Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

4 МАРТА—СОВЕТАШКА ХОРЖАМАШ

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 4 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 1 (7814) ★ Мах 3 кеп.

ХЬАЛХАРЧА ЭТАПА БЕЛГАЛОНАШ

РСФСР-а, Нохч-ГIалгIай АССР-а, моттигерча Советий халкъа депутаталла кандидаташ уваттабара кампани чакхаяьннай вай республике. Къахьегама коллективаша, общественни организацеша, бахача наха белгалбаьхача кандидаташта регистраци е йолаеннай хоржамий комиссеш. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо оттаяьча планагIа 23 январь кхачалехьа из болх чакхабаккха декхарийла я уж. ХIаьта из атта хургдац, хIана аьлча — IалаьмаТе дукха хилар вай, халкъа депутаталла отта безам бола нах. Масала, номер 140 йолча Урус-Мартановски хоржамий округе гIолла РСФСР-а халкъа депутаталла 21 кандидат белгалваьннав. Номер 886 йолча Шалински хоржамий округе гIолла а РСФСР-а халкъа депутаталла ткъаьннел совгIа кандидат оттаваьв. Цу тайпара хьал да дукхача округашка. Кандидаташта регистраци еча хана, царех хIаравар оттавар хоржамех долча Законага хьежжа дIахьоргба комиссеша шоай болх.

Хоржамашта хьалхарча кампане чакхъяьннача цхьоалагIча этапа ший белгалонаш хилар. «Лакхехьара тIатаIар» ца хиларах хIара къахьегама коллектив, общественни организаци, бахача наьха собрани ший лоIаме яр шийла бакъахьа хета кандидат оттаве. Цхьабакъда, цхьайолча моттигашка кхоачамбоацараш а нийсделар. Масала, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ дукхагIча даькъе шоай кулгалхой уваттабаьб къахьегама коллективаша. Цунах-м зе а хургдацар, цу кандидаташа кулгалду моттигаш лерттIа тоаяь хилча, амма из массанахьа иштта дац. КIезига бац цу кулгалхошта юкъе шоай гIулакхаш тесса леладу нах. ХIаьта, фу депутат хургва цу тайпарча кандидатах?

Общественни организацеша уваттабаьча кандидаташта юкъе дукхагIча даькъе гIулакхера нах ба. Нах бахача моттигерча собранеша белгалбаьха кандидаташ, «берригаш хIана бац» ала йиш йолаш интеллигенце викалаш ба. Гуш да, мугIарера болхлой, ахархой РСФСР-а халкъа депутаталла уваттабаьча кандидаташта юкъе наггахьа мара нийсбенна ца хилар. Хетаргахьа, цунах тIехьагIа зе дала а тарлургда. ХIана аьлча, халкъа депутаташ тIазцаргдола законаш, леладергдола гIулакхаш хьалха мугIарерча къахьегамхой хьалашта Iаткъаш хиларах.

Хетаргахьа, гIулакхаш цу тайпара дерзарах бехке я партийни, профсоюзни, кхыйола общественни организацеш. Хова да, демократически хьесапе даха вай Iомалуш мара доацилга. Цудухьа, наха кхетам балара болх лерттIа дIабахьа декхарийла яр уж организацеш, къаьстта партийни яраш. Цхьабакъда, уж дукхагIча даькъе шоай предприятеи кулгалхошта тIехьа а яьнна, цар гIулакх кхоачашде этар. Ала деза, кандидаташ уваттабеча хана парте Грозненски горкомо а обкомо а уж кхоачамбоацараш белгалдаьха хиннилга, цхьабакъда бехктокхаме озанзар цар юххьанцарча партийни организацей кулгалхой.

Мичча тайпара из дийрза дале а хоржамий Закон толхадеш хIанзарчох хIама гучаладьннадац халкъа депутаталла кандидаташ уваттабеча хана. Цхьабакъда, хоржамашта хьалхара кампани дIахьош, харжархошта юкъе лерттIа идеологически болх дIабахьа беза партийни организацеш. ХIанз регистраци яь яьлча, кандидаташта юкъе къовсам болалургба. Цу къовсаме, малагIча балхава ца а хьожаш, хIара кандидата оамалашка, гIулакхашка, хьежжа харжархошна оагIув хьаллоацаргболаш, мел эшар де декхарийла я партийни организацеш.

Ч. МАНОЛИС.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Вай республикерча мехкдаьттен гази йоахача управленешта юкъе укх тIеххьарча шерашка хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIарех я «Старогрознефть» НГДУ коллектив. Пятилетка дикъалагIча шера деррига техкико - экономически хьокхамий план меттел тIайийца декхараш а дикка тIеххоачашдаьд цо. Пачхаьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 76300 тонн мехкдаьтта. ХIаьта заданел тIех яьккхай 71 миллиони 227 эзари кубически метр газ.

ТIехдика да мехкдаьттахой кхы мел дола хьокхамаш а. Шоай потребителашта бийдал лоаттаяра дола договорни декхараш а толамца кхоачашдир цар дIададахача шера. Къахьегама овсарле лакхъяра задани йиън ахи процент тIеххоачашйир. Духхьал из лакхъяра чотагIа даьккхар цар планал тIех мел даьккха мехкдаьттен гази. ЙоагIачул дукхагIа маьхалъяьккхар НГДУ коллективо бIаьш эзараш сомий маьхка товарни продукци.

Укх шера лаьттан чераш техкарашa бурув теха йисте а яьккха, мехкдаьттахошка хьалар цхьайтта скважина.

Деша дай бац

Пятилетка дикъалагIча шера пачхаьалкхен план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тIайийцадар «Чечениигушпромстройматериалы» яхача производственни объединене болхлоша. Мишта кхоачашдаьд цар уж? Шера баьча балха итогаша хьахьокхачох шоаш деннача деша дай ца хиларах совгIа гаьнна лоархIа баьбац уж пачхьалкхен планах а варии продукци хецара даькъе [illegible] миллиони 488 эзари сома маьха пачхаьалкхен декхар тIа а дусаш, чакхдаьккхар цар шу. Етта кирпишк арахецара задани 70,7 процент мара кхоачашъяйнзар. Хьа ца еш йисар 42 миллиони 400 эзари кирпишк. Ший потребителашта поставкащ яра дола договорни декхараш а 81,2 процент мара кхоачашдинзар объединене коллективо. Ший смежникашка цо дIа ца кхоачийташ йисар ши миллиони 921 эзари сома маьха тайп-тайпара продукци.

Пачхаьалкхенна пайда бе безача зе деш тахаинерча дешa хьа кхьачай из. Гаьнна лоархIаяц къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукцега дIабода мах лохбара планах а.

Назрановски трикотажни фабрике дукха ба производствах дог лазаш, хьинаре къахьегаш, шоай коллек[illegible] тадеш бола хIамаш тега мотористкаш. Царех цаI я Албакова ПаьтIамат. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо ший норма 150 — 200 процент кхоачаш ца еш. Цу духьа фабрикерча хIамаш [illegible] хьалхарчарца рапорт деннад ПаьтIамата пятилетка дикъалагIча шера задани кхоачашъярах.

Овсаре къахьегарал совгIа ше хьадеш дола баркъа дикен тIехдинна мара ца хулйташ, хоза маха боаккхаш хиларца гIоръяьнна я из фабрике. Карарзаьнй цо тайп-тайпара операцеш, массехк смежни говзалах болх бе хов. Иштта йолча ПаьтIамата сийлу, из чIоагIа лоархI фабрикерча дукхача болхлоша.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мотористка П. Албакова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХОАМ

Харжархой «Хоржамаш-90» яхача республикански общественно-политически клуба арвIацара заседани хургья [illegible] 10 [illegible] КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически дешара ЦIагIа (Грозный, ул. Красных фронтовиков, 12).

Клуба болха лакъа довзаш хургба СССР халкъа депутаташ:

Магомадов Леча Дабачевич — маьхашта йолча НГIАССР Госкомитета председатель;

Авторханов Супьян Эзтербиевич — Нажай-Юртовски райисполкома председатела заместитель;

[illegible] — СССР 50 шу дизалуча цIерагIча Грозненски химзавода цеха начальник.

Дарсигов Юсап Мусса — Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза бригадир.

«Хоржамаш-90» яхача клуба заседане ва йиш я безам мел бар.

КПСС обкома идеологически отдел.

ТЕХНИКА—КИЙЧОН

цент цар керда хьа а ю тишъеннараш метта а увттаю. Балха нормаш юкъ[illegible] лаьрхIача 140—150 процент

Кхаш леладу совхоза ерриге бригадаш арендагIа болх беш [illegible] Цар коллективашта дел

вIашагIйохк трактора, комбайна тайп-тайпара узлаш, системаш.

Балха квалификаци лакхъ[illegible]

...яра задани йиъи ахн процент тIеххоачашйир. Духхьал из лакхъяра чотагIа дахкхар цар планал тIех мел даьккха мехкдаьттен газа. ЙоагIачул дукхагIа малхалъьяккхар НГДУ коллективо бIаьш эзараш сомий [illegible] товарни продукци.

Укх шера лаьттан ченаш техкараша бурув теха йисте а яьккха, мехкдаьттахошка хьаелар цхьайтта скважина.

81,2 процент мара кхоачашдиллар объединение коллективо. Шийн смежникашка по дIа ца кхоачийташ йисар ши миллионн 921 эзари сома маьха тайп-тайпара продукци.

Паччахьалихенна пайда бе [illegible] таханарча денга хьакхьачай из. Гаьнна лоархIаяц къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукцега дIабода мах лохбара плана а.

Назрановски трикотажни фабрике дукха ба производствах дог лазаш, хьинаре къахьегаш. Шоай коллектива сий хадданза лакхалоаттадеш бола хIамаш тега мотористкаш. Царех цаI я Албакова ПаьтIамат. Цхьакха смена дIаяхийтац цо шийн норма 150 — 200 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа фабрикерча хIамаш тегача мотористкашта юкъе эггара хьалхарчарца рапорт деннад ПаьтIамата пятилетка дийлагIча шера задани кхоачашъярах.

Овсаре къахьегарал совгIа ше хьадеш дола баракъа [illegible] кхаш хиларца гIоръяьнна я из фабрике. Караерзаьй цо тайп-тайпара операцеш, массехк смежни говзалах болх бе хов. Иштта йолча ПаьтIамата сийду, из чIоагIа лоархI [illegible] лоша.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мотористка П. Албакова.

И. ПЛИЕВА сурт.

...ша уттабаьъза кандидатно... ...ианда я партийи... ...пеш.

Ч. МАНОЛИС.

ХОАМ

Харжарвей «Хоржамаш-90» яхача республиканска [illegible] Автоправно Султ[illegible] [illegible]

укх шера 6 январе 10 сахьат даьлча КПСС НохчГIалгIай обкома политически дешара ЦIагIа (Грозный, ул. Красных фронтовиков, 12).

Клуба балха даьъа лоацаш хургба СССР халкъа депутаташ:

Магомадов Леча Дабачевич — маьхашта йолча НГIАССР Госкомитета председатель;

Анисимов Александр Иванович — СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода цеха начальник;

Дарсигов Юсапа Муса — Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза бригадир.

«Хоржамаш-90» яхача клуба заседане ва йиш я безам мел бар.

КПСС обкома идеологически отдел.

ТЕХНИКА—КИЙЧОН МУГIАРЕ

ГIурахьа ду кхашкара балхаш агротехнически толашагIа йолча хана чакх а даьха, хIанз бIаьсти дергдолчоа тIатеIIа шоай техника кийчъеш боахк Шалински района «Джалка» совхоза механизатораш, мехмастерске къахьегамхой. ХIаьта цар де дезар кIезига а дац. ДIадахача шера йиълагIчеи укх цхьоалагIчен кварталашка цар тоае езаш я план-графикагIа 39 трактор, тIехьаювзаш йола инвентарь, комбайнаш. Цул совгIа, социалистически декхар тIаийцадар керда шу хьатIакхачалехьа графикагIа йоагIар 19 йолаш 21 трактор, тIехьаювзаш йола инвентарах 75 процент кийчон мугIаре дIаоттае, еррига техника тIадоагIача шера 23 февраль хьатIакхоачаш тоаяь яккха, тишъеннача оатхалашта реставраци яра чотагIа 15 процент запасной оатхалашта кхом бе.

Шоай деша дай болаш хьа а боагIа уж. Масала, керда шу долалуш тоа а яь мастерскера араьккхар 22 трактор, тIехьаювзаш йолча инвентарах кийчон мугIаре дIаоттаьй 82 процент. Iай талхаргйоацаш, мукхъюаргйоацаш басар, машиний даьтта хьекха дIа а оттаьй.

Партен правительствен хадданза дIадехачунга хьежжа, наьха къахьегама, быта хьалаш вIаштIехьдахара боахама кулгалхоша боагIа теркам тIабохийташ хиларо доахийт уж толамаш. Масала, мехмастерски. ТIадувхаш духхьал спецбарзкъаш мара доацаш, хийцца болх бе йиш йолаш йIайха я цун ерригача цехашка. Дукха тайп-тайпара чоалхане оатхалаш хьае аьттув лу царна чу латтача станокаша. ХIанз, къаьстта тIеххьарча хана республика боахамаш запасной оатхалашца геттара во Iалашдеча хана, чIоагIа лоархIаме гIулакх а да из.

Дукха ба мехмастерске декхарех толаме лоархIабеш, йоккха балха опыт йола нах а. Масала, моторист Ибрагимов Сулим.

— Тха коллективе къона вар санна лоархIаш ва из. ХIана аьлча, ялхлагIа шу мара дац Советски Эскаре гIулакх даь цIа а вена мастерске цо къахьега. ХIаьта а болх бе болабалийтачул тIехьагIа цу сахьате белгалдоакхх цо мотора лазар. Ехачун, телхачун метта дIатIаоттае кулг кIала эша оатхал хилча, дукха ха йоалц из тоабеш а, — доккхал деш дувц Сулимах мехмастерске заведующе Бисултанов Джамлайла.

Шоай балха иштта говзанчаш ба: токараш Мунаев Руслан, Абуязидов Саламбек, сварщик Алиев Супъян, инструментальщик Дачаев Руслан, кхыбараш.

— Уж бецаре тха йиш а яцар, — дувц дIахо Д. Бисултанова. — Трактораш, тIехьаювза инвентарь тоаеш, царна дIатIаувттаеча оатхалех кIезигагIа яле 30 процент цар керда хьа а ю тишъеннараш метта а увттаю. Балха нормаш юкъера лаьрхIача 140—150 процент кхоачаш ца еш ди а дIадахийтац. Техника тоаяра укх шера къаьстта а маьхала хилар цар иштта хьаьнала болх бар. ХIана аьлча, долаш дар хIана алац. «Сельхозтехника» хинначул а вогIа Iалашду тхо эшача оатхалашца, агропроме ремонтно-технически — предприяти вIашагIъеллачул тIехьагIа. Эргало яь хилар ма дий из, хIаьта хьагучох хано дIадехар а да. Цхьабакъда, из «перестройка» яьчул тIехьагIа телха мара, тоаденна-м хIама дац.

Бакълув Джамлайла. Предприяте цIи, цун вывеска хувцарах далац гIулакх. Эггара хьалха болх тоабе беза.

Тоаяьчул тIехьагIа, цунна мел дика гIулакх даьд, хIара системо, оатхало мишта болх бу из йолча бригада бригадир, цу тIа болх беш хургвар ца хьожаш цхьа трактор араялац мехмастерскера. Дерригa вIаштIехьа хилча акт оттаю. Цу тIа кулг язду лакхе вийцача шин сагал совгIа, совхоза керттерча инженера а мастерске заведующе а.

Иштта из ца дича а далац. Кхаш леладу совхоза ерригa бригадаш арендагIа болх беш я. Цар коллективашта дез ца йохаш моллагIча технико ма хулла дукхагIа болх бар. ХIана аьлча, цунах тийша хургда юртбоахама продукци яккхарга дIагIоргдар а наха тIеххьара эцаргдола ахча а.

Мастерске тхо долаш, цун керттерча цехе ворхI трактор латтар. Уж тоаеш боахкачарна новкъостал деш дукха кагий нах бар.

Соахка декабрь бутт болалуш тха совхозе вIашагIъеххача механизаторий курсашка дешаш ба уж. Тахан практически занятеш я цар, аьлар Д. Бисултанова, цу кагийча наьха хьакъехьа оаха даьча хаттара жоп луш. — Йоккха опыт йолаш ба царна хьехараш а. Кхоъ лакхера образовани йолаш ва.

Хьалха дIанхача шерашка духхьал техника лелае, цунца доалде, из тоае мара курсашка Iомабеш хиннабеце, хIанз экономиках, агрономех дар а хьех. АрендагIа болх беш из хар царна чIоагIа эшаш хургда.

Дика чакхйоах практически занятеш а. Совхоза керттерча инженера Гибулатов Руслана култал а деш дешархоша вIашагI а яьккхе юха вIашагIйохк трактора, комбайна тайп-тайпара узлаш, системаш.

Балха квалификаци лакхъяра, Наурски районе йолча Калиновски профтехучилище ухийт совхоза механизатораш. Цига шийн балхах дика кхеташ вар мара вахийтац. ХIанад из иштта?

Цу профтехучилище хьех техниках дукхагIа пайда эцара, из сихагIа тоаяра фу де деза. ДукхагIйолча хана уж хьехамаш Iилмана тIеххьарча хана карагIдаьнначунца бувзам болаш хул. Цудухьа цига хьехачох техника дика йовзар мара кхетаргвац. ЦIаеча хьийхар кхыча механизатораштa дувца а хевргдац. Из бахьан долаш ухийт цига гIаьхха опыт а йолаш дикагIа кхеташ бола механизатораш.

— Кастта арендагIа вIаштIехьбоаккхаргба мастерске коллектива болх. ХIанз цхьаьца экономически расчеташ еш я. Из гIулакх юкъедоаладича, шеко а йоацаш, кхы а лакхлургья тха болхлой къахьегама овсарле, — аьлар Бисултанов Джамлайла, тхо дIакъасташ.

М. ХАМАТХАНОВ.

ХЬИНАР ДОЛА САГ

ЩийттагIлагIча пятилетка дийлагIа шу дика чакхдаьккха нах кIезига бац Сунженски районе.

Укх деношка тхо хилар «Сунжаагропром» яхача предприяте. Цига къахьега коллектив йоккха еце а, хала а бехктохаме а болх ба цо бер. Цу предприятера вай республикерча районашка дIанхухь юртбоахама техника, чIоагIа доагор, гIишлон материалаш, оборудовани, кхыяраш.

Дикача къахьегамца белгалбаьвна водителаш, грузчикаш, трактористаш кIезига бац укхаза. Царех ва водитель Мархиев Мухарбик.

Ткъо шу гаргга ха я по цига къахьета. Цу дукхача шерашка, цIе лехкача машинаца цкъа авари ца еш хьавоагIа из.

Укх тIеххьарча хана вахтови автобуса тIа болх бу Мухарбика. Нах мерзача хьабарах балалехьа, ше къахьегача предприяте коара автобус ара а яьккхе, Нестеровкера, Серноводскера, Троицкера нах шоай хаинахьа балха хьакхоачабу цо.

— Эггара халагIа а бехктохамегIа а йолча моттиге дакъа лоацаш ва Мухарбик, — дувц коллективерча болхлоша.

Дикка ха я из профкома председателалла херка. Общественни болх цо карайиачул тIехьагIа дукха хувцамаш хиннад цу предприятерча къахьегамхой вахаре. Дукха хьинар дIаду Мухарбика шийх дог тийша болга болхлой хьашташ диза кхоачашдара. Масала, укх аьхки цу предприятера болхлой шоай унахцIено меттаоттаеш а салоIаш а вай мехкарча курорташка а санаторешка а хилар. Хьалха шекар, порошок, сапа талонех хьаэцаш очередашка латташ дукха ха йовра наьха. Из гIулакх дикагIча оатIорахьа хувцаденнад хIанз. Мухарбика хьинаро даь хIамаш да уж.

Л. ТУМГОЕВА.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

ДОШ—ХОАДАМ БОЛЛАШ

ГаргагIерта йолаеннай парте аргIанара XXVIII съезд хургйола ха. Цун накъаболхаш шоай партийно-политически вахаре малагIа керда хIама юкъедоаккхаргдар-хьогI, фу хувцамаш дергдар-хьогI района халкъа боахама комплекс дегIаяра дикагIа кулгалдулургдола формаш, методаш мишта оарцагIйоахаргъяр-хьогI, яхаш уйлаш еш ба укх деношка Наьсарера коммунисташ а. Цу съезда еча кийчонна хетаяь дукха ха йоаццаш хиннача парте райкома пленуме мога а яь тIаийца платформа-программа а я. Керттера теркам тIабохийт цу документо района социально-экономически сферана. Из-м доагIаш а да, хIана аьлча парте ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева цахаддаш хьалхадоаххача тайпара, экономикана юстара хила йиш яц парте, социально-экономически сфера политически влияни ца еш Iе йиш яц цун, хIана аьлча цунца дувзаденна да берригача советски наьха вахар. Цудухьа из теркам, из влияни мел ца йолийташ хьайоагIа ала йиш йолаш я района партийни организаци укх тIеххьарча шерашка. Цудухьа, дикка беркате эргалонаш хиннай районе цу хьакъехьа, дерригa динзадар а эшар а дагадехача Iалха хоа ца лой а. Перестройка йолаеннача юкъа массехк млн. сома маьха эйеннай районе арахецаш йола промышленни продукци, цу юкъе наха эша товараш 17,2 млн. сома маьха а долаш. Дукха кагий а йоккхий а социультбыта хьашташ кхоачашдеш йола керда объекташ хьалъяьй. Цу гIулакхо таро хилийтай 5000 керда саг балха оттаве.

Дика чакхдаьккхад района юртбоахамхоша дIадаха шу. Генарашкара дIанийкхача кхы мел йолча хьайбай а лаьттан а продуктех йола планаш кхоачашъяьр морг лархIа мегаргйолаш я район.

ХIаьта уж толамаш, нагахьа санна перестройко хьалхашка уттадеча декхаращца, йолаш йолча таронашца нийсдича — цхьаккха тайпара са те йиш йолаш дац. Юкъ-юкъе наггахьа хулаш йола эргалонаш ца йийцача, йоагтIача тайпара юкъеяьннай перестройка ала йиш йолаш цхьаь цаI къахьегама коллектив, партийни организаци яц укхаза. Цу хьакъехьа «ахан-за дола баьнаш» дукха да районе. Программа тIа а белгалдаьд уж. Хьалха мо планаш кхоачаш ца еш дукха промышленни предприятеш я, царна юкъе керттера яраш а йолаш («Электроинструмент» яха заводи трикотажни фабрикен).

Геттара кIалийсай перестройка керттерча декхарца ювзаенна йола нах фусамашца Iалашбе аьнна районе оттаяь программа а.

Дукха я районе-м (массанахьа санна) перестройка юкъе ца йихьача яргйоаца проблемаш: низ беха экономика (къаьстта юрта боахаме—цига йоаккхача продукце планал цкъа-ахазза — шозза дукхагIа «дIакхоал» шийга дIабода мах). наха болх бе моттигаш ца таар, шерра яьржа спекуляци, вIалла метта ца доагIа коммунальни, бытовой хьалаш, школьни учреждешка материальни къел... Лоацца аьлча, дIаоза низ хуле — «мухь» шортта ба. Из низ болаш а ба нийсса, перестройка хьисапе вIаштIехьабаккха а дIа-хьа нийсбе а мара ца безаш. Из иштта нийсбе атта а бац, хIана аьлча хьалхара административно-командни доала рычагаштеи (инструктивни стиль, формализм, деша даьссал, застойни ханашкара оамалаш, кхыдола негативни кхоачамбоацараш) перестройка рычагаштеи юкъера юкъ сов йоккха я хIанз а. Массане а юкъара белаж ца гIортайой озаденна латта социальни пружина ханнахьа доасталой тамаш а я. Коммунисташта, района партийни организацена ха а хов: юххера дош шоашка долга а шоашка гIолла мара цу проблемай шод боасталургбоацилга а. Хьалхарча балха стилаца из боасталургбоацилга замо хьа ма хьекхадий, цун тIехьале тахан вайна гуш а я дIа-хьа мел хьежача.

ТIаккха малагIча наькъашца, малагIча формашца, методашца-средствашца е лаьрхIа я района парторганизаци шийн перестройка? Программа тIа белгал-м даьккхад из дош, дукхача наькъий цIераш а яьхай. Эггара хьалхара, керттера никъ лоархI цу программа тIа — партийни чурча вахаре шерагIа демократи, гласность вIаштIехьйоаккхилга, хIара юххьанцарча партийни организаце инициатива айяр, цар беш бола болх наьха дагабоалламца бувзабенна, царна эшачунца, царна кер чу доаллачунца бувзабенна хилар. Иштта хиланза даргдац-кх из, нагахьа санна парторганизацена ше коллектива политически авангард хилар дезе.

«Политически авангард...». Из дош чIоагIденна юкъедодаш латт таханарча партийни вахара. Хьалха хиннача: «Кулгалдеши никъ хьехаши бола низ» яхача дешашта когаметта хьаэтта термин я из. Цунга хьежжа шоайла дIа-хьа къоасталуш я хьалхарчен таханарчен партийни балха стила формаш, методаш, кхыметтел, механизмаш а. ХIаьта а района партийни организацешка се хулача хана аз дукха зийнад: цу шин стилана юкъера бащхало Iаяха дукха хоа ца луш дукха ба партийни вожакашта юкъе. «Къаьнара Iы» хьаетталуш моттигаш нийслу программана шийна тIа а. Царех лаьца кIеззига аьлча бакъахьа хет сона, хIана аьлча хIанзчул тIехьагIа хано а коммунистaша шоаш а дукха эргалонаш хьоргъя цу юкъе. Цудухьа пайдане хила мег аьнна хет сона сай дош а. Масала, политически авангард хилара юххьанцарча парторганизацешта а цар органаша а программа тIа хьеха наькъаш хьалха хинначарел дукха бе-башха доацаш санна хеталу. цу тIа яхачунга ладийгIача... Хержача хIара органо шийн балха юкъе тIагIортара тенденцеш шеръяр — из да коммунистий тахан керттерачарех цхьа декхар. Из кхоачашдулургда, йоах дIахо программа тIа, — нагахьа санна хIара юххьанцара парторганизаци къахьегама коллективе бокъонца йола политически авангард хуле».

Хац сона платформа автораша (дукхача коммунистий къахьегам ма бийиз) цу дешаш чу фу чулоацам биллаб, фу ала гIийрцаб. Из «тIагIортам», «тIатоIам» сов дукха хиларах кхьчадеций вай таханарча ден тIа. Из дош товш дац таханарча партийни лексиконага. Цул дикагIа дар, нагахьа санна из политически авангард малагIча когаш тIа латта езаш я, аьнна программа тIа даьшха дларе. Сона хеташ (экономикага диллача) цу авангарда декхар да шоай коллективе производство малагIча кердача экономически механизмаца вIаштIехьяьккхай, малагIа керда формаш (хозрасчет, аренда, подряд, кооперации, и. кх. дI.) юкъелъхай, яьхаеце—малагIа бахьан да хьажа, бехкевар малав хьажа. Дагадеха долаш ала деза: чIоагIа ниэткъала лел районе уж экономически керда формаш юкъеяхьара гIулакх (къаьстта юртбоахаме).

Лоацца аьлча, цIаьккха а цIаьккха а масса оагIорахьара хьожа а хьожаш, тахан сихъеннача эргалоний заман дикагIдар чу а лоацаш (моттигера хьашташка товргдар) шоай платформа гIулакхашца дукхагIа дувзаш, оала дош хоадам болашагIа оалаш съезда накъабахача дикагIа хетар сона Наьсарера коммунисташ. Цу тIа цу тайпара форум а мича хиннай парте дерригача историяхьа. Парте чурча вахара реформа ергйола съезд я из. Цунга хьежжа хила еза цунна ю кийчо а.

М. КАРАЕВ.

ТIАДИЛЛАР IА КХОАЧАШДОЙ

Цхьа ха яр мел тоха хIама тха совхоза кхеташ. Банкрот хиина ялйоаллар «Маяк». ХIанз эргадаьлнад гIуллакхаш. ХIаьта кассе кIезиг-дукха ахча а Iолш латт.

МалагIа низ бе кIалйиса хиина тха совхоз кIалхаръяьккхар? Арахьара хьатIадена гIо-новкъостал а дац е тхоьна хьалхара болх бе баьхна нах а бац. Деррига баьхьан — оаха, кулгалхоша, тхоай балха стиль хувцар, хIоране шийна болх хьабар, цаI шоллагIчо «ткъама» кIал а ца вехкаш.

Со инженер ва. Са декхар — техника болх беш хилийтар. ТIанкха из техника тоа а еш, цу тIа болх беча нахах дог лазадезар малав? «Директор ва», — оалар хьалхагIа. Цудухьа дукха нах гуллора хIара денна директора кабинета хьалхашка цхьанцца хIама эшаш. Трактораш а латтийташ, механизатораш из волча ухаш дукха моттигаш нийслора.

Атта дацар «лакхе латтачоа мара кхоачашдуларгдац оаха яхар» яха къаьнара оамал йохае. ХIанз шоашта хIама ийшача со волча богIа механизатораш. Церна коа-карта эшар: доакъар, ялат, кхыдола законах царна доагIаш дола хIама цкъа дIа а кхачийте мара царгара болх хьабехац совхоза инженерий службас. Цар из хьа а бу. Цудухьа болх беш я тха совхозе мел йола 56 трактор, кхыйола механизмаш, оборудовани. Районна совхозий бригадашта юкъе хьалхара моттиг Аушев Абукара кулгалдеча тха бригадага я.

ХIанз, бIаьстан кийчо еча хана а, хьалхале дIа ца хеца гIерташ къахьегаш ба тха механизаторш. Ханнахьа лаьтта ахар, ялаташ дIадер, хьувкъам чуэцар керттера гIулакхаш ма дий юртбоахаме. Из деррига а дувзаденна да техникаца а цу тIа болх беча нахаца а. Цудухьа техника «лоралрах» чакхдалац инженера декхар.

ЦIаькха а белгалдаккха лов: хIара саг (моллагIа чин долаш из вале а) шийна балха доазув довзаши цун кулгалдулуши хила веза. Веце — урхаш кхычунга дIаяла еза.

ХIанз чуйийна Советашка шоай дикагIа бола нах хьожабе гIерташ ба нах. Со се а ва ниттта харжа оттаваьчарех. Сона дика гу: цхьабараш духхьала хIанз шоашка йолаш йола портфель карара ца ялийта чугIерташ ба, шоллагIбараш — чиваш деце а дегаца, синца наха эшар хьаде гIерташ из депутатски хало шоашта дIатIаэца ловш, шоай кандидатураш оттаяр ловш ба.

ШоллагIчар лелабу яикъ нийса а наха хьаллоацаргболаш а ба. Бакъда, цу аз хьалха бийцарех цхьаболча наха чакх-са доагIача гIулакхашца харжархой шоашкахьа баха гIертилга ийрча хIама хет сона. Цудухьа тхоай округе беча организационни а пропагандистски а балха юкъе белгалъю оаха из фактор.

А. ТУТАЕВ,
«Маяк» яхача совхоза керттера инженер.

Доазон дехьара

ХIара шу ме доал къаьнача Гавана дукхагIдола дакъа, кубински столица архитектурни ядро оалаш дола дакъа ше хьалха хиннача тайпара дерзаш доагIа. Реставраци еш, тоаеш лаьтт ЮНЕСКО-с адамлен доалахье я, аьнна дIакхайкаяьча районера зданеш. Цар ханаш цкъаза бIаь шерашка лоархIаш я. Къаьна город хувцалуш эргаяларга хьежжа, цун улицашка дукхагIа хул кхыча мехкашкара туристаш, столица кхыча районашка баха, цун истори довза ловш бола нах.

СУРТА ТIА: къаьнача Гавана цхьа дакъа.

О. СЕРЕДА сурт. (ТАСС).

Йицъенна рема

ДIаяхача хана механизаци шерра хьайолаелча, эшаш яц аьнна лаьрхIар говраш. ДукхагIа долча боахамаша дIаяьхар уж, дулха комбинаташка дIачу а енна. Цхьабараш бицбелар бокха боаца мухь дIа-хьа кхахьара говрвордала дикагIа хIама доацилга. Шурий фляга, хи бешка дIаяхьара йоккха трактор е машен хехка езаш хул хIанз.

Цул совгIа, говраш дIаяхарах чIоагIа эшаденнад колхозашен совхозашен паччахьалкхенга докха дулх а шура а. Фу шура йоаккхаргья говрагара, сенна еза из аьнна хеталурга цхьаболча газет дешараштa. Цар шурех кийчъяь кумыс сага пайдане хилар ал совгIа, царбане а лоархIаш я.

Говраша пайда лулга харал совгIа, царех сакъердалуш бола нах хIанз а кIезига бац. Масала, дукха ха йоаццаш тхо хилар Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза говраш лелаеча ферме. Цига вайзар тхона цу ферма кулгалхо Чиитаев Ризван Исаевич. Тхо цига хиннача дийнахьа говрий рема яжа дIалаьллаяр, цхьа кIеззига говраш мара ферме ца юсаш. Мишта дIадоладелар цу боахаме говраш лелаяра гIулакх?

Эггара хьалха Ризванен цун новкъосташен хьайийцар бIаь бараьйтта говр. Из дар 1988 шера январь бетта. Цу хана рема йоллалар говраш.

Тахайарча дейга говрий рема шозза алсамъяьлнай. Карарча шера шовзткъеи итт бакъилг яьй вай ювцача ферме. Царех пхьаккха дIакъаьстаяц. Цу хьайбашта дика доал деш, шоай декхараш довзаш ба конюхаш. Къахьегарга хьежжа шоашта а пайда боал царна. ХIара бакъилг ярах, яз увахнIена а йолаш хьаяцарах конюха шовзткъа сом лу алапен совгIа.

Конюхашта юкъе дикагIа къахьегарца белгалваьнна ва Борчашвили Iумар. Цо цу боахаме къахьега тIехь бархI шу да.

— Фу пайда лу оаш лелаеча говраша? — аьнна, оаха шийга даьча хаттара жоп луш, Ризвана аьлар:

— Вай республикерча говрий заводаца даь договор да тха. Дукха ха йоаццаш итт бакъ дIачуелар оаха, хIаранех эзар сом мах а ийца. Царех тхона дика пайда баьлар. Оаха дIачуенна бакъилгаш Прохладнински сборни пункктера Австрале дIайигар. ХьатIайоагIача хана, пайдане йолча кхалашкара шура яккха лерхI оаха.

Мухь кхухьача говрех, уж лелаеча конюхех а лаьца дувцаргда вай хIанз Нестеровскерча дукхача наьха бешамаш аьхай цар. Тамашийна хеталора говрашта а вордашта а эшаш бола гIирс шоай кулгашца хьабеш воалла ферма цхьайтта болхло бIаргавайча. ЦаIаш чархашта лаьрхIа гомаш хьадеш бар, ховматаш а кхы мел дар а хьадеш бар кхыбараш.

— Укхаза къахьегаш волча цхьайтта конюхах пхиъ пенсионер ва, — аьлар ферма заведующе Ризвана. — ДикагIа къахьегачар цIераш яха лов сона. Уж ба юртбоахамен продукци чакхйоахача промышленностен болхлой Ди долча хана «Къахьегама ветеран» яха цIи енна Цыздоев Керма, Тимеркиев Абдул-Рашид, Русаков Алексей, Гуляев Иван, Юнов Михаил, кхыбараш.

Кагирхой кIезига ба коллективе. Царна сийдолаш хетац-те из професси? Вай даьй историга хьежача гучадоал, мел еза лоархIаш хиннай хьалха говраш. Дикача динах бIарчча легендаш ювцаш хиннай.

Тахан гуш да вай из гIулакх тесса леладеш хилар. Хьагучох, дийнде деза из. Лакхе йийцача колхозе санна...

Л. ТУМГОЕВА.

СУРТА ТIА: хозагIйола говр.

М. МАЛЫШЕВА сурт.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Боахама доал дара кердача хьалашка автомобильни транспорта Нохч-ГIалгIай территориальни объединене дешага хьежар аргIанарча заседане Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет. Белгалдаьккхар 1987 — 1989 шерашка керттерча хьокхамий хьакъехьа объединене цхьадола толамаш даьха хилар. Министерстваштен ведомстваштен мухь кхахьара договорни декхараш, пайда баккхара а къахьегама овсарле лакхъяра а планаш кхоачашъяьй. 23 керда маршрут хьайийллай, царех 10 города юкъера а йолаш, транспортаца кхы тIа 9 нах баха пункт Iалашъяьй.

Автотранспортни предприятешка къахьегам вIаштIехьбаккхара керда формаш юкъейоалаеш болх бу. Бригадни подрядагIа болх бергболча яьхай 67,6 процент бригадаш, 100 водитель арендни подрядагIа болх беш ва. Объединенейи цун подразделенейи коллективаш къахьегамах доагIар кердача тайпара лургдолча яьхай.

Цунца цхьана, заседане белгалдаьккхар объединене кулгалхоша. хIанз а производственни коллективаш кхоачамех биззa пайда эцара, автопарках дикагIа пайда эцара ледара тIаерзаеш хилар. Боахам лелабара кердача хьалашка 1987 шера денз болх беш объединене бахача наха маьхагIа гIулакхаш дара задани кхоачашъянзар, цунца цхьана пассажирски автотранспорта яр а, кхоачашдаьдац пачхаьалкхен заказ, городе лелача автобусий балха тIара йоагIа доходаш а.

1989 шера 9 бетта бахача наха маьхагIа гIулакхаш дара, къахьегама овсарле лакхъяра, керттера фондаш юкъейоалаяра заданеш кхоачашъяьяц. Цу хана чухь 167,7 эзар рейс ца еш йисай, царех городе Грозне 116,5 эзар рейс а йолаш е хIара итталагIа йола рейс. Рейсаш ца ярах хинна экономически зе миллион сомал дукхагIа да. Хила боагIача боарамга диллача пассажирашта гIулакх дара боарам лоха ба. Пассажирашкара хьаэцар гулдара мела тIахьожам лоаттабу, ца йоагIаш кIезигьяй линейни тIахьожамхой штат, цу гIулакха ледара юкъеоз нах.

Новкъа машинаш кхерамзе лелара гIулакх кхоачамболаш дац. Цу даькъе доагIар хьадехац ведомственни карайолча предприятей кулгалхошкара, ледара тIахьожам лоаттабу новкъа лелача машинашта а водителашта а.

Ледара я автопредприятейи автоколоннайи производственни база. Производственни база лелача машинашца йоагIачарех 48 процент мара Iалашъяьяц.

Автотранспорта болхлой социальни сфера дикагIа хила йоагIаш я, боахама способагIа хьалдеш дац нах чубаха цIенош. Грозненски горисполкомо помещенеш лац диспетчерски пункташ яккара, городской маршруташ чакхйоалача пункташка водителашта салоIа цIенош хилийтара.

Цу деша хьакъехьа тIайипача соцам тIа белгалдаьхад баха нах дIакхувлара, мухь тIабахьара хьакъехьа дола кхоачамбоацарапи дIадахаран цу даькъера хьашташ кхоачашдара тIадерзадаьи гIулакхаш. Автомобильни транспорта территориально-производственни объединене кулгалхошта тIадиллад объединене баьча балха итогий анализ е, массанахьа а хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара еррнгача коллективашта творчески а безаме а къахьега хьал хилийта. Министерстваштен ведомстваштен мухь кхахьара договорни декхараш хаддаза кхоачашделга Iалашде, наькъаш лахкара эша хIамаши гIишлои материалаши дIакхахьара къаьстта теркам тIа а бохийташ. Грозне нах балха болхачен балхара боагIачен сахьаташка пассажирски транспорто болх дикагIа бергбола гIулакхаш де. Договорех мухь кхахьара, маьхах гIулакхаш дара, объединене предприятеш финансови хьакъехьа тоаяра план кхоачашъелга Iалашде.

1990 шера 1 февраль тIакхачалехьа ведомства чурча тIахьожама служба чIоагIъяра дош къоастале.

Автотранспортни предприятей болх тоабара, цар экономически финансовии хьокхамаш лакхдара, новкъа машинаш кхерамза лелара, транспортникашта доагIашдола фусама-бытовой хьалаш хилийтара дукха дешаш да халкъа депутатий городскойи районнии Советий исполкомаша, «Чечингавтодор» объединене, НГIАССР финансай министерствас, Госплано къоастаде дезаш.

Заседане хьежар республика боахамаш Iай болх бара кийчдара итогашка. Цу хьакъехьа тIайийцача соцам тIа а аьннад нах чубаха цIенош, коммунальни предприятеши объекташи 1989—1990 шерий сезона йIоахъяра республика Министрий Совет чIоагIдаь гIулакхаш шоай хаинахьа кхоачашданзар НГIАССР жилищно-коммунальни боахама территориальни производственни объединене (нов. У. А. Арсукаев). Грозненски горисполкомо (нов. К. А. Музаев), «Чеченингушстрой» производственни гIишлон-монтажни объединене (нов. Я. М. Мамодаев). Къулбаседа Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене (нов. А. Я. Спиридонов), «Чечингражданстрой» проектно-гIишлон объединене (нов. А. М. Цуров), «Чечингаз» производственни объединене (нов. Ю. Х. Героев), капитальни гIишлош еча «Чеченингушагропромстрой» кооперативни паччахьалкхен объединене (нов. Г. М. Гайрбеков), цу объединеней кулгалхой декхарийла бир хьем боаццаш цу гIулакуага хьажа, дияза дисар тIехьа а ца тетташ лоацчача хана даь даккхара къахьегама коллективашка болх вIаштIехьбаккха.

Республика Министрий Совето соцам тIайийцаб Афганистан Демократически Республике интернациональни декхар кхоачашдеча дакъа лоацаш хиннача бIухой социально-бытовой хьалаш дIахо а тоадара. Цу соцамга хьежжа кхоалагIча группа бIухошта — интернационалисташта — инвалидашта бетта 90 сом долаш моттигерча лоархIама персональни пенси хьожадаьд. МугIарерча, сержантски, эпсарий составагIа болча байнача бIухой-интернационалистий 50 шу даьннача нoанoшта — бетта 80 сом, хIаьта 55 шу даьннача нoанoшта — бетта 140 сом. ХIаьта ниттта Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеш байнарий бераштa луш дола моттигерча лоархIама персональни пенсеш а лакхдаьд.

Мишта хьахилар робот?

Ха сиха дIайодалга теркалду дезалера бераш докхий хиларца. ХIаьта, корта кIайбеннача конструктора из дагадохийт, творчески уйлаяца хьакхеллач». Дукха е кIезига ха я хац сона, цхьа бакъда, дунен тIа эггара хьалхара программни доалдеш йола промышленни робот хьаяра болх Америка ВIашагIкхийттача Штаташка дIаболабаь ткъаь итт шу даьннад. Эггара хьалха роботаш хьае йолаелар Джозеф Энгельбергера хьаьйча «Унимейшэн» яхача компане.

1956 шера, дагаух Д. Энгельбергера, цхьан сайрийна сона вайзар цу хана цIихеза вола изобретатель Джордж Девол. Из соца дагадаьлар промышленни роботаш хьаяра йолча уйланца. ПIаьхий корпорацеш шийна идеишта юкъеоза, кердача гIулакха лаьрхIа цар ахча дIахецаргдолаш цар кулгалхой тешабе гIерташ вар Девол цу хана. Из гIулакх хьаллаьцар Д. Энгельбергера.

— Хетаргахьа, — бегаш тIаозар духьа тайп-тайпара киловзалаш лелае езаш хулар.

Юххера бокъонца бокха толам баьлар цар. 1966 шера цу «Дженерал моторз» кхы а 66 универсальни гIонча ийцар. ХIанз уж Огайо яхача штате хьайийлача автозаводе точечни сварка яра процесса доалдара эшаш яр.

Промышленни робототехника теркам тIаззар кхыча мехкашка а. 1967 шера Д. Энгельбергер Японе ваха хилар.

— США, — йоах цо, — 10 сагах йола аудитори гулъе хала хулар. Со геттара цецваьлар Японе лекцега ладувгIа 600 инженер веча.

Цо Токио «Кавасаки дзюкогио» яхача фирмага программни доалду промышленни роботаш хьаяра йола лиценз ехкар.

Кховзткъеи иттлагIча шерашка а дезткъалагIча шерашка а геттара дегIаера промышленни роботехника, цхьадолча даькъе. «Унимайшэн» фирма арахецар. Цо

вайзар тхона цу ферма ку[illegible] галхо Чинтаев Ризван Исаевич. Тхо цига хиннача дийнахь говрий рема яжа дІалаьллаяр. цхьа кІеззига говраш мара ферме ца юсаш. Мишта дІадоладелар цу боахаме говраш лелайра гІулакх?

Эггара хьалха Ризванен цун новкъосташен хьанйцар бІаь барайтта говр. Из дар 1988 шера январь бетта. Цу хана денз йолаелар говраш. Таханарча денга говрий рема шозза алсамъяьлнай. Карарча шера шовзткъен итт бакъилг яьй вай ювцача ферме. Царех цхьаккха дІакъаьстаац. Цу хьайбашта дика доал деш, шоай лекхараш довзаш ба конюхаш. Къахьегарга хьежжа шоашта а пайда боал царна. ХІара бакъилг ярах. из унахцІена а йолаш хьаэцарах конюха шовзткъа сом лу алапел совгІа.

Конюхашта юкъе дикагІа къахьегарца белгалваьнна ва Борчашвили Іумар. Цо цу боахаме къахьега ткъаь бархІ шу да.

[illegible] кулгалхоша хІанз а производственни коллективаш кхоачамех бизза пайда эцара, автопаркахь дикагІа пайда эцара ледара тІаерзаеш хилар. Боахам лелабара кердача хьалашка 1987 шера денз болх беш объединене бахача наха маьхагІа гІулакхаш дара задани кхоачашъяязар, цунца цхьана пассажирски автотранспорта яр а, кхоачашдаьдац паччахьалкхен заказ, городе лелача автобусий балха тІара йоагІа доходаш а.

1989 шера 9 бетта бахача наха маьхагІа гІулакхаш дара, къахьегама овсарле лакхъяра, керттера фондаш юкъейоалаяра заданеш кхоачашъяьяц. Цу хана чухь 167,7 эзар рейс ца еш йисай, царех городе Грозне 116,5 эзар рейс а йолаш е хІара итталагІа йола рейс. Рейсаш ца ярах хинна экономически зе миллион сомал дукхагІа да. Хила боагІача боарамга диллача пассажирашта гІулакх дара боарам лоха ба. Пассажирашкара хьаэцар гулдара мела тІахьожам лоаттабу, ца йоагІаш кІезигьяьй линейни тІахьожамхой штат. цу гІулакха ледара юкъеоз нах.

[illegible] гІулакхаш. Автомобильни транспорта территориально-производственни объединене кулгалхошта тІадиллад объединене баьча балха итогий анализ е, массанахьа а хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара эррригача коллективашта творчески а беламе а къахьега хьал хилийта. Министерстваштен ведомствашген мухь кхахьара договорни декхараш хадданза кхоачашделга Іалашде. наькъаш дахкара эша хІамани гІишлош материалашши дІакхахьара къаьстта теркам тІа а бохийташ. Грозне нах балха болхачен балхара боагІачен сахьаташка пассажирски транспорто болх дикагІа бергбола гІулакхаш де. Договорех мухь кхахьара, маьхах гІулакхаш дара, объединене предприятеш финансови хьакъехьа тоаяра план кхоачашъелга Іалашде.

1990 шера 1 февраль тІакхачалехьа ведомства чурча тІахьожама служба чІоагІъяра дош къоастале.

Автотранспортни предприятей болх тоабара, цар экономически финансовни хьокхамаш лакхдара, новкъа машинаш кхерамза лелара, транспортникашта доагІашдола фусама-бытовой [illegible] Ю. Х. Героев), капитальни гІишлош ечa «Чечениигушагропромстрой» кооперативни паччахьалкхен объединене (нов. Г. М. Гайрбеков), цу объединеней кулгалхой декхарийла бир хьем боацаш цу гІулакуага хьажа, дииза дисар тІехьа а ца тетташ лоацaverage хана даь даккхара къахьегама коллективашка болх вІаштІехьбаккха.

Республика Министрий Совето соцам тІайийцаб Афганистан Демократически Республике интернациональни декхар кхоачашдеча [illegible] къа доацаш хиннача бІухой социально-бытовой хьалаш дІахо а тоадара. Цу соцамга хьежжа кхоалагІча группа бІухошта - интернационалисташта — инвалидашта бетта 90 сом долаш моттигерча лоархІама персональни пенси хьожалаьд. мугІарерча, сержантски, эпсарий составагІа болча байнача бІухойинтернационалистий 50 шу лаьннача ноаношта — бетта 80 сом, хІаьта 55 шу даьннача ноаношта — бетта 140 сом. ХІаьта иштта. Афганистане интернациональни декхар кхоачашдеш байнарий берашта луш дола моттигерча лоархІама персональни пенсеш а лахкдаьд.

ДОСААФ — ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГІА

КПСС ЦК апрельски (1985 ш.). Пленумо дІадоладир оборонни Общества эррригача звеньей балха стилан методаштен овлангара перестройка елга, хІаьта дукхагІча даькъе цо оргаяьхар ДОСААФ комитеташи организацешен. ДОСААФ-а ший Х-ча Ерригсоюзни съезда решенешка белгалъяьхар оборонно-массови, тІемапатриотически, спортивни балха тайп-тайпара формаши методаши.

Республика ДОСААФ организацеш Коммунистически парте, советски халкъа, цун Герзашцарча Низий вахарера дезагІа дола цІейшта деадара хетадаь оборонномассови балха беттапи кІираши санна йолча массови тІема-патриотически мероприятей инициатораш а хьинаре доанъошхой а хинна дІаэттар. Цар шоашта кхы а дукхагІа нах юкъеувз, иштта уж къахьегама а дешара а коллективий общественнополитически вахаре хада йиш йоаца дакъа а хинна дІаотташ латт.

ВЛКСМ комитеташа комсомольцашцеи кагирхошцеи цхьана революционни, тІема, къахьегама Сийлен моттигашка чакхйоахача Ерригсоюзни походашка хьинаре дакъа лоац ДОСААФ организацеша. Уж мероприятеш кхувшбоагІарашта тІема-патриотически кхетам луча ший тайпара школа а хинна дІаэттай. Из болх хьинаре чакхбоах г. Грозне, Гудермесски, Наурски района дукхагІйолча дешара заведенешка. Къаьстта теркам тІаозаш я Октябрьски районера Пионерий ЦІен. № 15 йолча школа-интерната балха опыт.

Кагирхошта беча балха процессе дукхагІа пайда луча формаех я кагирхоша парте, тІема, къахьегама ветеранашца, Советски Эскара бІухошца, запасе болча эпсарашца, бІухой-интернационалисташца тематически вІашагІкхетараш чакхлахарэ санна йола кхетам балара форма. Оборонни Обществе хьинаре болх беш ва 4000 совгІа Сийлахь-боккхача Даймехка тІема ветеран, запасе вола эпсар.

ТІехьарча хана кагирхоша чІоагІа лоархІаш да шера цкъа чакхдоахаш дола «призывника Денош», ховш ма хиллара уж вІаштІехьдоах военкоматашен ДОСААФ комитеташен. Уж денош кагирхой эскаре а флоте а гІулакх де кийча хилара хьахьокхаш дола хьажар а хиле дІаотт. Укхаза кагирхой парте, тІема, къахьегама ветеранашца вІашагІкхетараш хул, тІема коллективашка хьсащалгІа болх. цар вахар, быт, тІема техника йовз.

ДОСААФ юххьанцарча организацеша, къаьстта дешара заведенеша дика опыт Іоаяьй кагирхошта тІема училищешка деша бахара профориентаци яра хьакъехьа. Укхаза «Эпсар турпале професси» я яхача девизагІа кагирхой, Герзашцарча Низий, запаса эпсарашца, тІема ветеранашца вІашагІкхетараш чакхдахарца цхьана ДОСААФ активисташа, къаьстта юххьанцара тІема кийчо яра болча хьехархоша шоай оагІорахьара индивидуальни кхетам балара болх а бу. Цу лостамагІа дика къахьег г. Грозерча №№ 15, 17, 21, 25 йолча юкъерча школай. Наурски районера Чернокозовски юкъерча школа, Сунженски районера Ассиновски № 1 йолча юкъерча школа, иштта кхыча школай юххьанцарча организацеша.

ДОСААФ юххьанцарча организацей, къахьегама, тІема коллективий вахаре традици а хинна дІаэттай Герзашкарча Низий мугІарашка гІулакх де болхаш бола кагирхой торжественно накъабоахилга. собранешка торжественни хьале царна наказаш телалга, хІаьта цар Даьхено тІалилла декхар сийленна кхоачашдергхиларах дув буалга. Цу даькъе дика опыт Іоаяьй «Электроприбор», «Красный молот», СССР 50 шу дизара цІерагІча завода къахьегама коллективашка.

ТІема-патриотически пропаганда бе-бе формаштен методаштен юкъе белггала моттиг дІалоац революционни, тІема, къахьегама Сийлен музеяша. цига кагирхой локкхагІдолча ноахалий денале гІулакхаши тІема традицеши кулге а лувцаш хьалкхебу. Цу лостамагІа эффективно болх бу «Старогрознефть», НГДУ, «Красный молот» завода, №№ 15, 17, 104 йолча юкъерча школай, кооперативни техникума, № 15 йолча школа-интерната, г. Грозне Октябрьски района Пионерий цІен, Малгобекерча № 4 йолча школа-интерната, Гудермесера № 1, 2, йолча юкъерча школай, Сунженски районера Ассиновски № 1 йолча юкъерча школа, Алхан - Калински культура цІен тІемен къахьегамен Сийлен музеяша.

КхувшбоагІарашта чІоагІа воздействи ю Гражданск а Сийлахь-боккха Даймехка а тІемаш долча хана байнача турпалашта оттадьча памятникашта, обелискашта юхе чакхйоахача торжественно-таьзета ритуалаша. Уж чакхйоах г. Грозне, Назрановски, Наурски, Сунженски районашка.

Герзашцарча низашта лаьрхІа специалисташ кийчбеча доккха дакъа юкъехьу Грозненски, Сунженски, Гудермесски автошколаш, Грозненски радиотехнически школа, Грозненски аэроклуба, радиоспортах йолча берий спортивно-технически школаш. ХІанз ДОСААФ дешара организацешка кийчо еш ва хІара ялхлагІвола эскаре гІулакх де ваха веза зІамига саг. Царех 44 процент гаргга болчар тІехдика дешаш чакхйоах уж, 33 процент совгІа барех спортсменаш-разрядникаш хул. Эррригача школашка уж Іомабара керда программаш юкъейоалаяьй. Цу программа юкъе да топ кхосса Іомавар, дешара маршаш, тІема нормативаш кхоачашъяр.

Республика оборонни Обществос дукхагІа тІеркам тІаухийт массови физкультурен спортен дегІаккхувлара. Спорта технически а тІема-прикладной а тайпаша кагирхой физически чІоагІбаь ца Іеш, сихагІа хІанзара тІема техника караерзаяра гІо ду. ДОСААФ организацешка болх беш я 770 секци а кружок а. Цар чулоац 60 эзар совгІа саг. Уж ераш спорта тайпаш карадерзадеш ба: парашютни, самолетни, водномоторни, радиоспорт. мотобол, картинг. авиаракетоавтомоделировани. Республика спортсмений доалахьа я кхоъ ДЮСТШ, 27 спортивнотехнически клуб. 358 тир, 3500 спортивни герз, 194 спортивни мотоцикла, 10 спортивни автомашина, 173 карта, 28 спортивни кема, 40 радиопеленгатор, 18 коллективни радиостанци. Массаза вай республике чакхйоах водно-моторни а судомодельни а спортах, парашютни спортах, мотоспортах, мотоболах йола СССР чемпионаташ. ДегІаухаш латт вай спортсмений спортивни говзал. 1989 шера кийчваьв 6000 совгІа спортсмен-разрядник, царна юкъе 11 — СССР мастер. ХІаьта Шумаков Викторах водно-моторни спортах Дунен халкъашта юкъерча класса спорта мастер хилар.

Оборонни Общества гІулакхий хьала критически анализ еш белгалдаккха деза дикка дукхагІйола юххьанцарча организацеша, къаьстта юрташкарчар, ледара болх белга. Духхьал тІеххьарча хана ДОСААФ мугІараш 40 эзар сагага кховчаш кІезигденнад. Укхаза бахьанаш дукха да, царех лархІа деза материально-технически база во хилар, цхьайолча районни комитеташа шоай балха дукха гІалаташ гучадувлийтар, шоай декхараш кхоачашде кийча ца хилар.

Иштта вай дешара заведенеш юххьанцара тІема кийчо яра курс чакхъяккхара эшачунца во Іалашъяь я. Масала, НВП курс чакхйоахача 414 дешара заведенех 121 мара бокъонца Іалашъяь яц, хІаьта 164 дешара заведенешка шоай тираш яц, 46 — герз леладара цІалгаш дац, 195 тактиках йола дешара городокаш яц. 800 совгІа йолча дешара заведенешкеи культурно - просветительски учреждененшкеи диллача 40 совгІа мара революционни тІема, къахьегама Сийлен музей яц. Къаьстта кхераме хьал хьахиннад Урус-Мартановски, Назрановски, Шатойски, Малгобекски районашка, цига спорта технически а тІема-прикладной а тайпаш карадерзадара эша хьалаш дац. Цу районашка лохерча боараме бу кагирхой тІема профессеш караерзаяра профориентаци яра болх.

ДОСААФ дешара заведенешка Герзашцарча Низашта лаьрхІа специалисташ кийчбара дешаш а доагІача боараме къоастадаьдац, хІана аьлча, укхаза ледара Іомаю Афганистане Советски эскар тІема гІулакхаш чакхдоахаш цар тІема техниках пайда ийбаь йола опыт.

Шийна теркам тІаозаш да военкоматаша ДОСААФ дешара юххьанцара тІема кийчо яра курсаш чакх ца яьхача кагирхошца е дешара заведеней дешархошца, студенташца комплектовани еш хилар. Укхаза белгалдаккха деза Облсовпрофа берий спортивно-технически школашка финансировани е ца тугалга, иштта цо 1941 — 1945 шш. советски халкъа Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа котало яьккха 45 шу дизара хетадаь революционни, тІема, къахьегама Сийлен музеяшта юкъе хьажар-конкурс чакхйоаккхача дакъа ца лоацилга. Иштта кхоачаш яц НГІАССР Министрий Совета 1990 шу чакхдалалехьа г. Назране моттигерча лимитий чотагІа тир хьае, аьнна, РСФСР Министрий Совето аь хинна решени.

ДОСААФ-а Нохч-ГІалгІай областной комитето ерrига оборонни комитеташ тІахьех низ а ца кхобеш КПСС планаш вахаре кхоачашъяра, республика ДОСААФ-а Даьхен экономика а оборона а чІоагІъяра эффективно гІо дергдолаш шоашта могар дара.

Н. КРУГЛОВ,
ДОСААФ областной комитета отдела заведующе заместитель.

Мишта хьахилар робот?

Ха сиха дІайодалга теркалду дезалера бераш доккхий хиларца. ХІаьта, корта кІайбеннача конструктора из дагадохийт, творчески уйланца хьакхеллачо. Дукха е кІезига ха я хац сона, цхьабакъда, цуне тІа эггара хьалхара программни доал деш йола промышлении робот хьаяра болх Америка ВІашагІкхийттача Штаташка дІаболабаь ткъаь итт шу даьннад. Эггара хьалха роботаш хьае йолаелар Джозеф Энгельбергера хьаьйча «Унимейшэн» яхача компане.

1956 шера. дагаух Д. Энгельбергера, цхьан сайрийна соца вайзар цу хана цІихеза вола изобретатель Джордж Девол. Из соца дагаваьлар промышленни роботаш хьаяра йолча уйланца. ЙІаьхий корпорацеш ший идеяшта юкъеоза, кердача гІулакха лаьрхІа цар ахча дІахецаргдолаш цар кулгалхой тешабе гІерташ вар Девол цу хана. Из гІулакх хьаллаьцар Д. Энгельбергера.

— Хетаргахьа, — бегаш бу цо, — аз меннача корта бохабеча маларо ший гІулакх дир, цу хана сона Девола идеяш геттара чІоагІа гарга хийтар.

Цхьабакъда, изобретатела идеяша Колумбийски университета студент волча хана ше лелаьдаь хІамаш дагадохийтар Энгельбергера. Цу хана йоазонхочун-фантаста Азимов Айзбека уйла еча роботех дола дувцараш кхоачашдар мара дагадоаллаш хІама дацар цун.

Иштта е вешта, цхьа уйла йолча наха шоайла вІашагІкхийтта юкъара гІулакх дІадоладир. Дукхача предприятешка хинначул тІехьагІа, Д. Энгельбергерей Д. Деволен кхетадир: эггара дикагІа робототехника автомобилаш еча юкъейоалае йиш йолга. Хадданза йола производственни процесс, конвейер тІа дийнахьен буси беш бола хала болх, машений корпусаши двигетелаши арахецача цехашкара во балха хьалаш — из деррига а энтузиасташта хьакхолла лерхІачуп «оамалашта» жоп луш дар.

Ши шу гаргга ха дІаяхар хьалхара промышленни робот хьаеш. 1961 шера из «Дженерал моторз» яхача компане цхьан заводе дІайихьар. Цунах «Унимэт», аьнна цІи тилла, из «универсальни гІоча» яхилга да, хІаьта, из автомобилий деталеш яра Іомаяь яр. Специальность Іомаяр духьа эррига технологически процесс магнитофона тІа дІаязйир робота. КІезига-дукха корректировка йича робото кІоаргга балха говзал йолча специалисташа санна ший болх кхоачашбора.

Хьалхара толам баьккха бале а «Унимейшэн» компане продукцена кІезига заказаш дора. Д. Энгельбергера фирма шийна теркам тІаоайита гІерташ па деш хІама дисавзар. Цун образецаш тайп-тайпарча шоушка хьокхар. Цар лузача бургаш дІачуйохийтар, оркестраца дирижера болх бора. Роботий а уж хьаьярий а сурташ пивной компаней рекламни роликашка а тІехьа дар. Фу дергда? — дагаух Энгельбергера. — Эцархой теркам тІаозар духьа тайп-тайпара киловзалаш лелае езаш хулар.

Юххера бокъонца боккха толам баьлар цар. 1966 шера цу «Дженерал моторз» кхы а 66 универсальни гІонча ийцар. ХІанз уж Огайо яхача штате хьайийлача автозаводе точечни сварка яра процесса доалдара эшаш яр.

Промышленни робототехника теркам тІаазар кхьча мехкашка а. 1967 шера Д. Энгельбергер Японе ваха хилар.

— США, — йоах цо, — 10 сагах йола аудитори гулъе хала хулар. Со геттара цецваьлар Японе лекцега ладувгІа 600 инженер веча.

Цо Токио «Кавасаки дзюкогио» яхача фирмага программни доалду промышленни роботаш хьаяра йола лиценз ехкар.

Кховзткъеи иттлагІча шерашка а деткъалагІча шерашка а геттара дегІаера промышленни робототехника, цхьадолча даькъе. «Унимэйшэн» фирма арахецар. Цо эррригача роботех 30 процент хулараш дунея рынке йоххар. Цу фирма 7000 робот дуккхача мехкашкарча тайптайпарча заводашка дІаоттайир. Цхьабакъда, цІенхаштта халонаш духьала иийсъелар.

Йоккхий промышленни фирмаш роботаш арахецара йола предприятеш хьае йолаелар. Эггара хьалха цу наькъагІа яхар «Дженерал моторз». Японски «Фанук» яхача фирмаца цо «ДМ фанук роботикс» яха фирма хьайир. Цул тІехьагІа «Унимэйшэн» хІара шера хула юкъара пайда 60 процентага кхоачаш лохбелар. 1983 шера эггара хьалха промышленни роботаш хьаелга дІадоладаь компани дІаяьгар. Д. Энгельбергера из «Вестингхауз электрик» яхача фирмага ехкар. ше бизнесера дІавода, аьнна, дІаккхайкадир.

Дукха доккха доаца кема а ийца Джозеф Энгельбергер массехк бутт форда тІа баьккхар, из дицде гІерташ. Цхьабакъда, цун из вІаштІехьдаланзар. Роботащцарча безамо керда уйлаш хьалхьоайир.

— Са безам ба, — йоах Д. Энгельбергера. — роботаш хІара цІагІа хилийта. Царна дика квартираш цІенъе, даа хІама кийчде, гаражера автомобиль араяккха, из йила, шун цІагІара чІегашка хьежа хов.

Къар ца луш вола робототехника энтузиаст юха а болх беш ва. Цо Данбери яхача йоккха йоацача городе (штат Коннектикут) «Транзишэнз рисерч корпорейшэн» яха компани вІашагІъеллай. ХІанз цига цІагІарча боахаме леляра лаьрхІа роботаш хьаю. Уж американски тикашка корайоагІаргъяц, цхьабакъда, цар компане помещенеш цІенъю, иштта гаргарча больнице цамогаш болча наха даа хІама дІаккхухь. ХІаьта, уж хьаяьчоа юха а ший къонал а А. Азимова книжкаш а дагаух.

— Азимова роботаша массаза наха гІулакх дора. Иштта чІоагІа наха тара а яр уж.

Нью-Йорк.

В. ПРОСВИРЯКОВ.
(ТАСС).

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГӀУВ

М.-С. Плиев

Са Нана-ГӀалгӀайче

БӀаьшерий замаша къовсаме тийса,
Ӏаьржача ункаша фу хоадо лийса,
Бирсача тӀемашка тӀехьенаш йийша
Дорх чукъуял лаьчаша, сий пхьенаш эттӀаш,
Делхар дувл лоамашка, дарций мукъ бетташ,
Са Нана-ГӀалгӀайче, дарций мукъ бетташ,
Юхь тӀа чош доелале, боелале кхийна,
Адамий безамах боелале ийна,
Идаре дегӀамаш шоай цӀийла хьийна,
Хьега кхы фос йоацаш, хьа мукъле мара,
МассагӀ кӀант вежав хьа цу тӀемий ара,
Са Нана-ГӀалгӀайче, цу тӀемий ара?!
Нана ма елхийла вай ГӀалгӀай-мехка!
Нана ма елхийла вай ГӀалгӀай-мехка!
Гонгара чӀенгага гӀийла дол декха,
Дог делхаш бӀаргашка дӀайха хий кхехка,
Юхь къуклаш керта тӀа Ӏаьржа-Ӏаьрж техка
Нана ма елхийла вай ГӀалгӀай-мехка!
Къовсама хьа къонгаш ткъамалла боахаш,
МоастагӀчоа дерц доахаш, цӀерца садоахаш,
Токхамаш чудетташ даьй маьреш оахаш
Лаьттача курача хьа лоамий сийна,
Укх дуней харцонаш, Ӏазапаш хьийна,
Да тахан тхо дийна, дунено ийна.
Даьй-лоамаш, кӀай куйнаш Ӏо чу ма увза,
Хьай дорха ткъам бетташ, дарц, чу ма хьувза,
БӀагӀара бӀарг лекхар, тийшарг ма хьувза,
Каьхатех оаш Ӏаьржа сармакаш дора,
Ца даьраш качкхухьаш, тха юхьӀаьржйора
Оттаргьяц ГӀалгӀайче кхы цӀеккха гора.
Дегашкар хьегӀ Ӏенош, къинош ма Ӏувша,
Са халкъа во дехаш гора ма хувше,
ГӀалгӀайче йохарга кхы са ма тувсе!
Адамий сий-пхьенаш ахкарца алха,
Дорхьенна бертий мо халкъа чухьалха
Шун Сталин Береца варгвац кхы малха!
БӀаьсти мо къона я, лоамаш мо хьаьна
Хьаьша я, ГӀалгӀайче, хьа фусам хьаьна
Хьа хала никъ бицбаьр ваьвац шийдаьна!
Низ ба хьа къонгашка сий лорош баха,
Хьинар да беркате шера кхаш аха,
ГӀозъяла, ГӀалгӀайче! ГӀозалца яха!
Нана ма елхийла вай ГӀалгӀай-мехка!
Нана ма елхийла вай ГӀалгӀай-мехка!
Гонгара чӀенгага гӀийла дол декха,
Дог делхаш бӀаргашка дӀайха хий кхехка,
Юхь къуклаш, керта тӀа Ӏаьржа-Ӏаьрж техка
Нана ма елхийла вай ГӀалгӀай-мехка!

А. Хамхоев

БӀаьсти йоагӀа

Лаьтта доахдеш, ареш сийнъеш,
Маьрша, гӀоза, зовне яьнна,
Ший гӀа боахаш йоагӀа бӀаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Ӏевам дийнде, сомадоахаш,
Оалхазареш ловзадаьнна,
Зизаш даькъаш йоагӀа бӀаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Маьлха лиро сийрдайоахаш,
Кастта кхача новкъаьнна,
Ший гӀа боахаш йоагӀа бӀаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Баьццара кӀувс лаьтта тоссаш,
Куцах тайна, сибат доьнна,
Зизаш даькъаш йоагӀа бӀаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Мико моаха морхаш лохкаш,
Асаро мо гаьнаш кӀайеш,
Ший гӀа боахаш йоагӀа бӀаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Ӏуйре товеш, сайре хозъеш,
Наьха мерза безам хестош,
Зизаш даькъаш йоагӀа бӀаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Адамаш да бахха кийчлуш,
Тайна хьийкъа ялаташ кхеде,
Ший гӀа боахаш кхаьчай бӀаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Тушолеш а фусамаш товеш,
Керда вахар, безам тоабе,
Зизаш даькъаш кхаьчай бӀаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
ЦӀенхоачаргда вай чӀагаргаш,
Мехках дайза хьийза-яйнна —
Дуне хоздеш кхаьчай бӀаьсти,
Цунга моаршал хатталаш.
Хьалехьаьйнад кхаша ялаташ,
БӀарг ма кхоена беркат тийна —
Вахар тоадеш кхаьчай бӀаьсти,
Цунга моаршал хатталаш!

А. Ведзижев

Дикал-низ

Дувцар

ЭСКАРЕ даьккхача массехк шера дукхача моттигашка вийсвеннавар Мухарбик — фронте водаш а, цига кхачалехьа а. Дукха гӀалаш яйнаяр цунна, юрташ яйнаяр. Бакъда, укхазарча моттигашка санна цецвоалилга хилацар цхьаннахьа а. Массехк сахьат дар из укх поезд даца воагӀа, бакъда, шаьра аре йоацар цхьаннахьа гуш город а юрт а яцар.

ТӀом чакхбалалехьа ах шу хьалха фронтера цӀавайтар Мухарбик. Тамаш йора цо тӀема даькъа командованес тӀа а вийха, ше Казахстане хьожавича. КӀеззига ха мара яцар чов яьчул тӀехьагӀа госпитале массехк бутт а баьккха из ший тӀема даькъе юхавена. Укханга документаш хьаденнача штаба эпсара а хацар, малагӀча бахьанца, е малагӀча гӀулакха гаьнна тыле вохийт ер.

Деррига кхетадир цо ше хьожаваьча хьакхаьчача. Еррамо фронтера а, кхычахьара а хьабаьхка дукха нохчий, гӀалгӀай эпсараши салтийи бар укхаза. Йоккха сагото ессар зӀамигача сага дег чу, бус наб кхетацар, дийнахьа сатем бацар. Ӏохкхаьчача дийнахьа комендатуре учете дӀаоттавир из. Укханна шийна санна, сержанта погонаш а ядаш вар спецкомендатуре учете Мухарбик дӀаязваь сержант. Бакъда, ше санна эвайн йолаш хилар а, наькха тӀа гуш тӀема совгӀаташ долаш из хилар а вӀалла теркал дицар сержанта.

— Бокъо йоацаш, хье вахачара дӀа-хьа ваха йиш йоацаш хьо волга ховш хилалахь, — аьлар цо Мухарбикага из спецпереселенций учете дӀаоттаваь хиларах долча каьхата тӀа кулг яздаь [illegible] дӀа-хьа ваьннача спецпереселенца набахта валла ха тохаргья, — шийна лакхе пенах боаллача гомагахьа кулг лостадир цо.

Гомагахьа дӀахьежар Мухарбик а. Цун юкъе боаллар В. Молотова кулг яздаь бола СССР Министрий Совета соцам. «Ер лаьрххӀа леладеш хӀама да, — дагадехар Мухарбика. — Сталина а ца ха йиш яц еррамо дола хӀама». ХӀанзалца, Молотова кулг яздаь бола из соцам шийна [illegible]

Цхьаннега а хайтанзар Мухарбика ше новкъа воалаш. Духхьала ер фусаме вахаш хинна эрсий йоккха саг яр из накъавоаккхаш.

— Лоралелахь, — хьалхадоахар йоккхача саго Мухарбика. — Хала ха я вайна, кхераме ха я.

...Метто Киеве кхоачаву оалаш да эрсий кица. Цу тайпара массехк дийнахьа наькъа лийначул тӀехьагӀа хӀанз ше да вахача городе кхаьчар Мухарбик. Укхаза коравир цунна ший да. Нана еннаяр, еннаяр зӀамагӀа йола йиша а. Ше цхьаь наьха фусаме вахача даьх дӀакхийтар из. Йоккхача Казахстане а эггара шийлагӀча моттиге уллар Мухарбика да ваха город. Дале а, город яр из, областной центр яр. Укхаза ваха шийна аттагӀа хургхиларах тешар из.

хиннав, тӀеххьара Хьалхарча Украински...

ТӀехьашка ши кулг а лаьца, кабинете гӀолла дӀа-хьа ухаш цхьа юкъ яьккхар майора.

— Укх городе малав хьа? — хаьттар цо юххера а Мухарбикага.

— Цхьа да ва... Нана еннай, йиша еннай со тӀакхачалехьа.

Юха а йист ца хулаш йӀаьхха ха яьккхар майора.

— Фу дергда, — аьлар цо юххера а. — Иштта хиннай кхел... Сатоха деза, сатоха деза.

Кхоаччара гаргало йолча саго аьлча санна хетаделар Мухарбика майора тӀеххьара дешаш. Кхы хӀама ца хилча а, цу дешаех кхетадергдар из армера майор хилар.

— Хозий хьона цо дувцар?

кхоачаш ва, — аьлар Оляс корах ара а хьожаш. — Гулваллал мара ха йисаяц хьона. — Елакъажар дӀадайнадар цун юхьа тӀара, сагото тӀакхаьчача санна хеталора из.

Мухарбикага гулье езаш хӀама яцар, шийна тӀера кетар вӀашка а эза, чопилгаш дӀадехкар цо.

— ВӀашагӀ миштта кхетаргда вай? — хаьттар Мухарбика.

— Каьхат дий хьога? — хаьттар йоӀо.

Чухьнахьарча кисара блокноти къоалами хьал а даькха, цунна хьалхашка Ӏодехкар Мухарбика. Сихха блокнота тӀа массехказа къоалам а хьекха хьакховдадир йоӀо.

— Укх адресагӀа яздергда Ӏа. Яз а даь, ший адрес хьона, тхо дувшшача Ӏовужаргва хьо.

Мухарбик накъавакхха цунца араваьлар фусамда. Шийна цӀенна духхьала дагӀача лохача цӀенна хьалхашка соцавир цо Мухарбик. Ча а тесса лоха цӀалг дар ераш уллув сайцараш.

— Укх цӀалга чу хьа мехкахой бах, — аьлар воккхача саго цӀалгагахьа пӀелг дӀа а хьоккхаш, — ши-кхо ди да уж гуш боаца, чу-ара а бовлац, фу хиннад хац.

Шекваьлар Мухарбик. Кхьеттел цӀеношка чуйода наькъа лар а къайлаьяккхаяр лайво.

— Малашб уж? — хаьттар Мухарбика.

— Ӏобахкийта гӀалгӀай ба, къона мари сесаги... ЗӀамига бер а долаш.

— Хьажа вай, — са аьккдаьлар Мухарбика.

— Со раьза ва, — шортта хьалха дӀаволавелар воккха саг.

Арара чувода ниӀ хийра йийла яр, из а чура ниӀ а йийла ераш чубаьлча, аккхар бӀарг кхийттар цӀенъюккъерча гурматах. Доаржадаь ча дар, цу тӀа ферта уллар. Шеко яцар, юврагӀа кӀала нах хилара. Йист хулаш а, цхьаккха хоам беш а саг вацар. Воккха саг наӀара юхе сецар, бакъда, Мухарбик чана дӀагарга а ваха, Ӏохьежача, тӀаулла юврагӀа кӀеззига хьувш санна хетадалар цунна.

— Яй, малашд шо? — шортта йистхилар Мухарбик. Бакъда, лохера хулаш цхьаккха хоам бацар.

— Малашд шо, цаӀ хьайистхила, — чӀоагӀагӀа аьлар цо. Бакъда, цхьаккха Ӏимад яцар хоалуш.

— Хьахо вел хьай хьо а! — Воккха саг гарга ваьйхар цо.

Шортта хьа а лаьца кертагахьара юргӀа хьалъайбир Мухарбика. Къоначча кхалсагеи маӀача сагеи шиъ юкъ яр гуш. Шеко яцар, уж дийна ца хилар. ЮргӀа дӀахо а Ӏоззар цо. Цун бӀарг тӀаэттар денна уллача наьна накха Ӏувшаш доаллача бера.

— Са даьла! — ЦӀогӀа яккхар Мухарбикага, ше латтача горавахар из.

Массехк ди даьккхар Мухарбика укхаза спецкомендатуре ваха лоархӀа ца веш. Бакъда, ше цига ваханза варгвоацилга ховра цунна. Да а вар из учете дӀаоттара гӀулакх сихагӀа чакхдоаккхарга дезаш, хӀанз мара дагахьа а доацаш хьакхийтта вола воӀ юха а шийх къастар кхерар из.

Цхьа даьла къахетам а хинна хьовзам боацаш дӀа- [illegible] цо доргдоахаш ма хиллара, дика саг кхетар бахьан долаш.

ВӀалла укханца къамаьл де ловш а вацар ер тӀаваха городера комендант. Цо хьаяхачох, пурам а доацаш укхаза варах набахта мара кхы моттиг яцар Мухарбика. Шийца Мухарбик а ийца спецпереселенческий отделе вахар комендант. ЗӀамига саг тийшавар ше набахта волла вугаш хиларах. Юцаш хазарах мара набахте [illegible]

— аьлар майора комендантага, Мухарбикагахьа корта а лостабеш. — Чехкка дӀаоттаве учете.

...ХӀанз из деррига дагадехар Мухарбика поезда корах шийна гуш йолча шаьрача аренга арахьежаш вагӀаш.

— Йист хулаш ма вац хьо, — меллашха йистхилар цунга вагона чу цунна духхьала ягӀа кхалсаг. Бакъ- [illegible] наькъа боагӀаш цӀаккха йистхиннабацар уж шиъ.

— Фу дувцаргда аз? — Къоначча хозача кхалсагахьа дӀахьежар из. Елакъажар латтар цун юкъ тӀа, сийна ши бӀарг боагаш санна хеталора.

— Гаьна водий хьо?

— Есильски районе.

— ХӀа-а... Со-м хьо сайца Кустанае кхаччалца воагӀа мотташ яр... Цига вахаш ва хьо?

— Вац. Командировке во- [illegible]

цунга Мухарбика а делар.

Ше тӀера Ӏоваьнна поезд къайлаьллалца шийга кулг лестадеш хиннача Оляйна тӀехьахьежаш лаьттар из.

Районни центре гаьнна дӀаваха везар цун, бакъда, цунна хацар ший цига миштта а мича гӀолла а ваха веза. Эггара хьалха укхо никъ хаьттача воккхача сага, из хургдоацар да яхаш санна йӀаьхха шок тесар.

— ДӀарча «Заготзернора» цига дӀаде кӀа кхухьаш истарий соалозаш хул хьона, царгара деха, дӀавугаргва хьо.

Беррига кхалнах бар истарий соалозашца цига мел хиннараш. Дукха дехар де дезандар Мухарбика, эггара хьалха укхо къамаьл даь кхолсаг раьза хилар ер дӀавига.

— Езарг йолча вода хургва хьо, — беташ бир кхалса- [illegible]

ГОТТА КОАНАӀАРАШ

(Повеста тӀара дакъа)

Адам райцентре дӀахьахьачача, сайрангахьа лестадар Ӏан лоаца ди. НКВД начальник делкъийна чу а ваха хьавена ший кабинета чу вар. Нийлха баьнна кера кӀудж а болаш, гӀийло цӀеча юхьара, цӀимхаро саг вар из, шовзткъея итт шерага кхаьча хургволаш. ТайпанцӀа а яр цунга товш: Сердюк. Дукха ха яцар из цига начальник вола, шу дала мара далацар. Нохчийи гӀалгӀайи мехках боахача хана цига дакъа лоацаш хиннав йоахар цунах.

ДӀадийцар цунна Адама ше дена гӀулакх. Ше дӀавехаш университетера дена каьхат а дӀахьекхар. Ялх бетта дешаргдолаш подготовительни отделени хьаеллар цига.

— Ого. Алма-Ата! — аьлар начальника. Шоеш йолчул а цӀимхара йийрзар цун юхьмараж. — Москве вахийт аз хьо? — Цхьа эгӀазе велакъежар из. — Е Кавказе? ХӀай?

— А, новкъост майор. Алма-Ате, — аьлар Адама кӀаьдо, иштта аьлча из камаьршагӀа хиларга доглоахаш.

— Цига деша дезар... Хьай Кавказе. Бандитизм ца а лелош.

— ЭгӀазе хьахьажар Адамагахьа Сердюка сийна бӀаргаш.

— Аз ца даьр сона качдолла ма гӀерта, новкъост майор. — Из кӀаьда аланзар Адама. Цун дега вас йир начальнико аьннача. Боаца бехк качбелла цу мехкара воалаваьвар из а иззамо деррига къам а. ХӀанз кертагӀа а доах из.

— ТӀем тӀа хӀана вахавац хьо? — тӀачайхар Сердюк.

— ТӀом болабенна шу дала доаллача хана лакхехьара приказ дера вохчийи гӀалгӀайн эскаре ма буталба аьнна.

— ХӀай? ХӀана вахавац хьо тӀем тӀа?

— Хетта эшац, — аьлар Адама.

— Эшац, ях Ӏа? Хетта ца эше, юхагӀо хье хьавенача.

— КӀирвенна бӀара а хьажа, тӀатехар. — Хьайна ваха бокъо еннача. — Ӏалаьмате чехна! Решеткахь арахьежа хьай безам бице.

— Аз даь хӀама дац, решеткахь арахьежа. ХӀара сага деша бокъо я вай мехка, иштта яздаьд Конституце тӀа.

— Чакхдаьннад къамаьл. Дийце дешар... Болх, болх! Хье ваха Ӏохоаваьчча, хьай паспорта тӀа яздаьчча метте.

«Харт» аьнна ший паспорт дагадехар Адама. Казахстане хьа ма кхаьчча леннадар из. Цхьан шера. «Ваха бокъо я Степной районе».

— Кхы фу дергда аз? — аьнна, кулгаш дӀа-са дахийтар Адама.

— Садовш ма латтий. Кхоана гӀоргва-кх.

— Начальнико кхерам тувс, чуволларгва йоах Ӏалаьмате чехка цӀа ца воде.

— Из-м хьо цӀаваха вийвеций тохкаш леларгвац. Кхоана областе вода... Кхоана хьа а вайя. Са вешийга ала. Массехк дийнахьа из хургва цуч вогаметта.

Дикалга сатувсийташ дар Валяс аьннар. ВоагӀаргва Адам-м кхоана а. ЦӀагӀоча хӀаьта а мичав из, садовш ма латтий.

— Мегаьд, — аьлар цо.

— Бийса яккха моттиг йий хьа? — хаьттар Валяс, цхьа къахетаме бӀара а хьажа. Из моттиг еце, ший де новкъостал долаш санна. Шоайцига вига йиш мичай цун из. Малав арга цо?

— Бийса яккха моттиг-м хургьяр, — аьлар Адама, шийна из мича йоаккхаргъя ца хой а.

Арахьа сайрангахьа ме лест шийлагӀа яр.

Бийса мича, хьанцига йоаккхаргъя яха уйла керта чу а йолаш, дӀахьалхаухар Адам. Малаш ба ца ховча наьхацига уж — вайнах бале а кхыча къамах бале а — бийса яккха чувита ала тоам хетацар, эхь а хетар.

Укхаза Казахстане шоаш хьабоалабеча хана шийца цхьан вагона чу хинна Ӏумари Ӏаьлеи яха ши воша дагавера Адама. Поезда тӀара Ӏобаьха, нах дӀай-хьай бекъача хана ийкал йоаллача соалоза тӀа а ховшабаь дӀабигар уж, колхозе буг аьнна. ТӀехьагӀа районе вахача Адамах кхийттача Ӏумарас шоаш цу юрта бах аьлар.

Хоатташ—хоатташ эггара тӀехьа а хьакорабир цунна уж. Юрта йисте дагӀар бийда кирпишкех даь цар цӀалг. Садайна, боад болаш латта ха яр из.

Шанкхе воша цӀагӀа вар. Пешка чу сагалий баьца чӀегӀаш чутехкаш йоаллар цар йиша Мадинат. Вагона тӀара Ӏобоахача хана хала цамогаш яр цар нана. Кхы- [illegible] шоана укханга хьал аьнна дехар даьдар нах дӀай-хьай боахараца.

— Цига лораш ба, дарба дергда, — аьнна, кулг дӀалостадир мала мича вутаргва кара долча.

Бугача дӀакхачале соалоза тӀа еннаяр нана. Товарни вагона чура шелал лайнаяцар цо. Пехкашта хала лазар кхийтта хиннадар. Чиллан бут юкъебахача хана товарни вагона чу шиъ кӀи- [illegible]

бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Iуйре товеш, сайре хозъеш,
Наькха марзе безам хестош,
Зизаш даькаш йоагIа
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Адамаш да белха кийчлуш.
Тейна хьийкъа ялаташ кхеде,
Шийн гIа боахаш кхаьчай
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
Тушолеш я фусамаш товеш,
Керда вахар безам тоабе,
Зизаш даькаш кхаьчай
бIаьсти —
Цунга моаршал хатталаш.
ЦIакхоачаргда вай чIагаргаш,
Мехкаш дайза.
хьийза-лийнна —
Дуне хоздеш кхаьчай
бIаьсти,
Цунга моаршал хатталаш.
Хьалахьайнад кхашка ялаташ,
БIарг ма кхоачча беркат
хинна —
Вахар тоадеш кхаьчай
бIаьсти,
Цунга моаршал хатталаш!

Ноаношка

Ага теркош, накха хьувкхаш,
Бийсанна наб - сатем
боацаш,
Когаш тIа вай оттадаьча
Ноаношта аз баркал ях.
Дога безам, йIовхал телаш,
Къахьегаме йоаккхо лоаттош,
Хьалкхедаьча вай ноаношта
ДикагIа мел дар хилда ях.
Вочох лорош, дикачох
кхедеш,
Кхоане йовза хьаькъал
телаш,
Хьалкхедаьча вай ноаношта
Даггара аз баркал ях.
Боча хьесташ, гонахьа
ювлаш,
Хьаьна кийчбаь кхача
телаш,
Йоакхо яьча вай ноаношта
ДикагIа мел дар хилда ях.
Адам деза, вахар довза,
Сийрда хьаькъал, кхетам
телаш
Хьалкхедаьча вай ноаношта
Даггара аз баркал ях.
Наьха эздел, гIулакх довза,—
ГIоза тIехье хийла яхаш, —
Iомадаьча вай ноаношта,
ДикагIа мел дар хилда ях.

С. Чахкиев

ПIУРИ БУАРГАШ

Къонах, алал, хьона
Сенна эза Iуйре? —
Хьо-м къам мехках
даьккхача а,
Йист ца хулаш Iийра.

Къонах, алал, хьона
Сенна эза сайре? —
Хьо-м хьай ах къам делча а,
Йист ца хулаш Iийра.

Къонах, алал, хьона
Эзий Iуйре, сайре?—
Хьо-м хьай къаман
тIехкаш ехка,
Хьакимал Iохайра.

Шийн мотт мокк а бакхха
Къам эттача дийнахь
Йист хила а воаца,
Вий хьо, алал, дийна!

Наха наIалт яхаш,
Болаш ма бий уж,
Алеха шоашта баха,
ПIурибуарташ.

жанта погонаш а ...
спецкомендатуре учете Мухарбик дIаязваь сержант. Бакъда, ше санна эвани йолаш хилар а, наькха тIа гуш тIема совгIаташ долаш из хилар а вIалла теркал дицар сержанта.

— Бокъо йоацаш, хье вахачара дIа-хьа ваха йиш йоацаш хьо волга ховш хилалахь, — аьлар цо Мухарбикага из спецпереселенций учете дIаоттаваь хиларах долча каьхата тIа кулг яздаь ваьлча. — Бокъо йоацаш, дIа-хьа ваьннача спецпереселенца набахта валла ха тохаргья, — шийна лакхе пенах боаллача гомагахьа кулг лостадир цо.

Гомагахьа дIахьежар Мухарбик а. Цун юкъе боаллар В. Молотова кулг яздаь бола СССР Министрий Совета социам. «Ер лаьрххIа леладеш хIама да, — дагадехар Мухарбика, — Сталина а ца ха йиш яц еррамо дола хIама». ХIанзалца, Молотова кулг яздаь бола из соцам шийна бIаргаголцца, Сталина из гIулакх ца ховш хиларах тийша вар Мухарбик, Сталина из шеддар хайча могийтаргдацар аьнна а хетар.

— Дезал лаханза варгвац со, — аьлар Мухарбика юххера а.

— Фу дезал ба уж? — укхангахьа хьа а ца хьожаш хаьттар сержанта.

— Да, нана...

— Тхога заявления хьая... Ховргда вайна, — укханцара къамаьл чакхдаьнналга хьахьокхаш шийна хьалхашка дадача каьхаташка хьежа волавелар из.

Цкъа а шозза а спецкомендант волча вахар Мухарбик дезалгара хоам хиларга догдоахаш. Цунна моттар, ше селла саготдеча гIулакха спецкомендатуре а йоакхо еш хургба аьнна.

— Дезалах хоам кхаьчача хьавехаргва хьо, — эгIазне йистхилар цунга комендант тIеххьара цига ер вахача. — Из гIулакх дахьаш кхы укхаза ма веллахь.

ДIакхессача хIамаел башха ше укхаза теркал ца велга кхетадир Мухарбика. Цхьаккха хоаттам а боацаш укхазара гIолга соцадир цо. «Хур хургда, — йоахар цо шийна дагахь, — бакъда, да, нана дIа а кхайса со лелалургвац. Цхьаккха хоаттам а боацаш дIагIоргва. Йиш яц дика саг ца кхеташ виса. Цо деррига а кхетадергда».

Массехк ди даьккхар Мухарбика укхаза спецкомендатуре ваха лоархIа ца веш. Бакъда, ше цига вахханза варгвоацилга ховра цунна. Да а вар из учете дIаоттара гIулакх сихагIа чакхдоаккхарга дезаш, хIанз мара дагахьа а доацаш хьакхийтта вола воI юха а шийх къастар кхерар из.

Цхьа даьла къахетам а хиина хьовзам боацаш дIадийрзар Мухарбика гIулакх, цо догдоахаш ма хиллара, дика саг кхетар бахьан долаш.

ВIалла укханца къамаьл де ловш а вацар ер тIаваха городера комендант. Цо хьаяхачох, пурам а доацаш укхаза варах набахта мара кхы моттиг яцар Мухарбика. Шийца Мухарбик а нийца спецпереселенчески отделе вахар комендант. ЗIамига саг тийшавар ше набахта волла вугаш хиларах. Ювцаш хазарах мара набахте йовзаш вацар из, бакъда, ювцачох чIоагIа йирча фусам яр.

Кабинете ераш чубаьлча Мухарбика бIаргкхийтар стола тIехьашка вагIача сийрда юхь а кера корта а болча майорах. Массехк ордени медали ядар цун наькха тIа. «Укх органашка болх барах-м денна хург ма дац укханна иззал тIема совгIаташ», — дагадехар Мухарбика.

ВIаьхха хьахьежар из, цкъа комендантага, тIаккха Мухарбикага а хьожаш.

— Дувцал хIанз, — аьлар майора юххера а комендантага.

— Новкъост майор, ведда вай городе венав ер спецпереселенец... Цхьаккха бокъо йоацаш ва ер...

— Документаш, — лоаца аьлар майора.

Бе боаллача тIормига чура хьа а даьха Мухарбика документаш майора хьалхашка Iодехкар комендантa.

Цхьацанега хьожаш Мухарбика документашка хьожаш чакхваьлар из.

— Эскаре хиннав хьо? — хаьттар майора юххера а.

— Хиннав, новкъост майор, фронте хиннав!

ВагIачар хьал а гIетта, Мухарбика хьагарга вера майор.

— МалагIча фронте хиннав хьо?

— Сталинградски фронте

— аьлар майора комендантага, Мухарбикагахьа корта а лостабеш. — Чехика дIаоттаве учете.

...ХIанз из деррига дагадехар Мухарбика поезда корах шийна гуш йолча шаьрача аренга арахьежаш вагIаш.

— Йист хулаш ма вац хьо, — меллашха йистхилар цунга вагона чу цунна духхьала игIа кхалсаг. Бакъ-лувра из, массехк сахьата наькъа боагIаш цIаккха йистхиннабацар уж шиъ.

— Фу дувцаргда аз? — Къонача хозача кхалсагахьа дIахьежар из. Елакъажар латтар цун юхь тIа, сийна ши бIарг боагаш санна хеталора.

— Гаьна водий хьо?

— Есильски районе.

— ХIа-а... Со-м хьо сайца Кустанае кхаччалца воагIа мотташ яр... Цига вахаш ва хьо?

— Вац... Командировке вода.

— ХIа-а, — аьлар юха а кхалсага. — ХIанз дIакхача воалл хьо... Цхьан сахьата никъ мара биса бац.

ЧIоагIа раьза хилар Мухарбик цу кхалсагаца шийн къамаьл тоссаденна. Шийгара бала а, ше уйла еш мел хиннар а дицделар цунна. Цун довш доацача елакъежаро ше хьесташ санна хетар цунна.

— Хьо Кустанаера я?

— Я... Цига яь а, кхийна а я.

— Хьо санна хоза кхалнах дукха бий цига? — Шийна дага а доацаш хаьттар Мухарбика. Ше цIийвелча санна хетаделар цунна.

— Вола хьо, ховргда хьона, — елаелар кхалсаг.

— ЦIи фуй хьа?

— Оля... Хьа цIи?

— Мухарбик, — кулг дIакховдадир цо кхалсагага. Шийга дIакховдадаь кулг хьаккхашта дIалаьцар Оляс.

— Довзаш хургда вай, — аьлар цо.

Дукха ха йоаццаш шийна дага мел хиннар а, ше арадаьккха гIулакх а дицденнадар Мухарбика, еррига цун уйлаш Оляйгахьа яр. Шийн деррига вахар цунна дIадовзийта воаллаш санна ше мел леладаьр а хIанз шийгара хьал а Оляйна дIадийцар цо. ЧIоагIа теркам тIабахийта ладувгIар йоIо цо мел дувцачунга.

— Хьо хIанз хьай станце

цунга Мухарбика а делар.

Ше тIера Iоваьнна поезд къайлаяллалца шийга кулг лестадеш хиннача Оляйна тIехьахьежаш лаьттар из.

Районни центре гаьнна дIаваха везар цун, бакъда, цунна хацар шийн цига миштта а мича гIолла а ваха веза. Эггара хьалха укхо никъ хаьттача воккхача сага, из хургдоацар дахаш санна дIаьхха шок тохар.

— ДIарча «Заготзернора» цига дIаде кIа кхухьаш истарий соалозаш хул хьона, царгара деха, дIавугаргва хьо.

Беррига кхалнах бар истарий соалозашца цига мел хиннараш. Дукха дехар де дезанзар Мухарбика, эггара хьалха укхо къамаьл даь кхолсаг раьза хилар ер дIавига.

— Езарг йолча вода хургва хьо, — бегаш бир кхалсаго. — Вешта, тамаш я цу гIирсаца-м хьо цига дийна а волаш дIакхоаче. — Соалоза хьалхишка ядача хIамашцара хьа а къоастаяь йоккха кетар хьаелар цо Мухарбикага. — Укханца дIахьоарчале, бийса шийла хургья.

ШоллагIча дийнахьа Мухарбик сомаваьлча, дIайхача цIагIа уллар из. ХIанз а делкъа ха хиланза яр. Сецца мара шоаш укхаза ца кхаьчалга дагадехар Мухарбика. ХIанз пишка хьалхашка кулгаш детташ йоалла йоккха саг сийсара укханна яйнар яр. бакъда, кора кIал латтача поднара тIа вагIа воккха саг хIанз мара вайнавацар цунна.

— ХIама кхалла хьайна, — безаме йистхилар йоккха саг. — Доккха хIама-м дац, вешта, кхы ца хилча фу дергда.

Эхь хийтар Мухарбика, хIана аьлча, ше станцера укхаза хьалвоалаваь а, сийсара бийса якха дIатарваь а, хIанз хIама дайита гIерташ болча а укх бовзаш боацача эрсий дезала баркал миштта аргда хацар цунна.

Шийна мел даьча гIулакхах баркал аьлча кхоачам ца хеташ, ахча дала веннавар Мухарбик, бакъда, бокхийча наха из гарга дита а тиганзар.

— Укхаза чайхана яц, — аьлар воккхача саго. — ГIулакх дIа-хьа а деш ваха веза саг ше вахача. Юхавола, оаха дуар даа хургда

цар, бакъда, Мухарбик чана дIагарга а ваха, Iохьежача, тIаулла ювргIа кIеззига хьувш санна хетадалар цунна.

— Йй, малашд шо? — шортта йистхилар Мухарбик. Бакъда, лохера хулаш цхьаккха хоам бацар.

— Малашд шо, цаI хьайистхила, — чIоагIагIа аьлар цо. Бакъда, цхьаккха Iимад яцар хоалуш.

— воккха саг гарга вийхар цо.

Шортта хьа а лаьца кертагахьара ювргIа хьалъайбир Мухарбика. Къонача кхалсаген маIача саген ши юхь яр гуш. Шеко яцар, уж дийна ца хилар. ЮргIа дIахо а Iоззар цо. Цун бIарг тIаэттар денна уллача наьна накха Iувшаш доаллача бера.

— Са даьла! — ЦIогIа иккхар Мухарбикага, ше латтача горавахар из.

— Сатоха, къонахчал ураоттаде, — сихха Iо а вийрза, еннача наьна наькха тIара берг хьалъийцар воккхача саго. — Дерригнена даьла кхел я, даьла кхел я, — ше-шийца лувра воккха саг. Сихха шийна тIера Iоьккхача телогрейкана юкъе хьоарчадир воккхача саго бер. ИйIиг хиннаяр из, пхи-ялх бутт баьнна.

ИйIиг сихха йоккхача сагага дIаелар, цунна дика ховра йиIига де деза гIулакх. Елар а елхар а цхьана а долаш сихъенна бера Iунал деш яр йоккха саг. «Са дошолг, са ираз», — уж дешаш кхоачалацар йоккхача сага багара, йиIиг хьесташ. Цкъа а, шозза а йиIинга юхьа тIа елакъажар отташ хоаделар Мухарбика.

Дукха ганзар укхаза нах гулбала. Мехкахой баьхкар, эрсий, казакаш гулбелар. Цхьана дIадерзадир цар массане из таьзет, декъий цхьана дIадехкар.

Мехкахоех ше-ше бер дIадахьа гIийртараш дукха бар. Бакъда, йиIиг дIалургйолаш яцар йоккха саг. «Са дошолг, са ираз», — уж дешаш дар цIаккха цун багара ца хадаш.

«Цхьаккха зулам хургдац дикача наха эшалургдоацаш, — каст-каста дагаухар Мухарбика. — Эггара дикагIа бола ди ба сага дикал». Иштта моттигаш дукха нийсъеннаяр цунна тIеххьарча хана.

Iом болабенна шу дала доаллача хана лаккхехIара приказ дера нохчийн гIалгIайн эскаре ма бугалба аьнна.

— ХIай? ХIана вахавац хьо тIем тIа?

— Хетта эшац, — аьлар Адама.

— Эшац, ях Iа? Хетта ца эше, юхагIо хье хьавенача.

— КIирвенна бIара а хьажа, тIатехар. — Хьайна наха бокъо еннача. — Iалат...

хьежа хьай безам беце.

— Аз даь хIама дац, решеткаш арахьежа. ХIара сага деша бокъо я вай мехка, иштта яздаьд Конституце тIа.

— Чакхдаьннад къамаьл. Дицде дешар... Болх, болх! Хье ваха Iохоаваьчча, хьай паспорта тIа яздаьчча метте.

«Харт» аьнна шийн паспорт дагадехар Адама. Казахстане хьа ма кхаьчча деннадар из. Цхьан шера, «Ваха бокъо я Степной районе», аьнна йоазув латтар паспорта тIа. Паспорташ поселкони Совете хьателар. Адама ханнара хургйолаш йоI ягIар уж хьаяздеш, герга кIай юхьмараж, кIеззига цIе лесташ басилгаш а йолаш. Шийн герга жогIара бIаргаш Адама хьатIахьожадир цо, хоадаллал елакъажар латтар цун юхь тIа. Цун бIаргаш Адама бIаргаш тIа нийсденнача секундах дIадайра цун юхь тIара елакъажар. Букъа тIа из йоазув ца а оттадеш хьакховдадир цо Адама паспорт.

Цхьан юккъах лоацавеннача латтийсар Адам. ТIаккха бехказо вела а къежа, аьлар:

— Баркал хилда, Валя.

Поселкови совета секретаро цун цIи йоаккхаш хезаяр Адама.

Валя районе НКВД паспортни отделе балха яр. ТIехьагIа поселке енайолаш шоаш вIашагIкхийтача, из йоазув цун паспорта тIа оттаде магаззо шийн кулга йоахар цо. Из хIана дар а хац шийна.

Дегашка безам бенна, вIашагIкхетараш хинна, цхьана сахьаташ дIанхахьанзар цар шинне цул тIехьагIа. Миштa доахаргдар уж цхьана сахьаташ царна шиннена юкъе ткъаь пхиъ километр хилча? Наггахь Валя поселке ена нийсъелча вIашагIкхетар уж шиъ. Геттара лоаца хулар из вIашагIкхетар.

— ТIаккха, цIаьхха а ала аз хьога? — тIачайхар Адама Сердюк. — Е милиционер хьачу а вийха, дIачуволлийта аз хьо? ХIай?

Йист ца хулаш, кхыметтел Iадика а ца ювцаш, начальника кабинета чура араваьлар Адам. Коридора чу Валя кхийтар цунах. Лоацца ше дена гIулакх, шийн бала дIакодабир Адама, цун новкъосталга догдоахалга шийн еце а.

— Из начальника шийн кара да, — аьлар йоIо. — Пропускаш цо тел.

Из-м Адама а ховра.

— ЦIагIоргва хьо хIанз? — хаьттар Валяс.

вахача Адамах кхийттача Iумарас шоаш цу юрта бах аьлар.

Хоатташ — хоатташ эттара тIехьа а хьажорабир цунна уж. Юрта йистте дагIар бийда кирпичех даь цар цIаьг. Салайна, боад болаш латта ха яр из.

Шаккхе вола цIагIа яр. Пешка чу сагалий баьца чIегIаш чутехкаш йоаллар цар йиша Мадинат. Ваг...

...чахьа дIа ма йига, ма гой шоана укхангара хьал аьнна дехар даьдар нах дIай-хьай боахарашка.

— Цига лораш ба, дарба дергда, — аьнна, кулг дIалостадир мала мича вугаргва кара долчо.

Бугача дIакхачале соалоза тIа еннаяр нана. Товарни вагона чура шелал лайнаяцар цо, пехкашта хала лазар кхийтта хиннадар. Чиллан бут юхебахача хана товарни вагона чу шин кIирашна баь никъ дукханешта Iаьткъабар, хийла къоаставаьвар дезалах, дунеах.

Цу бIаьсти дIайха лазар кхийтта да а велар. ХIанз шоаш кхоъ дисадар уж. ЦIагIа долча хана йийха хинна Мадинати, кхийна хьалъэтта Iумари, кхелета Iаьлеи. Ше йийхачоа цу йоккхача Казахстанера хьакарайоагIе Мадинат дIагIоргья цунца уж шоаш шиъ вусаргва, Iумарас саг йоалайилцца.

Иштта дийцар шоай вахарах Iумараси Iаьласи, дIайхьай а эпаш.

Дукха баьгIар уж пхьор хьадаларга хьежаш. Эггара тIехьа а хьадаьлча, кхехкадаь кIа хиннадар из.

ТIа гата доацача, фоттан хьанханза долча истола тIа доккхача оархалга чу Мадината из хьаоттадича, бехказо Адама бIарахьажар Iумар.

— Цунах тийша дусалда тхо, Адам, кхы дaахIама укх цIагIа дола а долаш...

— Фуд Iа дувцар? — ала веннар дIачакхдаккхийтанзар цунга Адама — Ялат деций ер, ма ала иштa.

Iуйрийна а дIохдаь кIа дуадир фусамдаьша Адама. Кхы даа хIама ца хиларах юха а бехказабаьлар. Дагалаттар кхоачашхилда аьна, кхаьнне ловца баьккхар, Адам накъавоаккхаш.

Юхмаччахьа хилар цар ловца а. НКВД коридора чу Адам дIачувоаллашехь духьалкхийтар Сердюк. Лаьохха цунна кIийлехна хайна ваьгIача санна. Областной управлене ваха вравоагIаш хиннавар из. Сов хьалха венавар Адам.

— ХIанз а укхаза ва хьо?! — тIачайхар начальник, цIимхара бIара а хьажа.

— ХьатIайоагIаш бийса яр... Мича гIоргвар со? — Бехказа вала велар Адам.

— Ваха моттиг-м йолаш я.

Дежурни хьа а вийха. Адам чувоалийтар цо. Мел ха яккха волл хьа а аланзар...

БОКОВ Ахьмад.

Нохч-ГIалгIай халкъа йоазонхо.

Массе хана дукха нах хул А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека читальни зале. Укхаза царна эша литература хьахаржа новкъостал ду библиотека болхлоша. Царех цаI я сурта тIа вайна гуш йола Албакова Диба (уралаттар). Из зале баьхкаращца Iимерза, безаме я, царна эша книжка, журнал, газет сихха хьалох цо.

И. ПЛИЕВА сурт.

УКХАЗА КЕПАТЕХАЧА МАТЕРИАЛИН АВТОРАША ДЕХ ШОАШТА ЙОАГIА ГОНОРАР ГIАЛГIАЙЧ ЕН АВТОНОМИ МЕТТАОТТАЯРА ФОНДЕ ДIАХЬОЖАЯР — ЖИЛСОЦБАНКА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ УПРАВЛЕНИ СЧЕТ НОМЕР 100700110.

Укх деношка Грозне эггара дукхагӀа нах гуллуш йола моттиг В. И. Ленина цӀерагӀа майда я аьлча харц хургдац. Къаьстта дукха хул укхаза бераш — детсадашка ухараш а школьникаш а. Уж дукхагӀа тӀаувз цига оттаьлча Кердача шера хетаьлча — городе керттера ярех йолча хоза кийчъяьча елка, Гӏор-Дадеген Снегурочкаген хьалхе а йолаш цига деча берий тайп-тайпарча ловзараша, аттракционаша.

Къаьстта хоза хул елкана юхе боад къовлалуча хана, дукхха бесаш дола лампаш лота а луш елка «сегача» хана.

Укх surtаш тӀа шоана гу майда тӀа чакхйоахача мероприятей фрагменташ.

И. ПЛИЕВА сурташ.

СПИД тӀатаӀаш да

Иммунодефицит (СПИД) дегӀах латар хала, дӀа-са дувла лазар да. Из хьоаду шоаш къаьстта йолча вирусаша. Эггара аттагӀдолча лазара а духьалъотталургйоацача йоаккх цо сага организм, атта хьоаду кхераме дестам. СПИД сиха дӀаяттар дунен проблема а хинна, цо шийна уйла тӀаяхийтар лорийи Ӏилманхойи меттел ерригача общественноста, дерригача мехкий паччахьалкхений деятелий а. Каст-каста газеташ тӀеи журналаш тӀеи араювл «XX-ча бӀаьшерен чума», «Ди техад хӀанзе а», «Атака йолаеннай», «Хьем бе йиш яц» яха а кхыйола а статьяш. Из ший бахьан доацаш дац.

СПИД яха лазар даьржад хӀанзле а дунен 152 мехка, цо хӀанзле а 190 эзар саг вийнав, хӀаьта из кхийтта нах миллионаш ба. 1981 шера дийцар Калифорне СПИД кхийтта пхи саг ва яхаш. Вьетнаме хиннача тӀем тӀа байнарел дукхагӀа нах байнаб США СПИД-ах. Вай мехка хӀанз а кхы «цӀи яьнна» хӀама дац, бакъда, цӀимхара эпидеми хьатӀайоагӀаш я, тӀехь-тӀехьа дукхагӀа хул из кхийтта цамогаш бола нах. 1989 шера 5-ча декабре араяьннача, «СПИД: вай воай йоакхо ца ярах бу бекхам» яхача ший статья тӀа СССР медицински Ӏилмай Академе президента В. Покровске язду: «ВИЧ-инфекци — къаьстта дола лазар да. Биологически тайпа хиларах тарра дерригаъ аламащ хӀалакдара кхерам тӀатосс цо. Нагахьа санна укх гарггарча шерашка профилактика эффективни средстваши методаши ца корайоагӀе, тӀаккха дерригаъ адамаш доадара кхерам тӀаттаргба».

ВИЧ яха инфекци СССР-е дӀаяржарах йолча Ӏилма данеех вай республике 10 шера йолча хана СПИД яха лазар кхийтта 7 эзар саг хургва. Укхаза мадарра ала доагӀа из лазар кхийттача сага дарба дара хӀанз укх сахьате вакцинаци яц. Цу тайппара, СПИД-ах бола кхерам биэза болаш ба, дукхачар мабарра кхетабаь беце а. Из кхерам бокъонца бова шийх из кхийттачов. ХӀаьта из кхийттараш хӀанзле а кӀезига бац.

ХӀаьта цу унзарча лазарах лорадалар вайх воаех тийша да. из ца кхетийта йиш йолаш а да. Иммунодефицита вирус (ВИЧ) сагагара сагага кхоач шин наькъаца: из вирус йола цӀий кхыча сага чудоттарца, стерильни йоацача шприцаца гаца долча гӀулакхо. Цудухьа эггар хьалха СПИД кхийттараш хилар гомосексуалисташ, проститутка ш, бе-башха а доацаш нийсбеннараща зина леладераш, моральни доацача хьисапе бахараш. СПИД-а духьаларча къовсаме эггара керттера да сага вахар нийсача хьисапе, лерттӀа хилар. СПИД — нравственни проблема я. Духовнии физически лерттӀа ваха веза саг, массаза а дага лоаттабе беза адамашта СПИД-о тӀаоттабаь кхерам. Кагий нахи мехкарийи моральни цӀена хилар, мари сесаги кхычарца зина доацаш хилар, цӀаьхха нийсбеннараща цу хьакъехьара гӀулакх ца леладар — из да СПИД-ах лоравалара керттердар. ЛерттӀа, иман долаш бахача наха СПИД кхераме дац.

СПИД яха лазар наркоманегеи алкоголизмаген гӀолла доалаш хилар а ца хьоадича даргдац укхаза. Ховш да наркотически алкогольни хьал тӀа волча хана зина дарца аттагӀа СПИД сагах латташ хилар.

Сага иммунодефицита вирус дӀа ца яржийтара духьала болх беш я унахцӀено лораяра Министерство. СПИД-а духьала къовсам лоаттабара йилла болх беш я республикански центр. Республикански больнице. Грознен Наурски станицеи цхьанне цӀий шоллагӀчоа чудоттара цӀий доаккхача станцешка. Назрановски центральни районни больнице йолаш я цӀийца СПИД-а вирус йий хьажара лаьрхӀа йола лабораторе ш. 1990 шера ишта йола лабораторе ш йохкаргья Шалински, Гудермесски, Урус-Мартановски центральни районни больницешка. Элисте, Ростов-на-Дону, Волгограде, Ставрополе СПИД кхаьча хиларца дувзаденна цига нийсбеннача наьха цӀийца цу лазара вирус йий хьож. Профилактически тохк ишта дегабуаме бола берригах а. 1989 шера ишта хьежар 100 эзар сагага, вешта аьлча, 1988 шера хинначул шозза дукхагӀа. Эггара хьалха хьож донаращка, цӀийга гӀолла нахага из дӀадаргдоацаш.

СПИД-а духьалара гӀулакхаш дара эпидемиологически надзора система отта а яь, болх беш я. Санэпидстанцейи Центреи специалисташа СПИД-а духьаларча къовсаме халданза тӀахьожам лоаттабу шприцашта, инструменташта, кхыча медицински изделешта обработкеи стерилизации яра. Элимай семинараш яьй дарба дара — профилактически учреждеией берригача медицински болхлошта, цига къаьстта теркам тӀабахийтар стерилизаци яран тӀехьагӀа зачет дӀаяларан. УнахцӀено лораяра ерригача учреждений кулгалхошта СПИД-а проблемаш йовзара аттестаци яьй, профилактика хьакъехьара цар бехктокхам лакхбаьб. Больницешкеи поликлиникашкеи централизованни стерилизационни отделаш (ЦСО) яхкара дешаш дувцаш да. Бакъда, из духьал медицински декхар хинна Ӏац. Тоъаш яц помещенеш, гӀишлон материалаш, средстваш. Цу гӀулакха эггара хьалха промышленни аграрни предприятешкара, гӀишлон организацешкара, халкъа депутатий Советашкара новкъостал эш. Бакъда, из хӀанз укх сахьате долаш дац. Ши шу совгӀа ха я Республикански керттерча больница ЦСО хьалъяь ца йоала. ХӀаьта из чоалхане доаца дош дуккхаза а гӀишлонхошта хьалхашка увттадаьд цун кулгалхоша. Типови ЦСО хьалъе йиш ца хилар бахьан долаш дуккхача дарба дара учрежденеша хьалъяйтай стерилизаци яр духьа, «зӀамига ЦСО».

Оаха дика кхетаду кхыметтел дуккхаза маха тохара шприцаш, хӀамаш ютта синтетически средстваш дукха па тоъача, дуккхача юрташкарча дарба дара учрежденешка хий, къаьстта дӀайха хий доацача хана республика медицински болхлой бехктокхами декхараши чӀоагӀа лакхлуш хилар. ВИЧ — инфекци дӀа ца яржийтар, элистински трагеди кхы ца хилийтар да тха керттера декхар. Цунца цхьана са дагадоханйта безам ба СПИД пачахьалкхен правительственни гӀулакх хилар, алхха цхьан медикашта из кхоачашдулург ца хилар. Воча хьале болх беш ба хӀанз медицински болхлой дарба деча учрежденешка. Помещенешка шийла я, хий дац, деха да ийнаш. Ӏургаш даьина я линолиум, Ӏолегаш я штукатурка...

Дукха проблемаш отталый СПИД-о общественна хьалхашка. Мелла хала яле а, уж тӀехьа а ца тетташ къоастае еза массе а боараме, вай бераш, тӀехьенаш цох лорадергдолаш.

М. МАГОМЕДОВ,
НГӀАССР унахцӀенои министра заместитель, медицински Ӏилмай кан-

СПЕЦИАЛИСТО ХАТТАРА ЖОП ЛУ

ТӀехкъарча хана цхьацца-дола хувцамаш хиннад ЗАГС отдела балха юкъе. Керда оттаьча паччахьалкхен пошлинаца дувзаденна дукха хаттараш хул наьха. Цудухьа, 1989 шера 25 октябрера СССР Министрий Совета соцам дӀабовзийта ловра сона.

Цу соцамо белгалдоах госпошлинай боарамаш. ХӀанзарчул тӀехьагӀа уж укх тайпара хургда:

Саг йоалаяра регистрациеш — 15 сом. Кагий бераш доацаш, шоайла дагабаьнна мар-сесаг дӀа-хьа къасташ хилара регистраци ярах, нагахьа санна шаккхе а уж хьалхарча браках баьха бале — 100 сом. Нагахьа санна царех цаӀ шозза е дукхагӀа браке хиннавале — 200 сомагара 300 сомага кхаччалца. Нагахьа санна, мичав ца ховш, е кхетаме вац аьнна судо оттаваьча сагацара брак хоадаеш хилча — 5 сом. Тайпан цӀи, цӀи е даь цӀи хувцарах а йоаьчоа меттел моллагӀа свидетельство хьалуш а — 5 сом.

Хьалха лелаеш хинна ставкаш 1942 шера денз лелаеш яр. Цудухьа царна хувцамаш де дийзад. Керда оттаяь ставкаш, соахка 25 октябре денз лелаеш я.

Материальни Ӏалашо во хилар бахьан долаш из ахча дӀадала ца могача наьха бокъо я финорганашкара лоаш цу пошлинех мукъабовлийтар деха.

Р. А. ДЖАМУРЗАЕВА,
НГӀАССР Министрий Совета ЗАГС отдела заведующи.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 ЯНВАРЬ ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 «Житие Дон-Кихота и Санчо» яха художественни фильм, 1-ра фильм. 3-гӀа сери.
9.40 — Документальни фильм.
10.00 — «Телесеанс. Телефильмай анонс».
10.30 — Документальни фильм.
11.35 — Мультфильм.
11.45 — «Маьрша хийла хьо, музыка!».
12.30 — Ха.
13.00 — Ӏилма-довзийтара фильм.
15.30 — «В поисках капитана Гранта» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
16.35 — Музыкальни сокровищница.
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.25 — Реклама.
18.30 — Ха.
19.00 — «Остановись, мгновенье» яха передача.
19.40 — Мультфильм.
19.50 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. 1-ра фильм. 3-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Опера дуккхаезарий клуб.
22.55 — «Вай тӀехьале».
23.25 — Концерт.
23.45 — Кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «И возлюби его в сердце своем» яхача фильма премьера.
8.35 — Концерт.
9.00 — Испански мотт. 1-ра шу.
9.30 — Б. Кифф. «Прищучиль» яха фильм-спектакль.
10.45 — Испански мотт. 2-гӀа шу.
11.15 — Концерт.
12.10 — «Кортик» яха берашта дола фильм. 3-гӀа сери.
13.20 — Документальни фильм.
13.50 — «Девушка из легенды» [illegible]

5 ЯНВАРЬ ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Житие Дон-Кихота и Санчо» яха художественни фильм. 1-ра фильм. 4-гӀа сери.
9.45 — «Остановись, мгновенье» яха передача.
10.25 — «Вай тӀехьале».
11.00 — «Радуга» яха халкъа ихоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
11.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.30 — Ха.
13.00 — Ӏилма-довзийтара фильм.
15.30 — «В поисках капитана Гранта» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
16.35 — «...16 шу даланзем бокхагӀен».
18.25 — Реклама.
18.30 — Ха.
19.00 — «50x50» яха музыкальни передача.
19.50 — «Житие Дон-Кихота и Санчо» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.50 — «Взгляд» яха программа.
23.35 — Мультфильм.
23.45 — Кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Концерт.
8.45 — Английски мотт. 1-ра шу.
9.15 — К. Гоцци. «Ворон» яха фильм-спектакль.
11.15 — Английски мотт. 2-гӀа шу.
11.45 — «Бронзовая птица» яха берашта дола фильм. 1-ра сери.
12.50 — «До будет» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
13.20 — Ритмически гимнастика.
13.50 — «Девушка из легенды» яха телефильм. 2-гӀа сери.
17.00 — «Спортивни вахар».

Даьй хоза гӀулакхаш, дика оамалаш

Замеш

Цо ше дувцарах Къоастой Янарса бӀаьра ваьнна дукха ха яр. Дукха дувцар цо вай историех лаьца. Цхьабакъда, къоаночо мел дийцачох цаӀ тахханалца дицъ ца луш дага латт сона: гӀалгӀай, саг йоалаяр.

Цо дувцар: Нускал доаладе замаьлха баха безача кагийча нахаген мехкарашкеи [illegible] хома а бий. Уж [illegible] нахеи, яхаш. Нускал доаладе болха кагийнахи мехкарийи шоайла бовзийташ, царга дог-безам эцийташ дукха ловзар оттадеш хиннад саг йоагӀачун коа. Укхаза белгалбоахаш хиннаб замаьлла болхача мехкарийи кагийча наьхеи тхьамадаш. Уж къоастабеш хиннаб цар хьаькъалга а гӀулакхашка а хьежжа.

Къоаноша Ӏоховшабе беза бовхий нах а замешца баха-кийчбеш хиннаб.

Цул тӀехьагӀа замей да а мехкарий тхьамада а белгал[illegible] боалар. Ашаращца цар хьош бола ний даьккъала бувцаш, ловцаш доахаш хиннад юхе бусача мехкараша, юхь кӀаннь цӀаберзара уж тӀахьехаш.

БӀаьхача новкъа болхача хана мехкарашка дог доахаш, ювргамаш ихухьийташ [illegible] йоацаш чакхдоаккхар безаме этта ловзар. ТӀаккха мехкарашка пандар а локхийташ, дой халха доахаш, дой хьувзадеш цхьа юкъ йоаккхар фусамдайн хьаьшийи кагийча наха.

Цул тӀехьагӀа къоаной, кагийча наьха, мехкарий тоабаш екъа а яле, кхаь шун тӀа Ӏоховшар. Царгa хьожаш, [illegible] на гӀулакх деш хулар лаьрхӀа цу гӀулакха фусамдаьша белгалбаьха кагийнахи мехкарийи.

Нускал арадоаких. Керда вахар дуллаш бола зӀамсаги йоӀи ираз долаш бахар ловш, дег тӀара доагӀача дешаща ловцаш доахар. шиниа а оагӀонгахьарча къоаноша, [illegible]

Цо ше дувцарах КъоастоЙ Янарса бІаьра ваьнна дукха ха яр. Дукха дувцар цо вай исторех лаьца. Цхьа-бакъда, къоаночо мел дийцачох цаІ тахханалца диц ца луш дага латт сона: гІалгІай саг йоалаяр.

Цо дувцар: Нускал доала-де замаьлха баха безача кагийча нахаген мехкарашкеи хьалххагІе хоам а бий, уж кийчбоалийташ хиннаб саг йоалаечун даьшен таргарча [illegible] Нускал доала-де болха кагийнахой мехкарийн шоайла бовзийташ, царга дог-безам эцийташ доккха ловзар оттадеш хиннад саг йоагІачун коа. Укхаза белгалбоахаш хиннаб замаьлха болхача мехкарийи кагийча наьхен тхьамадай. Уж къоастабеш хиннаб цар хьаькъалга а гІулакхашка а хьежжа.

ЙоІи зІамсаги халха доахаш хиннад ловзара да ваь дІаоттаваьча саг йоагІарий цІен таргарча саго. Наг-нагахьа из аргІа йохаеш, тхьамада пурамийца хоза товш а дика халха боала а зІамсаги йоІи гонна юкъебоахаш хиннаб юстаро Іохайша багІача боккхийча наха дехарах. Боккхийча наьха боларга хьежача фу дар теш вай, аьле, юкъ-юкъе халха воаккхаш хиннав къоаноех цаІ. ТІаккха берригаш ура а этте, тІоараш тохаш, шийна хьаштдолчча йоІаца халхара бІал боаккхийташ хиннаб цунга.

Локхаш бола пандар мехкарий тхьамада пурамийца соца а бийя, шо-шоай аргІа-гІа мехкарашца зоахолол дувцаш, сакъердаме дІахьош хиннай цар ха. ХаьнтІара ха хийца а оалача дешаца а шоаш гІалат балар кхераш уралатташ гІулакх деш хиннаб кагийнах. Цхьанне къамаьл деча хана цунна юкъеяккхар чІоагІа гІалат лоархІаш хиннад. Тхьамадагара пурам доацаш, юстара воалаш хиннавац гІулакх деш латтача кагийча нахах цхьаккхе. Эхь-эздел дерригне а корта лоархІаш хиннаб саг йоагІача-йодача вІашагІа мел кхийттараша.

Ловзар чакхдаьлча дой хьовзадора говрбаьраша. Из деш хиннад шоай несий коа дІакхаьчача кІаларчарца дой хьовзадеш, къувса дезараш малагІаш ба белгалбахара. Захалашка дІакхаьчача къоанонца Іоховшабе беза боккхий нах а замешца баха кийчбеш хиннаб.

Цул тІехьагІа замей да а мехкарий тхьамада а белгалбий, замеш наькъагІа арабоалар. Ашарашца цар хьош бола шкъ даькъала бувцаш, ловцаш доахаш хиннад юхебусача мехкараша, юкъ кІаняь цІаберзара уж тІахьехаш.

БІаьхача новкъа болхача хаІа мехкарашка дог доахаш, коврчамаш кхухьийташ хиннад кагийча наха, мехкараша совгІаташ телаш хиннад.

Замеш коа кхоачача хана, шоай йоІ-йиша хестаеш, цун дегІах мел йоахка дика оамалаш ювцаш, из сув хиларах, маха баккха ховш, дог-цІена хиларах, маьрцІаьшца та ховргдолаш, дика нуси цІеннанен хургхиларах иллеш доахаш, духьала боагІар фусамдаьй мехкарий. Цар доахача иллешка, ашарашка ладийгІачул тІехьагІа царна духьала шоай воІ-воша, саг йоалаю зІамсаг хеставеш, цунах мел доахка дика гІулакхаш дувцаш, цар йоІ-йиша иразда долча фусаме йоагІаш хилар белгалдоахаш ашараш лекхар, иллеш доахар замей мехкараша.

Шоай аргІагІа фусамдай кагийча нахен замешцаьрчарен шо-шоаш котбала гІерташ, бегаш беш цхьа юкъ йоаккхар. ТІаккха замей мехкарий йоІ йодача вІашагІкхийттача кагийча нахаи, фусамдай бараш хьаьшаштен тІабиге, зоахалолаш дувцар, мехкарашка тайптайпара хаттараш дора, цар уж мишта доашх хьожар. Дукха моттигаш нийслора цига бовзарах а безабаларах а йоІи зІамсаги вІашагІкхеташ, цар керда вахар дуллаш.

Из бІал чакхбаьлча фусамдай мехкарийи кагийнахи замей бераши вІашагІ а кхийте доккха ловзар оттадора. Халхарца, эзделца, оалача ашарца, локхача пандарца котбала гІерташ яхь лаьца, цхьаккха тайпа хьагІ йоацаш чакхдоаккхар безаме эттта ловзар. ТІаккха мехкарашка пандар а локхийташ, дой халха доахаш, дой хьувзадеш цхьа юкъ йоаккхар фусамдайи хьаьшийи кагийча наха.

Цул тІехьагІа къоаной, кагийча наьха, мехкарий тоабаш екъа а-яле, кхаь шун тІа Іоховшар. Царга хьожаш, эшар-дезар тІадахьаш, царна гІулакх деш хулар лаьрххІа цу гІулакха фусамдаьша белгалбаьха кагийнахи мехкарийи.

Нускал арадоаккх. Керда вахар дуллаш бола зІамсаги йоІи ираз долаш бахар ловш, дег тІара доагІача дешашца ловцаш доахар шинна а оагІонгахьарча къоаноша. ТІаккха шоай несийна хетаяь ашараш локхар замей мехкараша, шоай аргІагІа найц хеставеш иллеш доахар фусамдай мехкараша. Уж ираз долаш бахар, шинна дас доккхалдергдолаш цар тІехье кхувлга ловш иллеш дІа-юха доахаш, ашараш лекхаш юртал арабоахар фусамдаьша замеш. Шоаш лекха ашараш, оалаш дола иллеш ца социйташ вІашн мархІа бетталуш къастар мехкарий. Бегаш беш, шоай дой хьувзадеш вІашагІкъастар говрбаьреш а.

Цул тІехьагІа шоай коа чукхаччалца ашараши иллеши ца социйташ чубоагІар фусамдай мехкарий. Эхьэшам ца хулийташ шоай гІулакх дизза чакхдаьккхача мехкарий сийна дой а хьувзадеш, царна баркал оалар кагийча наха. Ишта чакхдоалар цу хана зІамсаго саг Чоалаяри йоІ маьре яхари.

Тахан а тІехьа чІоагІа пайдане а долаш, хьаэца йиш йола дикадараш хиннад цу гаьнарча хана вайнаьха саг йоагІача-йодача. Уж гІулакхаш леладе дезача бесса хІанз леладоре доккха беркат даргдар царех. Ши йоІ мара замаьлха яхийтац, ловзар дайтац. Долче, кагийнахи мехкарий шоайла бовзац. Цудухьа кІезига моттигаш нийслац вайна юкъе ха яха мехкарий багІаш, мичаб ца ховш кагий нах лелаш.

ДІаяздаьр
Б. КОСТОЕВ.

сага дарба лара хІанз укх сахьате вакцинаци яц. Цу тайппара, СПИД-ах бола кхерам бизза болаш ба, дукхачар мабарра кхетабаь беце а. Из кхерам бокъонца бовз шийх из кхийттачоа. ХІаьта из кхийттараш хІанзле а кІезига бац.

ХІаьта цу унзарча лазарах лорадалар вайх воаcх тийша да, из ца кхетийта йиш йолаш а да. Иммунодефицита вирус (ВИЧ) сагагара сагага кхоач шиш наькъаца: из вирус йола цІий кхыча сага чудоттарца, стерильни йоацача шприцаца маха тохарца, хІаьта ишта сага ченага гІолла а. Из лазар цхьаннегара шоллагІчунга далара керттера моттиг дІалоац маІача сага кхалсацига нийсбеннача наьха цІийца цу лазара вирус йий хьож. Профилактически тохк ишта дегабуаме бола берригa нах а. 1989 шера ишта хьежар 100 эзар сагага, вешта аьлча, 1988 шера хинначул шозза дукхагІа. Эггара хьалха хьож донарашка, цІийга гІолла нахага из дІадаргдоацаш.

СПИД-а духьалара гІулакхаш дара эпидемиологически надзора система отта а яь, болх беш я. Санэпидстанцей Центрен специалисташа СПИД-а духьаларча къовсаме халданза тІахьожам лоаттабу шприцашта, инструменташта, кхыча медицински изделешта обработкен стерилизаци яра. Элистерча Калмыцки республиканаски берий больнице хинна трагеди теркалъяьй. Цох яздаьд 1989 шера 29 марта «Грозненский рабочий» газета тІа. СПИД-а проблемаш та из кхоачашдулург ца хилар. Воча хьале болх беш ба хІанз медицински болхлой дарба деча учрежденешка. Помещенешка шийла я, хий дац, деха да ийнаш. Іургаш даьина я линолиум, Іолегаш я штукатурка...

Дукха проблемаш оттаяьй СПИД-о обществана хьалхашна. [illegible] уж тІехьа а ца тетташ къоастас еза массе а боарамс, вай бераш, тІехьенаш цох лорадергдолаш.

М. МАГОМЕДОВ,
НГІАССР унахцІенон министра заместитель, медицински Іилмай кандидат,
А. ОШАЕВ,
СПИД-а профилактикан цунца къовсам лоаттабарен Центра кулгалхо.

РЕСПУБЛИКА МИНИСТЕРСТВАЙ, ВЕДОМСТВАЙ, ПРЕДПРИЯТЕЙ, ОРГАНИЗАЦЕЙ КУЛГАЛХОШКА, СОВЕТСКИ, ОРГАНАШКА, БЕРРИГАЧА ГРАЖДАНАШКА ДОЛА

Кхайкарал

Дунен тІа яьржай СПИД-а кердача кхерамеча дІа-са дувлача лазара эпидеми. Адамленна тІаэтта кхерам боккха ба. Сага иммунодефицита вирус лелаераш хІанзле а планета тІа миллионаш ба. Новкъа дале а, вай республике а ба уж.

Инфекци яржара кхерам ба, сабарде йиш йолаш дац, хІана аьлча цо сага валар дахьаргда.

Махулла из кІезигагІа даржаргдола хІама дар вай массане а декхар да. Республика медицински болхлоша дІаболабаьб из болх, бакъда, материально-техническиИ Іалашбаь ца хиларца, дарба деча учрежденешка хиланза яргйоаца санитарно-эпидемена духьалара режим оттаяра эша лаьрххІа йола аппаратура ца тоъарца дувзаденна цІенхашттара халонаш тІаайттай.

Тхо кхайк министерствашка, ведомствашка, советски органашка, общественни организацешка, предприятей, учрежденей, кооперативай коллективашка республика дарба дара-поликлинически учрежденешта гІишлон материалаш ялар, ремонтни балхаш дара, къаьстта родильни, берийи инфекционни отделашка, новкъостал дар дехаш. Стерилизаци еча аппаратурана ремонт яра, дарба дара — профилактически учрежденеш хІамаш юттача средствашца кхоачамхиллал Іалашъяра новкъостал дар дех оаха.

Тхо кхайк боахамий, халкъа депутатий Советий исполкомий кулгалхошка централизованни стерилизационни отделенеш яхкара эша помещенеши средстваши, цкъамара пайда эцаш йоаца шприцаш, системаш, инструменташ эцара инвалютни средствааш лахара тІехьа ца тетташ новкъостал дар дехаш. Оаха догдоах СПИДаца къовсам лоаттабара средстваш къоастаяра «Красный молот» завод, «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез», «Промавтоматика» производственни объединенеш, СССР 50 шу дизара цІерагІара Грозненски химически завод, «Автоспецоборудование» опытно-экспериментальни завод, кхыйола предприятеш кийча хургхиларга.

СПИД наха дІайовзийтар профилактика низ бола средство я, из дІайовзийтара шерра санитарно-просветительни болх бе беза. Берригача бахача наха дола литература арахецара средстваш а каьхат а тоъац.

Тхо кхайк массови информаце средствай болхлошка СПИД-ах, наркоманех, алкоголизмах, венерически кхычен лазарех лаьца къамаьлаш, беседаш яра, лекцеш ешара массе а оагІорахьара новкъостал дар дехаш, хІана аьлча, телевидени, радио, пресса — из СПИД-ах саг лоравалара сведенеш берригача бахача нахага дІакхоачийталургбола, дІакхачийта декхарийла бола а низ ба. СПИД фуд ца ховш нах цамогаш хилийта, бойта йиш яц.

Оаха университета, педагогически института психологашкара, искусства, литература, халкъа образоване деятелашкара, дика керте латтарашкара, тІемен къахьегамен ветеранашкара дех имане хила наха хьехамаш деш къамаьлаш дар.

Тхо кхайк республика хІара гражданинага СПИД-о вахара тІаоттабеш бола берригa кхерам бовзара тІахьедехаш, ше а шийна бовзараш — безараш цу инфекцех лорабара ший низ кхоачар де а яхаш. Из де деза хІанззе а, кхоана тІехьа хургда. ВІаши хьожаш хила вай, XX-ча бІаьшерен унзарча лазара ноашка мел йолча средствашца духьалъовтта вай.

НГІАССР унахцІено лораяра министерство,
унахцІенон республикански центр, СПИД-а хьакъехьарча профилактикен цунца къовсам лоаттабарен республикански центр.

ВЕТЕРАНИЙ ВІАШАГІКХЕТАР

Сунженски районерча Горохов Эдуард Михайловичa кулгалдеча тІема а къахьегама а ветераний клубе каст-каста пайдане вІашагІкхетараш, салаІара сайренаш хул.

Укх деношка иллешца, халхарашца, цхьаццa сакъердамеча дувцарашца дІайихьар ветеранаша цу тайпара аргІанара сайре. Къизача тІема хана дІадаха шоай къона шераш, дайнарлайнар дагалувцаш, хувцалора къоаной юхь-сибаташ, духьалъувттар тІема унзара сурташ.

Вай ювцача клубе гулбенараш тайп-тайпарча къамех бола тІема а къахьегама а ветеранаш бар. Цар массане дегашка цхьа уйла яр: ираз долаш, гІоза хилда адамлен вахар. Районе бахача тайп-тайпарча къамех ветеранаша шоашта гІалгІай мотт Іомабар дийхар. Из дехар кхоачашде дош делар районa кулгалхоца. Укх деношка занятеш дІайолалургья.

Л. БЕКОВА.

и Санчо» яха художественни фильм. 1-ра фильм. 3-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Опера дукхаезарий клуб.
22.55 — «Вай тІехьале».
23.25 — Концерт.
23.45 — Кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «И возлюби его в сердце своем» яхача фильма премьера.
8.45 — Концерт.
9.00 — Испански мотт. 1-ра шу.
9.30 — Б. Кифф. «Прищучил» яха фильм-спектакль.
10.45 — Испански мотт. 2-гІа шу.
11.15 — Концерт.
12.10 — «Кортик» яха берашта дола фильм. 3-гІа сери.
13.20 — Документальни фильм.
13.50 — «Девушка из легенды» яха телефильм. 1-ра сери.
16.20 — «Кердадараш» (гІалгІай меттала).
16.30 — Документальни фильм.
17.30 — Мишта ду шоана гІулакх? (нохчий меттала).
18.00 — Хоамаш. Реклама.
18.05 — Информационно-музыкальни программа.
18.30 — Ха.
19.00 — Хоккей. Товарищески вІашагІкхетар.
20.10 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.25 — Хоккей. 3-гІа период.
21.00 — Концерт. Уфера передача.
21.30 — «Золотая мина» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
22.40 — Фильм-концерт.

и Санчо» яха художественни фильм. 4-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннаб... хиннад...».
21.50 — «Взгляд» яха программа.
23.35 — Мультфильм.
23.45 — Кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Концерт.
8.45 — Английски мотт. 1-ра шу.
9.15 — К. Гоцци. «Ворон» яха фильм-спектакль.
11.15 — Английски мотт. 2-гІа шу.
11.45 — «Бронзовая птица» яха берашта дола фильм. 1-ра сери.
12.30 — «До будет» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
13.20 — Ритмически гимнастика.
13.50 — «Девушка из легенды» яха телефильм. 2-гІа сери.
17.00 — «Спортивни вахар».
17.10 — Киножурнал.
17.40 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.50 — Фильм-концерт.
18.05 — Информационно-музыкальни программа.
18.30 — Ха.
19.00 — «Вайнаьха Іаьдалий хьаст».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.20 — «Доалахье — тайп-тайпара формаш». Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-01-65, 22-93-92.
21.20 — Хоамаш, реклама.
21.30 — «Утомленное солнце» яха художественни фильм.
23.00 — «Мелодии рождественской ночи» яха Львовера передача.

РАДИО

4 ЯНВАРЬ, ЕРА

7.15 Сихдалара баргал етташ.
7.25 Музыка.
7.30 Передачай программа.
7.35 Хоамаш.
7.45 Республикански газетий обзор.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 М-С. Плиева дешаш яздаь иллеш (гІалгІай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 «Къахьегамга хьежжа ду сий а» (гІалгІай меттала).
11.45 — 12.00 Керттера критерий — дикал.
15.15 — 15.30 Музыка. Передачей программа. Хаоттам.
17.15 «Камертон». Художественно - публицистически канал.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.40 — 19.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

5 ЯНВАРЬ, ПІАЬРАСКА

7.15 «Юрта Іуйренаш».
7.30 Передачай программа.
7.35 Хоамаш.
7.45 Республикански газетий обзор.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Доши гІулакхи цаІ хилар (нохчий меттала).
8.25 — 8.45 С. Аушев. «Махьмуд» яха дувцар-хиннар (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 Художественни самодеятельность (нохчий меттала).
15.15 — 15.30 Гостелерадио солист Б. Тимурзиев (гІалгІай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагІий оазаш».
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Реклама.
18.40 — 19.00 «Советаши вахари» яха радиожурнал.

Хаоттам

Тахан республике гІоллен Грозней морхаш а йолаш, лоа а делхаш, малхбузехьара секунде 2 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике —4 +1, Грозне 0—2 градус йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, лоа а делхаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 8 — 13, дийнахьа 14 — 19 градус шелал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттей деношка

СФ02003. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 006.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

ЯНВАРЬ, 1990 ШУ

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 6 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 2 (7815). ★ Мах 3 кеп.

4 марта—Советашка хоржамаш

Регистраци йолаеннай

Ховш ма хиллара, укх шера 3 январе къахьегама коллективай, хІаьта иштта нах бахача моттигашкарча собранешка а конференцешка а халкъа депутаталла харжара оттабаьча кандидаташта регистраци е йолаьй. Хоржамий кампане из лоархІаме этап ткъаь дийнахьа хургья.

Грозненски района «Тепличный» совхоза коллектива собране, берригa къахьегамхой раьза а болаш, № 883 йолча территориальни хоржамий округе гІолла РСФСР халкъа депутаталла кандидат КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев оттавир.

Селхан 883-ча хоржамий округе хоржамий комиссе заседани хилар. Комиссе секретара КПСС Грозненски райкома секретара С. А. Сангиреева Іойийшар, РСФСР халкъа депутаталла ше харжийта оттаве раьза хиларах Д. Г. Завгаева язъяь заявлени. Цунга хьежжа, РСФСР халкъа депутаталла Завгаев Доку Гапурович харжара регистраци йир, комиссена юкъебоагІараш берригаш раьза а болаш.

Цу хоржамий округе гІолла РСФСР халкъа депутаталла кандидат из цаІ мара вац.

* * *

884-ча Назрановски территориальни хоржамий округе гІолла РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссе ший заседане регистраци яьй депутатски цхьа мандат къувсаш хургволча ялх кандидата. Уж ба: «Малгобекнефть» НГДУ орса болхло Р. М. Арчаков, Нохч-ГІалгІай АССР лаьттан фондах пайда эцарая лораярае вола керттера паччахьалкхен инспектор Б. Б. Богатырев, Назрановски района «Экажевский» совхоза вокхагІвола экономист Х. А. Костоев, Назрановски центральни районни больница керттера лор М. М. Котиева, № 9 йолча Грозненски городской больница лор-онколог А. С. Куштов, Назрановски РОВД участкови инспектор М. А. Яндиев.

ЖУРНАЛИСТАШЦА ХИННА ВІАШАГІКХЕТАР

Селхан, парте Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретараца Д. Г. Завгаевца вІашагІкхетар хилар республика журналистий. ДІадахача шера экономически хьокхамаш а бахача наьха социальни хьалаш а дувцаш Д. Г. Завгаева белгалдаькхар, цхьадола толамаш хиннадале а дукхагІча даькъе, республикас ший планаш кхоачашъяь ца хилар. Къаьстта во да цу хьакъехьа гІишлон организацей гІулакхаш. Нах фусамашца Іалашбара план 50 процент мара кхоачашъяьяц.

Цхьа бахьан дикагІча оагІорахьа дийрзад юртбоахамера гІулакхаш. Паччахьалкхен дулх а шура а йохкара план тІехкхоачашъе карагІдаьннад дІадахача шера.

Зуламашца лоаттабеча къовсамех лаьца а дийцар обкома хьалхарча секретара журналисташка. Кхыча регионашка хьежача вай республике цу хьакъехьа гІулакхаш дикагІа да. Масала, Ростовски областе 55 процент, Дагестане 30 процент зуламий боарам лакхбеннабале, вай республике 3,4 процент мара айбеннабац.

Экономиках, унахцІено лораярах, культурах лаьца журналисташа даьча дукхача хаттарашта жоп делар Д. Г. Завгаева.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

Хьайбай продукци яккхара шера планаш толаме кхоачашйир Грозненски района «Юбилейный» яхача совхозо. Шера план 700 тонн йолаш цхьайтта бетта еккар 702 тонн шура. Иштта план 80 тонн йолаш, дулх дехкар 212 тонн.

Цу хьокхамашка кхача новкъостал даьраш ба эгтара хьалха дояркаш: Х. Хожбахмадова, М. Уциева, З. Абусаламова, кхыбараш.

МалагІча таронаша вІаштІехьдалийтар хьайбай продукташ иштта алсамъяха? Эггара хьалха хьайбай интенсификаци яра новкъа баьлар цу совхозе. ДІадаьхар къаьна, цаногаш дола кІезига шура лу доахан. Цхьацанаха кулгашца деш хинача балхашта механизаци а еш реконструкци йир хьайбай помещенешка. ХІаьта цІеча фух долча доаханца кердадаькхар Іул а.

Из чакхдаьккхачул тІехьагІа лакхбелар наьха балхацара безам а хьадехох бехктокхам а. Дукхьашха даххача доахангара лакхе белгалъяьккха шура яккха вІаштІехьдалийтар цу тІулакхаша. КарагІдаьнначох кхоачам баь Іе дага бац хьайбаш леладераш. Цар дош деннад, хІара кхоабача Іаттагара дІадахача шера хиначул дукхагІа шура паччахьалкхенга бекха.

ЛоархІаме гІишло хьалъеча

Шерагара шерга хозлуш, йоккхагІа хулаш йоагІа Нохч-ГІалгІайчен столица город Грозный. Укх тІеххьарча шерашна къаьстта дукха хьалду укхаза наха чубаха цІенош, деша даха ха йоацача берий учреждене, больницаш, поликлиникаш, кхыдола гІирсаш. Уж лоархІаме гІишлош хьалъеча доккха дакъа лоац «Грозтрубопроводстрой» гІишлон-монтажни треста чуйоагІача СМУ-1 гІишлонхоша. Цар хІанз хьалъеча гІишлонех бехктокхамегІарех цаІ я Грозкерча Мичуринца цІерагІча поселкера берий поликлиника. ХІара дийнахьа 380 унахо тІаэцаргва цига. ТІеххьара отделочни балхаш чакхдоалаш латт укхаза.

Цига дика къахьегарца белгалъьнна я Толдиев Ювсапа кулгалдеча бригада коллективи Гайсанова ПаьтІамат керте латта отделочникий звеной. ХІара сменагІа нормаш 130 — 140 процент кхоачашъю цар.

ГІишлошъеча балхъ тІа йоккха опыт йолаш ший профессех тІехдика кхеташ ва Толдиев Ювсап.

Ювсапа хьаьнала къахьегаш даьхача толамий лакха мах баьб Даьхено. Цунна еннай «Знак Почета» яха орден, Ленински юбилейни медаль, «РСФСР заслуженни гІишлонхо» яха сийлен цІи.

Гайсанова ПаьтІамата звенецарча отделочникаша эггара хьалхарчарца рапорт делар пилетка диълагІча шера заданин кхоачашъярах. Из толац боаммхача дизза дакъа лаьцад отделочникаша Белоусова Анас, Евлоева ПаьтІамата, Форова Зинаидас, Мартынова Нинас, Шмыкина Людмилас, кхы дукхахчар а.

СМУ-1 гІишлонхошта юкъе башха-дика говзанчаш лоархІаш ба каменщикаш Мальсагов Іумар, Цуроев Султан, плотник Бакаев Ювсап.

СУРТАШ ТІА: 1) каменщик І. Мальсагов, плотник Ю. Бакаев, каменщик С. Цуроев; 2) комплексни бригада бригадир Ю. Толдиев; 3) отделочникаш А. Белоусова, П. Гайсанова, П. Евлоева; З. Форова, Н. Мартынова, Л Шмыкина.

И ПЛИЕВА сурташ.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

Къахьегама мулаш

Ши бутт хьалха кепатеха араьлинай парте Нохч-ГІалгІай обкома «КПСС XXVIII съезда кийчо еча партийни комитетийн организацейн балха программа».

Из программа Ачхой-Мартановски районерча Самашкиновски консервни завода болх лоша мишта кхоачашъю хара [illegible] массехк хаттар дир предприяте директорга, КПСС Ачхой-Мартановски райкома членага **Ахмадов Ваха Гурбаниевичага.**

Хаттар: Перестройка йолаенна пхелагІа шу да. Цо керттерча даькъе хьалхашка оттадаь декхараш да хІара къахьегама коллективо шийн продукци потребителашта лоаттаяра дола договорни декхараш дизза кхоачашдар. Из къаьстта чІоагІа белгал... КПСС XXVIII [illegible] ззар сом пайда баьб завода коллективо паччахьалкхенна. Шийн потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо.

Хаттар: Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, мехкарча коммунистий аргІанарча съезда сийленца накъалхара дерггІа [illegible] кийчо [illegible] малагІа цехаш, сменаш я шуй предприяте?

Жоп: Уж санна йола коллективаш кІезига яц тха предприяте. Къаьстта белгалъяккха лов сона Хачукаев Супьян керте латтача сокови цеха коллектив. [illegible] лагІча декабрга кхачалехьа шера план тІехкхоачаш а яь, йоагІачул дукхагІа арахиийцай цо 900 туб сокаш. Сменашта юкъе белгалъяьнна [illegible] [illegible] терча специалисташа а кхаь сменагІа, болх беча заводе хаддаза дежурство дІахьу шо-шоай аргІагІа. ХІара дийнахьа учет лелаю къахьегамен производственни дисциплина телхаяьраш, аьлча а, тІехьабусараш, ханал хьалха балхара цІаухараш, прогулаш ераш малашб хьожаш. Нагараш [illegible] уж санна [illegible] профкома [illegible] къахьегама коллектива совета заседане. [illegible] бехктокхаме [illegible] йоагІа премеш ца [illegible] соцаю, [illegible] отпуск тІехьаноаккх, [illegible] дисциплина [illegible] къахьегама [illegible] телхаерашта [illegible] кхойттлагІа дола алапи.

Хаттар: 1990 шера республике [illegible] йола предприятии [illegible] [illegible]

...вача балхашта механизацин а еш реконструкцин йир хьайбай помещенешка. ХІаьта ціеча фух долча доахана нерладаьккхар Іуй а.

а. Духхьашха дахкача доахангара лакхе белгалъяьккха шура яккха вІаштІехьдалийтар цу гІулакхаша. КарагІдаьннчох кхоачам баь Іе дага бац хьайбаш леладераш. Цар дош деннад, хІара кхоабача Іаттагара дІадахача шера хинначул дукхагІа шура паччахьалкхенга йохка.

Деша дай бац

ТІеххьарча шерашка шура яккхара планаш кхоачаш ца еш хьайоагІа Грозненски района «Атагинский» совхоз. Телха мара дикагІча оагІорахьа кхы хІама хувцадаланзар дІадахача шера а. План 2450 тонн йолаш, ехкар 1762 тонн шура мара яц. ХІаьта паччахьалкхенга ца йохкаш 688 тонн гаргга шура тІайисар совхоза.

Цу кхоачамбоацара керттера бахьан да доакъар къе хилар, лерттІа помещенешка ремонташ е гІишлон материалаш яц. яхаш шоаш бакъбе гІерт совхоза кулгалхой. Теша ловра, цхьабакъда, хІанзарча цифраша из де йиш хилийтац. ХІана аьлча, дІабахача декабрь бетта хІара кхоабача Іаттагара йиъ килограммага кхоачаш мара шура яккханзар укхаза.

Кхы дикагІа дац гІулакхаш цу района «Куларинский» совхозе а. Шера план 1150 тонн йолаш, яьккхар 810 тонн шура мара яц. Бахьан — дукха доахан къаьнз. цамогаш долаш, кІезига шура луш хилар, интенсивно хьайбаш кховбац ца хилар, цхьаккха тайпа племенной болх ца бар. ХІаьта, уж кхоачамбоацараш дІа ца даьхача иштта во хьал отгаргда укхаза укх шера а.

Хьайбай фермашка

ГІУЛАКХАШ — БЕ-БЕ

Грозненски района 1 Мая цІерагІча колхоза хьайбаш леладераша хІара дийнахьа ялх тонн совгІа щура паччахьалкхенга йохкалга ховш дар тхо, цу боахаме долхача хана. Оттаяьча планал а соахка цу юкъа хинначул а тоъал дукхагІа хул из.

Соахка цхьайтта бетта дукха хІама ца эшаш шера план яь баьннабар колхоза хьайбаш леладераш. Цудухьа цхьаккха шеко яцар шоаштта хьалхашка латта декхараш цар толамца кхоачашдергхиларах.

Сайрийна доахан детта кийчлуш бар укхазарча шурий комбинатера дояркаш. Эггара хьалха Хадызова Тоита керте латтача арендни звенон корпусашка ниисделар тхо. Дега тоам бора гуш хиннача сурто. Массанахьа лостам бар, сих ца луш шоай декхараш кхоачашдеш бар нах.

— Тха звенона чубоагІараш цхьан цІагІара нах ба ала мегаргда, йоах Тоитас. — Скотник ва са воша Имран. Цун сесаг Тамарей са йоІ Заремеи доярказ ба. Иштта тхох хьаккхийттай Аслаханова ПаьтІамат а.

Звенос лелабу ши бІаь совгІа бетташ бола етт. ХІара бІаь Іатта тІехьа хьалкхедаьд 97 Іаса. Из хьокхам районе эггара лакхагІа ба. Цхьабакъда, эггара чІоагІагІа гІадвуташ дар из дац. Дегаш айденна болаш дувц хьайбаш леладераша соахка шоаш хІара кхоабача Іаттагара юкъера лаьрхІача кхо эзар килограмм шура яьккха хиларах, планал 600 килограмм дукхагІа.

Сево новкъостал даьд из де? Укхаза белгалдаккха деза наьха къахьегама дисциплина чІоагІъенналга. ХІанз саго хьалхадахац болхлошта де дезар, хІаранена дика довз ший декхараш. Хьалха санна каст-каста йохац механизмаш, хІана аьлча, царга боагІача тайпара бІарг локхаш нах ба.

— Хьайбаша хьалур алсамдалар керттерча даькъе доакъар дика а маэшша а хиларца дувзаденна да, — йоах Тоитас. — Цул совгІа, кийч а деш, тел из хьайбашта. Комбинате шиъ кормокухни я. Сеца латтац уж.

Тхо хиннача дийнахьа хьайбай рационе яр йол, силос, свеклаш, фуъ. Уж дерригa доакъараш гаьна дІаваха ца везаш, корпусашта хьагаргаэзад. Лораду укхаза доакъараш, пайда боацаш доадац, талхийтац, лечкъадац. Хьалха уж лазараш ког дІа мел баьнкхача долаш дар.

БІубенна къахьегаш я комбинате Яхиев Ваха керте латта хьайбаш леладерий бригада а. Шера декхараш дикка тІеххоачашдаьд доярkаша Шуаипова Хальмата, Довлетмурзаева Яхийтас, Іаьсий леладеча Шевченко Валентинас, скотникаша Люмаев Сете, Бисултанов Ахьмада, кхычар.

Колхоза кулгалхоша шоашта могар ду наьха къахьегама хьалаш тоадара. Укхаза я дика кийчъяь бытовкаш. ЦІе уголок, тайптайпара кхачани промышленнии товараш чудола тика, лерттІа болх бу транспорто, хьадоагІа дІайха хий, хийца дІа-хьа ваха йиш йолаш да комбината ков, укхаза хьатІадоагІа наьъкъаш. ТІаккха тамаш е езаш хІама дий нах тІатеІІа болх бе ловш хилар.

Кхыча тайпара сурт дар «Пригородный» совхоза шурий ферме тхона дайнар. Йоккха йоацача укхазарча коллективо, лелабу 147 етт. Кхоачашъе аьттув баьннабац цун шура яккхара оттаяь соахкара план. МалагІаш ца бахьанаш?

Керттердар — доакъараш тоъаш ца хилар. Масала, Іа хІанз мара чІоагІлуш ца доагІе а. кхоачаенний силос. Из «Юбилейный» совхозагара ийеш я, бокха мах а телаш. Цунга хьежжа дикка лакхлу продукци яккхарга дІадодар.

— Из мара дений тха болх юхатетташ,— йоах фермерча доярkаша, скотникаша. — Хьаэцаргда вай ер масал: оаха хьайбашта дІалуш йола йол геттара во я. Аьхкий, из кийчъеча хана боккха къовсам лоаттабир оаха кхаш леладерашца. Царна «пайланегІа» да буц лакхагІа ме хул, хІаьта хьайбашта моша йолаш хьекхар дикагІа хет. Дозал тІакхетийта гІерташ, ханал совгІа доаттаьча люцернах чІегІаш мара хІама хилац. Чам боацаш юъ из хьайбаша.

Да веларгволаш дац фермера къахьегама хьалаш а. Гуш яц укхаза цхьаккха гойтара агитаци, кулг тоханза латт ЦІе уголок. Цхьаболчарна лоадам боаца хІамаш хетаргда царех. Цхьабакъда, дийнахьа дукхагІйола ха укхаза йоаккхача наха иштта хетац. Шоай балха моттиг бІарг тІаозаргболчча тайпара хилийта лов царна.

Ала йиш яц ферме шоай гІулакх кІоарга довза, хьинаре болхлой бац, аьнна, Царех ба паччахьалихен планаш а соахкара шу доладуш тІайийца социалистически декхараш а кхоачашдаь ца Іеш, тІеххоачашдаь доярkаш Арсанукаева Сипихьат, Магомадова Кулсум, бежа Іуй Екибаев Салман, Гараев Мухьмад, Якубов Хайдарбек. Цар беррига ниа дІалуш баьча балхо аьттув беннаб паччахьалкхенга дулхи шурей йохкара планаш кхоачашъе. Цхьабакъда, боахама кулгалхошта беце, цхьаннена сатем беш «толам» бац из.

М. ГАДАЕВ,
М. КАРТОЕВ.

...ха программа».

Из программа Ачхой-Мартановски районерча Самашкински консервни завода болхлошта ... тха специкора ... дир предприяте директорга, КПСС Ачхой-Мартановски райкома членага **Ахмадов Ваха Гурбаниевичага.**

Хаттар: Перестройка йолаенна пхелагІа шу да. Цо керттерча даькъе хьалхашка оттадаь декхараш да хІара къахьегама коллективо ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш дизза кхоачашдар. Из къаьстта чІоагІа белгалдаьккхад КПСС XXVIII съезда сийленца накъадахара йолча парте Нохч-ГІалгІай обкома программа тІа. Цу лостамагІа шун коллективана карагІдаьннар фуд?

Жоп: Укх тІеххьарча кхаь шера республика «Консервплодоовощ» производственни объединенерча консервни заводашта юкъе халданза хьалха латташ хьайоагІарех л тха завода коллектив. ХІара шера паччахьалкхен план меттел тІайийца декхараш а дикка тІеххоачашду оаха. Башха-дика производственни толамаш доахаш чакхдаьккхад оаха пятилетка дикълагІа шу а. Консерваш арахецара цхьайтта бетта задани дикка тІеххоачаш а яь, планагІа лаьрхІачул совгІа завода коллективо арахийцар цхьа миллиони 274 эзари условни банка консерваш, томат. сок. кхыйола продукци. ПоагІачул дукхагІа арахийцар 530 эзар сома маьха товарни продукции 250 эзар сом мах бола халкъа эша товараш. Экономически реформа-хьалашка къахьегача тха коллективо дикка тоадир соахка ший дерригa технико-экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра задани ялхи ахи процент тІеххоачаш а яь. планал тІех арахийца ерригa продукци духхьал из лакхъяра чотагІа хьаяьй. Соахка планал совгІа 20 ярца белгалъяьнна малагІа цехаш, сменаш я шун предприяте?

Жоп: Уж санна йола коллективаш кІезига яц тха предприяте. Къаьстта белгалъяккха лов сона Хачукаев Супьян керте латтача сокови цеха коллектив. ТкъеалагІча декабрга кхачалехьа шера план тІехкхоачаш а яь, йоагІачул дукхагІа арахийцай цо 900 туб сокаш. Сменашта юкъе белгалъяьнна дика болх беш я Джамалдинова Хадишат, Бунхоева Зина керте латтача сменай коллективаш. Цхьа бутт совгІа ха я цар укх шера чотагІа къахьега.

Хаттар: Халкъа эша товараш мамогга дукхагІа хулийталга, цар ассортимент шеръелга, хьасча продукце дикал лакхъелга боккха лоархІам болаш гІулакх хилар дувц программа тІа. Долче, цу хьакъехьа оаш дер фуд?

Жоп: Соахка дукха балхаш даьд оаха цу лостамагІа. Керда ялх продукци нара а ерзаяь, арахеца йолаяьй завода коллективо. Цу даькъе яша яьхка харбазаш, маринованни комсаш, болгарски сибаз, баклажанаш, кабачкеш, кхыяраш. Ерригa заводе арахецача продукцех 99,8 процент яр ОТК болхлоша цкъа дІаелча соца ца еш, чакхйоалийташ я. Укх тІеххьарча шин-кхаь шера цхьа рекламаци кхаьчаяц тхога оаха хьаю продукци во я аьнна.

Хаттар: ХІара коллективе къахьегама дисциплинеи организованности чІоагІъяр боккха лоархІам болаш хилар белгалдаьккхад парте обкома программа тІа. Из гІулакх мишта вІаштІехьдаьккхад шун коллективе?

Жоп: Тха предприяте партийни организацена чувоагІа 28 коммунист. Цар а керттерчча ... нийсбелча, тІехьа а ца тетташ из дош дувц профкома, къахьегама коллектива совета заседане. Бехкебараш цІенхаштта бехктоххаме оз, бетта йоагІа премеш ца луш сопаю, ахкан замалахь йоагІа отпуск тІехьайоаккх, гІожа къахьегама дисциплина телхаерашта ца луш сопаду кхойттлагІа дола алапи.

Хаттар: 1990 шера республике ае деш йола предприятеш хилийта йиш яц, аьннад цу лоархІамеча документа тІа. Цу лостамагІа шун коллективе малагІа балхаш ду?

Жоп: Укх шера дикка кІезигагІа арахеца лерхІ оаха планово-ае деш йола сомий продукци, цар метта дукхагІа планово-пайда беш йола баьцадаарий консерваш ара а хецаш. ХІана аьлча, баьцадаарий консерваш мехка кхоачамболлаш яц, цудухьа дика дІайолх уж, мах а дикагІа ба цар. Уж арахеца йоляярца укх шера паччахьалкхен беш бола пайда 55—60 эзар сом дукхагІа хулийтаргба оаха. Соахка планагІа арахийца баьцадаарий консерваш 21 миллиони 920 эзари условни банка йолча, 1990 шера уж арахецаргья 23 миллион условни банка, аьлча, соахкарчул цхьа миллиони 80 эзари условни банка дукхагІа. ДІахорча шерашка предприятена тІабоагІа пайда кхы а дукхагІа хилийтара чакхъяха лаьрхІа кхы а дукха мероприятеш я заводе. Лоацца аьлча, тха завода консервицикаш бІубенна ба лерттІа ниичо а яь, башха-дика производственни толамаш а доахаш, КПСС XXVIII съезда шоаш сийленца накъагІоргхиларах.

Интервью йийцар
Б. КОСТОЕВ.

Лоацца хоамаш

ПЛАНАЛ СОВГІА

ТІехдика къахьегаш чакхдаьккхад дІадаха шу Гудермесски локомотивни депо болхлоша. Планал совгІа дІа-хьа дихьад 4 миллиони 756 эзари тонн мовхьаш, кхояьй 1286 эзар киловатт сахьат электрически энерги, юкъейоалаяьй 65 эзар сом пайда бенна 130 рационализаторски предложени.

Хьинар айденна къахьега болхлой дукха ба укхаза. Царех ба РСФСР халкъа депутаталла кандидат оттаваь Ибрагимов Товла, машинисташ Филат Федор, Эдиев Ширвани, машинистий гІончаш Бакурови Макуеви, дукха кхыбараш.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Ханал хьалха кхоачашдир 1989 шера дерригача технико-экономически хьокхамех дола декхараш Гудермесерча медицински инструменташ еча завода коллективо. Планал тІех арахийцай бІаь эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарле ялх процент гаргга лакхъеннай.

Боккха теркам тІабохийт укхаза материалашта кхом бара а. Масала, электроэнерги кхояьй 300 эзар киловатт сахьат. Социалистически яхье хьалхалатт Итазов Мухьмад, Хаипова Мовлатхан, Мачигов Мухьмад керте латта бригадаш.

Дика дІадоладаьд цу коллективаша кхарарча шера хьалхара денош а.

ТОЛАШАГІЙОЛА КОЛЛЕКТИВ

Грозненски машиннаькъа отделене кІезига я шоашта хьалхашка латтача декхарех лоархІаеш йола подразделенеш. Царех цаІ — Гудермесски вагонни депо. Цун коллективо тІеххоачашдаьд кхарарча пятилетка хьалхарча диъ шера декхараш.

Масала, ремонт яра план кхоачашъяьй 110,8 процент, технически осмотр яра оттадаь декхар — 104,7 процент. Къахьегама овсарле лакхъеннай 10,8 процент.

Кхычарна масал долаш къахьегаш ба укхаза Соромыко Петр, Жуков Ваха, П. Алиханов, Г. Медведев, кхыбараш.

Депо коллектив районерча сийлен Улга тІа яьккхай.

Н. БОРИСОВ.

Техника — кийчон мугІаре

ХА ЗЕХЬА ЙОАЯЦ

Укх деношка, техника ремонт яра хьалаш довзара тхо хилар Сунженски района «Победа» колхоза Михайлов Василий Васильевича кулгалдеча механически мастерске. Сихбенна дІабодар болх. Цехашка йІайха а паргІата а яр. Керттерча цехе тоъал дукха трактораш латтар.

Оаха шийга даьча хаттарашта жоп луш Василий Васильевича дукха дийцар шоай коллективах а балха тІа нийслуча халонех а лаьца.

— Балхах юхаувзалуш яц тха коллектив, — дувц цо.— Шоашта хьалхашка оттадаь декхар, бІу ца къожабеш. лерттІа кхоачашду хІаранс. ТІехьатоссаш йола ерригa техника кхай тІарча бригадашка тоаю. Из хІанале ерригa тоаяь яьннай ала йиш йолаш ва со. ПиъалагІча квартале капитальни ремонт е лаьрхІача пхиитта трактора дукхагІъяраш тоаяь даьннад тхо. Тха болх цхьаккха новкъарле йоацаш сихха дІагІоргбар эшача оатхалашка биззача боараме тхо Іалашдоре. Зехьа ха йоас езаш хул из бахьан долаш.

Дале а. халонаши кхоачамбоацараши эша а деш, дика къахьегаш а шоашкара хьокхам луш а бола слесараш, мотористаш, трактористаш кІезига бац коллективе. Цар цІераш яха лов сона. Уж ба слесарь-моторист А. Фотеев, дуккхача шерашка болх беш хьавоагІа токарь коммунист А. Моисеев, трактористаш А. В. Шелуппов, В. Кузьменко, иштта кхыбараш а.

Р. ТУМГОЕВА.

СССР халкъа депутата дувц

[illegible] бетта [illegible] хийнахь, вай мехкарча [illegible] [illegible] болхан терхам тӀ[illegible] дӀабахар СССР халкъа [illegible] Съезда болх. Цига хилар СССР [illegible] «СССР-а 50 шу дезара» цӀерагӀча [illegible] [illegible] начальник Анисимов [illegible] ЦӀаева, тха штате воацача корреспондента З. Акбоева къамаьл хилар халкъа депутата.

[illegible] Александр Ивано[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] а [illegible] фу хет хьажа.

А. Анисимов. [illegible] [illegible] [illegible] съезд. [illegible] [illegible] депутатам. Голосо[illegible] [illegible] президиумгахьа [illegible]. Из къамьта гучахь[illegible]лар. СССР Конституце ялхагӀча статьях лаьца къамьл хиичача хана. Амма, аз сайна хетар дувц. Аз къыча тайпара хеташ нах а хургба.

Корр. ХӀаьта, Ӏа миштта тессар цу хьакъехьа кхаж?

А. Анисимов. Се коммунист вале а, аз статья ювца оттаяра тӀехьа кхаж тессар аз. ХӀана аьлча, общества «авангарда» хилар, духхьал, гӀулакхашца даккха дезаш хӀама да.

Корр. Хетаргахьа, хьа харжархоштта ха лоргдар, кхыдола дешаш дувца оттадеча хана шоай депутата миштта дӀадиъхьар шийн декхараш.

А. Анисимов. 1939 шера СССР-и Германен оттаьча пакташцара къайлагӀа йола приложени харц лархӀара тӀехьа вар со съезде. Раьза а валаш тӀанийцар аз Конституцеиии тӀахьожама комитет кхоллараха яь валӀад а.

Корр. Александр Иванович, хьо дуккхача хана деиз производстве къахьегаш саг ва. Цудухьа, съезде экономика хьакъехьа даь къамаьлаш къаьстта чӀоаггӀа теркалдаь хургда Ӏа. Правительствос яьча докладах а цул тӀехьагӀа хиннача дискуссех хьайна фу хет аьлча бакъахьа дар Ӏа.

А. Анисимов. Вай экономика хьалашта сагота воаца саг хӀанз корависагӀе тамашийна да. Правительствос экономика тоаярах лаьца яьча доклада тӀа сона хеташ дуккха керда хӀамаш дар. хьалха уьттаеш хиннача планашка диллача. Цхьабакъда, цу тӀа мел дар кхоачашде вӀаштӀехьалларах са шеко я. ХӀана аьлча, вай Советий Ӏаьдала историега хьежача, массехана «центр» тӀатаӀаш хиннай кхыча регионашта. Цунах фу хиннад гуш ма дий. Цу хьакъехьа овлангара хувцамаш хургдолчоа тара дац, программага хьежача. Предприятешта боаккха пайда дукхагӀча даькъе центральни бюджете дӀа мел телача хана, экономически хьал тоалургдац. Н. И. Рыжковс доклад яьчул тӀехьагӀа дош эца лаьрхӀадар аз. хӀаьта вай республикера С. Умалатовайна делар дош. Цо даь къамаьл нийса хиннадале а, со раьза хиланзар цунна. ХӀана аьлча, дехар деш къамаьл дар из. ХӀаьта сона хеташ, гуччахьа дӀадеха дезар республика экономически кортамукъле ялар, социальни дешаш къасастадара хӀанз йола «остаточни» принцип дӀаякхар, Ӏалама ресурсаш дукха я Нохч - ГӀалгӀайчене. Цхьабакъда, царех бизза пайда эцалургболаш, цар дай воаш хила деза вай.

Корр. Хоаш махиллара, съезде дуккха болх бар депутаташа бе безаш. ХӀаьта а, хьай харжархоша деина наказаш кхоачашдара а цхьацца гӀулакхаш даь ма-хургдий Ӏа. Цу лостамагӀа фу де карагӀдаьннад хьа?

А. Анисимов. Се Москве волча хана, машинаькъа бехках тха объединенена хиннача зенах лаьца, Н. И. Рыжковга запрос йир аз. ХӀана аьлча, ханнахьа продукци дӀакхухьаш ца хиларах човлхане хьал эттад тха предприяте.

Городерча автотранспорта болх тоабара гӀо дар а дийхадар сога харжархоша. Из проблема тахка а техка, республика Министрий Совето сай предложенеш дӀачуеннай аз. Цига царна анализ ьь яьлча, вай моттигерча правительстваца цхьана из дош къоастаде лаьрхӀад аз. Кхы а дуккха дехараш дар сога наха даь. Царех теркал ца деш цаӀ дитадац аз. Уж кхоачашде хала дале а юхавала лаьрхӀа а вац.

Корр. Уж кхоачашде, хьай депутатски гӀулакхаш дика дӀадахьа аьттув балба хьа.

Изв. Н. П. Иванов[illegible]
«Нохч-ГӀалгӀай АССР [illegible] газови [illegible] заслуженни [illegible]» яха [illegible] дӀа [illegible] холи

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР [illegible] СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Республика мехкадьттан [illegible] промышленность [illegible] [illegible] гӀулакхаш [illegible] [illegible] [illegible] «Нохч-ГӀалгӀай АССР мехкадьттан газови промышленность за[illegible] [illegible]» яха сийдолча цӀи [illegible] Иванов Николай [illegible] — «Ста[illegible]» мехкадьттан [illegible] управлене на[illegible]

Нохч - ГӀалгӀай АССР [illegible] Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч - ГӀалгӀай АССР [illegible] Совета Президиума секретарь С. [illegible]ОВСКИЙ.
[illegible]
1989 ш. 27 декабрь.

Изв. [illegible] Уп[illegible]
«Нохч-ГӀалгӀай АССР [illegible]»
яха [illegible] дӀа [illegible] лоза
[illegible] АССР
[illegible] СОВЕТА
[illegible]

У К А З

[illegible]

Дояркай толамаш

Грозненски района «Молочный № 1» яхача совхозе дика толамаш дахарна белгалъяьнна доярка я Макаева Тамара.

Доярка йолаш ше болх беча юкъа цхьа бутт дӀабахийтац цо шийн планаш тӀехкхачаш па еш. ХӀаьта укх шера план ийс бетта кхоачашйир къонача коммуниста.

Миштта вӀаштӀехьдоал иштта толаме къатьега? — аьнна даьча хаттара жоп луш Тамарас аьлар:

— Эттара хьалха хӀаранена шийгара дика мел долчун масал луш хила декхарийла ва хӀара коммунист — йоах Тамарас. — Тха бригада комсомольско-натирхой лоархӀаш я, бригаде болх беча дояркашта юкъе йоккхагӀа я со. ХӀаьта аз балха тӀа хьежам балорга хьежжа мага дика леларгдац гӀулакхаш. МоллагӀа бола болх беш из вале а, хьадеш дар цӀена, маькарада, иштта лакха дисциплина йолаш хьадой, сога хьаттата, цо шийн балха тӀа лаха тӀачаш доахаргда.

Кхийтта шу даьнна яр, хьалхара шийн нанна когаметта ферме дояркалла болх бе из еача хана. Цул тӀехьагӀа каст-каста аха яьлар из ферме. Бакъда, цун дагадацар дояркалла болх бе йоагӀарг ма йий, аьнна. Ала деза, цу хана сага безам тӀагӀоргболаш сурт дацар ферме хиннар. Коа-карта, ферма помещенешка бӀеха яр, уж моттигаш дояркашен скотникашен кулгашца цӀенйора. Цхьаккха тайпа механизацеш яцар. Бакъда, цу халонех ца къахкаш, хала дар духьала нийсделча — из эшадеш болх бе йолаелар из.

Сихха караерзайир Тамарас ше хьалаьца професси. ХӀаьта шийна хьехар деш хиннача йоккха опыт йолча Магомадова Зулпас хьийхар а зехьа доаданзар.

— Керда хьалъяь хьайбай комплекс я хӀанз оаха болх бер, — йоах Тамарас. — Комплекса чу оттаьча хӀанзарча тайпарча механизмаша йиш хилийтай къахьегама хьалаш овлангара деиз хувца, хоза а хеташ болх бе, цун культура айе. ХӀаьта дӀадахача укх тӀехьарча кхаь шера тӀатеӀа, [illegible] болх бар бахьан долаш тха аьттув хилар дикагӀча фух дола Ӏул кердадаккха. Цу тайпарча хьайбаша шура дукхагӀа телеш, Ӏаьсий унахцӀена хул. Иштта цо а шийн аргӀанна хьайбаш леладерашка аьттув хулийт бетта 250 сом совгӀа алапи ийде.

Укх шера ноябрь бетта КПСС обкоме вӀашагӀкхетар хилар республика хьалхалаттача хьайбашлеладерий. Шоай толамех, дикза дисарех дийцар, дӀахо де лаьрхӀар белгалдаьхар, дикагӀйола опыт дӀан-хьан ийцар. ХӀаьта слете дакъа лоацаш а къамаьл дир Макаевас.

— Тахан тхона дика хов хьайбаш кхаба доакъар тхога долга, — аьлар цо. — Совхоза низаца доакъара цех хьалъяьй, иштта механизаци яьй фермашка. Юрта хьалдаьд наьха хьашташ кхоачашдара дола цӀа. Хьалъяьй продовольственни а хозяйственни а тикаш. Из дега тоам беш да. Дале а, бакъда, кхоачамбоапараш а дукха да. Дукха квартираш я ремонт е езаш, ремонт е езаш я теплотрассаш. Царна ремонт е фондаш тхона хьахецаш яц.

ХӀанз бетташ 22 етт ба цунга. Дийнахьара план 220 литр йолаш, цо йоаккх 300 литр шура. Ше къона яле а, бакъда, цо кхебаь а кхебеш а ба ше санна къахьегама тӀера бола кхалнах. Царна езайолийт цо дояркай атта йоаца професси, балха накъададаргдола хьехараш ду.

Иштта шийн хьинар кхо ца деш, массаза а дика къахьегаш я из. Цудухьа дика да гойташ дола хьокхамаш а.

Ч. МАГОМЕДОВ.

СУРТА ТӀА: доярка Макаева Тамара.
И. ПЛИЕВА сурт.

НАЬКХ ДИКАГӀА ХИЛИЙТА

[illegible] [illegible] болх [illegible] хӀаман [illegible] вай делла[illegible] хӀана наькх еча преднриятешкара хьал геттара [illegible]. Мага[illegible], хьа[illegible] [illegible] № 5 [illegible] [illegible] [illegible] жаш балха тӀа дӀанийсъяц хьатхашка латта декхараш къоастаде могаргдола кадраш. Мах а беш хьаллацац керда уйла йола хӀама лохаш, балха тӀера бола нах. Бийсан болх барах тӀатохаш дола алапи лаьрхӀача а промышленни предприятера [illegible] Иштта керттера да болхлой ца тоъаш хилар, къаьстта квалификаци яраш. Дикала тохкам лелабеш йола тха служба къаьнарча меттлашка болх беш я. Тоъал дац цу балха эшаш дола аналитически таразаш, реактиваш, термометраш, иштта кхьйола оатхалаш а. [illegible] Царте хадлайза теркам тӀалоаттабеча дешаех да наьха вахара хьалаш тоаделга, цу даькъе жилищни проблема а йолаш. Семейни общежитн яле а, цхьабакъда эшачунга хьежача из геттара кӀезига я. Тахарча дийнахьа квартирашта очередах латташ 100 саг [illegible]

ГӀИШЛОНХОЙ ГӀУЛАКХАШ

«Фусам-2000» яха программа кхоачашъеча даькъе дика къахьегаш ба «Сунженски района цхьайолча гӀишлон организацешкара къахьегамхой. Къаьстта белгалъякха йоагӀа Акиев Зубайра кулгалдеш йола № 14 йола хозрасчетни ремонтно-гӀишлон участок. ДӀадахача шера план 25 декабре кхоачашъяьй цун коллективо.

Боахама расчет юкъейоа[illegible]

Профсоюзаши культуреи

Халхарий коллективай конкурс

Ноябрь бетта городе Ростове халкъа халхара йоккха конкурс-цӀей хилар. Дона тӀарча городе яьхкаяр Россе Къулбехьен халкъий халхара коллективаш: Воронежерен Белгородерен, Азоверен Шахтерен, Таганрогерен Волжскерен, Ставрополерен - Астраханерен, Элистерен Нальчикерен, Махачкалерен Орджоникидзерен. Вай республикера В. И. Ленина цӀерагӀча культуран техникан Двореца «Орга» яха халхара халкъа ансамбль яр.

Диъ дийнахьа ростовчаьашн города хьаьшийи коллективай творчески яхьашка хьежа ца Ӏеш, хоза оттаьча хореографически постановкашка, шоай тайпарча костюмашка хьажа, мехка халкъий традицеш, гӀулакхаш, легендаш, эпос йовза аьттув хилар.

Конкурсе дакъа лаца бокъю еннараш шоай цӀагӀа цӀенхаштта хеража а хеража хьаяйта коллективаш яр. Конкурсашта юкъе бар кердабараш а: Воронежски областа Бутурлиновка яхача юрта культура ЦӀен «Золушка» яха ансамбль, город Нальчика «Прогресс» яхача кооператива «Намыс» яха ансамбль, город Орджоникидзера Горски юртбоахама института «Горец» яха халкъа коллектив, г. Ростовера «Ростсельмаш» завода ДК халхара халкъа ансамбль, г. Белгородера «Сокол» завода ДК «Сокол» яха халкъа ансамбль. Цар искусство йовзаш я Францен Италеи, Шотландеи США-и, Венгреи Болгареи, иштта кхы дуккхача мехкашка.

Конкурс шин дийнахьа лаьттар. Цхьа коллектив кхычунца, цхьа халхар кхыча халхарца хувцалуш. Хоза сурт оттадир тхона хьалхашка дега цхаралаш дош санна эрсий хороводо; гӀалгӀазкхий сечеви вольница дийна сурт оттадир украински сакъердамеча халхаро; гӀалмакхий халхаро мух санна болхача говрбаьрий сурт оттадир. Ай, мел дукха дар уж? Са дӀалувцар «Горец» яха ансамбль «Нарты» яхача халхарца сцена тӀа яьлча. ХӀаьта «Джангa» яха ансамбль (ГӀалмакхий АССР) сцена тӀа яьнача хана исполнителаш цар хоза гӀирси бӀаргабайча зал, лоацъенна йисар.

Вай мехкахой сцена тӀа баьлча тӀоарашца айеннар зал.

Вай ансамблах долчча бесса лохехьа дувцаргда аз, хӀанз кӀеззига кхы а халхара цӀейх лаьца.

Боккъала а феерически яр представлени-м. Калейдо[illegible] республикерен бахнийтача наха хьалхашка а дихьар эсала визитни карточка дар. Эзараш болча наха, цу хозача гӀирсашта юкъе бӀаргайра вай самодеятельни коллективай эсала костюмаш.

ХӀаьта а хӀара кхоачашъеча номеро хьажархойи цӀимхарча жюрен теркам тӀаувзабора. Артисташа бӀаргагуш хьакхоллар эхь-эздел долча лоаман йиӀий, майра, тӀах аьнна волча зӀамигача сага сурт - сибаташ.

ХӀара концертни номер чакх мел йоалача хана, ура а айтте тӀоараш детташ шоашта дунхабезабеннараш сцена тӀара дӀабахийтацар хьажархоша, баркал оалаш дийнача зизай букеташца сцена хьал а йиза. Геттара а ховлуш дар ростовски областе бахача вай мехнахоша уж миштта хьаллоац. Царех цаӀ вар — «Орга» хинна доакъошхо машинаькъий Дворецe «Эрзи» яха къаман ансамбль вӀашагӀъелла вола инженер-гӀишлонхо Алиев Шамсудин. Из массаза а царца вар эшшача гӀо а деш, эшаш моттиг нийсъелча шийн костюмаш а репетицеш е сцена а луш.

Коллектива лакхача говзала жюро боаггӀа мах бир. Цунна елар халкъа кхоллама 3-ча фестивала Ерригроссийски Оргкомитета I-ча степена Диплом. ХӀаьта «Хьаста юхе» яха хореографически композици цӀей дикагӀйола камерни номер хинна дӀаэттар. Ансамбла дикагӀболча исполнителашта Мелуева Тамарени Орцуев Зелимханан оргкомитета лаьрххӀа йола грамоташ елар.

Конкурсе кагирхошта новкъостал деш бар пандарч Даштамиров Артури доулист Хачатурян Анатолийи. Уж шин музыкант яхье бувлар ансамблаца, кхыметтел оркестраца а. Вай музыканташа кхетадора: цар говзалах, сабарах тийша дар коллективах хеталургдар. Цу луэта из де аьттув а баьлар. Шоай говзалца цар хьажархой теркам тӀаззар. Из ца зувш а дисанзар. Анатолийи Артури лаьрххӀа грамоташ еннача, дукхабоацачарна юкъебахар.

Бакъда, коллектива толама доккхагӀдола дакъа цун кулгалхочун Ахметов Алу Магомедовича да. Из ерригa ансамбль [illegible] хореографически искусство [illegible] волча профессионала [illegible] ца кхобарах хьахинна [illegible]. Алу «Орга» [illegible] доакъошхоша а дӀабахарана а чӀоагӀа лоархӀаш из. Коллективе хӀаране йоакхо еш а цунгара доагӀар хьазетаи а ва: цо царех халхарий баьна Ӏеш бита [illegible]. Нагахьа республика «Орга» [illegible] халкъа ансамблах [illegible]

Кхоитта шу дахна я. хIалхара ший нанна когаметта ферме доярхалла болх бе из енача хана. Цул тIехьагIа каст-каста аха яьлар

нерладакхха. Цу тайпарча хьайбаша шура дукхагIа телеш, Iаьсий унахцIена хул. Ишттa цо а ший арг-

литр шура. Ше къона яле в, бакъда, цо кхебаь а кхебеш а ба ше санна къахьегама тIера бола кхалнах. Цар-

накъдаргдола хьехараш ду. Ишттa ший хьинар кхо ца деш, массаза а дика къахьегаш я из. Цудухьа дика

а.

Ч. МАГОМЕДОВ.

СУРТА ТIА: доярка Макаева Тамара.

И. ПЛИЕВА сурт.

Нов. Г. Н. Ушакова «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Рационализаце даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувлараха общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи лойла Ушаков Геннадия Ивановича — Постоянни электрически сетей механизаци транспортен служба токара.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1989 ш. 27 декабрь.

Нов. А. Ф. Чикина «Нохч-ГIалгIай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Автомобильни транспорт дегIайоалаеча доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР транспорта заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла Чикин Анатолий Федоровича — «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене автотранспорта контора коксе тIаботтача коксови автомашина машиниста.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1989 ш. 27 декабрь.

Нов. Б. И. Панченкова «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни машиностроитель» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

Машиностроене даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни машиностроитель» яха сийлен цIи лойла Панченко Борис Ивановича — «Грознефтемаш» яхача Грозненски завода № 1 йолча участка газоэлектросварщика.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1989 ш. 27 декабрь.

МАЬКХ ДИКАГIА ХИЛИЙТА

Дукхача шерашка дешмаькх массайолча хIаман корта ба яхаш вай дедалашехьа хIана маькх еча предприятешкара хьал геттара вочи кхаьчад. Масала, хьажаргья вай Грознера № 5 йола маькх ю завод. МалагIча къахьегама тарснашна йотташ я укхаза маькх? Цкъа-дале, пишка хьалхашка 70—80 градус йiайха л. ШозлагI-дале, дийнахь-бус беш ба болх.

— Болхлой дIаух заводера, — йоах керттерча инженера декхараш кхоачашдеш волча Расламбеков Ильяса. — Укх заводе болх беш 287 болхло ва. ХIаьта укх шера 265 болхло дIаваьнна укхазара. ХIанз болхлой ца тоъарах, профтехучилищера дешархой производстве юкъеувза безаш хул тхо.

МалагIа бахьанаш да заводера болхлой дIабувлара?

Цун бахьанаш дукха да. ХIанз а хьалха санна къахьнарча хьисапе болх беш моттигаш иийслу. Республика партийни комитетийн организацейн программо дIа ма деххара эргалонаш яра сихлуш бац укхаза. Караерзаяц кулгалдара дикагIа йола методаш. Хьа а хор-

шаш балха тIа дIаийсьал хувцалиа латта декхараш къоастаде могаргдола кадраш. Мах а беш хьаллацац керда уйла йола, хIама лохаш, балха тIера бола нах. Бийсан болх барах тIатохаш дола алапи лаьрхIача а промышленни предприятера болхлоша ийдечул а 50—60 сом кIезигагIа ийду укхаза алапи.

ТIеххьарча хана дикагIча оагIорахьа хувцаденна е хувцадала мегаш а хIама дац. Лоха я арахецача маькха дикал. Экономика тоаеш яц арахецача продукце, дикал тоа ца йича. Цу даькъе дукха да укхаза дииза дисараш. Чам болаш, эшшача боараме маькх, кхыйола булочни изделеш хьаеш яц. Шерлац ассортимент, арахецар алхха маькхи батонаши мара яц.

— Къаьстта маргарини, дрожжеши во хилар бахьан да маькха дикал во хилар, — йоах завода инженера-технолога Сагаева Азас. — Ишттa во я цехашка латта оборудовани. Из каст-каста йохаш хиларах болх юкъагIбоах. Нагахьа санна пишке кхыйола хIама ехача сахьаташ даха дезаш хул.

Ишттa керттера да болхлой тоъаш ца хилар, къаьстта квалификаци яраш. Дукала тохнам лелабеш йола тха служба къаьнарча меттлашца болх беш я. Тоъаш дац цу балха эшаш дола аналитически таразаш, реактиваш, термометраш, иштта кхыйола оатхалаш а.

Укхаза маькх хьаеча цехе брак яь юстара кхайса ядаш дукха маькхаш яьрэ сона. Бакъда, царцара дукхагIа яраш сов дукха ядарах вар тесса яр.

— ХIанад ер ишттa? — аьнна аз даьча хаттара жоп даланзар сона соца хиннача инженер-технолога.

ТIаккха тикашка мел дукха кхоач брак йола маькх. Цхьан дийнахьа тикача чуэцаш йола маькх 15 процент брак йолаш хул.

Вай дIадувце а хьадувце а, дисциплинагара дIадолалу дерригa а. МоллагIа болх лерттIа дIагIоргбац дисциплина ца хуле. ТIаккха фуд укхаза цу гIулакха деш дар. Оаллашехьа аргда вай, деш хIама дац аьнна. Ишттa болаш ба, къоалаш деш, шоаш ца хьийгача къхх баха безам бараш а. Царца а боагIача тайпара къовсам лоаттабац.

Перестройка хаддаьза теркам тIаллоаттабеча дешарх да наькха вахара хьалаш товелга, цу даькъе жилищни проблема а йолаш. Семейни общежити яле а, цхьа-бакъда эшачунга хьежача из геттара кIезига я. Тахьарча дийнахьа квартирашта очередах латташ 100 сагa ва. Низ тIа а бохийташ, цIенхаштта цу гIулакха теркo еш бац укхазара кулгалхой.

Дукха тIаийду укхаза завода болхлой хьал-таро, быта а салаIара а хьалаш тоадара тIадерзадаь соцамаш. Бакъда, уж дукхгIйолча хана каьхата тIа дус. ХIана? Уж соцамаш кхоачашде декхарийла болча наьха бехктокхам ца хиларах. ГIулакх бокъалгахьа даргдар, нагахьа санна цар цу дешашта цIенхаштта теркам тIабохийтаре, уж шоай тIахьожама кIал цахаддаш лоаттадоре.

Долче, цар хIанзе а уйла яь де дезар да таханарча вахаро дIамадеххара перестройка наькъа тIа баьккха завода болх дIабахьар. Из де декхарийла ба завода кулгалхой, общественни организацеш, беррига болхлой.

М. ЧАХКИЕВ.

ГIИШЛОНХОЙ ГIУЛАКХАШ

«Фусам-2000» яха программа кхоачашъеча даькъе дика къахьегаш ба Сунженски района кхьайолча гIишлой организацешкара къахьегамхой. Къаьстта белгальикха йоагIа Акиев Зубайра кулгалдеш йола № 14 йола хозрасчетни ремонтно-гIишлон участок. ДIадахача шера план 25 декабре кхоачашъяьй цун коллективо.

Боахама расчет юкъейоалаьчул тIехьагIа къахьегама телламаш айдала доладелар, хьалха хинначул лакхагIа да наьха алапеш а. Де деза балхаш 620 эзар сома маьха долаш, 750 эзар сома маьха балхаш даьд цар. План 103 процент кхоачашъьй.

Цар укх аьхки ремонт йир Галашкарча санаторно-лесной школана. Цига цар баь болх 35 эзар сома маьха бар. ГIалат доацаш чакхдаькхар централыни районни больница медсклада ремонт елга. Цул совгIа, Орджоникидзерски бархI шерарча школана 23 эзар сом мах а оттабаь, капитальни ремонт йир. Лоаццача юкъа чура а арара а йовзаргйоацаш тоайир цар школа. Массайолча классашкара уйнаш хийцар, тхов тIара тишъенна шифер Iо а яьккха, цIенаяр тIатехар. Школе коа асфальт биллар.

Р. БЕКОВА.

[illegible] дийна сурт оттадир украински сакъердамеча халхарой. ГIалмакхий халхаро мух санва болхача говрбаьрий сурт оттадир. Ай, мел дукха дар уж? Са дIалувцар «Горец» яха ансамбль «Нарты» яхача халхарца сцена тIа яьлча. ХIаьта «Джанга» яха ансамбль (ГIалмакхий АССР) сцена тIа яьнача хана исполнителаши цар хоза гIирси бIаргабайча зал лоацъенна яьсар.

Вай мехкахой сцена тIа баьлча тIоарашна айеннаяр зал.

Вай ансамблах йолча бесса лохехьа дувцаргда аз, хIана кIеззига кхы а халхара цIейх лаьца.

Боккъала а феерически яр представлени-м. Калейдоскопе санна хувцалуш тIабувха гIирсаш, сценаш, сердала оформлени, сценически костюмаш Бархат, парча, даьри, капрон, дошо украшенеш, догамаш, ленташ, зилаш.

Халхар оттадеш мел чоалхане хиларах, самодеятельни артисташа профессионалашa санна дора. Халхардерел тIехьабусаш бацар мульнанташ а. ДукхагIйолча хана йоккха халкъа инструментий арсенал а йолаш бIарчча оркестраш яр. Ишттa ашарашца хьаллацаро номераш дика чакхйоахийтар, хIаьта коллективий юкъара сий а айдора.

ТIаккха, мишта яр вай «Орга» цу хозала юкъе? Духхьал коллектива тIерча гIирсага диллача, сценически костюмашка хьежача чIоагIа къен биркъен яр. «Грознефтеоргсинтез» производственни объединени мо йiаьхий йолча фирмас ростовски хьажархошта а, мехка шийтта областерен автономи

[illegible] ах, сабарах тийша дар коллективах [illegible]. Шоай товелла цар хьажархой теркам тIатар. Из а звуш а дисаьар. Ахметов Алу ... Артури лаьрхIа грамоташ еннача дукхабоацачарна юкъебахар.

Бакъда, коллектива тоъама доккхагIдола дакъа цун кулгалхочун Ахметов Алу Магомедовича да. Из еррига ансамбль вайнаьха хореографически искусство [illegible] вона профессионала из хьехаргах [illegible] я. Алу «Орга» хIанзарча хьоашоа а дIабахаташа а чIоагIа доархIаш ва. Коллективе хIаране йоахко еш а пунгара доагIар хьажахаш а ва цо парех халхарий [illegible] па Iеш бирза нах бу. Нагахьа республика «Орга» мо йолча халкъа ансамблах хувал еш хуле, из дукхъал цун кулгалхо Ахметов Алу бахьан долаш да.

Конкурс чакхъьлар. Коллективо къаьстта толамаш даьхар, хIаьта а цу тIа сацa йиш яц. Потенциальни тароаш коллектива шортта я. ТIаккха дезаш йола гIуллакх шаьрде безам хIаьта а. Царна новкъа дац гаьнара наькъаш, гаргарча нахацара къестар. Халхар — из да цар ватар.

Теша лов, коллектива толам «Грознефтеоргсинтез» объединене кулгалхоша из звуш бутарг ца хиларах. Нагахьа санна В. И. Ленина цIерагIа ДК бокъонца культура цех яле, каьхата тIа а йоацаш, тIаккха цаэраш дола архитектурни памятник хинна а ца латташ ший лоархIам бакъбе беза. Социкультбыта дIахьежаму рузкъа кIезига мичал. Уйла е езаьц уж «мича ух».

Г. ЮСУПОВА.

УКРАИНСКИ ССР. Дунен халкъашта юкъерча рынке араяьннай Днепропетровски областа Новомосковски района «Рассвет» яха колхоз, «Дженерал фудз» яхача американски корпораце новкъосталца цун база тIа хьалъерг-я декъа завтракаш хьаду завод. ХIара шера 700 тонн гаргга питательни ялата смесаш Украина торговле лоаттае лерхI цо. Колхозе хIанза а таронаш я доккхагIа гIулакх доаржаде а.

— Тахан а хала да боахаме йолаш йола промыслаш лархIа. ХIара шера кхо миллион гаргга баккай сомийн баьцадаарийн консерваш дIайохьийт укхазара мехка тайп-тайпарча регионашка. ХIара денна моттигерча рецептех кийчдаь кхыча областашка дIадохьийт 40 тонн коктейлаш. ХIаьта Днепропетровске безамца наха дIаэц дулх чакхдоахача колхозни цехо арахеца кIур теха колбаса.

ДIадахача шера подсобни промыслай продукташ ехка хинна пайда пхи миллион сомага кхаьчар.

Цу гIулакхаша пайда бир. Колхоза ший керттера социальни проблемаш кхоачашйир. Промыслаша новкъостал дир керттера производство дегIайоагIача а.

СУРТА ТIА: баьцадаарийн сомийн консерваши сокашихьаю участок.

А. КРАСНОЖОНА сурт.

(ТАСС фотохроника).

ХУВЦАМАШ ХИННАД

КПСС XXVIII съезда кийчо еча партийни комитетийн организацейн балха программа тIа белгалдаьха да укх тайпара дешаш.

«ДегIабоалабе беза культурно - просветительски болх, тIатеIIа вIаштIехьдаккха деза культура цIа, библиотека саго ший духовни эстетически дIадехараш Iалашдеш, ший хьакъалах пайда ийбу моттиг а хинна дIаоттар».

Цу хьакъехьа малагIа хувцамаш даьд хьажар духьа са къамаьл хилар Сунженски района культура отдела заведующеца Забарова Нина Андреевнаца.

Хаттар: Нина Андреевна, XXVIII съезда кийчо еча парте обкомо культура учрежденеш декхарийла увттаьяча гIулакха фуд оаш даьр?

Жоп. Цкъа-дале, беррига районера культура болхлой хьагул а баь парте обкомо культура болхлошта хьалхашка оттадаь декхараш дийцад оаха. Цул тIехьагIа хIаране де дезар къоаста а даьд. Районерча ерригача культура коллективаша дика кхетаду таханарча дийнахьа хIара сага духовни а эстетически а дIадехараш кхоачашдеча дизза дакъа лаца дезараш шоаш болга.

Хаттар: МалагIа хувцамаш даьд оаш шоай балха?

Жоп: Вайна ховш мадий культура болхлой материальни боарам лоха болга. Дийша баьннача культура болхлой алапи лоха хилар бахьан долаш цу балхацара безам кIезига ба наьха. Цудухьа оаха лакхерча хьакимашца дага а даьнна цхьайола клубаш дIа а яьха агитационно - культурни бригадаш вIашагIъеххай. (АКБ). Цу тайпара бригада тха шиъ я.

Хаттар: Фу болх беш я уж бригадаш, мичахьа дIакхухь цар шоай мероприятеш?

Жоп: Уж бригадаш ерригача района гIулакх деш я. Фермашка, бригадашка, къахьегама коллективашка, бахача наха юкъе дIахьо цар шоай болх. Концертни программа тайп-тайпара я.

Хаттар: Вайна махарра, застойни ханашка моттигерча къаман культура дуккхадукхагIа тIехьайисаяр. Из дегIайоалаяра фу ду районни культура отдело?

Жоп: Нохч-ГIалгIай культура дегIайоалаяра долча гIулакха чIоагIа теркам тIабохийт культура отдело. Концертни программа оттаеча хана оаха теркалду малагIа къаман нах дукхагIа ба концерт дIахьоча юрта. Цу хьакъехьа аз цхьа масал доаладергда. ХIанз дукха ха йоаццаш Алхасте культура ЦIен хьалхашка хона кийчбенна боккхий нах, къахьегамен тIемен ветеранаш, цхьацца нахьара болхлой, къонабараш юкъе а болаш вIашагIкхетар хилар. Из бIарчча цIей дар. Хьадийллар из агиткультбригада йоккхагIйолча методиста Т. Мархиевас. Базгиева Яхас — «Заветы Ильича» яхача колхоза комсомола секретара цу юртах лаьца дийцар, иштта тIемен къахьегамен ветеранех, производстве хьалха латтача нахах. БоккхагIчарна ловца боаккхаш бераш дар. Цул тIехьагIа цIей дезде вIашагIкхийттарашта концерт оттадир, гIалгIай а нохчий а ашараш лекхаш, халхар а деш. Массанена а чIоагIа хозахийтар «Заветы Ильича» яхача колхоза механизатора Дзангиев Висхас лекха пандар. Эттача ловзарга халхабувлаш юртара къоалой бар. Цу тайпара вIашагIкхетараш кхыча юрташка а хиннад тха. Уж наха чIоагIа хьаштдолаш да. Долга хьахьокх 90 шу даьна йола йоккха саг цIей дездеча пандарца гIалгIай къаьнара ашараш лекхаш хилaро.

Хаттар: Мишта кхоачашду районе культура болхлой социальни гIулакхаш?

Жоп: Из хатта эшаш дац. Массайена а ховш да. Цхьаккха тайпара терко яц тха болхлошта. Укх тIехьарча масайтта шера цхьан сага мара квартира еннаяц. Кхыдолчоа а иштта да. Цудухьа хIара шера оаха кийчбеш бола культура болхлой хьабаьхка шу далалехьа дIаух.

Хаттар: Юрташкара арендни помещенешка хинна клубаш дIа а яьха, агиткультбригадаш вIашагIйоххарах культура болхлошта материальни хьакъехьа пайда баьинабий?

Жоп: Культура болхлошта болча пайдан вIашагIъеххаяц уж бригадаш, дале а, царна а баьинаб цох пайда. Агиткультбригада доакъошхоша хIаране ткъо тума гаргга алапи эц. Цунга хьежжа болх а тIакхийттаб царна.

Хаттар: Районерча боахамий кулгалхоша малагIа терко ю культура учрежденешта?

Жоп: Белгалдаккха деза боахамий кулгалхоша культура дегIайоалаяра долча гIулакха кIезига новкъостал делга. Цар увттадеш дола халхараш дукхагIдараш вайнаьха да. Цул совгIа, тайп-тайпара я цар программа а

Т. ХАШАГУЛЬГОВА.

Саги цун кхели

Делкъийга дIавигар из

Шийна паччахьалкхене лакхера пост бе кхаьчача юххье денз дегIацара са къастталца нах лувцара, нах боабара, наха Iазап дара уйла йолаш чакхваьннав Сталин. Цун режим йолча хана цIи хеза ва аьнна е мутIарера ва аьнна ца къердаш цхьаккха бехк гунахьа доаца нах дукха лийцаб вай берригача мехка.

Ишттачарех цаI ва тхъаь иттлагIча шерашка лаьца Атагиюки района (ишт-та район хиннай) «Вперед» яхача кол-хоза конюх Бакаев Iусман. ХIаьта из 39 шу долаш къонах вар. Шийдукхача дезалах къоаставир из. Тахханалца цох лаьца цхьаккха хIама хац цун дезала, из малагIча набахта витав, малагIча лагере хиннав цIаккха а ховш хиннадац дезала.

Фу саг хиннав Бакаев Iусман? Из Со-ветий Iаьдала чIоагIа мутIахьа саг хин-нав. 1933 шера Йоккхача АтагIа колхоз йиллача, эггара хьалхарчарца цунна юкъевода из. Шийдоалахьарча лаьттà хьалкхедаь ялат хIаьтта йиллача колхо-зе дIачулу цо. Цига конюх волаш болх бе волалу. «Ударник» яха цIи лу цунна эггара хьалхарчарца. Хьинаре а цIена а болх беш хиларца белгалвоал Бакаев Iусман колхозе. Лацале цхьа бутт хьал-ха колхоза боахам дегIабоалабеча дика къахьегарах говр лу цунна...

МоллагIа хинна а шоай даьх бола цхьа хоам хилар чIоагIа ловш ба цун дезал. Цудухьа лацале хьалха даьккха цун цаI мара доаца сурт газета тIа даьккхача, из вовзаш, цунца лаьца на-бахта, лагере хиннача нахах цхьанне хоам бар догдоах. Бакъда, из вовзаш хиннача Йоккхача АтагIарча наха-м хIанз а вицвеннавац из.

1938 шера 2 феврале делкъа хана Атагински райкоме кхайк аьнна дIавига соцавир из, цига КПЗ чувеллар.

— Сона цIаккха а дицлац из лаьй чилла йилла дена Iан хоза ди тхоай дезала мел боккха бала бахьаш дера, — яхаш дувц Бакаев Iусмана воккхагIвол-ча воIо Вахас. — Со яхлагIча классе дешаш вар цу хана. Школера делкъий-га цIавоагIар со. Райкома хьалхашка гулбенна дукха нах бар, царна дIатIава-хар со, уж хIана гулбеннаб хьажа, ЦIаьх-ха дIахьежача, тIехьашка кулгаш а даь-ха, лаьца воагIа сай да бIаргавайра со-на, «живари, са воI, воха мавохалахь, со кастта цIавоагIаргва хьона» яхаш сайна сона бIарахьежар са да.

ВоккхагIвар со а волаш, ворхI бера-ца йисар са нана Iаби. Са школа йита йийзар. Со цIагIа везаш вар. Цу бок-кхийча балийна йоккха хало а тIакхий-тар тха дезала: хIама хьаде саг вацар. ХIаьта сона фу дулора, со зIамига ма-ьарий...

Ишта а къеболча боахамах а доахаш дахачара доахадаь, деррига къам а тIе-хьа, Казахстане Iодахийтар тхо а. Ци-га цхьаццанахьа балха дахар тхо: со «Южноубинский» совхозе плотник вар, са зIамагIбола вежарий Ширвани кхаш-кеи Султан фермеи балха бар. ХIаьта эггара зIамагIвола Шамсудди Iуна нов-къостал деш хилар

Тхона новкъостал дора хIалха баьха-ча цхьа бIаргIа наха. Шаккха а дагара валац сона тхоашца дика хинна Калма-

горов Василий. Моцал, шелал дукха лайна яле а, везачох — вовзачох къа-сташ бала кхаьча бале а, цIаккха а да-гардалац сона сай да лаьца ди. ХIанз 91 шу долаш хургвар са да. Из лаь-цача хана денз 51 шу даьннад. ХIаьта а догдоах аз цхьан тайпара из гучава-ларга, цох дола хабар хазарга.

1956 шера тхоай даьх фу хиннад хар дехаш СССР Лакхехьарча Совета Пре-зидиума Председателга К. Е. Ворошиловга каьхат дахьийтар оаха. Цигара ду-кха ха ялалехьа жоп дера: «Шун да Ба-каев Iусман могаш-маьрша а ва, гаь-нарча лагере а ва», — аьнна. Бакъда адрес дацар. ТIаккха вошас цхьаькха а каьхат дахьийтар К. Е. Ворошиловга тхоай даьга письмо, телеграмма, посыл-ка яхьийта йиш йий тха аьнна хоатташ. Бакъда цунна духьал жоп данзар.

1964 шера Л. И. Брежневга дахьий-тача каьхата духьала жоп дера: «Шун да Бакаев Iусман туберкулезах веннав» аьнна. Из бакъдац, хIана аьлча, тха да чIоагIа унахцIена саг вар...

— Даи нанеи доацаш диса дале а, цхьаккха водар тхоайх ца оалийташ хьалкхийр тхо, — йоах Бакаев Iусмана йоIо ДутIас. — Нахаца яхь йолаш, эз-дий гIулакх долаш чакхдаьннад. ХIаьта мецача хана нахаца сискал йийкъай, дикане вонеи юкъе дакъа лаьцад. на-хаца а тхоайла а къахетаме хиннад. ХIанз тхоаш а къаденнад тхо. ХIаьта, хьанна хов, цкъаза лаь юкъегIолла зиза а тIа мадоалий! Даьх догдила магац. Кхыдар ца хилча а, цох моллагIа цхьа хоам хилча а кхоачам бергбар аз-м.

Духхьала цхьа БакаевгIар хинна Iац ишттa цIен тIара нах цхьаккха а бехк боацаш цу къизача хана де доацаш боа-баь. Миллионаш болча наха из Iазап тIаоттадарах бехке бараштa вий кхай-[illegible]

А. АРСАМИРЗАЕВА,
журналист.

КУЛЬТУРА БОЛХЛОЙ СЕМИНАР

1989 шера декабрь бутт хьалхарча кампане культ- ЧИГУ филологе кафедра ла-

«Союзавтоматстрой» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни заводе ди-нагIчарех лоархIаш я элек-трически оборудовани арахе-цаш йола участок. Укхаза дукха ба йоккха опыт йола говзанчаш. Царех латт Ф. Г. Факеева кулгалду монтажникий бригада.

Ф. Г. Факеева укх заводе къахьега итт шу совгIат ха я. Професионально - техни-чески училище ма яьккхин-ге а вера из заводе. Цу юкъа эггара лакхагIа йолча разряда монтажник, бригада кулгалхо хиена дIаэттав. Ший болх бовзаш, цун лоар-хIам кхетабеш ва Факеев.

— ХIанз прогульщикашен корта бохабу маларaш ме-лараши кIезигагIа ба тха це-хе, — дувц бригадира. — Цхьанне а безам бац хьаь-нала къахьегачарна йоагIача льготех вала.

Монтажникий бригада

Бригаде прогул яь, кхы дола во хIама даь моттиг нийсъелча доагIаш дола та-Iазар ду укхаза: Харцахь ваьннар нийсача новкъа вак-кха ховргдолаш новкъостий суд я бригаде.

— ХьатIадоагIача шера тхоай коллектива болх хоз-расчета тIа баккха безам бо-лаш да тхо, — йоах Факее-ва. — Ишта болх беш йол-ча бригадашка нийслац брак, гIалаташ, хIана аьл-ча, бригада хIара болхло бе-зам тIабаха хул бухсоццаш хьахулар дукхагIен динагIен хилийтара.

Да а да из иштта. ГIиш-лош еча наха чIоагIа эшаш йола продукци я цар арахе-цаш яр. ХIара бетта плана-гIа 260 электрически шкаф я арахеца езар, хIаьта укх бетта царех 20 шкаф Кубе дIайохьийташ я.

— Тишъенна, къаьна обо-рудовани я тха цехе латтар, — йоах Факеева. — Из ба-хьан долаш кулг-кара дукха балхаш де деза хул. Про-изводства эффективность лакхъяра Iилман-техниче-ски прогрессана никъ хьа-белла беза, производствана реконструкци е еза. ТIаккха болх кхы а дикагIа дIагIорг-ба.

ДУКХА БЕРАШ ДАРАШТА— НОВКЪОСТАЛ

Дьер яхача города гона-хьа хIара салоIача дийна-хьа бIаргаго йиш я кхийна нах хьалха а болаш гIар яьк-кха спортивни яхьаш еш, халкъа иллеш доахаш, дог Iаббалца сакъердаш дола бераш. Уж дукха бераш долча наьха городе йиллача «Фамилия» яхача клуба чле-наш ба. Дьера городской Советеи венгерски Цlеча ЖIарга моттигерча секцеи инициативагIа вIашагIтехай из объединени. «Фамилия» яхача клуба керттера декхар да дукха бераш долча наха уж хьалкхедеча царна кхе-там лучеи, жилищни а быто-вой а хьалаш тоадара, деза-ла салоIилга вIаштIехьдак-кхара новкъостал дар. Клу-ба бизза бола членаш а хин-на дIаэттаб города 55 ду-кха бераш дола дезал.

«Фамилия» йола беррига а массехк бутт мара боацца-ше а, цун активистий кхий-над хIанзале а дукха пайда-не гIулакхаш де, клуба бер-ригача членаша дизза дакъа а лоацаш. Масала, дIада-хача аьхки, клуб болх бе йо-лаеннача юххье, активисташа новкъостал а деш, аьхки са-лаIийта вIаштIехьдаьккхар, берий даьй шоай зIамагI-долча берашца палаткаш от-таьча лагере ха йоаккхарг-йолаш. ХIаьта доккхагI-долча берашта — кIаьнкаш-теи йиIигаштеи — цар даьйи ноанойи новкъосталца кхыйола лагерь йиллар. Ци-га берашта опыт йолча пре-подавателаша йовзийтар электронно - вычислительни техника.

Дешара шера а дер дайна баьгIанзар клуба членаш. Го-родской школай педагогаша, берий психологаша, социо-логаша, кхыча специалиста-ша новкъостал а деш; бераш-та кхетам балара, дезала культура лакхъяра дешаш, клуба членашта дагалатта кхыдола дешаш дувцаш се-минараш йир. «Хьанна фу хов» яхача девизагIа болх беш хилар «Профессиональ-ни советий секцеш». Маса-ла, каменщика е отделочни-ка болх ца бовзача даьйи но-анойи йиш хилар клубе гIолларча шоай коллегагара — профессионалагара хула-ча новкъосталагIа квартира-на ремонт е, шоашта цIенош дотта Iомабала. Ноаношеи йоккхагIйолча йиIигашеи вIашагIтехар сайрийнара бе-рий бешамаш яслеши. Ци-га нагий бераш массехк са-хьата дита йиш хулар.

Клуб езараш дукхагIа хул, чIоагIлу цун позицеш. Венгре аьнна дукха бераш дарий республикански объ-единени нигга йола член а хинна дIаэттай клуб. ХIаь-та из объединени дукха бе-раш дарий хьашташ лора-деш, цар социальни хьал тоа-деш я.

— Сона хетачогIа, тха объединени хьаьлй хано хьалхадаьккха, — яхаш дувц

хиннай дукха бераш долча дезалий объединени йиллара уйла.

Дукха бераш дола дезал цхьа къаьстта йола явлени а йоацаш, дизза лерттIа до-ла социальни хIама долга дIахьокха лаьрхIар оаха. Цул совгIа, Венгре дукха бераш дола дезалаш тIехь-тIехьагIа кIезигагIа хулаш хилар новкъа а дар. Ишт-тача процесса духхьал дов-лар, унахцIена дезал мо-габеш кхетам балар, дукха бераш долча дезалий матери-альни хьал тоадар — уж дерригаш а тха объединене декхараш дар.

Дукха бераш долча деза-лий хьашташ лорадеш дух-хьала цхьа клубаш хинна Iац. Кхо шу да Венгре дезала новкъостал ду централш болх беш йола. Цар хьа а лох, лора а бу новкъостал эша дезал, цунна гIо а ду. Республика итт областе йил-ла я иштта йола 36 центр. Цу учрежденей сотрудникаш хул экономисташ, социоло-гаш, унахцIено лораяра, культура болхлой, кхыбола специалисташ. Цар деш дола хьехараш накъадаргда бераш долча дезалашта. Иштта йолча цхьан центра мог 30 эзар сага новкъостал де. Къаьстта аьлча, цу цент-раша шоашта хьатIанийцад дукха бераш долча дезалаш-та кхы тIа а валаи доак-кхаргдола моттигаш лехилга. Кхы тIа а бе болх лохилга сиха вIаштIехьдоакх цар, хIаьта из болх дезала ме-гаргболаш хургболаш а нийс-бу.

Хайду — Бихар яхача областе йолча центра со-трудникаша керттерча даь-къе новкъостал ду дукха бе-раш долча, таро йоацача де-залашта. Цига йиллай дезал лорабара общественни систе-ма. Цунна юкъе дакъа лоа-цаш я йоккхий предприятеш, общественни организацеш, берий учрежденеш. Цlеча ЖIарга организацеш. Дукха бераш долча дезалий даьш-та-ноаношта производстве, быте, цар бераш деша дагIа-ча школе, улица тIа, цIа-гIа дика хьалаш хилийтара новкъостал дара йилла я из система. Цу центра сотруд-никаша из хьахиннача цхьан шера цу областерча 400 дезала новкъостал даьд тайп-тайпара дола гIула-кхаш кховчашдеш. Цу цент-ра опыта кIийлен тIа обла-ста тайп-тайпарча городаш-ка укх шера хьаелла лерхI кхы а цу тайпара йиъ уч-реждени.

Бериод яхача областе де-зал лорабара центро шиъ тайпара бола болх бу Эгер яхача городе. Укхаза аьх-кай цун ший йола медицин-ски педагогически служ-баш. Цу службашка болх беш ба педиатраццеи па-тронажни сестраццеи цхьа-на логопед, берий психонев-

Доазол дехьара

Улан-Батора йистошка пер-да хьалдаьча хоза кийчъдаь-ча цIеной районаш хьахулаш латт. Цига ехк керда про-спекташи улицаши, МНР сто-лице дукха хьалду наха чуIе цIеноiш.

СУРТА ТIА: Улан-Батора кердача районе баха баьхка кIаьнкаш.

Монг АМЭ-ТАСС сурт.

Кувейтски миниатюраш

ГIАЬЛЕ ОЗАРАШ ДУКХАГIА ХУЛАШ БОАГIА

УнахцIено лораяра йолча Дерригачадунеи организаце даннeeгIа Кувейте бах дунеи тIа эггара зIамагIбола гIаь-лэ увзараш, хIаьта, цу мехко тхьамна а, тхьам-ка изделеш а кхычахьа дIаахийтара керттерча моттигах цаI дIалэац. Юкхьанцарча школай хьехархой леткъ шоай цхьсалагIчеи шоллагI-чеи классашкара де-шархоша гIаьленаш уна яхаш, хIаьта ца-рел тIехьайнсац йиIи-гаш а.

Общественность а унахцIено лораяра орга-наш а цу гIулакха са-гота я, хIана аьлча, никотин йIайхача хана кьоначa сага организма чIоагIа Iатокъ. Мехка дукха ба психически

бIаргаййча. Фу дича бакъахьа дар хьогI, яхаш, латташ цхьа ха а яьккха цу законага хьежжа «дIакхессача» машина цIе жIарг тIа-дола каьхат тIалотадир, из машина йолча даьна йола уведомлени я. на-гахьа санна, кхо ди да-лалехьа машина цигара дIа ца юге, из муници-палитета аукционе йох-каргья, е свалке дIа-хьоргья.

КХОКХАРЧИЙ АУКЦИОН

Кувейтски кхокхар дезараш шера цкъа Су-лайбия яхача столични пригороде аукциона гулду, цига уж цар хо-залга хьеж, нагахьа санна, дика кхокха нийслой эц. Укх шера аукционе бохкаш 30 кхокха бар. Аукциона рекордсмен хилар Му-ханна яха кхокха. Цу-

кхийча балийна йоккха хало а тIаккхий... тар тха дезала: хIама хьадо саг вацар. ХIьта сона фу дулора, со зIамига маварий...

Иштта а цхьаболча боахамах а долхаш дахачара дохадаь, дерриг а кхам а тIедахачара... тхо а. Цигахь, Казахстане Iодахийтар тхо а. Цхьа ...

Тхона новкъостал дора кIалха бахьачча пхьаболча наха. ЦIаккха а дагара валац сона тхоаща дика хинна Калма...

...юкъе дакъа лацад, махаца а тхоайла а къахетаме хиннад. ХIанз тхоаш а къадесинад тхо. ХIьта, хьанна хоо, цкъа лаь юкъегIолла эна а тIа мадоалийI Дахь догдаьла магац. Кхыдар ца хилча а, цох моллагIа цхьа хоам хилча а кхоачам бергбар аз-м.

Духхьала цхьа БакаевгIар хиний Iоц иштта цIен тIара нах цхьаккха а бехк боацаш цу къилача хана де доацаш боабаь. Миллионаш болча наха из Iазап тIаоттадарах бехке бараш... вий кхаа... каю тахан халкъо.

А. АРСАМИРЗАЕВА, журналист.

...цаш яр. ХIара бетта планагIа 260 электрически шкаф я арахеца езар, хIьта укх бетта царех 20 шкаф Кубе дIайохьийташ я.

— Тишъенна, кхьана оборудоваш я тха цехе латтар, — йолх Факеева. — Из бахьан долаш кулг-вара дукха балхаш де дезаш хIа. Производства эффективность лакхъяра Iилман-технически прогрессана никъ хьабелла беза, производствана реконструкци е еза. ТIаккха, болх кхы а дикагIа дIагIоргба.

Къонача хьехамча ва из. Цо Iомабаь ба В. Измайлова, Н. Демьянов, кхыбараш. Шоай хьехамчас санна дика болх беш бу цар хIанз.

Дукхача совгIаташца белгалваьккхав Ф. Г. Факеев, дика производственник а кулгалхо а хиларах тарра. Цунна еннай медалаш, Сийлен грамоташ, премеш.

Социалистически ять вIаштIехьйоаккхар а цунах хьахулаш дар хIаранеца дIадовзийтар а из ва.

М. МУСАЕВ.

КУЛЬТУРА БОЛХЛОЙ СЕМИНАР

1989 шера декабрь бутт чакхбоалаш хилар самодеятельни творчества союзашта юкъерча ЦIенои театральни деятелий Нохч-ГIалгIай Союзои ль республика профсоюзий отраслей ерригача обкомий культуры болхлой семинар. Семинар хьайийллар Нохч-ГIалгIай облсовпрофа секретара Пугоева Жабраила Марема. Цо дийцар культура сфере къахьегамхой бокъонаш лорарва профсоюзий культура цIеной, клубий болхлой керттерча декхарех.

Облсовпрофа кхет а м а балха, культура, спорта отдела заведующе Чентиев Лом-Али Дауровича гулбеннарашта дийцар хоржамашта хьалхарча кампане культпросветболхлой декхарех, белгалдаьккхар республика вахаре из боккхача политически лоархIама гIулакх хилар.

Организационни дешаш дийцар Облсовпрофа МДСТ директора Мочильская Светлана Павловнас. Цо дIайовзийтар статистически отчетий керда формаш, профсоюзни клубий учреждений культурно - просветительни балха тIара тIеххьара хинна лоархIаме положенеши соцамаши.

Видеосалонаш яхкара, уж лелаяра дешаш дийцар облсовпрофа репертуарни планаш оттаеча комиссе членаЧИГУ филологе кафедра заведующе Очмаи Александр Владимировича.

Семинаре дакъа лоацаш хиннараша дийцар клубни учреждениша боахам лелабара, дукхагIа доходаш яхара а царех рациональни пайда эцара а керда формаш.

Семинара кулгалдеш вар культура Лакхерча профсоюзни школа (г. Ленинград) преподаватель Марков Александр Петрович.

Семинаре белгалбаьккхар боахама расчета хIанзарча хьалашка клубни учреждениша дIахо йодача хана бе беза болх.

Е. ПРОКОПОВА.

Вай—интернационалисташ

Барт-цхьоагIо

— Хьо кхыча къамах саг ва оалалац наьсархошта. ХIанад из, — хет аз — парте а къахьегама а ветеранага хIиречунга Хатагов Сергей Хангиреевичага.

— Сона сайна а оалалац се хIире ва, — велалу из.

Корр.: Сергей Хангиреевич, 1956—57 шерашка нохчийи гIалгIайи цIабоагIача хана Наьсарерча райисполкома секретарь вар хьо. Из ха хьона дагайохар ловра сона.

С. Хатагов: ЦIей лархIа мегаргдолаш дар шо цIадахийтар. Цахаддаш цIаухаш латта нах хьачуэца кийчо ца ярах йоккха хало нийсъелар цхьан юкъа. Халахеташ дагаух цу деношка дукхача гIалгIай дезалашта хинна Iоткъам. «Укхаза, кIал бахача наха, вежарий мо тхоаш тIаэцаргда, яхаш, дар тхо-м цIадоагIача хана», — оалаш хоз тахан а. Из оалачарех аз бехк а баккхац. Доккхача Iазапах мукъаваьнна цIавена да, ше вахача цIагIа ший дезал дIачубига йиш йоацаш висар хала дещий? Нийсъелар цу тайпара моттигаш а. ЦIабоагIача дезала пропуск (свидетельство) дIаяла йиш яцар цу цIеношка баьхараш арабовлалца. Ловцца аьлча, йоагIача тайпара кIал кийчо ца ещ даь хIама дар из. Iа ях: цIабоагIараш лерттIа тIаэцалга вIаштIехьдаккха йиш йоацаш яр моттигера партийни а советски а органаш? Нийса хаттар да из. Нагахьа санна Нохч-ГIалгIай республика юхаметтаоттаеча хана КПСС ХХ съезда решенеш цу сахьате кхоачашъе а ца гIерташ, саббаре-сатийна из гIулакх чакхдаьккхадаларе, теш со, хозагIа хургдар таханара вай къамашта юкъера гIулакхаш.

Корр.: ЧIоагIа хала а хеташ дувц наха (хета а доагIа) чуртех фермашка, кхыча моттигашка хьалъеш хиннача гIишлонашта лардаш йийхкай, яхаш. Мала вар цу вандализмана бехке?

С. Хатагов: Сталински гIозараша леладещ хIама дар из. Бакъда, цхьаькха-м аргда аз: укхаза баьхача къахьегамхоша уж кашамаш дохадаьд яхар гIалат вувл. Бехке хиннараш-м моттигера хьакимаш. Бере охлой бар. Масала, Пхьилекъонгий Юртара кашамаш, дукха кхыча моттигашкара дараш санна, вандализм ца хьоккхалуш дисар. Мала вар уж лорадаьр а дарех пIелг ца тохийтар а? Цу юрта баьхача наха ловра хьал а лаьца, цу кашамашта Iаьржа морх тIа ца хьовзийташ чакхваьлар цигарча Буденне цIерагIча кокхоза председатель Д. Палкосов (хIире). Бакъдар ха деза наха, къаьстта хьалкхувш йоагIача тIехьенна. Къам дац цу гIулакха бехке хиннар, къаьст - къаьста сий доаца нах ба.

Корр.: Сергей Хангиреевич, вIалла хьоца хьайца а хьа дезалца а дувзаденна цабезам гойта бий гIалгIаша?

С. Хатагов: Хийцца ала йиш йолаш ва со а са дезал а: гойтабац, гIалгIай бокхий интернационалисташ ба. Хьона ма моттала хьдага кхыдар а долаш аз из ях, аьнна. Бер долча хана денз наха дувцарах из хозаш а, хIаьта сай вахар-лелар гIалгIашца хьокхалуш йола моттигаш нийс мел лу из уйла чIоагIлуш а хьавоагIа со. ГIалгIашта юкъе дукха новкъостий хинаб са. ХIанз а гаргалонаш я са царца. Са дай а даь-дай а хиннай.

Новкъосташта юкъе эггара хьалха белгалваккха лов сона ТIойЮртара тIема, парте, къахьегама ветеран Арчаков Хасолта. Цхьана тух-сискал дукха йнай оаха г. Орджоникидзе хиннача летчикий училищера дIадоладелча денз. ТIем тIа а цхьана хилар тхо. Цо ший къаманца бихьа никъ ца лаьрхIача, ца къасташ хьа а даьхкад.

Корр.: Сергей Хангиреевич, укх тIеххьарча хана хьона ховчча тайпара ира малаттий сталински-бериевски ханашка гIелал еача къаман автономи юхаметтаоттаелга а. Фу хет хьона цох?

С. Хатагов: Дег тIара хьаллоац аз гIалгIай къаман автономи юхаметтаоттаелга. Вай ши къам гаьннарча исторически ханашка денз карт картаца йолаш, вошал долаш хьадоагIаш да. Вайна юкъе хила йиш яц цхьан оагIон чотагIа шийна аьттув лехилга. Историс а могийтаргьяц цу тайпара харцо. МоллагIа дош, мел из хала, човлхане хиннадар, аьнна, дикача наькъаца къоастаде иэ болаш хет сона вай ши къам. Барт, цхьоагIо, цхьанне яхачувга моллагIчо ладувгIилга, шакхе оагIув раьза хургйолчча тайпара дош дIалерзадар — из да хIанз эшар. Цунца я вай шин къаман тIехьале.

Интервью яйцар М. ЗАНГИЕВ, тха собкорр.

...профессионалагара хулача новкъосталагIа квартирани ремонт е, шоашта цIенош дотта Iомабалл. Новнцошей новкхагIйолча йиIгаш вIашагIтехар сайрийнара берий бенинамаш ястеши. Цига кагий бераш массехк сахьата дита йиш хулар.

Клуб езараш дукхагIа хул, чIоагIлу цул полнцеш. Венгре хьаьнча дукха берий республикански объединение йиза йола член а хинна дIаэттай клуб. ХIаьта из объединени дукха бераш дарий хьашташ лорадеш, цар социальни хьал тоадеш я.

— Сона хетачогIа, тха объединени хьаьй хано хьалхадаьккха, — яхаш дувц республикански кердача организаце президиума члена Гез Бачанске. — ДIаийла ел оаш: хIанз Венгре кхоъ а кхы дукхагIа а бераш долаш 184 эзар дезал ба. ХIаьта уж хул деррнгача венгерски берех 20 процент. Са сай а диъ бер да. Цудухьа сона дика хов иштта болча дезалашка мел йоккха материальни социальни халонаш кхоач. Сай сесагаца аз цIаккха дийцадац тхоаш масса бер хилийта лаьрхIа да. ДоккхагIдараш хьалдоаккха хулар. хIаьта тхона зIамига бер дезар. Дукха бераш долча дезале санна наьха моральни социальни безам боккха хургболаш нах вIашагIкхета йиш яц. Бакъда, иштта болча дезалашта хьалхашка оатт уж дезал баха дIаболалушше а дуккха тайпара проблемаш. Пачхьалкхено дукха хIама ду уж проблемаш кхоачашъяра. Цу тIа гIолла хьа...

...гIа дика хьалаш хилийтара новкъостал дара йилла я из система. Цу центра сотрудникаша из хьахиннача цхьан шера цу областерча 400 дезала новкъостал даьд тайп-тайпара дола гIулакхаш кхоачашдеш. Цу центра опыта кIийлен тIа областа тайп-тайпарча городашка укх шера хьаелла лерхI кхы а цу тайпара йиъ учреждени...

Бориод яхача областе дезал лорабара центро шей тайпара бола болх бу Эгер яхача городе. Укхаза яьхкай цул шей йола медицински педагогически службаш. Цу службашка болх беш ба педиатращцен патронажни сестращцен цхьана логопед, берий психоневролог, педагог. Къонача марай сесаган, къонача новношта болча лекторе болх вIаштIехьбаьккхаб, таро йоагIача е кIезига таро йолча дезалий берашка хьожаш, хIаьта иштта дегIадахкара тIехьадусача зIамигача берашка хьожаш а профилактически гIулакхаш ду. Центр боккха лоархIам болаш я алкоголизмана, кхыча антисоциальни явленешта духьала лоаттабеча къовсаме а.

Дезалаш лорабара центрий республикански цаI йола система хьаяра болх 1990 шера чакхбаккха лерхI. Из ха тIаьхоачаш мехка болх беш хургья иштта йола 300 таргга учреждени. Дезалий клубашцеи дукха бераш долча дезалий республикански объединенешцеи цхьана цар болх бергба дукха бераш дола дезалаш лорабеш, дезала хьашташ кхоачашдеш, вахара унахцIена хьисап довзийтара хьехам луш.

Сергей ИВАНОВ, (АПН).

ЮАР. Мехка бахача кIайча наьха кхетаме хувцамаш хулаш латт. Из хьахьокх тIеххьарча хана газетийи журналийи оагIош тIа южноафрикански пресса йоалаьча факташа.

Иштта, ЮАР-е дика довзаш долча «Отар» яхача газето кепатехад дукха ха йоацаш а тIехьа из де йиш йоацаш хинна сурт. Цу тIа хьахьекха я зIамига Iаьржа йиIиг, кIайча кхалсага мархIа а йоаллаш. Диъ бер долаш йолча Маркс Кэрола шийна дIатIанийцад цIаьхха нана а енна йисача йиIнга йоахко елга.

Цу тайпара масалаш дукха да. ХIаьта южноафрикански газеташа дувцаш ма хиллара, кIайча община дикка доккхача даькъа психологе хулаш латта хувцамий процесс соцае хIанз могаргьяц. «ЦIена апартеида» хьаллоацаш бараш моллагIча тайпара а керда расови кхетам юхатоха гIертара ЮАР-ера кIай гражданаш эгIазъух. Иштта хилар консерваторашна доаллеча Боксбурге. Индийски иттаж дезалаш бахачара бохабаь дIабохийтаргба аьнна Iаьдало кхерабича цар лоадахоша — кIай бараша дIахкайкадаьд цу гIулакха шоаш духьала хилар, хIаьта уж шоаш болча чуэца раьза хилар а.

«Юв» яхача финсни журнала тIара хьанийцача укх сурта тIа гуш дар Соуэто яхача детсаде кIарцхала аьшкасаьрг техача картал чухьнахьа, оалаш ма хиллара, къаьнача тайпара да. ЗIамига долча хана денз мехкара кIай доаца бераш расисташта хетачогIа, шоай моттиг йовзаш хила деза. Хетаргахьа дукха ха ялалехьа цигара хьал хувцадала тарлу.

(ТАСС фотохроника).

...организаце даниегIа Кувейте бах дунен тIа эггара зIамагIбола гIала: унзараш, хIаьта, цу мехко тхьамка а тхьамка изделеш а кхычахьа дIаохийтара керттерча моттигах цаI дIалаш. Юххьанцарча школий хьехархой летиъ шоай цхьамалагIча шолагIча классашкара дешархой...

...уз, яхаш, хIаьта, царел тIехьайисац йиIгаш а.

Обществен н о с т ь а унахцIено лораяра органаш а цу гIулакха сагота я, хIана аьлча, никотин йIайэача хана къонача сага организма чIоагIа Iатк. Мекха дукха ба психически цамсташ болаш, тайп-тайпара аллерги долаш, нервни системеи садоаха органаши телха, рак яха лазар гучадаьнна нах. «Могашалах лаьца къамаьл дувц вай» яхача семинаре къамаьл деш доктора Хуссейн аль-Моумена белгалдаьккхар, пехкашта рак яха лазар кхетара 100 бахьанех 95 гIаьл озарах да, аьнна. Дешари унахцIено лораяреи министерствоша кагирхошта юкъера из восамал дIаяккхара къовсам лоаттабара лаьрхIа программа оттаеш латт.

«РОЛЛС-РОЙС» ЙИЦЪЕННАЯ

«Роллс - Ройс» яха машина эцача саго цо мел бензин доагадухьогI, аьле, уйла яц. Цун уйла йиизар ше наькъа аравсалаш кувейтски цхьан дукхха рузкъа долча саго а. Наькъа водаш из бензин кхоача а дениа висар. Геттара сиха вола из лимузин йита а йита дIавахар, хIаьта, машина цига кхаь-диъ дийнахьа лаьттар.

Полицейски патруль геттара цецъяьлар гIумаро къайла а яьккха латта «Роллс - Ройс»...

...йола кхьат тIаьхьадаь, из машина ... йола увродимахи ... тахьа санна, кхо ... зала ... машина цигара дIа ... из ... палитета аукционе ... карахь, е ... дIахьорга.

КХОЮХАРЧИЙ АУКЦИОН

...дезараш шера цкъа Сулайбия яхача столична пригороде аукционе гулу. Цига уж цар хозалга хьеж, нагахьа санна, дика кхокха нийслой эц. Укх шера аукционе бохкаш 89 кхокха бар. Аукционна рекордеман хилар Мукаша яха кхокха. Цунах 8000 кувейтски динар делар (27 эзар доллар). Нахиппза эзар динарех декхар Самбино, Буси, Мадонна кхокхарч.

БIАЙХАЧА МЕХКАРА ША

Геттара цецвоал чIогIа йIовхал латтача кувейтски улицашка фигурни когсоалзаш бе йоккха йиIигаш бIаргаяйча. Дунен тIа эггара йIайхагIа йолча моттиге улла Кувейтсен цигара шан вIаши тарде йиш йоаца хIама да. Лоа а ша баь хий а моттигерча бераща холодильникашка, телевизора чу гIолла маса бIаргагац. Цудухьа, Эль-Кувейте болча искусственни ига тIа кхача гIертараш геттара дукха ба.

Дукха дезача мультфильмай сакъерздие персонажашца цхьана ша тIа хьалхара гIа боаккх бедуиний бераша, хургба ша фигуристаша. Дег чу дуиеа хоккейни майдашка ловзаргхиларах уйла йолаш, тренировкаш ещ ба хьалхарча хоккейни команда спортсменаш. КагийIча нахал тIехьайисац хоккей езаенна йола къона кувейтянкаш. КIира шозза цу ша тIа шеайла къовсалу кхалнаьха ши команда.

Къахетам

1990 шера 7—8 январе эгтара хьалхара Советски Союза Центральни телевидене шоллагӀча программе тӀоьлла хургья 24 сахьата йола «Берий фонда телемарафон» яха къахетама передача.

Из къахетаме гӀулакх деш да — берий бокъонаш лораяра, берий проблемашта советскии доазол дехьарчен наьха берий проблемашта теркам тӀабахийтара, В. И. Ленина цӀерагӀча берий фонда балха чулоацам дӀабовзийтара.

Телепередача кийчъеш а дӀахьош а къахетаме фонда билеташ наха юкъе доаржаде лерхӀ, граждананаш предприятеш, организацеш взносашта перечисленеш хургья лаьрхӀа хьайийлача «Берий фонда телемарафон» яхача СССР ЖИЛСОЦБАНКА ОПЕРЕ № 707813 ЙОЛЧА СЧЕТА ТӀА МФО 299093. Хьагулъяь средстваш «Къахетаме дог» яхача фонда программа кхоачашъеча дӀадохийтаргда. (Дезалий хьисапе хургдола берий цӀенош хьалдеча).

Хьакхаьчача средствай информаци наха дӀахайкаергья «Телемарафон» доазонга тӀоьлла. Цул совгӀа, лаьрххӀа даьха сюжеташ а хьокхаргда.

Оаха кхайкарал ду шуга, из боарам боаццаш чӀоагӀа къахетаме гӀулакх хьаллацар а средствашца берий фонда новкъостал дар а дехаш.

Вайх хӀаране таро хургья хало тӀаэттача берашта дезалашта юкъе уж долаш санна хьал хургдолаш новкъостал де.

Л. КРЫЖАНОВСКАЯ.
Советски берий фонда Нохч-ГӀалгӀай республиканска отделене председатела заместитель.

УКРАИНСКИ ССР. Академика В. П. Филатова цӀерагӀча бӀаргий лазарийн ткани терапен Ӏилма-тохкама Одесски института Ӏилманхоша-медикаша кийч а даь дӀаоттадаьд искусственни бӀаргий радужкаш.

Цу тайпара операци еш хилча СПИД яха лазар дӀадалар кхера везаш хӀама дац.

Институте теоретически тохкамаш ду катаракт, гаьнардар ца гуш хилар, глаукома яхараш санна дола дӀадаьржа лазараш дегӀаахара бахьанаши механизмаши гучайоахаш. Цуиах хьахургья диагностика керда методаш, хьахургда наха медикаментозни а хирургически а дарба делга.

Дуккхача проблемашта институто Ӏилман наькъаца цхьана гӀулакхаш леладу США, Греце, Югославе, ГДР, Польша, Болгаре специалисташца.

СУРТА ТӀА: эӀамига Сана бӀарга хӀама гуш воацаш ваьв. Искусственни радужкаш оттаяьчул тӀехьагӀа кӀаьнк хӀама го ваьинав (аьрдехьара аьттехьа) Саший нана Т. М. Мандзюк, медсестра Е. Д. Шаповалова, лорокулист Л. А. Суходоева, отделени заведующи медицински Ӏилмай кандидат Н. Ф. Боброва, операци яьр.

И. ПОВЛЕНКО сурт.
(ТАСС фотохроника).

Цхьаннена а бала бац

КПСС XXVIII съезда кийчо еча партийни комитетийи организацейи балха йолча парте областной партийни организаце программа тӀа белгалдаьккхад:

«Лакхерчен юкъерчен школа интеллектуальни низ оарцагӀбаккха беза дешара реформа толаме чакхъяккхара, керда тӀехье перестройка идеалийи реальностейи кӀийлен тӀа кхеяра».

ХӀанз хьожаргда вай Назрановски районе Экажкъонгий - Юртарча № 1 йолча юкъерча школе из лоархӀаме дош мишта кхоачашду.

Кстараш тӀа а ювхаш дагӀа бераш классе. 280 дешархочоа лаьрхӀача типовой йоацача помещенерча школе 1025 бер да дешаш.

Классе хьалхарча мутӀаре парта тӀа дагӀа бераш 50—60 сантиметр мара гаьна дац классни доскана. Уж сов тишдениа хиларах, хьехархоша линолиум тӀатехад парна. Мелаца ядε вӀаштӀехьа а ца даьина, маждагӀи каьхат хьехк бераша цар тӀа.

[illegible]

Из паӀ мара кхы бецаре, хала-этта а из бала-м лоергбар цар. Цу массарел халагӀа дар а да укхаза-м. Магала. Цай-ноаной балха волча берий кхы даха моттиги, шоаш деша дагӀача школе дешар даьнна дӀехо а цига ца Ӏиййча. Цу тайпара кхедуташ 20 бер да укхаза. Цхьабакъда, хӀама лаз стелоен-м яц бераиш. Миштта хатт шоана бӀаргача дий[illegible]

[illegible] гах дузаргдий из? Миштта хургья иштта лелача бера унахцӀено, хургвий-теш цох кхоана вузза саг?

Партийни комитетийя организацейи программа тӀа цхьаькха а да бокиха теркам тӀабахийта:

«ДегӀайоалае еза кагирхой творчески инициатива, дӀаьхегӀа хилийта деза цар духовни вахар, патриотизм йолаш, шийи Даьхе, къахьегам, коллективизми доттагӀали дезаш кхебе беза уж».

КӀоарга а дег чу дувшаш а да уж дешаш. Амма, Экажкъонгий - Юртарча № 1 йолча юкъерча школа хьехархойи дешархойи цу дешаех шек бувл. Бехк бац цар. Укх масайтта шера дувцар цаӀи дер кхыдари долаш хьадоагӀа вай.

Школа директор волча Экажев Къамбулата йоах, цхьаккха тайпара берашца общественни мероприятеш дӀакхахьа таро яц тха. ХӀаьта хьехархой творчески балхах лаьца дувца а мича эш.

Иштача хьале йолча коллективе фу духовни вахар, патриотизм, коллективизм, доттагӀал дувца эш. Царна даьгса къамаьлаш да уж.

[illegible] бегӀ я. ХӀара сарахьа электрически лампаш йовр бахьан долаш лаиятеш юкъагӀьяха езаш хул.

Карт кийле а йоацаш, школаиа уллув уллача юрта Совета гуш дац-теш цига лоаллар? ХӀаьта шеф йолча «Экажевский» совхозо еш магагӀа йоахто я?

ХӀана бац цу юртарча кулгалхой школа бала? Цига деша дагӀа бераш аранарка ховш а дац цу чу доаллар. Юрта Совета председателага нов. Сакаловайга, миштад школа хьалаш, аьнна, хаьттача, цо аьлар, цигара хьал довзара из миштад хьажа веза. ТӀаккха чӀатехар председателa, хьалха се хьежар со школашка, хӀанз са заместителга да уж дешаш.

— Сога хаьтта-м хӀама дацар укхаза,—аьлар дӀахо Лейлас. — аз цхьа масал доаладергда хьона. Райкома викалца цхьана оаха лаьрхӀар «Бункер», аьнна, оаш цӀи тиллача школера бераш кхычахьа дӀачудига. Цига лагӀаш во да, аьнна, раьза хиланзар.

Малав раьза воацаш хиннар, аьнна, хаьттача, «бакъдар аьлча из малав хац сона, районо заведующе декхараш кхоачашдеш яр я йоахар-кх из», аьлар Лейлас.

Аз кхетадаьчох, цу юртарча наьха вахара бала кӀезига болаш яр юрта Совета председатель Сакалова Лейла.

Из иштта хилар бакъдеш дар цхьан дешархочун нанас Аушева Сонияс дийцар а.

— Школага на хьажарал совгӀа, цига деша ухе берашна новкъа лелача машенех лоралургдолаш школана юхе гӀолла тӀехболача новкъа ГАИ знакаш оттаяйтари а школана юхьярта - Кеп яхача ки[illegible] тӀа къаьстта гӀашлой тӀий тилийтара а даь хӀама дац, — аьлар Аушевас. — ХӀаьта уж хӀамаш де деза ха тӀехъяьннай, хӀана аьлча, укх школана юххерча новкъа бераш машинашта кӀалдолхаш моттигаш хиннай.

Аушевас дийцар чӀоагӀдеш дар школа директора Экажева аьинар а.

Тахановарча хано дӀамадеххара берий [illegible]

Наьна мотт Ӏомабар: проблемаши декхараши

«ВӀалла а мотт ца ховш вола саг — меттаза ва, шийна наьна мотт ца ховш вола саг — къахета дезаш ва». — йоах татарски халкъа кицо. Цу тайпара дола кицаш моллагӀча къаман а долаш да. Эгтара бочагӀа ба наьна мотт. Тахан вай берригача мехка къамий меттанца дувзадешна хаттараш увттача хана геттара лакхбеннаб наьна метта лоархӀам.

Нохч-ГӀалгӀайче а йисаяц цу деша юстара. Къаьстта дукха дувц вайнаьха алфавиташ латински графика тӀа йоахилга, цох хила мега пайда а даргдола зе а.

Вешта бакъда, эгтара хьалха де делар а эгтара лоархӀамегӀа дар а мотт Ӏомабара юххьонцара хувцамаш делта да. Керлача хьисапе хила беза из предмет хьехаш болча хьехархой болх. Гуш да, аша Ӏалапю йоацаш уж къахьегаш болга а.

Цу хьакъехьа а, уж дешаш дувцаш а къамаьл хилар са Назранерча № 3 йолча школе гӀалгӀай мотт хьехаш волча Медов Джабраила Йоакъапаца. Тхоай къамаьл дӀадоладир оаха педагогий кадраштa кийчо мишта ю яхача дешаица. Царех лаьца Медов Йоакъапа дийцар:

— ГӀалгӀай мотт [illegible] ка хьеха специалисташ кийчбеш цхьа дешара заведени я республике. Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен университети пединституте Ала деза, цига а кхычахьа а из болх геттара ледара лелабегa. МагӀа бахьан да из иштта хилар? Сона хетачоагӀа, цаӀ мара дац — цу дешара заведенешка гӀалгӀай къамал отделенешта леттӀа теркам тӀа ца бовлар.

— Йоакъап, хӀаьта беракта дика хой гӀалгӀай мотт?

— Мишта ховргда царна цӀагӀа а ара а цар из ца буврашь хилча? Вешта школе цу предметех луш йола кхоъ-йиъ урок геттара кӀезига я. Иштта хила дезацар из гӀулакх. Юххьанцарча школе еррига урокаш гӀалгӀай меттала [illegible] яц са. Эшаш я йоккха методически центр. Хетаргахьа Назране хилча бакъахьа яр из. ГӀалгӀай мотт хьехача хьехархой конференцеш а массе хана болх беш йола хьехархой говзал лакхъю курсаш а хила мегар цу центре.

— Йоакъап, хьона хетачоагӀа, дукха бий вай меттала деша а ладе а хьаш бола нах?

— Деша а ладе, а хов болча гӀалгӀашта юкъе сона хетачоагӀа иттагӀа дакъа чара хургдац гӀалгӀай меттала деша хови. Вешта шаьрра деша а ладе а хови бераш геттара кӀезига ба. Цудухьа кхы а цхьа гӀулакх дар эшаш. МоллагӀа саго шийна лоучча хана из говзал Ӏомаергйолаш курсаш хила езар районе. Хозрасчетни хила а мегаргьяр уж.

Наьна ираз

Цхьан дезала наьнах лаьца массехк дош ала лов сона. Из я Назране яхаш йола, Назрановски трикотажни фабрика болхло Тебоева Джабраила Жовхьрат. Ийс дезалхочун нана я из. Иззал бола дезал кхебе мел хала да дувца дезац, да воацаш хилча хӀаьта а. Бакъда, Жовхьрат йоханзар шийна тӀакхаьчача халонах. Даьна метта да, нанна метта нана а хинна эттар из шийй дезала. ВоккхагӀчо эӀамагӀчоа новкъостал деш, шоай наьцагара масал эдаш ба Жовхьрата дезал. Хьаьнала къахьегам безаш, шевар балха е дешаш ба уж. Назрановски трикотажни фабрике балха отт Жовхьрат 1975 шера. Тахаиалца цига а я настильщица-комплектовщица йолаш. Цун къахьегам белгалбаьккхаб Сийлен грамоташца, баркалашца, ахчан премешца. Фабрике болх беш я цун ши йоӀ: Марифан, Фатиман. ГПТУ-27 яьккха баьлча уж балха овтт 11 конвейере, № 2 йолча цехе швея-мотористка говзалах къахьега. Шоай балхах кхеташ, нормаш еш хьайоагӀа ши йиша.

Вахаре ши-шийй моттиг хьалаьцай Жовхьрата дезала. Макка хьехархо я. ТӀаккха Марет фармацевт я. МалагӀа оамал я сагах, цунца цхьана хьай дезалах яьллача хьона бакъахьа хетар, — аьна шийга даьча хаттара жоп луш Жовхьрата аьлар:

— Эздел, сабар, хьаьнала къахьега лар. ГӀо йиша саги новкъостал дар.

Я а я уж дика оамалаш, уж мел йола дика оамал йолаш ба цун дезал а. Цар йоккхагӀйола йоӀ Мадина шийй дезал болаш яхаш я. ВоккхагӀвола воӀ Мухьмад политехнически института студент ва. Халаж Советски Эскаре гӀулакх деш ва. Фатиман, Марифан фабрике балха эттa дукха ха яц, вешта аьлча, кхо шу да.

С. МЕРГИШОВ,
Назрановски трикотажни фабрика болхло.

Ж. Хамхоева

ЛИЙГ

ШОАНА, БЕРАШ!

Ӏан каникулаш йолча деношка, вешта аьлча, 1990 шера 9 январе кхаччалца Республикански техникий театро хьонхаргья «Волшебный посох» яха керда шера хетаяь цӀейя программа. Цига шо вӀашагӀкхетаргда ГӀор-Дадеца, Снегурочкаца, Незнайкаца, Леопольдаца, ЦӀе Кийнаца, инопланетянашца, иштта фаьлгий дукхача персонажашца.

Программа дӀайолалу: 10.00; 12.00; 15.00 сахьат даьлча.

Тха адрес: Грозный, Ленина проспект, 35.

Тхо долча дувла!

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 ЯНВАРЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Маман, папан, сон».
9.00 — Концерт.
9.15 — «Сурт».
10.05 — Мультфильм.
10.15 — Киноафиша.
11.15 — Киноочерк.
11.50 — Ӏилма - довзийтара кинообозрени.
12.50 — «Батальоны просят огня» яха 4 сери йола художественни фильм. 1-рей, 2-гӀей сереш.
15.15 — «Крон» яхача анимационни кино I Еррнгсоюзни фестивала фильмаш.
15.45 — «Вам и не снилось...» яха художественни фильм.
17.25 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунеи халкъашта юкъера фестиваль.
17.40 — «Дунеи халкъашта юкъера панорама».
18.25 — «Жертвоприношение» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀей сереш.
21.00 — Ха.
21.30 — «Аншлаг. Аншлаг».
23.10 — Пугачева Аллай иле театр.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийкара гимнастика.
8.15 — Крыма экологи.
8.50 — «Тайна черных дроздов» яха художественни фильм. 1-ра сери.
10.45 — Мультфильм.
11.05 — «Бронзовая птица» яха берашта дола фильм. 2-гӀа сери.
12.10 — Баскетбол. США чемпионат.
14.25 — Оаш дехарах иле[illegible] дӀаоал Шоипов Саида (нохчий меттала).
15.00 — Мультфильм.
15.10 — Никъи береши.
15.20 — Концерт (гӀалгӀай меттала).
15.50 — Документальни фильм.
16.40 — Массанена йола спорт.
16.55 — Мультфильмаш.
17.35 — В. Славкин. «Картина» яха телеспектакль.
18.30 — Ха.
19.00 — Киноконцерт.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, береш!».
20.15 — «Дезала кхуврч».
20.40 — Телевизионни музыкальни абонемент. 3-гӀа передача.
21.30 — «Преображение» яхача фильма премьера.
22.50 — Концерт.
00.30 — «Господин оформитель» яха художественни фильм.

13.30 — Массанена йола педагогика.
16.30 — Юрта сахьат.
17.30 — «Новогодние приключения Вити и Маши» яха художественни фильм.
19.30 — Концерт.
19.50 — «Житие Дон-Кихота и Санчо» яха художественни фильм. II-гӀа фильм. Хьалхара сери. (Премьера).
21.00 — Ха.
22.00 — «Стечение обстоятельств» яха художественни фильм. Духхьашха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Документальни фильм.
8.45 — Мультфильм.
9.05 — «Журналист» яха художественни фильм.
10.45 — Документальни фильм.
11.30 — «Бронзовая птица» яха берашта дола фильм. 3-гӀа сери.
12.35 — Н. В. Гоголь. «Мертвые души» яхача фильм-спектакла премьера.
14.30 — Видеоканал.
17.00 — Планета яха дунеи халкъашта юкъера программа.
18.00 — Мотокросс.
18.40 — Концерт.
18.55 — Къона кино.
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, береш!»
20.00 — 24 сахьата йола телемарафон.

7 ЯНВАРЬ

КӀИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.20 — Ритмически гимна-

8 ЯНВАРЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. ШоллагӀа фильм. 1-рей 2-гӀей сереш.
11.00 — Концерт.
11.30 — Ӏилма - довзийтара кинообозрени.
12.30 — «Ха».
13.00 — Ӏилма-довзийтара фильм.
15.30 — «В поисках капитана Гранта» яха художественни фильм. 5-гӀа сери.
16.35 — «Россияна» яха трио.
16.55 — Документальни фильм.
17.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
18.25 — Коллаж (реклама, хоамаш, информаци).
18.30 — «Ха».
19.00 — «Шок» яха программа.
19.40 — Поэзе минотaш.
19.45 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. ШоллагӀа фильм. 2-гӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Мир Улановой» яха фильм. 1-ре и 2-гӀей сереш.
23.45 — «Ха».
00.00 — Телемарафон.

II ПРОГРАММА

йоацача помещенерчa школе 1025 бер да дешаш.

Классе хьалхарчa мугlаре парта тlа дагlа бераш 50—60 сантиметр мара гаьна дац классни доскана. Уж сов хиллачохь хиларах, хьехархочун ла цадоьзна тlатехад хоша линолиум тlатехад. Мелаца язде вlашцарна. Мелаца язде вlашцарна, наждачтlехьа а ца даьнна, наждачни каьхат хьенх бераша цар тlа.

Дувцарах теша хала да вай хана деша дагlача беpаша сел чlоагlа бала ува аьлча. Дала а, ишта да-их ма.

Из ца1 мара кхы бепаре. хала-атта а из бала-м ловрг бäр цар. Цу массарел халагlа дар а да унхаза-м. Масала, дай-ноаной балха долча берий кхы даха моттиг яц. шоаш деша дагlача школе дешар даьлча дlахо а цига ца lийча. Цу тайпара юхедусаш 30 бер да унхала. Цхьабакъда, хlама даа столови-м яц бераштa. Мишта хетт шоана бlарччача дийнахьа меца лелача зlамигача берагара хьал? Буфетера йийцача коржиках е булкин-

дувцар цlа... долаш хьадоагlа вай.

Школа директор волча Энажев Къамбулата йоах, цхьанкха тайпара бераща общественни мероприятеш даьккхар ду. Хlаьдlанххаьа таро яц тха. Хlаьта хьехархой творчески балхах лаьца дувца а мича эш.

Ишттача хьале йолча коллективе фу духовни вахар, патриотизм, коллективизм, доттагlал дувца эш. Царна даьсса къамаьлаш да уж.

Школа шин сменагlа болх беш я. Хlара сарахьа электрически лампаш йоӆр бахьан долаш занятеш юкъагlъяха езаш хул.

Карт юкъе а йоалаш, школана уллув уллача юрта Совета гуш дац-теш цига доаллар? Хlаьта шеф йолча «Энажевский» совхозо еш малагlа йоанхо я?

Хlана бац цу юртарча кулгалхой школа бала? Цига деша дагlа бераш арахьара хьадоаладаь мичад. Цецвоалаш да цхьаькха. Дешархой хьалаш тоадара пелгпелгах ца тохарал совгlа,

ча , наьха вахара бала кlезига болаш яр юрта Совета председатель Сакалова Лейла.

Из ишттa хилар бакъдеш дар цхьан дешархочун нанас Аушева Соняс дийцар а.

— Школага па хьажарал совгlа, цига деша уха бераш новкъа лелача машенех лоралургдолаш школана юххе гlолла тlехболача новкъа ГАИ шаккаш оттаяйтара а школана юххерча Кеш яхача хи тlа къаьстта гlашлой тlий тилийтара а даь хlама дац. — аьлар Аушевас. — Хlаьта уж хlамаш де деза хьа тlехъяьннай, хlана аьлча, укх школана юххерча новкъа бераш машинашта кlалдолхаш моттигаш хиннай.

Аушевас дийцар чlоагlдеш дар школа директора Энажева аьннар а.

Таханарча хано дlамадеххара берий йоахо еш йий хlаьта юрта Совет а «Энажевский» совхоз а?!

Т. МАЛЬСАГОВА.

Демиллас ... Цара ...

— Гlалгlай мотт ...на хьеха специалисташ кийчбеш шиъ дешара заведени я республике. Нохч-Гlалгlай пачхьалкхен университети пединститути. Ала деза, цига а кхычахьа а из болх геттара тедара детабеза. Малагlа бахьан да из ишта хилар? Сона хетачоагlа цаl мара дац — из дешара заведени ... къамал отделенешта зерттlа терка тlа ца бахийтар.

— Йоакъап, хlаьта бераштa дика хой гlалгlай мотт?

— Мишта ховргда царна цlагlа а ара а цар из ца бувцаш хилча? Вешта школе цу предметех луш йола кхоъ-йиъ урок геттара кlезига я. Ишттa хила дезацар из гlулакх. Юххьаншарча школе ерригa урокаш гlалгlай меттала хила езар. Юкъерча школе — хlара дийнахьа цхьа урок. Ишта мара lомалургбац гlалгlай мотт. Тахан оаха беш бола болх эффективность лоха йолх эффективность лоха йолх хьехархочун бехках лаш ба. Хьехархочун бехках лаш ба. Тхо кхоадац эшшаа дац из. Тхо кхоадац эшша а дац из. Тхо кхоадац эшша ча тайпара тхоай болх дlабахийта. Геттара готта я дешара программа. Цох тlа белгалъяьхаяц тахан яьзъяь произведенеш, метта юкъе керда хинна хувцамаш.

Кхы цхьа хlама а да ала дезаш. Хьалхарча классашка хьехаш бола хьехархой — дукхагlча даькъе педучилище яьккха нах ба. Уж шоаш а бац гlалгlай мотт ховш.

— Мишта я шун дешарпособешца йола lалашо?

— Во я. Аханел совгlа дола книжкаш хувца деза дукха ха яр. Кхыча предметех хулача тайпара методически пособеш яц. Хала да гойтара пособеш лаха. Кхывlалла деце эггара аттагlдар — гlалгlай йоазонхой сурташ корадагlац.

Цу дешах лаьпа цхьа уйла ... са: Эшаш я йоккха методически центр. Хетаргахьа, Назране хилча бакъахьа яр из. Гlалгlай мотт хьехача хьехархой конференцеш а массе кара болх беш йола хьехархой говзал лакхъю курсаш а хила мегар цу центре.

— Йоакъап, хьона хетачоагlа, дукха бий цай меттала деша а язде а ховш бола нах?

— Деша а язде а ховш болча гlалгlашта кхьаь сона хетачоагlа иттаагlа дакъа мара хургдац гlалгlай меттала деша ховш. Вешта, шаьрра деша а язде а ховш бараш геттара кlезига ба. Цудухьа кхы а цхьа гlулакх дар эшаш. Моллагlа саго шийна ловчча хана из говзал lомаергйолаш курсаш хила езар районе. Хозрасчетни хила а мегаргьяр уж.

— Йоакъап, фу аргла lа латински графиках вай алфавит даккха деза яхаш дувцачох?

— Цох экономически зе даргдолга гуш да. Малагlа пайда баргба дика хоалуш дац. Аз а сона хетачоагlа дукхача наха а дийшадац латински графиках дола гlалгlай йоазув. Бакъда, сона хезад цу графикаца хlанз вайна нийслуш йола халонаш хилац оалаш. Аз дувцар мукъа оазаш йlаьха а лоаца а хилар къоаста ца луш халонаш ювлилга да. Хlаьта уж халонаш латински графикаца яц оалаш да-кх.

Вешта, цу деша тlехьа болча а духьала болча а наьха къовсам атта дlабаккха йиш яр «Сердало» газето.

— Мишта?

— Моллагlа цхьа материал хlанзарча а латински а графиках кепатоха езар газето. Тlаккха гуш хургдар цу гlулакхах наха хетар.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

делал я. Цаь йоккхагlйола йоl Мадина ший делал болаш яхаш я. Воккхагlвола воl Мухьмад политехнически института студент ва. Халаж Советски Эскаре гlулакх деш ва. Фатиман, Марифан фабрике болха этта дукха ха яц, вешта аьлча, кхо шу да.

С МЕРЕШКОВ.
Назрановски трикотажни фабрика болхло.

Ж. Хамхоева

ЛИЙГ

Хьуна йисте дока кlап е
дьина,
Шортта цун хенах хьекхаш
лерг,
Дунен чу боа кхерам биц е
бенна,
Гlоза дьина латтар хоза
лийг.
Сийнча сигал малх бар
сийрда лепаш,
Шорта хьекхар ахкан бlайха
мух.
Гlаьнаш шоршар, шоайла
бартдаш доахаш,
Бар цу сурта кхоачам боаца
мах.
Пхе дистанца, цхьа уйланга
ваха,
Латтар чарахь, lо е хийца
топ.
Хетаделар дунен хоастам
лийха,
Вахаро цун хьалхашка теттай
гlап.
Чарахь, шортта ший топ ги
е елла,
Гаьна ваьлар, эшац аьнна
дов.
«Хоастам, чарахь, хьона», —
яхаш санна,
Хозар цунна хьуи чу lеха
боа!

Январера хаоттам

Январь — шера эггара шийлагlа бола бутт. Юкъера лаьрхlача фегара температура бетта 3 — 4 градус шелал йолаш хул январе. Цхьадолча шерашка чlоагlа шелялара тарлу, цу хана эггара лохагlа йола температура 30 градус шелалга кхоачаш а кхы тlехьйоаллаш а хила тарлу. Ишттa, 1940 шера январе Шелковской районе 33,6 градус йолаш шелал этта хиннай. Цхьабакъда, хlаьта а кlезига дукха йlовхал ца отташ вайцига lа хилац. Йlовхал оттар дукхагlча даькъе дувзаденна да Средиземни фордагахьарен Атлантикерен дlайха а тlуна а фо вайцига кхоачаш хиларца. Цу хана фегара температура лакхлу цкъаза 14 — 16 градус йlовхал отташ.

СССР Гидрометцентро бахьча хоамагlа укх шера январе юкъера лаьрхlача бетта хургйола фегара температура 0 градусагара 6 градусага кхоачаш шелал йолаш, вешта аьлча дуккхача шерашка юкъера лаьрхlача хулаш яр санна хила тарлу. Бетта хургйола йоачаш дуккхача шерашка юкъера лаьрхlача хулачарел дукхагlа хила тарлу. Республике юкъера лаьрхlача 23 миллиметр йоачаш хила тарлу хlаьта лоамашка 27 миллиметр.

Лабораторе даннеша хьахьокхачоах 6 — 9 январе бийсана 12 — 19 хlаьта дийнахьа 4 — 11 градус шелал хила тарлу.

А. СЕРДЮКОВА.
йоккхагlйола инженер-синоптик.

САЛОlАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 6 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цlерагlа майда. 10.00 Новогодни сакъердаме программа.

С. М. Кирова цlерагlа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дlа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хlамаш яра курсаш. 9.30, 12.00, 15.00 Новогодни представлени. 11.00 Кинофестиваль. 12.00 «Цlагlара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетни студи. 18.00 Новогодни дезала сайре.

Н. К. Крупскаяй цlерагlа ДК. 10.00 Берий технически кхоллама выставка. 12.00 Утренник. 15.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 18.00 «Унахцlено» яха клуб. 18.00 «Глобус» яха диско-шоу.

С. М. Кирова цlерагlа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Пионер» яха клуб. 15.00 «Унахцlено» яха клуб.

Химикий ДК. 11.00 Стихай конкурс. 18.00 Камерни хор. 18.00 «Селаlад» яха халхара халкъа коллектив. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой Цlа. 9.00 «Рукодельница» яха клуб. 12.00 Берий драматически кружок. 16.00 Гитаристий ансамбла концерт.

«Красный молот» завода ДК. 9.00, 11.00 Іарбий меттала къамаьл. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00 «Соловушка» яха вокальни группа. 15.00 «Вай беш» яха клуб.

Пролетбата цlерагlа ДК. 14.00 «Чебурашка» яха киноклуб. 17.00 Кагирхой салаlара сайре.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 12.00 Игротека. 14.00 Художественни самодеятельноста концерт.

М. Горьке цlерагlа клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хlех оаха. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 8.00, 17.00 «Лидер» яха спортклуб. 8.30 «Говза кулгаш» яха клуб 10.00 «Топотушки» яха халхара коллектив. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 18.00 «Мукъам» яха студи.

КlИРАНДИ, 7 ЯНВАРЬ

В. И. Ленина цlерагlа майда. 10.00 Новогодни сакъердама программа.

С. М. Кирова цlерагlа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка Книжкаш дlа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

Офицерий Цlа. 11.00 Филофонистий клуб.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара коллектив 9.00 Балетни студи, 9.30, 12.00, 15.00 Новогодни представлени. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «Цlагlара медсестра» яха курсаш. 11.00 «Фаьлг» яха кинофестиваль. 12.00 Бальни дескин халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 Салаlара сайре.

Н. К. Крупскаяй цlерагlа ДК. 9.00 Нохчий мотт lомабу вай. 9.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 15.00 «Фаьлг» яха кинофестиваль. 18.00 «Глобус» яха диско-шоу.

С. М. Кирова цlерагlа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Фаьлг» яха кинофестиваль. 12.00 «Малыш» яха клуб. 13.00 Игротека.

Химикий ДК. 10.00 Изостуди 11.00 «Нийсархо» яха киноклуб. 17.00 Вай ханарча халхара ансамбль. 15.00, 18.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой Цlа. 10.00 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 12.00 Хореографически студи. 12.00 Английски меттала къамаьл де lомалу вай. 17.00 Концерт.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 13.00. «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 10.00 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 11.00 «Росинка» яха киноклуб. «Фаьлг» яха кинофестиваль.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

15.10 — Никъи бераш.
15.20 — Концерт (гlалгlай меттала).
15.50 — Документальни фильм.
16.40 — Массанена йола спорт.
16.55 — Мультфильмаш.
17.35 — В. Славкин. «Картина» яха телеспектакль.
18.30 — Ха.
19.00 — Киноконцерт.
20.00 — «Бийса даьхъала хила шун, бераш!».
20.15 — «Дезала кхуерч».
20.40 — Телевизиони музыкальни абонемент. 2-гlа передача.
21.30 — «Преображение» яха фильма премьера.
22.30 — Концерт.
00.50 — «Господин оформитель» яха художественни фильм.

7 ЯНВАРЬ.

КlИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.20 — Ритмически гимнастика.
8.50 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «lуррехьа».
10.00 — Советски Союза гlулакх ду аз.
11.00 — lуйрийнара сакъердама программа.
11.30 — «Дунен гунахьа». Альманах.
12.30 — Унахцlено.
13.15 — «Батальоны просят огня» яха художественни фильм. 3-гlен 4-гlен сереш.
... «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. Шоллагlа фильм. 1-ра 2-гlен сереш.
11.00 — Концерт.
11.30 — lилма - довзийтара кинообозрени.
12.30 — «Ха».
13.00 — lилма-довзийтара фильм.
15.30 — «В поисках капитана Гранта» яха художественни фильм. 5-гlа сери.
16.35 — «Россияна» яха трио.
16.55 — Документальни фильм.
17.25 — Берий сахьат (французски метта урокаш).
18.25 — ... хоамаш, информаци.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Шок» яха программа.
19.40 — Поэзе минуташ.
19.45 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. Шоллагlа фильм. 2-гlа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Мир Улановой» яха фильм. 1-ра и 2-гlен сереш.
23.45 — «Ха».
00.00 — Телемарафон.

II ПРОГРАММА

20.00 — Информационно-публицистически программа.
20.40 — Даимлейга кхачар.
21.10 — «Зенай гом».
21.30 — «Зеленый фургон» яха художественни фильм. 1-ра сери.
22.35 — Хоккей. Товарищески вlашагlкхетар. «Чикаго Блэк Хоукс» (США) — ЦСКА. США-ра передача.

РАДИО

6 ЯНВАРЬ, ШОАТТА

7.15 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.30 Передачай программа.
7.35 Хоамаш.
7.45 Республикански газетий обзор.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Вай кандидаташ (нохчий меттала).
8.30 — 8.45 Музыка. Хаоттам.
10.15 «Обществон закони» яха радиожурнал.
10.35 Музыка.
10.40 «Сатирически микрофон» яха радиожурнал (нохчий меттала).
11.00 «Кагирхой оазаш» (гlалгlай меттала).
11.15 — 12.00 Хьалхалаттача коллектива сурт (нохчий меттала).
15.15 Практика: перестройка, проблемаш, решенеш.
15.45 Арендни подряд болх беш я (гlалгlай меттала).
16.00 — 17.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гlалгlай меттала).

7 ЯНВАРЬ, КlИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 lодеша са письмо.
7.50 — 8.00 Республикански газетий обзор.
8.15 — 9.00 Даьхъала дувц шо.
11.30 — 12.00 Кlирандеи музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Концерт (гlалгlай меттала).
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Лаиски иллеш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагlаш долчаона» яха концерт.

8 ЯНВАРЬ, ОРШОТ

7.15 «Юрта вахар» (гlалгlай меттала).
7.30 Передачай программа.
7.35—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15—8.45 lуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 Дикал — предприятие кизга (гlалгlай меттала).
9.30 Халкъа тlахьоман болх беш ба.
9.45—10.00 «Акха са» яха А. Эдисултанова дувцар (нохчий меттала).
15.15 Нохч-Гlалгlай радиои телевиденеи инструментальни ансамблеи солистий концерт.
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20—18.40 «Кагирхойи хан» (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).

Хаоттам

Тахан республике гlоллен Грознен морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 2 — 7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 5 — 10, Грозне 8 — 10 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш. йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 3 — 7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 13 — 18, дийнахьа 4 — 9 градус шелал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностех транспортех — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02005. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 36.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дени ★ ШИНАРА, 9 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 3 (7816). ★ Мах 3 кеп.

4 марта—советашка хоржамаш

КАНДИДАТАШТА РЕГИСТРАЦИ ЯЬЙ

Республика къахьегамхой коллективаша, общественни организацеша, бахача наха уьттабаьча кандидаташта регистраци е йолаеннай хоржамий округни комиссеш. Иштта укх деношка заседани хилар РСФСР халкъа депутаташ харжара номер 882 йолча Заводской территориальни округа хоржамий комиссе. Комиссес регистраци йир Кавказски координационно - информационни центра начальника Магомедов Закир Мирзоевича, Шерипова цIерагIча ГНПЗ вокххагIча оператора Пантелеев Владимир Павловича, «Чеченингушстроя» юристконсультанта Сайгатдинов Ваха Алиевича, Анисимова цIерагIча завода технически тIахьожама отдела начальника Минец Георгий Иосифовича, ПСМО ХАУ-1 бригадира Хаджиев Шамсутдина.

Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара номер 23 йолча Индустриальни округа хоржамий комиссес регистраци яьй масех кандидата. Уж ба: ПОГНОС-а медсанчаста хирург Хожалиев Ваха Абуевич, «СевкавНИПИнефть» яхача Iилман - тохкама института отдела заведующи Волобуев Геннадий Павлович, Заводской райисполкома председатель Абдулаев Владимир Александрович, «Грознефтехим» яхача НПО генеральни директора заместитель Хамзаев Абдул Дагуевич, «Межлесхоз» яхача объединене председатель Чахкиев Идриса Мухьмад.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара номер 17 йолча Тухачевски округа комиссес регистраци яьй трамвайно - троллейбусни управлене болхлочоа Храмченко Любовь Александровнайна.

Моаршал шуга, вайнах!

М. В. Ломоносова цIерагIча МГУ здане хилар Нохч-ГIалгIай общества учредительни съезд. Цига чIоагIйир общества программен устави.

Культурно - исторически центро таро хулийтаргья вайнаьха, иштта оал шоаех нохчашен гIалгIашен, дIаяхача ханара турпала гIулакхаш, таханара вахар кIоаргагIа Iомаде, цар культура, къамий традицейи Iаьдалийи дуккха тайпаш, меттаги, шиь тайпара бола халкъа кхоллам бовза, гIо дергда мехка хулаш латта демократически хувцамаш кIоаргдара, уж юха ца ластийтара, шеръергья вай мехкарча халкъаша цу тайпарча къамий ерригача центраща вIаши цхьана гIулакхаш леладара йола таронаш.

(«Правда» а ТАСС а корр. деча хоамех).
«Правда» газет.
1990 ш. 5 январь).

«Берий фонда телемарафона» счете...

Нагахьа саг хургвац къахетам боацаш. Из геттара а чIоагIа ба наьха бераща дувзаденнача хIамана, хIана аьлча бераш вай иразделIагIоэле, вай кхоапе я. Советски наьха традици а хиина дIаэттад вай вахаре эггара дикагIа хозагIа дар берашта лулга. Бе-башха а дац дунен тIа миччахьара а из бер дале а цунна эшача гIулакхаш хIаравар оарцагIвала кийча ва.

Новкъа дале а, ала лов дезалаща доацаш вай мехка [illegible] Цу берий [illegible] хала [illegible] Из къаьстта къамаьл да. Иштта кхел ниiсъеннача берашта, дезалашта юкъе уж долаш салла, цар хьал тоаде шийна тIалаьцад В. И. Ленина цIерагIча берий фондо. ХIаьта цо кхайкарал а даьд предприятешка организацешка, хIара сагага шийна могаш дола гIо-новкъостал де дай боацаш дисача берашта, аьнна.

Иштта, «Красный молот» заводо 20 эзар сом, Грозненски швейни объединено 2000 сом, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводо доазол дехьарча валютагIа 10 эзар форинт деннад.

[illegible] телемарафон» счет [illegible] № 70703, [illegible]

Т. МАЛЬСАГОВА.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Дика къахьийгар дIадахача шера Грозненски района «Ильинский» яхача совхоза хьайбаш леладераша.

Шера планагIа йоаIар 450 тонн йохаи наччахьалкхеи 450 тонн шура ехкар цар. ХIара кхоабича Iаттагара юкъера лаьрхIа [illegible] кхоъ эзар килограмм яькхар доярказа. Иштта тIехкхоачаяьйй дукх доккара план а. ДIадахача шера кхьайтта бетта из дIаденнад 71 тонн, шера планагIа дохка [illegible] 70 тонн дохаш.

Шурех дукхи планах совгIа дакхха а наччахьалкхеата дохка а дагура баьнеаб хьайбаш леладерей балха юкъе арендин подряд [illegible]

Шийна хьалхашка латта декхараш цIена кхоачаш деш, хьинаре къахьегарца доал сага сий. Уж санна бараш дукха ба Назрановски автотранспортни предприяте. Царех ва водитель Торшхоев Илеза Ваха — башха-дика производственник, общественник, тешаме новкъост, шийца болх беча водителашца Iимерзен товши вола саг.

Ше цу предприяте къахьегача ткъаьнттех шера балха тIа шиъ бехкагIа цхьаккха тайпа хьовзам ца хулийташ къахьегаш хьавоагIарех ва из. Предприятерча водителашта юкъе ше лехкача автомашинах пайда эцара коэффициент эггара лакхагIчарех я цуп. Ше тIаволча автомашинана Iалаьмате дика доал ду Вахас. Балхара сайрийла чувейрзача цуина тоха дезача култ теха, подтяжка, заправка яь, Iуйрийна балха аравала мара ца везаш, из кийч а яь мара цIаводачарех вац из. Цудухьа эггара хьалхарчарца рейсагIа ваха араволачарех цаI ва Ваха.

Цул совгIа ше тIавола автомашина цкъа дIаеннаяц цо нормал дикка дукхагIа болх ца байташ, цхьаккха шу дIадахийтадац задавел тIех бIаьш, эзараш тоннаш халкъа боахама мовхьаш дIаа-хьа ца хьош. ДIадахача шера план 112 процент совгIа кхоачаш яьй цо.

СУРТА ТIА: водитель В. Торшхоев.
И. ИЛИЕВА сурт.

Мишта Iангара доах хьайбаш

ХЬОКХАМАШ ГIАДВУГАШ ДА

Карьра пятилетка йолаелча дениз цхьа шу дIадахийтадац Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза хьайбаш леладераша наччахьалкхе [illegible]

[illegible]

доахан кхыча фермашкара хьакъоастадаь цамогаши къаьнеи дар. ХIаьта а из еначул тIехьагIа, хала а атта а лелаш кхоачашъе яьлар ферма коллектив. ХI [illegible] кхайкIа [illegible] лелада[illegible] застоний хана дар из. Мохк перестройка наькъа тIа баьтча, хийцар совхоза администраци а. ХIаьта Амиат хьаьнала къахьегамхо йолга, уповамаш деча дика гIулакхаш юкъедоаладе цунна [illegible]

Шарипата, скотника Мадаев Бауде сийна цIе байраих. ДIадахача шера баьча балха итогех хьалхалаттараш ба уж.

...Сийрда, йIаьта, паргIата [illegible] хьаьхлохача кинога хьежаш иттех саг вагIар. Чудаьнна тхо бIаргадайча, цхьа кхалсаг хьатIаера тхона.

— Ер я-кх укх комплекса начальник, — аьнна хьайоназийтар тхона Амиат Яcаева.

ТIадухачунга диллача [illegible]

меш шоашта кхоачаргйоацилга ховш, цхьаболча доярказа бе-башха доацаш дораш хьадер, — йоах Амиата. — ХIаьта хIанз дерригаш [illegible] тайпара да. ХIарайр [illegible] шура дукхагIа [illegible] цул хьоанал лаккхьир дукха доахана ма хулла дикагIа доал де, уж меца ца хиийта. Доакхьара пехе фосфорни, калийни хьаьна хIамаш техе [illegible] мара лац доахана [illegible] Силоса тIа, из ди[illegible] дуаргдолаш [illegible]

Дика къахьийгар

Дика чакхдаьккхар дIадахa шу Ермоловски элеватора коллективо. 15-ча декабре план 111 процент кхоачашйир цо. Юхе дисача 16 дийнахьа коллективо яьккхар 3 эзар тонн совгIа комбикорм.

Укхаза дукхагIа бараш дика къахьегаш ба. Бакъда, къаьстта белгалваьлар водитель Ахмадов Ису, механизатораш [illegible] галн, Хачиев Мухьан, слесараш Магомадов Чинай, Шамадаев [illegible] къыбараш.

Ч. МАГОМЕДОВ.

Техника—кийчон мугIаре

...ваш.

Шурен дукха планаш соьгIа дакхха а пачхьалкхенга дохка а яьттув бьинаб хьайбаш леладерий балха юкъе арендин подряд юкъебоаллarах, шоай доакъара база чIоагIъярах, зооветеринарин ... ни, профсоюзни организацеши цIенхаштта йоакхо еш хиларах.

Хьайбашта шоай хин-хаьннахьа искусственни осеменени ю. Зооветеринарни бокъонаша дIа ма деххара специалисташа из гIулакх леладарах хIара бIаь Iатта тIехьара 86 Iаса хьакъоастадаьд цар соахка.

Кхоачам хиллал тайп-тайпара доакъар а кийчдаь Iа доаккхаш да хIанз совхоза доахан.

Деша дай бац

ПаччахьалкхенгахьайбаI продукци йоххара дIадахача шера планаш кхоачашъяьяц Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша. План 2600 тонн йолаш шура 2395 тонн мара еххаяц, хIаьта дулх план 380 тонн йолаш, — 371 тонн.

Планаш кхоачаш ца яра керттера бахьан да доахан дика кхоабаш ца хилар. ДIадахача шера тоъал доакъар Iалашдинзар укхаза. ХIаьта аьхки а хьайбашта лерттIа дажа моттиг хилацзар. Цул совгIа ма боагIара пайда нийцабац цар кхашка хьалкхедаьча мошача доакъарах а.

Кхы а цхьаькха цхьа хIама гучадаьлар сона укхаза. Дуккхьашха деххкача шинарех дукха шура лу доахан хьахалийтара йоакхо яц. ХIаьта из гIулакх ишттa шийслургдацар, искусственни осеменецию ха хьатIакхачалехьа хаиннахьа цун кийчо еш яларе. ЛерттIа осеменеши ца ярах цхьацца дола доахан Iаьхара дус.

Цхьан дийнахьа хьайбай помещенешка а хилар со. Делкъе хаяр. ДIадаккханза кхо йолаш бIеха, шийла яр царна чу. Хьайбаш хий молача цхьацца долча кадашка IодоагIаш хий дацар. Лоацца аьлча, цу кхоачамбоацараша чIоагIа новкъарле ю хьайбашкара шура дукхагIа яккхара. Уж дIадахара оарцагIа бала беза колхоза специалисташ.

Мишта Iангара бода хьайбаш ...

ХЬОКХАМАШ ГIАДВУГАШ ДА

Карара пятилетка йолаелча дена цхьа шу дIадахийтадац Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза ... леладераш ... план кхоачаш ца еш. Уж толамаш даха цу боахама гёттара доккха новкъостал дир шурий комплекса коллективо. Цунна тешал деш да хьайбаш леладерий хьокхамаш а. Масала, шийттaлагIча пятилетка планагIа хIара кхоабача Iаттагара итт эзар килограмм шура яккха езача, ер керда шу доладалуш 11931 килограмм яьккхар цар. Цу тайпара, соахка август бетта дена тIайоагIача пятилетка чотагIа къахьегаш хьабоагIа.

Иштта овсаре къахьегача комплекса коллективах а цун кулгалхочох коммунистах, Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни хьайбаш леладер яха цIи лелаеча Бадалова Амнатах а къаьстта дувца доагIа.

Атта хиинабац цун къахьегама никъ. Юххьанца доярка йолаш болх баьб цо. Цу хана цхьа шу дIадахийтацар шура яккхара планаш кхоачаш ца еш. ТIаккха юртбоахама техникум чакхъяьккхачул тIехьагIа, тIехьаюсаш хиннача фермана керте оттаю из. ХIанз итт шу даьннад цу хана дена. МугIарера къахьегамхо хиннача цунна дика ховш дар наьха болх вIаштIехьбаккхара, цар къахьегамцара безам совбаккхара эшар. Цудухьа сиха тIехьаюсачара совхоза фермашта юкъе хьалхарча мугIаре хьалъяьккхар ший коллектив. Цхьабакъда, харцдар ла, из тIаьзца ца могаш а безам боацаш а йола из, вздеча сага оамалаца тарлуш доаца гIулакхаш де, масала: приписаш е оза безам а беш цхьабараш хьалбахен шоллагIа бараш IотоIабеи раьза ца хилча, цу фермера дIа а яьккха кхыча тIехьаюсачоа кулгалде яхийтар совхоза администраце. Цигара доахан кхыча фермашкара хьакъоастадаь цамогаш къаьнеи дар. ХIаьта а из сиачул тIехьагIа, хана а атта а ... кхоачаш ... цу дукхагIа дола гIулакхаш моттийтара мара ца леладаьча застойни хана дар из. Мохк перестройка наькъа тIа баьлча, хийцар совхоза администраци а. ХIаьта Амнат хьаьнала къахьегамхо йолга, хувцамаш деча дика гIулакхаш юкъедоаладе цунна низ дIакхоачаргболга ховш болча боахама кердача кулгалхоша, керда хьалъяьча комплекса кертте оттайир дий шу хьалха. Эстонера Iаьржа-боархIа фух дола къона доахан дар цига доаладаь. Царна къаьстта доал эшилга ховш, шийна бовзаш, ше тешаш, къахьегама тIера болга ховш бола болхлой гулбир коллективе. Цунах хьахинар гуш да-кх хIанз. Иштта хоам бир тхога совхоза парткома секретара Ясаев Iале, оаха даьча хаттарашта жоп луш.

— Бадалова Амнат санна тешаме коммунисташ дукхагIа баларе, хIанз лакха латтаргдар вай парте сий. Перестройка ма барра бIухой ба уж санна бола нах. Из я халкъа районни Совета депутат, къахьегамхой коллективо РСФСР халкъа депутаталла харжара кандидаталла оттаяьй. ДоагIаш даь сий да из, — аьлар цо, доккхал а деш тIеххьара ший къамаьл чакхдоалаш.

Балха гIулакхашка хьажа цу комплексе даха а хилар тхо. Гонахьа хьу а йолаш, гаьна доаццаш IодоагIаш хий а долаш хозача Iалама моттиге латт из ЦIена, лостам болаш дар коа. Хьайбаш леладерий культурни, бытовой хьалаш кхоачашдара хьалдаьча цIен хьалхашка хьалъяхийта яр толашагIа болча болхлой: дояркай Шахбулатова Малинкий, Сатуева Марета, Арсамикова Зинай, Межидова Гулазе, Дудаева Шарипата, скотника Маслаев Бауле сийна цIе байракх. ДIадахача шера баьча балха итогех хьалхалаттарашта ба уж.

... яр цIеча уголоке. Телевизорха хьахьокхача кинога хьежаш иттех саг вагIар. Чудаьнна тхо бIаргадайча, цхьа кхалсаг хьатIаера тхона.

— Ер я-кх укх комплекса начальник, — аьнна хьайовзийтар тхона Амнат Ясаева.

ТIадухачунга диллача (цу чу баьгIа беррига кхалнах кIай халаташ тIадувхаш бар) кхычарех дукха къасташ а яцар из.

— Мишта карагIдаьннад шоана кхоъ-ах шера шура яккхара карарча пятилетка план кховчашъе? — аьнна шийга хаьттача Амната укх тайпара жоп делар:

— Эггара хьалха наьха балхацара безам совбаккхаро. Хьалха застойни хана санна моттийтара а доацаш, хила ма езза вIаштIехьъяьккха лелаеш я комплекс хьалийча дена хьайбаш леладераштa юкъе социалистически яхь. Цунна итог хIара итт дийнахьа ю, дукхагIча даькъе дояркаех, скотникех латтача тха къахьегама совето. Цхьаккха оза безам бе а приписка е а йиш йолаш бац кулгалхой. Доярка ше тIа а латташ мара йистац учет лелаечо цо яьккха шура. Хьалха дукхагIйолча хана къайлагIа леладора из гIулакх.

Ший тайпара белгалбоах укхаза хьинаре къахьега нах а. Масала, ахчан премеш тел хIара бетта баьча итогех яхье хьалхара кхо моттиг яьккхачарна санна, планал хьалхарча бетта хиннaчул дукхагIа яьккхача шурий хIара килограммах, алсамъяьккхача цун хьоанала хIара процентах.

— Иштта из кердадар юкъедоаладалехьа, толашагIа болча дояркаел яхье хьалхабовла низ дIакхоачаргбоацилга, цудухьа ахчан премеш шоашта кхоачаргйоацилга хови, цхьаболча дояркаша бе-башха доацаш дора шоаш хьалер. — йоах Амната. — ХIаьта хIанз беррига ... тIерт шура дукхагIа яккхар, цун хьоанал лакхъяр дукхьа доахана ма хулла дикагIа доал де, уж меца ца хилийта. Доакъара пехе фосфорни, калийни хьаьна хIамаш техе кийчдича мара лац доахана, йол. Силоса тIа, из дикагIа дуаргдолаш цун мистал лохъяра мел хьоарц дояркаша шоаш. Цу деррига йиш хулийт укх пятилетка хIара шера шура алсамйоаккхаш хьаха. Хьажал шо тха балха графикага.

Цо яхар бакъдеш да цIеча уголоке хьалтеха доаллача плаката тIа даь йоазув. Масала, 1986 шера хIара кхоабача Iаттагара яьккхар 2523 килограмм хиинаяле, шу даьлча 2725-га дIакхоачаш лакхъелар, лурчагIа 3311 килограмм яьккхар, хIаьта соахка — 3372 килограмм, цу хIара шерара план 2500 килограмм яр.

— АрендагIа болх беш хургда шо, — хаьттача, Амната аьлар:

— Сона хетачох, из доп чIоагIа ловзадаьккхад цхьадолча боахамий кулгалхоша, доагIача а ца доагIача а дувцаш. АрендагIа къахьега йиш я колхозах, совхозах дIа а къаьста коллектива деррига ший доалахьа а долаш, договорага хьежжа йоагIа продукци дIалуш, договор кхоачаш а ца деш зе даьча оагIоно кхычoв из меттаоттадеш хилча. Из бокъо законагIа чIоагI ца йича моллагIча коллективо арендагIа болх бу яхарах, дош а дац. Цхьабакъда, тха дагалаттар да из.

Хьайбаш латтача коррупсашка а хилар тхо. Цар массане чухьа екъа, цIена, тоъал йIайха яр. Дика тоадена дар доахан Царна лерттIа доал делга хоалора

М. ХАМАТХАНОВ.

Дика кхаьхьингар

Дика чакхдаьккхар дIадахa шу Ермоловски элеватора коллективо. 15-ча декабре план 111 процент кхоачашйир цо. Юхе дисача 16 дийнахьа коллективо яьккхар 3 эзар тонн совгIа комбикорм.

Укхаза дукхагIа баргш дика къахьийнаб ... тель ... заторaш Нахерманов Имангали, Хачиев Мухади, слесараш Магомадов Чинай, Шамадаев Бексолт, кхыбараш.

Ч. МАГОМЕДОВ.

... берaш вай ираз, дегIагIоале, вай кхоаве я. Советски наьха традици а хиина дIаэттад вай вахаре эггара дикагIа хозагIа дар бераштa аулга. Бе-башха а дац дуцен тIа иччахьара а из бер дале а цунна эшача гIулакха хIаранзр оарцагIвала кийча ва.

... кхел хIана нийсъеннай сел хала хIанз дувцилга а яц. Из къаьстта къамаьл да. Иштта кхел нийсъеннача бераштa, дезалашта юкъе ... заценька, хIара ... де вай ... раштa, аьнна.

Иштта, «Красный молот» заводо 20 эзар сом, Грозненски швейни объединене 2000 сом, СССР 50 шу дизара шIерагIча Грозненски химически заводо ... хьарта ... 10 эзар ... рий телемарафоне ... СССР Жилсоцбанка ... № 707813, МФО 293083.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Техника — кийчон мугIаре

Халонаш яле а...

ЛаьгIденнад кхашкара балхаш. ХIанз механизатораш дукхагIа го йиш я техникана ремонт еча моттигашка. Из ишттa хилара тешал деш дар Грозненски района «Атагинский» совхоза механически мастерске тхона дайна сурт.

— Грейдерни погрузчик еха хьувз со, — йоах тракториста В. Кушалиева. — Из тоа ца йича, фермерча болхлошта боккха хьовзам хургба.

Шоаш деш дола гIулакхаш дита а дита, погрузчик тоае болалу мехмастерске болхлой. Сиха корадоагIа бахьан, Ах сахьат а далале, фермага бодача новкъа дIанода В. Кушалиев.

— Из-м лоадам боаца ремонт я, — аьлар совхоза механика А. Зукаева. — Дукха халагIа да мотор тоабе. Духхьал трактора тIера а чура а мIад дIайоаккхаш. Цул тIехьагIа хувца дезар хувц. ТIеххьара операцеш: мотор хьагулбари ший моттиге дIаоттабари. Мадарра аьлча, цу гIулакха кIира а кхы дукхагIа а ха йов.

ДукхагIйолча хана ехачарна когаметта дIаоттае керда оатхалаш йоацаш бус ремонтникаш. Фу ду цар тIаккха? Меттаоттае йиш яр меттаоттаю, цхьаяраш спиcаш яьча тракторaш тIара хьайоах, кхы де хIама доацаш бисача районе е кхыча боахамашка болх.

Нийслу Т-150, К-700 яхача низ болча тракторий мотораш кхычахьа тоаде дIакхахьа дезаш а. Цхьабакъда, из никъ атагинцаша атта тIаэпаш бац. ХIана аьлча, шоай кулгаща хьадаьр тешамегIа хет царна. Совхоза мехмастерскера араяьнна техника оттаьча ханал хьалха еха моттигаш геттара кIезига я. Цул совгIа, ремонт еча тIахул тракторист е комбайнер. ТIаккха царел дикагIа хьанна ховргда техника малагIа «лазараш» доахкаш я?

Механически мастерскера дукхагIбола болхлой шоай гIулакх кIоарга довзаш нах ба. Механика А. Зухаева эггара дIайхагIдолча дешаща белгалбоах токараш Газиев Лаьча, Пашаев Дуга, вулканизаторщик Умаров Iаддал-Хьамид, аккумуляторщик Идигов Камил. Шоай декхараш тIеххоачашдеш къахьегаш ба уж.

Халонаш дукха яле а, дIадахача шера йиълагIча квартала декхарех ханал хьалха лоархIабаьб совхоза ремонтникаши механизатораши. ДIахо а цу тайпара болх бара пхьайола тароаш йолаш ба уж. Тракторaш тоаю йIайхача, йоккхача помещенешка, дика вIаштIехьдаьхад укхаза салаIара хьалаш, лоха дац наьха алапеш.

— Дале а, — йоах А. Зукаева, — мел дика дар цхьадола болх юхатетта бахьанаш децаре. Тоъаш яц хьалха маэшша хиина йиструменташ: леркаш, бурош, мечикаш, кIезига хьатIакхухь металл. Уж ца хилча, сана безаш ба-кх тха болх.

Соахкара шу геттара ледара чакхдаьккхад «Атагинский» совхоза кхаш леладераша, доккхий декхараш тIадисад царна. Карарча шера дIа ца текхача даргдац уж. Цудухьа ма-хулла дикагIа кийчо е еза укхаза бIаьстан-кхашкарча балхашта. Из кхетадеш ба совхоза мехмастерске болхлой.

М. ГАДАЕВ.
М. САИДОВ.

Дешашкара — гIулакхашка

ХIара дено гаргадуг вай КПСС XXVIII съезда. Дерригача боврамашкара партийни организацеш кийчо еш цу лоархIамеча форума. Къаьстта уйла е езача хьале ба тIехьаюсача предприятей, учрежденей, организацей коммунисташ. Нийсдалийта кхоачамбоацараш дIадахара, пайда ца эцаш юса таронаш гучаяхара тIаерзае еза цар къахьегама коллективаш. Из дара тIахьехаш я парте областной комитета программа.

Республикерча тIехьаюсача предприятешта юкъе я Грозерча машинанаькъа отделенена чуйоагIа локомотивни депо. Дерригача технико-экономически хьокхамех лоархIаяц цув коллектив. Укх деношка тха корреспондента къамаьл хилар депо паркома секретарaца Топорков Михаил Юрьевичаца.

Хаттар: — Радикальни экономически реформа хьалхадоаккх тIехьаюса предприятеш хила йиш йоацалга. Цхьабакъда, хIанзарчоа уж йолаш я. Летад из лазар депо коллективах а. Фу ду паркомо цу тайпара хьал дIадаккхара?

Жоп: — Дукха дувц хIанз партийни организацеш экономически дешаш къестадеча юкъегIерта йиш яц, яхаш. Со кхетац цу дешай маIанах. ЦаI да шеко йоацаш: коммунистий бокъо яц перестройкана юстара латта. ТIаккха экономика сихха дегIайоалаяр цун эггара лоархIамегIдола дакъа ма дий.

Лоацца дувца лов сона хIанз депо эттача хьалах. Из да веларгволаш дац. Масала, тхоай керттерча хьокхамах — составаш дIа-хьа кхувларах йола план 82 процент мара кхоачашъяьяц оаха дIадахача шера. Сона дага а доагIаш, хьлха цIаккха хиннадац цу тайпара кийрча хIама. Бакъдар аьлча, долаш да объективни бахьанаш а. Къаьстта чIоагIа IеткъаддIа тхона Азербайджански машинанаькъо лерттIа болх беш ца хилар. Дукха поездаш юхайийрзай цигара, шоаш кхача езача дIа а ца кхоачаш.

Кхоачаш ца еш йисай къахьегама овсарле лакхъяра, цIена пайда баккхара планаш, йоагIачул совгIа йоаяьй алапе фонд. Цу тIа IотIатоха ремонтни цехаш тийшъялар, чулатта оборудовани ширъялар, локомотивашта эша оатхалаш тоъаш ца хилар, кхыдола бахьанаш. Кхоачамбоацараш дукха да.

Мала раьза хургва дийнахьа 12—14 сахьата болх бе? Иштта къахьега дезаш хул дукхагIйолча хана тха локомотивни бригадаш. Нормал совгIа баьча балхах алапи лацар машинисташта. Иштта дIакхачацар царга бийсана къахьегарах доагIар а. ХIанз уж дешаш къостадеш да.

Аз дийцачо къаьгга хьахьокх, мел дукха моттигаш я тха коллективе коммунисташ юкъегIортанза баргбоацаш. Паркома керттерча декхарах цаI хет сона депо кулгалхой хьинар айдергдола, наьха дисциплина чIоагIъергйола наькъаш лахар. Из ца дича болх тоабаларга даха дог дац.

Хаттар: — Фу даьд оаш съездана кийчо яра тIаерзаяь парте обкома программа кхоачашъяра?

Жоп: — Из документ Iомаделга хIара коммуниста а парте воацачун а декхар да. Вайх массанех хьокхалуш я цо белгалъяьха проблемаш. Эггара хьалха программа йийцар юххьанцарча партийни организацешка, партгруппашка. Дукхаха йоацца из повестка йолаш собрани а йир оаха. Цига къамаьлаш даьчар къаьстта чIоагIа теркам тIабахийтар социальни, кадрови дешашта, партийни демократии гласности шеръяра, дисциплина чIоагIъяра.

Массехк шу хьалха малагIа коммунист лоархIавергвар укх тайпара предложенеш йоалае: съезда делегаташ харжара хIанзалца лелаяь практика дIаяккха, юххьанцарча парторганизацей лоархIам айбара 50 процент взносаш царга йита, парте мугIарашкара ший лоIамагIа аравала бокъо луш йола пункт юкъейоалае КПСС Устанана, парте съездаши КПСС ЦК Пленумаши телевизора чугIолла гойта, къайла партийни собранеш ма хилийта, цхьаннахьа болх мелбалийта коммунисташ кулгалхой кхыча моттигашка хьежабара никъ бехка, кхыяраш.

Уж предложенеш тIайола резолюци оаха дIаяхьийта лерхI КПСС ЦК, парте Нохч-ГIалгIай обкоме.

Хаттар: — Фу ду оаш партийни мугIараш чIоагIдара?

Жоп: — Тха организаце кIезига бац хьинар дола нах. Царех ба СССР халкъа депутат В. Сухинин, эксплуатаце цеха партбюро член А. Матвиенко, ремонтни цеха партбюро член А. Макаренко, депо паркома член В. Баразгов, кхыбараш. Цхьабакъда, болаш ба партера арабовла ловраш а. Масала, Р. Ибрагимов къона саг ва. КПСС мугIарашка из вахав эскаре гIулакх деш волча хана. Ибрагимова заявлени елар ше партера. Цу мукъавалийтар дехаш. Цу тайпара никъ хержар Ураев Олега а, цхьаболча кхыча коммунисташта а. Алача йиш яц, оаха царца болх баьбац аьнна, дале а, шоаш яхачун тIера бовланзар уж.

Цу тайпара хIама нийсдалара партком бехке яц аргдац аз. Цхьабакъда мишта нийсденнад уж санна идейно-политически санхетам лоха бола нах КПСС мугIарашка хьаэцар? Кхы хилийта йиш яц из.

Хаттар: — Фу де лерхI оах дIахо йода хана болх тоабара?

Жоп: — Эггара хьалха теркам тIабохийтаргба къахьегамхой социально-бытовой хьалаш тоадара, кадрови дош къоастадара. Из дара тайп-тайпара мероприятеш чакхъяха лаьрхIа да тхо. Укхаза уйла е езаргья отделене кулгалдара аппарат дикка кIезигъяра. ХIана аьлча, чIордалаьл депо коллективана, хьадеш хIама а доацаш. ДIайхача кабинеташка багIа хьакимаш кхаба. ТIаккх мра бокъонца кхоачашъе яьтув баргбац социальни нийсон принцип. ХIаьта из КПСС обкома программа тIара кертера дош ма дий.

Къамаьл дIаяздир
М. КАРТОЕВ

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

Кхоанен уйла тахан е еза

[illegible] Аргун [illegible] пачхьалкхан [illegible] завод [illegible] лаьрхӀа [illegible] [illegible] кхьдар. [illegible] продукцеша хьежа [illegible] республикан [illegible] лоархӀам болаш я. Из чӀоагӀа эш паччахьалкхен организацешта а бахача вахa a. Бешта аьлча, ший продукци маьхалъяккхара сагсто е езаш яц завод. Цудухьа, хеталора, предприяте коллектива махулла духхагӀа продукци арахецара йоккха стимул а майий, гӀуллакхаш дика лелаш а хила мадезий, аьнна. Эшар фуд — болх хьабар.

Цхьабакъда, халахете а, факташа яхар кхьдар да. Хьалха санна, дӀадахача шера а завод лоархӀайнизар паччахьалкхен планах. Дагалоькхарах аьлча, укх тӀеххьарча пхийс шера а ишта даим тӀехьаюсаш, ший заданеш кхочаш ца еш хьайоагӀа завод. Долче, тахан из геттара а халача экономически хьале эттай.

Цун бахьанаш дукха да. Предприятена каст-каста тийшаболх бу поставщикаш хаиначьеи эшшача боарамагӀен лоаттайнизар цемент, арматура, кхьдар. ЧӀоагӀа Ӏаткъар коллектива гӀуллакхашта завода йоккхагӀа пенашта лаьрхӀа панелаш ю цех реконструкци яра сеца латтарах. 1983 шера деиз йолаяь, хӀанз а чаккхъаланза я цун реконструкци. ТӀаккха фу дир цу юкъа предприяте гӀуллакхаш боръалтахьа дахара из чуйоагӀача Грозненски цӀеношдеча комбината кулгалхоша? Каст-каста шоай завода [illegible] хувцар мара хӀама динзар. 1980 шера деиз нийс директор хийцав уххара Амма, цунах пайда-м баланзар. Кулгалхочох тийша дукха дале а, бакъда, экономически методашца мара, наьха йоакхо ярца мара къоастал у ргьяц тахан заводе хьаӀайна дукха проблемаш.

Цудухьа, шеко йоацаш дар, КПСС XXVIII съезда сийленца накъадахара де дезарий программа оттаеш заводa коммунисташа эггара духхагӀа теркам тӀабахийтар цхьан деша: тӀехьаюса завод хьалъяккхара.

— Из деккхар кхоачашдара эггара хьалха пенашта лаьрхӀа панелаш еча цеха реконструкци йистеяккхара оарцагӀдаьхар оаха тхоай коммунистий низаш, — яхаш дувц Аргунски цӀеношта йоккхий панелаш еча завода партбюро секретара Дадашев Батруде Масаудовича. — ХӀана аьлча, из цех фо саннa эш тхона. ТӀеххьарча хана цу хьакъехьа чаккхдаьхача гӀуллакхаша таро еннай тхона дукха ха ялалехьа цех болх бе йолаялийта. ХӀанзалца хьа оаха болх баьбар вахтови методагӀа. Цхьабакъда, тахан тхона хьалхашка латта деккхараш дизза кхоачашдара из пайдане йоацилга кхийттар тхо. Цудухьа кердa шу доладелча деиз шин сменагӀа къахьега даьлар. ЦӀенхаштта теркам тӀабахийта доладеннад тхо социальни дешашта. ХӀана аьлча, тха производственни кхоачамбоацараш айхха дувзаденна да оаха дукха хана деиз цунна йоакхо ца ярца.

Бакъ лув партийни кулгалхо, Социальни даькъе хьахула проблемаш къоаста на еча коллективе производственни гӀуллакхаш дика дӀададаха йиш яц. Из, чоалхане долца бакъдар, хаиначьа ца кхетадарах дукха дайра завода. Къаьстта ира латт укхаза болхлошта чуӀе фусамаш хьалъяра дош. ТӀеххьарча 4 — 5 шера завода лаьрхӀа хьалъяьяц цхьаь цаӀ квартира. Тахан предприяте саггота фусамаш эшаш аргӀагӀа латт 200 совгӀа саг. Квартира ца хиларал совгӀа, кхьметтел дачни участок яккха а ӀалаьматӀе хала да. Деррига а бахьан сенах латт аьлча, из латт завода коллектива ший лоӀамагӀа ца хиларах, дош къоастадара цхьа да ца валарах. Грозненски цӀенош деча комбината кулгалхоша йоах заводчанашка, шо Шалински района территоре тӀа да, цун райисполкомо квартираш яла еза шоана. ХӀаьта Шалински райисполкомо йоах, уж дешаш къестаде шун шоай комбинат я Грозне, тха районе ишта а дукха ба фусамаш эша нах.

Цу тайпара кегар дӀахо а ла безаргбар укхаза къахьегача наьха, нагахьа санна программа оттаеш коммунисташа из дош къоастадара хаьдда никъ белгалбаьккхабецаре. Цар лаьрхӀар кхычахьара хьаенача «вотес» квартираш хьаекъарга а ца хьежаш, йолча таронашца из проблема къоастас. Кхыча дешаш ца аьлча, лаьрхӀар йӀаьхий партнер а лаха цунца цхьана цӀенош хьалде. Цу гӀуллакха дӀадохийта ахча ю хьожадергда, хӀаьта гӀишлон изделешцей материалашцей еррига а Ӏалашо завода коллективо хулийтаргья.

Дукха да уж кхы а завода партийни организацес КПСС XXVIII Съезда накъадолхаш оттаяьча программа тӀа белгалдаьха пайдане гӀуллакхаш. Цхьабакъда, сона хетачох, уж кхоачам болаш дац предприяте экономически хьал деррига а тоадара. ХӀана аьлча, уж дукхагӀча даькъе тӀадерзадаьдац цхьан белггалча юкъа завода гӀуллакхаш боръалгахьа дахара мара. Кхоаненна уйла кӀезиг я ьий. Завода перспективи дика хилийтара, хьалхагӀа хинна кхоачамбоацараш кхы нийса ца далийтара укхаза овлангара деиз хувца еза къахьегам вӀаштӀехьбаккхара формашен производственни отношенеши. Масала, бокkха пайда лургбар боахама расчет е аренда юкъейоалаиa.

— ХӀанзарчоа уж керда формаш юкъейоалае йиш йолаш дац тхо, — йоах Б. Дадашева. — Ший лоӀамагӀа йолаш заводага болх байтар дӀадех кӀезиг-дукха тоадаь а, экономически хьал тоадар. Цу тӀа оаха арахецача еррига а продукцена госзаказ оттадаьд.

Хала да партбюро секретара дувцачунца раьза хила. Цкъа-дале, экономически хьал тоадара эггара нийсагӀа бола никъ ма бий къахьегам вӀаштӀехьбаккхара керда формаш балха юкъехувлар. ШоалагӀ-дале, сона дукха йовз продукцена 100 процент госзаказ доллашехьа боахама расчетагӀа, арендагӀа къахьегаш йола къахьегама коллективаш. Цунах царна пайда боалилга вахаро бакъдаьд. Госзаказ дизза кхоачашдаь даьнначул тӀехьагӀа дӀахо яьккха продукци шоай лоӀамагӀа дӀа-хьа екъа, цун ассортимент шеръе, а бокъо ма лой цу кердача формаша. ХӀаьта экономика чӀоагӀъяра, ший гӀуллакх тоадара хӀара хозрасчетни е арендни коллектива эшар цаӀ мара дац: овсарегӀен дикагӀен къахьегар.

Х. ШАДИЕВ.

Беркате хинна шу

Хьалха массаза а тӀехьабусарашта юкъе болаш хьабоагӀаш бар Сунженски района Кирова цӀерагӀча колхоза хьайбаш лелaдераш. Бакъда, дӀадахa шу тешшаме беркате хиннад ала йиш йолаш ба уж. Масала, шера план 1270 тонн йолаш, екхар 1271 тонн шура. Иштта, план 270 тонн йолаш, дулх декхар 271 тонн.

— Къаьстта дӀадахача шера дика дӀабахар тха болх, — йоах колхоза керттерча зоотехника Котиев Башира. — Цун керттера бахьан дар, тӀеххьарча шерашка тӀатеӀӀа племенной болх оаха тоабар. ХӀанз тха фермашкара дукхагӀа дола доахан къона, лакха продуктивность йолаш ва. ТӀ[illegible] доакъар дӀадехкийта Ӏаьсий лерттӀа хилийта, продукци дукхагӀа яккхийта.

Деттача доахан Ӏул кердадаккхалехьа совхозерча цхьанна а дояркана магапар кхо эзар килограммал тӀех шура яккха. Бакъда, хӀанз юкъера лаьрхӀача хӀара кхоабача Ӏаттагара йоаккха кхо эзар килограмм шура юрма а хинна дӀаэттай укхаза.

Къаьстта белгалбьиноб дояркаш Галаева Тоти, Рыбалко Мария, Бархаиоева Тома. ХӀаьта Т. Галаевас бутт хьалха кхоачашйир шера план. Дояркашта юкъе дукхагӀа шура йоаккхачарех я Т. Галаева.

— ХӀанз хала да яхье [illegible]

Культура болхлошта «Нохч-ГӀалгӀай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цӀи яларах дола

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Культура даькъе доккхий гӀуллакхаш карагӀдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГӀалгӀай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цӀи лойла:

Амерханов Рамзан Хасмагомедовича — Чечен-Аульски юртарча культура ЦӀен «Кегирхой» яхача иллеи халхареи халкъа ансамбла балетмейстера.

Балашова Аида Васильевна — Республикански культурно-просветительни училища хьехархочоа.

Домкаев Абдул-Ваид Абдул-Керимовича — Чечен-Аульски юртарча культура ЦӀен «Кегирхой» яхача иллеи халхареи халкъа ансамбла хормейстер.

Мусаев Шерване Исаевича — станица Петропавловскерча культура ЦӀен директора.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **С. КОЖУХОВСКИЙ.**

г. Грозный.

1989 ш. 27 декабрь.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо 1989 шера 27 декабрерча УказагӀа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цӀерагӀа дукха бераш долча нааноша «Материнская слава», яха орденашеи «Медаль материнства» яха медалаши сннай цу даькъе районашка гӀолла: Ачхой-Мартановски — 102, Веденски — 35, Грозненски — 52, Гудермесски — 145, Малгобекски — 67, Надтеречни — 16, Назрановски — 57, Наурски — 34, Ножай-Юртовски — 32, Шатоевски — 14, Сунженски — 61, Урус-Мартановски — 42, Шалински — 173, Шелковски — 43, Октябрьски — 26, Ленински — 63, Заводской — 14, Старо[illegible]

ЛИПЕЦКИ ОБЛАСТЬ. Медицински оборудоване Елецки заводе керда технологи а материалаш а юкъе а кхувлаш бӀарга сьнашта эша гомаш ду. Укх шера цар арахецаргда уж бархӀ миллион — соахкарчул цхьа миллион дукхагӀа. Заводе йолаш я индивидуальни заказагӀа гомаш (оправаш) хьадеш йола экспериментальни цех.

СУРТА ТӀА: экспериментальни цеха мастераш (аьрдехьара аьттехьа) Чурсина Марина, Зотова Александра, Путятова Елена, Фаустова Галина, Морозова Надежда.

С. ГУБСКЕ сурт. (ТАСС фотохроника).

Тха интервью

ДЕГӀАЙОАГӀА ЗАВОД

БӀаь шу гаргга да «Красный молот» завода. ХӀанз заводе арахец бурувдеттараштен промысловикаштен эша оборудовани, халкъа эша товараш. Укх тӀеххьарча итт шера завод тӀехьаюсаш хиннай. Из бахьан долаш алапи далара системе «уравниловка» лоаттайора, ишта а кӀезига хинна алапи лохлора. Цу тӀа гӀолла нах балхара дӀабувлар, тӀехь-тӀехьа талхар финансови гӀуллакхаш. 1988 шера предприятех хьаьрча паччахьалкхен декхар 10 миллион сом дар.

ХӀаьта директоралла Г. М. Мусалимов хержача гӀуллакхаш сиха хувцаделар. Цо кулгалдаьча хьалхарча шера паччахьалкхен декхар дӀатекхар, 1989 шера 18103 эзар сом пайда бир, цох 2260 эзар сом алапал тӀех а беш.

ДӀадаха шу завод шоалагӀа хьахиина шу да ала мегаргда. Соахка «Красный молот» завода кӀийлен тӀа хьаьй производственни объедиенени. Цунна юкъейода «Красный молот» заводал совгӀа, Аргунски филиал, «Гельдыген» яха совхоз, общественни кхачан комбинат.

Российски Федераце халкъа депутаталла кандидат Г. М. Мусалимов оттавале хьалхха тха корреспондент цунца дӀашагӀкхийтта хилар.

Корр: Геннадий Михайлович, мишта карагӀдаьлар хьона дуккхача шерашка тӀехьаюсаш хинна завод хьалха яккха? Кулгалдара ший тайпара къайленаш йий-те хьа?

Г. М. Мусалимов. Къайленаши? А, са яц цхьаккха а къайленаш. Сона хетаргахьа, моллагӀча производствона кхо хӀама эш: дисциплина, къахьегам дерттӀа вӀаштӀехьбаккхар, материальни безам болийтар. Цул кӀезигагӀа лоархӀам болаш дац социально-бытовой хьалаш хилийтар, балха сага йоакхо яр.

Дисциплинах аьлча... Укхаза сона лоархӀаме хет дисциплина бахьан коллектива [illegible] гӀа мича даьннад. ХӀанз карагӀдаьннар гуш мадий.

Г. М. Мусалимов. Къахьегам вӀаштӀехьбаккхар эггара хьалха тийша да материально-технически снабжене службах.

ДӀауйла ел Ӏа, производстве мел йоккхий халонаш тӀаоттаргья, нагахьа санна хадданза комплектующи изделени металли дизза хьа ца кхоачаш хилча. ДӀадахача шера машинникъ дӀакъовлар бахьан долаш тхога хьа ца кхоачаш йисар. Руставски металлургически комбинатера йоагӀа 17,5 эзар тонн металлопрокат. ХӀаьта метал е кхьйола хӀамаш бахьан болх сецача, болхлой дог аккх. Бакъда, ишта [illegible]

Г. М. Мусалимов. Да а даьд кӀезига доацаш хӀама. Деш а да, дерг а да. Эггара хьалха хьоадергда вай алапи. План хадданза тешаме кхоачашъяр, планал совгӀа пайда баккхар — уж дар тхога алапи лакхде йиш хулийтар. Вешта аьлча, болхлоша хьийгача къига хьежжа царна алапи далар.

ХӀаьта се заводе венача хьалхарча деношка деиз со духьала латт уравниловкана. Премеш екъача хана массанеца а «дика» хила гӀерташ цехийн отделийн начальникаш хьовз болхлошта премеш цхьатарра екъа. Из производствана геттара зене хӀама да. ТӀаккха во болх беш вар кхьа а эсалагӀа болх бе волалу. Массанена нийсса премеш ялар га дог а доахаш. ХӀаьта бокъонца цӀена къахьегаш воаллачун догъоккх шие хьега къа теркал ца деш хилча.

Болхлой социально-бытовой хьал тоадара кӀезига хӀама даьдац. Кхачан продуктанца болхлой Ӏалашбара заводе йиллай общественни кхачан комбинат. Рынке йӀцача продуктай паччахьалкхенчул дукхагӀболла мах завода [illegible] [illegible] болхлой [illegible] [illegible] дикагӀа хилийтар. Дийнахь бус 1,5 — [illegible] тонн [illegible]

Дукхха шераш да Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода 43-5 установке Рыбакова Галина Евгеньевна къахьегаш йола. Ше цига мел йоаккхача хана цIена къахьегаш хьайоагIа из. ХIанз технологически сменана керте латт из, кагирхой хьехамча а я, болх дика вIаштIехьбаккха хов цунна. Шинца болх бераштa дIановзинт ший йIаьхий опыт. Из цудухьа дукха еза установка коллективе.

СУРТА ТIА: установка смена начальник Г. Е. Рыбакова.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Нарсаш хьувкъаргья

Грозненски района «Тепличный» яхача совхозе эггара хьалха нарсий рассада дIайийр совхоза партбюро секретарь Идигов Сайд-Амин кертте латтача № 7 йолча бригадо. Кхо гектар хулача теплицашка шоаш хьалкхель рассада кхаь дийнахьа дIайийна баьлар болхлой.

Дика къахьийгар уккхаза тепличницаша Авторханов Хьамзата, Замизова Зулайс, Зубиева Совдатас, Цуццаева Тамусас иштта кхыбараша а. ХIанз, уж хьожаш а, доал деш а, ба шоай дIайийнача нарсашка.

23 февраль хьатIакхоачаш хьалхара нарсий хьувкъам чуэца лаьрхIад уккхаза. Укх совхозе дикагIча оагIорахьа йовзаш я бригада. Цар дош аьннача ла. Иштта йола уйла, хьалха латтача коллективо дика къахьегарца яьккхай.

С.-М. ЯСУЕВ.

бусараштa юкъе болаш хьабоагIаш бар Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза хьайбаш леладераш. Бакъда, дIадаха шу тешшаме беркате хиннад ала йиш йолаш ба уж. Масала, шера план 1270 тонн йолаш, ехкар 1271 тонн шура. Иштта, план 270 тонн йолаш, дулх дехкар 271 тонн.

— Къаьстта дIадахача шера дика дIабахар тха болх, — йоах колхоза керттерча зоотехника Котиев Башира. — Цун керттера бахьан дар, тIеххьарча шерашка тIатеIIа племенной болх оаха тоабар. ХIанз тха фермашкара дукхагIа дола доахан къона, лакха продуктивность йолаш да. ТIаккха цо йиш хулийт хьайбаш леладерашка тоъал лакха алапеш нийде. Цул совгIа, хIара бетта балха итогаш ю оаха, социалистически яхье котбаьнараштa премеш а маьхе совгIаташ а тел.

Лакхе керттерча зоотехника аьлар, боахаме племенной болх керттера ба, аьна. Ба а ба из керттера, бакъда, кхы цул тIехьашка латташ бац боахаме доакъара база тоаяра беш бола болх а. Ховш да, мецача доахана шура дукха лургйоацилга. ХIаьта, ала деза къаьстта укх шера доакъара база уккхаза чIоагIа йолга. Гонахьа карт яь латт аьла аргIаш, цхьаццайолча культурашца нийь чуеллай силос. Иштта Iалашъяьй уккхаза кхыйола культураш а.

Интенсивни методаш балха юкъе кхувл боахама специалисташа Цехови хьисапе леладу уккхаза доахан, Iаьсий клеткашка а лоаттадеш. ХIаьта хьайбаш кхоаб зоотехнически бокъонаша дIа ма деххара оттаьлча рационагIа. Цо аьттув боалийт лаьрххIа кийчдайташ, деззача тайпара хьайбашта сий лерттIа хилийта, продукци дукхагIа яккхийта.

Деттача доахан Iул кердадаккхалехьа совхозерча цхьанна а доаркана магацар кхо эзар килограммал тIех шура яккха. Бакъда, хIанз юкъера лаьрхIача хIара кхоабача Iаттагара йоаккха кхо эзар килограмм шура юрма а хинна дIаэттай уккхаза.

Къаьстта белгалбаьннаб доаркаш Галаева Тоти, Рыбалко Мария, Барханоева Тома. ХIаьта Т. Галаевас бутт хьалха кхоачашйир шера план. Доаркашта юкъе дукхагIа шура йоаккхачарех я Т. Галаева.

— ХIанз хала да яхье хаддалца хьалха латта, — йоах Т. Галаевас. — ХIала аьлча, хIанз дукха дикагIа болх бу тха доаркаша. ХIаьта а из хьалхле дIа ца хеца хьожаргья со. Бакъда, цхьацпа болча доаркаша котало йоаккхе а халахетаргдац. Шоаше хьалха вала гIерте пачхаьалкхен планаш тIехкхоачашъе вIаштIехьдаргда.

Ферме мел йола помещенеш Iан кийчо а яь дика тоаяьй. Цудухьа йIайха, сийрда, паргIата я уккхаза. Хала мел дола балхаш механизмаша ду. Наха салаIа хьалдаь цIеноаш да, цIе уголок я, укх чу массаза керда газеташи журналаши хул.

— Укх шера дениз тхоай цхьацца йола фермаш арендагIа яха лаьрхIа да тхо, — йоах Б. Котиева. — Цунца тха аьттув баргба укх шера хьайбай продуктивность кхы а лакхъе. Ховш да, цу подрядагIа йолча коллективаша белггала лакхъю къахьегама овсарле, болх дикагIа бу, алапи лакхденнад. Долче, кхы а дикагIа къахьега безам хул наьха.

Ч. МАГОМЕДОВ.

кхехьарча Совета Президиума цIерагIа дукха бераш долча ноанойта «Материнская слава», яха орденашеи «Медаль материнства» яха медалаши еннай цу даькъе районашка гIолла: Ачхой-Мартановски — 102, Веденски — 35, Грозненски — 52, Гудермесски — 145, Малгобекски — 67, Надтеречни — 18, Назрановски — 57, Наурски — 34, Ножай-Юртовски — 32, Шатоевски — 14, Сунженски — 61, Урус-Мартановски — 42, Шалински — 173, Шелковски — 43, Октябрьски — 26, Ленински — 63, Заводской — 14, Старопромысловски — 10.

МЕЛО ЦА ЕШ

«Сунжамежрайгаз» ЭПУ коллектив шийна хьалхашка латтача декхарех дика лоархIаш хьайоагIа тоъал ха я. ХIаьта цо дераш бахача наха Iалаьмате чIоагIа эшаш гIулакхаш долга массанена ховш да.

Газ маьхалъяккхара оттаяь план 101,7 процент кхоачашъяьй управление болхлоша дIадахача шера. ПовгIар 3887 тонн йолаш, 3954 тонн коача газ ехкай цар нахага. Мах боаккхаш даь гIулакхаш лийрхIачул 10 эзар сомал дукхагIа да.

ТIехдика къахьегаш ба уккхаза мастераш Г. Дудников, Х. Автаев, газ чуйоттараш В. Семина, Н. Рудометкина, К. Ганрбекова, К. Ахаева, кхыбараш. Мело ца еш дIадоладаьд цар карара шу а.

М. МУРАТОВ.

ловича, мишта карагIдаьлар хьона дукхача шерашка тIехьаюсаш хинна завод хьалха яккха? Кулгалдера ший тайпара къайленаш йий-те хьа?

Г. М. Мусалимов. Къайленаши? А, са яц цхьаккха а къайленаш. Сона хетаргахьа, моллагIча производствона кхо хIама эш: дисциплина, къахьегам лерттIа вIаштIехьбаккхар, материальни безам болийтар. Цул кIезигагIа лоархIам болаш дац социально-бытовой хьалаш хилийтар, балха сага йоакхо яр.

Дисциплинах аьлча... Уккхаза сона лоархIаме хет дисциплина бахьан коллектива хIара член бехктокхаме хилар. Масала, бригадерча цхьанне прогул йича, жоп дала декхарийла я ерригa коллектив. ТIаккха хьахул дисциплина толхаеращ ловргдоаца хьал. Цул совгIа, административни гIулакхаш а дир — проходной балха чIоагIагIа режим оттайир, балха шоллагIчеи кхоалагIчеи сменашка порядкага хьожаргйола оперативни отряд вIашагIтехар. Из де дезача тхо оттадир дIадахача шерашка заводера хIамаш кхухьаш бола нах дукха хиларо.

Кхы цхьаькха а да. Завода территори геттара йоккха я, цу тIа дукха я хIама хьуладе моттигаш. Долче, къайлагIа корта бохабу малар мала йиш йолаш бар цунна тIехьабаьнараш шоллагIчеи кхоалагIчеи сменашка. ХIанз балха хана корта бохабу малар мелилга цIендаь дIадаькхад.

Корр: Къахьегам дикагIча тайпара вIаштIехьбаккха ма гIийртабий хьо валехьа а. Из иштта хиннадале а, итташ шерашка хIама карагIдаьннар гуш хадин.

Г. М. Мусалимов. [illegible] хьегам вIаштIехьбаккхар эггара хьалха тийша да материально-технически снабжене служба.

ДIауйла ел Iа, производстве мел йоккхий халонаш тIаоттаргья, нагахьа санна хадданза комплектующи изделеши металли дизза хьа ца кхоачаш хилча. ДIадахача шера машинаш дIаьдорглар бахьан долаш тхога хьа ца кхоачаш йисар Руставски металлургически комбинатера йоагIа 17,5 эзар тонн металлопрокат. ХIаьта металл е кхыйола хIамаш бахьан болх сецача, болхлой дог эккх. Бакъда, иштта низкъала этта хьал аттача даккха вIаштIехьдаьлар тха боккха мухь кхухьа автотранспорт тхоай хилар бахьан долаш.

Тха кхы цхьаькха проблема а я: заводерча станокех 60 процентал дукхагIъараш моральни а физически а тишъенна я. Уж сиха хувцаеза. Из болх овха дIабоалабаьб — хIанзле а хьалха йолаеннай числовой программни управлени йола станокаш. Укх шин шера СССР Госснабо 100-нел совгIа ЧПУ станок лургья аьнад тхона. ХIанзза а кийчбе беза цар тIа болх бергбола специалисташ. Заводе лаьрххIа курсаш я хьаеллаш. ЧПУ станокашца болх беча предприятешка Iомабала нах бахийтаб.

Корр. Юххьанца вай къамаьл доладуш Iа аьлар болхлой материальни безам, социально-бытовой хьал тоадар производства эффективность лакхъяра керттерчарех цаI да. Цу даькъе «Красный молот» заводе кIезига хIама даьдац, яхаш. дувц. Хаьдда даьр фуд?

Г. М. Мусалимов. [illegible]

[illegible] ду болхлой [illegible] кхача дикагIа хилайтара. Дийнахь-буе 1,5 — 2 тонн маьхк еш пекарни я заводе.

Кхачан проблема кхачашъяра оаха тхоай балансе хьанийцай «Гетъдтен» яха совхоз. Керда ферма хьалъяра, доахана доакъар эцара, совхоза кхыча гIулакхашта оаха хьожадаьд миллион сом. [illegible] совхозера [illegible] шура кхоачаргья. [illegible] заводо продукташца [illegible] ергья.

Ерригача республике а санна, тха болхлошта а яц кхачамхилал фусамаш. Тоъаш яц кирпишкаш, шифер, асфальт. Цудухьа цига оаха хьалъю кирпишкий завод, шера 8—19 миллион кирпишк, кхыйола материалаш арахецаргйолаш.

Корр: «Красный молот» производственни объединене перспективах дош алал.

Г. М. Мусалимов. Перспективаш геттара йоккхий я. Доккхий дараш ца а дувцаш, цхьа цифра йоалаергья аз. 1989 шера 18103 эзар сом пайда баьча, метта укх шера 25 миллион сом пайда бергба оаха. Иштта пайда бара эша таронаш йолаш я.

Интервью йийцар тха спецкорр. А. САДУЛАЕВ.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕШ

«Чечингтрикотажбыт» производственни объединени вIашагIъелла шийт-кхойтта шу мара дац. Цхьабакъда, цу юкъа цун коллективо республике бахача наьха хьашташ кхоачашдара дукха гIулакхаш даьд. Уккхаза хьаду кхалнаьха пазата барзкъаш, берий костюмаш, свитераш, жакеташ наха чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши я. Грознерча а юрташкарча а цунна чуйоагIача цехашка, филиалашка къахьегаш 550 гаргга саг кхалнах ба. Къахьегама ресурсех бизза пайда ийбара даькъе тIагIертта къовсам а лоаттабеш, тIа-тIа дукхагIа хьаеллаш латт цар таип-тайпара барзкъаш ду цехаш.

Объединене коллектив толаница лоархIаяьй шийтталагIча пятилетка дийлагIча шера планах. ДIадахача шера планагIа лаьрхIачул совгIа итташ эзараш сом пайда баьб цо паччахьалкхенна. Цу масало къаьгга хьахьокх объединене коллективо къахьегаме дика мулаш дсахаш хилар.

Шергара шерага ший производственни хьокхамаш дикагIа хулийташ хьабоагIа объединене болхлой. Цун керттердар да цар шоай хьинар кхо ца деш къа а хьегаш, хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдар, болхлойн специалистийн къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхар. Цехашка болх беш я хIанзарча хано дIа малеххара йола керда техника. Цар тIа къахьегаш ба шоай балхах тIехдика кхеташ бола говзанчаш.

— Тха производство керттерча даькъе екъалуш я шин даькъана, — аьлар механика Самбиев Мохьмада. Цкъара объединене болхлоша трикотажни кIадаш хьаду, йоккха говзал а хьинар а эшаш гIулакх да из. ХIана аьлча, хьадеш дола кIадаш дика хиларга хьежжа мара хилац цунах хьадеш дола барзкъаш. Цудухьа шоаш хьаеш йола трикотаж тIа-тIа дикагIа хилийтара тIагIертта къовсам лоаттабу цар. Цу лостамагIа дикана а йоал.

Цу даькъе къаьстта дика къа а хьегаш, башха-дика производственни толамаш доахаш бола болхлой кIезига бац объединене. Трикотаж хьаераш керттерча даькъе кхалнах ба, — аьлар Мохьмада. ХIаьта техникана доаггIача хьисапе доалдеш, даим из дикача хьала тIа хулийташ ба тха механикаш. Цар ханханнахьа ремонт ю станокашта, хувца еза оатхалаш хувц. Долче, уж болх ца беш сена хьовзам хилац производстве.

Ший декхараш даим цIена кхоачашдерех ва механик Митюшев Николай. Цо Iалаьмате дика доалду вай мехка хьаьача а иштта Японера ийца снача а станокашта. Вай мехка хьаьча станокаша доазол арахьара хьаенарел эшашагIа болх бергбоацаш гIулакх вIаштIехь даьккхад цо цехашка. Цун балха тIа керттердар да ше доалдеча машинаша мишта болх бу хьожаш хаддаза тIахьожам лоаттабар. Царех моллагIъяр йоххалца, яхаш сатийна Iечарех вац из. — яхаш дувц Мохьмада. Дукхача хана дениз ше цу производстве болх беш хиларах тарра, цунна дикка хьалха хов талха йолаенна оатхал малагIа я. Долче, из кагъяларга а ца хьежаш, хьалхагIе а оарцагIваьнна лох цо из санна йола оатхал, тIаккха хувц.

Производства шоллагIдола керттера лакъа да хIамаш тегар. Мел дика говзанча вале а воча кIадаех хьадулургдац хоза тийга, товш дола барзкъа. Цунца цхьана белгалдаккха дезаш цхьаькха а да. Мел хоза а дика а хьадаь барзкъаш дале-а, модагIа деце доагIача хьисапе дIадолхац уж, къаьстта кхалнаьха дараш. Долче, уккхаза эш керда, куцехьа бола ло баккха ховш бола говзанчаш.

— Иштта бараш бий шун? — аьнна хьаьттача, объединене болхлочо Ахмедова Асета аьлар:

— Тха модельераша кийчъяьча цхьайолча моделех тийгача барзкъашта Москверча ВДНХ совгIаташ деннад. Цул совгIа дукха ха йоаццаш Сире паччахьалкхе йолча хинначу Советски выставке белгалъяьхар тха цхьайола моделаш.

— Малаш ба цар автораш? — аьнна хаттар дича, Асета жоп делар:

— Антипина Татьяна я, — аьнна.

Цхьабакъда, уккхаза кIезига бац из санна керда моделаш хьаеш бола модельераш. Иштточарех я дукхача хана дениз из болх беш хьайоагIаш йола Даудова Тамара а, цеха смении мастер йола Закаян Татьяна а, кхы дукхха бараш а. Цар хьаьача нердача моделех дола барзкъаш Iалаьмате дика дIаэц бахача наха.

Цар хьашташ дизза кхоачашдара Грозне болх беш я «Снежинка», «Пушинка», «Ромашка», «Элегант» яха а кхыйола а ательеш. Иштта юрташка а я объединене ательеш. Царна юкъе а эггара дикагIча лоархIачарех я Ачхой-Мартанера, Наьсарера цехаш, — йоах Ахмедова Асета. Даим яхье хьалха латташ хьайоагIа цар коллективаш.

Белгалдаккха деза. Албогачиев Тархана кулгалдеча Наьсарерча цеха коллективо ший шера задани ханал дикка хьалха кхоачашъяьлга. Цунах къахьегама толамех лаьца Асета аьлар:

— Каст-каста модельераши мастераши вIашагIа а бетталуш дувц шоаш доахача производственни толамех. Цига керттера теркам тIабохийт кердача моделех яьча хIамашта. Цу даькъе массаза кхыча коллективашта хьокхам телаш хул Наьсарера говзанчаш. ТIадийхача хоза товш, дика маха баьккха хул, цига даь барзкъаш. Мичча тайпара яь а, план кхоачашъе гIертарех бац цига къахьегаш бола хIамаш тега говзанчаш. Цар хаддаза къовсам лоаттабу шоаш хьадеш дола барзкъаш дикеи тIехдикеи мара ца хилийтара. Цу даькъе дика кайоалаш бола болхлой кIезига бац тхо долча, — йоах мастера Албогачиева Любас.

Иштта хьинаре къахьегаш, шоай декхараш массаза а цIена кхоачашдеш хиларца белгалъяьнна йола коллективаш я Сунженски, Малгобекски, Гудермесски районашка.

Укх тIеххьарча шерашка къаьстта дика производственни толамаш доахаш хьабоагIарех ба объединене болхлой. Цун керттердар да уж шоаш производства дий а лоархIаш, шоай коллектива сий лакхалоаттадара тIехьа хьинар кхо ца деш бар къахьегар. Виззача хозрасчетагIа уж къахьега бола-балар. Цунца дувзаденна дукха хувцаделар коллективе. ЦIенденна дIадаьлар приискаш ела, планаш лахъеш моттигаш [illegible]. ДукхагIйолча хана [illegible] леладйора яхь а.

ХIанз объединене коллективо доаха къахьегама [illegible] ламаш дукха а [illegible] хьалхарчул. ХIана [illegible] та? Цу даькъе Самбиев аьлар:

— Хьалха [illegible] рашка [illegible] болх [illegible] механик [illegible] ла алапи цхьан [illegible] хьежжа мара [illegible] ла, арахеца продукци тоагIа хилийтара.

I. АХМАДОВ

ГАЗЕТ ДЕШАРАША УЙЛАШ Ю, ДАГАБУВЛ, ХЬЕХАР ДУ

Лаьттанна доал эш

. Эггара хьалха шоай ваха-га никъ хоржача хана Iома-ьаьча халача профессех ца къасташ, мел хьалонаш ду-хьала йийнаяр аьнна дог ца эккхаш цун мутIахьа болаш хьабоагIача къаьнагIа болча аграриикех саг ва Наьсарер-ча АПО председатель Газ-диев Японца Ахьмад. Казах-стана целинии лаьтташкара хьаболабеннаб цун никъ. Из тешамегIа дIабахьар ду хьа агрономически говзал Iомаеш институт а, хIаьта цул тIехьагIа аспирантура а яьккхай цо.

Перестройко керда декха-раш хьалхашка увттаду ахархошта. МалагIа никъ ба уж кхоачашдара наьсар-хоша хьалаьцар. Мел теша-ме я юртбоахаме цар еча эргалоний кIийле? Цунна а хIаьта тха корреспондента шийга лаьча цу тайпарча кхыча хаттараштa а жоп луш Ахьмада дийцар.

Сталински а брежневски а ханашка юртбоахама миссел хало а Iоткъам а хинна отрасль хьалаха хала я вай мехка. Цига миссел ахьаккха хоадам боацаш ке-гар баьлла экономика кхуврч лаха атта хургдац. Цу кега-ро йита кIоаргало еций хIанз вайна хьалдала ца могар? ВIалла доакъар дIа а ца луш бетта етт саина долаш хьадоагIа Наьсарера лаьт-таш а. Царгара хьайоаккха «шура» дукхагIа хилийта тIерташ пахаддаш йийтта ритратни «дохьажа» молха-гIа эргабаьккхаб цар бос а органически структура а. Лоацца аьлча, низа кIаьд-денна, Iукал кIезига дIа-кхачаш леладаь лаьтташ кхаьчад перестройкага. Цар таганкха. паона тIабоссаш латта экологически кхерам дIабувца, латкъа йиш йола хилал а яцар вай ювцараш. Из массанена а ховш да, къаьстта ахархошта.

«Цхьа хана вай айла тIа а хургда цIей» оалар со зIа-мага волча хана. Юртбоаха-ме хила доладеннача цу [illegible] тIерт [illegible] доккхал а [illegible] хьалъекхьа [illegible] а правительстваш а [illegible] бола хIара [illegible] тIара хьал а хоал.

ДIабахьа могарддий тхо-[illegible] тройкю хьахьекхача [illegible] керда никъ? Бо-хьалургба, таронаш а тоъа-ла йолаш я. Лаьтташ а цу аз ювцача «жожагIатех» кIалхардаьннад, еррига эко-логически таIазара къизал котъяллалехьа.

Цудухьа перестроечни процесс йолаялча хана дена низ бола доладеннад уж, дикка айбеннаб оаха царна деча Iункала боарам а техно-логи а. Цу массарел а пай-данегIа да ха дIа ме йода дукхагIа бокъонца болча дай доалахьа кхоачаш уж латтилга. Арендо а подрядо а йоагIаш йола моттиг дIа-лоацаш латт хьайбай боаха ме а кхашка а. ХIара шера дукха хул тха районе лаьт-тан доал миша де деза а цунгара пайда миша эца беза а, яхача урокашка ахархой - арендатораш. Цу тIа, (из белгал ца даькхача дарг а дац), царна дIалуш дола лаьтташ эггара асала-гIа йолча моттигашкара лох боахамий кулгалхоша. Нийса деце а из «лазар» ца-рех доаллаш да хIанз а.

Масала, вай сибарегIара цIадаьхкача денз, юкхе ул-лача трикотажни фабрико а гонахьа бахача Iаха а нув-хаш дIанхувсаш, хIаьта ши-га дIайийнача хьажкIех ба-хача наьха хьайбаша юхкаш мара ца юташ хьадснад хIанзалца аз дувца 50-гек-тар хула ихa. ХIанз дIада-хача шера гурахьа цхьан арендатора дIаделар из «Па-рановский» совхозо. Из вар цу совхозе эггара къаьнагIа болча ахархоех вола комму-нист Абадиев Осман. Гуйра-на цу ихай тIара совхоза складашка дIайихьача хьаж-кIех хIанз а цецбувл совхо-за кулгалхой. ДIаоза мамог-та хьажкIаш елар хьалхагIа да воацаш иллача цу лаьт-то. «Думи» мо долча лаьт-ташка цхьаболча совхоза звеньевойшта а ца кхелу хьувкъам кхебир Османа — хIара гектара тIара 50 цент-нер томараштIехь хьажкIаш чуйийцар цо.

Цецвоаккхаш да дIадаха-ча шера эггара хьалха арендии хьисапе къахьега йолаенача Озиев Сайпудди-на кулгалдеча тракторни бригадо кхедаь хьувкъамаш а. Договорах 2500 тонн ма-ра яла ца езача, 3500 тонн шекара свекла, кхыйолча культурай боагIачул дукха совгIа хьувкъам дIабелар IаьдаIа. Дехкебаьннабац совхоза кулгалхой 25 шера ха а йилла 1500 гектар лаьтта цу бригада арендах дIадалара.

Дукха ба района совхо-зашка-м цу тайпара арендай энтузиасташ. «Маяк» яхача совхозера, Евлоев Хьусен, «Экажевский» совхозера Гайтов Татархан, «40 лет Октября» яхача совхозера Евкуров Лахан, совхоз-тех-никумера Даурбеков Умат-гири, дукха кхыбола лаьт-тан керда дай.

Из я, сога хьаттача, хьа-хулаш йоагIа тха ког гIор-та нерттера моттиг. Пере-стройка шерашка хала хин-наяле а хьалха хиннач дикагIа дегIаеннай юртбоаха-ма экономика.

. Укх пятилетка 4 шу чакх-даларца хьоа ца йинча яргьяц цу юкъа оаха баьча берригача балха лоацца итогаш а. 11-ча пятилетка юкъера лаьрхIача хIара ше-ра баьча пайданга диллача укх тайпара да тха хIанзар-ча пятилетка сурт. Валовой продукце боарам (ахчанга диллача) 4867 эзар сома айбенниб (вешта аьлча — 40 процент гаргга), къахье-гама овсарле лакхъеннай 28 процент, баь пайда дIанхаьчаб — 1187 эзар со-мага (11-ча пятилетке 2,2 млн. сома маьха даь зе да-гадехача дикка гIа баьн-кхаб оаха).

ХIанз хьахиннача керда-ча шеро а нонагIо керда эргалонаш юкъе хьоргья тха юртбоахама производст-вана. Цу тайпара декхараш оаха тхоашта хьалхашка увттаду, хIаьта уж кхоа-чаш дара низ, хьинар кхо а дергдац. Иштта накъа баха лаьрхIад наьсархоша 1990 шера хургйолча парте XXVIII съезда.

ДОГ РАЬЗА А ДОЛАШ

Байнача ботта шун га-зета тIа кепатехар «Орг-комитето новкъостал дех» яха хоам. Из Io-бийшача аз Нохч-ГIал-гIай социальни гIулакх дара Министерства пен-сеш хьожадаран хьа-теларан йолча Центра адресагIа письмо да-хьийтар декабрь бетта сайна хьадоагIа пенси (132 сом), дерригa а НГIАССР Жилсоцбанка № 100700110 яхача сче-та тIа дIехьожде, аьн-на. Из Iаяха дукха хIа-ма деце а, амма, гIалгIай автономи меттаоттаяра кIезиг-дукха дихьа а, сай декъа юкъедахьа безам бар са.

Сона дег тIара лоа ГIалгIай автономи юха-меттаоттаяра йолча Орг-комитета гIулакхаш ди-кагIа лелар, цун аьттув балар. Аз ях оргкомите-та членашка: «КIаьд а ца луш, юха а ца доа-лаш чакхдаккхалаш дер-ригача халкъо шоашта тIадилла декхар. Халкъ бахьан лайна хало цIак-кха а йоргьяц шоана!».

Баркал ала безам ба из хоам кепатехача «Сер-дало» газета коллектива а.

С. ДИДИГОВ,
пенсионер.

Мичай нийсхо?

«Къаьстта теркам тIабахийта беза бераштa, къе хьал долча дезалашта, къабеннача наха эша изделеш арахе-цара. ХьатIадоагIача шера денз халкъа эша товараш профильни йоацача предприятеша арахецаргйолаш мас-се а тайпара организаторски политически болх бе, ала-пе фондал кIезигагIа хургдоацаш хIара къахьегама кол-лективо уж арахецилга Iалашде».

.(*КПСС XXVIII съезда кийчо яра республика пар-тийни комитеташи организацешеи деча гIулакхий программа тIара).

Из лакхехьа аьннар «Си-луэт» яхача производствен-ни объединене дукха эзараш нах болча коллектива гIула-кхий программа я ала ме-гаргда. Объединене духхьа-лара декхар да бераштен хаяхача нахан эша товараш арахецилга. Мишта кхоачаш-лу из декхар объединене болхлошна? Ше мадарра аьл-ча, сайна безаме а хеташ во кхоачашлац оалалургда со-га. Бакъда, карагIдаьннач кхоачамбаь Iе дагадац тхо, хIана аьлча, карагIдаьнна-чох кхоачамбар тIехьависар да.

Тха «Силуэт» объединене коллективо укх шера 25 миллион сома маьха халкъа эша продукци арахепа лерхI. Из дара низ а таронаш а я. Бакъда, хозрасчета тIа дов-лар бахьан долаш финансо-ви хьал дика дац тха. Из ис-тори гаьннара хьадоагIаш да. Цох дийцар масее а боара-машка НГIАССР правитель-ствагара денз союзни лоар-хIама Iаьдала лакхерча эше-лонашка кхаччалца. Массехк шу хьалха республике эгга-ра хьалхалаттарех хиннача тха объединенех хьатехар еха хинна прядильно-ткацки объединени. Цхьанна закона-гIеи IаьдалагIеи доацаш «Силуэт» объединенена Io-тIадиллар 10 миллион сомал совгIа дола декхар. Мел дий-цача а хIама хилаизар. Предприяте болх бара цунна эш боалача пайдах хьаху-лаш йола средстваш. Бер-рига боала пайда дIабола декхараш дIатакххарга, пене-га, гIод танхарга. Хьалха лаьтта коллектив тIехь-тIе-хьа финансови халача хьал тIа отт. Цо новкъарло ю тхона социальни кхохкам дIабаккхара. Масала, чIоагIа низткъала да объединене болхлой квартирашца Iалаш-бар. Тхоай болхлошта чуба-ха цIеноп хьалде низ бац тха, хьатIабоагIа пайда кIе-зига хилар бахьан долаш, хIаьта банко ший декхар дIадоаккх.

Тха объединене болх бе-ча нахах дукха а дукхагIба-раш кхалнах ба. Царех дук-хакенашта тоъац дешадаха ха кхачанза долча берий учреж-денешка моттигаш. ХIаьта тхоай чотагIа уж хьалъе низ кхачац тха. Цун бахьан лакхехьа хьоадир. Финансо-ви хьал хала хиларагIа из проблема кхоачашъе ха ду-кха эш. Из иштта дале а, объединене партийни проф-союзни организацеш, кул-галхой кулгаш Io а хийца, Iеш бац, йиш мел яр ду кол-лектива социально-бытовой хьал тоадара. Масала, оаха тIагIертта хьадех Грознески горисполкомагара тха болх-лой бераш городской берий бешамашка дIатIанйдела. Объединене коа я болхлой столови. Кхалнахага дохка дефицитни товараш продук-ташн хилийтара заказий ис-тол да оттадаь. Болх беш ба гIонна бола боахам. Хьал-ха дIадахача шерашка а санна, дIаяхача гурахьа болхлошка ехкар коартолаш, хохаш, кхыйола юрта боаха-ма продукци.

Бакъда, из дерригa форда чура тIадам санна хIама ма-ра дац коллективана де де-заш юхедисачох. Цудухьа тхоай берригача болхлой — кхалнаьха цIерагIа тхо кхайк областной партийни органи-зацеген НГIАССР правитель-стваген нийсхо меттаоттаяр, наьха декхар тхона тIера дIадаккхар, тхоай къахьега-мах хьахинначох тхога пайда эцийтар дехаш.

Т. ТАСУЕВА,
«Силуэт» объединене парторганизаце секрета-ра заместитель.

Сона бакъахьа хет

Бокхха теркам тIабохий-таш йийшар аз «СССР гражданаш пенсеца Iалаш-бар» яхача Закона проект. Цхьан оагIорахьара геттара а лоха пенсеши вокх оагIо-рахьара товараштa, продук-ташта тIадетталу маьхаши дIахо ла йиш йолаш хIама дац. Цудухьа эггара лохагIа-дар 70 сом а долаш, пенсеш айдара йола Закона проект оаха раьза а долаш тIаийц-цар. Цу гIулакха 6 милли-ард сом совгIа эшаргда пач-чахьалкхенна кхы тIа а. Цхьабакъда, сона хетачох, хьаIайна социальни эконо-мически проблемаш реалис-тични къестаяра хьалхара гIа мара бац из. Цун тIех-хьа арахеца деза кхыдола а законаш. ХIана аьлча, вай Iалаьмате дукха ба, лакхера дешар а дийша, 80 сом сов-гIа мара пенси ца кхдеш бо-ла квалифицированни къа-хьегама пенсионераш а. Из тоъац цамогаш волча пенсио-нера. Ийе еза медикамен-таш, дарбан препараташ. Ца-рех дукхагIчар йолаш йолча льготех пайда кхбац. Цуду-хьа паччахьалкхенгара, об-щественни организацешкара, пенсе бахалехьа цар къа-хьийгача предприятешкара снхха гIо-новкъостал эшаш нах ба уж.

Цу даькъе цхьа предложе-ни юкъелхьа безам бар са, этапегIа пенсеш лакхдара йолча пункте: «1990 шу чакхдалалехьа хьожалда 80 сомал тIех пенсеш ца кхде-ча наха из лакхдара дешага, 10 шера а кхы хьалха а пенсеш хьожадаьрашта 10 процент тIа а тохаш». Цу тайпара чIатохар деш аз лаьрхIар тIеххьарча шераш-ка хьахинна инфляционни процессаш наха хоатташ дола товараш кIезигдалар, маьхаш чIоагIа лакхденна хилар, къаьстта рынкашка. Цул совгIа, бакъахьа хург-дар 80 сомал тIех пенсеш ца кхдераштa медикаменташ ах маьхагIа йохкилга вIаштIехь-даьккхача.

Пенсех долча Закона про-ект ювцаш дукха предложе-неш тел, къахьийга моллагIа а пхи шу хьа а йийда, пен-сеш хьожаде деза, яхаш. Аз хьаллоац уж предложе-неш. ХIана аьлча, каст-кас-та нийслуш хIама да пенсе ваха хьатIакхаьчар кIезн-гагIа алапи телача балха хьожавелга. Цу тIа, пенсе ваха везача тIеххьарча 5 — 10 шера саг цамогаш хинпа е кхыдола бахьан нийсден-па болх ца беш юкъ хила а тарлу.

Н. ОЛИМПИЕВ,
тIемеи къахьегамеи ве-теран, пенсионер.

ХIана дIакъовл мастерской?

Хьамсара редакци! Нохч-ГIалгIайчен столице цаI ма-ра яц Грознерча Централь-ни рынкера точильни ма-стерской. ХIара дийнахьа бIаьш бола городе баха нах боагIа укхаза шоай урсаш, кIордарч дагараш, херхаш, кхыйола бытовой техника иръяйта. Цул совгIа, хIара дийнахьа дукха нах хул укхаза из гIулакх дахьаш баьхка республикерча тайп-тайпарча районашкара а. Царна массанена а чIоагIа бохам а боалаш новкъа хин-над цаI мара йоаца из ма-стерской [illegible]

Лорае бIарий гаьнаш

МоастагIашта магаэзар халкъий доттагIал дохаде

ме хила долаченнача цу ча шера эттара хилахь
«цIей» мах хьалбала гIерт арендин хьисапе къахьега
тахана Оаха цох доккхал а йолаенначва Оцнев Сайнудди-
лу, хIаьта цу хьакъехьа ра кулгалдеча тракторин
партее а правительствае а бригадо кхедаь хьувкъамаш
тхан боаккхаш бола хIара а. Договорах 2500 тонн ма-
гIа дег тIара хьал а лоац. ра ала ца езача, 3500 тонн
ДIабахьа могаргдий тхо- шекара свекла, кхыйолча
на перестройка хьахьекхача культурай боагIачул дукха
[illegible] сонгIа хьувкъам дIабелар

ваца. Цу тайпара декхараш
оаха тхоашта хьалхашка
уттаду, хIаьта уж кхоа-
чаш дара йиш хьинар кхо а
дергдац. Иштта накъа баха
лаьрхIад наьсархоша 1990
шера хургйолча парте
XXVIII съезда.

дац. Цудухьа эттара лохаш
дар 70 сом а долаш, пенсеш
айдара йола Закона проект
оаха раьза а долаш тIайп-
цар. Цу гIулакха 6 милли-
ард сом совгIа эшаргда пач-
чахьалкхенна кхы тIа я.
Цхьабакъда, сона хетачох,
хьаIайна социальни эконо-
мическим проблемаш реалис-

тоьац цамогаш волча пенсио-
нера. Ийе еза медикамен-
таш, дарбан препаратиш. Ца-
рех дукхагIчар йолаш йолча
льготех пайда нiбац. Цуду-
хьа паччахьалкхенгара, об-
щественни организацешкара,
пенсе бахалехьа цар къа-
хьийгача предприятешкара

10 шера а кхы хьалха а
пенсеш хьожадаьрашта 10
процент тIа а тохашь. Цу
тайпара тIатохар деш аз
лаьрхIар тIеххьарча шераш-
ка хьахиииа инфляционни
процессаш наха хоатташ
дола топараш кIезиглалар.
маьхаш чIоагIа лакхдениа
хилар, къаьстта рынкашка.

наха ха хьатIакхаьчар кIези-
гагIа алапи телача баха
хьожавелга. Цу тIа пенсе
ваха везача тIеххьарча 5 —
10 шера сагI цамогаш хиина
е кхыдола бахьан нийсден-
на болх ца беш юкъ хила а
тарлу.

Н. ОЛИМПИЕВ
[illegible]
[illegible]

Лорае бIарий гаьнаш

Боккха лоархIам болаш ба «Москва-Баку» яха трасса. Дийнахьеи-буси Iалаьмате дукха транспорт дIа-хьа чакхйоал цу трасса тIа гIолла. Нийслу укхаза доазол дехьарча мехкашкара транспорт а. Наькъ тIа дехьа а сехьа а Iоехкай кафеш, хий мала, сацаIа моттигаш. Дика а хоза а гIулакх да из. Цига гIолла тIехвоала моллагIа а хьаьша раьза хургволчча тайпара вIаштIехьдаьккхад деррига а. ТIаккха мел хоза хетийт наькъ дехьеи-сехьеи IоегIача тайп-тайпарча гаьнаша: комараша, михаша, бIараша.

Ахкан замалахьа хийла сагI бIаргаго йиш я царна кIала вагIаш, салоIаш. Балха тIа гIолла каст-кастта нийслу со цу наькъ тIа. Аз зийнад, ахка гаьна даьлча бIарий гаьнаш тIара бIараш доахаш итташ-итташ нах хул. Царна юкъе дукхагIдараш бераш да, иштта кIезига нийслац истий а. Цар кагъю гаьнаш, легаду гIаш, хьалдуэ шоай галеш кхачанза долча баьццарча бIарех. Уж нах хиннача моттигашка шоллагIча дийнахьа хьо хьежача, астагIча Темара эскар чакхдаьлча санна хеталу.

Тайп-тайпара нийрча сурташ бIаргаго йиш я цу наькъ тIа. Цкъаза гу хьона, бIараш тIадоахка га кагье гIерташ Iоуввзаеш, хьалъуввзаеш воалла кIаьнк. Нийрча гIулакх да из. Уж бIараш дахьаш бераш цIакхаьчача дасинанаси алац-хьогI царга: фу леладу оаш, мичахьара дахь оаша бIараш? Уж дIадийнача, хьалкхедаьча наха бохам а беш дахьача кхачанза долча цу бIарий ма во чам хургба-кх...

Ер наьхат газето кепатохаш хуле, са безам бар газетага гIолла цу гIулакхах дог лазаш бола нах оарцагIбаха. ВIашагI а кхийтта, воашта фу дулу хьажа вай.

С. УЖАХОВ,
г. Назрань.

Укх сурта тIа шоана гуш бараш шоай гIулакх дика довзаш, денал долаш, моллагIча а хана шоай декхар цIенен диззан кхоачашде кийчча бола нах ба. Цар болх бу газоспасательни даькъа шоллагIча отряде. Цун командир ва Воронов Олег. Из коллектив 24 сагах латт.

ХIара дийнахьа УГ-2 яха прибор бе а елле, шоаш гIулакх деча территорена го боакх цар, тайп-тайпарча моттигашка загазованность боарамал тIех йий хьож, газохкерамзлен балхаш нийсса леладой хьеж, тIахьожам лоаттабу цун бокъонаш телха ца йитара. Иштта отрядо дIадоаккх загазованни моттиге аварех хиннар. ХIаьта цун керттера гIулакх да, аварешн отравленешн хиннача наха сихха новкъостал дар, уж кIалхара бахар.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) шоллагIча отряда командир О. Воронов, боецаш В. Старгнев, С. Еремсев, отделене командир А. Бургиев.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

ЭЗДЕЛАГАРА ДIАДОЛАДАЛА ДЕЗА

Эздел — дикача гIулакхий хьост. Аьхкан дIайхача дийнахьа шийлача хьастара хий чIоагIа чам болаш хул хьоргвеннача сага. Цу тайппара, чам болаш да эзделаца дувзаденна сагах доахка гIулакхаш, цунна тIадувха барзкъа, кога-гIирс. ХIаране ший таронга хьежжа леладу дувхар. ХIама дац из боккха мах боацаш хиннадар, аьнна, нагахьа санна цIенен товши дале. Иштта товш хила деза сага юхь-сибат а. Халахете а, хIанз дукха нийслу кертах йоккхий мосаш Iочуядаш коча качмаш дийла лела кагий нах. Сога хьаттача, товш гIулакх дац из. Даьшен новношен эзделах лаьца шоай дезалашца дукхагIа къамаьлаш доре, цхьан хана вайнаьха эзделах даьхкача хIамаех дувцаре, уж дагадохийтаре иштта пеларгбацар цхьабола кагий нах.

Цу даькъе кагийча наха дика хьехам хургба, аьнна хет сона дукха ха йоаццаш «Сердало» газето дIайолаяь «Даьй хоза гIулакхаш, дика оамалаш» яхача кердача рубрикана кIал кепаетта материалаш, цул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай телевидене дIайихьа «Эздел» яха передача. ЧIоагIа лоархIам болаш дар цу Iалаьмате дезача дешах наьна меттала дувцар. Халахет, цу тайпара передачаш геттара а кIезига араювлаш хилар. Эзделах лаьца дукхагIа дувца а эздий нах хьалкхебара ший доккха дакъа юкъедахьа а йиш йолаш да наьна меттала арадуала «Сердало» яха газет а. Дика гIулакх да газето дIадоладаьр. ЧIоагIа ловра кердача шера из тема газета керттерчарна юкъе хилар, эзделах лаьца дукхагIа а дувцаш.

Вайнаьха культура, хоза традицеши оамалаши вай меттаоттае доахке, эзделагара дIадоладала деза.

З. АЛЬТЕМИРОВ,
Малгобекски района
Юкъера Ачалкхе.

МоастагIашта маганзар халкъий доттагIал дохаде

ГIалгIай къам массе а хана эрсашца, кхыча къамашца доттагIал леладеш хиннад. Из доттагIал къаьстта чIоагIденнад Октябрьски революци яьнначул тIехьагIа. Граждански тIом хинна шераш чIоагIа хала дар. Керда Iаьдал мишта хургда ховш дацар цхьадола къамаш. Деникина викалаша харцахьа кхетадора Кавказера къамаш; большевикаш во нах ба, уж хIалакбе беза яхаш. Цу халача хана, Ленина вайта большевик Серго Орджоникидзе гIалгIашта хьехам луш вар. Из дукха везар гIалгIашта.

Дена хьаэттар 1919 шу. Цу шера, февраль бетта, массанахьара а тIатаIаш бар моастагIий. ГIалгIай болча а баьхкар Деникина викалаш.

— Бурув (г. Орджоникидзе) тха эскаро тахан хьалаьцай, — йоахар эпсара. — Большевикаш баха моттиг йоацаш кIалбисаб. Тхо шун доттагIий да. Деникина бIуца дикагIйолча цIихезача дивизе командира инарала Ляхове сона тIадиллад шуга дIакхайкаде: шоай лаьтта гIолла, духьале ца еш, тхо тIех а даийта, шун юрташта оаха зе дергдац, хIаьта большевикаш лувца тхона гIо а де.

— Цхьа ког лайза тха лаьтта гIолла тIехдаргдац шоI — яхаш цIогIарч детта баьлар гулбеннараш. ШоллагIча дийнахьа деникинцашна болабаьча тIема майра духIалбаьлар гIалгIай. Латар майра дале а, герз кIезига дар, дукхагIа эшар патронаш. Царна патронаш тIакхухIаш, цар човнаш ехкаш хиннай 20 шу мара даланза йола гIалгIай йоI Долгиева Кхоази. 1928 шера Ревсовето, Цеча эскара X шу дузаш, Сийлен грамота еннай цунна. Деникинцаша йоагайнир гIалгIай юрташ: Долакха-Юрт, ТIой-Юрт, Экажкъонгий-юрт, СурхотIе, кхыяраш а.

Паччахьа Iаьдало чувхабеш лийна гIалгIай, Советски Iаьдал бахьан долаш бала кийча бар. «Ленина викалий, большевикий, комиссара Орджоникидзе тховех бенна тешам ца боабе, тхоай доаш харц ца де, дов кийча да, тхо!» — йоахар гIалгIаша.

БIаьшерашка тIаьлатта Iазап тIера дIадаьлар, Болабелар гIалгIай Керда вахар кхолла. ХIара къаманга бокъо кхаьчар ший автономи хила. РСФСР ВЦИК-а декретагIа 1924 шера 7 июле хьаяьй ГIалгIай автономни область. Къамий бокъонаш цхьатарра хургйолаш хиннад Ленина оттадаь декреташ.

ДIахо йодача хана, наьха цIиймерга Сталина, къамий бокъонаш телхаяьй, хьаькъал мел дола сагI вийна дIаваьккхав, йохаьй къамий автономеш а. ГIалгIай автономни область дIаякхха аьнна хьайзав Сталин 1928 шера, гIалгIашка хоатташ хIама а доацаш. Цу гIулакха духхалбаьнна хиннаб гIалгIай большевикаш Зязиков Идриси Бузуркиев Соит-Iаьлен. Из бахьан долаш йисай гIалгIай автономи дIа ца йоаьккхаш, бакъда, Сталина оттабаьча наха цу большевикий вахар дохадаьд. Царех фу хиннад а хац, хIанз а тIехь.

ШозлагIа оарцагIваьннав Сталин 1934 шера гIалгIай автономи йохае. РСФСР ВЦИК-о оттадаьча декретагIа 15 январе 1934 шера вIашагIтехай нохчийи гIалгIайи автономеш. Шоашта кара хIама доацача хьакимаша, дезача тайпара оттадеш хиннад декрет, Сталина ловр кхоачашде гIерташ.

1944 шера февраль бетта, деррига боахамаш дIа а доахаш, Гаьнарча СибарегIа Iобахийтар гIалгIай. ДIаьлар цар юртамукъале а. Новкъа болхаш, Iокхаьчача моттигашка, лазарах, моцалах ахаш гIалгIай байна, дIабаьлар.

1956 шера КПСС XX съездо гучабаьккхаб цар лелабаь тийшаболх, къамашта бокъонаш еннай шоай баьхача юхацIабахка. Из лоархIаме хIама да, цхьабакъда, гIалгIай къаман бокъонаш тахан а хила еззача тайпара яц. ХьалхагIа хила дезар да, бокъо а йоацаш, дIабаьккхача боахамех доагIар хьадалар, Iазап лайнача наьха бокъо нийсъяр, байнача наьха сийле яр, иштта кхы дIахо а.

Укх шера 9—10 сентябре Грозне хилар гIалгIай халкъа шоллагIа съезд. Съезде дакъа лоацаш хилар со а. Цига даьча къамаьлий маIан дича, деррига а цхьан деша тIа соцаш дар. Бокъо йоацаш моастагIаша йохаяь автономи юхаметтаоттае, лхаш. Ленина яздаьча тайпара, хIара къаман бокъо я ший автономи хила, культура лакхъе, социалистически вахар тоаде.

ГIалгIай автономе чу хила йиш йолаш я хьалха хинна Галашкински район. Дукха пайда луш хиннай из. Оаха лаьттаи кIезига дале а, хьайбаш леладе моттигаш дукха я цига. Керттера Галашке а йолаш, хинна юрташ: МатхалтIе, ЛергабIене, Берашке, СомйоагIаче, Издиг, Мергасте, ДаьттагIа, кхыйола лоамашкара юрташ а. ХIанз цу юрташка бахаш нах бац. Уж моттигаш хьакараерзайнча, дукха хургдар духхи шурен, моди кхыйола юа хIамаши.

Т. ХАШИЕВ,
къахьегама ветеран.

[illegible]
[illegible]
Ше дукха [illegible]
редакцегара [illegible]
рынкера из мастерскаш [illegible]
кооператорашаш [illegible]
санна [illegible]
а декар кхоачаш [illegible]
гIулакх цхьан кога тIа [illegible]
кхара тхона [illegible]
дар. Бытовой тех [illegible]
йола вай городе цаI [illegible]
йоаца мастерской йоацаш
ма дита тхо.

З. БУЛГАКОВ, Л. ЗАГРЕБИНА, Б. ИДРИСОВ, И. ХУСЕНОВ, З. МОГУШКОВА, [illegible] дI. Верригаш а шийтта сагI ва кулгъяздаьраш.

Радиос болх барга хьеж тхо

Хьамсара редакци! Аз боарам боацаш чIоагIа дех хьогара, хIанз аз хьона тIалахьаш дола гIулакх къоастадара а из цхьан кога тIа даккхара а сона новкъостал дар. ЗIамига шу бер-бой хьалкхедеш ягIаш я со, тIа да а воацаш. «Радуга» яхача кинотеатре техничка йолаш къахьегаш а я со. Вокхагlвола кIаьнк укх шера цхьоалагIча классе деша вахав са. Тхо цIагIа долча хIана са а берий а самукъадоаккхар радио чу гIолла декхача ашараша, луча концерташа.

Цхьабакъда, ер кхоазагIа шу да тха цIагIара репродуктор болх беш йоаца. Шоана хьатIакоагIа [illegible] еха я, лхаш. Соиз кIорадаьд городской [illegible] заявкаш тела. Мел дукха уж тийина яле а, [illegible] на меттахьа доалаш дац са гIулакх. Дукха [illegible] перестройка, гласность, демократи лхаш. Со [illegible] бахача наха яц [illegible] уж, цу даькъе [illegible] полнеиал. [illegible] диоу[illegible] [illegible] бишан репродуктора [illegible] бу лхаш. [illegible] дIаэца. Тха [illegible] вьчна «ак» а алац цар. ХIанз [illegible] дувцаш [illegible] далац. Из [illegible] да ховш яц со. [illegible] чIоагIа дех [illegible] лошкара, цу даькъе [illegible] [illegible] да дар. Керда [illegible] тача [illegible] [illegible]

Д. ЦЕЧОЕВА.

«Баьццара болам» хьаллаца

Вайх хIаране хIалакдеш латта Iалам экологически катастрофах лорадара шийна могаш дола гIо-новкъостал ца дойя, тIехьаленна дита хIама доацаш дусаргда вай. Са безам бар цу хьакъехьа общественноста, предприятей, совхозийи колхозийи, кооперативай кулгалхой теркам цхьан хIаманна тIабахийта: материальни экономически кIийле йоаца моллагIа а болам пайда, низ боацаш хургба.

Зене йола биохимически завод вайна хьакачйолла гIертача ведомствай производах вай лорадеча, из е вож хьалъе езача завода проекта компетентни экспертиза яр вIаштIехьдаккхарал совгIа, Iилманхой юкъе а кхувлаш сагI ваха-лела среда цIенхаштта тахка таро луча боламах цаI ба Iилманхочо-физика Гойтемиров Рамзан Усмановича кулгалду «Баьццара болам». Ши шу да Р. Гойтемирова республика экологически проблемаш тохкаш болх бу. Соахка экологе хьакъехьа хиинача граждаиий митинге из хержар Гудермесски биохимическа завод хьалъяра деша общественни эксперт. Ший тохкамашца Iилманхочо чIоагIдир из гIишло хьалъе йиш йоацилга, соцае езилга. Из бакъвеш яр СССР Iилман академе енна отзыв а.

Цуица дувзаденна, кхы а кхаь кооператива (Грознески — «Дизайнер», «Баьццара Дуне», Гудермесски — «Эколог») председателашца барт а баь «Баьццара болам» тхоай йолча таронех хьаллаца лаьрхIар оаха. Республика общественностага, кооператорашка, предприятей кулгалхошка тхо кхайк, «Баьццара болама» шоай де йиш йола новкъостал дар дехаш. Из беркате гIулакх дIадоладара дика хургдар кооперативаши предприятеши шоай дегIаахара фонда тIера кхоккха процент цу болама счета дIатIаязйоре.

Счета № 100700502, Жилсоцбанка Нохч-ГIалгIай управлени, код МФО 281272.

Вай уйла йича бакъахьа я мел а мишта а ахча доаккхаргда-хьогI, яхача деша яь ца Iеш, из мел а мича а дIадохийтаргда. Вай вахар унахцIена хилийта доахке, къахетам бицболийтаргбац вай. Цу гIулакха вайна новкъостал дергда «Баьццарча боламо». Вай кхоане унахцIена а ираз долаш а хилийтара тIехьа кьовсам цхьана лоаттабе беза. Из дIадех вайгара халкъо, вай эздело.

А. АЛИЕВ,
«Рустам» яхача кооператива председатель.

Хувцамаш хилар лов сона

Яндиев Муса Назрановски районе вокзал сег ва. ГIалгIай къаман II-ча съезде из гIалгIай автономи меттаттаюра вIашагIъеллача комитета довзкъашхо хержар. Иштта, «Дашкъасте» яхача организацие балха юкъе дакъа лоцаш а ва из.

ХIанз Яндиев Муса РСФСР [illegible] депутаталла кандидат оттаваьв «Электронни стоммежень» завода коллективо.

Тха корреспондента Ж. Богатырева массехк хаттар дир М. Яндиевга.

— Муса, цIаьхха хиннад хьона хетаделарий хьона хье халкъа депутаталла кандидат оттавар.

— Завода коллектив йовзаш ва со. Тоъал ха,я сона царга нах бовза. ХIаьта а ссна хетацар, къаьстта тахан вай мехка латташ долча хьале, заводерча къахьегамхоша кхыча организаце къахьегаш волча сагагахьа цу тайпара бола оза-безам берге вьна.

— Тахан керттердар — Iадам хIалакдарца ювзаенна проблемаш, из меттаоттадар да. Фу де лерхIаш ва хьо, нагахьа санна хье халкъа депутаталла хорже?

— Йолаш я из проблема гIалгIай мехка. Дукхача хана дениз тесса беча балхо вохьаде диг вай Iалам: хьунаш, хиш, лоамаш, фо. Ха-а хоза кхом-хьурмат а деш вIаштIехьдаьлча, вай дар санна Iалам долаш моттиг дукха яц деррига дуьненахь букъа тIа.

Хьажал вай фу даьдI Масала Шолжа-гIалгIа доаллатуржа. Геттара а дика наха салоIам бе таро йолаш ата-гIе яр из доал доре. Цу хIамашта вай теркам тIаоза беза. Моттиета а ца деш, де деза из. Бюджета тарпнаш хIанз ухх сахьате во йолга хоза да вай. Цига да цу кхоачамбоацарий овлаш. Сона хетарох уж хьалаш тоаде [illegible] кооперативашка [illegible]. Цар хьинарца тайптайпара спортивни а унахцIено тоавара а комплексаш вIаш[illegible] яха езар Шолжа-гIалгIа. Уж сагота хургьяр Iалама зе ца хилийта. Тахан [illegible] вайна гонахьара Iалам массане юкъара а [illegible] а воа-[illegible]. Иштта хила йиш [illegible]. ХIара хьаттан [illegible] [illegible] дукха аьттув [illegible].

— Наха эгара къувлар а [illegible] а фуд аьнна [illegible] ва хьо?

— ГIалгIай къаман II-ча съезда [illegible] «Электронни [illegible]» завода болх[illegible] а [illegible] а, [illegible] [illegible] тIалгIай [illegible] а уч[illegible]

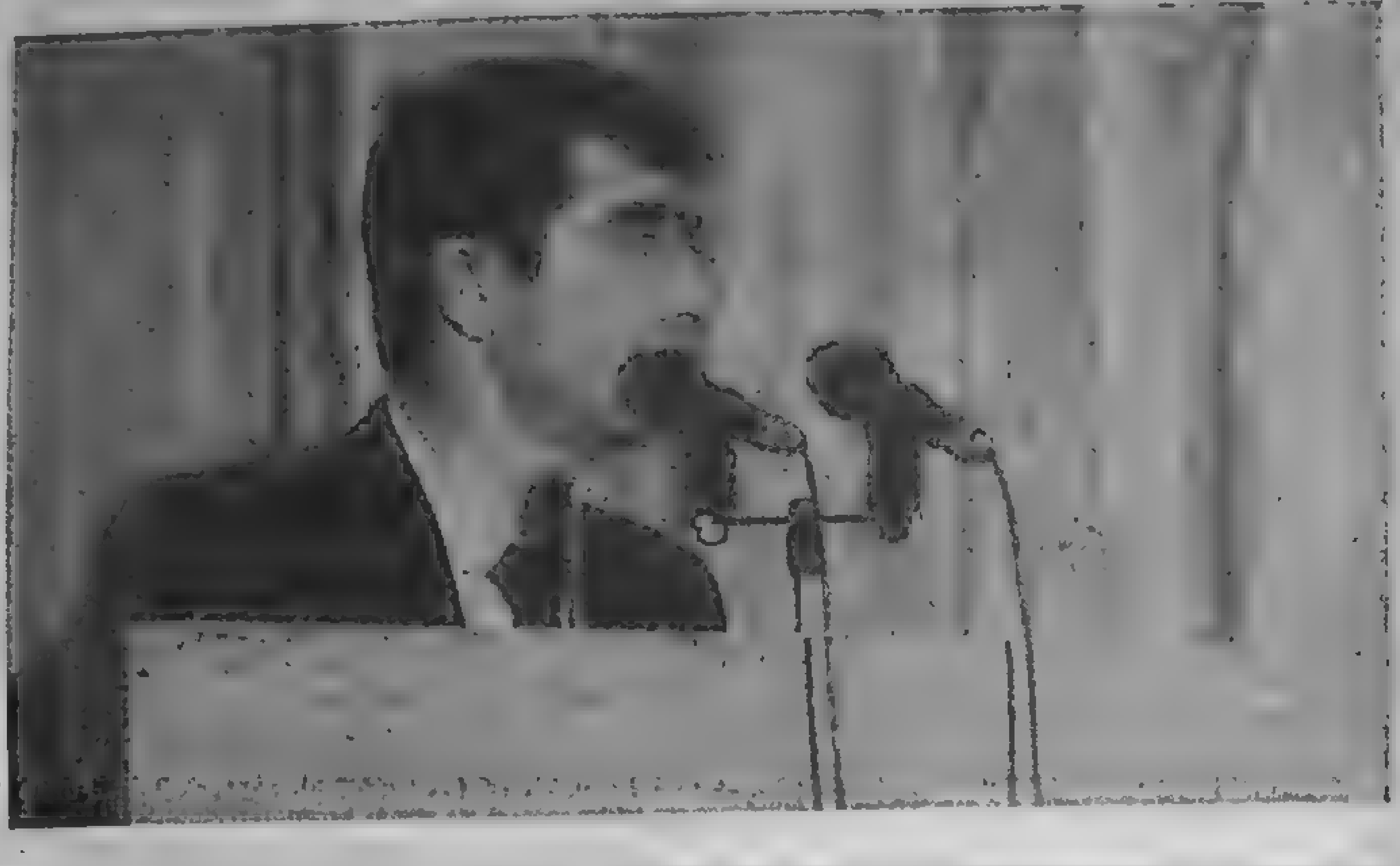

«Вайнах» яха общественно-культурни центр

ГIалгIайи нохчийи къаманий таханарча хьалага хьежача гуш да къаман белгалонаш вай йоаеш латтилга. Бицлуш ба мотт, дицлуш да Iаьдалаш. Вай республике баха вайнах а цу хьалашка кхаьча хилча, кхетаде хала дац кхычахьа бахачар гIулакхаш. Шоай культура йовза, мотт Iомабе таронаш йоацаш хиннаб уж дукхача хана деиз. Цхьабакъда, Казахстанерча вайнаха юкъе кIезига бац къаман лхь йола, шоай къамий кхелах дог лаза нах. Цар хьинарах карагIдаьннад Алма-Ато «Вайнах» яха общественно-культурни центр вIашагIйолла.

Цу тайпара центр эшаш йолга эгара хьалха дийцар Казахстане Нохч-ГIалгIайчен поэзен литературен денош долча хана. Из гIулакх хьаллаьцар Казахстанерча яздархой Союзо: Цул тIехьагIа вIашагIъеллача инициативни группас, хIара эзар вайнахах 50 викал а къоаставеш, конференци йир Алма-Ате. Конференце дакъа лаьцар парте Алма-Атински обкома секретара З. Кадыровас, горкома секретара М. Сарсенова, парте Казахстана ЦК викало Ш. Чахкиева. Вай республикера цу конференце хьадар КПСС Нохч-ГIалгIай [illegible] консультант Ж. Кархоев, яздархой Союза председатель Ш. Арсанукаев, Нохчий театра директор Л.-А. Хацяев, режиссер М. Солцаев, актер Д. Омаев. Конференцес сопам тIайийцар «Вайнах» яха центр вIашагIйолла. Цун хургйола структуре белгал а яьккхар, программен устав тIа а ийцар цига. Центра керте латта органаш [illegible] парте Казахстана ЦК бехктокхаме болхло Чахкиев Шарип, театральни института преподаватель Чахкиев Iийса, Абая цIерагIча оперен балетен театра солист Байсултанов Султан, Алма-Атерча метростроя керттера инженер Хожугов Хожуг. Цар а интеллигенце кхы дукхача викалаша а доккха дакъа лаьцар дIадоладаьча цу лоархIамеча гIулакха юкъе.

«Вайнах» яхача общественно-культурни центро дукха декхараш тIайийцад шийна. Царех керттердар да Казахстане мел бахача вайнаьха шоайла а шоай Даьхенца — Нохч-ГIалгIайченца а бувзамаш кIоаргдар. Вайнах вIашагIкхета, цар сакъерда моттиг хила еза из центр. Бокхха тернам тIабохийтаргба цо нагирхошта юкъе вайнаьха мотт, Iаьдалаш, эздел дIадоаржадара. Цу хьакъехьа центре хьаелла лаьрхIад наьна мотт Iомабу курсаш, Нохч-ГIалгIай истори, литература, культура, Iаьдалаш техка кружокаш. Центре каст-кастта хургья сакъердаме сайренаш, концерташ. ВIашагIйохна лаьрхIад халкъа кхолламa тайп-тайпара ансамблаш, артистий труппаш.

Из деррига кхоачашде ахча дезаргда «Вайнаха». Цудухьа, центре лерхI сувенираш, халкъа эша товараш арахеца предприятеш яхка. [illegible] вайнаьха Iаьдалах кийчдаь даа хIама а долаш Алма-Ате кафеши ресторанаши хьаелла. Вайнахах лаьца фильмаш гойташ хургйолча видеосалоно вай къам кхыча къамашта дIадовзийтарал совгIа, ахчан пайда а лургба центра.

Цхьабакъда, хетаргахьа, «Вайнах» центрана ший декхараш на дизза новкъостал ца дича. Цу даькъе эггара хьалха тохабала беза Нохч-ГIалгIайчен интеллигенце викалаш — яздархой, Iилманхой, артисташ. Нохч-ГIалгIай культура министерство а. Казахстане каст-кастта вай мехкара артистий гастролеш хургйолаш мел эшар вIаштIехьдаккха декхарийла я. Центра Iалашо ечара юстара латта йиш яц республика партийни советски органаш, ведомстваш. Ховш да, наьна мотт Iомабара учебникаш, нохчийи гIалгIайи яздархой книжкаш вайгахьа а тоъаш ца хилар. ХIаьта фуннагIа даь а, цу хьакъехьа мел эшачунца Iалашъе еза «Вайнах».

Центро мел лерхIар кхоачашдара ахча эш. ХIанзарчоа, цун бюджете взносаш мара яц. Белгалдаккха деза, уж а хIара доакъошхочун таронашка хьежжа, тайптайпарча боараме хилар. Кастта «Вайнаха» счет хьелларгья банке. Хетаргахьа, республике бахача наха цу счете дIадахьийта ахча гулдича бакъахьа дар. Цигача дакъа лаца дезар общественни организацеша, неформалаша, ды лелаберий викалаша. Шеко мичай, центр дегIаеча, Казахстане бахача вайнаха меттел, деррига къаманна а боккха пайда баргхиларах. ХIана аьлча, вай мотт, культура, искусство дегIайоалаеш кхы а кхьа моттиг тIакхетаргья.

Ч. МАНОЛИС.

СУРТАШ ТIА: 1) «Вайнах» яхача общественно-культурни центра правлене председатель Дадаев ХIарон.

2) «Лури» яхача фольклорни ансамбле дакъалоаца къона артисташ учредительни конференце концерт оттаде баьхкаб.

ТЕЛЕПРОГРАММА

9 ЯНВАРЬ, ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. Шоллагlа фильм. 3-гIа сери.
9.45 — Мультфильмаш.
10.05 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
11.05 — «Из хиннад... хиннад...»
11.25 — Киноафиша.
12.25 — Коллаж.
12.30 — «Ха».
13.00 — Iилма-довзийтара фильм.
15.30 — «В поисках капитана Гранта» яха художественни фильм. 6-гIа сери.
16.35 — Документальни фильмаш.
17.15 — «Хори вайи».
18.00 — «Объектив».
18.30 — «Ха».
19.00 — «Сона гIанахьа дуьхьала ух цIа» яха телеочерк.
19.35 — Халкъа ашараш.
19.50 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. Шоллагlа фильм. 3-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Перестройка: проблемаши решенеши».
22.45 — «Фестивалаш. Конкурсаш. Концерташ».
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Тхоца де, оаха сана де, оахачул динагIа де».
9.20 — Французски мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.50 — Документальни фильм.
10.20 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.50 — «Последнее лето детства» яха бераш та дола художественни фильм. 1-ра сери.
11.55 — Хоккей. Товарищески вIашагIкхетар. «Чикаго Блэк Хоукс» (США) — ЦСКА.
13.55 — Телефильм.
17.35 — Документальни фильм.
18.25 — Хоамаш. Реклама.
18.30 — «Ха».
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
19.50 — «Шоана фу хет?» Прямой передача (нохчий меттала). Телефонаш: 22-26-68, 22-01-65, 22-93-92.
20.50 — Концерт.
21.30 — «Зеленый фургон» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
22.40 — «Поэт, море и вдохновение» яхача фильм-концерта премьера.

10 ЯНВАРЬ, КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Хори вайи».
9.15 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
10.15 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
10.30 — Хоккей. Товарищески вIашагIкхетар. «Филадельфия Флайерз» (США) — ЦСКА. США-ра передача.
12.30 — «Ха».
13.00 — Iилма-довзийтара фильм.
15.30 — «В поисках капитана Гранта» яха художественни фильм. 7-гIа сери.
16.45 — Мультфильм.
16.55 — «ДIаваха цхьанне а безам бацар» яха советски немций мехкара дIабахарца бувзам болча проблемаех йола передача.
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Хоккей. Товарищески вIашагIкхетар. «Филадельфия Флайерз» (США) — ЦСКА. США-ра передача.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Ромео и Джульетта» яха фильм-балет.
23.10 — Концерт.
23.45 — «Ха» яха нердадарий телевизионни служба.

II ПРОГРАММА

7.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Художника П. Корина музей-квартира.
9.00 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.30 — Концерт.
11.15 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
11.45 — «Последнее лето детства» яха художественни фильм. 2-гIен 3-гIен сереш.
13.55 — Бераша оахкаргех.
14.25 — Телефильм.
17.20 — Iилма-довзийтара фильм.
18.00 — Ялаташ дIадер — Iилман ларда тIа (гIалгIай меттала).
18.15 — Реклама.
18.20 — КПСС обкоме: партийни вахара хроника.
18.30 — «Ха».
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.30 — «Когда отзовется эхо» яхача художественни фильма премьера.
21.00 — Концерт.
21.30 — «Иван Грозный» яха исторически фильм. 1-ра сери.
23.15 — Музыкальни передача.

11 ЯНВАРЬ, ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
9.40 — Мультфильм.
9.55 — «Ромео и Джульетта» яха фильм-балет.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — «Ха».

* * *

15.30 — И. Брамс. Соната.
15.55 — Документальни фильмаш.
16.05 — Музыкальни сокровищница.
17.30 — «Коммунист» яхача журнала редакце хинна «Герга истол».
18.30 — «Ха».
19.00 — «...Ялхайтта шу даланзеи бокхагIен».
19.45 — Мультфильм.
19.55 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. Шоллагlа фильм. 4-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Юхь мехкагахьа йолаш».
22.30 — Итальянски музыка сайре.
23.20 — Бокххийчарча дола мультфильмаш.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Физика. 8-гIа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — «Иван Грозный» яха исторически фильм. 1-ра сери.
13.50 — Ритмически гимнастика.
14.20 — Телефильм.
17.00 — «Золотая Колыма» яха передача.
17.45 — Документальни фильм.
18.00 — Хоржамашта накъадолхаш (нохчий меттала).
18.30 — «Ха».
19.00 — Къовсама Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Реклама. Хоамаш.
20.20 — Информационно-публицистически программа.
21.00 — Нохчий мотт Iомабу вай.
21.30 — «Иван Грозный» яха исторически фильм. 2-гIа сери.
22.55 — Концерт.

12 ЯНВАРЬ, ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм, Шоллагlа фильм, 5-гIа сери.
9.45 — «..Ялхайтта шу даланзеи бокхагIен».
10.30 — «Юхь мехкагахьа ерзаль».
11.30 — «Фестивалаш. Конкурсаш. Концерташ».
12.30 — «Ха».

* * *

15.40 — Документальни фильм.
15.55 — «Ретро»
16.55 — Чайковские уйла еш.
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Iаьдал — Советашна. Ашхабад — Москва — Минск телетIий.
19.50 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. Шоллагlа фильм. 5-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Судьба одного изобретения» яха телеочерк.
21.45 — «Из хиннад... хиннад...».
22.00 — Кагирхой программа.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 2-гIа класс.
8.55, 9.55 — Киножурнал.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 6-гIа класс.
11.05 — ЦIагIара академи.
12.05 — «Иван Грозный» яха исторически фильм. 2-гIа сери.
13.25 — Концерт.
13.53 — Телефильм.

* * *

17.00 — Мультфильмаш.
17.35 — Фильм - реклама.
17.40 — Хоржамашта накъан долхаш (гIалгIай меттала).
18.00 — Культурен къаман традицеши.
18.30 — «Ха».
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.40 — «Галактика» яха клуб.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — ГIалгIай метта урокаш.
20.50 — Киножурнал.
21.00 — Даймехка продукцесий айдеш (нохчий меттала).
21.30 — «Старый Новый год» яха телевизионни художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш.

13 ЯНВАРЬ, ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — ЦIагIара академи.
9.00 — Мультфильм.
9.10 — Халкъа инструментий оазаш.
9.40 — Сага институт.
10.40 — Халкъа кхоллам.
11.10 — Хьайбай дунен тIа.
12.10 — «На всю оставшуюся жизнь» яха художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш.
14.30 — «Цирк для моих [illegible]
15.40 — Спектр. Дунен халкъашта юкъера программа.
16.10 — «Укротительница тигров» яха художественни фильм.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Крок» яхача анимационни кино I Еррисоюзни фестивала фильмаш.
19.15 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
19.45 — Кинопанорама. 1-ра дакъа.
21.00 — «Ха».
21.30 — Кинопанорама. 2-гIа дакъа.
23.10 — «А» яха музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Приключения на маленьких островах» яха художественни фильм.
9.30 — Мультфильм.
9.45 — «Двери открытая для тебя» яха художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш.
12.00 — Документальни фильм.
12.30 — Лыжни спорт. Дунен кубок. 30 км. МаIанах.
14.00 — Документальни фильм.
14.30 — «В эфире — Совет[illegible]
17.00 — «Министра театральни [illegible]» яха передача.
18.05 — [illegible] (гIалгIай меттала).
18.55 — Культурен къаман традицеши.
19.25 — Концерт (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Поэзе минуташ.
20.25 — Музыкальни абонемент.
21.30 — «Вай дахаш дола дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш.
22.30 — «Венский экспресс» яхен «Не ходите девки замуж» яхен художественни фильмаш. «И еще раз про любовь» яха [illegible]

гӀоьла. Цар хьинарца тайп-тайпара спортиниш а унахцӀено тоьлра а комплексаш вӀашгӀоьтӀехьа яха езар Шолжа-атагӀа. Уж сагота хургъяо Ӏаатагӏа. Уж сагота хургъяо. Тахалама ве па хилийта. Тахана-нарча лийнахьа вайна гонахьара Ӏалам массане юкъара а хила цхьаккха да а поа-цаш лиеад. Иштта хила йиш яц. ХӀара лаьттан ... чӀегалг доан эшаш я. Иза па хилча Ӏалам, телха па дайта лоаттабеча къовсаме дукха аьттув баргбац вай.

— Наха вттара къувлар а дагадоьллар а фуд аьнна хеташ ва хьо?

— ГӀалгӀай къаман II-ча съезда соцам ба тахан «Электроинструмент» завода болх-лошта а харжархошта а, хьанн-дале дерригача гӀал-гӀай къаман а уйла-нигат. Керттера теркам из соцам кхоачашбара тӀабахийта беза.

Цхьабакъда, алхха кхоанен уйланца баьхка баргбац нах. Дита а йиш йоацаш динза а даргдоацаш дукха хӀамаш да вай тахан: социальни дешаш къоастадар, унахцӀено лораеча учреждений болх тоабар, культура меттаоттаяр, бахача наьха хьал-таро тоаяр. Иштта дукха дӀахо а.

— Муса, шин шера юкъ енъалу ха я вайна. Фу ала лопра хьона дӀадахачох а хьахиннача кердача шерах а?

— ТӀеххьарча шера дикка хувцамаш хиннад вай мехка. Уж хилар бахьан долаш дукхагӀболча наха паргӀатагӀа са доахаш саьна хет сона. ХӀаьта тӀаденача шера уж хувцамаш кхы тӀа а кӀоаргдалар лов сона. Цунга дог а доах аз.

ференци йир Алма-Ате. Конференце дакъа лаьцар парте Алма-Атински обкома секретара З. Кадыровас, горкома секретара М. Сарсенова, парте Казахстана ЦК викало Ш. Чахкиева. Вай республикера цу конференце хилар КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома консультант Р. Нашхоев, «Вайнахи» Союза председатель Ш. Арсанукаев, Нохчий театра директор Л.-А. Хациев, режиссер М. Солцаев, актер Д. Омаев. Конференцес соцам тӀаийцар «Вайнах» яха центр вӀашагӀйолла. Цун хургйола структура белгал а яьккхар, программен устави тӀа а ийцар цига. Центра керте латта органаш — центра совет, правлени, боккхийча наьха совет а хержар конференце хиннараша. Центра правлене председателалла хержар инициативни группе дукха болх баь Дадаев ХӀарон, цун хьалхара заместитель хилар Алма-Атерча театральни института преподаватель Чахкиев ӀийсаI. Боккхийча наьха совета керте эттар Алма-Атерча маьждига имам Мухьмад-Хьусен-Хьажа.

Дукха ха йоаццаш вай республике хилар центра викалаш, — правлене председатель Дадаев ХӀарон, центра совета доакъошхо, Казахски ССР а Нохч-ГӀалгӀай АССР а заслуженни артист Байсултанов Султан, совета членалла кандидат Матгиреев Оалхазар. Цу хана Дадаев ХӀарона, шоай центр вӀашагӀйолларах дувцаш аьлар:

— Са белгалбаха безам ба тха центр кхоллаш дуккха къахьийга Каз ГУ преподаватель Идрисов Оалхазар.

хургья сакъердаме сайренаш, концерташ. ВӀашагӀйохка лаьрхӀад халкъа кхоллама тайп-тайпара ансамблаш, артистий труппаш.

Из дерригa кхоачашде ахча дезаргда «Вайнаха». Цудухьа, центре лерхӀ сувенираш, халкъа эша товараш арахеца предприятеш яхка. Центра совето дагалаьцад, вайнахьа ... хьама кийчде, дала хӀама а долаш Алма-Ате кафеши ресторанаши хьаелла. Вайнахах лаьца фильмаш гойташ хургйолча видеосалоно вай къам кхыча къамашта дӀадовзийтарал совгӀа, ахчан пайда а лургба центра.

Цхьабакъда, хетаргахьа, «Вайнах» центрана ший декхараш кхоачашде хала хургда вай республикас цун-дакъа лаца дезар общественни организацеша, неформалаша, ды лелаберий викалаша. Шеко мичай, центр дегӀаеча. Казахстане бахача вайнаха меттел, дерригача къаманна а боккха пайда баргхиларах. ХӀана аьлча, вай мотт, культура, искусство дегӀайоалаеш кхы а цхьа моттиг тӀакхстаргья.

Ч. МАНОЛИС

СУРТАШ ТӀА: 1) «Вайнах» яхача общественно-культурни центра правлене председатель Дадаев ХӀарон.

2) «Лури» яхача фольклорни ансамбле дакъалоаца къона артисташ учредительни конференце концерт оттаде баьхкаб.

А. САНДЫБАЕВА
сурташ.

Ветерана саготонаш

Сийлахь-боккха Даймехка тӀом болабенна шу даьнндар, хӀанз Гудермесски района Ойсунгур яхача юрта ваха Прокопченко Стефан Иванович шин лоӀамагӀа вскаре водача хана. Цо дакъа лаьцар Къулбаседа Кавказ, Украина, Белоруссн, Молдави, Румыни, Польша моастагӀчох мукъайоаккхача. Эвода командир вар из Ясо-Кишиневски группировка хӀалакъеча денал гойтарах «За отвагу» яха медаль луцна луча хана. Вежарашта йолча Румыне майра тӀом барах «За боевые заслуги» яха медаль а я цун наькха тӀа лепаш.

Стефан Ивановича яйнай цьга юрташи городаши, фашистски гӀаьрахоша Ӏазап тӀалоаттадаь нах. «Бекхам бе беза моастагӀашта», — из уйла цӀаккха дӀаялацар цун дег чура. Окопашка вагӀача хана, атаке водача хана, набара тар етталуш шийлача лаьтта уллача хана, шин цӀа дагаухар бӀухочоа.

1944 шу чакхдала гаргагӀертача деношка хала човнь С. И. Прокопченко цхьан юкъа госпитале хилар, хӀаьта дегӀ хьалкхаббал низ чубессача юха тӀема аренашка вар из. Дакъа лаьцар Квантунски арми йохаеча а.

Чакхбаьлар бирса тӀом, бӀухой цӀабийрзар. Бохабаь халкъа боахам меттаоттабе безар. Салтечун гӀирс Ӏо а баьккха, болхлочун спецовка тӀайийхар Стефан Ивановича. Мехкдаьтта промышленноста къахьийгар цо дуккхача шерашка, мастер волаш. «Сийдола мехкдаьттахо» яха цӀи а елар цунна.

ТӀема наькъий хало лайна, новкъостех-бӀухоех вийлха, Коталон морзо йиза ветеран хӀанз а Ойсунгуре вахаш ва. Пенсе а вахав из. Каст-каста дешархошца а кагирхошца а вӀашагӀветталуш, ший тӀема а къахьегама а наькъах дувц Стефан Ивановича.

Цхьабакъда, мишта ютаргья ца ювцаш ветерана тахана гӀайгӀаш. Новкъостал эшаш ва из. Цун квартира чуйола шозза вӀаштӀара даь цӀа тищденнад, харцар кхерам болаш да. Юккъеда ийкхад из. Цунца дувзаденна массехк дезал цу чура арабовла безаш хилар.

Цхьабараш шоай гаргара нах болча дӀатарбелар, хӀаьта Стефан Иванович шоай юртарча больница цӀеча уголоке Ӏеш ва. Мишта кийчдергда цига даар, мишта салоӀийтаргда кӀаьдденнача дегӀага?

Ший бала ийца из тӀаваьхав Гудермесски горисполкома председателa Х. С. Садыковна, военкома В. В. Партновна, хиннав КПСС горкома кулгалхо волча. Новкъостал дергда яхалга мара, кхы хувцаденна хӀама дац. Кхо бутт совгӀа ба Стефан Иванович цӀеча уголоке вагӀа.

Цхьаь висав-те ветеран, оарцагӀвала саг воацаш?

Н. БОРИСОВ,
тха штате воаца корр.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ерзаль».
11.30 — «Фестивалаш. Конкурсаш. Концерташ».
12.30 — «Ха».

* * *

15.40 — Документальни фильм.

над...».
22.00 — Кегирхой программа.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.

12.05 — «Иван Грозный» яха исторически фильм. 2-гӀа серий.
13.25 — Концерт.
13.55 — Телефильм.

* * *

17.00 — Мультфильмаш.
17.35 — Фильм - реклама.

[illegible]
20.50 — [illegible]
21.00 — [illegible]
21.30 — «Старый год» яха телевизионни художественни фильм. [illegible] сереш.

13 ЯНВАРЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — ЦӀагӀара академи.
9.00 — Мультфильм.
9.10 — Халкъа инструментий оазаш.
9.40 — Сага институт.
10.40 — Халкъа кхоллам.
11.10 — Хьайбай дунен тӀа.
12.10 — «На всю оставшуюся жизнь» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀей сереш.
14.30 — «Цирк для моих внуков» яхача фильма-монографе премьера.
15.40 — Спектр. Дунен халкъашта юкъера программа.
16.10 — «Укротительница тигров» яха художественни фильм.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Крок» яхача анимационни кино I Еррисоюзни фестивала фильмаш.
19.15 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
19.45 — Кинопанорама, 1-ра дакъа.
21.00 — «Ха».
21.30 — Кинопанорама, 2-гӀа дакъа.
22.45 — «Новогодний детектив» яхача балета премьера.
23.10 — «А» яха музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Приключения на маленьких островах» яха художественни фильм.
9.30 — Мультфильм.
9.45 — «Дверь, открытая для тебя» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀей сереш.
12.00 — Документальни фильм.
12.30 — Лыжни спорт. Дунен кубок. 30 км. Мӏахнах.
14.00 — Документальни фильм.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Министра театральни дебюты» яха передача.
18.05 — Вай [illegible]
18.35 — [illegible]
19.25 — Концерт [illegible]
20.00 — Бийса [illegible] шу, бераш!
20.15 — Поэзе минуташ.
20.25 — Музыкальни абонемент.
21.30 — «Вай захан дона Дуне». Режиссера В. [illegible] фильмаш.
22.30 — «Венский экспресс» яхей «Не ходите девки замуж» яхей художественни фильмаш. «И еще раз про любовь» яха киноконцерт.

14 ЯНВАРЬ

КӀИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.20 — «Спортлото» тираж.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Ӏуррехьа.
10.00 — «Даьхенна гӀуланх деш».
11.00 — Ӏуйрийнара сакъердама программа.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — «На всю оставшуюся жизнь» яха художественни фильм, 3-гӀей 4-гӀей сереш.
14.35 — Музыкальни киоск.
15.05 — «УнахцӀено».
15.50 — «Юрта сахьата» панорама.
17.05 — Берий информационно - публицистически программа.
19.00 — Мультфильм.
19.30 — «Софья Перовская» яха художественни фильм.
21.00 — «7 дн».
22.00 — Даимленах йола уйлаш.
22.15 — «Ах, если бы нам оглянуться назад...» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттал!
8.15 — Мультфильмаш.
8.50 — «Старые долги» яха художественни фильм.
10.15 — «Сердце Гэстра» яха телеспектакль.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — «Дезал» яха телепрограмма.
13.50 — Документальни фильм.
14.15 — Иллюзионна аттракцион.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Лыжни спорт. Дунен кубок. 15 км. Кхалнах.
19.30 — «Массанена йола спорт».
20.00 — Бийса дикъала хийла шу, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» яха программа.
21.00 — «7 дн».
22.00 — «Иллюзион». «Ночь» яха художественни фильм.

РАДИОПРОГРАММА

9 ЯНВАРЬ, ШИНАРА
7.15 «Юртара Ӏуйренаш».
7.30 Передачай программа.
7.35 Хоамаш.
7.45 Республикански газетий обзор.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15—8.45 Концерт (гӀалгӀай меттала).
9.15 Фу лургда гӀишлонхошта арендас? Беседа.
9.30 «Къона заманхо» (гӀалгӀай меттала).
9.50—10.00 Перестройка гӀа боахаш я (нохчий меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.20—18.40 Коммунисти пятилеткей. Радиовыпуск.

10 ЯНВАРЬ, КХАЬРА
7.45—8.00 Тешам — дикагӀчарна. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Концерт (нохчий меттала).
11.15 Музыка.
11.50—12.00 Ӏа ферме.
15.15—15.30 «Цхьан дезало» (нохчий меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера трансляци (гӀалгӀай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 «ДоттагӀал».
18.30—18.40 Халкъа ашараш.

11 ЯНВАРЬ, ЕРА
7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.50—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 С. Чахкиева дешаш яздаь иллеш (гӀалгӀай меттала).
11.15 Халкъа эздел (нохчий меттала).
11.30 ГӀишлошта — сихали дикали (нохчий меттала).
11.45—12.00 Болхлочун уйлаш
15.15—15.30 Перестройка публициста бӀаргашца (гӀалгӀай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Къамаьл ду районни радиос. Урус-Мартановски районера передача.
17.31 «Музыкальни культура дегӀаахара наькъаш» (гӀалгӀай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.40—19.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

12 ЯНВАРЬ, ПӀАЬРАСКА
7.30 «Юрта Ӏуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юрта вахар» (гӀалгӀай меттала).
8.45—9.00 Музыкальни радиооткрытка (нохчий меттала).
11.15—12.00 Опереттаца вӀашагӀкхетар (нохчий меттала).
15.15 Передачай программа. Хаоттам.
15.16 Хоржамашта накъадолхаш (гӀалгӀай меттала).
15.31 «ЦӀе сийгаш» (гӀалгӀай меттала).
15.46—16.00 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 Музыка.
18.40—19.00 Шераши нахи (нохчий меттала).

13 ЯНВАРЬ, ШОАТТА
7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—8.45 «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 «УнахцӀено» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
10.35 Музыка.
10.40 «Сатирически микрофон» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30—12.00 «Юрта ваха вода со».
15.15 Концерт.
16.00 Боахама расчет — сихдалара стимул.
16.15—17.00 «Кавказа Ӏуйренаш» яха радиожурнал.
18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гӀалгӀай меттала).

14 ЯНВАРЬ, КӀИРАНДИ
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.50—8.00 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш. Коммуниста позици (гӀалгӀай меттала).
8.15—9.00 Даькъала дуэц шо.
11.30—12.00 КӀиранден музыкальни программа.
13.30 Литературни Нохч-ГӀалгӀайче.
14.00 Реклама.
14.10—14.30 Армянски музыка.
15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Илланца доттагӀал долчарна» яха концерт.

ХӀоттам

Тахан республике гӀоалел Грозней хувцалуш моркаш а йолаш, йоачан а йоалаш, тайп-тайпарча саргӀоашнахьара секунде 0—5 метр чӀагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике —4 +1, Грозне 0—2 градус йолаш хилен тарлу.

Кхоана моркаш а йолаш, цхьайолча моттигашка ваьгӀо лса а деахаш, тайп-тайпарча саргӀоашнахьара секунде 3 — 7 метр чӀагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —6 —11, дийнахьа —2 —3 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске-ул., 92, Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22 85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12 промышленностей транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ерен, шоаттен деношка

СФ00018 «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92

... шу — Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета! — 4 марта – Советашка хоржамаш

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера деиз ★ ЕРА, 11 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 4 (7817). ★ Мах 3 кеп.

БАРТТАЙНА ДЕЗАЛ

БердакIал яхача юртара дукхагIбола нах Грозненски района «Советская Россия» яхача колхозе къахьегаш ба. Укхаза бах аз язде лаьрхIа АлихановгIар а. Ялхайтта шу да Айзани доярка йолаш укх боахаме болх бу. Из професси сий долаш хетац цхьабаранта. Цхьабакъда, Айзан из уйла йолаш яц. Цо хержар ший дега езаенна професси яр.

Айзан хьожаш йола доахан массаза дяза, цIена хул. ХIара етт, ший цIи йоакккхаш. кулг хьожхаш хьоаст ю. Дика болх бацца белгалъяьнна я из. ДIадаха шу толаме чакх а даьккха; хIанз карарча шера планаш кхоачашъе дош деннал ю.

Укхаза дувцаргдац аз доахан цо миста детт, цу гIулакха говзанч я из. Бакъда, цун йоIах дийцача бакъахьа хет. Цун цIи ПIаьтамат я. Из ялхлагIча классе деша ягIа. Бакъда, хIанзлехьа доярка балхах дика кхеташ я йиIиг. Школа яьккха яьлча, доярказла болх бе безам болаш а я.

Алиханов Султан мехмастерской слесарь [illegible] Антип механизатораш ба.

Султанана дукхьаш-хэ тха вIашагIкхетар хилар совхоза конторе. Из а укх юрта вль а [illegible]

ЯХЬА ДНЕВНИК

ЛаьрхIар кхоачашду

Шоаш пятилетка дикъалагIча шера тIайнйца декхараш хIара бетта тIехкхоачашдеш чакхбаьлар дIадахача шера «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахой. Цун керттердар да хьадоакха мехкдаьттен гази тIа-тIа дукхагIа хилийтара тIадерзадаь цар дукха бахкаш дар: къаьнача фонда скважинашта капитальнии [illegible] уж [illegible] коллаллнитар, иоттIачул дукхагIа хьаяннар бруххиттаоашкара керда скважинаш, тIоамаллкара мехкдаьттен тазн вIенъяь хьалкхара тIаерзаяь организационно - техническа мероприятеш чакхъяьхар. Цудухьа шера планагIа лаьрхIачул совгIа и.р даьккхаб 9100 тонн мехк[illegible]

Деша дай бац

Пятилетка дикъалагIча шера доккхий декхараш тIайнйцадар СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода болхлоша. Мишта кхоачашдаьд цар шоаш денна дош? Цу юкъа цар баьча балха итогашка хьежача чIоагIа нйрча да хьалхашка отта сурт. Товарни продукци арахецара пач[illegible] [illegible] процент мара кхоачашъьац цар. Цу даькъе тIадиса паччахьалкхен декхараш 12 миллиони 717 эзари сома маьха да. Шоай потребителашта поставкаш яра планах а 92.5 процент мара лоархIабаьбац уж. Завода коллективо ший смежникашка дIа ца кхоачийташ йисай бархI миллиони [illegible]

Болхлой терко еш...

Грозненски «Дружба» яха картонажни фабрика болхлоша соахка планаегIа лаьрхIачул совгIа арахийцай 173 эзар сома маьха товарни продукци, йоагIачул совгIа маьхалъяьккхай 88 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

расчетагIа къахьегача бригадаша, хIаравар ший хьалхар дикагIен дукхагIен хьале безам болаш хул. ХIаьта кхоъ-биъ смежни професси кара ца ерзаеш болхлой бац, дисциплина чIоагIагIа я [illegible]

Бригадера болхлой а ба йоккха гонала болаш. цаI шоаллагIчун метта дIоттадургболаш. Царех я перелетчица Абубакарова Аминат.

Амината фабрике къахье[illegible]

РЕГИСТРАЦИ ДIАХО ЕШ Я

Республика къахьегамхой коллективаша, общественни организацеша, бахача наха РСФСР а Нохч-ГIалгIай АССР а халкъа депутаташ харжара оттабаьча кандидаташта регистраци елга дIахо хьош да. Иштта, № 143 йолча Гойтински окружной хоржамий округе Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутата кандидат оттаваьвар виъ саг: «Чечингдорстрой» ГСП битумни установка оператор Вацуев Абдул Зимаевич, Урус - Мартановский района «Солнечный» совхоза директор Дадаев Ибрагим Магомедович, цу боахама тракторно - кхаш леладеча бригада бригадир Яшуркаев Муса Исаевичи Урус-Мартановски района Гойтински № 1 йолча юкъерча школа хьехархо Сагариева Зара Багаевнаи. Укх деношка хиннача № 143 йолча Гойтински округа хоржамий комиссе заседане лакхе цIераш яьхача виъ кандидата регистраци яьй.

Цхьайолча округашка мандат цаI мара еце а депуташ харжара дукха альтернативни кандидатураш оттаяьй. Масала, № 882 йолча Заводской территориальни хоржамий округе гIолла РСФСР халкъа депутаташ харжара 18 кандидат ва. Цудухьа, окружной хоржамий комиссес лаьрхIад царна регистраци елга массехк доакъоех декъа. 18 кандидатех хIанзарчоа регистраци пхиннена яьй. Уж ба Кавказски территориальни координационно - информационни центра начальник З. М. Магомедов, А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьттачакхдоахача завода № 16 йолча установка вокхагIвола оператор В. П. Пантелеев, «Чечингстрой» производственни гIишлон - монтажни объединене ЖКК юрис-консульт В. А. Сайгадинов, Н. Анисимова цIерагIча мехкдаьттен гази чакхйоахача завода технологе отдела начальник Г. Н. Минец, «Чечингстрой» ПСМО № 1 йолча хозрасчетни арендни управлене бригадир Ш. Хаджиев. Кхыча кандидаташта регистраци елга укх округе дIахо хьоргда.

НГIАССР халкъа депутаташ харжара оттабаьча кандидаташта регистраци е болабеннаб Наурски районе. Укхаза № 120 йолча Мекенски округе гIолла окружной хоржамий комиссе заседано регистраци йир кандидаташта халкъа депутатий Наурски районни совета председатела С. С. Аюбовнеи «Терский» совхоза директора А. А. Шундулаевнеи.

Город Грозне № 17 йолча Тухачевски хоржамий округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла харжара кандидат оттаьча трамвайно - троллейбусни управлене трамвая водителa Хромченко Лидия Александровнайна регистраци йир самардийнахьа цу округа хоржамий комиссе.

Иштта цу дийнахьа хилар Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара Назрановски района № 109 йолча Барсукински округа хоржамий комиссе заседани а. Укхаза регистраци йир ялх кандидата. Цар цIераш йовзаргъя вай: халкъа депутатий Назрановски районни совета председатель Бондарь Анатолий Петрович, Назрановски райисполкома председатела заместитель Батыжев Хасан Мусаевич, парте Назрановски райкома организационно - партийни балха заведующи Маниев Магомед Султанович, «Назрановский» совхоза экономист Тутаев Рамзан Исаевичи, Назрановски райпо коопторга заготовитель Долгиев Муса Хаматхановичи.

Массане юкъара гIулакх

КПСС областной комитета хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева грозненски № 1 йолча берий поликлинике медицински болхлошца вIашагIкхетар хилар. Парте городской а районни а комитетий секретараша, боахамий кулгалхоша, республикерча унахцIено лораярна юкъар[illegible] хIаме [illegible] дара [illegible] тие цIаьхха [illegible] поликлиника дика [illegible] материально - техническа база я, укхаза наха гIуллакх дара болрам лакха ба. Бакъахьа хетар, Д. Г. Завгаевс белгал ма даькхара, цу опыта кхыча дарба деча учреждене болхлоша терком тIабахийтача.

Республика унахцIено ло[illegible]

хургхиларах теша а тешаш, дувцар дукхагIйолча хана керттера лор гIишлонхочи, завхоза меттала болх бе безаш хиларах. Цхьайолча хана, гIишлон материалаш, больничии транспорта лаьрхIа запчасташ хьаацара ба[illegible] хулах. Медицински [illegible] районни [illegible] цIено [illegible] йоагIа терко ца [illegible] Медицински учреждени [illegible] чамбоаш [illegible] оборудовани. [illegible] яц, [illegible] телефонни [illegible]

Шоаш пятилетка дуьхьалгIа шера тIайнна декхараш хIара бетта тIехкхоачашдеш чакхбаьхьа дIадахача шера «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттанхой. Цуьнан кертердар да хьадоаккха мехкдаьттан гази тIа-тIа дукхагIа хилийтара тIадерзадаь пар дукха балхаш дар, кхьаьнача фонда скважинаш капитальни ремонт а еш, уж болх бе йолаяьйтар. йоагIачул дукхагIа хьийтар бурувдеттаршкара керда скважинаш. тIоапашкара мехкдьттен гази пIенгьаь хьалкхара тIаерзаь организационно-технически мероприятеш чакхьаьхар. Цудухьа шера планагIа лаьрхIачул совгIа цар даькхар 9100 тонн мехкдаьтта. ХIаьта заданел тIех яьккхар 18 миллион 260 эзарл кубически метр гаргга мехкдаьттада хьайогIа газ. Паччахьалкхен планал совгIа цу юкъа маьхалъаьккхар 341 эзар сом мах бола товарни продукци.

Соахка паччахьалкхен планагIа бурувдеттаршкара хьа а нйца, болх бе йолаяйтита езаш яр цар ялх керда скважина. ХIаьта болх бе йолаяйтар итт я. Дукхача хана делз болх ца беш лаьттача йиъ скважинана капитальни ремонт а яь, мехкдаьтта дала йолаяйтар уж. Цу гIулдлакхаша дикка дукхагIа хилийтар заданел тIех доаккхаш дола мехкдаьттен газн. Шийна потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир НГДУ коллективо. Кхьаьхегама овсарле лакхъяра шера план а 7 процент тIеххоачашйир цо.

Уж толамаш доахача диза дакъа лаьцача НГДУ промыслай коллективех цхьаккха яц паччахьалкхен планах меттел тIаийцача декхарех а толамца лоархIа ца еш. Царна юкъе къаьстта дика болх а беш, заданел тIех эггара дукхагIа мехкдаьттен газн йоаккхарех я Акинин Александрин Ахрнев Берснакъен керте латтача промыслай коллективаш.

Пятилетка дуьхьалгIа шера доккхий декхараш тIаийцадар СССР 50 шу дизара пIерагIча Грозненски химически завода болхлоша. Иштта кхоачадаьд цар шоаш деннача дош? Цу юкъа цар баьча балха итогашка хьежача чIоагIа нийча да хьалхашка отта сурт. Товарни продукци арахецара ... процент мара кхоачашъаьяц цар. Цу даькъе тIадиса паччахьалкхен декхараш 12 миллион 717 эзарл сома маьха да. Шоай потребителашта поставкаш яра планах а 92,5 процент мара лоархIабаьбад уж. Завода коллективо шиъ смежникашка дIа ца кхоачийташ йисай бархI миллион 119 эзарл сома маьха тайп-тайпара химически продукци.

Иштта эсала да завода коллективна кхы мел дола технико-экономически хьоккамаш а. Халкъа эша товараш арахецара шера план 80,5 процент мара кхоачашъаьяц цо. Заданех лаьрхIачох из бахьан долаш бахача пахарга дIа ца кхоачаш дисад йиъ миллион гаргга сома маьха уж товараш. Арахецара продукцега дIабода мах оттабаьча боарамая тIех хиларах предприятена хинна зе бIаьш эзараш сомаш да. Долче, экономически реформа кердача хьалашка кертера хьокхам лоархIача паччахьалкхенна пайда бара заданех а гаьнна лоархIаьяц из. Кхьаьхегама овсарле лакхъяра шера задани 76,6 процент мара кхоачашъаьяц завода химикаша.

Иштта болх беча предприятерча цехех, производствех цхьаккха коллектив яц тIаийцача декхарех меттел паччахьалкхен планах а лоархIаеш. Къаьстта во болх беш я Чингарнев Заииды, Лисицин Владимир керте латтача производствайн Нырков Валентина кулгалдеча цехен коллективаш.

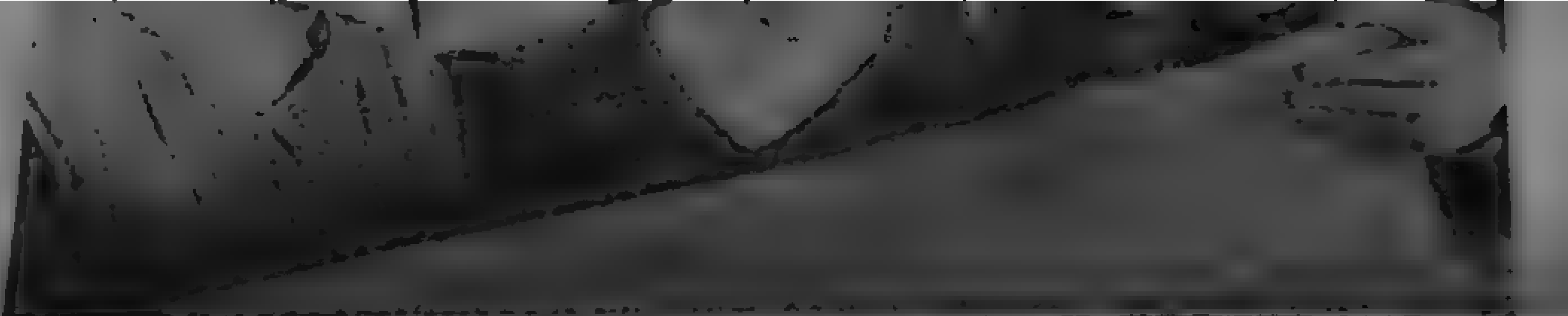

...хьа хет. Цуьн ... тамат я. Из яхьлагIча классе деша ягIа. Бакъда, хIаьнтехьа доаркха балхах дика кхеташ я йииг. Школа яьккха яьча, доархала болх бе безам болаш а я.

Алиханов Султан ... Антин механизаторш ба.

Болхлой терко еш...

Грозненски «Дружба» яха картонажни фабрика болхлоша соахка планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай 173 эзар сома маьха товарни продукци, йоагIачул совгIа маьхалъаьккхай 88 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

МалагIа гIулакхаш да уж толамаш даха, карагIдоалийтар? Цхьацанахьа хувца йийзар оборудовани. Иштта, кхы а цхьацадола хувцамаш а хилар цехашка. ШоалагIдале, из сона кертера а хет, къаьстта тIеххьарча хана кулгалхоша социальни дешай йоакхо яр. Дика кIезигбенна квартираш эша нах. Иштта тоаденнад болхлой быта а салаIара а хьалаш.

Производства эффективность лахкъяра доккха дакъа юкъехухь боахама расчетагIа къахьегача бригадаша, хIаравар шиъ хьадер дикагIен дукхагIен хьаде безам болаш хул. ХIаьта кхоъ-йиъ смежни професси кара ца ерзаеш болхло вац, дисциплина чIоагIа я.

Хьаьцаргья я вай. Масала, Бахмурзиев Микаила кулгалду закройщикий бригада. МоллагIа декхар кхоачашдулургдолаш я из. Цу дахача шера план 110 процент кхоачашйир цо. ВорхI шу да Микаила укх фабрике къахьега.

Сенах латт цу бригада толамий къайле? Из латт эггара хьалха бригада бара — пхьоагIонах, кулгалхочун а хIара болхлочун а хьинарах. ХIаьта уж хьалаш коллективе вIаштIехьдаьхар ва Бахмурзиев Микаил.

Бригадера болхлой а ба йоккха говзал йолаш, цаI шоалагIчун метта дIаоттадургволаш. Царех я переплетчица Абабукарова Аминат.

Амината фабрике къахьега ткъо шу да. Цо хьалхехьаь говзанчаш дукха ба.

Цу бригаде хьаьнала къахьегаш ба Джамалаева Мадина, Сельмурзаева Хьава, Хатуева Ася. Уж ба шоай балха тIа говзанчаш. Царех хIара яр лакха разряд йолаш я.

Ч. МАГОМЕДОВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Бригадир М. Бахмурзиев, 2. Переплетчица А. Абабукарова, 3. Переплетчицаш М. Джамалаева, Х. Сельмурзаева, А. Хатуева.

Н. ПЛИЕВА сурташ.

Султанаша дукхьахха тха вIашагIкхетар хилар совхоза конторе. Из а укх юрта вах а хьалхийна а ва. Шиъ вахарах лаьца дийцар цо. Совхозе слесарална болх беш дIаболабир цо шиъ къахьегама никъ. Иштта механизатор а хиннав из. Шиъ балхах дика кхеташ, халонех ца кхераш хьаенав хIанзалца. Из массаза а хиннав бокъонца дола вахар довза безам болаш. Иштта хьалкхебаьб цо шиъ дезал а.

М. ГАДАЕВ.

Техника — кийчон мугIаре

СИХЕИ ТЕШАМЕИ

Урус-Мартановски района «Горец» совхозе техника кийчъяра къаьстта теркам тIабохийт. ХIаьта соахка гурахьа, укх Iай план-графикагIа тоа а я дIаоттае езаш яр 32 трактор, еррига тIехьаювзаш йола инвентарь, доакъара культураш чуэца комбайнаш.

Урус-Мартана юрта йистте я совхоза мехмастерске. Доккхача коа ялат чуйиду комбайнаш чархашта кIал дахчан гударгаш а оттаяь латт. Технадзоро дIадехкача тайпара даь хIама да из. Иштта латтача комбайний чархаш талхац.

Мастерске чудовл тхо. Де хIама доапаш лелаш саг вац цига. Цхьан трактора юхе болх беш болча моторага ладувгIаш массехк саг латтар. Царна юкъе бIаргвайра тхона мастерске заведующи Мунаев Султан.

Цехе латташ дIа-хьа дувцар кхетаде хала хургдолга хоьш, тхо шиъ кабинете чудуг цо. Пенаш тIа хьалъяьккха тайп-тайпара графикаш яр. Царех цаI — планагIа тоае езарь кийчон мугIаре дIаоттаяьри мел техника я хьахокхаш яр. Сийнача къоаламца цу тIа даьча йоазоно тоаянза яраш белгалйоахар. Цlеча — тоаьраш. ЛоархI оаха тIеххьарчунца даь йоасув. Ткъаьи цаI да из. ХIаьта соахка планагIа йоагIаш хиннараш 18 трактор мара яцар.

— Царех, оахош тIаийца хиннача социалистически декхарга хьежжа, 20 соахка тIеххьарча квартале де доагIар дай мастерскера араьккхар оаха, укх сахьате арайоаккхаргйолаш кхы цаI а я. Тоабаьча цуи моторага ладувгIаш латтар тхо: соа, из йолча транспортни бригада начальник Такаев Шахиди, трактор лелаеш вола Тарсаев Зайнди, — дувц Мунаев Султана. — Вешта еррига тхоай техника, 23 феврале кхачкара балхаш де кийча хилийта дош деннад оаха. ЛаьрхIар кхоачашдулургхиларах тешаш я тхо.

Иштта овсаре къахьега эггара хьалха новкъостал ду, мастерске коллектив барт, цхьоагIо йолаш, хало нийсъелча кулгаш Iо а ца дохийташ из эшае Iема, хIаравар шиъ балха говзанча хиларо.

— Масала, тха токарь Ибрагимов Ваха. 1957 шера денз ва из мехмастерске къахьегаш. Цу юкъа йоккха опыт Iоаьйй, — дувц Мунаев Султана. — Эша станок хилча, моллагIа оатхал хьае хоьш ва. ХIаьта хIанз цо керда хьераши тишъенначул тIехьагIа меттаувттаераши ма даггара хьежача заводе хьаьхчарех къоастае йиш йолаш хилац. Автомашиний яраш а тоаю. Цудухьа коллекчан нах меттаоттае яхаш дехар деш из волча хIара дийнахьа дукха нах ух. ХIанз пенсе ва из, Цхьабзнъда, балха тIа цуьна тIехьхе могаш цхьаккха вац.

Иштта доккхал деш, дувц цо моторааш тоадеча Кадыров Мовлдех, ашкапхьарах Саиев Хасмохьмадах, кхычарех.

— Уж бецаре тха йиш яц. Техника, тIехьаювзаш йола инвентарь тоаеча оатхалех кIезигагIа яц 30 процент керда хьа а ю, тишъенначул тIехьагIа метта а уттаю тха токарша, ашка, цIаста пхьарша, — дувц дIахо С. Мунаева.

Дийнахьара норма тIеххоачаш ца еш саг вац мастерске. Хьадечунга хьежжа да алапеш а. Масала, юкъера лаьрхIача 200 — 250 сом алапи яц цига къахьегаш мел волчо бетта.

Дика вIаштIехьдаьхад пайда балха хьалаш а. Делкъийга гаьна йоацача совхоза столове хIама яа, болх чакхбаьлча котельне душа кIала лувча йиш йолаш ва хIаравар. УнахцIенонна кхераме дола балхаш деш бараша делкъийга мала шура лу. Тоъал йIайха я мастерске еррига цехашка. Цу дерригне йиш хулийт нахa хьадер сихеи тешамеи деш къахьега.

Иштта цхьаца дувцаш тхо дагIаш, кабинета чу ши саг хьачуваьгIа.

— Ераш ба аз бийца Такаев Шахиди тракторист Тарсаев Зайнди, — йоах Мунаева.

ХIаьтта тоаяь яьккхача трактора акт оттае Iохош уж. Цунна дика оценка а оттаеш, акта кIал кулгаш язду Мунаевца цхьана кхаьнне а.

Тхо хьежача, иштта дика мах беш яр хьалха тоаяьча 21 трактора оттаьь акт а.

— Кховзткъа шиъ саг юкъе а воагIаш транспортни отряд я тха яр, — дувц Такаев Шахида. — Оаха хозрасчетагIа къахьег. ХIаьта декхаринла да лаьтта аха, из хьаьнде, юртбоахама культураш чуийе, фермашта доакъар, барда, хьатIакхахьа, и. кх. дI. Къаьстта алапеш дац тха. ХIаранена доагIа вхча коллективо баьча балхах тийша да. Цудухьа тхоай техника тешаме тоаяр деза тхона.

ХIанзле совхоза йолчох 80 процент тIехьаювзаш йола инвентарь а тоаяьй. Из эггара хьалха кийчон мугIаре дIаоттаьвча бригадана, социалистически яхья условешка хьежжа, 200 сом премиурдгIолаш я. Из Исраилов Хьамзата кулгалдеча шоалагIча бригадана кхоачаргйола гуш да хIанзе а. Шоай мел йола инвентарь ер керда шу хьатIакхачалехьа тоа а я, IаI латтача хана мукхьоаргIоацаш машиний даьтта, басар а хьекха дIаоттайр цо.

БелгалдаккIа доагIа, соахка чуэца дезар чудена, дIаде дезар дIадийна, эзба деррига лаьтта ахьа, кхашкара балхаш а цар кхыча бригадел хьалха кхоачашдаьда.

Март бутт чакхбоалаш кийчйича йоалаш болла а ялат чуэцаш йола шоай комбайнаш хIанзле тоаяьй механизатораша Расуев Абдурахмана, Цуцаев Зайнде, Такаев Шахида.

М. ХАМАТХАНОВ.

Массане юкъара гIулакх

КПСС Областной комитета хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева ... медицински болхлоша вIашагIкхетар хилар. Парте райкома ... секретараш ...

... хIамехк ... тиг пIаьхьа дагадеха харца яздар: поликлиникаш дика материально-технически база я, укхаза йоза гIулакх дара боарам лакха ба. БагIаьна хетар, Д. Г. Завгаевс болхал ма доаккхара, цу сурта кхача дарба деча учреждений болхлоша теркам тIабахийтача.

Республика унахцIено лораечара гIулакхий хьал гIоттара во да: материальни база эсала я, кертерча даькъе, юртара больницаши поликлиникаши царна лаьрхIа йоапача помещенеш а, лораш тоацI. Нохч-ГIалгIайче 10 эзар сага кхоачача маьнгешка диллача меха тIеххьарча моттиге латт, медицински болхлой къахьегама хьалаш во да.

Из хьал кхы а чоалхане дерзаду экологически проблемас. УнахцIено лораеча долча воча хьалаца цу деригне, вай вахаерча лоархIамеча сфера нийча сурт хьагойт.

Д. Г. Завгаевс еша информаци яьхар вIашагIкхетара доакъашхоша: грозненски № 1 йолча берий поликлиника керттерча лора Д. А.-Х. Алдаева, КПСС Шалински райкома хьалхарча секретара Ю. Д. Усамова, туберкулезни больница керттерча лора Л. В. Рагозинас, № 2 йолча роддома керттерча лора С. Р. Хубаевас, иштта кхыча. Цар чIоагIа новкъа долаш, цу ханна дикагIча оагIорахьа хувдамаш ... хиннав. ... болхло лоарара ... воагIа терко яна. Медицински ... чамболаш технологически оборудовани, медтехника яц, во вIаштIехьбаьккхаб телефонни бувзам, бельешеш дергIа кхачанца Iалашъяц. Республике лезара оттабаьб профилактически болх, цу даькъе медикаш хьалхашца предприятий кулгалхоша. Больницаш хьалъяра уттаю проекташ перспективни йолаш, уж оттаеча хана регионa башхалонаш теркал ца еш дукха моттигаш нийслу.

Цу лоархIамеча, массане теркам тIаозача къамаьла итог еш Д. Г. Завгаевс белгалдаьккхар, хIанз медицински отраслана партийни организаша леладу гIулакх дикагIча оагIорахьа хувцалуш латтилга. Хоьш ма хиллара, КПСС обкома здание чу эггара кердагIйолча оборудованешца Iалашъяь республиканский диагностически центр хьостадара пхьалха гIулакхаш деш латт: Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университете хьеелларгья медицински факультет. Медицински училища материальни база тоаяра де дезар дергда.

Таккха вIашагIкхетара доакъашхой функциональни диагностика, иглорефлексотерапе, массажни кабинеташ, иштта кхыдахьа хьажар.

Парте райкома пленум

Укх деношка КПСС Заводской райкома пленум хилар. Цига дийцар организационни дош — парте районни комитета хьалхара секретарь харжар.

Хоржамаш альтернативни ларда тIа хилар. ИийцачултIехьагIа къайлагIа кхаж тоссарга болаш бюллетенаш тIа дIаязвир шиъ кандидат. Хоржамаш даьхча тIехьагIа парте Заводской райкома хьалхарча секретаралла хержар хилар В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода директор хинна Саломатин Владимир Иванович.

Пленума балха дакъа лоацаш хилар КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь, парте Нохч-ГIалгIай обкома бюро член В. А. Кузнецов, парте областной комитета организационно-партийни кадрови балха отдела заведующи, КПСС обкома бюро членалла кандидат В. М. Данилеги.

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

СССР Министрий Совето решени яьй 1990 шера 10 январе денз ювелирни изделешта маьхаш деза долча металлех яьча изделешта маьхаш юкъера лаьрхIача 50 процент тIатохаргдолаш. Цу боарамe лакхлургда бахача нахера маьха деза дола металлаш дIачувзара маьхаш а.

Кхы тIа хьаьнь пайда хIахоржаргба 1990 шера белгалъяьча социальни программашта финансировани яра.

ЛерттIа доал ду

Шийтталеда пятилетка ... къаьстта дика ... хьаяергIарех я «Южэнергомонтажа» яхача специализированни управления ... кавказски ... коллектив. ХанахIа ... кхоачашйир ... задани. ... оборудования ... балхаш дир по «...» производственни объединене теплоэлектроцентралашка, Грозненски газ чакхйоахача заводе, Чир-Юртовски заводе, Дагестанерча фосфорни тукий заводе, кхычахьа.

Уж балхаш деча белгалбаьнна дика къахьийгар Гусев Валентина, Ахаев Султана, Понамарев Витале, Зданович Александра, кхычар.

Х. СУРУДЖАНЦ.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

Берригa низ—болх тоабара

Проблемаш, проблемаш... Фу дувцарга царех? Уж цхьатарра а чоалхане а я Грозненски районе, вай ерригача республике, дерригача боахамашка а. Нагахьа санна, Кхачан программах, нах чубаха цӀеной хьалдарах, унахцӀено лоргах. торговлех, кхычох аьлча-м, оаха [illegible] хӀама ду е де гӀерт, бакъда, экономически дешаш, гонахьара Ӏалам тоадара дешаш тхона дицденна, шоаш хинначара меттахьа ца доалаш диссача латта дукха да я. Тха совхоза коллективана, цун [illegible] усадьбе бахача наха из проблемай проблема я. Бахача наьха садукъ «Грознефтеоргсинтез» объединене предприятеша [illegible] хьаарaухийтача бӀехача [illegible]. Октябрьски яха юрт чулаьца [illegible] яза мехкдаьтта чакхдоахача эзарашка аранкъеса нувхаш. «Сердало» газета тӀа гӀолла аз дех НГӀАССР Министрий Совете йолча «Госкомприрода» кулгалхошкара цу гӀулакха теркам тӀабахийтар, юрт бӀехъергйоацаш гӀулакхаш дайтар а.

1989 шу тха боахамо чакхдаьккхар толамаш во доацаш. Паччахьалкхенна дулхи шурей дӀаялара шера план кхоачашйир цхьайтта бетта. ХӀаьта декабрь бетта планал тӀех оаха Грозне бахача нахага ехкар 150 тонн шурей 30 тонн дулхи. Иштта ка ялар бахьан долаш тха йиш хилар тхоай болхлой социальни хьашташ кхоачашде доладала.

Масала, 1989 шера къаьнача цӀеношка 30 квартира чу, хӀаьта иштта бахача наьха цӀеношка газ йиллийтай. 40 квартира чу газ йиллийта болх беш ба. 1990 шера 500 квадратни метр кӀийле йола 10-нел кӀезигагӀа йоацаш квартираш хургйола цӀенош хьалдергда. боахама чура цхьа километр никъ булларгба. Бахача наха шоашта цӀенош хьалдара лаьттан 90 участок еннай. 1989 шера оаха цӀенхаштта дир бахача наха шоаш кхачан продуктащца Ӏалашбара гӀулакх. Из де лерхӀаш совхоза болхлошта делар 70 Ӏаса, 300 хурск, 700 тонн йол, 300 тонн комбикорм, баьцадаараш, сомаш. Из гӀулакх дӀахо а дергда.

Тха юрта болх беш пхиъ тика я. Цар чу йохкаш я кхачан продукташи промышленни товараши. Партийни комитето профкомацеи къахьегама коллектива советацеи цхьана дефицитни товараш нийсса дӀа-са декъарга хьажара массехк комисси вӀашагӀтехай. Уж хьож тӀема ветеранаштеи пенсионераштеи луш долча товарашка а.

Иштта деча гӀуланхашца лакхлу коммунистий сий, хоалуш толамаш даьха а кулгалдуи лостам телеи низ хиларга хьежжа парте статус меттаоттаяь а накъагӀоргда тхо вай парте XXVIII съезда.

В. МАРЬИНА,
«Молочный № 1» совхоза парткома секретарь, КПСС Грозненски райкома член.

Вай—производства дай

Хьайгара дӀаволале

Атта хиланзар тха коллектива, 1989 шу. ХӀаьта а хьалхарча шерашца нийсдича оаха гойта производственни хьокхамаш дикагӀа хилар. Халкъа хоатта товараш арахецара планагара дӀа мел ийккха производственни заданеш кхоачашйир заводо. Цифраш кхы Ӏаяха лакха еце а тха карагӀдаьлар дӀадахача шера предприяте экономически хьал дикка тоаде. Цо хьахьокх завод цхьан метте ца лаьтталга, из дикагӀча оагӀорахьа дегӀаахара юхьигаш гучаяьналга.

Хеталора, цу гӀулакха массава а гӀадваха хила везаьк тха коллективе, аьнна. Цхьабакъда, цунах сона боккха тоам хилар аьлча, нийсса хургдацар. ХӀана? Оаха даьр, де йиш йолчох ах мара дац. Цхьатарра а дика къахьийганзар ерригача участкашеи цехашеи, пайда ца эцаш йисар дукха тароенаш. Царех цаӀ яр, хӀаране шийна тӀадиллача гӀулакха лакха бехктокхам хила безалга. Вайна тӀеххьарча хана каст-каста хоз: «Болхло-ший производства да», яха дешаш. ТӀаккха хиларий тхоах тхоай производства боккъонца дола дай? Хиланзар. Цун бахьан да уж дешаш, цар маӀан оаха харцахьа кхетадар. Кулгалхошкара доал хьа а даьккха, болхлошта дӀабедолларах царех дай хилац. Дерригнена кулгалхо кӀалвилла а ца гӀерташ, эггара хьалха хӀаравар шийн балха моттиге порядоки дисциплинеи лоаттаеш, из тоаяра а цунах дикагӀа пайда ийбара а деррига хьаькъали низи дӀатӀабохийташ ца хила цунах дика да хила йиш яц.

Тхоай коллектива вахарера цхьадола масалаш доаладергда аз. 1989 шера планаш кхоачашъяра байнача цхьан декабрь бетта сверлилка лаьрхӀа 50 эзар комплектующи изделеш хьае езаш дар тхо. Хьалхашка эттар доккха а чоалхане а декхар дар, хӀана аьлча, хьалхагӀа бетта 36—38 эзар деталей дукхагӀа оаха цӀаккха а арахийца яцар уж. Комплектующи деталаш хьаер механически цех я. Из декхар кхоачашдар дукха оаха механически цеха новкъостталла декабрь бетта дӀахьожабир, тхой инструментальни участка начальник Я. Чахкиев, ремонтно-механически участка начальник М.-С. Бакаев, цхьабола мастераши болхлойи. ХӀаьта цунах гӀулакх а хилар. Механически цех лоархӀайир цу декхарах. Долче, ерригача заводо кхоачашйир шера йола планаш.

Цхьабараштa хетадала тарлу, кхы тӀа а низаш оарцагӀ а даьха, кхычахьара эшар дӀа тӀа а денна цеха план хьалъяьккхар, аьнна. Амма, из иштта дац. Цигача дӀабахийтача наха цеха чура таронаш болх бе йолаялийтар: болх лерттӀа вӀаштӀехьбаьккхар, порядоки дисциплинеи чӀоагӀйир. Вешта аьлча, цо хьахьекхар механически цеха кулгалхоша, мастераша, болхлоша шоай гӀулакх бехктокхам а ца хеташ леладаьлга. Укхазара цхьа вывод ю: хьай производства боккъонца да хила воалле, эггара хьалха хьайгара дӀаволавала веза. Кулгалхой меттахьа баларга а ца хьежаш, болхлошe хила веза инициатива йолаш. ТӀаккха ваха моттиг хургьяц цунна а, хувцаезаргья шийн оамалаш, кулгалдара стили методаши. Масала, хӀара шера пайдане йоаца, ханага диллача къаенна, дӀахо кхы дегӀайоалае йиш йоаца продукци хьае декхарийла ю завод тха министерствас. Из хьатӀа а ийце, болх бе дола ду тхо. Цхьабакъда, цхьакха а хьажац ак ала, из арахецар пайдане гӀулакх доацилгах министерстве багӀараш дӀакхетабе. ХӀаравар юхечун бӀара а хьежаш, цо дерг ма дий из, яхаш вагӀа. ХӀаьта ший инициатива яц. Мегарий тха къахьегама коллектива, совето болхлошцеи завода специалистанцеи цхьана эшаш йола технически расчеташ а яь, инициатива порядкагӀа, министерствага тхоай предложенеш хьалъяхьийта? Мегар. Де дезаш а дар из. Амма, тхо кулгалхоша из дарга хьежаш дагӀа. ХӀаьта цар денал тоъац министерствана духьалбовла. Цун пурамагӀа доацаш гӀа баккха тигац цар.

Из хургдацар, нагахьа санна къахьегама коллектива совет а болхлой шоаш а тӀехьашка а ца бувлаш, пайдане гӀулакх чакхдаккха дӀагӀертаре. Масала, тха заводе жоп луш саг а воацаш дукха йов сверлильни машинкай редуктораши двигателаши. Цу ийрчача хӀаманна наькъаш къовлара соахка цхьа дика предложени еннаяр оаха. Цун маӀан сенах латтар аьлча, из латтар деталаш конвейерах чаккхъялара, лелара маршрутни карташ юкъедоаладарах. Кхыча тайпара аьлча, заготовкаш хьателача автоматни участкера денз сверлилкаш хьагулаеча цехе кхачалца деталашца цхьана цехагара цехага лелаш документаш хила деза. ТӀаккха лечкъа ергьяцар деталеш болхлоша а мастераша а, уж харцахьа йохкаргъяцар. ХӀана аьлча, деталашца цхьана лелача документаш тӀа хӀара мастер денхарийла хургвар мел оатхал хьаийца а дӀахо, конвейерах, кхыча участке дӀаеннай а дӀаязде. Уж ийшача гуш хургдар цу гӀулакха хьадда бехкевар малав. Цул совгӀа, цу методо новкъостал дергдар цӀенъяь брак дӀаяккха а. ХӀана аьлча, брак яьр малав а ховш хургдар.

Цу тайпарча методагӀа болх беш, тха санна йола предприятеш дукха я тахан вай мехка. Масал доаладе гаьна ваха везац, маршрутни карташ юкъедоаладаь дукха ха я Грозненски «Электроприбор» заводе. Цунах коллектива Ӏалаьмате боккха пайда а боал. Цудухьа из дош оаха дийцадар лаьрххӀа завода йийллача партийни собране. Коммунисташа а парте боацараша а соцам тӀаийцар из метод тха коллектива балха юкъейоалае, аьнна.

Фу хилар цунах? Администрацес кхоачашбинзар из соцам, болхлой предложени дӀатӀаэца тиганзар. Из дича каьхаташца дукха болх бе безаргба, аьнна бахьан даьккхар. Цул дикагӀа ма дий дукхагӀа мастераши кладовщикаши балха хьа а ийца тӀахьожам лирбича, аьлар. Цхьабакъда, массанена шаьра ховш да наьха бехктокхам айбергбола, бухсоцаш хьахулар дукхагӀеи дикагӀеи хилийтара безам тӀагӀоргбола экономически методаш юкъайоалаярца мара, мастераш е кладовщикаш дукхагӀа хиннабар, аьнна цунах гӀулакх хургдоацилга. ХӀаьта а тхоай предложени чакхъяккхара дӀатӀатеӀанзар тхо. Администрацес «ак» ма аьлинге а, юхаьлар завода партбюро а.

Лакхе аз белга ма данхара, дӀадахача шера завод лоархӀайинзар халкъа хоатташ дола товараш арахецара планах. Тха санна йолча предприятена эхь да цу тайпара гӀулакх нийсдалийтар. Уж товараш шортта а тайптайпара а хьаде йиш я тха тхоай бийлалах хьайоалача отходех. Тхога йолаш я эшаш йола оборудовани. ХӀаьта кхычахьара новкъостал ларга а ца хьежаш, моллагӀа а халкъа хоатта товар арахецара эшаш йола оснастка хьае таро я. ХӀара цехе халкъа хоатта товараш хьаделга вӀаштӀехьдаккха мегаргдар. Цунга дӀадодар геттара а кӀезига хургдар, цхьабакъда, боккха хургбар хьахула пайда. ТӀаккха аьттув хургбар лоаццача хана социальни проблемаш къоастае, керда станокаши оборудоваши хьаэца.

Из деррига а хургдар, нагахьа санна массава а тохавелча, хӀаране кердадар а пайданедар а юкъедоаладеча дакъа лаьцача. Амма, тха завода инженерно - технически болхлоша цу хьакъехьа мелал гучайоалийт. эшаш йола чертежаш хьаеш кхы тӀа а къахьега безам бац. Цудухьа, цу тайпарча хьале коллектив ший гӀулакха да ше хулилга дувца эшац, деррига а доал хьалха санна ведомствагеи министерствагеи кара дода.

А. КОТИЕВ,
Назрановски «Электроинструмент» завода слесарь - лекальщик, къахьегама коллектива совета председатель.

Шу беркате хилар

[illegible] дика къахьегар дӀадахача пятилетка [illegible] шера Грозненски [illegible] завода болх[illegible] дерригача [illegible] экономически [illegible] [illegible] толамаш даьхар цар кхыдолла технико - экономически хьокхамий даькъе а. Шийн потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а толамца кхоачашдьа завода коллективо. Меттдаьттаца хьайоагӀа газ чакхъяхара технологи эргаьиккха тоаярах, халача балхашта механизации автоматизации ярах, къахьегамеи производственни дисциплина кӀоагӀъярах къахьегама [illegible] из [illegible] чотагӀа [illegible] планал тӀех ара мел [illegible] продукци.

Планал тӀех продукци маьхальчуярах, кхом барей хьурмат дарей режим чӀоагӀъярах, арахецача продукцега дӀабода мах планагӀа лаьрхӀачул 8,7 процент лохбарах вадане.л тӀех ши миллиони 400 эзари сом пайда баьб предприяте болхлоша паччахьалкхенна.

Уж толамаш доахача къаьстта дика болх барца белгалъяьнна я инженер Равинский Валентин Дмитриевич нерте латтача резервуарни паркий коллектив, операторащ Абрамян Иван, Бутузова Раиса, Безрученко Людмила, слесарь Шипилов Кудус, машинист Баранова Вера, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

* * *

АДАМА КЪАХЬЕГАМА НАЬКЪАШ

«Вокхха хилча шофер хургва сох. ТӀаккха сай безам мелб хехкалургва со...» ЗӀамагӀволча хана, иштта уйла па еш нагахьа кӀаьнк хургвац.

Школе деша вагӀача хана шофер хила лаьрхӀар Бурсагов Адама а. Цудухьа итт класс яьккха воаллашехьа водителий курсашка дӀаделар цо ший каьхаташ.

Дийша воаллашехьа «Гикаловски» яхача производственни объединене балла эттар. ХӀаьта, кердача шофера «ГАЗ-53» яха грузовик елар. Бакъда, машина къаьна яр. Цунна бӀарахьежача а ховш дар цу тӀа болх баь хийла да дӀавахалга. Кари[illegible]

Кхо шу хьалха Гикаловски консервни заводе болх бе дӀавахар из. Укхаза а еха «ЗИЛ-130» кхаьчар. Бакъда, из вохаизар. Тоае эттар. Цхьа бутт баьлча из тоа а яь, гаражера араваьлар из. Къахьегам дукха беза Адама. Цунна хетачох, ше хьадеш дола хӀама дукха дезаш хила веза саг. ТӀаккха моллагӀа хало эшае атта хургда.

Къонача водитело дика къахьегалга «да» ювш дисанзар. Завода дикагӀвола водитель из хиларга хьежжа, керда машен елар цунна ХӀаьта, тахан кхы а дикагӀа къахьег цо. Производственни

ханал хьалха кхоачашйар цар. Махка халкъа баккхачу [illegible] заданел тIех дIакхачийтар [illegible] совгIа сома махка товарийн продукци. Цу [illegible] совгIа [illegible] 15 эзар [illegible] [illegible] газ [illegible] 35 эзар кубически метр [illegible] товни этап. газ, [illegible] продукци.

Кхин а дика къахьегама

Мехкдаьттаца хьайсагIа газ чакхъяхара технологи эргахьккха тоаярах, халача балхьккха тоаярах, халача балхашта механизаци автоматизаци ярах, къахьегамен [illegible] дисциплина чIагIъярах къахьегама [illegible] [illegible] чотагIа [illegible] планал тIех ара мел [illegible] продукци.

Планал тIех продукци махкалхьоккхарах, кхом барен

Уж толамаш доахача къьастта дика болх баьца белгалъяьнна я инженер Равинский Валентин Дмитриевич керте латтача резервуарийн паркийн коллектив, операторш Абрамян Иван, Бутусова Раиса. [illegible] Шерипов Кусус, машинист Баранова Вера, кхьбераш

Г. ЛУКЬЯНОВ.

• • •

Дика къахьегаш чакхдаьккхар пятилетка диълагIа шу Карабулакски химически реагентийн завода болхлоша. Пхьа ханал хьалха кхоачашйиp цар. Заданел тIех арахийцар 372 эзар сома махьа химически реагенташ.

Паччахьалкхена шиъ миллион 254 эзарий сом пайда бир завода болхлоша. Из хуа планагIа лаьрхIачул 314 эзар сом дукхагIа. Потребителашта продукци лоаттаяра дола договорийн декхараш а кхоачашдир цар.

Оттабаьча бзарамал тIех арахийцар пхи эзар гарга сом мах бола халкъа эша товараш. ДикагIйола технологи балха юккъехулларах, кулгашца деча халача балхашта механизаци автоматизаци ярах, исполнительски производственни дисциплина чIагIъярах къахьегама овсарле лаккъяра шера план дикка тIехкхоачашйир заводa коллективо. Дукхъал из лаккъяра чотагIа хьайир заданел тIех ара мел хийца товарен продукци.

Соахка карагIдьиначох кхоачам бе дага яц завода коллектив. Масала, январь бетта хьалхарча декаде заданин дикка тIехкхоачашъяьй цо. Укх деношка къьастта дика болх беш я Коломыцев Александра кулгалдеча цхьоалагIча технологически цеха коллектив. Ерригача заводе планал тIех арахецача продукцех дукхагIъяр цо хьаеш я.

• • •

ТIехдика къахьийгар шийттаалагIча пятилетка диъллагIача шера «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Ханал пха ди хьалха кхоачашйир цар дерригача технико-экономически хьокхамий шера план. Заданел тIех цар даьккхар ткъо эзар тонн совгIа мехкдаьттех 70 миллион кубически метр совгIа мехкдаьттаца хьайсагIа гази. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа маьхалъяьккхар 700 эзар сома маьха товарин продукци.

Иштта башха-дика да НГДУ коллектива кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а. Шиа потребителашта продукци лоаттаяра дола договорийн декхараш а толамца кхоачашдир цо дIадахана шера Сиванинчех пайда эцара коэффициент дикка лаккйир. Къахьегама овсарле лаккъяра задани пхи процент совгIа тIехкхоачашйир мехкдаьттахоша.

Доагора-энергетически ресурсаш, мехкдаьтта, кхы мел йола материалаш лехьа ца йоаеш, кхоярах, продукци маьхалъяккхара задани дикка тIехкхоачашъярах планагIа лаьрхIачул совгIа кхо бIаь эзар сомал тIех пайда бир цар паччахьалкхенна.

Уж толамаш доахача къьастта дика къахьийгар инженер Асатуров Владимир Александрович керте латтача шоллагIча промысла коллективо. Башха-дика производственни хьоккхамаш дахарца халданза шоай новкъостешта хьоккхам телаш хьайоагIаш ба мехкдаьттех гази йоахача операторш С. Дмитриев, И. Ковтун, А. Щекин, А. Данилов, В. Мишуточкин, мастер Н. Козыренко, кхы дукха бараш а. Цар массаза а технологически режим нийса а лелаеш, дикка тIехкхоачашъю шоай сменин нормаш. БIубенна къахьегаш дIадоладаьд цар пятилетка тIехьара шу а.

Г. МАГОМЕДОВ.

Цхьоа дола заводе шофер хила лаьрхIар Бурсагов Адама а. Цудухьа иттлагIа классе ялчча [illegible] водителий курсашка дIадоладалар [illegible].

Дикка [illegible] «Гикаловский» [illegible] производственни объединени [illegible] иттар ХIаьта, керданиг шофера «ГАЗ-53» яха грузовик елар. Бакъда, машина кхачанза яр. Цунна бIарахьежача а ховш дар цу тIа болх бе хила да дIаваханза. Капитальни ремонт ца ииша кхы болх бе пайдана яцар из. Бакъда, машина тоаеш дукха къахьега дийзар Адама. ХIаьта а иштта машен нисъяларах дика аьттув баьлар цун ХIаьа аьтча. Цкъадале шийча хьалхашка атта хало эшайир цо. ШоллагIадале, къаьстта кьонача водителашта эшаш болча слесарий балхах дика кхийтар из.

Боахама кулгалхой раьза ба Адама, — машен массехана лелаш я, шийна е аьнкар дика хьаду.

[illegible] Къахьегам дукха бера Адама. Цунна хетачох, из хьадеш дола хIама дукха деза хила деза сага. ТIаккха моллагIа хало эшае атта хурги.

Кьонахчо [illegible] дика къахьегама ца эшаш дисадар. Заводa дикагIчол водитель из хиларга хьежача, керда машен елар цунна ХIаьта, тахан кхы а дикагIа къахьег цо. Производственни хьоккхамаш 130 — 150 процент лаккхденнад.

ХIана Бурсагов Адам шийлагIа классность лаккхье IIерташ ва.

— Тха кьона водитель, Бурсагов Адам массанахьа кхоаву, — йоах завода прораба Исаев Руслан - Бека — Балха массаза хьалха а латташ, ший декхарех дика доагхIавеш хьавоагIа из. Кхыча тайпара хила йиш яц, хIана аьтча, из коммунист хилара, тарра шийна тIадилла декхар дизза, бехктокхамаца кхоачашдеш саг ва из. Из цун керттера оамал я.

С.-М. ЯСУЕВ.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Сунженски райпотребсоюза коллективо хьинаре къахьегаш чакхдаьккхар дIадаха шу. Цо маьхалъяьккхар 653.9 эзар сома маьха продукци, план 103 процент кхоачаш а еш. Дизза кхоачаш ду бахача наха гIулакхаш дела а.

Во дац кхыдола хьоккхамаш а. Масала, тиша аьшк дIачудерзар 11 тонн, кхоадир дукха бензини электроэнерги.

— Соахка укх шера мотторачох [illegible] къахьегама овсарле 10 процент лаккхье аьттув баьннаб тха, — йоах райпотребсоюза начальника Д. Цечоева. — Тха хьалашка хьежача из толам ба.

Шоай гIулакх дизза кхоачашдарца белгалбаьнна нах кIезига бац укказа. Царех ба тракторист Хашиев Мукъмад, водителаш ХашиевгIар Ахьмади Башири. Дика дIадоладаьд цар карара шу а.

М. ЭРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: моллагIа справка, информаци хьаэца йиш я халкъа депутата укх тайпарча персональни компьютера новкъосталца.

В. СОЗИНОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

Зуламаца—лира къовсам

ДОАГIАЧУННА ТIАIАЗАР ДЕ

Укх тIеххьарча шерашка Сунженски районе [illegible] нийсденнад бахача [illegible] хIамаш доахаш [illegible] [illegible] милица [illegible] раи, доагIа тайпар цара судена фу ду? Из хаттар дир тха штате в отдела [illegible] корреспондента Т. Хашиева Сунженски района правоохранительни органий цхьаболча вахашка.

Жоп. (Прокурора вокхагIвола гIонча С. М. Малсаков). Цхьая тайпара из хаттара жоп дала йиш яц. Цхьабакъда, [illegible] лелаш [illegible] хилар. Нагахьа санна 1986 шера районе 402 зулам даь хиннадале, 1988 шера хиннараш 204 мара дацар. Из да правоохранительни органашца советски, партийни комсомольски организацешка цхьана бехк бир. Ага доаш дукха да гучадаханза дола зуламаш а.

Хаттар. Районе баха нах раьза бац шоай хIамаши доахаши доа яхаш, ма дарра аьлча, [illegible] тIаIазар [illegible] МагагIа бакъал дацар да из?

Жоп. 1988 шера 66 [illegible] хийнай бахача нахка хIамаш лечкъаеш 10 [illegible] [illegible] хIамаш [illegible] Царех [illegible] Керттера бакъон — РОВД [illegible] [illegible] [illegible] хиндаь йиш [illegible] хилар дайча, [illegible] ба, уж шоай [illegible] харцда мотташ.

Хаттар. [illegible] ха яьннай 1988 шера июнь бетта А. Мейриева, Х. Мейриевай къоса ялх бежан гучадаьнна. Уж цигара хьахкаеа а даь чудитараш ба А. Цечоев, Б. Цечоева, Х. Хандарова, Ф Тумгоева, Т. Котиева. ХIаьта царел тIехьа веначa А. Хашиевна дIа[illegible] [illegible] [illegible] Мишта хьайтатарега иэгрa?

Жоп. ГуракIа 1987 шера цу наьха Iаьсий дажачара лайнад. Цхьабакъда, шоай [illegible] РОВД хоам баьбац цар. 1988 шера июнь бетта [illegible] шоай доахан чудитад цар. Уж лочкъадар хьакъехье Сунженски халкъа судо [illegible] хIанзарча хана следстви еш я.

Хаттар. [illegible] [illegible] [illegible]

Жоп. (Балаев Ю. А. — РОВД следователь). РОВД [illegible] [illegible] дера прокуратурера. Орджоникидзевски станице бахача [illegible] Iаьсий [illegible] [illegible] тахка, аьнча сона тIаIиллар Лоткъам йийдача Х. Мейриевас [illegible] уж Орджоникидзевски станицера [illegible] тIаIа нийдад, цхьабакъда, хьантара нийдад хьаала маганзар. Уж Iаьсий нийда нах лаха уголовни розыскерa болхлошта тIадиллад.

Хаттар. [illegible] наьна яхача [illegible] [illegible] [illegible] Мишта [illegible] из гIулакх?

Жоп. [illegible] [illegible] А. [illegible] [illegible] хьак а [illegible] А. Мажиевна дисциплинарни бехк баьб.

Хаттар. [illegible] Х. Мейриевас [illegible] заявлени [illegible] жан харцахьа чуйийтад, дувзачох базар тIара нийда хинна, иштта Х. Мейриевас хьа да луш деса шиъ бежан дIа[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Жоп. (Точиев Б. С. — халкъа судахо). Гуракъа 1968 шера Х. Мейриевас суде искови заявлени [illegible] [illegible] [illegible] ча базар тIара ше нийдача ялх Iаьсийх кхы Iаьсий баьъо йоадаш, лакхе кьаьча наха шийа коара дIадитад аьнна, бакъда, нийда нах хьабувца магадзар цунна. Цудухьа судо РСФСР ГК 144 ст. г. д. яххача тайпара (гражданий хIамаш лечкъаяр) уголовни гIулакх айдаь, из хIаьхо тахка аьнна района прокуроргa дIадахьийтад. Х. Мейриевай искови заявлени гIулакх [illegible] беш бола [illegible] [illegible] А. Хашиева [illegible] [illegible] [illegible] РОВД дIакхьадатан.

Хаттар. Сунженски районе бахача наха хоаш да Троицке вахача гражданинa П. [illegible] лочкъабаьчул тIехьагIа. Баку - Ростов наьква тIа кхачалехьа, гера хIа-хьа дегтарех гражданин С. вер. [illegible] [illegible] [illegible]

Жоп. (РОВД следственни отдела начальник Халухаев М. Б.) [illegible] [illegible] гражданин П. [illegible] [illegible] [illegible] тIехь[illegible] байсача сахьат [illegible] тIехьакхийнaв кхуинa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] хача хана. Дахьа [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] районе [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] а [illegible] [illegible]

Т. ХАШИЕВ.

Фабрика гIулакхаш

Нохч - ГIалгIай «Терек» яхача производственни мебельно - дахчан хIамаш еча объединенена чуйоагIача шоллагIча фабрика коллективана дукха халонаш [illegible] самофинансированеш [illegible] хозрасчетан керданча системагIа [illegible] [illegible] тIехьагIа. Цу [illegible] цун балха тIа бенна хьовзам бу шоай договорийн декхараш кхоачаш а ца деш. БоагIача бзарамагIа бола [illegible] [illegible] [illegible] Цар бехкагIа дIадахача [illegible] мебельщикашка хьо ца кхоачаш йисар полен дикьен 100 кубически метр [illegible]

Материальни Iалашо ела [illegible] [illegible] кхача хьагашна мишта къахьег фабрикера къаьсткъаьстача цехаша, участкаша, бригадаша?

Из хаттар дир ая шоллагIа мебельни фабрика директора Ш. М. Малсагова

— Паччахьалкхен план тха бIаргчча коллективо чоачашъяьча дизза дукъ дIагэ зачарех ба цхьоалагIча участка мебельщикаш, — аьлар Шахид Махмудовича. — Укхаьа массе а тайпа проблемаш къоастаяра дакъе шоашта тIалатта бехктокхам боккха хилар дика кхеталеш ба беорига болхлой. Цудухьа цар халданза кхоачаши тIехкхоачаши ю плановни заданеши тIайдица декхараши. Доле, шоллагIча участка коллективана тIадиса декхараш а дIатехх цар дукхагIйолча хана.

Из баьъеш дола цхьа масал доаладерда вай. Соахка октябрь бетта планагIа 369 эзар сома маьха товарин продукци арахеца езача, [illegible] 405 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. План кхоачашдир 109,7 процент. Паччахьалкхенна баь пайда хилар 57,3 эзар сом, [illegible] 40 эзар сом хара [illegible].

Укх производственни хьоккхамаш шоллагIа хьаргаш [illegible]. Цун керттердар да берригача мебельщикаша хьинар кхо ца деш къахьегар. Цар дика кхетаду бухсоцаш балха тIа хьахулачунга хьежжа мара шоаш аллапеш цадерздоацилга. Цул совгIа болхлошта дика довз шоашта хьалхашка латта декхараш, уж кхоачашдара шоашта тIалатта бехктокхам боккха хилар, ерригача коллектива болх боагIача беламагIа дIабахийта безилга. Цудухьа овсаре къахьег цар. Къахьегама овсарле планагIа лаьрхIачул 29 процент гарга лакхъеннай. Цунга хьежжа лаккхденнад мебельщиний алапи а.

Цхьаккха тайпа халонаш нийслац ала йиш яц цхьоалагIча участка коллектива балха тIа а. Хала за укхазара къахьегама хьалаш, царца юкъаечна кхыдолча проблемаш нийсар. Уж ший тергала кIалара дIаладийтац участка начальника А. Лорсанова, цкъа санна дукхахьа а гIеттадаьд уж фабрика кулгалхошта хьалхашка а.

— Лорсанов Ахьмад дика кулгалхо ва, из доагIар лелаеши совдар довзаш вац из, ерригa проблемаш сиха къоастаю цо, — аьлар секретара Р. Заинкинас. — Къаьстта чIоагIа йоахкъ ю цо болхлой проблемаш. Кхетта цхьоалагIча участка болхлоша арахеца доладергда салаIама дола цхьаькка кресло. Боккъонца цу гIулакха кийчлуш ва А. Лорсанов, из керда продукци арахеца йолаю аьнна дIадаш, план ше керте латтача коллективо кхоачашьергхиларах бIубенна ва из

Цу пене къаьстта дика хьа а хьегаш, башха-дика производственни толамаш доахаш хиларца белгалъяьнна я Амзеева Марема кулгалдеча обойщиций бригада коллектив. Дукхача хана дена ОТК болхлой тIачьожам боацаш къахьегаш я из. Из за цо хьаеш йола продукци дикач тIехдикеч [illegible] [illegible] [illegible] Уж толамаш [illegible] [illegible] хьинаре къахьегарца белгалбаьнна ба обойщицаш Б. Мацоева, М. Садулаева, А. Со[illegible], С. Хамидова, Х. Кериева, кхьбараш.

Обойщицей коллектив барт - цхьоагIо болаш я, из латт тайп-тайпарча къамах нахах Цига хинаре къахьегашта, уж барт болаш хиндайтар дукха болх баьб берригачеша чIоагIа лоархIаш йолча бригадира. «Тха наха [illegible] мара [illegible] [illegible] цун бригадерца обойщицаш.

Иштта йоаа бригада болх беш йола участок [illegible] а [illegible] я, — аьлар Р [illegible] — [illegible] тIадаьчча декхараш [illegible] [illegible] [illegible] я из, тоамехта а из деш, ше деш дар тIехдика а деш.

Обойщицел тIехьабусаш бол цхьоалагIча участкера столяраш У. Далаев, И. Хасиев. Шоаш укхаза къахьегаш бола дукха ха еце а. Вокхха опыт йолча болхлошца санна дог гIоллоаха къахьегама толамаш доах цар. Цхьаккха смена дIалаьхийтац шоай нормаш 120 процентал чухьнакха кхоачашъяь. ТIехдика мара хилац цар хьаь продукци.

I. МЕРЖОЕВ.

Доттагlий

Сийлахь-боккха Даймехка тlом болабалалехьа цхьа шу хьалха Цlеча Эскаре вахар Тарамов lалаудди. Маршанск [illegible] городе лаьттача йок[illegible] [illegible] тlема часте [illegible] тlемига саг. Вай мехка фашистин бlунаш чу[illegible] хана, тlема говзал [illegible] зенитчик вар из. Тlом болабеллачара хьалхарча [illegible] Малхбузен фронте кхачар вай мехкахо, цига [illegible] из эггара хьалха моастагlчуьнца.

— Сона дlаьхха а биццуш бац Смоленска юххе тха фашисташца хилла тlом, — дуьйцу lалаудес. — Тхо кот[illegible] [illegible] дацар цигара хьал. Боккха бар моастагlчуьн [illegible] дукха боабир цига [illegible] бараш, са човкъостий. Вай эскархой Малхбоалехьа дlабахара, тlехьайисар тха [illegible] топий расчет. Тlабоагlача фашисташа йо[illegible] [illegible] из. Са карарваьла вlаш[illegible] [illegible] лейтенант Крав[illegible] [illegible] лаьттача цхьан [illegible] дlахийтар со Моас[illegible] [illegible] дlалаьца [illegible] а тхайтарца тlехьашхе [illegible] Хана дар фа[illegible] [illegible] гlолла, цар[illegible] [illegible] а из доллаш, дlадаха, Ял хlама яцар. тоьаш да[illegible] [illegible] говзаш яь дукха [illegible]. Цхьабакъда, [illegible] кара ка даха [illegible] дар тхо. Антонов [illegible] цхьа салтеи сон [illegible] а дийха. фашистага ле[illegible] [illegible] силад йий хьа[illegible] [illegible] приказ далар командиро. [illegible] гlолла массехк сахьата низь бича, гонахьа [illegible] а хьувзаш ши фур[illegible] [illegible] бlаргвийра тхона. Оаха [illegible] новкъосташ хьабехале[illegible] [illegible] дlабахара кхерам бар. Цудухьа, уж цхьа иттех саг воллаше, цlаьхха тlа а кхийтта, мет[illegible]табахкалехьа боабир. оаха уж. Тlаккха кхачан продук[illegible]таш тlайола фургонаш а йоалаш, немций герз а хьайица тхоайбараш болча юхадаьх[illegible]кар тхо. Командир раьза вар тхона, хlаьта а шийх приказ доацаш тхо латарах дов дир цо тхона...

1941-гlа шу чакхдоаллаш вlашагlъеллар «Илья Муромец», «Кузьма Минин» цlераш йола ши бронепоезд чу а йоагlаш, 31-гlа «къаьстта» йола дивизион. Цу дивизионе «Илья Муромец» цlи йолча бронепоезда тlа зенитчик а волаш тlом бир вай мехкахочо.

Моастагlчоа дукха зенаш дир цу бронепоездо, йохаьйй немций 15 самолет, 42 артиллерийско-минометни батарея, 24 йоккха топ, 94 пулеметни моттиг, гlирсаш чуболла складаш, цхьа бронепоезд. Хlалаквир 1650 моастагlий салтеи эпсари. Волга тlера Одере кхаччалца тlом а беш хьаера Александр Невске ордена 31-гlа дивизион. Цуьнца из бlаьха цlера шикъ бир Тарамов lалаудес.

Дукха хlамаш да тахан ветерана дагаухаш...

Цхьа, ши бронепоезд кховзткъиел совгlа долча моастагlий кемашца лата езаш хилар. Сихбенна зениткаш еттар лакхе хьуттача кемашта зенитчикаша. lаьржа кlур а ухийташ немций нхо бомбардировщик чуежар. Царех цаl чуяйтар вай мехкахо вар.

«Бронепоездаш малхбузехьа йолх» яхача документальни фильма а дивизиона политрука заместителас язлаьча «31-й, особый» цlи йолча книжка тlа а дукха хоза дешаш дувц майрача зениттикех лаьца. Цу тlарча цхьан сурта тlа хьалхарча пlане гу моастагlчуйна зенитка хьежаеш латта l. Тарамов.

Тlом йистебаьнначул тlехьагlа, 1946-ча шера эскарера гlулакх чакхдаьккхар цо. Тlом бахьан долаш вай мехка хинна зе юхаметтаоттадеш дукха къахьийгар цул тlехьагlа lалаудес. Тlехьарча хана Ермоловски деревообрабатывающи комбинате болх а бь, хlанз пенсе ва Алхан-Гlала ваха ветеран. Цхьабакъда, из салоlаш ва аьлча нийса хургдац. Кастта-кастта кагирхошцарча вlашагlкхетарашка го йиш я «Сийлахь-боккхача Даймехка» l-ча степена орден, «За отвагу» а кхьйола а медалаш йоахка воккхасаг. Тlехь-тlакхувча тlехьенга дувц цо тайп-тайпарча къамех болча советски бlухой хиннача вошалах а доттагlалах а, хlаьта цар гойтача деналах а лаьца.

Дувца хlамаш дукха да. lалаудде истола тlа да цхьа lажагlденна сурт. Цу тlа вlаший маратийлха латт ши саг. Царех цаl lалаудди ва, хlаьта шоллагlвар — цун эггара везагlа вола доттагlа Марикович Аркадий Андреевич ва. Гаьнарча Белоруссера каст-каста каьхаташ доагlа Тарамовга. Цкъаза ше а вода из цига, цкъаза Аркадий Андреевич а вайцига воагlа.

Тlом мел болча хана ца къасташ лийнна ветеранаш доттагlал хоададеш бац.

М. КУЗАЕВ,
СССР журналистий Союза член.

Исторе оагlош

Гlалгlай — «Дики дивизе» тlемахой

Говрашта нувраш а техка, цар цlогех шодамаш а лаь Соагlапчара аргlе даха арадаьнналар тхо, оахам ловсарбахабий хьажа. Цу шера хьалха яьннаяр бlаьсти. Тхо долхача наькъа шин оагlорахьа аьха латтача кхаш тlара lы хьалъухар. Сона уллув воагlар Соагlапчара юртла Матиев Ярагlи. Шерра белаж а йолаш, доккхий кlай «гвардейски» мекхаш а долаш саг вар из. Къона баьре санна кура вагlар из говра тlа.

Цхьаццa дагадеха хlамаш а дувцаш, тхо долхаш, Ярагlе аьлар:

— Укх вай Алханчуртерча аргlена тара а йолаш, укхазара гаьнарча Галици яхача мехка а я цхьа аргlе. Николай паччахьо Германеца тlом беча хана хилар со цига. «Дики дивизена» чуйоагlаш хиннача гlалгlай дошлой полке вар со тlом беш.

Оаха дlалаьцача позицешта юххе яр кубански казакий полка позицеш. Кlайча паччахкаца белгалбаьха бар цуи дошлой. Кlезига гаьнагlа латтар донской казакий полк — цlена говраш тlа багlаш, кийнашта кlал доккхий кlужамаш а долаш, белаж тlа цlе паччакхаш, а ялаш бар цу полка баьреш. Хlаьта гlалгlай дошлой lаьржача ферташ тlа гlолла сийна паччакхаш а йолаш бар. Гlалгlай дошлой полка командир вар полковник Гойгов Керам.

Тхона духьала латтар австро-венгерски эскархой. Цу шерача атагlе гlолла шин оагlорахьа хиннача гувнаш тlа йоккхий топаш а пулеметаш а латташ чlоагlъаьяр цар шоай позицеш.

Тха разведчикаша [illegible] кара гlалат далийтар бахьан долаш моастагlий позицешта тlехьашка, йисаяр тха батарея дика гуш дар духхьал lотlаеттача йоккхийча топашна а пулеметашца а казакаш боабеш. Цхьаболча баьреша дувцар: «Укх сахьате, боабаь уж казакаш санна, хlалакдергла вай». Сона юххе вар дикача фух йолча черсий говра тlа ваьгlа полка командир Гойгов Керам. Уж довза хабараш дlа а хеза, цlаьхха говр юхаерзайир цо.

— Фу мотт ба оаш бувцар? — тlачайхар из вайгаьха меттала. — Мехка хьалхашка халкъа сий доаде доахк шо? Сацийта из къамаьл! Со се гlоргва шоана хьалха а ваьнна атаке!

Цу минуте шиий черсий ды юха а берзабаь, беттара тур даьккхар Керамо. «Жи-варий гlалгlай кlантий», — аьнна тхога цlогlа а теха дlайийккхар тха полковник. Тураш хьал а даьха, цуьна тlеххьа тхо а дlалийлхар. Кхерам фуд ца ховш саг вац, цхьабакъда, атаке болхача дошлошта биццлу из.

Керам хьалха а волаш, моастагlчоа чухьийлар гlалгlай полк. lаьржа ткъамаш хеталора михо айяьча баьрей фертех, маьлхе къегар тураш. Ший тайпара хоза а унзара а сурт дар из.

Моастагlаша духхьал lотlаеттача йоккхийча топашта а пулеметашта а юкъе гlолла чакх а лийлха, тхоай батарея йолча дlакхаьчар тхо. Сихха шоай говраш дlа а ежа, оаха белгалъяьча моттиге дlабахар артиллеристаш. Кердача позицешка а баьнна моастагlчоа тlеххьашкара тlом бе уж болабелча, байдар австро-венграш.

Вlалла йиццац сона из атака. Дукха нах боабир моастагlчун артиллерес. Тхона хьалхашка лаьттача [illegible] дема а юкъе Гойгов Керам бlаргвойра сона. Говр а йийна, тlа кий а йоалаш, аьтта куlгаца тур лаьца мамогга улаш воагlар из [illegible]

Ишта гlулакхаш нийслена тхо латташ, цхьа иттех бакъ вера тхо, лолча. Тха керттера командующи Николай Николаевич Романов а (паччахьа даь-воша) [illegible] кхы хьакимаш а бар уж. Керттерча [illegible]

Тlемахочун гlулакхаш

Цlеча Эскаре гlулакх де вахалехьа Берашке яхача юрта вахаш а цигарча колхозе къахьегаш а вар Сейнараев Чантий Асхьаб. 1940 шера бlаьсте Мурмански областе эскаре гlулакх де вахар из. Цига тlема говзал lомаяь ваьлла, лыжни бригаде вахийтар вай мехкахо.

1941 шера аьхки тlом болабелча Тихин яхача юрта юххе эггара хьалха моастагlчуьнца дов дир цу хана пулеметчик хиннача Асхьаба. Чlоагlбенна окопашка багlаш хиина фашисташ лелхабеш кулгах кхийттача пхоно хала чов йир цуьна. Ши бутт госпитале а баьккха, вийрзачул тlехьагlа, Ленинграда гаьна йоаццаш лаьттача номер 998 йолча стрелкови полке кхаьчар Асхьаб. «Къулбаседерча столица» гонахьа цу хана хиннача тlем тlа дакъа доацаш хилар из. Цхьан дийнахьа тlайоагlача моастагlчун танкашца латар цуи подразделени. Пиъ танк йоха а яь, юхтехар фашисташ, цига автомат а етташ тlом баьча Асхьаба дегlа аьрда оагlорахьа хала чов йир цхьан танка чура арабаьннача немцаша. Юха а госпитале кхаьчар Асхьаб. Вологде хиннача цу госпитале дукха ха яьккхар цо.

1943 шера чlоагlа дорхбенна хьувзар фашисташ. Мел бола низ духьалъоттабаь летар царех Цlе Эскар, деррига халкъ. Човнех тоавенна Асхьаб а тlом беш вар.

Дукха хьуйаш йолаш яр тlом болча хана Волховский фронт лаьтта моттиг. Лела а тlом бе а хала дар цига, ног дlа мел баьккхача ушалаш а lамаш а нийслора. Хьувашка яьхача окопашка чlоагlбенна бар фашисташ. Царна гаьна йоаццаш хиина вай чlоагlале каралаца кийчлуш бар уж. Дмитрийи Владимири яха ши новкъост шийца а волаш разведке вахар Асхьаб. Дага а доацаш моастагlий кlийленна тlаннйсбелар уж. Цlавхха тlом болабелар царца юкъе. Тlагlерта фашисташ легабора вай разведчикаша еттача автоматаша. Цlеэскархой дукха ба мотташ тlехьашкахьа аха болабелар уж. Цар эпсар хена тlехьашка а лечкъа, гранаташ кхувсаш латтар. Гонахьа хиннача кlотаргашка гlолла тебба цуя тlа а ваха, автомата бух а теха, вожавир из Асхьаба. Штабе воалаваьча есаро хоам бир, дукъа тlехьашка латта герзах йизза йола бригада вайчарна тlайоагlаш йолга. Асхьабан, Дмитренеи, Владимиран доккха баркал а оалаш приказ техар штаба полковнико Мазнюка.

Дукха човнаш яь хиларах 1944 январь бетта вай мехка цlавайтар Асхьаб. Гlажамашца мара лелалуш вацар из.

Берригa а цхьа бутт мара баьккханзар тlемахочо цlагlа. Гlалгlай Казахстане lобахийтар. Ворда тlахоавеш шийга цхьан эпсаро аьнна дош вlалла диццлуш дац цуьна: «Хьо тlем тlа човнаш хинна саг ва. хала хет сона е гlулакх, хlаьта а де хlама дац-кх, амар ишта хилча».

Вай Даьхе лораеш денал гойтарах енна «Сийлахь-боккхача Даймехка тlема шоллагlча степена» орден, «Цlеча Седкъа» орден, «За отвагу» яха а кхьйола а медалаш йолаш хlанз Орджоникидзевски станице вахаш ва Сейнареев Асхьаб — ха яха тlема ветеран.

Х. ТАЙСУМОВ.

Ветеран

[illegible]

Тlехьагlа, 1974 шера, Назрановски районе балха хьайоагlа Хамхоева [illegible] милице райотделе къахьегаш ва цуи мар Ваха а.

Хамхоева lайшетага «Советски милице отличник» яха значок я. РСФСР а НГlАССР а МВД кулгалхоша енна сийлен грамоташ а я.

Милице эпсара болх бувцача хана дагаух цу хьакъехьа дола кинофильмаш. Бакъда, цига бувцачар [illegible]

Письмо лерагlа

Вувца из, ала цох

Ишта дехар деш письмо гlолла цуи даьна-нанна тха редакце укх деношка командованегара [illegible] салам-[illegible] [illegible] вахаш волча [illegible] Хьажмурден Маржанен вол — Йоакъан шийн декхар кхоачашдеш волча эскара частера.

Письмой автора баркал моарнал а оалаш, оаха цуи письмо кепа а тохаргда, кхоачаш а дергда.

Письмо:

«Хьамсара редакци. Шоай газета тlа оаш вийцача ба[illegible]

[illegible]

Майор КЛЕНЬЕ».

Тха корреспондентагара.

Дика хет тхона, тхоай къона мехкахо миччахьа ше дlаваьхача моттиге эггара хьалха шийн къаман сий лорадеш, Даьхен декхар кхетадеш, командирашка ла[illegible] [illegible]

Тхона духьалъера Йоакъапа нана Маржан. Дукха шерашка Сурхотlарча «Маьх» яхача совхозе доаркалла болх а бь. Хlанз пенсе я из. Шиъта бер кхаьад цо: 6 кlаьнки 6 йоlи.

Да, Хьажмурд, цlагlа вацар. Совхозе балха вахавар из. Вая вийцача ях вoiах кхоъ эскаре а хиина цlабаьхка хlанз совхозе а кхычахьа а тайп-тайпара болх беш ба. Уж а цlабаьхаш деш ба. [illegible] цигара дика тешал тlе[illegible]

гон бlаргалйра тхона Оаха тхоай новкъосташ хьабехалехьа фашисташ дlабахара кхерамбар Цудухьа, уж

хьа йолх» яхача документальни фильма а дирижна политрука заместителас яздъна «Л1-й, особый» цlи йолча

М. КУЗАЕВ.
СССР журналистин Союза член.

жача фертаи тlа гlолла сийна палчанхаш а йолаш бар. ГlалгIай дошлой полка командир вар полковник Гойгов Керам.

Тхона духьала латтар австро-венгерски эскархой. Цу шерачa атагlе гlолла шиш оагlорахьа хиннача тувнаш тlа йоккхий топаш а пулеметаш а латташ чlоагlъьлар [illegible]

тарел йолча дlакхьачар тхо. Сихха шоай говраш дlа а ена, оаха белгалъяьча моттиге дlабахар артиллеристаш. Кердача позицешка а баьнна моастагlчоа тlеххьашкара тlом бе уж болабелча, байдар австро-венграш.

Вlалла йицлац сона из атака. Дукха нах бобир моастагlчун артиллерес.

Ветеран

Сиха дlадолх шераш, тlема lазапаш вайна гаьна а доахаш. Шовзткъей диълагlа машара шу даьннад мехка. Машар латтаро къаьстта чlоагlа гlадбуг ветеранаш. Хlана аьлча, таханар ираз вахар хургдолаш шоай цlий lомехкадаьд цар тlема шерашка. Цига байнаб цар дикагlа бола доттагlий. Шелал, моцал лайнай.

Коталон ди гаргакхийлачарех цаl ва Гикало цlерагlча поселке ваха Жуков Афанасий Павлович.

Афанасий Павловичан цун шийсархоштен кацденар хала дакъа дар. Сийлахь-боккхача Даьймехка тlом дlаболабеннача шерашка герз бе делар цар немецко-фашистски захватчикех Даьхе лорве.

Советски Эскара рядовойс Жукова сийлахьа никъ баьб. Даьхе езаро, ший декхар кхстадеш хиларо совбаьхаб цун низ моастагlчох леташ. Тахан а тlехь цун бlаргашта духьалъувтт Одесса, Севастополь, Румыни, Польша, Чехословаки бахьан долаш льатта тlемаш. Къаьстта дика дагадоагlа Афанасий Павловича Севастополь бахьан долаш баь хиниа тlом. ВорхI бутт совгlа лаьттар цу городе тlом. Денна а бус а вай салташта lотlалегар немецки снарядаш. Цу тlем тlа вай мехкахочоа шозза човнаш йнр. Уж хала деноц цун дагадохийт «За оборону Севастополя» яхача медала.

— Эггара халагlа сона дагабоагlа тlом хилар венгерски столица Будапешт йоаккхаш, — дувц Жукова. — Немцаша укхала шоай огневой точкаш чlоагlдаьдар. Дукха лийгар цига вай салтий. Снаряда гарг а кхийтта сона кога а кулга а човнаш йир. Хlаьта а тlема даькътlара дlаваханзар со...

Кхы а дукха тlом бе бийзаб Афанасий Павловича. Коталон дийнахьа Чехословаке вар вай мехкахо. Чехашеи, словакашеи «баркал хьона, салте, тхона кортмукъала гlозал енна» йоахар. Цу хана деиз 44 шу даьннад.

Гикало цlерагlча поселке гlолла мекъача боралах воагlа Сийлахь-боккхача Даьймехка тlема ветеран Жуков Афанасий Павлович. Массане моаршал хетт цунга. Могашалах хаьттача «хlанз дикагlа хет» оал цо. Хlаьта а човнаш каст-каста шоаш йолаш йолга хьахойт. Бакъда, цунна сатем лур да цо ший цlий эехьа ца мехкадар.

...Къона а болаш тlем тlа бахарий тахан 60-70 шу даьннад. Цар берашта, берий тlехьенна тlом бlаргабайнабац. Бакъда, къоначa тlехьенна деррига ха деза тlемах. Хиннар дагадалла деза таханарча хозача заман хам бергболаш.

С.-М. ЯСУЕВ.
Грозненски район.

Кагирхой новкъа боахаш...

Хамхоева Iайшет ца йовзаш саг хургвац Назрановски районе. Дувзаденна да из цо беча лоархIамеча балхаца. Iайшет — укх районерча паспортни стола начальник я.

Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университет яьккхачул тlехьагIа Сунженски районе инспекце хьожайир Iайшет. Къоначa педагого дика кхетабора берий балаш, цара дег чурдар. Цудухьа уж а геттара тlера бар шоай инспектора.

ТIехьагIа, 1974 шера, Назрановски районе балха хьайоагIа Хамхоева. Укхаза, милице райотделе къахьегаш ва цун мар Ваха а.

Хамхоева Iайшетага «Советски милице отличник» яха значок я. РСФСР а НГIАССР а МВД кулгалхоша енна Сийлен грамоташ а я.

Милице эпсара болх бувцача хана дагаух цу хьакъехьа дола кинофильмаш. Бакъда, цига бувцачар санна зуламхой лувцаш-бехкаш лела езаш яц капитан Хамхоева Iайшет. Вешта, дукхача зуламий никъ бийхка саг-м я из. Мишта? Ший балха декхараш тIехдика кхоачашдеш. ХIаране кхетаду хургда мел лоархIаме а бехктокхаме а болх ба капитана Хамхоевас беш бар.

Укх батха а накъаьлар Iайшета педагогически образовани а инспекце Iоагь опыт а. Геттара шерра даьржад укх районе школашка, кхыча дешара заведенешка паспортни стола болхлой ахар. цига торжествении хьалашка паспорташ дIателар, кхыйола мероприятеш яр. Геттара дика лелабу из болх Хамхоевас.

Тха разведчикаша шоашкара гlалат далийтар бахьан долаш моастагlий позицешта тlехьашка йисайр тха батарея

Иштта гlулакхаш нийсленна тхо латташ, цхьа иттех баьре вера тхо, долча. Тха керттера командующи Николай Николаевич Романов а (пачхьахьа даь-воша) цунца кхы хьакимаш а бар уж. Керттерча командующие приказ делар: фуннагlа даь а австро-венгрий духьале йоха а яй, цар оагlорахьа латта вай батарея кхыча моттиге оттае, аьйна. Дlахо бервигача низаца тlом булургболаш де лезаш дар из.

Из приказ кхоачашде аргlа эггара хьалха донски казакашка кхаьчар. Дlа а нийсбенна, тураш хьал а даьха, цlогlарч а деттаdш атаке бахар уж. Амма, атагlеи шинна оагlорахьа лаьттача йоккхийча топаша а пулеметаша а юхатехар казакаш. Иштта дукха боа а беш, юхатехар кубански полка дошлой а.

Ший приказ кхоачашдеш ца хилара раьза воацаш латтар керттера командующий. АргIа гlалгlай полкага кхаьчар...

Тхо тlадаьгlа строевой дой цхьан моттиге ловтталацар — тlемаца lемача цар а кхетадеш хургдарг-кх атаке лаха дезалга. Вай дошлошта кlура а дема а юкъе Гойгов Керам бlаргавайра сона. Говр а йийна, тlа кий а йоаняш, аьтта кулгаца тур лаьца мамогга удаш воагlар из тхона пхорагlа. Говраша когаш тlабийтта из ачар кхерар со. Аьтта оагlорахьара хаьхка йоагlа говр чокхе lенжах дlа а хьокхаэуш, тlехьийнхар цуииз. Лаьла къахетамах на вувш кlаткхареаьлар тха полковник ТIехьагlа дlа а вака адьютанта хьавоалариа из

Цул тlехьагlа вай гlалгlай полк дlа а нийсъяь, эскара керте лаьттача хьакимаша доккха баркал аьлар тхона. Къаьстта белгалбаьннача дошлошта орденаш а медалаш а елар

1914 шера Германеца хиннача тlем тlа дакъа лаьцача гlалгlаша дукхаза гойтар цу атаке гойтар санна денал. Тхо цlадаьхнача хана дукха бар тlемахошта юкъе орденашца а медалашца а белгалбаь нах. Сога а яр уж. Геттара лораеш, еза хеташ лелайора оаха уж Казахстане lоритаалица.

Дийча ваьлар Матиев Яраги. Ди дlохзуш латтар. Аьха кхаш, наькъаш ловсаргдуган лакхбеннача малхо. Цхьи доахар бlарг махкоачча сигала урагlз дахача чкъорло.

Э. КУРИЕВ,
пенсионер.

Письмо лерагIа

Вувца из, ала цох

Иштта дехар деш письмо [illegible] редакце [illegible] Нальсарен района СурхотIа бахаш болча АушевгIар Хьажмурден Маржанен воl — Поакъаш ший декхар кхоачашдеш волча эскара частера.

Письмой автора баркалмоаршал а оалаш, саха цун письмо кепа а тохаргда, кхоачаш а дергда.

Письмо:

«Хьамсара редакци. Шоай газета тlа баш вийцача бакъахьа хетар тхона тха часте вола шун мехкахо Аушев Поакъап. Сона-м, командира, берриаш салтий цаlаш хет. Хlаьта а салташта юкъе а нийслу, тха теркам тlаоза кагий нах.

Царех ва вокхагlвола сержант Аушев а. Эвакуационни отделене командир ва из. Орденаш, медалаш цун наьнх тlа ца яде а, белгала ва из тха часте. Тхона гуш да цун хьинар, денал, командованес шийна хьалхашка оттадаь чоалхане декхар ший тайпарча творчески хьакъалца чакхдоаккхаш из хилар. Лакха говзал хьахьокх цо моллагlча полигоне учениш йолча хана, къаьстта танкай полигонашка.

Аз дех сай письмо кепатохар а, хlаьта шоай газете гlолла цун даьна-нана тха тхо [illegible] моаршал дlакхачийтар а.

Майор КЛЕНЬЕ».

Тха корреспондентагара.

Дика хет тхона, тхоай къона мехкахо миччахьа ше дlаваьхача моттиге эггара хьалха ший къаман сий лорадеш. Даьхен декхар кхетадеш, командирашка ладувгlаш хилар. Из да хlара гlалгlачун дезала юкъе эггара дикагlа лоархlар. Тхона хеташ цу дешо белгалваьккха хила мег шун къона бlухо — Аушев Поакъап а. Эздел, сий, вокхагlчунга ладувгlар, хlара денна, хlара сахьата къахьегар — иштта я вайнаьха ширача ханашкара хьайоагlа керттера оамалаш.

Сона сайна а чlоагlа дика хийтар из письмо lодийшача. Кхыдола гlулакхаш духа дале а, СурхотIагахьа бодача новкъа ваьлар со, гаьнна доазув лорадеш вола Поакъап дага а веха.

Долххаше а юртсовете долх тхо. Къайла латтар: делкъийна хlама даа бахабар цу чура болхлой. Хьежа лаьрхlадар оаха. Хlаьта а юхе гlолла тlехвоалача цхьан вокхача саго Поакъапа дай нанеи долча дигар [illegible] хача шераш [illegible] «Маяк» яхача [illegible] ярпала болх а бь, хlанз пенсе я из Шиитта бер [illegible] даьд цо. 6 гlаьнги 6 [illegible] ги.

Да, Хьажмурд, цlагlа вацар, совхозе балха вахавар из. Ван гийцача ях воlаг кхоъ эскаре а хиниа цlабаьхка хlанз совхозе а кхычахьа а тайп-тайпара балхаш дени ба. Уж а цlабаьккаб цигара дика тешал тlехьадолаш.

Коа чувоаллаше хоалуш дар укхаза бахараш хьайнаьа, къахьегама тlера дезал болга — массанахьа лостам бар.

Цу цlагlа мел вар совхозе къахьегаш ва. Кхьыметтел дешабагlараш а. Шевар свекловод ва. Укх шера 50 тонн шекара свеклаш кхейир цар шин гектара тlа.

«Командирага тхогара доккха моаршал дlа а дахьийта, хlаьта тха цlагlара шо долча дlа мел воагlаш вола воl, Поакъап санна шун юхь ца йоагаеш, шоашка яхар деш хургба а, ала», — аьнна дехар дир сога нанас а хlаьтта чувенача дас а.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Эскаре гIулакх деш ба вай мехкахой

Ха тlа латташ...

Цхьан сайрийна тlемагlишлонхой отряде хьоашалгlа баьхкар цун юкхе уллача колхоза боамби лелабераш. ШоллагIча дийнахьа lуйрийна эскархошца вlашагlкхета лаьрхlа бар уж. Шоай машинаш КПП юкхе, кьаьнача бlараштa кlал дlа а овттаяь, салтий клубе киноrа хьажа бахар хьаьший.

— Тха машинашка бlаргалакхалаш, — дехар дир цар, шоаш болхаш, КПП лаьттача прапорщикага Д. Гмырегеи ефрейторга А. Яндиевгеи.

— Сагот ма де оаша! Из гlулакх оаха тхоашта тlаэц, — аьлар царга прапорщика.

Тlайица гlулакх кхоачашде декхарийла вар лакхерча, ондача дегlара вола ефрейтор Яндиев Абузар.

Ах бийса яьнна ха яр, Абузар КПП-ра ара а ваьнна, машинашка хьажа водаш. Царна юкхе нах болаш санна хетаделар цунна.

— Малвв цига? — дlакхайкар Абузар. Юха йистхулаш саг вацар. Машинашкахьа дlатlаволавелар ефрейтор.

— Дlаволе укхазара, салтелг! Хьайна кертагlа хlама кхеталехьа? — гаьнашта кlалара цlимхара оаз хезар Абузара. Бийса баьде хинаяле а, дикка дlахьежача ши саг бlаргавайра цунна, машенах воаллаш. «Москвича» чархаш яха гlерташ бар уж.

— Соца КПП хьадувла, — аьлар Абузара салташка.

— Цига дувцаргда вай.

Эскархо кхералургвоацилга кхетадича, царех цхьаьне доккха фентай доагlа лостадир. Амма, тоха кхийнзар цунна. Спортсмен-тяжелоатлет а самбист а вола Яндиев юхаваланзар. Кадай дlакхайда цун кулг хьа а лаьца, букъа тlехьашкахьа хьовзадир цо. Цlогlа а теха, ший «герз» lодожадир лозваьча зуламхочо. Ший новкъост а вита дlайиккха вахар кхеравенна шоллагlвар.

— Чархаш лечкъю къу воалаву аз шоана, — аьлар Абузара, лаьца зуламхо КПП чувоаккхаш. — Хьаьшашта хьалхошка вай юхь lаьржа овттаде воаллар ер.

Телефон а теха, милици хьайийхар прапорщико. Из ярга хьежаш, бийсан хиначох рапорт язде lохайра тlаккха. Цу тlа белгалдаькхар цо А. Яндиева гойта денал а майрал а.

Хlаьта шоллагlча дийнахьа шоай клубе гулбелар тlема гlишлонхой. Боамби лелаберашца хоза, пайдане къамаьл хилар цига. Бийсан хиннар а дийцар хьаьшашта.

— Тхона цlаьхха а хайра, советски эскархой къахьегамхой хьашташ лорадеш болга! — аьлар колхоза механизаторо Х. Халходжиева. — «Катта рахмат» — баркал хилда, Абузарджан. Баркал хилда хьо кхеваьча даьна-нанна, хьа командирашта. Дика саг кхеваьв цар!

Хьаьшаша дийхар, Абузаро ше мичара ва а арме валехьа фу деш хиннав а дувцилга.

Ше Нохч-ГlалгIайченера волга а военкоматера повестка ялехьа ше ваьча Шелковской района Паробыч яхача отарашка хьайбашлеладераща къахьегаш хиннaлга а дийцар Абузара.

А. ТУРГАННИК,
майор.
Туркестански тlема округ.

ЦIера наькъаш

Из дар массехк шу хьалха. Грозненчa номер 39 йолча школе дай-ноаной собране дош а дийха, хьалгlаьттар ха яха саг. Вlашагlкхийтача нахага хьакъале къамаьл дир цо, бераш харцача новкъа ца довлийтара де дезачох лаьца. Школерча дай-ноаной комитета член Расуев Герман вар из.

Сона хьалха а вовзаш вар Герман, новкъа духхьалкхийтача тхоайла йистхулар тхо. Амма, из Сийлахь-боккхача Даймехка тlема тlа хиннaлга а цо цига гойтача деналах лаьца а хlама хацар сона, цу собране Германаца къамаьл далица. Цул тlехьагlа из волча вахача цо ший доттагlашца тlем тlа даьха сурташ, командоване яха баркалаш, правительственни совгlаташ бlаргадайтар сога. Ший вахара цхьайола оагlонаш а йийцар.

1938-ча шера гураьха дар из. Бухан-Юртарча (хlанз Черноречье яха поселок) ахархочун дезале кхийна зlамсаг вера шоай военкомате. Ший лоlамагlа Цlеча Эскаре ваха лаьрхlадар цо. Цун дехар кхоачаш а деш, Ленинградски тlема округе 40-ча танкови бригаде хьожавир зlамсаг. Укхаза кара эрзайир цо тlема говзал. Герман юкъе вола танкови подразделени Финляндецара доазув лорадеш яр.

— Доазол дехьадовла, аьнна, цкъа приказ дера тхога, — дувц Германа. — «Лахбинохке» цlи йола станци а йоаккхаш, Выборгски яхача новкъа гlолла «Маннергейма» оборонительни линн йолча йийрзар тха танкови подразделени.

Англерча, Америкерча, Францерча, Германерча тlема говзанчаша геттара чlоагlъяь яр «Маннергейма» лини. Из йоаккхаш хилча дукха нах хlалакбергбар. Цудухьа, линена юкхе сайцар танкаш.

Цхьан шийлача бийсан Герман тlавола танк хьалха а йолаш, кхо танк яхар разведге. Гlашлой взвод а яр царца. Хала йолхар танкаш, метр гаргга лоа диллача гуш яцар минаш йоахка моттигаш. Царех цхьанена тlанийсъелар вай мехкахо тlаваьгlа танк...

Меттавеначул тlехьагlа хайра Германа ший шаккхе ног боахьбаьлга. Дотаденнадар лергах, мерах иха цlий.

— «Караволa!» — хезар цунна финнаша эрсий меттала детта цlогlарч. Цхьабакъда, пулемет етта йолайир царна Германа. Шийтта сахьат даьлча дlаболабенна тlом сахиллалца лаьттар. lуйрийна тlанхаьчача советски бlухоша кlалхарваьккхар човнащ яь илла танкист. Цо боабаь моастагlий дагарбича кховзткъеи итт гаргга хилар. Лозаваь турпал сиха госпитале дlавигар. Цо гойтача деналах «За отвагу» цlи йола медаль елар Расуевна.

Сийлахь-боккха Даймехка тlом болалуш Бердичев яхача города юкхе латтар вай мехкахо юкъе хинна танкови дивизи. Фашистски бlу тlаболабелча цунна духьала яхийтар из. Ровно яхача города юкхе болабир танкисташа тlом. Фашистаьшта доккха зе а деш дика юхатехабар уж Герман хиннача подразделенес, цхьабакъда, царна юкъе из гаьнна чуяьнна хилярах го бар кхераме дар. Цудухьа командоване амарах юхаяьккхар подразделени.

Шерлуш боагlа лира тlом. ВоккхагlвoлaI сержант Расуев Герман Воронеже командирски курсашка деша вохийт. Уж чакхъяьха ваьлча, лейтенанта звани а енна Сталинградски фронте хьожаву къона командир. Химически завода кулгалде оттавир из цига. Моастагlчун тыле а ухаш разведка йора цун взводе. Иштта цкъа цо гулъяьча даннеех, дивизес наступлени а яь, бензин доалаш лаьтта самолеташ а тlехьа фашистий аэродром хьаяьккхар.

Сталинграде санна, вай мехкахочо дакъа лаьцар Орловско-Курски дуге. Кенигсберг йоаккхаш, кхычахьа а хиннача тlемашка. Полка транспортни разведка командир а волаш цо цхьа лоаргlаме задане кхоачашъярах «Цlеча Седкъа» орден белар цунна. Цул совгlа, сийлахь совгlаташ а лакхехьарча командоване благодарностaш а яр цун.

1946-гlча шера, капитан а волаш эскаре гlулакхаш даь ваьлар Расуев. Пенсе вахача а ший могашал дика мел йолча хана гlишлош хьалъеш къахьийгар цо. Хlаьта хlанз вневедомственни охране болх беш ва. Ше балхара мукъаволча хана кагиртой кхетамца кхебара дукха гlулакхаш деладу ветерана. Каст-каста го йиш я из къонабарашца патриотизмах а интернационализмах а лаьца къамаьл деш. [illegible] никъ бувцаш.

К. МУЗАЕВ.

Кердачох хьахиннар

Нохч-ГIалгIайн «Терек» яхача мебельнозаготовительни цехе мебельни оатхалашта обработка яр эггара халагIчарех лоархIаш да. Кромкаш доакъошта екъалуш, клейца уж дIачIоагI ца луш дукха моттигаш нийслора. ХIанз из проблема къоастаяьй укхаза. Цехе дIаоттаяьй малхбузен Германе хьаь йола «Има» яха керда автоматически линн. Цунах лаьца дувц объединене керттерча инженера В. М. Джуна-

— Кердача автоматически лине хьаеш йола продукци тIехлика мара хилац, массаза хила маеззара нийса хул цига обработка яь мебельни оатхалаш. Цига гIолла чакхъяьнача кромкашта кхыметтел плановн йолча 10 процент ярашта а ремонт е езаш хилац. Къахьегама овсарле дикка лакхъяьй «Има» яхача автоматически лине. КIезига лоархIам болаш дац цхьаникха тайпа тата, вибраци йоацаш из болх беш хилар а. Долче, мебельщикаш кIезигагIа кIаьдлургба балха тIа, цар унахдIено дикагIа хургъя.

«Има» яхача автоматически лине мах, из вIашагIйоллача дIалохийтар а тIехьа дIалаьрхIача 550 эзар сом да. Цо луш болча пайданга диллача из дукха дац: къахьегама овсарле лакхъеннай цхьаникха гIалат доацаш хул цунца обработка яь мебельни оатхалаш. Лини дIаоттаеча, цунна наладкеи обвязкеи еча тIехдика, хьинар кхо ца деш къахьийгар бригадир В. Забурунов керте латтача монтажникаша, бригадира В. Белоскуркина кулгалдеча электромонтераша.

Кердача лине тIа къахьетта дика болх беш хилара белгалваьнна ва оператор С. Егоров. Пуско - наладочни балхаш деча хана, лини дIаоттаеча, из вIашагI[illegible] [illegible]гIа [illegible] сага вац укхаз.

[illegible] Iомабаръ лаьрхIа цехера вахийта массехк саг хилар Волгодонскерча шу серех йолча «[illegible]» яхача лине, Ростова-на-Дону яхача [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Iомаеш. [illegible] ХIана [illegible] [illegible]

ШКОЛАНА НОВКЪОСТАЛ ЭШ

Белгалдаккха доагIа нохчийн гIалгIайн культура дегIаахара дIаткъаш хинна цхьаццадола кхоачамбоацараш а. Эггара халагIча хьале хиннай цу даькъе халкъа образовани: 1920 — 1944 шш. алфавиташ кхозза хийцад, хIаьта 1944 шера февраль бетта нохчийн гIалгIайн Iобахийтаро дисар а хIаландир культура дегIанхувлара гIулакх.

Нохч-ГIалгIай автономи меттаоттаяр бокхха лоархIам болаш дар. Мехка а республика а кулгалхоша чакхдаьхача гIулакхаша йиш хилийтар нохчийн гIалгIайн социально-экономически, политически культурни дегIаахара лард йолла.

ЧIоагIа хала дар дешар юхаметтаоттаре а кхы тIа тоаде а. Казахстана а Юкъерча Азе а тайп-тайпарча областашкара цIаухача наьха бераша хIанзалца дийшадар эрсий, казахий, киргизий меттайла. Цунна дувзаденна цар кийчон боарам а тайп-тайпара бар. Республике цIа мел баьхкараш эрсий школан дешара плана программагIа Iомабе эттача хIама хургдоацилга ховш дар. ХIаьта наьна меттала деша вIаштIехьдацар — тоъацар лертта мотт а шоаш хьеха предмет а ховргдола специалисташ, учебникаш, н. кх. дI.

Хаттар латтар: мишта хилча бакъахьа я школа? Хьалхарча цхьан-шин шера школашка тайп-тайпарча дешара планех пайда ийбе лаьрхIар, къаман кадраш кийч ме ю 1 — 4 классашка наьна меттала хьехарга доврг долаш.

Цул совгIа, 1958 — 1959 дешара шера «нохч-гIалгIай» школашка юкъейоалайир подготовительни классаш. Эрсий меттала деша вайнаьха бераш Iомадара проблема къоаста-м яцар цар, хIаьта мотт Iомабара кIезиг-дукха гIо дора.

Хилаза даргдоаца хIама а хинна дIаэттар подготовительни классаш 1961 шера, хIана аьлча, цу шера дена республика къаман школаш «даьша-ноаноша дехарах» эрсий меттала хьеха йолаелар. Къаман школа хила еззача тайпара меттаоттаяра уйла йицъелар.

Шийх националист алар кхераш, нагахьа саг вахьацар цу тайпарча «къаман школашта» духьалвала. Эггара хьалхарча дийнахьа дена царна хьинаре духьаллатташ хьабаьхкарех бар Айдамиров Абузар, Ошаев Халид, иштта кхы цхьаццабараш. Из проблема геттара дика йовзаш я цу «къаман школех» малагIа пайда боал хови а вар йоазонхо хиларал совгIа, школе хьехархо а вола А. Айдамиров.

Дешара керттера мотт харцахьа хилар бахьан долаш лохбелар дешархой дешара боарам. ХIара шера чубсараш дукхацIа хулар. 1958—1959 дешара шера чувисар 7.5 эзар саг (7.8 процент) хиннавале; 1963 — 1964 дешара шера чувиссар 16.6 эзар саг вар (8.2 процент). Республика 6 школе 1963 шера даьча тохкамаша хьахьекхар чубисарех 90 процентал тIех бараш эрсий мотт ца хови болга.

Геттара дукха кхоачамбоацараш дар наьна моттиг литературеи хьехача. Республике яцар цхьаь-цаI къаман школа. Школашка наьна мотт Iомабора английски, немецки метташ Iомадеш сана, хIаьта городерча школашка вIалла Iома а бацар.

Наьна мотт Iомабеш йола школа на хиларо доккхий ноанаш дир: наьна мотт биплуш латтар, къаман культура а истори а довзара боарам лохбелар. ХьалкхийрIа наьна мотт вIалла ца ховш йола ноахал. Къаман гIулакх, эздел довзийтацар кагирхоишта е школас е культура учреждениеша. Радио- телепередачаш наьна меттала геттара лоаца яр.

Республике хIанз а яц киностуди, вайнаьха меттала даьккха фильм а дац.

Лоацца аьлча, наьна мотт, фольклор, традицеш, халкъа турпалаш а даьй дика гIулакхаш а тIакIалтIалаьха, юхмаччахьадаьха дувцар.

Тахан вай чакхъяккха гIертача перестройкас таро лу вайна уж дерриге кхоачамбоацараш дIадаха, этта хьал овлангара дена хувца. Перестройка декхар айхха бувзам болаш халкъа культурни вахар айдарца.

ХIанзлехьа деш да цу хьакъехьа цхьаццадола хIамаш, хIаьта а безам болчча тайпара сиха чакхдалац-кх из. Вай массане юкъара декхар да из гIулакх тоадар.

Т. КАДЫРОВА,
Л. КОДЗОЕВА,
исторе, экономика, социологен филологен Нохч-ГIалгIай Iилматохкама института эIамагIбола Iилман болхлой.

Безаме тIаэц

Поккха яц «Счастье» яхача кооперативни кафе коллектив, укхаза къахьегаш ва ялхайтта саг. Уж ба шоай клиенташца Iимерза, дика гIулакх дара шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш бола болхлой.

Шин цехах латташ я «Счастье» яха кооперативни кафе. Цхьан цехе кийчду дулх-хьалтIамаш, даьтта хьекха чаьпилгаш, хингалаш, гIалмакхий чай. ХIаьта шоллагIча цехе хьаю герга маькх. Маьхага диллача дукха деза я дац дохкаш дола даараш, бакъда, чIоагIа чам болаш да. Цулухьа хIара дийнахьа дукха нах хул цига.

ДIахо йодача хана шоаш кийчдеча кхачан даарий ассортимент шер а еш, дикка дукхагIа товараш дохка шоаш лерхIаш хиларах дувц кафе председателa Сайд-Эме.

Шоай декхараш массаза цIена кхоачашдеш, клиенташ безаме тIаэцаш, хиларца белгалбаьнна ба кооперативни кафе председателa гIоачча Б. Башаев, цхьоалагIча цеха кулгалхо Н. Кудусова, повар М. Закриева, маькх йоттар Б. Насардинова, повараш Л. С. Бабатханова, Н. Джамбулатова, Л. Кадырова, Р. Абдулаева, кхыбараш. Цар гIулакх даь болча нахах нагахьа саг дIаводац царна дег тIара доагIача дIайхача дешашца баркал ца оалаш.

Кхо бутт совгIа ха мара яц «Счастье» яха кооперативни кафе болх бе йолаенна. Цу лоацчача хана дукха дика гIулакхаш карагIдаьнад цун коллективана. Шийна бийдал лоаттаергйолаш Шаьла района Автуры яхача юрта цо вIашагIбеллаб гIонна бола боахам. Цига цо лелабеш ба ткъаьх етт. 70 устагIа, ялх бIаь совгIа котам. Из боахам тIа-тIа шербеш, хаддаиза шоашта эша шурий продукци, дулх лоаттадергдолаш гIулакх вIаштIехьдоаккхаш ба кафе кулгалхой. ХIаьта хьоар розивчиг маьтах кооперативни кафе коллективо ийду ше тIачIоагIъьча № 4 йолча Грознерча маьхк еча завода коллективагара. Долче, кафе болхлоша дикха новкъостал ду завода коллективана а пачхаьалкхен плани тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдара. Лоацца аьлча, хIанзарча кооперативашкарча хьалаша [illegible] болх беш а «Счастье» коллектив. Из дог тийша я дIахо йодача хана ший болх тIа-тIа тоабергхилараx.

К. БАШИРОВ.

СУРТА ТIА: повар Н. Джамбулатова.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Суда залера

УНЗАРА ЛАЗАР

МагIалбике ваь а хьалкхийна а ва Ильин Владимир. Укхаза дийшад цо, балха эттав, саг йоалаьяй. Цхьабакъда, массехк шу хьалха гIолбувла болабелар цун вахара ниiсъ. ХIанз ховш да, из толхаваьр, дезалах ваьккхар, цох зуламхо ваьр наркотик йолга.

Вознесенскерча газ чакхйоахача предприяте цо болх бу массехк шу дар. ХIара дийнахьа вахтови автобусаца городера цига дIаводаш а цигара цIавоагIаш а зувра цо М. Горьке цIерагIча совхоза кхашка тIабаьина кIомал. [illegible] сага бIарг [illegible] сар цо. Цхьан дийнахьа новкъа — Сайца яьхача кхалсаавтобус соца а яйта, тIера Iоваьлар из. Новкъостий къайлабаьлча, цо саго зуй хьожаш, дIа-хьа бIарг лекхар. Цул тIехьагIа, кIомал гулбе волавелар.

ХIаьта цунна из гIулакх геттара чIоагIа дезадоиннилга хьахьонхаш дар дIахо хиннар. Милице болхлоша цун цIагIара хьалаьцар 587,1 грамм марихуана, куртка кисара — 5,5 грамм. Ше балха волча моттиге а наркотик лелайора Ильина. Цигара корайир 7 грамм марихуана.

Халкъа суде доиш къоастадеча хана, Владимира на дувцаш фаьлгаш дацар, гаца довнаш дувлар са. — йоахар цо. — Цу гIулакхо дог эттIадеш наркотикага ваьлар со. Милице болхлой сихбенца бецаре, сай дегIах лета из зулам айса дIадоаккхаргдар аз.

Ильина набахта чувалла ха техар. Цхьабакъда, укхаза тIадам оттабе хьалха да. Шоашта уллув болх беш волча сагах фу доал ца ховш; цо леладечох са ца кхувш хиннаб-те Владимира новкъостий, кулгалхой? Хьагучох, царех лечкъаеш марихуана нийзаяц цо. Нийзаяларе шийн балха моттиге из лела а ергьвацар.

М. МУРАТОВ.

ХЬЕХАРХОЙ «ГЕРГА ИСТОЛ»

Самардийкахьа. Грозне № 3 йолча профессионально-технически училища актовя зале дIайихьар «Герга истол» яха кхетаче.

Тахакарча вахаро дукха кердадараш юкъе доаладаьд производственни дешара. ДукхагIча даькъе уж хувцамаш [illegible]

хIанз мукъагIа, ший ахчан а, ший ресурсашта а бокъонца вола да нох хиннaчул тIехьагIа, тха балашта дукка-

ТЕЛЕВИДЕНИ

11 ЯНВАРЬ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
9.40 — Мультфильм.
9.55 — «Ромео и Джульетта» яха фильм-балет.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — «Ха».

• • •

15.30 — И. Брамс. Соната.
15.55 — Документальни фильмаш.
16.05 — Музыкальни сокровищница.
17.30 — «Коммунист» яхача журнала редакце хинна «Герга истол».
18.30 — «Ха».
19.00 — «...Ялхайтта шу даланзеи бокхагIеи».
19.45 — Мультфильм.
19.55 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. ШоллагIа фильм. 4-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Юхь мехкагахьа йолаш».
22.30 — Итальянски музыка сайре.
23.20 — Бокхийчарча дола мультфильмаш.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 2-гIа класс.
8.55, 9.55 — Киножурнал.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 6-гIа класс.
11.05 — ЦIагIара академи.
12.05 — «Иван Грозный» яха исторически фильм. 2-гIа сери.
13.25 — Концерт.
13.55 — Телефильм.

• • •

17.00 — Мультфильмаш.
17.35 — Фильм — реклама.
17.40 — Хоржамашта накъадолхаш (гIалгIай меттала).
18.00 — Культурей къаман традицеши.
18.30 — «Ха».
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.40 — «Галантика» яха клуб.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — ГIалгIай метта урокаш.
20.50 — Киножурнал.
21.00 — Даймехка продукцесий айдеш (нохчий меттала).
21.30 — «Старый Новый год» яха телевизионни художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш.

12 ЯНВАРЬ
ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. ШоллагIа фильм, 5-гIа сери.
9.45 — «...Ялхайтта шу даланзеи бокхагIеи».
10.30 — «Юхь мехкагахьа ерзаль».
11.30 — «Фестивалаш. Конкурсаш. Концерташ».
12.30 — «Ха».

• • •

15.40 — Документальни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Физика. 8-гIа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — «Иван Грозный» яха исторически фильм. 1-ра сери.
13.50 — Ритмически гимнастика.
14.20 — Телефильм.
17.00 — «Золотая Колыма» яха передача.
17.45 — Документальни фильм.
18.00 — Хоржамашта накъадолхаш (нохчий меттала).
18.30 — «Ха».
19.00 — Къовсама Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Реклама. Хоамаш.
20.20 — Информационно-публицистически программа.
21.00 — Нохчий мотт Iомабу вай.
21.30 — «Иван Грозный» яха исторически фильм. 2-гIа сери.
22.55 — Концерт.

13 ЯНВАРЬ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — ЦIагIара академи.
9.00 — Мультфильм.
9.10 — Халкъа инструментий оазаш.
9.40 — Сага институт.
10.40 — Халкъа кхоллам.
11.10 — Хьайбай дунен тIа.
12.10 — «На всю оставшуюся жизнь» яха художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш.
14.30 — «Цирк для моих внуков» яхача фильма-монографе премьера.
15.40 — Спектр. Дунен халкъашта юкъера программа.
16.10 — «Укротительница тигров» яха художественни фильм.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Крок» яхача анимационни кино I Еррингсоюзни фестивала фильмаш.
19.15 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
19.45 — Кинопанорама. 1-ра дакъа.
21.00 — «Ха».
21.30 — Кинопанорама. 2-гIа дакъа.
22.45 — «Новогодний детектив» яхача балета премьера.
23.10 — «А» яха музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Приключения на маленьких островах» яха художественни фильм.
9.30 — Мультфильм.
9.45 — «Дверь, открытая для тебя» яха художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш.
12.00 — Документальни фильм.
12.30 — Лыжни спорт. Дунен кубок. 30 км. МаIанах.
14.00 — Документальни фильм.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Министра театральни дебют» яха передача.

къаьстта дина болх бен хиларна белгалваьнна ра оператор С. Егоров. Пуско - наладочни балхаш деча хана, линии хаш дIаоттаеча, из вIашагIйоллача цул . дикагIа къахьийга саг вац укхава.

Кердача автоматически лине тIа болх бе Iомабара лаьрхIа нехера пахийта массехк саг хилар Волгодонерча цу серех йолча «Бизон» яхача лине. Ростов-на-Дону яхача городерча Урицке цIерагIча мебельни объединене электромонтерий говзалаш Iомаеш. Iалаьмате дика кийчбир уж цига. ХIанз царех тийша да авари ца хулийташ, дукхахача хана «Има» яхача лине болх бар.

«Има» яхача автоматически лине тIа болх бе кийчбара Волгодонске деша бахийтача болхлоек дийцар фанеровально - заготовительни цеха начальника У. А. Махазаева.

— Шоашта тIаьхьа тIадилла гIулакх цIена кхоачашдергвола башха-дика производственникаш ба уж.

I. ТОХОВ.

Вознесенскерча газ чаккъйоахача предприяте цо болх бу массехк шу дар. ХIара бу массехк шу дар, вахтови автобусаца дийшахьа вахтови автобусаца городера цига дIаводаш а цигара цIавоагIаш а зувра цо М. Горьке цIерагIча совхоза кхаллка тIабаьнна кIомал. ЗIамигача сага бIарг тIаув-
...
Цхьан дийнахьа новкъа

...587.1 грамм марихуана, куртка кисара — 5.5 грамм. Ше балха волча моттиге а наркотик лелайора Ильина. Цигара корайир 7 грамм марихуана.

Халкъа суде дош къоастадеча хана, Владимира да ...
— Саица яьхача кхакха-

волча сагах фу доал ца хоиш, цо леладечох са ца кхувш хиннаб-те Владимира новкъостий, кулгалхой? Хьагучох, царех лечкъаеш марихуана ийзаяц цо. Ийзаяларе ший балка моттиге из лела а ергьяцар.

М. МУРАТОВ.

Шоай деххараш массаза цIена кхоачашдеш, клиенташ безаме тIаэцаш хилар ца белгалбаьнна ба кооперативни кафе председатела гIонча Б. Башаев, цхьолагIча цеха кулгалхо Н. Нудусова, повар М. Закриева, маьхк йоттар Б. Насардиннова, повараш Л. С. Бабатханова, Н. Джамбулатова, Л. Кадырова, Р. Абдулаева, кхыбараш. Цар гIулакх даь болча нахах нагахьа саг дIа-...

...коллективагара. Долче; кафе болхлоша доккха йовкъостал ду завода коллективана ■ пачхахьалкхен плани тIаийца социалистически деххараш толамца кхоачашдара. Лоацца аьлча, хIанзарча кооперативашкарча хьалаща дIа мадеххара болх беш я «Счастье» коллектив. Из дог тийша я дIахо йолча хана шийн болх тIа-тIа тоабертхиларах.

К. БАШИРОВ.

СУРТА ТIА: повар Н. Джамбулатова.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ХЬЕХАРХОЙ «ГЕРГА ИСТОЛ»

Самардийнахьа. Грозне № 3 йолча профессионально-техническн училища актови зале дIайихьар «Герга истол» яха кхетаче.

Цига гулбеллар республикерча училищай директораш дикагIа бола хьехархойи, шоай балха юкъе дукха кердадараш доаладу мастераши.

«Герга истол» дIадоладеш хьехархоша хьалхарча даькъе белгалдаьккхар шоашта хьалхашка латта деххараш, къоастайир перестройкас дIадехар кхоачашдеш нийслуш йола халонаш.

Цу хьакъехьа къамаьл деш бар Л. Махтомирзаев номер № 22 йолча СПТУ директор, РСФСР заслуженни мастер А. Мусик.

Тахакарча вахаро дукха кердадараш юкъе доаладаьд производственни дешара. ДукхагIча даькъе уж хувцамаш чакхдоахараш укхаза гулбенна нах, педагогаш-новатораш ба.

Мишта хила деза училищашкара хьал? Фуд новкъадар? МалагIа бувзамаш хила деза училищай предприятешца? Цу хаттарашта жоп лохаш бар хьехархой В. Н. Силерова, (СПТУ-15), Т. В. Серафимова (СПТУ-7), Н. В. Янушин (СПТУ-10), кхыбараш.

— Тха базови предприяти тахан хозрасчетах къахьегаш я, — вьлар Назранерча № 14 йолча училища мастеро Гадаборшев Хьасана. — Тхона хеталора, хIанз мукъагIа, шийн ахчан а, шийн ресурсашта а бокъонца вола да цох хинначул тIехьагIа, тха балашта дукхагIа гIо-новкъостал дерг-мадий цо аьнна. Бакъда, тхона хетар хиланзар. Цул совгIа геттара кIезига, ба тха шефаш а — «Электроинструмент» яхача завода коллективо тхона тIа лоаттабу тергам.

«Гергача истола» юкъе дакъа лаьцар ЧИГПИ кафедра заведующий волча педагогически Iилмай кандидата Н. Т. Сенченкос, психологически Iилмай кандидата Е. С. Волкова, хьалкъа образовани министерства йоккхагIйолча методиста Нина Тиграновна Королевас.

Гриппах лорале

ХIара шера, Iа тIа массаза доагIа, массе а ханарча нахах кхет хала лазараш. Царна юкъе халагIдар да грипп. Из хьоаду гриппа А, В, С яхача вирусаша. ХIанз республике грипп даржа ха йолаеннай, из вгтара дуккагIа даржаргда январь кхоачалуш — февраль болалуш. Нагахьа санна, хьалха грипп цхьан группа (А яле а, В яле а, е С яле а) вирусо хьоадеш хиннадале, укх шера из хьоадергда массе а вирусаша. МалагIча бахьанца кхета тарлургда грипп?

Из лазар сагах кхета тарлу цамогаш волча сагагара. Грипп кхийтта саг кхайкавича е Iвршинг даьлча, цо къамаьл деча хана йоалача шода тIоадал е багара йоагIа Iи кхийтача грипп кхычунга дала тарлу. ХIаьта грипп хиннача сага шода тIадамаш цунгара 1,5 — 2 метр гаьна даржа тарлу.

Иштта даьнна тIадамаш унахцIена волча саго садоаиххача хана цун багарча шода тIа кхийтача, царцара вирус сиха еба йолалу, лазар хьоаду. Иштта лазар кхийттача сага шийла хет, дегIа температура айлу, чIоагIа лаза болалу корта, дегIа дуах, голаш хотталу моттигаш, кхайкаве волалу, мераж коачлу. Грипп шин тайпара хила йиш я: аттен хален. ХIаьта грипп атта хинна саг лорашка а ца воалаш, ше шийна дарба де воалалу. Из чIоагIа кхераме да сага унахцIенонна. Иштта атта грипп дола нах болх беш хул, наха юкъе лел, шоашкара лазар кхычарна юкъе дIа а доаржадеш.

Грипп хала кхийтта цамогаш бола нах кIезига садукъаш хул. Цул тIехьагIа мераж, къамаргаш, лакаш цIийлу, мераж, шодаш аха йолалу. Грипп кхераме да зIамигача бераш та, хIана аьлча, кхыметтел кIезига мара ца кхийтача а лазар михьара доал. Гриппо организма низ бохабу, кхыча лазарашта духьалъотталулга лохду. Грипп хиннача сага цIагIа дарба даро лазар кхы а сихде тарлу. Масала, из пехкашта лазар хила мег. ЗIаммига а грипп лета саг, бер дале а кхийна саг веле а, Iовужаве веза, лор хьавеха веза, хIана аьлча, лора мара отталургьяц нийса диагноз, цо мара къоастадергдац унахочоа дарба мича дергда: больнице е цIагIа.

Нагахьа санна нахо цIагIа дарба дергдолаш вуте, лоро аьннар дизза кхоачаш де деза унахочоа дарба деча.

Гриппах лоравалара а шийна гонахьарбараш лорабара а фу де деза?

Кхайкавечеи Iаршангаш дувлачеи хана бат йовлакхаца дIакъовла еза. Боккха лоархIам болаш да грипп хинна саг чуулла цIа цIена лоаттадар, тIаьда пахашк а хьокхаш ий, кораш, наIараш, мебель демах цIенъяр. Хьокхаш йола пахашк дезинфекце маркхалца йошаь хилча дика да. ЦIаьхха шелваларах лоравала веза, когаш массаза а бIекъа лоаттабе беза, цамогаш болча нахах веттвала везац.

ХIаьта, нагахьа санна из деррига хIама леладешше а, цIагIа грипп кхийтта саг гучаваьлча, тIаккха фу де деза? Эггара хьалха из саг кхычарех къоаставе веза шекъаьсттача цIагIа е кхыча тайпара. Унахочун чухьа дувхаду барзаш, пхьегIаш, кулгех хьекха йовлакх шийн къаьстта хила деза. Унахочо леладаь чухьа дувхаду барзкъаш, кулгах хьекха а мерех хьекха а йовлакхаш, маскаш кхехкае еза, тIаккха йитта а. Унахочуньга хьожаш волча саго диалха диллла хикиси бата тIа хьоарчаде деза. Унахочунна даа хIама тийнна пхьегIаш кхехкае еза. Унахочоа бIайкха юврегIа тIа а билла, из муулача цIагIа фо кхетийта деза. Лоро аьннар унахочо кхоачашдарга хьежа веза. Грипп дола саг наха юкъе лела мегаргвац, хIана аьлча, цунгара лазар кхычарга дала тарлу. Грипп кхийттача нанас шийн берашка хьожаш диалха вIашна диллача хикисеца бат къовла еза. Из кIедж йоахача хила а доалладаь, дитта деза, аьшк тоха а еза, цкъара берашка хьежачул тIехьагIа. Грипп кхетара зIамига белгало гучаяьлча, бер ясле е беша дига йиш яц, иштта школе а, из кхыча берашта юкъе хилийта дагIац.

Уж еррига йийца правилаши де дезараши кхоачашдича, грипп дIадаржаргдац, тIаккха гриппах нах лора а лургба.

М. ВАРТАНЯН,
унахцIеной Республиканскн центра керттера лор.

СПОРТ

Дзю-до

Укх деношка Саратовски областе г. Балакове чакхъяьлар дзю-до чемпионат. Цига дакъа лоацаш хилар вай республикера спортсменаш. Цу яхьашка йоккха котало яьккхар 95 килограмм дозал долчарна юкъе Мальцагов Мувсас. Цох РСФСР чемпион хилар. 95 килограммал совгIа дозал долчарна юкъе шоллагIа моттиг яьккхар вай мехкахочо Зелимханов Мохьмада. ПхелагIен яхлагIен моттигаш яьхар Абдулаев Германеи (78 кг) Ахмадов Шерипеи (68 кг). ТIеххьарчо СССР спорта мастера норматив кхоачашйир.

Цари цIихезача вай мехкахоша Балтиев Умареи Вахаев ИбрахIимеи укх шера г. Киеве хургйолча СССР чемпионате дакъа лоацаргда.

Баскетбол

Грозне химико-технологически техникуме чакхъяьнна юкъерча дешара заведеней баскетболах йола яхьаш. Цига дакъа лоацаш хилар медицински, педагогически, политехнически, кооперативни, Серноводски юртбоахама техникумай училищай спортсменаш. Цхьаккха команда кот а ца йоалаш, хьалхле яьккхар белгалъяккхара кхы тIа «а» хатIатоха езаш хилар. Цу тайппара, тIеххьара ди чакхдаллалца белгала ала йиш йолаш дацар чемпионата кубок хьанга кхоачаргья. ТIеххьара кооперативни политехнически техникумий командаш лайзачул тIехьагIа мара деррига шийн моттиге дIаоттанзар. Хьалхара моттиг кооперативни техникумас яьккхар, хIаьта шоллагIа яр политехнически кхоалагIа — Серноводски юртбоахамен техникумий спортсменашта кхаьчар.

Котало яьккхачоа кубоки грамоташи елар, хIаьта призовой моттигаш яьхарашта — грамоташ.

* * *

Баскетболах ловзара укх деношка г. Грозне мехкдаьтта техникуме чакхъяьлар Советски Союза Турпала Ш. С. Абрамова сийна хетаяь кубок яккхара V Еррисоюзни яхьаш. Цига дакъа лоацаш хилар: Нижневартовскерча, Орджоникидзерча. Невинномысскерча, Новый Уренгоерча, Стерлитомакерча техникумай ДЮСШ-ай маIача наьхеи, кхалнаьхеи баскетболни командаш. ТIеххьара а хьалхареи шоллагIеи моттиг къувсаш хиннача маIача наьха финале счет 81:57 йолаш Невинномысски мехкдаьтта техникума спортсменаш эша а баь, коталои цунца цхьана кубоки грозненски мехкдаьтта техникума командо яьккхар. КхоалагIа моттиг Стерлитомакски физически культура техникума спортсменашта кхаьчар.

Кхалнаьха командашта юкъе кубок Стерлитомакски физически культура техникума командас яьккхар. Цар финале счет 56:53 йолаш эшабир грозненски мехкдаьтта техникума спортсменаш. КхоалагIча моттиге г Орджоникидзерча ДЮСШ-а команда хилар.

К. ЕВЛОЕВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

21.30 — «Иван Грозный» яха исторически фильм. 2-гIа серн.
22.55 — Концерт.

12 ЯНВАРЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

8.35 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. ШоллагIа фильм, 5-гIа сери.
9.45 — «...Лакхайтта шу далаиэи боиккагIеи».
10.30 — «Юкь мехкагахьа ерзаль».
11.30 — «Фестивалаш. Конкурсаш. Концерташ».
12.30 — «Ха».

* * *

15.40 — Документальни фильм.
15.55 — «Ретро»
16.55 — Чайковске уйла еш.
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Iаьдал — Советашна. Ашхабад — Москва — Минск телетIий.
19.50 — «Житие Дон Кихота и Санчо» яха художественни фильм. ШоллагIа фильм, 5-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Судьба одного изобретения» яха телеочерк.
21.45 — «Из хиннад... хиннад...».
22.00 — Кагирхой программа.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийкара гимнастика.
...
9.30 — Мультфильм.
9.45 — «Двери, откройте для тебя» яха художественни фильм. 1-ра 2-гIа серий.
12.00 — Документальни фильм.
12.30 — Лыжни спорт. Дунен кубок. 30 км. МаIанех.
14.00 — Документальни фильм.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Министра театральни дебют» яха передача.
18.05 — Вай заманхо (гIалгIай меттала).
18.55 — Культурен къаьмаш традицеши.
19.25 — Концерт (нохчий меттала).
20.00 — Бийса дааькъаьна хийла шун, бераш!
20.15 — Поэзе минуташ.
20.25 — Музыкальни абонемент.
21.30 — «Вай дахаш долд дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш.
22.30 — «Венский экспресс» яхеи «Не ходите девки замуж» яхеи художественни фильмаш. «И еще раз про любовь» яха киноконцерт.

...
21.00 — «Ха».
21.30 — ...
22.45 — «Новогодний детектив» яхача балета ...
23.10 — «А» яха музыкальни программа.

РАДИО

11 ЯНВАРЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.50—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 С. Чахкиева дешаш яздаь иллеш (гIалгIай меттала).
11.15 Халкъа эздел (нохчий меттала).
11.30 ГIишлоошта — сихали дикали (нохчий меттала).
11.45—12.00 Болхлочуи уйлаш.
15.15—15.30 Перестройка публициста бIаргашца (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Къамаьл ду районни радиос. Урус-Мартановски районера передача.
17.31 «Музыкальни культура дегIаахара наьнъаш» (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.40—19.00 Халкъа аьзараш (нохчий меттала).

12 ЯНВАРЬ, ПIАЬРАСКА

7.30 «Юрта Iуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юрта вахар» (гIалгIай меттала).
8.45—9.00 Музыкальни радиооткрытка (нохчий меттала).
11.15—12.00 Опереттаца вIашагIхетар (нохчий меттала).
15.15 Передачай программа. Хаоттам.
15.16 Хоржамашта кхьадолхаш (гIалгIай меттала).
15.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
15.46—16.00 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка.
18.40—19.00 Шеранн хаж (нохчий меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIоллен Грознен морхаш а йолаш, йовчан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике —3 +2. Грозне —1 +1 градус йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бIаьсана —6 —11, дийнахьа —2 +3 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителе — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахаре — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90 66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ереи, шоаттен деношка

СФ00021. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 116.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 13 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 5 (7819). ★ Мах 3 кеп.

М. С. Горбачев Литовски ССР-е вахар

ВИЛЬНЮС. 11 январь. (ТАСС спец. корр.). Тахан Литовски ССР столице кхьачар КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Председатель М. С. Горбачев. Аэропорте цунна накъабаьхкабар КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь В. А. Медведев, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель, СССР Госплана председатель Ю. Д. Маслюков, КПЛ ЦК хьалхара секретарь А. Бразаускас, КПЛ ЦК секретарь (КПСС платформе) М. Бурокявичюс, республика Лакхехьарча Совета Президиума председатель В. Астраускас, Литовски ССР Министрий Совета Председатель В. Сакалаускас.

Вильнюсе бахача наха дег тIара моаршал хеттар литовски лаьтта кхаьчача Советски Союза Коммунистически парте лидерага, Советски паччахьалкхенна керте латтачунга.

М. С. Горбачевца цига дIаккхьчар КПСС ЦК секретарь, «Правда» яхача газета керттера редактор И. Т. Фролов.

4 марта—Советашка хоржамаш

Кандидаташ дукха ба

Мадарра аьлча, тахан вай республике дIайода хоржамий кампани вIаллатара а яц хьалхагIа хиннарашта. Цун белгалонех къаьстта цаI я халкъа депутаташ харжара къахьегама коллективаша, общественни организацеша, бахача наха дукха кандидаташ белгалбахар. Из Iалаьмате дика гIулакх а да.

Дукха ба тахан болх РСФСР, НГIАССР, моттигерча Советашка халкъа депутаташ харжара оттабаьча кандидаташта регистраци еш болча окружной хоржамий комиссей члений. Укхаза масса а йолча миIингашкара хIара дийнахьа, сахьата лхар санна, хьачутел кердача кандидатай спискаш.

Иштта, газето хьалха хоам баь махиллара, РСФСР халкъа депутаташ харжара № 882 йолча Заводской территориальни округе гIолла оттаваьв 18 кандидат. Цудухьа укхаза этапагIа регистраци ю царна. Регистраци яьча 5 кандидата цIераш оаха шоана йовзийтаяр. Цу округе гIолла укх деношка хоржамий комиссе регистраци йир «Чечингстрой» объединене начальника Я. М. Мамодаева, «ЧечингстройТрас» ПАТО АТХ-1 водитела В. М. Крутова, ПСМО СМУ-7 арматурщикий бригада бригадира М. А. Елкина, инвалидий Нохч-ГIалгIай республикански общества правлене председатела Н. А. Сапронова, «Чечингаз» производственни объединене директора Ю. Х. Героева, НГIАССР МВД министра заместитела Я. Н. Базгиева, БПЧ-8 вок- [illegible] Тенсуркаева, СССР кхуабехьерча районашка гIолла гIишлош хьалъяра йолча керттерча управлене начальника заместитела Э. Э. Исмаилова, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода парткома секретара заместитела Р. И. Асидаева, ЧИГПИ литература кафедра заведующе волча Х. В. Туркаева, «Грознефтехим» НПО парткома секретара В. А. Дулина, «Промавтоматика» ВНИПИ Iилман сотрудника Н. Н. Алироеван Нохч-ГIалгIай химически завода ОТК контролера Н. С. Садуеван. Гуш махиллара, РСФСР халкъа депутат хилара тIехь къовсам укхаза чIоагIа хургба.

ТIаккха, керда цIераш гучаьннай НГIАССР халкъа депутаташ харжара оттабаьча кандидаташта регистраци еча. № 116 йолча Яндарерча хоржамий округе гIолла регистраци яьй Назрановски совхоз-техникума хьайбаш леладеча ферма бригадира Часыгов Али Бексултановича. Назрановски района прокурора Галаев Умарбек Бейсултановича, «Назраньрайгаз» эксплуатационно-производственни управлене начальника Хашагульгов Элберд Абдурахмановича, Нохч-ГIалгIай производственни киновидеообъедине генеральни директора Гандалоев Хамид Илезовича.

Назрановски районе иштта окружной хоржамий комиссей заседанешка регистраци яьй кандидаташта: № 114 йолча СурхотIарча хоржамий округе гIолла — «Маяк» совхоза директора Кодзоев Мурат Макшариповича, «Назрановское» яхача агропромышленни объединене председатела заместитела Аушев Кэмбулат Хасултановичан НГIАССР Министрий Совета инструктора Евлоев Абуязит Магомедовичан, № 113 йолча Плиевски округе гIолла — ГIалгIай драматически театра художественни кулгалхочоа Беков Мустафа Джабраиловича, Назрановски АМООС механика Дилигов [illegible] Нохч-ГIалгIай республикански агропромбанка начальника [illegible] доев Умар Ахмедовича, «Назрановское» ППС зоотехника Плиев Иса Магометовича.

Нагахьа санна, лакхе вай белгалъяьхача округашка гIолла Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара цхьацца мандата претендентащ дукха бале, альтернативни кандидатураш йоацаш ба: № 162 йолча Чири-Юртовски хоржамий округе гIолла регистраци яь КПСС Шалински райкома хьалхара секретарь Усамов Юнади Данилбекович, № 101 йолча Элин-Юртовски хоржамий округе гIолла регистраци яь кандидат КПСС Надтеречни райкома хьалхара секретарь Махаури Гелани Гелагаевич, № 65 йолча Самашкински хоржамий округе гIолла — «Чечингушпищепром» объединене председатель Харсанов Лечи Мусульчаевич, город Грозгерча № 5 йолча Дьяковски хоржамий округе гIолла — «Красный молот» завода котельщик Крохалев Иван Дмитриевич.

Город Грознерча № 28 йолча Строительни округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара оттабаьча кандидаташта регистраци яьй хоржамий комиссе заседане. Шоайла къовсаме укхаза виъ кандидат ваьннав. Уж ба «Чечингстрой» ПСМО парткома секретарь А. Б. Джукаев, тIема эскархо А. А. Упрунин, профсоюза мехкдаьттен мехкдаьттахимически промышленноста болхлой обкома председатель С. С. Батаеви «Чечингражданстрой» производственни объединене керттера инженер А. Х. Мурдалови. ХIаьта № 30 йолча Чернышевски хоржамий округе гIолла [illegible] НГIАССР [illegible] А. П. Петренко, А. Шарипова цIерагIча мехкдаьттачакхдоахача завода слесарь Н. Л. Акаеви ЧИГПИ ректор М. У. Умарови.

Назрановски П. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача заводе къахьегаш дукха гIалгIай кхалнах ба. МаIача наха ийсса болх барал совгIа, царел тIех а къахьегама толамаш доахаш башха-дика производственикаш лоархIаши ба царех дукха бараш. Укхаза къахьегаш ба масе а професех бола кхалнах. Уж ба слесараш-сборщикаш, фрезеровщикаш, токараш, револьверщикаш. Царех дукхагIбараш смежни говзалаш карайоаьнаб, къахьегаш ба заводе. Цудухьа моллагIа машинашъер цамогаш хиннa е кхы бахьан ийседенна балха тIера ваьлча, цун метта дIа а этта къахьега могаш ба уж. Завод болх [illegible] ха [illegible] а кхаш дуаца [illegible] хIама хозаш ацц цу предприяте. Балха тIа керттера дукъ дIа а уташ, башха-дика производственни толамаш доахаш бола кхалнах бIаьш ба укхаза.

Царех цаI я револьверщица Хамхоева Дугурхан. Пхийтта шу гаргга ха яьннай из укхаза цу профессех къахьегаш йола. Ше пхаралаьца болх Iалаьмате чIоагIа безаш йолча Дугурхана цхьаккха бутт е шу дIадахийтац цун плановни задашеш меттел тIаийца декхараш а дикка тIехкхоачаш ца деш. Овсаре къахьегарал совгIа цхьаккха тайпа брак ца ийсйолийташ е балха тIа хьовзам ца хулийташ къахьегачарех я из. Шийн опыт кадаьрша дIайовзийт цо къоначча машинашъерашта. Цудухьа предприятерча кагирхой хьехамчех дикагIа лоархIачарех цаI я из.

Иштта къахьегаш йолча Дугурхана чIоагIа [illegible] [illegible] машинашъераша. [illegible] Дукха маьхера совгIаташ, сийлен грамоташ тийннай цунна балха тIа карагIдийна производственни хьокхамаш белгала а доахаш.

СУРТА ТIА: револьверщица Д. Хамхоева.

И. ПЛИЕВА сурт

ВIашагIкхетараш хилар

Укх деношка идеологически а пропагандистски а болхлой активаца вIашагIкхетар хилар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева. Цо белгалдаьхар таханарча дено идеологически болхлоишта хьалхашка увттаду декхараш.

— Мехка яржаш а шерлуш а латтача эргалонаша бокъо лац вайна болх хьалха санна лелабе, — аьлар Доку Гапуровича, вIашагIкхетар дIадоладеш — овлангара дени хувца беза из.

Керттердар — социальни, культурни дешаш къоастадар. Бахача наьха быте йола халонаш дIаяхар. Цу хьакъехьа дукха хIама карагIдаргда идеологически болхлоишта, прессана, информаце кхыча средствашта, нагахьа санна цар цу дешашта дукхагIа теркам тIабохийте.

Къамашта юкъера гIулакхаш кхыча регионашка санна ира ца латте а, аьлар парте обкома секретара, вайнига а я къоастае еза цхьайола проблемаш. Уж тIехьагIа ца хилийта декхарийла да вай.

Зале хинначар деннача дукхача хаттарашта жоп луш, Д. Г. Завгаева дийцар республике социальни ийсхо хилийтара, промышленноста, юртбоахама предприятей къахьегамо овсарле лакхъяра де дезачох.

Цо хьоадеш дисанзар гIалгIай автономеца дувзаденна дош а. Цу хьакъехьа цо аьлар:

— ГIалгIаша дехар деха бокъо йолаш хIама да. Цун [illegible] стоо. Цудухьа теттара дохьха сабар хила дела массане.

Кхы а дукхача хаттарашта жоп делар Д. Г. Завгаева.

• • •

12-ча январе, Д. Г. Завгаева къамаьл хилар Грозненски гарнизона эпсарашца. Республике бахача наьха санна, дукха проблемаш я цар вахаре а.

Мишта Iангара доах хьайбаш

Даьчох кхоачамбаь ца Iеш

КПСС обкоме

Назрановски ГI. Ахриево цIерагIча «Электроинструмент» яхача заводе къахьегаш дукха гIалгIай кхаллах ба. МаIача наха нийсса болх барал совгIа, царел тIех а къахьегаш толамаш доахаш башха-дика производственникаш лоархIаш ба царех дукха бараш. Укхаза къахьегаш ба масса а профессех бола кхаллах. Уж ба слесараш-сборщикаш, фрезеровщикаш, токараш, револьверщикаш. Царех дукхагIбараш стежни говзалаш караерзаяь, къахьегаш ба заводе. Цудухьа моллагIа машинашъер цамогаш хиина е кхы бахьан нийсденна балха [illegible] Завод болх бе йолаеннача хана машинашъер маIача наьха профессех а яхаш дувцаш хиина къамаьлаш хIанз хоза дац цу предприяте. Балха тIа керттера дукъ дIа зам дац цу предприяте. Балха тIа керттера дукъ дIа а увзаш, башха-дика производственни толамаш доахаш бола кхаллах бIаьш ба укхаза.

Царех цаI я револьверщица Хамхоева Дугурхан.

Пхийтта шу гаргга ха яьннай из укхаза цу профессех къахьегаш йола. Ше караяьца болх Iалаьмате чIоагIа безаш йолча Дугурхана цхьаккха бутт е шу дIадахийташ шийна плановни заданеш меттел тIаьйца декхараш а дикка тIехкхоачаш ца деш. Овсаре къахьегарах совгIа цхьаккха тайпа брак ца нийсйолийташ е балха тIа хьовзам ца хулийташ къахьегачарех я из. Шийна опыт пхьерица дIайоазийт цо къонача машинашъераша. Цудухьа предприятерча кагирхой хьехамчех дикагIа лоархIачарех цаI я из. [illegible] из болх беш йолча цехерча машинашъераша, кулгалхоша. Дукха маьхера совгIаташ, сийлен грамоташ тийннай цунна балха тIа карагIдийна производственни хьокхамаш белгала а доахаш.

СУРТА ТIА: револьверщица Д. Хамхоева.

П. ПЛИЕВА сурт.

Мишта Iангара доах хьайбаш

Даьчох кхоачамбаь ца Iеш

ГуйрийIна итт сахьат даьнна ха яр со Назрановски совхоз-техникума ферме кхаьчача хана. Доаркаш доахан дийтта а баьнна, чубахабар. Iуйрийна яьккха шура а приемни пункте дIаяхьийта баьннабар укхаза. Хоза лостам баь, цIена яр из хьагулъеча лабораторе. Пила, дезинфекци яь дIаоттаяь латтар флягаш, ведараш, кхыдар. Гуш дар, укхаза къахьегаш бола нах сецца гIетталга, хIана аьлча, дукхагIдар даь баьннабар уж. ХIаьта а со ферма коа кхаьчача хана балхаш кхы а кхехкаш дар дехьа а сехьа а. Дулха лаьрхIа йорстаеш чулоаттаю сиргIаш фега ара а яьха, царна доакъар дилла а баьнна, шоллагIча корпусе чу латтача хьайбашта Iувал деш боахкар скотникаш Горчханов Исмейли Евлоев Бийсолтен. Укхаза чулатт 210 шинар. Массанахьа а лостам бар; арадаьккхадар кхон нувхашн, хьайбашта декъа кIалхьарцар даьдар. Царна хьаена силос дIаюллаш боахкар скотникаш. Укхаза коравир сона механизмашта доал деш, вола слесарь-механик Гандалоев Адам. Шийна тIадиллача декхарах дика лоархIаву из, ерригa механизмаш болх бецу яр. Цу гIулакхо аттача баьккхабар скотникий болх а.

Порядок яр Iаьсий леладеча помещене чу а. Царна Iунал деш йоаллар Iаьсий леладер Кодзоева Марем. Цхьа-ха яьккхар аз цун балха бIарахьежаш латташ, сел безаме а дог лазаш а тохар цо ше тохаш дола кулг. Ткъаьн пхийтталагIа шу да М. Кодзоевас укх ферме Iаьсий кхеду. Iаьсий леладелга хала болх ба, хетаргахьа, дувца эшац. Из гIулакх геттара а дукха ца дезачо, хьайба бер санна дезача саго мара бергбац изал дукха царца болх. Царех цаI я, майрра ала мегаргда, Марем а. Цигара хьадоагIаш хила деза-кх, даим а цо толамаш доахаш къахьегаш хилар. Тоаденна, хIара дийнахьен-буси нормал тIех доал тIадетталуш да цун Iаьсий хIанз.

М. Кодзоевайца къамаьл деш тхо латташ Iаьсашта йол а яхьаш хьатIакхаьчар механизатор Ужахов Iусман. Дукха ха ялалехьа укхаза нийсвелар вокхагIвола скотник Ужахов Хьусен а.

— Марем, хьатIада дезаш, эшаш фуд хьона, — аьнна хаттар дир цо Iаьсий леладечунга.

— Тахан деррига а Iалашдаь даьнад шо, баркал, кхы хIама эшац сона, — аьнна, жоп делар Марема. ТIаккха Х. Ганижев кхыча гIулакхага хьажа дIавахар.

Со хьежар хьайбаш леладераша салоIача цIенга. ЦIеча уголоке йIайха а цIена а яр. Укхаза латтар телевизор, ухкар газеташи журналаши, литература. БIарг тIера ца боаккхалуш хоза яр укхаза дIаоттаяь керда кIаьда мебель. Укх шера капитальни ремонт яьча ЦIеча уголоке салаIара мел эша хьалаш долаш дар. Лоацца аьлча, массанахьа шоай гIулакх лерттIа вIаштIехьа а даьккха, къахьегаш боахкар нах.

Из деррига а сайна бIаргалайча болх во хила йиш яц-кх укх коллективе, аьнна, дагадехар сона. Сона хийттар бакъдолга хайра ферма заведующе Часыгов Iаьла сога цифраш йовзийта волавелча. Масала, план 470 тонн йолаш 1989 шера пачхьалкхенга ехкаяр 486 тонн шура, план 700 центнер йолаш — 839 центнер дулх. ПланагIа яккха йоагIар 2350 килограмм йолаш хIара кхоабача Iаттагара 2412 килограмм шура яккха низ дIакхаьчар укхаза дIадахача шера. Хьокхамаш Iаяха лакха деце а, хьалхарча шерашка ферма дукхагIйолча хана тIехьаюсаш хиннилга дагадехача, баьккха толам боккха лоархIам болаш ба.

Дувца эшац, цу толаме доккха дакъа лаьцад ферма кулгалхочо Часыгов Iаьлас. Цхьа шу мара дац из, совхоза керттера инженер волчара укхаза хьахьожаваь. Цунна тIадилла декхар дар тIехьаюса коллектив хьалъяккхар. ХIаьта шийх беша тешам цо боа а бинзар.

МалагIаш я цун балха къайленаш? Бехктокхам, дисциплинен порядоки хилар, нахаца болх бе хар. Цхьаькха цхьа лоархIаме хIама а да цун белгалдаккха дезаш: наьха хьаштий йоакхо яр, болхлочоа дагадоаллари цун уйлашн йовза гIертар. Масала, из ферма кулгалде оттавича денз дукхача хьайбаш леладерий таро хилар, цхьаннахьа дIабаха леха а ца лезаш, тайп-тайпара дефицитни товараш (хIамаш ютта а тега а машинаш, дикагIйола телевизораш, холодильникаш, кхыдар) эца. Шийна беррига болхлой Iалашбьаб цо доакъарца, дахчанца. Из совхоза транспортаца хIаране коа дIадихьар. Шоай йоакхо ярга хьежжа бар Часыгов Iаьлас леладеча гIулакхий наха баь мах а. Совхоз-техникума коллективо из оттавир Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат.

Ферма балхах лаьца, цун кхоаненах къамаьл деш дагIаш со цецваьккхар цхьан хIамо; Iаьла раьза вацар, нийсагIа аьлча, кхоачам беш вацар шийна коллектива карагIдаьнначох.

— Оаха хIанзалца хьадаьр-м тха декхар ма дий, — аьлар цо. — ХIаьта деррига дика а дац тха. Хьайбаш туберкулези бруцеллези яха лазараш кхийтта да. Из Iатиъанза далац тха балха, хьайбай продуктивноста. Дика дац тха доакъар. Из а хьайбаш Iангара даххалца тоъаргхиларах шек ва со. КIезига я концентраташ. ХIара хьайбанна дийнахьен-буси цхьанца килограмм яла мара таро яц тха. Хьалха санна укх шера а эсала болх бир тха боахама доакъар кийчдераша. ТIехьа тIайоагIача хана а цунах гIулакх хуле тамаш я-их, нагахьа санна оаха ферма арендагIа хьа ца эце. ТIаккха тхоашта эшаш дола лаьттен техникен хьакъоаста а яь, оахоша хьалкхеергьяр оаха доакъара культураш а.

ХIара коллектива шийна дикагIа ховргда къахьегам вIаштIехьбаккхара малагIа никъ хьаллоацаргба. Сона хетаргахьа, совхоз-техникума кулгалхоша, экономически службас Часыгов Iаьлас яхачунга ладийгIача харцахьа хургдацар. Цу сахьате деррига а хьаде вIаштIехьа ца доале а, цхьабакъда, цхьан хIаманна шеко а йоацаш аьттув лургбар арендас: хьайбай продукци йоаккхача дакъа мел лоацача сага бухсоцаш хьахулар дукхагIен дикагIен хилийтара безам совбоаккхаргбар. ХIана аьлча, тIаккха деррига а бухсоцаш хьахулачох тийша хургдар

Х. ШАДИЕВ.

ЛАЬРХIАР КХОАЧАШДУ

Вай республикерча гIишлонхоштен бахача нахан чIоагIа эшаши цар хоатташи я «Чечингагропромстрой» производственни объединенена чуйоагIача Грозненски аьшкбетона конструкцей завода болхлоша арахеца бетон, аьшкбетона изделеш, кхыйола гIишлон материалаш. Уж тIа-тIа дукхагIа ара а хецаш, цар хьашташ дизза кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьийгар цар соахка. Цудухьа хIара бетта план меттел тIаийца декхараш а дикка тIехкхоачашдеш чакхдаьккхар цар дIадахача шу. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цар арахийцар 144 эзар сома маьха товарни продукци. ХIаьта, заданел тIех хьадир 55 эзар сом мах бола халкъа эша товараш.

Самофинансированен йизача хозрасчетен кердача системагIа къахьегача завода коллектива кхы мел дола хьокхамаш а дика да. Шийна потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а толамца кхоачашдир цо. Къахьегама овсарле лакхъяра шера задани 21 процент тIехкхоачаш а яь, планал совгIа ара мел хийца продукци духхьал из лакхъяра чотагIа хьаяьй завода болхлоша. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, бийлал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах соахка заданел тIех 460 эзар сом пайда бир цар пачхьалкхенна. Иштта дика къахьегаш дIадоладаьд пятилетка тIеххьара шу а.

Уж толамаш доахача хьинаре къахьегарца белгалъяьннай Гунеев Хьусена кулгалдеча цеха коллектив.

[illegible] Завгаева дийцар республике социальни нийсхо хилийтаро, промышленноста, юртбоахама предприятей къахьегамаш овсарле лакхъяра де дейIмох.

Цо хьахийни дисанзар ГIалгIай автономеца дукхъдеина дош а. Цу хьакъехьа цо аьлар:

— ГIалгIаша декхар деха [illegible] ство. Цудухьа геттара доккха сабар хила деза массане.

Кхы а дуккхача хаттараш[т]а жоп делар Д. Г. Завгаева.

• • •

12-ча январе Д. Г. Завгаева къамаьл хилар Грозненски гарнизона эпсаращца. Республике бахача наьха санна, дукха проблемаш я цар вахаре а.

Парте Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретаро гулбеннараштa довзийтар тахан вай мехка а республике а латта хьал, дийцар боахама а идеологически а балха тIа нийслуча халонех.

«Халкъи Эскари цхьан да» — лоацца аьлча, иштта дар къамаьла керттера маIан. Уж дешаш доашхаш Д. Г. Завгаева аьлар:

— Вай Эскар общества дакъа хиларах тарра, цу обществана хьалхашка латтача проблемашта кIалхардала йиш йолаш дац из. Долче, цхьапа лаха беза уж проблемаш къоастаяра никъ а.

Д. Г. Завгаева белгалдаьккхар, вай республике эскаре гIулакх деш болча бIухоштен укхаза бахаш болча нахан юкъе дика бувзамаш хилар. Бакъда, цу дешах тоъам баь дита йиш йолаш гIулакх дац из, уж бувзамаш кIоаргде а чIоагIде а деза.

«Чечингстройтрас» ПАТО АТХ-1 водителa В. М. Крутова, ПСМО СМУ-7 арматурщикий бригада бригадира М. А. Елкина, инвалидий Нохч-ГIалгIай республиканска обществa правлене председателa Н. А. Сапронова, «Чечинггаз» производственни объединене директора Ю. Х. Героева, НГIАССР МВД министра заместителa [illegible] Тепсуркаева, СССР къулбехьерча районашка гIолла гIишлош хьалъяра йолча керттерча управлене начальника заместителa Э. Э. [illegible] «Маяк» совхоза директора Кодзоев Мурат Макшарипович, «Назрановское» яхача агропромышленни объединене председателa заместителa Аушев Камбулат Хасултанович, НГIАССР Министрий Совета инструктора Евлоев Абуязит Магомедович, № 113 йолча Плиевски округе гIолла — ГIалгIай драматически театра художественни кулгалхочоа [illegible] Мустафа [illegible] [illegible] ГIалгIай республикански агропромбанка начальника Оздоев Умар Асхабовича, «Назрановское» ИПС зоотехника Плиев Исса Магометовича.

[illegible] укхаза вийна кердадат [illegible] ПСМО [illegible] секретарь А. Б. [illegible] мехкадаьттахимически промышленноста болх. обкома председатель С. С. Батаева «Чечингражданстрой» производственни объединене керттера инженер А. Х. [illegible] [illegible] отдела начальник А. Н. Петренко, А. Шериповa цIерагIча мехкадаьттан дахача завода слесарь И. Л. Акаеви ЧИГПИ ректор М. У. Умарови.

КПСС обкоме

Парте Нохч-ГIалгIай обкома бюрос Цlеча Эскара кадрови эпсара, 1942 шера денз ВКП(б) член волча Висаитов Мавлид Алероевича (кхелхачул тIехьагIа) Советски Союза Турпал яха цIи ялар СССР Лакхехьарча Совета Президиумагара дехаш бола соцам тIаийцар.

Цо шийна тIема никъ дIаболабир 1941 шера 22 июне Советски Союза малхбузен доазон тIа. Цунна цхьан халача оборонительни тIем тIа чов йир. А. Я. Пархоменко цIерагIча гвардейски кавалерийски дивизе 28-ча полка командир а волаш строй юха венначул тIехьагIа, М. А. Висаитовс дакъа лоац моастагIа тIагIертача советски доакъой хьалхарча отрядашца цхьана цхьайола йоккхий тIема операцеш чакхйоахача.

Цун полк 1945 шера апреле эмар кхоачашдеш Одер яхача додача хин тIехьа а яьле эггара хьалхарчарца Эльбе англо-американски союзнически эскарашца вIашагIкхет. М. А. Висаитов командир волча полкас Одерера баьнна Эльбе кхаччалца тIема никъ бсш хIалак а вир, кара а воалавир моастагIчун массехк эзар салте, эпсар, дукха техникен герзи, иштта, фашистски Iазапа кIалхара ваьккхар массехк эзар советски саг, цар дийца хиннах. 1945 шера май бетта 6-ча гвардейски кавалерийски Грозненски дивизе, 3-ча гвардейски Гродненски Краснознаменни корпуса командоване шийгара денал а майрал а гойтарах, тIема халача хьалашка полкана говза доалдарах гварди подполковник М. А. Висаитов Советски Союза Турпал яха цIи яла оттавир. Цунна хьалха турпале гIулакхаш гойтарах деза тIема совгIаташ деннадар: Цlеча Седкъа, кхоалагIча степена Суворова, Цlеча байракха орденаш. Бакъда, 2-ча Белорусски фронта тIема совета 1944 шера нохчий а гIалгIай а халкъаш законагIа доацаш Юккъерча Азе, Казахстане Iодахийтарца, Нохч-ГIалгIай АССР дIаяккхарца дувзаденна из решени тIаийцанзар, хIаьта, Н. А. Висаитовна Ленина орден мара яланзар.

ХIанз Висаитов Мавлид Алероевич дийна вац. Цхьабакъда, Цlеча Эскара майра командир, нохчий халкъа тешаме воI, Советски Даймехка патриот виц а ца луш наьха дегашка вахаш ва.

Обкома бюро, тешаш я, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха 45 шу дузаш М. А. Висаитовна Советски Союза Турпал яха цIи ялярах йола решени историческа нийса хинна ца Iеш, цо Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой, кагирхой йоккха патриотически а интернациональни а уйла йолаш, Советски Даьхен, вай коммунистически парте гIуланхашта мутIахьа болаш хьалкхебара гIодертхиларах.

ГIалгIай халкъа чрезвычайни съезд

Дукха ха йоаццаш Назране хилар гIалгIай халкъа чрезвычайни съезд. Съездо могайир «НизагIа дахачара дохадаь кхычахьа дIадахийтача халкъашта духьала оттаяь репрессивни акташ законагIа йоацаши зуламен лархIарах а цар бокъонаш меттаоттаярах а йола» СССР Лакхехьарча Совета Деклараци.

Съездо кхоачамболаш лархIанзар гIалгIай автономи меттаоттаяра йолча оргкомитето баь болх. Бакъда цунца белгалдаьккхар оргкомитета цхьаболча членаша гIалгIай халкъа шоллагIча съезда резолюци кхоачашъеш шоашта мога болх баь хилар.

Съездо дIаьаькхар 45 сагах латташ хинна йолаш йола оргкомитет, 11 сагах латта керда оргкомитет харжа соцам а бир, председатель СССР халкъа депутат Х. А. Фаргиев а волаш.

Съезде къамаьлаш даьча дуккхача наха белгалдаьккхар оргкомитета юкъе болхараш моральни нравственни цIена, патриотизман интернационализман уйла йолаш, перестройка хьашташтен гIалгIай автономи меттаоттаяра дош нийсхоца къоастадаран тIехьалаттаргболаш хила безилга.

Съезде дакъа а лаьцар къамаьлаш а дир СССР халкъа депутаташа Х. Фаргиевен М. Дарсиговен.

Ю. ЦАЛОЕВ,

«Сердало» газета штате воаца корреспондент.

Газет дешараштa хетар

ТОХАЛЕ ВАЙ

Вай гIалгIай къаман проблемаш ювцарца бувзам болаш да са ер къамаьл. Тхона, кагирхошта, бӀ йоалл къаман кхоане. Деррига а къаманна лоархIаме ха я таханаръяр. Вай дайша сиипош Iодехкаш, хала яьккха къаман бокъо тахан юхаметтаотта ца йой, кхоаненга даха дог дац. Цу гIулакха хьалха а баьнна леларш бола нах вай хьаллаца беза, цар сий де деза. Тахан ца дой а, вай тIехьено дергда цар сий; вайх дог а кхардаш.

Сона каст-каста хоз раьза а боацаш СССР халкъа депутатех ду къамаьлаш. Цар шоашта могар ду бокъо йоацаш дIаьаккха гIалгIай автономи юхаметтаоттае гIерташ. Лоадам боаца гIулакхаш царна тIадехка дагIац. СССР халкъа депутаташа хьалаьца никъ — вай халкъа лоIам ба. Цу гIулакха вайгара новкъостал эш царна. Юстара латта йиш яц. Юстара валар — къаман яхь йохкара тара да. Воайла къувса ха яц таханар яр. ГIалгIай хозача кхоанснах тешаш хила.

II-ча ГIалгIай къаман съездо хьагойтар вай цхьоагIо. Цига хинна, ладийгIа сага сатийна хургва, аьнна, хетац сона. Дега ла хала хул: «автономех дош хургдац», — яха хабареш хьахезача. ХIана хургдац цох хIама? Хургда. Хиланза даргдац! Массава а оарцагIвоале, массане цхьа барт хуле — гIулакх хургда. Яхь йоацараштa вайна юкъе моттиг яц. Вай халкъ халача эттача гучаваргва яхь яр а йоацар а.

Аз дех шута ер са каьхат «Сердало» оагIон тIа кепатохар. Со тешаш я, ер каьхат дийшачул тIехьагIа дуккхачар уйла хувцалургхиларах, цар дегаш урaоттаргхиларах.

Я. БАЗГИЕВА,

Сунженски района «Заветы Ильича» колхоза комсомольски организаце секретарь.

Болхлочун уйлаш

ХОЗРАСЧЕТ КАЬХАТА ТӀА МАРА ЯЦ

КӀал кӀийле йоаиилга ховшехьа, тха торонашкен кхоачамашкен ца хьожаш, соахка цхьоалагӀча январе денз самофинансировани. Йиззача хозрасчетеи кердача системага яьккха болх бе йолаялийтар из. Финансови даькъе чӀоагӀа хала хьал долаш предприяти йолга шоашта ховшехьа, из дукъ тхона кач [illegible]ар РСФСР миниводхоза. «Арг[illegible]водпром» производственни объединене кулгалхоша.

Экономически хьалашка къахьега доладалалехьа цар тхога дукха дувцар: «шун предприяте коллектива болх боаггӀача боарамагӀа дӀагӀоргба, материально-технически Ӏалашо елга овлангара денз хувцадеина тоалургда, къахьегама овсарле, болхлой алапеш лакхлургда, коллективана тӀабоагӀа пайда дуккагӀа хургба, финансови даькъе шоай лоӀамагӀа а долаш, баьча балхах хьахулача доходий дизза дай шю хургда». Из деррига а кхоачаш хила мегар, нагахьа санна, кердача системага тха коллектив яккхара чӀоагӀа лард а елла, гӀулакх дӀадоладаь даларе. Цхьабакъда, из динзар. Долче, дӀадаха шу Ӏалаьмате эсала, ах-аьстагӀа лелхаш болх беш чакхдаьккхар оаха.

Тайп-тайпара продукци маьхаль яккхара шера планах гаьнна лоархӀадаизар тхо. Маьхала ца йоаккхаш йисар 128 эзар сом мах бола продукци. ТӀадиса паччахьалкхен декхар 139 эзар сома маьха хилар. Низткъа мара лоархӀадаизар нерудни гӀишлон материалаш арахецара шера заданех а. Хьаеча данех а. Хьаеча продукцега дӀабода мах заданел тӀех хилар. Долче, пайда барта дог доахилга долаш чакхдаьлар шу. Къахьегама овсарле лакхьяра задани 95 процент мара кхоачаш[ъ]яндар. Цудухьа, болхлоша эшаш дола алапеш а чӀоагӀа лохделар. Цу масалаша къаьгга хьахьокх экономически реформа хьалашка къахьегача коллектива балха тӀа цхьаькха дича а хила йиш йоаццача тайпара уж производственни хьоихамаш долга.

Тха завод болх бе йолаелча денз укхаза слесарь-бригадир волаш къахьегаш хьавоагӀа со. Укхаза хьахиннай са дезала болхлой династи а. Цу шерашка цӀаккха ца баьча тайпара эсала болх бир оаха соахка. Фуд новкъадаьннар? МалагӀа бахьанаш да цун? Цу хаттарашта жоп а луш, майрра ала йиш йолаш да цу даькъерча бахьаний бӀарчча гув хьаӀайнаб тхо долча, аьнна. Диитта шу дилад предприятера оборудовани кхаь сменагӀа хадданза болх беш йола. Цу шерашка чӀоагӀа къаенна, тишъеннай из. Биззача низаца цо болх беш хилча диййнахьи буси цаӀи ахи эзар кубически метр нерудни материалаш хьае вӀаштӀехьдоал тха. Цхьабакъда, бетта юкъера лаьрхӀача оборудовани еха хӀара диййнахьеи буси болх ца беш сеца латташ диъ сахьатал чухьнахьа йоацаш балха ха йоаю оаха. Из бахьан долаш хӀара бетта тха коллективо ара ца хецаш юс 7200—7500 кубически метр нерудни гӀишлон материалаш. БӀарччача шера дӀалаьрхӀача оаха планагӀа лаьрхӀачох хьа ца еш юга продукци 85—90 эзар кубически метр я. Цунца дувзаденна хӀанз укх сахьате тхона хьалхашка латтача керттерча проблемех цаӀ я мамогга сихагӀа заводана реконструкци елга. Цхьабакъда, цу гӀулакха сагота волаш сог вац объединенерча кулгалхоех. хӀаьта план-м тӀагӀертта дӀаех.

Юххьанца завод болх бе йолаеннача хана юкъарчал доацаш миниводхоза заказаш кхоачащдеш яр предприяте коллектив. ХӀаьта цо тхона мел эшаш дар Ӏалашдора паччахьалкхен плани тӀаййца денхараш толамца кхоачашдайтара. Долче, тха болх боагӀача боарамагӀа дӀабодар. Цудухьа, миниводхоза а предприяте а кулгалхой чӀоагӀа раьза бар оаха беча балха, хӀаьта шоай аргӀагӀа болхлой а раьза бар шоаш хьаийдеча алапеца. Тайжжа дӀабодаш бар коллектива болх. Цул тӀехьагӀа, кхо да ваьлар заводана: миниводхоз, главка, «Аргунводпром» объединени. Цигтара юхмачӀахьа кхеста йолаелар тха коллектива балха тӀара чарх. Цу кхаь организацера тела заданеш тайп-тайпара яр. МалагӀчо яхар кхоачашдергда хьогӀ, яхаш къеста болабелар тха кулгалхой а предприяте коллектив а. Цул совгӀа тха балха тӀа цӀенхаштта Ӏаткъаш кхыдола дукха бахьанаш а ниийсделар. Хьалха тха цхьа да мара роацача хана тхона хьа мел хьожаль материалаш хьовзам боацаш, оарц даха ца деш хиййца хьакхоачар тхога. ХӀаьта хӀанз законагӀа тхона хьадоагӀаш дар хьадаккхара цкъа санна дуккъа корта бетта безаш хул тхо объединенена кулгалхошта. НормативагӀа йоагӀа материалаш хьа ца хецаш, из киловзал сендухьа леладеш да кхетаде хала дац.

Хозрасчета тӀа даьннад яхаш цӀи-м я тха, из каьхата тӀа долаш а да. Цхьабакъда, цунах фу хозрасчет хул сона хац. финансови даькъе тхо тхоай лоӀаме ца хилча. Коллективо яьча доходех тхоай лоӀамагӀа пайда а эцаш, наха чубаха цӀенош, кхыйола соцкультбыта объекташ хьалъе, предприяти дегӀайхувла йиййолаш дац тхо. Цул совгӀа тха ерригача доходех 15 процент ираш дӀахьежае езаш да тхо нерте латтача кхаь организаце аппарат лелаяра. Сона хетачох хьалхагӀа уж хозрасчетага а яьха, тӀаккха тхо кердача системагӀа болх бе доладеннадаларе уж гӀулакхаш ниийслургдацар тха коллективе. Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи системагӀа тхо къахьега доладелча объединене кулгалхоша тхона хургъя яьха номараши хӀанз тха коллектива балха тӀара гӀулакхаши вӀашка — да гаьна да.

Къаьстта чӀоагӀа завода коллектива балха Ӏаткъаш да машиницаькъахошшен тхонен юкъе айхха бувзам а болаш, шаккхе организаце шоай болх кхетамца вӀаштӀехь ца баккхар. КӀираш бетташ доах оаха кийча продукци дӀаяххийта вагонаш иоацаш хиларах оарц доахаш. Кхыча бесса гӀулакх а ниийсду тхо долча. Цкъа хьаӀайна продукци дӀаййхьачул тӀехьагӀа, эше а ца эше а дуккха вагонаш хьатӀаоз завода, цунах гӀод дӀатекха дезаш хул тхо. Сона хетачох график а оттаяь, из гӀулакх ца дой, хӀанз укх сахьате тхо долча цу даькъе боаллар боккха кегар ба.

Уж лакхе мел дийца кхоачамболцараши проблемаши ниийсъяларах боаггӀача боарамагӀа дӀабодац тха коллектива болх. шерагара шерага дуккагӀа хул предприятена тӀадуса декхараш. Цунца дувзаденна хьалха дӀадахача шерашка 35—40 тума алапи ийдеш хиннача болхлоша 22—24 тума мара эцац. Цудухьа тӀехдика шоай профессех кхеташ бола болхлой тхо долчара дӀа ух, хӀанз хьаеллаш а хьаййийла а йолча кооперативашка балха дӀаувтташ ба.

Завода коллектива болх тоабара, цу даькъе цунна хьалхашка увтта проблемаш сихха къоастаяра доккхийи бехктокхамеи декхараш хьалхашка латт «Аргунводпром» производственни объединене кулгалхошта. Хьем а ца беш, из де деза ха хьатӀаэттай хӀанз. хӀана аьлча, цӀенхаштта дӀадех из мехка шерра яржаш латтача перестройкас.

Э. КОДЗОЕВ,

Карабулакски нерудни гӀишлон материалий завода слесарий бригадир.

Нийсхо меттаоттае

СССР Лаккхехьарча Совета сессейи съездийи заседанешка дукха болх бир мохк сихбаь социально-экономически дегӀабоалабара, СССР халкъий морально-политически цхьоагӀон доттагӀали чӀоагӀдара, 40-чей 50-чей шерашка цхьаккха бехк-гунахьа доаца дуккха нах лувцаш, цар къаман автономеш дӀайоахаш. БӀарчча халкъаш Казахстанеи Средни Азеи гаьнарча районашка Ӏодохьийташ, цига уж практически хӀалак хургдолча хьал тӀа оттадеш хиина сталински зуламаш харцахьа даь хилара а цар тӀа гӀолла хиниар тоадара а хьакъехьа документаши решенеши оттаеш, тӀаэдаш. Из Ӏазап тӀаэттар 1944 шера февраль бетта нохчаштеи гӀалгӀаштеи. Наьха мехка шелалаи моцалаи дукха байр уж, Зауралья гӀомара вренашка гӀоттарбоилаш лийтар.

Хоржамашта хьалха СССР халкъа депутаталла харжа [illegible] М. Ю. Дарсиговаи Х. А. Фаргиеваи вӀашагӀкхетараш хиннача а Съезде уж накъабоахаш а деррига гӀалгӀай халкъа цӀерагӀа харжархоша царна тӀадиллар 1934 шера Сталинеи цун гӀозарои дӀаьккха гӀалгӀай автономи РСФСР-е а йолаш меттаоттаяра шоашта могар де, аьнна.

Цунца дувзаденна газета редакце СССР халкъа депутатагара Фаргиев Ахьмада Хьамзатагара дийхар гӀалгӀай автономи меттаоттара хьацъехьара харжархой наказаш мишта кхоачашду царна дувцилга.

Ахьмада Хьамзата дика а хеташ тӀаййдар из. Ер а да цо дийдар:

— 22 декабре Съезда заседанешта юкъе перерыв йолча хана ерригача автономии образованешкара бола СССР халкъа депутаташ гулбаьбар. Собрани йир РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиума Председателa В. И. Воротникова, РСФСР Министрий Совета Председателa А. В. Власова, СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совета председателa Р. Н. Нишанова, цар аьлар 1990 шера январь бетта юххье автономеш экономически, социальни, культурни дегӀайоалаяра дешаш дувцара автономии образованешкара СССР халкъа депутаташ гулбергба РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиуме. Эггара хьалха хьожаргда гӀалгӀайи хьоарш[о]йи автономеш меттаоттаяра дешаш[ка].

Цул совгӀа, Х. А. Фаргиева редакцега хьаделар дуккхача кхыча СССР халкъа депутаташа хьал а лоацаш шен СССР Лаккхехьарча Совета члена, халкъа депутата М. Ю. Дарсиговеи СССР Лаккхехьарча Совета Председателга М. С. Горбачевга яьча депутатски запроса копи. Из лохе кепатох оаха тахан.

ГӀалгӀай зӀамига Даьхе меттаоттаяр, бокъалдар аьлча, ах мара кхоачашданзар.

1989 шера 9 — 10 сентябре г. Грозне хиннача ГӀалгӀай халкъа шоллагӀча съезде тӀаийцар гӀалгӀай автономи меттаоттализа яргйоацаш хиларахи РСФСР-а юкъе а йолаш, ГӀалгӀай АССР хьаярахи йола резолюци. Из дизза доагӀаш да дунен халкъашта юкъерча бокъоний нормашкеи дунен халкъашта юкъе оттадаьча, кулгаш яздаьча, СССР-е ратификаци яьча договорашкеи дийлача (1966 шера 16 декабре яь «Экономически, социальни, культурни бокъонех йола дунен халкъашта юкъера пакт», «Гражданскии культурни бокъонех йола дунен [...]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ОБЪЕКТИВЕ—КИТАЙСКИ ХАЛКЪА РЕСПУБЛИКА

СУРТАШ ТӀА: 1) хьалъеш латта Харбин; 2) Киназе гӀулакх деш йола Никифорова, Ефросинья Андреевна. Цун дай 70 шу хьалха Смоленскера Китай баха дӀабахабар. Тахан из даймехка цӀая безам болаш я.

В. МЕДВЕДЕВА сурташ (ТАСС).

ОВД-и НАТО-и: машара юхьиг

Европерча шин тӀема-политически союза — Варшавски Договорен Къулбаседа-атлантически блокен кхоанен проблема тахан керттерчарех лоархӀ. ХӀаьта Европа паччахьалкхенаш шоайла йийкъа а йийкъа вӀашдухьаллатташ йола союзаш дӀаяхар мара кхы никъ бац. Варшавски Договора Организаце членаш ОВД а НАТО а дӀаякхара тӀехьа ба, хьалхарча даькъе цар тӀема структураш дӀаяхара тӀехьа. Цхьабакъда, политически практико хьа махьоккхара, уж процессаш кхоачашъяраьха езаргьа. Уж, шеко а йоацаш, бӀарчча дунен тӀара, керттерча даькъе, Европера герз дехкара контексте дегӀаухаргьа. ХӀанз Европерча дунен халкъашта юкъерча пахара дукхача доакъошка йолаш йола проблемаши халонаши принципиалашка хельсински процесса доаькашка мара эшалургаш.

Цунна дувзаденна шун терцам тӀаола беза бар са 1989 шера 4 декабре Москва Варшавски Договора доакъашхой паччахьалкхений кулгалхой хиннача вӀашагӀкхетара а Брюселе паччахьалкхенаштеи правительстваштеи кертте латтачар совцабир: исторически дегӀаахара укх этапе хьадер уйла а яь де эшалга, цу даькъе, ОВД а НАТО а чулоацам хувцара наькъ тӀа де дезалга.

Варшавски Договора Организаци Къулбаседа-атлантически союзеи шоайла дикагӀа кхетарга гӀолла да цхьана бехктокхаме хилара кӀийлен тӀа вӀаший гӀулакхаш леладара инструмент а хинна европейски кхерамзле чӀоагӀъеча доккха дакъа юкъедахьа йиш йолаш я.

Континентерча хьала анализ еча цхьаи дагарв хилар а йоаггӀаш йола практически выводаш яр а, шеко а йоацаш, из керда экстраординарни явлени я. Мадарра аьлча, Варшавски Договора мехкашка хулача хувцамий воздействех, кердача тайпара политически уйла яр Малхбоалехьа тӀаийна ца Ӏеш Малхбулехьа а тӀа [illegible] хилар[ах] тоа[д]уш доагӀа Малхбулеиеи Малхбоалеиеи юкъера гӀулакхаш.

ТӀеххьарча хана хьахоз Варшавски Договора Организаци йохаш латт яхаш дуцца хабараш. Сона хетачох, из дувцараштa дика довзац ОВД-ра бакъоша доаккхар а шин эргаяхар. Дувцар да тӀема-политически организацех политически союз елгах.

Из фу яхилга да? Керттерча даькъе СССР-а Малхбоален Европа мехкашца леладеча гӀулакхашцара сталински юхедисар эшаде деза, цун доакъашхой дунен халкъашта юкъера правови ниийсхо формально а ца хулаш фактически хилара кӀийлен тӀа союз хьае еза яхилга да.

ОВД-х цун чулоагӀача мехкий тайп-тайпарча социальни структурай, тайп-тайпарча политически институтий, общественни вахара, вешта аьлча, бе-беча дегӀаахара моделий кӀийлен тӀа латта политически союз хила еза. Из деррига а долаш да, хӀана Малхбоален Европа мехкашка хулаш мел латта чураполитически хувцамаш къоаба[л]еча СССР практически политикас. Дика а [illegible] харчаи принципиально тара деацаш а да царех моллагӀа паччахьалкхе юкъаръевропейски структурашкеи институташкеи кхача гӀортар а цар шу е вокх капиталистически мехкаца леладу шин оагӀорахьара гӀулакхаш дегӀахувлар а СССР-о мога[...]

[illegible] га уж [illegible] хилара а цар тIа хиина сталински зуламаш харцахьа даь хилара а цар тIа гIолла хиинар тоадара а хьакъехьа документаша решенешц оттаеш, тIаздаш. Из Iазап тIаэттар 1944 шера февраль бетта нохчаштеи гIалгIаштеи. Наьха мехка шелалахи моцалахи дукха байр уж, Зауралья гIомара аренашка гIовттаргбоацаш лийгар.

Хоржамашта хьалха СССР халкъа депутаталла харжа оттабаьча кандидаташца М. Ю. Дарсиговцеи Х. А. Фаргиевцеи [illegible] а Съезде уж [illegible] хиначе [illegible] халкъа цIерагIа харжархоша хаш а дерригача гIалгIай халкъа цIерагIа харжархоша царна тIадиллар 1934 шера Сталинеи цун гIозарои дIаяьккха гIалгIай автономи РСФСР-с а йолаш меттаоттаяра шоаита могар де, аьнна.

Цунца дувзадеина газета редакце СССР халкъа депутатагара Фаргиев Ахьмада Хьамзатагара дийхар гIалгIай [illegible] ротникова, РСФСР [illegible] Власова, СССР Лаккхехьарча Совета Къомий Совета председатела Р. Н. Нишанова, цар аьлар 1990 шера январь бетта юххье автономеш экономически, социальни, культурни дегIайоалаяра дешаш дувцара автономи образованешкара СССР халкъа депутаташ гулбергба РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиуме. Эггара хьалха хьожаргда гIалгIай къоаршоий автономеш меттаоттаяра дешашка.

Цул совгIа, Х. А. Фаргиева редакцега хьаделар дукхача кхьча СССР халкъа депутаташа хьал а лоацаш шен СССР Лаккхехьарча Совета члена, халкъа депутата М. Ю. Дарсиговеи СССР Лаккхехьарча Совета Председателга М. С. Горбачевга яьча депутатски запроса копи. Из лохе кепатох оаха тахан.

— 1924 шера 7 июле ВЦИК-а тIайийцар «Автономни Горски Социалистически Советски Республика дIайоаккхаши из къаман белгалонагIа шин автономни областа — Къулбаседа ХIирийченнеи ГIалгIайченнеи екъаши дола...» № 656 йола Декрет.

Цу ДекретагIа Горски Республике даха халкъаш раьза а долаш къаман белгалонагIа из шин автономни областа — Къулбаседа ХIирийченнеи ГIалгIайченнеи екъа решени йир, административни центр городе Владикавказе в хургйолаш. Ишта йола решени тIайийцаяр «халкъаш культурни а ишта боахама а хьакъехьа дегIадахнара эггара дикагIа хургда», аьнна хеташ (РКП(б) Горски Областной Комитета орган дола 1924 шера 13 июле арадаьнна № 156 йола «Горская правда»).

Из решени а ишта йоагIаш яр: «Меттех долча деша хьакъехьа либералаши демократаши», «Безий-теш хиланза баргбоацаш пачхьалкхеи мотт?», «Партийни программага юхахьажара хьакъехьара материалаш», «Къаман деша хьакъехьара критически заметкаш» яхача сочиненеш тIа къаман политика хьакъехьарча В. И. Ленина керттерча принципашка хьежжа.

Къамий ленински политика керттера идея цун укх дешашца оттаяь я: «Низза йолча демократически пачхьалкхено дIаяккхац, хIаьта, цул совгIа, дIаех... автономи», оIамигача а доккхийча а халкъий бокъонаши хьашташи кхоачашдергдолаш.

Бакъда, тоталитарни сталински режим чIоагI ма лу йохаяьй гIалгIай халкъа хьакъехьа къамий политика ленински принципаш.

1933 шера 19 декабре алхха ВЦИК Президиума членашка хаттарца кхоачам а баь тIайийцар «Къулбаседа Кавказа края Нохчийи ГIалгIайи автономни областной Советий чрезвычайни съездащ гулъяра порядках йола» решени, цунца законагIа а доацаш мукъабелар «юнъарчал доацаш юртсоветий шеръяьча пленумашкара Къулбаседа Кавказа края Нохчийн ГIалгIайи автономни областий Советий Чрезвычайни съездаш долаш дола законодательство дIадоаккхаш гулъе».

1934 шера 15 январе алхха ВЦИК-а членашка хаттарца тIайийцар «ВIашагIтеха Нохч-ГIалгIай автономни область хьаярах бола» ВЦИК-а соцам, цу тIа аьннад ер решени тIайийцай «Нохчийн ГIалгIайи автономни областий къахьегаш бахача наьха лоIамагIа...».

Бакъда, исторе тешал ду сталински режима хьалхашка халкъо шийн лоIаме хIама даь ца хиларах де йиш ца хиларая.

Лахе йоалаьяча ВЦИК-а решеней хьакъохьа белгалдаккха доагIа:

— Цкъа-дале, Нохчийи ГIалгIайи автономни областий Советий съездаш гулъелга къоастадаьд цу хана хиина законодательство толхэ а даь.

— ШоллагI-дале, гуча гуш да ВЦИК-а соцамаш тIаэцарен чIоагIдарен процедура толхаяр къайлагIа. алхха ВЦИК-а Президиума членашка хаттарца, кхыметтел из а массанега ца хоатташ, хIаьта ВЦИК-а Президиума заседанешка уж дешаш овттадаьдац. из бахьан долаш уж документаш юридически бокъо йоацаш да, тIаккха уж законагIа доагIаш а дац. Цу хана хиинача РСФСР КонституцегIа харцахьа да гIалгIай автономи дIалкхар, хьалхарча раздела хьалхарча керта 13-ча статья тIа аьннад: «РСФСР ...дIанхайкаду цхьан къаьсттача къаман ниjса бокъо цхьанна а тайпара йохаелга е цхьанна тайпара (гучахьа а къайлагIа а) озабезам белга республика керттерча законашца вIалла доагIаш ца хилар...».

Цу тайппара, йохайир нийсхон керттера принципаш, шийн пачхьалкхе йолаш гIалгIай халкъ хилара бокъонаш.

1944 шера нохчийи гIалгIайи халкъашта депортаци яро къаман автономех даьхар уж, 1944 шера 23 февраle дахачара дохадаь Iодахьийтар. Цул тIехьагIа 1944 шера 7 марта уж Iодахьийтарах дола Указ арадаьккхар, вешта юридически меттала аьлча уж Iодахьийтар законагIа нийса дацар.

1957 шера «РСФСР-а юкъе а йолаш Нохч-ГIалгIай АССР меттаоттаярах долча» СССР Лаккхехьарча Совета Президиума 1957 шера 9 январерча УказагIа нохчийи гIалгIайи халкъий къаман автономи меттаоттаяиза яргйоацаш лаьрхIар. Цу Указа кхоалагIча пункта тIа «Нохч-ГIалгIай АССР дIаяккхарахи, цун территори административни дIанийсъярахи дола» СССР Лаккхехьарча Совета Президиума 1944 шера 7 мартера Укази 1956 шера 16 июле хиинача Указа нохчаштеи гIалгIаштеи хьалха шоаш баьхача юхабаха мукъа ца луш йола 2 статьяи дIаяьккхаяле в. йолаш. ГIалгIай АССР хьаярахи йола резолюци. Из лиэза доагIаш да дунен халкъашта юкъерча бокъоний нормашкеи дунен халкъашта юкъе оттадаьча, кулгаш яздаьча, СССР-е ратификаци [illegible] договорашкеи диллача (1966 шера 16 декабре яь «Экономически, социальни, культурни бокъонех йола дунен халкъашта юкъера пакт», «Граждански культурнии бокъонех йола дунен халкъашта юкъера пакт»).

Къаьстта аьлча, «Европе кхерамзлени вIаши цхьаьна тIулакхаш леладарен хьакъехьарча Совещане бухсоцаш яьча пакта» VII керта тIа аьннад: «Дакъа лоацаш йола пачхьалкхенаш халкъаш шоай кхела дай хилара нийсхон бокъон лоархIаш» хургья ООН-а Устава тIа оттадаьрашкеи принципашкеи. хIаьта ишта дунен халкъашта юкъерча бокъон йоагIаш йолча нормашка хьежжа гIулакхаш а деш, пачхьалкхен территори бIарчча хилара хьакъехьара дараш юкъе а дохийташ».

Лахе дийцачунга диллача оаха дииза даргдоацаш лерхI:

1. ГIалгIай пачхьалкхел дIаяккхар законагIа доацаши Конституцена духьален лархIар.

2. ГIалгIай автономи меттаоттаяреи ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика РСФСР-а юкъе а йолаш хьаяреи дешага хьожилга а къоастаделга а сихдар.

М. ДАРСИГОВ,
СССР халкъа депутат,
СССР Лаккхехьарча Совета член.
Х. ФАРГИЕВ,
СССР халкъа депутат.

(1990 шера 9 январе арадаьнна «Ленина никъ» яха Назрановски районни газет).

[illegible] ра керттерча даькъе, Европера герз лехкара контексте дегIадахаргья. ХIанз Европерча дунен халкъашта юкъерча вахара дукхача доакъошка йолаш йола проблемаши халонаши принципашца, хельсински процесса доазошка мара эшалургъяц.

Цунца [illegible] 1989 шера 4 декабре Москва Варшавски Договора доакъашхой - пачхьалкхий кулгалхой хиинача вIашагIкхетара в Брюселе пачхьалкхенаштеи правительстваштеи кертте латтачар боараме НАТО Совета хиинача лаьрххIа йолча сессена а. Уж Мальта берда йистошка М. С. Горбачевеи Бушеи хиина вIашагIкхетар дIахо дахьар санна хIама дар. Кхетадеш махиллара. Москве а Брюсселе а хиинача вIашагIкхетарий керттердар латтар Европе стабильность Iалашъяр лоархIаме гIулакх лархIарах. Ерригача европейски пачхьалкхенашта кхерамзлен уйлен тешами чубоссабеш йола, хIаьта ишта, хIанз юха керда хьахулаш латтача дуккха чIоагIа йоацача европейски структурай кхоаненна гаранти луш йола стабильность Iалашъярах. Эттача хьала реалистически тIабахаро шин союзерча мехкий кулгалхой цхьан уйлан тIа [illegible] яр я, шеко а йоацаш, из керда экстраординарни [illegible] я. Мадарра аьлча, Варшавски Договора мехкашка хулача хувцамий воздействех, кердача тайпара политически уйла яр МалхбоалехьаI тIайийна ца Iеш Малхбузехьа а тIаэцан хиларах тоалуш доагIа [illegible]

[illegible] Варшавски Договора Организаци [illegible] дувца хабараш. Сона хетачох, из дувцараш дика довзац ОВД-ра бакъонна дола хьал, ишта цар уйла яц, нагахьа санна, цу тайпара событи дегIаеча миншта Iаткъаргьяр - хьогI из бIарчча Европерча ситуацена а, хIаьта ишта, Варшавски Договора къаьст - къаьстача мехкий хьалашта а аьнна.

Советски Союзо союзникаш лоархIа а лоархIаш, царца гIулакх леладаро, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш леладечара цар инициатива могаяро дика гIо ду хIара пачхьалкхенна арахьаполитически никъ белгалбоккхача шийн даькъа юкъедахьа. Москве ОВД доакъашхой - пачхьалкхений кулгалхой вIашагIкхийттача хана белгалдаьккхар хIанзарча хьалашка айхха вIаши гIулакхаш а леладеш Варшавски Договора Организаце балха формаши методаш [illegible] тайпарча политически институтий, общественни вахара [illegible] аьлча, белгача дегIадахара моделий кIийлен тIа латта политически союз хила еза. Из дерригга а долаш да, хIанз Малхбоален Европа мехкашка хулаш мел латта чураполитически хувцамаш къоабалдеча СССР практически политике. Дега [illegible] [illegible]

[illegible] Арахьарча [illegible] керттерча даькъе, [illegible] чески дараш радикально аргадаха. Цу лостамах дIабахара хьалаш хьадеш йола реформаш, е цар безам хилар Советски Союзо Варшавски Договора пачхьалкхенаш юкъара толам баккхара дола лоархIаме гIулакхаш санна лоархI. Европа ерригача пачхьалкхенашта юкъера политически, экономически, кхыдолча доакъошкара бувзамаш шердаро — СССР е ОВД кхьча мехкаша дIакхухьаш болча наькъо тIема - политически союзашта дезинтеграци елга кийчо яра, юкъара европейски цIа хьадара гIо ду.

Инарал-майор Юрий ЛЕБЕДЕВ,
АПН тIема обозреватель.

Инвалидаш цхьатарра бокъонаш йолаш хила беза...

США официально белгалваьккха унахцIено чIоагIа телха а дегIа айп доалла а 43 миллион инвалид ва (царех цаI шоана гу «Ньюсик» яхача журнала сурта тIа).

ДIадахача шера гуйранз американски законодателаш «Инвалидий бокъонех йола билль» оала закон тIаэца хьежар, цо мадарра аьлча цхьадолча даькъе инвалидашта цхьатарра бокъо Iалашъю. Цун чулоацам — обществе саг айпе хиларга хьежжа а ца лоархIаш цун карагIдаьиначунгеи таронашкеи хьежжа лархIийтар. Кердача законопроекто айпе волча сага дискриминаци е бокъо лац. Из закона цхьацпа йола предпринимателий группаш духьал йоллаше сенатораш раьза а болаш тIайийцар.

Законопроекто лерхI городской транспорта тIа инвалидашта хьалтIа бовлара а тIера Iобовлара а аьттув луш йола устройстваш оттае. Мадарра аьлча, автобусашка, троллейбусашка, трамвайшка лаьрххIа подъемникаш оттае, метро а машинаькъа а вокзалашка керда лифташ хьае лерхI. Дерригача тротуарашка инвалидий коляскаш леларa лаьрххIа белгалъяь моттигаш хила еза. Цу хьисапе кийчъе лерхI тикашка, театрашка, музеяшка, кинотеатрашка, предприятешка, учрежденешка дIачуводаш йола моттигаш. Телефонаш а къорача наха лаьрхIа устройстваш а латташ хила еза. 15 е кхы дукхагIа гIулакхерча саго болх беш йолча цхьаь цхьан компанеза бокъо лац инвалид балха дIа ца эцаш вита, нагахьа санна, из профессиональни говзалга диллача мегаш вале, ишта цун эшарашка хьежжа помещени юха кийчъе езар аьнна доацаш.

Частни бизнесмена цу даькъе финансови новкъостал дац.

ТАСС фотохроника.

ХIАНА ЛЕТКЪ ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ?

Деккарех геттара во лоархIабеш хьабоагIа Грозненски района 60 лет Октября» яхача совхоза хьайбаш леладераш. Пачхьалкхенга хьайбай продукци йохкара дIадахача шера планаш кхоачашъяьяц цар. План 2250 тонн йолаш, шура 1796 тонн мара ехкаяц, хIаьта дулх план 972 тонн йолаш —720 тонн.

МалагIаш да планаш кхоачаш ца яра бахьанаш? Тахканарча хано дIа ма деххара эргалоний наькъаш лехаш бац укхазара кулгалхой а специалисташ а. ХIанз а шоай бехктокхам кхетабеш бац уж. Поакхо яц цар интенсивни технологегIа хьайбаш кхабара, уж сихагIа дебадара, шурей дулхи дукхагIа даккхара, хIаьта болх беш яц укхаза доакъар кийчду цех а.

Итт сахьат даьнна ха яр со совхозе кхаьчача хана. Конторе директор е зоотехникех специалист воацаш, совхоза керттерча экономиста М. Сидиевца къамаьл хилар са.

— Къаьстта укх тIеххьарча шера планаш кхоачаш ца еш я тха фермаш, — йоах М. Сидиевас. — Дулх, шура яккхарга дIадодар дукхагIа да. Цох тамаш а хетац сона. ХIанзалца дIачуттийначa шурах 35 процент мара цхьоалагIча классагIа мара хиланзар. Шура хьаьна яц. Цун керттера бахьан: доакъар во хилар, болхлой социально - бытовой хьалаш вIаштIехьдахара оаха йоаккхо да яр.

Нийса да экономиста дувцар, болхлой йоаккхо ещ бац укхаза. Беррига вай мехка тIаьтIа перестройка еча хана, хетало укхазара кулгалхой цу наькъа тIа бала сихлуш бац, аьнна. Ишта да а да из, кулгалхой бехкагIа халонаш да кIорладаьл болхлошта. Специалистий бехк ба йоах цар алапи тха лоха хилар, тха хьашташ кхоачаш ца дар. ХIаьта алапи а лоха хилча, ишта эшача гIулакхашка а хьожаш ца хилча тха балха тIара безам а дIабоал.

Совхоза специалисташа йоакхо яц дикача фух дола доахан хьахилийтара а. Бе боагIача тайпара племенной болх хьа ца барах дикача фух дола хьайбаш толхадаьд. ДукхагIа дола доахан 7 литарал дукхагIа шура луш дац. ХIаьта бIаь Iатта тIехьара хьалкхедаьраш 68 Iаьса мара дац.

Искусственни осеменени еш йола пунктащ фермашка яле а, гуш да лоахан Iахара дусаргдоацаш осеменени е деккарийла болча техникаша болх лерттIа ца белга. Деттачарел дукхагIа да Iахардисараш.

Хьайбай продукци дукхагIа яккхара керттерчарех цаI — доакъар дика Iалашдар. ХIаьта фермера доярказши скотникаши леткъаш бар доакъар во да лхаш. ХIаьта силос геттара во я. из дукхагIа яр хьайбаш ца юаш дIаккхувс. Лохача классагIа я кийчъя йол а. Из доакъар во дале а, бакъда, хьайбаш Iаигара дахара тоъаргдолаш дац из. ХIара кхоабача Iатта 17 доакъара единица мара кхачац. Ишта кIезига кийчдаь дале а, хьурмат деш леладац из. Ферме аьла аргIаш латтача го йиш я дIайхьай кхесса улл йол.

Поакхо яц укхаза бытовой, культурни, медицински ишта кхыйола болхлой хьашташ кхоачашдара. Вешта аьлча, совхоза кулгалхоша, партийний профсоюзнии организацеша йоаккхо яц наьха къахьегамцара безам совбаргбола гIулакхаш чакхдахара. Iан лерттIа кийчъяиза я хьайбаш латта помещенеш. Цар чу шийла, бIеха. Ишта воча хьале яр ЦIе уголок а. Цу чу дацар газеташ, журналаш, телевизор. Цу гIулакхаша лаьгIбу дояркай, скотникий специалистий бехктокхам, балхах дог эккхийт.

Ч. МАГОМЕДОВ.

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГlУВ

Ж. Булгучев

ТУРПАЛХОЧУНГА

(Хетаю Аушев Руслана)
Турпалхочунга

Хьо нехка тlе латабелар,
Турпалхочун седкъа,
Хьо донан цо гучадаьккхар,
Айдеш хьо сий лакха.

Пишка юхе вегlаш хилча,
Дошо седкъа кхоачаргбац
Лома дер мо дог ца хилча,
Из нехка тlа лепаргбац.

Даьй баьхача лаьмах яьхна,
Моакхаза тархий санна,
Донан долча къамах ваьнна,
Ва, хьо, болат санна.

Къамий вошал вlашкавезаш,
Iа са кхоадаьдац,
Моастагlчох а озаенна,
Юха ваьннавац.

«Руслан, яхаш цlераш
йолаша,
Да хlена меллу бер,
«Руслан санна хилва», —
яхаш,
Нанас хьест ший бер.

Тхо да такен хьох бlубенна,
Тlехьаотта кийча:
«Кхоачашда, шоай дехкарь,
— аьнна,
Дехе хьейист хилча.
Васкет ду аз вай тlехьенга;
«Донан долаш кхувлда шо,
Руслан санна, шоай Даьхенга
Хьожаш, сийдеш хилда шоl».

ЛОАМАН КХАЛСАГ

Лоамаш дезаш волчоа мара
Цар шоай къайле хойтац,
Шоашта дегlаз вехар мара
Шоашта юкъе витавац.

Бlаьшерашца лоамаш тохкаш,
Лоамарошта вахар дехкаш,
Хало еча цох ца къахкаш,
Хьо хьейоагlа зама хувцаш.

Дезалашта эшар лоаттош,
Лоамий босеш Iе тийжай,
Даим цlен дукъа кlалпатташ,
Хьо ца йолаш тьеенай.

Хийла наькъе таьилг дусташ,
[illegible]

ВАХАРА БАКЪДАР ГОЙТАРА

(Чахкиев Саlида «Дошо бlоагlий» яхача романах)

(Чахкиев Саlида «Дошо бlоагlий» яхача романах)

50-чей 60-чей шерашка гlалгlай советски литература дегlадоагlаш араьлар Чахкиев Саlида «Дошо бlоагlий» яха роман.

Романа хьалхарча оагlонаш тlара вайна гучадоал Асхьаба воккхагlвола вol а тlема хьалхарча деношка дена фашизмаца lоаттабеча къовсаме хьалхарча мугlаре хилар.

Хlаьта Асхьаб ше романа тlа бувцача наха юкъе эггара дукхагlа териам тlаболарех цаl ва. Цунна дукха хlама бlаргадайнад ше вахаш яьккхача кlаьхача хана. Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци яладехьа японски дунен хьалхарчен тlемашта юкъе дакъа лаьцарех цаl ва из.

Дикка воккха хинначул тlехьагlа мара саг йоалаяц Асхьаба. Денал хьахул, бераш кхедз деза, дезал lалашбе беза. Цо хьалхебаьб [illegible], селаlа доагlар Асхьаба. Бакъда, хlаьта дlабоалалу Сийлахь - боккха Даймехка тlом. Гитлера тийшабалхагlа тlом болабу вай мехка дукхал. Къаьвеннача лаьа ший кхо бери сесаги а дите, тlем тlа вода цун воккхагlвола вol. Юнъ - юкъе письмо доагlа цунгара. Тlаккха вlалла письмо а ца доагlаш сагот-дайт, цох фу хиннад ховш дац.

Нохчийи гlалгlайи Сибарегlа бохийт аьнна хезад цунна. Доккха халахетар хиннад цунна цох. Из тешац нах бахачара бохабергхиларах. Мишта бохабе мегаргба керда общественни строй оттаеча а чlоагlъеча а шоашта могар даь тха дезал а ишта тхо санна бола эзараш а, яхаш уйла ю цо. Цул совгlа, хlана тlом республикана гаьна а мабаьннабий, фу бахьан долаш бохабергба нах?

lуйрийна, пхьаккха хаьтта хlама а доацаш цар цlаlа чухьелх эскара барзкъаш дувха ши саг. Асхьаба герз дий яхаш хетт. Дlакийчле, цlагlара арадовла, дlадохийташ да шо, оал.

Асхьаба кхетаду хиннар: бакъхиннад цунна хезар.

— Хlаа, кхоачашхулаш [illegible]

Асхьаба [illegible] цу шерашка тlаэтта кхет моллагlча а гlалгlай [illegible]

[illegible]

Масала, 1912 шера дена парте член волаш хьовоагlача Жlамарзас Асхьаба сатем беш дувц:

— Долла хlама гуш я парти. Маккхера, ишта тайса дусаргдац вай цо. Массане бокъо а яргъя, бе болх а хургба. Кхы нах ца бахача моттиге а мича дахнийтад вай цо.

Берригa нах болх бе болалу, кхыметтел воккха Асхьаб а. Дукхагlбола нохчийи гlалгlайи юрта боахаме тайп-тайпара балхаш деш хул. Хlаьта Раlас тика заведующе болх бе отт. Халача хьал тlа ба нах. Климатически хьал чlоагlа хала lаткъ наха. Берригача наха лазар

ихет, моцало легабу цхьабараш, бакъда нах бохац, хlана аьнча шоашка кхаьча бала кхетабеш, шоаех дог лазараш а шоашта гонахьа болаидаь. Царех я, масала, колхоза председатель йола, денал дола Турсун-апа. Из [illegible] йола советски саг я. Цу йоккхача сага ши вolи мари тlем тlа ба. Тlехьагlа вайна гучадоал цун зlамагlвола вol тlем тlа вайнилга. Из йохац из бала тlаэттача, гонахьарча наха хьалхашка иизза саг йолаш чакхйоал. Цунна геттара дика хов колхоза болх вlаштlехьбаккха, из бокъонца йола коммунист я, цо ший болх бу бехктокхаче а хеташ. Шийна эша дукхадар дита а дита, наьха йоакхо еш я из. Из хlара сага дагардолчунга кхоач, цун денал, хьинар гlоттаду. Хlаьта нах а гlерт цунца дика хила. Дукха да из ишта хиларах доаладе масалаш. Денал даа цхьаккха хlама а доацаш бисача, Бийберда [illegible]

ветски саг дола сий долаш нийсхо хьалтlаяргхиларах, «спецпереселенец» яха цlи дlаяргхиларах теш. Парте XX съездо меттаоттаю Нохч-Гlалгlай АССР. Нохч-Гlалгlай халкъага граждански бокъонаш кхоач, кхыча советски халкъашца цхьана ниясса бокъо а хиле дlаотт.

— Халкъ тешаш дар ер ди доагlаргхиларах,—оал нахага Асхьаба дерригача халкъа цlерагlа. — Баркал хилда Коммунистически партена, советски правительствана, бакъдар бахьан къовсам лоаттабаьча берригача наха. Дукха хlама ла дийзар. Бакъда из дерригa лайнар кlезига хlама хиннад граж-

дански бокъонашта юхе. Ишта дlадаха хала шераш дага а лувцаш, кхы а чlоагlагlа къахьега деза.

Хьахиннай советски наьха керда тlехье. Из чlоагlо яь я тlемо бохабаь халкъа боахам меттаоттабе.

Роман чакхйоал цу тlа бувцараш а боалабеш поезд цар даьй-мехка йода сурт отташ. Царех цхьабараша уйла ю шоаш бергболча балха, вонхар — дешара.

Машиннаькъаца дагlа телеграфни бlоагlий. lуйрийна малх хьалбоалаш латт. Цун дошо зlанараша вагона кора кизгаш къегадеш, бlарг тlаоттийтац. Мувса бlоагlашка хьеж. Хьалбоалаш латтача малха духьала уж удаш саlина хеталу.

— Дошо да уж, дошо! Тешa аз яхачох, бокъонца дошо да уж. — оал Мувсас ший нусналга, къонача кхазачкага. Из йоалаю цо Кавказе.

Бакъда Чахкиев Саlида из [illegible]

хlаман тlехь кхычарел эргаш хилийта магандзар. Роман чакхйоалаш вайна гу романа тlа буваца нах хувцабалара сурт, къаьстта Куниев Раlас. Роман йийша яьнначул тlехьагlа хаттар отт: из хувцавеннавий - теш? Кхыча нахаца цхьана из а мавоагlий цlа. Поазонхо из санна бола нах хlана а вайна юкъе ба ала гlертий-хьогl? Уж геттара чlоагlа боахалуш ба ала гlерт - те? Гlерт, вай дахалда.

Романа тlа йоазонхо гlерт фу сендухьа да хьажа а дашха а, цул совгlа, цу хана хиннача дукхача советски наха тарабарий кхелах лаьна масалаш а доаладеш, бакъда из массаза а карагlдалац цунна. Масала, авторо роман чакхйоалаш юкъевоалаваьча, 30-ча шерашка хиннача зlамсага Элберда нуц - сибат художественни мадоагlара яздаь чакхдаьннадац. Тlема дерригача шерашка фашизмах латаш хиннав из хьалхарча юхьига тlа а волаш, Къулбаседа Кавказера волавенна Берлине кхаччалца. Сталинград лораеш майра тlом барах дошо седкъа наькх тlа а боллаш Советски Союза Турпал яха цlи еннай цунна. Тlом чакхбаьнначул тlехьагlа штабе хьийха, цунга аьннад хьа дезал, дай наней, дерригa хьа халкъ а санна, бахачара бохабаь дlабахийтаб, цига дlагlо хьо а. Кхо шу доакхх цо мичаб ца ховш бола ший дезал лехаш. Казахстане дlабугаш новкъа веннав цун да а сесаг а, берех хиннар фуд ховш дац.

Лакхача дегlара, геттара гlийла, низ беха, еха коч, ниттlа, тlИрриг хьоарчаяь иккаш ювхаш ва из. Бакъда цо доккхал лу ший наькъ тlа боаллача Советски Союза Турпала седкъах. Из хьаэцача хана цох алазар «халкъа моастагlа ва». Лелаш - лелаш Асхьаба цlагlа кхоач из. Цкъара наб ю цо бlарчача шиш дийнахьа. Тlаккха мара сомавалац из. Цул тlехьагlа малара тlехьавоал из, кхоаненах догдул, юххера а ла.

Из сага кулг - сибат цу шерашка гlалгlай вахара хиннача тара да, хlана аьлча из хала ха яр. Личноста культ, хьалха дlадахача цхьадолча шерашка а [illegible] [illegible]

[illegible]

Сона лов

Хьамсара редакци! Аз деш «Сердало» яха газет. Гlадйода со газета оагlош тlа халкъа кхоллама лаьца, ишта йоазонхойи поэтийи дувцараш, поэмаш, стихаш корайича. Боккхача безамца еш аз наьна меттах, цун орфографех а лоархlамах а йола материалаш. Ишта геттара дика хет «Дай хоза гlалакхаш, дика оамалаш» яха рубрика юкъейолаяь а. Газет дешараша цу хьакъехьа шоашта хетар аьлча бакъахьа хургдар.

Цхьа дехар а дар са шуга. Радио чу гlолла диктора Майсигова Лидас дlаешаш хезай сона поэта Угурчиев Азматгире язъяь поэма. Из дика язъяь а кlоаргга чулоацам болаш а я. Поэма дукхьашха хезача хана «Сердало» газета тlа арая-ла мег-кх, яхаш хиннаэр со. Бакъда, шу а чакхдаьннад, хlаьта поэма гуш яц. Дех аз шуга из поэма «Сердало» тlа кепатохар.

С. КУРКИЕВА.

РЕДАКЦЕГАРА: Цхьадале, оаха доккх баркал оал укх письмо автора, шийна хетачох а дагадоаллачох а гуччахьа тхота цо яздарах. Шув письмош тха газето кепатохача материалий, хьакхоллача темай вахар тела хьаст ба. Шоалагlа-дале, С. Куркиевай а поэта Угурчиев Азматгире кхоллам безача кхычар а дехар кхоачаш а деш, поэма кепатох оаха.

Угурчиев Азматгири

Боккха бала

Даьгlастенгахьа букъ
берзабаь
Вай доладелча,
Ва маьрша lайла хьо,
Тха Нана-Даьгlасте.
(Халкъа назамцара).

Чlоагlа деръа латтар lа,
Делхацар лоа.
Бакъда, малхбоалехьа
Лаппе сегар тlоа.

Бlаьсти тlехъялар
Кхерар къонахий.
Лаьттан тlоадал эшар,
Хьогал lобо — хий.

Цlера lаькъах тара
Чубузаш бар малх.
Гlулакхаш даьнна арара,
Чуберзаш бар нах.

Пишка юхе ноанал
Деш из Совдо йоалл:
«Ванагlа, хlана говл
ер?» —

Цо ше-шийца оал.

Цунна дагаваьллар
Шенда Берса вар
Сешца хьнагl ваха
Шакхачанза бар.

Тlаккха дагабехар
Мехка латта тlом
Цига кхо вol вежар,
Тlа ца дайта лоал.

Кlира хьалха кхаьчар
Бек-Хан верах хоам.
Наьна дог lодежар.
Хаьрцар [illegible] лоам.

Массарел а зlамагlа,
[illegible]
Бек-Хан [illegible]
Вахарар, тlем [illegible]

[illegible]

Зудо санна, сетташ
Кlалда бlарган лехх.

Салташнахьа хьож из.
Вожаш .. белалаш,
Цlаьхха велар сопийт,
Тlаккха цlимхар верз:

— Хьона фу дaьл,
Артемов? —
Цо новкъостага оал.
— Къахет хьона укхох,
Хьо-м вийлха вала воал?

— Новкъост лейтенант,
Нах ма бий ераш.
— Фуд lа дувцар,
ва кlант,
Оакхарий да ераш,

Са бокъо яларе,
Аз-м боабергбар,
Сона амар лоре,
Фу хоададергдар

Цар лувцачох саккъаш,
Берса кийчча воал,
Оал нетар тlаювхаш:
— Ба ер шайтlай поал.

Деникинцех леташ
Кхоза тиший чоп,
Уж колхозаш йохнаш
Хьалха со хиннав.

Гитлерaца тlом беш
Кто вol вежавий?
[illegible] хоадам беш
Сох чоастагl ма вирий

[illegible] амар дезна,
Бl[illegible] дlабахар
Берса [illegible] ваьнна
Уйлагтахь вахар

— Ванагl фу [illegible] теш ер,
Хо а хlама ди?
Цу [illegible] —
[illegible]

[illegible]

Селхан Мирза кхелхар,
Кхы массагl, массагl,
Наlара йисте нийсдаь
Цхьаькха дакъа улл —
Ялац шалон сепа,
Пиш яц из дlадолла.

Берса Совдо уллача
Шортта lолохлу,
Топпара чаме чу
Сесага хий лу.

Вонхо къург бий халла,
Яьсий деша, оал.
Йоал ше, оал цо, яла,
Дуне дита йоал

Кхы хьайист на хулаш.
Ши бlарг бужабир.
Дегlа зулам бодаш
Чур са дlадахар..

Шаьхха болар лаьгlдаь
Шермашен сецар,
Еррир аре кlайнь
Доккха лоа уллар.

Сиха вагонашкар
Декъий lонийцар.
Фуннагl-моллагl даь а,
Дlадохка дезаш дар.

Шаьхха дера амар:
«По вагонам», — аьнна,
Декъий ара дисар
Шалон йолаенна

Итташ бlаьш ишта
Декъий [illegible]
lаьрж[illegible]
Даар шортта дар...

[illegible]

[illegible]
Шоашта дегlел вахар мара
Шоашта юкъе витавац.

Бlаьшерашца лоамаш тоxкаш,
Лоамарошта вахар дехкаш,
Хало эча цох ца къахкаш,
Хьо хьайоагlа зама хувцаш.

Дезалашта эшар лоаттош,
Лоамий босеш lе тийхкай,
Даим цlей дукъа кlаллаттош,
Хьо ца йохаш хьеенай.

Хийла наькъа такилг дусташ,
Гl мукъ боаллаш хьо
лийннай,
Вахара наькъаш денна
лусташ,
«Лоамий нана» хьох хиннай.

Вена хьаша тховкlалваьлча,
Елалийе духьал йодаш,
Хье тух-сискал денна яьлча,
Оалаш — «Далла хоастам
ба хьо долаш!».

Хьай къаменга бала беча,
Дег чу гlайгlа хьона йосс,
Хьай Даьхенга хало еча,
Хьо халонна духьал отт.

Хьогар эздел, денал даккха
Хургвац лаьтте лела сагl
Са Даьхено сийрдабаьккха,
Белар хьона маьрша никъ!

✦

Н. Кодзоев

Маьт-лоам

Маьт-Лоам!
Гlалгlай Олимп!
Хьа бухье латт са элгац.
Тахан а Маьт-Лоам тlа
гу сона
Тlаьскаш делхо Села...
Села — сиглан Да.
Села — нийсон Да.
Села — Даьхен Да.
(Сигала эттад селаlад.
Эзад Селас ший lад).
Хьо,
харц луар,
тийшаболх лелор,
хьегl дег чу йоаллар...
(Селас эзад ший lад.
Тlаьск нийса кхосс Селас).
Хьо,
мате йохкаш вар,
лоамий сий ца дер,
элгацаш сийсаз дер—
Хьо,
ва Села моастагlа.
(Ди къувкъ сигала, тlоа сог.
Тlаьск хьежош ва Села)...
Маьт-Лоам!
Гlалгlай Олимп!
Хьа бухье латт са элгац.
Тахан а Маьт-Лоам тlа
гу сона
Тlаьскаш тувса Села.

✦

Таьзет

Кодаме гулденнад лоамаш.
lаьрж делла доагlа Эса.
Гlала кхалхай.
Берда йисте яьда цун
тlехкаш-
Кхерий. Лувчаю уж талгlеша.
Бо дар из.
Хьаргlаш я цунна
хьалхаелхаш.
Сигала эикр ду аьрзеша.
Гешт долда цунна...
До хlама доацаш,
Низах воха,
Маьт-Лоам тlара хьежаш
ва Села.

Гlуйрийна, цхьаккха хаьтта хlама а доацаш цар цlагlа чухьеха хьара барлкъаш духьа ши саг. Асхьаба герзлий ихаш хетт. Дlакийчле, цlагlара арадевла, дlадохийташ да цо, оал.

Асхьаба кхетаду хиннар: бакъхиннад цуна хезар.

— Хlав, кхоачашхулаш да цхьанне дагалаьца хиння дуцам!

Асхьаба дезала цу шерашка тlаьтта кхел моллагlча а гlалгlай дезала кхел хиннай. Иштта я Хьамарзаь Хамар ий, кхычар а дезалий кхел.

Цу шерашка юрта нагахьа дезал бацар тlем тlа човнаш хиннай е вийнав аьнна тlем тlарча даьх, вolах, вешех е гаргарча сагах лаьца хабар ца кхоачаш.

Иштача хьале вlалла дага а бехк - гунахьа а доацаш деррига халкъ — боккхий нах, кхалнах, бераш, тlем тlара цlабаьхка заlапхой — берригаш мехках баьха дlабохийташ хилар. Из хlама кхетаде чlоагlа хала дар. Дукха ха йоаккх наха из фуд ца ховш, цхьа даьнна гlалат цох хеташ. Касталашха къоастадергда из, сих ца луш сатоха деза, аьнна хет наха...

Чlоагlа гlайгlа хул Асхьаба лоалахо йолча Глаша яхача йоккхача сагага халкъа из бала тlаоттарах. Бlарчча бийса дlахьу цо наб ца кхеташ, нохчийн гlалгlайн lобохийт яхаш шийна хезар бакъ хилар кхер. Нагахьа санна из бакъ хуле а аьнна, бийсана гали дизза маьхх ю цо. Из Гlуйрийна Асхьабага дlалу.

Иштта йола моттигаш дукха хиннай. Иштта къахеташ хиларал совгlа, дог цlена советски нах кхетадеш бар нохчашцеи гlалгlашцеи дог бlехача саго деш дола из нийсхо йоаца зулам. Кхыча тайпара хила йиш а яцар бlарчча халкъ бехке деш хилча. Цудухьа кхыметтел цу халача, къизача хана а нах партех, цо нийсхо меттаоттаергхиларах тешар.

гонахьарча наха хьалхашка йилла саг болаш чакхйоал. Цунна геттара дика хоп колхоза болх вlаштlехьбанкха, из бокъонца йоза коммунист я, цо шийна болх бу бехктокхаме а хеташ. Шийна эпа дукхалар дита а дита, наьха йоакхо еш я из. Из хlара сага дагардолчунга кхоач, цун денал, хьинар гlоттаду. Хlаьта нах а гlерт цуица дика хила. Дукха да из иштта хиларах долладе масаlаш. Дезал дол цхьаькха хlама а доацаш — бисача. Бийберда колхоза хьаттара ах гали кlа хьу. Из ший вolo дар чlоагlа новкъа хет Асхьаба. Шийн вolo из хlама дергда аьнна меттадац цунна. Вolа чlоагlа эгlазваха ва из, лукха барт бетт цо цунна. Цох а кхоачам ца хулаш ше волча хьех цо Жамарза, из дlадувца. Цу шинне а лоархl Бийберда шийна а кхычарна а эхь даьрг, кlа юхадахьа деза аьнна соца а ду.

— Вайга а да, кхычарга долаш дар. Тlом ба беш. Кхетадой lа из? Мел дика я вайца Турсун-апа. Из тешаргйий lа кlа лочкъадаьл аьлча? Цхьа дезал санна барт болаш дах вай укхаза. Цох доккхал де деза, — иштта йоахар Асхьаба. Вolаца цхьана вода из кlа хьаийццача юхаlодоасаде.

Боккъаллар аьлча Турсун-апа тешанзар Садыкха шийга Бийберда кlа лочкъадаьд аьлча. Из бакъдий хьажа лаьрхlар цо. Асхьаба дlахайт цунга кlа лочкъададарах ше Бийберда даьр.

Йоккха хало а дуккха бола къонгаш, мехкарий фронте байна бала а тlаэттаболлаше, тайп - тайпарча къамех бола нах — казахаш, нохчий, эрсий, гlалгlай, киргизаш, кхыбараш цхьана къа а хьегаш, барттайна бах. Цар цхьана дуккхача шоай нахах а бовлаш эшайир фашизм, керда вахар дуллаш ба. Бакъда котдаргхиларах теш уж, бехк-гунахьа доацаш lазапе оттадаь халкъаш йиза граждански бокъонаш, со-

Машиннаьккъаш дагlа телеграфий бlоагlий. Гlуйрийна малх хьалболлаш латт. Цун дошо зlанараша вагона кора кизгаш къегадеш, бlаргтlаоттийтаи. Мувса бlоагlашна хьеж. Хьалболлаш даттача малха духьала уж удаш санна хетаду.

— Дошо да уж, дошо! Тешна аз лхачох, бокъонца дошо да уж, — оал Мувсас шийна нускалга, къоначка Кант[illegible]. Из йоалаю цо Каннаке...

Бакъда Чахкиев Саида [illegible] роман доллача хlамаи тlехь дика чакхъяьнна дархlа я гlан. Из йоазонхочун хьалхара роман я, из иштта гlалгlай советски литературе а хьалхара роман я. Къона йоазонхо эггара хьалха шийна фу дулургда хьанжар дар из. Хlаьтта мара волавенна вацар йоазонхо из хала а чоалхане а жанр караерзае. Из караерзаяра эшар авторгара дукха хlама, масала, вахара опыт, художественни талант, ха а. Цу тlа гlолла роман хиланзар кхоачамбоацараш ца доахкаш, хила йиш а яцар. Романа тlа да кхоачамбоацараш, тоъал дукха а да. Масала, цун яц чlоагlа композици, сюжета динамичность, цу тlа дукха я натурализм, натуралистически хlамаш. Геттара шаьрдеш дувц цу тlа пхьадола хlамаш, цу хана хинна дувца ца доагlараш а. Из эшаш дацар, хlана аьлча из документальни очерк яц, художественни произведени я. Йоазонхочоа могаргдар хиннар кхыча средствашца дувца, дувца а дезар, масала, эггара лоархlаме дар, дуккхачарна тара дар, бlарчча сери хиллал а ца дувцаш.

Уйла а еш тема тахканзар автора, lоаяь материал совдукха хиларах керттераяр хьакъоастаяланзар. Кхы цхьаккха деце а ше бувца нах дуккханешта тара хургболаш хlама дудаланзар цуна, царех хlаравар доллача

«халкъа моастагlа ва», лелаш - лелаш Асхьаба цlагlа кхоач из. Цкъара наб ю цо бlарччача шин дийнахьа. Тlаккха мара сомаваlац из. Цул тlехьагlа магара тlехьавоал из, кходенах догдул, юххера а ла.

Из сага кулг - сибат цу шерашка гlалгlай вахара хинначоа тара да, хlана аьлча из хата ха яр. Личноста культ, хьалха дlадахача цхьадолча шерашка а санна, цу хана доккха дулам дар... Цо... [illegible] ла тешам боабаьбар дуккхача наьха, кхыметтел эггара дешалдарий а. Хlаьта а Элберда куц-сибат оттадар автора дика карагlаьннад ала йиш яц. хlана аьлча мелла йоккха халои lазапи тlаоттарах мугlарерча советски сага, бlухочун, къахьегамхочун, ахархочун денал ца дохаш дукха бар Элберд санна бараш. Сона хетачоагlа, автора дикагlа хьахьокхабеннаб Асхьаб, Жамарза, Зайнап, йоккха саг Глаша, Турсун-апа, Берсанов Мувса, Тайжан, кхыбараш.

Йоазонхочо ший художественни произведенеца хьаийца тема геттара ший ханнахьа йоагlаш яр. Из гlерт советски обществе халкъа вахаре хинна диккача лоархlамеча а ший тайпара а йолча юкъа сурт читателашта хьалхашка дахьа. Бакъда укхаза цунна духьал овтт дукха халонаши чоалхане моттигаши, уж йовзара чlоагlа теоретически кийчвенней вахар кlоаргга довлаши хила везаш дар. Художественни уйлаца из ерригга материал дlахьокха хала дар къснача йоазонхочоа. Из тlехьагlа карагlдоал цунна. Цудухьа тlехьагlа дикка кхы тlа тоаяь, цу тlа бувцача дуккхача наьха самалаш а хlаьтарча хана-ра гlулакхаш а кlоаргагlа хьахьекха я дукха ха йоацаш вай Нохч - Гlалгlай книжни издательствас арайаьккха из роман.

Абу МАЛЬСАГОВ.

Грозный тахан.

И. ПЛИЕВА сурт.

Шенда Берса вар
Сенна хьунагl ваха
Цlаихачанза бар.

Тlаккха дагабехар
Мехка латта тlом
Цига кхо вol вежар,
Тlа ца дайта лоал.

Кlира хьалха кхаьчар
Бек-Хан верах хоам.
Наьна дог lодежар.
Хьарцар ланха лоам.

Массарел а [illegible]
Кхиина хьалъэтта,
Бек-Хан ший lоlамагlа
Вахарар, тlем тlа.

Ши ди лаьккхар нанас
Гlатта ца могаш,
Лоалахой Рукъетас
Цlагlа дезар деш.

Гой хlанз говш ва Берса,
Тхьоврре а садайнад,
Кийчбеш ва из деса са,
Дос-м дикка lайнад.

Тlаккха из дlадехка
Цар жувр эцаргба,
Хала-атта текха
lангар боалалургба

Латтар атта ха яц,
Хийла пхьераза вуж,
Наьха гlоарал дац,
Тlема човнаш lувж.

Цу уйлашца йоаллар
Соадо ноанал деш,
Коанаlараш цlайзар
Ворда чуйоагlаш...

lуйра ламаз эцаш
Берса гlетта воал.
Котамашка хьожаш
Соадо беш-карта йоал.

Цlаьхха бирса лета
Къулаш долалу.
Соадо беш-карта йоал,
Цигахь йолалу.

Тlема форма ювхаш,
Нах ба леташ коа.
Бац уж дlа-хьа хьожаш
Теркалъяц Соадо.

Геттара хьакхашта
Цlагlа уж чубоал.
Берса хайна гош тlа
Ший ламаз деш воал.

— Хьажал, халкъа
моастагl,
Даьле кхайкхаш вий,
Ваьлар хьо хьай мехках,
Яхар хьогl из вий.

Тахан доах шо мехкагlа.
Халкъа моастагlий,
Жи, дlакийчле сихагlа.
Шун кхел хург ма йий,—

Эпсаро вlа тувсаш,
Куро увзо мехк.

[illegible]
Хьалха со хиннав.

Гитлерацца тlом беш
Кхо вol вежавий?
Укхо м хоалам беш
Сох моастагl ма вирий.

Къиза, амар деша,
Бlухой дlабэхар
Берса уйче вьшна
Уйлангахь вахар

— Вашагl фу лол-теш ер,
Хеза хlама дий?
Цу эпсаро аьхар —
Халкъа моастагlий..

Юрта эгlа, магlа
lувгlаш жlалеш дар.
Лай чоалпаш листагlа
Лаьцта легаш яр.

Беш-карта чуваьлар
Берса, доахан хьахийцар.
Хьайбаш бlарахьежар,
Бlаргех хий ухар.

Сага мо хий ухар
Цар бlаргех хийцца.
Яхаш санна хетар
— Тхо а лига шоашца. —

Тlаккха даьстар Къулац,
Кертах кулг хьекхар.
Жlале бlаргех а хийцца
Хи тlадамаш ухар.

lевалланзар цlенла
Чехкар цун из дог.
Хlаьта жlале кlалта
Лестора даьна цlог.

Цо мотт хьекхар пезгех,
Тlаккха хьаьхьожар.
Хьаькъалеча бlаргех
Хий-м lоухаш дар...

Истий, бераш къоаной
Юрта юкъе ба.
— Фордал кховса дуг
вай, —
Мухь бетташ цаl ва.

— Сталина ховш
дий-хьогl?
Тамаш я дале. —
Цхьан къоаночо аьлар
Чlоагlа уйлане.

Хьаэттар шалонаш,
lи тувсаш ба ян
Мича бут ца оалаш,
Буташ ба са дай.

Берса, Мирза, Къоасам
Цхьана тарбелар.
Цхьанне аьлар назам.
Истий махьарч даьлар.

— Даькъастенгахьа букъ
берзабаь
Вай доладелча,
Ва маьрша lайла хьо
Ва нана-Даькъасте...

Соадо метта уллар
Дlайхача лазарах.

[illegible]
Деккий lоалле,
[illegible] даь а.
Дlадожка дезаш дар

Цlаьхха эра амар:
«Цо вагонаш», — аьнна.
Деккъий ара дисар
Шатой йолуенна

Итташ бlаьши иштта
Деккий дадийсар.
lаьржача хьаргlешта
Даар шорта дар..

Цlанзача сайраша
цlермашен сепар
Хьакхаьчад шо, аьнна
Нах lобоссабир.

Машиннаьккъал деха
Цхьа бlаь соалоз латт.
Духьал баьхкараш
Салам-моаршал хоатт.

Берса, Къоасам волча
Тlаченав катах
Дlабут станци йолча:
— Ой бай, — цо йоах.

Цхьаьнца кетар яле
Ший фусаме бут.
Наlарах хlама техе
Хьайоаккхийт цо чlут.

— Са цlи Кайбулла я,
Хlаьта — ер са кхыз.
Ераш са бераш да,
lоховшал укихаз...

Из дар кхо ди хьалха,
Тхога баьбар хоам:
— Нах кхоач мехках
баьха, —
Хилар цох цатоам.

Оанхарий да йоахар
Цхьабараша шух.
Нах буъ цар-м, йоахар.
Дийна боллашехь, —.

Йоккхача цу юрта
Хийла чуйийлар.
Тух-сискал дийкъа.
Тебир, бузабир.

Харцо гаьна ялац.
Бакъдар котхургда.
Гаьна ваха везац,
Тахан хьагуш да.

Вайх моастагlий, аьнна,
Салтан цlи тlехлар.
Даьхен моастагl хинна,
Ше хlалакьхилар.

Бакъда, текха lазап
Дицлаь чиног яц
Стагий бахьан са да
Тахан дийна вац.

Ах дехар ду укх поэмах йоагlа авторски гонорар Гlалгlай автономи меттаоттадеч йолча фонде дlахьожайир.

Халкъа кхолламцара

lАВОССА МЕГАРГВА

Къамаьла чуийна пхьегlа тlа латтача кагийча нахага салам деннад юхедла тlехвоалаш Цагена. Цхьанне а юхадерзадаьдац салам.

— Салам юха хlана дерзадоц оаш, вира ге шо дахкаргаш, — аьннад, салам юха ца дерзадарах оlазвахача Цагена.

— Цаген, аз юхадерзадаьдар хьона хьа салам, — аьннад кагийчанаха юкъерча цхьане, хьа а кхайка.

— Хlаьта хьо lавосса мегаргва хьона вира тlера, — аьннад Цагена.

МАlРА МАР

Бийсан хинна кеп lуйрийна кертах яланза волча маро хьоар ловсаш яьллача сесагага аьннад:

— Из хьоар дlа-юха хlана ух?

— Сийсар хьо къаракъ а менна чувеначa хана, аз хьога къаракъ ца мелаш махьога соцаргба хьо аьннад аьнца, хьай цоркъосташта хьалха, хьай цоркъосташта хьалха хьe сона майра волга хашка хье сона майра волга дlахайта дагахьа lа кораш тlа а теха кизга бlалг бохабаьча гlолла чухьекхача мехо дlа-юха ухийт е хьоар, — аьннад сесаго.

БЕЛГАЛО

Хьастара хий дахьаш йоагlача йоlа духьала нийсвеннав гопрбаьри. Бегаш бе лаьрхlа йоlага аьннад цо:

— Йоl, сога йоагlаргъярна хьо?

Вокхо ца яшаш баламаш е соттадаь жоп деннад:

— Со гlоргъяр, белгала хила веза.

Баьри говра тlера lо а ваьнна тlехьа дlаволавеннав астагl а лелхаш.

— Со аа-кх йоl lа дехар, — аьннад цо йоlага, — кхы белгала мишта хила веза со?

Дlаяздаьр
ЧАХКИЕВ Мурат.

Массане а низаца

(Богатырев Iаддал-Рашид-моллаца хинна къамаьл)

Дина викалий декхар да къоначa тIехьенна кийса викъ хьехар, цунна пайда пе хьехам бар, эхь-эздел совдаргдола гIулакх дар.

Цу хьакъехьа шийна хетар а вай общество кийслу телха хIамаш дIадахара дина викалаша Iаьдала малагIа гIо де таро я а алар дехаш хаттараш дир аз Суньженски районерча Нестеровске вахача Бохтарпаьккъан Iаддал-Рашид-моллага.

— Iаддал-Рашид, дукхача шерашка бусалба а керастa а ди лелабечарца Iаьдало къовсам лоаттабаьб. Хьона хетачох малагIа зулам даьнад цох?

— Цох даьна зе юхаметтаоттадеш дукха ха йоае езаргья. Паччахьалкхен низ чIоагIлу массавар цхьана хилча. Белгтала таханарча хьале кхувш боагIараштa юкъе кхетама болх дIабахьара берригаш а барта ца хилча низ дIахкоачаргбац. Паччахьалкхен органашен ди лелабераш вIашагIа а кхийтта, зуламхошта духьале еза. Белгалдаккха доагIа диво. пхьаккха тайпа бокъо лац-Iаьдало ца могадеш дола гIулакхаш леладе.

— МалагIаш да Iа зуламе лоархIаш дола гIулакхаш?

— Эггара хьалха са хьоахабе безам ба наркотикех базар а еш, боахамаш Iодийхка нах. Бусалба динга диллача цхьаккха дича а де йиш йоацаш хIама да из. Наркотикаш йохка саг дала ше налет аьнна саг ва. Из даьлах валар да. ХIаьта къемата ди дехкачо мара лeладергдоацаш бIеха хIама в да из. Уж санна болча наха халкъ хIалакду. Наркотикаш йохкаш вола саг хьагучаваьлча, из къайла а ца кхухьаш, цунна законагIа доагIача тайпара таIазар де деза органаша. Из къайлавихьа саг, сога хьаттача, бусалба ва ала йиш яц.

— МалагIа къовсам лоаттабу моллаша, дийшача наха, ди лелабераша зуламхошца?

— Маьждиге, таьзета, саг йоагIача-йодача, лоаца аьлча, нах вIашагIа мел кхийттача моттиге оаха дIакхайкадаьд, из санна къам хIалакдеш зуламе хIама леладеча наха вий гIойла, аьнна. Цул совгIа, се вахача моттиге аз кийча Советана цхьана сай махкахоча тIахьежам лоаттабу общественни порядок толха из яьтара. Кагийча наха, къаьстта кхувш боагIараштa деладеша доазол дехьара видеофильмаш зене да. ХIана аьнна, кагийча наха цу фильмаех дикадар далац. Вай воай да дика фильмаш. Уж хьувика деза.

— Укх станице баха нах тайп-тайпарча къамех ба. ХIаьта царна юкъе барт тоабеш къамаьл хулий шун. Цу хьакъехьа фу йоах дино?

— Массароса ... саг ...

хIар Iа а лархIа. ИбрахIимпайхамар даьла доттагIа хиннав. Цо йоах: «Керастаца хьай гIулакх хоза делахь, хоза гIулакх цхьатарра леладе деза массанеца а». Вай пайхамара вайна даь васкет да: «Во хIама деш воаллача сага хье тIакхаьчача, хьа а лаьце соцаве. Из де ца моге, дIаалалахь, ала ца моге, хьай дагахьа эгIазло а йий, цунца гаргарло, гIулакх леладергдоацаш чIоагIо слахь».

— Саг вер во хIама долга вайна ховш да. ХIаьта миштa лоархI из дино?

— Даьлах тешаш а ца тешаш а ма бий нах. ХIаьта даьлах тешаш вола саг теша веза дала аьннача цхьан хIамах: аз хьакхелла халкъ да, дита са халкъ, хьай кулгах дунен тIара дIа а ца доак...

Саг вийна цIий тIадужача балех дала лорадолда вай.

— Хьона хеза ма хургдий, Назрановски районе цхьан цIагIа граната чуккессай, бехк боаца бераш лозадаьд, аьнна. Фу аргдар Iа цох?

— Бераш малайкаш да. Цар хIаман бехк бац. Царна тIакхайдача сага моттиг жожагIате мара яц. Боарам боаццаш доккха къа тIалаьцад из зулам даьча саго. Цхьаькха а аргда аз хьога: укх дунен тIа мел волча саго цхьаца пIелг тIа а оттабаь цхьан топпаца цхьа, саг вийча, кхоана, къемата дийнахьа, царна массанена а цхьатарра таIазар хургда.

— Зуламхой къайла кхахьар миштa лоархI бусалба дино?

— Зуламаш дераш къайлакхухьараш зуламаш леладерашца цхьана кхоана къемата дийнахьа жоп дала деза ба. Из оаха нахага дIакхайкa а ду.

— Фу аргдар Iа тараз ... нах Iехаберех?

— Цхьан дешаца аргдар аз цох: аша а деш тараз озар жожагIатен бала ба. Цхьа масал доаладергда. аз цу хьакъехьа. Казахстанера со цIавеначул тIехьагIа тика дIаэца аьннадар сога. ЧIоагIа кхеравелар со цох. Ца ховш а тараз нийса оза сай вIаштIехьа ца далар ктераш со цига бала вахавар. Доккха къа да наьха хьакъ да. Тика тIа боагIа нах тайп...

Москве «Динамо» яхача спорта Дворецe чакхъяьлар «Олимпийская панорама» яхача журнала РСФСР яздархой Союзацеи Центральни телевиденецеи цхьана кийчъяь йола «XXI-ча бIаьшерен рекордаш — малагIча маьхаца?» яха цамогаш кIалбисача наха хIама гулдара лаьрхIа йола сайре. Цу сайрийна хинна пайда «Физкультурен унахцIенои» яхача еррнгроссийски къахетама фонде дIачугIоргба. Спонсорашта юкъе я — дерригдунен тIа йовзаш йола «Полароid» яха фирма, «Рэнк Ксерокс» яха фирма, «Континтент». «Самсон» яха московски кооперативаш. «Араду» яха Очамчирски завод, иштта кхыбараш. Берий спорта, спортсмений-инвалидий проблемаша, допингаца лоаттабеча къовсамо боалабир Дворецe цIихеза спортсменаш, яздархой, артисташ, журналисташ, спорт мел езараш.

СУРТАШ ТIА: 1) Цу сайрен хьаьший СССР заслуженни тренер Тарасов Анатолий, цIихеза гимнастка Латынина Лариса; 2) кхозза олимпийски чемпион волча Третьяк Владислава Канадера ена эггара кердагIйолча маркех йола инвалидни коляска дIалу аьгача хана, Армене мохк автомобильни аваре лозаьча Тбилиссерча Чиковани Натона.

О. БУЛДАКОВА сурташ. (ТАСС).

Исторе оагIош

КОРНЕТА БОРОВА КХЕЛ

Цкъа Буро тIа, Александровски проспекте, гIолла хьалводаш. Новпи яха цхьа йоккхасаг кхийтар сох. Тхойла хаттараш а даь (гаргало яр тхона юкъе) гаьна доацпаш лаьттача Iалла тIа Iохайшар тхо шиъ. Цига даГIаш Новпе ший воIах лаьца дийцар вIалла дицлуш дац сона. Юха а юха а дагаух из.

...Новпе воI — Султан, Николай паччахьа хана Елизаветграде кавалерийски училище а яьккха, пхелагIча Улански Литовски полка корнет вар. Российски Империе эггара сий долча тIема доакъоех наI лоархIаш яр из полк. Полкерча новкъосташта дукха везар къона эпсар. ...

ТIем тIа массаза а денал гойтача Борова званн а лакхъяьяр, цхьабакъда, моастагIчунца дукха лата кхийнзар цун. Цхьа ха яьлча каьхат дера Султана наьнага — Новпога: «Шун воI, ГIалгIай дошлой полка штабе-ротмистр Боров Зоврбика Султан, австро-германски бIаьшта духьала яьча дошлой атаке турпал санна веннав», — аьнна.

Кхы а цхьа документ да цу ханара диса. ПхелагIча Улански Литовски полка командира полковника Султан Крым-Гирея письмо да из: «Аз а са полка эпсараша а доккхача халахетарца тIайнпад, тха новкъост ротмистр Боров Зоврбика Султан моастагIчох денале латача вийна

веха тIоаргаца юхе, хийла IотIанхар цу хIамашта наьна бIаргех иха хий.

Россе революци яр. Кастакаста хувцалора Владикавказе Iаьдал. Городе бIаха а кхераш, дIаухар нах. ХIаьта Новпи ше яьхача яхаш яр. СегагIа кхера ... фу дар хинначул ялагIа цунна тIакхача мегаш?

Эггара тIехьа Советски Iаьдал чIоагIделар Владикавказе. Новпена гаьна йоацпаш ревком яр. Цкъа пигара цIе эскархой баьхкар Новпи йолча. Ревкоме мебель оттае езаьна. истол, гIанташ, шкаф араьккхар цар. ДIаводача хана, цIеэскархой командиро шийна аьнн тIатеха тIоарга. «Ма тамашийна тIоарган ...

Цкъа яздаьчох цIаькха а

✦

Хувцаденна хIама дац

ХIанзчул пхи бутт хьалха, «Сердало» газета тIа кепа а теха, араьлар. Малгобекски автостанцерча, болхлошта а пассажирашта а чIоагIа Iаткъаш дола кхоачамбоацараш цига тийслуш хиларах лаьца «Да воацаш санна...» яхаш корта а болаш йола корреспонденци. Цу тIа цIенхаштта критика йора «Чечингавтотранс» территориальни объединене кулгалхошта. Фуд цул тIехьагIа дикагIча оагIорагIа хувцаденнар?

— Газета тIа критически материал араьяннaчул тIехьагIа тхоай гIулакхаш овлангара дениз, тоалургхиларах, цу тIа ювца проблемаш «Чечингавтотранса» кулгалхоша хьем а ца беш, къоастаергхиларах дог тийша дар тхо, — яхаш дувц мехкдаьттахой городерча автостанце диспетчераша Боков Хьасана, Харсиев Яхьъяс, кассираша Дахкильгова Хьавас, Долгиева Мадинас.

Цхьабакъда, царна хийттар хилaнзар. Хьалха хиннaчул цхьаккха тайпа хувцаденна хIама дацар со укхаза шозлагIа веча а. Духхьашха автостанце нийсвеннар цецваргволаш, хIаьта цига ца хиннар, Iа мел дукха дувцарах, тешаргвоацаш нийрча гIулакхаш да укхаза пассажирашта гуш дараш. Ховш махиллара, дукха нах тIанйбеча общественни организацеша эггара хьалха йоакхо е езаш гIулакх да пишка баха моттиг кийчъелга. Долче, бIаьш бола пассажираш тIанйбеча а уж накъабоахача а автостанце из таханарча дийнахьа йоацаш я.

Духхьал из цхьа проблема хинна Iац укхаза сихха къоастае езаш. Цар орг боккха ба. Цхьа шу даьннад автостанцера телефон-автомат болх беш йоацa. Мел доккха зулам хинна, цIаьхха дог дIалаьца пассажирех. болхлоех саг цамогаш хинна е цIи яьнна моттиг нийслой оарц деха йишйолаш бац укхазара нах.

Автостанце сахьат ца хиларах, пхьарсах сахьат а доаллаш укхаза нийсвеннача пассажирах «справочни бюро» ю автобусага хьежаш багIача наха.

Автостанци санна йолча моттиге хилча чIоагIа бакъахьа я радио, рейсагIа баха арабаьннича, укхаза хьежаш багIача наьха республикерча, вай мехкарча, иштта доазол арахьарча мехкашкарча кердача хоамашка ладувгIа таро хургйолаш. Иштта укхаза болх беш яц керда газеташ, журналаш дохка ларек. Цул совгIа, сахьаташ а доахаш, наькъагIа баха арабаьнна хьежаш багIача наьха хий, сок, дIайха чай е кофе мала йиш йолаш болх беш буфет ...

ТЕЛЕВИДЕНИ

13 ЯНВАРЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — ЦIагIара академи.
9.00 — Мультфильм.
9.10 — Халкъа инструментий оазаш.
9.40 — Сага институт.
10.40 — Халкъа кхоллам.
11.10 — Хьайбай дунен тIа.
12.10 — «На всю оставшуюся жизнь» яха художественни фильм. 1-рен 2-гIен сереш.
14.30 — «Цирк для моих внуков» яхача фильма-монографе премьера.
15.40 — Спектр. Дунен халкъашта юкъера программа.
16.10 — «Укротительница тигров» яха художественни фильм.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Крок» яхача анимационни кино I Ерригсоюзни фестивала фильмаш.
19.15 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
19.45 — Кинопанорама. 1-ра дакъа.
21.00 — «Ха».
21.30 — Кинопанорама. 2-гIа дакъа.
22.45 — «Новогодний детектив» яхача балета премьера.
23.10 — «А» яха музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Приключения на маленьких островах» яха художественни фильм.
9.30 — Мультфильм.
9.45 — «Дверь, открытая для тебя» яха художественни фильм. 1-рен 2-гIен сереш.
12.00 — Документальни фильм.
12.30 — Лыжни спорт. Дунен кубок. 30 км. МаIанах.
14.00 — Документальни фильм.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Министра театральни дебют» яха передача.
18.05 — Вай заманхо (гIалгIай меттала).
18.55 — Культурен къаман традицеши.
19.25 — Концерт (нохчий меттала).
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.15 — Поэзе минуташ.
20.25 — Музыкальни абонемент.
21.30 — «Вай дахаш дола дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш.
22.30 — «Венский экспресс» яхеи «Не ходите девки замуж» яхеи художественни фильмаш. «И еще раз про любовь» яха киноконцерт.

14 ЯНВАРЬ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.20 — «Спортлото» тираж.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Iуррехьа.
...
15.50 — «Юрта сахьата» панорама.
17.05 — Берий информационно - публицистически программа.
19.00 — Мультфильм.
19.30 — «Софья Перовская» яха художественни фильм.
21.00 — «7 ди».
22.00 — Даимденах йола уйлаш.
22.15 — «Ах, если бы нам оглянуться назад...» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттa!
8.15 — Мультфильмаш.
8.50 — «Старые долги» яха художественни фильм.
10.15 — «Сердце ... Гэстра» яха телеспектакль.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — «Дезал» яха телепрограмма.
13.50 — Документальни фильм.
14.15 — Иллюзионни атракцион.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Лыжни спорт. Дунен кубок. 15 км. Кхалнах.
19.30 — «Массанена йола спорт».
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» яха программа.
21.00 — «7 ди».
22.00 — «Иллюзион». «Ночь» яха художественни фильм.

15 ЯНВАРЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха йиъ сери йола художественни фильм. 1-ра сери. Премьера.
9.40 — Хьайбай дунен тIа.
10.40 — Документальни фильм.
11.00 — «Софья Петровна» яха художественни фильм.
12.30 — «Ха».

• • •

15.30 — Документальни фильма премьера.
16.20 — Концерт.
16.40 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
17.45 — Фильм-концерт.
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — П. И. Чайковский. «Щелкунчик» яха спектакль.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Дош» яха литературно художественни видеоканал.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 4-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — ...
10.35, 11.35 — Истори. 6-гIа класс.
11.05 — Эрсий къамаьл.
12.00 — Документальни фильма премьера.
12.30 — Иллюзион. «Ночь» яха художественни фильм.
14.30 — Концерт.

• • •

17.00 — Концерт.
17.30 — «Российски исторex».
18.30 — «Ха».

— МалагIа къовсам лоаттабу моллаша, дийшача наха, ди лелабераша зуламхошца?

— Маьждиге, таьзета, саг йоагIача-йодача, лоацца аьлча, нах вIашагIа мел кхийттача моттиге оаха дIакхайкадаьд, из санна къам хIалакдеш зуламе хIама леладеча наха вий гIойла, аьнна. Цул совгIа, се вахача моттиге аз юрта Советаца цхьана сай махулла тIахьожам лоаттабу общественни порядок телха [illegible] Кагийча наха, къаьстта кхувш боагIарашта лелалеш доазол дехьара видеофильмаш эне да. ХIаиз аьлча, кагийча наха цу фильмаех дикадар далац. Вай воай да дика фильмаш. Уж хьувкха деза.

— Укх станице баха нах тайп-тайпарча къамех ба. ХIаьта царна юкъе барт товбеш къамаьл хулий шув, цу хьакъехьа фу йоах дино?

— Массавола саг дала кхелла ва. ХIаранена ди беннар а даьла ва. Къам къовстадац цо. Цунна шийна дикагIа хов хьанна фу дала деза. Аз дувцаргда хьона сайна нийсденна цхьа хIама.

Из дар дукха ха йоаццаш автобусаца со цIавоагIаш. Автобуса чуьлар цхьа йоккха эрсий кхалсаг. Iоха моттиг яцар. Ура а этта йоагIача йоккхача сага Iоха моттиг яла саг ца нийсвелча, аз аьлар, хьайола уккхаза Iоха. Автобуса чура цхьабараш сох белабелар. Цхьан юкъа ура а латташ вера со. ТIаккха цхьан эIамигача саго Iохоавир со. Цул тIехьагIа се малав наха дIа а хайта, аз нахага дIааьлар, кераста ва аьнна, саг ца лархIа дала бокъо ца еннилга. ВоккхагIвар дала лаьрхIав, цо лаьр-

ча, кхоана, къемата дийнахьа, царна массанена а цхьатарра таIазар хургда.

— Зуламхой къайла кхахьар мишта лоархI бусалба дино?

— Зуламаш дераш къайлакххухьараш зуламаш леладерашца цхьана кхоана къемата дийнахьа жоп дала дезаш ба. Из оаха нахага дIакхайка а ду.

— Фу аргдар Iа тараз озача хана нах Iехаберех?

— Цхьан дешаца аргдар аз пох: эша а деш тараз озар жожагIатен бала ба. Цхьа масал доаладергда аз цу хьакъехьа. Казахстанера со цIавепачул тIехьагIа тика дIаэпа аьинздар сога. ЧIоагIа кхеравелар со цох. Ца ховш а тараз нийса оза сай вIаштIехьа ца далар кхераш, со цига балха вахавзар. Докха къа да наьха хьакъ дар. Тика тIа боагIа нах тайп-тайпара ба. Бераш а кхоабаш жерал багIаш, миска бараш а ба. Бокъо яц наьха рузкъана тIакхувда.

— ХIара къамап ший оамалаш я. Ишта вайнаьха а. Тахан гIалгIашта юкъе лелача оамалех малагIа йоаккхаргьяр Iа юкъера дIа?

— Эггара хьалха аз дIадоаккхаргдар наьха кхалнах удабар. Воча даьинад из гIулакх. Дай IаьдалагIа, сий а долаш, коара маьре яха еза йоI. ЗIамигача сага а сий доаккх цо. Шаккъе шоайла раьза а долаш хила деза гIулакх.

ТIаккха ишта дика дац дала ца доагIа совгIаташ дIа-юха телилга а. Цу совгIаташта тIагIолла дукха цатоамаш нийслу наха юкъе, гIулакх дох. Уж дIадаха деза. Боарам хила беза массадолча хIаман.

Т. МАЛЬСАГОВА.

КОРНЕТА БОРОВА КХЕЛ

Цкъа Буро тIа, Александровски проспекте гIолла хьалводаш, Новпи яха цхьа йоккхасаг кхийтар сох. Тхойла хаттараш а даь (гаргало яр тхона юкъе) гаьна доаццаш лаьттача гIанда тIа Iохайшар тхо шиъ. Цига дагIаш Новпе ший воIах лаь[illegible] дац сона. Юха а юха а дагаух из.

...Новпе воI — Султан. Николай пачхаьа хана Елизаветграде кавалерийски училище а лькха. пхелагIча Улански Литовски полка корнет вар. Российски Импере эггара сий долча тIема доакъоех цаI лоархIаш яр из полк. Полкерча новкъосташта дукха везар къона эпсар.

Ший декхараш дика кхоачашдеш хиларах «Святая Анна» яха орден а еннаяр, цунна. Цу гIулакхе гаьна вала, лакхвала оамал, хьинар, денал дар Султана. Амма, цIаьхха болабелар цхьоалагIа дупен тIом. Вай мехкара ГIалгIай дошлой полк а яхар цу тIем тIа. Боров Султана полк цига йохийташ яцар. Деррига халкъ, ший къам тIом беш долаш Iе ца могаш, ший мехкахой болча полке хьожавар дехаш рапорт яздир цо. Борова дехар кхоачашдинзар, ловш дацар лакхерча командирашта цу тайпара эпсар шоай частера дIавахийта.

ХIаьта ГIалгIай дошлой полк тIом беча Эскарца яр. Боабаь къонахий цIакхухьаш хиннаб цигара. Юха а юха а рапорташ язду Борова. Кхы из ший дехара тIера а ца ваьнна. тIом беш йолча ГIалгIай полке хьожаваьв къона эпсар.

ТIем тIа массаза а денал гойтача Борова званн а лакхъяьяр, цхьабакъда, моастагIчуна дукха лата кхийнзар цуи. Цхьа ха яьлча каьхат дера Султана нанага — Новпега: «Шун воI, ГIалгIай дошлой полка штабс-ротмистр Боров Зоврбика Султан, австро-германски [illegible] духьала яьча дошлой атаке т[illegible]пал санна веннав», — аьнна.

Кхы а цхьа документ да цу ханара диса. ПхелагIча Улански Литовски полка командира полковника Султан Крым-Гирея письмо да из: «Аз а са полка эпсараша а доккхача халахетарца тIайпад, тха новкъост ротмистр Боров Зоврбика Султан моастагIчох денале латача вийна хилар. Цун турпалал белгал а доаккхаш, оаха дIахайт, из кхалхарах тхоашта боккха бохам а тха дегашта Iоткъам а хинналга.

Полка командир,
полковник Султан
Крым-Гирей».

Ишта яздаь письмо. ГIалгIай полка строя хьалхашка дийшад.

Владикавказе хьадснад дакъа. ТIема духовой оркестраца, сийлен эскортаца дIадихьад из Новпарцига. Ший улански паради форма тIа а ювхаш, пхелагIча Литовски а ГIалгIай а полкашкара Iаьржа траурни ленташ а дадаш вар вийна турпал. Ший даь-да ТIемаркъа (Крымски тIем тIа дакъа лоацаш хинна капитан) воаллача, шеай тайпан кашамашка дIавеллав из.

Ший вIиий форма, орденаш, траурни ленташ тIоаргаца чу леладора Новпе. Хийла ягIар из ший кIаьнк дагавеха тIоаргаца юкхе, хийла Iотiанхар цу хIамашта наьна бIаргех хьа хий.

Россе революци яр. Кастаста хувцалора Владикавказе Iаьдал. Городе баха а кхераш. дIаухар нах. ХIаьта Новпи ше яьхача яхаш яр. СеэгIа кхера езар из, фу [illegible] тIакхача мегаш?

Эггара тIехьа Советски Iаьдал чIоагIделар Владикавказе. Новпена гаьна йоацаш ревком яр. Цкъа пигара цIе эгархой баьхкар Новпи йолча. Ревкоме мебель оттае еза аьнна, истол, гIандаш, шкаф арахьккхар цар. ДIаводача хана, цIэскархой командиро зийра аьшк тIатеха тIоаргаш. «Ма тамашийна тIоарган да ер! Хьадетла!» — аьлар цо. Кхы сатоха магаизар Новпена, йийлхар из. ХIаьта вож кхы а чIоагIагIа тIагIертар, тIоаргац хьаделла яхаш. Де хIама дацар. хьадийлар из Новпес. Штабс-ротмистра погонаш, «Святая Анна» а «Владимир» а яха ордемаш йоаьа улански мундир бIаргаьйра цIеча командира. Дошо йоалонца штабс-ротмистра С. З. Борова турпала валар дувца траурни ленташ а бIаргадайра. Лоа мо кIайвелар командир. Шортта шийна тIера фуражка Iо а яькха, аьнла кулга тIа йиллар цо. ТIаккха шпораш вIашкатеха, нийсвенна дIаэттар. Минута ишта латтийсар цIе командир. Цул тIехьагIа шортига ара а ваьнна. дIа мел йиха хинна хIамаш юха хьачуяйтар.

Революцегахьа ваьнна эпсар вар из ше...

Э. КУРИЕВ,
пенсионер.

... цIаьхха дог дIалаьца пассажирех. болхлоех саг цамогаш хинна е цIи яьиша моттиг нийслой оарц деха йиш йолаш бац укхазара нах.

Автостанце сахьат ца хиларах, пхьарсах сахьат а доаллаш укхаза нийсвеннача пассажирах «справочни бюро» ю автобусага хьежаш багIача наха.

Автостанци санна йолча моттиге хилча чIоагIа бакъахьа я радио, рейсагIа баха [illegible] багIача наьха республикерча, вай мехкарча, ишта доазол арахьарча мехкашкарча кердача хоамашка ладугIа таро хургйолаш. Ишта укхаза болх беш яц керда газеташ, журналаш дохка ларек. Цул совгIа, сахьаташ а доахаш, наькъагIа баха арабаьнна хьежаш багIача наьха хий, сок, дIайха чай е кофе мала йиш йолаш болх беш буфет а яц автостанце. Из гIулакх вIалла хало а йоацаш де таро йолаш да укхаза, хIана аьлча, вIалла а пайда а ца эцаш, даьсса латташ цхьа цIа да автостанце, цу чу буфет хьаелла мегаргйолаш.

Iалаьмате дIайха деношух вайцига аххан замалахьа. Уж долча хана болх беш вентилятор хилац укхаза. Ишта укхаза дац пассажирашта лаьрхIа гIандаш. Тахан-кхоана уж хургда яхаш, объединене кулгалхоша сатедеш дукха шераш дIаихад.

Автостанце коллективагара пачхахьалкхен план кхоачашъелга дIадехаш санна, укхазара кхоачамбоацараш дIададахара объединене а района а кулгалхой сагота баларе, кукли зама хургьяр гIулакхаш тоаденна а пассажирий хьашташ дизза кхоачашдара йола таронаш Iалашъяь а.

К. БАШИРОВ.

гIай меттала).

18.55 — Культурен къаман традицеш.

19.25 — Концерт (нохчий меттала).

20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

20.15 — Поэзе минуташ.

20.25 — Музыкальни абонемент.

21.30 — «Вай дахаш дола дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш.

22.30 — «Венский экспресс» яхен «Не ходите девки замуж» яхен художественни фильмаш. «И еще раз про любовь» яха [illegible]

14 ЯНВАРЬ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.

8.20 — «Спортлото» тираж.

8.30 — Ритмически гимнастика.

9.00 — Iуррехьа.

10.00 — «Даьхенна гIулакх деш».

11.00 — Iуйрийнара санъердама программа.

11.30 — Никъберий клуб.

12.30 — «На всю оставшуюся жизнь» яха художественни фильм, 3-гIеи 4-гIеи сереш.
14.35 — Музыкальни киоск.
15.05 — «Унахцiено».

19.?0 — П. И. Чайковски «Щелкунчик» яха спектакль.

21.00 — «Ха».

21.20 — Актуальни интервью.

21.40 — «Дош» яха литературно художественни видеоканал.

23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

8.15 — Iилма-довзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Музыка. 4-гIа класс.

9.05 — Итальянски мотт.

10.05 — Мама, папа, сой. [illegible] класс.

11.05 — Эрсий къаман [illegible]

12.00 — Документальни фильма премьера.

12.30 — Иллюзион. «Ночь» яха художественни фильм.

14.30 — Концерт.

* * *

17.00 — Концерт.

17.30 — «Российски историех».

18.30 — «Ха».

19.05 — Информационно-публицистически программа.

19.45 — «Шун цIагIара ремонт» яхача передачан леррагIа.

20.10 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

20.35 — «Керда цIераш». Къона музыканташ.
21.40 — Киноальманах.

РАДИО

13 ЯНВАРЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).

7.45 Хоамаш.

7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—8.45 «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 «Унахцiено» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
10.35 Музыка.
10.40 «Сатирически микрофон» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30—12.00 «Юрта ваха вода со».
15.15 Концерт.
16.00 Боахама расчет — сихдалара стимул.
?.15—17.00 «Кавказа Iуйренаш» яха радиожурнал.
18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

14 ЯНВАРЬ, КIИРАНДИ
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.50—8.00 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш. Коммуниста позици (гIалгIай меттала).
8.15—9.00 Даькъала дувц шо.
11.30—12.00 КIиранден музыкальни программа.

13.30 Литературни НохчГIалгIайче.
14.00 Реклама.
14.10—14.30 Армянски музыка.
15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт.

15 ЯНВАРЬ, ОРШОТ

7.30 Агитцентрий цIераш (гIалгIай меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Дика товараш дукхагIа (гIалгIай меттала).
8.30—9.00 Iуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 Мишта ду шоана гIулакх? (нохчий меттала).
9.30 «Тхога яздуь». Письмой обзор (гIалгIай меттала).
9.45—10.00 «Автостанце» яха Х. Осмиева дувцар (гIалгIай меттала).
15.15 Концерт (гIалгIай меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20—18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йовчан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 0—5, Грозне +2 +4 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи морхаш а йолаш, кхоана лоа а дел-хаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 9—14, дийнахьа 1—6 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА,
13 ЯНВАРЬ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 12.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетни студи.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 «ВIашагIкхетар» яха клуб. 15.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 15.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 18.00 «УнахцIено» яха клуб. 18.00 «Глобус» яха дискошоу.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Пионер» яха клуб. 15.00 «УнахцIено» яха клуб.

Химикий ДК. 17.30 Духовой оркестр. 18.00 Камерни хор. 18.00 «Радуга» яха халхара халкъа коллектив. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 10.00 «Iалами вайн» яха клуб. 12.00 «Маски» яха берий театральни студи. 16.00 Гитаристий ансамбль.

«Красный молот» завода ДК. 9.00, 11.00 Iарбий меттала къамаьл де Iомалу вай. 15.00 «Вай беш» яха клуб.

Пролетбата цIерагIа ДК. 10.00 «Къона театрал» яха театр дукхадезарий клуб. 18.00 «Веселая горница» йолча хьоашалгIа.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цIей.

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха.

Хлебокомбината клуб. 8.00, 17.00 «Лидер» яха спортклуб. 8.30 «Говза кулгаш» яха клуб. 10.00 «Топотушки» яха халхара коллектив. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 18.00 «Мукъам» яха студи.

КIИРАНДИ,
14 ЯНВАРЬ.

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

Филармоне зал. 15.00 Халкъа берий филармони. Грозне № 4 йолча берий музыкальни школа творчески отчет.

Офицерий ЦIа. 11.00 Филофонистий клуб. Грамзаписаш гулъерий вIашагIкхетар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 12.00 Бальни дискои халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 9.00 Нохчий метта курсаш. 9.00 Машенаца художественни догамаш дара курсаш. 10.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 «Къона краевед» яха клуб. 18.00 «Глобус» яха дискошоу.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 «Мультик» яха клуб. 13.00 Игротека. 15.00 «Нийсархо» яха клуб.

Химикий ДК. 10.00 Изостуди. 11.00 «Нийсархо» яха 18.00 «Лидер» яха спортклуб. 17.00 Вай ханарча халхара ансамбль.

Сердалоп болхлой ЦIа. 9.00 Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 12.00 Английски мотт Iомабу вай. 19.00 Театр дукхадезарий объединени.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00 Харжархошта дола концерт.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 17.00 «Кругозор» яха объединени. 19.00 «Сириус» яха дискоклуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 10.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 11.00 «Росинка» яха киноклуб. 12.00. Игротека. 17.00 Къонача дезала клуб. СалаIара сайре.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00 Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 13.00 Игротека. 14.00 Фаьлг болча хьоашалгIа.

Хлебокомбината клуб. 8.30 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00 Гитаристий ансамбль. 11.00 Английски меттала къамаьл де Iомалу вай.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90 66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-8[illegible]

Газет арадувл шинарен ереи. шоаттен деношка

СФ00023. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92 Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92 Заказ № 152

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серлало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дебз ★ ШИНАРА, 16 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 6 (7820). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

Лаьрхlар кхоачашду

Хьинар айденна къа а хьегаш, б1убенна дlадоладаьд шийтталадIча пятилетка тIеххьара шу Грозненски «Трансмаш» завода машинашъераша. Дерригача технико - экономически хьокхамий январа хьалхарча ах бетта заданех толамца лоархIабаьб уж.

Дика къахьегама толамаш доахаш чакхдаьккхао пар дIадаха шу а. Продукци мальхалъяккхава шера план 105 процент кхоачаш а яь. заданел тIех маьхалъяьккхар 646 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Оттабаьча боарамал дуккхаъIа арахийнар завода коллективо 75 эзар сома маьха халкъа эша товараш. ХIаьта ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир цо.

Кулг-кара деча халача балхашта механизацин автоматизацин ирах. балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда ийбах. къахьегамеп [illegible]

Деша дай бац

[illegible]

«Грознефтемаш» яхача заводе кIезига бац дуккхача шерашка хьалхара моттигаш дIа ца хецаш хьабоагIа болхлой. Царех ба токарь Багашев Увойс, транспортировщицаш Эдилова Роза, Сатукаева Халимат, мойщицаш Дахаева Лида, Хатуева Хасмат. ХIаьта, укхаза хIаранех къаьст - къаьста дийцача бакъахьа хет сона.

Ткъаь цхьайтта шу гаргга ха я Багашев Увойса укх заводе къахьега. Ший декхар тIехдика кхетадеш, лакха говзал йолаш, уллув болх беча новкъоста эшшача хана гIо ле кийча ва из. ХIаьта ший керттера декхар лоархI цо хьадеш дар дика хилара. Из цун карагIа а доал. ХIанзалца цхьаь цхьа моттиг нийсъяллийтаяц цо болх во баь, ший декхарех [illegible]

Завода кагирхой хьехамчашта юкъе дикагIа лоархIачарех ва из. Балха йоккха опыт, дикагIа йоза балха методаш дIайовзийташ цо хьалкхебаь говзанчаш кIезига бац укхаза. Цо санна кхыча опыт йолча болхлоша а новкъостал ду кагирхошта балха говзал караерзае, тешшаме къахьегама никъ харжа. Бакъда, заводе хьехамчашта юкъе дикагIа лоархIаш Багашев ва.

Дуккхача шерашка ветерана беш бола болх Даьхено белгалбаьккхаб дезача совгIаташца. Цунна еннай «Знак Почета» яха орден, «За трудовое отличие» яха медаль, дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш.

Наьха барт чIоагIбеш, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара уж тIахьехаш, хьадечох дог лазаш бола болхлой а кIезига бац заводе. Царех цаI я шоллагIча цехе транспортировщица Эдилова Роза. Ялхайтта шу да цо халданза укхаза болх бу. Цо дика караерзаяьй кхоъ смени професси, шоашта на ховр, на кхетар хатта боагIа из йолча цехера къона болхлой. Болхлошта хов Розас ший опыт безаме нарна дIайовзийтаргйолга. ХIаьта цо ший смени нормаш 120 процент кхоачашъю.

Иштта укхаза ба ялхлагIча цехе къахьегама толамаш доахача шоай дакъа юкъекхухьараш. Уж ба мойщицаш Хатуева Хасматеи Дахаева Лидаи.

Цхьа бутт дIабахийтабац пар шоай планаш кхоачашна еш. Дахаева Лидас дIадахача шера план 105 процент кхоачашйир. ХIаьта Хатуева Хасматас массача смени нормаш 110 процент кхоачашъю. Иштта хьехамча а я Хасмат. Цо дукха болх бу къоначарца.

СУРТАШ ТIА: 1. Токарь У. Багашев. 2. транспортировщица [illegible] 3. мойщицаш: Л. Дахаева Х. Хатуева 4. транспортировщица Х. Сатуева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

КПСС обкоме

Парте обкома бюро аргIанара заседани хилар. Цига дийцар «РСФСР, НГIАССР, моттигерча Советий халкъа депутаташ харжара кийчо яра хьакъехьа КПСС Надтеречни райкома организаторски политически балхах» дола дош. Белгалдаьккхар, парте райкомо хоржамий кампани вIаштIехьъяккхара гIулакхий план оттаяь хилар, района парторганизацей секретарашца, боахамий кулгалхошца, идеологически активаца семинараш-совещанеш яь хилар.

Райкомо, юххьанцарча парторганизацеша теркам тIабахийтар наха хетар довзара, халкъа депутаталла харжара перестройка хьаллоацаш чIоагIа позицеш йола, къахьегамхой эггара дикагIбола викалаш кандидаталла оттабайтара.

Районе йиллай 17 агитпункт, харжархой 15 клуб, царна долча новкъостала оттаьй методически рекомендацеш.

Округни участкови хоржамий комиссеш хержар партийни организацеша хьинаре дакъа а лоацаш, царна юкъе бахар дикагIбола болхлой, интеллигенце викалаш, коммунисташ. Района идеологически активо, парте райкома членаша, кулгалхоша, тIемеи къахьегамеи ветеранаша, депуташа хьинаре дакъа лаьцар 1984 шера 9 декабре парте ЦК Пленуме тIаййца «Советски халкъага даь КПСС ЦК кхайкарал» дувцача.

Из иштта дале а, хоржамашта хьалхара кампани вIаштIехьйоаккхача районе кхоачамбоацараши динза дисараши да. Райкомо, райисполкомо вIаштIехьдаьккхадац комиссей членаша хоржамех дола керда Закон кIоаргга Iомаделга, из бахьан долаш цхьайолча округашка толхадаьд НГIАССР, районнии юртеи Советашка депутаталла кандидаташ оттабар. Дуккхача агитцентрий помещенеш хила майоагIара яц, царех кхоалагIа дакъа хIана а телевизор оттаянза да.

Овлангара хувцамаш хиннадац агитационно - пропагандистски балха формашкеи методашкеи. Дуккха нах чу а лоацаш гIулакхаш дара кхоачамболлаш пайда эцац агитцентрех, харжархой клубех. Шеча уголокашка дац хоржамий тематиках дола литература. КIезига пайда эц хоржамашта хьалхарча жамиане «Путь к коммунизму» яхача районни газетахи моттигерча радиовещанехи.

Хоржамашка еш йола кийчо кхоачамболаш, ювзац бахача наха торгови, бытовой, медицински гIулакх дара хьалда проблемаш кхоачашъярца. Харжархой [illegible] наха чубаха [illegible] культбыта объекташ хьалъяра хьалда дола дешаш.

Цар а цхьадолча кхыча а бахьанаша бахача наькха логIаккхийт. Цхьайолча округашка депутаталла кандидат цхьан моттиге цаI мара оттараьбан. Кандидаташ болча берригача наьх 22,2 процент мара болхлой бац, геттара кIезига ба хIалнах.

КПСС обкома бюрос нарте райком, юххьанцара парторганизацеш декхарийла нир белгалдаь кхоачамбоацараш дIадаха, округни участкови комиссей, харжархой клубий, дуккхача наха юкъе беча политически балха центрий болх хьинаре бара хиланза дардоаца хьалаш Iалашде.

Из лоархIаме политически кампани хила еза «Советски халкъага КПСС ЦК даь кхайкарал» практически кхоачашдара, наьха къахьегамеи общественни хьинар айдара тIаерзаль, нахара дерригача доакъошка перестройка кIоаргъяра, район социально - экономически дегIайоалаяра тIаерзаль, белгалдоакхь, тIайцача соцам тIа.

Парте обкома бюрос ладийгIар городской транспорта болх вIаштIехьбаккхарахи из дикагIа лелара де дезарехи КПСС членаша, жилищно - коммунальни боахама территориальни производственни объединене генеральни директора У. А. Арсункаевеи «Чеченингушавтотранс» территориальни объединене генеральни директора заместителя Х. Б. Татриевеи яьча отчетага. Белгалдаьккхад, КПСС членаша У. А. Арсункаевеи Х. Б. Татриевеи городской пассажирски транспорта болх вIаштIехьбоаккхача шIенхаштта, кхоачамбоацараш дувлийташ хилар, из бахьан долаш социальни кхохкам гхы тIа а даихлуш хилар. Къаьстта ниткъаьа хьал эттад троллейбусийи трамвайи балха тIа, хIара дийнахьа ахаш мара балха араллац уж. 1988 шера динначул 25,7 процент кIезигагIа дIа-са бигаб пассажираш. Халданза телхаю пассажираш дIахувлара график, къаьстта делкъел тIехьагIа, сахьатахьа дезачен деношка. Троллейбусийи трамвайи интервалаш нормативе массехказа йIаьхетIа хул, цкъала сахьатан кхы дуккагIеи йIаьх а луш.

Предприятешка массане а пайда эцаш йола автотранспорт дийнахь-бус аллха 90 процент мара балха араллац. 1989 шера пассажираш дIаса кхувлара план 95 процент мара кхоачашъяьнзар. Кхоачамболлаш теркам тIабахийтац пассажирашта гIулакх дара культура лакхъяра, транспортни средствош санитарни эстетически хьалъяха тоакра. Цу коллективашка ледара болх бу водителашта [illegible] наьха [illegible] Маршрутанка болх бу водителаш дуача дIайхача хIамалца Iалашбьбаи, садоIа цIа дац. Эггара халагIча хьале болх беш ба автобуси водителаш, царна болх бара хилаза аргиоаца таро а хилийтаяц.

Городской транспорта предприятеи коллективашка ледара къестаю жилищни проблема. Из бахьан долаш транспортни предприятешка ледара чIоагIъу кадраш, балхара дукха нах дIабулл. Эггара дуккагIа дIабуъял уж трамвайно - троллейбусни управлене. Коммунисташа У. А. Арсункаевеи Х. Б. Татриевеи де доагIар дац шоаех тиша дIаснача участкашкарча гIулакхий шоашта кара йолча предприятей кулгалхой бехктокхам лаккхбара, бахача наха транспортни гIулакх делга вIаштIехьдоаккхача дувла гIалаташ могиш. Къахьегама коллективашка ледара бу кхетама болх, цу гIулакха боагIача тайпара пайда эцац моральни материальни поощрене гIулакхех. Финансови, къахьегама, технологически дисциплина телхаеш ду гIулакхаш дIададьхадац. Предприятеш боахам лелабара эффективни формаш тIа йоахилга мела лел.

НГIАССР Министрий Совето, КПСС Грозненски горкомо тIахьожам лоаттабац пассажирски транспорта болх тоабара, цун материально-технически база дегIайоалара, городера наькъаш тоадаь лоаттаде тIайцйо решенеш кхоачашъяра.

Парте обкома бюрос кхоачам болаш лархIанзар бахача наха городской транспортаца гIулакх делга вIаштIехьдоаккхаи КПСС членаша У. А. Арсункаевеи Х. Б. Татриевеи беш бола болх. укх шера 1 февраль тIакхоачаш маршруташка троллейбусаш, трамваяш, автобусаш планагIа арайоалийта Iалашде, хIаьта иштта пассажирашта гIулакх дара культура лакхъе декхаринла а бiр. КПСС обкома секретара Е. В. Тумсоевна тIадиллад 5 февраль тIакхачалехьа ер соцам мишта кхоачашбу хьажа, нагахьа санна эшаргхуле парте обкома бюро предложени оттае а.

Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен университете медицински факультет хьаеллара дешара хьежар. Обкома бюрос хьаллаьцар НГIАССР унахцIено лоравра министерства, Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен университета предложени, 1990 — 1991 дешара шера «дарба дара гIулакх» яхача специальностагIа медицински факультет хьаелла РСФСР унахцIено лоравра Министерства, РСФСР [illegible] Министерствага дехар де дIатIа а иштар.

4 марта—Советашка хоржамаш

РЕГИСТРАЦИ ЯЬЙ

Укх деношка округной ча шоашта хьехархо Медов хоржамий комиссей [illegible] Якуб Джабраилович [illegible]

[illegible]

13,7 процент тIеххоачашйнр предприятемашинашъераша.

Деша дай бац

«Фусам-2000» яха программа кхочашъеча Iалашъмате бокхха лоархIам болаш гIулакх да гIишлонхошта, иштта шоай доалахьара шена хьалдеча наха мачогта дукхагIа етта кирпичик хилийтар. Цу даькъе докхий декхараш тIанйдадар пятилетка дийлагIча шера «Чеченингушпромстройматериалы» производственни объединенена чуйоагIача Грозненски № 2 йолча гIишлон материалий комбината болхлоша.

Шу чакхдаьннад. Мишта кхоачашдаьд цар шоаш тIанйца декхараш? ДIадахача шера баьча балха итогаша хьахьокхачох уж шоай деша дай хиннабац. ТIанйцача декхарех меттел гаьнна лоархIабаьбац уж деррига техника-экономически хьокхамий шера планах а. Товарни продукци арахецара даькъе царна тIадиса паччахьалкхен декхараш 26 эзар сома маьха да. ЛоархIабаьбац уж шоай потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех а. Царга комбината коллективо дIа ца кхоачийтаж йисай 890 эзар сома маьхa тайп-тайпара продукци.

Иштта эсала да цун кхы мел дола хьокхамаш а. ДIадахача шера планагIа лаьрхIачох цо ара ца хецаш йисай 13 миллионаш 500 эзари етта кирпичик. Къахьегача овсарле лакхъяра шера задани 98 процент мара кхоачашъяьнц комбината болхлоша. Цу юкъагIа заданех цхьа миллиони 300 эзари сом пайда бе безача, цар баьр 400 эзар сом мара бац.

Комбинатерча цехий коллективех цхьакха а лоархIаннзар шера планах. Къаьстта во бала а бец, эзара дукхагIа паччахьалкхен декхар тIадуттачарех я [illegible] [illegible] керте [illegible] [illegible] цеха коллектив.

[illegible]

Завода кагирхой хьехамчашта юкъе дикагIа лоархIачарех ва из. Балха йоккха опыт, дикагIа йола балха методаш дIайовзийташ цо

[illegible] ровщица [illegible] вишаш: Л. Дахаева Х. Хатуева 4. транспортировщица Х. Сатуева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

[illegible] ах [illegible] ценош, соцкультбыта объекташ хьалъяра хьадда дола дешаш.

Техника—кийчон мугIаре

БIаьсти хьежаргъяц

Дукха ха йисаяц бIаьстанкхашкара балхаш дIадоладала. Цудухьа бокхача лоархIаме да мело ца еш, тIехьа ца тетташ юртбоахама техника тоаяь яккхар. Цу даькъе малагIа хьал да хьожаш укх деношка тхо хилар Гудермесски района цхьадолча боахамашка.

«Гудермесский» совхоза мехмастерске йоккха йоацача помещене дIаоттаяьча трактораште юхе нах хьувзар. Болх беш яр кран-балка а. Дале а, безаме воацаш тIанйцар тхо укхазарча заведующе Алтемиров Алимсолтас.

— Хьа мел воагIачо хоаттар цаI да: масса трактор тоаяь даьннад шо, техника тоаяра оттаяь план кхоачашъяьйий оаш? — йоахар цо. — Мишта тоаергья из дIаоттае оатхалаш ца хилча?

— МалагIаш я тоъаш йоаца оатхалаш? — хаьттар оаха.

— Ерригаш а я-кх! — лоацца жоп делар Алтемирова.

Iобелхаш бар токарни цеха болхлой а Эшаш йола инструмент йоацаш бала оз цар. Пицъоннай токараште шоашта цIена лергаш, бураш, мечикаш, электродаш, кхыбола гIирс бена ха. План кхоачашъе гIерташ, царна дага ца дохаш хIама дисадац.

Наьха лоткъамашка ладувIаш йицъенизар тхона [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] помещене [illegible] дIа-[illegible] ца долделча даланзар тхо. Укхаза таханарча дийнахьа хьаIайна яр тайп-тайпарча маркех йола ялхайтта трактор. Юцъе гIолла диск чакхдалар тамаш йолаш, вIашкаазаяр уж. Цу атта доацача хьалашка къахьегаш бар ремонтникаши механизатораши.

Цу ханна гучаваьлар совхоза керттера инженер Висархаджиев Ахьмад. Баге хьаелла кхоаданзар тхо, бера хана денз Iомаяь стих санна, техника тоаеча даькъе эттa хьал цо хьадувцача хана. Цунга хаьттача гIулакхаш дика делар.

— ДIадахача шера тIеххьарча квартале 15 трактор кийчон мугIаре дIаоттае езаш дар тхо, — аьлар цо. Из докхар кхоачаш де аьттув баьлар. Цул совгIа, кхы тIа ши трактор тоайир. Цхьабакъда, уж дIаязъе хьашт дац, хIана аьлча, отчета юкъеяхаьц уж. Во леладц гIулакхаш тIехьатосса инвентарь тоаеча а, кастта чакхбаргба из болх.

Иштта цо дийцар техника тоаеча белгалбаьнначар даьр доврг ца хиларах. Тайп-тайпара премеш оттаяьй царна. Масала, деррига балхаш 23-гIа февраль хьатIакхачале чакхдоахе, мехмастерске болхлоша алапел совгIа 450 сом эцаргба, хIаьта бригадашка болх беча звенош — 350 сом.

— Оатхалаш тоъаш ца хилар тха бехкагIа дац, — аьлар Висархаджиева. — ХIаьта мехмастерске шелал эттай котельни йохар бахьан долаш. Кастта из кхоачамбоацар дIаданнха хьожаргда тхо.

Из къамаьл даь ваьлча, баге айяь латтача мехмастерске кулгалхочунгахьа куро дIахьожар керттера инженер. «Иштта дувца деза корреспондентаща», — йоахар цун бIарга. Къамаьл дац. пхийтта шера совхозе болх беш хьавоагIача Висархаджиевна дуккха дикагIа хов фу дувца деза, массехк бетта болх беш волча Алтемировца ховчул. ВоккхагIволча новкъосто хьийха дIилча цу сахьате дIанйцар Алимсолтас. ГIалат вальна салте санна хьалийсвенна льатта из паргIата вальар, бегаш бе волавелар.

Мехмастерске кIезига бац шоай болх дика бовзаш, йоккха опыт йола нах. Иштта-чарех ба слесарь Магомадов Селимсолта, моторист Литвин Петр, аьшкапхьар Юсупов Хьумайда, цIастапхьар Горчханов Халат. Новкъостал ду царна № 1, № 2 йолча бригадай механикаша М. Баригова, Л.-А. Баскаева, трактористаша С. Эдисултанова, У. Джасумова, токараша В. Козлова, А. Эльдарова. Меттаоттае йиш йола оатхалаш меттаоттаю, ширъяьннача техника тIара хьаяьхача оатхалех пайда эц. Маларра аьлча, деррига шоай хьинар, сарцагIдоаккх цар трактораш дика а ханнахьа а тоаль яхара.

— Доккхал ду оаха дукхьал районерча агроснабах тхоай болх тийша белацаш,— йоахар мастерске болхлоша. — ГIо ду тхона «Нефтехимзапчасть», «Мелинструмент» яхача заводий вагонни локомотивнии деп [illegible] коллективаша. Цар Iа[illegible]шу тхо[illegible] ва-йолча оатх[illegible]. Цу тайпара «чъаст» [illegible] фу де [illegible].

КIезига дикагIа хьал да «[illegible]» совхоза ремонтни цехе. Керда шу хьатIакхачале тоаяь яьнизй шийтта трактор. Бригадашка ремонт е йолаяьй комбайнашта, болх [illegible] я хий тохаш йола бархI установка, кхоъ косилка, 4 жатка, кхыйола тIехьатосса инвентарь. Совхоза [illegible] эгалхой а болхлой а дог [illegible] ба 23-гIа февраль хьатIакхачале ерригa техника кийчон мугIаре дIаоттае шоай аьттув баргхиларах.

Къаьстта шоайгара масал гойташ къахьег ремонтни цехе моториста Абуев Хьамзата, двигателашта обкатка еш волча слесара Ахматов Денгас, аьшкапхьаро Тагиров Сайд-Салахьас, цIастапхьаро Асаев Вахас, токара Ульянов Михаила.

Цхьабакъда, укхаза а Iочад нах цхьайола оатхалаш низкъала хилара. Масала, чIоагIа къе да тормозни ленташ, цапфаш. Тоаяь яйна трактораш латта [illegible] из бахьан долаш. Дук[illegible] рузкъа а [illegible] [illegible].

Ер бутт болабуш [illegible] рех дукхагIа даьр [illegible] раш мара тоаяь [illegible] Гудермесски районе [illegible] процент кхоачашъяь[illegible] [illegible] ремонт яра [illegible] [illegible] дукха тIехьа[illegible] техника. ХIаьта бIаьстии хьежаргьяц, хIара диннахьа гаргагIа [illegible].

М. КАРТОЕВ.

Толамаш доах

Хаьнаш дукха [illegible] [illegible] а [illegible] производственни хьехамчина [illegible] [illegible] 1989 [illegible] Назранерча [illegible] телаша — «[illegible] инструмент» яхача завода [illegible] тиво. [illegible] [illegible] 100 процент, товарни [illegible] — 101,6 [illegible] норм [illegible] [illegible] — 101,3 процент. Из [illegible] толам ба.

Заводчанаша потребителашта дIа а [illegible] чакхтIаьхьий [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — из [illegible] 274[illegible] эзар сом маьха продукци, вешта [illegible] план кхоачашъяьй 105,3 процента.

Темп [illegible] дIаболабаьб [illegible] телаша укх [illegible]. Социалистически [illegible] — [illegible] коллектив [illegible] Цуроз Батербиев.

Дика чакхдаьккхар

Наьсарерча [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Х. [illegible] [illegible] 1989 [illegible].

[illegible]

М. САРАЕВ.

4 марта—Советашка хоржамаш

РЕГИСТРАЦИ ЯЬЙ

[illegible]

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ЧЛЕН М. ДАРСИГОВ:

ДЕРРИГА ВАЙХ ТИЙШАДА

[illegible]

— [illegible] газет дешараштa ловра. Мувса. СССР халкъа депутатий шоллагӀча Съездах Ӏа [illegible]. Цул хьалха хилчу Съездах [illegible] эргаш [illegible]

[illegible]

[illegible] а, нах [illegible] Ӏе- [illegible] вай [illegible] [illegible] ваI [illegible] Маьлх [illegible] а [illegible], къ тIара [illegible] къахьега [illegible] „Деррига, бухсоцучa [illegible] бер [illegible], [illegible] вIалъотта [illegible] мелаг [illegible] сан хими Съезд [illegible] [illegible]-шерахь [illegible] гӀортавойкa [illegible] тӀа бӀаргa [illegible] — [illegible] тӀа Ӏ [illegible], царна хьалхалци [illegible] болаш саннa. Су дуьй [illegible] уьйн цхьан [illegible] [illegible] юкъебихьa нах ма бин, [illegible]хетар мишта деррига [illegible]!

ГӀулакх дӀадо мишта [illegible] де [illegible] [illegible] хӀ [illegible]! Хетаргахьа, Съездо тӀаьхьа а хӀинз [illegible] латта а [illegible] [illegible]. Се дӀа[illegible]-ча, боахам [illegible] [illegible] механизмаш [illegible] хьал бокъалгахьа даларга [illegible] аз.

Сона хетарах, [illegible] [illegible] Съездо [illegible]-ча 3 [illegible] а тӀ[illegible] со-[illegible] а. Уж [illegible] Цар [illegible], [illegible] [illegible]. [illegible] Дела, [illegible] болча тӀ [illegible] а [illegible] [illegible] а [illegible] [illegible]

— Цхьадола законаш а соазмаш а дувцача хана чӀоагӀа дискуссеш хилар СССР халкъа депутатий шоллагӀча Съезде. Цхьабакъда, къаьстта ира хилар уж кхойтталагӀча пятилеткана оттаяь правительствени программа юцача хана. Цхьаза хеталора из депутаташа тӀаэцаргьяц, аьнна. Съезде дийца кхы мел дола [illegible] геттара лоархӀаме дале а. вай мехка вахача [illegible] сага хьал-тарона юкъ[illegible] из программа йолла[illegible]. Мувса. Из цох хьайна хетар алар ловра сона.

— [illegible]

[illegible] дувларах. [illegible] хӀама [illegible]

[illegible] хьо, правительства [illegible] программа юцача хана къ[illegible] дискуссеш хилар. Ши [illegible] Ӏи[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] цхьа[illegible] депутаташа къамаь[illegible] дийца юх[illegible] чу[illegible] [illegible] дӀадехкача [illegible] Н. И. Рыжкова а цун гӀ[illegible]ша а оттаяь программа? Дукха ца товш кхетадир аз корта бола, экономически хьал сихха тоадергдола предложенеш цар ца тедиго. Критика е массаза аттагӀа да. Бехктокхам шийна дӀатIа а ница, массе хӀамаш [illegible] жоп дала, ниййса ник беттабе, кхма цу тӀара ца доалийтош дӀалита [illegible]гӀа да. Цудухьа сайгара деагӀача даькъах правительствени программа хьалтабьцар аз. Из дир дукхагӀчар.

— **Мувса, къамашта юкъера гӀулакхаш ирдалара, цхьаццакахьа царна юкъе довнаш лелхара бахьанех хьайна хетар Ӏа алар ловра сона. СССР Лакхехьарча Совета член хиларах тавра, къамашта юкъе машар беча дакъа лаца дийзадий хьа?**

— [illegible] дьча коллективе е районе бе-бера къамех болча наха шоайна из[illegible] тергалол яьй, долче, къамашта [illegible] гӀулакхаш шаьга дӀадолхаш да, яхаш в[illegible] рапорташ тийна ду[illegible] ца яц. Из деча хана вӀ[illegible] теркал ца деш дутар [illegible] духовни [illegible] [illegible] дола геттара чоалхане [illegible]. Цу е вокх къамах болча наха къувлар-Ӏаткъар [illegible] гӀертацар. Аз дувцац сталински Ӏазап тӀалаьттача, застойни шераш оалача [illegible] хинначох. Кхыметтел массеш шу хьалха а къаман культура, мотт, Ӏаьдалаш, традицеш [illegible] сагиа долча бохача [illegible] [illegible] юхт[illegible] [illegible] идеологаша. Ший къаман истори, цун культура йовза а лорае а гӀертача сагах [illegible]налист лоархӀар цар. [illegible] республиках аьнча, [illegible] беттабала гӀертар [illegible] бола «интернацио-[illegible]

лацар, царна новкъостал дар.

Хьоаха ца дича Ӏелац цхьаькха — къамашта юкъе довнаш лелхара, царна юкъе цабезам болара, цу тӀа гӀолла нах боабеш моттигаш хилара аз бехке бу административно - управленчески аппарата викалаш. Цар уж деша тесса дитарах, хьалхагӀа де дезар а тӀехьагӀа де дезар а царна фуд ца харах, мелал гойтарах хьайнад дукха довнаш. Из ишта долга аз ц[illegible] а кхетадир СССР Лакхехьарча Совето тӀадиллараx кхыча депутаташца Юкъерча Азе вахача хана.

Даьла ираза, цига а мехка кхыча регионашка а доаллар дац вай республике. Из иштта дале а, цхьан минута бӀаргкӀалар далийта йиш яц из дош.

— **«Сердало» дешараша эггара чӀоагӀагӀа сатувсаш дола тӀеххьара цхьа хеттар дергда аз хьога, Мувса. ГӀалгӀай автономи меттаоттаяр дехаш Ӏа, СССР халкъа депутата Хь. Фаргиева, кхычар съездашка а сессе а даьча къамаьлашка чӀоагӀа теркам тӀабахийта ладийгӀад вайнаха. ХӀанз мичахьа кхаьчад из гӀулакх, малагӀча хьал тӀа да из?**

— Ховш ма хиллара, 1934 шера январе Нохчийн ГӀалгӀайн автономни областаш вӀашагӀ а теха. «цхьан къамах болча наькха» республика хьаю, аьнна, Нохч-ГӀалгӀай автономни область хьайир. Цу шера географически карта тӀара цӀенъяь дӀаяьккхар гӀалгӀай автономи. ХӀаьта 1944 шера, кхыдола а къамаш санна, цхьаккха бахьан доацаш шоай мехкагӀа баьхар нохчийн гӀалгӀайн, долче, цар автономи а дӀаяьккхар.

1946 шера 25 июне (нохчийн гӀалгӀайн Ӏобахьийта шин шун биъ бутти баьнначул тӀехьагӀа) РСФСР Лакхехьарча Совета заседание тӀайийцад «Нохч-ГӀалгӀай АССР дӀаяьккхарах а Крымски АССР-ах Крымски область хьаярах а» дола Закон. Цу тӀа, кхетадеш ма хиллара, дош аьннадац репрессеш яьча кхыча а халкъий санна, Ӏобахьийтача нохчехи гӀалгӀаехи моцалах, [illegible], лазарех мел нах [illegible] [illegible]

1944 шера феврале Бере болхлоша, тӀаккхача хала дола доаман юрташка баьхa нах ваI ца вуташ боабар. Ее[illegible]

сессе а шоллагӀча Съезде а дийцар СССР халкъа депутаташа Фаргиева, Авторханова, Кугультинова, Олейника, Щербака, Оболенске, кхычар.

Дукххача хана наха сатийсар, ден а бус а царна дагадаьллар кхоачаш хилар дӀадаха шу чакхдоаллаш — нийзагӀа Ӏодахийтача халкъашта духьала мел яь репрессивни акташ законагӀа йоацаш а зуламе а лархӀарах, цар бокъонаш шеко йоаццаш юхаметтаоттаярах йола СССР Лакхехьарча Совета Декларации тӀайийцар. Сона хетаргахьа, вай мехка а доазол дехьа а тӀаийцадац цул бокхагӀа политически лоархӀам бола документ!

Вай федераци чӀоагӀъяра, къамашта юкъе лелха довнаш а цатоамаш а дӀадахара, сона хетачох, эггара чӀоагӀагӀа эшар да, вай мехка истоpе чухь мел хинначох бакъдар алар, из мел къахьадале а. Цо мара меттадоаладергдац деррига.

Мишта латт хӀанз гӀалгӀай къаман автономи юхаметтаоттаелга? Тхоаш дӀа мел кхаьчача аз а Фаргиев Хьамзата а дувц цох, вайнаха эггара хьалха хетташ дар из доладлаь. Лоацца аргда аз цох газет дешарашта. 1989 шера 20 декабре оаха шинне кулгаш а яздаь, СССР Лакхехьарча Совета Председателага М. С. Горбачевга депутатски запрос яьй гӀалгӀай автономе хьакъехьа. Цу тӀа оаха дех: гӀалгӀай паччахьалкхел дӀаяккхарах законагӀа доаӀаш а конституцена духьала даь а хӀама лархӀар, РСФСР-а чуйоагӀа гӀалгӀай автономи юхаметтаоттаяра дешага хьожилга а из къоастаделга а сихдар.

1989 шера 23 декабре РСФСР Лакхехьарча Совета Председателя В. И. Воротникова, РСФСР Министрий Совета Председатела А. В. Власова. СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета председатела Р. Н. Нишанова заседанешта юкъе перерыв йолча хана гулбир еррига автономни образованей депутаташ. Цар хоам бир, автономеш экономически, социальни, культурни дегӀайовлаяра дешаш дувцара автономни образованей депутаташ 1990 шера январе РСФСР Лакхехьарча Совета Президиуме гулбергхиларах, [illegible] хьалхарчарца гӀалгӀайн къоаршовй автономеш юхаметтаоттаярах дола дош дувцаргхиларах.

Коми АССР. ХӀара юрта дика тика — из декхар шоашта хьалхашка оттадаьд республикански потребкооперацe болхлой коллективо. Из кхоачашдулургдац чӀоагӀа ремонтно - промышленни база ца хуле. ХӀаьта из Сыктывкара юхе хьаеш латт. Укхаза шеррача майда тӀа урагӀъяхай техника а технологически оборудованена а ремонт яра, дахчан, аьшкабетонни изделеш, кхыйола хӀамаш арахецара йолча мастерской корпусаш. Аьшкбетонни изделеш хьаеча цехе вӀаштӀехьдаьккхад арболитах — цемент а хьунах херх хьокхаш хьаяьнна отходаш а вӀашагӀъэ а еш, цунах тикай зданей комплекташ арахецалга. 1989 шера республика юрташка, поселкашка керда пхи тика хьайийлай, укх шера а вазал хьалъергья.

СУРТА ТӀА: цеха продукци дӀаяхьийта кийчъеш ва арболитови изделей формовщик Н. Н. Чукичев.

В. МАТЫЦИНА сурт. (ТАСС фотохроника).

Нохч-ГӀалгӀай АССР-е бахача нахага дола

КХАЙКАРАЛ

Оаха, экологически проблемаш сихагӀа къоастаярца хьаштдолча республика общественни организацей бусалба а кераста а дина викалаша дӀакхайкаду:

Нохч - ГӀалгӀайчен шаьрача а лоаман а территорена Ӏалма - антропогенни деградаци яро хӀанз вай кхерамеча боараме кховчадаьлга, хӀаьта, цхьайолча районашка гӀулакх кризисни экологически хьале дерзаш латтилга. Хий, фо, лаьтта, хьу, кхачаи продукташ, деррига хьайбаш вай лораде, кхы тӀехьа ца а доахаш гӀо-новкъостал де эшаш долга.

Оросительни системана уйла а ца еш эксплуатаци яро эзараш гектараш долча лаьтта биологически продуктивность йоа а еш, тух тӀадалийтала, ушалаш хьахи[illegible] [illegible], [illegible] тӀ[illegible] [illegible]. Беркате долча лаьттаншта эксплуатаци еча рациональни йоаца агротехнически формаш юкъехувларах мас[illegible] [illegible]

дихьа цхьадола хьайбай тайпаш.

Лоаман ландшафташта харцахьа а тӀахьожам боацаш а антропогенни воздействи яро лаьтта чутакхара процессий хьинар айдара гӀо делга.

КПЖД билла болабаь хиннача районера а г. Гудермесе биохимически завода хьалъечара а Ӏалача комплексаш хӀалакьярах духа Ӏалама, культура, истоpe памятникаш дохадаьлга. республикерча къаман дегаондло йолча шоаш морг кхы йоацача моттигий хозал толхаяьлга.

Грознера экономика мехкдаьттахимически а мехкдаьтта чакхдоахача а промышленноста тӀаерзаяь хиларо города Ӏалам чӀоагӀа бӀехьделга.

Ядохимикаташ [illegible]тӀа лора ца яр, царех боагӀача тайпара пайда ца эцар, ба[illegible] [illegible] дӀаш [illegible] [illegible]

чаш йола кхачан продукташ дикка пестицидаши нитраташи йоахкаш йолга. Города [illegible]

йола программаш сага 10—15 шу даьлча ца а эшаш, тахан эш цӀена фо, бӀехьдаь доаца хий, унахцӀена, доьхаж ца доала кхача хилийтара. Уж геттара чӀоагӀа лоархӀаме дола дешаш къоаста ца деш вай социально-экономически дегӀакхувлара планех дувца эшаш.

Республикера [illegible] экологически хьал чоалхане хилар теркал а деш, тхона бакъахьа хет кхы тӀехьа ца а тетташ геттара лоархӀаме дола ер декхараш кхоачашдича:

цаӀ йолча экологически программа кӀийлен тӀа, еррира формальни, формальни йоаца объединенеш юкъе а йолаш, шерра общественни болам дегӀакхувла беза. Цох экологически дийша, [illegible] е хоаш, культура йолаш хьа[illegible]кхебе беза.

Ӏалам [illegible] [illegible] [illegible] рационально [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] НГӀАССР [illegible] [illegible] [illegible] Совета, городской а [illegible] а Советий депутаташ [illegible] общественни [illegible] [illegible] хӀара [illegible] [illegible]

[illegible] дар. Цхьан сагIорхьа — сихлуш дар перестройкин процессаш бохар [illegible] — Iалашмате [illegible] законаш мехка. Цхьадолчара [illegible] уж законаш хьахийлар [illegible] [illegible] элементаш [illegible] шоай дар хьахатуйсарие. Дотие, тIехьарчар ухь а чIогIIйора хьалхорчар лаьна ишь.

Халача хьал тIа эттар вай мехка экономика. Цун керттера бахьан дар боахама механизм вайна ма хетта вIашIехьа ца йоалийтар, ший сагIа аьлча, из геттара юхматтахьа ялар. ДIа-Iоа довлаш лелхар къамашта юкъе. Сехьан-тахан хьахиина хIамаш дац уж, цхьабараш цу гIулакха перестройка, демократизаци, гласность бехке е тIерте а. Сога хьаьттача, цу тайпара уйла араша лелалар а дувцар а перестройкае толам баьккхача дика хеташ деш дац.

СССР халкъа депутатий Съезда аьттув баьлар мехк экономически кризисера арабаккхара хьалхарча дакъе дииза дарадоацар а политически ишь а белгалбе. Цу гIулакха мел эшар долаш да вай мехка, вай республике, тха Малгобекски районе. Ха-

[illegible] даь, Муса, Iа цох хьайна хетар алар ловра сона.

— [illegible] геттара халача экономически хьал тIа ба вай мехк. [illegible] — цув хьехача сана я цар чу.

[illegible] дешача эша товараш дукхагIа хилийтар, ахча лелийтар юхасоццалар, спекулянтий [illegible] социальни [illegible] а иждивенчество а цIенъяь дIаяккхар, дукха кхыдола хIамаш дар.

Цхьабакъда, [illegible] дика хилара[х], [illegible] хIама хургдац бийх [illegible] [illegible] хIама хьурмат ца дой, хьадаьр лора ца дой, дисциплина [illegible] ца йой [illegible] аьлча, деррига хIараче хьинарах, цун говзалах а бехктоххамах а тийша да! Ил кхетадой шедлар [illegible] хьавIашкадоагIарга. ХIаьта ди дIоахделча Iийне бийша а балаш, хьоцар а ца доаккхаш мераагIдар даа, хозагIдар тIадувхха безам хиларах,

ри, цун культура йовза а лорае а гIертача сагах [illegible] Вай республиках аьлча, къаьстта белгалбаьлла гIертар в [illegible] «интернационализаци» [illegible] дар [illegible] Тахан [illegible] Исторе [illegible]

Цхьамахоша, официальни документаша нийса а прогрессивни а хIама лоархIар кагийча къамий мотт а культура а дIаяхар, из, йоахар ц[illegible], къамаш [illegible] юкъерча гIулакхашта «интернационализаци» ярах хьадаьккха «бертат» да.

[illegible] хьахьехар, из деррига тIуртаг дела. Къам, къамаш хьалхаш, къамаш культура — теркал ца еш, йоалхо ца еш цхьаниха [illegible] Цу хьакъехьа дукха дийцад СССР халкъа депутатий шоллагIча Съезде сессешка. [illegible] ца хилча цIа хьалде йиш йоацаш санна мара, бухе къамандар деце хьакхолла йиш яц интернационални дар. Тахан къаьстта уйла е езар фуд аьлча, из да кагий къамаш шоай мотт, культура дегIайоалае гIерташ хилар хьал-

ски АССР-ах Крымски область хьаярах а» лола Закон. Цу тIа кхетадеш ма хилара, дош аьнна[д]ац репрессеш яьча кхыча а халкъий санна. Iобахьийтача нохчехи гIалгIаехи моталах, шелалах, [illegible] мел нах [illegible] 1944 шера феврале бера болхлоша, тIаккхача хала доллча ломий юрташка баьха нах наI ца вуташ боабар. Ноpe йовсараша цу тайпара кьинга туржаI оттадаьд Хайбах а Хима а яхача нохчий, ТIаргим а Хамхи а яхача гIалгIай юрташка.

Моттигерча а Москвера баьхкача а хьакимоша уж тIехьарча ханага кхаччалца тIехбеттамаш бора вайнаха! бехке дац, аьнна, цIадахкийталац шо. Iаьдало къахетам баьб шоах, яхаш. Бакъдар юххера а котдаьлар. Цукга бода иикъ хьабийлар перестройкас, демократизаце, а гласностo а Хьона дагадоаIе. СССР халкъа депутатий хьалхарча Съезде къамаш деш аз белгалдаьккхар. «Шеча ГIалгIайчеппа» Ленина еина автономи юхаметтаоттае езаш хилар. МехкагIа баьха Iобахьийтача нохчашен гIалгIашен, кхыча къамашa лайнача Iазанах, царна хиина зе меттаоттаде дезаш хиларах цул тIехьагIа

йолча хана гулбир еррига автономии образованей депутаташ. Цар хоам бир, автономеш экономически, социальни, культурни дегIайоалара деташ дувцара автономии образованей депутаташ 1990 шера январе РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиуме гулберхиларах, цига хьалхарчарца гIалгIайн къоаршойн автономеш юхаметтаоттаярах дола дош дувцаргхиларах.

Тхога хьаьвнар из да. ХIанз газет дешарашка де пхьа лехар дар са сихдала йиш яц вай. хIара хIаман ший ха я. Къоаста ма даьдий крымски татарий а Поволжья немций а автономеш юхаметтаоттаяра дош. Дукха ца гови цхьан кога тIа даргда гIалгIай автономех дар а. Цун уйла еш а из дош дийца долийташ а ба вай пачча-хьалкхенна керте латтараш.

Вай декхар, цIаькха белгалдоаних аз, сабаре хилар, наха а Iаьдало а бехи боаккхарбола хIама воашкара ца далийтар, лоалахоша Iимерла дахар. хаакъашта юкъе барт чIоагIбар да. Сабар, яьхал вай даьша, хьаькъал да. Из цIаккха диц ма лулда вайна!

Интервью яьр
М. ХАМХОЕВ.

тIехьа ца а доахаш гIо-новкъостал де эшаш долга.

Оросительни системана уйла а ца еш эксплуатаци яро эзараш гектараш долалаьтта биологически продуктивность йоа а еш, тух тIадалийтарга. Ушалаш хьахилиталга, хий тIадалийтарга. Берхате долча лаьттанашта эксплуатаци еча рационални йоаца агротехнически формаш юкъекхувларах массанахьа а эрозе а дефляце а процессаш дегIанхувлара, гумуса запасаш лохъяра, лаьтта, цун структура хIалакьлра гIо даьлга. Доахан сов дукха дожадарах даьгIенеш йоассаеналга.

Додача гIамигатэ хиний кхоачамех рационально пайда ца ийбар бахьан долаш уж кIезигдалара, бIехдалара, цунца хина хьасташ дIадалара процесс хьинаре чакхйоалилга. Лоаман экосистемай биологически продуктивность геттара чIоагIа лохлуш йоагIа хий а лаьтта а лорадеча бокха лоархIам бола мишa хьу кIезигъярах, цхьаниха система я тIахьожам а боацаш дарбане баьцовгIаш, хьуна эзаш, баьца комараш гульярах. Лоаман даьгIенаш хIалакьярах.

ДIадалара кхерам болаш да ЦIена книжка тIа дIа тIа

[illegible] мехкдаьттахимически [illegible] чакхдоахара а [illegible] лорола Iалам [illegible] долга.

Ядохимикаташ [illegible] ра ца яр. царех [illegible] тайпара пайда [illegible] хьан долаш [illegible] дикка пестицидаши [illegible] ши йоахкаш йолга [illegible] Iалам бIехьдарах гуччахьара хьахулар да Заводски районе баха нах [illegible] ра боарам геттара [illegible] лар. Ди тIехьа дукхагIа ду айпаш доахкаш дола ба раш. Ракови, [illegible] ча, аллергически [illegible] боарам аийуш боагIалга.

Республике бахача наьна экологически [illegible] шаpeл боарам [illegible] ба, хIаьта, цо Iалама [illegible] бехктохкам боацаш, [illegible] ца хеташ гIулакх лелаадара гIо ду.

НГIАССР Лаккхехьарча Совето 2005 шерага кхаччалца лаьрхIа йола Iалам лорадара [illegible] программа тIайийнай Гоинхьара Iалам лорадара, Iалама [illegible] рационально пайда [illegible] хиттаеш а тIайиеш а [illegible]

[illegible] мехкдаьттахимически [illegible] [illegible] логически [illegible]

Башкирски АССР. Ара Iа да, бакъда, Стерлитамакски опытни мехкдаьттахимически завода гIона болча боахама хьайбашта хIара дийнахьа керда моша доакъар тел. Из вай хьайбаш леладеча ца хиийа хIама дз. Цецвала эшац. Стерлитамаке итташ йола делегацеша «Элеусис» яхача испански фирма хьаьнэ гидропонике моша доакъар хьалкхедара опыт карaерзаярах. Технологи латт хьаьна хIамаш етташ злакий фу хьалкхедарах. Испански специалистий новкъосталца дIаотталь установка хIара дийнахьа итт тони моша доакъар кийчдара лаьрхIа я. «Элеусис» яхача фирма проспекта тIа хоам беш ма хилара цу тайпара моша доакъар чуэца йиш я люцерна дIайийнача 60 гектар кхай тIара. Мадарра аьлча, гидропонически моша доакъар бархI дийнахьа 6-зза алсамдоал, хIана аьлча, цу юкъа дикка дукхагIа хьахул белокаш, углеводаш, витаминаш, гормонаш, микроэлементаш. Цун хьоанал 2,3-зза лакхагIа я. Цу гIулакхо доахан а жа а леладечарна таро лу рациона юкъера комбикорм, синтетически хIамаш дIаяха, хIаьта ишта, хьакхашта луш дола доакъар дикка кIезигде.

СУРТА ТIА: установка оператор А. Платонов баьццара доакъар арадоаккхаш воалл.

В. ВОНОГА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Мишта Iангара доах хьайбаш

Толамий чам байзача

Геттара дика хьокхамаш гойташ чакхдаьккхар дIадалаха шу Надтеречни района «Надтеречный» совхоза хьайбаш леладераша. Масала, планал 107,5 тонн совгIа йолаш паччахьалкхенна дIаелар 637,5 тони шура. Из хул лурчагIа хиначул 121,5 тонн дукхагIа.

Декхарех толаме лоархIабир дулха хьайбаш кхоабараш а. Дуж дохкара задани 45 процент тIехкхоачашйир цар.

...Конторе тхона нийсъеннача совхоза партийни организаце секретараца Джабраилов Мохьмадаца цу боахама шурий - товарни ферме долх тхо, иштта хьаьнала болх бе цун коллективана малагIча тaронаша новкъостал ду ха а хьажа а безам болаш.

ЦIена лоастам болаш дар ферма ков. Аьтачул тIехьагIа йIайха Iи а етташ кIаьддаь цхьацца хьаьна хIамаш а етташ доакъара цехе кийчдаь шоашта хьаьшка дилла ча дуаш латтар, лелийта помещенешкара арадаьха доахан. Дика тоаденна а дар.

Ферме заведующе Марченко Александра Ильиничнай кабинет къайла латтар. Цеча уголоке салоIаш баьгIача нахага хьаьттача чя, концентрированни доакъар да совхоза керттерча складе яхай, кастта хьакхача езаш а я, аьнна хоам бир тхога.

Хоза, безаме вIашIехьаьккхача йIайхача цIеча уголокера дIалаха сихдалавзар тхо. Пенаш тIа хьалтеха йоахкача графикаша, плакаташа, кулгалхошка а цу ферма болхлошка а хатта ца дезаш, къаьгта хьахьокхар цу ферма балхах дар. Масала, хIара кхоабача Iаттагара шура яккхара яьржача якъе хьалхара йиъ моттиг дIалоацача Абдуева IайнаIа. Панчуева Марияс, Ирисханова Мархас. Хачукаева Шерипаета хIара кхоабача Iаттагара 3000 килограммал совгIа шура яьккхар соахка. Уж, хIаьта скотникаш: детташ долча доаханга хьожаш бола Муртаев Хьусен, Магомадов Хьусен, дулха хьайбаш кхоаба Аматиев Iусман, Давлетукаев Аслан соахка даьхача толамашца а кердача шераца а даькъала бувцаш язъяь «Молния» а я, массарна дикагIа гургйолчча моттиге хьалъэлла.

Цхьан графико хьахьокх лийрхIар 85 долаш, соахка хIара бIаь Iатта тIехьара 98 Iасилг хьакъоастадаьлга.

— Из толам баккхийтар эггара хьалха тха техник-осеменатор Наказов Андарбек ва, — йоах М. Джабраилова. — Йоккха балха опыт йолча цо цIена а тешаме а ду ше хьадер. Иштта хьаьнала къахьега декхарийла ву ферма коллектив арендагIа болх беш хиларо а. Цун а кхыча специалистий а алапеш ферме йоаккхача шурах тийша да хIанз. Андарбека соахка карагIдаьнначох ахчан премел совгIа, мах боацаш Iасилг а делар.

Пхьа ха яьлча тхоах хьаькхийтар коммунист Марченко Александра Ильинична а. Толаме къахьега малагIча таронаша вIашIехьдоалийт, аьнна оаха даьча хаттара жоп луш дийцар цо.

Карарча пятилетка шоллагIча шера итог ещ, лурчагIа шу долалуш хиначa собране: «арендагIа юкъе а йоалаеш ферме долчун, хьадечун дай лоаш хургдолаш болх вIашIехьбаьккхача фу хет шоана», аьнна совхоза кулгалхоша хьаьттача, «шо ферма коллективо деш долчоа юкъе ца лелхе, керда къона дараш а доаладаь дозахана Iул тоалой гIулакх хила, а мег», жоп делар хьайбаш леладераша. Уж бэкъ а бар. Цу хана аренда юкъе йоалаяь яларе, цу хьисапе къахьегарах наьха дог эккхар мара хIама хургдолаш дацар. ХIана аьлча, къаьна, кIезига шура луш геттара дукха доахан дар ферме. Мел дика кхабарах, дуача доакъарга хьежжа шура лацар. Цу гIулакхо доккха зе а дора. Из бахьан долаш нийду алапеш а баьча балхага, дIабеннача низага хьежжа хилацар.

1988 шера бIаьсти ферме мел хинна къаьна дараш дIа а даьхя царна метта къона пIеча фух дола доахан дохадир. Уж дахкар ахка юкъехсаччача хана. ГрафикагIа шозза мара ца доагIача. дийнахьа кхозза детташ царех дика доахан хилийта гIерташ къахьийгар доаркаша. ХIаьта цар дахь доскар. БархI - итт килограммага кхоачаш лаххьелар цар лу шура, хIаьта хьалха хиначар — юкъера лаьрхIача 4—5 килограмм.

Толамий чам байзачу тIехьагIа, шоаш дийхар хьайбаш леладераша [illegible] балха аренда юкъейоалае. Цу хьисапе лурчагIа хеттаз бетта дезиз къахьегаш хьа а боагIа. Шоай коллектива къахьегамхой совета председателалла а ферма заведующелла а А. И. Марченко хержар.

Хьайбаш латтача а [illegible] тхо. Еррига помещенешка цIена, товал йIайха яр. Болх беш яр чура кхо. [illegible] хаш арайоаха транспортераш, автопоилкаш.

— Доахан Iангара дахара помещенеш иштта дика кийчъе геттара доккха [illegible] тал дир тхона тха боахама прораба Тапаев Шамхала кулгалдеча гIишлошхой Капланов Руслан кертте [illegible] тача «Надтеречное» яхача РТП механизатора [illegible] ша, — йоах М. Джабраилова.

— Хьайбаш толаме Iангара дахара райне [illegible] яхье котало [illegible] ма оттазьдий [illegible] хьалхатиа. [illegible] [illegible] шун? — хаьттача А. Марченко аьлар.

— Тхо [illegible] ЦIеана гуччаъ [illegible] тоаь я хьайбаш [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

М. ХАМАТХАНОВ

Депутаталла кандидатех

ТЕШАЛ ТIЕХЬА ДОЛАШ

— Из укхаза болх бе хьавенача хьалхарча деношка дена тоабела болабелар тха предприятера экономически болх. Производства юкъеювла йолаелар экономически керда формаш: подряд, аренда, алапе гIулакхаш кердача хьисапе доахалга, дIаяьлар хьалха юкъ-юкъе нийслуш хинна приписакаш.

Иштта вийцар сона шоай керда экономист Чахкиев Ювсап Наьсаререча района «Назрановское» яхача ремонтно-техническа предприяте кулгалхоша. Юкъарча балха а хьинаре дакъа лоацаш ва из, йоахар цар. Парторганизаце секретара заместитель, профкома председатела заместитель, социалистически рузкъа лордара тIахьожам беча комиссе председатель, политинформатор. Иштта я цун общественни порученей список.

Цул тIехьагIа вай республика Лакхехьарча Совете депутаталла кандидаташ оттабеча № 112 йолча округе хиннача собране дика вийцар Ювсап шин юртхоша. Из а ва цу округе гIолла цхьан мандатах къовсавеннача 5 кандидата юкъе. Цох лаьца къамаьл мел даьрий доцца хьал а лоацаш массавар раьза а волаш кандидаталла харжар Ювсап а.

Атта хургдац цун а кхычарна а цу конкурсах чакхбала. Царех чакх малагIа варгва а хац кхаж тосса ди чакхдаьнначул тIехьа мара. Бакъда, цхьаькха-м ала йиш я хийцца: нагахьа санна Ювсап депутаталла хорже — цо шийна тIабилла наьха тешама мухь юха ца воалаш дIахьоргба, аьнна. Собране хинначул тIехьагIа тхона юкъе хиннача къамаьлах а хоалуш дар из.

— Депутат хинначул тIехьагIа (нагахьа хуле) хьай декхар кхоачашдеча эггара хьалха новкъа хургдар фу хет хьона? — аьнна аз шийга даьча хаттара жоп луш аьлар цо:

— Сона а кхычарна а эггара хьалха новкъарле ергьяр бюрократизм я. — ХIаьта а цу бюрократашта а чиновникашта юкъе эггара зене бараш ба лакхехьа латтачарна хьалхашка хьеста а луш шоайла лохехьа латтараш Iо а теIабеш кулгалде Iаьма хьакимаш. Застойни ханашка бийба уж хIанз а кIезига бац вайна юкъе. Цудухьа лаьгIбалийта йиш яц царцара тIом. Коллектива, юрта, района, города доал де увттабу нах (хьаким вале а депутат вале а) хьалхарча плане наха эшар, наьха дагардар увтадеш а хIаьта шоай болх цIена лелабеш а рузкъанга шоаш ца Iехабейташ а хила беза. ТIаккха дIагIоргда цун гIулакх, тIаккха нах цул тIехьа а хургба, сий а дергда.

Да а да Ювсапа дувцар бюрократизма юкъе эггара унзарах а зенех а дола лазар. Хатна зIамига вале а (32 шу мара даьннадац цун) дика зув цо цу тайпара гIулакхаш. ХIаьта царех шийга хетар майрра дIааргдарех а уж леладерашта духьале ергьярех а ва.

Ваьча моттигага диллача алма-атинец ва Ювсап. Шиъ специальность я: зоотехники (Наьсарера техникум), экономисти (Ставрополера юртбоахама институт). Дукха болх баьб комсомоле (ЦК ВЛКСМ-а шиъ Сийлен грамота я цо из мела ца баьлга тешал деш), профсоюзе. Лоацца аьлча, «вахара университетех» дикка чакхвала кхийнад Ювсапа. ДIахо йодача хана накъаяргья цун уж.

М. КАРАЕВ.

Овсаре къахьег

Дика дIадоладаьд шийттагIлагIча пятилетка тIеххьара шу вай республикерча производственни объединенешта юкъе эггара хьалха госприемка системагIа къахьега йолаеннача Грозненски СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» яхача производственни объединене машинашъераша. Дерригача технико-экономически хьокхамий январь бетта хьалхарча декада задани дикка тIеххоачашъяьй цар. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул тIех мехкарча халкъа боахамга дIакхачийтай цар итташ эзараш сомий маьха электрофотографически машинаш, халкъа эша тайп-тайпара товараш. Овсаре къахьегарал совгIа шоаш хьаеш мел йола продукци дикей тIехдикей мара хилийтац цар. Цудухьа госприемка служба болхлоша соца ца еш, хийцца чакхйоалийт из.

Дика лер юташ чакхдаьккхар дIадаха шу объединене коллективо. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцар 870 эзар сома маьха товарни продукци 132 эзар сом мах бола халкъа эша товараши. ЙоагIачул дукхагIа маьхалъяьккхар цхьа миллион гаргга сома маьха тайп-тайпара продукци.

Экономически реформа кердача хьалашка болх беча объединене машинашъерий кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а тIехдика да. ДIадахача шера шоаш тIанийцача доккхача шоаш тIанийцача доккхий декхарий цхьаккха пункт йитаяц цар дикка тIехкхоачаш ца ещ. Оттабаьча боарамал дикка дукхагIа продукци маьхалъяьккхарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах соахка планагIа лаьрхIачул тIех паччахьалкхена 900 эзар гаргга сом пайда бир цар паччахьалкхена. Шоай потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а толамца кхоачашдир. Къахьегама овсарле планагIа лаьрхIачул ши процент совгIа лакхйир.

Ши-шегIа хьахинна дац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да объединенерча цехий, участкай кулгалхоша, общественни организацеша машинашъерий къахьегами царна юкъера социалистически яхьи, кхетамца вIаштIехьякххар, шоашта хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара болхлошна ... [illegible] табар. Паччахьалкхен план толамца кхоачаш тIехкхоачаш яра шоашта тIалатта бехктокхам дика кхетабеча машинашъераша бнаь цийда нийбир производственни мощностехи балха хилахи, чIоагIйир къахьегамен исполнительски дисциплина.

Яхье хьалхалаттараш ... [illegible]

Шоашта хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара еррига тароаш оарцагIъяьха къахьегаш ба Наьсарен района совхоз - техникума хьайбаш леладераш. ХIаьта гIадвугаш да укхазара хьокхамаш а. Масала, дIадахача шера хIара кхоабача Iаттагара планагIа йоагIачул 18 килограмм дукхагIа яьккхар шура.

Дика къахьегаш дукха доаркаш ба укхаза. Царех ба Бузуртанова Хадишат. Гарханоева Айна, Ганиева Айна. ДукхагIча даькъе, цар хьинаре баьча болхо вIаштIехьдоалийт ферма коллективаша хьалхашка латта декхараш ханал хьалха кхоачашде.

Тоъал ха я Х. Бузуртановас укх ферме болх бу. Йоккха балха опыт караерзаяьй цо цу юкъа. Цхьа шу дIадахийтац Хадишата плани тIанийца декхараши дикка тIеххоачаш ца деш. Юкъера лаьрхIача хIара кхоабача Iаттагара шер-шера кхо эзар килограмм совгIа шура йоакх доярка. Хадишатагара хьехам эц кхыча доаркаша а. Цо санна декхар тIанийца къахьегаш ба А. Бархановаи А. Ганиеваи. Масала, бетташ 22 етт ба Бархановеа Айнай. Дийнахьара план 223 литр йолаш, цо йоаккх 300 литр шура. Цул дукха тIехьашна яц Ганиева а.

Иштта, шоай хьинар кхо ца деш, дика къахьегаш ба фермера доаркаш. Цудухьа дика да цар хьокхамаш а.

СУРТАШ ТIА: Ф. Бархинхоева; Р. Бархаоева; доаркаш Х. Бузуртанова, А. Барханоева, А. Ганиева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Тха интервью

НАХА ГIУЛАКХ ДИКАГIА ДЕ

Даьза шу даьннад кинофикацен кинопроката контора метта хьаьхинна бакхача наха кино а видео гIулакх дара производственни объединене болх беш йола. Цун ... [illegible] тха корреспондента ... [illegible]

[illegible]

майоагтIара здани хьалйоре?

КIезига хало хилац тхона алапи зIамига хиларцеи чуIе фусам ца хиларцеи, хIаьта иштта кхыдола социальни хьашташ кхоачашде тха низ ... [illegible]

[illegible] бахача наха киногIулакх доча сферера нах балхара дIабувлаш хиларах. Коллективаш арендни подрядага боалаш хиларца дувзаденна хьайола проблемаш кхоачашъергья, вокхаш лакхе латтача организашкара ... [illegible]

рий Совето соцам бе боагIа хIанз тайп-тайпара екъаенна латта видеосеть, киносеть еррига тха объединенена кара а хургйолаш, тха тIахьожам лоаттабе йиш а хургйолаш.

Корр. Моттигерча Советашца малагIа бурзамаш да шоана карайолча учреждеией?

Х. Гандалоев. ХIаналла цхьан оагIора мара хиннадац. Укх тIеххьарча 10 шера паччахьалкхен киносето юртарча Советий бюджете кхачийтар 8,2 миллион сом да. Царех 2,3 миллион ... [illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Кувейтски миниатюраш

«ГIО ДИР»

Телефонни переговорех ахча дIа ... [illegible]

Малхбоален Европе хулаш латтачох

[illegible]

Китай тахан:

[illegible]

НАХА ГIУЛАКХ ДИКАГIА ДЕ

Диза шу лаьмнад кинофикацен кинопрокатан конторан метта хьакхина бахача наха кинои видеои гIулакх лара производственни объединени билх беш йола. Цун бахьана [illegible] директора Х. И. Гандалоева.

Корр. Хьамид, шоллагIа шу да шун объединени йола. Ше хьахина хьалхара бетташ хала хилар цунна, хIана аьлча керда проблемаш хьалхашка эттар. Царех малагIа хет хьона лоархIамегIа а эггара хьалха кхоачашдезаш а?

Х. Гандалоев. Боккъалдаа аьлча, хила а хилар проблемаш дукха. ДIадаха шу тхона алхха объединени хьахилара шу хинна Iанзар, дукха халонаш эшае йиъзар. Iалам хатараш хиларца дувзадена лоаман районашкара клубни учрежденеш болх бечар яьлар. ЗаконагIа доацаш бахача нахагара дIадаьха культура цIенош кинотеатраши чудола маьждигаш юхадIалуш да советски правительства решенегIа. Хоалуш да дукха нах боагIаш хинна челюскинций цIерагIара кинотеатр дIадаккхар а. Цу дерригнена тIахьийттар кхы цхьаькха а. Тха объединени республика культура Министерствана карахургйолаш дIа маеллинге а, цо теникий театра дIаелар эггара дукхагIа нах боагIаш а шера 200 эзар сом пайда беш а хиннача «Родина» яхача кинотеатра здани. ХIаьта из здани теникий театра мегаргйолаш тоаеш дукха средстваш дIаяхийта ма езий, болх ца беш цо кхы диъ шу а доаккхаргда. Партийни а е паччахьалкхен а компетентни органашта министерствас харцахьа яь из решени дIа ца яккхар бахьан долаш кIезигагIа дале а, цхьа миллион сом зе дергда. ДикагIа хургдецарий теникий театра проектагIа [illegible] майоагIара здани хьалйоре?

КIезига хало хилац тхона алапи зIамига хиларцеи чуIе фусим ца хиларцеи, хIаьта иштта кхыдола социальни [illegible] а дувзаденна бахача наха киногIулакх деча сферера нах балхара дIабувлаш хиларах. Коллективаш арендни подрядага йоалаш хиларца дувзаденна цхьайола проблемаш кхоачашъергья, вожаш лакхе латтача органашкара новкъостал эшаш я. Бакъда, хIанз укх сахьата из новкъостал хоалуш дац.

Корр. Республика городашкеи юрташкеи киносеть шеръялар бахьан долаш хIанз объединене тароанаш хIанз шеръеннайий?

Х. Гандалоев. Иштта хила доагIаш мадарий из, бакъда, гIулакхага диллача из чоалхане хилар. Тхачарна нийсса республике хьахила йолаелар киновидеообъединене регистрационни паспорташ доацача тайп-тайпарча ведомствай, предприятей, учрежденей а частникий а видеоточкаш. «Республике бахача наха видеогIулакх дикагIара де дезарех» болча 1989 шера 11 апреле баьча НГIАССР Министрий Совета соцамагIа уж паспорташ ца хилча цар гIулакх законагIа дацар. Цу баьдеча гIулакха тIехь къаьстта ка йоалаш я республике бахача наха бытовой гIулакхаш деча министерства предприятеш. Гражданашта тайп-тайпара а дукхагIа а бытовой гIулакхаш дара метта шоай доаца хIамаш деш я уж. СССР Госкино удостоверенеш а доацаш цар хьокх «Iаьржача рынка» кинофильмаш. ХIаьта цу кинофильмаша могаеш гойт къизала культ, наха ниэ белга, эхь дайна мел дари имане мел доацари. Сона хетачогIа иштта этта хьал дIахола йиш йоацаш да. Цу хьакъехьа НГIАССР Министрий Совето соцам бе боагIа хIанз тайп-тайпара еккъаенна латта видеосеть. киносеть ерригга тха объединенена кара а хургйолаш, тха тIахьожам лоаттабе йиш а хургйолаш.

Корр. Моттигерча Советашца малагIа бувзамаш да шоана карайолча учреждений?

Х. Гандалоев. ХIанзалца цхьан оагIора мара хинадац. Укх тIеххьарча 10 шера паччахьалкхен киносето юртарча Советий бюджете кхачийтар 8,2 миллион сом да. Царех 2,2 миллион сом болхлошта алапена дIаленнад. Вож 6 миллион сом Советий цIена доход я. Советашкара цхьа новкъостал хила доагIаш мадари тхо. ХIаьта хIанзалца юртарча культура учрежденей материальни база тоаяра цхьа кепиг дIадахийтадац цар. РСФСР-е из база вай республике эггара къегIа я.

Моттигерча Советашка хIанзара хоржамаш хинначул тIехьагIа тхона юкъера гIулакхаш дикагIча оагIорахьа тоалургхиларга дог доах оаха.

Корр. Бахача наха укх гарггарча хана дикагIа гIулакхаш дергдолаш лаьрхIа перспективаш йий шун?

Х. Гандалоев. Планаш-м я, йоккхий а я. Укх гарггарча пхе шера городе Грозне, Окружной яхачеи «Ипподромный» оалача микрорайонеи шишша зал йола цхьацца кинотеатр, города юккъе кинохроника зали видеозали хьаелла, хIаьта иштта хIара дар 300 — 400 моттиг йолаш хургдолаш Ачхой-Мартане, Ведана, Знаменске, МагIалбике, Назране, Урус-Мартане, Ножай-Юрта кинотеатраш хьаделла лерхI. КПСС обкомои НГIАССР Министрий Советои тхоаш хьаллоацаргхиларга дог доах оаха.

Интервью яьр
А. САДУЛАЕВ.

БЕРАШТА ДУКХАДЕЗА «СЕЛАIАД»

Ялхайтта оагIув мара йоаца из сийрда хоза тайп-тайпарча бесашца даь йоазув тIадола диткъа берий журнал аз бе массаза долл са дог гIоздоал.

Аз дувцар да лохчий а гIалгIай а меттала арадувла «СелаIад» яха журнал. Цун эггара хьалхара номер араьлар 1986 шера. Цу хана денз хIара цун номеро шийца зIамига цIей дахь бераша. Цу журнала тIа арадувла мехка бовзаш болча поэтийи йоазонхойи А. Боцова, Ш. Арсанукаева, А. Ведзижева, Х. Сатуева кхьчча авторий а йоазош. Сона а кхьчарна а чIоагIа ловра журнала авторащ дукхагIа хилар а цу тIа произведенеш кхы а сакъердамегIа, хозагIа хилийтар а.

«СелаIад» берий журнал дале а, ала доагIа из боккхагIчарна а дезаш долга.

Наьна мотт Iомабераштa чIоагIа накъадоал из. Вай учебникаш тIа болчунца нийсбича цу тIара мотт шаьрагIа а аттагIа а ба. Журнала тIара сакъердаме чулоацам бола дувцараш, стихаш, хоза сурташ а дехнаш арайоах, берий деша а хьажа а догдоагIаргдолаш. Бераш шоаш а кхухьийт шоай дувцараш, стихаш, кицаш.

Укхаза къаьстта белгалдаккха деза журнала тIа берий халкъа багахбувцама безам тIабохийташ материалаш араювлаш а бераш шоашта хеза багахбувцама дувцараш кхухьийташ а хилар. Цудухьа журнала оагIош тIа вайна гучабаьннаб говзаме дувцараш дола къона авторaш.

Журнал дешараштa хоалу шоай болх а бераш а дезаш йола коллектив редакце йолга.

Иштта дола журнал хилийта гIерташ дуккхача хана къахьийгад. Хьа тIа кхувча тIехьенна боккха кхетам баларал совгIа гIалгIай бераштa шоай наьна мотт дукха безабалийтара а боккха лоархIам болаш да «СелаIад» яха берий журнал.

Х. ЗАЗБИЕВА,
Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета студентка.

Ши-шерагIа хьахина дац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да объединенерча цехий, участкай кулгалхоша, общественни организацеша машинашъерий къахьегами царна юкъера социалистически ахьи кхетамца IIаштIехьакхар, шоашта хьал хашка латта лекхараш толамца кхоачашдара [illegible] табар. Паччахьалкхен план толамца кхоачаши тIехкхоачаши яра шоашта тIалатта бехктокхам дика кхетабеча машинашъераша биэза найда ийбир производственни мощностехи балха ханахи, чIоагIийр къахьегамеи исполнительскии дисциплина.

Яхье хьалхалатташ хиларца белгалъяьнна я Москалев Виктор Анатольевича, Шнейдман Марк Исаковича кулгалдеча пхелагIчен ворхIлагIчен цехий машинашъерий коллективаш. Цар хIанзлехьа дукха хIама ца эшаш январа хьалхарча ах бетта задани кхоачашъяьй.

Хьалха латт

Вай республикерча авто транспортни предприятей коллективашта юкъе даим хьалха латташ хьайсагIача Грозненски автокомбината коллективо хьинаре къахьегаш дIадолалаьд ер керда шу. Январа хьалхарча декада задалел тIех цо дIа-хьа дихьад бIаьш тоннаш халкъа боахама мовхьаш. Денгара денга ший понзводственни хьонхамаш дикагIа хулийташ къахьегаш я из дIахо а.

Беркате чакхдаьккхар комбината водителаша дIадаха пятилетка диъгагIа шу а. Халкъа боахама мовхьаш дIа-хьа дахьара паччахьалкхен план 106,3 процент кхоачаш а ль, задалел тIех цар дIа-юха дихьар 60,5 эзар тонн тайп-тайпара мовхьаш. Автопарках пайда ийбара коэффециент а оттабаьча боарамал дикка лакхйир.

Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа къахьегача комбината коллектива балха тIа керттера хьонхамаш лоархIаш да валови доходаш яри паччахьалкхенна пайда бари. ХьатIадоагIачуни дIадохийтачуни хадданза учет лелаеча цун цу даькъе а Iалаьмате дика кальлар. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа 80 эзар гаргга сома маьха валови доходаш йир водителаша, хIаьта задалел тIех паччахьалкхенна баь пайда 125 эзар гаргга сом ба.

Уж производственни толамаш доахача дизза дакъа лоацаш, водителий итташ звенош я укхаза. Царна юкъе белгалъяьнна я Талхигов Ахьмад, Суркиндаев Муги керте латтача кхоачалагIчеи йиълагIчеи звеной коллективаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Кувейтски миниатюраш

«ГIО ДИР»

Телефонии переговорех ахча дIа ца луча наха гIулакх дир Эль-Кувейта города районе дIаоттаьча компьютора с. Компьютора электроника [illegible] ахча хьадениа доацаш 300 эзар городашта юкъера переговораш ярех йола даннеш дIайоаийр.

НИКАЛ НИКЪ БЕШ Я

Эль-Кувейта центральни улицагIа [illegible] полицейски машинаш [illegible] никал йоагIар. Цун [illegible] Iатаратера Салех аш-Шаммари, [illegible] хьалха шоай дааи бедуинаш Персидски залива берда въистошкара. баьле Сийлаьь боккхача [illegible] тIа гIолла Китай столице ахар юхаметтаоттаде.

Салеха цу гIуллакха массеза шера [illegible]. ТIехьашкахьа — Арагийски ахгIайрен тIа дада мехкачи, хьалхашка — Невьле беда никъ.

Салех шийна дагалаттар кхоачашдарал, ший тайпара рекорд оттае гIертарал совгIа Iарбе мехкашка бахача нахага шин [illegible] ца йоагIаш [illegible] никала теркам тIаозийта гIерт.

Алексей **ИГНАТЬЕВ,**
АПН соб. корр.
Эль-Кувейт.

Малхбоалех Европе

[illegible]

(Кьодо Цусин яха японски агентство) «Къулбаседа [illegible] бола шоай посолаш чIабайхаб царна Малхбоалеи Европе [illegible] латта чIоагIача событех [illegible] информаци йолча дипломаташа

Румынски президент Николае Чаушеску веро а хIаьта иштта, Малхбоалеи Европе [illegible] Къулбаседакорейски [illegible] Румыние керттера союзник я. [illegible]

Шийна меттел мехка доал де ший воI Чим Чен Иру Iохоаве лерхIаш вола къулбаседакорейски президенто Ким Ир Сено маварра Николае Чаушеску дагавохийт, аьнар цу дипломаташа, тIаккха, белгалдаьккхар, Пхеньянера Iаьдал сагота хилар бахьанех цаI Румыний а Къулбаседа Корея а чулаьца йола экономически кризисе цхьатарра хилар.

Социалистически наькъа тIа латтача Пхеньяно [illegible] Малхбоалеи Европе [illegible] латта [illegible] националистически [illegible] я аьнна.

[illegible] Кореле [illegible] политика [illegible] Берлини [illegible] Малхбоалеи [illegible]

Къулбаседа Корея [illegible] Советски Союзера [illegible]

Къулбаседакорейски коммунистически парти — Корея Къахьегама парти — ший влияни чIоагIъе хьежар коммунистически идеологи тIех хилар белгалдаьккхаш 1958 шера ТПК официальни органа — «Нодон синмун» яхача газета тIа кепатохарца.

(ТАСС Пресс — бюро).

Румыни. Бухаресте а мехка кхыча городашка а вахара хьал юха тоалуш доагIа: баха нах продуктаишца, чIоагIагIа эшача товарашца Iалашбу, дIа-хьа дов деча хана йохаяь здапеш меттаоттаеш латт.

СУРТА ТIА: Румынски столица кхачан продукташ йохкача цхьан тика тIа.

В. ЗАВЬЯЛОВА, А. СОЛОВЬЕВА, А. БАБУШКИНА.

Телесурт (ТАСС).

[illegible] 20 эзар совгIа тайп-тайпара организаци я, цига болх беш 440 эзар совгIа саг ва.

• • •

КНР Керттерча таможенни управлене даннегIа дIадахача шера итт бетта Китае импортни а экспортни торговле юкъара боарам 88,3 миллиард американски доллар хул, из хьалхарча шерацa нийсдича 13,3 процент дегIабенаб. Китае экспортни торговле боарам 40,8 миллиард американски доллар хул, из 10,3 процент гаргга дегIабенаб. Импорт 47,4 миллиард американски доллар хул, вешта аьлча, 1988 шераца нийсбича 16 процент закхагIа.

• • •

КНР арахьарча экономически бувзамеи арахьарча торговлеи министра заместитела даннегIа Китая [illegible] 400 миллион юань ссудаца новкъостал даьд хIанз мехка экономика [illegible] ярца ювлаенна камзала чакхйоаккхаш [illegible] капитала [illegible] предприятешта. [illegible] уж предприятеш [illegible]

Республика харжархой теркамга!

Хьамсара невкъостий Оаха [illegible] дӀахоийт КПСС НохчГӀалгӀай обкома политпросвещене ЦӀагӀарча общественно-[illegible]политически центре «Хоржа[illegible]-90» яха харжархой [illegible] дӀахо болх беш йолга [illegible] Фронтовикий, ул. 12). Оаха цига дӀайовзийт заседа[illegible] чакхьяхара план:

27 январе. Дискусси. [illegible] гӀа хьа геза халкъа де[illegible]

3 феврале. «Горга истоле». [illegible] тӀехьа тӀайоагӀача [illegible] НохчГӀалгӀай АССР дегӀаххувлара [illegible].

10 феврале. ВӀашагӀкхе[illegible] дискусси. РСФСР, [illegible] ЧИАССР Лаккхехьарча Совет[illegible], халкъа депутатий [illegible] Советашка деча [illegible] нийчо ечара, уж [illegible] республика [illegible] творческ и [illegible].

24 феврале. Министра [illegible] Республика харжар[illegible] НГӀАССР министрашца [illegible] хургда.

10 марта. Дискусси. Хал[illegible] депутатий Советий дер[illegible] — со[illegible]политически паччахьал[illegible] халкъа самоуправлени [illegible].

Политпросвещене ЦӀагӀа [illegible] деношка 10 сахьат [illegible] 12 сахьат дахлал[illegible] болх беш хургья обществ[illegible] приемни, цига хӀара харжархо республика кул[illegible] вӀашагӀкхета таро [illegible]:

25 январе — Грозненски [illegible] председатела [illegible] Сарьесян [illegible].

27 январе — НГӀАССР [illegible] коммунальни ба[illegible] территориал-но-произ[illegible] объединене гене[illegible] Арсун[illegible].

3 феврале — НГӀАССР [illegible] Совета Прези[illegible] [illegible].

10 феврале — НГӀАССР [illegible].

17 феврале — НГӀАССР [illegible].

24 феврале — НГӀАССР [illegible].

[illegible] 17 сахьат [illegible]

Эстонски ССР. Таллинне хилар мода фестиваль. Цун доакъашхой хилар Москвера, Ленинградера, Латвера, Литвера, Белоруссера, Узбекистанера, Молдавера, Эстонера 118 художник - модельер. Цар жюрега а нахага а хьекхар баркъаьий 155 коллекци. Бокъонца дола цӀей санна чакхъьялар «Мода-89» яха шоу.

Сурта тӀа: сцена тӀа — Мински моделай ЦӀа.

ВАЭРМЯЭ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Газет дешараштa хетар

Миштад вай «Абат»

Дукха ха йоанцаш яраданнача гӀалгӀай «Абат» яхача учебниках санна хетар ала безам ба са. Из оттадаьд Кодзоев Аюба ӀнӀсаси Кодзоева Махьмада РаӀашатен.

Дукха хьийжар тхо цу книжкага, хьийжар са ца тохалуш. Юххера а хьаьхьчар из, тӀехьадиса, октябрь бетта мара кхьачадеце а. Из боарамагӀа зӀамагӀа да, дикагӀа кхетадергдолаш, гӀалгӀай мотт кӀоаргагӀа Ӏомабара тӀадергадаь да, яхаш дукхар.

ХӀаьта хьожаргда вай цунга теркам тӀабохийташи озабезам ца беши.

Абат хьаделлаш долча бера безам ба из деша ховш хила. ХӀаьта из эггара хьалхара учебник дика-во хиларга хьежча хургда дерригаш: [illegible] шу чага доацача бера [illegible] хургья е [illegible] мога, [illegible] болла къахьегам [illegible].

[illegible] а [illegible] тӀира принцип [illegible] нийс[illegible] эггара [illegible] Ӏомадар [illegible]. Со наьна метта спе[illegible] хьокха йиш йолаш. Учебника тӀа дукха да берашта маӀан довза хала дола дешаш, царна ховча меттага диллача. Салха стаж ткъо шу долча сона, хьехархочоа а геттара низкъала да ялх шу мара даланза долча бера «зама», «лаба» (46 оагӀув), «буши», «неш» (48 оагӀ.), «бози» (51 оагӀ.), «деба», «таш» (55 оагӀ.) яхача дешай маӀан довзийта.

ХӀаьта «Ӏэ» (59 оагӀ.), «дӀам» (61 оагӀ.), «гемн», «гета» (63 оагӀ.) яхача а кхьча дукххача а дешай маӀан сона сайна а хац. ХӀаьта иштта дола дешаш абата тӀа дукха да. Аз доаладаь дешаш 63 оагӀо тӀа кхаччалца дараш мара дац. Уж дерригаш а 143... да. Деша Ӏомадаланза долча бера нийслуш дола дешаш но кхетадераш хила деза. Ешара оттаеча текста юкъе сенна доаладу шоашта гарга латта кхыдола дешаш лаха а хала дола, маӀан дулургдоаца дешаш, берашта уж вӀашагӀ[illegible] хила.

Из хала да берашта меттел, хьехархочоа а. ЦхьоалагӀча классе дешадагӀача бера шийна хозача къамаьла юкъе нийслуш долеш бытораш нийса даьдац. Масала, «с» яха оаз (35 оагӀ.) къоастаяра хьахержа дешаш а доагӀаш дола сурташ а да: «сахьат», «седкъа», «соска». «Соска» яха дош укхаза вӀалла доагӀаш дац, хӀана аьлча наьна меттала из да «тӀармуалг». ДӀахо «м» яха оаз къоастаяра шприца сурт диллад («маха» яхилга хила деза-кх). Эрсий меттала а гӀалгӀай меттала а цхьатара оалаш мадий «шприц» яха дош. Цудухьа из укхаза доагӀаш оттадаьдац. 51 оагӀо тӀа да шин предмета сурташ. Сона а са коллегашта а фуд хаьзар уж. Иштта да 52 оагӀо тӀа дола цхьан предмета сурт а.

Кхетама болх бара йоазув деша урок санна бокха лоархӀам болаш дешара предметах цхьаккха а доацилга ховш мадий.

Учебника кхетам балара таронаш эза я: Бокха теркам тӀабохийт къахьегама кхетам балара укх оагӀошка: 12, 13, 23, 25, 29, 43, 48, 50, 53, 54, 56, 63, 65, 67, 68, 71, 72, 77, 79, 80, 94, 101, 106, 118.

Текстий иллюстраци[illegible]

ТЕЛЕПРОГРАММА

Шинара—16

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀей сереш.
10.45 Мультфильмаш.
11.10 — «Из хиннад... хиннад...».
11.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — «Ха».
13.00 — Никъберий клуб.
15.30 — Музыкальни сокровищница.
16.20 — Документальни фильм.
16.45 — Философски беседаш.
17.30 — Сенах доах дунен бераша иллеш.
18.30 — «Ха».
19.00 — Кагирхой вестник.
19.30 — Художника И. Иванюка мастерске.
19.55 — «Дубровский» яха художественни фильм. 1-ра сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Бехк бу оперетташ».
22.50 — Документальни фильма премьера.
23.15 — Вай декхараш. 1-ра передача.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 8-гӀа класс.
9.05 — Французски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 7-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма - довзийтара фильм.
12.05 — «Старый Новый год»: яха художественни фильм. 1-ра сери.
13.15 — Документальни фильма премьера.
13.40 — Ритмически гимнастика.
14.10 — «Благочестивая Марта» яха телефильм. 1-ра сери.
16.45 — Ӏилма - довзийтара фильм.
17.45 — Реклама.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Туркмена туристски накъаш».
19.15 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Рига). 2-гӀей, 3-гӀей периодаш. Перерыве (19.50) — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.45 — «СССР — США къона композитораш» яха фестиваль.
21.35 — Киноабонемент. «Цвет граната» яха художественни фильм. (Арменфильм. 1974 ш.). Духхьашха.

Кхаьра—17

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 2-гӀей 3-гӀей сереш.
10.45 — Сенах доах дунен бераша иллеш.
11.45 — Мультфильм.
11.55 — «СелаӀад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
12.30 — «Ха».
15.30 — Самодеятельни цирковой коллективай выступлени.
16.20 — Документальни фильмаш.
16.50 — Телеочерк.
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.35 — Колаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — Мультфильм.
19.50 — «Дубровский» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Саги закони». Правови видеоканал.
22.55 — Эстрадни программа.
23.15 — «Вай декхараш». 2-гӀа передача.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Информатикей вычислительни техникей лардаш.
9.05 — Немецки мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Общи биологи. 10-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма - довзийтара фильм.
12.05 — «Старый Новый год» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
13.10 — Документальни фильма премьера.
13.30 — «Благочестивая Марта» яха телефильм. 2-гӀа сери.
14.40 — Фильм-концерт.
16.50 — «Унахцӏено» (гӀалгӀай меттала).
17.20 — Хоамаш. Реклама.
17.25 — Сийлахь - йоккха котало яьккха 45 шу дузаш (нохчий меттала).
17.45 — Хоамаш. Реклама.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха».
19.00 — «КӀайча книжка оагӀонаш».
19.30 — Баскетбол. Р. Корача кубок. МаӀанах. «Босна» (Югослави) — ЦСКА. Югославера передача. Перерыве (20.10) — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
21.00 — Д. Брубек. Композици.
21.10 — Документальни фильма премьера.
21.30 — «Моя жизнь» яха художественни фильм. 1-ра сери.
22.35 — Телевизионни музыкальни абонемент. 3-гӀа передача.

Ера—18

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 3-гӀей 4-гӀей сереш.
10.45 — Къулбаседени, СибарегӀени, Гаьнарча Малхбоалени халкъий къаман искусствай цӀей. Хабаровскера передача.
11.15 — Мультфильм.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — «Ха».
13.00 — «Саги закони». Правови видеоканал.
15.30 — «Савраска» яха бераштa дола художественни фильм. Премьера.
16.35 — Интеграци: инициатива, предприимчивость, прибыль.
17.05 — «Браво, Мария!».
18.20 — Мультфильм.
18.30 — «Ха».
19.00 — «...16 шу даланзей боккхагӀей».
19.45 — Д. Верди. «Сила судьбы» яхача операна йола увертюра.
19.55 — «Дубровский» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Са Чайковский». Дувц И. Смоктуновске.
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.45 — Природоведени. 5-гӀа класс.
8.55 — Испански мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
9.25 — Документальни фильм.
10.05 — Испански мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма - довзийтара фильм.
12.05 — Киноальманах.
13.20 — Ритмически гимнастика.
13.50 — «Крутой поворот» яха телефильм.
15.05 — Документальни фильма премьера.
16.35 — Документальни фильм.
17.25 — «Унахцӏено».
17.45 — Реклама.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Арена». Спортивни программа. 1-ра данъа.
19.20 — Баскетбол. СССР чемпионат. МаӀанах. «Динамо» (Москва) — «Калев» (Таллин). 2-гӀа тайм.
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Спасибо!» — «Пожалуйста!» яха передача.
20.45 — «Арена». Спортивни программа. 2-гӀа данъа.
21.30 — «Моя жизнь» яха художественни фильм. 2-гӀей 3-гӀей сереш.

ПӀаьраска—19

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
9.40 — Концерт.
10.10 — Документальни фильмаш.
10.40 — «...16 шу даланзей боккхагӀей».
11.25 — Сага институт.
12.30 — «Ха».
15.30 — Документальни фильм.
16.10 — Халкъа ашараш.
16.25 — «Револююце майда, 2 цӀа».
17.10 — Санкъердаме стартaш.
17.55 — «Ӏаьдал — Советашка».
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Документальни фильм.
19.45 — Поэзе миноташ.
19.55 — «Дубровский» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.55 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — «Ха».
00.00 С. Рахманинов. «Всенощная».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 7-гӀа класс.
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 6-гӀа класс.
11.05 — Английски меттала документальни фильм.
12.05 — Киноабонемент. «Цвет граната» яха художественни фильм.
13.40 — Музыкальни программа.
14.00 — «Монета» яха телефильм.
16.55 — «Миштa ю хьайбашта Ӏан нийчо?» (гӀалгӀай меттала).
17.25 — Реклама.
17.30 — «Фуэте».
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха».
19.00 — «ТелезӀий» (нохчий меттала).
19.15 — Хоккей. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). Перерыве (19.50) — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
21.15 — Бокхийчарна дола мультфильм.
21.30 — «Дунен экологии».
23.30 — «ВаӀ даха дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш. «Я возвращаю ваш портрет» яха художественни фильм.

Шоатта—20

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
14.35 — Концерт.
15.25 — Быкова Леонида режиссера фильмаш. «Максим, и [illegible]

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.45 — «Фестивала урокаш».
9.25 — «Щит и меч» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀей фильмаш.
17.55 — [illegible] А. Албанова. Концерт.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Художникех дола дувцараш». А. Харитонов.
19.15 — «Под знаком «Пи»» яха передача. 1-ра данъа.
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!

ьов Игорь Алексеевичаца.

24 феврале — НГIАССР торговле министраца Зубков Анатолий Николаевичаца.

3 марта — КПСС обкома идеологически отдела заведующица Яндаров Андарбек Дудаевичаца.

Цул совгIа, укхаза белгалдаьча деношка 17 сахьат даьлча дензэ 19 сахьат даллалла тайп-тайпарча лостамегIа консультацеш лургъя:

19 январе — РСФСР, НГIАССР Лакхехьарча Советашка, халкъа депутатий моттиге Советашка хоржамаш дарах долча Законах.

2 феврале — граждански бокъонехи декхарехи.

16 феврале — г. Грознерча а Нохч-ГIалгIай АССР-ча а экологически хьалах.

2 марте — жилищни а къахьегама а законодательствох.

КПСС обкома идеологически отдел.

КУЛЬТУРА КЕРДАДАРАШ

АНГЛИЙСКИ ОПЕРА СССР-е

Дерригача дуьнен тIа дика довзаш долу операш седкъий Бенджамин Люксонеи Роберт Тиреи Английски къаман опере керттера ролаш ловзае раьза хилча дена, критикаши, искусства из тайпа дезараши английски опера цIи кхы а чIоагIагIа дIахаза йиш хиларах дувца болабелар.

Английски къаман опера дуьнен Альберто Ремедиос, Рита Хантер, Джозефин Берстау, Валери Мастерсон санна бола цIихеза артисташ хьалкхебар, тIехьагIо уж кхыча театрашка белх бе болабелар. Люксонеи Тиреи лондонски Колизей бьахкаб кхыча тайпара къаьнара ролаш ловзае а кердача премьерашка дакъа лаца а дагахьа.

ХIанз Бенджамина Бриттена кердача постановка репетици еш я. Из а кхы массехк опера а хьокха лерхI цар укх шера Советски Союзе турне еш советски наха.

(«Лондон пресс сервис» — АПН).

га хьежжа хургда дерригач а ялх шу мара доацача бера дешарах дегагIоз хургья е хала, кхоачашбе ца мога, бер оттадеш бола къахьегам хургба.

Сона ховш да моллагIча а абата кийлен тIара принцип къамаьл деш дукхагIа нийслу оазаши алапаши эггара хьалхарча эргIан IомадарйолгIа. Со наьна метта специалист яц, учебника автораша шоаш из оттадеча хана из принцип цар лораьй е яц, аьнна, къовса а лургдац сога. Бакъда, сона хов дидактика дешар Iомалургхилара принцип йолаш йолга. Автораша массаза а лоаттаьяц из. Масала, «е» яха оаз а алап а алфавите итталагIа латт. ХIаьта мел хала оаз я из! Бераша массаза а тувлаю из «э» яхача оазаца, къаьстта из деша юкъе е деш кхоачалуча латте. Из ишта хилча, бераштa хьалхагIа «о», «а» яха оазаши алапаши довзийта, тIаккха йовзийта мегаргьеций «е» яха оаз — алап? Хала дателш «о» яха мукъа оаз йола дешаш лаха? Цул совгIа, йотировании оазаш эггара чоалхане лоархIаш я. Учебника автораша цул совгIа, оаз йола «е» «ис» санна йоалаьй зIамига бер кхы тIа а тувладеш, цхьалха слогбоагIача боараме вIашагIтоха а Iомадалалехьа. Оаз йоацачи оаз йолчеи шин алапах латташ йола слогаш шаьрра еша ховш хила деза бер, тIаккха мара теркам тIабахийта багIац из е вож йаьха йоагIаш хилара (40 оагIув). МалагIча автоматизмах дувйа доагIа дешa Iомавалара цу этапе? Бера-м дага мича йоагIа цхьадолча алапий цIераш, цо-м уж тувла мадой.

Кхы а вогIа да беро во дешаш хиларал совгIа, ше дийшачул маIан массаза ца довзаш хилар. ДIаьха дешаш дешаш цар маIан кIезига кхетаду бераша. Слог Iойишачул тIехьагIа бераш юхасовц.(тIаккха дIахо даха шоашта новкъостал дарга хьежаш хул уж е хьарцахьа деш. Дерригаш а 8 алап мара Iомадаь доацаше а, бераша деш «масхам», «массал», «масал» яха дешаш (36 оагIув). Дош Iодешарах-м кхоачам мича хул, бераша кхетаде мадезий цун маIан. ХIаьта «массал», «масал» яха дешаш предметаш яц бе йохка е бераштa дIатадераш хила деза. Ешара оттаеча текста юкъе сенна доаладу шоашта гаргa латта кхыдола дешаш лаха а хала дола, маIан дулургдоаца дешаш, бераштa уж вIашагIдувзалургдоацаш хилча.

Из хала да бераштa меттел, хьехархочоа а. ЦхьоалагIча классе дешадагIача бера шийна хозача къамаьла юкъе нийслуш долеи бытовойи дешаш мара довзац. Цуна дезалургдац къаьнача лексикона шира дешаш, маьна аьлча шийна гонахьара наха оалаш хазац цуна уж. Цудухьа цо башха теркал а дац. ТIаккха уж цIаккха а кIаст-каста хозача дешашта юкъе доагIаргдац. Масала, са дешархоех цхьанне а цIагIеи арен цIаккха аргдац «Са неш Мадина я».

Аз дувцар харцахьа мадерзаделаш. Со дукхьала яц наьна мотт вIоаргга бовзара, цун дешаш дукхагIа хилийтара. Из бIаьхагIа ме хул дикагIа а хет. Бакъда, из беркате гIулакх кхыча тайпара де деза. ХIаьта хIанзарча тайпара, сона хетаргахьа, из гIулакх дой, бераштa цоалув Iодешара техника карарзалой тамаш я. цар къамаьл дегIа ца доагIаш хиначa боарам тIа соцарг а да.

Нагахьа санна ишта дола дешаш кхы тIа дешара оттадаьча книжкана юкъедахийта даларе (долаш! да «Спутник букваря»), кхыча дешашца контекста тIа доаладаь а даларе, сона хетаргахьа, пайда бокххагIа хургбар.

Кхы цхьаькха а да. Сайна хетачох, дика ца оттаьча цхьанолча текстех доаш ала безам ба са. Масала, 45 оагIо тIа да «Белам» яха зIамига дувцар. Из ше «мадарра доаладергда аз:

«Илли ала, Муи,
Ваха, халха вала,
Ниии нанин бел.
Вел Хали а». .

МалагIа бувзам ба цу предложенешта юкъе? Ба а ба из-м белам!

Ер кхы цхьаькха текст я, сона хетачогIа, кхы а вогIа оттаяь. (62 оагI).

«Заме воша ва Шами,
Ба Шамена!
Са а мавий воша Iуми.
Ши ба Iумена!
Шами вел, Iуми а вел».

Укхаза ала доагIа слогташкара дешаш хоржача хана Абата автораша цхьадола предметах цхьаькха а доацилга ховш мадий.

Учебника кхетам балара тароцаш эла я. Боккха теркам тIабохийт къахьегама кхетам балара укх оагIошка: 12, 13, 23, 25, 29, 43, 48, 50, 53, 51, 56, 63, 65, 67, 68, 71, 72, 77, 79, 80, 94, 101, 106, 118.

Текстийн иллюстрацейи из. Белгалдаккха доагIа, берригача кхалнаха художника йовлакхаши шарфикаши «тIатехкалга» а...

Къаьстта дувца доагIаш да ялх шу мара доацача цхьоалагIча классе дешададIача бера йолча иллюстрацеех. ЗIамига бер мадий из! Хозача сурташца мара сенца гIоттабергба цун дешара бола безам. ХIаьта укхаза фуд? Учебника тIара сурташ дика дац, берий а кхийнарий а юхьмараш гIайгIане, сагота я. ГIоана йолча школана оттадаь учебник мичад из. Белгалдаккха доагIа, берригача кхалнаха художника йовлакхаши шарфикаши тIатехкалга» а...

Абат — из знанешка бода никъ хьеха къулба да. Нагахьа санна вай книжни издательстве из кхы хозагIа арадаккха йиш еце, хозагIа из хьадулургдолча издательстве арадаккха мегаргдацартеш?

Бера эггара хьалхара книжка ишта во оттадаь хила йиш яц. Новкъа да Абата автораша учебникашца цхьана методически рекомендацеш ца кийчъяр. Цар новкъостал дергдар хьехархочоа урокашка кийчвала.

Хетаргахьа, нийса хургдар учебник хьалхагIа 2—3 школе миштад хьежа даларе, тIаккха цига белгалдаьраш теркал а даь, арадаькха даларе. Дукхача хьехархоша уж санна гIалаташ лехa хургдар, аьнна, хет.

Мел дийцачох лаьца аьлча, учебник хила дезачоа гаьна да.

Ф. АЛБОГАЧИЕВА,
Наьсарен района Гамурзиевски № 2 йолча юкъерча школа юххьинарча классай хьехархо, СССР просвещене отличник.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

боккхагIеш».
11.25 — Сага институт.
12.30 — «Ха».
15.30 — Документальни фильм.
16.10 — Халкъа ашараш.
16.25 — «Революце майда, 2 цIа».

...сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.55 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — «Ха».
00.00 С. Рахманинов. «Всенощная».

11.05 — Английски меттала документальни фильм.
12.05 — Киноабонемент. «Цвет граната» яха художественни фильм.
13.40 — Музыкальни программа.
14.00 — «Монета» яха телефильм.

— Бийса [illegible]
21.15 — [illegible] мультфильмаш.
21.30 — «[illegible]»
23.30 — «Вай [illegible]». Режиссера В. Виноградова фильмаш. «Я возвращаю ваш портрет» яха художественни фильм.

Шоатта—20

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мами, папи, сои.
9.05 — ЦIагIара академи.
9.35 — «Шера хьаш», Январь.
10.35 — Документальни фильма премьера.
10.55 — Гушдар — теша хала дар.
11.55 — «Мерза хет сона наьна оазаш».
12.55 — Документально-публицистически фильма премьера.
13.35 — Котбаьнараш.
14.35 — Концерт.
15.25 — Быкова Леонида ролаши фильмаши. «Максим и Перепилица» яха художественни фильм.
16.55 — Мультфильмаш.
17.25 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дуьнен халкъашта юкъера фестиваль.
18.00 — Дуьнен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Г. Свиридов. «ЗIамига триптих».
18.55 — «Джинджер и Фред» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Музыка эфире».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуьйренара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.45 — «Фестиваль урокаш».
9.25 — «Щит и меч» яха художественни фильм. 1-рей 2-гIей фильмаш.
12.35 — «Шоана, бераш». «СелаIад» журнал (гIалгIай меттала).
13.05 — Литературен вахари. И. Эльсанова кхоллам (нохчий меттала).
13.40 — Документальни фильм.
14.00 — Коопераце проблемаех.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Лермонтовски литературно-фольклорни цIей.
17.55 — Оаш [illegible] концерт.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Художники [illegible]» дувцараш. А. Хачатурян.
19.15 — «Под знаком «Пи» яха передача. 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» яха передача. 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» яха передача. 2-гIей 3-гIей дакъа.
22.45 — Горнолыжни спорт. Дуьнен кубок. МаIанах. Австрера передача.
23.30 — Киноконцерт.
00.15 — «Человек с бульвара на квартиру» яха художественни фильм.

КIиранди—21

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — Ловзаш я МГСО.
8.40 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхен гIуланх деш.
11.00 — «Анцент». Авторски илли.
11.30 — «Дуьнен гонахьа». Альманах.
12.30 — «Умахцlено».
13.15 — Массанена йола педагогика.
14.15 — «Привет с фронта» яха художественни фильм.
15.35 — Мультфильм.
15.45 — «Юрта сахьат».
17.00 — «М. Горький. «В. И. Ленин».
18.00 — «Полет с космонавтом» яха бераштa дола фильм.
19.20 — Документальни фильм.
20.30 — Концерт.
21.00 — 7 ди.
22.00 — «Чайковски еррига симфонеш». № 1 йола симфони.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттаг
8.20 — РСФСР городий телестудеш. ТВ Алтайски студе программа.
9.20 — Киножурнал.
9.30 — СССР халкъа артист И. Ойстрах.
10.00 — «Щит и меч» яха художественни фильм. 3-гIеи 4-гIеи фильмаш.
12.30 — В. А. Моцарт. «Реквием».
13.30 — «Вайнах» ансамбла 50 шу дизар дездеш.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дуьнен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Динамо» (Рига) — «Химик». Перерыве (19.20) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Горнолыжни спорт. Дуьнен кубок. МаIанах. Австрера передача.
21.00 — 7 ди.
22.00 — «Подданые революции» яха художественни фильм. (Премьера).

РАДИОПРОГРАММА

16 ЯНВАРЬ, ШИНАРА

7.30 «Юрта Iуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Халкъа илле концерт (гIалгIай меттала).
9.15 Музыка.
9.30 «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 Продукце дикал — предприяте кизга (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 «Саги законий» яха радиожурнал (нохчий меттала).

17 ЯНВАРЬ, КХАЬРА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Даймехках дола иллеш (нохчий меттала).
11.15 Инструментальни музыка.
11.30 — 12.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче (гIалгIай меттала).
15.15 — 15.30 «Хьехархо, хьехамча, доттагIа».
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

18 ЯНВАРЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Нохч-ГIалгIай музыка концерт (гIалгIай меттала).
11.15 «Даймохк» (гIалгIай меттала).
11.30 «Микрофонаца Грозне гIолла».
11.50 — 12.00 «ДоттагIал» (негIий меттала).
15.15 — 15.30 Дуьнен халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 Советашкарча хоржамашта кийчъадолхаш. Халкъа депутатала кандидаташа дакъа лоаца прямой передача. Телефонаш: 23-40-98. 23-57-24, 23.47-20.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 Даймехка исторе оагIонаш (нохчий меттала).
18.55 — 19.00 Музыка.

19 ЯНВАРЬ, ПIАЬРАСКА

7.30 «Юрта Iуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Транспорт: дегIаахара накъахаш.
8.40 — Музыка.
8.45 — 9.00 «Аьстмара вахар» яха К. Чахкиева дувцар (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 «НичIалий тайп-тайпара бесаш» (нохчий меттала).
13.15 «Уйла а болх а нердача тайпара бе» (нохчий меттала).
15.30 — 16.00 Концерт (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагIий оазаш».
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 ПТУ: хуацамий ха.

20 ЯНВАРЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8 15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Вай депутатала кандидаташ (нохчий меттала).
10.15 «Даь васкет» яхача У. Ахмадова романа оагIонаш (нохчий меттала).
10.5 Музыка.
10.35 Музыка.
10.40 Халкъа тIахьожам болх беш ба (нохчий меттала).
10.55 — Реклама.
11.00 «Къонал».
11.30 — 12.00 «Дикан тIехьа сихле».
15.15 Музыкальни дуэташ.
16.00 Хано дIадех (гIалгIай меттала).
16.15 — 17.00 Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

21 ЯНВАРЬ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Вай депутатала кандидаташ (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 Даькъала дувцшо.
11.30 — 12.00 КIиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Ногайски музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22 85-07; бехктокхама секретарa — 22-84-68; отделий: партийни дахара — 22-53-12. промышленностех транспортех — 22-75-81, 22-65-01; юрта бовхама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный. ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85 07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90 66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85 64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ереи, шоаттеи деношка

СФ00025. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 161.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ЕРА, 18 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 7 (7820). ★ Мах 3 кеп.

ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЯРА — ДУКХАГIА ТЕРКО

КПСС обкоме совещани хилар, цига дайъа хилла парте Грозненски Гудермесски горкомий, Ачхой-Мартановски, Шалински, Урус-Мартановски, кхыч райкомий секретараш а, хIахьта иштта гIишлон ведомствайи организацейн кулгалхой а болаш.

Совещане къамаьл дьча парте обкома секретара Е. В. Тумсоева гулбеннарашка хоам бир соцкультбыта объекташ чуIе цIеноп республика промышленни предприятеша шоаш хьалдара хьакъехьа КПСС обкома бюрос яьча решенех. Алхха Грозне укх шера хьалде лаьрхIад чуIе цIеноп 200 эзар квадратни метрал кIезигагIа доацаш.

Цудухьа кхы тIа а низаш эшаргда. Полаш йолча гIишлон организацейл совгIа подрядни балхаш де мехка кхыч районашкъ массехана дIаухаш йола гIишлон отрядаш юкъеоза лаьрхIад. Республика гIишлон организацеш лекхарийла я царна договораш чIоагIде, хьалъе еза объекташ белгалъе а гIишлон материалаш царна дIаяла а, цу отрядий берригаш болх республикан арахьа дIабахача цар къахьегга-ча тайпара хьалаш а долаш болх бергболаш гIулакх вIаштIехьдакхха.

Грозне В. И. Ленина цIерагIча ДК укх шера 21 январе отрядий кулгалхошца а болхлошца а вIашагIкхийттача гIишлон организацей кулгалхоша цхьана дувца лаьрхIад хоадам боллаш дола балха хьалаш, белгалъе лаьрхIад хьалъе еза объекташ.

Совещане хиннараша вIаши дагабоалаш къамаьлаш дир.

Техника—кийчон мугIаре

Цхьацца таронаш а лехаш

Сапоiаш яда лаьво кIайяь Наьсагера аренаш. Бакъда, техника кийчъеча мастерскешкара зов тIехь-тIехьа айлуш доагIа. ГаргагIертача бIаьстан гота-балхаш сиха а дика а дIадатьа кийчо еш ба механизатораш. Цар кулгговзалах, цар хьинарах тийша тайп-тайпарча марках йола 518 трактор, 320 автомашина, 150 совгIа комбайн, [illegible] а техника я районе. Ха дIа [illegible] бо-дIа хIара техтаоа къоача энергетически низ. Массехк шу хьалха 45 говра-низага мара ца кхоачаш хинна из хIанз 55-нега кхаьчаб.

[illegible] аьнча, технически Iалашонга диллача Iаяха дукха сагот де дезаш бац Наьсарера ахархой. Шоашта моггача тайпара цох пайда эца а гIерт уж. Цу дешах лаьца а хIаьта ез шийга даьча кхыча хаттараштa а жоп луш АПО керттерча инженера Тумгоев СаIида дийцар:

— Советски Эскара ди хьатIакхоачаш бIаьстанга еш йола ерригa технически кийчо чакхдоакххилла — традици а хинна районе дIаэтта дукха ха я. Дукха ха я цу гIулакха республике кхайкача яхьа инициатораш хулаш тха района механизатораш хьабоагIа а, хIаьта хьалхара моттигаш а йоах. Сона хеташ, укх шера а тха аьттув болаш чакхдаргда из гIулакх. Цох тешаву хIанз совхозий мастерскешка а кхашкарча бригадашка а механизаторашa деча ремонтни балхаша. Масала, дIадахача шера йиълагIча квартале ерригача районе планах кийчъе йоагIашъяр (кхыйола тIехьаюза инвентарь йоацаш) 106 трактор, автомашина, комбайн. Кийчъяьраш — 134 я.

Ремонтникий къахьегама овсарле а хIаьта хьабеча балха дикал а лакха хургйолча тайпара вIаштIехьдаьхад дукхагIа йолча моттигашка производственни а бытовой а хьалаш, къаьста «Назрановский» совхозе. ХIанзалца кхийнаш мо баьде йолча къаьнача цехашка бахьна уж хIанз кердача сийрдача, паргIатача мастерскешка къахьегаш ба. Цу чура болх дика вIаштIехьбаккха ховш ва къона специалист М. Газдиев. ХIанзарчоа хьалхарча моттиге я из совхоз техникана ремонт ярга диллача.

Дикача дешаца хоастабе лов «Экажевский» совхоза, хIаьта «Маяк» яхача совхоза № 1, «10 лет Октября» яхача совхоза № 3 йолча бригадай механизатораш. БIаьстанга кийчъе еза техника а инвентарь а хIама ца эшаш кийчъяь баьнаб уж хIанзе.

Корр.: СаIид, Iа яххача тайпара гIулакхаш леле-м, хIанзе цIе байракх ма йоагIий района. Ког дIакхета цхьаккха моттиг йоацаш шаьра ба бIаьстанга бода шун никъ?

Т. С. Шаьра хила-м гаьна даьра бар из. ДагайоагIий хьона кхалаж тIа дIакхийсача аьшкашта юкъера тишъенна оатхалаш а лехаш, уж «юхадийн» а еш мастерскешка оаха тракторашта ремонт яь ха?

Корр.: Дика дагайоагIа. Техникаца а запасной оатхалашца а шо Iалашдеш «Сельхозтехника», хинна ханаш я уж.

Т. С. Цу ханашта юхахьатIакхаьчад-кх тхо «облькха». Тхоашта оатхал масса за эш г. Грозне а удаш, корта бетта безаш да тхо. Юха а дIадоладеннад цу ханара тIурилг: цахаддаш яьсса дIа-хьа хехка машинаш, республика агропромснабе язъеш заявкаш, деш озабезамаш.

Корр.: ХIана кхаьчад из «Iазап» юха а шин гоң тIа?

Т. С. Дикка аттача даьнна хьадаьхкадар тхо районе агроснаб хьайийллача деиз. Тха тхоай дIа-хьа яда а дехар де а ца дезаш, моллагIа тхона, эшаш йола запасной оатхал, агрегат, оборудовани хьаяхьар цо. ХIанзара ремонтни кампани а иштта дIайоласннаяр тха. Бакъда, укх деношка шоашта эша хIама дIаяхьа, аьнна, цига баха хинна совхозий механикаш даьсса кулгаш а долаш юхабийрзар. «Цхьаккха шоана хIама яла йиш яц тха» — аьлар агроснабцаша: «дIакъайлад тхо». «Миштa «дIакъайлад», малув «дIакъайлар?» — аьнна, хаьттача гучадаьлар: тхона а е совхозашта а ца ховш республика агропромышленни объединенес дIаьккхай районера агроснаб. Цецбаьнна, шоаш мичахьара фу лохаргья ца ховш хьувз хIанз механизатораш а инженерно - технически болхлой а. Къаьстта халача хьале ба арендатораш. ХIаьта а, аз аьннача тайпара кулгаш Iохийцадац механизатораша. Цхьацца таронаш лех, оатхалаш юхамсттаувттаю.

М. КАРАЕВ.

ДОГ РАЬЗА ДОЛАШ

КЪАХЕТАМЕИ УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРАИ ЙОЛЧА СОВЕТСКИ ФОНДА НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕН ОТДЕЛЕНЕ ДАЬ КХАЙКАРАЛ

Хьамсара новкъостий!

Вай общество дегIаахара хIанзарча этапе геттара чIоагIа лакхлу унахцIенон, хIаьта иштта къахетам, доглазар, дог-цIенал санна йолча нравственни белгалоний социальни маьхале. Цо дIадех халкъа унахцIено лораеча, социальни Iалашо дегIакхувлача, эргайоахача хьаьдда хувцамаш делга. ЧIоагIа лоархIаме да вайна уллувра къоанало, аьпаша, лазаро хьинаре къахьега таро ца луш бола нах дагакхабар.

Республике 60 сомага мара ца кхоача пенси нийдеш бола массехк эзар пенсионерва, дукха ба Iунал а повкъостал а эшаш бола ха яха нах, инвалидаш, цхьаь бисараш. Къаьстта теркам тIабахийта а хьаллаца а безаш ба цIеношка - интернаташка бахараш.

Тоъал тоае еза цIеной-интернатий а Сийлахь-боккхача Даймехка тIема инвалидий госпитала а материально-технически база.

Социальни даькъе йола перестройка биззача боараме хургъяц, цу наха беш бола къахетам дийн ца бой.

Республикански правлене отделенес берригаш а, наьха бала кхетабеш бараш цхьаь висар, могаш воацар, лазаро кIаьантар, хьаллацара оарцагIбоала кийча бараш, инвалида хьинаре ваха повкъостал де ловраш тIакхьех «Къахетама шу» яхача халкъа юкъарча акце шоашта моггача тайпара дакъа лаца.

Вай республикерча хIара къахьегама коллектива, общественни организаце, хIара саго шийдакъа юкъедахьа, деза цу беркатеча гIулакха.

Жилсоцбанка Нохч-ГIалгIай республикански отделенера тха счет ер я: № 704601. Отделене правленя тешаш я, вай республикерча ерригача къахьегама коллективаша, берригача наха цу беркатеча гIулакхе хьинаре дакъа лоацаргхилар.

Грозный, 1990 шу.

7—8 январе Центральни [illegible] телевидене [illegible] хаьа гойташ хилар 24 сахьата [illegible] догбоцеш адамий дакъехь, догдаьлар, къахетам сомабаккхара тIаерзаь йолеш програмима. Программе дакъалоацаш бар советски а доазол дехьара а [illegible], политически [illegible], спортсменаш [illegible] деятелаш, [illegible] дателаш. СССР халкъа депутат [illegible] СССР Лаьмхьарча [illegible] ти СССР халкъа [illegible] [illegible] фонд [illegible] хана

СУРТА ТIА: Советски берий фонда правлене председатель [illegible]

(ТАСС фотохроника)

Нохч-ГIалгIайче—Австри: вIаши цхьана гIулакхаш леладара наькъаш

[illegible]

[illegible] ... Бойламента депутат [illegible] Тихи - Шредер (австрийски оагIорахьара болхлой группа председатель), [illegible] Федеральни палата Махкбален Европа сектора начальник Рудольф [illegible], юртбоахама палатан [illegible] правлене член [illegible]. Австре юртбоахама а хьаьбоахама а министерства советник Герберт [illegible] лела [illegible] [illegible] Мартынов (советски оагIорахьара болхлой группа председатель) СССР Министрий Совета кхачана а хIамаш хьачуйияра а йолча Комиссе арахьара бувзамаш леладара йолча Керттерча управлене керттера специалист Э. А. Конокотина.

Советско - австрийски болхлой группа членаш тIайийнар КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаев, ГIулакхаьара [illegible] [illegible] дегIакхувлара дола керттера лостамаш, цуй Iалами - климатически хьалаш. Цига белгалдаьхар цхьана гIулакхаш леладе лерхIаш дулх, тезата бийдал, тха, сом, иштта кхыйола юрта боахама продукци чакхъяккхар санна дола доакъош, хIаьта иштта, кирпиш, черепица арахецара йола предприятеш хьаяр, курортий, туризма сеть дегIакхувлар.

ВIаши пайдане гIулакхаш [illegible] ГIалгIайченца гIулакхацара бувзамаш леладе хьаштдолаш хургхилар. Цудухьа, хьалхара аргIанара декхарех да йоаггIаш йолча фирмашца бувзамаш оттадар, иштта царца переговораш яр.

ВIашагIкхетар чакхдоалаш йийцар советско - австрийски болхлой группа вай республике дIахо - деррдолаш программа. Белгалдаьккхар, делегаци цхьайолча промышленни а юртболхама а предприятешка хьожалгIа гIорг а цар нахар гаргагIа ловзарг а хилар.

Советско - австрийски болхлой группа Грозненски шурий комбинате, племенной болх бара йолча Нохч-ГIалгIай производственни объединене, Гикаловски консервни заводе баха хилар. Австрера хьаьший чIоагIа хьаштдолаш предприятей болх, уж [illegible]

Правительственни телеграмма

МОСКВА. КРЕМЛЬ. СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛГА М. С. ГОРБАЧЕВГА.

[illegible] Михаил Сергее- автономи меттаоттаяра дешa [illegible]

[illegible] дуларах йола [illegible] а решени закона [illegible] а цу хург а [illegible]

Автономе статус меттаоттаяра экономически [illegible]

— Советски Эскара ди бытовой а хьалаш, къахьст- на дахьра бар из. Даганоа- пасной оатхал, агрегат, обо-

М. КАРАЕВ.

Нохч-ГІалгІайче—Австри: вІаши цхьана гІулакхаш леладара наькъаш

Укх деношка вай респу-блике хьошалгІа баьхкар Москве. дІайодача агропро-мышленни комплекса даькъе вІаши гІулакхаш леладара йолча советско - австрийски болхлой группа ялхлагІча заседане доакъошхой. Уж вай долча бахкара маІан латт Нохч - ГІалгІайченца вІаши гІулакхаш леладара, цу даькъе. юртбоахама продукци чакхъяхара, хьайбаш леладелга, бацовгІаш лела-делга дегІакхувлара нола цхьанара предприятеш хьая-ра йола таронаш моттиге тахкарах.

Группа юкъе ба — Австре экономика Федеральни палата председатела заместитель, парламента депутат Ингрид Тихи - Шредер (австрийски оагІорахьара болхлой группа председатель), экономика Федеральни палата Малхбоален Европа сектора начальник Рудольф Оризич, юртбоахама палатай председателий правлене член Лео Слезак, Австре юртбоахама а хьунбоахама а министерства советник Герберт Эц, австрийски хьайбаш леладеча Центральни объединене директор Макс Паритль, СССР-ча Австре посольства атташе Герман Хагшпиль, РСФСР Агропрома председатела заместитель Б. П. Мартынов (советски оагІорахьара болхлой группа председатель) СССР Министрий Совета кхачана а хІамаш хьачуйяра а йолча Комиссе арахьара бувзамаш леладара йолча Керттерча управлене керттера специалист Э. А. Конокотина.

Советско - австрийски болхлой группа членаш тІаийцар КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаевс. ГІулакхацара, гуччахьара хьате хиннача вІашагІкхетара Д. Г. Завгаевс царна дІадовзийтар республика экономически дегІакхувлара дола керттера лостамаш, цун Іалама.- климатически хьалаш. Цига белгалдаьхар цхьана гІулакхаш леладе лерхІаш дулх, телата биЙдал, тха, сом, иштта кхы йола юрта боахама продукци чакхъяккхар санна дола доакъош, хІаьта иштта кирпишк, черепица арахецара йола предприятеш хьаяр, курортий, туризма сеть дегІакхувлар.

ВІаши вайдане гІулакхаш леладара дика кІийле хилар теркал а деш, И. Тихи-Шредер белгалдаьккхар Австрера дукха фирмаш Нохч-ГІалгІайченца гІулакхацара бувзамаш леладе хьашт-долаш хургхилар. Цулухьа, хьалхара аргІанара декхарех да йоагІаш йолча фирмашца бувзамаш оттадар, иштта цирца переговораш яр.

ВІашагІкхетар чакхдоалаш йиццар советско - австрийски болхлой группа вай республике дІахо дегІадолчун программа. Белгалдаьккхар, делегаци цхьайолча промышленни а юртбоахама а предприятешка хьоашалгІа гІорг а цар вахар гаргагІа довзарг а хилар.

Советско - австрийски болхлой группа Грозненски шурий комбинате, племенной болх бара йолча Нохч-ГІалгІай производствени объединене, Гикаловски консерви заводе баха хилар. Австрера хьаьший чІоагІа хьашт-долаш предприятей болх, уж дегІаахара перспектива, вІаши гІулакхаш леладара таронаш йовза гІерташ бар.

телевидене гІолла духхьашха гойташ хилар 24 сахьата йолеи адамий эхь-бехи, доглазар, къахетам сомабаккхара тІаерзаяь йолеи программа. Программе дакъалоацаш хьара а ... раш, политически общественни деятелаш, спортсменаш

СУРТА ТІА: Советски берий фонда правлене председа...

(ТАСС ...)

Абхазера хьаьший

Самардийнахьа вай республике дІадоладеннад абхазски культура деноuш. Вайцига кхаьчай Абхазски АСС-ера творчески интеллигенце йоккха группа — художникаш, йоазонхой, Іилмахой, СССР халкъа депутаташ, «Шаратын» яхача халхара Паччахьалкхен ансамбла артисташ. Делегаце-на керте латт Абхазски АССР культура министр Н. Н. Ашуба.

ДоттагІий вайцига баьхкаб перестройкана гІо дара йолча Халкъа фронта инициативагІа НГІАССР Министрий Совето хьийха. Цу тайпара Абхазера хьаьший вайцига хьалха вІалла а хиннабац. Бакъда, хІаьта а цу республикаца, цун халкъаца вай массехана хиннад доттагІлен бувзамаш, гаргарлонга кхоачаш хьоашал: вайнаха юкъе цІихеза бола киноактераш Яндиева Тамареи Омаев Дагуни Абхазски АССР халкъа артист яха сийлен цІи енна ба.

ДоттагІал ше-шегІа хьахулаш хилац. ВІашагІ а беталуш, наха юкъера безамсов а боалаш чІоагІду доттагІал.

Вайцига пхи ди доаккхаргда хьаьшаша. Уж вІашагІкхетаргба цу юкъа республика Іилмахошца, юрта боахама болхлошца, йоазонхошца, художникашца, «Вайнах» яхача ансамбла артисташца.

Самардийнахьа Абхазера хьаьший хилар «Грознефтехим» яхача Іилман - производствени объединене. Уж безаме тІаийцар объединене генеральни директора, профессора, СССР халкъа депутата С. Хаджиева а объединене коллективо а.

«Шаратын» яхача ансамбло концерт оттадир объединене болхлошта. Вай городе бахача нахага П. Захарова цІерагІча изобразительни искусствай музея выставочни зале хьаьшаша дІахьеккхар художествени выставка.

Правительствени телеграмма

МОСКВА, КРЕМЛЬ, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛГА М. С. ГОРБАЧЕВГА.

Хьамсара Михаил Сергеевич! 1810 шера гІалгІай халкъо дув биаб Россена, ше цунна тешаме хургда, аьнна. Из дув цІаккха харцбаьбац гІалгІаша: самодержаве хана а с социализма хана а. Кхыметтел сталински бІехача гІозара эггара къизагІча террора а маганзар гІалгІашка Россегахьа букъ берзабайта. Тахан Нохч - ГІалгІайченеи КъулбаседаХІирийчеиеи этта политически хьал бе-бацха довцаш хила йиш яц хьона, хье Советски пачхаьалкхении партеиеи керте латтар хиларах тарра. Из лертІа даккхара гІо дергда КПСС ЦК Российски бюро хургйолча Пленуме гІалгІай автономи меттаоттапра деша хьакъехьара политически решени тІаэцаро. Шии автономии республика боараве вІашагІкхийтта из дувцилга кхоачамбеш дац укх бахьанегІа: гІалгІай халкъ автономех даьккхар 1934 шера, 1944 шера дахачара дохадаь Іодахийтар, 1957 шера цхьаккха тайпара ца дувцаш Пригородни районереи кхыча моттигашкареи араДаьккхар. Цу тайппара, сталинески сталинистски бІехача гІозаро СССР Лакхехьарча Совета Президиумеи РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумеи Указашца кхоаза дайха хьахиннар цу боарамашка дІадаккха деза, хІаьта моттиге из дувцарах бола моллагІа а решени законагІа хила йиш а яц хург а яц.

Автономе статус меттаоттаяра экономически кІийле хила еза яхаш хабараш да. Из проблема къовсталургйола экономисташ РСФСР-и кора боагІаргба, аьнна хет тхона. Шийвикалаш — СССР халкъа депутат М. Ю. Дарсигови йоазонхо Н. А. Козлоеи Іа тІаэцар бахьан дола чІоагІа Хьона раьза дола, Хьо могаш - маьрша хилар а перестройка вьтув балар а ловш дола гІалгІай халкъ догдоахаш да Россе ийсхэ меттаоттаяргеи бил дув къаьр иа барах шийна раьза хиларген, из дув дешацеи гІулакхацеи бакъбе кийча а да.

Харжархоша дехарагІа СССР халкъа депутат
Х. А. ФАРГИЕВ.

4 марта—Советашка хоржамаш

ДІахо регистраци ю

Окружной хоржамий комиссей заседанешка укх деношка регистраци йир РСФСР халкъа депутаталла кандидаташта. Ала деза, цхьайолча округашка къовсам чІоагІа хургбола. Масала, цхьан депутатски мандата 16 претендент хилар. № 138 йолча Гудермесски къаман-территориальни округе гІолла. ХІаьта царна массанена а регистраци а яьй. Цар цІераш йоахаргья вай: НГІАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, Нохч-ГІалгІай АССР Гостелерадио редактор Б. А. Чахкиев, Энгеноевски юкъерча школа директор К. Ахмедова СССР МВД керттера инспектор А. А. Аслаханов, «Ичкерия» яхача Ножай-Юртовски АПО председатель Р. А. Бисултанов, ЧИГПИ доцент К. Б. Гайтукаев, машинаькъа орса общественни кхачан управлене директор Ж. Ш.-М. Далаев, Ножай-Юртовски района Сугунтински юкъерча школа хьехархо Л. Д. Даудов, Гудермески лесхоза лесничи В. Г. Дурсаев, локомотивни депо машинист Т. М. Ибрагимов, «Сельская жизнь» яхача газета собственни корреспондент С. М. Лорсанукаев, Аргунски АТП директор У. Махмудов, локомотивни депо каменщик С. А. Маазов, НГІАССР Гостелерадио редактор А. А. Хатуев, педагогически училища директора заместитель С. М. Халадов, Ножай-Юртовски центральни районни больница хирург У. И. Ханбиев.

Иштта цхьан депутатски мандата 17 кандидата регистраци яьй РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ харжара № 881 йолча Ленински территориальни хоржамий округе гІолла. Уж ба: «Автоспецоборудование» завода слесарий бригада бригадир А. Д. Яценко, автомобильни наькъаш леладаран царна ремонт яраи йолча лаьрххІача управлене механик Э. А. Орцуев, республикански наркологически диспансера керттера лор М. А. Дальсаев, трамвайно-троллейбусни управлене начальник А. Э. Баташов, Грозненски мехкдаьтта института проректор Б. А. Григорьев, ГрозНИИ исполнительни директор Г. Л. Баташников, «Агропромстрой» объединене ПМК-1 комплексни бригада бригадир В. М. Арзуманян, «Старогрознефть» НГДУ начальник Н. П. Иванов, КПСС обкома идеологически отдела заведующи А. Д. Яндаров, Грозненски авиаотряда электромеханик С. З. Махматхаджиев, НГІАССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель, НГІАССР Госплана председатель А. А. Мальсагов, Нохч-ГІалгІай пачхаьалкхен университета КПСС историе кафедра заведующи Ж. Ж. Гакаев, НГІАССР Гостелерадио вокххагІвола редактор Р. З. Караев, № 1572 йолча автоколонна профкома председатель Т. У. Хасханов, «Росхозторг» оптови предприяте директор М. А. Ахмедов, «Грознефть» объединене Грозненски УТТ № 2 йолча автоколонна начальник А. В. Бондарев, № 90 йолча аптека заведующи А. А. Батаев.

Укх деношка Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаталла кандидаташта регистраце е болабеннаб Сунженски районе а. Регистраци яьй: № 138 йолча Троицки хоржамий округе гІолла — XIX-ча партсъезда цІерагІча колхоза председатела А. Н. Бачмановаи Троицки участкови больница керттерча лора Т. Ф. Макарован, XIX-ча партсъезда цІерагІча колхоза учетчика А. И. Реутовай кандидатураштa; № 135 йолча Нестеровски хоржамий округе гІолла — «Путь к коммунизму» колхоза арендни бригада водитела М. О. Патиева; № 134 йолча Красноармейски хоржамий округе гІолла — Сунженски АТП водитела К. А. Галаева, «Сунжа» АПО ведущи экономист-ревизора М. М. Килиматова, «Серноводский» совхоза парткома секретара Р. М. Татиева, Сунженски райпо правлене председатела А. Ю. Темуркаева, Орджоникидзевски № 4 йолча школа хьехархочоа С. А. Хамчиева; № 132 йолча Карабулакски хоржамий округе гІолла — Кирова цІерагІча колхоза председатела Б. М. Ведзижева, «Сердало» газета редактора О. Б. Гадаборшева, «Октябрьнефть» НГДУ бурильщика Г. Г. Гладких, Карабулакски химически реагенташ еча завода директора В. В. Сильченко, Карабулакски нерудни гІишлон материалаш еча завода ПТО начальника А. С. Танкиева; № 130 йолча Ассиновски хоржамий округе гІолла — КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара В. В. Поповай кандидатураштa.

Кхыча районашкара хоамаш укх тайпара да. № 107 йолча Назрановски хоржамий округе гІолла Нохч-ГІалгІай халкъа депутаталла оттаваьча кандидата регистраци яьй хоржамий комиссе заседане. Уж ба: тока резервни источникий хьаеш латтача завода директор М. А. Зурабов, Назрановски трикотажни фабрика директор С. С. Муталиев. «Электроинструмент» завода технически отдела начальник Б. Г. Тимурзиев. ХІаьта № 110 йолча Гамурзиевски хоржамий округе гІолла регистраци яьраш пхиъ кандидат ва: «Назрановский» совхоза отделене управляющи М. А. Богатырев, НГІАССР Лакхехьарча Совета Президиума отдела заведующи Б. М. Гамурзиев, Назрановски трикотажни фабрика партбюро секретарь А. А. Гойгов, «Назрановское» АПО председатель А. Я. Газдиев, «Назрановский» совхоза директор Б. Ю. Дударов.

Малгобекски района № 100 йолча Орджоникидзевски хоржамий округе гІолла регистраци яьй НГІАССР Іалам лорадара Пачхаьалкхен Комитета председатела хьалхарча заместитела А. И. Алмазова, «Малгобекнефть» НГДУ керттерча инженера М. А. Балаева, Грозненски газ чакхйоахача завода Вознесенски производства начальника Г. Б. Нагаевске, ГІ. Ахриева цІерагІча совхоза директора Х. Д. Хасиева.

Ножай-Юртовски района № 127 йолча Ножай-Юртовски хоржамий округе гІолла регистраци яьй пхе кандидата. Цар цІераш йоахаргья вай: райисполкома финотдела заведующи Д. А. Албеков, Ножай - Юртовски ДЮСШ директор Ш.-М. А. Альмурзаев, Калинина цІерагІча колхоза керттера экономист А. Ш. Баштыгов, райисполкома заведующи Н. В. Миллаева, КПСС Ножай-Юртовски райкома парткомиссе председатель С. К. Сетиханов.

Коммунистех тешам белар

ЦІаккха а дІаяхаяц тха завода коллективе хоржамий кампани хІинз мо кхохкаенна а наьха теркам тІаба-ха а. Хьалха-м кандидат оттавеча хана хац сона, цох депутат хинначул тІехьагІа а шоаш харжар малав ца ховш дукха харжархой хулар тха болхлошта юкъе. ХІанз хІара вар ха гІерт: хоржар малав, цо хьаллаьца никъ, малагІа вахара хьисап долаш сер ва, болхлочун, коллектива оагІув хьаллоацаргболаш ва е вац?

Сенца дувзаденна да из? Эггара хьалха цу белгалона маІан перестройкаца дувзаденна да. Бакъдар аьлча, нийса дар тахка-лаха хІаранена сенна бокъо, юха ца увзалуш, ца кхераш шийна дагардар дІаала йиш хилар да из дерригa а. Маца хиннай нахага цу тайпара паргІато!

ТІаккха цу бокъонех эггара хьалха пайда а наха дагардар Іаьдалга гІолла чакхдаккха а таро яр малав? Депутат ва. Бе вац моттигерча совете вале а Лакхехьарча Совете вале а. Цудухьа лов наха, шоашта юкъера дукхагІа сий деш бола новкъостий цига хилийта.

Тха коллективе цу деша селла наьха теркам тІабахара бахьан дувзаденна да, оаха завода коммунисташа, идеологически активо беш бола организационно - пропагандистски белхаца а. Хоржамий системах, хІаьта кердача законаша цу юкъе иихьача эргалонех лаьца харжархоща беседаш еш я лаьрххІа цу гІулакха оаха вІашагІъехка партийни группаш. Цу юкъе ба дикагІбола тха пропагандисташ, агитатораш, дукхача хана деиз хоржамаш вІаштІехьдоахача дакъа лоацаш хьабоагІа кхыбола нах. Цу группашта керте латт масала, политически балха опыт хиларца а наха сий дарца а белгалбаьна коммунисташ: слесарь - лекальщик Котиев Ахьмад, ГО начальник Долгиев Исхьакх, директора заместитель Гагиев Бахьаудин, механически цехерча бригада бригадир Могушкова Іашат, профкома председатель Местоев Хьасан, керттера технолог Тимурзиев Башир, кхыбараш.

Цар дика болх барах лакхарча демократически боарамашца чакхъяьлар тха кандидаташ хоржа этап. Иштта чакхъяьлар царна регистраци ю этап а. ХІанз из кампани дІахо хьош да тхо. Коллективера верригаш а депутаталла харжа оттаваьраш 25 кандидат ва. Царех 12 — райсовете. 12 — горсовете, цаІ — НГІАССР Лакхехьарча Совете. Белгалдаккха лов, кандидаташ хоржача хана харжархой дукхагІа йола оаз коммунисташкахьа хиналга. Цу аз бувзача кандидаташта юкъе 13 коммунист ва. Оаха доаккхал ду цу гІулакхах. ХІана аьлча, нах коммунисташта тІехьа болга, царех тешалга хьахьокха масал да из. Царна юкъе ба, масала, коммунисташ сборочни цеха начальник Костоева Марем, РСУ участка мастер Гиреев Мухьмад, СОМ яхача цеха - комплексни бригада бригадир Сагов Поакъап, литейни цеха электромонтажница Цечоева Марем [illegible] бараш. Иштта наьха [illegible] тІехьа бола [illegible] балха а юкъарча гІ[illegible] хьинаре дакъа лоац[illegible] дар гуччахьа алар [illegible] гІа, из бакъ[illegible] кха оарцагІ[illegible] ба царна [illegible] цараш а [illegible] Махьм[illegible] Торшхоев [illegible] раш

Лоацца [illegible] ба оаха [illegible] аьнна тхо[illegible] галбаь вах.

А. МАНКИЕВ,
Назранерча ГІ. [illegible] цІерагІча «Электроинструмент» завода партбюро секретарь.

ПРОФСОЮЗАШ: ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

Культура хьашташ кхоачашдеш

Профсоюзаш — уж производстверча къахьегамхой хьашташ лорадераш хинна па Iеш. царна юридически новкъостал дераш я. Профсоюзаша вIаштIехьбоакхх болхлой а колхозхой а салоIам, клубашка, культура цIеношка культурно - просветительски болх. ишта цар хьакхолл спортивни а физкультурни а боламаш.

Тха корреспондента къамаьл хилар облсовпрофа секретараца М. Пугоеваца.

— Фу даьд республика профсоюзаша къахьегамхой духовни хьашташ кхоачашдара хьакъехьа. фу де дерхI цар тIехь тIайоагIача хана?

— Мохк хIанз чоалханерча хьале бах. Цхьан оагIорахьара общество. политизаци еча. шоллагIча оагIорахьара маьхаш дегIаухаш. вахара боарам лохлуш, социальни хьал чоалхане дерзача халача экономически этапе. Цу хана саг культурно-просветительни балха юкъе оза хала да.

—Обществерча чоалханерча хьале клубий. библиотекай, культура ЦIеной болх малагIча достамах вIаштIехьбаккха безаш санна хет хьова?

— Культурно - просветительски болхлоша нахаца гIулакх леладара даькъе керда наькъаш лаха деза. ДIанхача шерашка уж тайпа мероприятеш чIоагIа атта чакхйоахар. Цхьа моллагIа дола цIей тIакхоачаш предприяте дIа а вахе болхлошта хьалхашка къамаьл дора лектора е докладчика, хIаьта цунца болх баьлга лоархIар Бакъда, цу тайпарча мероприятеша наьха дегашка цхьаккха тайпара лер йинзар. царех хIаравар сихагIа чакхйоалъялар ер лекци, яхаш, залера дIаваха сиха хилар. ХIанз нахаца кхыча тайпара къамаьл дувца деза. Маларра, гучахьа.

Общество хулаш латтача демократизаце процессаша цIенхаштта влияни ю наьха сакхетам дегIакхувлара. ХIаьта. тайп-тайпарча экстремисташа леладеча гIулакхаша социализмах бола тешам боабу. Вай социалистически идеалаши маьхаленаш хIалак яйта йиш яц.

Бакъда. культура дегIа ца кхуаш социалистически демократи а самоуправлени а дегIаккхела йиш яц. Отчетно-хоржамий конференци хиначул тIехьагIа республика профсоюзни комитеташа [illegible] къахьегамхой нахаца бе[illegible] культурно-[illegible] боарам [illegible] балха методаши формаши оргайоахара даькъе. Дукхача къахьегама коллективай дешара заведеней балха [illegible] юкъедоаладаьд культурно-массови мероприятешна перспективно планировани ера. Цудухьа хIанз къахьегамхоша, студенташа [illegible] хьера, бераме сакъерза[illegible] цу достамагIа [illegible]

формаш хьалха хиннай, аьнна. Оаха лерхIачох, интернационални бувзамаш кхы а чIоагIагIа хила деза. Мишта чIоагIдергда уж? Укхаза хIаране шийна могар де деза тайп-тайпарча халкъий викалашта кхыча къамий Iадаташ, культура, гIулакхаш дIадовзийтара, уж лархIийтара хьакъехьа. Цар шоайла кхета а кхеташ гIулакх леладергдола методаш лаха еза. ХIана аьлча, моллагIа дола дов шоайла ца кхеташ хиларах довл. ховш ма хиллара цу тайпара отношенеш хьакхолл культура боарам лоха болча моттиге. Укхаза аз шоайла къоастадергдар дешари нахаца леладеча гIулакхий культурен. Масала, саг лакхехьара дешар дийша диплом а йолаш вар, аьнна, цхьаккха тайпара эхь-эздел, гIулакх доацаш, гIожа хила йиш я. Къамаш къеста а деш, цу тIа гIолла довнаш лахара тIера бараша клубашка, культура цIеношка, шоай коллективашка наха шоайла леладеш дола гIулакхаш бIаргадайча кхетадергда шоай позици саго хьалдоацаргйоацилга, тIаккха уж шоаш леладечун уйла е болалургба.

— 1991 шера деиз республика хозрасчетага йоал. ХIанз самоокупаемостен самофинансированен хьалашка болх беш я дукха предприятеш. ХIаьта из воча оагIорахьара Iаткъаргдий-хьогI социально-культурни сфера дегIаккхувлара?

— Маларра аьлча, хIанз а тIехьа иийслу боахама кулгалхой культурно-просветительски гIулакхага махулла кIезигагIа ахча дIадахийта гIертаii йола моттигаш. Цхьабакъда, цу тайпара хIама ду боагIача боараме балха опыт йоацача, е кхоанен уйла ца еча кулгалхочо. Мишта вут болхло лерттIа салаIийтара, кIирайденошка сакъердаме мероприятеш чакхъяхара ахча дIа ца хешаш? Масала, хьанцал «Орг[illegible] ни объединени, е «Красный молот» завод. Укхаза дика кхетаду сага-къахьегамхочо лерттIа салаIар боккхача маьхе долга. Кулгалхочоа ха деза кагирхошта музыкальни инструменташ эца ахча ца луш IаЙ, е болхлой шоай дезалаш а тIехьа форда тIа салаIа бигара, кхувшбоагIарий клуб хьаяра [illegible]

цеш тIара проблема къоастае хьежача вайна хьалхашка кхоачашде дезаш дукха гIулакхаш датт. ХIара предприяте, къаьстта промышленни боахаме массаза материалий отходаш хул, хIаьта, царех бераша специалиста кулгал а деш вайна халкъ боахаме эшаш йола хIамаш хьае йиш яр. КхувшбоагIарашца болх бе раьза хиннача наха алапи дала средстваш а корайоагIаргьяр. Шовзткъеи итт шу хьалха мехко хIанзчул чIоагIагIа халонаш довча хана предприятешта культура цIеношка, пионерий цIеношка технически кружокаш вIашагIйохкара средстваш корайоагIар. ТIехьагIо самодеятельни конструкторех цIи хеза бола летчикаш, инженераш хулар. Из традици меттаоттае йоагIа.

Цхьаькха цхьа цIенхаштта йола проблема — ахкан замалахьа бераша лерттIа салоIилга, вIаштIехьдаккхар. Вай долча кхоачамболлаш пионерски лагераш яц. яраш а таханарча хано дIадехарашка хьежжа яц. Вай декхарийла да берий доалахьа еррига спортивни сооружениеш, туристически гIирс хургболаш, ишта уж лерттIа кхачанца IалашбергбоIаш йоагIа йоакхо е. Из декхар шоашта хьа тIа эпа деза профсоюза отраслей обкомаша, йоккхача промышленни предприятей. объединеней профкомаша. Укх тIеххьарча кхаь шера пионерски лагерашка салаьIад 151 эзар совгIа долча беро, хIаьта, оаха тхоашта хьалхашка оттадаьча декхарех тхо 145 эзар бера унахцIено тоае езаш дар. Цул совгIа, 12 эзар беро Iан е бIаьстен каникулаш лагерашка салоIаш чакхъяьхар. Цунца цхьана берий салоIам вIаштIехьбаккхара масштабаш къахьегамхой дезалий дIадехарел тIехьаюс. Мадарра аьлча, 75 процент дешархой организовании салоIама сфера юкъе [illegible]

ХьатIадоагIача шера республика хозрасчетага яларца дувзаденна тха таро хургья аьхний салоIалга вIаштIехьдаккхара лаьрхIа дукхагIа средстваш хьакъестае. Оаха Министрий Совета хьалхашка цу гIулакха лаьрхIа средстваш хьакъоасталра дола дош оттадергда. Ховш ма-[illegible]

Шоай планаш кхоачашъяра йоаржаьча яхье хьалха а латташ, тIаийца денхараш дикка тIеххоачашдеш бола болхлой кIезига бац «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни заводе. Царех цаI я Р. Г. Ткаченкос кулгалду электромонтажни оборудовани кийчъю бригада. Дукха ха я бригадир йолаш укх заводе цо болх бу.

Профсоюза заводской комитета член хиларах тарра, цо боккха болх бу общественни балха тIа а.

Дукха ха яц В. Гусев заводе балха вена. Бакъда, цу юкъа лакха говзал йолаш болхло хиннав цох. Ишта ше хиларах цо дика кхоачашду общественни балхаш — комсомола цеховой комитета секретарь ва из.

Ишта укхаза ба къахьегама толамаш доахача шоай дакъа юкъекхувхьараш а уж ба монтажникаш В. Шмелев, А. Луганский, И. Проценко. ХIаьта дIадахача шера планаш тIеххоачашйир хIаране.

СУРТА ТIА: монтажникаш С. Эмкиев, В. Гусев, В. Шмелев, бригадир Р. Ткаченко, монтажникаш А. Луганский, И. Проценко.

И. ПЛИЕВА сурт.

Фу кхачар догдоах вай

Кхоана республика союзашта юкъера профсоюзни конференце юххера а къоастаергъя вай пачхаьалкхене политически экономически структураш эргайоахаш хиларца дувзаденна де дезачагIулакхий программа. Профсоюзаш мишта хилар ловш ба болхлой, ахархой, интеллигенци?

Дош лургда вай газет дешараштa.

Хамидов Ваха, «Гудермесский» совхоза дуга кхедеча бригада бригадир.

Администрацегара хаьдда болхлошка довла деза. Леchкъа сенна дергда, хьалха профком директоро яххар деш маярий. Директоро аьнначоа яла езаш яр премиа. Ишта къоастадора деррига экономически социальни дешаш а.- Сона хетачогIа, хIанз керттердар да профсоюзаша юртарча къахьегамхой лаьтта шоай доалахьа хилара бокъо чIоагIъяр. «Гудермесский» совхоз административно - командни доал деча шерашка лакхера Iочу эггара дукхагIа Iоткъам хулаш хиннарех цхьа боахам ба, Цхьан дийнахьа иттех бехктокхаме [illegible] кха а везаш хулар тхо. Церех хIаранена хетар, маца малагIа культура дIае еза, мел удобренеш топса еза... тхона хьеха ший дезаш санна. Цох юххера зехьа балха ха йоаелга мара хIама хилацар. ХIаьта цу хана мича бар агропромышленни [illegible]

боахам. Иттех шу хьалха тха боахам районе эггара къечарех бар. ХIара шера зе дора. ТIаккха профсоюзни болхлоша майрра гIоттадир кулгалхой хувцара дош. хIана аьлча, боахам тоабара йоакхо еш бацар уж.

ХIана сурт кхыча тайпара да. Колхоз экономически чIоагIъеннай. Укх тIеххьарча шин шера оаха мотта сиха юкъейоалайир къахьегам вIаштIехьбаккхарен цох доагIар нийса дIакхачийтарен керда методаш. Тха колхозе наха болх бу коллективни, арендни, дезала подрядегIа. Уж юкъейоалаьчул тIехьагIа хьайбай продуктивность лакхъелар, боахама финансови [illegible] чогIа, профсоюза болх дукхагIа моттиг чулоацаш хила беза. Колхоза доходех дикагIа пайда эцара уйла е еза цо. ДукхагIа средстваш дIаяхийта еза юрт социальни тоаярга. ТIаккха нах юртара удаш городе бахаь ухаргбац. Квалифициро-[illegible]

га доагIар кхоачаргдолаш болх бе йиш хургхиларах.

Профсоюзни болхлой докхагIа хьинар долаш, тIагIертта шоай гIулакх дIахьоргдолаш хилар а деза сона. Экономика кердача новкъа яккхар геттара хала дIадодаш да бюрократена духьаларча къовсаме, хIана аьлча, Министерствай ведомствай оагIонгахьара диктат хIанз а низ болаш я. Коллектив хьаллаца еза цо экономически ший лоIаме хилара тIехьа лоаттабеча къовсаме. Сага ший вахар Iалашде могаргдац ший предприяте да хинна из дIаотталца. Производственни процесс вIаштIехьъяккха декхарийла да тхо, расходийи приходийи план а увттаеш. Тхога кхоачача средствай дикка доккха дакъа республика бюджетага дода. ХIаьта министерствашта ведомствашта дусар фуд? Цар гIулакх да технически технологи эргаьккха толеча толашагIа мел дар Iоаде а на шоашта карайолча предприятешка юкъедахийта а.

Э. Бугаева, «Автоспецоборудование» опытно - экспериментальни завода инженер-конструктор.

Профсоюз хьадда духьал хила еза дефицит дIа-са екъачен йохкачен цхьа-[illegible]

Шун заявленегIа...

Союзашта юкъера отчетно-хоржамий конференци хилале массехк бутт хьалха деиз облсовпрофе ухаш дола каьхаташ тайп-тайпара а шоашта теркам тIаозаш а да. Из профсоюзаш, шоай йоаца функцеш тIаэца ца а гIертаIш, шоай керттера декхар кхоачашдарца — къахьегамхой хьашташ лорадара достамагIа болх бе йолаяларца — дувзаденна да. Тайп-тайпарча профессех болча наха болхлой, колхозхой, интеллигенце социальни хьал тоадарца ювзаенна предложенеш тел. Цхьабакъда, кхы а дукхагIа я харцахьа балхара дIабахарах, квартираш, санаторно-курортни дарба дера путевкаш дIа-са екъача наьха хьашташ теркал ца дарах йола заявленеш. ХIаьта, уж деррига хоамаш теркаме а эц нийсхо меттаоттаяра де дезараш тIа а эц, облсовпрофо. Бакъда, цхьайолча хана шийга бала бахь яхаш каьхат яздеча автора ший письмо тIа йоалаеш йода факташ техкача, харц хул. Цу тайпарча моттигашка а из яздаьчун хьакъехьа де дезараш тIа эц.

Облсовпрофе каьхат яздир Гудермесски районерча Ишхой-Юрта вахача М. А. Шовхаловс. Цо дехар ше хьалха хиннача «Правда» яхача совхоза управляюще балха меттаоттавелга. Шовхалова заявлене тIа яздаьчох из ший дехкараш [illegible] цIена кхоачаш а леш къахьегаш бар. хIаьта, из дIаваккхар къахьегама законодательство толхалар санна хIама дар.

Облсовпрофа правови отдела гIулакх техкачул тIехьагIа, ер вывод йир. 1986 шера 22 январе «Чечингвино» объединене гIолла № 33 [illegible]

дIадоззийтадар. хIаьта из цунна раьза воацаш хIама а хиланзар. Цудухьа. из кхыча балха тIа вахийтар тарпахьа лархIара йола кIийле яц.

ХIаьта, ераш мутIарап да Нохч-ГIалгIай запасной оатхалий республикански центера 33 болхлочо, цу лаькъе Мизаева. Иваненкос, Берсанова кIала кулгаш яздаьча коллективни письмо тIара:

«1989 шера 6 октябре тхо «Автоавтехобслуживание» предприяте актови зале [illegible]

чески идеалаш маьхалена-
чин хIалак яйта йиш яц.

Бакъда, культура дегIа па кхуьлаш социалистически демократи а самоуправлени а дегIаккхувла йиш яц. Отчетно-хоржамий конференци хинначул тIехьагIа республика профсоюзни комитеташа дукха къахьийгад нахаца бече культурно-кхетам балара балха методаши формаши ... дахьье. Дукхачу къахьегама коллективий дешара заведенеш балха практике юкъедоаладаьд культурно-массови мероприятешта перспективно планировани елга. Цудухьа хIанз къахьегамхоша, студенташа чIоагIа хоза, безаме сакъердаш салоI. Цу лостамагIа дукха хIама ду «Автоспецоборудование», «Электроинструмент» яхача заводашка, Грозненски педагогически училище, «Комсомольский», «Озерный» яхача совхозашка иштта кхычахьа.

Цу даькъе болх беш тхо Нохч-ГIалгIайчен территоре тIа ; мел дахача къамий духовни эшараш теркалде хьежар. КПСС Грозненски горкома социологически тохкамаш дара йолча центраца цхьана оаха къамашта юкъерча гIулакхий проблемашта тохкамаш дир. Цига даьча тохкамий даннеш оаха культурни учреждденеша беча практически балха юкъехкувл, царех пайда ийбу. Иштта, дукхача къамех болча наха къахьегача коллективашка беча кхетам балара балха хьинар айдара, цар вахар духовно дизза а тайп-тайпара а хилийтара культпросвет болхлошта новкъостал деш йола рекомендацеш вIашагIъехкай, лаьрхIа плакаташ арахийцад. Къулбаседа Кавказа республикашца, Херсонски, Воронежски областашкарча къахьегамхошца цхьана отта а ярь кхоачаргъеш я тайп-тайпара мероприятеш. Цунца чIоагIлуш латт тайп-тайпара къамех болча наха юкъера культурни а доттагIлен а бувзамаш. Укхаза ала деза, цу тайпара балха

...Цхьабакъда, цу тайпара хIама ду боагIача боараме балха опыт йоацача, е кхоанен уйла ца еча кулгалхочо. Мишта вут болхло лерттIа салаIийтара, кIиранденошка сакъердаме мероприятеш чакхъяхара ахча дIа ца хецаш? Масала, хьаэцал «Оргтехника» яха производственни объединени, «...молот» завод. Укхаза дика кхетаду сага-къахьегамхочо лерттIа салаIар боккхача маьхе долга. Кулгалхочова ха деза кагирхошта музыкальни инструменташ эца ахча ца луш Iай, е болхлой шоай дезалаш а тIехьа форда тIа салаIа бигара, кхувшбоагIарий клуб хьаяра средстваш дIа ца хецаш юкъаозе, цунах тIехьагIа малагIа зе даргда.

— Вай долча хIанз хьакхоллаш латт культурни формированеш. МалагIа гIулакх леладу царца профсоюзаша?

— Тхо цу тайпарча формированешца цхьана къахьега гIерташ да. Дика а хеташ хьаллаца деза лах шоай мотт, культура кIоаргагIа йовза. Iомае безам болаш хилар. Цу тайпарча формированех дукхагIъяраш политически лостам болаш я. ХIанз оаха а хIара клубе, культура цIагIа хьаеш латт цу тайпара культурни централ, цига хIараве сакъерда, салаIа таро хургья. Масала шоаттен кIирани деношка болхло ший дезалца В. И. Ленина цIерагIча культура ЦIагIа дика салаIа йиш йолаш ва.

Оаха хIанз а хайра хIама лаьдац кхувшбоагIаращца беча кхетам балара балха хьинар айдара. 1987 шерапа нийсдича технически, художественни, физкультурни лостам бола кружокаш дукхагIа хьахиннай. Из дика толам ба. ХIаьта а цу лостамагIа оаха балха мах кхыча критерешца бе беза. Клубашин кружокаши кхувшбоагIарех цхьаь цаI хьаде хIама доацаш вусаргвоацаш эш. Нагахьа санна, цу пози-

...каникулаш лагерашка салоIаш чакхъяьхар. Цунна цхьаIаш берий салоIам вIаштIехьбаккхара масштабаш къахьегамхой дезалий дIадехарел тIехьаюс. Мадарра, аьлча, 75 процент дешархой организовании салоIама сфера юкъе ца озаш бус.

ХьатIадоагIача шера республика хозрасчетага яларца дувзаденна тха таро хургья аьхкий салоIалга вIаштIехьдаккхара лаьрхIа дукхагIа средстваш хьакъестае. Оаха Министрий Совета хьалхашка цу гIулакха лаьрхIа средстваш хьакъоастаяра дола дош оттадергда. Ховш махиллара, дика вIаштIехьбаьккхача салоIамо пайда тергба. Нагахьа санна, лагерех аьхкий санна массаза пайда ийбеш хилча, цар сиха шоаех дIадахар меттаоттадергвар.

— ХIанз Iа физкультурен спорти дегIаккхувларах массехк дош аьлча бакъахьа хетар сона.

— Тха керттерча декхарех да цу болама махулла дукхагIа нах юкъеозар. Тхо хIанзле предприятешта хьалхашка цу гIулакха лаьрхIа средстваш къестаярах дола дош оттаде лерхIаш да. Профсоюзий а предприятей а средствашта копераци а еш городе спортивни майдаш хьае йиш яр.

— Ховш махиллара, цхьадолча даькъе культпросветучреждденешни спортивни организацеши хозрасчетага йоал. Цо зе дергдац-те къахьегамхой хьашташта?

— Дергдац. - Оаха, бакъдар аьлча, маьхах гIулакхаш дергда, хIаьта из болхлой бераш мах а телаш мара кружокашка, культура ЦIеношка ухаргбац яхилга дац. Вешта аьлча, оаха тхоашта могар дергда нахагара мах ца боаккхаш деш ду гIулакхаш дукхагIа хилийтара.

Къамаьл дIаяздаьр—
Л. СИНЯКИНА.

...доалахьа хилара бокъо чIоагIъяр. «Гудермесский» совхоз административно - командни доал деча шерашка лакхера Iочу эггара дукхагIа Iоткъам хулаш хиннарех цхьа боахам ба. Цхьан дийнахьа иттех бехктокхаме болхло тIаэца а накъавакха а везаш хулар тхо. Царех хIаранена хетар, маца малагIа культура дIае еза, мел удобренеш товса еза... тхона хьеха ший дезаш санна. Цох юххера зехьа балха ха йоаелга мара хIама хилацар. ХIаьта цу хана мича бар агропромышленни болхлой профсоюза обкома болхлой? Окопа чу хайна салте санна, дIалечкъабар. Цхьаккха а оттацар царех болхлой га дакхха. Иштта йола позици йита еза, кхы цIаккха а хургйоацаш.

Бакъдар аьлча, агропромышленни комплекса болхлой профсоюза Гудермесски райкома хьадда хийцай укх тIеххьарча шин шера ший балха стиль. ДукхагIа теркам тIабохийт кхашкен фермашкен болх берий хьашташта. Совхозаш хозрасчетага йовлача хама болхлой хьашташ хьаллоац райкомо. Профсоюзни болхлой торговле порядок оттае болабеннаб, дефицитни ювараш дIа-са нийсдеча хана деш дола озабезамаш гучадоах, тикашка дена товараш къахьегамхошка мара спекулянташка кхоачаргдоацаш тIахьожам лоаттабу.

Кусаев Юнади, Ножай-Юрта района Ленина цIерагIча колхоза скотник.

Сога оалалургдац тха боахаме кулгалхоштен колхозхоштен юкъе барт ца кхеташ хIама да. Нийса никъ ба профкомо лаьцар. Цо хьал а лоац, лора а ду хьайбаш леладерийи тхьамка кхедерийи хьашташ. Ший тайпара гIулакх долаш ба тха

...рен цох доагIар нийса дIакхачийтарен керда методаш. Тха колхозе наха болх бу коллективни, арендни, дезала подрядегIа. Уж юкъейоалаьчул тIехьагIа хьайбай продуктивность лакхъелар, боахама финансови хьал тоаделар. Сона хетачогIа, профсоюза болх дукхагIа моттиг чулоацаш хила беза. Колхоза доходех дикагIа пайда эцара уйла е еза цо. ДукхагIа средстваш дIаяхийта еза юрт социальни тоаярга. ТIаккха нах юртара удаш городе баха ухаргбац. Квалифицировании кадраш юрта юсаргья.

Е. Дзейтова, Назрановски трикотажни фабрика производственно - планови отдела начальник.

Административни диктат йолча хана предприятей коллективаштен цар кулгалхоштен юкъе дика хьахулаш дацар - гIулакхаш. Лаккхера Iочу распоряженеш телар. Дика дале а во дале а цигара дена приказ кхоачашде дезаш хулар. Из бахьан долаш трикотажни фабрика кулгалхой ший коллектива хьашташ кхоачашде бокъо йоацаш бусар. Фабрика хIанз комплектаци йохаяь я. Болх ца беш сеца латт пазата барзкъаш ду, басар ду цехаш. Массехк шу хьалха цу чура оборудовани дIайихьар. ХIанз кхычахьара оахоша нийсдаьча кIадех барзкъаш де мара йиш йоацаш да тхо.

Уж машинаш кхыча предприятешка дIакхухьача хана цу шерашка профсоюзни активистех цхьанне а дош аланзар коллективера уж дIа ца яхьийта. Ала дезаш-м дар. Политически апати цIаккха а кхы хургйоацаш дIаялар ловра сона. Наьха теша безам ба хIара дезала вахара хьал тоаде, хьийгача къига хьежжа хIаране-

...увттаеш. Тхога кхоачача средствай дикка доккха дакъа республика бюджетага дода. ХIаьта министерстваштен ведомстваштен дусар фуд? Цар гIулакх да техникен технологии эргаьккха тоаеча толашагIа мел дар Iоаде а из шоашта карайолча предприятей юкъарахийта а.

Э. Бугаева, «Автоспецоборудование» опытно - экспериментальни завода инженер-конструктор.

Профсоюз хьадда духьал хила еза дефицит дIа-са екъачен йохкачен цхьаболча нихагахьа оза-безам беш хилара. Дуккха а дукхагIа бола нах боккха мах а телаш продукташ ийе езаш болча метте, тикай заведующеш, потребительски коопераце торгови предприятейи организацейи болхлой шоашта мел эша продукташ а йолаш бах. Цу зуламе гIулакхашта духьала къовсам лоаттабара болча тIахьожамах хIанз хьабоалаш пайда бац. Тикашка гIолла рейдаш яьчул тIехьагIа цхьанне хьаллацар бахьан долаш тикай заведующеш доагIаш дола таIазар ца деш бус. Из сона хов торгови болхлошца гIулакх доагIаш се йоландаь. Масала, Ленински торгови объединене тикашка оаха рейдаш яьчул тIехьагIа, тхо массе а оагIорахьара бехке дир. Продавецаши торгови болхлойи эгIазъухар, тхона таIазар де йоахар. Из дар тикашка хьуладаь дефицитни товараш тхона корадаьчул тIехьагIа. Сона хетачогIа, иштта эттача хьале тикай заведующешкара доагIар дукхагIа хьадеха деза, администраце цунна выговор ярга, профсоюзни собрани а гулъяь, из профсоюза юкъера дIаваккхалца, торгови предприятена доал дечара ваккхалца ца а хьежаш. Иштта гIулакхаш ду Центральни Россе, Украина, СибарегIен дукхача областий профсоюзаша.

Облсовпрофе кьахат яздир Гудермесски районерча Ингой-Юрта вахача М. А. Шовхаловс. Цо дехар ше хьалха хиннача «Правда» яхача совхоза управляюще балха меттаоттавелга. Шовхалова заявлеце тIа яздаьчох из ший декхараш цIена кхоачаш а деш къахьегаш вар, хIаьта из дIаваккхар къахьегама законодательство толхадар санна хIама дар.

Облсовпрофа правови отдела гIулакх техкачул тIехьагIа, ер вывод йир. 1986 шера 22 январе «Чечингвино» объединене гIолла № 33 йолча приказагIа М. А. Шовхалов РСФСР КЗОТа № 33 йолча статьяй 3-ча пунктагIа «Правда» яхача комсашлелаеча совхоза № 2 йолча отделене управляюще балхара дIаваьккхар. Из балхара дIаваккхара бахьан оттадир ер: цун бехкагIа 45 тонн свеклаш телхай, иштта, цо оприходовани ца еш йитай 36.1 тонн силос.

Техкача, уж къамаьлаш бакъхиланзар. Из хьахьокх, цхьадолча даькъе, халкъа депутатий Гудермесски горсовета исполкома 1989 шера 10 августе яздаьча № 551 йолча письмос, М. Шовхалов дIаваккхара приказ дийцад НГIАССР Госагропроме, РСФСР Госагропроме.

НГIАССР, РСФСР Госагропромаша 1986 шера 17 ноябре а 3 декабре а дайтача письмоша Гудермесски РАПО-на, «Правда» совхоза кулгалхошта хьалхадоахар, М. А. Шовхалов, отделене управляюще балха меттаоттавелга. Цхьабакъда, хIанз а тIехьа из дош къоастадаьдац. Из гIулакх иштта нийсдаларца дувзаденна облсовпрофас Чечингагропрома объединенега яздаьча письмо тIа белгалдоаккхар, сихха из дош къоаста а даь М. Шовхалов балха меттаоттавелга. Цо даьккхача алапех тийша боккха дезал а ба цун. Ховш махиллара, деррига а керттерча даькъе бакъдар меттаоттадарах латт. Доацача бахьанах балхара дIа а ваьккха кхаь шера цхьапахьа балха а воацаш бала ловш лела йиш йолаш вац из.

Облсовпрофа керттера правови инспектор В. Коробов волча вепа хилар Пригородное яхача юрта Строительная ул. 23 вахаш вола М. Ж. Хубаев. Цо дувцар шийнен администрацен юкъе баьннача къовсамах. М. Хубаев раьза воацаше, кIезигагIа алапи доагIача балха хьожавир.

Правови инспекце из техкача, ер выводаш йир. 1988 шера 21 апреле хиннача аттестационни комиссе М. Хубаев ремонтчо - механически мастерской начальника балха мегаргвоацаш лаьрхIар, тIаккха, 1988 шера 23 июне № 37 йолча приказаца Грозненски гидрогеолого-мелиоративни парте начальника из инженера балха вахийтар. Из приказ Хубаевга

...дIадоэзийтадар. ХIаьта из пуна раьза воацаш хIама ... хилзар. Цудухьа из ... ча балха тIа ... тахьа ... йола ... ян.

ХIаьта, ераш жугIараш за Нохч-ГIалгIай запасной саттахалий республиканскии центера 33 болхлоша, ... Мизаева, Ивашкина, ... нова кIала кулгаш яздаьча коллективни письмо тIера

«1989 шера 6 октябре тхо «Автовазтехобслуживание» предприяте актови зале коллектива юкъарча собрани дийхар. Цига собрани дIайолалушше ден повестка тоаха а яь, хьалхе а кийчаь кулгалхой харжара дола хоржамаш чакхдаха хьежар. Собрани дIахьош болча ВАЗа болхлоша тха оагIорахьара саг къамаьл де велча, цун бера микрофон а хьа йоахаш цIоагIарч, шокарч а етташ, чIоагIа ийрча гIулакхаш леладора. Иштта зале яр милице наряд. ВАЗ-е болх беш боаца нах. Цигача цар леладаьчоа раьза боацаш запчастий республикански центра болхлой залера ара а баьнна дIабахар, хIаьта дIахо цу собране дакъа а лаьцанзар.

Нохч - ГIалгIай облсовпроф хьежар «АвтоВАЗтехобслуживание» фирма кулгалхой харжара даьча хоржамий хьакъехьа яздаьча коллективни заявленега.

Хьежача гучадаьлар 1989 шера 26 сентябре № 446 йолча приказагIа легковой машенаш арахецаш йолча Волжски объединенес «АвтоВАЗтехобслуживание» яхача Нохч - ГIалгIай центра а запасной оатхалий Нохч-ГIалгIай центра а базе «АвтоВАЗтехобслуживание» яха Нохч - ГIалгIай республикански промышленно - торгови база хьаяьлга. Цу приказаца хьалхадоахар 1989 шера 20 октябре кхачалехьа шоайла вIашагIтехача коллективай болхлоех директор хоржилга.

Промышленно - торгова фирма хьаярен кулгалхо харжара порядок белгалъяккхарен дешаш 6 октябре хиннача къахьегама коллектива собране ден повестка юкъедихьадар. Цхьабакъда, ден повестка ювцача хана цхьаболча болхлоша предложени еннай кулгалхо хоржалга кхы тIехьа ма дакха, аьнна. Собране дукхагIболча доакъошхоша из предложени хьаллаьцай. Альтернативни кIийлен тIа дукхагIчар тIехьа кхаж тассарах фирма директоралла Х. Халадов хержав. ХIаьта из собране решене кIийлен тIа объединене приказаца чIоагIъяьв. ХIанз фу хувцаргда цига? ХIаьта хIама хувца а ешийте? Цу хаттарашта дола жоп юха керда хьаьча коллектива дукхагIчар мара д... а ... яц, хIаьта дукхагIчар, ховш ма хиллара, директоралла Х. Халадов хержав.

Дикача нахах

Наьха йоакхо ярга хьежжа

Гулбеннараша чIоагIа дакъа лоацаш чакхъяьлар «Дружба» яхача Грозненски картонажни фабрике хинна профсоюзни отчетно-хоржамий собрани. Профкома председатела гIулакхашта раьза боацаш дийцар. Профсоюзни лидер дувца цхьа хIама эттача юкъевагIацар, болхлой хьашташта тIехьавацар, хIаьта къоастае еза проблемаш геттара дукха яр производстве.

«Дружба» фабрикас арахец экологически геттара цIена продукци: сурташ юкъедохкара эша альбомаш, торташ чуйохка каьхата кIопилгаш, учрежденешка каьхаташ юкъедоахкаду папкаш, иштта кхыдараш.

Бакъда, из продукци арахецача къахьегаш болча наьха унахцIено лораяра хьалаш дика дац. Масала, переплетчикаш болх беш йолча цехе хадданза ацетона во хьаж латт, противогаз батах йоллае а езаш, хIаьта переплетчикий професси сага унахцIенонна кхераме йоацаш лерхI.

Болхлоша Печерица Сергейси Бондаренко Сергейси дувц, шин-кхаь шера болх бича цехера аравала везаш е кораш, дерригаш хьа а дийла, фо кхетийта дезаш хул, яхаш. Из па дича са доахалац. Цар хIама хьадеш йола керттера бийдал нитротIоараска да. Из организмана чIоагIа Iаткъаш да.

Цудухьа смена чакхъяллалца цехе болх булац болхлошка, къаьстта пехкашта лазар дарашка. Корта чIоагIа лазабоал, дог керч, цамогаш хул. ТIаккха больнични листага доал гIулакх, цамогаш волаш кIира а кхы дукхагIа а ха йоаккхаш.

Обухова Валентина Викторовнас ший доккха доацача алапе тIерча ахчах столовера шура ийю, дийнахьа из массехказа мол. Цо цунца хьаллоаттаю ший унахцIено, болх а булу.

Цехашка вентиляци я, бакъда цунга болх байта йиш йолаш дац, хIана аьлча цо лергаш къорадерзадеш тата ду, шийла мух боаккх, цу тIа гIолла наха лазар хул.

Цехашка лаьрххIа йола шура яц болхлошта цар специальность сага унахцIенонна зене ца лоархIандаь. ХIаьта боккъалдар аьлча цар беш бола болх зене ба.

Болхлоша профкомага массехказа дийхад шоай къахьегама хьалаш тоадара цхьа гIулакх де, яхаш. Бакъда, цу дехарах ер мадий аьина даь хIама дац. Цудухьа профкома отчетни хана баьча балха чIоагIа критика йир.

Цудухьа отчетно - хоржамий профсоюзни собране цу профкома хиннача членех цхьаккха а юхахаржанзар, царех бола тешам байнаб.

Болхлоша берригаш раьза а болаш шоай профсоюзни организацена кулгалде тешам белар Хасиева Хьасана Лайлайна. Из нах теркалбеш, нахаца товш саг я.

Ше профкома председателалла хержача хьалхарча деношке а, Хасиева коллектив заказий истолага гIолла кхачан продукташца Iалашъе йолаелар. ХIаьта иштта льготаш я города еррига промышленни предприятешка а. Бакъда, уж льготаш яцар «Дружба» фабрикага хьалха хина профком хIама теркал ца деш хилар бахьан долаш.

— ХIанз хьалхарча аргIа на йоакхо е эза къахьегама хьал тоадара, вентиляци тата дергдоацаши мух боаккхаргбоацаши тоае еза. Фабрике болх беш бола нах унахцIено чIоагIа йоацаш а инвалидаш а ба. Цунга хьежжа къаьстта дикагIа я цар унахцIено теркал еш а хила деза цар къахьегама хьал.

Фабрика администраце ший чотагIа болхлошта шура лоаттаергйолаш гIулакх даьд. ХIаьта, лакхехьа белгалдаьккха махиллара, фабрика болхлой из шура йоагIача категоре тIа баьхабац.

Болхлошта балха тIа шура, кхыбола лаьрххIа бола кхача балара инструкцеш ах бIаь шу хьалха оттаяь я. Цу хана хIамаш хьаеш хинна бийдал цIена Iалама материалаш яр. ХIанз фабрике хIамаш ю нитротIоарасках. Из бийдал арахецача цехашка болх беча наха сага унахцIено толхаергйолаш къахьегача болхлошта доагIар луш дац. Цудухьа йолаш йолча таронах болхлой льготашца Iалашбе лаьрхIад, профком гIерт уж шоай ха яьккха яьнна инструкцеш дIаяха.

Эггара хьалха коллективана, болхлошта шоашта дика доэз къахьегама хьал. Цу тIа гIолла царна хов шоашта иштта бола кхача боагIий а. Хозрасчета хьалашка хIара цехе из тайпа кхача хилийта боагIа.

Цу тIа гIолла дIайолаен ней Хасиева Лайла а. ХIаьта профкома председатель хиларах тарра, из коллективе лоархIаш хургья наьха йоакхо ярга хьежжа.

Л. ВИКТОРОВА.

Депутаталла кандидатех

Наьха тешам беннаб

Лоамашка лаьтта текхарах хиннача хатаро доккхий зенаш дир республике балхача наха. Бакъдар ала деза, цу хана дуккха найсбелар тIа тхов боацаш бисарашта новкъостал де деза яхаш хоза къамаьлаш а дувцаш, шоаш цу гIулакха юстара латта ловш бола хьакимаш. Ираза, берригаш бацар иштта.

Наьха бала кIоаргга кхетабеш, кIалхесачоа оардагIвала ше кийча волга хьахьеккхар цу халача деношка Гудермесски района «Гостехнадзора» инструктора Ясаев Iумара. Дерригa а дIадоладелар горисполкоме из тIавехарца.

— Надтеречни района Шена яхача юртара Iобаьхкача наха керда фусамаш хьалъе, вахара хьалаш вIаштIехьдаха новкъостал дара уполномоченни хьожаву хьо, — аьлар цунга горисполкоме.— Хьайна ма хой хьона, гIулакх мишта эттаз. Зехьа ха йоае йиш яц.

Лоамарой саготонаш, халонаш йовзаш вар Iумар зIамига волча хана дениз. Цун шей дай цигара Iабаьхка дукха ха яцар, хIаьта цхьабола гаргара нах хIанз а лоамашка бахар. Цудухьа, дог раьза долаш тIаийцар цо шийна тIадилла бехктокхаме гIулакх.

Дукха дар де дезаш: наха цIенош хьалде лаьтташ къоастадар, ссудаш далар, керда юллача юрта наькъаш дахкар, соцкультбыта объекташ хьалъяр, гIишлон материалашца нах Iалашбар. Шеддар а низаъала дар, беррига низ тIабахийтача мара чакхдаккха йиш йоацаш.

Iумарес бIукъожабацар шийна тIадилла декхар кхоачашдара. Из го йиш яр горкоме, горисполкоме, республика столица тайп-тайпарча инстанцешка. Шийх тийша болча наьха моттиг тоае гIертар из. Керда хьалъе йолаьлча юрта хIара дийнахьа водар Ясаев, хатар хинначарна новкъостал дора, цар дегаш ураоттадеш уж цхьаь ца буташ.

Халкъа депутатий кандидаташ увттабеча хана шенахошта дагавехар халача дийнахьа шоай оагIув хьаллаьца саг. ЦаI санна берригаш раьза а болаш, могайир цар Ясаева кандидатура.

— Со Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла харжа оттавар цIаьхха, сона вIалла дага а доацаш, хинна хIама дар, — йоах Iумарас. — ХIанз харжархой сайх бенна тешам бакъ ца бича валац со.

Сих ца луш дувц цо ший вахара наькъах. Юххьанца болх бир колхозе. Цигара юртбоахама институте деша эттар. Дийша ваьлча Шалински МРО, «Искра» совхозе, «Кавказ» яхача коа тIара оалхазараш леладеча фабрике къахьийгар. ХIанз, лакхе маалларa, Гудермесски района «Гостехнадзоре» болх беш ва.

— Тахан сай керттера декхар лоархI аз Шене газ чуйилла йолаелга, —аьлар Ясаева. — Мело е йиш йолаш гIулакх дац из. Иштта къоастаде дезаш да юрта рейсови автобус ахара, дика наькъаш дахкара дош. Депутат хилча дуккха атагIа хургда сона из де.

Кандидата программа Iойийшача дика гуш да мел дагайоахк цунна республике этта проблемаш. Теркам тIабохийт цо, «Фусам-2000» яха программа кхоачашъяра, Iалам лорадара, социальни нийсхо хилийтара тIадерзадаьча дешашта. Цу хьакъехьа хаьдда уйлаш йолаш ва Iумар. ХIанз харжархошца хургдолча вIашагIкхетарашта кийчо еш ва из.

М. МУРАТОВ.

СУРТА ТIА: I. Ясаев.

Демократенеи гласностаи никъ хьабеллар бахьан долаш

СССР халкъа депутатаца Х. Фаргиевца хинна вIашагIкхетар

Укх деношка СССР халкъа депутатаца Фаргиев Ахьмеди Хьамзатаца вIашагIкхетар хилар «Сердало» газета коллектива. ВIашагIкхетаре бар иштта депутатски гIулакхаш кхоачашдара Х. Фаргиевна новкъостал деча хьинаре дакъа лоацаш бола активисташ: И. Мерешков, М. Мальсагов, Х. Дугиев, М. Тебоев, Р. Кантышев, Ю. Цалоев.

ВIашагIкхетар дIадоладеш Х. Фаргиева гулбеннарашта дийцар дIадахача шера декабре хиннача СССР халкъа депутатий шоллагIча Съезда балха итогех. Къаьстта теркам тIабахийтар цхьадола дешаш дувцача хана чIоаггIа дискусси ирлуш а дуккха дийцачул тIехьагIа цхьа хоадам болаш соцам тIаэца вIаштIехьдоалаш а моттигаш Съезде нийсъенна хилара. Иштта хилар экономика тоаяра де дезарех, экономически реформа этапех, кхойтталагIча пятилетка план кийчъяра принципиальни наькъех йола СССР Министрий Совета Председатела Н. И. Рыжкова доклад ювцача хана, СССР Конституцена (Керттерча Закона) хоржамий система дешай хьакъехьа хувцамаши тIатохараши юкъедахьарах, СССР халкъа депутатий Съезда а СССР Лакхехьарча Совета а Регламентах дола, иштта кхыдола дешаш дувцача хана.

— Вайна ховш ма хиллара, — аьлар Х. Фаргиева, — Съезда болх телевиденe гIолла дIахьокхаш, радио гIолла дIабувцаш, кепайоазон тIа шерра язбеш хилар. ХIара советски саг цу Съезде ше волаш санна цун болх мишта дIабода хьажа йиш йолаш вар.

Цхьа хIама дар шоллагIча Съезде белггала долаш. Нагахьа санна, халкъа депутатий цхьоалагIча Съезде наьха энтузиазм чIоаггIа айенна хиннаяле, укхаза дукхагIа Лакхехьарча Советах ког гIортилга а еш къамаьлаш дора, выводаш йора депутаташа. Цудухьа соцамаш кIоаргга деша анализ яьчул тIехьагIа мара тIаэцацар.

СССР халкъа депутатий шоллагIча Съезда балха юкъара итогаш йийцача журналисташа дехарагIа Х. Фаргиева кIоаргга доашхаш дийцар ГIалгIай автономи меттаотталара хьакъехьа ше къаьстта а СССР халкъа депутатаца М. Дарсиговца цхьана а харжархоша тийнна наказаш кхоачашдара беча балхах, цу хьакъехьа халкъа депутаташа СССР Лакхехьарча Совета Председателга М. С. Горбачевга яьча депутатски запросех хьахиннар фуд а, из дош тахан малагIча хьале да а.

— Харжархоша тхона хьалхашка оттадаьча декхарех, деннача наказех керттердар лоархIаш, кхоачашде тхо гIерташ дола декхар да 1934 шера Сталинеи цунна тIехьа лаьттача гIозарои цхьаккха бокъо йоацаш а советски законаш гIожа телхадеш а дIаьккха гIалгIай автономи юхаметтаоттаяр, РСФСР чу а йоагIаш, цу хана хиннача доазонашка ГIалгIай АССР вIашагIйоллар, — аьлар СССР халкъа депутата.

Цу деша хьакъехьа оаха еина депутатски цхьа запрос, укх деношка «Сердало» газета оагIош тIа кепатеха араяьккхай.

ГIалгIай автономи меттаоттаяра хьакъехьара дош дувцаш М. С. Горбачевца къамаьл хиннад СССР Лакхехьарча Совета члена М. Дарсиговеи йоазонхочун И. Кодзоевеи, тайп-тайпара гIалгIай делегацеш тIаийцай КПСС ЦК Политбюро члена, СССР КГБ председатела В. А. Крючкова, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатела В. И. Воротникова, РСФСР Министрий Совета председатела А. В. Власова, кхычар.

Цу дерригача вIашагIкхетарий итогаш бе-бе яле а дуккха дукхагIйолча моттигашка гIулакххах дог лазилга, дош могадаь хьаллаца кийча болга хьагойташ чакхдийннад къамаьлаш.

ГIалгIай шоллагIча съездо чIоагIъяьча оргкомитета балхах а укх деношка Назране хинна «Чрезвычайни съезд» гулъярах а дувцар дехаш даьча хаттара жоп луш Х. Фаргиева аьлар:

— Ховш ма хиллара, соахка сентябрь бетта гIалгIай халкъа шоллагIча съезде чIоагIъяь йола оргкомитет сихха вIашагIъелла а сов дукха нах чубоагIаш а яр. Из бахьан долаш цунна юкъебоалабаь нах гIулакха мел чIоагIа накъабаргболаш ба ца хьожаш, ца тохкаш боалабаь а бар. Из деррига гучадаьлар тIехьагIа, тIатеIIа болх бе беза ха хьатIаэттача. Иштта болх бергболаш а бе ховргдолаш а наггахьа саг мара хиланзар организационни комитета юкъебахача нахах.

Оргкомитето баьча балха хьакъехьа халкъа хьалхашка отчет е еза, аьнна дош эттар. Из дIахайтар оргкомитета членашка. Районашкара нах Назране гулбелар. Гулбеннача бархI бIаь саг совгIа болча нахах 675 саг гIалгIай халкъа шоллагIча съезда делегаташ хиннараш бар. Оргкомитето дIаяхача хана баь болх гулбеннача нахага дIабувца безаш бараш цига хьабахканзар. Иштта эттача хьале гулбеннараша лаьрхIар халкъа викалий собранех ГIалгIай халкъа чрезвычайни съезд е. Цул тIехьагIа съезде къоастаде оттадир эсала болх баь оргкомитет балхах мукъаллийтара а цунна метта керда, дуккха кIезигагIа нах чубоагIа организационни комитет вIашагIйоллара а дош. Из предложени раьза хинна хьаллаьцар съездо. Иштта хилар гIалгIай чрезвычайни Съезд гулъяр а цо керда решенеш тIаэцар а.

Редакце баьхкача хьаьшаша а газета журналисташа а чIоаггIа теркам тIабахийта дань къамаьлаш а керттерча даькъе гIалгIай автономе хьакъехьарча деша тIадолхаш дар. Цар белгалдаьккхар, цунца дувзаденна деш мел дар цIена, гIулакхах дог лазаш, цунна пайда баргболаш, даьсса хабараш юкъера дIа а даьха, хьадеш дар хоадам болаш а хила доаггIача тайпара а хургдолаш де дезилга, хIаьта гIулакха кхестача хьаьра гIо дергдолаш де дезилга, хIаьта цунца цхьана цу хьакъехьа беш бола болх сих ца а луш, эмоцешта кара ца а долхаш, советски законий наькъагIа, шоай дараш санна кхыча къамий хьашташ а теркалдеш бе безилга.

ЖУРНАЛИСТИЙ СОЮЗА ПРАВЛЕНЕ ПЛЕНУМ

Укх деношка хилар республика журналистий Союза правлене пленум. Цига йийцар НГIАССР журналистий Союза VIII съезде тийнна предложенеши замечанеши. Цу хьакъехьа къамаьл дир НГIАССР журналистий Союза правлене председатела, республика телевиденеи радиовещанен госкомитета председатела Ю. В. Маренчекова. Пленуме хиннараштa дIайовзийтар цо журналистий Союзо а цун кулгалдеча органо а бергболча балха план.

Пленуме дийцар организационни дош. НГIАССР журналистий Союза правлене председатела заместителалла хержар М. Хамхоев — «Сердало» газета редактора заместитель.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

СЕГЕД. Къулбехьеи Венгри. Лаьттан тIоанашкара цIаьхха йоагаш аракхувсача газацеи мехкдаьттацеи къовсам лоаттабара проблема Венгрерча Iилманхошта хьалхашка а латт.

Венгерски Iилманхочо Иштван Сокса цIераца къовсам лоаттабара йола керда технологи вIашагIъеллар, цунах «Импульс» аьнна цIи тиллай. Цу устройства новкъосталца, цIи а углекисли газ а дIайоаяра лаьрхIача 20 килограмм порошоках пайда а эцаш, дIайоае йиш я аьнна цIи, хIана аьлча, из растворов-р[illegible] масел[illegible] дIа-са ярж. Керда метод лина хилар бакълеш дола ши масал: 90 барага дIакхолчан боарам бола а урагIкхувсаш йоагаш йола а газ дIайоаяра йолаш йолча методех пайда эцаш хилча кхо алар килограмм лаьрхIа порошок эшаргъяр.

СУРТА ТIА: специалисташ газови цIераш дIайоаяра лаьрхIача керлача устройства хьожаш ба.

Поставщиким бехкагIа

Укх тIехьарча шин-кхаь [illegible] Ассински консервни завода коллективана цхьа [illegible] массехкаа критика [illegible] «Сердало» газета тIа, [illegible] [illegible]

[illegible]

…нача завода директора заместитела Хашагульгов Мувсас аьлар: «Керттерча даькъе оаха договорни декхараш кхоачаш ца деш хилара [illegible] поставщикаш. Царех я Догонов Владимир Николаевич керте латтача «Ассинский» совхоза, Сунженски районерча Крылатская Роза Алексеевнас кулгалдеча ХХ партсъезда цIерагIча колхоза, «Победа», «Красная Армия» яха[…] коллектив ца алийтар тIоне, кIалдисачул тIехьагIа оаха даь гIулакхаш дар уж. ДIахо йодача хана иштта хала кхеста ца дезаш, гуйре чу сраэяь мал[illegible] а дIа[illegible] оаха тайп-тайпарча боахамашца договораш увттаелга. Цхьабакъда укхаза дукха халонаш нийслу тхона. Шоаш оттабаьча маьхах мара баьцадаараши соми хьахецаргбац, яхаш чIоагIа духхалъяьннай тхона дукхагIйола колхозаши совхозаши. Цар деххаш дар дIа а телаш, продукци арахеца тхо…

Поставщикий бехкаГIа

Укх тIеххьарча шин-кхаь шера Ассински консервни завода коллективана цкъа санна массехказа критика йина «Серлало» газета тIа, иза дерригга технико-экономически хьокхамаш эвсала хиларах, паччахьалкхен планах лоархIа ца еш хьайоагIаш из хиларах. Цуи кулгалхоша, керттерча специалисташа тIаьIертта къонсам лоаттабе беза кхоачамбоацараш къоастае еза проблемаш белгалъяьхар кепайийттача материалаш тIа. Чалхдаьннад пятилетка диъ-лагIа шу. Долче, малагIа вы-водаш яьй-теш шоашта яьча критиках предприяте кулгалхоша, беррига болхлоша?

ДIададахача шера баьча балха итогаша хьахьокхачох цар гIулакхаш бокъалгахьа довла доладеннад. Тайп-тайпара продукци маьхалъяккхара паччахьалкхен план тIеххоачашъяьй цар. ХIаьта оаданел тIех арахийцай 436 эзар консервни банка. Шера планагIа лаьрхIачул тIех завода коллективо арахийцай 365 эзар сома маьха товарни продукцни ши миллиони 48 эзари сом мах бола халкъа оша товараши. Къахьегама овсарле лакхъяра задани шийттен ахи процент тIеххоачашъяьй. Шера паччахьалкхенна баь пайда ши миллиони, 600 эзари сом ба. Из хул планагIа лаьрхIачул 156 эзар сом дукхагIа. Гуш махиллара, хьалха дIадахача шеращца нийсдича, дикка тоабеннаб завода коллектива болх дIадахача шера.

Цхьабакъда, хоши махиллара, самофинансированен йиззача хозрасчетен кердача системагIа къахьегача предприяте коллектива балха тIа керттерча хьокхамех цаI ба шиЙ потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш диза кхоачашдар. Цу хьокхама даькъе мишта болх баьб теш консервщикаша? Цу хаттара жоп а луш, завода керттерча инженера Магомедов Гаджи Магомедовича аьлар:

— Договорни декхараш кхоачашдара даькъе кхыйнйрчагIа хила йиш йоацаш да тха заводера сурт. ДIададахача шера царга хьежжа тхоца договораш йолча торгови организацешка предприяте коллективагара дIа ца кхоачаш йисай йиъ миллион гаргга сома маьха яша ехка нарсаш, помидораш, варени, кхыйола консервни продукци. Оаха а кхыча консервщикаша а ишта болх беш хилча, тамаш йий баьцадаараш тикашка ца хилар.

— Малав-теш цу гIулакха бехке вар? — аьнна хаттар дича, тха къамаьла юкъевенача завода директора заместителa Хашагульгов Мувсе аьлар: «Керттерча даькъе оаха договорни декхараш кхоачаш ца деш хилара бехке ба тха поставщикаш. Царех я Догонов Владимир Николаевич керте латтача «Ассинский» совхоза, Сунженски районерча Крылевская Роза Алексеевнас кулгалдеча XX партсъезда цIерагIча колхоза, «Победа», «Красная Армия» лхача колхозий, иштта кхыча боахамий коллективаш. Массане цIераш льха а варгвац. Цар бехкагIа дIададахача шера сезонагIа оттадаьча договорни декхарех тхога хьакхаьча нарсаш ерригаш а хила езарех 8 процент, помидораш — ахаш, гуржий боалаш — 27 процент, гIамгIаш — 10 процент, болгарски сибаз — 13 процент, боалаш — 13 процент, моша горох — 72 процент мара хилаиэар. Тхоашта бийдал лоаттаеча лакхе цIераш яьхача боахамашца даьча договорашка хьежка, тхоай аргIагIа оаха а договораш дир тхоай потребителашца кийча продукци лоаттаергйолаш. Долче, тха поставщикий бехкагIа кIалдисар тха гIулакх, хIаьта тхо бахьан долаш кIалдисар тха потребителий гIулакх. Цу дерригено а овла хьаболалу колхозашкарен совхозашкарен. Экономически реформа хьалашка цхьаккха дича а ла мегаргдолаш дац материальни Iалашо елга иштта эсала вIаштIехьдаккхар. Долче, предприяте а цунна бийдал лоаттаеча боахамий а кулгалхоша кхоачашдииза даргдоаца декхар да соахка дийнна гIалаташи шоай балха тIа нийсденна кхоачамбоацараши цIендаь дIададахара хьадда йола мероприятеш белгалйоахилга, цу даькъе шоашта тIалатта бехктокхам бокха хилар кхетаделга. Уж балхаш тIехьа а ца тетташ, хIанзехьа дIадоладар цар сийлен декхар да.

— Поставкаш яра долча договорни декхарашкара дIа мел иккхача, хьокхамех мишта лоархIаьй шун коллектив? — хьаттар аз Мувсайга.

— Уж кхоачашдара тIадерзадаь дукха балхаш дир оаха. Къулбаседа - ХIирашнахьарча, Ставропольски краерча боахамашка снабженцаш а ухийташ, царна корта бетташ, цигара ийдеш хьакхихьача баьцадаарехи сомахи дукха продукци арахийцар. Цул совгIа, вай республикерча боахамашкара хьакхихьача комсехи Iажехи сонаш яьхар, компоташи джеми хьайир. Деррига техннко - экономически хьокхамий план кхоачаш ца еш, тIехьакхсаш а завода коллектив ца кхийтар уюне, кIалдисачул тIехьагIа оаха дагь гIулакхаш дар уж. ДIахо йодача хана мишта хала йеша ца делаш, хьйре чуерзаьь мероприятиеш а дIадоладир оаха тайп-тайпарча боахамашца договораш увттаелга. Цхьабакъда укхаза дукха халонаш нийслу тхона. Шоаш оттабьча маьхах мара баьцадаараши соми хьахецаргбац, яхаш чIоагIа духьалъяьннай тхона дукхагIйола колхозаши совхозаши. Цар деххаш дар дIа а телаш, продукци арахеца тхо доладелча, тха коллективана зе деш хул из продукци. Хьалха санна договорех бийдал хьахецаргйолаш барта бахка тигац цар кулгалхоша. Из гIулакх цхьан кога тIа ца даьккхача даргдоаца ха хьатIаэттай, хIана аьлча, тхо а да йиззача хозрасчетагIа къахьегаш. Цу даькъе агропрома кулгалхой оагIонгахьара новкъостал эш тхона.

Соахка бийдал ца хиларах шоаш мишта хала болх баьб а хоши, хIанзехьа предприяте транспортаца баьцадараши соми хьакхухьаргболаш барт баьб завода кулгалхоша Къулбаседа - ХIирашнахьарча, Ставропольски краерча дуккхача боахамашца. Цхьабакъда, шоашта аьттув болчча тайпара шоай продукци йохка дагахьа долча, цу заводана тIачIоагIдаьча Урус-Мартановски, Ачхой - Мартановски боахамаша договораш е тигац цунца. Цу даькъе цу районий кулгалхой оагIонгахьара цIенхаштта гIо эш предприятена.

Нарте XXVIII съезда лерттIа кийчо яь, сийленца накъададахара йолча КПСС Нохч-ГIалгIай обкома программа тIа белгалдаьккхад халкъа эша товараш дукхагIа арахецилга. Цу лостамагIа шун предприяте деш дар фуд? — хьаттар аз завода партийний организаце секретарага Новиков Павел Егоровичага. Цу хаттара лоацца жоп делар цо:

— Iа ювцаш яр фу программа я хац сона.

Из керте латтача партийни организацена чувоагIаш ва 52 коммунист. Хьажал шо, предприяте нийслу кхоачамбоацараш дIададахара, проблемаш къестаяра керттера дукъ дIаувза дезача коммунисташта керте латтача кулгалхочун позицега. Ши бутт ах бутт хьалха кепатеха араьнна из программа таххаполца хьа йовзаш бац уж. ТIаккха дувца а дезий предприяте болхлоша мехкарча коммунистий форума накъабахара еча кийчонах?

В. КОСТОЕВ.

...Союза VIII съезде ... предложенеш ... Цу хьакъехьа къамаьл дир НГIАССР журналистий Союза правлене председатела, республика телевидени радиовещани госкомитета председатела Ю. В. Маренкова. Пленуме хийцаранта дIайоийтар ... журналистий Союза а цуй кулгалдеча органо а бербола балха ...

Пленуме дийцар организационни дош. НГIАССР журналистий Союза правлене председатела заместителал-ла хержар М. Хамхоев — «Сердало» газета редактора заместитель.

КЕРДА МУЛАШ ДОАХАШ

Соахка шоаш даьха производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ, къахьег пятилетка тIеххьарча шера Малгобекски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараша. Январь хьалхарча ах бетта задани тIехкхоачаш а яь, планал тIех цар техад итташ метраш бурув.

Башха-дика къахьегама лер юташ чакхдаьккхар цар дIадаха шу а. Дерригача технико-экономически хьокхамий паччахьалкхен план дикка тIехкхоачашйир. Бурув тохара шера задани 104,1 процент кхоачаш а яь, планал совгIа цар техар 960 метр бурув. ХIара саноцаца юкъера лаьрхIача бетта бурув тохара коммерчески сухала задани 109 процент кхоачашйир УБР коллективо. Паччахьалкхен планагIа бурув теха йисте а яьккха, цо мехкдаьтта доахарашка дIаяла езаш яр итт скважина, хIаьта цо царга дIаеннай ялхайтта скважина.

Экономически реформа кердача хьалашка болх беча бурувдеттарий кхы мел дола хьокхамаш а дог гIоздоахаш да. Къахьегама овсарле лакхъяра шера задани нийсн ахи процент тIеххоачашъяьй цар. Духхьал из лакхъяра чотагIа техад планал совгIа мел теха бурув. Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоллрах, бурув тохарга дIабода мах лохбарах, бурув деттача оборудованиехи балха ханахи бизза пайда ийбарах соахка паччахьалкхенна 660 эзар сом пайда бир цар. Из хул планагIа лаьрхIачул 160 эзар сом дукхагIа.

Уж толамаш доахача диза дакъа а лоацаш, къаьстта дика болх барцеи башхадика производственни толамаш дахарцеи белгалъяьнна я буровой начальникаш Заев Анатолий Ивановичи Гупалов Виктор Ивановичи керте латтача бригадай коллективаш. ХIанзехьа укх бетта бурув тохара хьалхарча шин декада задани кхоачашъяьй цар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

... сам лоаттабара ... Венгрерча Iилмаихоша ... хаина а литт.

Венгерски ... Иштван Сикса цIерага ... сам лоаттабара йола керда технологи вIаштагIйина, пунах «Импульс» ... тиллай. Цу устройство ... кхостама, цIи а углекисли газ а дIайоаяра лаьрхIача 21 килограмм ... пайда а эцаш, дIайоаяе йиш я ... на цIи, хIана аьлча, из ... ер геттара сиха массанахьа дIа-са ярж. Керда метод дика хилар бакъдеш йола ши масал: 80 барага дIанхоачаш боарам бола а урагIкхвсаш йоагаш йола а газ дIайоаяра йолаш йолча методех пайда эцаш хилча кхо эзар килограмм лаьрххIа порисаш ... эшаргъяр.

СУРТА ТIА: специалисташ газови цIераш дIайоаяра лаьрхIача кердача устройствага хьожаш ба.

Цхьана болх беш йола предприятеш

Нью-Порке «Бизнес уик» журнала инициативагIа «Советски рынок хьаеллар: перестройка дунен бизнеса юкъелхар» яхаш цIи йола конференци чакхъяьлар. Цига дакъа лоацаш бар американски а европейски а фирмай бизнесменаш, советски арахьарча торгови организацей а цхьанарча предприятей а викалаш. Конференци М. С. Горбачеви Дж. Буши Мальте вIашагIкхийтта дукха ха ялалехьа чакхъяьлар, цудухьа цига яь дуккха выступленеш СССР-ан США-нен юкъера экономически гIулакхаш кердача тайпара леладе дезаш хилара хетаяьяр.

ХIанз советски рынке толаме шоай гIулакхаш чакхдоахаш я «Арчер, Дэниэлс энд Миндлэнд», «Хонивелл», «Монсанто», «Комбасчен инжиниринг» санна йола йоккхий фирмаш, цхьайола юккъера а зIамига а компанеш. Хьахиннай хьалхара советско-американски цхьанара предприятеш. Вашингтона законодательни политикал совгIа, кхы сено новкъарле йора уж хьаяра, царга болх байтара? «Россе дерригa хIама духьаленаш йолаш, хала вIаштIехьдоал. — йоах дукха ха йоацаш конгрессмен хиннача, хIанз цхьан торгови ассоциаце консультант волча Дон Бонкера. — Цига бизнеса культура а бокъонца йола инфраструктура а яц. Ахча мехка а доазол арахьа а дайденнад. ХIаьта а цхьанара предприятеш хьаяра СССР-е дукха пайдане тароиаш я».

Проблемаех лаьца дукха лийцар конференце. Цхьабакъда, дерригено итог еш ала йиш я цхьан предприятеш хьаяра идея советски, малхбузехьарча, цу даькъе американски бизнесменаша теттара перспективни лоархIаш хилар.

— Цхьанара предприятеш вай Америкаца леладеча гIулакхерча бувзамий эггара прогрессивнегIен эффективнегIен йола форма а хинна дIаотта езаш я. — аьлар сога конференце доакъошхочо, «цхьанарча предприятей, дунен халкъашта юкъерча объединеней, организацей Ассоциаце председатела Л. Вайнберга. — Из итташ шерашка пайда эца бокъо ца луш хинна производственни а коммерчески а опыт дIа-са йовзийтара канал я.

— ХIанз СССР-е дукха йий цу тайпара предприятеш? — хетт аз Л. Вайнбергага. — МалагIа лоархIам ба цар советски экономике?

— 1987 шера уж 23 яр. Со генеральни директор вола «Интерквадро» — яхача советско-франко - итальянски предприятена 16-ча номерагIа регистраци яьй. ШоллагIча шера цхьанарча предприятей дукхал 168-га кхаьчар, 1989 шера — 1200. Царна юкъе 97 советско-американски предприяти я.

ТIеххьарча хана хIара кIира 100 цхьанарча организаце регистраци елга дех. ХIаьта из, царех дуккхагIъяраш эффективно болх беш я, яхилга дац. ДукхагIбараш советски рынок тохкаш, хьалашка хьожаш, кадраш кийчъеш ба.

Оаха лерхIачох, гарггарча шерашка цхьанарча предприятей продукци Советски Союза валови къаман продукта 5 — 6 процент хургья. Цхьанара предприятеш — ший тайпара, вай мехкана бизнеса керда форма я. Традиционно вай долча хинна а хиннай, йолаш а я технически а коммерчески а предприятеш — цхьаяраш продукци хьаю, вокхар из йохк. Цхьанарча предприятеша уж ши функци вIашагIтехар малхбузехьара дикагI йола управленчески опыт юкъе а озаш, толашагIйола технологи кара а ерзаеш.

— Цхьанарча предприятех фу хет американски бизнеса?

— Цхьайолча американски компанеш цу хьакъехьа дика опыт йоле а, бIарча США хьанийцача, из советски рынках пайда эцача Европал хоалуш тIехьаюс. США-ра гIулакхера нах дукха раьза ца хилара бахьанашта юкъе да царна советски рынок дика ца йовзар, из геттара гаьна хилар, КОКОМа доазув оттадар (СССР-га кердагIйола технологи ца йохкийтар), н. кх. дI.

СССР-ан США-нен юкъера торгови гIулакхаш хеттача бесса сиха дегIа ца ахара бахьанашта юкъе субъективни дараш а да. Аз дувцар да къаьнара принципаш хIанз а яхаш хиларах СССР торговлен сфере ерригa лоархIаме решенеш «лакхехьа» мара тIанйяц. Малхбоалехьара гIулакхера нах хIанз мара теша болалуш бац СССР арахьарэкономически бувзамашка децентрализаци а хинна, шерлуш латташ хиларах. ХIаьта а СССР-ца торговле гIулакхаш леладе хьаштдолаш дукхабараш ба. Дуккха болча бизнесменаша кхетаду вай йоккхача рынке дикка ахча даккха йиш йолга.

— Хьона хетачогIа, мел лоархIам болаш я конвертируеми доацача сома фактор?

— ХIанзарча этапе экономически бувзамаш шерлеча конвертируеми доацача ахчас новкъарле еш санна лархIа дагIац. Вай долча хинна ца Iеш дунен тIарча дукхагIйолча мехкашка валюта конвертируеми дац. Цхьабакъда, царца торгови гIулакхаш леладу... Аз шун тешам тIаоэрба вай а малхбузехьарча а гIулакхерча наьха совешанешка конвертируеми сома хьалашка торговле дегIакхувлара наькъаш лехаш болга. Вай ах дунен тIа леладе йиш йола валюта хиларга хьежа ...

— Хьона хетачогIа, малагIча лостамагIа дегIа ухаргья цхьанара предприятеш хьаяра процесс?

— Сона хетачогIа, хьалхарча плане ираьн агробизнес, компьютерни техника, фармацевтика, медицински оборудовани хьаяр санна йола сфераш. Йоккха тароиаш я гIишлон бизнеса — американцашка цу сфере эггара дикагIйола технологи я.

— Юххера а Iа «цхьанарча предприятей Ассоциаце» лоархIамахи декхарехи массехк дош аьлча бакъахьа хетар сона.

— ХIанз ассоциацена юкъе йоагIа 200 гаргга цхьанара предприяте. Тха керттера декхар СССР цхьанара предпринимательство дегIакхувлара гIо дар, цхьанарча предприятей бокъонаш лорар. Ассоциацес конференцеш, симпозиумаш, выставкаш чакхйоах, цигача советски а доазол дехьарча а партнераша шоай опыт дIа-са йовзийт. Цо иштта ший членашта экономически а юридически а информаци лу, уж социальни дешаш кхетадара юкъеувз, цу юкъе цхьана чIIе фусамаш, производственни объекташ хьалъяр а долаш.

Ассоциацес Внешэкономбанка, МВЭС- таможне кийчдеш дола нормативни документаш оттадеча дакъа лоац. Иштта тха специалисташ юкъеэаб кийчъеш латтача социалистически предприятех долча СССР закона проекта тIарча цхьанарча предприятех йола раздел оттаяра. Дукха ха йоацаш чакхъяьлар цхьанарча предприятей профсоюза учредительни съезд.

Цхьанара предприятеш хьаяра йолча предложенешта правови а экономически а экспертиза яра функцеш кхоачашъеш хургйола керда общественни совет хьае лерхIаш я ассоциаци. Иштта, оаха дунен халкъашта юкъерча организацешца ... леладе ... ... контакташ оттаяьй ... Францерча, ФРГ-ча, Италерча, Венгрерча, КНР-ча партнерашца Ассоциаце планашка — 1990 шера дена тхоай журнал арахеца.

Нью-Порк

Элгиз ЧЕПОРОВ.
АПН соб. корр.

ДЕЗАЛА КХУВРЧ

Ноаной бе-бе ба

Интернате дар из. Ший ханара а йоккхаг1а а массеш йиlиг шийна уллув а йолаш хьаноаг1ар дег1а хьарчано, ц1ена, кхьаьга ц1окха, хоза lаьржа б1арг1аш дола хьа кхувш йоаг1а йиlиг.

— Малав со хеттар. Со я-кх Оздоева Лида, — аьлар цо шийна т1ехьа енача кхалсагатахьа д1а т1а а йийрза.

— Нана яла хьа, ма йоккха хиннай хьо. — аьнна то11аяь хьамарх1а еллар йиlиг воххо. Шийна къамаьл деча кхалсагата наггахьа ше ела кьежача а цу гахьате юха маьлхара ерзар йиlиг юхь. Кокаш санна долча цун б1аргашка в1алла а вахара сийгаш дацар. Х1аьта цун ханан эггара ч1оаг1аг1а доагаш махуйй б1аргаш. Уйлашка цхьаккха а йоахко, дега чу цхьаккха а сагото йоаца ха ма йий дийтта-пхийтта шу яхар.

Цхьабакъда, Лидай шин б1арг сагото-пар бизза бар, юкъ-юккъе хиш а уттар пар чу. Гуш дар цун ховхача дега чу боккха бала болга.

Из йиlиг з1амига йолча хана царна юхе хьа лоалахо хиннар из кхалсаг.

Х1ана нийсъеннай Лида интернате?

...Тоъал ха яр кьона мари сесаги Орджоникидзевская ахача станице бераш а доацаш бахаш бола. Цар ц1ераш йоахаргъяц аз. Из истори ховчарна дагабоаг1аргба уж. Уж в1ашаг1кхийтта массехк шу даьннача т1ехьаг1а дег1оз хилар цу дезале. Яьча йиiигах, Лида, аьнна ц1и тиллар. Цунна т1ехьа кхы а ши йиlиг йир.

Цу хана шоай хиннача г1озача берала цхьаккха новкъарло хургъя а шоаш интернате кхоачарба а аьнна в1алла дага а дацар йиiигаштa. Х1аьта шоай берех доккхал деш лелар даи нанеи а.

Бакъда, из иназ гаьна далазар. Х1адa дийнахьа дукхаг1а а мелаш, корта бахьабу малараш мела ваьлар да. Юххера а дезал а бита т1ера д1аввахар. Нана а шийна тоъ леладе яьлар. Йоалахоша елча, юаш, ца елча мопала довш ара лелаш хьо бераш. Юххера а уж lо а кхайса, нана, д1аийкхха, маьрe яхар.

Из сурт кхы лоа а па луш, берех тахеташ оарцаг1оьлар гонахьара нах. Юкъе а йиiиг интернате д1аийсйир.

Дукха шераш даьннад цу хана денз. Кхьаьг1ийта Лида х1ана барх1аг1ча класса дешаш я. З1амаг1бараш а цунца ягъа цу интернате ба.

Кхача а т1адувха бараъа а дика да. ...Дукхача шерашка болх а ... цар дег чу ... ба шира болх беш ... Дешара а ... мел дола хьалаш долаш ...

... Х1аьта бера из наьна ... хьо мара. Цудухьа, ... деш мел ... Лида. Ше елаекьежача а, цхьа ... карагlдаьла ...

... сона, ...

Кхыметтел оалхазар, хьайба, аьхха ший к1оргга кхерам т1абоаг1аш хилча дала а кийча долаш, духьалъотт цунна х1ама ца дайта.

Дезал кхоабалургбоацаш хала ха мичай х1аназарьяр. З1амига а. Д1а-юха хьайча х1ама хьа махулий. Нах моцала бовча хана а т1ема шерашка а шоай бераш д1а а ца кховсаш ма баьхабий. кхыметтел цхьаь бися кхалнах а.

Бувцаш болча дезала лоалаха яхар Бакаева Паьт1амат. Ший цхьаккха специальность а йоацаш, кхийтта ц1енда а вешна, пхе бераца йисар из, уж геттара кагий долча хана. Амма, из кхераяланзар халонех. Ший мел дола денал хьалъура а оттадаь, балха а яха, ший бераш кхаба йолаелар.

Денгара денга доаккха хулаш, кхе даьлар бераш. Школа йистеьяккха мел баьнараш цхьацанахьа деша д1ахийтар. Лоалахарча наьха тешал долаш, эхь-юхь, хоза вайнаьха эздел долаш хьалкхийра уж. Х1анз царех Сонян Лидан шоаш бахача Орджоникидзевская ахача станице юкъерча школе хьехархой ба. Шиъне а Нохч-Г1алг1ай паччахьалкхен университет дика дешаш йистеяьккхай. Дауд педагогически институтa индустриальни факультете деша ваг1а, Советски Эскаре муг1арашка т1ехдика г1улакх даь ваьнна ц1а а вена. Ахьмад техникум чакх а яьккха, болх беш ва. Х1аьта эггара з1амаг1йола Хадишат юкъера школа чакхьяьккха яьнай.

Паьт1амат наха лоархlаш, сийдеш, шийна т1адилла декхар тешшаме кхоачашдеш сағ я.

Эггара керттердар: цо дизза кхоачашдаьд ше нана хилара декхар.

... Ноаной берриганга бац цхьатарра.

Аз хозахета доалададац ер шин мэсал. Дукха ба вайна юкъе шоай бераш д1а а кхайсе, д1аухаш бола дайи ненойи. Интернаташка хьежача, цигарчарех нагахьа дола бераш мара бой дац. Да е нана, х1аьта дукхаг1дараш да нана а лийна долаш да уж.

Из санна дола хьал б1аргайча хаттар отт: иштта мара кхы шоаш леладердеце, бераш малха сенна доах?* Поккха кьилал еций цу з1амигача, ховхача деганна ...? Бокха бала беций цар ... т1абоссабер?

Дальга-наьнага хьежжа

Ше вахача а болх беш волча а моттиге дика ва, аьнна, мара оалийташ вац Кулбужев lаббас. Д1ат1ахьажача къаьна ца хете а, дукха х1ама дагадоаг1аш саг ва из Ший-къаман санна б1аьха а хала а хиннаб lаббаса вахара никъ.

Берий хана волавелар из колхозе къахьега. Атта бацар ахархочун болх. Атта бац из тахан а. Бакъда, цу хана-м цхьаьккха техника йоацаш, духьал кулгашца ба безаш бар болх. Цудухьа дий а хац, lомавенная lаббас моллаг1ча халонна духьала латта, моллаг1ча балхах ца кхераш хила.

Тахханалца къахьегаш ва из. Ахархо а, учетчик а, кладовщик а, хьехархо а — хетачох цхьа специальность йисаяц Кулбужев lаббаса ца йовзаш. Шийлача Къулбаседа Казахстане, еттача Юкъерча Азе — цо къа ца хьегаш моттиг а йиса хургьяц.

Назрановски автотранспортни предприяте болх беш ва х1анз lаббас. Тешаме лелаю цо ший къахьегама участок, дикача дешацца белгалвоах из кулгалхоша а цунца къахьегаш болча наха а. Массехказа Сийлен грамота, ахчан преми, дезза совг1ат деннад lаббасa.

Боккхача дезала да ва Кулбужев. Цун во1 Мухьмад Нохч-Г1алг1ай паччахьалкхен университете хьехархо ва. «Х1анзара г1алг1ай мотт», «Иберийско-кавказски языкознани», — гетара халаг1а я аьнна хеталургйола предметаш я Мухьмада студенташта хьехараш. Цу хьакъехьа дика специалист ва из шо а.

Университет яьккха баьннаб lаббаса йо1 Аьсети во1 Идриси. Тайп-тайпара специальностaш я цар lомаьраш. Аьсет биолог я, х1аьта Идрис филолог ва. Шоаш къахьегаш болча моттигашка дика ба алийта хоэш нах ба уж шаккье а вешта поалхоша а дика могабу lаббаса дезал.

Дукха ха йоацаш Кулбужев lаббаса Абубакар эскара декхар кхоачашдеш волча моттигера хоам бера Долакха-Юрта бахача цун дальга-наьнага. Эскара даьхьа командиро баркалца дувцар Абубакар ший декхар т1ехдика кхоачашдеш а т1ема-политически дешара отличник волаш а салте ва яхаш.

Редакце письмо денад

Баркал хьона, лор!

Ер каьхат аз шуга духхьашха яздеш да. Геттара хала а волаш, к1алвисача хана сайна оарцаг1ваьннача, дика дарба даьча лорах Мальсагов Ювнасах лаьца дувца безам болаш бе белгалаб аз къоалам, шаьрра йовзув де ховш се веце а. Цудухьа аз даьча грамматически орфографически г1алатех оаша бехк ца боаккхилга дех аз.

Со вахаш а къахьегаш а ва Наьсарен района Экажкъоингий-Юрта. Масейтта шу да аз укхаза уллача «Экажевский» совхозе механизатор волаш болх бу. Со пхе бера да а ва. Цкъа хала цамогаш а хинна, Крепость оалача моттиге уллача больница неврологически отделене нийсвелар со. Цу хана в1алла дага а дацар сихха верзаргхиларах. Лораша чехка верзаргва хьо, аьлча, лазаро к1алвита со, тешацар цар дувцача хабарех. Цхьабакъда, шоай деша дай болга хьахайтар цар, Къаьста дика хьожар сога лор Мальсагов Ювнас. Из ший балха говзал к1оаргга йовзаш саг хиннавар. Цул совг1а, цхьаькха цхьа дика оамал а йоаллар цох: унахошца ч1оаг1а къахетаме саг хиннавар из.

Айса дувцар даьсса къамаьл доацилга шо тешадеш цхьа масал доаладергдац аз. Керда 1990 шу хьахила духха ха йисанзар. Цхьач1оаг1а узамаш даьлар тхо дарба деш дадача отделени коридоре. Гоннахьа белхаш бола кхалнах а хьувзаш, укхаза чуяьккхар цхьа къона кхалсаг. Т1ехьаг1а яйзар сона цун тайпан ц1и. Из хиннаяр Эльдиевг1ар тайпан. Мадарра аьлча, больнице хьайоалаяьча хана ч1оаг1а хала яр из кхалсаг. Цун лазар к1аьдде г1ертаьш, шийна могар деш яр тха дежурни лор а. Х1ама в1аштl1ехьдалацар. Дукха ха ялалехьа хьакхьчар, телефон а теха хьаниха, отделене заведующи нов. Антошкиев. Цхьабакъда, цунна а маганзар унахочун лазар к1аьдде. Т1аккха цу бийсанна дежурни йолча медицински сестрас аьлар Мальсагов Ювнас хьавеха, аьнна. Амма, Ювнас ше вахаш вай республика арахьа — Къулбаседа Х1ирчен АССР Пригородни района Мочкъий-Юрта хиннавар. Х1аьта а цун т1ехьа машина яхийта лаьрхlар.

Дукха ха ялалехьа хьакхьчар Ю. Мальсагов. Ше хьаккоачаче а ведда унахо йолча вахар из. Х1аьта бус-са хилладла цамогаш йолча къонача кхалсага юххера хьа а валанзар. lуйрийна к1езига дикаг1а хилар унахо. Хетаргахьа, Ювнас т1аккхаьча вецаре кхалсаг сица мегаш яр.

lалаьмате хоза хет сона сай къаман Ювнас санна бала къоигаш хьалкхувш. Дукха а кназ долаш а вахалва хьо, Ювнас!

Цунна малаг1а дикахетар дергда ца ховш лелар со. Т1аккха ц1аьхха дег чу есcар цхьа стихотворени. «Са къаман во1», — аьнна ц1и тиллар аз цунна. Хетаргахьа, поэзе я ала хала хургда цох. Х1аьта а сайна дег чу десса дешаш да аз д1аяьдаьраш. Газета таро яле цу т1ера цхьадола муг1араш кепатехача ч1оаг1а раьза хургвар со. Т1аккха, цу стихотворенеца шун газетага г1олла Ювнаса баркал ала в1аштlехьдаргдар.

М. ДОБРИЕВ,

Назрановски района «Экажевский» совхоза механизатор.

РЕДАКЦЕГАРЛ: Механизатора М. Добриева дехар кхоачаш а деш, оаха лаьрх1ар «Са къаман во1» яха ц1и а йолаш, цо духхьашха язъяьча стихотворене цхьадола муг1араш газета т1а lотт1адаха:

Сердало.

Ший хьинарца,

ший деналца

Унахошка ца хьожаш ва,

Лорий lилмах говзал

йоаллаш

Лор, Мальсагов Ювнас ва.

Ва из волаш нахаца

Перестройкаца

боаккхаш г1а,

Лов сона цунна

баркал ала

Ший къаман яхь цун

йоландаь.

Редактор

О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

БОЛХ ЭРГАБАЬКККХА ТОАБЕШ

(НГ1АССР граждански оборона системе д1адоладеннад дешара керда шу)

Чакхдаьннад ГО системa дешара цхьаьна цхьа шу. Планаш программаши керттерча дакъе кхоачашъяьй. Айбеннад цхьацайолча объединенешка комплексни учениеши объектови тренировкаши чакхъяхара боарам. Царех я «Грознефтеоргсинтез», «Грознефть», Шейнин производственни а кхьйола а объединенеш.

Д1адахача шера итогех ГО системе котбаьннараш лаьрх1ар Ленински район (граждански оборона начальник Р. М. Таштамиров, ГО штаба начальник В. М. Борматов). Царна елар КПСС Нохч-Г1алг1ай обкома, НГ1АССР Министрий Совета, Облсовпрофеи ВЛКСМ обкомей сийлен грамоташ карара кара тела Ц1е байракхи. Шолаг1а моттиг Старопромысловски, кхоалаг1а моттиг Октябрьски районашта еннай.

Юрташкарча районашта юкъа хьалхара моттиг яьккхай Наурски района (ГО начальник С. Аюбов, ГО штаба начальник А. А. Акименко), шолаг1а моттиг — Назрановски района (ГО штаба начальник Р. Даскиев), кхоалаг1а моттиг — Грозненски района (ГО штаба начальник Е. Д. Лавров).

Республикански службашта юкъе Граждански обороны дешаш массаред дикаг1а къестадора Медицински Шатойски районашка, культурен халкъа образованен Министерствай объекташка а кхычахьа а учениеш тренировкаши чакхъяхара методически боарам лоха хилара бахьан.

Районийн халкъа боахама йоккхийча объектийн граждански оборона цхьацаболча кулгалхоша боаг1аш бола т1еркам т1абахийтац ГО кулгалдеча составана. республикански курсашка деша таро lалашъяра, х1аьта шоаш а lома ца деш, тесса дитад граждански оборона ч1оаг1а боккха лоархlам бола цхьацадола документаш. Цу дергнге а ч1оаг1а новкъарле ю граждански оборона г1улакх наха дикаг1а д1адовзийтара а царна юкъе из шераг1а д1адоржийтара а.

Д1адахача дешара шера ГО курсашта комплектовании яра планаш 18 районах кхаь районо — Ленински, Старопромысловски, Заводскойн — мара кхоачашъяьй. Шатойски районо из план, масала, кхоачашъяьй... 24 процент.

Шоай кхоачамбоацараш а шоай хьалашка ч1оаг1а

ТЕЛЕВИДЕНИ

Ера—18

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 3-г1ей 4-г1ей сереш.

10.45 — Къулбаседени, Сибарег1ени, Гьнарча Малхбоалени халкъий къаман искусстваш ц1ей. Хабаровскера передача.

11.15 — Мультфильм.

11.25 — Берий сахьат (ан. Инглийски метта урокаца).

12.25 — Коплаж.

12.30 — «Ха».

13.00 — «Саги закони». Правови видеоканал.

15.30 — «Саврасха» яха берашта дола художественни фильм. Премьера.

16.35 — Интеграци: инициатива, предприимчивость, прибыль.

17.05 — «Браво, Мария!».

18.20 — Мультфильм.

18.30 — «Ха».

19.00 — «...16 шу даланзеи боккхаг1ие».

19.45 — Д. Верди. «Сила судьбы» яхача операна йола увертюра.

19.55 — «Дубровский» яха художественни фильм. 3-г1а серн.

21.00 — «Ха».

21.30 — Актуальни интервью.

21.40 — «Са Чайковский». Дуэц Н. Смонтуновска.

23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйрийнара гимнастика.

8.15 — lилма - довзийтара фильм.

8.35, 9.45 — Природоведени, 5-г1а класс.

8.55 — Испански мотт, lомабу 1-ра шу.

9.25 — Документальни фильм.

10.05 — Испански мотт, lомабу 2-г1а шу.

10.35, 11.35 — Биологи. 8-г1а класс.

11.05 — lилма - довзийтара фильм.

12.05 — Киноальманах.

13.20 — Ритмически гимнастика.

13.50 — «Крутой поворот» яха телефильм.

15.05 — Документальни фильма премьера.

16.35 — Документальни фильм.

17.25 — «Унахц1ено».

17.45 — Реклама.

17.50 — Информационно-публицистически программа.

18.30 — «Ха».

19.00 — «Арена». Спортивни программа. 1-ра даькъа.

19.20 — Баскетбол. СССР чемпионат. Мальчах. «Динамо» (Москва) — «Калев» (Таллин). 2-г1а тайм.

20.15 — Вайна даьхьала хила шун, бераш!

20.45 — «Спасибо» — «Пожалуйста» яха передача.

20.45 — «Арена». Спортивни программа. 2-г1а даькъа.

21.30 — «Моя жизнь» яха художественни фильм. 4-г1ей 5-г1ей сереш.

П1аьраска—19

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 4-г1а серн.

9.40 — Концерт.

10.10 — Документальни фильм.

10.40 — «...16 шу даланзеи боккхаг1ие».

II ПРОГРАММА

8.15 — lилма-довзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Музыка. 7-г1а класс.

9.05 — Английски мотт. lомабу 1-ра шу.

10.05 — Английски мотт. lомабу 2-г1а шу.

10.35, 11.35 — Географи. 8-г1а класс.

11.05 — Английски мотт. Документальни фильм.

Из сурт кхы лоа а ца ... бераш кхахетаи оарцаг1баьлар гонахьара нах. Кхоккхе а йиlиг интернате д1анийсир.

Дукха шераш дьшнад цу хана дезз. Нокхчаг1иола Лида хlана бархlаг1ча класс дешаш я. З1амаг1бараш а цунца цхьана цу интернате ба.

Кхача а т1адуьха барзкъа а дика да интернате. Дукхача шерашка болх а беш, бераш дукха дезаш, цар дег чу буьша ховш бола нах ба цига болх беш бола воспитателаши хьехархойи. Дешара а вахара а эшаш мел дола хьалаш долаш да цига.

— Бекхал-... наьна... — йовхал... Хlаьта бер ... нана дега йовхал. Хlама укх ца йоагlал яла могаргдолаш хlама дуней т1а дац, нана ше мара. Цудухьа, хургдар-кх из: ше къамаьл деш мел лаьттача хана в1алла а дег т1ара ел... далар Лида. Ше елакъежача а, цхьа харцахьара хlама шийна карагlдаьлча санна, цlаьхха цlимхара ерзар из.

«Нана йоаг1ий шо долча?» аьнна, шийга хаьттача:

— В1алла б1арга а яйнаяц сона. — аьнна жоп делар йиlиго

Цига цlаьхха дагадехар сона цlихезача йоазонхочо Осмиев Хьамзата шийдувцар т1а аьнна дешаш: «Нана!». Мадарра дайзачоа ма доккха дош да хьо».

Цхьабакъда, Лидайнеи цун йижараштей-м дайзадацар из дош цу ' маlанаг1а. Цар-м дацар наьнах де доккхал. Цар ховхача дегашка хиннар вас яр.

Малаг1а масал да цу тайпарча дьшанoшa шоай берашта б1аргадайташ дар?

... Дауд педагогически институтан индустриальни факультете деша ваlла. Советски Эскаре мугlарахьа тlехдика г1уллакх дарь вьшна цlа а вена. Ахьмад техникумах чакх а ваьлла, болх беш ва. Хlаьта эггара з1амаг1иола Хадижат юкъера школа чакхъяьккха яьлла.

Пальтlамат наха лоархlаш, сийдеш, шийна т1аьхьа декхар тешшаме кхоачашдеш саг я.

Эггара керттердар: цо дезза кхоачашдаьд ше нана хилара декхар.

Ламкъахь йоьлла болча кхаь йиlига начен Пальтlамати цхьатарра ларлахь бе... Бераш а бовш, Ноьхой берригана бац цхьатарр.

Аз хоахета доаладаьлац ер ши мехкар. Дукха ба вайна юкъе шоай бераш д1а а кхайсе, д1аухаш бола дайи-нанoй. Интернаташка хьекхача, шиналчарех нагахьа дола бераш мара бой дац. Да е нана, хlаьта дукхахдерш да изана а дийна долаш да уж.

Из санна дола хьал б1арг1адайча хаттар отт: ниттa мара кхы шоаш дехадергдоле, бераш малха сенна дохь? Пайкха къизал едий цу з1амигача, хоьала дегашка хьарр боккха бала бедии цар на т1абоессабер?

Гонахьарбарашиа бовзаршна-безарашна, гаргарча наха шоаш д1ахоадабе безар шоай бераш д1акхувсаш бола дай-нанoй. Сога дийлача, адамии хьисапера баьнна, къахетам, эхь, эздел дайна нах ба уж. Цу наха юрто а мехко а вий кхайка е йоагlар.

Х. ГИРЕЕВА.

СУРТА ТIА: Бакаева Пальтlамат.

студенташта хьехараш. Цу хьакъехьа дика специалист ва из шо а.

Университет яьккха баьнаб lаббаса йоl Аьсети воl Идриси. Тайп-тайпара специальносташ а цар lомаьяраш. Аьсет биолог я, хlаьта Идрис филолог ва. Шоаш кхаьхеташ болча моттигашка дика ба алийта ховш нах ба уж шакъе а. Воашта доалахоша а, Ангиа могаву lаббаса дезал.

Дукха ха йоаццош Кулбужев lаббаса Абубакар эскара декхар кхоачашдеш волча моттигера хоам бера Долакха Юрта бахача цун даьга-наьнага Эскара даьхъа командиро баркалца дувцар Абубакар шийдекхар тlехдика кхоачашдеш а тlеман-политически дешара отличник волаш а салте ва хьаьш. Боккха кхаь хилар цу письмох lаббаса а Тамарийна а.

Массехана наха догаш дийла, шоашка дар кхо ца деш хила lомабаьб lаббаса шийдезал. Цудухьа геттара дукха ба укх дезалца хьоашал леладу нах.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

(граждански оборона начальник Р. М. Таштамиров, ГО штаба начальник В. М. Борматов). Царна елар КПСС Нохч-Г1алг1ай обкома, НГIАССР Министрий Совета, Облсовпрофи ВЛКСМ обкомех сийлен грамоташ карара - кара тела Цlе · байракхи. Шоллаг1а моттиг Старопромысловскии. Кхоалаг1а моттиг Октябрьскии районашта еннай.

Юрташарча районашта юкъе ... моттиг ... Наурски района (ГО начальник С. Аюбов, ГО штаба начальник А. А. Акименко). Шоллаг1а моттиг — Назрановски района (ГО штаба начальник Р. Даскиев), кхоалаг1а моттиг — Грозненски района (ГО штаба начальник Е. Д. Лавров).

Республикански службашта юкъе Граждански оборона дешаш массарел дикаг1а къестадора Медицински службае (ГО штаба нач. Б. Т. Киндаров), автотранспортни службае (Ф. Н. Линей), социальни lалашон Министерство (З. З. Залзаев).

Граждански оборона мероприятеш чакхйоахача болхлоша а кагирхоша а хьинарб дакъалацара кхы а дукха масалаш доаладе йиш яр. Цу тайпарча объектех я «Красный молот» завод, А. Шерипова цlераг1а ГНПЗ, Производственно-товарни контора, Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоз, Миллионщикова цlераг1а Грозненски мехкдаьтта институт, Октябрьски района № 25 йола юкъера школа.

Д1адахача шера республике lалама хатараш хилар; лакха лоа, лаьтта танхар, мохк агар. Цу хьалашка а шоаи декхараш кхоачашде шоашта могийла гойтар Ножай-Юртовски, Шатоевски, Малгобекски районий граждански оборона штабаша.

Хlаьта а граждански оборонага баха нах кийчбара болх массанахьа а дика вlаштlехьбаьккхабац, долаш да кхьацанахьа цlенхашттара кхоачамбоацараш. Царех керттердараш — чакхьяха лаьрхlа мероприятеш производства спецификацех моттигерча хьалашцеи бувзам боацаш хилар, шаблонашта, формализма тlерахилар, дешара керда формаши методаши шоаи балха юкъехувла ца хар, (цхьайолча хана безам ца хилар а), и кх. дl. а. Цу дерригие а лохбу ерригача системаг1а хьабоала пайда. Уж кхоачамбоацараш да, масала, Веден-галдеча состава республикански курсашка деша таро lалашъяра, хlаьта шоаш а lома ца деш, тесса дитад граждански оборона чlоаг1а бонкха лоархlам бола цхьадолча документаш. Цу дерригие а чlоаг1а новкъарле ю граждански оборона г1уллакх наха дика д1адовзийтара а цар(на) юкъе из шераг1а д1адаржийтара а.

Д1адахача дешара шера ГО курсашта комплектовани яра планаш 18 районах кхаь районо — Ленински, Старопромысловски, Заводскойи — мара кхоачашъяьц. Шатойски района из план, масала, кхоачашъяьй... 24 процент.

Шоай кховачамбоацараш шоай хьалашка чlоаг1а1а эшаргдар а ха а ховш, кулгалхой шоаи ба, хьалхарча арг1ара малаг1а темаш кийчйича, малаг1ча темашта дешара ха дукхаг1а хилийтача баьгахьа а къестаде декхарийла. Низаг1а качъехкаш яц дешара формаш а. Дешара шу д1адолалуш берригача нахаца цхьана lомае еза ГО хоам бара сигналаш. Хьалхаг1а сиренай сигналаш хьахоззаше а, берригаш а лаьрхlа кийчъяьча моттигашка д1алачкъа бийза бале, хlанз производственни гудока малан кхыча тойпара да: из хьахоззаше радио е телевизор болх бе хьайолае еза — цуча г1олла хьакхайкадергда нахага де дезар.

Дукхаг1а теркам т1абахийта беза лаьрхlачъ кийчонна. Керттердар да lалама хатар е производственни авари хилча де мел дезар хlанззехьа практически lомадар.

Дукхаг1а пайда ийбе беза производственни аварех а lалама хатарех а хиннараш д1адоахаш lоалъха опытах, къаьгга д1абовзийта беза, баха нах лорабара йолча мероприятеш лоархlам.

ГО формирований личний состава лакха морально-политически а нравственни а оаМалаш хилийтара хьинареш пайда ийбе беза граждански оборона пропаганда ерригача формаех. Боккха лоархlам болаш ба укхаза культура учрежденеш, профсоюза, комсомола, ДОСААФ организацеш, ниттa информаце средствай болх.

ГО службайи штабийи кулгалдеча состава балха стила перестройка укх кердача дешара шера т1аерзаьн хила еза керттерчоа — граждански оборона кийчон лакха хьокхамаш дахара.

Н. КОНОВАЛОВ,
НГIАССР ГО штаба
начальника помощник.

... прибыль.

17.05 — «Браво, Мария'».
18.20 — Мультфильм.
18.30 — «Ха».
19.00 — «...16 шу далаизеи бонкхаг1ен».
19.45 — Д. Верди. «Сила судьбы» яхача операна нола увертюра.
19.55 — «Дубровский» яха художественни фильм. 3-г1а сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Са Чайковский». Дувц И. Смоктуновски.
23.45 — «Ха».

17.2? — «...».
17.45 — Реклама.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.3? — «Ха».
19.00 — «Арена». Спортивни программа. 1-ра дакъа.
19.2? — Баскетбол. СССР чемпионат. Мужчины. «...» (Москва) — «Калев» (Таллин). 2-г1а тайм.
20.00 — Бийса дакъала ... шун, бераш!
20.15 — «Спасибо» — «Пожалуйста'» яха передача.
20.45 — «Арена». Спортивни программа. 2-г1а дакъа.
21.30 — «Моя жизнь» яха художественни фильм. 2 г1ен 3 г1ен сереш.

П1аьраска—19

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дубровский» яха художественни фильм. 4-г1а сери.
9.40 — Концерт.
10.10 — Документальни фильмаш.
10.40 — «...16 шу деазизеи боккхаг1ен».
11.25 — Сага институт.
12.30 — «Ха».
15.30 — Документальни фильм.
16.10 — Халкъа ашараш.
16.25 — «Революце майда, 2 цlа».
17.10 — Санъердаме старташ.
17.55 — «lаьдал — Советашна».
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Документальни фильм.
19.45 — Поэзе миноташ.
19.55 — «Дубровский» яха художественни фильм. 4-г1а сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.55 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — «Ха».
00.00 С. Рахманинов. «Всенощная».

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйрийнара гимнастика.
8.15 — ...-довзийтаро фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 7-г1а класс.
9.05 — Английски мотт. lомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. lомабу 2-г1а шу.
10.35, 11.35 — Географи. 6-г1а класс.
11.05 — Английски меттала документальни фильм.
12.05 — Киноабонемент. «Цвет граната» яха художественни фильм.
13.40 — Музыкальни программа.
14.00 — «Монета» яха телефильм.
16.55 — «Мишта ю кьайбашта lаи нийчо?» (г1алг1ай меттала).
17.25 — Реклама.
17.30 — «Фуэте».
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Телез1ий» (нохчий меттала).
19.15 — Хоккей. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). Перерыв (19.50) — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!
21.15 — Бокхийчарна дола мультфильм.
21.30 — «Дунен экологии».
23.30 — «Вай даха дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш. «Я возвращаю ваш портрет» яха художественни фильм.

РАДИО

18 ЯНВАРЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Нохч-Г1алг1ай музыка концерт (г1алг1ай меттала).
11.15 «Даймохк» (г1алг1ай меттала).
11.30 «Микрофонаца Грозне г1олла».
11.50 — 12.00 «Доттаг1ал» (нег1ий меттала).
15.15 — 15.30 Дунен халкъашта юкъера обозрени (г1алг1ай меттала).
16.00 — 17.00 Советашкарча хоржамашта накъадолхаш. Халкъа депутатала кандидаташа дакъа лоаца прямой передача. Телефонаш: 23-40-98, 23-57-24, 23.47-20.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (г1алг1ай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 Даймехка исторе оаг1онаш (нохчий меттала).
18.55 — 19.00 Музыка.

19 ЯНВАРЬ, П1АЬРАСКА

7.30 «Юрта lуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Транспорт: дег1аахара наькъаш.
8.40 — Музыка.
8.45 — 9.00 «Аьстмара вахар» яха К. Чахкиева дувцар (г1алг1ай меттала).
11.15 — 12.00 «Нохчlалий тайп-тайпара бесаш» (нохчий меттала).
15.15 «Уйла а болх а кердача тайпара бе» (нохчий меттала).
15.30 — 16.00 Концерт (г1алг1ай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Доттаг1ий оазаш».
17.31 «Цlе сийгаш» (г1алг1ай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (г1алг1ай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 ПТУ: кувцамий ха.

СОНА ДАГАЙОАЛ КХОАНЕ

Атта г1улакх дац дезал кхебар. Бераш кхедеш бола дай-ноаной общественна хьалхашка бехктохаме ба. Сога хьаттача боккхий хиннача т1ехьаг1а а царгара нах а дайна зе-зулам даьгарей нывнагарей хьадеха деза. Хlана аьлча, берашта кхетама лард йоллар дезала кхувр ба.

Са пхи бер да. Аз цlаккха а къоастадаьдац сан цар наьнеи декхараш. Уж къоастаде йиш а яц. Даь б1арг массанахьа а кхача беза. Се дукха дийша саг веце а балхара чувеча бераш дийнахьа фу деш хиннад, фу диад, урокаш яь, йинза ба хьох со. Цар дневникаш т1а хьехархоша даьча йоазонга а хьеже мара кхы меттел сискал яа а lохац со.

Берий дукха хул проблемаш. Уж в1алла а теркал ца еш йита мегаргьяц. Аз яхац царна мел дезар хьадиниза даргдац. Нагахьа санна де дезаш дале терко е еза, ца эше, бер д1акхетаде деза, хlана ца деш да из е вож. Нагахьа санна таро еце из а д1аала деза. Берашка харцахьа ма лела яхарах дош хургдац, ук д1акхетаде деза харцахьардар, наха бехк боаккхаргбар, г1алатдар малаг1а да. Цlаг1а берашта хьалхадаха деза вайнаьха хоза г1улакхаш: эхь, эздел, вокккхаг1ниар лоархlилга, хьаьша чуьеча цуьна де деза сий, къаьстта кхуча кхаьмех вола саг чlоаг1а бехке лоархlаш лелаве везалга. Хlана аьлча, ала деза, цхьаннегара дайна г1алат дерригача къаманера доал. Кхычарга д1ахьокха еза эггара хозаг1а нoна къаман оамал. Нагахьа санна цу тайпара кхетам вай берашта чубоссабе вай вlаштlехьаьлча, кхийна д1акха бальча зуламаца юха коа боаг1аргбац вайна уж. Эскаре г1улакх де, деша, кхычахьа балха бахача, даьней наннеи доаг1аргда, баркал шоана, яха совг1ат.

Аз доаладергда, сай бераща са хиинача цатоамах цхьа масал. Из дар, Або яха са кlаьнк 4 классе деша ваг1ача хана.

Кхачанза lажа бурилг бе а йоаллаш чуваьлар кlаьнк. З1амаг1а дола бераш д1атlадайдар Абойна, мичахьара бенаб хьона lажаш, аьнна.

— Уж-м дукха ба д1а вай лоаллаха яхача тетя Нюрай карта йистте. Хьадале соца, аз д1ахьокх шуга, — аьнна араваха веллар кlаьнк. Вожаш баха аьнна хьайзар.

— Сабардел, хьадел ук хаза, мича долх шо? — аьнна хаьттар аз берашка. Массавар йист ца хулаш сецар. Т1аккха аз аьлар:

— Абос вайна доккха эхь т1едехад шоана. Лоаллаха яхача йоккхача сага lажаш лочкъаьбаь чу а веча кхы т1а шуга а из санна дола зуламе г1улакх хьа а дайта, шо а со а сийдоацача даха г1ерт шун воша. Из деррига вай доцаш а сийдоацаш даллал хlама да. Хlанз фу дича бакъахьа хет шоана вай?

Берий кортош чудахар. Де делар фуд хинзар цхьанена а. Т1аккха аз аьлар:

— Долел хьайоалаел шоай нана, цунна ховргдаринтеш фу де деза.

Хьайийхача нанас аьлар:

— lалаьмате сиха д1а а вахе, тетя Нюра хьаара а яьнхе, бехказ а вальле, lайха яьха lажий бурилгаш д1але. Эхь деций хьона, уж кхаьчача шоана массаза а мателий цо, хlанз кхачанза йола бурилгаш хьаяхача, lажаш мичара хургба шоана? Цул совг1а, хоаттам а боацаш деш хулий из заморг.

Д1ахо бераш lo а ховшаь аз д1адийцар, да-нана доацаш сай хиннача халачара вахарех лаьца. Ниттa хало хиннаяле а наьха хlамаина т1акхувш се ца хиннала.

Цхьабарашта хетадала тарлу — лоадам боаца хlама да из аьнна. Бакъдац! Тахан lажии бурилг — кхоана... Цул т1ехьаг1а дайна нанна хьо мел везача сага белхам боаг1а. Беро даь харцахьара хlама з1амига да аьнна дита мегаргдац. З1амига да з1амигча саго дайдаь, доккха хургда из кхоана доккха хилча.

Аз доаладаьр цхьа масал мара дац.

Ший бераш хоастадар тоам боацаш дале а са хиница эла ниш я наха юкъе уж бахьан са цlийвата везаргвац. Аттачарех дац са вахар. Хlаьта а сона лов сай берий вахар атта а хоза а хилийта. Цудухьа цар мел даьр дика да яхаш вац со тахан. Сона даганоал кхоане.

Х. ЦУРОЕВ,
водитель.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктохама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей ереи, шоаттеи деношка

СФ00027. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Зак. № [illegible]

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьлл 1923 шера дениз ★ ШОАТТА, 20 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 8 (7821). ★ Мах 3 кеп.

Перестройкана — хьинаре къахьегам

18 январе Москве хьа-[illegible] болхлой класса, ахархой, инженерно-технически болхлой викалий [illegible] совещани. Пох-[illegible] дворецe [illegible] заводашкара, фабрикашкара, производствении объединенешкара, колхозашкара, совхозашкара, кооперативашкара, арендин коллективашкара, Iилма-тохкама, проектно-конструкторски, кхьйолча организацешкара бахийтараш.

Совещане дакъа лоац М. С. Горбачева, В. И. Воротникова, Л. Н. Зайкова, В. А. Ивашкос, Е. К. Лигачева, В. А. Медведева, Н. И. Рыжкова, Н. Н. Слюнькова, Э. А. Шеварднадзе, А. П. Бирюковас, А. В. Власова, А. И. Лукьянова, Б. К. Пуго, Г. П. Разумовске, Д. Т. Язова, О. Д. Бакланова, Ю. А. Манаенкова, Е. С. Строева, Г. И. Усманова, И. Т. Фролова, СССР Министрии Совета Председатела заместителаша, министерствайи ведомствайи кулгалхоша, Iилмахоша.

Къамаьл а дагь совещани хьайийллар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Председатела **М. С. Горбачева.**

М. С. Горбачева къамаьл чакхдаьлча дуккхача перестроечни проблемай хьакъехьа вIашний дагабувла болабелар, гулбеннараш. Къамаьлаш дир «Красный пролетарий» яхача Московски станкостроительни завода шлифовщика **Н. В. Николаева,** Сийлахь-Йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара цIерагIча Житомирски льнокомбината ткачиха **В. С. Венгловскаяс,** Чимкентски областерча «Шаульдерский» совхоза жаIуно-арендатора **С. К. Есиурзаева,** Могилевски областерча «Заветы Ильича» яхача колхоза механизатора **А. И. Ганапова,** В. И. Ленина цIерагIча Нижнетагильски металлургически комбината управлене поста оператора **С. Т. Мелехина,** Эстонерча хуторянина **Р. Л. Мустнига,** «Ижорский завод» яхача Ленинградски производственни объединене строгольщика **В. Г. Иванова,** «Вычислительная техника» яхача Мински производственни объединене болхлочо **А. С. Дроздова,** «Катион» яхача Хмельницки производственни объединене конструкторски бюро начальника, къахьегама коллективай областной совета председатела **Ю. Н. Шуляка,** Московски областерча Ухтомске цIерагIча юртбоахама машинашъеча завода къахьегама коллектива совета председатела, цеха начальника **Н. С. Васильченкова,** «Шахтинская» яхача Карагандински шахта машиниста **П. П. Шлегела,** «Молдавгидромаш» яхача Кишиневски производственни объединене слесара **П. Г. Василойс,** швейникий профсоюза ЦК цIерагIча Новосибирски фабрика цеха начальника **Л. В. Кононова,** «Электробытмаш» яхача Самаркандски производственни объединене **Э. Мардонова,** «Братсклес» яхача производственни объединене заготовителий бригадира **С. Е. Голубева,** кхычар

(ТАСС).

21 январе кхелхав В. И. Ленин (1870 — 1924).
Владимир Ильич Ленин. (Сурт даьккхад 1922 шера 4 октябре).

ТАСС фотохроника.

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРА ЙОЛЧА ХОРЖАМИЙ КОМИССЕШКА

РСФСР халкъа депута-[illegible]

1939 шера вагь вола, «Чечен-[illegible]» производственни объединене [illegible] КПСС [illegible]

Дудин Вадим Анатольевич [illegible] вагь вола, [illegible] НПО парткомитета секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Елкин Михаил Александрович 1939 шера вагь вола, [illegible] НСМО [illegible] бригадир, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Исмаилов [illegible] шера вагь [illegible]

[illegible]

Техника — кийчон мугIаре

Шоай бехктокхам кхетабеш

Соахка гуррахье «Атагинский» совхоза механизатораша даьтта хьекха, тоаяь, цIенъяь дIаоттабир юртбоахама инвентарь; [illegible] тракторш, сеялкаш, культиваторш. Чархаш йола цу тайпара техника гударгаш тIа яьккхар. Уж дерriга балхаш даь даьлча, тракторш, мовхьаш кхуьа автомобилаш, комбайнаш меттайоалае болабелар уж.

ДIахадац гIар-тата совхоза мехмастерске. ДIачувоаллача хьалтеха йоаллача графикага хьежача дика гуш да де лаьрхIари карагIдаьннари фуд. Укхаза меттаоттаю тайп тайпара оатхалаш, тоаду моторш [illegible] беча Идигов Камилага, Умаров IаддалХьамидага, Пашаев Дугега, Газиев Лаьчега дIалу. Уж мело ца еш, Хакимова дехар кхоачаду.

Лема ше а юстарваьнна Iохаш. Цо бIарг лоХх дингатела, тIехьешкарча моста-га, руленой управленега Айпкорадича, цу сахьате на дIадиккха тоХалу механизатор.

— Ханимов юккха говзанч ва, — йоах совхоза керттерча инженера М.-Т. Ахмадова. — Эше сварщик ва из. Эше мотор тоабе хов цунна. Ахкн ялат чуэцача хана комбайна тIа хов из. хьажиIаш [illegible] дача хана а кхы а хьинаре гIа болх бе лаьрхIа да тхо.

Кхыъкхе сурт дар «Ильинский» совхоза [illegible] Укхаза техника ремонт ю цкн трактор чудалдIа мара доацача готтача шIаьга чу. Дехьара а сехьара а чухьекх мух. шийла я. тхоинах ладар чуух.

Цу хадоа[illegible] духьаллатт нах. ТIехьа на [illegible] юртбоахама инвентарь, дьаьIола тракторш, кхьмоттег комбайнаш ремонт еда а дIадоладаьд. ДукхагIдола балхаш юкхъе дагьд механизаторш хIа хиларах. Кийча да проектно-сметин документаци, белгалъьаьккхан моттиг, [illegible] материалаш [illegible] бахам [illegible] хьацара балхаш

— Мехмастерске [illegible] ц тайпара пехаш, бетонхаш. Це уголок, склад, — аьлар совхоза прораба А. Автаева. — Беррига болх кхарга шера апрель бетта чакхбоаккхарга оаха. Техника тоаеш боахкача ремонтникашкареи механизаторашкареи хьал дика гуш да тхона. [illegible]

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи 1989 шера хьайбай продукташ дукхагIа яхаран уж йохкаран тIехьа йоаржаяь хиннача социалистически яхьа итогаш яьй.

Цу хьакъехьа соцам тIайийцаб, цу тIа белгалдоаккх, социалистически яхье дуккхача колхозаша, совхозаша хьайбаш леладеча фермаша, бригадаша, производстве хьалхалаттараша дика толамаш даьхалга.

Социалистически яхье котбаьннараштa хьожаяьй.

РАЙОНАШТА ЮКЪЕ:

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи карара кара тела ЦIе байракх а луш республикански Сийлен улга тIа дIатIа а хьош.

ХЬАЛХАРА МОТТИГ

хьожаяьй 1988 шераца нийсдича дулх — 33 процент, шура — 6 процент дукхагIа йоаккхалга Iалашдаьча; дулх дохкара план — 108 процент, шура — 105, тха — 113 процент кхоачашъяьча.

ШЕЛКОВСКИ РАЙОНА

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи Сийлен грамота а луш республикански газеташа чIоагIдаьча Сийлен Улга тIа дIатIа а хьош.

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

хьожаяьй 1988 шераца нийсдича дулх — 29 процент, шура — 2 процент дукхагIа йоаккхилга Iалашдаьча, дулх дохкара план — 156 процент, шура — 108 процент, тха — 103 процент кхоачашъяьча

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ РАЙОНА

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи диплом а луш

КХОАЛАГIА МОТТИГ

хьожаяьй 1988 шераца нийсдича дулх — 5 процент, шура — 3 процент дукхагIа йоаккхилга Iалашдаьча, дулх дохкара план — 120 процент, шура — 101, тха — 110 процент кхоачашъяьча

НАЗРАНОВСКИ РАЙОНА

БОАХАМАШТА ЮКЪЕ:

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи карара кара тела ЦIе байракх а луш.

ХЬАЛХАРА МОТТИГ

хьожаяьй 1988 шераца нийсдича дулх — 7 процент, шура — 17 процент дукхагIа йоаккхилга Iалашдаьча, дулх дохкара план — 117, шура — 147 процент кхоачашъяьча

Надтеречни районера

«Озерный» яхача совхоза

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи Сийлен грамота а луш

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

хьожаяьй 1988 шераца нийсдича дулх — 14 процент, шура — 4 процент дукхагIа йоаккхилга Iалашдаьча, дулх дохкара план — 159 процент, шура — 115 процент кхоачашъяьча

Шалински районера

«Курчалойский» яхача совхоза

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи [illegible]

КХОАЛАГIА МОТТИГ

хьожаяьй 1988 шераца дулхеи шурей дукхагIа йоаккхилга Iалашдаьча, дулх дохкара план 116 процент, шура — 102 процент кхоачашъяьча.

Назрановски районера

«Назрановский» яхача совхоза.

Республикански социалистически яхье котдаьнна боахамаш республикански Сийлен улга тIа дIатIа хьоргда.

ХАРЖАРА ЙОЛЧА ХОРЖАМИЙ КОМИССЕШКА

РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ ... округашкахь ... КПСС ... къа депутаталла кандидаташ овттабара протоколашкен нар РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ хила раьза хиларах йолча заявленешкен хьажа а хьежа «РСФСР халкъа депутаташ харжарах» долча Закона 33-чу статьяй кIийлен тIа РСФСР халкъа депутаталла кандидаташта регистраци яьй.

№ 883 йолча Грозненски юртарча территориальни хоржамий округе гIолла

Завгаев Дока Гапурович, 1940 шера вань вола, КПСС Нохч-ГIалгIайн обкома хьалхара секретарь, г. Грозне вахаш ва.

№ 884 йолча Назрановски территориальни хоржамий округе гIолла.

Арчаков Мухьмада Рукъман, 1937 шера вань вола, «Малгобекнефть» орса продтоварий сектора начальник, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Богатырев Берса Бембулат, 1934 шера вань вола, НГIАССР льаттан фондах пайда эцарн лоракан вола керттера паччахьалкхен инспектор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Костоев Абукара Хажмурат, 1947 шера вань вола, «Экажевский» ахача совхоза воккхагIвола экономист, КПСС член, ЭкажкIонгий-Юрта вахаш ва.

Котиев Мухьмада Мовли, 1943 шера вань вола, Назрановски районни центральни больница керттера лор, КПСС член, т. Назране вахаш ва.

Куштов Сосе Ахьмад 1938 шера вань вола, № 9 йолча больница лор-онколог, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Яндиев Алхаста Муса, 1955 шера вань вола, Назрановски чурча гIулакхий отдела участкови инспектор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

№ 882 йолча Заводской территориальни округе гIолла

Алироев Иса Ибрагимович, 1957 шера вань вола, «Промавтоматика» НПО Iилман болхло, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Асидаева Рабига Ибрагимовна, 1955 шера яь йола, В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ партийни комитета секретара заместитель, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

Базгиев Якуб Ибрагимович, 1945 шера вань вола, НГIАССР МВД министра заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Героев Хьадийса Ювсап, 1930 шера вань вола, «Чечнинлес» ... производственни ... КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Дулин Вадим Анатольевич, 1953 шера вань вола, «Грознефтехим» НПО партийни комитета секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Елкин Михаил Александрович, 1939 шера вань вола, «Чечингстрой» ПСМО СМУ-7 арматурщиккий бригадир, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Исмаилов Эльмурза Эльбзурович, 1936 шера вань вола, РСФСР Министрий Советерча Главэрмнистрой начальника заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Крутов Владимир Максимович, 1939 шера вань вола, «Чечингстройтранс» ПАТО водитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Магомедов Закир Мирзоевич, 1937 шера вань вола, Кавказски территориальни координационно - информационни центра начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мамодаев Яраги Магомедович, 1953 шера вань вола, «Чечингстрой» производственни гIишлон-монтажни объединене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Минец Георгий Иосифович, 1930 шера вань вола, Н. А. Анисимова цIерагIча НГНПЗ технадзора отдела начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Пантелеев Владимир Павлович, 1937 шера вань вола А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ воккхагIвола оператор, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Садуева Нура Хароновна, 1956 шера яь йола, Нохч-ГIалгIай химзавода ОТК контролер, парте яц, г. Грозне яхаш я.

Сайгадинов Ваха Алиевич, 1956 шера вань вола, «Чечингстрой» ПСМО ЖКК юрисконсульт, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Сапронов Игорь Александрович, 1916 шера вань вола, инвалидий республикански общества председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тепсуркаев Вахид Даудович, 1958 шера вань вола, НГIАССР МВД УПО ОВПО-1 ВПЧ-8 воккхагIвола инженер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Туркаев Хасан Вахидович, 1938 шера вань вола, ЧИГПИ литература кафедра заведующий, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хаджиев Шамсудн, 1930 шера вань вола, «Чечингстрой» ПСМО арендни хозрасчетни бригада бригадир, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Шоай бехктокхам кхетабеш

Совхоза гуррахье «Ататинский» совхоза механизаторашна дахьта хьекха, тоаль... ... мехкарий, ... раш, махкаш, сцепкаш, культиваторш, сеялкаш. Чархаш йола цу тайпара техника гударгаш тIа лькккар. Уж дерригa балхаш дань дальча, трактораш, мовхьаш кхуьа автомобилаш, комбайнаш меттайоалле болабелар уж.

ДIахадац гIар-тата совхоза мехмастерске. ДIачувоаллача хьалтеха йоаллача графикага хьежача дика гуш да де лаьрхIари карагIдаьнна фуд. Укхаза меттаоттаю тайп-тайпара оатхалаш, тоаду моторащ, дийнъю аккумуляторащ.

Цехашка IIайха, паргIата я, цхьаккха новкъарле йоацаш къахьег укхаза слесараша, токараша. Шийн МТЗ-50 лаьлла чувоагIа мехмастерске механизатор Хакимов Лема. Цо трактора тIара IойIанкх доагора аппаратура, электрооборудовани, передачай коробка. Уж а тайп-тайпарча цехашка болх беча Идигов Камилага, Умаров Iадлад-Хьмилага, Пашиев Дуттга, Газиев ДIахьиг ... балха ... болалу.

Лема ше а юстараваьнна Iохац. Цо бIарг лоьх двигателга, тIехьашкарча мостага, рулевой управленега. Айп корадича, цу сахьате из дIадаккха тохалу механизатор.

— Хакимов вокхха говзанч ва, — йоах совхоза керттерча инженера М.-Т. Ахмадова. — Эше сварщик ва из, эше мотор тоабе хов цунна. Аьхки ялат чуэцача хана комбайна тIа хов из, хьажкIаш чуэцача дакъа лоац. Мадарра аьлча, техника къайленаш цунчул дикагIа йовзаш саг вац тха боахаме.

ТIаккха фу де деза техникаца хьахкашта ца ваьннадo? Цунна новкъостал ду мехмастерске болхлоша, ше сана болча трактористаша, комбайнераша.

— Техника тоаяра оттаь график кхоачаwаю оаха, — йоах Ахмадова. — ДIахо йоаллача хана а кхы а хьинарелла болх бе лаьрха да тхо.

Кхы ... сурт ... ... нар. Укхаза техникаш ремонт ю ши трактор чулалал мара доацача готтача цIалга чу. Дехьара а сехьара а чухьех мух, шийла я, тховнах ладар чуух.

Цу халонашта духьаллатт нах. ТIехьа ца тетташ тоаль ийккхай цар юртбоахама инвентарь, цхьайола тракторащ, кхьметтел комбайнашта ремонт елга а дIадоладьд. ДунхагIдола балхаш ара юккъе даьд механизатораша.

Кхы дикагIа хьал дац лакхе дийцача готтача цIалга чу къахьегаш болча слесарага Карасаев Мухтарага, моторстага Сайдаров Шарlанега, токарага Юнусов Сайд-Хьасанага, кхычарга. Уж мел дер низкъала да царна.

Совхозе тхога дийцар цхьан хана пхийтта трактор чулелла йиш йола мехмастерски укхаза хьалъе лаьрхIа хиларах. Кийча да проектно-сметни документаци, белгалъяьхаш ю боахама... Сарст хьалергья боахама способах пайда а эцаш. Укх деношка дIадолалургда юххьанцара балхаш.

— Мехмастерске хургья тайп-тайпара цехаш, бытовкаш. Цlе уголок, склад, — аьлар совхоза пpораба А. Автаева. — Беррига болх карарча шера апрель бетта чакхбоаккхаргба оаха. Техника тоаеш боахкача ремонтникашкарен механизаторашкарен хьал дика гуш да тхона. Цулухьа гIишлонхоша шоай низ кхоберг бац цар болх аттача баккхара.

Кхамаьл дац дика дешаш да прораба багара хьахараш. Цхьабакъда, хаттар отт: хIанзалца фу деш багIаб совхоза кулгалхой лоархIаме объект хьал ца еш?

Тахан ах яц цох дувца. Цхьа ди, цхьа сахьат зехьа ца доадеш, чакхдаха деза техникана ремонт яра балхаш.

М. ИСРАПИЛОВ,
М. САИДОВ.

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

Хьожаяьи 1988 шерага ... план ... — 14 процент ... ... доахара план — 159 процент. ... — 100 ... кхоачашъяьна.

Шалински районера «Курчалойски» ... ...

...

КХОАЛАГIА МОТТИГ

Хьожаяьй 1988 шерага ... ... кхилга Iалашъяьча, ... доахара план 116 процент, ... ра — 102 процент кхоачашъяьна.

Назрановски районера «Назрановский яхача совхоза.

Республикански социалистически яхье котдаьнна боахамаш республикански Сийлен улга тIа дIатIа хьорга.

КПСС райкома пленум

Самардийнахьа хилар КПСС Старопромысловски райкома пленум. Цига дийцар организационни дешаш.

Кхыча балха тIа хьожаяръ дуьяденна парте райкома хьалхара секретара декхарех мукъаялийтар пленумо Л. Л. Недельковна.

КПСС райкома хьалхарча секретаралла хержар Х. М. Дзейтов, Старопромысловски райисполкома председатель хиннар

Пленума балха даькъа лоацаш а къамаьл деш а хилар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев.

«Фусам-2000»: таронаши проблемаши

ХIана ух гIишлонхой кхычахьа балхаш де?

Республика къахьегамхоша 2000 шу хьатIакхоаччаш кхоачашдаь чакхдаха аьнна белгалдаьча гIулакхашта юкъе эггара лоархIамечарех я нах чубаха фусамаши социальни-культурни объекташи хьалъе аьнна оттаь программа. Бакъда, пун лоархIамга хьежжа лелац гIулакхаш. Шерагара шерага кхоачашъяц республикно цу хьакъехьара планаш. ДIайолаьча ахангахьа а кхачалехьа хьал ца еш дукха гIишлон объекташ юс. ХIаьта, тахка хьо велча — эггара хьалха хьадувцар — болхлой ца тоъара бахьан да. Цецвоаккх цу гIулакхо: дхьан оагIорахьара болх бе моттиг йоацаш бIаьш, эзараш нах ба республике, шоллагIа оагIонга дилача — къахьега нах ца тоъараш гIишлонаш яра гIулакх кIаддесад. ТIаккха, мичахьа я баьхана кIоаргал, фуд кхоаькадар? МалагIа таронаш я гучаяха а оарцагIьяха а езараш? Цу гIулакха еррагача республика къахьегамхой, партийни, советски, боахама оргаший цIенхаштта теркам тIабахийта а, хIаьта цу сфере хьаIайна кхоачамбоацараш дIадоахаргдола наькъаш белгале а дагайолаш я КПСС обкома а республика Министрий Совет а. Керттерча наькъех цаI ба — хIара шера республика доазонел арахьа балхашка уха гIишлонхой дикагIбола специалисташ чусоцаргбола гIулакх вIаштIехьдаккхар уж ма бий нах тоъац тхова яхаш гIишлон организацей кулгалхоша бувдараш а.

Фуд уж-чусоцабара эггара хьалха эшар? ХIама эшац хьабе болх хилийтари, хIаьта цу Омске, Томске кхыча областашка, краяшка цар баьча балхаш луш мо из сом царна дIададари мара. Кхы а къаьгагIа хургда из сурт царна шоашца дагаваьлча.

Цудухьа лаьрхIад цу тайпарча гIишлонхой викалий республикански слет гулъе, Слете дакъа лоацаш хургба КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретараш, хьабийха хургба парте райкомий хьалхара секретараш, райисполкомий председателаш, гIишлон организацей кулгалхой, специалисташ.

ХIанз мара из гIулакх дIадолалуш деце а цу хьакъехьа районашка фу ду, из миштa лоархI хьажа лов хIанзехьа а.

Нах чубаха цIенош, социальни-культурни объекташ хьалъяра республике эггара тIехьайисачарех я Назранови. Шу дIа массаза долалу уьттаеш йола планаш дукхагIча дакъе кхьата тIа юс. ДIаьлхача шера а кхоачашъяьяц из ах мара. Городе а юрташка а дIа-хьа мел вахача лардаш ехка а йохкаш за а дотта доладаьча пенаш соцадаь а дукха гIишлош я, тхоай мискал хьанга кхайкаергья - хьогI оаха, яхаш санна латташ. ВIалла ла йиш йоацаш мела, асала лел хьалъеш латтача объекташкара балхаш а. Ер дийлагIа шу да, дIадоладеча хана цхьан шера йистедаккха лаьрхIа районе цаI мара доаца 110 квартира чуйола цIа хьалдеш латта. Тамаш а яц. Iана замалахь кIезига болх а бий, бIаьсти гарга гIортташе тIера а яьле гаьнна договорах балхаш де дIайола бIарча бригада. ТIаккха керда бригада вIашагIйолла болалу из цIа хьадеча СМУ-3 кулгалхой. Болхлой эш аьле районни газета тIа хоам бича вIашагI а бетталуш хьаь нах. «Тхона гIишлонхой - специалисташ эш, шо Iомадеш йола ПТУ яц укхаза», — аьле акхар юхаболхийт. Специалисташ дIаух, болх бе ца ховраш юхебус. Ишта наг - нагахьа тохачо «мажарг» а тохаш болх сеца латташ дIаьха ахна доаккх гIишлонхоша. ТIаккха «кIай мозий» тIахьайзача, вай аьнача тайпара, кIезигдукха дIадоладу балхаш.

Дахьа-дилла моттиг йоацаш гIадболх «арахьа лела» гIишлонхой, нагахьа санна арендах а подрядах а районе шоашта болх бе моттиг нийсъелча. Тамаш а яц. Хьанна лов дезала тIера вавле е шийна беррига дезал тIехьа а баьхе-хало-бала оза цу гаьнарча наькъа вала? Цу тIа, «юстара лийначоа — йис кхийттай» яхар санна хатараш хулаш дукха моттигаш а ма нийслой арахьа. ХIаьта а моттигерча Iаьдало дукха теркал дац из гIулакх.

Дагардалац хьайбаш леладерий культурно - бытовой хьашташ тоаде аьнна 1980-чу шерашка районе даьнна хиина оарц. Договорах балхаш дIадоладу аьнна хезача поезда тIа ховша кийчбенна хиина дукха гIишлонхой дIа ца болхаш районе Iийра. Кхыметтел лампаш а сегаш бийсан а къахьегар цар цу объекташка. Дукха ха ялалехьа фермашка урагIъяхар вIалла дага ца хиина башха клубни залаш, медпункташ, салоIа цIенош кхыйола наха мел эша объекташ.

Эргадаьккхар цар хьайбаш леладерий культурно-бытовой вахар. Цох хIанз истори , хиннад. Бакъахьа дар из хIанз вай ювца программа кхоачашъеча юкъедаьккхача. Цадаьккхача даргдоацаш укхаза цу хьакъехьа оттаь планаш а я. 2000-гIа шу хьатIакхоаччаш районе хIанзчул тIехьагIа хьалъе езаш я 7270 квартирий, 4060 къаьсташ цIеноши. Лоацца аьлча, чIоагIа эшаш хургдолаш да района договорах ухача наьха пескаш.

— Дукха дIаозий цу гаьнарча договораша районера болхлой низ? — хетт аз райстатистика инспекце начальникага Ужахов Мухьмадага.

— Укхазара дIаухача наха хьадераш керттерча дакъе гIишлон балхаш долга ховш ма дий, — аьлар цо, — Байнахьа «специальностера» ма йий из. Цудухьа хIара шера тха районера договорах дIаухача 14—15 эзар сага юкъе дукхагIбараш уж говзанчаш ба, аьлча харцхургдац. Аз бупцац, районе хьабе болх а боацаш лоаллаха ядача моттигашка хIара денна автобусашца балха а ухаш юха чуберза нах.

Лоацца аьлча, гIишлон мастерашка хьежаш гIулакх сеца латтаргдац, кхычелдар вIаштIехьа хилча. Фуд из «кхычелдар»?

— Цу гIулакха уйла еш да тхо укх деношка, — аьлар райисполкома председатела А. П. Бондара. — Специалисташ районе чу ца совцабой даргдоацача дIакхьчад гIулакх.

— Сенагара дIайолайча бакъахьа хет хьона из йаIайха а бехктокхаме а кампани (ишта арга вай цох)?

— Эггара хьалха эшар, — тхо, моттигерча партийни, советски органий хьалхара кулгалхой - оарцагIадар ду. Кхайкарал де деза нахага, сходаш е ела цу деша моральни а материальни а оагIонаш нахага дIа а йовзийташ. Цу гIулакха гIаькхьа дика я хIанз дIайодаш йола хоржамий кампани. ЦаI ца да. ШоалагIа дале, аз-м керттера дар аргдар цох, наха болх хьабе гIишлон-материалаш хургбола моттиг тешаме хилийта еза. Хьабеча балхах луш дола сом-м цу «гаьнарча договорех» телар мо дала хала дац. ХалагIа да царна болх хьабе эша кхоачам Iалашбе.

— Анатолий Петрович, сона хов оаш районе чубаха шоай фусамаш йоацача наха дукха лаьттан участкаш дIа-хьа йийкхалга. — Нагахьа санна цу хIага участка тIа цIенош хьалде наьха вIаштIехьдаьча программа из проблема тIера йоалар шоана. Мишта латт из гIулакх районе?

— Участкаш дIаялара совгIа тхогара царна дIаттулаш новкъостал дац. ЦIенош хьалде шоай таро а яц дукхагIболча застройщиккий, хIаьта царна дIаяла ссуда а тоъац. Ишта кIалдиса да из гIулакх а.

Да а да из гIулакх кIалдиса. Торговлина сете гIолла хьаэна а йиш мичай индивидуальни застройщиккий. Мел IоагIа уж районе?

— ДIаухача шера тха складашка хьаена шифер, кирпич, кхыйола цIеной деча эша материалаш дIа-хьа ийкъа хIара «юрта» пхьашта, дукхагIа дале шишшa цIа хьалдалла мара хилаьзар.— аьлар райпо председатель М. Марзаганова.

Материальни Iалашон проблема чIоагIа халача хьале я районе. МоттигерчА заводо арахеца кирпишк а 20—25 процента мара тоъац.

Из гIулакх кIезиг-дукха аттача доаккхаргдолча таронех а пайда эцац моттигерча Iаьдало. Масала, чIоагIа юхадет фусамаши социальни объекташи хьалъяра гIулакх кооперативаша. Бахача наха хьаэца дукха хIама па юташ хьаккхе дIаьху цар складашка хьаена гIишлон материалаш. Уж юхатоха хьожаш е халкъа тIахьажамхой а е кхыйола гIулакха бехктокхаме бола нах а бац. Дукха я ишшта хьажча тахача кораймоагIаргйола кхыйола таронаш а. Района кулгалхошта лой.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

РЕДАКЦЕГАРА: Оаха дIахойт шуга, укх шера 24 январе 11 сахьат даьлча Грозне В. И. Ленина цIерагIча ДК КПСС обкома, парте горкомий райкомий секретарий, гIишлон организацей кулгалхой гIишлон отряддий болхлошца вIашагIкхетар хургдолга. Цига дувцаргда балха хьалда хьалаш, белгалъергья республике хьалъе еза гIишлон объекташ.

КПСС XXVIII СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ

Малгобекски район

Де дезар дукхаден да

ЦХЬАЬКХА ихьа шу вай накъаданкхаш ш1ра совг1а ха яьнай. Берригача мехка санна, тха районе къахьегамхошта а дукхача политически событенца белгала хилар из. Политике а экономике а боккха лоарх1ам бола дешаш дийцар СССР халкъа депутатий Съездашка, демократи а гласность а дег1айоалаяра керда таронаш хьайийллар цо. Оаха деззар Малгобек 1ойхала шовзткъеи итт шу дизар.

1989 шера планаш а заданеш а кхоачашъеча белггала толамаш даьхар района къахьегамхоша: УБР, «Малгобекнефть» НГДУ, Г1. Ахриева ц1ераг1ча а «Кавказ» яхача а совхозий коллективаша. Шовзткъанел совг1ача производственни подразделенс, промышленноста, агропромышленни объединене предприятеш лоарх1аяьй шоай заданеех а юбилейни социалистически деккарех а. Царех я Малгобекски керамически цеха, № 1 йола РИТС-а, УБР прокатно - ремонтни цеха, № 28, 835 буровой, электропеха, скважинашта лаьттан к1ал ремонт еча № 4 йолча бригада, Г1. Ахриева ц1ераг1ча совхоза доакъар 1алашдеча Умаров 1анди кулгалдеча арендни бригада коллективаш. Социалистически Къахьегама Турпала Бахмадов Мадя а СССР Паччахьалкхен преме лауреат Муцагов Гелани а керте латта «Малгобекский» «Кавказ» яхача совхозий жа 1уй бригадаш.

Д1ададахача шера доккхий толамаш даьхар УБР слесарий бригадире Дзейтов Мухьмада, [illegible] г1ончас [illegible] Надеждас, звеньевос [illegible] Васило, механи[illegible] [illegible] Ибрах1има, [illegible], кхычар.

[illegible] цхьайолча [illegible] а къаьст[illegible] нах а дика [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] бахам. Укх бараш арахецара, царна г1у-

т1еххьарча пхе-ялх шера районе доаладаьд дикача фух дола пхи эзар бежан, шовзткъе итт эзар устаг1а. Цар генетически таронех боагг1ача бесса пайда ийцабац ихьанна совхозе. Дукхаг1дола хьайбаш паччахьалкхенна дулха д1ачудениад. Дошув маьха х1ана дац, аьнна, да из, х1ана аьлча х1ара бежанах а устаг1ах а геттара дукха ахча тийннад совхозаша.

Нагахьа санна бахача нахагара иеча шурас к1алхар ца доахаре, кхы а халаг1ча хьал т1а кхоачаргьяр район. Масала, соахка итт бетта паччахьалкхенга ехкача 3718 тонн шурах 1949 тонн е 52,5 процент яр бахача нахагара ийца яр. Дика-дий из? Мадарра аьлча, нахага иззал шура яккха доахан долаш дика болх ба, цхьабакъда, кхы а дикаг1а дар заготконтора дехкараш кхоачаш а ца деш, совхозаша шоаша из шура йоаккхаре!

Дукха кхоачамбоацараш да лаьтта леладеча. Из иштта дале а, совхозаша лертт1а йоакхо йиц аренда юкъейоалаяра, подрядни коллективашта новкъостал дара. 1алаьмате воча финансови хьал т1а я АПК предприятеш. Масала, 1988 шера продукци яккхара планаш кхоачаш ца ярах боахамашта доккхий зенаш хилар, къахьегама овсарлел сихаг1а дег1аихар наьха алапеш. Нагахьа санна цу шера планаг1а пхийтта миллион сома маьха подукци яккха езаш хиннаяле, яьккхар иттанел совг1а мара хилацзар. Иштта во чакхдаьккхад д1адаха шу а. Шоай таронашка хьежжа болх бинзар РТП, «Сельхозхимия» яхача районни объединене, «Луч», «Алханчуртский», «Малгобекский» яхача совхозаша.

Соахка горисполкомо, юрта Советаша, боахама цхьадола кулгалхоша ионаг1о болх бир бахача наха эша то-

лакхаш делга тоадара даькъе. Из иштта дале а, района потребительски рынкера г1улакхаш во лел, наха ч1оаг1а хоатташ дола товараш кхоачам боллаш дац. Д1ахо йодача хана цунна къаьстта теркам т1абахийтанза баргбац. Района ерригача предприятешта доаг1аш да из.

ЦХЬАЬКХА ихьа проблема я тха районера латташ. Наькъех да аз дувцар. Духхьал д1ааргдавай, дукха рузкъа д1алоац наькъо, бакъда, геттара доккха экономически зенаш ду воча наькъаша. Укх т1еххьарча хана наькъаш тоадара дукхаг1а йоакхо е яьннай Ссаг1апчара юрта Совет а М. Горьке ц1ераг1йола совхоз а. Цар хьалхлецца цу юртара ихьадола наькъаш тоадеш а кердадараш дохкаш а латт. Цу даькъе белггала хувцамаш хулаш латт Долакова, Юкъерча Ачалкхе а Даби-Юрта а. Парте городской комитето а горисполкомо а хадданца т1ахьожам лоаттабарах Малгобек — Грозный наькъа дукхаг1ча даькъе реконструкци яьъьлар д1адахача шера. Цхьабакъда, б1арчча хьайийцача городе Малгобекера а юрташкара а наь[illegible] 1алаьмате во да, къаьстта деха да уж къаьнача городе. Вознесенски стансовета а «Кавказ» яхача совхоза а, Вежарий яхача юрта Совета а «Луч» яхача совхоза а бехкаг1а Вознесенски станицера, Вежарий яхача юртара дукхаг1дола наькъаш геттара во да.

Горисполкомо цахаддаш терко яьй жилищно - коммунальни боахам тоабара, баха нах хица, газаца, электроэнергеца 1алашбара. Из иштта дале а, тахан ала йиш яц уж дерригa дешаш доагг1ача бесса къовостаде в1ашт1ехьдаьнад, аьнна. Масала, й1овхал лоаттаю сеть а водоканал а ПУЖКХ д1ачудалара дикаг1ча оаг1орахьа х1ама хувцаденнадац. Бе-бе итт ведомство да йолаш да Малгобеке нах баха ц1енош. Лертт1а болх беш яц буьзама районни узел. Мехка моллаг1ча городера телефон тоха йиш я Малгобеке, х1аьта Малгобекера — г1аж кхоссал мара гаьна уллача Соаг1арча мара телефон д1акхачац. Радио, телефон, телевизонни буьзам бац яхаш ден а бусa жалобаш язъю инвалидаша, т1ем т1а дакъалаьцараша, бахача наха массе моттиг1ашка. Х1анзалца цох хьахинна х1ама дац.

Район социально - экономически дег1айоалаяра дикка новкъостал дергда къахьега могаргдола нах балха юкъеозаро. Моттигерча промышленноста, территориальни производствени объединенеца цхьана Кердача Редане хьаелла лерх1 х1амаш тега цех, городе болх бе йолаеннай г1ишлон - монтажни управлени, в1ашаг1йоллаш латт «Топаза» филиал, приказ арадаьккхад Малгобеке «Вайнах» яха завод хьаяра хьакъехьа. Цхьабакъда, цу дерригне къоаостаяц хьабе болх боацаш лела нах к1езигбара проблема. Из иштта дале а, совхозаш, промышленни а г1ишлон а предприятеш 1окад нах тааьц, яхаш. Долче, из г1улакх цхьан кога т1а даккхара а цун бахьанаш тахкара а йоакхо е еза района кулгалхоша.

Гуш ма хиллара, укх шера де дезараш геттара дукха да тха районе. Дерригa низаш т1адахийта дезаргда боахамий экономика айяра, дулх, шура дукхаг1а яккхара, ялат а кхыйола культураш а хьувкъаяра. Йиззача боахама расчета хьалашка самофинансировани ярга ялара кийчо еш я район. Т1аккха шеддар наха къахьегарга, предприятеша, совхозаша шоай таронех пайда эцарга хьежжа хургда. Долче, социальни дешаш къестаделга а.

Укх шера промышленни производства боарам соахка хинначул 6291 эзар сом дег1абоалабе беза, иштта дукхаг1а яккха лерх1 юртбоахама продукци. Къаьстта теркам т1абохийтаргба паччахьалкхено безача маьхаг1а ийю люцерна, генараш, ялат дукхаг1а даккхара. Укх шера хьалъейолаергья школанаинтерната лаьрх1а общежити, йистейоаккхаргья маьлх ю завод, хьалъергья наха саготa эша кхыйола г1ишлош.

Б. МАНКИЕВ,
Малгобекски горисполкома председатель.

Кийчо ю

КАРАРЧА пятилетка укх т1еххьарча шера чуэцаргболча хьувкъама кийчо еш ба Малгобекский района «Алханчуртский» совхоза къахьегамхой. Цу даькъе цхьацца толамаш а доах.

Х1анз гурахьа д1айийнача культураашта подкормка еш боахк механизатораш минеральни удобренешца. Уж кхашка тувс, ялат эсалаг1а т1адаьннача дукхаг1а а кхоачийташ.

Из болх ма хулла сихаг1ен дикаг1ен чакхбаккхар дуьхьа кхаш леладеча бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье (х1аьта уж ихиъ я цу боахаме) хьалха Сагов Ювсапа, СССР Лакхехьарча Совета депутата Дарсигов Мувсас кулгалду коллективаш я.

Б1аьстан балхаш ший ханнахьа д1адоладарен чакхдахарен техника кийча хиларах тийша хургдолга ховш, из тоаяра къаьстта а теркам т1абохийт укх 1ан деношка. Эша запасной оатхалаш ца тоъаш хало ловш яле а декхарех дика лоарх1аеш хьайоаг1а Хамхоев Мохьмада кулгалду совхоза мехмастерске коллектив. Масала, соахка йиълог1чен укх шера хьалхарчен кварталашка трактораш тоаяра план - график х1анзле 87 процент кхоачашъяьй цо.

Нормаш кхоачаш ца еш цхьаккха саг вац цу коллективе. Цхьабакъда, толашаг1а болчарна юкъе а дикаг1а, тешамег1а къахьег слесараша Хамхоев Идриса, Льянов Бахьаудина, токараша Ваделов Къудатора, Хамхоев Абус, аьшка пхьара Байсангуров Данилбека, сварщика Евлоев Зарахмеда.

Белгалдаккха доаг1а, совхоза техьаюаш йола ерригa инвентарь тов - а ль д1аоттаьлга.

ЛАУРЕАТ—ЖА 1У

НАЬХА багаяхай Муцагов Гелане ц1и. Массохк шу да «Кавказ» яхача шоай совхозе, Малгобекски районе меттел, ерригача республике а цох толашаг1вола жа 1у лоарх1а.

Х1амах етта тамаш ца ю нах цецбаьхар цо цхьайттале-г1а пятилетка чакхйоалача шера: б1аь жена т1ехьара хьалхкхебир 170 1аьхар, планаг1а доаг1ачул цкъаи ахаззеи дукхаг1а даьккхар тха!

Цхьаболчар к1ал г1олла дуьца йоахараш; аьлдиташ д1адетталора Гелане. «А, из тайпа х1ама хила йиш яц, тхо а ма дий жа леладелгах кхе-ташъ, — шекбуьлар шоашта [illegible]

тар аз Геланега. Х1анз фуд укхо дувцар, аьлча санна сона б1ара а хьежа, дерригa дакх, — аьлар цо. — Цхьаккха х1ама да а дий кхоана-ломма дергдар из-м, башха лоадам боацаш дар, аьнна, дита йиш йолаш.

Х1АЬТА а бригадира цхьа «акъайле» гучайоаккхаргья аз. Эггара бехктоктамег1а хет цунна жа дахка доладенна ха. Хьалхха кийчду цу хона эшарг мел дар: медикаменташ, инвентарь, мут чухьекхаргбоацаш д1акъовл ше мел дола 1ург. Х1аьта санмангщикех-м дуьца а эшац. Уж хьакъоастабара а лертг1а кийчбара а къаьстта доакхо ю Дагалотъярех аьлча, жа леладе-[illegible]

АРЕНДАХ ДАЬННА БЕРКАТ

Хоаш махиллара, хьайбай продукци т1акхстар доакъар дукха а дика а хиларах тийша да. Цу даькъе соахка шоашта караг1даьннача доккхал де йиш йолаш ба Г1. Ахриева ц1ераг1ча совхоза кхаш леладераш. Цар кийчъяьй 1250 тонн йол, 4000 тонн силос. Миш-[illegible]

Депутаталла кандидатех

Дега й1орхал наха [illegible]

Саг тешацар Мухьмадах хьалха санна вызза болхло хургва аьлча. Цхьабакъда, из уйла дукха яханзар. Слесара декхараш т1ехдика кхоачашдарца белгалваь-[illegible]

сатец цун. Дукха дешаш да предприяте цун хьинарца къоастадаь.

Коммунист, халкъа депутат ше хиларах тарра, дерригнех дог лазаш оамал я [illegible]

Цхьабакъда, цхьайолча коллективаша а къаьст-къаьстача наха а дика болх барах тхона махетта дIадол-хац юртбоахамера гIулакхаш. Бакъдар вай дувце, къаьст-та ночa хьал тIа кхаьчаб-тай-она хьайбай боахам. Укх

ча совхозаша.

Соахка горисполкомо, юр-та Советаша, боахама цхьа-болча кулгалхоша нонагIо болх бир бахача наха эша то-вараш арахецара, царна гIу-

ьанал а ПУЖКХ дIачудала-рах дикагIча сагIорахьа хIа-ма хувцаденнадац. Бе-бе итт ведомство да йолаш да Мал-гобеке нах баха цIенош. ЛерттIа болх беш яц бувзама районни узел. Мехка мол-

йистейоакххаргья маьхх ю завод, хьалъергья паха саг-гота эша кхыйсла гIишлош.

Б. МАНКИЕВ,
Малгобекски гориспол-кома председатель.

нилоеска, сварщика Ео-лоев Зарахмеда.

Белгалдаккха доа-гIа, совхоза техьаю-заш йола эррига ин-вентарь тоа а яь дIа-оттаьлга.

Депутаталла кандидатех

Дега йIовхал—наха

БУРУВТОХАРА бал-хий Малгобекски управлененa чуйоагIача производственни Iалашо яра база коллективе дика вовзаш ва технологически оборудованенa ремонт ю слесарь Дэйтов Джамал-дий Мухьмад. Производст-ва ветеран, кагирхой хье-хамча волча цунна гонахьа даим а хул цунца цхьана болх. беш бола новкъостий. ХIаранега ала дIайха дош корадоегIа Мухьмада, цхьаь цаI дIаваxийтац эша гIо цa деш.

Атта кхаьчадац Мухьма-дага тахaнара ираз, сий, наьха безам. Деррига а дIадоладелар кховзткъей иттлагIча шерашка. Тайп-тайпарча буровойшка болх беш дIаболабир цо ший къахьегама никъ. Юкхьанца дена эийра новкъосташа цун кIаьда оамал. Цхьанне-на а хезадацар цо сихвен-на, кхыча сага бохам бер-бола, чудорсдоаца дош оалаш, хало нийсъеннай, аьнна, из тIехьашкавоалаш, Iокадаш.

Цу шерашка хилар «кIаь-да» оамал йолча сага дог болат санна чIоагIа долга хьахьокхаш дола хIама. Турба дIачIоагIъе, аьнна, вышка тIа ваьнна Дэйтов лозавир. ЦIенкха хезадац сона цо ше из ди хьоаха-деш. Цхьабакъда, цун нанас Фатимас иштта дийцар цох лаьца.

— Тхона цхьаннена мот-тацар из цу човнех хьавар-гва, — Бутт соагIа баьккхар са вoIас сакхетам чу ца воаглаш, хIанз-хIанз дIа-варгва, аьаш. Лораш шек-баьнна дукха ха яр, гIой-гIане хьежар уж тхогахьа.

ХIаьта а бохабаьча наь-кха кIал саца ца лоеш дет-талора Мухьмада дог. Юх-хера а бIарrаш хьалехкар унахочо, дийнвала волавe-лар из. Йоккха сагото лай-нача сага мара ховргдац наьнега, сесагага, берашка хинна хьал. Цар санна гIайгIа йир цу халача де-ношка Мухьмадар лоалахо-ша, цунца цхьана болх бе-ча новкъосташа.

Дийна висар Мухьмад. Цхьабакъда, геттара къона воллаше, инвалид хилар цох. Лороша иштта къоа-стайир цун кхел: «ДIахо болх бе йиш яцI» Дале а, къаравинзар Мухьмад даь-рача човнаша, халача лаза-ро. Кастта бурувтохара бал-хий управлене юхаверa из.

Саг тешацар Мухьмадат хьалха санна вызза болхло хургва аьлча. Цхьабакъда из уйла дукха яханзар. Сле-сара декхараш тIехдика кхоачашдарца белгалвах-лар из коллективе. Цул сов-гIа, общественни балхацара а буе валанзар. ХIанз сле-сарий бригада кулгалдеш ва Мухьмад.

Шийна, ший новкъосташ-та къуалашдар дувц цо ше члон волча Малгобекски УБР парткома заседанешка. Цул совгIа, кхы а да цо кхоачашдеш дола общест-венни декхараш. Массехка-за хержав из Малгобекски горсовета халкъа депута-талла. ЛерттIа кхоачашду цо ший харжархой наказаш. Цо дош хьал а гIоттадаь, хIанз городе тоаеш латт В. И. Ленина цIерагIйола улица.

Кхычарца цхьана Дэйтов Мухьмада кхоачашду хал-къа тIахьожамхочун декха-раш а. Цо дика зуе произ-водствера кхоачамбоаца-раш. Уж гучадахарал сов-гIа, хьадда наькъаш хьех уж дIадахара. ГIулакх овлан-гара дена тоадаь деллалца сатец цун. Дукха дешаш да предприяте цун хьинарца къоастадаь.

Коммунист, халкъа депу-тат ше хиларах тарра, дер-ригнех дог лазаш оамал я цун. Талмастта декхараш саго кхоачашдеш хилар лац цо, гIалатех гуччахьа дув-цаш а, доагIар хIаранегара цIенхаштта хьадехаш а вол-ча Дэйтов Мухьмада эгга-ра хьалха хьадех шийгара. Цудухьа дукха веза из мас-санена а.

Мухьмадах бенна наьха тешам боккха хилара тешал деш яр дукха ха йоаццаш бурувтохара балха управ-лене коллективо чакхъяьк-кха собрани. Цига Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депу-таталла кандидат вир Дэй-тов. ЦаI санна берригаш а цун кандидатура хьаллоа-цаш бар.

ХIанз ший программа кийчъеш ва Мухьмад. Ду-кха хIама долаш ва из цун-на юкъедахьа. Цун деррига вахар — хьинаре къахьега-ра, наха гIулакх дера ма-сал да.

М. ЭРЗИЕВ.

БЕРКАТ

Ховш махиллара, хьайбай продукци тIа-кхетар доакъар дукха а дика а хиларах тийша да. Цу даькъе соах-ка шоашта карагIдаьн-начох доккхал де йиш йолаш ба ГI. Ахриева цIерагIча совхоза кхаш леладераш. Цар кийчъ-яьй 1250 тонн йол, 4000 тонн силос. Миш-та шиз кхаьчаб «бе йоллал» мара йоацача совхоза из де?

Толам баккха нов-къостал даьр Умаров Iайндин Хаджиев Ибра-хIими керте латта арендин звенош яр.

I. Умарова звенона чувоагIа виъ саг. Из е вож эш, яхаш конторе удаш а ца лелаш, дер-рига хьинар оарцагI-даьккха къахьийгар цар соахка. Звенос ле-лайир 80 гектар люцер-на, 100 гектар горохя кени, 50 гектар судан-ски буц. Цу кхашкара яьккхар цар районерча боахамий коллективаш-та гIанахьа а бIарга ца яйна йол. Цул совгIа, тIехдика а я из.

да «Кавказ» яхача шоай сов-хозе, Малгобекски районе меттел, ерригача республике а цох толашагIвола жа Iу лоар-хIа.

ХIамах атта тамаш ца ю нах цецбаьхар цо цхьайттала-гIа пятилетка чакхйоалла ха-ра: бIаь жена тIехьара хьал-кхебир 170 Iаьхар, планагIа доагIачул цхьан аьзэен ду-кхагIа даьккхар тхаI

Цхьаболчар кIал гIоппа дувца йоахараш, аьлдиташ дIа-детталора Геланех. «А, из тай-па хIама хила йиш яц, тхо а ма дий жа леладелгаз кхе-таше, — шекбувлар шоашта дукха хало ца еш болх бе Iе-мараш, Гелани а цун новкъо-стий а ца бовзараш.

Муцагов эгIазъахацар цар-на; фу дергда, наьха бегенаш дIакъоала йиш мичай. Цо оалар: «Дувла тха бригаде, ци-га гургда шоана деррига, бакъвар-харцвар малав ховрг-да, шоах лочкъаде хIама дац са».

Цхьаболчар лаьрхIар Гелане яхар де: цхьацца-шишша воа-гIаш, жа Iуй аха болабелар из волча. ХIама хьула ца деш, долчча тайпара шоддар дIа-дувцар-дIахьокхар цо.

ТIакхта кхы а чIоагIагIа Ге-лани хеставе баьлар нах, хIа-на аьлча, царна шоашта бIар-гадайра цун балха юкъе кав-хатий новкъосталца хьадаь цхьаккха хIама доацилга (сен-на лочкъаду из, вайна масса-нена шаьра ма хой застойни оалеча шерашка цул хьалхагIа а «маякаш» мишта хьабора).

ХIаьта Гелани, цун гIончий—Сеrаури Бек-Хан, Шаалюк Ти-мофей даьчох кхоачем а баь, цхьан метте латта дагабацар. Масала, шийтталагIча пятилет-ка хьалхарча шера дIахьалхаш-кахьа цхьаькха а цхьа гIа баьк-кхар цар — бIаь жена тIехьара 171 Iаьхар хьалкхебир! Iоахарий Iоахарий дар уж—дерста, унахцIена. Цу шера «Кавказ» яхача совхоза шовзткъе итт бIаь тума цIена пайда бир бригадас.

Бакъда, цу тIа а саца лоеш вацар Гелани. Цо кхетадоре, бригада тароаш кхы а йок-кхагIа йолга. «Фу дар-хьогI, — уйла йора бригадире, — жа Iай дахкаргдолаш гIулакх вIаштIехьдаьккхача». Новкъо-сташца дагаваьлар, цар хьал-лаьцар шоай «хьаким». Цхьа хIама дар къаьстта уйла тIа-яхийта езаш а массане йоахзо эшаш а : йIайха желаш, дика доакъар.

Из ха дагалувцаш Гелане дувц:

— Жа Iай дахкар ший сов-ленаш йолаш хIама да. Цхьа-дале, искусственни осеменени еча хана дикача хьал тIа хул жерч — го баьккха я мел эша буц. Iоахарий дукхагIа дайте-ра чIоагIа гIо ду цо. ШозлагI-дале, Iодаь Iоахарий эIамига доллаше сийнача баьца тIа доал, долче, цар сихагIа дегI доакх, уж дикагIа дарст.

Гуш ма хиллара, жа Iай дах-кийтара тIехьа ва Муцагов. бакъда, цо даим кертагIдоах. цу гIулакха лерттIа кийчъяь мIайха желаш, кхоачам хиллал доакъар эшилга

— Фуд жа Iун балха тIа эг-гара лоархIамегIдар? — хьат-

[illegible] Iуна дуъа, [illegible] на б'есе а тIехьа, [illegible] ку, — [illegible] хIама да е дий [illegible] дергдар из [illegible] боацаш дар, [illegible] йолаш.

ХIАЬТА а [illegible] кхерга аз. [illegible] мегIа хат [illegible] ладокха [illegible] хала [illegible] ментош, [illegible] хьекхар-боацаш [illegible] мел дола Iург. ХIаьта [illegible] щикех-м [illegible] хьакъоастабара а [illegible] бара а къаьстта [illegible] гадоххарех аьлча, жа леладе-роа шозза-кхозза дукхагIа хул уж бригаде. Царца геттаре дукха болх бу Муцагова, во уж Iомабу... дахкаргдолаш жена Iу-нал де. Со гIалат [illegible] сокманщикаш Iомабу Iоаха-рашта а доацаш, жена гIу-лакх де. ХIаьта кердe Iодаьча Iоахарашка жа Iуй шоаш хьеж. Iоахарий шоай исенох къоастадац. ТIакхта сокманщи-каш фу деш ба? Цар жерчаш-та доакъар тел, [illegible] хувц, желаш цIена лоттаю, жа Iуша тIадилла моллагIа кхоло-ла декхар кхоачашду.

Жа дахка доладелча профи-лактически балха чIоагIа тIа-таI Гелани — хIара жена вIаштта кхаь дийнахьа 0,3 грамм фуразомидон яха мол-ха тел, ха юкъе а йолийтий жерчашта лу биовит яха мол-ха.

Моттигаш нийслу цхьаболча жаво кхоъ а кхыметтал биъ а Iахар беш. Цига шо оарцагI-воал бригадир: цхьа Iахар баь-ча жена хIалхец цаI а шиъ Iахар. Цудукъа даим го йиш а цхьан жена тIехьа шишша Iа-хар. Царна шортта тоъ наьна шура. Долче, уж сиха дегIауъ, онда доал.

Къаьстта боккха толам баь-кхар Муцагова бригадас 1987 шера. 550 жена тIехьара хьал-кхебир 952 Iахар, вешта аь-ча, бIаь жена тIехьара — 173. Республикерча цхьанна жа Iу-на хIанзалца керагIдаланза хIама дар из!

ШийтталагIча пятилетка дух-хьал хьалхарча шин шера Му-цагов Гелане бригадас планал совгIа хьалкхебаьб дикача фух бола 791 Iахар. Цхьан ше-ран ах шеран кхоачашдир цо кхаь шера план. Дика чакх-даьккхад дIадаха шу а. Цун цхьан бригадас совхоза баьб деэткъа бIаь тума цIена пайда. Иштта лекха оесаоре йолаш къахьегача Муцагов Гелан-ена тийннад доккхий пачча-хьал-кхен совгIаташ — Къахьегама Цlеча Байракха орден, «[illegible]» медалаш, социалистически къе котваьнчар вза кхо Зов-кхыдараш. ДIадаха шу чакх-доаллаш боккха кхаъ хьаьнас вай республикe. Хьахьегама доккхий толамаш даьрах, хьайбай продуктивность лакх-еча а продукцега [illegible] кIезигдеча а доккха [illegible] [illegible] КПСС [illegible] СССР Министрий Совете со-цамагIа 1989 шера СССР Го-сударственни преми [illegible] гез Гелани Хадьрасенча.

З. ЦЕЧОЕВ,
СССР журналистий Союзи член.

Ла йиш йоаца хьал

Наха чуIе фусамаш социальни даьъанна эша объекташ хьалъ-яра тIаерзаь лаьрхIа программа оттаьяр районе дIадахача шера. Цхьабакъда, «Малго-бекский» яхача МСО а агропромышленни объедияненa чуйоагIа-ча ерригача предприя-тей а бехкагIа кхоачаш ца еш йисар из.

ХIанз районе ре-монтно - гIишлон бал-хаш деш кхоъ органи-заци яле а, цу даькъе этта хьал чIоагIа са-дуаш да. Геттара леда-ра пайда эц гIишло хьалъяра хьахиицача рузкъах, объекташка болхлой тааш, кхоачам боллаш яц гIишлон ма-териалаш. Соахка хьал-харча 10 бетта эксплу-атаце дIаенна фусамаш лийрхIарех 16 процент мара яц. Цу тайпара балхаш дукхача юр-ташка вIалла даьдац ала мегаргда.

КОММУНИСТИЙ ХЬАЛХЛЕНЦА

ДОАЛАХОШТА хьалхашка юхьIаьржъяла ца езаш чакхдаьккхад тха совхоза коллек-тиво дIадаха шу. Дикка тIехкхоа-чашъяьй паччахьалкхенга дулх, шура, тха дохкара планаш. Уж то-ламаш доахача шсашкара доагIа дакъа юкъедихьад коммунисташа: СССР Паччахьалкхен преме лау-реата воккхагIволча жа Iуно Му-цагов Гелане. Масала, духхьал цун бригадас деэткъа бIаь тум пайда бир совхоза. Иштта дика къахьий-гад КПСС член Исаева Шура кер-те латтача № 1 йолча МТФ бригa-дас, доярказа коммунисташа Ба-таева Захус, Магомадова Элисас, комсомолкас Усманова Любас.

ХIанз эггара халагIа а бехкто-кхамегIа а йола ха я хьайбаш ле-ладерашта — лерттIа Iангара даха деза жа, хьакхарч, доахан. Мишта лел из? Сона хетаргахьа, хьалха-гIа цIаккха ца хиннача тайпара дика. Из хьахьокх укх цифраша а. Масала, планагIа йоагIачул кхоззо дукхагIа Iалашйир йол, силос — шин эзари ши бIаьи тонн, ча — йиъ бIаь тонн дукхагIа кийчдаьд. Дол-че, доакъар доацаш хIама талхарг-дац. ХIанз керттердар фуд аьлча, из цох кхетамца пайда эцар, цун хьурмат дар, хьайбаш дикагIа ду-аргдолча бесса из царна дIателар. Цу гIулакха хьаддаца йоахо ю совхоза специалисташа, фермай кулгалхоша, партийни комитето. Цудухьа укх Iай болх дика дIабола тха.

Массехк дош ала безам бар са лаьтта леладерех. Ка бола ялат дIадалара план йискха яц тха — бIаь тонн. ХIаьта пачхаьалкхен амбарашка чутессад пхи бIаь шовзткъа тонн гаргга. ХIара шера къаьстта низкъала хулар генараш дохкара план кхоачашъе. Соахка из а, дукхаеце а, тIехкхоачашъяьй. Укхаза а халагIа дукъ шоашта дIатIайийцар коммунисташа, подря-дагIа къахьегачар. Масала, хьа-эцаргья вай Тришин Василий, Султыгов Мухьмад, Тришин Анд-рей юкъевоагIа подрядни звено. Агротехника нийса лелаярах, тех-никах лерттIа пайда эцарах цунца карагIдаьлар гибридни хьажкIаш кхееча толам баккха. ХIара гекта-ра тIара 14 центнер чуя езача. подрядни звенос чуийцар 21 цент-нер. ХьалхагIа тийнна аванс доа-цаш, дIадахача шера итогаш яь яьниачул тIехьагIа, кIезигагIдале а, ткъаь итт бIаь тума эцаргдо хьинар долча механизатораша.

Ерригa кхаш леладу йиъ брига-да я совхозе. Царех цхьаннена керте латт Керишкаев Iалауддин. Цунна а цун новкъосташта а чIоа-гIа беркате хилар чакхдаьнна шу. План бархI бIаь тонн йолаш, цар Iалашйир ши эзар тонна дика йол. хIаьта планал совгIа ялх бIаь тонн а йолаш, кIогашка чуеллар 1600 тонн хьажкIий силос.

Совхоза механизатораша хьийга къа зехьа довнзар. Пачхаьалкхен га алхха хьажкIаш йохкарах 360 эзар сом цIена пайда хилар сов-хоза.

Ховш ма хиллара, вай республи-ке укх тIехххьарча шерашка чIоаг-гIа теркам тIабахийтаб люцерна кхелра. Из Iалаьмате пайдане культура я, ха а ховш кхееш хил-ча. Цо лу тIехдика доакъар, хIаьта цун ги дукха мах а телаш нийду пачхаьалкхено. Люцерна кхеелга юкхьанца лерттIа дIадодацар тхо долча, опыт тоъацар. Цхьабакъ-да, из гIулакх хIанз хувцаденнад. Совхозе хьалкхийнаб люцерна кхее ховш бола говзанчаш. Соахка пла-нагIа ткъаь бархI тонн люцерна ги дохка дезаш дар тхо, хIаьта дех-кар — ткъаь итт тонн. Долче, боахама цо белар 600 эзар сом пайда.

ДIАДОЛАДЕННАД пере-стройка кхел къоастаеча Iалаьмате лоархIаме хургдола, парте аргIанара XXVIII съезд хургйола 1990 шу. Из кердача ко-талонашца белгалдаккха чIоагIо яь ба совхоза коммунисташ, берригa къахьегамхой. ХIанз керттердар да карагIдаьнначох кховачам ца бар, дIахьалхашкахьа дахара ерри-гача таронех бизза пайда ийбе Iомадалар, наьха бехктокхам ай бар, дисциплина чIоагIъяр, керда чоа тIанхувш хилар.

Вахара позицега хьежна хул хIара сага гIулакхаш, цун оамал балха, обещественни. граждански декхар цо кхоачашду ший дег чур-ча уйланга, сакхетамга хьежжа. МоллагIа чоалхане хIама тIаэттача цунах тийша да саго нийса никъ лацар. Фу дергда? Цу хаттара жоп дала цхьайолча хана низкъало хул. Цхьабакъда, коммунисташта цхьаккха шеко йоацаш хила деза цаI — алхха хьайна цхьаннена хинна ца Iеш. коллективана, об-ществанa хьалхарча даькъа сагота-гIа эшаш дар хьаде кийча хилар. Из мел хала дале а!

Кхычахьа санна, тха партийни организаце а ба дезагIа дола дукъ шоашта дIатIаэца кийча бола а из Iо ца кадаш дIакххахьа низ дIакхоа-ча а коммунисташ.

Веэткъа саг чувоагIа совхоза партийни организацена. Царех 26 къахьегаш ва хьайбай боахаме. 32 — кхаш леладеча. Долче, парте боацарашта масал телаш керттер-ча производственни участкашка болх беш ба партийцаш. Халонех къехкаш бац уж. Нагахьа санна моллагIча моттиге гIулакх лерт-тIа дIа ца доде — цига дIаваха кийча хул царех моллагIвар. Из-м иштта хила дезаш а да. шоашта аьттонаш леха мича ух парте му-гIараш та юкъесухараш...

Кхетаду оаха, мехка атта хург-лац ер шу. Цудухьа берригa ком-мунисташ, дог цIена дола къахье-гамхой оарцагIбовла беза пере-стройка гIулакх кIал ца дитаро бехктокхам айбаоа, дисциплини чIоагIъяра.

А. ГЕРАСИМЕНКО,
Малгобекски района «Кавказ» яхача совхоза парткома секре-тарь.

Депутаталла кандидатех

Цо лерхӀ!

Хье депутаталла хорже хьай хоржамхой хьашташ кхочушдара малагӀа гӀулакх эгтара хьалха де лаьрхӀа я хьо, аьнна хьаттача, со лор я, цудухьа эггара хьалха сай теркам наьха унахцӀено лораяра тӀабахийта лерхӀ аз, аьлар. Сунженски района Троицки станицерча № 138 йолча хоржамий округе гӀолга Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаталла кандидат йолча Троицкерча больница черттерча лоро Макарова Таисия Федоровнас. ТӀаккха тӀатехар цо: могаш ца хилча, цхьаккха хӀама эшаш дац, цунга хьежжа депутата программа тӀа а кертера хила деза из. МоллагӀча депутата программа тӀа а ях аз-м.

— Таисия Федоровна, хьо моттигерча Совета халкъа депутат лакхиннайий, цудухьа хьона дика ховш мадий Троицке бахача наьха хьал-тӀаро миштай. Станицера кхоачамбоацараш дийца а ма хургдий оаша исполкома заседанешка, цудухьа, Ӏайха де лаьрхӀачох Ӏа кӀоаргга дувцар лов сона.

— Де дезараш дукха да. МалагӀа хьалха де деза аьнна хатта эшаш дац укхазара хьал! деррига а хьалха дина за дарглоацаш да.

1984 шера лард а елла, 1988 шера мара хьалъе йолайнзар станицера амбулатори. Укх шера эксплуатаце дӀаяла езаш яр из. Унахой Ӏо а бувшабаь, дарба де таро Ӏалаьмате во я. Цхьайтта саг ва тха хӀара палате. Уж геттара дукха ба. Вайна махарра унахой тайп-тайпара лазараш долаш махулий. Медицинас дӀадеххача тайпара унахошта гӀулакх де моттиг яц укхаза. Цудухьа, уж дешаш хьалхарча мугӀаре оттаде лаьрхӀа я со.

ШоллагӀа, йоккха, проблема а хинна дӀаттай балха болча зай-ноаной бераш дӀадала берий беш, ясли йоацаш хилар. Йолаш йола берий беш аьхкий ремонтагӀа латташ хул, хӀаьта Ӏай шийла хилар бахьан долаш дӀакъовл. Хьажа саг воацаш, бераш дита моттиг йоацаш балхара кхалнах сагота хул. Цунга хьежжа хьадеча хӀамац тӀехь дика ка ялац цар. ЦаӀ шоллагӀчунца дувзадена да. Из дош тӀехьатетта йиш йоацаш къоастаде дезаш да. Сона хетаргахьа, из дулургда. Йолаш йола берий беш болх бергболча йоакхалургья.

Са белгалдаккха безам ба экологически хьал дикагӀча боараме ца хилар. Из дукхагӀча даькъе станице бахача наьха бехкагӀа а да, хӀана аьлча, бахача наха чӀоаггӀа бӀехду Шолж, наькъаш, салоӀа моттигаш. Цу гӀулакха медицински болхлоша, моттигерча Совета депутаташа, административни болхлошца цхьана бахача наха юкъе кхетаме болх дӀабахьа беза, цул совгӀа лостам лорабе безам боацарашта законагӀа доагӀа таӀазар де а деза.

Ӏалам лорадара вай мехка болабеннача боламе боккха теркам тӀабахийта безаш гӀулакх да амброзия яхача баьца йоархӀаш дӀаяхар. ХӀана аьлча, уж йоархӀаш наьха унахцӀено телхаеш я. Амброзе хьоадеш дола лазар дегӀацара дӀакъостац, цо чӀоагӀа Ӏоткъам бу дега. Уж йоархӀаш станице дукха я. Амброзех станица ӀоцӀенъяр сай керттера декхар да аьнна хет сона. Айса лерххӀача тайпара из са вӀаштӀехьдоале, дукхача наьха унахцӀено лораяра аьттув баргхиларах тийша а я со.

— Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаталла хье хорже, хьа теркам тӀабахийта безаш кхы а гӀулакхаш махургдий, малагӀа къоастадергдар Ӏа царех?

— УнахцӀено лораярца дувзаденна да КПСС XXVIII съезда кийчо еча партийни комитетийи организацейи балха программа тӀа белгалдаьха укх тайпара дешаш «партийни терко елга дӀадех торговле. Таханарча цуи хьала доагӀа а доагӀаш раьза бац къахьегамхой». Цу хьакъехьа цу тӀа маалларa, воча хьале да тха торгови предприятешка наха деш дола гӀулакхаш. Тикашка хьаэца хӀама яц. Ший ханпахьа хьакхахьац маькх, шура, кхыдола хиланза даргдоаца товараш. Дефицитни лоархӀаш дола товараш дац аз дувцараш. Уж товараш ца хилар кулгалхой бехктокхам лоха хилар мара хӀама дац. Укх станице лаьрххӀа шура, тӀоа бохкаш тика яц. Иштта яц лаьрххӀа йола баьцадараш, сом бохкаш йола тика а. Тха территоре тӀа XIX партсъезда цӀерагӀа йоккха колхоз яле а баьцадаарашца баха нах Ӏалашбац. Иштта, сезонагӀа паргӀатта хьаэца сом а хилац. Нах Ӏалаш ца барал совгӀа, дарбан учрежденешта а Ӏалашо яц колхозо.

— Хьай къамаьла юкъе Ӏа хьоа мадирий КПСС XXVIII съезда кийчо еча программа тӀа белгалдаьха цхьадола дешаш. ХӀаьта цу тӀа да фусамий проблема кхоачашъеча де дезараш. Фу ала йиш я хьа цу гӀулакхах?

— Укх станице баха нах дуккха-дукхагӀбараш моттигера нах ба. Цудухьа наггахьа саг вац ший доалахьа цӀенош доацаш. Из проблема ирагӀчарех яц тха. Бакъда, чӀоагӀа ира латташ я школай проблема. Цу программа тӀа маалларa дешара реформа толаме чакхъяккхара керда тӀехье перестройка идеалийи реальностейи кийлен тӀа кхеяра таро йоацаш да тхо. Депутатий декхарашта юкъе цу гӀулакхо ший лоархӀаме моттиг дӀалоац.

Аз лакхе йийцараш мара проблемаш йоацаш яц тха станица. Проблемаш дукха а чоалхане а я. ХӀаьта махулла уж проблемаш кхоачаш а яь, наьха хьашташ тоаде хьажа безараш депутаташ ба.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац

ӀОАЖАЛА ДУХЬАЛА ЛАЬТТАВ

Из ди дийнха дера. ХӀама ца хилча санна, сигалара сийрда хьежар ахкан бӀайха малх. КӀирандийнахьа шоай цхьацца гӀулакхашка арабаьннабар нах. ЦӀаьхха «тӀом», «тӀом», — аьнна ийрча кхаъ кхаьчар вай берригача мехка санна БугӀанюрта а. Минот хьалха, сийна форд санна, сийрда хиннача сигала Ӏаьржа морхаш тӀаяьхкача санна хетаделар Ӏумара. Цхьан юккъа уйла еш а ваьгӀа, тӀаккха сихха тӀеман комиссариате ваха лаьрхӀар цо.

[illegible] вӀаштӀехьдаланзар [illegible] Кавказа мехкдаьтта [illegible] бенна чубоагӀаш [illegible] сташ.

ХӀаьта моастагӀий низ юхатоха тӀем тӀа баха бийзар курсантий а. Инарал-лейтенанта Жадова кулгалдеча 5-гӀа гвардейски ударни эскаре нийсвелар вай мехкахо. Летчик хинна веце а, бакъда лаьтта тӀа къонахчал гойташ лийтар Ӏумар. Цо тӀемаш лаьд 97-ча дивизена чуйоагӀача 289-гӀча полке разведчик волаш. Укх подразделенена кулгалдеш вар Советски Союза Турпал полковник Науменко.

...1942-ча шера бӀаьстий дар йз. ТӀий тӀа танк а оттаяь, цу тӀа чӀоагӀбеннабар фашисташ. Цу тӀийна тӀехь а баьнна, дӀабаха безаш бар вай салтий а. Шийца белорус Тарасов Валентин а, кхы цхьа эрсе а (тайпан цӀераш дагалгӀац) волаш, цу шийлача хила гӀолла дехьа а баьнна, гранаташ теха «Тигр» яха танк эккхийтар цар. Цо вай подразделенена таро ялар моастагӀчо тӀалата. Иштта из къонахчал, майрал гойтарах ЦӀеча Седкъа орден елар Ӏумара.

ТӀема дукхача наькъашка гӀолла лийнав вай мехкахо. Хало нийсъелча а ца вохаш, Ӏоажала майрра духьал хьожаш хьалхарча мугӀарех волаш дӀаихав из. ХӀаьта 1943-ча шера Орловски-Курски дуге хиннача тӀем тӀа къонахчал гойтара юха а ЦӀеча седкъа орден елар майрача старшинайна. [illegible] хьа волаш тӀом барах «За отвагу» яха медаль а елар. Белгалдаккха деза, из цӀи йола медаль къонахчал а майрал а гойтачунна мара ца луш хилар. Цул совгӀа, командующе цӀерагӀа баркал а кхайкадир.

ЦӀаккха йиц ца луш догайоалл Ӏумара цхьа эпизод. Немецки эпсар есаралла волавеш боагӀар вай разведчикаш. ЦӀаьхха тӀанийсбелар уж лаьца советски лейте- [illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

РУМЫНИ. Декабрь бетта Чаушеску лоравеш хиннача боевикаштеи восстане доакъошхоштеи юкъе лаьттача тӀемах бухарестций 500 дезал чубаха цӀенош а доацаш бисаб. Цу тайпарча хьал тӀа ба Тимишоарера, Брашоварера, Сибиурера бӀаьш нах. Къам кӀалхара даккхара йолча фронта Совета уж нах квартирашца, хӀаьта иштта укх деношка Румыне доазол дехьара хьаухача хӀа- [illegible] ду.

[illegible] сайтий наха барахьаш дӀаде- [illegible] наза территори лораеш ба.

АП—ТАСС телесурт.

СССР АРАХЬАРА ПОЛИТИКА:

1990 ШЕРА ХИЛА ТАРЛУШ ДОЛА ХУВЦАМАШ

СССР кхыча мехкашцарча гӀулакхий министра Э. А. Шевардиадзес Кердадарий кепайоазон Агентства дипломатически обозревателa Марков Владимира интервью луш дийцар 1990 шера Советски Союза арахьарполитически вахара цхьацца долча лостамашка хургдолча хувцамех.

ГЕРЗ ДЕХКАР

Карарча шера цхьадолча даькъе хувцамаш хургда. Со теш, вайна массазара герз кӀезигдарах йола соглашени яра болх чакхбоакхлургхилярах — из цу лостамагӀа эггара хьалха исторически гӀа баккхар да. ХӀаьта из лоархӀаме гӀулакх бокъонца вахаре кхоачашдергда лакхехьарча боараме юкъараевропейски совещани яро — Хельсинки-2. Цига цу соглашенена кулгаш яздаь ца Ӏеш, дӀахо герз, эскараш кӀезигдарах, тешам чӀоагӀбарах, вошии вӀаши духьал латтон [illegible] дарах дола лоархӀаме [illegible] а хила тарлу.

[illegible]

бӀарча блокаш белгалъяьхай, вӀашагӀйоххаш латт здане конструкцеш.

ХӀанз Франце президента Франсуа Миттерана цу наькъагӀа дӀахо гӀолга хьалхадоах. 1989 шера Брюсселе переговораш йолча хана Бельге премьер-министр Вильфрид Мартенса «Европейски конфедераци» хьалра идея тӀехьа вар. Со геттара цецваьккхар Бельге из идея хьаллоацаш хиларо, хӀана аьлча, эӀамига пачхьалкхенаш, ховш махиллара, къаьстта лоралуш хул тайпара [illegible]

[illegible]

СОВЕТСКО-КИТАЙСКИ ВӀАШИ ЛЕЛАДУ ГӀУЛАКХАШ

Укх шера уж динамично дегӀаухаргда. Из иштта хилар дезаш я Китай а Советски Союз а. Цу вӀаши леладеча гӀулакхашта чӀоагӀа лоралуш тӀаваха эш. Советски Союзаи Китайнеи юкъера гӀулакхаш тоададар, из вай ханара геттара [illegible] толам ба. ХӀаьта цига вай [illegible] тӀехьа [illegible] хана уйла еш болх бе беза. Укх шера сона хетачогӀа, советско-китайски вӀаши [illegible] гӀулакхаш дика дегӀадоагӀаргда. Советски Союзе тӀаэцаргда КНР Госсовета премьер Ли Пэн. [illegible]

[illegible]

ӀАРБИЙ МЕХКАШ

Ӏарбий дунен мехкаш — вай доттагӀий а партнераш а ба, царцара гӀулакхаш вай кхы а динамичнегӀа дегӀакхувларгда. Масала, Египтцара вай гӀулакхаш тоададар, советско-египетски отношенеш дӀахо дегӀаккхувлар дунен халкъашта юкъера лоархӀам болаш да. Укх шера хьалхарча квартале СССР-е тӀаэцаргва президент Хосни Мубарак.

Вай хьинаре дукхапланови гӀулакхаш дергда гаргармалхбоален лов дӀадаккхара. Гаргарча Малхбоаленах лаьца дунен халкъашта юкъера конференци гулъяра хьакъехьа.

СССР-ча КЪАМАН ПРОБЛЕМАН ДУНЕН [illegible] ЮКЪЕРА АСПЕКТ

[illegible]

АЗИАТСКО-ТИХООКЕАНСКИ РЕГИОН

[illegible]

Къахьегама ресурсаш: мишта пайда эц царех

ЛОАРХӀАМЕ ПРОБЛЕМА

Малгобекски районе балха тӀа дӀанийсбенна боаца нах дукха хиларца дувзадена 1987 шера 27 январе Нохч-ГӀалгӀай АССР-а Министрий Совета № 19 йола [illegible]

[illegible] плуатационни контореи. Цига балхаш тӀа дӀанийсвелар деш хӀама а доацаш лийна 21 саг. Городе а районе а вӀашагӀъеллай 140 кооператив. ХӀанз царех тайп-тайпа- [illegible] кооперативни. [illegible], балха дӀатарваь 290 саг. Вож кооперативаш а гаста болх бе йолаяла езаш я. ТӀаьхха кооперативашка къахьегаш хургва эзар гаргга саг. ТӀа-тӀа дукхагӀа хулаш латтача кооперативаша балха юкъеувз къахьега моттиг йоацаш лийна нах. Иштта патенташ хьа а ийца, шоай шагӀа тайп-тайпара продукции товари арахеца [illegible] саг. [illegible]

за 20 миллион сома маьха. Цул совгӀа, заводе шера арахецаргда 6 миллион сом мах бола халкъа эша товараш. Цехашта лаьрхӀача помещенешкара тӀеххьара ре- [illegible] хӀанз. ТӀаккха цига эша оборудовани дӀаоттаергья. Укх шера шоллагӀча ах шера болх бе йолаяла езаш я из. Цхьа эзариел чухьнахьа воацаш саг хургва укхаза къахьегаш. Уж а кхы а мероприятеш чакхйоахаш хиларца дувзадеша дикка кӀезиглуш боагӀа районе а городе а къахьегий боаца нах. Цудухьа тӀа-тӀа кӀезигагӀа хулаш латт общественни порядок телхаераш, корта бо- [illegible]

рий беш аькний ремонтагIа компетенни организацеш

Къахьегама ресурсаш: мишта пайда эц царех

ЛОАРХIАМЕ ПРОБЛЕМА

Малгобекски районе балха тIа дIанийсбенна боаца нах дукха хиларца дувзаденна 1987 шера 27 январе Нохч-ГIалгIайн АССР-н Министрийн Советан № 19 йолу сацам бир уж мамогга сихагIа къахьега болалургбола гIулакх вIаштIехьдаккхара. Цу соцам тIара хьайоагIаш йола нюай программа оттайир района кулгалхоша болх беш боаца нах шоайцига ца хилийтара. Цу даькъе агропрома задани елар пятилетка чакхъялалехьа тайп-тайпара цехаш, мастерскеш, кооперативаш, кхыйола организацеш болх бе йолаялийта, 1500 саг балха тIа дIанийсве. Иштта керда цехаш, бытовой гIулакхаш ду кхыйола участкаш хьа а еллаш, республика моттигерча промышленноста министерствос болх бе волавалийта везаш вар 260 саг., Берий беш, школа хьал а еш, цу шерашка просвещене министерствос болх бе волавалийта везаш вар ши бIаь совгIа саг, швейни объединене ужжал нах. Иштта болх бе йолаялийта лаьрхIар укхаза вiъ бIаь болхло чуэцаргвола Орджоникидзевски «Топаз» яхача завода филиал, цхьа эзар саг къахьегаш хургвола «Вайнах» яха завод. Гуш ма хиллара программа йоккха а лоархIаме а я. Долче, мишта кхоачагIю из районе? Цу лостамагIа малагIа балхаш ду укхаза хIанз?

Шийна хьалхашка оттадьча цу хаттараштa жоп а луш социальни дешашта йолча отдела заведующе Цечоев Iаддал-Хьамида аьлар:

— ХIанз укх сахьате тха районе цхьаннахьа а къахьегаш боаца нах кхоъи ахи эзар саг ва, хIаьта договарагIа болх бе дIабаха лелараш а тIехьа дIалаьрхIача ворхI эзар гаргга саг ва уж. Района кулгалхоша чIоагIа йоакхо ю къахьега моттиг йоацаш лела нах мамогга дукхагIа балха тIа дIанийсбара. Масала, тха отдела болхлоша бувзам лоаттабу районерча промышленни предприятешца, организацешца, совхозашца болхлой мичахьа эша хьожаш. ХIаьта, цар залвкаш тел горисполкоме шоашта мел болхлой эш хьагойташ. Царга хьежжа нах балха тIа дIахьежабу горисполкома отдела болхлоша.

Къахьегама ресурсех дикагIа пайда эцара йолча программа тIа белгалъяьхача тайп-тайпарча организацеша дукха мероприятеш чакхйоах деш хIама доацаш нах ца лелийтара, ЛурчогIа гороно вIашагIа а ella, болх бе йолаялийтар къонача туристий станцин боахама-эксплуатационни конторех. Цига балхаш тIа дIанийсвелар деш хIама а доацаш лийнна 21 саг. Городе а районе а вIашагIъеллай 140 кооператив. ХIана царех тайп-тайпара продукци кийчъеш я шовзткъа гаргга кооператив. Долче, балха дIатарваьв 290 саг. Вож кооперативаш а кастта болх бе йолаяла езаш я. ТIаккха кооперативашка къахьегаш хургва эзар гаргга саг. ТIа-тIа дукхагIа хулаш латтача кооперативаша балха юкъеувз къахьега моттиг йоацаш лийнна нах. Иштта патенташ хьа а ийца, шоай цIагIа тайп-тайпара продукции товари арахеца волавелар соахка ткъаьх саг. Кхо дезал болх боацаш лийнна виъ саги оргнаборах Калинински областе дIахьожаваьв.

— Укх тIеххьарча массехк шера цхьаккха тайпа гIишлон организаци яцар тха йоккхача районе а городе а, — аьлар Iаддал-ХIамида. Района партийни советски органий инициативагIа МагIалбике вIашагI а ella, болх бе йолаялийтай СМУ-12. Цунах а доккха беркат даьлар къахьега моттиг йоацаш лийннача наха. Цига балха дIанийсвелар 90 саг. Цхьабакъда, цу тIа саца йиш йолаш дац из гIулакх. Мехкдаьттахой городе тIа-тIа дукхагIа гIишлош хьалъеш хиларца дувзаденна шеръе лерхIаш я гIишлон организаце база. ТIаккха вIаштIехьдаргда кхы тIа а бIаьш бола болхлой къахьегама юкъе [illegible].

Кастта МагIалбике хьаелла лерхIаш я город Орджоникидзерча «Топаз» яхача завода филиал. Цу гIулакха лаьрхIа кийчъяьй городера агроснаба помещени. Духхьашха цига къахьегаргдола 60 специалист курсашка а вахийта, дешаш ва. Уж дийша боаллаше укх шера шоллагIча квартале болх бе йолаялийта лерхI филиал. Царех хIара специалистана тIачIоагIвергва 5—6 болхло. Веррига а филиале болх беш хургва виъ бIаь саг.

Хьалха хиннача юртбоахама техника мехмастерскеш вIалла пайда а ца эцаш латташ яр районе. Царна хIанз укх сахьате сихбенна ремонт еш я. Уж хургья СССР электронни промышленноста министерства Ставропольски краерча производственни объединенена чу а йоагIаш, укхаза укх шера хьаеллача «Вайнах» яхача завода цехаш. Цига арахецаргья халкъа боахаме чIоагIа эшаш йола резистораш. Предприяти, проектни мощностага диллача шера из продукци арахецаргья укхаза 20 миллион сома маьха. Цул совгIа, заводе шера арахецаргда 6 миллион сом мах бола халкъа эша товараш. Цехашта лаьрхIача помещенешкара тIеххьара ремонтин балхаш чакхдоалаш да хIанз. ТIаккха цига эша оборудовани дIаоттаергья. Укх шера шоллагIча ах шера болх бе йолаяла езаш я из. Цхьа эзарнел чухьнахьа воацаш саг хургва укхаза къахьегаш. Уж а кхы а мероприятеш чакхйоахаш хиларца дувзаденна дикка кIезиглуш боагIа районе а городе а къахьегаш боаца нах. Цудухьа тIа-тIа кIезигагIа хулаш латт общественни порядок телхаераш, корта бохабу малараш мелараш, харцахьарча наькъа тIа баьнна лелараш. Къахьега нах дукхагIа ме хул, алсамдоалл арахеца халкъа эша товараш а.

Цхьабакъда, халахете а, дукха кхоачамбоацараш нийслу районе къахьегаш боаца нах балха тIа дIанийсбара даькъе. Лакхе белгалбаьккха республика Министрий Совета соцам кхоачашбац районерча совхозаша. ЦаIи ахи эзар саг балха тIа дIанийсве везача, таханалца цхьаккха саг балха хьожаваьвац цар. Царех я Картоев Iалаудин, Костоев Султан, Хациев Хасби, Кодзоев Азматгири керте латтача а кхыча а боахамий коллективаш.

Кхы дикагIа леладац из лоархIаме гIулакх республика моттигерча промышленноста Министерствая Грозненски швейни производственни объединенеи кулгалхоша: Цхьаккха цех, мастерской хьайийллаяц цар Малгобекски районе шийтталагIча пятилетка шерашка. ХIамаш тегарий кулгалхоша укх шера районе йиъ модуль дIа а оттаяь, къахьега болабалийта безаш бар хIамаш тега бIаьш мотористкаш. Гаьнара моттиг я, аьнна, бахьан а даьккха, цхьаккха модуль дIа ца оттаеш Iийра объединене кулгалхой. Цхьабакъда, хIанз мукъагIа из гIулакх цар цхьан кога тIа доаккхаргхиларга дог доахаш ба малгобекчанаш.

Моттигерча промышленноста министерствана чуйоагIа мастерскеш хьа а еллийташ, районе бахача наха маьхагIа деш дола гIулакхаш тIа-тIа дукхагIа хилийтара, цар хьошташ дизза кхоачашдара, къахьегаш боаца нах балха тIа дукхагIа дIанийсбара мукъа а яьккха кийчйир хьалха «Алханчуртский» яхача совхоза хинна контора. ХIаьта а цу министерства кулгалхоша хIанзалца укхаза даь хIама дац.

Б. КОСТОЕВ.

подразделенена тэро ялар моастагIчо тIалата. Иштта из къонахчал, майрал гойтарах ЦIеча Седкъа орден елар Iумара.

ТIема дукхача наькъашка гIолла лийнав вай мехкахо. Хало нийсъелча а ца вохаш, Iоажала майрра духьал хьожаш хьалхарча мугIарех волаш дIаихав из. ХIаьта 1943-ча шера Орловски-Курски дуге хиннача тIем тIа къонахчал гойтара юха а ЦIеча седкъа орден елар майрача старшинайна. Иштта Днепр яхача хих тIехьа воалаш тIом барах «За отвагу» яха медаль а елар. Белгалдаккха деза, из цIи йола медаль къонахчал а майрал а гойтачунна мара ца луш хилар. Цул совгIа, командующе цIерагIа баркал а кхайкадир.

ЦIаккха йиц ца луш дагайоалл Iумара цхьа эпизод. Немецки эпсар есаралла воалавеш боагIар вай разведчикаш. ЦIаьхха тIанийсбелар уж лаьца советски лейтенант воалавеш боагIача немций салташта. Вай эпсар фашисташа каравигар лоа а ца денна, уж дукхагIа боллашехь, автоматаш етташ тIом болабир разведчикаша. Ломаш санна майра лийтар уж фашистех. Дукха ха ялалехь моастагIчунгара лейтенант хьа а ваьккха, вай подразделене дIавелар цар. Цу тIем тIа къаьстта къонахчал гойтарах совгIата тейча елар I. Хасановна.

Фашисташа дIалийца хиннa вай городаш, юрташ юха хьа а йоахаш, дIаболхар вай салтий. 1944-ча шера Поти яхача городе дIахо гIулакх де Iийра Iумар. Цул тIехьагIа дукха бинзар тIом а.

ХьатIаккхаьчар советски халкъо сатийса ди. Маьрша даха хайшар адамаш. Ерзаш латтар тIемо яь човнаш. Меттаоттабир халкъа боахам. Алма-атински областе Каскеленски районе дуккхача хана водитель волаш болх бир Хасанова.

ХIанз массехк шу да Iумар пенсе вола. Цхьабакъда, сатийна цIагIа вагIа лаьрхIа вац из. 1957-ча шера денз «Агропромстрой» яхача тресте шофер волаш болх бу цо. Цу дукхача шерашка ветерана баь болх белгалбаьккхаб дезача совгIаташца. Цунна еннай «Ветеран труда» яха медаль, дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш. ВокхагIвола воI Iумар-Iаьла водитель ва да волча гараже, йоI — Яха техник я.

Шовзткъеи пхиъ шу кхоач Советски адамаш маьршача сигала кIал даха. Бакъда, вай биц балийта йиш яц фашистех майра лийтараш. Дукха ха йоаццаш Орловско-Курски дуге тIом баьча ветераний вIашагIкхетар хилар. Цига вийха вар Iумар а. Шоашта бIаргдайнари лайна халон дагаухаш, къоначарга дийцар цар. Цу бийсана яьгача цIеро гойтар цу тIема деной сий цIаккха доврг ца хилар.

М. КУЗАЕВ.

Карарча шера цхьадолча даькъе хувцамаш хургда. Со теш, вайна массалара герз кIезигдарах йола соглашени ира болх чакхбоакхлургхиларах — из цу лостамагIа эггара хьалха исторически гIа баккхар да. ХIаьта из лоархIаме гIулакх бокъонца вахаре кхоачашдергда лакхехьарча боараме юкъарагевропейски совещани яро — Хельсинки-2. Цига цу соглашенена кулгаш яздь ца Iеш, дIахо герз, эскараш кIезигдарах, тешам чIоагIбарах, эшадарах дола лоархIаме къамаьл а хила тарлу.

Аз бокъонца реальни перспективе лерхI укх шера США-ан СССР-ен стратегически тIагIортара герз 50 процент кIезигдарах долча договора тIа беш бола болх чакхбаккхар, хIаьта цо, герз дехкара гIулакхе керда оагIув хьаелларгья. Карара шу химически герз дехкарах йола дунен халкъашта юкъера конвенци яра хьакъехьа хоадам беш хургда.

СОВЕТСКО-АМЕРИКАНСКИ ВIАШИ ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШ

СССР-ан США-ен юкъерча гIулакхашка дикагIча оагIорахьа цIенхаштта хувцамаш хургда. Экономически вIаши леладу гIулакхаш дегIаккхувлача шеррача масштабагIа, вIаши пайдана, цхьатарра бокъо йолаш гIулакхаш леладара йола дика перспективаш я. Вайна цу тайпара вIаши гIулакхаш леладар эш. Цхьабакъда иштта Америка а эш стабильни, тешаме йола советски рынок.

ЕВРОПА

Карара шу Европа а, цун юкъара цIа хьадеча а чIоагIа лоархIаме да. М. С. Горбачева из идея хьалхаяьккхача хана дуккхачарна цун йоаггIа терко янзар. Мадарра аьлча, цу тайпара цIа хьадар — из реальность: хIанзле цун элементаш, вIашагIйоххаш латт здане конструкцеш.

ХIанз Франце президента Франсуа Миттерана цу наькъагIа дIахо гIолга хьалхадоах. 1989 шера Брюсселе переговораш йолча хана Бельге премьер-министр Вильфрид Мартенса «Европейски конфедераци» хьаяра идея тIехьа вар. Со геттара цецваьннхар Бельге из идея хьалловаш хиларо, хIана аьлча, эIамига пачхалкхенаш, хоьш махкиллара, къаьстта лоралуш хул тайп-тайпара федерацеш хьаяра хьалехьа. Цхьабакъда, Малхбузен Европера эIамига а юкъера а мехкаш Советски Союзе санна тийшад: интеграционни процессаш йоацаш, экономически а кхыйола а юкъаевропейски кIийле йоацаш хIанзарча хана геттара йоккхий проблемаш къоастае йиш йоацилга

МАЛХБОАЛЕН ЕВРОПА

ХIанз вай, аз аргдар, цу пачхахьалкхенашца керда цивилизовании гIулакхаш хьакхоллара этапе да, аьнна. ЧIоагIа лоархIаме да, вIаши союзнически лекхараш хIанз а долаш хилар. Политически строя, общественно-политически системашта, экономически реформашта доагIаш аьлча, из деррига а царех хIара мехкарча халкъо ше къестаду.

Сона хетац, социализма шийн позицеш дIахецаш латташ санна. Вешта аьлча, социализма уж чIоагIъю: цар социализман керда куц-сибат хьакхолл. Нагахьа санна, вай социализм чIоагIъе безам болаш доле перестройка гIулакхаш дIахо кхахьа деза. Советски перестройкас малхбоаленевропейски пачхалкхенашта дикагIча оагIорахьа хувцамаш дара йола таронаш еннай, цига хулаш йола революционни событеш цхьан ханна Советски Союзера прогрессивни процессаш хьалацар да.

дечa гIулакхашта чIогIа приралуш тIаьаха ... Советски Союзи Китайски юкъера гIулакхаш тоадалар, из вай ханара геттара бокъах толаж ба. ХIаьта цига вай кхоачеш тIехьа тIаьхаргIа ... еш болх бе беза. Укх шера сона хетачогIа, советско-китайски вIаши леладу гIулакхаш дикка дегIадоагIаргда. Советски Союзе тIоаьхкаргда КНР Госсовета премьер Ли Пэн, цунна дIахьа кхоачашлаш хургва, иштта кхыйола визиташ ергья. Дика перспективаш я экономически ... да, хIанз ... гIулакхаш экономики герзи кIезигда, тешам чIоагIбара хьалхехьа ... да ... советско-китайски переговораш

АЗИАТСКО-ТИХООКЕАНСКИ РЕГИОН

Японена политически диалог дIайолаяра а ... экономически. Iилма-технически гIулакх леладу гIулакхаш шерлара а хьакъехьа дика перспективаш йолаш я. Дунен тIаьча процессашка АСЕАН пачхалкхенаш а АТР кхыча мехкий а лоархIам дегIаухаш латташ хилар терхан а деш, вай царна цхьи оагIорахьара а дуккхача оагIорахьара а кIийлеи тIа леладу гIулакхаш динамично дегIаккхувлара духьа воашта могаш вар лергда. Хоьш ма хиллара вай хьинаре дегIаккхувларгья корейски ... стаццара — КНДР-ра отношенеш.

КЪУЛБЕХЬЕН КОРЕЯ, ИЗРАИЛЬ: ХIАНЗ А ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАЦ

Вай правительственни доацача боарам тIа торгови палаташка гIолла Къулбехьен Корейца леладу торгови бувзамаш дегIаккхувлаш санна Израилацара экономически гIулакхаш дегIаккхувларгда. Хетаргахьа, цхьана йоккхий проекташ оттае мег. Консульски гIулакхаш дегIаккхувларгда.

СССР-ча КЪАМАЪЛ ... ЮКЪЕРА АСПЕКТ

... СССР ... Иштта вай вежараш ха долча халкъий чIоагIа союз хиларах. Нагахьа санна, вай из союз метта ... вай арахьарча политика эффективность лохъергъяр вай. ХIаьта цунна дунен тIа мел хулача ... хIамай кIийле йохаергъяр вай.

Вай массане а чIоагIа могаду тIом цу хилийтар дIайолалуш я адамле дегIаахара машарен ха. ТIема нахрам тIеххьашка геттаб, хIанз тIема вIаши духьал латтар эшадеш латт. Уж дика процессаш духьале па ет хийца эIахийта еза. Цудухьа СССР-ра цхьайола сепаратистически мехкаш дола тенденцеш ерригача пивализаце, деррига адамлен хьаштий кIийлен тIара къестае еза. Со теш, вайча мехкара къаман проблемаш къоастаеча хьаькъале компромиссии решенеш кораергхиларах. Массайолча республикашта дакъа а лоацаш оттадеш долча кердача СССР Конституце бокъонца йола федераци Iалашъергхиларах.

(АПН).

ПАНАМА. «Насьон» яхача аргентински газета «ВIашагIкхийтта Штаташ — дунен жандарм» корта а болаш кепатехай Панама духьала США-с леласча герзашцара авантюра анализ еш йола комментари. Газето белгалдоаккх, Вашингтона юха а хьахьекхар тIема низах пайда а ийбеш доазол дехьа цхьий хьашташ лораде кийча хилар. Латински Америкера дуккхача демократически правительсташа цхьа хаттар ду фу хургда хьогI тхоах кхоана, хIанзчул тIехьагIа шоай суверенитета къулбаседамерикански империе доазув оттадаьлга дага кхаба дезий хьогI цар, — яхаш язду «Насьона».

СУРТА ТIА: Есарал боалабаь панамцаш американски салташа тIахьожам а лоаттабеш балха дIабуг.

КУРСАШ ЧАКХЪЯЬННАЙ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политпросвещене ЦIагIа чакхъяьлар гIишлон организацейи транспортни предприятейи боахам социалистически хьисапе лелабара школай пропагандистай методика дешаех йола кхаь дийнахьара республикански курсаш.

Курсашка пропагандисташта дIайовзийтар республика социально-экономически дегIаяра 1989 шерара итогаши 1990 шера оттадаь декхараши. «Халкъа боахама бIарчча комплекс — советски наьха цхьоагIон материальни лард» яхача темагIа дола «Герга истол» а хилар, дукха лекцеш а йийшар пропагандисташта.

«Заняти чакхъяккха пропагандист кийчвара методика» яхача темагIа практически занятеш а хилар. Пропагандисташта хьалхашка къамаьлаш дир партийни болхлоша, вузий Iилманхоша, цар вIашагIкхетараш хилар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретараца Д. Г. Завгаевца, КПСС обкома секретараца Е. В. Тумсоевца, республика йоазонхоща.

Л. КОДЗОЕВА,
КПСС обкома политпросвещене ЦIен заведующе заместитель.

Америка кхача штатера Анкориджа университета профессор Ларри Рокхиллас Магаданерчу педагогически институте хьехархо хилар. Цо кхьан шера договор йир, цу хІанз бетта 320 сом алапа а долаш доцент ва.

Эрсий мотт геттара дика ца хай а Ларри Рокхилла шайтра занятеш чакхйоах. Цо каст-каста «Тич-Тигинг» яха хоазол дехьара метташ Іомадара йола метод юкъейоаккх. Цунца студенташа къахьа халкъий метташ Іоамадаь ца Іеш, царна цу мехкашкара тайп-тайпара керда хІамаш довз.

Ларри Рокхилла ший хІахарча балха а къулбасехера эрсий городера вахара а реза ва.

СУРТА ТІА: укх улицагІа гІолла дийнахьа шоза чакхвоал Ларри, хІаьта, укхазарча берашта дика вовз безаме. Іимерза вола хьаьша.

Н. БАЙНШТЕЙНА сурт. ТАСС фотохроника.

УНЗАРА ВИР

Дувцар

Моахьаш кхахьа кхелла ца вир. Совхозе бухгалтерал беш бола Дуртазхан а иштта хеташ вар. Бакъда, цун доалахочо Довтбе кхо ца хьалха ийца доаладаь вир дайзача бокъонца хувцаелар цун уйла.

Шийна бат дІа а яхийта, Іаьха шин лерг куро а оаьша а даь, ха тІа латта санна, аьшка цхаралах яьча картах ниисса Дуртазхана коа Іочухьежаш латтар из. Сахьата гІоарнаг санна, [illegible] делаш хулар цун доаца цІог. Баге вІашка йилле дукха ха яккхацар цо. ТІаккха къамаргаш Іайда вуьш латтача сагага санна оаз доалар. Цул тІехьагІа мело хьаІнгашка а яхе, айдора [illegible]. ДІахо, йІаьхлуш, кхы а ай а еле, цІерапоштана тара [illegible] из. Дунен доккхача [illegible] доаллаш санна, [illegible] бІаргаш тІа- [illegible] а даьхе, чІож цхьа [illegible] а йий, шийна чу [illegible] мух цкъа хьагул- [illegible]. ТІаккха из арабетташ [illegible] вира.

[illegible]

бІехал техка. А! Довтбена цо топ а техаяцар, вІаши даьна биллабацар цар, е царех цхьанне а шоллагІчун ков а дайхадацар. Бакъда, дукха ха яр уж вІаши коа ца болха, дІа-хьа йист ца хула. Цхьан хана-м безаме бахар уж, дІачу-хьачу а болаш. Цу хана бэзхамах хІама дацар цар, бийдача кирпишках даь цІеноши коа-наІарашта меттел саьргех дийца даь зІараши мара, Іана сайренашка, Казахстана аренашка кхихьа гІийла йорт ювцаш, наггахьа малараx бухь тохаш цхьана багІаш хийла безаме сахьат дІадахийтадар лоалахоша. Кортош даьшача бераштa математика — Іилма хьехаш хиначара хьа а ваьнна, цІаьхха Дуртазхан совхозе бухгалтерал де вахачул тІехьагІа ехар лоалахой юкъ — моттиг. ХІаьта укхо маший а ийца, тхов тІа аьшк теха лакха цІеноши даьчул тІехьагІа геттара а бухгалтера бІагІара хьежа ваьлар совхоза сомий беш лораен хинна Довтби. Шийна болх а бата, городе гІаллош оча [illegible] эттар Довтби. Цул [illegible], лоахан пхьагалаш, [illegible] йолайир цо.

[illegible]

делар Хамарсета. — Цискl Іо-м даьннадац бада тІара? — хаьттар цо. — Миска — яІ, цо-м деннеи буси хІама а диадий-хьогІ!

Цу ханна арара хьачухезар цІогІа детта доладеннача вира оаз. Вир уй чу хьачудаьлча санна чІоагІа яр из.

— ХІанз цо из са наІар тІара дІа ца доаккхе, аз са дІадохийтаргда цу эгІадаьча хьайбан! — наІара санагІах бий а балийта, цІагІара дІааратоссавелар Дуртазхан. Лоалахочун кхийна тІехьашка Іехаш латтача вирагахьа ма могга туІаш а теха, карта тІа а этта, Довтбе коа чухьежар Дуртазхан.

Довтби сарпалаш текхаеш воаллар.

— Довтби! — цІогІа теха хьахьоякавир из Дуртазхана. — Из хьай вир са коа юхера дІаяккхал. Муам хоза бац цун. Лергаш къорденнад са цун назмашка ладийгІа!

— Аз пхи тума деннад цох. Шийна хьашт долчча Іехийта! Хьайна назмаш хоза ца хете, вирагахьа букъ а болаш, хьай цІеноши дІадерзаде, — цІогІа техар Довтбе. Ше аргдар аьнна воьлча, сарпал токкхаь вахар из, кхы бухгалтерагахьа хьа ца хьожаш.

Карта тІара Іо а ваьнна, сардам баьккхар Дуртазхана. Юха цІагІа дІачу а ваха, Іовийкар из. Тхьайсар ГІана- [illegible] цІагІара араваьлча [illegible] Дуртазхана. Хих [illegible] ведар ноаллар цун бе. Цхарала карта дехьа латтача вира дІагарга а вахa, Іохайра из, баь тІа ведар юхе Іо а оттаяь. Дуртазхан Іохайна пхи минот йоаллаше а лергаш юха тІехьашка а дехка, бата бухь сигаленгахьа хьал а берзабаь, Іаьхар вир. Ведар бе а йоаллаш Уранкхар Дуртазхан.

гаттер. Ведар бера Іотийцар цо. ТІаккха, хьалъура а тоссавенна цІагІа чуиккхар из. БІарга цІацкъам тохача юкъа юха гучаиккхар из кач уллаш гІапи бе йоаллаш шолгоара топи йолаш. Бешa къайлаваланза вар Довтби. ЛагІаш тІара Іочухьожаяь топ техар бухгалтера лоалахочоа. Цхьа ког тІехьа текха а беш, ков долчахьа дІаведда кхийна тІехьашка къайлаваьлар доарахо. ЛагІаш тІара чукхоссавенна, топ бера Іоккхессар Дуртазхана. Кисара шин граната хьал а яьккха, карта тІа иккхар Дуртазхан. Коа гІолла ведда дІачуводача Довтбена хьалхашка тІехь-тІехьа шин граната кхессар цо. Шин кулг хьал а тесса, демаш кІуран юкъе юхаарккъалакхийтар Дуртазхана моастагІа. Цен наІарах гарг дІаяхар, кора бІалгаш залггІе дехар. ЦІаьхха цІагІара ара тоссавелар автомат бе йоалла воІ. Довтбе воккхагІвола воІ. Дуртазхана керта тІа гІолла дІадахар пхорч. Чехка карта тІара Іо а иккха, цІагІа чуведар Дуртазхан, бада тІа ваьлар из. Укхох къаьхка кариза чу гІолла Іимадаш а еш, дур ийца Іохьаьдар акхадаьнна лела циск. Довтбе коа Іочуерзаяь пулемет латтар бада тІа. Лоалахочун коа Іочухьежача бухгалтера бІаргабайра бешагахьа удаш дІаболха терзах кийчбенна Довтбе тайпан нах. Уж го бе [illegible]

— Воха ма вохалахь, со хьоца я хьона, — аьнна цІогІа а теха, бада тІа яьлар Хамарсет.

— Маьржа-яІ, цІагІа бода къонгаш! — цІогІа даьлар Дуртазханага. — Полле, сесаг, веший воІага сихха хьаькхача ала. Хье подвала чу дІахьулале. МоастагІа

Спорта хоамаш

ТЕННИС

Доккхача цІейга санна хьежаш ба Нохч - ГІалгІайчера спорт езараш укх бетта 24—26 деношка Грозне чакхъяргІйолча истола тІарча теннисах йолча СССР чемпионатага. Цу тайпара яхаш вай республике духхьашха хулаш я.

«Красный молот» яхача завода спорта Двореце шоай говзал гойтаргья 24 маІача сагои 24 кхалсагои. Уж берригаш а СССР спорта мастераш ба, хІаьта Зверева Ирина (Абакан), Погосян Анна, Вардаиян Самвел (Ереван) дунен халкъашта юкъерча спорта мастераш ба.

Вай республикера цу яхьашка дакъа лоацаш хургба НГІАССР чемпионаш Мельниченко Еленаи Каракашьян Андрейи.

— Чемпионата дика кийчо яьй Оргкомитета службаша, — аьлар дунен халкъашта юкъерча категоре судахочо Гургенян Джангира.

Къаьстта дег тІара баркал ала лов спонсораштa: «Промавтоматика» НПО, НИИГИ. Цар шоай чотагІа арахийцай лаьрххІа чемпионата хетаь вымпелаши значекаши. ДикагІболча спортсменашта призаш тургья.

М. МАЙОРОВ, СССР спорта мастер.

ШАХМАТАШ

«КІай ладья» яха яхьаш чакхъяьлар вай республике. Цига дакъа лоацаш бар тайп - тайпарча школашкара кІаьнкаши йиІигаши. Толам баьккхар А. Аракелова — Грознерча № 91 йолча школа дешархочо.

Белгалдаккха деза, А. Аракелова тІехьа турнирни таблице латтар Дудуков Сайд - Амин волга. Ховш махиллара, Гикало яхача поселкера из кІаьнк ворхІ шу даьнна мара вац. Дале а, чемпион хилара чІоагІа гарга вар из. Фу дергда, хІанзарча ханна дуккха воккхагІволча Аракелова баьнаб аьттув, кхоана деррига хувцадала а мег.

М. САИДОВ.

НИЦЪЕННА СТАДИОН

Шовзткъеи иттлагІча шерашка ВЛКСМ Гудермески горкомеи городерча спорткомитетеи инициативагІа хьае йолайир Гудермесе керда стадион. Доккха дакъа лаьцар из деча моттигерча комсомольцаша, физкультурникаша, спорт езараша. Стадиона гонахьа карт йир, гаьнаш дІаегІар, трибунаш оттайир, хьалдир спортсменашта, тренерашта, судахошта лаьрхІа цІа, кхыдола гІирсаш. Укхаза болх бара эша иттаташ вІаштІехьъяьхар. Локомотивии депо баланса тІа дІаелар из объект.

Дукххача шерашка гудермесцашта чІоагІа накъайоалаш хинна из стадион тахан геттара воча хьале я. Яхьаш чакхъяхара пайдана яц из. Дале а, укхаза ловза езаш я РСФСР къулбехьарча зоне соахка шоллагІа моттиг яьккха «Бешлоам» яха футболаи команда. Эхь долаш хІама дециЙ из?

Гаргарча хана стадионе хьае еза 400 метр дІоахал дола дорожка, баскетболаи волейболаи майдаш, барзкъаш хувца моттиг, кІира тоха еза карта, тоае еза трибунаш. Ишта эшаш я теннисни корт, спортивни зал. Малав из дергдар?

Цу хаттара жоп далар лех оаха Грознерча машшаькъа отделене кулгалхошка.

Н. БОРИСОВ.

КАЛЕЙДОСКОП

АЙРИС МЭРДОКА ХЬАЛХЛЕ ДІАХЕЦАЦ

ДукхагІбола малхбузеневропейски дешархой раьза боацаш ба британски яздархоша кІезига лакха идейни романаш язъю, яхаш. Уж раьза белаш цхьа яздархо я царна юкъе — Айрис Мэрдок. ДІадахача шера цун 70 шу даьннад. цхьабакъда ханага хьежа ца Іеш из даггара къахьегаш я. Цхьабакъда цхьа эргало я цун творчестве, хьалха Айриса шера цкъа шийн дешархоща совгІат дора, хІаьта хІанз цо шин шера цкъа мара книжка арахецац.

КхьІболча яздархоша Айриса бехк бу цо сов дукха язду, яхаш. Цхьабакъда Мэрдока романаш цхьанена тІехьа шоллагІдар а доа- [illegible]

Мэрдок гІоръяьнна яздархо - философ хиларах. Мадарра аьлча Айриса шийна хана философски дешар диншад, тІаккха колледже. Оксфордски университете хьехаш хиннай.

ХАНАЦА ГІА БОАХАШ

«Лондонски фестивальни балет» хьакхелла 38 шу даьнначул тІехьагІа цхьаца хувцамаш хиннад. ХІана цунах «Английски къаман балет» олл. Хьалхара цІи цунах тиллар из хьакхелача английски балета седкъа Макарова Алисас. Цо шийн новкъостаца Долин Антонаца из хьакхелла ца Іеш наха дІайовзийтар. «Лондонски фестивальни балет» ховш ма хиллара американски балета. Театраца, эрсий балетаца цхьан мугІаре латт. [illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

Шоатта—20

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мамаи, папаи, сои.
9.05 — ЦІагІара академи.
9.35 — «Шера ханаш». Январь.
10.35 — Документальни фильма премьера.
10.55 — Гушдар — теша хала дар.
11.55 — «Мерза хет сона наьна оазаш».
12.55 — Документально-публицистически фильма премьера.
13.35 — Котбаьннараш.
14.35 — Концерт.
15.25 — Быков Леонида ролаши фильмаши. «Максим и Перепилица» яха художественни фильм.
16.55 — Мультфильмаш.
17.25 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Г. Свиридов. «ЗІамига триптих».
18.55 — «Джинджер и Фред» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Музыка эфире».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.45 — «Фестивала урокаш».
9.25 — «Щит и меч» яха художественни фильм. 1-реи 2-гІеи фильмаш.
12.35 — «Шоана, бераш», «СелаІад» журнал (гІалгІай меттала).
13.05 — Литературен вахари. И. Эльсанова кхоллам (нохчий меттала).
13.40 — Документальни фильм.
14.00 — Коопераце проблемаех.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Лермонтовски литературно-фольклорни цІей.
17.55 — Оаш дехарах. Иллеш дІаоал А. Албанова. Концерт.
18.30 — «Ха».
19.00 — «Художникех дола дувцараш». А. Харитонов.
19.15 — «Под знаком «Пи» яха передача. 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса дьнъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» яха передача. 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» яха передача. 2-гІеи 3-гІеи дакъа.
22.45 — Горнолыжни спорт. Дунен кубок. МаІанах. Австрера передача.
23.30 — Киноконцерт.
00.15 — «Человек с ордером на квартиру» яха художественни фильм.

КІиранди—21

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — Ловзаш я МГСО.
8.40 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхен гІулакх деш.
11.00 — «Акцент». Авторски илли.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — «Унахцlено».
13.15 — Массанена йола педагогика.
14.15 — «Привет с фронта» яха художественни фильм.
15.35 — Мультфильм.
15.45 — «Юрта сахьат».
17.00 — «М. Горький. «В. И. Ленин».
18.00 — «Полет с космонавтом» яха берашта дола фильм.
19.20 — Документальни фильм.
20.30 — Концерт.
21.00 — 7 ди.
22.00 — «Чайковски эррига симфонеш». № 1 йола симфони.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.20 — РСФСР городий телестудеш. ТВ Алтайски студе программа.
9.20 — Киножурнал.
9.30 — СССР халкъа артист И. Ойстрах.
10.00 — «Щит и меч» яха художественни фильм. 3-гІеи 4-гІеи фильмаш.
12.30 — В. А. Моцарт. «Реквием».
13.30 — «Барнала дешаш». «Вайнах» ансамбла 50 шу дизар деэдеш.
14.30 — «В эфире — Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Динамо» (Рига) — «Химик». Перерыв (19.20) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Горнолыжни спорт. Дунен кубок. МаІанах. Австрера передача.
21.00 — 7 ди.
22.00 — «Подданые революции» яха художественни фильм. (Премьера).

Оршот—22

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.55 — «Джинджер и Фред» яха художественни фильм.
11.00 — Гуш дар — теша хала дар.
12.00 — Фильм-концерт.
12.30 — «Ха».
15.30 — Документальни фильм.
15.55 — Мультфильм.
16.15 — Объектив.
16.50 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
17.50 — «Вайи экономике».
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреат А. Ковтун (балет).
19.15 — А. П. Чехова театр. «Три сестры» яха фильм-спек-

8.35, 9.35 — Литература. 9-гІа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Вай беш.
10.35, 11.35 — Биологи. 7-гІа класс.
10.55 — Іилма-довзийтара фильм.
11.55 — Документальни фильмаш.
12.50 — «Ангел — скорбное понимание» яхача фильм-спектакла премьера.
17.00 — Са ловзамашна хьалхийттаб малк (нохчий меттала).
17.30 — Концерт.
18.30 — «Ха».
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Музыкальни открытка.
19.50 — «Граждански оборо-

помара гIаьна тIа гIолла урагIхьадар коа дика улла цигIн, лом экхийташ дIаюха ледахар нотамаш. Ца еррига гIар кхы а чIоагIагIа миньара йоашхар кваpтале мел долча жIалешц.

Тахан кхоалагIа ди дар из туржаI дIадоладенна. ХIаьта массехк ди хьалха отара кIал газеташка хьеᅳ [illegible] Дуртазхана ай[illegible] [illegible] коа ер сурт [illegible] вира кхь а лаьца, кхийна тIехьашка ваьлар Довтбе кIаьнк. Цунна тIехьа гучабаьлар Довтбин цар цхьа тархара саги. Цхьан сахьата вира гонахьа а кхийста, цунна бага а хьийка, че чу бий а гIертабаь, чубахар уж.

Воад къовлабалале тIом хьахьийра виро. ИйсларIчох ах доаллаш лерга нIана боаттIабе санна цIогIа техар цо. Цу сарахьа дениз Дуртазхана вижар а, гIаттар а, волавадар а цу сийдовцача аьнхаш цIогIанца дар. Кхыметтел гIанахьа а духьалъухар цунна бага мел йола царгаш гучайовхаш, еррига аре кхайкеш Iехача вира корта.

Дуртазхан отпусках вола цхьа кIира дар. Цхьаккха хIама а ца деш, духхьала цIагIа вагIа лаьрхIа хиннавар из укх шера. Укхо мел ярь уйлаш ший даь-даь голашка гIолла дIаяхийтаяр цу виро.

ДиълагIа ди дар лоалахочо вир кийца. ХIанз Дуртазханар цискбада тIара Iо ца доалаш, ден а бус а гIайтIане Iимадаш еш дагIар. Коа мел хинна котам гуш ящар. Ше кийца доаладаьча сарахьа Iаьхача виро кхераяь Дуртазхана сесаг Хамарсет, цIен лагIаш тIара чуена, хаьнаш лазаш метта уллар. Довтбега лоткъам бе безаш дар гIулакх.

Атта дацар Дуртазхана Довтбеца дувца. Масайтташу дар царна юкъе гIолла аьнк теха лакха цIенош даьчул тIехьагIа геттара а бухгалтера бIагIара хьежа лаьлар совхоза сомий беш лораш хинна Довтби. Ший болх я бита, городе гIишлош еча балха эттар Довтби. Цул сорIа, доахаш, пхьагалаш, нутреш йолайир цо.

Бакъда, магазар Довтбена [illegible] нутрейча ордачица бухгалтера боахоша тIехьакхе. Пхе-ялх шера веттавелар из лардаш схкаш, пенаш дотташ. ЦIенош дир цо. Амма, уж гаьна дар Дуртазхана даьча масса а цIагIа кIувсаш дадача гIирсашта.

Цхьа ха яьлча тийра Довтби. Тийра, Дуртазхана шоай хIама дуача цIагIа городера воалаваьча художникa дилла доккха сурт хьалтехалга хайча. Цу тIа шин воIан Хамарсетан юкъе москала гIоrI бе а доаллаш, совхоза бухгалтер вагIар. Из сурт меттахьа теха топ яр. Вешта, Довтби тийра аьлча, из бакъдацар. Лоалахочоа футтарепаш еш, тIом болабир цо. Коара нувх йоагае езаш хилча, шоашкахьара мух дIахьаккхалца сабардора Довтбе сесаго, кIура бухгалтера коа ухаргболаш.

Укх масайтта шера Довтбе леладер теркал ца деш дитадар Дуртазхана. Бакъда, юххера а по духьалдаьккхача виро готваьвар Дуртазхан шоай коз, гирзо готбу пхьу санна.

Ше тахан Iурра дениз вияка иллача дивана тIара хьал а гIетта, сесаг уллача цIагIа чувахав Дуртазхан.

— ДикагIа хетий хьона? — хаьттар цо маьнге тIа узамаш деш уллача сесагага.

— КIеззига гIойленагIа я. Ер хаьнаш да-кх са лазараш. Чкъормадаьхад дерриш, — гIийлача овзаца жоп [illegible] бе. Ше аргдар аьнна ваьлча, сарпал тоикхаль вахар из, кхы бухгалтерагахьа хьа ца хьожаш.

Карта тIара Iо'в вацина, сардам баьккхар Дуртазхана. Юха цIагIа дIачу а ваха, Iовижар из. Тхьайсар. ГIанахьа ше, цIагIара араваьлча санна хетаделар Дуртазхана. Хих йола ведар йоаллар цуне. Цхарала карта дехьа латтача вира дIагарга а ваха, Iохаира из, баь тIа ведар юхха Iо а оттаяь. Дуртазхан Iохайна пхи минот йоаллаше а лергаш юха тIехьашка а дехка, бита бухь сигаленгахьа хьал а берзабаь, Iаьхар вир. Ведар бе а йоаллаш ураиккхар Дуртазхан. Ведар юхатIехьашка а лостаяь, лергашка дениз Iо вир дошадеш хий техар цо цунна. Кхы ца Iахаш сецар вир. Мерех шок а теха, дерригa аьгар из, цицхаш дIаюха дохийташ.

Гучаиккхар эгIазвахарах кхохкавенна Довтби.

— Фу де воалл хьо, къонах? Фу де воалл хьо, фу де?! — мухь техар цо.

— Аз аьнна деций хьога ер са лерга кIалхара дIадаккха!

— Хьо дика къонах ва хьона доаккхийтаргдале!

— ВорххIе а да вираца воаллалва хьа сога из доаккхийтаргдеце.

— Аьъ! — лоацавелар Довтби. — Укх шийтта юрта хьалхале лелаьча Жахьар-наькъан даьна билар-кх цо!

Бухгалтера тоха хIама лохаш беша гIолла дIа-юха ведар из. Кхийна тIехьашка уллача дахчах катехар Довтбе. Цхарала дехьа цо леладечох ца вашаш, вела а къежаш латтача Дуртазхана кертах дахча кхийттар. Цкъарчоа Iогора вахар бухкарицза чу гIолла Iимадаш а еш, дур кийца Iохъаьдар аккхадаьнна лела циск. Довтбе коа Iочуерзаяь пулемет латтар бала тIа. Лоалахочун коа Iочухьежача бухгалтера бIаргабайра бешагахьа удаш дIаболха герзах кийчбенна Довтбе тайпан нах. Уж го бе лаьрхIа бар.

— Воха ма вохалахь, со хьоца я хьона, — аьнна цIогIа а теха, бада тIа яьлар Хамарсет.

— Маьржа-яI, цIагIа боаца къонгаш! — цIогIа даьлар Дуртазханага. — Полле, сесаг, веший воIагa сихха хьаккхача ала. Хьe подвала чу дIахьулале. МоастагIа чувоагIаш хуле, цигга яьшка чу латт хьона дIандаргаш — дIаеттаргья Iа.

— Ший да хьаккхийца воаллалва хьалхале йохьийтаргйолчун, — пулемета ко бе деллар цо. Бешагахьара коа чутIертача моастагIашка бIарг хьал ца локкхийташ, царна етта волавелар пулеметчик. МоастагIех цхьабараш гIадамашта юкъе бийшар, вожаш тIехьашкабаьлар. Цхьан юкъа ше котваьлча санна хетаделар Дуртазхана. Амма, цу миноте ювла яьлар Жахьар-наькъан миномет. Цо кийнха дIадахийтар Дуртазхана цIа. Цу миноте морхашта юкъера гучаиккхача самолета тIара бомба ежар, цо минойет соцайир. Дуртазхана даьнна оарц дар из. Гаьнах йийхка латтача вира лакхе нийслушше, массехк бомба Iочукхессар самолето. КIури домн бижачул тIехьагIа гучадаьлар Дуртазхан дезала юкъе хIама дуаш вагIа сурт фоартах доалла вир.

Из бIаргадайча цIаьхха соманиккхар бухгалтер.

ГОРЧХАНОВ Бадруддин.

...яздархо я царна юкъе — Айрис Мэрдок. ДIадахача шера цун 70 шу даьннад, цхьабакъда ханага хьежа ца Iеш из даггара къахьегаш я. Цхьабакъда цхьа эргало я цун творчестве, хьалха Айрисa шера цкъа ший дешархошта совгIат дора, хIаьта хIанз цо шин шера цкъа мара книжка арахецац.

КхьЮолча яздархоша Айриса бохк бу цо сов дукха язду, яхаш. Цхьабакъда Мэрдока романаш цхьанена тIехьа шоллагIдар а доалаш арадувл хьалхарчун дIахододар санна. Из деррига а цун дика вIаштIехьдоал, кригикаша яхачох. Айрис

БОАХАШ

«Лондонски фестивальни балет» хьакхелла 38 шу даьначул тIехьагIа цхьацца хувцамаш хиннад. ХIанз цунах «Английски къаман балет» оал. Хьалхара цIи цунах тиллаяр из хьаккхелла[illegible] английски балета седкъа Макарова Алисас. Цо ший новкъостаца Долин Антонаца из хьаккхелла ца Iеш наха дIайоввийтар. «Лондонски фестивальни балет» хови ма хиллара американски балета, Театраца, эрсий балетаца цхьан мугIаре латт. ХIанз критикаша лерхIачох, балетас къаман британски маIан тIавца деза ха хьаэттай.

«Иразе берал». Н. ПЛИЕВА фотоэтюд.

Оршот—22

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.55 — «Джинджер и Фред» яха художественни фильм.
11.00 — Гуш дар — теша хала дар.
12.00 — Фильм-концерт.
[illegible]
13.30 — Документальни фильм.
15.55 — Мультфильм.
16.15 — Объектив.
16.50 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
17.50 — «Вайн экономикен».
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Дуней халкъашта юкъерча конкурса лауреат А. Ковтун (баян).
19.15 — А. П. Чехова театр. «Три сестры» яха фильм-спектакль.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Три сестры» яхача фильм-спектакла дIахододар.
23.20 — «Тараз».
00.00 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Киножурнал.
8.35, 9.35 — Литература. 9-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Вай беш.
10.35, 11.35 — Биологи. 7-гIа класс.
10.55 — [illegible] фильм
11.55 — Документальни фильм.
12.30 — «Ангел — [illegible] понимание» яха фильм-спектакла премьера.
17.00 — Са [illegible] хьахийттаб мала (нохчий меттала).
17.30 — Концерт.
18.30 — «Ха».
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Музыкальни открытка.
19.50 — «Граждански оборона чIоагIъе».
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Киножурнал.
20.25 — Телевизионни музыкальни абонемент.
21.30 — «Котлован» яхача документальни фильма премьера.
22.40 — Композитора В. Добрынина кхоллама сайре.

РАДИО

20 ЯНВАРЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Вай депутаталла кандидаташ (нохчий меттала).
10.15 «Дань васкет» яхача У. Ахмадова романа оагIонаш (нохчий меттала).
10.5 Музыка.
10.35 Музыка.
10.40 Халкъа тIахьожам болх беш ба (нохчий меттала).
10.55 — Реклама.
11.00 «Къонал».
11.30 — 12.00 «Дикан тIехьа сихло».
15.15 Музыкальни дуэташ.
16.00 Хано дIадех (гIалгIай меттала).
16.15 —17.00 Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

21 ЯНВАРЬ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Вай депутаталла кандидаташ (гIалгIай [illegible] тала).
8.15 — 9.00 Даькъала душшо.
11.30 — 12.00 КIирандеи музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Ногайски музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

22 ЯНВАРЬ, ОРШОТ

7.30 «Юрта вахар» (гIалгIай меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка.
8.15 Передачай программа.
8.30—9.00 Iуйрийнара концерт.
9.15 Перестройка: гIуланхаши проблемаши (гIалгIай меттала).
9.30 Тха выступленей леррагIа.
9.45—10.00 «ДоттагIал довзача хана». С.-Б. Арсанова романа оагIонаш (нохчий меттала).
15.15 Нохч-ГIалгIай радиои телевиденеи инструментальни ансамблеи солистийи концерт.
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20—18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

Хаттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш. Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 1—6, Грозне 2—4 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмеи [illegible] а [illegible] тайп-тайпа [illegible] [illegible] 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш [illegible] лен фегара температура [illegible] сана — 1—9 [illegible] — 4+1 градус [illegible] лен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 20 ЯНВАРЬ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 8.30 Машинкаца хIамаш аьхинга яра курсаш. 12.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетии студи.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 12.00 «Патриот» яха университет. 13.00 Общественно - дискуссионни клуб. 14.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 15.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 18.00 «УнахцIено» яха клуб. 18.00 «Глобус» яха дискошоу.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Пионер» яха клуб. Игротека. 15.00 «УнахцIено» яха клуб.

Химикий ДК. 16.30 Духовой оркестр. 18.00 Камерни хор. 18.00 «СелаIад» яха халхара халкъа коллектив. 19.00 «Лидер» яха спорт-клуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 9.00 «Рукодельница» яха клуб. 12.00 «Романтик» яха книжкаш дукхадезарий клуб. 16.00 Гитаристий ансамбль.

«Красный молот» завода клуб. 11.00, 13.00 Iарбий меттала къамаьл де Iомалу вай. 15.00 «Вай беш» яха клуб. 16.00 Харжархошта дола концерт.

Пролетбата цIерагIа ДК. 12.00 «Къона юрист» яха клуб. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 16.00 «Неш» яха клуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цIей. 13.00 «ТIеххозачун дунен тIа».

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 8.00, 17.00 «Лидер» яха спортклуб. 8.30 Ло баккхареи хIамаш тегеи Iомалу вай. 10.00 «Топотушки» яха халхара группа. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 18.00 «Мукъам» яха студи.

В. В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха киноклуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 10.00 Футбол. Профсоюзий ВДФСО Горсовета хьалхле.

КIИРАНДИ, 21 ЯНВАРЬ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

Филармоне зал. 15.00 Берий халкъа филармони. Берашта йола музыкальни абонемент.

Офицерий цIа. 11.00 Филофонистий клуб.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхареи хIамаш тегареи курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетии студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 12.00 Бальнии дискои халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 9.00 Нохчий мотт Iомабу вай. 9.00 Машинкаца художесвенни догамаш дара курсаш. 14.30 «Къона краевед» яха клуб. 15.00 «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. 18.00 «Глобус» яха дискошоу.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 «Малыш» яха клуб. Киноутренник.

Химикий ДК. 10.00 Изостуди. 11.00 «Нийсархо» яха мукъача ден клуб. 15.00. 18.00 «Лидер» яха спорт-клуб. 17.00 Вай ханарча халхара ансамбль.

Сердалон болхлой ЦIа. 9.00 Ло баккхеи хIамаш тегеи Iомалу вай. 10.30 Хореографически студи. 17.00 НГIАССР Лакхехьарча Советерча хоржамашта накъадолхаш. Харжархошта дола «герга истол». «Кхоаненга хьажар». 18.00 Кагирхой халкъа театр.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхеи хIамаш тегеи Iомалу вай. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00 «Соловушка» яха вокальни групна.

С. Орджоникидзе цIерагIа садион. 10.00 Футбол. Профсоюзий ВДФСО Горсовета хьалхле.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитепа — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81. 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинкописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90 66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85 64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ00029. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 233

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ЕРА, 25 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 10 (7822). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

22 январе хиннача КПСС ЦК Политбюро заседане хьежар парте XXVIII съездана йолча КПСС ЦК платформа проектага.

Теркам тIабахийта проект йийцачул тIехьагIа, ЦК Политбюро керттерча дакъе мотайир платформа положенеш, хIаьта иштта КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачевна тIадиллар цу хьакъехьа яь замечанеш теркал а еш, документ дIахо тоаделта, цул тIехьагIа проект аргIанарча ЦК Пленуме ювца оттаергья.

ЦК Политбюрос сацам бир цу дешах йола ЦК Пленум 1990 шера 5 — 6 феврале чакхъяккха, аьлла.

Заседане хьежар КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачеви КПСС ЦК аргIанара йоацача декабрьски (1989 ш.) Пленума доакъошхой группеи Литовски ССР-еи яхара итогашка, хIаьта цу хьакъехьа КПСС ЦК Пленумана йоаггIаш йола предложенеш кийчъяьй.

Иштта хьежар, С. Абэ керте волча Япони либерально-демократически парте делегацеца М. С. Горбачева хиннача вIашагIкхетара, хIаьта иштта А. Н. Яковлевеи А. И. Лукьяновеи дайча къамаьлех нохча информацега.

Белгалдаьккхар, Японе доал деча парте викалшца эггара хьалха дакъа а лоацаш хиннача цу вIашн дагабаларо советско-японски политически диалог дикка кIоаргье таро еннилга. Гучаяьлар советско-японски вIашн леладу гIулакхаш тоадара, тайп-тайпарча доакъошка шин оагIорахьара бувзамаш дегIаккхувлара йола кеда тароаш. ЛоархIаме да, шинна оагIоно уж гIулакхаш хано дIадехарашка хьежжа, хIанзарча дунен тIера шин мехка лоархIамга, дунен хал-къашта юкъерча вахара хIанзарча динамикага хьежжа эшача боарам тIа дака дезаш хилар. Хьаллаьцар японски оагIоно КПСС-ан ЛДП-ен юкъера партийни бувзамаш дегIаккхувларах ена предложени.

Заседане хьежар ООН Генеральни секретараца Х. Перес де Куэльяраца М. С. Горбачева хиннача къамаьлага, Э. А. Шеварднадзе вIашагIкхетара итогашка. Белгалдаьккхар, адамлена юкъе консенсус хьаярга, стабильности правопорядоки Iалашъярга гIолла «шийлача тIемагара» дунен халкъашта юкъера гIулакхаш машаре дегIаккхувлара процессага довлача хана ВIашагIкхийттача Къамий Организаце, цун Кхерамзлен Совета, генеральни секретара лоархIам дегIаухаш латтилга. Белгалдаьккхар, кердача арахьарча дог-уйлана мутIахьа хиларгара, мехка чухьа перестройка, демократи, гласность яргара хьабоагIаш бола политически никъ ООН хьаллоацача хувцалургбоацаш болга.

Мишта Iангара доах хьайбаш

ШУРА ЛАЬГIЪЯННАЙ

Ховш да, Сунженски район хьайбай продукци пачхьалкхенга йоккхача дакъе вай республике белгтала моттиг дIалоацаш йолга. Укхазара тароаш йоккхий я. Нагахьа санна сунженцаша дулхи шуреи дIадалара гIулакх лаьгIдалийтача, из чIоагIа хоалу вай вахаре. Халахете а, цу тайпара хьал тахан долаш да.

Карарча шера хьалхарча шин декадагIа хIара дийнахьа планага диллача 2,5 тонн кIезигагIа шура йохк района боахамаша. КъаьстталагIа юхадаьннад гIуллакхаш XX партсъезда цIерагIча колхоза хьайбай фермашка. Ткъо тонн гаргга шура тIагIенсай цу лоацача юкъа. ХIаьта соахка укх хана хиннача боарамга хьежача доахангара яьккха шура 33 тонн кIезигагIа я. Мишта [illegible]

[illegible]

хIара Iаттагара ялх килограмм шура мара яьккхац укхазарча долркаша, соахка укх хана хинначул шоаза хIана дац аьнна кIезигагIа. ЛаьгIденнад-те цIи хезача коллектива хьинар, эшабеннаб-те фермерча болхлой низ?

— ДукхагIча даькъе тха балха тIа Iаьткъар доакъар во хилар да, — аьлар МТФ кулгалхочо Кухно Александр Семеновича. — Соахка шу [illegible]

[illegible]

чIакхъяла езаш хул. Динача боараме я наьха гигиена а. Дале а, ца аьлча далац, ферма коа лостам ца хиларах. Сов чIоагIа хотта баларах наькъаш къоасталуш дац, колд я доахан латтача моттигашка. Саго яхац укхаза хьаьша цIагIа сенна цIена хила еза, цхьабакъда, цу тайпарча боарамга дIакхачийта йиш яц хьал.

Геттара дика тоаянь я ферма цIе уголок. Мел эшар да цу чу. Дале а, сов шийла хиларах саг чу ца воагIаш яьсса латт из. Бокхха чIега улл буфета наIарах, болх беш яц столови. Баьхкача хьаьшашка дIахьокхара дукъа даьд-те ер деррига а, — [illegible]

[illegible]

Укхаза Iалаьмате лоархIаме да шура йоаккхача маIанах юкъеоза. ХIанз ферма долраш болаш болх беш ба А. Антропов, В. Белотов, В. Чеботарев. Шоай деккхараш кхоачашдарал совгIа, цар карасраяьй скотника, слесара гопзалаш. ГIулакх иштта дIададе, арендага довла лерхI оаха.

Кхоачамбоацараш дале а, № 1 йола ферма колхозе дикагIъяр я. Кхыйола коллективаш геттара чIоагIа тIехьаюс. Из къаьгга хьоахькхаш да № 3 йолча МТФ этта хьал.

— ХIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 2—3 килограмм шура мара яккхац [illegible]

[illegible]

цуна гонахьа карт е бицбеннаб колхоза кулгалхой. ТIаккха тамаш йий лазараш ерригача районе дIа-хьа даьржа хилар. Хьадувцачох, хьайбаш леладерашка а дIадаьннад уж.

— Хьабала цхьаккха пайда болаш ферма яц тхаяр, — йоах МТФ болхлоша. — Дисар фуд: укхазара доахан цIендаь дадахар, дезинфекци яр, керда шинараш эцар. Кхыбола никъ бац.

Доахан латтача хьалхарча корпусе чуваьлча, эггара хьалха бIарг тIаотт даьссача хьайпашта. Хьагучох, хьайбашта дизалца хьалдаа доакъар ца лу дукха ха я. ГIийла а дегIа эшаденна а да царех дукхагIдараш.

Геттара эсала болх баьб ферма коллективо соахка. ПланагIа 1200 тонн йолаш, цо пачхахьалкхенга ехкай 886 тонн шура! Пхи бIаь килограмм гаргга кIезигагIа я хIара кхоабача Iаттагара яьккхар. Болар ца хувцаш [illegible]

[illegible]

ГIИШЛОНХОЙ ДАГАБУВЛ

Селхан, г. Грозначерча В. И. Ленина цIерагIча культура Двореце хилар Нохч-ГIалгIай АССР гIишлонхой отрядий слет. Лоацца къамаьл а деш, из хьайийллар КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаевс. Цо белгалдаьккхар, гIишлош хьалъяра болх республике чIоагIа эсала лелаш хилар, капитальни вложенеех бизза пайда ца ийбеш, республика гIишлон организацеш хьайоагIаш хилар. Цудухьа, тоъаш яц больницаш, школаш, берий бешамаш, кхыйола соцкультбыта объекташ. Из иштта дале а, хIара шера республикера мехка массе моттигашка дIаух эзараш гIишлонхой.

[illegible]

РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча окружной комиссешка

РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссеша шоашка хьачуденна халкъа депутаталла кандидаташ овттабара протоколашкеи цар РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ хила раьза хиларах йолча заявленешкеи хьажа а хьежа «РСФСР халкъа депутаташ харжарах» йолча Закона 33-ча статьяй кIийлен тIа РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ дIалэбаьб.

№ 137 йолча Грозненски къаман - территориальни хоржамий округе гIолла:

Громов Павел Николаевич, 1937 шера ваь вола, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIа секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мареченков Юрий Витальевич, 1942 шера ваь вола, НГIАССР Гостелерадио председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мусалимов Геннадий Мухаметсалимович, 1937 шера ваь вола, завод «Красный молот» яхача ПО генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Прокофьев Виктор Петрович, 1941 шера ваь вола, Iилман балха вола ГрозНИИ директора заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хасбулатов Руслан Iимранович, 1942 шера ваь вола, г. Москве Плеханова цIерагIча халкъа боахама института доазол арахьарча экономика кафедра заведующи, КПСС член, г. Москве вахаш ва.

Алиев Рамазан Иоккович, 1955 шера ваь вола, «Гикаловское» яхача ПО головной предприяте мастер - наладчик, парте вац, Грозненски районерча Гикало поселке вахаш ва.

Амирхаджиев Иса Нурдиевич, 1956 шера ваь вола, «Грозненский» совхоза партийни комитета секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Арсанов Ахмет Баудинович, 1933 шера ваь вола, НГIАССР хьун боахама министра заместитель, министерства керттера лесничий, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Асхабов Исса Тузаевич, 1957 шера ваь вола, Урус-Мартановски берий - спортивни школа тренер - преподаватель, парте вац, Урус-Мартан юрта вахаш ва.

Бадалова Амнат Рашидовна, 1942 шера яь йола, «Гехинский» совхоза шурий комплекса начальник, КПСС член, Урус - Мартановски районерча Гехи яхача юрта яхаш я.

Бакаев Усам Нажмудинович, 1943 шера ваь вола, Урус-Мартановски районни санэпидстанце эпидемиологически отдела заведующи, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Бисултанов Хожахьмад Мусаевич, 1948 шера ваь вола, «Вторчермет» яхача Нохч-ГIалгIай республиканский предприяте производственни отдела начальник, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Гайтамиров Ширвани Хасанович, 1934 шера ваь вола, «Атагинский» совхоза тракторист, КПСС член, Грозненски районерча Поккхача АтагIа вахаш ва.

Дадаев Нуждин Рашидович, 1952 шера ваь вола, халкъа депутатий Шалински районни Совета исполкома председатель, КПСС член, г. [illegible]

[illegible]

№ 138 йолча Гудермесски къаман - территориальни хоржамий округе гIолла:

Аслаханов Асланбек Ахмедович, 1942 шера ваь вола, СССР МВД организационно - инспекторски управлене керттерча инспекце керттера инспектор, КПСС член, г. Москве вахаш ва.

Ахмадова Куржан Аюбовна, 1948 шера яь йола, Энгенойски юкъерча школа директор, КПСС член, Ножай-Юртовски районерча Энгеной юрта яхаш я.

Бисултанов Русбек Алаваддиевич, 1959 шера ваь вола, «Ичкерия» яхача Ножай-Юртовски АПР председатель, КПСС член, Гудермесски районерча Новогрозненски поселке вахаш ва.

Боков Хажбикар Хакяшевич, 1935 шера ваь вола, НГIАССР Лакхехьарча Сове[illegible] КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гайтукаев Казбек Байсалович, 1937 шера ваь вола, ЧИГПИ [illegible] литература кафедра доцент, парте вац, [illegible]

[illegible]

Цу хаттара жоп, лохаш, тхо кхаьчар колхоза № 1 йолча шурий-товарни ферме. Укхаза болх беш яр тІехдика коллектив хиларах цкъа мо дукхаза яздаьд оаха. Масала, соахка хьайбаш дикагІа Іангара дахара тІехьа йоаржальча социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай цо районе, хаънал хьалха кхоачашъяьй дІадахача шера дулхи шурен дохкара планаш. Мадарра аьлча, ферме долхача хана еррнгача колхоза гІулакхаш вар тесса дале а, укхазара хьал дика хиларга сатувсаш дар тхо.

Цхьабакъда, тхона хазари дайнари цецвоаккхаш дар. Диннахьа юкъера лаьрхІача яр тхога. ХІанз из йоацаш я. Силос а шура тІакхетийтара пайдана яц. Йоацаш я йол. Тахан тхо кІалхардоахар духхьал чан концентраташи я. Тамаш я-кх цу кхоачамца паччахьалкхен планаш кхоачашъе тха низ кхоаче.

Кухнос маяххара, доакъара проблема геттара ира латт ферме. Из укхаза хІара хьайбана 11—13 центнер доакъара единица кхоачаш мара Іалашдаьдац. Вешта аьлча, эшачох нийсса ах.

Ираза, фермера хьайбаш лазар кхийтта дац. Укхазарча коллективо боккха низ тІабохийт из ца хилийтара. МТФ-на гонахьа дика карг яьй, коа йода транспорт лаьрхІача дизбарьере гІолла даьлар тхо цу помещенера.

ЧІоаггІа садуаш хІама да дукхача хана денз толаме къахьегаш хьаена коллектив иштта юхальнна хилар. Духхьал доакъар тоъаш ца хилара бехк дІатІа а билла Іс йиш йоацача даьннад гІулакх. Цхьаккха дича лаьгІбалийта йиш яц хьайбаш лела дерий къахьегамцара безам. Цу тайпара масалаш вай республике кІезига дац.

Ала йиш яц ферме дикалгахьа йола цхьацца эргалонаш яц аьнна. Масала, шоаш хьалкхедаь шинараш юкъе а кхувлаш, шозза алсамдаькхар укхаза деттача доахана Іул.

— Тхо долча мехдойка я, — аьлар А. С. Кухнос. — ...ьалар ферма бригадира Гамулаев Іаьлас, — Цудухьа ди тІехьа доккхагІа хулаш доагІа паччахьалкхен хьалхашкара декхар.

Габулаев фермапа кулгалде хьожаваь дукха ха яц. Да веларгволаш боахам, бац цунга кхаьчар. Цкъа-дале, укхазара деррига доахан туберкулези бруцеллези долаш да, ледара я коллектив. Ткъаь ворхІ доаркаш шиъ мара яц планах лоархІаеш. Из мара деций... Дика нек де ховш хила веза ферма коа воагІа саг. ДІа мел хьежача Іамарч латт, гонга кхоачаш хотта баьннаб, хьалтІаваьлча ерригa колхоза аренаш бІаргагургйолаш да кхона гувнаш.

Ферма унахцІена еце а, доладаьд карара шу а.

— КхоалагІа ди да грейфер еха, — йоах Гамулаева, — цудухьа силос кулгаща тІайотта езаш хул лафеташ тІа. Цунга хьежча тІехьайоал доакъар дилла, доахан детта, уж кхийнашкара аралахка деза ха. Мадарра аьлча, деррига кегалу.

Дега чІоагІа воацача сага бІаргех хий дардолаш да дІадехка доакъар. Номер цаІ йолча ферме хинначох модз хетаргдолаш во да из. Цул совгІа, кІезига а да. Дика гуш да, ферма коллектив ший саготонаща, гІайгІаща цхьаь йисалга.

Духхьал цу цхьан колхозе хинна Іац цу тайпара сурт.

М. КАРТОЕВ.

«Фусамаш-2000»: таронаши проблемаши

МАССАНЕГА РАЙОНЕ КЪАХЬЕГИЙТАРА

Парте Нохч-ГІалгІай обкомо тІайийцача «КПСС XXVIII съезда кийчо еча партийни комитетийи организацейи балха программа тІа» бехктокхаме декхараш хьалхашка оттадаьд республикерча гІишлонхошта мехкарча коммунистий форума сийленца накъадахара. Цунна кийчо еш партийни комитетий юххьанцарча парторганизацей, берригача къахьегамхой низаш городе, районе, юрта, хІара предприятеи организацеи, совхозеи, колхозеи тІехьатетта йиш йоаца декхараш кхоачашдара тІадерзадар дииза даргдоаца гІулакх лоархІ парте обкомо. Цун программа тІа белгал ма даккхара Нохч-ГІалгІайчен столице а юрташка а пятилетка тІеххьарча шерашка хьалъе езаш я 400 эзар квадратни метр гІишлош. Уж хул пятилетка хьалхарча кхаь шера юкъера лаьрхІача хІара шера хьалъяьрел 2,8-зза дукхагІа.

Цхьабакъда, из программа толамца кхоачашъяра боаггІача боарамагІа болх биц хІанз укх сахьате республикерча гІишлон организацеша. Хьалъе йола а яь, йисте ца йоалаш шерагара шерага ювла гІишлош дукха я вай республике. ХІана нийслу изгІулакх? Наха чубаха цІенош, кхыйола соцкультбыта объекташ йиллача хана йисте ца йоалаш юсаш хилара бахьанаш малагІаш да?

Цу хаттарашта жоп а луш, шоай Ачхой-Мартановски районерча боахамашка гІишлош хьалъелга эсала хІанз лел, цу лоархІамеча балха тІа нийслу кхоачамбоацараш малагІаш да, из болх овлангара денз тоабара а сихен дикен гІишлош хьалъяра а де дезарех дувцар дийхар тха корреспондента Ачхой-Мартановски райисполкома председатела заместителага ДОМБАЕВ Хамид Магомедовичага.

Хаттар: Шун районе мишта лел наха чубаха цІенош, кхыйола соцкультбыта объекташ хьалъяр?

Жоп: Уж гІирсаш хьалделга чІоагІа эсала лел тха мел долча боахамашка, цу даькъе хІара шера декхараш дукха тІадусаш, хьадоагІа тхо. Из гІулакх чІоагІа теркам тІа а бохийташ, белгалдаьккхар укх деношка КПСС обкоме хиннача совещане, тхона цу даькъе е къамаьл а долаш, цІенхаштта критика а йир цига. Оаха цунах йоаггІаш йола выводаш е еза ха хьатІаэттай хІанз. Нагахьа боахам бац тха районе тайп-тайпара гІишлош хьалъе йоланза. Цхьабакъда, дикка дукха ахча дІа а дахийта, йисте ца йоалаш латташ я уж. Царех я Гиреев Султан керте латтача «Урожайный» совхоза Хамби-Ирзе яхача юртара 300 моттиг йола СДК, Батаев Шарипа кулгалдеча «Лермонтовский» совхоза Катыр-Юрта йисте ца йоалаш латта 400 моттиг йола СДК, 140 моттиг йола берий беш, амбулатори, 540 моттиг йола Ачхой-Мартанера школа, Бамутара № 1 йолча школана хьатІаеш йола здани, кхыяраш. Цар массане цІераш яьха а варгвац.

Хаттар: ЛоархІаме гІишлош хьалъечара гІулакхаш иштта во лелаш хилара дола лазар мичара хьадоагІаш да, малагІа бахьанаш да цун?

Жоп: Совхозий кулгалхоша цу даькъе бехказа бовла а гІерташ, уттадеш дола керттера бахьанаш гІишлонхой тоъац тхона, яхаш да. Цар дувцари юрташка хьабе болх боацаш дукха нах лелаш хилари вІашка доагІаш дац. ХІана аьлча, хІара шера март-апрель бетташка мехка массе моттигашка договорагІа тха районера дІавода 2500—3000 гІишлонхо. Уж цига модз да, яхаш ухаш бац, районе хьабе болх бац, дезал кхабанза дарг мичад тхо, яхаш дІаухаш нах ба. Из бахьан долаш дукха эшам хул районерча боахамашта а цар шоай дезалашта а. ХІана аьлча, районе хьалъе йолаяь гІишлош сихагІа йистелхара чІоагІа эшаш ба уж. ШозлагІ-дале, даьи наьнеи Іунал доацаш цІагІа дисача бераша тесса дутт школера дешар, дукха моттигаш нийслу кхувш боагІа кагийнах харцахьарча наькъа тІа бувлаш, общественни порядок телхаеш, зуламаш деш. Цул совгІа, кІезига моттигаш нийслац шоай ков-карт а дита, гаьнна балха дІабахача наха хатараш хулаш, цариз юкъера новкъостий къесташ. Уж деррига гІулакхаш нийсло боахамий кулгалхоша, общественни организацеша уж дІаухаш бола нах чу а совцабаь, гІишлош хьалъеча царга къахьегийташ, цар баьча балхах царна доаггІаш дола ахча дІалургдолаш гІулакхаш ца дарах. Цудухьа ира эттад из проблема къоасталга хІанз тха районе.

Хаттар: ХІанз Іа дийцарел совгІа кхы малагІа бахьанаш да цІагІара а баьнна, бІарччача ахкан гаьнна кхычахьа дІа а баха, шун районера эзараш бола нах къахьегаш хилара?

Жоп: Укх тІеххьарча шерашка капитальни гІишлош хьалъелга тІадожадаьд предприятейи организацейи средствай чотагІа, хІана аьлча, уж самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагІа къахьега йолаеннай. Цунца дувзаденна боахамашта хьахецаш хиннача госкапвложенеи лимита боарам дикка кІезигбаьб. ХІанз а тІехьа экономически реформа хьалашка боаггІача хьисапе болх бе, хьатІадоагІачуи а дІадохийтачуи а бе боаггІача хьисапе мах бе, учети отчети нийса лелае Іемабац тха боахамий кулгалхой. Долче, наха чуІе фусамаш, кхыйола соцкультбыта объект хьалъе йолаю цар, кхоанеи уйла а ца еш. ТІаккха финансови даькъе чоалхане дерз гІулакх. Госбанкера кредитагІа ахча эца хьож уж цул тІехьагІа. Шуга букъ бизза декхар доал, аьле цо ахча лац. Цудухьа шерагара шерага ювлаш латта езаш хул цхьатарра хьалъе йолаяь объекташ. Уж хьалъеча къахьегаш хинна районера гІишлонхой бахавза ца боалаш, республикал арахьа гІишлош хьалъеча баха безача отт тІаккха.

Хаттар: ЦІагІа хьабе болх бац, яхаш шун районера нах кхычахьа къахьега дІа ахара кхы малагІа бахьанаш да?

Жоп: Тха гІишлонхой гаьнна шоашта болх лаха ухаш хилара керттера бахьан да районе гІишлош хьалъеча материально-технически Іалашо елга Іалаьмате во вІаштІехьдаккхар. Цунах лаьца дукха масалаш доаладе йиш я. Соахка хьалхарча бархІ бетта (цул тІехьарча бетташка кхы а воргІа хилар из гІулакх) АПО-на чудоагІача боахамашка хьа ца кхоачаш йиса гІишлон материалаш чот яь варгвоацаш дукха я. ПланагІа хьахьожаяьча 3900 кубически метр гІомарах хьакхаьчар ах мара хиланзар, жагІа 2300 кубически метр эшача 400 кубически метр мара хьабаланзар, 560 эзар кирпишкех ахаш а хьанкачанзар, 1590 лист шифер хьаяла езача хьаеннар 37д лист яр, ворхІлагІа дакъэ мара хьакхачанзар рубероид, вІалла а даланзар линолиум, басар ялхлагІа дакъа мара хьадаланзар, хьу ах, ардакх кхоалагІа дакъа. Из бахьан долаш районе тайп-тайпара гІишлош хьалъечара болх сецар, цудухьа геттара кІезигделар цига къахьегача гІишлонхой алапеш, долче, гІишлонхой дІааха болабелар. Уж кхоачамбоацараш цІендаь дІа а даьха, гІишлош хьалъеча хьалхашка увттаю проблемаш къоастайича тха вІаштІехьдаргда кхычахьа дІаухаш бола гІишлонхой чу соцабе.

Хаттар: Цу даькъе хІанз оаша деш фуд?

Жоп: ХІанзчул 5—10 шу хьалха вай мехкарча тайп-тайпарча моттигашка къахьега дІаухаш хинна нах дикка дукхагІа бар. Царех бІаьш, эзараш болча наха къахьега моттигаш Іалашъяьи оаха. Къаьстта дукха хьалду укх тІеххьарча шерашка наха чуІе цІенош. ЦхьайтталагІча пятилетке деррига районе хьалдаь цІенош 4690 квадратни метр мара дац, хІаьта укх пятилетка хьалхарча кхаь шера хьалдаьраш 32500 квадратни метр да, цу даькъе бахача наха шоашта хьалдаьд 27800 квадратни метр цІенош. Цу юкъа районерча юрташка 23 километр дІоахал дола газопровод йиллай, 57 километр дІоахал дола водопровод йиллай, наькъаш даьхкад. Уж а районе баха нах кхычахьа дІа ца ухийташ цІагІа совцабедаь гІулакхаш да.

Интервью яьр **Б. КОСТОЕВ.**

Къамаьл де дош делар «Чечнигстрой» производственни гІишлон-монтажни объединене генеральни директора Я. М. Момадаевна. Шоай объединене массехк эзар гІишлонхо ца тоъаш хиларах, гІишлонхой дІаэца шоаш раьза хиларах дийцар цо. ГІишлонхоша шийга даьча дуккхача хаттарашта жоп а делар.

Арахеца кирпишк дукхагІа хилийтара, республикера гІишлонхой цунца Іалашбара шоай дукхагІйола коллективаш арендни подрядагІа яха лерхІаш хиларах дийцар «Чеченингушпромстрой материалы» производственни объединене генеральни директора Р. Т. Голбураева. Шоай болхлоша доккхий алапеш ийдеш хилар белгала а доаккхаш, слете дакъа лоацараш объединене балха хьийхар цо.

Республике гІишлош хьалъечара гІулакхаш овлангара денз эргадаьха тоалара, вайцигара кхычахьа дІаухаш бола гІишлонхой чусовцабарз, царна доаггІаш дола алапеш тергдола, материально-технически Іалашо царна дикагІа ергйола гІулакхаш дара де дезарех дийцар «Чечингстроя» комплексни бригада бригадира, Социалистически Къахьегама Турпала Ш. Хаджиева, кхычахьа къахьегаш хиннача гІишлонхой бригадира М. Базаева, Шалински ПМК начальника Б. Джамалханова, «Чечингагропромстрой» производственни объединене председатела Р. Гайрбекова, КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара В. Куценкос, кхычар.

Слете дакъа лоацаш хиннараша массава а раьза а волаш тІайийцар республикерча гІишлонхой отрядашка даь кхайкарал.

Слете дакъа лоацаш хилар Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председатель М. А. Керимов, КПСС обкома секретарь Е. В. Тумсоев.

Слетах йола отчет кепатохаргья.

КПСС МАЛГОБЕКСКИ ГОРКОМА ПЛЕНУМ

КПСС Малгобекски горкома пленум хиннай. Цига дийцад организационни дешаш. Парте горкома хьалхарча секретара декхарех пленумо мукъаялийтай Н. М. Морева из кхыча балха тІа хьожаярца дувзаденна.

КПСС горкома хьалхарча секретаралла хержав А. Н. Алмазов, Іалам лорадара йолча НГІАССР Паччахьалкхен комитета председатела хьалхара заместитель хиннар.

Пленума балха дакъа лоацаш а къамаьл деш а хилар КПСС обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев.

...та Президиума председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гайтукаев Казбек Бэйсолович, 1937 шера ваь вола, ЧИГПИ эрсий литература кафедра доцент, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Далаев Жандар Шаихмагомедович, 1956 шера ваь вола, машинаькъа ОРС-а общепита директор, г. Гудермесе вахаш ва.

Даудов Лечи Заурович, 1958 шера ваь вола, Согунтински юкъерча школа хьехархо, парте вац, Ножай-Юртовски районерча Согунти юрта вахаш ва.

Дурсаев Ваха Гайрбекович, 1948 шера ваь вола, «Гудермесски межхозяйственни лесхоза лесничий, парте вац, Гудермесски районерча Дарбанхи юрта вахаш ва.

Ибрагимов Товлу Магомедович, 1938 шера ваь вола, Гудермес станце локомотивни депо машинист, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Лорсанукаев Сайд-Ахьмад Магомедович, 1936 шера ваь вола, «Сельская жизнь» яхача газета собкор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Маазов Сейтали Абдурахманович, 1955 шера ваь вола, Гудермес станце локомотивни депо каменщик, парте вац, г. Гудермесе вахаш ва.

Махмудов Умархаджи Магомедович, 1937 шера ваь вола, «Аргунское» яхача автотранспортни предприяте директор, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Халадов Султан Муцуевич, 1943 шера ваь вола, Гудермесски педучилища директора заместитель, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Ханбиев Умар Ильманович, 1955 шера ваь вола, Ножай-Юртовски центральни районни больница отделене заведующи, парте вац, Ножай-Юрта вахаш ва.

Хатуев Аднан Ахмедович, 1940 шера ваь вола, Нохч-ГІалгІай телевидене редактор, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Чахкиев Башир Ахмедович, 1938 шера ваь вола, Нохч-ГІалгІай телевидене редактор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 140 йолча Урус-Мартановски къаман-территорьальни хоржамий округе гІолла:

Абубакаров Вахид Алиевич, 1946 шера ваь вола, Нохч-ГІалгІай АССР прокуратура отдела прокурор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Акаев Кюри Абдурахманович, 1957 шера ваь вола, Московски паччахьалкхен университета физвоспитане кафедра преподаватель, КПСС член, г. Москве вахаш ва.

Дарчиев [illegible], 1940 шера ваь вола, Грозненски района «Мосельный № 1» яхача совхоза директор, КПСС член, Грозненски районерча Октябрьски юрта вахаш ва.

Джургаев Олег Магомедович, 1942 шера ваь вола, «Грозненский рабочий» газета собкор, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Дудаев Муса Абуевич, 1939 шера ваь вола, Х. Нурадилова цІерагІча Нохч-ГІалгІай Паччахьалкхен театра актер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Закаев Абдурашид Баладинович, 1942 шера ваь вола, Грозненски газ чаптийоккхача завода слесарь, КПСС член, Грозненски районерча Долински поселке вахаш ва.

Мовтаев Султан Махмудович, 1937 шера ваь вола, НГІАССР халкъа образоване министр, КПСС член г. Грозне вахаш ва.

Салтымурадов Айнди Исаевич, 1943 шера ваь вола, Алхан-Юртарча культура ЦІен директор, парте вац, Урус-Мартановски районерча Алхан-Юрта вахаш ва.

Сангариев Сайд-Аллан Абдул-Хамидович, 1939 шера ваь вола, КПСС Грозненски райкома шоллагІа секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хункаев Магомед Закриевич, 1936 шера ваь вола, С. А. Оруджева цІерагІча газ йоккхача Уренгойски производственни объединене «Уренгойгазремстрой» треста управляюще заместитель, КПСС член, Тюменски областа Новый Уренгой яхача городе вахаш ва.

Шадукаев Солсбек Эльмурдович, 1956 шера ваь вола, «Урус-Мартановский» совхоза сомий бешамаш лелаеча бригада болхло, парте вац, Урус-Мартановски районерча Таңги юрта вахаш ва.

Эльмурзаев Герсолт Хасанович, 1947 шера ваь ва Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председатела заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Якубов Арби, 1928 шера ваь вола, «Советская Россия» яхача колхоза обменни пункта слесарь, Грозненски районерча БердакІал яхача юрта вахаш ва.

Ящуркаев Муса Исаевич, 1951 шера ваь вола, «Солнечный» совхоза тракторни полеводчески бригада бригадир, КПСС член, Урус-Мартановски районерча ГІойтІа яхача юрта вахаш ва.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

Грозненски район

КЕРДА ДЕКХАРАШ

Парте XXVIII съезда накъадахара КПСС обкома белгалдаьхна гIуланхаш тхона. районин партийни организацена, коммунисташта де дезачун программа я.

- ХIанз мехка эттар геттара низкъала а бехктокхаме а ха я. Района коммунисташен берригача къахьегамхошен дика кхетаду КПСС ханал хьалха еча XXVIII съезда лоархIам перестройка дIаяхьара а берригача мехка вахара а. хIаьта иштта ерригача партена а мел боккха ба. Цудухьа, района коммунисташа цу йоккхача событена накъабахара шоай программа тIаийпай. Из оттаеш теркам тIабахийтар района спецификана.

Масала, промышленносте производство кхы тIа а технически Iалашъяра, продукце дикал лакхъяра, рузкъа кхоларан лорадарая хоалуш хувцамаш хиланзар. Договорни декхараш района ерригача предприятеша кхоачашдац.

Исполнительски дисциплина лоха хилар бахьан долаш кхоачашъяц керттерча фондех пайда эцарен капитальни вложенеш караерзаяран пятилетка заданеш. Ледара йолаш юс гIишлоп-монтажни балхий дикал. ХIаьта керттера дар да юртбоахама продуктивность майоагтIара лакх ца луш хилар, ерригача колхозийн совхозийн балха рентабельность лоха хилар. Уж кхоачамбоацараш хьахул юрта боахама продукци дукхагIа яккхара резервех эффективни пайда ца эцар бахьан долаш. Цхьадола боахамаш чIоагтIа тIехьадисад шура, дулх, баьпадаараш дахара заданеш кхоачашъяра. ХIаьта цо хIанз кхачан продукци ца тоъача хана кхы а лакхбу къахьегама коллективашкара социальни кхохкам, городе бахача наха хула цатоам.

Агропрома предприятеш хозрасчета тIа яларо кхы цхьаькха а проблема хьахилийтай. Юртбоахама продукцена надбавчаш тIатохар бахьан долаш нах чубаха цIенош, социальни, культурни, бытовой гIулакхашта эша объекташ хьалъяра хьожаьлча средствай цхьадола дакъа доаттIача дIадахинтал. Цудухьа, юртбоахама продукци кIезига йоаккхача коллективашка низкъала эттад нах чубаха цIенош, дошадаха ка кхачанца долда бераша учреждениш хьалъяра, наьхана бахара доп.

Тха района юрташка, ерригача республике а санна, тоъаш яц кхачан продукташ. ЦIенхашта кхоачамбоацараш да бахача наха торгови, бытовой, транспортни, медицински гIулакх деча.

Укх тIеххьарча хана кхыча моттигашка диллача тха районе кIезигагIа деш да вуламаш, ХIаьта а спекуляци еш, социалистически рузкъа лечкъадеш наьсташа моттигаша чIаэкхуэл баха нах

Иштта да РСФСР, НГIАССР Лакхарчех моттигерчен Советашча хоржамаш даьа КПСС ХХVIII [illegible]

дийнахьа а дIадаха деза торговле, унахцIено лораеча, халкъа образоване, транспорте, бувзаме, бытовой гIулакхаш деча дола кхоачамбоацараш.

- Цу декхарашка хьежжа отта а яь, кхоачашъеш я хоржамаштен съездан хьалхара КПСС Грозненски райкома программа. ХIаьта дика кхетадеш мадий вай ерригa планаш кхоачашъелга гIулакх вIаштIехьдаккхарахи дисциплина чIоагIъярахи тийша долга. Иштта ца хилча вайна хоалуш доккха хIама карагIдаргдац. ХIаьта организованность, дисциплина районе хIанз йолчул гаьнна дикагIа хила йоагIаш я.

Этта хьал тоадар духьа къахьегама коллективашка дисциплина мишта я, балха ха зехьа йовш хилара бахьанаш малагIаш да хьажа лаьрхIад оаха. Иштта тохкам баьчул тIехьагIа пох хьагучадаьниачунга хьежжа доагIаш дола гIулакхаш дергда, бехке бараш бехктокхаме озаргба эггара лакхерча кулгалхошкара денз мугIаерча болхлошка кхаччалца.

Керттера декхар да районера хьал тоалеча хоалуш дола толамаш дахар. Эггара хьалха динза дергдоацар да лерттIа болх бара производственнии социально-бытовойи хьалаш къахьегамхошта хилийтар. Из дара торговле балха режим тоаергья, из махулла эцархошта гарга а озаш. Массанахьа юкъейоалаергья торговле прогрессивни формаш, бригадашкей фермашкей керда торгови точкаш яхка лаьрхIад.

Районе бахача наьха унахцIеной йовкхо а еш, кхоачашъеш я медицински гIулакх лелга овлангара тоадара программа. Из кхоачашдара чIоагтIа тоаеш я унахцIено лораяра а медицински новкъостал дара говзал лаккъяра а йола материально - технически база.

- Дукха хIама де а лаьрхIад, да а ду торговле балха лоаттабеча болхлой тIахьожамах дукхагIа пайда баккхара, кооперативай болх тоабара, балха боаца нах производстве бахийтара. Партийни тIахьожам оттабаьб тIемой къахьегамой ветеранийн, инвалидийн, кIезига таро ярий, бIухой-афганийн хьашташ кхоачашдара.

Парте райкомо кхетаду районе бахача наха экологически хьал талхаш хилар чIоагтIа новкъа долга. Из тоадара оттзаь я нах бахача пунктай санитарни экологически хьал тоадара, баьцовгIашта эша тIоадал лоаттаелга чIоагIдара тIаерзаяь мероприятеш, кхыдараш.

Организаторски идеологически болх тоабара лаьрхIа дукха хIама ду. Цу гIулакхо шеръю гласность, КПСС къамая политика платформае маяххара гIулакхаш ду районе [illegible]

Доши гIулакхи цаI долаш

Тха колхозе меттел, тхо долча Петропавловски станице а хинна къамашта тIагIолла наха юкъе цатоам боалаш моттигаш. Тха боахаме къахьегаш а станице бахаш а ба дукхача къамех бола нах. Оалача дешаца а деча гIулакхаца а цу тайпара цатоамаш паха юкъе ца дувлийтар коммунистий декхар да. Цу тайпарча цатоамаша телха мадой къамашта юкъе лерттIа латта гIулакхаш.

Укх тIеххьарча хана тха боахаме низкъала эттад баха нах фусамашца Iалашбара гIулакх. ХIаьта дегIаухачара сайца вай лаьттача хана цхьаккха хIама даьдац баха нах фусамашца Iалашбеш. Иштта лаьттачара из гIулакх хьалхьоадир шу шу хьалха. Цу юкъа колхозе хьалдаьд 40 квартира йола цIеноп. Хадданза терко ю бахача наха шоаш шоашта цIенош хьалдара. Укх шера станице бахача наха шоашта цIенош хьалдара. Укх шера станице бахача наха шоашта цIенош хьалдергдолаш лаьттап 108 участок еннай, хIаьта лаьтта текха бахачара беха станице баха баьхкача наха а еннай цIенош хьалде лаьттан 55 участок.

Оаха хадданза йоакхо еш хIама да баха нах молача хнца Iалашбелга, наькъаш тоаделга. Алхха укх шера станица улицашкарча новкъа 1200 метр бIаьха болча новкъа асфальт биллаб. Къаьстта боккха теркам тIабохийт оаха, коммунисташа, бахача наха шоаш юртбоахама продукташца Iалашбара. Цу гIулакха лаьрххIа колхозхоштен пенсионераштен новкъостал ду цар шоай доалахьара боахамаш дегIадоаладара. Цу гIулакха лаьрххIа алхха укх шера колхозхошта еннай 600 хурск, 30 Iаса, 120 тонн совгIа йол, 100 тонн комбикорм, мах боацаш 700 тонн ялат.

Грозненски районе оаха юкъарча собране коммунальни гIулакхех мах бала ца безаш мукъабовлийтар пенсионераш. Тха колхозе тIехьтIехьа шерагIа яржаш я къахьегам вIаштIехьбаккхара, цох доагIар дIадалара керда прогрессивни формаш, арендни подряд. Цу деррига гIулакхаша йиш хулийтаргъя кастта къахьегама овсарле лакхъе, цунца цхьана колхозхошта доагIар дикка дукхагIа хилийта а. Вахара хьал тоадаларо йиш хулийтаргья наха салаIа, культура лакхъе, спортивни болх тоабе эша хьалаш хьахилийта. Цунца дувзаденна хьатIадоагIача шера оаха йилла лерхI хьалха кормоцех хиннача помещене спортивни комплекс. Сона хетачогIа, цох кагирхошта доккха совгIат хургда.

Колхоза коммунисташа тIехьа тIайоагIача хана [illegible] лерхIарех хьалхара баьккха гIа мара бац хIанзара гIулакхаш, советски халкъа вай партех бола тешам лакхбара шоашкара доагIар дергда цар.

С. АРБИЕВ.
В. И. Ленина цIерагIча колхоза председатель, КПСС Грозненски райкома член.

СУРТАШ ТIА: 1. колхоза председатель С. Арбиев (аьрдехьа латтар) колхозхошца къамаьл деш ва.

2. Колхозхошта хьалдаь чуIе цIенош.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ХЬЕ КОММУНИСТ ВАЛЕ.

«Нагахьа санна хье коммунист вале», аьнна, дIадоладу аз сай къамаьл цхьа маIан а долаш. Тахан вай партена кризиси денош тIаэттача хана вай декхар да халагIча моттиге хила. «Коммунисташ, дIахьалхашка довла!» яха дешаш тахан хозаш дац. Из чIоагIа новкъа а да. Айса мел яьккха ха яьккхай аз, йоаккхарг а я, сай парти баркъеш. Бакъдар гIулакхаца чIоагIде деза. даьссача хабарий застойни ха дIаяьннай, далла хоастам ба из дIаяьнна.

ХIаьта тха гIулакхаш укх тайпара да. Укх тIеххьарча диъ шера дахчах хIамаш еча Ермоловски комбинато деш дола зе 4 миллион сомага кхоачаш лохдаьд, планагIа зе деш хинначара пайда беш йола предприяти а хинна дIаэттай. Боалаш бола пайда тхона махетта-м бац. Цу хана чухь планал дукхагIа цхьа миллион сом мах бола товарни продукци ярахийцай. Бакъда, наьха теркам тIабахийта беза кхычоа. Вай, коммунисташа, воашта тIайийдад мехка доал дара доккха а бехктокхаме а декхар. Вай из дизза кхоачашдеш хила а деза.

Тахан из кхоачашделга да социализм хьалъеча ленински новкъа вахар, вешта аьлча, бахача наьха вахара хьал тоадар.

Коммунист ший моттиге чIоагIа хилар тахан къаьстта лоархIаме да вай общества вахара ерригача моттигашка кризис эттара, эггара хьалхарча эргIана эша продукташи халкъа эша товараши ца тоъача хана, из бахьан долаш вайна нах раьза боацача хана.

Бакъда, кхачан продукташ кхоачамбоцаш хилийтара проблема кхоачашъюргьяц комбината партийни орга[illegible]

баха цІеноп, социальни, культурни, бытовой гІулакхашта эпа объекташ хьалъяра хьожаьча средствай пхьадола да къа доагІача дІадахийтад. Цудухьа, юртбоахама продукци кІезига йоаккхача коллективашка ниэхъала эттад нах чубаха цІеноп, дешадаха ха кхачанза долча бераща учреждением хьалъяра, паькъаш дахкара дош.

Тха района юртаншн, серригача республике а санна, тоьаш яц кхачан продукташ. Шечхаита кхоачамболцараш да бахача наха торгови., бытовой, транспортни, медицински гІулакх деча.

Укх тІеххьарча хана кхыча моттигашка диллача тха районе кІезигагІа деш да зуламаш. ХІаьта а спекуляци еш, социалистически рузкъа лочкъадеш някъ луча моттигаша вгІазихувл баха нах.

Иштта да РСФСР, НГІАССР Лакхерчен моттигерчен Советашка хоржамаш дара, КПСС XXVIII съезда накъадахара ха тІанхоачача юкъагІа районни партийни организацена хьалхашка латта, тІехьатетта йиш йоаца декхараш.

ХІанз, перестройка процессе шоашта фу карагІдаргда, мел дакъа лоацалургда хьожаш ба коммунисташ.

ХІанзарча хьало дІадех парткомаша, берригача коммунисташа шоашкара доагІа гІулакхаш делга. Кхы цІаккха а хургйоацаш дІаяха еза кабинетни балха формаш, административни режима низагІа а йоацаш, кхетамца шоашта тІехьаяха еза коллективаш. Из деш эгтара хьалхарча аргІана йоагІа программаш кхоачашъе еза, вешта аьлча кхачан, нах чу баха цІеноп хьалдара, экологически хьала программаш. ТІагІертта а хІара материально - технически опза.

Дукха хІама де а лаьрхІад, да а ду торговле балха лоаттабеча болхлой тІахьожамах дукхагІа пайда баккхара, кооперативай болх тоабара; балха боаца нах производстве бахийтара. Партийни тІахьожам оттабаьб тІемеи къахьегамеи ветераний, инвалидий, кІезига таро ярий, бІухой-афганций хьашташ кхоачашдара.

Парте районо ... районе бахача наха экологически хьал талхаш хилар чІоагІа новкъа долга. Из тоадара оттаяь я нах бахача пунктай санитарни экологически хьал тоалара, баьповгІашта эпа тІоалал лоаттаелга чІоагІдара тІаерзаяь мероприятеш, кхыдараш.

Организаторски идеологически болх тоабара лаьрхІа дукха хІама ду. Цу гІулакхо шеръю гласность, КПСС къаман политика платформас маяххара гІулакхаш ду районе бахача тайп-тайпарча къамех болча наха юкъера юкъмоттиг тоаяра, къамашта юкъера гІулакхаш тоалара идейно-политически болх бу. Цу тІехь керттера да тайп-тайпарча къамех болча наха вІаши лоархІаш хулга, цар дика традицеш чІоагІъяр, къамий башхалонаш, экономически духовни хьашташ теркал а деш.

Газетни статья тІа дувцалургдац хоржамашнен КПСС XXVIII съездаген кийчлуш района коммунисташа деш мел дар. Бакъда, тхо декхарийла да де мел лаьрхІар кхоачашдеш хьинаре къахьега, нагахьа санна советски обществана лостам тела а нах шийна тІехьабаха а низ болаш вай парти хилийтара доагІаш дола дакъа лаца уйла йолаш тхо дале.

Х. ВИТУШЕВ,
КПСС Грозненски райкома хьалхара секретарь.

БЕРРИГА НИЗ ТІА А БОХИЙТАШ

РСФСР, НГІАССР Лакхехьарчен моттигерчен Советашка хоржамашка кийчо еш, КПСС XXVIII съездага кийчо еш района партийни комитеташен коммунисташен де дезача гІулакхий программа кхоачашъе езаш хиларах дувца а дезац. Цох тийша хургда районера социально-политически хьал, коммунистий форум хулача хьалхарча юкъагІа йола партийни организацей авторитет. КПСС Грозненски райком, хІара партийни организаци, хІара коммунист уж белгалдаь хІамаш кхоачашдара ший де дезар дика кхетадеш хила веза, аьнна, хет сона. ХІанз, дукхача наьха политически сакхетам лакхбеннача хана, дукхачоа уж раьза боацача хьалашка коммунисташа керттера теркам тІабахийта беза гІулакх вІаштІехьдаккхара, дисциплинен порядоки чІоагІъяра, наьха хьашташ дизза кхоачашдара.

«Грозненский» совхоза паркоми кулгалхойн гІерт коммунисташи парте боацараши бизза юкъе а озаш, уж дерригa гІулакхаш кхоачашде. Из деш оаха болхлошта юкъе кхетама болх бу, цар вахара хьал тоадалар деррига - а хьийгача къих хьахинначох тийша долга дІа а довзийташ. МалагІа декхараш хьалха-тІехьа кхоачашде деза дувцаш дагадувл къахьегама коллективаца.

ХІанз а доккха да дІадахача шерашка хьаьрча тхога доалла декхар. ХІаьта тІехьа тІайоагІача хана болх бе безаргба тхоай производства чотагІа паччахьалкхен заказаш кхоачашдараи коллектива къахьегама хьинар айдараи.

Алхха цу наькъаца мара кхоачашдулургдац социальни дегІаахара а социальни кхохкам мелбара а декхар. Цу хьакъехьа тха боахаме кІезига хІама дац. Укх шера тха совхозе хьал а лаь баха нах чуховшабаьб ши квартира йолча цІагІа, кхы пхьа цІа хьалде доладаьд. Победински яхача юртара бани эргаяьккха тоаяьй, чурча кхаь новкъа асфальт биллаб, кхоалагІча отделенера берий беш эргаяьккха тоаеш я.

Юрташкен отделенешкен бахача наха гази хийи дуллаш дукха балхаш ду. Шоаша цІеноп хьалдара бахача наха лаьттан 150 участок еннай.

Бахача наха шоаца шоашта эша юртбоахама продукташ Іалашъяра боккха теркам тІабохийт. Из гІулакх кхоачашдара юртарча наьха шоай доалахьара боахамаш дегІадоаладара программа оттаяьй. ХІаьта из кхоачашъяра тІахьожам парткомо ше лоаттабу.

Нах чубаха цІеноп хьалдара гІулакх ледара долга кхета а деш, хьатІадоагІача шера боахама хьисапе 7 цІа хьалде, Радужнен Кердa-Юртен газ йилла яккха лаьрхІад.

Коммунисташа дика кхетаду уж тІехьатетта йиш йоаца декхараш толамца кхоачашлар партийни организаце идеологически болх дикаво барах тийна долга. Тахан вай вахаре шерра «перестройка» процессаш хулача хана тІехьабиса хила бокъо яц коммунистий. Массе а общественни формированешкен организацешкен перестройка дІаяхьара тІехь къовсам лоаттабе низаш вІашагІтоха деза. Из хІанз, хоржамашкен парте XXVIII съездаген кийчо еча хана къаьстта лоархІаме да.

КПСС XXVIII съездага кийчдалара программа тІа нийса аьннад хІанз низкъала дола дефицитни а дефицитни доаца а товараш нахага мадоагІара дІакхачийтарах.

Районе бахача наха юкъе тайп-тайпара йоахараш хургдоацаш уж товараш дІа мишта дийкъад дувцаш районни газета тІа яздича бакъахьа хет сона, хІана аьлча хІанз хала да шекар, хІамаш ютта порошок тикашка а йоацаш, спекулянташка хІана я ала.

И. АМИРХАДЖИЕВ,
«Грозненский» совхоза паркома секретарь, КПСС Грозненски райкома член.

ха станице баха баьхкача ялат. ... нача помещение спортивни

И. ПЛИЕВА суртащ.

АРЕНДАТОРА ФУ ДУЛУРГДА?

Цу хаттара жоп луш са бІубенна ала йиш я: дукха хІама дулургда, геттара дукха! Бакъда, кеьхата тІа дІаязъяр мара кхы деш хІама доаца аренда пайдана яц. ЗаконагІа чІоагІдаьча шийлаьттан да волча ахархочун болх — из кхыдар да.

Из бакъдолга дІахьокхара гаьна ваха везац. Тхоай арендни бригадах масал довладергда аз. «Загорский» совхозагара арендах лаьтта хьанйцар оаха. Бригада вІашагІтехар опыт йолча, къахьегара тІераболча ахархоех. Дувца ца дезаш дика кийчдяр культураш дІаера лаьтта а цу тІа дІадувргдола фу а. Іилмано маяххара а тхоай опытагІа а кхоачашдир деррига агротехнически гІулакхаш. Юххьанца массане а цхьатарра хьинаре болх бора. ТІехьагІа гучадаьлар кхай тІа кхычарел тІехьагІа арабовлаш а кхай тІара хьалхагІа дІаболхаш а цхьабараш хилар. Бакъда, иштта бараш дукха ха яккхи бисанзар бригаде. ХІаьта юхебисараша болх бора шоаех бокъонца бола дай а хеташ. Дика толам а баьккхар. Укх шера тІех хилча а гектара тІара 17,5 центнер кІа даккха лаьрхІа мара яцар тха бригада. Хьувкъам тха дог гІоздоаккхаш а вІалла дага ца хиннача тайпара а хилар — гектара тІара 29 центнер яьлар. ХІаьта мукх гектара тІара 27 центнер баьлар планагІа 16 центнер мара ца хиннача.

Укх шера кхы а дукхагІа хьувкъадергда оаха ка бола ялат, хІаьта арендни бригада члений алапи а лакхлургда. Иштта къахьега а цох дукхагІа беркат кхачийта а йиш хулийт тхога арендас.

Сай къамаьл чакхдоалаш са безам ба Толстой-Юрта юхе гІолла тІехвоалачоа бІаргагуш я зехьа йоага газ. Из йоага итташ шераш да. Цо из боккхача маьха бийдал зехьа йовш хиларад, рузкъан кхом ца беш хиларад совгІа, гонахьара Іалам а телхаду, хІаьта Толстой-Юртарча наха садоахаш феца юъ из газ.

Тха кхаш, Тийрки цун йистошн бІехьо бурувдеттача балхий Горячеводски управлене болхлоша. Цар экологена деш дола зе соцаде йиш йолаш дац-теш? КПСС обкомагарен республика Министрий Советагарен оаха дех тхо долчара Іалам телхаделга соцадергдола гІулакхаш дайтар.

С. ГАИТАМИРОВ,
«Загорский» совхоза арендни бригада бригадир, КПСС Грозненски райкома член.

САГА ДУХЬА...

Вай мохк, Советски Союза коммунистий парти геттара боккха лоархІам болча событега — парте аргІана йоацача XXVIII съездага кхача гаргагІертай. Доллача хІаман уйла йича, из съезд исторически хургья. Иштта хет сона, цох теша а теш, хІана аьлча перестройка вай вахара кІоаргга чуеннай, цхьанна а духьаленашта соцалург а йоацаш. ХІаьта фу нийца шоай съезда новкъа болх коммунисташ? Сталинизмои застойни ханои йирчадаьккхадар вай парте гІулакх, халкъ шийна тІехьаоттаде цун болча низах тешачара даьккхадар. Цу тІа гІолла моттигаш я лоІам мелаболча, хІаман кІоарга уйла ца юлуча цхьаццаболча парте членаша шоай партийни билеташ Іодехкаш, партера дІабувлаш. Цунца дувзаденна коммунисташта хьалхашка отт доккха декхар, из съезд хила гаргагІертача хана. ГІулакхаца халкъа вахара хьал хадданза тоадеш хилар ца мара дІахьокхалургдац вайна компетентность а низ а болаш воаш хилар.

Производстве дерригача хІаман корта порядоки дисциплинен йолгах дувца эзгча деза. Из уйла къаьстта белгалъяьккхай коммунистий форума накъадахара КПСС обкомо тІанийцача програм ма тІа. Из дош керте эттад тха боахаме коммунисташа беча берригача балха.

ХІаьта фуд хІанз хулашдар? Ший хьаштдар дувца а де а мукъа хилар да аьнна хеташ тІанийцад цхьаболча сихача наха вай вахаре демократизаци елга. Ахархочо къахьегача, кхычахьа производстве а санна, геттара боккха лоархІам болаш я къахьегамен производственни дисциплина. Нагахьа санна ахархочо ший ханкъахьа а агротехнически маяххара а культураш дІа ца юй, доагІача хана де деза гІулакх ца дой — хьувкъам хургбац.

Цу тІехь къовсам лоаттабу партномо. Нагахьа санна, застойни хана цхьадолча хІамашта гешт деш коммунисташ хиннабале, хІанз иштта дац гІулакх, царгара доагІар дукхагІа да.

Бахача наха медицински гІулакх дара хьакъехьа вай мохк тІеххьарчарех цхьан моттиге ба. Хозрасчета тІа баьннача боахама ше баьккхача пайдан цхьадола дакъа ший лоІаме дІадахийта йиш я: Масала, укх гарггарча хана оаха лерхІ тха совхоза правлени чуйолча Шолже яхача юрта клиника хьалъе, тха болхлой цига ухаргболаш.

Са доаккхал а деш ала йиш я «Юбилейный» совхоза кулгалхошен партномон кІезига хІама дац болхлой фусамашца Іалашбара. Укх тІеххьарча шин шера оаха хьалдаь, нах беха чуховшабаьб цхьа эзар квадратни метр кІийле йолча цІеношка. Цу хана чухь бахача наха шоашта цІеноп хьалдара лаьттан 400 участок еннай. ХІаьта бахача наха дукха новкъостал хул шоай доалахьарча боахамех а.

ХьатІадоагІача шера цхьа эзар квадратни метр гаргга нах чубаха цІеноп хьалде лаьрхІад оаха. Километр гаргга асфальт билла никъ тоабергба, Шолжерча улицашкара наькъаш тоадергда. Деша доаккхала дувцаш дац из. Кхычарел дикагІа хов сона даьр кІезига долга, де дезар дукха долга.

Х. МАГОМАДОВ,
«Юбилейный» совхоза директор, КПСС Грозненски райкома член.

хьалъеча ... ... къа вахар, ... аьлча, бахача наьха вахара хьал тоадар.

Коммунист ший моттиге чІоагІа хилар тахан къаьстта лоархІаме да вай общества вахара ерригача моттигашка кризис эттача ... хьалхарча аргІана ... халкъа эпа товараш ца тоъача хана, из бахьан долаш райна нах раьза боацача хана.

Бакъда, кхачан продукташ кхоачамболаш хилийтара проблема кхоачашъюлургьяц комбината партийни организацега а кулгалхошка а. ХІаьта а пхьаькха ца деш Іийча а дац нийса. Оаха тхоай предприяте гІоина боахам биллаб шу хьалха. ХІаязле а цо болхлошта 10 тонн дулх даьккхад.

Кхачан программа кхоачашъеча боккха лоархІам болаш да бахача наьха шоай доалахьара боахамаш а. ХІаьта сенца кхоабаргда цар шоай хьайбаши коа тІара оалхазараши? Царна новкъостал де йолаелар партийни организации производствои. Тхоай товарни продукцеца хийца оаха ийцар 40 тонн концентрированни докъар.

КІезига новкъостал дац оаха шоашта цІеноп хьалдеш болча бахача наха а. Дукха ха йоаццаш гІишлон материалаш еннай.

Нах бахаш йола моттиг тоаяр а дац дицдалийта йиш йолаш. Цу хьакъехьа тІеххьара даь хІама да хий дилар. Ермоловка яха поселок екъача моттиге йилла я. Шолжа чура хий бІеха хилар бахьан долаш мала мегаш дац. Тха заказагІа мелиораторашa хии скважина яьккхар 21 эзар сом дІа а дахийта. Цо кхоачамболлаш хий хилийтар бахача наха.

Аз дувц из тхоай опыт кхычарна дІайовзийтар духьа, социальни кхохкам дІабаккхара, хьалха хинна, застойни хана яйна авторитет воашка, коммунисташка юхаккхачийтара де дезачун хьакъехьа дагавалара.

А. САПАЕВ,
Ермоловски ДОК-а директор, КПСС Грозненски райкома член.

Торговле болхлой совещани

Самардийнахьа КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкоме хилар пачхьалкхенин кооперативнин, торговле болхлой республикански актива совещани. Цига дийцар 1989 шера бахьча балха итогехи 1990 шера Нохч-ГӀалгӀай торговле болхлошта хьалхашка латтача декхарехи. Цу дешах лаьца доклад йир НГIАССР Министрий Совета председатела заместитела Л. Касаева. Цо дийцар торговлена хьалхашка латтача халонех, проблемаех. Цу сфере дукха кхоачамбоацараш дале а, белгалдаьккхар Л. Касаева, дицдалийта йиш яц де кагрIдаьннар а. Шийтталагӏча пятилетка 4 шера розничин товарооборот 20 процент лакхъеннай. 1988 шерапа нийсдича 1989 шера розничин торговле гӀолла дехкад 8,9 миллион сома маьха дукхагӀа товараш. Цу толама доккхагӀа дола дакъа доал арендагӀа къахьегача торговле предприятей. Лакха хьоахамаш гойтар иштта Гудермески, Назрановски райпоша, кхыча коллективаша.

Дукха моттиг дӀалаьцар доклада тӀа нийсдалийтача кхоачамбоацарех, уж хьахилара бахьанех дувцаш. Къаьстта эсала болх бир дӀадахача шера торговлена продукци лоаттаеча предприятеша. Шийй декхараш дизза кхоачашдинзар Грозненски реалбаза. Во болх бир кхачан доаца товараш арахецача промышленносто а. Боккха кегар лелабир маьхашца. Предприятеша договорий да. яхаш бокъо йоацаш лакха маьхаш а увттадеш, торгови организацешка продукци хьачутелаш моттигаш хиннай. ХӀаьта тӀехьарчар цу маьхах нахага товараш дийхкад. Из йирча гӀулакх лeладар бахьан долаш промышленни предприятешеи торгови организацеше шоашта боккха пайда бир. Цхьабакъда, цунох зе хилар нйдархошта. Цу тайпара практика тӀайоагӀача хана цӀенъянь дӀаянкка еза, аьлар докладчика. Иштта цо белгалдаьккхар хӀанз а тӀехьа торговле бокъонаш гӀожа телхаеш дукха моттигаш хилар, цу йирчача гӀулакхашца торговли предприятей кулгалхоша боагтIаш бола къовсам лоаттабеш ца хилар.

[illegible] механизацин автоматизацин яра боарам. Цхьабола [illegible] диита тӀерташ. кхьиеттел [illegible] арендага [illegible] тӀертача шоай коллективаша. Доклада [illegible] Л. Касаева белгалдаьккхар, торговле болхлоштa [illegible] декхараш [illegible] латта [illegible] кхоачашдара [illegible] хета наьхаш. ХӀаьта малара дийнача [illegible] тайпара [illegible]

Депутаталла кандидатех

Нах теш цох

— Бакъдар аьлча бера хана денз сайна дезаденнахчох яьлча мара Іомаянзар аз хӀанз сай йола специальность, — аьлар Дидигова Фаяс. — Халхар дукха делаш яр со. ДагадоагӀа сона, бер долча хана хиннар диц мича лу, цкъа Москвера со наьнаца цӀайоагӀаш тхоца купе нийсвеннача саго се халха яккхар. Из дар са школе деша яха ха кхачалехьа. Из мукъагӀа хиннавар Москвера хореографически училища кулгалдоех цаI. Цо геттара могадир са халхар. Укхох дика балерина хургъя аьлар цо. ДӀаяздир тха адрес. Сох лаьца дӀаьхха къамаьл дайчул тӀехьагӀа наьнага аьлар, итеех ди даьлча ше наIарга воагIаргва йиIир дӀайига, кийчъелаш из. Ше йиллача хана наIарга а вера. ЦаI мара йоаца йиIиг дӀа а сина, со Іоховргъяц, аьнна, нана раьза хиланзар со деша дӀайигийта, да-м раьза хиннавар. ХӀаьта аз сайх, хургйола балерина лерхІар.

8 класс яьккха яьлча, Московски хореографически училище деша дӀаэца кхелета мехкарий лохаш комиссиера. Кхы уйла а ца еш цига дешаяхара экзаменаш дӀаелар аз. ХӀаьта а нанас яхийтанзар со.

Се цо цига на- йохийташ йисача, Грозненски 15-ча профессионально-технически училище дешаяхар со.

Из училище геттара дика дешаш йистейоккх Дидигова Фаяс, продавеца йолаш цхьан тика тӀа болх бе йода. Кулга цӀена боацача наха юкъе а нийслий, цитара йода из.

Хьарама рузкъа гоача хургдолаш кхетам лаш хсеяьяр из шин дас Сийлахь боккхача Даимехка тӀема инвалида Дикажев Даудеи нанас Гагиева Хьаннфаси.

[illegible] Фая [illegible] ... а йода, из а иштта дика дешаш чакхдоалаех цо 1975 шера. Цул тӀехьагІа из болх беш хул общественни кхачан тайп-тайпарча предприятешка.

ХӀанз из Лаккерча дешара заведенейи юкъарча дешар - школайи общественни кхачан комбината торговле хьаккъехьара йоккхагӀйола инспектора я. Укхаза белгалдаьккха доагӀа цхьан моттигера кхыча моттиге балха йодаш дукхагӀча хана из переводагӀа нийсъенна хилар. ХӀанз ше йолча балха тӀа а Грозненски 23-ча школа столове заведующи йолчара дӀайигар Фая, цу школерча наха чӀоагтӀа хала а хеташ.

ХӀанз балха йоллаше, Дидигова Фая Къулбасседа - ХӀирий университета экономически факультете дешаш я.

— ХӀанз сай йола специальность са дега лоІам беш яц, хӀана аьлча, са дагара хӀанз а дӀадалац балерина хила безам болаш се хинналга. Бакъда, бехктохаме хеташи гӀалат яьнна наха сайх бехк баккхар кхераши бу аз болх. Дагахьа цаI а долаш, метта юхье кхыдар а долаш наха дог кхоардадергдолаш дувцаргдац аз цӀаккха а, — йоах Дидигова Фаяс.

Из массаза а хиннай общественни вахара юкъе дизза дакъа лоацаш. ХӀанз Фая комбината профкома председатела заместитель я. Нийсхо езаш, цӀена болх беш, коллектива вахарца айхха ювзаенна йола Дидигова Дауда Фая коммунисташа 1977 шера шоай мугӀарашка дӀайийцар.

Дукха ха йоаццаш Грозненски городской Совета депутаталла -харжа кандидат оттавеш комбинате хиннача собрание комбината партийни организаце секретара Костоева Людмилас Дидигова Фаяй цӀи яккхар. Из предложени хьаллаьцар массане.

ВӀалла ца хорже а, наьха сайх бенна тешам ца боабе хьожаргья со, яхаш дувц Фаяс. ХӀаьта, нагахьа санна, со хорже аьлар цо, сай харжархой хьашташ кхоачашде а гӀортаргья. Ховш ма хиллара, хӀанз, перестройка хана кӀезига дац наха эшараш. Масала, пассажирски транспорт городе дика лелац, къаьстта со кандидат оттаяьча Грозперча Алды яхача поселке. Массаза а хилац тикашка хьалхарча аргӀана хиланза яргйоаца продукци. Са дукхагӀа теркам тӀаоэаш дош да школе деша даха ха кхачанза долча берий учреждениешка моттигаш кӀезига хилар, из бахьан долаш бераш дола дукха ноаной цӀагӀа багӀа безаш хул.

Ховш ма хиллара, партеи правительстваси оттадаь декхар да 2000 шу тӀакхоачаш хӀара советски дезал квартира е ший доалахьара цӀа долаш хилийта, аьнна. Укхаза къаьстта дош ала доагӀа поселке бахача нахах лаьца. Царех дуккха а дукхагӀбараш дукха бераш дола дезалаш ба. Цудухьа квартираш хиларга хьежачул сихагӀа уж фусамашца ІалашбуIургба, аьнна, хет сона царна шоаш цӀенош хьалдергдолаш лаьттан участкаш елча, гӀишлон материалаш хилийтача.

Харжархоша хургдолча накъ совгӀа, уж дешаш массаза а депутата терказ де дезаш да.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Денал дола эпсар

АФГАНИСТАН [illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Монголера хоамаш

ТРАДИЦЕШ ЮХАДИНЪЯР

ТӀеххьарча хана айлуш латт монгольски ширача ханара йоазув Іомадарца а из кардерзадарца а бола общественноста безам. Цудухьа Улан-Баторе вӀашагӀъеллай «Монгольски йоазув» яха кооператив. Из вӀашагӀъелларашца шоай керттера декхар лоархI безам мел болчарна уйгурски алфавит Іомадар. Цу кооперативе болх беш 100 гаргга хьехархо ва, хӀаьта советник ва цӀихеза Іилманхо-филолог профессор Ч. Лувсанжав. Занятеш чакхйоах лаьрхха кийчъяьча программагӀа. Кооперативо гаранти лу безам мел бар цхьан бетта Іомаве.

Цул совгӀа, «Монгольски йоазо н о» кийчъеш латт юкъарлешара школай 4 — 5-ча классашта йола дешара пособи. Цу школашка из предмет хьеха йолаергья укх шера берригача мехка.

«НООСИМПЕКС» АРАХЬАРЧА РЫНКЕ КХОАЧ

«Ноосимпекс» — тхан хӀамаш яра хьалха хиннача предприятей ларда тӀа дӀадахача шера вӀашагӀъехкача арахьарча торговле фирмаех цаI. Паччахьалкхен предприятех долча Законага хьежжа, доазол дехьарча партнерашца юкъарчал доацаш бувзамаш леладе бокъо енний цунна. Цу лостамагӀа аргара хьалха баьккха гӀа хилар «Канамацу госё» яхача японски фирмаца цар яь соглашени.

«Ноосимпекса» керттера функци я экспортеи импортеи оргранизаци [illegible] дехьарча предприятешиара гӀулакхаш лeладар, кооперацие тайп-тайпара формаш [illegible]. Цул совгӀа, фирмас экспорта [illegible] тха, хӀувсаш, дӀайха юбригаш, трикотаж, и. кх. дӀ. а.

КИНЧДЕШ ДА КАГИРХОЙН ДОЛА ЗАКОН

Джаха хьалдаь цӀа

МоллагӀча йоккхача африкански городе эггара керда гӀйолча стнлех хьалъяьча здаиеяа уллув бӀаргаго йиш я зӀамига бийдача кирпишках даь цӀа. Цу чу аьхкий ппийла хул, хӀаьта Іай — йIайха. Бакъда, бетонни коробкашка аьхки кондиционер ца хуле тоха са доацаш йӀайха хул...

Са шоана дувца безам ба Кот-д' Ивуар Республикера Джах Куассе шийна цӀа мишта дир. Цо цкъарчоа массехк тенна африканец дӀаотта а ваь цӀа де лаьрхӀа моттиг баьцагӀа цӀенъяйтар, цул тӀехьагӀа, из лаьтта дикка Іотоlадаь кӀийле кийчъйир. ТӀаккха, цо топпарагӀен гӀумагӀен ча а тохаш бийда кирпишк хьайир. ХӀаьта из массехк дийнахьа йокъаялийтар. ТӀаккха, Джах ший диъ бераца хургдолча цӀен пенаш хьалдотта волавелар.

Кердача цӀен тховна хий тӀалоацаргдоаца хӀама теха дола ча тӀадиллар. «Ткъаь итт шера латтаргда ер» аьнна, Джах, кердача цӀагӀа хӀамаш дӀачуххахьа волавелар.

Иштта со африкански цӀа хьаллара доакъошхо хилар. [illegible] Африка [illegible] кхача списка юкъе [illegible] фусамаш на тоъара проблема эггара [illegible]. Цхьабакъда, экспертаи яхачох, из проблема кхычарна нийсъйнча моттиге къоастие йиш йоаш я. топпар, гӀум, кхерий, ча — из укхаза геттара дукха да. ХӀаьта дукха хана декъ царех гӀишлош яьй.

— Тхо дӀахо кхычахьара гӀишлон материалаш хьажие [illegible]

— Лабораторе оаха дукха гӀишлон материалаш тохк. — Кирпишкагара кӀирага дахчан йокъага кхаччалца — дувц дӀахо Дое-Бруце. — Из деш тхона гучадаьлар кальци дахчан йокъах даьча Іалача сапаца вӀашагӀъэйича цунах дахчан панелеш йохка ца йолийташ, цар бос боаккхаш йола свойство хьахулилга. Цунах хӀанз цхьайолча африкански районашка цӀеной конструкцешка пайда ийбу. Экспериментально, оаха гучадаьккхар, цу е вокх конструктивни дӀадехарашка хьежжа гӀумец кӀирен малагӀча боараме, мишта вӀашагӀъэе еза.

Іалама материалаш геттара [illegible] Дое-Бруце [illegible] кхы дукххабараш теш. Дукха ха йоацаш цхьан йоккхача дунен халкъашта юкъерча организацие Сенегале 22 юкхтанцара [illegible] хьаьста лаьрхӀар. Уж хьалхеш [illegible] кхычахьара 89 процент гӀишлон материалаш [illegible] лаьрхӀар, хӀаьта [illegible]

ИТАЛИ. Итташ эзараш нах хилар Туриие чакхъяьннача технически изобретенейи кердадарийи дунен халкъашта юкъерча выставка-ярмарке. Экспозицеи ларде йиш яр Іилма-тохкама институтий проекташ, компьютерни системаш, роботаш еча тайп-тайпарча мехкий фирмай продукци. Выставке оттаяьча компьютерашеи роботашеи гойтар вай хьарча электроника таронаш. Хьаьшаша яхачоагӀа, Туринерча выставочни зале шоаш баххкалца, царна дага а дацар, сага электронни гӀоичашта сел дукха хӀамаш дулургда, аьнна. Иштта, цхьала, бокъонца йола сенсаш йир укхаза телефонача гӀолла шерра информаци кийчъе а моллагӀа справка яла а могача компьютера.

СУРТА ТӀА: рапноца кулгалдулу робот-гид Туринерча выставке.

АНСА-ТАСС сурт.

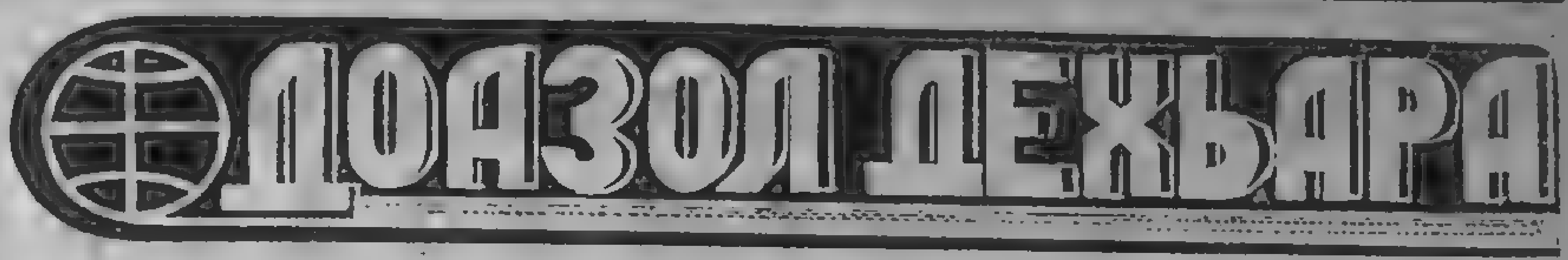

гIулакх деладар бахьан долаш промышленни предприятешна торговли организацешна шоашта боккха пайда бир. Цхьабакъда, цунах зе хилар ийдархошта. Цу тайпара практика тIайоагIача хана пIеigъаь дIаникха еза, аьтар докладчика. Иштта цо белгалдаьккхар хIанз а тIехьа торговле бокъонаш гIожа телхаеш дукха моттигаш хилар, цу пIрчача гIулакхашца торговли предприятей кулгалхоша боагIIаш бола къовсам доаттабаш да хилар.

Геттара а лоха ба отрасле механизации автоматизации яра боарам. Цхьабола кулгалхой, доал бера ца далийта гIерташ, кхыметтел духьалбувл арендага яла гIертача шоай коллективашта. Доклад чакхйоаккхаш Л. Касаева белгалдаьккхар, торговле болхлошта хьалхашка латта чоалхане декхараш кхоачашдара шийна ниисагIа хета наькъаш. ХIаьта мадарра дийцача, цIаккха а ца хиипача тайпара доккхен бехктокхамеи декхар да 1990 шера республика торговлена хьалхашка оттадаьр — 1 миллиардеи 400 миллиони сома маьха нахага товараш дохка. Вешта аьлча, 1989 шераца нийсдича 38 процент лакхъе еза товарооборот.

ГIулакхаш бокъалгахьа дахара хьадда предложенеш а телаш, совещане къамаьлаш дир НГIАССР торговле министра А. Зубкова, республика респотребсоюза председатела Х. Гуржиханова, общественни кхачан Грозненски производственни объединене директора А. Тагирова, Веденски райпо председатела А. Хачукаева, кхычар.

Совещане, 1989 шера торговле доккхий толамаш даьхача болхлошта дIаелар сийлен грамоташ.

Паччахьалкхенини кооперативни торговле болхлой республикански актива совещане дакъа а лаьцар, къамаьл а дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева. Совещане иштта дакъа лоацаш бар НГIАССР Министрий Совета председатель М. А. Керимови парте обкома секретарь Е. В. Тумсоеви.

Нов. К. М. Ахмадовна
Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума Сийлен
грамота яларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума

У К А З

Дукхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре къахьегарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Ахмадов Хусейн Махмаевича, Шалински района Герменчукски юртсовета исполкома председатела.

Нохч - ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1990-шу, 22 январь.

хара экзаменаш дIаелар ... нанас яхийтанзар со.

Се но цига ца нохийташ йисача, Грозненски 15-ча профессионально-технически училище дешаяхар со.

Иа училище геттара дика дешаш йистейоккх Дидигова Фаис, продавец а йолаш цхьан тика тIа болх бе йода. Кулга цIена боацача наха юкье а нийслий, иштара йода из.

Хьарама рузкъа гоача хургдолаш кхетам луш кхеьяр из шийна дас Сийлахь-боккхача Даймехка тIема иштала Джамжев Даудеи нанас Гагиева Хьанифаси.

Тика тIара ... Фая Нахчикски технологически техникуме деша йода, из а иштта дика дешаш чакхйоаккх цо 1975 шера. Цул тIехьагIа из болх беш хул общественни кхачан тайп-тайпарча предприятешка.

... ла дукха йоалой цIагIа баги безаш хул.

Ховш ма хиллара, партей правительстваси оттадаь декхар да 2000 шу тIаккхоачаш хIара советски дезал квартира е ший доалахьара цIа долаш хилийта, аьнна. Укхаза къахьегаш ала доагIа поселке бахача нахах лаьца. Царех дукха а дукхагIбараш дукха бераш дола дезалаш ба. Цудухьа квартираш хиларга хьежачул сихагIа уж фусамашца Iалашбургба, аьнна, хет сона царна шоаш цIенош хьалдергдолаш лаьттан участкаш еча, гIишлон материалаш хилийтача.

Харжархоша лургдолча наказел совгIа, уж дешаш массаза а депутата теркал де дезаш да.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Денал дола эпсар

АФГАНИСТАН. Цу мехкаца шоай вахар дииза дукха кагий нах, эпсараш ба вай йоккха йоацача республике. Цхьабараш афганиий сийрда кхоане бахьанце шоай вахар дIадениал. Вожаш даймехка цIа а баьхка, къахьегаш ба. Цхьабакъда, цар бе-беча оамалашца цхьа белгало я: шоаш дергда, аьнна, хьатIаийца гIулакх фуннагIа - моллагIа хиларах ах-астагIа ца дуташ чакхдаккхари новкъосташта тешшаме новкъост хилари.

Афганистанерча цIера алах чакхваьнначарех ва Грознерча тIема гарнизона эпсар Гойгов Саварбик.

1967 шера Джамбульски областе Луговски районе итт класс чакхъяьккхачул тIехьагIа из Советски Эскара мугIарашка гIулакх де вода. Забайкальски тIема округе бувзама подразделене гIулакх деш волча Саварбика цIава веза ха тIакхаьчача, дIахо а ший лоIаме эскаре Iе безам хиларах рапорт яздир. ТIаккха цунга полка командира тIа а вийха аьлар: «Саварбик, Iа яздаь рапорт сога хьакхаьчад. Аз хьо чувийхав из яздалехьа цIагIа даьценаьнацеи дагаваьннавий хьо, аьнна, хаттар духьа. Советски эскаре кадраш эш. Из къайле яц. Цхьабакъда, из санна бола лоархIаме гIа, Iа уйла а яь баьккхача бакъахьа хетар».

Рота старшинас денна жоп лоацца дар: «Аз ер никъ хоржаргболга ховш ба цIагIара бараш, хIаьта из сона хьийхар ва воккхагIвола воша Гирихан. Из Советски Эскаре эпсар а волаш гIулакх деш ва».

Командира Саварбикага кхы хаттар диязар. Цо кхетадир из цIаьхха дагадеха даь хIама доацилга. Салташца кхетам балара болх беча дика ха йолаш, новкъосташ лоархIаш вола Саварбик даькъан комсомола комитета секретаралла хорж. ХIанз из бе-бе уйлаш, нигаташ дола нах цхьан керттерча гIулакха тIаберзабе безаш вар. ХIаьта из гIулакх латтар Даьхен мугIахьа, тешаме бола къонгаш хьалкхебарах, тайп - тайпарча къамех болча викалий барт - цхьоагIо чIоагIъярах. ХIана аьлча, эскаре гIулакх деш болча салташа къамашта юкъе юкъ а ехкаш, шоай мехкахой хьаллувцаш моттигаш нийслора. Цудухьа гIулакх из хIама хургдоацаш, хIаьта иштта кIалхарча салташа хьатIабаьхкараш низ беш кхестабергбоацаш вIаштIехьдаккха дезаш дар.

Ше хьалаьца никъ боагIача тайпара дIабахьа дага волча Саварбика Новосибирски лакхера тIема - политически училище чакхйоаккх. Цу шера цунна лейтенанта цIи елар. ХIанз кадрови эпсар даькъан политотдела начальника заместителалла оттавир.

Бакъда, аз белгал ма даккхара, Саварбика чIагIал, денал тохкаш йола моттиг а хинна дIаэттар Афганистан. Из цига ший лоIаме кхоач, афгански халкъа моастагIа геттара зихьара ваьннача 1986 шера. Цунна дукха хезадар цу мехка душманаша, вешта аьлча, оппозиционни группаша беш болча къизача тIемах дувцаш.

Укхаза, бIайхача мехка, Гойгов Саварбик автомобильни батальона партийни бюро секретаралла оттавир. Цу батальона декхар латтар Кандагаре баха нах кхачан продукташца, товарашца, иштта доагорца Iалашбарах. Из цар хьакхахьа дезар 400 километр таьна уллача Шинданда яхача городера. Афганистане гIулакх деш хинначарна дика хов из эггара халагIдолча декхарех цаI долга. Мадарра аьлча, из никъ лакхача лоамашка, листача хьунашка гIолла чакхбоал. Укхаза, ховш ма хиллара, душманаша кIийленаш йога. Цар, колоннана хьалха йоагIача шин-кхаь машина дов а дий, уж совцайора. ХIаьта цунца, вокх машинашта никъ бехкар. ТIаккха колоннача го а бий миномешашца, автоматашца, гранаташца дов де болалора. Укхаза дукхагIдар колонна кулгалхочох тийша дар. ХIана аьлча, из ший деналца, майралца къонача салташта масал а хинна дIаотта везар. Нагахьа санна чоалханеча хьале командир воха ца вохаш, салтий дог ураоттаде могаш хуле, из леча бов кийча хул уллувра новкъостий.

Цу тайпарча халача хьале, 50—60 машина чуйоагIача колоннана кулгал а деш, кховзткъеи кхоъ рейс яьй Саварбика. Цхьабакъда, белгалъяккха ловра царех цаI. Гойгов массаза санна доагор ийца йодача колонна хьалхарча машина чухайра. Из лоаллаш гар къона водитель украинец В. Мелимук. Ераш Гильмен яхача моттиге дIакхоачаш латтача хана Саварбик чувагIа машина минана тIанийсъелар. Поагаш латтача машина чура водитель араккхессар цо, тIаккха ше араваьлар. ХIаьта, из машина эккхарга хьежаш кIийлен баьгIа душманаш дов де болабелар. Цхьабакъда, когах чов яь волча Саварбика сиха новкъара машина дIа а яккхийта, колонна дIайолаялийтар. ХIаьта ше новкъостащца: Иглинсаца, Дороховца, Мелимукаца, иштта кхычарца моастагIчоа духьале е волавелар. Атта дацар шаьрача моттигера дехьарча-сехьарча кIоатаргашта юкъе батIача душманашта духьале е. ХIаьта а цар моастагIчоа ка яланзар. Цунца душманашта дагалаьттар кхоачалхийланзар. Уж шоай вIаштIехьдоале доагор дIа ца дахийта гIерташ бар.

Цу рейсагIа массехказза дов дир тхона лхаш дуьц Саварбика. Цига шийгара денал а майрал а гойтарах Гойговна «За службу Родине» яха орден елар. ХIаьта, цунна уллув моастагIашца дов деш хиннача сержанта В. Мелимука «За боевые заслуги» яха медаль елар.

ТIаккха Саварбик Саланг яхача дукъ тIа гIолла машиний колоннаш накъайоахаш хул. Цу моттигах «вахара никъ» оалар — цу тIа гIолла чакхдоалар вай гIона хьачудахьаш мел дар. оагIорахьара Афганистане Бакъда, цига а ший кара болча салташца тIеххьара маькха чIегилг еккаш, шийна тIадилла декхар тешшаме кхоачащдеш чакхвоал Саварбик. Из иштта хилара тешал деш да цунна енна «За мужество» яха афгански орден, «За боевые заслуги» яха медаль, «Воинская доблесть» яха ВЛКСМ ЦК знак. БIарччача вахара нийса дола ши шу а даькха Даймехка цIавера из.

ХIанз Гойгов Саварбик Грозненски гарнизоне гIулакх деш ва. ХIаьта из ший новкъосташа № 9 йолча Краснознаменни хоржамий округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат оттаваьв из.

Салташа цунах из тешам беннаб, шоашта эшар - доацар фуд хьожаш, йоакхо еш вола визза эпсар Саварбик хиларах. Теша лов, нагахьа санна, майор Гойгов халкъа депутаталла хорже, цо наьха духьа, дунен тIа машар хилийтар духьа низ-са ца кходеш къахьегаргхиларах.

М. БАРАХОЕВ.

фирмаех цаI. Паччахьалкхен предприятех долча Законага хьежжа, доазол дехьарча партнерашца юкъарчал доацаш бувзамаш леладе бокъо енная цуна. Цу лостамагIа эггара хьалха баьккха гIа хилар «Канамацу госё» яхача японски фирмаца цар яь соглашени.

«Ноосимпекса» керттера функции я экспортей - импортей операцеш яр, доазол дехьарча предприятешнара гIулакхаш леладар, кооперацеш тайп-тайпара формаш дегIанхувлар. Цул совгIа, фирмас экспорта дIаккхухьийт тха, цIувсаш, дIайха юргIаш, трикотаж, и. кх. дI. а.

КИНЧДЕШ ДА КАГИРХОИХ ДОЛА ЗАКОН

Мехка исторе эггара хьалха кийчдеш латт Монголе кагирхойх дола закон. Цун проекта тIа болх беш юристаш, тайп-тайпарча ведомствай кулгалхой, хьехархой кагирхой Революционни союза болхлой, кхыча областашкара специалисташ чубоагIа лаьрхIа йола комисси я.

Керда закон программни документ хургда. Из тIахьийта хургда кагирхой проблемаш къоастаяра юкъара принципаш белгалъяха. Масала, цу тIа белгалъяьккха хургья, паччахьалкхен политика экономически, организационни, правовни гаранти, кагирхой кхоллама хьинар доаржадара, кагирхой организацешта шоай бокъонаш йиза лелаяра гIо дергдола законодательни механизм а вIашагIйоллаьргья.

КЕРДАЧА ЖАНРЕ

Хозача афишас хьех монгольски столице бахараш, шоашта па яйнача представленега хьажа. Цхьа шуи ах шуи хьалха вIашагIъеллача Уланбаторски варьете хьалхарча выступлене анонс я из.

МНР эстрадни искусстве керда жанр я варьете. Цу тайпара театр хьаде лаьрхIар цу жанре шоай низага хьажа лаьрхIача мехкарашеи кагийча нахеи. ХIанз коллективе 40 совгIа саг ва. Царех дукхагIбараш — музыкально - хореографически училища выпускникаш.

Гиеатра хьалхара концертни программа «Ургоо» яхаш я. Улан-Батора дIадахача денах а тахаиенах а дола цхьа ший тайпара дола дувцар да из. ТIехьа-тIайоагIача хана мюзик-холла форма караерзае лерхI къоначи артисташа. «Фридрихштадтпаласт» яхача цIихезача варьете опыт йовза ГДР баха а лерхI цар.

(Монголпресс-АПН).

кирпичаш хьаийр. ХIаьта из массехк дийнахьа йокъаялийтар. ТIаккха. Джах шийдиъ бераца хургдолча цIен пенаш хьалдотта волавелар.

Кердача цIен тховна хий тIалоацаргдоаца хIама теха дола ча тIадиллар. «Ткъаь итт шера латтаргда ер» аьнна, Джах. Кердача цIагIа хIамаш дIачухкахьа волавелар.

Иштта со африкански цIа хьалдара доакъошихо хилар. ... Африке чIоагIа эшачун йоаккхача списка юкъе чуIе фусамаш па тоъара проблема эггара ираггIчарех я. Цхьабакъда, эксперташ яхачох, из проблема кхычарца нийсъйича моттиге къоастае йиш йолаш я. топпар, гIум, кхерий, ча — из укхаза геттара дукха да, хIаьта дукха хана денз царех гIишлош яьй.

— Тхо дIахо кхычахьара гIишлон материалаш хьайде йиш йолаш дац. Дала раьза а волаш хьадениачох шерра пайда ийбе беза, — йоах тоголезски эксперта Акоуете Дос-Бруне. Из Ломера субрегиональни центра кулгалдеш ва, цу юкъе боагIа гIишлон а конструкционни а материалий даькъе тохкамаш деш бола Малхбузен Африка пхе мехкара викалаш.

Центре, интенсивни тохкамаш дар бахьан долаш 150 тайпара гIишлон блокаш хьае вIаштIехьдаьннад. Царех хьадаь дукха цIенош да Африка мехкий городашка. Цу тайпара цIенош сона дайра Тамлигборча болхлой квартале, хIаьта цигара гаьнна йоаццаш улл йоккха цементни завод.

... дукхах дахчан ... па йолийташ, цар ... кхаш йола свойство хьахулига. Цунах хIанз пхьайрача африкански районашта цIеной конструкцешка пайда ийбу. Экспериментально, оаха гучадаьккхар, цу е вокх конструктивни дIадехарашка хьежжа гIумен хIирен малагIча боарамe, миштa вIашагIъе еза ... ра дарегIа а дика а хиларах Дос-Бруне тийша ца Iаш кхы дукхахбараш теш. Дукха ха йоацаш цхьан йоккхача дунен халкъашта юкъерча организаце Сенегале 22 юххьанцара школа хьае лаьрхIар. Уж хьалъеш кхычахьара 80 процент гIишлон материалаш эца лаьрхIар, хIаьта, проекта мах 1,3 миллиард малхбузенафрикански франк бар. ТIаккха, моттигера сенегальски фирма ший проект хьахьекхар, цунга 270 миллион мара дIадодацар — керттерча даькъе шоай ресурсех пайда эцар бахьан долаш.

Алжира общественни балхий министра Аисса Абделлауе цу гIулакхаца хьаштдолаш ва. Цунна из хIанз теоретически доI дац — мехка гIишлош хьалъеча 85 процент моттигерча материалех пайда ийбу. «2000 шерага оаха кхы а 60000 цIа хьалдергда» — йоах цо.

...ХIаьта тхо Джах Куассеца цун кердача цIагIа дагIа. Ара 39 градус йIайха я. Бакъда, цIагIа дика, шийла яр. Кондиционер ца хиттача тоха са доацаш йIайха хулача бетонни коробка чу санна а йоацеш

А. ДУБРОВСКИЙ,
АПН соб. корр.
Абиджан-Ломе-Хараре.

АНСА-ТАСС сурт.

Великобритане Коммунистически парте исторе духхьашха цун Генеральни секретаралла кхалсаг хержай. 7500 член чувоагIача КПВ керте эттай 33 шу даьнна Темпл Нина (сурта тIа). Хьалха прессацарча бувзамашта йола парте викал яр из.

Цу поста тIа по хийцар тIеххьарча 14 шера КПВ кулгадеш хиная 62 шу даьнна Маклепнан Гордон.

АП-ТАСС телефото.

АФП агентства арадаьккхача сурта тIа укх тайпара я Лионе хьалъяь керда здани. Из лаьрхIа я уголовни полице Дунен халкъашта юкъерча организаце штаб-квартирана («Интерпол»). Ховш ма хиллара, из организаци вIашагIъеллай 1923 шера уголовни зуламашта духьала цхьана къовсам лоаттабара, хIаьта организаци хIанзалца хьа Париже хиннай.

АФП—ТАСС сурт.

[illegible]УЛЬТУРА ФОНД — ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ ОРГАНИЗАЦИ

ЛОРАДЕ, КАРАДАРЗАДЕ, ДЕБАДЕ

Тахан вай мехка хала да дӀаяхача заман тӀехьаленаш лорар[illegible], искусствон литературен дегӀадоваладара йоакхо ца еш вока саг лаха.

[illegible] ох лаьца дийцар дукха ха йоаццаш хиннача СССР халкъа депутатий шоллагӀча Съезде. Цу гӀулакха мас[illegible] [illegible] вӀашагӀтехар культура советски фонд. Вай [illegible] йиллай культура Ерригроссийски фонда Нохч-ГӀалгӀай республикански отделени. Цун правлене председатель ва цӀихеза вай мехкахо, СССР халкъа депутат, СССР халкъа артист, Социалистически Къахьегама Турпал Эсамбаев Махьмуд, цун заместитель я Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа поэтесса Ахматова Раиса. Тахан оаха кепатох республикански отделене гӀулакхех, проблемех, дечох лаьца Ахматова Раиса Солтамурадовнас журналиста А. Садулаевна енна интервью.

Корр.: Раиса Солтамура[illegible], шии шу совгӀа ха я культура Ерригроссийски [illegible] Нохч-ГӀалгӀай республикански отделени йола. Цу [illegible], хетаргахьа, къоас[illegible] цун керттера [illegible] МалагӀаш да уж?

Р. С. Ахматова: Культура [illegible] фонда девиз а хин[illegible] «Лораде, карадарзаде, дебаде» яха дешаш. [illegible], цу дешаша [illegible] ба фонда балха [illegible]. Тхо декха[illegible] дӀаяхача замай [illegible] денна маьхе мел [illegible], из тӀехьа тӀа[illegible] дӀакха[illegible]. Нохчийн гӀалгӀайн [illegible] бахаре хиннай тра[illegible] событи — уж баха[illegible] Ӏобахийта хин[illegible], шоаша баьхача мехках баьха гаьна болаш шоай долаш дар лораде а кхы тӀа хьатӀа[illegible] гӀиртаб уж. Ца[illegible] Эсамбаев Махь[illegible] Идрис, Хам[illegible] Ахьмад, Мамакаев [illegible], Идиев Жамалда, [illegible]. Дукха бараш нерза гучабаьннаб. Со се йоллалар йоазош де Казахстане йолаш. Культура тха фонда отделене декхар да вай [illegible], артисташа, архитектораша, художникаша, композитораша даь даьнар лорадар, нахага шерра дӀадовзийтар, цар интернационални лоархӀам бов[illegible]. Бакъда, из а дац [illegible]. Даь даьннар лора[illegible] совгӀа, керда талан[illegible], уж дегӀаахара [illegible] де а деза фондо. [illegible] ба тха балха керттера [illegible].

Корр.: Т[illegible] ховш да ВФК республикански отде[illegible] болхло верригах кхоъ мара воацилга. ТӀакха мишта вӀаштӀехьбоаккхаду шуга болх?

Р. С. Ахматова: Оаха тхоай болх чакхбоаккх советашка, общественни отделенешка йолла. ХӀанзле а мишта воркӀ совет я тха. [illegible] совета кулгалхо [illegible] Ӏилмай [illegible] Л. Н. Толстой цӀе[illegible] кулгалдеш ва историк-краевед С. Бабаев.

Дукха ха йоаццаш вӀашагӀтехай оаха вайнаьха къаман архитектура совет.

Корр.: Раиса Солтамурадовна, советий балха лостам хьана тел?

Р. С. Ахматова: Хьона хеза махиллара, советашта керте латт гӀулакх довзаш бола, профессиональни нах. Балхах лаьца дукха пайдане предложенеш йоалаю цар. Уж хьаллоац ВФК отделене правленес. Бакъда, хӀанз ВФК республиканскии областнойи отделенеш хьахулача хана тха центральни органаша дукха теркам тӀабохийт тха активисташ Ӏомабаран царна болх дӀабовзийтаран. Семинараш, совещанеш, конференцеш ю тха ВФК-ас. Москве хиннача Союзни фонда совещане вахар философски Ӏилмай кандидат В. Мунаев, краеведий совещане — Ю. Б. Верольский. Алхха дӀадахача 1989 шера пхиъ хиннай уж.

Москве хиннача краеведене йоккхача совещане дакъа лоацаш хилар вай республикера краеведене Нохч-ГӀалгӀай краеведене вӀашагӀтехача музея директор З. Мусаева, цун заместитель М. Музаев. Москве хиннача коллекционерий учредительни съезда юкъе дакъа лоацаш хилар коллекционерий общества председатель С. Бабаев. Симферополе хиннача архитектура хьакъехьатта дешай семинаре хьинаре дакъа лаьцар вайнаьха къаман архитектура совета председатела Л. В. [illegible]ва. «Таханара Российски краеведени» яхачун шоллагӀча ерригроссийски краеведчески семинаре дакъа лаьцар университета литературно-краеведчески музея директора.

Корр.: ВФК Нохч-ГӀалгӀай отделени алхха ший хьаштех кхоачам я бах йисар кхерацийн хьо? Хьона хетачогӀа из йиза йола интернациональни организаци я? Цун болх Грозней [illegible]

Грозный тахан. И. ПЛИЕВА сурт.

ГАНЗАШ НАХАГА КХАЧИЙТА

Краеведени... 1990 шера I квартале культура Ерригроссийски фонда Нохч-ГӀалгӀай республикански отделене Грозне хургья краеведий Ерригроссийски общества учредительни конференци. Из кийчъеча хӀанзле а дакъа лоацаш ба краеведене проблемаш тӀа болх беш бола Ӏилманхой, музейни болхлой, никъбарен экскурсийн Грозненски бюро, А. П. Чехова цӀерагӀа республикански библиотека, кхыйола дуккха организацеш.

Цу балха юкъе дакъа лоацаш я Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен архив а. Культура Ерригроссийски фонда республикански отделенеца цхьана цо отта а яь, кховчашъеш я «къаман культура деятелаш шоаш хьабалара» документаш хьагучадахарен лорадара хьакъоастадарен бокъонца йола программа. Цитта оал документаш тӀа паччахьалкхен архиве лораяра дӀачуенначa сага шиш йолчен дезален фондех.

Тхо хинна а Ӏац цар йоакхо еш. 1989 шера 23 ноябре РСФСР Министрий Советерча Керттерча архивни управлене коллеге решенегӀа КПСС ЦК сентябрьски (1989 ш.) Пленума «ХӀанзарча хьалашка парте къаман политиках йолча» решенеген РСФСР Министрий[illegible] ша санна хӀалакдир вайнаьха истореи культурен дуккха хӀамаш. ХӀанзара яр кхыйола, перестройка ха я.

ДӀауйла ел оаш, нагахьа санна вай Паччахьалкхен Централии архивашка «къайла» йола фондаш лораяь хиннацаре, вайна хӀанз ховргдарий А. Ахматовах, Л. Гумилевх, Б. Пастернаках, М. Цветаевах, культура дуккха кхыболча деятелех дола бакъдар.

ХӀанз вайна хьалхашка латт архиваш лораярал а чоалхане дола декхар. Вай уж цкъа хьае еза. Дукха ха йоаццаш Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен архива болхлочо Л. М. Сапинас культура Ерригроссийски фонда Республикански отделенегара новкъостал дийхар. Цо тхона хьалхашка дера гӀайгӀане бакъдараш. Вай паччахьалкхен архиве хӀанз яц культура нохчийн гӀалгӀайн деятелий фондаш. Полаш яц М. Эсамбаева, И. Базоркина, Д. Яндиева, дуккхача шерашка НГӀАССР Лакхехьарча Совета председатель хиннача И. Алмазова, кхы дуккхачар а фондаш.

ВӀалла йоацаш санна кӀезига я театральни деятелех, художникех, архитекторех[illegible] рае паччахьалкхенга хьал яхаш. Саг дийна волча хана цун лоӀамагӀа цун архивага хьажа йиш хул хӀама тохкаш болча наьха. Шийн дола, нагахьа мара нийслуш доаца хӀамаш шийга хилийта лоВш хул саг. ХӀаьта цӀаьхха хьаотт меттаотталургдоацар. ДӀаваьлар исследователь. Цун нах из дӀаваларах хиннача гӀайгӀано лаьцачара меттабахккалца сабар а дай, архива болхлой Ваксманарга бахар — фондаш хилазар. Хьанна хов хӀанз уж мичай, уж каракхаьчачо, гучаяхкалца.

Нагахьа санна уж хьакхаьчаяларе хӀама тохкача наха мел накъаьнна хургьяр уж цар балха тӀа, мел хьоаваь хургвар цар архива да, баркал оалаш.

Бакъда, болаш ба фондаш архиве дӀачуялар фуд кхетадеш бола нах. Архив хьачуеннай Н. П. Гриценкой, В. Б. Корзуна, Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема ветерана, журналиста С. Т. Воронина, йовзаш йолча разведчицай К. Н. Абаловай, лора М. И. Перестенкой, культура Ерригроссийски фонда Нохч-ГӀалгӀай отделене правлене председатела заместитела, Нохч-ГӀалгӀайчен халкъа поэтессай Р. С. Ахматовай [illegible]

Культура бувзамаш

МоллагӀъяр а санна йола йоккха йоаца, кӀай тӀийргаш йоахка канцелярски сира папка я. Цу папка чу да культура Ерригроссийски фонда Нохч-ГӀалгӀай республикански отделене маьхера документаш. Уж да культура Советски фонда, областашта юкъерча Самаркандски отделенеца тхо дувза доттагӀала документаш.

Цар тӀа дувц Узбекистанерча тха коллегех лаьца. Цу чу я узбекий поэт Усман Насыр дагавеха деча концертех йола афишаш. Цу концерташка нийца ахча поэта памятник догӀара дӀадохийтаргда. Цар тӀа дувц А. Расулова цӀерагӀча искусствай Самаркандски паччахьалкхен училища музыкальни гостинишка вӀашагӀкхетарех. Нурабад яхача городерча ше хьахиннача художница «Мир Любови Старцевой» яхача выставках. Цун девиз я «Сурт дулл аз, сурт ца диллача ца Ӏелуш, хӀана аьлча из образ са вахара образ я. Са кхел я» яхаш.

Укхаза я краеведенех йола семинараш. Дика оттаьча докладел совгӀа царна юкъе йолх городе-музее еш йола экскурсеш а, историко-архитектурни памятникашка хьожилга, антикварно-букинистически книжка аукцион, Самаркандски фольклора цӀей.

Уж документаш тхона бокъонца дола новкъостал да, доттагӀала тӀехь тхо теркал делга да Царга гӀолла дуккха хӀама Ӏомаду оаха. Цар яраш санна йола проблемаш майийн тха коллегай а. Культура фонда Самаркандски отделене президиума председатела заместителца Н. Г. Кушаевца яь тхона яйтача интервью тӀа да е дешаш: «Тхо болх бе доладенна дукха ха яц. ХӀаьта геттара дукха да тха де дезар. Масала, ха дезаш да тхацига профессиональни самодеятельнии самобытнии художникаш, къаман шира традицеши говзалаши йиц ца йолийта халкъа мастераш мелб. Тхона ха деза меттаоттале дезаши паччахьалкхено лорале дезаши дола[illegible]

ХОАМ

КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкомо хоам бу «Къамашта юкъера гӀулакхаш дегӀадоаладара, интернациональни патриотически кхетам балара актуальни проблемаш» яхача курсагӀа йола республика партийни, советски, профсоюзни, боахама актива политически семинара аргӀанара заняти 27 январе Ӏуйрийна 9 сахьат даьлча КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкоме хургхиларах.

Заняти яра план:

1. Лекци: «СССР халкъий культуре къаман долчуни интернациональни долчуни диалектика».
2. Собеседовани: ХӀанзарча хьалашка къамашта юкъерча гӀуланхашка демократизаци яра бола В. И. Ленина балхий лоархӀам.

ХЬАМСАРА ХАРЖАРХОЙ!

КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома идеологически отдело хоам бу 27 январе Ӏуйрийна 10 сахьат даьлча парте обкома политически просвещене ЦагӀа «Хоржамаш-90» яхача харжархой республикански общественно-политически клуба аргӀанара заседани хургхиларах.

Заседане тема: ДИСКУССИ. Мишта хила веза халкъа депутат?

«Хоржамаш-90» яхача харжархой клуба совет.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Кхалнаьха пальто

«Товары для женщин» яхача № 57 йолча тика чу яьхкай Пермски швейни объединене пальтош.

Цар керттера белгалонаш — элегантность, лакха дикал, вай ханарча модас дӀа ма деххара яьккха хилари дикагӀа товш бола бос хилари.

Ленински РТО.

ТЕЛЕВИДЕНИ

25 ЯНВАРЬ, ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.00 — «Право на прошлое» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
10.15 — Документальни фильма премьера.
10.35 — МИФИ маӀача наьха кор.
11.25 — Берий сахьат (английски метта уроцаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — «Ха»
15.30 — «Лома» яха бераштa дола фильм.
16.45 — Документальни фильмаш.
17.15 — А. Мельников (фортепьяно).
17.45 — «...Яхайтта шу даланзем бокхагӀоа».
18.30 — «Ха».
19.00 — «Керттерчох дола къамаьл».
19.45 — Поэзе миноташ.
19.50 — «150 шу бӀаьха бола никъ».
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Музыка эфире».
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Киножурнал.
8.35, 9.35 — Литература. 6-гӀа класс.
9.05 — Испански мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
[illegible]

26 ЯНВАРЬ, ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — «150 шу бӀаьха бола никъ».
10.15 — «Шера ханаш». Январь.
11.15 — «...Яхайтта шу даланзем бокхагӀоа».
12.00 — Документальни фильма премьера.
12.30 — «Ха»
13.00 — Концерт.
15.15 — «С днем рождения, Австралия!» яха передача.
16.15 — «Бераша оаккаргех».
16.45 — «КӀай сайе» яха якутски фаьлг.
17.10 — Кинопрограмма.
18.10 — Л. Лавлинские поэзи.
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — [illegible]
19.30 — [illegible] мультфильм.
19.35 — «Руфь» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.30 — Телеочерк.
22.05 — «Взгляд» яха программа.
23.50 — «Ха».
00.10 — Фильм-концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Киножурнал.
8.35, 9.35 — Музыка. 7-гӀа класс.
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Ӏо[illegible]

...культура [illegible] отделене декхар да [illegible], артисташа, [illegible], художникаша, [illegible] дань дайн [illegible], нахага шерра [illegible], цар интерна[illegible] лоархIам бо[illegible]. Бакъду, из а дац [illegible] Дэь дайнар лорадарал совгIа, керда талан[illegible], уж дегIаахара [illegible] де а деза фондо. Иштта да тха балха кертте[illegible].

Корр.: [illegible] ВФК республикански отделене иштта болхло веррига а [illegible] воцийла. ТIаккха иштта [illegible] шуга бохх?

Р. С. Ахматова: Оаха тхойн болх чакхбоаккх советашца, общественни отделенешка гIолла. ХIанзле а иштта ворхI совет я тха. Краеведене совета кулгалхо ва филологически Iилмай кандидат, Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета воккхагIола преподаватель Ю. Б. Берольский. Фольклористика совета кулгалхо ду университета йоккхагIйола преподаватель, филологически Iилмай кандидат Е. М. Белецкая. Топонимика совета кулгалхо хьехархой говзал ламхъяра института кафедра заведующи, философски Iилмай кандидат Р. К. Чокаев. Экспертий совета кулгалхо республика художникий Союза правлене председатель В. Умарсултанов. Краеведий обществана цIера краеведене вIашагIтехачā музея директор З. Мусаев, цун заместитель М. Музаев. Москве хиннача коллекционерий учредительни съезда юкъе дакъа лоацаш хилар коллекционерий общества председатель С. Бабаев. Симферополе хиннача архитектура хьакъехьарча дешай семинаре тынаре лакъа лаьцар вайнахьа къаман архитектура совета председатель Л. В. Уманова. «Тахана Российски краеведени» яхачун шоллагIча ерригроссийски краеведчески семинаре дакъа лаьцар университета литературно-краеведчески музея директора.

Корр.: ВФК Нохч-ГIалгIай отделени алхха шин хьаштех кхоачам а бах йисар кхерацийн хьо? Хьона хетачогIа из йиза йола интернациональни организаци я? Цун болх Грозней арабаьина ца Iеш, республикал арабаргба?

Р. С. Ахматова: Со теш из иштта хургхиларах. Из бакъдеш я ер факташ а. Тха отделене дакъа лоац культура советски фонда «Дагадохар», «Пушкин тIехьений дегашка», «Кагирхойн культурени» яхача а кхыча а программашта юкъе. Оаха шун газета тIа а иштта кхыча республикански газеташ тIа а дувцаргда оахош дер. Дукха ха йоаццаш тха хьахиннай прессцентр. Из я городе Грозне, 51, ЦIеча фронтовиккий улицагIа, номер 25 йолча цIагIа.

...дукха организацеш.

Цу балха юкъе дакъа лоацаш я Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен архив а. Культура Ерригроссийски фонда республикански отделенеца цхьана цо отта а яь, кхоачашъеш я «къаман культура деятелаш шоаш хьабалара» документаш хьагучадахарен лорадара хьакъоастадарен бокъонца йола программа. Иштта оал документаш тIа паччахьалкхен архиве дорадера дIаоуханиача сага шин йолчен дезален фондех.

Тхо хинна а Iац цар йоаккхо еш. 1989 шера 23 ноябре РСФСР Министрий Советерча Кертерча архивни управлене коллеге решенегIа КПСС ЦК сентябрьски (1989 ш.) Пленума «ХIанзарча хьалашка парте къаман политиках йолча» решенеген РСФСР Министрий Совета президиума цу деша хьакъехьа 1989 шера 20 сентябро яьча решенеген хьежжа из де декхарийла ю архиваш.

Из дена Iац, алхха сага шин йолча архивашта. Бакъда, царех дош ала доагIа. Наха дицлургдоацаш дагалатте а, дIададахад кхы хургдоацаш Сталина личноста культа, застойни шераш, нохчийн гIалгIайн шоаш бахачара бохабаь Iобахьийта шераш а. Цу хана оаккхара дукхха кхьоолча деятелех дола бакъдар.

ХIанз вайна хьалхашка латт архиваш лораярал а чоалхане дола декхар. Вай уж цкъа хьае еза. Дукха ха йоацаш Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен архива болхлочо Л. М. Санинас культура Ерригроссийски фонда Республикански отделенегара поакъостал дийхар. Цо тхона хьалхашка дера гIайгIане бакъдарий. Вай паччахьалкхен архиве хIанз яц культура нохчийн гIалгIайн деятелий фондаш. Полаш яц М. Эсамбаева, И. Базоркина, Д. Яндиева, дукхахача шерашка НГIАССР Лакхехьарча Совета председатель хиннача И. Алмазова, кхы дукххачар а фондаш.

ВIалла йоацаш санна кIезига я театральни деятелех, художникех, архитекторех, скульпторех дувца фондаш, йолаш яц кхыметтел афишни фонд а.

Уж ца хилара бехке ба культура деятелаш шоаш а. Масала, дика лоральи шин архив къахьегама ветерана, архитектора А. Максмана. Цо кIеззига хьагучайоаккхар вайна из «Мост в прошлое» яхаш «Грозненский рабочий» газета тIа хиннача рубрикайна кIал ара а йоахаш. Цу тIа цо дувцар городен республикен вахарах, вай крас хиннача цIихезача поэтех, декабристех. Паччахьалкхен архива болхлоша дукхаза а дийхар цунга шин архив лоьвадийла. Хьаина хов хIанз уж мичай, уж каракхаьчачо, гучанхала ца.

Нагахьа санна уж хьакхаьчаяларе хIама тохкача наха мел пакъаяьнна хургьяр уж цар балха тIа, мел хьоавал хургвар цар архива да, баркал оалаш.

Бакъда, болаш ба фондаш архиве дIачуялар фуд кхетадеш бола нах. Архив хьачуеннай Н. П. Гриценкой, В. Б. Корзуна, Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветерана, журналиста С. Т. Воронина, йовзаш йолча разведчицай К. Н. Абаловай, лора М. И. Перестенкой, культура Ерригроссийски фонда Нохч-ГIалгIай отделене правлене председатела заместитела, Нохч-ГIалгIайчен халкъа поэтессай Р. С. Ахматовай фондаш. Из-м геттара кIезига мадий.

Тхо кхайк республика культура деятелашка: нахага кхачийта шоай ганзаш. Царех хургда вай республика краеведий учредительни конференцена доккха совгIат. Нахага дIакхачар цIаккха а довргдац, из дуккхача тIехьенашка дахаргда.

И. НИКОЛАЕНКО,
культура Ерригроссийски фонда Нохч-ГIалгIай республикански отделене эксперт.

Сийлахь-боккха даьре никъ

Советски Союз юкъе а йолаш итт мехка инициативагIа ЮНЕСКО Генеральни конференце XXIV сессе (Париже 1987 шера ноябре) тIайийцар 1988 шера денз 1993 шерга кхаччалца йолча хана «Даьре никъ — диалога никъ» комплексни тахкара йоккхача масштаба дуней халкъашта юкъера проект кхоачашъярах йола резолюци.

«Даьре никъ» яхар я шрача замалахьен юкъерча бIаьшерашкен Малхбоалени Малхбузени цивилизаци вIашагIъювзача караванш наькъий система.

Цу дуней халкъашта юкъерча проекта Советски Союз юкъе я Евразе, эггара хьалха Китайца, Японеца, Турцеца, хIаьта иштта Централни Европа мехкашца а дола вай гIулакхаш массе оагIорахьа шердара регионални проблемаш кхоачашъяра юкъе цIенхаштта хIанзле дакъа а доацаш.

Вай мехка цу проекта бола лоархIам латт Европейски дакъа къулбехьерен Кавказерен денз Средни Азега, Казахстанага, СибарегIа кхаччалца йолча йоккхача территоре тIа СССР халкъий дуккхача бIаьшерашка хьадоагIача бувзамий традицеш дIахо тоаетаро луш хиларах. Уж бувзамаш вай Даьхен халкъий исторически къаманни кхелашка боккха лоархIам болаш да.

Иштта лоархI культура Ерригроссийски фондо ЮНЕСКО-ца цхьана оттаяь из Программа.

СССР-ал совгIа «Боккха даьре никъ» лха Программа кхоачашъяра юкъе дакъа лоацаш хургья Греци, Египет, Индонези, Итали, КНР, МНР, Оман, Португали, Шри Ланка.

ЮНЕСКО проектагIа е лерхI йоккха ши экспедици — форда тIеи лаьттеи гIолла. Уж еча хана е лерхI Iилма семинараш, общественностаца вIашагIкхетараш, выставкаш, къамий цIейш, арадоахаргда Iилман популярни йоазош, теле а кино а фильмаш.

Лаьтта гIолла йола экспедици дукхагIча даькъе вай территоре тIа хургхиларца дувзадена цу проекта тIа вай мехка лоархIам керттера ба. Цудухьа Боккха даьре никъ беча Iилманца, гIулакхаца, туристически шерагIа дакъа лацаро хьадийнъергья из шрача зама трасса, новкъостал дергда вай мехка къулбехьера регионаш социально - экономически дегIайоалаяра.

Вай белгалдаьккхар «Боккха даьре никъ» исторически хьахиннаб караванни наькъий система а йолаш аьнна. Цу наькъашта уллув хьахиннай бувзама зонаш, даьхад каналаш, яхкай городаш, юрташ, цар чу хьахиннай ремесленни централ, художественни школаш, литературни традицеш, книгохранилищеш, монументални памятникаш, цIаккха доврглоаца кхеран тIа даь йоазош.

«Са Даймехка мерза илли санна» екаш я цу Программа маршруташ хургйола моттигаш.

Царех цхьа маршрут 4200 километр йIаьха хилар, из чакхъяьккхар 1989 шера май бетта: Одесса — Николаев — Керчь — Тамань — Анапа — Краснодар — Майкоп — Невинномысск — Грозный — Махачкала — Дербент — Тбилиси городашка гIолла чакхъяьлар из.

ШоллагIйола маршрут геттара йIаьхо я. — 7100 километр: Ашхабад — Серахс — Мерв — Чарджоу — Ургенч — Куня — Хива — Нукус — Туртукуль — Бухара — Самарканд — Пянджикент — Ура-Тюбе лхача а кхыча а городашка гIолла Китайски Халкъа Республике кхаччалца я из маршрут.

Иштта выставкаш е а лерхI:

1991 шера — республикански яраш Ташкенте, Баку, Фрунзе, Алма-Ате, Ашхабаде, Душанбе;

1992 шера — «Боккха даьре никъ» лха ерригсоюзни яр Москвен Ленинграден;

1992 шера — Москвен Стамбулен вIаши дIа-са лургья «Караван-Сарай» яха выставкаш;

1993 шера — «Боккха даьре никъ» яха дерригдуней выставка Париже.

Боккхача даьре наькъо вай республике йоккха йоаца моттиг мара ца лоаце а, из лоархIаме я краеведашта меттел, Нохч-ГIалгIайчене гIолла чакхйоалача туристий ерригача группашта шоай исторически литературни ассоциацешца а иштта Грозныйи Кизляри яха шин чакхйоала пункташ ювзаш йолча Iалама зонашца а.

Персера Россе доагIа даьри Нохч-ГIалгIайчене (хьалха хиннача Терски области) кхоачашхиннад бовзаш болча черсий новкъа гIолла. Из никъ боагIаш хиннаб Шолжен Тийркен шин аргIана юкъе гIолла, Iаьржа форд Каспийски фордах, Крым Дагестанах, Турци Персех ювзаш. Цигара Закавказье кхаьчай даьри дара говзал.

ХIанз оттаеш йолча туристически экскурсе дувцаргда из Боккха даьре никъ мишта чакхбоалош хиннаб, вай республика территоре тIа даьре де мишта доладаьд. Из маршрут дIайолаергья укх шера май бетта. Цо культура фонда Нохч - ГIалгIай отделени, никъ барен экскурсейн Грозненски бюро кхы а чIоагIагIа ювзаргья безаме никъи походаши ерацца.

...ду оаха. Цар яраш санна йола проблемаш майий тха коллегай а. Культура фонда Самаркандски отделене президиума председатела заместителца Н. Г. Кушаевца яь тхона яйтача интервью тIа да е дешаш: «Тхо болх бе доладенна дукха ха яц. ХIаьта геттара дукха да тха де дезар, Масала, [illegible] дезаш [illegible] цига профессиональни самодеятельни самобытни художникаш, къаман шира традицеши говзалаши йиц ца йолийта халкъа мастераш мелб. Тхона ха деза меттаоттаде дезаши паччахьалкхено лораде дезаши дола шрача культурай юкъерча бIаьшерий зодчестван памятникаш мелд».

Оаха санна, цар а ю керда туристически маршруташ, масала, «Боккха даьре никъ — диалога никъ» яха Ерригсоюзни программа кхоачашъяра «Шрача караванни новкъа» яхараш санна. Оаха а санна, цар а увттаю городен областен исполкомашта хьалхашка исторически ниса йола города улицай цIераш лоаттаярах йола предложенеш.

ХIанз вай дIадоладаьд керда 1990 шу. Баркал ала безам ба тхоашта новкъостал дечa, бувзам лоаттабеча тхоай коллегашта Самаркандски паччахьалкхен университета профессора, филологически Iилмай доктора, культура Советски фонда областашта юкъерча Самаркандски отделене правлене председатела Велиходжаев Батыра, цун заместитела Н. Г. Кушаевна, укх лаьттарча городашта юкъе эггара а къаьнагIчарех йолча городе бахача, царна новкъостал деча дуккхача энтузиасташта а.

М. ИСЛАМОВА,
культура Ерригроссийски фонда Нохч-ГIалгIай республикански отделене болхло.

2-гIа сери.
10.15 — Документальни фильма премьера.
10.35 — МИФИ малача наьха хор.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — «Ха».
15.30 — «Лома» яха берашта дола фильм.
16.45 — Документальни фильмаш.
17.15 — А. Мельников (фортепьяно).
17.45 — «...Яхайтта шу даланзен бонихагIен».
18.30 — «Ха».
19.00 — «Керттерчох дола къамаьл».
[illegible]
19.50 — «150 шу бIаьхо бола мииръ».
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Музыка эфире»
23.45 — «Ха».

II ПРОГРАММА
8.00 — IуйрийIара гимнастика.
8.15 — Киножурнал.
8.35, 9.35 — Литература. 8-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Природоведени. 2-гIа класс.
10.55 — Iилма-довзийтара фильм.
11.05 — Интеграци: инициатива, предприимчивость, пайда.
11.55 — Ритмически гимнастика.
12.35 — «Как закалялась сталь» яха художественни фильм. 3-гIа сери.
17.10 — «Чахь мишта лаха деза хоржамаш». Телефон: 22-26-68.
17.40 — «Вайнахь Iаьдала хьаст» (гIалгIай меттала).
18.30 — «Ха».
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Iа — цIенхаштара тIахьожамхо.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун бераш!
20.15 — «Теледебаташ».
21.00 — Фильм концерт.
21.30 — Иллюзион. «Потерявший память» из Коленьо» яха художественни фильм. (Итали, 1962 ш.).
23.10 — В. Высоцкий Нохч-ГIалгIайче.

[illegible] — «Шера [illegible]». Январь.
11.15 — «...Яхайтта шу даланзен бонихагIен».
12.00 — Документальни фильма премьера.
12.30 — «Ха»
13.00 — Концерт.
15.15 — «С днем рождения, Австралия!» яха передача.
16.15 — «Берийта сахкартех».
16.45 — «КIай сайе яха якутски фаьаг.
17.10 — Кинопрограмма.
18.10 — Л. Лавли-ске поэзи.
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха».
19.00 — Кхерам боаца делам.
19.30 — Бонихийчарна дола мультфильм.
[illegible]
21.00 — «Ха».
21.30 — Телеочерк.
22.05 — «Взгляд» яха программа.
23.50 — «Ха».
00.10 — Фильм-концерт.

II ПРОГРАММА
8.00 — IуйрийIара гимнастика.
8.15 — Киножурнал.
8.35, 9.35 — Музыка. 7-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Вайна гонахьара дуне. 1-ра клас
10.55 — Iилма-довзийтара фильм.
11.05 — ЦIагIара академи
11.55 — Иллюзион. «Потерявший память» из Коленьо» яха художественни фильм.
13.35 — Документальни фильмаш
14.15 — «Как закалялась сталь» яха художественни фильм. 4-гIа сер.
16.20 — «Хоржамашта накъа-охкаш» (нохчий меттала).
16.50 — ГIалгIай метта урокаш.
17.20 — «ХIара наьхата — терхьмо (нохчий меттала).
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Ха»
19.00 — «Квадратура круга» яха публицистически программа. 1-ра дакъа
20.00 — Бийса даькъала хийла шун бераш
20.15 — «Квадратура круга» яхача программа 2-гI. дакъа.
21.00 — Концерт
21.30 — Массанена йола спорт
21.45 — «Зима в раю» яхача художественни фильма премьера.
23.10 — «Мои современники» яха режиссера В. Виноградова фильм.

РАДИО

25 ЯНВАРЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал еттаm.
7.45 Хоамаш.
7.50 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.50 Литературей искусствон (нохчий меттала).
11.15 «Советаши вахари» (нохчий меттала).
11.30 Боахам во лелаберий адресаш
11.45 — 12.00 Пятилетка гвардейцаш (гIалгIай меттала).
15.15 — 15.30 Юртбоахама техника тоаеча. Репортаж (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам
17.16 Концерт
18.00 Керда хоамаш
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка
18.40 «Эздел» (гIалгIай меттала).
18.55 — 19.00 Музыка.

26 ЯНВАРЬ, ПIАЬРАСКА

7.30 «Юрта IуйренаIш».
7.45 Хоамаш
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор
8.30 Истори тема нохчий литературе Йоазонхо З. Яндарбиев (нохчий меттала)
8.50 — 9.00 «ДоттагIа» (кумыкий меттала)
11.15 — 12.00 И. Мусхабов (нохчий меттала).
15.15 Евлоева Рая. (гIалгIай меттала).
15.40 — 16.00 Шераши нахи (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Перестройка: гIулакхаши проблемаши (гIалгIай меттала)
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Концерт
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа эшараш (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ерен, шоаттен деношка

СФ03004. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 233.

Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 27 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 11 (7824). ★ Мах 3 кеп.

Мишта Іангара доах хьайбаш

АРГІАНАРА КОТАЛО

Карарча пятилетке цхьа шу дlададахдац планаш хадданза тlеххоачашъярах, республике яхье хьалхле яьккхарг а лоархlаш Надтеречни района «Озерный» совхоза коллектив белгал ца еш.

Арглара котало яьккхар дlададахача шера а. Хьайбай продукци дукхаrlа яьккхаран из йохкаран тlехьа соахка йоаржаяь хиннача социалистически яхье яьча итогашка хьежока хьалхара моттиг а хьожаеш КПСС обкома, НГlАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела Цlе Байракх елар цунна укх шера. Доагlаш дахь сай а да из.

Хьажал цоаш. План 420 тонн йолаш, 618 тонн шура дlаелар цар паччахьалкхенна, е дурчогlа хинначул 17 процент дукхагlа, хlаьта дуах — заданел вуриъйтта процент дукхагlа.

Из толам баккхийтараш ба эгтара хьалха доярхаш Бураева Медна, Завгаева Жайран, Гантаева Сацита, Эльбиева Секимат. Царех хlаране 4000 килограммал дукхагlа шура яьккхар цоаш lунал деча хlара lаттагара. Иштта хьаьнала къахьега доккха новкъостал дир царна скотникаша юрта Совета халкъа депутата, КПСС членалла кандидата Абдулаев Висхана, Марфушин Ильяса, Исаев Мовле, Шаипов Висхана. Белгалбаха боагlа хlара дийнахьа лийрхlачул 400—450 грамм дукхагlа дулх тlаккхетийташ lаьсий леладаь Мачигова Зина а Гантаева Сацита а.

Дика хьонхамаш гойташ дlадоладаьд шийтталагlча пятилетка ер тlеххьара шу а. Дийнахьа хlара кхоабача lаттагара йоаккха шура соахка укх хана хинначул 0,6—0,7 килограмм дукхагlа я.

— Иштта овсаре къахьега хьадхарча арглагlа новкъостал ду аренда юкъейоалаяь хиларо. Цу хьисапе болх бедаьнначул тlехьагlа цхьа саг дlаваха е тlавена хувцаннаяц тха коллектив. Из лоарxlаме гlулакх хет сона, — дувц совхоза шури комплекса заведующе коммуниста Абдулаев Висане. — Кхы а цхьа хlама да. Оаха леладераш lаьржа-къоарзача фух дола доахан да. Шера 6000 килограммага кхоачаш шура лу цар доагlа lунал дича.

Укх шера хьайбаш толаме lангара дахара районе йоаржаяьча социалистически яхьа условеш я комплекса Цlеча уголоке. Царга хьежжа фермашта юкъе хьалхара моттиг хьожаергйолаш я, дlадахача шера 1 октябра денз 1 июль хьатlакхаччалца йолча юкъа планал эггара дукхагlа хьайбай продукци яьккхан паччахьалкхенна дlаелии йолча коллектива. Хьонхамаш цхьатарра хилча, дикагlа лоарxl шура, дулх даккхарга кlезигагlа рузкъа дlадахийтар, хlаьта доярхашта юкъе — хlара кхоабача lаттагара 3000 килограммал дукхагlа йолаш шура яьккхараш, и. кх. дl.

Яхье котало яьккха коллектив, къаьст-къаьстача профессешка хьежжа хьайбаш лоладераш белгалбоахаргболаш ба района «Путь к коммунизму» газета тlа чlоагlдаьча Сийлен улга тlа бахарца, ахчан премешца, КПСС райкома, райисполкома карара кара телача Цlеча байракхаца, грамоташцеи дипломашцеи.

Шеко а йоацаш из толам баккха лерхl укх шера а. Дагалаьцар чакхдаккха новкъостал дергдолаш дика таронаш а я. Масала хьалха аз аьннача тайпара, оаха леладераш lаьржа-къоарза фух дола доахан да. Уж миштад аьлча, царна доакъар дукхагlа мел лу тlаккхет цар лу шура. Хlаьта уж ма эшша кхаба йиш йолаш да тхо. Соахка lалашйир лийрхlар 445 тонн йолаш 700 тонн йол, планал совгlа 4460 тонн йолаш еллар 7600 тонн силос, эшар 557 тонн хиннача кийчдир 1400 тонн ча. Дерригa дlалаьрхlача из хул хlара хьайбана 30,7 центнер доакъара единица кхоачаш, lалашъе лийрхlар а яцар 21,9 центнер доакъара единица мара. Из доацаш соахка 6 эзар тонн ялат чуийцар совхозе. Паччахьалкхенна из дlадалара план тlеххоачашъе а тоъал концентрированни доакъар кийчде а йиш хилийтар цу гlулакхо. Хlанз дийнахьен бусси lатто еннача шурий хlара килограмма 600 грамм кхоачийташ тел оаха из доахана. Иштта йолча цу таронех махулла бокххагlа пайда эца а хьожаргда тхо.

Тамаш йолаш дар цо дийцар. Тхона ховш районе цхьан боахаме лац концентрированни доакъар яьккхача шурий хlара килограммага кхоачийташ 200 граммал дукхагlа. Цхьабакъда, цо аьннар тlехьагlа совхоза экономисташа бакъдир.

Кхабарга хьежжа я хlанз йоаккха шура а. Хlара lатто дийнахьен бусси юкъера лаьрхlача 10—12 килограмм лу из.

Доахан кхабара иштта дика шоай хьалаш вlаштlехьдахарах дег тlара баркал оаш ба хьайбаш леладераш, арендни подрядагlа болх а беш доакъара культураш, масала: люцерна, рапс, рожь, мукх, кен, хорсамаш, свеклаш, сорго, хьакклаш кхеяьча Исмаилов Руслана, Мачигов lайсас, Элешиев Супьяна, Насуханов Ибрахlама кулгалдеча кхаш леладеча звеной коллективашта. Культураш тайп-тайпара хиина хиларо аьттув лу хlанз, доахан кхабара рацион хlара дийнахьа нердайоаккхаш хувца, доакъара чам эргабоаккхаш тоабе.

М. ХАМАТХАНОВ.

Шу дика дlадоладаьд

Шийтталагlча пятилетка дlадахача шерашка санна хьинаре къа а хьегаш, вай республикерча мехкдаьттен гази йоахача управленешта юкъе хьалха латташ дlадоладаьд ер керда шу «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Январь бетта 21 ден дерригача технико - экономически хьокхамий задани тlеххоачашъяьй цар. Цу юкъа паччахьалкхен планагlа лаьрхlачул совгlа цар даьккхад итт эзар тонн мехкдаьттен ткъо эзар кубически метр гаргга мехкдаьттаца хьайоагlаш йола гази. Къахьегама овсарле а оттабаьча боарамал дикка лакхьаьв. Ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а толамца кхоачашдеш хьайоагlа НГДУ коллектив.

Управлене ерригача цехаша толаме кхоачашъю мехкдаьттен гази яккхара паччахьалкхен план. Царна юкъе а къаьстта дика болх а беш, планал тlех эггара дукхагlа мехкдаьтта доаккхачарех я Бабуков Бориса кулгалдеча йиълагlча цеха коллектив. Хlаьта бригадашта юкъе яьржача яхье даим хьалха латташ хьайоагlарех я Корнеев Анатолий Васильевичи Горбатенко Анатолий Владимировичи керте латтача бригадай коллективаш. Графикал шин ди хьалхаьнна мехкдаьтта даккхара январь бетта задани кхоачашъеш хьайоагlа уж.

В. ДОТМАРОВ.

РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча окружной комиссешка

РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссеша шоашка хьачуденна халкъа депутаталла кандидаташ овттабара протоколашкен цар РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ хила раьза хиларах йолча заявленешкен хьажа а хьежа «РСФСР халкъа депутаташ харжарах» долча Закона 33-ча статьяй кlийлен тlа РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ дlаязбаьб.

№ 139 йолча Сунженски къамий-территориальни округе гlолла

Алеев Шамиль Алиевич, 1946 шера ваь вола, «Симбиоз» яхача кооперативай ассоциаце председатель, КПСС член, Сунженски райоперча Серноводске вахаш ва.

Костоев Беслан Усманович, 1939 шера ваь вола, «Нефтяник» яхача производственни гlишлон кооператива председатель, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Костоев Ибрагим Юсупович, 1946 шера ваь вола, рудни йоацача гlишлон материалий Карабулакски завода ОТК начальник, КПСС член, Сунженски районерча Карабулак поселке вахаш ва.

Мамилов Суламбек Ахметович, 1938 шера ваь вола, берийн кхелетарийн Центральни киностуде кинорежиссер-постановщик, парте вац, г. Москве вахаш ва.

Точиев Макшарип Хаджимуратович, 1936 шера ваь вола, Нохч - Гlалгlай паччахьалкхен университета профкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хашагульгов Илез Юсупович, 1951 шера ваь вола, Нохч - Гlалгlай облсовпрофа къахьегама правови инспектор, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Яндаров Андарбек Дудаевич, 1937 шера ваь вола, парте Нохч - Гlалгlай обкома идеологически отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Яценко Александр Дмитриевич, 1953 шера ваь вола, «Автоспецоборудование» завода бригадир, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 881 йолча Ленински территориальни хоржамий округе гlолла

Ахмедов Магомед Абдулович, 1938 шера ваь вола, «Росхозторг» оптови предприяте директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Арзуманян Владимир Мушекович, 1946 шера ваь вола, «Чечингагропромстрой» объединене ГМПМК-1 комплексни бригада бригадир, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Батаев Ахъяд Ахмедович, 1952 шера ваь вола, № 90 йолча аптека заведующи, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Баташов Ахмад Эльсолтанович, 1940 шера ваь вола, Грозненски трамвайно-троллейбусни управлене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Бондарев [illegible] 1960 шера ваь вола, «Грознефть» ПО Грозненски УТТ № 2 йолча автоколонна начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гакаев Жабраил Жоколоевич, 1943 шера ваь вола, Нохч - Гlалгlай паччахьалкхен университета КПСС историе кафедра заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Григорьев Борис Афанасьевич, 1941 шера ваь вола, [illegible]

№ 886 йолча Шалински территориальни хоржамий округе гlолла

Албастов Идрис Абуевич, 1939 шера ваь вола, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча суда председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Ахмадов Мусса Магомедович, 1956 шера ваь вола, яздархо, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Ахмадов Саид-Ибрагим Магомедович, 1951 шера ваь вола, РСФСР Шатойски Госзаказника охотовед, КПСС член, Шатойски районерча Итум-Кхале вахаш ва.

Бацаев Товсолт Айсолтаевич, 1952 шера ваь вола, Ножай-Юртовски мехлесхоза склада заведующи, КПСС член, Ножай - Юртовски районерча Зондак юрта вахаш ва.

Бибулатов Хусейн Газихаджиевич, 1939 шера ваь вола, КПСС Ножай - Юртовски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Бисултанов Билал Хамидович, 1948 шера ваь вола, «Пищемаш» завода механосборочни цеха мастер, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Гапуев Абдул Магомедович, 1949 шера ваь вола, Шалински ДСПМК начальник, КПСС член, Шалински районерча Герменчук юрта вахаш ва.

Дацаев Ваха Абубакарович, 1937 шера ваь вола, «Коопзаготпромторг» межрайонни объединене директор, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Дыхаев Ваха Ахмадович, 1935 шера ваь вола, НГlАССР Гостелерадио керттера редактор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Исраилов Али Вахитович, 1954 шера ваь вола, «Пищемаш» завода керттера технолог, КПСС член, [illegible] районерча Аргун юрта вахаш ва.

Керимов Муса Абдурахманович, 1938 шера ваь вола, Нохч - Гlалгlай АССР Министрий Совета председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Лулуев Абдулах Алиевич, 1933 шера ваь вола, хана болх беш вац, КПСС член, Грозненски районерча Старая Сунжа яхача юрта вахаш ва.

Яхьа дневник

Паьрхlар кхоачашду

Шийтталагlча пятилетка тlеххьара шу хила дlадоладаьд Сунженски района «Ильича» [illegible]

Шерагlа дувца лов сона хьайбай продукци паччахьалкхенга йохкарах. Масала, дулх района дlачуденнад 12616 центнер, (из шера плана 72 процент я). Миштa нийсденнад цу тайпара хlама? Из дола доашхаш цlераш [illegible]

Республика гlишлон бригадай коллективашка, гlишлон комплекса предприятейи организацейи кулгалхошка дола кхайкарал

Графикал хьалхабаьнна

Дерригача технико - экономически хьокхамий дlададахача шера план дикка тlеххоачаш а яь, бlубенна къахьегаш дlадоладаьд пятилетка [illegible]

ран, Гантаева Сацита, Эльбиева Сокинат. Царех хIарато 4000 килограммал дукха-

са заведующе коммуниста Абдулаев Висанс. — Кхы а цхьа хIама ла. Оаха леладераш Iаьрка-къоарзача фух

бахарца, ахчан премешца, КПСС райкома, райисполкома карара кара телача Ще-

концентрированни доакъар кийчда а йиш хиийтар цу гIулакхо. ХIана дийнахьел

тоаье.

М. ХАМАТХАНОВ.

Анатолий Васильевичи Горбатенко Анатолий Владимировичи керте латтача бригадай коллективаш. Графикал ши ди хьалхаьнна мехкдаьтта даккхара январь бетта вадани кхоачашъен хьаьоагIа

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Батаев Ахьяд Ахмедович, 1952 шера ваь вола, № 90 йолча аптека заведующи, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Баташов Ахмад Эльсолтанович, 1949 шера ваь вола, Грозненски трамвайно-троллейбусни управлене начальник, КПСС член, г. Грозне

КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Дыхаев Ваха Ахмадович, 1935 шера ваь вола, НГIАССР Гостелерадио редактор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Исраилов Али

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

ШийтталагIча пятилетка тIеххьара шу дика дIадоладаьд Сунженски района «Ильича васкеташ» яхача колхоза хьайбаш леладераша. ДIадахача шера укх ханаца иийсIича ши тонн гаргга дукхагIа шура яьккхай цар. Цу боахамера дийнахьа даьтта доаккхача заводе дIахьош йола шура цхьа бIаь ах бIаь килограмм планал совгIа я.

Сарахьа доахан дехтача хана укхаза тхона бIаргадайна сурт доггIоздоаккхаш дар. Барттайна дезал санна къахьегаш бар къона доярхаш Мержоева Довхан, Парижева Аьсет. Дика тешал дир царна колхоза председатела Костоев Мувсас. Толамаш доахаш, дукхача шерашка дика къахьсгаш бола нах кIезига бац боахаме. Царех я Булгучева Марем. Ялхайтта шу да цо доярка йолаш болх бу. Цунна карагIдувлараш сийлең грамоташца белгалдаьхад.

Фермера хьал дукхагIча даькъе скотникех тийша да. ХIана аьлча, шоашта доал дарга а кхабарга а хьежжа пайда лу хьайбаша. Иштта шура а алсамйоал. Цу даькъе дика къахьегарца белгалбаьннаб Тумгоев Мухьмад, Дзангиев Хьусен, кхыбараш.

ШерагIа дувца лов сона хьайбай продукци паччахьалкхенга йохкарах. Масала, дулх района дIачуденнад 12816 центнер, (из шера плана 72 процент я). Мишта ниисденнад цу тайпара хIама? Из дош доашхаш цIераш яха еза цу гIулакха эгтара доккхагIдола «дакъа» юкъедяхьача боахамий. «Восточный» совхоза хьайбаш леладерашеи кулгалхошеи 1989 шера 450 центнер дулх дохкаргда аьнна дош деннадар. ХIанз гуш да цар даьр — 321 центнер. Цхьабакъда, уж бац цу хьакъехьара «рекордсменаш». «Дружба» совхозо паччахьалкхенга дулх дохкара план кхоачашъяьй 72 процент, «Кошкельдинский» совхозо — 29 процент, — «Новогрозненский» совхозо — 42 процент.

Соахка 5500 тонн шура дIаяла езаш бар гудермесцаш, хIаьта дIаеннар дуккха кIезигагIа яр. МалагIа боахамаш да цу даькъе «белгалдаьн н а р а ш»? Хьаэцаргья вай «Брагунский» яха совхоз. Цо паччахьалкхенга йохка лаьрхIар 5450 центнер шура яр. Шу чакхдаьлча чот техар: ерригa дIачуенна продукци 4642 центнер мара хиланзар. «Дружба» яхача совхозана тIадиса декхар 300 тонн гаргга шура я.

Районерча шоай доалахьа доахан леладеча нахагара ийца шура IотIа а теха, паччахьалкхеи план кхоачашъе гIертар гудермесцаш. Цох а хIама хиланзар. ДIадахача шера нахагара ийца шура 428,2 тонн яле а, план 98 процент мара кхоачашъяьяц укхазарча хьайбаш леладераша.

Деша дай бац

КIезига яздаьдац тха газето Гудермесски района хьайбаш леладераша иийсдолийтача кхоачамбоацарех. Цхьабакъда, гIулакхаш дикалгахьа хувцалуш дац, кхы а вогIа хулаш доагIа уж.

Геттара во хьал да хьайбай продукци йоаккхача даькъе. Цхьадолча боахамаша дулхи шурей яккхарах йола соахкара планаш ахаш а кхоачашъяьяц.

ХIанз Iа да, дикка лаьгIъеннай шура, чIоагIа алсамъяьннай халонаш. Ира латт районе доакъара проблема. Хьагучох, ер шу а аттачарех хургдац. Хаттар отт: маца бокъалгахьа дарга гIулакх? ДIахо ла йиш йий дуккхача шерашка хувцалуш доаца из нийрча хьал?

Республика гIишлон бригадай коллективашка, гIишлон комплекса предприятейи организацейи кулгалхошка дола кхайкарал

КПСС XXVIII съезда, РСФСР, НГIАССР, моттигерча Советий хоржамашта накъайолхача Нохч-ГIалгIай АССР партийни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша, къахьегамхошa шоай низаш тIадерзадаьд хIара городе, районе, юрта, колхозе, совхозе тIехьатетта йиш йоаца декхараш кхоачашдара. Из дIадех республике эттача общественно-политически хьало, экономика дегIаахар цIенхаштта тIехьадусаш хиларца, шераш а доахаш социальни сфере къоаста ца деш хиннача дешашца ювзаенна хьаIайпача проблемаша.

Социальни программаш чакхъяхара, хIаьта иштта ерригa экономика дегIакхувлара керттера баргал етташ дар да капитальни гIишлош хьалъечара гIулакхаш эсала лелар. Укхаза хIара шера пайда ца эцаш юс итташ миллионаш сомий маьха паччахьалкхен капитальни вложенеш, ший ханнахьа хьалдаь а даьха, эксплуатаце дIателац. цIенош, школаш, больницаш, вахаре лоархIаме йола кхы объекташ. 1989 шера 57 эзар квадратни метр наха чубаха цIенош, цхьайола школаш, берий бешамаш, кхыйола соцкультбыта объекташ болх бе йолаялийтара план кхоачашйинзар.

Из тIехьадисар дIадаккхара укх шера керттера теркам тIабахийта лерхI социальни сфера объекташ хьалъяра. Диазза дукхагIа хьалде деза наха чубаха цIенош, унахцIеноии культуран объекташ — 2—3-зза. Гуш ма хиллара, белгалъяьккха программа чIоагIа низкъала я. ХIанз подрядни организацей низаща из кхоачашъе хала хургда, хIана аьлча, гIишлош хьалъеча тоъаш бац дукха болхлой. Иштта доллаше, мехка кхыча регионашка гIишлон объекташ хьалъе хIара шера дIаух 20 эзар совгIа саг. Цар хоадамболлаш дакъа юкъекхухь Омски, Оренбургски, Псковски, Калинински, кхыйола областаш социально-экономически дегIакхувлара.

Цунца цхьана, ца аьлча даргдоацаш да, уж гIулакхаш хьахулийташ долча кхоачамбоацарех. Уж нах дIаахар Iаткъ дезал чIоагIбалара, цун моральни барт-цхьоагIонна. КIезига зе дийц цо кхувш йоагIача тIехьенна кхетам балара, цхьайолча хана вай дай а даьдай а дикагIйола традицеш йоаеш моттигаш нийслу. Цул совгIа, дегIа чIоагIа низ тIабохийташ къахьегарах, къахьегарай салаIаран доагIаш дола хьалащ ца хиларах наьха унахцIено цIенхаштта толхаю.

ДукхагIча даькъе ца боалаш сезонни балха нах дIаухаш хилар дувзаденна да шоаш бахача моттиге овсаре къахьегара тешам боллаш болх ца хилийтарца, йоагIаш йола материальни премеш ца теларца, цар хьаштий а дагадоахкарий а йоагIача бесса йоакхо ца ярца.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацаш хиннараша тIахьийхар гIишлон комплекса предприятей кулгалхой хIара объекте гIишлош хьалъяр, къахьегамах алапи телара формаш эргаяхар вIаштIехьдоаккхилга тоадара эша хьалаш хьахилийтара. Оттаьча хана гIишлош хьалъеча эша материальни ресурсаш боаггIача боарамагIа Iалашъелга вIаштIехьдаккха, уж дерригa дешаш къахьегама договорашца чIоагI а деш. Договорни декхараш кхоачашдара гIишлон подразделеней бехктокхам чIоагIбе.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацаш хиннараша тIахьех гIишлон бригадай болхлой республика гIишлон комплекс дегIанхувлача доаггIаш дола дакъа юкъе а хьош, дIахо беррагача наьха хьалтаро тоаяра де дезар дара. Республике бахача наьха тахане а кхоане а тийша я вай воаш дахача моттиге къахьегарах.

Тхо теш подрядни организацейи предприятей-заказчикийи кулгалхоша тха предложенеш хьал а лаьца, республикера объекташ толаме хьалъяйтара мел эшар дергхиларах, хIаьта гIишлонхоша шоай низ дIамел кхоачар дергда Нохч-ГIалгIайчене эргаяьккха тоаяра.

Договораш а еш, гIишлонхой бригадаш балха дIаэца кийча йолча объединенейи трестийи цIераш:

1. «Чечингстрой» производственни гIишлон-монтажни объединени. Объединене начальник Момадаев ЯрагIи Магомедович. Телефонаш: 26-35-66, 26-31-40, 26-24-71.

2. «Чеченингушагропромстрой» объединени. Председатель Гайрбеков Руслан Муслимович. Телефонаш: 26-34-91, 26-45-40.

3. «Чеченингушводмелиорация» объединени. Начальник Баматгиреев Магомет Ширванович. Телефонаш: 26-35-91, 26-04-09, 26-39-93.

4. «Грозтрубопроводстрой» гIишлонмонтажни трест. Управляющи Мугадаев Майрбек Абдул-Межидович. Телефонаш: 22-20-96, 22-64-24.

5. «Чечингражданстрой» объединени. Начальник Цуров Мусий Ахьмад. Телефонаш: 26-14-19, 26-24-05, 26-23-43.

6. «Чеченингушпромстройматериалы» объединени. Генеральни директор Голбураев Руслан Такаевич. Телефонаш: 22-34-06, 22-90-42.

7. Нах бахача моттигашкара райисполкомаш.

ХОАМ

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома идеологически отдело 24 январь деиз КПСС обкома политически сердалон ЦIагIа РСФСР, НГIАССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидаташ Iомабара курсаш хьайийлай.

Курсаш хьа а йийлар, депутаталла кандидаташа даьча дуккхача хаттарашта жоп а делар КПСС обкома идеологически отдела заведующе хьалхарча заместитела Л. П. Кизиловас.

Укхаза иштта «Политически система перестройка яр — ерригача общества перестройка еча лоархIамегIйола оагIув» яхача темах «Герга истол» хилар.

27 январе «Хоржамаш-90» яхача харжархой клубе «Мишта хила веза халкъа депутат?» яхача темах аргIанара заняти хургья. Из дIайолалургъя Iуйрийна 10 сахьат даьлча.

Оаха хьех шо тхоай клубе.

Графикал хьалхабаьнна

Дерригача технико - экономически хьокхамий дIадахача шера план дикка тIеххоачаш а яь, бIубенна къахьегаш дIадоладаьд пятилетка тIеххьара шу «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Духхьал хьалхарча декадагIа цар планал совгIа даьккхад 210 тонн мехкдаьттеи, иттащ эзараш кубически метр гази.

Яхье хьалха а латташ, къаьстта дика болх беш я мастер Газиев Мурат керте латтача мехкдаьттеи гази йоахача бригада коллектив. Шоай новкъосташта хьинаре къахьегарца хаддаиза хьокхам телаш ба оператораш Давлетукаев Илез, Волков Михаил, Шагинян Петр, кхы дуккха бараш а.

* * *

ДIадахача шера даьха производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ болх бу пятилетка тIеххьарча шера Горячеводски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараша. Цудухьа январа хьалхарча декадагIа цар техар 965 метр бурув, планагIа тоха дезар 930 метр мара доацача.

Укх кердача шера къаьстта дика къахьегаш я буровой начальникаш Драворубов Александр, Адмисиев Висит, Синицыков Борис, Керимов Iальви керте латтача бригадай коллективаш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

Бондарев Александр Викторович, 1960 шера ваь вола, «Грознефть» ПО Грозненски УТТ № 2 йолча автоколонна начальник, КПСС член, г. Гозне вахаш ва.

Гакаев Жабраил Жоколаевич, 1942 шера ваь вола, Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета КПСС исторе кафедра заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Григорьев Борис Афанасьевич, 1941 шера ваь вола, мехкдаьтта института проректор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Дальсаев Мусса Алиевич, 1947 шера ваь вола, республикански наркологически диспансера керттера лор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Иванов Николай Прокофьевич, 1946 шера ваь вола, «Грознефть» ПО «Старогрознефть» НГДУ начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Караев Руслан Зубаирович, 1949 шера ваь вола, телевидене Грозненски студе вокхагIвола редактор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мальсагов Арсамак Арсамакович, 1933 шера ваь вола, НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель, НГIАССР Госплана председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Махматхаджиев Сулиман Заудинович, 1965 шера ваь вола, Грозненски объединени авиаотряда электромонтер, ВЛКСМ член, г. Грозне вахаш ва.

Орцуев Эмисолта Адизович, 1944 шера ваь вола, наькъаш тоадара а уж леладара а йолча специализированни управлене механик, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Баташников Григорий Львович, 1949 шера ваь вола, ГрозНИИ исполнительни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хасханов Тахир Исаевич, 1942 шера ваь вола, № 1572 йолча автоколонна профкома

полег, КПСС член, Шалински районерча Автура юрта вахаш ва.

Керимов Муса Абдурахманович, 1938 шера ваь вола, Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Лулуев Абдулах Азизович, 1933 шера ваь вола, ханна болх беш вац, КПСС член, Грозненски районерча Старая Сунжа яхача юрта вахаш ва.

Мадаев Хасмагомед Тукуевич, 1954 шера ваь вола, Астраханский областерча Наримановски района прокурора заместитель, КПСС член, Шалински районерча Цоцин-Юрта вахаш ва.

Нунуев Сайд-Хамзат Махмудович, 1952 шера ваь вола, КПСС Ведински райкома шоллагIа секретарь, КПСС член, Ведински районерча Махкете вахаш ва.

Тимаев Апти Джохаевич, 1938 шера ваь вола Л. Н. Толстоя цIерагIча ЧИГУ вайнахски филологе кафедра заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тумсоев Евгений Вахаевич, 1939 шера ваь вола, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Юсупов Сулиман Усамович, 1933 шера ваь вола, «Грознефть» объединене генеральни директора заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Чомиев Камалдин Джамалдинович, 1953 шера ваь вола, Ножай - Юртовски районерча Зондак юртарча скори помоща фельдшер, парте вац, Ножай-Юртовски районерча Гиляни юрта вахаш ва.

№ 138 йолча Гудермесски

къаман-территориальни хоржамий округе гIолла:

Рашидов Шанд Рашидович, 1940 шера ваь вола, Энгель - Юртовски юкъерча школа директор, КПСС член, Гудермесски районерча Энгель-Юрта вахаш ва.

БIаьстанга кийчлуш

Дукха ха йисаяц бIаьстан кхашкара балхаш дIадоладала. ХIанз цхьабараш, техника ремонт яь а баьнна кхашка арабовла кийчлуш ба. ШоллагIбараш техника тоаяь бовла боахк. Укх деношка со хилар «Назрановский» совхоза № 5 йолча бригаде. ТIаккха, малагIа гIуланхаш карагIдаьннад царна?

Сихбенна дIахьош ба укхаза болх. ХIанзлехьа тоаянь кийчон мугIаре дIаоттаяьй 12 трактор, царел совгIа кийчъяьй 4 культиватор, 5 сеялка, 80 макха, иштта кхытайпа техника а.

— Эшаш йола сатхалаш йоацаш чIоагIа хала хьувз тхо, — йоах бригадира А. Чахкиева. — Йоацар телхача тракторах йоаккхаш. лоалахарча боахамашкара ехаш хала вIаштIехьдоаккх оаха из гIулакх. Массаза а сагIа дийха а варгвац. Сона бакъахьа хетар районерча а, республикерча а, агроснабаша шоай болх леттIа хьа а беш, йоаггIаш йола оатхалаш тхона хилийтача.

Толамаш даха доккха новкъостал ду дика вIаштIехьъяьккхача яхьо. ХIара итт ди массаза деал итогаш ю даьча балхий. Хьалхабаьннараштa ахчан премеш тел укхаза.

Цхьаццанахьа халонаш нийслой а, дIадахача шера йигълагIча квартала декхарех а дика лоархIабир механизатораш, ХIаьта укх бетта а иштта толаме къахьегаш ба уж. Механизатораша болх бу йIайхача, паргIатача пемещенешка, иштта дика вIаштIехьдаьккхад укхаза салаIара хьалаш. цар ийду алапеш а дикка лакха да.

Техника бIаьстанга кийчъеча овсаре къахьегаш хьабоагIа мастер - наладчик К. Зангиев, механизатораш Х. Оздоев, А. Евлоев иштта кхыбараш а.

Ч. МАГОМАДОВ.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

ХЬАЛХАЛАТТАРИЙ МУЛАШ

[illegible] перестройкас общества дукхта [illegible]. Царех керттерчарех цаӀ я Коммунистически партех, цуи хьалех, общество цуи хила еза [illegible] дешаш халкъо айлеш хилар. Уж [illegible] дешаш хӀанэ лерттӀа кхоачаш ца дича, экономика [illegible] ка яр а перестройка чакх ца ялар а [illegible] ба. Хургйолча парте XXVIII съездага кийчо еча [illegible] уж дешаш. Ховш ма дий, парте [illegible] къоастаяра керттера лостамаш цу съезде [illegible] дола.

Уж дешаш [illegible] Грознерча мехкдаьтта института КПСС исторе кафедра заведующеца М. Мамиловца [illegible] хилар тха корреспондента.

Хаттар: [illegible] хина, [illegible] тайп-тайпара [illegible] хьахоэ вайна. [illegible] хала [illegible] а гуш да. [illegible] хьалха [illegible] цуи сий а [illegible]. Фу хет хьона цуи бахьан?

Жоп: Парте таханара хьисап [illegible] дувзаш хилара бахьан да, [illegible] «общества [illegible] авангарда» гӀулакх [illegible] цуи кулгалдара ме[illegible] па хилар. Перестройка еш вайна [illegible] халонаш а социализм кердаяккхара де мел дезачо а дӀалех парте ше кердаяккхара [illegible]. Гуш да, цуи вахаре кӀоарга демократизаци [illegible]. [illegible] дӀа[illegible] тайпара цуи кулгалдара [illegible] хӀамета [illegible]. Царех общества [illegible] авангард — [illegible] хилара ма[illegible] теттара доккха да.

Хаттар: Хьо КПСС истори [illegible] волаьдаь, [illegible] из (парта) мишта хила еза [illegible] хила[illegible] газет де[illegible].

Жоп: [illegible]

деш парте ше йоландаь пачхьалкхен а боахамий а органий бехктокхам шийна тӀаийцаб цо. ХӀаьта парте гӀулакх паӀ да — общество дегӀайоалаяра керттера политически лостамаш белгалдахар.

Хаттар: ХӀаьта, уж эргалокаш яра практически, къаьстта де дезар фуд?

Жоп: Сона хетачох, иштта этта хьал тсадара хьалхара гӀа хургбар партийни комитеташка йола отраслевой боахамий отделаш дӀаяхар, функциональни отделаш кердаяхар, партийни аппарат вӀамагӀъяр. Цхьабакъда, цувах кхоачам хургбац, партийни состава дикала теркам тӀа па бахийтача. Парте ниа цуи состава дикалга хьежжа хургба. ХӀаьта дукхача хана деиз нах парте хьанийбара гӀулакхаш формальни хьисапе лелаьдаь хиларах цу хьакъехьа гӀулакхаш дика дац. Цу тайпарча хьало дӀадех, партийни состав дикка техка а техка, парте гӀулакхашта лерттӀа Ӏалман анализ а ядь, парте кердаяккхара программа вӀашагӀйоллар, из кхоачашъяра де дезараш белгалдахар. Кьыча хьисапе кхоачашъе еза критикеи самокритикея принципаш. ХӀана аьлча, царех тахан лерттӀа пайда эцаьац, цул совгӀа, из критика Ӏотс[illegible]аеш моттигаш а нийслу. Сона хеташ, хӀанэ эшаш я къахьегача коллективаш а партийни организаци а массазара социальни [illegible] Ӏалманхой [illegible] Цуьга хьежжа къе[illegible].

Хаттар: Партийни вахаре [illegible] тӀеттара лоар[illegible] [illegible] Из [illegible] [illegible] ерга?

Жоп: [illegible] КПСС XXVII съезде а XIX конференце а белгалдаьккхадар парте нийсденна еарга хӀамаш: демократически централизма метта бюрократически [illegible] [illegible], парте ший дисципли[illegible]

ХӀаьта, мишта лоаттабо беза пунцара къовсам, хьона хетачох?

Жоп: Бюрократизмацара къовсам вай общества вахаре мел йолча сферашка лоатта ца бича дош хургдац цунах. Экономика сфере — лерраг1а экономически реформа кхоачаш еш хилча, йизэача боахамий расчета тӀа предприятеш йоалайича, тӀеххьарча хана тӀанйицача законаша дӀадехар толха па дича эшалургъя бюрократизм. Социальни сфере лира къовсам лоаттабе беза социальни нийсхон принципаш телхаечарца. Духовно-нравственни сфере дегӀайоалае еза кердa политически уйла, бизза пайда эца беза марксистско-ленински теорех а идеологех а. Общественно-политически сфере социалистически демократи кӀоарг а еш, халкъа самоуправлено органаш дегӀа а кхувлаш лоаттабе беза бюрократизмацара къовсам. Из деррига цхьана къоастадеш хилча пайда эцаргба вай обществас а партес а. Бюрократизм ше дӀаяккхарал совгӀа, цуи овлаш а дӀадоахалургда.

Хаттар: МоллагӀа политически орган ший балха юкъе гӀалат ца доалаш хилац. Вай историга хьежача гӀалаташ дувлаш парти а хиннай. Уж гӀалаташ кӀезигагӀа нийслургдар кулгалдара коллективность хилча. Фу хет хьона цунах?

Жоп: Из лоархӀаме дош да. ХӀана аьлча, кӀоаргга уйла ядь, Ӏалмаца чӀоагӀъяь ваӀадаш яйт кулгалдара коллективностес. Политике волюнтаризм а субъективизм а нийсъяллара кхерам кӀезигагӀа а хулийт цо. Кулгалдара авторитарни методашца къовсам лоаттабе аьттув а лу. Цудухьа, кулгалдара коллективность шерра дӀайоаржае еза ерригача партийни организацешка.

Хаттар: Дукхача хана деиз «фракционностаца» къовсам лоаттабаьб партес. ДукхагӀбараша тӀанийцача ваӀада духьала йистхила бокъо йолаш хиннабац коммунисташ. ХӀаьта хӀана, перестройка замалахьа доагӀаш дий из?

Жоп: Парте екъаяла йиш йоацаш хилар ленински кхетама диллача, программа тӀера ца а боалаш цхьалола дешаш къоастадара шоай никъ белгалбоахача «кӀезигбарех» политически оппозици а е фракци а лархӀа йиш яц. Цул совгӀа, цкъаза «кӀезигбараша» пайда а лу, ерригача партес [illegible]

4 марта — Советашка хоржамаш

Депутаталла кандидатех

ОВЛАН ТӀАРА...

Малгобекски городской халкъа тӀахьожама комитете со кхаьчача цуи инспектор Саутиев-Увайса Мухьмад балха коравинзар сона.

— ОтпускагӀа ва из, — аьлар приемни цӀагӀа ягӀача кхалсаго.

Мичча бесса леха а, из хьалаха лаьрхӀар аз. Цуи адрес хатта сона дагадехача хана Мухьмад ше чуваьлар приемни цӀагӀа. Со цецвалар кхетадаьча М. Саутиева аьлар:

— ОтпускагӀа вале а, цӀагӀа воагӀалац балха тӀа саготта со эшаш гӀулакхаш хилча. Цудухьа отпуск юкъагӀ а яьккха, комитета новкъостал эшандаь хьаараваьинав со.

Хетадала тарлу, из лоадам боацаш хӀама да, аьнна. Цхьабакъда, цу зӀамигача факто а хьахьокх сагах йоахка оамалаш. Саутиев Мухьмад шийн гӀулакха бокхха бехктокхам хеташ саг волга. Тахан, демократеи гласностеи процессаш шерра яьржача хана, моллагӀча сага чӀоагӀа эшаш ба бехктокхам. Амма, цу цхьан оамалца белгалваьина Ӏац са турпалхо. НГӀАССР халкъа депутаталла кандидат М. Саутиев шоаш оттавеш пачхьалкхен учрежденей болхлой профсоюза горкома болхлоша белгалдаьккхар, из зӀамига саг Ӏалаьмате цӀена болх беш, денал долаш, принципиальность йохкаргйоацаш хилар а. Хетаргахьа, Малгобекски районе бахача дукхача наха городской халкъа тӀахьожама комитета инспекторах Саутиев Мухьмадах ца довзари ца ховри сога оалалургдац, хӀана аьлча социалистически доалахьеи тӀакхувдаранца, къоалаши приписками ерашца, кхыдола харцахьа хӀамаш леладераица лира къовсам лоаттабарах, халонаш духьалъэттача тӀехьашка ца валарах паьха багавахав из.

ХӀаьта а кӀезиг-дукха цуи вахарах лаьца дувца безам бар са. Миште вӀашӀехьдаьлар ткъаь дийтта шу мара даланза волча зӀамигача сага наха везавенеи кхоачашдеш вола зӀамига саг. ОРСа коммунисташа из дӀаэц парте членалла кандидат.

Болх бешше, 1977 шера Мухьмад заочно деша отт Орджоникидзевски Горски юртбоахама института экономически факультете. Иштта из нийслу цу хана «Ингушский» оалача винсовхоза бухгалтер-нормировщика балха тӀа. Укхаза йоккха опыт йола, къьна специалисташ цец а боахаш, цо хьанийсъю боахама бухгалтерски учет. Парте мугӀарашка из дӀаэцаш боахама берригача а коммунисташа кулгаш айдир. Болх санна, бехктокхаме хеташ кхоачашъю къонача коммуниста общественни порученеш. М. Саутиев хорж юххьанцарча партийни организаце секретаралла, хӀаьта дукха ха ялалехьа совхоза парткома секретара заместителалла. 1979 шера из хорж Сагопшински халкъа депутатий юрта Совета депутаталла.

Цуя вахаре гола техар, 1980 шера. Совхоза коммунисташа еннача рекомендацех, Мухьмад хьожаву Малгобекски городской халкъа тӀахьожама комитета инспекторалла. Укхаза боккъонца гучайоал денал, принципиальность яхараш санна йола къонача коммуниста оамалаш. Ховш ма хиллара, 1980-гӀа шераш — вай мехка застой мехьара яьина ха яр. Къонача инспектора кхела а шийн Ӏаьржа «ткъам» техар цо. Тахан хиннача санна дагадоагӀар Мухьмада духхьашха района боккхийча хьакимий харцонна шийн духьалвала вийза. Покхача комиссена керте а оттаваь, «Кавказ» совхозе хьайбаш Ӏангара дахара гӀулакх тахкийта вохийт М. Саутиев. Цо сиха гучалоях совхоза хьайбай боахаме нийсдалийта цӀенхаштттара кхоачамбоацараш. Халкъа тӀахьожамхой тохкамаш кӀоаргденнача хана совхозе телефон тох парте Малгобекски горкомера. Мухьмада телефон хьанийцача къамаьл деш парте Малгобекски горкома хьалхара секретарь Н. М., Морева хул. Къамаьл дукха дӀаьх ца деш, хьалхарча секретара: «Тохкамаш сацийта, цигара шуи болх чакхбаьиннаб», — хьанхайкаду инспекторга.

Цу хана къона инспектор дукха кхеташ вацар района керттерча хьакима леладечох. Тешалацар горкома хьалхарча секретара шоай балха тӀа цӀенхаштта кхоачамбоацараш нийсдалийтача кулгалхошта га даккха, уж шийн ткъама кӀал лаца ловш хиларах. Шекваьлар из, «Малгобенский» совхоза болхлоша шоай боахаме кулгалхоша харцахьа хӀамаш леладу, социалистически доалахьеи тӀакхувдаш моттигаш я, яхаш язъяь жалоба тахка волавелча. Комиссеца цхьана, М. Саутиев гучалаха волавелар совхоза директора А. Картоева а кхыча кулгалхоша а леладу нийрча хӀамаш. Цхьабакъда, тохкам чакхбаккхийтанзар халкъа тӀахьожамхошка. Хьалха санна, юкъеиккхар Н. М. Морева.

ТӀаккха уйла е ваьлар къона инспектор, кхийтар цхьаккха бокъо йоацаше, горкома хьалхарча секретара цхьаболча кулгалхой га доахилга. Цо чӀоагӀо йир хала дар, аьнна, дӀахо йодача хана районa кулгалхочо бокъо йовцаш леладеча хӀамашта духьалвала, принципиальни

«Аьтта хургбац» Сунженски района Карабулакерча № 132 йолча хоржамий округе гӀолла чакх а баьша кандидаташа вай республика Лакхехьарча Совете бахаа безиш бола никъ. Конкурс йоккха я (цхьан метте — 5 саг), хӀаьта харжархоша царна хьалхашка уттаду декхараш а да моллагӀа волча сага кхоачашдулургдоацарех. Из хьахьеихар укх деношка цигарча харжархоша шоай кандидаташца вӀашагӀкхетара хетаяь яьча хьалхарча собранес а.

хьайбай боахам а царга ба.

Из дӀадоладаь пайдане хӀама дӀахо дӀахьа лаьрхӀад аз се депутат харже, — аьлар Ведзижева.

Сона хеташ, харжархой экзаменах эггара халагӀа лола «билет» кхаьчар вар химреагентий завода директор, республика Лакхехьарча Совете депутаталла кандидат В. В. Сильченко. ДӀа-м дика волавеннавар кандидат. Шоай коллектива доахача къахьегама толамех лаьпа а хӀаьта цу предприяте перспективах лаьца а дийцачул

Халача новкъа

Шо-шоай платформаш ювцаш а харжархой дукхача хаттарашта луш дола жоп кӀоаргга доашхаш а къамаьлаш дир кандидаташа. Къаьстта наьха дег чу тешам боссийташ а хӀаьта цар дог лаза моттигаш къаьгга хоалуш а яр депутаталла кандидата «Сердало» газета редактора О. Б. Гадаборшева программа. Деша лоаца а де дезар хоалам боллаш белгалдоаккхаш а дар цо даь къамаьл.

— Укх тӀеххьарча пхийтта шера кхоачашъе ца мега планаш кхоачашъьй колхозо дӀадахача шера, — аьнна дӀадоладир шийн къамаьл депутаталла кандидата Кирова цӀерагӀча колхоза председатела Б. М. Ведзижева. Цхьа шу дӀадахадац колхозо ве ца деш. ХӀаьта дӀадаха шу дикка пайда а беш чакхдаьккхар. Из дика хет тхона. ХӀаьта а лакхехьа латтача планаш уттаеча органаша кхыча тайпара «баркал» аьлар тхона — хьалха хиннача плана кхы а 180 совгӀа тонн дулх, хӀама ца эшаш иззала шура, кхыйола хьайбай а лаьттан а продукци ӀотӀа а теха...

Фу аргда цох? Колхозхошка диллача: хьал ма далда шо аьлча санна даь хӀама да на. Перестройкага диллача — цунна чоалког тувсар мо хӀама да. Из «баркал» да кх республика агропромышленни объединене багӀача пла[illegible]новинаша, [illegible] аьнар. «Кхы шо харцахьа леле — оаха кхы а ӀотӀабулларгба шуи белаж тӀа мухь. ДикагӀа да шоана миско шоай къел а Ӏувшаш дӀадаьхка[illegible]

тӀехьагӀа: «Деррига лаьтта — Советашта», аьнна шийн программа тӀара лозунг цо хьахайкадаьчул тӀехьагӀа тӀоарий тата хезар зале. Шийна а наха а дагадоаллачох лаьца оттадаь кхы а дар цо белгалдаь декхараш а предложенеш а. Бакъда, деррига а юха тӀакӀалтӀардаьккхар цо аьнача цхьан дешо: «Тхоай предприяте оаха арахецача продукцех — экологически цӀена яц из. Ахаш дувцаш цхьацца хабараш хоз тхона, — аьлар цо. — Аз ях шуга: «Наьха унахцӀенонна из вӀалла зене яц». ДӀахо цо деш дола къамаьл хьахозача а теркал дергдолча а яцар зал. Човхабаь гӀатта новкхара ниих мо хьайра нах. Дехьар а сехьар а цӀогӀарч доладелар: «Мишта яц уж реагенташ зене. Оаш оашош цу завода цехашка юхьмарех хи-кисеш а дехна болх беш хилча?!» — аьнна сайна вейзача колхозни прораба Юшков Виктора теха цӀогӀа дика лаьцар аз цу кхохнаеннача гӀарашта юкъера. «Реагентех совъювла оггодаш лаьттах ехи оаха яхаш нах Ӏехабе ма гӀерта, — йоахар цхьанне. — оаха буача кхачан юкъе дода цар дохьаш, догӀаи хица кхашка гӀолла дӀа хьа а даржаш. ДагадоагӀаций шоана дӀадахача шера цу отходашкара [illegible] хи [illegible] шоана гаьна боацаш [illegible] Ӏамчура дайна чкъаьрий?» ТӀаккха дехьара гӀар юкайир укх тайпарча цӀогӀо хаттаро: «Малав фенол яха хи[illegible]минат юкъе йола продукци [illegible]

вай гІулакхаш. Цу ... деза. Ленина. партех хьалхайоза отряд лархІарал совгІа, цунах политически низ лоархІаш хиналга. Сога хьаттача, нитта лоархІ вз КПСС-а хІанзарча кулгалхоша а.

Хаттар: ХІьта, Ленина хийттача тайпара хІана хилахзар парти?

Жоп: Цунна бехке да Сталинан а, брежневски а заманан общество отта административно - авторитарни хьал. Парте хиннача политически кулгалдара методашта меттел административно-распорядительни болх тІанйцар цу хана. Из бахьан долаш большевикий традицеш йоаййир партес, дукхача коммунистех политически болхлой ца а хулаш функционераш хилар.

Хаттар: Нитта этта хьал тоадара, эггара хьалха фу де деза?

Жоп: Эггара хьалха, парте деррига вахар демократически хьисапе дерзаде деза. ВІалла мегийта йиш йоаца хІама да парте кулгалдара стиль, методаш, формаш вай замано дІадехачул тІехьаюсаш хилар. Парте XXVII съезде цунах лаьца хьадда къамаьл а хиннад. Цхьабакъда, съездо чІоагІдаьр меллашха мара доаладац партийни балха юкъе. Партех общества йиза авангард хургйолаш кхы а цхьа дош да сихха къоастаде дезаш, Цуни паччахьалкхен органийн функцеш вІаши къоастае еза. ХІана аьлча, шедолча гІулакхашта кулгал-

тІвай а, партийни организацей а массазара социальни психологически Іилманхой анализ. Цунга хьежжа къестаде деза из дош.

Хаттар: Партийни вахаре Ленина принципаш юхаметтаоттаргйолаш, геттара лоархІаме да цун кадрови политика нийсса хилар. Из лоархІаме дош малагІча хьисапе къоастаде дезаргйа?

Жоп: КПСС XXVII съезде а XIX конференце а белгалдаьккхалар парте нийсденна ийрча хІамаш: демократически централизма метта бюрократически централизм оттар, парте шинъ дисциплина хилар, дукхача бехктокхамерча партийни болхлой оамалаш талхар, кадрови политика харцъяьккха хилар. ХІанзара партийни кулгалхо боккъонца стратеги политики, халкъа хьаштех дог лазаш-саг хила веза. Цу тайпара нах парте болаш а ба. Юххьанцарча партийни организацешка, къахьегама коллективашка хьатта, демократически хьисапе увттабе беза уж гІулакхаш тІа. Формальни а доалаш цІенхаштта хилийта деза цар хоржамаш. Хан-ханнахьа аттестаци еш хувца а беза уж. Царна лертІа тІахьожам хургболаш механизм вІаштІехьъяккхар а эш. Парте мугІарашта юкъе моттиг яц бюрократашта, карьеристашта.

Хаттар: Бюрократизм хІанз парте эггара халагІча лазарех лоархІаш я. Доккха зе хиннад вай общества из ийрча гІулакх бахьан долаш.

къовсам лоаттабаьб партес. ДукхагІбараша тІанийцача ваІада духьала йистхила боккъо йолаш хиннабац коммунисташ. ХІаьта хІанз, перестройка замалахьа доагІаш дий из?

Жоп: Парте екъаяла йиш йоацаш хилар ленински кхетамга диллача, программа тІера-ца а боалаш цхьалола дешаш къоасталара шоай никъ, белгалбоахача «кІезигбарех» политически оппозици а е франци а лархІа йиш яц. Цул совгІа, цкъаза «кІезигбараша» пайда а лу, ерригача партес дагалаьцар кхоачашдара альтернативни ваІад ювца а оттайий. Цудухьа, сона хетачох, парти тоалра геттара лоархІаме да «кІезигагІа» хиннача коммунистий боккъонаш лоралра механизм вІашагІйоллар. Уж боккъонаш КПСС Устава тІа чІоагІъе еза.

Хаттар: Вай мел дийцар, партийни вахаре юкъедоаладара фу пайда лургба, аьнна хет хьона хІанз тІайоагІача съездо?

Жоп: Вай мел дийцар, КПСС XXVII съезд хиначул тІехьагІа кхоачашде йолаенай партийни организацеш. Цхьабакъда, хІанзарчох эггара хьалхара гІа мара баккхац цар. На процесс шеръе а кІоаргъе а еза. Сона хетачох, парте XXVIII съезда ваІадаша сухалбайтаргба цу лостамагІа.

Къамаьл дІаяздаьр
Ч. МАНОЛИС.

... болх беш, денал долаш, принципиальность йохкаргйоацаш хилар а. Хетаргахьа, Малгобекски районе бахача дукхача наха городской халкъа тІахьожача комитета инспекторах Саутиев Мухьмадах ца довзари ца ховри сога оалалургдац. ХІана аьлча социалистически доалахьен тІакхуедарашца, къоалашца, приписказашца, кхыдола харцахьа хІамаш леладерашца лира къовсам латтабарах халонаш духьалъэттача тІехьашка ца валарах наьха багавахав из.

ХІаьта а кІезиг-дукха цун вахарах лаьца дувца безам бар са. Мишта вІашатІехьдаьлар тхъаь дийтта шу мара даланза волча зІамигача сага наха везаваллийта, къахьегамхошта хьалхашка сий даккха?

Къахьегамхой дезале хьалхийнача Мухьмада хьалхашка, школа йистеяьккхачул тІехьагІа дІахо малагІа никъ хоржаргба, яха хаттар латтацар. Цо хьалхе чІоагІо яьар мехкдаьттахо хила. Цу хана районе дукха доаккхар мехкдаьтта, сий деш яр мехкдаьттахочун професси. ХІаьта школа йистеяьккха зІамига саг «Малгобекнефть» НГДУ балха отт. Даси-нанаси къахьегама тІера волаш хьалкхеваьча Мухьмада сиха карагІдоал ший балха новкъосташта везавалийта, говзал Іомае. Цун хьаьнала къахьегам белгалбоахаш управлене кулгалхоша оалача баркалех, телача совгІатех дезагІа хетар Мухьмада ший новкъосташа — йоккха опыт йолча мехкдаьттахоша безаме шийх оалаш хиннар: «Мухьмад вай кІант ва, болхлой тІехках хьаваьнна ва».

Хетаргахьа, М. Саутиева деррига вахар мехкдаьттахошца дувзаденна хила тарлора, бакъда, цамогаш а хинна чоалхане операци е езаш хилар зІамигача сага. ДІахо лораша боккъо яланзар низ дІатІабохийташ де деза балхаш де. Професси хувца езаш хилар. Из балха хьожаву «Малгобекнефть» НГДУ ОРС-е. Укхаза а наха сиха багавода шийна тІадилла моллагІа а декхар тешшамеи цІе-

боахаме кулгалхоша харцахьа хІамаш леладу, социалистически доалахьен тІакхуедаш моттигаш я, яхаш язъяь жалоба тахка волавелча. Комиссеца цхьана, М. Саутиев гучадаха волавелар совхоза директора А. Картоева а кхыча кулгалхоша а леладу ийрча хІамаш. Цхьабакъда, тохкам чакхбаккхийтанзар халкъа тІахьожамхошка. Хьалха санна, юкъеиккхар Н. М. Морева.

ТІаккха уйла е ваьлар къоня инспектор, кхийтар цхьаккха бокъо йоацаш, горкома хьалхарча секретара цхьаболча кулгалхой-га доахилга. Цо чІоагІо йир хала дар, аьнна, дІахо йодача хана районна кулгалхочо бокъо йоацаш леладеча хІамашта духьалвала, принципиальни позици лаца. Дувцаш санна атта дацар из де, цо дІадехар доккха денал хулга. ХІаьта дукха ха ялалехьа ший денал, коммуниста позици дІахьокха езаш моттиг нийсъелар Саутиевна. Малгобекски районо чуйоагІача «Коопзаготпроме» социалистически доалахье мишта лораю хьожаш тохкамаш де волавелча къоалаш даь, законагІа доаца хІамаш леладаь дукха моттигаш гучаьлар. Юха а гІулакха юкъеера парте горкома хьалхара секретарь. Амма, хІанз М. Саутиевга телефон теханзар. Ший кабинете дІавийхар городской халкъа тІахьожама комитета председатель И. Труфанов. Бакъда, хьалхарча секретара хетар дийцазар председатела. Цо майрра хьаллаьцар шийн инспектора позици. Парте горкома ца деза а, шоай декхар цІена кхоачашдир халкъа тІахьожамхоша. Тохкам бизза чакх а баьккха, хьагучадаьхар цІенхашттара кхоачамбоацараш, доагІа таІазар дир «Коопзаготпрома» кулгалхошта. Мухьмадах йохка оамалаш йовза, из тахан перестройка хьалхарча мугІарашка латтачарех волга дІахьокхаш да уж масалаш. Кхыча тайпара хила йиш а яцар М. Саутиев. ХІана аьлча, шийн овлангара хьавоагІаш саг ва из — дикача овлангара.

Х. ШАДИЕВ.

СУРТА ТІА: М. Саутиев.

бай а лаьттан а продукци ІотІа а теха...

Фу аргда цох? Колхозхошка диллача: хьал ма далда шо аьлча санна даь хІама да из. Перестройкага диллача — цунна чоалког тувсар мо хІама да. Из «баркал» да кх республика агропромышленни объединене багІача плановикаша, кировцашта аьнар. «Кхы шо харцахьа дахе — оаха кхы а ІотІабалларгба шун белаж тІа мухь. ДикагІа да шоана миско шоай къел а Іувшаш дІадаьхкача», яхаш кхерам тІалоаттабергба оаха, яхалга да из, аьлар сона уллув ваьгІача цхьан колхознико.

ЦаІ из да. ШоллагІ далс, хой-хьох цу кабинетни экономисташта плановикашта, цу колхозникаша шоай боахам ахкара хьал мишта баьккхаб? Нагахьа санна шоаш царна даьча новкъосталца из вІаштІехьдаьннад аьнна царна хете — харц ма бий уж. Бакъда, колхозникашта шоашта дика хов из котало шоаш мишта яьккхай. Из яьккхай наха дІабенна шоашта хеттача тайпара шоай боахама доал де болабеннадаь. Из доал цар вІаштІехьдаьккхад таханарча кердача прогрессивни экономически формай ларда тІа. Цхьаь цаІ подразделени йисттаяц цар шоай колхозе подрядахи, арендахи болх дІа ца луш. Цхьа гектар «мукъа», вешта аьлча, да воаца лаьтта дисадац колхозе. Деррига а арендатораршта дІаденнад-

... ра. «Реагентех ... ... ходаш лаьттах ... яхаш нах Іехабе ... — йоехар пхьаьне, — ... ча кхачам ... дохьаш, ... гІолла ... Дагадоагlаций ... хана ... чІоагІа ... ТІаккха ... йир укх таханарча ... таро: «Малав финол тха ... минат юкъе йола ... наха зене ... «Тха заводо финол «арахецаь» — аьнна кІалхар вала ... хІама хиланзар ... Цо из хьа а алалехьа трибуна тІа юхадахар залера шІогІа: «Фу бе я ва, кхычахьара оаш хьатІакхухьаш а ... арахецаш а?!» — аьнна.

ЧІоагІа дувцар наха Іалаьмца леладеш дола новкъостагІал. Паччахьа ханашка гаьна кхычахьара шоашта дарба де нах кха моттигаш я ераш, йоахар цар. ХІана ... воаш а дІаударгдолча ... тІа кхаьчай. «Ведаргш ... а нйлеш хий мелар саха хьалхагІа юрта юкъе гІолла додача Шолжа чура. ХІ... из а доткаделча санна да. Цу чу ца кхоссаш хІама ... кхалажаш а дайна доахан а», — яхаш дувцаш хетар сона сайна тІехьашкарча гІандаш тІа баьгІараша.

Лоацца аьлча, атта хургбац кандидаташта лакхехьарча Совете бода никъ.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Амурски область. Дукха ха йоаццаш массаза болх бара дІаеннача Байкало-Амурски магистрале хьайийлай керда пассажирски маршруташ. Красноярск-Усть-Кут-Комсомольск-на-Амуре - Хабаровск яхача поездаца ерригача Баме гІолла чакхвала йиш я пересадка ца еш. Якутски АССР Нерюнгри яхачара Москве уха пассажирски поездаш хІанз трасса малхбузен участка тІа гІолла ух. Цу гІуланха цар наькъа йоаю ха бархІ сахьата лоацйир. Хьайийлай Бама чура ши маршрут а — Тында-Февральски Тында-Северобайкальски.

СУРТА ТІА: дукхагІа лел поездаш хІанз Бама трасса тІа, дукхагІа беза царна гІулакх деча низ а теркам а. Тында станце юххерча шоай участке машинникъ массаза а дикал лакха йолаш хилийтара йоанхо еш ба наькъа монтераш О. Горбунов, А. Губарь, В. Заблоцкий.

В. САЯНИНА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Уйла е: малав оаш хоржар?

Кепайоазон тІа хІанзлехьа арайийннай халкъа депутаташ хила гІертача аппаратчикех лаьца статьяш. Республика центральни хоржамий комиссе председателa М. А. Мамаева критика йир тха Веденски района. Сога хьаттача, Веденски районе, хоржамаш деча унзара хьал эттад. Перестройкаца вІалла а тарлуш хІамаш дац укхаза хулаш латтараш. Берригаш а хІана бац, аьнна, района партийни комсомольски кулгалхоша шоаш халкъа депутаталла кандидаташ увттабаьб. Кхыметтел, кандидатски дезалаш а болаш ба.

Арадоах Коммунистически парти дІайоаккх, СССР Конституце тІара 6-гІа статья Іойоаккх, хІаьта парте райкомаш сий долаш хургьяц, царга цхьаккха доал хургдац, яхаш а, кхыдола а унахцІена доаца хабараш.

КПСС райкома секретарагара С.-Х. Нунуевгара дІа мел нйккхача района кулгалхошта духьала оттаяьяц альтернативни кандидатураш. ХІаьта наггахьа оттаяьр а хьалхе ховш да чакхъяргйоацилга. Чиновникий безам бац хьалха шоаш депутаташ херж хиннача, бовзача моттигашка гІолла къовсаме бовла. ХІана аьлча, харжархой цхьаь цаІ наказ кхоачашдаьдац цар. Кхыметтел, шоай гаргара нах. тайпаш дахача юрташка гІолла а шоаш кандидаташ оттабайтабац цар, периферешка дІабахаб. ХІаьта цига царна гІулакх де, хьоашал де кийча болаш къаьнача аппаратчикех шоай нах болаш ба хьакимаш. Цар ІалашъЮ шоай клиенташта альтернатива йоацаш льготни округаш. Оалаш ма хиллара: «Оахахьона, Іа-тхона», яха принцип я цу наха керте оттаяьр.

Из, нийсагІа аьлча, деша процедурни оагІув я. Сагото яйташ да цІаькха цхьа хІама а: кандидаташта юкъе 15 процент мара кхалнах бац. Хоржамаш деча хана уж кхы а кІезигбала мег. Цу тайпара сурт эттад наха сий деш, лоархІаш дукха кхалнах бахача районе. Моттигерча Советий халкъа депутаталла кандидатех ахаш хьехархой ба. Цхьан оагІорахьара из кхетадеш а гІадвугаш а гІулакх да. Амма, гІо дергдийтеш цо школа реформа толаме чакхъяккхара, нагахьа санна шоай балха тІера а йоахаш йоккха хьехархой отряд общественни гІулакхашта тІаерзайича?

Элистанжински юкъерча школа завуч, партийни организаце секретарь У. А. Кадыров веце, кхы саг вац халкъа депутат харжара шийн кандидатура Іоаькхха. Нагахьа санна парте Веденски райкомера берриге а кандидаташ депутталла хорже КПСС райкома наІараш тІа хьалтеха йоалла табличка хувца мара езац, цунна когаметта ер дешаш ІотІа а язъдаь: «Веденски района партийно - паччахьалкхен совет». Из чІоагІа новкъа хет. Парте райком ма йий доал дара тІакхуваш болча коммунисташкара: «Фу даьд Іа перестройка чакхъяккхара?» — яхача цхьан хаттара жоп хьадеха дезар. Цул совгІа, халкъа депутаталла кандидаташ оттабаьча коммунисташта юкъе ба хьалхагІа харцахьа квартираш йохкарах, паччахьалкхен рузкъанна тІакхувдарах, шоашта дІаеннача участкашка кулгалде ца хаьрах ерригача районе воча оагІорахьара цІераш дІаяхха нах.

Сона хетаргахьа, цу тайпара хьал тха цхьан районе а хинна Іац. Цудухьа са безам бар шун газете гІолла вай республика харжархой тІахьеха; хьамсара новкъостий! Аз дехар ду шуга, чІоагІа уйла елаш: харжа хьакъдар вий-те оаш хоржар?

С. ХАДЖИМУРАТОВ.
Веденски района Элистанжински юкъерча школа хьехархо.

ИНИЦИАТИВА ХЬАЛЛОАЦЕ...

Кагирхой проблемаш областнойи районни партийни организацеша кІоаргагІа ме кхетаю, уж дикагІа кхоачашъюлургья КПСС XXVIII съездага кийчо еш беча балха тІа, аьнна, белгалдаккха безам бар са. Се комсомолец хиларах тарра, сона низкъала да ВЛКСМ райкома балха тІа карагІдаьннача цхьаццадолча хІамаех дувца. Тха керттера хьокхам — из кагирхошта юкъе тха йола авторитет, хІаьта хилча ловш йолчунга а хила йоагІачунга а диллача, из лохагІа я. Мишта хила йиш я цун кагирхой лакха проблемаш кхоачашъяра практически низ боацаш комсомол хилча.

Вайна массанена а дагадоаллаш хІама да кагирхошта балха отта моттигаш ца хилар, болх бе моттиг лехаш цар республике а мехка а гобоахаш хилар. Ништта эттача хьале республике кулгалдара массе а боарамашка дувц нах чубаха цІенюш хьалдар, тІехьадусаш хиларах. Кагирхой балха оттабара проблема кхоачашъюлургьяр кооперативно-боахама кІийлен тІа кагирхой бригадаш хьайоре. ХІаьта уж бригадаш яхкара йола кагирхойн комсомольцийн инициатива вІалла тІарнац боахамий кулгалхоша. Ништа хІама хилар, масала, «Заря» яхача совхозе.

Производстве беча балха юкъе кагирхоша дакъа лоацаш хиларах дувцаш хьоа ца деш дита йиш яц къона специалисташ производстве тІачІоагІбеш хилар, уж гІулакха тІа лахбалара хьакъехьа. Бохамий адмнистраце социальни - экономически дешаш къоастадеча къонача специалисташца консервативни гІулакх леладар бахьан долаш цІавкха а керттерча специалистий резерве увттабац уж. ХІаьта цар къонача инахи хІама хьадара болча безамахи пайда ницача юрта боахаме а промышленносте а дукха хІама де карагІдаргдар. Цу тІа гІолла сона бакъахьа хет 400—500 гектар лаьтта дола. къаьла технологически процессаш йола боахам районе биллача, из массе а боарамашка къона специалисташ бола, кагирхой боахам а хургболаш. Цо хьахьоккхаргдар кагирхошка фу дургда. фу ховргда. къахьегамца цар бола безам.

Берригача ... вай республике ... дувц ... нахаьара ... ... хиларах.

ХІача ... хІама ...

И. ИСМАИЛОВ.
ВЛКСМ Грозненски райкома хьалхара секретарь. КПСС райкома член.

ГІишлонхой бригадаш: проблемаши де дезараши

Къувлачох гуччахьа дийцар

Хьалха «Сердало» газета тІа хоам мабарра укх шера 24 январе г. Грознерча В. И. Ленина цІерагІча культура Дворецe вІашагІкхийттар КПСС обкома, горкомий, райкомий секретараш, райисполкомий председателаш хІара шера вай мехкарча дукхачу регионашка къахьега республикера дІаухачa гІишлонхой отрядашца. Цхьа кхача регионашка къахьега республикера дІаухача гІишлонхой отрядашца. Ишттa уж дуьзаря ши бІаьа моттиг йола ДК тІаяк аьшна хьалйиза яр гІишлонхоех. Иштта уж дуьзарш ши бІаьа моттиг йола ДК тІаяк аьшна хьалйиза яр гІишлонхоех, шоай дезадах, гаргарча пахах бьнкха гулбаларах тамаш елга а дац. хІана аьлча, шоай дезадах, гаргарча пахах бьнкха. ца боалаш гаьнна къахьега дІаухаш лийнна уж чІоагІа хьашт долаш ба вай республикe болх бе. Духхьашха вайцига дІадоладаь керда гІулакх да из.

Хоаш ма хиллара, хьалха дІадахача шерашка ца доагІаш лерхІар дукхагІболча кулгалхоша Нохч-ГІалгІайчерега сезонагІа «доккхий ахчаш» лахара балха ухача гІишлонхоша леладу гІулакхаш. «Шабашникаш» яха цІи дІаяхаяр царех. Хьаьнала къахьегаш цІена ахча доаккха нах лархІацар уж санна барех. Подрядни договораш а еш, цар доахаш дола ахчаш къахьеганза, киловгалца доахаш лерхІар.

ВІалла кІал кІийле а йоагаш, царча тІакхоллаш дола гІулакх дар из. Хьаьнала зьннарe а къахьегача, шоай белхах тІехдика кхетача, шоашта хьалхашка латтa декхараш массаза цІена кхоачашдеча вай гІишлонхоштa балха тІа карагІдувларий лакха мах бора; доазув доацaш уж тешаме болга кхетадора мехкарча дукхача регионашка. Цхьа шоашта яйра гІишлонхой отрядаш дІахевацар цигарча боахачий, предприятей, организацей кулгалхоша. Уж юхахьехаш кхьхаташ ухар царгара. Из тамаш а яц. Шоаш къахьегаш хиннача дукхача моттигашка нах чубаха цІенош хьал а деш, бІарчча юрташ ІойийтхкаЙ цар, хьалъяьй хьайбай комплексаш, больницаш, школаш, кхыйола соцкультбыта объекташ.

Хара шера хьабе болх бац, яхаш, республикера кхычахьа дІаухар 20 — 25 эзар гІишлонхо. Цхьабакъда, укх тІехьарча шерашка тайп-тайпара гІирсаш хьалдара планаш кхоечаш ца еш хьайоагІа Нохч-ГІалгІайче. ХІана нийслуш да из гІулакх? Ерригача подрядни гІишлон организацей кулгалхоша бехказа буьа квалифицированни гІишлонхой тоъаш бац, яхаш. Духхьал «Чечингстрой» производственни гІишлон-монтажни объединене тоъаш вац кхо эзар гаотта болхло. Дукха эшаш ба уж кхьга организацешка а.

Иштта эттача хьале, шоай [illegible] кхоазар де лаьрхІар республика партийнин советски органа вайцигара кхычахьа болх бе дІаухаш [illegible] гІишлон отрядаш [illegible] мехкарча [illegible] регионашка санна [illegible]

[illegible]

па кхета цхьадола дешаш укхаза къоаста а дир цар.

Республике къахьега чусоцача гІишлонхошта шортта болх бе моттигаш хилар хьахайтара лаьрхІа цу слета хетадаь «Строитель» яха дукха тираж йола газет арахийцадар. Цига дакъа лоацаш мел болча гІишлонхошка дІакхачийтар цун цхьацца номер. Цу тІа яр шоай сметни мах тІабола, укх шера «Чечингстрой» ПСМО хьалъе еза объекташ. Царех лаьца укхаза дакъа лоацаш хиннача гІишлонхошта дувцаш ДК фойе бар цу объединенера керттера специалисташ а.

Слете дакъа лоацарий эгара хьалха ха бесам бар, цІагІа сайцачул тІехьагІа шоай лерттІа болх дІабахийтара эша хьалаш, мишта вІаштІехьдоахаргда, материально-технически Іалашо елга эсала леларах шоай болх юкъагІбоахаш моттигаш нийслургья е яц, цу хана шоашта мишта ахча терrда, алапеш мел хургда.

Уж довза гІертача дешашта гІишлонхой дух тІа балийтара къамаьл де дош делар «Чечингстрой» производственни гІишлон-монтажни объединене генеральни директора Я. М. Мамодаевна. Цо аьлар: тахан а тІехьа специализированни гІишлонхой бригадей шиъ-кхоъ эзар саг хьаьца кийча да тхо. Хьалъеча гІишлон сметни маьхах царна 25 — 30 процент дар алапена дІа а тергдолаш.

Нагахьа санна гІишлонхоша йоагІачул хьалха объект йистейоаккхе аккордни премиальни а хьожадергда цига къахьегаш хиннача гІишлонхошта. Материально-технически Іалашо елга во вІаштІехьдаькха е кхы бахьан нийсденна гІишлонхой болх юкъагІбаькха моттиг нийслой, цу деношка юкъера лаьрхІача доагІаш дола алапи дІахьежадергхиларах дош делар Я. Мамодаева. ХІаьта эехьа кирпичк, маркхал, кхыйола материалаш йоа ца еш, кхом бой, цар маьхах 60 процентага кхачалца преми хьежаергхилар а белгалдаьккхар цо. Шоаш болча къахьега болабеннача [illegible] бараш СТК [illegible] решенех эргІагІа вІаоттабергба, 4—5 шера квартирашца уж Іалалбергба, аьлар цо. Кхоль [illegible]

предприятешкара оборудовани чІоагІа тиша, къаенна я, цул совгІа кхоачамболлаш болхлой а бац.

ГІишлонхошта материальни Іалашо яра даькъе цар балха тІа хьовлам ца хилийтара белгал а яьха, чакхъяха лерхІаш дукха мероприятеш я объединене. Ерригa цехаш, арендни, подрядагІа болх бе йолаялийта лерхІ, хІана аьлча, хІанз цу кердача системагІа болх бечар къахьегама овсарле дикка лакхагІа я, долче, цар дукхагІа арахец кирпичк.

Шоай производственни объединене шиъ ахи бІаь болхло эшаш хилар белгалдаьккхар Р. Голбураевс. Иштта цо дийцар юкъера лаьрхІача шоай болхлоша 30 тумагара 50 тумага кхачалца алапи йиделга. Шоаш долча балха хьийхар слете дакъа лоацаш бараш. Шоай объединене болхлой чІоагІа йоакхо елга дувцаш цо аьлар: болхлошта хадлаза бІайха кхача хулийт, йІайхача автобусашца балха хьа а цІа а кхувл уж. Кастта мах боацаш кхача хилийта лаьрхІад объединене болхлошта. Ший маьхах етта кирпичк язъю царна. ХІаьта 25 — 30 шера укхаза къахьегаш а болаш, из эца таро йоацаш барашта предприятe чотагІа кирпичк тергья. Шоашта къаьстта чІоагІа слесараш, электрикаш эшарах дийцар генеральни директора.

Къамаьл де дош лу «Чечингстрой» ПСМО комплексни бригада бригадира Социалистически Къахьегама Турпала Ш. Хаджиевна. Ший коллектив бригадни подрядагІа къахьегаш хиларах, шоай балха опытах лоацца дийцар цо. Бухсоццаш балха тІа хьахулачох мара алапи а ахчан премеш а телац бригада гІишлонхошта. БІаь гІишлонхо ший бригаде дІаэца кийча хилар белгалдаьккхар. Царца договор а яь, болх байтаргба, хьалъе еза объект царга дІа а луш. Цкъаи-шозза бІайха кхача бала йиш йолаш хьалаш Іалашдаьд бригаде. Цун бригаде гІона бола боахам а ба. Цудухьа вІаштІехьдоал гІишлонхошта дулх лоаттаде. Шоаш 10 — 11 сахьата болх барах. [illegible] бригадерий гІишлонхой алапеш доккхий хилараx а дийцар цо.

Хадданза республикера кхычахьа [illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Республика тайп-тайпарча городашкара е доазол дехьара баьхкача хьаьшашта хьайийлай Зеллинерча Рюген яхача гІайреп тІара (Росток яха округ) гостиница. Хьалха СЕПГ Централни Комитета яр из. СалаІара конфортабельни хьалаш да укхаза: нек де бассейн, сауна, кегельбан, теннисни корт. Отела гІулакх деш йола персонал 170 гаргга саг ва.

АДН — ТАСС телефото.

Сержант Чуванов юха хІана вахав?

Кабуле динагІйолча «Интерконтиненталь» яхача гостиница тхов тІа да тхо. Массехк кІира хьалха реактивни снаряд кхийттай укх тІа. ХІара дийнахьа афгански столицана оппозицe формироване еттарех цаІ я из. Из чакхъяьинай тхов тІа йиллача сомача аьшкбетона плитах, гостиница цхьан номера кийнах, цхьа этаж лохехьарча номер чу кхаьчай. Цо даьха Іургаш цемента бетонаца дІакъайлад. Сурташ доахаш латт.

АПН съемочни группас новкъостал а деш, вовзаш волча киноактера Грегоря Пека воІа, американски режиссера Стивен Пека вьетнамски афгански шин тІема шин ветеранах дола фильм доаккх. Стивена хетачогІа, 1967—1968 шерашка Сайгона юхе тІом беш хиннача Боб Сэмонек 1979 шу чакхдоалаш советски эскарца цхьана Афганистане вахача Николай Чувановвен кхел цаІ я. Пека дуац уж тІемаш мишта а хІена а даьд, уж цхьатарра политически маІан долаш дар ала а гІертац. Шоай нийсархой, доттагІий, гаргара нах маьрша бахаш болча хана тІема Іазап таккхаьча кагийча нахах дувцар да цун деххар. Боба Николай а эскаре шоашта цхьа хІама карагІдаргхиларга сатувсаш хиннаб, бакъда; цар лийрхІар кхоачашхиланзар човнаш, хилар бахьан долаш. Цу шинне а когаш дІадаьхад.— Боба аьрдиги Николая аьттиги. ХІанз уж шаккъе хьинаре дакъа лоацаш ва тІема духьаларча боламе. Сэмсон вьетнамски тІема ветераний машара тІехьарча объединене активист ва. Чуванов Афганистане [illegible] миссии хьаьлрех цаІ ва. Из комисс болх беш я машар лорабара Советски комитете. Цу комитета делегацеца венав из Кабуле а.

— Фу хет хьона, фу ракета яр из? — хетт Стивена Николайга. [illegible] дІакъайлад даьха Іургаш дІа а хьокхаш.

— Мах [illegible] [illegible] гІулакх деш волча хана Ка[illegible]

нраз долаш дар. Укхаза берригa нах шоаш мабарра бовзар. Массехк ди даьлча ше маларра гучалаьлар мала-малав. Оаха тІом бора доттагІий лора а беш. ЦаІ массанена тІехьа массавар цхьанена тІехьа, яхаш дар тха нитат.

— Хьона хоаш маларра, вай мехка хІанз дувцаш да 1979 шера декабре Афганистане вай эскар дахийтар нийса хиннад е хиннадац, яхаш. Хьона мишта хет эскар цига дахийтар?

— Тхога, Афганистана ветеранашка, хадданза хоаттaш да из. Цхьан тайпара жоп дала йиш яц цу хаттара. 1979 шера хинна событеш ювца атта дац. Цу хана дунен тІара хьал геттара кхыча тайпара дар. СССР-ги США-и кхыйола правительсташ яр. Европе оттаеш яр американски «першингаши» «ткъамаш дола ракеташи». Тхона хеташ махиллора, вай къулбехьарча доазонашца йолча Китайцеи Ирапацеи кхохкаденна хьал отташ дар. Цу хана ВІашагІкхийттача Штаташкара «аьттехьара» политикаш гІертар Кабуле ІаьдаІа керте антисоветски низаш оттаде. Советски Юкъера Азерча бусалба цаьха районашкара хьал толхаде дезаш лерхІар цар уж низаш. Сона хетачогІа, из бахьан дар советски эскар цига дахийтар. Аз цІаькха а хьалхадоаккх, дуне кхыча тайпара дар, тхо а кхыча тайпара дар.

— Шо мишта дар?

— ТІом беш чакхваьнна саг веррига хувцалу, са а са новкъостий а 19 шу долча хана тха хиннача романтиках хІама юхелисанзар. ТІом — из зулам да. Аз из ше маларра бакъду. Цхьаккха нана — СССР-е а, США а, дунен тІа цхьанцахьа а кхы шийх къонгех яргйоацаш хІама до деза.

— Сийлахь - боккха Даймехка тІом лаьттача шераш[illegible]

[illegible] цаш дар берригa [illegible] рига бала нах. [illegible] долшхаш [illegible] тІем тІа [illegible] Хьо Афганистане хиннача [illegible] хана шоах [illegible] газеташ тІа [illegible]

Гонахьара Іалам — из йоккха политика

Иштта аьлла хеташ ва «баьццарчар» парти хьакхеллачарех цаІ, Лаьттан атмосфера лоралра йолча ФРГ бундестага лаьрххІача комиссе лоакъошхо, парламента депутат, доктор Кнабе Вильгельм.

— Экологически болам ФРГ хьахиннабац. Эггара хьалха из гучабаьлар Скандинавски мехкашка, — йоах цо. — Цхьабакъда, политически низ а хинна дІаэйттаб «баьццарбараш» укхаза. ХІаьта хІара шера тІа-тІа чІоагІагІа а [illegible] «баьццара паргрфаш» йоацаш цхьаь-цаІ программни документ дац мехка партей. Бакъда, общество дегІаахара кхьча сферашта Іоткъам боацаш йисац тха парти.

Тха ларде ула принцип: цхьаь цаІ лоархІам бола правительственни решени тІаьца йиш яц наьха хьаштащка ца хьожаш, цар вахаш [illegible]

из бале а. Леладе йиш йолаш хІама дац цасоццаш наькъаш, керд-керда химически гиганташ хьалъяр — цкъа сацаде деза из. Ца соцалой Іаламо летхалергда вай. ХІана аьлча, Іалама маган сел сиха хувцалуча хьалашка дІаІама [illegible] Іалам «дІаІаьма» хьалаш хІара бетта хувцалуш лоатІа. ТІаккха мишта даха доахи вай «планета баьццара пехкаш» — хьу-йоацаш?

— Хьона хетачох, экологически проблемаш къоастадара фу дала могаргда Московерча Глобальни форума?

— Хьунаш тедар аьхха европейски проблема хиина Іаи. [illegible]

болаш я, цкъа-дале, атмосфера озонни тІоа бохабар санна йолча явленеца, шоазагІ-дале, «парниковй эффект» оалачунца. Индустриальни мехкашка промышленность сов тІех дегІаярах хьахиннар да из.

— Московски форум саннa долча вІашагІкхетарий лоархІам мишта хет хьона?

— Аз дег тІара тІаш [illegible] эзар шера йола дунен [illegible] кьашта юкъера мероприятеш. Цхьабакъда, дечун координаци ергІолел деррига мехкашта обязательни йолен интернациональни органаш а общество вІашагІйоллара бакъахьа хетар сона. Дувцар м дарга-даргдац аламаш яхар ма дий. ООН-е сиха экологически гІо-дора Центр вІашагІйоллара Горбачев Михаила идея хьалтоац [illegible]

...тажин объединене ... кхо эзар гаргга болхаь. Дукха чиэш ба уж кхыча организацешна а.

Иштта эттача хьале, шоай ... кхочар де лаьрхIар республика партийни советски органаша ... кхычахьа болх бе дIахьаш мел бола гIишлон отрядаш цIагIа соцаяра, мохкарча кхыча регионашка ... царна мел эша хьалаш Iалаш а деш, цига телар миссел алапеш тергдолаш гIулакх вIаштIехьдаккхара. Цудухьа гIишлонхошца дагабалар гIоне яь слет яр укх денонка хиннар.

Ше цига къамаьл деш КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева белгалдаьккхар, республике гIишлош хьалъечара болх кхы эсалагIа лела йиш йоацаш во ледилга. Тахапарча денга беранка дешийта кхераме йолаш аварийна хьал тIа я бIаь гаргга школа, тхъо — бахача нахагара арендагIа хьайпача цIеношка болх беш я. 70 юрта яц аптекаш, тикаш, культура кхуврчаш. Цу гIулакхаша цIенхаштта дIахех гIишлош хьалъечара болх овлангара денз эргабаьккха тоабелга, — кхозза дукхагIа наха чубаха цIенош хьалделга. Из къаьта хьахьонх укх шера квартираш ацара райисполкомашка аргIан латташ 24 эзар дезал хиларо. ХIанз санна мара цIенош хьал ца дой кхлий зама яргъя цар аргIа тIакхачалехьа.

Лоацца аьлча, Нохч-ГIалгIайчене хьаде шортта балхаш да гIишлонхошта. Долче, кхычахьа къахьега дIаухьа квалифицированни, опытни гIишлонхой, вайцига чIоагIа эшаш ба. «Шабашникаш» яха цIи тIера дIа а яьккха, шоай цIагIа совца беза уж. Цхьабакъда, укхаза ала лезаш да цхьаькха: кхычахьа дIадахача моттиге оаш дераш санна дола гIишлон балхаш а хургда, цига дола хьалаш а Iалашдергда, цига миссел алапеш а тергда. Яхаш предложенеш тиййнай парна дIадахача шерашка а. ХIаьта хоза дувцаш хиннар чакх а ца доалаш, ха тиина яла а, шоаш хьалха къахьегаш хиннача дIаяха езача хьала тIа эттар дукха йола гIишлонхой бригадаши звенош. Керттерча даькъе из нийсделар материально-технически Iалашо елга эсала вIаштIехьдаккхарах.

Хьалха нийсденна уж гIулакхаш кхы ца нийсдалийтара хIанз гIишлонхой отрядашца договораш еогья тайп-тайпарча гIишлон организацей коллективаша. ХIаьта цар уж мишта кхоачашъю хьожаш цу гIулакха хадданза тIахьожам лоаттабергба парте райкомашеи райисполкомашеи, ШагIа сецача гIишлонхой гIулакхаш мишта лел хара хадданза царга хьожаш а нийслу проблемаш сиха къоастаяра новкъостал деш а хургъя КПСС обкома бюро.

Цунах лаьца шоашта теламе дош денначул тIехьагIа ДК помещене юкъе дIаоттаяь латтача микрофона тIа аргI-аргIагIа хьатIа а ухаш, республика партийни советски органий, иштта гIишлон организацей кулгалхошка хоадамболла хаттараш дар хьалхашка эттача проблемах лаьца слете дакъа лоацача гIишлонхоша, шоаш ... нийслой, цу деношна юкъера лаьрхIача доагIаш дола алапи дIахьежадергхиларах дош делар Я. Мамодаева. ХIаьта лехьа кирпишк, маркхал, кхыйола материалаш йоа ца еш, кхом бой, цар маьхах 60 процентага кхаччалца преми хьежаергхилар а белгалдаьккхар цо. Шоаш болча къахьегаш ... езаш бараш СТК решенех аргIагIа дIаоттабергба, 4—5 шера квартирашца уж Iалашбергба, аьлар цо. Кхоаь кирпишк, маркхал, бетон йохкаргъя цига къахьегаш болча гIишлонхошка. Шоаш болча хIанз дийнахьа бархI сахьата къахьегача гIишлонхоша бетта 250 — 300 сом алапи нйдеш, хIаьта шийтта сахьатага кхаччалца болх бераша 370 — 500 сом алапи нйдеш хиларах а дийцар. ДоговорагIа цар хьадоаккхача алапена цхьаькха тайпа доазув уттадерг ца хиларах тешам а белар.

Цо дийцачох кхетадеш дар сметни мах, масала, цхьа бIаь эзар сом бола гIишло йиллалча хана йистеяьккхача гIишлонхошта 25—30 эзар сом алапи дургхилар, кхоаьча материалех, хьалхала хьалха объект хьалъярах луш дар а доацаш. ХIаьта хьалъе йолаяь гIишло яле, цига хала, отделочни балхаш дераштa луш дола алапи сметни маьхах 30 — 50 процент а хургда.

Я. М. Момадаевс шоаш долча балха хьийхар каменщикаш, маляраш, штукатураш, плиточникаш, сварщикаш, крановщикаш, кхыбараш. Нагахьа санна гIишлонхочун говзал йоацаш бола нах шоаш долча балха боагIе, шоай дешара-курсовой комбинате уж Iомабергхиларах а дийцар цо. ДоговорагIа къахьега дага болча гIишлонхоша шоаш 16 — 18 сахьата болх бергхилар белгала а доаккхаш, ораторга хаттар дир: иштта долча хьалашка материально-технически Iалашо елга мишта вIаштIехьданкха дага ва хьо, аьнна. Цу хаттара а хоадамболлаш дола жоп делар генеральни директора, шоззакхозза дукхагIа материалаш, техника хулийтаргхиларах а бIайха кхача гIишлонхошта лоаттабара гIулакх вIаштIехьдоаккхаргхиларах дош делар цо. Ший къамаьл чакх доалаш республикерча массе а йолча районашка хьалъеш шоай объекташ хилар а йолга хайтар. Долче, массе а районашка договорагIа гIишлош хьалъе безам болча гIишлонхошта чIоагIа аьттув болаш гIулакх да из.

Лакхе белгала мадаккхара республике къахьега чуcоцабеш бола гIишлонхой низ боккха ба. Цунга хьежжа дукхагIа хила еза тайп-тайпара гIирсаш хьалдеча дIакхухьийта етта кирпишк, Царна балха тIа хьовзам хургбоацаш кирпишк лоаттаярах дe лерхIачох дувцар дийхар «Чечениигушпромстройматериалы» производствени объединене генеральни директорга Р. Т. Голбураевга. Цо аьлар: «Тха объединенена чуйоагIаш г. Грозне кхо предприяти я, хIаьта шиъ Гудермесски Назрановски районашка я. Цар коллективаша пятилетка тIехьарча шера планагIа лаьрхIа йола кирпишк арахеца низ дIакхоачаргбац». хIана аьлча эша кийча хилар белгалдаьккхар. Царца договор а яь болх байтаргба, хьалъе еза объект царга дIа а луш. Цкъан-шоаген бIайха кхача бала йиш йолаш хьалаш Iалашдаьа бригаде. Цуи бригаде гIона бола болхам а ба. Цудухьа вIаштIехьдоа... гIишлонхошта дукх лоаттаде. Шоаш 10 — 11 сахьата болх барах, бригадерча гIишлонхой алапеш доккхий хиларах а дийцар цо.

Хадданза республикера кхычахьа къахьега ухаш болча гIишлонхой бригадира М. Базаева чIоагIа цIек а йолаш дийцар шоашта материально-технически Iалашо елга лерттIа вIаштIехьданкха низ кхоачаргбац, аьнна хеташ. ХIара гIишлонхой отрядо ше харжа веза бригадир, аьлар цо. Цо яхар кхетадеш дар, гIишлон организаце кулгалхочуннен бригадиран юкъе айхха буззам хила беза яхилга дар. ХIана аьлча, цу шинне къестадергда балха тIа нийслу кхоачамбоацараш, проблемаш.

«Чечнигагропромстрой» производственни объединене Шалински ПМК начальника Б. Джамалханова дийцар слете дакъа лоацараштa а республика кулгалхошта а шоай балха тIа нийслуча цIенхашттарча кхоачамбоацарех. Балхара дIабувлаш дукха хувцалу болхлой. Хьалха дIададахача шерашка ПМК къахьегаш 250 гIишлонхо хиннавале, хIанз цхьа бIаь сағ мара вац укхаза къахьегаш. Из дувзадена да материально-технически Iалашо елга во вIаштIехьа а даьккха, гIишлонхой алапеш кIезигдаларпа. Из бахьан долаш хьалъе йола а яь, йисте ца йоалаш шергара шерга ювлаш лоархIаме гIишлош латташ хиларах дийцар цо. Долче, хIанз мо мара тхона материально-технически Iалашо ца йой, тха вIаштIехьдаргдац гIишлонхой хьаэца йоах цо.

Къаьстта слете дакъа лоацарий теркам тIаозаш къамаьл дир «Чечнигагропромстрой» производствени объединене председатела Р. Гайрбекова. Укх шера цар коллективана гIишлош хьалъяра хьахьожаяьй 103 миллион сома маьха капитальни вложенеш, хьалде дезаш да 120 эзар квадратни метр дола цIенош. Деронгаш а хIана дац, аьнна цаI-шиъ квартира йола цIенош да. Цул совгIа хьалъеш я кхо школа, амбулатореш, аптекаш, кхыйола гIишлош. Республикерча ерригача юрташка хьалдеш да уж гIирсаш. Цудухьа шоай цIагIа а болаш къахьега вIаштIехьдаргда тхо долча договорагIа болх бе хьашт долаш болча гIишлонхой.

Грознера лоархIаме объекташ, цу даькъе берий больница, Октябрьски районера акушерски корпус, гостиница гIишлонхой ца тоъаш хиларах йисте ца йоалаш латтилга белгалдаьккхар КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара В. Куценкос. Городе къахьегара тIахьийхар цо слете дакъа лоацаш бола гIишлонхой.

Къувлачох гучахьа дувцаш, къамаьл хилар республика, иштта гIишлон организацей кулгалхойи кхычахьа къахьега дIаухача республикерча гIишлонхойи.

Б. КОСТОЕВ.

...бундестага лаьрхIача комиссе доакъошхо, парламента депутат, доктор Кнабе Вильгельм.

— Экологически болам ФРГ хьахиннабац. Эггара хьалха иа гучабаьлар Скандинавски мехкашка, йоах цо. — Цхьа бакъда, политически низ в хинна дIахIиттаб «баьццарбараш» ... ХIаьта хIара ... лоархI уж. «Баьццара параграфаш» йоацаш цхьаь-цаI программни документ дац мехка партей. Бакъда, общество дегIаахара кхьга сферашта Iоткъам боацаш йисац тха парти.

Тха ларде ула принцип: цхьаь цаI лоархIам бола правительствени решени тIаэца йиш яц наьха хьаштaшка ца хьожаш, цар вахара-средага ца хьожаш. Лочкъадаь дац цхьа 15 шу хьалха ФРГ эггара лоархIаме дар экономически де лерхIараш. Цулухьа индустриальни отходашца юрташ е участкаш бIехъяьй яхаш цхьаццаболча наха еш йолча протестацка ладувгIаш саг вацар. ХIанз хьал овлангара хувцаденнад. Из да, сона хетачох, из дIаболабеча аз лакъа лаьцача экологически боламах даьнна беркат.

— МалагIа я хьа керттера специальность?

— Со хьу лелаеш ва. 50 шерашка волавелар со баьцовгIаштех саган юкъерча бувзамашка хьежа. Дукха балхаш даьд аз тайп-тайпара рудаш а кIора а баьккхачул тIехьагIа «бетта сурташ» санна диса лаьтташ меттаувттадеш.

ХьунагIа цхьа къаьстта моттиг хьанийцача, хила йиш йолчул дукхагIа га хилац. Из принцип я экологически процессашка а: экономикана интенсификаци яр а ла цхьа доазув долаш. Промышленность из яле а юрта боахам из бале я. Леладе йиш йолаш хIама дац цасонаш наьхъаш, кердаьерла химически гигантащ хьалъяр — цкъа соцаде деза из. Ца соцавой ... дIаIама. Эзараш шерашка Iалам «дIаIаьма» хьалаш хIара бетта хубцалуш доагIа. ТIаккха мишта лаха доахк вай «планета баьццара пехкаш» — хьу-йоацаш?

— Хьона хетачох, экологически проблемаш къоастаяра фу дала могаргда Москверча Глобальни форума?

— Хьунаш тедар алхха европейски проблема хина Iац. Амазонкан тропически хьунаш Лаьттан пехкаш лоархIаш я, цхьабакъда, уж хIалакьеш латт. Уж проблемаш хIанз ерригпланетарни я.

ШоллагIа, электроэнергех пайда ийбарга дунен халкъашта юкъерча боарам тIа юхахьажа веза. Хов сона, СССР дукха ха йоацаш а энерговооруженность айлар экономика дегIаяра хьокхам санна лоархIар. ХIанз уж хьокхамаш тоъал лакхала, дале а нах дикагIа бах ала йиш йолаш дац вай: Со теш: общества индустриализаци лакхагIа ме я, энерги кIезигагIа «яа» еза цо.

Иштта, тIехйоккха энергетически объекташ а йоапаш, энергена кхомбара проекташ я тахан ден повестке латтараш. Укхаза гIулакхаш цхьана лелале а деза.

— Гонахьарча Iалама моллагIа проблема хет хьона тахан вайна эггара кхерамегIа?

— Лаьттан климат хувцадалара проблема. Из бувзам фера ... Цох боххьар санна йолча явленеца, шоэлагIа-дале, «парникови эффект» оалачуица. Индустриальни мехкашка промышленность сов тIех дегIаярах хьахиннар да из.

— Московски форум санна долча вIашагIкхетарий лоархIам мишта хет хьона?

— ... замо шера йола дунен халкъашта юкъера мероприятеш. Цхьабакъда, дечун координаци ергйолен деррига ча мехкашта обязательни йолеи интернациональни орган наьха обществос вIашагIйоллараз бакъахьа хетар сона. Дувцар-м дарга-даргдац аламаш яхар ма дий. ООН е сихха экологически гIо-дара Центр вIашагIйоллара Горбачев Михаила идея хьаллоац аз. Цу организацена дукха бокъонаш а лургьяр аз. Из перспективни гIа хургбар.

— Эггара листагIа нах базахачен индустриализаци лакха йолчен дунен регионе — Европе — уж проблемаш къоасталургъя аьнна хетий хьона?

— Хет. ВIашкаоттаергъя вай тIемеи экологическии ший явлени. ТIема кхерамзле Iалашъяра нах массаза а лоалахой асалагIа хилийта гIийртаб. ТIаккха шоай кхерамзле а йоккхагIа хетар. Экологически кхерамзленца деррига а кхыча тайпара да: массанена а бакъахьа хетар, гонахьара Iалам лорадарга дукхагIа ахча лоалахарча мехкаша дIадохийтаре. Со тIехьа ва экологи лораеча низашта координаци яра. Цу гIулакха ахча кходар хьараме да, промышленносте ха йолча мехкашта хIаьта а. Ювцар вай кхоане я.

В. КРАСНОКУТСКИЙ,

АПН соб. корр.

Кувейт хьоайича дукхахчарна дагадохар мехкдаьтта да. Духхьал из «Iаьржа дошув» бахьан долаш карагIдаьннад Кувейта массехк итт-шу далалехьа лоабатах даьча отарашкара сверхзвуковой самолеташка кхача.

Вай ханара Кувейт — тахапарча Iилмон техникон таро лучча тайпара оборудованеца Iалашъяь предприятеш, шера автострадаш, бетонахи низгахи яь гIишлош, супертанкераш, низбола мехкдаьтта промыслаш. Тахан Кувейт — Юхерчен Юкъерчен Малхбоален йоккха финансови центр. Дунен халкъашта юкъера цун сий а цун Iоткъам а цасоццаш айлуш латт. Массаза финансови таронаш а йолаш. Кувейта правительствас дукха теркам тIабохийт мехка образовании, унахцIено лораелген дегIанхувлара.

СУРТА ТIА: аьшкбетонни стелашца 150 метрал лакхагIа урагIйнхьа, теза (мала мегаргдола) хий чулола бурганца хьисапе, тIехйоккхий резервуараш — таханарча Кувейта характерни сурт.

ТАСС фотохроника.

... хилар бахьан долаш. Цу шинне а кхаш дIадаьхад — Боба аьрдиги Николая аьттитя. ХIанз уж шаккъе хьинаре дакъа лоацаш ва тIема духьаларта болаже. Сэмсон вьетнамски тIема ветераний машара тIехьарча объединене активист ва. Чуванов Афганистане хиннача тIема ветераний комисси хьаяьрех цаI ва. Из комисси болх беш я машар лорабара Советски комитете. Цу комитета делегацеца венав из Кабуле а.

— Фу хет хьона, фу ракета яр из? — хетт Стивена Николайга. Цунга цементаца дIакъайлла даьха Iургаш дIа а хьокхаш.

— Хац сона. Со укхаза гIулакх деш волча хана Кабула еттацар ракеташ.

— Фу хет хьона иштача гIулакхех?

— Ма дарра аьлча, из бакхарал да. Уж ракеташ етташ бовраш маьрша нах ма бий.

— ХIаьта, хьа нийсденнадий нах бовбе безаш?

— Нийсденнад, бакъда, герзацара нах, со е са новкъостий бовбе гIертараш.

— Мичахьа вийр Iа эггара хьалха саг?

— Укх моттига геттара юхе, элеваторе.

Николайс дIахьувкх топпара кирпишкех даьча эIамигача цIеношта юкъе урагIдаха доккхий IажагIа бос бола цIенош. Чуванова массехказа дувц камерана хьалхашка 1980 шера 23 февралe хиннача тIемах. «Душманаша дIалаьцар элеватор, город дааялат доавлаш хилийтар духьа». Лакхерча этажа корагара еттар пулемет.

— Пулеметчиках со лорабора пенои кIотаргашех, из «хьанийцар» шозза автомат теха, — яхаш дувц цо.

— Хьо тешаш вий из саг духхьала Iайха вийна хиларах? Хетаргахьа, кхычахьара дов деш хинна хургдеций цунна?

— Теш, са автомат моллагIеи лелхен пхорч долча патронех йиза яр, сона малагIра бIаргадайра, аз техача автомата пхорч шозза а корах чудаха хилар. Аз автомат техачул тIехьагIа пулеметчик кхы дов ца деш сецар...

— Фу хет хьона тахан хинначох?

— МоллагIа дов, моллагIа тIом а санна, трагеди я ер, валари цIийи да. ХIанз со а са новкъостий а гIерт тхоашта бIаргадайна, къемат цIакха а цхьаннахьа а ца хилийта...

ШоллагIча дийнахьа аз Николай вигар суртащ даха: Тха машен торговцаша городa рынкашкахьа дIатIаувлаеча, баьцалааравни сомаши тIаболча йоккхийча грузовикашта, тележкашта юкъе гIолла Iуйрийна хьалйизача Кабула улицагIа чакхъяьлар. Чуванова, оагIорахьа дIа-юха хьежаш, городе шийна йовза моттигаш белгалйоахаш, корта эгабора.

— Фу хет хьона тахан Кабуле? — хаьттар аз цунга.

— Сай къоналга юханхаьчав со, — аьлар Николайс. — Тешаргвац хьо, тхо деррига а краз долаш дар укхаза. ТIом бар беш, геттара кхераме ха яр, хIаьта тхо ... СШIА ... Хьо Афганистане ... хана шоах ... газеташ тIа. Наха ... ховш дар укхаза хулар.

— Тхо укхаза долча хана, тхоах дуккхабараштa из метаги дар. Тха цIагIарча наха кIезигагIа, тха сагот дора укхазара деррига бакъаар ца ховш хиларагIа. Со цIавахача хана аз дуацачох дуккхабараш тешацар, сона из халахетар...

— Хьо дукха ха йоацаш ВIашагIкхийттача Штаташка махиннавий, вьетнамски тIема ветеранашца вIашагIкхеташ а хиннав хьо. Фу нах ба уж?

— Ветеранашта юкъе дукха нах ба тIемах вайна хеттар хеташ.

— Дананта юхха шу даьккхача Стивен Пека сона дийцачогIа, Вьетнама дуккхача ветеранашта мегадац вIоаеча маьршача вахаре, обществе моттиг лаха. Чубаха цIа доацаш тахан. СШIА болча нахах ткъаь итт процент ба уж, эзараш бола нах шоашта теха байнаб, дукхабараш корта бохабеча малара хIалакбаьб, набахта бахаб.

— Хьона е хьа новкъосташта Iаткъаш йий-теш общественни дискомфорт?

— Хетаргахьа, вьетнамски ветеранашта санна йоацаш кхыча тайпара Iаткъ. «Застоя» шерашка вай обществе хинна хIама, общественни бе-башха ца хетилга, вещизм, шолха морала тIаэца йиш яц вай. Са бIубенна ала йиш я Афганистане чакхбаьннача дукхагIболча кагийча наха геттара дика а хеташ перестройка тIайппар. Вай общество цIенъяра низ мел кхоачар де гIерт тхо. Тха дагалатташ цхьа хIама да, оаха кхетаду, тхоаш цхьана хилча, тхо низ болга...

— ХIаьта а, сержант Чуванов Кабуле юха хIана венав?

— Со венав машар лорабара Советски комитета делегацена юкъе а волаш. Со укхаза вара бахьан цуйна довзийта воал со. Укхаза тIом беш мел хинна кагий нах махулла сихагIа Афганистане машар хилар лоаттаба ала венав со. ТIом сихагIа чакхбаккхара, президента Наджибуллас маьхкара, ерригa оагIонаш переговораш яра истола тIа хоадамъя долла хIама де деза. Аз хьаллоац къам бартабаккхара политика.

Андрей ПРАВОВ,
АПН соб. корр.

Кабул.

130 ШУ ДУЗ
А. П. ЧЕХОВ ВАЬЧА ДИЙНАХЬА ДЕНЗ

УКРАИНСКИ ССР, Сийлахьча эрсий йоазонхочун Чехов Антон Павловича вахарцара а кхоллапцара а наьха безам вIалла бовш бац. Цуп произведенешта ерригача континенташка кепатехай, цуп турпалаш дунен тIарча дуккхача меттала сценаш тIара къамаьл деш ба.

Чехов вахарца хьаштдолаш бола пах геттара чIоагIа тIаувзача моттигех я Ялтера цIа-музей. ХIара шера укхаза воагIа 120 эзар саг. Укхаза яздаьд цо шийн «Скучная история», «Студент», «Душечка», «В овраге», «Дама с собачкой» яха дувцараш повесташен, «Три сестры», «Дядя Ваня», «Вишневый сад» яха пьесаш. Укхаза хьоашалгIа хиннаб Ф. И. Шаляпин, А. М. Горький, С. В. Рахманинов, А. А. Спендиаров, иштта цу ханара кхыбола цIихеза бола нах.

Чехов кхелхачул тIехьагIа цун йишас Мария Павловнас хьадийлар из цIа.

СУРТА ТIА: цо болх беш хинна кабинет, укх чу да Чеховна совгIата заманхоша — А. Толстойс, М. Горькес, Ф. Шаляпина, иштта кхычар деква хинна сурташ.

А. ОБУХОВСКЕ сурт.

(ТАСС фотохроника).

IИЛМА КОНФЕРЕНЦИ

Вайнаьха метташ дIегIадоалдарца уж Iомадарца цу гIулакха эшаш йола методологи кхолларца ювзаенна яр ЧИГПИ хиина Iилма конференци. «Наьна метта проблемаш» яхача темагIа яр из.

Конференце дакъа лоацаш хиинараш бар вайнаьха языкознани тохкаш бола Iилманхой, лакхехьарча дешара заведеней хьехархой, литературоведаш.

«Нохчий а гIалгIай а литература кхыча къамий литератураца бола бувзам» яхаш яр Х. В. Туркаева яь доклад. Цо дика гучдаьккхар уж бувзамаш къоарга хилар а цхьацханегIа дика пайда боалаш уж литератураш дегIаахар а.

Ца хьоаеш йисавзар таханарча дийнахьа лакхехьарча а юкъерча а школашка вайнаьха метташи литературни хьехача юкъе хийслу халонаш, дувла гIалаташ. Цу проблемашта къаьстта теркам тIабахийтар А. М. Арсанукаева, К. З. Чокаева, З. Х. Хамидовас.

Геттара сухалбе безаш яр И. Б. Мукаева гIоттаяь проблема. Нохчий фольклор гулъяр, тахкар, Iомаяр — из да цо яхачох сихха дика дартдоацар. Кхы башхало йоацаш латт из гIулакх гIалгIай меттаца а. Цудухьа докладчика даьча хьехамех пайда баргба аьнна хеталу вай ерригача фольклористикана.

Конференце хиинача къамаьла юкъе лоархIаме дакъа лаьцар Iилманхоша К. Д. Ацаладаевас, Э. Солтахаянова, А. Долатава, Р. К. Чокаева, Х. М. Мусаева, К. Б. Гайтукаева.

Конференце бар прессай, культурай болхлой.

Къахетаме гIулакх

1990 шера массанена дайзар В. И. Ленина цIерагIча советски берий фонда геттара беркате гIулакх. Из я советски доазол дехьарчен наьха теркам тIаэза телемарафон — бераш лорадара, бера бокъонаш лораяра, берий фонда, цун программа кхIаэ. Хьожаш дан напен доацаш дисача берий, бой долча берий уннахцIено лорара, уж Iалашдара, царна кхетам баллра дешаш ца Iаткъаш вхьакхха а висадзар, вай общественни организаце кланашта, де лерхIарашта, лекхарашта новкъостал дара бола наьха уйла гIоттайир. Аллха телемарафон латтача хана Жилсоцбанка Оцера телемарафона 70718 счете кхьачар 61 миллион сом, хIаьта 10 февралга кхаччалца йолча хана берий дезала цIеноош хьалдара берий фонда Правлени аьнна вIа теллачунга кхи а ахча кхачарга граждан[illegible], предприятешкара, министерствашкара, ведомстваш[illegible].

Цул совгIа, берий дезала цIеноош хьалдара къахетама — сагIа билеташ доаржадеча сберкассай гIулакх а хьайр. 1989 шера республике уж билеташ 16186 сома маьха дехкача метта 1990 шера алхха цхьан кIирагIа 24198 сома маьха дехкад.

Берий фондагара КПСС ОК болхлоша дийхад шоашка 1300 сома маьха билеташ дохка аьнна, ПТУ-с — 500 сома маьха, № 2 йолча школа-интернатас — 100 сома дохка аьнна.

Бераш дагалаьца царна новкъостал даьрашта баркал ала доагIа. Бакъда, хамаш яйташ да берий фонд иштта чIоагIа ювцача хана цхьаккха хIама цох теркал ца деш цхьабола нах бисар. Вай республике долча 524 эзар сома маьха билетех 1990 шера 9 январь тIакхоачаш дехкад Ленински районе 7241 сома, Октябрьски районе 3659 сома маьха, Старопромысловски районе — 194 сома, Заводской районе — 2316 сома, Ачхой-Мартановски районе — 193 сома, Веденски — 141 сома, Малгобекски районе — 115 сома, Надтеречни — 370 сома, Назрановски — 300 сома, Наурски — 101 сома, Сунженски — 510 сома, Урус-Мартановски — 400 сома, Шаьла — 460 сома, Шелковски — 1153 сома, Гудермесски — 1215 сома, Грозненски — 5979 сома маьха билеташ, Шатоевски Ножай-Юртовски районашка вIалла дехкадац.

Берий фонда Правлени кхайк республика берригача гражданашка «Къахета дог» яхача гIулакха юкъе дакъа лацар дехаш. Цхьа моллагIа доацача цу билетех дениа ахча дIагIоргда берий дезала цIеной городок хьалъеча. Цох хургда цхьацца низкъала кхел етта цIенах даьннача берашта дола наьна ЦIа. Даьи наьнеи йовхалах даьннача берашта фусам Iалашъяра юкъе дакъа лацар доккхача берката гIулакх да.

«Къахета дог» аьнна девиз а йолаш ду шийн дуккхагIдола гIулакхаш В. И. Ленина цIерагIча берий советски фонда Нохч-ГIалгIай отделене.

1989 шера отделене белгалдаьккхар шийн хьалхара ну. Цу лоацдача хана а шийн къахетамеча гIулаккхаца вай республике дIаяйзар из.

Отделене хьайийлла я берий хьашташ лорадара мах ца боаккха юридически приемни. Цун заведующи У. С. Хаяури.

Активисташа мах боацаш Iалашбе шоашта хьатIалаьцаб дукха бераш дола массехк дезал. Масала, цар дехарагIа Грознерча Угурчиевгlар дезала дика квартирен материальни новкъостала лаьрхIа 250 сом ахчен делар. № 2 йолча школанаинтерната автобус, № 15 йолча интерната грузовик еннай.

Армене берий фонда дIадахьийтар Нохч-ГIалгIай отделене январь бетта 3000 сом. 1989 шера вай республике лоамаи районашка лаьтта текха хатар хиннача дезалий берашта дахьийтар 2500 сом. Царна «СелаIад» яхача редакце сотрудникаша шоай кхоь дийнахьара алапи хьожадир.

«Къахетаме дог» яха гIулакх дIахо а деш да.

Л. КРЫЖАНОВСКАЯ, В. И. Ленина цIерагIча берий Советски фонда Нохч-ГIалгIай республикански отделене председатела заместитель.

Пайда бе яьннай

Хьалхагlа ... [illegible]

арендни бригада тракторист Долаков Захьир. Цун беррига къахьегама низь, йоккха опыт, — дика хьетам хулий-...

Боккха кхаъ хилар спорт езачарна. Укх бетта арадаьлар вай республикерча спортсмена Виктор Шумакова Сийлен орден яларах дола Указ. Из лакха совгIат Викторо даьккхад шийн дерригa вахар езаеннача спортаца хоттадалийтарах.

Халкъашта юкъерча класса спорта мастер В. Шумаков массехказа хий-моторни дайнар уж лехкаш багIача майрача нахах ца хьогаш хургвац.

Укх шера кхы а цхьа лакхале я Викторо лаккха лаьрхIа. Ленинграде хургйолча дунен халкъашта юкъерча яхье СССР сборни команде дакъа лаца дезаш ва Шумаков Виктор.

Вай республикера хий-моторни спорта клуб шийн вок-...

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 ЯНВАРЬ,

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — ЦIагIара академи.
9.05 — Эрсий халкъа иллеш дIаоал В. Ефимовс.
9.20 — Вай беш.
9.30 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
10.50 — Концерт.
11.20 — «Хьайбай дунен тIа».
12.20 — «Вызываем огонь на себя» яха художественни фильм. 1-рей 2-гIа сереш.
15.05 — «Меркурий» яха коммерчески вестник.
15.35 — «Спектр». Дунен халкъашта юкъера программа.
16.05 — Мультфильмаш.
16.20 — «Партех йола диалогаш».
17.20 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
17.45 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.30 — «Ссора в Лукашах» яха художественни фильм.
20.00 — Дезала телевикторина.
21.00 — «Ха».
21.30 — Телезрителa спутник.
21.55 — «Бека, пандар!».
23.10 — «Ах бийса ялалехьеи тIехьагIен».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Концерт.
8.45 — Документальни фильмаш.
9.30 — «Выстрел в спину» яха художественни фильм.
11.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
11.30 — Массанена йола педагогика.
12.30 — Культура кризисера ара вишта варгва?
14.00 — Эрсий къамаьл.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Юрмала-90».
18.10 — Мультфильм.
18.30 — «Ха».
19.05 — Нохчий мотт Iомабу вай.
19.35 — Саг перестройкеи.
20.00 — Бийса даьккъала хийва шун, бераш!
20.15 — Реклама, хоамаш.
20.25 — «Дукхаеза ашараш» яха концерт.
20.55 — Полоцкера органни сайре.
21.20 — Бокххийчарна дола мультфильм.
21.30 — Азербайджански ССР Гостелерадио. «Безвинный Абдулла» яха телеспектакль. Премьера. Бакура передача.
22.40 — «Музыкен модем».
23.30 — Киноконцерт.
00.15 — «Королева бензоколонки» яха художественни фильм.
9.20 — «Валентин и Валентина» яха художественни фильм.
10.50 — Документальни фильмаш.
11.35 — «Угол зрения» яха кагирхошта йола информационно-публицистически программа.
12.20 — Екъаргьа вай доттагIала сискал.
12.50 — «Юрмала-90».
13.50 — Армене Гостелерадио симфонически оркестра концерт.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал
17.00 — Планета. Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Мультфильм.
18.40 — «Карман России» яхача документальни фильма премьера.
19.00 — СССР халкъа артиста А. Днишева концерт.
20.00 — Бийса даьккъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Атлетизм-89». «Советски спорт» яхача газета приз яккхара йола Дунен халкъашта юкъера турнир.
21.00 — 7 дн.
22.00 — Союзни республикай студей фильмаш. «Эта опасная дверь на балконе» яха художественни фильм.
23.25 — «Вай дахаш дола дуне». «Мои современники» яха режиссера Виноградова фильм.

29 ЯНВАРЬ, ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Москвера халкъа инструментий оркестраш.
9.05 — «Свободное падение» яха художественни фильм.
10.20 — Хьайбай дунен тIа.
11.20 — «Двенадцать стульев» яха йиъ сери йола художественни фильм. 1-ра сери. (1976 ш.).
12.30 — Ха.
13.00 — Документальни фильм.
15.30 — Д. Шостакович. «Золотой век» яхача балетера фрагменташ.
15.50 — Маман, папан, сон.
16.20 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
17.20 — Конев Сергея депутатски маьхаленаш.
18.20 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — «Неожиданный Вьетнам» яхача документальни фильма премьера.
19.50 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 2-ра сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Дош» яха литературно-художественни программа.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 9-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Iилма-довзийтара фильм.
10.35, 11.35 — Биологи. 7-гIа класс.
10.55, 11.55 — Iилма-довзий-...

... ЯНВАРЬ,

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.

лиоп сом, хIаьта 10 февра-ле кхаччалца йолча хана бе-рий дезала цIеноп хьалдара берий фонда Правленп аьнна цIа тиллачунга кхы а ахча кхоачаргда гражданашкара, предприятешкара, министер-ствашкара, ведомствашкара. Цуп совгIа, берий дезала цIеноп хьалдара къахетама

1990 шера 9 январь тIаккхе-чаш дехкад Ленински районе 7241 сома, Октябрьски рай-оне 3659 сома шаьха, Старо-промысловски районе — 194 сома, Заводской районе — 2316 сома, Ачхой-Мартанов-ски районе — 195 сома, Ве-деноски — 141 сома, Малго-бекски районе — 115 сома,

вав а йолаш ду шайн дукхал-дола гIулакхаш В. И. Лени-на цIерагIча берий советски фонда Нохч-ГIалгIай отделе-не.

1989 шера отделене бел-галдаьккхар шийн хьалхара шу. Цу лоацпача хана а шийн къахетамеча гIулакхаца вай республике дIанйзар из.

«Къахетаме дог» яха гIу-лакх дIахо а деш да.

Л. КРЫЖАНОВСКАЯ, В. И. Ленина цIерагI-ча берий Советски фон-да Нохч-ГIалгIай рес-публикански отделене председателя заместп-тель.

Пайда бе яьннай

ХьалхагIа зе деш къахье-гаш хиина Мочкъий-Юртара шурий комплекс соахка арендах яьначул тIехьагIа 150 эзар сом пайда баьб паччахьалхиена дIадахача шера.

Комплекс арендах хьайн-цар ва укх юрта вахаш вола Мациев Аюп. Наха дика вов-заш ва из ханна воккха воа-ца саг. ХьалхагIа Аюп укха-зарча колхозе керттера зоо-техник вар.

Аюпа комплексе хьагуль-яь коллектив я шийн декхар кхетадеш а из дика кхоачаш-деш а. Арендас сиха гуча-воаккх кхыча тайпара уйла йола саг, шийн декхар кхоа-чашдеш ах низ дIабахийта гIертар.

Дукха хIама ду хIанз къа-хьегамхой социальни хьаш-таш дикагIа кхоачашдара. Укхаза къахьегаш болча наь-ха таро я Iаьдала маьхах колхозера доакъар эца, кхы-йола шоашта эшаш йола юртбоахама продукци хьа-язъе.

Беррига арендатораш укх юрта хьалкхийна нах ба. Ца-рех цхьаболчар юртбоахаме къахьега ха ткъаь пхе ше-рал совгIа я. Ништта ва арендин бригада тракторист Долаков Захьир. Цун берри-га къахьегама никъ, йоккха опыт, — дика хьехам хулий-таш масал да эIамагIчарна.

Ништта дикача дешаща белгалбоахаш ба Нальгиев Мурад, доярнаш Нальгиева Зина, Мальсагова Хадишат, кхыбараш.

Мочкъий-Юртарча шурий комплексе арендин коллек-тив социалистически яхье хьалхарча моттигашка я. 1989 шера карара-кара тела ЦIе байрахх елар бригадана.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш ду-кхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Ло баккхарен хIамаш те-гарен курсаш. 8.30 Машин-каца аьхнига хIамаш яра курсаш. 12.00 «ЦIагIара мед-сестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитарис-тий кружок. 18.00 Балетни студи.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 12.00. «Перестройкен сага бокъонаши» яха клуб. 14.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 15.00 Ма-шинкаца художественни до-гамаш дара курсаш. 18.00 «УнахцIено» яха клуб. 18.00 «Глобус» яха дискошоу.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Пионер» яха клуб. 15.00 «УнахцIено» яха клуб.

Химикий ДК. 17.30 Духо-вой оркестр. 18.00 Камерни хор. 18.00 «Радуга» яха халхара халкъа коллектив. 19.00 «Лидер» яха спорт-клуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 10.00 Халкъа кхоллама вы-ставка. 16.00 Гитаристий ансамбль.

«Красный молот» завода ДК. 11.00. 13.00 Iарбий мет-тала къамаьл де Iомалу вай. 15.00 «Вай беш» яха клуб. 16.00 Вокально-инструмен-тальни ансамбль.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Къона пожарник» яха киноклуб. 18.00 «Весе-лая горница» йолча хьоашал-гIа.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Вокально-инстру-ментальни ансамбль. 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цIей. 17.00 «Ветеран» яха клуб.

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 10.00 «Кружевни-па» яха клуб. 13.00 Макра-ме дукхаезараш хьех оаха. 13.00 «Игротека». 14.00 Фаьлг болча хьоашалгIа.

Хлебокомбината клуб. 8.00, 17.00 «Лидер» яха спортклуб. 8.30 «Говза кул-гаш» яха клуб. 10.00 «Топо-тушки» яха халхара коллек-тив. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 18.00 «Мукъам» яха студи.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха киноклуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 9.00 Футбол. Проф-союзий ДФСО Горсовета Iан хьалхле.

Гороно СДЮШОР стади-он. Футбол НГIАССР Iан хьалхле. 9.00 «Машиностро-итель» — «Нефтяник». 10.30 «Локомотив» — «Динамо». 12.00 «Атлетика» — ЧНГПИ. 13.30 «Вайнах» — «Орга». 15.00 «Монтаж-ник» — «Дружба».

КIИРАНДИ, 28 ЯНВАРЬ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш ду-кхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

Офицерий ЦIа. 11.00 Фи-лофонистий клуб. Грамзапи-саш гулъерий вIашагIкхетар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машин-каца аьхнига хIамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Ба-летни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ан-самбль. 11.00 «ЦIагIара мед-сестра» яха курсаш. 12.00 Бальнии дискои халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ан-самбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 9.00 Нохчий метта кур-саш. 9.00 Машенаца худо-жественни догамаш дара курсаш. 10.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 14.00 «Къона крае-вед» яха клуб. 18.00 «Гло-бус» яха дискошоу.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 «Мультик» яха клуб. 13.00 Игротека. 15.00 «УнахцIено» яха клуб.

Химикий ДК. 10.00 Изо-студи. 10.00 «Нийсархо» яха мукъача ден клуб. 15.00, 18.00 «Лидер» яха спорт-клуб. 17.00 Вай ханарча хал-хара ансамбль.

Сердалон болхлой ЦIа. 9.00 Ло баккхен хIамаш те-ген Iомалу вай. 11.00 Му-зыка дукхаезарий клуб. 12.00 Английски мотт Iомабу вай. 19.00 Театр дукхадезарий объединени.

«Красный молот» завода ДК. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00 «Со-ловушка» яха вокальни груп-па. 14.30 Игротека.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха кино-клуб. 17.00 «Денал» яха клуб. 19.00 «Сириус» яха дискоклуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 10.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 11.00 «Росинка» яха кино-клуб. 12.00 Игротека.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 8.30 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00 Гитара лакха Iо-малу вай. 11.00 Английски меттала къамаьл де Iомалу вай.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха киноклуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 10.00 Футбол Проф-союзий ДФСО Горсовета Iан хьалхле.

Гороно СДЮШОР стадион. Футбол НГIАССР Iан хьалх-ле. 11.00 «Кооператор» — СДЮШОР. 14.00 ГНИ — «Башлам». 15.30 «Даймохк» — «Факел». 12.30 РСФСР кубок. СДЮШОР (Грозный) — «Динамо» (Махачкала).

Бокъа кхаъ хилар спорт езачарна. Укх бетта ара-даьлар вай республикерча спортсмена Виктор Шумако-ва Сийлен ордон яларах до-ла Указ. Из лакха совгIат Викторо даьккхад шийн дер-рига вахар езаеIначa спор-таца хоттадалийтарах.

Халкъаща юкъерча клас-са спорта мастер В. Шума-ков массехказа хий-моторни спорта СССР чемпион хин-нав, цунга я дунен кубок а.

Хала спорт я Шумаков Викторо шийна хержар. Бакъда, сийнача хин талгIе-нашта гIолла пхорч мо доа-гIа эIамига кемаш бIарга-дайнар уж лехкаш багIача майрача вахах ца хьогаш хургвац.

Укх шера кхы а цхьа ла-кхале я Викторо яккха лаьр-хIа. Ленинграде хургйолча дунен халкъашта къовсаме яхье СССР сборни команде дакъа лаца дезаш ва Шума-ков Виктор.

Вай республикера хий-мо-торни спорта клуб шийн вон-кхагIволча тренера аьттув боалийта ловш я. Из ловш ба беррига вай спорт еза-раш а.

СУРТА ТIА: Сийлен Ор-дена кавалер В. Шумаков.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ХОАМ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо хоам бу «Къамашта юкъера гIулакхаш дегIадоаладара, интернациональни патриотически кхетам балара актуальни проблемаш» яхача курсагIа йола республика партийни, советски, профсоюзни, боахама актива политически семинара ар-гIанара занятн 27 январе Iуйрийна 9 сахьат даьлча КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме хургхиларах.

Заняти яра план:

1. Лекци: «СССР халкъий культуре къаман долчуни интернациональни долчуни диалектика».

2. Собеседовани: ХIанзарча хьалашка къамашта юкъерча гIулакхашка демократизаци яра бола В. И. Ле-нина балхий лоархIам.

ХЬАМСАРА ХАРЖАРХОЙ!

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома идеологически отдело хоам бу 27 январе Iуйрийна 10 сахьат даьлча парте обко-ма политически просвещене ЦIагIа «Хоржамаш-90» яхача харжархой республикански общественно-политически клу-ба аргIанара заседани хургхиларах.

Заседане тема: ДИСКУССИ. Мишта хила веза халкъа депутат?

«Хоржамаш-90» яхача харжархой клуба совет.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малх-бузехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура респуб-лике 1—6 градус, Грозне 3—5 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен хувца-луш морхаш а йолаш, йоа-чан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашка-хьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хи-лен фегара температура бийсана —4 —9, дийнахьа +2 +7 градус йолаш хилен тар-лу.

Метеостанци.

ССР Гостелерадио. «Безвин-ный Абдулла» яха телеспек-такль. Премьера. Бакура пе-редача.

22.40 — «Музыкен модем».

23.30 — Киноконцерт.

00.15 — «Королева бензоко-лонки» яха художественни фильм.

21.00 — Ха.

21.30 — Актуальни интер-вью.

21.40 — «Доше» яха литера-турно-художественни програм-ма.

23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимна-стика.

8.45 — ...фильм.

8.35, 9.35 — Литература. 8-гIа класс.

9.05 — Итальянски мотт.

10.05 — Iилма-доккхийтара фильм.

10.35, 11.35 — Биологи. 7-гIа класс.

10.55, 11.55 — Iилма-доакхийтара фильм.

11.05 — ЦIагIара академи.

12.05 — Документальни фильм.

12.25 — «Эта опасная дверь на балкон» яха художественни фильм.

13.50 — «Гаькара Малхбоа-ле». Киножурнал.

14.00 — «Хлеб — имя суще-ствительное» яха художествен-ни фильм. 5-гIа сери.

17.30 — Документальни фильм.

18.00 — «Синтар» яха бе-рашта йола программа (нох-чий меттала).

18.30 — Ха.

19.00 — Реклама, хоамаш.

19.10 — Информационно-публицистически программа.

19.50 — Бийса даькъала хий-ла шун, бераш!

20.05 — Хоккей. СССР чем-пионат. «Химик» — «Динамо» (Москва).

21.15 — Концерт.

21.30 — Къона кино.

23.15 — Документальни фильм.

28 ЯНВАРЬ,

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.

8.15 — Ритмически гимнас-тика.

8.45 — «Спортлото» тираж.

9.00 — Iуррехьа. Берашта йола передача

10.00 — Даькена гIулакх деш.

11.00 — Iуйрийнара сакъер-дама программа.

11.30 — Никъберий клуб.

12.30 — «Музыкальни ки-оск».

13.00 — «Вызываем огонь на себя» яха художественни фильм. 3-гIа 4-гIа сереш.

15.25 — УнахцIено.

16.10 — «Юрта сахьата» па-норама.

17.25 — «Марафон-15» яха берий информационно-публи-цистически программа.

19.00 — КIиранден кинозал. «Летели два верблюда» яха мультфильми «Когда я вер-нусь» яха документальни фильми

19.45 — «Свободное паде-ние» яха художественни фильм. (Дукхьаша).

21.00 — 7 ди.

22.00 — Даимлена» йола уй-лаш.

22.15 — Чайковске еррига симфонеш. № 2 йола симфони.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттаl

8.15 — Концерт.

8.45 — РСФСР городий теле-студеш.

РАДИО

27 ЯНВАРЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).

7.45 Хоамаш

7.55 — 8.00 Музыка. Хаот-...

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 8.45 Вай депутаталла кандидаташ (нохчий меттала).

10.15 М. Мишцаев (нохчий меттала)

10.40 Микрофона хьалхашка-ра театр (нохчий меттала).

11.00 «Къонал».

11.30 — 12.00 УнахцIенос де-гIаахара наьнъаш.

15.15 Концерт

16.00 Арендин подряд: гIула-кхаши проблемаши (нохчий меттала).

16.15 — 17.00 «Кавказа Iуй-ренаш» яха радиожурнал.

18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

28 ЯНВАРЬ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.

7.35 Республикански газетий обзор.

7.45 — 8.00 Парте сий ком-муниста гIуланхех тийша да (гIалгIай меттала).

8.15 — 9.00 Даькъала дуец шо.

11.30 — 12.00 КIиранден му-зыкальни программа

15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).

16.00 «Доше бIоагIий». С. Чахкиева романа оагIонаш.

16.30 Реклама

16.40—17.00 Кумыкий ашараш (нохчий меттала).

18.00 — 19.00 «Иллеца дотта-гIал долчарна» яха концерт

29 ЯНВАРЬ, ОРШОТ

7.30 «Юрта вахар» (гIалгIай меттала).

7.45 Хоамаш.

7.55—8.00 Музыка.

8.15 Передачай программа.

8.20 ТIехьабусараш хила йиш яц.

8.30—9.00 Iуйрийнара кон-церт (нохчий меттала).

9.15 Музыка.

9.45—10.00 З. Яндарбиева стихаш (нохчий меттала).

15.15 Нохч-ГIалгIай радион телевиденеи инструментальни ансамблен солистийн концерт.

16.00—17.00 Информацион-но-музыкальни программа. Ра-диостудера прямой трансляци.

18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.20—18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81. 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культуре — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жиз-ни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машино-писное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ерен, шоаттен деношка

СФ03006. «Грозненск. 1 рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 240.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 30 ЯНВАРЬ, 1990 ШУ. ★ № 12 (7825). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Российски Бюрос, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо, Министрий Совето

Россе Советски халкъашка даь кхайкарал

Невкъостий! Тхо кхайк [illegible] Россе кхе-[illegible] ваи ерригача дукхача къамех йолча социалистически Даймехка кхелах де- [illegible].

Март бетта диълагIча [illegible] шин ткаж тасса [illegible] РСФСР республикански моттигашкарчен Советашка шун доIам бизза кхоачашбергболчарна тIехьа. Оаха тIахьех шо, бехктокхам [illegible] дара, халкъа депутаташка кандидаташ [illegible] халкъа [illegible]. Россе дIахо эр[illegible] дукъа гIулакх де [illegible] харжара.

Дукха я Российски Федераце [illegible] проблемаш [illegible] автономи республикаш, краяш, областаш, [illegible] гIаланаш, районашка [illegible] оттаьча хор[illegible] платфор[illegible] хар[illegible]. Уж бе[illegible] КПСС ЦК-[illegible]

а яц къаман сонтал, курал йолаш. Цхьабакъда социалистически [illegible] паччахьалкхе хьаьча, тIехьадисар эшадеча, Даймохк лорабеча, перестройка еча российнаша юкъедихIача лакъан боагIа мах ца бар гIалат хургдар.

Цун халкъаш, къаьсттача дикача хьал тIа да, аьнна. Iоттар е, бехк бакнха гIортар нийса дац. РСФСР-е дукха проблемаш я. Массанена йовзаш я ункхазара дика йоана демографически тенденцеш, цун Iалама ресурсаш хьурмат ца деш дIа-са екъара факташ. ХIаьта, гучаяьйтача деформацеша, сталинщина, хетаргахьа, эггара чIоагIагIа Россена зе даьд.

Малав Нечерноземье санна бокъонна болча эрсий мехка проблемаш цага па йохкаш? Кузбассе. Урале, Волге, Байкале, къулбаседа регионашка чIоагIа чоалхане экологически хьал эттад. Саготдайт Къулбаседерча, СибергIарча. Гаьнарча Малхбоаленгарча аIамигана [illegible] кхело. Къаьсттта [illegible] за Россе [illegible]

ухаш я ерригача республикай культурин, интеллектуальни овлашна юкъаенна хилар [illegible] йIаьхий хулаш, ниттта уж юха йIаьхий еш а йола Россе духовни потенциал. Республика чIоагIа новкъостал дергда Российски Iилмай Академи хьаяро. Хьадулаш да керда республикански газеташи журналаши. Хьаеш я Российски телевидени, радио, дувцаш да информационни агентствах.

Экономике хоалуш да социальни декхараш кхоачашдаргахьа дийрзалга. Цхьабакъда, бIарча халкъа боахам хьанийнача из боагIача боараме дегIаахац. Миштта хьайбоаккхаргья республика тIехьаюсачара? Цу гIулакха бола реальни никъ хьабелл СССР халкъа депутатий шоллагIча Съездо. Правительствас хьалхалахача, съездовски дискуссеш йолча хана шоай чулоацамга кхаьчача экономика тоаяра долча традиционни доацача де дезаращца. Съезде мел вар раьза а волаш, болгалдаьккхар вай экономика, цу даькъе российски яр а [illegible] эггара кер[illegible]

ре, хиш цIена, хьураш дийна хилийтара тIехьа да

Оаха, индивидуальни, кооперативни къахьегам дегIакхувлара тIехьа а долаш, моттигашкара Советаш тIахьех къайлагIарча экономикаца, спекуляцеца, халонех пайда ийбарашца, кхохкам дегIаккхувлараща. шоаш гара ийрча гIулакхаш гойтаращца дира къовсам лоаттабе.

Тхо — таронех лораеш пайда эцаран уж юкъаметтаоттаяраш. [illegible] бувзамашта гIо де лаьрхIача боахама расчета тIехьа да. Цхьабакъда из хала йиш яц цхьан моттиге [illegible] къовлалатара фактор бIаьин пайда беш йолча интеграционни процессашта духьале. Къам чукъовладеннача моттиге я а яц хила йиш а яц бокъонна йола кортамукъале! Российски Федерацин кхы тIехь тIайоагIача хана а дIакъастаргьяц юкъе цен оттабеш мехка кхыча халкъех.

Къаман дийналар (дувна а дезап. къахьегамхой пенсионерийн, берийн кагир[illegible]

[illegible] хьаштий уIа еш а [illegible] кхоачашдеш а вай деькъа [illegible] а да мехка барт, граж[illegible] машар лорабе

[illegible] ра проблемаш къоастара айхха бувзам болаш да [illegible] арахьарча политика гIулакхаш Массе шу хьалха а тIехьа хIара советски, российски цIен «[illegible]» «хургбий - хьогI [illegible] массаара хаттар [illegible] Машар чIоагIдаьд. Цхьабакъда, сов [illegible] дерриге [illegible] да тхо. Дерригне а ди[illegible] Эскар [illegible] хIаьта россияно [illegible] IалашдIара. эскарерча гIулакхий сий айдара тIехьа а Цунна цхьана, тIехьа [illegible] хана политиче[illegible] йоацача средст[illegible] Iалашьбе беза машар.

[illegible] мехкахой, Советски Союза гражданаш! Конструктивни общественни [illegible]

Интеллектуальни къахьегама нахага кхайк тхо шоана дукха дукъ ргда лакха нравственни идеалаши гумани [illegible]. цхьаькха хIамах эхь ца хетарий сий доацаш хилара дуьхьале еча КПСС ЦК бюрос, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумос Министрий Советоз де мел дезар дергда Россе дукхача къамий культура [illegible] дегIаахара, хьаллоацаргба халкъа кхотлам

Оаха къаьстта [illegible] ер — [illegible] Тхо [illegible] [illegible] - [illegible] [illegible] берийн шоаш еш йола йоакхон саготои вай юкъарча цIагIа [illegible] [illegible] аьтча вIаьа на [illegible] тайпара [illegible] хан сатеш, барти, низхон. Республика [illegible] балха юкъ моттиге [illegible] проблемаш [illegible]

Йоазонхочо Базоркин Идриса гIалгIай халкъага яздаь письмо

1989 шера 9—10 сентябре Грозне хилар гIалгIай халкъа шоллагIа съезд. Из дар 55 шера дукха халонаш лайнача са халкъо шийн лоIам дIахайкабар. Халкъо цхьа барт а болаш хиеза даргдоацаш лаьрхIар Сталина тийшабалхагIа 1934 шера дIаьккха гIалгIай автономи шийн хиннача доазонашка меттаоттае ССР Союза правительствагара дехилга.

Съездо хержар гIалгIай автономи меттаоттаяра йола Оргкомитет, 31 саг юкъе а волаш, цул тIехьагIа цунна кхы тIа юкъевоалавир 15 саг.

Съезд хинна баь бутт баьнначул тIехьагIа гIалгIай бахача юрташкев городашкеи хиннача сходаша декхарагIа 1989 шера 7 январе город Назране гIалгIай халкъа собрани хилар. Цига дувца оттадаь дешаш дар:

1. СССР халкъа депутатий М. Ю. Дарсиговей Хь. А. Фаргиевей отчет.

2. ГIалгIай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета отчет.

Халкъа кхыча вийкалашца цхьана цига вар гIалгIай халкъа шоллагIча съезда 650 согIа делегат. Бакъда, халкъа собране бахкандар отчет е цига хьийхоча Оргкомитета членех дукхагIбараш. Халкъа собране кхоачамбоацаш лаьрхIар съезд хиначул тIехьагIа дIаяхача хана Оргкомитето баь болх, гIалгIай халкъа шоллагIча съезда делегатех диъ даькъах кхаь даькъал согIа бараш болча Назрановски халкъа собранена гIалгIан халкъа Чрезвычайни съезда статус елар гулбеннараша голосовани а яь.

ГIалгIан халкъа чрезвычайни съездо соцам бир:

1. Хьалха хинна Оргкомитет дIаякха а цхьаитта саьгах латта керда Оргкомитет харжа а.

2. ГIалгIан автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета председателалла СССР халкъа депутат Хь. А. Фаргиев харжа

3. ГIалгIай бахача районашта Оргкомитете укх тайпара моттигаш яла:

а) Наьсарен района 2 болх РСФСР Лакхехьарча Советацей СССР Лакхехьарча Советацей бе безаш дерхI аз. Цу лакхача инстанцеша къестаьй гIалгIай халкъа кхел 1934 шера, 1944 шера, 1956 — 1957 шерашка, пхьаькхе тайпара гергага истола гонахьа нах вIашагI а ца тохаш.

РСФСР-ей СССР-ей Лакхехьарча Советаша законагIа доацаш гIалгIай халкъагара дIа мел даьккхар правовн Паччахьалкхено законагIа юхахьадала деза. 1934 шера хинна доазув а долаш, гIалгIай автономи меттаоттаяза яргьяц.

Са деза гIалгIай!

Вай гIалгIай халкъах доалла эггара белгалагIдола хIама да цхьа низкъала хьал эттача оамал чIоагIеи къонахчали долаш, барт цаI болаш, айхха кхотадеина хилар. Уж гIулакхаш доахкаш, дисциплинех сабаре долаш вай кагирхой хилийта гIерташ боккхий нах хила безаш дерхI аз.

Чрезвычайни съездо дIаьйкхача Оргкомитета членаш эгIазбаха хила багIац, цар гIулакхаца новкъостал де деза керда хержача Оргкомитета. ХIанз хIаране декхар да халкъа юкъарча гIулакха шийна дулуш дола новкъостал дар.

Юххьанца башха кхетабеш боаца цIур юкъеболла тарлургда тахан.

Аз декхар ду хьога, са халкъ, СССР халкъа депутаташца М. Ю. Дарсиговца Хь. А. Фаргиевца керда хержача Оргкомитетаца барта а доацаш цхьаккха гIа ца баккхар.

Тахан халкъо шийн кхел шийн бе еллача хана, 60 эзар саго кулгаш а яздеш по Союзни правительствага шийн лоIам дIакхайкабаьча хана, (хIаьта из хIанзе а плебисцит е референдум мaнии, тIоккха гIалгIай халкъа шоллагIча съездо из чIоагI а даьд). цхьаннe а бокъо яц уж решенеш хувла. халкъа решени, халкъа лоIам бохаргбац цхьанна а гергача истола гонахьа вIашагIкхийттача наха ГIалгIай автономи меттаоттаргьяц алхха Паччахьал-

[illegible] хьалхьа [illegible] хаьара [illegible] доаз[illegible] да хIаьта по [illegible] керт-[illegible] социализм де-[illegible], цхьатарра бокъо [illegible] советски халкъий союз [illegible] чулоцамца хьал-[illegible], Г[illegible], къамашна [illegible] долаш, цаI болча советски [illegible] мара баха [illegible] бац. — хIаьта из российски харжархой керт-[illegible] да Иштта масса-[illegible] цхьан [illegible] болаш [illegible] республике санна бIаьрчча [illegible] перестройка [illegible] сихлоза, цо [illegible] хана хоадуш ди-[illegible] оагIорахьа хьовзамаш дергдолаш.

КПСС ЦК Российски бюрос, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумен Министрий Совстен хьалхоац цу платформашкара, наказашкара деррига конструктивни мел дар. Уж кхоачашдар — Россе экономически а духовни а дегIаьхувлара кIийле я, хIаьта, из доацаш бIаьрччача мехка а тIехьа прогресс яра уйла е эшац.

Республике, вай тешаш а долаш, реформаш еш латт. Хоржамаш — уж реально кхоачашъеш хилара цхьаькха цхьа белгало. Покхха я Росси, цхьабакъда, иштта цунгара дукха дIа а дех. Боккха ба цун Даьхен—Советски Социалистически Республикай Союза кхела хьалхашкара исторически бехктокхам. Россе патриотизм, дог-уйла да а дац хила йиш [illegible]

[illegible] социальни даькъе мехк цхьайолча регионел тIехьаюсийта. ЧIоагIа яра латт эрсий, кхыча халкъий историца. ГIулакхлушта бувзам бола, мах баь варгвоаца памятникаш лоралареи меттаоттадареи дош.

Уж ира проблемаш перестройкаца къоастас езаш я. Мехка ди тIехьа социальни нийсхо чIоагIъенна ца Iеш, къаман нийсхо чIоагIлуш йоагIа. БIарччача халкъий дика цIераш меттаоттаеш латт. Тахан хулаш латтачох, бакъдолчо реабилитаци яр санна хIама да ала мегаргда. Из процесс дерригача халкъашта, Росси а юкъе йолаш, ерригача советски республикашта йоагIаш я. ХIаьта бакъдар российски саго массала эггара дезагIа лоархIаш дола хIама хилад.

Гражданий саготоноша, сакхетам дегIабаро тахан ден повестке оттаду Россена паччахьалкхен суверенитет белгалъеш йола бокъонаш ялара дош. Реконструкци еш латт пачхьалкхен институташта, цу даькъе нарех керттерчоа — Лакхехьарча Совета. Россе халкъий къаман хьашташ дизза дIадовлийта, кхоачашдайта таро луш йола йоагIа представительство хилийтара жоп луш да республикански парламенте ши палата яр. Хьаеш я республикански общественни организацеш. ДегIа-

[illegible] тIа тIолла дIахьалхашка ншара дола чакона сихха тIаэна дезаш хилар. Цига белгалдаьха дезараш — из эттача хьалера аралоала таро луш йола экономически концепци. Укхаза базови хила деза 1990 шу. Болх юкъагI ца бахар, шера планаш кхоачашъяр — из хIара къахьегама коллектива патриотически декхар!

Самофинансированеген самоуправленеген довлар хьалхоацаш, РСФСР шоай экономически потенциала, бийдала ресурсашта доалайтара тIехьа. Iилман даькъе дукха къахьега дезаш дола доакъош дегIакхувлара, республикаша эквивалентно товараш дIа-са хувцара тIехьа. хIара республика союзни бюджете дIачудохийтача средствай дакъа цхьатарра хилийтара, хIаьта материальни хьал-таро къахьегама даькъага хьежжа хилийтара тIехьа я.

Тхо — Советски Россе хийцача куц-сибата, цун йоккха а зIамига а городаш, юрташ меттаоттаяра, чуIе фусамаш сихагIа хьалъяра, хьалъеча гIишлой дикал тоаяра, дика тоаьйча больницай, школай, унахцIено меттаоттаяра, культурно - просветительски учрежденеш дукхагIа хилийтара тIехьа да. Тхо Россе кхоане маша-

[illegible] дезалниш цхьаь [illegible] бахара накхен. кIеригача е доккхача къамий хьалаш — деррига а нийсхонца къоастадаь ца хуле. Укхаза хила йиш яц пицвенна е озабелам баь цхьаькха а. Дезаш да порядоги законности чIоагIъяр. Таип - тайпарча саьнашка дIа-хьа кхувлаш нахи халкъаш къеста ца а деш, уж кхоталеш бола цхьанара кхоллама къахьегам мара бац перестройка толам Iалашбе могаргдар.

Ший территоре тIа бIаьнел совгIа къам даха чоалхане къаман образогани ше хилара тарра, Российски Федераци вIалл къамаьа а доацаш тIехьа я цар бокъонаш, къаман белгалонаш, барт-цхьоагIон доттагIали сий деш лархIара а шердара а. Автономии образованеш шоай лоIаме хилара, цар тарлонаш айяра тIехьа я из. «Ван хаьарча хьалашкара парте къаман политика» яха КПСС платформа раьза болаш тIа а эц россиянаша, хIаьта моллагIа хIама чIоагIа Iаткъаш йолча цу сферерча процессашта тIехьа ца дисар духьа из хьинарна вахаре чакхъяхо еза аьнна а лерхI.

Вай обществе долаш хила деза Советски Союза моллагIча миIниге, моллагIча къаман юкъе хIара дезал, хIара граждании комфортно вахаргвола хьалаш. Воай

[illegible] аттарара [illegible] компромиссаш, шаккхе даьна мегаргйола решенеш лахарга. Йз диалог эшилга хар—тIехмарча хана обществас кхеталаьчарех цаI. Из доагIаш да забастовкаша дIадехараш, къамашта юкъера драмаш, тайп-тайпарча общественни болламаша, ноахалаштен социальни групаштен юкъерча гIулакхий проблемаш нийсхонца къоастаяра. Воай деррига низаш вIашагIтохе мара чаккхъяргъяц перестройка. Дуккхача ноахалий къахьегамца, хьанаьца, цIийца вIашагIбетталаб вай мохк, хIаьта хIаране патриотически декхар — мехка къаман гаиз лораяр а дукхагIъяр а. Тхо кхайк заводийи фабрикайи, колхозийи совхозийи къахьегамхошка, материальнии духовнии маьхаленаш хьа мел ерашка. Вайна хьалхара вай гIулакхаш цхьание а дергдац — из дага а кхоабаш, хано дIа ма деххара де деза вай ноаш мел дер.

Тхо кхайк социализм хьайолалуча лаьттарашка, герз бе а доалаш из лораьрашка, халкъа боахам меттаоттабаьрашка, цецина караерлаьрашка. ДIахо мехка революционни эргалонаш яра гIулакха масал хилда шох.

Россе нагирхой! Республика айярал, даймохк дийбарал лакхагIа патриотически декхар дац тахан.

[illegible] аьнии правственнии унахцIено Iалашъяра.

Укх саготача хана вежарий лешаца кхайк тхо Азербайджанен • Арменен халкъашка. Къамашта юкъерча доннах хьахинпарех дола хоамаш боккхача дег тIарча балаца тIа а эцаш. Россе халкъий цIерагIа шун хьаькъаьга кхайк тхо — шоай берий, ноаной, йижарийи иштиш духьа социе низбара тагIе! Теш тхо: дикадар котдаргда.

Россе коммунисташ! Шоана тIадаттар — къаьстта бехктокхам. Шоай общественни а къахьегама а хьинарца, эргадоллара процессашта лакъадаьарча чIоагIде парте — общество кхотаяра керттерча низа — сийи цхьоагIон, гIулакхана тIачIоагIде. КПСС халкъа парти а халкъа йола парти а йолга!

Харжархой граждански декхарга кхайкаш, тхо иштта кхайк цар эхь-эздела а. Россецарча безамо, цунах болча тешамо, къахьегам бIарои нийсхоаон, Советски Даьхен кхыча деррига къамашцарча вежарало лелладолда шо массала а массанахьа а. Эргайоалаш латтача Россе материальнии, духовнии, нравственнии ганз дукхагIъеча дакъа лаца таро а безам а мел болто, долда из!

КПСС ЦК Российски бюро

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиум

РСФСР Министрий Совет

моттиг.

б) МагIалбика района 2 моттиг.

в) Пригородни района 2 моттиг.

г) Сунженски района 2 моттиг.

д) г. Грознена 1 моттиг.

е) г. Орджоникидзена 1 моттиг.

4. Оргкомитета членаш цу районашка бахача гIалгIай сходашка духхьалара голосовани а еш харжа.

ХIанз эттача хьале гIалгIай автономи меттаоттаяра Оргкомитето беррига шин хкено оттадарца мара.

Са халкъ! Вай кхел къоастача укх хIанларча бехктокхамеча хана аз то тIахьех пхьоагIо йолаш, вIаши лоархIаш, сатем а сабар а долаш хилара, шоайла вIашин а дерригача къамашца а. Дуккхача хана деиз аьттув балорга вай сатуаса гIулакх котдаккхара цу хIамаша ноакъостал дергдолга бакъ а да.

ГIалгIай автономи 1934 шера хинната доалоашка меттаоттаергхилараx со теш.

БАЗОРКИН Идрис.
г. Орджоникидзе.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссеша шоашка хьачудена халкъа депутаталла кандидаташ оттабара протоколашкен цар Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ хила раьза хиларах йолча заявленешкен хьажа а хьежа «Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжарах» долча Закона 33-ча статьяй кIийлен тIа Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидаташ дIаязбаьб.

ЛЕНИНСКИ РАЙОН

№ 1 йолча Ленински хоржамий округе йолла

Олейников Геннадий Гаврилович, 1932 шера ваьв, профсоюзни Нохч-ГIалгIай областной совета председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Ульбиева Наталья Саладовна 1950 шера яьи, «Фармация» яхача производственни объединене начальник, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

РАДИКАЛЬНИ РЕФОРМА НАЬКЪАГIА

1989 шера Нохч-ГIалгIай АССР социально-экономически дегIаяр

ДIадахача шера республике дIахойнхьар экономика социальни переориентаци яра процесс. Производственни йоаца гIишлош хьалъяра, хIара деннача гIулакхашка дукхагIа ресурсаш дIаухийт. ДукхагIа халкъа эша товараш хьадаьд, наха гIулакх дара боарама план тIехкхоачашъяьй, дукхагIа пайда баьб, наьха ахчан доходаш дикка лакхъеннай.

Халкъа боахаме караерзаю доалдара керда формаши методаши. ХIанз йиззача боахамий расчетен самофинансированеи хьалашка болх беш да материальни производства деррига доакъош, производствени йоацача сферера дукха организацеш.

Цунца цхьана, дIадахача шера итогаша хьахьокх экономически чакхйоаха процессаш чIоагIа чоалхане хилар. ХIанз а экономика социальни переориентаци яра процесс хеттача бесса дIагIолга Iалашдаьдац.

Дуккхача къахьегама коллективаша планови а договорни а декхараш тIаэцачен кхоачашдечен бехктокхам лохбар республика социально-экономически дегIакхувлара воча оагIорахьара Iетикъад. ХIара пхелагIйолча промышленни предприяте продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачашдаьдац. Наха чуIе цIеноши социальни сфера объекташи хьалъяра декхараш кхоачашдац. Наьха ахчан доходаш товараш хьадаралеи гIулакхаш дара боарамалеи сихагIа дегIаух. Цхьайолча продуктий, наха чIоагIа хоатташ йолча изделей дефицит дегIаихай.

Предприятешеи организацешеи баь пайда дукхагIча даькъе товарий, деча гIулакхий маьхаш лакхдар бахьан долаш баьб. ХIанз а тIехьа йолаш я пайда бара планаш лохъеш тIанйяра практика, цунца предприятеша ца доагIаш, харцахьа ахча Iоаду.

БIарчча республика хьанйцача кассови план кхоачашъелга Iалашдаьдац. ПланагIа доагIачул кIеэнгагIа ахча хьачуденнад торговле, культурни предприятеша, бытовой гIулакх дара предприятеша. Цу хогна моттигаш хиннай Госбанка кассацкара алаш далара, юртбоахама продукташ эцара, иштта кхыдолча гIулакхашта лаьрхIа доагIачул дукхагIа ахча дIателаш, цо кхы тIа ахча арахеца дезача оттаваьв. 1988 шераца нийсдича планал тIех йола эиссеш 30 процент лакхъеннай.

СОЦИАЛЬНИ ДЕГIАЯР

Республике 1990 шера 1 январага диллача 1288,5 эзар саг вах.

Къахьегама ресурсаш. 1989 шера республика халкъа боахаме болх беш ваэ 394 эзар саг, цу даькъе болхлойи гIулакхера нахеи 370 эзар саг, колхозхой — 24 эзар, кооперативашка 18 эзар саг, индивидуальни къахьегаш 3 эзар саг вар.

ДIадахача шера укх ханаца нийсдича пачхьалкхен предприятешка, материальни производства сфера организацешка къахьегаш бола болхлой 9 эзар кIеэнгагIа бар, гIулакх деча сфере 10 эзар саг тIакхийтав, Iилман даькъе а Iилман гIулакх деча а къахьегаш 300 саг кIеэнгагIа вар. Цу юкъа кооперативашка 14 эзар саг тIакхийтав, е 3-зза дукхагIа, цига болхаше а кхычахьа къахьега 21 эзар саг лаьрхIача.

Бахача наьха доходаш. Республика халкъа боахаме къахьегача болхлойи гIулакхерча наьхен бетта юкъера хьацца алапи 200 сом хул, 1988 шера 184 сом мара лацар. Арендни а дезала а подрядагIа болх бечарна луш дар дикка лакхагIа да.

Цу хана предприятешка, организацешка цхьайолча хана, балхах луш дола алапи коллектива балха бух соццаш хьахулачунца нийсдац, ца баьча балхах ахча телаш моттигаш а нийслу. Промышленносте, гIишлош еча, кхыча производствени сферашка балхах лу алапи къахьегама овсарлеи сихагIа дегIаухар.

Дезалий бюджеташ тахкарах долча даичегIа болхлоштен гIулакхерча нахан цхьан сага лаьрхIача бетта юкъера 142 сом ахча кхоач, из 1988 шераца нийсдича 21 процент лакхденнад. иштта, наьха кхачан продукташ, кхачан доаца товараш эцара расходаш лакхъеннай.

Халкъа боахаме эша товараш (корта бохабу маларех доаккхар а доацаш) 537,5 миллион сома маьха хьадаьд (розничий маьхашка) уж 1988 шера даьчул 23,9 млн. сом, е 4,6 процент дукхагIа да.

Къаьст • къаьста кхачан • товараш хьадар хьахьокх укх даниеша:

	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Дулх, пачхьалкхен ресурсашкара 1-ча категоре субпродукташ юкъе а йолаш (эзар тонн)	22,7	101	112
Цу даькъе:			
Колбасни изделей (эзар тоннаш)	6,2	102,9	98,5
Пачхьалкхен ресурсашкара налха (тоннаш)	831	136,2	109,3
Пачхьалкхен ресурсашкара хьаьна нахчаш (эзар тоннаш)	2,1	105,9	99,3
Мерзача шурах яь продукця пачхьалкхен ресурсашкара шураца лаьрхIача (эзар тоннаш)	83,3	100,9	101,9

(Ниcтедоалар 2-ча оагIо тIа.)

РАДИКАЛЬНИ РЕФОРМА НАЬКЪАГIА

(Чиистедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Генарнй дьатта (эзар тоннаш)	4,3	127,1	100,1
Макаронин изделеш (эзар тоннаш)	5,8	100,3	86,4
Консерваш (млн. условни банк)	235,1	108,6	122,9
Шекар-песок (эзар тоннаш)	8,2	74,0	90,9
Сомех дааккха хий (млн. усл. банк)	83,9	84,4	87,1
Минеральни хиш (млн. ах литр)	25,7	106,3	97,3
Корта бохзбеш доаца малараш (эзар дал.)	1450	89,9	95,7

Шура промышленноста объединене предприятешка, Грозненски пищекомбинате, макаронни фабрике, Агропромышленни комплекса цхьайолча предприятешка 1989 шера продукце къаьст-къаьста тайпаш арахецара планаш 1988 шерарча фактически боарамал лохагIа яр.

Баха нах халкъа боахаме ашача кхачан доцача товарашца Iалашбечара халонаш эшаьхац.

1989 шера уж товараш 1988 шера боарам тIа мара арахийцадац, вешта дьлча, 293,4 млн. сома маьха хьадаьд.

Халкъа боахаме эшаш дола кхачан доаца товараш хьадара декхараш кхоачашдар хьахьокх укх даннеша:

	1989 шера хьадьар	Декхараш кхоачашдара процент	1989 шу проценташ-ца 1988 шера нийсдича
Мебель (розничин маьхашца) — млн. сом	30,3	97,7	98,2
Аьшкан пхьегIаш — тоннаш	60	100	2-зза
Бытовой химие товараш — млн. сом	10,6	96,7	96,3
Ювелирни изделеш — млн. сом	44	88	141,9
Швейни изделеш — млн. сом	8,9	94	96,7
Чухьнахьа а тIехьнахьа а дувхаду барзкъаш — млн. штук	11,4	87	104,5
Пасташ-наскеш эзар пара	463	126,8	117,2
Кога гIирс — млн. пара	2,4	103,1	99,1

1989 шера итотех кхачан доацача товарашта (яйгача промышленноста изделеш йоаццаш) поставкаш яра доачча паччахьалкхен заказагIа лоархIаьлда 8 процент предприятеш. Яйгача промышленноста товараш 138,3 млн. сома маьха арахийцад (розничин маьхашка), из 1988 шера хьалаьчул 5,6 процент кIезигагIа.

Потребителашка дIа ца кхачийташ дукха продукци йитай Назрановски трикотажни фабрика (3,6 млн. сом).

нарий дьатта, барзкъаш; 4—8 процент кIезига декхад сомех даьккха хиш, фуаш, шекар, кога гIирс, пасташ-наскеш.

Баха нах хеттача тайпара коартолашца, сомашца, баьцалаарашца Iалашбац. Рыночни фондагIа коартолаш 1988 шерарчул 2,9 эзар тонн (12 процент) кIезигагIа ехкай, керда нарсаш 0,5 эзар тонн (18 процент) кIезигагIа, свекла — 0,6 эзар тонн (27 процент) чаккхдаьха баьцалараш — 0,3 эзар тонн (22 процент).

Розничин товарооборотен маьхах цу гIулакхашех. [illegible]

Цхьалола товараш дукагIа дохке я. баха нах лертIа Iалашбац — барзкъаш, чухьнахьа дувхача барзкъаш [illegible]

[illegible] даьхе, паччахьалкхен торговле предприятеша из план 99,95 процент, потребительски кооперацие 98 процент кхоачашаьдьй.

Иштта баха нах моттигерча гIишлон материалашца Iалашбац.

Паччахьалкхен а кооперативни а торговле розничин товарооборота юкъара боарам 1014,4 млн. сом хилар. 1988 шерапа нийсбича из 82,4 млн. сом дегIабенаб (маьхех нийслеча маьхех 9 процент), цунах корта бохабе маларш доккхара чотагIа товарооборота тIакхьйтар 20,8 млн. сом (25 процент).

Республике бахача наха 134,6 млн. сома маьха гIулакхаш даьд, из 1988 шерица нийсдича 10 млн. сома дукхагIа. Маьхах даьча гIулакхий юкъерча боарамах 6 миллион сом (5 процент) пахага хьуна, гIишлон материалаш, кооперационни йоапа изделеш, производства отходаш ехка даьккха да.

Хьаха маьхах гIулакхаш [illegible]

Хьалха ювлаш дегIаера [illegible]

63 саг вийнав, ве а гIийртаб, из 1988 шераца нийсдича 82 процент хилар; 177 саг чIоаггIа лозаваьв (124 процент хилар) 36 сага нийсбаьб, е низ бе гIийртаб (83 процент).

Кхувшбоаг Iараша дакъа а лоацаш 540 зулам даьд. Наркотикаш бахьан долаш хьалхьоадаь дешаш дукхагIа да.

Гучадаханза долча зуламий боарам 3,8 процент дегIабенаб.

Гонахьарча Iалама хьал. Республике Iалам лоралара мероприятеш чакхъяхара финансировани яра йолча паччахьалкхен источникех 3,1 млн. сом дIадахийтад, цу гIулакха лаьрхIа капитальни вложеней лимитах 33 процентага кхоачаш пайда нийцаб.

1988 шераца нийсдича ерригача предприятеша арахкайса зене хIамаш 31,9 млн. сома дIадахийтад, цу гIулакха лаьрхIа капитальни вложеней лимитах 33 процентага кхоачаш пайда нийцаб.

1988 шераца нийсдича ерригача предприятеша арахкайса зене хIамаш 31,9 млн. тонн хул, е 9,8 процент кIезигагIа.

Iалам лорадара мероприятеш чакхъяхара чотагIа «Грозэнерго» ПОЭЭ предприятешка 55,5 эзар тоннага кхоачаш, е 20,7 процент кIезигагIа зене хIамаш арахкайсай, «Грознефтеоргсинтез» — 22,8 эзар тонн, е 9,8 процент кIезигагIа.

Цунца цхьана республике Iалам лоралара даькъе цайдеш доля де деараш кхоачамболаш эффективни дац, цудухьа из хIанз а цехьа мехка экологически цIена йоацача регионех лоарI.

Керттерча даькъе г. Грознера Iалам бIехъду «Грознефтеоргсинтез» яха производственни объединене нехкдаьтта чакхдоахачен химически заводаша, вешта аьлча, республике арахкувсача зенорча хIамаех 72 процент цар кхувс. Цул совгIа, хIара шера дикка дукха зене хIамаш арахкувс автотранспортас чIоагIа мела къесталу автомобильни транспорт (керттерча даькъе моахьаш кхухьараш) экологически цIенача доагорапа болх бе якхара гIулакх.

1988 шераца нийсдича дукхагIа зене хIамаш арахкийсай электромеханически, биохимически заводаша, «Малгобекнефть», «Старогрознефть» НГДУ-ша.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

1989 шера паччахьалкхен заказагех потребителашцарча духхьаларча бувзамашкех хьежжа продукци лоаттаьра договорни декхараш 97,5 процент мара кхоачашданзар, хIаьта 1988 шера хиннача юхе — 96,5 процент мара. Договорни дисциплина толхайир 18,6 процент йолча предприятешен объединенешен. Потребителашка дIа ца кхоачийташ йитай 48,9 миллион сома маьха продукци.

Нохч-ГIалгIай АССР гIолла бIарчча хьанийцача шоай йолча таронел лохагIа кхоачашдаьд договорни декхараш Назрановски, Наурски, Шелковски, Сунженски, Шатойски районий промышленносте.

11 январь тIакхоачаш 1990 шера предприятеша плановни расчетегIа оттае езача 1713,8 миллион сома маьха е 93 процент йолча продукце хьанкъехьа договораш оттадир (дIадахачча шера цу хана оттадаь договораш 92 процент дар).

1988 шера яьккха хинначул 0,4 процент кIезигагIа яьккхар промышленни продукци. Из деш промышленноста «А» группас 0,8 процент лохйир, хIаьта халкъа эша предметаш («Б» группас) 0,8 процент дукхагIа арахийцар.

Къахьегама овсарле 1989 шера 2,1 процент лохъелар, из хул хьалхарча квартале хинначул лохагIа (4,9 процент).

БIарчча хьанийцача 1989 шера 1 процент къахьегама овсарле лакхъялар бахьан долаш бетта тIакхета алапи 4 процент лакхделар.

1989 шера республика промышленноста балхах йола даннеш: (проценташка)

	Договорни декхарах кхоачашдаьд	Договорни декхарах кхоачашдаь ца дальча предприятей дакъе	Фактически тIакхийттар: продукце (болха гIулакх кхайн боарам)	Фактически тIакхийттар: къахьегама овсарле
Ерриге а республике гIолла	97,5	18,6	99,6	102,1
Союзни кара йола промышленность	97,5	32,4	98,8	102,4
Республикана кара йола промышленность цунца:	97,4	14,4	101,8	102,2
НГIАССР Министрий Совета кара йола промышленность	95,1	23,1	88,4	82,4

Хьалха ювлаш дегIаера [illegible]

Паччахьалкхен заказагех договорий кIийлен тIа потребителашца долча духхьаларча бувзамашка хьежжа продукци лоатталра договорни декхараш кхоачашдара, промышленни предприятешкен объединенешкен къахьегама овсарле а продукце боарам а лакхбара доннеш ераш я: (проценташка)

	Продукци лоаттаьра договорни декхараш кхоачашдар	Пайда бара план кхоачашъяр (январь-ноябрь)	1989 шера фактически тIакхийттар 1988 шера проценташца: продукце (болха гIулакхий боарам)	1989 шера фактически тIакхийттар 1988 шера проценташца: къахьегама овсарле
«Грознефтеоргсинтез» производственни объединени	97	93,6	96,8	110,6
«Грознефтемаш» завод	92	99,5	94,5	99,3
«Грознефть» производственни объединени	100	117,8	96,2	98,1
«Нефтезапчасть» Гудермесски завод	100	46,7	111,5	164,9
«Нефтехимзапчасть» Грозненски завод	100	138,8	101	107,9
«Красный молот» завод	100	115,7	111,8	107,6
СССР 60 шу дизара цIерагIара «Оргтехника» производственни объединени	100	111,6	114,5	112,5
«Промавтоматика» НПО опытни завод	100	120,6	124,2	113
«Пищемаш» завод	98,5	88,5	104,3	102,1
ГI. Ахриева цIерагIара «Электроинструмент» завод	100	99,8	87,6	92,2
«Трансмаш» завод	100	1,9-зза	86,1	113,7
Электромеханически завод	100	97,8	90,7	136,1
Биохимически завод	92,1	96,3	104,1	110,5
«Терек» мебель-дахчах хIамаш ю производственни объединени	97,8	100	102,5	103,9
Электроремонтни завод	100	2,6-зза	98,4	100
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завод	100	100,4	96,5	105,1
Цементни завод	100	63,3	111,3	123,5
«Стройиндустрия» объединени	79,8	—	92	102,5
Карьероуправлени	100	111,1	104,8	111,1
Грозненски ремонтно-механически предприяти	83,6	54,9	84,4	99,3
«Аргунводпром» производственни объединени	100	86,1	92,2	93
«Чечингводмелиорация» объединене Аргунски ЖБИ завод	81,2	—	63,5	67,2
«Автоспецоборудование» опытно-экспериментальни завод	100	105,8	100,3	100,5
Назрановски трикотажни фабрика	81,5	—	100,2	101,8
Производственни швейни объединени				
Грозненски кога гIирса фабрика	100	93,3	102,4	100,9
«Чечингхлебопродукт» производственни объединени	100	2,7-зза	109,3	111,1
«Чечингхлебопром» производственни объединени	100	77,3	127,3	112
	99,95	92,7	91,5	96,8
Грозненски экспериментально-механически завод	100	99	99,7	100,8
«Чечингстройматериалы» производственни объединени	83,8	2,5-зза	99	108,9
НГIАССР моттигерча промышленноста территориальни производственни объединени	100	99,7	84,5	86,5
НГIАССР Госагропром	97,9	115,5	106,4	106,2

АГРОПРОМЫШЛЕННИ КОМПЛЕКС

1989 шу дар агропромышленни комплекса предприятеша боахама расчета принципагIа болх бу шоллагIа шу. Юрта боахаме дIахо дегIадаьхкар арендни гIулакхаш, кооперации, юртбоахама предприятеа экономически [illegible]

надбавкаш ялари бахьан долаш.

Бакъда, колхозийи совхозийи боахама — финансови балха тIа цхьадола дика хувцамаш хиннадале а, боахам лелабара нердача хьалаша [illegible]

Продуктивни доахан укх тайпара кIезигделар: 1 январь тIакхоачаш эзараш доахан

	Бохамий ерригача натегорешка: 1989 ш.	Бохамий ерригача натегорешка: 1989 ш.	Царца бахача наьха дараш: 1990 ш.	Царца бахача наьха дараш: 1990 ш.
Доахан	324,2	326,4	131,6	132,9
Царца дахка доахан	123	122,7	72,8	73,5
Хьакхарч	127,2	133,8	2,7	2,6
Жан гаьзарийи	793	799,4	149	153,5

Республика агропромышленни комплекс дегIайоалаярга дIаяхийта капитальни вложенеш 129 миллион сом е капиталовложеней берригача боарама республике гIолла 30 процент дукхагIа хилар. Цу средствах юрта боахам дегIабоалабарга дIаяхийтар 97,6 миллион сом. Культураш дIаювргйолча даьккхад хий дуллаш дола 880 гектар лаьтта.

Доахан леладара 1300 моттиг йола, хьакхарч лелаяра 900 моттиг йола, коатIара оалхазараш — 8,5 моттиг йола, 200 тонн йол лоаттаю, 1200 кубометр силоси сенажи лоаттаю хьайбай помещенеш хьалъяьй.

КАПИТАЛЬНИ ГIИШЛОШ ХЬАЛЪЯР

Паччахьалкхен централизовани капитальни вложенейи предприятей а организацей а фондий средствайи чотагIа болх бе йолаяллийта керттера фондаш 309,7 миллион сом мара хилванзар е шера заданех 67 процент мара (предприятейи организацейи ерригача планагIа).

ДIадахача шерашка а сана, гIишлош хьалъяь яхара шера программа кхоачашъянзар. Хьалъьяккхаьзар г. Аргунерча йоккхийча панелех цIенош хьалдеча завода II очередь, болх бе йолаяллийтанзар универсальни тика. Паччахьалкхен централизовани капитальни вложенеех 428 миллион сомах е шера лимита 86 процентах мара пайда эцанзар.

Предприятешен организацешен капитальни гIишлош хьалъеча 195 миллион сом средстваш мера дIаяхийтанзар е шера лимита 91 процент.

ГIишлон-монтажни организацеша кхоачашдаь подрядни балхаш 1988 шера цу хана хиннача юхе 11 процент кIезигагIа хилар.

1989 шера подрядни организацеша баьча балха хьокхамаш:

	1989 шера кхоачашдаьр — миллионаш сомаш	План кхоачашъяра проценташ
«Чечингстрой» ПСМО	36,6	52
«Грозтрубопроводстрой» трест	19,4	103
«Чеченингушводмелиорация» объединени	27,5	101
«Чечингражданстрой» трест	13,3	102
«Чечингагропромстрой» объединени	16,2	83

ГIишлош еча ерригача керттерча организацеша объекташ болх бе йолаяллийтара керттера заданеш кхоачашъянзар. 1989 шера кхоачаш лаь гIишлон-монтажни балхаш 14 миллион сомал сом гIа мара хиланзар е планах 18 процент. ГIишлош хьалъяра производственни база дегIаахара тIехьаюсаш я.

Керттера фондаш, производственни социальни объекташ болх бе йолаяллийтара хьал кхоачамбоацаш оттар керттерча даькъе хулаш да хьалъеча дукхача гIишлошкен объекташкен средстваш дIаекъаш хиларагIа.

Кхоачамболлаш тернам тIабахийташ йолаш йола предприятеш кхы тIа технический [illegible] тоалран. 1988 шера цу гIулакхашка дIаяхийта капитальни вложенеш 7 процент дукхагIа хилар е 129 миллион сом.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

«Чечингавтотранс» территориальни производственни [illegible] та продукташ тIайоттара план — 91,1 процент. [illegible]

ин фабрика [illegible] млн. сом).

Розничин товарооборотен маьхах ду гІулакхашен. ЧІоагІъяь хинна розничин товарооборота план, общественно кхачан дакъа юкъе а долаш, 1988 шера бІарчча республике гІолла 99,2 процент мара кхоачашъяьяц. Цу [illegible] пачхьалкхен торговле предприятеша из план 99,5 процент, потребительски коопераце 98 процент кхоачашъяьй.

Паччахьалкхен а кооперативни а торговле розничин товарооборота юкъара боарам 1014,4 млн. сом хилар. 1988 шерана нийсбича из 82,4 млн. сом дегІабенаб (вІаши нийсдеча маьхех 9 процент), цунах корта бохабу маларш дохкара чотагІа товарооборота тІакхийтад 20,8 млн. сом (25 процент).

1989 шера кхачан продукташ а кхачан доаца товараш а, корта бохабу малараш юкъе доалаш, 1988 шерана нийсдича 7 процент дукхагІа дехкад (вІаши нийсдеча маьхах) 2—5 процент дукхагІа ехкай кондитерски изделеш, пахча, трикотажни изделеш, мебель, 6 процент а кхы дукхагІа а дехкад дулх, коа тІара оалхазараш, налха, ге-раш — 0,3 эзар тонн (22 процент).

Цхьадола товараш дукхагІа дохке а, баха нах лертІа ІалашбаЦ — барзкъаца, чухьнахьа духкача барзкъаца, трикотажни изделешца, мебелаца, иштта кхыдолча товарашца.

Иштта баха нах [illegible] гІишлон материалашца ІалашбаЦ.

Республике бахача наха 134,6 млн. сома маьха гІулакхаш даьд, из 1988 шерана нийсдича 10 млн. сом дукхагІа. Маьхах даьча гІулакхий юкъерча боарамах 6 миллион сом (5 процент) пахага хьуна, гІишлон материалаш, кондиционни йоаца изделеш, производства отходаш ехка даьккха да.

Наха маьхах гІулакхаш дара йола шера план 104 процент кхоачашъяьй. Цхьабакъда, 1 сага гІулакх дарга диллача вай республика РСФСР-е тІехкьарча моттигех цаІ дІалоац.

Бытови гІулакхаш дара йолча лаьрхІача предприятешей организацешей наха 368,4 млн. сома маьха гІулакхаш даьд. План 101 процент кхоачашъяьй.

ЧуІе фусамаш социально-культурни гІишлош хьалъяр. 1988 шера йинна лохъяьй чуІе фусамаш хьалъяра темпаш. Капитальни вложеней чотагІа цІенош хьалдара дола декхараш 62 процент мара кхоачашдаьдац.

	ХІ-ча пятилетка шера юкъера тайпІача	1986 ш.	1987 ш.	1988 ш.	1989 ш.
Госкапвложеней чотагІа хьалдаь цІенош — эзар кв. метр	160	146,1	168,1	140	98,5

Жилищно - гІишлон кооперативаша 13 эзар квадратни метр чуІе цІенош хьалдаьд, из шера планах 43 процент мара хилац. 1988 шераца нийсдича ЖСК-с 40 средствах чотагІа 40 процент кІезигагІа чуІе цІенош хьалдаьд.

Деша наха ха йоапача берашта лаьрхІа учреждениеш хьаяра декхар 62 процент мара кхоачашдаьлац. Юкъарча дешара школаш — 54 процент, больницаш — 42 процент, поликлиникаш — 32 процент. ДІадахача шераца нийсдича кІезигагІа хьалъяьй деша наха ха йоапача берий учреждениеш, амбулаторно - поликлинически учреждениеш, клубаш, культура цІенош.

Халкъа дешар. Дийнахьарча а сайрийнара а юкъара дешара школашка дешаш ва 261,1 эзар дешархо. Царех пхьоалагІча класса програмагІа дешаш ва 27,8 эзар бер, царех кхоалагІа дакъа ялх шу даьнна да.

Укх шера а тІехьа школашка занятеш сменагІа чакхйоах. ШоллагІча сменагІа дешаш ва 101,1 дешархо, е хІара кхоалагІа дешархо, кхоалагІча сменагІа — 2,5 эзар саг.

Школаша сменагІа болх бара боарам геттара лакха ба Грозне, Гудермесски, Шалински, иштта кхыча районашка.

Юкъерча лаьрххІача дешара заведенешка дешаш ва 12,6 эзар дешархо, лакхехьарча дешара заведенешка — 14,8 эзар студент.

Профессионально - технически училищашка дешаш ва 15,9 эзар саг.

Боькъонаш телханр. 1989 шера республике 5293 эулам даьд, из 1988 шераца нийсдича 174-га кхоачаш (3,4 процент) дукхагІа. Республике бахача наха хІара итт эзар сагага диллача 42 эулам кхоач, 1988 шера 40 мара кхачацар.

ДІадахача шера геттара дукха къоалаш даьд, вешта хьалхарча шерашка нийсдича 153-га кхоачаш дукхагІа (50 процент дукхагІа), иштта, машинаш удаьй ухь 184 дукхагІа йодаьй (55 процент) дукхагІа.

Бахача наьха хІамаш лочкъа а еш 1292 эулам даьд 1988 шераца нийсдича 3,7 процент кІезигагІа. Цу даькъе кІезигагІа квартираш яйхай, вешта аьлча, 53-га кхоачаш кІезигагІа, е 9,5 процент.

Паччахьалкхен а общественни а рузкъа тІакхувлара йолча 387 моттага регистраци яьй, из 1988 шераца нийсдича 12,8 процент дукхагІа.

даннеш: (проценташка)

	Договорни декхарш кхочушдаьд	Договорни декхарш кхочушдаь предприятийн дакъа	Фактически тІаьхкхийтар: продукци [illegible]	Фактически тІаьхкхийтар: [illegible]
Ерригга а республике гІолла	97,5	18,6	99,6	102,1
Союзни кара йола промышленность	97,5	32,4	98,8	102,4
Республикана кара йола промышленность	97,4	14,4	101,8	102,2
цунца:				
НГІАССР Министрий Совета кара йола промышленность	95,1	23,1	88,4	82,4
Грозненски экспериментально - механически завод	100	99	99,7	100,8
«Чечингстройматериалы» производственни объединене	83,8	2,5-зза	99	108,0
НГІАССР моттигерча промышленноста территориальни производственни объединени	100	99,7	84,5	86,5
НГІАССР Госагропром	97,9	115,5	106,4	106,2

Хьалха ювлаш дегІаера машиностроении кхачан промышленности. 1988 шера даьчул кІезигагІа хІама хьадаьд гІишлон материалаш еча, мехкдаьтта доаккхача, мехкдаьтта чанхдоаккхача промышленносте, ейгача промышленносте.

Оптови торговле порядкагІа снабженческо-сбытови организацеша маьхалъяьнкхар производственно - технически лаьрхІа йола продукци 84 миллион сомал совгІа мах болаци промышленни предприятеша паргІатта маьхалъяккхара порядкагІа 329 миллион сомал совгІа ярн.

Отчетни шера караерзаьй 290 цІи йола промышленни продукци (цунца 234 цІи йолаш халкъа эша товараш).

1989 шера промышленни продукце керттера тайпаш арахецара даннеш укх тайпара я:

	1989 шера фактич. хьадаьр	Задани кхоачашъяра процент	1989 шу 1988 шера проценташца
Электроэнерги (миллионаш квт. сахьаташ)	2861	—	100,6
Газ (миллионаш кубометраш)	1582,7	112	94,9
Ацетон (эзараш тоннаш)	45,6	93,2	99,4
Фенолаш (эзараш тоннаш)	71	91	98,3
Мехкдаьтта аппаратура (миллионаш сомаш)	9,6	94,1	104
Кхачан промышленноста эша технически оборудовании цунна эша запасной оатхалаш (миллионаш сомаш)	15,3	100	105,2
Механизированни гІишлон инструмент (эзараш)	436,5	88,6	87
Тракторни прицепаш (эзараш)	12	100,4	85,9
Прибораш, автоматизаце средстваш, царна йола запасной оатхалаш (миллионаш сомаш)	32,9	102,9	104,6
ХьунагІара тийда хьу араяккхар (колхозаша кийчъяьр йоацаш) эзараш кубометраш	70,7	94,3	90,1
цунца:			
ГІулакхага йода хьу (эзараш кубометраш)	47,9	97,6	90,5
Цемент (эзараш тоннаш)	616	100,2	111,6
Пенаш дотта материалаш (миллионаш условни кирпишкаш)	141,6	75,9	107,5

ГІишлон материалаш еча промышленноста предприятеша болх воргІа баьб.

Хуьтта аьшкбетона конструкцеши деталеши хьаяра оттаяь заданеш кхоачашъяьяц (87,9 процент мара), 1988 шера яьрел 26,7 эзар кубометр кІезигагІа изделеш хьайир.

ГІишлошта эша кирпишкаш дуккха ца тоъаш халкъа боахаме эттача хьале «Чеченингушстройматериалы» производственни объединене кирпишкий заводаша 1989 шера план кхоачашъяьнзар, из бахьан долаш ара ца хецаш йисар 27 миллион условни кирпишкаш, хІаьта пятилетка йолаеннача хана денз халкъа боахаме дІа ца кхоачаш йисай 79 миллион условни кирпишкаш.

1989 шера 11 бетта пайда бара план 4,8 процент тІехкхоачашйир, хІаьта дІадахача шера цу хана хинначул 8,2 процент дукхагІа е 20,1 миллион сом дукхагІа.

Цу хана чухь промышленни предприятеша 12,3 миллион сом гІод техкад, цунца продукци бизза ца оттаяр бахьан долаш 2,3 миллион сом а тоькхаш.

АГРОПРОМЫШЛЕННИ КОМПЛЕКС

1989 шу дар агропромышленни комплекса предприятеша боахама расчета принципагІа болх бу шоллагІа шу. Юрта боахаме дІахо дегІадаьхкар арендни гІулакхаш, коопераци, юртбоахама предприяте экономически хьал тоадеш цхьадола хІамаш хилар. Балха массе долча тайпай хьакехьа шера колхозаштеи совхозаштеи баьнна пайда 78,2 миллион сом хилар, вешта аьлча 1988 шера хинначул 15,7 миллионаш сом дукхагІа, юртбоахама производства рентабельность 15,2 процент хинначара 18,5 процентага кхоачаш лакхъелар.

Боала пайда дикка лакхбелар договорни маьхаш юкъедоаладара практика шеръяри паччахьалкхенга продукци йохкарах дукхагІа надбавкаш ялари бахьан долаш.

Бакъда, колхозийи совхозийи боахама — финансови балха тІа цхьадола дика хувцамаш хиннадале а, боахам лелабара кердача хьалаша экономика тоаялийтара ерригга таронаш болх бе йолаялийтанзар, юртбоахама производства боарамаш ловдам болаш лакхданзар.

Юрта боахама валовой продукци 1988 шера хинначул 0,9 процент кІезигъелар, 589,5 миллион сом а хилар. Хьайбай продукци 1,3 миллион сом е 0,4 процент лакхъелар, хІаьта лаьттан тІара йоала продукци 6,8 миллион сом е 2,5 процент кІезигагІа хилар. Къахьегама овсарле 0,9 процент лакхъелар.

Боахамий ерригача категорешка юртбоахама керттера валовой культураш укх тайпара чуййцар:

	1988 ш.	1989 шу	1989 шера 1988 шера проценташца
Ялат	429,8	376,5	88
Шекар доаккха свеклаш (фабрични)	184,7	151,7	82
Генараш	11,7	13,8	118
Ковртолаш	31,7	36,9	116
Баьцадаараш	121,9	149,7	123
Хербазаши пасташи	23,5	25,1	107
Сомаши комараши	84,3	72	85
Комсаш	56,3	64,5	115

БІарчча хьанийцача республике ялата культураш хьийкъар 1988 шера гектара тІара 20,2 центнер яьннача метта 19,4 центнер йоалаш. Паччахьалкхен ресурсаш 8,7 эзар тонн ялат дІа ца луш дисар. Интенсивни технологех пайда а эцаш культураш дІайийнача хІара гектара тІара 23,0 центнер, шекара свеклаш гектара тІара 205 центнер, ерригаш дІайийначарех — 186 центнер яьлар.

Боахамий ерригача категорешка хьайбай продукташ укх тайпара яьхар:

	1988 ш.	1989 шу	1989 шера 1988 ш. проценташца
Даьккха дулх — эзараш тоннаш	43,4	47,6	110
Шура — эзараш тоннаш	275,5	272,7	99
Фуаш — миллионаш	142,9	129	90
Тха (физически дозалца) — эзараш тоннаш	3999	3899	97

Алхха Гудермесскии Урус Мартановскии районий боахамаша мара кІезигагІа дохканзар дулха хьайбаш. Республике шура кІезигагІа яьккхар шура йоаккхача доахана продуктивность 55 килограмм (2 процент) кІезигъялар бахьан долаш

«Чечингагропромстрой» объединени — 13,3 — 102; 16,2 — 83

ГІишлон еча ерригача керттерча организацеша объекташ болх бе йолаялийтара керттера заданеш кхоачашъянзар. 1989 шера кхачаш даь гІишлон - монтажни балхаш 14 миллион сомал совгІа мара хиланзар е планах 18 процент. ГІишлон хьалъяра [illegible] болх дегІахара тІехьаьюсаш я.

Керттера фондаш, производственни социальни объекташ болх бе йолаялийтара хьал кхоачамболаш ца тар керттерча дакъе хилаш да хьалъеча дукхача гІишлошкен объекташкен средстваш дІакъаш хиларагІа.

Кхоачамболлаш теркам тІабахийтац йолаш йола предприятеш кхы тІа технически Іалашъяраш, аргаьха [illegible] шера цу [illegible] даьхашка дІаяхийта капитальни вложениеш 7 процент дукхагІа хилар е 129 миллион сом.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

«Чечингавтотранс» территориальни производственни объединене предприятеша 1989 шера дІабихьар 12,7 миллион тонн мухь.

Пассажираш дІаихувлара ерригга доходаш 100 процент кхоачашйир, бакъда из иштта дале а 1988 шера бигачул 3,8 процент кІезигагІа пассажираш дІабигар.

«Чечингавтотранс» территориальни производственни объединене предприятеша шоай кара йолча пассажирски автотранспортаца бизза пайда эцац пассажирашта гІулакх дара чурча таронех.

Лелаш йолча транспортах дикка доккха дакъа хІара дийнахьа балха юкъе ца доагІаш дуc ремонт еш хиларагІен технически йохарагІен.

Масала, 1989 шера пассажирски парк (юкъара пайда эцара автобусаш) балха хилара коэффициент 0,708 хилар, таксопарк — 0,660. РСФСР-е юккъера долчул дикка кІезигагІа хилар из.

Пассажирски транспортага хан-ханнахьа ца хьожаш хилар да из.

1989 шера мухь дІабахьара план машинаькъа Грозненски отделене 94,4 процент мара кхоачашъянзар, е мухь тІаботтара план 94,1 процент мара, цунца мехкдаьтта продукташ тІаботтара план — 91,1 процент. ВІашагІа а теха, дІахийтай 12,0 эзар еза етта поезд, вешта аьлча 1988 шера хинначул 795 поезд е 6,2 процент кІезигагІа. Царца дІабихьаб 6,5 миллион тонн мухь, 1988 шера бихьачул 12,7 процент кІезигагІа. Мухь дукхагІа тІаботтар бахьан долаш 4,2 эзар вагон мукъаялийтар.

Отчетни шера ледара лийлар вагонаш, дукхагІа сайца лаьттар вагонаш (1988 шера хинначул вагон лелийта 24,5 процент кІезигагІа хилар). Локомотивай балха овсарле дийнахь-бус 87,8 процент мара хиланзар, участкови скорость 1988 шера хинначул 7,5 процент лохъелар.

Бувзама предприятеша бахача наха 10,4 миллион сома маьха гІулакхаш дир. План 105 процент кхоачашйир. Из иштта дале а, бахача наха телефонни аппараташ оттаяра план кхоачашъянзар.

Бувзама гІулакхаш ледара хиларах деш дола латкъамаш кІезиглуш дац. Почтана дІадохьийтараш дизза кхоачашдац. Дукхача почтови отделенеша болх бу къахьегамхошта аьттув боацача хана, бахача наха перенагІа доагІа гІулакхаш дац.

АРАХЬАРА ЭКОНОМИЧЕСКИ БОЛХ

1989 шера Нохч-ГІалгІай АССР 16 предприяти дунен 25 мехкаца арахьара экономически болх беш хилар.

БІарчча хьанийцача республикера экспортагІа дІаяхийта продукци 15,1 миллион сома маьха хилар, цунца паргІатта конвертирагІа яр 24,5 эзар сома а йолаш.

Предприятеша — поставщикаша договорни декхараш 71,9 процент мара кхоачашданзар, цунца машинаши оборудованни лоаттаяра декхар 100 процент (5,8 миллион сома маьха) кхоачашдир, бийдали материалаши лоаттаяра дар 50,8 процент (6,1 миллион сома маьха) мара кхоачашданзар.

ДІадахача шера экспорта продукци лоаттаяра декхараш кхоачашданзар РСФСР Госкомнефтепродукт Грозненски управлене («Грознефтеоргсинтез» производственни объединене продукци), 28,5 процент мара кхоачашданзар уж Нохч-ГІалгІай Респотребсоюзо а, 76,8 процент мара лоаттаянзар продукташ, вешта аьлча экспорта дІа ца луш йиса продукци 1,0 миллион сома маьха хилар.

Болгаре, Венгре, Польше, Румыне, ГДР-е, Никарагуа, кхыча, вешта аьлча 15-нел совгІа долча мехкашка дІа ца кхоачийташ йисар 40 эзар тонн мехкдаьтта продукташ, вешта аьлча, 4,9 миллион сома маьха. Продукташ ца лоаттаяра бахьан хилар мехкдаьтта продукташ йоахача заводаша план кхоачаш ца яр, хІаьта иштта машинновкъа цистернаш ца лоаттаяр а.

Предприятеша арахьара экономически болх ледара баро юхаувз технически боарами экспортни таронаши.

1989 шера духхьалара бувзамаш лоаттадеш республика цхьа предприяти мара хиланзар (нефофизически тохкамий НИИ).

Статистика Нохч-ГІалгІай республикански управлени

Депутаталла кандидатех

ДОШИ ГӀУЛАКХИ ЦАӀ ДОЛАШ

Атта , коравнизар сона Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза комбайнер НГӀАССР халкъа депутаталла кандидат Патиев Мухьмад. Цох тамаш елга а дацар: укх деношка шиӣ харжархошца вӀашагӀкхетараш чакхдоахаш, царна шиӣ программа дӀайовзийташ ва из.

Увзалуш, эхь хеташ бувц Мухьмада шиӣ вахара никъ. Цун берал дӀадахар Целиноградски областе. Цигара вахар из Советски Эскара мугӀарашка а. ВорхӀ шу хьалха ПатиевгӀар дезал ваӣ республике ГӀажиӣ-Юрта баха баьхкар.

— ЦӀаккха дицлургдац сона тхоаш Нохч-ГӀалгӀайчене кхаьча ди, — йоах Мухьмада. — Тхона массанена доккха совгӀат дар из.

«Массанена» яхаш Патиева бувцараш шиӣ да-нана, ворхӀ вошеи ворхӀ йишеи ба. Шоана гучча бесса, боккхача дезале хьалкхийнав из. Цар цӀагӀа эггара чӀоагӀа лоархӀар эхь-ээделца хилар, къахьегам безар, нахаца тух-сискал леладар. Уж оамалаш шиӣ дегӀах лета ва Мухьмад эӀамига волча хана дена.

Юртбоахаме болх бе из волавелар 1986 шера. ЦӀаьхха, вӀалла шиӣна дага а доацаш, Ялат чуэцача комбайнаш тӀа ховшабе нах ца тоъаш хьувзар колхоза кулгалхой. Комсомола комитето юртарча кагирхошка кхайкарал дир балха арадовла, аьнна. Из оаз дӀахезарех цаӀ вар Мухьмад.

Дукхача шерашка колхозе болх беча комбайнерашта кийсса къахьега шиӣна могаргхиларах тешаш вацар Патиев. Дале а, балха тӀатеӀар из, хьувкъам чуэца болабаьча хьалхарча дийнахьа денз. ВӀалла дага а доацаш, цу шера районерча комбайнерашта юкъе йовржаьча социалистически яхье котало яьккхар цо.

Массарел лакхагӀа хьокхамаш долаш къахьийгар Мухьмада соахка. Цо чуийцар 1250 тонн ялати 128 тонн гецараши. Цу тайпара толамаш ше-шегӀа хилац, уж дахара кердачоа тӀаккхувш, дикагӀйола опыт Ӏомаеш, низи хьинари кхо ца деш, бӀубенна саг хила веза.

Из дерригa а ца эувш дицанзар, ерригa коллектив раьза а йолаш колхозхой йиълагӀча съезда делегаталла хержар Мухьмад. Дукха шиӣна пайдане дола хӀамаш хезар цуна Москве. ХьинарегӀа дакъа лаца ваьлар из колхоза экономически гӀулакхашка, юкъарча вахаре. Нестеровски станичин Совета депутат а цун исполкома член а ва Патиев, дӀадахача шера апрель бетта КПСС мугӀарашка дӀаийцав къона механизатор.

Перестройко дукха керда уйлаш хьоаьй Мухьмада дег чу. Къаьстта безам тӀабаха дувц цо боахам лелабара кердача методех.

— Кхачан программа кхоачашъе таро лургьяр аренда мара яц, — йоах цо. — Цулухьа беррига низ тӀабахийта беза из юкъейоалаяра, бюрократически аппарато цуна увттаеш йола духьаленаш дӀаяхара, наьха инициативана шерра никъ балара.

Боахама экономика чӀоагӀъярах, колхозхой хьал-таро тоаярах хьадла уйлаш йолаш ва Мухьмад. Цох лаьца дувц цо тайп-тайпарча собранешка, вӀашагӀкхетарашка, шиӣна уллув къахьегаш болча новкъосташка. Дувцарал совгӀа, шиӣна могаш дола дакъа юкъехухь вахар эргадаккхара. Мадарра аьлча, ше перестройка бӀухо хилар дӀахьекхад Патиева нахага.

Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаталла кандидат оттавеш колхоза коллективо яьча собране эггара хьалха лькхар цун цӀи. Майрра ала йиш я, из доагӀаш даь сиӣ дар, аьнна.

— Са программа чоалхане яц, — йоах Мухьмада. — Де йиш йоацар шеко яр юкъедихьадац аз цуна. Керттера теркам тӀабахийтаб социальни дешашта. Юрта эшаш я амбулатори, керда школа, тоае еза хий линешн наькъаши, лораде деза Ӏалам. Се депутат хорже, цу хьакъехьа болх бергба аз. Сона хетачох, са харжархошта дагадоахкараш уж дешаш да.

Перестройко дӀадех доши гӀулакхи цаӀ хилар. Цу тайпара оамал йолчарех ва Патиев Мухьмаз.

М. КАРТОЕВ.

ГДР. Нойкирхена (Шверин яха округ) юххе оахкамаш деш цхьа тамашийна хӀама корайир археологашта. Мулея Ӏилман болхлочун К.-Д. Гралова бе йоалла из муӀа тара йола хӀама 13-ча бӀаьшере баьхача говзанчаша хьаль ашарий инструмент я.

АДН-ТАСС сурт.

Дего хьийхача новкъа

Хьехархой даим хиннаб наха а, дешархоша а сиӣ деш, лоархӀаш. Царех цаӀ ва Наьсарен района Экажкъонгий-Юртарча № 2 йолча школа директор Картоев Мусий Мухьмад. Цу сийленга бодача наькъа урхе атта яьккхлац Мухьмада. Хьехархошнеи дешархошнеи товши Ӏимери из къахьа дале а кхы дукх[illegible] дӀоал доагӀаш дар. [illegible] дешархошта [illegible] тӀехдинеи хьехаш боаца педагогашна маьар бац цхи. Цудухьа «картоевски» школе мара тӀоргвап са цӀаьни е йиӀиг оал дукхаешца. Цул совгӀа, Мухьмада аьнназале — доша хьадла да сал цунах из мел вовзачар. Иштта болх белга хьадех массанегара. Цудухьа Мусий Мухьмад керте латта школа районе меттел, республике а дикагӀчарех лоархӀаш я.

Цу лакхаленашка шиӣ коллектив кхоачаяра чӀоагӀа накъаяьнай цуна дукхача шерашка хьехархой балха тӀа Ӏоаяь опыт. Тиъаь кхойтта шу дизад цу профессех из къахьегаш вола. МугӀарера хьехархо волаш шиӣ къахьегама никъ дӀа а болабаь, заочно дикев тӀехдикев дешаш 1965 шера чакхъяьккхар цо Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен педагогически институт. Цу шерашка Экажкъонгий-Юртарча № 1 йолча юкъерча школе завуч волаш болх баьб цо. ТӀаккха халкъа образоване районин отдела инспектор, цул тӀехьагӀа Назранерча кагирхой-сайрийнарча школа директор хиннав иттех шера. Къахьийгад райОНО заведующи волаш а. Ше балха мел хьожаваьча моттиге шиӣ бехкагӀа гӀалат далийта, цӀийвала везаш цхьа моттиг нийсъалийтанзар цо.

Шиӣ къаман патриот воацар, цунах дог лазаш воацар Даьхен а патриот хургвац яха уйла йолаш ва Картоев Мухьмад.

Из нигат долаш Мухьмад волга сона хайра хӀанзчул тиъаь иттех [illegible] Экажкъонгий-Юртарча № 1 йолча школе практикагӀа дешархошта хьеха вихийтар со Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен пединститутера. Йоккха опыт йола хьехархой бар цига: Экажев Мажит, завуч Шахламова Раиса, директор Льянов Мухьмад, кхыбараш. Цхьан дийнахьа педсовет хилар школе. Дувца оттадаь дош дар берашта хьехалга пӀенхаштта тоаделга. Шо-шоашта хетараш лукха дийцар цу хьакъехьа хьехархоша. Цхьабакъда, цхьаккха адрес долаш, хьехархоех саг бехке веш дацар дийцар. ТӀаккха дош а дийха, къамаьл де волавелар къона хьехархо Картоев. Дисциплина телхаеш, корта бохабу маларш мелаш, урокаш ца телаш, дешар юкъагӀдоахача хьехархой цӀераш а йоахаш, цӀенхаштта критика йир цо царна.

Иштта принципиальни а волаш, нийсхон тӀехьа даим къовсам лоаттабеча директора дукха дийцар дешархой дай-ноаной совете, района активашка цхьайтта эзар гаргга саг вахача шоай юрта бахача наха чӀоагӀа Ӏаткъаш дола гӀулакхаш.

Школа дешархой дай-ноаной комитето Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаталла кандидат ваьв Мухьмад Экажевски № 115 йолча хоржамий округе гӀолла. Оттаве хьакъ а долаш оттаваьв из. Долче, из мел вовзачар цуна тӀехьа кхаж тоесаргхиларах дог тийша ва со. ХӀана аьлча, перестройка визза бӀухо ва из.

Шиӣ юрта бахача наьха хьашташ дизза кхоачашдара М. Картоевс оттаяь программа чӀоагӀа къоабалъяь тӀайийцар харжархоша. Ше Нохч-ГӀалгӀайчен халкъа депута[illegible] со гӀулакхаш юрта больница хьаеллийта, берий беш хьалъяйта, шоай доалахьа доахан долча наха уж доажаде моттиг совхозага хьакъоастаяйта, юрта юкъе гӀолла шурий фермашка ӀотӀакхаччалца Ӏободача наькъа тӀа асфальт биллийта, наха бытовой гӀулакхаш ду мастерскеш яхийта, укхалара экологически хьалаш тоадайта, кхалнаьха къахьегаме дикагӀча оагӀорахьа хувцамаш де, йоагӀачарна телефонаш яхийта, моллагӀча цхьан дезала колонка ехача ах юрта бахача наьха хий дӀакъувларгдоацаш из гӀулакх цхьан кога тӀа даккха, школашкара болх овлангара денз эргабаьккха тоабайта, бахача наха цӀеноаш хьалдара лаьттап участкаш дӀаекъача боалла кегар цӀенбаь дӀабаккхийта, иштта кхы дукха гӀулакхаш чакхдаха.

Со кулгалхо ва яхаш курал ечарех вац Мухьмад. Иштта цо доккхал диц дукхача шерашка хьехархочун балха тӀа шиӣна карагӀдийнача доккхийча гӀулакхех. ХӀаьта хьинар кхо ца деш цо баьча балха лакха мах баьб Даьхено. 1965 шера цуна елар РСФСР Минпроса лакхерча школая Ӏилмаи учреждений республиканска комитета сийлен грамота. Цул тӀехьагӀа цхьа шу доаллаш «РСФСР просвещене отличник» яха сийлен цӀи а луш, значок елар цуна. 1981 шера РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума указагӀа «Российски Федераце заслуженни хьехархо» хилар Мухьмалах. Къаьстта беркате хилар цуна шийттагӀча пятилетка хьалхара шу. Цу шера [illegible] елар «[illegible] ветеран» [illegible] «[illegible] доблесть» яха медалаш. Цу совгӀаташа хьахьокх шиӣ а ше керте латтача коллектива а сиӣ лакха оттадеш из хьавена [illegible]. ВӀалла а шеко яц халкъа депутаталла хержача, шиӣна харжархоша тӀалехча декхараш цо цӀенеи дизза кхоачашдергхиларах.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТӀА: М. Картоев.

Н.я. С.-Г. Балиевна, Д. М. Одуевна, К. Н. Эсмухамбетовна, Т. Эльдарханова Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дукхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре лакъа лапарахи Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Балиев Султан-Гамида — Ленина орден лелаеча «Шелковский» госплемзавода вокхагӀволча жаӀуна.

Одуев Дауд Махмудовича — Ленина цӀерагӀча колхоза вокхагӀволча жаӀуна.

Эсмухамбетов Круптурсуна — Ленина орден лелаеча «Шелковский» госплемзавода вокхагӀволча жаӀуна.

Эльдарханова Тала — «Коминтерн» яхача колхоза вокхагӀволча жаӀуна.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1990 шера 25 январь.

ГӀишлонхой бригадаш: проблемаши де дезараши

ДӀАДОЛАДАЬ ГӀУЛАКХ ДОККХА ДА

Ниа а профессеш а йоллаше, къахьегаш боаца нах общественно-пайдане балха дӀалийсбар хӀанз ира латтача, къоастализа яргйоацача проблемаех цаӀ я. Экономически а, социальни а, нравственни а лоархӀам болаш да из дош. ХӀаьта цуна бувзам болаш дар иштта къоастаду, къоастаде лерхӀ Надтеречни районе? Цунах лоацца дувцаргда ваӣ тахан.

Цу районе 18730 саг ва болх бе могаргдолаш. Цхьабакъда, тайп-тайпарча организацешка, юрта боахаме къахьегаш 14 эзар гаргга саг мара вац. Бисачарех дукхагӀа бараш хӀара шера районера мехка кхыча моттигашка дӀаух. Цига цар дукхагӀча лаькъе сезонни балхаш мара лац. Цу гӀулакхо таро лац наха къахьегам вӀаштӀехьбаккхара прогрессивни формаехи методехи бизза пайда эца, общественни вахаре дизза дакъа лаца. Из бахьан долаш гаьнна кхыча районашка дӀаухаш лечох дог Ӏабац цар. Из проблема [illegible] 2000 [illegible] кхачилехьа кхоачашдо [illegible] хӀ[illegible] къахьегама ресурсех пайда эцара тӀаерзаь комплексни программа оттаяьй райисполкоме. Цу тӀа бетгалдаьхад кагирхошта профориентаци яра, юрташка дерриг[illegible] ча балхий профессешта пропаганда яра, нах кхычахьа дӀаухаргбоацаш балха районе дӀанийсбара, социально-культурни кхыдола дешаш. Уж чакхдахара дукха а дьа районе таханара ди хьатӀ[illegible] хьо. Масала, бераш[illegible] гӀарта деша йиш хургйолаш тоъал моттигаш а йоаши школаш хьалъяьй ерригача юрташка, царех дӀамиса кхоъ мара йисац клуб йоацаш. ХӀара шера цхьа [illegible] [illegible] кхачаш [illegible] болаш чашъяра лурчогӀел соахкен цӀеноаш хьалдара бахача наха 885 лаьттан участок хьакъоастаяьяр. Царех 334-на тӀа мара цӀеноаш хьалде кхоабаьбац нах.

Иштта уж кхоачамбоацараш нийсделар эггара хьалха гӀишлон материалаш — — кертторча лаькъе кирпишк ца таарах, цӀенош хьалдара бахача наха ссудаш ца теларах, ахча дезача а цунах гӀишлон материалаш эца моттиг ца хиларах.

— 1987 шера — 3840 квадратни метр, лурчогӀа — 8184 квадратни метр, соахка 9,5 эзар квадратни метр йолаш болхан наха цӀенош хьалъяйнад районе, — дувц райисполкома председатела хьалхарча заместитела, райплана председатела Ахмадов Ваха Нурдиевича. — Цхьабакъда, укх шера 22 эзар квадратни метр цӀенош хьалде декхар оттадаьд Нохч-ГӀалгӀай Министрий Совето. ДӀаьгӀача тайпара юрта бахача хӀара дезала 60 квадратни метр кхоачаргйолаш а хургйолаш а натага хӀама [illegible] 334 лаьттан участка тӀа цӀенош хьалдича 20 эзар квадратни метр латара моттиг хургйар. ХӀаьта тӀаьхьа [illegible] программагӀа [illegible] цунна хьал[illegible] [illegible] дӀадедча, 22 эзар квадратни метрага а дӀа [illegible] кхоачаргйар. Цхьа[illegible]

[illegible] тоъаш бац болхлой, инженерно-технически болхлой. ДӀадахача шера цига тоъал вацар цхи эзарнечара кхо эзарнега кхаччалца саг Лор[illegible]

Таронаш йоккхий я

Царех [illegible]

Хьехархой даим хиннаб наха а, дешархоша а сий деш, лоархlаш. Царех цаI ва Наьсарен района Экажкъонгий-Юртарча № 2 йолча школа директор Картоев Мусий Мухьмад. Цу сийленга болача наькъа урхе атта ьынкхаяц Мухьмада. Хьехархошцей дешархошцей товши lимерли ва къахьа да lе а юхь-дукхьал дlаоал-доаггlар [illegible] Долче, цун школе порядоки дисциплиней чlоагlа я, дешархошта дикей тlехдикеи хьехаш боацача педагогашца машар бац цун. Цудухьа «картоевски» школе мара гlоргвац са кlаьнк е йиlиг оал дуккханеша. Цуд совгlа, Мухьмада аьннадале — дош хаьдда да оал цунах из мел вовзачар. Ишта болх белга хьадех массанегара. Цудухьа Мусий Мухьмад керте мел хьожаваьча моттиге ший бехкагlа гlалат далийта, цlийвала везаш цхьа моттиг нийсъалийтанзар цо.

Ший къаман патриот воаццар, цунах дог лазаш воацар Даьхен а патриот хургвац яха уйла йолаш ва Картоев Мухьмад.

Из нигат долаш Мухьмад волга соны хайра хlаитгlуа тъаль [illegible] Экажкъонгий-Юртарча № 1 йолча школе практика гlа дешархошта хьеха вахийтар со Нохч-Гlалгlай паччахьалкхен пединститутера. Йоккха опыт йола хьехархой бар цига: Экажев Мажит, завуч Шахламова Раиса, директор Льянов Мухьмад, кхыбараш. Цхьан дийнахьа педсовет хилар школе. Дувца отталаь дош дар берашта хьехалга цlенхаштта тоаделга. Шо-шоашта хетараш дукха дийцар цу хьакъехьа хьехар[illegible] ... ве хьакъ а долаш оттаваьв из. Долче, из мел вовзачар цунна тlехьа нхаж тоссаргхиларах дог тийша ва со Хlана аьлча, перестройка вигза бlухо ва из.

Ший юрта бахача наькъа хьаштагш дизза кхоачашдара М Картоев оттаяь программа чlоагlа къоалбалъяь тlийдар харжархоша Ше Нохч-Гlалгlайчен халкъа депутатали хоржс цо чакхгаха лаьрхlад ер гlулакташ: юрта больница хьаеллийта, берий беш хьалъяйта. Шоай доалахьа доахан долча наха уж доажаде моттиг совхозага хьакъоастаяйта, юрта юкъе гlолла шурий фермашка lотlакхаччалца lободача наькъа тlа асфальт биллийта, наха бытовой гlулакхаш ду мастерскеш яхкийта, укхазара экологически хьалаш тоадайта, кхал[illegible] ... мятета сийлени грамота. Цу тlехьагlа иккъа шу доаллаш «РСФСР просвещене отличник» яха сийлени а луш значок елар цунна. 1981 шера РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума указагlа «Российски Федераце заслуженни хьехархо» хилар Мухьмадах. Къьестта бераше хилар цунна шийттагlа пятилетка хьалтара шу, [illegible] ветеран» яхен «За трудовую доблесть» яхен медалаш. Цу совгlаташа хьахьокх ший а ше керте латтача коллектива а сий лакха доаттадеш из хьавена хилар. Вlалла а шеко яц халкъа депутаталла хержача, шийна харжархоша тlадехка декхараш цо цlенеи лизза кхоачашдергхиларах.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТlА: М. Картоев.

... Одуев Даул Махмудовича — Ленина цlерагlча колхоза воккхагlволча жаlуна.

Эсмухамбетов Крупурсуна — Ленина орден лелаеча «Шелковский» госплемзавода воккхагlволча жаlуна.

Эльдарханова Тача — «Коммунизм» яхача колхоза [illegible]

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1990 шера 25 январь.

Таронаш йоккхий я

Царех пайда ийбе Iомадала деза

Ховш ма хиллара, Грозне промышленноста болхлошта атта хиланзар дlадаха шу. Демократизаци а гласность а, боахама доал дара прогрессивни формаш юкъекхувларца, кулгалдара административно-командни методий бух мелбарца экономикана доал деча перестроечни процессашта ниъ шерагlа хьабелла йолаеннӑ города къахьегама коллективаш. Шоай лоlаме хиларах пайда эцаши инициатива гойташ царех дуккхачар болх барах хьахиннар фуд? — из хаттар дарца дlадоладир оача КПСС Грозненски горкома шоллагlча секретарараца БАЙМУРАДОВ Майрбек Эльсиевичаца хиина къамаьл.

— Цхьайолча коллективаша, масала, «Красный молот», художественни промыслай, «Оргтехника», «Промавтоматика» объединенеша, кхычар дlадаха шу дика чакхдаьккхар. Алхха шоай договорни декхараш кхоачашдаь ца lеш цар аьттув баьннаб продукци, халкъа эша товараш, бахача наха маьхагlа ду гlулакхаш ноиагlо алсамдаха. Вай цlераш яьхача а кхыча а коллективаша дика болх барах, город бlарчча хьанийцача. Халкъа эша товараш хьадара план тlехьхоачашъяьй. Мах а боаккхаш, 1988 шера даьчул 25 процент дукхагlа гlулакхаш даьд бахача наха. Цу даькъе къаьстта боккха толам баьккхаб Старопромысловски Октябрьскии районаша

Дlадахача шера дикка дегlаенай товарооборот, планал совгlа нахаг дехкад итт миллион сома маьха товараш.

— Из деррига вай гlадлугаш да, Майрбек Эльсиевич. Тамаш я-кх ерригача таронех пайда эца вlаштlехьдаьнадале.

— Фу дувц Iа, гlулакх иштта даларе-м фу хала дар. Халахете а, города чуйоагlа районаш, предприятеш, организацеш социально-экономически дегlайоалаеча цlенхаштта гlалаташ дувлийт партийни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша. Советски боахамен органий декхарех, болх бара административно - командни методех мукъаяла гlерте а, цхьайолча партийни комитетий а юххьенцарча организацей а вlаштlехьдаьннадац боахама органийи къахьегама коллективайи теркам экономика керттерча доставаш[та тlаберзабе]. Балха политически методаш йоагlача бесса кара ца ерзаьча цар, хаьдда гlулакхаш чакхдахара лерттlа влияни йиц. Долче, боахама а социальни а дешаш къестадарца политически болх бувза партийни комитеташ. Iома ца ялар lаткъ экономика дегlакхувлара. Из ишта хилара тешал ду соахкарча итогаша

— Царех дувцадалара Iа, Майрбек Эльсиевич.

— Промышленни продукци арахецара боарам кlезигбалар городе укх пятилетке юххьанца хинца хlама да. Масала, Заводской районе 2,5 процент, Старопромысловски районе 2,7 процент лохбеннаб из. Къаьст-къаьстача коллективех вай дувце, гlулакхаш укх тайпара да: «Грознефтеоргсинтез» объединене продукце боарам лохбаьб кхо процент. СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически заводо — бархI процент. «Трансмаш» заводо — йийтта процент, «Силуэт» объединене — ткъаь ялх процент. Иштта кхычахьа а Оттаяьча договорашка хьежжа, потребителашка дlа ца йохьийташ йисай ткъаь ялхайтта миллион сома маьха хlана яц, аьнна, продукци. Договорни декхарех лоархlаьяц Заводской, Ленински, Старопромысловски районаш, городера йийтта предприяти а объединени а

— Майрбек Эльсиевич, городе баха нах леткъ тикаш яьсса я, яхаш...

— Бехк бац цар. Алапен фондага кхаччалца халкъа эша товараш арахецара хьакъехьа партен правительстван оттадаь декхар кхоачашдиц дуккхача партийни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша. Масала, халкъа эша товараш хьадара план кхоачашъяьяц Старопромысловски районо, хlаьта еррига город вай хьаэце, цох лоархlаьяц 16 предприяти, цар ара ца хецаш дисад ворхI миллион сома маьха гаргга товараш. Бахача наьха маьхагlа гlулакхаш лара план кхоачашъяьяц Ленински районо, хlаьта городе гlолла цох лоархlаьяц 64 предприяти а организаци а.

Укх тlеххьарча хана телхад городе баха нах кхачан продукташца lалашбелга. 1988 шерарчул 341 тонн дулх кlезигагlа дехкад соахка паччахьалкхен торговле, шура а цун продукташ а — 35 эзар тонн, фуаш — бархI миллион кlезигагlа. Маьхи макаронаши еча промышленноста объединене тикашта а общественни кхачан предприятешта а дlа ца луш йитай 1200 тонн ший продукци.

Дlахо йодача хана цхьаькха дича а ла йиш йоацача цу гlулакхаша халача хьал тlа оттабаьб вай городе баха нах, цудухьа хьаьца хайра хlама яц тикашка.

— Ховш ма хиллара, берригача мехка чlоагlа критика ю транспорта, къаьстта машиннаькъа. Уж дешаш дийцад парте обкома бюрос, горкоме. Фуд хувцаденнар?

— Халахете а, транспорта болх тоабеннаб ала йиш яц. Мовхьаш тlадоттара а уж дlакхахьара а шера планах лоархlабаьбац машиннаькъа транспорта болхлой. Мовхьаш тlадола поездаш дlаахийтара график 85 процент мара кхоачашйин, пассажирски яраш — 72 процент мара.

Мовхьаш талхийтарах, доадарах, лечкъадарах 150 эзар сом зе хиннад соахка.

Машиннаькъ транспорто лерттlа болх ца бар чlоагlа lаткъ города предприятешта. Машиннаькъа Грозненски отделене а Грозный станце а кулгалхой бехкагlа дlадахача шера духхьал «Грознефтеоргсинтез» объединенена чуйоагlача заводашта мехкдаьтта продукташ дlалахьийтара еннаяц 6.4 эзар гаргга цистерна. Цхьабакъда, бехках кlалхарбалац машиннаькъахошца шоаша оттадаь договорни декхараш кхоачашделга lалаш ца даь «Грознефтеоргсинтез» объединене кулгалхой а.

Машиннаькъа транспорта балха чlоагlа lеткъар города предприятеша вагонаш lойоассаяра лерттlа йоакхо ца яр. Нормал йоагlачул дукхагlа lо ца йоассаеш вагонаш лоаттайир дукхача объединенеша а, предприятеша а. Из бахьан долаш города предприятеша текхар 900 эзар сом гlод.

Аз лакхе мел дийцачо чоалхане дерзадир машиннаькъа болхлой коллективашкара морально-психологически хьал.

Дикагlча оагlорахьа кlезиг-дукха хувцамаш хиннадале а, грозненцаш раьза бац городской пассажирски транспорта балха. Цига хlанз а дукха моттигаш нийслу автобусаш рейсашка ара ца йоалаш.

Дlадахача шера чlоагlа телхар трамвайшцеи троллейбусашцеи нах дlа-юха кхувлилга. Трамваш рейсагlа ара ца йовлаш 37 эзар моттиг хилар, хlаьта троллейбусаш — 52 эзар моттиг. Дукха хувцалу водителаш. Парте горкома бюрос яьча решенегlа трамвайно-троллейбусни управлене нонагlо новкъостал дой а, болх тоабара боагlача бесса оарцагlбалац цун кулгалхой.

— Города партийни, советски, боахама органий вlаштlехьдаьннадац капитальни гlишлошъеча дикагlча оагlорахьа хувцамаш де. Фуд цун керттера бахьан?

— Хьахийцача капвложенеех ахацех пайда ийцабац Грозне гlишлошъераша. Хlаьта гlишлошъяра план 46 процент мара кхоачашъяьяц. Нагахьа санна 2705 школьни моттиг хьалъе езаш хиннаяле, хьалъяр 925 мара яц. Иштта кхоачаш ца еш йисай деша даха ха йоацача берий учреждене хьалъяра задани. Болх бе йоаялийтаяц унахцlено лораяра эша цхьаькха объект Нах чубаха цlеноша соцкультбыта объекташ а хьалъеча дlахийпача капвложенеех 1988 шерарчул бархI процент кlезигагlа пайда ийцаб. Долче, «Фусам-2000» яха городской программа кхоачашъяра боккха кхерам тlабессаб.

Фуд бахьан? Из цаI мара дац — города гlишлон организацеша во болх бар. Царех хlара кхоалагlъяр мара лоархlаьяц соахкарча заданеех. Нах чубаха цlенош хьалдеча 29 гlишлон организацеех план кхоачашъяьр 19 мара яц. Къаьстта во болх баьб соахка «Чеченингушстрой» объединене. Цхьаккха тайпа план кхоачашъяьяц цо. Масала, духхьал нах чубаха цlенош хьалдеча пайда ца эцаш дисад 15 миллион сом. Объединене бехкагlа йистеяьха яц дукхача шерашка городе хьалъеш латта объекташ: гостиница, Ленина цlерагlча проспекта тlара библиотека, ялхлагlча микрорайонера тика, кхыяраш. Нахага дlакхаьчаяц 55 эзар квадратни метр фусамаш. Массаза санна, объединене тоъаш бац болхлой, инженерно - технически болхлой. Дlадахача шера цига тоъал вацар ши эзарнегара кхо эзарнега кхаччалца саг. Доргдаьхар хиланзар объединенена структурни реорганизаци ярах.

Боахама низашца нах чубаха цlенош хьалделга шера дlадоладаьдац «Грознефтеоргсинтез», «Промстройматериалы», «Чечингстройтранс», «Промавтоматика», «Оргтехника», Красный молот» объединенеша, машиннаькъа Грозненски отделене.

Гlишлошъяра наьха санна новкъарло ю моттигера гlишлон материалаш кхоачамболлаш ца хиларо. «Промстройматериалы» объединене бехкагlа гlишлошъерашка дlакхачанзар 30 миллион етта кирпич.

Бакъдар вай дувце, лакхе вай мел дийца кхоачамбоацараш а гlалаташ а нийсдалара цхьадола объективни бахьанаш да. Царех цхьадараш довзаш да: тоъал дукха низаш, гlишлон материалаш хьожае йийзар лаьтта тахкарах фусамех бехача наха гlо дара, хьалхагlа белгал ма даккхара, лерттlа болх бинзар машиннаькъа транспорто...

Цхьабакъда, керттера бахьан да города lалаьмате йоккхийча таронех боагlача бесса пайда эца партийни комитетий, халкъа депутатий исполкомий, ведомства а предприятей а кулгалхой вlаштlехь ца далар.

Соахка баьча балха кlоаргга анализ яьй ерригача партийни организацеша, парте районни комитеташа, горкома бюрос, белгалдаьд хьалхарча аргlан де дезараш. Малагlаш да уж? Города къахьегамхоша тlанйца йоккхий заданеш социальни лостам болаш я. Къаьстта теркам тlаболийтаргба нах чубаха цlенош, соцкультбыта а унахцlено лораяра а объекташ хьалъяра, халкъа эша товараш масогга дукхагlа арахецара. Из декхар кхоачашдеча Грознена а республикана а доккха новкъостал дергда хьалхагlа мехка кхыча регионашка дlаухаш хинна гlишлонхой бригадаш вайцига соцаяро.

Дика хеташ белгалдоаккхаргдар аз цхьаькха хlама: партийни комитеташа беча низагlа а доацаш, вахаро ше хьалхадаккхарахи дlадехарахи халкъа эша товараш арахецара дукхагlа тlаккувш ба хlанз дуккхача предприятей а организацей а кулгалхой. Долче, догдоахилга я тикашка бе-бе товараш дукхагlа хиларга. Дlанхача шерашка гlулакх геттара телхача мара оарцагlъяланар партийни комитеташ. Укх шера юххьанца дена парте райкомий, горкома, халкъа депутатий исполкомий, партийни комитетий, юххьанцарча парторганизацей болхлоша шефство лелаергья эгтара лоархlамегlча гlишлонашта а производствашта а, алхха телефонаш еттарца, «маьхеоа указанеш» теларца а ца лелаеш, пачаца юкъарчая доаццаш болх беш, царна эшар, новкъадар фуд хьожаш.

Интервью яьр М. ХАМХОЕВ

... районера мехка кхыча моттигашка дlаух Цига цап дукхагlча дакъе сезонни балхаш мара лац Цу гlулакхо таро лац наха къахьегам вlаштlехьбаннхара прогрессивни формаехи методехи бизза пийда яра, общественни вахаре дика дакъа лаца. Из бахьан долаш [illegible] кхачалехьа кхоачашне лаьрхlа, къахьегама ресурсаех пайда эцара тlаерзаяь комплексни программа оттаяьй райисполкоме. Цу тlа белгалдаьхад кагирхошта профориентаци яра, юрташка деча балхий профессешта пропаганда яра. нах кхычахьа дlаухаргбоацаш балха райсне дlанийсбара, соцкультбыта, кхыдола дешаш. Уж чакхдахара дукха а даьд районе таханара ди хьатlаккхачадехьа. Масала, берашта паргlатта деша йиш хургйолаш тоъал моттигаш а йолаш школаш хьалъяьй ерригача юрташка, царех эlамига кхоъ мара йисаяц клуб йоацаш. Хlара шера цхьа миллион кирпишк арахеца низ болаш Горагорске «Прогресс» яхаш, Лакха-Нойре «Строитель» яхаш ши кооператив я соахка вlашагl а елла. болх беш. Цу организацешкей предприятешкей тlеххьарча хана дlанийсбаь дукха нах ба хlанз къахьегаш.

Районе де хlама а доацаш кхычахьа сезонни балхаш дара керттерча даьнъе дlаухараш маlа нах ба. Долче, юке бусачарех дукхаlбараш кхалнах ба. Хадданза цхьан моттиге царна къахьега йиш хургйолаш Лаха-Нойре 300 сага, Элин-Юрта 100 сага, Знаменски юрта 100 сага лаьрхlа укх шера хlамаш тегара цехаш хьаелларгйолаш я. Цу хьакъехьа хlанзле барт баьб республика швейно - производственни объединенеца

Уж тайпа хlамаш тегара цехаш хьаеллара таронаш лехаш я кхыча юрташка а. Из гlулакх чакхдаккхара эшар помещенеш мара яц.

Таханарча дийнахьа райисполкоме регистраци яь соахка вlашагlъелла 148 кооператив я. Бакъда, болх беш хlанзарчоа 61 мара яц. Цига къахьегаш 871 саг ва. Йиса кооперативаш укх шера шоаш лаьрхlа гlулакх деш хургья. Цига дакъа лоацаш кхы а кlезигагlа вале 900 саг ва. Цу тайпара хlамаш тега цехашка а кооперативашка а укх шера 1300 саг гаргга дlанийсвергволаш ва шеко а йоацаш.

Карагlдаьнначох а кхоачам баь lе дага бац района кулгалхой.

Мишта? Цунах къамаьл дlахо хургда.

Программага хьежжа делерхlаш хинначох чакх ца доаккхаш а дукха дисад. Соахка, лурчогlа эксплуатаце дlаяла езаш хинна объекташ, масала: 50 квартира йола УКС-а. 18 квартира йола мелиорацен хин боахамен министерства ПМК бахача наха хьалду цlенош, «Минеральный» совхоза 100 моттиг йола клуб, Лакха-Нойре 464 моттиг йола школа, Комарово яхача юрта 200 моттиг йола клуб, Элин-Юрта банн хlанз а хьалъяинза я

Юрта вахача хlара сага 15 квадратни метр моттиг а кхоачаргйолаш «Фусам-2000» яха программа кхоа[illegible] ... раш нийсселахь [illegible] хьалха гlишлон материалаш — керттера дакъа кирпича ца тарах. цlенош хьаллара бахача наха ссудаш ца тегарах, ахча зелча а цунах гlишлон материалаш эца моттиг ца хилар. — 1927 шера — 2840 квадратни метр, [illegible] хьаллаьд районе. — дувц райисполкома председатела хьалхарча заместитела, райплана председатела Ахмадов Вага Нурдиевича — Цхьабакъда укх шера 22 эзар квадратни метр цlенош хьалле дехкар оттадаьд Нохч-Гlалгlай Министрий Совето. Доаггlача тайпара юрта бахача хlара деvала 60 квадратни метр кхоачаргйолаш а хургйолаш а нахага хlанз йолуш 334 лаьттан участка тlа цlенош хьаллиича 20 эзар квадратни метр вахара моттиг хургъяр. Хlаьта хlанзалла программагlа лийпlа а хинна хьалдиза дисарш эксплуатаце дlаделча, 22 эзар квадратни метрага дlакхоачаргъяр. Цхьабакъда, хьалхоша оттадаь из декхар кхоачашдара эш нийс миллион етта кирпишк, пхи миллион сом ссуда.

Из хала из эшаш зар доаншта лургхиларах, хlаьта ссуда лелча а цунах гlишлон материалаш эца моттиг къайоагlаргхиларах шеко йолаш ба районе. Хlана аьлча, соахка а летанзар ссуда 500 эзар сом мара, хlаьта етта кирпишк пхьа миллион гаргга. Цудухьа хьалхашка латта декхар кхоачашдара шоай моттигера таронаш лехаш я хlанз районе. Лаьрхlад из программа кхоачашъеча хlара шера сезонни балхаш ге ухараш юкъебоалабе, царех гlишлошъю бригадаш вlашагl а йохкаш. Цу деша хьакъехьа, ерригача юрта Советий председателаша дакъа а лоацаш шийбалаш къамаьл хилар дlадахача пlаьраска дийнахьа халкъа депутатий района исполкоме хиннача баселане. Хlара юрта Совета председатела хьалхашка декхар оттадир, хlанзарчо къахьегаш боацараш, болх бе къахьа моттигашка дlабаза кийчлуш бараш белгал а боахаш, царех гlишлошъю бригадаш вlашагlйохка, царна юкъебоагlараш раьза хургболча тайпара бахача наха цlеноши, совхозашта гlишлош хьалъяра догова[раш] уттаре новкъостал де, гаргах кlира юкъ йолаш райисполкомага хоам ба а.

— Гlулакх мишта да ала, тха денал баха цlенош, масала, 1957 шера саман яхача бийдача кирпичах хьаллаь да, ара гlолла ах кирпичи йохийташ из хьайла а йоаккхаш. Уж цlенош тхо раьза долаш чура дlайха а арара хьежача куст долаш а да. Шеко яц уж тайпа цlенош шоашта хьаллича кхыбагаш а раьза хургхиларах, — дувц В. Н. Ахмадова. — Хlаьта саман хьаяра шертта эзар лаьтта а цунах тоха ча а да районе. Оаха лерхl хlанз вlашагlйохка бригадаш из тайпа кирпишк хьа а еш [illegible]

М. ХАМАТХАНОВ.

ДӀадаха, шу чакхдоаллаш хьайийлай хьалхара дунен хаакъашта юкъера Москва-Варшава автобусни лини. ХӀанз Варшаве вахар дукха телефонаца билета заказ, де мара дезац. ДӀахо мел дар шийна дӀатӀаэц «Совполда» фирмас — советско-польско-датски цхьанарча предприяте. «Скания-113» яхача комфортабельни автобусаца шо долхе 1301 километр бӀаьха бола никъ шо кӀаьддеш хургбац. Шоана лаьрхӀа атта креслаш, салоне видеомонитораш я. Автобуса чу хӀама даара мел эшар кийчдаьд, хӀаьта цхьан остановке ресторане хӀама даа а йиш хургья. НаькъагӀа йоаккхаргйола ха 18—19 сахьат.

Заявкаш дӀанийю 288-15-22 телефонагӀа вахале ши кӀира хьалха, билета мах — 60 сом.

СУРТА ТӀА: «Скания-113» яха автобусни экспресс Москве.

Н. МАЛЫШЕВА сурт. (ТАСС фотохроника).

Дикача нахах

Болхлой оагӀув хьаллоацаш

Цхьан коллективе болх беш бале а цхьа эзар ах эзар хулаш болча наха юкъе саг вовза аттадац. Бакъда, Назранерча Ахриев цӀерагӀча «Электроинструмент» яхача завода машиностроителашта дика йовз шоай профкоме болх беш йола Даурбекова Люба.

ГӀулакхаца а эзделца а кхоачашду Любас моллагӀча завода болхлочо шийна хьатӀадена гӀулакх. Профкома председатела гӀоича из хилар бахьан долаш эггара хьалха из йолча болх нах шоашта цу органагара хӀама эшаш хилча.

Укх тӀеххьарча хана геттара чоалхане а хала а ба шуч болх. Из дувзадевна да дефицитни товарашца, талонашца. Атта дац завода болхлошта лаьрхӀа хьахийна массехк пара импортни когатӀиэс, кхиола тиканика ... хӀама ... ХӀаьта эггара хьалха ... ялаеараш а дукха ба. хӀаьта товар цкъаза цхьаннена-шиннена дӀакхачайла мара хилац. ХӀаьта а Любайна хов царна юкъе тоам бе а, пар социальни нийсхо ца бохаеш гӀулакх дӀадерзаде а. Цудухьа наха цуна сий а ду. Из кхтта дола тӀачӀоагӀдеш дола цхьа масал дувца лов. Завода гонахьа ялара райПО тиканина мол... хьаденача дефицитни товараш ... промышленни товараш а кхачами продукташ а электроинструментиашта ... де ... торговле ... Кхтта а ... ... райПО-га ... ...

лошта юкъе дӀа-хьа, декъ товараш, сижкаш а оттайий.

Юххьанца дикка а цӀена а вӀадоладенадар из гӀулакх. Цхьаккха хӀама къайла ца хьош, товар мел денача хана ший ханнахьа хоам а бора райповцаша, хӀаьта деш дола декъа а нийсса дора.

Бакъда, цхьа юкъ яьнначул гӀолла товараш кӀезигагӀа хьахеца болабелар про... завода болхлошта. Денахьа ... ханташ, ...

де лаьрххӀа шоай микрорайоне ядача тиканика тӀахьожам лоаттабергбола болхлой комисси. Цу юкъе яхар Люба.. Эггара хьалха тохкам беше а завода болхлошка хьа а ца дохкаш дита 1400 сапа, кхыдола тайп-тайпара товараш гучадаьлар. Цул тӀехьагӀа каст-кастагӀа де болабелар болхлой цу тайпара тохкамаш. ХӀанз кӀезигадукха метта денад из гӀулакх. ХӀана болхлой ...

БАРТТАЙНА КОЛЛЕКТИВ

ГӀишлош хьалъеча эшаш йола плиташ, блокаш, кхыйола материалаш арахец Карабулакерча аьшкбетонни завода.

— Дика къахьегаш бола болхлой кӀезига бац заводе, — йоах завода директора С. Мальсагова. — Завод йиллача дийнахьа денз укхаза болх беш ва Чербиев Ахьмад. Вийтта саг чуроагӀа цо кулгалдеча энерго-ремонтни цеха бригаде. ДикагӀчарех лархӀа йиш йолаш я Ахьмада бригада. Цунах дукха дика дар аьлча харцхургдац.

ХӀара саг, ше къахьегаш вола моттиг телха ца еш, шийна моггача бесса хьаьнала къахьегаш, ше наха везийта ховш хилар лоархӀаме гӀулакх да.

Хала а бехктокхаме а болх ба Ахьмада бригадо кхоачашбер. ХӀана аьлча, заводе чу мел йоагӀа оборудовани цар кулгех чакхъяла езаш я. Шоаш кулг тохаш йола станок яле а кран яле а цхьаккха айп доацаш дика тоаю бригадерча болхлоша. Цул совгӀа, ше дика караерзаь йола говзал, къонахчарна дӀаГомаеш дукха къахьег Ахьмада. Тайп-тайпарча къаман болхлой ба цун бригаде къахьегаш.

— Цхьан дезала юкъе хьалкхийча санна, шоайла барттайна, цӀаькха эхь-эздел доладаь, вийхьа йист из ... ... къахьегаш ... бригадо ... ... завода кулгалхоша.

Цул совгӀа, тхо укхаза хиндача дийнахьа завода коллектив дог айдена яр. Завода болхлошта лаьрхӀа хьалъяь цу дийнахьа цаелаш яр столови. Тха къамаьл чакхдоалаш завода директора С. Мальсагова аьлар:

— Кердача шера цӀей кердача столове деаде лаьрхӀа да тхо.

Л. ТУМГОЕВА.

КЪАХЬЕГАМА СОВГӀАТ

Дукха ха йисац КПСС XXVIII съездо ший болх дӀа...

ТЕЛЕПРОГРАММА

30 ЯНВАРЬ,

ШИНАРА

1 ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.10 — Хоккей. СССР чемпионат. «Химик» — «Динамо» (Москва). 2-гӀен, 3-гӀен периодаш.
10.20 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
11.20 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
12.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Ӏаьдал — Советашка. Москва—Киев—Ташкент телетӀий.
19.50 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Стариковское дело» яха В. Шукшина дувцарех оттаь телеспектакль. Премьера.
22.40 — СССР халкъа артиста Л. Сметанникова концерт.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

14.30 — «Хлеб — имя существительное» яха художественни фильм. 6-гӀа сери.
17.30 — Документальни фильм.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — Нахи лаьттен.
20.50 — Концерт.
21.20 — «Малхбоален Сибаре гӀе». Киножурнал.
21.30 — «Вольный ветер» яха художественни фильм.

31 ЯНВАРЬ,

КХАЬРА

1 ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Музыкальни програма.
9.20 — Никъберий клуб.
10.20 — Документальни фильм.
10.40 — «СелаӀад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
11.05 — Поэзе минуташ.
11.10 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм, 3-гӀа сери.
12.30 — Ха.
13.00 — «Стариковское дело» яха телеспектакль.
15.30 — «Городок» яхача документальни фильма премьера.
15.50 — Музыкальни сокровищница.
16.40 — Ӏилман «Вестник».
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.30 — Ха.
18.25 — Коллаж.
19.00 — Телесеанс. Телевизионни фильмай анонс (февраль).
19.30 — «Находка» яхача мультфильма премьера.
19.40 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм, 3-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Камера дуненга хьож.
22.35 — «Тараз».
22.55 — П. И. Чайковске ерига симфонеш. № 3 йола симфони.
23.55 — «Ха».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 3-гӀа класс.
9.05 — Немецки мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Музыка. 5-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма - довзийтара фильм.
12.05 — Документальни фильм.
12.45 — Концерт.
13.15 — Документальни фильм.
13.35 — «Хлеб — имя существительное» яха художественни фильм. 7-гӀа сери.
17.25 — Шоана, дай-ноаной (нохчий меттала).
17.55 — Хоамаш, музыкальни открытка.
18.05 — Хоржамашта накъадолхаш (нохчий меттала).
18.30 — Ха.
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.40 — «Шоана гӀулакх деш я ВАЗ».
20.10 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — «Овлаш» (нохчий меттала).
21.05 — «Гусли в Прибалтике» яха Таллиннера передача.
21.30 — «Не буду гангстером, дорогая» яха художественни фильм.
22.40 — Тарасов Владимир.

1 ФЕВРАЛЬ,

ЕРА

1 ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — Фильм-концерт.
10.05 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
11.05 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм, 4-гӀа сери.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
13.00 — «Не могу не петь» яха концерт-очерк.
15.30 — М. Глинка.
15.50 — Коталон 45 шу дузаш. «Салтий мемуараш». «Истребитель танков» яха хьалхара фильм.
17.05 — Халкъа ашараш.
17.20 — Балабанов Валера планета.
17.50 — Фильм-концерт.
18.30 — Ха.
19.00 — «...Ялхайтта шу даланзен бокхагӀен».
19.40 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — КВН-89. Финал.
23.50 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведение. 5-гӀа класс.
8.55, 9.55 — Ӏилма-довзийтара фильм.
9.05 — Испански мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гӀа класс.
11.05 — Маман, папан, сон.
12.05 — Документальни фильм.
12.20 — «Не буду гангстером, дорогая» яха художественни фильм.
13.30 — Ритмически гимнастика.
14.00 — «Хлеб — имя существительное» яха художественни фильм. 8-гӀа сери.
17.15 — Документальни фильм.
17.45 — Музыкальни открытка.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — Ха.
19.00 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — Иллеш дӀаоал С. Шапова (нохчий меттала).
20.45 — Телефильм.
21.15 — «Йицъенна цӀераш меттаоттаир. Флоренский Павел».
21.30 — «Дама с собачкой» яха художественни фильм.
23.00 — «Юрмала-89».

2 ФЕВРАЛЬ,

ПӀАЬРАСКА

1 ПРОГРАМА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — Документальни фильма премьера.
9.05 — Самодеятельни циркови коллективай выступленеш.
9.55 — Саг. Лаьтта. Вселенная.
10.55 — Документальни фильм.
11.45 — «...Ялхайтта шу даланзен бокъхагӀен».
12.30 — Ха.
13.00 — Камера дуненга хьеж.
15.30 — «Баьццара лампа».
16.10 — Индонезе гӀолла.
16.55 — «Сурт» яха старшеклассникашта дола ловзар.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — «Фестивала белгалонаш».
19.35 — «Игрушка» яха художественни фильм. (Франци, 1977 ш.).
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.50 — «Взгляд», яха програма.
23.35 — Бокхийчарна дола мультфильм.
23.45 — Ха.
00.10 — «Мистер Икс» яха художественни фильм. (1958 ш.).
01.40 — «Шире круг» яха эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 2-гӀа класс.
8.55 — Документальни фильм.
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма-довзийтара фильмай программа.
12.05 — «Дама с собачкой» яха художественни фильм.
13.30 — Документальни фильм.
17.00 — Мультфильм.
17.10 — РСФСР гораодий телестудеш. Красноярск.
18.10 — Крымски татарий халкъа ашараш дӀаокх С. Маметовас.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Фильм-реклама.
19.50 — «Статуправлене хоам бу...».
20.05 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
21.20 — Документальни фильм.
21.30 — Массанена йола спорт.
21.45 — «Предшественник» яха художественни фильм, 1-рен, 2-гӀен сереш. (Премьера).

3 ФЕВРАЛЬ,

ШОАТТА

1 ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — ШиеӀара вийдеми.
9.00 — Объектив.
9.30 — Даха. Лаьтта!
10.30 — Еррисоюзничитательски конференци.
11.45 — Концерт.
12.40 — «Шри-Ланка: Коломбера Галле кхаччалца».
13.30 — Мультфильм.
13.40 — «Стоп-кадр». Кинообозрени.
14.40 — «Спектр». Дунен халкъашта юкъера программа.
15.10 — Киноафиша.
16.10 — «СелаӀад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
16.35 — Быков Леонида фильмаши ролаши. «Алешкина любовь» яха художественни фильм. (1960 ш.).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Полет птицы» яха художественни фильм, 1-рен, 2-гӀен сереш. Премьера.
21.00 — Ха.
21.30 — «Илли-89» яхача фестивала заключительни концерт.
23.20 — Телезрителя спутник.
23.35 — «Илли-89» дӀахододар.
01.35 — Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
01.50 — «Чародей» яха художественни фильм. 1-рен, 2-гӀен сереш.
04.15 — «Из хиннад... хиннад...».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35 — Фестивала белгалонаш.
9.05 — Документальни фильм.
9.35 — «Первый учитель» яха художественни фильм.
11.10 — Иллеш дӀаоал Н. Банковске.
11.25 — Документальни фильм.
12.10 — Баскетбол. НБА профессионалашта юкъера США чемпионат.
13.10 — «Иоланта» яха художественни фильм.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Концерт (нохчий меттала).
17.30 — Киножурнал.
17.45 — Терски комсаш.
18.30 — Ха.
19.00 — «Пресс-клуб».
20.00 — Бийса даькъала хийла шум, бераш!
20.15 — «Пресс-клуб».
22.30 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
00.00 — «Странная история доктора Джекила и мистера Хайда» яха художественни фильм. (Духхьашха).

4 ФЕВРАЛЬ.

КӀИРАНДИ

1 ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
12.30 — Умкхцӏено.
13.15 — Мультфильм.
13.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Лидик» яха художественни фильм. Премьера.
15.05 — «Панацея, е... катастрофа?».

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядке е отта!
8.15 — «Хьасташ».
8.45 — Латвийски ССР Гостелерадио. «Возвращение» яха передача.
17.05 — Документальни фильм.
17.30 — Концерт.
... яха видеоблок.
18.00 — «Халкъа кхоллам»
20.00 — Бийса даькъала хийла шум, бераш!

кахьанду Любас моллагІча завода болхлочо шийна хьа-хІоттина гІулакх. Профкома председателан гІоьнча из хи-лар бахьана долаш эггара хьалха из йолча болх нах шоашта цу органагара хІама вешш хилча.

Укх тІеххьарча хана гет-тара чоалхане а хала а ба цун болх. Из дувзадешна да дефицитни товаращца, тало-нашца. Атта дац завода болхлошта лаьрхІа хьахийца массехк пара импортни кога-гІирс, кхыйола тикашка ко-ра ца йоагІа хІама дІа-хьа екъа. ХІана аьлча, из эша-раш а хІаьта эггара хьалха из кхачараш а дукха ба, хІаьта товар цкъа цхьан-ница-шинница дІахьаччала мара хилац. ХІаьта а Лю-байна хов царна юкъе тоам бе а, цар социальни нийсо на йохлеш гІулакх дІадерза-де а. Цудухьа наха цун сий а ду. Из ништа дола тІа-чІоагІдеш дола цхьа масал дувца лов. Завода гонахьа ядача райПО тикашка мол-лагІа хьаденача дефицитни товарех (промышленни то-вараш а кхачаи продукташ а) электроинструментцашта дакъа де дезаш ба торговле болхлой. Ништа я договор. Мишта вІаштІехьдоакхх из гІулакх? РайПО-ра хоамбу заводе: «Ништта фунаьхкдаь товар денад шоана тІа-чІоагІъяьча тикашка. Цох шоана изаал доагІа» — аьле. Профкомовцаша дІабелле цехий начальникашца, брига-диращца дага а баьле, болх-лошта юкъе дІа-хьа, декъ то-вараш, списокаш а оттайий.

Юххьанца дика а цІена а дІадоладеннадар из гІулакх. Цхьаккха хІама къайла ца хьош, товар мел денача ха-на ший ханнахьа хоам а бо-ра райповцаша, хІаьта деш дола дакъа а нийсса дора.

Бакъда, цхьа юкъ яьнна-ча гІолла товараш кІезига-гІа хьахеца болабелар про-давецаш завода болхлошта. Деналга хьа ца хайташ, къайлагІа гІолла товараш дохкаш моттигаш а нийсло-ра. Из дош айдир Любас.

Болхлой тІахьожам отта-бергба вай цига, аьнна чІоа-гІо йир профкомовцаша. Ништта вІашагІъеллар заво-де лаьрххІа шоай микрорай-оне ядача тикашка тІахьо-жам лоаттабергбола болхлой комисси. Цу юкъе ахар Люба. Эггара хьалха тохкам беппе а завода болхлошка хьа а ца дохкаш дита 1400 сапа, кхыдола тайп-тайпара товараш гучадаьлар. Цул тІехьагІа каст-кастагІа де болабелар болхлой цу тайпа-ра тохкамаш. ХІанз кІезига-дукха метта денад из гІу-лакх. ХІанз болхлой шоаш хьож райПО заявкех районе дефицитни товараш хьа мел доагІа а тикашка уж дІа-хьа мишта декъ а. Цу гІулакха чІоагІа раьза ба заводчанаш.

М. КАРАЕВ.

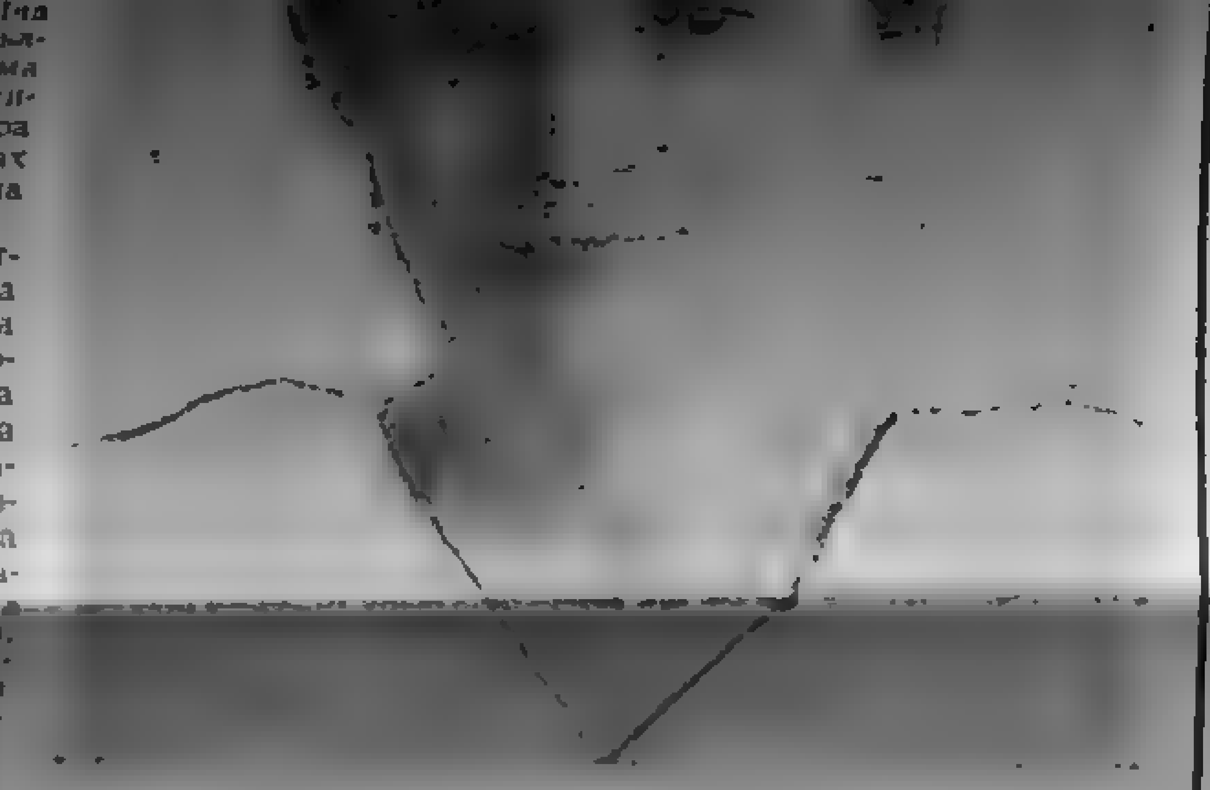

...яьаш пар кулгех чакхьаьа езаш я. Шоаш кулг тохаш йола станок иле а кран яле а цхьаккха айп доацаш дика толю бригадерча болх-лоша. Цул совгІа, ше дика карарзаяь йола говзал, къонахчарна дІаІома-еш дукха къахьег Ахьмада. Тайп-тайпарча къаман болх-лой ба цун бригаде къахье-гаш.

— Цхьаш дезала юкъе хьалкхийча санна, шоаила барттайна, цІаккха эхьоадел дохадаь, айхьа йист ца ку-лаш къахьегаш я цун брига-да, — ахаш дувц завод кулгалхоша.

Цул совгІа, тхо укхаза хиначa дийнахьа завода кол-лектив дог айдеш яр. Заво-да болхлошта лаьрхІа хьалъяь цу дийнахьа хьа-елаш яр столови. Тха къа-маьл чакхдоалаш завода ди-ректора С. Мальсагова аьлар:

— Кердача шера цІей кердача столове дезде лаьр-хІа да тхо.

Л. ТУМГОЕВА.

КЪАХЬЕГАМА СОВГІАТ

Дукха ха йисаяц КПСС XXVIII съездо ший болх дІа-болабе. Сунженски района хІара къахьегаца коллектив дикача къахьегама совгІа-ташца накъабаха лаьрхІа ба цунна.

Бехктокхаме декхараш да района хьайбаш леладераш-та хьалхашка латтараш. КПСС XXVIII съезда кийчо яра республика партийни ор-ганизацей кхоачашбе безача балхах лаьца йолча парте Нохч-ГІалгІай обкома про-грамма тІа яздаьд: «ТІехьа-лаха йиш йоацача дешашта юкъе да республике бахь нах кхачаи продукташца дика Іа-лашбара дош. Вай таронаш йолаш да эзарей ийс бІаьи деэткъеи иттлагІча шера эг-гара кІезигагІа аьлча. шура 10 эзар тонн, дулх 4,5 тонн дукхагІа даккха».

Цу хьакъехьа шоашкара доагІача даьккъе дика къа-хьегарца толамаш доахаш хьабоагІа района Ленина цІе-рагІча колхоза хьайбаш ле-ладераш. Боахама коллекти-ваша халонаш тІехьашка а тетташ, хьинар кхо ца деш къахьегарах, дІадахача ше-ра дикка аьттув баьлар цар, шоай планаш тІехкхоачашъе. Масала, планал совгІа пачча-хьалкхенга схкар бІаь тонн шура, ништта кхойтта тонн дулх.

Дукха ба боахаме хьина-ре къахьегаш балха тІа ла-кха толамаш доахаш бола доярккаш, скотникаш Царех я дІадахача шера план бархІ бетта кхоачашъяь доярка Ха-нимова Яха. Цо хІара бетта кхоабача Іаттагара 3800 килограмм шура яьккхай, план 2300 килограмм йолча.

Л. БЕКОВА.

ВорхІ веший йиша

ВоІа тІехьа воІ веш, ворхІ воІ вир Тупжахина. ТІех-хьара йоІ йича: «Укхох хІа-маш тегар хургья» — аьлар дас. ХІана аьлча, хьалхарча замалахь чІоагІа дика лоар-хІаш яр из професси. ДикагІ-болча кагийча наха эоахало-лаш тІаккхухьар ништта йолча йоІа.

Нохчий, гІалгІай бехн боа-наш маькхара баьхача хала-ча шерашка кхелхар Аята дан нанен. Дас аьннар бок-кхийчаргара хезар цунна. Из дег чу лоаттадора цо. Балха яха ха хьатІакхаьчача, Ка-раганде цхьан ателье барз-къаш тега Іомаяла яхар йоІ. Цун хьехамча а хинна дІайт-тар эрсий кхалсаг Людмила Васильевна.

— Цу хана, са ираз хи-лар цунца со нисъяларах,— йоах Эсмурзаева Аятас. — Йоккха говзанча яр из.

Тиъаь ялх шу кхоач Аята «Чечингшвейбыт» яхача объединене балха еча. ХІанз Грозне № 19 йолча ателье лакха толамаш а доахаш къахьегаш я из. Шийтта-лагІча пятилетка тІеххьар-ча шера задани кхоа-чашъяра тІехьа социали-стически яхье а баьина къа-хьегаш ба ательера болхлой. ХІаьта Аятас укх шерара ка-лендарь хьадийла дукха ха я.

Дукха ха йоацаш лакха ра разряд елар № 19 йолча ательена. Укхаза тег маІача наьха костюмаш, пальтош. 45 сагах латта коллектив шин сменах болх беш я. Цамогаш е кхы бахьан до лаш болхло балха яна йиса ча цун когаметта болх бу мастер-портной йолча А. Эс-мурзаевас. Кагирхой хье-хамча йолча цо Іомабаь къона мехкарий республике дукхагІа йолча ательешка болх беш ба.

ДІадахача шера боахама расчета тІа яьлар ательера коллектив. ХІара бетта пла-нах лоархІабеш хьабоагІа уж. Тегача барзкъий дикал хІанз дикка хоалу. Укхаза барзкъа тегийта боагІа нах дукхагІ бараш къона ба, кІаьда-мерза хаттар деш царна дукьал йода из. Тий-тача барзкъан раьза а хиле «баркал» аьле дІаболх уж.

Аятас дика дакъа лоац юкъарча балха тІа а. «Чеч-ингшвейбыт» объединене халкъа комитета председа-тель, парткома а профкома а член йолча цун дукха да де деза гІулакхаш. Сайрий-на балхара чуеча наьна дог хьаста юхе я цаІ мара йоаца йоІ Бэла. Л. Н. Толстой цІе-рагІча Нохч-ГІалгІай пачча-хьалкхен университета сту-дентка, Ленински стипенди-антка я из.

Вай мехка сий ду къахье-гама тІера болча наха. Иниц еннаяц А. Эсмурзаева а. Дукха я цунна тийна Сийлен грамоташ, Социалистически яхье толамаш дахара зна-каш, ништта «За трудовую доблесть» яха медаль.

ХІанз Эсмурзаева цу сов-гІаташа дог айдаь кхы а ди-кагІа къахьегаш я.

М. АЛДАЕВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

...ви коллективой выступленеш.
9.35 — Сег. Лаьтта. Вселенни.
10.35 — Документальни фильм.
11.45 — «...Лакхайтта шу де-ланзем бокхагІеи».
12.30 — Ха.
13.00 — Камера дуненга хьеж.
15.30 — «Баьццара лампа».
16.10 — Индонезе гІолла.

...
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... хин-над...».
21.50 — «Взгляд». яха про-грамма.
23.35 — Бокхийчарна дола мультфильм.
23.45 — Ха.
00.10 — «Мистер Икс» яха художественни фильм. (1958 ш.).

8.35, 9.35 — Природоведени. 2-гІа класс.
8.55 — Документальни фильм.
9.05 — Английски мотт. Іо-мабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Ис ори. 8-гІа класс.
11.05 — Іилма-доазийтара фильмай программа.
12.05 — «Дама с собачкой» яха художественни фильм.
13.30 — Документальни фильм.
17.00 — Мультфильм.

...
19.45 — ...
19.50 — «...».
20.05 — Бийса дахкъала хий-ла шун, бераш!
20.20 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
21.20 — Документальни фильм.
21.30 — Массанена йола спорт.
21.45 — «Превращение» яха художественни фильм. 1-рен, 2-гІен сереш. (Премьера).

3 ФЕВРАЛЬ.
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — ШагІара академи...
9.00 — Объектив.
9.30 — Даха Лаьтта!
10.30 — Еррисоюзни читательски конференци.
11.45 — Концерт.
12.40 — «Шри-Ланка: Коломбера Галле кхаччалца».
13.30 — Мультфильм.
13.40 — «Стоп-кадр». Кинообозрени.
14.40 — «Спектр». Дунен халкъашта юкъера программа.
15.10 — Киноафиша.
16.10 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
16.35 — Быков Леонида фильмаши ролаши. «Алешкина любовь» яха художественни фильм. (1961 ш.).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Полет птицы» яха художественни фильм. 1-рен, 2-гІен сереш. Премьера.
21.00 — Ха.
21.30 — «Илли-89» яхача фестивала заключительни концерт.
23.20 — Телезрителa спутник.
23.35 — «Илли-89» дІаходдар.
01.35 — Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
01.50 — «Чародей» яха художественни фильм. 1-рен, 2-гІен сереш.
04.15 — «Из хиннад... хиннад...».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуьйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35 — Фестивала беттаро...
9.05 — Документальни фильм.
9.35 — «Первый учитель» яха художественни фильм.
11.10 — Иллеш дІаоаe И. Бамоеске.
11.25 — Документальни фильм.
12.10 — Баскетбол. НБА профессионалашта юкъера США чемпионат.
13.10 — «Иоланта» яха художественни фильм.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Концерт (нохчий меттала).
17.30 — Киножурнал.
18.45 — ...
18.50 — Ха.
19.00 — «Пресс-клуб».
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Пресс-клуб».
22.30 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
00.00 — «Странная история доктора Джекила и мистера Хайда» яха художественни фильм. (Духхьашха).

4 ФЕВРАЛЬ.
КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа!
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуьйрийнара музыкально - сакъердаме программа.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — УнахцІено.
13.15 — Мультфильм.
13.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Лидия» яха художественни фильм. Премьера.
15.05 — «Панацея, е... катастрофа?».
16.50 — «Три орешка для Золушки» яха художественни фильм.
18.30 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
21.00 — Ха.
22.00 — «Даимленах йола уйлаш».
22.15 — «Ах, если бы нам оглянуться назад» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядке е отта!
8.15 — «Хьасташ».
8.45 — Латвийски ССР Гостелерадио. «Возвращение» яха передача.
9.20 — Документальни фильм.
9.40 — «Тачанка с юга» яха художественни фильм.
11.00 — Художникий Іаьдали.
12.10 — «И повторится все...» яха художественни фильм.
13.25 — Яйга атлетика. СССР чемпионат.
14.00 — Мультфильмаш.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Документальни фильм.
17.30 — Концерт. яха видеоблок.
18.00 — «Халкъа кхоллам».
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.20 — «Виват, Росси!».
22.00 — «Найти Трою» яха
21.00 — 7 дн. художественни фильм. Премьера.
23.15 — «Вай дахаш дола дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш. «Я возвращаю ваш портрет» яха художественни фильм.

РАДИОПРОГРАММА

30 ЯНВАРЬ, ШИНАРА

7.30 «Юртара Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.16 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Іай юрта клубе (нохчий меттала).
8.45—9.00 Концерт (гІалгІай меттала).
9.15 «Тхога язду».
9.30 «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
9.50—10.00 Бехктокхама дефицит (нохчий меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.20—18.40 Халкъа ашараш.

31 ЯНВАРЬ, КХАЬРА

7.30 Хоамаш.
7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Концерт (нохчий меттала).
11.15—12.00 «Иллей дунен тІа» (гІалгІай меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Вай депутаталла кандидаташ (нохчий меттала).
18.35—18.40 Халкъа ашараш.

1 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Лирически ашараш (гІалгІай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 Дика товараш — дукхагІа (гІалгІай меттала).
11.45—12.00 Керттера критерий — динал.
15.15—15.30 Нохч-ГІалгІай композиторий музыка. Хаоттам.
17.15 «Камертон».
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30—19.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

2 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юрта Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Боахама расчета хьалашка» (нохчий меттала).
8.40 Музыка.
8.45—9.00 Поэзе минуташ (гІалгІай меттала).
11.15—12.00 Хьалхалаттача коллектива сурт (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагІий оазаш».
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Музыка.
18.40—19.00 «Советаши вахари» яха радиожурнал.

3 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—8.45 «Мотт — халкъа рузкъа» (нохчий меттала).
10.15 «Общество и закон» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически микрофон (нохчий меттала).
11.00—12.00 Концерт (нохчий меттала).
15.15 Перестройка практика: проблемаши, предложенеши, решенеши.
15.45 Арендни подряд болх беш я (гІалгІай меттала).
16.00—17.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

4 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45—8.00 Іодеша са письмо.
8.15—9.00 Дахкъала дувц шо.
11.30—12.00 КІиранден музыкальни программа.
15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Концерт (гІалгІай меттала).
16.30 Реклама.
16.40—17.00 ХІирий ашараш (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Иллеца доттагІал долчарна» яха концерт.

Хоттам

Тахан республике гІоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Іуй-рийна цхьайолча моттигаш-ка дохк а доаллаш, малхбу-зехьара секунде 2 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура респуб-лике 0—5, Грозне 1—3 гра-дус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тай-парча оагІонашкахьара се-кунде 3 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —2 —7, дийнахьа +4 +9 гра-дус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ05019.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 245

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ЕРА, 1 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 13 (7826). ★ Мах 3 кеп.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

(ДIахоцодар. Долалур 30 январе арадаьннача «Сердало» газета тIа).

№ 2 йолча Агропромышленни хоржамий округе гIолла

Гуцериев Саварбика Микаил, 1958 шера ваьв, художественни промыслай объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Муштаргаев Имран Хасанович, 1934 шера вань, «Чечениигушагропромхимия» яхача объединене председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Сайдаев Айса Мелиевич, 1956 шера ваьв, «ГрозныйагроплодоовощторГ» яхача объединене бригадир, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хататаев Хусейн Кататтаевич, 1962 шера ваьв, КПСС членалла кандидат ва, г. Грозне вахаш ва.

№ 3 йолча Бутырински хоржамий округе гIолла

Таштамиров Руслан Мустаевич, 1942 шера ваьв, Ленински райисполкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 4 йолча Дзержински хоржамий округе гIолла

Дутаев Висаит Ахмадович, 1942 шера ваьв, № 2 йолча вспомогательни школа-интерната хьехархо, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Сагаев Руслан Шамсудинович, 1958 шера ваьв, «Комсомольское племя» яхача газета редактора заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хациев Баял Ибрагимович, 1943 шера ваьв, республика диагностически центра кертера лор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 5 йолча Дьяковски хоржамий округе гIолла

Крохолев Иван Дмитриевич, 1946 шера ваьв, «Красный молот» завода котельщик, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 6 йолча Калинински хоржамий округе гIолла

Боков Висангире Руслан, 1942 шера ваьв, «Сомсенитаа промстрой» ДМК-1 на- [illegible] не вахаш ва.

Джабраилов Сулейн Магомед-Хасанович, 1955 шера ваьв, Грозненски консервни завода бригадир, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Мирзабекова Лидия Магометовна, 1940 шера яьй, «Чечингушнебыт» № 25 йолча ателье закройщица, парте яц, г. Грозне яхаш я.

Нуралиев Нурдин Алимханович, 1953 шера ваьв, ДСК участка начальник, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Тамасханова [illegible]

Григорьев Борис Афанасьевич, 1941 шера ваьв, академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института проректор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 11 йолча Лермонтовски хоржамий округе гIолла

Громов Павел Николаевич 1937 шера ваьв, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шолагIа секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 12 йолча Красномолотовски хоржамий округе гIолла

Григорьян Владимир Захарович, 1954 шера ваьв, «Красный молот» завода сталевар, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Кадиев Магомед Алиевич, 1936 шера ваьв, сихха медицински гIо деча больница кертера лор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Курумов Заурбек Омарович, 1937 шера ваьв, республикански стоматологически поликлиника кертера лор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Негинский Леонид Моисеевич, 1935 шера ваьв, «Автоспецоборудование» яхача завода директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 13 йолча Пионерски хоржамий округе гIолла

Неппестаев Петр Андреевич, 1930 шера ваьв, Михайло-Архангельски килаза настоятель, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

№ 14 йолча Пушкински хоржамий округе гIолла

Адаев Магомед Алиевич, 1944 шера ваьв, НГIАССР жилищно - коммунальни объединене контрольно - ревизионни отдела начальник, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Баншев Рашид Айнуллович, 1937 шера ваьв, «Грозгипронефтехим» яхача института теплотехнически отдела начальник, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Бочкаев Ахмед Сайдиевич, 1943 шера ваьв, «Чечингтрикотажбыт» яхача производствени объединене [illegible] член, г. Грозне вахаш ва.

Вощилевский [illegible] 1942 шера ваьв, «Грозмеф[illegible]» производствени объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гаджиев Альберт Муслимович, 1938 шера ваьв, республикански больница кертера лор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Исаев Хусейн Абубакарович, 1960 шера ваьв, «Чечингушавтотранс» [illegible] йолча [illegible] - монтажни управлене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Лукин Михаил Т[illegible]

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

«Грознеф т е г а з» мехкдаьттагазови управлене болхлоша январа хьалхарча шин декада задани тIехкхоачаш а яь, лаьрхIачул совгIа кийчдаьд итташ тоннаш стабильни доаца газолин бензини эзараш кубически метраш газ.

Дог гIоздоахача толамашца чакхдаьккхар цар дIадаха шу а. Планал совгIа управлене коллективо кийч яь потребителашка дIаяхнийтар 175 миллион кубически метр газ и 16 эзар тонн бензини. Товарни продукци арахецара шера план 127,6 процент кхоачашйир цо. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахийцар бIаьш эзараш сомий маьха продукци. Тайп - тайпана продукци мах хальъяккхара задани 117,5 процент кхоачашйир управлене болхлоша.

«Грознеф т е г а з» мехкдаьттагазови управленерча цехех хьалхахь яц вачхаьлхкхеи план кхоачаш [illegible] Шайн тIа- [illegible] дIа-даладаьд ер шу Сальников Владимир, Захаров Валентин, Дзюба Елена, Лисянский Александр кертехь латтача цехий коллективаша.

Деша дай бац

ДЕННА ЭША ПРОДУКЦИ ДУКХАГIА

Ер шу дика дIадоладаьд Нохч - ГIалгIай шурий промышленноста производствени объединене болхлоша. ТIехкхоачашъяьй январь бетта хьалхарча шин декада задани. Цу юкъа планал тIех арахийцай эзараш сомий маьха тайп-тайпара шурий продукци.

Соахка заданел тIех объединене коллективо баьккхар 220 тонн гаргга налха, 104 тонн нахча, 833 тонн мерзача шурий продукци, 110 тонн хьаьна йоаца тайп-тайпара продукци. ДIайохьийта продукци цхьоалагIчен лакхерчен сортагIа мара хилийтанц цо. Шин потребителашта поставкаш яра дола договорий декхараш кхоачашлаьд.

Ши-шегIа хьахиналац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да цар шоай производствении мощностехи балха ханахи бизза пайда ийбар, къахьегамен исполнительски дисциплина чIоагIъяр, шоай поставщикашца айхха бувзам а лоаттабеш, материально - технически Iалашо елга тоадар, хIаране бехктокхам айбар.

Яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьннай Бокаев Бока Янарсаевича кулгалдеча Грозненски молкомбинатеи Таштиев Казбек Магомедович керте латтача Шелковской масло - сырзаводеи коллективаш.

К. БАШИРОВ

Лакхача толамашца чакхдаьккхар дIадаха шу Грозненски района «Юбилейный» совхоза баьцадаараш леладераша. Кхоачашдаьд тайп-тайпара баьцадаараш ихедара дерригa декхараш. Хьувкъам тIехдика а ба. Масала, боахама овощехранилищешка тхона яйна цхьаьола габу[illegible] 10—12 [illegible]

Ер шоана гу сурт даьккхад «Юбилейный» совхоза баьцадаараш леладеча цхьан бригаде дIадахача шера декабрь бетта.

— Лакхен дикен хьувкъам хьалихебар нIезига да, — иоах унхаза. — Цул совгIа, дикал ца йоаяйташ нахага дIанхачийта а еза из.

ХIанз цIенъе еараш [illegible] дIаоттаяь а баьннаб унхаза. Тикашка дIаяхьийта еза кхашкара продукци а дIаяхьийта яьннай. Баьцадаарий къахьегама фронте Iаь замалахьа мукъа ха я.

СапаргIата ба хIанз «Юбилейный» совхоза баьцадаараш леладерии цхьан бригадера болхлой. Цигача бригадира помощник ва Алиев Султан [illegible] дала хIама долаш а да: тIатеIIа хьийга къа эрна дошзар — хьувкъам дикен алапеш лакхен хилар.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) хьалхарча мугIаре — бригадира гIонча С. Алиев, болхлой З. Атаеваи Хь. Байбатырован; шолагIча мугIаре — У. Ташаева, Х. Байбатырован.

Техника—кийчон мугIаре

Арендо бехктокхам айбаьб

[illegible]

та керттердар — гIулакх теш [illegible] ТIехьарча барх! бетта шоан техника во меттаоттаьйй, [illegible] доацаш боахамий цхьаьнга кулгалхочунгара къахьегаш дола мастерске коллектива цIерагIа ХIаьта, [illegible] соахка йиълагIча кварталеи [illegible] шера январь [illegible] цар тоальй 38 трактор.

[illegible]

…ница доккхий дехкарш дика тІехьхоачаш а даь, дика дІадоладаьд ер шу Сальников Владимир, Заругаев Валентин, Дэгоев Борис, Лисицкий Александр керте латтача цехий коллективаш.

Деша дай бац

ДІадахача шера доккхий декхараш тІаийдадар Грозненски «Автоспецоборудован и е» яхача опытно - экспериментальни завода болхлоша. ЦхьабакЪда, шоай деша дай хилавзар уж. Цар кхоачашьяьц кхьметтел паччахьалкхен план а. Товарин продукци арахецара шера задани 83 процент мара кхоачашьяьяц . предприяте машинашъераша. Цар ара ца хецаш йисай цаІи ахи миллион гаргга сом мах бола тайп - тайпара продукци. Низткъа мара лоархІабаьбац уж шоай потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а.

Къахьегама овсарле лахкъяра шера задани 99,4 процент мара кхоачашъяьяц завода коллективо. Оттабаьча боарамал дукхагІа да арахецача продукцега дІадодар а. Цудухьа лоархІабаьбац предприяте машинашъераш паччахьалкхенна пайда бара заданех. Иштта эсала деррига технико - экономически ЬокхаМаш долаш дІадоладаьд цар пятилетка тІеххьара шу а.

Заводерча ерригача цехий коллективех дхьакхта а яц тІаийдача декхарех меттел паччахьалкхен планах а лоархІаеш. Царна юкъе а къаьстта во болх беш, хьаДанза тІехьаюсаш хьайоагІарех я Бредыхин Владимир, Алхаев Гаруди, Горин Владимир керте латтача цехий коллективаш.

Техника — кийчон мугІаре

Арендо бехктокхам айбаьб

Соахка шу долалуш арендагІа болх бара «Надтеречное» яхача РТП кулгалхошца договор оттадир цун мехмастерске къахьегамхоша. Цунца цхьана, техника тоаяра заказчикаца шоай лоІамагІа договор оттаде бокъо яьккхар.

Эггара хьалха йоакхо йир юкъебоагІараш балха тІера болаш, шоай профессе говзанчаш хургболаш коллектив вІашагІйоллара. АрендагІа болх хьабе безам боаца цхьабараш мукъабалийтар. Керда хьанйцар лакха балха опыт йола сварщикаш, токараш, кхыча професехех нах. Иштта соахка июль бетта вІашагІкхийттачул тІехьагІа кхы хувца па луш хьайоагІа мехмастерске коллектив. Цу хана деиз шоай кхела дай шоаш болга кхетадеш, хьадечун бехктокхам лакхбаь, тахан де дезар, хьалха сацна, кхоаненга ца дехкаш, тІехьа ца доахаш къахьег наха. Дерригача балхашка дика ка а йоал.

— ЧІоагІа я хІанз тха коллектива дисциплина, — йоах мехмастерске заведующе Х.-Б. Хамидова. — Деррига шоай доахаш болх чакхбаьлча цІенъю ерригга станокаш, помещенеш. ХІанз гургдац шоана тоаю тракторащ латтача керттерча цехе кхьметтел кІийлен тІа Іодахача мазута, машиний даьтта, солярка кІаьдаш.

Минске йолча заводе хьалъю ерригача маркех тракторащ меттаувттаю цу коллективо. Дуккхача хана цар моторащ тоадайта Грозненски МРО-га дІателар цо, ХІаьта цун болхлоша касткаста юкъІаьрж а йора цун.

— Цкъаза тхоаш бехке доацаше а тоае машина хьаеннача даьна хьалхашка бехке хулар тхо, — дувц мастерске заведующе. — ХІана аьлча, геттара во меттаувттадора МРО-с моторащ. Цигара хьаеча уж дІатІа а оттадийна тракторащ дІаелра, раьза боацача совхоза кулгалхошкара диъ-пхиъ кахат ца доагІаш бутт дІабодацар.

АрендагІа къахьега болабелча дІадаьккхар из кхоачамбоацар а. Эша оатхалаш Іалашъеш, моторащ шоаш тоаду тІехз. Геттара дика ду из гІулакх слесараша-сборщикаша Абдулазиев Ахьмада, Шагров Николая, Барзиев Алхазура.

Хадланза лех цу коллективо болх эргабаккха, производствага дІадодар лохдара, хьадер сихагІа де йиш хулийта таронаш. Айхха бувзам лоаттабу хІанз Минскерча тракторни заводаца. Цо новкъостал ду цунна эша узлаш, агрегаташ, оатхалаш телаш. Цу гІулакхо аьттув боалийт, масала: МТЗ 50, 52, 80, 82 маркех тракторащ сихен тешамен меттаувттае.

— Из бахьан долаш тхоца хІанз гІулакх леладу тха районера меттел, Сунженски, Малгобекски, Ачхой-Мартановски, Ставропольски края Курски, Степной районашкарча колхозаша, совхозаша, — йоах Хамидова, — Масала, хІанз тха керттерча цехе бархІ трактор латт тоаеш. Царех шиъ ачхоймартановций я, йиъ — сунженций, шиъ — тха районерча бовхамашкара.

та керттердар — гІулакх тешаме деш хилар. ТІеххьарча бархІ бетта шоай техника во меттаоттаяьй, аьнча раьза воацаш боахамий цхьана кулгалхочунгара кхьат ленадац мастерске коллектина цІерагІа. ХІаьта, духхьал соахка йкъагІча кварталан укх шера январь аx беттан цар тоаяьб 38 трактор.

БІаьсти тІанкхача дукха ха йисаяц. Цу юкъа меттаоттаеллаш дукха тракторащ я. Республика йиъ районаца оттадаь договораш я. Цудухьа цкъаза балха ха чакхъьлча а цІа па болхаш шин-кхаь сахьата къахьег наха мастерске.

Кхы а цхьа хІама да. Алаце фонд алсамъяннхара кхом бе гІерт моллагІча хІаман тІа. ХІанз гургьяц мастерске хьалха санна ца эшаш йоагаю электрически лампаш, пайда боацаш болх бу станокаш, и. кх. дІ.

Хьадечунга хьежжа да хьатІадоагІар а. Масала, хІара бетта юкъера лаьрхІача 230 — 300 сом ац пнга къахьегача хІара саго. ХьалхаЬ — эггара дукхагІа 200 сом.

М. ХАМАТХАНОВ.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

НАЬХА ХЬАШТАШ ДИЦДАЬДАЦ

Малгобекски района «Алханчуртский» совхоз — боккха а дуккхача доакъоех латта а боахам ба. Укхаза чуйоагІа йиъ юрт. Цудухьа, шеко йоацаш да, цу тайпара боахам лелабе, дегІабоалабе атта дац. Деррига а де вІаштІехьдаьннадеца, цхьабакъда, дІадахача шера совхоза къахьегамхой вІаштІехьдаьлар ялат, шура, дулх, генараш, тха, кхьйола продукци паччахьалкхенга йохкара планаш кхоачашъе а карарча шера толамаш дахара кІийле кийчъе а. Амма, из гІулакх бокъалгахьа далара юхьиг мара яц, хІана аьлча боахам хІанз а зе деш ба.

—Цудухьа КПСС XXVIII съезда сийленца накъабахара программаш кийчъеш совхоза коммунисташа керттера теркам тІабахийтар боахама экономически хьал чІоагІдара — яхаш дувц «Алханчуртский» совхоза партнома секретара М. Точиева. — Деррига а цхьан шера дац доврглаш тхо. Из дага а кхоабаш, белгалдахар хьалхагІа чакхдаха деза приоритетни лостамаш. Тха боахама партийни организацена чувоагІа 64 коммунист. Уж бекъабеннаб йиъ цеховой юкхьаллчарча партийни организацешка. Программа оттаялехьа дагадалар хІара коммунистаца, из дош дийцар хІара цеховой партийни организаце. Цо новкъостал дир тхона паччахьалкхенна а наха а пайда бергбола, хьадда наьхаш белгалдахьа программа оттае.

МалагІча гІулакхашта керттера теркам тІабахийтар коммунисташа? Эггара хьалха ерриге а тракторно-кхаш леладу бригадаш, арендагІа ьхар. Укхаза дика къахьийгар совхоза экономически службаша. Цар тІехьа а па доахаш,ханнахьа вІаштІехьъьхар мел эша экономически расчеташ Арендни коллективашта новкъостал дир уж кхетае, балха юкъейоалае. Хьалхаьцар нийса никъ болга шекбац совхозе. ХІана аьлча, укхаза хабараш а доацаш, шоай опытаца гучадаьккхар къахьегам вІаштІехьбаккхара из керда форма боккха пайда луш йолга. Арендо новкъостал дир совхоза къахьегамхошта лакхехьара Іочутелача указанешка а ца хьежаш, шоай лоІамагІа, шоаша бакъахьа хеттача тайпара производственни дешаш къестаде. Масала, вахаро хьахьеххад боахама лаьтташка лерттІа доал дина ялата культураш дика хьахулилга. Цудухьа, духхьашха укхаза 4000 гектара тІа дІадийра гурахьа дІадув ялат. ХІаьта хьалхагІа лаьтта дина хьаьн а даь, кийч а даь дІадийра толашагІдола ги. ХІанз бІарг гІадбуташ, листта тІадоагІаш латт ялат. Карарча шера дукхагІа дІае лаьрхІад арендаторашa коартолаш а — 250 гектара тІа. Цкъа-дале, цо карагІдоалийтаргда беррига а совхоза къахьегамхой мел эша коартолашца Іалашбе. ШозлагІдале, из паччахьалкхенга ехнача цо боахама хоалуш пайда бергба цун касса йІаьхегІа хилийтара.

Цхьана шерайола хьалха а болх бар совхозе Ханнахьа искусственни подкормка е лаьрхІад донашта а. Ховш ма дий, цхьан хана Ачалкхера йол ерригача а Къулбаседа Кавказе лоархІаш а дІайеш а хиналга. Теркам тІабахийтаб Іул меттаоттадара, во дараш дІа а доахаш керда а дикагІдола а фу юкъедоаладара, Костромской областа боахамашца договор оттадаьд, укх шера шгачара дикагІдолча фух 300 шинар доаладергдолаш. Хьайбаш леладераш лерхІачох 1990 шу чакхдоалаш боахаме 400 бетташ етт хургба.

Цхьабакъда, моллагІа а программа чакхъьаккхара аьттув болаш хургьяц, нагахьа санна из кхоачашъе, бахре кхувла беза инкъ цу тІа теркалбеш ца хуле. Из чоалхане доаца бакъдар шаьра кхетадаьд совхоза коммунисташа. Цудухьа цар оттаьча программа тІа йоккха моттиг дІалоац социальни дешаша. Масала, совхозе цІаккха а хиннаяц шийд болхлошта унахцІено тоае. салаІа моттиг. Цунца цхьана, боахама чуйоагІача кхаь Ачалкхерча зоне долаш да лаьттан кІалхара хьатІадулда дарбан хиш. Царех шийд болхлошта пайда эца лаьрхІад совхозо. Укхаза хьалхе йолалургья 100 моттига лаьрхІа санатори - профилактори. Цуи проект хІанз кийча я. Цу гІулакха деррига а дІадахийта дезар 1,5 миллион сом ахча да. Боахама киса цо дикка хІама тохаргьяле а. кулгалхошта дукха хетаЦ из. ХІана аьлча, шоай къахьегамхой унахцІено тоаяра из дагІоргдоланьдаь. Наьха могашалца хІама нийслургдац.

Совхозе дукха кагирхой гулалуш латт. Къоанача деналашта эш чуІе фусамаш. Из цу сахьате теркалдир боахаме Укх шера хозепособагІа хьалдаь йистедоаккхаргда шишша квартирах латта итт цІа. Кагирхой гІулакха, иштта, Кердача - Ре-ланте хьалдеш латт 300 моттига лаьрхІа культура ЦІа.

ТІеххьарча ткъаь иттех шера мела хий доацаш бала увз кхаь Ачалкхе бахача наха. Дукха ха я укхаза хинпровод хьалъе йоаль а. Бакъда, из хьеш боахкачо ПМК-7 гІишлонхоша ледара кхоачашбу шоай болх. Цхьаца бахьанаш а доахаш, царна тІехьашка лечкъ. Из дІачакхлаккха средстваш тоьац, йоах. Цунах кхы гІулакх хургдоацилга кхета а деш, юртхошта оарцагІльлар совхоз. Лаьрхlад цу гІулакха мел эша средстваш дІатІа а енна, сихха хинпровод чакхьяккха

Дакъа лаца лаьрхІад боахамо укхаза ретрансляци хьалъе а. ХІанз цунна проект кийча я. Укх шера наьха таро хургья Грозненски телевидени студе программага хьежа.

Х. ШАДИЕВ.

№ 6 йолча
Калининск
хоржамий округе гІолла

Бокова ... 1943 ... чальник. КПСС член. г. Грозне вахаш ва.

Джабраилов Султан Магомед-Хасанович. 1955 шера вьь. Грозненски консервни завода бригадир, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Мирзабекова Лидия Магометовна. 1940 шера яьй. «Чечингшвейбыт» № 25 йолча ателье закройщица, парте яц, г. Грозне яхаш я.

Нуралиев Нурдин Алимханович. 1953 шера ваьв, ДСК участка начальник, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Тамасхонова Маика Эсултановна, 1958 шера яьй. Грозненски производственни швейни объединене швея, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

№ 7 йолча
Киевски
хоржамий округе гІолла

Белоглазов Владимир Семенович. 1939 шера ваьв, М. Ю. Лермонтова цІерагІча арсий драматически театра актер, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хункерханов Султан Левиевич. 1963 шера ваьв. «Красный молот» яхача грозненски машинашъеча завода ВЛКСМ комитета секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 8 йолча
Косноровски
хоржамий округе гІолла

Айдаев Юша Ахъядович, 1936 шера ваьв, «Ленинан некъ» яхача газета редактор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хант Абрам Зескиндович, 1926 шера ваьв, НГІАССР бувзама производственно-технически управлене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хациев Ломан Ибрагимович, 1939 шера ваьв, Х. Нурадилова цІерагІча Нохч-ГІалгІай драматически театра директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 9 йолча
Краснознаменни
хоржамий округе гІолла

Гойгов Махьмада Саварбик, 1931 шера ваьв, Советски Эскара эпсар, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Пашинский Валерий Николаевич, 1950 шера ваьв. Советски Эскара эпсар КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Пучков Евгений Иванович, 1948 шера ваьв, КПСС Ленински райкома хьалхара секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 10 йолча
Курски
хоржамий округе гІолла

Адиева Зарган Магомедовна, 1942 шера яьй. «Чечингшвейбыт» яхача объединене директор, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

Вопалевский ... 1942 ... КПСС ...

Гаджиев ... 1938 ... КПСС ... Грозне вахаш ва.

Исаев ... 1960 ... КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Лукин Михаил Тихонович. 1913 шера ваьв, ІаІам а да Ерригроссийски обществан Нохч - ГІалгІай республиканска совета общественни инспектор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Махаева Зинаида Вахидовна, 1948 шера яьй. Грозненски производственни швейни объединене № 2 йолча цеха технолог, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

Перцев Николай Иванович, 1936 шера ваьв, статистикан йолча республикански управлене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хамутова Татьяна Георгиевна. 1960 шера яьй, Грозненски почтамта электробитзама инструктор, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

№ 15 йолча
Славянски
хоржамий округе гІолла

Табунщиков Александр Петрович, 1954 шера ваьв, «Красный молот» яхача завода слесарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 16 йолча
Студенчески
хоржамий округе гІолла

Филькин Василий Иванович, 1913 шера ваьв, НГІАССР тІемаш вІашагІлатанчий ветераний республиканске совета председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 17 йолча
Тухачевски
хоржамий округе гІолла

Храмченко Лидия Александровна, 1951 шера яьй, трамвайно - троллейбусни управлене трамвай водитель, парте яц, г. Грозне яхаш я.

№ 18 йолча
Университетски
хоржамий округе гІолла

Турпуханов Мухтар ... 1941 ... «Красный молот» ... Аргунски ... КПСС член, г. Грозне ...

Чепурнов Николай ... 1957 ... «Красный молот» ... КПСС член г. Гудермесе вахаш ва.

(ДІахододар 3-ча оагІо тІа).

Сталинград: мишта дар из

Котало яьккха 45 шу дузаш

Укх шера советски халкъо доккха цӀей дезду — Сийлахь-боккхача Даймехка тӀом тӀа немецко - фашистски гӀаьрахошчара котало яьккха 45 шу дизара.

Сийлахь - боккхача тӀема фотолетописа авторех цаӀ вар Зельма Георгий Анатольевич. Цо шийна тӀема иикъ дӀаболабир Къулбехьарча фронте. Цига из «Известия» яхача газета командировках вахийтавар. Цо дакъалоац Одесса обороне. Цо вздархочунца Симонов Константинаца массехи бутт боаккх вай Дьатех къулбаседе лораеш долча тӀема доакъошца.

Г. Зельма тӀема биографе къаьстта моттиг дӀалоац Сталинградски тӀемас. 1942 шера июле денз 1943 шера феврале кхаччалца Волга тӀара из тӀом чакхбаллалца цун фотокамерас цун цӀаккха дицлургдоацача денаех дола исторически сурташ даьхар. Г. Зельмас Сталинграде хиннача тӀема хетадаь бӀарчча фотоальбом арахийцар. Цу событей доакъошхочо К. Симонова альбома дешхьалхиа яздаьдар:

«Дагалуваца безий-те из тӀом? Цхьачар йоах, безац. Сона хетачох, из дагарбалийта йиш яц. Наха шоаш: «Оаха тӀом ца эшарал совгӀа, тхоашта могар дир из ца хилийтара, из нхы хург а бац», — аьнна аллалца».

Сталинградски эпопея чакхъяьлча тӀема фотокорреспондента Г. Зельмас Румыни, Польша, Венгре мукъайоаккхача дакъа лоац, цо коталон цӀей Советски Эскаро мукъальинхача Будапеште дезду.

СУРТА ТӀА: фотокорреспондент Г. А. Зельма (аьрдехьа) 1980 шера шийна тӀема доттагӀаца Советски Союза Турпалца Дурдиев Кучкараца вӀашагӀкхийттача хана.

Репродукци а текст а
Н. АКИМОВА.
(ТАСС фотохроника).

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Заседане дийцар «РСФСР, Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаташ, Грозненски Старопромысловски районий моттигерча Советий халкъа депутаташ харжара еча кийчонах» дола дош.

Грозненски Старопромысловски районий халкъа депутатий Советий исполнительни комитетий председателаша даьча хоамашка ла а дийгӀа, уж дийца а дийца. Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо белгалдаьккхар республике массанахьа а, хӀаьта иштта цу районашка а хоржамий кампани гӀулакхацарча демократически кӀийлен тӀа, общества гӀулакхашта доал дара къахьегамхоша дикагӀа дакъа доацаш, республикашта а моттигерча а Советашта хьалхашка латта декхараш кердача тайпара, перестройка кердача уйлаца кхоачашдулургдола эггара дикагӀбола шоай викалаш Советашка бахийта уж гӀертара белгало йолаш дӀахьош хилар.

Грозненски Старопромысловски районашка оттаьа я халкъа депутаташ харжара кийчо яра мероприятеш. Уж отта а яьй, еш а я РСФСР, Нохч-ГӀалгӀай АССР Конституцешта юкъедихьа хувцамаш, тӀатохараш, халкъа депутаташ харжара дола законаши теркал а деш

[illegible] вика[illegible]сашта юкъебахийтар викалаш, вӀашагӀтехар хоржамий участкаш, уж кийчъеш, [illegible] бугзам оттабеш гӀулакхаш ду. Харжархой списокаш оттае йолаьй.

Районашка дика чакхдаьлаб еррига Советий халкъа депутаталла харжа кандидаташ оттаьбара, цар ре[illegible]

гӀулакха юкъе ледара дакъа лаьцар бахача наьха самодеятельни общественни организацеша, харжархой уж баххача хиннача собранеша.

Цхьайолча собранешка депутаталла харжа кандидат оттавир къувсаш дацар, собрани яра йоагӀаш йола порядок яцар.

Депутаталла харжа оттабаьча кандидаташта юкъе кӀезига ба кхалнах, болхлой, колхозхой, кагирхой. Районни Советий депутаталла харжа геттара кӀезига овттабаьб нах баххача хиннача харжархой собранешкара бола кандидаташ. Кандидаташ овттабара протоколаш во увттадаь моттигаш я.

Ерriga хоржамий комиссеш яц хоржамех долча Законаша маяххара шоашта тӀалатта болх кхоачашбеш. Царех цхьаяриий балха планаш яц, наггахьа мара яц заседанеш.

Районни юртйи Советий исполкомаша хӀанз а доагӀаш дола гӀулакхаш дац еррягача хоржамий комиссеша болх бара лерттӀа хьалаш хьахулийташ.

Хоржамий участкаш чухургйола помещенеш тоаяреи кийчъяреи болх ледара бу. Царех дукхаънешна, къаьстта Грозненски районе, хьожаш хиннача дийнахьа хьалтеха вывескаш яцар. ХӀара хоржамий участок телефонаца Ӏалашъяра гӀулакх магаргтӀара чакхдаккхац. Районашка хӀанз а гӀертабоаллаш [illegible] РСФСР, Нохч-ГӀалгӀай АССР Конституцешта юкъедихьа хувцамаш, тӀатохараш, халкъа депутаташ харжарех долча кердача Законий башхалонаш бахача наха дӀайовзийтара болх.

Цу гӀулакха кӀезига пайда эш культпросветучреждений

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо белгалдаьккхар «СССР кооперативах долча» Законаца, партен правительстван кооперативаш яхкарах йолча решенешка хьежжа кооперативни болам дегӀабоалабеш республика Октябрьски Шалински районий советски а боахама а органаша цхьабола организационни болх беш хилар.

Халкъа депутатий районни Советий исполнительни комитеташка яьхка я кооперативаш хьаеши цар болх вӀаштӀехьбоаккхаши хьахула дешаш шоай ханнахьа къоастадара йола комиссеш, къоастабаьб кооперативни болам дегӀабоалабара дешашка хьежаш бола специалисташ.

Районашка бу. кооперативаш дегӀайоалаярах бола массови информаце средствашка гӀоллара кхетама болх. Кооперативаша даь товараш дохка отделаш хьаелл промтоварни тикашка. 1990 шера 1. январь тӀакхоачаш Октябрьски районе яр дӀаязъяь 226 кооператив.

Цар арахеца продукци 1988 шера 2 миллиони, 130 эзари сома маьха хинначара 1989 шера 9 бетта 6 миллион сома маьхага кхоачаш дукхагӀа хилар.

Шалински районе дӀаязъяь я 271 кооператив. Цу кооперативаша арахец халкъа оша товараш, бахача наха гӀулакхеш ду. ДӀаоазача шин шера Шалински районе кооперативаша даь товараши гӀулакхаши 10 миллион сома маьха хилар.

Кооперативай балхах йоала доходаш моттигерча бюджете дӀачутел. 1989 шера Октябрьски района бюджете [illegible]

болх бокхха бац, дехка товараш дукха дац, бахача наьха хьашташ кхоачашдара хоалуш а дац. Районашка яц къабеншача нахага, инвалидашка, цамогаш долча берашка хьежа, спортивно-унахцӀено тоаяра, информационни гӀулакхаш ду кооперативаш. Моттигерча а шоллагӀча а бийдалца, производства отходашца болх беш йола кооперативаш яц. Оптови торговле боарам лоха ба, материальни кхоачамашца Ӏалашъеш ца хилар бахьан долаш кооперативаш шоаш Ӏалашъяра законагӀа боацача новкъа ювл.

Кооперативни боламе долча негативни хӀамашта духьала хьинаре къовсам лоаттабац районий планови, финансови, бокъонаш лораеча органаша. Дукхача кооперативашка нийса оттаьяц бухгалтерски учет. Хьежача гучаяьлар социалистически рузкъа лечкъаду, налог тохарах доходаш хьулаю, финансови дисциплина телхаю моттигаш.

Октябрьски Шалински районий банкаша кредиташ даларах дола дош къоастадеча хана кхоачамболлаш бовзац кооперативай производственни болх, финансови хьал, оборотни средстваш дӀайохийтача капитальни вложенеех бола экономически пайда.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Октябрьски Шалински халкъа депутатий Советий исполкомаш декхарийла йир белгалдаьха кхоачамбоаллараш дӀадахара, бытовой гӀулакхаш деча сфере кооперативаш яхкара организаторски болх чӀоагӀагӀа бе, наха эша товараш дукхагӀа арахеца, шоллагӀа бийдал кийчъе а чакхъяккха а, наха салаӀа моттигаш хилийта, бахача наха спортивно-унахцӀена

Лоацца хоамаш

Соахка шоаш даьха къахьегама толамаш денгара денга дикагӀа хулийташ, хьинаре къахьег пятилетка тӀехьарча шера «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Цар январь бетта планагӀа лаьрхӀачул совгӀа даьккхад 3200 тонн совгӀа мехкдаьттеи 5 миллион кубически метрал тӀех йола газ. Шоай потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цар. Оттабаьча боарамал лакхъяьй къахьегама овсарле а.

Къаьстта дика къахьийгад январь бетта Ларионов Александр Васильевича кулгалдеча мехкдаьттеи гази йоахача цхьоалагӀча цеха коллективо. Ерригача управлене планал тӀех яьккхача газахи мехкдаьттахи дукхагӀдар цо даьккхад.

БӀубенна къахьегаш чакхбаьккхаб январь бутт «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахой коллективо. Заданел тӀех цо даьккхад 1300 тонн «Ӏаьржа дошуви», массехк миллион кубически метр газ. Толампа лоархӀаьяй из шийна потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а.

Мехкдаьттеи гази яккхара январь бетта план кхоачаш йа еш йисаяц НГДУ-ра пхьаннха цеха коллектив. Къаьстта дика болх а беш, шоаш тӀанйиначча декхарех дика лоархӀаш я укхаза Мамцов Василий Ахриев Берснакъен керте латтача цехий коллективаш.

Къаьстта дика болх а беш, башха-дика производственни толамаш доахаш дӀадоладаьд шийттаалагӀча пл[illegible]

Депутаталла кандидаташ

ДоаггӀаш даь сий

Цхьан дийнахьа са тассалехьа хьал а гӀатта ; балха яхалехьа кухне дӀачуяьлча укх тайпара сурт бӀаргадайра Наурски района «Россия» колхоза доярка на Курмахамадова Кайпана: яӀайха йоагаш пешк яр, истола тӀа чайник, аьта маьхк, даьтта, шекар латтар. Ер фуд хьогӀ, аьнна цецъяьлар. ЗӀамагӀа йолча йиӀий — Румайзата цӀагӀа дӀачухьежача, из йоацаш яр. Ер мича яхай-теш, аьнна хийтар. ДӀаараьялар коа. Кхий чу дӀачухьежача, шийна хьалхашка хӀаьтта цхьанне йилла йол юаш латта етт мара бацар.

ЦӀагӀа чу а яьнна, корзагӀъяллара башха чам ца кхетабеш сиха хӀама а йиа ферме яхар. Шийна доахан латтача дӀатӀаяхача шодаца хьайбашта хьаьшка силос юллаш йоалла Румайзат бӀаргаяйра. Цу сахьате деррига а кхетадир.

— Сога хӀама а ца оалаш укхаза яр фуд хьа. ЦӀагӀа хьо кора ца йича, ферма хьаькхачалехьа сона дага ца доахаш хӀама дисадац, — аьлар йиӀийгага Кайпас, раьза йоаццаш.

— Дийхача а ховра сона. Ӏа укхаза со йоалаергйоацилга. Цудухьа енай-кх къайлагӀа. Бехк ма баккхалахьа, нана, — аьнна мархӀаеллар Кайпа Румайзата.

— Хьо хӀанз а зӀамига я. ХьалхагӀа школа чакхъякха. ТӀаккха хьожаргда вай. Хьанна хов, тӀеххьара хьона кхыйола професси езалэй. Хьожаргда вай. Цхьабакъда, хоатта а ца хоатташ тахан даьр кхы ма делахь, — аьнна, доахан детта йолаелар Кайпа. ЙоӀо тӀеххьара аьнна дешаш дага а деха, уйлашка яхар.

...Духьалъэттар ше бер хинна ха. Цуна геттара хала чакхъяьлар из. Ши шу мара дацар цун, шийна наьнаца — Хьаламца. Даьхенах а яьккха, шийлача Казахстане Ӏойохьийташ. 1939 шера эскаре гӀулакх де ваха да — Яхьъя фашистски Германеца лаьттача тӀем тӀа вар.

Духхьашха Чемкетски областе кхаьчар Кайпа шийна наьнаца. Юххьанца моастагӀий санна тӀаийцар уж цига баьхача наха. Сталинах а цо леладечох а ца тешаш наггахьа мара вацар цу хана. Цхьабакъда, берригаш а бацар цхьатарра. Эггара хьалха новкъостал дир цар дезала, «староверы» яхаш буввцаш хиннача, Мурмански областера Ӏобахкийтача эрсаша. ТӀаккха хьалха Волга хий йисте баьха, цигара бохабаь немций, фуд-малад кхетадича — казахаш оарцагӀбаьлар новкъостал де. Дезал ма хулла дикагӀа кхаба гӀерташ са тессача денз боад къовлабаллалца тайп - тайпара балхаш деш къахьегар Хьалама. Мукъа ха яьлча почте ухар шийна марагара хоам бий хьажа. ХӀаьта Яхьъя тӀема халача наькъашка лийнна, массехк чов яь тӀеххьара 1953 шера мара хьакхетанзар шийна дезалах.

Дас пурам а денна, шийна шийтта шу даьлча баьцадаараш кхедеча бригаде балха яхар Кайпа. ТӀаккха кӀезигдукха дезала хьал а тоаделар.

Из деррига ховш яр цу хана бархӀлагӀча классе дешаш яьгӀа Румайзат а.

...Ферме нанна новкъостал дешше, толаме чакхъяьккхар итт класс. ТӀаккха ше лаьрхӀар дир. «Россия» колхоза шоллагӀча ферме доярказа къахьега яхар. Шийна хьинарца, дикача гӀулакхашца школе а кхычарна юкъе белгала хиннача цун болх юххьанца денз дика дӀабахар. ХӀанз итт шу даьннад ферме из енача хана денз. Цу юкъа массехказа котало яьккхай цо, хӀара шера «ЦӀе косынка» даккхара района къахьега яхар... доярказа юкъера яхьашка. Хьаьнала къахьегарах дукха тийннай цуна Сийлен грамоташ. Цхьа шу дӀаладхийтадац цо хӀара кхоачашдаьча Ӏаттагара шура яккхара план тӀеххоачаш ца еш. Соахка, масала, тӀаьйца декхар 2850 килограмм йолаш, 3220 килограмм яьккхар.

— Уж толамаш даха доккха новкъостал ду, школе дешача хана наьна шин шера новкъостал деш Ӏоаяьча опыто, — дувц хӀанз Румайзато.

— Сайга хиннача доахан кхыча къонача доярказа дӀа а денна, соахкара шу чакхдоалаш дикача фух дола, дахка деза шинараш хьайцад аз. Юххьанца доагӀа Ӏуналдаьчул тӀехьагӀа, ши-кхо шу даьлча царех хӀаране шера 4000 килограммал кӀезигагӀа йоацаш шура тергхиларах шек яц со, — йоах дояркас.

— Дуккхача хана денз хьайбаш леладеш хьабоагӀа дезал ба аьнна ала йиш йолаш да Курмахамадовах, — дувц «Россия» колхоза председатела Нисанов Иосифа. — Масала, Румайзатал совгӀа хӀанз дояркаш болаш къахьегаш я Кайпий кхы а ши йоӀ — Рукъияти Малкутуи. Нана санна (хӀаьта цо тха колхозе болх бу ткъо шу совгӀа ха я, цу юкъа еннай «Къахьегама ветеран» яха медаль. «Социалистически яхье котало яьккхар» яха массехк значок, и. кх. дӀ.) шоай декхарех массе хана дика лоархӀабеш хьабоагӀаш а ба. ХӀаьта а Румайзат царна юкъе а къаьста белгала я. Цхьанна саго даккха гӀалат доацаш, тахан де дезар кхоаненга дӀа ца дехкаш къахьег цо. ЙоккхагӀа йола доярка хиларах тарра, бизза болх хьабех кхычаргара. Цхьабакъда, из тӀачайха е цо эздий доаца дош аьнна цӀаккха а хозаргдац. Ловш яц харцо. Бакъдар юхьдуххьал дӀаоал моллагӀчунга. Цудухьа дукхаеза из наха, лоархӀ колхоза кулгалхоша.

Хьаьнала къахьегаш вола саг массаза а , хиняав вай мехка сий долаш. Колхоза коллективо берригa нах раьза а болаш, Наурски № 885 йолча территориальни округе гӀолла РСФСР халкъа депутаталла кандидатат яьй коммунист Курмахамадова Румайзат.

М. ХАМАТХАНОВ.

ЦУНАХ ТЕШ

СурхотӀа а Ӏаьлий-Юрта а бахача наха Сурхахински номер 114 йолча хоржамий [illegible]

хьалха картофелесажалкаш хьалъюза автомашинаш эр[illegible]

Объединене иштта толамаш даха карагӀаьнна ремонтин балха нераз мет[illegible]

харжара кийчо яра мероприятеш. Уж отта а яьй, еш а я РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР Конституцешта юкъе дихьа хувцамаш, тIатохараш, халкъа депутаташ харжарах дола законаши тернал а деш.

ЗаконодательствагIа йиллача хана хоржамийн комиссешта юкъебахийтар дакъалаш, вIашагIтехар хоржамийн участкаш, уж кийчъеш, тешшаме бувзам оттабеш гIулакхаш ду. Харжархой спискаш оттае йолаьй.

Районашка дика чакхдаьлар ерригача Советийн халкъа депутаталла харжа кандидаташ овттабелга, цар регистраци чакхйоалаш латт. Дукхача хоржамийн округашка хоржамаш хургда альтернативни кIийлен тIа.

Хоржамаш дара кийчлуш гIулакхаш деча хана теркам тIабохийт харжархоша ду лоткъамаши заявленеши ханнахьа къоастаяра, бахача наха гIулакх деча сфера предприятейи организацейи балха тIа дола кхоачамбоацараш дIадахара. Старопромысловски райисполкомо цу гIулакха лаьрхIа къаьстта комисси яьй, райисполкома председатела заместитель керте а латташ.

Из иштта дале а, Лакхехьарча Совета Президиумо Грозненскии Старопромысловскии районий халкъа депутатий Советий исполкомий теркам тIабахийтар хоржамашка кийчлуш деча цхьадолча гIулакхашка долча кхоачамбоацарашта.

Хоржамий комиссеш цхьайолча моттигашка вIашагIтехар къаьнача схемагIа. Цу хургйола помещенеш тоаярен кийчъярен болх ледара бу. Царех дукхаенешка, къаьстта Грозненски районе, хьожаш хиннача дийнахьа хьалтеха вывескаш яцар. ХIара хоржамийн участок телефонаца Iалашъяра гIулакх мадоаггIара чакхдаклакхац. Районашка хIанз а кхоачамбоалаш беш бац РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР Конституцешта юкъедихьа хувцамаш, тIатохараш, халкъа депутаташ харжарах долча кердача Законий башхалонаш бахача наха дIайоввзийтара болх.

Цу гIулакха кIезига пайда эш культпросветучреждений таронех. Грозненски районе дукхача халкъа депутатий юрта Советий шоай карарча территорешка халкъа депутаташ харжара кийчо яра гIулакхий шоай планаш яц.

Райисполкомий ерригача отделашеи управленешеи хIанз а шерра боаржабаь беш бац хоржамашка кийчо яра бола болх.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Грозненскии Старопромысловскии районий халкъа депутатий Советий исполкомаш декхарийла йир белгалдаьха кхоачамбоацараш дIададаха, хоржамий кампанеца дувзаденна дешаш шоай ханнахьа къоастаде.

Президиума заседане дийцар Нохч-ГIалгIай АССР Октябрьскии Шалинскии районашка «СССР кооперацех дола» Закон кхоачашдеш дечох дола дош а.

1988 шера 2 миллиони, 130 эзари сома маьха хинначара 1989 шера 9 бетта 6 миллион сома маьхага кхоачаш дукхагIа хилар.

Шалински районе дIаязъяь я 271 кооператив. Цу кооперативаша арахец халкъа эша товараш, бахача наха гIулакхаш ду. ДIадахача шийра шера Шалински районе кооперативаша даь товарашн гIулакхаши 10 миллион сома маьха хилар.

Кооперативай балхах йоала доходаш моттигевча бюджете дIачутел. 1989 шера Октябрьски района бюджете кхаьчар 260 эзар сом, Шалински — 364 эзар сом.

Из иштта дале а, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо республика Октябрьскии Шалинскии районашка кооперативни болам дегIабоалабара йолаш йолча таронех бiэза пайда эцац аьнна лаьрхIар.

Лакхехьа цIи яьккхача халкъа депутатий Советий исполнительни комитеташа ледара болх бу йолаш йола ерригa кооперативаш халкъа эша товараш хьадара, царех рынок хьалйизара, бахача наха кхоачамболлаш гIулакхаш дара, пачхахьалкхен предприятешца пайдане йола конкуренци лоаттаяра тIаерзаеш.

ДIаязъяьча кооперативех ахаш хIара районе практически болх бе йолаеннаяц помещенеш, производства средстваш, бийдал, материалаш ца хилар бахьан долаш, кхыдола хIамаш эшаш хилагIа.

Октябрьскии Шалинскии районий кооперативаша баь хьал, ... средстваш, дIайохийтача капитальни вложенесх бола экономически пайда.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Октябрьскии Шалинскии халкъа депутатий Советий исполкомаш декхарийла йир белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадаха, бытовой гIулакхаш деча сфере кооперативаш яхкара организаторски болх чIогIагIа бе, наха эша товараш дукхагIа арахеца, шоллагIа бийдал кийчъе а чакхъяккха а, наха салаIа моттигаш хилийта, бахача наха спортивно-уняхцIена салаIара моттигаш хилийта, юрта бахача наьха хьашташ кхы а диззагIа кхоачашдайта.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо иштта декхарийла яьй НГIАССР бытовой гIулакх дара Министерство, жилищно-коммунальни боахамеи моттигерча промышленностен территориально - производственни объединени, республика кхыйола министерстваши ведомстваши шоай кара йолча органашка. Октябрьскии Шалинскии районашка шоай кара йолча предприятешкеи организацешкеи кооперативни гIулакх дегIадоаладара болх хьинарегIа байта, кооперативаш хиланза яргйоацача материальни ресурсашца Iалашъяра практически новкъостал дайта. Юкъарчал долаш гIулакхаш делга, аренда система, мах боаккхаш лелае инвентарь, инструменташ, машинаш, механизмаш телга шерде.

Заседане хьежар республика вахара кхыдолча актуальни дешашка а.

... метр газ. Толамца лоархIаяьй из шийн потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а.

Мехкдаьттен гази яккхара январь бетта план кхоачаш ца еш йисаяц НГДУ-ра цхьаккха цеха коллектив. Къаьстта дика болх а беш, шоай тIанийцача декхарех дика лоархIаеш я, укхаза Мамцов Василийи Ахриев Берснакъеи керте латтача цехий коллективаш.

Къаьстта дика болх а беш, башха-дика производственни толамаш доахаш дIадолаладьд шийтталагIча пятилетка тIехкьара шу Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода Тарасов Александр Николаевич керте латтача центральни газофракционирующи установка (ЦГФУ) технологаша. Цар 29-ча январе рапорт делар товарни продукци арахецара бетта план тIехкхоачашъярах. Цу денга кхачалехьа заданел тIех цар арахийцар ши бIаь эзар сома маьха тIехдика продукци. Цу юхедисача шин дийнахьа кхы а планал тIех кийчйир бIаьш тоннаш мехкдаьтта продукци.

Малгобекски бурув тохара балхий управлене коллектив толамца лоархIаяьй укх шера январь бетта заданех. Къаьстта дика болх беш хиларца цига белгалъяьнна я буровой начальник Заев Анатолий Ивановича кулгалдеча № 28 йолча буровой коллектив. 29-ча январага кхачалехьа 220 метр бурув а теха, бетта заданел тIех техар 20 метр хилар.

К. БАШИРОВ.

... ла чакхъяьлар из. Ши шу мара дацар цун. шийн наиаца — Хьаламца, Даьхенах а яьккха, шийлача Казахстане Iойохьийташ. 1939 шера эскаре гIулакх де ваха да — ... грамоташ. Цуьна шу дIадахийтадаш по хIара кхоабаш Iаттагара шура яккхара план тIехкхоачаш ца еш. Совхоза масала, тIаййца дектар 2850 килограмм йолаш, 3220 килограмм яьккхар.

[illegible] РСФСР заслуженни [illegible] [illegible] [illegible] яйтат.

М. ХАМАТХАНОВ.

ЦУНАХ ТЕШ

СурхотIа а Iаьлий-Юрта а бахача наха Сурхахински номер 114 йолча хоржамийн округе гIолла республика халкъа депутаталла кандидат оттаваьв Аушев Хьасолта Къамбулат.

1965 шера Орджоникидзерча Горски юртбоахама институт а яьккха, Назрановски юртбоахама управлене гостехнадзора воккхагIвола инженер волаш къахьега волавелар Къамбулат. 1967 шера цу управлене керттера инженер хилар цох, тIехьагIа ПМК-432 керттера механик, «Экажевский» совхоза керттера инженер.

«Экажевский» совхозе волча хана Аушев Къамбулата балха юкъебоалабаь керда технически гIирс хIанз а боккха пайда луш ба боахама. Масала, 1975 шера совхозе хьаьй картофелесортировальни пункт КСП-15. Кулгашца бе безаш хина хала болх цу хана денз техникаца бу совхозе. 1976 шера, вай республика а ерригача регионе а эггара хьалха картофелесажалкаш хьалъюза автомашинаш эргаьха тоайир совхозе Кулгашца болх беш хина 96 саг мукъаваьккхар цу гIулакхо.

Аушев совхозе мел волча хана боахамо хьалхара моттигаш йоахар, машинно-тракторни парк лелаяра а цуна ремонт яра а республике яьржача социалистически яхье.

1983 шера района агропромышленни объединене председатела заместителалла эттар Аушев Къамбулат. ХIаьта кхо шу даьлча «Назрановски» яхача АПО председатела заместитель хилар из.

Укх пятилетка диъ шера машинно-тракторни парка къахьегама овсарле дIаяхача пятилетка юкъерча хьокхамашка диллача 18 процент лакхъеннай. Цу юкъа агропромышленни объединене боахамашка 237 эзар сома маьха доагор, даьтта, ремонтни средстваш кхояьй, 320 механизатор кийчваьв.

Объединене иштта [illegible] маш дала карагIдаьккхий [illegible] монтин балха керда [illegible] лаш юкъейоалаярах [illegible] онализаторски гIулакхаш дика леладеш хиларах.

Цу хьакъехьа [illegible] хьега Къамбулата. Масала, цун инициативах, цо шекулгал а деш керда початкоччистительни линеш [illegible] «Назрановский» а «40 лет Октября» а яхача [illegible] ка. Механизаторашца агрономашца практически [illegible] нараш хиннай районе.

Аушев Къамбулата боккха теркам тIабохийт общественни балха. Кастт-каста [illegible] из механизаторашца къамаьл деш. Перестройках, гласностах, арендни подрядах, самофинансированех лаьца дувц партийни организаце бюро член волга цо.

Аушев Къамбулата къахьегама сий деш массехказа белгалваьккхав из грамоташца, баркал аларца. «Ветеран труда» яха медаль еннай цунна

А. САГОВ.

ГIишлонхой бригадаш: проблемаши де дезараши

ЛоархIаме гIулакх

Багара бага эцаш, нах мел гулбеннача моттиге ювцаш я Грозне хинна Нохч-ГIалгIай АССР гIишлонхой отрядий слет. Цига белгалдаьккхар, гIишлош хьалъяра болх вай республике эсала лелаш хилар. Дукха капитальни вложенеш юс пайда ца эцаш. Цудухьа чIоагIа садуаш да наха чуIе фусамаши соцкультобъектеши хьалъеча даькъе этта хьал. Дале а, хIара шера договорни балхаш дара Нохч-ГIалгIайчера кхыча регионашка дIаух эзараш-эзараш гIишлонхой, специалисташ, студенташ. Цу тайпара «лазараш» долаш да Сунженски районе а.

— Объекташ хьалъеча гIишлон материалаши нахи тоъаш ца хиларах мел доккха зе доал хьахьокхаш дола массехк масал доаладергда аз, — аьлар Сунженски райисполкома планови отдела начальника Губанова Лина Хамидовнас. — Серноводске хьалде доладаьдар цхьаццa квартира чуйола кхо цIа. Нормативни ханага диллача ялх бетта даьдала деза дар уж. ХIаьта укхазара балхаш диъ шера дIаьхделар. Кхозза дукхагIа ха ийшар ГIажий-Юртара шиша квартира чуйола 10 цIа хьалдара. Цу тайпара моттигаш я «Победа» яхача колхозе, кхыча боахамашка.

Совхка районе хьалъе лаьрхIалар 5909,5 квадратни метр нах баха фусамаш. Цхьабакъда, хьалъе аьттув баьнараш царех 83 процент гаргга мара яц. Пайда ца эцаш йисар бIаь эзар сом капитальни вложенеш.

Кхы дикагIа хьал дац соцкультобъекташ хьалъеча а. ДIадахача шера дIа ца луш йисар Карабулакера 140 моттиг йола берий беш, тIехьа яьлар районни больница терапевтически корпус. Пайда ца эцаш дисад 87 эзар сом. Иштта ледара лел гIишлон-монтажни балхаш делга а.

Геттара цецвоаккхаш да гIишлон балхаш дара нах таац яхаш дувцар. Юкъера лаьрхIача хIара бIаьсти районера выписка ю ши эзар совгIа саго Къайле яц, уж договорни балхаш де уха нах болга. Дукха ба вIалла выписка ца еш дIаухараш а. Масала, духхьал Галашкара, Мужечара, Алхастера хIара шера аравоал 1000—1200 саг. Царех дукхагIбараш гIишлонхой ба, е тIишлош хьалъяра эша говзалаш йоахкаш ба. Мел накъададаргдар цар кулгаш социальни даькъе чIоагIа тIехьайисача цу кхаь юрта.

ХIана дIаух нах? Из хаттар дир аз Бадыргов Рашида Iумарга.

— Пхийтта шера договорагIа балхашка ихав со, — аьлар цо. — ХIанз а из деуйла йолаш ва. Сон са вежарийн ца кхоачаш моттиг йисайий-те? Тха кулгаша хьалъяь объекташ дукха я Новосибирски, Харьковски, Костромской областашка, кхычахьа. Юкъера лаьрхIача хIара бетта 800—1000 сом алапи эцар тхоах хIаране. Къамаьл дац, извал эхча доагIаш хилча, вай республикера ког арабоаккхаргбацар оаха.

Рашид тайп-тайпара гIишлонхочун говзалош караерзаяь ва. Эше из ва лахчан пхьар, эше бетон йоттаргья, кирпишк юлларгья, штукатурка ергья.

Договорни балхаш деча хана инийслуча хадонех дувца аьнна шийга дийхача Бадыргова аьлар

— Бакъдар ала деза, сабелгало яьлча денз боад къовлабаллалца са ца лоIаш болх бу оаха. Цу тIа IотIатоха дезалца къастарах йола сагото, дика боаца кхача, дега тоам беш доаца вижар-гIаттар. Бахьанаш-м кхы а дукха да. Цул совгIа, цигара хаоттам вайчун тара хилац, дIаIама везаш хул цунга.

— МалагIа объекташ яр оаша цига хьалъяьраш?

— Хьайбашта лаьрхIа корпусаши желаши, школаш, столовеш, нах баха цIенош. Иштта кIезига хилац ремонташ а. Царех а дика мах лу.

Дукхача шерашка договорагIа балхашка ухаш ва Хашиев Бахьауддин а. Бадыргова дувцар бакъ хилара тешал ду цо.

— НонагIа болчар дувц договорагIа ухача гIалгIаша шоаша къахьегац, шоашта когаметта «бичашка» болх а байташ, уж Iийне бийша бада, яхаш. Бакъдий из? — хаьттар аз Хашиевга.

— Из къамаьл дувцар со волча хьавайта, — велавелар из. — Фаьлгаш да уж. Ше кхо ца веш къахьег цига- хIаране, иттане де дезар ше цхьанне а деш. «ДIаьха» сомаш хозахета хьателаш моттигаш яц цига.

— Со кхычахьа балхаш деш лела бархI шу да, — аьлар ГIажий-Юрта вахача Зангиев Жабраила. — Адресаш бе-бе да: Тюмень, Новгород, Курган. ЦаI да цига со вашаш: материалашца дика Iалашду. Нагахьа санна цхьан юкъа уж йоацаш висача, воха везац. КIеззига мукъне хьо тохалой, корайоагIа хьу, кирпишк, шифер. Масала, материалаш Iа Iайха Iалашйой, царех шоаех а уж лохаш а дIадахар хьоца договор даьча боахамо е организаце диаза меттаоттад. Вай республике цу тайпара хIама хиннад, аьнна, хезадац сона.

— Со цIагIа Iе а районе болх бе а раьза ва, — аьлар Бадыргова. — Мегаьд, договор оттадергда, болх дIаболабергба. ТIаккха фу де деза гIишлон материалаш йоацаш вусе? Пенашта эша кирпишк, шлакоблока ювцац аз, уж маьшша вай республике хьае таронаш я. Керттерьяр — хьу. Из-м йоккха дефицит ма йий СибарегIен районашка а. ЧIоагIа садуъ оаха укхаза тхоай болх лерттIа дIа ца бахари кхыча регионашка тхоай хоттаденна бувзамаш хадари кхераш.

— Договорни балхашка ухача наха дувцар кхетаде йиш йолаш да Дуккхача шерашка леладаьр цхьан дийнахьа дIатасса атта дац царна. ХIаьта а, тахан хIаране уйла е еза шийн республике диъза даргдоацача гIулакхий, хьаIайнача проблемай. Цу хьакъехьа фу хет шоана? — хаьттар аз Бадырговга.

— Парте обкомо тIанийцар цIенхаштта программа я, — жоп делар цо. — Нагахьа санна из чакхъяккха цун низ кхоаче, цIагIа Iе дош лу оаха. Кхы цхьа хIама да дувцанза дита йиш йоацаш. Объекташ хьалъяь ца Iеш, кхыча регионашка гIишлон материалаш хьаеш хинна нах кIезига бац. ХIанз укхаза дIаходахьа деза цар из гIулакх. ТIаккха гIишлонхой болх дикагIа дIагIоргба.

Договорни балхашка ухача наха юкъе цхьаь цаI вац вай республике эттача хьалах дог ца лазаш. Слете дийлача къамаьлаш дег чу дийшад царна. Долче, деррига де деза тIанийца решени йизза кхоачашъяра.

М. КАРТОЕВ.

Редакцегара:

Хьамсара гIишлонхой! Нагахьа санна гIишлон организацешца договораш еча хана йолаш йола положенеш телхаеш, цхьацца бахьанаш а доахаш болх тIехьатетташ, договoрегIа лаьрххIача тайпара гIишлон материалашца, транспортаца, кхыйолча техникаца кулгалхой бехкагIа шоаш Iалаш ца деш моттигаш нийслой, оаха дех шуга цу сахьате тхога хоам бар. Тха телефонаш: 22-45-57, 22-84-68, 22-75-81.

Нов. Х. С. Эжаевна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ларах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума
У К А З

Дукхача шерашка бертате болх барах, производственни планаш кхоачашъеча доккхий толамаш дахарах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота тоайа Эжаев Хасим Сайпаевича — «Грознефтегеосинтез» яхача объединене сейсмически парте оператора.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ

[illegible]

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

(ДIадолор. Долалур 1-ча оагIо тIа).

[illegible] Галга Бекха[illegible], [illegible] шера [illegible] Нохч-ГIалгIай [illegible] студкомхоза [illegible] председатель, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

№ 19 йолча Хмельницки хоржамий округе гIолла

Арсемиков Катир Шовдор[illegible], 1938 шера ваьв, автомобильни [illegible] управлене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Магомадов Насруди Нежа[illegible], 1965 шера ваьв, ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома студенческий отрядин [illegible] штаба командир, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Науменко Владимир Сергеевич, 1945 шера ваьв, Грозненски авиаотряда ТУ-134 [illegible] самолета командир, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хизбулаев Ирал Шеста[illegible], 1951 шера ваьв, «Грозплодоовощторг» объединене генеральни директора заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

ЗАВОДСКОЙ РАЙОН

№ 20 йолча Ашхабадски хоржамий округе гIолла

Газимагомадов Махмуд Ту[illegible], 1943 шера ваьв, «Чеченингушстрой» ПСМО СМУ-6 начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Ибрагимов Шахрудин Хамзатович, 1948 шера ваьв, «[illegible]» яхача производственни объединене директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 21 йолча Верхоянски хоржамий округе гIолла

Закаев Рамзан Гезимагомедович, 1954 шера ваьв, КПСС Заводской РК КПСС хьалхарIа секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Яхин [illegible] Седиевич, 19[illegible] шера ваьв, «Грознефте[illegible]» [illegible], г. Грозне вахаш ва.

№ 22 йолча [illegible] хоржамий округе гIолла

[illegible]

№ 2[illegible] йолча [illegible] хоржамий округе гIолла

[illegible]

нефтехим» НПО опытни завода директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Румянцев Юрий Ильич, 1931 шера ваьв, юстице министра заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Уллубиев Ахьяд Харунович, 1957 шера ваьв, «Чечингстрой» ПСМО гIишлошъяра механизаци еча треста управляющи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 27 йолча Новоалдынски хоржамий округе гIолла

Магомадов Лейчi Бакаевич, 1947 шера ваьв, «Чечингстрой» ПСМО № 7 йолча СМУ монтажник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Межидов Увайс Мусиевич, 1936 шера ваьв, «Кавказспецстрой» треста Грозненски спецСМУ начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Умаханов Саламо Умаханович, 1942 шера ваьв, «Стройиндустрия» яхача ПО генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 28 йолча Строительни хоржамий округе гIолла

Батаев Саид Саидович, 1934 шера ваьв, химически мехкдаьтта чакхдоахачен промышленноста болхлой профсоюза обкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Джукаев Ахмад Бекаевич, 1952 шера ваьв, «Чечингстрой» ПСМО парткома секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мурдалов Ахмед Хашумович, 1937 шера ваьв, «Чечингражданстрой» объединене керттера инженер, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Султыгов Суламбика Йоакъап, 1963 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай хладокомбината грузчик, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Упрунин Алексей Алексеевич, 1951 шера ваьв, Советска Эскара эпсар, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 29 йолча Таманск и хоржамий округе гIолла

Валапов Иса Саидович, 1942 шера ваьв, НГIАССР гражданской обороны штаба начальника заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Магомадов Заура Мирзое[illegible], 19[illegible] шера ваьв, [illegible] территориальни координационно-вычислительни центра начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мутаев Умар Абдулмута[illegible], 1951 шера ваьв, халкъа депутатий Грозненски [illegible] исполкома председатела заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Чертов Юрий Алексеевич, 19[illegible] шера ваьв, В. И. Ленина [illegible] парткома [illegible]

№ 34 йолча Ярославски хоржамий округе гIолла

Богач Владимир Васильевич, 1955 шера ваьв, «Нефтепромавтоматика» СПКБ отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Криволапов Вадим Алексеевич, 1951 шера ваьв, Грозный станце локомотивни депо машинист-инструктор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Чекмазов Николай Константинович, 1952 шера ваьв, «Октябрьнефть» НГДУ инженер, г. Грозне вахаш ва.

№ 35 йолча Магистральни хоржамий округе гIолла

Абубакирова Айзан Сайдахмедовна, 1965 шера яьй, хлебокомбината рецептурщица-тестовод, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

№ 36 йолча Мичурински хоржамий округе гIолла

Дошукаев Муса Хусейнович, 1943 шера ваьв, «Силуэт» производственни объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Моллаев Адлан Хусейнович, 1958 шера ваьв, СПТУ-7 дешархой профкома председатель, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Осмаев Амин Ахмедович, 1948 шера ваьв, Октябрьски райисполкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Умарсултанов Вахид Османович, 1950 шера ваьв, НГIАССР Союза художника правлене председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 37 йолча Ханкальски хоржамий округе гIолла

Вагапов Хабибула Баудинович, 1932 шера ваьв, Грозненски электромеханически завода бригадир, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гайтукиев Руслан Ибрагимович, 1940 шера ваьв, № 2 йолча вспомогательни йолча школа-интерната директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Усманов Лема Вахаевич, 1955 шера ваьв, Аргунски паччахьалкхен историко-архитектурнии Iаламен музей-заповедника отдела заведующи, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

№ 38 йолча Войковски хоржамий округе гIолла

Долгова Надежда Андреевна, 1946 шера яьй, машинистка Грозненски отделене № 43 йолча тика продавец, парте яц, г. Грозне яхаш я.

Опришко Александр Алексеевич, 1934 шера ваьв, «Промавтоматика» НПО генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 39 йолча Кузбасски [illegible]

№ 44 йолча Свердловски хоржамий округе гIолла

Шутин Владислав Петрович, 1945 шера ваьв, КПСС Октябрьски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 45 йолча Урицки хоржамий округе гIолла

Сааков Григорий Мосесович, 1938 шера ваьв, ВОС УПП производственни юхьанцарча организаце председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Умхаев Лечи Салманович, 1954 шера ваьв, «ЧИдорремстрой» треста управляюще заместитель, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Яковлев Владимир Николаевич, 1947 шера ваьв, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОН

№ 46 йолча Ильичевски хоржамий округе гIолла

Тумсоев Евгени Вахаевич, 1939 шера ваьв, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 47 йолча Ташкалински хоржамий округе гIолла

Дзейтов Мухьмада ХIарон, 1951 шера ваьв, КПСС Старопромысловски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Залзаев Замбек Замаевич, 1948 шера ваьв, НГIАССР социальни Iалашон министра заместитель, пособеши пенсеши хьожадарен дIадаларен центра начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Удугов Мовлади Сайдарбиевич, 1962 шера ваьв, республикански кагирхой центра «Курьер» агентства председатель, КПСС члена кандидат, г. Грозне вахаш ва.

№ 48 йолча Катаямовски хоржамий округе гIолла

Агуев Висит Хамидович, 1937 шера ваьв, 1572 автоколонна водитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Катков Валери Владимирович, 1963 шера ваьв, ВЛКСМ Старопромысловски РК хьалхара секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мапаев Шахид Махмудович, 1930 шера ваьв, № 2 йолча мебельни фабрика директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мамодаев Яраги Магомедович, 1953 шера ваьв, «Чечингстрой» гIишлонмонтажни производственни объединене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

[illegible]

Умаров Абдул Абдул-Хамидович, 1954 шера ваьв, 1436 автоколонна начальника заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Чертоев Иса Алиевич, 1949 шера ваьв, 1737 автоколонна эксплуатаце отдела начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 50 йолча Жигулевски хоржамий округе гIолла

Щербин Николай Александрович, 1939 шера ваьв, «Грознефтемаш» завода директора заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 51 йолча Ленинградски хоржамий округе гIолла

Неделькова Любовь Леонидовна, 1937 шера яьй, КПСС обкома отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

№ 52 йолча Библиотечни хоржамий округе гIолла.

Хачатуров Рафаэль Минасович, 1932 шера ваьв, «Грознефть» объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 53 йолча Горьковски хоржамий округе гIолла.

Абубакиров Джунид Идрисович, 1954 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института политэкономе кафедра воккхагIвола преподаватель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Ахматханов Заку Израилович, 1919 шера ваьв, курортай управлени профсоюзий областной совета курорташта гIулакхаш дара комбината директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Ильин Юрий Иванович, 1937 шера ваьв, «Старогрознефть» НГДУ участка начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 54 йолча Бутенковски хоржамий округе гIолла

Баснукаев Муса Шамсудинович, 1952 шера ваьв, истореи, экономикеи, социологеи Нохч-ГIалгIай Iилматохкама института экономика отдела воккхагIвола Iилма болхло, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Бондиков Анатолий Иванович, 1941 шера ваьв, Старопромысловски района инвалидий общества председатель, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Бахтаров Хасани Хусейнович, 1951 шера ваьв, Старопромысловски РОВД йолча охрана отдела начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мкртчан Альберт Андрясович, 1940 шера ваьв, «Оргтехника» грозненски производственни объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Торчинов Мурат Муратович, 1933 шера ваьв, «Союзавтоматстром» [illegible] Iилма-производствен[illegible]

Дозанал дехьара

Венгерски столице хилар гонахьара Iалам лораделга хьаллоацачар демонстраци, из чакхъяьккхар нийс альтернативни организаце.

Цул доакъошхоша петици дIаелар республика цхьайолча министерствайи ведомствайи викалашка. Цар тIа белгалдаьхад Будапешта гонахьара Iалам лорадара даькъе эффективни мероприятеш чакхъяха эшарца дувзаденна дола дIадехараш.

Демонстраце дакъа лоацаш вар массехк бIаь саг.

СУРТА ТIА: Будапеште экологистий манифестаци йолча хана.

МТИ — ТАСС телесурт.

СЭВ-и юкъаревропейски вIаши цхьана гIулакхаш леладари

СЭВ Секретариата советникаца Угаров Сергейца къамоьл деш ва АПН лаьрхIа корреспондент Драбкин Александр.

— Дукха ха йоаццаш Софии хиннача Совета сессе 45-ча заседане СЭВ-а реформа яра дош керттера дар. ХIаьта, юкъараевропейски вIаши гIулакхаш леладеча малагIа лоархIам болаш да из?

— СЭВ-а реформа яра процессой малхбузеневропейски интеграционни процесса «кердача динамикой» керттерча даькъе белгалбоакх Европа дегIакхуалара никъ. Малхбузехьарча специалисташа лерхIачох, перестройкас континента масштабашка кооперации дIайоаржае таро елар. Из Малхбоален а Малхбузен а боккха лоархIам болаш да, хIана аьлча, шаккхе оагIув хано керттера [illegible] хьажа йоп дала делача этта малдарра аьлча, дунен рынке цоай конкурентоспособность лакхье елача этта.

[illegible]

дале, хьалхоз укх тайпара къамаьлаш, Европе айхха бувзамаш оттадарга бодаш бола хьаькъале никъ — из СЭВ-ра малхбоаленевропейски мехкаш арадалар бац, хIаьта, Малхбузен Европаца йоаннйсдича Малхбоалехьа йолаш йола «системин белгалонаш» дIаяхар ба. ЛоархIаме вывод латт, нагахьа санна, СЭВ-а, цул доакъошхой къаман реформашка юкъекхувлаш йолча принципий кIийлен тIа перестройка йоі, Малхбоален Европе толаме реформаш ергхиларах. ТIакха, къаман реформаш хьаллоацаргья Малхбузехьарча экономически бувзамий оагIорахьара а СЭВе интеграци яро я.

— СЭВ [illegible] мехкашта тIера [illegible] условеш?

— [illegible] 1988 шера Центре Европейски экономически сообщества (ЕЭС) [illegible]

[illegible]

СЭВ пачхьалкхенашкара экономически реформаша шийн аргIагIа Малхбоаленен Малхбузенен боахам лелабара условеш вIашкаоз. Товарно-ахчан отношенеш, социалистически доалалахьен бе-бе формаш дегIакхувларо, боахама организацеш цоай лоIаме хилар шердаро, арахьарча экономически балха кердача режимо — цу дерригне а, тIехьа тIайоагIача хана цхьатарра боккъо йола европейски экономически аре хьаяра йола кIийлеснаш хьакхолл. Вешта аьлча, из ерригача европейски мехкашкарча предприятешта, цар доалахьен формашка хьежжа доацаш, боахам лелабара йола цхьатарра хьалаш хьакхолларгда ихилга да.

— Цхьабакъда, из тIехьа тIайоагIача [illegible]

[illegible] ра Европа?

— [illegible]

Вакага Рамзан Гезимагомедович, 1954 шера ваьв, КПСС Заводской РК КПСС шоллаг1а секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Янин Геннадий Сидорович, 1937 шера ваьв, «Грозэнерго» ПО[illegible] генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 22 йолча Гагарински хоржамий округе г1олла

Юрков Геннадий Борисович, 1936 шера ваьв, «Грознефтехимремстрой» треста управляющи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 23 йолча Индустриальни хоржамий округе г1олла

Абдулаев Владимир Александрович, 1949 шера ваьв, Заводской райисполкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Волобуев Геннадий Павлович, 1937 шера ваьв, «СевКавНИПИнефть» яхача института лабораторе заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хажалиев Ваха Абуевич, 1936 шера ваьв, «ПОГНОС» медсанчаста лор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хамзаев Абдулла Дагуевич, 1952 шера ваьв, «Грознефтехим» НПО генеральни директора заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Чахкиев Идриса Мухьмадович, 1934 шера ваьв, «Чечениг1ушмежлесхоз» яхача республикански производственни объединене председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 24 йолча Заводской хоржамий округе г1олла

Данилец Валентин Митрофанович, 1942 шера ваьв, КПСС обкома отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мальсагов Махьмада 1айшет, 1953 шера яьй, кхачан комбината кхачан лабораторе начальник, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

№ 25 йолча Кировски хоржамий округе г1олла

Дагаев Вага Баудинович, 1938 шера ваьв, Грозненски биохимически завода директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Колесников Анатолий Алексеевич, 1933 шера ваьв, Н. Анисимова ц1ераг1а НГНПЗ мастер, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Онегов Владимир Иванович, 1957 шера ваьв, № 6 йолча военизированни пожарни часта начальник, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

№ 26 йолча Менделеевски хоржамий округе г1олла

Дагадин Юрий Васильевич, 1939 шера ваьв, «Грозэнергоремонт» яхача производственно - ремонтни предприяте слесарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Кадиев Хусаин Магомедович, 1949 шера ваьв, «Гроз-

[illegible] член, г. Грозне вахаш ва.

№ 29 йолча Тамански хоржамий округе г1олла

Валапов Иса Саидович, 1942 шера ваьв, НГ1АССР граждански оборона штаба начальника заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Магомадов [illegible] вич, 1937 шера ваьв, Кавказски территориальни координационно - вычислительни центра начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Музаев Кюре Абдулмуталипович, 1951 шера ваьв, халкъа депутатий Грозненски горсовета исполкома председатела хьалхара заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Черный Юрий Алексеевич, 1954 шера ваьв, В. И. Ленина ц1ераг1а ГНПЗ парткома секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 30 йолча Чернышевски хоржамий округе г1олла

Акаев Иса Лечаевич, 1957 шера ваьв, Шерипова ц1ераг1а ГНПЗ № 7 йолча цеха слесарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Петренко Анатолий Николаевич, 1950 шера ваьв, НГ1АССР КГБ отдела начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Умаров Мухари Умарович, 1924 шера ваьв, Нохч-Г1алг1ай паччахьалкхен педагогически института ректор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 31 йолча Центральни хоржамий округе г1олла

Героев Хьадийса Ювсап, 1939 шера ваьв, «Чечнингаз» производственни объединене директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тарамов Борис Петрович, 1951 шера ваьв, ГрозНИИ партбюро секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Чиж Николай Михайлович, 1938 шера ваьв, КПСС Нохч - Г1алг1ай обкома партийни т1ахьожама комиссе председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

ОКТЯБРЬСКИ РАЙОН

№ 32 йолча Некрасовски хоржамий округе г1олла

Албастов Ибрагим Абуевич, 1936 шера ваьв, НГ1АССР бытовой г1улакхаш дара министра заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Потемкин Леонид Петрович, 1945 шера ваьв, Грозный станце локомотивни депо электровоза машинист, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 33 йолча Краснофлотски хоржамий округе г1олла

Кондратенко Леонид Петрович, 1952 шера ваьв, «Промавтоматика» НПО опытни завода токарь, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Расаева Зура Лечевна, 1954 шера яьй, Грозненски кога г1ирса фабрика комплектовщица, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

№ 2 йолча вспомогательни йолча школа-интерната директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Усманов Лема Вахаевич, 1955 шера ваьв, Аргунски паччахьалкхен историко-архитектурни 1аламен музей-заповедника отдела заведующи, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

№ 38 йолча Войковски хоржамий округе г1олла

Долгова Надежда Андреевна, 1946 шера яьй, машинп1аькъа Грозненски отделене № 43 йолча тика продавец, парте яц, г. Грозне яхаш я.

Опришко Александр Алексеевич, 1934 шера ваьв, «Промавтоматика» НПО генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 39 йолча Кузбасски хоржамий округе г1олла

Соколов Петр Алексеевич, 1945 шера ваьв, Советски Эскара инарал, КПСС член.

№ 40 йолча Багратионовски хоржамий округе г1олла

Ахмадов Муса Хазарович, 1951 шера ваьв, «Пригородный» совхоза директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Далаков Абубакара Салман, 1944 шера ваьв, туризмен экскурсийн Нохч-Г1алг1ай областной совета председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Юркова Галина Игоревна, 1949 шера яьй, № 46 йолча юкъерча школа директор, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

№ 41 йолча Островски хоржамий округе г1олла

Байдаев Исраил Алиевич, 1946 шера ваьв, «Грознефть» ПО технологически транспорта Октябрьски управлени колонна начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Ефремов Юрий Иванович, 1937 шера ваьв, «Грознефть» ПО Октябрьски УБР буровой мастер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

№ 42 йолча Нахимовски хоржамий округе г1олла

Бугаев Абдул Махмудович, 1949 шера ваьв, Л. Н. Толстой ц1ераг1а Нохч-Г1алг1ай паччахьалкхен университета советски общества истори кафедра доцент, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Юдин Александр Александрович, 1951 шера ваьв, Советски Эскара эпсар, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Спиридонов Анатолий Яковлевич, 1933 шера ваьв, машинп1аькъа Грозненски отделени начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 43 йолча Вологодски хоржамий округе г1олла

Пушкин Александр Васильевич, 1953 шера ваьв, НГ1АССР прокурор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Цобаев Хасу Хусейнович, 1952 шера ваьв, Октябрьски райисполкома РОВД вокхаг1вол участкови инспектор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 48 йолча Каталмовски хоржамий округе г1олла

Агуев Висит Хамидович, 1937 шера ваьв, 1572 автоколонна водитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Катков Валери Владимирович, 1963 шера ваьв, ВЛКСМ Старопромысловски РК [illegible] секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мацаев Шахид Махмудович, 1930 шера ваьв, № 2 йолча мебельни фабрика директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мамодаев Яраги Магомедович, 1953 шера ваьв, «Чечингстрой» г1ишлонмонтажни производственни объединене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Магомадов Мухтар Мархабекович, 1939 шера ваьв, экономически 1илмай доктор, Грозненски мехкадьатта института политэкономе кафедра заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Сайдулаев Султан Усманович, 1941 шера ваьв, юридически консультаце заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Садулаев Магомет Генасович, 1942 шера ваьв, 1572 автоколонна начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Яндиев Мухьмада Ахьмад, 1944 шера ваьв, Старопромысловски района прокурора заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 49 йолча Южни хоржамий округе г1олла

Барминский Адольф Георгиевич, 1937 шера ваьв, геофизически тохкамий 1илматохкама института директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Висаитов Мурат Саккаевич, 1937 шера ваьв, «Чечениншушводмелиорация» объединене начальника хьалхара заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гагиев Бахьаудина Есингири, 1950 шера ваьв, «Грознефть» ПО Грозненски УТТ керттера инженер, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гадаев Султан Диденевич, 1938 шера ваьв, «Ростекстильторг» Нохч-Г1алг1ай республикански предприяте директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Луньков Вячеслав Васильевич, 1938 шера ваьв, ДОСААФ Нохч-Г1алг1ай областной комитета председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Муртаев Асламбек Ахмедович, 1937 шера ваьв, «Чечениншшагропромстрой» объединени совета председатела заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Румянцев Евгений Петрович, 1948 шера ваьв, «Грознефть» объединене производственни г1улакх дара центральни база пхьар, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тамасов Роберт Аветович, 1946 шера ваьв, «Чеченингушглавснаб» керттерча территориальни управлени начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

ма болхло, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Бондиков Анатолий Иванович, 1941 шера ваьв, Старопромысловски района инвалидий общества председатель, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Бахтаров Хасаин Хусейнович, 1951 шера ваьв, Старопромысловски РОВД йолча охрана отдела начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мкртичан Альберт Андрясович, 1940 шера ваьв, «Оргтехника» грозненски производственни объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Торчинов Мурат Муратович, 1933 шера ваьв, «Союзавтоматстром» Эрригсоюзни 1илма-производственни объединене Грозненски опытно-экспериментальни завода директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 55 йолча Маяковски хоржамий округе г1олла

Калугина Ольга Константиновна, 1953 шера яьй, «Старогрознефть» НГДУ инженер-энергетик, парте яц, г. Грозне яхаш я.

Мугадаев Майрбек Абдул-Межидович, 1938 шера ваьв, «Грозтрубопроводстрой» треста управляющи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 56 йолча Трансмашевски хоржамий округе г1олла

Ахильгов Аюпа Ахьмад, 1933 шера ваьв, Старопромысловски торгово-рознични объединене директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Батлук Николай Гаврилович, 1921 шера ваьв, т1емен къахьегамен ветераний городской совета председатела заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Горшенев Анатолий Григорьевич, 1938 шера ваьв, СУТТ профкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Дахкильгов Даутхана Тимур, 1931 шера ваьв, № 3 йолча горбольница керттерча лора заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Цакаев Руслан Узудиевич, 1956 шера ваьв, НГ1АССР прокуратура следственни отдела прокурор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 57 йолча Нефтемайски хоржамий округе г1олла

Дакуев Ваха Селиевич, 1957 шера ваьв, «Силуэт» ПО филиала «Пушинка» директор, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Куценко Витали Александрович, 1938 шера ваьв, КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Лутовинов Юрий Александрович, 1929 шера ваьв, «Грознефть» ПО Старогрозненски УБР начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

(Д1ахододар хургда).

пейски интеграциони процесса «кердача динамика» керттерча даькъе белгалбоаких Европа де[г]1актуелара никъ. Малхбузехьарча специалисташа лерх1ачох, перестройнас континента масштабашка кооперации д1айоаржае таро елар. Из Малхбоален а Малхбузен а боккха лоарх1ам болаш [illegible] х1ана [illegible] керттера д1адехачоа хьалхашка жоп дала дезача этай: мадарра аьлча, дунен рынке шоай конкурентоспособность лакхье езача эттаб.

Укхаза, цхьаккха шеко а йоацаш, ала йиш я Малхбузехьара низбола г1озараш СЭВ-е а Совета членийн-мехкашка а реформаш чакхъяхарца хьаштдолаш ба, аьна. Цул совг1а, малхбузехьарча специалисташа цхьацадола практически ре дезараш белгалдоах. Масала, царех да рыночни экономикана лаьрх1а специалисташ кийчбеча новкъостал дар, инфраструктура, промышленни предприятеита сервиса модернизаци еча кредиташ далар, цхьана предприятеш хьаеча кредит лургхилара гаранти ялар, малхбоалеевропейски мехкаш дунен халкъашта юкъерча организацешта — ГАТТ, МВФ, Дерригдунен банка юкъедахара новкъостал дар, цхьана пайда эца йиш йолча экономически механизмашка, стандарташка хьежжа юкъараевропейски экономически интеграци яра перспективни планаш оттаяр.

— Хеталу, тхьа1са латтача хина т1аххьачча сайна.

— Этта хьал цхьаккха дийча а иштта ларх1а йиш яц, х1ана аьлча, Малхбузено деш дола новкъостал к1ала цхьа к1ийле йоацаш дац, — из белгалдоахар Софи хиннача СЭВ сессе заседане а. Вешта аьлча, из лаьрх1а да: рыночни механизма центральни планировани елга хувцара т1аерзаяь йола реформаш хьалдацара. Из тезис керда яц, цхьабакъда, х1анз цун теркам т1аблаш йола шин башхало я. Цкъадале, из хьалхадоахаш, малхбузен специалисташа йоах, Малхбузехьа реформаш яра наькъаца тхо социалистически экономика капиталистически е г1ертац. Шозлаг1-

— СЭВ членийн-мехкаша кишта т1аьц уж [illegible]?

— Аз цхьа масал доаладергда. 1988 шера Вешта Европейски экономически сообществана (ЕЭС) переговораш йолча хака цхьайолга условеш белгальяьхар. Практически оаг1онга лаьхача, цар хьалхадоах гостанаран минимумга кхаччалла к1езигделга, тахан йолаш йола предприятей автономи ч1оаг1ъелга, маьхашта рефоома елга, форинта лелара йола реальни валютин ликъ юкъебоалабелга. Нагахьа саина, из частин ситуаци СЭВ дукхача оаг1орахьара г1улакхаш лелалара йолча механизмана перестройка яра белгалваьхача лостамашпа нийсача (иштта гу Совета сессе 45-ча заседане доакъошхошта из перестройка) къаьста гучадаргда, СЭВ реформашца де лерх1араш практически Малхбузехьарча экономически уйлан лостамашца доаг1аш хилар. Къоастае езаш юс ши аспект: центральни планеи рынкен в1аши г1улакхаш лелалелга д1анийсдар, иштта реформана къаьст-къаьста этапаш чакхъяхара ханаш белгальяхар.

СЭВ-е а Совета членашкамехкашна а реформаш яро Европейски сообществана (ЕС) леладеча г1улакхашка керда элемент хьакхолл. Вай малхбузехьарча партнераша хьалха ганна керттера лоарх1 СЭВ къаьст-къаьстача паччахьалкхенашца леладу шин оаг1орахьара г1улакхаш. Цхьабакъда, теркал ца еш йита йиш яц, малхбузенгерманси экономиста Юрген Нетцольда белгальяьккха йола ер тенденци: Европейски сообществос СЭВ ца леладеш дола г1улакхаш. Совета устройствана керда формаш — цун къаьст-къаьстача мехкашка системни хувцамаш дара бола низ хилар кхета а деш леладе дезалга.

[illegible] ра Европа?

— [illegible] Бакъда [illegible] я Европе [illegible] хилац СЭВ ЕС [illegible] торговле [illegible] ра йоа Европейски [illegible] ши (ЕАСТ) [illegible] лакхаш шера [illegible] ЕАСТ а аракъа [illegible] г1улакхех 55 [illegible] ЕС-а леладу. х1аьта ЕАСТ [illegible] г1улакхаш — 15 [illegible] ра хилац. Цунна [illegible] ЕАСТ-а пхьаолча мехкий капитал ЕС-га в1аш[illegible] талга. Масала, [illegible] ЕС-из [illegible] ши я. СЭВ мехкаша, [illegible] г1теха рынок хьаяра [illegible] хилар теркал а деш, [illegible] на даькхтача заргдаш, [illegible] граци к1оргъяо — [illegible] европейски тенденци [illegible]. Софии сесси йолча тара белгал ма даккхара, СЭВ [illegible] каш дунен т1арча [illegible] паччахьалкхенашца [illegible] пировкашца, хьалхара [illegible] г1аг1а — европейски[illegible] в1аши г1улакхаш [illegible] лаьрх1а гуччахьара м1ая дола интеграци е г1ертаьш [illegible]. Аз белгалдоаккхарга: Совете европейски [illegible] юкъедаькха 1ап. [illegible] аьлча, Европа кхоач 90 процент гаргта экспорт, промышленно дег1адаьккхача малхбузен мехкаша СЭВ членашта - паччахьалкхенашта хьаяйташ йола 75 процент импорт. Дунен хаькъашта юкъарча группировкай доазошка г1олла Европа екъар экономика интернационализаци яра [illegible] тенденций д1адехараш[illegible] луш дац. Европейски экономически аре хьаяро из кхерам юха боаккхаргбар.

(АПН).

175 миллион [illegible] — цу боараме ахча хьа[illegible] Бруклина (Бруклин — Нью-Порка районех ца1) [illegible] хьарча Суде г1олла [illegible] но лораяра [illegible] ра 32 шу даьнна [illegible] Прегос (сурта т1а).

Цун бахьан [illegible] бакъда, вай [illegible] на из наха [illegible] нийса хурга. [illegible] цхьан Нью-Порк[illegible] це СПИД-а [illegible] бах болча [illegible] цаб, иштта [illegible] махана [illegible] рах хоам бах ба[illegible].

[illegible]

Рейтер—ТАСС [illegible].

КАГИРХОШТА— ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКИ КХЕТАМ

Укх деношка Гудермесе [illegible] «Кагирхошта [illegible]-патриотически а интернациональни а кхетам [illegible] нах1къаши методаши, [illegible] Дахье лораяра кийчбелла» яхана тема хетаяь хийна конференци.

Конференце балха дакъа лецар партийни, комсомольски, досаафовски, спортивни организацей, «Знание» яхача общества, военкомата, районни культуреи дешарен отделий викалаша, юххьанцарча тIема кийчон хьехархоша, тIемеи къахьегамеи ветеранаша, бIухоша-интернационалисташа. Конференцена кийчо еча доккха дакъа юкъедихьар районе хьаьвча тIема патриотически а интернациональни а пропаганда яра йолча координационни центро, цунна кулгалдеш я парте горкома секретарь Г. Н. Межиева. Советски эскаре гIулакх де бахна ха тIаьхачанза а из тIакхаьча а бола кагирхой кийчбара гIуланхий хьалах йола анализ йир района тIема комиссара В. В. Портновс. Оборонни общества наькъелш дехарехи лаьца дийцар ДОСААФ обкома председатела заместитела нов. С.-А. Д. Тайсумовс. Иштта конференце доакъошхоша шо-шай районашкара балха опытех лаьца дийцар.

Цул тIехьагIа района тIема комиссара В. В. Портновс 70 афганца «БIухо-интернационалист» яха знак елар, царех цхьаболчарна правительственни совгIаташ делар.

Н. КРУГЛОВ,
ДОСААФ обкома отдела заведующе заместитель.

МУЗЕЙ ХЬАЙИЙЛАЙ

МОСКВА. Романа оагIонаш тIара легендашца диэза а долаш дешархошта кIоаргагIа довзача «Берда йистерча цIагIа-музей хьайийлай. Цунна дукха материалаш елар шоай фондашкара Москверча Октябрьски революцеи а социалистически строительствай а архиво. Инициативни группа музей хьае йоалл, аьнна; хоам баьчул тIехьагIа, укхаза цу цIагIа баьхача шоай гаргарчар документаш а дахьаш нах аха болабелар.

Цу цIи хезача цIен пенаш тIа доал 20 совгIа мемориальни улг. Цхьабакъда, уж кхы а дукхагIа хила йиш яр. Укхаза правительства членаш баьха ца Iеш, болхлой, Iилманхой, артисташ, яздархой, полководцаш — дукха наха бовзаш бола нах бахар. Репресси яьчар квартирашка баха хувшабора халкъа цIаккха дицлургдоаца во хIамаш даьраш. Духхьал цу цIеношка баьхача наьха цIераш яхаро вай мехка драматически истори хьакхолл. Бе-бе хана правительства цIагIа баьхаб: Подвойский, Бухарин, Рыков, Цхакая, Землячка, Орджоникидзе, Демьян Бедный, Шверник, Лавренев, Серафимович, Хрущев, Димитров, Стасова, А. А. Андреев, Постышев, Цюрупа, Лысенко, Петровский, Артем Микоян, Сталина бераш: Светлана, Василий. НКВД кулгалхой, иштта кхыбараш.

ЦIихезача архитектора Б. М. Иофана проектагIа 1928—31 шерашкара дикагIйола технологи юкъекхувлаш хьадаьча цIен исторех йола материалаш а теркам тIаозаш я.

СУРТАШ ТIА: 1) 30-ча шерашка денз укх цIагIа яхаш я музея совета председатель Тег-Егиазарян Тамара Андреевна. «Берда йистерча цIагIарча дуккхача драмай теш хиннай из;

2) музее баьхкараш СССР ЦИК СНК хьалхара цIа хьалдара историна хетаьча стендага хьожаш ба.

В. ХРИСТОФОРОВА сурташ (ТАСС фотохроника).

Москве хьех шо деша а болх бе а

Реутовски хлопчатобумажни объединене № 101 йолча профессиональни училище

дIанхайкаду 1990—1991 дешара шера кхы тIа дешархой дIаэцилга ер специальносташ Iомае: прядильщица (ПК-100 машинаш тIеи электронни управлени йолча БД-200 яхача пневмомеханически машинаш тIеи болх бара), ровничница (автоматически устройстваш йолча машинаш тIа ленточницай болх бе а ховш), мотальщица, оператор.

Училище г. Москве центрера 15 минота мара ваха ца везаш я.

Иштта деша дIаэц «Красный текстильщик» яхача Серпуховски хлопчатобумажни объединене № 28 йолча Подмосковни училище а.

Училище кийчбу: хIамаш тегараш (пневматически, пневморапирни ткацки станокаш тIа болх бара), кийчача кIадан дикала тIахьожамхой, кIадашта басар дераш, ленточнии ровничнии оборудоване оператораш, прядильщицаш.

Дешара ха 1 шуи 6 бутти, 6 бутт.

Деша а балха а дIаэц 8—10 класс образовани йола 15—30 шу даьнна кхалнах. Дешар совмещенни дешара планагIа хьех. 8—9 класс образовани йолча. дешархой йиш хургья производственни дешарца цхьана общеобразовательни школе деша, юкъера образовани хилара дола аттестат а эцаш. Дешархой Iалашбу мах боацача кхозза буача кхачанца, форменни барзкъашца, учебникашца, паргIатача (хIара комнате — шишша саг) общежитеца, пропискаца.

Дешара ха къахьегама стажа юкъейода. Дешархоша бетта 30—70 сом стипенди ийду, цул совгIа, производственни практика йолча хана даьккхачох 75 процент а. Дийша баьннараштa дIахо деша таро лу. 4-чен, 5-чен, 6-чен разрядий диплом лу, хIаьта, оценкаех 75 процент яраш «пхиаш» яле — «диплом с отличием» лу. Цо бокъо лу юкъерча лаьрххIача дешара заведенешка вступительни экзаменаш а ца луш деша отта, хIаьта, Лакхехьарча дешара заведенешка деша овтта безам барашта — школа дошо медаль луш чакхъяьккхараштеи юкъера лаьрххIа дешара заведени «диплом с отличием» луш чакхъяьккхараштеи йолча льготех пайда эца.

Иштта льготии бокъонаш йолаш ба текстильни яйгачеи промышленноста Московски ерригсоюзни заочни института производстве болх беша дешаргдолаш деша овттараш а. Цу института филиал хьайийлай «Красный текстильщик» объединене ларда тIа. Вузашкеи техникумашкеи деша оттара кийчбеш подготовительни курсаш а я объединене. Училище чакхъяьккхараш болх беш хургба базовни предприятешка. Царна цига паргIатача кагирхой общежитешка моттигаш лургья. Бетта 250—300 сом алапи хургда.

ХьабоаргIаше болх бе дIаболабала безам болча мехкарий йиш я лакхе вай йийца специальносташ балха моттиге Iомае. Уж цар Iомаергья шин кIирагара кхаь беттага кхаччалца йолча хана.

Училищешка болх беш да музыкальни хьалша-цIа, еррига спортивни секцеш чуйоагIа спортзалаш,- кружокаш тегавокальни, аьхнига хIамаш яра, ло баккхареи хIамаш тегареи, художественни самодеятельноста, театральни студи, н. кх. дI. а.

Мехкарий, шо хьех Российски Федераце дикагIчарех йолча предприятешка.

Набор чакхйоал 1990 шера 17 февралe.

Деша дIаоттара ер документаш эш: бер дира дола тешал, хIаьта 16 шу даьннараштa паспорт (выписка а яь); хIаьта 9-ча е 10-ча класса образовани хилара документ, [illegible] (3х4 см);

МУЗЫКА—ТIЕХХОЗДАР

Сага духовни вахар, духовни дуне дIаьхийгIа, хозагIа ду музыко. Цудухьа бе-башха доацаш леладе йиш йолаш доц цуьнцара гIулакх. Музыка йовзийта а езаялийта а еза бера хана денз.

Цхьабакъда, вай республикерча районашка дахача берашца из гIулакх доагIача бесса леладара дуккха а ноанкъарленаш ийслу.

Музыка хьакъехьа, из бера сакхетамо тIаэцарца дувзаденна укх деношка тха корреспондента къамаьл хилар Грознески музыкальни школа дешархочуньца Аушева Зухрайца.

Корр.: Зухра, хьона музыка дукха миштa езаеннай?

— Музыка сона мишта езаеннай аьлча, са кхо-диъ шу даьлчахьа сай бера сакхетамца цIенхаштта ладийгIад аз музыкага. Амма, ала деза, юххьанца сона дезаденнараш иллеш дар. Аз наггахьа Iомадора Ротару Софияй, Пугачева Аллай, Лещенко Лева иллеш. Йок-

Корр.: ТIаккха хьона мишта хет рок-музыка.

— Из харцахьа хила а мег, цхьабакъда, са дего тIаэцаш яц из. Цо музыка сий доадеш санна хет сона.

Корр.: Юрташка гаргара нах мабахий хьа. Хьа ханара йола йиIигаш а махургйий цар, царна дукха езий музыка? Хьайна цига зе деннад дувцал сона.

Халкъа кхоллам

Оалдама гIаьзи

Вена цIеча дын баьри наIарга эттар,
— Ассалам Iалейкум, Оалдама
ГIаьзи, — аьлар цо.
—Ва Iалейкум салам, цIеча дын баьри.
[illegible], чувола.
— Ва гаргIата вац ше.
Хьа да вийна Iаьржа-маьри
Оашкархой тIийх ваьнна.
[illegible] пачхаьа кара дIавода.
[illegible]
[illegible] наIарга
[illegible] дын баьри.
[illegible] Iалейкум, Оалдама ГIаьзи.
[illegible] салам,
— [illegible] ва гаргIата вац ше.
[illegible]
[illegible]
[illegible] дын баьри.
— Ассалам Iалейкум, Оалдама ГIаьзи.
— Ва Iалейкум салам, сирача
дын баьри.
[illegible]
[illegible]

Баьхка хьаьший-аьлий хьакхаьчар.
«Ассалам Iалейкум, Оалдама ГIаьзи!
«Ва Iалайкум салам, Iодосса,
чудувла».
Iотеха, кхаьра уст бийна.
Царна гIулакх де кагирхой тIаоттабаь,
ДIавахар Оалдама ГIаьзи.
Ваха Оашкархой тIийна кIал
Iохайр из.
ТIаьоагIача Iаьржача-маьра ды
кхаьхкар.
— Аьъ, да вейна ерг, хьо сенах
къехк, — аьнна говра
шод техар Iаьржача-маьре. —
Оалдама ГIаьзи, пхьинтара ваьнна[illegible],
[illegible] ды пхера а бa[illegible], — [illegible]
Шод техар цо шин дына цIаькха а.
— Со, Оалдама ГIаьзи, пхингара
ваьннад.
Са ды пхера баьннаб.
Тийшаболх бир [illegible] алалахь.
Мажар теха кхесса чувахкитар
Iаьржа-маьри.
Цун корта баьккха, талсачу белла,
Ший дас шийна йийхача йоIа
НаIарга вахар Оалдама ГIаьзи.
Кхайка саг а вахийта, арайхар цо.
Ширча йийха [illegible] йоI.
— Сона а хьайна а тийна [illegible]

9.05 — Самодеятельни цирково коллективай выступленеш.
9.55 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
10.55 — Документальни фильм.
11.45 — «...Ялхайтта шу даланзеи бонкхагIеи».
12.30 — Ха.
13.00 — Камера дуненга хьеж.
15.30 — «Баьццара лампа».
16.10 — Индонезе гIолла.
16.55 — «Сурт» яха старшеклассникашта дола ловзар.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — «Фестивала белгалонаш».
19.35 — «Игрушка» яха художественни фильм. (Франци, 1977 ш.).
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.50 — «Взгляд». яха программа.
23.35 — Бонкхийчарна дола мультфильм.
23.45 — Ха.
00.10 — «Мистер Икс» яха художественни фильм. (1958 ш.).
01.40 — «Шире круг» яха эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 2-гIа класс.
8.55 — Документальни фильм.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гIа класс.
11.05 — Iилма-довзийтара фильмай программа.
12.05 — «Дама с собачкой» яха художественни фильм.
13.30 — Документальни фильм.
17.00 — Мультфильм.
17.10 — РСФСР городий телестудеш. Красноярск.
18.10 — Крымски татарий халкъа ашараш дIалокх С. Маметовас.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Фильм-реклама.
19.50 — «Статуправлене хоам бу...».
20.05 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
21.20 — Документальни фильм.
21.30 — Массанена йола спорт.
21.45 — «Предшественник» яха художественни фильм. 1-рей, 2-гIей сереш. (Премьера).

РАДИО

1 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал эттаw.
7.40 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Лирически ашараш (гIалгIай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 Дина товараш — дукхагIа (гIалгIай меттала).
11.45—12.00 Керттера критерий — дикал.
15.15—15.30 Нохч-ГIалгIай композиторий музыка. Хаоттам.
17.15 «Камертон».
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

— Ассалам Іалейкум, Оалдама
Гlаьзи, — аьлар цо.
— Ва Іалейкум салам, цlеча дын баьри.
Іовосса, чуьола.
— Ва паргlата вац ше.
Хьа да вийна Іаьржа-маьри
Оашкархой тlийх ваьнна.
Кхыча паччахьа кара дlавода.
Цул тlехьаргlа вера
Из волча наlаргга
Іаьржача дын баьря.
— Ассалам Іалейкум, Оалдама Гlаьзи.
— Ва Іалейкум салам,
Іовосса, чувола.
— Чу ва паргlата вац ше.
Хьа даь хьаьший-аьлий
Баьхнаб хьо волча.
Вера сирача дын баьри.
— Ассалам Іалейкум, Оалдама Гlаьзи.
— Ва Іалейкум салам, сирача
дын баьри.

Іовосса, чувола.
— Іовосса йиш яц шин
Чувала йиш яц шин.
Хьона йийха ягlар.
Кхычунга маьре йода.
Хи тlара ена цун къаьна нана
чукхаьчар,
— Хьона хьехар де да, даь воша
вац хьа.

Ма гlийла латтта бlарахьежаш.
Дахчан пандарах пlелг бет Іа, Гlаьзи.
— Со ваь са нана хьона бlаргабайрий
Вай наlарга иха говрбаьраш?
Хьа да вийна Іаьржа-маьри
Оашкархой тlийх ваьнна,
Кхыча паччахьа кара дlавода,
аьлар шийга царех цхьанне
Шоллагlчо — Іаьржача дын баьречо,
Хьа даьх биса хьаьший-аьлий,
Боагlа хьо волча — аьлар шийга.
Кхоллагlа вера сирача дын баьри,
Аьлар шийга цо.
Хьона йийха ягlа йоl
Тховсара кхычунга маьре йода.
— Хьай даьх бисача хьаьший-аьлий
гlулакх, делахь, —
Аьлар нанас, —
Хьа топа вегlа вале.
Іаьржа-маьри Оашкархой тlийх
варгвац.

Хьона егlаяле хьона йийхар
кхычунга маьре гlоръяц.

«Ва Іалайкум салам. Іодосса,
чудувла».
Іотеха, кхаьра уст бийна,
Царна гlулакх де кагирхой тlаоттабаь,
Дlавахар Оалдама Гlаьзи.
Ваха Оашкархой тlийна кlал
Іохайр из.
Тlавоагlача Іаьржача-маьра ды
къаьхкар.
— Аьъ, да венна ерг, хьо сенах
къехк, — аьнна говра
шод техар Іаьржача-маьре, —
Оалдама Гlаьзи пхьегтара ваьннавац,
Цун ды итера а баьннабац, — аьнна
Шод техар цо шин дына кlалха а.
— Со, Оалдама Гlаьзи, пхьегтера
ваьнна.

Са ды ихера баьнаб.
Тийшаболх бир ма аьллахь.
Мажар теха кхесса чувахийтар
Іаьржа-маьри.
Цун корта баьккха, талсачу белла,
Ший дас шина йиихача йоlа
Наlарга вахар Оалдама Гlаьзи.
Кхайка саг а вахийта, арайихар цо.
Шийна йиихa ягlа йоl
— Сона а хьайна а тийша болх
ца беш,
Араяллалахь, хьо йоацаш со гlоргвац.
Из дына тlехьашка хоаяь,
Вена цlакхаьчар Оалдама Гlаьзи.
— Гlатта со ваь са нана, — аьлар цо.
НиІ йийлла духьала ера цунна нана
Да вийнача Іаьржача-маьре корта
Хьалчухехкар цlен юкъе гlолла.
— Са дас сона йийха хиннар
коа юкъе латт, хьачуйоалае.
Са даь хьаьший-аьлий гlулакх даьлча
Ховш хург ма йий хьо..
Поlа тlехьа оарц кхаьчар
Цунна духьала отта гlо деш
арабаьлар цо мерза тlайица
хьаьший — аьлий.
— Марша доагlалда шо, — аьлар
цар оарцагlа баьккар шина.
Дезе дошув да шона, дезе дотув да,
Цига тоам хилар цунах.
Кхо уст бодаш бола яьй
Худара баькхар Гlаьзе нанас
Цу тlара морд ца бохабеш, яь тlа
Халхаьлар из.

Дlаяздаьр ПАТИЕВ Султан.

СПОРТА ХОАМАШ

КlАЛТОХАРГАХ ЛАТАР

Дlадахача кlира дукха яхьаш чакхъяьлар вай республика спортсменаша дакъа а лоацаш. Ишттa, масала, Челябинске классически хьисапе кlалтохаргах латара СССР хьалхле яккхара зональни турнир хилар. Цига дакъа лоацаш бар 1972—73 шерашка баь кагий нах. Профсоюзий ВДФСО Российски Республикански Совета командана юкъевоагlаш вар вай республикерча ДЮСШ-а вииъ спортсмен.

Низткъала чакхъяьлар уж яхьаш. Тамаш а яц. Хlана аьлча, цига бар СССР, шоай республикашка яхье хьалхле яьхараш а призераш а. Цу яхьашка къаьстта белгала хилар Октябрьское яхача юртарча юкъерча школа дешархо Вараев Саlиди (50 кг.) Грознерча № 13 йолча юкъерча школа дешархо Хамимов Артури (97 кг.). ЦаІ шоайла кот ца воалийташ яхьашка хьалхара моттигаш яьхар цар. Цунца цхьана, шиннена а бокъо елар СССР хьалхе яккхара 20—24 марте городе Свердловске хургйолча яхьашка дакъа лаца.

ВОЛЕЙБОЛ

СССР «А» класса цхьовлагlча лиге дакъа лаца бокъо яккхара тlатеlla дlахьош я волейболах ловзара РСФСР «А» класса командашта юкъера турнир. Хlаранена юкъе йиъ-йиъ а йолаш, ялх группана ийкъай уж. Вай подгруппе Грознерча командаца ловзаш я Владимирера, Белгородера, Ставрополера яраш. Вай «Автомобилист» яхача команда юкъебоагlараш къона спортсменаш ба. Чакхъяьнай йиънех хьалхара ши тур. Хьалхаръяр вай командана аьттув боацаш чакхъяьлар. Из эшайр цхьатарра счет 3:0 йолаш Владимирерча, Белгородерча спортсменаша, хlаьта ставропольцаша счет 3:1 йолаш.

«Автомобилиста» тренера нов. Мацукатова хетачох, ишттa из ийсделар цу тайпарча турнирашка дакъа лацара вай спортсмений опыт зlамига хиларах. Тамаш е езаш хlама а дац из. Хlана аьлча, цу турнирага кийчлуш, ахча доацаш цхьанна командаца ловза йиш хиланзар цар.

Городе Ставрополе чакхъяьннача шоллагlча туре вай команда дикагlа лайзар. Цар счет 3:2 йолаш эшабир фусамдай. Бакъда, подгруппе хьалха йоагlача Владимирерча, Белгородерча командашта духьалъотта низ тоьанзар.

Хlанзарча, вай командана хала йолча хана йовкъоеттал де, оарцагlбала бела, аьнна хет цун спортсменашта алапи телащ йола Нохч-Гlалгlай транспортни объединене, НГlАССР Госкомспорта кулгалхой.

К. ЕВЛОЕВ.

Цхьабакъда, вай республикерча районашка дахача берашца из гlулакх доагlача бесса леладара дукха а повкъарленаш нийслу.

Музыка хьакъехьа, из бера сакхетамо тlаэцарца дувзадениа укх деношка тха корреспондента къамаьл хилар Грозненски музыкальни школа дешархочунца Аушева Зухрайца.

Корр.: Зухра, хьона музыка дукха мишта езденнай?

— Музыка сона мишта езденнай аьлча, са кхо диъ шу даьлчахьа сай бера сикхетамца цlенхаштта ладийгlад аз музыкага. Амма, ала деза, юххьанца сона дезаденнараш иллеш дар. Аз наггахьа Іомадора Ротару Софияй, Пугачева Аллай, Лещенко Лева иллеш. Поккха хила яьлча кхетадир аз, иллеши мукъамаши цаl доацаш шоллагlдар мегаргдоацаш хилар. Тlаккха са зlамига пианино а бар. Цу тlа аз пелгашца еш йола оазаш хезача мамас со музыканта тlайигар. Цо сога хьежа а хьежа, ер йиlиг сихха музыкальни школе дlачуле, аьлар. Цу хана са пхи шу даьннадар.

Сона сихха пианино а ийцар.

Корр.: Тlаккха лхарий хьо музыкальни школе?

Яханзар. Тайп-тайпарча бахьанегlа массехк шера тlехьдаьлар из.

Бакъда, айса цlагlа тайп-тайпара мукъамаш Іома а деш, лекхар аз пианино. Юххера а са уйла кхоачашхилар. Сай мел дола каьхаташ кийч а даь, се яха а яха, школе дlаэттар со. Со дlа а ийцар цига.

Бакъхургдацар вlалла уйла хувца а ца луш, музыках чусина со массаза а хьзноагlа аьлча. Школерча занятеша, цlагlарча гlулакхаша, общественни балхо готйича цхьайолча хана дагадохар сона музыкальни школа йита, аьле. Цхьабакъда, дикка уйла йича аз дагахьа соцам бора, музыкацара ца къаста.

Корр.: Зухра, малагlа музыка еза хьона дукхагlа?

Аз уйла а ца еш аргда: классически музыка. Сона эггара дукхагlа веза композитор ва Вольфганг Амадей Моцарт. Сона ишттa дукха еза Баха, Штрауса музыка. Цар музыкага ладувгlача хана гонахьа мел дар а дицлу сона, цхьа кхыча дунен тlа кхаьчача санна хеталу.

Са ханара дола бераш дерригаш а сох ца кхета а мег. Хlана аьлча, хlанз чlоагlа яьржа майий рокови музыка а. Хlаьта дукхагlча кагирхошта из дукхагlа а еза. Классически музыка езаш наггахьа мара нийслац са ханара бараша юкъе.

Корр.: Тlаккха хьона мишхет рок-музыка.

— Из хаьржачун хьга а мег. Цхьабакъда, са дего тlаэцаш яц из. Цо музыка сий доадеш санна хет сона.

Корр.: Юрташка гаргара нах мабахий хьа. Хьа ханара йола йиlигаш а махургйий цар, царна дукха езий музыка? Хьайна цига зе деннад дувцал сона.

Бакъда. Дукха а са ханара йиlигаш я юрташка бахача тха гаргарча наьха. Хийла сона бохам боалаш моттиг нийсъеннай цига.

Телевизор чу гlолла классически музыка дlайолаелча, цу сахьате кхыйола программа хьатох цар, цига фильм хила мег вайна, аьле. Из-м цар бехк бац. Царна хьан йовзийтай е эзаялийтай музыка. Даггара эзача а цар теркам тlаувзараш да эстради иллеш. Дlатехкача, цар-м кхыметтел дукхагlча даькъе музыка урокаш а мича хул школе. Хилча а, цар дувцачогlа, музыках лаьца царна хьехаш хlама а дац.

Шеко яц, бlаьш долча берашта юкъе хийла талант йолаш музыкант хургхилар.

Нагахьа санна, школашка кхы дlахо дар де таро еце а, каьхата пандар эца-м вlаштlехьдаргдар цар. Пицлуш латташ йола къаман музыка юхадийне а из берашта Іомае а мегаргъяр цунга гlолла. Хlаьта музыка, сога диллача, из тlеххозадар да.

Корр.: Бакълув Зухра. Юрташкарча школашка боагlаш бола теркам тlабахийтац дешархошта музыка езаллийтара. Музыка урокаш йолча школашка а из хьехаш барех дукхагlа бараш а лаьрххlа йола музыкальни образовани йолаш бац. Хlаьта, эшаш йола музыкальни инструменташ а яц школашка. Из майрра ала йиш йолаш я со Сунженски Назрановски районех лаьца.

Цуьнца дувзаденна цу гlулакха къоаргга уйла йича бакъахьа я республика халкъа образоване викалаша.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

...техникашца» объединене ларда тlа. Вузашкеи техникумашкеи деша оттара кийчбеш подготовительни курсаш а я объединене. Училище чакхъяьккхараш болх беш хургба базови предприятешка. Царна цига паргlатача кагирхой общежитешка моттигаш лургья. Бетта 250—300 сом алапи хургда.

Хьабоагглаше болх бе дlаболабала безам болча мехкарий йиш я лакхе вай йийца специальносташ балха моттиге Іомае. Уж цар Іомаергья шин кlирагара кхаь беттага кхаччалца йолча хана.

Училищешка болх беш да музыкальни хьаьша-цlа, ергиа спортивни секцеш чуйоагlа спортзалаш, бассейн, вокальни, аьхнига хlамаш ера, из бакихарен хlамаш тегареи, художественни самодеятельноста, театральни студи, и. кх. дl. а.

Мехкарий, шо хьех Российски Федераце дикагlчарех йолча предприятеша.

Набор чакхйоал 1990 шера 17 феврале.

Деша дlаоттара ер документаш эш: бер дира дола тешал, хlаьта 16 шу даьннарашта паспорт (выписка а яь); образовани хилара документ, хlаьта 9-ча е 10-ча классе вагlачун — школера справка; 6 фотокарточка (3х4 см); г. Москве кхаччалца билет эцара эша ахча

Дlахордар шоана ховрга объединене викалгара Савчук Евгений Васильевичагара 10 сахьат даьлча дене 13 сахьат даллалцеи 16 сахьат даьлча дене 19 сахьат даллалцеи, мукъача деношка а тlехь, укх адресагlа: г. Грозный, «Кавказ» гостиница, 2-гlа этаж, 208-гlа комната. Телефонаш: 22-31-55, 22-17-07.

Дешарен балхеи моттиге кхаччалца деша болхараш накъабоах викало.

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 ФЕВРАЛЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — Фильм-концерт.
10.05 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
11.05 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 4-гlа сери.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
13.00 — «Не могу не петь» яха концерт-очерк.
15.30 — М. Глинка.
15.50 — Кхоталон 45 шу дузаш. «Салтий мемуараш». «Истребитель танков» яха хьалхара фильм.
17.05 — Халкъа ашараш.
17.20 — Балабанов Валере планета.
17.50 — Фильм-концерт.
18.30 — Ха.
19.00 — «...Ялхайтта шу даланзеи бокхагlеи».
19.40 — «Двенадцать стульев» яха художественни фильм. 4-гlа сери.
21.00 — «Ха».
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — КВН-89. Финал.
23.50 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведение. 5-гlа класс.
8.55, 9.55 — Іилма-довзийтара фильм.
9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гlа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гlа класс.
11.05 — Маман, папан, сои.
12.05 — Документальни фильм.
12.20 — «Не буду гангстером, дорогая» яха художественни фильм.
13.30 — Ритмически гимнастика.
14.00 — «Хлеб — имя существительное» яха художественни фильм. 8-гlа сери.
17.15 — Документальни фильм.
17.45 — Музыкальни открытка.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — Ха.
19.00 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — Иллеш дlаоал С. Шаипова (нохчий меттала).
20.45 — Телефильм.
21.15 — «Йицъенна цlераш меттаоттаяр. Флоренский Павел».
21.30 — «Дама с собачкой» яха художественни фильм.
23.00 — «Юрмала-89».

2 ФЕВРАЛЬ.

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАМА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — Документальни фильма премьера.

...спорт.
21.45 — «Предчувствие» яха художественни фильм. 1-ра, 2-гlа сереш. «Премьера».

РАДИО

1 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргаш отташ.
7.40 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Яррически ашараш (гlалгlай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 Дина товараш — дукхагlа (гlалгlай меттала).
11.45—12.00 Керттера критерий — дикал.
15.15—15.30 Нохч-Гlалгlай композиторий музыка. Хаоттам.
17.15 «Камертон».
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30—19.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

2 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юрта Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Боахама расчета хьалашка» (нохчий меттала).
8.40 Музыка.
8.45—9.00 Поэзе минуташ (гlалгlай меттала).
11.15—12.00 Хьалхалаттача коллектива сурт (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Доттагlий оазаш».
17.31 «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
17.46 Концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 Музыка.
18.40—19.00 «Советаши вахари» яха радиожурнал.

Хоттиш

Тахан республике гlоллеи Грознеи морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 1—3 градус йlовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура бидсана 4—9 градус шийлаъдиннахьа 2—6 градус йlайха йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктоккама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахарe — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ05021. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 323.

Масса а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера деиз ★ ШОАТТА, 3 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 14 (7828). ★ Мах 3 кеп.

«Машинашъеча «Красный молот» яхача производственни объединене № 25 йолча цеха болхлоша, ишгта кулгалхоша чӀоагӀа лоархӀа пиш скйдеши ва производственно - диспетчерски бюро (ЦДБ) начальник Исрапов Али-Абдулкадырович. Дукха духь да цунна а из керте латтача коллективана а тӀалаттам дар. Цеха машинашъерий болх дика дӀабахйтара царна мел эша затотовкаш хилийтара хаддана коагхо е еза цар, цехага хьакхоача заказаш бригадашка, участкашка хаиахьа дӀакхачийта деза, уж мишта кхочашду хьожаш даим тӀахьожам лоаттабе а беза. Натаьа санна моллагӀча участкера болх нхьа бахьан а -кхиедена лаьгӀлой, хьем а ва беш, сихха цу гӀулакхага хьажа, нийсденна кхоачамбоаараш дӀадаха декхарийла бе ЦБ болхлой. Цу даькъе шоашта тӀалатта бехктокхаш бовзача цар шоай бехкагӀа пкъа хьовзам хилийтабец цеха коллектива балха тӀа. Цун керттердар да ше керте латтача коллективерча говзанчий къахьегам кхетамна вӀаштӀехьа а баькха, царех хӀаранегара доагӀаш дар хьадехаш Али Абдулкадырович хилар. ХӀьта из де йишйолаш, шийдактараш массала а цӀена кхаатамдеш хьавоагӀарех ва из.

СУРТА ТӀА: А. Исрапов.
Н. ИЛИЕВА сурт.

МАССАНЕ А ЮКЪАРА БАЛА

КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева доархӀамечв проблемах енна интервью.

Човно санна лазар ду хӀара сага дета ишгта дӀаьххха вай вахара - лелара юкъеденача «беженцы» яхача дешо. Цо белгалдоаккх тӀа тховн хьабе болхи боацаш, шоаш дӀаӀема вахар доацаш бисача нахагара хала хьал. Фуд хулаш латтар? Дуккхача шерашка шоайла лоаллаха баьхаб нах, цхьана къахьийгад, сагото наши дегагӀози дӀа-хьа йийкъай. ЦӀаьхха тӀаденача моастагӀали къйзали шийца йолча Іаьржача дуӀо хоарцадеш латт цхьан хана вайна ишгта боча хийтта доттагӀал, вошал.

Тахан вай чӀоаггӀа дог а лазаш, дувц Азербайджанера удача нахах. ХӀаьта дӀададахача аьхний вай республико тӀанйцар Казахски ССР Гурьевски областера байдда цӀабаьхка бӀаьш дезалаш Социальни халонаш хьакхеллача, хулигански экстремистски элементаша геттара михьаръяьхача Новый Узенерча а цунна гонахьарча моттигашкарча а событеша шоай кхуврч бита безача оттабир нах. Уж Нохч-ГӀалгӀайчене хьабаьхкар, хӀаьта укхазарча наха царгара бала кӀоаргга кхета а беш, дика тӀанйцар уж, тхов-кӀийле елар, кхача лоаттабир. Цар деррига а дир тӀабаьхкача наха шоаш цхьаь-цхьалха бисаб аьнна хетаргдоацаш.

Цхьабакъда, цунца цхьана къоаста ца деш дисар Новый Узенера хьабаьхкача наха хинна зе меттаоттадарца, уж квартираш, цӀеноаш, боахам боацаш бисарца, кердача моттиге балха оттарца дувзаденна цхьадола дешаш.

Уж проблемаш йийцар информаце средствай болхлой, формальни йоацача организацей викалий, хӀаьта ишгта байдда хьабаьхкача цхьаболча наьха КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома хьалхарча секретараца Д. Г. Завгаевца вӀашагӀкхетар долча хана. Журналисташа дийхар цунга массехк хаттара жоп далар.

— Доку Гапурович, дувцал, фу ду республике новоузенций халонаш лаьгӀъяра, кердача моттиге уж баха ховцийтара, хьнаре болх бара эша хьалаш царна хьадара?

— Дукхьала дӀаала деза, Гурьевски областера хьабаьхка нах тӀаэцарен уж дӀа-хьа нийсбарен проблемаш хӀанз а ледара къестаелга. Цхьайолча хана нийслу цар саготонаш бе-башха ца хеташ, уж «шийла» тӀанйца моттигаш а. ХӀаьта уж-м дукхача хӀамах: керттерча даькъе балхах, фусамах, шоаш хӀаӀемача вахарах ма баьнна бий. Уж-м Нохч-ГӀалгӀайче...

...нам болаш къамаьл хиннад са СССР Министрий Совета Председателаца Николай Иванович Рыжковца. Аз дӀадийцар цунга республикерча общественно - политически хьалах, къамашта юкъерча гӀулакххех. Гурьевски областера цӀабаьхка нах дӀанийсбарца ювзаеннача проблемех. Белгаллакхха доагӀа, Николай Иванович цу наьха гӀулакха чӀоагӀа сагота волаш, цар йоакхо еш хилар. Мехка белггала халонаш яле а, вай дехара жоп делар цо, хӀара дезала юхадала ца дезаш ахча хьожадара хьакъехьа решени тӀанйцар. Ишгта, дезала керте латтачоа хьожадаьд 2000 сом, хӀаьта дезала хӀара члена — 500 сом.

Шоана ховш ма хиллара, массехк шу хьалха цу тайпара сиха наха гӀулакх делга хила йиш йолаш дацар — укхаза дувцараш-м миллионаш сомаш ма дий. Из боккха тешам а вай еш йола йоакхо а я. Цхьаккха тайпара бахьанаш ца доахаш, цхьаккха комисси ца йойташ, хаьдда гӀулакхаца дош къоастадар да из. Аз лерхӀ цох тешшаме бокъонца наьха йоакхо яр, цар кхелашка, дакъа лацар, бехктокхам кхета а беш майрра дош къоастаделга хьахьокхаш дола хӀама. Ишгта хила деза вай а.

Цул совгӀа, телефонаца къамаьл даьд аз Казахстана Компарте ЦК хьалхарча секретараца Н. А. Назарбаевца. Цо дош деннад, Нохч-ГӀалгӀайче цӀабахача наха хийна материальни зе юхаметтаоттадара хьакъехьара дош кастта республика кулгалхоша дувцаргда, аьнна.

— Доку Гапурович, ховш ма дий, цӀабаьхкарех цхьабараш болххаше юрташка дӀабахалга. Бакъда, дукхача дезалий городе совца безам хилар. Укхаза болх бе а нуӀе а моттигаш нийсъе халагӀа ма дий.

— Из-м бакъда, хӀаьта цу наха лерхӀар а кхетаде деза. Ховш ма дий, цӀабаьхкарех дукха дукхагӀбараш Гурьевски областе мехкдаьтта промыслашка, промышленни предприятешка болх беш хинналга. ХӀанз фу де деза цар — профессий, вахара самалаш хувца еза цар, юрташка баха а хайша? Из атта дац. Нах городе сайцаб, хӀаьта царех дукхагӀбараш хӀанз а гостинице бах. Грозне чухь царна лаьттан участкаш ялара хьакъехьара дош эттад. Цхьабакъда, хала хете а, моттигерча кулгалхоша лерттӀа кхетаьяц из проблема, бюрократически духьалеш увттаьй, наха гӀо даьдац.

ХӀанз дош укх тайпара эттад: эшаш мел бараишта, тӀехьа па а тетташ, шоашта цӀенош хьалде участкаш дӀаала...

...доах оаха. Ховш да, кӀалбясача наха предприятеша дикка доккха материальни гӀо даь, мах боацаш кхача, медицински гӀо даь, вешта аьлча массо оагӀорахьара цар йоакхо яь моттигаш дукха йолга. Укх деношка лаьрххӀа счет хьайййлай Новый Узенера цӀабаьхкараишта гӀо дара, хӀаьта тахан цу тӀа хьаӀайнад массехк итт эзар сом. Эггара хьалха цига дакъа лаьцараш автокомбината, «Терек» яхача мебельнодахчах хӀамаш еча объединене коллективаш я.

— Доку Гапурович, юха а дувцаргда вай нах чубаха цӀенош хьалдара дош. Сенах хьалдергда уж? Республике материалаш чӀоаггӀа ца тоъаш хилар гуча гуш мадий. Цул совгӀа, лоаман районашка лаьтта тахкар бахьан долаш цӀенош деха эзараш нах тӀакхийтар, цӀенош хьалде дезаш...

— Бакъда, гӀишлон материалаш ца тоъаш хилар вай проблемашта юкъе а керттера я. Оаха теркалдир из горисполкома, гӀишлониндустре предприятей кулгалхоша дувцача хана. Цхьаккха хьовзам баргбоацаш цӀенош хьалдераш хиланза яргйоацача материалашца Іалашбара мел эша гӀулакхаш дергда, гостиницашка бераш а дита, инстанцешка дехараш де нах ухаргбоацаш. ХӀаьта вайцига, халахете а, мишта хул? Кирпичкаш я кирпичий заводе ваха везаш хул, цемент я — цементни заводе, хьу я — районе. ХӀаьта мел хала да новкъара машин лаца! Цу дерриганеша а вгӀазбуг нах, саготдайт. ЧӀоагӀа эшаш йола ха зехьа йов. Из хилийта йиш яц.

Оаха соцадаьд лаьрххӀа йола автоотряд вӀашагӀтоха, бехктокхамеча наьха группа вӀашагӀйолла, Грозненски горисполкомо тӀахьожам а лоаттабеш еррига гӀишлон материалаш йоаггӀаше а лаьттан участкашка дӀакхачийта. Цигга гӀишлош еш волчун йиш хургья шийна даьча гӀулакхех доагӀар дӀадала. Цу гӀулакхо нах паргӀата боахаргба, са дуаш го баха ца безаш.

Кхы цхьаькха а ала безам бар са. Вай халкъа цхьа дика традици я — цхьа хатар хинначасага массане а новкъостал деш. Из гӀулакх мишта дутаргда теркал ца деш?! Вай укх тӀеххьарча хана дукха дувц беркатечеи къахьегамечеи гӀулакххех. Тахан къаьстта ха эттай цу беркатеча гӀулакхех пайда эца йиш йолаш. Хала бала тӀаэттача, шоаш баьхача лаьтта цӀабаьхкача дезалашта новкъостал де декхарийла ба царех дог лазаш мел бараш. Укхаза эггара хьалха оарцагӀйовла...

Мишта Іангара доах хьайбаш

Хьалаш бе-бе да

Рейд

Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаташ харжара йолча округной хоржамий комиссешка

СУРТА ТІА: А. Исрапов. И. ИЛИЕВА сурт.

Мишта Іангара доах хьайбаш

Хьалаш бе-бе да

Рейд

ДІадахача шера 3996 тонн шура яккха езаш бар Малгобекски района хьайбаш леладераш, хІаьта яьккхар — 5153,5 тонн. Шоана гучча бесса, дика лоархІабаьб уж шоашта хьалхашка латтача декхарех. Сево новкъостал даьд из толам баккха? Цу хаттара жоп дала хала хиланзар. Сводкага хьежача дика гуш дар, яьккхача шурах 2559 тонн совгІа яр шоай доалахьара хьайбаш леладеча нахагара нийцалга!

Моллагівар цецвоаккхаргволаш а шеквоаккхаргволаш а хІама да из. Масала, «Алханчуртский» совхозо бахача нахагара нийца шура 533,6 тонн я, шера яккха езача шурий план 508 тонн мара йоацача. Вешта аьлча, вІалла доахан ца леладича а йоалар совхоз. Юрта улицашка гІолла молоновоз дІахьа лаьллача кхоачам бар.

М. Горьке цІерагІча совхоза хьайбаш леладераша планагІа 1100 тонн йолаш, 742 тонн шура мара яьккхаяц. Дале а, сводкага хьежача совхоза гІулакхаш во дац, аханел совгІа йола шура нахагара хьатІанийцай цо. Цу тайпара моттигаш йолаш я кхыча боахамашка а.

Района хьайбай боахаме этта хьал мел ийрча да хьахьонха цифраш а корайир тхона. Укхазарча цхьаь цхьан боахамо кхоачашъяьяц хІара кхоабача Іаттагара шура яккхара план. Юкъера лаьрхІача цун боарам 2350 килограмм хила безаш бар. ХІаьта из «Малгобекский» совхозе 1501 килограмм, М. Горьке цІерагІча совхозе — 1864, ГІ. Ахриева цІерагІча совхозе — 1890, «Луч» — 1922 килограмм мара хиланзар. Кхыметтел районе дикагІйолча «Кавказ» яхача совхозе а хІара кхоабача Іаттагара яьккха шура кховзткъа килограмм гаргга планал кІезигагІа я. Мадарра аьлча, вар тесса да-кх гІулакхаш.

Мишта дІадоладаьд районерча хьайбаш леладераша карара шу? Шоаш нийсдалийта кхоачамбоацараш дІадахара фу даьд цар? Цу хаттарашта жоп лохаш укхазарча цхьадолча боахамашка яха хилар тха рейдови бригада.

Саг тешаргвац, ГІ. Ахриева цІерагІча совхоза шурийтоварни ферма хьалхарча корпусана дІатІанкхача гІерташ оаха яь хало йийцача. Гонга кхоачаш хотта ба укхаза, массанахьа хиш латт, никъ къоасталуш бац.

Корпусе латтараш дукха ха йоацаш ийца доаладаь шинараш да. Хоттален кхолен ахкарах бос къоасталургбоанача даьннад уж. Хьайбашка хьожаш ба Сулейманов Іаьвни, Алханов Мовладин, Эльснукаев Петрк.

— Дукха ха йисаяц укх шинарех детта доахан хила, — йоах І. Сулейманова. ТІанкха шура яккхарен из паччахьалкхенга йохкарен гІулакх тоадаларга сатувс оаха.

Ала йиш яц, совхозе доакъар дац вьнна. Маэшша йолаш я укхаза йол, силос, комбикорм, хьатІанхухь барда. Цу хьакъехьа вІалла сагот де дезаш бац ферма болхлой. Дале а, геттара лоха я хьайбаш леладара культура. Тоаяь яланза, цхьаццанахьа тхов тилланза я шинараш латта корпус. Цудухьа цу чу тІоадал латт, бІеха я, хьайнашкара Іодежача доакъарах цу сахьате нувхаш. хул. Кастта хьадоаладе дезаш да кхы а бІаь шинар. Уж дІаоттаде моттиг мичара лохаргья-те?

Детташ дола доахан арендагІа леладеш да ферме. Тепсаев Іаьла керте латтача звенос Іунал деча 140 Іаттех дукхагІдараш лекъа да.

— Тахан детташ 64 бежан да тха, — йоах Тепсаева.— Дийнахьа цар лу 280 —300 килограмм шура. Из планал тоъал кІезигагІа я.

Кхы дикагІа дац Джабраилов Руслана кулгалдеча звенон хьокхамаш а. Шоашта хьалхашка латтача декхарех лоархІабац дояркаш Ахметова Тайбат, Джабраилова Марем, Талхадова Малика. ХІара беттача Іаттагара дийнахьа йиъ килограмм шура яьккхача гІадболх. уж. Цецвоаккхаш да цхьаькха: хьайбашта дІадулла доакъар во дац, хІаьта царгара хьайоаккха продукци «тІор хьалбиззал» а хилац.

Шура кІезига яккхара керттера бахьан: фермера деттача доаханий Іул тоаде деза ха тІехъяьнна хилар. Цудухьа нийцад совхозо шинараш. Цхьабакъда, хІанзарчоа уж леладара хьалаш лертІача даха аьттув баьннабац. Хьагучох, во леладаьча шинарах дика етт хила йиш яц яха кица дицценнад укхазарча болхлошта, боахама кулгалхоштен специалисташтен.

Дукха дикагІа хьал дар лоаллаха уллача «Кавказ» яхача совхоза № 2 йолча ферме. Лакха бертигаш йола иккаш тІа ца ювхаш дІакоавала йиш яр укхаза. Бригадира Исаева Шурас дувцачох, МТФ 180 етт ба, царех 130 бетташ а болаш.

— Доакъар дика а тайптайпара а Іалашдаьд тха совхозерча кхаш леладераша, — йоах Ш. Исаевас. — Дийнахьа хІара кхоабача Іаттагара юкъера лаьрхІача 6—7 килограмм шура йоаккх тха дикагІболча дояркаша Батаева Захус, Магомадова Элисатас, Усманова Любас. ТІехкхоачашдаьд цар дІадахача шерара декхараш а. Таханарчоа Берснукаева Роза мара тІехьаюсаш кхы доярка яц ферме. ГІулакх ништта дІадоде, карарча шерара хьокхамаш соахкарчарел дукха дикагІа хургда.

Хьайбаш латтача корпусашка лостам бар. Из ништта хилийтара дукха низ дІалу бежа Іуша Берснукаев Мушас, Мехтеханов Хасанбека, Іаьсий леладеш болча Успанова Хохус, Успанов Мухьмада. Цхьабакъда, массарел чІоагІагІа балхах йоагаш я МТФ кулгалхо Исаева Шура. Даим ший балха моттиге хул из, цхьаь цаІ хІама дисац цун бІарг тІа ца кхоачаш. УнахцІена яц цо кулгалду ферма, дале а, паччахьалкхенга шура йохкара планах лоархІаю из.

— ЙІайха, паргІата яр ЦІеча уголоке, болх беш яр телевизор, истола тІа дадар нерда журналаши газеташи. Цхьа хІама ду аьнна хетийта даьдац из деррига а, цу тайпарча хьалашка дІаІемай укхазара коллектив. Хьайбаш леладерий йоакхо елга керттерча гІулакхех цаІ лоархІ совхоза кулгалхоша.

КхоалагІа адрес — «Алханчуртский» яхача совхоза № 1 йола МТФ. Юххьанца белгалдаккха деза, из унахцІена йоацалга. ДукхагІдола доахан хьайбай комплексе дІадигад укхазара.

— ХІанз ферме дисад 200 бежан, — йоах ветеринарни лоро Чариев Бориса. —Царех 60 етт ба. Детташ долчар шура геттара кІезига лу — хІара Іатто дийнахьа шишша килограмм. Цул совгІа, из хьокхам а лохлуш боагІа.

Доакъар кІезига а геттара во а хилара латкъа йиш йолаш бац укхазара хьайбаш леладераш.

— Силос эсала я, — аьлар Б. Чариева. — ХІаьта кхыдола доакъараш хьайбашта дика мегаргдолаш да. Дале а, продукци алсамъяккха аьттув балац.

Шура яккхарен паччахьалкхенга йохкарен ден-дийнахьарча сводкашка хьежача гІулакх махетта дІа ца додалга дика гуш да. ХІанз а хоалуш да къаьнара лазараш, кхоачамбоацараш, гІалаташ. Соахка санна бахача нахагара шура ийеш шоай декхараш кхоачашде тІерт-те Малгобекски района хьайбаш леладераш?

М. САУТИЕВ,
Малгобекски городской халкъа тІахьожама комитета инспектор.

С. МЕРЖОЕВ,
«Ленинское знамя» яхача районни газета болхло.

М. КАРТОЕВ,
тха спецкорр.

Нохч-ГІалгІай АССР Халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

Центризбиркоме дукха каьхаташ ух нахагара цхьаболча халкъа депутаталла кандидаташа, цар доверенни наха «НГІАССР халкъа депутаташ харжарах» долча Закона 13-гІа статья телха а еш, предприятейн органицацейн средствайгІа шоай кандидаташта тІехьа кхаж тасса тІахьехаш дола каьхаташи плакаташи арахец, стендаши машинаши кийчъю яхаш.

Цунца дувзаденна Центризбиркомо хоржамий комиссешта тІадиллад кандидаташтен цар доверенни нахан цу тайпара гІулакхаш законагІа доацаш хилар дІахайталга.

Нагахьа санна, хоржамех долча Законо (ст. 14) дІаделлараш толхадой Центральни хоржамий комиссе йоагІаш йолча хоржамий комиссе представлени яларга хьежжа къесталергда халкъа депутаталла кандидата регистраци яра решени юхаяккхара дош.

...не баьхкаб шоашкара бала вай кхетабарга, шоаш хьаллацарга, баха моттиг кораярга сатувсаш. Вайнига хьабаьхкаб 1068 дезал, е 4,5 эзар саг. ХІара дезала вайгара эш дега йІовхал, моральни материальни гІоновкъостал. Цхьабакъда, халахете а, царех дукхагІбараашта хІанз а цІеноош хьалдара ссудэш, дукхабарашта цІеноош хьалде лаьтташ, гІяшлон материалаш еннаяц. ХІара дезала 300 сом цхьан ханна пособи еннай. Цхьабакъда, цу новкъосталах кхоачам баь Іе йиш яц.

ХІанз вай вІашагІкхеталехьа хьалхха кІоаргга чулоаеза. Хоаш да, из ... перспективе город хьалъяра генеральни план тоекал а еш, из толха а ца еш де дезалга. Нагахьа санна Грозне доазонашка ... долаш лаьтта деце, хетаргахьа, нийса хургда уллув ядача совхозашкара кхы тІа участкаш хьакъоастайнча. Ишта а вешта а наха лаьтта дІадала деза.

Цул совгІа, оаха догдоах, уж болх беш болча къахьегама коллективаша льготни хьисапе царех эггара дукхагІа эшараашта шоай фондех чуІе цІеноош, берий яслешкен садашкен моттигаш яларга. Из гІулакх царна дар дог...

...проблемаш шерра ювца, уж кхоачашъяра хьинаре дакъа лаца.

Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

(ДІахододар. Доладур 30 январен 1 феврален арадаьннача газета тІа)

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ РАЙОН

№ 58 йолча
Ачхой-Мартановски хоржамий округе гІолла

Гадаев Шепа Юсупович, 1942 шера ваьв, Ачхой-Мартановски юридически консультаце заведующи, КПСС член. Ачхой-Мартане вахаш ва.

Дадуев Магомед Абуевич, 1950 шера ваьв, КПСС обкома отдела заведующи, КПСС член, Ачхой-Мартане вахаш ва.

Коврвев Хамзат Ахмадович, 1920 шера ваьв, тика заведующи, КПСС член, Ачхой-Мартане вахаш ва.

№ 59 йолча
Новосельски хоржамий округе гІолла

Тепсуркаев Мовлат Шамсудинович, 1932 шера ваьв, «Новосельский» совхоза бригадир, КПСС член, Ачхой-Мартане вахаш ва.

№ 60 йолча
Бамутски хоржамий округе гІолла.

Базгиев Руслан Ахмедович, 1950 шера ваьв, КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Ачхой-Мартане вахаш ва.

№ 61 йолча
Котыр-Юртовски хоржамий округе гІолла

Арсиукаев Умар Асламбекович, 1942 шера ваьв, НГІАССР жилищно-коммунальни боахама территориальни производствени объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Ахмадиев Аиля Усманович, 1952 шера ваьв, «Лермонтовский» совхоза механик, Ачхой-Мартане вахаш ва.

№ 62 йолча
Валерикски хоржамий округе гІолла

Берсанов Хож-Ахмед Ахматович, 1926 шера ваьв, пенсионер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Гайрбеков Руслан Муслимович, 1939 шера ваьв, «Чеченингушагропромстрой» кооперативно - паччахьалкхен объединене председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тепсуркаев Иса Магомедович, 1955 шера ваьв, «Овощевод» яхача совхоза тракторни бригада бригадир, КПСС член, Шаами-Юрта вахаш ва

№ 63 йолча
Закан-Юртовски хоржамий округе гІолла

Алехин Вениамин Афанасьевич, 1940 шера ваьв, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретарь КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Дадаев Магомед Расуевич, 1941 шера ваьв, Малгобекски района ГІ. Ахриева цІерагІча совхоза бригадир, парте вац, Закан-Юрта вахаш ва.

Исламов Омар Рапаевич, 1943 шера ваьв, «Столичный» тика керттера инженер, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Умалатов Муслим Усманович, 1950 шера ваьв, республикански санэпидстанце керттерча лора заместитель, г. Грозне вахаш ва.

№ 64 йолча
Давыденковски хоржамий округе гІолла

Байдуев Иса Зайнлиевич, 1952 шера ваьв, «Самашкинский» совхоза директор, КПСС член, Самашки яхача юрта вахаш ва.

Курбанов Салгир Бесирович, 1944 шера ваьв, «Орджоникидзевский» совхоза водитель, парте вац, Нови Шарой яхача юрта вахаш ва.

Бадаев Лема Мухадинович, 1946 шера ваьв, районо заведующи, КПСС член, Ачхой-Мартане вахаш ва.

№ 65 йолча
Самашкински хоржамий округе гІолла

Харсанов Леча Мусульчаевич, 1938 шера ваьв, «Чеченингушпищепром» яхача объединене председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

ВЕДЕНСКИ РАЙОН

№ 66 йолча
Белгатойски хоржамий округе гІолла

Ибрагимов Муса Муслиевич, 1948 шера ваьв, Грозненски мехкдаьтта института философе кафедра преподаватель, КПСС член, Долинский поселке вахаш ва.

Элесов Дмитрий Исаевич, 1947 шера ваьв, КПСС Веденски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Ведено яхача юрта вахаш ва.

№ 67 йолча
Веденски хоржамий округе гІолла

Баймасханов Байгири Баймасханович, 1939 шера ваьв, центральни районни больница керттера лор, КПСС член, Ведено яхача юрта вахаш ва.

Сусуев Зайналбек Абдурахманович, 1948 шера ваьв, Эшилхатоевски юкъерча школа хьехархо, парте вац, Эшилхатой яхача юрта вахаш ва.

Хазуев Хасан Газмагомедович, 1952 шера ваьв, Веденски мехлесхоза директор, КПСС член, Ведено яхача юрта вахаш ва

Хусаинов Абухасан Арсанович, 1934 шера ваьв, Орджоникидзе цІерагІча колхоза правлене председатель, КПСС член, Махкеты яхача юрта вахаш ва

№ 68 йолча
Дышне-Веденски хоржамий округе гІолла

Ахматукаев Хаси Межиевич, 1941 шера ваьв, «Чеченингушагропромстрой» треста керттера инженер, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гайчиев Супьян Майрбекович, 1956 шера ваьв, В. И. Ленина цІерагІча колхоза парткома секретарь, КПСС член, Дышне-Ведено яхача юрта вахаш ва.

Мадаев Харон Абуевич, 1958 шера ваьв, Веденски мехлесхоза паркетни цеха станочник, КПСС член, Ведено яхача юрта вахаш ва.

Муртазаев Хамзат Юнусович, 1953 шера ваьв, «Чечингражданстрой» объединене РСУ-18 начальник, КПСС член, Дышне-Ведено яхача юрта вахаш ва.

Селимов Шамсуди Зайналбекович, 1957 шера ваьв, Веденски райисполкома архитектура отдела начальник, КПСС член, Ца-Ведено яхача юрта вахаш ва.

Шахгириев Данильбек Шахгириевич, 1934 шера ваьв, коопзаготпромторга директор, КПСС член, Октябрьское яхача юрта вахаш ва.

№ 69 йолча
Мехкетынски хоржамий округе гІолла

Абубакаров Айтмагомед Махмутович, 1962 шера ваьв, Сбербанка Веденски отделене управляющи, КПСС член, Ведено яхача юрта вахаш ва.

Эдилов Сайпудин Элимирзаевич, 1948 шера ваьв, С. Орджоникидзе цІерагІча колхоза керттера инженер, КПСС член, Мехкеты яхача юрта вахаш ва.

Юхигов Сайгир Салаулинович, 1952 шера ваьв, Веденски райпищекомбината директор, КПСС член, Мехкеты яхача юрта вахаш ва.

ГРОЗНЕНСКИ РАЙОН

№ 70 йолча
Алхан-Калински хоржамий округе гІолла

Витушев Халит Мацаевич, 1938 шера ваьв, КПСС Грозненски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 71 йолча
Гикаловски хоржамий округе гІолла

Албаков Тимирхан Джабраилович, 1938 шера ваьв, люцернан рапсеи Ерригтроссийски Іилма-толкама а проектно-техническии а института директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Алсултанов Умалат Ахмадович, 1936 шера ваьв, Грозненски РОВД начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Амаева Зулай Накмановна, 1941 шера яьй, «Тепличный» совхоза директор, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

Амерханов Харон Аднеевич, 1950 шера ваьв, «Чеченингушагропром» яхача республикански агрономически объединене председатела заместитель, КПСС член, Гикаловски поселке вахаш ва.

Ахмадов Муса Магометович, 1956 шера ваьв, СССР йоазонхой Союза член, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Батаева Нина Саидовна, 1939 шера яьй, Гикаловски юкъерча школа директор, КПСС член, Гикаловски поселке яхаш я.

Бочкаев Ризван Сайдиевич, 1948 шера ваьв, Гикаловски консервни завода директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мимбулатов Магомед Абдул-Керимович, 1944 шера ваьв, племенной балха-йолча «Чечено-Ингушское» производствени объединене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва

Хакимова Лиза Магомедовна, 1962 шера яьй, «Гикаловское» ОПХ доярка, парте яц, Гикаловски поселке яхаш я.

Экаев Даул Экаевич, 1924 шера ваьв, тІемен къахьегамен ветеранийн совета председатель, КПСС член, Гикаловски поселке вахаш ва.

(ДІахододар 2-ча оагІо тІа).

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамийн комиссешка

(ДIаходолар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

№ 72 йолча
Бердакелски хоржамий округе гIолла

Якубов Шамхан Алаудинович. 1934 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай потребсоюза правлене председатела заместитель, кооперативни торговлен колхозни рынкайн управлене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Яндаров Андарбек Дудаевич. 1937 шера ваьв, КПСС обкома отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 73 йолча
Куларински хоржамий округе гIолла

Абубакаров Абдурашид Умарович, 1944 шера ваьв, «Грозненское» яхача птицеводства продукци яккхара, чакхъяккхара, йохкара йолча предприяте директор, парте вац. Алхан-Кала яхача юрта вахаш ва.

Дубаев Харон Ахметович. 1952 шера ваьв, Куларински юкъерча школа директор, КПСС член, Кулары яхача юрта вахаш ва.

Ичаев Усман Касимович. 1957 шера ваьв, НГIАССР юстице министерства халкъа бахамечуа правови балха вола кертера специалист, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Магомадова Асиихат Хамидовна, 1960 шера яьй, «Молочный № 1» яхача совхоза арендатор, КПСС член, Октябрьское яхача юрта яхаш я.

№ 74 йолча
Майски хоржамий округе гIолла

Жуков Григорий Григорьевич, 1934 шера ваьв, «1 Мая» колхоза председатель, КПСС член. Первомайская яхача станице вахаш ва.

Жуков Виталий Ильич. 1941 шера ваьв, Грозненски райисполкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Зыгалова Раиса Иосифовна, 1940 шера яьй, КПСС обкома отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

Мусаев Магомед Эльпиевич, 1949 шера ваьв, Долински юкъерча школа директор, КПСС член, Долинское яхача юрта вахаш ва.

№ 75 йолча
Петропавловски хоржамий округе гIолла

[illegible] 1954 шера ваьв, [illegible] колхоза правлене председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Курбанов Салман Умарович, 1960 шера ваьв, КПСС Ленински райкома инструктор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тагаев [illegible] Джамалдинович, 1941 шера ваьв, [illegible] Грозненски [illegible] отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне [illegible]

[illegible]

нене председатела заместитель, КПСС член, Пригородное яхача юрта вахаш ва.

* * *

Ленински районе № 6 йолча Калинински хоржамий округе гIолла дIаязваьв **Татаев** Илес Вахидович, 1938 шера ваьв, НГIАССР Гостелерадио кинорежиссер, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 76 йолча
Побединска хоржамий округе гIолла

Абдулкахиров Руслан Магомедович, 1965 шера ваьв, «Грозненский» совхоза арендни бригада тракторист, КПСС член, Побединское яхача юрта вахаш ва.

Алханов Хамзат Майдыевич. 1955 шера ваьв, «Грозненский» совхоза директор, КПСС член. Побединское яхача юрта вахаш ва.

Губашева Тамара Рашидовна, 1953 шера яьй, халкъа депутатий Победински юрта Совета исполкома председатель, КПСС член, Долинский яхача поселке яхаш я.

№ 77 йолча
Правобережненски хоржамий округе гIолла

Арбиев Магомед Алиевич, 1935 шера ваьв, «Чеченингушагропром» яхача объединене председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 78 йолча
Пролетарски хоржамий округе гIолла

Бисултанов Хожахмет Мусаевич, 1948 шера ваьв, «Вторчермет» яхача Нохч-ГIалгIай республикански предприяте производственно-заготовительни отдела начальник, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Гичкаев Хазбулат Расиевич. 1939 шера ваьв, «Ильинский» совхоза механизатор, парте вац. Ильинская яхача станице вахаш ва.

Капаев Исмагул Хазович, 1960 шера ваьв, «Октября 60 шу» яхача совхоза тракторист, КПСС член, Пролетарское яхача юрта вахаш ва.

№ 79 йолча
Староатагински хоржамий округе гIолла

Ошаев Тамерлан Алаудинович, 1936 шера ваьв, автомобильни транспорта Нохч-ГIалгIай территориальни объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Яндарбиев Зелимхан Абдул-Муслимович, 1952 шера ваьв, йоазонхо, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

№ 80 йолча
Старосунженски хоржамий округе гIолла

Ацаев Султан Махмудович, 1938 шера ваьв, «Юбилейный» совхоза тракторист, парте вац, Старая Сунжа яхача юрта вахаш ва.

Мусаев Сайпи Сайдахмедович 1939 шера ваьв, республикански больница [illegible]тор, КПСС член, Старая Сунжа яхача юрта вахаш ва.

[illegible] йолча Грозненски спецпрофтехучилища воспитатель, КПСС член, Старая Сунжа яхача юрта вахаш ва.

№ 81 йолча
Толстой-Юртовски хоржамий округе гIолла

Басханова Раиса Шудиновна, 1956 шера яьй, Толстой-Юртовски участкови больница санитарка, парте яц. Толстой-Юрта яхаш я.

Бугаев Хизир Махмудович, 1956 шера ваьв, ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Омаров Руслан Ахмадович, 1941 шера ваьв, «ЧИагропромдорстрой» треста управляющи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 82 йолча
Чечен-Аульски хоржамий округе гIолла

Асхабов Апти Абдулович, 1945 шера ваьв, Ножай-Юртовски района прокурор, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Убиев Сулейман Селимович, 1934 шера ваьв, Грозненски райпо АЗС вокхагIвола оператор, парте вац, Чечен-Ауле вахаш ва.

Ихаев Адам Абуевич, 1949 шера ваьв, «Заря» яхача совхоза директор, парте вац, Чечен-Ауле вахаш ва.

Караев Руслан Зубаирович, 1949 шера ваьв, НГIАССР телевидене студе пропаганда вочкхагIвола редактор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Саид-Ахмадов Саид-Эмин Котиевич, 1949 шера ваьв, «Кооплектехсырье» директор, КПСС член. Старые Атаги яхача юрта вахаш ва.

ГУДЕРМЕССКИ РАЙОН

№ 83 йолча
Брагунски хоржамий округе гIолла

Ахмадов Хусаин Сайдалимович, 1950 шера ваьв, Джалкински юкъерча школа хьехархо, парте вац, Шовда яхача юрта вахаш ва.

Хадзарагов Анатолий Владимирович, 1938 шера ваьв, КПСС Гудермесски горкома хьалхара секретарь. КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Хадизов Шамад Шаваевич. 1954 шера ваьв, ДОСААФ Гудермесски автошкола начальник, КПСС членалла кандидат, г. Грозне вахаш ва.

№ 84 йолча
Восточни хоржамий округе гIолла

Мадаев Шамсаду Хамзатович, 1950 шера ваьв, Гудермес станце вагонни депо начальник, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Носуев Лом-Али Хамзатович, 1959 шера ваьв, «Дружба» яхача совхоза механизатор, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Радуев Салман Батырович, 1967 шера ваьв, шоай лоIамерча къахьегама объединеней Гудермесски [illegible]

Ясаев Умар Каимович, 1951 шера ваьв, АПК Гостехнадзора керттера инженер-инспектор, парте вац, Бачи-Юрта вахаш ва.

№ 85 йолча
Гудермесски хоржамий округе гIолла.

Микеев Асламбек Салманович, 1957 шера ваьв, Гудермесски райпо вокххагIвола товаровед, парте вац, Дарбанхи яхача юрта вахаш ва.

Садыков Хусаин Саид-Салахович, 1948 шера ваьв, Гудермесски горисполкома председатель, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

№ 86 йолча
Железнодорожни хоржамий округе гIолла

Абдулханов Султан Салманович, 1948 шера ваьв, Гудермесски горисполкома ОВД вокххагIвола участкови инспектор, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Дадагов Бадрудин Дадагович, 1934 шера ваьв, Гудермесски педагогически училища директор, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Ерзункаева Разет Зелимхановна, 1961 шера яьй, ВЛКСМ Гудермесски горкома шоллагIа секретарь, ВЛКСМ член, г. Гудермесе яхаш я.

Расшивкин Александр Дмитриевич, 1953 шера ваьв, Гудермес станце локомотивни депо парткома секретарь, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

№ 87 йолча Иллсхан-Юртовски хоржамий округе гIолла

Вайсерт Василий Кондратьевич, 1930 шера ваьв, Гудермесски биохимзавода болхло, парте вац, Мелчу-Хи яхача юрта вахаш ва.

Мачукаев Михаил Магомедович, 1948 шера ваьв, Гудермески ОВД начальник, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Хамидов Ваха Далхадович, 1933 шера ваьв, «Гудермесский» совхоза бригадир, КПСС член, Комсомольское яхача юрта вахаш ва.

№ 88 йолча Кошкельдински хоржамий округе гIолла

Абдулкадыров Оалхазар Абдурашидович, 1951 шера ваьв, «Правда» яхача совхоза парткома секретарь, КПСС член, Ишхой-Юрта вахаш ва.

Дачиев Хаисултан Чапаевич, 1922 шера ваьв, Гудермесски автошкола начальника помощник, парте вац, г. Гудермесе вахаш ва.

Хизриев Магомед Джабраилович, 1948 шера ваьв, «Кошкельдынский» совхоза парткома секретарь, КПСС член, Кошкельды яхача юрта вахаш ва.

Хизриев Усман Абуезидович, 1949 шера ваьв, «Восточный» совхоза парткома секретарь, КПСС член, Герзель яхача юрта вахаш ва.

Шудуев Гуслан Султанович, 1955 шера ваьв, г. Гу[illegible]

Шоай декхараш даим цIена кхоачашдеш, яхье хьалха латташ бола хIамаш тега мотористкаш кIезига бац Назрановски трикотажни фабрике. Царех цаI я Богатырева Зарема. Ше укхаза болх беча бархI шера хIамаш тегара йола массе а тайпа операцеш толаица караерзаяьй цо. Iалаьмате дика Iемай из тайп-тайпарча хIамаш тегача машинаш тIа болх бе а. Цудухьа балха тIа тIехдика кайоал цун. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо шийн норма 125—130 процент кхоачаш ца еш. Дика къахьегаш хиларал совгIа ше тегаш дола барзкъаш хозеи тIадийхача товши мара а хилийтац цо.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мотористка З. Богатырева.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХЬАЙБАШТА ДОАЛ ЭШ

ДIадахача шера планагIа паччахьалкхенга 1150 тонн шура йохка езаш бар Грозненски района «Куларинский» совхоза хьайбаш лелабераш. Мишта кхоачашдир цар шоай декхар?

Ехкар 810 тонн шура мара яц. Цун бахьанаш дукха да. Царех цаI да, къаьна доахан укхаза дукха лелабар. Дийнахьа Iатто луш йола шура 6 литрал тIехъ ялац. Цудухьа хьайбаш лелаберий алапеш геттара лоха да.

Иштта, планаш кхоачаш ца яр бахьан да, хьайбашта кхоачам хиллал доакъар Iалашдаь ца хилар а. ХIанз а из ца тоъаш халонаш лелаю фермай коллективаша. ХIаьта Iалашдаьр а дика дац. Цун кхомбиц, из дукха доаду.

Кхы цхьаькха а да укхаза белгалдакиха дезаш. Духхьашха дехкача шинарех дукха шура лу доахан хьахилийтара йоакхо йиц. Цу гIулакха бехке я искусственни осеменени еш йола служба, дIа болх лерттIа ца барах дукха доахан Iаьхара дисад.

Доахан чу латта помещенеш бIеха я. Цхьацца йолча помещенешка болх беш яц кхо дIадоахаш йола транспортераш. Цу бахьан долаш кулг-кара болх дукха бу укхаза. ТIаккха дIауйла елл оаш, ваьха къахьегама онсарле лакхъелга дувца эшаш а дий укхаза.

Лоацца аьлча, лакхе вай белгалдаьха кхоачамбоацараш хьавIаьшка техача, гуш да, хьайбашкара шура дукхагIа яккхара, цу кхоачамбоацараша чIоагIа новкъар[illegible]

Депутаталла кандидатех

Наха сий ду цун

— Мехка перестройкеи гласности шерра яржаш йоагIача хана, цIаьхха дага а доацаш хилна хIама дац Гудермесски локомотивни депо коммунисташа Н. Н. Борщев шоай партийни комитета членалла харжар,—яхаш тешал ду РСФСР халкъа депутат харжара кандидаталла оттаваьча цунна предприяте партийни организаце секретара А. Д. Расшивкина.

Н. Н. Борщев халкъа депутат харжара кандидаталла оттаваьв цун коллективо № 885 йолча Наурски территориальни хоржамий округе гIолла. 1953 шера духхьашха шийн къахьегама никъ дIа а болабаь, таххаралца локомотивни депо болх беш хьавоагIарех ва Николай Николаевич. Дукхача хана къахьийгар цо тепловоза машинист волаш, хIаьта кховзткъалагIа шераш чакхдовлача хана тепловоза тIа машинист волаш къахьега волавелар из. ХIанз тепловозаш тIа а электровозаш тIа а тIехдика болх бе ховчарех ва, 1969 шера ше болх беш воллашехьа заочно дешаш чакхъяьккхар цо машиннаькъа транспорта Орджоникидзевски техникум.

Цунца цхьана къахьегача наха чIоагIа тешал ду цунна. Н. Н. Борщев цIена саг. доаггIаш дар моллагIчунга юхь-духхьала дIааргдолаш, принципиальни, шийн декхараш дизза кхоачашдеш вола машиннаькъахо ва, аьле лоацца характеристика лу цар цунна. Шийн гIулакхаш дика дIадолхаш хилча, кхыча хIаман сагота воацачарех вац из. Производственни а юкъарча а балха шийн новкъостаашта хьокХам телаш къа а хьегаш, коммуниста сий лакхалоаттадеш хьавоа[illegible] цо а цун новкъосташа а хьадехачун хьакъехьа соцам а баь, из цхьан кога тIа даккха лаьрхIар.

Хьалха дIадахача шерашка мишта йора договораш? Конференце дакъа лоацараша кулгаш урагIа а дахийта, тIаэцар договораш тIайола текст. ХIанз депо болхлоша Iалаьмате чIоагIа йийцар уж. Эггара хьалха цу хьакъехьа къамаьл даьчарех вар Н. Н. Борщев. Локомотивни депо колективо даьккха ахча шоашта товчча бесса дIаахийта машиннаькъа отделене колектива бокъо ца хиларах йолча договораш тIарча цхьан пунктана цIенхаштта критика йир цо. Паччахьалкхен предприятех долча СССР Закона духьала из параграф хилар белгалдаьккхар Николай Николаевича. Къахьегама колективо ше де деза баьча пайдах доагIаш дар. Ховш ма хиллара, лакхе латача организацена ахча дIахьожаде-м деза, хIаьта из де деза законага хьежжа, моллагIча цхьаннена дагалохарах а ца деш. Договор тоаде юха дIаделар.

Иштта конференце Н. Н. Борщева гIоттадир коллективни договора условеш кхоачашъярах дола дош а. Масалаш доаладир, хан-ханнахьа алпеш хьа ца телаш хилара.

МоллагIча сага оамалаш гучайоал цун гIулакхашца. Наурски № 885 йолча территориальни хоржамий округе гIолла халкъа депутат харжа оттаваьр духхьал Н. Н. Борщев хинна Iац. Цул совгIа цига регистраци яь массех кандидат ва. Духхьал шийн хьашташ, шийна эшаш - дезаш дар хьалхарча плане уттадечарех вац Николай Николаевич.

«Со раьза воаташ а хург[illegible]

кхехьарча суда халкъа заседатель а ва из. ХIаьта 1987 шера деиз Гудермесски горсовета халкъа депутата декхараш кхоачашдеш ва. Эггара чIоагIагIа хьинар долча депутатех лоархIаш ва Николай Николаевич харжархоша. Каст-каста вIашагIветталу из шийн харжархошц, толамца кхоачашду цо цар наказаш. Дукха ха йоацаш депутатски группана хьалхашка къамаьл дир цо, машиннаькъахой клуба материальни база чIоагIъяра шийна хеташ дар хоадамболаш дIааьлар цо, городерча предприятей средствай чотагIа из де дезилга белгал а доаккхаш.

Хоржамашта хьалхарча шийн программа тIа Н. Н. Борщева юкъедихьад регион социальни даькъе дегIакхувлар, наха чуIе цIенош, спортивно - унахцIенон комплекс саш хьалъяр, школаш, дарбан учрежденеш, культура кхуврчаш шердар, бе боаггIача бесса юкъерча транспортага болх байтар санна дола дешаш. ЧIоагIа йоакхо [illegible] цо шийн программа тIа Кхачан программан, экологе проблемаш къоастаяра, бахача наьха бытеи къахьегамен хьалаш тоадара.

Дукхача шерашка хьинаре къа а хьегаш, цо даьхача производственни хьокхамий лакха мах баьб. Даьхено. Цунна еннай ленински юбилейнни къахьегама ветеранн яха ший медаль. «За безопасность движения» яха знак еннай цунна СССР машиннаькъий министерства. Иштта цун наькха тIа лепаш я «Сийлен машиннаькъахо» яха знак а.

Халкъа депутат харжара волча кандидата Iалаьмате чIоагIа барт-цхьоагIо нолаш дезал ба Сесаг Любовь Лаврентьевна райпо бухгалтер йолаш, болх беш я. [illegible]

и

Мусаев Магомед Эльпшевич, 1940 шера ваьв, Долински юкъерча школа директор, КПСС член, Долинское яхача юрта вахаш ва.

№ 75 йолча
Петропавловски хоржамий округе гIолла

Арбиев Санаки Алиевич, 1949 шера ваьв, Ленина цIераhIе - [illegible] председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Курбанов Салман Увайсович, 1960 шера ваьв, КПСС Ленински райкома инструктор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тасуев Мовладин Джамалханович, 1941 шера ваьв, халкъа образоване Грозненски районни отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хусанов Ваха Хасневич, 1950 шера ваьв, Грозненски агропромышленни объеди-

[illegible] округе гIолла

Ошаев Тамерлан Алаудинович, 1936 шера ваьв, автомобильни транспорта Нохч-ГIалгIай территориальни объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Яндарбиев Зелимхан Абдул-Муслимович, 1952 шера ваьв, йоазанхо, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

№ 80 йолча
Старосунженски хоржамий округе гIолла

Ацпев Султан Махмудович, 1938 шера ваьв, «Юбилейный» совхоза тракторист, парте вац, Старая Сунжа яхача юрта вахаш ва.

Мужаев Сайпи Сайдахмедович, 1939 шера ваьв, республикански больница лор, КПСС член, Старая Сунжа яхача юрта вахаш ва.

Эдильханов Салман Сандович, 1948 шера ваьв, № 1 [illegible] хьалхара секретарь, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Хадизов Шамад Шаевич, 1954 шера ваьв, ДОСААФ Гудермесски автошкола начальник, КПСС членалла кандидат, г. Грозне вахаш ва.

№ 84 йолча
Восточни хоржамий округе гIолла

Мадаев Шамсаду Хамзатович, 1950 шера ваьв, Гудермес станце вагонни депо начальник, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Носуев Лом-Али Хамзатович, 1959 шера ваьв, «Дружба» яхача совхоза механизатор, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Радуев Салман Батырович, 1967 шера ваьв, шоай лоIамерча къахьегама объединеней Гудермесски центра директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

[illegible] округе гIолла

Абдулкадыров Оалхазар Абдурашидович, 1951 шера ваьв, «Правда» яхача совхоза парткома секретарь, КПСС член, Ишхой-Юрта вахаш ва.

Дачкев Хансултан Чапаевич, 1922 шера ваьв, Гудермесски автошкола начальника помощник, парте вац, г. Гудермесе вахаш ва.

Хизриев Магомед Джабраилович, 1948 шера ваьв, «Кошкельдынский» совхоза парткома секретарь, КПСС член, Кошкельды яхача юрта вахаш ва.

Хизриев Усман Абуезидович, 1949 шера ваьв, «Восточный» совхоза парткома секретарь, КПСС член, Герзель яхача юрта вахаш ва.

Шудуев Гуслан Султанович, 1955 шера ваьв, г. Гудермеса керттера архитектор, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

[illegible] ин осмененн еш йола служба. Из болх лерттIа ца бахах дукха доахан Iаьхара дисад.

Доахан чу латта помещенеш бIеха я. Цхьацца йолча помещенешка болх беш яц кхо дIадоахаш йола транспортераш. Из бахьан долаш кулг-кара болх дукха бу укхаза. ТIаккха дIауйла елл оаш, наьха къахьегама опсарле лакхъелга дувца эшаш а дий укхаза.

Лоацца аьлча, лакхе вай белгаллдаьха кхоачамбоацараш хьавIашка техача, гуш да, хьайбашкара шура дукхагIа яккхара цу кхоачамбоацараша чIоагIа новкъарле елга.

Ч. МАГОМЕДОВ.

[illegible] воланелар из. ХIанз тепловозаш тIа а электровозаш тIа а тIехдика болх бе ховчарех ва, 1969 шера ше болх беш воллашехьа заочно дешаш чакхъаьккхар цо машиннаькъа транспорта Орджоникидзевски техникум.

Цунца цхьана къахьегача наха чIоагIа тешал ду цуна. Н. Н. Борщев цIена саг, доагIаш - нах-моллагIчунга юхь-духхьала дIааргдолаш, принципиальни, шийдекхараш дизза кхоачашдеш вола машиннаькъахо ва, аьле лоацца характеристика ду цар цунна. Шийгlулакхаш дика дIадолхаш хилча, кхыча хIаман сагота воацачарех вац из. Производственни а юкъарча а балха шийновкъосташта хьокхам телаш къа а хьегаш, коммуниста сий лакхалоаттадеш хьавоагIарех ва из. Ше лаьрхIар дизза чакхдоакхаш оамал'я цун. Шийна бакъахьа хеташ дола дагардар дIаала кхерачарех а вац. Цунах лакхелаттачар фу аргда-хьогI яхаш увзалучарех а вац.

Масала, ховш ма хиллара, локомотивни бригадаша рейсагIа яхача хана нормагIа йоагIача ханал дика дукхагIа болх бу. Н. Н. Борщева цкъа санна дуккхаза а дийцад цунах лаьца машиннаькъахой юкъарча собранешка, цу гIулакха бехкебараш бехктокхаме увзабезилга белгал а доахаш. Цо бувцаш бараш ба Грозненски машиннаькъа отделене поездаш дIа-хьа хьежаяра йолча служба болхлой. ТIагIертта ахча дIахьожадеш деза. хIаьта из де деза законага хьежжа, моллагIча пхьармена дагадохарах а ца деш. Договор тоаде юха дIаделар.

Иштта конференце Н. Н. Борщева гIоттадир коллективни договора условеш кхоачашъярах дола дош а. Масалаш доаладир, хан-ханахьа алпеш хьа ца телаш хилара.

МоллагIча сага оамалех гучайоал цун гIулакхашца. Наурски № 885 йолча территориальни хоржамий округе гIолла халкъа депутат харжа оттаваьр духхьал Н. Н. Борщев хинна Iац. Цул совгIа цига регистрациь массехк кандидат ва. Духхьал шийхьашташ, шийна эшаш - дезаш дар хьалхарча плане увттадечарех вац Николай Николаевич.

«Со раьза воацаш а хургвац е эгIаз а гIоргвац харжархоша шоашта ла а ловш, кхыча кандидатаашта тIехьа вхаж тоссе», — йох цо.

ЧIоагIа могаву Николай Николаевич цун хиннача ученикаша. Уж цун итташ ба. Царна юкъе ба эрсий, нохчий, кхыча къамех бола нах. Царех шиъ: депо парткома секретарь А. Д. Расшивкини № 3 йолча школа директор М. Гезимиеван шоай хьехамча доверенни нах ба.

1979 шера денз Гудермесски локомотивни депо № 8 йолча колонна коммунисташа шоай партийни организаце секретаралла хержаш хьавоагIарех ва Николай Николаевич. Цул совгIа, Нохч - ГIалгIай АССР Ла-

[illegible] Кхачи программаш, [illegible] проблемаш [illegible] ча наьха бийси [illegible] хьалхе тоадара.

Дуккхача шерашка [illegible] ре къа а хьегаш, во [illegible] производственни [illegible] [illegible] ша [illegible] кха ши [illegible] пасисть [illegible] знак ениай цунна СССР машиннаькъий [illegible] Иштта цун наьха [illegible] я «Сийлен машиннаьгахо» яха знак а.

Халкъа депутат харжа волча кандидата Iаьнаьха чIоагIа барт-цхьоагIо йолаш дезал ба. Сесаг Любовь Лаврентьевна райпо бухгалтер йолаш болх беш я. Цар шиъ хьалхеньа цу [illegible] ЙоккхагIчо мехкдаьтта институт чакхъяьккхай. ХIанз Краснодаре яхаш а биохимически витаминни препаратий комбинате инженер-технолог йолаш болх беш а я из. ЗIамагIйола йоI Марина халкъа боахама Ростовска институте дешаш я.

Сона хетачох, нагахь санна Н. Н. Борщев РСФСР халкъа депутаталла хорже, до дуккхадар дергда перестройка толамца чакхъяьккхара лоаттабеча къовсаме. Цудухьа тIахьех аз беррига харжархой укх шера 4-ча марта цунна тIехьа кхаж тассара.

Н. БОРИСОВ.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

ХIара коммунистах тийша

Укх деношка хургйолаш я парте XXVIII-ча съезда кийчо яра гIулакхаш къоастадергдола КПСС Центральни Комитета Пленум. Ховш ма хиллара, юххьанцарча партийни организацешка дIахьош да парте чурча гIулакхех дискуссеш елга, цудухьа гуш да Пленумо болх болабалехьа дуккха керда идеяш, парти кхотаяра, цун гIулакхаш тоадара керда формаш лохаргхилар, уж партийни организацей вахара юкъейоалаергхилар а.

Вай ерригача общество перестройка елга дIадоладенача тIеххьарча массехк шера, демократин гласностин вахаро юкъеярах пайда а эцаш, дIахьош да хIара партийни организаце, хIара коммуниста, кхыметтел парте боацараша а шоай лоIам, шоашта нийса хетарш майрра, гуччахьа дIакхайкадеш, мехка экономика а социальни вахар а тоадара формаш лехаш хилар. Цхьаккха къайле йолаш дац вай парте шийXXVIII-ча съезда кийчо еш цу дерригнех боагIаш бола пайда эцаргхилар, юххьанцарча партийни организацешка белгал мел даькха прогрессивни дар, обществана пайда луш дар юкъедоаладергхилар.

КПСС Центральни Комитета аргIанарча Пленума кийчо еш бокихача лоархIаме дар дукха ха йоаццаш парте Центральни Комитете болхлой, ахархой, инженерно - технически говзанчий вийкалий совещани яр. Вай ерригача обществе долаш дола прогрессивни гIулакхаш, вахара новкъарло еш дола кхоачамбоацараш къаьгга хьахьехкар совещане дийцачо. Цу дерригие шерра таро хулийтаргъя вай социалистически общества де деза хувцамаш белгалдаха.

Вай общества ерригаоагIонаш чулоац перестройкас. ТIаккха дувцаш дар ерригапаччахьалкхен, хIара советски сага вахарца дувзаденначох хилча, цхьаккха коммунист, цхьаккха хьаьнала къахьегамхо юстара хила йиш ца хилар. Ховш да, вай мехка перестройка дIаяхьара къайлагIа а гуччахьа а дуьхьале еш цхьаццабараш хинналга, хIанз болаш а болга. ХIама дацар Сталина хана а цул тIехьагIарча застойни шерашка а шоаш баьха команда телара хьисапех къаста ца ловраш хIанз а болаш хилар мара, перестройка декхарий лоархIамах, вахаре хиннача хувцамех ца кхеташ бараш шоашта тIехьабаха уж гIерта мара.

Болхлой класса, ахархой, инженерно - технически болхлой совещани хьаеллаш къамаьл деш Михаила Сергеевича Горбачева белгалдаьккхар:

«Эггара хьалха кхы цIаькха а аргда аз: цхьаццаболчар шоашкара дагалаттачо, царна хетараша, царна ловраша а ца доаладеш, вахаро ше доаладаьд вай радикальни перестройка яра идеяга. Из вайна эшаш я. Вай цхьаккха хIаман духьа даха йиш йолаш дац хьалха даьххача тайпара. Фо ше санна эшаш я вайна перестройка. Социалистически строя таронаш йовзара эшаш я вайна из. Советски Iаьдало шерашка вай Iоаьча йоккхача капиталах пайда эцара эшаш я...»

Оалаш ма хиллара, укхаза кхы тIатоха а дац, тIерадаккха а дац. ХIара коммуниста, моллагIча участке къахьегаш вале а, шийдекхараш цIена кхоачашдарца дувзаденна вай общества дерригача доакъошка доахаш дола толамаш. Цудухьа къаьстта боккха ба мехка перестройка дIахьолга сихдара коммунистий бехктокхам.

Укхаза белгалдаккханза даргдац перестройкас вай вахара юкъе шерра демократи йоалаяь хилар, цунца советски сага бокъонаш демократически ларда тIа яьина хилар. Цо таро хулийт хIара сага шийна нийса хетар белгалдаккха, нийса доацачоа духьала шийна хетар ала, материльни а духовни а хьашташ дизза кхоачашдара административни, общественни органашкара доагIаш дар хьадеха. Из нийса кхета а ду, цунах боагIаш бола пайда а эц дукхагIболча Советски наха. Бакъда, из харцахьа кхетадеш бараш, е хьаштдале демократе еннача бокъонах спекуляци ераш а бац кIезига. Из ишта ца хилча нийсдала йиш яцар хIанз а вай вахаре нийслу дуккха кхоачамбоацараш.

МалагIаш да вай дувцараш? Вай дувцаш дар дац хIанз а наха эшаш дола товараш кIезига хилар, уж-м беррига мехка а тоъаш дац. Цун уйла еш я парти а правительство а. Дукха ха йоаццаш хиннача СССР халкъа депутатий шоллагIча съезде а белгалдаьхад наьха материальни хьашташ кхоачашдара де дезараш. Вай дувцараш да регионашка дуккха долаш дола а моттигашкара административни органаш, партийни организацеш, къахьегама коллективаш оарцагIъяьлча хоадам боллаш дIадаха йиш йолаш дола а кхоачамбоацараш. Из иштта хилар бакъдара кIезига масалаш доаладергда вай Нохч - ГIалгIайчен столица Грозне вахарцара.

Хала хургдар вай городе Грознерча наькъашта латкъаш воаца саг лаха. Ховш ма хиллара, гурахь, Iай, бIаьсти тIоадал латт городе лаьтта гIорадаь ца хилар бахьан долаш, цудухьа дIавала - хьавала йиш йоацаш хотта хул. Цу наькъашка транспорт лелалга-м дувца эшаш а дацар, гIаш лелайи бола мах а йоккхача халонца лел. ТIаккха ховш ма дий, школашка деша даханза даргдоацаш бераш хилар. цхьацца гIулакхашта бахан-за-бахканза баргбоацаш къоаной хилар, иштта кхы дуккха а. Цхьан бетта е цхьан шера хина Iац уж наькъаш иштта телха, дукха шераш да уж иштта дола. Е цхьа никъ хинна Iац вай бувцар, итташ наькъаш да Грознерча Октябрьски, Старопромысловски, Заводской районашка. Из ца ховш я-те цу районий партийни организацеш, моттигерча Советий исполкомаш, административни органаш? Харц хургдар из царна геттара дика хац аьлча, хIана аьлча къора хилча а ца хаза йиш яц дуккхача шерашка городе цу гIулакха леткъалга. Цхьаккха хIама дац городерча районий партийни, Советски органий кулгалхой, Грозннерча парте горком а горсовета исполком а къадола из доккха кхоачамбоацар хоадам боллаш дIадаккхар аорцагIовла ца ловш хилар мара, перестройка вай хана дIадехаш дар цар баркал ца деш дитар мара.

Массехк дош аргда вай гIалий тIарча транспортах. Автобусаш, трамваяш, троллейбусаш геттара во болх беш я. КIезига моттигаш нийслац, оалаш ма хиллара ах-астагIа лелача трамвайга, автобусага, троллейбусага хьежаш эрна дукха ха йовш. Цхьа саг, пхи саг хинна Iац ишта ха йоаераш, бIаьш-эзараш нах ба уж шоай дийза даргдоаца гIулакхаш юкъах а дуташ, цхьаккха пайда а боацаш из ха йоаеш бараш. Цхьанне а лоархIам бац иштта пайда боацаш йоаеш йолча хано мел зе ду, бакъда, цун лоархIам а баь, транспорта кулгалхошка из зе меттаоттаде аьлча, хьала хургдар из царга меттаотталургхиларах теша.

Укхаза кхы цIаькха а белгаллаккха деза, цу вай дувцаш долча кхоачамбоацарашта бехктокхамеча новкъосташа вай ерригача обществе перестройка дIаяхьара шоашкара доагIаш дар ца кхетаделга е кхетаде ца ловш хилар мара ца хилар. Шеко йоацаш ма дий, цу новкъосташта юкъе дуккха а коммунисташ хилар, тIаккха царна дага хIана дохац-те вай ерригача Коммунистически парте сийле, хIара коммуниста а дикача гIулакхашца ювзаенна хилар!

Вай укхаза белгалдаькхар массехк кхоачамбоацар мара дац, бакъда цу тайпара бахача наха новкъарле еш дола хIамаш кхы а кIезига дац вай городе, хьаштдале ерригача республике а. Ховш ма хиллара, дефицит а хинна дIадахад чай, сапа, кофе, сигареташ, дуккха кхыдола товараш. Бакъда шолха, кхолха мах а боаккхаш, уж спекулянташа хийцца дохкаш да базарашка. Мичара доагIа уж товараш спекулянташта, ховш ма дий уж тайпа товараш арахецаш йола фабрикаш цар шоай доалахьа йоацалга. Цхьаккха шеко яц, спекулянташа уж торгови организацешкара къайлагIа хьаийдеш хилар а юхадохкаш хилар а. Хеталу, правоохранительни органаша — милице, прокуратура, иштта ерригача общественносто базараш еш болчарна духьалара къовсам ма могга чIоагIбе безар, аьнна.

Перестройка вай обществе юкъейоалаяьча политически а экономически а реформаша йоккхий таронаш гучаяьхай. Цар таро хулийтаргъя хIара советски сага вахарца доккхий социально - экономически хувцамаш де, вешта аьлча, сага социальни а духовни а вахар тоаде, эргадаккха. Хеталу, из бехктокхаме декхар кхоачашдара хIара хьаьнала саг, хIара коммунист сихха оарцагIавзала веза, аьнна.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ,
йоазонхо.

ИШТТА САГ ВА ИЗ

ТIеххьарча хана ерригача паччахьалкхене а вай республике а ира латт зуламашцара къовсам. Ховш махиллара, дIадахача шерашка хьежача хIанз цар боарам айбеннаб. Иштта эттача хьале геттара лоархIаме да Советий Iаьдала органашка болх беш вай милице викалаш хилар. ХIана аьлча, керда законаш кийчдеча а уж юкъедоаладеча а юстара хила йиш яц правопорядка органаш. Хетаргахьа, иштта уйла яь оттабаьб халкъа депутаталла шоай кандидаташ Нохч - ГIалгIай республика чурча гIулакхий министерства болхлоша.

Цар оттаваьча виъ кандидата юкъе белгалваккха безам ба Заводской райсовета халкъа депутаталла кандидат оттаваь милице подполковник Дахкильгов Iадрахьмана Адам.

1965 шера «Малгобекнефть» НГДУ столяр волаш дIаболабелар цун къахьегама никъ. Цига балха волаш сайринайнара школа а яьккха. 1969 шера СССР МВД Орджоникидзерча училище деша отт Адам. Из цIаьхха дагадеха хIама дацар, цун дас (хIанз отставке вола милице подполковник) Дахкильгов Хьусена Iадрахьмана, вокхагIа волча вошас из никъ хержа хиларах, езаяннаар цунна из професси.

Училище яьккха ваьлча Запорожье яхача городе лаьрххIача гIулакхашта йолча взвода командир а волаш милице къахьега вовалу Адам. Массехана шийдекхараш дика кхоачашдеш вола из цхьа ха яьлча рота командиралла оттаву, хIаьта цул тIехьагIа — Донецке милице отделене начальник хул из.

Амма, мел тоаденна балха гIулакхаш дале а, цIава безам бар Адама. Цудухьа 1982 шера Грозне воагIа из. Укхаза Нохч - ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министерства Къаьсттача батальона ротай командиралла отт Дахкильгов. Цхьа ха яьлча, цо кулгалду рота дика толамаш довхаш дIа йолалу. Цудухьа, саг цецваланзар Адам милице Къаьсттача батальона командиралла оттавича.

Грозне общественни порядок лоаттаяр, городе зуламаш нийс ца далийтар да цу батальона керттера декхар. Ши шу мара дац подполковник Дахкильгов цу батальона кертте этта. Цхьабакъда, цу юкъа дукха эргалонаш хиннай укхаза. Йоккха профессиональни говзал а кулгалдара оамалаш а йолча командира карагIдаьннад города патрулировани елга лерттIа вIаштIехьдаккха. Мичча хана кIалвисача сага гIо де кийча, дени буси милице нарядаш йола посташ хьаьйцо. Из керда хIама балха юкъедоаладеш дукха къахьийгар командирас. ХIаьта хIанз цу постех боккха пайда боал.

Милице болхлоша беш бола болх общественни организацешца, предприятешца, бахача нахаца бувзам болаш бу.

— Нагахьа санна депутаталла хержача эггара хьалха аз лерхI вай милице болхлой вахара проблемаш къоастаяра сайна могар де. Уж геттара дукха я. Тоъаш яц фусамаш, зIамига да алапеш, — йоах Адама.

ХIанз геттара чоалхаве хьалаш эттад зуламхоща къовсам лоаттабеча. ЛерттIа материальни Iалашо ца йича милицена шийдекхараш кхоачашдулургдац. Цудухьа, ше депутат хилча цу деша а терко е лаьрхIаз цо.

— Хетаргахьа предприятеша милице бюджетана лаьрхIа отчисленеш еш хилча из гIулакх дикагIа хургдар, — йоах Адама. Из кандидаталла Заводской районе оттаваь хиларах, массехк дош ала деза райсне бахача наьха проблемаех, уж къоастаяра по де лерхIаш. Къаьстта экологе хьакъехьа. Цу районе из проблема геттара ира латт. Дукха мехкдаьтта, химически предприятеш я цига, цар оборудовани тишъенна хиларах доккха зе хул гонахьарча Iалама. Цу гIулакха бехкебарашта гIод деттара лаьрхIIа система вIашагIйолла еза, аьнна хет цунна. Цхьабакъда [illegible] на е ганза городеда [illegible] яха еза мехкдаьтта, химически предприятеш, хIараьйоахача хана евлангара реконструкци е еза царна.

Де лерхIараш дукха да [illegible] [illegible] Уж кхоачашд[illegible] [illegible] мел бола [illegible] [illegible] шера [illegible]

Иштта саг ва [illegible]

Ч. МАНОЛИС.

30-40-ча шерашка а 30-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

Хьалха хоам бань ма хиллара, Нохч-ГIалгIайн АССР прокуратураси КГБ-си 1989 шера 16 январерча СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа чакхбаьккхаб 30 — 40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а судага гIолла йоацаш яь хиина решенеш дIаяхараи царех лийца хиинача гражданашта реабилитаци ярай бань болх.

Республике бахача дуккхача наха дехарагIа газето кепатох лаккхехьа хьоахадаьча указага хьежжа реабилитаци яьча советски граждании спискаш.

Музаев Муда, 1861 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Куйбышева цIерагIча колхоза член, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мударов Дауд, 1896 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиинавац, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Лорсанов Миди Яхъяевич, 1903 шера Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиинавац, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ахмадов Умар Ахмадович, 1901 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, райместпрома склада заведующи, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Юнусов Хасан Юсупович, 1904 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиинавац, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шовхалов Токказ, 1906 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Сталински района хинпровода охранник, Новые Алды яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Итаев Дауд, 1905 шера Итум-Калински районе Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) членалла кандидат, болх беш хиинавац, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Долтмурзиев Дене Асламбек, 1885 шера Пседахски района Къаским яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, болх беш хиинавац, г. Орджоникидзе ваьхав, топаш техай.

Хен-Пен-Сен Василий Иванович, 1898 шера Корее ваьв, Хадзу яхача губерне, кореец, парте вац, «Сталинская конституция» яхача колхоза колхозхо, Гудермесски районе Калинина поселке ваьхав, топаш техай.

Макаев Супьян Макаевич, 1910 шера Урус-Мартановски района Гой-Чу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, [illegible] хуторе ваьхав ИТЛ 5 шу суд яьй.

Кожан Василий Николаевич, 1911 шера Краснодарски крае Кущевки станице ваьв, эрсе, парте вац, Шелковски района Кирова цIерагIча колхоза колхозник, Шелковски района Шелковской станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Калин Михаил Петрович, [illegible]

... Старогладковски станице ваьхав, топаш техай.

Дацик Петр Максимович, 1895 шера ДАССР Шелковской района Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, 1 Мая колхоза член, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Доспеев Василий Григорьевич, 1875 шера ДАССР Шелковской района Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Ергушов Филипп Иванович, 1885 шера Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, кирпични завода болхло, Шелковской станице ваьхав, топаш техай.

Лабинцев Иван Карпович, 1909 шера Сунженски района Михайловски станице ваьв, эрсе, парте вац, машиннаькъа болхло, Серноводск станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кваш Ананий Пантелеймонович, 1916 шера Краснодарски крае Ейски районе Калански станице ваьв, эрсе, парте вац, Дышне-Веденски сельпо счетовод, Ведено яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Карх Петр Григорьевич, 1889 шера Петраковски губерне Бензински уезда Бобровники яхача юрта, Польше ваьв, поляк, парте вац, болх беш хиннавац, г. Назране ваьхав, 10 шу суд яьй.

Жарков Мирон Семенович, 1890 шера Сунженски районе Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте вац, «Малгобекнефть» служащи, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Домбаев Алаудин, 1911 шера Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиннавац, Шалински района Белгатой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Заипиев Абза, 1913 шера, Саясановски района Гордали [illegible] нохчо, парте вац, колхоза член, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сытин Матвей Иванович, 1884 шера Грозненски района Ильински яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Ильински яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Зубайраев Косум, 1911 шера Чеберлоевски района Захарчу яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Захарчу яхача хуторе [illegible]

... гановича цIерагIча колхозе болх баьб, Имали-Аул яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Никитин Арсений Васильевич, 1895 шера Самары яхача городе ваьв, эрсе, парте вац, кустарь-кондитер, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ногаев Осман, 1897 шера Урус-Мартановски района Шовдан-Чу яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Парделаев Абдула, 1891 шера Шароевски района Хакмад яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Умарова цIерагIча колхоза член, Хакмад яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Плиев Бейрака ИсмаIал, 1897 шера Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрта ваьв, парте вац, Пхьилекъонгий-Юртарча молокосоюза приемщик, Пхьилекъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сайханов Али Махматханович, 1892 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Кагановича цIерагIча колхоза счетовод, Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Аверьянов Филипп, 1887 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте вац, колхозник, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Подгурский Алексей Ананьевич, 1898 шера Моздокски района Терски станице ваьв, эрсе, парте вац, «Малгобекнефть» тракторист, г. Малгобеке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сабдулаев Хамды, 1900 шера Ачхой-Мартановски района Шаами-Юрта ваьв, нохчо, парте вац, «Ахархо» колхоза председатель, Шаами-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Саламов Мама, 1906 шера Чеберлоевски района Садой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Кагановича цIерагIча колхоза член, Садой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Бельтиев Адильсултан, 1903 шера Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, райохотинспекци председатель, Ца-Ведено яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гадаев Илес, 1887 шера Ножай-Юртовски района Хачу-Ара яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Бельтой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Солтамаков Мустабий Хьасан, 1908 шера Назрановски района Насыр-Корт яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, болх беш хиннавац, Насыр-Корт яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Юсупов Харон, 1891 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Куйбышева цIерагIча колхоза член, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шахбиев Ахмат, 1878 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Куйбышева цIерагIча колхоза член, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Яндаев Успан, 1863 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Куйбышева цIерагIча колхоза член, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Иванков Герасим Илларионович, 1882 шера Каргалински станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Карпушин Викула Астафьевич, 1871 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Коваленко Павел Евдокимович, 1885 шера Шелковски района Старогладковски станице ваьв эрсе, парте вац, колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, топаш техай.

Кожакин Аким Антипович, 1898 шера Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, Менжински цIерагIча колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, топаш техай.

Кожакин Павел Анисимович, 1901 шера Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Садовов Кирилл Назарович, 1867 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Савченко Николай Михайлович, 1898 шера Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, «Трудовой казак» колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сехин Василий Петрович, 1883 шера Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, топаш техай.

Сехин Тимофей Тимофеевич, 1901 шера Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, топаш техай.

Сомов Митрофан Степанович, 1873 шера Слепцовски района Самашки яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Бобровская Лукерья Митрофановна, 1902 шера Воронежски областе Ливенки яхача юрта яьй, эрсе, парте яц, болх беш хиннаяц, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Дроботова Анна Семеновна, 1911 шера Терски округа Воронцовка яхача юрта яьй, эрсе, парте яц, цIеннаяра, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Мордасов Семен Федорович, 1894 шера Самашке яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, 3-ча гIишлонконтора болхло, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Альтемиров Ковна, 1897 шера Шаро-Аргун яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, «Шаро-Аргун» яхача колхозе болх беш хиннав, Шаро-Аргуне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шатаев Тутак, 1902 шера Шароевски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Химой юртарча Цесы яхача хутора сельсовета председатель хиннав, Цесы яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Хадисов Умар, 1909 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиннавац, Мескеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Янгульбаев Хату, 1837 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо Бердыкель яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Итаев Дуту, 1889 шера Грозненски района Бердыкель яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Бердыкель яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ахматханов Чумак, 1864 шера Саясановски района Саясан яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Когановича цIерагIча колхоза колхозхо, Саясан яхача юрта ваьхав топаш техай.

Юнусов Абас, 1901 шера Саясан яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Саясан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мартанукаев Берсанука, 1877 шера Саясан яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Саясан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Далаев Решид, 1893 шера Саясановски района Хиды-Хуторе ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Хиды-Хуторе ваьхав, топаш техай.

Беков Ичи-Хьажий Ювсап, 1879 шера Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, «Красноармеец» яхача колхоза председатель, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Меделишев Байтурка, [illegible]

Фальчиков Георгий Николаевич, 1917 шера Грозненски района Первомайски станице ваьв, эрсе, парте вац, ГАИ студент, Первомайски станице ваьхав, 5 суд яьй.

Кирияк Михаил Михайлович, 1912 шера Молдавски ССР Сорокски уезде Ярово яхача юрта ваьв, молдаванин, парте вац, № 3 йолча завода болхло, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дениев Ширван, 1900 шера Сунженски округе Асламбековское яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Асламбековское яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гебиртоев Хусейн, 1901 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Гойты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хагиев Хаки, 1876 шера Веденски района Буни яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Буни яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сайтаев Халим, 1911 шера Веденски района Буни яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Буни яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Базиев Георги, 1906 шера Буни яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Буни яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Свиридов Алексей Акимович 1911 шера Воронежски областа Архангельски района Никольски яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, «Грознефть» объединене «Малгобекнефть» треста транспортни контора электромонтер, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Полежакин Матвей Евтеевич, 1901 шера ДАССР Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза болхло, Первомайская яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Переверза Петр Иванович, 1895 шера Орджоникидзевски края Курсавски района Курсавски станице ваьв, эрсе, парте вац, «Малгобекнефть» товарни контора слесарь, Бековиче ваьхав, 10 шу суд яьй.

Паскевич Николай Васильевич, 1910 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте вац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Алейников Алексей Иванович, 1890 шера Воронежски областа Альховатски района Копан яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, «Малгобекнефть» транспортни контора электромонтер, Малгобеке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Новиков Георгий Куприянович, 1894 шера Сунженски района Троицки станице [illegible]

Кортоев Тепсий Сосламбик, 1862 шера Къаскима ваьв, гIалгIа, парте вац, ахархо, Къаскима ваьхав, 3 шу суд яьй.

Казаров Аркадий Исаевич 1896 шера Орджоникидзевски края Моздокский района Эдосия яхача юрта ваьв, эрмало, парте вац, машиннаькъа больнице лектор, Гудермесе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулаев Дай, 1870 шера Итум-Калински района Алхахи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, бежIу, Алхахи яхача хуторе ваьхав, 5 суд яьй.

Умаров Ибраг, 1871 шера Алхан яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, бежIу, Алхахи яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гулбатов Кугун, 1861 шера Итум-Калински района Кебасой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиинавац, Кебасой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алиев Гези, 1896 шера Итум-Калински района Сандухой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиинавац, Сандухой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алиев Муса, 1871 шера Итим-Калински района Качи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Качи яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Кушаев Баташ, 1856 шера Кочи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, бежIу, Качи яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Махаев Куша, 1891 шера Итум-Калински района Чархохи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, юртсовета председатель, Чархохи яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Париев Байс, 1861 шера Итум-Калински района Сандухой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Сандухой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Махаев Амзшай, 1871 шера Итум-Калински района Кебасой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, бежIу, Кебасой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Курбанов Лабазан, 1904 шера Итум-Калински района Хандухой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Хандухой яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бециев Дзел, 1886 шера Итум-Калински района Сандухой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Сандухой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тавзуркаев Самби, 1892 шера Наттеречни района Лакхера Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джаватханов Абдул-Халид 1875 шера Лакхера Наур яхача юрта ваьв нохчо, парте вац, ахархо, Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бехоев Цеба, 1870 шера Лакхера Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мунаев Ахматхан, 1876 [illegible]

Коровин Сергей Андреевич, 1866 шера Сунженски района Самашки яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, возчик, Грозне ваьхав, 2 бутт суд яьй.

Эмильханов Хата, 1888 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, единоличник, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Оздеханов Якис, 1878 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Автуры яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Шовкалиев Дауд, 1868 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, единоличник, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кутаев Ага, 1876 шера Урус-Мартановски района Катар-Юрта ваьв, нохчо, парте вац, единоличник, Катар-Юрта ваьхав, 6 бутт суд яьй.

Асоянц Вагаршак Григорьевич, 1886 шера г. Автивана (Иране) ваьв, эрмало, нахчан-шуранпрома маслодел, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Поддубный Моисей Кириллович, 1893 шера Днепропетровски областа Зеленое яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, нокхарий леладер, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Адуев Зама, 1900 шера Итум-Калински района Джейнахой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Ворошилова цIерагIча колхоза председатель, Джейнехой яхача юрта ваьхав, 1 шу суд яьй.

Зармаев Бадрудин, 1916 шера Шалински района Шаьла яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, «ЦIе партизан» яхача колхоза счетовод, Шаьла ваьхав, 2 шу суд яьй.

Панков Иван Абрамович, 1869 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Золотарев Дмитрий Афанасьевич, 1861 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Карабулакски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шеховцев Григорий Андреевич, 1878 шера Ассински станице ваьв эрсе, парте вац, ахархо, Ассиновски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

[illegible] ович, 1871 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Ассиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ташпов Иван Спиридонович, 1864 шера Сунженски района Слепцовская станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Слепцовская станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бровкин Леон Ларионович, 1876 шера Сунженски [illegible]

ваьв, гIалгIа, парте вац, болх беш хиннавац, г. Орджоникидзе ваьхав, топаш техай.

Хен-Пен-Сен Василий Иванович, 1808 шера Корее ваьв, Хадзу яхача губерне, кореец, парте вац, «Сталинская конституция» яхача колхоза колхозхо, Гудермесски районе Калинина поселке ваьхав топаш техай.

Макаев Сульян Макаевич, 1910 шера Урус-Мартановски района Гой-Чу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, Димитрова цIерагIча колхоза член, Гой-Чу яхача хуторе ваьхав, ИТЛ 5 шу суд яьй.

Кожан Василий Николаевич, 1911 шера Краснодарски крае Кущевки станице ваьв, эрсе, парте вац, Шелковской района Кирова цIерагIча колхоза колхозник, Шелковской района Шелковской станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Калин Михаил Петрович, 1904 шера Орджоникидзевски крае Начутски района Курсава яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, № 6 йолча совхоза служащи, Шелковской района Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Поляков Иван Яковлевич, 1907 шера Брюховецки района Ново-Корсунская станице ваьв, эрсе, парте вац, Ахундова цIерагIча колхоза член, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ушникин Илья Евстратович, 1900 шера Орджоникидзевски крае Шелковкой района Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, Менжлински цIерагIча колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чернобров Николай Семенович, 1891 шера Шелковской района Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, 1 Мая колхоза член, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Черторыжский Петр Селиверстович, 1897 шера Орджоникидзевски крае Старо-Марьевское яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, Кирова цIерагIча колхоза член, ДАССР Шелковской районе Шелко-Заводское яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Нырков Фома Арефьевич, 1874 шера Шелковской района Каргалиновски яхача станице ваьв, эрсе, парте вац, болх беш хиннавац, Кизлярски района Калинински яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Аверьянов Иолий Никонорович, 1892 шера Шелковской района Каргалиновски станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Каргалиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Андреев Николай Макарович, 1890 шера ДАССР Шелковской района Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Червленни станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Беляйкин Иван Тимофеевич, 1891 шера ДАССР Шелковской района Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, инвалидий артела болхло, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Борискин Еремей Ефимович, 1873 шера ДАССР Шелковской района Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Червленни станице ваьхав топаш техай.

Бурлаков Савелий Варфоломеевич, 1909 шера ДАССР Шелковской района Старогладковски станице ваьв, парте вац, колхоза член,

[illegible]не Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте вац, «Малгобекнефть» служащи, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Домбаев Алаудин, 1911 шера Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиннавац. Шалински района Белгатой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Замиев Абла, 1913 шера, Сайсановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сытин Матвей Иванович, 1884 шера Грозненски района Ильински яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Ильински яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Зубайраев Косум, 1911 шера Чеберлоевски района Захарчу яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Захарчу яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Икаев Сахрудин, 1914 шера Шароевски районе Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Хакмадой яхача юрта ваьхав 8 шу суд яьй.

Иналов Инали Мухьмад, 1880 шера Пхьилекъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, болх беш хиннавац, Пхьилекъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исаев Салба, 1907 шера Шароевски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исаков Саралап, 1889 шера Чеберлоевски района Буни яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Буни яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй

Итаев Ати, 1906 шера Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, заготконтора счетовод, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Буражев СаIадала Султан, 1910 шера Насыр-Коот яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, Насыр-Корта колхозе болх беш хиннав, Насыр-Корта яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Василевич Иосиф Алексеевич, 1896 шера г. Вильно, Польше ваьв, белорус, парте вац, Ачхой-Мартановски района МТС болх баьб, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Висаитов Магомед-Хаджи, 1910 шера Бавлой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Бавлой колхозе болх баьб, Бавлой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Возиев Аби, 1907 шера Багачерой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, Багачерой яхача юрта колхозник, Багачерой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Тембулатов Салман Султанович, 1911 шера Надтеречни района Новый Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Шалински района прокурор, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мисирханов Ахмад, 1900 шера Шароевски района Хакмад яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозник, Хакмад яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй

Мукучиев Хасу, 1901 шера Чеберлоевски района Макажой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозник, Макажой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусалаев Мусаит, 1893 шера Шароевски района Имали-Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, Ка-

[illegible] яьй.

Саламов Мама, 1906 шера Чеберлоевски района Садой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Кагановича цIерагIча колхоза член, Садой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Бельтиев Адильсултан, 1903 шера Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, райохотинспекци председатель, Ца-Ведено яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гадаев Илес, 1887 шера Ножай-Юртовски района Хачу-Ара яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Бельтой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Солтамаков Мустабий Хьасан, 1908 шера Назрановски района Насыр-Корт яхача юрта ваьв, гIалгIа; парте вац, болх беш хиннавац, Насыр-Корт яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Товмирзоев Вахаб, 1891 шера Чеберлоевски района Инкорт яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Ворошилова цIерагIча колхоза член, Инкорт яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Солнышкин Семен Иванович, 1932 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте вац, хаина болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тадаев Абу, 1909 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тазуев Геха, 1902 шера Веденски района Харачой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, халкъа образовани отдела счетовод, Ведено яхача юрта ваьхав 10 шу суд яьй.

Таймасханов Увайс, 1900 шера Чеберлоевски района Тундук яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, Ари-Аул яхача юрта почта отделени заведующи, Ари-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умаров Гани, 1904 шера Шароевски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, «Цlеча седкъа» цIерагIча колхоза член, Химой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Эпендиев Дака Муслиевич, 1901 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, г. Грозперча гортоптреста директор, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Добаев Вагаб, 1901 шера Шатоевски районе Гатын-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиннавац, Гатын-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сынбагаев Вахид, 1906 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац. Косарева цIерагIча колхоза председатель, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Пацарнгов Умар, 1904 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Ачхой-Мартан колхоза председатель, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хациев Шахбот Биботович, 1906 шера Галанчожски района Малхесты яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) член, Валерик яхача юрта юртсовета председатель, Аршты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Савченко Николай Михайлович, 1898 шера Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, «Трудовой казак» колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сехин Василий Петрович, 1883 шера Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, топаш техай.

Сехин Тимофей Тимофеевич, 1901 шера Старогладковски станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Старогладковски станице ваьхав, топаш техай.

Сомов Митрофан Степанович, 1873 шера Слепцовски района Самашки яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Ступочкин Харлампий Иванович, 1869 шера ДАССР Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Урзаков Ефим Парамонович, 1905 шера Каргалински станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Каргалински станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Урзаков Проф Викулович, 1873 шера Каргалински станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Тамазин Иван Семенович, 1881 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Червленни станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Тихонов Владимир Анисимович, 1870 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Фомин Александр Петрович, 1913 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте вац, № 8 йолча совхоза болхло, Наурски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Фролов Евгений Николаевич, 1889 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, Сталина цIерагIча колхоза член, Червленни станице ваьхав топаш техай.

Чистип Степан Акимович, 1888 шера ДАССР Шелковски района Курдюковски станице ваьв, эрсе, парте вац, болх беш хиннавац, Курдюковски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Юношов Александр Владимирович, 1893 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте вац, «Дружба» колхоза член, Червленни станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Воронова Екатерина Георгиевна, 1912 шера Орджоникидзевски края Советская никидзевски края Советски станице яьй, эрсе, парте яц, 1-ча берий цIагIа няня, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй

Шарапкина Мария Абрамовна, 1914 шера г. Моздоке яьй, эрсе, парте яц, цIеннана, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Яхъяева Джовзан Юсуповна, 1920 шера Атагински района Дуба-Юрта яьй, нохчо, парте яц, Социализма цIерагIча колхоза член, Дуба-Юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Трутова Надежда Андреевна, 1915 шера г. Новочеркасске яьй, эрсе, парте яц, цIеннана, г. Грозне яьхай 5 шу суд яьй.

топаш техай.

Юнусов Абас, 1904 шера Сайсан яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Сайсан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мартанукаев Берсанука, 1877 шера Сайсан яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Сайсан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] Решин, 1899 шера Сайсановски района Хиды-Хуторе ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Хиды-Хуторе ваьхав, топаш техай.

Беков Ичи-Хьажий Ювсап, 1879 шера Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, «Красноармеец» яхача колхоза председатель, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Меделишев Байтурка, 1870 шера Сайсановски района Турту яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Турту яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Садуев Сайд, 1889 шера Сайсановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хабизаев Махмуд, 1909 шера Шароевски района Сандухой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, XVI-ча партсъезда цIерагIча колхоза председатель, Сандухой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хабизаев Ахмад, 1914 шера Сандухой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, завмаг, Сандухой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бахаев Хасан, 1914 шера Сандухой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, Сандухой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Магомадов Абдул-Халим, 1910 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Куйбышева цIерагIча колхоза колхозхо, Тазбичи яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Имадаев Пацо, 1902 шера Итум - Калински района Махналовчи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, Куйбышева цIерагIча колхоза колхозхо, Махнахочи яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хавзатов Ади, 1916 шера Итум - Калински района Гамхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, колхозхо, 5 шу суд яьй.

Елисеева — Крамер Эмма Федоровна, 1889 шера Таврически губерне Щербач яхача юрта яьй, немка, парте яц, цIеннана, г. Грозне яьхай, 10 шу суд яьй.

Индербаев Мусхаджи Индербаевич, 1906 шера Итум-Калински района Пошехой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, Буденный цIерагIча колхоза член, Пошехой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Занчкин Хрисанф Лукьянович, 1901 шера Шелковски района Каргалинск истанице ваьв, эрсе, парте вац, колхоза член, Каргалински станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сатуев Супьян Сатуевич, 1896 шера Урус - Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, колхоза член, Гойты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

хоза болхло, Первомайская яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Переверза Петр Иванович, 1895 шера Орджоникидзевски края Курсавски района Курсавски станице ваьв, эрсе, парте вац, «Малгобекнефть» товарни контора слесарь, Бековиче ваьхав, 10 шу суд яьй.

Паскевич Николай Васильевич, 1910 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте вац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Алейников Алексей Иванович, 1890 шера Воронежски області Альховатски района Копан яхача юрта ваьв, эрсе, парте вац, «Малгобекнефть» транспортни контора электромонтер, Малгобеке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Новиков Георгий Куприяновича, 1894 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте вац, Октября 12 шу дизара цIерагIча колхоза колхозхо, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Никитин Петр Ефимович, 1911 шера Малгобекски района Вознесеновски сельсовета Акки-Юрта ваьв, эрсе, парте вац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза колхозхо, 10 шу суд яьй.

Висингираев Чада, 1909 шера Ножай - Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, болх беш хиннавац, Зандак яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Борнев Элбердий Iабас, 1892 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте вац, Евдокимова цIерагIча колхоза колхозхо, Яндаре ваьхав, 10 шу суд яьй.

Белхороев Iийсай Мовла, 1900 шера Назрановски района СурхотIа ваьв, гIалгIа, болх беш хиннавац, СурхотIа ваьхав, топаш техай.

Хахаев Бага, 1883 шера ДАССР Хасавюртовски района Юрт - Аухе ваьв, нохчо, парте вац, хьуна объездчик, Юрт - Аухе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бекбузаров Сосаркъий Сосламбик, 1864 шера Къаскима ваьв, гIалгIа, парте вац, болх беш хиннавац, Къаским ваьхав, 5 шу суд яьй.

Долтмурзиев Мухьмада СаIад, 1890 шера Къаскима ваьв, гIалгIа, парте вац, Комбелеевски хьуна объездчик, Къаскима ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хамчиев Иди Сога, 1883 шера Къаскима ваьв, гIалгIа, парте вац, ахархо, Къаскима ваьхав, 5 шу суд яьй.

Цечоев Мике Мусса, 1859 шера Долакоа ваьв, гIалгIа, парте вац, Долакоа юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Солтакиев Темаркъа - Хьажий Джабраил, 1883 шера Долакоа ваьв, гIалгIа, парте вац, ахархо, Долакоа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бекбузаров Кортыжа Бексолта, 1890 шера Къаскима ваьв, гIалгIа, парте вац, ахархо, Къаскима ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кортоев Габралий Галах Хьажа, 1851 шера Къаскима ваьв, гIалгIа, парте вац, ахархо, Къаскима ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бархаиоев Мусса, 1874 шера Къаскима ваьв, гIалгIа, парте вац, ахархо, Къаскима ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алероев Товси Омса, 1871 шера Долакоа ваьв, гIалгIа, парте вац, ахархо, Долакоа ваьхав 3 шу суд яьй.

[illegible] она Хаидухой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Хандухой яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бециев Д[illegible], 1888 шера Итум - Калински района Сандухой яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Сандухой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тавзуркаев Самби, 1892 шера Наттеречни района [illegible] Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джаватханов Абдул - Халид 1875 шера Лакхера Наур яхача юрта ваьв нохчо, парте вац, ахархо, Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бехоев Цеба, 1870 шера Лакхера Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мунаев Ахматхан, 1876 шера Лакхера Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мустопаев Рассухан, 1882 шера Лакхера Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте вац, кооператива приемщик, Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Олигов Атабе Эскирхан, 1895 шера Назрановски района ТIой - Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Котиев Бити Асламбик, 1855 шера Назрановски района ТIой - Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой - Юрта ваьхав, топаш техай.

Хучиев Джончери Хамарза 1880 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дударов Джамалдий Мовла, 1893 шера ТIой - Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Цороев Темаркъа Хата, 1877 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Олигов Хьусена Шамсудин, 1892 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Аушев Бунахой Шамсудин, 1900 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой - Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Косиев Джанай Кони, 1880 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой - Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Косиев Джанай Къурейш, 1895 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Дзурабов Умаха Тормен 1860 шера ТIой - Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Теркопиев Теребот - Хьажий Мухьмад, 1880 шера ТIой - Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, колхоза член, ТIой - Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Котзоев Гербаций Мухьмад, 1880 шера ТIой - Юрта ваьв, гIалгIа, парте вац, ТIой-Юрта колхоза член, ваьхав, 3 шу суд яьй.

Висиитаев Абдул - [illegible] 1907 шера Шали[illegible] на Мескер - Юрта [illegible] нохчо, парте вац, [illegible] Мескер - Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй

Золотарев Дмитрий Афанасьевич, 1881 шера [illegible] женски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Карабулакски станице ваьхав, [illegible] суд яьй.

Шехонцев [illegible] Андреевич, 1878 шера Асиновски станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, [illegible] ваьхав, [illegible] шу суд яьй.

Яковлев [illegible] Ефимович, 1871 шера Сунженски района Асиновски станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Асиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Таширов Иван [illegible]вич, 1864 шера Сунженски района Слепцовская станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Слепцовская станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бровкин Леон Ларионович, 1876 шера Сунженски районе Балашовское яхача хуторе ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Балашовское яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Заводнов Павел Алексеевич, 1881 шера Сунженски района Слепцовская станице ваьв, эрсе, парте вац ахархо, Слепцовская станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Малыхин Владимир Михайлович, 1869 шера Сунженски района Слепцовская станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Слепцовская станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Табаев Кирилл Денисович, 1870 шера Сунженски района Слепцовская станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Слепцовская станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Давлетмирзаев Туру, 1863 шера Надтеречни района Алу-Юрта ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Алу-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Конев Марк Степанович, 1879 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Троицки станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Табаев Андрей Васильевич, 1892 шера Слепцовская станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Слепцовская станице ваьхав, 1 шу суд яьй.

Бакаев Муски, 1885 шера Ачхой - Мартановски района Ачхой - Мартане ваьв, нохчо, парте вац, ахархо, Ачхой - Мартане ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гордиенко Иван Андреевич 1886 шера Сунженски района Слепцовская станице ваьв, эрсе, парте вац ахархо, Слепцовская станице ваьхав, 2 шу суд яьй.

Карпенко Федор Трофимович, 1875 шера Сунженски района Слепцовская станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, Слепцовская станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Лизунов Петр Гаврилович, 1898 шера Сунженски района Слепцовская станице ваьв, эрсе, парте вац, ахархо, [illegible] станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Абуев Тота, 1878 шера [illegible] района Ком[illegible] Кошкельды яхача [illegible] ваьхав, 3 шу суд яьй.

(ДIахьедар хир ду).

Дай хоза гІулакхаш, дика оамалаш

Дищ ма де вай!

Укх тІеххьарча массехк шера дувца доладаьд вай республике ахь-эздела дола дІи. Каст-каста радио, телевидене, прессе хул цунах лаьца материалаш. Ший арахІа цу дикача гІулакха мул сакхарех да «Сердало» а. «Дай хоза гІулакхаш, дика оамалаш» яхача рубрикана кІал кепаетт гІалгІай эздел ламазхаш йола материалаш. Из тахан маьхе гІулакх да къаман дика оамалаш йищ ца ялийтара. Хоьш махиллара, хІара къаман шин-шийна я уж. Ший къаман дика дар довза, тахка декхарийла ва хІара саг. Ца таро хулийтаргья рз кхыча къамий оамалашца диста, цар дика дар хьаэца. Эггара хьалха шийна къаман культура йовзачо, цун оамалаш езачо геттара дика леладергда кхыча къамех болча нахацара гІулакх а. Вайнаьха эздел лаца нийса лаьрхІад наьна мотт дика хар, мамогта из бІаьхийбар. Вешта, гІалгІай эздело чу ца лоацаш вахара цхьаккха оагІув яц. Оалаш да: дика вайнаьха мотт ховча сага массе а къаман мотт хов. Уйла йича, из нийса хилара тешал ховлу, хІана аьлча, дика вайнаьха мотт ховча сага ха деза эздел лаца доагІаш мел дола хІама. Цу тайпара саг, моллагІча къаманна юкъе вале а, нахарг а ва, тар а лургва. Эзар шерашка литта, вайнача тахаенга доаладаьча эздела ерригга оагІонаш техна-м варгвац укх лоацача статья тІа, дале а, массехк дош ала лов царех цхьайолчарех.

Ховш да, гІалгІаша кхалсаг еза лоархІилга, цун сий делга. Доккха дов даьнна латташ боахка къонахий дов ца деш совцаш хиннаб, насахьа санна кхалсаго тІаяха ший керта тІара йовлакх даьккхача. Из хьадоагІаш хила деза гІалгІай ширача Іаьдалца, моллагІча саго керта тІара кий яьккхара дехар дар «со хьа лай ва» яхар хиларгара. МоллагІча бахьанца каравоалаваь лай ве лаьрхІача сагага кий лелайташ хиннаяц, йоах хьалха гІалгІаша. Кетар тІа кий хилар «сомукъа саг ва» яхилга хиннад. Кхалсаго керта тІара йовлакх даькхача, цун сий ца даьчоа мехко наІалт оалаш хиннад, цун цІи йожаш хиннай.

Іэзал еза лаьрхІача кхалсаго, мел эІамига вале а маІача сага никъ бита безаш хилар мишта кхетаде деза? Из сенца дувзаденна да ала хала да, бакъда, къамо лоархІаш хиннача оамалех цаІ я из. ХІана наггахьа мара хоалац, маІача сага никъ бита латташ йола кхалсаг. ХІана? Никъ буташ хиннаб пхорах ца хоадабеш, иштта духьал воагІаш волчоа а, вешта аьлча, маІсаг (нах) тІехвалларца соцаш хиннай. Кхалсага баркал оалаш хиннад, воккха саг юкъе хилча хьаний? малий? аьле ховтташ а хиннад. Никъ битара оамал эзделаца лоархІаш хинна хила еза вайнаьха кхалнаха, цІен да, къонах, шоай сий лораду саг хиларах тарра, маІасаг веза лоархІаш хиларца дувзаденна. Из моллагІчунца дувзаденна дале а, из къаман оамал я, йолче, из лелае а еза. Тахан йицъялара гаргадаха дукха дика Іаьдалаш, самалаш я вай, уж хьадийи а яь, лелайича вайна хьабала пайда а болаш. Ши-шийи моттиг а ха а йолаш да эздел: хІама даара, дезала юкъера, балха, новкъа вахара-вара, ловзара-сакъердама, эІамагІбарийн къоанойи юкъ моттиг лораяра, иштта дІ. ГІалгІай эздело чулоац саг валлалца йола вахара хІара оагІув.

Маца, мичахьа хиннад вайнаха юкъе хьалхарча хана, юкъагІа тІехкар доацаш, керта кий йоацаш (кхалнах-м бувца а безац) качматаш даьста е гІаьле бага йоаллаш юрта юкъе гІолла воагІа эІамсаг е къонах гуш? Цу тайпара цхьа хІама дар доккха эхь хиннад. ТІаккха тахан? Цо дерригнех хІанз доккха гІалат лархІац, дукхагІа болча кагирхошта из фуд а хац.

Дукха ха йоацаш «Сердало» газета тІа кепатехаяр вайнаьха саг яра-яхара хьакъехьа язъяь материал. Цо дагадохийт цхьацца йола цун оагІонаш йицлуш латтилга а уж дийнъе езилга а. Вайнах СибарегІара цІабаьхка шераш дар уж. Тха лоалахара йоІ маьре йодаш ди дар. Дукха мехкарий баьхкабар эамаьлха. Замей мехкарашца моаршал денар а хаьтта, хоза къамаьлаш дир саг йодача гулбеннача кагийча наха (нийсбенна къонахий а бар царна юкъе зоахалелаш дийцар). Се эІамига хиларах цар дийцачун маІан кхетадаьдеце а, аз сица кхетадир из хІама сайна гарга хилар, дезаш а къоабалдеш а хилар, эггара хьалха сайна из гуш доллаше. Бакъда, цул тІехьагІа дуккха йодача - йоагІача нийсваларах, цу тайпара хІама шозза-кхозза мара дайнадац сона. Укх тІехьарча иттех шера вІалла а нийсъеннаяц из моттиг. ХІана? Кагирхой вІаши бовза, дог-безам эца йиш йолаш гІулакхма дий из. Цул совгІа, леладича къаманна, къаьстта кагирхошта пайдане хургдар цу тайпара гІулакхаш. Цу морча моттиге бегашта дийца зоахалол бакъхинна моттигаш дукха я.

Алсамо ба тахан шоай дезал хула ха йолаш, маьре баханза мехкарий, саг йоалаянза кагийнах. Кагирхой бовза ши моттиг я — балха е дешача. Дукха юрташ я шоай культура куврч боацаш Наьсарен районе. Цу юртий цІераш аз йоахаргьяц, уж дика йовзаш я. Клубаш йолча юрташка а, дика лелац вайнаьха прогрессивни йола обрядашта пропаганда елга. Нагахьа санна, саг-йоагІача йодача, хьаьша-да венача, белхий беча, эскаре кагирхой накъабоахача мел леладу хІама гІалгІай эздел аца дІахьош хилча, кхувш йоагІача тІехьенна цунах доккха беркат даргдар. Тахан миштад гІалгІай саг йоалаяр, яхар? Бакъдар хІана алац, дика дац. Саг йоагІача ковна да сагота хилац, махулла, сихагІа нускал цІадоаладича, хьаьшашка хІама дайитача. Вайнаьха долаш да хьаьшай бехк тахкар. Из нийса а да. Дале а, тахан дицлуча кхаьчад саг йоагІача-йодача ловзар делга. ГІалгІай саг йоагІа, къаьстта саг йода моттиг вІалла белгала хилац. Хила-м езар! Вахар вахар хила деза, таьзет таьзет хила деза. Цул совгІа, юрта дукха ха йоацаш таьзет хинна моттиг хилча, эзделаца лархІац ловзар дар, хьаштдале, чІоагІа йист, хилар, бегаш бар. Из нийса да. Бакъда, цу тайпара хІама ца хилча, ловзар дар дика хІача да.

Со валлац, саг йовгІа-йода моттиг бІаь ши бІаь шу хьалха хиннача тара хила еза ала. Из хила еза гІалгІай эзделаца, вай геттара сихача заманца тарлуш. Эзар-эзар шера гІалгІай къамо таханенга доаладаьд эздел, хІара сага а, дуккхача наха а юкъера юкъ-моттиг лелаяра йола ганз. Из дийнде, цунца нийсса доагІача хІаманца даха декхар а таро а я вай оарцагІдоале.

С. МЕРЕШКОВ.
Назрановски трикотажни фабрика слесарь-наладчик.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 ФЕВРАЛЬ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — ЦІагІара академи.
9.00 — Объектив.
9.30 — Даха, Лаьтта!
10.30 — Ерригсоюзничитательски конференци.
11.45 — Концерт.
12.40 — «Шри-Ланка: Коломбера Галле кхаччалца».
13.30 — Мультфильм.
13.40 — «Стоп-кадр». Кинообозрени.
14.40 — «Спектр». Дунен халкъашта юкъера программа.
15.10 — Киноафиша.
16.10 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
16.35 — Быков Леонида фильмаш ролаши. «Алешкина любовь» яха художественни фильм. (1961 ш.).
18.00 — Дунен юкъера панорама.
18.45 — «Полет птицы» яха художественни фильм. 1-рей, 2-гІей сереш. Премьера.
21.00 — Ха.
21.30 — «Илли-89» яхача фестивала заключительни концерт.
23.20 — Телезрителя спутник.
23.35 — «Илли-89» дІахододар.
01.35 — Бийсамара ТВ. Экспериментальни программа.
01.50 — «Чародей» яха художественни фильм. 1-рей, 2-гІей сереш.
04.15 — «Из хиннад... хиннад...».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35 — Фестивала белгалонаш.
9.05 — Документальни фильм.
9.35 — «Первый учитель» яха художественни фильм.
11.10 — Иллеш дІаоал И. Банкояне.
11.25 — Документальни фильм.
12.10 — Баскетбол. НБА профессионалашта юкъера США чемпионат.
13.10 — «Иоланта» яха художественни фильм.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Концерт (нохчий меттала).
17.30 — Киножурнал.
17.45 — Терски комсаш.
18.30 — Ха.
19.00 — «Пресс-клуб».
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Пресс-клуб».
22.30 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
00.00 — «Странная история доктора Джекила и мистера Хайда» яха художественни фильм. (Духхьашха).

18.30 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
21.00 — Ха.
22.00 — «Дажмленах йола уйлаш».
22.15 — «Ах, если бы нам оглянуться назад» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядке е отта!
8.15 — «Хьасташ».
8.45 — Латвийски ССР Гостелерадио. «Возвращение» яха передача.
9.20 — Документальни фильм.
9.40 — «Тачанка с юга» яха художественни фильм.
11.00 — Художникий Іаьдаим.
12.10 — «И повторится все...» яха художественни фильм.
13.25 — Яйга атлетика. СССР чемпионат.
14.00 — Мультфильмаш.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Документальни фильм.
17.30 — Концерт.
яха видеоблок.
18.00 — «Халкъа кхоллам»
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — «Виват, Росси!».
22.00 — «Найти Трою» яха
21.00 — 7 дн.
художественни фильм. Премьера.
23.15 — «Вай дахаш дола дуне». Режиссера В. Виноградова фильмаш. «Я возвращаю ваш портрет» яха художественни фильм.

4 ФЕВРАЛЬ

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа!
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара «музыкальне» сакъердаме программа.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — УнахцІено.
13.15 — Мультфильм.
13.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Лидия» яха художест-

5 ФЕВРАЛЬ.

ОРШОТ

I РОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
8.55 — Фигурни катани. Европа чемпионат.
11.25 — «Стоп-кадр» яха Іилма-довзийтара кинообозрени.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.

* * *

15.35 — «Жар отцовского горна» яха Ашхабадера передача.
16.05 — Документальни фильмаш.
16.55 — Н. Метнер. Квинтет.
17.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Прогресс, информаци, реклама.
19.35 — П. И. Чайковский. «Евгений Онегин» яха С. М. Кирова цІерагІа оперен балетен Ленинградски Паччахьалкхан академически театра фильм-спектакль.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.50 — «Евгений Онегин» яхача опера дІахододар.
23.05 — «Вай денхараш».
23.50 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Итальянски мотт.
10.05 — ЦІагІара академи.
10.35, 11.45 — Биологи. 7-гІа класс.
10.55 — Берий сеанс.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 1-ра сери.

* * *

18.00 — Коопераце проблемаех.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Фильм-реклама.
19.50 — «Пламя» яха ансамбль.
20.00 — Бийса даькъала

Февралера хаоттам

Февраль Іай бутт ба. Наха оал из бутт чІоагІа мух хьекхаш, шийла хул, аьле. ЧІоагІа шийла бар 1954 шерара февраль. Цу хана юкъера фегара температура массаза йолчул 9 градус лохагІа яр, цунца 11 градус шийла яр. Цхьайолча хана февралас шийна халкъо тилла цІи бакъъяц. Цу тайпара февраль бІаьаш йолаш, дохи увтташ, [illegible] ша болаш хул. 1968 шерарча бІайхача февралe бетта юкъера температура массаза хулачул 4 градус лакхагІа яр.

[illegible]

СССР Гидрометцентра [illegible] февралe юкъера температура массагарчул 2 — 3 градус лакхагІа хила тар-

[illegible]

Спорта хоамаш

КІАЛТОХАР

Орджоникидзе яхача городе чакхъяьлар ВДФСО профсоюзий Российски совете чубоагІача 1970—71 шерашка баьча кагирхошта юкъера ший лоІамах кІалтохарах йола яхьаш. Вай республикера цига дакъа лоацаш вар ворхІ саг.

Хьалхара моттиг яьккхар Абукаров Арсена (52 кг). Цу доала категоре шоллагІа призер хилар Исраилов Аслан. Ахметханов Аслан (52 кг) кхоалагІча моттиге ва.

* * *

Январа тІеххьарча деношка Киеве чакхъяьлар дзюдох йола СССР чемпионат. Вай республикера цига вахавар нійс спортсмен!

ТІехдика дІайихьар чемпионат вай мехкахоша. Бахаев ІбраьхІим (60 кг) чемпион хилар. Финале мара ца эшаш хьавера дото медаль яьккха Вараев Башир (78 кг). Бронза призер хилар Мазаев Руслан.

* * *

Поддубный Ивана хетаь классически кІалтохарах йола яхаш чакхъяьлар Ростов-на-Дону яхача городе. Ивна 62 килограммага кхаччалца доала [illegible] таштa юкъе котало яьккхар вай мехкахочо Абаев Мухарбика, хІаьта Албаков Аслан пхелагІча моттиге хилар.

ФУТБОЛ

ДІадахача шоаттен кІиранди деношка футболах йолча Нохч-ГІалгІайчен чемпионата аргІанара тур хилар. Ераш я цун результаташ: «Мехкдаьттахо» — «Машиностроитель» — 1:0; «Динамо» — «Локомотив» — 2:1; «Вайнах» — «Орга» — 3:0; СДЮСШОР — «Кооператор» — 1:3; «Бешноам» — ГНИ — 0:0;

Москве хьех шо деша а болх бе а

Реутовски хлопчатобумажни объединене № 101 йолча профессиональни училище

дІакхайкаду 1990—1991 дешара шера кхы тІа дешархой дІаэцилга ер специальносташ Іомае: прядильщица (ПК-100 машинаш тІех электронни управлени йолча БД-200 яхача пневмомеханически машинаш тІех болх бара), ровничница (автоматически устройстваш йолча машинаш тІа ленточницай болх бе а ховш), мотальщица, оператор.

Училище г. Москве центрера 15 минота мара ваха ца везаш я.

Иштта деша дІаяц «Красный текстильщик» яхача Серпуховски хлопчатобумажни объединене № 28 йолча Подмосковни училище а.

Училище кийчбу: хІамаш тегараш (пневматически, пневморапирни ткацки станокаш тІа болх бара), кийчача кІадан дикала тІахьожамхой, кІадошта басар дераш, ленточни ровничния оборудоване оператораш, прядильщицаш.

Дешара ха 1 шун 6 бутти, 6 бутт.

Деша а балха а дІаэц 8—10 класс образовани йола 15—30 шу даьнна кхалнах. Дешар совмещенни дешара планагІа хьех. 8—9 класс образовани йолча дешархой йиш хургья производственни дешарца цхьана общеобразовательни школе деша, юкъера образовани хилара дола аттестат а эцаш. Дешархой Іалашбу мах боацача кхозза буача кхачанца, форменни барзкъаща, учебникашца, паргІатача (хІара комнате — шишша саг) общежитеца, пропискаца.

[illegible] Поачаш йоцаш, дохк утташ, [illegible] шо болаш хул. 1934 шерарча бlаьхача февра,ле бетта юкъера температура массала хулачул 4 градус лакхагlа яр.

Массала бетта хьалхара дакъа шийлагlа хул. Халкъо лувначох 15 февра,ле lан бlаьстин шоайла вlашагlкхет. Нагахьа санна, цу дийнахьа малх хьежаш йlайха хуле бlаьсти дика хургъя, вешта йоачан а йолаш, шийла хуле — массаза йоачаш йолаш хургья.

СССР Гидрометцентра седенегlа февра,ле юкъера температура массаларчул 2 — 3 градус лакхагlа хила тарлу.

Поачаш дукхача шерашкара юкъерча боварама гаргга хила тарлу. уж 20 мм хургья. Йоачош массанахьа дцьатарра хургьяц, масала, республика къулбаседа районашка 16 мм, хlаьта, лоаман районашка 33 мм кховчаш хургья.

А. СЕРДЮКОВА.

«Хьунагlара этюд».
Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурт.

Январа тlеххьарча денош,ка Киеве чакхъяьлар дзюдох йола СССР чемпионат. Вай республикера цига вахавар ийс спортсмен!

Тlехдика дlайихьар чемпионат вай мехкахоша. Бахаев Ибраьхlим (60 кг) чемпион хилар. Финале мара ца вашаш хьавера дото медаль яьккха Вараев Башир (78 кг). Броза призер хилар Мазаев Руслан.

* * *

Поддубный Ивана хетаь классически кlалтохарах йола лхьаш чакхъяьлар Ростов-на-Дону яхача городе. Шоай дозал 62 килограммага кхачачадца долча ааташта юкъе когало яьккхар вай мехкахочо Абиев Мухарбика. хlаьта Албаков Аслан пхелагlча моттиге хилар.

ФУТБОЛ

Дlадахача шоаттен кlирани деношка футболах йоача Нохч-Гlалгlайчен чемпионата аргlанара тур хилар. Ераш цун результаташ: «Мехкдаьттахо» — «Машиностроитель» — 1:0; «Динамо» — «Локомотив» — 2:1; «Вайнах» — «Орга» — 3:0; СДЮСШОР — «Кооператор» — 1:3; «Бешлоам» — ГНИ — 0:0; «Даймохк» — «Факел» — 4:2; ЧИГПИ — «Атлетика» — 1:1.

К. ЕВЛОЕВ.

оператор.

Училище г. Москве центрера 15 минота мара ваха ца везаш я.

Иштта деша дlаоц «Красный текстильщик» яхача Серпуховски хлопчатобумажни объединене № 28 йолча Подмосковни училище а.

Училище кийчбу: хlамаш тегараш (пневматически, пневморапирни ткацки станокаш тlа болх бара), кийчача кlалан дикала тlахьожамхой, кlадашта басар дераш, ленточнин ровничнин оборудоване операторош, прядильщицаш.

Дешара ха 1 шу и 6 бутти, 6 бутт.

Деша а балха а дlаэц 8—10 класс образовани йола 15—30 шу даьина кхалнах. Дешар совмеццнн дешара плаянагlа хьех. 8—9 класс образовани йолча дешархой йиш хургья производственни дешарца цхьана общеобразовательни школе деша, юкъера образовани хилара дола аттестат а эцаш. Дешархой lалашбу мах боацача кхоза буача кхачанца, форменни барзкъащца, учебникашца, паргlатача (хlара комнате — шишша саг) общежитеца, пропискаца.

Дешара ха къахьегама стажа юкъейода. Дешархоша бетта 30—70 сом стипенди ийду, цул совгlа, производственни практика йолча хана даьнихачох 75 процент а. Дийша баьннараштa дlахо деша таро лу. 4-чеи, 5-чеи, 6-чеи разрядий диплом лу, хlаьта, оценкаех 75 процент ераш «пхиаш» яле — «диплом с отличием» лу. Цо бокъо лу юкъерча лаьрхlача дешара заведенешка вступительни экзаменаш а ца луш деша отта. хlаьта, Лакхехьарча дешара заведенешка деша овтта безам бараштa — школа дошо медаль луш чакхъяьккхараштеи юкъера лаьрххlа дешара заведени «диплом с отличием» луш чакхъяьккхараштеи йолча льготех пайда эца.

Иштта льготни бокъонаш йолаш ба текстильнии яйгачен промышленноста Московски ерригсоюзни заочни института производстве болх бешше дешаргдолаш деша овттараш а. Цу института филиал хьайийлай «Красный текстильщик» объединене ларда тlа. Вузашкеи техникумашкеи деша оттара кийчбеш подготовительни курсаш а я объединене. Училище чакхъяьккхараш болх беш хургба базови предприятешка. Царна цига паргlатача кагирхой общежитешка моттигаш лургья. Бетта 250—300 сом алапи хургда.

Хьабоаггlаше болх бе дlаболабала безам болча мехкарий йиш я лакхе вай йийца специальносташ балха моттиге lомае. Уж цар lомаергья шии кlирагара кхаь беттага кхаччалца йолча хана.

Училищешка болх беш да музыкальни хьаьша-цlа, еррига спортивни секцеш чуйоагlа спортзалаш, кружокаш: вокальни, аьхинга хlамаш яра, ло баккхарен хlамаш тегареи, художественни самодеятельноста, театральни студи, и. кх. дl. а.

Мехкарий, шо хьех Российски Федераце дикагlчарех йолча предприятеша.

Набор чакхйоал 1990 шера 17 феврале.

Деша дlаоттара ер документаш эш: бер дира дола тешал, хlаьта 16 шу даьинараштa паспорт (выписка а яь); образовани хилара документ, хlаьта 9-ча е 10-ча классе ваrlачун — школера справка; 6 фотокарточка (3х4 см); г. Москве кхаччалца билет эцара эша ахча.

Дlахордар шоана ховргда объединене викалгара **Савчук Евгений Васильевичагара** 10 сахьат даьлча денз 13 сахьат даллалцеи 16 сахьат даьлча денз 19 сахьат даллалцеи, мукъача деношка а тlехь, укх адресагlа: г. Грозный, «Кавказ» гостиница, 2-гlа этаж, 208-гlа комната. Телефонаш: 22-31-55, 22-17-07.

Дешареи балхеи моттиге кхаччалца деша болхараш накъабоах викало.

Бахача наьха теркамга!

Цхинвальски юртбоахама техникумо колхозашка, совхозашка, кооперативашка, иштта кхыча организацешка договорни маьхех сомий а боча бlерий а гаьнаш йохк.

АДРЕС: г. Цхинвали, Герцена ул. 1, юртбоахама техникум, тел. 2-22-05.

19.00 — «Пресс-клуб».
20.00 — Бийса даьккъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Пресс-клуб».
22.30 — Фигурни катами. Европа чемпионат.
00.00 — «Странная история доктора Джекила и мистера Хайда» яха художественни фильм. (Дукхьашка).

[illegible]
19.35 — [illegible] «Евгений Онегин» [illegible]
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.50 — «Евгений Онегин» [illegible]
23.05 — «Вай [illegible]».
23.50 — Ха.

4 ФЕВРАЛЬ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — lуррехьа!
10.00 — Даьхенна гlулакх деш.
11.00 — lуйрийнара «музыкальни - сакъердаме програм-ма.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — Унахцlено.
13.15 — Мультфильм.
13.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Лидия» яха художественни фильм. Премьера.
15.05 — «Панацея, е... катастрофа?».
16.50 — «Три орешка для Золушки» яха художественни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйрийнара гимнастика.
[illegible] — [illegible] фильм.
8.35, 9.35 — Итальянски мотт.
[illegible]
10.35, 11.45 — [illegible] класс.
10.55 — [illegible] сеанс.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм, 1-ра сери.

* * *

18.00 — Кооперацe проблемаех
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Фильм-реклама.
19.50 — «Пламя» яха ансамбль.
20.00 — Бийса даьккъала хийла шун, бераш!
20.20 — «Вайнаьха lаьдала хьасташ» (гlалгlай меттала).
21.10 — Телефильм.
21.30 — «Тихое следствие» яха художественни фильм.

РАДИО

3 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—8.45 «Мотт — халкъа рузкъа» (нохчий меттала).
10.15 «Обществои закони» яха радиожурнал (гlалгlай меттала).
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически микрофон (нохчий меттала).
11.00—12.00 Концерт (нохчий меттала).
15.15 Перестройка практика: проблемаши, предложенеши, решенеши.
15.45 Арендни подряд беш я (гlалгlай меттала).
16.00—17.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гlалгlай меттала).

4 ФЕВРАЛЬ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45—8.00 lодеша са письмо.
8.15—9.00 Даьккъала дувц шо.
11.30—12.00 Кlиранден музыкальни программа.
15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Концерт (гlалгlай меттала).
16.30 Реклама.
16.40—17.00 Хlирий ашараш (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Иллеца доттагlал долчарна» яха концерт.

5 ФЕВРАЛЬ, ОРШОТ

7.30 «Юрта вахар» (гlалгlай меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хоаттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 «Саг, машен, никъ» (гlалгlай меттала).
8.30—9.00 lуйрийнара [illegible] цеот (нохчий меттала).
9.15 Доши гlулакхи цаl хилар (нохчий меттала).
9.30 «Тхога яздy». Письмой обзор (нохчий меттала).
9.45—10.00 «Анзор». Б. Горчханова дувцар (гlалгlай меттала).

15.15 Нохч-Гlалгlай радиои телевиденеи инструментальни ансамблеи солистийи концерт (гlалгlай меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.20—18.40 «Нагирхойи хан» (нохчий меттала).

6 ФЕВРАЛЬ, ШИНАРА

7.30 Хоамаш.
7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Концерт (гlалгlай меттала).
9.15 «Перестройка идеологии практикен».
9.30 «Къона заманхо» (гlалгlай меттала).
9.50—10.00 «Воаш ду вай, воашта ду вай» (нохчий меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.20—18.40 «Закон, коллектив, личность» яха радиожурнал.

7 ФЕВРАЛЬ, КХАЬРА

7.30 Хоамаш.
7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Айдамирова Аймане концерт (нохчий меттала).
11.15 Халкъа тlахьожам болх беш ба (гlалгlай меттала).
11.30—12.00 «Вай доттагlа lалам» яха радиожурнал.
15.15 Советски композиторий [illegible]
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера трансляци (гlалгlай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Дунен [illegible] обозрени (гlалгlай меттала).
18.35—18.40 Халкъа [illegible]

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 3 ФЕВРАЛЬ.

С. М. Кирова цlерагlа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дlаюха хувцар.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00 Ло баккхарея хlамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хlамаш яра курсаш. 12.00 «Цlагlара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Гитаристий берий кружок. 18.00 Балетни студи.

Н. К. Крупскаяй цlерагlа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 Ло баккхерен хlамаш тегарен курсаш. 16.00 Китайски гимнастика. 18.00 «Унахцlено» яха клуб.

С. М. Кирова цlерагlа ДК. 9.00 «Кружевница» яха клуб. 14.00, 17.00 «Лидер» яха спортклуб.

Химикий ДК. 17.30 Духовой оркестр. 18.00 Камерни хор. 18.00 «Селаlад» яха халхара коллектив. 18.30 Вай ханарча халхара ансамбль. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалои болхлой цlа. 9.00 «Рукодельница» яха клуб. 13.30 «Маски» яха берий театр-студи. 16.00 Гитаристий ансамбль.

«Красный молот» завода ДК. 9.00, 11.00 lарбий меттала къамаьл де lомалу вай. 13.00 Эстрадни концерт. 15.00 «Вай беш» яха клуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00 Игротека. 10.00 Вокально - инструментальни ансамбль. 12.00 Кагирхой цlей. 12.00 Аэробика.

М. Горьке цlерагlа клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 8.00, 17.00 «Лидер» яха спортклуб. 8.30 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 10.00 Халхара коллектив. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 18.00 «Мукъам» яха студи.

В. Маяковске цlерагlа клуб. 15.00 «Солнышко» яха киноклуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цlерагlа стадион. 9.00 Футбол. Профсоюзий ДФСО горсовета lан хьалхле.

«Красный молот» завода ДК. 10.00 Коталон 45 шу дизара хетаяь профсоюзий ДФСО горсовета Болхлой Спартакиада.

Гороно СДЮШОР стадион. Футбол. НГIАССР lан хьалхле. 9.00 «Атлетика» — «Даймохк». 10.30 «Дружба» — ГНИ. 12.00 «Машиностроитель» — «Монтажник». 13.30 «Кооператор» — «Факел». 15.00 «Динамо» — ЧИГПИ.

КIИРАНДИ, 4 ФЕВРАЛЬ

С. М. Кирова цlерагlа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дlаюха хувцар.

Филармоне зал. 15.00 Берий халкъа филармони г. Грозне № 6 йолча берий музыкальни школа отчетни концерт.

Офицерий Цlа. 11.00 Филофонистий клуб.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хlамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «Цlагlара медсестра» яха курсаш. 12.00 Бальни дискои халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 Салаlара сайре.

Н. К. Крупскаяй цlерагlа ДК. 19.00 Нохчий мотт lомабу вай. 10.00 Технически кхоллама кружок. 13.00 «Къона краевед» яха клуб. 14.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 14.30 «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цlерагlа ДК. 10.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 11.00 «Малыш» яха клуб. Игротека. 12.00 «Мультик» яха клуб. 14.00 — 17.00 «Лидер» яха спортклуб

Химикий ДК. 10.00 Изостуди. 11.00 «Нийсархо» мукъача ден клуб. 17.00 Вай ханарча халхара ансамбль. 18.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалои болхлой Цlа. 10.00 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 13.00 «Песенка» яха вокальни группа. 12.00 Английски мотт lомабу вай. 12.00 Хореографически кружок.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Соловушка» яха вокальни группа. 14.00 Эстрадни оркестр.

Пролетбата цlерагlа ДК. 9.00 «Неш» яха клуб. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 19.00 «Сириус» яха дискоклуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00 Игротека. 10.00 Вокально - инструмнетальни ансамбль. 10.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 10.00 «Росинка» яха киноклуб. 12.00 Аэробика. 18.00 Дискотека.

М. Горьке цlерагlа клуб. 9.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 13.00 Игротека. 14.00 Фаьлг болча хьоашалгlа.

Хлебокомбината клуб. 8.30 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 9.00 Гитаристий ансамбль. 11.00 Английски меттала къамаьл де lомалу вай.

В. Маяковске цlерагlа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цlерагlа стадион. 9.00 Футбол. Профсоюзий ДФСО горсовета lан хьалхле.

«Красный молот» завода спорта Дворец. 10.00 Коталон 45 дизара хетаяь профсоюзий ДФСО горсовета Болхлой Спартакиада.

Гороно СДЮШОР стадион. Футбол. НГIАССР lан хьалхле. 12.00 «Локомотив» — ДЮШОР. 14.00 «Башлам» — «Вайнах». 15.00 — «Нефтяник» — «Орга».

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителе — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12 промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ05024.

«Грозненский рабочий» издательстве типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 333.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 6 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 15 (7829). ★ Мах 3 кеп.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

(ДIахододар. Долалур 30 январе, 1-чеп, 3-чеп февјрале араяьннача номераш тIа).

№ 89 йолча
Нойбёрски хоржамий округе гIолла

Ахтемиров Шамсудин Салманович, 1943 шера ваьв, «Гудермесский» винзавода директор, КПСС член, Нойбёра яхача юрта вахаш ва.

Насуханов Бача Алавиевич, 1932 шера ваьв, «Новогрозненский» совхоза бригадир, КПСС член, Нойбёра яхача юрта вахаш ва.

Талаев Хусейн Мовладович, 1949 шера ваьв, межрайонни гIишлон объединене производства заведующи, парте вац, Нойбёра яхача юрта вахаш ва.

№ 90 йолча
Ойсхарски хоржамий округе гIолла

Автурханов Рамзан Умарович, 1951 шера ваьв, халкъа тIахьожама городской комитета инспектор, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Абубакаров Сайдахмат Хусайнович, 1950 шера ваьв, «Октябрьнефть» НГДУ оператор, Ойсхар яхача юрта вахаш ва.

Салаев Салман Хумидович, 1954 шера ваьв, НГIАССР МВД ОБХСС вокхагIвола оперуполномоченни, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Салехов Мухадин Музусович, 1948 шера ваьв, «Нефтяник» яхача Ойсхарски клуба директор, парте вац, г. Гудермесе вахаш ва.

Чаплуев Шаид Ахметович, 1935 шера ваьв, № 2 йолча Новогрозненски юкъерча школа директор, КПСС член, Ойсхар яхача юрта вахаш ва.

№ 91 йолча
Промышленни хоржамий округе гIолла

Бердукаев Магомед-Саид Магомедович, 1952 шера ваьв, Iалам лорадара городской комитета председатель, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

Кучиев Магомед Мерлович, 1946 шера ваьв, мединструментий завода директора заместитель, парте вац, г. Гудермесе вахаш ва.

Самбулатова Нурбика Мусхаджиевна, 1949 шера яьй, Гудермесски юридически консультаце адвокат, КПСС член, г. Гудермесе яхаш я.

Суслов Сергей Яковлевич, 1952 шера ваьв, агропромышленни промышленноста болхлой профсоюза Гудермесски райкома председатель, КПСС член, г. Гудермесе вахаш ва.

№ 92 йолча
Школьни хоржамий округе гIолла

Боков ХьажIаьша Хьажбикар, 1935 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Юсупов Шамиль Тахаевич, 1941 шера ваьв, «Гудермесский» треста управляющи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 93 йолча
Энгель-Юртовски хоржамий округе гIолла

Осмаев Усман Геримсултанович, 1932 шера ваьв, «Ойсунгурский» совхоза директор, КПСС член, Ойсхар яхача поселке вахаш ва.

Резниченко Виталий Ильич, 1937 шера ваьв, хьалъеш латтача биохимически завода директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

МАЛГОБЕКСКИ РАЙОН

№ 94 йолча
Ачалукски хоржамий округе гIолла

Арчаков Хьадийса Хьажбикар, 1942 шера ваьв, № 14 йолча юкъерча школа хьехархо, парте вац, Даби-Юрта вахаш ва.

Картоева Iаьлий Марет, 1947 шера яьй, № 12 йолча Инаркински юкъерча школа директор, парте яц, г. Малгобеке яхаш я.

Саутиев Увайса Махьмад, 1955 шера ваьв, халкъа тIахьожама Малгобекски городской комитета председатела заместитель, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Цыроев Идриса Муса, 1957 шера ваьв, Малгобекски горбыткомбината директор, КПСС член, Юкъерча Ачалкхе вахаш ва.

Яндиев ТIураша Махьмад, 1936 шера ваьв, Инаркъерча № 23 йолча юкъерча школа директор, парте вац, Инаркъе вахаш ва.

№ 95 йолча
Ново-Редантски хоржамий округе гIолла

Беков Мажита Сергей, 1939 шера ваьв, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Илиев ГIубашкъий Махьмад, 1935 шера ваьв, Вознесенски НПС шофер, парте вац, Новый Редант яхача юрта вахаш ва.

Кулбужева ИбрахIима Аьсет, 1954 шера яьй № 17 йолча юкъерча школа директор, парте яц, Йоккхача Ачалкхе яхаш я.

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

ГIишлон бригадаш: проблемаш де дезараш

КХОАНЕ СИЙРДАГIА ХУРГЙОЛАШ

Шер-шера мехка кхыча регионашка договорагIа балхаш де дIауха вай республикера гIишлонхой цIагIа соцабара а царна эша хьалаш хьадара а тIехьара болам тIа-тIа шерлуш боагIа. Цуьна тешал деш дола масалаш дукха да. Царех цаI: «Грозтрубопроводстрой» треста чуйоагIача № 2 йолча СМУ-с 98 квартира чуйолаш цIа хьалдара тIадерзадаь договор оттадаьд Албогачиев Мустафа керте латтача бригадаца. Укх деношка тха корреспондент вIашагIкхийтар М. Албогачиевца, цунга массехк хаттар а дир.

Хаттар: ХIанз дукха дуц гIишлон хьалъеча даькъе вай республике эттача халача хьалах. ДукхагIча даькъе из хьахиннад гIишлон материалаш тоъаш ца хилар бахьан долаш. Договор оттадале хьалха техкадий оаш шоай гIулакх тоссаденна организаци цу хьакъехьа магIа тароаш йолаш я?

Жоп: Къайле яц, треста чуйоагIача цхьайолча подразделенеш гIулакхаш дика доацилга. Соахка йиъълагIча квартале цар чакхдаккха дезаш дар 123 квартира чуйола цIаз Митурина цIерагIа [illegible] поликлиникен. [illegible] ба хаттар. [illegible] хьалхара ба[illegible] — гIишлон материалаш [illegible] ца хилар. Хьалхье йо[illegible] гIишлонашта хIанз [illegible] бар сов гIа [illegible] хIаьта [illegible] 10—12 [illegible]

эхь-эздел доадеш дола хIамаш хул. Фу хургда къамай вахара цул зенегIа долаш?

Хаттар: Каст-каста хоз договорагIа бахача наха боқам баьннаб е цар шоаш законагIа доацаш хIамаш леладу яхаш. Бакъдий из?

Жоп: Къайле яц, довнаш дийна, халахетараш даь, кхыметтел нах боабаь моттигаш йолаш я. Сона сайна дукха йовз цу тайпара факташ. Царех нонагIа яраш «бичаш» лелабарца ювзаенна я. Малаш ба «бичаш»? Уж ба алкоголикаш, наркоман а ш, тайп-тайпара зуламаш дарах набахтенашка баьхка нах, алименташ текха ца ловш кога акха баьнна лелараш, йовсараш. ЧхьагIарахи сискалахи шоай да-нана лохкаргдарех ба уж. Сога хаьттача, уж лелабераш а царел дикагIа бац. Цул совгIа, саг [illegible]

Хаттар: ДоговорагIа ухача [illegible] дукха кагий нах хул. Таккх цар бамол цу ший тайпарча хьалашка?

Жоп: Ухкала ший цIагIа [illegible] эхь-бехк хе[illegible] эздел долаш; вай оалийташ хинна хIамига саг цIаьхха [illegible] аракха. Сабар-сатем [illegible]

Дlадахача шоатта дийнахьа, 3-ча февpале, городе МагIалбике, Серго Орджоникидзе цIерагIча стадионе хилар 1919 шера 4 феврале герзаца кийчденнача гIалгIай халкъа съезде В. И. Ленина вайтача Серго Орджоникидзе предложенегIа Горски советски социалистически республика хьакхайкаь 71 шу дизара хетаь гIалгIай халкъа сход.

Сходе баьхкабар Нохч-ГIалгIай АССР Наьсарен, МагIалбике, Сунженски, кхыча районашкара, город Грознера, кхыча городашкара, хIаьта ишта Къулбаседа ХIирий АССР Пригородни районера, город Орджоникидзера нах — веррига а кхо эзар гаргга саг. Цига бар КПСС обкома, парте МагIалбика горкома, горисполкома бехктокхаме болхлой.

Городе МагIалбике хинна гIалгIай халкъа сход

Сход йьяр моттигерча Iаьдало бокъо а енна. Горски республика хьакхайкаь 71 шу дизарах лаьца доклад йир СССР халкъа депутата, гIалгIай автономи меттаоттаяра йолча оргкомитета председатела Фаргиев Ахьмада Хьамзата.

ХIанз РСФСР-е и НГIАССР-и халкъа депуташ хоржилга дика вIашт Iехьдаьккха чакхдаккхарах дийцар гIалгIай автономи меттаоттаяра оргкомитета члена Илиев ГIубажкъий Махьмада.

ГIалгIай автономи меттаоттаяра оргкомитета баьча балхах дийцар цун председатела заместитела Мальсагов Хьасана Мухьмада.

ГIалгIай «Нийсхо» яхача союза председатела Кодзоев Iийсас дийцар гIалгIай автономи меттаоттаяра союзо беча балхах.

Сходе къамаьлаш дир кхыча дукхача наха а.

Сходе тIаийцар юрта Советашка гIалгIай автономи меттаоттаяра дош дувцаш сессеш е езаш хиларах йола резолюци.

Сходах йола отчет газета тIа арайоаккхаргья.

Партии перестройкеи

Со теш хьакъал котдаргхиларах

Тхоца къамаьл деш вола Завгаев Доку Гапурович дукха ха йоаццаш хержав парте Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретаралла. Цхьадолча даькъе шийна цIалла дагадоацаш а. Цу гIулакха тIа на вахийтара цун кандидатура оттайир организационни пленум[illegible] хьалхха республика партийни [illegible] кхаж а тоссаш, дукхагIбараша цун кандидатура ди[illegible] [illegible] хиначул тIехьагIа, къамаьлагIа [illegible]

ХIанз а шоазткъеи итт шу даьннадац Доку Гапуровична. Цо йистерьккхай юртбоахама институти КПСС ЦК-ара общественни Iилмай Академи, кандидатски диссертаци а зашита яьй. Цун карьера сиха цунга кхаьча е атта хиннай аргдац Iа: юртара хьехархо, совхоза механик, керттера инженер, тIаккха директор хиннав из, цул тIехьагIа райисполкома председатель, совхозий республикански объединене начальник, Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама министр, парте обкома отдела заведующи, секретарь, шоллагIа секретарь хилав. «УрагIводаш» царех хIара баьккха гIа цун къахьегамца безам болаш, балхах кхеташ, бакъахьара саг волаш хилар лоархIаш ба.

Къамашта юкъе латтача гIулакхий хьакъехьа саха долада къамаьл цIера товнаш та тIагIолла берзача [illegible]

Цу тайпара, сона хетачох, нийсагIа хургда тахан партийни комитеташа алкха [illegible]

парте ЦК Пленума парте къуталхой Литва коммунисташа [illegible] къахьегамхошци [illegible]

на хиларах дийцача, уж эгара чIоагIагIа тохабенна ба пачтахьалкхен метта статуса [illegible] Цу хьакъехь[illegible]

метташ Iомадеча хIанз укх сахьате кIезига пайда боалаш хилар. Цхьан программаш а цхьан учебникаш [illegible]

дагара хилар дохадеча къамашта юкъерча моастагIала цIера ала баларга кхача.

— Шуцига бий цIий мохкадергхилара, хIаьта наьха детагIоэн тешамн дIабаргхилара кхерам?

— Кхерам-м бац, хIаьта а цIенхаштта шеквоаккхаш хIама-м да. Шоана а махой низкъала моттигаш йолга. Теша безам ба-кх къамаш экстремизмана наьха хьакъал тувладе; нравственни исторически структураш йохае могаргдоацаш хиларах.

Са из тешам ба наьха [illegible] ай дерригаш [illegible] тIа а. [illegible] — из дерриг [illegible] дац. Вай тешама [illegible] дац. [illegible] гIерта из истори [illegible] ца бахьани [illegible] ва Iилма наьхьана [illegible] га тахка долаш да. [illegible] нийса ца довла [illegible] ТIаккха гаьна [illegible] хьо дIахьалхиина, [illegible] хьашка а хьежаш?

[illegible] 123 квартира чуйо-на цlан Мичурина цlерагlа [illegible] поликлиникен. [illegible] из де аьттув ба-лалар. Эггара хьалхара ба-хьан — гlишлон материалаш [illegible] хилар. Хьалхе йо-лаьча гlишлонашта хlара дийнахьа тхьо лаар совгlа кирпичаш хилар, хlаьта объ-екташ хьалххьарзи 10—12 шера ... Цудухьа, [illegible] аланеш лоха дар. Духхьал цунца дувзаденна гlишлон-хой шиъ бригада ехар дlа-лахача шера.

Дале а, дlахо йолача хана цу тайпара кхоачамбоацараш ца хиларга сатувс оаха. Хlанз отталаь договор цхьан оагlорахьара администраце бехктоххами вокх оагlорахьа-ра гlишловхой бригадай бехктоккхами къоастабеш ба. Масала, тха декхар да объ-ект йиллача хана а дикал йолаш а чакхъякккхар, хlаьта администраце шийна тlаэц гlишловхой материалашца, механизмашца, техникаца lалашбара гlулакх.

Карарча шера трестана 8,5 миллион кирпишк лур-гъя, соахка хинначул шозза дукхагlа. Иштта къоастадаьд цемент лоаттаяра лош а. Долче, хийцца дlагlоргба тха болх.

Хаттар: Дукха ха йий хьо договорагlа уха?

Жоп: Къона волча хана денз. Тайп-тайпара бригадаш вlашагlа а ехаш, аз бал-хаш даьд Омскии Целино-градскии областашка, Под-московье, кхыча моттигаш-ка. Кхаь шера къахьийтад Кисловодскерча «Севкавку-рортстрой» яхача тресте. Цига аз лакъалаьцад шин даьна лаьрхlа цlа, йоккха культурни комплекс хьалъ-ечa. Укх шера а договора-гlа ваха кийчвуш вар со. Цхьабакъда, КПСС обкомо яь решени яйзача, гlишлон-хой бригадай слете лаьча къамаьлашка ладийгlача уй-ла хувцаелар. Хlанз денз дlа сай республикана гlу-лакх де лаьрхlа ва со. Гай-на-ганза иштта хила дезаш а дар из.

Хаттар: Хlанз вай ювлар цу леша экономически оагlув я. Фу аргдар lа нравственни оагlонах?

Жоп: Меттахьа даь хаттар да из. Сога хьеттача догово-рагlа ухаш даьхача «дlаьха-ча» сомашца диста йиш йоа-лаш дукха яйлаш доахк цу гlулакхах. Царех цхьадарех дувца лов сона.

Эггара хьалха белгалдан-кха деза, договорагlа уха-раш дукхагlча даьккъе деза-лий дай болга. Уж цlагlа боацача юкъагlа цар бераш-та луш бола кхетам лаьгlлу. Цу тайпара сурташ дукха зайнад аз. Вогlа деша, бок-кхагlчарга ла ца дувгlа, аьр-дагlа лела lоамалу бераш. Йоаной шиш бац къаьстта кlаьнкаша. Цу тайпарча наь-къа тlа берригаш боал яхац аз, хlаьта а, оалаш махил-лара, цхьан гирз даьннача устагlо бlарчча lул толхаду.

Кхыча регионашка сезон-ни балхаш де дlаухараштта юкъе кlезига бац хlаьтта ис-тий кхийла нах. Дукхача къонача кхалнаьха ираз доа-даь, кхыдола дешаш кора-дагlац сона, гlулакх да из. Дlадолалу вlаший дегабуа-лаш, халахетараш делга, хlама а да из.

Хаттар: Договорагlа ухача наха юкъе дукха кагий нах хул. Талхий цар оамал цу ший тайпарча хьалашка?

Жоп: Укхаза ший цlагlа боккхагlчарех эхь-бехк хе-таш, вочох оззлуш, ше эздел долаш ва оалийташ хинна зlамига саг цlаьхха хув-цалу араха. Сабар-сатем яхар дlакъаст цох, къаракъ, гlаьле, кхыдола айпаш дlа-кхет. Тlаккха вайнах lоуха-ча моттигашка а кlезига бац аьрдагlбараш. Цудухьа, хьа-хул довнаш, зуламаш. Бакъ-дар ала деза, вай вахарцара дlадаланза даргдоадаш гlу-лакхаш да уж.

Хьалха, сона дагадоагlача хана, дешара чlоагlа тlа-кхувш бар гlалгlай кагий нах. Хlанз из безам дикка юхабаьннаб. Шоай эггара йоккхагlйола уйлаш цхьа-болчар договорагlа ахарца ювзаю. Зене хlама да из.

Хаттар: Хlанз дукха дувц да-нана дийна доллаше, бе-рий цlеношка хьалкхувча бе-рех. Хьалха цу тайпарча за-ведене вайнаьха бер кхачар мохк цебоаккхаргболаш хlа-ма дар. Малагlа овла болаш я аьна хет хьона из проб-лема?

Жоп: Аз лакхе маалара, шоай къона истийн зlамига бераш lо а кхувсаш, «дlаь-ха» сомаш даха дlаух цхьа-бола нах. Кердача моттиге керда дезал дlаболабераш а нийслу царна юкъе. Ше йи-тача мара «бекхам» бе гlер-тача пхьаболча кхалнахл дlатовс бераш. Дукхагlча даь-къе иштта хьахул да-нана дийна доллаше а бойлахьа диса бераш.

Хаттар: Малагlа никъ ба аьнна, хет хьона, уж вай къамах лета айпаш дlадаха-ра?

Жоп: Эггара хьалха хьабе болх боацача наха из де та-ро хилийта еза. Дика хlама да хlанз вай республике кул-галхошта дагадехар: гlишлон-хой бригадаш цlагlа совца-яр, цар новкъосталца «Фу-сам-2000» яха программа кхоачашъяр, социкультбыта объекташ хьалъяр. Цу гlу-лакхо аьттув лургба догово-рагlа ахаро хьахилийта нрав-ственни лазараш цкъарчоз кlезигде а, тlаккха цlендаь дlадаха а.

Шерагlа хьаллаца еза бlарчча дезал мехка кхыча регионашка баха а болх бе а дlаахара форма. Дукха ма йий цу тайпара моттигаш Калининградски областе, Малхбузен Сибарегlе, Казах-стане. Эггара дlайхагlдола дешаш хоз цигара вай мех-кахой адресагlа. Мадарра аьлча, пайданелар дlачlоагl-де а зене дар дlадаккха а ха хьатlаэттай вайна.

Интервью яьр —
М. КАРТОЕВ.

Со теш хьаькъал котдаргхиларах

Тхоца къамаьл деш вола Завгаев Доку Гапурович дукха ха йоаццаш хержав парте Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретаралла. Цхьаболча даькъо шийна [illegible] дагадоагlа а. Цу гlулакха тlа из [illegible] тиво. Цу гlулакха тlа отта лерхlараш бувцаш дикка чlоагlа къовсамаш хиннача тlехьагlа, къайлагlа кхаж а тоссаш, дукхагlбараша цун кандидатура дикагlа лаьрхlар.

Хlанз а шовзткъеи итт шу даьннадац Доку Гапуровича. Цо йистеяьккхай юртбоахама институти КПСС ЦК-ара общественни lилмай Академии, кандидатски диссертацена защита яьй. Цун карьера е сихха цунга кхаьча е атта хиннай аргдац lа: юртара хьехархо, совхоза механик, керттера инженер, тlаккха директор хиннав из, цул тlехьагlа райисполкома председатель, совхозий республикански объединене начальник, Нохч-Гlалгlай АССР юрта боахама министр, парте обкома отдела заведующи, секретарь, шоллагlа секретарь хиннав. «Урагlводаш» царех хlара баьккха гlа цун къахьегамца безам болаш, балхах кхеташ, бакъахьара саг волаш хилар лоархlаш ба.

Къамашта юкъе латтача гlулакхий хьакъехьа оаха до-ладаь къамаьл цlера товнаш-та тlагlолла берзанча когаш-па дlавахар да, аьлар Доку Гапуровича, бакъда, из тер-кал ца деш кlалхарвала ба-хьан лаха а ца гlерташ, ира-ча проблемех шийна хетар мадарра гуччахьа хьааьлар.

— Кхо шу хьалха дийкха-ча дийнахьа ди тохаш санна гlетта къаман дош хlанз моллагlйола явлени санна хинна дlаэттад ала мегаргда. lа маалара, цlера товцаш беррйгача мехка яьржа я. Цар бокъонца доага а ду ко-гаш, цар бе-башха ца хеташ битац нах. Фуд укхаза ду-кхагlа: законаш телхадеш сталински, застоя шерашка хьахиннар е эмоцей пробле-маш.

— Хlаьта мегаргдий цаl шоллагlчох дlакъоастаде? Проблемаш йолча эмоцеш а я. Хьувш долча къамий тал-гlеш ювл-йизаа цу бердашта юкъе. Цу хьакъехьа укх тlеххьарча ах бlаьшера кlе-зига даьдац нийса доаца хlа-маш. Тахан хала да уж кега-раш къестабе, хlана аьлча иштта хlама эттача кийча хургволаш цхьаккха а ваьгlа-вац. Партийни, советски болхлоша, дуlа деш санна, чlоагlдора «халкъий доттагlал», «интернационализм», ховш а дацар, уйла е безам а бацар наха из миштад, цар из мишта дlатlаэц. Аз-м дувц къаман сакхетама эволюци, къаман психологически санна дола хlама теркал де дезаш хиларах.

Цудухьа тахан наьха кхела доал дераш безами цабезами ба. Сина уйлаша гlувттабу нах, кхоачашданза даргдоаца декхараш хала чакхдаха де-зача оттаду. Цкъаза дlа-йоаккх къамани националистически хьашташта юкъера юкъ, хьалхьоаю къаман эго-изм, шовинистически уйла.

— Къаман проблемаш нах хьалхьебарга кхоачаяр цхьа-бараштa элаш да, аьнна, хетаций хьона?

— Фу дергда хlаьта, из доацаш хургдац. Аз зув, цхьабараша гlулакхаш ду шоай халкъа хьал мадарра тоадара, вокхар леладер шоаш чlоагlбала бахьан мара дац. Шовй лоlам чакхбаккха-ра вай перестройка моллагlа а беркате идеяш хlалак хи-лийта кийча а ба уж. Бакъ-да, сона хетачох, форд ла-къарг а бац, халкъ тувлалург а дац. Гайна е ганза хьакхе-таргда. Хlаьта къаман проб-лемаш чоалхане хилар цхьан къаьстта болча, шоай сий даккхар дезача наьха гlулакх лерхlилга гонахьа мел дар вlалла бlарга ца гуш хилар да.

Цу тайпара, сона хетачох, нийсагlа хургда тахап пар-тийни комитеташа алхха цхьацца болча экстремистски уйлаш йолча нахаца къовсам лоаттабара тlа а ца ерваеш, бlарчча хьайцача методаш наха пропаганда яран кхетам баларан тlаерзайнча. Къаман проблема комплексни харак-тер цу проблеме экономиче-ски, социальни, политически, культурни, исторически фак-тораш айхха вlаши увш хьа-хулаш хилара уйла а еш. Царех цхьаккха дlаяккха е теркал, ца еш йита йиш яц.

— Хlаьта а, Доку Гапуро-вич, опытаца чlоагl па енна знанеш цкъаза пайдана а хи-лац, гlалаташ доахкаш а хул...

— Хаьдда дола гlулакхаш дувца волале яхи lа, кхетаду аз. Бакъда, укхаза сога цlена оалалургда, хlанзарчоа сона деррига карагlдаьннадац. «са команда» практика, нагахьа санна иштта ала мегe, хlан-зарчоа вlашагlйоллаш я. Пар-те обкома болхлоша, дукхха-ча горкомашен райкомашен хlанзле а битаб кабинете бе-ча балха сатем. Комфорт а хlанз тха кlезигагlа я: маса-ла, парте горкома здани тхоай университета дlаеннай, хlаьта обкома хlанзарча зда-не дай хургба кастталашха медикаш. Цу чу юлларгья республикански диагностиче-ски центр.

Тхоай балхах хьахур лар-хlа доладеннад тхо къахьега-ма коллективашна долча гlу-лакхашка хьежжа. Духхьала а цlена а дувца доладеннад нахаца. Укх тlеххьарча ше-рашка алхха обкома секрета-раш хинна ца lеш, кхымет-тел инструктораш а хиннаб эггара хьалха дуккхача пред-приятешка. Цхьан къаман нах вокх къама викалашта низ беш хулга цlендаь дlа-даккхар сай декхар лерхl аз.

Нахаца дийна къамаьл деш дуккхадар довз, «хьаькъал долча кортаща» хьалхашка увттаду дешаш дlадоал. Ма-сала, лораш городе дукхагlа хlанаб, хlаьта юрта кlезига-гlа? Халкъаш вlашна кхохка гlертараша дувц: городе эр-сий дукхагlа бах. Цудухьа цига хьал а дикагlа да нох-чаштеи гlалгlаштеи долчул, яхаш. Хlаьта мадарра аьлча, бехке я къаьнара циркуляра-ши цхьайолча юрташка ло-рашта бытовой хьал хилийта безам боаца моттигера lаь-дали. Эрсий укхаза цхьаккха а гунахьа дац.

Цудухьа аз нийса лоархl дукха ха йоацаш хиннача парте ЦК Пленума парте кулгалхой Литва коммунис-ташцеи къахьегамхощцеи вlашагlкхетарах яь решени. Проблема уйла яр, из чура йовзар — из нийса никъ ла-хар да.

— КПСС ЦК сентябрьски Пленуме хlанзарча хьалаш-кара парте къаман политика ювцаш къамаьл мадирий lа. Къаьстта аьлча, lа дийцар экономически стратеги кхоа-чашъеча кхыча тайпара гlу-лакхаш диъза даргдац, яхаш. Фу маlан долаш дар из?

— Сона хетачох, аз из кхоачамболлаш доашхаш дий-цар; вай экономика декхз-рашкара сагага а ца долхаш, сагагара экономика декха-рашка долхаш хила деза. Тlаккха нийса хьахургья къамашта юкъерча кердача гlулакхий юхьигаш. Масала, кхоачашъе езаш я бахача на-ха къахьега моттигаш хилий-тара проблема, биохимически, аккумуляторни, кхыйола за-водаш хьалъелга «вlаштlехь-даьккхад». Бакъда, тахан цхьанне а аргдац къаьстта уж предприятеш хlана еш я, вай социальни структураца уж мишта товш я, цар мел lалашбергба баха нах балха-ца... Юрта баха нах шоаш а бий-теш кийча вайнаьха тра-диционни къахьегама хийра дола балха принципиально керда тайпаш карадерзаде.

Хlаьта гой цу гlулакха вож оагlув. Хьаштдол-ла оагlонаш хьайцача а: унахцlено лораелга, обра-зовани, школай культу-ра учрежденей дукхал. нах чубаха цlенош хьалделга — массанахьа а Нохч-Гlалгlай-чен хьокхамаш РСФСР ре-гионе тlехьадиса да. Из цlаьхха хинна дий? Данне а дац. Из хиннадац сталински шерашка тха халкъа хьакъе-хьа законаш телхадарах. Из хиннад республика ший ло-lамен отраслеви ведомствай диктатагlен дегlайоагlаш хиларах, хlаьта цар кlезига теркалъеш хиннай края баш-халонаши къам дегlаахара хьашташи.

Из ца хилийта йиш йолаш дарий, аьнна, хоаттаргда lа. Хетаргахьа, дар. Хlанз дlа-яхача хана даь гlалаташ тер-кал а деш, оаха тlагlертта гlулакхаш ду республика со-циально-экономически де-гlайоалаяра, из деш эггара хьалха оттаду сага хьашташ. Из тха хаьддача гlулакхий программа а бухсоцаш де лерхlар а хургда. Де лерхlар кхоачашдарга хьежжа дув-царгда наха республика пар-тийни организаце балхах.

— Нагахьа санна вах хьай-на хиларах дийцача, уж эг-гара чlоагlагlа тохабенна ба паччахьалкхен мотта статуса-ца дувзаденна. Цу хьакъехь-ара хьа позици миштай?

— Сона хетаргахьа, нах хьайнаб мотт цхьаннахьа по-литически къовсама герз а хинна дlаэттандаь. Цудухьа дуккхабараштa деза респуб-ликашка «метта» проблемаш хьалъайелга. Бакъдар аьлча, укхаза хаттар отт. Айса бел-галдоаккх аз, дукхханешта, къаьстта кагирхошта наьна мотт бицлуш хилар.

Хlаьта со се чlоагlа те-шаш ва вай йоккхача а ду-кха метташ ледеча а пачча-хьалкхенна еррйгача террито-ре тlа цаl бола паччахьал-кхен мотт — эрсий мотт бе-заш хиларах, нагахьа санна вай вcай союз лоаттае гlер-таш дале, отарашка гlолла къаьста хила гlерташ а доа-лаш. Дагайохал Вавилонски гlала хьалъярах йоля леген-да. Наха цхьа мотт бувцача хана, цар болх бора къувса а къувсаш. Хlаьта тайп-тай-пара мотт бувцача оттабича, дувцар вlаши кхетадергдол-чара баьлар уж. Цигга сецад гlала хьалъелга.

Бакъда, со ванне а духьал вац республика территоре тlа эрсий метта нийсса пач-чахьалкхен шоллагlбола мотт — массаза а республике ба-хаш хьабоагlарий мотт хи-лийтара. Из хlара халкъа ший гlулакх да. Паччахьал-кхен шиъ мотт хилар къаман культура дегlайоалаяра нов-къа да яхаш хезад сона. Из тамаше хlама да. Хlанзалца цхьанна а канцелярски каь-хато йlаьхий яьяц культура. Керттера дар да ший меттала уйла е, дагардар, ший хал-къа гlулакхий къаман опыт ювца хар... Хlаьта из дара, долче, уйла е а еза, ший дай-мохк дукха безаш хила а ве-за. Из хьалхха цхьа мотт бувцарах доалаш дац. Къа-ман деша хьакъехьарча КПСС платформас из проб-лема кхоачашъяра нийса никъ луш санна хет сона.

Со цецвоаккхаш да «ды хохкаш санна» сиха мотт lомалургба, аьнна, хетилга: ультиматини дlадехараш укхаза доагlаш дац. Вахар-м да, кхыметтел эггара цlен-хаштта долча указа а могарг-дац из кlалдита. Сай респуб-лика опыто тешавир со. Масала, тхацига еррйгача школашка хьеха доладаьд нохчийн гlалгlайн метташ. Бакъда, хьежача гучадаьлар метташ lомадеча хlанз укх сахьате кlезига пайда боа-лаш хилар. Цхьан програм-магlа а цхьан учебникаш тlара а дешаш мадий эрсий, нохчий, гlалгlай, эрмалой, гlумкий, кхыча къамий бе-раш. Хlаьта, доагlаш мадий, дифференцированни гlулакх де деза. Сага къаман башха-лонаш теркалъяь дола учеб-никаш эш. Лоацца аьлча, оаха бlаьхха а хадданза а болх бергбола никъ лаьцаб. Шин метта проблемай хьа-къехьара лаьрххlа йола центр йиллай, массаза а да-хаш хьадоагlача къамий мет-таш lомадара курсаш я болх беш, кийчъеш я пособеш, разговорникаш...

— Газет дешараш шек-боах къам тоlадеш хиларах массанахьа а дувцача хабара-ша. Дувцаш да цхьаьне цхьаннена цхьа хlама дизза дlаденнадац, цхьанне чотагlа цаl дикача моттиге нийсвен-нав яхаш...

— Хьалха дlаяхача хана а дукха ха йоаццаш а нийсден-на нийсхо йоаца хlамаш дlа-даьха хила деза. Масала, ду-кха дийцар Советски яхача юрта цlи хувца еза яхаш. Нах гlертар цу юрта бокъон-па ший хинна йола Шатой яха цlи меттаоттае. Цун уй-ла а яь, наха ловр дир. Из бахьан долаш Советски lаь-дала низ бехар хlаьта? Бан-не а боханзар. Сона хетачо-гlа, городийн юртийн хьалха шоай хинна цlераш майрра юхаметтаоттае еза, из хал-къа дезаш хилча. Зене дий из? Да. Хlаьта цу гlулакха юкъе хlана озац къахьегама коллективайн бахача наьхен шоай средстваш? Сона хетар-гахьа, уж раьза хургба.

Бакъда, сона укхаза дага-доаллар кхыдар да. Дlаяха-ча хана хинна во хlамаш дlа-доахаш, цхьабараша демокра-тен цхьатарра бокъо хиларен хlаьта иштта халкъаша вlа-ши лархlарен паргlатта де-гlаахарен лостаме а доацаш, къаман эгоизма оагlонгахьа леста керда гlалаташ ду. Цхьабараштa хьалха даьнна-ча халахетаро таханара дн а юхасецаду. Бакъда, водар дагадалларах хlанзалца цхьаннена а беркат даьнна моттиг яц. Цох доала зулам дуккхаза а дайнад вайна. Цунгара цхьа гlа баккха ма-ра безац массе а тайпара доттагlал, дог цlена, дикача [illegible] Кадаргхилара, хlаьта кхьта дегаlоаш тешаш дlабаргхи-лара кхераш?

— Кхерам-м бац, хlаьта а цlенхаштта [illegible] хlама-м да. [illegible] меттигаш [illegible] Теша безам ба-их [illegible] экстремизмана [illegible] исторически структураш [illegible] [illegible] беркатерча хьаькlа гlил-лен тlа. Бакъдар [illegible] хеташ» [illegible] вай дерригаш а lомалург хи-лар тlа а. Цхьайола [illegible] даш — из деррига бакъдар дац. Вай тешама доагlаде гlерта из истори ше дерригача бахьаний вlаши болча бу-заме lилма наькъаца кlасрт-га тахка дезаш да. Ца хиннар нийса ца довза тарлургда. Тlаккха гаьна вохалургвий хьо дlахьалхашка, юха тlе-хьашка а хьежаш?

Цудухьа парте обком гlерт къам алхха ший тайпа-рен диаза ше мадаррен хи-ларах дола къамаьл къаман эгоизма тlара машар безара къахетара, экологически кхе-тама оагlонгахьа дерзаде, халкъ ше дикагlа тоадалар-га даийта. Цудухьа лакхду оаха боккхийча наьхен вете-ранийн советий сий, lомалу бокъонца царна цхьана къа-хьега. Къамашта юкъера кхохкам дlабаккхара дина керте латтарашпара а фор-мальни йоацача тайп-тайпар-ча объединенешцара а бу-замаш хилийта гlерт. Кадраш вlашагlтохара дола тхоай гlулакхаш «эргадаьхад». Къаьсттача къаман викалашта кхайкадаь а доацаш тlа-чlоагlдаь гlулакхаш ца хи-лийта лаьрхlад оаха хlанз.

— Хlаьта а, Доку Гапуро-вич, вай къамаьл чакхдак-кха безам бар доттагlалах долча дешаца. Хоалуш дий-теш из тахан республика халкъашта юкъе?

— Бакъдар аьлча «даха-чара дохадаь кхычахьа дlа-дахийтара» лазари балеи битбеннабац. Иштта диден-надац цу халача хьал тlа дол-ча хана эрсаша, украинцаша, казахаша, киргизаша: кхы дуккхачар даь новкъостал а. Сона хов из диъ шу даьнна кlаьнк волча хана, Караган-дински областа ара нийсвен-нача хана сайна тlанхаьчачо-гlа а. Паччахьа хиннача ха-нах аьлча, цох нийса аьннад тха лоалахочо Расул Гамза-това: «Кавказ карайнгар Пушкински Русе». Дукха долча хиннача бакъдараша тешал ду цу хана а тайп-тайпарча къамех болча наха доттагlал леладаь хилара. Масала, моллагlча а ханаш-ка кlалха дахача къамашка кхоачашхиннай дикагlболча эрсий наьха дог цlенал, бер-кат.

Шозлагlа хьалхадоаккхаш хила а мег аз, хlаьта а цхьа цхьалха уйла дзгайохийта безам ба са: дlадахачун вай де хlама дац, хlаьта хургдар вайх тийша да, мол-лагlча къамах вале а, сага долча берката перестроечни процессаш вайна тlаерзае харах тийша.

Беседа яьй
А. ГРАЧЕВА,
А. ШИНКИНА.
(Укх шера 3 февралера «Правда» газета)

Депутаталла кандидатех

Со хорже...

1957 шера Павлодарски областа Шербактынски районе Шербакты яхача юрта ваьв Цороев Муса, ХIаьта 1961 шера юкъерча Ачалкхе баха-хьабоагIа уж. Укхаза итт класс чакх а яьккхе Советски эскаре гIулакх де вода. Цигара цIавеча Наьсарера юртбоахама техникум чакх а яьккхе, совхозе агроном волаш болх бу Мусас. Укхаза болх беш, цхьа Горски юртбоахама институте заочни деша отт. ХIаьта из тIехдика а дийше чакх а ваьнкх.

Кхо шу да Мусас МагIалбике горбыткомбината директор волаш болх бу. Дукха дика гIулакхаш карагIдаьнпад цунна. Массаза а ший планах лоархIа ца еш хьаснача комбината, цхьа шу дIадахийтадац планаш кхоачаш ца еш. Масала, хьалхарча шера планаш тIехкхоачашъярах коллектив белгалъяьккхар сийлен грамотаца. ХIаьта 1988 шера ийс бетта планаш толаме кхоачашъяра районе кхоалагIа моттиг а луш, города Сийлен деска тIа яьккхар из. Иштта пайда беш чакхдаьккхар комбината болхлоша дIадахa шу а. ХIаьта, хIанз комбината еррига подразделенеш прогрессивни формах болх беш я.

Халкъа депутаталла кандидаташ увттабеча хана наха дагавехар моллагIдале а ше де венар цIенхаштта, чакхдоакхкаш, моллагIа проблемаш, халонаш хьалхашка эттача, кхоачамбоацараш нийсделча, уж дешаш демократически хьалашка къестаде ховш вола саг. ЦаI санна массаварг раьза болаш могайир цар Цороева кандидатура.

— Нагахьа санна депутаталла со хорже, — йоах М. Цороева, — наьха сайх бенна тешам боа ца беш, цар хьашташ дизза кхоачашде хьожаргва со. МагIалбика района цхьайолча юрташка яц радио, газ, хий, культура цIенош, банеш, телефонни бувзам.

МагIалбике дукха ба боккхий дезалаш. Истий кхийлача, даь коара дIабаха безаш хул къонгаш. ДIабаха моттиг яц. Цудухьа, депутаталла хорже, цо лаьрхIад цхьабараш квартирашца Iалашбе, иштта дезачун шоаш цIенош хьалдергдолаш лаьттан участкаш, гIишлон материалаш хилийта.

— Геттара во да районе наькъаш, — йоах Мусас, — асфальт а булаш уж тоадайта хьожаргва со.

Тха шинне къамаьл чакхдоаллаш цо аьлар:

— Нагахьа санна со Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутаталла хорже, цхьаккха хIама къайла ца кхухьаш, дар долча тайпара дувца а наьха хьашташ дизза кхоачашде а хьожаргва со.

Ч. МАГОМЕДОВ.

Са керттера никъ

Шоана сурта тIа гуш вола РСФСР халкъа депутаталла кандидат Наьсарерча Экажкъонгий - Юртара Костоев Абукара Хьажмурд бIаргавайча, сона дагадох цунца дувзаденна ткъаьх шу хьалха хинна хIама.

...«Экажевский» совхоза ферма геттара кIалйиса хьар из. Хьакхингаш къайлайоахача кхела, кхыбараш санна, йоккхий кирзови кинаш а ювхаш бахьа хьскхаш воаллача цхьан зIамигача сагага хьаьттар аз:

— Ферма заведующи мичав шув?

— Со ва-кх, — аьлар цо, пхьеш хьакха юхь тIара хьацар дIа а даьккха.

Иштта вайзар сона хIаьтта юртбоахама институт яьккха воаллаше укх совхозе хьахьожаваь хинна зоотехник Костоев Хьажмурд.

Студента гIанда тIара гIаьтта всагIа, книжкаш тIара дар мара хIама хац, ала йиш йоацарех а вар ферме вена керда заведующи. ХIана аьлча, Костроме ше заочно дешаш волча хана цахаддаш вувзавенна. хилар из ший специальностех болча практически балхаца. Цига ше волча цхьан совхоза ферма заведующи волаш, цул тIехьагIа керттера зоотехник волаш дукха болх бир цо. ТIаккха институт яьккхачул тIехьагIа Ростовски областе цхьан колхоза керттера зоотехник волаш болх бир. Цига а къаьстанзар Хьажмурд ше чIоагIа тIера волча дешарах. Кубански юртбоахама институте цхьан шера дешаш йола экономически факультет яьккхар цо. Цул тIехьагIа шин-кхаь шера вай республика «Госплемобъединене» лакхагIа волча зоотехникалла болх а бaь, вай лакхехьа йийцача шоай юртарча ферме вера. Из хьалъяьккхачул тIехьагIа дукха болх бир цо цига керттера зоотехник волаш. ХIаьта хIанз 1985 шера дензз ше цу совхозе беш бола къахьегамеи алапеи экономиста болх беш ва. Вешта аьлча, экономика юкъ-моттиг я цо деллдер. «Алапи тIера даьккхал тхона, хIаьта баьча балзах доагIар хьалац», — яхаш цу совхозера лакхехьарча ниistanцешка хьалха ухаш хинна жалобаш сайцад, из цу балха вечахьа. Приписки овла а хаьдаб. Тешшаме ала йиш я: цу совхоза тахан айденнача хьала кIала дог лазаш белаж лоттаечарех из ва аьнна. ХIаьта района [illegible] цу совхоза экономически хьал во доацилга ховш ма дий районе а республике а.

ДIахо, ший коммуниста декхар цо кхоачашдарца а саг вац, ер гIалат доал цох, аьнна цунна пIелг тIахьокха йиш йолаш. Из никъ а цIена лелабу цо. Шоай совхозе экономически ананеш наха дIайоязнийтара эггара сутарагIа болча пропагандистех ва Хьажмурд. Мела йиташ

гIулакхашта хетаяьча платформа тIа белгалдаьккхача тайпара, цхьаккха бехк боацаш, репрессивни Iазапа чарха кIалйихьа хинна гIалгIай къаман территориальни а, политически а, юридически а бокъонаш 1934 шу хьатIакхаччалца шоаш хиннача тайпара юхаметтаоттаяро а.

Цох хетта я шоллагIа пункт а: вай регионе дахаш долча тайп-тайпарча къамашта а царех болча наха а юкъера доттагIал, бувзам, М. С. Горбачева цахаддаш хьалхадоаххача тайпара, лораяр, экстремистки гIулакхашка вай советски интернационализма чIоагIал мелъе гIертаращца къовсам лоаттабар.

ГIалгIай къаман автономи хьоайича, сталински репрессивни ханашка гIалгIай мехках дIакъоаостаьчча цу моттигашка баха хайшача наьха цигара дIабаха безаргба, яхаш юкъ-юкъе хозача хабарех фу аргдар Iа? — хетт аз Хьажмурдага.

— Са дего а сино а хьатIаэцац цу тайпара йоахараш. Сона хеташ ший къам лоархIаш вола хIара гIалгIа а ва из уйла йолаш. Вайнаьха оамалца дац кхыча къамех болча нахагахьа букъ берзабеш. ДIатахка, дIахатта вай оамал йовзача кхыча къамех болча бакъдар аргдолча историкашка, нахага. Сона эггара вогIа хетар да, моллагIча багара цу хьакъехьа дола йоахар арадувлз а, из хьал а лувцаш (шоашта ховш дале а ца ховш дале а, из шоай дега новкъахиларна дувце а е цхьанца хIама лаьрхIа дувце а) наха юкъе кхахьар. Политически а дунеи а сакхетам болча наха-м хьахечача а теркал дицар уж къамаьлаш. Эггара мехагIча, хьогагIча, къегIча замашка а [illegible] дIа-хьа вIашагI а нийна. ХIанз а дах. Из дац вай къамо лехар. Iаьдал тара мискалца вай хьесхар — В. И. Ленина ханашка хинна а хIаьта тахан М. С. Горбачева хьалхлевца юхадIайоласнна а къамашта юкъера нийсхо я, — аьлар кандидата цу деша хетадаь ший къамаьл чакхдоалаш.

- Дикка моттиг дIалоац цун

Долакх - Юртарча юртсовета председателалла Акиев Мурада болх бу ах шу сов. гIа ха мара яц. Бакъда, хувцамаш хиннилга ше йиш йолаш да моллагIчо а.

Асфальт биллаб юрта юкъе гIолла чакхбоалача наькъа тIа, жагI тесса тоаяь хьалха хоттех йиза хинна улицаш. ДукхагIа ба газ дIакхаьчараш.

— Юртсовета болх тоалуш латт, — йоах укх юрта вахаш волча М. Долгиева. — Бакъда, дукха да де дезараш. Тха юрта берий беш яц, кагирхошта салаIа, сакъерда моттиг яц. МоллагIча лоадам боацача гIулакха Назране а БуротIа а ваха везаш хул.

Юрта проблемаш

Фу де лаьрхIад уж хьалаш бокъонца тоадара эггара хьалха? Из хаттар доашхаш дIадоладир М. Акиева ший къамаьл.

— Юрташка социальни хьашташ леттIа кхоачаш ца дара керттера цхьа бахьан да.

Юрта къахьега моттиг яц, кагирхошта. Ахнел совгIа тха юртара кагий нах бIаьсти яьлча кхычахьа дIаух. Мехкарий — цхьабараш Назране трикотажни фабрике ба, бакъда, дукхагIбараш цIагIа багIа. Иштта хIама йа деш дукха кхы а нах ба юрта: бераш дола истий, гаьна дIабаха вIашIехьа доацараш, школа яьккха эскаре баха ха тIакхоачаш йоагIа кегий нах. Вешта аьлча, аттагIа да шоаш бакача моттиге къахьегаш бола нах дагарбе.

Шя фермен хьайбаш леладу цхьа комплекси я тха юрта Совета территоре тIа. Берриташ дIалаьрхIача 110—120 саг мара хургвац цига къахьегаш. Массехк кхалсаг къахьегаш йола цхьа зIамига ателье а я тха юрта. Кхыбараш шоашта товр де бисаб. Сона хетачох, юрта моллагIа предприяти хьайийллача къахьегама ресурсаш кораергьяр тхона. Хетаргахьа къахьега ха а таро а йолаш 300 гаргга саг хургвар тха юрта.

— Мурад, хIанз укх юрта къахьегаш болчар хьа[illegible] кхоачашде таро яц-кх? Фу хургда кхычахьа дIаухараш [illegible]

— Аз кхетадир хьа хаттар. Уж а цIагIа бисача фу хургда ах-кх Iа? Кхы а халагIа хургда. Бакъда, парте а пачхьалкхен а тIехххьара социаммаш къаьстта социальни дешашта теркам тIабохийтаьш да. Тха юрта а бе болабеннаб из лоархIаме болх. Дукха гайна яле а кастта хьаелларгйолаш я берий беш. Ши шу хиллал ха ца гIиш[illegible]

Наьха тешам беннар

Массехк бутт хьалха материал кийчъе вахийтар со «Автоспецоборудоване» яхача опытно - экспериментальни заводе. Цига № 6 йолча сборочни цехе вайзар сона Яценко Александр Дмитриевич.

— Аз кулгалду бригада халкъа эша товараш хьадеш я, — аьлар цо. — ДукхагIча даькъе оаха арахец спортивни инвентарь. Вай республике меттел кхыча моттигашка а чIоагIа хоатташ а дика лоархIаш а я из.

МагаргIча кхыча зIамигача сага [illegible] санна я Яценко биографи: школа, эскаре гIулакх [illegible] техникум. [illegible] [illegible]

[illegible] сихагIа дIадаккха дез.

— Депутаталла кандидаташ оттабаьрашта юкъе кIезига ба мугIарера болхлой, колхозхой. Цу хьакъехьа фу аргдар Iа?

— Из чоалхане хаттар да. Цхьабакъда, сайна хетар аргда аз. Цкъа-дале, дIаяхача ханашка хиннача хоржамашка мугIарера болхлоя колхозхойи дукха бар. Бале а, сесси йолча хана зале тхьайса багIари кулгаш хьалъидари мара цар деш хIама [illegible]

[illegible] РСФСР халкъа депутаталла кандидат из оттабеча хана завода бригача коллективо цун кандидатура хьаллаьцар. [illegible] тешам [illegible] [illegible] кулгалхочох слесарена А. Маслова, Ю. Карагина, М. Ал[illegible]нова, [illegible] Александр Дмитриевича [illegible] [illegible]

Александр Дмитриевича бIубенна дувц, Нохч-ГIалгIайчен Iалам лорадара тIехьа къовсам лоаттабе ше лаьрхIа хиларах. Дукха кхоачамбоацараш да наьха унахцIено лораеча, керда гIишлош хьалъеча, наькъаш тоадеча, Iалама ресурсех пайда эцача. Цу хьакъехьа а хаьдда уйлаш йолаш ва кандидат.

— Цхьаккха, дича тесса дита йиш яц Iилма-технически прогресс дегIайоалаяра шоаш, — йоах Александр Дмитриевича. — Хьажал, тха заводерча хьалашка. Итташ-итташ шераш хьалха шоаш хиннараш да уж. Мишта мапар бе йиш я цу тайпарча гIулакхаша? Хьалха санна дукхагIдола балхаш кулгашца деш да. Цу хьакъехьа хьишаре болх бе беза хургболча депутаташа.

— Дукха халонаш Iайнай къамий дош къоастадеча. Цох лаьца фу хет хьона? — хаьттар аз Яценкога.

КIоаргдалийта йиш яц Азербайджане, Армене, цхьайолча кхыча республикашка этта ийрча хьал, — аьлар Александр Дмитриевича. — Дика вежарийн лоалохойн санна баха беза советски нах. Фуд вай къувса? Цхьа кхел. [illegible]

КХАЙКАРАЛ

ВЕЖАРИЙ! ТХОАШКАРА А ХАЛКЪА ЦIЕРАГIА А КХАЙК ТХО ШУГА!

Вай къамий — казахий, нохчий, гIалгIай кхел эггара безагIчеи чIоагIагIчеи бувзамашца вIашагIхеттай история. Уж да вежарийла, доттагIала, Сталина бокъо йоаццача замалахь хинна халонаш а Iовжал а цхьана лоош хилара бувзамаш. Халача шерашка, дай а даь-дай а баьхача лаьттех шо даьхача хана хайра шоана, цхьана бала озар а цхьа маькха чIегилг екъар а фуд. Атта тхона а дацар цу хана, цхьабакъда, вай цхьана лорадир адамий а вай къамий а сий. Кхела хьалхашка майрра ала йиш йолаш да вай — цхьаннена магизар вай къоастаде, вIаши эгIийта, цудухьа вай халкъаш, вай лаьттен культурен хьалха санна низ болаш бIаргаго ираз кхаьчад вайга тахан.

Амма, вайна яь чоенаш сов кIоарга я, цудухьа вай иразага бодача новкъа долхаш, дегIадоагIаш дIахо а вIаши новкъостал де деза вай. Шоай мохк юхатоабе, сомий бешамаш кхее, бераш кхеде дезаш да шо, хIаьта тхо тхоай казахий арен унахцIено юхаметтаоттае езаш да. Шоана дика ховш да, укх шовзткъа шера Казахстане ядерни герз техкаш долга. Хий, фо, лаьтта доханжаца толхадаьд, бIарчча форд дIабаьннаб карта тIера, хоададаьд меттеи культуреи оалаш. Керда эттача цу халонашта цхьана мара юлургьяц вайна духьале.

Тхо долча, Казахстане, биззача патриотий низаца «Вайнах» яха Нохч-ГIалгIай культурни центр кхеллай хIанз. Цун декхар да шун халкъа йIаьхийча культурен тIехьале юхаметтаоттаяр, Казахстанах шоллагIа даьхе хиннача цун вежарий сий дар, цар вахара, культура, кхыйола проблемаш къоастае новкъостал дар. Вай массане деза декхар да «Вайнах» яхача Нохч-ГIалгIай культурни центра мел эша ахча гулдар. Вай воаш, алкха халкъ, ший лаьттен хIара воI мара вац ший культурана гIо де могаргдолаш. Культуре ца хилча халкъ а дац. Оаха, Казахстана интеллигенцес, тIахьех шо «Вайнах» яхача Нохч-ГIалгIай культурни центра фонде, Алма-Атерча Жилсоцбанка областной управлене 1700487 расчетни счете (код: 618016) ахча хьожаде, оаха Казахстане, «Невада-Семипалатинск» яхача антиядерни болама фонде хьожадаьчча тайпара.

Хоза а хеташ, шуга хоам бу оаха, «Вайнах» яхача Нохч-ГIалгIай культурни центра президент Дадаев ХIарон тха халкъо Казахски ССР халкъа депутаталла кандидат оттаваь хиларах.

Тхо теш, тха кхайкарал шун дег чу дужаргхиларах, хIана аьлча, Вошас яхар Вошас кхетадеш санна, вIаши дувцар дика кхетадеш хьадоагIа вай дукхача хана дензз!

Олжас СУЛЕЙМЕНОВ,
СССР халкъа депутат, Казахстана йоазонхой Союза Правлене хьалхара секретарь.

Асанали АШИМОВ,
СССР халкъа артист, СССР Пачхьалкхен премей лауреат, кином театрен актер.

«Нийсхо»

1988 шу. Ахка. Демократе хьалхара керда фо гIийло дола ха яр из. Нах политически кхерамах мукъабалаза а бар, дегаех баь ша башанза а бар. Дега чу кхоаба уйла цаI яр наьха, дIаолалар [illegible]

кала крайкома парте секретара А. А. Андреевс соцам бу ГIалгIай автономии областагара Бюро дIа а яьккха. ХIирий автономии областа дIалла. Идрис оарцагIалларах из соцам бох. Сталина [illegible]

я. — аьлар цо. — ДукхагIча даькъе оаха арахец спортивни инвентарь. Вай республике меттел кхыча моттигашка а чIоагIа хоатташ а дика лоархIаш а я из.

МалагIча кхыча зIамигача сага яр санна я Яценко биографи: школа, эскаре гIулакх дар, мехкдаьтта техникум, болх. Керттердар — цхьаннахьа а атта моттиг лийхавц цо, халагIдар шийна хьатIа-...

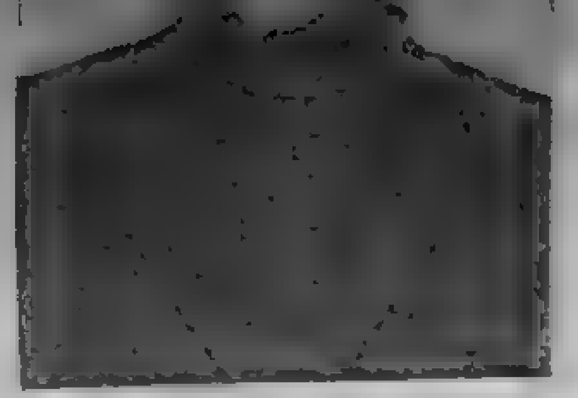

хулла сихагIа дIадаккха де-...

...дьиннад цун коллективе, цудукхьа тешал ду цун новкъосташа, кулгалхоша.

РСФСР халкъа депутаталла кандидат из оттавеча хана завода ерригача коллективо цун кандидатура хьаллаьцар. Къаьстта тешам бехна дувц шоай кулгалхочох слесараша А. Маслова, Ю. Канаткина, М. Алаудинова, кхычар. Цар белгалйоах Александр Дмитриевича дикагIйола оамалаш: нахаца Iимерза хилар, шийн бехктокхам кхетабар, завода общественни вахаре хьинаре дакъа лацар.

Хье депутаталла хорже, малагIча принципаш тIа латта лаьрхIа ва хьо? — хьаттар аз Александр Дмитриевичага.

— Эггара чIоагIагIа сона дагадоаллар РСФСР экономически даькъе сихха дегIайоалаелга да, — жоп делар Яценкос. — Кхычарна новкъостал де а шийн халкъаш иразе дахийта а таронаш йолаш хила еза из. Бизза пайда эца беза лаьттан ганзех, Iалама беркатах. Нохч-ГIалгIайче Российски Федераце цхьа дакъа да, ховш да, мел тIехьайнсай вай республика экономически, социальни даькъе. Цу тайпара хьал ма-...

— Депутаталла кандидаташ оттабаьрашта юкъе кIезига ба мугIарера белхлой, колхозхой. Цу хьакъехьа фу аргдар Iа?

— Из чоалхане хаттар да. Цхьабакъда, сайна хетар аргда аз. Цкъа-дале, дIаяхача ханашка хиннача хоржамашка мугIарера белхлойи колхозхойи дукха бар. Бале а, сессеш йолча хана зоаз тхьайса багIари кулгаш хьаьлиндари мара цар деш хIама дацар. ШозлагIа-дале, дукхагIйола цу ханара депутаташ хьакимашта ловраш, лакхе латтачарна дукхьала чIикъ довккхаргдоацараш, шоай инициатива йоацаш хулар. ХIанз цу тайпара «комараш» дIаьннай. Из дика гуш дар СССР халкъа депутатий Съездий заседанешка хьежача, цига даьча къамаьлашка ладийгIача. Цудухьа аз ях: лоархIаме дац РСФСР эггара лакхерча Iаьдала органе мугIарера белхлойи колхозхойи дукха е кIезига хилар. лоархIаме да болаш белчар перестройкана тIехьа тIатеIIа болх бар, республика дегIайоалаергйола наькъаш лахар, харжархой де: хараш дизза кхоачашдар. Из мара кхы никъ бац.

...дат.

— Цхьаккха, дича тесса дита йиш яц Iилма-технически прогресс дегIайоалаяра дош, — йоах Александр Дмитриевича. — Хьажал, тха заводерча хьалашка. Итташ-итташ шераш хьалха шоаш хиннараш да уж. Мишта машар бе йиш я цу тайпарча гIулакхаца? Хьалха санна дукхагIдола балхаш кулгаш... ...хьйнаре болх бе беза хургболча депутаташа.

— Дукха халонаш Iайнай къамий дош къоастадеча. Цох лаьца фу хет хьона? — хьаттар аз Яценкога.

КIоаргдалийта йиш яц Азербайджане, Армене, цхьайолча кхыча республиканшка этта нйрча хьал. — аьлар Александр Дмитриевича. — Дика вежарийн ловлохойн санна баха беза советски нах. Фуд вай къувса? Цхьа кхел, цхьа халонаш, цхьа дегагIоз йолаш хьадаьхкад вай дукхача шерашка.

МугIарера къахьегамхо мара веце а, кIоарга кхетаду Яценкос мехка этта хьал. Из дIадаккхара кхотадала деза дерригa хьалкъаш, беррига нах. ТIаккха мара эшалургьяц халонаш.

Яценко харжа оттаваьча № 881 йолча Ленински территориальни хоржамий округе гIолла чакхвоалаш кхы а 16 саг ва. Царна юкъе кIезига бац кулгалхой, Iилман белхлой, специалисташ. Тахан хала да царех котваргволчун цIи яккха. ХIаьта а ала лов: Яценко Александр Дмитриевича тIехьа кхаж тессар гIалат варгвац.

М. ЭРЗИЕВ.

дер. «Алаин тIера даьккхад тхона, хIаьта баьча балхах доагIар хьалац», — яхаш цу совхозера лаккхехьарча нистанцешка хьалха ухаш хинна жалобаш сайцай, из цу балха вечахьа. Приписки овла а хаьдаб. Тешшаме ала йиш я: цу совхоза тахан айденнача хьала кIала дог а лазаш белаж лоаттаечарех из ва аьнна. ХIаьта района кхыча боахамашка диллина цу совхоза экономически хьал но доацилга ховш ма дий районе а республике а.

ДIахо, шийн коммуниста декхар цо кхоачашдарца а саг вац, ер гIалат доал цох, аьнна цунна пIелг тIахьожка йиш йолаш. Из никъ а цIена лелабу цо. Шоай совхозе экономически ананеш наха дIайовзийтара эггара сутарагIа болча пропагандистех вэ Хьажмурд. Мела йитац ше председатель вола юрта Совета массазарча комиссе моттиг а.

ХIанз. Российски правительстве халкъа вихал хила аьнна ше харжа оттаваьча денношка чIоагIа уйла ю Хьажмурда: малагIча наькъаца, малагIча хьаькъалца — шигатаца, чIоагIалоница чакхбоаккхаргбар — хьох аз из наьха тешам, нагахьа санна сайна из хьатIабилла моттиг нийслой, яхаш. Шийн программа тIа, цо белгалдаьча дешашта юкъе керттера моттиг дIалоац сталинско — бериевски къизача режимо, къаьстта зIамигача къамашка а яхьаш, дерригача советски халкъага ена гIелал йолча тайпара гучаяккхаро а. хIаьта КПСС къамашта юкъерча

тарп ...хетар да, моллагIча багара цу хьакъехьа дола йоахар арадувла а. из хьал а лувцаш (шоашта ховш дале а ца ховш дале а. из шоай дега новкъахиларца дувце а е цхьанца хIама лаьрхIа дувце а) наха юкъе кхахьар. Политически а дунеи а сакхетам болча наха-м хьахезача а теркал дицар уж къамаьлаш. Эггара мецагIча, хьогагIча, къегIча замашка а даьхад ... лоалахошца дIа-хьа вIашагI а ийна. ХIанз а дах. Из дац вай къамо лехар. Iаьдалгара мискалца вай хьаехар — В. И. Ленина ханашка хиния а хIаьта тахан М. С. Горбачева хьалхленца юхадIайолаенна а къамашта юкъера нийсхо я, — аьлар кандидата цу деша хетадаь шийн къамаьл чакхдоалаш.

Дикка моттиг дIалоац цун программа тIа республике а районе а сагота кхоачашдинза даргдоацача социально-экономически, культура боарам айбарца дувзаденнача дешаша а. Цу юкъе ба бюрократизмаца, ихааш нйдарца, коррупцеца, мафеца, районе яьржача наркоманеца, кадрови политика телхаярца, кхыча дуккхача сийдоацача гIулакхащца латтабе беза къовсам.

Фу аргда аз? ХIанзалца Iайха хьабеннача тайпара хьай цIена никъ дIахо баьха-ка яйла хьа, Хьажмурд. хье депутат хорже а, нагахьа санна кхел хинна, ца хоржаш вусе а. Нах теш хьох.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

... тха юрта. Кхыбараш шоашта товр де биcаб. Сена хетачох, юрта моллагIа предприяти хьайиллача къахьегама ресурсаш кораергьяр тхона. ХетаргахьакъахЬега ха а таро а йолаш 500 таргта саг хургвар тха юрта.

— Мурад. хIанз укх юрта къахьегаш белчар хьашташ кхоачашде таро яц-кх? Фу хургда кхычахьа дIаухараш а...

— Аз кхетадир хьа хаттар. Уж а цIагIа бисача фу хургда ях-кх Iа? Кхы а халагIа хургда. Бакъда, парте а паччахьалкхен а тIехьхьара соцамаш къаьстта социальни дешашта теркам тIабохийташ да. Тха юрта а бе болабеннаб из лоархIаме болх. Дукха гайна яле а кастта хьаелларгйолаш я берий беш. Ши шу хиллал ха из гIишло хьалъяь ца йоала. ЧIоагIа ловра сона хIанз мукъа шоай дош гIишлонхоша кхоачашдар.

Ишта карагIдаьннад хьай баш леладеча комплексе дIайха хий, болхлошта чуIе моттиг цIе уголок вIаштIехьъяккха.

М. Акиевс яххача тайпара, цхьайола объекташ геттара йIаьхъеннай». Из цо ювцаш йола берий беш а массехказа йийцай прессас, къаьстта «Сердало» газетас.

Ишта а вахар хала долча наха низкъало да берий беш ца хилча, лувча, корта тасса БуротIа ваха везаш хилча. Из лоадам боацар мукъагIа хилийта мегаргдар укхаза.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

...хIана аьлча, Вошас яхар Вошас кхетадеш санна, вIашдувцар дика кхетадеш хьедоагIа вай дукхаче заманашка!

Олжас СУЛЕЙМЕНОВ,
СССР халкъа депутат, Казахстана йоазонхой Союза Правлене хьалхара секретарь.

Асанали АШИМОВ,
СССР халкъа артист, СССР Пачхаьлкхен премий лауреат, кинон театрен актер.

«Нийсхо»

1988 шу. Ахка. Демократе хьалхара керда фо гIийло дола ха яр из. Iнах политически кхерамах мукъабаланза а бар, дегаех баь ша баьанза а бар. Дега чу кхоаба уйла цаI яр наьха, дIаолалар цхьаьнкха дар, Iаьдалах кхераш.

Цу хана массехк саг вIашагIкхийтар ГIалгIай йоакхон уйла е дагахь. Ворх саг вар уж: Хамхоев Дауд, Хамчиев Султан, Фаргиев Хьамзат, Кодзоев Iийса (Аьба воI), Кодзоев Iийса (Элбазара воI), Медов Йоакъуб, Хамчиев Мувса.

Цар шоай тоабах цIи тиллар «Нийсхо» аьнна. Болалуше а керттера ши хIама белгалдир шоаш лоаттабергболча къовсама хьисапах:

1. «Нийсхоно» шийна хьалхишка оттаду ГIалгIай автономи республика 1934 шера хиннача доазон тIа вIашагIйоллара гIулакх.

2. «Нийсхоно» шийна могайно Конституце могаеш йола бокъонаш. Законо харцдер, хьаде могадинзар керда вIашагIкхийттача мехкагIоачий тоабано.

Цу хана денз хьа, цу наьнкъа тIара на йоалаш хьайоагIача «Нийсхо» тоабано дукха болх баьб перестройка кIоаргъеш нах сомабоахаш, дIакхетабеш, нийсача наькъа тIа боахаш.

ДIахо цу тоабах кхы а нах хьабеттабала болабелар. Цхьабараш юкъера дIа я баьлар — массанахьа халкъа болама юкъе хуллача тайпара.

«Нийсхон» никъ ма хеттара даим шаьрра, атта хиннабац. тоатол лаьржа долаш чанаш а хиннай, сунт техе болам лаьгIуш а хиннад.— бакъда шийн наькъа тIара-м яьннац тоаба цIакнха а.

Укхаза белгаллаккха леза «Нийсхо» йоацаш кхы массайтта сагах латта тоабаш хиналга гIалгIай гIулакха хьакъехьа болх. беш, амма бакъдар ала деза керттера дукъ «Нийсхон» вIан тIа лаьттад. ГIалгIай шоай мискал юцаш лоаттабеча къовсама цхьа лоархIаме дагIа да ил. Массехк дош ала лоагIа гIалгIашка яхьача гIелала исторех лаьца.

1924 шера, Ленин веннача тIехьагIа, Сталини цун гонахь кхета гIоли болабеннаб шоайлар оттаде. Бакъвари бакъдари эшаде гIерташ.

Цу хана вай мехка доал деш хиннав Зязиков Идрис — визза большевик, визза къонах, визза мехка воI. Цунна гучадаьннад лаккхера Iо ГIалгIай мехках ка етта болабенналга.

1928 шу. Къулбаседа Кавказа крайкома парте секретара А. А. Андреевс соцам бу ГIалгIай автономи областагара Буро дIа а яьккха. ХIирий автономи областа дIаяла, Идрис оарцагIвалара из соцам бох. Сталина гIоз цу хана сел чIоагIа бацар, ленинаш-большевикаш лийна бар. ГIалгIай мехко Совета Iаьдал доаккхаш леладаь хIамаш диллаланза а дар. ХIаьта а 1928 шу вIалархIа мегаргда гIалгIашта дукхьала репрессеш йолаенна шу да аьнна. ДIахо гIалгIай къаман бокъо тIехьашка яхар.

1933 шу — Буро вайгара дIа а яьнкха ХIирий автономех дIатох.

1934 шу — ГIалгIай автономе Нохчий автономех дIатох, е гIалгIашка а, е нохчашка а на хоатташ.

1944 шу — вай мехках доах.

1957 шу — Нохч-ГIалгIай автономи республика меттаоттаю, амма ГIалгIай мехках ах дакъа хIираштa «совгIата» дIалу. ДIахо уж «совгIаташ» кхы а ду. гIалгIай мехках хьа а йоахаш хьаьна чIегалгаш дIателаш. Эзми-Юрти цунна юхе улла гидроэлектростанции дIалу хIираштa. Иштта дIалу царна «совгIата» Тийрнал дехьа улла Доломитови карьер а Моздок ХIиречех хьахоттар дукхьа гIалгIай мехка юкъе гIолла бола лаьттан 12 км шера а 40 км бIаьха а бола оаса а.

ГIалгIай шоай къаьнача юрташка баха дIачу а битац. Казахстанера цIабаьхкача нахах 100 эзар гаргга саг, Iохоаша мохк боапаш, акхабаьнна а лел тахананча дийнахьа. Цу масалоша хьахьокх къаман бокъо хила езача ларда тIа йоапилга.

1928 шера денз хьа гIалгIай къаман яхь йолча наха къовсам лоаттабаьб нийсхо яккха гIерташ. Каьхаташ яздаьд, делегацеш ахийтай. вешта лийткъаб. 1973 шера чилл бетта гIалгIай къам Грозне митинге лаьттар кхаь-дени кхаь буси. Цу ханара Iаьдал вай чувта а дий харцо бакъ йий дIадолар. Дукхача наха цатоамаш а хиннад мохк бахьан цар бакъдар, нийсса дар дувцарах.

Цу лазапашта дарба де ихеллай «Нийсхо». Из кхеллар перестройка а я Шийн нигатах интернациональни тоаба я из. Тахан торгоахилге я вай къамач бокъо оттаргхиларга. Вай тахан хьаехар вой мехкa бокъо мара яц — ГIалгIай автономи республика 1934 шера хиннача доазон тIа меттаоттаелга

I. КОДЗОЕВ.
«Нийсхо» яхача союза председатель.

Хьалхалаттарий опыт

ДегIаахара никъ

ДIадахача шера хьайбай продукци дукхагIа яккхаран йохкаран тIехьа йоаржаь хиннача социалистически яхьа итогех, республике хьалхара моттиг Шелковской района хьожайир. Из толам баккхийтар я эггара хьалха, цу тайпарча яхьашка цу районе котало яьккха «Червленский» колхоза хьайбаш деладерий коллектив. План 129,1 процент кхоачаш а еш, цо дIадахача шера паччахьалкхенга ехкар 1110,6 тонн шура, хIаьта хIара кхоабача Iаттагара яьккхар 3132 килограмм. Из хул заданегIа лийрхIачул 782 килограммий лурчагIа хинначул 312 килограммий дукхагIа!

Иштта хьаьнала къахьега малагIча тaронаша новкъостал ду ха безам блаш, цу боахаме хилар тхо укх деношка.

...Колхоза председателаца Шавов Тимур Ивановичаца шурий ферме долх тхо. Цига дIакхачалехьа лоацца къамаьл а хилар тхона юкъе.

— Мехка толашагIа йолча коллективашта санна пятилетка план диъ шера кхсачашъе вIаштIехьдаьларий шун? — хьаттача Тимур Ивановича аьлар:

— Из де тха хьайбаш леладерий низ дIакхачанзар. ХIана аьлча, укх пятилетка хьалхарча шин шера планаш кхоачашъянзар. Цул совгIа. лийрхIачох йохка ца луш боахама тIайисар 277 тонн шура. ТIадиса декхар соахка дIадаьккхар, диъ шера планал совгIа кхыметтел 191,6 тонн а йохкаш. Лоацачa юкъа гIулакх иштта тоаде, новкъостал дир, сона хетачох, наьха балхацара безам совбаккхаро, доакъара бала чIегIъяро. ХIаьта шийн коллектива историех, новкъарле еш хинначох, болх тоабе вIаштIехьдалийтача гIулакхех дикагIа цу ферма кулгалхочо коммуниста Гучигов Iумара дувцаргда.

Тхо ферме дIакхаьчача хана, Iуйрийна дийттачул тIехьагIа лелийтара помещенешкара доахан арадоахаш боахкар доярьаш, скотникаш. Царна новкъостал деш вар Гучигов а. Тха теркам тIаэзар хьайбаш бесаш тайп-тайпара делаш хиларо.

— «Чревленски» фух да тха ераш. Костромской, цIечa, Iаьржа — боархIа, швицкий фух дарех-м ховш хургдар шо, хIаьта аз дувцачарех хIама хезадий шоана? Кхы цхьаннахьа хозарг а дац, — аьлар Гучигова.

ДIахо гучадаьлар цу дешай маIан. Итт шу хьалха шурий ферма дIа а яьккха, беррига теркам жа леладара тIабахийтар колхозе. Тимур Ивановича дувцачох, цу хана правлени лоархIаме дешаш къестадара башха бокъо йолаш яцар. Командно-административни хьалашка цунна хьалхара «уйла» йора района кулгалхоша. Цар дIаяккхийтар ферма, цу хана цун гIулакхаш во хиннадоацаше. ТIаккха цхьайтталагIа пятилетка йолалуш, района кулгалхоша команда елар, Iаьржа — боархIа фух доахан а ийце, шурий ферма юха а хьае, аьнна.

Шоашта эша доахан эца бокъо яланзар колхозхошта. Цу хана хиннача юртбоахама районни управлене викалаша Пензенски областера боалабаь 200 етт белар цу боахама. Безам бале а беце а. хIара Iаттах эзар сом совгIа а луш, хьааца дезаш хилар доахан. Шинараш санна лоархIаш колхозаша хьайица царех цхьадараш ши-кхо бутт баьлча дахка доладелар. Iодешше дегIа эсала хиннача Iаьсех дукхагIдараш дайра. ХIаьта а боахама хьайбаш леладераша низ дIакхоача Iунал, дарба деш метта доаладир къона доахан. Шура яккхара планаш кхыметтел тIехкхоачашъеш къахьийгар хьалхарча кхаь — диъ шера. ТIаккха хьадоаладаьрашта юкъе гучадувла доладелар бруцеллез. туберкулез дола доахан. ТIаккха цIаьхха телхар ферма гIулакхаш. Кхоачашъе низ дIакхачанзар шура яккхара а йохкара а карарча пятилетка хьалхарча шин шера планаш.

1986 шу долалуш фермана кулгалде Гучигов оттавир. Болх овлангара денз ца хиннача гIулакх хургдоацилга гуш волча, зоотехник волча цо эргалонаш е йолайир ферме.

Хьалха района кулгалхоша аларах, лелийта делкъийга мара ара ца доахаш, диззача шера чусоцадаь лоаттадора доахан. Из нийса доацилга ховш ва Iумар.

— ГIулакх миштад аьлча, — дувц Гучигова, — килограмм шура хьахилийтара, Iатта шурий пхьаьнашка гIолла 500 литр цIий чакхдала деза. КIезигагIа хуле маша лохагIа хургда. ХIаьта долхан лелаш ца хилча иззал цIий чакхдала аьттув хилац. Цул совгIа, хадданза дIадийхка лоаттаду доахан дарст Цхьабакъда, из бахьан долаш сихагIа къа а лу, кIезигагIа шура а лу. ХIаьта паргIатта фега лелача хана шура дукхагIа лу. Из иштта хилар хьахьокх Астраханcки областа боахамаша Iоаяьча опыто а.

Доахана Iул тоа ца дича даргдоацаш дар. Селекционно-племенной болх чакхбоаккхаш, района гIомарий даьгIенашка хула йIовхал дика ловш, моттигарча фух дола дахан хьалкхедара къаьстта теркам тIабахийтар. Червленская яхача станице. жа леладеш гIомарий аренашка бахаш болча наха леладеча, дукха шура луча доахана даь Iаьсий нйдеш, уж хьалкхедеш хувца воланелар Гучигов фермера доахан. ДIадаьхар, хадданза дIадийхка лоаттадаьндаь ханал хьалха къаденна шура лаьгIъяьраш, цамогаш дараш.

— Нйца, хIаьта тха фермерча дикагIа долча доахех хьахинна Iаьсий хьалкхедеш 16—17 бутт баьнна хIара шинар осеменени, еча хана йиъ бIаь килограмм йолаш хилийта гIерт тхо, — йоах Гучигова. — Цу тайпара тенна долча шинаро осеменени яьчул тIехьагIа даь Iаса низ болаш, унахцIена хул. Цул совгIа. Iатто дукха шура а тел.

ХIанз ферма биъ бIаь етт ба. Царех 264 цу боахаме хьалкхебаьб. ЦIе, Iаьржа. IажагIа, кIай — тайп-тайпара бесаш да цар. Цхьабакъда, дерригаш шера кхо бIаь килограммал совгIа шура луш да Селекционно-племенной болх чакхбоаккхаш шоаш уж хьалкхедаьндаь, царех «Червленски» фух да, оал Гучигова.

ТолашагIа долча доахана даьча Iаьсех хьалкхедаь 112 шинар да хIанз ферме. ХIаьта соахка плав 88 йолаш хIара бIаь Iатта тIехьара 96 Iаса хьакъоастадир колхоза хьайбаш леладераша. Доахана Iул кхы тIа а тоадара дика аьттув ба из.

Иштта уж гIулакхаш чакхдаьхачул тIехьагIа хозрасчетагIа, подрядагIа болх бе раьза хилар нах а. ДоагIача алапех бетта 90 процент дIалу царна. План кхоачашйича — дисар, тIехкхоачашйича — кхы тIа а. Масала, соахка баьча балха итогех толашагIа болча доярнаша Худайбиргиева Натале — 945 сом, Шутакова Заримхана — 1051 сом, Шутакова Раисас — 1190 сом, Шувакова Екатеринас — 912 сом нйцар укх шера январь бетта соахка планал совгIа яьккхача шурах.

Хьайбай помещенешка хьежар тхо. Дика тоаяь, тоъал йIайха яр чухьа. Лостам бар цIеча уголоке а. Телевизор а йолаш салоIача хана сага мел эшар дар цу чу. ДIабахача январь бетта яхье котало яьккхача доярка — Шутакова Раисий сийна хьальэлла цIе вымпел яр.

— Тха яр санна дика вIаштIехьъьккха цIе уголок. «Коминтерн» яхача колхозе мара района цхьанна боахаме яц, — яхаш доккхал фу ферма заведующе.

ТIехкхьара белгалдакхха безам ба ер шу цу коллективо соахкарчул дикагIа дIадоладаь хилар. Январе планал совгIа 1092 килограмм шура яьккхар.

М. ХАМАТХАНОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

(ДІахедадар. Долалур 1-ча оагІо тІа.

№ 96 йолча
Малгобекски хоржамий округе гІолла

Агиев Асхьаба Іийса, 1957 шера ваьв, Малгобекски горисполкома ОВД политически даькъа вола начальника заместитель, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Албагачиев Махьмада Ахьмад, 1951 шера ваьв, «Малгобекнефть» НГДУ ремонтно-гІишлой цеха начальник, парте вац, г. Малгобеке вахаш ва.

Гелисханов Халата Хьасан, 1938 шера ваьв, Малгобекски горбыткомбината «Комфорт» яхача кооператива снабженец, парте вац, г. Малгобеке вахаш ва.

Дзейтов Жамалдий Махьмад, 1938 шера ваьв, Малгобекски УБР слесарь-ремонтник, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Коригов Мажита Макшарип, 1941 шера ваьв, Малгобекски горисполкома ОВД инспектор-дежурни, парте вац, г. Малгобеке вахаш ва.

Томов Батарбика Ахьмад, 1952 шера ваьв, Малгобекски АПО торгово-заготовительни предприяте директор, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Цицкиев Хьасана Хьусен, 1952 шера ваьв, КПСС Малгобекски горкома инструктор, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

№ 97 йолча
Вознесенски хоржамий округе гІолла

Морева Нелли Михайловна, 1939 шера яьй, «Малгобекнефть» НГДУ начальника заместитель, КПСС член, г. Малгобеке яхаш я.

Сухтыгов Ахьмада Мухьмад, 1944 шера ваьв, «Кавказ» яхача совхоза директор, КПСС член, Вознесенская яхача станице вахаш ва.

№ 98 йолча
Пседахски хоржамий округе гІолла

Алироев Адам [illegible], 1946 шера ваьв № 4 йолча школа-интерната директор, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Гетагазов Жабраьила Іс... [illegible]

[illegible]

Капланов Бислан Баудинович, 1951 шера ваьв, халкъа депутатий Комаровски юрта Совета исполкома председатель, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

№ 101 йолча
Знаменски хоржамий округе гІолла

Арсапукаев Шайхи Абдулмуслимович, 1930 шера ваьв, НГІАССР йоазонхой Союза правлене председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Везиров Ахмед Хамидович, 1937 шера ваьв, Надтеречни РТП СТО начальник, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

Индербиев Ибрагим Алиевич, 1949 шера ваьв, «Надтеречный» АПК генеральни директор, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

Лорсанов Рамзан Магомедович, 1933 шера ваьв, «Малх» яхача производственни объединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Сайдулаев Хусейн Хасмагомедович, 1946 шера ваьв, № 3 йолча юкъерча школа директор, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

Халадов Беслан Ахмедович, 1960 шера ваьв, НГІАССР телевидене журналист, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

№ 105 йолча
Лаха-Неврски хоржамий округе гІолла

Сайдулаев Султан Вирхаевич, 1937 шера ваьв, «Надтеречный» совхоза тракторист, КПСС член, Лаха-Невре вахаш ва.

Тазиев Муса Салманович, 1941 шера ваьв, халкъа депутатий Надтеречни районни Совета исполкома председатель, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

НАЗРАНОВСКИ РАЙОН

№ 106 йолча
Назрановски хоржамий округе гІолла

Арсамаков Махьмудгире Исраьил, 1962 шера ваьв, СССР МВД управлене спортивни команда тренер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Мальсагов Иоакъапа Ювсап 1933 шера ваьв, школаш [illegible] учреждений [illegible]

[illegible]

...рановский» совхоза Барсукински отделене управляющи, Дошлакъий юрта вахаш ва.

Гамурзиев Махьмада Борис, 1950 шера ваьв, НГІАССР Лаьккхеьарча Совета Президиума отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Газдиев Японций Ахьмад, 1938 шера ваьв, «Назрановское» АПО председатель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Гойгов Іаддарахьмана Асхьаб, 1956 шера ваьв, Назрановски трикотажни фабрика партбюро секретарь, КПСС член, Дошлакъий юрта вахаш ва.

Дударов Ювсе Батыр, 1934 шера ваьв, «Назрановский» совхоза директор, КПСС член, ТІой-Юрта вахаш ва.

№ 111 йолча
Кантышевски хоржамий округе гІолла

Дударов Ювсапа Бахьаудин, 1943 шера ваьв, «Октябра 40 шу» яхача совхоза директор, КПСС член, ТІой-Юрта вахаш ва.

Кодзоев Аюпа Іийса, 1938 шера ваьв, Кантышевски бархІ шерарча дешара школа хьехархо, парте вац, ТІой-Юрта вахаш ва.

№ 112 йолча
Насыр-Кортовски хоржамий округе гІолла

Газгиреев Іаддал-Мажита Іаддал-Салам, 1957 шера ваьв, «Вахар» яхача ремонтно-гІишлой кооператива бухгалтер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Джандигов Элбазара Аламбик, 1939 шера ваьв, халкъа тІахьожама Назрановски районни комитета председатель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Имагожев Мухардина Рашид, 1964 шера ваьв, «Чайка» яхача откормочни кооператива председатель, ВЛКСМ член, Наьсар-Керте вахаш ва.

Медов Жабраьила Поякъап, 1937 шера ваьв, № 13 йолча Назрановски юкъерча школа хьехархо, парте вац, Аьлтий-Юрта вахаш ва.

Тутаев Яхьяй Аюп, 1951 шера ваьв, «Маяк» яхача совхоза керттера инженер, КПСС членалла кандидат, Наьсар-Керте вахаш ва.

Темирханова Іаьлий Мар... 1946 шера яьй, «Назрановский» совхоза доярка, парте яц, Наьсар-Керте яхаш я.

Чахкиев Союпа Ювсап, 1957 шера ваьв, «Назрановская» РТП керттера экономист, КПСС член, Наьсар-Керте вахаш ва.

№ 116 йолча [illegible]

Хамхоев Бисангире Ваха, 1932 шера ваьв, паччахьалкхен пожарни надзора инспектор, парте вац, г. Назране вахаш ва.

Хашагульгов Іаддарахьмана Эльберд, 1942 шера ваьв, «Назраньрайгаз» ЭПУ начальник, КПСС член, Яндаре вахаш ва.

Часыгов Бексолта Іаьла, 1935 шера ваьв, Назрановски совхоз-техникума шурийтоварни ферма бригадир, парте вац, г. Назране вахаш ва.

НАУРСКИ РАЙОН
№ 117 йолча
Алпатовски хоржамий округе гІолла

Алаев Тарзан Абдулкеримович, 1953 шера ваьв, «Наурский» совхоза директор, КПСС член, Алпатово яхача юрта вахаш ва.

Виденеев Петр Николаевич, 1936 шера ваьв, «Наурский» совхоза тракторист, парте вац, Алпатово яхача юрта вахаш ва.

№ 118 йолча
Ищерски хоржамий округе гІолла

Решидов Саид-Магомед Халимович, 1946 шера ваьв, «Притеречный» совхоза директор, КПСС член, Ищерская станице вахаш ва.

Фаут Александр Николаевич, 1952 шера ваьв, «Советская Россия» яхача совхоза № 2 йолча отделене управляющи, КПСС член, Рубежное яхача юрта вахаш ва.

Шихова Любовь Михайловна, 1952 шера яьй, «Победа» яхача совхоза № 1 йолча отделене болхло, парте яц, Ищерская яхача станице яхаш я.

№ 119 йолча
Калиновски хоржамий округе гІолла

Просвиров Анатолий Алексеевич, 1946 шера ваьв, КПСС Наурски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Наурская станице вахаш ва.

№ 120 йолча
Мекенски хоржамий округе гІолла

Аюбов Седид Саидович, [illegible] шера ваьв, Наурски райисполкома председатель, КПСС член, Наурская станице вахаш ва.

Шупдулаев Абдурашид Алиевич, 1939 шера ваьв, «Терский» опытсовхоза директор, КПСС член, Черно... [illegible]

НОЖАЙ-ЮРТОВСКИ РАЙОН

№ 124 йолча
Бенойски хоржамий округе гІолла

Акбаев Адам Геримсолтанович, 1962 шера ваьв, Гудермесски ГОВД ОБХСС оперуполномоченни, КПСС член, Ойсхар яхача поселке вахаш ва.

Гарсаев Муска Муцуевич, 1954 шера ваьв, Х. Нурадилова колхоза бригадир, КПСС член, Гендерген яхача юрта вахаш ва.

Межидов Леид Джамалдиевич, 1933 шера ваьв, халкъа депутатий Бенойски юрта Совета председатель, КПСС член, Беной яхача юрта вахаш ва.

Мепалов Салауты Течиевич, 1950 шера ваьв, «Ичкерия» яхача АПО начальник, парте вац, Беной-Ведено яхача юрта вахаш ва.

№ 125 йолча
Галайтынски хоржамий округе гІолла

Амаев Ювсап Хасиевич, 1956 шера ваьв, КПСС XXII съезда цІерагІча колхоза бухгалтер, парте вац, Аллерой яхача юрта вахаш ва.

Амаева Хеда Вайсалуевна, 1970 шера яьй, А. Шерипова цІерагІча колхоза тхьамка леладер, парте яц, Бетти-Мохк яхача юрта яхаш я.

Даудов Сулиман Даудович, 1941 шера ваьв, № 14 йолча школа-интерната директор, КПСС член, Бетти-Мохк яхача юрта вахаш ва.

Саиев Адам Идрисович, 1931 шера ваьв, А. Шерипова цІерагІча колхоза тракторно-кхаш лелалеча бригада бригадир, КПСС член, Мескеты яхача юрта вахаш ва.

№ 126 йолча
Зандакски хоржамий округе гІолла

Газиханов Ханпаша Гапурович, 1953 шера ваьв, райфинотдела заведующе заместитель, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Доулбиев Умар Доулбиевич, 1950 шера ваьв, Даттых яхача юртарча № 5 йолча кхаш лелалеча бригада бригадир, КПСС член, Датых яхача юрта вахаш ва.

Задаев Шахради Майарханович, 1941 шера ваьв, районо заведующи, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Орцуев [illegible] ...вич, 1949 шера ваьв, бархІ шера дешара школа хьехархо, парте вац, Булгат-Ирзу яхача юрта вахаш ва.

Хадиев Абдулбасир Абдулрахимович, 1952 шера ваьв, «Гиляны» яхача кооператив председатель, КПСС член, [illegible]

Доазол дехьара

ГДР. Республика дикка дукхагІбола специалисташ ФРГ дІаухаш хиларо — укхаза дІадоладенна демократически хувцамаш бахьан долаш — чоалхане хьал хьакхеллад промышленноста, торговле, унахцІено лораеча, гІулакх дара сферс. Мехка предприятешка учреждешка лартІа болх байтара специалисташ тоъац.

Ер сурт даьккхад Лейпцига окружной больнице. Диализа методаца дарба деча укх отделене тІахьожама функци кхоачашъе сдараш пациенташ шоаш ба. Укхаза эшача 3 лораи 16 медсестранеи метта болх беш 1 доктори 10 гІончи ва.

АДН—ТАСС сурт.

Печ яхача венгерски городе

Мечекски хьуна йисте ула из къаьнара венгерски город ший тайпара хоза я. Печа центральни даькъе Бельвароше — тайп-тайпарча архитектурни стилех хьадаь цІеноаш, киназаш, маьждигаш да. Католически соборашта уллув туркий маьждигаш да. Хозалга диллача шоаш моргаш кхы йоаца къаьнара зданеш я укхаза. Дукха памятникаш, музеяш...

— Печа центральни, исторически даькъан керттерча даькъе реконструкци яь яьинай, — дувц горсовета председатела заместитела Нандор Сабос. — Цу гІулакхага дІадахад паччахьалкхено тхона хьакъоастадаь хинна масехк миллиард форинт. Цхьабакъда, дІадахар меттаотташ латт — хІанз доазол дехьара туристаш укх моттигапа хьаьит долаш ба, уж шерагара шерга дуккагІа ух.

Городской совета решенегІа Печа юха хьаеннай 1780 шера императрицас МарияТерезияс ший лоІаме город яра статус луча хана сов... [illegible]

Печ Венгре йоккхача промышленни центрех лоархІаш я. Укхаза керттерча даькъе кІор боаккх. Мехка укхаза мара баккхац Мишкольца. Озда металлургически комбинаташта геттара чІоагІа эшаш бола кІор. Иштта укхаза болх беш я ураиови руда доаккхаш йола шахташ. Промышленни болхлошта юкъе хІара пхелагІвар — шахтер. ХІаьта уж ворхІ эзар гаргга саг ва.

Дукха ха йоаццаш укхаза горняцки къахьегам чІоагІа лоархІаш а перспективни а бар. Балхара хьадоагІа алапеш а лакха дар цар.

ХІанз венгерски промышленноста из даькъа кризиса хьале да. Мечекски бассейна дукхагІйола шахташ рентабельни лоархІаш яц. Уж сов кІоарга я, цхьайолча моттигашка километрага кхоачаш. Цу тІа тІоанаш чІоагІа диткъа да, цо кІор баккхара гІулакх чоалхане дерзаду. Из геттара чоалхане дерз паччахьалкхен цу тайпара шахташ дотанеца [illegible]

неш, бытови комбинаташ, поликлиникаш я.

Хетаргахьа, цхьайола пригородни горняцки поселкаш кастта дІаяргья. Хьаде хІама а доацаш бисараш кхыча кІора боаккхача бассейнашкара шоашта болх лаха е професси хувца езаргья. Хьалхарча хана комплексни правительственни програмага хьежжа Печ яхача города ах миллиард гаргга форинт хьакъоастаду — хьабе болх боацаш бисачарнеи пар дезалаштеи новкъостал дара.

Иштта, лаьрхІад банке льготни хьалашка кредит ле. Цхьабакъда, укхаза лерхІ хьабе болх ца хилара проблема дукхагІча даькъа кхыча мехнашца цхьана предприятеш хьаярца къоастаергйолаш санна. Масала, Пече малхбузен германски а венгерски а фирмаша цхьана автомашинаш дІаутттаеа моттигаш а тІехьа йола йоккха универсам хьаеш латт. Из комплекс керттерча даькъе доазол дехьарча туристашта гІулакх дара лаьрхІа я. Иштта городской [illegible]

[illegible]

[illegible] 1940 шера вавв. № 4 йолча школа-интерната директор, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Гетагазов Жабраьила Iалихан, 1941 шера ваьв, центральни районни больница керттера лор, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Коттоев Махрадзин Микриевич, 1937 шера ваьв, № 18 йолча противопожарни часта шофер, КПСС член, Долакова вахаш ва.

№ 99 йолча Сагопшински хоржамий округе гIолла

Акмурзиев Бориса Махьмад, 1952 шера ваьв, КПСС Малгобекски горкома шоллагIа секретарь, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва

Манкиев Бахьаудина Баматгири, 1953 шера ваьв, Малгобекски горисполкома председатель, КПСС член, Новый Редант яхача юрта вахаш ва.

Мержоев ГIалмарзий Микаил, 1940 шера ваьв, Малгобекски колхозни рынка директор, парте вац, СоагIапча вахаш ва.

№ 100 йолча Орджоникидзевски хоржамий округе гIолла

Алмазов Илеза Анатолий, 1946 шера ваьв, КПСС Малгобекски горкома хьалхара секретарь, г. Грозне вахаш ва.

Балаев Абиле Муталип, 1935 шера ваьв, «Малгобекнефть» НГДУ керттера инженер, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

Нагаевский Геннадий Борисович, 1942 шера ваьв, Грозненски ГПЗ Вознесенски производства начальник, КПСС член, Карабулак яхача поселке вахаш ва.

Хасиев Хаспи Дучаевич, 1945 шера ваьв, Г. Ахриева цIерагIча совхоза директор, КПСС член, Аки-Юрта вахаш ва.

НАДТЕРЕЧНИ РАЙОН

№ 101 йолча Бено-Юртовски хоржамий округе гIолла

Бухадиев Сайпи Айдаевич, 1945 шера ваьв, Грозненски АПО председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мусаев Оалхазар Ражапович, 1961 шера ваьв, «Озерный» совхоза бригадир, КПСС член, Бено-Юрта вахаш ва.

№ 102 йолча Элин-Юртовски хоржамий округе гIолла

Алхазуров Маса Саидович, 1941 шера ваьв, «Новогорский» совхоза арендатор, парте вац, Элин-Юрта вахаш ва.

Махаури Гелани Гелагаевич, 1939 шера ваьв, КПСС Надтеречни райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Знаменское яхача юрта вахаш ва.

№ 103 йолча Горагорски хоржамий округе гIолла

Газиев Кайд Юсупович, 1938 шера ваьв, «Малгобекнефть» НГДУ начальник, КПСС член, г. Малгобеке вахаш ва.

[illegible] округе гIолла

Арсамаков Махьмудгире Исраьил, 1962 шера ваьв, СССР МВД управлене спортивни команда тренер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Мальсагов Поакъапа Ювсап, 1933 шера ваьв, школаин Iилман учреждененан болхлойн профсоюзан районни [illegible] председатель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Пугиев Хьасана Хьадрис, 1937 шера ваьв, «Назрановский» ремонтно-техническиi предприяте директор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Шадыжев Саламхана Бахьаудин, 1949 шера ваьв, «Чечингремстрой» треста Назрановски РСУ начальник, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

№ 107 йолча Ахриевски хоржамий округе гIолла

Зурабов Iаьлий Муса, 1943 шера ваьв, хьалъеш латтача тока резервни источникий завода директе директор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Муталиев Султана Салман, 1948 шера ваьв, Назрановски трикотажни фабрика директор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Тимурзиев ГIазмахьмий Башир, 1935 шера ваьв, «Электроинструмент» яхача завода техотдела начальник, КПСС член, Мочкъий-Юрта вахащ ва.

№ 108 йолча Восточни хоржамий округе гIолла

Льянов Макшарипа Умалат, 1931 шера ваьв, «Чечингушагропром» яхача республикански объединене председатела хьалхара заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мякиев Абукара Асхьаб, 1934 шера ваьв, КПСС Назрановски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

№ 109 йолча Барсукински хоржамий округе гIолла

Батыжев Мувсай Хьасан, 1934 шера ваьв, Назрановски райисполкома председатела заместитель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Бондарь Анатолий Петрович, 1941 шера ваьв, Назрановски райисполкома председатель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Долгиев Хаматхана Мувса, 1953 шера ваьв, Назрановски райпо коопторга заготовитель, парте вац, г. Назране вахаш ва.

Манкиев Султана Махьмад, 1952 шера ваьв, КПСС Назрановски райкома орг. отдела заведующи, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Тутаев Iийсай Рамзан, 1956 шера ваьв, «Назрановский» совхоза экономист, парте вац, БурокIал вахаш ва.

Тумгоев Iумарий Махьмад, 1937 шера ваьв, «Назрановский» совхоза парткома секретарь, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

№ 110 йолча Гамурзиевски хоржамий округе гIолла

Богатырев Ахьмада Махьмад, 1943 шера ваьв, «Наз-

[illegible] школа хьехархо, парте вац, Альтий-Юрта вахаш ва.

Тутаев Яхьяй Аюп, 1951 шера ваьв, «Маяк» яхача совхоза керттера инженер, КПСС членалла кандидат, Наьсар-Керте вахаш ва.

Темирханова Iаьлий Мар[illegible], 194[illegible] шера яьй, «Назрановский» совхоза, доярка, парте яц, Наьсар-Керте яхаш я.

Чахкиев Союпа Юрсап, 1957 шера ваьв, «Назрановская» РТП керттера экономист, КПСС член, Наьсар-Керте вахаш ва.

№ 116 йолча Плиевски хоржамий округе гIолла

Беков Жабраьила Мустафа, 1952 шера ваьв, ГIалгIай паччахьалкхен драматически театра художественни куьйгалхо, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Дидигов Салтой Илез, 1920 шера ваьв, Алхан-Чуртски межреспубликански оросительно - обводнительни система механик, парте вац, г. Назране вахащ ва.

Олдоев Асхьаба Iумар, 1939 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай республикански Агропромбанка болхло, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Плиев Махьмада Iийса, 1961 шера ваьв, «Назрановская» яхача инкубаторно-птицеводчески станце зоотехник, парте вац, Пхьилекъонгий-Юрта вахаш ва.

№ 114 йолча Сурхахински хоржамий округе гIолла

Аушев Хасолта Къамбулат, 1939 шера ваьв, «Назрановское» АПО председателя заместитель, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Евлоев Махьмада Абуязит, 1938 шера ваьв, НГIАССР Министрий Совета инструктор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Кодзоев Макшарипа Мурат, 1950 шера ваьв, «Маяк» яхача совхоза директор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

№ 115 йолча Экажевски хоржамий округе гIолла

Галаев Ахьмада Яхьья, 1938 шера ваьв, «Экажевский» совхоза директор, КПСС член, Экажкъонгий-Юрта вахаш ва.

Картоев Мусий Мухьмад, 1928 шера ваьв № 2 йолча Экажевски юкъерча школа директор, парте вац, г. Назране вахаш ва.

Сапралиев Белана Махьмад, 1936 шера ваьв, «Грознефть» п/о ПТО Старогрозненски база Карабулакски участка начальник, парте вац, Экажкъонгий-Юрта вахаш ва.

№ 118 йолча Яндырски хоржамий округе гIолла

Галаев Бийсолта Iумарбик, 1947 шера ваьв, района прокурор, КПСС член, г. Назране вахаш ва.

Гандалоев Илеза Хьамид, 1912 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай производственни киновидеообъединене генеральни директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

[illegible] Наурски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Наурская станице вахаш ва.

№ 120 йолча Мекенски хоржамий округе гIолла

Аюбов Солна Саидович, 1943 шера ваьв, Наурски райисполкома председатель, КПСС член, Наурская станице вахаш ва.

Шудулаев Абдурашид Алиевич, 1939 шера ваьв, «Терский» овцесовхоза директор, КПСС член, Чернокозово яхача юрта вахаш ва.

Эскерханов Хасейн Джалолович, 1956 шера ваьв, НГIАССР МВД ОИД ИС36/2 учреждене начальника заместитель, КПСС член, Чернокозово яхача юрта вахаш ва.

№ 121 йолча Наурски хоржамий округе гIолла

Керимов Муса Мовлаевич, 1939 шера ваьв, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума организационни отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Шатова Валентина Алексеевна, 1947 шера яьй, халкъа образоване районни отдела заведующи, КПСС член, Наурская станице яхаш я.

№ 122 йолча Николаевски хоржамий округе гIолла

Висаев Усман Султанович, 1953 шера ваьв, «Красное знамя» яхача колхоза механик, КПСС член, Николаевская станице вахаш ва.

Герзелиев Хизир Магомедович, 1941 шера ваьв, халкъа образоване, Iилман болхлой профсоюза Нохч-ГIалгIай обкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Магомадов Набиюлла Сапиюллаевич, 1953 шера ваьв, «Калиновский» совхоза шофер, КПСС член, Новотерское яхача юрта вахаш ва.

Садаев Ахмад Бетиевич, 1941 шера ваьв, Наурски ЦРБ хирургически отделене заведующи, парте вац, Наурская станице вахаш ва.

№ 123 йолча Фрунзенски хоржамий округе гIолла

Арчаков Iаблурахьмана Макшарип, 1949 шера ваьв, Ленина цIерагIча совхоза винзавода производства заведующи, КПСС член, Ново-Солкушино яхача юрта вахаш ва.

Кужулов Басир Абуевич, 1944 шера ваьв, «Комсомольский» совхоза тракторист, парте вац, Левобережное яхача юрта вахаш ва.

Магомадов Султан Магомедович, 1955 шера ваьв, «Северный» совхоза директор, КПСС член, Фрунзенское яхача юрта вахаш ва.

[illegible] бригадин бригадир, КПСС член, Датлых яхача юрта вахаш ва.

Задаев Шахради Майархаиович, 1941 шера ваьв, районо заведующи, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Орзумиев Омха Кехурсаевич, 1949 шера ваьв, бархI шера дешара школа хьехархо, парте вац, Булгат-Ирзу яхача юрта вахаш ва.

Хадиев Абдулбасир Абдулхакимович, 1952 шера ваьв, «Гиляны» яхача кооператива председатель, КПСС член, Гиляны яхача юрта вахаш ва.

Чапаев Iасолта Абдулханович, 1948 шера ваьв, политически дакъа вола ОВД начальника заместитель, КПСС член, Зандак яхача юрта вахаш ва.

№ 127 йолча Ножай-Юртовски хоржамий округе гIолла

Албеков Джаладя Алалинович, 1940 шера ваьв, райисполкома финансови отдела заведующи, КПСС член, Балансу яхача юрта вахаш ва.

Альмурзаев Шайх - Махьмад Альмагомедович, 1954 шера ваьв, берий-кхелетарий спортивни школа директор, КПСС член, Балансу яхача юрта вахаш ва.

Баштыгов Асламбек Шахранович, 1961 шера ваьв, Калинина цIерагIча колхоза керттера экономист, КПСС член, Ножай - Юрта вахаш ва.

Миллаева Инабат Вахаджиевна, 1950 шера яьй, райисполкома организационно-инструкторски отдела заведующи, КПСС член, Ножай-Юрта яхащ я.

Сетиханов Салали Канаглиевич, 1952 шера ваьв, КПСС РК-арча партийни комиссе председатель, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

№ 128 йолча Саясановски хоржамий округе гIолла

Бибулатов Хусейн Гезитаджиевич, 1939 шера ваьв, КПСС Ножай - Юртовски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Ибрагимов Элилбек Абдулхаджиевич, 1948 шера ваьв, «Сесана» яхача кооператива председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Кудусов Али Алавдинович, 1947 шера ваьв, Ножай-Юртовски райисполкома председатель, КПСС член, Ножай-Юрта вахаш ва.

Шепиев Саид Магомедович, 1926 шера ваьв, моттигерча лоархIамера персональни пенсионер, КПСС член, Саясане вахаш ва.

№ 129 йолча Ялхой - Мохкски хоржамий округе гIолла

Бициев Яхьья Бицуевич, 1900 шера ваьв, парте вац, Ялхой-Мохк яхача юрта вахаш ва.

(ДIахододар хургда).

[illegible] бакъда, дIадахар меттаотташ латт – хIинз доазол дехьара туристаш укх моттигана хьашт долаш ба, уж шерагара шерга дукхагIа ух.

Городской совета решенегIа Нечa юха хьаенпай 1780 шера императрице Марияы-Терезияс ший доIаме город [illegible] статус [illegible] цу хана сон [illegible] гIата елла герб. Из цу ханага диллача епископа а моттигерча дворяний а карара ялаб дар.

ХIанз герб хьаялар город самоуправленега ялар да. Города доалдара йола административни модель дIайоаккхаш латт, цу хана налогаш гулдаь ахчен цхьарчоа госбюджете дIачудодар, хIаьта тIаккха из цхьадолча дакъе Нечa эшараш дIахьожадора. ЧIоагIа централизованни доалахьа хилар дIадаккхар хIанз чIоагIа лоархIаме да, хIана аьлча, городской боахамо мел ловш бола бала, Н. Сабос яхачох, ахчан средстваш ца тоъарах, товарий дефицит хиларах, СЭВ рынка доазув готдарах, иштта кхыча воча факторех ла. Цунца ювзаенна я цхьайола ира проблемаш. Масала, 180 эзар саг вахача городе 6,5 эзар саг чуIе фусамаш эшаш ва. ЧуIе фусамаш хьалъяра, къаьстта нагирхошта уж хьалъяра темпаш дегIаккхувла еза. Цхьабакъда, уж хьалъяра средстваш мичахьара яхьаргъя? ХIанз а тIехьа из хьал тоаде магац, хIана аьлча, еррига капиталовложенеш остаточни принципах хьакъестаю.

[illegible] дукхагIйола шахташ [illegible] бельни лоархIаш [illegible] сов кIоанга я цхьайолча моттигачка [illegible] ихоачаш. Цу тIа тIоанаш чIоагIа дитиъа да, цо кIор банкхара гIулакх [illegible] дерзаду. Из геттара [illegible] не дери паччахьалкхен цу тайпара шахташ [illegible] [illegible] хилар [illegible] Укхаза зе деш йола производстваш дIаяхара никъ лаьцаб.

Эггара чIоагIагIа бала лов урановаи рудникаша. Уран, Н. Сабос яхачох, из Венгредега-ондло а бала а ба. ТIехьарча шерашка цу бийдала дунеп маьхаш геттара лохденнад, цо ше хьадоаккхача дIадолар меттаоттадац. Цхьан дешана аьлча, уж ерригаш дIакъовла езаргъя, нагахьа санна, гарггача хана цхьайолча малхбузен рынкаща руда дIанхахьийтарах дола договораш ца дой. ХIаьта цунца нах хьабе болх боацаш бусаргба. Городе дукха бац хьабе болх боацаш лелаш бола нах — оаха цу даькъе пособи 150 сага мара телац. Иштта 500 саг ва тха цхьан хана балха воацаш, хIана аьлча, уж цхьан предприятера вокхазахьа дIаотташ ба.

Цхьабакъда, городской Iаьдал чIоагIа кхераш да шин-кхаь шера къахьегама хьал чоалхаце дерзаргхиларах. Цхьайола шахташ дIакъовларо хьабе болх боацаш бутаргба кхыча городской боахама сфераш кара нах. ХIана аьлча, лаьрххIа горнякаш, столовеш, деша даха йоацача берий учрежде[illegible] [illegible] лар [illegible]

Города [illegible] тически [illegible] хьал да ВСРП-на [illegible] яхна Венгерски [illegible] литически парте [illegible] кха болх бу [illegible] хьанцара организаци [illegible] шагIвох[illegible]а гIертащ. Цхьабакъда, хIанз а кердача парте 600 саг мара вац, хIаьта октябрьски съезд хилалехьа парте 24 эзар саг вар.

Цу ханна юхахьаяьа ВСРП, бакъда, цун чубоагIа лиика дукхагIбола коммунисташ хьалхарча социалистически идеалашта мутIахьа ба.

Городе чIоагIа низ болаш я Венгерски демократически форума позици. Промежуточни хоржамашка ахане совгIа болча харжархоша царна тIехьа кхаж тессар.

Хьинаре шоай гIулакхаш чакхдоахаш ба кхыча альтернативни партей а организацей а викалаш. Цхьабакъда, политически арене низаш дIа-са нийсдара хьал укх шера 25 марте чакхдаха лаьрхIа дола парламентски хоржамаш чакхдаьлча мара хоргдац.

Юрий БАРАНОВ,
АПН соб. корр.

Хьал тоалуш доагIа

«Ориентир» яхача гостиница холле ловллахарча гIанда тIа вагIа таиландец «Бангкок пост» яха газет дешаш вар. Со кIалгIолла газетага хьежаш хилар теркал а даь, вела а венна газет хьакховдадир цо сога. Иштта тха шинне къамаьл хоттаделар. Со Советски Союзера волга хайнача цо газет хьа а нийца аьлар: «Хьажал!». Цу тIа кепатехача заметка тIа белгалдоахар укх шера февpале СССР Министрий Совета Председатела Н. И. Рыжкова Таиланде еча визитага уж сатувсаш хилар.

Цу хьакъехьа са хаьлла къамаьл хилар кIезига тIехьагIо Чулалонгкорнски университета аудиторе.

– Сиам Королевстваси Российски империси тIехьа айхха доттагIлен гIулакхаш леладаьд, — дагадохийтар профессора-политолога Прича Цисмпомгуна. ТIеххьарча бIаь шера тайп-тайпара хувцамаш-м хиннад вайна юкъерча гIулакхашка, цкъа талхаш, тIаккха тоалуш. Цхьабакъда, вахаро ший дар массаза тIадоаккхар.

— ХIанз а, — дIахо дувц профессора, — вIаши лелачеча гIулакхий историе чухь лоархIаме события хиларга хьежаш да вай. Шуи премьер визитагIа вара факто къаьгга хьахьонх Советски Союзеи Таиландеи правительстваш бувзамаш чIоагIде гIерташ хилар, хIаьта цунца дукхагIа вIаши яхачох кхетар, тешам хургба, цо цхьатарра боккъо йолаш вIаши гIулакхаш леладелга шердара бола никъ лаха таро лургья. Сона хетачоа, цу визито машар чIоагIбара, вайна чIоагIа эшаш дола азиатско-тихоокеански хьал тоадара гIо дергда.

Вай вIаши гIулакхаш леладара масштабаш хIанз а йоккхий йоацилга, сона хетачоа, таронаши вIаши гIулакхаш леладе безами ца хиларах дац, — аьлар дIахо профессора. — ХIаьта, цун бахьан латт Таиланде итташ шерашка чIоагIъенна ца тешара, дегабуам бара стереотип хиларах. Тха Советски Союзах а кхыча социалистически мехкаех а дикагIча оагIорахьара дувца йиш яцар.

ХIанз, дунеи политически хьал тоадара Советски Союзо дечун лакха мах а беш, Таиланде чIоагIа лоархIаме лоархI, азиатско-тихоокеански регионa мехкашка дилла маршара тIехьа йола советски инициативаш, керттерча даькъе, Владивостокеи Красноярскеи волаш М. С. Горбачева хьалхаяьхараш.

Хувцамаш хулаш латтилга кхета а даь эггара хьалха уж хьаллаьцар торговли лелаеча наха. Бакъдар аьлча, советско-таиландски торговли соглашенена кIала кулгаш 20 шу хьалха яздаьдале а, Советски Союзо Таиландца товарооборота боарама юкъехьош дола дакъа 0,5 процент мара дац; Цу тайпара хьал таронашка а шин мехка юкъера гIулакхий боарамашка а хьежа дац.

Бакъда, хIанз торгово-экономически бувзамаш эргадаха-м гIерт. ХIанз дукха бизнесменаш Бангкокерча советски торгпредстваца гIулакхаш леладе безам болаш ба.

— Дегчу, — аьлар сога царех цхьанне, — тхо массаза Советски Союзаца гIулакхацара бувзамаш леладара тIехьа хиннад. Цхьабакъда, советски нахаца вIашагIкхетар е советски учреждене чувахар тха Iаьдала оагIорахьара чIоагIа кхераме дар. Из де лоархIабеш дукха бацар. Маларра аьлча, тхо шоах кхерацар хIаьта тховех «цIедараш», аьнна, цIи дIаяхар кхерар. ХIанз гIулакхаш дикагIча оагIорахьа тоалуш доагIа.

Шеко яц, официальни Бангкоке плюрализм хиларо «антикоммунистически синдромах» тоавалара гIо дерг хиларах. Бангкокски урамашка хIанз цIе седкъий тIадола майкаш, кочамаш йохх. «Перестройкен вай мехка а деррига дунен тIа а кердача тайпара уйла ярен» яха М. С. Горбачева книжка таиландски столица книжни тикашка бIаргаго йиш я.

Николай ОБОТОВ,
АПН спец. корр.

Бангкок.

Ленинграда центральни выставочни зале хьайийллай «Пушкина дуне» яха выставка. Гравюраша, сурташа, мундираша, герзо дагадохийт Россе кхел къоастаеш 1812 шера Даймехка тӀом лаьтта, поэта берала гаьнара шераш. Цига баьхкачарна бӀаргагургъя къона Пушкин Александр лийна Къулбаседа Пальмира панорама. Экспозице йовзаш уж кхоачаргба поэта тӀехьа Крыме, Кавказе, бӀаргагургда Молдаве хоза Ӏалам.

Даим яхаргйола произведенеш хьаккхеллачун биографе кӀоаргагӀа йовзача новкъостал ду къаьнарча гравюраша, жанрови сурташа, портреташа, декоративно-прикладной искусства произведенеша, мебела. Еррига укхаза хьокха мел оттаяь экспонаташ бокъонца я — уж А. С. Пушкина ерригсоюзни музее фондера я, цу коллекцей кӀезигагӀа даьнна дале цаӀ ах бӀаь шу даьннад.

Пискха портретни галереях латт — поэта новкъостий, моастагӀий, вахара тешаме доттагӀий — экспозице шоллагӀа дакъа.

1934 шера укх выставочни зале боккхача толамца хьекхар «А. С. Пушкин изобразительни искусстве цо лаьца дакъеи» яха панорама. Цул тӀехьагӀа, кхо шу даьлча укхаза гойтар «Пушкина цув замахойи» яха экспозиця. ХӀанзара «Пушкина дуне» яха выставка кхоалагӀа я, из вӀаштӀехьаьккхай советски культура фондас ...

СУРТА ТӀА: выставке баьхкараш портретни галереях ...

Ю. БЕЛИНСКЕ сурт. (ТАСС фотохроника).

АРТИСТИЙ ХАЛОНАШ

Нохч - ГӀалгӀайчен искусство дегӀайоагӀача дӀахьалхашкахьа баьккха боккха гӀа ба «Эстрада» яха объединени хьаяр. 150 саг чувоагӀача 8 бригадах латт из. Талант, опыт йола артисташ ба цунна юкъе. Масала, вай Даймехка меттел доазол арахьа а гӀорваьнна вовзаш вола Эсембаев Махьмуд, къона вале а цӀи дӀаяха вола Албаков Амир, Масаев Мувса, Ахматова Лида, Шанпова Света, иштта кхыбараш.

ДукхагӀа долча даькъе объединене доакъошхой болх республика районашка, юрташка дӀа-юха ахарца бувзабенна ба. Цар шоай декхар лоархӀ юртара наьха искусствацара безам совбоаккхилга.

Бакъда, цунца цхьана паччахьалкхенна боккха пайда а бу юрташка концерташ телараша. ХӀара шера цхьа эзар ах эзарза дӀа-юха болх уж. Цул совгӀа, вай мехка тайптайпарча городашка концерташ луш хул объединене къаьст-къаьста бола доакъошхой а эстрадни группаш а. Москве, Ленинграде, Воронеже, ихычахьа дег тӀара бе-заш тӀаэц уж зрителаша. Къаман оамал, темперамент гойташ йолча искусствос, из маьрра дӀагойташ болча артисташа Нохч - ГӀалгӀайчен искусство а культура а езайолийт. Къамашта юкъера бувзамаш чӀоагӀдара нонагӀо гӀо ду цо.

Иазал лоархӀаме гӀулакх деш йолча цу коллективаш малагӀа новкъостал ду цунца айхха бувзам хила безаш болча республика культура министерствос?

Хоаш ... молагӀа-долакерда дӀадоладаь хӀама юхьанца низкъало мара дӀа ца долилга. ХӀьта Нохч-ГӀалгӀайчен культура министерства бюрократически аппарат цкъа йийца Ӏийнаяц республика культура а искусства а викалий балха цо еча духьаленашца дувзаденна.

Цхьаннена а къайле яц дӀа-юха ухача эстрада группай болх транспортах тийша ... я. Хийла концерт юкъагӀдоал цу гаражера автобус хьа ца йоагӀаш. Концерт дала артисташ боагӀаргба, яхаш, хьагулбенна зрителаш этӀазъухаш багӀаш тоъал ха а яьккхе, дӀа-юха къаст. Цул совгӀа, цар искусствацара безам хийрабоал, артистех бола тешам бов. Царна мича хов уж хьа ца боагӀаш хьан бехкагӀа бисаб. «Тхо шун кара дац, оаха дукха къахьийгад ер автобус йоаккхаш, цудухьа тхоай хьаштдолча мара тхо дӀа а гӀоргдац» оал цхьайолча хана хьаяйтача автобусий водителаша, яхаш лувц «Эстрада» яхача объединене директора Гишаев Мувсас.

Хьанна эш централизованни гараж? Шеко яц, из эш культура министерства кулгалхошта. ХӀана аьлча, шоай хьаштдолча дӀа-юха лахка машинаш а я, доал а да.

Амма, эшшане а эшац из гараж республика искусство а культура а хьаллоаттаеш бараште. Укхаза цхьа эӀамига масал доаладергда аз: «Эстрада» симфонически оркестра концерто 70 сом пайда бу, хӀьта из концерт далара гаражера йоалаеча автобусага 150 сом дӀадода.

Нагахьа санна «Эстрада» объединене шийи доалахьа ши автобус яларе, водителаш цар штате чу а боагӀаш, уж еррига проблемаш тахан хургьяцар.

Иштта атта къоастае йиш йола проблемаш къоаста ца ... артисташта а зрителашта а аьттув бар ца деш духьал хӀана яьннай культура министерство, шийна цунах цхьа пайда ца боале?

Таханарча вахаро а перестройко а дӀадехар мадий моллагӀча а коллективана дукхагӀа кортмукъале ялар, из шийи лоӀамагӀа хилийтар, дикача хӀамана тӀехьъяьхна, моральни а материальни а ...

ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНЕ БОЛХЛОЙ КОНФЕРЕНЦИ

Самасийнахьа, Гроз... ... Дворецa халкъа образоване болхлой конференци хилар. Цу мероприяте ... республикерча ... хьехархой, ...

Москве хьех шо деша а болх бе а

Реутовски хлопчатобумажни объединене № 101 йолча профессиональни училище

дӀаккхайкаду 1990—1991 дешара шера ихы тӀа дешархой дӀаэцилга ер специальносташ Ӏомае: прядильщица (ПК-100 машинаш тӀеи электронни управления йолча БД-200 яхача пневмомеханически машинаш тӀеи болх бара), ровничница (автоматически устройсташ йолча машинаш тӀа ленточницай болх бе а ховш), мотальщица, оператор.

Училище г. Москве центрера 15 минота мара ваха ца везаш я.

Иштта деша дӀаэц «Красный текстильщик» яхача Серпуховски хлопчатобумажни объединене № 28 йолча Подмосковни училище а.

Училище кийчбу: хӀамаш тегараш (пневматически, пневморапирни ткацки станокаш тӀа болх бара), кийчача кӀадан дикала тӀахьожамхой, кӀадашта басар дераш, ленточни ровнични оборудоване операторaш, прядильщицаш.

Дешара ха 1 шун 6 бутти, 6 бутт.

Деша а балха а дӀаэц 8—10 класс образовани йола 15—30 шу даьнна кхалнах. Дешар совмещенни дешара планагӀа хьех. 8—9 класс образовани йолча дешархой йиш хургъя производственни дешарца цхьана, общеобразовательни школе деша, юкъера образовани хилара дола аттестат а эцаш. Дешархой Ӏалашбу мах боацача кхозза буача кхачанца, формени барзкъашца, учебникашца, паргӀатача (хӀара комнате — шиъшиъ саг) общежитеца, прописканца.

Дешара ха къакьегама стажа юкъейода. Дешархоша бетта 30—70 сом стипенди ийду, цул совгӀа, производственни практика йолча хана даьккхачох 75 процент а. Дийша баьннараштa дӀахо деша таро лу. 4-чеи, 5-чеи, 6-чеи разрядий диплом лу, хӀаьта, оценкаех 75 процент яраш «пхиаш» яле — «диплом с отличием» лу. Цо бокъо лу юкъерча лаьрххӀача дешара заведенешка вступительни экзаменаш а ца луш деша отта. хӀаьта, Лакхехьарча дешара заведенешка деша оттa безам бараштa — школа дошо медаль луш чаккхьаьккхарaштeи юкъера лаьрххӀа дешара заведени «диплом с отличием» луш чаккхьаьккхараштеи йолча льготех пайда эца.

Иштта льготии бокъонаш йолаш ба текстильни яйгачеи промышленноста Московски ерригсоюзни заочни института производстве болх беше дешаргдолаш деша оттараш а. Цу института филиал хьайийлай «Красный текстильщик» объединене ларда тӀа. Вузашкеи техникумашкеи деша оттара кийчбеш подготовительни курсаш а я объединене. Училище чаккхьаьккхараш болх беш хургба базови предприятешка. Царна цига паргӀатача кагирхой общежитешка моттигаш лургья. Бетта 250—300 сом алапи хургда.

ХьабоагӀаше болх бе дӀаболабала безам болча мехкарий йиш я лакхе вай йийца специальносташ балха моттиге Ӏомае. Уж цар Ӏомаергья шин кӀирагара кхаь беттагa кхаччалца йолча хана.

Училищешка болх беш да музыкальни хьалша-цӀа, еррига спортивни секцеш чуйоагӀа спортзалаш, кружокаш: вокальни, аьхнга хӀамаш яра, лӧ баккхарен хӀамаш тегарен, художественни самодеятельноста; театральни студи, н. кх. дӀ. а.

Мехкарий, шо хьех Российски Федераце дикагӀчарех йолча предприятешa.

Набор чаккхйоал 1990 шера 17 феврале.

Деша дӀаоттара ер документаш эш: бер дира дола тешал, хӀаьта 16 шу даьннараштa паспорт (вылиска а я): образовани хилара документ, хӀаьта 9-ча е 10-ча классе вагӀачун — школера справка; 6 фотокарточка (3х4 см); г. Москве кхаччалца билет эцара эша ахча.

ДӀахордар шоана ховргда объединенеце викалгара Савчук Евгений ...

ТЕЛЕПРОГРАММА

6 ФЕВРАЛЬ.

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Сакъердаме старташ.
9.15 — «Васька» яха кхо сери йола художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
10.20 — «Вай декхараш».
11.05 — «Из хиннад... хиннад...».
11.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
15.30 — Фильм-концерта премьера (Ташкент).
16.00 — Документальни фильм.
16.25 — Ф. Шутбер. Си-бимоль маро № 5 йола симфони.
16.55 — Кердача Зеландех йола кинопрограмма.
17.55 — «Марша велийла, музыкаӀ».
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Кагирхой вестник.
19.40 — Мультфильм.
20.00 — 9-гӀа студи.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Телезрителаша дехарах. «Ни минуты покоя» яха композитора В. Добрынина кхоллама сайре.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 11-гӀа класс.
9.05 — Французски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт Ӏомбау. 2-гӀа шу.
10.35, 11.40 — Биологи, 7-гӀа класс.
10.55 — Эрудиташта йола разминка.
12.00 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм, 2-гӀа сери.
13.15 — Ритмически гимнастика.
17.00 — Мультфильм.
17.20 — «Братиславские музыкальные торжества» яхача фестивала концерташ. Б. Барток. Оркестра дола концерт.
18.05 — Нохч-ГӀалгӀай ТВ телефильм.
18.20 — КПСС обкоме партийни вахара хроника.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Мультфильм.
19.55 — «Даймохк» (нохчий меттала).
20.25 — «Нохчийче — са сийрда седкъа». Композитор А. Шахбулатов (нохчий меттала).
21.30 — «Семь часов до гибели» яха художественни фильм. (Дуккъашха).

7 ФЕВРАЛЬ.

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Маьрша лелийла хьо, музыкаӀ».
9.05 — «Васька» яха художественни фильм., 1-рен 2-гӀен сереш.
11.25 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
13.00 — «СелаӀад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
15.35 — Документальни фильм.
16.00 — В. Кандинске выставке.
17.00 — С. Бах. Арии. Концерт.
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — «Пульс-90». Вайи экономикеи.
19.50 — «Васька» яха художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Белама гонахьа».
23.40 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 9-гӀа класс.
9.05 — Немецки мотт. Ӏомабара 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Ӏомабара 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Музыка. 5-гӀа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
17.05 — Нохч-ГӀалгӀай ТВ телефильмаш.
18.00 — Юкъара хьашташ а поархӀаш (нохчий меттала).
18.30 — Ха.
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.40 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!
20.05 — Баскетбол. Р. Корача кубок. МаӀанах. ЦСКА — «Босна» (Югослави).
20.40 — «Музыка кара волаш».
21.20 — Киножурнал.
21.30 — «Амуланга» яха художественни фильм. (Дуккъашха).
22.45 — Волейбол. Кубок лелаерий кубок. МаӀанах «Динамо» (Моск. обл.) — «Мавснико» (Итали).

8 ФЕВРАЛЬ.

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Левша» яха ансамбль.
8.55 — «Васька» яха художественни фильм. 2-гӀеи 3-гӀеи сереш.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
15.30 — Коталон 45 шу дизара хетадаь документальни фильмаш.
16.20 — Музыкальни сокровищница. Г. Свиридов.
17.10 — Документальни фильмаш.
18.10 — Мультфильм.
18.30 — Ха.
19.00 — «...16 шу даланзеи бокхагӀеи».
19.40 — «Васька» яха художественни фильм, 2-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Документальни фильм.
23.10 — Балет, балет.
00.10 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.05 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.45, 9.35 — Природоведени. 5-гӀа класс.
9.05 — Испански мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
9.55 — Киножурнал.
10.05 — Испански мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Биологи, 8-гӀа класс.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
13.35 — Ритмически гимнастика.
17.05 — Нохч-ГӀалгӀай ТВ телефильм.
17.25 — «Арендеи из дегӀахара хьали» (гӀалгӀай ... тала).
17.40 — «Ваш ход, директор» яха Грознера передача.
18.00 — «ГӀишлош — цӀагӀа е». ШоллагӀа передача.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Хоамаш, реклама.
19.50 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!
20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. «Спартак» — «Химик».
21.00 — А. Шнитке. Камерни оркестра йола трио-соната.
21.30 — «Фруза» яха художественни фильм.

9 ФЕВРАЛЬ.

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — «Васька» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
10.15 — Туркмене музыкальни фольклор.
10.45 — «...16 шу даланзеи бокхагӀеи».
11.30 — «Даха, Лаьтта!».
12.30 — Ха.
15.30 — Документальни фильм.
19.45 — «Васька» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.55 — ...
... грамма.
23.45 — Ден лув-кхера.
Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.00 — «Приморский бульвар» яха художественни фильм. 1-рен 2-гӀен сереш.
02.05 — «Как поживаете» яха РСФСР заслуженни артиста Е. Петросяна моноспектакль.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 5-гӀа сери.
17.10 — Нохч-ГӀалгӀай ТВ телефильм.
17.30 — ... порадрах. Передаче даькъалой цаш ва халкъа депутаталла кандидат В. Г. Киндаров.
17.50 — Нохч-ГӀалгӀай ТВ телефильм.
18.00 — «Со хорже...». Къамаьл ду халкъа депутаталла кандидаташа.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Хоамаш, реклама.
19.50 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!

...дуне» яха выставка кхоалагІа я. из вІаштІехьанкхай советски культура фондас дакъа а лоацаш.

СУРТА ТІА: выставке бахкараш портретни галерея юхе ба.

Ю. БЕЛИНСКЕ сурт.
(ТАСС фотохроника).

ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНЕ
БОЛХЛОЙ КОНФЕРЕНЦИ

Самардийнахьа, Грозне пионерий Дворепа халкъа образоване болхлой конференци хилар. Цу мероприяте гулбеннабар республикерча школашкара хьехархой, директораш, кхыбола просвещене къахьегамхой.

Конференци йолаелар НГІАССР халкъа образоване министра С. М. Мовтаева докладаца. Ший доклада тІа министра аьлар.

— Берригача мехка халонашта юстара йисаяц вай республика. Цул совгІа, цхьайола халонаш вайцига геттара Іувжаш я. Йоккха проблема я вай дешавхошта моттигаш ца хилар. Цу гойтамах Нохч - ГІалгІайче РСФСР-е диллача гаьнна тІехьайисай. Иштта тІеххьарча моттиге да вай шера хьалдеш дола школа гІирсаш лаьрхІача а. Халкъа образовани дегІайоалаяра эггара Іаткъаш дар из кхоачамбоацар да.

ДІахо С. М. Мовтаева дийцар кхыдолча кхоачамбоацарех а. Царех лоархІ министро школашка оборудовани ца хилар, хьехархой кадраш ца тоъаш хилар, царна йоагІа кийчо ца хилар.

Дукха халонаш - нийслу школашта компьютеризаци еш а. Ховш да, из мел лоархІам бола гІулакх да. Вешта вай республике цу гІулакха эша терко тІайохийтац.

ДІахо ший къамаьлаца С. М. Мовтаева белгалдаьккхар халонаш хинналле а цхьайола кхоачамбоацараш яьхай вай халкъа образоване къахьегамхоша, аьнна. Царех лерхІа мегаргья школашка вІашагІъехна къахьегама бригадаш. Боахамашта дика пайда боал дешархоша шоай каникулаш йолча хана колхозашка а совхозашка а къахьегах. Вешта, школашта а пайдане гІулакх да из. Массехказа кхыча мехка экскурсешка баха ахча даьккхад бераша иштта.

Доклад чаккхъяьнначул тІехьагІа лоархІаме къамаьл хилар гулбеннарий. Дийцар школашта хьалхарча даькъе эшачох, йоаржае езача опытах, нийслуча кхоачамбоацарех.

Конференци хиннача зале бар республикерча прессай журналисташ, цун болх дІаязбора телевиденес.

...тонташ йолча искусствос, ...маярра дІагойташ болча артисташа Нохч - ГІалгІайчен искусство а культура а езайолийт. Къамашта юкъера бувзамаш чІоагІдара ноагІо гІо ду цо.

Иззал лоархІаме гІулакх деш йолча цу коллективана малагІа новкъостал ду цунца айхха бувзам хила безаш йолча республика культура министерствос?

— Ховш да моллагІа дола керда дІадоладаьр хІама юкъхьанца низкъало мара дІа ца долийга. ХІаьта Нохч-ГІалгІайчен культура министерства бюрократически аппарата йийца Іийнаяц республика культура а искусства а вижалий балха цо еча дуьхьаленашца дувзаденна.

Цхьаннена а къайле яц дІа-юха ухача эстрада группай болх транспортах тийша хилар.

ТІаккха мишта латт цу хьакъехьа вай ювцача объединене гІулакх?

Культура министерствон централизованни автогараж далара гаражера йовлаеча автобусага 150 сом дІадода.

Нагахьа санна «Эстрада» объединене ший доалахьа ши автобус яларе, водителаш цар штате чу а боагІаш, уж ерригга проблемаш [illegible] хургьяцар.

Иштта атта къоастае йиш йола проблемаш къоаста ца еш, артисташта а эрителашта а аьтгув бар ца деш духьал хІана яьккхай культура министерство, шийна цунах цхьа пайда ца боале?

Таханарча вахаро а перестройко а дІадехар малий моллагІча а коллективана дукхагІа кортмукъале ялар, из ший лоІамагІа хилийтар, дикача хІамана тІехъаьвина, моральни а материальни а пайда беш из яле. ТІаккха мишта лархІа деза культура министерство «Эстрада» ший «ткъама кІалара» бовлар кхераш хилар?

Т. МАЛЬСАГОВА.

Гулакх мишта ду шоана

НАХ РАЬЗА БА

Иттех шу хьалха шоашта эша бытовой гІулакхаш дайтара городе Грозне аха безаш хулар Ачхой-Мартановски районерча массе а юрта баха нах. Из аьттув боаца гІулакх хІанз цІенденна дІадаьннад укхазара. Районерча барайтта юртах цхьайттанахьа бахача наха денна эша бытовой гІулакхаш деш мастерскеш, цехаш я. хІаьта ялх юрта болх беш быта цІеношда. ХІаьта ШаІами-Юртея Ореховей хадданза болх беш комплексии приемни пунктай коллективаш я. йоах райбыткомбината директора Умалатов Зайнде. Цул совгІа, районни центрера расписанегІа юртара юрта ухаш, наьха бытовой заказаш кхоачащдеш бригадаш а я укхаза.

Йоккха яц райбыткомбината коллектив. Веррига а 190 гаргга саг мара вац укхаза къахьегаш. Уж берригаш а договорни формагІен йиззача хозрасчетагІен болх беш ба. Цун болхлоша наьха заказех, тег массе а тайпа барзкъаш, чоалханеча бытовой техникана, холодильникашта, телевизорашта, сахьаташта, радиоприемникашта ремонт ю. Районцентре болх беш я быткомбината, чуйоагІа легкови автомашинашта ремонт еш йола цех а. Цул совгІа комбината цехий болхлоша хьаю мебель, метташ, юргІаш, метташта тІатувса кисеш тег, кхыдола гІулакхаш ду.

ШийттаплагІча пятилетка цхьаккха шу дІадахийтадац комбината коллективо паччахьалкхен план а тІаийца декхараш а дикка тІехкхоачаш да деш. ХІаьта дІадахача шера бахача наха бытовой гІулакхаш дара паччахьал кхен план 108,1 процент кхоачашйир цо. ПланагІа лаьрхІачул совгІа уж дир 44 эзар сома маьха. Дикка тІехкхоачашъяьй январь бетта заданн а.

Дика болх беш ба барзкъаш доахар Ахматова Дунжа, хІамаш тега мотористка Насахова Марем, метташ деча цеха заведующи Туруев Сулейман, сурташ доахар Бахачиев Сайт - Хьасан, кхы дукха бараш.

Бахача наха деча бытовой гІулакхий ассортимент шеръяра, вюай районе цхьаккха деш хІама а доапаш лела нах балха тІа дІанийсбара дукха хІама ду укх тІеххьарча шерашка райбыткомбината коллективо. ХІанз цига хьалъянь йоалаш латтача столярни цехе, къахьегаш хургва иттех саг. ВІашагІйоллаш я бархІ сагах латта гІишлонхой бригада. Цар ремонташ ергья бахача наьха квартирашка, цІеношка. Цу бригада коллективо а шера керте 10—15 эзар сом цІена пайда тІабахьаргба комбината коллективана.

Деш дола бытовой гІулакхаш дукхагІа а тайп-тайпара а хилийтара шеръеш я хІанз болх беш йола мастерскеш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

...базови предприятешка. Царна цига паргІатача кагирхой общежитешка моттигаш лургья. Бетта 250—300 сом алапи хургда.

ХьабоаттІаше-болх бе дІаболабале базам болча мехкарий йиш я лахке вай йийца специальностах балха моттиге Іомае. Уж цар Іомаергья шин кІирагара кхаь беттага кхаччалца йолча хана.

Училищешка болх беш да музыкальни хьаьша-цІа, еррига спортивни секцеш чуйоагІа спортзалаш, кружокаш: вокальни, аьхнига хІамаш яра, до баккхарен хІамаш тегарен, художественни самодеятельноста, театральни студи, н. кх. дІ. а.

Мехкарий, ...хьех ... ...дайнагІчарах йолча предприятеша.

Набор чаккхйоал 1990 шера 17 феврале.

Деша дІаоттара ер документаш эш: бер дира дола тептар, хІаьта 16 шу даьннарашта паспорт (выписка а яь); образовани хилара документ, хІаьта 9-ча е 10-ча классе вагІачун — школера справка; 6 фотокарточка (3х4 см); г. Москве кхаччалца билет эцара эша ахча.

ДІахордар шоана ховргда объединене вакалгара Савчук Евгений Васильевичагара 10 сахьат даьлча денз 13 сахьат даллалцен 16 сахьат даьлча денз 19 сахьат даллалцен, мукъача деношка а тІехь, укх адресагІа: г. Грозный, «Кавказ» гостиница, 2-гІа этаж, 208-гІа комната. Телефонаш: 22-31-55, 22-17-07.

Дешарен балхен моттиге кхаччалца деша болхараш накъабоах вихало.

РАДИО

8 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал [redacted]

7.40 Хоамаш.

7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30—9.00 Нохч-ГІалгІай мукъама концерт.

11.15 Халкъа эздела х йола беседа (нохчий меттала).

11.30 Дикал — предприятекизга (нохчий меттала).

11.45—12.00 Болхлочун уйлаш.

15.15—15.30 Музыка.

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.16 Къамаьл ду районни радиос Грозненски районера передача.

17.31 Шоана, юрта боахама къахьегамхой. Концерт (гІалгІай меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).

18.30 Музыка.

18.40—19.00 «Унахцlено» (нохчий меттала).

9 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юрта Іуйренаш».

7.45 Хоамаш.

7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).

8.45 «Воаш ду вай, [redacted] ду вай (гІалгІай меттала).

11.15—12.00 Гаьнарча шерашкара иллеш (нохчий меттала).

15.15 Перестройка публициста бІаргашца (гІалгІай меттала).

15.30 Вай депутаталла кандидаташ (гІалгІай меттала).

15.45—16.00 «ЦІе» сийгаш» (гІалгІай меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.30 Музыка.

18.40—19.00 «Шераш нахи» (нохчий меттала).

10 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).

7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30—8.45 «Патриот» (нохчий меттала).

10.15 «Унахцlено» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).

10.35 Музыка.

10.40 Сатирически микрофон (гІалгІай меттала).

11.00 «Школьни глобус».

11.30—12.00 «Къахьегаме жий вай?»

15.15 Классически мукъама концерт.

15.45 Арендни подряд болх беш я (гІалгІай меттала).

16.00 Боахама расчет — сихдаларастимул.

16.15—17.00 «Кавказа Іуйренаш» яха радиожурнал.

18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

11 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.

7.35 Республикански газетий обзор.

7.45—8.00 «ГІулакх мишта ду шоана?» (гІалгІай меттала).

8.15—9.00 Дашъала дуьц шо.

11.30—12.00 КІирандеи музыкальни программа.

13.30 Литературни Нохч-ГІалгІайче.

14.00 Реклама.

14.10—14.30 Музыка (нохчий меттала).

15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).

18.00—19.00 «Иилеца доттагІал дойчарна» яха концерт.

...15.30 — Коталон 45 шу дизара хетадаь документальни фильмаш.

16.20 — Музыкальни сокровищница. Г. Свиридов.

17.10 — Документальни фильмаш.

18.10 — Мультфильм.

18.30 — Ха.

...3-гІа класс.

9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.

9.55 — Киножурнал.

10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.

10.35, 11.35 — Биологи, 8-гІа класс.

12.05 — «Хождение по му...

19.45 — Хоамаш, реклама.

19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. «Спартак» — «Химик».

21.00 — А. Шнитке. Камерни оркестра йола трио-соната.

21.30 — «Фруза» яха художественни фильм.

9 ФЕВРАЛЬ,
ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — «Васька» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
10.15 — Туркмене музыкаль ни фольклор.
10.45 — «...16 шу даланзен боккхагІен».
11.30 — «Даха, Лаьтта!».
12.30 — Ха.
15.30 — Документальни фильм.
15.55 — Концерт.
16.40 — «Взрывы будут в пять» яха художественни фильм. (ЧССР, 1985 ш.). (Духхьашха).
17.45 — Философски беседаш. Эрсий философи вай хан.
18.30 — Ха.
19.00 — Иллаш дІаоал Дуней халкъашта юкъерча конкурсай лауреата Д. Хворостов[redacted]

19.45 — «Васька» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... [redacted] над...».
21.55 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — Ден луа-ихара. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.00 — «Приморский бульвар» яха художественни фильм. 1-рей 2-гІей сереш.
02.05 — «Как поживаете» яха РСФСР заслуженни артиста Е. Петросяна моноспектакль.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.05 — Іилма-довзийтара фильм.
8.45, 9.35 — Природоведени, 2-гІа класс.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
9.55 — Киножурнал.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гІа [redacted]

12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 5-гІа сери.
17.10 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
17.20 — Юртара укхацlено йоралрех. Передаче дакъайоацаш ва халкъа депутаталла кандидат В. Г. Киндаров.
17.50 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
18.00 — «Со корме...». Къамаьл ду халкъа депутаталла кандидаташа.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Хоамаш, реклама.
19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.05 — Хоккей СССР чемпионат. «Динамо» (Москва)— «Крылья Советов».
21.15 — «Советский патриот» яха киножурнал.
21.0 — «Подарок в полночь» яха художественни фильм. (Болгари 1984 ш.) 1-рей 2-гІей сереш. (Премьера).

10 ФЕВРАЛЬ,
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Фильм-концерт.
9.25 — Вай беш.
9.55 — Сага институт.
10.55 — Хьайбай дунен тІа.
11.55 — «Борис Пастернак». Вац бІаь шу дузаш.
13.00 — Коталон 45 дузаш. «Время выбрало нас» яха пхи сери йола художественни фильм, 1-рей 2-гІей сереш.
15.20 — Таиланд: традицеши вай хан.
15.50 — Дезала экран. «Уроки французского» яха художественни фильм.
17.30 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
18.00 — Дунен [redacted] юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
18.55 — Зрителаша дехарах. «Как украсть миллион» яха художественни фильм. (США). 1966 ш.). 1-рей 2-гІей сереш.
21.00 — Ха.
21.30 — Телезрителa спутник.

21.45 — Илли ала вай, доттагІий.
22.35 — С. Лем. «Бутерброд» яха телеспектакль. (Премьера).
00.25 — Ден луа-ихара. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.40 — «Сердца четырех» яха художественни фильм.
02.10 — «Аншлаг. Аншлаг».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнасти[redacted]
8.15 — «Первый рейс» яха художественни фильм.
9.30 — Мультфильмаш.
9.45 — «Челюскинцы» яха художественни фильм. 1-ра сери.
10.50 — Союзни республикай кинопублицистика. «И голос наш услышит мир» яхача документальни фильма премьера. 30-чей 40-чей шерашкарча йоазонхой трагически кхелах. (Киев).
11.40 — «Тхоца де, оаха санна де, оахачул дикагІа де». ГДР-ра передача.
12.40 — «Юрмала-90». Региональни этап. Минскера передача.

14.00 — Документальни фильм.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Депутатий гІулакхаш». Передаче дакъалоац халкъа депутаталла кандидаташа.
17.45 — Оаша дехарах. Иллеш дІаоал И. Гелгоевс (нохчий меттала).
18.15 — «Комсий гайдолг». Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
18.30 — Ха.
19.00 — Массанена йола педагогика.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Шун... тІех ха яьналле».
21.00 — «Виват, Россия!» яха передача.
21.40 — Документальни фильм.
22.40 — «Джаза седкъий». Д. Брауни О. Лундстрема кулгалду оркестри.
23.50 — «Бийсанара сеанс». «Безамах йола баллада». Киноконцерт.
00.20 — «Шествие золотых зверей» яха художественни фильм. (Духхьашха).

11 ФЕВРАЛЬ,
КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — «Спортлото» тираж.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара сакъердаме программа.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Время выбрало нас» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
14.05 — «Лаьтта — вай юкъара цІа» яха фотоконкурс.
14.10 — Унахцlено.
14.55 — «Баллада». Фильм-концерт.
15.45 — «Юрта сахьат».
16.45 — «Диц ма далийталахь илли». Бокхийчарна а бераш та а.
17.00 — «Марафон-15» [redacted] берий информационно - публицистически программа.
19.00 — «России Версаль». Концертни программа.
19.55 — Зрителаша дехарах. «Противостояние» яха пхи сери йола художественни фильм. 1-ра сери.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Дамменах йола уй[redacted]
22.15 — П. И. Чайковске еррига симфонеш. № 4 йола симфони.
23.10 — «Уж бовзийтар Юрмалас». Музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.20 — Мультфильм.
8.35 — Фильм-концерт.
9.15 — Документальни фильм.
9.40 — «Челюскинцы» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
10.45 — Контакт.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Мультфильм.

12.50 — «ГІалай мехка», Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
13.00 — «Агропром: дІаоттарен дегІаахарен резерваш» (нохчий меттала).
13.30 — Хашагульгов Мухьмада кхоллама оагІонаш. Литературни передача (гІалгІай меттала).
14.00 — Фильм-концерт.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Киносерпантин. 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Киносерпантин. 2-гІа дакъа.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Киносерпантин. 3-гІа дакъа. «У гангстеров другие правила и игры» яха «Деррик» яхача серера художественни фильм. (ФРГ, 1989 ш.). Премьера.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктохама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; кхьмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный. ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ереи, шоаттеи деношка

СФ05026. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 343.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дешз ★ ЕРА, 8 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 16 (7830). ★ Мах 3 кеп.

ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ БЕТТА ПЛАН

Толаме дIадоладаьд шийтталагIча пятилетка пхелагIа шу медицински инструментий Гудермесски завода коллективо. Цо тIехкхоачашйир январски план. 101 процент арахийцар продукци, йизза кхоачашйир госпоставка, къахьегама овсарле лаккхйир 8,5 процент.

Заводо арахеца изделеш дIаухийт дунен 27 мехка а 200 совгIа городашка вай мехка а.

Дика къахьийтар январь бетта производстве хьалха латтача полировщикаша М. Шаиповас, Д. Магомадовас, кузнецаша М. Маазова, М. Бисултанова, фрезеровщикаша Р. Магомадова, В. Лебединске.

Н. БОРИСОВ,
тха штате воаца корреспондент.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 5 февреле болх дIаболабир КПСС Центральни Комитета аргIанарча Пленумо. Пленуме дувца оттадаьд ер дош:

Парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа проектах.

Цу дешах Пленуме доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Пленуме дакъа лоацаш ба союзни республикай Компартей ЦК, парте крайкомий, обкомий, окружкомий хьалхара секретараш, союзни республикай Лакхехьарча Советий Президиумий председателаши Министрий Советий председателаши, КПСС центральни органий состава юкъе боагIаш боацараш, парте горкомий, райкомий хьалхарча секретарий, йоккхийча юххьанцарча партийни организацей парткомий секретарий группа, хIаьта иштта министерствай, центральни ведомствай, творчески союзий а организацей а кулгалхой, Iилмахой, СССР Герзашцарча Низий, массови информаце средствай викалаш, мехка цхьайолча кIора бассейнай шахтераш.

Пренешка къамаьлаш дир: А. И. Корниенкос— *Украина Компарте Киевски горкома хьалхарча секретара, В. К. Месяца* — КПСС Московски обкома хьалхарча секретара, И. А. Керимова — Узбекистана Компарте ЦК хьалхарча секретара, Г. А. Ягодина — халкъа образоване йолча СССР Пачхьалкхен комитета председатела, Ю. П. Архипова — «Ижорский завод» яхача производственни объединене паркома секретара, г. Ленинград, Ю. А. Прокофьева — КПСС Московски горкома хьалхарча секретара, Т. Г. Ивановас — РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместителя, Г. Г. С[illegible]ске — Молдаве Компарте ЦК хьалхарча секретара, Б. В. Гидаспова — КПСС Ленинградски обкомен горкомен хьалхарча секретара, Б. Е. Патона — Украинске ССР Iилмай Академе президент, В. А. Шабанова — Саратовски электроагрегатни производственни объединене воккхагIволча мастера, А. Н. Муталибова — Азербайджана Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. М. Платонова — «В. И. Ленина цIерагIа Челябински тракторни завод» яхача производственни объединене паркома секретар, Н. И. Рыжкова — СССР Министрий Совета Председатела, И. И. Мельникова — М. В. Ломоносова цIерагIча Московски лаччахьалкхен университета паркома секретара, М. А. Князюка — КПСС Ивановски обкома хьалхарча секретара, А. Г. Ковалева — СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра хьалхарча заместитела, Н. Н. Губенкос — СССР культура министра, В. В. Козленкова — «Прогресс» яхача завода паркома секретара, Куйбышевски область.

Пленума материалаш йизза кепатехай «Правда» газета тIа, хIаьта цар изложенеш массови информаце кхыча средстваша.

Пленуме [illegible] парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа проект дIахо тоаяран дувцаш долча дешах Пленума соцам кийчбаран йола редакционни комисси.

6 февреле КПСС ЦК Пленум дIахо болх беш хилар.

* * *

ПАРТЕ XXVIII СЪЕЗДА ЙОЛЧА КПСС ЦК [illegible]

[illegible] веннн объединене паркома секретара, Тюменски область, В. И. Вяляса — Эстоне Компарте ЦК хьалхарча секретара, Е. К. Лигачева — КПСС ЦК секретара, В. Д. Кадочникова — КПСС Свердловски горкома хьалхарча секретара, В. А. Ивашкос— Украина Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. П. Мясникова — Коршуновски горно-обогатительни комбината экскаватора машиниста, Иркутски область, В. Г. Ануфриева — Казахстана Компарте ЦК шоллагIча секретара, Э. А. Шеварднадзе — СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра, А. А. Беляева — «Советская культура» яхача газета керттерча редактора, В. В. Никитина — СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела, кхачанен закупкаштеи йолча СССР Министрий Совета пачхьалкхен комиссе председатела, В. А. Вылегжанина — доккхий мовхьаш кхуха автомобилаш арахецача Камски объединене паркома секретара, Татарски АССР, В. А. Медведева — КПСС ЦК секретара, С. Г. Арутюняна — Армене Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. И. Селезнева — КПСС Курски обкома хьалхарча секретара, Н. Н. Слюнькова — КПСС ЦК секретара, С. Д. Ниетуллаева — Узбекистана Компарте Каракалпакски обкома хьалхарча секретара, С. Н. Федорова — «Микрохирурги глаза» яхача отраслей юкъарча Iилма-техническн комплекса генеральни директора, А. Н. Яковлева — КПСС ЦК секретара, Н. Ф. Татарчука — КПСС Калинински обкома хьалхарча секретара, С. С. Шаталина — СССР Iилмай Академе экономика отделене академика-секретара декхараш кхоачашдечо, Г. Г. Гумбаридзе [illegible] секретара, В. А. [illegible]

КАРАГIДИЙННАРЕХ КХОАЧАМБИЦ

Ах бIаь шу совгIа ха я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене чуйоагIача центральни приборремонтни мастерске коллективо болх бу. Цу шерашка цуина карагIдийннача дикача гIулакхий чот яь а варгвац. Объединене ремонтни база а хиина дIаэттай из мастерской. Цуи коллективо массаза дикача хьала тIа лоаттаяьй мехкдаьтта чакхдоахачеи химически заводашкара оборудовани. ХIара шера плани тIаийца декхараши тIехкхоачашдеш хьайоагIарех я из. Дикача производственни хьоахамаша чакхдаьккхар мастерске болхлоша дIалаха шу а. Нормативно - цIена продукци арахецара пачхьалкхен план 110,7 процентн товарни продукци арахецара задани 102,9 процентн кхоачашйир цар. Къахьегама овсарле планагIа лаьрхIачул 6,7 процент лаккхйир. ТIа-тIа, шоай къахьегама толамаш тоадеш болх баьча цар тIехкхоачашъяьй дерригача технико-экономически хьоахамий январь бетта задани а.

Мастерске участкашка юкъе къаьстта дика къахьегара белгалъяьнна я мастер Н. А. Федорова керте латтача электроприборашта ремонт еча участка коллектив. ХIаьта бригадашта юкъе яьржача яхье хьалхарен шоллагIеи моттигаш яьхачарех я Малый Владимир Викторовичи Цыплаков Анатолий Георгиевичи керте латтача бригадай коллективаш. [illegible] ремонтни мастерске коллективо 81 тайпара кхоачашду [illegible] балхаш. ЦхьабаккъДа, кIезига нийслац производствана чIоагIа эшаш моттигаш нийсъяларна уж лакхе дийцараш доацаш, кхы тайпа балхаш дедеза а. Укх тIехкхьарча [illegible] коллективо безаш хIама дац аьнна хетаду. Цхьаццадола слесарий, кхыдола лоадам боаца балхаш юкъекхувсаш ремонтни балхаш доагIача боарамагIа дIаладахийтац мастерске. Коллективана аьттув боаца уж гIулакхаш нийслу шн бахьан долаш. Цкъа-дале цуна поставкаш еча предприятеша шоаш хозрасчетага яьннай яхаш, финансови гIулакхаш хала да яхаш, цунга ремонт е хьатела прибораш дикка кIезигъяьй. Мастерске коллективо деш хиина балхаш шоаш а деш. ШоллагIа-дале, шерагара шерга кIезигагIа хулаш латт мастерскена хьатела запасни оатхалаш. Къаьстта хала леха езаш хул радиодеталеш, радиокомплекташ.

Цул совгIа, дукха ха йоаццаш, мастерске коллективо беча балхага хьожаш хиннача стандартизацеи метрологеи Нохч - ГIалгIай центра комиссе белгалдаьккхар тIехдика оборудовани—аналитически таразаш, геракаш, светофильтраш, ца хилар. Бухсоццаш лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш цIенхаштта Iаткъ йоагIача хьисапе мастерскена материальни Iалашо яра, долче, цун болх лерттIа дIабодац.

Кхы кIезигагIа лоархIам болаш дац мастерской коллектива балха тIа Iаткъаш дола цхьаькха кхоачамбоацар а. Прибораш дIа-хьа [illegible] специализированни [illegible] порт яц мастерске [illegible] ка. Цуина [illegible] кастъаста гIар хул [illegible] транспортни контора кулгалхоица. ХIаьта а дикагIа оагIорахьа хувцадена хIама дац хIанзалца хьа.

Централь[illegible] приборре[illegible] мастерске коллектива [illegible]

Герзашцарча Пизни, массови информаце средствай викалаш, мехка цхьайолча кIора бассейнай шахтераш.

Пренешка къамаьлаш дир: А. И. Корниенкос — Украина Компарте Киевски горкома хьалхарча секретара, В. К. Месяца — КПСС Московски обкома [illegible]

на Компарте ЦК хьалхарча секретара, Г. А. Ягодина — халкъа образованена йолча СССР Паччахьалкхен комитета председатела, Ю. П. Архипова — «Ижорский завод» яхача производственни объединене парткома секретара, г. Ленинград, Ю. А. Прокофьева — КПСС Московски горкома хьалхарча секретара, Т. Г. Ивановас — РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председателан заместителан, Е. Е. Соколова — Белоруссе Компарте ЦК хьалхарча секретара, К. Г. Фесенкос — «Артемуголь» яхача производственни объединене «Кочегарка» яхача шахта мастера-взрывника, Донецки область, Я. Я. Вагрис — Латве Компарте ЦК хьалхарча секретара, Б. Н. Ельцина — гIишлони архитектуран дешашта йолча СССР Лакхехьарча Совета Комитета председателан, А. С. Дзасохова — КПСС Къулбаседа - ХIирий обкома хьалхарча секретара, Г. И. Ревенкос — Украина Компарте Киевски обкома хьалхарча секретара, Б. М. Белоусова — СССР оборонни промышленноста министра, В. И. Бровикова — Польша Республикерча СССР чрезвычайнни полномочнни посола, П. К. Лучин-

СССР культура министра, В. В. Козленкова — «Прогресс» яхача завода парткома секретара, Куйбышевски область.

Пленума материалаш йиэза кепатехай «Правда» газета тIе, хIаьта цар изложенеш массови информацен хьыча средствашка.

Пленуме вIашагIъеллай парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа проект дIахо тоаяран дувцаш долча дешах Пленума соцам кийчбаран йола редакционни комисси.

6 феврале КПСС ЦК Пленум дIахо болх беш хилар.

* * *

ПАРТЕ XXVIII СЪЕЗДА ЙОЛЧА КПСС ЦК ПЛАТФОРМА ПРОЕКТ ДIАХО ТОАЯРА ЙОЛЧА РЕДАКЦИОННИ КОМИССЕ ЗАСЕДАНЕХ.

5 феврале М. С. Горбачев председатель а волаш редакционни комиссе хьалхара заседани хилар.

1990 шера 6 феврале КПСС ЦК Пленума дIахо ювцаш хилар парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа проекти цу дешах йола КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева доклади.

Пренешка къамаьлаш дир: Е. П. Велихова — СССР Iилмай Академе вице-президента, И. В. Курчатова цIерагIча атомни энерге Института директора, В. И. Воротникова — РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председателан, Ю. А. Ганьковске — «Нижневартовскнефтегаз» яхача производст-

парткома секретара, Татарски АССР, В. А. Медведева — КПСС ЦК секретара, С. Г. Арутюняна — Армене Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. И. Селезнева — КПСС Курски обкома хьалхарча секретара, Н. Н. Слюнькова — КПСС ЦК секретара, С. Д. Ниетуллаева — Узбекистана Компарте Ка[illegible]

Федорова — «Микрохирургия глаза» яхача отраслей юкъарча Iилма-техническни комплекса генеральни директора, А. Н. Яковлева — КПСС ЦК секретара, Н. Ф. Татарчука — КПСС Калинински обкома хьалхарча секретара, С. С. Шаталина — СССР Iилмай Академе экономика отделене академика-секретара декхараш кхоачашдечо, Г. Г. Гумбаридзе — Грузе Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. А. Крючкова — СССР паччахьалкхен кхерамзлен Комитета председателан.

7 феврале КПСС ЦК Пленум дIахо болх беш хилар.

* * *

ПАРТЕ XXVIII СЪЕЗДА ЙОЛЧА КПСС ЦК ПЛАТФОРМА ПРОЕКТ ДIАХО ТОАЯРА ЙОЛЧА РЕДАКЦИОННИ КОМИССЕ ЗАСЕДАНЕХ.

6 феврале М. С. Горбачев председатель а волаш комиссе заседанешка дIахо ювцаш хилар КПСС XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа проектах Пленуме дакъа лоацараша тела предложенеш замечанеши.

тIча электроприборашта ремонт еча участка коллектив. ХIаьта бригадашта [illegible] лерикача яхе хьалхарчи шоллагIчи моттигаш яккхарех я Малый Владимир Викторовичи Цыплаков Анатолий Георгиевичи [illegible]

[illegible]

ХIанз центральни приборо-ремонтни мастерске коллективо кхоачашду 84 тайпара балхаш. Цхьабакъда, кIезига нийслац производствана чIогIа эшаш моттигаш йнисъяларца уж лакхе дийцараш доацаш, кхы тайпа балхаш цо де дезаш а. Укх тIеххьарча хана мастерске коллективо карадерзаде лаьрхIад керда балхаш. Царех да Р25-1 яхача регулирующи приборашта ремонт елга, уж дIаувттаю котельнешка. Иштта ДИСК-250 яха потенциометрашта ремонт е йолаяьй мастерске болхлоша. ХIанз укх сахьате цаI-шиъ йолчарна мара ремонт йиц цар, дIахо дуккханешта ремонт а еш, дIаболабергба из болх.

Паччахьалкхен план а тIанийца декхараш а толамца кхоачашдарга диллача мастерске болхлой сагота хила кхахьара чIогIа [illegible] специализированни транспорт яц мастерске болхлошка. Цунца [illegible] каст-каста гIар хул автотранспортни контора [illegible] хошца. ХIаьта а [illegible] оагIорахьа хувцадена [illegible] дац хIанзалца хьа.

Центральни приборо-ремонтни мастерске коллектива шийна тIабилла моллагIбола болх кхоачашбу лургболчарех я. Цхьабакъда, лакхе белгалдаьхача кхоачамбоацараша лерттIа дIабахийтац цун болх. Ший ханнахьа а дика а контрольно - измерительни приборашта ремонт да йича, боаггIача боарамагIа дIабаха йиш яц мастерске коллективо гIулакх деча предприяте коллектива болх. Долче, уж кхоачамбоацараш цIендаь дIадахарга цIенхаштта хьажа декхарийла ба «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене кулгалхой.

З. АЮБОВ.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Соахка чIоаггIа критика а еш яздаьдар оаха Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза хьайбай боахаме эттача хьалах. Да а дар укхаза из дара шортта бахьанаш. ТIехьаюсаш яр еррига шурий-товарни фермаш, тоъаш дацар, доакъар, нах балхара дIабувлар, кхыметтел специалисташ а шоай балхах дог ийккха бар. Цох хьахинар: шийтталагIча пятилетка диълагIча шера планашка диллача доккха декхар тIаднсар колхоза.

Шоашта яь критика цу боахама кулгалхоша, специалисташа, хьайбаш леладераша нийса кхетаьлга хьахьокхаш да карарча шера январь беттара хьокхамаш. ХIара дийнахьа юкъера лаьрхIача бархI-итт тонн шура йохк колхозхоша паччахьалкхенга. Цул совгIа, тIа-тIа алсамдоалаш а латт фермаша хьалур.

Цхьа масал доаладе лов сона. Соахка 18-ча январе колхозо паччахьалкхенга ехка шура 6382 килограмм яр, хIаьта укх шера из санна долча дийнахьа дIаеннар 9106 килограмм хилар. Цул совгIа, белгалдаккха деза еррига из продукци 3,7 процент хьоанал йолаш хиналга. ДIадахача шера январа хьалхарча кхаь кIирагIа колхозо ехкаяр 111,3 тонн шура. Карарча шера из хьокхам 37,5 тонн лакхагIа бар.

Ала йиш яц, колхоза хьайбай боахаме дерригa а махетта дика да, аьнна. Цхьаццанахьа хIанз а хоалуш да къаьна лазараш. Дале а, тIехьабусачара хьалбаьнаб укхазарча фермай болхлой, майрагIа хьеж уж кхоанега.

Деша дай бац

Кхыча бесса сурт да Сунженски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза хьайбай фермашка. Соахка каст-каста эггара дIайхагIдолча дешашца белгалбоахар цар коллективай болх. Мадарра аьлча, дика чакхдаьккхадар укхазарча хьайбаш леладераша пятилетка диълагIа шу.

ХIанз гIулакхаш юхадала доладеннад. Масала, 1989 шера 18-ча январе колхозаша ехкаяр 3237 килограмм шура, укх шера цу дийнахьа дIачуеннар 2501 килограмм мара хиланзар, вешта аьлча 736 килограмм кIезигагIа...

Юкъера лаьрхIача хIара Iаттагара дийнахьа йиъ-йиъ килограмм шура мара яккхац укхаза. Соахка укх хана хиначунца нийсйча 14,4 тонн эшаеннай паччахьалкхенга ехка шура.

Редакцегара: Шоана гучча бесса, тIехьабусаш хиинараш хьалбаьннаб, хIаьта соахка толамаш даьхараш юхабоалаш боагIа. Из хургдацар «бехктокхам» яхача деша маIан укхаза тайп-тайпара кхета ца доре.

ГIишлон бригадаш: проблемаши де дезараши

Дехкевалазар...

Со гIишлолхо ва. 1982 шера аз чакхъяьккхар Грознески мехкдаьтта института граждански гIишлош яра факультет. Дешара заведенес еннача направленех со хьожавир РСУ-2 мастералла балха. Укхаза аз къахьийгар диъ шера. Цкъарчоа, сона дулургдоацаш хIама дац-кх, аьнна хеташ хьинаре дIаволавелар со. Цхьабакъда, дукха ха ялалехьа балха дог ийккхар. Халонаш, проблемаш тIа-тIа тIаеттаялар мара тIераялацар, Объекташка дукха кхоачамбоацараш дар: даим тоъацар гIишлон материалаш, механизмаш, алапеш лоха хиларах дикагIбола специалисташ дIаухар. ХIаьта хьакимаш из ца зувш санна лелар. Пистеьнинайоацашехьа, объекташ эксплуатаце дIателаш моттигаш а нийслора. Из дIахо ла маганзар сона. Цу тIа, са дезал хьахилар. Уж кхаба аз доаккхаш дола алапи кхоачам болаш зацар, яцар чуIе фусам. Квартира хана-жерахьа хургья аьнна догдоахилга а дацар. Цудухьа, аз а хержар тIеххьарча ткъаьх шера дуккхача вайнаха дIадоладаь хIама: со, оалаш махиллара, дерригa дита а дита «договорагIа» мехка кхыча областе балха вахар. Иштта 1986 шера духхьашха со нийсвелар Волгоградски областа Октябрьски района «Василевка» яхача колхозе. Укхаза, моттигерча боахамца договор а оттадаь, оаха хьалъе йолайир тайп-тайпара объекташ: зернохранилищаш, хьайбай помещенеш, соцкультбыта объекташ. Къайла санна кхухьаргда из, хьалха цIагIа волаш хиннарашеи укхазари балха хьалаш бе-

бе дар. НийсагIа аьлча, шоайла цхьанна а оагIорахьара вIашканийсде йиш йолаш дацар. Масала, моттигерча кулгалхоша юкъерча сметин маьхах 40 процент хиллал ахча тхона хьателар. хавнахьен дикен объект эксплуатаце дIаелча. Тха бригада ханнахьа Iалашйора мел эшача гIишлон материалашца, лерттIа вIаштIехьдаьха леладора тха къахьегама а быта а хьалаш. Кхыметтел, тхо кхачанца Iалашдара гIулакха а йоакхо йора. Лоацца аьлча, договора тIа оаха белгал мел яьха условеш йиза кхоачашйора оаха къахьийгача колхоза кулгалхоша. Эггара хьалха, цхьан сезонах 6 эзар сом ахча даьккхар аз. ТIаккха тIадоагIача шера а, оаша кхетадаь хургла, юхавахар со цига. Иштта, карара шу тIакхаччалца Волгоградски областе балхаш де ихар со, бIаьсти хьа мел йоалл. ХIаьта, хIара шера 6—7 эзар сом ахча ца доаккхаш цIаккха а цIенгахьа а вийрзанзар.

Амма, из беррига а аьттув бита а бита карарча, 1990 шера, со сай цIагIа Iийра. ХIана? Эггара хьалха, сога уйла яйтар дукха ха йоацаш КПСС Нохч - ГIалгIай обкомо даьча кхайкарало, аз дакъа лаьцар республикa партийни, советски, гIишлон организацей бехктокхамеча кулгалхоша мехка кхыча областашка хIара шера дIаухача гIишлон отрядашца даьча вIашагIкхетаре. Укхаза аз кхетадир гIишлош хьалъяра РСФСР-а чуйоагIача краяшта, областашта, республикашта хьалхашка мел тIехьайисай вай Нохч-ГIалгIайче. Iалаьмате чоалхане хьал эттад социальни объекташ хьалъяра даькъе тоъаш яц чуIе фусамаш, больницаш, поликлиникаш, школаш, салаIара моттигаш. Цу хьакъехьа вай республике латташ дола сурт мадарра дайзача дог тохадалар са. ХIаьта геттара а новкъа хилар, цун керттера бахьан болх хьабе нах ца таарах латтилга хайча. Цудухьа, аз чIоагIо йир карарча шера денз сай цIагIа саца, республика чIоаггIа эшаш йола гIишлош хьалъеча дакъа лаца. Школаш, берий яслеш тоъаш ца хилар Iаткъ са сай дезала а. ПоккхагIйола йиIиг, Марет, укх шера деша яхай тха. Из ухача школе, моттигаш ца тоъарах, шин сменагIа деш. ХIаьта берий бешамашка, яслешка моттигаш яц, аьле цхьаннахьа а дIаэцац вож ши йиIиг. Долче, сесаг балха араяла йиш йоацаш цIагIа ягIа.

Из цаI хиина а Iац со укх шера цIагIа сацара бахьан. Лакхе аз белгал мадаккхара, са кхоъ бер да, йоккхагIйола Марет школе деша яхай. ХIаьта нана санна, хIара дийнахьа берашта юхе да а эш. ХIана аьлча, бер хьаста а човхаде дезаш а моттигаш нийслу. Цхьадар наьна дикагIа карагIдоал, хIаьта вожадар духхьала даьна мара вIаштIехь ца доалаш хул. Аз дувцараш — вахаре чоалхане доаца бакъдараш. Хетаргахьа, уж ца довзаш хургбац бIаьсти ма яллинге а чемоданаш бе йохкаш бола дай. Кхоъ, диъ, пхиъ, а дукхагIа бераш дола дезал Iокхайсе «дIаьха» сом даккхар духьа хIара шера республикал арахьа къахьега дIаух дукха нах. ТIаккха шоай лоIаме дитача бераша хьаIомаду во мелдар: школе дешар юкъагIдоах, гIаьленашеи наркотикашеи оза Iомалу, корта бохабу малараш мел. Юххера цунах цхьа во дар хьахул. Цу тайпара масалаш моллагIча а юрта корадоагIаргда, аьнна хет сона. Шортта ахча а даьккха шоай берашта дика дар де а гIерташ, шоашта а ца ховш, зе ду ласен-нанасен. ХIана аьлча, зIамига долча денз кхетам бала беза бера. Кхоана ха хург ма йий, яхар цу гIулакха доагIаш дац.

Е хьазцаргъя вай, цхьаькха цхьа оагIув а. Уж дукха ахчаш атта доахаш дац. Диййахьа диййтта - ялхайтта сахьата къа а хьегаш, хала доахаш да. Цо толхаю сага могашал. ТIаккха мел моттигаш нийслу арахьа вIалла дагадоаца хатар хулаш. Масал доаладе гаьна ваха везац. Дукха ха йоацаш ва а вийна цIадера са шучан дакъа. Бераш да воацаш дисар...

Цу дерригне уйла яйтар сога. Аз чIоагIо йир, мел дукха ахча доаккхар, аьнна кхы республикал арахьа балха ца ваха, сай берашцара кхы ца къаста. ХIаьта доккхий ахчай цIагIа а ийде таро я. Iа хIама хьадой. Парте обкома инициативагIа, укх шера денз аккордно-премиальни хьисапе алапи а телаш нах балха дIанйбу республика гIишлон организацеша. Со сай бригадаца (цунна 12 саг чувоагIа) балха эттар «Грозгражданстрой» треста чуйоагIача РСУ-5. Цунца оаха договор оттадаь, город Грозне уллача № 6 йолча школа-интерната капитальни ремонт е а базови столовена реконструкци е а. Сметин стоимостага хьежача, дерригa а 1990 шера 1-гIа сентябрь хьатIаотташ кхоачашде деза балхаш 250 эзар сомага кхаччалца да. Царех 30 процент тхона алапена лаьрхIа хьалу. Вешта аьлча, ворхI бетта цхьаццане ворхI-ворхI бIаь тум ахча доаккхаргда. ХIанзалца хьа хIанна дагадохаргдар вай цIагIа кхаал ахча даккха йиш я, аьнна. ФуншагIа-моллагIа дале а, из тахан бакъ а хинна дIаэттад.

Дика тIанийцар тхо «Грозгражданстрой» треста кулгалхоша. Школа - интернате чуIе моттиг хьакъоастайир, бригада бIайха кхача бaa таро луш столови я. Ханнахьен дикен Iалашду тхо гIишлон материалашца. Из массане а корт ма бий. Полаш я тхона эшаш йола механизмаш. Цудухьа со а са новкъостий а дехкебаьнна бац цIагIа совцарах.

ХIанз, хIара шера санна, кхыча областашкен краяшкен договорагIа балхаш де бахара кийчлуш дукха нах хургба. Царга цхьа дехар дар са. Чемодан бе йоллалехьа цIаьхха а уйла ел аз укх письмо тIа дийцачунна.

Р. БАРЗИЕВ.
«Грозгражданстрой» треста РСУ-5 гIишлон бригада бригадир.

Редакцегара:
Хьамсара гIишлонхой! Нагахьа санна гIишлон организацешца договораш еча хана йолаш йола положенеш телхаеш, цхьацца бахьанаш а доахаш болх тIехьатетташ, договорегIа лаьрххIача тайпара гIишлон материалашца, транспортаца, кхыйолча техникаца кулгалхой бехкагIа шоаш Iалаш ца деш моттигаш нийслой, оаха дех укха цу сахьате тхога хоам бар. Тха телефонаш: 22-45-57, 22-84-68, 22-75-81.

Партийни вахар: перестройка наькъагlа

Денал дола бlухой эш

Вай вахара ерригача агlошка дlакхоачаш латт перестройка. Тlехь-тlехьагlа шерагlа яржаш латт демократизаце процессаш. Цхьабакъда, наха лов хьадда эргаглонаш сихагlа хилар. Шолй вахар ма хулла тоададар. Кхетадеш ма хиллара. Шеддар овлангара леиз цу сахьате хуйна а лургдац, тоа а лургдац. Долче, из дерригlа lаткъ цхьаболча наьха хьиуара, массе хlамах дог лазаш хlа хилийтара. Ховргдакх перестройках фу хул яха уйла цар дегашка чуйоссаю.

Байна ма хой, таханара проблема сехан гуча па яьннилга. Цаl шоллагlчуна lотlакхеташ, итташ шерашка хьаlайнай уж. Вайна мел чlоагlа из ловшдале а, уж цхьатарра шеяр къоастае гlортарах хlама хургдац. Бухсоцпача кхаьчача, толам баккхар тийша да хlара советски саго, дерригача халкъо тlагlертта къахьегарах, цар сабарах. мехка хlанз этта чоалхане хьал кхетадо хьаькъал дlахкачарах.

Цу хьалашка цlаккха ца хиннача тайпара лакхлу коммунистий, ерригача парте лоархlам. Цудухьа хьалхарча мутlарашка латта, эггара доккхагlдола дукъ шоашта дlатlаэца дезараш коммунисташ ба. Хlанз, ше дlайолаьча перестройкана халагlдола деношт тlаэттача хана, вайна халахете а, лохлуш латт парте сий. Цудухьа цхьаккха дича гештде йиш яц партена гlо дара, цо дlадоладаь вай мехка а дуненна а эша революцяонни гlудакх доагlача бесса чакхдоаккхача юстара латтарех. Аз-м кхы а чlоагlагlа аргда: из-м бизза тийшаболх ма бяй. Хlаьта хlанз шийтайпара мода хулаш латт хьакима эгlазвахача, [illegible] хетта доккха па хилча е кхыдола бахьан [illegible] ... партийни билеташ lоажалах. Гlалгlаша [illegible] — [illegible] lаттах [illegible]

[illegible] бехк парте па [illegible] кхааш кийер а [illegible] а парти па хила-

тар: кхоана-ломма е укх гарггарча шерашка а ца бахаш, тахан дика а шоашта мел эшар долаш а баха лов наха. Цудухьа царех бекх боаккхилга а дац. Из нитта дале а, уйла хlана йиц вайбар саина болча lалаьмате боккхача мехка диъпхи шера вlаштlехьдаргдийхьогl ахка йодаш латта экономика кlалхаръяккха, сталинисш коллективизаце бохабаь юрта боахам меттаоттабе, къамашта юкъе лелхача довний хир хоададе, итташ шерашка дикагlдар дуаеш - мелаеш кхаьба доал дара командно - административни система вшае, дlа мел хьежача телха латта гlулакхаш цхьан кога тlа даха? Из тиша тlехьле вайна йитараш ба духхьал шоайдар, шоашта тlехьа тlоараш деттарий хьашташ мара дага ца даьхка чиновникаш. Хьоарал чулийлхача дахкашкара хьал дар царга шоай хана.

Тахан, перестройка, демократизаце, гласноста процессаш дlахояхьара а уж кlоаргъяра а боккха кхерам тlаэттача хана, партена могаш дола новкъостал ца дар коммуниста докиха эхь долаш хlама да. Тхьовра, парте мугlарашка хиларах цхьацца совленаш кхоачача хана, из де кийча ма варий хlаравар.

Заявлени а язъяь, партбилет lоднлар атта хlама дац. Из да ший хиннача новкъостех хадар, хьалха хиина дог-уйла хувцар, эсалаш дlагойтар. Из шеддар тlакхаьчача фуд - хьогl юхедусар? Тха объединене а хиннай цу тайпара моттиташ. Масала, Коммунистически партена юкъера дlабаьнаб Е. Гавриловая А. Слесареви. Мишта дир цар из? Дукха ха яьккхар партийни организацецара бувзамаш хоададаь. А. Слесарева нарзе Старопромысловски райкомага ше тlаеце а, КПСС мугlарашка хилара дош къоастаде, аьнна, заявлени а язъяь партбилет дlачуделлар.. хlаьта Е. Гаврилова партучетера дlа па йоалаш кхычахьа дlаяхар...

Цхьаболча коммунисташа дувцаш хов сона парте па [illegible]

Депутаталла кандидатех

НАХА ДlАДЕННА ДОГ

Со журналистике нерда сагг вац. Аз цу халача профессегlа болх бу 20 шу совгlа ха я. Сона хlанзза мара хайнадац сайна геттара дика вовзача сагах язде мел хала да. Из вовз сона къонахчал, денал долаш, гlулакхапа хиларца, наха дикадар де ловш хиларах тарра, цудухьа лархlа а лоархl.

Са безам ба Нохч-Гlалгlай АССР халкъа депутаталла харжа кандидат оттаваьча «Силуэт» яхача производственни объединене генеральни директорах Дошукаев Мувса Хусайновичах дувца.

Цун 46 шу да. Царех хlара шу вахаро цунна хьалхашка денад хала а долаш, шийна хиина лазар а сталинщинаси застойни шерашеи тlаоттабаь бала а такха безаш.

Цхьа шу а даьппадацар цун «спецпереселенец» ва аьнна дlаязвеча хана. Дукха бола нохчий а санна, Дошукаевгlар дезал эшалона тlара lобоассабир Къулбаседа Казахстане цхьан полустанноке.

Са а 5 шу мара дацар из бала такха болабеча хана. Вlалла дицлац сона уж къиза шераш: шелал, моцал. къел, лазараш — массагlа дар уж. Из деррига а тlа па отташ висаиэар зlамига Мувса хlаьта а. Кlалдисача дегlах атта малати лазар. Диъ шу долча хана уппара [illegible] цох — полиомиелит. Когаш дlалаьпар. Из цох летар цlаккха къастаргдоацаш.

Покхха гlайгlа яр кlаьнкага бургацах а кхычох а ший ханнарча берашца ловза йиш йоацаш. Тамаше духьалъэттар из шийна кхийттача лазара. Из цун лоlам чlоагlа хиларах дари а е иштта кхетам баларах дари а хац.

Геттара хала дар, цкъаза валла йиш йоацаш а дар цу хана школе ваха, нигара чувя. Наха дагадоагlа цу хана Мувсас мишта тlатеllа дийшад, учебникаш тlара валацар. Ший ханнара долча берел тlехьа ца вусаш, классера классе вийнав из. Нийсархоел дикагlа школе а ихав.

16 шу даьппача хана кхы цхьакха духьале тlаотт цунна. Дошукаевгlар дезал дукха бераш долаш ба. Хlаьта царна юкъе боккхагlбарех ва Мувса а. Гlулакх болх бе безаш а даьнеи наннеи новкъостал де дезаш а отт.

Дошукаевгlар дезал Нохч-Гlалгlайчене цlабаьхкача, Мувса закройщик волаш балха вода. Цул тlехьагlа барзкъаш — хlамаш тегача ателье заведующи хул цох, тlаккха Урус-Мартана райбыткомбината — кулгалхо. Из болх беш шеламхерча дешара оаведене экономически факультет [illegible] Дошукаев Мувсас.

Тlехьагlа республика кулгалхошта цун кулгалдара дика гlулакхаш дайзачул тlехьа, из «Силуэт» яхача производственни объединене генеральни директоралла оттаву. Тlаккха цо еха лаьтта моттигерча промышленноста дуккха эзараш болча нахах латта коллектив хьаметтаоттайир. Хlара бутт, хlара шу массаза доал коллектива гlулакхаш тоалора. Хьаьрча хинна паччахьалкхен декхар дlатохк. Дошукаева шеръю объединене производство.

«Силуэт» объединене Грознерча керттерча предприятел совгlа республика ерригача районашка я 23 филиал. Царех хlараяр йиллай Дошукаева кулгал а деш. Филиалаш йоахкаш капитальни гlишлош хьалъяьяц, пайда ца беш йолча помещенешка, уж тоа а еш яьхкай. Цунца ши хlама кхоачащдора: производство шер а йора, юрта бахача наха бе болх а хулийтар. Дlауйла ел Грознерча керттерча предприяте коллективана юкъе 200 саг мара воацача, Наьсарен, Ачхой - Мартана, Урус - Мартана, Шаьла, Ножай - Юрта, Грозненски районашкарча филиалашка болх беш 2300 саг ва.

Со а хиннав массехк шу хьалха «Силуэт» яхача объединене болх беш. Со массаза а цецвоаккхаш яр директора балха стиль яр. Цун балха ди гlулакхех диза хулар, цун теркаме доа паш дисацар зlамига а доккха а цхьаккха хlама.

«Силуэт» объединене болх берех дуккха а дукхагlбараш кхалнах ба. Хlаьта эгlазбахара тlера махули, сох бехк мабоаккхалба цар из аларах. Из иштта дале а, цхьанна а кхалсаго цох во дош оалаш хезадац сона.

Эзараш нах юкъе болча коллектива кулгалхо ше хиларах тарра доагlар хьадэхаш а ший де лезар дизза кхоачашдеш а ва Дошукаев Мувса. «Силуэт» объединене моллагlча а болхлочунга оаш хьаттача, цо дика вувцаргва шоана ший директор. Се цу объединене болх беш волча хана хиина цхьа хlама дагадоагlа сона. Кадрай отдела хьалхашка гулбеннабар наьхках доахка бераш дола кхалнах (дукха бераш долча дезалашта кхы а ахча далара дош дар мотт сона къоастадеш). Дошукаега кадрай хьакъехьара заместитель сона уйла йола, цкъаза гlожа а хулаш, нахаца безам боаца, къаьстта мугlарегlбаращца саг вар. Цун цlи йоаккхаргъяц вай. Цо йоахар гулбеннача нахага тахан кадрай отдел кхыбола болх бе безаш я, из дош дувца мукъа а яц, кхыча дийнахьа юхадувла.

Цига еш йола гlар а хеза, Дошукаев цхьоалагlча этта тlа lокlалваьлар. Хиннар фуд а дайза, цо аьлар районашкара баьхкача наьха дешага хьажа кхыдола гlулакхаш а дите. Хlаьта кадрай отдела заведующи ше волча чухьийхар. Хьагулйир профком (нахаца гlожа хилар бахьан долаш хьалхагlа а цунна таlазар даьдар цо), из балхара дlаяккхара дош оттадир. Профкомо дош а дийца, мукъабелар директора из балхара дlаиккха. Из наха ца езаш хинна саг коллективера дlаяхийтар.

Ше дукха бала текха саг, сага бала тlаэттача цох къахеташ хул. Цудухьа хила а мег Дошукаев сага эшача накъавала гlерташ, цох дог лазаш хилар.

Сай къамаьл чакхдоалаш цун программах массехк дош аргда аз. Нагахьа санна харжархоша Нохч-Гlалгlай АССР халкъа депутаталла харжа шийга мандат кхоаче, ше де лерхlар белгалдаьккхад Дошукаева. Цу программа тlа эггара хьалхарча аргlана де лерхlаш латт коллективера нах кхачан продукташца lалашбелга, промышленни йоккхийча предприятей чотагlа юрта боахама материально - технически база тоаелга, гlона дола фермерски боахамаш шерделга.

Дошукаева боккха теркам тlабохийт ший программа тlа экологически хьал тоадара. lалама, сага унахцlенонна зе деш йола производственни моттигаш кlезигъе лерхl, уж городал ара а йоахаргйолаш.

Мехкдаьттан газеи республика я вай яр, нагахьа санна иштта ала мегаргдоле. Хlаьта газ факелашка зехьа йоагаш я, юрта бахача наха иштта а кийлхъенна хьу телаш кхатила дахча доакхх. Цу деша а уйла еш ва Дошукаев.

Дукха хlама де лерхl цо унахцlено лораяра даькъс, из а промышленни предприятей чотагlа. Программа тlа дувц образоване, культура гlулакхаш тоаде дезаш, дукха бераш долча дезалашта, препрняте дукхача шерашка болх беш хиннача пенсионерашта гlо - новкъостал де дезаш хиларах. Кхы а да программа тlа, уж дерригаш а дувцалургдац. Хlаьта царех цхьадарах-м хlиэлле а кхоачашдеш да цо кулгалдеча коллективе.

А. САДУЛАЕВ,
тха спец. корреспондент.

Са программа — харжархой наказаш

Вай республике дика вовзаш ва къахьегамея тlемен ветераний Нохч - Гlалгlай республикански Совета председатель Филькин Василий Иванович. Цо дукхача шерашка комсомола обкома хьалхара секретарь, КПСС Грозненски горкома, обкома секретарь, Грозненски мехкдаьтта института хьехархо волаш болх баьб. Сийлахьбоккхача Даймехка тlем тlа дакъа лаьцад. Хlанз из ховш ма хиллара, № 16 йолча Студенчески хоржамий округе гlолла Нохч - Гlалгlай АССР халкъа депутаталла кандидат оттаваьв. Укх деношка тха корреспондента къамаьл хилар цунца.

— Василий Иванович, малагlа бащхало я хlаипарчеп хьалха хинначеп хоржамашта юкъе?

Башхалонаш дукха я. Масала, хьалха депутаталла кандидат, горкоме а обкоме а белгал а ваьккхе, кандидат оттавара лаьрхlа собрани чакхйоаккхар. Хlаьта депутаталла кандидата хоржамаш тlакхаччалца цхьаннахьа - шиннахьа предприяте а вахе цига ший харжархой ба яхача нахаца вlашагlкхетар. Цул тlехьагlа царна кхы бlаргагапар из. Вешта аьлча, из ший харжархошта хьалхашка бехктокхаме вацар. Иштта дукха моттигаш нийслора заочно центрера кулгалхой. бехктокхаме болхлой депутаталла хержаш. Цхьаьккха цхьа башхало, хlанзалца республике кхычахьара хьахьожаваь керда балха венача кулгалхочох, аргlанарча сессе депутат вора. Из сона хетачох нийса практика яц. Вешта аьлча, цlендаь юкъера дlадаккха деза из гlулакх. Хlанз альтернативни кlийлен тlа наха шоашта везар, шоай лоlам бизза кхоачашбергбар хорж. Иштта хержача депутаташа дика кхетаду харжархой наказаш кхоачаш ца дой, царна хьалхашка хандханахьа ше баьча балхах отчет ца йой ше юхз ваккха тарлулга.

— Василий Иванович, lа хьай программах массехк дош аьлча бакъахьа хетар сона.

— Хlанз укх сахьате кийчъяь программа яц са. Из харжархоща вlашагlкхеташ долча хана цар даьча наказий кlийлеп тlа оттаергья. Нагахьа санна, сох депутат хуле, аз керттера теркам тlаозаргба, тахан республике ира эаттача проблемашта. Малагlаш я уж? Уж я нах чуlе фусамашца, кхачанца. кхыча товарашца дикагlа lалашбар. Керттерча даькъе, тlомеи къахьегамеи ветеранаш, боккхий гезалаш. Иштта, аз сайна могача тайпара бюрократеца къовсам лоаттабергба. Къамашта юкъера гlулакхаш шерде, дегlакхувла хьожарга.

— Тахан перестройке малагlа дакъа лоац республикерча ветеранаша?

— Тха организацена юкъе-

гlарашка халкъа моастагlий дlайябу, ВЛКСМ райкомашта кулгалде бандиташ уттабу, аьнна, бехк бир. Из гlулакх къоастале вера цу хана ВЛКСМ ЦК шоллагlа секретарь хиина Громов, из дош парте обкома бюро дувца оттадир. Цига со балхара, партера дlа а ваьккха, набахта чуволлар дехараш а бар. Хlаьта «Комсомольская правда» яхача газета тlа сона критика еш статья техаяр. Гlулакх тахка доладелча гучадаьлар къаман моастагlий а бандиташ а ВЛКСМ Шалински райкома секретарах Музаев Гудах, комсомола Атагински района секретарах Алисовх лоархlаш хилар. Хlаьта уж цlена шоай декхараш кхоачашдеш, лакха политически сакхетам болаш, денал долаш кагий нах бар. Парте обкома бюро из дош дувцача хана са гlа даьккхар бюро членаша Тамбиев Ювсапа, Хасанов Абос, Моллаевс, иштта кхычар. Цига харцо кот ца йоалаш йисар.

Цlаьккха а сона бехк бе, со бlехьве хьежар Сталина гlоичаш. Цун бахьан: комсомольцашта хьалхашка къамаьл деча хана «ленинско - сталински комсомол» ца а оалаш, аз «ленински комсомол» алар. Гуш ма хиллара, са вахара цикъ халонех бизза хиинаб. Цхьабакъда, со массаза нохчашца, гlалгlашца тlеххьара маьхка чlегилг екъаш, дика-во царца долаш ваьхав.

— Василий Иванович, цунна дола тешамаш шортта долаш да. Тхопа хов, хьо Даймехка тlем тlа а хиина 1946 шера Грозне юхавеча «нохч - гlалгlай кадр» я хьо аьнна, цу ханарча кулгалхоша болх бала па а тугаш дlаваха хиналга, иштта 1953 шера укхаза юхавеча la къайлагlа байдла дай мехка цlабаьхка гlалгlай чуйбаьлга, из гучадаьлча чуволларгволга ховшие. Царех бар Ужахова Козлой Анника, хlанз дийна ... Мальсагов Тухан, кхыбараш.

— la 1953 шу хьоахадича цхьа хlама дагадехар сона Со 1950 шера Лакхехьара партийни школа чакхъ [illegible] ЦК-с парте Гроз-

МалагIаш да декхараш

[illegible] гlарера гlишлонхо а волаш [illegible]

венни хьакъехьа хьайицача а из чlоагlа лоархlаме гlулакх да. Вай бераш цхьаккха тайпара lаьржа болх бе, лаьттанца безам боапаш да. lалама хам бе, ... боагlача

болх ма бий. ХIаьта хIанз шин тайпара мода хулаш латт хьакима эгIазвахача, алапи ма хетта доккха па хилча с кхыдола бахьан нийсделча... партийни билеташ Iодеххалгах. ГIалгIаша бал: «Божа уст лургбоацачо — беттача Iаттах ваьккхав». Цунна тара деций леладер? Хьажал шо, массе хIамаина бехке яр парти я. [illegible] цаьшта юкъе кхааш нийсераш. карьеристаш нийсбаларах. партийни кулгалхоша цартийни шоашта совленаш лелаярах.

Беррига бехк парте па хиларах, кхааш нийдер а карьерист а парти па хиларах, уж нийрча гIулакхаш лёладераш цунна чубоагIарех цхьабола нах мара ца хиларах дIа мишта кхстабергба цу тайпара уйла чуеёараш? Шин сий доадераш, шин Устав а Программа а телхаераш цхьаккха къахетам ца беш шин мугIарашта юкъера аракхувсар, уж цIенхаштта, бехктокхаме озар парти ше ма йий.

Долче, хIанз цунна низкъало ханаш тIаэттача хана, партегахьа бүкъ а ца берзабеш, партеца хила хьакъ доацача нахах из IоцIенъяра, партех аьлдиташ ца дувцаш (фуннагIа яхе а, боккъонца бола коммунисташ дуккха а дукхагIа ба), цун оагIув хьаллаца беза дог-уйла цIена мел йолчар. Даьхенах дог лазаш мел болчар. Керттерча даькъе тахан эшаш дар из да.

Дикан тIа вон тIа нийсвелча, трамвай тIа а автобуса чу а наха дувцаш хоз: пхи шу дала доалл перестройка дIайоалаяь, бакъда, дикагIча оагIорахьа хувцалуш хIама дац — тикаш яьсса я, квартираш тоъаш яц, зуламаш дукхагIа ду. Аз кхетаду цу наха дагалатдIагоитар. Из шедар ... кхаьчача фуд - хьогI юхедусар? Тха объединене а хиннай цу тайпара моттигаш. Масала, Коммунистически партена юкъера дIабаьнаб Е. Гавриловап А. Слесареви. Мишта дир цар из? Дуккха ха яьккхар партийни организацецара бувзамаш хоададаь. А. Слесарева парте Старопромысловски райкома [illegible], КПСС мугIарашка хилара дош къоастаде, аьнна, заявлени а яъяь партбилет дIачу делар, хIаьта Е. Гаврилова партучетера дIа ца йоалаш кхычахьа дIаяхар...

Цхьаболча коммунисташа дувцаш хов сона, парте хилар хIанз пайда хьатIабоагIаш хIама дац, яхаш. Из уйла хувцарга догдоахаш цар цIераш яха лац сона тахан. Аз сай низ дIакхоачар дир цар дувцар нийса па хиларах уж дIакхетабе гIерташ.

Праза, уж тайпа нах наггахьа мара нийслац. ХIаьта тха цехера дукхагIбараш бизза коммунисташ ба, балха тIа а общественни вахаре а шоашкара масал гойт цар. Царех ба коммунисташ М. Ибрагимов, Л. Белая, цеха партийни бюро секретарь А. Касумова. Коллективе чIоагIа сий ду парте ветерана Д. Хаутиева. ХIанз пенсе вале а, перестройка охло ва, партех йолча дискуссешка хьинаре дакъа лоац цо. Исторически Iилмай кандидат вола Д. Хаутиев, моллагIча хаттара дала жоп долаш ва.

Наха юкъе хилар, царна дагадар фуд хар, къайла хIама ца хьош къамаьл гуччахьа дувцар тахан, парте XXVIII съезда кийчо еш латтача хана, къаьстта лоархIаме да. Парте чурча вахара демократизаци ярах, хIара коммуниста бехктокхам лаккбарах тийша да перестроечин процессаша толам баккхар, парте сий айдар.

Б. ТАНГИЕВ.
«Терек» яхача объединене фанеровальпо - заготовительни цеха оператор, 1989 шера дензз КПСС член.

ра Iобоассабир Къулбасела Казахстане цхьан полустанноке.

Са а 5 шу мара дацар из бала такха болабеча хана. ВIалла дицлац сона уж къиза шераш: шелал, моцал, къел, лазараш — массагIа дар уж. Из деррига а тIа па оттам висанзар зIамнга Мувса хIаьта а. КIаллисача дегIах атта малати лазар. Диъ шу долча хана унзара лазар кхийттар цох — полиомиелит. Когаш дIалаь-

ГIалгIайчене цIабаьхкача, Мувса закройщик волаш балха вода. Цул тIехьагIа барзкъаш — хIамаш тегача ателье заведующи хул цох, тIаккха Урус-Мартана райбыткомбината — кулгалхо. Из болх беше лаккерча дешара заведене экономически факультет йистейоаккх Дашукаер Мувсас.

не моллагIча а болхлочунга оаш хьаттача, цо дика вувцаргва шолна шин директор. Се цу объединене болх беш волча хана хинна цхьа хIама дагадоагIа сона. Кадрай отдела хьалхашка гулбеннабар наькхах доакха бераш дола кхалнах (дукха бераш долча дезалашта кхы а ахча далара дош дар мотт сона къоастадеш). Дошукаева кадрей хьакъехьара заместитель сонта уйла йола, цхьаза гIожа а хулаш, нахаца

итей чотагIа. Программа тIа дувц образоване, культура гIулакхаш тоаде дезаш, дукха бераш долча дезалашта, преприяте дуккхача шерашка болх беш хиннача пенсионерашта гIо - новкъостал де дезаш хиларах. Кхы а да программа тIа, уж деррига а дувцалургдац. ХIаьта царех цхьадарах-м хIанзле а кхоачашдеш да цо кулгалдеча коллективе.

А. САДУЛАЕВ,
тха спец. корреспондент.

МалагIаш да декхараш

№ 1 йолча ремонти гIишлош еча управлене коллективо шоай кулгалхо Исаев Абабукара Хьусейн Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат оттаваьв.

Тха корреспондента вIашагIкхетар хилар Хьусейнаца.

— Хьусейн, лоацца дувцал сона хьайх лаьце.

— БархI класс йистельккхачул тIехьагIа № 29 йола Аргунски СПТУ тIехдика яьккхар аз. Цига езаялар сона гIишлонхой говзал. Цу тIа гIолла со дешавахар Харьковски инженерно - гIишлошъяра институте, 1983 шера цIе диплом а луш, из йистельккхар аз. Цул тIехьагIа сай къахьегама никъ аз дIаболабир мугIарера гIишлонхо а волаш. ХIана аьлча, са дего йоахар — дика инженер хила безам бале, къоалама меттел бел бе йоллалахь. Бакълувш хиннадар са дог. Цхьанна Iаьржача балхах, инженери балхах, кулгалхо хила а кхераш вац со. Сона дика довз балха боахкача наьха хьашташ, цар халонех а тIехдика кхет со, хIана аьлча из деррига а айса Iайшандаь.

— НГIАССР халкъа депутаталла хье хорже, хьай керттера декхараш малагIаш да, аьнна хет хьона?

— Ше-шин ханага хьежжа революционни перестройка диалектика тайп-тайпара я, эттача хьалага хьежжа ба наьха теркам а. Цудухьа, аз кхетадечогIа застойни шерашка вIашагIъелла хинна структура овлангара хувца еза. Уж экономически политически реформаш я, къамашта юкъе леладеча гIулакхий платформа чакхйоккхилга, перестройка дIайоалаьча парте болх кердабоаккхилга, лоацца аьлча, вай вахара еррига сфераш эргайохилга да.

ТIехьа тетта йиш йоапарех я кхачани фусамийи проблемаш. Вай общество дегIайоалаяра уж дешаш керттера да.

— Сталински сеца лаьттачен ханашка йохаль хинна социальни нийсхо меттаоттаяра фу де лаьрхIа ва хьо?

— Цу шерашка социальни нийсхо ца хилар бахьан долаш доккха зе даьннад советски наха. Дукхха нах хIалан а хиннаб. Цу хьакъехьа хьаде дезар да: Къахьегама коллективан балха юкъейоалае еза прогрессивни экономически формаши методаш, цо таро лургья массаволча къахьегамхочунна алапи тIатоха. Болхлочо хьаэцаш дола ахча араэцаш йолча продукце дукхалгеи дикалгеи хьежжа хила деза. Цул совгIа, доал деш йола аппарат кIезиг а яь, цига хьасовдаьнна ахча болхлой алапена тIатоха деза, хIаьта хьурмат де деза материални электроэнергеи. ЧIоаггIа лоархIаме ба йах кхачан продукташца Iалашбар. Дуккхача шерашка леладе лаьтта ахархочунна дIадалар, безам бараштa сомн баьцадаараши леладе лаьтта дIадалар, предприятешен организацешен подсобни боахамаш леладар.

Со дог тийша ва Нохч-ГIалгIайчен мел йола колхози совхози рентабельни хила йиш хиларах.

Се депутаталла хорже цу гIулакхий терко е лаьрхIа ва со, хIаьта совъяьнна продукци мара республикера ара ца яккхийтарах дола дош а дувцаргда аз.

Социальни нийсхо я ала йиш яц наха чубаха фусамаш йоацаш хилча. Цулухьа ира латтача дешаех лархIа езаш я «Фусамаш-2000» яха программа.

Шин доалахьа цIеноШ хьалдечоа новкъостал де деза. Сога хьаьттача, нравственни хьакъехьа хьайнача а из чIоаггIа лоархIаме гIулакх да. Вай бераш цхьаккха тайпара Iаьржа болх бе, лаьттанца безам боапаш да. Iалама хам бе. боаггIача боарамагIа цунах пайда эпа ховш яц тIехьа тIайоагIа тIехье. Царна цу тайпара хьехам бала декхарийла вай да.

Iалам бIехдеш йола заводаш, предприятеш, организацеш городера тахан араяха еза ала йиш яц. Цхьабакъда, санитарни режим телхаечарна доаггIаш дола таIазар дайта декхарийла ба халкъа депутаташ. Цул совгIа, шеора гласность а хила еза цу гIулакха.

Ширача замалахьа Гиппократа аьнна дешаш да: «Вай кхачах молха хила еза, хIаьта вай молха вай кхача хила беза». Тахан иштта дац гIулакх: «Вай кхачах дохьаж доал...» Цудухьа са къовсам лира хургба из дохьаж деттачарца.

— Хьусейн, республикера унахцIенон учреждене во-ча хьале я. Молхаш кхоачам боллаш яц, мебель, мет-та поартал во я. Цу хьакъехьа фу де лерхI Iа?

— Городской бюджетерен предприятей фондашкарен финансировани яраа — медицински учреждений материально - технически база чIоагIъе.

РСУ - 1 коллективо лаьрхIад № 1 йолча берий ЦIенен Сийлахьа боккхача Даймехка тIема ветераний госпиталан шефски гIо де.

Т. МАЛЬСАГОВА.

— ХIанз уж сатьате кийчъяь программа яц са. Из харжахьхоацуа вIашагIкхетараш долча хана цар даьча наказий кIийлен тIа оттаергья. Нагахьа санна, сох депутат хуле, аз керттера теркам тIаозаргба, тахан республике йоа латтача проблемашта. МалагIаш я уж? Уж я нах чуIе фусамашца, кхачанца, кхыча товарашца дикагIа IалашбаI. Керттерча даькъе, тIемен къахьегамен ветеранаш, боккхий [illegible] лалаш. Иштта, аз сайна могача тайпара бюрократеца къовсам лоаттабергба. Къамашта юкъера гIулакхаш шерде, дегIаккхувла хьожаргва.

— Тахан перестройке малагIа дакъа лоац республикерча ветеранаша?

— Тха организацена юкъевоагIа 185 эзар ветеран. ХIаьта царех 40 процент производстве, колхозашка, совхозашка къахьегаш ва. Юрташка бахача ветеранаша цIагIа кхаба Iасий, жа, кхоа тIара оалхазараш хьа я нийдеш дулх доаккх. Иштта аренда кIийлен тIа баьцдаараш хьалкхеду. Масала, Назрановски района ТIой-Юрта ветеран Арчаков Хасолта керте а волаш цу хьисапе къахьегалга вIаштIехьдаьккхар.

Шалински района Керда Атаги яхача юртара Шамсадов керте волча ветерански организаце, юртарча наха новкъостал а деш, центральни улица тIа асфальт биллар, Аргун яхача хи тIа гIолла тIий тиллар, иштта кхыйола улицаш тоайир. ХIаьта уж тайпа масалаш шортта да.

— Василий Иванович, ховш ма хиллара, 1930 —40-ча шерашка нохчий, гIалгIай кхыча къамий дикдикагIбола къонахий бехк боацаш лувцача хана, хьо ВЛКСМ обкома хьалхара секретарь, парте обкома секретарь волаш болх беш хиннав. цудухьа газет дешарашта ха ловра хьо малагIча позице тIа лаьттав?

— Сталински диктата хана вIалла хIама гонахьа доацаш, маьрша, хьаьнала къахьегаш боахка нах лувцар, топаш етташ боабора. Бакъда, цу ниаболча машинана хеттача беса духьале е низ бацар са а кхы моллагIчун а. Сона а комсомола мукараерзайир массехк [illegible] ка-во царца [illegible].

— Василий Иванович, цунна дола теIамаш шерта долаш да. Тхоьв хов тхьо Дайчехка тIем тIа а хинна 1916 шера Грозне ухвеча «нохч - гIалгIай каде» я хьо аьнна, цу ханарча кулгалхоша болх бала ца а тугаш дIаваха хиналга. Иштта, 1933 шера укхаза юхаеча Iа къайлагIа байнда дай мехка цIабахка гIалгIай тIулабалга, из гучадаьлла тоталлар волга ховшие. Царех бар Ужахова Коалой Апика, хIана хийна воала Мальсагов Тухан, иштта кхыбараш.

— Iа 1933 шу хьатаза ча цхьа хIама дагадехар сона. Со 1950 шера Лаккехьара партийни школа чаккхьаьккхача ЦК-с парте Грозненски Горкома хьалхарча секретарала хьожжаро. Бакъда, 1953 шера йиъча гIулакхаш леладарах обкома бюрона критика яра баьхац долаш балхара дIаваха веза ча эттар. Цул тIехьагIа, мехкдаьтта чакхдоахача заводе мутIарера болхло волаш къахьег аз. ТIаккха цига цеха начальник, директор волаш къахьийгар. Цул тIехьагIа, Грозненски мехкдаьтта институте хьехархо хилар сох. Бакъда цу хана деиз кхы партийни балха тIа хиннавац.

— Василий Иванович, партена а правительствана а хьалхашка оттадаьд ГIалгIай Автономи юхаметтаоттаярах дола дош, хьона фу хет цох?

— Со гIалгIай автономена тIехьа ва. Сона дагадоагIа нохчий а гIалгIай а вIашагIтеха. Из дир Буро гIалгIашкара дIаяккхар духьа. Цунах тIехьагIо шин къамa зе а даьлар. ХIана аьлча, цо керттерча даькъе новкъарле йора царех хIара къамаш культура, мотт, Iадаташ дегIаихувлара. Иштта, гIалгIай деррига вахар дувзаденна долча моттигах баьхабар. Вешта аьлча, из моттиг гIалгIай къаман дог да. Цудухьа, укхаза дувпа эшац, из лаьтта гIалгIай лац, цар автономи хьае экономически кIийле яц, аха, къамаьлаш.

Интервью йийцар М. БАРАХОЕВ.

Дикача нахах

КОЛЛЕКТИВЕ ЛОАРХI ИЗ

«Чечингагропромс т р о й» объединене Грозненски аьшкбетона конструкцей заводе дикагIчарех лоархIаш я Муслуев Абдула керте латтача электросварщикий бригада.

— Сенца белгалъяьннай из, фуд цуи кхыча бригадет тIех карагIдаьннар? — аьнна шийга даьча хаттара жоп а луш, предприяте директора Атиев Микаила аьлар:

— Шоашта тIабилла моллагIбола болх цIена кхоачашбеш, инициатива йолаш, творчески къахьегаш болхлой ба цу коллективера бараш. Керттерлар да шоаех производства бизза бола дай а лоархIаш, цунах дог лазаш, цхьанне санна массане а балха тIа цхьатарра цар дукъ дIахвзаш хилар.

Ховш махиллара, электросварщикий болх боагIача боаармагIа дIабахьарах дуккхача даькъе тийша да заводa еррига коллектива къахьегамах бухсоицаш хьахулаш дар. Из дика кхетадеча Муслуев Абдулла керте латтача бригада шийна мел хало хуле а, шин бехкагIа хьовзам хилийта цIаккха а кIалдита дац цуи гIулакх Цхьан дийнахьа делкъел тIеххьалиа аьшк хьа ца кхоачаш, бе болх боацаш баьгIар бригадера электросварщикаш. ХIаьта болх дIьболабе мара ца безаш аьшкбетона изделей цехе шортта маркхал кийчбаьбар. Смена чакхйоалича хана бригаде хьакхаьчар аьшк. Бийса яьккхача зехьа бовра кхерам болаш бар маркхал.

— КIантий, — аьлар Абдуллас, — вай бехкагIа а доацаш, болх ца беш дагIаш дукха хIама ца эшшаш сменa чакхъялийтай вай, цхьа сахьат совгIа мара дац вай цIадаха деза ха хьатIаотта. Из вай дой, вай смежникий цехе боврбболаш дукха маркхал ба. Цунах доккха зе хул предприятена а паччахьалкхенна а. Иштта из Iатиъ вай алапена а. Долче, из гIулакх ца нийсдалийтара, бийса тIехьъяьккха а, кийчбаьча маркхалах аьшкбетона изделеш хьалийта еза вай, цIабахаиза баргбоаца кхалнах мукъа а балийта.

Бригадира яхаш дар хьаллаьцар массане а.

Уж санна динав даргдоаца гIулакхаш хьалхашка эттача, уж чакхдахара бригадира чIоагIа накъадоал шин коллективерча болхлошца товши Iимерзен из хилар, дуккхача шерашка цу балха тIа ше Iоаяь опыт.

Электросварщика ученик волаш шин къахьегама никъ дIаболабаьб Абдулас. «Заводе эггара дикагIвола производственники хьехамчен лоархIаш вар со, — яхаш дувц бригадира.

Бетташ, шераш сиха дIаухар, цуица цхьона тIа-тIа кIоаргагIа йовзар къонача электросварщика шин говзал. Цхьабакъда, Абдулла а бригадера цхьабола новкъостий а раьза боацаш гIулакх дар шоай коллектив хаддаза тIехьаюсаш хилар, алапеш кIезига хилар. Из лазар хьадоагIар цу хана бригадир хиннача Нетреба Анатоле озабезамаш а деш, цхьаболча электросварщикаша шоай дегIа хало ца еш болх беше. Массане нийсса алапеш нийдеш хиларгара. Цхьан дийнахьа из дош дувца оттадир арматурни цеха болхлой собране. Цеха кулгалхоша, болхлоша критика а яь, бригадира гIулакха тIара мукъавалийтар Нетреба.

Мала оттавергва бригадана керте? Цхьан юкъа сатем эттар зале. ТIаккха энкхийта, электросварщикех цхьанне цIи яьккхар Муслуев Абдуллий. Ше аьннар чIоагIдеш цо тIатехар: «Диъ шу дизад тха коллективе из къахьегаш вола. Болхлой вIашкаоза ховш, инициатива йолаш, принципиальни саг ва Абдулла».

ДукхагIчар чIоагIа раьза хинна хьаллаьцар из кандидатура. Цхьабакъда, коллективера цхьабола болхлой а А. Муслуев ше а бригадира декхарех из лоархIавергвац, аьнна, хеташ бар. ХIаьта а дукхагIбола болхлой а цеха кулгалхой а раьза хиларца бригадиралла чIоагIвир из.

ХIанзалца духхьал шин болх бича воалар из. ХIаьта хIанз бIаьрчча бригада балхах жоп дала дезаш вар Абдулла. Шийла хьалха хиннача бригадира балха тIа дувлийта гIалаташ, деш хинна озабезамаш цIендаь дIадаьхар цо хьалхарча юхьийгах. ТIаккха къахьегама ветеранаща электросварщикаца Козлов Анатолий Васильевичаца, мастерца Измайлова Тухана Раисайца, иштта кхычарца дага вувлаш, цар новкъосталца бригада коллектива болх тоаба волавелар Абдулла. ХIаране къахьегаме лоацача даькъа коэффициентага хьежжа алапи а ахчан премеш а телилга дIадоладир. Бригадин подрядагIа къахьега йолаялийтар коллектив. Долче, къахьегамен производственни дисциплина телхаешашта, брак ераштa эша а деш мара тIателацар алапеш. Цудухьа чIоагIъелар болхлой исполнительски дисциплина, дика лакхъелар къахьегама овсарле. Дукха юкъ ялалехьа предприяте эггара дикагIйолча бригадех цаI хилар цох.

Коллективе къахьегаш тайп-тайпара профессеш йола болхлой бар. Мичча хана а царна эшаш дола новкъостал де цаховр дIахьеха дезилга дика кхетадеш вар Абдулла. Вешта аьлча, балха говзалга диллача болхлоел цхьа лагIа ше лаккагIа латта везилга. Цудухьа цо караерзайир массехк смежни говзал. Контактно-сварочни машина оператора, крановщика болх Iомабир. Иштта из болх бе Iемар пехерча еррига станокаш тIа. Долче, дог раьза долаш шин опыт дIа а йовзиташ, къона специалисташ хьа[illegible] волавелар Абдулла. ХIанз цо кийчбаь болхлой дукха ба цуи бригаде. Царех ба [illegible]за эггара дикагIа лоархIа производственникаш [illegible]войш Игнатьев Петр, Г[illegible]дилов Сергей, кхыбараш. Царех доккхал ду хьехамчас.

Иштта дика организаторе бригада кулгалхо вола Муслуев Абдулла ца лувш [illegible]санзар предприятерча коммунисташа, 1986 шера парте мугIарашка дIанийцар из.

КЪОАСТОЙ Башир.

Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

(ДIахьодар. Доладур 30 январе, 1-чеп, 3-чеп, 6-чеп февpале араьхначa номераш тIа).

СУНЖЕНСКИ РАЙОН

№ 130 йолча Ассиновски хоржамийн округе гIолла

Попова Валерия Васильевна, 1939 шера яьй, КПСС райкома хьалхара секретарь, Орджоникидзевская станице яхаш я.

№ 131 йолча Галашкински хоржамийн округе гIолла

Гайтукиева Ахьмада Люба, 1949 шера яьй, № 1 йолча Галашкински юкъерча школа директор, КПСС член, Галашка яхаш я.

Дикажев Махьмадгире Мухарбик, 1958 шера ваьв, Сунженски РОВД начальника заместитель, КПСС член, Орджоникидзевская станице вахаш ва.

Мякиев Абукара Султан, 1936 шера ваьв, Орджоникидзе цIерагIча колхоза учетчик, парте вац, Галашка вахаш ва.

Хашагульгов Махьмада Яхья, 1934 шера ваьв, Сунженски райисполкома председатела заместитель, КПСС член, Орджоникидзевская станице вахаш ва.

Чахкиев Идриса СаIид, 1938 шера ваьв, «СелаIад» яхача берийн журнала вIашагIтехача редакце керттера редактор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 132 йолча Карабулакски хоржамийн округе гIолла

Веданжев Макшарипа Батыр, 1946 шера ваьв, Кирова цIерагIча колхоза председатель, КПСС член, Карабулак яхача поселке вахаш ва.

Гадаборшев Боскара Осман, 1940 шера ваьв, «Сердало» газета редактор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гладких Геннадий Григорьевич, 1966 шера ваьв, «Октябрьнефть» НГДУ бурильщик, ВЛКСМ член, Карабулак яхача поселке вахаш ва.

Сильченко Виктор Васильевич, 1946 шера ваьв, химически реагентийн Карабулакски завода директора заместитель, КПСС член, Карабулак яхача поселке вахаш ва.

Танкиев Султана Аьхмад, 1953 шера ваьв, КЗНСМ [illegible] начальник, парте вац, Карабулак яхача поселке вахаш ва.

№ 133 йолча Коммунистически хоржамийн округе гIолла

Гребенник Александр Моисеевич, 1936 шера ваьв, «Ассинский» совхоза тракторист, КПСС член, Ассинская станице вахаш ва.

Гушакаев Аьхмада Мать... [illegible]

№ 137 йолча Серноводски хоржамийн округе гIолла

Алиев Шамиль Алиевич, 1946 шера ваьв, «Симбиоз» яхача кооперативан ассоциаце председатель, КПСС член, Серноводск яхача юрта вахаш ва.

Кикиев Исан Висвевич, 1956 шера ваьв, ДОСААФ автомобильни школа начальник, КПСС член, Серноводск яхача юрта вахаш ва.

Чилаев Шудин Бахаевич, 1936 шера ваьв, Ленина цIерагIча колхоза председатель, КПСС член, Серноводск яхача юрта вахаш ва.

№ 138 йолча Троицки хоржамийн округе гIолла

Бачманов Александр Николаевич, 1947 шера ваьв, XIX партсъезда цIерагIча колхоза председатель, КПСС член, Троицке вахаш ва.

Макарова Таисия Федоровна, 1940 шера яьй, Троицки участкови больница керттера лор, парте яц, Троицке яхаш я.

Реутова Анна Ильинична, 1936 шера яьй, XIX партсъезда цIерагIча колхоза учетчица, парте яц, Троицке яхаш я.

УРУС-МАРТАНОВСКИ РАЙОН

№ 139 йолча Алхазуровски хоржамийн округе гIолла

Адуева Тамара Юсуповна, 1939 шера яьй, Мичурина цIерагIча совхоза доярка, КПСС член, Комсомольское яхача юрта яхаш я.

Ахмадов Идрис Лечаевич, 1956 шера ваьв, Урус-Мартановски районни халкъа тIахьожама комитета инспектор, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Бисултанов Апти Дибаевич, 1959 шера ваьв, Комсомольски юкъерча школа кочегар, парте вац, Комсомольское яхача юрта вахаш ва.

Магомадов Ахмед Мовлдинович, 1959 шера ваьв, областной комсомольски организаце ревизионни комиссе председатель, г. Грозне вахаш ва.

№ 140 йолча Алхан-Юртовски хоржамийн округе гIолла

Бахтарышев Шамсудин Шахидович, 1942 шера ваьв, «Куларинский» яхача совхоза арендатор, парте вац, Алхан Юрта вахаш ва.

Гебаев Арби Магомедович, 1941 шера ваьв, «Красноармейский» яхача совхоза арендатор, КПСС член, Красноармейское яхача юрта вахаш ва.

Сатуев Хусейн Джунидович, 1939 шера ваьв, № 2 йолча юкъерча школа нохчийн меттан литературен хьехархо, КПСС член, Алхан-Юрта [illegible]

... затор, КПСС членалла кандидат, Гойты яхача юрта яхаш я.

Ящуркаев Муса Исаевич, 1951 шера ваьв, «Солнечный» яхача совхоза тракторно-полеводчески бригада бригадир, КПСС член, Гойты яхача юрта вахаш ва.

№ 144 йолча Горски хоржамийн округе гIолла

Арсамиков Умар Вахаевич, 1956 шера ваьв, ЧИГУ вокхагIвола Iилман болхло, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Аутаев Сайтадлан Салаудинович, 1958 шера ваьв, «Горец» яхача совхоза керттера бухгалтер, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Булчаев Нурди Джамалайлович, 1947 шера ваьв, районни халкъа дешара отдела къахьегам Iомабара вола инспектор, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Джан-Алиев Али Якубович, 1932 шера ваьв, № 7 йолча юкъерча школа директор, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Сатуева Мадина Супьяновна, 1970 шера яьй, СПТУ-13 филиала производственни обучене мастер, ВЛКСМ член, Урус-Мартане яхаш я.

№ 145 йолча Мартан-Чуйски хоржамийн округе гIолла

Абубакаров Вахид Алиевич, 1946 шера ваьв, НГIАССР прокуратура судашкарча уголовни гIуллакхашка хьажара тIехьа тIахьожам лоаттабеча отдела прокурор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Ахмадов Руслан Имранович, 1961 шера ваьв, «Горец» яхача совхоза тракторист, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Висатаев Магомадали Абубакарович, 1952 шера ваьв, госсеминспекци начальник, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва

Мезднев Лема Ибрагимович, 1947 шера ваьв, Урус-Мартановски юрта Совета исполкома председатель, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Сагаипов Заурбек Анарбекович, 1942 шера ваьв, Мартан-Чуйски юрта Совета исполкома председатель, КПСС член, Мартан-Чу вахаш ва.

Хасаев Баудин Абдурахманович, 1939 шера ваьв, Урус-Мартановски райисполкома председатела заместитель, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Хаджимурадов Али Якубович, 1957 шера ваьв, Тангински юрта Совета исполкома председатель, парте вац, Танги Чу вахаш ва.

№ 146 йолча Зареченски хоржамийн округе гIолла

Бисолтанов Махмуд Бексолтович, 1952 шера ваьв, хлебокомбината директор, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

№ 147 йолча Урус-Мартановски хоржамийн округе гIолла

Газабаев Шахид-Хаджи Юнусович, 1942 шера ваьв, НГIАССР бусалба наьха управлене председатель, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Магомадов Ахмед Абдурахманович, 1944 шера ваьв, районни Iалам лорадара комитета председатель, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Эльмурзаев Юсуп Мутушевич, 1956 шера ваьв, районо инспектор, парте вац, Урус-Мартане вахаш ва.

№ 148 йолча Шалажински хоржамийн округе гIолла

Арсанов Магомед Баудинович, 1928 шера ваьв, «Чечениигушплодсемпром» яхача объединене Шалажински отделене управляющи, парте вац, Шалажи вахаш ва.

№ 149 йолча Рошни-Чуйски хоржамийн округе гIолла

Аслаханов Рамзан Умарович, 1958 шера ваьв, ВЛКСМ РК хьалхара секретарь, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Ахматова Раиса Салтамурадовна, 1928 шера яьй, ВФК-а Нохч-ГIалгIай отделене правлене председатела заместитель, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

Газалоев Юнус Якубович, 1940 шера ваьв, Грозненски цирка директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Дукаев Лечи Хож-Ахмедович, 1957 шера ваьв, «Тандем» яхача кооператива болхло, парте вац, Рошни-Чу вахаш ва.

Далаева Айзан Ахмедовна, 1947 шера яьй, «Гехинский» яхача совхоза № 2 йолча отделене доярка, парте яц, Рошни-Чу яхаш я.

Джургаев Олег Магомедович, 1942 шера ваьв, «Грозненский рабочий» яхача газета корреспондент, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Исаев Атхо Махмудович, 1955 шера ваьв, гIонна болхбовхама директор, КПСС член, Гехи-Чу вахаш ва.

Исмаилов Або Турпиевич, 1949 шера ваьв, «Заветы Ильича» яхача газета корреспондент, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Самбаев Александр Александрович, 1942 шера ваьв, № 1 йолча юкъерча школа хьехархо, парте вац, Рошни-Чу вахаш ва.

Сотников Иван Тихонович, 1937 шера ваьв, Урус-Мартановски райисполкома председатель, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Тамоев Фато Усманович, 1937 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай хьунан дахчан хIамаршен промышленноста профсоюзни обкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

ШАЛИНСКИ РАЙОН

Насуров Абу-Муслим Хавасович, 1939 шера ваьв, Аллероевски юкъерча школа военрук, парте вац, Аллерой яхача юрта вахаш ва.

№ 152 йолча Аргунски хоржамийн округе гIолла

Герниханов Або Касумович, 1945 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай пачхьалкхан института доцент, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Исмаилова Умаразет Бахаевна, 1950 шера яьй, № 1 йолча аргунски юкъерча школа директора заместитель, КПСС член, г. Аргуне яхаш я.

№ 153 йолча Кутузовски хоржамийн округе гIолла

Абубакаров Султан Ахмадович, 1935 шера ваьв, Аргунски аьшкбетонни изделеш еча завода директор, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Дацаев Ваха Абубакарович, 1937 шера ваьв, «Копзаготпромторг» МРО директор, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Махмудов Умархаджи Магомедович, 1937 шера ваьв, «Аргунское» яхача АТП директор, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Муцахаев Болат Сайтамиевич, 1955 шера ваьв, «ЧИВМ» ПМК-5 газоэлектросварщик, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Разыханов Айдан Хадиевич, 1942 шера ваьв, ТЭЦ-4 смена начальник, парте вац, г. Аргуне вахаш ва.

Салтаханов Керим Султанович, 1938 шера ваьв, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома инспектор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Эпендиев Абумуслим Абдул-Вахидович, 1956 шера ваьв, Аргунски аьшкбетонни изделешан конструкцешан еча завода директор, парте вац, г. Аргуне вахаш ва.

№ 154 йолча Гагарински хоржамийн округе гIолла

Амалиев Тюрши Абдулхамидович, 1933 шера ваьв, «Чечено-Ингушский» яхача совхоза директор, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Вазаев Абубакар Магомедович, 1936 шера ваьв, Аргунски «Пищемаш» яхача совхоза керттера инженер, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Валкаев Саид-Ахмед Абдулрахманович, 1930 шера ваьв, СПТУ 20 директора дешара дакъе вола заместитель, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Джантемуров Иса Джамалдинович, 1939 шера ваьв, [illegible]

Таймысханов Алавди Исмаилович, 1946 шера ваьв, «Икар» яхача спортивно-оздоровительни клуба тренер, парте вац, г. Аргуне вахаш ва.

№ 155 йолча Бачи-Юртовски хоржамийн округе гIолла

Гуржиханов Хаваш Межиевич, 1943 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай респотребсоюза председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Калиев Шахид Тахаевич, 1940 шера ваьв, Бачи-Юртовски учебно-производственни комбината директор, парте вац, Бачи-Юрта вахаш ва.

№ 156 йолча Герменчукски хоржамийн округе гIолла

Байтаева Зала Абуевна, 1944 шера яьй, «Шалинский» совхоза свеклаш лелаеча звеной звеньевая, КПСС член, Герменчук яхача юрта яхаш я.

Киндаров Барон Гарсиевич, 1935 шера ваьв, НГIАССР унахцIено лорая ра министра заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Паскачев Асланбек Боклуевич, 1948 шера ваьв, НГIАССР Госплана председатела заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 157 йолча Майртупски хоржамийн округе гIолла

Вацлаев Айуп Хамзатович, 1950 шера ваьв, НГIАССР МВД спецкомендатурашта кулгалдара отдела начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Исханов Элах Зайн-Абдинович, 1933 шера ваьв, агропромышленни комплекса болхлой профсоюза председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Муслуев Заур Сайдиевич, 1942 шера ваьв, Шалински районни больница керттера лор, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

№ 158 йолча Цоцин-Юртовски хоржамийн округе гIолла

Атуев Салман Айдиевич, 1956 шера ваьв, ВЛКСМ обкома оргтодела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тасуханов Султан Вишиевич, 1941 шера ваьв, № 2 йолча Цоцин-Юртовски юкъерча школа хьехархо, парте вац, Цоцин-Юрта вахаш ва

Хусиханова Умани Лулуевна, 1942 шера яьй, «Октябрьский» совхоза доярка, парте яц, Цоцин-Юрта яхаш [illegible]

№ 161 йолча Новоатагински хоржамийн округе гIолла

Завгаев Доку Гапурович, 1940 шера ваьв, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 162 йолча Чири-Юртовски хоржамийн округе гIолла

Усамов Юнади Данилбекович, 1948 шера ваьв, КПСС Шалински райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

№ 163 йолча Буденновски хоржамийн округе гIолла

Бисултанов Райбек Махмаевич, 1947 шера ваьв, Аргунски горПО «Общепит» объединене директор, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

Джамалханов Бадруди Сайпудинович, 1953 шера ваьв, «Шалинская» ПМК начальник, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

Ибрагимов Хамзат Исмаилович, 1934 шера ваьв, Нохч-ГIалгIай пачхьалкхан университета электродинамика кафедра заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Мацаев Султан Юсупович, 1948 шера ваьв, Шалински автотранспортни предприяте директор, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

Сулиманов Руслан Хамидович, 1941 шера ваьв, «Джалка» яхача совхоза директор, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

Чапсуркаев Айдамир Бакариевич, 1943 шера ваьв, Шалински ЦРБ керттерча лора заместитель, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

№ 164 йолча Кавказски хоржамийн округе гIолла

Денниев Хусейн Бахарчиевич, 1947 шера ваьв, Шалински райисполкома райфинотдела заведующи, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

Махматхаджиева Яха Вахитовна, 1952 шера яьй, Шалински райисполкома райплана председатель, КПСС член, Герменчук яхача юрта яхаш я.

Магомадов Леча Лемович, 1948 шера ваьв, Шалински райПО правлене председатель, КПСС член, Герменчук яхача юрта вахаш ва.

Хасаев Абдулла Аллаевич, 1941 шера ваьв, «Грозненский» [illegible] секретарь, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

№ 165 йолча Шалински хоржамийн округе гIолла

Котницкий Петр Станиславович, 1953 шера ваьв, эскаре гIуллакх деш вар, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Расуев Махмуд Селимович, 1947 шера ваьв, «Ше... [illegible]

Шерипова мемориальни цIенмузея заведующи, парте вац, Шатое вахаш ва.

Салгириев Гайса Мусаевич, 1949 шера ваьв, Шатойски ЦРБ керттера лор, КПСС член, Шатое вахаш ва.

Сулейманов Али Махмудович, 1934 шера ваьв, КПСС Шатойски райкома инструктор, КПСС член, Зоны яхача юрта вахаш ва.

Хамидов Лечи Далаевич, 1932 шера ваьв, «Новая жизнь» яхача колхоза правлене председатель, КПСС член, Пойкха Варанде яхача юрта вахаш ва.

№ 168 йолча Асламбек-Шериповски хоржамийн округе гIолла

Дакалов Ваха Халилович, 1952 шера ваьв, КПСС Шатойски райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Шатое вахаш ва.

Хадисов Ибрагим Денилович, 1956 шера ваьв, КПСС Шатойски райкома политически просвещене кабинета заведующи, КПСС член, Шатое вахаш ва.

№ 169 йолча Борзоевски хоржамийн округе гIолла

Мусостов Сайпа Зилутдинович, 1943 шера ваьв, халкъа депутатийн Шатойски районни Совета исполкома председатель, КПСС член, Шатое вахаш ва.

Тимирбулатов Салаудин Хасмагомедович, 1960 шера ваьв, Кирова цIерагIча колхоза механизатор, КПСС член, Борзой яхача юрта вахаш ва.

Шамаев Ахмед Дудаевич, 1948 шера ваьв, ППЧ-10 отделене командир, парте вац, Шатое вахаш ва.

ШЕЛКОВСКОЙ РАЙОН

№ 170 йолча Гребенской хоржамийн округе гIолла

Удмигов Джамбек Абубакарович, 1936 шера ваьв, Л. Н. Толстоя цIерагIча винсовхоза тракторно-кхаш лелаеча бригада бригадир, КПСС член, Старогладковская станице вахаш ва.

Ювваев Юнус Хасанович, 1955 шера ваьв, Шелковской райагроснаба директор, КПСС член, Шелковская станице вахаш ва.

№ 171 йолча Дубовской хоржамийн округе гIолла

Латышев Александр Федорович, 1943 шера ваьв, [illegible] колхоза председатель, КПСС член, Дубовская станице вахаш ва.

Шураева Зоя Кинжеровна, 1941 шера яьй, Сары-Суйски юкъерча школа хьехархо, парте яц, Сары-Су яхаш я.

№ 172 йолча Каргалински хоржамийн округе гIолла

Фролов Николай Афанасьевич, 1947 шера ваьв, [illegible]

Гладких Геннадий Григорьевич, 1966 шера ваьв, «Октябрьнефть» НГДУ бурильщик, ВЛКСМ член, Карабулак яхача поселке вахаш ва.

Сильченко Виктор Васильевич, 1946 шера ваьв, химически реагентий Карабулакски завода директора заместитель, КПСС член, Карабулак яхача поселке вахаш ва.

Таниев Султана Ахьмад, 1951 шера ваьв, КЗНСМ ПТО начальник, парте вац, Карабулак яхача поселке вахаш ва.

№ 133 йолча Коммунистически хоржамий округе гIолла

Гребенник Александр Моисеевич, 1946 шера ваьв, «Ассинский» совхоза тракторист, КПСС член, Ассинская станице вахаш ва.

Гушакаев Ахьмада Махьмад, 1951 шера ваьв, «Сунжа» яхача промышленно-гIишлон кооператива председатель, КПСС член, Серноводская станице вахаш ва.

Кузнецов Владимир Васильевич, 1949 шера ваьв, Сунженски райисполкома председатель, КПСС член, Орджоникидзевская станице вахаш ва.

Чилаев Алаужин Шадидович, 1958 шера ваьв, Серноводски юртбоахама техникума отделене заведующи, КПСС член, Серноводская станице вахаш ва.

№ 134 йолча Красноармейски хоржамий округе гIолла

Галаев Iаьлий Къамбулат, 1939 шера ваьв, Сунженски АТП водитель, КПСС член, Орджоникидзевская станице вахаш ва.

Килиматов Махьмада Мовли, 1935 шера ваьв, «Сунжа» яхача АПО ведущи экономист-ревизор, КПСС член, Орджоникидзевская станице вахаш ва.

Татиев Мажита Руслан, 1955 шера ваьв, «Серноводский» совхоза парткома секретарь, КПСС член, Орджоникидзевская станице вахаш ва.

Темуркаев Али Юсупович, 1941 шера ваьв, Сунженски райпо правлене председатель, КПСС член, Орджоникидзевская станице вахаш ва.

Хамчиев Ахьмада Султан, 1939 шера ваьв, № 4 йолча Орджоникидзевская юкъерча школа хьехархо, парте вац, Орджоникидзевская станице вахаш ва.

№ 135 йолча Нестеровски хоржамий округе гIолла

Патиев Османа Махьмад, 1959 шера ваьв, «Путь к коммунизму» яхача колхоза арендни бригада водитель, КПСС член, Нестеровская станице вахаш ва.

№ 136 йолча Орджоникидзевски хоржамий округе гIолла

Беков Заьлмаха Мурад, 1917 шера ваьв, «Победа» яхача колхоза председатель, КПСС член, Орджоникидзевская станице вахаш ва.

ва.

Магомадов Ахмед Мовлинович, 1959 шера ваьв, областной комсомольски организацие ревизионни комиссе председатель, г. Грозне вахаш ва.

№ 140 йолча Алхан-Юртовски хоржамий округе гIолла

Бахарышев Шамсудин Шахидович, 1942 шера ваьв, «Куларинский» яхача совхоза арендатор, парте вац, Алхан-Юрта вахаш ва.

Гебаев Арби Магомедович, 1941 шера ваьв, «Красноармейский» яхача совхоза арендатор, КПСС член, Красноармейское яхача юрта вахаш ва.

Сатуев Хусейн Джунидович, 1939 шера ваьв, № 2 йолча юкъерча школа наьна меттен литературен хьехархо, КПСС член, Алхан-Юрта вахаш ва.

№ 141 йолча Советски хоржамий округе гIолла

Бачаев Лечи Халаевич, 1942 шера ваьв, районни халкъа дешара отдела заведующи, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Деднев Сейтселим Майрбекович, 1955 шера ваьв, Нохч-ГIалгIайн АССР-н МВД инспектор, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Мадаев Мусса Хожиевич, 1951 шера ваьв, № 5 йолча урус-мартановски юкъерча школа хьехархо, парте вац, Урус-Мартане вахаш ва.

Хасанов Ваха Идрисович, 1946 шера ваьв, районни халкъа тIаьхьожама комитета председатель, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Якаев Борис Нахаевич, 1935 шера ваьв, «Горец» яхача совхоза 11-чу отделене управляющи, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Якубов Айнди Вагаевич, 1956 шера ваьв, № 5 йолча Урус-Мартановски школа хьехархо, парте вац, Урус-Мартане вахаш ва.

№ 142 йолча Гехински хоржамий округе гIолла

Бадалов Руслан Нурдеевич, 1955 шера ваьв, Нохч-ГIалгIайн ВДФСО профсоюзий областной совета председателан заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Гакаева Рака Вахитовна, 1952 шера яьй, халкъа депутатий Гехински юрта совета исполкома председатель, КПСС член, Гехи яхача юрта яхаш я.

Сагаев Ваха Тагаевич, 1947 шера ваьв, КПСС Урус-Мартановски РК хьалхара секретарь, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

№ 143 йолча Гойтински хоржамий округе гIолла

Вацуев Абдул Зимаевич, 1942 шера ваьв, «Чечингрострой» ГСП битумни установка оператор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Дедаев Ибрагим Магомедович, 1939 шера ваьв, «Солнечный» яхача совхоза директор, КПСС член, Гойты яхача юрта вахаш ва.

Сагариева Зара Лагаевна, 1952 шера яьй, № 1 йолча юкъерча школа внеклассни а внешкольни а балха органи-

вахаш ва.

Саганов Заурбек Анарбекович, 1942 шера ваьв, Мартан-Чуйски юрта Совета исполкома председатель, КПСС член, Мартан-Чу вахаш ва.

Хасаев Баудин Абдурахманович, 1939 шера ваьв, Урус-Мартановски райисполкома председателан заместитель, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Хаджимурадов Али Якубович, 1957 шера ваьв, Тангински юрта Совета исполкома председатель, парте вац, Танги-Чу вахаш ва.

№ 146 йолча Зареченски хоржамий округе гIолла

Бисолтанов Махмуд Бексолтович, 1952 шера ваьв, хлебокомбината директор, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Висаргиров Руслан Аднанович, 1956 шера ваьв, центральни районни больница лор, парте вац, Урус-Мартане вахаш ва.

Евсултанов Лечи Хамидович, 1935 шера ваьв, «Новая жизнь» яхача кооператива председатель, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Керимов Муса Абдурахманович, 1938 шера ваьв, Нохч-ГIалгIайн АССР Министрий Совета председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Кадиев Руслан Азиевич, 1954 шера ваьв, «Ленинская правда» яхача газета болхло, парте вац, Урус-Мартане вахаш ва.

Катаев Джамалдин Германович, 1952 шера ваьв, Урус-Мартановски РПК прораб, парте вац, Урус-Мартане вахаш ва.

Нагаев Руслан Ибрагимович, 1955 шера ваьв, НГIАССР МВД УПО ППЧ-11 начальник, парте вац, Урус-Мартане вахаш ва.

Исаев Атхо [illegible], 1955 шера ваьв, гIонна болу бахама директор, КПСС член, Гехи-Чу вахаш ва.

Исмаилов Або Турпаевич, 1949 шера ваьв, «Заветы Ильича» яхача газета корреспондент, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Самбаев Александр Александрович, 1942 шера ваьв, № 1 йолча юкъерча школа хьехархо, парте вац, Рошни-Чу вахаш ва.

Сотников Иван Тихонович, 1937 шера ваьв, Урус-Мартановски райисполкома председатель, КПСС член, Урус-Мартане вахаш ва.

Тамаев Фато Усманович, 1937 шера ваьв, Нохч-ГIалгIайн хьунен дахчах хIамаш ечен промышленностан профсоюзий обкома председатель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

ШАЛИНСКИ РАЙОН

№ 150 йолча Автурински хоржамий округе гIолла

Алимхаджиев Абдулла Юсупхаджиевич, 1951 шера ваьв, Республиканскин больница берий отделене заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Душаев Аврон Харонович, 1953 шера ваьв, «Автуринский» яхача совхоза арендни бригада кулгалхо, КПСС член, Автуры яхача юрта вахаш ва.

№ 151 йолча Аллероевски хоржамий округе гIолла

Абдулкадыров Закре Хамзатович, 1952 шера ваьв, «Табаксырье» яхача республикаште юкъерча предприяте директор, КПСС член, Грозне вахаш ва.

Дааев Нуждин Решидович, 1952 шера ваьв, Шалински райисполкома председатель, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

ва.

№ 154 йолча Гагарински хоржамий округе гIолла

Амалиев Тюрши Абдулхамидович, 1953 шера ваьв, «Чечено-Ингушский» яхача совхоза директор, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Вазаев Абубакар Магомедович, 1956 шера ваьв, Аргунски «Пищемаш» яхача совхоза керттера инженер, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Вазкаев Сайд-Ахмед Абдулрахманович, 1950 шера ваьв, СПТУ-29 директора дешара дакъе вола заместитель, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Джантемуров Иса Джамалдинович, 1939 шера ваьв, Аргунски горсовета исполкома председатель, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Зурабов Мухьмада Хаваж, 1942 шера ваьв, «Промжелдортранс» яхача Грозненски производственни объединене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Исрапилов Илья Минкаилович, 1940 шера ваьв, «Красный молот» производственни объединене Аргунски машинашъеча завода директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Лечиев Максим Хамидович, 1938 шера ваьв, НГIАССР МВД профилактика управлене начальник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Муртазова Лайла Алавдиновна, 1965 шера яьй, № 1 йолча «Промтовары» яхача тика продавец, парте яц, г. Аргуне яхаш я.

Накаева Маржан, 1935 шера яьй, ПМК-145 каменщикий бригадир, КПСС член, г. Грозне яхаш я.

Муслуев Заур Сайдиевич, 1942 шера ваьв, Шалински районни больница керттера лор, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

№ 158 йолча Цоцин-Юртовски хоржамий округе гIолла

Атуев Салман Айдиевич, 1956 шера ваьв, ВЛКСМ обкома орготдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тасуханов Султан Бишиевич, 1941 шера ваьв, № 2 йолча Цоцин-Юртовски юкъерча школа хьехархо, парте вац, Цоцин-Юрта вахаш ва.

Хусниханова Умани Лулуевна, 1942 шера яьй, «Октябрьский» совхоза доярка, парте яц, Цоцин-Юрта яхаш я.

№ 159 йолча Сержень-Юртовски хоржамий округе гIолла

Барзанукаев Ахмед Сайд-Магомедович, 1949 шера ваьв, «Знамя коммунизма» яхача шалински районни газета редактор, КПСС член, г. Аргуне вахаш ва.

Вахаев Хож-Махьмад Хумайдович, 1949 шера ваьв, НГIАССР-е гIолларча арахьарча экономически бувзамашта вола РСФСР Министрий Советагара уполномоченни, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Дудаев Муса Абдиевич, 1939 шера ваьв, Х. Нурадилова цIерагIча театра актер, парте вац, г. Грозне вахаш ва.

Налаев Ваха Янубович, 1941 шера ваьв, «Северо-Кавказская» яхача птицефабрика директор, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Тайсумов Сайд-Ахьмад Дигиевич, 1947 шера ваьв, ДОСААФ Нохч-ГIалгIайн обкома председателан заместитель, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

№ 160 йолча Мескер-Юртовски хоржамий округе гIолла

Алавдинов Али Алавдинович, 1940 шера ваьв, «Шалинский» совхоза директор, КПСС член, Мескер-Юрта вахаш ва.

Магомадов Хамзат Магомадович, 1935 шера ваьв, «Южный» совхоза бригадир, КПСС член, Мескер-Юрта вахаш ва.

Махматхаджиева Яха Вахитовна, 1952 шера яьй, Шалински райисполкома [illegible] плана председатель, КПСС член, Герменчук яхача юрта яхаш я.

Магомадов Лема Лечиевич, 1948 шера ваьв, Шалински райПО правлене председатель, КПСС член, Герменчук яхача юрта вахаш ва.

Хасиев Абдулла [illegible], 1944 шера ваьв, [illegible] мясокомбината [illegible] кома секретарь, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

№ 165 йолча Шалински хоржамий округе гIолла

Котвицкий Петр Станиславович, 1953 шера ваьв, аскаре гIулакх деш вар, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Расуев Махмуд Селимович, 1937 шера ваьв, «Шекара свекла» яхача Iилма-производственни система начальник, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

Сандов Баудин Магомедович, 1933 шера ваьв, «Джалка», яхача совхоза № 2 йолча тракторно-кхаш леладеча бригада бригадир, КПСС член, Шаьла вахаш ва.

№ 166 йолча Курчалоевски хоржамий округе гIолла

Абдулмежидов Абдулла Адамович, 1938 шера ваьв, № 1 йолча Курчалоевски юкъерча школа хьехархо, парте вац, Курчалое вахаш ва.

Болтукаева Хедишт Сейдиевна, 1949 шера яьй, «Шалинское» ремонтно-техническии предприяте гидроцеха слесарь, КПСС член, Шаьла яхаш я.

Тамкаев Шамиль Зелимханович, 1947 шера ваьв, № 2 йолча Курчалоевски райбольница хирургически отделене заведующи, КПСС член, Курчалое вахаш ва.

Шавлаев Макан Махмудович, 1947 шера ваьв, «Курчалойский» совхоза директор, КПСС член, Курчалое вахаш ва.

ШАТОЙСКИ РАЙОН

№ 167 йолча Шатойски хоржамий округе гIолла

Алиев Вахид Мовсарович, 1956 шера ваьв, Аргунски паччахьалкхен историко-архивни Iаламен музей-заповедника директор, КПСС член, Шатое вахаш ва.

Гамаев Мовсар Мовлиевич, 1951 шера ваьв, А.

[illegible]

Юнаев [illegible]

№ 171 йолча [illegible] хоржамий округе гIолла

Латышев [illegible]

Шураева [illegible], 1941 шера яьй [illegible]

№ 172 йолча Каргалиновски хоржамий округе гIолла

Фролов Николай Афанасьевич, 1917 шера ваьв, «Красный пахарь» яхача колхоза правлене председатель, КПСС член, Каргалинская станице вахаш ва.

№ 173 йолча Новощедрински хоржамий округе гIолла

Бешириханов Хамид Мовсарович, 1957 шера ваьв, «Коминтерн» яхача колхоза керттера зоотехник, КПСС член, Старощедринская станице вахаш ва.

Урашев Рашимбек, 1939 шера ваьв, «Шелковский» госплемзавода вонкхагIоьла жа Iу, КПСС член, Бурунское яхача юрта вахаш ва.

Хучиев Олхазар Хожахметович, 1949 шера ваьв, Ленина цIерагIча колхоза председатель, КПСС член, Шелковская станице вахаш ва.

№ 174 йолча Червленски хоржамий округе гIолла

Коломенский Петр Георгиевич, 1949 шера ваьв, КПСС Шелковский райкома хьалхара секретарь, КПСС член, Шелковская станице вахаш ва.

№ 175 йолча Шелковски хоржамий округе гIолла

Аралин Виктор Данилович, 1936 шера ваьв, Нохч-ГIалгIайн АССР Министрий Совета гIулакхий урхаллин организационно-советски кадровни балха отдела заведующи, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Бахмадов Баудин Дадаевич, 1949 шера ваьв, Шелковски района прокурорн помошник, КПСС член, г. Грозне вахаш ва.

Хьалеш дола барзкъа Iалаьмате хоза товш деш, дика маха боаккхаш бола хIамаш тега мотористкаш кIезига бац «Силуэт» яхача Нохч-ГIалгIайн производственни трикотажно-галантерейни объединене. Царех цаI я трикотажни цехера Плиева Зарема. Ше ухказа къахьегаш йолча цхьайтта шера башха-дика производственни хьоахамаш а доахаш, шийна цхьана къахьегача цехерча хIамаш тегача мотористкашта хадданза хьокхам телаш хьайоагIарех я из. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо шийн норма 110—115 процент кхоачаш ца еш. Цулухьа, дIадахача шера заданех ханал хьалха лоархIаьгча цо дикка тIехкхоачашъяьй укх шера январь бетта план а. Овсаре къахьегарал совгIа сакхат долаш цо барзкъа тийга цхьа моттиг найслац. Цудухьа, цун продукци ОТК болхлоша соца ца еш, хийцча чакхIоалийташ я.

Шитта дог гIоздоаза толамаш Заремас доахаш хилара керттердар да хIамаш тегарий массе а тайпа операцеш цо толамца караерзаяр. Цул совгIа массе тайпарча хIамаш тегача машинаш тIа болх бе ховргдолаш. смежни [illegible] лаш Iомаьяй цо [illegible] дикагIиола [illegible] камаршца [illegible] кха ба [illegible] беш, даим [illegible] мутIарашта юкъе болаш хьабоагIарех ба уж. Цудухьа, царех чIоагIа доккхал ду Заремас.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мотористка З. Плиева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Фильма премьера

«БИЙСА ЙОАККХАШ ЯР ДОШО МОРХИЛГ...»

Укх деношка Москве кинематографистий ЦІагІа премьера хилар вай мехкахочун кинорежиссера Мамилов Суламбика оттадаьча «Бийса йоаккхаш яр дошо морхилг» яхача фильма. Ала деза, цунах боккха кхаъ хилар, аьнна, хІана аьлча, хІара шера союзни экрана тІа хьахьокх 300 совгІа фильм, цхьабакъда, царех цхьацадолча фильмашка мара иштта премьера хьисапе хьажац.

ХІаьта, цига хьийха бар искусства, Іилман, общественни, творчески организацей викалаш. Царна юкъе бар Москве дешаш а болх беш а бола вай мехкахой. Масала, ЦК общественни Іилман Академе болхло Баширов Лема, Балашихово яхача городера доцент Албогачиев Іаьла, Даймехка тІема ветеран, запасе вола кадрови эпсар Ташаев Висаргаш, иштта кхы дукхабараш.

ВІашагІкхетар дІадолалуш вовзаш волча кинодраматурга Фаталиев Рамиса аьлар: «Ер сайре дІаяхьа бокъо йолаш вацар со, бакъда, сайна тІадилла декхар сийлахьа а деза а хеташ кхоачашду аз. Мамилов Суламбик аз вувца ца везаш шоана дика вовз, бакъда, из санна эзде а беркате а саг вахаре наггахьа мара шийслац. Цун творчески говзалах дувцаш са белгалдаккха безам бар. Суламбика ший фильмашца дагадоаццача тайпара вахарера ира проблемаш гучаяха, уж яшха вІаштІехьдоал», аьнна.

Мамилов Суламбика шийга дош делча дукха къамаьл а ца деш, из кино доаккхаш дакъа лаьца актераш бовзийт: «Кузьменьшин» — вежарий роль ловзаяь шолла ваь ши воша, БашкировгІар Андрейи Володяи. Уж шиъ эхь хеташ, увзалуш латтар сцена тІа, цуица цар, гулбенначар, шоаех бола безам совбоахар.

Исторе Іилман доктора, полковника Ибрагимбейле Хаджимурата дош дийхача зале ший тайпара сатем эттар. Цо лоацца къамаьл а даь С. Мамиловга эилаш кховдадир: «Ер 13 гвоздика шо мехках даьха оаша даьккха 13 шу белгалдеш да» аьнна.

...ДІайов лампаш. Экрана тІара гуш да цІераца доагаш дола 1944 шу — цо хьожачар цу ханах йола уйлаш сомайоах. Берригаш а гІайгІанга баха ба. Хоза Іалама сурт, саг ца вахаш яьсса улла юрт бІаргаяйча цхьанне шийна юхевагІачунга хетт хьанах лаьца да ер кино, малаш баьхаб цига. Кхычо вайнаьха дешаш хезача новкъостага хетт малагІча къаман мотт ба из. Вокхо жоп лу; сона хац, хьалха цигача баьхача наьха мотт хила беза-кх из. Гонахьа багІача нахах кхы хаттар де эхь а хийте, соц дукха лувш хиннар.

Гуш да фильма тІеххьара кадраш. Машиннаькъа уллув латт поездаша аракхийсача кІорая Іовкъарах хьахиина боарз. Цу юкъера хьалъайлу Оалхазар. Из веррига Іаьржа ва, гІийло хьаделлалу цун бІарган. Делхача догІо цІенъю цун юхьмараж, вахарах болча безамца дага долалу цун доккхий Іаьржа бІаргаш. Цу суртаца режиссера хьагойт халкъа тІехье йоврг ца хилар, вайнах дай лаьтта шоай историца, къаман гІулакхашца юха а баха ховшаргхилар.

Залера лампаш согалу. Укхаза гац велаш, совдола къамаьл дувцаш вола саг, берригаш а кІоаргача уйланга баха ба. ХІаране ший декхар лоархІ цу сайрен фусам-да волча Суламбика балха тІа керда толамаш дахар ловш дег тІара ловца баккхар.

Іадика а йийца тхо шиъ вІаши къасташ. Суламбик ший гІадвахар лочкъаде могаш вацар. Шийга мел аьннача дІайхача дешаех цунна эггара дезагІа хетар: «Ма хоза, эздий гІулакхаш да шун халкъах доахкараш, лораделаш уж». ТІаккха, кІезига сабар а даь, Суламбика шийгара тІатехар: «Вай халкъ дийца варгвоацаш дика да, цо сона балха тІа низ лу, хІаьта, цунна долча гІулакха къахьегар сай вахара къулба лоархІ аз».

Цу сайрийна соца къамаьл деш цІихезача Іилманхочо, философски Іилмай доктора М. С. Джунусовс аьлар: «Аз хІанз кІоаргга кхетадир мел йоккха къизал гойтай нохчий, гІалгІай, кхыча къамашка... Ма боккха низ ба-кх искусство. Цу фильмага хьожаш кхы са ца тохалуш вийлхар со. Лакха говзал йолаш ва шун мехкахо».

Бакъда, моллагІа фильм цхьан бесса тІаэцац кинога хьежараша, цар тІа ювцача проблемаех тайп-тайпара уйлаш хул. ДукхагІчар из фильм лакха мах беш тІаэц. Бакъда, центральни органашка кхаьчад фильман философски а художественни а оагІоний кхыча тайпара мах беш дола каьхаташ. Масала, къамашта юкъе цІур боллар санна хІама лархІа деза нохчий а гІалгІай а бехке хиинабецаре мехках боахаргбацар, яхаш яздар. Тахан сталинисташа шоашта хетар дувце а, бакъдар хьатІа ца доалаш дусаргдац. Иштта дицде йиш яц, селханара харцахьара тоталитаризма идеологи хьакхоллача дакъа лацарах дуккханах вахаре аьттув болаш, паргІата баьха хилар. Цул совгІа, тахан а тІехьа уж санна йола уйлаш хьакхолла а дІайоаржае а гІерт цхьабола яздархой. Царех лархІа, мегаргва соахка «Смертныс» яха роман (ж. «Москва», 1989 ш.) язъяь Г. Н. Горбачев а.

...Премьера хиннача шоллагІча дийнахьа московски газеташа кердача фильмах яздора, масала, «Московски комсомолец» яхачо: «...Фильме ла хала дола хІамаш гойте а, из дика мел долчох бола тешам чІоагІбеш да. Эрсий яздархочунна къахьет чІоагІа бала лайнача советски халкъах, нохчех, гІалгІаех, хІаьта гІалгІай режиссера «Кузьменьшин» — вежарий кхелах дог лаз, велха чІехк. «Вечерняя Москва» яхача газета тІа яздора: «...лирача, къизача ханара вахара оагІонаш тахан а хоалуш я. Повеста а сценаре а автора Приставкина вахар турпалхочун Коляй вахарах тарра дар, режиссер С. Мамилов бера хана даймехках воаккх. Цу шерашка цІера наькъаша уж шиъ дІа-са къоаставаь вале а, вахарах долча дагалоацамаша вІашагІтох цу шинне кхоллама хьаст». «Московская правда» а лакхе белгалдаьхача газеташа а цу фильма кертера маІан лоархІ СибарегІара даймехка цІабийрзача боккхийча наха дуІа деш, аьнна, дешаш: «Хьай веган даьла, адамаш шоайла вІаши дезаш, тІера долаш хилийталахь...». Наха дІахазийта деза из дуІа, яхаш, язду корреспонденташа.

Вай заманхошка деча кхайкаралах кхета хала дац. ХІанз а мехка цхьацца моттигашка топаш ювл, цІий Іоух: харцо юкъегІерт бокъонна, цийсхонна никъ бехка гІерташ. Бакъда, цун из вІаштІехьдаргдац, нагахьа санна, наьха хьаькъал, сабар, денал котдоале, нах шоайла барта, гулакхаца хуле.

М. ЮСУПОВ,
КПСС Нохч - ГІалгІай обкома инструктор.

ХЬАМСАРА ЭЦАРХОЙ!

ТАЙП-ТАЙПАРА БЕСАШ, ХОЗА СУРТАШ, БОАРАМ БОАЦАШ ДУКХА ХІАМАШ ХЬАДЕ ЙИШ ЙОЛАШ — ИШТТА БА БОАМБИ

Боамбе кІада — из хьалха санна цІагІа тІадувхаду, балха леладу барзкъа мара ца деш хинна кІада дац. Тахан цу кІадах эггара моднегІа дола барзкъаш ду боккхийчарна а берашта а.

«Юбилейни» яхача № 75 йолча тика тІа дуккха тайпара боамбе кІадаш да даймехка хьадаь а импортни а. Хьамсара кхалнах, оаха хьех шо тхоай тика тІа. Тха адрес: Тухачевске ул., № 1.

Ленински РТО.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 ФЕВРАЛЬ.

ЕРА

І ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Левша» яха ансамбль.
8.55 — «Васька» яха художественни фильм. 2-гІеи 3-гІеи сереш.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
15.30 — Коталон 45 шу дизара хетадаь документальни фильмаш.
16.20 — Музыкальни сокровищница. Г. Свиридов.
17.10 — Документальни фильмаш.
18.10 — Мультфильм.
18.30 — Ха.
19.00 — «...16 шу даланзеи боккхагІеи».
19.40 — «Васька» яха художественни фильм. 2-гІа серй.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Документальни фильм.
23.10 — Балет, балет.
00.10 — Ха.

ІІ ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.05 — Іилма-довзийтара фильм.
8.45, 9.35 — Природоведени. 5-гІа класс.
9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.
9.55 — Киножурнал.
10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гІа класс.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 4-гІа серй.
13.35 — Ритмически гимнастика.
17.05 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
17.25 — Арендеи из дегІахара хьали» (гІалгІай метта).
17.40 — «Ваш ход, директор» яха Грознера передача.
18.00 — «ГІишлош — цІагІа е», Шоллагіа передача.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Хоамаш, реклама.
19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. «Спартак» — «Химик».
21.00 — А. Шнитке. Камерни оркестра йола трио-соната.
21.30 — «Фруза» яха художественни фильм.

9 ФЕВРАЛЬ.

ПІАЬРАСКА

8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — «Васька» яха художественни фильм. 3-гІа серй.
10.15 — Туркмене музыкальни фольклор.
10.45 — «...16 шу даланзеи боккхагІеи».
11.30 — «Даха, Лаьтта!».
12.30 — Ха.
15.30 — Документальни фильм.
15.55 — Концерт.
16.40 — «Взрывы будут в пять» яха художественни фильм. (ЧССР, 1985 ш.). (Духхьашха).
17.45 — Философски беседаш. Эрсий философи вай хан.
18.30 — Ха.
19.00 — Иллеш дІаоал Дунен халкъашта юкъерча конкурсай лауреата Д. Хворостовске.
19.45 — «Васька» яха художественни фильм. 3-гІа серй.
21.00 — Ха.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.55 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — Ден лув-кхера.
Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.00 — «Приморский бульвар» яха художественни фильм. 1-реи 2-гІеи сереш.
02.05 — «Как поживаете» яха РСФСР заслуженни артиста Е. Петросяна моноспектакль.

ІІ ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.05 — Іилма-довзийтара фильм.
8.45, 9.35 — Природоведени. 2-гІа класс.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
9.55 — Киножурнал.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гІа класс.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 5-гІа серй.
17.10 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
17.30 — Юртара унахцІено лорайрах. Передаче дакъалоацаш ва халкъа депутаталла кандидат В. Г. Киндаров.
17.50 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.
18.00 — «Со хорже...». Къамаьл ду халкъа депутаталла кандидаташа.
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Хоамаш, реклама.
19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.05 — Хоккей СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Крылья Советов».
21.15 — «Советский патриот» яха киножурнал.

КІаьдлуш йоаца саг

ЗАГС-а заведующи йола Богатырева Марем дукхача хана деиз Назрановски районе къахьегаш а районерча кхалнаьха балаш довзаш а саг я. Из бахьан долаш хержар Марем кхалнаьха совета председателалла. Цул совгІа, дуккха кхы а общественни болх лелабу Марема.

Назранерча ЗАГС-а отдела йоккха зал, хоза тоаяь помещенеш, товш йола мебель — гуш да укхазарча коллективо дукха къахьегалга шоаш доал деш йола моттиг дикагІа хилийта гІерташ, чувнача сага гІулакх сихагІа а дикагІа а торо хилийта гІерташ.

М. М. Богатырева укх отделе болх беш йола ткъо шу совгІа ха я. Дукха хІама кхулладеннад цу юкъа. ВІалла я, аьнна на хеза мероприятеш тахан шерра яьржай укхаза. «Дато хьолчагІ», «дошо хьоазагІ», кх. хьалха гІалгІашта юкъе леладеш дацар уж Іаьдалаш. Бакъда, хІанз нах геттара раьза а болаш уж хоза Іаьдалаш укх ЗАГС-а болхлоша лоаржадаьд. Ткъаь пхиъ шера, шовзткъе итт шера цхьана баьхаш бола нах хьоашала а бийхе царна хетадаь доккха цІей цу ЗАГС-а. Цига хьех къахьегама ветеранаш, загІхой, предприяте кулгалхой, лакхера дешара заведенеш яьха ва. Юридически институт яьккха я Марем шо а...

Дукха ха йоацаш районерча наьха инициативах укхаза хьайийлар «Къахетама фонд». Предприятеш, бахача наха, шоашта мога ахча вІашагІтехар цу фонда счета тІа. Из лаьрхІад дай-нанай боацаш дисача берашта дІадекъа. Иштта...

Редакце письмо денад

Лорае вай культура ганзаш

Дика тІехье массаза а хиннай шоай даьх дисача хІаман хьурмат деш, из деза лоархІаш, кхедо гІерташ. Дукха ха йоаццаш а бегдоахаш оалаш хулар дешаш: «къаман сонтал» (национальная кичливость), «псевдопатриотизм» и кх. дІ. Эрсий а кхыча а вай советски къамашта доккха зе деш хилар уж хабараш.

МоллагІчоа чІоагІа хала хет хІанз вай хьалххийнача тІехьенна шоай дай хІама геттара во ховш хилар, хьаштдале, цхьаболчарна вІалла ца ховш а хилар.

Даьхе езаш хилар хьадоагІа цун истори хар тІера, цун дикадар тоадара тІера. Лоаман ГІалгІайчене, ховшма хилара, автомашинаш легІайолаш тоъал боккха никъ биллаб. Тийрк-чІожара дІаболабаь Іарамха-чІожие гІолла дІабугаш. Эса тІа бигаб из. Дукха руэкъа, низ, техника тІаяхийта баьча цох доккха хІама лархІа доагІар. Ловм бахача наха массе хана дага ма даьлладий наькъашц тІаьши тахриста дІайихьай. Ше а къайлаваьннав. Цхьа хІама децаре, дІахьоргьяцар уж. ХІаьта вай къаман историна мел зе даьннад цу хІамах?! Биллача наькъо цхьадола хьасташ локъадаьд. Шоан яхаш гІалаш йолча латташ дар маьлхара каща, никъ булаш бульдозераша ахдаьккхар из, тІаккха юхе дисар а хоарцадир. Вайх волча хийла сага ворххІе да илла хила мег цу чу. Жайрахьа юхе бронзови ханара хинна моттигаш йохаяьй. Дукха масалаш кхувла йиш хургьяр, даьлна зе дувцаш.

Цу даьннача зенех кхы а белгалагІа долча масалех цаІ доаладе доагІа.

ХІанз укх суртага шо хьежача, шоана гуш ба Іобела кхо кхера. ЮкъелатДар цхьа дегІала лакхагІа хиннаб. Цу кхаь кхера тІа саьнашца дахьа хиннад жІаргаш. ... вайнах дІаоттара процесс чакхъялар чІоагІдеш оттабаь хиннаб уж кхо кхера.

Массехк бІаьшера лаьттар уж тІой. 1938 шера деиз экспедицешка ухаш дуккхаза цу моттигашка хиннав со. Кхерашта юхеда ІодоагІаш дар дика шовда. ЦІай — лоамара Іодоаг Іаш. Лакха латта лоамаш, цІенеи хозеи Іалам долаш яр из гІалгІаша цІай лоархІаш хинна моттиг. Бусалба ди тІабалехьа цу метте текъамаш деш а хиннад. ХІаьта бусалба ди тІабеначул тІехьагІа, цу кхераш тІа жІаргаш доахкаш хилар ца дезаш, нах дувца болабелар цу метте шайтІаш гулалу, цІолаш (адама зене дола сиполь) гулалу, яхаш. Бакъда, Цуров Иналсанна дикка ха йолча наха цу кхерех бакъдар дика ховш хиннад.

Кху а цхьа белгало яр цу моттига; Іарамха-чІожагІа дІаулаш болча мехкай ЭсачІожагІа уллача мехкан юкъе лакхагІа йолча метте, наькъа тІа уж кхерий оттадаь хилар.

холя золяь помещенеш, товш йола мебель — гуш да укхазарча коллективо дукха къахьегалга шоаш доал деш йола моттиг дикагІа хилийта гІерташ, чувенача сага гІулакх сихагІа а дикагІа а торо хилийта гІерташ.

М. М. Богатырева укх отделе болх беш йола ткъо шу совгІа ха я. Дукха хІама хувцаденнад цу юкъа. ВІалла я, аьнна ца хеза мероприятеш тахан шерра яьржай укхаза. «Дато хьолчагІ», «дошо хьолчагІ», — хьалха гІалгІашта юкъе ца йовзаш хиннай уж. Бакъда, хІанз нах геттара раьза а болаш уж хо ва Іаьлалаш укх ЗАГС-а болхлоша доаржадаьд. Ткъаь пхиъ шера, шовзткъе итт шера пхьана бахаш бола нах хьозвала а бийхе царна хетадаь доккха цІей ду ЗАГС-о. Цига хьех къахьегама ветеранаш, кагирхой, предприяте кулгалхой. Уж мероприятеш дІакхухьача каст-каста йоагІа телевиденн а. Дукха ха я Назрановски ЗАГС-е «Дезала клуб» а болх беш йола. Цига вІашагІахетача кагирхошта эпаш дола хьехамаш деш хул педагогаш, лораш, юристаш. Цар деннача хьехамех дика пайда боал кагирхошта мар-сесаг хинна вахар дІадоладеш.

МалагІа бокъонаш я къонача дезалий? Фу бахьан долаш бох дезалаш? Мишта бала беза бераштa кхетам? Цу хаттараштa жоп лу специалисташ а.

М. Богатырева ше а я дукхача дезала нана. Цун виъ дезалхо тайп-тайпара

лакхера дешара заведенеш яьха ва. Юридически институт яьккха я Марем ше а.

Дукха ха йоацаш районерча наьха инициативах укхаза хьайийлар «Къахетама фонд». Предприятеш, бахача наха, шоашта мога ахча вІашагІтехар цу фондa счета тІа. Из лаьрхІад дай-ноаной боацаш дисача бераштa дІадекъа. Иштта дукхача бераштa гІо-новкъостал даьд цу гІулакха инициатораша. Бакъда, из болх кхы а шерагІа лелабе безалга гучадаьннад царна. Фонда правлене юкъейоагІаш я М. М. Богатырева а. Вешта аьлча, из санна районера цу хьакъехьа дола хьал довзаш саг хург а вий-теш.

ХІанз М. Богатырева горсовета депутаталла харжа кандидат оттаяьй Назранерча кхалнаха. Уж тешаш ба хьалха санна шоай балашка а шоай халонашка а хьежаш Марем хург хиларах.

Т. ТОМОВА.

деш хилар уж хабараш.

МоллагІчоа чІоагІа хала хет хІанз вай хьалкхийнача тІехьенна шоай дай хІама геттара во ховш хилар, хьаштдале, цхьаболчарна вІалла ца ховш а хилар.

Даьхе езаш хилар хьадоагІа цун истори хар тІера, цун дикадар тоадара тІера. Лоаман ГІалгІайчене, ховш ма хилара, автомашинаш леларгйолаш тоъал боккха никъ биллаб. Тийрк-чІожара дІаболабаь ІарамхачІожe гІолла дІабугаш, Эса тІа бигаб из. Дукха рузкъа, низ, техника тІаяхийта баьча цох доккха хІама лархІа доагІар. Лоам бахача наха массе хана дага ма даьлладий наькъаши тІаьши тахкар. Дика-м дар, доагІача тайпара гІулакх чакхдаьккха даларе. Ілманга диллача, цу тайпара хІама укх наькъагІа дІадахьа дезаш хиннадар: никъ била лаьрхІача метте гІолла Ілманхой чакх а баьнна, эшаш бола зем а баь, никъ билла а ца билла а мегаргйола моттигаш белгалъяь яьначул тІехьагІа. дІаболабе безар из никъ билла. Бакъда, тІаккха а бульдозера лалла, массе хана Ілманхой лелаш хила боагІар. Цу мел долчох цхьаккха хІама даь хиннадац. Хирурго операци еча хана ший хур ду муаш хайра гуш ца хилийтара. ХІаьта вай лоамашка харцахьа - бакъахьа дехка уж наькъаш тара да хозача юхь тІа гІолла доахкача сомача ийрчача муашта.

«Уйла ца еш даь хІама бала боацаш дІакъастац», яьхад вай даьша. Харцахьа биллача цу наькъах доккха зе даьннад вай культура тІехьаленна. Из мел доккха да хІанз а хьисап данза да.. Масала, дукхача бІаьшерашка латташ долча Іалбиерда яхача элгацагара лаьттах ехка хинна йоккхий гебаш цхьан бульдозедар мавлхара каша, никъ булаш бульдозераша ахдаьккхар из, тІаккха юхе диссар а хоарцадир. Вайх волча хийла сага ворххІе да илла хила мег цу чу. Жайрахьа юхе бронзови ханара хинна моттигаш йохаяьй. Дукха масалаш кхувла йиш хургьяр, даьнна зе дувцаш.

Цу даьнача зенех кхы а белгалагІа долча масалех цІ доаладе доагІа.

ХІанз укх суртага шо хьежача, шоана гуш ба Іобегіа кхо кхера. Юкъелаттар сага дегІала лакхагІа хиннаб. Цу кхаь кхера тІа саькашца даьха хиннад жІаргаш. Цудухьа оалаш а хиннад цу моттигах «Кхо жІарг дагІа моттиг». Цох лаьца 1974 шера Жайрахьа цхьа хІама дийцар сона вокхача сага Цуров Керама Инала. Цун лоацца чулоацам иштта ба:

— ЦІихеза къонахий вІашагІкхийтта хиннаб цхьан хана, Чулхой, гІалгІай (кхаькхалахой), цхьорой, фаьппий шахьарашкара хиннаб уж. Царна массанена дагадаьлла хиннад, цу мел долча тукхамий вІаши барт ца хилари цох массанена зе хилари. ТІаккха Кхаькхалера хиннача цІихезача цхьан къонахчо геттара чІоагІа, дег чу дужаш къамаьл даь хиннад, йоах. Цо дийцар: «Вай вІашагІкхете, массане низ совбаргба; къовсамаши курала ши юкъера дІаяха еза. Массане а «гІалгІай», аьнна, цхьа цІи хила еза; иштта цхьа къам а хинна вай дІаовтте, вай низ геттара чІоагІа хургба, аренашка ухкадайх диса лаьтташ цхьоагІонца карадерзадергда».

Массане дика тІанйцад из къамаьл. Кастта нах вІашагІа а кхийтта, хІанз Онгашт оалача баха хайшар. Мохк вІашагІкхетар дездеш кхо кхера Іобегіаб цигга. Хьалха чІоагІа боча лоархІар из моттиг. ЦІай-лоама кІал я из. «Кхо жІарг дагІа моттиг» оал цох.

Хьагучох, тукхамашта (племенашта) декъаденна хиннaчара цхьа къам хулаш

— лоамара Іодоагіаш. Лакха латта лоамаш, цІенен хозен Іалам долаш яр из гІалгІаша цІай лоархІаш хинна моттиг. Бусалба ди тІабалехьа цу метте текъамаш деш а хиннад. ХІаьта бусалба ди тІабеначул тІехьагІа, цу кхераш тІа жІаргаш доахкаш хилар ца дезаш, нах дувца болабелар цу метте шайтІаш гулалу, цІолаш (адама зене дола синош) гулалу, яхаш. Бакъда, Цуров Инал санна дикка ха йолча наха цу кхерех бакъдар дика ховш хиннад.

Кху а цхьа белгало яр цу моттига: Іарамха-чІожагІа дІауллаш болча мехкан Эса-чІожагІа уллача мехкан юкъе лакхагІа йолча метте, наькъа тІа уж кхерий оттадаь хилар.

Соахка цу лоамашка лелаш, уж кхо кхера корбанзар сона, цкъарчоа. Наькъаша лоамий сибат сов чІоагІа хувцарах, из моттиг ца йовзаш висавий-те со, аьнна, хийтар. Цу наькъагІа тоъал хьали Іон ихача, тІеххьара бІаргабайра сона наькъа йисте божа уллаш цхьа кхера. Вож ши кхера корабанзар. Хетарах, уж биса ши кхера е ахка бахаб е хоарцабаьча лоама кІал бахаб. Иштта дале, хала хургда уж лаха. Хьанна хов, чурташта, аьнна, биса уж ши кхера бихьабий а? Кхерий дІадаларал совнагІа, царна юхе гІолла Іодоагіаш хинна шовда а дІадаьннадар. Бульдозераша шоай йоккхийча, «муцІаращца» йохаяьй из моттиг.

Йохайир къаман сийле.. Цун бала болаш а хиланзар цхьаккха саг. Хетаргахьа, дукха хала дац уж кхерий хьа а леха, цхьанахьа цу моттига юхе ІодогІа. Из болх нийсагІа бе новкъостал дергда долаш долча сурташа.

Доаладаьча масалаша хьахьокх хІанзле а мел зе даьннад лоаман ГІалгІайченна. Юхаметтаоттаде йиш йолаш дар ма могта сихагІа дІаоттаде деза. Човхам оттабе беза акха лелача «туристашта», «археологашта».

Вай дай архитектура а сийлен мотигаш а йохаяр хаьдда соцаде деза! Вай массане а дог лазаш хилча хургдола хІама да из.

И. ДАХКИЛЬГОВ,
ЧИГУ доцент, НГІАССР Ілман заслуженни болхло.

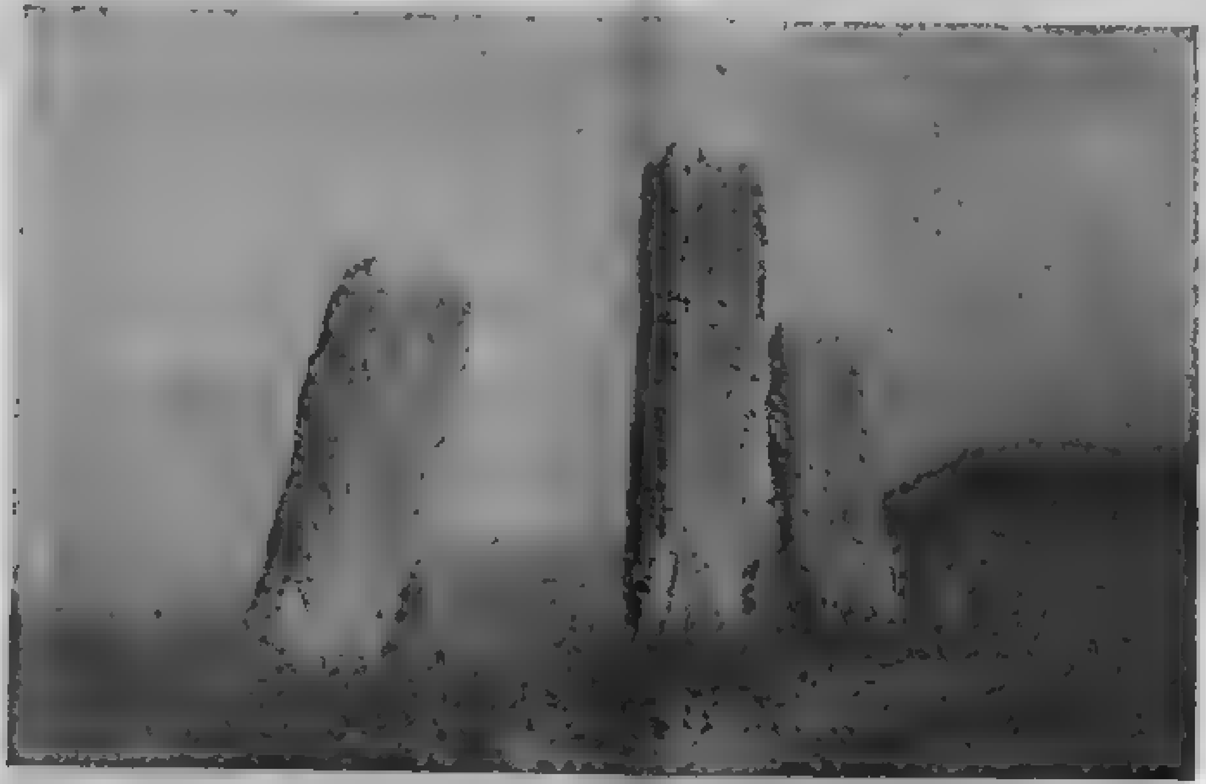

Укх статьях йоагІаш йола гонорар дІаяла дехар ду аз гІалгІай автономи меттаоттаяра хьайийллача номер 10700110 йолча счете.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Республика экранаш тІа

«ПРОСТО АМЕРИКА»

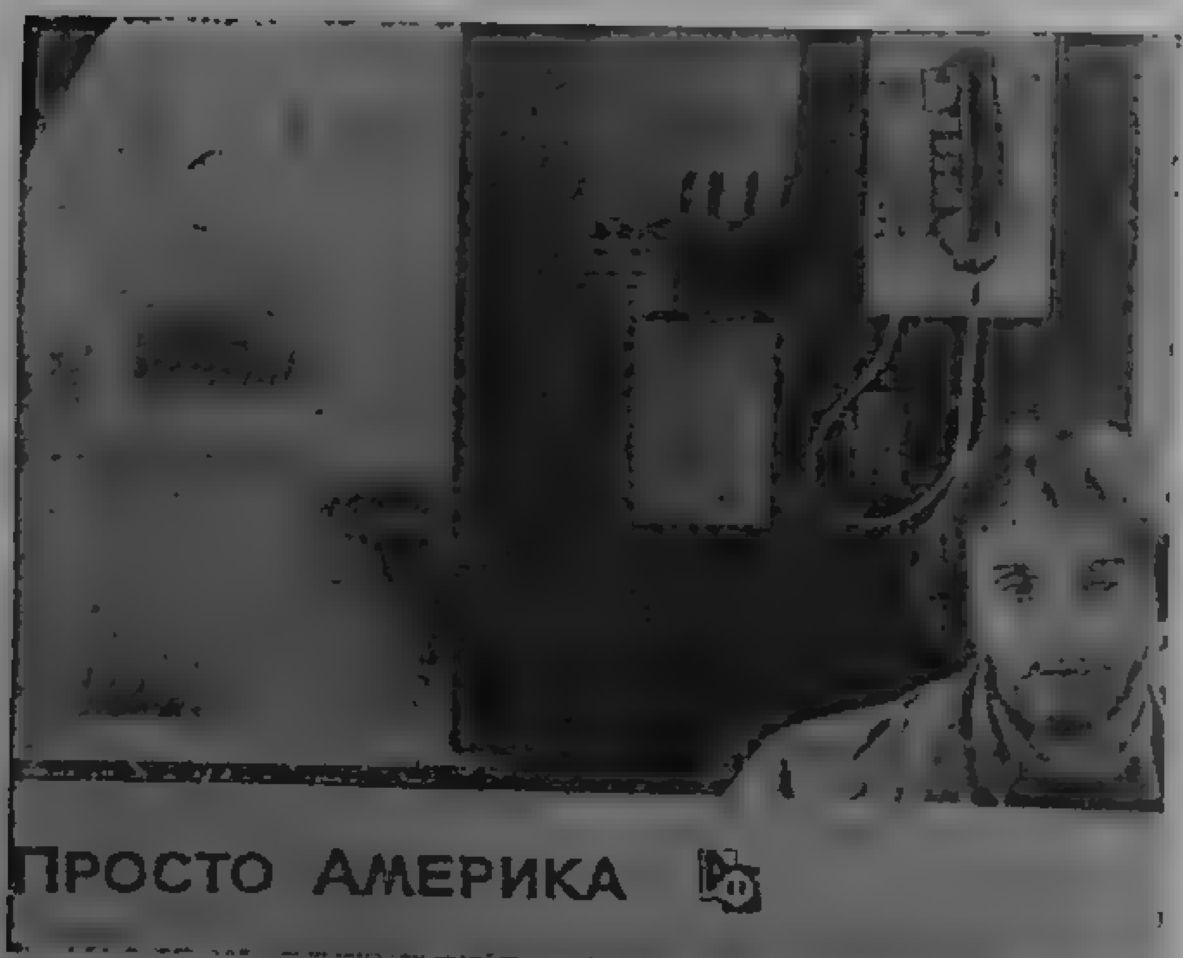

Фильм даьккхар венгерски режиссер Петер Готар, ва.

Кинофильма керттерча турпала Фридеша массаза а дагалатт цІа доаца цхьа саг. Будапеште дола паргІата дезала цІенах цунна фусам хиланзар. Цунна дагайоаллар ше дикага дог доахаш хинна америка.

Юххера а Нью-Йорке кхоач из. Из геттара йоаккха лампаша сийрда яьккха город я. Кулг дІакховдаде мара ца дезаш мел эшар укхаза долаш санна хет цунна. Бакъда, укхаза а вахара ше хийра хилар хоалу цунна. Обществона юкъе воацача сага кораягІац ший моттиг.

Из фильм эггара кІезигагІа тара да социалистически мехкашкара Малхбузехьа дІабахача наха во хилар хьахьокхача традиционни дараштa. Из дукхагІа тара я Америка Европана йовзийташ материальни долчул дукхагІа духовни маІан гойта гІерташ Европейски режиссераша увттадеча дукхача фильмашта.

Фильме дакъалоацаш ба артисташ: Андор Лукач, Адам Сиртеш, Стаффорд Ашани, кхыбараш.

С. ДУДАЕВ,
кинновидеообъединене редактор.

10.35, 11.35 — Биологи. 8-гІа класс.

12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 4-гІа сери.

13.35 — Ритмически гимнастика.

17.05 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.

17.25 — Арендеи из дегІаахара хьали» (гІалгІай меттала).

17.40 — «Ваш ход, директор» яха Грознера передача.

18.00 — «ГІишлош — цІагІа е». ШоллагІа передача.

18.30 — Ха.

19.05 — Информационно-публицистически программа.

19.45 — Хоамаш, реклама.

19.50 — Бийса даькъала хийла шун бераш!

20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. «Спартак» — «Химик».

21.00 — А. Шнитке. Камерни оркестра йола трио-соната.

21.30 — «Фруза» яха художественни фильм.

9 ФЕВРАЛЬ,

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

9.05 — Английски мотт. ... 1-ча шу.

9.35 — ...

10.05 — Английски мотт. ... 2-гІа шу.

10.35, 11.35 — Истори. 8-гІа класс.

12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 5-гІа сери.

17.10 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.

17.30 — Юртара унахцІено лораярах. Передачe даькъалоацаш ва халкъа депутаталла кандидат В. Г. Кинд...

17.50 — Нохч-ГІалгІай ТВ телефильм.

18.00 — «Со хоржие...». Къамаьл ду халкъа депутаталла кандидаташца.

18.30 — Ха.

19.05 — Информационно-публицистически программа.

19.45 — Хоамаш. Реклама.

19.50 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

20.05 — Хоккей СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Крылья Советов».

21.15 — «Советский патриот» яха киножурнал.

21.0 — «Подарок в полночь» яха художественни фильм. (Болгари. 1984 ш.) 1-ра 2-гІа сереш. (Премьера).

РАДИО

8 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.

7.40 Хоамаш.

7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30—9.00 Нохч-ГІалгІай мукъама концерт.

11.15 Халкъа эзделах йола беседа (нохчий меттала).

11.30 Дикал — предприяте кизга (нохчий меттала).

11.45—12.00 Болхлочун уйлаш.

15.15—15.30 Музыка.

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.16 Къамаьл ду районни радиос Грозненски районера передача.

17.31 Шоана, юрта боахама къахьегамхой. Концерт (гІалгІай меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).

18.30 Музыка.

18.40—19.00 «УнахцІено» (нохчий меттала).

9 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юрта Іуйренаш».

7.45 Хоамаш.

7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).

8.45 «Воаш ду вай, воашта ду вай (гІалгІай меттала).

11.15—12.00 Гаьнарча шерашкара иллеш (нохчий меттала).

15.15 Перестройка публициста бІаргашца (гІалгІай меттала).

15.30 Вай депутаталла кандидаташ (гІалгІай меттала).

15.45—16.00 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.30 Музыка.

18.40—19.00 «Шераш нахи» (нохчий меттала).

10 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).

7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30—8.45 «Патриот» (нохчий меттала).

10.15 «УнахцІено» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).

10.35 Музыка.

10.40 Сатирически микрофон (гІалгІай меттала).

11.00 «Школьни глобус».

11.30—12.00 «Къахьегаме жий вай?».

15.15 Классически мукъама концерт.

15.45 Арендни подряд боах беш я (гІалгІай меттала).

16.00 Боахама расчет — сихдаларастимул.

16.15—17.00 «Кавказа Іуйренаш» яха радиожурнал.

18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

11 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.

7.35 Республикански газетий обзор.

7.45—8.00 «ГІулакх мишта ду шоана? (гІалгІай меттала).

8.15—9.00 Даькъала дувц шю.

11.30—12.00 Кіиранден музыкальни программа.

13.30 Литературни Нохч-ГІалгІайче.

14.00 Реклама.

14.10—14.30 Музыка (нохчий меттала).

15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).

18.00—19.00 «Иллеца деттагІал долчарна» яха концерт.

«Сердало» газета редакце коллективо газета болхлочунга М. М. Картоевана ... да

КАРТОЕВ
Эрзе Мажит
кхалхар чІоагІа хала а хеташ кодам бу

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретаре — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностех транспортех — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ереи. шоаттеи деношка

СФ05029. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 502.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера деиз ★ ШОАТТА, 10 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 17 (7831). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ОБКОМЕ

Республика цхьаццайолча районашкара общественно-политически хьал, хоржамийн кампани идеологически Iалашъяр, къаманийн юкъера гIуллакхаш, самодеятельни общественни формированешца гIуллакхаш лелаадар — уж а кхы дукха а актуальни проблемаш йийцар укх деношка парте областной комитете. Цу лоархIамеча дешаех долча хьаддачей гуччахьарчен къамаьле дакъалоцаш бар идеологически лешашка хьожаш бола КПСС горкомийн райкомийн секретараш, парте обкома политически просвещене Цlен, паччахьалкхен - правовой идеологически отделий болхлой. Совещании дIайихьар КПСС обкома идеологически отдела заведующе А. Д. Яндаровс.

Цун доакъошхоша шоай къамаьлашка белгалдоахар, хIанз, общественни партеи шерра демократизаци еш латтача хана, наха дагадоеххачеш дувцача дика уйла йоаца къаьгган позици хила езилга, вахарал тIехьа виса йиш йоацилга, вай ханарча хьалашка политически болх лелабе ха дезилга. Теркам тIабахийтар, социальни нийсхон принцип лелаяра тIехьа, йолаш йолча халонехи проблемаехи спекуляцеш яра духьалара болх чIоагIбе безаш хилара. Гаргарча хана тайп-тайпара общественно - политически мероприятеш вIаштIехьъяхара, хоржамийн кампане агитационно - массови болх тоабара, социальни кхохкам мелбара, дукха хьажда предложенеш а тийлар.

Совещане дукхача доакъошхошта хетачох, республике а мехка а хувцалуш латтача хьалашка чехка а нийсса а де дезар деш, перестройка тIехьарча дерригача низаща кхы а чIоагIагIа конструктивни диалог еш, обществе хетараш кхы а кIоаргагIа Iомадеш, шоай балха опыт массала дIа-хьа йовзийташ хила беза тахан идеологически болхлой.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 7 феврале КПСС ЦК Пленуме дIахо йийцар парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа проект а цу дешах КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яь доклад а.

Пленуме къамаьлаш дир: К. Махкамова — Таджикистана Компарте ЦК хьалхарча секретара, В. И. Мироненкос — ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара, А. М. Масалиева — Киргизе Компарте ЦК хьалхарча секретара, Г. С. Баштанюка — ВЦСПС секретара, В. Т. Сайкина — халкъа депутатий Московски городской Совета исполкома председатела, А. Б. Шалыева — «Туркменгазпром» производственни объединене бурувдеттача мастера, С. С. Алексеева — конституционни надзора Комитета председатела, СССР Iилмай Академе Уральски отделене философеи праван Института директора.

Пленуме вIашагIъеллача редакционни комиссе гара къамаьл дир Г. П. Разумовске.

Редакционни комиссе предложенеш массе оагIорахьара йийцачул тIехьагIа, Пленумо могайир хьалхайийна замечанеш а парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа ювцаш даь къамаьлаш а теркаллеш тоаяь проект (из кепатохаргья), хIаьта цу деша хьакъехьа соцам тIайийцар.

Пленуме дIахо дийцар Литва Компарте XX-ча съезда решенешца дувзаденна дола дешаш.

Цу хьакъехьа къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Пленуме къамаьлаш дир: А.-М. Бразаускаса — Литва Компарте ЦК хьалхарча секретара, М. М. Бурокявичюса — Литва Компарте (КПСС платформа тIа) ханна йолча ЦК секретара, В. А. Купцова — КПСС Вологодски обкома хьалхарча секретара, А. П. Клауцена — Латве Компарте Рижски горкома хьалхарча секретара, В. Н. Шведа — Литва Компарте (КПСС платформа тIа) ханна йолча ЦК секретара, Н. М. Ершовас — Ф. Э. Дзержинске цIерагIча «Машиностроительный завод» производственни объединене наладчицас, г. Пермь, А. Н. Яковлева — КПСС ЦК секретара, Ю. Д. Маслюкова — СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела, СССР Госплана председатела, Ю.-В. Ю. Палецкиса — Литва Компарте ЦК секретара, В.-Ю. Ю. Кардамавичюса — Литва Компарте (КПСС платформа тIа) ханна йолча ЦК секретара, Е. К. Лигачева — КПСС ЦК секретара.

Цу дешах бола соцам тIайийцар Пленумо, из кепатох кепайоазоно.

КПСС ЦК Пленум чакхйоаллаш къамаьл дир М. С. Горбачева.

Цу тIехь шийн болх чакхбаьккхар КПСС ЦК Пленумо.

1990 шера 5 феврале КПСС Центральни Комитета Пленуме яь

М. С. ГОРБАЧЕВА ДОКЛАД

Новьъостий, сона хетачох, чIоагIа хьаштдолаш коммунисташ, еррига общество хьийсадача лоархIамеча Пленуме гулденнад вай. ЦК[illegible] предложенеш [illegible] а ловцаш доахаш а КПСС членашкара, парте болашкара, партийни организацеш а [illegible] комитеташ арен, [illegible] [illegible] болхлоийкара [illegible] [illegible] [illegible]

тизацеи гласностеи хьалашка вай общество хиина а хулаш латта а кIоаргга хувцамаш. Тахан коммунисташта а вай мехкарча берригача гражданашта а дагадовлла кертерда — из перестройка кхел, мехка кхел, хIанзарча, хоттаргахьа, эггара бехкткхаметIйолча революционни эргалоший этапера КПСС лоархIам.

Обществана ха лой КПСС [illegible]

хьажийтара ер предложени лу: КПСС XXVIII съезд укх шера июнь чакхбовлаш — июль дIаболалуш чакхъякха. Тхо теш, из предложени ЦК Пленуме тIаэцаргхилара.

Цул совгIа, тхона хетачох, съезд [illegible] хьалха парте [illegible] КПСС Устава платформахи проектахи шерра дис[illegible] а [illegible]

проектага хьожаргдоал, мутта массаль а ювцар[illegible]лаш из кепатохаргья.

Ала йиш я, съезда [illegible] елга хоадам беча дальбс кхоачаш латт, аьнна. Мадарра, кхетаде деза парте съезд лаьрхIа хиначул хьалхагIа чакхъйикха оша[illegible]лар мишта нийсденнад, хьаьта сенах латт цун к[illegible] декхар. Перестройна [illegible]даьр, цун концепцей [illegible] а генератор [illegible]

кердачунген диллача шоай тайпара хувцамаш хулаш латт. Цо паччахьалкхен, общественни институташта, хIаьта мутта. КПСС хьалхашка кхы а кердагIдола дIадехараш увттаду. Маларра аьлча, вай хьатIанхаьчад парте шийн политика перестройна йолча хана хинна хувцамаш, гIеххьарча хана гуччаьнна проблемаш теркал а [illegible] хьалина [illegible] ханага.

Укхаьа [illegible]

ка болх ба вай Центральни Комитета Пленум йолча хана цу документа тIа.

Кхы кIеззигагIа лоархIам болаш яц съезд чакхдалар[illegible] [illegible] [illegible] проблема шолагIа оагIув — радикальни перестройна вай хIанзарча хьалашка политически болх [illegible] [illegible] [illegible]

классо берригача [illegible] гамхой [illegible] Маркса, Энгельса, Ленина [illegible] тIехьа[illegible] [illegible] [illegible] Iалахьате йоькха опыт теп[illegible] творчески дегIа[illegible] [illegible] [illegible] социали[illegible]

Платформа тIа [illegible]

[illegible] социальни [illegible] болх хетам, вай долча ду[illegible] [illegible] хоадам бе[illegible] лоархIамах. Баккъда [illegible] теркал бац из боккъонца социалистически де[illegible]

Парти эггара [illegible] [illegible] [illegible] а организаци [illegible] [illegible] принципиальни хувцамаш де, [illegible]

...гнотоикара зуарин письмош дахьхаз. Телеграммаш хIан а тIехьа ухаш я. Иштта цо а тешаш хиннад дукхагIча хана тайп-тайпарча позицеш тIара, ира, хьаштдолаш, эгтара саготагIа йола проблемаш ювцуча собранеш, митингий. Цар доакъошхой а шоашта хетар парте Центральни Комитетага дIахайта ловш бар.

Из дерригa а цхьана хьайцача — шин тайпара феномен. Цар хьахьонх перестройка наькъ тIа, демокра-... лоархIам. Цул кийчо еш вай на хьалхашка юха а парте XXVIII съезд гулъяра ха белгалъяккхарах дола хаттар эттар.

ДIадахача шера декабре Центральни Комитето съезд ах шу хьалха гулъе лаьрхIадар. Цхьабакъда, событеш цу дешага юха а хьажавезача тайпара дегIаух. Ерригача ситуаце мах а бaь, коммунистий а партийни организацей а дехарашка хьажа а хьежа, Политбюрос шо хана къоастадергда хьаIайха кадрови дешаш, вIашагIнохкаргья керда хоржаш йола партийни органаш. ХIаьта на, съезд чакхъяккхара йола кхы тайпара ситуаци хургья.

Укх Пленуме, съездана йолча КПСС ЦК платформа проект тIээла еза вай. ХIаьта, хетаргахьа, цхьа бутт баьлча, дикагIа дар, кхо кIира даьлча, цхьабакъда, кхы тIехьагIа а доацаш, юха а Пленуме вIашагIкхета дезаргда, цига кердача Устава лен тIа мехка вахара дерригa доакъош, беррига бух нах чулоацаш, кIоарга революционни эргалонаш хулаш латт.

Хьабийллар общество эргаяккхарга, социализма потенциал гучаяккхарга бода никъ. Партена мегар мехка хьаIайна эшараш, хIанчра дуне дегIаахара реальносташ теоре а политике а хьажокха. ХIанз шерра яьрика дIайодача перестройка лоаллошка сихалга, масштабашен инициатива йоае а тарлу. хIаьта из шеко йоацаш КПСС, цо дIадоладаьча революционни хувцамий кхелашта Iаткъаргдар. Цу тайпара дош отталеш, Политбюро ситуацена драматизаци е. уж решенеш трагически хьисапе ерзае лерхIаш яц. Вай юххера а дика кхетаде деза воаш малагIча хана дах, малагIа декхараш къестаду. Иштта вай платформа проекташта къовсама керда динамика яла еза. Хьадувла, дикхоачашъе могарг ца хилар кхетадар.

Парти эргаяккхара овлангара дош латт балха метоцашка меттел, парте чухь вIаши леладеча гIуллакхашка иштта идеологе. уйла яра хьисапе, социализмах болча кхетаме лер йитача авторитарно-бюрократически системаца бувзам мел болчуннара IоцIенъяла эшилгах. Платформа тIа йоах: вай идеал — из гуманни, демократически социализм. КПСС болхлой пашка чIоагIъенна идеологически догматизм, чурча политикера шоай ха йиаь яьина стереотипаш, дунен революционни процессах, бIаьрча дуне дегIаахувларах йола къаенна уйлаш. Иштта, дунен цивилизаце юкъарча галгIене социалистически мехкаш изоляци ярга дугаш мел хиннар социально кхытайпарча дунена массаза конфронтаци ярга дуга процесса наькъаш. Вай тIээлац наьха творчествана чIоагIа ...

яра а практика тIа ...

Парти эргаIоахара общество демократически ...

низ санна тIайцача мара хила а авангарда лоархIам кхоачашбе а йиш йолаш яц. Цул положени конституцегIа качъетка йиш яц яхь ... из. КПСС, бакълар аьнча, кулгаллара положенена тIехьа къовсам лоаттабе лаьрхIа я. цхьабакъда, из де дезна ... моттагIйолча правови

(ТIехьагIа)

2-ча оагIо тIа).

1990 шера 7 февралера КПСС Централыш Комитета Пленума

СОЦАМ

Парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа проектах

1. Пленуме дакъа лаьцараш йийца хилари цар яь замечанеш теркал а еш, могайоьла парте XXVIII съезда йола КПСС ЦК платформа проект.

2. Партийни организацешка, коммунисташка а берригача къахьегамхошка а шера ювцийтар духьа кепайоазон тIа арайоаккхийла парте XXVIII съезда йола КПСС ЦК платформа проект.

1990 шера 7 февралера КПСС Централыш Комитета Пленума

СОЦАМ

Литва Компарте XX съезда решенеех

1. Литва Компарте XX-ча съездо тIаийца решенеш из Советски Союза Коммунистически партена организационно-политически дIадахар санна лоархIийла.

Цу тайпара гIулакхаш харцахьа лоархI Пленумо, хIана аьлча цар бухйоаккх КПСС цхьоагIо, доккха зе ду советски федераци кердаяккхара, ерригача обществана.

2. Пленумо хьаллоац (КПСС платформа тIа) Литва Компарте хашна йола ЦК вIашагIъелла, интернационализма принципашта мутIахьа биса, демократизаце а КПСС кердаяккхара а хьалашка революционни эргалонаш яра, дукхача къамех латтача Союза дерригa халкъаш кхотадара тIехьа латташ бола литовски коммунисташ.

КПЛ (КПСС платформа тIа) хаина йолча ЦК-па цун практически балха тIа диза дарг мел доаца новкъостал дар, цу гIулакха эша доагIаш дола материальни финансовни хьалаш хьакхолдар КПСС ЦК Политбюрона тIадиллад Пленумо.

3. Шин лоIамагIа йолча Литва Компартена юкъебаха литовски коммунисташ Пленумо цIаьхха а тIаьхьех КПСС XXVIII съезд хиллалца КПСС Программа а Устава а хьакъехьарча гIулакхех йола Литва Компарте XX съезда решенеш кхоачаш ца еш йита, хIаьта цу ларда тIа, КПСС платформа тIа латтача Литва Компартес санна КПСС XXVIII съезда делегаташ харжа.

Литва коммунисташка Пленум кхайк съезда хьалхара КПСС ЦК платформа ювцача дакъа лацар, литовски халкъа кхела, дукхача къамех латтача вай паччахьалкхен революционни перестройка кхела хьалхара шоай исторически бехктокхам кхетабар дехаш.

КПСС НАЗРАНОВСКИ РАЙКОМА ПЛЕНУМ

Укх шера 8 феврале хиначa КПСС обкома бюро заседане решени тIайийцар парте Назрановски райкома хьалхара секретарь А. А. Мякиев дIахо шин балха тIа вутилга нийса ца хилара хьакъехьа. Цун бахьан дар районе этта общественно-политически, морально-психологически хьал, наха хеташ дар фуд хар, республикански органашка района къахьегамхоша ахийтача письмой а заявленей а яь анализ. Цул совгIа, теркайир г. Назране хинначa митинге гулбеннача наьха предложенеш, социально-экономически проблемаш къестаеча мелал гойтарах, социальни нийсхои принципаш телхаярах, кхыдола кхоачамбоацараш дувлийтарах района партийни, советски, боахама кулгалхошкара доагIар цIенхаштта хьадийхар цар.

Селхан хиннача КПСС Назрановски райкома пленумо дийдар организационни дош. Пленумо А. А. Мякиев мукъавалийтар парте райкома хьалхарча секретара а бюро члена а декхарех. КПСС райкома хьалхарча секретаралла хержав I.-Хь. Х. Аушев, Грозненски горисполкома председатела заместитель хиннар.

Пленум хьежар отставке бахийтар дехаш парте райкома бюро членаша еннача заявленешка, хIаьта бюро ерригa состав шин декхарех мукъа а ялийтар.

Пленуме дакъа а лаьцар, къамаьлаш а дир КПСС обкома секретара С. М. Бекова, парте обкома бюро члена, НГIАССР КГБ председатела И. А. Межакова.

ГIишлонхой бригадаш: проблемаши де дезараши

КХОАНЕ МА ЕХКА

«Чечингагропромстрой» обединене хIара шера дукхагIа хул хьалъяь ца йоалаш юса школаш, берий бешанаш, цIенош, медицински учреждешеш, кхыдола гIишлонаш. ЧIоагIа эсала болх беш чакхдаьккхар цо дIадаха шу. ПланагIа хьалде дезаш хиннача 21760 квадратни метр цIенoех хьалдьраш 17070 квадратни метр мара дац. 784 моттиг йола школаш хьалъе езача хьалъьраш 320 моттиг яраш мара яц. гIишлонхой лоархIобаьбац клубаш, берий бешанаш хьалъяра планах. хIаьта амбулаторно-поликлинически учреждешеш хьалъяра задани ах мара кхоачапгъяьяц. Соахка цар йисте ца йоаккхаш йисар Лакха Наурера, Наурски яхача станицера, Урус-Мартанера, Шелковской районера 2642 моттиг йола йиъ школа, соцкультбыта дукха кхыйола объекташ. Иштта болх беш хилара керттерча дакъе гIишлон организацей кулгалхоша уваттаду бахьанаш да гIишлонхой ца тоъаш хилар.

Укх шера 24-ча январе КПСС Нохч-ГIалгIай обкома, райкомий секретараша, райисполкомий кулгалхоша дакъа а лоацаш, республикера вай мехкарча кхыча регионашка къахьега дIауха гIишлонхой бригадаш чусовцаьра хетаяьча слете дийцачох малагIа выводаш яьй хара производственни совещани хиллар укх денoшка «Чечингагропромстрой» объединене. Цига дакъа лоацаш бар цуна чуйоагIача ерригача гIишлон организацей кулгалхой, керттера специалисташ. Цига къамаьл даьча объединене председатела Р. Гайрбекова белгалдаьккхар, укх шера гIишлонхоипта хьалхашка латтараш доккхийн бехктокхамеш декхараш хилар. Соахка республика ерригача гIишлон организацеша бахача наха чуIе хьалдаь цIенош цхьа бIаь эзар квадратни метр гаргга мара доацача, укх шера объединене коллективо хоэспособагIа хьалде деза цIенош 111 эзар квадратни метри генподрядагIа хьалде дезараш 29 эзар квадратни метри да. Цул совгIа, соахка тIалиса паччахьалкхен декхараш тIера дIа а доахаш, эксплуатаце дIаяла езаш я цу юкъа хьалъяь ца йоалаш йиса пусковой объекташ. ХIаьта хIанз «Чечингагропромстрое» тоъаш вац 500 гIишлонхо.

Объединене кулгалхоша типовой договор оттадаьд. Цу тIа белгалдаьккхад, подрядчикен гIишлон бригадашен де мел дезар. Нагахьа санна, гIишлон бригадас аьча договорагIа шин хашпахьен тIехдикен гIишло хьалъяь йоаккхе, гIишлон-монтажни балхий сметни маьхах 33,5 процент ахча дIахьожаду цуна, дика хьайой — 29,6 процент, юкъера хьалйой 25—27 процент. ТIехдика ль гIишло ханал хьалха йистелъяккхача кхы тIа а сметни маьхах 13 процент гаргга преми лу. дика яьчох бархI процент, юкъера яьчох — йиъ ахи процент. Цул совгIа, кхояьча материалех а преми хьожаю гIишлонхошта. Гуш ма хиллара, гаьша дIаухаш цар къахьегача моттигашкарчул дукха дикагIа хьалаш Iалашду царна вайцига.

Иттех ди даьлад республикера кхычахьа къахьега дIаухаш бола нах чусовцабара, царна мел эша гIишлон балхаш, мехкарча кхыча регионашка санна кIдеш дола алапеш хулийтаргдолаш гIулакх дара гIишлонхой слет хинна. Фуд объединене гIишлон организацей кулгалхоша цу юкъа даьр? Совещане гулбеннача гIишлон организацей кулгалхоех хIаране жоп дала дийзар цу хаттара.

Гудермесски МСО начальника Н. Юнусова аьлар: укх шера планагIа оаха хьалде дезаш да бархIи ахи эзар квадратни-метр наха чуIе цIенош, столови, тика, кхыйола объекташ. ХIанз тхо долча къахьегаш болча гIишлонхой низ дIакхоачаргбец уж гIишлош йистеяха. Кхычахьа дIаухаш хиннача ткъаь сагах латтаца бригадаца барт баьб оаха тховаш долча цо къахьегаргдолаш. Кхы а эш тхона гIишлонхой.

— Шин бригадаца дийна хIама да тха школа, терапевтически корпус хьалъерг йолаш, цхьабакъда, царца хIанзалца хоадамболлаш яь договор яц тха, — аьлар Наурски МСО начальника Мусхаджиева Мадинас. Цо дувцачох, ерригa гIишлон материалаш йолаш я, цхьабакъла, шоашта эша гIишлонхой балхаш тIа дIанийсбара хIанзалца даь хIама дац, дувцаш дола дьсса хабар мара. Массаза шоаш къахьега ухача районера гIишлонхой дIабахача, оарц а доахаш, корзагIбаьина хьувза безаргба гIишлон организацей кулгалхой. ТIаккха из тIехьа хургда.

Корта а болаш дар Ачхой-Мартановски МСО начальника Т. Хаджиева дийцар. «Урожайный», «Лермонтовский», «Ореховский» яхача совхозашка цаI. шиъ, йиъ квартира йола цIенош кхычахьа дIаухаш хиннача гIишлонхоша хьалдергдолаш дийца хIама да тха, — аьлар цо. 60 сагах латтача бархI-итт бригадаца бль социам ба тха. Райисполкоме боахамий кулгалхой хьагула бaь, кIира ха йиллай царца договораш оттаде. Хьагуча суртах районе дIаболабаьр нийса никъ ба. Долче, теша дог доагIа цар укх шера хьалъе мел лаьрхIа гIишлош хаииахьа йистеяргхиларах.

— Укх шера хьалъе йола а яь. районе йистеяккха езаш кхо клуб, наха чуIе цIенош, кхыйола гIишлош я, — аьлар Шатоевски МСО начальника Дузаев Сайт-Хьасана. Ялхи бархIи гIишлонхо чувоагIача шин бригадаца дийцад оаха цу хьакъехьа, яхар мара, ль договор яц. е уж цIагIа совцаргбий ховш хIама а дац. Хьагуча суртах республике дIаболабаь болам чакхбаккхара дукха сагота болчох тара дац укхаза.

Паччахьалкхен декхараш дукха тIадусаш хьайоагIарех я Урус-Мартановски гIишлон организаце коллектив. ДIадахача шера цхьаккха объект эксплуатаце дIаялланзар цо. ХIанз цига болх беш ва ах бIаь гIишлонхо. бизалча низаца болх бара тоъаш вац 60 саг. Таханарча дийнахьа цигар хьа а ухаш. Грозне тайп-тайпарча организацешка болх беш ва цаIи ахи эзар саг. мехкарча кхыча регионашка къахьегаш бола гIишлонхой боацаш. Иштта долча хьалашка, къамаьл-м хиннад са гIишлон бригадай кулгалхошца, яхар мара Урус-Мартановски МСО начальника Дадаев Лемас даь а хIама дац. Уж шоаш хьа а баьхка, балха дIаэца тхо, аьина, шийна корта тохарга хьежачоа тара дар цо леладер.

— БархI бригадаца дийца хIама да са тховаш долча балха хьехаш, цхьабакъда хIанз укх сахьате яр мадий, аьина, хаьла хIама дац тхо долча, — аьлар Грозненски района гIишлон организаце кулгалхочо Байлаев Мохьмада. Тхо долча бахка раьза бац уж, яхаш дувц цо.

Хьагуча суртах кхычахьа дIаухача гIишлонхошца боагIаш бола болх баьбац цо а на керте латтача специалисташа а. Тахан-кхоана яхар санна уж массаза шоаш къахьегаш хулача моттигашка дIагIоргба. ТIаккха, нах бац гIишлош хьалъеча къахьега аларах чакхдаргдац гIулакх.

— ХIанзалца гIишлон бригадашца оттаь договор яц тха, цхьан-шин бригада кулгалхошца къамаьл хилар мара, — дукха сагота йоаццаш аьлар Шелковской ПМК начальника Давыдова Людмила Николаевас. Амбулатори, берий беш, цхьа этаж йола цIа хьалтайта царца договор е лаьрхIад оаха. Цхьабакъда, цу даькъе даь корта болаш хIама дац.

Из сагота хила ца езаш дика дел, аьнна, хетадала тарлу цун коллектива гIулакхаш. Цхьабакъда, из иштта дац. Соахка цхьаккха объект эксплуатаце дIаеннадац коллективо. ХIаьта гIишлон-монтажни балхий сметни маьхах 48 процент дола алапа дIа-м кийцад.

Цо дувцачоха тара дар Шалински ПМК начальника Джамалханов Бадрудина, Знаменски ПМК кулгалхочо Хаджимурадов Лечас. Грозненски городской ПМК начальника Джантемиров Султана дийцар. ХIара шера планаш кхоачаш ца еш хьабоагIа уж керте латтача организацей гIишлонхой. Царех хIаранена тахан а тIехьа эшаш ва 50—80 гIишлонхо. Хьалхашка латтача декхарех лоархIа ца барах цар белгалдоаха. керттера бахьан гIишлонхой ца тоилга да. Долче, тамашийна паргIата Iеш ба уж, республике дIадоладаь дика гIулакх хьала лаьца, шоашта эша гIишлонхой лахара оарцагIа ца боалаш.

Дукха ха йисаяц кхычахьа къахьегаш йола гIишлонхой отрядаш хьалха йоаш хиннача дIааха йолалла. Долче, кхоане а ца ехкаш, уж цIагIа соцаяра, царна мел эша хьалаш Iалашдара оарцагIбовла беза гIишлон организацей кулгалхой.

Б. КОСТОЕР

Редакцегара:

Хьамсара гIишлонхой! Нагахьа санна гIишлон организацеица договораш еча хана йолаш йола положенеш телхаеш, цхьацца бахьанаш а доахаш болх тIехьатетташ, договорегIа лаьрхIача тайпара гIишлон материалашца. транспортаца, кхыйолча техникаца кулгалхой бехкагIа шоаш Iалаш ца деш моттигаш нийслой, оаха дех шуга цу сахьате тхога хоам бар. Тха телефонаш: 22-45-57, 22-84-68, 22-75-81.

1990 шера 5 феврале КПСС Централни Комитета Пленуме яь
М. С. ГОРБАЧЕВА ДОКЛАД

(Хиистедоалар. Долалур 1-ча оагІо тІа).

политически совленех пайда ца эцаш, шоай программа хьалхайоахаш, дискуссешка из кІал ца ютаж, кхыча общественно-политически низашца гІулакх леладеш массаза нахаца болх беш, цар хьашташи эшараши демократически процесса доазошка.

Вай общество хулаш латтача шеррача демократизацес политически плюрализм тІа-тІа чІоагІъю. Хьахулаш латт тайп-тайпара общественно-политически организацеш, болхмаш. Цу процессо моллагІча цхьан этапе партеш хьаьрга а вутаргва. КПСС уж керда хІамаш теркал а деш болх бе. СССР Конституце кІийлей тІа а цу тІа чІоагІъяьча общественни строя тІа а латтача ерригача организацешца вІаши гІулакхаш леладе, диалог е кийча я. Цунца цхьана, вай гуччахьа дІаях, хІанзарча хувцамий хана КПСС консолидирующи, интегрирующи лоархІам кхоачашбе, дерригача халкъа духьа перестройка прогресс Іалашъе могаргдолаш йолга.

Парти эргаиккхаро хьалхадоах, кІоарга, массе а оагІув чулоацаш цун демократизаци елга, **демократизмах, партийна наьха Іаьдалах кхгІортолга а еш, демократически централизма принципа хьисапага юхахьожалга.** Цо бІарччача организаце санна КПСС чІоагІъяра, халкъа юкъера цун лоархІам айбара гІо дергда. Цу хьакъехьа боаккха гІа съезда хьалхара отчетно-хоржамий кампани чаккхйоакхчаш, делегаташ хоржаш баккха беза. Вай нийса долаш санна лерхІ, цу хоржамашка хоадам беш бола лоархІам коммунистий, юххьанцарча партийни организацей кара а болаш, царех бокъонца хоржамаш хилийтар ловча дукхача парте члений дІадехараш.

Новкъостий! Вай хьатІайоагІача хана-юкъа лекхараш белгалдоахача хана фу дагадар вайна, малагІа кІийле йолаш оттадаьдар уж. Нагахьа санна, эггара йоккхагІча плане дувцаш хила общества хІанзарча хьале цхьан хана дІахьалхаашта вахара йоккхий тароенаш а иштта реальни кхерам а ба. Из а вож а долаш да.

Тароеш я, перестроечни процессаш халкъа [illegible] эггара лоархІамегІдар — иштта я платформа тІара констатаци а — из общество мукъаьаккхар, из бахьан долаш миллионаш бола советски наха граждански сийле тІаэцаш латт, иштта цар пачхьалкхен доладеца шоай бе доллаш латт. Цу тайпара тенденци тІа-тІа дегІахаргъя хІьта бусбанаш [illegible] бе парте беррига дІа[illegible] балха толама оа[illegible] эггара норвагІрала эшаш [illegible] дІакхолдаш а керда [illegible]

структивни хетараш общества юкъе даьржача цар дукха нах нийсача наькъ тІара боах, из воча оагІорахьара Іаткъ политически хьала. Иштта перестроечни процесс нийсача перспективе бІаргагора, кхетаяра новкъарле ю. Вайна бІаргаго деза: консервативни санна аьрдехьа радикальни маІан долча политически наькъашта кристаллизаци яра процесс тІехьарча хана сихъеннилга. Цудухьа, новкъостий, геттара чІоагІа эш — цІаьхка а белгалданка безам бар са — къаьгга политически лостамаш тела, общества дерригa унахцІена дола низаш революционни хувцамашка лерхІараштен декхараштен гонахьа вІашагІтоха могаргдола парте ЦК платформа.

Са шун теркам тІаоза **безам ба укхаза хьалхайовхача программа тІум социализм эргаиккхара наькъ тІа гІолла советски общества гаргарча хана а стратегически а декхараш кхоачашдара тІаварах латтилга.** Вай мутІахьа долаш дус 1917 шера октябре хержача социалистически идеяна, цхьабакъда, юхадовл из догматически хьисапе кхетаяргара, тІаацац наьха реальни хьашташ схематически хьисапе оттадар. Вай хьалхашка декхар оттаду, цхьаккха иллюзи а йоацаш, настта саг цецвоаккхаш хІама хилара расчет а па еш. ГІана тІехьа тІа а боаккхаш, вахаре социальни нийсхон принцип кхоачашъе. Вай из де лаьрхІа да дІадахачун предрассудкаш тІа па эцаш, тайп-тайпара идеологически табу тІа па эцаш, кхыча обществай экономике, социальни сфере, политически вахаре, производство, быт вІаштІехьйоаккхача, Іилманеи техникаеи, культуреи, духовни а интеллектуальни а творчестве динагІа мел долчох пайда а ийбеш.

Оаша, хетаргахьа, терко яь хургья платформа оттаяра башхалон. Вайна принципиально лоархІаме хетар, кхыметтел материала чулоацаме а тІехьа массаза а парте политикана юкъмоттиге саг а цун хьал-таро хьанхоллар а оттадар, эггара хьалхарча даькъе цу критереца нийсле лезаш хулар социалистически наькъ тІа доахаш дола толамаш. Платформа изложени дІайоладу советски сага политически, социально-экономически бокъонашкара, сага конституционни [illegible] дании бокъонашта тІехьа, наьха духовни дуне хьалдиззар духьа общества дийша хилареи юкъара культуреи дегІаихувлара хьанъехьа де дезарий комплекс тІаьаца еаш хилар белгалдоахилга а. Халахете а, цхьайолча хана деии из фактор дегІа-кхувлилга вІаш тІехьарча плане дахккадар, масала, цунга промышленность дегІахьара цифраштта тІехьа тІатосача хІамика санна тхе[illegible]

Цхьайолча областашка кхачан рынкерча хьал ноаь практически дІаяикхха вІаштІехьдаьлар. ХІьата а беррига мехкага диллача цІенхаштта хувцамаш хиннадац. ХІьата цун бахьан латт хІана тІехьа моттигашка дукхабараште къьчача оамалех доал дара методех йукъабовла ца магарах.

Нийса да, тааш ресурсаш, техника, бакъда, кхыча масштабашка, кхыча темпашца де деза социальни хувцамаш. Из деррига а нийса да. Цхьабакъда, цу дерригнена кертте оттаде деза юртарча производственни отношенешта перестройка елга. ХІанз гІулакх хиица дІадахийтаца кертерча даькъе вай центрерча а моттигашкарча а кадрай позицешa. Из хІанз боахама а доацаш, политически дош да. Ахархочун наькъ тІа ниилсу еррига духьаленаш дІаяха, цун паргІато яла еза. Иштта оттаду из дош платформа проекта тІа.

Кхача, из потребительски рынкера хьал тоадара проблемаех цхьа дакъа мара дац. Иштта проекта тІа а белгалбоах гаргарча цхи шера кхоачашде деза декхараш санна, финансаш а ахча а лелилга тоадара, сомах хІама эцара лоархІам чІоагІбара хьакъехьа де дезарий комплекса лоархІам.

Бакъдар аьлча, тха дискусси хилар: цу дешаех хьадда доашхаш дийцача бакъахьа да е дац?, яхаш. Мадарра аьлча, вай дувцар партийни платформах, политически ориентирех да, хІьата керда баха безий-те халкъа депутатий Съезде йийцача правительства программа чулоацам. Принципиальни установкаша уж дешаш дІакхаьхкача санна хет. Цхьабакъда, уж сов ира да, нах белггала конкретика кора а ца еш бусе, раьза ца хила тарлу. Цудухьа укхаза вІаши дагадаьлча, цу хьакъехьа цхьа хІама белгалдаькхача бакъахьа хургдар.

Хетачох, вай хІанзалца тІагІертта леладаьдац из гІулакх, хІьата хІанз из эшаде деза. Дувцар да, кертерча даькъе эшача, вай еррига экономически реформа лерттІа дІа ца йохийтача хІамах — маьхаш оттадара системах. Из проблема ма хулла сихагІа къоастае еза. Цул совгІа, парти принципиальни позице тІа юс: маьхаш оттадара реформа бахача наьха, къаьстта во Іалашбар [illegible] еЗ.

ДІахо ла йиш яц уж кхирча, бе-башха ца хеташ боахам лелабара гІулакхаш. Бокъо йий-теш вай кредиташа пайда лургхиларга лог даха, нагахьа санна, цар хьатеха проценташ нах бейлал лоха хиича? Вай долча санна лоха проценташ цхьанаьха, дунен тІарча цхьан мехка хургьяц. Уж кредиташ юхадала сагота саг хи-

Новкъостий, вай обществос экономике долча хьалал кІезигагІа сагото йиц къамашта юкъерча отношенешта сфере хьахиннача. Советски федеративни пачхьалкхен кхоанен новкъарле еча цхьайолча чоалхане проблемай а. Укхаза, тахан вай дувцача документа проекта-тІа болх , беш, сентябрьски (1989 ш.) Пленумо тІайийцача къаман дешах йолча платформах когтІортолга яьй.

Оаха лерхІачох, къаман дешах йола платформа вай федераци эргайоаккхача керттера база а хинна дІаоттa йиш йолаш я. Цунца цхьана, вай гІертар тІеххьарча хана хьайхелла нердадар теркалле а. Съезда хьалхарча платформа тІа теркам тІаоз советски федераце дІахо договорни принципаш тІа дегІаьха таро хилара а из эшаш хилара а. Дувцар да, федеративни бувзамий тайп-тайпара формаш хилийтара тароенаш хьелларгІйола правовни хьалаш хьакхоллараx. Вай, советски пачхьалкхен бІарччали цхьоагІон лораеш, тайп-тайпара, бес-бесара хьисап долча къаман вахара тІехьа да.

Аз кхетадечох, вай массане а тІеххьарча хана таро хиннай къамий отношенешта сферерча гІулакхий хьала а дІаяьржача профессий а цІенхаштта уйла е. Федераце потенциал йолча беса гуча мишта йоаккхаргьяр, из дара малагІа никъ лохаргбар, яхаш, вай унахцІена тохкамаш дарца цхьана хьагучадьлар мехка боккха кхерам тІатоссаш дола дуккхадар. ХІьата из боагІа мах а выводаш а ца еш дита йиш яц. Сона хетачох, йоккхийча халонашца, хетараш вІаши духьала оттадарца парте а обществас а хьанхоллаш латт, цу лаькъе боагІа мах беш а бехктохкам кхетабеш а гІулакхаш леладар геттара лоархІаме хиларах бола кхетам. ХІанз кхы а дикагІа кхетаду сепаратистски, къаман, цул совгІа, экстремистски лозунгашен тІахьехамашен мича вугаргва, из наха, халкъашта, бІарчча хьанийцача вай пачхьалкхенна мел зе дергда.

Вай принципиальни хила деза национализмаца, шовинизмаца, сепаратизмаца къовсам лоаттабар санна долча дешашка дийлача. Из деш, цунца цхьана къаьгга кхетаде деза къаман даькъера проблемаш дага еха а йоацаш, реально йолаш йола, уж перестройка наькъ тІа [illegible] ла сихагІа Союзен республикайн компетенцеш къоастаярца, уж политически, экономически шоай лоІаме хилар чІоагІдарца, къаман автономей бокъонаш шеръярца, кхоачашъергья вай деррига метташи культуреи гармонично дегІахувлара де дезарий комплекс, иштта наха сихагІа практике бІаргагургья кердача Советски федерапе йоккхий совленаш

Со ала декхарийла ва, хетаргахьа, укх тІеххьарча шин шера Москве цунна санна дукха теркам тІабахийта дош хиннадац. Центра юххьашара позици яр Нагорни Карабахе даьнна дов кхоьаьннарашн ийшараши хургдоацаш къоастаде деза, аьнна. Из ца дича кхы а моастагІал оттаргда, низ бергба, нах боабергба, эс-зулам даргда. Маларра аьлча, оаха да а дир иштта гІулакхаш хьал эггара ирдениача хана. ХІьата а событеш совцае магандар. ДІадаха шу чанхоашин шинна а республика Іаьдала лакхехьарча органэ хьал чоалхане эттача хава тІанйцар из кхы а чІоагІа йа ирдеш йола решенеш. ГІулакх дІанхачар республикаш вІаши шоайла тІом беза дІатІаотташ. Шинна а оагІорахьара герзаца кийчъенна группаш вІашогІлета йолаелар, герз дІаланиха Церташ эскари порядка органаши латтача чухьйилхар, машинникъи шоссейни никъи чІоагІагІа дІакъовла бохабир. Къаьстта къиза хиларца белгалдар Баку погромцикаша даь гІулакхаш. Нагахьа санна юххьанца Нагорни Карабахен доазонашка хдача цхьайолча районаши, хІьата цул тІехьагІа Баку а чрезвычайни хьал оттаьаь децаре, итташ болча наьха даха ца Іеш, ззараши итташ ззараши болча наьха ший ІоІоргдар. Дувцар, маларра аьлча, цох да.

Укх Пленума декхара юкъе доацаш хинначун йиза анализ елга, бакъда, хІанззе а ала доагІа, цхьалхха доашхамаши атта решенеши укхаза яц. Керттера урок латт къамаши къамашта юкъера гІулакхаши дегІадахнара дерригь дешаш перестройка, общество кердаяккхара, демократически диалога новкъа къоастаде дезаш хиларах. НизагІа, террора, халкъ кхераара, Іаьдала низ бара методашца гІулакхаш де гІертача духхьал негарга болаш никъ ба. Цу тІехь хьахулача дерригача хІамашца цхьана. Долла хІама де деза мехка моллагІча а регионе иштта дола хІама ца хилийтара.

Кхы а чІоагІагІа гучадаьннад партийни, советски, пачхьалкхен органий, вай кадрай, интеллигенце лоархІам мел боккха а бехктохкамо а ба. Диала кхетадайта леза: принципиальни позицеш тІара ваьнар, тІехьалнсача гІулакхашта тІехьаваьнар е кхыметтел националистически уйлаш [illegible] политически [illegible] арахьа вусаргва. ЛоархІаме яц алхха вай кадрай принципиальни позици мара. Кхы кІезагагІа лоархІаме дац наха дага йоакха практически проблемаш къоастае хоаш хилар а. Вайна хов мел хала а инанъала а яржаш я перестроечни процессаш цу шин республике. Цул цхьа бахьан да национа-листически низашта [illegible]

байджан бІарчча хулга чу а лоацаш.

Новкъостий! Перестройкана тІехьарча къовсама логикас керда йоккхий решенеш яра тІалангад вай. Гаргарча хана СССР Лакхехьарча Совето тІаэцаргда ший доалахьа рузкъа хиларах, латтах, моттигашка доал дарах, моттигерча боахамах, Союзея республикайн компетенци къоастаярах дола законаш, кхыйола фундаментальни законодательни акташ. Республикашкен моттигашкен Іаьдала органаш хьахилар чулоацаш йола политически реформан шоллагІа этап дІаьржай. Кердача советски федераце бокъонца дола сурт отташ латт. Боккъаллар аьлча, вай дерригача политически, экономически, общественни вахара керда формаш хьахулаш я, кІоаргга демократизаци йолен самоуправленчески юхьигаш дегІаухилтеи шийца а долаш, Іаьдала органий кердача системаца.

Общество бокъонца кердача кхыча хьал тІа йоалаш я. Бакъда, парте ший са а кхувш дІайолальй, шеко йоацаш, беркат даргІола процессаш, вайна хІанззе а гуш махиллара, уж цхьаццa хІамаш ца Іетталуш, духьаленаш йоацаш хургьяп. Ала деза, общество уж яленеш хІанзле а хоалуш йолген. Гаха уж кхета ца яри, цар наьха сатем боабар. ХІанз стратегически декхарашка диллачен хІанз долаш лар теркалдичен Іаьдала лакхехьарча эшелоне перестроечни процессаш динамизацеца Іалашъяр духьа, уж совцалург ца хилара гаранти ялар духьа низаш дІа-са нийсле дезаш да. ХІьата из деча хана структура йохаяра тІаерзаяь, тенденцеш юхаеза ела общество кердайоваккхилга чоалхане мел доаккхари юха мел увзари дІаданиха деза. Дувцар да, наха кхерамеча гІулакхий, порядка, дисциплина хьакъехьарча экономикерчен къамашта юкъерча гІулакхашкарчен процессех.

Цу тІа тІатоха деза из дош хІанзе а шерра дувцаш хилар. Наха къоабалду законодательни органий доархІам лакхбара, партийни пачхьалкхени органий функцеш къоастаяра дай даьннар. ХІьата хьадда раьза бац де деззача моттиге хьадда гІулакхаш ца деш хилара. Перестройка политика чакхъяккхара еррига хилаиза ярг мел йоаца полномочешца йолаш, президентства институт йиллара дош увттаду. Платформа проекта тІа, пох лоаца дуаш, гІулакхаш тІехьа ца тетташ де дезаш хилар белгалдаь мара ца доа-

дегІаахара кертгерча участкашка диалог кІоаргъяри дувцар вІаши кхеталари, европейски дІа шердеча а чІоагІлеча а юххьанцара гІулакхаш эргадаьха тоадар. Иштта деш дола гІулакх кхета я ду, жоп а лу цар кердача кулгалхоша.

Платформа проекта тІа оттаду кхерамален дешай хьакъехьара КПСС принципиальни гІулакхаш, гІулакх тІема реформа йинза яргйоацача даккха дезилга хьа а хьокх. Са хІанз ювца безам ба деша цхьа-ши аспект. Вай лерхІ дІахо а герз дІалаккхара никъ, переговорий боарамашка дІабахьа. Отташ дола хьал теркал а деш, Дунен юкъерча хьала боагІаш бола лоархІам а беш, вай теркалъю из дегІаахара моменташ а болаш бола кхерам а. Дунен тІара хьал укх тІеххьарча шерашка тоаденнад, бакъда, тІема кхерам хІанз а болаш ба, иштта болаш юс Америка ВІашагІнхийттача Штатийн НАТО-н яхе а оборонительни йоаца доктринаши концепцеши, долаш да цар эскарашн тІема бюджеташи. Цудухьа, дика Іомалеш кийчдаьн тІема кхоачамца Іалашдаьн герзашцара. Низаш эш вайна. Бакъда, уж эргалаьха тоаде дезаш да, хІьата уж вІашагІтохара принцип хувца езаш а я. БІарчча хьанийцача уж хьадара гІулакх де деза боккхача бехктохкаме, дунен тІара хьал хувцалларга хьежжа.

Эскари тІема кхоачами кІезигбеш деча а кхы тІа де мегача а гІулакхашна дувзаденна цхьадола хаттараш оватт. Къаьстта аьлча, мехка обороноспособность мелйойтеш вай яхаш дувц. Хетаргахьа, кхы тІа дІадовзийта деза герзашцара низаш обороннa кхоачамхилал, тешаме оборона хилал йолча принципаца кІезигдеш а эргадоахаш а хилар.

Ира айттай цхьайола социальни проблемаш, къаьстта эскаре гІулакх деш бола нахи запасе е отставке бахараши фусамашца Іалашбара, уж балха оттабара проблемаш. Алхха цхьан оборона Министерства низ кхоачаргбац из де. Уж ира дешаш кІезиг-дукха кхоачашлара цхьайола решенеш тІанийцай правительствас, бакъда, хетаргахьа, кхы а дукха хІама де лезарга укх тІеххьарча хана эскарани цар лезалани социальни Іалашбина хилар дІалакихара. Уж решенеш кхоачашъйайта гІертта доагІа. Иштта динза дарг доацаш да эскаре гІулакх деш бола нахи цар дезалашн, хІьата иштта запасе бахийта эскараши прапорщикашн социальни Іалашбара лаьрхІа программа оттаяри чІоагІъяри.

Кхы цхьаькха а цІенхаштара дош. Из доагІа массови информаце средствашна армейски флотски вахар ду-

Устава тІа чІоагІъяь хоржамий керда эффективни механизм эш. Оаха дийцад партийни вахара дешай хьакъехьарча комиссе йийцачул тІехьагІа цу хьакъехьара предложенеш ЦК членашка, Пленума доакъошхошка дІаяла.

Хургдолча Устава тІа хьалда аьнна хила деза еррига хержа партийни органаш коммунисташа тІахьожам лоаттабеши царна отчет яла езаши хиларах, аппарат — хержача органашта. Вайла дуккхача хана деиз къувлаш да парте чурча вахаро, цо беча балхо цун политика хьахилара юкъе хадданза, систематически дакъа лаца КПСС членашка йиш ца хилийтара дош. Цу хьакъехьа дукха дийцад, оалаш махиллара, ликадар хилар ловш кІезига дийцадац. Бакъда, хІанз а чакхдаллалца уйла яьан из идея практике чакхъяккхара къаьстта малагІа механизм эш. Парте керда Устав кийчдеча хана съезда хьалхарча дискуссе ювца езарех цхьа проблема я из.

Хьалххе а оттаеча плана тІа аз дош иштта оттадергдар — Лакхехьарча органий, Централни Комитета а тІехь, балха коммунисташа еш йола воздействи керттерча даькъе тийша а цу органашка шоай виказаш, шоаш тешаш бола, бокъонца бола лидераш, перестройка бахьан хьнаре кьоасам лоаттабераш юкъебахийта цар реальни йиш хургхиларах. Вай декхарийла да, сона ма ла а лов, парте еррига хержача органашка. КПСС ЦК юкъе а йолаш, парте эггара хьинаь дола,-бовзаш бола хьалха латта болхлойн ахархойн хилийтара тІехьа хила. ШоллагІа, ХІанзалца хинначул йоккхагІча масштабагІа парте кулгалхой, ЦК-ан цо хоржа органаши юкъе а йолаш, балха хила еза гласность. ТІаккха, бокъонца, Ленина аьначунца тардеш аьлча, коммунистий йиш хургья дерригa довза, дерриге а сакхеташ дувца, выводаш е, предложенеш йоалве.

Сона хет, политика хьахулача коммунисташа дизза дакъа лоацилга вай цу е вокх регионе доагІачо-Іа общественни дегІаахара тайп-тайпарча проблемаш хьакъехьара шоай платформаш оттае партийни органаша йиш хилийтарна а. ГІулакх де деза уж документаш кийчдеча, дувцача а тІаэцача а коммунистий дизза дакъа лаца йиш хургйолаш.

Бакъда, цунца чакхйовлаш яц партийни демократе проблемаш. Сайна хета цхьадараш а дийна, са безам бар съезда хьалхара дискусси йолча хана уж кІоаргІагІа оттаяра теркам тІабахийта.

...чений дIадехараш.

Новкъостий! Вай хьагIайоагIача хана-юкъа декхарш белгалдоахача хана фу дагадар вайна, мадагIа кIинде йолаш оттадаьдар хIи. Нагахьа санна, эггара йоккхагIча плане дувлаш хилча общества хIанзарча хьалхьалан хана дIахIиттаншка вахара йоккхий тароаш а ництта реальни кхерам а ба. Из а вож а долаш да.

Тароаш я, перестроечни процессаш халкъа низ бола хьинар мукъа а доакихаш, дегIавхаш хиларах. Перестройкас хIанзалца хьадаь [illegible] ництта ... платформа ... из общество кхьалинар, из бахьан долаш миллионаш болча советски наха граждански сила тIаьаш латт, ництта цар пачхьалкхен доадеда шоай бе долаш латт. Цу тайпара тенденци тIа-тIа дегIаухаргья хIьта бехсоциаш цунна ба парте беррига дIаболабьча балха тола ма ова ла, укхаза коргагIаала эшаш вац. ДIанодаш я керда экономически, политически структураш оттаяра, вIашагIйохкара процесс. Цо ництта хьакхолл наьха хьинар айдара, вахара ерригача сферашка перестроечни процессаш дIайоаржаяра, кIеагьяра дола дика хьалаш.

Цунца цхьана, перестройка наькъагIа дIалохаш вайна бIаргадайра мехко довш йола кризис ван лийрхIачуа дикиа кIоаргагIа, цIенхашттагIа йола. ХIаьта цунна белгалду хIана хулаш латтачох дукхадар. ХIанз хьалхара яьшай итташ шерашка общественни организма тIоанашка аьтIанна хина проблемаш вIашдахьаленаши. Хьаьхете а, перестройка ела хана а кхоачамбоацараш гучадувлийтар, гIалаташ даьц, хIаьта цо хьал чIалхане дерзадаьд. ХIанз нуи доагIаш да социальни кхохками кхерами. Хьахиннай апате а дог дикара а элементаш. Ництта я вIашдухьален, цхьабакъда, реальни ситуаци. Кхерам болаш ба, цудухьа парте терхалле деза, хьахиннача далехех пайда эца, реальни проблемаех, къахьегамхой хеттача бесса Iалаш на барах спекуляци е гIертарх бола авантюристаш гучабаргхитара. Цу тайпара кхерам хилар хьагуш да, цу даьъе из хьахьокх тIеххьарча деноша а.

Хоалуш да белггала беха хьовзар, гIулакх теххад, аьнна, хетатуш, партецар дIакъаста гIортар. Из — партена хинна на Iеш, ерригча общества а кхы кIоштагIа болча кхерам. Вайна цхьабарана дувнаш хьахол, со чIоагIа дIадохлалаьд, социалистически строя керттерча кIийленашта тIаххайдаб, лхаш, халохашнара арагIара хьалхарча порядкашка юха на ийрзача кхы иньбац, яхаш. Кхыбараша вешта дувц, социалистически строя потенциал гучаякхара тIаерзаьча реформай аьттув баргбац, хIаьта мехк кIалхара бекхар бола цхьа наьк капитализми яр ба яхаш.

Из хьоахаде эшанар, нагахьа санна из абстрактни теоретически къовсамашка е политически гIозарашка ела дебаташка мара на дувнаре. Цхьабакъда, цу тайпара де-

...ъ хургья платформа оттаяра бахихалон. Вайна принципиальню лоархIаме хетар, кхьметтел материалаш чулоацаме а тIехьа массаш а парте политиган кизьмоттиге сагъ а цуи хьал-таро хьакхоллар а оттадар, эггара хьалхарча даьхте цу критерена нийсде дезаш хилар социалистически наькъ тIа доахац дола толамаш. Платформа изложени дIайолалу советски сата политически, социально-экономически бокъонашкара, сата кортамукъаленгара. Сона хетачох новкъостий, оаша [illegible] ... лар духьа общества дина хиларен къьара культурен дегIаянхьилара хьанъехьа ле... комплекс тIаша ... хилар белгалдоахила а. Хьаьхете а, цхьайолча хана дена из фактор дегIакхувлинга вIай тIеххьарча плане даьккталар, масала, цунга промышленность дегIаахара цифрашта тIехьа тIатоссача хIаманга санна хьежар. Цу гIулакхо вай кIенхашта тIехьадитар, хIаьта дукха ха йоаккхаргья вай метта на доагIаш. Вай дукхачарет тIехьагIа кхетадар, информатика бIьнерен эггара езагIйолу капитал — из дешар, кIоарга хIама ховш хилар, творчески сакхетам лакха хилар долга. Дикьа дисар меттаоттадар дукха тахан кхо на ен средстваш дIааннита ела Iилма, дешар, культура, искусство, ництта сага лоархIам лакхбеш, цунна рхан хана цун къахьегама овсарте алзамIеаьлхаш мел дар дегIайхьалара.

Перспективни дешашна цхьана платформа проекта тIа белгалдоах мехка хIанзарча хьалаца дувзадена дола, кхы тIехьа на тетташ ркхачанде деза декхараш. Из принципиально лоархIаме да Вай дерхIаш хиннадар 1989 шера кризисни дегIаахар социале, цхьабакъда, тIеххьарча событена хьахьекхар, хIанз а дикагIча оагIорахьа хувламаш хина доаннга. Дукха ха йоацнаш кепатехача дIалахача шера боахам дегIаахара иготаша цIаькха а гучаьхар, экономике хулача процессий вIашдухьаленаш. Цхьан оагIорахьара, цхьадола хьокхамаш кIезиг-дукха дегIадахкад, из а — забастовкаша, этнически довнашна, дисциплина лохьлярца, дерттIа доал ца дарца дувзадена дикка зе хиннадоллаше. ДукхагIа кхачан продукташ, хазкъбоахаме эша товараш хьадаьд. ШоллагIча оагIорахьара, ваниз гу потребительски рынок дIахо талхар, дефицити тиганкара аргIанаш дегIаахар ахчан хIама эшара лоархIам лохбалар. Сиспан чоалхане ерзаю хьайдагIарча экономикас, зуламеча элементаша хьинаре шоай гIулакхаш болхдухаро.

Къаьстта дукха советски нах раьза бац кхачан даькъе оттача хьалах. Укхала дэш принципиально оттаде деза. Вай оттайр новаторски аграрни политика, хIаьта мартоьин Пленуме из хьал а лагхар. Цун прогрессивничуи, кхачан даькъерта гринзеера арадоттара реальни ница, [illegible] ган-на мах бу вай. Пленуме белгалдаькха керттердар, из лаьттан доал деча тайп-тайпарча формаех пайда эцаьра доалув дIадаккхар. Из вивод вай дукххача коллективай опыта кIийлен тIа,

...кхача банъахьа хургдар.

Хетачох, вай хIанзалца тIатIертта лелаьдаьдац из гIулакх, хIаьта хIанз из эшаде деза. Дувцар да, керттерча даькъе эшачи, вай ерригa экономически реформа дерттIа дIа на йохинтача хIамах — маьхаш оттадара системах. Из проблема ма хула сихагIа къоастае еза. Цул совгIа, парти принципиальни позице тIа юс: маьхаш оттадара реформа бахача наьха, къаьстта во Iалашбьчар вахара боарама Iаткъаргйоацаш чакхьяиза еза.

ДIахо да йиш яц уж нирча, бе-боашка на хеташ бьахам лелабара гIулакхаш. Бокъо йий-теш вай кредиташа пайда дургхиларга дог даха, нагахьа санна, цар хьатеза проценташ нах белалт доха хичча? Вай долча санна доха проценташ цхьанаьхьа, дунен тIарча цхьан мехка хургьяц. Уж кредиташ юхадала сагота саг хилац, хIана аьлча процентана нарна цхьаккха тайпара новкъарле йиц. Цудухьа кредиташа болх бец, ництта сомо а бац болх. Из нийса дац!

Ли йиш йий хIара шера тукъа боахамерз товарно-материальни запасаш миллиардаш сома дегIаухаш хилар? ХIанз белгалдоахаш да предприятешка 200 а 210 а миллиард сом нормативе тIех йола запасаш хилар! ХIаьта, цу хана беррига мехка гIар латт — ресурсаш таац. Цул совгIа, рынке элементарни товараш таац. Долче, хIанз а ян-кх совъяраш дIайоахаргIолаш шоашта эшаш яраш мисел мара ресурсаш лелаяра предприятенга стимулировани ю механизм.

Экономически реформа толам бархиларга дог даха эший-теш, нагахьа санна, йIаьхха хана хьалъяь на йоала дукха гIишлон объекташ хичча? Вайна дагадоагIа, 1990 шерара плана проект ювцача хана. Госплана викалаш капитальни гIишлош яра фронт кхы кIезигье йиш яц, яхаш шоай чуи тIара на бовлаш лаьтта ха. Дукхьал дIадахача шера нормативел тIех «хьалъяь на йоалаш йиса объекташ» 20 миллиард сомага кхоачаш дегIаьйхкай, цар къаман дохода 4/5 тIакхетар дIадиар. Из а гIишлон материалий рынок готтара къе йолча хана, хIаьта торговле заявкаш, тIагIолла лаьрхIача а, 3 миллиард сом гаргга Iалаш на яьча хана.

Пайда ца эцаш йитача тароний реестр со дIахо яхьа йиш йолаш ва ресурсаш кхояра, продукци лоралра, чакхдоккхара, отходех шозагIа пайда ийбара даьккерча масалашца. Цига зе дарз масштабаш кхы а йоккхагIа я. Цу тайпара хьал кхы дIахо ца йиш яц. Вай, воай экономикерча къаьнача лазарех экономически реформа доалошка хозрасчетни отношенеех пайда а ийбеш, дIахьалхашка ахарца мара къаста йиш йолаш дац. Командни тоара наькъац гIулакх меттахьдаккха гIортарах хIама хургдац, новкъостий, цо итташ шерашка цхьаккха пайда бениабац. Цул совгIа, хIанз а дургбан Халкъа боахама доал деча ерригача эшелонашка, ерригача къахьегама коллективашка цу лостамах болх бара йола хьадда планаш хила еза.

...ман, цул совгIа, экстремистски лозунгашен тIахьехамашен мича вугарвa, цо наха, халкъашта, бIарча хьайцача вай пачхьалихенна мел зе дергда.

Вай принципиальни хила деза национализмаца, шовинизмаца, сепаратизмаца къовсам лоаттабар санна долча дешашка дилача. Из деш, цунна цхьана къахьга кхетаде деза къаман даькъера проблемаш дага еха а йоацаш, реально йолаш йолга, уж перестройка наькъ тIа къестаергйоала. Ма хула сихагIа Союзен республикай компетенцеш къоастаяра, уж политически, экономически шоай лоIаме хилар чIоагIдарца, къаман автономей бокъонаш шеръярца, кхоачашверья вай дерригa меттаьш культурен гармоничино дегIайхилара де дезарий комплекс, ництта наха сихагIа практике бIаргагургья кердача Советски федераце йоккхий совленаш.

Маларра аьлча, халкъий дегIаухача къаман санкетамах шоай гIулакха пайда эца сихлуча бе-беча сепаратисташа, шовинисташа, националисташа из дика кхеталу, расчет гуш я: цар гаьнна йолхача уилашта никъ бехкара кхерам тIатухсача перестройкана моггача тайпара хIама тохар. ХIаьта цу дешашка сов Iовдача, аьшачох тешаш хила мегаргвац.

ТIеххьарча хана из къаьгта хьагучадаьлар Азербайджанен Арменен хиннача событешка. Хетаргахьа, дувна эшац дов хилалехьа хьалхарча исторех: цун овлаш кIоаргга долх. Са шуи тернам тIаоза белам ба дукхьал проблема принципиальни оагIона. Цу довна юнъ моттиге нийсъелар Нагорни Карабах. Из автономни область экономически, культурни дегIаккувлача цIенхаштта проблемаш хьаIайнаяр, шоана дагадоагIаш махилара Централни Комитетои правительстваси уж къоастаяра доккхий де дезараш тIайнадар. Укхала ситуаци тоаяларга догдоахилга яр, из чIоагIа бахьод хьабовстаргхилярах бола тешам бар. Цхьабакъда, цу тайпара перспектива эшаш дацар шинна республикашкара а НКАО-ра а белггала низаш. Къамарга этта тIехк санна перестройка новкъа йолчар, демократизацехи гласностахи кхерачар законо яхар дергдац. Аз дувцар да къайлагIарча экономика цу бокъонца йолча мафе викалех, шоашта моггача тайпара къамашта юкъера довнаш михьара доахарех, къамаш меттаоттадарах долча довнгашка пачхьалкхен органашка низ бечарех.

Бакъда, цо сий даккхац шоашта беча низагIа юха а буилаш, цхьанненa тIехьа шоллагIъяр телаш ношцеш дIателача шин республика Iаьдалий, партийни органий, Халахете а, Азербайджанен Арменен интеллигенце дукхача викалашта магавхар ситуаце нийса, боагIача тайпара мах бе, хулаш латтачун бокъонца дола бахьанаш тахка, цу событенга дикагIча оагIорахьара влиянин е. ХIаьта цу хана антиперестроечни, коррумпированни низашта мегар хьалхле шоай бе а елла, тувлабьча наха леладу гIулакхаш деструктивни оагIорахьа дерзаде.

...дукхьал мегарга бола ниже ба, цу тIехь хьахулача дерригача хIамашка цхьана. Долла хIама де деза мехка моллагIча а регионе ництта дола хIама на хилийтара.

Кхы я чIоагIагIа гучадаьлад партийни, советски, пачхьалкхен органий, вай кадрай, интеллигенце лоархIам мел бокха а бехитохьаме а ба. Дикка кхетадайта деза: принципиальни позицеш тIара ваьинар, тIехьалисача гIулакхашта тIехьаваьнар е кхыметтел националистически уйлан [illegible] ... арахьа вусарган. ЛоархIаме яц иттха вай кадрай принципиальни позиции маза. Кхы кIезигагIа лоархIаме дац наха дага йоахха политически проблемаш къоастае ховш хилар я. Вайна хоа мел хала а низъала а ярзаш я перестроечни процессаш цу шин республике. Цун цхьа бахьан да националистически низашта шоашта тIехьа цих баха могар. Укхаза вайна а дэ уйла е хIама. Гучох, центро ерригача шин тароенах авторитетахи пайда эцаш республикашка перестройка дIаяхьара дикагIа воздейстеи яра, цунгахьа бараш хьаллацара.

Аз хьалха а аьлар, хьадда гIулакхаш дар бахьан долаш йоккха трагеди хилийтайяр. Дукха эзараш болча наха кхерам бар, из дIабаккхар тIайнача решенеш керттера маIан дар. Бакъда, ництта керттера дар националистически, антисоветски группировкаш гуччахьа конституционни строй на тIакхувдаш хилар. Iаьдал бедолла, дине а демократи а йоацаш, гIожача низен эггара хьарагIйолча националистически диктатура оттае гIерташ хилар. Из, маларра аьлча, низагIа переворот е гIерталга дар — кхы доккхагIа а дIамагIа а доацаш. Из дара кийчъяь яр ерригa структураш, эггара хьалха эскаре араш. Азербайджана халкъа фронта цу лаькъаца цхьадолча политически низа на киловзалаш лелаяро хьагойт, уж низаш сенна тIехьа да.

Вай кодам бу цу трагически деношка шоай гаргара нах байнача а шоашка бала кхаьчача а беррыгача эрмалошка, азербайджанашка, эрсашка, кхыча къамех болча нахага. Партен правительствасен шоашта могар дергла байддача наьха бала аттачабанхара, уж дерттIа долча вахарах кхебара.

Советски Эскарен МВД чурча эскарен салташа а, эпсарашна а халкъа хьалхашка бехктонхама йоккха уйла, кьонахчал, сабар долаш гIулакх дир, из бахьан долаш дIахо Iо на дохийташ сона дир наьха цIий, кIалхарбаьхар эзараш бола нах, регионера хьал кIаьддара аша хьал оттадир. ХIанз керттердир шинна а республика халкъашка, цар партийни пачхьалкхени кулгалхошка да. Цар гIулакхех тийша да дерттIа дола вахар сихагIа меттаоттаделга а чрезвычайни хьал дIадоакхилга а. ХIаьта, долла хIама де деза Нагорни Карабаха проблемаш къоастаяра — къаьстта тIехьатетта йиш йоацараш, хьалхарча аргIанара араш — цунна гонахьа хьахина проблема а, дувцилго йоацаш конституционни принципаш а, лелаеш, Азер-

...ни структура йохаяра тIаергхьаь, тенденцеш юхахьа ела общество кердайовкихилга чоалхане мел доаккхари кхи мел увзари дIадаккха деза. Дувцар да, наха кхерамена гIулакхий, порядка, дисциплина хьакъехьарча экономикерчен къамашта юкъерча гIулакхашнарчен процессех.

Цу тIа тIатоха деза из дош хIанззе а шерра дувцаш хилар. Наха късабалду законодательни органий лоархIам лакхбара, партийни пачхьалкхени органий функцеш къоастадара даьнар. ХIаьта хьадда раьза бац де дезача моттиге хьадда гIулакхаш на деш хилара. Перестройка политика чакхъяккхара ерригa хиланза ярг мел йоаца полномочеш а йолаш, президентства институт йиллара дош увттаду. Платформа проекта тIа, нох лоацца дувц, гIулакхаш тIехьа на тетташ де дезаш хилар белгал мара на доаккхаш. Сона хетачох, из проблема Централни Комитета укх Пленуме ювца йоагIаш я. Вай бокъо яц перестройка дегIайоалаелга, цуна ювзаенна планаш де лерхIараш кхерама кIалъоттадайта.

Аз хIанз дувцац, платформа проекта тIа лоацца, цхьабакъда, кхоачамболлаш оттадаь, политически правовии реформа кхыдола дешаш. Уж оттадаь XIX-ча партийни конференце решенешка хьежжа, бакъда, цул тIехьагIа дIаяхача хана вай общества Iоань опыт теркал а еш. Вай дегIаахара керттера лостам демократизаци хила беза, правови пачхьалкхени ше шийна доал деш йола социалистически общество хьаелга хила деза.

Новкъостий! Платформа проекта тIа, перестройка дунен юкъерча аспектех, вай арахьара политически стратеги къоастаеча дунен хIанз хетачох ала ма дезарий. Кердача уйлан ларда тIа дунен халкъашта юкъе Советски Союзо лаьца никъ чIоагIагIа хьаллаьцар парте XXVII съезде, арахьарча дунеццара бувзамаш хувца мэлу кхы а доккхагIа, хьадда маIан хилар цу наькъа, практически кхоачаш хила болабелар из.

Цун лардаш принципаш оттаьй 1988 шу чакхдоаллаш ВIашагIкхийттача Къамий Организаце. Керда арахьара политика дерригача халкъа цIерагIа законагIа чIоагIъяь я халкъа депутатий Съездеи Лакхехьарча Совете документашa. Платформа проекта тIа оттадаь да хIанз а тIехьа тIайоагIача хана а дунен халкъашта юкъера балха дерригача лостамий хьакхехьара декхараш. Цу тайппара, XXVIII съездага долхаш, вай чIоагIъю воай новаторски, бокъонца перестроечни арахьара политика. Из шерра хьал а лаьцар, мога а йир дерригача дунен тIа, цо хIанзле а чIоагIа тоадаьд дунен халкъашта юкъера хьал. Дукхьал ництта йола политика я вай чурча хьаштаншта йоагIаш, цо чIоагIъю дунен халкъашта юкъера позици, советски пачхьалкхен сий доакх, дерригача дунен тIа цивилизованни гIулакхаш хьахилара дика я, адамаш дегIаахара машара хана гаргалуг.

Вайна хIанз керттера да гергз дIалаккхара переговорни процессе дIахьалхашнахьа довлар, дунен халкъаш

Ира айтта цхьайола социальни проблемаш, къаьстта эскаре гIулакх деш бола наьх запасе е отставке баьлараш фусамашца Iалашбара, уж балха оттабара проблемаш. Ахха цхьан оборона Министерства низ кхоачаргбац из де. Уж ира дешаш кIезиг-дукха кхоачашъяра цхьайола решенеш тIайнийцай правительствас, бакъда, хетаргахьа, кхы а дукха хIама де дезаргда укх тIеххьарча хана эпсараш цар дезаллаш социальни Iалашбийла хилар дIалакихара. Уж решенеш кхоачашъяйта гIерта доагIа. Ництта дикка даргдоацаш да эскаре гIулакх деш бола нахи цар дезаллаши, хIаьта ництта запасе бахийта эпсараши прапорщикаши социальни Iалашбара лаьрхIа программа оттаяри чIоагIъяри.

Кхы цхьаькха а цIенхаштара дош. Из доагIа массови информаце средствашка армейски флотски вахар дувцарах. Из хила деза Советски Эскара, салтий эпсарий тIема гIулакха хьакъехьа бакъдолаш, сий деш. Вай раьза хила йиш йолаш дац эскара духьаларча пропаганда, вай халкъо могийтаргдац из, цунна раьза а хургдац. Бакъда, цо дIалакихаш вай эскара дешаш общества демократически дувцилга.

Новкъостий, сай къамаьл дIадоладеш аз дийцар парте общество дегIаахара хIанзарча этапе, перестройка хьалашка болча лоархIамах, партийни, пачхьалкхен, боахама органий функцеш дIа-са къоастаярах. ГучогIа, дIаязъе езаш хилар цу кардинальни деша хьакъехьара ЦК позицеш. ХIаьта принципиальни хьакъехьа вай йиш яц платформе парти чура оргаллараx йола из кердаяккхара аспекташ на хьоаеш йита. Из на дича цунна могаргдац хIанзарча хьалашка авангардни политически низа шин потенциалах пайда эца. Проекта тIа цхьайола предложенеш я цу хьакъехьа. Бакъда, парте чурча вахара доагIаш мел дар долаш хила деза Устава тIа.

Парте шин йолча перестройка керттера идея — новкъостий, цIаьнха а ала безам ба са цох, — латт **партийни наьха Iаьдал чIоагIдарах.** Цунца дувзадена кердача тайпара бовза беза вайна юххьанцарча парторганизацей лоархIам: парте нах хьазнара а партера нах дIабалара а, членски взносаш дIаяххийтара, политически авангард хиларах тарра парте кердача лоархIамца дувзадена декхараш кхоачашдара, кхы дуккхачун хьакъехьа а. Кердача тайпара бувна беза районни, городской звенон лоархIам, чIоагIагIа шеръяьй цар бокъонаш. Вай декхарийла да коммунистий хьадда дола дош Iалашдергдолча ерригача звеной партийни органаш хьахилара системе ництта дола хувцамаш да.

[illegible] тIа хIанзалца тенденци ... ЦК-ан ... органаши юкъе ... балха хила ела ... ТIаккха бокъонца ... коммунистий ... деррига доза, деррига а сакхеташ дувна, ... предложенеш йоалае.

Сона хет, политика хьатладча коммунисташа дика доацшта вай цу е вокх регионе доагIачогIа общественни дегIаахара тайп-тайпарча проблемай хьакъехьара шоай платформаш оттае партийни органашка йиш хилийтаргба а. ГIулакх де деза уж документаш нийсъеза, дувнача а тIаьнача а коммунистий дикка датъа дала йиш хургйолаш.

Бакъда цунна чакхдоалашан партийни демократе проблемаш. Сийна хета цхьаьтараш а дикна, са безам бар съезда хьалхара дискусси йолча хана уж кIоаргагIа оттаяра терхам тIабахийта.

Платформа проекта тIа я эггара лакхерча партийни инстанцен структура хувцарах йола предложени. ГIулакх кхетадеш малий, структура кердаяккхар керда цIераш тахкарца чакхдоалашвац. Предложеней маIан да парте лакхача моттигашка, цун кулгалдеча звеношка демократизма фактор чIоагIъяр. Цхьан хана болх беш йола коллективаш хиларах тарра цар болх бара дикагIдола хьалаш хилийта деза.

Хатта тарлургда: парте Централни Комитета членаш кIезигагI хIана хилийта беза? аьнна. Хьадувла из дувцаргда вай. Оаха из де лаьрхIад эггара хьалхарча аргIана ЦК-ах массаза а болх беш йола орган хилийтара. Боккъалдар аьлча, хIаьта ництта мехка Iаьдала партийно-пачхьалкхен система хинна лаьтта Централни Комитетага тIехдола доал хилара принцип йита а еза. Тхона хетачогIа, цу дерригe а гIо дергда партийни организацешкара ЦК-а — массаэзара бувзам чIоагIбара, хIана аьлча ництта бола бувзам дукхагIча лаькъе аппаратага гIотта а боанаш Централни Комитета хержача членашка гIолла латтаргба. Цул совгIа, цар массане а хIана лацац аьнна дакъа лоацаргда цун цу е вокх комиссе балха юкъе, партийни юкъарча рагга бокъалбола политически делелаш а хулаш.

Укхаза ала доагIа центральни партийни аппаратах а. Кхетадеш малий парте лоархIам хувцабаларца аппарат а кхыйола состав йолаш хила езилга. Из ЦК-а бокъонна йола гIонча хила еза, цун цIенхаштта тIахьожам болаш болх бе а беза.

Укх тIеххьарча шерашка Централни Комитето бьча балха опыто цунна кооптаце бокъо ялаиа яргIоацача оттаду гIулакх. ДоагIаш мадий, хьадда Устава тIа оттадьча боарамашка. Из дош цхьан хана КПСС ЦК членаш кандидатий институт дIаякиха а лерхI.

Аз дувцаргдац платформа проекта тIа оттадаь кхыдола дешаш Политбюрона хет коммунисташта, беррига советски наха дагадоахкача керттерча дешашта жоп доладургдола документ ваьга цхьана оттадургдолаш. Цуна мехка перестроечни процессашна керда бокха дика низ а барга.

ГӀАЛГӀАЙ ХАЛКЪА ЛОВШ ДАР

МагӀалбике хиннача сходера

Оаха хьалхагӀа хоам баь махиллара, дӀадахача шоатта дийнахьа 3 феврале, городе МагӀалбике Серго цӀерагӀча стадионе хилар Горски Советски Социалистически Республика хьакхайкаяь 71 шу дизара хетаь гӀалгӀай халкъа сход.

Гулбеннача наха хьалхашка дош а аьина, сход хьайиллар СССР халкъа депутата, СССР Лакхехьарча Совета члена ДАРСИГОВ ЮВСАПА МУВСАС.

Горски республика хьахиина 71 шу дизара хетаь доклад йир СССР халкъадепутата, гӀалгӀай автономи меттаоттаяра Оргкомитетапредседатела ФАРГИЕВ АХЬМАДА ХЬАМЗАТА.

«ЙоагӀаргӀий-те хоза Ӏуйре,
ЙоагӀаргӀий-те хоза сайре,

Кхы гургӀий-те
ДаьгӀастие
Вохалургий-те
ДаьгӀастие...»

Нохчийн гӀалгӀайн шоаш бахачара бехк-гунахьа доацаш бохабаь 1944 шера Сталинен цуппа гонахьарча бӀехача гӀозароп Казахстанен Средни Азен Ӏобахийта болаш шоай даймехках хьагаш, из дагабоаллаш гӀалгӀаша доахаш хиннача холкъа илле тӀара байт а йоалаь, дӀайолайир шийй доклад Хь. А. ФАРГИЕВА.

...1919 шера 4 феврале гергаца хийтденнача гӀалгӀай халкъа съезде дӀакхайкайир Горски Советски Социалистически Республика. Цо тешал ду Кхалбседа Кавка е Советий Ӏаьдал оттаден а чӀоагӀлеш а лаьттача къовсама юкъе гӀалгӀай халкъо лаьца даькъа боккха доархӀам болаш хилар.

Из республика дӀакхайкайир С. Орджоникидзе йоалаьча предложенегӀа Советий Ӏаьдал дохаде гӀийртача инарала Деникина эскарца бӀолшевикаша къастал а дош гӀалгӀай халкъо лоаттабу къовсам эттара михьарбаьнача хана.

1919 шера 7 феврале Серго В. И. Ленинага яхьийтача телеграмма тӀа яздара: «7-гӀа дийна г. Владикавказа гонахьен ГӀалгӀайченен тӀом татта. Беррига гӀалгӀай гӀайттаб, цхьа сагашта, Советий Ӏаьдал лоралдера. Гергаца хийтденнача гӀалгӀай халкъа съезде [illegible] предложенегӀа дӀакхайкайяьй Горски Советски Республика. Нохчийчено цӀе [illegible] тӀехьашка кхаз города Грознена гонахьа [illegible]. [illegible] командагӀа Сун[illegible] гӀа тӀехьхатт Советий Ӏаьдала. [illegible]»

С. Орджоникидзе яьтад. [illegible]

[illegible]

парте ГӀалгӀай обком. Цун хьалхарча секретаралла хержар Зязиков Идрис, РКП(б) обкома бюро членалла — Дахкильгов Сергей, Мальсагов Иналкъа, Ханиев Махьмуд, Горчханов Ӏаьта.

Цхьа дика дӀадоладенна дар дукхача бӀаьшераша баьде лоаттадаьчар Октябрьски революце паргӀата даьккхача бӀахоча гӀалгӀай халкъа гӀулакх. Баьда, [illegible] Сталинизма шина [illegible] байа тӀаттар цунна лаьна, [illegible] «Соловки» яхача лагере дӀавахийтар Зязиков Идрис. Цул тӀехьагӀа дукха ха яьлехьа сталински режимо [illegible] гӀалгӀай автономи а.

Баьда, [illegible] гӀалгӀай автономи меттаоттаерна, ХӀата из дош кхоачашде деза аьхха машара [illegible] бегнига мегарбий, [illegible] дола йоахараш [illegible] хилла дола.

Преми дӀайолатайир гӀалгӀай автономи меттаоттаяра комитета члена, ГӀ Агриева ЦӀергӀа [illegible] начальника **Тимурзиев Башира.**

[illegible]

Хиша а тӀехь районе даь [illegible] гӀалгӀаша даьд, [illegible]. Масала, 1981 шера Чермене боабир [illegible]

Къулбседа Кавка е Советий Ӏаьдал [illegible] революци [illegible] къовсама юкъе мел доккха дакъа даьлар, [illegible] «Ниисхо» яхача союза председатела Кодзоев Ӏиӏсас. [illegible]

[illegible]

газета редакцесен цун редакторан халкъа цӀергӀа баркал ала.

Массане цхьа барт болаш, дӀадахьа а [illegible] а деза вай гоай республика йолаш даха гӀертара гӀулакх. Из да массанена дезар а массанена доши дар а. Баьда, из доккха исторически гӀулакх чакхдала деза цхьаькха а кхьача къамаша эгӀазал йоацаш.

Аз дех шугара, вай автономи меттаоттаяра деррига а оарцагӀдовлар, цхьаькха а таипа цӀур укх вай дӀадоладьча гӀулакха юкъе ца болийтар.

— Ассалам - Ӏалейкум! Маьрша - могаш дахалда шо, — аьина, — дӀадоладир шийн къамаьл исторически Ӏилмай доктора, профессора, полковника **Х. М. Ибрагим-Бейле.** — Со венав укх шун сходе сайна дика [illegible] хеташ. Сона тоттара дика хет оаша шоай автономи меттаоттаяра гӀулакх дувцача сайга [illegible].

Сог [illegible] бакъдар ко [illegible]

[illegible]

Сталински режимо дохадаьча халкъий хьакъехьарча репрессивни актащ законалга йоацаш лаьрхӀай Деклараце тӀа, цу халкъий нохкаь боккъонаш меттаоттае еза, аьнад ХӀоиз ха [illegible] цу халкъий дехар дӀадала.

Аз дехха баркал оал гӀалгӀай автономи меттаоттаяра гӀулакх хьал аьна чӀоагӀа [illegible] СССР халкъа депутаташта. Со теш гӀалгӀай халкъа нохаль боккъо шина меттаоттаерхиларах.

Къамашта юкъерча гӀулакхаш цатоамаш дувцадеш [illegible] мехка дукхача а меттигашка, дехар «МагӀалбекнефть» НГДУ инженера **Дзейтов Мухьмада.** Баьда, вай гӀалгӀай халкъа миссел чӀоагӀа болх бохаль хиннадаш укх цатоамаш цхьаннехьа а Кхьача республикашка укх халахетараш дувцашхьа [illegible] проблема къоаста [illegible] бахьан долаш, вайна лоаттаеча харцонех [illegible] а хоарцо на лоаттаешше.

Сталинско-бериевски [illegible] гӀалгӀай халкъ. Репрессеш [illegible] хиннача халкъашта юкъе [illegible]

Сталини Берии бийна дувцаш [illegible]

[illegible]

Цу тӀа СССР Лакхехьарча Совето дувцилга йовцаш харцъю дунен халкъашта юкъерча боккъонна, социалистически строя гуманистически [illegible] дукхьалара эггара доккхагӀдола лулам а тоархӀаш, бӀарча халкъаш лахачара дохадеш низагӀа Ӏодахьийтара практика.

СССР Лакхехьарча Совето тешам лу сага боккъонаши гуманноста нормаши вай мехка пачӀахьалкхен боараме кхы цӀаккха йохаерг ца хилара.

СССР Лакхехьарча Совето дикка даргдоацаш лерхӀ репрессеш яьча дерригача советски халкъий боккъонаш меттаоттаяра доагӀаш дола законодательни гӀулакхаш делга.

ХӀаьта 1989 шера сентябре хиннача гӀалгӀай халкъа ШоллагӀча съезда резолюце тӀа оттадир хьалха 1934 шера хиннача тайпара доазув а долаш, гӀалгӀай автономи меттаоттаяра дош КПСС ЦК. СССР Лакхехьарча Совето къоастадолда, аьнна.

Укх шин документ маӀан цаӀ долаш да. Цар тӀа оттадаьр сихагӀа кхоачашдар гӀалгӀай халкъа лоро а дезар а да, из да ворхӀ бӀаь шу хьалха деза; къаьстта укх тӀехьарча 50 шера сатийна вахар доацаш хьадоагӀача гӀалгӀай халкъа эшар.

ГӀалгӀай шоай меттала [illegible] хиннача, [illegible] вай халкъа [illegible] меттала [illegible] гӀалгӀай [illegible] Казахстанен Средни Азен [illegible] автономи [illegible] Цу тӀа [illegible] гӀалгӀаша шоай наьна меттала деша хаш.

Вай йоай автономи ца хилар, [illegible] мотт е хургбац. ХӀаьта шоай мотт боачача нахах къам хьахила йиш яц.

Баьда, хӀанз вай мехка [illegible] хиннача тайпара вола гуманист М. С. Горбачев мехка куртаден хилар вай теш йоай автономи а [illegible] гӀалгӀай къам вӀашагӀкхетарӀхилара.

ГӀалгӀай автономи 1934 шера мехиллара меттаоттаяра дош къоастаде йоагӀараш а къоастаде лезараш а СССР-ен РСФСР-ен Лакхехьара Советаш я [illegible] [illegible] хабаро е вай дош къоастаде [illegible]

[illegible]

лар гергача истола гонахьа вӀашагӀкхийтта, къоастадир правительства боараме.

Сталински режима тӀаро хьалоагӀа харцонаш, дог эттӀаду халахетараш хӀанз а вайна лоаттадеш да. Масала, Карабулак поселке бахача вайнаха Къулбаседа ХӀирий АССР Пригородни района Сунженски юрта Совета исполнома письмо дахьийтар цигарча гӀалгӀай кашмашта карт е мукъаба тхона, аьнна.

Цу письмона жоп делар укх тайпара:

«Хьалха хиннача гӀалгӀай кашмашта эггара тӀехьара саг 1944 шера дӀавеллав, хӀаьта письмо яздаьраш Сунженски юрта Совета территоре тӀа бахаш а бац. Цудухьа гӀалгӀай кашмашта гонахьа карт е мукъабала багӀац».

Даьсса латта шийй цӀа хьадехаш Ӏаьлий-Юрта вахача Галаборщева дахьийтача письмона жоп луш КъХӀАССР Министрий Совето яздир: «Граждана административни дӀабохийтача хана царгара дӀадаьха цӀеноши кхьийола гӀишлоши юхаяла йиш яц, долаш долча законодательства гӀа».

Цхьатта дола масалаш кхы а доаладе йиш яр.

Вайна юкъе арадаьнна хабар да хӀиращча цхьаьна гергача истола гонахьа а хайша, вай автономе дош дувцадела [illegible] ХӀаьта малашб ваьша Ӏохоицаргбола хӀирийн СССР халкъа депутат Бзаров, философски Ӏилман доктор Гуриев, прозаик Тотров къийсараш хургба укх. ХӀаьта правительстваца цар аздаькдар гӀалгӀай халкъ экстремизме, национализме бехке деш, шоаниара территори яккха гӀерт гӀалгӀай, аьхаш.

Гергача истола гонахьа хаьнна вай автономе дош къоастаде деза аха нах вайна дохча дикаца арабаьннабаш. Цар дувцар вай гӀулакха деле да.

ГӀалгӀай автономи меттаоттаяра дош цхьаннахьа а кхычахьа къайнйита дагӀац лакхерча Ӏаьдалага — СССР Лакхехьарча Советага мара.

Къастта хилча РСФСР-ен НГӀАССР-ен халкъа депутаташ, моттигерча Советий халкъа депутатащ хоржарба аьлар гӀалгӀай автономи меттаоттаяра оргкомитета члена **Иляев Махьмада.** Цо белгалдаьккхар, вай кхоане тоаяра диканӀбола дог цӀена вай Даьхенна а общественна а шоай ха да беш гӀулакх дергдола нах депутаташта хаьржар бокъхача лоархӀаме хилар. ДепутататӀа кандидаташта юкъе уйла таръю [illegible] цӀена боаца нах а [illegible] хӀара хархорхоно ше хьаша тӀехьа [illegible]

[illegible]

... дийнахьа ... Горски Советски Республика. Нохчийчено цIе юкархошта цхьана тIехьаьна нохкъ города Грознена гонахьа тIаьIерта баьлаш. Нол. Дьякова командаIа Сунженски лине казакаш чоагIа тIехьалатт Советий Iаьдала.. Шаккха из хиннача тайпара дог айдена ба гIалгIай».

С. Орджоникидзе аьлад. «Кьулбаседа Кавказе Советий Iаьдал «Кьахьегача гIалгIай халкъа [illegible] чIоагI [illegible] дадь.. доамаршна цIаш ха а тийшаболх бергбац Советий Iаьдала».

Ма чIоагIа дукхаш да уж дешаш тхога, СССР халкъа депутаташка Даргиговгеи Фаргиевгеи, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, РСФСР Министрий Совета председатела А. В. Власова аьнначунга

ГIалгIай цIаккха а хиннабац Советий Iаьдала хийрбаьнна, массала а Россеца оагIув болаш хиннаб, аьлар цо.

Россеца билла оагIув массала а лакъабаьннаб гIалгIай халкъа. Из бахьан долаш цу хана шийн автономи кхаьчар цунга.

Горски республика юридически фактически чIоагIъялара процесс Iаьхъелар 1921 шера 20 январе ВЦИК соцам баьлча чIоагIъяланзар из Цунна юкъелхаб нохчий, наьсарен, Владикавказски (ХIирийчен хьалха хиннача Сунженски отдела малхбузен дакъа), черсий, балкхарой, къеарой округаш, шоаш лоIамера администрацеш а йолаш городаш Владикавказ и Грознийи.

Горски республике къахьегта моттиг лоацар ГIалгIайчено. ХIаьта, Горски ЦИК председатель Зязиков Идрис, даьтта леладара нарком Мальсагов Ивалкъа, болхлой - ахархой инспекие нарком Горчханов IаьIа вар.

Горски республике бахача нахах 7 процент мара ца лоацаш хиннача гIалгIаех цунна кулгалдеча наха юкъе 10 процент бар.

Деррига а кхо шу марз даккханзар Горски республикас ше юкъхьаьнна хьа махкалара йолаш. Цох дIакъаьстав нохчий, черсий, къеарой, балкхарой округаш. Юкъейсар ХIирийчеи ГIалгIайчеи городе Владикавказе административни центр а йолаш. Цу Горски республикас хиннар ше маттIтрра дийнар хIаьтта РКП(б) Горски обкомеи ЦИК'еи орган хиннача «Горская правда» яхача газета тIа 1921 шера 13 июле

ДIахо Хь. А. Фаргиева аьлар, 1924 шера 7 июле Горски республика Наьсарен округах ВЦИК'а ДекретагIа ГIалгIай автономни область хьайир, центр городе Владикавказе а йолаш.

Областа кулгалдара хержар иис сас юкъевола ГIалгIай революционни комитет, председатель Мальсагов Ивалкъа, заместитель Альдиев Султан волаш. Цун членаш бар Зязиков Идрис, Албогачиев Юсап, Мальсагов Зоврбик, Ахриев Хьажбикар, Куштгов Iумар, Досхоев Торбог, Ведзижев Магомет.

ХIаьта шоллагIча ГIалгIай областной партийни конференце хержар 21 члени 7 членалла кандидати вола [illegible] са чIоагIа а хьахьъал [illegible] хила деза.

Пригородни [illegible] дIайолайир гIалгIай автономи меттаоттайра комитета члена, ГI Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» заводи технически отдела начальника Тимурзиев Башира.

Миштал тахан гIалгIай халкъа хьал, аьнир цо. [illegible] Кьулбаседа ХIирий АССР Пригородни районе «Чермен» яха юрт. Цу юрта нах 3070 хIирий 4300 гIалгIай

«Чермен» яхача колхоза кулгалдеча 11 сагах 36 хIирий ва, нарех кертера бахаш а хIирий ба. Кхаьнта болх беча нахах 68 хIирий 254 гIалгIай ва. Даьтта аха, оасар де, гуйра чуйна мукъалу гIалгIаишта, кулгалде моттиг кхачийтац. Транспорта тIа болх берех 73 саг хIирий ва, 14 гIалгIа ва. Пригородни района кхьача юрташка бахача гIалгIай гIулакх кхы а воагIача хьал тIа де. Алхха «Россия» яхача цхьан совхозагIара дIавиккхача, цхьанна а колхозех совхозех кулгалдеш гIалгIа вац. ХIаьта цу совхозе гIалгIа директоралла хержа а дукха ха яц.

Пригородни районерча ерригача школашка цхьаннахьа мара директор гIалгIа вац.

Шоай специальностагIа бе болх ца хилар бахьан долаш лакхера юкъера дарьх хIаи образовани йола дукха специалисташ шоай дехараш а буташ, совхоз бахьан де районера кхьачахьа дIаваха белаш хул. Пригородни районе а городе Орджоникидзе а баха гIалгIай шоай халкъа политически экономически вахарах, культурах искусствах къахьега 30 эзар гаргга болча гIалгIай шоай меттала радио, телевидени яц. Кхьметтел Грознера ен йолча телепередачаш ца хьакха а йиш хилац цар. Назране оттаьча ретрансляторе уж хьахьачийта иштта ца хилар бахьан долаш.

Мара дийнахьа ГIалгIайчера ХIирийчене ух итташ автобусаш, цигга болх бе гIалгIай кхувлаш

Пригородни районе яц гIалгIай меттала цхьаккха а художествени самодеятельность концерт, школашка иьшь мотт Iомабара эша средствий яц ГIалгIай истори культурен хьеха венна хьехархо цу сахьате бехке ву, национализм яц, аьле. ГIалгIай истори толхадеш, тIаьIатIа даьнна дувц Iилманхой болча «дештелаша» Блиева, Бирозова, Кусова, Кониева, кхьчар. Юрташка болх беш ба городе Орджоникидзе баха хIирий хьехархой. Царна хац гIалгIай истори е ха безам а бац, шоаша мамогга хорцахьа дувц гIалгIай истори, искусство, IаьдагIаш.

Дукха халахетараш та дийнар Пригородни районе хIаи бахача, шоаш бахьача цIабаьхкача гIалгIаша хIирийн кхалхой оагIошахьара, прописка йиннар нарна, бе болх бацар, цIеноа хьал де даьтта ланар, хIаьта цар цIеношка хIирий бахар.

мохкагIа [illegible] гIалгIаша дакъ, аьле арадаккхи Масала, 1981 шера Черменe бола бир Калагонгiар дезал Цхьанкха бехк боаца гIалгIай хилар уж боабаьб, аьнна, бехке беш Iхе шера набахта боахкабир уоI. Юххера а хьахиццар Царех цхьанне бIарлаш дайнаа, иштта [illegible]

ГIалгIай бохкарш сайна нах ба, яха хабар ерригача Союзе гIолла доаржадир хIирачаш, хIаьта юххера а из духам даьраш Калагонгiар таргара нах Когоеви Тибилови хиннилга гучадаьлар

Сталинизмо бIабаь нах да габоха 1989 шера февраля оттадаьча денешка ва дувцаш фу дуар? «ГIалгIаша Пригородни районеи городе Орджоникидзеи баха хIирий боабергбаь», аьнна, хабар арадаьккхар

1989 шера 21 июле Черменe хьатIхье дIа а хайта. гIалгIай митинг сча хана «учение» ю аьнна юрта юкъе хьатIатIар массе а тайпа дехар. Из гIалгIаша минига халахетар дувца ца дезаш кхеталца да

1989 шера май бетта парте хIирий обкомо хьалхарча секретарага А. С. Дзасохова дIаетар прописка ийна болча Черменe бахача гIалгIай списк. ХIанзаьча цох даь хIама дац, гIалгIай прописка а йоацаш бах. ГIалгIай прописка хьоаннча из ца иита бахьанаш уттаду

ХIаи юха а Орджоникидзе города цIи Дзауджикау, аьнна, хьаца гIерт хIирий кулгалхой Сона хетачох, из Сталин цун опричникаш Берия, Кобулов, Серов, Момулов, кхыбараш бакъбе гIертилга да ХIаьта вIалла хьоадеш дац 1944 шера деш гIалгIай юртий цIераш хийна хилар, гIалгIай кашмаш дохадар, чурташ хьадахар, культура памятникаш нохаир, дах кхьдола вандализма гIулакхаш.

Шоай дай а даьдай а баьхача шоаш цIеношта гаьнар бIарахьежа безам ба гIалгIай. Сийлахь - боккха Даймехка тIом тIа хинна нах, масала, Арсамаков СаIаал санна бараш шоай вIалгIа чубаха йиш йоацаш ба.

Шоай хинна цIеноаш маьхагIа хьайна а йиш хиннала хIана а районе бахача гIалгIаех диьлагIа дакъа долча наьха мара.

Цу тайпара законагIа доаца хIамаш хIана а деш да.

КПСС XX-ча съезда, XIX-ча конференце, СССР халкъа депутатий цхьоалагIчеи шоллагIчеи съездий решенеш хьахье а делаеш, меттаоттае еза гIалгIай автономи. Из деш цхьаккхе а тайпара цатом баьнта йиш яц гIалгIаштеи хIираштеи юкъе.

ГIалгIай халкъа боккъо я хьатха шийн хиннача исторически долахнашка шийн автономи меттаоттаеэта хьадеха.

— Массанена а дика хоа, да къахьегача гIалгIаша [illegible] деш а лаьттача революцен [illegible] «Нийсхо» яхача союза председатель Кодзоев Iийсас. Советий Iаьдал дохаде гIерта контрреволюцена а хьала гIоттар уж [illegible]

Мочкъий Юрта [illegible] тIоттара [illegible] хьата.

Партеи Советски правительства Советски нах бир гIалгIаша граждански тIом тIа дакъа лоцаш лаьча гIулакха - «Ще ГIалгIайче», аьнна, еа цIи тилар, цIаккха ца хинна гIалгIай автономи хьайир - хьахиттар ГIалгIай автономни область, город Владикавказ центр а йолаш.

Бакъда, дукха Iаьхьадийтанзар гIалгIашка кхьача наргIато, цар халкъа дог гIоддаьлар сталински бIехача режимо — 1934 шера дIаьаккхар ГIалгIай автономни область. ХIаьта цул тIехьагIа, кхьакъха бехкахьа хIо деш 1944 шера Iаи цIаьхха бахачара баьлаб мехкагIа. Баьхар Деашки кхуллача вагонашка, Iо а кхоеча, тIиа а шинь бе байнар гIалгIай

Цох а кхоачам ца хеташ, Iобахьийтача къуна режим тIаоттаир ТIаоттадаь Iагап лайна бален хIаиз [illegible] хьахьийтачa нахах дукханнешта дика боаза ба Уж дерригаш а дувца моттиг яц ер.

Юххера а Сталин венна тIехьагIа, хоши махкара, бехк боацаш вай хьалхе деIга кхета а даь, партеи правительстваси 1957 шера меттаоттайир Нохч - ГIалгIай АССР. Цох а боккха кхаь хиннабар. Бакъда, цIалалхьа тIехьагIа гучадьлар гIалгIай халкъа деррига истории бузам бола, цар ерригача территорех ах гаргга дIаолоацаш йола Пригородни район Кьулбаседа ХIирий АССР'а иита хилар. Цуух а шоаш бахача цIабохча моттиг а йоацаш, шоаш Iебахьийтача бахаш ба хIаиз а дукха гIалгIай.

Вай воай правительства хьадехар ва шиккара дIехдаьккхар мара дац. Из вай хьадех даьрчача ааьхкаш. Вай лахкаш лета - тоха воай нийсхо лехаш, вай гIерт цхьаннена а зе тулам ца доаккхаш, дерригача къамий санна, воай автономи а йолаш даха.

ГIалгIай автономи меттаоттайра Оргкомитеташ цхьана шинна дулур ду «Нийсхо» организацее а вай воай автономи а йолаш дахара

Вай массане а де дезар дика белалдаьккхад «Сердало» газета тIа арадаьнначa массанена а воалаш вота воаллачча Базоркин Идриса письмо тIа.

Укхана са безам ба из письмо а иштта кхьйола наха хьаштдола йиндане материалаш а кеппетташ гIалгIай автономи меттаоттайра гIулакх нийсача йоккха даккхара гIо деча «Сердало»

[illegible] къамаьа исторически Iилмай доктора, профессора, полковника **Х. М. Ибрагим-Бейле**, -- Со вешав уьх шин сходе сайна дика а хеташ. Сона гоьттара дика хет оаша шоай автономи меттаоттайра гIулакх дувцача сайга кхайка.

Сог шоана кхоллаш [illegible] радиючен. Шийна тIаоттача трагеде оилаш бахьан хьакорадаьна гIалгIай халкъа.

Кхьача халкъа ирах доадеш шийн ирах дехаш дац гIалгIай халкъ. Цо дIадехар шиидар да. Эзараш шераш, кхеран чамалахьа деш баьхаб гIалгIай шоашкара дIаяьккхача, хIаиз шоаш дIаехача моттиге «Ингушьаьле» гIалгIеиох боаьхкаш йола цIи а гIалгIай Онгуште яхача юрта цIера тIара хьаеагIаш я

ВIеьла дувцита боацаш да гIалгIай автономи нехьахна хиннача тайпара меттаоттае оаьша. Из тIехьатетта цийн йоацаш гIулакх да.

ГIалгIай халкъ гIерташ довзала, цIий Iоме храдеш шийн боккъо лиэха, из гIерт гIулакх маьрша, зе тулам ца доаллийташ къоастаде

Со массала а тIехьа хинвна баькъдолчоа, дукхьаьла даьттав харцдолчоа Цудакхьа баьлувча гIалгIай халкъа лаIар сога а къоач.

ГIалгIай халкъо законагIа доагIаш шийдар хьадеханза цунна тIехьа ца со. Из бахьан долаш хIирий цхьабочча са коллегаша эло гIалгIашкахьа олабезам беш ва, аьнна. Кьулбаседа Кавказа халкъий истори довзаш яхаш Iоттараш а ю сона.

Царна из шоашта наI [illegible] дувц а хурда. Аз царех бехк баккхац. Аз тамаш ер кхьадэр да гIалгIай интеллигенцие автономи меттаоттайра гIулакха юкъе дакъа ца лоацаш хилар. Гуш бац цу гIулакха юкъе университета, институтий преподавательш, Iилманхой. Шоай гIаьда тIара бохабир, шоаи моттигах боьшаб кхертеш уж? ХIаьз ца боаге, шоай халкъа мана ловкъабовза гIерт уж?

Шун дер сашш гIулакх долаш болча къоарийш автономи меттаоттайра оргкомитете яр а дола хIама дезадер а къоарийн интеллигенци я

Из де йиш хургьйр шоай оргкомитета гIалгIай истори кей а. Нагахьа сашш хьахагIа ер сашш дола нийсхо гIулакх дувца йиш йоалача хана. Iадда Iийна бале, хIаиз малав уж сеп(айбер), юхаувлар? Нагахьа сашш цар гIалгIай автономи меттаоттаяра гIулакха юкъе дакъа из лоацe, тIехьенашш вота тай нара буцарба уж

ГIалгIай бехк боаций шоаш бохачера бохабаь, дIа-са къаиса лийнаб, хIаиз а духхабараш леташ а ба ГIалгIай гIерт, меттагIа кхьдола къам а санна, шоай къаьтта автономи а йолаш баха. Из цар боккъо я.

уж халахетараш дувц [illegible] хIамаш пробле(ма) къоаста [illegible] бахьан долаш, вайна доаттаена харцонех иттагIа дакъа а хоадо на доаттаенна.

Сталински-бериевски Iаьдал хIанз а тоьташ да гIалгIай халкъ. Репрессеш [illegible] тIаьтта гIалгIашта

Сталин Бериян байнь [illegible] хаьъ. Цо [illegible] шийн боккъо меттаоттаира деш. Из къоастадаьдоц [illegible] на, хIаиз къоастадара тIехьа хIама деах бахьан хоьш а деш

Прибалтике, Закавказье, кхьача моттигашка хана, чоагIо хьал оттар бахьан долаш тIехьатетт вай къаман дош, яхаш дувц. Из на къоастадеш доаккхача хIара сахьата, хIара дийнахьа гIалгIаштеи хIираштеи юкъера набезам соьбоал, моастагIа гIетта чулоса. Бехк а бац, беха моттиг боацаш лела гIалгIай шоай цIеношка бахача хIирашта раьза на хилар. Цул совгIа, цхьаболча, шийн къама юкъера моастагIа гIеттадеча хIираша гIалгIай футтаройна Сталинеи Береи портреташ а леладу. Цхьаккха хIамах эхь доацача цхьаболча хIирий историкаш телхадеш, харцахьа дувц гIалгIай халкъа истори. Эзараш шерашка массала а шоай даьтта бахаш хьабаьхка гIалгIай кхьачахьара тIабаьхка нах ба, яхаш хабараш арадоах. Из дерригa хьадоагIа Сталинеи Береи оттадаьчча тIара, нарех тIехьагIа Сусловеи кхычарш дIахо дахьаччи тIара. Иштта хIала йолча наьха гIалгIай халкъа тIалаьттача IагIара хьакъ ехьара бехкованза боккха ба. Цар новкъарле ю законагIа йоагIа гIалгIай автономи меттаоттаяра

Эрсех, гуржех, дагестанех, черсех, гIумкех цхьаккха сан шийесиннавац вай боккъо а йолаш хьадехача дукхьалвььна, цар чIоагIа могадеш хьалоац гIалгIай автономи меттаоттаелга. ХIираша а из де деза, хIана аьлча харцо, моллахкe йоале а чухетаргья, бакъдар кодаргда

Вай воай правительствагара хьадех гIалгIай автономи сихагIа меттаоттаеза, из тIехьатеттилга хIана а бисаболча сталинистана ледаду гIулакх да, аьнна, хет. Деррига хачиваш а санна шоай автономи, шоай культура йолаш дегIаьха конституционни боккъо болаш хила деза гIалгIай къам.

Са безам ба дахачара доладь шашагIа IодахьитаIча хоьккьана дукха вара репрессивни актаи законагIа доацаш [illegible] СССР Лакхехьарча Совета Декларацеа гIалгIай цхьабола моттигаш а йоацаш [illegible] де, аьлар гIалгIай автономи меттаоттаяра Оргкомитета члена **Костоев Ибрахима.**

[illegible] М. С. Горбачев мехка кулгалдеш хилара вай деш воай автономи а йолаш даха хоьша, хилара гIалгIай къам вIашагIкхетаргхилара.

ГIалгIай автономи 1934 шера махкаткара меттаоттаяра деш къоастаде боагIараш а къоастаде дезараш а СССР-еи РСФСР-еи Лакхехьара Советаш я Войла [illegible]

Геттара дола а дезиха а да тахан вай вIашагIкхийта. Горски республика хьахиннa 71 шу дизарг да, аьлар РСФСР халкъа депутатий кандидата **Костоев** ХIаьжмурада. Ер цIаьхха дагадохарах хиннa хIама дац вай цхьа хана хиннa, вай хIаиз йоаца автономи дагаеха хиннад.

Бакъда, тахан хьаэттад из автономи меттаоттае йиш хургйоза яц. Из хиннача партеш ламий ленински политика меттаоттаяр бахьан долаш

Аз сайгара доккха баркал сал новкъоста М. С. Горбачевна, цо вай автономи меттаоттаяра деш цIаьх тIехьа вай делегаци тIашарех. Иштта цунна баркал сал вай дерригачахалкъьо а. Аз иштта баркал ях вай автономи меттаоттаяра гIулакха шоашта мамогга этача Базоркин Идриса, СССР халкъа депутата Даргиговгеи Фаргиевгеи, хIаьта иштта Кодзоев Iийсана.

Тахан вай дачаха хьахилара доши мехка Iаьдала экара тIаьхагIча боарне аттал. Бакъда вайна юкъе ба цу доаккхача гIулакхьа юкъе цIур боала гIерта нах.

Шоаш хоьш мадарра, 1934 шера вай автономи дIаяккхара 1944 шера бехк боацаш вай мехкагIа дахара, 1957 шера Нохч-ГIалгIай АССР меттаоттаеш вай мехках ах дакъа чъа ца душ дитара дешаш къоастадин-

[illegible] РСФСР-ен НГIАССР-ен халкъа депутаташ, моттигерча Советий халкъа депутатий [illegible] аьлар гIалгIай автономи меттаоттаяра оргкомитета члена **Илиев Махьмеда.** Цо белалдаьнначар вай кхьача тоанра дикагIболча дог цIена, вай Даьхенна а общественна а шоаш кхо на беш гIулакх деррига [illegible] нах депутатта хержар [illegible] Депутата [illegible] кандидатешта [illegible]

КIаьтта тергам тIабехкийта [illegible] РСФСР-еи НГIАССР-еи халкъа депутаташ. Уж тоьлийта дукхахчара эшаргба гIалгIай автономи меттаоттаеча а из хьахиннача тIехьагIа а.

ГIалгIай автономи меттаоттаяра предлагац [illegible] сходе дешаш чIоагIа [illegible] парте [illegible] ветерана **Плиев** Султана, город МагIалбикера № 18 йолча юкъерча школа [illegible] **Нашхоев** Руслана, «Нийсхо» яхача организаци [illegible] **Аушев** Ахьмада, кхычар

Сходе [illegible] КПСС МагIалбика горкома хьалхарча секретара **Алмазов** Аналото аьлар, [illegible] гражданин, коммунист, гIалгIа хиланзар [illegible] гIалгIай автономи меттаоттае езаш хилар.

Со чIоагIагIа теш парте [illegible] политиката [illegible] гIалгIай автономи меттаоттаелга [illegible] хилар. Сайна дагадоагIеш [illegible] партеи [illegible] сайгара гIалат [illegible] Са хIанз волча [illegible] а иштта [illegible] гIулакх деш [illegible] я са халкъа лоIам кхоачаш а беш.

ГIалгIай халкъа Чрезвычайни сходе хержача оргкомитето баьча бахьах сходе отчет йир цун председатела заместитела **Мальсагов Мухьмада.**

ГIалгIай халкъа сходо тIайийцар ер резолюци:

1. 1989 шера 14 ноябрера СССР Лакхехьарча Совета Декларации могае;

2. 1934 шера ГIалгIай автономи дIаяккхар законагIа доацаш лархIа;

3. ГIалгIай автономи меттаоттаярен РСФСР-а юкъе а йолаш, 1934 шера хиннача доазон тIа ГIалгIай АССР хьаярен дош сихдаь къоастаде дезаш лархIа;

4. Наьсарен райисполкома, МагIалбика горисполкома, Сунженски райисполкома, Къулбаседа ХIирийчен Пригородни райисполкома председателаш, хIаьта иштта НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиум Нохч-ГIалгIайчени Къулбаседа ХIирийчен Пригородни районе юрта Советий сессейн граждански сходийн соцамий кIийлех тIа «ГIалгIай автономи меттаоттаяр» яха повестка а йолаш Советий сессеш е деха.

5. Уж сессеш яра дукхьале а ца еш, новкъостал дар парте Нохч-ГIалгIай обкомагарен парте Къулбаседа ХIирийчен обкомагарен деха.

6. Моттигерча бохараме цхьаккхе а тайпа гергача истола гонахьа нах вIашагIтохилга законагIа доацаш лархIа, хIана аьлча, гIалгIай халкъага ца хоатташ кхоэза дайхад гIалгIай халкъ (1934, 1944, 1957 шерашка).

7. ГIалгIай халкъа схода решенеш СССР Лакхехьарча Советагеи РСФСР Лакхехьарча Советагеи дIахьа.

Т. МАЛЬСАГОВА,
Ю. ЧАХКИЕВ.

Депутаталла кандидатех

БЕХКТОКХАМ КХЕТАБЕШ

Малгобекски района Долакоа яхача юртарча № 7 йолча юкъерча школе дешаш вар со Алироев Адам Дикиевич вовзача хана. ХIьта Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен хьехархой института физико - математически факультет чакх а яьккха, хьеха волавеннзвар из. Къоначу хьехархочох дукха дикадар дуьнцар дешархоша, белгалдоахар из говза специалист а дог-цIена а хилар.

Берашта математика хьехарах кхоачам беш вацар Адам Дикиевич. Каст-каста го йиш яр из факультативни заняташта кулгалдеш, тайп-тайпара спортивни яхьаш чакхйоахаш. Къаьстта дукхаезар цуна волейбол, баскетбол. ХIанз вокхха хилча а диталац цо спортацара хьоашал.

Берашна безаме хилар, цар йовхо яр цун сих-тIехнах [illegible] Дагаух Адам Дикиевича цIимхарен къизен хинна ший берал. Нохчийн, гIалгIайн, [illegible] дукха кхыдола къамаш сина, мехках а баьха. Казахстанен Киргизен Iобигача ханаца дувзаденна дар из.

Школе деша вагIача хана хержар цо ший хургйола професси [illegible]. цуна хе[illegible]. ХIьта Адама ший [illegible] кхоачаш ишшта гир къаьгга хьахьокхча я цу шерашка цуна сина «За доблестный труд» яха медаль. Кастта КПСС мугIарашка дIанийцар из. Балха тIа а лаккхвир: хьалха гороно инспектор а, тIаккха керда хьайийлача № 20 йолча школа директор а хьожавир Адам Дикиевич. Кастта «Халкъа сердалоя отличник» яха значок елар цуна. Дукхача шерашка гороно заведующи волаш болх баьб цо, КПСС горкома член а городской Совета депутат а хиннав. ХIанз № 4 йолча школа - интерната директор ва.

Тайп-тайпарча гIулакхаш тIа волаш хьинаре дакъа лаьцад Адам Дикиевича юкъарча вахаре. Из хиннав «Знание» яхача районни общества председатель, цун дехарца хьалъяьй Долакоарча № 7 йолча юкъерча школа керда здани, № 25 йолча школе газ чуйиллай, кхыдола балхаш даьд. Уж деррига цуна карагIдаьнна гIулакхаш теркал а даь, Долакоарча № 98 йолча хоржамий округе гIолла НГIАССР халкъа депутаталла кандидат оттаваьв Алироев Адам Дикиевич. Цун программа дIайолалу укх дешашца. «Вай районе, городе, юрташка дукха проблемаш я. Царех эггара хьалхагIа къоастае езарех я социальни яраш: хийн гази чуйиллар, наха гIулакк дара сфера шеръяр, наькъаш тоадар, Долакоа керда колхоз е совхоз вIашагIйоллар».

Къаьстта теркам тIабохийт кандидата районе школаши деша даха ха йоаначa берий учрежденеши хьалтьяра. Масала, МагIалбике кхы цхьаькха школа эш. Халача хьалашка болх беш я къоначa техникий станци, пионерий ЦIа, берий - кхувшбоагIарий спортивни школа. ТIехьа ца тетташ хьалъе еза МагIалбике спортивни комплекс, кхыйола социкультбыта объекташ. Ше депутат хорже, цу хьакъехьа тIатеIIа къахьега лаьрхIа ва Адам Дикиевич.

— ХIанз депутат хилар бехктокхаме да, — йоах Алироева. — Наьха тешам боабе йиш яц.

КIоаргга кхетаду вз цу дешай маIан. Ший денхар довзаш волча саго яхаш да уж.

М. МУРАТОВ.

Массехк бIаьшерашка йовзаш йола говзал я моделировани оалаш яр. Дукхача хана деьз наха юкъе лелаш я цу искусства гаьнзаш.

Грознера къоначa техника станци хано дIадеххача тайпара цхьан даькъе шийга дIадодар меттаоттаде яьннай. Цхьа шу хиллал ха я из гIулакх къоначa «пхьараша» леладу. Бакъда, цу юкъагIа дукха пайда бе вIаштIехьдаьннад цар. Каст-каста хул укхаза ярмаркаш, техническа ловзоргаш дохка базараш.

Цу лоархIамеча гIулакха тIа совдаьнна ахча дукхагIча даькъе тайп-тайпарча кружокашта эша бийдал эцаш дIадохийт.

Кхы цхьа гIулакх а да Грознески СЮТ укх шера дIадоладаь. «Эврика» яхача центраца а «Прогресс-88» яхача кооперативаца а доттагIал тессад къоначa техникаша. Цу организацеша луш дола заказаш кхоачашдечa дика пайда боал бераша. Из доттагIал чIоагIдалар ловра.

ХIанз кхо конкурс кхайкаяьй бераштa къоначa техника станце: радиотехника, технически моделироване, спорта-технически моделий. Цу конкурсашка котбаьннарашта (из ховргда апрель бетта) «Прогресс-88» яхача кооперативо совгIаташ лургда.

Конкурсашта юкъе дакъа лаца бокъо я 2—10 классай дешархой. Цу конкурсашка котало яккха лерхIаш ба вайна сурта тIа гуш бола № 15 йолча школа-интерната дешархой. Дукха ха я укхаза Е. Н. Бороденкос кулгал ду технически моделироване кружок йола.

В. С. ПАРХОМЕНКО,
Грознески городерча СЮТ-а отдела заведующи.

ДЕФИЦИТ ЕКЪАШ-НИЙСХО

[illegible] Натаха сина [illegible] 1466 мара уж [illegible] укх шера [illegible] даш дар халкъа [illegible] эша товараш нийсхоина дIа-хьа декъаз [illegible].

[illegible]

Совещане дакъа лоацаш волча горисполкома председатела заместитела Н. П. Сарисянна ше къамаьл деш гулбеннараштa дIайовзийтар дефицитни товараш предприятешта дIадекъара горисполкома комиссе оттаяь артIа Дийнар хьалха хиннача [illegible]

ПЛАНАШ КАЬХАТА ТIА Я

Сунженски районни больнице дIачуваьлча ширача замалахьара сурт духьалъотт. Къаьстта ала лов сона хирургически отделенех. ХIана аьлча, дукхагIа терко а йоакхо а е еза унахой мабийцу чу балараш. ТIаккха мишта цу чура сурт? Да велалургволаш дац. Уйчен ин хьаеллашехьа бIарг тIаотт унахоша хIама дуаш латтача тишденнача истолан гIандашта меттел латтача ардакхах хьадаьча дIаьххача цхьан гIандан. Столови вIалла я а яц цу больнице. Унахоша сискал юъ цу уйча.

ХIаьта уйнаш лохка а дениа, лотораш даь да.

Операци яьчул тIехьагIа унахой дIачубугаш йолча, дIаюха хьовзал йоацача палата чу бархI саг улар со [illegible] нийсъеннача хана, цар на юкъе операци яь [illegible] ш бер а долаш.

ХIаьта ховш махилара, [illegible] гаргара нах а макулия. Лоацца аьлча, са доаккхилга яцар цу палата чу. Цучурчул дикагIа хьал дацар кхыча палаташка а.

Аьлча кхоачам ба, шовткъе итт сага лаьрхIа йолча цу отделене чу цхьа бIаьн ах [illegible]

хар: «Лора дIайхача дешо лазар кIезиг-дукха дайдой а, духхьал цхьан дешашца дарба дулургдац. Укхаза хьа лазара корта лоацаргбола аппаратура яц, эшаш йола молхаш, кхыметтел унахошта оттаде кийга дац. Хила йоагIаш йолча душевойх, салоIача помещенех, кхыболча гIирсех-м дувца а мича деза.

Тхоай вахара дикагIа мел йола ха а беррига низ а къахьегам а общественна дIабеннача тхона хIанз тхо кIалдисача, кхы дикагIдола хьалаш хулга дагIаций?».

Цар дегаштa бола Iотиъам кхетабе хала бац. Цар бокъо а я ишта хета.

ХIанад на ишта? Цу хаттара жоп дала хала дац. Района кулгалхоша цига бахача наьха унахцIено лоранра йоагIаш йола терко а йоакхо а [illegible]. Цунна дола [illegible] хана дена эксплуатаце дIаенна хила елаш йола, 1984 шера дена хIанз а хьалъяьлаьча йола больница корпус. Эшараш дукха дале а, помещененна паргIато хурма ярий из хьалъяь яьлча а. Бакъда, из паргIато маца хургья ховш яц хIана а.

Цунах лаьца цкъа дийца [illegible]

ХIаьта укх шера хьалъяь а яьна, болх бе дIайолалийта езаш яр Троицкерен Нестеровскерен типовой амбулатореш. Амма Троицке [illegible] лекаш хьал мара [illegible] хIаьта вокхазахьа [illegible] пIелгах а техабац. Уж хьалъеча дакъа лаца дезаш йолча «Путь к коммунизму» ячен XIX партсъезда цIерагIчен колхозаша тесса дитар из гIулакх унахцIеной учрежденеш шоай къахьегамхошта вIалла эшаш йоацаш сина.

ХIаьта Сунженски района унахцIено лораяра база дегIайоалаяра дика план я района исполнительни комитето оттаяь. Амма каьхата тIара дIаходаьнна меттахьа доацаш дац гIулакх. ТIаккха каьхата тIа юсаш йола планаш сана эш, царех саIехам бе ца эше? Укхаза болгалдаьккха деза ювцаш йола унахцIено лорайа учреждени хьалъяра средстваш [illegible] хиеар [illegible] деррига а [illegible] оарцагIвала саг ца хиларо.

Цунна дувзаденна Сунженски района кулгалхошта дагадохийта лов сона КПСС XXVIII съезда кийчо ена партийни комитетийи органи[illegible]

Дикача нахах

АЬННАР ЧАКХДОАККХАШ

«Оргтехника» яхача производственни объединене фрезеровщик волаш Камышников Виктор Павловича болх бу барайтта шу совгIа ха я. Шийна тIадиллача декхарех дика [illegible] кхоачашдаьккхад цо объединене йоккхача коллективе сие. Фрезеровщиктий болх лоархIаме лоархIаш ба цуне. ХIана аьлча цун балхах тийша ба токараш, слесараш, инструментальщикаш, кхыбараш. Бакъда, ший балхах дика кхеташ ва Камышников. Ше бахьане новкъосташтa хьовзам бергболаш вац из. ХIара дийнахьара норма 120—130 процент кхоачашъю цо. Из декхар цун тIадожаду коммунист хиларах тарра.

Объединене вахарца бувзам лоаттабаро, предприяте толамех дог лазаро доахийт Камышниковга дика толамаш. Массе а хана наха новкъостал де гIерташ, шийн участке болх барал совгIа, халагIа долча, лерттIа гIулакх дIа на додача хила гIерт из. Цхьаннена хьехамца, вокхана гIулакхаца новкъостал ду цо. Из тамаш е хIама дац. ХIана аьлча, дукха ба объединене цун учениккаш хинна, тахан дика толамаш а доахаш къона говзанчаш. Хийле го йиш я Камышников балха ди кисте даьлча а къоначарна шийн балха къайленаш йовзийташ. Цхьаволчун шийна ма хетта дIаболац болх, йоллагIвар станоках халла мара ца кхеташ хул. ХIаьта беррига шийн низ, говзал оарцагIноакх цо, из сана хIама нийсделча.

Укхаза ала деза аьнна хет сона, цун хиннача ученикех лаьна. Уж ба Селезнев Владимир, Спарихин Сергей, Карагильдиев Александр, ишта кхыбараш. Шоай хьехамчул тIех хIана бец аьнна дика болх бу цар массане а. Лакха квалификаци йолаш бизза болхлой а хинна дIаайттаб уж тахан.

— Эггара хьалха станока хьалха со дIаэттача хана шек вьлар со, — яхаш дувц В. Селезнева. — Маца кхетаргва - хьогI со аьнна хетар. Цхьабакъда, уж уйлаш Камышников хьехамчал де аьнна сона тIачIоагIвича цаста хувцаелар. ХIанз а хет сона Камышников воацаш кхывар хиннавлаяре аз из говзал ишта дика карзер а- [illegible] ХIаьта ях бутт чакх баьлча шоллагIа разряд йоагIача, комиссе решенегIа кхоалагIа разряд елар сона. ХIанз а тIехьа ца кхеташ цхьа хIама нийсделча, сай хьехамча волча вода со. Сона хов, ца кхетачох со цо дIакхетаверголга.

10 ФЕВРАЛЬ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Фильм-концерт.
9.25 — Вай беш.
9.55 — Сага институт.
10.55 — Хьайбай дунен тIа.
11.55 — «Борис Пастернак». Ваь бIаь шу дузаш.
13.00 — Коталон 45 дузаш. «Время выбрало нас» яха пхи сери йола художественни фильм, 1-рей 2-гIей сереш.
15.20 — Таиланд: традицеши вай хаи.
15.50 — Дезала экран. «Уроки французского» яха художественни фильм.
17.30 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
18.55 — Зрителаша дехарах. «Как украсть миллион» яха художественни фильм. (США). 1966 ш.). 1-рей 2-гIей сереш.
21.00 — Ха.
21.30 — Телезрителя спутник.
21.45 — Илли ала вай, доттагIий.
22.35 — С. Лем. «Бутерброд» яха телеспектакль. (Премьера).
00.25 — Дем луе-муера.
Бийсанара ТВ.
Экспериментальни программа.
00.40 — «Сердца четырех» яха художественни фильм.
02.10 — «Аншлаг, Аншлаг».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Первый рейс» яха художественни фильм.
9.30 — Мультфильмаш.
9.45 — «Челюскинцы» яха художественни фильм. 1.ра сери.
10.50 — Союзни республикай кинопублицистика. «И голос наш услышит мир» яхача документальни фильма премьера. 30-чем 40-чи шерашкарча йоазонхой трагически кхелах. (Киев).
11.40 — «Тхоца ре, оаха самна де, оахачул дикагIа де». ГДР-ра передача.
12.40 — «Юрмала-90». Региональни этап. Минскера передача.
14.00 — Документальни фильм.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Депутатий гIулакхаш». Передаче дакъалоац халкъа депутаталла кандидаташа.
17.45 — Оаша дехарах. Иллеш дIаоал И. Гелгоевс (нохчий меттала).
18.15 — «Комсий гайдолга». Нохч-ГIалгIай ТВ телефильм.
18.30 — Ха.
19.00 — Массанена йола педагогика.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Шун... тIех ха яьн каллар».
21.00 — «Виват, Россия!» яха передача.
21.40 — Документальни фильм.
22.40 — «Джаза седиъий». Д. Брауни О. Лундстрема кулгалу оркестри.
23.50 — «Бийсанара сеанс». «Безамах йола баллада». Киноконцерт.
00.20 — «Шестеро золотых зверей» яха художественни фильм. (Дукхьашка).

11 ФЕВРАЛЬ.

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — «Спортлото» тираж.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Iуррекьа.
10.00 — Да-хенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара санъердаме программа.
11.30 — Нийсъберий клуб.
12.30 — Музыкальни киоски [illegible]

19.00 — «Россини Версале». Концертни программа.
19.55 — Зрителаша дехарах. «Противостояние» яха пхи сери йола художественни фильм. 1-ра сери.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Дакшенах йола уйлаш.
22.15 — П. И. Чайковски ер. рига симфонеш. № 4 йола симфони.
23.10 — «Уж довзийтар Юрмалас». Музыкальни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.20 — Мультфильм.
8.35 — Фильм-концерт.
9.15 — Документальни фильм.
9.40 — «Челюскинцы» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
10.45 — Контакт.
11.30 — Нийсъберий клуб.
12.30 — Мультфильм.
12.50 — «ГIалай мехка». Нохч-ГIалгIай ТВ телефильм.
13.00 — «Агропром: дIаоттарен дегIаахарен резерваш» (нохчий меттала).
13.30 — Хашагульгов Мухьмада кхоллама оагIонаш. Литературни передача (гIалгIай меттала).
14.00 — Фильм-концерт.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Киносерпантин, 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Киносерпантин, 2-гIа дакъа.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Киносерпантин, 3-гIа дакъа. «У гангстеров другие правила и игры» яха «Дерник» яхача серера художественни фильм. (ФРГ, 1989 ш.). Премьера.

12 ФЕВРАЛЬ.

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Противостояние» яха художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш.
11.30 — Хьайбай дунен тIа.
12.30 — Ха.
15.30 — Фильм-концерт.
15.50 — «Не хочу быть прохожим» яха художественни фильм.
16.55 — «Как там, в Арсеньеве?» яха перестройка хана хIаране нравственни позицех дола документальни фильм. (Владивосток).
17.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Москва — Ленинград—Кишинев телегIий.
20.00 — «Противостояние» яха художественни фильм. 2-гIа сери. 1-ра дакъа.
21.00 — Ха.
21.30 — «Противостояние» яха художественни фильм. 2-гIа сери. 2-гIа дакъа.
22.30 — Актуальни интервью.
22.45 — «Слово» яха литературно-художественни видеоканал. Б. Л. Пастернак ваь 100 шу дузаш. Перерыв (23.45) — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — [illegible] фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 8-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Маман, папан, сон.
10.35, 11.35 — Астрономи. 11-гIа класс.
11.05 — Эрсий мотт.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 6-гIа сери.
17.35 — «Курчалойский» совхоза дикадараши водараши.
17.50 — Мультфильм.
18.00 — Хоржамашта наькъадолхаш (нохчий меттала).
18.30 — Ха.

Кхетта «Халкъа серлалои отличник» яха значок елар цуьна. Дукхахча шеранна гороно заведующин волаш болх баьб цо. КПСС горкома член а городской Совета де-

бобе йиш яц.

Кхоаргга кхетаду аз цу дешай маlан. Шийн декхар доваш волча сага яхаш да уж.

М. МУРАТОВ.

ДЕФИЦИТ ЕКЪАШ-НИЙСХО

Къахьегама коллективаш советий вихалаш гулбелар парте Грознерча горкоме. [illegible] совещане дув[illegible] ваьш товараш нийсхониш дlа-хьа декъара дешаш.

Хевш да, цхьадола товараш наха на тоъаш долга. Цудуьна, геттара боккха теркам хила беза уж нийсхонца наха дlадекъача. Къахьегама коллективий вихалаш 'бар цу совещане уж дешаш доашхаш.

НГlАССР торговле министра заместитела В. С. Гетагаз баьча хоамах, цу тайпара товараш кlезига дале а, соахка хиннарел дукхагlа хургда. Иштта, мебель, 31 процент гаргга дукхагlа, пылесосаш — 15 процент, барзкъаш дутта машинаш — 6 процент, гаргга дукхагlа. Соахка хинначул дуккха-дукхагlа кхоач Грозне бахача наха телевизораш.

Нагахьа санна соахка 1466 мара уж ехна ецс, укх шера уж 9466 йохкаргья.

Совещане [illegible] горисполкома председатела заместитела И. П. Саркисяна ше къамаьл деш гулбеннараша дlайовзийтар дефицитни товараш предприятеиша дlадекъара горисполкома комиссе оттаь арглa. Дийцар хьалха хиннача кхоачамбоацарех а.

Совещани чакхйоалаш парте Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос аьлар:

— Гуш да дефицитни оала халкъа эша товараш дlа-хьа декъача цхьаццадола кхоачамбоацараш а цхьайолча хана зуламаш а долга. Цох доккха зе доал къахьегамхошта, лохлу кулгалдеча органий сий. Бокъонца нийсхо оттае еза цу даькъе. Болхлошка шоашка дlакхачийта деза из гlулакх.

хьадаьча дlахьача цхьан гlанлаш. Столови вlалла я а яц цу больнице. Унахоша сискал юъ цу уйча.

Хlаьта уйнаш' лохка а дения, лотораш даь дa.

Операци яьчул тlехьагlа унахой дlачубугаш йолча, дlаюха хьовзал йоацача палата чу бархl саг улар со цига нийсъеннача хана, царна юкъе операци яь зlамига цш бер а долаш.

Хlаьта хоаш махиллара, халача унахошта юхе багlаш [illegible] Лоацца аьлча, са доккхийга яцар цу палата чу. Цучурчул дикагlа хьал дацар кхыча палаташка а.

Аьлча кхоачам ба, шовзткъе итт сага лаьрхlа йолча цу отделене чу цхьа бlаьи ах бlаьи унахо тlаэцаш хилар.

Мадарра дола сурт гойтара укх тайпара, масал доаладе лов сона. Хала унахой бадача, аз лакъехьа ювцача палате уллар дукхача шерашка ХХ партъезда цlерагlча колхозе къахьийга йола доярка, пенсионерка Лазовская Антонина Егоровна, районни дарбан учреждене 38 шера болх баь М. Шаршакова, инкубаторни станце оператор йола Батырова Макка, кхыбараш.

Цу берригнеша а цхьан багара доагlаш санна йоа-

[illegible] йола хаа а беррига ниэ а къахьегам а общественна дlабеннача тхона хlана тхо кlалдисача, кхы дикагlдола хьалаш хулга дагlаций?».

Цар деганта бола lоткъам кхетабе хала бац. Цар бокъо а я иштта хета.

Хlанад из иштта? Цу хаттара жоп дала хала дац. Района кулгалхошна цига бахача наха унахцlено лораира йоагlаш йола терко а йоакхо а ца елга да из. Цуиа дола къаьгга масал да дукхача хана дола эксплуатаце дlасиша хила елаш йола. 1961 шера дена хlана а хьалъяь лакха йола больница корпус. Оцараш дуккха дале а, помещенешка паргlато хурга ярий из хьалъяь аьлча а. Бакъда, из паргlато маца хургья хоаш яц хlана а.

Цунах лаьца цкъа дийца lийнадац тхо газета оагlонтlа. Амма хувцалуш хlама дац. Из корпус хьалъяра гlишлонхой тоъаш бац, цудухьа латт из иштта, йоах кулгалхоша.

Белгалдаккха деза, духхьал цхьан районни больнице хиннa lац цу тайпара хьал. Масала, Карабулак лхача дуккха а нах бахача поселкерча медсанчастера хьал а кхы дикагlа дац. Кхыметтел цу медсанчаста дlаенна спецкомендатура чухиша йиъ корпус ремонт, а яь, хьавlаштlехьаьликха ца йоалаш латт хlана а. Гlишлон материалаш гlишлонхой ца тоъар да йоах цуна дола бахьан а.

[illegible]хошта вlалла эшаш йоаллаш санна.

Хlаьта Сунженски района унахцlено лораяра база дегlийоалаяра дика план я районни исполнительни комитето оттаь. Амма каьхата тlара дlаходаьна меттахьа доалаш дац гlулакх. Тlаьнкхa каьхата тlа юсаш йола планаш санна эш, царех сагlехам бе ца эше? Укхаза белгалдаккха деза ювцаш йола унахцlено лораяра учреждене хьалъяра средстваш йолаш хилар. Бакъда, дерриг[illegible] оарцагlвала сag ца хила[illegible]ро.

Цунна дувладенна Сунженски района кулгалхошта лагlалохийта лов сона КПСС XXVII съезда кийчо еш партийни комитетни организацеш балха программа тlа белгалдаьха дешаш: «Областной партийни организаце къаьстта йоакхо е езаш да медицински lалашо яра дош. Парте горкомашен райкомашен цlоагlгlа тахка деза «Унахцlено» яха программа кхоачашъелга мишта лел, наха стационарни а амбулаторно - профилактически а новкъостал дара тlаберзабаь бола дарбан учреждене партийни организацей кулгалхой - лоархlам айбе' беза».

Хатта лов районорча кулгалхошка: мичаб из лоархlам?

Т. МАЛЬСАГОВА.

[illegible] ул тахин.

— Оггара хьалха станона хьалха со дlаоттача хана шеи вуалар со, — лхаш душ В. Селезнева. — Маца кхетаргва - хьогl со аьнна хетар. Цхьабакъда, уш уйлаш Камышников хьехамчал де аьнна сона тlачlоагlвича цаста хувцаелар. Хlана а хет сона Камышников воацаш кхывар хиннаьлаpe аз из говзал иштта дика кара[illegible]ергьлцар, аьнна. Цкъаза оатхал хьас вlаштlехь на доглаш со висача, цох со дlа кхетталла - сона цохо хулар [illegible] Хlаьта [illegible] шоайгlа [illegible]гlача, комиссе реживенгlа кхоалагlа разряд елар сона. Хlана а тlехьа на кхеташ цхьа хlама нийсделча, сай хьехамча волча вода со. Сона хов, ца кхетачох со цо дlакхетаервволга.

Дикача хьехамчаш къахьегама лакха мах баьб Даьхено. Цуна еннай «Къахьегама ветеран» яха медаль, дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш.

— Сона дукха еза сай предприяти. Дукха беза сайца оагlув а теха къахьегаш боахна болхлой.

Цо хьинаре даькъалоац общественни вахаре а. Из ва цеховой СТК член. халкъа тlахьожама группа председатель.

Дlададахача шера план 130 процент кхоачашйир цо.

Ч. МАГОМАДОВ.

[illegible]

19.00 — Массанена йола педагогика.

20.00 — Бийга дешъала хийла шун, бераш!

20.15 — «Шум... тlех ха вам, налле».

21.00 — «Виват, Россия!» яха передача.

21.40 — Документальни фильм.

22.40 — «Джаза седкъий». Д. Брауни О. Лундстрема кулгаллу оркестри.

23.50 — «Бийсанара севне», «Безамах йола баллада». Киноконцерт.

00.20 — «Шастие золотых зверей» яха художественни фильм. (Духхьашха).

[illegible]

18.30 — Ха.

19.00 — [illegible] — Ленинград Нижнее телетlий.

20.00 — «Противостояние» яха художественни фильм. 2-гla серн. 1-ра дакъа.

21.00 — Ха.

21.30 — «Противостояние» яха художественни фильм. 2-гla серн. 2-гla дакъа.

22.30 — Актуальни интервью.

22.45 — «Слово» яха литературно-художествени видеоканал. Б. Л. Пастернак ваь 100 шу дузаш. Перерыве (23.45) — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйрийнара гимнастика.

8.15 — lилма-довзийтара фильм.

[illegible] 9.35 — Литература. [illegible]

[illegible] — Мимах, пачах, [illegible].

10.35, 11.35 — Астрономи. 11-гlа класс.

11.05 — Эрсий мотт.

12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 6-гla серн.

17.35 — «Курчалойсиий» совхоза дикадараши кодараши.

17.50 — Мультфильм.

18.00 — Хоржамашта накъадолхаш (нохчий меттала).

18.30 — Ха.

19.05 — «Партии перестройкень».

19.35 — Кинорежиссера И. Таланкина фильмаш. «Наедине с вечностью» яха художественни фильм. (Премьера).

19.55 — Информационно-публицистически программа.

20.35 — Нохчий халкъа узамаш (нохчий меттала).

21.20 — Музыкальни открытка.

21.30 — «Искушение» яхача документальни фильма премьера.

11 ФЕВРАЛЬ.

КlИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт

8.15 — «Спортлото» тираж.

8.30 — Ритмически гимнастика.

9.00 — lуррехьа.

10.00 — Даьхенна гlулакх деш.

11.00 — lуйрийнара саньердаме программа.

11.30 — Нинъберий клуб.

12.30 — Музыкальни киоск.

13.35 — Коталок 45 шу дузаш. «Время выбрало нас» яха художественни фильм. 3-гla сери.

14.05 — «Латта — вай юкъара цlа» яха фотоконкурс.

14.10 — Унахцlено.

14.55 — «Баллада». Фильм-концерт.

15.45 — «Юрта сахьат».

16.45 — «Диц ма делийталахь илли». Бокнхийчарна а бераштa а.

17.00 — «Марафон-15» яха берий информационно - публицистически программа.

РАДИО

10 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).

7.45—8.00 Музыка. Хаоттам

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30—8.45 «Патриот» (нохчий меттала).

10.15 «Унахцlено» яха радиожурнал (гlалгlай меттала).

10.35 Музыка.

10.40 Сатирически микрофон (гlалгlай меттала).

11.00 «Школьни глобус».

11.30—12.00 «Къахьегаме жий вай?».

15.15 Классически мукъама концерт.

15.45 Арендни подряд болх беш я (гlалгlай меттала).

16.00 Боахама расчет — сихдаларастимул.

16.15—17.00 «Кавказа lуйренаш» яха радиожурнал.

18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гlалгlай меттала).

8.20 — 9.00 lуйрийнара концерт (нохчий меттала).

9.15 Санна ухаргба гlишлонхой дlа? Назрановски районера пепелача (гlалгlай меттала).

9.30 Халкъа тlахьожама болх беш ба.

9.45 — 10.00 Даьхенах йола стихаш (нохчий меттала).

15.15 Нохч-Гlалгlайн радион телевиденен инструментальни ансамблен солистийн концерт (нохчий меттала).

16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.

18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).

18.20 — 18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

11 ФЕВРАЛЬ, КlИРАНДИ

7.30 Передачай программа.

7.35 Республикански газетий обзор.

7.45—8.00 «Гlулакх мишта ду шоана? (гlалгlай меттала).

8.15—9.00 Даьхъала дуьц шо.

11.30—12.00 Кlирандон музыкальни программа.

13.30 Литературни Нохч-Гlалгlайче.

14.00 Реклама.

14.10—14.30 Музыка (нохчий меттала).

15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).

18.00—19.00 «Иллеца доттагlал долчарна» яха концерт.

12 ФЕВРАЛЬ, ОРШОТ.

7.30 «Юрта вахар» (гlалгlай меттала).

7.45 — Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 — Передачай программа.

Тахан республике гlоллеи Грознен моркхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 0—5 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 0—5 градус, Грозне 0—3 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана моркхаш а йолаш, мело лоа а делкаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 2—7 метр сиха мух а хьекхаш хилеи фегара температура бус 3—8 градус шийла, дийнахьа 2 градус шелалгара 3 градус йовхалга кхоачаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

САЛОlАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 10 ФЕВРАЛЬ

С. М. Кирова цlерагlа парк. 6.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 9.00. Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дlа-юха хувцар.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00. Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 8.30. Машинкаца аьхнига хlамаш яра курсаш. 12.00. «Цlагlара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Дизайн быта» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Гитаристий берий кружок. 17.00. Документальни фильмай кинофестиваль. 18.00. Балетни студи.

Н. К. Крупскай цlерагlа ДК. 11.00. Технически кхоллама кружок. 14.00. Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 16.00 Китайски гимнастика. 18.00. «Унахцlено» яха клуб.

С. М. Кирова цlерагlа ДК. 9.00. «Кружевница» яха клуб. 11.00. «Нийсархо» яха клуб. 12.00. Утренник. 15.00. Агитбригада.

Химикий ДК. 17.30. Духовой оркестр 18.00. Камерни хор. 18.00. «Селаlад»' яха халхара коллектив. 19.00. «Лидер»' яха спортклуб.

Сердалон болхлой Цlа. 9.00. «Рукодельница» яха клуб. 11.00. «Романтик» яха клуб. 12.00. «Художника вахар» яха литературни сайре. (Б. Пастернак ваь 100 шу дузаш). 14.00. «Маски» яха берий театр-студи. 16.00. Гитаристий ансамбль.

«Красный молот» завода ДК. 9.00. 13.00. lарбий меттала къамаьл де lомалу вай. 13.00. Эстрадни оркестр. 15.00. «Вай беш» яха клуб. 18.00. lарбий меттала къамаьл де lомалу вай.

Пролетбата цlерагlа ДК. 14.00. «Теремок» яха киноклуб. 15.00. «Къона театрал» яха клуб. 18.00. «Довзаш хургда вай!» яха клуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00. Игротека. 10.00. Вокально - инструментальни ансамбль. 12.00. Кагирхой цlей.

М. Горьке цlерагlа клуб. 10.00. «Кружевница» яха клуб. 10.00. «Хозяюшка» яха клуб. 11.00. Литературно-музыкальни композици. 13.00. Макраме дукхаезараш хьех оаха.

Хлебокомбината клуб. 9.00. Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 11.00. «Грация» яха клуб. 13.00. «Кружевница» яха клуб. 14.00. «Къона каратист» яха клуб. 16.00. «Мукъам» яха студи.

В. Маяковске цlерагlа клуб. 15.00. «Солнышко» яха киноклуб. 17.00. «Наш сад» яха клуб.

КlИРАНДИ, 11 ФЕВРАЛЬ

С. М. Кирова цlерагlа парк. 6.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 9.00. Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дlа-юха хувцар.

Филармоне зал. 13.00. Берий халкъа филармони. г. Грозне № 7 йолча берий музыкальни школа отчетни концерт.

Офицерий Цlа. 11.00. Филофонистий клуб.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00. Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 8.30. Машинкаца аьхнига хlамаш яра курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00. «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00. «Цlагlара медсестра» яха курсаш. 12.00. Бальни дискон халхарий школа. 13.00. «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00. «Дизайн быта» яха курсаш. 19.00. Салаlара сайре.

Н. К. Крупскай цlерагlа ДК. 19.00. Нохчий мотт lомабу вай. 10.00. Технически кхоллама кружок. 14.00. Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 14.30. «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цlерагlа ДК. 10.00. Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 12.00. «Мультик» яха клуб. 16.00. «Говза кулгаш» яха клуб.

Химикий ДК. 11.00. «Нийсархо» яха мукъача ден клуб. 17.00. Вай ханарча халхара ансамбль.

Сердалон болхлой Цlа. 10.00. Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 12.00. Английски мотт. lомабу вай. 12.00. Хореографически кружок. 13.00. «Песенка» яха вокальни группа.

Пролетбата цlерагlа ДК. 14.00. «Теремок» яха киноклуб. 14.00. «Денал» яха клуб. 19.00. «Сириус» яха дискоклуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00. Игротека. 10.00. Вокально - инструментальни ансамбль. 10.00. Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай 10.00. «Росинка» яха киноклуб. 12.00. Аэробика. 18.00. Дискотека.

М. Горьке цlерагlа клуб. 9.00. Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 13.00. Игротека. 14.00. Фаьлг болча хьоашалгlа.

Хлебокомбината клуб. 9.00. 13.00. Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 12.00. Вокально - инструментальни ансамбль.

В. Маяковске цlерагlа клуб. 15.00. «Солнышко» яха киноклуб. 17.00. «Наш сад» яха клуб.

С. Орджоникидзе цlерагlа стадион. 9.00. Футбол. Профсоюзий ДФСО горсовета lан хьалхле.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахаре — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахамъ — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22 89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ереи, шоаттеи деношка

СФ05031. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 515.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 13 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 18 (7832). ★ Мах 3 кеп.

«СОЮЗ ТМ-9» НИКЪ БЕШ ДА

ТАСС хоам бу

Космически аре тахкара программага хьежжа 1990 шера 11 февчале московски ханах 9 сахьати 16 миноти яьлча Советски Союзе урагIдахийтад «Союз ТМ-9» яха космически кема. Из лехкаш ба командир Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт Соловьев Анатолий Яковлевичи бортинженер Баландин Александр Николаевичи.

Цун программагIа лаьрхIад «Союз ТМ-9» кема «Мир» яхача комплексах дIахотта. Цар цхьана сигала гIолла никъ беш, Iилма-тохкама комплексе дукха хана денз лаьттан гонахьарча орбите болх беш йолча пхелагIа керттерча экспедице экипаж — космонавташ Викторенко Александри Серебров Александря хувцаргба.

Дика болх бу «Союз-ТМ-9» кема бортови системаша. Космонавташ Соловьев Анатолий Баландин Александри могаш - маьрша ба.

Из кема 13 феврале орбитальни комплексах дIахотта лаьрхIад.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА КОМИТЕТАШКА

Ди лелабе мукъа хилар

ДегIайоагIача гласностен демократизацен хьале кIоргга маIан дола дешеш да. Иштта дIаотташ да «ди» яхар. Массавар а ваха веза ди болаш. Цхьаннена а магадац ди лелабара духьалвала. Из да СССР Лакхехьарча Совета гласноста, гражданий бокъонийи хеттарийи дешай йолча Комитете 9 феврале йийцача СССР ди лелабе мукъа хиларах долча Закона проекта маIан.

Законопроекта керттерча лардех хоам бир СССР Министрий — Советерча дина гIулакхий Совета председатела заместитела М. А. Иволгина. Керттера, принципиальни хьал да: хIара гражданина ший лоIаме ди харжа бокъо хилар, динах тешаш е ца тешаш хила йиш хилар, ше цхьаь е кхычарца цхьана моллагIа а ди лелабе е цхьаккха ди ца лелабе йиш хилар, хIаьта иштта дина е дина духьалара уйлаш йоаржае йиш хилар. Кхы цхьаькха лоархIаме хьал а оттаду проекта тIа: къаьсткъаьстача е дуккхача нахага ди кхайкабе е дина а дина духьалара а уйлаш ювцей йоаржаен законагIа бокъо я кхыча гражданий общественни кхерамзле, порядок, унахцIено, мораль, керттера бокъонаш кортамукъале лораяра хиланза даргдоацар толха а ца деш.

ХIанзехьа а депутатски анализа хьалхарча стаде йиэза могаьй законопроект. Цох доалла керттера дикадар да Комитета председатела В. К. Фотеева белгал мадаккхара, долаш дар цо ше мадарра хьагайтар. Дискусси къувсаш, барт ца кхеташ хиина еце а, депутаташа дийца дешаш кIоарггеи принципиальнии долаш дар.

Паччахьалкхенин динеи юкъера гIуланхаш нийсдара декхар оттаду законопроекта тIа. Из органични ювза лаьрххIад дукха ха йоацпаш тIанйцача е тIаапаргдолча шиэ доалахьа рузкъа хиларах, кепайоазонах, общественни организацеех, кхычарех долча законашца.

Комитето дIахо а болх бергба законопроект эргаьккха тоаеш, цу гIулакха лаьрххIа вIашагIтехай депутатски группа.

И. НОВИКОВ, ТАСС парламентски корреспондент.

Лаьтта да хила бокъо хургья

[illegible]

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

ДIаяхача пятилетка шерашка санна вай республикарча мехкдаьттен газ доахача управленешта юкъе яьржача яхье хьалха а латташ. 6Iубенна къахьеташ дIалоладаьд ер шу «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьтта доахараша. Дерригача техинко - экономически хьокхамий январь бетта план кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар цар. Мехкдаьтта даккхара бетта план 104 процентн газ яьккхара [illegible] 106 процентн кхоачашдир. Паччахьалкхен планал [illegible] совгIа [illegible] 10200 тонн «Iаьрж[illegible]», ХIаьта оттабаьча [illegible] тIет яьккхар [illegible] 900 эзара совгIа [illegible] метр газ. [illegible] потребителашта товарни [illegible] [illegible] а [illegible] НГДУ [illegible] дIабехача бетта. [illegible] [illegible] [illegible] тIехкхоа-[illegible]

[illegible]

ГIишлонхой бригадаш: проблемаши де дезараши

БОЛХ А КХОАЧАМ А БОЛАШ БА

Дег тIара раьза а болаш хьаллоац наьсархоша укх дукха ха йоаццаш республике хиннача договорах гаьнна балхашта ухача гIишлонхой слете дийцар а цига даь кхайкарал а. ХIаьта а шекбувла уйлаш а дагаух царца цкъаза. Эггара хьалха уж кхерар да — шоашта болх хьабе (хIаьта цар къахьегама овсарле ювца езаш мичай) материалаш, кхыйола Iалашо ца хилар. ШоллагIдале, договорах тхога хьалъе аьнна, хьаккхачийтача объекташта тхоашка доал дейтаргдий хьох тхога моттигерча цхьаболча «киязилгаша - чиновникаша»?, йоах цар.

ЦаI доацаш дувцац цар из. Договорах хьалъеш йола объект аханахьа а кхачалехьа цхьацца бахьанаш а лехаш цу тайпарча бригадай болх дIа ца бохийташ моттигаш кIезига хиннаяц районе. Иштта болх юкъе кхьачача ханна дог а эккхийта дIаяхийтар Назране керда школа хьалъе аьнна дIайолаенна хинна йоккха опыт йолча гIишлонхой бригада а.

Харцонаш - оазабезамаш юкъе хила йиш йолаш гIулакх дац из. «Тхо теш подрядни организацеи предприятей - заказчикийи кулгалхоша тха предложенеш хьал а лаьца объекташ толаме хьалъяйтара мел эшар дергхиларах», — йоах цу слета доакъашхоша шоай кхайкарал тIа.

Из тешам ца бейтар, лерттIа царга болх бейтар — предприятей - заказчикий кулгалхой кара да эггара хьалха. Уж хила беза цу гIулакха керттера дирижераш. Договорах болх беш боахкача наха эшаш материалаш кхычахьа дIакхухьийташ, е ший ханнахьа уж царна дIа ца йохьийташ, е ший ханна уж царна дIа ца йохьийташ йола моттиг нийсъелга, е договорни нийсхо шоай оагIора йохаергйола хIама гучадаьлча оарц доахаш а хIаьта бехктокхаме вар — хьагучавоаккхаш а уж кулгалхой хуле — болх ше саггота эшарга хьежжа дIагIоргба.

Ши-шоай фусамаш а хIаьта тайп - тайпара соцкультбыта объекташ а хьалъе езаш йола предприятеш, организацеш (гIишлонъяраш а тIехь) дукха я районе. ЦIаьхха а шоай таро нашка хьожаш, мел материалаш эш, мел нах эш хьожаш - тохкаш я уж укх деношка. Царна юкъе эггара хьалха из кийчо дIайолаьрех я ремонтно - технически предприяти (РТП). Белгалдаккха доагIа: районе «Фусам-2000» яха программа кхоачашъеча хьнаре дакъа лоацаш я из предприяти. Укх шера кхоачашъяьйоал РТП ший «Фусам-2000» яха программа. Укх шера кердача цIеношка баха ховшаргба аргIах лаьттачарех юхебиса хиина 20 дезал. Царгара денз мел бараш цу предприятес ший низаца хIалдаьча 65-квартира йолча цIеношка бах.

— Фу кийчо яьй оаш уж цIенош а хIаьта шоай социальни программах кхыйола объекташ а хьалъяра? — хетт аз предприяте директорага Х. Пугиевга.

— Оахаш яьча а еш латтача а кийчон юкъе эггара керттегIа дар тхона — уж цIенош хьалде тхоашта лаьтта хьахоададайта тхоай вIаштIехьдалар. — Цул хала гIа хIама вIалла хинна а дац. Ца хаддаш райисполкома наIара тIара хьа ца доалаш, лакхехьарча инстанцешка каьхаташ дIа-хьа ухийташ массехк бутт баьккхар оаха. Кулг тассалла кIордадаьча дIакхаьчадар из гIулакх. ХIаьта а тхо тIехьашка ца даларах, аьттув баьлар тха. ХIанз хIаранечу вишша дезал бахаргбола 10 цIа хьалде моттиг а йолаш, хIаьта гIишлон материалаш а керттерча даькъе Iалашъяьй оаха. Проектно - сметни каьхаташ а вIаштIехьдаьхад. ХIанз цу объекташка договорах болх бе раьза хургболча гIишлонхой ши бригада вIашагIйолла мара ца езача дIакхаьчад из гIулакх. Вериташ а тхона эшаргва 30 саг. Царна тхогара дIа мел эша хIама хургдолаш да.

— Хьадрис, уж цIенош хьалдеча эша ахча госбанкера кредитах дийха хургда оаш?

— Цхьа кепиг дийхадац, — аьлар цо, — е деха дага а дац. Укх тIеххьарча шерашка оахош Iовбаьча пайдах кIезиг-кIезига Iодехкаш дикка ахча Iоадаьд оаха цу гIулакха. ХIаьта хIанзза дIадахача шера баь пайда а (105 эзар сом) цу тIа Iотъабиллар, къахьегама коллектива совето яьча решенега хьажжа. Лоацца аьлча, хьабе болх а кхоачам а болаш ба тхо долча. Баьча балхах доагIар а цхьа процент эша ца еш дIалургда, оаха цу гIишлонхошта арахьа теллача тайпара. Бакъда, дIатоха кулг а хоза, тешаме тоха деза цар, аьлар кулгалхочо юххера а.

Ала деза, нагахьа санна цу предприяте санна теркам тIабахийта, дог лазаш районе массанахьа а из гIулакх леладаьдаларе таханарча халача хьала тIа кхоачаргъяцар «Фусам-2000» яха районни программа, хьал ца еш латтийсаргъяцар массехк шу хьалха дIайолаяь дукха соцкультбыта объекташ.

Укх деношка яхар мо болх бе йолалургйолаш я эртэповций керда столови а Дукха ха яц из дIайолаяь, бакъда хIанззехьа а оборудовани дIаоттае мара ца езаш кийча я.

Саг а цун эшар а — хьалхарча плане яхаш таханарча перестройка политико хьалхадоахар дац а ца луш наьха йоакхо ечара производственни гIулакхаш во лела йиш яц. Уихаза а лелац уж во. Керда экономически формаш, методаш юкъе кхувларца юкхьанца хула халонаш а эшаеш, шоай предприяте производственни хьокхамаш цIаккха кIал ца дуташ хьайоагIа из предприяти перестройка йолаелчахьа. ДIадаха шу а, вай лакхехьа аьннача тайпара, 105 эзар сом цIена пайда а беш чакхдаьккхар цо. Тешаме дIадоладаьд пятилетка юххера ер шу а.

М. КАРАЕВ.

ДИНЗА ДИСАРАШ ДУКХА ДА

дIанийсбара района йоккхагIйолча станицашка хьелаш я хIамаш тетара [illegible]

[illegible]

...дйн миллион 900 эзар
...кубически метр газ.
Цйн потребительшна товар-
ш продукци лоаттаяра дола
договорни декхарш а то-
...кхоачашдир НГДУ
коллективо дlабахча бетта.
Къахьегама овсарле лакхъя-
ра задани дикка тlеххоа-
чайдир цо.
Уж толамаш даха цуй вlаштlехьальар кхьнача [illegible] капитальни [illegible] ремонташ а [illegible] дошуьта цlендя хьалххьара тlаерзаяь дукха геолого - технически мероприятеш чакхъяхарах къахьегамен производственни дисциплина чlоагlъярах.

Цхьаькха промысле яц НГДУ ше укх шера тlайпйцача декхарех лоархlа ца еш. Царна юкъе а къаьстта дика къахьегаш башха - дика производственни толамаш доахаш хиларца белгальяьна я Бабуков Борис Владимирович керте латтача йтальагlча промысла коллектив. Ерригача управлене планал совгlа даькхача мехкдаьттахи газахи дукхагlдар цо даьккхад.

бохк дlа ца бохийтар моттигаш lелэига хиннай районе. Цитта болх юкъе къахьача хинна дог а эккхийта дlайхийтар Назране кердо школа къалъе езаш йола предприятешта вына дlайолаенна хинна йоккха опыт йолча гlишлонхой бригада а.

Харцонаш - озабеламаш юкъе хила йиш йолаш гlулакх дац из. «Тхо теш подрядни организацейн пред- [illegible]

дlагlоргlа.

Шй-шоай фусамаш а хьалта тайп - тайпара соцкультбыта объекташ а хьалъе езаш йола предприятеш, организацеш (гlишлолоняраш а тlехь) дукха я районе. [illegible]

[illegible] ляьтта хьаходдадайта тхоаш вlашlтехьадалар. — Цул багара хlама вlалла хинна [illegible] кlордадьча дlакхаьчадар из [illegible]

[illegible] дикка ахча lоадаьд оаха цу гlулакха. Хlаьта хlанзза дlадахача шера бах пайда а (105 эзар сом) цу тlа lотlабилар, къахьегама коллективна совето яьча решенега хьажжа. Лоаца аьлча, хьабе болх а кхоачам а болаш ба тхо долча. Баьча балхах доагlар а цхьа процент эша ца еш дlалург-

[illegible] прияте производственни хьакхамаш вlаикха кlал ца дуташ хьайоагlа из предприяти перестройка йоаелчалча. Дlадаха шу а, вай лачкьта аьннача тайпара, 105 эзар сом пlена пайда а беш кхолаьнкхар цо. Тешаме дlадоладаьд пятилетка юххера ер шу а.

М. КАРАЕВ.

[illegible]

И. НОВИКОВ.
ТАСС [illegible] корреспондент.

ДИНЗА ДИСАРАШ ДУКХА ДА

Доаггlача бесса лелац Шелковской районе гlишлошъелга, къаьстта а наха фусамаш, социально - бытови объекташ хьалъелга. Дlадахача дйъ шера цу гlулакха хьакъоастадаь хиннача ахчах пайда ца эцаш дисад 9,7 миллион сом, духьхьал соахка — 4,3 миллион сом.

Карарча пятилетка дйъ шера лийрхlачох хьал ца еш йисай яхкех йиъ школа, бархlнех йиъ берий беш, кхьнех шиъ культура цlа. Шелковской станице больница терапевтически отделени, Кобй яхача юрта бани. Новощедринская станице амбулатори, ялх эзар квадратни метр фусам. Шелковской райисполкома райплана председатела Л. Забелйнас дувцачох, уж кхоачамбоацараш хьакхеллад эггара хьалха гlишлошъяра хьахецача ахчах lалашъе тоъал гlишлолон материалаш хинна ца хиларо.

Гlишлошъяра йоккха программа оттаяь районе укх шера. Социально - культурни дакъа. дегlадоаладара хьакъоастадаьд 5,5 миллион сом е соахка хинначул 14 процент дукхагlа. Цуя чотагlа хьалъе лерхl 1534 моттига лаьрхlа школаш 280 моттига лаьрхlа берий бешамаш, цхьан сменагlа 300 саг тlаэца аьттув хургболаш амбулаторно - поликлинически учреждениеш.

Ира проблема хиннай районе наха фусамаш хьалъелга, Таханарча дийнахьа квартираш эшаш аргlагlа латт 500 саг совгlа. Из къоастаяра хьалде лерхl 20,9 эзар квадратни метр нах чубаха цlеношъ. Царех 8,7 эзар квадратни метр боахама кепара а деш, 10,9 эзар квадратни метр общественни секторе.

«Фусам-2000» программа кхоачашъелга айхха бувзаи болаш да социально - бытови дешашца. Уж вахаре чакхдахара 1,5 миллион сом хьакъоастадаьд. Хlаьта граждански, промышленни, социально - бытови гlишлолош хьалъяра дерригa а хьаийцача — 17,4 миллион сом Цхьабакъда, гlулакх соахка санна мара дlа ца доде, каьхата тlа дусаргда чакхдаккха лаьрхlачох дукхагlдар.

Цитта из нийслургдоацаш соцам - баьб, производстве хlанзарчоа дакъа ца лоацаш бараш оарцагlа а боахаш, частни секторе нах чубаха цlеношъ хьалде Цу гlулакха хьакъоастаергйолаш я 150 лаьттан участок. Цига гlишлолош хьалъяра хlанзе а лаьрхlа бригадаш вlашагlйохкаш, царца договораш увттадеш я юрта, станичнин советий исполкомаш.

— Тха район хьайицача производстве болх ца беш маlа нах бац, тааца уж кхыметтел районе юрта боахама балхаш дара, бакъда алапи а нийдеш цхьанахьа къахьега безам болаш, хlанзарчоа цlагlара шоай фусамаш лелаеш 200 гаргга кхалсаг я; — дувц Л. Забелинас. — Гlишлошъеча башха пайда баргбац царех. Цудухьа кхалнах производстве вlашагlбара райова [illegible] хаш. Хlаьта гlишлошъю бригадаш вlашагlйохкара маlа нах лехаш тха юртий, станичнин советий исполкомий председателаш кхыча районашка гlолла лел lханз.

Из бакъ а да. Соахка Узбекистанера Наурски районе ваха туркий-месхетиций къамах 2616 саг вера. Къахьега ниа болча 1119-нех 683 сага болх хьабе моттиг лехар районе, хlаьта 436-цхьаннахьа вац. Бехача наха фусамаш хьалъяра, царех гlишлошъю бригадаш вlашагlа а ехна, уж оарцагlбаха долх тхо тахан - Наурски районе Новощедрински, Червленски станичнин советий председателашца цхьана, ахьаш вар тхо цу районе хиннача дийнахьа Шелковски станичнин Совета исполкома председатель.

М. ХАМАТХАНОВ.

Лаьтта да хила бокъо хургья

Мехка парламента кхоалагlа сесси хьаелла ха гаргагlа ме хул цига тlаэцаргдолча керттерачарех долча документа проекта тlа — ССР Союзен союзни республикайн лаьттах долча законодательства лардаш тlа болх дукхагlа беш хоалу. Цу хьакъехьа законодательства, законность, правопорядка дешай, аграрии дешай, кхачан шин Комитете 9 феврале цу правовн акта вариант, хетаргахьа, проект кепатеха араькхкачул тlехьагlа хьахинна предложенеш тlатохараши эггара дукхагlа чулоацаш я.

Цу хана чухь законопроект цхьадолча доакъошка дикагlа е вогlа хиннай аьнна къовса мегаргда, бакъда керттера дар белгал па даьнкхача мегаргдац —керттера маlан дисарал совгlа, из кхы а дикагlа хилар документа. Дувцар да юрта боахам лелабара хlара гражданина лаьтта дlаэца бокъо луш хиларах. Цул совгlа боахам, лелабара хьалаш берригача производителашта цхьатарра хила деза, из белгалдаьхад массаза а.

Дукхача бетташка дитар тахан а ца соцаш йолча дискуссе дийцараш кеттагlаха эшаш дац Комитеташ [illegible] масса а оагlорахьар [illegible] дукхача тайп-тайпара [illegible] тарий анализ еш вlашагlтохаш баьча геттара бо[illegible]ча балха вlаммига дакъа мара дац.

Дерригача халхьара хинийта проект кепатеха араяьккхачул тlехьагlа парламенте ера кхс эзар гаргга отклик. Царех цхьадолча даькъа тlанзлe а тlехьаб. Уж да письмош, телеграммаш, анкеташ, тайп-тайпарча организацей собраней золоцеши заключенеш, лоацца аьнча мехка кхсачам боллаш кхача хилар дукхача а даькъе шийт тийша дола ахархой керттера дош дагадоалларашта дер рита хетараш. Цхьаькка замечани йисанзар тержал ца ец

Лаьттан реформах социально - экономически хала тарлургдарий хьалххе а прогностически тохкамаш - а а даьд.

А. ДЗЮБЛО.
ТАСС парламентски корреспондент.

Деша дай бац

Донкхий декхараш тlайппад Грозненски «Автоспецоборудовани» яхача завода машинашъераша пятилетка тlехьагlча шера план ханал хьалха кхоачашъяра. Чакхбаьннаб хьалхара бутт. Долче,мишта кхоачашду цар шоаш денна дош? Цу юкъа баьча балха итогашка хьежача шоай деша дай ца хиларал совгlа гаьнна лоархlабац уж паччахьалкхен планах а. Товарни продукци арахецара беттан план 76 процент мара кхоачашъяьяц цар. Заданех лаьрхlачох ара ца хецаш йисай 227 эзар сома маьха продукци.

Хlаьта тайп-тайпара продукци маькальниккхара даькъе тlадиса паччахьалкхен декхар 28 эзар сом мах болаш да. Шоай потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех а 98,2 процент мара лоархlабаьбац уж. Шоай бехкагlа смежникашка цар дlа ца кхоачийташ йисай вуриййта эзар сома маьха подъемникаш, цlарацlураш, кхыйола оборудовани

Эсала да завода коллектива кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а. Низткъа мара лоархlаьяц из паччахьалкхенна пайда бара заданех. Къахьегама овсарле лакхъяра январь бетта план 81,8 процент мара кхоачашъяьяц цо. Гуш махиллара шу во дlадоладаьд завода машинашъераша.

Предприятен керттерчеи гlона йолчен итт цеха коллективех цхьаккха яц тlайппача декхарех меттел,паччаххьалкхен планах а лоархlаеш. Царна юкъе а къаьстта ясала болх бечарех я Сараев Анатолий, Бредыхин Владимир, Алхаев Заруди Хаутиев lалихан, Хабасахалов Владимир керте латтача керттерча цехий коллективаш. Предприятена тlадиса паччахьалкхен декхараш дукхагlча даьъе цар бехкагlа тlадисад.

Горьковски автозавода мовхьаш кхухьача машений производствана технически эрглонаш еш латт. Болх бе йолаеннай кхьхьаьра яра. Йола ше морг кхы йоаца автоматически линй. Цу лине «Сияки» яха французски фирма. Лине максимальни овсарле сахьта 113 кабина я. Лине тlа болх беш я «ВАЗ» фирмас я советски роботаш, сварка яра японски оборудовани, «Сименс» яхача фирман ЭВМ Лине участкаш тlа оттаяь дефенташ хиларах хоам беш йола персональни компьютераш.

Цхьабакъда, лине леpттlа болх бара новкъарле ю болх вlаштlехь во баккхаро, деталеш ца тааро, температура езар ца лоаттаяро. Цу дерригне а лохбу тlехдикача оборудоване луш бола пайда.

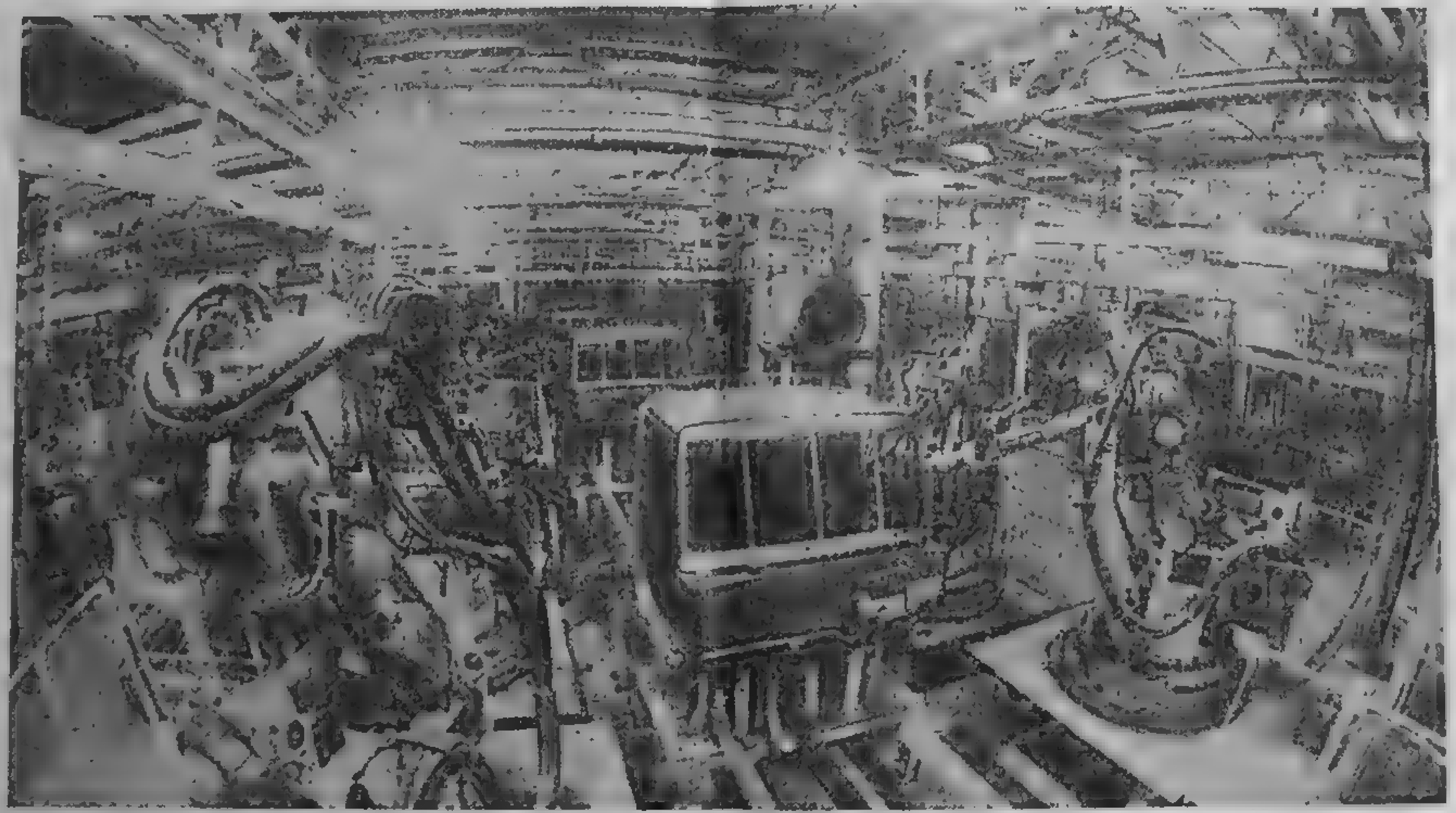

СУРТА ТlА: кердача мовхьаш кхухьача машений кабинаш вlашагlъехк автоматически лине тlа.

Б. КЛИПИНИЦЕРЕИ МОШКОВЕИ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Нов. Ю. Г. Шереметьевна Нохч - Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялар ах

НОХЧ - ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дункхача шерашка беркaте болх барах, производственни планаш кхоачашъеча доккхий толамаш дахарахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Шереметьев Юрия Георгиевича — «Грознефтегеофизика» объединене геофизически парте участка начальника.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1990 шера 7 феврале.

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

Шийтталагlча пятилетка тlеххьара шу хьинаре къахьегаш чакхдаккхара донкхий декхараш тlайпйцад Грозненски радиотехнически завода болхлоша. Уж толамца кхоачашдара юкхьанца денз шоай производственни мощностех, балха ханах бизза пайда ийбеш къахьега болабеннаб уж. Цудухьа, дерригача технико-экономически хьокхамий январь бетта план дикка тlехкхоачашйир цар. Ер шу доладелча денз таханарча денга кхачалехьа паччахьалкхен планагlа лаьрхlачул совгlа цар арахийцад 255 эзар сома маьха товарни продукции 220 эзар гаргга сом мах бола нормативно - цlена продукции. Хlаьта бахача нахага дохкара арахийца товараш оттабаьча боарамал 23 эзар сома маьха дукхагlа да.

Экономически реформа кердача хьалашка болх беча завода коллектива кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а дог гlоздоахаш да. Продукци маьхальниккхара дикка тlеххоачаш а яь, шу доладелча денз хlанзалехьа цо екхай 150 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Шийн потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо. Хьалхалаттарий опыт, дикагlйола технологи балха юкъеккхувларах, кулг-кара деча халача балхашта механизаци автоматизаци яра къахьегама овсарле лакхъяра задани 36,4 процент тlеххоачашъяьй предприяте болхлоша. Духхьал из лакхъяра чотагlа хьаяьй цар планал тlех ара мел хийца тайп-тайпара продукци.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, заводерча цехах, бригадех цхьаккха а яц паччахьалкхен планах лоархlа ца еш. тlехьаешаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЛАЬТТАШ ХЬАЬНДУ

Бlаьстан гота - балхий яр санна сагота, сихьенна ха я хlанз тха агрохимикашка а. Перестройка хьалхарча пятилетка тlеххьара шу лакхача хьувкьамашца белгалдаккха аьнна наьсархоша шошта хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдеча хьинаре дакъа лаца лаьрхlача тха механизатораша. Бlаьстан дар мо мара зехьа сахьат ца доадеш хьаьндеш лаьтта района совхозий кхаш. Дlабахача духхьала цхьан январь бетта цар кхашка йихьай планах йоагlачул шозза дукхагlа органически удобренеш — 10 эзар тонн, царех 6 эзар тонн дlа-хьа а тоссаш.

Ха а хьинар а къовсац подрядах болх беча наха. Цул совгlа, хьалхле лелаеча коллективашта а къаьсткъарстача наха а тхоашкара ачхан премеш а тел оаха. Цу яхье хlанз лидераш ба механизатораш Алиев Мухьмад, Нагоев Руслан, экскаваторщик Беков Руслан, кхыбараш.

Лаьтташ хьаьндара болх мел ца луш дlахохьош ба. Планах йоагlачул дукхха совгlа кхухь минеральни удобренеш а, химикаташ а.

Химикатех массехк дош аргда аз. Уж укх тlехьарча хана чlоагlа лоралуш а хlаьта боарамал совгlа цхьа килограмм хургйоацаш а етт оаха лаьттах. Хlана аьлча, ишта а экологически lаза кlезига озац вай

Хlаьта дlаяхача гураьа денз оаха кхашка йихьача хьовнала мухь беррига а дlа лаьрхlа укх тайпара ба Укх шера хургйола хьаа къама лаьрхlа планах 100-эзар тонн яхьа езача 101 эзар тонн органически удобренеш дlайихьай кхашка. Хlаьта царех 82 эзар тонн лаьттаца дlа а яьй. Минеральни яраш йихьай 8500 тонн (планал 500 тонн дукхагlа).

Лоархlаме гlулакх да кхашка «агрохимическа окультуриваине» яха [illegible]

М. ОЗДОЕВА.
Наьсарерча «Агрохими» яхача [illegible] керттера [illegible]

Депутаталла кандидатех

Коллектива тешал

Нохч - ГӀалгӀай республика халкъа депутаталла оттабьча кандидаташта юкъе ва № 6 йолча Калинински хоржамий округе гӀолла оттаваь Боков Висан-Гире Руслан. «Союзгазремстрой» треста из начальник волча ПМК-4 коллективо белгалвьккха кандидат ва Боков. Цун вахарга а къахьегама наькъага а хьежача из тамашийна хӀама дац.

1969 шера Ростоверча машинаькъа транспорта институт а яьккха, Грозне УДМС балха эттар Руслан. Массеха шера цига къахьегаш дика самалаш а хьаькъал а гойта из 1979 шера хӀанз ше волча ПМК-4 кулгалле оттавир. Цу хана из вӀашагӀйоллаш кара ядар, къахьеттеа печать хьайица а ший-кхо бутт мара бацар. Ватохьаьшка яр ерригга управлени, яьсса моттиге е езаш яр ПМК. Цхьабакъда, ший декхараш дикка кхоачашде низ дӀакхаьчар Бокова. Хьалхарча шера 800 эзар сома балхаш дир ПМК-с.

ХӀаьта хӀанз из городе дикагӀчарех лоархӀаш я. Шера 20 млн. сома балхаш а деш, массаза ший декхараш тӀехкхоачашдеш хьайоагӀа ПМК коллектив. Массехказза белгалъяьхай из Цӏеча Байракхашца, сийлен грамоташца, Грознерча Сийлен Улга тӀа яккхарца. Майрра ала йиш я, цун кулгалхочун оамалаш вай замано дӀаеххача тайпара хиларах карагӀдаьнна хӀама из долга.

Къаьстта бокха теркам тӀабохийт цо коллектива болхлой вахара а къахьегама а хьалаш тоадара. Боахама способаца хьалъю фусамаш, тӀеххьарча хана 56 квартира дӀакхаьчай болхлошка, хьалде доладаьд 68 квартира чуйола цӀа. Іаьржача форда йистте, Новый Афоне салоӀа база яьй, цу тайпара база хьалъеш я Каспийски форда тӀа, цул совгӀа кхы а цхьа база лоамашка — Армхе е лаьрхӀад. 2—2,5 млн. сом пайда беш я ПМК-4 хӀара шера, цудухьа карагӀдоалаш гӀуллакхаш да уж.

Калинина цӀерагӀча поселке из йоацар иштта низ болаш организаци яц. Цудухьа, поселок тоаяра де мел дезар шийна дӀатӀаэца лаьрхӀад цун коллективо. ХӀанз кийчъеш я укхаза лелача автобусий маршрут тоаяра технически документаци. Эггара хьалха тоаергъя остановкаш, цул тӀехьагӀа тоабергба автобус лела никъ.

Коллектива дукха болхлой Калинина цӀерагӀча поселке бахаши къахьегаши хиларах, цун проблемаш чӀоагӀа Іаткъ царна. ХӀаьта Боков Руслан ше а цу поселке вахаш воландаь, из депутат хилча цо ший декхараш цӀенхаштта леладергда, аьнна, хет царна, цул совгӀа поселка проблемаш къоастае а аттагӀа хургда цунна. ХӀаьта цу хьакъехьа йоккха программа оттаяьй кандидатас. Цу тӀа да Шолжан тӀий тилла дезилга, цун бердаш чӀоагӀде дезилга, нувхаш Іокхувса моттигаш дӀаяхар, наькъаш тоадар, керда фусамаш хьалъяр, укхазарча школана, берий беша, унахцӀено лораяра учрежденешта гӀо дар. Из дерригa де деза, кандидато лерхӀачох, укхазарча организацей низашца, дукхагӀча даькъе ПМК-4 низашца.

— Из кхоачашде хала хургда, — йоах Боков Руслана, — Калинина цӀерагӀча поселке къаьстта ший поселкови Совет вӀашагӀ ца еллача. Цудухьа, се депутат хилча, эггара хьалха цу тайпара Совет хьаяра сайна могар дергда аз. Цу Совета доалахьа хила еза школа, берий беш, унахцӀено лораяра учрежденеш, тикаш, наха гӀулакхаш деш йола организацеш. Поселке мел йола организацеш, шоаш боакхача пайдех цхьа дакъа Совета дӀадала декхарийла е еза. ХӀаьта цо из ахча поселок дегІайоалаярга дӀадохийтаргда.

Цу тайпара программа поселке кхоачашъяра, ерригача республике а политически эргалонаш е йолае езилга кхетадеш ва кандидат. Цудухьа цун программа тӀа доккха дакъа дӀалоац политически дешаша. ХӀара саг ший мехка да хила веза, — йоах программа тӀа. ХӀаьта из ишта хургда, халкъа депутатий Советаш производства средствай, лаьттан дай хилча. Республикас мел доаккхар цунга дусаш хила деза. ХӀаьта цу тӀера цхьа дакъа дӀалургда цо ерригсоюзни фонде. Кхыча республикашца бувзамаш центре гӀолла а ца леладеш, уж леладе деза хӀара республикас. Боккъонцара самоуправлени дегІайоалае еза Нохч-ГӀалгӀайчене, халкъа депутатий Советаш кортмукъа хила еза. ХӀанз йолчул совгӀа, вӀашагӀйолла еза поселкови, микрорайоний Советаш. Цар болх, шоай территоре тӀа йолча предприятей къахьегама коллективай советашца бувзабенна хила беза.

Республике дахача къамий дикагӀдола Іаьдалаш дегІадоаладара а дукха болх бе лаьрхӀа ва кандидат.

Вешта аьлча, Боков Руслана программа, бокъонца перестройкас дӀадеххача тайпара я.

— Нахаца дага а вувлаш, вӀашагӀъеллай аз из, — йоах кандидато. Из гуш да. ХӀаьта цо из лерттӀа кхоачашъергхиларах шек бац цун кандидатура оттаяь болхлой.

Ч. МАНОЛИС.

СУРТА ТӀА: Р. Боков.

ТӀЕХЬАДУСИЛГА ДӀАДАККХАР

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Еррига республика хьайийцача паччахьалкхен заказашкен юкъарчал довццаш долча бувзамашкен хьежжа продукцена поставкаш яра дола договорни декхараш 1990 шера январь бетта 97,3 процент кхоачашдаьд. ДӀадахача шера цу юкъа 96,7 процент мара кхоачашца даьча.

Потребителашка дӀа- -ца кхоачаш йисай 4,3 миллион сома маьха продукци, договорни дисциплина толхаяьй ерригнех а 14,5 процент йолча предприятешеи объединенешеи. (1989 шера январе потребителашка дӀа ца кхоачаш йиса продукци 5,3 миллион сома маьха яр, договорни дисциплина толхаьраш ерригнех а 20 процент предприятеши объединенеши яр).

1990 шера январь бетта арахийца промышленни продукци дӀадахача шера цу юкъа арахийцачул 0,1 процент дукхагӀа я.

Республика еррига промышленность хьайийцача продукци лоаттаяра договорни декхараш кхоачашдар, продукце боарам дегІаахара темпаш (болхи даь гӀулакхаши):

	План кхоачашъяра процент	Договорни декхараш кхоачашдар: ДӀа ца йоханташ йиса продукци, млн. сом	Договорни декхараш кхоачашдар: Договорни декхараш кхоачаш ца деш йиса предприятеш, проценташца	Продукци дегӀаахара темпаш, проценташ
Ерригача республике гӀолла Союзни доалахьара промышленность	97,3	4,3	14,5	100,1
Республикански доалахьара промышленность	97,6	3,0	27,3	98,7
цу даькъе:				
Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета чуйоагӀа	96,6	1,3	8,8	104,9
промышленность	98,5	0,1	22,2	87,7

Договорни декхараш дизза кхоачаш а даьд, промышленни продукци арахецилга дегӀа а доаладаьд Урус-Мартановски, Шатойски, Веденски районашкарча предприятеша.

Ерригача республикерчул лохагӀа да поставкаш яра договорни декхараш кхоачашдар г. Грознерча Старопромысловски районе (94,5 проц.), Гудермесски районе (96,5 проц.), Назрановски районе (88,5 проц.), Шалински районе (94,0 проц.), Наурски районе (90,4 проц.).

Продукцена поставкаш яра дола договорни декхараш кхоачашдара даькъе эггара дукхагӀа тӀехьаюсачарех я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединени — 98,4 процент, «Пищемаш» завод — 73,2 процент, Нохч-ГӀалгӀай «Терск» яха производственни мебельно-дахчан хӀамаш ю объединени — 61,7 процент, «Стройиндустрия» яха производственни объединени — 83,5 процент, Назрановски трикотажни фабрика — 62,2 процент, кхы цхьайола предприятеш.

Мехкдаьтта аппаратура, химически оборудовани, цунна эша вапасной оатхалаш цементо арахецара, мехкдаьттен гази яккхара оттаяь хинна заданеш толамца кхоачашъяьй.

ХӀаьта а планагӀа лаьрхӀачул кӀезигагӀа арахийцай дуккха тайпа промышленни продукци.

ПланагӀа лаьрхӀачох ара ца хецаш дисад 155 тонн фенол, 1024 тонн полиэтилен, 217 тракторни прицеп, 503 эзар сома маьха АПК-на лаьрхӀа йола технологически оборудовани, 1,6 эзар кубически метр вӀашагӀхетта аьшкбетона конструкцешн оатхалаши, 1,3 миллион етта кирпишк.

ДӀабахача январь бетта хьадаь халкъа эша товараш (корта бохабу малараш а тӀехьа дӀалаьрхӀача) 58,9 миллион сома маьха да (розничнн маьхага диллача) е 11,7 миллион сома маьха дукхагӀа 1989 шера январь бетта арахийцарел.

Кхачан продукташ арахецар (корта бохабеча маларий мах ца лаьрхӀача) 4,0 миллион сома маьха дукхагӀа хиннад. Уж арахецара оттаяь заданеш 112,9 процент кхоачашъяьй.

Январь бетта цхьадола кхачан товараш арахецар хьахьокх дӀахорча даннеша:

	1990 ш. январь бетта хьадаьраш	План кхоачашъяра процент	1990 ш. январь бутт 1989 ш. январь беттаца нийсбеча проценташ
Паччахьалкхен ресурсех даькхха дулх, 1-ча категорех йола субпродукташ а тӀехьа дӀалаьрхӀача — эзар тонн	1,8	129,9	193,6
Колбасни изделеш — тонн	603	106,5	112,1
Мерзача шурий продукци (паччахьалкхен бийдалах яьккхар) — эзар тонн	5,9	88,6	85,7
Хьаьна нахчаш—тонн	47	82,5	52,2
Генарий даьтта—тонн	500	115,5	111,1
Кондитерски изделеш — тонн	1007	113,8	113,0
Макаронни изделеш—тонн	550	100,0	91,4
Консерваш — млн. услови банка	14,8	113,4	114,4
цу даькъе сокаш	11,5	106,0	119,1
Корта бохабеш доаца малараш — эзар дал	75	174,4	110,3

Кхачан доаца товараш хьадаьд дӀадахача шера январь бетта даьрел 12,9 процент дукхагӀа. Из иштта дале а уж арахецара оттаяь заданеш духхьал 93,5 процент мара кхоачашъяьяц.

Кхачан доаца товараш хьадар хьахьокх дӀахорча даннеша:

	1990 ш. январь бетта арахийцар	План кхоачашъяра процент	1990 шера январь 1989 ш. январаца нийсбича, проценташца
Мебель (розничнн маьхах) —млн. сом	2,5	106,3	130,1
Каьхата - белови товараш (розничнн маьхах) — эзар сом	74	127,6	8,2-зза
Бытовой химе товараш (розничнн маьхах) — эзар сом	860	82,9	1,9-зза
Чухьнахьеи тӀехьнахьеи дувхаду пазата барзкъаш — эзар	738	93,5	85,6
Пазатий-носкей изделеш—эзар пар	19	59,4	63,3
Швейни изделеш НСО-х — эзар сом	670	111,7	108,2
Кога гӀирс—эзар пар	216	100,0	100,0

Кхачан доаца халкъа эша товараш арахецара планех лоархӀаяьяц ерригача предприятех 18 процент яраш, царна юкъе я «Пищемаш» завод, «Чеченингушпромстройматериалы» производственни объединени, «Стройиндустрия» производственни объединени, Назрановски трикотажни фабрика.

Из наха лоархӀаш я

[illegible]

Ялхайтта шу даьнна мара яцар Зина Грозненски производственни швейни объединене шоллагӀча цехе ученица — ручница йолаш балха оттача хана. Цкъа хьалхадаьнкхача кхы ала ца дезаш дӀаэцар цо шийна даь хьехар. Из къаьстта [illegible] ше деш дар гӀа- [illegible] тӀерташ хиларца. Сиха караерзаьир Зинас швея-мотористка балха говзал.

Цунна дагадоаллар ший юкъахдиса децар — балха йоллаше а дешаухаш цо [illegible] цхьайтта класс. Деша яхаш а балха йоллаш а — массала общественни [illegible] дикза дакъа [illegible] хиийназ из. Ка[illegible] новкъостал де кийча йолаш хьайоагІандаь. КІезига бац цехе меттел объединене а цо Іомабаь кхалнах.

Практически а теоретически а кийчъенна саг хиларах тарра Махаева шоллагӀча цехе технологи оттаю. 1979 шера денз 1986 шерга кхаччалца шоллагӀча цеха партбюро секретарь йолаш хул из.

Цу таййпара, хадданза производственни а общественни а балха тӀа шийгара тӀалат ца доалийташ хьайоагӀа из. Из ндданц аттагӀа болх лехаш, массаза а цхьан моттиге хиннай. Цун [illegible] единене даьр мара кхы йоазув дац.

ХӀана ше технолог йолаш цо чӀоагӀа къахьег шоай цеха коллектив план кхоачашъеш хилийтара, цун продукци дика хилийтара. ДӀадахача шера план ханал хьалха кхоачашйир цеха коллективо. [illegible]

бытовой хьашташ кхоачашдара. ХӀаьта кхалнаха эшараш дукха да. Масала, тха цеха помещенеш цхьан хана ваьхача купеца цӀеношка я. Уж геттара готта я, оборудовани дуккха а дукхагӀъяр тишъенна я. ХӀаьта кхалнаха салаӀа, делкъийга хӀама даа моттиг яц. Кхы дикагӀча хьал. тӀа бац объединене [illegible] подразделенешкара кхалнах я.

Тха объединене болх беча кхалнахах дуккхабараш юрташкара хьежхулаш ба. Массаза а хилац царна хаинахьа транспорт, къаьстта цӀабаха безача хана.

Кхалнах мукъабалац алхха производственни болх барах. ЦӀагӀа дукха хул цар де дезараш. ХӀанз, продукташ ца тоъача хана, боккха лоархӀам болаш да уж кхал[illegible]

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДАР

Хьайбаш толаме Іангара дахара, кхачан продукташца баха нах Іалашбара беррига шоай низ тӀабахийта къахьег фермай къахьегамхоша. ДӀадахача шера хьайбаш Іангара доахача цхьоалагӀча окхиннад, цу юкъа укх шера колхозашеи совхозашеи дулха дӀачуденна хьайбаш. Соахка январе хинначул дукхагӀа гулдаьд дӀабахача бетта фуаш. Цунца цхьана, республика боахамашка лохъеннай [illegible]

Гудермесски, Ножай-Юртовски, Шалински районий боахамашка мара кӀезигден вадац дулха дӀатела хьайбаш.

Шура тӀераяьннай доахнгара из кӀезигагӀа йоаккхан[illegible]

БӀаргчашурий продукци йоаккхилга Агропромышленни комплексе 11 процент лохденнад, хьайбай даьттен хьаьна нахчен дукха хӀама ца эшаш шоаза. Дулха продукци арахецилга, цхьоалагӀа категора субпродукташ а [illegible]

Атта кхийнарех яц Махаева Зинаида Вахидовна. Казахстане Іазап текха а, цига Іоль а я из.

Цига дешаш цо ийс класс яьккхача, шоай даймехка цІабаьхкар цар дезал. ДІахо деша вІаштІехьдаланзар, балха яха йийзар цун...

Хlанз Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаталла харжа республика текстильни яйгачен промышленноста болхлой профсоюзагара оттаяь кандидат я Махаева Зинаида Вахидовна. Цун кандидатура оттаяй лакхера Іочуеннача командагІа а йоацаш, из йовзача, цох тешача, из могаеча наха № 14 йолча Пушкински хоржамий округе гІолла.

Малий из Махаева Зинаида Вахидовна? ХІана ду цун наха сел сий? Цун сий а ду, из наха лархІа а лоархІ кхелетача хана денз цІена къахьегаш, нахаца, Інмерза йолаш, шийгара эша цо Іомабаь кхалнах.

Ялхайтта шу даьнна мара яцар Зина Грозненски производственни швейни объединене шоллагІча цехе ученица — ручница йолаш балха оттача хана. Цкъа хьалхадаьккхача кхы ала ца дезаш дІаэцар цо шийна даь хьехар. Из къаьстта белгалъяр ше деш дар гІалат ялар кхераш, цІена хьаде гІерташ хиларца. Сиха *нагахьлайнр Зинас шега моторнстка балха гонзал.*

Цунна дагадоаллар ший юкъахдиса децар — балха йоллаше а дешаухаш цо йистейоаккх цхьайтта класс. Деща ягІаш а балха йолаш а — массаза общественни вахара юкъе дизза дакъа лоацаш хиннай из. Казахстане школе дешаш йолча хана денз комсомоле йолаш хьайоагІача цо хьинаре дакъа лоац объединене комсомольски вахара юкъе.

Бакъда, ший балха говзалах а образованех а кхоачамбаь Іеш яц Дельмаева Зина (маьре яхалехьа иштта яр цун тайпан цІи). Балха йоллаше а 1972 шера из дешайода Ставропольски технологически техникуме, 1975 шера йисте а йоаккх.

Цу шерашка Махаева хул объединене комсомольски комитета производственни балхах мукъайола секретарь. ХІаьта цо боккха кхетама болх бу къонача кхалнаха — болхлошта юкъе, къаьстта юрташкара балха ухараштa юкъе.

цехе технологи оттаю. 1979 шера денз 1986 шерга кхаччалца шоллагІча цеха партбюро секретарь йолаш хул из.

Цу тайппара, хадданза производственни а общественни а балха тІа шийгара гІалат ца доалийташ хьайоагІа из. Из иддаяц аттагІа болх лехаш, массаза а цхьан моттиге хиннай. Цун къахьегама книжка тІа объединене даьр мара кхы йоазув дац.

ХІанз ше технолог йолаш цо чІоагІа къахьег шоай цеха коллектив план кхоачашъеш хилийтара, цун продукци дика хилийтара. ДІадахача шера план ханал хьалха кхоачашйир цеха коллективо, заданел совгІа ткъаь итт эзар гаргга барзкъа арахийцар.

ХІаьта цу цехе даь барзкъаш дика дІайидеш а хоатташ а да вай республике меттел, мехка дуккхача городашка а. Цхьанна а моттигера рекламаци енаяц цехе из во могаеш.

Махачевас юкъарчал доацаш дакъа лоацаш даьха толамаш да уж. Цо дизза дакъа лоац цеха меттел, объединене а партийни вахара юкъе. Из объединене парткома член я.

— Нагахьа санна се Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаталла хорже, — йоах Махаевас, — аз эггара хьалха йоакхо ергья къахьегаш болча кхалнаьха социально-цеха помещенеш цхьан хана ваьхача купеца цІеношка я. Уж геттара готта я, оборудовани дуккха а дукхагІъяр тишъенна я. ХІаьта кхалнаха салаІа, делкъийга хІама даа моттиг яц. Кхы дикагІча хьал. тІа бац объединене дукхагІча подразделенешкара кхалнах а.

Тха объединене болх беча кхалнахах дуккхабараш юрташкара хьахкувлаш ба. Массаза а хилац царна хана хьа транспорт, къаьстта цІабаха безача хана.

Кхалнах мукъабалац алхха производственни болх барах. ЦІагІа дукха хул цар де дезараш. ХІанз, продукташ ца тоъача хана, боккха лоархІам болаш да уж кхалнах болх беш болчча хилийтар. ТІаккха уж лехаш ха йоае езаргъяц цар. Тарлучох уж хилийта хьожаргья со.

Республике кІезига дац кхоачамбоацараш. Масала, хІанз а тІехьа газ йоацаш, хий доацаш, дахча, кІор кхатехкаш, ги е машинаца хий кхухьаш нах бахаш моттигаш я. Сона хов, цу моттигашка эггара йоккхагІйола хало кхалнахага кхоачилга.

Из деррига кхета а деш, сайга кхоача денхар кхоачашде лерхІ аз, нагахьа санна Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаталла се хорже.

Ю. ЧАХКИЕВ.

СУРТА ТІА: З. Махаева.

завод — 73,2 процент. Нохч-ГІалгІай «Терек» яха производственни мебельно-дахчан хІамаш ю объединени — 61,7 процент. «Стройиндустрия» яха производственни объединени — 83,5 процент. Назрановски трикотажни фабрика — 62,2 процент.

хьадаь халкъа эша товараш (корта бохабу малараш а тІехьа дІалаьрхІача) 58,9 миллион сома маьхха да (розничин маьхага диллача) е 11,7 миллион сома маьхха дукхагІа 1989 шера январь бетта арахийцарел.

Кхачан продукташ арахе-

[illegible] изделеш НСО-х — эзар сом	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Кога гІирс — эзар пар	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Кхачан доаца халкъа эша товараш арахецара планех лоархІаьъац ерригача предприятех 18 процент яраш. царна юкъе я «Пищемаш» завод, «Чеченингушпром-стройматериалы» производственни объединени, «Стройиндустрия» производственни объединени, Назрановски трикотажни фабрика.

ХЬАЙБАШ ЛЕПАДАР

Хьайбаш толаме Іангара дахара, кхачан продукташца баха нах Іалашбара беррига шоай низ тІабахийта къахьег фермай къахьегамхоша. ДІадахача шера хьайбаш Іангара доахача цхьоалагІча октябар денз цхьоалагІа февраль хьатІакхаччалца хинначул 34 процент дукхагІа хиннад, цу юкъа укх шера колхозашеи совхозашеи дулха дІачуденна хьайбаш. Соахка январе хинначул дукхагІа гулдаьд дІабахача бетта фуаш. Цуица цхьана, республика боахамашка лохъеннай йоаккха шура, дукха хьайбаш, коа тІара оалхазараш юкъерадалийтад.

колхозашка, совхозашка, боахамий юкъерча предприятешка хьайбай продукци йоаккхилга укх даннеша белгалъю:

	1989 ш. январь	1990 ш. январь	1990 ш. январь 1989 ш. январаца хиллача проц.
Дулх — тоннаш	1283	2322	181
Шура — тоннаш	6770	6434	95
Фуаш — эзараш	3540	6020	170

Гудермесски, Ножай-Юртовски, Шалински районий боахамашка мара кІезигденнадац дулха дІатела хьайбаш.

Шура тІераяьннай доахангара из кІезигагІа йоаккхандаь.

ХІара кхоабача Іаттагара йоаккха шура лохъеннай дІадахача шера январага хьежача 144 килограммагара 141 килограммага кхоачаш. Шалински районе шура лохъялара цифра 57 килограммага кхоачаш я, Урус-Мартановски районе — 27 килограммага.

Дулхакомбинаташка хьайбаш дІадалар цІаьхха дегІаденад колхозашеи совхозашеи бахача нахагара соахка ийдаь хьайбаш дІачудалара чотагІа.

БІаргхачарий [illegible] йоаккхилга [illegible] ни комплексе 14 [illegible] лохденнад. хьайбай [illegible] хьаьна нахчен [illegible] ца эшаш [illegible] дукци арахецилга [illegible] ча категоре [illegible] йолаш. 1,9-за [illegible] колбасни изделеш — 12 процент.

Укх шера 1-ча январага диллача республике бахача наьха боахамашка тІакхийттад бежанаши жайи. Цунца цхьана 44 боахаме цхьаккха тайпа хьайба дац. ахаеш дукхагІа долча боахамашка дац бежанаш. 77 процент боахамашка леладац жа. Из во Іаткъ баха нах дулхеи шуреи продукташца Іалашбара.

Статистика Нохч - ГІалгІай республикански управлени.

ЗІамигача гидроэнергетика таронаш

Республика энергетика кхоане мишта хургья ха хала да. Цхьабакъда, цаІ кхетадеш да: Нохч - ГІалгІайчен энергетикана юкъеоза еза гидравлически,геотермальни, миха, маьлха энерге источникаш. Иштта энергетика дегІахкувлара бола никъ эггара тешамегІа ба, хІана аьлча, шоай источиикий энергеца ерриге районаш Іалашъе вІаштІехьдаргда.

Республике эггара перспективнегІа яр я зІамига гидроэнергетика. ЗІамига а доккха а республике доагІаш дола хиш 3875 да. Царех итт километрал тІех дІоахал долаш да 114 додаш дола хий. Советски Іаьдал далалехьа бархІ бІаь совгІа хьайра хиннай цу хиш тІа болх беш, хІаьта Іаьдал даьиначул тІехьагІа 1950 шерага кхаччалца цар тІа болх беш хиннай итташ йоккхий йоаца гидроэлектростанцеш (ГЭС). ЛаьрххІа сунташ а теха соцадаьча хих ший боарамагІа пайда нйбу ГЭС-о. 1950 шера высоковольтни ЛЭП йилларца дувзаденна дІаьхар зІамига ГЭС-ш.

ЗІамига гидроэнергетика дегІакхувларо духхьал боаггІача боарамагІа производительни низаш дІанийсде вІаштІехьдалийтарал совгІа, иштта торо хулийт юртбоахаме хиш дехкача, промышленностен нах бахача моттигашкен хин ресурсех дикагІа пайда нйбе.

ДІахо зІамига гидроэнергетика дегІакхувлар чІоагІа эшаш да мамогга дикагІа гидроресурсех пайда нйбара, хІанз укх сахьате царех Кавказе вІалла а пайда нйбац.

Гидроэнергетика дегІакхувлара керттера лосташ да: боккха пайда луш йола ГЭС-ши гидроаккумулирующи электростанцеши (ГАЭС-ши) хьалъяр. Энергетически ресурсех халкъа боахаме комплексин хьисапе пайда нйбар, тІакхача хала долча, энергосистемаца бувзам боацача гаьнарча районашка зІамига гидроэлектростанцеш хьалъяр, цига ГЭС-х кхычахьарчул дикагІа пайда нйбе вІаштІехьа а даргда.

ГЭС хьалъеча хьатІайоалаю коммуникацеш, дегІадоаладу наькъаш, бувзам. Электростанцеши тайп-тайпа предприятеши хьалъяро вІаштІехьдоалийт наха чубаха кооперативни цІенош, бытовой объекташ, инженерни юкъара системаш, иштта транспортни устройстваш хьалъе.

ГЭС-аш хьалъяро вІаштІехьдоалийт юрта боахамера социально - экономически проблемаш къестае а. Цудухьа вай мехка 2005 шерага дукхагІа хилийта лерхІ ГЭС-ий мощносташ 2,1-зза е 64-негара 135 миллион КВт-га кхаччалца.

Нохч - ГІалгІай АССР-ра гидроресурсаш хІанз укх сахьате вІалла а караерзаянза я, цкъа санна дуккхаза а Аргун, ЭС яхача а кхыча а хиш тІа зІамига гидроэлектростанцеш хьалъяра дешаш республика тайп-тайпарча форумашка дийца доллашехьа.

ХІанз хьалхашка оттадаь декхар да Нохч - ГІалгІайчен хиний мел низ ба ховлга. Укх гарггарча хана Алхан - Чуртски канала тІа хьалъе лерхІ 13 МВт-га дІакхоачаш низ бола ГЭС.

Гидравлически энерге запасаш вай республике 1 млн. КВт-л тІех я. хІаьта хІара шера НГІАССР хиш тІа яккха йиш я 8 миллиард КВт-сахьат электроэнерги.

Сона хетачох республике гІолла долхача хих боаггІача хьисале пайда нйбе йиш я микроГЭС-аш, зІамига ГЭС-ши ГАЭС-аш хьал а еш. МалагІа низ бола ГЭС-аш хьалйича нийсагІа да теш? Нийса дий теш Аргун яха хий хьалдолалуча бІаьш эзараш КВТ низ бола Цилхойски ГЭС хьалъяр?

Из хьалъелга дувцанза даргдац райсовете, района а республика а общественносто. Цига ларде лаца деза цу районе даьгІенаш тоаш ца хилар, нагахьа цига ГЭС-а авари хуле мел зе даргда, из хила тарлу мохк агарца, лаьтта чутакхарца, кхыдола селени гІулакхаш нийсдаларца. Цул совгІа теркаме лаца еза цу лоаман района экологи а. Из гІулакх духхьал заказчикеи подрядчикеи къоастаде йиш йолаш дац, цунах шоай доалахьара сооружени а лоархІаш. Моттигерча хьалашка хьежжа республика гидроэнергетика дегІакхувлара нийсагІдола наькъаш лаха деза, цхьаннена кара из гІулакх дІалулга кхераме а да, хилийта йишйолаш а дац.

Цунца дувзаденна зІамига гидроэнергетика дегІакхувлилга нийсагІа да, из дуккха беркатегІа а хургда. Масала микрон зІамигеи ГЭС-шта йизза автоматизаци е йиш я СССР Минприбора предприятеша дуккха а арахеца йолае лерхІаш я зІамигача энергетикага лаьрхІа йола автоматизированни унифицированни оборудовани.

Лоамая хиш тІа (Аргун, Эс, Гехи, Фортанга, Белха яхача хиш тІа), уж Шолжа чу дІачудолхаш а да зІамига ГЭС-аш хьалъе низ [illegible] чаргба специализированни колоннай. Цо торо хулийтаргья уж сихагІа хьалъе, болх бе йолаялийта.

ЗІамига ГЭС-аш хьалъяро вІаштІехьдоалийтаргда НГІАССР энергетикага программа кхоачашъе. Республика тешшаме хиш Іалашъе. Республика [illegible] районашка шерра пайда эца йиш я 5—7 кВт-га [illegible] низ болча микроГЭС-ех. Уж лоархІаме объекташ хьал а еш, гидроэнергетика дегІакхувлара [illegible] ха [illegible] тай хІанз. Из [illegible] дІадех мехка [illegible] латтача [illegible].

Н. БАШИРОВ.

Академика М. Д. Миллионщикова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта института доцент.

Нийсача новкъа

Тахан республика транспортникашта тІалаттар доккха дукъ да. Цар халкъа боахаме чІоагІа эшача мовхьех йизза йолча машинашца дий-бийса ца къовсаш никъ буста. Бакъда, кхы а халагІа да хадданза лелаш йолча машиний чархаш яьсса кхестаргйоацаш, мадарра аьлча цар бизза пайда бертболаш кулгалде хар, цул совгІа, уж вишшача оатхалашца, оборудованеца Іалашъяр Из декхар кхоачашде могаш вола кулгалхо, керттера специалист ше а водитела балхах чам баьккха, цар лоаш йола хало лайна хила веза. ТІаккха мара деррига а хеттача беса дика вІаштІехьдаргдац. Цу тайпарча кулгалхоех лархІа воагІа «Грознефть» объединене Грозненски технологически транспорта управлене керттера инженер Гагиев Бахьаудина Висангири. Цунна цу балха лакхлента кхоачаш дукха къахьега дийзар.

ГІалгІай къам бехк боацаш Іадахийта хиннача бирсача Казахстане ваьв из. ХІаьта массанена а ховш ма дий, цига гІалгІай дикан дакъа бІарга ца гуш баьхалга. Иштта, къахьегачох дизза хиннад Висангире берал а. Бакъда, из ше сахкетарг ваьлча денз даьна Бахьаудина дика гІонч волаш хьавеннав. ХІаьта, боккхача дезалерча кІаьнкашта юкъе вокххагІа хиларах Висангирена ерригa хало тІалатар, зІамагІчарна хьалхашкара бехктокхам тІабужар. Бакъда, цІен дукъ тІалатташа, дика дешаш итт класс чакхйоаккх цо. Цул тІехьагІа, Висангире автомобилист хила лаьрхІар. Шоферий курсаш а льха грузовика тІа балха вахар из.

КІезига - дукха шофералла болх баьчул тІехьагІа, ший говзал лакхъе дагахьа Кустанайски автомобильни транспорта техникуме деша эттар Висангири. ТІехдика из чакхъяьккхача даймехка цІа а вай, Нохч - ГІалгІай транспортни управлене ГПАП-3 диспетчаралла балха вода из. Из аттача декхарех дацар. ХІана аьлча, дукха нах леткъар пассажирски транспорт лине тІа ца тоъаш хиларах, балха араьниачо а лерттІа болх ца барах. ХІаьта из гІулакх ма хулла сихагІа тоаде дезаш дар, Бакъда, из дара дІендаь дІадаккха дезаш цхьа хІама дар. Масала, укхаза цхьаболча водителаша диспетчераца барта хиларах лине тІа ара ца а бовлаш, кхычахьа киса хІама тоссаргйолча оагІорахьа автобусаш хехкаш моттигаш нийслора. Иштта Висангиреца барта бахка гІертар царех цхьаццабараш. Бакъда, цо из шяйца леладергдоацилга дІахайтар.

Балхах дика кхеташ, аьннача дош долаш вола зІамига саг коллектива дика лоархІар. Шийна байзача новкъосташцара къаста вийзар Висангире. Из Советски эскаре гІулакх де вода. Укхаза цІагІа волаш Іомадаьр накъадаьлар.

Цигара цІавеначул тІехьагІа Висангире «Чечингсельстрой» треста АТК эксплуатаце начальник волаш болх бу. Иштта, цига къахьегача юкъа Грозненски мехкдаьтта института механически факультет чакхйоаккх цо.

1986 шера «Грознефть» объединене Грозненски технологически транспорта управлене отдела начальникалла балха хьожаву из. ХІаьта 1987 шера Висангири управлене керттера инженералла оттаву.

Тахан цун балхах дувцаш, белгалдаккха деза, из мехкдаьттахошта гІулакх деш я, аьнна. Лоацца аьлча, автотранспортникаша, гаьнна ядача скважинашка эшар доацар Іалашдеш ба. Цудухьа, мехкдаьттхой балха царех тийша дукха да. ХІаьта из декхар дизза кхоачашдеча хьинаре ший дакъа юкъехьу управлене керттерча специалиста а.

Ший балхах лоархІавеш, новкъостащца Іимерза, безаме вола Гагиев Бахьаудина Висангири коллектива собранес № 49 йолча Къулбехьен хоржамий округе гІолла НГІАССР халкъа депутаталла кандидат оттаваьв.

Депутаталла кандидат хиларах тарра, аз цунга дийхар ший программагІа дувцар. Бакъда, цо доккхий къамаьлаш ца а дувцаш, лоацца аьлар:

— Нагахьа санна сох депутат хуле, аз керттерча даькъе теркам тІаозаргба республика транспортни парк кердаяккхара, вешта аьлча, из кердача автобусашца, таксешца, деза мовхьаш кхухьача машинашца Іалашъяра. Цигга хьежжа улицашка наькъаш дахийта экологи тоае хьожаргва со. Бакъда, сага йоакхо елга массаза а са балха юкъ-моттиге хургда. Цу даькъе, аз нах фусамашца, кхачан продукташца Іалашбара хьакъехьа сайна могар дергда Иштта арендни хьисапе болх белга дегІакхувла хьожаргва. Цул совгІа, аз хьалххе лелаергья харжархой накказашца.

Теша лов, халонех ца кхераш къахьега Іемача зІамигача саго шийна новкъосташа тІадилла декхара сийленца кхоачашдергхиларах.

М БАРАХОЕВ.

СУРТА-ТІА: В. Гагиев.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъеха

(ДIахоодар. Долалур 3-ча февpале арадаьннача газета тIа).

Хесанов Мамади, 1870 шера Шалински района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Цацан-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Батраев Хода, 1911 шера Гудермесски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Бачи-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Эльдаров Аюб, 1897 шера Гудермесски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хинна вац, ахархо, Бачи-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Осмаев Каим, 1903 шера Гудермесски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Бачи-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Сулейманов Санби, 1894 шера Гудермесски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Бачи-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Арсбиев Расу, 1881 шера Гудермесски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Бачи-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мамадиев Абдул-Халик, 1912 шера Шалински района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Цацан-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гайтукаев Висарик, 1874 шера Гудермесски района Кошкельды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Кошкельды яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Эльдаров Абубакар, 1888 шера Ножай-Юртовски района Гиляны яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Гиляны яхача юрта ваьхав, 6 бутт суд яьй.

Ималиев Муртазали, 1848 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Гиляны яхача юрта ваьхав, 6 бутт суд яьй.

Шентукаев Джамал, 1866 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Гиляны яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Батманов Василий Григорьевич, 1869 шера Сунженски района Михайловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, [illegible] станице ваьхав, [illegible] шу суд яьй.

Бордзаев [illegible], 1894 [illegible]

[illegible]

Джабраилов Умар, 1911 шера Шалински района Муса-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Муса-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дадахов Арсемик, 1871 шера Надтеречни района Лакхера Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лакхера Наур яхача ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джабраилов Умар 1911 шера Курчалоевски района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Цацан-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джабраилов Хасан, 1914 шера, Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Ачхой-Мартановски района Шаами-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дукаев Мовсар, 1913 шера Саясановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дукаев Шуми, 1904 шера Надтеречни района Лакхера Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Демильханов Ахмед, 1903 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) член, Шалински района РИК председатела заместитель, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гайтукиев Темиркъа Янарсхан, 1894 шера Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Галашкински райпо председатель, Галашка ваьхав, топаш техай.

Барханаев Исака Мухьмад, 1917 шера Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пхьилекъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Атабаев Солтамурад, 1897 шера Чеберлоевски района Нижелой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Нижелой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исабеков Абзу, 1990 шера Атагински района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Феньев Евлампий Филатович, 1893 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шелковски района Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Захраилов Исрапил, 1910 шера Старюатагински района [illegible] яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гайтукиев Темаркъа Хьа-

Гобахаджиев Темирбулат, 1865 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мустапаев Ката, 1910 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гечханов Сурху, 1860 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Солтемик - Хаджиев Али, 1890 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дубаев Моца, 1865 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дубаев Осман, 1876 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ногамерзаев Абдул-Хаджи, 1887 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хасаев Ахмат, 1890 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Икаев Ешурки, 1870 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чепсуркаев Абдул-Муслим, 1887 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хасуев Дига, 1886 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шахидов Джамоилайла, 1905 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Катерханов - Хаджиев Супьян, 1883 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бехаев Мутус-Хаджи, 1867 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

ча юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цициев Шахрани, 1893 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сатуев Шейх, 1909 шера Шалински района, Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ильясов Дауд, 1887 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сатуев Заудин, 1907 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Муспипов Каташ, 1911 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, иждивенец, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дакаев Джунаил, 1884 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эмдиев Джума, 1891 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Цокаев Абдула, 1879 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сосламбеков Марзабек, 1881 шера Ачхой-Мартановски района Хадис-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза пхьар, Хадис-Юрта ваьхав, топаш техай.

Добриев Долакха Iаьла, 1876 шера Галашкински района Лелах яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, ахархо, Лелах яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Щербинин Александр Иванович, 1879 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Хаджиев Хамид, 1909 шера Чеберлоевски района Ачалой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ачалой яхача хуторе Чубахкинеройски с/о председатель, Чеберлоевски района Ачалой яхача хутора Чубахкин яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Юниковский Альбин Феликсович, 1876 шера Лемски губерни Новогрудски уезда Запятовицзна яхача хуторе [illegible]

та ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза колхозхо, Зандак-Аринзски юртсовета Которги яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Янаркаев Израил, 1892 шера Саясановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Камышанов Василий Евдокимович, 1907 шера Азово-Черноморски края Курганска района Константиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сунженски района Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Малакоедов Василий Алексеевич, 1902 шера Азово-Черноморски края Курганска района Константиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сунженски района Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Долов Эльбузка Або, 1909 шера Галашкински района Хамкински юртсовета Пуй яхача хуторе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Галашкински Райпо председатель, Мужичи ваьхав, топаш техай.

Гелаев Ника, 1905 шера Итум-Калински района Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, 1936 шера ВКП(б) дIаваьккхав, Итум-Калински райфинотдела инспектор, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Карачинцев Куприян Григорьевич, 1880 шера Алексеевски района Верх-Бешкин яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, Слепцовски станице кирпични завода заведующи, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Попов Иван Михайлович, 1895 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Ахархой никъ» колхоза плотник, Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Алехин Иван Моисеевич, 1892 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Пролетарская победа» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Гупалов Денис Семенович, 1869 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, иждивенец, Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Бурцев Моисей Калистратович, 1897 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Ахархой никъ» колхоза член, Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Магомадов Мовла, 1901 шера Ачхой-Мартановски района Катар-Юрта ваьв, нохчо; парте хиннавац, «Красный чеченец» колхоза член, Ачхой-Мартановски района Закан-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Котиев МуртIалий Хьасан, 1892 шера Пригородни района Длинная долина яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Пригородни района Черноречински хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кагерманов Дауд, 1910 шера Надтеречни района Лохера Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ачхой-Мартановски района Катар-Юрта школа директор цигга вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Истамулов Абдулмежид, 1897 шера Саясановски района Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгеной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ягвльницкий Сигизмунд Евстафьевич, 1886 шера г. Вильно ваьв, поляк, парте хиннавац, Грозненски мехкдаьтта института дешара даькъа вола секретарь, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Матушак Альберт Альбертович, 1900 шера г. Ленинграде ваьв, немце, парте хиннавац, ОКХ бухгалтер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Почиковский Константин Константинович, 1911 шера Польша, Новогрудски губерни Яшковичя яхача деревне ваьв, поляк, парте хиннавац, ГНИ студент, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Матушак Надежда Дмитриевна, 1903 шера г. Грозне яьй, эрсе, парте хиннаяц, г. Грознерча 1-ча советски больница акушерка, г. Грозне яьхай, 10 шу суд яьй.

Белякин Марк Артемьевич, 1889 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Белякин Савелий Артемьевич, 1884 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Старинский Василий Яковлевич, 1895 шера Шелковски района Староглядовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац г. Махачкале специалистий цIарга счетовод болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Богданов Маркел Констатинович, 1870 шера Черниговски областа Миална яхача посаде ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хинна-

рей, парте хиннавац, г. Грознерча 3-ча амбулаторе цергий лор волаш болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Хатуев Ату, 1904 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Покаев Махмуд, 1900 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Дугаев Нуна, 1905 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гамаев Эмильсолтан, 1902 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Алхан-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Саламов Джиминика Саламович, 1906 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, харте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дудаев Алаудин, 1914 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев Хамид, 1909 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хабаев Ахмат, 1892 шера Урус-Мартановски района Жовданчу яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Жовданчу яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Удаев Дошка, 1907 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Халидов Салман, 1892 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, паоте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Шуаипов Нохид, 1915 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сатуев Мату, 1902 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Алхан-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умаров Муса, 1907 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Махаев Магомед, 1880 шера Итум-Калински района Бавлой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бавлой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ибрагимов Яхьья, 1872 шера Саясановски района Саясан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Саясан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Губский Василий Григорьевич, 1911 шера Орджоникидзевски края Георгиевски района Урухски станице ваьв, парте хиннавац, колхозхо, Малгобекски района Акки-Юрта яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Чупчиев Абдул-Хаджи, 1902 шера Чеберлоевски района Басой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Басой яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Мирзоханов Дзома, 1881 шера Чеберлоевски района Ригахой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ригахой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ажиев Исрапил, 1877 шера Чеберлоевски района Пари-Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пари-Аул яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Халитов Тепса, 1872 шера Чеберлоевски района Ригахой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ригахой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Оздоев МочIий Мухьмад, 1898 шера Галашкински района Хай яхача хуторе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Галашкински района Галашка яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мурзабенов Алисхана СонтъIал, 1887 шера Галашкински района Бархин яхача хуторе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Оалкамерча йизза йоацача школа хьехархо, Галашкински рйона Оалкамара юртсовета Ушхурт яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Белокуров Петр Трофимович, 1909 шера Азово-Черноморски края Советски района Советски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Урус-Мартановски района РК ВКП(б) шофер болх беш хиннав цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Шольжиев Коку, 1872 шера Чеберлоевски района Сельбири яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Сельбири яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Солтабаев Саид, 1887 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Макеев Кондрат Федорович, 1881 шера Северо-Кавказски край Кизлярски округа Нохановски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесски района Кадиюна яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Шептукаев Джавлал, 1880 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Гиляны яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Батманов Василий Григорьевич, 1869 шера Сунженски района Михайловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Слепцовски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Борзукаев Насирхо, 1894 шера Шалински района Устар-Гордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Устар-Гордой яхача юрта ваьхав, 5 бутт суд яьй.

Ветряков Василий Петрович, 1867 шера Сунженски района Михайловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Слепцовски станице ваьхав, 3 суд яьй.

Касимов Матвей Герасимович, 1887 шера СКК Ессентукски района Суворовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, культа служитель, Прохладни станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Габаев Увейс, 1920 шера Ножай-Юртовски района Алхан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Алхан яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Авторханов Магомед, 1914 шера Надтеречни района Лакхера Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лакхера Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Агаев Тагир, 1906 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гехи яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Дежурниев Тути, 1889 шера Курчалойски районе Курчалойски яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Курчалойски яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Дураев Домби, 1912 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Идигов Муса, 1892 шера Галанчожски района Мереджой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартановски района Закан-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исаев Ахмат, 1896 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чергизов Шамиль, 1892 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, инвалидий артела председатель, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исрапов Тепи, 1911 шера Гудермесски района Ойсунгур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Ленинский путь» яхача редакце таржамхо, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Тутаев Абдулхалим, 1870 шера Шатоевски района Сатты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Шатой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомадов Бадул, 1889 шера Шатоевски района Гатын-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гатын-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Атабаев Солтамурад, 1897 шера Чеберлоевски района Нижелой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Нижелой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исабеков Абзу, 1990 шера Атагински района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Фетьев Евлампий Филатович, 1893 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шелковски района Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Закраилов Исрапил, 1910 шера Староатагинский района Чишки яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гайтукиев Темаркъа Хьасан, 1902 шера Галашкински района Галашка ваьв, гӀалгӀа, ВКП(б) член Галашкински района Райзо заведующи, Галашка ваьхав, топаш техай.

Исабеков Абзу, 1912 шера Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Раясаев Ташухаджи, 1873 шера Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бексултанов Джабраил, 1896 шера Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Кагерманов Дзака, 1876 шера Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Кагерманов Абдул-Азим, 1881 шера Урус-Мартановски района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Заидакоев Черсе Бекоевич, 1880 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, говрий рема тӀа подводчик, Малгобекски района Назаренко яхача поселке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Албиков Тимир - Султан, 1917 шера Саясановски района Шуани яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Иблиев Абу, 1897 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мадаров Абу, 1900 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Габохаджиев Исрапил-Хаджи, 1854 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гобахаджиев Гудахаджи, 1867 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо. Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай,

[illegible] ваьхав, топаш техай.

Хасуев Дига, 1886 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шахидов Джамоилайла, 1905 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кагерманов - Хаджиев Супьян, 1883 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бехаев Мутус-Хаджи, 1867 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хаджиев Исрапил, 1870 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умалатов Тохта, 1907 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Зубкаев Муза, 1880 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эльханов Даут, 1875 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Нокаев Цегора, 1890 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомаев Абдул-Хаджи, 1890 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Добаев Баудин, 1906 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ахмадов Хамид, 1912 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тасуев Доку, 1880 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исраилов Исмаил, 1895 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дзуханров Адус, 1888 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Атагински кожсиндиката отделене агент, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мотаев Алла, 1900 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача [illegible]

района Лелах яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, ахархо, Лелах яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Щербинин Александр Иванович, 1879 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Хаджиев Хамид, 1909 шера Чеберлоевски района Ачалой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ачалой яхача хуторе Чубахкинеройски с/о председатель, Чеберлоевски района Ачалой яхача хутора Чубахкин яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Юнковский Альбин Феликсович, 1876 шера Лемски губерни Новогрудски уезда Запятовщизна яхача хуторе ваьв, белорус, парте хиннавац, пенсионер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Дембский Вацлав Феликсович, 1884 шера г. Смоленске ваьв, поляк, парте хиннавац, «Водолаз» яхача инвалидий артела бухгалтер-ревизор, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Остроменский Владимир Феликсович, 1882 шера Крымски области Ново-Алексеевка станице ваьв, поляк, парте хиннавац, Горячеводски курорта директор, Староюртовски района Горячеводски станице ваьхав, топаш техай.

Рутковский Альберт Иосифович, 1898 шера Польше г. Ловиче ваьв, поляк, парте хиннавац, моттигерча промышленноста управлене техник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Левентис Марк Семенович, 1906 шера Польше г. Варшаве ваьв, еврей, парте хиннавац, 1-ча крекинг-завода конструктор, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ларсен Фридрих Фридрихович, 1874 шера Латв. ССР г. Риге ваьв, немце, парте хиннавац, Грознефтеснаба товаровед, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Солодкий Антон Семенович, 1886 шера Швеце г. Стокгольме ваьв, швед, парте хиннавац, Чечингрознопромсоюза директор, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Бабицкий Юзеф Марьянович, 1894 шера Польше г. Варшаве ваьв, поляк, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Гишкаев Дада, 1888 шера Итум-Калински района Тусхорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Тусхорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ивашко Сергей Георгиевич, 1901 шера Ровенски области Здолбунове ваьв, украинец, парте хиннавац, дулхакомбината снабжене начальник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Юсупов Архи, 1897 шера Чеберлоевски района Нохчи-Килоевски юртсовета Инкорт яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, сельхозартела болхло, Чеберлоевски района Кошту яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Юсупов Баматгирей, 1901 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Ара яхача юр[illegible]

[illegible] колхоза [illegible], Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Алехин Иван Моисеевич, 1892 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Пролетарская победа» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Гупалов Денис Семенович, 1869 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, иждивенец, Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Бурцев Моисей Калистратович, 1897 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Ахархой никъ» колхоза член, Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Маслов Георгий Харитонович, 1896 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Шелковски района Старо-Щедрински станице хьехархо, Сунженски района Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Медяник Николай Николаевич, 1900 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Хлебороб» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Лихолобов Петр Константинович, 1892 шера Сунженски района Б/Фельдмаршальски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Пролетарская победа» колхоза член, Сунженски, района Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Скориков Федор Федорович, 1895 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, каменщик, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Пархоменко Иван Федорович, 1887 шера Сунженски района Ассински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Путь к крестьянину» колхоза член, Ассински станице топаш техай.

Лизунов Петр Гаврилович, 1898 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Мужечарча гӀишлон болхло, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Редькин Пётр Захарович, 1893 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Хлебороб» колхоза член, Сунженски района Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Алейников Степан Петрович, 1898 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Пролетарская победа» колхоза член, Несторвски станице ваьхав, топаш техай.

Кошке Валентина Федоровна, 1905 шера г. Запорожье яьй, эрсе, ВКП(б) членa кандидат, «Грознефтехимзавод» треста гӀуллакхий управляющи, г. Грозне яьхай, топаш техай.

Бельдюк Владимир Андреевич, 1895 шера Польша, Виленски губерни Свентянска уезда Колодин яхача юрта ваьв, белорус, ВКП(б) член, Грозненски паровозни депо слесарь - разметчик, Грозне ваьхав, топаш техай.

Белякин Марк Артемьевич, 1889 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Белякин Савелий Артемьевич, 1884 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] Василий Яковлевич, 1895 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Махачкале специалистий ЦӀаргӀа счетовод болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Богданов Маркел Константинович, 1870 шера Черниговски области Миалка яхача посаде ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, ДАССР Шелковски района Курдюковски станице ваьхав, топаш техай.

Драгославский - Наточинский Александр Петрович, (Прохорович), 1884 шера Одесски области г. Николаеве ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефть» объединене изоляционни балха прораб, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Яицкова Таисия Николаевна, 1886 шера СОАССР г. Орджоникидзе яьй, эрсе, парте хиннавац, г. Грознерча № 1 йолча поликлиника регистратор, г. Грозне яьхай, топаш техай.

Захарьящев Иван Федорович, 1897 шера Орджоникидзевски края Архангельск яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Малгобекерча транспорта конторе диспетчер, Малгобекски района 6-ча городке ваьхав, топаш техай.

Джабраилов Махмуд, 1879 шера Надтеречни района Беной-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Беной-Юрта ваьхав, топаш техай.

Исиев Селих, 1868 шера Шароевски района Кири яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кири яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шамсуев Юсуп, 1874 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Делимханов Ахмад, 1882 шера Ножай-Юртовски района Ленхорц яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ленхорц яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кедиев Саих, 1874 шера Ножай-Юртовски района Алхан-Хутор яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Алхан-Хутор яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сулейманов Лепи, 1880 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Пронин Максим Иванович, 1888 шера Курски области Кронски района Гостомая яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Шароевски райбольница фельдшер, Шароевски района Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Берман Рувим Абрамович, 1891 шера Витебски области г. Полоцке ваьв, ев[illegible]

[illegible] Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Шуаипов Нохид, 1915 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сатуев Мату, 1902 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Алхан-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умаров Муса, 1907 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Махаев Магомед, 1860 шера Итум-Калински района Бавлой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бавлой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бециев Джабраил, 1862 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Итум-Калински района Херохой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мусаев Алаки, 1881 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник Итум-Калински района Херохой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мусаев Алаки, 1881 шера Итум-Калински района Тусхорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац Тусхорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Байсаров Озни, 1878 шера Шароевски района Шикарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шикарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Махаев Куша, 1884 шера Шароевски района Сандухой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сандухой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Басханов Хусейн, 1900 шера Шароевски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кубиев Моказ, 1899 шера Шароевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ашаханов Исраил, 1897 шера Шароевски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Химой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мутиев Умар, 1872 шера Шароевски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Химой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исаев Хайдарбек, 1847 шера Шароевски района Буты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Буты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомадов Аца, 1876 шера Шароевски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Губаев Хамзат, 1880 шера Шароевски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Химой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

[illegible] ваьв, эрсе, парте хиннавац, Урус-Мартановски [illegible] РК ВКП(б) [illegible] хиннав цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Шоязиев [illegible] шера Чеберлоевски района Сельберти яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Сельберти яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Солтабаев [illegible], 1887 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Макеев Кондрат Ферапонтович, 1881 шера Северо-Кавказски края Кизлярски округа Кохановски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесски района Катинина яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Костровский Иван Терентьевич, 1880 шера Краснодарски края Армавирски района Боклановски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станце техник г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ренц Асаф Альбертович, 1907 шера Волынски губерни хиннача Житомирски уезда м. Пулино яхача ваьв, немце, парте хиннавац, г. Грознерча вагонни депо слесарь болх беш хиннав цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Артамонов Федор Яковлевич, 1899 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, хьехархо, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Горбулаев Хода, 1872 шера Староюртовски района Старый юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо Старый Юрта ваьхав, топаш техай.

Бутаев Шога, 1885 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старый Юрта ваьхав, топаш техай.

Квашура Павел Варфаломеевич, 1885 шера Азово-Черноморски края Крыловски района Ново-Пашковски станице ваьв эрсе, парте хиннавац, «Маяк Чечни» колхоза бухгалтер, Староюртовски района Горячеводски станице ваьхав, топаш техай.

Сурхаев Ахмад, 1867 шера Староюртовски района Зибер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо Зебир-Юрта ваьхав, топаш техай.

Усманов-Керимов Ази, 1887 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цӀерагӀча колхоза член Стар-Юрта ваьхав, топаш техай.

Евлоев Зовраил [illegible], 1895 шера [illegible] района Назран-Кесте ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, Орджоникидзе [illegible] Назран-Корте ваьхав, топаш техай.

Эржапов [illegible], 1902 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, [illegible] парте [illegible] Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

(ДӀахьодолу хир ду).

Болхлой столовешка

ГӀулакх деш ба йижарий

— ПокхтагӀа малагӀа ... я ...? — аьнна аз хьахтача, ... арда ца ... товш шоайла бӀаргтьожаш латташ дукха ... лоьхкар сурта тӀа шоана ... йижараша, Костоева Аминатей ПятӀачатей. Да а ... пар хьаала хӀама: ...гӀарташ ба уж.

Цунга хьежжа ба пар шоаш дӀахьош бола вахара ..., вахара хьисап а. Ӏаламо а лелаю парца-м нийсхо. ЦаӀ дӀакъаьстача шоллагӀъяр йовза хала долаш юхьасибата, лохал-лакхала, кхыметтел багара йоагӀача оаза а шоайла тара ба. Кхыметтел юкъ тӀа боалаш бола белам а тара ба пар. Деша болхе деша а, балха болхе балха а цхьана болх уж. Яндаррерча шоай школе деша багӀаш а цхьан парта тӀа багӀаш чакхбаьлар, цул тӀехьагӀа Нальчике товарий курсашка деша багӀаш а дӀа-хьа къастанзар. ХӀанз шоаш болх беча Карабулакерча аьшкбетона изделеш еча завода, столове а ишта чӀоагӀа я парна юкъера йовхах. «Ишта ялар-кх из, — аьнна хийтар сона, — цхьана къахьегача а лоалаха бахача наха юкъе а».

Уж шиъ мара яц цу столове. ВӀалла хала хетац парна дийнахьа пита хӀама дуаш волча 60 — 80 сага гӀулакх де.

— Тхо-м эзар сага гӀулакх де а кийча да, — аьлар йижараша, цхьан багара доагӀаш санна.

Столови керда я. Дукха ха яц из хьайийла. ЦӀаккха а цун кердал цун хозал да йойта уж кийча ба. Лостам ба цу чу, цӀена я, плиткашца кхаьла пенаш а, ингале пхьегӀаш а дошув санна къег.

— Унхала миссел чамболаш тефтелеш аз цӀакхха а йна яц: баркал хилда шоана, — аьнна, кий тӀа а тилла, араваьлар цхьа болхло.

Ишта тоам хиле дӀавода цу чу хьачу мел воагӀар. ХӀаьта маьхал а деза дац цига дуа хӀама. Уж тефтелеш юкъе а йолаш 4 тайпарча даарах доаккха ахча оаха дагарлича, 45 кепиг мара хиланзар. Болхлой чӀоагӀа раьза ба цу маьхашта.

Дика доал дергдолча сагага кхаьчай керда столовише а. Болхлой хьашташ кхоачашдара мел эша хӀама лоаттадеш ца хаддаш къахьегаш ва цун заведующи Халухоев Мухажар. Хоза кийчъяьй чура интерьераш, Ӏалашдаьд Ӏохара-гӀаттара, кулга хий кхарзара, салоӀама мел эша хӀама.

Лоацца аьлча, хоза фусам, хоза кхуврч ба завода болхлошка кхаьчар.

М. КАРАЕВ.

автора сурта тӀа: йижарий КостоевгӀар Аминати (аьрдехьа) ПӀаьтӀамати.

МОСКВА. Мосгорисполкома ... ... форма.

Лелае аттагӀа хиларал совгӀа къаьнача формин хиначул дукхагӀа функцеш йолаш а ер форма — ... ... сиина, наручникаш а газ чуйола баллончик а лелае йиш хулийтаргья цо.

Столице бахарий керда форма бӀаргаго бӀаштӀехьдарга укх шера аьхки. Москвей милице ... ...

Из форма лелае эгтара хьалха болалургба 1992 шера Москвера милицейраш. ХӀаьта 1994 шера керда обмундировани лургья мехча правопорядок лорача кхыча болхлошта а.

СУРТА ТӀА: форма дӀагойтача хана.

А. ШОГИНА сурт.
(ТАСС фотохроника).

ТЕЛЕПРОГРАММА

13 ФЕВРАЛЬ,

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.0 — 120 минот.
8.35 — «Противостояние» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
9.45 — Мультфильм.
10.05 — Из хиннад... хиннад...
10.25 — Никъберий клуб.
11.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
15.30 — «Немухинские музыканты» яха бераштa дола фильм.
16.40 — Документальни фильм.
17.00 — Хори вайн.
17.45 — Философски беседаш. «Эрсий философии вай хан». 2-гӀа передача.
18.30 — Ха.
19.00 — Ӏаьдал — Советашка.
19.30 — Вовза: художник Мурванидзе Теймураз.
19.50 — «Противостояние» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — «Перестройка: проблемаши решенеши».
22.30 — США къаман симфонически оркестра концерт. Художественни кулгалхо — М. Ростропович. Перерыве (23.45) — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Деэала вахара психологии этикей. 10-гӀа класс.
9.05 — Французски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Музыка. 6-гӀа класс.
11.05 — Документальни фильмаш (французски меттала). (Франци).
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 7-гӀа сери.
1.20 — Ритмически гимнастика.
17.50 — Ӏадаккхара хийчо мишта яьй хьайбашта? Назрановски района «Октябра 40 шу» яха совхоз (гӀалгӀай меттала).
18.30 — Ха.
19.05 — Информационно-публицистически программа.
19.45 — Документальни фильм.
20.00 — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!
20.20 — «Наьха йоаххо еш». РСФСР халкъа депутаталла кандидатаца Г. М. Мусалимовца хинна беседа.
20.35 — Документальни фильм.
21.00 — «Илли». Фильм-концерт.
21.30 — ЦТ фондашкара. «Копилка» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀей сереш. (1980 ш.).

14 ФЕВРАЛЬ,

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.10 — Хори вайн.
9.55 — СССР Лаккхехьарча Совета сесси хьаеллар.
12.30 — Ха.
15.30 — Музыкальни сокровищница. С. Рахманиновей П. Чайковскией произведенеш.
16.20 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
17.20 — Поэзе минотaш.
17.25 — «Лелалуча наьха вӀашагӀнхетар» — Останкино Концертни студе. 1-ра передача.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Мультфильм.
19.10 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Химик».
21.00 — Ха.
22.00 — Малежик Вячеслава хьех шо.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15, 9.35 — Ӏилма - довзийтара фильм.
8.35 — Информатикей вычислительни техникей лардаш 11-гӀа класс.
9.05 — Немецки мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
9.55 — СССР Лаккхехьарча Совета сесси хьаеллар.
12.30 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 8-гӀа сери.
17.00 — Шоана, бераш, журнал «СелаӀад» (нохчий меттала).
17.20 — Музыкальни открытка.
17.30 — ГӀалгӀай метта урокаш.
18.00 — Телефильм.
18.20 — Информационно - публицистически программа.
19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!
21.15 — СССР Гостелерадио Йоккха симфонически оркестро Японе.
22.15 — «Созвездие Козлотура» яха художественни фильм. (Премьера).

15 ФЕВРАЛЬ,

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Противостояние» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
9.35 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Химик».
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
15.30 — Коталон 45 шу дузаш. «Солдатские мемуары» яха документальни фильм. «...И орденов своих им не положено иметь» яха 2-гӀа фильм.
16.30 — Мультфильмаш.
17.00 — «Как у Сунжи, как у реченьки» яха Грознера передача.
17.30 — «Лелалуча наьха вӀашагӀнхетар» — Останкино Концертни студе. 2-гӀа передача.
18.30 — Ха.
19.00 — «...Ялхайтта шу даланзек бокхагӀеи».
19.45 — Мультфильм.
19.55 — «Противостояние» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Са Чайковский». Дуэц РСФСР халкъа артиста пианиста М. Плетнева.
22.30 — «События и мнения» яха советско - английски программа. 2-гӀа передача.
23.00 — «Анцент». Авторски илли.
23.30 — «Пусть» яха бокхнийчарна дола мультфильм.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 8-гӀа класс.
9.05 — Испански мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Литература. 10-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма-довзийтара фильм.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 9-гӀа сери.
13.10 — Ритмически гимнастика.
17.00 — Фильм-концерт.
17.20 — Музыкальни открытка.
17.30 — Нохчий мотт Ӏомабу вай.
18.00 — Хьалъю гӀишлош динагӀеи дарегӀеи хилийта. РСФСР халкъа депутаталла кандидатаца Ш. Хаджиевца хинна беседа.
18.15 — Фильм-реклама.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!
21.15 — «Говорила я сердцу» яха Кировера передача.
21.45 — «Любовь с первого взгляда» яха художественни фильм. (Духхьашха).

16 ФЕВРАЛЬ,

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Противостояние» яха художественни фильм. 5-гӀа сери.
9.40 — Мультфильмаш.
10.15 — «...16 шу даланзек бокхагӀеи».
11.00 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
11.30 — Сага институт.
12.30 — Ха.
15.30 — «...Шерал тӀех ха шун яьннаяле».
16.15 — Документальни фильм.
17.10 — Бераштa оакхаргех.
17.40 — Ӏилман вестник.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — «Надо ли было бросаться в революцию» яха передача. (Ленин вешаш).
19.30 — РСФСР заслуженни артист М. Рожков (балалайка).
19.55 — «Противостояние» яха художественни фильм. 5-гӀа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Из хиннад... хиннад...
22.00 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — Ден лув-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.00 — «Восточный дантист» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀей сереш.
2.10 — «Семейный портрет на фоне города» яха йоазонхочун Н. Задорнова кхолламах йола передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 5-гӀа класс.
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гӀа класс.
10.55 — «Через сказку к миру» яха английски меттала передача.
11.55 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 10-гӀа сери.
16.10 — ХӀара наьхата — теркам (нохчий меттала).
16.40 — Производственни хьалхалаттарашта оттадаь концерт (гӀалгӀай меттала).
17.10 — Хоржамашта накъадолхаш (нохчий меттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-01-65, 22-93-92.
18.00 — Документальни фильм.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!
21.15 — «В сердце моем Родина» яха Г. Шойданбаевай концерт. Улан-Удэра передача.
21.45 — Массанена йола спорт.
22.00 — «Киноабонемент». «Левша» яха художественни фильм. (Духхьашха).
23.45 — Волейбол. СССР чемпионат. МаӀанах. «Автомобилист» (Ленинград) — «Радиотехник» (Рига).

17 ФЕВРАЛЬ,

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мамаи, папаи, сои.
9.00 — «Шера хаиаш». Февраль.
10.00 — Документальни фильм.
10.55 — Нийсархо. «Кхалсага логина».
12.10 — Коталон 45 шу дузаш. «Время выбрало нас» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
13.20 — Гуш дар — теша хала дар.
14.20 — Быкова Леонида фильмаши ролаши. «Зайчик» яха художественни фильм. 1964 ш.).
16.15 — Партех йола диалогаш.
17.15 — ЗӀамига фантази.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера хьал.
18.45 — «Парнасага вуга лагӀа».
19.00 — Профессиональни баскетбола Майамера фестиваль. Америка «деррига сединъй» матч.
21.00 — Ха.
21.30 — «Телескоп».
21.45 — «КВН-90».
00.15 — «А» программа.
1.00 — Ден лув-кхера.
Бийсанара ТВ.
Экспериментальни программа.
2.00 — «Чисто английское убийство» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀей сереш.
4.40 — «Шире круг» яха эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.15 — Документальни фильмаш.
8.55 — «Жар отцовского горна» яха Ашхабадера передача.
9.20 — «Да здравствует Франция. Или русские в Париже» яха передача.
10.05 — «Ошибка старого волшебника» яха художественни фильм. (Субтитрашца). (ГДР).
11.20 — «Пойдем на звук гармоники» яха Пятигорскера передача.
11.50 — Союзни республикай кинопублицистика. «Трехцветный цвет времени» яха документальни фильма премьера. Чернобылерча экологически хьалах (Киев).
13.00 — «Юрмала-90». Региональни этап. Ташкентера передача.
13.40 — Мультфильмаш.
17.05 — Вай заманхо (гӀалгӀай меттала).
17.45 — «ГӀалий мехка». Телефильм.
19.00 — «Импульс». Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
20.00 — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» яха передача.
22.45 — Коньнобежни спорт. Дунен чемпионат. Австрера передача.
Бийсанара сеанс
23.45 — «И в шутку, и всерьез» яха киноконцерт.
00.35 — «Как изучить шведский язык» яха художественни фильм (Чехословаки, 1980 ш.).
1.15 — «Ну, как же там, доктор?» яха художественни ...

Къахьегаша тӀера хилча

... 1959-ча шера «Чечингсельстрой» тресте (хӀанз ...

... лон материалаш чуйола вагонаш яьхкача шиъ мукъа ди хилча а цӀагӀа ца Ӏеш балха ара ваьле болх бу цо. ХӀаьта вагонаш дукха ца латтийташ шиъ ханнахьа Ӏотоассаьн ...

... школе дай-ноаной комитета председатель ва Ӏумар.

ХӀанз бокхий хиннаб Ӏ. Айдасова дезал. БокхагӀвола Руслан водитель ва № 2 ...

МОСКВА. Мосгорисполкома чурча гІулакхий керттерча управлене болхлошта йовзийтай цІичезача модельера В. Зайцева кхиоллина милицехойн керла ахкан форма.

Лелае аттаГІа хиларал совГІа, къаьнача форман хиннчул дукхаГІа функцеш йолаш я ер форма — дунен дукхачу полицейски ... хилинарг ...

Столице бахархой керда форма бІарго вІаштІехьдарГда укх шера аьхки. Московски милице цхьацнайолча подразделенешка хургья из. Ит форма лелае эггара хьалха боладуьйр 1992 шера Москвера милиционереш, хІьта 1994 шера керда обмундировани лургья мехка правопорядок лораеча кхыча болхлошта а.

СУРТА ТІА: форма дІагойтача хана.

А. ШОГИНА сурт. (ТАСС фотохроника).

Къахьегама тІера хилча

ЗІамига волча хана дениз къахьега волавелла рех ва Айдаев Іумар. ТІемо вай мехка яь човнаш ерзаеш, промышленность, транспорт, юртбоахама кхыдола производствени дсакъош меттаоттадеш дар — цу хана советски халкъ. Боаккхийчарна юххе дІа а этта, шоай хьинар кхо ца деш къахьегар, кхоначар а. Иштта Алма-Ате цхьан предприяте арматурщика говзал караерзайнр Іумара.

1958-ча шера «Чечингсельстрой» тресте (хІанз Нохч-ГІалгІай «Агропромстрой») балха вера І. Айдаев. ХІаьта шийн балхах дика кхеташ вола эІамсаг арматурщикий бригадиралла хьожавир. Цул тІехьаГІа дукха ха ялалехьа хьалхарча мугІаре яр хьалка массаза тІехьаюсаш хинна бригада.

Кастта 32 шу кхоач Іумара цу предприяте болх бу. Кхарарча хана автопогрузчика тІа къахьегаш ва из. ГІишлон материалаш чуйола вагонаш яьхбача шийн мукъа ди хилча а цІаГІа ца Іеш балха ара ваьле болх бу цо. ХІаьта, вагонаш дукха ца латтийташ шийн ханнахьа Іойоассаяь воал из. Иштта къахьегама тІера волаш Айдаевна еннай ленински юбилейни медаль, «Къахьегама ветеран» яха медаль, иштта дукха Сийлен грамоташ.

Юкъарча балха тІа а дакъа лоац Іумарас. Из дукхаза хийржав Заводской райсовета депутаталла, халкъа суда заседателалла, профкома комитета членалла. ХІанз, № 39 йолча юкъерча школе дай-ноаной комитета председатель ва Іумар.

ХІанз боккхий хиннаб І. Айдаева дезал. ВоккхаГІвола Руслан водитель ва № 2 йолча Грозненски пассажирски автотранспортни предприяте. Къахьегама тІера волча цох лаьца дукха дийцад республикански газета оаГІонаш тІа. Адыгейски паччахьалкхен университет чакхйоаккхаш ва шоллаГІвола Султан. Иштта шин йоІ Москве дийша а яьнна, хІанз балхаш деш я.

М. КУЗАЕВ.

Керда фильмаш

«ПРИЛИВ»

«Австрале эггара хьалха режиссера — вхалсаго оттадаь керда фильм да «Прилив» яхар. Цун цІи я Джиллиан Армстронг.

Фильма турпал къона кхалсаг я. Ансамбле аьттув ца боала иллиалархо я из. Гастролеш йолча хана менеджерапа къовсаенна из балхах йох, яха средстваш йоацаш кІалйисе фордa йистерча кемпинге ше цхьаькъа юс. Укхаза Лили вІашаГІкхет къонача иллиалархочунца Эллеца. ТІехьаГІа гучадоал Элли пуй йоІ хилар а из цуйцара эггара цар хьамсарча хана къоастаяь хилар а. ЦІаьхха йоІах кхийттача наьна дог сомадоал. Тхьовра цхьан хана цун цІи Джулия яр. Цунна чІоаГІа дукха везар шийн мар Джон. Элли яьчул тІехьаГІа вув из. ХІаьта маьр-нанна шийн нус езаш ца хилар бахьан долаш, цо шийн виІнй йиІиг нанна дІалац. ГІайгІано кІалйита Джулия а дуьхьалъяц йиІиг даь-наьнага йита.

Иштта вІашаГІкъаст йиІигапа нана.

Даь-нанас йиІига хоза дувц даьх-наьнах лаьца.

Моттигерча ресторане стриптиза сеансаш а теллаш яхаш йола Джули (хІанз из я Лили артистка) шийн йоІах дІакхийттача наьна дог-безам совбоал, цо дІадувц Эллега деррига а. ХІаьта дийшар гучадоал Эллина. Цунна шийн нана езалу.

Лилийна лов шийн йоІ къайлаГІа цигара дІайига.

Царех тІехьаГІа фу хул ховргда зрителa «Прилив» яхача кердача фильмага хьежача.

С. ДУДАЕВ, киновидеообъединене редактор.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

11.30 — Сага институт.
12.30 — Ха.
15.30 — «...Шерал тІех ха шун яьннаяле».
16.15 — Документальни фильм.
17.10 — Берашта оахкаргех.
17.40 — Іилман вестник.

22.00 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — Ден луь-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.00 — «Восточный дантист» яха художественни фильм. 1-рей 2-ГІей сереш.
2.10 — «Семейный портрет

... 2-ГІа ...
11.55 — «Через Сахару и ...» яха английски меттала передача.
11.55 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 10-ГІа сери.
16.10 — ХІаса кхьгата — термаш (нохчий меттала).
16.40 — Производствени

... Танцевальни ...
23.45 — ... СССР первенство. «Динамо» — «Авангард» ... (Рига).

17 ФЕВРАЛЬ,

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Маман, папан, сон.
9.00 — «Шере хана». Февраль.
10.00 — Документальни фильм.
10.55 — Нийсархо, «Кхалсага логика».
12.10 — Коталон 45 шу дузаш. «Время выбрало нас» яха художественни фильм. 4-ГІа сери.
13.20 — Гуш дар — теша хала ...
14.20 — Быков Леонида фильмаши ролаши. «Зайчик» яха художественни фильм. 1964 ш.).
15.40 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
16.15 — Партех йола диалогаш.
17.15 — ЗІамига фантази.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера хьал.
18.45 — «Парнасага вуга лаГІа».
19.00 — Профессиональни баскетбола Майамера фестиваль. Америка «Деррига седкъий» матч.
21.00 — Ха.
21.30 — «Телескоп».
21.45 — «КВН-90».
00.15 — «А» программа.
1.00 — Ден луь-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
2.00 — «Чисто английское убийство» яха художественни фильм. 1-рей 2-ГІей сереш.
4.40 — «Шире круг» яха эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнасти[ка].
8.15 — Документальни фильмаш.
8.55 — «Жар отцовского горна» яха Ашхабадера передача.
9.20 — «Да здравствует Франция. Или русские в Париже» яха передача.
10.05 — «Ошибка старого волшебника» ... фильм. (Субтитраш ...).
11.20 — «Пойдем на звук гармоники» яха Пятигорскера передача.
11.50 — Союзни республикай кинопублицистика. «Третий цвет времени» яхача документальни фильма премьера. Чернобылерча экологически хьалах (Киев).
13.00 — «Юрмала-90». Региональни этап. Ташкентера передача.
13.40 — Мультфильмаш.
14.00 — Эосий къамаьл.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.55 — Вай заманах (гІалгІай меттала).
17.45 — «ГІалгІай ...». Телефильм.
18.30 — «Оаша хаьржа иллеш». Концерт (гІалгІай меттала).
18.30 — Ха.
19.00 — ...
20.15 — ... яха передача.
22.45 — Конькобежни спорт. Дунен чемпионат. Австрера передача.
Бийсанара сеанс
23.45 — «И в шутку, и всерьез» яха киножурнал.
00.35 — «Как изучать иностранны язык» яха художественни фильм (Чехословакия, 1980 ш.).
1.15 — «Ну, как же так, доктор?» яха художественни фильм (ГДР, 1979 ш.).

18 ФЕВРАЛЬ,

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара самъердаме программа.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — Ункхцlено.
13.15 — Коталон 45 шу дузаш. «Время выбрало нас» яха художественни фильм. 5-ГІа сери.
14.20 — Массанена йола педагогика.
15.20 — Поэзе миноташ.
15.25 — «Юрта сахьат». Панорама.
16.40 — Фаьлгийн приключенейн дунен тІа. «Мио, Мой Мио» яха художественни фильм. (СССР, Швеци). (Духхьашха).
КІиранден кинозал.
19.00 — Мультфильм. Документальни фильм.
19.45 — «Квартира» яха художественни фильм. (Премьера).
21.00 — 7 ди.
22.00 — Даймленах йола уй...
22.15 — П. И. Чайковске еррига симфонеш. № 5 йола симфони.
23.15 — Документальни фильмаш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттаl
8.15 — Документальни филь...
8.40 — «Золото» яха художественни фильм. (Субтитраш ца).
10.15 — «Альтернатива яц». Грознерча экологически хьалах дола документальни фильм. «Земля тревоги нашей» яхача циклера.
10.40 — «Ревизор» яха художественни фильм.
13.00 — Фильм-концерт.
13.30 — Концерт.
14.00 — Конькобежни спорт. Дунен чемпионат. МаІанах. Австрера передача.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера програм...
18.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Химик» — «Динамо» (Рига).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Конькобежни спорт. Дунен чемпионат. МаІанах. Австрера передача.
21.00 — 7 ди (суратаргахьа).
22.00 — «Женатый холостяк» яха художественни фильм. (Духхьашха).

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ

Укх шера 12 феврале денз Нохч-ГІалгІай телевидени дІайолалу РСФСР а НГІАССР а искусствай заслуженни деятела. СССР кинематографистий члена, халкъа депутаталла кандидата, кинорежиссера Татаев Илеса документальни, музыкальнии, художественни фильмаш гойта.

РАДИОПРОГРАММА

13 ФЕВРАЛЬ, ШИНАРА

7.30 «Юрта Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Концерт (гІалгІай меттала).
9.15 Нaха граждански оборонах. Беседа.
9.30 «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
9.50 — 10.00 «Воаш ю вай, воашта ю вай гІишлонаш» (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.20 — 18.40 «Коммунисти пятилеткей». Радиовыпуск.

14 ФЕВРАЛЬ, КХАЬРА

7.30 Хоамаш.
7.45 — 8.00 Дунен халкъашта юкъера хьал (гІалгІай меттала).
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).
11.15 Цхьан дезале (нохчий меттала).
11.35 Лора хьехамаш.
11.50 — 12.00 «Экологе проб[лемаш]».
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера трансляци (гІалгІай меттала).
17.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 «ДоттаГІал» (эрмалой меттала).
18.30 — 18.40 Халкъа ... раш.

15 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 ГІалгІай поэташа дешаш яздаь иллеш (гІалгІай меттала).
11.15 Даймохк (гІалгІай меттала).
11.30 «Микрофонаца Грозне гІолла».
11.40 — 12.00 «ДоттаГІал» (ногІий меттала).
16.00 — 17.00 Хоржамашта накъадолхаш. Прямой эфир. Халкъа депутаталла кандидатий радиодебаташ. Телефонаш: 23-40-98, 23-43-41, 23-47-20.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40 — 19.00 Вай депутаталла кандидаташ (нохчий меттала).

16 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юрта Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — «Фусам-2000».
8.40 Музыка.
8.45 — 9.00 Патриотизма тема гІалгІай литературе (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 П. И. Чайковске балеташ (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттаГІий оазаш».
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш. «Болх а уйла кердача тайпара е» (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 «Хьалкхее гасаг».

17 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 Теша вегаргвараш (нохчий меттала).
10.35 Музыка.
10.40 Халкъа тІахьожам болх беш ба (нохчий меттала).
10.55 Музыка.
11.00 «Къонал».
11.30 — 12.00 Наркомана исповедь.
15.15 Концерт.
16.00 Хана дІадех (гІалгІай меттала).
16.15 — 17.00 Концерт (гІалгІай меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

18 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Хоамаш.
7.45 — 8.04 Вай депутаталла кандидаташ (гІалгІай меттала).
8.15 — 9.00 Даьгъала дуьшо.
11.30 — 12.00 КІиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархое» (нохчий меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГІалгІайче.
16.0 Реклама.
16.40 — 17.00 НегІий ашараш.
18.00 — 19.00 «Нанеца доттаГІал долчарна» яха концерт.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителe — 22-85-07; бехктонхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-08; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ05033.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 524

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера деиз ★ ЕРА, 15 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 19 (7833). ★ Мах 3 кеп.

СУРТА ТIА: «Союз-ТМ-9» яхача космически кема экипаж — экипажа командир СССР летчик-космонавт, Советски Союза Турпал А. Я. Соловьева (аьрдехьа) бортинженер А. Н. Баландин.

А. ПУШКАРЕВА сурт.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА КХОАЛАГIА СЕССИ ХЬАЕЛЛАР

14 феврале Кремле хьа-йиллар СССР Лакхехьарча Совета кхоалагIа сесси. Союза Советеи Къамий Советеи цхьана ясь заседани хьайиллар СССР Лакхехьарча Совета Председатела М. С. Горбачева. Сесси хьаеллаш цо дась къамаьл мехкарча хIанзарча хьала керттеръерех йола законодательни акташ кийчъеча депутаташта хьалхашка латтача декхарашта хетадась дар.

Депутатех цхьанне еннача предложенегIа Закавказье событеш йолча хана боабась вах дагалоацаш, цар сийна сессе йист да хулаш минот лькхар.

Сессе балха порядках йола предложенеш СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа оттайир СССР Лакхехьарча Совета Председатела заместитела А. И. Лукьянова. Цец повесткина юкъе дахьа лаьрхIад шовзткъе итт дош, царех ткъо — эггара хьалхарча аргIанара дараш а долаш. Цул тIехьагIа цу предложенеех йолаялар дискусси. Из дIахо йихьар сайрийна палаташа цхьана яьча заседане а.

(ТАСС).

Iул эшалуш доагIа

Хьайбай продукци дукхагIа яккхаран кийчъяран республике яьржача социалистически яхье районашта юкъе кхоалагIа моттиг Назрановски районага я соахка баьча балха итогех. ЛурчогIа хиннавчул дулх — 5 процент, шура 3 процент дукхагIа а йоаккхаш, чакхдаьккхар района хьайбаш леладераша дIадаха шу. ХIаьта дулх дохкара план 120 процент, шура — 101 процент кхоачашъяьй районо соахка.

Из дика да. ХIаьта а цу цифрашка хьежжа кхы мел дола гIулакхаш а дика лел хьайбай боахаме ала йиш йолаш дац. «Назрановский» совхозагара дIаиккхача, цхьаьнаI совхоз яц хIара кхоабача Iаттагара планах йоагIа шура йоаккхаш. Цхьадолча боахамашка хьалха дIанхача шерашка хинначул а дуккха кIезигагIа я из, масала, «40 лет Октября» яхача совхозе 106 килограмм тIерайьннай. Нагахьа санна вахагарех заготкойторагарех хьанйю шура хиннаецаре, из яккхара планаш-м хац, паччахьалкхенга йохкара планаш а кхоачашъергъяцар района цхьанна совхозо.

Арахьара хьанйдась дулх хиннадецаре, кхоачашъергъяцар из дохкара план а. Масала, «40 лет Октября» яхача совхозо паччахьалкхенна дIачуденнача дулхах 16 процент заготконторера нйца да, «Экажевский» совхозе 23 процент да цу тайпара нйцар.

ХIаьта хIара шера дукхагIа тIерадоалаш мара, IотIакхеташ хьайбай Iул а дац. Iалаьмате дукха хьайбаш дIачутел совхозаша, уж дорстадаь а ца Iеш, цар дукхалца план кхоачашъе гIерташ. Цул совгIа, урсаш хьекхаш а довш а дукха тIерадувл уж чот йоацаш. ДIадахача шера, масала, нитта урс хьокхача дIакхоачадарах 2342 бежан тIерадаьннад совхозашка.

Доахан Iаьхара дисарах хулаш латта эшам-м бийца а варгвац. «Экажевский», «Маяк» яхача шин совхозе дахка ха хьатIакхочарах деттача доахана юкъе даьхача хIара шин шинарах цаI мара ца дахкаш нийслу. «40 лет Октября» яхача совхозе дахка дезача 435 шинарах цхьаь цхьанне дийна Iасилг даьдац. Нитта я укх деношка хиннача райисполкома заседане лоацца льча анализа статистика.

Фу бахьанаш да хьайбаш дебаделга юхатеттар? Доакъор тоъац, болх бе нах бац? Бахьанаш-м дукха а тайп-тайпара а хила мег цу кегара юкъе. ХIаране шийна бIаргагучча, шийна хеттача тайпара дувц уж. Района АПО госплемобъединене воккхагIволча зоотехника Мальсагов Гирихана укх тайпара ювц цу зенйй лараш.

Хьайбай боахаме эггара кхераме гIдар, цIаккха а из паргIата ца боалийтар да доахан дебадара гIулакх тесса леладар, йоагIIача тайпа-[illegible]

экономически формаш (аренда, подряд) юкъейоалайича а ФуннагIа лаь а паччахьалкхен планаш кхоачашхилча дIахододолча сагота хи-[illegible]

цхьа пункт яц болх беш. Цецвоаккхаш тIаьда, бIеха я кагиц Iаьсий чуматдача. къаьстта № 3 йолча фермен Долакха - Юртарча компле-[illegible]

хача шера (бIаь Iатта тIехьа —77). Районе а республике а эггара аIамагIа йола процент я из. ТIаккха, лакхе белгалдаьккхача тайпара, [illegible]

Яхьа дневник

Лаьрхlар кхоачашду

Карабулакски химреагентий завода гIолхдоша арахеца продукци Нохч - ГIалгIайчен бурувдеттарашка меттел вай мехкарча дукхача регионашкарча даьттан ченаш техкарашка дIакхоачашн пар чIоагIа хоатташи я. Шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара доккхий декхараш тIанйцад цар пятилетка тIеххьарча шера. Чакхбаьннача январь бетта баьча балха итогаша хьахьокхачох уж шоай деша дай хиннаб. Товарни продукци арахецара бетта задани 108 процент кхоачаш а ять, планагIа лаьрхIачул совгIа завода коллективо арахийцай 94 эзар сома маьха продукци. Цу даькъе заданел тIех цо арахийцай 75 тонн тайп-тайпара химически реагенташ. Ший потребителашта бийдал лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо. Денгара денга ше доаха производстенни хьокхамаш [illegible] февраль бетта а.

Предприяте технологиаша доаха кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а [illegible]

4 марта — Советашка хоржамаш

КОЛХОЗХОЙ КАНДИДАТ

Сунженски района «Победа» яхача колхоза актови зале дукха нах гулбелар укх деношка. Собрани хьайиллар партийни Комитета секретара Б. А. Бриньков. Из хетаьяр № 136 йолча Орджоникидзевски хоржамий округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутатий кандидатаца Беков Зелимхана Муралаца вIашагIкхетара. Из кандидаталла оттаваьв «Победа» колхоза колхозхоша Цун теш волча Социалистически Къахьегама Турпалхочо В. И. Емельянова аьлар:

Беков М. З. дийна ваьна, хьинар дола саг ва, массанахьа а болх беш хиннача дика толамаш даьхад цо, из тIаьенначул тIехьагIа дегIа боагIаш латт колхоза боахам, со тешаш ва Бековс шийна тIадиллача декхар кхоачашдергхилларах.

Кандидатах лаьца къамаьлаш дир колхоза профкома председатела Галажкова Зоас, Назрановски № 3 йолча [illegible]

СОЛОВЬЕВ Анатолий Яковлевич

Советски Союза Турпал, СССР летчик - космонавт Анатолий Яковлевич Соловьев ваьв 1948 шера 16 январе Риге.

Къахьега волавенная 16 шу даьннача хана рижски цхьан предприяте слесарь волаш, цу цхьан хана болх беча кагирхой школе деша а вагIаш.

1968 шера Ленински комсомола цIерагIча Черниговски лакхерча военни авиационни летчикий училище деша эттав из. Училища чакхъяьккхачул тIехьагIа Военни - Воздушни Низаш-[illegible]

А. Я. Соловьев — 1971 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член.

Космонавтий отряде из дIаязвьв 1976 шера.

1977 шера чакхъяьккхай летчиккий - испытателий школа. Анатолий Яковлевич «1 класса военни летчик», «2 класса летчик - испытатель» яха квалификаци йолаш ва.

Шин эггара хьалхара космически никъ баьб А. Я. Соловьева 1988 шера июне «Мир» яхача орбитальни комплекса борта тIа тохкаман эксперименташа ет хиннача советско - болгарски [illegible] космонавт» яха квалификаци.

БАЛАНДИН Александр Николаевич

эзар сома мальха продукци. Цу дакъе заданел тӀех цо арахийнай 75 тонн тайп-тайпара химически реагенташ. Ший потребителашта бийдал доаттаре дола договорни декхарий а дизза кхоачашдаьд цо. Денгара денна ше доаха продукци...

дикагӀа хулийташ къахьет цо укх февраль бетта а.

Предприяте технологаша доаха кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а дог гӀоздоахаш да. Арахецача продукцега дӀабода мах заданел чухьбаккхарах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах укх шера итташ эзараш сомаш пайда баьб цар пачхьалкхенна. Къахьегача овсарле лакхъяра задани 26 процент тӀехкхоачашъяьй. Дукхьал из лакхъяра чотагӀа хьальй цар планал тӀех арахийца ерриге продукци.

хозо.

Арахьара хьайдаь дулх хинадедаре, кхоачашъергъядар из дохкара план а. Масала, «40 лет Октября» яхача совхоло пачхьалкхенна дӀачуденнача дулхах 16 процент...

Хьайбай боахаме эггара...

хилар. Из а вож а района фермашка доацар лархӀа мегаргдолаш да таханарчоа. Цудухьа кердача фух дола къона доахан хьайдой а, лукха пайда балац паргара йоаккхаш йолча продукцега диллача. Даггара дувцарах, бехкаш дахарах, оаха тхоашкара боагӀаш бола Ӏоткъам барах хӀама хулаш дац. Фермашка искусственни осеменени елга, племенной болх белга тоадеш дац, цхьадолча боахамашка наггахьа цу хьакъехьа ду цхьаццa гӀулакхаш па лаьрхӀача. Эргабоалаш бац из болх керда хой а специалисташ а. Хьалха застойни хаашка хиннар дӀ хӀанз а района хьайбай боахаме доаллар.

Масала, хьамцаргья вай, районе эггара йоккхагӀа йолла «40 лет Октября» яха совхоз. Нагахьа санна, хӀанз мо мара цигара хьабай Ӏул па дебе, шинхо шу далалехьа ший фермашка хьалкхедаь цхьаь цаӀ бежан доацаш юсаргья совхоз. Уж хьайде ахча долаш йӀаьхий из яларе-м ше дар. Хьабеш цхьаккха а селекционно-племенной болх бац цига, искусственни осеменени, ю...

лаш дукха Ӏаьсий дов. ХӀаьта дикагӀча фух долча доахана Ӏоду Ӏаьсий дӀакъоастаде а царех фуна доахан кхеде а дагадохаш саг вац. Из гӀулакх тесса дитарах бехктокхаме озаш а цхьаккха саг вац совхозе. «Тахан хьадаьр — дуаргда вай, кхоана — дала деrӀар дергда» яхача оамалах бах укхазарча хьайбай боахама дай. Цудухьа тамаш яц цу совхозе эггара кӀезигагӀа шура яккхар, хьайбашта лерттӀа дулх тӀа на кхетар, уж ца дебар. 1300 Ӏатта тӀехьа 996 Ӏасилг мара кхедаьдац укхаза дӀада...

совгӀа а ялоа ...

ӀотӀатехача, мел зе хул цох.. ХӀара шера дукхагӀа деззале мара, маьха дайлац укхаза доаккха дулх шура.

Хийцца хӀара бӀаь Ӏатта тӀехьа 85—90 Ӏаса кхеда йии йолаш яр совхоз «Назрановский». ХӀаьта а 80-ней тӀех ца йоалалуш хьайоагӀа из укх тӀеххьарча шерашка. ДӀалахача шера, масала, 300 Ӏатта тӀехьа цхьаь наӀ Ӏасилг кхеданзар цу совхозе.

Лоацца аьлча, хьайбай боахаме цӀенчаштта анализ а яь, кӀоаргга эргалонаш па йой, кхы а чӀоагӀагӀа талхаргдолаш да гӀулакх.

БУРУВДЕТТАРИЙ ГӀУЛАКХАШ

ДӀадаха шу башха - дикача къахьегама толамашца чакх а даьккха, хьинар вӀйленна болх беш ба пятилетка тӀеххьарча шера Горячеводски буру тохара балхий управлене бурувдеттараш. СихагӀа бурув а тохаш, дукхагӀа скважинаш яхара яхье яьннача буровой коллективаша денгара денга дикагӀа хулийт шоай производственни хьокхамаш Цудухьа ханал хьалха рапорт делар УБР коллективо бурув тохара январь бетта план кхоачашъярах. Цу юкъа заданел тӀех техар цо ах эзар метр гаргга бурув.

Бурув тохача пайда эцаш йола ха 80 процент совгӀа хилийтар цо. Юкъера лаьрхӀача хӀара станокаца бетта бурув тохара коммерчески задани дикка тӀехкхоачашйир УБР бурувдеттараша. Къахьегама овсарле планагӀа лаьрхӀачул 9 процент лакхйир. Бетта пачхьалкхенна баь пайда а итташ эзараш сомаш да.

Уж толамаш доахача диза дакъа а лоацаш, къахьта дика къахьийгад буровой начальникаш Драворубов Алексей, Снимщиков Борис, Керимов Ӏальви, Адмисиев Висит керте латтача бригадай бурувдеттараша. УБР-е эггара хьалха кхоачашйяр цар бурув тохара январь бетта план.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
къахьегама ветеран.

заместитела Барахоев Богдана, колхоза бухгалтера Нальгиев Саварбика, колхоза доаркае Яндиева РаӀашата. Орджоникидзевски № 3 йолча юкъерча школа директора Матиев Мухьмада, хлебоприемни пункта директора Арчаков Бахас, иштта кхычар а.

Шоай къамаьлашка пар могадир «Победа» колхоза председатель Беков М. З кандидаталла оттавар, дийцар укх тӀеххьарча шеращка колхоза боахам тоалуш хиларах, массава а тӀахьийхар цунна тӀехьа кхаж тасса.

Актови зале гулбеннача хьалхацка къамаьл дир М. З. Бековс. Цо дош делар, нагахьа санна ше депутат хуле, эггара хьалха лаьттагӀара йоаха продукци дукхагӀа хилийта, Орджоникидзевски станицера наькъаш тоаде, асфальт билла, школай хьашташ кхоачашде, наха эшачун терко е, кхыдола эша гӀулакхаш, ший ма хулла дикагӀа кхоачашде.

Т. ХАШИЕВ.

га волаш из Ӏомавенна ...
совгӀа тайпара самолеташ лелае.

... лаш. Цунна еннай «3 класса космонавт» яха квалификаци.

БАЛАНДИН Александр Николаевич

Александр Николаевич Баландин ваьа 1953 шера 30 июле Московски областерча Фрязино яхача городе.

1976 шера Н. Э. Баумана цӀерагӀа Московски лакхехьара технически училища чаккхъяьккхачул тӀехьагӀа «Энергия» яхача Ӏилма-производственни объединене болх беш хиннав. Пожкха говзал йола специалист, чоалхане инженерни декхараш кхоачашдеш вола саг ше хилар хьагойтад. Дакъа лоацаш хиннав перспективни космически техника кийчъеча.

А. Н. Баландин — 1981 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член.

Космонавтий отряде Александр Николаевич дӀаязваьа 1978 шера. «Союз ТМ» яхача кемаца а «Мир» яхача орбитальни комплекса тӀа а никъ бе кийчвалара йиза курс чаккхъяьккхай. Из иштта кийчлуш ва дукхаза панда эзара долча орбитальни кема экипажа составе бортинженер волаш никъ бе...

Деша дай бац

Доккхий декхараш тӀайийцад шийтталагӀча пятилетка тӀеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра Н. Анисимова цӀерагӀча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаша. Чаххбаьккхаб укх шера хьалхара цаӀи ахи бутт. Долче, миштта кхоачашду цар шоаш денна дош? Цу юкъа баьча балха итогашка хьежача къаьгта гуш да тӀайийца декхараш шоаш тӀайийццача бесса кхачата тӀа дисалга. Шоай деша дай ца хилларал совгӀа, пачхьалкхен планах а гаьнна лоархӀабац уж. Ер шу доладелча денз хӀанзалехьа планагӀа лаьрхӀачох ара ца хецаш йиса товарни продукци 300 эзар совгӀа сома маьха я. Шоай потребителашта продукци лоатӀаяра долча договорни декхарех лоархӀабаьбац уж. Смежникашка укх шера цар дӀа ца кхоачийташ йисай 400 эзар гаргга сом мах бола чакхдаьккхача мехкдаьтта продукци.

Иштта эсала да завода коллектива кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра январь бетта задани кхоачашъяьяц цо. Арахецача продукцега дӀабода мах планагӀа лаьрхӀачул лакхагӀа ба. Цудухьа лоархӀаьяц из пачхьалкхенна пайда бара йолча январь бетта заданех а.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совете

ГӀишло хьалъелга соцадаьд

Укх деношка НГӀАССР Министрий Совете Гудермесски биохимически завод хьалъярца хьаштдолча республикански организацейи ведомствайи кулгалхоша, хӀаьта иштта, из предприяти хьалъяра духьала болча общественноста викалаша дакъа а лоацаш заседани хилар.

Укх массехк шера Гудермесски БХЗ гонахьа къовсамаш латт, цар цхьайолча хана ира маӀан тӀаэц. Из хьалъяра проект экспертизагӀа чакхъяьннай, хоам баь ма хиллара, цунна хувцамаш даьд, керттерча дакъе, хургйолча предприяте экологически кхерамзле лакхъяра тӀадерзадаь хувцамаш. Цхьабакъда, общественносто из экспертиза цӀена ведомственни лархӀаро, из ийса ца хиларах йола шеко хьакхолл.

Цудухьа НГӀАССР Министрий Совета декхарагӀа 1989 шера лизи арахецара лаьрхӀа йола завода хьалхара аргӀа эксплуатаце дӀаяла езача объекташта юкъера дӀаяьккхаяр.

Проектни документацена доагӀаш аьлча, из ший лоӀама йола экологически экспертиза яра лаьрхӀа РСФСР Ӏалам лорадара йолча пачхьалкхен комитете дӀадахийтад.

ХӀаьта а Гудермесски биохимически заводаца ювзаенна проблемаш ирагӀа а чӀоагӀагӀа а ювцаш я. Цига хьалхьедеча дешаех шерра плане де дезараш тӀаэцар духьа НГӀАССР Министрий Совете гулбеннабар, иштта е вешта цу гӀишлонца бувзам бола нах, цар общественни оппоненташ. Укхаза цу хьакъехьа тайп-тайпара, цхьайолча хана вӀашдухьале еш дола хетараш дар, иштта къамаьл дечар когтӀортилга йора цифрови даннеех, боккхача Ӏилман авторитеташта хетарех.

НГӀАССР Ӏалам лорадара йолча пачхьалкхен комитета общественни совета членашна Ӏилмай кандидаташа Р. У. Гайтемирова, С. Г. Газарьянца, Грозненски мехкдаьтта института доцента Д. Д. Ахмадовс, иштта кхыча Гудермесе биохимически завод хьалъяра духьала бараша цо экологически хьала, наьха унахцӀенон воча оагӀорахьара Ӏоткъам бергхиларах сагота болаш къамаьлаш дора, иштта цар хьалхадоахар из сихха соцаелга е цун перепрофилировани яра де дезараш тӀаэцалга.

НГӀАССР Ӏалам лорадара йолча пачхьалкхен комитета председатела С. Н. Хаджиевс дийцар республике керттерча даькъе «Грознефтеоргсинтез» предприятешка экологически хьал тоадара даькъе тӀайийцача де дезарех лаьца. Цул совгӀа, цо белгалдаьккхар, уж решенеш, вай экономикана цӀенхаштта зе даь доллаше а тӀайийца хилар. Иштта я Нохч - ГӀалгӀайчен правительства принципиальни позици, нагахьа санна, Гудермесски биохимзавода проекта хьакъехьа ший лоӀаме йолча комиссе из экологически кхераме хиларах вывод йой, соцаярах йола решени тӀаэцаргья.

Цу деша исторех дувцаш массехк шера Гудермесски горисполкома председатель хиннача, НГӀАССР культура министра А. Г. Киндарова белгалдаьккхар, цу хана экологически проблемаца кхыча тайпара гӀулакх леладаьлга. Цу йоккхача предприятеца цхьана дика деrӀаена инфраструктура а цу тӀа эзараш квадратни метраш чуӀе фусамаш а хилийта лови хиннача дукхачар корта хьовлабаь хиннилга, хӀанз уж гӀалаташ тоаде деза, хӀаьта укхаза къамаьл а доацаш ший лоӀаме йола экологически экспертиза еза...

Лакхе дийцачун раьза а хинна НГӀАССР маьхашта йолча Госкомитета председатела Л. Д. Магомадовс ший оагӀорахьара хьалхадаьккхар, цу белгалъяьккхача экспертизаца цхьан хана пачхьалкхен дукха рузкъа дӀадахача предприятех, е цун цхьайолча сооруженех пайда эцара альтернативни варианташ лаха эшилга.

Кхыча тайпара уйла йолаш вар НГӀАССР Министрий Совета председатела заместитель Л. А. Касаев. Цо аьлар, цхьаккхача ший лоӀамерча экспертиза выводага а ца хьежаш Гудермесе хьалъени латта завод соцае еза, аьнна.

«Грозгипробиосинтез» яхача проектни института директор А. В. Иванов раьза хилар моллагӀа объекташ хьалъяр а уж хьалъе еза моттигаш белгалъяхар а халкъа хеттача тайпара де деза яхача уйлан. Цо белгалдаьккхар, из деш шеррача общественностага нийса информаци дӀакхачийта езалга. Гудермесски биохимически завод хьалъяра хьакъехьа хулача митингашка цхьаболча ораторашa цу проекта керттера аспекташ харцахьа ювц. Цунца дувзаденна оппоненташца айхха бувзамаш леладе деза, къовсаме дола дешаш дувцача, цифрашкеи факташкеи хьожача цхьана дакъа лаца деза.

НГӀАССР Министрий Совета председатела заместитела Г. Х. Эльмурзаевс теркам тӀаэзар республика лоархӀаме проблемаш къоастаяра хьакъехьара оптимальни решени дика уйла яь, техка, бехктокхам кхетабеш тӀаэца езалга. ХӀаьта митингашка деча цхьадолча къамаьлаша, эмоцеша гӀуланха ирал кӀоаргъю общественни вахара дезорганизаци ю, вешта аьлча, цар вайна массанена тахан чӀоагӀа эшаш бола барт барга дигац.

Хьалъеш латтача предприяте хьакъехьа дикагӀча оагӀорахьа дийцар Гудермесски биохимически завода керттерча инженера И. Е. Табакова. Цо иштта йолча заводе 10 шера болх баьб, хьалъеш латтача БХЗ заводе ше хьийхача раьза хинна хьа а венав.

Кхаь сахьатал совгӀа йолча хана дийцача деша итогаш еш, НГӀАССР Министрий Совета председатела М. А. Керимова аьлар, проектни документаци пачхьалкхенна кара йоацача экологически экспертизе яхьийтарах йола республика решени гулбеннача нахах дукхагӀчар хьаллаьцай. Хургйола предприяти хьалха лаьрхӀа хиннача тайпара йоацаш кхыяр хилийтара никъ лахара предложени мегаш я.

Бакъда, аьлар цо, фуннагӀа дале а, социальни инфраструктура объекташ хьалъе еза, махулла сихагӀа а еш. Гудермесе бахача наха мачший нах чубаха цӀенош, клубаш, маькх ю а шурий а заводаш, очистни сооруженеш, кхыйола цу тайпара объекташ. ГӀишлош дикагӀа хьалъяра теркам тӀабахийта беза, гӀишлош хьалъеча общественникий, ветераний цӀенхаштта тӀахьожам оттабе беза.

Нагахьа санна экологически хьалах аьлча, из тоадара тӀехьа лоаттабеча къовсаме хьинаре дакъа лаца деза хӀаране. Юртал арахьа хьежачоа гургья нувхаш дӀанхувса кхалажаш, шоай машинаш додача хила юлаш боахка водителаш, теда хьу... ХӀаьта уж хӀамаш ца хилийтара эшац цхьаккха а капиталовложенеш, цхьаккха экспертизаш. ХӀаране оалача деша а доацаш, гӀулакхаца лораде деза ше волчара Ӏалам.

Дош дийцачул тӀехьагӀа ер соцам тӀайийнар:

Нохч - ГӀалгӀай АССР Министрий Совето сопам бу:

1. Гудермесски БХЗ лизина керттерча технологически производства объекташ хьалъелга РСФСР Госкомприрода экспертиза хоадам билцца йолча хана хьем боацаш соцаде.

2. Маькх ю завод, шурий завод, очистни сооруженеш, районни котельни, водозабор, электроподстанци, нах чубаха цӀенош, соцкультбыта объекташ, хӀаьта иштта гӀоновкъостал дара завода объекташ (механически мастерскеш, складаш, административни зданеш, ремналадка базаш, гӀишлон индустре базаш) юкъе а йолаш, завода инфраструктура объекташ оттаьча порядкагӀа цунна къоастаьча капитальни вложеней боарамаш дӀадохийташ дӀахо а хьалъе.

3. Хьожаяь капитальни вложенеш карагӀзаярга хьажар тӀалуллалда «ЧИстрой» ПСМО-на (Я. Мамодаев), Гудермесски БХЗ дирекцена (В. Резниченко) кхаь дийнахьа йолча хана, лакхе белгалъяьха объекташ хьалъяра Гудермесски треста гӀишлонхой тӀаберзабергбола гӀулакхаш де а.

4. Алхха шоаш бехктокхаме а хургболаш, «ЧИстрой» ПСМО начальника Я. Мамодаевна, БХЗ директора В. Резниченкона, «Грозгипробиосинтез» института директора А. Ивановна тӀадуллалда проектагӀа дӀадехараш, йоагӀаш йола гӀишлош яра нормаш, правилаш уж объекташ хьалъеча хана цӀенхаштта кхоачашъелга Ӏалашде.

5. НГӀАССР Госкомприрода председатель С. Хаджиев декхарийла волва цхьаннена кара йоаца экспертиза РСФСР Госкомприрода боараме махулла сихагӀа къоастаелга Ӏалашде, экспертиза материалаш тӀехьагӀа НГӀАССР Министрий Совете дӀачу а хургйолаш.

6. Промстройбанка республикански конторас (Л. Атарщикова) укх соцамца хьалхле лелае.

7. Гудермесски БХЗ кхыяр хилийтара варианташ хьажа СССР Минмедпромагара деха.

Депутаталла кандидатех

Шийх бенна тешам боабац

Аьннача дош долаш хиларца йоьа республика профтехобразоване системе Гандалоева Соте Іайшет. Ше хоьстаелгеи доккхалаши дезаш яц из.

Гандалоева Іайшет я Грозненски № 6 йолча профессионально - техническ и училища директор. Цига Іомабаь дукха товароведаш, продавецаш ба республике а кхычахьа а болх беш.

Училище дешабагІача тайп-тайпарча къамех болча мехкараштa интернациональни кхетам балара, вай, советски наьха массане а цаІ йола Даьхе — СССР дукха езаргйолаш уж хилийтара Іайшета ше къаьстта теркам тІабохийт.

Училище дийша баьлча дуккхача тайп-тайпарча наха гІулакх де дезаргдолча балха тІа уж хила безилга теркал а деш, цо ше а преподавателаша а нахаца Іимерза хила Іомабу дешархой, шоаш хержа професси еза.

.. Нанас с йоккхагІйолча йиш(а)с санна, училище дешаш йолча хана шийна хьехар деш хиннача Іайшетах ший кхоаччара гаргара саг лерхІаш я Бекоерча турбаза столове заведующи Сабриева Асет, товаровед Дзаурова Маржан. «Продовольственни товараш» яхача объединене директора заместитель Крестинская Светлана, кхыбараш.

Знятеш тІа дешархошта профессиональни говзал Іомаярах, производства культура йовзийтарах кхоачамбаь Іац Іайшет. Цо йоаххо ю шоай дешархоша общежитешка йоаккхача хана культурни салаІара. Царна хьажа телевизор, ладугІа радио, деша газеташ, журналаш да. Дешархой патриотически, интернациональни кхетам лакхбергболаш, общества а Іалама а темаш йолаш беседаш ю.

Гандалоева Іайшета геттара дика довз училища дешархой вахар. Из ше а цхьан хана из училище йистеяьккха я. Ший професседа болх беш йоллаше, из деша йода Нальчикера технологически техникуме, 1967 шера дика дешаш чакх а йоаккх. Кхачан продуктай товаровед яха специальность хул цун.

ТІаккха балха йода ше йистеяьккхача училище производственни мастералла. Ше дешаягІача хана шийна хьехаш хиннача мастераша новкъостала деш, цо дика Іомабу дешархой. Іайшета гучадоал эггара хьалха сага дегага кхоачаш ше хила езилга, ше Іомаберий дагардар, цар оамал йовза езилга. Городерен юртарен баьхка дешархой башхало йолаш болга кхетаду цо.

Гандалоева Іайшет училища коммунисташа 1966 шера шоай мугІарашка дІаэц. ХІаьта из шу къаьстта беркате хилар цунна. Дешархошта професси дика Іомаеш хиларах, цунна лу «За трудовое отличие» яха медаль.

Ше ленински парте член хиларах, ший къахьегама иштта сий дарах кхы а боккхагІа шийгара общественна пайда кхоачаш хила езаш лерхІ цо. Цун дог Іабац ше дечох а шийна ховчох а. Мастер йолаш болх беше а из дешаотт советски торговле Московски институте. Кхолха мухь бар цо шийна ги беллар: производственни болх, дешар, берий нана хиларах тарра цІагІара де дезараш. Из деррига а де кхувра хьинар долча къонача кхалсага, цхьа таІмастта а доацаш дикагІча тайпара. Нанас ший берашта юкъе эггара эІамагІа йоллаше боча кхеьяцар Іайшет. ЦІагІа цунга дулургдар хьадайтар, ше яха хайча эшаргдар Іомадайтар. Из накъа а даьлар цунна тІехьагІа.

Іайшета дика дешаш 1971 шера чакхйоаккх Московски институт а.

Халкъа боахама эша болхлой кийчбеча хьинаре къахьегарах общественни вахара юкъе дизза дакъа лацарах 1972 шера Гандалоева Іайшета «За трудовую доблесть» яха медаль лу.

Профессионально - технически образоване система теоретически дика кхеташ, практически йоккха опыт йолаш йола Гандалоева Іайшет 1973 шера Грозненски № 6 йолча профессионально - техническ и училища директоралла оттаю. Из бехктокхаме декхар тІанийцача хана а цунна накъабовл цхьан хана ший хинна преподавателаш, царца дагаювл ший балха тІа. Уж бар къахьегама ветеранаш Гурова Нина Михайловна, Машкова Лия Андреевна.

Шіс хьатІалаьцар бехктокхаме декхар долга кхета а деш, Іайшета деррига ший хьаькъал, ший - - говзал тІайохийт махулла дикагІа болхлой специалисташ кийчбара. Боккха мах бир кулгалхо йолаш цо баьча балха 1976 шера — цунна елар «СССР-а профтехобразоване отличник» яха еза ци. ТІехьагІа цунна лу Нохч-ГІалгІай АССР-а заслуженни хьехархо яха цІи а.

1987 шера Гандалоева Іайшет Нохч-ГІалгІай АССР профессионально - техническ образоване викал а йолаш СССР хьехархой съезда делегат хилар.

Гандалоева Іайшета шийна могар ду профессионально-технически образоване реформа, цу образоване перестройка чакхъякхара.

Цо, ше санна, вай советски общества пайдане хургболаш хьалкхебаьб ший дезал а. Цун йоІ Зарема ший нана йолча училище преподаватель я, воІ Аслан Л. Н. Толстой цІерагІара Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен университет яьккха ва.

Училище мастер йолаш болх бе йолаеннача хана дениз коллективе лоархІаш, преподавателаша, мастераша, дешархоша сий деш, уж тешаш Гандалоева Іайшет хилар бакъдеш да из цар диазза вІаштта Грозне Ленински райсовета халкъа депутаталла хержа хилар. ХІанз из Грозненски горсовета халкъа депутат я. Цо дакъа лоац горсовета балха юкъе торговлен общественни кхачани депутатски комиссе председатела заместитель а йолаш. Торговлен общественни кхачани предприятеш санитарни цІена хилийтара тІахьожам лоаттабу Гандалоева Іайшета.

ХІаьта ший депутатски декхараши харжархой наказаши цо дика кхоачашдеш хилара тешал ду из вІашт-та массехказа райсоветен горсоветен халкъа депутаталла харжаро. Цо боабац харжархой шийх бенна тешам.

Гандалоева Іайшет хІанз юха а массавар раьза а ролаш № 25 йолча хоржамий округе гІолла Грозненски горсовета халкъа депутаталла кандидат оттаяь я.

Ю. ЧАХКИЕВ.

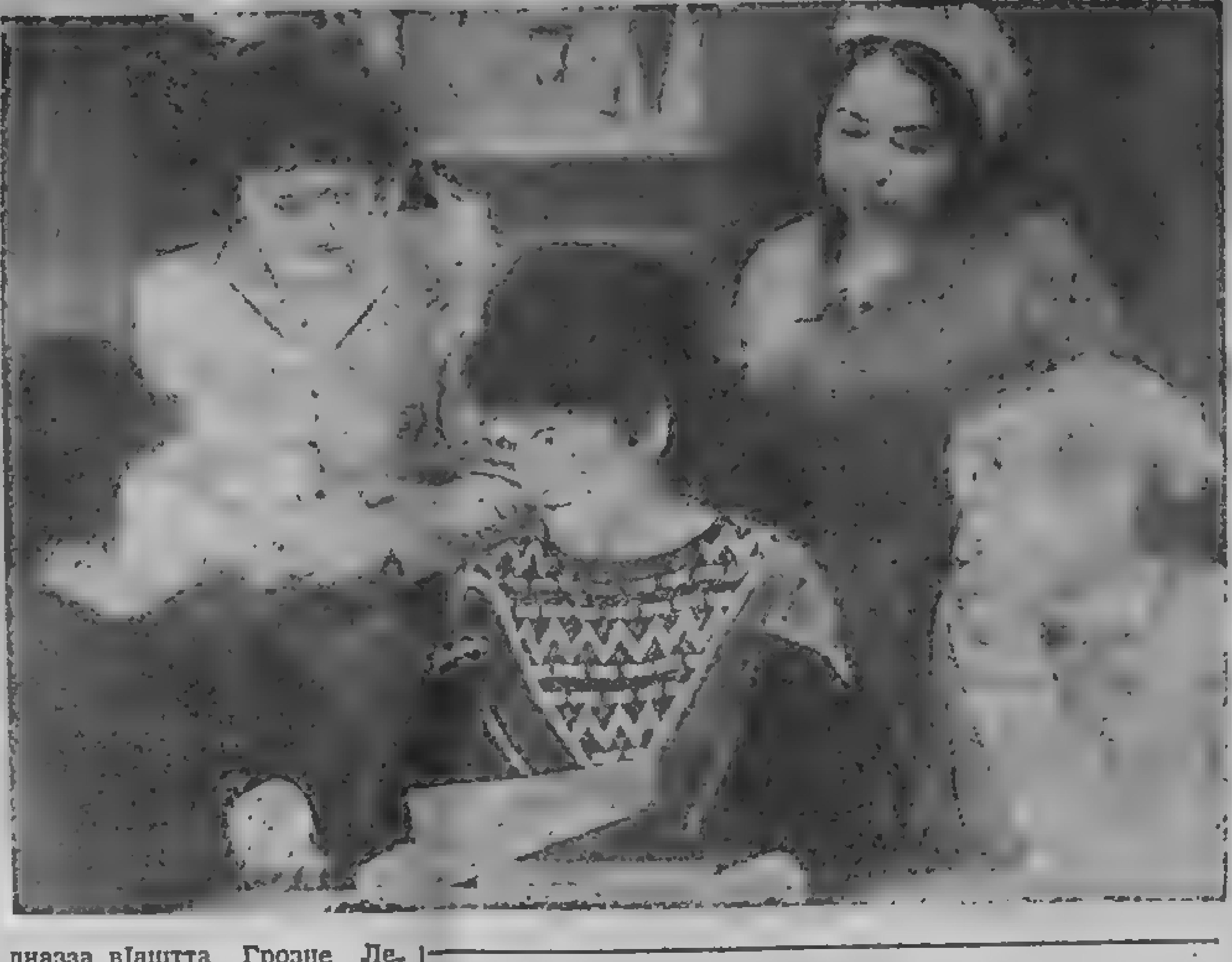

СУРТА ТІА: Гандалоева Іайшет (юкъе агІар) шийца болх беча новкъосташца дагайоалаш я.

Коллективо хержав

Нохч - ГІалгІай «Терек» яхача мебельно - дахчан хІамаш еча производственни объединене шоллагІча мебельни фабрика участкашта юкъе яьржача яхье даим хьалха латташ хьайоагІарех я цхьоалагІча участка коллектив. Хадданза планови заданеш тІанийна декхараши тІехкхочашду цо. ШийгІа хьахулаш дац уж производственни хьокхамеш. Цун керттердар да участка мебельщикаша хьинар кхоиа деш болх бар, царна керте латтача А. М. Лорсанова цар къахьегами социалистически яхьи кхетамца вІашгІехьийккхар. Ший балхах тІехника кхетача кулгалхочо ший декхараш массаза цІена кхоачашду. ХІаьта доагІаш дар хьа а дахаш, иштта къахьега Іомабаьб цо участкера болхлой. Хьалхашка этта массе а тайпа проблемаши денни сиха къестаду цо. ЧоагІа йоаххо ю — ший мебельщикий хьаргтий. Иштта [illegible] Старо промысловски райсовета халкъа депутата кандидатала раьза участка мебельщикаш.

БІаьха бац А. М. Лорсанова къахьегама накъ. 1978 шера [illegible] ...

во доаха къахьегама толамаш. Цхьа бутт дІабахийтац деррига техника-экономически хьокхамий пачхьалкхен план кхоачашца еш. Мебельщикашта мел эша хьалаш а ІалашдаьД участке. Дукха ха йоаццаш болх бе йолаллийтай ункхаза приточно - вытяжной вентиляци, тоэеш латт бытовой помещенеш. Укх тІеххьарча хана А. М. Лорсанов керте латтача участка коллективана тІахкийттар кхы а мухь. Цунах хьатехар халкъа эша товараш арахеца участок. ХІанз укх сахьате чІоагІа хоаттоши дика дІаоцаши гола халкъа эша товараш дукхагІа арахецара, цар ассортимент мамийта шерьара тІагІертта къоасам лоаттабу участка мебельщикаша. Цу гІулакха тІадерзадаь дукха балхаш дайт царга Ахмед Махмудовича.

Коммунист А. М. Лорсанова халдала [illegible] ший [illegible] юкъе образоване боарам. ХІанз — из дешаш ва марксизм-ленинизма университете. Ше пропагандист хиларах тарра мебельщикашца таш - тайпарча темех лаьцна ванятеши беседаши ю цо.

Къахьегама ресурсаш: иштта пайда эц царех

Нах балхаш тІа дІанийсбаьб

СССР халкъа депутаталла кандидат оттаваьвар Галаев Аьлий Къамболат сбахка бІаьстий хиннача хоржамашка. Цхьабакъда, аьттув баланзар цун, мехка Іаьдала лакхерча органе кхывар хержар. Дале а, дега вас па хулаш тІанийцар цо из хоам. Кхы а хьинарегІа къахьега а общественни вахаре дакъа лаца а ваьлар Къамболат.

Сунженски автотранспортни предприяте таксе водитель волаш Галаева болх бу ткъаь ялх шу совгІа да. Цу ерригача хана цІаккха лохъялийтаяц цо коммуниста сийлахьа цІи, халонашта хьалхашка юхаваьйнавац. Шийна уллув къахьегаш болча наьха га дехкадац, эшшача гІо де кийча хиннав. Цудухьа сийду цун предприяте коллективо, цудухьа къег цун наькха тІа «Знак Почета» яха орден, кхыдола деза совгІаташ. Цудухьа хержав из Сунженски райкома членалла, парте областной комитета ревизионни комиссе членалла.

Къамболата майрра увттаду лоархаІме дешаш. Уж дувзаденна да «Фусамаш-2000» яха программа кхоачашъярва. Іалам лорадарца социальни ниІсхо чІоагІъярпа, унахІенон база эргаьккха тоаярца, къамий дІа-хьа дола гІулакхаш меттадоаладарца. Цу дерригне а наьха тешам болийт нох. ХІанз АТП коллективо Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаталла харжара оттаваьв из.

— Сога хаьттача вай вахаре цхьаккха хІама дац наьха тешамал доккхагІа, дезагІа. — йоах цо. — Хургдола хоржамаш атта хургдоацалга дика хов сона. Со харжа оттаваьча № 134 йолча Красноармейски хоржамий округе гІолла чакхдаргдолчух кхы 4 виъ кандидат ва. Харжархошта [illegible] ховргда царех цаІ белгалванкха.

ХІанзара депутаташ чІоагІагІа эргаш хила беза дукха наказаш тІа а нийдеш, царех дукхагІдараш кхоачаш а ца деш, сессешка «тхайса» баьгІача хьалха хиннача депутател. Цудухьа ше депутат хорже, наьха вахар хоздара цар балха хьалаш тоадара тІехьа къовсам лоаттабе лаьрхІа ва Галаев.

— Къаьстта теркам тІабахийта беза къабеннача, цхьаь бисача наха, дукха бераш долча дезалашта, таро йоацараштa, — йоах ший программа тІа Къамболата. — Цу хьакъехьа сай из даІ мел кхоачар де хьожаргва со.

Вай вахаре кІезига дац ийрча гІулакхаш. Царех да пачхьалкхено хьалъяь квартираш, цеІнош хьалделаьтташ, автомобилаш, кхыдола дефицитни товараш везаш е гаргара-кхоачара ва кІалгІолла дохкар, вовзашъяхаш озабезамаш дар, хьарамча рузкъана тІакхувдар, экономически зуламаш дар. Цу даькъе а юстара латта уйла йолаш вац Галаев.

— Уж деррига хІамаш депутат ца хилча а, де дезаш а данза даргдоацаш а да, — йоах Къамболата, — цхьабакъда, халкъа хетар дикагІа чакхлаккха йиш я республика Іаьдала лакхерча органе хилча. Цул совгІа, из харжархой дехараш кхоачашделта а да.

Тахан районерча юрташка Іалаьмате ира латт къонача тІехьенна бизза кхетам балара дош. Тоъаш яц школаш, хьехархой, царна эша фусамаш, наьна метта учебникаш, гойтара пособеш, ледара я дешара заведенеи материальни база. Къамболат дог тийша ва цу хьакъехьа ший цхьацца эргалонаш е низ кхоачаргхиларах.

Дика къахьегамхо, общественник хиларал совгІа Галаев лах бера да ва. Ший дезал дика хьалкхебаьб цо. ХІаранена боагІача тайпара кхетам беннаб [illegible] валарга боца [illegible] лаб.

Хьагучох, гІатат баргбац 4-ча марта Галаевна тІехьа кхаж тессараш.

М. ЭРЗИЕВ.

КЪАХЬЕГАМЦА ДАЬККХА СИЙ

... хІараш дика кхоачашдаьд цо. Цун даьга-наьнагеи командоване дайта каьхат чІоагІа баркал оалаш дар. Цигара цІавеча шин шера Алхастерча юкъерча школа болх бу цо.

1971 шера ...

... ни завода парторганизаце секретарь, Нестеровски станични Совета депутат. ХІаьта массанахьа а хьинаре къахьегаш хьавоагІа из, кхераш вац халоне.

Консервни завода цехе ...

... нарсаш, томаташ, кабачкаш, кхыдола хІамаш а.

1989 шера 5 миллион 200 эзари условни банка арахеца езача, арахийцар 5 миллиони 450 эзари условни банка. Планах ...

Гандалоева Іайшета ретара дина довз училища дешархой вахар. Из ше а цхьан хана из училище йистеяьккха я. Шийн профессеІа ...

Халкъа боахама эша болх лой нийчбеча хьинаре къахьегарах общественни вахара юкъе дизза дакъа лаца ...

преподавателаша, ... ша, дешархоша сий деш, уж тешаш Гандалоева Іайшет хилар бакъдеш да из цар

Іайшет (юкъе ягІар) шийна болх беча новкъосташца дагайоалаш я.

КЪАХЬЕГАМЦА ДАЬККХА СИЙ

Из хьинар дола саг дика вовз Сунженски района Нестеровски консерви заводерча болхлошта 18 шу даьнчал Цечоев Султангири консервни цеха начальник вола. 1965 шера итт класс яьккхачул тІехьагІа, Эскаре гІулакх де вода из. Прибалтийски тІеча округа, самолетий диктор волаш, шийн декхараш дика кхоачашдаьд по. Цун даьга наьнаген командовани дайта каьхат чІоагІа баркал оалаш дар. Цигара цІаевча шиш шера Алхастерча юкъерча школа болх бу цо.

1971 шера Дагестански политехнически техникум чакхъяьккхачул тІехьагІа, шин шера болх беш хул из Самашкински консервни завода сок йоаккхача цеха мастер волаш. Цул тІехьагІа дІаболабу Султангире шийн болх хІанз ше волча цехе. Маларра аьлча, цехе хьалхийнав ала мегаргда цох. Болхлошца сабаре, безаме хилар бахьан долаш массанена дукха веза из.

Султангири балха тІера хилар, цун денал, говзал гучаяьлар эскаре волча хана. Цига из хиннав комсомольски организаце секретарь, дІанийцав КПСС членалла, массехк шера хиннав из Нестеровски консервни завода парторганизаце секретарь, Нестеровски станицани Совета депутат. ХІаьта массанахьа а хьинаре къахьегаш хьавоагІа из, кхераш вац халоне.

Консервни завода цехе доаллар «Сага сий къахьегамца доал» яха лозунг. Цу тІа дІадехар Султангире дизза кхоачашдеш хилар дика хьокхам ба заводерча болхлошта, хІана аьлча, даьсса хабар дийца ханаш дІалийнай. Дика толамаш даьхад Султангире кулгалдеча цехо укх тІеххьарча шерашка. ДІадахача шера халкъа депутатий шоллагІча съездасийна лаьрхІа дика къахьийгар цеха болхлоша. Царех лархІа мегаргба: Шадиева БагІий, Евлоева Хьава, Циздоева Лида, Парижева Люба, Редкин Михаил, Стерашин Богдан, Некрасов Анатолий, иштта кхыбараш а. Цунца дувзаденна дар, уж кердача шера дикача толамашца накъабахар а Болхлоша дика чуйохк банкашка парсий, томатий, набдаччий кхыйола хІамаш а.

1989 шера 5 миллион 200 эзари условни банка арахеца езача, арахийцар 5 миллиони 450 эзари условни банка. Планах ехкача продукцех хила деза ахча 1 миллиони 385 эзари сом долаш хьахинар 1 миллиони 420 эзари сом да.

Эгара тІехьа тха къамаьл чакхдоалаш, хала а хеташ, Султангире аьлар:

— Лакхерча организацеша шийн ханна хилийтац турбаш, кабель, бензин, банкаш, яьшкаш, кхыйола хІамаш. Болх кхы а дикагІа бергбар оаха, эша хІамаш яларе.

Из бакъда. Таханарча дийнахьа завода эшаш я: 50 эзар банка, 10 эзар яьшка, 1,5 тонн бензин, кхыдар. Цу гІулакхага тІехьа а ца тетташ, хьажа декхарийла ба «Сунжа» яхача АПО кулгалхой.

Т. ХАШИЕВ.

СУРТА ТІА: С. Цечоев автора сурт.

балхах тІехдика кхетача кулгалхочо шийн декхараш массаза цІена кхоачашду. ХІаьта доаргІаш дар хьа а дехаш, иштта къахьега Іомабаьб цо участкера болхлой. Хьалхашка этта массе а тайпа проблемаш дешаш сиха къестаду цо. ЧІоагІа йоакхо ю шийн мебельщикий хьашташ. Иштта цо ... шоай кулгалхо Старопромысловски райсовета халкъа депутата кандидаталла вайа участка мебельщикаш.

БІаьха бац А. М. Лорсанова къахьегама никъ. 1978 шера цо чакхъяьккхар Московски лесотехнически институт. ХІаьта шоллагІча мебельни фабрике из къахьега вена бархІлагІа шу да. Юкхьанца шоллагІча цехе технолог волаш болх бир цо, цул тІехьагІа халкъа эша тоубараш арахецача участке воккхагІола мастер волаш болх бир. ХІаьта ялхлагІа шу да участка начальник волаш цо къахьега. Духхьашха цу балха тІа дукха халонаш нийсъелар къонача специалиста. Цхьабакъда, халонех бІухъожабеш воацача цо эшайора уж, из цо дора йоккха опыт йолча мебельщикашца дага а вувлаш, цудухьа тІа-тІа кІоагагІа йовзар цунна, производство, ше каралаьца болх. Долче, денгара денга дикагІа хулар участка коллективо товараш деш ... кхагІа арахецара. Цар ассортимент мачІагІа шеръяра тІагІертта къовсам лоаттабу участка мебельщикаша. Цу гІулакхта тІадерзадаь дукха балхаш лайт царга Ахмед Махмудовича.

Коммунист А. М. Лорсанова хаддиза лакхбу шийн ... юкъерча образовани болхах. ХІанз из дешаш ва марксизма-ленинизма университете. Ше пропагандист хиларах тарра мебельщикашца тайп-тайпарча темаех лаьца занятеш беседаш ю цо.

Старопромысловски райсовета халкъа депутат харжара кандидаталла оттаваьча Ахмед Махмудовича кІоарга чулоацам бола программа я. Из толамца кхоачаше лерхІ цо, нагахьа санна, наха ше халкъа депутаталла хорже. Шийн низ кхоачар де лерхІ цо районера а иштта городега а экологически хьалаш тоалара, городера наькъаш дикагІа тоадайтара, наха чІоагІа хоатташ дола товарашца предприятешкара болхлой дикагІа Іалашбайтара, массанена дІа а хайташ, предприятеча болхлошта квартираш хьежаелга нийса а доагІача хьисапе а вІаштІехьдаккхара.

І. МЕРЖОЕВ.

— Сога хаьттача вай вахаре цхьаккха хІама дац наьха тешамая доккхагІа, дезагІа, — йоах цо. — Хургдола хоржамаш атта хургдоацалга дика хов сона. Со харжа оттаваьча № 134 йолча Красноармейски хоржамий округе гІолла чакхдаьлац кхы а ... ва. Харжархоша шоашта хоржаргда царех цаІ белгалваккха.

ХІанзара депутаташ чІоагІа эргаш хила беза дуккха наказаш тІа а ийдеш, царех дукхагІдараш кхоачаш а ца ... материальни база. Къамболат дог тийша ва цу хьакъехьа шийн цхьанца эргалоаш е низ кхоачаргхиларах.

Дика къахьегамхо, общественник хиларал совгІа Галаев ялх бера да ва. Шийн дезал дика хьалкхебаьб цо ... Маранена беггІача тайпара кхетам беннаб ... царга бола ...

Хьагучох, гІазат баргбаш 4-ча марта Галаевна тІехьа кхаж тессараш.

М. ЭРЗИЕВ.

ХАЛОНЕХ ЦА КЪЕХКАШ

Хьаьнала къахьегаш ва Карабулакерча аьшк-бетонни завода формовочни цеха бригадир Даурбеков Исроапал. Завод йиллача хана деиз укхаза болх беш ва из. Цо гулдеча бригадас беш бола болх чоалхане а хала а ба, хІана аьлча, формашка раствор чу бехнаш, блокаш, плиташ хьаяр атта доацилга вайна ховш да. Цар продукци массаза а дика хул.

Завода директора Мальсаговс дувц:

— Цун бригадас массаза а кхоачашду шийна тІадилла декхар. Из тха завода хьехамчех цаІ ва. Шийгара масал а гойташ къоначарна гІо деш хьавоагІа из. Цунна еннай «Къахьегама ветеран» яха медаль, дуккха Сийлен грамоташ.

Л. ТУМГОЕВА.

Демократи гласностеи наькъагІа

ДІАХО САДЕТТА МАГАНЗАР НАХА

Массехк эзар саг юкъе а волаш вІашагІкхийттача мехко, яьча митинга лоІамах хьалхарча секретара А. Мякиева когаметта І.-Хь. Аушев а хоржаш (Грознерча горисполкома председатела заместитель хиина) еррига бюро отставке яхийтар экстренни хьисапе хиннача КПСС Наьсарен райкома пленумо. Пленума вaІадах бюро юкъера а гІулакхера а мукъабалийтар: райкома шоллагІа секретарь Абрашин, райкома секретарь Мупольгов. Райисполкома председатель А. П. Бондарь, района халкъа тІахьожача комитета председатель А. Э. Джандигов бюро юкъера дІа а баьха, цар гІулакх Райсовета сессе къоастадергдолаш соцам бир. Пленума балха дакъа лоацаш бар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретарь С. М. Беков, Нохч-ГІалгІай КГБ председатель И. А. Межаков.

Иштта хувцамаш хилар дІадахача кІирагІа Наьсарен районе.

...Геттара сагота гІулакх па хилча цІагІара саг арабаргвоацаш шийла, дохк доаллаш яр Наьсаре 8-ча февралa Іуйре. ХІаьта а ворхІлагІа сахьат мара дацар КПСС райкома хьалхашкарча майдане нах хьатІаьха болалуш. Цхьа ха яьлча тІаьк аьнна хьалйизар майда. Нах гулбалара бахьан белгалдоахар «Долой Мякиева!», «Долой взяточничество, спекуляцию, наркоманию!», «Долой мафию!» яхача лозунгаша. ДІайолаялар Наьсарен района къахьегамхой митинг. Наьсарерча райкома хьалхара секретарь А. А. Мякиев гІулакхера дІаваккхар, райкома еррига бюро халкъа тешам баьна хиларах отставке яхийтар дІадехаш бэр митинга дозкъоишхой. Из гучахьа дІакхайкадир райкома хьалхарча секретарага шийга.

Иштта, ерача дийнахьа дІаиолаенна метинг цІаьраска дийнахьа цхьайтта сахьат даллалца хилар. Цхьаболча чиновникаша догдаьххача тайпара кхыметтел, бийсана а дІакъастанзар нах. Митинг хиннача 26 сахьата цехаддаш къамаьл дир наха, минота мукъа хиланзар микрофон. Дукхача хана деиз шоай кер чу Іайнар дувцар митинга доакъошхоша. ХІаьта, фу проблемаш яр цар белгалъяьхараш? Дукхача хана деиз районе къестадеш доаца социальни дешаш, телхаеш йола социальни нийсхон принципаш, района кулгалхошта юкъе шерра яьржа коррупци, кхы а дукха кховчамбоацараш дийцар наха. Уж хилара бехке парте райкома кулгалхой ба, аьнна лаьрхІар цар. Иштта хеташ, къамаьл даьча наха юкъе кІезига бацар коммунисташи комсомольцаши. Масала, комсомола райкома секретарь йолча Цолоева Зарас аьлар:

— Вай района къахьегамхой хьалашка хьежача, духхьал, велха дог оттаргда. Яьсса латт тикаш, кхыметтел, чкъаьра эца а Буро тІа ух нах. Къаьстта а во да кагирхой хьал. Тоъал школаш ца хиларах нахь сменах деша дезаш ба дукха дешархой. Йолаш йола школаш а дукхагІча даькъе тишъенна я, геттара во я царна ю Іалашо а. Районе яц спорт караерзаяра тароиаш, салаІара моттигаш. Иштта этта хьал тоадара райкома кулгалхоша деш хІама дац.

Митинге къамаьл дир СССР халкъа депутата Хь. Фаргиева «Нийсхо» яхача болама лидеро І. Кадзоева, кхы а дуккхача наха. Цар массане а чІоагІо йир, шоаш дІадехар кхоачашдаь хиллалца митинг дІаяхьа. Райкома аргІанара йоаца пленум е Грознера кулгалхой хьалбийхар наха.

Бийсана обкома секретарь С. М. Беков, Нохч-ГІалгІай АССР КГБ председатель И. А. Межаков хьал а баьхка, болх дІаболабир парте Наьсарен райкома экстренни хьисапе яьча пленумо. А. А. Мякиев шийн гІулакхера дІа а ваьккха наха белгалваь А.-Х. Хь. Аушев хержар парте райкома хьалхарча секретаралла. Халкъо дІадехар кхоачашдеш райкома бюро мел бола доакъошхой а шоаш отставке бахар.

Цхьаболча чиновникий оамал я, наха шоашта эшар демократически хьисапе дІадехаш хилча, царех «экстремисташ», аьнна а е цу тайпара кхыйола цІераш а техкаш. Иштта къамаьлаш Наьсаре а цкъаза хьахозар цу деношка. Цхьабакъда, уж халкъ бІехде гІерташ дийца къамаьлаш да. Майдане вІашагІкхийтта нах бар «Электроинструмент» завода, трикотажни фабрика, тайп-тайпарча организацей болхлой, юрташкара ахархой, района интеллигенце викалаш, пенсионераш, кІезига бацар партийни комсомольски болхлой. Цул совгІа, майдане бар лоаллаха ядача МагІалбикерча, Шолжера районашкара, КЪХІАССР-а, Пригородни районера баьхка нах. Ала деза митинг сатемца, политически кхетамца, демократически хьисапе хиннилга. Е кхычара дувццача тайпара «де хІама доацаш лелача наха» даь хІама а дацар из. Районе мел доаллар кхы ла ца могаш, са ца тохалуш, шоай мохк дагабоала нах бар уж.

Дукххача хана деиз хала бахаш ба районе къахьегамхой. Деха наькъаш (хьанена хезаяц «дорога смерти» аьнна райцентре бодача наькъагІа тилла цІи), ваха а болх бе а меттигаш ца хилар, шерра яьржа коррупци — масса да районе кхоачамбоацараш. Уж массанена а гуш дар, цхьабакъда хьоахаде йиш йолаш дацар. ХІаьта хьоахадича а тІаккхета хІама дацар, райкома хьалхарча секретара тІаотта нах корабоагІар. Перестройка дІайолаелча а хІама хувцалуш дацар районе. Хьалха санна лелаеш яр укхаза кулгалдара «административно - авторитарни» методаш. Хьалха хиннача тайпара яр кадрови политика. Балха гІалаташ, даьча хьакимашта критика яь а хІама деш яцар парте райком. Наггахьа, цу хьакимий балхагІа лаьца еш йола вaІадаш, моттийта яь хиларах каьхата тІа юсар. Масала, митинге дуккха критика йир райПО балха. Цун тикашка хьа-кхаьча хІамаш прилавка тІа бІаргагургйоацилга дийцар наха. Ала деза, райПО цхьабола кулгалхой цкъа дІабаха оттабаь боллашехьа хІанз а шоай гІулакхе болга.

Социальни нийсхон принципаш укхаза телхаеш йолга массехказа дийцадар «Правда», «Советская Россия» яхача газеташа. Цар гучадаьккхадар районе наха харцахьа лаьтташ дийкъа хилар, амма хІама хувцадаланзар. Ала деза, кепайоазон изданешa дувцачунга оІалла юхахьожаш бацар района хьакимаш. Масала, районерча АТП балха критика яьяр газетас, „гучадаьхадар цигара кховчамбоацараш,“ бокъо йоацаш леладаь хІамаш. Цхьабакъда, райкомагара гІо хиланзар журналисташта. Цул совгІа, Іаьржадар кІайде а гІерташ лирача моастагІашца санна къовсам болабир царца райкома кулгалхочо.

ХІаьта района экономика хІалакьхулаш латтар. Кхыметтел дулха цхьан кила шин тумал совгІа ахча дІадодар укхазарча боахамашка.

Цхьабакъда, районе этта «административно авторитарни» кулгалдара методаш, перестройка замалахьа а лелае лаьрхІа бар укхазара кулгалхой. Уж методаш чІоагІъеш яр хоржамашта хьалхара кампани а. Берригаш хІана бац аьнна хьакимаш эйттар халкъа депутаталла кандидаташ. Альтернатива йоаца кандидаташ а дукха бар царна юкъе, (цу хьакъехьа, къаьстта дукха дийцар митинге).

Цхьабакъда, ханаш хувцаенний, халкъа юкъера хьинар айденнад перестройка замалахьа. Къахьегамхошта гуш да, М. С. Горбачево лакхера йолаяь эргалонаш шоаш кІалхара хьаллаьцача гІулакхаш дикагІа дагІоргдолга. Цудухьа, хетаргахьа цу тайпара, политически кхетамца, сатемца еш йолча митингий маІан доккха да. Вай мохк демократически паччахьалкхенга бодаш хилара белгало я из.

М. ЗАНГИЕВ,

Ч. МАНОЛИС,

тха спец. корреспонденташ.

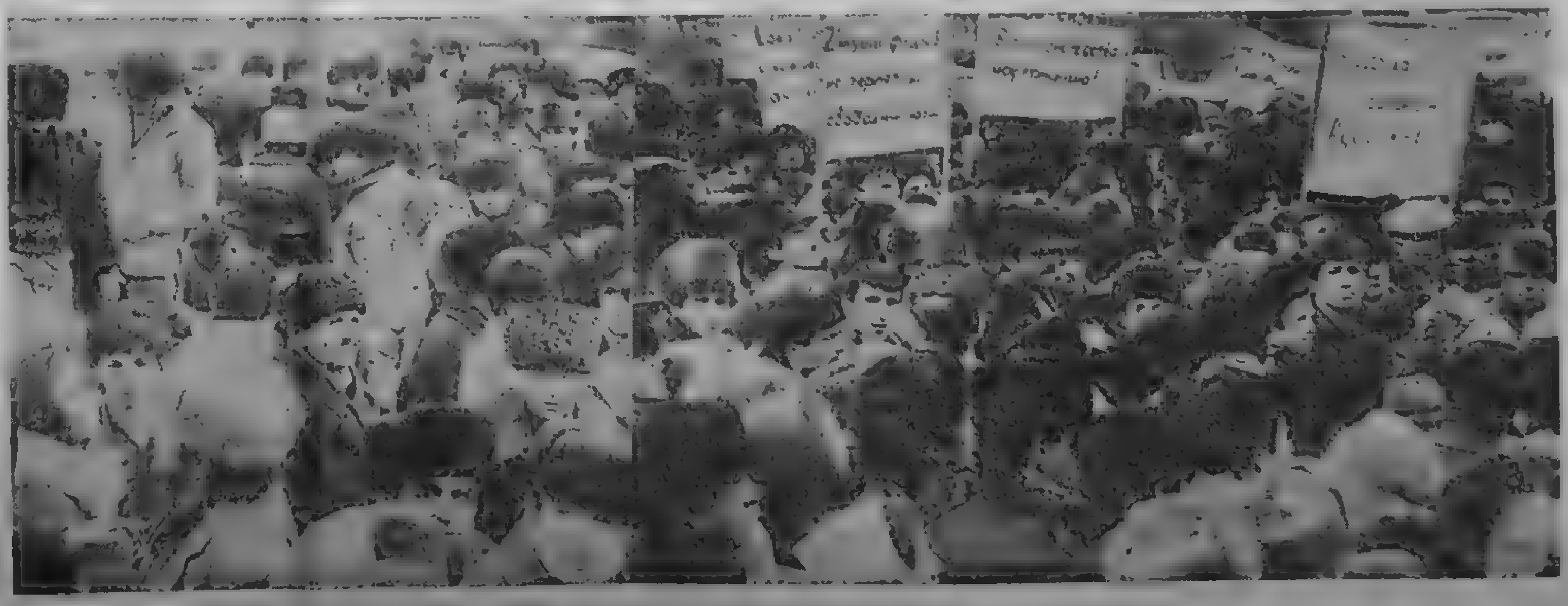

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра́ хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3-чеи 13-чеи феврале арадаьнначе газета тIа).

Магомаев Эльты, 1874 шера Саясановски района Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Энгеной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Тепсуев Джаминика, 1875 шера Саясановски района Эникала яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сайханова цIерагIча колхоза член, Эникала яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эльбиев Эсни, 1845 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Хатуев Дауд, 1893 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эльмурзаев Магомед, 1913 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кень-Юртовски МТС хаьхо, Старый Юрта ваьхав, топаш техай.

Сурхаев Исраил, 1870 шера Саясановски района Саясан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кагановича цIерагIча колхоза плотник, Саясан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Вахаев Исмаил Вахаевич, 1890 шера Урус-Мартановски района Кулары яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кирова цIерагIча колхоза плотник, Кулары яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ибаев Исмаил Адакхаджиевич, 1912 шера Урус-Мартановски района Алхазуровски юртсовета Ногаево яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, лоацача хана болх беш хиннавац, топаш техай.

Бибулатов из Галаев Канта, 1872 шера Ачхой-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, лоацача хана болх беш хиннавац, топаш техай.

Хасаров Саид Хасарович, 1888 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дашаев Ахмад, 1878 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Курбалитов Нурид, 1874 шера Веденски района Хатуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хатуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Денисв Умар, 1897 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шалажи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эдаев Майрбек, 1892 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Победа» колхоза член, Шалажи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эльджуркаев Эда, 1852 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Победа» колхоза член, Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомаев Абдула, 1911 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Победа» колхоза член, Шалажи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Чадаев Кагерман, 1887 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шалажи яхача юрта сельпо хаьхо а цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Бетельгириев Али, 1872 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шалажи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Алатаев Сусур, 1883 шера Веденски района Дышне-Ведено ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Дышне-Ведено ваьхав, топаш техай.

Сулиманов Шепи, 1883 шера Веденски района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Дарго яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Улубиев Абдулкерим, 1873 шера Веденски района Эрсеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Эрсеной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мантаев Сайтимар, 1908 шера Ножай-Юртовски района Айти-Мохк яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Куйбышева цIерагIча колхоза председатель, Айти-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мурдалов Байсогур, 1907 [illegible] района Бильты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Бильты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Темирхаджиев Эдильхаджи, 1898 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Зандак яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хайдаров Ози, 1904 шера Итум-Калински района [illegible] цIерагIча колхоза колхозхо, Дачу-Борзой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хадиев Iалаудин, 1904 шера Назрановски района Сурхо тIа ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Октябра XIII шу дизара цIерагIча колхоза колхозхо, Ачхой-Мартановски района Лохерча Арщты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Маршаули Абдурахман, 1911 шера Ачхой-Мартановски района Лохерча Арщты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лохерчу Арщты ваьхав, 10 шу суд яьй.

Маиквев Дуде Хьусен, 1913 шера Ачалукски района Долакха-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Долакха-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мадагов Ахмад, 1907 шера Ачхой-Мартановски района Катар-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Катар-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомадов Мустапа, 1897 шера Итум-Калински района Дзумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац единоличник, 10 шу суд яьй.

Чуликов Геримха, 1862 шера Ачхой-Мартане ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ачхой-Мартанерча сельмага хаьхо, Ачхой-Мартане ваьхав, 10 шу суд яьй.

Талдаев Сардал, 1877 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный чеченец» яхача колхоза колхозхо, Закан-Юрте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тебоев Гоге Сельмарза, 1900 шера Галашкински района Тумаги яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Куйбышева цIерагIча колхоза колхозхо, Пригородни района Ахки-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умалатов Бетерсолт, 1901 шера Шалински района Шаьла ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный партизан» яхача колхоза колхозхо, Шаьла ваьхав, 8 шу суд яьй.

Борщигов Хажбекар Емаевич, 1875 шера Галанчожски района Нашхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хилой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тесаев [illegible] шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, артель член, Сержень-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Абастов Юсуп, 1901 шера Урус-Мартане ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартане ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тепсуркаев Абдул-Азиз, 1897 шера Веденски района Агишпатой яхача юрта ваьв [illegible]

те хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Варнавский Михаил Маркович, 1882 шера Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, лаьца ваьллав, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Москин Степан Федорович, 1889 шера Тамбовски губерни Новая яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, лоацача хана болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав 10 шу суд яьй.

Онищенко Федор Яковлевич, 1887 шера Киевски областа Германовка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, лоацача хана болх беш хиннавац, массехана вахa моттиг хиннаяц, 10 шу суд яьй.

Джамбеков Магомет, 1901 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бехуев Демильха, 1858 шера Курчалоевски района Гельдыген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гельдыген яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Балаев Джанхота ИсмаIал, 1862 шера Галашкински района Мужичи яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мужичи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кумурзоев Темаркъа Мухьмад, 1892 шера Назрановски района ЭкажкъонгиЙ-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Горчаева цIерагIча колхоза член, Пригородни района Аьхки-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Муслаев Альбек, 1874 шера Курчалойски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сайханова цIерагIча колхоза член, Майртуп яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Термаев Абду, 1909 шера Курчалойски района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Цацан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Бровкин Леон Илларионович, 1873 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, [illegible] станице [illegible] ча больнице конюх волаш болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Гелагаев Мути, 1878 шера Итум-Калински района Тусхорой яхача юрта ваьхав, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Тусхорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ирбаиев Исмаил, 1873 [illegible]

Ворошилова цIерагIча колхоза член, Нохчи-Килой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бетимиров Эдисултан, 1893 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, йохкархо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Асаев Хуси, 1908 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, школа хьехархо, Али-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Эльбукаев Салман, 1916 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хукушев Салман, 1910 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ежова цIерагIча колхоза председатель, Али-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ахаев Зяудин, 1908 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гачалаев Умархаджи, 1877 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мехкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эдилов Межид, 1857 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мескеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Жуков Федор Минаевич, 1909 шера Сталинградски областа Уманцево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне машиниста гIонча волаш болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Бруппер Андрей Павлович, 1889 шера Саратовски областа Галке яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ножай-Юртовски района Стер-Керч яхача юрта нефтеразведке плотник болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Цокиев Ислама Гаирбек, 1865 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, ахархо-единоличник, СоагIапча ваьхав, топаш техай.

Галаев Инаркъий Элмарза, 1865 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, СоагIапча ваьхав, топаш техай.

Галаев Зархмата Тембот, 1883 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоза завхоз, СоагIапча ваьхав, 10 шу суд яьй.

Опаев Магомет, 1889 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза пхьар, Курчалой яхача юрта [illegible]

Абуригов Аюб, 1877 шера Веденски района Зиверхи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мехкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абуригов Аюб, 1877 шера Веденски района Зиверхи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Зиверхи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Арсанукаев Абу-Салам, 1872 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мехкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Нуридов Имран, 1914 шера Веденски района Хатуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хатуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Куразов Межид, 1877 шера Веденски района Дышне Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Дышне Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Куразов Мака, 1899 шера Веденски района Дышне Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дышне Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Запулаев Азда, 1865 шера Веденски района Хатуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хатуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кадиров Дата, 1870 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Юсупхаджиев Асхаб, 1876 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Элистанжи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Туршиев Дуда, 1852 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Атабаев Элибай, 1877 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хаджимурадов Бола, 1900 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бибулатов Автурхан, 1887 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цомаев Юсуп, 1885 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мехкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дашаев Вахид, 1890 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мех[illegible]

Соколов Максим Ильич, 1887 шера Шелковски района Шелковская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Гудермесе ваьхав, топаш техай.

Пархоц Демьян Корнилович, 1899 шера Гродненски губерне Брестиловски уезда Кеменц — Литовски волоста Полесье яхача юрта ваьв, белорус, парте хиннавац, Гудермесски района «Джалка» яхача совхозе болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Гериев Магомед, 1865 шера, Шалински района Устар-Гордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш ханнавац, Устар-Гордой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дениев Исак, 1886 шера Шалински района, Устар-Гордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный Гордой» яхача колхоза член, Устар-Гордой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абдуев из Эпендиев Эпенди, 1884 шера Курчалоевски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Курчалоевски района Дауд-Юрта ваьхав, топаш техай.

Арсебиев Ильяс, 1874 шера Курчалоевски района, Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Курчалоевски района Дауд-Юрта ваьхав, топаш техай.

Плескач Иван Александрович, 1901 шера Черниговски областе, Озеро-Камаровски района, Хорошое яхача ваьв, украинец, парте хиннавац, Долакоа МТС-е бухгалтер волаш болх беш а хиннав, ваьха а ваьхав, топаш техай.

Гудаев Борз, 1889 шера Урус-Мартановски района Алхазурово яхача хуторе ваьв, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхазурово яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Товсултанов Хамид, 1887 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартане ваьв, нохчо, парте хиннавац, балха хиннавац, Урус-Мартане ваьхав, топаш техай.

Селимов Эдельгири, 1890 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Куров Исмаил, 1899 шера Краснодарски края Успенски района Урунская станице ваьв, черкес, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартане ваьхав, топаш техай.

Дамаев Маду, 1893 шера Урус-Мартано ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартане ваьхав, топаш техай.

Абубакаров Исмаил, 1900 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, турке, тика заведующе, парте хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Еськов Михаил, 1901 шера Сунженски района Михайловская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесе машиниста гIонча волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Пилипов Михаил Кириллович, 1905 шера Западни областа Дубровски района Бе[illegible]

Мусхаджиев Сан, 1886 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мехкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Яховхаджиев Абубакар, 1801 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мехкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Насахаджиев Совбан, 1871 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гунински с/совета Эртен-Юрта ваьхав, топаш техай.

Бутаев Магометхан, 1874 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гуни яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Халаев Лечи, 1880 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Адуев Миза, 1860 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гуни яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Соболев Алексей Александрович, 1895 шера Елец яхача городе ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Нефтеработник» ЦРК-а болх баьб, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сорокин Василий Алексеевич, 1882 шера г. Грозне ваьв, эрсе парте хиннавац, «Грознефта» служащи, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Турушаев Мусаит, 1894 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник Гуни яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Костоев Алсбика Идрис, 1914 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Цеча Эскара цIерагIча колхоза член, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Белогуров Владимир Моисеевич, 1901 шера Сунженски района Орджоникидзевская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, МТС шофер, Орджоникидзевская станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Арсаалиев Беши, 1874 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ядаев Довлетмирза, 1880 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Вагапов Товсултан, 1897 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача юрта [illegible]

Хидаев Ами, 1875 шера Ножай-Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Галайты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулвагапов Гуру, 1867 шера Ножай-Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Галайты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Момот Павел Иванович, 1893 шера Таврически губерне Бердянски края Анд[illegible]

навац, лоацача хана болх беш хиннавац, топаш техай.

Бибулатов из **Галаев** Канта, 1872 шера Ачхой-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, лоацача хана болх беш хиннавац, топаш техай.

Хасаров Саид Хасарович, 1888 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дамаев Ахмад, 1878 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Курбалитов Нурид, 1874 шера Веденски района Хатуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хатуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кукуев Теми, 1887 шера Веденски района Ца-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ца-Веденски юртсовета Верхоты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Уваров Федор Кузьмич, 1888 шера Ачхой-Мартановски района Закан-Юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, карбидни цеха болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ханилов Бата, 1879 шера Шароевски района Кири яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кири яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мадаев Имирза, 1887 шера Шароевски района Цеси яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Цеси яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Мутиев Дада, 1890 шера Шароевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шароевски района Лахбосой яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Берсанов Батак, 1897 шера Чеберлоевски района Бочагарой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бочагарой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бочагарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Батаев Толхад, 1887 шера Чеберлоевски района Шовхал-Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза член, Шовхал-Аул яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Хаджиев Маци, 1865 шера Чеберлоевски района Шаро-Аргун яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шаро-Аргун яхача юрта тика хьахо а цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Саиев Омаш Саиевич, 1908 шера Саясановски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Добриев Арсанакъа Дунда, 1890 шера Назрановски района Дошлакъий - Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, ахархо - единоличник, Дошлакъий - Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дениев Даул, 1870 шера Ачхой - Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Победа» колхоза охранник, Шалажи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

...шера ...ной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Эрсеной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мантаев Сайтимар, 1900 шера Ножай - Юртовски района Айти-Мохк яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Куйбышева цIерагIча колхоза председатель, Айти-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Муцалов [illegible] шера Ножай - Юртовски района Бильты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Бильты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Темирхаджиев Эдильхаджи, 1898 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Зандак яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хайдаров Озни, 1904 шера Итум-Калински района Хильдихорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Молотова цIерагIча колхоза председатель, Хильдихоройски юртсовета Пашхой яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Власкин Павел Дмитриевич, 1900 шера Тамбовски губерни хиннача Липрейка яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефтеснаба» планови отдела начальник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Юсупов Абухан, 1880 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза член, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Батуев Жема, 1874 шера Саясановски района Турты-Хутор яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Комсомолец» колхоза член, Турты-Хутор яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Талаев Ешад, 1881 шера Саясановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, К. Маркса цIерагIча колхоза член, Гордали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Погоров Элте Мухьмад, 1891 шера Базоркино ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Советий V-ча съезда цIерагIча колхоза колхозхо, Базоркино ваьхав, 10 шу суд яьй.

Полихранидис Христафор Савельевич, 1894 шера Турце г. Трапезунде ваьв, грек, парте хиннавац, «Красный чеченец» яхача колхоза маьхк йоттар, Долакоа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Осипьянц Григорий Мартиросович, 1897 шера Армене Далалар яхача юрта ваьв, эрмало, парте хиннавац, Долакоара сельпо маьхк йоттар, Долакоа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мустапаев Абдула, 1889 шера Курчалоевски района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Цанцаева цIерагIча колхоза колхозхо, Цацан-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Мусаев Абдулхалид, 1916 шера Ачхой - Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Победа» колхоза колхозхо, Шалажи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Муциев Паска, 1892 шера Шатойски района Морша-Келой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Крафта

хав, 10 шу суд яьй.

Умалатов Бетерсолт, 1901 шера Шалински района Шаьла ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный партизан» яхача колхоза колхозхо, Шаьла ваьхав, 8 шу суд яьй.

Борщигов Хажбенар Емасвич, 1875 шера Галанчожски района Нашхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хилой яхача [illegible]

Тесаев Темирсултан, 1899 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, артела член, Сержень-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Абастов Юсуп, 1901 шера Урус-Мартане ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартане ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тепсуркаев Абдул-Азиз, 1897 шера Веденски района Агишпатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Челюскинцев цIерагIча колхоза колхозхо, Агишпатой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чернов Иван Анисимович, 1909 шера Краснодарски края Геогинская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Малгобекски мехкдаьттпромыслай подводчик, Малгобеке ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хаджибагомадов Хаджи, 1895 шера Итум-Калински района Колходой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ишхой-Юрта Гамгора яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умаров Эпенди, 1897 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ишхой-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хамзатханов Хазир, 1897 шера Атагински района Чечен-Ауле ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шерипова цIерагIча колхоза колхозхо, Чечен-Ауле ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хаджиев Умар, 1910 шера Ачхой - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шаами-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хожаев Мухадин, 1897 шера Ачхой - Мартане ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза инспектор, Ачхой-Мартане ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цицкиев Шачхулой ХьакIаьш, 1896 шера Назрановски района ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Ленина цIерагIча колхоза колхозхо, Черноречески хуторашка ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чадаев Магомед, 1892 шера Саясановски района Энгиной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Энгиной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мехтиев Баудин, 1902 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) член, Тангичу яхача хутора юртсовета председатель, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эдильгиреев Саидмагомед, 1914 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Беной яхача юрта духхьаларча школе хьехархо волаш болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Гаваев Соломгирей, 1865 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мусаев Хоба, 1864 шера Шароевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, пар-

ханова цIерагIча колхоза член, Майртуп яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Термаев Абду, 1909 шера Курчалойски района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Цацан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Бровкин Леон Илларионович, 1873 шера Сунженски района Троицки станице [illegible] Вознесенски станице йоккхача больнице конюх волаш болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Гелагаев Мути, 1878 шера Итум-Калински района Тусхорой яхача юрта ваьхап, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Тусхорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ирбаиев Исмаил, 1873 шера Итумкалински района Тусхорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Тусхорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дзулаев Висаит, 1904 шера Итум-Калински района Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ВКП(б) Итум-Калински РК конюх, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бузулуцкий Дмитрий Фокович, 1861 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Сатабалов Исса, 1870 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, гIумке, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Брагуны яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дидимов Абдурешид, 1873 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, гIумке, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Эсмурзиев Газолапа Ибрахьим, 1873 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, массехана ваха хьакъоастаяь моттиг хиннаяц, топаш техай.

Кузьмин, из **Федоров** Иван Павлович, 1896 шера Орджоникидзевски края Буденновски района Черный Лес яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 3 йолча хьоар доаккхача комбината болхло, Назрань яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Горданов Хадышкъа Хьадис, 1875 шера Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Пхьилекъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Альтемиров Музи, 1893 шера Итум-Калински района Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Итум-Калински района райфо кассир, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Етаев Гада, 1858 шера Итум-Калински района Тусхарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Тусхорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Курбанов Кеди, 1887 шера Шароевски района Кири яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Кири яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гакуев Байсултан, 1876 шера Чеберлоевски района Нохчи-Килой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац,

Стер-Керч яхача юрта нефтеразведке плотник болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Цокиев Исмаил Ганрбек, 1865 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, ахархо-единоличник, СоагIапча ваьхав, топаш техай.

Галаев Иналкъий Элмарза, 1865 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте [illegible] хо, СоагIапча ваьхав, топаш техай.

Галаев Зархмата Тембот, 1883 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоза завхоз, СоагIапча ваьхав, 10 шу суд яьй.

Опаев Магомет, 1889 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза пхьар, Курчалой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Межидов Дора, 1883 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Цайнаев Малик, 1899 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Башаев Мани, 1892 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Уваров Петр Иванович, 1904 шера Воронежски областа Уварова яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне паровозни депо канцеляре начальник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Елисеев Леонид Миронович, 1917 шера Краснодарски края Майкопски района Гиогинская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ремонтю болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Садовов Степан Петрович, 1911 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Каргалински станице ПЧ-7 наькъа обходчик волаш болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Махно Иван Данилович, 1903 шера Одесски областа Злинка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, Гудермес станице машиннаькъа болхло волаш болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Паськов Василий Миронович, 1895 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Гудермесе городерча боахама бухгалтера болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Дзортов Ибрагим Сайдирович, 1914 шера Назрановски района Барсуки яхача юрта ваьв, парте хиннавац, халкъа суда председатель, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Товбулатов Апты, 1900 шера Ачхой-Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Валерик яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Тагиоов Геримха, 1886 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мехкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

...ваьхав, топаш техай.

Атабаев Элибой, 1877 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хаджимурадов Бола, 1900 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бибулатов [illegible], 1897 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цомаев Юсуп, 1885 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мехкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дашаев Вахид, 1890 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мехкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Арсанукаев Аржикант, 1857 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Калинина цIерагIча колхоза член, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Буралов Абубакар, 1855 шера Дагестана Караты яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, къаьна хилара болх беш хиннавац, Ачхой-Мартановски района Бамут яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гандолоев Магомет, 1875 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартановски района Бамут яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дальмаев Бичу, 1847 шера Ачхой-Мартановски района Хадыс-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хадыс-Юрта ваьхав, топаш техай.

Саитов Ибрагим, 1867 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шалажи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Берсанукаев Махатмирза, 1870 шера Курчалоевски района Элистан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо-единоличник, г. Гудермесе ваьхав, топаш техай.

Магомадов Воца, 1889 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза председатель, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Муаев Ахмад, 1899 шера Галанчожски района Аршахиты яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кундухова цIерагIча колхоза член, Аршахиты яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Маштаев Юсуп, 1900 шера Шатойски района Шатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Заготскот» конторa управляющи, Шатой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мукуев Абду, 1895 шера Веденски района Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Эшелхатой яхача юрта ваьхав топаш техай.

Белаев Ахмад, 1903 шера Шатойски района Йоккхача Варанде ваьв, нохчо, парте хиннавац, 18-ча Октября цIерагIча колхоза председатель, Йоккхача Варанде ваьхав, топаш техай.

...юрта ваьхав, топаш техай.

Куров Исмаил, 1899 шера Краснодарски края Успенски района Урунская станице ваьв, черкес, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартане ваьхав, топаш техай.

Дамаев Маду, 1893 шера Урус-Мартане ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартане ваьхав, топаш техай.

Абубакаров Исмаил, 1900 шера [illegible] она Гехи яхача юрта ваьв, турке, тика заведующе, парте хиннавац, Гехи яхача юртав ваьхав, топаш техай.

Еськов Михаил, 1901 шера Сунженски района Михайловская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесе машиниста гIонча волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Пилипов Михаил Кириллович, 1905 шера Западни областа Дубровски района Берестовка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне вагонни депо техник-нормировщик волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Шортхажиев Алсолт, 1876 шера Курчалоевски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Калиев Сараали, 1887 шера Курчалоевски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Серго цIерагIча колхоза председатель, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Зубайрахажиев Дзяудин, 1902 шера Курчалоевски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Коммунист» яхача колхоза председатель, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эсамбаев Махмуд, 1895 шера Шалински района, Шаьла ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ведено яхача юрта вахаш а дачай заведующи волаш болх беш а хиннав, топаш техай.

Гапаев Шети, 1867 шера Веденски района Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Марусенко Степан Васильевич, 1899 шера Одесски областа Песчаный Брод яхача юрта ваьв, украинец, стрелочник, Гудермесерча машиннаькъа станце ваьхав, топаш техай.

Чумачкова Марфа Терентьевна, 1905 шера Моздокски района, Мекенская станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, колхозхо, Грозненски района Петропавловская станице яьхай, топаш техай.

Юсупов Хасбулат, 1905 шера Чеберлоевски района Шаро-Аргун яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, инвалид, Шаро-Аргунски района Сурок яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Чернов Григорий Тимофеевич, 1910 шера Наурски района Калиновская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, торгови курсий дешархо, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тутуев Дача, 1866 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мехкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Яшгулбаев Муслим, 1876 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мехкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Яхаев [illegible] 1899 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ватаев [illegible], 1897 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача [illegible]

Канаев [illegible] 1873 шера Ножай-Юртовски района Галаты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Галайты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулвагапов Гуру, 1887 шера Ножай-Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Галайты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Момот Павел Иванович, 1895 шера Таврически губерне Бердянски края Андреевка яхача юрта ваьв эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефть» техснаба бухгалтер, г. Малгобеке ваьхав, топаш техай.

Гойгов Эльмарзий Осман, 1890 шера п. Назране ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, п. Назране ваьхав, топаш техай.

Митхевич Евгений Александрович, 1879 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, НКВД берий приемника лор, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Исламов Джаба, 1889 шера Курчалоевски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бачи-Юрта ваьхав, топаш техай.

Дарсигов Къазбика Хьасан, 1915 шера Пригородни района Базоркино ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Базоркино ваьхав, топаш техай.

Шеваев Байгири, 1911 шера Галанчожски района Кербити яхача хуторе ваьв, нохчо, ВКП(б) член, СШ директор хиннав, Галанчож яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Батукаев Ахмад, 1871 шера Старо-Юртовски района Старо - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старо - Юртовски района Горячеводская станице ваьхав, топаш техай.

Бетербиев Заудин, 1904 шера Старо - Юртовски района Старо-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Старо-Юртовски района Горячеводская станице хьехо волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Истамолов Баудин, 1908 шера Старо-Юртовски района Старо-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Старо-Юрта ваьхав, топаш техай.

Бетирханов Мухадин, 1907 шера Старо-Юртовски района Старо-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юрта наькъаш дехкача дакъе уполномоченни, Старо-Юрта ваьхав, топаш техай.

Сорокин Лев Израилович, 1926 шера Тбилисе ваьв, еврей, парте хиннаваз, г. Грозне вахаш а мехкдаьтта институте дешаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Ахроменко Михаил Афанасьевич, 1896 шера Белоруссе Мозырьски округа г. Мозыре ваьв эрсе, парте хиннавац, Доруправлене эксплуатационни участка вокхагIоьна бухгалтер, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

(ДIахододар курта).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Латински Америка вахара ши оагIув

Латиноамериканца хрестоматийни куц-сибат дошо трона тIа вагIа къе саг. Цхьабакъда, тIеххьарча шерашка цун дукхьал увттаду кхыдола сурт — курача говра тIа вагIа говрбаьрий, из социальни а Iилма-техническн прогресс хургхилар хьахьокхар да. Нагахьа санна, хьалхарча куц-сибато цига долаш дар — фальга тIа санна йIаьхий йолча континента дай миска хьал хьахьокхе, шоллагIчо — уж кхача гIерташ дага латта уйла йовзийт. Цхьабакъда, харцахьа хургдар из царна кхоачашъюлургъяц, аьлча.

«Къадола Латински Америка!» — ишта корта болаш яр прогресса доазол дехьа йисача региона хIанзарча халонашта хетаяь «Диа» яхача уругвайски газета копатеха статья. Мадарра аьлча, дIадаха шу цецвоаккхаш дар, геттара лохарча толамашца — къаман валови продукта 1,1 процент мара тIакхийттаяц. Из — сеца латтар да! Ишта цецвоахаш да инфляце лакха боарамаш, масала Аргентине (4000 процентал совгIа), Перу (3000), Никарагуа (3500), Бразиле (1500). Вешта аьлча, Чилегарен Боливегери дIалкккхача латиноамерикански мехкашка гIулакхаш дика дац, хIаьта царех дукхагIдолча мехкашка 1000 процент мальхаш тIадеттаду.

Гуш махилара, керттера тьокхамаш воча оагIорахьа дегIаух. Ераш да кхыча итогий даннеш нагахьа санна, 80-ча шерашка континенте геттара къе баха нах 112 миллион сагага (36 процентага) кхоачаш хиннабазе, кхы а пхи шу даьлча уж 160 миллиона (38 процент) бар, хIаьта, хIанз кхы а итт миллион тIакхийттав. Уж хIанз 40 процент ба.

Укх тIеххьарча итт шера латиноамериканций реальни доходаш 30—50 процентага кхоачаш лохъеннай. Дикка лохбеннаб хIамаш эца таро хилара боарам. Масала, Перу а Мексике а [illegible] [illegible]. Колумбе цхьан сага [illegible] къаман валови продукт 387 доллараргара 60 доллараrа кхачча лохъеннай.

Ховш ма хилара, экономически халонаша социальни кхоккам дегIаихуал. Укхаза каст-каста дагаух Мексика президентал хоржача хана Карлоса Салониса въина: «Экономикерча геттара чоалханерча хьало демократе боарам лохберга вугаргва». ДIадахача шера ду-

саг цецвалац, экономически ца могаш а, тIоаргацаш даьсса а долча континента мехкаша укх бархI шера мехкашта капитал лоаттаю, аьтча. Укх шерашка, Латински Америкен Карибски бассейнен (ЭКЛАК) мехкашта йолча ООН экономически комиссе даннегIа цар шоашта тIадиса декхар а царех йола проценташ а дIалуш 200 миллиард доллар дIадахийтад, царех 25 миллиард 1989 шера. Дерригдунен банка подсчетагIа, Латински Америкага 90 шерага арахьара тIадиса декхар 434 миллиард хул. ХIаьта из — аханел совгIа йола къаман валови продукт.

Берригa латиноамериканцаш декхарийла бахаш ба. Уж декхарийла болаш Iа а бу, баха а бах, ба а бов. Шу хьалха, 1988 шера итогаш еш, лаьрхIача, масала, хIара аргентинец доазол дехьарча кредиторашта 1866,8 доллар дIадала дезаш вар, уругваец — 1866,6, венесуэлец — 1833, мексиканец — 1243, бразилец — 892, ишта кхы дIахо а. Хетаргахьа, дIадахача цхьан шера цу хьокхамэшка хайра хувцамаш хиннадац. Цудухьа, укх итт шерах, Латински Америке «цхьаккха пайда ца беш, зе мара ца хулаш дайна шераш» лоархI. Прогресс еча, уж дегIаккхувлача бахача наьха вахара боарам лакхбеча хIама вIаштIехь да доалаш дайна шераш лоархI. ХIаьта ЭКЛАК эксперташа яхачох, тIехьа тIайоагIача хана кхы тоалургда, аьнна, хIама а дац.

Гуш махилара, дерригнех дог эккхара кIийле йолаш я. Рекомендацеш а кхоачамболаш я. ХIанз кхы а чIоагIагIа хьахоз: Латински Америка кризис эшаяра йолча шоай схемех пайда ийца яьннай, цудухьа, цунна хIанз арахьара новкъостал дехар мара хIама дисац. Цхьабакъда, из мадарра аьлча, массала доал латтарен къели мара хIама дац! Тенна хала дар, массала латиноамериканец къе волаш бIаргаго лоьчар, из прогресса нувра тIа ховвергвар, аьлча.

Говра вувр тилла езар— говрбаьрий ше ва. ХIаьта из а цхьаккха ца деш Iе лерхIаш вац. ЦаIдоацаш вац цунна кхы а чIоагIа декхарийла вига гIерташ деш дола «хьехараш». Латински Америка тIехьа йисаргара, ший лоIаме ца хиларгара мукъаякккхара никъ лерхI

ОРДЖОНИКИДЗЕ. Къ-ХI АССР. Ялх шу хьалха училище а яьккха № 18 йолча «ДоттагIал» яхача книжни тика тIа балха ера Алдаганова Мадина. Хала хургдар къонача йоIа, нагахьа санна уллув опыт йола нешаш хиннабецаре.

Книжкаш дохкача тика тIа къахьегаш вола продавец кхыча тикашка болх беш волчунца нийсве йиш яц. ХIана аьлча, укхаза къахьегаш вола саг геттара дика книжкай «дуне» довзаш ца хилча, цун болх эшшача тайпара дIагIоргбац.

Эцархой — дукхагIча даькъе уж ба гаьпа йоацача лорий института, юртбоахама института, университета студенташ — геттара раьза ба укх тика чу вIашагIкхийттача коллективана. Наха яздаь массехк баркал да наIара йистте уллача тетрада тIа. Къаьстта белгалйоах Алдаганова Мадина.

Тика чухь нийсвеннача Беков Султана сога дийцар:

—Со наст-наста воагIа укх тика тIа. Эшаш дола книжка доацаш хилча цу тайпара дар лехе е хьона эшар маца хургда аьле мара дIа вахийтац. Нахаца Iимерза а безаме а ба мехкарий. Къаьстта Мадина белгалъяккха лоьра сона геттара безаме хиларах.

Тика заведующи Т. В. Топоркова, йоьккхагIйола продавец С. Дзитиева, продавец Р. Сорочина, М. Алдаганова — лоацца аьлча, еррига коллектив — шоай хIарача къахьегама дийнахьа бокъонца дола цIей де гIерташ боахк.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

СУРТА ТIА: «ДоттагIал» яхача тика коллектив (аьрдехьаръяр — М. Алдаганова).

Керда стихаш

Кодзоев Iийса

Салагхой РаIасах дола илли

Юрта Iочуккхачале аьрда оагIорахь лохача дукъах толаш йоахкар. ЦIабаьхкача гIалгIаша яьхаяр уж, шоай даьй баьхача юрташка, шоаш хьалдаьча коашка чу ца бутандаь. Ишта яр-кх вай бокъо...

— Хьо марша воагIалва,
Гаьнара ва хьаша!
Хьо [illegible]-те,
Эрсий ва хьаша?

— Шо а марша дахалда,
Сийдола къоаной,
Шо гIоза лелалда,
ЦIадийрза ва гIалгIай!

— Хьо малав? —
хьаттар — тов.
Бокхача наха, —,
МалагI да хьа декхар?
ЦIенна хьаала.

Паччахьс дика хов
Шоана тIалаттар,

— Харцонаш котъяьнна
Тхо мехках даьнадар,
Динага догдоахаш
ХIанз мехка дессадар.

Тха юрташ дIалаьца
Хийра нах ма багIа.
Тхой мехка цIадаьхна
Тхо лай тIо ма дагIа.

Уж [illegible]
Тхо чувха ма ду,
Укх мехкар гIо яхаш
Харц низаш ма ду.

ХIана агIа паччахьс
Тха бокъо ца йоаккхаш,
Даьша даьча ковнашка
Чудита ца оалаш?

— Тхо гIоргдац укхазар.—
ГIалгIаша ма аьлар.

Iе даьхкад тхо гIалгIай,
Мохк боацаш ца мегаш.

Дош аьнна Iовийрзар
Салагхой из РаIас,
Бий бизза хьалъийцар
Цо Iаьржа ва лаьтта.

Нанас кховдабаь
Кхача мо мерза
ДIадиар из лаьтта
Салагхой РаIаса

Цуна [illegible]
Iохайдар уж гIалгIай,
Хьаийцар бийнашца,
ДIадиар лаьтта.

Цецваьнна латтийсар
Москвера из хьаша.
Нертара кий яьккхар,
Сихвелар дош ала:

Ираз-яI шун, гIалгIай,
Селлара мохк безаш!

I А З А П

Журналиста блокнота тIара

Нохч - ГIалгIай АССР прокуратураси КГБ-си 1989 шера 16 январерча СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указага хьежжа чакхбаьккхаб 30 — 40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а судага гIолла йоацаш яь решенеш дIаяхарен царех лийца хиннача наха реабилитаци ярен болх. ХIанз цу хьакъехьара материалаш кепатохаш я. Бехк боацаш Iазап лайнача а тахан бакъбаьча а наьха спискашка хьежаш вагIаш са бIарг тIаэттар Картоев Тепсий Сосланбика цIера. Из ше 1862 шера ваь а Къаскима (Инаркъе) ваьха а ва. Социальни хьал — ахархо.

ХIана белгалваьккхар аз дукхача нахаг юкъе Сосланбик (нийсагIа аьлча Солсбик)? Из ший бахьан долаш да. Цкъа-дале, из са тайпан саг ва, шоллагI-дале, цхьан юртара да тхо, кхоалагI-дале, цох лаьца дувцаш кIезига хезадаш сона. Дукха ха йоаццаш Инаркъе ваха волаш Солсбика вахарцара эггара кънзагIйола оагIонаш техкар аз.

Къе-миска боахкар Инаркъера нах. Кхыбараш санна гота йоаллаеш бахар Солсбика дезал а. Аьхкий бIарг хьал ца локхаш кхашка къахьегар цар. Iай бIаьсти хьатIаярга хьежаш гIийла йолгача ниикашта хьалхашна багIар. Цхьадола шераш хьувнкъам дика болаш долгIар. ТIаькха гIоздоалар ахархой дегаш, юрта хьолчагIаш дора, наьха ковшкара пацдара оаз хьахозар. Бакъда, массехана хилацар иштта. Цхьадолча шерашка сигалара тIадам ца божаш йокъал оттар, матарйолхар хьажкIаш. ХIанз юрта дукхагIа хьахозар таьзета деттамахьарч, дегашка гIайгIа чуйоссаеш екар низбола назмаш.

Фу дар наха салоIам беш? Эггара хьалха — ди лелабар. Юртарча доккхача маьждиге вIашагIбетталора къонахий, кагирхой, шоай саготаш ювцар. Цига хаза йиш яр къорIа тIара дешаш а дунен къамаьлаш а. Даим укхаза латтар Солсбика дог а. Хьужаре чакхъяьккха а Iарбий меттала деша ховш а вар из. Дийнахьа сарралца гота ваьлла кIаьдвалар дийдора ламазо, назмо. Цу хьале бар кхыбараш а.

Эггара доккхагIдола совгIат санна тIайийцар наха Сийлахь-йоккха Октябрьски революци яларах бола хоам. Кастта керда Iаьдал бахьан долаш бирсача моастагIчоа духьалъотта бийзар цар. Эсала хилайзар. Юрта кашамаш шозла дукхагIа хилар, цхьабакъда, деникинцаш чакхбалайзар. Цу лирача деношка цIагIа вагIайзар Солсбик, гIалгIай халкъо бIаьшеренашка сатийса паргIатон зама гаргайоалаяьча цIеча партизаний мугIарашка вар из.

Цхьан юкъа кIезига садаьккхар наха, къело-моцало соттадаь хиина бовкъамаш хьалийседелар. Цхьабакъда, гаьна яладар дегаглоа — мехка гIолла дIадаьржар сталински Iазап. Цун унзарча хьайро чуй Iар бIаьи элараш нах. Солсбика а дегIа хиннадар цун бердашка кхаста.

Картоев лацара бахьан моллагIвола саг цецвоаккхаргволаш да. Юртарча маьждига тховна тIа баьццара басар хьаьккхадар цо, тIатеха аьник мукъдуаргдоацаш! Цох зуламе хIама лаьрхIар НКВД болхлоша. Iаьдала виккалаша. Массехк ди даьккхар «халкъа моастагIа» лохаш Юххера а гучаваьлар Солсбик — цо лехкача ворхдах доахкача улгаш тIа баьццарча басара массехк тIадам корабир. Из кхоачамболаш хилар...

Дош къоастадир мело ца еш — Солсбика набахта чувалла кхо шу йир, гаьнарча Архангельски областе этапагIа Iовигар из. Цига ше дIабихьача наькъах, яьккхача ханах кIезига дувцар цо. Хала дар цунна лайна Iазап дагадоха. Эзараш нах хIалакбир цу унзарча хьалашка.

Кхы аттагIа бацар лаьцачар мукъаваьнна Солсбика цIабена никъ а. Дийша воанача цунна ше хьахена вела ха къоастае хацар. БоагIачул совгIа массехк бутт баьккхар цо набахта чувоалаш. Из моргаш кхы а дукха бар. Юххера а лагерни хьаннмашта дагадехар шоашта кхайкаяь ха чакхъяьнна нах цIабахийта безилга.

Iурра коменданта тIавийхар Солсбик а кхы ши гIалгIа а.

— Теха ха чакхъяьннай шун,! — аьлар цо. — ЦIадаха пурам да шоана, оакхарой!

Шоаш мичахьа баха бела ховш боаца, киса ахчан кениг доаца нах набахтен наIарах арабаьхар. Хьалхашка уллар анхарна ца бовза, шийла, меца мохк. Къулбехье йола оагIув къоаста а яь, даьла цIи а яьккха цIевгахьа лестар Солсбики цун новкъостийи. Кlираш-бетташ даха лелаш хьар юртара юрта кхачара. Шоаш кхаьчкхаьчача цхьанца бахаш деш, цох деначох кхача ийбеш никъ бир цар. Моцала бов минот яхацар.

Цхьан юрта бежана урс хьакха а из тулде а эттар новкъостий. Из дарах шоашта ениа чураш вичул тIехьагIа чIоагIа памогаш хилар уж Инаркъе кхачача хана сага бовзаргбоацача баьннабар уж, сов гIелбенна а кIалбиха а хиларах.

Вай къам Казахстане Iодахийтача ханналиа вахар Солсбик. Поезд йоалаенначул тIехьагIа цIаьхха доккха са а даьккха, цо аьлар:

— Даьллахьий, со хиина СибарегIе из лле, цхьаь цаI дийна вуссаргвац вайх.

Казахстане кхаьча кхо ди лаьлча, дог а даьттIа, велар из.

Мел дукха ба хIама гуначьа доацаш набахтенашка баьхнараш, байнараш, боабаьраш. Цар балаш, саготаш, цIий Сталина а цун гIозара а тIа да.

М. КАРТОЕВ.

ХЬАМСАРА ХАРЖАРХОЙ!

Парте обкома идеологически отдело хоам бу КПСС обкома политпросвещение ЦIагIарча общественни политически центре.

16 февралe 17 сахьат даьлча г. Грознерчи Нохч-ГIалгIай АССР ерчен эколо[illegible]гически [illegible] консультаци ей хиларах.

Консультаци ергья

Мулин Анатолий Иванович — Iалам лорадара йолча НГIАССР Госкомитета председатела заместитела;

Самарский Григорий Гаврилович — Iалам лорадара Еррироссийски обществa Нохч - ГIалгIай республики совета президиума председатела заместитела.

17 феврале 10 сахьат даьлча граждинаш тIаац Кочубей Игорь Васильевича — Нохч - ГIалгIай АССР КГБ председатела заместитела.

Республике баха нах хьех оаза цецре.

КПСС обкома идеологически отдел.

Редактор,

О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 ФЕВРАЛЬ.

21.15 — «Говорила я сердцу» Мировера передача.

21.45 — «Любовь» с первого

17.10 — Хоржмашта наиъа долхаш (нохчий меттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-01-65, 22-93-92.

10.00 — Документальни фильм.

18.20 — Информационно-публицистически программа.

19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даьнъала хийла шун берашl

21.15 — «О сердце моем» ...

хіанз 40 процент ба.

Укх тІеххьарча итт шера латиноамериканций реальни доходаш 30—50 процентага кхачаш лохъешнай. Дикка лохбеннаб хІамаш эца таро хилара боарам. Масала, Перу а Мексике а шозза лохбеннаб. Колумбе цхьан саха даьрхІача къаман валоне продукт 387 долларгара 60 долларага кхаччалца лохъешнай.

Хоаш ма хиллара, экономически халонаша социальни кхоччам дегІаяхуьл. Укхаза каст-каста дагаух Мексика президентал хоржача хана Карлоса Салониса аьнна: «Экономикерча тегтара чоалханерча хьало демократе боарам лохбарга вугаргва». ДІадахача шера дуне дуккхаза теш а хиина дІаэттар. ІаьдалаГа диллача эшаш долча, кризис эшаяра тІадерзадаьча чІоагІача дедезарашта халкъаш раьза ца хилара. Венесуэле, Аргентине, Перу, Бразиле, юха а Аргентине. ХІанз аргІагІа малав?

Кризиса гІулакхаш кІезиг-дукха тоаде віаштІехьдалац цу регіона мехкаша экспорт дІаухийтача товарий боарам укх тІеххьарча шерашка 9 процентага кхоачаш лакхбенна боллаше. Цунах хьахула пайда кхы а 4 миллиард доллар тІакхсташ арахьара хьерча дехкар дІалуча дІаухийт — из дехкар хІанзарча латиноамерикански трагеде керттера бахьан да.

Латински Америке а, иштта дерригача дунен тІа а хІанзаш, ... новкъостал хІанз арахьара новкъостал дехар мара хІама дисац. Цхьабакъда, из мадарра аьтча, массала доал латтаррэи къели мара хІама дац! Теша хала дар, массала латиноамериканец къе волаш бІарГаго ловчар, из прогрессе чувра тІа хоавергвар, аьлча.

Говра нувр тилла ссаргоаврбьарий ше ва. ХІаьта из а цхьанкха ца деш Іе лоргхІаш вац. ЦаІдоацаш дац цунна кхы а чІоагІа декхаріІла вига гІерташ деш дола «хьехараш». Латински Америка тІехьа йисаргара, ший ДоІаме ца хиларгара муттъаянккхара цикъ лерхІ континентальни интеграце лланаш шеръяр, ийсхон дуней халкъашта юкъе экономически порядок оттаяра тІехьа, арахьара хьерчача декхара проблемаш политически къестаяра тІехьа цхьан къовсам лоаттабар. Цхьадолча мехкашка кризис эшаяра духьа «классови хьисапе барта баха тІерт», къахьегамхой а цар профсоюзаш а цхьан хана шоай бокъонаш бахьан долаш низ ца беш совца киГча я. Теша лов, латиноамериканец цхьакха пайда ца беш доадаь шераш метта а оттадаь, кхоалагІча эзар шера чу говра тІа а вагІаш чуварг хиларах, цхьаболчар, из ца дезачар тайп-тайпара къамаьлаш дувце а.

А. КАРМЕН,
АПН соб. корр.
Монтевидео.

ЧЕХОСЛОВАКИ. Юртбоахама баьцовгІай гибридаш, дикагІдола сорташ хьадар — Богниц городерча Іилма - тохкама института керттерча лостамех цаІ. Института болхлоша хьакхеллад арахьара Іоткъамаш дукха новкъа доацача сомен баьца - комарийн сорташ. Чехословацки Іилманхой толам лархІа мегаргба масала, «Отелло» яха крыжовника сорт.

СУРТА ТІА: Богницерча юртбоахама Іилма-тохкама института лабораторе болхло Пикуликова Гелена «Отелло» сортах йолча крыжовника эІиргашка хьожаш йоалл.

ЧТК — ТАСС сурт.

даьл бахача юртана, шоаш хьалдаьча ковшка чу ца бутандаь. Ишття яр-кх вай бокъо...

— Хьо марша воагІалва,
Гаьнара ва хьаша!
Хьо дикав воагІий-те,
Эрсий ва хьаша?

— Шо а марша дахалда,
Сийдола къоаной,
Шо гІоза лелалда,
ЦІадийрза ва гІалгІай!

— Хьо малав? —
хаьттар — тов.
Бокхача наха. —
МалагІ да хьа декхар?
ЦІенна хьаала.

— Москва цІи йолча
Покхача гІалий тІар
Паччахье бокхий ба
Шо долча со вайтар.

ТІадилла декхар да
Бокъонех шо кхетор,
Кхел йоацар догдилла
Оаш юстар кхоссар.

— Хьона бІарга ма гой
Тха миска вахар.
Паччахье ховш дий
Ер тхона тІалаттар?

— Паччахье шаьра хов
Шун хала вахар.
ХІанз мехка дессадар.

Тха юрташ дІалаьца
Хийра нах ма багІа.
Тхой мехка цІадаьхка
Тхо лай тІа ма дагІа.

Уж сагтий тІахехкаш.
Тхо чукха ма ду.
Укх мехкар гІо яхаш
Харц низаш ма ду.

ХІана ягІа паччахье
Тха бокъо ца йоакххаш,
Даьша даьча ковнашка
Чудита ца оалаш?

— Тхо гІоргдац укхазар,—
ГІалгІаша ма аьлар.
—Мохк безац наьхабар,—
Шеволчо тІатехар.

— Шо санна дахаш хул
Къоргашка оахкарий,
ТІаеча из моцал
ГІоргда шо, ва гІалгІай!

— Мецделча бий биза
Ер лаьтта ва дуаш.
Хьогделча коаналица
ГІалме хий тІамелаш.

Харцоно саготдой
ГІийла берзах ва Іехаш.
Цо Іаьржа ва лаьтта.

Напас кховдабаь
Кхача мо мерла
ДІаднар из лаьтта
Салагхой РаІаса

Цунна бІарга хьажа
Іокхайдар уж гІалгІай,
Хьайицар бийнаца,
ДІаднар лаьтта.

Цецваьнна латтийсар
Москвера из хьаша.
Нертара кий яьккхар,
Сихвелар дош ала:

Нраз-яІ шун, гІалгІай,
Селлара мохк безаш!
Буссаргбац къонахий
Цхьа аьттув ва боацаш.

Из мохк-м тахан а
Къувсаш ба вай къамо,
Банъдолчун хІанза а
Яланза котало.

Буссаргбац гІалгІай мохк
Къонахий боацаш.
Буссаргбац къонахий
Цхьа аьттув ца боалаш.

Ер дуне мел латт
Вай мохк латталба.
Вай мохк мел латт
РаІасий сий латталда.

Угурчиев Азмат-Гири

Ютаргьяр раьза хинна

Йита, йита, тоъаргья оал
Цхьабараша, бала бувцаш
Іа мел язъяь уж назмаш,
Хьо ма чІоагІа чуйна
воал.
Кхы хьай дувца хІама
доацаш,
Диса дегаш эттІадеш.
Ютаргьяр аз, раьза хинна,
Дай чурбаьха лаьтта
цІеной
Царга кхайкаш децаре.
Бера хана шо, со лийнна
Лоаман хоза уж босенаш
Вайга хьежаш ецаре.
МоастагІ, яхаш герз
тІалувцаш,
Мега кІантий хьалхабаьха
Боабе кхийла бецаре.
Вай дай сий деш лаьтта
чурташ,
Селхан канмашкара
даьха,
Хьал-Іо кхийса децаре.
Хьайбаш санна вагонашка
Вокхха-эІамга чу а дехка,
БІаьха викъ баь бецаре.
Ха а долаш наІарашка,
Ца бовзача кхыча мехка
Вай Іодига децаре.
Моцал енна илла нана,
Цунах дакхаш даьлла бер
Сайна дайнадецаре.
ГІа да-хьогІ ер ванагІ,
аьцна,
Цигга лотабенна са кер
Тахан боагаш бецаре.
ДаьгІастенгахьа са
латташ,
Цунца бувшар-гІаттар
долаш
Вай дай баьхабецаре.
Коменданто етташ, Іетташ,
МоастагІ, лхаш,
хьалхадоахаш
Кхерам тийсабецаре.
Мерчен меттел кІира
хьекхаш,
Казахстана аренашка
Эзар веллавецаре.
Мега кхача цунах хеташ
Йоахъяь коартол лехаш
кхашка,
Селхан лийнна вецаре.
Йизза бокъо хьалтІаьнна
ЦІавийрзача дийнахьа
дена хьа
ГІелал ена ецаре.
Са дай лаьтташ «сов да»,
аьнна
Оккхар ваьнна, хьаьша
[illegible]
Лелаш тахан вецаре.

Шамалах дола книжка

«Советский писатель» яхача вай межка эггара йоккхагІйолча художественни литература издательстве кастлуш арадоал М. Ибрагимовай «Имам Шамиль» яха книжка.

Берригача мехка бахача наха таро лургья романо Шамала вахар а цун никъ а бовза. Цул совгІа, Шамал Кавказа легендарни саг хилар а хІаьта Дагестанен Нохчийчени имама паччахьа самодержаве Эскарца кха йолаш дуккхача шерашна лоаттабаь тІом а бувц романа тІа.

Книжка арадоал 100000 экземпляр тираж а йолаш.

Т. АНДРЕЕВА.

ски отдело хоам бу КПСС обкома политпросвещене ЦІагІарча общественни политически центре.

16 феврале 17 сахьат даьлча г. Грознерчен Нохч-ГІалгІай АССР-ерчен экологически хьалах нола консультаци ерзав...

Консультаци ергья

Мулин Анатолий Иванович — Іалам лорадара йолча НГІАССР Госкомитета председатела заместитела;

Самарский Григорий Гаврилович — Іалам лорадара Еррироссийски общества Нохч - ГІалгІай республикански совета президиума

17 феврале 10 сахьат

... Нохч - ГІалгІай АССР КГБ председатела заместитела.

Республике баха нах хьех оаха центре.

КПСС обкома идеологически отдел.

Редактор
... ...

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 ФЕВРАЛЬ. ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Противостояние» яха художественни фильм. 4-гІа сери.
9.35 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Химик».
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
15.30 — Коталон 45 шу дузаш. «Солдатские мемуары» яха документальни фильм. «...И орденов своих им не положено иметь» яха 2-гІа фильм.
16.30 — Мультфильмаш.
17.00 — «Как у Сунжи, [illegible] у реченьки» яха Грознера передача.
17.30 — «Лелаluча наьха віашагІкхетар» — Останкино Концертни студе. 2-гІа передача.
18.30 — Ха.
19.00 — «...Ялхайтта шу даланзеи бокхагІен».
19.45 — Мультфильм.
19.55 — «Противостояние» яха художественни фильм. 4-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Са Чайковский». Дувц РСФСР халкъа артиста пианиста М. Плетнева.
22.30 — «События и мнения» яха советско - английски программа. 2-гІа передача.
23.00 — «Акцент». Авторски илли.
23.30 — «Пусть» яха бокхийчарна дола мультфильм.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 8-гІа класс.
9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Литература. 10-гІа класс.
11.05 — Іилма-довзийтара фильм.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 9-гІа сери.
13.10 — Ритмически гимнастика.
17.00 — Фильм-концерт.
17.20 — Музыкальни открытка.
17.30 — Нохчий мотт Іомабу вай.
18.00 — Хьалъю гІишлош дингагІен дарегІен хилийта. РСФСР халкъа депутаталла кандидатаца Ш. Хаджиевца хинна беседа.
18.15 — Фильм-реклама.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — «Говорила я сердцу» яха Кировера передача.
21.45 — «Любовь с первого взгляда» яха художественни фильм. (Духхьашха).

16 ФЕВРАЛЬ. ШИНАРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Противостояние» яха художественни фильм. 5-гІа сери.
9.40 — Мультфильмаш.
10.15 — «...16 шу даланзеи бокхагІен».
11.00 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
11.30 — Сага институт.
12.30 — Ха.
15.30 — «...Шерал тІех ха шун лькналле».
16.15 — Документальни фильм.
17.10 — Бераштa оахкаргех.
17.40 — Іилман вестник.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — «Надо ли было бросаться в революцию» яха передача. (Ленин вешаш).
19.30 — РСФСР заслуженни артист М. Рожков (балалайка).
19.55 — «Противостояние» яха художественни фильм. 5-гІа сери.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Из хиннад... хиннад...
22.00 — «Взгляд» яха программа.
23.45 — Ден лув-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.00 — «Восточный дантист» яха художественни фильм. 1-рей 2-гІен сереш.
2.10 — «Семейный портрет на фоне города» яха йоазон. хочун Н. Задорнова кхолламах йола передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 5-гІа класс.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гІа класс.
10.55 — «Через сказку к миру» яха английски меттала передача.
11.55 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 10-гІа сери.
16.10 — ХІара каьхата — тернам (нохчий меттала).
16.40 — Производственни хьалхалаттарашта оттадаь концерт (гІалгІай меттала).
17.10 — Хоржамашта накъадолхаш (нохчий меттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-01-65, 22-93-92.
18.00 — Документальни фильм.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — «В сердце моем Родина» яха Г. Шойдамбаевай концерт. Улан-Удэре передача.
21.45 — Массанена йола спорт.
22.00 — «Киноабонемент». «Левша» яха художественни фильм. (Духхьашха).
23.45 — Волейбол. СССР чемпионат. МаІанах. «Автомобилист» (Ленинград) — «Радиотехник» (Рига).

РАДИО

15 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 ГІалгІай поэташа дешаш яздаь иллеш (гІалгІай меттала).
11.15 Даймохк (гІалгІай меттала).
11.30 «Микрофонаца Грозне гІолла».
11.40 — 12.00 «ДоттагІала» (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Хоржамашта накъадолхаш. Прямой эфир. Халкъа депутаталла кандидатий радиодебаташ. Телефонаш: 23-40-98, 23-43-41, 23-47-20.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Хоамаш.
18.40 — 19.00 Вай депутаталла кандидаташ (нохчий меттала).

16 ФЕВРАЛЬ, ШІАЬРАСКА

7.30 «Юрта Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — «Фусам-2000».
8.40 Музыка.
8.45 — 9.00 Патриотизма тема гІалгІай литературе (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 П. И. Чайковске балеташ (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагІий оазаш».
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш. «Болх а уйла кардача тайпара е» (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 «Хьалхее га, саг».

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ерен, шоаттен деношка

СФ05035. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 555.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дейз ★ ШОАТТА, 17 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 20 (7834). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК платформа проект ювцаш

Боккха лоархІам болаш да

Доккхий хувцамаш хиннад вай мехка укх тІеххьарча шерашка. Эргадоалаш латт вахара деррига доакъош.

Цу даькъе керттердар да гІалаташ къайла а ца кхухьаш, нийсача новкъа яла вай общество гІерташ хилар. Цунна долча масалех цаІ да дукха ха йоаццаш КПСС ЦК Пленуме тІайийца парте XXVIII съезда йола КПСС ЦК платформа.

Вай вахар кердадоаккхача, перестройка кІоаргъеча боккха лоархІам болаш да къона наха ноахала кхетам лулга. ХІаьта, халкъа образованега гІолла мара дулургдолаш хІама дац из.

Цудухьа се хьехархо хилара тарра, аз къаьстта хьаллоац платформа тІара халкъа образованеи културачи ерриге сфера дегІайоалаяра хьакъехьа аьнар. Цу тІа белгалдаьккхад цу гІулакха дІадохийташ дар дукхагІа хилийталга, специалисташ ІомабараИ кийчбарая дукхагІа терчо е эзилга, хьехархочун сии лакхделга лоархІаме хилар.

Цхьаннена а къайле яц уж дешаш вай республике кІезига йоакхо еш хилар. Къаьстта Іаткъаш хІама да хьехархой лелара кийчбеш хилар Цунна дувзаденна да дешархой знанеш эсала йолга а.

ХІанз КПСС ЦК платформа тІа аьнначча тайпара парте цу дешай кІоаргга йоакхо еш хуле вай аьттув барг ба вай общества кхоанен тешшаме лард йолла. ХІаьта из, сона хетаргахьа, вай вахара керттердар а да.

Цудухьа лов сона парте а пачхьалкхено а лоархІагІа ца йоалаш из чакхдоаккхийта.

М. ГАГИЕВА,
Назрановски района ІаьлийІ - Юртарча юкъерча школа хьехархо.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

ШийтталагІча пятилетка диълагІча шера план хацал хьалха кхоачашъяра доккхий дехараш тІайийцад «Чечингавтотранс» территориальни производственни объединенена чуйоагІача автотранспортни предприятей коллективаша. Царех дукхачар шоай доалахьарча автотранспортах бизза пайда а эцаш, толамца кхоачашду шоаш денна дош. Царех цаІ я Шуаипов Султана кулгалдеча Шелковской автотранспортни предприяте коллектив. Халкъа боахама мовхьаш дІа-юха дахьара январь бетта задани 119 процент кхоачашъяьй цо. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа предприяте водителаша дІа-юха дихьад 900 тонн халкъбоахама тайп-тайпара мовхьаш. Белгалдаккха делаш да цу бетта цар дукха бешни, доагорга-смазочни материалаш кхояьлга.

Иштта дика къахьегаш ба уж шера Магаса Сайхан керте латтача Сунженски автотранспортни предприяте водителаш. Цар ...

Деша дай бац

ДІадахача шера дахим тІехьабусаш, паччахьалкхен декхараш дукха тІадусаш чакхбаьлар А. Шерипова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаш. Цхьабакъда, шоай болх товбара йола мероприятеш бегала а яьха, доккхий декхараш тІайийцад цар шийтталагІча пятилеткa тІеххьарча шера план хацал хьалха кхоачашъяра. Шу доладенна цаІи ахи бутт чакхбаьннаб. Долче, фуд царна цу юкъа карагІаьннар шоаш денна дош кхоачашдара. Хьалхарча январь бетта баьча балха итогаша хьахьокхачох дукхьал цхьан хьонхамах товарни продукци арахецара заданех мара лоархІабаьбац уж. Завода коллективо кхоачашъяьяц къахьегама овгарле лакхъяра задани а.

Самофинансированеи йизлача хозрасчетен кердача системагІа къахьегача предприяте коллектива балха тІа керттерча хьонхамех да потребителашта ...

ШИЙ БАЛХА МУТІАХЬА ВОЛАШ

Шофераштa дика хов: карбюраторал човлханегІа а бочагІа а хІама яллац автомашинах. ХІаьта цул сихагІа «мух» йоагІаш-м лаха а хала да. Бакъда, йоккха опыт, дика кулг-говзал йолчун бе кхаьчачул тІехьагІа тІерайоал царна из «мух».

Назранерча АТП карбюраторщик Джандигов Белан царна «дарба» деш хьавоагІа ткъо шу совгІа ха я. ХІаьта Іа дІахаьттачул тІехьагІа укх сиглен кІала цул дикагІа болх а хетац Белана. Иштта безабенна болх беча хана кІаьдлац йоах саг, ергга уйла цо дІа а лаьце. Сина салоІам хул цун, хІаьта цунга хьажжа мара хано къа а вац.

Ше цаІ мара веце а кхычахьа санна хьагулдаь шоай ремонтага «хьежаш» дада карбюратораш гургдац шоана цун цехе. Хавал хьалха хьавай а, ца кхуй цІагІа чубихье а (цІагІа а ба цун инструментий кхоачам) ше тоабе болабаь карбюратор дІачакх па баькккхача Іелац Белан. Цудухьа коллективо сий ду цун. Цу сийна тешал деш я делача деношка цун наькъ тІа къегаш хула «Трудового Красного Знамени» орден а къахьегама ветерана медаль а. Тешаче лелаю Белана шийна къахьегама пост.

М. КАРАЕВ.
Автора сурт.

ДИККА АЙЛУРГДА СИЙ

ЧІоагІа уйла тІаихийта йийшай аз КПСС ЦК февральски (1990 ш.) Пленуме могаяь тІайийца парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК Платформа проект. «Парте политика керттервар — саг» яхача цун шоллагІа раздел чакхйоалача аьнад укх тайпара дешаш: «МоллагІча законагІа йоацача совленаштеи льготаштеи духьала я КПСС, цу гІулакха тІа йизза гласность хилийтара тІехьа а я. Коммуниста е гІулакха тІарча сага цхьанкха бокъо яц духьал шийна бола аьттув лехa. ЦІендаь дІаданкха дела пийтарча балхах шийна болча аьттопиа пайда ийбелга».

Цхьабакъда, ца доагІаш а шоашта болча пайдана а коммунисташа, кулгалхоша лелалеш дола гІулакхаш вайна юкъера дІадаьлча дикка айлургда цар сий. Цу даькъе дукха масалаш доаладе йиш я са. Мехка халкъа боахама рузкъа дебадара шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш болча мехкдаьтта доахарел бурувдеттарел, машинашъерел, кхычарел фу даь тІех ба уж, законагІа ца йоагІа совленаш а сина, царел лакхагІа хІана латт уж? Царна лаьрхІа я республика специклиника, больница, лакхе хьоахабаь болхлой санна уж лелац юкъарча транспорташа, уж шоаш меттел цар нескй а делал а служебни машинашца лел, салоІача деношка а тІехьа. Республика партийни советски болхлошта лаьрхІача столовешка яхача а мальха дарегІа ба. Керте латтача коммунисташтеи предприятейи организацейи кулгалхоштеи еина совленаш йийца а варгвац. Сона хетачох уж а кхыдола а гІулакхаш вІалла а нийса дац.

М. ПАРАГУЛЬГОВ,
Нохч - ГІалгІай химически завода пластмассови цеха начальник.

ГІишлонхошта — дукхагІа материалаш

Вай мехка кхыча регионашка дІауха Нохч - ГІалгІайченера гІишлонхой цІагІа совца а беш, царга къахьегийтара бола болам республикa ... гІишлон материалаш. Цу даькъе шоашта тІалатта бехктокхам болача цар хьинар кхо ца деш къахьег пятилетка тІеххьарча шера. Нормативно ... процент кхоачашъяьй. ПланагІа лаьрхІачул тІех арахецай уж итт эзар кубически метр.

Иштта дика да карьеро... мел хийна продукци. Паччахьалкхенна пайда бара заланІ толамца кхоачаш я яь. 75 эзар сом пайда баьб цо бетта.

Къаьстта дика къахьегаш я Аргунски карьерера къона пиксеп, комсомолец керте ...

ХАРЖАРХОШЦА ВІАШАГІКХЕТАР

Шалински района Новые Атаги яхача юртарча клубе дукха нах бар гулбенна. НГІАССР халкъа депутатал а кандидат оттаваьча парте Нохч - ГІалгІай обкома хьалхарча секретараца Д. Г. Завгаевца харжархой вІашагІкхетар дар цига. Эггара хьалха дош ийна къамаьл дир кандидата тешаме саг ...

а. Из хІанз республика цхьаболча моттигашка долаш да. ХІаьта цунах дош хургдац. Кулгалхой хоржача хана цар къамаьлга, тайпага ца а хьожаш, цар хьинарга, шоай гІулакх доладаш хиларга, нах юкъе цар сийлеш хиларга а хьежа деза вай. Цат... дац, чІоагІа хила деза цар ... Назрановски, Нохчий - Юртовски, ...

ша дIа-кхи дихкад 900 тонн халкъбоахама хIиллайлара мовхьаш. Белгалдаккха деза да цу бетта пар дукха бечнил, довгара-малоучан материалаш кхоьхьа.

Иштта дика къахьегаш ба цхьа шера Малаел Сайхан керте латтача Сунжеенски автотранспортни предприятешка ... Цар январь бетта задани 130 процент кхоачашъяьй. Цу юкъа заданел тIех дIа-хьа дихьад цу бIаь тонн халкъбоахама мовхьаш. Пассажираш дIа-юха кхувларах йолча доходий илан а тIехкхоачашъяьй цар.

Республикерча пассажирски автопредприятешта юкъе хьалхалаттачарех я Сарнисянц Геннадий Сетраковича кулгалдеча пассажираш дIа-хьа кхувлача Грозненски производственни объединене коллектив. Дерригача технико-экономически хьокхамий январь бетта задани хахнал хьалха кхоачашйир цо.

лоархIабьбан уж. Заводан коллективо кхоачашбьяьц къахьегама овсарле лакхьяра задан а.

Самофинансировани йиттача хозрасчетен кердача системагIа къахьегача предприятие коллектив балха тIа ... старталаш яра дола договорни декхарш паччахьалкхенна пайда белгеи кхоачашдар. Цу хьокхамех а гаьнна лоархIаьяш из. Ер цу доладелча денз хIанзлехьа завода технологана шоай смежникашка договорни декхарех дIа па кхоачийтар йисай цхьа миллионн 53 эзари сома маьхча тIайтайлара продукци. Арахецача продукцега дIабода мах планагIа лаьрхIачул дукхагIа ба. Из бахьан долаш, иттта технологически режим телхаеш, материально-технически Iалашо во еш моттиг. ниеттола ... пайда бара задани а кхоачашъяьц цар.

... лоархIаш тхьан шо ... пун пехе. Хаиал хьалха ... а па кхуй дIагIа чубихье а (дIагIа а ба пук инструментий кхоачам) не тоабе болабь карбюратор дIачаях па баькхача Iелац Белан. Цудухьа коллективо ... цу. Цу сийна тешал деш ... «... ...» яха орден а къахьегама ветерана медаль а. Тешаме лелаю Белана ший къахьегама пост.

М. КАРАЕВ.
Автора сурт.

... шийтарча балхах ... дела лаьттопа пайда ... Цхьабакъда, ... поадита болча пайда ... коммунистийн ... ... дукха ... лиллара ... ... Ноч. ... ... боахама ...

... ...

М. ПАРАГУЛЬГОВ.
Нохч - ГIалгIай химически завода властьмасс цеха начальник.

ГIишлонхошта — дукхагIа материалаш

Вай мехка кхыча регионашка дIауха Нохч - ГIалгIайчнера гIишлонхой цIагIа совца а беш, царга къахьегийтара бола болам республике дIабоабарца дувзадена къаьстта доккхий декхараш хьалташка латт карьероуправлене болхлошта. ХIана аьлча, дIадахача шерашкарчул гIишлон, организацешта дикка дукхагIа лоаттае еза цар нерудни гIишлон материалаш. Цу даьхе шоашта тIалатта бехктокхам боаэача цар хьинар кхо па деш къахьег пятилетка тIехкхьарча шера. Нормативно - цIена продукци арахецара январь бетта план 100,5 процент кхоачаш а я, соахка цу юкъа арахийцачул 9,3 процент дукхагIа продукци арахийцай укх шера. Нерудни гIишлон материалаш арахецара задани 105,1 процент кхоачашъяьй. ПлангIа лаьрхIачул тIех арахийцай уж итт эзар кубически метр.

Иштта дика да карьероуправлене коллектива кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра январь бетта задани кхоъ ахи процент тIехкхоачаш а я, из лакхъяра чотагIа кийчъяьй цо планал тIех ара мел хийна продукци. Паччахьалкхенна пайда бара задани толамца кхоачаш а я, 75 эзар сом пайда баьб цо бетта.

Къаьстта дика къахьегаш я Аргунски карьера къона инженер, комсомолец керте латтача вахлагIча арендни участка коллектив. Ерригача карьероуправлене планал совгIа кийчъьча нерудни гIишлон материалех дукхагIъяраш цо арахийцa я.

Б. БАШИРОВ.

ХАРЖАРХОЩЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Шалински района Новые Атаги яхача юртарча клубе дукхаъ нах бар гулбенна. ИГIАССР халкъа депутаталла кандидат оттаеньа парте Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретараца Д. Г. Завгаевца харжархой вIашагIкхетар дар пига. Эггара хьалха дош ийца къамаьл дир наьнагIа тешаме сиг волча, «Предгорный» яхача совхоза партхома секретара Л. Л. Хуннерханова, Д. Г. Завгаева биографи а йийца, цо белгалдир, юртарча къахьегамхошта кандидат дукхача хана денз вовзаш хилар а цар из лархIар а. ВIашагIкхетаре къамаьл даьча юртхоша М. Гаркаева, А. Гайсумова, совхоза механизатораша У. Абдулкадырова, М. Исмаилова, клуба заведующе А. Масаева, «Предгорный» совхоза директора А. Демильханова йийцар юртарча наьха проблемаш, белгалйир шоаш кандидата лу наказаш.

— Са программе керттердар да,— аьлар К. Г. Завгаева — вай республике мел дукха къамаш цхьан цIени дехаш санна дегIадоаладар. Вай мехка кхыча моттигашка нийслуш дола яIрча гIуллакхаш вайгахьа вIалла нийсдалийта Iоиш яц. Наха юкъе, къамашта юкъе доттагIал хилар чIоагIа лоархIаме да. Нийса дац нах тоабашта бекъабенна хилар а. Из хIанз республика цхьайолча моттигашка долаш да. ХIанта цунах дош хургда. Кулгалхой хоржача хана, цар къаманга, тайпага ца а хьожаш, цар хьинарга, шоай гIуллакх довзаш хиларга, пакъа юкъе цар сийдеш хиларга хьежа деза вай. Цахаддач, чIоагIа хила деза цар нахаца бувзамаш. Наурновски, Нохай - Юртовски, Сунжеенски районашна кхыначa митингашка баргадайтар цхьабола кулгалхой халкъапара хийрбаьнна хилар, шоай балхаш шоашта цхьа пайда баккхара цар лелаяьгга. Из вIалла мегийта йиш яц.

Республике дукха проблемаш Iоеннай, аьлар Д. Г. Завгаевс. Наха медицински гIуллакхаш дара а социально-культурни бьыта объекташ фусамаш хьалъяра а кхыйола проблемаш а я уж. Иштта эттача гIуллакхашта тхо раьза дац. Уж тоаде деза. Уж тоаде варианташ дукха я. Кертера да дика къахьегаш хилар.

Новоатагински хоржамий округа проблемаш юкъаш Д. Г. Завгаевс чIоагIо йир, ший мел бола ниэ уж сихха къоастаяра тIабохийтаргба, аьнна. ХIана укх шера юрта культура ЦIа хьалде болалургба гIишлонхой, цунца хургья спорткомплекс, хьалъе йолалургба больница, яь аргья школа, ерригача юрта газ чуюлларгья.

Хьалхалаттарий опыт

Кердачоа тIакхувш

Ялат, дулх, шура, тха, юртбоахамa кхыйола продукци паччахьалкхенга йохкара планаш тIехкхоачаш а еш, 2 миллионн 778 эзари сома пайда бир соахка Шелковской района Ленина цIерагIча колхозо. Цул совгIа, юртбоахама продукци дукхагIа яккхаран йохкаран дIадахача шера аьржача социалистически яхьа итогех хьалхара моттиг яьккхарга а лаьрхIа, ахчан премии КПСС райкома, райисполкома карара кара тела ЦIе байракх елар цун коллективa. ТIехкхьарча ткъаь шера цIаккха а ца хинна хIама дар из. Цу толамга кхача шоашта новкъостал даьчох дувц тахан колхоза правлене председателa ХУЧИЕВ Олхазур Хожахмедовича.

Лаьттах, цунах пайда эцара формехи методехи дукха дувц тIехкхьарча хана газеташ тIа, журналаш тIа. Цунах лаьца дукха къамаьлаш хилар СССР халкъа депутатий Съездашка. Цу дешa хьаньехьа нах тайптайпара уйлаш йолаш ба. Цхьабакъда, массарна мотташ керттера дар цаI да: маварра цхьа да хила веза лаьттан. «Лаьтта — ахархошта» яха В. И. Ленина васкет кхоачашде деза.

Цунах пайда эцара балха юкъейоалаль моллагIа кеп товш я, нагахьа санна ахархочoa а паччахьалкхенна а из накъайоалаш яле. ХIаьта сона хетачох, кхаш леладерий болх вIашIехьбакхара эггара дикагIа кооперативно - арендни яр я. Иштта хеташ ба тха колхозхой а. Эггара хьалха цу хьисапе къахьега болабелар боахама яа леладераш, тIакха дIадаха шу доллуш кхокхе а нхаш леладу механизированни отряд, сомибацадаарапи кхеду бригада- ВIашагIъеллар селекционно - племенной болх бара «Волна», «Элита», «Мощность» яха кооперативаш. Лоашца аьлча, хIанз кооперативно - арендни хьисапе болх па беш боахама ерригача производственни участках шурий ферма мара йиcанц. Реконструкци а я цига къона доахан доладича арендагIа болх бе раьза я цун коллектив а.

Ше-шегIа цIаьхха хьахинна хIама дацар колхозой къахьегар кердача хьисапе вIаштIехьбаккхар. Аренда а кооперацi а юкъейоалаялехьа дукха дийцар нахаца. Кхаш хьайбаш леладеча бригадай, звеной кулгалхоща иттех занятии чакхъяьккхар, царна уттаергйолча договорий, экономика хьакъехьа хьехамаш деш.

Производства дай шоаш болга, хьатIадоагIаргдола рузкъа дукхьал шоашта карагIаьнначох мара тийша хургдоацилга кхетадаьчул тIехьагIа, наьха къахьегама овсарле геттара лакхъелар. ТIехкхара декхе балазар нах а тхо — колхоза кулгалхой а. Цунах тешал деш дола масалаш доаладергда вай. Иштта, бIаь гектарага диллача цигара даьккха дулх лурчогIа хинначул 10.2 процентa лакхделар соахка, 88 килограмм тIакхийтар хIара кхоабача IаттагарaпЯоакхка шура, ялат доккхара планаш тIехкхоачаъярал совгIа, из ма эшша дIадера фуна дита. 510 тонн колхозхошка договорашка хьежа дохка, 82 тонн пенсионерашта мах боацаш дIадала, 1400 тонн совгIа хьайбашта доакьара лаьрхIа кийчде а хилар. Декхарех цIаккха а лоархIа ца беш хьанхача соми баьцадаараш кхедечара къыметтел паччахьалкхенга сом бохкара план 26 процент, харбази пасти—41 процент тIехкхоачашйир. Бахача нахага декхар задани 161 тонн йолаш 260 тонн баьцадаараш.

Арендни, кооперативни, бригадаш, отрядаш вIашагIйоккхаш, болх хьабе моттиг йоацаш дукха колхозхой бисар, керттерча даькъе экономисташ, бухгалтераш, специалисташ, и. кх. дI. Масала, лурчогIа 126 саг вар царех дукхьал шоай окладех алапеш ийдеш. Соахка царех 14 саг мара висанзар. АрендатораШа шоашта ца эшандаь мукъабалийтача цу нара вIашагIъелла я керттерча даькъе аз ювна баьцадаараш леладу бригада. ХIанз гуш да бухгалтераш а экономисташ а лаьтта тIа толаме болх бе ховш болга.

Цхьабола специалисташ бригадашта юкъебахар.

ХIаьта малагIа пайда хилар наха? Хьацаргъя вай, масала, коммуниста Цабоеiов Казбека кулгалду кхоалагIа бригада. Соахка январь бетта договор оттадеш план еннаяр царна 80 тонн люцерна ги а кхедеш, 1500 тонн йол кийчъе, цул совгIа, яьккха юртбоахама продукци бедам болчча йохка. АрендагIа болх беше фу план я ювцар? Иштта хаттар де мег цхьаволчо. ГIуллакх мишта аьлча, хIанзарчоа из йоацаш йиш яц. ХIана аьлча, хьалхашха оттадаьча дедукхагIа продукци яккха гIертаро мара айяц наьха къахьегама овсарле. Из доацаш, планал совгIа лу колхозо а паччахьалкхено а арендаторашта. Ловцa аьлча, соахка планал дукхагIа 16 тонн люцерна ги а даьккха, 374 тонн йол Iалаш а я, цунах 164 эзар сом ийцар бригада коллективо, долче, хIараненa 8,4 эзар сом гаргга кхачар. ХIаьта, арендагIа а доацаш бригада хьисапе цар къахьийгача хана — лурчогIа цар бетта алапи дацар юкъера лаьрхIача 107 сом мара.

Кхы а цхьа масал. Колхозаца договор а оттадь дукха дулха кхее хьахарч, царна доаьхар IалацIдара лаьтта дIайидар соахка Онищенко Дина Николаевнас кулгалдеча фермас. Цкъа-дале, ялат чуийцар колхозе гIолла даькхачул ворхI центнер дукхагIа долаш, хIара гектара тIара 28 центнер, шоалагIа - дале, лулха хьакхарч дIаелар хIаране дозал 128 килограмм, е лурчогIа хинначул 49 килограмм езагIа йолаш. Планал совгIа яьккхача продукцех ийцар а дола алапи дIалаьрхIача, цу фермерча хIаране бетта алапи юкъера лаьрхIача 600 сомагa дIакхаьчар. Кхы а доккхагIа алапеш да соахка планаш тIехкхоачаш яьча арендагIа жа леладеча Балаева, Акбулатова, Басханова, Джимкантовгlар Ширванен Геланен, Одуева, Савруева, Атуевaа, Закаева, Нунаева, кхычар кулгалдеча бригадашкарча наьха.

Иштта ба аренда низ! Лаьттах Закон арадаьлча из кхы а дегIабоагIаргхиларах теш.

Цхьабакъда, арендагIа болх беше цхьаца къоалаш де, кхыбараш Iехабе гIерташ, лерттIа болх хьа ца беше ахча ийде гIерташ а нийсбелар тха боахаме соахка. Цар цIераш йоакхаргьяш аз. Цу наьха кхел колхоза коллективо ше къоастаергья. Цул совгIа, договорага хьежа планагIа боахама йоагIача продукцех хьа ца луш йисачох мах а Iобилла безарга цар. Иштта ба колхозой арендаторашех баь барт.

Арендно - кооперативни хьисапе лерттIа болх хьабе аьттув ца боалийтащ дар а да дукха. Хьал тоадеаннеца хайначул тIехьагIа, цу боахамагара махула дукхагIа хьадаккха гIерташ дар административно - бюрократически системе. Цар еча ерригача новкъарлонех дийца а варгваш, цхьабакъда, цхьайолчарех ца аьлча, Iелац. Масала, колхозо пайда ийцача хIара киловатт-сахьат электроэнергех цхьа кепиг тел колхозо. Цунца цхьана, боахама юкъера хьаьнна къахьегама коллективаш йоландаь, кооперативашкара хIара киловатт-сахьат электроэнергех 3—5 кепиг доаккхаргда, аьнна, хоам баьб. Из геттара ла йиш йоацаш, лерттIа волча сага керта чу доагIаргдоацаш хIама да. ХIана аьлча, хьал дикагIа долча боахама юкъейоагIаш а тха колхоза балхаш деш а коллективаш и.

Колхоза правлени раьза ца хилча, тха чота тIара ахча дакха бокъо яц агропрома (хIанз тхо долча агрокомбинат оал цунах) президиума. Цхьабакъда, тхогара ца доагIаш из дIадаккха дукха бахьанаш кордаогIа цунна. Масала, планаш кхоачаш а еш, из бахьан долаш зе хиле болхлошта алапех дIадала ахча доацаш дус цхьадола боахамаш. Иштта нийсделча хьал дикагIа долча боахамашка команда йоагIа, агропрома чота тIа ийзал ахча дайта деза, тIехьадусача боахамашта новкъостал дара аьле. Цу гIуллакха раьза ца хиннача, дукхала баьннача боахама лац тIехьагIа, разнаряджагIа йоагIаш йолa керда техника, запасной оатхалаш, эша удобренеш, кхылар. Цудухьа дIа па делча далац деха ахча, кхыбараш пIелг пIелгах ца тохаш баьгIача хана ниэ кхо ца беш къахьегаш Iоадьяр. ТIехьагIа юкалоре а дацар хIама. Цу тайпара, хIама хьа па дераш кхаба безараш хул-кх. ТIаккха сенна юкъейоалаеш я аренда, коопераци?

Соахкара шу толаме чакхдаьккха дале а, дIадахача дийъ шера планагIа дIа ца луш ялат, сом, баьцадараш, баьца витаминни хьоар, люцерна ги тIадисад колхоза. Цудухьа карарча пятилетка тIехкхьара шу къаьстта а чоалхане хургда тхона. Из ха а ховш, укх шера чуццаргболча хьувкъама ма хулла тешамегIа лард йолла гIерташ къахьег хIара колхозхочо. ХIанзале цу даькъе цхьацца толамаш а дахьад. Дика дегIадоагIаш да соахка толашагIа йолча агротехнически ханашка дIадийна ка бола ялат. Зяба аьхад бIаьсти дIаюргIолча культурашта хьакъоастадаь дерригa лаьтта. ХIанз тIатеIла органически удобренеш хьаьндеш да из. Кхашкара балхаш тахан а тIехьа дIадоладе кийча я техника. Из толам баккхийтар — укх шера денз аренда гIа болх беш йола межмастерске коллектив. ТоъалIалашдаьд дIадувргдола фу, удобренеш, и. кх. дI.

ДIаяздьяр
М. ХАМАТХАНОВ.

Парте райкомий пленумаш

14 феврале парте Сунженски райкома пленум хилар. Цига дийцар организационни дош.

Пленумо КПСС райкома хьалхарча секретаре декхарех цо еннача заявленегIа мукъаялийтар В. В. Попова.

Парте районни комитета хьалхара секретарь хоржалга чакхдаьккхар альтернативни ларда тIа. КъайлагIа кхаж тассара бюллетена тIа оттаьяр Ю. В. Камбулова — Серноводски сельхозтехникума директора, Р. М. Татиева — «Серноводский» совхоза партхома секретара кандидатураш.

КъайлагIа кхаж тессачул тIехьагIа КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретаралла а бюро членалла а харжар Татиев Мажита Руслан.

Пленуме къамаьл дир парте Нохч - ГIалгIай обкома секретара С. М. Бекова. Пленума балха дакъа лаьцар КПСС обкома организационно - партийни а кадрови а балха отдела заведующе В. М. Данилеца.

* * *

Селхан, 16 февраля, КПСС Ачхой - Мартановски райкома пленум хилар. Цига дийцар организационни дош.

Iалам лоралдара Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен комитета председатела хьалхарча заместителалла хьожаваьрца дувзадена Р. А. Баигиев парте райкома хьалхарча секретара декхарех мукъа валийтав пленумо.

Парте райкома хьалхара секретарь хержав альтернативни ларда тIа. КъайлагIа кхаж тассара долча бюллетена оттаьяр ер кандидатураш: «Урожайный» совхоза юкъхьенарча партийни организаце секретарь Р. Ш. Анзаев, «Самашкинский» совхоза директора Н. З. Байдуев, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома инструктор С. С. Керимов.

КъайлагIа кхаж тессачул тIехьагIа КПСС Ачхой - Мартановски райкома хьалхарча секретаралла хержав Анзаев Руслан Шахидович.

Пленуме дакъа лоацаш хилар, къамаьл а дир парте Нохч - ГIалгIай обкома шоалагIча секретара П. Н. Громова.

Депутаталла кандидатех

ДИРЕКТОР

«Красный молот» завода производствении объединене коллективо ший хоржамашта хьалхарча собране РСФСР халкъа депутаталла кандидат оттаваьо шозй директор Мусалимов Геннадий Мухаметсалимович.

1954 шера авиационни училища курсант а волаш, дIаболабаьб цо ший къахьегама никъ, 1964 шера Уфимски авиационни институт йистеяьккхачул тIехьагIа мастер а волаш болх бу цо. Наха дег тIа вижа, болхлошта чIоагIа везаш, лоархIаш хинна саг массавар раьза а волаш хорж завода генеральни директоралла. Цо боа а бинзар паьха те[illegible].

Вайна ховш ма хиллара, Геннадий Мухаметсалимович цу объединене кулгалде отталехьа дукхача шерашка вIаштта тIехьаюсаш хьайоагIаш хинна завод хIанз план кхоачаш а еш дерттIа болх беш я. Хаттар отт ухаза, мишта вIаштIехьдаьннад цу завода иштта толамаш даха? Хала дац цу хаттара жоп дала.

Балха толамаш доахараш мах ба. Из тIехдика кхеталеш ва кулгалхо, цудухьа эгтара хьалха из хьежар паьха йоакхо е, цунна айбир цо къахьегамхой производстванара безам.

Цул тIехьагIа кIоаргга уйла а еш, цо хийцар хьалха кIал хинна производствении структура. Директоро дIаболабаь никъ къахьегамхой дагара бар, цар хьалльацар Мусалимова йоалаль объединении йилларах йола предложени. Хьалха вай маалара, цо йоакхо йир хIанз кхоачамбоацаш эттача хьале кхачая продукташца болхлой Iалашбара, цу гIулакха объединене юкъайоалайир «Гельдиген» яха совхоз, хIаьта общественни кхачан комбинат йиллар, болхлой дийнача чкъаьрашца Iалашбара, уж кхедерашца йIаьхача ханара договор оттадир, предприяте вIаштIехьдаьккхар, болхлошта дика йола маьлх елга.

Къахьегамхой хьашташ кхоачащдеча иштта биэза теркам тIабахийта безаш гIулакх да цар унахцIено лораелга, салаIа моттиг вIаштIехьйоаккхилга. Цу хьакъехьа доккхий хувцамаш даьд завода кулгалхочо. Нахах ший дог лазарга хьежжа принципиально оттадир цо болхлой унахцеIно лораелга профилактически гIулакх дара дола дош. Масала, мах боацаш цергашта дарба де а протезировани е а вIаштIехьдаьккхад, цул совгIа Нальчике, Боржоме, Анапе Каспийски Iаьржачен фордаш тIа болхлошта салаIа моттигаш яьй.

Майрра ала йиш я вовкъост Мусалимов шиш болаш, бехктокхаме, доагIар хьадехаш кулгахо ва, аьнна. Цудухьа къахьегамхошта везаш а сий деш а саг ва из. Цун оамале белгал дар ийсхо е. Цудухьа хIаравар воагIа из волча ший бала а ийце, хIаранена ха а хов шийна могаш дола гIо-новкъостал директора дергдолга.

Нахах дог лазаш а къахетаме а из хилар хьахьокх городе эгтара хьалхачарца 50 эзар сом республике хатар хиннача наха цо дIахьожадаь хиларо, гIашлой тIаьш дахкаро, нах чубаха цIеош хьалдаро, хIаьта Беркат-Юрта шовзткъе итт цIагIа йовхала система оттаяро.

Мусалимова оамале кхы цхьаькха белгало а я. Цхьан тайпара дегIа лазар кхийттача е къоанала кIалбисача наьха йоакхо еш из хилар. Масала, В. И. Ленина цIерагIча Берий фоида, цкъара йола шприцаш эцара, г. Грозный тоаяра дIадахьийтад 200 эзар сом, г. Грозне маьждиг хьалдара 15 эзар сом.

Бух боацаш йоккха я Мусалимова сага еш йола уйла. Цунна массаза а дагалатт саг. Из бакълу заводе болх беш пенсе баха нах цо цIаккха а биц ца болийташ хиларо. Иштта завода пайдан фонда тIара хIаранена пенсена кхы тIа 100 сом тIатехад укх шера.

Цхьан багара доагIаш санна заводе мел волча саго йоах, укх перестроечни чоалханерча хана халкъа Iаьдал Мусалимов санна волчуи кара хила деза, цудухьа оаха из депутаталла харжа кандидат оттаваьв.

Ший низ, хьинар кхо ца деш къахьегаш ва из. Депутаталла ше хорже де лаьрхIар а дIакхайкадаьд Геннадий Мухаметсалимовича. Нагахьа санна ше хорже цо дакъа лаца лерхI республика правови паччахьалкхе хьаяра, хIара гражданин социальни лоравара, мехка дисциплинси порядоки чIоагIъяра тIехь хьадда къовсам лоаттабара юкъе, къамашта юкъе вIаши долча гIулакхий конституционни формаш эргаьльха тоаяра, кхалнаха-ноаноашта йоакхо яра, нах пенсионни дикагIа Iалашбара, городо экологически цIена технологеш юкъейоалаяра; г. Грозне «Жилье 200» яха программа кхоачашъяра хIанзарча хьисапе берий бешамаш, яслеш, школаш, спортивни сооруженеш, унахцеIно доаяра объекташ хьалъеча финансови новкъостал дара.

Вузий, техникумий, ПТУ дешархошта стимулировани яра духьа кхы тIа льготаш ялара тIехьа хила.

«Красный молот» производствении объединенена кулгалде Мусалимов Геннадий Мухаметсалимович нийсвалярах доккха дика кхаьчад коллективага.

Лоаццача хана цо хьалхаяьккхар дуккхача шерашка тIехьюсаш хинна из предприяти.

Новкъост Мусалимов эггара хьалхарча аргIана саг дага латташ, цун йоакхо еш ва, цудухьа цо кулгалдеча коллективо дикагIа къа а хьег. Оалача дешаца, деча гIулакхаца, наьха хьилар айде къахьегама безам тIабахийта хов цунна.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Къахьегама ресурсаш: мишта пайда эц царех

Балха моттигаш Iалашъю

Вай республикерча кхыча районашка санна чIоагIа нра латт Ачхой-Мартане а хьоде хIама а доацаш, делаш бола нах мамогга дукхагIа балхаш тIа дIанийсбара дош. Царна къахьега моттиг хилийтара хIанзчул кхо шу хьалха Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето баьча соцамга хьежжа районе хоадамболлаш йола программа оттайир. Из чакх а йоаккхаш, укхал хьалхарча кхаь шера деш хIама доацаш лелача нахах 1250 гаргга саг балхаш тIа дIатарве лаьрхIар района кулгалхоша.

Цу лостамагIа таханалца хьа царна карагIдаьннар фуд? Къахьега моттиг йоацаш лела нах производствана юкъеозара йола программа кхоачашъелга Закон а хиша дIаэттад Ачхой-Мартановски районе.

Самашкинский консервни заводе хьалйир сомий керда цех, цига балха дIанийсвир 60 консеврщик. Реконструкци а яь, шерйир райпищекомбинат. «Новосельский» яхача совхоза сок йоаккха цех, цу шиннахьа къахьега дIанийцар веэткъа гаргга болхло. Ах бIаь саг балха тIа дIатарве вIаштIехьдаьннад «Самашкинский» совхозе 30 моттиг йола берий беш. Закан-юрта свинарник, фельдшерско-акушерски пункт, шлакоблокаш арахеца цех хьаеллярах.

Цхьа юрт е боахам бац районе де хIама доацаш лела нах чусоцабара тIалерзадаь балхаш ца деш. «Ореховский» совхозе 90 моттиг йола берий беш болх бе йолаялийтарах, цига балха дIаэттар ткъо саг. ХIанз йистейоалаш-латт цу юртарча юкъерча школана хьатIаеш йола здани. ТIаккха цига болх бе йиш хургья вийтта сага. «Орджоникидзевский» совхозерча сом чакхбоахача цеханз еш хиина реконструкци чакхъяьннай, хьал а яь, болх бе йолаялийта плодоовощной продукци йокъаяра йола цех. Хьайийлай шлакоблок еш йола участок. Цу гIулакхаша таро хилийтар боахаме хьабе болх а боацаш, лийина 40 гаргга саг къахьега волавалийта. «Урожайный» болх бе долаяалийтар быта яхача совхозе хьал а даь, цIа, культура цIа, фельдшерско-акушерски пункт. Из бахьан долаш цу организацешка керда балха дIаоттаве йиш хилар де хIама доацаш лийна ткъо саг.

Укх тIеххьарча шин шера райпотребсоюзе болх бе йолаялийтай универмаг, кафе-кондитерски, специализировани мебельни тика, райзаготконторе 500 тонн баьцадаараш лаьрхIа оалашъярша гIишлон материалаш йохка тика, иттех школьни буфет. Цу организацешка дIатарвир веэткъа гаргга саг.

Массанахьа санна, Ачхой-Мартанерча юрташка дукхагIа хьаеллаш латт халкъа боахама а бахача наха а чIоагIа эшаш йола тайпара продукци арахеца кооперативаш. Таханарча денга цига хьайийлай 72 кооператив. Цхьаннахьа балха воацаш лийина 300 саг къахьега волавалийта вIаштIехьдаьлар из бахьан долаш. ХIанз царех биззача низаца болх беш я итт кооператив. Цар дIадахача шера арахийца халкъа эша товараш, бахача наха даь бытовой гIулакхаш 450 эзар сома маьха да. Цул совгIа, духхьал дIадахача шера патент а ийца, шоай цIагIа болх бе волавеннав 90 гаргга саг.

Лакхе белгал мел яьха мероприятеш чакхъяхарах 1987 шера районера деш хIама доацаш лийина 452 саг балха тIа дIанийсвелар, лурчогIа — 460 саг, хIаьта соахка — 550 саг. Цу масалаша къаьгга хьахьокх бе болх боацаш лела нах производстве дIатарбара районе дукха хIама делга. Укх тIеххьарча шерашка дукха балхаш ду укхаза наькъаш тоадеш, кердадараш дехкаш, наьха цIеношка, производствени помещенешка газ чуюлаш, водопроводаш еххкаш. Цига а дукха болхлой къахьегаш ба. Укх шера цхьоалагIа квартал чакхъялалехьа районе болх бе йолалуш я асфальтови завод.

ХIанз укх сахьате цхьаккха тайпа хьаде хIама а доацаш, районе цIагIа Iеш ва къахьега йиш йола кхо эзар совгIа саг. Царех шиъ ахи эзар саг хIанзалца вай мехкарча кхыча регионашка дIаухаш, болх беш хиннаб. ХIаьта хIанз уж санна баьраш къахьега чусовцабара республике дIаболабаьча болламагIа вайцигарча гIишлон организацеш къахьега чIоагIо яь ба. ХIаьта 530 саг тхоай районе балха гIа дIанийсбе шин кхоачаргба [illegible] шера, — аьлар райисполкома председатела заместитела Домбаев Хьамида. Из оаха дергда керда бытовой мастерскеш, кооперативаш хьаеллаш, цIагIа къахьегаш бола нах дукхагIа хулийташ.

Б. КОСТОЕВ.

Наха гIулакх де хьожаргва

— Йоакъап, тахан массена а ган дукха за йоаццаш [illegible] КПСС ЦК Пленум, сона бакъахьа хетар цун балхах лаьца Iа хьайна хетар аьлча?

— Аз теркам тIабахийта йиэар цу Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яь доклад. ХIаьта са белгалдаьккха безам бар, цу Пленумо, вай общество политически хьисапе дегIаккхувлача керттера моттиг дIалоацархилар. КПСС кризисера араяла гIерт шийна чухь кардинальни реформаш яра наькъаца.

Кхыметтел райсовета депутаталла хIара мандата тIехьа къовсам лоаттабеш виъ-вхиъ кандидат ва. Цо хьахьокх Советий лохера ввешъяш а халкъо лоархIача, д[illegible] дулургдолча, цаьха йоакхо ергIйолча викалех вIашагIйохка гIертилга. Са къамаьл хилар Ленински райсовета № 93 йолча хоржамий округе гIолла депутаталла кандидатаца, «Юрист» яхача правови кооператива консультант-правоведаца, Грознесни халкъа тIахьожама комитета штатни йоацача юридически отдела заведующаца Картоев Iумара Йоакъапаца.

Сталина ханара, сеца лаьттача шерашкара догмаш стереотипаши тIа ца эцара наькъаца. Из, сона хетачох, парте чухь революци яр санна хIама да. Перестройка шерашка вай общественние хьахиина демократически, общественно-политически боллавн лархIа дела аьлар докладчика. Из аз кхеталечкх. КПСС-с дIахо йолаче вай мехка кхы йола политически партеш хьахилара новкъарле ергьац ахилга да. Цу тайпарча поэицес вай общества демократизаце процессаш кIоаргъяра гIо дергда. Иштта Пленуме белгалдаьккхар, СССР Конституце тIара КПСС советски общества кулгалвеш а лостам телаш а я яхаш, йола 6-гIа статья вIаьккха ошац хилар. ХIаьта, цо дерриге доал Советашта дIадалара а дукха партийни система хьалра а ... дола дика хьалаш хьакхолергда.

— Йоакъап, сона хов хьо хьалха балха хиннача «Чеченгазавтотранс» объединене № 1570 автоколонно коллектива РСФСР депутаталла кандидат оттаве лаьрхIа хинналга а. Iа из предложени тIа ца ийцалга а. Сенца дувзаденна дар из?

— Баьллув хьо, хьалха балха хиннача предприяте [illegible] СТК со РСФСР депутаталла кандидат оттаве гIерташ яр. ТIеххьарча хана аз эйра цхьабола кулгалхой фунигIа-моллагIа даь а доал дара лакхерча эшелоне юкъебаха гIертилга. Царех дIа ца кхета лаьрхIар аз. Из коллективага дIахайтар, нагахьа санна оаша со моттигерча Совет депутаталла кандидат оттавой цига шоана дукхагIа пайда хургья, аьнна. ХIана аьлча районин Советашка ... тарра, нагахьа санна со хорже, Ленински района масштабашка болх баь Iе лаьрхIа вац. Сона хов, СССР халкъа депутатий статусах долча Закона ерригача лакхе латтача Советашка, кхыметтел СССР халкъа депутатий Съездага кхаччалца предложенеш тела, запросаш е уж кхоачашъелга хьалдеха йиш йолга. ХIаьта из аз юрист хиларах тарра, де доагIача бесса дергда.

— Иштта хила а веза наха дукхачарна юкъера хьахержа депутат.

— Из иштта ца хилча варвац. хIана аьлча наха кIордадаьд доккхий къамаьлаш, аьсса лозунгаш. Царна деза шоай материальни хьал тоадалар, хьалха гучадаьнна [illegible] дахар. Бакъда, хIанз перестройка дIайолаь цхи шу дале а, халкъа вахар тоаденнадац. Духовни оагIорахьа кIезигдукха дикагIча оагIорахьа хувцамаш хиннадале а. Гласностен демократен сага сакхетам мукъабоаккхаш латт. Цхьабакъда, цунца дерригa а чакхдалаш. Нахана тикашка продукташ, промышленни товараш хилар, транспорт дерттIа ... пара дарба дар, хIара дезал фусамаца Iалашбар. ХIаьта хIанз цар из дерригa а тоадеча, Iалашдеча новкъостал дар шоай викалашца — депутаташца дувэ.

— Йоакъап, хIанз сона бакъахьа хетар Iа хьай программах лоацца дийцача.

— Са программа тIа керттерчарех да социалистически-правови паччахьалкхе хьаяр. ХIаьта из дара аз ерригача боарамий Советашка гIолла къахьегаргда, нагахьа санна, сайх депутат хуле. ШоллагIдар, мамогга кIоаргагIа харжархой проблемаш тахка тохнаш, уж низ ца кхобеш кхоачашъергья. Уж къестаеш «экономика. сагагахьа ерзаяра» принципагIа болх бе беза. Вешта аьлча, воаш къамел деш дар сага эшараш теркал деш мара хьале йиш яц. Наха ца дезаш дола хIама хьалхадаха бокъо яц. Иштта са программе я харжархой «социально-бытовой хьашташ тоадара пункт. Цунах, аз цхьадолча дакъе лакхе дийцар. Халкъа депутатий Ленински районин Совета решени е соцам тIаэцарца (из цу Совета территоре тIа законни низ болаш хилчахьа бе дац) коммунальни службай практика юкъейоалае лерхI, прибалтийски республикай опыт. Цига нацин тоаяо дехаш енна заявка ханнахьа кхоачаш ца йой, квартира дас цу бетта коммунальни гIулакх дарах йоагIа налог дIаяла ца езаш мукъавоал. ХIаьта вайна дика ма хой коммунальни службаша мишта болх бу. Иштта са программа тIа белгалла моттиг дIалоац медицинас, вай дехача наькъаша, экологе, культура, къаман метташ дегIаккхувлаpo.

— Йоакъап, хIанз шоай «Юрист» яхача кооператива балхах лаьца дувцал тхона?

— Оаха вIашагIъелла кооператива кхаь сагах латт. Из предприятешта, организацешта, бахача наха правови гIулакхаш де лаьрхIа я. Мадарра аьлча, оаха дебиторски декхар тIера дIадоаккхача, боахамашта юкъе договораш деча, къахьегама а производствении а дисциплина чIоагIъеча новкъостал ду. Наха хеттача тайпара гIулакх де вIаштIехьдалац, тхо Iе дезаш йола помещени хIанз а тоаяь ца ялар бахьан долаш. Бакъда, хьатIабоагIача бетта тхо биззача боараме болх беш хургда.

ДОАРХIАМЕ БАЛХАШ ДУ

— Йоакъал, тахан массене а ювц дукха ха йоаццаш чайхъяьча КПСС ЦК Пленум. [illegible] хетар цул бахьаш лаьца Іа хьайна хетар аьлча?

— Аз теркам тІабахийта йиттар цу Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева яь доклад. ХІаьта са белгалдаккха безам бар, цу Пленумо, вай общество политически хьисапе дегІаккхувлача керттера моттиг дІалоацаргхилар. КПСС кризисера араяла гІерт шийна чухь кардинальни реформаш яра наькъаца. Из, сона хетачох, парте чухь революци яр санна хІама да. Перестройка шерашка вай общественне хьахиина демократически, общественно - политически болачаш лархІа деза аьлар докладчика. Из аз кхетадечох, КПСС-с дІахойодача, хана вай мехка кхы [illegible] хьахилара ноцкъарг ергьяц хилазга да. Цу тайпарча процесс вай общества демократизаце процессаш кІоаргъяра гІо дергда. Ишта Пленуме белгалдаьккхар, СССР Конституце тІара КПСС советски общества кулгалдеш а лостам телаш а я, яхаш, йола 6-гІа статья дІаяккха эшаш хилар. ХІаьта, цо дерриге доал Советашта дІадалара а дукха партийни система хьаяра а наькъаца.

— Ишта хила а веза наха дукхахчарна юкъера хьахержа депутат.

Хьалха балха хиннача «Чечингавтотранс» объединене № 1570 автоколонно коллектива РСФСР депутаталла кандидат оттаве лаьрхІа хиннагла а. Іа из предложени тІа ца хІоцалга а. Сенна дувзаденна дар, из?

— Бакълув хьо, хьалха балха хиннача предприяте [illegible] РСФСР депутаталла кандидат оттаве гІерташ яр. ТІеххьарча хана аз эшра цхьабола кулгалхой функцигІа моллагІа даь а доал дара лакхерча эшелоне юкъебаха гІертилга. Царех дІа ца кхета лаьрхІар аз. Из коллективага дІахайтар, нагахьа санна оаша со моттигерча Совет депутаталла кандидат оттавой цига шоана дукхагІа накъавургы, аьнна. ХІана аьлча районни Совета депутат хиларах

— Из ишта ца хилча варвац, хІана аьлча наха кІордадаьд доккхий къамаьлаш, ийса лозунгаш. Царна деза шоай материальни хьал тоадалар, хьалха гучадаийта хиина гІалаташ дІадахар. Бакъда, хІана перестройка дІайоаль пхи шу дале а, халкъа вахар тоаденадац, духовни оагІорахьа кІезигдукха дикагІча оагІорахьа хувцамаш хиннадале а. Гласностех демократех сага сакхетам мукъабоаккхаш латт. Цхьабакъда, цунца дерригa а чакхдалац. Наха лов тикашча продукташ, промышленни товараш хилар, транспорт дерттІа лелар, унахоцшта доагІача тайлемаш тахка тохкаш, уж низ ца кхобеш кхоачашъергья. Уж къестаеш «экономика сагагахьа ерзалра» принципагІа болх бе беза. Вешта аьлча, воаш къамел деш дар сага эшараш теркал деш мара хьале йиш яц. Наха ца дезаш дола хІама хьалхадаха бокъо яц.

[illegible] хьархой социальцо - бытовой хьашташ тоадара пункт. Цунах, аз цхьадолча даькъе лакхе дийцар. Халкъа депутатий Ленински районни Совета решени е соцам тІаацарца (из цу Совета территоре тІа законни низ болаш хилчахьа бе лац) коммунальни службай практике юкъейоалле лерхІ прибалтийски республикай опыт. Цига нагахьа санна еха коммунка-

— Оаха віашагІъелла кооператив кхаь сагах латт. Из предприятешта, организацешта, бахача наха правови гІулакхаш де лаьрхІа я Маларра аьлча, оаха дебиторски декхар тІера дІадоаккхача, боахамашта юкъе договораш деча, къахьегама [illegible] лина чІоагІъеча новкъостал ду. Наха хеттача тайпара гІулакх де віаштІехьдалац, тхо Іе дезаш йола помещени хІанз а тоаяь ца ялар бахьан долаш. Бакъда, хьатІабоагІача бетта тхо биэзача боараме болх беш хургда.

Интервью яьр
М. БАРАХОЕВ.

[illegible] акушерски пункт. Из бахьан долаш цу организацешка керда балха діоттаве йиш хилар де хІама доацаш дийна ткъо саг.

Укх тІеххьарча шин шера районпотребсоюзе болх бе йолаллийтай универмаг, кафе-кондитерски, специализировани мебельни тика, районготконторе 500 тонн баьна-даараш лаьрхІа овощехранилище, [illegible] школьни буфет. Цу организацешка дІцтарвир ткъа гаргга саг.

Массанахьа санна, Ачхой-Мартанерча юрташка дукхагІа хьаеллаш латт халкъа боахама а бахача наха а чІоагІа эшаш йола тайп[illegible] сагІа саг [illegible] ээар саг хІан[illegible] [illegible] дІахаш. болх беш [illegible] ХІаьта хІанз [illegible] санна [illegible] [illegible] республике [illegible] [illegible] [illegible] 550 саг тхоай районе ба[illegible] тІа дІа[illegible] [illegible] [illegible] Хьамид [illegible] [illegible] керда бытовой мастерски, кооперативаш хьае[illegible]. [illegible] бола нах дукхагІа хулийташ.

В. КОСТОЕВ.

ЛОАРХІАМЕ БАЛХАШ ДУ

ДІабахача январь бетта дерригача техннико-экономически хьокхамий лоачахьахкен план тІеххоачаьй «Южэнергохимзащита» яхача специализировани управлене кавказски участка коллективо. ПланагІа лаьрхІачул совгІа итт ээар сома маьха балхаш дир цо Нохч-ГІалгІайчен теплоэлектроцентрала шка, Чир-Юртовски заводе, Дагестанерча фосфорни тухий заводе оборудовани мукх ца ийтара. Из толам бакхха віаштІехьдаьннад массе а йолча производствени участкай болхлоша хьакар кхо ца деш къахьегарах.

Белгалбаьнна дика къахьегаш ба укхаза ремонтникаш Матаева Людмила, Зданович Александр, Пономарев Виталий, Гусеев Валентин, Ахаев Султан, кхыбараш, Цар хІара сменагІа нормаш 110 — 115 процент кхоачаш ю.

Х. СУРУДЖАНЦ.

Харжархоша хьаллаьцав

Галашка бахача наьха собране № 131 йолча округе гІолла Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаталла кандидат ваьв Орджоникидзе цІерагІча колхоза тракторни бригада учетчик Мякиев Султан.

Из хьинар дола саг дика вовзаш ва юрта. Султан ваьв 1936 шера ахархочун дезале. Юкъера школа лькбархІшерарча школе хьехархо а дешара даькъа кулгалхо а хиннав Султан.

1971 шера Галашкарча юртарча Совета депутаташа председателалла хержачул тІехьагІа, цига болх бу Султана 1974 шерига кхаччалца. Цу хана Совета планаш, хІара шера 105 — 110 процент кхоачашъяь хулар. Болх дикхачул тІехьагІа колхоза бухгалтер, тІаккха 1965 шера Ростовки юртбоахама институте бухгалтерий курсаш чакхйоах цо. ДІахо йодача хана, Галашкински ка барах Сийлен грамоташ, ахчаи совгІаташ тийнад цуна. 1975 шера колхозе тракторни бригада учетчик хул цох. ХІанз а цу балха тІа ва Султан. Из болх колхоза дика пайда хургболаш лелабу цо. Султана нийсхо лелиендаь, чІоагІа раьза ба цунна механизатораш.

Укх деношка харжархошта ший программа дІайовлийташ ва халкъа депутаталла кандидат. Галашке халача метте улл, дукха да цига наха эшараш, къаьстта, во да цига долха наькъаш, яц кагийча наха салаІа моттиг, ишта кхыдараш. Из дерригa къоастаде лаьрхІа ва кандидат.

Т. ХАШИЕВ.

Исторе оагІош

ГІАЛГІАЙ ПОЛК ДУНЕН ТІЕМ ТІА

XX-гІа бІаьшере чакхйоалача, доккхий общественно-политически хувцамаш хулача, экономически культурни доккхий хІамаш карагІдувлача а уж лаьгІлуча а вай сиха йодача хана политологашо, экономисташа, культуре искусстван деятелаша тІехь - тІехьа дукхагІа теркам тІабохийт бІаьшере йолаеннача хана эггара белгала хиннача цхьан событена — дунен хьалхарча тІема историна. Из теркам хьахиннаб дунен тІа дерригa чулоацаш хиннача хувцамий бахьанаши маІани кІоаргагІа а кІийле йолаш а довза гІортарца. Из тІом латташ а чакхбаьнначул тІехьагІа а хиннача хувцамашта юкъе, дувца а мича деза, эггара а лоархІаме хилар Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци.

Дукхача а даькъе «Сердало» газет дешарий безам ба цу тІема юкъе Къулбаседа Кавказа лоамарча халкъий викалаша, къаьстта аьлча гІалгІаша лаьцача даькъа истори довза. Бакъда, Къулбаседа Кавказе революце событеш кийчъяр а дегІайоалаяр а хоалуш, хилларга диллача, новкъа хете а, вай исторе цаІ мара йоаца, ца йовза оагІув яц из. Из бавъдеш да «Къулбаседа Кавказа халкъий исторе» дукха ха йоаццаш араьннача 2-ча тома тІа цу деша исторе хьакъехьа хаьдда хІама ца хилари фактически гІалаташ хилари.

Хьалхе а кийчо еш болх бар бахьан долаш цхьоалагІа дуьан тІом болабеннача хьалхарча бетташке а віашагІтеха, дІаяхийта йиш хилар ялх полках латта Кавказски дошлой дивизи. Уж полкаш яр: хІараир инъ сотнех латта 2-гІа Дагестански, Черсий, Татарски (Азербайджански), Нохчий, ГІалгІай, Чергизхой. Из дивизи йовзаш я «Дики дивизи» («Акха дивизи») яха во цІи йоаккхаш хиларца а.

Лоамарой фронте бахара дерригa дукха бахьанаш дувцалургдац газета статья тІа. Из ишта дале а, эскара уж доакъош хьахиларен Къулбаседа Кавказе революци хилалехьа хьалха а из йолча хана а хиннача общественно-политически процессашта лоамароша - фронтовикаша яьча воздействи керттерча бахьанех аланза даргдац.

Полкаш хьахилара этнически лоаттам ше, цар дошлой бола ди (бусалба ди) хьахьокхаш да Кавказски дошлой дивизи тІом бе лерхІаш віашагІтохарал совгІа, политически хьакъехьа де лерхІа хІамаш долаш а хьаяь хилар. ДагадоххарагІа аьлча, хІара полкаца молла вар. Масала, юххьанца денз ГІалгІай полкá молла Горбаков Товбот-Хьажа вар.

Халкъаш мукъадахара болам Россе йолаш хиннача революционно - демократически процессай чІоагІа дола дакъа а хиннача хана, хІаьта ичтере йистошкара низаш из бІарчча йолаш йисара кхераме айттача хана тІема юкъе даьа лацара къамех болча нахах эскара доакъош віашагІтохар эрсех доацача халкъаша монархически строй хьаллацар санна дІахьокха гІертар царнэм.

Кхы кІеигагІа лоархІам болаш дацар хила тарлуш долча тІема хьале нах общественни гІовттарах ше лораялар духьа Кавказски администраце «бахача наха юкъера эггара сатем боацен тІом бе кийча болен нах» полкех дІатеха фронте бахийтар а.

XIX-ча бІаьшере а санна, дивизе полкаш хьахулийтар хІара полкаца 560 дошло а волаш. Шоай лоІаме полкаца боагІача наьха чотагІа ІалашйОра уж, говраши кхылола эшараши лора юрташкарча наха. Юххьанца шоай лоІаме болхараш къоастабаьчул тІехьагІа, 1915 шера бІаьсти денз 1917 шера бІаьстенга кхаччалца йолча хана Къулбаседа Кавказе массаза а дахаш хьадоагІача халкъаша шоай чотагІа хІара полка кийчйора 250 сагах латта пхиъ запасной сотня. ХІара тІема саг кийчварга дІадодар 300 а кхы дукхагІа а сом. Цун дІауйла йича дика кхетадергда тІема кийчо ярга мел дукха рузкъа дІадахийта дезаш хиннаб ахархой, мел боккха бала тІаотташ хиннаб царна.

1914 шера сентябрь бетта Къулбехьен-Малхбузен фронте кхаьча Кавказски дошлой дивизи юкъеяхийтар инарала Брусилова 8-ча армена дІаенна хиннача II-ча кавалерийски корпуса. Цу хана денз дивизе кхоалагІча бригаде хиннача Чергизхой полкаца цхьана 1917 шера август бутт тІаккхаччалца хадданза тІем тІа хилар ГІалгІай полк.

Кавказцаи дІакхачалехьа Къулбаседа-Малхбузен фронта эскараша беш хиннача тІемал эргаш ка йоалаш тІом беш Къулбехьен-Малхбузен фронта эскараша 280 — 300 километрага кхоачаш Дунаец яхача додача хи тІа тІехьашка даьккхада, австровенгерски эскар, ший тыле Перемышль яха крепость го бáь чу а лоацаш.

ОагІонаш тІема керла кийчлуча хана ка йоалаш тІом беча фронта хьале эггара доккхагІа денал долаш хила йийзар дивизе. Соединене флангашта юкъе бувзам лоаттабе, моастагІчун транспортни коммуникацеш йохае, эггара керттера дар —моастагІчун оагІонгахьа хьинаре разведка лоаттае езаш декхар дар дивизе. Цу хьакъехьара тІема болх къаьстта боккха хиина дІаэттар Къулбехьен - Малхбузен фронта эскараш йоккха Карпатски операци яра кийчлуш доахкача хана (из операци йІаьхъелар, 1915 шера 23 январера денз 11 апрелага кхаччалца). Цу операце 12-ча кавалерийски дивизеца цхьана дошлоша а гІашлоша а хадданза 17 дийнахьа тІом беш моастагІа тІехьашка ваьккхар Сан яхача додача хи тІа кхаччалца, цига чІоагІало а лаьцар.

Цу тІемашта юкъе денале дакъа лацарагІа ГІалгІай полка 80 дошлочоа Георгиевски крести медалаши яла оттадир. Царех вар човнаш хиина новкъост беш латтача тІема юкъера кІалхарваьккха Матиев Мороз. Уж тайпа совгІаташ, деннарех бар Дзауров Хьусейн, Котиев Дуда, Гагиев Бота, Муталиев СаІийт, кхыбараш. ШоллагІча степена Георгиевски крест делар хьалхагІа эрсийяпонций тІем тІа денале дакъа лацарагІа 4-чен 3-чен степена кресташ деннa хиннача Мамтиев Алсбина, вахмистр хиннача Бекмурзиев Бексолта, урядника Киев Османа.

1915 шера Іай Къулбехьен - Малхбузен фронта эрсий эскараша яьккха тІема котало цу шера эггара тІехьара яр. Цул совгІа, бІаьсти Горлицки операци хулача хана тІехьашка даьхадар уж эскараш, хьалхагІа хьалаьца, хиннача территоре цхьа дакъа моастагІчоа а дусаш.

ГІалгІай полка, ерригача дивизена а санна, низкъала хилар эскара гІашлой доакъош тІехьашка довлийтара моастагІа юхасецавеш 1915 шера май бетта баь арьергарди тІом. Из тІом баьча хана ГІалгІай полка 2 сотня тІехъяьлар эрсий позицешта духьал тІом бара австрийски гІашлой эскар гуллуш хиннача Тулава яхача юрта. ХІаьта вонх сотне цІаьхха атака яь дохадир моастагІчо дагалаьца из хІама. ХІаьта шоллагІча дийнахьа ишта атака йир ГІалгІай полка 4-ча сотне а, цига моастагІчун 70 бІухо а вувш. ХІаьта гІалгІашта юкъера 6 саг вийр, 9 сага човнаш хилар. Из хиннача шоллагІча дийнахьа тІом беш кхы 23 гІалгІачоа а хилар човнаш.

Дивизе даьча тІемий журнала тІа къаьстта белгалваьккхав ГІалгІай полка ординарец дошло Орцханов Хизар. 28 мае Кавказски туземни дивизе 3-ча бригада командираца цхьана цо юха а соцаяь, тІехьашка яьнкхар моастагІчунга букъ берзабаь хиина 215 ополченчески гІашлой дружина.

Пхе дийнахьа віашта салаІа йиш йоацаш тІом бе бийзар дивизе 13 сотне, царех 4 гІалгІай яр. «Бийсана никъ беча хана дуккха болча дошлоша шоаш говраш тІа баггІаше а наб еш бІаргагора сона», — яхаш дувцар 3-ча бригала командира. — Говраштa тІера бессача хана журал бе йоалаш ше кулг айдаьча тайпара наб ец хийла дошло вар, говр дІаяха дукха ха йоллаше в. ГІаш болхача хана совкІаьлбенна, менна беха нах санна, дІа-са эгар бІухой». Боабеш хиннача нахагеи чІоагІа духьал овтта безаш хиларгеи диллача ишта хила доагІар этта хьал (5 дийнахьа тІом беш кавказцех вийнавар 119 саг). хІана аьлча кавказций 13 сотни, Амура дехьарча казакий 4 сотни, ополченчески 2 дружина яр тІатаьІача 6 батарейца, тІом беча 12 австрийски германски батальонашта духьала латташ. Из бахьан долаш цар йиш хилийтар эрсий 33 армейски корпусага долача хин вокх берда йисте чІоагІъяла а тІехьашка довлачара юхасаца а.

1915 шера аьхки а гурахьа а Днестра тІа оборонительни тІом беча дивизе сотнеша лайнар мел хала хиннад дувцаш ер масал доаладергда вай. 30 июне сарахьа австрийций шиъ ахи полко Днестра сехьа а яьнна, тІехьашка яьхар Амура дехьарча казакий полка сотнеш. Цу батальонех цхьанне дІалаьцар Кулаковце яха юрт. Из бахьан долаш цо шиъ аьрдехьарча флангах хоадайир Днестра берда йисте уллача Гродек яхача юрта дІагІазза хинна гІалгІай 3-гІа сотни. Цхьан оагІорахьара Днестра аьттига берда йистерен шоллагІча оагІорахьара Кулаковцерен беча тІема юкъе нийсъелар из сотня. Бийсана Гродек а йита, хьун юхерча тІо болча дукъ тІа окопаш а йоацаш сецар сотня. Полка командира Мерчулес цунна новкъостала яхийтар гІалгІай ши сотняи 33-гІа къаьстта йола Донски казакий сотняи. Шин бийсанен цхьан дийнахьен июле ІуйрийнІга кхаччалца юхаййзар йиъ сотне шоай тІех низ бола моастагІа, кхьметтел окопашка ховш а йиш йоацаш. Шоай метта командоване керда бІухой довкъош хьадахкийталца позицеш дІахецанзар цар.

1915 шера сентябрь тІакхоачача хана ГІалгІай дошлой полкацарча нахах Георгиевски крести, медалеши енна 400-нел совгІа саг вар. Бизза бола Георгиевски кавалераш хилар (йиъа а степена Георгиевски кресташ долаш) милице юнкер Дзатиев Эсаки (эрсий-японций тІем тІа дакъа лаьца а вар из), воккхагІвола урядник Местоев Хьаж-Мурди. Цунна еннаяр Россе тІема хьакъехьарча союзникий французски тІема медаль а.

ТІема событешка эрсий эскара эггара дикагІа ка йоалаш хилар 1916 шера июне денз августага кхаччалца баь цІи хеза брусиловски тІом. Белгалъяьнна цу хана массехказза майра тІом беш хилар Кавказски туземни дивизе полкаш.

Город Станислава тІатеІІа тІом беча хана германски гІашлой полка духьал ГІалгІай полко яь атака шерра цІи хеза хилар. Езержаны яхача юрта юхерча моастагІчо лаьцача чІоагІаленна духьала тІом беш эрсий гІашлой эскар кІалдисар, хьуладала дезача а эттар. ТІаккха инарала Гагарина приказ делар ГІалгІай полка моастагІчоа атака е аьнна. Из атака еча хана цунга хьийжача кавказций 2-ча бригада командира Половцева дивизе штабага хоам бора: «Сона бІаргадайра полковника Абелова (полка командира помощник) команда а телаш, цхьа берд а хиина, аьржа а аьржа, ГІалгІай полк Езержаны яхача юрта тІа хьийдар, вай гІашлой эскара юхе гІолла тІех а яьнна, юрта чухьийдар из. Е еттача йоккхийча топашта а е еттача вешта топашта а, пулеметашта а юхатоха магандар из хьайдда еш йола атака. МоастагІчоа из тІакхувш хилар сацадзар боад белча мара. Из атака Іалаьмате боккха лоархІам болаш хилар: моастагІчоа тІом чакхбаьннаб аьнна хеттача хана сарахьа, из тІеххьарча ший чІоагІален тІара ваьккхар».

Цу тІем тІа гІалгІаша хьаьккхар цкорч чудола яьшкаши артеллерийски паркн а йолаш снарядаца 5 йоккха топ, карадоалавир 100 совгІа саг. Цхьа йоккха топ дІаьккхар из атака хьаллоацаш хиннача Чергизхой полка сотнес. Укхаза белгалдаккха доагІа віалла дага а доацаш из атака хиларагІа тІехьашка боалача 46-ча Прусски полка корзагІбаьннача салташа йоккхийча топех ежа йоахка говраш хьаяста ца кхувш, ткъесаш а тедаш дІайитар.

Юацаш йолча атака лоархІам къоастабеш, белгалдаккха деза, массе тайпарча германца кийчъяча пехотана духьала кавалере ю атака. тІема Іилмо могаеш ца хиннилга. ХІана аьлча цу тайппара атака аьттув болаш хилара таронаш геттара кІезига я.

Лакхерча Керттерча командоване штабо дерригача эскарга баьча хоамагІа из геттара йоккха ка йоалаш атака йир бахьан долаш ерригача дивизех майра дивизи я аьнна цІи тиллар. Из атака еш майра тІом беш велар 4-ча сотне командир штабс-ротмистр Балоркин КъарамСолтен 19 дошлои, 38 сага човнаш хилар.

Из атака юнкарца дувзаденна белгалдаккха доагІа ца вовзача а профессиональни воацача а цхьан [illegible] ка ший тайпарча фальсифика це предмет а хиина из дІаоттар. Газет дешарашта [illegible]

Толамий новкъа

Ткъаь ихнъ шу дизад «Грознефтехимремстрой» трест вIашагIъелла. Из хьахилар цул хьалха хиннача № 1 йолча гIишлон-ремонтни управленех. Треста коллективо хьабепача къахьегама накъъах, из хьахиларах, цуьна хьалхашка нйттача халонехи проблемехи, кaрaгIдийнача толамех лаьца дувцар дехаш тха штате воацача корреспондента массехк хаттар дир цхьоалагIча гIишлон-ремонтни управлене начальникага Матвеев Иван Андреевичага.

Хаттар: мишта хьахилар трест, сенца дувзадена дар вз вIашагIйоллар?

Жоп: Ховш ма хиллара треста 25 шу мара дизадац, хIаьта тха управлени цул дукха йоккхагIа я. Управления хьахилар Грозненски мехкдаьтта техникум чакх а яьнкха, со укхаза мастералла хьожаваьча 1956 шера. Цу хана ремонтно-монтажни контора, СУ-1, «Грознефтезаводстрой» вIашагIа а теха хьайир «Грознефтезаводы» объединене СМУ-1. Цунна кулгалде оттаваь эггара хьалхара начальник вар НГIАССР заслуженни гIишлонхо Линсутов Михаил Иванович. Цул тIехьагIарча 34 шера цига верриге а кхо начальник мара хинавац. Со виълагIа ва, аз укхаза болх бу ялхайтта шу дизад.

Хаттар: трест хьаллехьа фу балхаш деш яр шун СМУ-1 коллектив?

Жоп: Керттерча даькъе хьалдора наха чубаха мехкдаьтта чакхдоахараштa лаьрхIа цIенош, берий бешамаш, капитальни ремонт йора установкашта, новкъостал дора юрта боахама. Масала, Шелковской района Черняевская яхача станице хьалйир оаха МТС-а комплекс. Кизляре мастерскеш кхыйола объекташ. Тха управлене ларда тIа трест вIашагIъеллачул тIехьагIа, ший аргIагIа тха СМУ-1 хьахилар СРСУ-1, СРСУ-2, ремонтно-механически завод, механизаце участок. Долче, хьалхашка эттар керда дехараш а. Царна юкъе лоархIаме моттиг дIалоацаш яр «каспийски» яха мероприятеш аьлча а, хьалъе езаш хилар массехк насосни, канализационни системаш, бIеха хий Шолжа чу дIачуухийтаргдоаца блокаш. Экологически гIулакхашта лаьрхIа деш балхаш дар уж. Керттера дар бIеха хий Каспийски форда чу дIачуухаргдоацаш гIулакх делга.

Хаттар: Ткъаь итт шу совгIача хана малагIа объекташ хьалъяьй оаш, — Иван Андреевич, цар цIераш йоахалургъярий хьона?

Жоп: Цар массане а цIераш яьха а варгвац, уж чот яь варгвоацаш дукха я. ХIара объект хьалъеча кIезига къахьегам дIабахийтабац оаха, цудухьа уж йиц а лац. Оаха хьалдаьд заводской районе итташ дола дукха квартираш йола вIаштIара даь цIенош, иштта дукха цIенош хьалдаьд Катаяма цIерагIча, Черноречье яхача поселкашка, В. И. Ленина цIерагIча проспекте. Иштта тха гIишлонхоша хьалдаьд В. И. Ленина цIерагIча ДК-на хьалхашка латта баьчча памятник, Сийлахь-боккхача Даймехка байнача пожарникашта турпалашта дола памятник, «Грозгипробиосинтез» институтана хьалхашка латта памятник. Оаха тхоай вахаре цIаккха а йовргйоацаш юхейита лер я из.

КIезига яц тха коллективо хьалъяь производственни объекташ а. Царех я В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводера серпокислотни установкаш, Iанара камераш, фильтровальни отделени, Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводера газови компрессорни, цхьайолча завойннара хозфекальни сеташ, ГрозНИИ опытни заводера цеолиташи катализаторашию установкаш, царна эшаш йола бийдала блок. Тха гIишлонхоша реконструкци йир ремонтно-механически заводана.

Хаттар: Треста 25 шу дузача дийнахьа хьоаха ца бича баргбац из сийдола никъ хьабена бола гIишлонхой, инженерно-техничeски болхлой, гIулакхера нах, малашб уж?

Жоп: Царна юкъе ба правительственни совгIаташ тийннараш, сийлен цIераш еннараш. Царех ба итташ долча шерашка тресте къахьегаш бола бригадираш Ширшиков Владимир Анисимович, Пауков Александр Дмитриевич, Кулебякин Николай Агафонович, Черномазов Анатолий Алексеевич, Линчуков Юрий Васильевич, Семенова Александра Константиновна, къахьегама ветеран, участка начальник Дмитриевский Виктор Константинович, кхыбараш. Сона га а гуш, хьалхийна башха-дика производственникаш ба уж.

Шоай юбилейна дог гIоздоаха производственни толамаш доахаш накъабаьхкар гIишлонхой. Дерригача технико-экономически хьокхамий дIадахача шера план кхоачашйир цар 5 декабре.

Беседа яьр
З. АЮБОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«Ватан» — из «даьхе» яхилга да

Кабул яхача города йисте, машарерча хана горожанаш салоIаш хиннача моттиге я «Ватан» яха комплекс. Кабуле сенсацеш лаха гIерташ безам боацаш вера укхаза, цхьа нагтахьа мара багIац, Бакъдар ала дезацийi, со а безам боаццаш вера укхаза.

«Ватан» — из укх цхьайтта шера вежараш дIа-хьа боабеш беча тIем тIа дай бовцаш бойла диса бераш чуIеш йола моттиг я.

Со «Ватане» кхаьчар, бераш, Iуйряйна дуаш дола хIама а днаь, теника театра спектаклага хьежаш дагIача хана. Залера хьахозача берий беламах теша хала-дар, дукха ха йоаццаш царна — да а нана а, е царех цаI дийна во тIакхаьча хиларах.

Цу берий цIено болх бу бархI шу да, из 1981 шера, тIехьагIо Афганистана президент хиннача Наджибуллас хьадийлар. «Цу шерашка «Ватана» бойла диса барI ах эзар бер тIанийцад, — дувц «Ватана» директора Нафас Джайхида. — Тахан укхаза ялх беттагара 17 шерага кхаччалца ха льнна 1100 бер да».

Лохарча дегIара йола пхе бера нана Нафас «Ватане» балха ера «Афганистана кхалнаьха обществера». Цул хьалха из Бадахшан яхача провинце центре Файзабаде НДПА городской комитета секретарь яр, — духхьал дIаала деза из чоалхане, дукха денал эшаш болх бар, аьнна. «Ватанера» болх а аттагIа бац, йоах Нафас, — хIана аьлча, хIара дийнахьа цар бала, гIайгIа бIаргагуш вола саг воха ца вохаш а бераш дезаш а хила веза.

— Тхо вигъ бIаь саг ва воспитаталаш, хьехархой, — дIахо дувц Нафас. — Укхаза эггара зIамагIбараштa лаьрхIа отделени я. Деша даха ха йола бераш сердалон министерства оттаяьча йиззача школьни програмаех цхьоалагIчара цхьайттлагIча классе кхаччалца дешаш да. Цул совгIа, лакха говзал йолча хьехархоша дIахьоча къахьегама урокех бераш сурташ дехка, токарни станокаш тIа болх бе Iомалу, цар иштта кIувсаш хьаду, барзкъаш тег, кога гIирс хьабу. Тхо тхоай берашта лакхера дешар хьийха ца Iеш, царна вахаре накъаяргйола професеш караерзае гIерт. Оаха тхоай керттерча декхарех лерхI бераш дог нйша хургдоацаш хьалкхедар.

«Ватане» гIолла хьожаш сона бIаргадайра укхаза мел йоакхо еш зIамига бераш Iадувшадора, иштта школьни кабинеташка бIаргайра бераша шоай кулгашца хьаяь хIамаш. «Ватана» кхувшбоагIараша кхерах хьаяь изделеш, кIувсаш моллагIа говзанчаш а хьагаргболаш дар.

Цхьан комнате са къамаьл хилар шахматех ловзаш ваьллача шин кIаьнкаца. Царех цаI Кундуза гарггарча юртара Ахтар Мохаммад вар. Иштта дар цун лоацна дола, бакъда гIайгIах, балах диза истори: «Са да ахархо вар, — дувц Ахтара. — Цкъа юрта ера «Афганистана исламски парте» банда. Царна керте лаьттачо са даьга аьлар, устагI а бийна тхо тIаэца деза Iа, аьнна. Бакъда, са дас из де тиганзар, бераш кхаба хIама дац, аьнна. Цо из аларах эгIазбахача бандиташа са да вийра».

ШоллагIвар — Пэрван яхача провинце центрера Чарикарера Мобарез вар. Цун да а нана а дийнад. Мобарез ший вешийца «Ватане» кхаьчар. КIезига-дукха ха яьннача гIолла вокха а «Ватанера» берий группаца СССР-е болх бе вахийтар. Хьай вешах цхьаккха хIама хой хьона, аьнна, аз даьча хаттара жоп луш Мобареза со сурташ тIа долча йоккхача стенда дIа тIа а вига царех цхьане тIара хьахьекхар школьни доскана хьалхашка латташ вола кIаьнк. Оаха дIа-хьа каьхаташ язду, совгIаташ кхухьийт, — аьлар, Мобареза. — Са а безам ба из волча СССР-е деша ваха.

Юхе латтача Нафас Джахидага хаьттар аз Советски Союзо низагIа афгански бераш дIаккхувл, царех даьлах тешаш боаца нах бар духьа, яхаш, цхьайолча герзацарча оппозицей лидераша дувцачох фу хет, хьона, аьнна.

— Эггара хьалха белгалдаккха безам бар, — йоах директора: — Советски Союзо тхона интернат вIашагIйоллача доккха новкъостал даьлга. Шоана бIаргадаьна менгеш, школьни предметаш, оборудовани — из дирригa советски новкъостал. Берашта тIаювха пальтош тхона советски новкъосташа яйтай. ХIанз Хайратона порте Советски Союзера хьадоагIа мовхьаш Iайнад, цу даькъе «Ватана» лаьрхIа дайтараш а. Халахете а, уж хьазца таро яц тха, оппозицеша Хайратон-Кабул яха наькъ тIа гIолла мовхьаш дIа-са кхахьара чIоагIа новкъарле еш хиларах.

— ХIаьта, афгански бераш низагIа Советски Союзе дIаккхувл яхаш дувцачун хьакъехьа, — дIахо дувц Нафаса — ала безам ба са: Советски Союзе баха безам хиннараш советски оагIоно тIаэца лаьрхIа хиначул дукха дукхагIа бар. Тха бераш керттерча даькъе дерригa Iадаташ афгански дараш санна долча Юнъерча Азе дах. Берашца цхьана Советски Союзе дIабахаб тха воспитаталаши хьехархойя. Масала, ислам хьехаш ва тха афгански молла. ХIаьта цо хьахьокх берий даьлах бола тешам боабе гIерт яхилга харц долга.

Интернате НДПА членаш ца хиннача наьха бераш дIайийдой оаша, аьнна, аз даьча хаттара жоп луш, директора аьлар: укхаза бера дай парте хилара е ца хилара терко йиц. Аз шуга аргда: тхо долча да дай оппозице оагIорахьа бола бераш. Тхона уж дерригаш керттерча даькъе — машаре Афганистан хьалъе езаш бола нах ба.

Тхо укхазара дIадолхаш хьахезар чIоагIа таташ. Из Кабула деш дола ракетни дов дар. Тхона гонахьа хинна бераш ракета Iоежача оагIорахьа дIададайдар: из зIамигача берашта салаIара лаьрхIача корпусашта юкъе Iоежаяр. Ираза, цхьан сага хIама даьдацар. Берашлара къастача хана аз царга хаьттар. «Ватанера» арадаьлча малагIа вахара никъ лаца безам ба шун, аьнна. «Лор, хьехархо, яздархо, космонавт», — аьнна цIогIарч техар бераша. ХIаьта зIамигача Саид Мирзас са кулг а лаьца цIенхаштта аьлар: «Тхо дерригаш тIанийцар, тхона вахар деннар «Ватан» я, хIаьта из тха «даьхе» я, цудухьа мичахьа мара ца хиларах цун духьа къахьега безам ба са, шийна даь дика дицде йиш яц. ХIаьта иштта аз дех шуга дунен тIарча дерригача берашка дIаалар: эггара чIоагIагIа оаха сатувсар, тхона дагадоаллар — цIий Iоухийташ, тха дай, ноаной, йижарий, вежарий боабеш тха лаьтта бeш бола тIом сихагIа сацабар».

Саиду сайга даь дехар кхоачашдеш аз дIахайт шуга гаьнарча Афганистанера зIамигача кIаьнка дагардар, иштта, со теш, из массане хьаллоацаргхиларах. Дунен сообщество афгански лаьтта машар оттабеча гIо де декхарийла я.

Кабул.

Руслан СИКОЕВ,
АПН соб. корр.

Редакционни почтацара

ДЕМОКРАТЕ ЧОАЛХАНЕ СОВГIАТАШ

Сона хет вайх дукхабараш демократе хьакъехьа тувлабелча санна. Цо шеш цхьаниe цхьа беркат дахьаргдолаш санна лерхI. Цо автоматически а сиха а цхьа хIама дарга хьеж. Дукха ха яр вай цу сахьатага хьежа. юххера из хьаккхаьчад. Ура!

ХIаьта автоматически хIама хьа ца дарал совгIа, кхы а керда, демократизацеца дувзадена декхараши халонаши хьахулилга гучадаьлча демократи кIезигагIа хьаллоац. Цунца ба боккха политически кхерам «Мадарра аьлча, фу лу вайна цо?» яха уйлаш хьаккхолл.

Уж вай хьежаш дараши уж кхоачаш ца хиларах хула халахетараши — из дерригa а хьахул вай политически [illegible] демократе совгIаташ дахац. Из политически вахар вIаштIехьдаккхара йола бохилла хала а чоалхане а гаттена я. Цунна чIоагIа тIехьабарех вола цхьане дехараш кхоачаш ца дой дIайоал из.

Вай дукхатIча хана кхета я дац цо дIадехараш. Воай цо йоакхо ярга хьеж вай, хIаьта цо йоах: «Оашош е шоай йоакхо. Вайна хет, цо воашта ялсмале яхьаргья аьнна, хIаьта вайна цо хьалол низ, денал, изобретательность, хьинар хила де деза вахар. ХIама хьадеш хила, из я шоана йиза йола кортмукъале! ХIаьта оашош даьчох хьахинначоа жоп а лe.

Мел дукха ба вайна юкъе демократи йолаш довхалург а да тхо, даха бокъо а я тха, аьнна хетараш! ХIана? Шоашта из езандаь. Шоаш цунна тIехьаболандаь. Кхыметтел сужие а ухандаь цунна. Цхьабакъда, абстрактно, вахара йоакхонашца бувзам боацаш.

Цу наха-м даьра ягIац демократи. ХIана аьлча демо[illegible] шийна болч пайдана хиллача гIулакх деши хулилга. Цунна опиц, мел лакхъаь яле а, платонически уйлаш. Цу уйлашна из лергья. Цунна эш гIулакх лелапе хов нах.

Демократи хила боагIаш бац дикагIдола вахар хьадара беча балха юкъе дакъа лацара юстарбувлараш. Шоаш юкъе а боацаш хьа а даь, шоашта из хьалургхиларга догдоахараш. Иштта позице тIа латт дукха бараш. ХIаьта иштта йола вай позици а хьакхеллай [illegible] демократизмо. Къаьстта цо хьахилийтай вай юкъе а доацаш цхьаннеIна — «стройо», «Iаьдало», «парте», «центро» — вахар вIаштIехь даккха а тоаде а дезаш лерхIа овмал. Антидемократизмо ехкача дуккхача кортмукъаленашта юкъе я цхьа паргIато а — нах общества, политика, дегIаахара наькъа йоакхо яра мукъабахар. ХIаьта, цунга вай [illegible] а ца кхеташ а вай безам бац керда мухь воашта тIаэца, хIаьта дукхача даькъе эгIаза а ух вай: «Сендухьа ду вай из а из а? Из дерригa а Iаьдало де дезаI».

Иштта гIулакх шийбе доллар наькха безам на [illegible]

ГIАДВУГАШ ДА ХЬОКХАМАШ

Госприемка системагIа болх бара вай республике эггара хьалха инициатива дIайолаяьрех ба СССР 60 шу дизара цIерагIча Грозненски «Оргтехника» яхача производственни объединене машинашъераш. Шергара шерга шоаш доаха производственни хьокхамаш дикагIа а хулийташ, яхье хьалха латташ хьабоагIа уж. Цар еррига арахецача тайп-тайпарча продукцех 99 процент яр дикеи тIехдикеи мара яц.

Ший потребителий хьашташ дизза кхоачашдара тIа гIертта къонсам лоаттабеча цо доккхий къахьегама толамаш доахаш чакхбаьккхар укх шера январь бутт. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цо арахийцар 157 эзар сома маьха товарни продукци, хIаьта задапел совгIа маьхалъяьккхаб 25 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а [illegible] машинашъераша.

Экономически реформа хьалашка къахьегача цар шергара шерга дикагIа хулийташ латт кхыдола технико-экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле [illegible]

США. США оборона министра Чейни Ричарда Пентагоне [illegible] пресс-конференции. Цо цигача хоам бир администрацe кийчъаьча тIема бюджета проекта цхьайолча деталех.

Р. Чейне аьнначох, кертта бюджета Пентагона проекте чудоагIаш да, карарча финансови шера США обо[illegible] министерства балха [illegible]

кха политически кхерам «Мадарра вьлча, фу лу вайна цо?» аха уйлаш хьакхолл.

Уж вай хьекаш дараш уж кхоачаш ца хиларах хула халахетарши — из деррига а хьахуз вай политически опыт ца хилар бахьан долаш.

Демократе совгІаташ дахьац. Из политически вахар вІаштІехьдаккхара йола боккъонца хала а чоалхане а система я. Цунна чІоагГІа тІехьабарех волча цхьанне нигга вьннад: «демократи доал дара эггара вогІа йола форма я, вожаш еррига вожаш ца лаьрхІача».

Цо луш цаІ да, бакъда, из хоадам беш дола беркат да: обществога йиш хулийт ший еррига творчески потенциал гучаяккха а цох пайда эца а.

Бакъда, цун метта демократе дІадех нах общественно хьинаре хулга. Вай дерригаш а декхарийла да демократе йоакхо е. Цу хьакъехьа из геттара къиза а дукха хІама дІадехаш а система я. ТаІазар къиза а ма дой: нагахьа санна цо дІа-

Шоашта из езадаь. Шоаш цунна тІехьаболаидаь. Кхыметтел сурне а ухаидаь цунна. Цхьабакъда, абстрактно, вахара йоакхошаица бувлам боацаш.

Цу нахн м даьра агІац демократи. ХІана вьлча демократе дІадех хаддаиза ше хьаллоацаши шийна болча пайдана хаддаиза гІулакх деши хулилга. Цуина вшац, мел лакхъль яле а, платонически уйчаш. Цу уйлаша из лергья. Цунна эш гІулакх леладе хов нах.

Демократех демократи хургьяпар, нагахьа санна, цо массанеиа а, кхыметтел шийна духьала бараштa а, политически кортмукъале ца хилийтара. Нагахьа санна цунна тІехьа бараш цунна нигга платонически уйла йолаш хуле, тІаккха хьем боацаш цох пайда эцаргба духьалбараша. Демократена духьалбараш-м даьра тохалургба демократи йолча хана. Из шеко йоацаш да. Къаьстта вай мехка, хІана аьлча уж вайцига дукха а ба, тІатеІІа гІулакхаш деш а ба. Демократи платонически, пассивни лорлеш болчарел уж котбаргба, из дІа а йоакхаргья.

...ш а тоаде а да- ваш лерхІа оамал. Антидемократизмо ехкача дукхахча кортмукъаленашта юкъе я цхьа парг1ато а — нах обществa, политика, дегІаахара паьна йоакхо ара мукъабахар. ХІаьта цунга вай дІаІаьчачоа тара а да. Кхеташ а ца кхеташ а вай безам бац керда мухь воашта тІаэца, хІаьта дукхача даькъе эгІаза а ух вай: «Сендухьа ду вай из а из а? Из деррига а Іаьдало де деза!».

Ишта гІулакх ший бе доллар наьха безам ца хилар демократена кхераме да. Наха хьалхара цхьаккха хІама дулургдац цунга. Нагахьа санна цар ца дой, цхьаккха хургдац-кх. ТІаккха цаІ мара дисац — юха а наха хьалхара деррига дар. ХІаьта, из демократи хІалак хилар да.

Долче, демократе дІадеххача тайпара граждански хьинар долаш, инициативни, гІуланхаца, вай воаш ца хуле, из вайна юсаргьяц.

Вайна доагІар а хургда из...

Ю. ОЛЕЩУК.

Москва.

(«Известия» газета, 1990 шу, 16 февраль).

...чул совгІа цо арахийцар 157 эзар сома маьха товарни продукци, хІаьта задание совгІа маьхальлькхар 25 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договори декхараш... кхоачашдаьд объедненене машинашъераша.

Экономически реформа хьалашка къахьегача цар шеогара шерга дикагІа хулийташ латт кхыдола технико-экономически хьонхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра бетта план дикна тІехкхоачашъяьй цар. Бийдал, электроэнерги, металл, кхыйола материалаш кхолрах, арахецача продукцега дІабода мах лохбарах пачхаьалкхенна пайда бара задани йиза кхоачаш а еш, дІабахача бетта 727 эзар сом пайда бир машинашъераша.

Объедненe цхьаккха цеха коллектив йисанзар январь бетта планахи тІанйцача декхарехи лоархІа ца еш. Царна юкъе а къаьстта дика болх беш хиларца белгалбаьяна ба Москалев Виктор Анатольевич керте латтача пхелагІча цеха машинашъераш.

К. МАГОМЕДОВ.

...даха ха йола бераш сердалон министерства оттаьча йиззача школьни програм-

...тар. Хьай вешах цхьаккха хІама хой хьона, аьниа, из даьча хаттара жоп луш Мо-

...хаш ва тха афгански молла. ХІаьта цо хьахьонх ... даьлах бола тешам ... гІерт яхилга харц долга.

...кхерийла я.

Кабул

Руслан СИКОЕВ
АПН *соб. корр.*

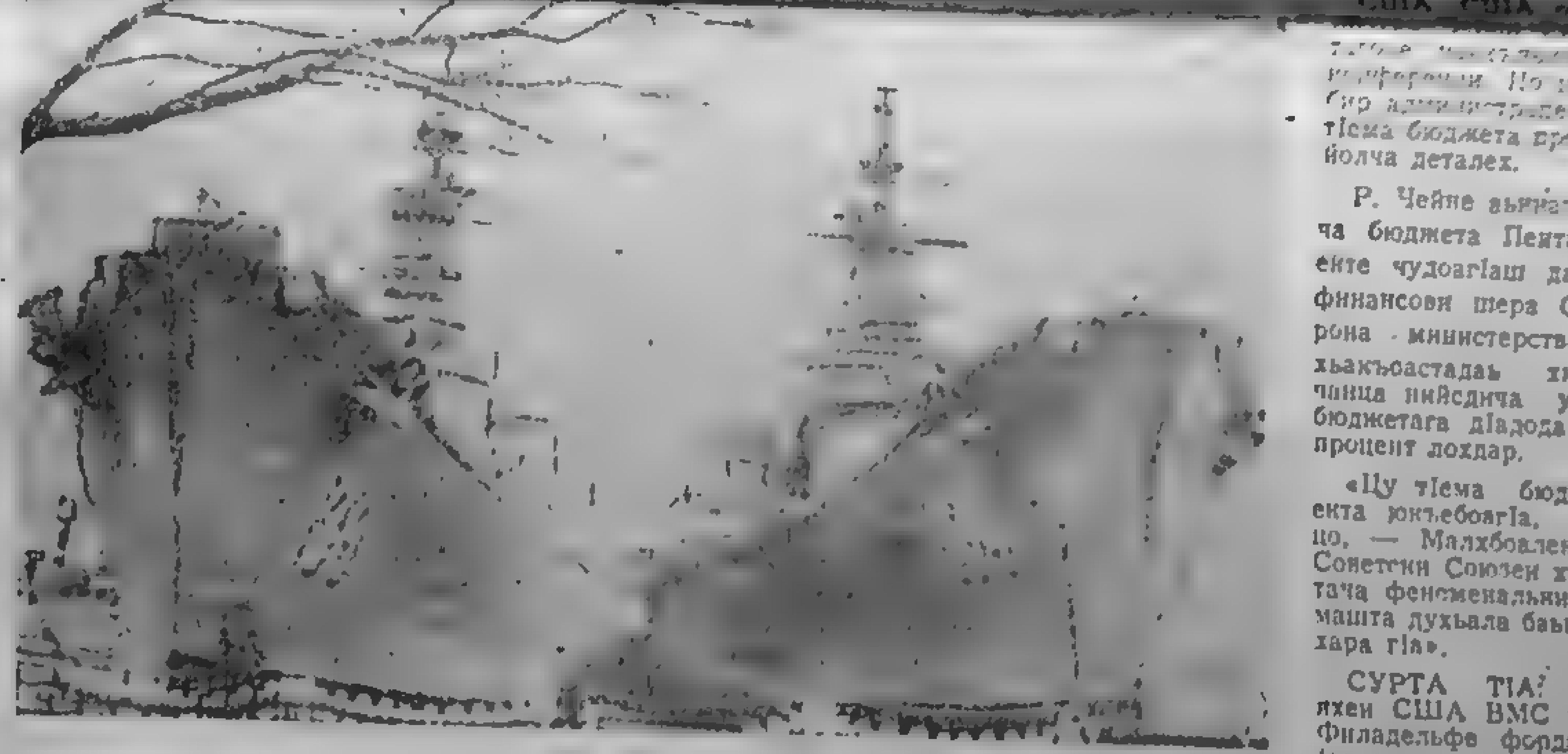

США ...

...конференци... Цо ...ера ... тІема бюджета проекта ...йолча деталех.

Р. Чейне вьиначох, керлача бюджета Пентагона проенте чудоагІаш да, кареча финансови шера США оборона министерства баяха хьакъоастадаь хинача ахчанца нийсдича ухх шера бюджетага дІадода ахча 2.6 процент лохдар.

«Цу тІема бюджета проекта юкъебоагІа, — аьлар цо, — Малхбоален Европех Советски Союзен хулаш латтача феноменальни хувцамашта духьала баьккха хьалхара гІа».

СУРТА ТІА: «Салем» яхен США ВМС крейсераш Филадельфе форда порте (ер порт а кхычарца пхьана дІакъовла лерхІ Пентагоно).

АП-ТАСС телефото.

...съенна хила мег германски дивизи ГІалгІай полко йохаеш котало яккхарца дувзадена Терски области инарал губернаторга паччахьа Николай II-чо лйтай яха «телеграмма». Цу «телеграмма» текст кхетаме йоацаш оттаяь фальшивка хилар-м дувца дезаш а дац, хІана вьлча, из харцахьа оттаяь хилара совгІа, цхьаккха а текстологически анализ ловргйолаш а яц из. ХІаьта ГІалгІай полка сий даккхара из де эшаш дац, хІана аьлча цо нигта а даьнкхад кхоачамболлаш бокъонца дола сий.

1916 шера ноябре полк, еррига дивизи а санна, Румынски фронте, Буковине дІайнгай. Цига халача ха тІа лаьттай, гІаш баьле фронта хьалхарча окопашка хила бийзаб бІухой. Шу чакхдоалаш полка командира цу хана хиннача цу тІема гІулакхех баьча хоама тІа дувц. Кхо кІира совгІа йолча хана хадданза тІема кийча лаьттаб бІухой (тІеххьарча ткъаь дийнахьа цкъа мара говрашта тІера нувр яккха йиш хиланзар дошлой). хІаьта тІеххьарча бархІ дийнахьа окопашка а болаш.

Геттара во лоаттадир полка даа хІамен говрашта баа фуъи, яхаш хоам бора полка командира. 510 дошлочох 343 мара висанзар, гІолбенна. тІом тІа бовш, човнаш а лазараш а хулаш. Ишта дийцачул тІехьагІа полк шоллагІча лине тІа яьккхар. Бакъда цхьан дийнахьа салеІачул тІехьагІа дивизе 3-ча бригаде а йолаш фронта хьалхарча позице эттар полк 12-ча кавалерийски дивизе доакъой метта.

Цу эпизода теркам тІаботхийт вай лоамарон-кавказцаш мел хала ииkъ беш хиннаб эрсий эскара кхыбола салтий а санна. цхьаккха маІан доацаш лоаттаеш йола дунен бойни кхетаc мишта баьннаб гойта.

Ишта эттача хьало наьха уйла сомаяккхарали эскарера нах ада болабалийтарали совгІа, долаш долчоа гуччахьа раьза боацача а боахар. Къаьстта цу деношка ГІалгІай полка дошлочо Гулаев ГІаьзе «тур дийтта массехк чов йир взводин урядника». Вожаш кхерабар духьа полка хана команда ец хиннача полковника Сухина дийхар Гулаевна тІема трибуналага гІолла цІенхаштта таІазар делга.

1917 шера бІаьсти юха а Къулбехьен - Малхбузен фронте йоалаяьча дивизе 8-ча армена юкъе а йолаш эрсий эскарца цхьана цу тІем тІа тІеххьара дакъа лаьцар. Толаме дІаболабенна из тІом геттара воча оагІорахьа баьлар. ХІаьта эскаре а обществе а гІеттар революциони уйла.

Самодержави дІаяьккхача февральски революце дІайолайир эрсий эскарера демократизаце юхь. Цу процесса лоархІаме фактор хилар шерра яьржача салтий хержача комитетех. Бакъда, Кавказски дивизе командоване лоамарой-дошлой организованность ца хилар бахьан долаш, цар политически опыт ца хиларагІа йохайир комитеташ, дукхача даькъе уж шоай влияиена кара а ерзаеш, царна юкъерча салтий викалии болх боахама гІулакха дешашца кхоачамбеча а берзабеш.

Бакъда, дивизера революционни оаз цІенъяь социализ кхачанзар начальникий. Де хІама а доацаш бІогора боахар контрреволюциони эпсараш «Яхийла демократически республика» аьнна тІаяздаь йолча, дивизе штаба тІа хьалъоллача цІеча байрахо. 1917 шера февралан октябран юкъерча хана аграрни дош къастадара тІехьа Подолерча украински ахархоша лоаттабу къовсам чІоагГІа хьаллаьцар лоамарошва-фронтовикаша. Дивизе штаба начальника йоахар, лоамароша «политически платформа пункт а лерхІаш оттаду помещикаш бохкилгеи помещиккий хьу тедача хьун хаьхой тІема низаца ахархоша эшабелген».

Лоамарой - фронтовикаш революцегахьа боахаш бар дивизеца хиннача связистий командацара эрсий салтий, пулеметки отряде хинна Балтфлота матроса. Цар дІаговзийтар лоамарошка Россе хулаш йола событеш, цар маІан. Февральски революци хинначул тІехьагІарча хьалхарча бетташка матросашта юкъе болх беш большевикий - ленинций группа хинна хилар бакъдеш документальни тешалаш да. Командованега эггара а гоамагІйолча цу отряда комитето шийна хьатІаийцар дивизе чурча порядкашта демократизаци яра координатора декхар, лоамарой дошлошта политически кхетам балара бехктонхам шийна хьатІа а лоацаш.

Корниловски мятеж йолча хана революционни Петроград йохае оттаьча 3-ча дошлой казакий корпусаца яр Кавказски туземни дошлой дивизи а.

ТІехьагІа из нигта ше хержар дувцаш, следстве Корнилова йоахар, III-гІа корпус а санна, из дивизи «болхлойи салтийи депутатий Петроградски Совета барт бохабеча влияиена духьала отталургдолча» эскара доакъоех лоархІар ше.

Революцена хІалак хургхилара кхерам тІалаттача хана из денале лораяра а корниловцина йохаяра а дукха хІама дир большевикаша, революционно - демократически партейи организацейи викалаша. ТІемца духьальоттарал совгІа большевикаша корниловски эскара духьалъахийтар Советий делегацеш. Эскара доакъой а заводийн фабрикайн болхлой а викалаш. Кавказцаш болча бахийтача агитатораштa хьехар деш вар Я. М. Свердлов. Полкашта юкъе боикха кхетама болх бир Ерригроссийски бусалбай совета делегаце. Центробалто лоамарой болча яхийтар хьалхагІа дивизе полкашка пулеметчикаш болаш гІулакх деш хиннача 2-ча Балтийски флотски экипажа матросий делегаци.

В. И. Ленина белгалдаьхад «бІаьхийча нахагара дІанйикхача корниловцашца дола общественни низаш пиш тайпара мара ларкІа доагІаш дац: «дики дивизни казачествои». Хьалхабараш баьден Іехабаьи нах ба» (Сочинеией бизза гуллам, 34 том, 219 оагІув). Из ленински анализ нийса хилар бакъдир корниловски эскара доакъош долча революционни Петрограда бахийтараша хьалхара царца тайсача бувзамаша.

Петрограде бахийтараша Іехабаьча лоамарошца даьча къамаьлаша дІадовзийтар этта хьал. Мятежах лоамарой дивизи дІатеха хиннаяр цунцара нах Іехабарцен политически цІур болларцен. Август бетта юххье денз ерригача полкашка дІадоладир столични гарнизона салтий гоамболийташ дола хабараш. Цар йоахар, агитатораш болча большевикаша Іеха а беш, Петроградски гарнизона салтий корта бохабу малараш мела а болабенна б, цхьаккха хІама деш а бац, тІем тІа кІаьдденна эскар фронтови позицешка хувца туташ а бац. Из деш эпсараша теркалдора дивизе личний состав 1914 шу чакхдоалача хана денз хадданза тІем тІа йолаш хьаена хилар а, деррига эскар а санна, из а тІем тІа лаьтта кІаьдъялар а. Бокъонца болча даьхе лораерий декхар, йоахар цар, столицера ахархи, кегар дІабаккхар да.

27 августа Дно яхача станце дивизе эшелонаш дІайохийтача хьалхха бІеха цІур беллар корниловцаша. «Известия» яхача газета тІа яздеш махиллара, малав ца ховча цхьан саго, лоамарошта юкъе бомба чуккессар, цо вийна а лозаваь а 10 саг Іовиллар. Эпсараша цу сахьате из даьр большевикаш ба аьнна, дІакхайкадир, боабаьрий пхьа леха дошлой тІа а хьийхар.

ШоллагІча дийнахьа бохабаьча наькъа хьалхашка сайцар эшелонаш.

Дивизена хьалха айтта йолха гІалгІай полка сотнеш, приказ кхаьчача мугІарагІа айтта йолаелар. Антропшино яхача станце дІакхаьчача правительственни эскарца вІашагІкхийтар уж. Инарала Деникина яхачох, «казакаш» «оанхарийн» гаргакхоачаш латт аьнна хазарагІа, шоай позицеш а юташ дІанхаб правительственни эскарцара бІухой. Бакъда, вІашагІкхетар чакхдаьннад эрсий салташеи гІалгІай дошлошен вошал в деш. Шоаш Іеха а баь, контрреволюцена гІулакх де оттабе гІерталга гуча а даьнна, «гІалгІашца чІоагГІа воча оагІорахьа йийцай корниловски авантюра. Цига юхатІехьашка баьннаб, цул тІехьагІа Вырица яхача станце дІабахаб», — нигта издаьд из бІаргадайначча эрсий салтечо «Терский вестник» яхача газета тІа.

Хетаргахьа, полко цу тайпара никъ хоржача цхьа къаьстта лоархІам болаш хиннав цун керда этта командир полковник Котиев Алебик. Эшелонаш Петроградагахьа йолхача хана цхьан станце лекхаш «Марсельеза» а йолаш цо юхахьалъэллар пхьанне Іоьнкха хинна шайрахк, из бахьан делаш къайлагІа эгІазбахар цхьабола эпсараш.

ГІалгІашта тІеххьа хьайир кхыча полкий дошлой а. Цига полкашка кхаьчар Петрограда делегацеш. 1 сентябре дивизе ерригача комитетий шерьяь заседани хилар. Цига лаьрхІар Кавказски туземни дивизи корниловски мятежаца гІулакх долаш яц аьнна. Цхьайолча комитеташа дІадийхар контрреволюционни гІулакх тохкилга а командованена таІазар делга а. Большевикий парте хьинаре къахьегар бахьан долаш йир инарала Корнилова контрреволюционни переворот, къаьстта вьлча социдир цуина юкъе лоамароша - фронтовикаша дакъа лоацилга. Дивизе цхьаболча дошлоша чІоагГІа хьаллаьцар большевикаша могадарах 31 августе тІанйца Іаьдалах йола Петроградски Совета резолюци. «Солдат» яхача большевистски газето кхоьла дийцар дивизера хьал, анализ а еш. чІоагГІа хьаллаьцар дивизера революционни уйла йола дакъа.

Ишта чакхдалинзар лоамарой полкаш (сентябрь бетта Кавказски туземни корпус а яь дІаоттаяь йола). Октябрь котбаьиначул тІехьагІа Петрограда яьча походе пайда ийца III-гІа дошлой корпус а санна, Петрограда юхе, Дно яхача станце соцае Керенский гІортар а.

Корпус Кавказе дІаяхийта аьнна яьча решене чІоагГІа йохайир полкашкара дисциплина, хьалхьоайир тІема духьалара уйла. Сентябрь бетта корпуса командиралла оттаваь инарал Половцев (столице июльски демонстрацена топаш тохача хана Петроградски военни округа командующи хиннав из) мукІарло де дезаш хиннав «ГІулакх эскара цхьадолча доакъошка сотнейи полкийн командираш хоржача кхачад... Столицера хаддаиза хьаух дисциплина тохкаеш бола агитатораш», ...
Вокх ... корпуса ... «йизза ... еха я», лоамарой «кронштадски новкъостий санна ба. ТІом бара гІулакх вІалла а дац, нагахьа санна чурча е арахьарча - моастагІашта духьалваьла аьнна приказ хуле, со тешаш вац приказ кхоачашхургхиларах».

Шоаш баьхача мехка цІабаьхка лоамарой - фронтовикаш эггара човлханеча политически хьал-тІа айттар. Еррига Россе а санна, революце эггара лоархІамечарех дола цхьа дош укказа а къовстадинзар. Цул совгІа, этта хьал кхы а халча даьккхар къамашта юкъерча човлханеча гІулакхаша. ГІулакх лоамарошеи казакашеи юкъе тІом а отташ воча даьлар. Казакий контрреволюцена керте латтараша аьттехьа а дитанзар войсковой лаьттах соьдар лоамарошта декъара дош дувцилга. Къулбаседа Кавказа вІашагІкхийтача лоамарой ЦК кулгалхой дукхаза хьалхьедеш кхыметтел декларативни форме оттадаь а из дош оттаданза саланзар. Ишта эттача хьале тІема низаца чІогІаІало лувца баьлар: войсковой правительство казакий полкашца, горски правительство — Кавказски дошлой корпуса полкашца.

Бакъда, уж а вожаш а гІертацар къахьегамхой хьаллаца, Фронтера цІабаьхкачул тІехьагІа шоай герз шоашка а долаш дукха бола дошлой юрташка цІабахар «ГІалгІай полк мадарра аьлча йолаш яцар... берриги дошлой шоай цІеношка цІабахар, цхьабараш отпускагІа, вожаш шоай лоІаме», — яхаш дувцар инарал Половцева 14 октябре Тифлисе. Мадарра аьлча, инарал лоамаройх - фронтовикех аьттув хеташ вацар Петрограде волаш а, царех дукха бола нах «большевикаш санна гІулакх ...ваш дош ба... ...» Цудухьа ... кертe латтарашца цхьана чуйнна болх бир по полкаш кердайсахаш, 1917 шера аьхки Къулбаседа Кавказе запасной сотнеш ялхаралагІа гулъяр ларде а ...лаьца. Уж тІеххьара ... гулъир баха нах духьел... ларца хьаэна бийзар уголовни таІазар дара кІал ца биса байдда лелараш а. Цудухьа йоккха башхало яр фронтера цІабаьхкарий полкаштеи кердавІашагІтехача полкаштеи юкъе. Уж-м 1918 шера март бетта кхаччалца мара хила а хиланзар.

Казакий лоамарой социальни кертелаттараш революцена духьал овттар дизза дІалаьлар Сийлахь - боккха Октябрь котбаларца. Къулбехьен - Малхбален Союзе вІашагІа а кхийтта, цар кхыбола къовсам болабир вай крае социалистически революцена духьала. Цу цхьоагІоно бакъйир «моллагІча а боккъонца цІенхаштген кІоргга политически долча деша хьакъехьа группировка йода къамий хьакъехьа а йоацаш, классашка гІолла» яха ленински уйла (Сочиненей бизза гуллам, 24 том, 134 оагІув). ХІаьта тІемахи революцехи чакхбаьнна дукха бола дошлой 1918—1920 шерашка Советий Іаьдала тІехьа къовсам лоаттаберий мугІарашта юкъе гу вайна.

Т. МУТАЛИЕВ,
исторически Іилмай кандидат.

Укх статьях ... ... ЦГВИА СССР ...соп...авка № К7-0110 ... счет).

Брянски областа Суземски районa Холмечски школа пионерски отрядо Кулашенко Игора — Афганистане венначa пхой мехкахочун цIи лелаю. Дукха ха йоалцаш дешархоша цхьаьна болча хьоашалгIа хьийхар цун одноклассни Шпандарев Игорь. Хаппар берашта, шоаш болча из хьахьехаш, шоашта юкъера цикъ бе цу 26 шу дала долча зIамигача сага мел хала хургда. Пхи шу хьалха чов хиния операци йича кагаш дIалаьшар цун. Эггара хьалха цун повкъост а хиина дIавттар ваца Сесаг дIалхар. Йийт а йица. ХIаьта а, мел хала дале а, Игорь вохаш вац. Шийх дика нах бетталу йоах цо вахаре. БIуходша цхьаццахьара яьккхай цунна инвалида коляска, «Соравто-Брянска» шофераша «Инициатива» яхача кагирхой центраца цхьаьна цунна совгIата машен еннай. Брянски автозавода болхлоша кулгашца лелаергйолаш хьатодйир из. Цигга шийх транспортаца вера из Холмечски школе а.

Тренажераш тIа упражненеш яра дIадолалу Игора шийх ди ТIаккха — болх. Кулгкара дала зизаш гулдеш ва из. Эзар гвоздика чудолача цхьан гатех «Пластик» объединене 4 сом ахча лу. Бетта 160 сом долча пенсел тIех 50 — 80 сом ахча хул цунна.

Цун доттагIашта юкъе Тания лхаш йоI а я. Хетаргахьа, вахар а дукха ха ялалехьа тоадала мегаш да.

СУРТА ТIА: Игорь нанаца Танийцен. Хьашна хов, дукха на гошц ер карточка дезала сурт хулийа.

Л. СВЕРДЛОВА сурт.
(ТАСС фотохроника).

ВАХАРА ЭША ХЬАЛАШ

Могаргдий — теш городе а юрта а уж хилийта

Йовхал яц. Хий тоъац. Электроэнерги кест-кеста дIалоктаю, вIалла дага а доацаш... Цу тайпа хIамаш вай вахаре нийсдалара бехк ба, дукхагIча даькъе, коммунальни службай. Цхьабакъда, долаш да кхытайла бахьанаш а. ГIишлой, коммуникацей мощносташа таро лац республике деззача тайпара из гIулакх леладе.

НГIАССР Министрий Совете вIашагIъеллай компетентни специалисташ чубоагIа комисси. Цун декхар да хьалъеш лоттача а хьалъя яьнача а гIишлошта инвентаризаци яр, тахан эшарга а кхы тIехь-тIайоагIача хана эшаргхиларга а хьежжа коммунальни система деррига доакъош комплексно дегIакхувлара программа оттаяр.

Тха корреспондента массехк хаттар дир комиссе кулгалхочунга, республика Госплана председателa заместительга Л. Д. Дзейтовайга.

— Шийх хана дукха дуцар городаш юртан юкъера белгалонаш дIайоалаш латташ хиларах. Юрта цунах цхьаккха пайда балазар. ХIаьта городе а дIадахача массехк шера промышленни предприятеш, тIакхийттаяле а цо вахаре тIатеха цхьаккха паргIато яц. Шун группас кийчъеш йола мероприятеш чакхъяьхача, городеи юртеи бахача наьха вахар цар эргадоаккхаргда аьиа хетий хьона, Лидия Джабраиловна?

— Тхо из де гIерт. ХIаьта а, хови махиллара, новкъарлонаш дукха я. Цу гIулакхага дIадодар айде деваргда, хIаьта дефицит даггара айлуш йоагIача хьалашка, хIара сом, хIара турба лорае езача хана из де хала хургда.

Тоас а хIаначул тIехьагIа хьалъе а еза итташ йоккха гIишлош, бIаьш километраш коммуникацеш яхка еза. Грозне а, юрташка а, цу гIулакха Iалаьмате дукха материальни а финансови а рузкъа эшаргда.

Тахан вайна гуш дола коммунальни боахамера сел нийрча сурт — производственни социальни гIулакхашта лаьрхIа йола капитальни вложенеш дIа-хьа екъача союзни министерствашеи ведомстваши дукххача шерашка лелаьча диктатах хьахилар. Озабезам бора промышленни потенциал айяра. Социальни гIуллакхашта ахча дисара принципагIа» хьожадора. ХIаьта, коммунальни боахама гIишлош хьалъяра-м геттара кIезига ма хьожадо[illegible]

Цудухьа, Грозне, Гудермесе, Нохай - Юрта, кхьча городашка а юрташка а уж «кIоппилгаш» (цIенош, школаш, берий бешамаш) хьал а еш, хийн, йовхалн, электрическон Iалашъяра эша гIишлош тIехьагIа, ахча хиначa хана хьалъергйолаш йиита ца йитача де хIама дацар. Иштта кхачар вай укх [illegible]

очистной гIишлош хьалъеш латта, хIаьта уж дIаяла езаш яр 1982 шера. ЧIоагIа вочa хьал тIа я МагIалбик. Иръеннай социальни проблемаш Гудермесски районе. Цига баха Iобоалабаьб Iалама хатар хиначa зонера 3000 совгIа дезал. Керда хьалъеш латт бIарчча юрташ. ХIаьта цига лаьтта кIалгIолла инженерни коммуникацеш яхка еза, электрически хийн Iаландара гIишлошн линеши а еза.

Цу чоалханерча хьале сихи гIулакх довзашн де деза вай воаша дер. Цхьаккха хIама дац ца долийташ. Цхьан дошаца аьлча, тха декхар да къаьсттан нийссен йола программа министрий Советага дIаллар.

— ТIаккха ахча мичахьара дахьаргда оаш? Укх массехк итт шерашка хьаIайна проблемаш мишта къоастаергья?

— Духхьал республика чурча чотах. Центральни ведомствашцара гIулакхаш хьалха санна леладоре, гIулакх тоалургхиларга даха дог дацар. Нохч - ГIалгIайче боахама расчетага ялараца тоадала мегаш да гIулакх. Республика юртамукъа йолча хана вай хургйолча бюджета из шаткъала хургдале а, социальни лоархIам бола гIишлош хьалъяра ахча хьакъоастадергда министрий Совето. Кхы фу дергда укхаза: эхь деший, шийла школаш берий бешамаши хилар, цхьаккха тайпара паргIато йоаца больницаш хилар? ХIаьта, вай юрташ? Кхалнаха гидехнаш 2—3 километр гаьнара кхухь цхьаццайолча юрташка хий. [illegible] бакъалт, вахаре из ца дайча дикагIа да.

Укх хьатIайоагIача пятилетке долалургда тхо, юрташкарча а городашкарча а наьха вахара хьалаш гаргарча хана къьагга эргадоахаргдола а дукххача шерашка къахацсар меттаоттаде вIашттIехьоалийтаргдола а инфраструктура объекташ [illegible]

а газах пайда эца хала хургда, хIана аьлча, коммуникацеш тоъац. ХIанз оаха кийчъеш латтача республикана газофикаци яра йолча программа тIа белгалдаькха да, ерригача районашкеи юрташкеи газ чуйиллар. ТIаккхача хала, лоамашкахьа ядача юрташка йикъяь газ кхухьаргъя.

ХIанз кхомбарах лаьца... Газ ма еза дIа ца хеташ вай воаша чоалког бетт. Шийна шийла хилча, фу дергда саго? ФуннагIдаь а дохьдергда-кх ший цIа. ЦIа охьдара дIаухийт — из массанена хови а да — дукха электроэнерги. ХIаьта дуккхача моттигашка счетчика тIа лер а ца юташ. Лоамашка хедаю цIера лаьрхIа дукха мах бола хьу.

Цу дерригех хьахула зе вIалла дувца а ца дезаш доккхагIа да из газ кхоярах хьахулача пайдал. Iалама рузкъа акха хьисапе хIалакдар соцаде дезаш хIама да. Цул совгIа, пайда нийбе лерхI хIанзалца вай ца лелаьча энергоисточникех а. Покхийча ГЭСица, ТЭЦ-шца цхьана хила еза доккха доацача хиш тIара зIамига источникаш, цул совгIа, мальха а муха а энергеца болх бераш.

— Мел ахча дIагIоргда вай вахар цу хьакъехьа тоадарга?

— Нийса дола таьрахь оалалургдац сона, хIана аьлча, хIанз а гулъеш мара яц аналитически материал. Моттигерча советий исполомашца, депутатски активаца цхьана. ХIанзалца вайга йолаш мича яр уж даннеш. Республике йолаш йола тарош эшачарел дуккха кIезигагIа йолга-м массанена а хов, хIаьта а царна юкъера юкъ мел йоккха я хови саг вац. Цхьайола коммуникацеш меттаоттаечул кердаяраш хьалъеш аттагIа долча кхаьчад хьал. Цудухьа хьа мел дер специалистаца дага а довлаш де деза. Цуца дувзадена бакъахьа хетар, тхоай активе дуккхагIа инженераш, къаьста, йоккха опыт яраш хилча. Цу нахага кхайкарал де безам бар са:

«Дена· новкъостий!» — Коммуникацеш тоара е кердаяраш хьалъяра йола шоай предложенеш хьайта республика госплане, тха комиссе отраслевой подгруппай кулгалхочун, жилищно-коммунальни боахама территориально-производственни объединене генеральни директора У. Арсункаева цIерагIа. «Чечингушмелиорация» объединене началь[illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 ФЕВРАЛЬ,

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мамам, папам, сон.
9.00 — «Шера ханаш». Февраль.
10.00 — Документальни фильм.
10.55 — Нийсархо. «Кхалсага логина».
12.10 — Ноталон 45 шу дузаш. «Время выбрало нас» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
13.20 — Гуш дар — теша хала дар.
14.20 — Быков Леонида фильмаши ролаши. «Зайчик» яха художественни фильм, 1964 ш.).
15.40 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
16.15 — Партех йола диалогаш.
17.15 — ЗIамига фантази.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера хьал.
18.45 — «Парнасага вуга лагIа».
19.00 — Профессиональни баскетбола Майамера фестиваль. Америка «дерригача седкъий» матч.
21.00 — Ха.
21.30 — «Телескоп».
21.45 — «КВН-90».
00.15 — «А» программа.
1.00 — Ден луе-нхера.

Бийсанара ТВ.
Экспериментальни программа.
2.00 — «Чисто английское убийство» яха художественни фильм. 1-рем 2-гIем сереш.
4.40 — «Шире круг» яха эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильмаш.
8.55 — «Жар отцовского горна» яха Ашхабадера передача.
9.20 — «Да здравствует Франция. Или русские в Париже» яха передача.
10.05 — «Ошибка старого волшебника» яха художественни фильм. (Субтитрашца). (ГДР).
11.20 — «Пойдем на звук гармоники» яха Пятигорскера передача.
11.50 — Союзни республикай кинопублицистика. «Третий цвет времени» яхача документальни фильма премьера. Чернобылерча экологически хьалах (Киев).
13.00 — «Юрмала-90». Регинальни этап. Ташкентера передача.
13.40 — Мультфильмаш.
14.00 — Эрсий къамаьл.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Вай заманхо (гIалгIай меттала).
17.45 — «ГIалий мехка». Телефильм.
18.00 — «Оаша харжа иллеш». Концерт (нохчий меттала).
18.30 — Ха.
19.00 — «Импульс». Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
20.00 — Бийса даькъала [illegible]
20.15 — «Под знаком «Пи» яха передача.
22.45 — Коньнобежни спорт. Дунен чемпионат. Австрера передача.

Бийсанара сеанс
23.45 — «И в шутку, и всерьез» яха киноконцерт.
00.35 — «Как изучить шведский язык» яха художественни фильм (Чехословани, 1980 ш.).
1.15 — «Ну, как же так, доктор?» яха художественни фильм (ГДР, 1979 ш.).

19 ФЕВРАЛЬ,

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.10 — «Вход воспрещен» яхача документальни фильма премьера.
9.30 — «Квартира» яха художественни фильм.
10.45 — ЗIамига фантази.
11.30 — Гуш дар — теша хала дар.
12.30 — Ха.
16.00 — Документальни фильм.
16.40 — Концерт.
17.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Iаьдала — Советашка.
19.30 — Мультфильм.
19.40 — Ж-Б Мольер. «Тартюф» яха А. П. Чехова цIерагIча Московски Художественни академически театра фильм-спектакль. (Премьера).
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Тартюф» яхача фильм-спектакла дIахододар.
22.45 — Эрсий опера мастераш. «Петров Ивана вахари ролаши».
23.55 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 10-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Эрсий къамаьл.
10.35, 11.35 — Астрономи. 11-гIа класс.
11.05 — «Шамарим» яхача Iилма-довзийтара фильма премьера.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 11-гIа сери.
16.55 — Нохчий мотт Iомабу вай.
17.25 — Скальпелагара лазерга кхачалца.
17.55 — Заманца гIа боахаш. Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни хьехархо Л. Дадаев (нохчий меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лаьххехьарча Совета сесси. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Армрестлинг. Москва-90.
21.35 — Документальни фильм.
22.00 — Иллюзион. «Великий утешитель» яха художественни фильм.

РАДИО

17 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 Теша [illegible]
10.35 Музыка.
10.40 Халкъа тIахьожам болх бош ба (нохчий меттала).
10.55 Музыка.
11.00 «Къонал».
11.30 — 12.00 Наркомана исповедь.
15.15 Концерт.
16.00 Хана дIадех (гIалгIай меттала).
16.15 — 17.00 Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

18 ФЕВРАЛЬ, КIИРАНДИ

Письмо лерагIа

ХIана леткъ нах

«Укх шера нийс тайпа газеташи журналаши яздаьд аз Цхьабакъда, геттара во хьахтухь тхона уж. Масала, январе диана ера почта, тIехьаьрь дена газеташи журналаши 30 — 31 январе схьаьннараш дар. Феврале вIалла а денаш. Шутара тIо дех [illegible]. Иштта яздаьдар. [illegible] района Орджони[illegible] станице [illegible] 74 шагIа [illegible]

[illegible] тIа дуьхар тахкара [illegible] цу района бухьана [illegible] хилар тхо. Оаха [illegible] укх тайпа [illegible] цун начальника [illegible] районе гIоз[illegible] дIахтахьара бехк[illegible] Селезнева [illegible]

— [illegible] тIа [illegible] Из нийсденнад [illegible] Массехк [illegible]

Халкъа кхоллам

Саг йоалаеш урдона ши ка беша хиннаб цхьан саго. Шийга сесаг юхалийча эгIазваха, устда волча вахав из.

— Аз хьайна бенна са ши ка юха а балé хьай йоI цIайига, — аьннад цо.

* * *

— ВашагI, — аьннад воккхача саго, астановке латташ, — уж ГАЗ-24 яхараш, шийла машенаш я мотт сона.

— ХIана ях Iа? — хаьттад юхе лаьттача зIамигача саго.

— Даьра, юхе да тIех мел йоалача машенашка багIараш норках аь кийнини дублен-каш тIаьхаш болацдаь яхар аз-м.

* * *

— Хьо ма чIоагIа курваьннав машин йицача деш.

— ХIана ях Iа из?

— Тахан сона юхе да машин соца а ца еш тIехьваьлар хьо.

— Кулг айдаьдарий Iа?

— Айдаьданар. Аз а кулг айде деза хьона? Довзаш деций вай?

— Довзаш дале а сона жайно божъо лац кулг хьал ца айлича машин соцае.

— БIаргагаш [illegible]

Цхьаннахьа моллат дешача вIашагIкхийттаб Цагени моллеи. Цагена хаьттад моллага: «Молла, со дагавоагIий хьона?». «ВагIац сона-м, малав хьо?» — хаьттад моллас. «Хьанаьхкарцига вай вIашагIкхийттача хана хьона тума дешнар ва-кх», — аьннад Цагена. «Ай, пхьа тума мара дешнадарий Iа?» хаьттад моллас. «Деннадацар», — аьнна Цагена. «Iа итт тума дена хиннадаларе дагавоагIаргвар сона», — яьхад молла.

* * *

Цхьаннахьа моллат дешача даггара къамаьл деш ваьгIача моллас аьннад шийга йист ца хулаш ваьгIача Цагенага. «Ер а вагIа укхаз йист ца хулаш». «Молла, [illegible]» — хаьттад Цагена. «Малх чубизача дехка мегаргда», — жоп деннад моллас. «ТIаккха вIалла малх чу ца буле фу де деза?» — юха хаьттад Цагена. «Даьллахь, Цаген, хьайгада вагIар-кх хьо, ма гIулакх доацаш волавир-кх хьо аз», — яьхад кхы Цагена даьча хаттара дала жоп доацаш висача моллас.

* * *

гlо дех аз». Ишгта яздаьдар, Сунженски районa Орджоникидзевская яхача станице Шерипова улицагlа 74 цlагlа вахача Умаев Ахьъяда редакце дlерагlа.

Цу тlа дуьнар тахкара укх деношка цу районa бувзама узеле хилар тхо. Оаха, дальча хаттарашта укх тайпана жоп делар цуп начальника заместитела, районе гlолла почта дlакхахьара бехкала тохкаме йолча Селезнева Ксения Федоровнас:

— Цу каьхата тlа яздер бакъ да. Из ийседенна почтальонаш на таарах. Массехтальонаш па таарах. Массехказза райони газета тlа объявленеш а тийнай оаха из болх бара нах бехаш. Цхьабакъда, раьза волаш саг нийслац. Укх тlехтьарча итт тех шера почтальонашла болх бе безам болаш вена цхьакка вац. Хlана аьлча, хала болх ба из. Газеташ, письмош, журналаш дlакхухьаш дукха гlаш лела везаш хул. Цар бетта эцар а дац 110 сом алапии 20 сом премии — 130 сом мара.

Из иштта дале а, бахача наха шоашта доагlар мара дlадехац. Эггара хатагlа я шута каьхат яздаьр вахаш йола № 4 йолча бувзама отделенеча юкъейоагlа участок. Хlаьта цига гlулакх деш кхо почтальон хила везача хlанз шиь мара вац — 66 шу гаргга даьнга Федорова Вера Трофимовнаи гlаьххьа Петрова Зоя Сидоровнаи. Цар болх сихагlа дlагlоргболаш, уж дlабахa безача новкъа пхе моттиге машинаца дlакхухьаш почта lэхк оаха, цигара хьа а ийеш, дlахо дlа-хьа еъа пар йиш хургйолаш Хlаьта хьалха икъа хьайга газеташ, журналаш кхыдар ковкарта утташ дийкъа ваьлча, дlахо дlадала из тоъаш, царца юха а ший тlорми хьалбиттара бувзама отделене юхаверза везаш хилар почтальон. Гlулакх де саг воаза йисача, хlанз Умаев Ахьъяд вахача участке почта дlа-хьа еъора оаха оарцагlбоах кхыча бувзама отделенеи чара (хlаьта уж тха Орджоникидзевски станице йиъ яй шерай бо а баь, мукъабаьиня нах Цудукъа ийсту цига бахача наха почта хачиихье на кхухьаш. Шоаш раьза болаш ду цар из гlулакх Хlана аьлча, цу участке йоьвъаста дахьча тlехьагlа, пар бетта аллеш юкъера даьхlача 240 сомага дlатоалаш хул.

К Ф. Селезневас ма аллара, почта ханнахьа хьакхахьаш, яхаш летаьраш бакъ ба. Почтальонил алапеш лакхъдаь а. цар штат шерьяв а гlулакх тоалпа тарераш тха ела района бувзама узела кулгалхоша.

Х. МАГОМЕТОВ.

кашн тlаьовхаш болмадаш яхар аз-м.

* * *

— Хlана ях lа из?

— Тахан сона юхе да машин сода а ца еш тlехьваьлар хьо.

— Кулг айдаьдарий lа?

— Айдаьдацар. Аз а кулг айде деза хьона? Довзаш децнй вай?

— Довзаш дале а сона жайно бокъо лац кулг хьая ца аьлча машин соцае.

— Бlаргагуш харц дув хьо хlанз Жайнаш яздечу хана машинаш мича хиннай, вордаш мара.

* * *

Борда ахка а яха, вальлав воьхха саг, из хьалхьаккха гlерташ. Цига тlакхаьчача кагийча наха новкъостал а даь хьалаьккхай вокххача сага ворда. «Даьлахь шоай кагийнах, баркал аьлча кlезига ма дий, ахча делча дlа мича эцаргда оаш — вир хилла шиш шиине дьышта». «Аъ, из lа тхога миштта аьлар», аьнна, корзагlбьина, воккхача сагах лата чугlийрталo кагий нах. «Сабарде кагий нах Шоана халахете а шун дьышта-м дикахетаргдар из», — аьхад воккхача саго.

йист ца хулаш ваьгlача Цагенага. «Ер а ваrlа укхаз йист ца хулаш». «Молла, марха мала деха мегаргда?» — хаьттад Цагена. «Малa чубиьача деха мегаргда», — жоп деннад моллас. «Тlаккха вlалла малх чу ца буле фу де дела?» — юха хаьттад Цагена. «Дьаллахь, Цаген, хьайгада ваrlар-кх хьо, ма гlулакх доацаш воалавир-кх хьо аз», — аьхад кхы Цагена даьча хаттара дала жоп доацаш висача моллас.

* * *

Цхьанахьа хьоалчагl деча вlашагlкхийттача вlаьхийча саго аьннад: «Цхьа дикa саг нийслоре сай йоl дlалургъяр аз, кхы цунна ахча рузкъа мадезацар сона». Из дlахеза цхьа къе саг хьалгlеттая Кхы йист ца хулаш сацав вlаьхий саг. Цхьа ха яьшача хана юха а хьажа: «Цхьа дикa саг нийслоре сай йоl маьре йоахийтаргъяр аз» «Даьра хьо диинахьа саррала дlа-юха хеже хьа йоl нига лаьрхlа саг-м вац. la сога из хьа ца яите, — аьннад юха хьал а гlатта къеча саго.

Дlаяздаьр
ЧАХКИЕВ Мурат.

боахама гlишлош хьалъяра-и геттара кlезига ма хьожаде ...

Цудукъа, Грозне, Гудермесе, Ножай - Юрта, кхыча городашка а юртайка а уж «кlошлгаш» (цlенош, школаш, берий бешамаш) хьал а еш, хийн, йоахали, электричествои lалашъяра эша гlишлош тlехьагlа, ахча хиначa хана хьалъергйолаш йита ца йитача де хlама дацар. Иштта кхьачар вай укх арадовла зlар доацача хьале Таханарча диинахьа керда квартира хьалцара ордер йола саг дlачу а ваха. loxa йиш йолаш цаl квартира яц укхаза. Кlираш доахаш бlагlа нах хий а свет а йоацаш. Хlаьта lаш ламалахьа lазаш тlаоттаду шелало. Гурахьа улицаш хlалъюа хиша, хlаьа аьлча, доаlлаш канализаци лергlа болх беш яц.

Юххера цхьан дийнахьа соцае еъаргьа хьалъеш мелатта гlишлош, хlана аьлча, уж дlаювза коммуникацел хуриьоц.

Цу хьалага кхаьчай Аргун Укхаза массела а тоъац хийн энергин. Кхы а ирагlа латт йовхал ца тоъара доаг болх беш йолча котельнешта маган город йовхалца lлаццъе. Итт шу гаргга ха л ... ломётр гаьнара кхухь цхьаццайолча юрташка хий. I тайнара сурт хоза тов хуыжиннo ... бакъда, вахаре из ца дайча дикагlа да.

Укх хьатlайоагlача пятилетие долалургда тхо, - юрташкарча а городашкарча а наьха вахара хьалаш гаргарча хана къаьгга эргадоахаргдола а дукххача шерашка юкъахдисар меттаоттаде вlаштlехьдоалийтаргдола а инфраструктура объекташ социальни дегlаахара плана юкъеюхуьла.

— Редакце дукха письмош да Грознерча пахагара цха, Цар тlа нах детикъ, газаца во lалашбу шоаш яхаш. Ножай - Юртовски районера тхьамкен хьайбаши леладераш а детикъ, газопровода юххе шоаш баххаше чай примусаца е керосинкаца дlохдедлаш ба шоаш, яхаш. Хьаша еза из экономи, йоах цар.

— Вай хlанзалца вlаштlехьдаьшадац, мехидаьттаца а, хьалхарча арlе, газаца а республика чура хьаштаи laлаиле Хlана? Цкъа-дале, лакхера lочулора лимит. Шолаг l-дале, уж дехкараш тахан дlадаьхача ... га кхайкарал де безам бар са:

«Дела новкъостий!» Коммунальни ... раш хьалъяра йола шоай предложенеш хьайта республика госплане, тха комиссе отраслевой подгруппай кулгалхочун, жилищно-коммунальни боахама территориально - производственни объединене генеральни директора У Арсункаева цlерагlа, «Чечингушводмелиорация» объединене начальника М Баматгиреева цlерагlа, «Чечингаз» объединене директора Ю. Героева цlерагlа, «Грознэнерго» директора Г. Янина цlерагlа, «Чечингагропромдорремстрой» треста урачлающе Г. Омарова цlерагlа».

Къамаьл чакхдоаллаш са безам бар цхьаькха цхьа хlамаиа теркам тlаоза: из саха кийчъеи йола программа ихоачашъе вlаштlехьдаргда вай еррига промышленноста отраслеш. гlишлошъяр, юртбоахам пайда а беш болх беш хуле Ца хуле, из программа кьахата тlа юкаргьа.

Къамаьл дlаяздаьр
С. ИВАШКЕВИЧ.

19.00 — «Импульс». Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-05.

20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!

... яха передача.

22.45 — Коньнобежни спорт. Дунен чемпионат. Австрера передача.

Бийсанара сеанс

23.45 — «И в шутку, и всерьез» яха киноконцерт.

00.35 — «Как изучить шведский язык» яха художественни фильм (Чехословани, 1980 ш.).

1.15 — «Ну, как же так, доктор!» яха художественни фильм (ГДР, 1979 ш.).

18 ФЕВРАЛЬ,

КlИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.

8.15 — Ритмически гимнастика.

8.45 — «Спортлото» тираж.

9.00 — lуррехьа.

10.00 — Дьаьхенна гlулакх деш.

11.00 — lуйрийнара сакъердаме программа.

11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.

12.30 — Унахцlено.

13.15 — Коталон 45 шу дузаш. «Время выбрало нас» яха художественни фильм. 5-гla сери.

14.20 — Массанена йола педагогика.

15.20 — Поэзе миноташ.

15.25 — «Юрта сахьат». Панорама.

16.40 — Фаьлгийн приключенойи дунен тlа. «Мио, Мои, Мио» яха художественни фильм. (СССР, Швеци). (Духхьашха).

Кlиранден кинозал.

19.00 — Мультфильм. Документальни фильм.

19.45 — «Квартира» яха художественни фильм. (Премьера).

21.00 — 7 ди.

22.00 — Даимленах йола уйлаш.

22.15 — П. И. Чайковске ерригa симфонеш. № 5 йола симфони.

23.15 — Документальни фильмаш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттa!

8.15 — Документальни фильмаш.

8.40 — «Золото» яха художественни фильм. (Субтитрашца).

10.15 — «Альтернатива яц». Грознерча экологически хьалах дола документальни фильм. «Земля тревоги нашей» яхача циклера.

10.40 — «Ревизор» яха художественни фильм

13.00 — Фильм-концерт.

13.30 — Концерт.

14.00 — Коньнобежни спорт. Дунен чемпионат. Malанах. Австрера передача.

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.

18.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Химик» — «Динамо» (Рига).

20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!

20.15 — Коньнобежни спорт. Дунен чемпионат. Malанах. Австрера передача.

21.00 — 7 ди (сурдотаржамца).

22.00 — «Женатый холостяк» яха художественни фильм. (Духхьашха).

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 8.45 «Патриот» (нохчийн меттала).

10.15 Теша мегаргвараш (нохчийн меттала).

...

... беш ба (нохчийн меттала).

10.35 Музыка.

11.00 «Кьонахе».

11.30 — 12.00 Нарнмкиа исповедь.

15.15 Концерт.

16.00 Хана дlадех (гlалгlай меттала).

16.15 — 17.00 Концерт (гlалгlай меттала).

18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гlалгlай меттала).

18 ФЕВРАЛЬ, КlИРАНДИ

7.30 Передачай программа.

7.35 Хоамаш.

7.45 — 8.04 Вай депутаталла кандидаташ (гlалгlай меттала).

8.15 — 9.00 Даьнъала дувц шо.

11.30 — 12.00 Кlиранден музыкальни программа.

15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).

16.00 Литературни Нохч-Гlалгlайче.

16.0 Реклама.

16.40 — 17.00 Негlий ашараш.

18.00 — 19.00 «Иллеца доттагlал долчарна» яха концерт.

19 ФЕВРАЛЬ,

ОРШОТ

7.30 «Юрта вахар» (гlалгlай меттала).

7.45 Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай порграмма.

8.20 Кирпичи хlана тоъац? (гlалгlай меттала).

8.30 — 9.00 lуйрийнара концерт.

9.15 Гlишлош оахош ю, Тхоашта ю (нохчий меттала).

9.30 «Тхога язду» (гlалгlай меттала)

9.45 — 10.00 «Халкъа балах дола баиьдар» А Угурчиева поэма (гlалгlай меттала).

15.30 Нохч Гlалгlай радион телевиденен инструментальни ансамблеи солистии концерт (гlалгlай меттала).

16.00 — 17.00 Информационно музыкальни поогр-мма. Радиостудера прямой трансляци.

18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).

18.20 — 18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала)

САЛОlАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА.

17 ФЕВРАЛЬ

С. М. Кирова цlерагlа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб Книжкай выставка Книжкаш дlа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хlамаш яра курсаш 12.00 «Шагlара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр 17.00 Гитаристий берий кружок 17.00 Документальни фильмай кинофестиваль. 18.00 Балетни студи.

Н. К. Крупскаяй цlерагlа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 16.00 Китайски гимнастика 18.00 «Унахцlено» яха клуб 18.00 Кагирхой салаlара сайре

С. М. Кирова цlерагlа ДК. 9.00 «Кружевница» яха клуб. 11.00 «Нийсархо» яха клуб. 12.00 Утренник. 15.00 Агитбригада.

Химикийн ДК. 17.30 Духовой оркестр. 18.00 Камерни хор. 18.00 «Селаlад» яха халхара коллектив. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой Цlа. 10.00 Эхь-эздела школа. 14.00 «Маски» яха берий театр-студи 16.00 Гитаристий ансамбль. 18.00 Гитаристий ансамбла концерт.

«Красный молот» завода ДК. 9.00, 13.00, 18.00, lарбий меттала къамаьл де lомалу вай. 13.00 Эстрадни оркестр 15.00 «Вай беш» яха клуб

Пролетбата цlерагlа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 18.00 «Довзаш хургда вай!» яха клуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00 Игротека. 10.00 Вокально - инструментальни ансамбль 12.00 Кагирхой цlен. 12.00 Аэробика

М. Горьке цlерагlа клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 11.00 Литературно-музыкальни композици. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха.

Хлебокомбината клуб. 9.00, 16.00 «Каратист» яха клуб 11.00 «Грация» яха клуб. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 11.00 «Къона каратист» яха клуб. 16.00 «Мукъам» яха студи.

В. Маяковске цlерагlа клуб. 15.00 «Солнышко» яха киноклуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

КlИРАНДИ.

18 ФЕВРАЛЬ

С. М. Кирова цlерагlа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка Книжкаш дlа-юха хувцар. 10.00 Автодром.

Филармоне зал. 15.00 Берий халкъа филармони г Грозне № 7 йолча берий музыкальни школа отчетни концерт.

Офицерий Цlа. 11.00 Филофонистий клуб.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хlамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «Шагlара медсестра» яха курсаш. 12.00 Бальни дискои халхарии школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 Салаlара сайре.

Н. К. Крупскаяй цlерагlа ДК. 19.00 Нохчий мотт lомабу вай. 10.00 Технически кхоллама кружок. 11.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш 11.30 «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цlерагlа ДК. 10.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш 12.00 «Мультик» яха клуб 16.00 «Говза кулгаш» яха клуб.

Химикий ДК. 10.00 Изостуди 11.00 «Нийсархо» яха музыкача дец клуб. 17.00 Вай ханарча халхара ансамбль 18.00 «Лидер» яха спортклуб

Сердалон болхлой Цlа. 10.00 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай 12.00 Английски мотт lомабу вай. 12.00 Хореографически кружок. 13.00 «Песенка» яха вокальни група.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00 «Соловушка» яха вокальни група. 14.00 Эстрадни оркестр

Пролетбата цlерагlа ДК. 19.00 «Сириус» яха дискоклуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00 Игротека. 10.00 Вокально - инструментальни ансамбль. 10.00. Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай 10.30 «Росинка» яха киноклуб 12.00 Аэробика. 18.00 Дискотека.

М. Горьке цlерагlа клуб. 11.00 Фаьлг болча хьоашалгlа. 18.00 Ло баккхарен хlамаш тегарен курсаш

Хлебокомбината клуб. 9.00, 13.00 Ло баккхен хlамаш теген lомалу вай 12.00 Вокально - инструментальни ансамбль. 17.00 Кагирхой салаlара сайре.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

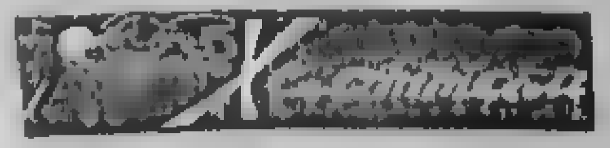

Тахан республике гlоалеи Грознен мохаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоалача а йолаш ма ... сехьа а 3 - 8 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фесари температура республике 0 5 Грозне 1 - 3 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмов цхьайолча моттигашка лаьгlо йовчаш а йолаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара сехьа 3 - 7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фесара температура буйсана 1 - 6 градус шелаш, дийнахьа 0 5 градус йовхали йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий; партийни вахара — 22-53 12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22 89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный. ул. Маяковского. 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84 68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85 64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ереи, шоаттеи деношка

СФ05037. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 566.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 20 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 21 (7835). ★ Мах 3 кеп.

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ— МАШИНИСТАШ

Махулла дукхагIа докха дозал дола поездаш чакхдахара тIехьа яьржача социалистически яхьа юкъе хьинаре дакъа а лаьца хьабоагIа Гудермесски локомотивни депо болхлой. ХIаьта яхье хьалхле яккхара хIанзлехьа лард йоллаш а боахк уж. Масала, карара шу доладелча денз чакхбаьккхаб 700 доккха дозал дола поезд. Кхояьц 10 эзар совгIа киловатт-сахьат электрически энерги.

Социалистически яхье дика хьокхамаш гойташ, массанена хьалха а баьнна къахьегаш ба машинисташ – тяжеловесникаш, РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ Т. Ибрагимов, Н. Борщов, А. Губанов. Царех хIаране, 1990 шу доладелча денз чакхбаьккхаб итт-итт поезд.

Н. БОРИСОВ,
тха штате воаца корр.

КПСС ЦК февральски (1990 ш.) Пленумо могаяь проект

ГУМАННИ, ДЕМОКРАТИЧЕСКИ СОЦИАЛИЗМАГА

(Парте XXVIII съездага йола КПСС ЦК платформа)

Парте мохк перестройкага тIахьийхача денз дIаяхача ханах ва никъ миштаб хьажари тахкари хилар. Цунга довлара юкъа керттера итог я общество духовни политически лоал лаьттачара мукъаяккхар. Кортамукъа, демократизацен гласностен хьалс нах граждански къамани хьакъехьа мабоагIара хинна дIаэттар, шоай бе дехкар паччахьалкхен гIулакхаш.

Вайна ховра геттара боккхача мехка вахаре 300 миллион гаргга нах болча халкъа хулаш бола бокъонца заман хувцам цхьалчен аттен хургбоацилга.

Перестройка дIахьош я кIезига доаца чоалхане хIамаш уатташ. ХьагучаьЛар общества экономике, социальни къамийи гIулакхий даькъе, духовни вахаре итташ шерашка хьаIайна хинна проблемаш. Из хулаш юххьанца хургья, аьнна, хийттачул ирагIа хилар проблемаш. ЙоккхагIа хилар хиланза даргдоацача хувцамий масштабаш. Царна тIакхийттар реформаш еча хана даь гIалаташ.

Иштта да долаш дар. Цу шерашка Iоаяьча ерригача опыто—дикачо а вочо а — йиш хулийт бIубенна ала: перестройкана яц корта бола альтернатива. Из хала, драматически бале а, нийса никъ ба наха хила доагIа вахар Iалашдара, вай боккхача мехка потенциалах пайда ацара. Майрра а хадданза а цу новкъа лаха деза, вай общество юхатIехьашка ликха е из граждански конфронтаце оттае гIертача визашта духьале а еш.

ХIанз радикальни дош да дIадоладаьча хувцамий темпаш, ира социально-экономически политически проблемаш сихагIа къоастаяр. Вай кхаьчад боахам лелабарен доал дарен хьалхара система дикхача боараме лаьгIъенача, хIаьта керда механизмаш хIанз а бизза низ боланза долча доазонга. Кердачунга довлара никъ чIоагIбаланза, доал дара гIулакх меллуш, хулаш дар ца кхетадеш ба. Нагахьа санна из бIаьхлой, из халкъа дIсихаштта тIехьа тIадоагIа водараш долаш хила тарлургба.

Де дезар цаI мара дац — оттаяь реформаш хьадда, хьинаре дIаяхьар.

Оттаеш йола реформа лаьрхIа я из съездо чIоагIъяьчул тIехьагIа, парте керда Программа оттаялица кердатически оргасатирий система хилиитара.

I.

Сенах латт перестройка маIан, фуд парте идейно-политически арсеналера хьадда дIадаккха дезар а юхедита дезар а

Вай эггара хьалха дIахаз социалистически принципашка тарайийнадача авторитарно-бюрократически системах. Вай идеал гуманни, демократически социализм я.

Революционни хувцамий новкъа даьнача вай кхы хургдоацаш Iокхобса деза де лаьрхIачунга долхаш вайна новкъарле еш дола дIаяхача заман боаржолаш.

Маркса, Энгельса, Ленина материалистически мировоззрени диалектически методологен творчески уйлана тешаме хилар чIоагI а деш, цунца хьалхле а лелаеш, идеологически доазув уеттаделго, догматизм, кхыйола уйлаши идеяш ла ца магар хьадда дIа а доаккхаш.

Болхлой класса, беррига къахьегамхой позицешка а дусаш, вай цунца цхьана тIаэцац дерригача халкъа а дерригача адамий а ганзашта духьала дола бокъонца доаца классови гIулакх.

Вай дIадоаккх общественни вахар дерригa а паччахьалкхен кара хургдолаш делга, ший хьаштдари законагIа доацари де Iаьдалца зуламаш дарах таIазар ца деш вита, ца йоагIача привилегех пайда эца йиш мел хулийтар.

Вай дIадоаккх социалистически рузкъах примитивни уйла елга, товарно-ахчан гIулакхаш ца могийтилга, саг хийравоаккхаш, ший таронехи шийна ховчохи пайда эца цунга йиш ца хулийта доалдарен боахам лелабарен моллагIа формаши методаши.

Вай дIадоаккх юххьанца индустриализаци еш хиннача замангара хьадоагIа боарам боацдаш пайда эцаш хила йиш йола объектаца санна Iаламца гIулакх лeладар.

Вай харцахьа лерхI халкъий культурно-исторически ганзаш, мехка Iоаяь интеллектуальни капитал лора ца елга.

Вай дIайоах къахьсгамхой кхыча партей, царца цхьана мехкаши халкъаши прогрессивни дегIаахара юкъе дакъа лоацача социал-демократически ярий а хьакъехьара стереотипаш.

Вай хьаллоац кердача заман керттера белгало мехкаш вIаши тийша дегIаухилген шоашта эшар харжа мукъайолча тайп-тайпарча обществаша вIаши гIулакхаш леладу бIарчча дола дуне хьахилар объективни доагIаш лерхIилген.

КПСС принципиальни лоархIаме оттаду вай дIаяхача заха сталинизмо хьадаьр социалистически принципаш [illegible] мехка а дерригача адамий а прогресса юкъе парте, халкъо бокъонца лаьца дакъеи хьадда къоастадар.

Цхьатарра кхераме да дIадахачуп идеализаци яр, вай исторе трагически оагIонех дилла а къиза а бакъдар хабезам ца хилар, иштта вай исторически тIехьален цхьбокъонца сихлахь-доккха, маьхе мел дар дIадаккха гIертар. Советски наьха къахьсгамен къовсамен хадданза хьабоагIа бувлам бохабе йиш яц.

Социалистически дегIаахи йиш яц идеал йоацаш. ХIаьта из бокъонца йола кIийле йоацаш юс наха шоай истори диидолийте е теркал ца дой. Вай хьалашка интернационализм йоацаш тIаьца йиш йола исторически сакхетам. Даьхе езилга, патриотизм халкъ уназцIена а доахалургдолаш а хилара белгалонаш я.

Итташ шерашка мара гаьна дене а, хургдолчун сурт хьадда оттаде йиш яц, ший дерригач доакъошка. ЦаI да кхьаьсте: из геттара кхийола, демократе хьалашка, низ болча культурни Iилма-техническии прогресса кIийлен тIа йола общество хургья, из хьахургья вай мехка ха-

кьий а дерригача адамий а гуманистически ганза кIийлен тIа. Цивилизации Iалами цаI хилар, шийна чухь саг исторе маIан хилар кхетадаь общество. Хургйолча общественни организаце цу белгалонаша хьагойт социальни мукъадовлара тIехьа халкъаша къахьегаши къовсам лоаттабеши хьахиннача юххьанцара хьайоагIача социалистически идея маIан.

Iаьдал—Советашта, фабрикаш—болхлошта, лаьтта — ахархошта долаш болча социалистически наькъан Октябра идеяштеи мутIахьа хилар вайца дусаш да хувцалургдоацаш. Вайга ба доккхагIча поахалий духовни низи довали. Даьхенна шоаш кхо ца беш уж хилар, эггара боккхагIа бала тIаэттача хана шоай са дIаденнараш сийлахьа дагалоаттабар.

Вайца я социальни нийсхон идея. Цо исторически ца хинначара хьалгIовттабир итташ миллионаш нах, вай паччахьалкхенах низ бола паччахьалкхе яра гIулакхаш де дог ураоттадир цар. Советски мохк керттера лоархIам болаш хилар адамаш фашистски лоала кIалхардахара, дукхача халкъий чIоагIало хилар къам мукъадаккхара тIехьа цар лоаттабаьча къовсаме, кхычунца нийсде йиш йоаца, ше санна дар кхы доала дакъа лаьцар дунен Iилмана, техникана, культурана юкъе.

Эггара хьалха советски кIийлен тIа хьахинна къахьегa, пенсиони Iалашваь хила, мах боацаш дийша образовани хила а дарба дайта унахцIена хила а бокъо кхыдола социальни гIулакхаш моллагIча цивилизовании обществе хила йиш йолаш дIаэттар. Уж диццалийтар хургдац бакъ дар, социалистически идеала тIехьаэтта эггара йоккхагIйола турпалал шоашкара яьиа а шоаш цу гIулакха дIабенна а нах ца лархIар.

Иштта я перестроечни уйланеи моралёи чIоагIалон пункташ.

II.

Парте политика юкъмоттиге—саг

Парте керттера де лерхIар да общественни дегIаахара юкъмоттиге саг оттавар, цун вахара а къахьегара а хоагIа хьалаш Iалашдар, социальни нийсхо, политически а духовни а кортамукъале, саг массе оагIорахьара дегIаахара а таронаш хилийтар. Духхьал цунца хоаш тоавалара а къоастаеш хила еза общества прогресс.

КПСС тIехьа я махулла граждани **бокъонаши кортамукъалеиаш ледаара правови гаранте́ш** сихагIа хьахилара. Вахара керттера ганз сага ший кортамукъале молара. Вахара керттера ганз сага ший кортамукъале молара. Ерригa комплекс Iалашъярга гахра граждани бокъоний ерригa комплекс Iалашъярга хьадда довлар перестройкана эггара керттера карагIдаьннар да. ХIанз бокъонаш чIоагIъялиза, цар чIоагIа йола материальни, юридически, политически лард йолланза яргья.

Парти тIехьа л-
— гражданина [illegible] цун фусами боахами

кхычун тIакховда йиш йоацаш хилар, переписка́и телефонии къамаьлийи къайленаш лораяра;

— **къахьега йола бокъо** кхоачашъяра гаранте́ш чIоагIъяра, къахьегама дукхалген дикалген, цох бухсоццаш хьахулачунга хьежжа доагIар далар Iалаш а деш, бе болх хулга хьаллацара механизм хьаяра, кадраш кийчъяран юхакийчъяран, професси е балха моттиг хувцанза баргбоацача эттараш эшшача тайпара материальни хьаллацара;

— **граждани политически бокъонаш** дегIаахаран чIоагIъяран: общественни паччахьалкхен гIулакхашта доалдара юкъе дакъалацара, дош ала, кепайоазон, митингаши демонстрацеши е, общественни организацешна вIашагIкхета нах мукъахилара. Из деш цIенхаштта лоаттае еза правопорядок, советски законаша дIадехараш кхоачаш а деш;

— **творчества кортамукъалени** къаман доалахьара хIама хиларах тарра талантацара гIулакх леладаран. Культура сфере дуккха тайпаш хулга мамогта мога а деш, парте хьаллоацаргья гуманистически критереш, псевдокультурах общество лораергья. Социализмана мегаш дац культурера коммерчески гIулакх;

— духовни сфере саго ший моттиг паргIатта къоастаяр, **ди харжа а ди лелабе а кортамукъа хилар**. Шийна мировоззренчески позицеш тIара а ца йоалаш, парте кIоаргьо атенсташтен динах тешараштец юкъера диалог, дIахохьоргба законий боарамашка дерригача кинаэашка паргIатта гIулакхаш де таро хургйола никъ, наха вIаши дувцар кхетадара юкъе ший дакъа а хьош;

— граждани бокъонаш лораяра **суда** лоархIам лакхбар, бокъонаш лораяра йола общественно-паччахьалкхен комиссеш яккар.

КПСС боккха лоархIам бу гаргтарча хана кепайоазонахи массови информаце кхыча средствасхи, ди лелабе мукъахиларахи дина объединенеехи, граждании общественни объединенеех, СССР дIавахара а СССР-хьачувара а порядках, СССР-гражданстваx, СССР-халкъий моттаех дола законаши граждани политически диний бокъонаш Iалашъяра тIахьийха кхыйола законодательни акташ укх гаргтарча хана тIаэцара.

Партия тIатеIIа советски наьха **экономически социальни бокъонаш** чIоагIъен дегIаIоалаен, цар вахара хьал тоаде гIертаргья. Цу сфере цо шин низ вIашгIтохаргба укх декхарашка:

—баха нах бегалген миграциони процессаш нийсъелген Iалащдергдола паччахьалкхен юкъара **демографически политика** оттаяри законодательни чIоагIъяри;

— КПСС XXVII съездо, оттаяьи 2000 шу тIакхсачаш хIара советски дезал къаьсттача квартираца е индивидуальни цIенца Iалашбе лаьрхIан **жилищни программа** кхоачашъяр. Цо дIадехаргда темпаш лакхъелген паччахьалкхен, предприятей, кооперативей, бахача наха шоаш цIенаха Iоадаьчун, льготни кредитий чотагIа наха чоаха цIеIоадаьчун, льготни кредитий чотагIа.

(ДIахододар 3-чен 3-чен оагIон тIа).

Майрра а хаддаза а цу новкъа лаха деза. Вай общество юхатІехьа якха е цу граждански конфронтаце оттаo гІертача нІвашта дукъале а еш.

ХІанз радикальни дош да дІадоладаьча хувцамий темпаш, цра социально-экономически политически проблемаш сихагІа къовстадр. Вай кхаьчад боахам делабарен доал дарен хьалхара система дикача боараме лаьгІъендача, хІьта керда механизмаш хІанз а билла ииз болаиза долча доллонга. Кердачунга довлара никъ чІогІбалаза. дола дара гІулакх меллуш, хулаш дар ца кхетадеш ба. Нагахь санна из бІаьхлой, ца халкъа цІенхаштта тІехь тІадоагІа водараш долаш хила тарлургба.

До дезар цаІ мара дац — оттаьь реформаш хьадда. хьнаро дІахьар.

Оттаеш йола реформа лаьрхІа я из съезда чІогІъяьчуа тІехьагІа парте керда Программа оттаваца кердачуна дешара хьалшина коммунистий санна лард, политически ориентирий система хилийтара.

I.

Сенах латт перестройка маІан, фуд парте идейно-политически арсеналера хаьдда дІадаккха дезар а юхедита дезар а

Вай эггара хьалха дІахад социалистически принципашца тарлургйоццача авторитарно-бюрократически системах. Вай идеал гуманни, демократически социализм я.

эзмангара хьадегІа боарам боццаш пайда эцаш хила йиш йола объектаца санна Іаламца гІулакх леладар.

Вай харцахьа лерхІ халкъий культурно-исторически гапзаш, мехка Іоаяь интеллектуальни капитал лора ца ела.

Вай дІайоах къахьегамхой кхыча партей, царна цхьаиз мехкаши халкъаши прогрессивни дегІаахара юкъе даккъа лоацача социал-демократически ярий а хьакъехьара стереотипаш.

Вай хьаллоац кердача заман керттера белгало мехкаш вІаши тиша дегІаухилген шоашта эшар харжа мукъайолча тайп-тайпарча обществаша вІаши гІулаккхаш леладу бІарча дола дуне хьахилар объективни доагІаш лерхІилга.

КПСС принципиальни доархІама оттаду вай дІадахача шира-стелшшинно хьадаьр, социалистически принципашка телхаеш хьахиннари шоай мехка а дерригача адамий а прогресса юкъе парте, халкъо бокъонца лаьца дакъен хаьдда къоастадар.

Цхьатарра кхераме да дІадахачун идеализаци яр. вай исторе трагически оагІонех дилза а нъиза а бакъдар хьа безам ца хилар, иштта вай исторически тІехьален чух бокъонца сийлахь-доккха, маьхе мел дар дІадаккха гІертар. Советски наьха къахьегамен къовсамен хаддаза хьабоагІа бувзам бохабе йиш яц.

Социалистически дегІааха йиш яц идеал йоацаш. ХІьта из бокъонца йола кІийле йоацаш юс наха шоай истори дицдолийте е теркал ца дой. Вай хьалашка интернационализм йоацаш тІаэца йиш йола исторически сакхетам, Даьхе езилга, патриотизм халкъ уначцІена а доахалургдолаш а хилара белгалонаш я.

Итташ шерашка мара гаьна деце а, хургдолчун сурт хаьдда оттаде йиш яц, ший дерригача довкъошка. ЦаІ да къаьгга: из геттара кхыйола, демократе хьалашка, иза болча культурни Іилма-технически прогресса кІийлен тІа йола общество хургья, из хьахургья вай мехка хал-

ходца, ше санна дар кхы доала дакъа лаьцар дунен Іилмана, техникана, культурана юкъе.

Эггара хьалха советски кІийлен тІа хьахиша къахьегамен, пенсионни Іалашъяь хила, мах боаиаш дийша образовании хила а дарба дийта уначцІена хила а бокъо кхыдола социальни гІулакхаш моллагІча цивилизовании обществе хила йиш йолаш дІаэттар. Уж дицдалийтар хургдаобаць дар, социалистически идеала тІехьаэтта эггара йоккхагІйола турпалаш шоашкара яьииа а шоаш цу гІулакха дІабенна а нах ца лархІар.

Иштта я перестроечни уйланен морален чІогІаІалон пункташ.

II.

Парте политика юкъмоттиге—саг

Парте керттера де лерхІар да обществении дегІааха-ра юкъмоттиге саг оттавар, цун вахара а къахьегара а доагІа хьалаш Іалащдар, социальни ниІсхо, политически кортамукъале, саг массе оагІорахьара дегІаахара а духовни тоавалара а тарош хилийтар. Духхьал цунца къоастаеш хила еза общества прогресс.

КПСС тІехьа я махулла гражданий **бокъонашн кортамукъалешн лелаяра правови гаранте** сихагІа хьахилара. Вахара керттера ганз сага ший кортамукъале могаяра гражданий бокъоний еррига комплекс Іалашъярга хаьдда довлар перестройкана эггара керттера карагІдаьннар да. ХІанз бокъонаш чІогІъяяза, цар чІогІа йола материальни, юридически, политически лард йоллаиза яргьяц.

Парти тІехьа я:

— **гражданнна личности сийн, цун фусами** боахами культурах общество лораергья. Социализмана метта дад культурера коммерчески гІулакх;

— духовни сфере сага ший моттиг паргІатта къоастаяр, **ди харжа а ди лелабе а кортамукъа хилар.** Ций кІоаргъю атеисташтен динах тешарашта юкъера диалот, дІахохьорга законий боарамашка дерригача кхавтшна паргІатта тІулакхаш де таро хургйола никъ, наха вІаши дувцар кхетадара юкъе цини дакъа а хьош;

— гражданий бокъонаш лораяра **суда** доархІам лакъбар, бокъонаш лораяра йола общественно-пачхаьлкхен комиссеш яккар.

КПСС бокъха доархІам бу гарттарча хана кепайоазомукъахилара массовни информаце кхыча средствашка, из лелабе ...

[illegible]

[illegible] **законаши** гражданий политически личщий бокъонаш Іалашъяра тІахьийха кхыйола законодательни акташ укх гарттарча хана тІаэцара.

Парти тІатеІа советски наьха **экономически социальни бокъонаш** чІогІъен дегІайоалаен. цар вахара хьал тоаде гІертаргья. Цу сфере цо ший низ вІашгІтохарга укх декхарашка:

— баха нах бегаІген **миграционни процессаш** нийсъелгеи Іалашдергдола пачхаьлкхен юкъара **демографически политика** оттаяри законодательни чІогІъяри;

— КПСС XXVII съездо, оттаьи 2000 шу тІакхоачаш хІара советски дезал къаьсттача квартираца е индивидуальни цІенца Іалашбе лаьрхІан **жилищни программа** кхоачашъяр. Цо дІадехаргда темпаш лакхъелтен пачхаьлкхен, предприятей, кооперативай, бахача наха шоаш Іоадаьчун, льготни кредитий чотагІа наха чубаха цІе-

(ДІахододар 2-чеи 3-чеи оагІош тІа).

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

Вай республикерча халкъа эша товараш арахецача производственни объединенешта юкъе йоккхагІа доархІачарех цаІ я Нохч-ГІалгІай «Спутэт» яхача производственни текстильно-галантерейни объединене коллектив. Цо арахеца тайп-тайпара товараш бахача наха чІогІа хоатташ дика дІаэцаши да. Цудухьа уж тІа-тІа дукхагІа хилийтара, цар ассортимент шеръяра доккхий декхараш тІанйцад цо пятилетка тІеххьарча шера. Чакхбоалаш латт укх шера хьалхара ши бутт. Мишта кхоачашду объединене болхлошіа шоаш тІанйцадекхараш? Цар беча балха хьокхамаша хьахьокхачох уж шоай деша биэза дай хиинаб. Духхьал январь бетта планагІа лаьрхІачул совгІа арахийцай цар 354 эзар сома мах товарни продукци. Халкъа эша товараш арахецара пачхаьлкхен план 150 процент кхоачаш а яь, заданел тІех цар арахийцад 500 эзар сома маьха.

Объединенерча цехашта юкъе яц тІехьаюсаш йола коллективаш. Царна юкъе а къаьстта дика болх а беш, башха-дика производственни толамаш дахарца белгалъяьнна я Хазова Татьяна, Барахоев Дауд, Бибулатов ТІахІир керте латтача цехий коллективаш.

Деша дай бац

Къаьстта дукха гІишлош хьалъе лаьрхІар вай республике пятилетка тІеххьарча шера. Духхьал наха чубахара хьалде дезаш да йиъ бІаь эзар квадратни метр хула цІенош. Уж хул пятилеткa дІадахача шерашка юкъера лаьрхІача хІара шера хьалдаьрел дІазза дукхагІа. ХІьта хьалъе еза школаш, больницаш, кхыйола соцкультбыта объекташ итташ я. Уж хьалъеча шоай бехкагІа хьовзам ца хилийтара доккха дукъ тІалатт «Стройиндустрия» яхача объединене болхлошта, хІана аьлча, цига эша гІишлон материалаш лоттае езараш уж ба. Цу даькъе доккхий декхараш тІанйцад цар укх шера. Мишта кхоачашдутеш цар уж? Январь бетта баьча балха итогашка хьежача дІадахача шера санна пачхаьлкхен декхараш дукха тІадусаш дІадоладаьд цар ер шу. Цхьаккха хьокхама задапех лоархІабаьбац уж. Товарни продукци арахецара даькъе царна тІадисад 157 эзар сома маьха декхар. Ара ца хецаш дукха йисай бетон, марІхал, аьшкбетонен дахчани изделеш.

Ший потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех а 83,5 процент мара лоархІаяьяц объединене коллектив дІабахача январь бетта.

БІаьстанна накъадолхаш

Кхашкарча балхашта кийча ба

— Хадданза къахьегаш боландаь, сиха чакхйоал Іаьха юртбоахама техника тоаеш болчарна. ХІьта керттерча даькъе царна хІанз карагІдаьнначох тийша хургда бІаьстан кхашкара балхаш ший ханнахьа дІадоладари толаме чакхдахари, цунца цхьана ялат, доакъар, хьайбай продукци лакхара а из пачхаьлкхена дІаллара а планаш кхоачашъяр, нах кхачан продукташца Іалашбар, — дувц Надтеречни района «Надтеречный» совхоза мехмастерске заведующе Исламов Увайса. — Цудухьа тхоай техника ма хулла дикагІа, сихагІа бІаьстан балхашта кийчъяра беррига низ тІабахийта къахьегаш я тха мастерске коллектив.

Совхоза доалахьа 60 трактор, 30 мухь кхухьаш йола автомобиль, 32 комбайн, ши бІаьгнега дІакхоачаш тайп-тайпара тІехьаюзза инвентарь я. Из еррига техника хІанз арендагІа болх беча кхаш, хьайбаш, комсаш лелаеча бригадашка я. Цунах пайда эцарах колхоза ахча тел цар, тоаярах — мехмастерскена. ХІьта шоай техника дукхагІа лелийтара, тоа ца еш цунга йоккхагІа юнъ яккхийтара шоашта могар де гІерт арендатораш. Кхашкарча балхех мукъаяьна техника, инвентарь гостехнадзоро дІадеххача тайпара доал а дах: мукхъюаргйоацаш машиний даьтта, бІасар хьекха, асфальт, е жагІа билла, лаьрххІа кийчъяьча площадкашка дІаоттайир соахка Іа долалуш, хІьта ремонт е эзар договораш а оттадаь мехмастерске дІаелар.

— Трактор е комбайн тоаяра арендни коллектива кулгалхочуца барт беш, эггара хьалха меттаоттае еза оатхалаш узлаш белгал а яьхе, уж тоаяра мах а бІийце дефектни акт оттаю оаха, — дувц У. Исламова. — ХІьта мастерске эшар даь трактор дІакюгача хана, цу актага хьежжа тоае езаш хиича хІара оатхал, цо мишта болх бу тохк цуя дас, хьалха, аккордно-премиальни хьисапе къахьегача хана санна, тІа а хайна из дІайолаелча кхоачам а ца беш. Кхы а цхьа хІама да. Акта тІа белгалйоаккх техника тоаяра ха а. Цул хьалха оаха из кийчйой, тарифни сеткага хьежжа, тхона кхы тІа а премиальни санна ахча доагІа арендни коллективагара, ха тІехйоалахе цунна тхогара дІадоагІа. Цудухьа шоаш хьа мел дертешаме, сиха де гІерт тха мастерскера хІарапар.

Царна из карагІ а доал. Таханарча дийнахьа кхашкара, кхытайпа балхаш де кийча я совхоза еррига тракторaш, 24 комбайн.

Совхоза керттерча инженера А. Садулаева, юртбоахама машинашта волча инженера М. Завраева, У. Исламова, арендни коллективай викалаша кулгаш а яздеш техника тоаяьлга тешал деш оттальча акташа хьахьокх. ХІара трактор, комбайн меттаоттаяра йийцача ханал совгІа ремонтникаша цхьа ди дІа ца дахийталга.

Из толам баккхийтараш ба эггара хьалха мастерске къахьегамхой: токараш Халмышев Хаваж, Аблушев Руслан, аьшка пхьар Шахбиев Мохьди, слесарь-моторист Дурдиев ХІарон, слесарь-инструментальщик Идрисов Одесс, кхыбараш.

ХІанз керттерча даькъе тракторий каст-каста йохаш йола, хІьта инвентарь тоаеш эшаш хургйола оатхалаш еш, йиса комбайнаш меттаувттаеш ба уж а цар новкъостий а.

Бригадашкара толашагІбола механизатораш-говзанчаш хьагул а бах тІехьаюзаш йола инвентарь тоаяра звено вІашагІъелла хиннаяр цу боахаме соахка гурахьа. Кхы бе болх а боацаш карара шу долалуш шоай бригадашка гІолла дІаюха бахар цу звенона юкъебоагІаш хинна нах. Арендни коллективай мел йола тІехьаюза инвентарь тоаль, кхы мел вшар дах 4 январе кийчон мугІаре дІаоттайир цар. Цу звенона юкъебоагІаш хинначарех къаьстта дика бувц юртбоахама машинашта волча инженера Завраев Малика механикаш Битиев Нурдин Эдисультанов Хьусейн. ХІьта тамаш а яц. Йоккха балха опыт йолча цар, цкъа-дале, шоаш шин норма ца еш цагтахьа ди дІадахийтадар, шозлагІдале, говзал лохагІа йолча механизатораша массе хана новкъостал дора хьехамашца а гІулакхашца а.

М. ХАМАТХАНОВ.

ПРЕСС-ЦЕНТРО ХОАМ БУ

ТІеххьарча деношка городе Грозне тайп-тайпара йоахараш дувц. Уж йоахараш бакъде гІерташ уж дувцараша цхьаццайолча элементий хулигански гІулаккхех пайда ийца ца Іеш. город Бакура араяьнначул тІехьагІа шоай массазарча базе дІайолхаш йола военни вертолетий группаш городе Грозне лоаццача хана сайца хиннай дозаправка яра а экипажашка салаІийтара а, яхаш хабараш ІотІадетт.

Пресс-центро хоам бу, цу тайпара хьадага а лувцаш дувцаш дола хабараш цхьаккха кІал кІийле йоацаш хилараx. Городера а, бІарча хьанийцача республикера а хьал сатийна да, цу даькъе къамашта юкъерча гІулакхашка диллача дар а долаш.

Цу тайпара провокационни йоахараш дувцаш хинна цхьабола нах гучабаьннаб, уж кхы дувцаргдоацаш де дезар а даьд. Уж дехкебовлар а шоаш бехке болга цар кхетадар а бахьан долаш цар тайпан цІераш укхаза йоалаяьяц.

Д. Г. Завгаев харжархошца вІашагІкхетар

Хьалххе а дІахайтадар № 883 йолча Грозненски юртарча территориальни округе гІолла РСФСР халкъа депутаталла харжа оттаваьча кандидатаца КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретараца Д. Г. Завгаевца харжархой вІашагІкхетаргхилар. Ачхой-Мартана юрта юкъерча майдане Іурреха а хьагулбала болабелар нах. ХьатІаах баьлар района центрера меттел цунна гонахьа ядача юрташкара а — Буматара, СаьмуІашкара, Яндера, Котар-Юртара, кхычахьара а нах — массехк эзар саг.

Гуш дар ииттала дукха гулбенна нах чухувшаргбола помещени йоацилга. Цудухьа цу майдане громкоговорителаш а оттаяь вІашагІкхетар дІадахьа лаьрхІар.

Депутаталла оттаваьча кандидата биографи гулбеннарашка дІайовзийтар цун доверении волча Ачхой-Мартана юрта Совета исполкома председатела А.-Г. А. Бучаева.

Цул тІехьагІа къамаьл де дош делар Д. Г. Завгаевна. Наха уйла тІайохийташ ладийгІар халкъа депутаталла харжа оттаваьча кандидата. ХІьта, цо дийцар ший программа чулоацамга диллача республика тІехьайнсачара хьалъяккха, наха къахьега а баха а дикагІдола хьалаш хилийта, дикалари социальни ниІсхон хилийта лаьрхІа я, аьнна.

Нохч-ГІалгІайчене кІезига йоацаш проблемаш Іайнай, экономикен социальни сферен дуккхача позицешка тІехьаюс из. Бехкебараш лаха гІертилга даькъаза гІулакх дац. эттa хьал бахьан цхьаццa боараме берригаш бехке ба. Таханара декхар да социально-экономически дегІаухача овлангара хувцамаш дар хІьта из кхоачашдара бокха ниіз тІабахийта безаргба, стандартни доаца гІулакхаш де дезаргда. Къаьстта аьлча, шин шера йолча хана бахача наха деш дола медицински гІулакх овлангара тоаде, уначцІено лораяра материально-техническии база чІогІъе лерхІ. Цу новкъа баьккха хьалхара цІенхаштта гІа ба г. Грознера административни здани диагностически центр юлларгйолаш дІаялар.

Дукха хІама ду капитальни гІишлош хьалъеча тІехьадусилга дІадаккхара. Укхаза дукха теркам тІабохийт социальни сфера объекташ хьалъяра. ДукхагІа хьалде деза нах чубаха цІенош, школаш, уначцІено лораяра, культура учреждениеш. Программа йоккха а хала а я. Из кхоачашъяра хІанз подрядни организацел совгІа юкъеоз Нохч-ГІалгІайчера сезонни балхаш де кхычахьа дІауха гІишлош хьалъяра говзал йоалла нах а. ВІашагІтохаш я бригадаш, тайп-тайпара объекташ хьалъяра царца договораш увттаду. Цох республике бахача наьха вахар тоадара лоаца доккха дакъа хургда.

Депутаталла харжа оттаваьча кандидата дийцар халкъа эша товараш дукхагІа хьадара, балха боацача наха къахьегама моттигаш хилийтара деш долчох, кхыдарех.

Д. Г. Завгаева къаьстта дийцар республикерча общественно-политически хьалах лаьца. Цо белгалдаьккхар из дика хилийтара, эггара а чоалханегІа дола дешаш хьаькъалца къоастадара массане а йоакхо е езаш хилар, доттагІала, дикадар довш хилара, дувцар вІаши кхетадара йолаш йола традицеш теркал а еш. Гласноста, демократизаце хьалашка цу е вокх дешай хьакъехьа шийна хетар ала бокъо я хІаране, бакъда из ала деза уйла а яь, сих а ца луш. Уйла ца еш даьр, барт эгІар бала боацаш дусаргдац.

ВІашагІкхийттача къамаьлаш даьча СССР халкъа депутата Л. Захаева, Котар-Юрта вахача С. Хатуева, парте, тІема, къахьегама веттерана Х. Ковраева, ВалергитІа вахача А. Оздамирова, кхычар а харжархой тІакхыйхар Д. Г. Завгаев РСФСР халкъа депутаталла харжара, ше беча боккхача а халача а балха тІа цун ха ялар а лайр. Цар дош делар республикана хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча, перестройка процессашсихъеча шоай кандидат ачхоймартановцаша мах хьаллоацаргхилара.

ГУМАННИ, ДЕМОКРАТИЧЕСКИ СОЦИАЛИЗМАГА

(ДІахододар. Долалур 1-ча оагІу тІа).

нош чІоагІа дикагІа хьалделгеи; квартираш дІа-са нийсъеча общественни тІакьожам дукхагІа лоаттабелга, комплексни дегІаухилга, городаши нах баха моттигаши комплексни дегІайоалаелга, гуманни архитектура елга;

— унахцІено лораярга дукха дукхагІа ассигнованеш дІа а йохийташ, цу гІулакха махулла дукхагІа предприятий, отраслей, республикай, моттигерча Советии ресурсаш юкъе а озаш **медицински гІулакх делга** эргадаьккха тоадара наькъаца унахцІено лорарa бокъо Іалашъяр;

— **нах бахачара Іалам** лорадара гарантеш чІоагІагІа хилийтар, Іалама ресурсех рациональни пайда эцар, мехка, союзнии автономнии республикай йІаьхача ханара лаччахьалкхен экологически программа, хІаьта иштта гонахьара Іалам лорадара законаш тІаэцар, Іалам лорадара гІулакхаш деча органий структурех болхи эргабаьккха тоабар;

— **образоване, просвещене, культура** еррига сфера дегІайоалаяр, цу гІулакхашка дІайохийта вложенеш дукхагІа хилийтар; специалисташ дикагІа Іомабелгеи кийчбелгеи; хьехархочун сий лакхдар; идеяши таланташи вІашдухьал юоцилга могадар, духовни сферера администрированни групповой хьашташкара монополи дІаяккхар; культурнии духовнии тІехьале, исторически памятникаш лорадеш гІулакх леладар; тайп-тайпара общественни инициативаши образована а культура а дегІайоалаяра луш дари хьаллацар; доазол дехьарча мехкашца духовни ганзаш шерра а паргІатта а вІаши йовзийтар,

Перестройка стратеги оттаяь я вай общество дикагІча хьал тІа яккхара низ бола фактор хиларах тарра **Іилма лоархІами цох бухсоццаш хьахулари кІоаргга кхетадарец карадерзадарец кІийлен тІа**. Мехка творчески потенциал дегІаухилгеи цох пайда эцилгеи чІоагІало лувцаш хила деза чІоагІача законодательни кІийленах. ЛоархІаме да интеллектуальни рузкъа эффективни лораделга Іалашдар. Парти тІехьа я вувзаш, академически отраслевии Іилма учрежденеш шоай лоІаме хиларан, цар структураш тайп-тайпара хиларан.

КПСС экономически политике къаьстта моттиг дІалоац бахача **нахах эггара хьалха обществас новкъостал де дезачен хьаллаца безачен социальни кІалбисачa наьха а группай а йоакхо яро.**

КПСС тІехьа я:

— **кхалнаьха къахьегамен** бытен хьалаш тоадергдола гІулакхаш дара, царца царна лоаца балха ди хилийта бокъо ялара, аьттув болча графикагІа болх балара, бер далехьеп берага хьажеи предприятей чотагІа луш йола отпуск дукха бераш долчеи цхьаь болчеи ноанощта йІаьхъяра; отпускана тІа а дарба дайтара а ахчан дотацеш оттаяра; кхалнаха эша дикагІдола товараш дергдола производство тІехйолаш дегІайоалаяран гІулакхаш даран; халача а унахцІенонна эене долча а балхех уж мукъабалийтар юкъе а долаш. Политически боарамгашка кхалнах кхы а дукхагІа кулгалдеча балха тІа уттабе гІертаргья парти;

— **берий** хьдда дикагІа йоакхо яра. берий учреждениеш хьалъяра дукхагІа средстваш дІаяхийтара а цар болх дикагІа байтара а, берашта эша товараш хьаду производство шеръяра; бераш довлга лохдергдолаш тІехьа ца тетташ гІулакхаш дара;

— **кагирхой** эффективни политика оттаяра а чакхъяккхара а, **къонача тІехьен** гоплалех пайда эцара а хьашташ кхачашдара а шерра таронаш хьаеллара, общества политически, боахама, культурни вахара йизза бокъо а йолаш цар дакъа лоацаргдолаш новкъостал дара; кагирхой болам, комсомола, студентий, кхычар организацеш гІердаяхара, цар инициативаш, шоай лоІаме хила лаккхуш бола цар безам хьаллацара;

— **инвалидий, тІемен къахьегамен ветераний** хьал тоадира. СССР граждананш пенсионни Іалашбарах дола керла закон тІаэцара а гарггагІча пхе шера беррига инвалидаш, тІемен къахьегамен ветеранаш, эхарс гІулакх дан байначар доалаш къаьсттача квартирашца Іалашбан дезара йола программа оттаяра а; медицински гІулакх дика хилийтарах, ветеранийн инвалидийн специфически хьашташ кхоачашдергдолча лаьрхІа дола товараш дукхагІа хиларах йола решенеш кхоачашъяра; маьхаш лакхдаларга хьежжа пенсеши пособеши доккхагІа хилийтара; пенсега хьежжа доацаш алапи дизза хьаэца бокъо ялара.

Коммунисташ тешаш ба **граждананий бокъонаши нортамукъалеи цар декхарех къаста йиш йоацаш хиларах.** Парте тІагІертта болх бергба обществе къахьегам лоархІилга, законность а правопорядок а, социалистически дахаре ларае кийча хилга чІоагІдара. ЦІена а имане а хилар, беркат а къахетам а, моральни ше шийта хьежаш а эхьэздел долеи а хилар, саг хилари шийна дезар хариэта санна йолча адамий юкъарча гаизий правови нравственнии гарантеш хьаьра.

КПСС ...

даьккхача мехкел тІехьабисарга кхоачабаьча боахам лелабара формашка юхадерзаргдац вай.

Экономика реформа юлургьяц, нагахьа санна, доалахьен отношенеита кІоаргга перестройка ца йой, КПСС — цун дукхача тайпара формаш хилийтара тІехьа я. Цар цхьатарра бокъо йола, унахцІена леласи йола яхь — из граждананаш шоашта ловрде паргІата хилара, болхло шийн творчески таронех бизза пайда эцара формаши способаши реально харжара, потребителa хьашташтен бокъонаштен гаранти ялара йола экономически кІийле.

ЛоархІамеча декхарех да пачхьалкхен доалахье производства масштабаш, регионий специфика, интеграционни бувзамаш дегІадаьккха хилар теркал а деш, аренда, йиззача хозрасчетни подряда, акционерии а кхыча кердагІйолча фермай а кІийлен тІа къахьегамхоша шоаша демократически хьисапе доал дергдолча тайпара эргаяккхар.

Парте — мамогга гІо дергда лерттІача кІийлен тІа кооперативни болам дегІакхувлара, керттерча даькъе, колхозаш юкъе а йолаш, производственни кооперации чІоагІъяра, къахьегама коллективни доалахьен тайп-тайпарча формашка, цу даькъе долевой, паевой, акционерии хьисапе болх белга а долаш, шердара.

КПСС лерхІ, мохк экономически дегІакхувлара хІанзарча этапе къахьегама индивидуальни доалахье, цу даькъе, производства средстваш хиларо духьале йиц, аьнна. Доалахьен моллагІча формах пайда эцача хана юкъера даккха деза саг производства средствах къоаставар, саго саг лоалла лоаттавар.

Экономически реформа еча эггара чоалханегІйолча проблемах я — боахам лелабелга вІаштІехьдоаккхача **плановни рыночни** методаш органично вІаши нийсъе магар.

ХІанзара производство хила йиш яц из дегІакхувлача централизованни плановни воздействи ца еш. Шийн маІанга диллача из боахам лелабара социалистически принцип дукххача мехкашка юкъеккувл. Цхьабакъда, геттара чІоагІа лоархІаме да цу тайпарча воздействе боарами методаши нийса белгалъяхар. Планаца ерригa производства а из дІа-са нийсъяра а процесс планаца чулаца вай гІийртача хьалхарча ханашта метта, хІанз экономика плановни централизованни кулгал дукхагІча даькъе маьхашка, налогашка, проценташка, кредитага, платежашка, иштта цу тайпарча гІулакхашка гІолла дергдола порядок эш. ХІаьта цун сфера стратегически декхараш кхоачашдича кхоачалуш хила еза. Из да,- хьалхарча даькъе, геттара йоккха Іилман-технически а структурни а программаш кхоачашъяр, инфраструктура дегІакхувлар, саг вахаш дола Іалам лорадаран ресурсаш юхаметтаоттаяран дола комплексни де дезараш кхоачашдар, налогови а кредитно-финансови а политика чакхъяккхар, ахча лелар чІоагІделга Іалашдар, Централизованни регулировани е езаш да нах социально лорабарца дувзаденна дешаш.

КПСС хетачох; мехка эш цаІйола союзни рынок — лерттІа болх беш а лостам тела йиш йолаш а хила еза из, производственни таронаш а хьашташ а Іалашдара, уж доаггІача беса хьаллоаттадара, платежеспособни спрос а предложенеш а йоаггІача бесса Іалашъю массазара механизм хила еза цох. ХІаьта из советски экономика дунен боахама бувзамашта юкъсоэара сом конвертируеми хиларга далара услови а я.

Боккъонца бола рыночни боахам вІашагІболлара потребительски товарий, производства средствай, маьхерча каьхатий, инвестицей, валюта, Іилман разработкай рынкаш хьаккхолла еза, ма хулла сихагІа финансови, ахчан, кредитни системашта реформа е еза.

Экономикана рыночни регулировани еча геттара чІоагІа эшача условех я — **маьхаш оттадеча перестройка яр.** Искусственно хьаккхеллача маьхий боарамаш а пропорцеш а цхьабарашта еш йолча эффективни йоацача дотацеша, вокхаргара вахарах бохабеш хьадоахачо боахам лелабара харц лостамаш тел, цун эффекта боккъонца бола мах белгалбайтац. Іилман - технически тІехьадисара консерваци ю, дунен халкъашта юкъе йолча къахьегам бекъара совленех пайда эцача новкъарле ю.

[illegible] зашйола фактор а хила еза доазол дехьара фирмаш юкъе а йолаш, товаропроизводителаша шоайла лелаю конкуренци. Из дара законодательни порядке производства, торговлена, кредитни гІулакх дара, страхови гІулакха демонополизаци е еза.

Парти - потребительски сектора болча пайдана **экономике структурни перестройка** яра тІехьа. кІезига эффективни а капиталоемки а производстваш жІезигъяра, низ а средстваш а йолча предприятешта реконструкци яра тІаерзаяра тІехьа я. Къаьстта чІоагІа теркам тІаоза беза рационально Іаламах пайда эцара, ресурсаш лораяра, бийдали материалаши кхояра, къахьегара, бе-башха ца хеташ доал дарца нъовсам лоаттабара йола программаш кхоачашъяра. ...

ловцилга, иштта моллагІча кулгалдара балхаш тІа боахийталга Іалашдеш берригача граждананшта йола Советий республика я из. Вай хІанз авторитарни системагара демократически системага довлара даькъе лоархІаме гІа баьккхаб, кердача принципаш тІа, кердача наькъашца Іаьдала лакхехьара органаш вІашагІъехкай. ХІанз ерригача пачхьалкхен органий структурашка перестройка чакхъяккха, Іаьдал Советашка дІадала, советски федерацена овлангара хувцамаш де деза.

Хоржамий система. Из массане а юкъарча, цхьатарра бокъо йолча, гуччахьарча хоржамий бокъон принципашка хьежжа вІашагІйолла еза. Чакхдоаха хоржамаш парте, общественни организацешеи боламашеи, къаьсткъаьсттача кандидаташа шоай харжархошка бувцийта лерхІача общества берригача наьха викалий, иштта, бе-беча наьха, цар идеяй цІенача яхьан майда а хинна дІаоттара тІехьа да вай. Парти гІертаргья депутатски корпусе йоаггІаш йола представительство хулга Іалашде, пачхьалкхен органашка болхлой, ахархой, кхалнах, кагирхой, ветеранаш, иштта кхыбола кхбачамболлаш политически вахара юкъеэза боаца, шоай хьашташ лорадара гІо эшаш бола нах а общества группаш а юкъе хилийта.

Демократи а политически плюрализм а. Вай общества демократизаци ец керда граждананий общественно-политически объединенеш хьахул. Общество дегІакхувларо юкъера яхац партеш хьахиларах йола таронаш а. Уж хьаяра порядок законаца белгал йоаккхаргья, хІаьта иштта СССР Конституце тІа хьа а хьокхаргья. Из деш законодательни порядке никъ бехка безаш бар, къамашта юкъе юкъ йоллар хьалхадоаха, экстремистски, антиконституционни гІулакхаш чакхдаха лерхІа организацеши боламаши хьадара а царга болх байтара а.

КПСС монополена керте отта гІертац, иштта из кийча я социалистически общество эргаяккхара тІехьа мел болчарца политически диалог е, вІаши гІулакхаш леладе. Принципиальни плане тхона хетар латт общества демократизаци яра боарам, пачхьалкхен а общественни а институташ хьакхоллара а царна функционировани яра а демократически маІан, граждананаш политикана юкъеозар, лорзагІа ца доалаш перестроечни процессаш дегІакхувлар хоадамбеш лоархІаме хиларах. Тахан КПСС — из мамогга общества демократизаци еча гІо деш бола, цхьан ханна мехка йоккхача масштабашка консолидирующи лоархІам кхоачашбеш бола реальни политически низ ба.

Халкъа депутатий Советаш. ХьатІайоагІача ханара эггара лоархІамегІдолча декхарех цаІ латт Советех лерраГІа халкъа лоІам хьахьокхаш, пачхьалкхенна доал делга шоай бе доллаш йола, бокъонца дерригa Іаьдал кара дола органаш ярах. Из дара царна боаггІача боараме правови, экономически даькъе шоай лоІаме хулга Іалашде деза, иштта цар чІоагІача, компетентни депутатски корпусах коггІортолга е еза.

Политически реформен доал дара децентрализаци кІоаргъяларга хьежжа шоаш шоашта доал деш йола общинаш хьаккхоллача а дегІакхувлача а гІо дергда КПСС. ХІаьта цо лакхехьарча органашта таро лургья шоай таханарча дукххача оперативно-боахам лелабара функцех къаста, беррига низ союзни, автономни республикай, регионий, берригача мехка масштабашка комплексни декхараш кхоачашдеча тІаберзабе.

Пачхьалкхен Іаьдал. КПСС лерхІачох, доал дара эффективность лакхъеча керттера лоархІам болаш да Іаьдала функцеш — законодательни, исполнительни, судебни даькъе екъар. Ленина дешашца аьлча, вай советски система совленаш парламентаризма пайдане долчунца таръе еза. Цу лостамагІа хьалхара гІа баьккхаб. Цхьабакъда, перестройка опыто хьалхадоах пачхьалкхен бехктокхами компетенции кхы а нийсагІа къоастае езаш хилар.

Халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Советеи лоархІам бухсоццаш белгалбоаккхача эш перестройкана политика, тІаийца законаш кхоачаддергдола тешшаме а эффективни а механизм. Кердача лакхехьарча органий балха опыто хьахьокх хІанз цу тайпара механизм хьаккхоллаш латтилга. Обществе кхы а тІатеІІагІа оттаду пачхьалкхенца керте латтачох президент вар дехаш дола дош, хІаьта из СССР халкъа депутатий Съезди хьалхашка бехктокхаме а ерригa эшаш йола Іаьдала полномочеш йолаш а хила веза. Из хьалхадоах мохк стабильно дегІакхувлача, перестройкана йоккха динамика луча, кхы юхаерза йиш йоацаш хилара гаранти чІоагІъеча ерригa пачхьалкхен, общественни институташа законностан сага кхерамзленеи демократизаци яра СССР а вай пачхьалкхен представительства а хьашташ дунен халкъашта юкъерча арено лорадеча процессе дика, эффективно функционировани елга Іалашдеча из эшаш хиларо.

ЧІоагІъе еза СССР Министрий Совета позицеши прерогативаши.

Коммунисташа — СССР Лакхехьарча Совета членаш ... стабилиза-

юсача хана чурча гІулакхий а пачхьалкхен кхерамзлеи а органаша шоай болх цІенхашта закон доазошкеи Іаьдала представительни органий тІахьожама кІалеи бе беза.

Правови пачхьалкхен ше шийна доал деш йола общество. Партена хетачох, правови пачхьалкхе хьакхоллар — из геттара йІаьха процесс я, из чакхйоаккхача наькъ тІа хьахургья демократена тІакховдаран низбарга юхадерза гІортаран духьале ергйола гарант санна гІулакх дергдола пачхьалкхен органий структура, законий бІарча система, иштта хьаІоврггья традицеш. Правови пачхьалкхе хьаеча боккха лоархІам болаш да политически культура дегІакхувлар.

Социализма а демократе а принципаш вахаре нийсагІен тешамегІен кхоачашъергья, нагахьа санна обществени процессашта ма хулла дукхагІа экономически а правови а средствашца регулировани йой, иштта цо тІатІа лаьгІдергда пачхьалкхено низбелга. Ше шийна доалдеш йола общество хьаяро халкъа низ бола творчески потенциал хьагучаяккха таро лургья.

СССР кердача Конституцех. Вай общество радикально эргаяккхаро оттадаьд Советски пачхьалкхен керда Керттера Закон хьадарах дола дош. Оаха нийса лерхІ, керда Конституци тІаэцара хьакъехьа хьинаре гІулакх дар.

V.

Кердача федерацега

ХІанзарча ханара КПСС къаман политика перестройка кхел, мехка кхоане дукххача а даькъе къамашта юкъера гІулакхаш дика-во хургхиларах тийша я.

Вай хьдда духьала да вай мехка вахаре Октябро юкъедоаладаь сийлахь-доккха дари ларХІа доагІари, хьалха Российски импере колониальни йистой хьал тІа хинна дукха дола халкъаш бартагІа вІашагІкхетари царга пачхьалкхе кхачари, къамаши вІаши гІулакхаш леладара керда ганзаш, сийлахь-йоккхача дунен пачхьалкхене цхьатарра бокъо йолаш шоаш хиларах йола цар уйла дІаяккха гІертара. ЦІенхаштта проблемаш хьаІайнай миграционнии демографически процессаш хулача хана.

Цу даькъе хьахиннача халонашта кІалхаръялара магистральни никъ партена гу экономически политически реформаш хаддаиза дІаяхьарца, пачхьалкхен лоаттама сталински, шийн чулоацамга диллача, унитарни модель хьдда дІаяккхарца, федерализма принцип йизза а лерраГІа а чакхъяккхарца.

Къамаши къамашта юкъера гІулакхаши дегІаахара дешай хьакъехьара вай гІулакх «ХІанзарча хьалашкара парте къаман политика» яхача КПСС платформа тІа оттадаь да. Цу ларде латт ер керттера принципаш моллагІча а къаман граждананна бокъонаш мехка ерригача территоре тІа дувцилге йоацаш лораяр; союзни республикай суверенитет реальни чулоацамца хьалйизари къаман автономе деррига тайпаш шоай лоІаме хилара керда боарами; кортамукъачеи цхьатарра бокъо йолчеи, юкъара гІулакхаш кхоачашдара шоай бокъоний дакъа Союза дІалуча республикай федераци хиларах тарра, мохк бІарчча хулга лорадар.

Къамаш шоаш дІакъастар. Керда яьнхача советски федераце къамаш шоаш дІакъастара принципагІа къаман-пачхьалкхен образованешта вахара лоаттама форма, пачхьалкхел институташи символаши харжа мукъабала лерхІ. Вай идеал унификаци а йовцаш, дукххача тайпашка цхьоагІо хилар я.

Парте чІоагІду къамаш шоаш дІакъасталца дІанъастара бокъон ленински принцип ше хьаллоацаш хилар, из бокъо кхоачашъяра механизмах дола закон тІаэцара тІехьа ше хилар. ХІаьта дукха вІаши долеи вІаши кхоачеи бувзамаш мелдаларо наьха кхела меттел, дерригача халкъанта а хьалхе хургдар фуд ала хача дола водараш дергхиларах тешаш а да вай. Цудухьа вай хьдда духьала да дукххача къамех латта демократически пачхьалкхе йохаярга вугача сепаратистски лолуигашцеи боламаштеи.

Союзи союзни республикаши. Советски федераци керда хьахила еза къамашта юкъерча гІулакхий гармоне, союзни республикаштеи цар юкъара образовани хиларах тарра, Союзан юкъе оптимальни бувзам оттабара наькъ тІа.

КПСС-ас лерхІ Союза лоаттама договорни принцип дегІайоалаянза яргйоацаш. Цо шийн хулийтаргьяр хинна дика хувцамаш дІахьокха, къамий прогрессеи къамашта юкъерча гІулакхий проблемайи ерригача комплекса гонахьа керда гІулакхаш кхотаде. Хьдда къаьстта йола функцеш шоай лоІаме Союза кара хургйолаш дІаелча чІоагІлургда конституционни гарантеш а кхоачаш, суверенни пачхьалкхенаш хиларах тарра, союзан республикай хьал.

Республиканий реальни результат хьахила йиш яц уж ...

ства политически, боахама, культурни вахара йиза бокъо а йолаш цар дакъа лоацаргдолаш новкъостал дара: кагирхой болам, комсомола, студентий, кхычар организацеш кердаяхара, цар инициативаш, шоай лоIаме хила лакхлуш бола цар безам хьаллацара;

— **инвалидий, тIемен къахьегамен ветеранаш хьал тоадара.** СССР гражданаш пенсионни Iалашбарах дола керда закон тIаэцара а гаргтагIча пхе шера берригa инвалидаш, тIемец къахьегамен ветеранаш, эскаре гIулакх деш байначар дезалаш къаьсттача квартирашца Iалашбара лаьрххIа йола программа оттаяра а; медицински гIулакх дезга тоадарах, ветеранийи инвалидийи специфически [illegible] лаьрхIа йола товараш дукхагIа хьадарах йола решенеш кхочашъяра; маьхаш айхлаадарга хьежжа пенсеши пособеши доккхагIа хилиттара, пенсега хьежжа доацаш алапи диэза хьацца бокъо ялара.

Коммунисташ тешаш ба **гражданий бокъонаши кортамукъален цар декхарех къаста йиш йоацаш хиларах.** *Парте тIагIертта болх бергба общество къахьегам лоархIилга, законность а правопорядок а, социалистически Даькe лорае кийча хулга чIоагIдара, цIена а имане а хилар, беркат а къахетам а, моральни ше шийга хьожаш а эхь-эздел долаш а хилар, саг хилари шийна дезар харжари санна йолча адамий юкъарча гаязий правови нравственни гаранташ хьаяра.*

КПСС духьала я **моллагIаш яле а, законагIа йоаца привилегеши льготаши хилийтара,** цу тIехь йиза гласность хилийтара тIехьа я. Коммуниста цIерон кулгалхочун гIулакхон царна лац рузкъах пайда эца цхьаккха тайпара привилеги. ГIулакха тIа хилара тIагIолла шийна пайда ийбелга дIадаккха деза.

III.

Эффективни планово-рыночни экономикана тIехьа

Парти кхы тIехьа тетта йиш йоацача декхарга санна хьеж мехка экономически ситуаци тоаяр духьа ерригача боарамашкара законодательни а исполнительни а органий болх эффективно вIаштIехьбаккхарга. КПСС гIо дергда Министрий Совето оттадаьи СССР халкъа депутатий Съездо могадаьи долча, потребительски рынка стабилизаци яра, керттерча даькъе вахагарча ахчан товараштеи юкъера юкъ дIаяккхара долча де дезарий система вахаре кхоачашъяра. Уж тIаийдеш дола де дезараш къаьгга белгалбаьккха социальни лостам болаш, хьалхарча даькъе, геттара лоха алапи доагIаш болча наьха экономически хьал тоадеш хила деза.

Геттара ира йолаш юс нах кхачанца Iалашбара проблема. КПСС тIехьа я дулх, щура, баьцалдараш, кхыйола лаьттан а хьайбай а продукци дукхагIа йоаккхилга сихдар духьа **экономика аграрни сектор** керттера а лоархIаш дегIахувлара.

Кхачан проблема къоастаеча кийле а хинна дIаоттa деза лаьттан тIа боахам лелабара ерригa формаш дегIахувлар — цхьатарра таронаш хила еза паччахьалкхен, кооперативни, индивидуальни боахамий, боахам лелабара тайп-тайпарча формай — подрядничар, арендничар, дезалийчар, иштта кхычар. ЛоархIамегIйола лостам а болаш бус юртбоахама производства материально-технически база чIоагIъяр, продукци чанхъяккхари лораяри, из кхай тIара тинашка дIахьоча хана кIезигагIа йоаяр.

Перестройка эггара принципиальни долча декхарех цаI — городан юртан юкъе социальни нийсхо оттаяр. Лоацпача хана керда таронаш хьакхолла еза юрташка баха нах дикача фусамашца Iалашбара, эггара кердагI йола быт вIаштIехьъяккхара, наькъаш дахкара.

Вайна керттера долаш бус халкъа боахаме аша товараш дукхагIа арахецар. КПСС гIо дергда рынок хьалъюзача прогресс е таро лургйола де дезарий комплекс кхоачашъяра.

Финансови хьал тоадара йолча эффективни политикана тIехьа я парти, цун чудоагIа процент лакхъяра гIолла сберегательни кассашка вкладаш яра поошерэни елга, страхови гIулакх дегIахувлалга, паччахьалкхен займай облигацеш пайданеча хьэлашка дIанийсъелга, нахага фусамаш йохкалга, йIаьххача хана лелаец йола хIамаш эцара наха авансови платежаш телга, акцеши кхыдола маьхера кхьхаташи дохкалга санна дола де дезараш. Вайна эшаргьа ца йоагIа доходаш хьаяра, доагIаш долча товарашца Iалашдаь доаца кхьхата ахча арахецара норкъарле ергйола экономически инструменташи нормативаши.

КПСС лерхI хIанзара а тIехьа тIайоагIача хана а социально - экономически проблемаш къестаяр айхха **радикальни экономически реформаца** бувзам болаш, иштта цо, шийца мочополизм, инициатива ца хилар, хIама хьурмат ца деш доадар, бе башха ца хеташ доал дар, потребителий хьашташ лицдалар шийца долча командно-распределительни системана меттел доалахьен тайп-тайпарча формай, шоай лоIаме товараш хьадераша лелаеча лхьа, финансай дегIаенача система кIийлен тIа латта, сага а коллектива а белам совбаккха низ бола стимулаш шийца йола планово-рыночни экономика оттае еза.

Экономически реформа ярга бола никъ вай хьалха лийрхIа хиначул чоалханегIа хилар. Цхьабакъда, шоашта дискредитаци яьча, мохк сеца латтарга, дунен дегIа-кредитни системашта реформа е еза.

Экономикана рыночни регулировани еча геттара чIоагIа эшача условех я — маьхаш оттадеча перестройка яр. Искусственно хьакхеллача маьхий боарамаш а пропорцеш а ,цхьабарашта еш йолча эффективни йоацача лотацеша, вокхаргара вахарах бохабеш хьадоахачо боахам лелабара харц лостамаш тел, цун эффекта бокъонца бола мах белгалбайтац. Iилман - технически тIехьадисара консерваци ю, дунен халкъашта юкъе йолча къахьегам бекъара совленех пайда эцача новкъарле ю.

ДегIаухача маьхий лоархIаме регулятор а уж юхаваяш йола фактор а хила еза доалот дехьара фирмаш юкъе а йолаш, товаропроизводителашна йоайла лелаю конкуренци. Из дара законодательни порядке производства, торговлена, кредитни гIулакх дара, страхови гIулакха демонополизаци е еза.

Парти - потребительски сектора болча пайдана **экономике структурни перестройка яра тIехьа,** кIезига эффективни а капиталоемки а производстваш кIезигъяра, низ а средстваш а йолча предприятешта реконструкци яра тIаерзаяра тIехьа я. Къаьстта чIоагIа теркам тIаоза беза рационально Iаламах пайда эцара, ресурсаш лораяра, бийдали материалаши кхоаpa, къахьегара, бе-башха ца хеташ доал дарца къовсам лоаттабара йола программаш кхоачашъяра. Структурни перестройка яра процесса органично юкъейоалае еза экономика оборонни доакъой конверси; цар лакха квалификационни а Iилман-технически а потенциала когтIортолга а еш дикка дукхагIа арахеца йиш я кердагIйола производства средстваш, халкъа боахаме эша товараш. Цу хана белгалъяха еза шеррача воспроизводства ресурсаш, из ца дой, цо шеко йоацаш экономически дегIаахара никъ бехкаргба.

Экономически, экологически, социальни эффективность теркал а еш ,мамогга хьаллоацаргда парте **Iилман-технически прогресс сихъяра** тIадерзадаь низаш, цуна карагIдаьннар общественни вахара ерригача сферашка сихха юкъелоаладергда. Уж чIоагIа дегIаахийтар духьа фундаментальни а прикладной а тохкамаш делга мел эшачунца Iалашдар — из паччахьалкхен лоархIаме йоакхо. Шерра никъ хьабелла беза Iилма вIаштIехьдаккхарая знанеш дIа-са йоаржаяран йолча дукхача формашта.

Iалам лорадар — саг лоравар. XX-гIа бIаьшере чакхйоалаш Iалам кIалхардаккхар Лаьттан тIара вахар лорадара керттерча условех цаI а хиина дIаэттай. Вай воаш долча юкъекхувла еза дунен стандарташ, иштта хьинаре дакъа лаца деза дунен халкъашта юкъе экологически вIаши гIулакхаш леладеча. Мехка Iалам лорадара мероприятеш теркал ца а еш, индустри дегIакхувларо геттара чоалхане экологически хьал хьакхолларга дигад. Из хьал тоадар духьа кхы тIехьа ца доахаш гIулакхаш чакхдаха деза, иштта из дара дукха средстваш эш. Партес керда производстваш хьаярца дувзаденна дешаш къестадеча цIенхаштта Iилман экспертиза ергйола а общественноста хетар теркал дергдола а законодательни порядок эшаш санна лерхI.

Цунца цхьана тIаэца йиш яц мехка чIоагIа эшаш йола, уж ца хилча наьха элементарни эшараш кхоачашдулургдоаца предприятеш дIакъовлилгах дола кIал кийле йоаца харцахьа дIадехараш. ХIанзара Iилма - технически а промышленни а доакъош дегIа ца кхувлаш, царна духьале а еш къесталургьяц экологически проблемаш, кIалхардоаккхалургдац Iалам. Экономика дика дегIакхувлара условех да мехкас **дунен халкъашта юкъера къахьегам бекъача а кооперацц еча а** шерра дакъа лацар. Цунга бола тешшаме никъ — советски товарий а деча гIулакхий а конкурентноспособность лакхъяр, арахьаръэкономически, цу даькъе валютни, шоай лоIамера предприятеш леррагIа чIоагIъяр, экспорта бийдала лостам эшабар, импорта структура перестройка яр.

Лакхе белгал мел даьха де дезараш кхоачашдеш КПСС лоарэагIа ца йоалаш къахьегача наьха хьашташ лорадеш ха тIа латтаргья, къайлагIарча экономика, коррумпировании элементий, спекулянтий, монополе кердача претсидентий наькъ тIа тешшаме правови духьале яра тIехьа къовсам лоаттабергба.

IV.

Боккъонцача социалистически демократеген халкъа самоуправленеген

Демократизаци — перестройкас лерхIар а цун средство а. Ерригача эргалоний процесса толам боаккхаза лоархIаме условиа сага бокъонаш лораяра гаранти а я правови паччахьалкхен ше шийна доал деш йола социалистически общественни хьакхоллар.

Парте политика Iаьдала цаIбола хьаст санна халкъа суверенни лоIам могабарах латт. Халкъа юкъарча правови паччахьалкхено шийна юкъера йоаккх моллагIча класса мара ца хиларах диктатура, цул совгIа управленчески бюрократи, хIаьта паччахьалкхен гIулакхашка дакъа Цхьабакъда, перестройка опыто хьалхадоах паччхьалкхен бехктокхами компетенции кхы а нийсагIа къоастае езаш хилар.

Халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Советен лоархIам бухсоццаш белгалбоаккхача эш перестройкана политика, тIайица законаш кхоачашдергдола тешшаме а эффективни а механизм. Кердача лакхехьарча органий балха опыто хьахьокх хIанз цу тайпара механизм хьакхоллаш латтилга. Общество кхы а тIатеIIагIа оттаду паччахьалкхенна керте латтачох президент вар дехаш дола доц, хIаьта из СССР халкъа депутатий Съезда [illegible] бехктокхаме а ерригa эшаш йола Iандала полномочеш йолаш а хила веза. Из хьалхадоах мохк стабильно дегIаихувлача, перестройкана йоккха динамика луча, кхы юхаерза йиш йоацаш хилара гаранти чIоагIъеча ерригa паччхьалкхен, общественни институташа законностан сага кхерамзленен демократизаци яра СССР а вай паччахьалкхен представительства а хьашташ дунен халкъашта юкъерча арене лорадеча процессе дика, эффективно функционировани елга Iалашдеча из эшаш хиларо.

ЧIоагIъе еза СССР Министрий Совета пол'нцеши прерогативаши.

Коммунисташа — СССР Лакхехьарча Совета членашеи правительства членашеи мехкарча хьала стабилизаци яра, экономически кризис эшаяра эшаш дола де дезараш кхоачаш деча хаьдда бехктокхам кхетабеш гIулакхаш леладе деза.

Паччахьалкхен а боахама а аппарат. Цу сфере а нагIо перестройка е еза, тхона хетачох, цун ларде хила деза представительни органаша а общественноста а аппарата тIахьожам лоаттабинза барг ца хилар, из аппшача боарамал йоаккхагIа ца хилийтар, профессионализм йолаш хилийтар, керттерча процедурай гласность хилар, къайленна довзув оттадар. Советий керда состав хержачул тIехьагIа аппарат эргаьккхача бакъахьа хургдар.

Правосудни общественни порядок лораяри. Кхы тIехьа ца тетташ де дезараш тIаэца деза законности правопорядоки чIоагIъяра даькъе. Цхьаккха бе-башха воацаш, массане законаш лорадар паччахьалкхен органаша, общественни организацеша, кулгалдара балхаш тIа болча наха, гражданаша леладеча гIулакхий хувцалургйоаца норма а хиина дIаотта еза. Законностен правопорядкеи гаранти санна суди прокуратурен шоай лоIаме хулга чIоагIдара тIехьа я парти.

Судебно-правови реформа яра, лакха эффективность йола правосуди хьаяра хьакъехьа бе безаш бонкха болх ба, хьалхарча аргIан, из ду дегIаухаш латта бокъонаш телхаяра тенденци эшаяра, зуламхой, къуй, нах боабераш, кхааш нйдераш, паччахьалкхен рузкъа лечкъадераш, фос яккха гIертараш, къайлагIарча экономика додоакъашхой, спекулянташ, низбераш, хулиганаш цхьа бекхам ца беш бутаргбоацилга дIахайтара.

Оаха чIоагIа лоархIаме хIама санна лоархI правоохранительни органий — судий, прокуратурай, следственни аппарата, милице болхлой профессиональни говзал, лоархIам лакхбар, материальни хьал хоалуш тоадар. Эттача хьало дIадех зуламхоца къовсам лоаттабеча законаца белгал мел яьхача средствех пайда эцар, бакъда, из деш цIенхаштта лорае еза бехке ца хилара презумпци, саг лоравара бокъонаши правосуде нормаши.

Боахам лелабара кердача хьалашка довларо, цхьадолча даькъе, шерра договорни гIулакхаш юкъекхувларо дIадех арбитража служба тоаелга, халкъа боахам юридически кадрашца чIоагIбелга, наха правовой кхетам балара ерригa система хаьдда эргайоаккхилга.

Оборона. Вай кердача тайпара уйла яро дикка шеръяьй политически средствашца мехка кхерамзле Iалашъяра таронаш. Цхьабакъда, хIанз дуне герзах хьалдизачеи, герзашцара конфликташ хилара кхерам болчеи хана, тIом хьара кхерам дIабаьннабац — цудухьа вайна эш тешшаме обороноспособность.

Парте ший декхар лоархI Даьхенна хьалхашка геттара доккхий гIулакхаш карагIдийнача вай эскара, флота хIанзарча хьалашка шоашта хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашде могаргдолаш йоакхо яр. Из дара гIулакх кердача оборонительни доктрина, хьаькъалас бакъбеш болча боарама принципа кIийлен тIа **тIера реформа** ярга дига деза. ТIема строительство дикача хьокхамашта тIаерзаяь хиларах мамогга кадрови состава профессионализм лакхъе, вай эскара ерригача сийлен традицей боарам тIа айе еза цунца шоай вахар дийзачар сийлен кодекс. Парте шийна могар дергда тIема служба лоархIам лакхбара, эскаре гIулакх дераш а цар дезалаш а социальни лорабелга чIоагIдар, бытови хьалаш тоадар духьа.

Правови паччахьалкхено хьалхадоах оборона даькъе бокъонца политически кулгалделга, паччахьалкхенашта юкъерча тешама боарам теркал а беш, цо беш бола болх махулла дукхагIа гуш а хулийташ военни ведомствана Iаьдала лакхехьарча органаша тIахьожам лоаттабелга. КПСС-о хьаллоац оборонни доакъошта конверси яра программа, бакъда, из деш хьаIоаль потенциал лорае а алсамъяха а еза Герзашцарча Низашта лаьрхIа хьаеча техникана дикал лох а ца а еш граждански производстве пайда эцар духьа.

Чура кхерамзле. Паччахьалкхен доазув лорадаро, доазол дехьарча разведкашта духьале яро, советски конституционни строй а гражданий бокъонаш а лораяро — цу дерригене вай декхарийла ду шоай чоалхане, цхьайолча хана кхераме дола декхар кхсачашдеча пограничнии, чурча эскарий йоакхо е. ХIанзарча хьалашка общественни порядок хьаллацара вахаре чIоагIа эша институт санна [illegible] паччахьалкхен образованешта вахара [illegible] жаттама форма, паччахьалкхел институташи символаши харжа мукъабала лерхI. Вай идеал унификаци а йоацаш, дукхача тайпаша цхьоагIо хилар я.

Парте чIоагIду къамаш шоаш дIакъастталча дIакъастара бокъон ленински принцип ше хьаллоацаш хилар, из бокъо кхоачашъяра механизмах дола закон тIаэцара тIехьа ше хилар. ХIаьта дукхха вIаши долеи вIаши кхоачеш къашта а хьалхо хургдар фуд ала хала дола водараш дергхиларах тешаш а да вай. Цудухьа вай хаьдда духьала да дукхача къамех латта демократически паччахьалкхе йохаярга вутача сепаратистски лозунгаштеи боламаштеи.

Союзи союзни республикаши. Советски федераци керда [illegible] союзни республикаштеи цар юкъара образовани хиларах тарра, Союзан юкъе оптимальни бувзам оттабара наькъ тIа.

КПСС-ас лерхI Союза лоаттама договорни принцип дегIайоалаяиза яргйоацаш. Цо ший хулийтаргьяр хиина дика хувцамаш дIахьоиха, къамий прогрессен къамашта юкъерча гIулакхий проблемайи ерригача комплекса гонахьа керда гIулакхаш кхотаде. Хаьдда къаьстта йола функцеш шоай лоIаме Союза кара хургйолаш дIаелча чIоагIлургда конституционни гаранташ а кхоачаш, суверенни паччахьалкхенаш хиларах тарра, союзни республикай хьал.

Республикай реальни результат хьахила йиш яц уж экономически шоай лоIаме ца хилча. Бакъда, вай ханара экономика макробоараме болх беш йола центр ца хилча метаргьяц. Центра духхьал ший, федерацена юкъейолхача республикай, халкъий овлангара хьаштел совгIа, кхы хьашташ дац.

Из деш хаьдда доазув оттаде деза Союзеи республикайи компетенцена, цунца планироване, бюджет хьахулача, налоговни кредитни гIулакхашка, маьхаш хьахулача а оттадеш. Интеграционни процессай, вай федераци кердаяккхареи чIоагIъиреи экономически кийле хила еза ерригача республикайи регионийи предприятешта юкъера духхьалара договорни бувзамаш, хьахулаш латта союзни юкъара рынок. Централа республикайи царна шоашта юкъереи гIулакхаш царех хIаране специфика — шига дахача халкъий географически хьал, дегIаахара, паччахьалкхел хьахилара исторически наькъаш, мехка производительни низаш дIа-са нийсдара лоархIам, экономика характери боарами, психологически лоаттам, обычеш теркал еш хила деза.

Автономни образованеш дегIаахар. Советски федеративни паччахьалкхе эргаьккха тоае лерхI автономни республикай; автономни областий, автономни округай суверенитет чIоагIъеш, бокъонаш, экономически, социальни, культурни вахара доккхий дешаш шоай лоIаме къоастаде цар таронаш шеръеш. Парте мел ца болийташ теркам тIалоаттабергба цунна.

Къамий бокъонаши личноста бокъонаши. Хьалха дIаяхача хана миграционни процессаши деформацеши хилар бахьан долаш цхьадолча халкъашта шоай исторически даьхене шоай дола гIулакхаш дIадалара кхерам тIаэттар. Цудухьа нийса да хIара республика наьна мотт, культурно-этически башхалонаш, къаман духовни гаязаш, ший тайпара дола вахар, демографически структура лораяра ду гIулакхаш.

Уж гIулакхащ де йиш яц республике бахача кхыча къамех болча гражданий хьашташи бокъонаши эша а еш. Расизм, шовинизм, национализм тарлургьяц е социализма принципашца а, е мехка законашца а, е дунен халкъашта юкъерча нормашца а. Мелла зIамига дале а цхьаккха халкъа йов йиш яц ший культура, мотт, цхьаннена а тара доаца, бIаьшерашка хьахинна ший сурт-куц а характер а. Вай тIехьа да цхьана яхача къамий группай шоай общественни, образовательни, дина, кхыйола ассоциацеш хила таронаш хилийтара, культурни информационни органаш, школаш, культови сооруженеш хилийтара.

Къаьстта паччахьалкхен юкъерча боараме йоакхо е-еза зIамигача халкъий хьакъехьа, уж шоай оамалагIа дахара а дегIаахара а.

КПСС тIехьа я дерригача халкъий наьна меттах паргIатта пайда эца, къаман-паччахьалкхен автономе паччахьалкхен мотт ба аьна из дIакхайкабе дувцилге йоацаш бокъо хилийтара. Эрсий метто Iалашъю паччахьалкхен юкъара таронаш, царца Советски Союза арахьарча политика балха яраш а. Цудухьа къамашта юкъера гIулакхаш леладара средство хиларах тарра мехка ерригача территоре тIа официальни хилара цунна статус лулга нийса хургда.

Интернационализмана тешаме болча коммунисташта цхьатарра деза хет мехка дерригача халкъий хьашташ. Дерригача къамий нах вIашагIтохача парте хьало йиш хулийт, декхарийла а бу къамашта юкъе дувла къовсамаши довнаши дIадахара цу политически потенциалах пайда эца. Иштта гIулакхаш де лаьрхIа а да вай.

VI.

Адамле машаре дегIаярга

Керда уйла, керда арахьара политика. Перестройка а йолаяь, цун дерригача дунен хьале кIоаргга хувцамаш а хьоадаь, вай яр санна йола паччахьалкхе мишта хургья а къоастадаь, из кердадоаккхаш хьахиннача тIагIолла вай воашта тIанийпаб адамашта хьалхашка геттара боккха бехктокхам. СССР, хулача перестройках тийша да дерригa

(Ннстедоалар 3-ча оагIу тIа).

ГУМАННИ, ДЕМОКРАТИЧЕСКИ СОЦИАЛИЗМАГА

(Чистеловлар. Доладур 1-чеп, 2-чеп оагIош тIа).

дуне XXI бIаьшере кховчаргхилар. Ший аргIана, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш овлангара тоадалар, дуне дегIаухача машара ханага довлар советски халкъа вахара хьаштаншта мадоггIара да перестройка прогресса новкъостал а ду.

Кердача кIийлен тIа отталъча арахьарча политиках хIанзле а беркат даьшад. Дуне конфронтаце боаржолех мукъадоалаш да. ДикагIа гуш да дунен кердача политике эшаш дола хIанзара цивилизаци цахилар. Юхасоцабаьб «шийла тIом». ТIехьашка баьнаб дунен тIема конфликта кхерам. Беркатеча оагIорахьа дийрзад СССР-ан США-ней юкъера кердa гIулакхаш. Практически герз дIададаккхара новкъа хьалхара боккха гIа баьнхаб. Дунен халкъашта юкъерча гIулакхий керттера форма а хинна дIаотташ латт диалог, переговораш. Регионални довнаш дIададахара керттера я политически методаш.

Кердача уйланои арахьарча кердача политикаси Советски Союз хьалхарча мугIаре яьккхар кхераме йоацеи цивилизованнии дунен порядок оттаяра. Вай тIехьа да социально-политически строй харжа мукъабалара. Из принцип хьаштий баланса принципаца цхьана хьатIайоагIача заманна керттера хила еза, низа позице тIарчеи милитаризованнии уйлаи тIарчеи политиках из зама мукъайоалийтаргйола принцип хила еза из. Вай йIаьххача ханарча арахьарча политика наькъа юкъейода: дунен мехкашцара вIаши пайданеи цхьатарра бокъо йолчеи бувзамий а контактий а долла хIама чулоаца диапазон; союзни пачахьалкхенашнеи СЭВ членаш долча мехкашнеи цхьана къахьегилга кердадаккхари дегIадоаладари; европейски процесс, «Европа юкъара цIа» хьалдеча инициативни дакъа лацар, цох машареи цхьана къахьегареи зона е лерхIаш азиатско-тихоокеански регионе хьинар 'айдар; ООН керда хьагучаяьннача таронех пайда эцара мамогга новкъостал дар; регионални конфликташ политически къовстаяра «беркате гIулакхаш» дар; арахьара моллагIча а тайпара юкъеелхара духьала шоай кортамукъале лораеча халкъашнеи пачахьалкхенашнеи барт-цхьоагIо хилар. Дунен сообществана демилитаризаци яра вай наькъо лерхI: ядерни герз деррига цамагийтари этапегIа из дIадаккхари, цуниа тохкамаш делга массанахьа соцаде; химически герз ца магийтари дIадаккхари, ишта из хьадар соцадар а; тIатаIара тIемай материални таро ше дIаяккхара новкъа моллагIдола герзаш герзашцара низаши радикални кIезигдар; кхыча пачхьалкхений территоре тIара кхыча мехкий деррига эскараш арадахар, цигара тIема базаш дIаяхар; космоса милитаризаци елга ца магийтар; тIема союзех (тIехьагIа уж дIа а йоахаргйолаш) юкъарча кхерамзленнеи дунен халкъашта юкъерча стабильностаи гIулакх деш хургйола тIема-политически объединенеш еш реорганизаци яр; тIема бюджеташ чIоагIа кIезигъяри тIема промышленноста консерваци яра; дешдеш лаьтта, форда тIа, сигала, космосе тIема кийчонга гуччахьа хьажара вIаши гаргагIортар; тIема балхаш дараи договораш кховачашдараи эффективни тIахкожам лоаттабар.

Парти тешаш я адамаш дегIаахара исторически юхаяргйоацача машара ханага вутача советски пачхьалкхен хIанзарча а тIехьатIайоагIача а ханарча бокъонца долча хьаштаща маяххара иштта йола политика мара ца хиларах.

Дунен халкъашта юкъе цхьана къахьегилга кердадаккхар. Пачхьалкхений дувцилге йоацаш бокъонца йолча суверенитете дахача халкъий кхелаш тахан цIаккха а ца хиннача тайпара вIашагIъийнай. Цо хIанзалца хиннараш а доацаш кхыдараш дIадех дунен политикагара. Цун императив а хиле дIаотт адамий глобални проблемаш кхоачашъеча дунен сообщества низий объединени.

Пачхьалкхений юкъарча низашта мара могаргдац моцал, къел, дукха нах боабу эпидемеш, наркомани, дунен халкъашта юкъера терроризм дIаяккха, дунен тайп-тайпара доакъош дегIадоагIача лакхлуш йола кризисни диспропорцеш юхасоцае. Цхьана деча гIулакхашта мара ца хуйтай соцалургьяц экологически катастрофа. Цул хьалха хулаш дараша шоаш хIаналехьа ховдолийт еррига континенташ тIа. Духхьал Iилма-технически хувцамаш дара йола духьаленаш дIаяхара, дунен боахамах бокъонца бола дунен боахам бара мара могаргдац цивила. [illegible] Кердача замано из де лерхIараштa тIабодача болама дIадех дунен халкъашта юкъера цхьана къахьегилга принципиально кхыча боараме доаккхийта. Укхаза ООН лоархIам кхачуца хувца йиш йоацаш ба. Вай иштта тIехьа да локални, континентални, регионални, дунен халкъашта юкъерча масштабагIа йолча ерригача прогрессиви организацешца гIулакхаш леладара.

Дунен сообщество йоахалургхилар да: къамаш, духовни, социални, политически, географически, культурни цун дегIахара дукха вариантош, дукха сурт-сибаташ хилар. Цивилизаце юкъарча прогрессе — вай цох теш — [illegible] хургья, тIехь-тIехьа йоккха влияни йолаш а хургья социализма идеяш. Малхбоалеи Европера событеш — мехкаша мехка шоай ерригача специфике — из ишийлаца тIемера къамаш [illegible]

кас хьайийллар социалистически болам исторически бохилга дIадаккхара, хIанзарча кIийлен тIа дунен хиларах тарра из болам меттаоттадара эша таро. Гуш я — КПСС из мога а ю — кердача дуненген социални прогрессаген бола никъ лахара аьрдехьара низаш вIашагIтохара йола перспектива.

VII.

Парти кердаяккхарга

Партена могаргда ший авангардни позицеш лорае, укх гола тохача хана ше дIадоладаь а халкъо хьаллаьца а гIулакх дIаходахьа, нагахьа санна из ше бокъонца кердайоале.

Авторитарни режим чIоагIа Iеткъай партена, обществе цун болча лоархIаман балха методаштеи. Хьахиннаяр мадарра аьлча, Iаьдала партийно-пачхьалкхен структура. Парте чурча вахаре юххьанцарча организацештеи кулгалдара органаштеи юкъера дIа-хьа дола гIулакхаш гIолдаьннадар, коммунисташа дакъа лацацар партийни политика кийчъеча, хоалацар цар низ лакхе латтача партийни комитетий балха тIа. Доккха зе дир деррига чулоацаш централизаци яро, кортамукъа уйлаш Iотеlапро, репрессеша, Iалаьмате чIоагIа лохдир партей сий идейни а нравственни а талхара факташа.

Из иштта дале а, шеррача партийни мугIарашка долаш да ленински идеалашта тIехьа хилар, халкъа гIулакх деча даькъе шоашта аьттув ца лехари низ ца кхобари. КПСС-е массахана хиннад дийна низаши алхха из бахьан йолаш мегад цуниа сталинщинаи общество дегIа ца ухаш сеца латтареи инерци йохае, революционни хувцамаш деча керте отта. Из дарца цо цIаьхка хьахьекхад хьалхалатта хьинар долаш ше хилар.

Этта декхараш доккхийи кердеи хиларо чIоагIа ира оттадаьд обществера КПСС хьал хьдда хувца дезаш хилара, прти гIалаташ деш яц яхилга а политически монополизм а дIаяккхара дош. Цул совгIа, обществе хулача хувцамий динамико дIадех махулла сихагIа парте чухь эргалонаш елга — иштта ца дой, из политически вахара юстаръяккха тарлу. Из хьал дика кхетаду парте болчар: тIа-тIа чIоагIагIа оттаду **партена реформировани яра, цун чухь кIоаргга перестройка яра** дош.

Советски Союза Коммунистически парти — ше шийна доал деш йола общественно-политически организаци, цхьан дагара болча коммунистий ший лоIаме союз. Кердаьнна КПСС вайна гу социалистически никъ хержа партя санна, цо хьахьокх болхлой класса, берригача къахьегамхой хьашташ, XX бIаьшерен ерригача общественни уйлашта а исторически опытага а хьежжа, Маркса, Энгельса, Ленина творчески тIехьале дегIа а йоалаеш, цо ший политика чакхйоаккх кердача реальностий кIийлен тIа.

Ший теорен практикеи КПСС-о коггIортилга ю Советски Союза дерригача халкъий демократически гуманистически традицех. Къамаш интернационални юхьигаш органично вIашка а йоалаеш, парте машар биц шовинизмаца, национализмаца, реакционни идеологеи мракобесеи моллагIдолча кхыча гIулакхашца. Цо ший мугIарашкара дIабовх цун идейно-политически а организационни а кIийлен тIа ца эцараш, антисоциалистически, националистически, антисоветски организацешкеи гIулакхашкеи дакъа лоацараш.

Кердайовлача обществера КПСС-а моттиги лоархIамя. КПСС-о демократически процессий гомашка, центре, республикашка, моттигашка кулгалдара органаш вIашагIйохка таро луш дола халкъа мандат даккхара хоржамашна харжархой шийна тIехьа а боахаш, чакхйоаккхаргья ший политика, доале латта парти хилара тIехьа къовсам а лоаттабергба.

КПСС кхыйола общественно-политически организацеши дуккхача наха дакъа лоаца боламаши санна, пачхьалкхенни общественни гIулакхашта кулгалдеча дакъа лоац, халкъа депутатий Советашкеи кхыча пачхьалкхен органашкеи харжара ший викалаш оттабу. Партес шийна тIаэцац пачхьалкхен Iаьдала полномочеш. Цун декхар — коммунисташка гIолла болх бу демократически хьисапе хьаллоаца лидер хилар, шийна совленаш а СССР Конституце дIачIоагIъяь положени а ца ехаш. Цуниа дувла[illegible] Керттерча Закона 6-ча статьях йоаггIаш йола предложени СССР халкъа депутатий Съездана юкъеяхьа еза. [illegible]

Марксистско-ленински принципах когIортилга а ер, КПСС-о наха юкъе чакхбоакх идейно-политически болх, ший политикаеи программаеи де леларштеи пропаганда еш, социализма гуманистически маьхаленаш дIайоаржаеш, перестройка декхараш кхоачашдара тIехьа агитаци еш.

Шийна ца доагIача декхарех мукъаьлча, теори, балха программаш кийчъяра, организаторски кхетам балареи болх бара, партийни кадроеи политика чакхъяккхара, общество революционни наькъа тIа кхотаяра леташ къоастадара ший деррига низаш тIалатийта [illegible]

ДIахо йодача хана а цо деррига дергда гласность общественни уйла хьакхоллаш дола массазара хьал, халкъо политикана духхьалара воздействи яра а пачхьалкхенни обществаи дерригача гIулакхашка наха дакъа лацара а низбола хIама, перестройка динамизм йолаши юхаяргйоацаши фактор хилийтара. Общества вахаре дуккхача наха йолча информаце средствай лоархIам кхета а беш, хьалхарча даькъе гласность дIайсаржаеча а долаш, парте махулла новкъостал дергда цар болх тоабара, демократически кIийлен тIа ший идейни влияни ергья царна. КПСС-о къовсам лоаттабергба дезинформаци ярца, дуккхача наха йолча информаце средствах личии а групповой а эгоистични хьашташ кховачашдара, къамашта юкъе цIур болйлара пайда эцарца, гуманнии демократически социализмаца тарлуш йоаца уйлаш хьалхьеярца.

Иштта кхетабу вай парте обществера керда лоархIам. Деррига а хьалхагIе гуш да яхилга дац из. Реформаш дIайоаржаяро аьттув лургба дуккхача хьаддача хаттараштa нийса жоп дала.

Партена демократизаци елга. Фу де деза, мишта хувца еза КПСС структурен партийни балха оамали кердача хьалашка, хувцаденна обществера цун хьал тергал а деш, цуниа ший лоархIам эффективно чакхбаккха могаргдолаш?

Партена парте болчар доал деш йола кIоаргга демократизаци елга эшаш да.

Цунга хьежжа эргаяккха еза демократически централизма принцип, казарменни иерархически дисциплина оттаяра аьттув луш хинна цу принципа трактовка дIаяккха еза. Из ца дой, дIадаккха йиш хургьяц политикеи парте балхеи шоаш лоацача даькъа коммунисташ раьза ца хилар, царех хIаранега из вилла саг хилареи чура кортамукъа хилареи уйла дIаккхачийта йиш яц.

Партийни дискуссеш а решенеш тIаэцара процедураш а бокъонца демократически цаькъаца, партийни новкъостий хьале хилар эшаш я КПСС. Уставни порядкагIа гаранти яла еза парте ерригача органий болх коллегиални хьисапе хилара, хетарий плюрализм хилара, критика кортамукъа хилара, наькъаши платформаши дукха хилара, къаьсттача гIулакхашка референдумаш чакхъяхара, дукхагIболчар тIайийца решенеш шеко йоацаш кхоачашйой а, кIезигагIболчарна бокъо яла еза шоашта хетараштa тIехьа къовсам лоаттабе.

Демократически централизма принцип кердаяккхаро таро лургья партийни мугIарий демократически цхьоагIо Iалашъе, хIаьта цо шоай организации дисциплинея йола франдеш вIашагIйохкара никъ бехкаргба.

Парте болчар лоархIам юкъарчал доацаш лакхбаро хьалхадоаккх юххьанцарча партийни организацей бокъонаш шеръелга. Царна таро яла еза бехктоккхаме, хIанзара декхараши хаьдда хьалаши тергал а деш, шоай структура, программайи балха формайи, собранеш чакхъяхара ханий порядка а, политически акцей дешаш къестаде, лакхе латтача партийни органий, конференцей, съездий балха а решенешта а реально влияни е бокъонашки процедураши йолаш болх бе беза цар.

ДоагIа а доагIаш дувц коммунисташа партийни строительства керттерча дешашка юххьанцара партийни организацеш дукхагIа шоай лоIаме хилийта еза, яхаш. ЛерхIаш да парте дIаэцара тIехьара дош царга дIадала, кандидатски стаж дIаяккха. Уж а кхыдола а дешаш дувца деза дуккхача коммунисташа дакъа а лоацаш, уж тергалде деза керда КПСС Устав кийчъеш.

Территориально-производственни принцип, кхыча бесса аьлча производственни кхычеи коллективашка партийни организацеш хилар чIоагI а деш, партес тIахьех коммунисташ цар балха юкъе, общественни организацей гIулакхашка, самоуправлене органашка хьинарегIа дакъа лацара.

Парте лард чIоагIъяра контексте кердача тайпара гу цун **районни звенон** лоархIам, из юххьанцарча партийни организацей духхьалара новкъост я, из эггара гаргагIа латт наха — коммунисташта а парте боацараштa а. Цу звенонеи КПСС членаштеи юкъе дийна бувзам беш йола система хьае еза.

Конференцешкеи съездашкеи делегаташ хоржалга юкъарчал доацаш, берригача коммунисташа дакъа лоацаш, альтернативни кIийлен тIа вIаштIехьдаккха деза. Хьаллаца езаш я собранешка, конференцешка, съездашка альтернативни кIийлен тIа партийни комитетий **хьалхара секретараш** харжара [illegible] херкаро йоагI-йоагIача партийни коллегиал [illegible] оттабац уж, тIахьожамаи критикаеи кIалхара бухаш.

Съезда хьалхарча дискуссешка ерригача партийни органий лоархIама бокъоний, функцей чулоацама дош дувца деза. Партийни органаш вIашагIйохкара порядок керттерча даькъе саг гIулакха тIа хилара принципагIа леладелга дIадаккха деза. Из бизача боараме КПСС Центральни Комитета а доагIаш да Укхазара цаI мара йоаца критерий — коммуниста политически саген белгалонаш, цун компетентность.

Союзни республикай коммунистически партеех. Советски федераци эргаяккхара хьалашка къаьстта боккха политически лоархIам болаш да союзни республика компар[illegible]

Краевой, областной, окружной партийни комитетий бокъонаш шеръе еза. Дерригача боарамий партийни органаша юххьанцарча партийни организацейи коммунистийи хьашташка хьежжа вIаштIехьбаккха беза шоай болх.

Вай интернационални парте демократически юхьигаш шерра дегIайоалаяро аьттув лургба КПСС идейно-политически а организационни а цхьоагIо чIоагIъе, дукха къамашта чудоагIача вай общества политически низаш кхотадеш йола таронаш махулла дукхагIа Iалаш а еш.

КПСС Центральни Комитетах. КПСС кердача лоархIамо, коллективно кулгалдара орган из хиларах тарра, кердача КПСС ЦК-на керда декхараш оттаду, цо парте теоретически политически потенциал вIашагIтоха еза. Бакъахьа хургда, КПСС кулгалдара органашка хержача новкъосташа хинна ца Iеш, болхлошка, ахархошнара, интеллигенцегара викалал деча цхьаццаболча членаша а белггала йолча хана Центральни Комитете, массазарча кIийлен тIарча цуи комиссешка болх беш хилча, партийни средствашкара доаггIаш дола алапи а ийдеш.

ЛерхIаш да парте съезде КПСС Председатель а цун заместителаш а харжа. Политически организационни дешаш къестадара Центральни Комитета заседанешта юкъера юкъ йолча хана ЦК Пленуме Президиум харжа еза.

Массазарча кIийлен тIа Центральни Комитета болх вIаштIехьбаккхара бакъахьа хургда ЦК членаех, кхыбола авторитетни коммунисташ юкъе а болаш йоаггIаш йола комиссеш вIашагIъехкача. Цу комиссешта керте ЦК Пленуме хержа КПСС ЦК секретараш латтаргбар, царна кулгалдергдар Председателеи цун заместителашеи.

КПСС съездашта юкъерча ханна регулярно чакхъяха мегаргьяр юкъарпартийни конференцеш, кулгалдара аппарата керда состав харжа царна бокъо а енна.

Парте демократизаци яро хьалхадоакх ерригача кулгалдарий органий составаш регулярно хувцар.

КПСС съездо парте Центральни контрольно-ревизионни орган хорж.

РСФСР коммунисташа, общественносто дукха дувц республика партийни организацей болх тIа-тIа чIоагIбаррахи йоаггIаш йола кулгалдара орган хьаярахи. КПСС бIарчча а цаI а хилийтара Российски Федераце партийни организаце лоархIам кхета а беш, бакъахьа да уж дешаш РСФСР-я юххьанцарча партийни организацешка, городской, районни, окружной, областной, краевой партконференцешка дийцача, КПСС XXVIII съезда хьалха хургйолча республикански партконференце массе оагIорахьара царга хьежача.

Партийни аппаратах. Партена аппарат эшаш я, цо цун структура эргаяккха тоаергья, компетентность лакхъергья, бюрократически гIулакхаш дIадоахаргда. Дика кийчбаь, дийша хьинар дола партийцаш цунна юкъе гIоргбола хьалаш хьаде деза. Ший дукхалга диллача оптимални а хержача органашка цIенхаштта ладувгIаш а хила еза орган.

Массови информаце партийни органех. Центрерча а моттигашкарча а ший информаце средствай органашка парти хьеж ший политикеи идеологии чакхъяккхара, организаторски а идейно-кхетам балара а болх дIабахьара лоархIаме средствашка санна, цар болх нийсбу цо.

Бакъахьа да партийни изданей керттера редактораш йоагI-йоагIача партийни комитета пленумашка чIоагIбеш хилча, массови информаце центральни партийни средствай керттера редактораш кхыбола кулгалхой КПСС ЦК Президиумо чIоагIбича; парте центральни органа «Правда» газета керттера редактор КПСС ЦК Пленумо чIоагIвича.

КПСС бюджетах. КПСС, цун организацей партийни комитетий деррига болх дIахо йодача хана а духхьал парте доходий чотагIа ахчан а материални а ресурсашца Iалашбеш хила беза. Парте ший доалахье а я, цо из шийна ловчча дIахьожаю. Ахчан средстваш алсамъялари уж дIаяхийтари гуччахьа хила деза. Партийни средствах пайда эцара дешашка партийни комитеташ шоай лоIаме хилар шерде деза, союзни республикай компартеша, краевойи областнойи партийни организацеша шоаш оттаю шоай бюджет, самофинансированега довлара таро луш йола доходаш алсамъяхар вIаштIехь а доаккхаш, структурно-штатни а финансови а дешаш къестаду, юххьанцар[illegible] ходаш белгалйоах. Иштта шоай ба деррига собранешкара — юххьанцарча парторганизацегара КПСС Центральни Комитета кхаччалца — партийни бюджета средстваш дIаяххийтара эффективни а гуччахьара а тIахьожам.

Иштта я-кх, ше XXVIII съезда йолаш, хьагучох, хIанз дешт дIа дукха шераш хьалха общества юкъ гойтаргйола вахара формаш белгалйоаха КПСС уйлаш.

Укхаза дувцаш дола хетараши оценкаши йолаш я керайонни оагIонаш тIа, коммунистий выступленешка, партийни собранешка резолюцешка, КПСС ЦК ухача письмошка Уйлаш а выводаш а яра йIаьхий материал еннай КПСС XIX Еррисоюзни конференце, КПСС ЦК Пленумаша, СССР халкъа депутатий хьалхарчеи шоллагIчеи [illegible]

кхоачашъёча дунен сообщества низний объединени.

Паччахьалкхений юкъарча низашта мара могаргдац моцал, къел, дукха нах бобу эпидемеш, наркомани, дунен халкъашта юкъера терроризм дӀаккха, дунен тайп-тайпара доакъош дегӀадоагӀача лакъдуш йола кризисни диспропорцеш юхасоцае. Цхьана дечa гӀуллакхашта мара ца хулийташ социалургьяц экологически катастрофа. Цул хьалха хулаш дараша шоаш хӀанилехьа ходдолийт ерригача континенташ тӀа. Духхьал Ӏилма-технически хувцамаш дара йола духхьаленаш дӀаяхара, дунен боахамах боккъонца бага дунен боахам бара мара могаргдац цивилизаци машаре дегӀандолаяра йола материальни лард йола. Кердача замано из де лерхӀарашта тӀабодача боламо дӀадех дунен халкъашта юкъера цхьана къахьегилга принципиально кхыча боараме доаккхилга Укхаза ООН лоархӀам кхычунца хувца йиш йоацаш ба. Вай ишта тӀехьа да локальни, континентальни, регионални, дунен халкъашта юкъерча масштабагӀа йолча ерригача прогрессивни организацешца гӀулакхаш леладара.

Дунен сообщество йоахалургхилар да: къамаш, духовни, социальни, политически, географически, культурни цун дегӀаахара дукха варианташ, дукха сурт-сибаташ хилар. Цивилизаце юкъарча прогрессе — вай цох теш — хьа а хургья, тӀехь-тӀехьа йоккха влияни йолаш а хургья социализма идеяш, Малхбоален Европера событеш — мехкара мехка шоай еррига специфике — из «шийлача тӀемен» къамаш фактора боагӀаш бола теркам ца барен геттара халача хьалашка социализмала тӀехьа лоаттабаьча къовсаме хьахинна во опыт лазар а хулаш дӀаяккхар да.

Малхбоалерча паччахьалкхенашка хиначa хувцамаша толхадергдац цар халкъашна вай дола доттагӀала гӀулакхаш. КПСС догдоах, СССР-ерча перестройкас а санна, цига йолаеннача реформаша шоай лоӀамера вӀаши-пайдане долча бувзамашта эша кхы а дикагӀа йоагӀаш йолен чӀоагӀен кӀийле хьаергхиларга.

КПСС цхьана къахьегара кийча я машара, демократе, социальни прогресса позицеш тӀа латтача коммунистически болхлойн, либеральни къаман-демократически партешца, еррига организацешцен боламашцен. Перестройни политика, доале латта парти хилара тӀехьа къовсам а лоаттабергба.

КПСС кхыйола общественно-политически организацеш дуккхача наха дакъа лоаца боламаш санна, пачахьалкхени общественни гӀулакхашта кулгалдеча дакъа лоаца, халкъа депутатий Советашкен кхыча пачахьалкхен органашкен харжара шийн викалаш оттабу. Партес шийна тӀаэцац пачахьалкхен Ӏаьдала полномочеш. Цун декхар — коммунисташна гӀолла болх бу демократически хьисапе хьалхалона лидер хилар, шийна совдечаш а СССР Конституце дӀачӀоагӀъяь положени а ца ехаш. Цунна дувладейна парте лерхӀ законодательни инициатива, наьъапа мехка Керттерча Закона 6-ча статьях йоагӀаш йола предложени СССР халкъа депутатий Съездана юкъеяхьа еза, аьнна.

Марксистско-ленински принципах когтӀортилга а еш, КПСС-о наха юкъе чакхбоаккхаш идейно-политически болх, шийн политикаен программани де деавраштех пропаганда еш, социализма гуманистически мохьаленаш дӀайоаржаеш, перестройка декхараш кхоачашдара тӀехьа агитаци еш.

Шийна па доагӀача декхарех мукъаяьлча, теори, балха программаш кийчъяра, организаторски кхетам баларен болх бара, партийни кадрови политика чакхъяккхара, общество революционни наькъа тӀа кхотаяра лецаш къоастадара шийн деррига низаш тӀадахийта таро йолаш хургья КПСС. Из да-их цун авангардни лоархӀама керттера гӀулакх. Из дара тӀаерзаль хургья СССР Конституце доаздешка болх беш йолча еррига общественно-политически организацешца цун отношенеш — диалога, дискусс, вӀаши цхьана гӀулакх леладара, дӀа-хьа гӀо-дара отношенеш.

Партена **профсоюзех** шийн лоӀаме общественни организаци хет, цо хьаллоац къахьегамхой хьаьнташ хьинаре кхоачашде, къахьегамен социально-экономически боккъонаш лорае гӀерташ из хилар.

Комсомолацара гӀулакхаш КПСС-о чакхдоах цунна шийн идейно-нхьоагӀо хилара, дӀа-хьа новкъостал дара, цхьана болх бара кӀийлен тӀа, шийн политика кийчъеча а чакхйоаккхача а цо юкъарчал доацаш дакъа лацар ловш я из.

Мехка гласность чӀоагӀъелга дӀадоладаьр парти я.

Парте лард чӀоагӀъяра контексте **кердача тайпара гу цун районни звенол лоархӀам**, из юххьанцарча партийгӀа латт наха — коммунисташта а парте боапараштa а. Цу звенокен КПСС членаштен юкъе дийна бувзам беш йола система хьае еза.

Конференцешкен съездашкен делегаташ хоржалга юкъарчал доацаш, берригача коммунисташа дакъа лоацаш, альтернативни кӀийлен тӀа вӀаштӀехьдаккха деза. Хьаллаца езаш я собранешка, конференцешка, съездашка альтернативни кӀийлен тӀа партийни комитетий хьалхара секретараш харжара тӀаерзаль предложени. Ишта хержаро чоагӀ-йоагӀача партийни коллегел лакхагӀа оттабац уж, тӀахьожамаи критикаеи кӀалхара бахац.

Съезда хьалхарча дискуссешка еррига партийни органий лоархӀама, бокъоний, функцей чулоацама дош дувна деза. Партийни органаш вӀашагӀнохкара порядок керттерча дакъе саг гӀулакха тӀа хилара принципагӀа делалда дӀадаккха деза. Из биззача боараме КПСС Центральни Комитета а доагӀаш да. Укхазара цаӀ мара йоаца критерий — коммуниста политически сагеи белгалонаш, цун компетентность.

Союзни республикай коммунистически партеех. Советски федераци эргаяккхара хьалашка къаьстта боккха политически лоархӀам болаш да союзни республика компартеш шоай лоӀаме хилара дош нийса къоастадар. КПСС центральни органаша хьалха царна еш хинна опека хила йиш яц. Республикански компартей бокъо хила еза, КПСС Программа тӀа а Устава тӀа а латташ, шоай программни документаш кийчде, организационни, кадрови, финансови дешаш шоай лоӀаме къестаде, издательски болх бе, еррига парте вахарева хьалда дешаш къоастадеча духхьалара дакъа лаца. Цудухьа союзни республикай компартей ЦК кулгалхой уставной порядкагӀа КПСС ЦК кулгалдара органа членаш хила беза. Республикай компартей ЦК-ашта бокъо яла мегаргьяр, нагахьа санна парте центральни кулгалдара органий решенешта уж раьза цаца. КПСС ЦК Пленуме из дош дувцилга оттаде.

...Парте центральни органа «Правда» газета керттера редактор КПСС ЦК Пленумо чӀоагӀвича.

КПСС бюджетах. КПСС, цун организацей партийни комитетийн берригa болх дӀахо йолача хана а дуккхал парте доходий чотагӀа ахчан а материальних а ресурсашца Ӏалашбеш хила беза. Парте шийн доалахье а я, цо из шийдӀаяхийтари гуччахьа хила деза. Ахчан средствах ахамъяллари уж пайда эцара лешашка партийни комитеташ шоай лоӀаме хилар шерде деза. Союзни республикай компартена, краевойн областнойн партийни организацеша шоаш оттаю шоай бюджет самофинансированета доалара таро йола доходаш ахамъяхар вӀаштӀехь а доаккхаш, структурна а финансови а... ча партийни организацел балха финансировани ярзеша расходаш белгалйоах. Ишта эшаш ба дерригача боарамаш юххьанцарча парторганизацегара КПСС Центральни Комитета кхаччалца — партийни бюджета средстваш дӀаяхийтара эффективни а гуччахьара а тӀахьожам.

Ишта я-их, ше XXVIII съездага йоаш, хьагулох, хӀана дене дӀа дуккха шераш хьалха общества юкъ гойтаргйола вахара формаш белгалйоаха КПСС уйлаш.

Укхаза дувцаш дола хетараши оценкаши йолаш я, кертийн оагӀонаш тӀа, коммунистий выступленешка, партийни собраней резолюцешка, КПСС ЦК ухача письмошта. Уйлаш а выводаш а яра вӀаш кхой материал еннай КПСС XIX Ерригсоюзни конференце, КПСС ЦК Пленумашца, СССР халкъа депутатий хьалхарчеи шоллагӀчеи съездашца, СССР Лаккхехьарча Совета сессешна, болхлошца, ахархошца интеллигенце викалашца, кагирхошца, ветеранашца хиначa вӀашагӀкхетарашна.

КПСС ЦК-на хет съезда хьалхарча дискуссешка коммунисташа Платформо ювцача проблемаех йола шоай позици белгалйоаккхаргья, из дискусси ше партийни болх эргабаккхара стимул а хинна дӀоттаргья, аьнна.

Из ювца оаха тӀахьех парте боапараш а, перестройка хӀонзарча хьалашкарча парте лоархӀама сагота боацараш а нах а. Замечанешцеи предложенешцеи цхьана тхо кийча да альтернативни проекташна хьажа. Партен халкъек коллективни хьаькъал — перестройка низбола двигатель.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

Депутаталла кандидатех

БЕХКТОКХАМА ЛОАРХӀАМ

Халкъа депутат харжара кандидаталла оттавор цунах наьха боккха тешам болар да. Цунца цхьана царна эшараш, дезараш, цар хьашташ кхочашдара цуна тӀалаттор а боккха бехктокхам ба. Уж дукхагӀа тешарга хьежжа тӀа-тӀа чӀоагӀлу бехктокхама лоархӀам. Харжархой а халкъа депутаташ харжара болча кандидатий а дог-уйла цаӀ а йолаш, йохаргйоаца цхьоагӀо а хинна дӀаотт из гӀулакх. Эггара бехктокхамегӀа дола дакъа а йӀаьхагӀа йола ха а лархӀа еза хоржамашта хьалхара яр — харжархошца вӀашагӀбеттабалар, наьха низ дӀакхоач шоаш харжа лерхӀачун дагардар ха. Нагахьа санна хоржаш вар цӀенча дег тӀара, денал долаш, хӀоарга хьалкъал долаш вале, харжархошца, шек воацаш, майрра къамаьл де йиш йолаш хул из.

Ишттачарех ва Грозненски автокомбината, «Газтрубопроводстрой» гӀишлонмонтажни треста СМУ-2, СМУ-5 коллективаша Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаталла кандидат оттаваь КПСС Старопромысловски райкома хьалхара секретарь Х. М. Дзейтов. Деррига Ӏаьдал Советашта карадоагӀаш латтача хана, юха а партийни балха тӀа вахар сецца дувзадеина да, райисполкома председатель волаш Ӏа болх беча хана хьа дикагӀа низ дӀакхоачарг мабарий районе бахача наьха дикагӀа йоакхо е, цар хьашташ диза кхоачашде? — аьнна шийга даьча хаттара хоадам болаш жоп делар цо сона. Социальни проблемаш кхоачашъяра, бахача наьха хьад-таро тоаяра даькъе хьалхашка латтача декхарех хьакъоастае йиш йолаш яц политика.

Махьмада ХӀарона дувцаш дар кхетадеш да. Цо дувцаш дар да райисполкома балха тӀа опыт йолаш ше хиларах тарра, парте политика айхха ювзаргья бахача наьха проблемашца, керттерча даькъе хьожаргва хӀара сага хьашташ кхоачашде, яхилга.

Дага а доацаш, цӀаьхха ниеденна гӀулакх дац Х. М. Дзейтов НГӀАССР халкъа депутат харжара кандидаталла оттавар. Наха повзаш а цар лоархӀаш а ва из, парте райкома шоллагӀа секретарь, цул тӀехьагӀа райисполкома председатель волаш болх беш хиннача хана дейз. Цига цо дӀахьехад шийх доахка дика гӀулакхаш, ше цӀена саг хилар. Керттерча даькъе хаддача из тӀакхуви хинав районе бахача наьха эггара саготагӀа йола проблемаш къоастаяра.

Царех эггара лоархӀамегӀа йола проблемаш яр наха фусамаш хилийтар, кхачан товарашца уж Ӏалашбар, вца кора ца доагӀа промышленни товараш дукхагӀа хулийталга, район тоаелдда кхыдараш. Цунна карагӀдийннача цхьадолча гӀулакхаша хьахьокх цо дӀаболабаь никъ нийса хилар: НГӀАССР Министрий Совето яьча решенега хьежжа Нови Узенера цӀабаьхкана нахах 250 дезала лаьттан участкаш хьожаяьй цо, къоастадеш да 120-ча участке аварийни хьалашка баьхача мехкдаьттахоех 150 дезала хьалхарча аргӀан квартираш хьожанитара дош.

Старопромысловски райисполкоме эггара хьалха даь гӀулакх дар «афганцашта» фусамаш тергйолаш уж къаьстта йолча аргӀагӀа оттабар. ДӀадахача шера царех биъ дезала квартираши иттнел совгӀа болчарна лаьттан участкаши елар. Силахь-боккхача Даймехка тӀем тӀа байнарий дезалаштен инвалидаштен квартираш дӀаенна яьннай. Х. М. Дзейтовна хетачох, бахача наха квартираш хьожаяра йола проблема сихагӀа къоастаяра де дезар да Грозненча дерригача цӀеношта инвентаризаци яр (ховш мадий итташ квартираш нах чубахаш а йоацаш, яьсса латтилга).

Дукха ха яьнкхар районе бахача наха кхоачамболлаш хий дац, яхаш лоткъаш. Цу даькъе даьча балхаша вӀаштӀехьдалийтар Маяковске цӀерагӀча городоке, Нефтемайске, 36 участке, ишта Иваново городоке бахача наха кхоачамболлаш хий хилийта.

Санитарни даькъе районе лостам бе безаш проблема а хьалхашка эттар укхаза. Цу гӀулакха хьахьокадаь цхьаккха сом а дацар. Районера из гӀулакх тоадара Ӏалаьмате боккха организаторски болх бир Х. М. Дзейтовс. Цу лоархӀамеча гӀулакха юкъе эзар предприятеш. ДӀадахача шера районерча 32 километр дӀаьха долчa наькъашка жагӀа биллар, ялх километр дӀаьха дарашка асфальт биллар, итт километр дӀоахал дола гӀашлой наькъаш даьхьар. Дукхача шерашка бӀаь гаргга йолча моттигашка лаьтта нувхаш дӀаяьхар, тоайир Старопромысловски шоссе.

Махьмада ХӀарон дукхача хана дена чӀоагӀа сагота ва бахача наха кхачан, товараш лоаттаделга тоадара, цу даькъе кийчъяьй программа, хӀанзлехьа а хоудш да цунах доала беркат. «Трансмаш» завода коллективо доахан чукхоаба гӀойна бола боахам арендатораша дӀабаларах дикка кӀезигбелар дулх дакккхарга дӀабода мах. Из проблема къоастаяра дикка новкъостал дергда районе хьаьнилача кхачан кооперативаша, вӀаши аьттув болаш дуккхача шерашта лаьрхӀа промышленни предприятеша, колхозаша, совхозаша яьча договораша.

Къоастае еза проблемаш дукха я, уж кхоачашъяра де дезар лоархӀ Х. М. Дзейтова дӀахо дараш: хьалхарча аргӀагӀа деррига доал халкъа депутатий Советашка дӀадалар, из де деза моттигерча самоуправлене Законага а на хьежаш. Социальни дешаш къестадара Советашта эшаш я чӀоагӀа экономически база, ахча мичахьа дӀаухийт хьожаш тӀахьожам лоаттабелга дӀадала деза нахага. Цунца дувзаденна центральни министерствашкен ведомствашкен дӀаухийташ дар кӀезиг а даш, моттигерча Советашка дӀаухийта отчисленеш мамогга дукхагӀа хилийта еза предприятеша. Цхьайолча хана цхьаьца бахьанаш а нийслуш центре дӀаухийт средстваш. Масала, соахка гӀишлон хьалъеча пайда ца эцаш диса 37 миллион сом РСФСР бюджете дӀачудахар. Из гӀулакх нийсделар республике Ӏалаьмате дукха эшаш квартираш, ца тоъаш школаш, больницаш йолаше, чӀоагӀа деха, хьал тӀа наькъаш доаше. Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совето, Госплано де дезар да цхьанахьа пайда цу нийцача средствах хьачахьа пайда эца шин йолаш гӀулакх делга, лоацца аьлча, республике цунах бизза пайда нийсвалга вӀаштӀехьдаккхар. Еррига предприятеш хозрасчетага яхара йола механизм бокъонца кийчъе еза, цхьаяраш арендага яха еза, цар лу пайда дукхагӀа хилийтар дукха.

Социальни даькъе нийсхо яра де дезар лоархӀ Х. М. Дзейтова массе а таппа спецмагазинашта, «поликлиникаш», кхыяраш дӀаяхар, атта корадоагӀаш доацца товараш наха дӀахьежадара бола тӀахьожам чӀоагӀбелга (уж дукхагӀа ветеранашка, тӀем тӀа дакъа лоацаш хинарашка, хьехархошка, лорашка, кхычарга дӀакховчаргдолаш гӀулакх а деш);

законагӀа йола спекуляци а лаьрхӀа, торгово-закупочни кооперативаш дӀаяхар;

гласности демократии шерагӀа йоаржаяр.

Ховш махиллара, мехка тӀа-тӀа дукхагӀа моттигаш нийслу луламаш деш, массане а къовсам лоаттабе беза царна. Старопромысловски районе балхаш дӀадоладаьд муниципальни милице болхлой дружинаш вӀашагӀйоххара, тӀаккха дукхагӀа хургба участковни патрульно-постовой службан милиционераш.

Городе бахача наха чӀоагӀа саготдеш гӀулакх да экологически хьалаш тоаделга. «Ипподромный» яхача микрорайонера 36-ча участке го баьккха боагӀа никъ билларо вӀаштӀехьдоалийтаргда Старопромысловски шоссе лела машинаш кӀезигъе.

Городе боаггӀача хьисапе лостам бара де дезар лерхӀ цо Спецавтохозяйство, Грозэеленхоз, ЭЛУАД яха а кхыйола а службаш вӀашагӀтохар, уж райисполкомашка дӀаялар.

Нагахьа санна, харжархой шин тешам а бенна, Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаталла ше хорже, Х. М. Дзейтовс дош лу вай республике бахача наьха вахар тоадара шин низ дӀахкоачандар де. КПСС ЦК февральски (1990 ш.) Пленума решенеех ког-гӀортолга а еш, къамашта юкъера вошал чӀоагӀде хьажа, КПСС демократизаци яра, моттигерча Советийн партийни комитетийн бакъонаш шеръяра балхаш де.

I. МЕРЖОЕВ.

СУРТА ТӀА: Х. Дзейтов.

УКРАИНСКИ ССР. Николаев яхача города доазонашта чуноагӀача Терновка яхача поселке вӀашагӀъеллай Ботев Христо цӀерагӀа болгарски культура дружество.

Шийн гуманитарни балхаца керда общество гӀо деш хургья областе баха болгараш кхотабара. Цар дай Прибужье баха хаишаб XIX бӀаьшере йолалуш, Ӏаьрчача форда къулбаседа нистошка кхыча мехкашкара тӀабаьхкача ахархой колонеш дегӀаахa яьлча. Болгари нийта а йита шин бӀаь гаргга дезал хайшаб. Къулбехьен Буги Ингули вӀашагӀкхеттача шоаш хьалъяьча Терновка яхача юрта баха.

СУРТА ТӀА: болгарски халкъа кхоллача выставкий массазара доакъошхо Нурова-Дерлиева Вера Андреевна.

А. КРЕМКО сурт.

(ТАСС фотохроника).

В. И. Ленин ваь 120 шу дизара накъадолхаш

В. И. Ленина музея залашка

ЛЕНИНГРАД. Мраморни Дворца решеткашта юкъе йолла дIахьажача гуш я гостиницата тIа а лаьцна латтача бронированни машена контураш. 1917 шера 3 апреле Финляндски вокзала хьалхашкарча майда тIа В. И. Ленина лоацца къамаьл деча хана цунна цхьа ший тайпара йола трибуна а хинна дIаэтта йола исторически броневик я из. Из гуллам В. И. Ленина Центральни музея Ленинградски филиала Iарга оттаяьй.

Мраморни Дворецера музей — ЦМЛ филиалех къаьнагIъяр я. Цун ах бIаь шу совгIа да. Укхаза гулъяь 100 эзар совгIа хIама я. Царех 557 ленински реликви. УльяновгIар дезала хIамаш а йолаш. Фондий материалаш цахаддаш Iомаеш я.

В. И. Ленина Центральни музей Ленинградски филиал хьожаш я Нева тIарча городе а гонахьа а Ильича баьча балла а цун вахара а хеталь йолча мемориальни ленински музейшка.

СУРТА ТIА: Октябрьски герзашцара восстани кийчъеча хана В. И. Ленина баьча балхах дувцача экспозицега хьожаш ба посетителаш.

С. СМОЛЬСКЕ сурт. (ТАСС фотохроника).

Кагирхой хьехамча

«Силуэт» яхача текстильно-галантерейни объедиенене дикагIчарех лоархIаш я Иналиева Шарипат керте латта триикотажникий бригада.

— Деррига хьокхамаш моттта дика а долаш, къахьега мишта вIаштIехьдоал шун? — шийга хаьттача Шарипат аьлар.

— ГоваргIа бола болхлой [illegible] операцеш [illegible] кхабаьб аз. МоллагIвар гIалат ваьна моттиг хуле, из гIулакх сога хьа ца кхоачийташ, шоаша къоастаду цар. Шоашта тIалатта бехктоххаш бокхха хилар кхетадеш ба берригаш. Цудухьа цар массане а цхьатарра дукъ дIаувза балха тIа.

Бригада трикотажникаш дIахаттача шера планах хьа[illegible] дукха хьалха доарIа[illegible]. ХIаьта [illegible] шера [illegible]

лоархIаш йола кагирхой хьехамча я Ш. Иналиева. Ше укхаза къахьегаш йолча кхойтта шера цо ший опыт, дикагIйола балха методаш дог раьза долаш дIановзийташ хьалкхебаь говзанчаш итташ ба. Масала, ши шу хьалха профессионально-технически училище чакх а яьккха, цига балха баьхкар Ахмадиева Магирем Волгина Татьяна. Юкхьанца хала дар мехкараштa. Уж Iомабе шийга хьаййцар бригадира. Дукха къахьийгар цо къона говзанчаш маха бакха Iомабеш, хIамаш тегарий професси царна езайолийташ.

Хьехамча къа вехьа довнзар. Масехи бутт балалехьа кхычарна нийсса болх бе болабелар уж. ТIаккха яхье хьалхалаттаращца къуйта баьлар мехкарий. Соахка балха пуи бригаде [illegible] [illegible]

трикотажни цеха кулгалхоша. Цудухьа хIанчул кхо йу хьалха из оттайир. тIехьаIосача бригадана керте. Эггара хьалха бехктонхамегIарча участкашка хьожабир цо шоай балхах тIехдика кхеташ бола хIамаш тега мотористкаш. ТIаккха царна юкъера социалистически кхьи цар къахьегами хьалхалца вIаштIехьбаьнхар. Профсоюза цехкома члениш хиларах тарра каст-каста дувца увттадайтар цо уж деша профкома заседане, болхлой юкъарча собране. ХIарапега доаггIаш дар юхь духхьал дIа а оалаш, доаггIаш дар хьадехар, долче, овлангара денз хийца, чIоагIийр къахьегамех производственни дисциплина. Цудухьа, дукха юкъ ялалехьа бонзаргбоаша [illegible]

Редакце письмо денад

Бе-башха ца хетар

Тахан фусамаш хьалъяра проблема мадарра къоастае болабенаб вай мехка. Цу хьакъехьа дикагIча оагIорахьара хувцамаш хулаш латт город Грозне а. Цхьабакъда гIишлонхоша эксплуатаце дIателаш дола цIенош хIана а тIехьа недоделкаш йолаш хул. Со кхеташ вац, уж цIенош комиссеша дIа миштта ийду. Нагахьа саина цу гIулакха кулгалхошкара жоп хьадехаш даларе, из йирча хIама леладергдацар.

Иштта во хьалдаьрах цаI да Киевски улицагIа № 3 йолча цементни завода хьалдаь нийссаза вIаштIардаь цIа а. Из сихбенна, эксплуатаце хьанйцадар 1983 шера май бетта. 70 квартирах латтача цIагIа йита недоделкаш дукха яр. Хьалхара Iа хьа ма эттиге а еха а еха, Iоъаха йолаелар йIовхал луш йола редукторш. Уж чугунах ярашца хийцар бахача наха, шоай низащей средствашца квартирашта ремонт йир. Нах квартирашка чуховшабаьча денз лестнички майдалгашка латта еза наIарш йоацаш я. Из бахьан долаш, нийслагIча этаже гIолла чакхбоала мухеи сквознякашеи. Масехк шу да из цIа Iан замалахьа лертIа дохьа ца ду. Ко[illegible]

ТЕЛЕПРОГРАММА

20 ФЕВРАЛЬ,

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — «Тартюф» яха фильм-спектакль.
11.05 — Из хиннад... хиннад...
11.25 — Берий сахьат (французски мотта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
16.00 — «Автомобиль, скрипка и собака Клякса» яха бераштa дола фильм.
17.40 — Поэзе минуташ.
17.45 — Музыканташа музыках.
18.30 — Ха.
19.00 — Кагирхой вестник.
19.45 — «Резонанс».
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Солнечный ветер» яха ялх сери йола художественни фильм. 1-ра корта.
22.45 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Москва). 3-гIа период.
23.25 — «Юлля из варьете» яхача документальни фильма премьера.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 8-гIа класс.
9.05 — Французски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35 — Музыка. 6-гIа класс.
11.05 — ЦIагIара академик.
11.35 — «Хождение по мукам» яха худ. фильм. 12-гIа сери.
13.00 — Биатлон. Дунен чемпионат. 20 км. Индивидуальни гонна. МаIанах.
16.25 — Къамаьл ду халкъа депутаталла кандидаташа.
16.45 — Фильм-реклама.
16.50 — КПСС обкоме: партийни вахара хроника.
17.00 — Ткха кандидаташ (гIалгIай моттала).
17.20 — Киножурнал.
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.10 — Музыкальни открытка.
18.20 — Закон. Право. Мораль. (гIалгIай моттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса дaькъала хийла шун, бераш!
21.15 — «Дункхадеза малеш». СССР халкъа артистках Л. Гурченкос дакъалоацца музыкальни фильм.
22.00 — А. С. Пушкин. «Полтава» яха поэма Iоеш РСФСР заслуженни артиста С. Шакуровс.

21 ФЕВРАЛЬ,

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Музыканташа музыках.
9.20 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 1-ра корта.
10.25 — Документальни фильм.
10.55 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — Ха.
16.00 — «Малхбоалехьара СибаргIе». Киножурнал.
16.10 — Музыкальни сокровищница.
16.55 — Берий сахьат (английски мотта урокаца).
17.55 — Кхерам боаца бо-[illegible]
21.55 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — Быковах Леонида фильмаши ролаши. «В [illegible] идут одни старики» яха художественни фильм. (1973 ш.).
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 2-гIа корта.
22.45 — Документальни фильм.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 3-гIа класс.
9.05 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Физика. 7-гIа класс.
11.05 — Iилма-довзийтара фильм.
12.05 — «Хождение по мукам» яха художественни фильм. 13-гIа сери.
16.55 — Хоржамашта накъадолхаш (нохчий моттала).
17.25 — Киножурнал.
17.35 — Боахама расчет юкъеьккхача (гIалгIай мотта-[illegible]
18.15 — Фильм-реклама.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса дaькъала хийла шун, бераш!
21.15 — «Илья Сельвинский. Начало пути» яхача документальни фильма премьера.
21.55 — Коллаж.
22.00 — И.-С. Баха музыка.

22 ФЕВРАЛЬ,

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Концерт.
9.20 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 2-гIа корта.
10.25 — «Шера ханаш». Февраль.
11.25 — Берий сахьат (английски мотта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
16.00 — «Где ты, Багира?» яха бераштa дола фильм.
17.15 — «Телезков». Журнал.
17.45 — Коталон 45 шу дузаш. «Солдаты Орлова» яха документальни фильм.
18.15 — ЗIамига концерт.
18.30 — Ха.
19.00 — «...16 шу далаизеи боннхагIеи».
19.45 — «Саги закони». Правовой видеоканал.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 3-гIа корта.
22.50 — «Автограф». Иллеш дIаоал Берте Лореданас. (Итали).
23.55 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 8-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. 2-гIа шу. Iомабу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гIа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — Ритмически гимнастика.
12.35 — Документальни фильм.
13.00 — Биатлон. Дунен чемпионат. 10 км. МаIанах.
16.20 — Советашин вахари (гIалгIай моттала).
17.00 — Киножурнал.
17.10 — Информационно-публицистически программа.
17.50 — Музыкальни открытка.
18.00 — «Исторе оагIонаш лусташ» (нохчий моттала). Прямой передача. Телефонаш 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса дaькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Документальни фильм.
21.45 — Глазунова музыка (сюита).
22.00 — Мехка театрашта гойт. Н. Коляда. «Игра в фанты» яха къонача зрителя Рязански театра фильм-спектакль.

23 ФЕВРАЛЬ,

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Концерт.
8.50 — «...16 шу далаизеи бонихагIеи».
9.35 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 3-гIа корта.
10.45 — «Память не оставит в покое» яха СССР Герзашцарча Низий Центральни музеера репортаж.
11.00 — Киноконцерт.
12.00 — Коталон 45 шу дузаш. Документальни фильм.
12.30 — Ха.
13.00 — СССР халкъа артиста, композитора Р. Паулса концерт.
14.55 — Котбаьнкараш.
15.55 — Мультфильмаш.
16.55 — Сакъердаме старташ.
17.00 — Тахан — Советски Эскарей ТIема-Форда Флотей Ди.
17.15 — «Воля Вселенной» яха художественни фильм. (Духхьашка).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Салтий илле концерт.
21.00 — Ха.
21.30 — «Точка пересечения» яха бIухойх-кантемировцех йола передача.
21.45 — Из хиннад... хиннад...
22.05 — «Взгляд» яха программа.
23.50 — Ден лув-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.05 — «Бой на перекрестке» яха художественни фильм 1-ра сери.
1.10 — Шульженко Клавдия.
2.15 — Фильм-концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 5-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.40 — Вайна гонахьара дуне. 1-ра класс.
10.55 — Английски мотта передача.
12.00 — «Моя улица» яха телефильм.
13.10 — Л. Зорин. «Цитата» яха фильм-спектакль.
15.10 — Мультфильм.
15.25 — «Порховский завод» яхача документальни фильма премьера.
15.45 — «Подданные революции» яха художественни фильм.
17.10 — Коллаж.
17.20 — Аренден арендатораши.
17.40 — Советски Эскарей ТIема-Форда флотей Денга. БIухошта дагаух... (гIалгIай моттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса дaькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Тийрка тIера Эльба тIа кхаччалца. М. А. Висаитовех йола телеочерк (нохчий моттала).
22.00 — «Прошлое всегда с нами» яха художественни фильм.

24 ФЕВРАЛЬ,

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Вай беш.
9.00 — Никарагуа ансамбля концерт.
9.45 — Мультфильм.
9.55 — Документальни фильм.
10.55 — Саг, Лаьтта, Вселенни.
11.55 — Коталон 45 шу дузаш. «Капитан С» яха художественни фильм.
13.20 — Документальни фильм.
13.50 — Хьайбай дунен тIа.
14.50 — Спектр.
15.20 — В. Горовиц (пианино).
16.10 — [illegible]
17.40 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
[illegible] — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.10 — «Отель «Бертрам» яха художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш.
21.00 — Ха.
21.30 — Телескоп.
21.55 — «Счастливый случай» яха дезала викторина.
23.00 — Ах бийса ялалехьей тIехьагIей.
00.45 — Ден лув-кхера.
1.00 — «Бой на перекрестке» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
2.00 — Шо хьех Ротару Со-[illegible]

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.10 — М. Кристалинскаяйна хеталь передача.
9.40 — «Потерпевшие претензий не имеют» яха художественни фильм.
11.15 — Прогресс. Информаци. Реклама.
11.45 — Массанена йола педагогика.
12.45 — «Противостояние Н. П. Старостина» яха «Футбол сквозь годы» яхача книжкак йола передача.
13.30 — «Ночью на белых конях» яха ялх сери йола фильм. 1-ра сери. (Болгари. 1986 ш.) (Премьера).
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Нагахьа саина со хоржие...» Халкъа депутаталла кандидаташа дувц (гIалгIай моттала).
17.35 — «Угол зрения» яха передача.
18.45 — Къамашта юкъера гIулакхаш: диалогага бода никъ. Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
19.45 — Киножурнал.
19.55 — Музыкальни открытка.
20.00 — Бийса дaькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Конькобежни спорт. Дунен чемпионат.
21.00 — Спидвей. Дунен чемпионат. Алма-Атера передача.
21.30 — «Прощенное воскресенье» яха передача.
22.30 — «Юрмала-90».

...гацера Шарипат керте латта трикотажникий бригада.

— Дерриға хьокхамаш мaxетта дика а долаш, кхьхьега миштa вІаштІехьдоаз шун? — шийга хьаттача Шарипат аьлар:

— Говзаrla бола боллхой чоалханегІара операцеш хаnІбзаза участкашка хьожабб яз. Моллагіеар гІалат вальиа моттиг хуле, из гІулакх сога хьа ца кхоачийташ, шоашта къоастаху цар. Шоашта тІалатта бехктокхам боккха хилар кхетадеш ба берригаш. Цудухьа цар массале а цхьатарра дукъ дІаувз балха тІа.

Бригада трикотажникаш дІадахача шера плапах хала дукха хьалха йоархІабер. ХІаьта укх шера январь бетта задани кхоачашьярах а графикал дикка хьалха рапорт делар цар. Объединене эггара хьалхарчарца бригадин подрядагІа къахьега а йолаенна, хІаране къахьегаме йоацача дахькъа коэффициентага хьежна алапи а премеш а тела йоленнарех я из коллектив. Конвейерни методагІа хьаде долдадьд берокъаш, Ахкаией Іайн деча берожъашта лаьрхІа моделаш хан-ханнаьа хувц.

Объединене эггара дикагІа ...

укхаза къахьегаш болча кхойтта шера цо ший опыт, дикагІйола балха методаш дог раьза долаш дІайовзийташ хьалхебаь говзанчаш итташ ба. Масала, ши шу хьалха профессионально-технически училище чакх а яьккха, цига балха баьхкар Ахмадяева Магирен Волгина-Татьяна... Юкъана хала дар мехкарашта. Уж Іомабе шийга хьайицар бригадира. Дукха къахьнигар по къона говзанчаш маха баккха Іомабеш, хІамаш тегарий професси царна еэайолийташ.

Хьехамча къа эсхьа довнзар. Массехк бутт балалехьа кхычарна ниасса болх бе болабелар уж. ТІаккха яхье хьалхалаттаранца къувса баьлар мехкарий. Соахка балха цун бригаде къахьега хьожабир Бакаева АсмаІ, Мутиева Зайнап, Керимова Зайнап. Уж а хІамаш тегарий балхах кхетабара шийна тІачІоагІбайтар Шарипата. Шийна ховш дар дог цІена дІахьехаш, каралаьца болх кІоаргаrla бовзийтара шин низ кхоачар деш цо къахьегарах доаццача хана караерзайир цар моторист-кай говзал.

Организаторски гІулакхаш Шарипатах доахкаьга, коллектив кхотае а барт-цхьоагІо йолаш хилийта а цуина ховлга ца зувш дисанзар хьаюсача бригадана керте. Эггара хьалха бехктокхамегІарча участкашка хьожабир цо шоай балхах тІехдика кхеташ бола хІамаш тега мотористкаш. ТІаккха царна юкъера социалистически яхьи цар къахьегами хьакъалца вІаштІехьбаькхар. Профсоюза ... членаш хиларах тарра наст-наста дувца уттадайтар цо уж дешаш профкома заседане, боллеш юкъарча собране. ХІаранега доагІаш дар юхь духхьал дІа а оалаш, доагІаш дар хьадехар, долче, овлангара денз хийца, чІоагІйир къахьегамен производственни дисциплина. Цудухьа, дукха юкъ ялалехьа бовзаргбоацаш тоабелар Шарипата бригада болх. Цеха кулгалхоша шийх бенна тешам боабанзар цо.

Шийх, ишта шийна карагІдувлача дикача гІулакхех лаьца дукха дувца тІера яц Ш. Интаиева. Цхьабакъда, хьинаре къахьегаш, шоашта хьалхашка латта декхараш массаза а тІехкхоачашдеш болча бригадерча болхлоех доккхал а деш, буьц цо уж. Царех ба хІамаш тега мотористкаш Умахова Раиса, Ибрагимова Зухра, Магомадова Шоедан, кхы дукха бараш а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

йолча цементин завода хьалдаь нйссаза вІаштІардаь цІа а. Из сихбенна, эксплуатаце хьанйцадар 1983 шера май бетта. 70 квартирах лаьттача цІагІа йита недоделкаш дукха яр. Хьалхара Іа хьа ма эттиге а еха а еха. Іоьаха йоаделар дІовхал-луш йола редукораш. Уж чугунах ярашца хийцар бахача наха, шоай ниэашцен средствашцеи квартирашта ремонт бир. Нах квартирашка чуховшабьча денз лестнични майдалгашка латта еза наІараш йоацаш я. Из бахьан долаш, нйслагІча этаже гІолла чанхбоалл мухеи сквозникашеи. Массехк шу да из цІа Іан замалахьа лерттІа дохьа ца ду. Котельни гаьна еце а хулаш дац ваннашкеи кухнешкеи дІайха хий. Квартирашка Іан замалахьа 8—10 градусал дукхагІа цІаккха а йІовхал лаьттаяц. Кхыметтел, коммунальни службера слесараш а кхер цІен подвал чу бала. сел дукха хий Іейнад цига. Цхьанолча хана хІй дІаувз, цхьабакъда, цу сахьате из кха хьэІов хьауха моттигаш дІа ца къоэландаь.

КІезиг-дукха бІохьбалар духьа. «Грозгоргаз» ЭПУ дІаеха кхерамлеи бокъонаш гІожа телха а еш. корий форточкаш дІа а къайла, газовн плиткаех пайда нйбеш багІа нах. Угарни газ сага мел зеве я дувца мича эш. ХІаьта а, кхы де хІама доацаш леладу из гІулакх бахача наха.

Соахка декабрь бетта Гортеплосета болхлоша хьа а леха хьагучаяьккхар трубопровода дІайха хий тьаухилта моттиг. Амма, дІахо кхы деш хІаха-м дац. Цу тайпара гІулакх духхьашха нийсденна а дац. города коммунальни службашта ховш а дар. Цхьабакъда ахкан замалахьа шоай де дола бахаш а ца деш, тахан-кхана дерзда яхаш хабараш дувца, нах Іехабе баьлар.

Доал де сар ца хилар, цхьаболча кулгалхой цхьаькъха а тайпара бехктокхам из хилар. наьха вахара хьалаш тоздара гІулакх бе-бешта ца хеташ леладир да цу нйрчача хІама керттера бахьан. Цу пІагІа бахача наха говш бола бала шаьра бовз Ленински райисполкоме, города коммунальни службе, Грозненски горисполкоме а. Цу дешах лаьца йоагІа позици лаццш моттигерча партийни органаша а.

М. ФЕДЯНИН,
къахьегама ветеран, тха штате воаца корреспондент.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Керда фильмаш

«Стеклянный лабиринт»

СТЕКЛЯННЫЙ ЛАБИРИНТ

«Стекляни лабиринт» яха керда фильм даьккхар ва гІорваьнна вовзаш вола режиссер Осепьян Марк. Из фильм даьккхад М. Горьке цІерагІча киностуде.

Цхьаккха а доацача хІамана тІехьа кхохкам оттабе ховш ва Осепьян. Осепьяна ишта йола озмал гийнар Васильев Борис ва, цо «Иванов катер» «Стекляни лабиринт» яхача фильмаш доахача хана. Кхы а чІоагІагІа гучаяьлар фильме бокъонца йола гоамал, эгІазал, багакхаьчача таІазар тІаоттадаьча хана. Бешта аьлча, дерригача сугамал дизза дола сурт.

Фильма керттера турпал Фомин Олег ва.

ХІанз а тІехьагІа а мала тешарга Арлекино роль ловзаьча къонача артистах.

Актерски дечал геркІ тайп-тайпара йолча ролешна говза бІубенна хиларах, тайп-тайпара вІаши тара вола персонажеш ловзае аттадеце а Фомина дика карагІдаьлар из.

«Стекляни лабиринт» яхаза кердана художественни фильмага хьажа.

С. ДУДАЕВ,
киновидеообъединене редактор.

12.00 — Коталон 45 шу дузаш. Документальни фильм.
12.30 — Ха.
13.00 — СССР халкъа артиста, композитора Р. Паулса концерт.
14.55 — Котбаьинараш.
15.55 — Мультфильмаш.

21.45 — Из хиннад... хиннад...
22.05 — «Взгляд» яха программа.
23.50 — Ден дув-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.05 — «Бой на перекрест-...

10.35, 11.40 — Вайна гонахьара дуне. 1-ра класс.
10.55 — Английски метта передача.
12.00 — «Мои улица» яха телефильм.
13.10 — Л. Зорин. «Цитата» яха фильм-спектакль.
15.10 — Мультфильм.
15.25 — «Порховский завод»...

19.00 — СССР ... Совета сесси. Перерыве (26.00) — Бийса даьккъала хийла шун, бераш!
21.15 — Тийрча тІера Элоба тІа кхачалца. М. А. Висаитовх йола телеочерк (нохчий меттала).
22.00 — «Прошлое всегда с нами» яха художественни фильм.

24 ФЕВРАЛЬ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

8.30 — 120 минот.
8.30 — Вай Сеш.
9.00 — Никарагуа ансамбла концерт.
9.45 — Мультфильм.
9.55 — Документальни фильм.
10.55 — Саг, Лаьтта. Вселенни.
11.55 — Коталон 45 шу дузаш. «Капитан С» яха художественни фильм.
13.20 — Документальни фильм.
13.50 — Хьайбай дунен тІа.
14.50 — Спектр.
15.20 — В. Горовиц (пианино).
16.10 — Даькъалоаца нах.
17.40 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.10 — «Отель «Бертрам» яха художественни фильм. 1-рен 2-гІен сереш.
21.00 — Ха.
21.30 — Телескоп.
21.35 — «Счастливый случай» яха дезала викторина.
23.00 — Ах бийса ялалехьеи тІехьагІеи.
00.45 — Ден дув-кхера.
1.00 — «Бой на перекрестке» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
2.00 — Шо хьех Ротару Софиях.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйриймара гимнастика.
8.15 — М. Кристалинскайна ... передача.
9.40 — «Потерпевшие претензий не имеют» яха художественни фильм.
11.15 — Прогресс. Информаци. Реклама.
11.45 — Массанена йола педагогика.
12.45 — «Противостояние Н. П. Старостина» яха «Футбол сквозь годы» яхача книжках йола передача.
13.30 — «Ночью на белых конях» яха ших сери йола фильм. 1-ра сери. (Болгари, 1985 ш.) (Премьера).
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Нагахьа санна се хоржа...» Халкъа депутаталла кандидаташа дувц (гІалгІай меттала).
17.35 — ... передача.
18.45 — Къамашта юкъера гІулакхаш: диалогага бола миикъ. Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-92-92, 22-01-45.
19.45 — Киножурнал.
19.55 — Музыкальни открытка.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Конькобежни спорт. Дунен чемпионат.
21.00 — Спидвей. Дунен чемпионат. Алма-Атера передача.
21.30 — «Прощенное воскресенье» яха передача.
22.30 — «Юрмала-90».

25 ФЕВРАЛЬ.

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — «Спортлото» тираж.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхенна гІулакх ду аз.
11.00 — Іуйриймара санкъердаме программа.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Химик». Перерыве — спидвей. Дунен чемпионат.
15.15 — УнахцІено.
16.00 — Юрта публицистически программа.
17.15 — «Марафон-15» яха берий информационно - публицистически программа.
18.45 — Еррироссийски конкурса лауреат Лунин Сергей (домбра). КІиранден киноэал.
19.00 — «Сегодня в нашем городе» яхача мультфильма премьера. «Аплодисменты...» яхача документальни фильма премьера.
19.55 — «Непрофессионалы» яха художественни фильм.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Даимленах йола уйлаш.
22.15 — П. И. Чайковске ерриrа симфонеш. № 6 йола симфони.
23.15 — А. П. Чехова музейх йола передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Документальни фильм.
8.40 — Скрипач Ланцман Владимир (Канада).
9.30 — «Атака» яха художественни фильм.
11.00 — Коллаж.
11.05 — Документальни фильм.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Болава поэт. Мультипликаторах А. А. Алексеевх.
13.10 — Халкъа эшараш.
13.25 — «Ночью на белых конях» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Бойла дагадоаший вай (нохчий меттала).
17.55 — Литературно - художественни видеоканал.
18.45 — Социальни хьехтарта теркам тІабохийтам (нохчий меттала).
19.25 — Оаш дехарах вІаштагІкхетар. Иван дІаоал А. Мальсаговс. Концерт (гІалгІай меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Конькобежни спорт. Дунен чемпионат.
21.00 — 7 ди.
22.00 — «Юрмала-90».

РАДИОПРОГРАММА

20 ФЕВРАЛЬ, ШИНАРА

7.30 «Юрта Іуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Концерт (гІалгІай меттала).
9.15 «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
9.35 Халкъа депутаталла кандидатех дувц вай (нохчий меттала).
9.50 — 10.00 Музыка.
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.20 — 18.40 «Коммунисти саги». Радиожурнал (гІалгІай меттала).

21 ФЕВРАЛЬ, КХАЬРА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Иллеш дІаоал Р. Кагермановас (нохчий меттала).
11.15 «Салтечун сий».
11.30 — 12.00 Литературни Нохч-ГІалгІайче.
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера трансляци (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 Халкъа эшараш.

22 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 «Бехибакхар». М. Сулаева дувцар (нохчий меттала).
11.15 Миштa хила веза депутат? (нохчий меттала).
11.30 Боахам лелабе цхьара адресаш.
11.45 — 12.00 Перестройка кизгача (гІалгІай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Концерт (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 «ДоттагІал».
18.40 — 19.00 «Эздел» (гІалгІай меттала).

23 ФЕВРАЛЬ, ПІАЬРАСКА
СОВЕТСКИ ЭСКАРЕН
ТІЕМА-ФОРДА ФЛОТЕН ДИ

7.30 — Республика военкома Н. Кузницына выступлени.
7.45 — 8.00 «Юрта вахар».
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Доьзо седкъа лел. Советски Союза Турпалах Х. Дачиеех дола радиодувцар (нохчий меттала).
9.50 — 10.00 Музыка.
11.15 — 12.00 Концерт (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Юрта вахар» (гІалгІай меттала).
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 Музыка.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — 19.00 Концерта дІахододар.

24 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Агитпункта цІераш (нохчий меттала).
10.15 Концерт (нохчий меттала).
10.40 Халкъа депутаталла кандидаташ. З. Яндарбиев (нохчий меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Къахетаме де вай? 2-гІа передача.
15.15 Классически музыка. Концерт.
16.00 Арендин подряд болх беш я (нохчий меттала).
16.15 — 17.00 «Кавказа Іуйренаш». Радиожурнал.
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

25 ФЕВРАЛЬ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Вай депутаталла кандидаташ (гІалгІай меттала).
8.15 — 9.00 Даькъала хуьц ...
11.30 — 12.00 КІиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Денвархой» (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Республикан региональни боахама расчетага. Экономически Іилмай доктора Р. И. Хасбулатовх интервью.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагІал долчарнах» яха концерт.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделаш: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

СФ03010. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 534.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 22 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 22 (7836). ★ Мах 3 кап.

Кхоана — Советски Эскареи ТІема-форда Флотеи ди

ХЬАЛХЛЕ ЛЕЛАЯРА ЙОЛА БОКЪО

Д. Г. Завгаев, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхара секретарь

ФУ ХУРГДА вайх? Фу хургда мехках? Цу уйлаша, хетаргахьа, саготду тахан хІара стаг, цу хьакъехьа да хІара цІагІара къамаьл а. Коммунистий, практически берригача наьха саготду.. Фу хургда партех? яхача хаттаро. Хаттараш, хаттараш, хаттараш.. Уж хаттараш ду массаза а массанахьа а: вІашагІкхетарашка, гІуллакха тІа тІоллара къамаьл долча хана, обкомага ухийтача кехаташка. Боккъалдар аьлча, са сай а да хаттараш. Царех дукхахачарна Пленумо, КПСС ЦК платформа жоп деннад, Цуьнга а..

Статья [illegible], республика цхьацдайолча парте райкомий секретараши бюроши, духхьала дІааргда вай, стихийни отставке бахийтарах сайна хетар аз юкхьаница дІа ца оале. Хьадувла уйла е вай — «стихийню» яха дош укказа доагІаш дий-те. Сона хетачох, укказа хІара моттиге болх беш ши-ший механизмаш яр: цхьаннахьа партийни кулгалхой района вахар тоаде хьакъал дІакхоачаргдолаш ца хилар, из наха бІагал а дьнна, митингови духхьале елга хинна хьалтІеттар. Вокхазахьа — конфликт кьаьгІа арахьара хьалсовсаль а эмоци хьаькъалал котъяьнна а хинналга хоалуш да. Укказа фу де деза? Хьу тедача — юолхаш лет яха принцип хьаллаца ца? Цунах вай, [illegible] ма хилтара. хІи[illegible] а «чахдаьнна» ма дий. ХІаьта а: [illegible] керда кулгалхо отта[illegible] [illegible] хьашт[illegible] [illegible]

[illegible]

ЕІиккалдар [illegible] [illegible]

хувцамашта — цунна дола тешал да СССР халкъа депутатий съездаш. Вешта, со кІоаргга тешаш ва, мехка хулаш латтача общественни процессашкара парте статус дукхачарна хоадамболлаш йовзаш ца хиларах. Конституце яхлагІча статьяй хьакъехьара къовсамерча дискуссейх сиш-пха [illegible] хиларах. Из статья хуташ [illegible]лача событей маІанга диллача декларативни а цхьаццадолчоа долаш дола партийни органий девал лаьгІ деш а я. хІаьта-вета а партегара авангардни лоархІам Іалашбеча хьисапе. Цхьа тамашийна хІама да хьахулар: парте хьабаьча Іалаьмате боккхача балхо вахаре хьалхьоайир вІалла ца хинна керда обще-

сога диллача, цу тайпара ха я.

Сайна мегаргболаш ба, аьнна, хетача, хІанз «аппаратчикаш», аьнна, цІи йоаккхачар га даккха безам ба са. Нагахьа санна нахаца болх бе могаргдолаш вале, нах цунах теше — из ца хилча парти мегаргйоацаш «аппаратчик» ва. Уж тайпа [illegible] Іомабе а беза, халахете а, уж тахан тоъаш бац. Лаханга яргьлц политически процессашта доалдара керда формаш а. Хьожаргда вай воай партийни организацега. Каст-каста дагадох сона, обкоме дукха дика решеш тІаийю оаха. Бакъда, уж цхьан е вокх районаца хьо йиста эттача — гучадоал уж кхоачашъяра ма-

дувцар маІан цаІ долчарех да. КПСС ЦК Пленуме вогІаш аз уйла йора — мелагІча боараме шийча я-хьоІ вай федераци цу тохкамех чакхъяла? Къаьгта гуш да, йолаш йолча политически процессашца дувзадена из хилар, цхьаццабараша хьинаре оценлуаташ ю демократизаце процессана. хІаьта а хетадеш да цхьаькха — уж тайпа ситуацеш къоастаяра цІенхашттара аналитически подходаш вай йоацилга.

Хеталу, цкъаза цу деша импровизаци ю вай, из къамашта юкъера Іокъ-моттиг санна делча чоалханеча гІулакха Іалаьмате кхераме да, хІана аьлча меллагІча политически системе а ховха хІама да из.

па яхача уйланна, бакъда, аз [illegible] кадрови корпус республике бахача наьха къамий составага хьежка хила езаш. Укказа гІулакх цхьан кога тІа даьккха ца хиларо наха интернациональни кхетам балара декхараш кхоачашделга чоалхане доах, дукхача къамех йола къахьегама коллективаш хьаяра новкъа [illegible] ю. къаьст-къаьста [illegible] коллективаш вІашагІъехк, къамашта юкъера бертате, эзди гІулакхаш лелалга юхатетт.

ЦІуца дагавала ловра сона, вйса саготдеш долча цхьаькха цхьан деша хьакъехьа а. Ховш да, перестроечни процессаш даим дегІахаш я. Сона хетаргахьа, вай балха процесса цу даькъе вайна тоъаш яц хьаькъалера ритмичность. Наьха общественни хьинар дегІаккхувлаш йолча позитивни процессо шоай лоІаме а боацаш нах хІама хьаихоллара болча къахьегама тІерабо ахаш эпаш бу. Хеталу, социально-политически болам тахан эггара лоархІамегІа ба, из ца хилча социально - политически даьнъе бухсоццача хьахулараш а хургдац — экономически декхараш — уж наха шоаша кхетадеш ма дий, аьлча санна, шоллагІча илаве увттаду, экономикерча [illegible] массаза а вай дувцарс. Со тийша ва, тахан [illegible]

[illegible] боагІача бохраме а [illegible] тІа а [illegible] болх хьа ца бар да. Хьае [illegible] Іалаьмате дика социально - политически структураш, хІара дийнахьа [illegible] е а [illegible] керда общественни организацеш а [illegible] [illegible] экономически бух хьа ца [illegible], перестройкана царех [illegible] хургбац. Юхкера а [illegible] цхьабол чар [illegible]

КПСС ЦК ПЛЕНУМ ХИВНАЧУЛ ТІЕХЬАГІАРА УЙЛАШ

ственно - политически процесс, бакъда, цхьабараша цох лоархІ партецара бувдовлар. хІаьта цхьаццаволчо-м цу «бІарга Іехамах» духхьала спекуляци а ю, шийполитически вибице хьашташ кхоачашде а гІерт.

Вайна хІанз саггота эш хІанзарча ханарча хьалашкара парте хьдда йола концепци, из сихлонца кийчъе а еза. Наьха ха безам ба тахан из мишта хургья. Цу концеп[illegible] [illegible] [illegible]

Цу [illegible] [illegible] XXVIII съездага болча КПСС ЦК платформа, [illegible] духхьала [illegible] да. хІанз цар чулоацам бІаьхегІа бага боргбац берригача [illegible] юкъара спираца. Цу тайпара берригача халкъаца дагадувлаза спит мел лоархІаме я вайна ховш да.

Цхьаькха а да. Мехкарча перестроечни процессашта хьалхевлар [illegible] [illegible]

лагІча районе мичахьа баргал тохаргъя. Цудухьа, сона хет, хІара решеш кийчъеза а тІаэцача а процессе республика хІара района йоагІа цун варианташ хьалхе а кийчъелга нийса хургдар, аьнна. Цо партийни никъ дикагІа тІатовжаш, цу деша дикагІча маІанга диллача, йолаш йолча социально-политически реалешка хьежна, парти наха гаргагІа хулийтаргІа. ХІаьта тахан из [illegible] [illegible] [illegible] процессан [illegible] [illegible] Цу [illegible] саготду са. [illegible] гуш бахьан фуд аьлча [illegible] Тахан [illegible] массана а [illegible] нах найдаш [illegible] болча перестроечни балхах, бакъда массаза а [illegible] вай цу балхах хьахиннача идеологически маІан дара. Боккъонца аьлча, партийни комитетана [illegible] болх бу цу [illegible]. Цхьа цхьан [illegible] [illegible]

Со тешаш ва, цу даькъе цІенхашттара. Іилманца яь кийчонаш хиланза ярг ца уйларах. Из болх хІана дІаболабеш а шерлуш а ба.

Республике цхьа саг вац, закавказски ситуаци ван хьалашца ца юсташ. Дукха къамаш дахаш я республика, цудухьа кхетадеш да хІанзарча ситуацеца нах саготахилар. Хетаргахьа, гІалат баргвац со, хоадам болаш дІаьалча, со тешаш, «бакъ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — со теш [illegible] [illegible]. ХІана лоархІаме да перестройка экономически [illegible] [illegible] дукхагІча [illegible] [illegible] нах конфронтацега ца бахийтар. Шин [illegible] [illegible] юкъера доцне [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] хІама дац.

ЛоархІаме да, республике [illegible] [illegible]

Московски тІема округа учебни даькъе чакхъяьлар канадски хІара дийнахьа арадувлача газеташта юкъе эггара доккхагІчарех долча «Торонто сан» яхача газета журналиста Пэйн Стивен цун коллега — цу газета фотокорреспондента Беттс Нормен шин кІира хиина войсковой стажировка. ДІадахача Кердача шера цІей шоай дезалца деэдир цар, хІаьта 3 январе салтий форма тІайийхар.

Пэйн Стивен Беттс Нормен «служба» хьалхара сахьаташ дІадоладелар. бане бахарца, обмундировани кийчъярца. Портной а воалавав ювха йийзар Пэйна форма, хІана аьлча, полке мел [illegible] 154 сантиметр [illegible] Канадцана [illegible] хиллара, портнийн хьоарчахал [illegible] эггара хьалха. СалтІий хилар эггара хьалха. Салтий [illegible] Іомадеш царна чІоагІа гІо дир цар хьехамчас, отделене командира сержанта Эм Александра.

— Керда шу тІакхоачаш балхача новобранцашца айттар канадцаш сирос, — яхаш

дувц даькъа командира подполковника Вниок Евгене. — Хьаьшашта таро елар массаза а батареерча лични составаца хила, массайолча занятешка дакъалаца, солдатски столови хІама даа, юкъарчал доацаш курсанташца къамаьл де.

Шин кІира канадски журналисташа чакхъяьккхар строевойни огневойни кийчон кхетам балара курс, герз кхоссара, граната кхоссара упражненеш. Цар дакъалацар физически кийчов занятешка а.

— Тхоай безам мел бар го йиш яр тха, — йоах Лондоне ваьча 39 шу дизача Пэйн Стива. ХьалхагІа Британски футбол шоллагІча диган футболиш [illegible] [illegible] [illegible] хиинап из [illegible] йича, массаза вахара канаде [illegible].

Цуна хетачох, цар служба берригга а дацар шаьрахьдалар кхетаде хала а дар тамашийна а хетар. Нитта, дукха салтий тІерабоах юртбовтаме балхаш дара. Вуаберш бале а массаза цхьатарра ба цар кхача. Салтечун

16 сахьата долча балха дено боккъонца легабора канадцаш саррахьа. «Цхьабакъда, тхова ховра, тхоаш мича делх», — белгалдоах Стива.

Эскарашка болх бе СССР хьавоагІаш къаьнача чемоданашца цхьаца Советски Эскарах дувца доацараш а цІанарах дувца доацараш а цІагІа дитар ше. аьлар цо тІаккха. Из даь се дехке ца валарах чІоагІа гІадваха а ва. «Объективни хургва аьнна дош а деннадар аз, бакъдар мара яз а дергдац. Эрсий шоай канадски нийсархой санна дог-цІенен сакъердамеш нах хиннаб, из сона чІоагІа дика а хет», — белгалдаьккхар ший къамаьл чакхдоаккхаш Пэйн Стива. «Цудухьа хІанз са дог-тийша ала йиш я, Советски Эскарах [illegible] [illegible] [illegible]

О. МОСКОВСКИЙ, ТАСС корр.

СУРТА ТІА: Пэйн Стив (аьттехьа) ший кердача доттагІаца.

Н. МОШКОВ \ сурт. (ТАСС фотохроника).

(ЦІайна хетаь материалаш 3-ча оагІо тІа я).

[illegible] ШИН БЕТТА ПЛАН

...цхьаннахьа партийни кулгалхой района вахар тоаде хьакъял дIакхоачаргдолаш на хилар, из наха бIаргал а даьнна, митингови духьале елга хинна хьалгIеттар. Вокхазахьа — конфликт къаьгга арахьара хьалсовсаьь я эмоци хьаьхъалал котъальнна а хинналга хоалуш да. Укхаза фу де деза? Хьу тедача — пюлхаш лег яха принцип хьаллаца еза? Цунах вай, оалаш ма хиллара, хIанзе а «чакхдаьнна» ма дий. ХIьта а: наха керда кулгалхо отгавелга эшаш хилча, хьаьш... [illegible] баьбале — бахиита кердача кулгалхошца, деррига а вIашии нийсдарца мара довзарг мича-д. Мичахьа ба, цар хьалха хинна хьаким юхавехарг ца хиларах бола тешам? Вайна довзаш да уж тайпа хIамаш а. Со се тешаш ва халкъа хьаькъалах а кхетамах а. хIана аьлча, цо мах хоадаберган «мала малав». Из процесс хален низкъален яле а.

Боккъалдар аьлча, хIара саго а санна аз а уйла ю, цхьаццайолча регионашка партийни кулгалхой отставке бахийтарах долча хоамашка ладувгIаш — хIана эттад-те парте из хьал, малагIча хьисапе хиланза даргдоацаш а бакъде доагIаш а да из? Аз укхаза кхетадаьд, событеш цу хьисапе дегIаяра вариант хоадамболлаш хила тарлуш яр. хIана аьлча вахара воаш юкъейоалаяьча социально-политически процессашта кулгалде, доалде Iомаденнадац вай. Ситуаци чоалхане яле а, аз-м сед халонгахьа хьоргдацар из. хIана аьлча экономикера, паччахьалкхенсоциальни структурера кризис гайна гаьза нийкха а нийкха, партерча кризиски хьалашка кхача езаш яр. Из хургдолга хьалхе а ховш хила дезар. Политически планерча перестройкас вай мохк дикка хьалхатеттар, вай халкъо хьаллаьца еррига а демократически процессаш хьинаре болх бе йоласлар, хIьта, из тамашийна дале а, духхьала парти, перестроечни старта шиъ тайпара ракетоноситель из хиннаяле а, хIанз тIехьаюсаш я, цхьаболчар кхыметтел, шиъ ха йиаьлыллай из, йоах. ХIанз гуш да, экономически реформага шийга перестроечни декхараш кхоачашдулургдоацилга, хIана аьлча общества политически структурана реформа ца йигча, партена шийна кIоаргга перестройка ца йигча болх дIабодац цун. Укхаза вай тIехьадисад, гIулакх ши-шегIа дIадахарга дог доахаш е дIагIоргда мотташ. Цудухьа парти дегIаяра процесс цхьаццадолчоа дикка тIехьайисай, паччахьалкхенна доалдара системе хулаш латтача цIенхаштtача

ственно - политически процесс, бакъда, цхьабараша цох лоархI партецара будовлар, хIьта цхьаццаволчо-м цу «бIарга Iехамах» духхьала спекулаци а я, шиъ политически амбице хьашташ кхоачашде а гIерт.

Вайна хIанз саггота эш хIанзарча ханарча хьалашкара парте хьалла йола концепци, из сиххонца кийчъе а еза. Иньха ха безам ба тахан из иштта хургва. Цу концеп... [illegible] дергда перестройкера парте доархIам IотоIабе гIерталга.

Цу концепцена тIадолхача наькъий лард чулоац парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК платформа, уж духхьала наькъаш да. хIанз цар чулоацам бIаьхегIа банза баргбац дерригача халкъо ювцача опытаца. Цу тайпара дерригача халкъаца дагадувлара опыт мел лоархIаме я вайна ховш да.

Цхьаькха а да. Мехкарча перестроечни процессаша хьакхеллар принципиальни керда социально - психологически хьал гуччахьа хилар, къаьнача подходашка, цкъаза геттара тIехрадикально а долаш, юха а хьажар, исторически гIалаташ юха тахкар. Из-м дика да, бакъда, цо партегара, цуи кадрашкара хьадех наха юкъе шоай влияни хилийтара хаьдда кердача IаьдалагIа болх бе безилга, бакъда, цун методаш лехилга, халахете а, шортига лел. Из бахьан долаш, наьха цхьаццадолча даькъа партех бола тешам бов. Из новкъа-м да, бакъда дар иштта да-кх. Де дезар фуд, хьалаха беза халкъ тешаш а цо лоархIаш а бола, из шоашта тIехьадаккха вIаштIехьдаргдола коммунисташ. Кердача хьалашка царга гIолла чакхъяккха ма езий парте шиъ политика. Республика районашка волча хана, каст-каста колхозхошца, болхлошца, интеллигенцеца къамаьл тоссаделча гучадоал коммунисташта-кулгалхоштен къахьегамхоштен юкъе хийрал лоаттаеш йола карт этталга. Хала дале а, партийни болхлой наха бIаргагу, ховш ма хиллара, хиланза яргйоаца мероприятеш (собранеш, конференцеш...) йолча хана, хIьта цо тахан вайна къаьстта хоалуш йола хийрал юкъетосс. ВIашин юкъерча гIулакхий уж стереотипаш хьахинна дукха хая, уж йохаянза яргьяц, из па дой вай хьалхалоатталургдац. ХIанз хьембоацаш наха гаргадаха а дегIалдаха а деза, иштта цунгара дIа ма йолаеннайий вай парти, цунна из болаш ма хинпаййй из, наха юкъе шиъ влияни хилийтара тIехьа къовсам лоаттабаьча шерашка. Тахан,

лагIа районе мичахьа баргал тохаргья. Цудухьа, сона хет, хIара решени кийчъеча а тIазнача а процессе республика хIара района йоагIа цуи варианташ хьалхе а кийчъелга нийса хургдар, аьнна. Цо партийни никъ дикагIа тIатовжаш, цу деша дикагIча маIанга диллача, болаш йолча социально-политически реалешка хьежина, парти наха гаргагIа хулийтаргья. ХIьта тахан из [illegible] дош а да, цунах вай кIезига а дувц — парте чакхйоаха процессаш идеологически Iалашъелга. Цу дешо къаьстта саготду са, эггара хьалхара пуи бахьан фуд аьлча из да. Тахан вай массава а чуийнав пайданеи чулоацамеи болча перестроечни балхах, бакъда массаза а теркалдац вай цу балхах хьахинначуи идеологически маIан дара. Бокъонца аьлча, партийни комитеташа кIезига болх бу цу хьакъехьа. Цкъа цхьаи парткоме сона хезар: «ХIанз малагIа идеологи я укхаза? Телевизор хьал а сеге хьежа». Ишта-м да из, хIьта а наха новкъестал де деза-кх хулаш латтачуи маIан кхетале. МукIарал де деза, неформальни боламий идеологически балха формаш вай структурайчул дикагIа а денал долашагIа а хул. Укхаза-м, бакъдар аьлча, вай воаш а кIаргаш кагдир, саг «неформал» вале из цаI доацаш хила йиш яц, яха уйла наха чу а йоссаеш. Неформалашта юкъе а бе-бе нах ба. Из иштта дале а, мукIарал де деза, хьалхарча этапе царца цхьана болх бара а, царца элементарни диалог хилара а вай юстардаьлар, цул тIехьагIа цхьаццанахьа кхычар хьаллаьцар инициатива. Укхаза хьалхарча аргIанна воаш — партийни органаш, массови информаце средстваш — бехке де деза. МукIарал де деза, республика идеологически службаш кризисах йовла гIерташ тохкаш а гIалаташ дувлийташ а болх беш хилар, хулаш латтача процессашка перспективни хьисапе ца хьожаш. Укхаза дукха болх бе безаргба.

ТАХАН вайна къаьстта хоалуш да къамашта юкъерча гIулакхий проблемаш теоре боараме а иштта практически дешай боараме а яьцхаи кийчъяьи ца хилар. Тахан вай фактически ши модель я къамашта юкъерча проблемни ситуацей: прибалтийски закавказски. Хулаш латтача событей тIехьнахьара куц эргаш дале а: хьалхарчуи парламентаризм, хIьта шоллагIчоа экстремизм —

Со тешаш ва, цу даькъе цIенхаштара Iилманиа яь кийчонаш хиланза ярг на хиларах. Из болх хIана дIаболабеш а шерлуш а ба.

Республике цхьа саг ваш, закавказски ситуаци вай хьалаша ца юсташ. Дукха къамаш дахаш я республика, цудухьа кхетадеш да хIанзарча ситуацена нах саготта хилар. Хетаргахьа, гIалат вирггваш со, хоадам беллаш дIааьлча, со тешаш, «бакъ... [illegible] ма вайцига хила тарлора аьлча, из духхьала сай низах бIубенна яхац аз, — со теш халкъа кхетамах, цуи хьаькъалах. ХIанз лоархIаме да перестройка, экономически дешаш кхоачаш а деш, моллагIча тайпарча экстремисташта нах конфронтацега ца бахийтар. Шиъ халкъ къамашта юкъера довне дохийталга зуламхочо е керта тувлавеннача саго мара ду хIама дац.

ЛоархIаме да, республикера общественни уйлаш цхьаккха а тайпа конфронтаци хургйоацача позицешка тешшаме латташ хилар. Из хIора гражданина декхар да.

Цунца дувзаденна аз декхар ду: миччахьа а гоамал, цабезам юкъебелча — совца деза, уйла е еза. Къаьстта цу дешай терко е еза массови информаце средстваша, кхетадеш ма дий, моллагIа а уйла ца еш е ши маIан кхетаде тарлуш аьнна дош молха ала санна кхераме хилар. Из дагакхаба декхарийла ба журналисташ, къаьстта хьалхарча аргIанна, информаци сиха нахага дIакхоачаш йолча телевидене болхлой.

Ерригача рангаех болча республика кулгалхоша къамашта юкъерча гIулакхий хьакъехьа шоаша беча балха критически анализ е еза. Хьожаргда вай кадра хьакъехьарча чоалханеча дешага. Каст-каста наха укх тайпара хаттараш ду: масала, мехкдаьтта чакхдоахачеи мехкдаьтта химеи болх бераш керттерча даькъе эрсий мотт лебу нах хIана-б, хIьта торговлен гIишлош хьалъечеи къахьегараш кIал баьха нах сендухьа ба. кхыдараш. Со на, хетаргахьа, из цхьацца бахьанаша йита лер я. Тахан кхетадеш да йоагIаш йола гласности, демократичности, уйла а еш кадраш хьакъоастаелтеи дIанийсъелгеи хиина ца хилар. Цо гIулакх гоалмоарзагIдоах, бахьан а доацаш отраслашкара кулгалдара кадрашта къаманга хьежжа сокращенеш а еш. ТIаккха из — политика я, иштта кхетаду из наха.

Со гаьна ва иззамо чоалхане а гIулакхаца а хила беза болх процентаща чулака, къахьегама коллективашна боагIача боараме а лерттIа а вай болх хьа ца бар да. Хьае йиш я Iалаьмате дика социально - политически структураш, хIара дийнахьа митингаш е а тарлургда, керда общественни организацеш а вIашагIйохка мегаргья, бакъда, царца цхьана экономически бух хьа ца бойя, перестройкана царех бала пайда-м хургбац. Юхера а, цкъаза цхьаболчар кхетаду перестройка маIан общественно - политически боламашца да, аьнна, вешта из-м де лерхIар хинна мича Iа, из-м советски сага хьалтаротоаяра дола керттера декхараш кхоачашдара кийчо ма йий. Духхьала цудухьа парте областной комитето республика социально - экономически даькъерча хьала кIоаргга анализ а яь, из тоаяра цхьадола керттера де дезараш белгалдаьд. Из да сихдаь наха чуIе фусамаш, социально - культурни даькъера объекташ хьалъелга, халкъа эша товараш дукхагIа арахецилга, цар ларде розничи товарооборота боарам лакхбелга, экологически хьал тоаделга, кхыдараш. Царех цхьадарех хьахулар хIанзле а гуш да. Массанена а ховш да, гIирсаш хьалделга юкъагIдоахар гIишлон материалаш ца таарца дувзаденна долга. Январь бетта вай вIаштIехьдаьннад пенаш хьалду материалаш хьаелга 60 процентага кхоачаш дегIадоаладе. Тахан эшшача боараме гIишлош хьалъеча дIатIакхухь уж. Юххьанца дуьлагIча даькъе айденнад халкъа эша товараш арахецилга, цхьаи бетта тIакхийттар 12 миллион гаргача сома маьха да. Бахача нахага дохка товараш 17 миллион сома маьха дукхагIа хиннад. Вешта аьлча, таханарча политика юкъмоттиге саг хилийтара ду вай хьа мел дер, саг юкъе гоаца политика цунах ца хилийта дагахьа. Поэта А. Вознесенске да ер тайпа бакъахьара мугIараш: «Еррига прогрессаш реакционни я, нагахьа сага уж Iаткъе». Хьадувла из дага а кхоабаш даха вай. Даха а даха, болх а бе.

«Торонто сан» яхача газета журналиста Пэйн Стивен цуи коллега — цу газета фотокорреспондента Бетте Нормен шин кIира хиина войсковой стажировка. ДIадахача Кердача шера цIей шоай деэалца дездир цар, хIьта 3 январе салтий форма тIаийхар.

Пэйн Стивен Бетте Нормен «служба» хьалхара сахьаташ дIадоладелар бане бахарца, обмундировани кийчъярца. Портнов а воллаль [illegible] Пэйна форма [illegible] волчул лохагIа вар из — 154 сантиметр мара вацар. Канадцаша белгалдоахаш ма хиллара, портянкаш хьоарчаен кач чутеген эггара халагIа хилар эггара хьалха. Салтий Iилма Iомадеш царна чIоагIа гIо дир цар хьехамчас, отделене командира сержанта Эм Александра.

— Керда шу тIакхоаччаш баьхкача новобранцашца айттар канадцаш строе, — яхаш [illegible] хила, массанолча заняташка дакъалаца, солдатски столови хIама даа, юкъарчал лоацаш курсанташца къамаьл де.

Шин кIира канадски журналистана чакхъяьнкар строевойи огневойи кийчон кхетам балара курс, герз кхоссара, граната кхоссара упражненеш. Цар дакъалаца[illegible] цар физически кийчон занятешка а.

— Тхоай безам мел бар го йиш яр тха, — йоах Лондоне ваьча 39 шу дизача Пэйн [illegible] профессиональни полузащитник хиннав из. Саг йовлалийча, массаза вахара Канаде хьавера из.

Цунна хетачох, цар служ бе деррига а дацар шаьра, дукхадар кхетаде хала а дар тамашийна а хетар. Иштта, дуккха салтий тIерабоах юртбоахаме балхаш дара. Вузавеш бале а массаза цхьатарра ба цар кхача. Салтечун [illegible] хоаш мича дела», — белгалдоах Стива.

Эскарашка болх бе СССР хьажоагIаш къаьнача чемоданаца цхьана Советски эскарах дувца доацараш а цIатIа дитар шие, аьлар цо тIаккха. Из даь се дехке ца валарах чIоагIа гIадьаха а ва. «Объективни хургва аьнна доаш а денадар вз, бакъдар мара вз а дерглац. Эрсий шоай канадски нийсархой санна дог-цIенен саьрг[illegible] мел нах хиннаб. Из сона чIоагIа дика а хет», — белгалдаьккхар [illegible] Пэйн Стива [illegible] хьарц дар малагIа да», — тIатехар цо тIаккха.

О. МОСКОВСКИЙ,
ТАСС корр.

СУРТА ТIА: Пэйн Стив (аьттехьа) шиъ кердача дотгаIашца.

И. МОШКОВА сурт.
(ТАСС фотохроника).
(ЦIайна хетаяь материалаш 3-ча оагIо тIа я).

СССР Лакхехьарча Совета кхоалагIча сессе

КРЕМЛЕРА ХОАМ БУ ТАСС ПАРЛАМЕНТСКИ КОРРЕСПОНДЕНТАША

20 феврале Iуйрийна хьайийлача аргIанарча пленарни заседане, СССР Лакхехьарча Совета членаша, председателалла деш волча А. И. Лукьянова еннача предложенех дIахо ювца болабелар лаьттах доьа ССР Союзен союзни республикайн законодательства КIийлен проект.

Цу дешах йолча дискуссей хьалхарча раундашка санна хIанз а вIашдухьалснаш яр, цхьабараша йоахар ахархочоа лаьтта доалахьа дерзаде бокъо яла еза, вокхар цунах сов хьалха деш дола кхераме хIама лоархIар. Масала, депутата А. Ф. Касьянова хетачох, проекто хьалхадоахача «юха коллективизаци елго» мохк кхоабаргбац. Цо йоах долаш делча боахамаша диззача боараме болх белга Iалашде, цар хьалкхедеш дар лерттIа лора а деш чакхдаха деза. Изза бехктокхаме дола документ сихбенна юкъедоаладе йиш яц, цкъарчоа из могаде деза республикански Лакхехьарча Советий кердача составаша.

Индивидуальни ахархой боахамий кхоанехи цуи перспективехи лаьца шийна хетар аьлар депутата В. И. Штепа. Цо беррига тIахьийхар колхозий совхозий Iилман а технически а потенциал айяра теркам тIаозара.

Лаьттан деша консерваци е гIертараштa духьала къамаьл дир депутата В. И. Белова, цо аьлар «марксизма кIийлен тIа латта крепостной бокъо дIаяла еза, хIьта ахархо лаьттангара дIа мел иккхача хIамах мукъавакха веза». Вай къовсамаш а заседанеш а исторе йисса тарлу, белгалдаьккхар цо, нагахьа санна тахан вай из лоархIаме закон тIаэце.

Цу дувцача закона кхелах йолча уйланна раьза хилар цуи статьяшта стилистически санна принципиальни а маIан дола поправкаш яр дехаш къамаьл даьчарех дукхагIбараш.

ШИН БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Къаьстта дика къахьег шийтталагIча пятилетна тIехьарча шера «Кавказэнергомонтажизоляция» яхача специализированни управленена чуйоагIача Грозненски участка коллективо. Дерригача технико - экономически хьокхамий шин бетта план кхоачашъярах рапорт деннад цо 21 феврале. Дукха балхаш даьд цо Нохч - ГIалгIайчеи Дагестанеи теплоэлектроцентралашка. Ер бутт бовлехьа планагIа лаьрхIачул совгIа цо кхоачашдергда пхи эзар сома маьхал чухьанахьа доаца тайп-тайпара балхаш. Уж толамаш даха вIаштIехьдаьннад участка ремонтникий хьинар кхо ца деш болх а беш, къахьегамен производственни дисциплина чIоагIъярах.

Участка болхлошта юкъе къаьстта дика къа а хьегаш, башха-дика производственни толамаш дахарца белгалбаьнна ба Тинета Михаил, Евсеев Александр, Гагиева Нина, Катаева Хижан, кхыбараш. ХIара сменагIа нормаш 110—115 процент кхоачашъю цар. Дуккхача хана денз шиъ коллектива болх кхетамца вIаштIехьа а баьккха, хьинаре къахьегаш хьабоагIарех ва участка начальник Неткачев Николай Тимофеевич.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ГРОЗНЕ БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

23 феврале Iуйрийна 10 сахьат даьлча денз делкъел тIехьагIа 14 сахьат даллалца г. Грозне В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа хургья цхьаккха бокъо йоацаш нохчийи гIалгIайи халкъаш сталински репрессеш еш Iодахьийтача хана байнараш дагабохара хетаяь митинг.

ГРОЗНЕНСКИ ГОРИСПОЛКОМ.

КПСС ЦК Платформа проект ювцаш

ТЕША БЕЗАМ БА

Сеца лаьттача замалахьа духовни сфера администрировани еш хилар бахьан долаш вайна доккха зе даьннад. ХIана аьлча, творчески наьха низ цуи духьале лоаттаеш дIабахар. Цхьабола Iилманхой мехкара дIаихаб, цуица цхьана юхабаьннаб юхебисарий творчески безам а.

Са къаьстта теркам тIабахар парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК платформа проекта тIарча укх дешашта: «— образоване, просвещене, культура еррига сфера дегIайоалаяр, цу гIулакхашка дIайохийта вложенеш дукхагIа хилийтар: специалисташ дикагIа Iомабари кийчбари; хьехархочун сий лакхдар...» Уж дерригаш а дикза даргдоаца хIамаш да, хIана аьлча таханарча хано дIадеххача тайпара дешархошта хьеха таро йолаш бац хьехархой, хIьта берашта керда дар деза. Школашка реформа дIайолаеннаяле а, къаьгта хинна хувцамаш дац хьагуш. Хьехархочун аьттув бац творчески болх бе, иштта шиъ инициатива оттае, дIахо Iилман керда хIама гучадакха, искусстве кердача лакхаленашка кхача. Цу хьакъехьара масалаш дукха доаладе йиш хургьяр вай республикера а.

Са къаьстта ала безам ба культурни тIехьаленах. Халкъий традицеш, культура памятникаш дохa а деш, царна метта хIама хьадаьдац вай системас. Из бахьан долаш духовнии нравственнии къел тIа оттадаьд къамаш.

Парте хIанз вай еррига духовни сфера дегIайоалаяра хьалхашка кхухьа гIулакхаш иштта этта хьал хувца лаьрхIа да. Цар гIо дергда кIалйиса хиннача культурен образовании хьалъяккха. Теша безам ба уж дика гIулакхаш беркате кхоачашхургхиларах.

Р. ЧАХКИЕВА,
Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института преподаватель.

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХIАБУ

Вай республикерча бурув тохара балхий управленешта юкъе лаьржача яхье хьалха а латташ, къаьстта дика болх беш хьайоагIа укх шера Старогрозненски бурув тохара балхий управлене коллектив. ДIабахача бетта цо даьхад башха-дика производственни хьокхамаш. ПаччахьалкхенпланагIа лаьрхIачул совгIа техар 910 метр бурув. ХIара станокаца юкъера лаьрхIача бетта бурув тохара коммерчески сухала задани шозза тIехкхоачашйир цо январь бетта. Къахьегама оксарле лакхъяра задани 214,8 процент кхоачашйир УБР бурувдеттараша. Духьал из лакхъяра чотагIа техад цар паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул тIех мел теха бурув. Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, бурув тохарга дIабода мах лохбарах дIабахача бетта планал совгIа 30 эзар сом пайда баьб цар паччахьалкхенна.

Шоай производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьегача лаьттан ченаш техкараша дукха хIама ца эшшаш хIанзлехьа кхоачашъяьй бурув тохара шин бетта задани а.

Къаьстта дика къа а хьегаш, шоаш укх шера тIаийца декхараш дикка тIехкхоачашдеш я буровой начальникаш Кацман Владимир, Ахкильгов Саид, Макаров Александр керте латтача бригадай коллективаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Депутаталла кандидатех

НИЙСАЧА НОВКЪА ВА

МугӀарера болхло волаш къахьега волавениав, юкъерча школа хьехархо, директор хиниав, тӀаккха партийни болх баьб, Ӏилманхо, вуза доцент ва — иштта биографи йолаш ва 35 шера хадданза болх беш хьавоалгӀа Точиев Хьажмурада Макшарип (Микаил). Цу лоацача мугӀарах хоргдий Микаил фу саг ва, иштта болхло ва?

Ховргда из вовзачоа, цунца кӀеззига а гӀулакх тоассаденначоа, болх беча хана из зийначоа: дог ца эккхаш, тӀатеПа, кхоачашде лерхӀар къаьгга кхета а деш...

...Бой берал. фу хургда цул халагӀа? Лайнад из Микаила. Цун бархӀ шу мара ца даьннача хана да а нана а доапаш вус из гаьнарча Казахстана городе Акмолинске. Цул тӀехьагӀа бӀаргча итт шу доакх детдоме. Цига хьалкхув, школа чакхйоакх.

Ше ваьча наьна яр санна еце а йовхал йолаш, нанас нийчдаьр. санна деце а дар-дуахар долаш цун вахар хилийтара мел эшар де гӀерташ бола дика нах дукха нийсбеннаб· цунна цу шерашка шийна уллув. Царна массанена чӀоагӀа баркал а яхаш уж даим дагалоаттабу Микаила. «Из са моральни декхар да, дизза кхоачашдаь вала сона цӀаккха могарг а доацаш», — йоах цо.

Дика нах тӀехьагӀа а беттабеннаб цох — Карагандински горни техникуме деша вагӀача хана. болх беш волча хана.

Духхьал нах байла ца Ӏеш, цар дика гӀулакхаш Ӏомадеш, вахаре шийна эшаргдар царгара хьаэцаш хилар — уж Микаила дикагӀъярах самалаш хинпай, хӀанз а я. Шийна ховр тӀех лоархӀилга, наха шиина ховчул кӀезигагӀа хов. аьнна хетилга — из цунга долаш дац. долла хӀама дайза ваьннав со. аьнна хетилга а доацаш санна мара.

Керттерча даькъе из бахьан долаш хила тарлу из масса хана шийна политически сакхетама боарам а профессиональни говзал а лаккхъеш хилар, кердадар Ӏомаде гӀерташ хилар.

МугӀарера хьехархо, тайптайпара школаи директор хинначул тӀехьагӀа хьожавир из партийни балха тӀа

Диъ шера парте обкома Ӏилман дешара заведенейи отдела инструктор волаш болх баьчул тӀехьагӀа КПСС ЦК-рча общественни Ӏилмай Академе деша вохийт из. Кандидатски диссертацена защита а еш чакхйоакх цо 1972 шера Академи. Цу хана денз цун вахар айхха дувзалу вузаца: госуниверситета парткома секретарь, научни коммунизма, КПСС исторе кафедрай доцент хул из.

Цу шерашка къаьгта хьагучадоал из лакха говзал йолаш хьехархо хилар, идейно-теоретически а методически а боарам лакха болаш цун лекцеш, семинарски занятеш хилар.

Нохч-ГӀалгӀай исторе, метта, литература Ӏилма-тохкама института советски ханарча исторе сектора заведующи хиннав М. Х. Точиев шин шера, цул тӀехьагӀа пхе шера болх баьб вежарий республике — Таджикистане Кулябски госпединститута доцент волаш. ТӀехьарча ворхӀ шера юха а Л. Н. Толстой цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай госуниверситета доцент ва, хадданза общественни вахаре дакъа а лоац. 1987 шера денз университета профкома председатель ва из, парте Ленински райкома а Грозненски горкома а членалла хийржав.

Малгобекски районерча Юкъерча Ачалкхерча харжархоша отттаваьа М. Х. Точиев РСФСР халкъа депутаталла кандидат.

Боахама, социальни дешаш къестадеча хьинаре дакъалоацаш халкъа депутат хила везилга-м нийса да, бакъда, цунах кховчамбаь Ӏе йиш яц цун. Тахавара депутат нахаца болх бе, царна къамаьл де ховш, царна эшар, доацар фуд, из хилийтара фу де деза хьожаш хила веза. Уж гӀулакхаш а Микаилах доахкаш да. Сонтакура вац, нахаца Ӏимерза беза ме ва.

Из къаьстта дика хьадовзийтар М. Х. Точиева школа директор, партийни болхло волча хана. Ӏилманхо, вуза преподаватель хинначул тӀехьагӀа, хӀанз профсоюзни болх лелабеча хана а.

Халкъа депутаталла кандидата М. Х. Точиева программа шин разделах латт — социально - экономически вахара дешаши, политически вахара дешаши. Программа, керттера положенеш укх тайпара я:

хӀара сага кхоачам хиллал материальни духовни мел эшар Ӏаламдергдола вахара хӀалаш хьадара гӀо дар;

цӀена къахьегар — хӀара сага бокъонца дола вахар Ӏалашдара эшар долга кхета а деш, харцо лелаяр, кхааш телар-ийдар, «къайлагӀара экономика» санна долча атьламашта духьала мира къовсам лоаттабар;

къоаной, инвалидий, бой хинна дисача берий, дукха бераш долча даьй-ноаной, таро йоацача дезалий даим йоакхо еш, цар вахара хьал тоадара цхьаькха хӀама па кходеш, низ, хьунар, балха опыт цу гӀулакха дӀалуш хилар. Цар пенсеш пособеш тӀатохийтара, дукха бераш долча ноаной пособеш бера 16 шу даллалца телийтара, кхоъ а кхы дукхагӀа а бераш кхедеш ноанош яьккха ха балха стажагӀа дӀалар хӀийтара, предприятешкеи учреждешкеи болх беча ихалнаьха балха ди 4 сахьат мара ца хилийтара, цунах доагӀар бӀаргчача дийнахьа доагӀар санна дӀа а деш, хадданза гӀо дар

Халкъа образоване, унахцӀено лораяра, культура дегӀайоалара проблемаш кхоачашъеча мачогга хьинарегӀа дакъа лоацаш хилар а шийн керттердарех декхар лоархӀ депутаталла кандидата.

Политически вахара даькъе кандидата лерхӀ демократии гласности дӀахо дегӀайоалаеча, обществе перестройка еча хьинаре дакъа лоацаш хила, цунна бакъахьа хетт КПСС мугӀараш реакционни элементех, кхаш ийдерех, морально цӀена боанача нахах Ӏоцӏен а деш, сага бокъонаши паргӀатол хьаллоацаш болх беш дола деррига общественно-политически боламаш, партеш, КПСС яраш санна бокъонаш йолаш хилийтача, профсоюзаш паргӀата, шоай Ӏоламе, духхьал къахьегача наьха хьаштаи кховчандара гӀулакх деш хилийтача.

Ше Ӏилманхо, советски гражданин, къамаш патриот хиларга хьежжа депутаталла кандидата М. Х. Точиева шийн низ дӀа мел кхоачар де лерхӀ сталинщина геноцидах юхе мел дисар цӀендаь дӀадаккхара, шоай мехках даьхача Ӏодахийта хиннача халкъашта хинна материальни а юхаметтаоттадара, цӀе хьалха хиннача доалонашка гӀалгӀай автономи меттаоттаяра, къаман дикагӀйола традицеши Ӏаьдалаши вахара юкъедоаладара, школашка а вузашка а уж Ӏомадайтара, наха правствении а гуманистически а кхетам балара лоархӀаме долла дика гӀулакхаш законага хьежжа леладайтара.

Микаил, цун гӀулакхаш довзаш болча наха дика хов, дошн гӀулакх цаӀ долаш волча цо ше лерхӀар чакхдаккхара мел могар дергдолга, хӀана аьлча шийн гӀулакх тӀетӀехьа а тетта наьха юкъарча гӀулакха хьалхавала из массахана кийча волаваь.

С.-Г. КОТИЕВ.

Кандидата программа

Костоев Беслан ваьа 1936 шера 9 марта городе Орджоникидзе. Саг йоалаль ва, цун да нхо бер.

Шийн къахьегама никъ цо дӀаболабаьб 1955 шера шофер волаш. Слесарь, мастер, лаборатора начальник, прораб, вокхагӀвола прораб, участка начальник, мехкдаьтта чакхдоахача завода директора заместитель хиннав. ХӀанз из болх беш ва г. Грознерча «Нефтяник» яхача производственни гӀишлои - монтажни кооператива председателалла.

Костоев Б. У. чакхъьннхай: 1961 шера — Грозненски мехкдаьтта институт, 1966 шера — С. Орджоникидзе цӀерагӀйола Московски инженерно - экономически институт.

Студент волча хана денз репрессеш яьча халкъий, къаьстта нохчийи гӀалгӀайи бокъонаш юхаметтаоттаяра тӀохьа къовсам лоаттабеш хьавоагӀа Костоев Беслан. Из бахьан долаш политически Ӏотнъам тӀалоаттабаьб цунна, 1972 шера партера дӀаваьннхав.

КПСС XXV, XXVI, XXVII съездаша, XIX Ерригасоюзни партконференце парте юхаметтаоттаваьац Костоев Б. У. «ГӀалгӀай халкъа кхелах» долча письмо тӀа, «26 коммуниста письмо» тӀа дуьцараш, 1973 шера январе гӀалгӀаша г. Грозне яь митинг харц ца ярах.

1989 шера 9—10 сентябре хиннача гӀалгӀай халкъа ШоллагӀча съезде «ХӀанзарча хьалашкара парте къаман политика» платформа проектага хьежжа «ГӀалгӀай халкъа социально - политически хьалах» доклад Ӏир Б. Костоева. Цу съезде из хержар ГӀалгӀайчен автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитета членалла а цу комитета къамашта юкъерча гӀулакхий комиссе председателалла а.

Сунженски РПО, РТП, агроснаба къахьегамхой коллективаша № 139 йолча Сунженски къаман - территориальни округе гӀолла РСФСР халкъа депутаталла кандидат ваьв Костоев Ӏусмана Беслан.

Б. КОСТОЕВА ХОРЖАМАШТА ХЬАЛХАРА ПРОГРАММА

Политически а къамашта юкъерча гӀулакхий а даькъе:

- 1989 шера 9—10 сентябре г. Грозне хиннача гӀалгӀай халкъа ШоллагӀча съезда решенеш шеко йоацаш кхоачашъяра, 1973 шера Грозне гӀалгӀаша яь митинг харцъярца кваленна КПСС ЦК, КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкома X-ча а V-ча а пленумий решенеш дӀаяхара тӀехьа къовсам лоаттабе;

— [illegible] Ӏотакхьийтача халкъашта духьала яь [illegible] паччахьалкхел юхаметтаоттаярах дола законодательство кийчде, СССР а РСФСР а Лаккхехьарча Советашка дувцийтара из дӀачудала;

— 1948 шерарча сага бокъоний хьакъехьарча Массане юкъарча декларацеца а сага бокъонех долча дупен халкъашта юкъерча кхыча документашца а тарлуш да хиларах тарра, репрессеш законашца дӀачӀоагӀъяь РСФСР, СССР деррига Указаш а Конституцеш тӀара статьяш а дӀаяха;

— СССР-е дахача деррига къамий а кагийта халкъий а бокъонаши къамаш сийн лархӀа;

— Нохч-ГӀалгӀайчене казачества институт юхаметтаоттае;

— кердача уйлая демократически принципашка хьежжа керда Устав а Программа а йолча эргаяьккхача КПСС политически никъ хьаллаца.

Экономически даькъе:

— рынкас а паччахьалкхен секторо а вӀаши леладу гӀулакхаш тоаде;

— арендни подряд а кооперации а дӀахо дегӀайоалае;

— тӀехьагӀа кортамукъа экономически зона хьаяр духьа республика къаьст-къаьстача районий экономически модель кийчъеча дакъа лаца;

— доазол дехьара капитал юкъе а озаш, цхьана болх бу советски доазол дехьарен предприятеш, экологически цӀена йола производствеш хьас;

— Нохч-ГӀалгӀайчене доазол дехьара туризм дегӀайоалае;

— моттигерча Советашта ю отчисленеш йоккхагӀа хилийта, моттигера дешаш къестадара Советашта дукхагӀа бокъонаш тела;

— союзни республикашца а ССР Союза правительствашца а гӀулакхаш леладеча хана Россе хьашташ хьаллаца.

Дешар хьехара даькъе:

— школашка дешар хьехача компьютеризаци е;

— Нохч-ГӀалгӀайчен школашка а вузашка а доазол дехьарбар санна Ӏарбий мотт хьеха.

— Гаргарча Малхбоаленах бола йоккха говзал йола специалисташ кийчбар духьа НГӀАССР вузий дешара программана Гаргарча Малхбоален мехкий общественно-политически а социально-экономически а хьал Ӏомаделга юкъехьо;

— къаьстта суннитий дар а Ӏомадеш, вузашка ислама [illegible] истории Ӏомаде;

Сийлахь - боккха Дай мехка тӀом советски художникий произведенеш тӀа.

СУРТА ТӀА: Фронтера дена письмо. Художник А. Лактионов. Н. Акимова репродукци.

(ТАСС фотохроника).

Нохч-ГӀалгӀай АССР. Министрий Совете

Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета президиуме хьежжар халкъа эша товараш дукхагӀа арахецара халкъа депутатий Ленински Заводскойи районин Советий исполкомаша беча балхах долча дешага. Белгалдаьккхар, шоай полномочеехи бокъонехи пайда а эцаш, исполнительни комитеташа 1988—1989 шерашка халкъа эша товараш арахецара дукхагӀйола промышленни предприятеш юкъеяхилар. 1989 шера план Ленински районо 112,5 процента Заводской районо 104 процента кхоачашйир. [illegible] шера [illegible] чашкъяй хьалхачо 107 проценти шоллагӀчо 102 проценти.

Халкъа эша товараш дукхагӀа арахецара, цар дикал лаккхъяра, ассортимент шербъяра, керда тайпаш Ӏарадерздара дешаш дийцар сессешка, массазарча комиссешка, исполкомий заседанешка.

Из иштта даде а, белгалдаьккхар Ленински Заводда на боалаш производственни мощносташка болх байтаргбоацаш товараш арахепа производство вӀашагӀтохара хьадда йола система хьаяийла ярӀйоацаш хилара теркам тӀабахийтаб.

НГӀАССР Госплана, НГӀАССР Минфина, Заводской райисполкома, «Пластполимер» ОНПО-на, СССР-а 50 шу дизара Грозненски химзавода тӀадилад полиэтилени полубутени ерг йола а царех продукци арахецаргйола а технологически линии нилларен финансировани [illegible] дара йоагӀаш йола ведомствашка организацеши юкъе а озаш. Динаа дарг[illegible] лаьрхӀад 1990 хьалхарча ах шера «Металлист» яха завод хьалхаь [illegible].

Совмина президиум хьежжар Урус-Мартановски районе РСФСР, НГӀАССР, моттигерча Советий халкъа депутатий хьаржараш еча кийчъянга. Белгалдаьккхар исполкомо Конституцеи [illegible]

ШИЙ ДЕША ДА ВА

[illegible] Хьамид [illegible] 1942 шера НГӀАССР [illegible] [illegible] бахчар, КЭ- [illegible] [illegible] хиннай, хӀанз цо ва.

Хала хиннай Хьамида бера ха шийн шу даланза вар из бахачара бохабаь цун даи нанеи, берригача гӀалгӀашка цхьана, сталинско-бериевски гӀозаро мехках боахача хана. Нохчийи гӀалгӀайи кхыча делалашта а санна, цар гӀалла а доякха Ӏазап тӀаттар [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Казахски ССР Павлодарски обла[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] факультете деша воал из.

[illegible] дешаш волаш Гандалоевс [illegible] а дукхагӀа дакъа лоац студенчески общественни вахара юкъе. Из хорж дешара комиссе председателалла, комсомольски комитета бюро членалла, группа комсоргалла. Иштта общественни вахара юкъе доккха дакъа лоацаш ше воллаше, дешара отличник, белгалваьнна дика студент ва из.

Х. И. Гандалоев йиъ-агӀча курсе дешаш вар из Грозненски телевиденешка дикторалла хьийхача хана. Цига цо [illegible] дизза дакъа лоац республика партийни вахара юкъе. Цул тӀехьагӀа Х. И. Гандалоей КПСС обкома Ӏилман дешара заведенейи отдела инструктор хул.

1988 шера денз из НГӀАССР киновидеообъединене генеральни директор ва. ДӀадахача шерашка тӀехьаюсаш хинна из организаци хӀанз хьалхалаттарех я. ДӀадахача шера план цо кхоачашйир 100,4 процент.

Х. И. Гандалоева шийн образовани, идейни политически боарам [illegible]

хетилга а доцаш саина мара.

Керттерта дакъе из бахьан долаш хила тарлу из масса хана шийн политически

...Юкъерча Ачалкхерча харжархоша оттаваьа М. Х. Точиев РСФСР халкъа депутаталла кандидат.

долча новной пособеш бера 16 шу даллалца телвйтара, юхоь а кхы дукхагIа а бераш кхедеш новноша якхха

тIехьа а тетта пакха юкъарча гIуллакха хьалхавала из массахана кийча воланаь.

С.-Г. КОТИЕВ.

ШИЙ ДЕША ДА ВА

Гандалоев Илеза Хьамид вьь 1942 шера НГIАССР Наьсарен района Яндаре. Цул да ахархо хиннав, нололе ... хиннай, хIана песе я...

Хаза хиннай Хьамида бера ха; ши шу даланза вар из бахачара бохабьь цул дан нанеи, берригача гIалгIашна ихьана, сталинско-бериевски гIозаро мехках бахача хана. Нохчийи гIалгIайн кхыча деэалашта а саина, пар дезала а доккха Iазап тIаэттар: моцал, шелал, къел. Шин шера гобаьхачул тIехьагIа Казахски ССР Павлодарски областа Майкаин яхача городе баха хайшар уж. Цига дан нанеи руднике балха айттар.

1948 шера школе дешарахар Хьамид, медаль а йоаккхаш Яндаре цIаьеначул тIехьагIа йистеьккхар цо школа. Школе мел хулача общественни комсомольски гIулакхашта юкъе хьинаре дакъа лоацаш хулар комсомолец Гандалоев Хьамид.

1960 шера март бетта Грознерча кагирхоша С. М. Кирова цIерагIча культурай салаIарен парке хьайийллар пневматически тир. Из хьайийлларех цаI а цун хьалхара тирцик а вар Гандалоев Хьамид. Цигара Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен педагогически института филологически факультете деша вода из.

Институте дешаш волаш Гандалоева кхы а доккхагIа дакъа лоац студенчески общественни вахара юкъе. Из хорж дешара комиссе председателалла, комсомольски комитета бюро членалла, группа комсоргалла. Цитта общественни вахара юкъе доккха дакъа лоацаш ше волаше, дешара отличник, белгалваьнна дика студент ва из.

Х. И. Гандалоев йиъзагIача курсе дешаш вар из Грозненски телевидене дикторалла хьийхача хана. Цига цо дIахьеккхар дика журналист шиъх хургхилар. Цулухьа институт йистеьккхача, из цо йистельккхар геттара дика дешаш. НГIАССР Министрий Советерча телевидене радиовещанеи комитета корреспонденталла хьийцар из. 1966 шера КПСС Сунженски райкома кулгалдеча болхлоша дехарагIа Х. И. Гандалоев Оалкамарча бархI шерарча школа директоралла хьожаву. Из декхар цо толаме кхоачашду: цхьан шера, 1967 шера школа районе дикагIчарех а хиле дIаоттаю.

1967 шера пох НГIАССР Министрий Совета инструктор ву, хIаьта 1968 шера из КПСС членалла дIаэц. Цо дизза дакъа лоац республика партийни вахара юкъе. Цул тIехьагIа Х. И. Гандалоев КПСС обкома ... шера заведенеи отдела инструктор хул.

1988 шера дена из НГIАССР киновидеообъединене генеральни директор ва. ДIадахача шерашка тIехьаюсаш хиина из организаци хIаиз хьалхалаттарех я. ДIадахача шера план цо кхоачашйир 100,4 процент.

Х. И. Гандалоева ший образовани, идейни политически боарам хадданза лакхбу. 1975 шера цо геттара дика дешаш чакхьяьккхар КПСС ЦК-ара Лакхера партийни школа, хIаьта 1986 шера кхы зоотехник а хилар цох.

Х. И. Гандалоев мехка хулача демократически хувцамашта тIехьа ва, кулгалдара командно - административни методаш эзаш вац из. Цитта йола цун оамал белгалйир из Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутаталла харжа кандидат оттавеш Назрановски района Яндарерчеи Жайрахарчеи харжархоша.

Х. И. Гандалоева программа йоккха а хьадда оттаяь а я. Нагахьа саина ше депутаталла хорже, цо эггара хьалха цу юрташка газ, хий дилийта, бахача наха бытовой гIулакхаш дергдола участкаш, участкови больницаш, телефонаш яхийта, Яндаре хIанзара кинотеатр хьаллайта, боацача асфальт билла никъ биллийта лерхI.

Из хьинар дола, кхеташ, принципиальни кулгалхо, ше деина дош дохадергдоаца саг ва.

А. ОСМАЕВ.

СУРТА ТIА: Х. И. Гандалоев.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

...лакхий комиссе председателалла а.

Сунженски РПО, РТП, агроснаба къахьегамхой коллективаша № 139 йолча Сунженски къаман - территориальни округе гIолла РСФСР халкъа депутаталла кандидат ваьа Костоев Iусмана Беслан.

Б. КОСТОЕВА ХОРЖАМАШТА ХЬАЛХАРА ПРОГРАММА

Политически а къамашта юкъерча гIулакхий а дакъе:

— 1989 шера 9—10 сентябре г. Грозне хиинача гIалгIай халкъа ШоллагIча съезда решенеш шеко йоацаш кхоачашъяра. 1973 шера Грозне гIалгIаша яь митинг харцъярца юваенна КПСС ЦК, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома Х-ча а V-ча а пленумий решенеш дIаяхара тIехьа къовсам лоаттабе;

— низагIа Iолахьийтача халкъашта духьала яь репрессивни акташ законагIа йоацашен зуламен лархIарах, цар бокъонаш Iалашъярах йола СССР Лакхехьарча Совета Декларацие принципаш йиза чакхъяхар духьа РСФСР Лакхехьарча Советаз чуйоагIа репрессеш яьча халкъий Комитет вIашагIйолла;

— цхьаккха бахьан а доацаш Iобахьийтача нохчаштен гIалгIаштен хиина материальни моральни зе дизза юхаметтаоттаделга РСФСР правительствагара хьадеха;

— йиза реабилитаци яра тIехьа нохчаша-аьккхеша лоаттабу нийсхон къовсам хьаллаца;

— исторически хиинача доазонашка гIалгIай къаман бокъонаш тела;

— союзни республикашта а ССР Союза правительствана а гIулакхаш леладеча хана Россе хьашташ хьаллаца.

Дешар хьехара дакъе:

— школашка дешар хьехача компьютеризаци е;

— Нохч-ГIалгIайчен школашка а вузашка а доазол дехьарбар саина Iарбий мотт хьеха;

— Гаргарча Малхбоалехах бола йоккха говзал йола специалисташ кийчбар духьа НГIАССР вузий дешара программана Гаргарча Малхбоален мехкий общественно-политически а социально экономически а хьал Iомаделга юкъехьо;

— къаьстта суннитий лар а Iомадеш, вузашка ислама философии истории Iомаде;

— дешадаха ха хьатIакхачалехьа дена бераштa паьна мотт Iомабе.

№ 139 йолча Сунженски къаман - территориальни округе гIолла:

— хоржама кампани йолча хена харжархоша тийнна наказаш вIашагIа а теха, уж кхоачашдарах хIара районе бахача наха хьалхашка хаццанпахьа отчеташ тела;

— харжархой вахара хьалаш тоалара хьакъехьа РСФСР Лакхехьарча Советe дешаш уттаду Нохч-ГIалгIай АССР-гара РСФСР берига депутаташ хьаллаца.

дочнищоГ мебо

депутатий Ленинскин Заводской районин Советий исполкомата беча балхах долча дешага. Белгалдаьккхар, шоай полномочеети бокъонехи пайда а эцаш, исполнительни комитетана 1988—1989 шерашка халкъа эша товараш арахецара дукхагIйола промышленни предприятеш юкъезахилар. 1989 шера план Ленински районо 112,5 проценти Заводской районо 104 проценти кхоачашйир, хIаьта пятилеткаx дIадахача дикь шера ... 107 проценти шоллагIча 102 проценти.

Халкъа эша товараш дукхагIа арахецара, цар дикал лакхъяра, ассортимент шеръяра, керда тайпаш карадерзадара дешаш дийцар сессешка, массазарча комиссешка, исполкомий заседанешка.

Из нитта дале а, белгалдаьккхар Ленинскин Заводской райисполкомаша дукхача наха хоатташ йола продукци дукхагIа арахецара предприятей кулгалхоий гIулакхера нахи дукхагIа бехктокхаме оза шоай йолча бокъонех бизза пайда ца эцаш хилар. Ледара лел продукце керда тайпаш карадерзаделга. Дикала категорегIа продукцена аттестаци яц. Дика йоацаш арахецача изделеех хулаш дола зе доккха да. Заводской района иъ предприятеи Ленински района шин предприятеи 1989 шера халкъа эша продукци арахецара планаш кхоачашъянзар.

Халкъа эша товараш арахецилга юхаувз материально - технически база кхоачамбоацаш хилари бийдал хадданза ца таари бахьан долаш.

Министрий Совета президиумо Ленински Заводской райисполкомаш (председателаш Р. М. Таштамирови, В. А. Абдулаеви) декхарийла йир комплексни программаш тIа оттаяь халкъа эша товараш арахецара планови заданеш дувцилге йоацаш ерригача предприятешеи организацешеи кхоачашъяра. Райисполкомаша бизза пайда эца беза эггара хьалхарча аргIана чоалхане бытовой техникеи кхыдола дефицитни товараши арахецаргйола цхьана йола предприятеш районашка яхьара, союзни республикански бувзамаш дегIадевладара, хIаьта ниттa доазол дехьарча фермашца а, шоай йолча бокъонехи полномочеи. Арахеца товараш дикагIа хилийта, ассортимент кердаякха, керда товараш арахеца. Производства отходехи шоллагIча бедалахи пайда а эцаш халкъа эша товараш хьадара кооперативни индивидуальни къахьегара эша хьалаш хьахилийта.

Тайп-тайпарча предприятеша цхьатарра йола изделеш арахецаргйоацаш, ... ка производство вIашагIтохара хьадда йола система хьаянза ... хилара торкам тIабахийтаб.

НГIАССР Госплана, НГIАССР Минфина, Заводской райисполкома, «Пластполимер» ОНПО-на, СССР-а 50 шу дизара Грозненски хихзавода тIадигад полиэтилени полубутени ергйола а царех продукци арахецаргйола а технологически линии йилларен финансировани ярен дешаш оттаде, из хара йоагIаш йола ... ваши организацеши юкъе а оэаш. Дикка ... лаьрхIад 1990 хьалхарча ах шера «Металлист» яха завод хьаллъаь йоаккхилга.

Совмина президиум хьежар Урус-Мартановски районе РСФСР, НГIАССР, моттигерча Советий халкъа депутаташ харжара еча кийчонга. Белгалдаьккхар исполкомо Конституцеги хоржамех долча Законашкеи хьежжа халкъа депутаташ харжара кийчо еш хилар. Оттаьча ханашка яьхкай хоржамий округаши участкаши, чIоагIъяьй хоржамий комиссеш. Депутаталла харжа кандидаташ отта а баьб, дIа а язбаьб. Берригача боарамий хоржамий комиссеша 307 депутатски мандата дIаязваьв 712 кандидат.

ХIанз кандидаташ харжархошца вIашагIбеттаду, шерра боаржабаь беш ба агитационни болх, къаьнлагIа кхайж тассара кийчъеш я хоржамий участкаш, хоржамаш дара кхыдола гIулакхаш а ду.

Из нитта дале а, цхьадола кхоачам боацараш а да. Кхоачамболлаш беш бац РСФСР, НГIАССР Конституцешта юкъе даь хувцамаши тIатехараши, хоржамех дола керда законодательство дIадовзийтара болх. Биззача боарамагIа бац харжархошка голосовани яра порядок дIайовзийтара болх. Ледара пайда эц культурно - просветительни учрежденей торонех.

Райисполкомо Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара цхьанолча хоржамий комиссешта болх бара эша хьалаш Iалашдаьдац, кхоачамболлаш практически новкъостал дац участкови хоржамий комиссешта.

Республика халкъа депутатий районин, городской Советий халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи дIахьочеи тIахьожам лоаттабелга Iалашде, хоржамашта кийчо яра гIулакхаш де декхарийла йолча отделий, управленеи, районин организацей бехктокхам лакхбе.

НГIАССР культура Министерствоагара, НГIАССР торговле Министерствоагара, НГIАССР чухьа гIулакхий Министерствоагара, Потребсоюзагара, НГIАССР бувзама производственно-техническе управленегара президиумо хьадиххар халкъа депутаташ харжара кийчо еча а хоржача а де лаьрхIа гIулакхаш кхоачашдара горрайисполкомашта практически новкъостал делга.

Тешам—боккха низ

Халкъа боахаме эггара халагIчарех цхьа участок я бахача наха бытовой гIулакхаш деш яр. Цига къахьегачар керттера декхараш да мамогга дикагIа цар хьэшташ кхоачашдар, шоашта дезагIдола совгIат, цар оалаш дола баркал лоархIаш уж хилар. Цу дакъе дика кайоалаш къахьегаш я Арсанакаева Питимат Мовладиевна керте латтача Грозненски мода цIен коллектив. ХIара дийнахьа укхаза бIаьш нах хул шоашта тайп-тайпара барзкъаш дайта, заказаш де баьхка. Уж бозаме тIаэц коллективерча барзкъаш доахараша, хIамаш тегача мастераша. Цхьабакъда, йистедаьнна заказаш а кийча, мода цIарIара дIаботтхача заказчикех нагахьа саг дIаводац дег тIара доагIача дIайхача дешашца нарна баркал ца оалаш. Цитта болхлой къахьегам вIашгIехьбаккхара дукха кхетама болх баьб кулгалхочо Питимат Мовладиевнас.

Цитта болх бара пунна чIоагIа накъайоал бытовой гIулакхаш деча систему Iоаяь йоккха опыт, шин болхлой самалаш йовзаш, хьанна фу дулургда ховш, болх тIа-тIа тоабара малагIчарех кор гIортолга е эза кхетадеш Ф. Арсанакаева хилар. ХIанчул Сарайтта шу хьалха Грознера № 38 йола юкъера школа чакх а яьккха «Чечингшвейбыт» объединене кхачаьаха кочамаш тегара говзал караерзаяра ученица йоаш дукхьашха шин къахьегама дикъ дIаболабийр бераьха кийнача нохчий йоIо. Ше карадаьна болх тIа-тIа кIоаргагIа бовзара, цкъа шийна хьалхадаьккхар шоллагIа кердаенкха ца дешаш дика хьанар Питимата. Долче, сиха Iемар из хIамаш тега.

Сиха дIахьар бетташ, шераш. Цхьабакъда, шийна карагIдаьннача тIа саца йишйоацилга дика кхетадеш яр хIамаш тега мастер. 1974 шера барзкъаш довхарий курсашка деша а этта, дикеи тIехдикеи дешаш чакхъяьккхар цо уж цхьа шу доалламехьа. Цу профессех цхьан шера болх бир цо. Башха-дика специалист хиларах тарра предприяте лабораторе конструкторалла балха хьожайир Питимат. Цига а шийх бенна тешам боабанзар цо. Ший бехкагIа балха тIа хьовзам хилийта, коллектива сий лохлургдолаш гIулакх нийсдалийтанзар цкъа. Творчески къа а хьегаш, дукха болх бора керда моделаш кийчъеча, кердадараш балха юкъехувлача, хIамаш тегараша, барзкъаш доахараша брак нийсйолийтаргйоацаш, царна хьехар деча. Мичча хана а кийча яр из царна шийгара эшаш дола гIо-новкъостал де.

Шийна тIадилла гIулакх цIенъ кхоачашдеш а балхах тIехдика кхеташ а йола Питимат хьежаю хал-халагIча участке къахьега. Цхьа смена яр мода цIагIа даим тIехьаюсаш, сакхат долаш барзкъаш тег яхаш заказчикаш хадданза леткъаш. Массехк смении мастер хувцайийлар цигара. Цхьабакъда, гIулакх бокъалгахьа доалаш дацар. ТIаккха предприяте кулгалхоша шоайла дага а баьнна, цу балха тIа хьожайир П. Арсанакаева. Цхьа юкъ яьккхар цо болх тIехьатетташ дола бахьанаш лехаш, цунна баргал еттараш малаш-б хьожаш. Цул тIехьагIа йоккха опыт йола хIамаш тегараш, барзкъаш доахараш бехктокхамегIарча участкашка хьожабир. Царца цхьана цхьатарра дукъ дIа а увзаш, нийсденна кхоачамбоацараш цIендаь дIадаьхар. Долче, массехк бутт балалехьа бовзаргбоацаш хувцабенна, тоабелар смена коллектива болх.

Низза йола кулгалхо а организатор а хиларах тарра «Чечингшвейбыт» объединене коммунисташа массава раьза а волаш коммунистически парте мугIарашка дIайийцар Питимат Мовладиевна 1976 шера. Ше лелаеча цу цIера сий лакха а лоаттадеш, итт шера даим яхье хьалха латташ хьайоалайир цо шийн смена коллектив. Керттердар да ший болхлошта юкъе барт бе а уж вIаши кхотабе а цунна хар. Со кулгалхо я, аз ихьар дича йо даьннад яха командно-административни хьисапе кулгалдара йола стиль цо дIаяккхар. Демократически хьале къестадора дерригa дешаши проблемаши. Цудухьа ерригача сменашта юкъе эггара дикагIа а лоархIаш, болх беш яр цун коллектив.

Цу ханна мода цIен хьалха хиина кулгалхо балха тIа лакх а еш, объединене директоралла яхийтар. Кхьнахьара хьахьожаваь саг предприяте заведующелла хьаэцаргвац оаха, аьнна, цаI саина беррига болхлой духьалбаьлар. Массане а дийцар цаI дар: тхона юкъе хьалкхийна, мугIарерча болхлочунгара кулгалхочунга кхачалца дегIаена, башха-дика производственница, кулгалхо, организатор хилар хьахьекхад тха Фатимас (нитта цIи йоаккх цун болхлоша), из мара езац тхона кулгалде. Болхлой лоIам кхоачашхилар. Долче, из ший коллективана, хIаьта болхлой шоай аргIагIа цунна раьза а болаш, цхьатарра дукъ дIаувзаш къахьегаш ба. Царех ба смении мастераш Садулаева Камета, Абубакарова ТIаус, Селиватова Тамара Андреевна. ХIаьта производства дай шоаш лоархIаш, цунах дог, шоай кулгалхочун дагара а болаш, цун чIоагIа сийдеш ба бригадираш Гандарова Фатима, Петросян Галина, Зармаева ТIаус, Колодяжная Таисия, Погосов Владимир, бIаьш бола кхы дуккха а болхлой.

«Наха лоархIар ираз долаш ва» яхаш да халкъа кица. Уж дешаш дизза доагIаш да Питимат Мовладиевнана. Укхал хьалха хоржамаш хулача хана Грозненски горсовета депутаталла хержар из. Балха ди чакхдаьлча чуяха сиха хилацар депутат. Харжархоша шийна тIадена дешаш, наказаш кхоачашде гIерташ ший низ кхоачар дора цо. ХIаьта низ дIа ца кхоачаш дар, лакхе латтача партийни советски органий новкъосталца кхетадаьд. ХIаьта ший коллективерча болхлой къаьстта чIоагIа йоакхо ю цо. Ший шоллагIдола цIаи дезаш мода цIенахи цун коллективахи лоархIаш Питимат хилар да керттердар. Цена кхоачаш ду цо предприяте партбюро члена декхараш а.

Цитта йола шоай кулгалхо шоллагIа а Грозненски горсовета халкъа депутат харжара кандидаталла оттаяьй мода цIен болхлоша Грозненски № 44 йолча хоржамий округе гIолла. Уж дог тийша ба шоай цунах бенна тешам кхоачашхургхиларах. Нагахьа саина ше халкъа депутаталла хорже цо чакхъяьккха лаьрхIа программа йоккха я. Овлангара дена эргадаьккха тоадайта лерхI цо бахача наха коммунальни гIулакхаш делга, городера наькъаш тоадайталга, города культура лакхъергйола мероприятеш чакхйолхийталга, городской пассажирски транспорта болх тоабайталга, цига билетий цхьа система елга, Ленина цIерагIча проспектагIа дела транспорт кIезигагIа хургйолаш, из кхыча улицашка леларгйолаш гIулакх вIашгIехьдоаккхилга, городера экологически хьалаш тоадайталга, Iана замалахьа наьха квартирашка йайха хургйола, дIайхеи шийлеи хий хургдола гIулакх делга, нитта кхыдараш. Гуш махиллара цун программа йIаьхийн беркатеи я. Ше халкъа депутат хорже из йизза чакхъяккха низ кхоачалба Питимата

Б. КОСТОЕВ.

КХОАНА—СОВЕТСКИ ЭСКАРЕИ ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТЕИ ДИ

Ше хьадаларга диллача Советски Эскар — халкъа эскар. Чурчен арахьарчен контрреволюцех Октябрьски революце карагIдьиннараш лораде дезача къона Советски пачхьалкхе кхаьчача халача хана болхлойхи вахархойхи кIашагIделлар из. Советски Герзащцара Низаш кхоллар а оттар а бувзам болаш да В. И. Ленина цIерацеи Коммунистически парте балхацеи. Граждански тIемен кхыча мехкий интервенцеи шерашка этта дьнна чIоагIденна регулярни, дисциплинированни а хинна дIаэттар Советски Эскар. Цо сийца лорадир Октябра карагIдьиннараш. Советски Герзащцарча Низашта, дерригача советски халкъа чIоагIа испытани а хинна дIаэттар Сийлахь-боккха Даймехка тIом. Цахинна майрали денали гойтар тIема аренашка советски бIухоша. Цар кIалхаръяьккхар Даьхен корта мукъале, къаьстта доккха дакъа лаьцар нацистски Германий цул союзникаши бохабеча, Европа фашизмах кIалхарйоаккхача, дунея цивилизаци лораеча. Халкъа цIаккха а йицлургъяц цар подвиг.

ХIанз кердача политически уйлано йохаеш латт тIемея дунеи проблемаш ювцачара стереотипаш, моастагIала, цатешама догмаш хувц кхерамазе IалашгIьяра наькъехи способехи хетараша. Шоай тIема доктринана къаьстта юхатохара маIан а деина Советски Сюзой Варшавски Договор довкъощхой долча кхыча мехкашеи [illegible] а тIачIоагIду, тIема низ айбара наькъаца [illegible] а ца [illegible]. герзаш кIезигдара наькъаца кхерамзе IалашгIье шоаш гIертилга.

Советски Эскара таханара ди белгал да цун личии состав кхотаенна хиларца, салтий общественно-политически служебини хьинар айдаларца, Герзашцарча Низий ерригача демократически институтий хьинар айдаларца, Советски бIухой карагIдувл шоай кийчон дикал айъе, тIема балха тIа бухсоцаш хьахулар дикагIа хилийта, тIема кийчо лакха хилийта. Советски Герзашцарча Низашта тахан тIабужар боккха бехктокхам ба: салтий кIеангагIа хилча а мекха обороноспособность, эскара боеготовность беззача боарам тIа лоаттабар.

Цифраши факташи,

● 1918 шера 28 (15) январе В. И. Ленина кулгъяздир Болхлой - Ахархой ЦIе Эскар вIашагIдоллара долча Халкъа Комиссарий Совета декрета, хIаьта 1918 шера 11 феврале (29 январе) Болхлой - Ахархой ЦIе Флот хьакхоллара декрета.

● 1918 шера 23 февраль Петрограда, Москва, мехка кхы дукхача городийи промышленния центрайи большевистски организацеша а Советаша а социалистически Даьхе лораяра Ди да аьнна дIакхайкадир. Из ди белгалдаьлар шоай лоIамагIа вах эскаре ахар айдаларцеи эрсий-германски ерригача фронте тIалата болабенача кайзеровски бIуна ЦIеча Эскара довкъой деналца духьалъоттарцеи. 23 февраля ди Советски Эскарен ТIема-Форда Флотея Ди санна белгалдаха доладир.

● 1918 шера октябрь чакхбоаллаш ЦIеча Эскаре вар 800 эзар гаргга саг, 1889 шу чакхдоаллаш — 3 миллион, хIаьта 1920 шера гурахьа — 5,5 миллион саг.

● Граждански тIем тIа денал гойтарах Почетни революционни ЦIе байракх яларца белгалъяьхар 2 арми, 42 дивизи, 4 бригада, 176 полк, иштта кхы дукха доакъой учреждениеш, ЦIеча Байракха орден яларца 15 эзар саг (РСФСР гIолла 1928 шу тIакхоаччаш), союзни республикай орденашца 500-совгIа саг (1934 тIакхоаччаш). ТIемахочун денал гойтарах дола эггара лакхагIдола совгIат даьлар 20 военачальника.

● Граждански тIема шерашка Советий Мехка доккха тIо дора бIухоша - интернационалисташа Низза йоапача динех, ЦIеча Эскара тIулIаршка латаш вар 200 эзар совгIа бIухо-интернационалист. 1967 шера Октябрьски революце 50 шу дизарна дуьхьал СССР орденашца [illegible] белгалдаьккхар Советски [illegible]

ДАЬХЕ ЛОРАЕШ ВА

Цхьан гаьннарча тIема гарнизоне гIулакх деш ва подполковник Хашагульгов Мухарбика Ахьмад. Дукха ха йоаццаш из даймехка шиъ гаргарча нахах бIарг тоха цIавена вар. ХIаьта цунца вIашагIкхетар хилар тха корреспонденташца.

— Ахьмад укх дунея тIа дерригга хIама шиъ юхьиг йолаш да, цудухьа, тхона бакъахьа хетар Iа эпсара професси харжара паькъах лаьца дийцача?

— Аз школе дешаш волча хана сай нийсархоша санна вахар эскараца дувза лерхIар. Вешта аьлча, малав зIамига волаш цу тайпара уйла керта чу ца ихесташ? Цхьабакъда, кадрови эпсар хилара уйла бокъонца чIоагIйир са даь веший — Сийлахь-боккхача Даймехка тIема доакъошхочун, Советски Эскара эпсара влиянес. Иштта, эскаре гIулакх дечар вахарах мадарра дувцача «Эпсараш» яхача фильмас. Са дег чу дийшар цу фильма цхьан турпалхочо, аьнна, ер дешаш: «Йолаш я професси — Даймохк лорабар!».

Сунженски района Орджоникидзевская яхача станнцера ятт класс чакхъяьккхача Ростовски Ракетни эскара лакхехьара командни училище деша эттар. Из 1978 шера чакхъяьккхар. Цу хана деиз эпсара погонаш лелаю аз.

— Тахан дукха язду хIалзарча эскара проблемаех. Къайле яц, тIема эскараца шоай вахар дийзачар кхел тайп-тайпара нийслуаlга. Хьона фу деинад цо?

— Эскаре гIулакх дар — из са вахарера керттера гIулакх. Из са проблемаш, дега гIозалеш; Из, соца эпсара профессеца ювзаенна халонаш екъаш бола новкъостий, дезал. Сона укхаза сай моттиг корайича санна хет, цудухьа со дехке ваьннавац, из викъ харжа.

Хетачох, вайна нагахьа мара дагадохац хIара дийнаьа, хIара сахьата, хIара минота ракетни шахташка, форда буххе, сигала советски нах моллагIча агрессех лорабеш тIема нахта дIахьош экипажаш, расчеташа йолга. Цар «Советски Социалистически Республикийн Союз [illegible] [illegible] цIоагIа бехкторхаме хилар санна хетай.

— ХIанз герза дукхха тайпаш кIезигдарен дIададарен хьакъехьа геттара доккха де деларш кхоачашдеш латт. Наха дукххача шерашка тIалаьтта тIема кхерамах мукъабоьлаш наргIатагIа са доах. ХIаьта шоана мишта хет из? Шун бема доалий геттара чIоагIа низ бола тер.

— [illegible]

Нохч-ГIалгIайченера викалаш а. Царех дукхагIчар сиха, дика чоалхане техника караерзаю, уж дисциплина йолаш ба, цар даьшкен-воашошкен баркал оалаш письмош язду, хIаьта, дукхабараш даькъан Сийлен книжка тIа дIатIабихьаб. Тхо долча чIоагIа хоза а хеташ дагаух, масала, ротай старшинаш Айтукаев Шапти, Дахкильгов Ахьмад, иштта кхыбола вай мехкахой.

Бакъда, проблемаш а я. Цхьайолча хана командираши политболхлойи цIагIа кхетам луча гучадалийта кхоачамбоацараш, во оамалаш дIайаахаш къахьега дезаш хул. Къайла сашна кхухьаргда из, цхьабола командираш къоначa салтий психологи кхетае ца а могаш царга ца йоагIа гIар еш моттигаш а нийслу. Укхаза чIоагIа эш моттигерча партийни, комсомольски органий новкъостал. Аз дувцар да, Нохч-ГIалгIайченера кагий нах [illegible] деш бола доакъош республика вахарах, цуй историх, гIулакхех [illegible] дальнача материалашца [illegible]. Цу даькъе дига хIама [illegible] парте обкомас командирашта политболхлошта [illegible] брошюра арахецарна.

Тхо чIоагIа [illegible] тхо долча хьоашалгIа ветеранаш, партийни болхлой, общественноста [illegible] боагIе.

— Ахьмад, хьона хетачох, фу де деза Нохч-ГIалгIайченера кагирхошта

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Доладур 3-ча, 13-ча, 15-ча феврале арадаьннача газета тIа).

Бабаянц Артем Балановнч, 1882 шера Бакински губерне Ионческий уезда, Кешнур-яхача юрта ваьв, эрмало, парте хиннавац, торгови болхло, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Целиковский Дмитрий Петрович, 1902 шера Красноозерски района Успения яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозненски района 15-ча Чечзерносовхозе вокхагIвола агроном волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Кузаев Хамзат Абуевич, 1922 шера Веденски района Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ведено яхача юрта ваьхав, 3 шуи 5 бутти суд яьй.

Хаджимурадов Абас Алиевич, 1923 шера Шалински района Шаьла ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ведено яхача юрта почтови отделенс почтальон волаш болх беш а вахаш а хиннав, 2 шу суд яьй.

Быков Михаил Иванович, 1906 шера Орловски областа Ливны яхача городе ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне горместпрома химкомбината керттера инженер волаш болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Алимханов Ахмад, 1883 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Бетя-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байтукаев Кацa, 1859 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Осмалаев Муцу, 1874 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Алимханов Магомед, 1888 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Газуев Зайналабди, 1871 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш тоьхай.

Пружковский Зинфрид Станиславович, 1888 шера г. Варшаве ваьв, поляк, парте хиннавац, «Грознефть» конторе балха хиннав, Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Эсмурзиев Мурдала Соси, 1874 шера Юккерча Ачалкхе [illegible]

[illegible] козавода кочегар, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Хрусталев Игнат Антонович, 1868 шера Терски областа Ермоловская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Грозненски района Первомайская станице ваьхав, топаш техай.

Гейкин Федор Тимофеевич, 1873 шера Терски областа Ермоловская ст. ваьв, эрсе, парте хиннавац, 1-ча Мая цIерагIча колхоза член, Грозненски района Первомайская станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Арчаков Бахи - Хьажий Саип, 1871 шера Ачалукски района ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоза член, ТIой-Юрта ваьхав, топаш техай.

Балаев Марзабика Хато, 1857 шера Галашкински района Кхаха яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза член, Галашкински района Мужеча ваьхав, топаш техай.

Али Нага Бегляд, 1872 шера Иране, г. Урмине ваьв, иранец, парте хиннавац, ст. Гудермес грузчик, . Гикаловская станице ваьхав. СССР доазол арвоаккхаш суд яьй.

Богомолов Гордей Федорович, 1884 шера Симбирски губерне Сыранска района Никулино яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, ст. Плиево наькъаш дехка мастер, Сунженски района Карабулак станице машинанаькъа станце ваьхав, топаш техай.

Плетнев Виталий Антонович, 1903 шера Тюменски областа, Ишим яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 1 йолча Щербаковски мехзавода цеха начальник, г. Щербакове ваьхав, Красноярски крае Iавохийташ суд яьй.

Кривопуст Дмитрий Прокофьевич, 1901 шера СКК Курсавка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Джалкерча машинанаькъа станце мастер волаш болх беш а вахаш а хиннав, 3 шу суд яьй.

Коваль Александр Иванович, 1899 шера СКК Прохладненски района Прохладная станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Джалкерча машинанаькъа станце месткома председатель волаш болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Степанов Иван Федорович, 1895 шера Моздокски района Наурская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурская станице ваьхав, цхьайолча нах бахача [illegible]

Карагичев Андрей Алексеевич, 1879 шера Моздокски района Наурская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурская станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Климов Алексей Васильевич, 1897 шера СКК Невинномысская станице ваьв, эрсе парте хиннавац, Червленная-Узловая машинанаькъа станце дежурни волаш болх [illegible]

[illegible] ник волаш болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Колесников Василий Сергеевич, 1884 шера Кубански областа Козьминская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесерча станце вокхагIвола кондуктор волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Бирюлин Иван Герасимович, 1899 шера Нижневолжски района г. Рудня ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесерча станце болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Терехина Татьяна Николаевна, 1902 шера Рязански областа г. Далкове яьй, эрсе, парте хиннаяц, цIен-нана, Шелковской станице яьхай, 8 шу суд яьй.

Мамедов Хирулла, 1901 шера Иране, г. Ирабе ваьв, иранец, Гудермесерча станце грузчик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Шулаков Иосиф Лаврентьевич, 1908 шера Польше г. Люблине ваьв, поляк, парте хиннавац, Гудермесерча станце «Трансторгпите» болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Аля-Вали Заде, 1906 шера Иране г. Абшеторе ваьв, иранец, парте хиннавац, Гудермесерча станце грузчик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Баракиев Мултя Юсуп, 1890 шера Назрановски района Лакхерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лакхерча Ачалкхе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гагиев Ильди Умат-Гири, 1884 шера Назрановски района Лакхерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лакхерча Ачалкхе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Трофимов Никита Евтеевич, 1892 шера Московски областа Алексеево - Невски района Коннщево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грознерча машинанаькъа станце налива технически конторщик волаш болх беш а вахаш а хиннав, Iавохийташ 5 шу суд яьй.

Ткаченко Леонтий Моисеевич, 1875 шера Кубански областа Гушская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станце стрелочник, г. Пятигорске ваьхав, 8 шу суд яьй.

Симонов Селиверст Федорович, 1890 шера Московски областа Конищево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грознерча машинанаькъа станце конторщик - счетчик волаш болх беш а вахаш а [illegible]

Ткаченко Андрей Васильевич, 1883 шера СКК Морозовски района Ермаковская ст. ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грознерча машинанаькъа станце стрелочник волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Фридрих Сигизмунд Томашевич, 1891 шера Польше Великое Село яхача юрта ваьв, поляк, болх беш хиннав [illegible]

[illegible] вац, Ермоловская станице ваьхав, топаш техай.

Викарский Франц Степанович, 1903 шера Винницки областа Солотрецки района Миховка яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, Старо-Юртовски МТС-а бухгалтер, Староатагински района Лоинхача АтагIе ваьхав, топаш техай.

Страшнюк Арсений Андреевич, 1883 шера Донской областа Таганротски районе ваьв, эрсе, парте хиннавац, Слепцовская станице наькъашка хьожаш а вахаш а хиннав, 3 шу суд яьй.

Семуркаев Батала ИбрахIим, 1890 шера Галашкински района Семиочоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Семиочоч яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Зубков Константин Андреевич, 1915 шера Хасавюрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесерча машинанаькъа станце механик, Калинино яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Судаков Семен Константинович, 1907 шера Левокумски района Урожайное яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Малгобекски мехкадаьттпромыслай плотник, Малгобекски района Назаренко яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сатаев Сапар, 1907 шера Ачхой - Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац. Евдокимова цIерагIча колхоза колхозхо, Валерик яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сардалов Саид, 1892 шера Ачхой - Мартановски района, Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный чеченец» яхача совхоза хьаьхо, Закан-Юрте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Саиев Осман, 1897 шера Ачхой-Мартановски района Шаами-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Молотова цIерагIча колхоза колхозхо, Шаами-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетильгиреев Идрис, 1870 шера Шатойски района Гатем-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Гатем-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Келоев Умахаджи, 1840 шера Шатойски района Вашиндорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Вашиндорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Опигов Озди, 1876 шера Галанчожски района Кий яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кий яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мусаев [illegible], 1902 шера Галанчожски района Никарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Нохчичен 10 шу дизарна цIерагIча колхоза председатель, Никарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кагерманов Хазид, 1900 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

вар 600 эзар гаргга саг, 1989 шу чакхдоаллаш — 3 миллион. ХӀаьта 1920 шера гурраха — 5,5 миллион саг.

● Граждански тӀем тӀа денал гойтарах Почетни революционни ЦӀе байракх лларпа белгалъяьхар 2 арми, 42 дивизи, 4 бригада, 176 полк, иштта кхы дукха доакъойн учреждеш. ЦӀеча Байракха орден лларца 15 эзар саг (РСФСР гӀолла 1928 шу тӀакхоаччаш), союзни республикай орденашца 500-совгӀа саг (1934 тӀакхоаччаш). ТӀемахочун денал гойтарах дола эггара лакхагӀдола совгӀат даьлар 20 военачальника.

● Граждански тӀема шерашка Советий Мехка доккха гӀо дора бӀухоша - интернационалисташа. Цаьза йоацача даннеех, ЦӀеча Эскара мутӀарашка латташ вар 200 эзар совгӀа бӀухо-интернационалист. 1967 шера Октябрьски революце 50 шу дизарца дувзадениа СССР орденашцеи медалашцеи белгалваьккхар Советски Ӏаьдала оагӀорахьа граждански тӀем тӀа а Октябрьски революце а дакъа лаьца Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Румыне, Чехословаке, Югославе, Монголе, Вьетнама, Австре, Финлянде, Франце, Итале, ФРГ, Инде 3409 гражданин.

● Сийлахь - бокха Даймехка тӀом болабенна бархӀ ди даьлча, 1941 шера 1 июле Советски Эскаре тӀахьийхавар 5,3 миллион саг. Пхеьтта фронте яхийтаар 291 дивизи 84 бригадел. 1941 шу чакхдоаллаш вӀашагӀъеллаар 400 керда дивизи.

● Дуккхабола советски нах халкъа ополчене юкъеухар. 1941 шера гурраха уж 2 миллион саг вар.

● 7 миллион совгӀа болча бӀухошта орденаши медалаши елар. Советски Союза Турпал яха цӀи елар 11 эзар совгӀача сага, шозза из цӀи елар 104 сага. Эггара хьалха Советски Союза кхозза Турпалаш хилар летчикаш А. П. Покрышкини И. Н. Кожедуби, Советски Союза Маршал Г. К. Жуков. ТӀехьагӀа цуина йиазлагӀа елар из цӀи. 35 совгӀача советски бӀухоша йир геттара белгалйола подвигаш. Цудухьа доакъойн кемайн спискашта юкъе битаб уж даиман хургболаш.

● 1989 шера 15 феврале женевски соглашенешка хьежжа арадаьха даьлар Афганистанера советски эскара доакъош. Афганистана лаьтта подвигаш ярах бӀаь гаргга волча салтечоа эпсаран Советски Союза Турпал яха цӀи елар, дуккхачарна орденаши медалаши тийлар.

● 1989 шера СССР тӀема кийчонга дӀадахийтар 77,3 миллиард сом. 1990 — 1991 шш. уж расходаш дикка лохъе лерхӀ.

● Советски Герзашцара Низаш цхьан оагӀора уж лоацде вай тӀаийца декхараш кхоачашдича, 1989 — 1990 шш. 500 эзар саг кӀезигагӀа хургда, цунца цхьана союзни мехкий территорешта — 50 эзар саг кӀезигагӀа.

Кхоана — Советски Эскаран ТӀема-Форда Флотеи Ди.

— Тахан дукха язду хӀанзарча эскара проблемех. Къайле яц, тӀема эскараца шоай вахар дийзачар кхел тайп-тайпара ийслулга. Хьона фу дениад цо?

— Эскаре гӀулакх дар — из са вахарера керттера гӀулакх. Из са проблемаш, дега гӀоналеш. Из, соца эпсара профессеца ювлаенна халонаш енъаш бола новкъостий, дезал. Сона унхаза сай моттиг корайича санна хет, цудухьа со дехке ваьшавац, из ниъ харжа.

Хетачох, вайна нагахьа мара дагадохац хӀара дийнахьа, хӀара сахьата, хӀара минота ракетни шахташка, форда буххе, сигала советски нах моллагӀча агрессех лорабеш тӀема вахта дӀахьош экипажаша, расчеташа йола. Цар «Советски Социалистически Республикай Союз лорае ха тӀа дӀаьтта. ... яха дешаш дахьаш кхелан кхерамзленеи хьалхашка геттара чӀоагӀа бехктокхаме хилар санна кхетаду.

— ХӀанз герза дуккха тайпаш кӀезигдарен дӀадахарен хьакъехьа геттара доккха де дезараш кхоачашдеш латт. Наха дуккхача шерашка тӀалаьтта тӀема кхерамах мукъабоалаш паргӀатагӀа са доах. ХӀаьта шоана мишта хет из? Шун бе ма доалий геттара чӀоагӀа низ бола герз.

— Нийса ях Ӏа, мехко ракетчикашта эггара кхерамегӀа дола герз бе деллар. Цудухьа тха эскарах Даьхен ракетни щит оал. Цунна тӀатохаргдар аз — геттара чӀоагӀа тешаме йола щит.

Тхо, къамаьл а доацаш, гӀад ух дуне халкъашта юкъера хьал тоалуш, ядерни кхерама боарам лохлуш, конверсе процессаш чакхйоахаш хиларах. ХӀана аьлча, тха дезалашка кхувш доагӀаш бераш да, цудухьа, тхона а чӀоагӀа лоархӀаме да дунен тӀа массаза машар хилар. Нагахьа санна, гарггарча хана массанахьа герз дехке, оаха тхоай ракетчикий опыт а беррига низ а перестройкас коггӀортилга еш йола Ӏилма-технически прогресс чакхъяккхара дӀабохийтаргба.

Цхьабакъда, халахете а из ха хьатӀаэтта яц. Цудухьа Даьхе лорасраш — эпсараш — вайна ялат хьалкхедераш, гӀишлонхой, мехдаьттахой санна эшаш ба.

— Тхона хов, Ӏа гӀулакх деча даькъе денала, майрала школа чакхъяьккха Нохч-ГӀалгӀайченера кагирхой кхувлилга. Мехка кхыча регионашкара шоай нийсархошца малагӀа гӀулакхаш леладу цар? Иштта царна кхетам луча малагӀа новкъостл де йиш яр моттигерча партийни, комсомольски общественни организацеша?

— Тха даькъе гӀулакх деш ба 44 къамех бола кагий нах. Царна юкъе ба долча чӀоагӀа хоза а хеташ лагаух. масала, ротай старшинаш Айтукаев Шапти, Дахкильгов Ахьмад, иштта кхыбола вай мехкахой.

Бакъда, проблемаш а я. Цхьайолча хана командираши политболхлойи цӀагӀа кхетам луча гучадалийта кхоачамбоацараш, во оамалаш дӀайоахаш къахьега дезаш хул. Къайла санна кхухьаргда из, цхьабола командираш къоначча салтий психологи кхетае ца а могаш царга ца йоагӀа гӀар еш моттигаш а ийслу. Укхаза чӀоагӀа эш моттигерча партийни, комсомольски органий новкъостал. Аз дувцар да, Нохч-ГӀалгӀайченера кагий нах гӀулакх деш бола доакъош республика вахарах, цун исторех, гӀулакхех Ӏадатех лаьцача материалашца Ӏалашдарах. Цу даькъе дика хӀама даьд парте обкомас командираштеи политболхлоштеи лаьрхӀа брошюра арахецарца.

Тхо чӀоагӀа гӀадгӀоргда тхо долча хьоашалгӀа ветеранаш, партийни болхлой, общественноста викалаш боагӀе.

— Ахьмад, хьона хетачох, фу де деза Нохч-ГӀалгӀайченера кагирхошта юкъе эпсара профессе лоархӀам айбара хьакъехьа?

— Керттерча даькъе дукхагӀа дувца деза эпсараш болча мехкахоех лаьца. Сона хетачох, республике С. Осканов а Д. Дудаев а, царех иаралаш бича мара байзанзар. ХӀаьта вахара дукха наха теркам тӀаозаргболча, кагийча наха накъадаргдолча хӀамашца дизза да цар вахар. Республикерча кагирхошта кӀезига вовз Советски Эскара кадрови эпсар, даькъан командир полковник М. Цечоев, иштта цӀена шоай гӀулакх дӀахьош бола кхыбола мехкахой.

ХӀанз эскаре а хьинаре перестроечни процессаш чакхйоахаш латт. Аз хоза а хеташ белгалдоаккх КПСС ЦК февральски Пленуме Горбачев Михаил Сергеевича кхы тӀехьа ца а тетташ эскаре гӀулакх дечар а цар дезалий а хьаӀайна социальни проблемаш къоастае еза, аьнна, аьлар. Из а эпсара къахьегама лоархӀам лакхбара дош да.

— Ахьмад, аьттув балба шун вайна тахан чӀоагӀа эшаш бола машар оттабеча дизза дакъа юкъехьу.

Интервью йӀдарат
М. БАРАХОЕВ, А. ИСАЕВ.

СУРТА ТӀА: подполковник А. Хашагульгов.

Эскаре гӀулакх деш ба вай мехкахой

Лоаман лаьчаш

Иштта ала мегаргда цу кагийча нахах. Уж даймехкана эзараш километраш гаьна ба. Вешта аьлча, вай республика ихьа дакъа гаьнача, шийлача, ушалаш йолча мехка да. Царна из дагадаллац, новкъадар да шоай терко ца яр. Хови ма хиллара новкъосташа, гаргалча наха царга каьхаташ язду, уж болча хьоашалгӀа ух. Бакъда, уж кагий нах вай республика викалаш хилча массане а цар йоакхо е йоагӀа. Бахьан из дар тхо Нохч-ГӀалгӀайченера кагирхой гӀулакх деш болча тӀема даькъе дахар.

Фегара десантии эскаре гӀулакх деш болча кагийча наха дукха ха йоацаш салтечун гӀирс тӀабийхаб, хӀанз уж тӀема говзал карадерзаеш ба. Цар Даьхен тешаме къонгаш хила дув биаб. Цунна уж къоначча салтечун курс чакх а яьккха бокъонца тӀема кийчо е болабеннаб.

Масала, Хасанов Адам, Лисунов Сергей, Токарев Алексей цхьан подразделенеба. Командираша Адами Сергейи, Алексейи могабеш йоахар: тхо теш царех кхычарна масал а телаш салтий хургхиларах, хӀана аьлча, уж тӀадилла гӀулакх дизза кхоачашдеш лерттӀа дисциплина йолаш ба.

Адам тӀахьежача хоза товш, лохарча дегӀара кадай кӀант ва. Сергей йижа оамал йолаш, чӀоагӀа сабаре ва. Цо эскаре гӀулакх де вахалехьа слесарь волаш болх баьб. Иштта, из самолета тӀара парашютаца 60-зза чутоссавеннав.

Лоалахарча тӀема даькъе гӀулакх деш вар кхы а виъ мехкахо: Адуев Лаьча, Батыров Руслан, Барамбаев Махмуд, Горишняк Игорь. Уж а кхыча къамех болча шоай нийсархошца цхьана атта доаца лекхар кхоачашдеш ба. Вешта аьлча, къонахчалла школа чакхйоаккхаш боахк уж. Гуш да царна хала долга. Бакъда, уж халонех къехка Ӏемачарех бац. Цудухьа дукха беза уж новкъосташта, лоархӀ командираша. Тхоца вӀашагӀнхетараш долча хана а оаха цхьа хӀама эийра: уж дукха къамаьлаш дара тӀера бацар, бакъда, цар чӀоагӀа теркам тӀабахийта ладувгӀар вай республика вахаре хулаш латтача хувцамех, цигарча нахах дувцача хана.

ХӀаьта республикас цу тӀема доакъой политотделашца «Отважный воин» яхача горнизонни газетаца договор яьй цар вай мехкахой вахарах яз а деш, информаце хьакхухьийтаргйолаш.

Массехк дош ала ловра салтий бытах. Подразделене видеофильмаш хьонх. Иштта укхаза хӀанзарча типагӀа хьаяь столови я. ХӀаьта цу чу дика чам болаш даар кийчду. ХӀаьта цига «салтий чайнеш» я. Мукъача хана экскурсеш чакхйоах гаьнара мохк гаргагӀа бовзийтара дукхь.

Иштта шиъ тайпара дизза да атта доаца гӀулакх дӀахьош болча вай республикера викалий вахар. Цудухьа вай уж бицбе бокъо яц.

М. ЯНДИЕВ.

Осмалаев Муцу, 1874 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цӀерагӀча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав. 10 шу суд яьй.

Алимханов Магомед, 1888 шера Ножай - Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цӀерагӀча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Газуев Зайналабди, 1871 шера Ножай-Юртовски района Бети-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1-ча Мая цӀерагӀча колхоза член, Бети-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Пружковский Зинфрид Станиславович, 1888 шера г. Варшаве ваьв, поляк, парте хиннавац, «Грознефть» конторе балха хиннав, Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Эсмурзиев Мурдула Сеес, 1874 шера Юкъерча Ачалкхе ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, ахархо-единсличник, Юкъерча Ачалкхе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дудаев Абдул Кадирович, 1908 шера Итум-Калиновски района Нотох яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сталина цӀерагӀча колхоза член, Урус-Мартановски района Алхазурово яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бахаев Мовла, 1900 шера Итум-Калински района Хавна яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» яхача колхоза член, Хавна яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Чимиков Турла, 1873 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, нохчо парте хиннавац, Орджоникидзе цӀерагӀча колхоза член, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, 3 шера ссылке вахийтав.

Лорсанов Моду, 1883 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, парте хиннавац, Орджоникидзе цӀерагӀча колхоза член, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, Ӏавохийташ 3 шу суд яьй.

Дермотханов Хомсу, 1883 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, наькъаш дехкача болх беш хиннав, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Шуаипов Делимхан, 1867 шера Ножай - Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цӀерагӀча колхоза член, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, Ӏавохийташ 3 шу суд яьй.

Чолаев Ниса, 1920 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Ара яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цӀерагӀча колхоза член, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бычков Куприян Яковлевич, 1873 шера Терски обласа Ермоловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, 1-ча Мая цӀерагӀча колхоза хаьхо, Грозненски района Первомайски станице ваьхав, топаш техай.

Григорьев Федот Минаевич, 1863 шера Терски обласа Ермоловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, 1-ча Мая цӀерагӀча колхоза хаьхо, Грозненски района Первомайский станице ваьхав, топаш техай.

Бузинов Иосиф Евстрафович, 1877 шера Румыне Костанцы губерне Хиздорешты яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, 1-ча нефтеперегонкерча машиннаькъа станце мастер волаш болх беш а вахаш а хиннав, 3 шу суд яьй.

Коваль Александр Иванович, 1899 шера СКК Прохладненски района Прохладная станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Джалкерча машиннаькъа станце месткома председатель волаш болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Степанов Иван Федорович, 1895 шера Моздокски района Наурская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурская станице ваьхав, цхьайолча нах бахача [illegible] суд яьй.

Карагичев Андрей Алексеевич, 1879 шера Моздокски района Наурская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурская станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Климов Алексей Васильевич, 1897 шера СКК Невинномысская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Червленная-Узловая машиннаькъа станце дежурни волаш болх беш а вахаш а хиннав, 3 шу суд яьй.

Назаренко Иван Филиппович, 1878 шера Кубански обласа Славянская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Червленная - Узловая машиннаькъа станце стрелочник волаш болх беш а вахаш а хиннав, 3 шера ссылке вахийтав.

Батманов Дрис Бусович, из Андрей Осипович, 1867 шера ХӀирийчен Дигорски района Дигора яхача юрта ваьв, хӀире, парте хиннавац, Грозне дулхкомбинате хаьхо волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Вельчинский Федор Феофилович, 1888 шера Киевски района Латышево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грознерча машиннаькъа станце парке дежурни волаш болх беш а вахаш а хиннав, 3 шуи 11 бутти суд яьй.

Соколов Сергей Ефимович, 1886 шера Донской обласа Белокалитвянски района, Краснодонецкая станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назранерча машиннаькъа станце болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Плешаков Дмитрий Григорьевич, 1887 шера СКК Шахтински района Краснодонецкая станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назранерча машиннаькъа станце болх беш а вахаш а хиннав, 8 шу суд яьй.

Синев Тимофей Дмитриевич, 1883 шера Донецки обласа Даниловски района Нижне - Коробково яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назранерча машиннаькъа станце стрелочник волаш болх беш а вахаш а хиннав, 8 шу суд яьй.

Селиверстов Семен Дмитриевич, 1885 шера Донецки обласа Даниловски района Нижне-Коробково яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, Беслан станце стрелочник, Назранерча станце ваьхав, 8 шу суд яьй.

Плешаков Василий Григорьевич, 1879 шера Донецки обласа, Белокалитвянски района Краснодонецкая станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назранерча машиннаькъа станце резервуарщик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Ковалев Василий Борисович, 1889 шера Донецки обласа Даниловски района Попова яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назранерча машиннаькъа станце стрелочник [illegible] района Конищево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грознерча машиннаькъа станце налива технически конторщик волаш болх беш а вахаш а хиннав, Ӏавохийташ 5 шу суд яьй.

Ткаченко Леонтий Моисеевич, 1875 шера Кубански обласа Гушская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станце стрелочник, г. Пятигорске ваьхав, 8 шу суд яьй.

Симонов Селиверст Федорович, 1890 шера Московски обласа Конищево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грознерча машиннаькъа станце конторщик - счетчик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 8 шу суд яьй.

Ткаченко Андрей Васильевич, 1883 шера СКК Морозовски района Ермаковская ст. ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грознерча машиннаькъа станце стрелочник волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Фридрих Сигизмунд Томашевич, 1891 шера Польше Великое Село яхача юрта ваьв, поляк, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Чацковский Иосиф Юлианович, 1882 шера Литве Ковненски района г. Ковно ваьв, поляк, парте хиннавац, г. Грознерча паровозни депо котельщик волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Эдигер Павел Иванович, 1916 шера Орджоникидзевски края Прохладненски района Коново яхача хуторе ваьв, немце, парте хиннавац, Гудермесерча станце буфета бухгалтер волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Кенеф Каспар Кондратьевич, 1885 шера Самарски губерне Розенфельд яхача юрта ваьв, немце, парте хиннавац, Кундухова цӀерагӀча совхоза хаьхо, Гудермесерча станце ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мехти Башира воӀ, 1896 шера Ирана г. Тавризе ваьв, иранец, парте хиннавац, Гудермесерча станце ларека лоточник волаш болх беш а вахаш а хиннав, СССР доазол аравоаккхаш суд яьй.

Гусейн Абыла Касык Али Хириндиши воӀ, 1895 шера Иране г. Сарае ваьв, иранец, парте хиннавац, Гудермесерча станце кондитор-кустарь волаш болх беш а вахаш а хиннав, СССР доазол аравоаккхаш суд яьй.

Зайцев Иосиф Михайлович, 1912 шера Винницки обласа Дунойвецки района Демьяновцы яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, Грознерча вагонни депо поездни смазчик волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Жуковский Виктор Адамович, 1890 шера Белоруссе Чериенски района Коработовка яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, Грознерча машиннаькъа станце экспедиционни отделе болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Саркисьянц Сатрак Саркисович, 1900 шера Иране п. Салмосе ваьв, эрмало, парте хиннавац, Гудермесерча станце парикмахер волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Топалов Алексей Савельевич, 1904 шера г. Грозне ваьв, грек, парте хиннавац, Грозне машинистал болх беш а вахаш а хиннав, 8 шу суд яьй.

Дородный Иван Гаврилович, 1877 шера Ермоловская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, [illegible] Молотова цӀерагӀча колхоза колхозхо, Шаами-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетильгиреев Идрис, 1870 шера Шатойски района Гатем-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Гатем-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Келоев Умахаджи, 1849 шера Шатойски района Вашиндорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Вашиндорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Описгов Оздн, 1878 шера Галанчожски района Кий яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кий яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мусаев Асу, 1902 шера Галанчожски района Нихарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Нохчичен 10 шу дизара цӀерагӀча колхоза председатель, Нихарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кагерманов Халид, 1900 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гайсаев Гилани, 1907 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Багаев Баудин, 1909 шера Ачхой-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Староюртовски района Горячеисточненски станице тика заведующи волаш болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Шотт Георгий Яковлевич, 1905 шера г. Баку ваьв, немце, парте хиннавац, Пседахски района Пседах яхача юрта МТС нормировщик волаш болх баьб цигга вахаш а хиннав, топаш техай.

Исаев Магомет, 1909 шера Ачхой-Мартановски района Шаами-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шаами-Юрта ваьхав, топаш техай.

Абдулаев Беснако, 1867 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кунтаев Питу, 1902 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ветпункта санитар, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хабаев Магомет, 1852 шера Итум-Калински района Тусхорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартановски района Нитхичу яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сусуркаев Мухадин, 1882 шера Веденски района Эрсеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Эрсеной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хаджиев Джемлинг, 1872 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Баканаев Хасан, 1913 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хусейнов Рамзан, 1908 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

(ДӀахододар хургда).

М-С. Плиев

Балан ди

Поэзонхочун Плиев Махьмад-СаӀида ишттачӀи йолча романа тӀера дакъа кепа тох оаха. Долалур кепатехад. 1989 ш., 21-чен 23-чен феврале арадаьннача «Сердало» газета тӀа.

Пешка тӀа хий дӀохдаь, оттаю чара,
Нана аз лувчаю, бӀаргех хий легаш.
БӀаргий-хий гиц цунна, са кулгаш мара,
Бутт юрах Ӏочухьежж, сигале тегаш...
Сатоссаш гӀеттар со, олг бе а дейла.
Се тӀем тӀа водаш мо, сай нана хьаьстар.
Оал сога: «Фу дергда, юсе чувелла?», —
«Волларгвац», — оал аз а, ца ловш цох къаста.
Бригаде кхоаччашехь са хинна даьлар,
Эттар со бакашка феткен чудотта.
Цуприк а, инӀ теха, хьаараваьлар:
«СалаӀа дезар, — оал, — бӀайхача метта»...

Замашкара-замашка, даьша тӀехьенашка телаш хьаденад вайнаьха тамашийна истори. Цхьабакъда, 1944-чу шера лоамашка боагабаьча наха тӀаоттадаьча туржоӀаца таръе йишйолаш къизал ейзаяц дхьанна а гӀаьрашкара, ьвлашкара, моастагӀашкара. Вайнаха цӀаккха йицдургйоаца, баьде мел ярел баьдегӀа оагӀув я из халкъа исторе.

ДаьгӀастен лаьтта, боллашехь дийна,
Сийна цӀи-а теха боагабаьб нах.
Цар синош цӀувз хӀанз Ӏовкъарех ийна!
ХӀаца далац дуне чудаха ах?!
Дохйц ер, лалац лоамех цӀи яьнна,
Сигален Ӏаршаш а чухьедаш дац!
Ди доагӀаргдий ер къиноех даьнна?
Сел къиза боабаьрий леха чӀир яц.
Даьла вац наха из къизал еннар,
Аташка тийркаьрех шалтанчаш баьр.
Дохьаж дий-те цар ноакхоех меннар?
Е даьша баьбол-хьогӀ биа дув къаьр?
Шалтанчий даьшта, тийшача балхах,
Юрташа кхайкаьь вий къонгех ух?
Баргболга хац-те царна шоаш малхах?
Къиза ниъ, цӀий Ӏеноц, цар хӀана кхухь..?
ДаьгӀастен лаьтта боллашехь дийна,
Сийна цӀи а теха боагабаьб нах!
Цар синош цӀувз хӀанз Ӏовкъарех ийна!
ХӀана далац дуне чудаха ах?!
Дохац ер, лалац лоамех цӀи яьнна,
Сигален Ӏаршаш а чухьедаш дац!
Ди доагӀаргдий ер къиноех даьнна?
Сел къиза боабаьрий леха пхьа бац!..
Я раббн-Даьла! Цкъа лаьтта восса,
Шалтанчий къизалла цкъа тохкам бел!
Е цинтара дуне тӀакӀалтӀакхосса,
Малайкий оарцоща еш нийсса кхел!
Ма дий, Даьла, мадарра ене!
Доазув дац лаьттарча адамий вон.
Сенна эш сёллар бӀехдена дуне,
Эзарей детаех хилча цхьа чоп?!
Я раббн-Даьла! Лаьтта Ӏовосса.
Шалтанчий къизалла цкъа тохкам бел!
Е хьай водж техе тӀакӀалтӀакхосса,
Малайкий оарцоща еш нийсса кхел!..
Гешт делахь, Даьла, Ӏовдалча сина!
Дега ма дохалаць «Хьо, хьеха воал?»
Ӏовдалу са дог байнарий къина,
Цухуль со кувла-хур уйлашта гова.
Сабаре ва хьо. Шоло яц цунах.
[illegible]
Сий-лоӀам ба са, шалтанчий унах,
ШакӀа мо, цӀепъялар Ӏа кхелла бел!
Мичий со, АллахӀ, догӀанна текъаш,
Мухь бетташ, ткъам бетта хьа Ӏаьржа къайг.
ГӀийла дог делхаш, бӀаргех бий хьекхаш,
Ӏа кхелла, хьа миска чӀир леха кхайк.
Валар со, Даьла, къайг санна, гӀетташ,
Низ болаш пуп санна, ваха е ва.
Хьевзаргвар даге, нра зӀок етташ,
Хьабаьккха Сталина шаикхе бӀарг ба!
Ӏа мича кхелла цуна лам оза.
Халкъаш но хӀаланде, маӀа е кхал.
[illegible]

Сигале, эттӀа! Дуне, хьо доха!
Даьй-лоамаш! Ӏокаглуш, херца!
Нишъяц са кӀаьдле! Нишъяц са воха!
ЧӀир лех аз сай халкъа цӀерца!»...
Кхералац даьр даь, чов хинна, аькха,
Ӏоажалла дода ше накъа.
Дорха ва Ахьмад къам довхар декха,
Деце а ший кхоанеп дакъа.
Ерзалургйоацаш, кӀоарга я човнаш,
Бере уж даьръяьй тух хьерцаш.
Даьй-мехка, делхаш, гӀийла латт ковнаш.
ХӀаьта, Ӏоа-моцал бов керчаш.
Уйлаш... Уйлаш... ЦӀаккха кхоачалац Ахьмада уйлаш:
«Фу эш-те сага даькъаза вала?..
Даькъаза ваьлча, хӀалакве Дала?»...
Маьтт-лоам тӀа, хайна, Ахьмад хӀанз вагӀа,
ТӀера ва биркъа, дехар мо сагӀа.
Ког мел лайзача, кӀал ягӀаш кӀийле,
Шийх цӀи хьалтохе, яргйоацаш сийле...
Автомат-кара, качъуллаш турмал,
ИйрчагӀ да вахар таьзета- зурмал.
АттагӀ да лечкъа, нана-мохк тахна,
Кхаьта я хьунаш, доссаш латт эхка,
Комараш кхаьча, цӀе кӀувсащ дада,
Ӏоа-Казахстане моцал бовш бада.
«Уж хьабалара комараш яа.
Соцца Ӏохайша, укхаз салаӀа...
ХӀаьта, уж мозий санна бовш бада...
Я раббн-Даьла! ГӀерт-те фу хада?..
Малав дӀадувца сона мел дайнар?..
Ха хьаштдий царна аз укхаз лайнар?..
Хадаргья гота, ткъе хадаш санна,
ТӀехи-гола мичай ховргдац са нанна.
Йий-те, са нана, хӀанз а хьо дийна?
Е, улл хьо, хьоггехь, лаьттах дегӀ ийна?..
Аз а ца лехе, малав чӀир леха?
Веце а къинош Даьлера деха.
Со дагалаьца кховдоргдий сагӀа?..»
Маьтт-лоам тӀа, хайна, Ахьмад хӀанз вагӀа.
Цун алла везац шийлача-ша тӀа.
Дарц увгӀац юхь тӀа детташ лей гата.
Малх делкъе боагӀа, чора дин хийца,
Акха латт доагӀаш, ший чоабол нйца.
Из чакх а даьнна, йоссаргья гуйре,
Гуйренна тӀеххьа Ӏан шийла Ӏуйре.
Дарцага ийдеш низбола тӀаьнаш,
КӀай кхоллар кхелла, латтаргья гаьнаш.
Шийла-ша билла, лоамаш шаьрденна,
КӀай мерчий дийха, Ӏалам кӀайденна.
Чакхъюргья шелал дегӀа, пун дийхка,
ХӀара никъ хургба кӀийлено бийхка.
ХӀаьта а веза Ахьмада ваха.
«Ваьхавац эсхьа», — аргдолаш наха...
«Фу эш-те сага даькъаза вала?..
Даькъаза ваьлча, хӀалакве Дала?..
Кащ, боарз а боацаш тарлу лер хада...
Сол толаш, иштта, мел дукха бада?..

Чакхдаьннад 1944-гӀа шу. Массайолча фронташка толамаш доах ЦӀеча Эскаро. Тоъал ха я союзникаша 2-гӀа фронт хьайийла. Фашисташта тӀалаташ да Америка, Англе, Франце тӀема низаш. Доазол дӀатӀехьдаьннад ЦӀе эскар, мукъаьяьккхай Польша «Краков» яха гӀала, Бессарабе юрташ, гӀалаш, Даьхе Ӏоцӏепъяьй фашистех.

Цхьабакъда, хӀама хувцаденнадац бохабаь бахкийтача вайнаьха вахара хьале. Мел хьийтача къих дезала кӀира даал ялат деннадац колхозаша. Къахьегаца-денах 50 — 100 грамм мара кӀа деннадац. ДукхагӀбола нах децарийла бисаб колхозашта. Ка техар мара хьалдаа цхьор-марта долаш саг вац. Лайна кӀалхара, хӀин аргӀаш лаьттачара кепаш лохьадеш лел адам. ТӀатеӀай Ӏан шелал. Дувхар да биркъа, чур да меца...

США. Советски гроссмейстера, дунен экс-чемпиона Карпов Анатоле гойтар шахматни доска тӀа саг эггара дикагӀча шахматни программаел хӀанз а тӀехволга. Ассошиэйтед Пресс информационни агентствос хоам ма барра, городе Кембридже (Массачусетс штат) цо эшайир, цхьан секунде 80 эзар хода анализ е таро йола «Дип сот» яха американски суперкомпьютер.

«КӀоарга уйла» яха цӀи йолча машена ше эшара дадий дир проигрыш йелга ха а хайна. Цул совгӀа, «къизача» цейтноте нийсъеннаяр из.

Ши сахьат совгӀа дӀаьхденнача цу ловзаре, совгӀа пешка дӀа а енна, ший позици тоайир Карповс. Противника пешкаш сонца а яь, королаца царна юкъе ваьлар из. Компьютера, специалисташа яхачох, дебюте цӀенхаштта гӀалат дир.

ДӀадахача шера октябрь бетта «Дип сот» шозза эшайир дунен чемпиона Каспаров Гарре.

СУРТА ТӀА: Карпов Анатолий шахматни парти йолча хана.

АП—ТАСС телесурт.

Пайда боал совхоза

Грозный — Шатой яхача новкъа водаш вола саг «Тепличный» совхоза контора уллувра цхьа зӀамига гӀишло па зувш вусаргвац. Из я «Синтем» яха кооператив.

Укхаза къахьегаш я Идигова Лиза. Цу сагах ала йиш я из цу кооператива «юхь-сибат» да аьнна. Цу тайпара бегаш беш вай из къамаьл дӀаьхдича геттара хоза «юхь-сибат» да цу кооператива дар, ала тов.

«Синтем» яхача кооперативо цхьан дийнахьа 250 — 300 йӀайха лаваш йохк укх юрта бахача нахага а новкъа дӀа-хьа ухача машений пассажирашка а.

Массехк бутт мара бац из кооператив хьайийла, бакъда, дукхача наьха тешам тӀаэзаб цу зӀамигача коллективо. Цар еш йола маьйх-лаваш геттара чам болаш я аьнна хеташ ба эцархой.

Из кооператив хьакхеллараш ба «Тепличный» яхача совхоза столове къахьегаш хинна пекараш Паскаева Абан Гайрбекова Хьаваи. Цар опыт, говзал йовзаш ба укх юрта баха нах. Из а да цу кооператива гӀоина.

Лавашаш чам болаш дикен хиларал совгӀа уж тайп-тайпара хилийта а гӀерт кооператораш. Ах кийла, цхьа кийла... шийна еззар хьаэц эцархочо.

— Тхона керттера да аьнна хетар наьха кхоачам хилийтар да, — йоах производства заведующи волча Адиев Вахида. — Духхьал наха дикадар хиларал совгӀа совхоза а кӀезиг-дукха ахча совдоалаш гӀулакх да ер. Цудухьа шеко йоацаш да тхо, укх тайпара кооперативаш дукхагӀа ехка езилга.

С. М. ЯСУЕВ.
Грозненски район.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙЧЕ—ЭНЦИКЛОПЕДЕ ТӀА

Москве «Советская энциклопедия» яхача издательстве арадаьккхад керда книжка — «Географический энциклопедический словарь». Цу тӀа я 15 эзар гаргга тайп-тайпара статьяш. Цар тӀа дувц Ӏаламах, туристически объектех, вай мехка а дунеп а эггара йоккхагӀъолча политически, экономически, Ӏилма, культура центрех. Цу книжка тӀа шоашта пайдане материалаш кораергья краеведашта, педагогашта, наькъа лела безам барашта.

КӀезига моттиг лацац книжка тӀа Нохч-ГӀалгӀайчех йолча материалаша. Цар тӀа дувц Нохч-ГӀалгӀайчен климатах, боахамах, культурах, белгалъяьннача моттигех, Серноводскии Ӏармхи тӀарчен курортех. Цхьайолча статьяц тӀа дувц республикерча нах бахача моттигех, цун столицах Грознех. Цу тӀа арадаьккхад Нохч-ГӀалгӀайчен географически карта а.

Энциклопедически словара тӀа систематизаци яьй Нохч-ГӀалгӀайчен, иштта кхыча республикай, мехка регионий, кхыметтел дунеп а географически, краеведчески знанешта. Цудухьа из пайдане книжка да. Цул совгӀа, из практически пайъадаргда туристашта а Нохч-ГӀалгӀайчене салаӀара, го баккхара маршруташ оттаеча а.

Энциклопедически словарь арахийцад тираж 210 эзар экземпляр йолаш.

Г. ХОБОТЬЕВ.

КУЛГАЛХОШТА РАЬЗА БАЦ

Дукха нах бах Грознерча Ленински районе, бакъда, хьалахете а, цу наьха лертгӀа йоакхо еп бац райисполкома... гӀоздаяпха гонахьа Ӏалам а ца хилча, тхо кхеташ дац уж хьалдара маӀанах. Хетарга...

Спорт

ЛАРИСАЙ ТОЛАМ

Дика йовзаш я вай республике спортсменка Татаева Лариса. Укх тӀеххьарча шерашта некдарах йолча тайп-тайпарча яхьашка дакъа лоацаш толама тӀехьа толам боаккхаш хьайоагӀа из.

Дукха ха йоацаш Лариса Горьковски областе йолча Дзержински яхача городе некдарах йолча Российски Федераце чемпионате яха хилар. Дика аьттув баьлар цун цига. Масала, букъ кӀала болаш бӀаь метр дӀоахал долча дистанцех некдеш хьалхара моттиг яьккхар цо. Результат — 1.06.3 секунда. Из НГӀАССР рекорд а спорта мастера нормативал 2,7 секундал лакхагӀа боарам а ба.

Ши бӀаь метр дӀоахал долча дистанцех шоллагӀа моттиг яьккхар Ларисас. Цул совгӀа, эстафете дакъа лоацаш бронза медаль яьккхар.

Л. Татаева ЧИГУ физвоспитане факультета шоллагӀча курса студентка я. ХӀанз кердача яхьашта кийчо еш я из.

М. МУРАТОВ.

МаӀанаьха кочамаш

МаӀанаьха барзкъаш дохкача № 52 йолча тика тӀа хьех оаха эцархой. Даьре а кхыча а кӀадай массайолча размерах йола кочамаш я укх тика тӀа.
Тика адрес: Победа пр., 1.

Ленински РТО.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 ФЕВРАЛЬ,

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Концерт.
9.20 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 2-гӀа корта.
10.25 — «Шера ханаш». Февраль.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
16.00 — «Где ты, Багира?» яха берашта дола фильм.
17.15 — «Тележка». Журнал.
17.45 — Коталок 45 шу дузаш. «Солдаты Орлова» яха документальни фильм.
18.15 — ЗӀамига концерт.
18.30 — Ха.
19.00 — «...16 шу даланзеи боккхагӀен».
19.45 — «Саги закони». Правовой видеоканал.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 3-гӀа корта.
22.50 — «Автограф». Иллеш дӀаоал Берте Лоредамас. (Итали).
23.55 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 8-гӀа класс.
9.05 — Испански мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. 2-гӀа шу. Ӏомабу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гӀа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — Ритмически гимнастика.
12.35 — Документальни фильм.
13.00 — Биатлон. Дунен чемпионат. 10 км. МаӀанах.
[illegible] (гӀалгӀай меттала).
17.00 — Киножурнал.
17.10 — Информационно-публицистически программа.
17.50 — Музыкальни открытка.
18.00 — «Историе оагӀонаш пусташ» (нохчий меттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22.01.65.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сесси. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шуь, бераш!
21.15 — Документальни фильм.

9.35 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 3-гӀа корта.
10.45 — «Память не оставит в покое» яха СССР Герзашцарча Низий Центральни музеера репортаж.
11.00 — Киноконцерт.
12.00 — Коталок 45 шу дузаш. Документальни фильм.
12.30 — Ха.
13.00 — СССР халкъа артиста, композитора Р. Паулса концерт.
14.56 — Йотбаьннараш.
15.55 — Мультфильмаш.
16.55 — Сакъердаме старташ.
17.00 — Тахан — Советски Эскарен ТӀема-Форда Флотен Ди.
17.15 — «Воля Вселенной» яха художественни фильм. (Духхьашха).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — Салтий илла концерт.
21.00 — Ха.
21.30 — «Точка пересечения» яха бӀухойх-кантемировцех йола передача.
21.45 — Из хиннад... хиннад...
22.05 — «Взгляд» яха программа.
23.50 — Ден лув-кхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.
00.05 — «Бой на перекрестке» яха художественни фильм 1-ра сери.
1.10 — Шульженко Клавдия.
2.15 — Фильм-концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 8-гӀа класс.
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.40 — Вайна гонахьара дуне. 1-ра класс.
10.55 — Английски метта передача.
12.00 — «Моя улица» яха телефильм.
13.10 — Л. Зорин. «Цитата» яха фильм-спектакль.
15.10 — Мультфильм.
15.25 — «Порховский завод» яхача документальни фильма премьера.
15.45 — «Подданные революции» яха художественни...

Шалтанчий къизалла цкъа тохнам
белl

Е шиттара дуне тIаклалтIаххосса,
Малайкий оарцонца еш ийсса кхел!
Ма дий, Дала, мадарра уие!
Доазув дац лаьттарча адамий вон.
Сенна эш сéллар бlехдениа дуне,
Эзарнєй дегаех хилча цхьа чоп?!
Я рабби-Дала! Лаьтта Іовосса,
Шалтанчий къизалла цкъа тохнам
белl

Е хьай водж техе тIаклалтIаххосса,
Малайкий оарцонца еш ийсса кхел!..
Гацт делахь, Дала, Іовдалча сина!
Дага ма дохалахь «Хьо, хьеха воал?»
Іувдалу са дог байнарий къина,
Цулухь со вувла-хур уйлашта гоал.
Сабаре ва хьо, Шею яц цуиах.
Бенхам Iа бергболгах теша е тем.
[illegible]
Шаьга хьо, цIепъилар Iа кхелла беш!
Мичий со, Аллах!, догIанна текъаш,
Мухь бетташ, тхъам бетта хьа
Iаьржа къайг,

ГIийла дог делхаш, бlаргех бий
хьекхаш,

Iа кхелла, хьа миска чIир леха кхайк.
Валар со, Дала, къайг санна,
гIетташ,

Низ болаш цуи санна, ваха е ва.
Хьедаргвар даче, ира эІок етташ,
Хьабаьккха Сталина шакхе бlарг ба!
Iа мича кхеллав цуьна лак оза,
Халсьаш цо хIалакдеш, маIа е кхал.
Са хила оцк дац дуненчухь гIоза,
Берадща дIатиннаб-са гIоза бlал!..

Тсьамаш тIара шийла тсъов егаеш,
Моакхаза Даьй-лоамаш эгадеш,
Ший сих наетташ,
Дорха мухь бетташ
Лоаман лаьча кхайк лоамашка:
«ХьалгІовтта, ва нах! Тха Дай-лаьтта,
Даьгача синой, сийна Iы гIетт!
Доагадеш лаьтта, эттад даьтта!»...
ЧIир лехар дехаш лаьчо мух бетт.
Цец а даьина, чухьежж гIурт баьча,
Цlийх дяза бlаргаш дорхдеіша лехк,
Из къиЪал яйна накас даьча,
КорзагI а даьина, дорха мухь хьекх:
«МалагIна чIирий, цIийший замагI
Доагадаьд наха адамий цIий?!
Тарлу ер дуне цу цIийн хIамах
ХIалакде Дала, йохийташ вий!
Жоп дал-шоай, ва нах! Сенах
кхеллад?!»

Кхайк лаьча, делхаш, узам а беш:
«Оаш шоашта, ва нах! ХIайкал эллад,
Тхол къизагI, хилара тешал деш.
ХьалгІовтта, ва нах! Тха даьй лаьтта,
Даьгача синой, сийна Iы гIетт!»...

Деккъалу лоамаш, дохк дIа а даьле,
Маьлхага дувл белакъажар.
Хувцалу янгат, дорх тIера яьле,
Дагаух нарагI мел вежар.
Уйлаш а къаг цуи, цIеплу бер санна.
ЧIоагIо ю кхы топ па тоха:
«Аз бала бенаб хийлане ванна,
Наьна дог дергдац кхы доха.
Оттаргва духьал, кулгаш Іохийца,
Цкъа вожа веза топ кхийтта.
Да ваьлдаг, вахар кхехк даим цIийца,
Бе къувлаш Іоажала лийта.
Бераш да хувшош со ве нIийленина,
Амар лу, ховшанза бовлац.
Бусалба уж а шоай Берия венна!
Цхьанне а цун къамарг къовлац.
Хьаж агIад цунна цхьанна а вонах,
Дог а дац сагах къахета.
Болатах го баьб, гоаваро, гонахь,
Оцо дарий кхел кхийнад теда.
КьотIашна еннай халкъа кхел йовха,
Хьувзабу мехкарий, йстий.
Аьттув бал, Дала, цкъа Береш бовха,
Хьай таттар сихагI хьалисте!»...
Михьарйовл уйлащ, дорхал отт
бухьар:

«ЧIир лехарьга мел ва дийна!
Зала ба тахан халкъага бахьар
Сталина, къизалах кхийна.

ХIара ниць хургба кIийлено бийхна,
ХIаьта а вела Ахьмада ваха.
«Ваьхвац лехьа», — оргдолаш наха...
«Фу ош-те сага даькъала вала?..
Даькъаза ваьлча, хIалакве Дала?..
Каш, боарз а боацаш тарлу лер хада...
Сол толаш, ишта, мел дукха бада?..

Чаккхдаьннад 1944-гIа шу. Массайолча фронташка толамаш доах ЦIеча Эскаро. Тоъал ха я союзникаша 2-гIа фронт хьайкийла. Фашисташта тIалаташ да Америка, Англе, Франце тIема ниэаш. Доазол дIатIехьдаьннад ЦIе эскар, мукъаьыккхай Польша «Краков» яха гIала, Бессарабе юрташ, гIалаш, Даьхе ІопІепъяй фашистех.

Цхьабакъда, хIама хувцаденнадац бохабаь бахкийтача вайнаьха вахара хьале. Мел хьийтача къих дезала кIира даал ялат деннадац колхозашка. Къахьегаш-денах 50 — 100 грамм мара кIа деннадац. ДукхагIбола нах делхарийла бисаб колхозашта. Ка техар мара хьалдаа пхьор-марта долаш саг вац. Лайна кIалхара, кIин аргIаш лаьттачара канаш лохьадеш лел адам. ТIатеІай Іан шелал. Дувхар да биркъа, чур да меца, къиза ба Бере баьреш. Новкъост вац цхьа Дала воацар.

Де доацаш дас-нанас моцал дов
бераш,
Каш доакххаш, ша баьча лаьттах
дувл сийгаш:
ДІабохка низ боацаш, ахкийсар
кхераш,
Со а латт унахойх бlаргех хий легаш.
Фу дахь-те, кхоане, Iа
сапаргIатдаккха?
Доха йишйоацаш да, Даьла, хьа сабар?
Ер дуне, оагадий, хьакIалтIадаккха!
Тамаш я тхо доалу ер Береш кхабар.
Дог доацча акхарна селлар низ бенна,
Гой, бовш латт, хьо лерхIаш
бийттараш корта!
АттагI дар ер на гуш валаре венна.
ХIай, Даьла! Ер дуне ховрцаде гIорта!
Кхеллад-те тха къам Iа уикхаз фу
хада?
Даьй-мехках къоастадаь, делхадеш
гIийла?
Моцал бовш, тифах леш мел дукха
бада?
Ер Береш корчабел шоай
Iаьрчча йIийла!
Чона морх хьалъайий байбе тха бала,
Денал чудоссаде, дорхдеш тха дегаш!
Хьо воацар гIонч вац тха хIанз
оарцагIвала,
Деший цІунз Даьй-мехках бlаргтоха
хьогаш.
Мячад Iа малха кIал ха йоацаш
нхелла.
Бий-те хьа ха йоацаш ер харцон бала?
Лелачул ер къемат, ишта,
качъэлла,
Са дегах, са дегIах бел сийна ала!
ЦаI вийча бlаь шера ца дита
пхьенаш,
Бlаьш боабеш диса латт, леха чIир
йоацаш.
ДегIамех хиннад тха, цхьа гIийла,
Iенаш.
Каетташ, дорхалло дегаш латт оачаш.
Дуненчухь цаI хилча ший кашар
гIетта,
Лоам чу даьй гІовттаргбар чхараш
хьатъийеш.
СелаIад лоацаргдар товраш де детта,
Тхо дайха гоавараш шоай цIийла
цIийбеш...
Дог, хила хьо чона, моакхаза хила!
Къахетам е зовзал гIончий бац вайна!
Оттачул юьхIаьрчча деналах тилла,
Ер дуне дуслда вай да а дайна!

ДIахододар хургда.

бегаш беш вай из къамаьл дІаьхдича геттара хоза «Іохьсибат» да цу кооператива дар, ала тов.

«Синтем» яхача кооперативо цхьан дийнахьа 250 — 300 йIайха лаваш йохк укх юрта бахача пахага а новкъа дIа-хьа ухача машений пассажирашка а.

Массехк бутт мара бац из кооператив хьайийла, бакъда, дукхача наьха тешам тIаэзаб цу зIамигача коллективо.. Цар еш йола [illegible] геттара чая болаш я аьина хеташ ба эцархой.

...ператораш. Ах кийла, цхьа кийла... шийна еззар хьаэц эцархочо.

— Тхона керттера да аьнна хетар наьха кхоачам хилийтар да, — йоах производства заведующи волча Адиев Вахида. — Дуккьал наха дикадар хиларал совгIа совхоза а кIезиг-дукха ахча совдоалаш гIулакх да ер. Цу духьа шеко йоацаш да тхо, укх тайпара кооперативаш дукхагIа ехка езилга.

С. М. ЯСУЕВ.
Грозненски район.

КУЛГАЛХОШТА РАЬЗА БАЦ

Дукха нах бах Грознерча Ленински районе, бакъда, халахете а, цу наьха лерттIа йоакхо еш бац райисполкома кулгалхой. Из ишта хилара тешал деш да Б. Хмельницкей Татарскии улицайка доаллар. Боккъалдар аьлча, цу тайпара сурт-м Грибоедова улицагIа а да.

Грибоедовен Б. Хмельницкей улицаш вIашагIкхеттачар Іоволавенна Бакииски Б. Хмельницкеи улицаш вIашагIкхетача кхачналца бахаш болча наха го бир сона, со цига хиннача дийнахьа. Царна юкъе дукхагIбараш пенсионераш, тIема а къахьегама а ветеранаш бар. Дийцар дар цу улицашка латта Iазап, вешта из-м цхьа бахьан а бlарга са лерттIа долча сага гургдолаш дар. Саг цецваллал хIама дар Татарскии Б. Хмельницкеи улицаш хотталуча даьллар. Перекресток йолчча боаллар бокхха кIоаг, цига гIолла дIа-хьа йода машина дIаяхар тамаш йолаш хIама да. Татарски улицагIара Б. Хмельницке улицагIа дIачувийрзача ушалаш я, наькъа юккъе Іойоассаяь заводера хьаена нувхаши жагІен ба.

— Ер хьона гуш йола колд укхаза латта кхо-диъ шу да, тхоай гIаддовлдда райисполкоме а кхычахьа а лийткъад тхо, бакъда, хIанзалца цох баьина пайда-м бац. ХIаьта, уж латта гувнаш дукха ха йоацщаш даьд укхаза. Царех цаI — заводера хьаена нувхаш я, вож жагIа ба, — йоах наха. — Нагахьа санна, цу колда чу райисполкома кулгалхоша чкъаьрий чухецаре, цу гувнаш тIа а даьина зIак хьокхаргдар оаха. Е хьалаца чкъаьра а ца хилча, е цу гувнаш тIа а даьина, дог гIоздаккха гонахьа Iалам а ца хилча, тхо кхеташ дац уж хьалдара маIанах. Хетаргахьа, райисполкома проекта тIа хила мег уж ушалаш, «Iам» ба, аьина. Е керда план оттае дагахьа хила а мег, тхо пенсионераш а инвалидаш а хиларга хьежжа тха йоакхо яра укхаза цхьа «Iам» бе. Из ишта дале а, шун газета тIа гIолла царга цхьа дехар де безам бар тха. «Нагахьа санна, лакхехьа оаха маалара, из план еш яле, тха коашкара ара йоала а чуйоагIа а машина дIа-хьа яха йиш хургйолаш оашош белгалбоаккхаргбола «Iам» кIеззига юстара баккхар».

Цул совгIа, лакхехьа ювцаш йолча моттиге заводера хьаена нувхаш Іойоассаеча машина кузово соттаяь Іоолла а енна уллаш газ хьайоагIа турба а я. Цох доккха хатар хилар кхерам ба гонахьа бахача наха. Дале а, цу гIулакха сагота волаш саг вац е Горгазе а е райисполкоме а.

Массейттаза цу хьакъехьа латкъа иха ветеранаши инвалидаши теркал баьбац Ленински райисполкома председатела Р. Таштамирова. Цхьабакъда, хIанз санна мара шийна чуйоагIача территоре тIа бахача наьха йоакхо райисполкома кулгалхочо ца йой, тамаш я-кх гIулакх чакхдоале.

ТIаккха, бехк бий-те цу наьха кулгалхошта раьза ца хилча? Банне а бац! ДIаьыннай хозача къамаьлашца нах Iеха а беш, кулгалхой шоай кабинеташка баьгIа хаваш. ГIулакхаца Iа дIа ца хьокхе, хьох кулгалхо хетац, хIаьта хьайна кулгалде ца моге моттиг мукъаялийта еза лерттIа ший гIулакх дIадахьа ховргдолчоа, йоах наха.

И. УГУРЧИЕВ.

Энциклопедически словара тIа систематизаци ьй Нохч-ГIалгIайчен, ишта кхьича республикай, мехка регионий, кхыметтел дунеп а географически, краеведчески знанешта. Цулухьа из пайдане книжка да. Цул совгIа, из практически накъадаргда туристашта а Нохч-ГIалгIайчене салаIара, го бакхара маршруташ оттаеча а.

Энциклопедически словарь арахийцад тираж 210 эзар экземпляр йолаш.

Г. ХОБОТЬЕВ.

Сона а хов деша!

У. САПРАЛИЕВА
фотоэтюд.

ХЬАМСАРА ХАРЖАРХОЙ!

КПСС обкома идеологически отдело хоам бу политически дешара ЦIагIарча общественно - политически центре (ЦIеча фронтовикий ул., 12).

24 ФЕВРАЛЕ

10 сахьат даьлча «Хоржамаш-90» яхача харжархой клуба аргIанара заседани хургхиларах.

10 сахьат даьлча денз 12 сахьат даллалца болх беш хургья общественни приемни. Цу дийнахьа нах тIанйбу НГIАССР торговле министра заместитела Гажаев Ваха Саидовича.

15 сахьат даьлча «Диалог» яхача дискуссионни клуба аргIанара заседани хургья.

КПСС обкома идеологически отдел.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.

8.15 — Іилма-доьзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Литература. 8-гIа класс.

9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.

10.05 — Испански мотт. 2-гIа шу. Іомабу.

10.35, 11.35 — Биологи. 8-гIа класс.

11.05 — Вай беш.

12.05 — Ритмически гимнастика.

12.35 — Документальни фильм.

13.00 — Биатлон. Дунен чемпионат. 10 км. МаIанах.

16.20 — Советаши вахари (гIалгIай меттала).

17.00 — Киножурнал.

17.10 — Информационно-публицистически программа.

17.50 — Музыкальни открытка.

18.00 — «Исторе оагIонаш йусташ» (нохчий меттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-85.

19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шуи, бераш!

21.15 — Документальни фильм.

21.45 — Глазунова музыка (сюита).

22.00 — Махка театраша гойт. Н. Коляда. «Игра в фанты» яха къоначча зрителя Рязански театра фильм-спектакль.

23 ФЕВРАЛЬ,

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.30 — Концерт.

8.50 — «...16 шу даланзен бокхагIен».

21.30 — «Точка пересечения» яха бlухойн-кантемирецех йола передача.

21.45 — Из кхиинад... кхиинад...

22.05 — «Взгляд» яха программа.

23.50 — Ден лув-яхера. Бийсанара ТВ. Экспериментальни программа.

00.05 — «Бой на перекрестке» яха художественни фильм 1-ра сери.

1.10 — Шульженко Клавдия.

2.15 — Фильм-концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.

8.15 — Іилма-доьзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Литература. 5-гIа класс.

9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.

10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гIа шу.

10.35, 11.40 — Вайна гонахьара дуне. 1-ра класс.

10.55 — Английски метта передача.

12.00 — «Моя улица» яха телефильм.

13.10 — Л. Зорин. «Цитата» яхк фильм-спектакль.

15.10 — Мультфильм.

15.25 — «Порховский завод» яхача документальни фильма премьера.

15.45 — «Подданные революции» яха художественни фильм.

17.10 — Колл[redacted]

17.20 — Арендеи арендатораши.

17.40 — Советски Эскареи ТIема-Форда флотеи Денга. Бlухошта дагаух... (гIалгIай меттала).

18.20 — Информационно-публицистически программа.

19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шуи, бераш!

21.15 — Тийрка тIера Эльба тIа кхаччалца. М. А. Висаитовх йола телеочерк (нохчий меттала).

22.00 — «Прошлое всегда с нами» яха художественни фильм.

РАДИО

22 ФЕВРАЛЬ, ЕРА

7.30 Сихдалара баргал етташ.

7.40 Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 «Бехибаккхарь». М. Сулаева дувцар (нохчий меттала).

11.15 Мишта хила веза депутат? (нохчий меттала).

11.30 Боахам лелабе цахара адресаш.

11.45 — 12.00 Перестройка низгача (гIалгIай меттала).

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.16 Концерт (гIалгIай мет-[redacted]).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 «ДоттагIало».

18.40 — 19.00 «Эздел» (гIалгIай меттала).

23 ФЕВРАЛЬ, ПIАЬРАСКА СОВЕТСКИ ЭСКАРЕИ ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТЕИ ДИ

7.30 — Республика военкома И. Куницына выступлени.

7.45 — 8.00 «Юрта вахар».

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 Дошо седкъа лел. Советски Союза Турпалах Х. Дачиевх дола радиодувцар (нохчий меттала).

9.50 — 10.00 Музыка.

11.15 — 12.00 Концерт (нохчий меттала).

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.16 «Юрта вахар» (гIалгIай меттала).

17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).

17.46 Музыка.

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — 19.00 Концерта дIахододар.

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике —4, +1, Грозне 0 —2 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгIо лоа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —8 —13, дийнахьа 0 +5 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктохкама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттеи деношка

СФ03012. «Грозненский рабочий» издательства типогр. Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 599.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

ЗНАК ПОЧЕТА

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ШОАТТА, 24 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 23 (7837). ★ Мах 3 кеп.

Мехка къахьегамхошка

Деза новкъостий!

ДукхагІча даькъе мехка а халкъа а кхел шийх тийша йола вай исторена хала ха тІаэттача хана шуга кхайк КПСС Центральни Комитет.

Перестройка бахьанце дукхача итташ шерашка юкъхьанца политике а экономике а, социальни а духовни а вахаре радикальни реформай наькъа тІа яла, нравственно Іоцlенъялара наькъа тІа яла таро хиннай вай общества.

Демократически процессаш дерригІа дІахьалхашкахьа ухаш латт. Наьха общественни хьинар сомадаьннад, дикагІча оагІорахьа кІоаргга хувцамаш хилар ловш ба уж.

Мехка яьржача дискуссе принципиально дувц вай общество овлангара дениз кердаякхарах, хІара деннара йоакхонаш а эшараш а Іалашдарах. Таханарча вахаре нийслуча дукхача хІамашта раьза дац вай, сагото яйт вайга. Къахьегамхой раьза ца хилар мичара хьадоагІа дика кхетаду боахама дерттІа доал ца дара а гІулакх корта болаш ца леладара а, бехктокхам ца хилара а шоашта болча пайданна баллах пайда эцара а факташ царна нийсъяларо. Къамашта юкъера довнаш, экстремизм, социалистически законность а правопорядок а гІожа телхаяр халахеташи кхерам дегашка чубессаи тІаэц советски наха.

Оаха дика кхетаду дерригга халкъ тоха ца лой, де дезар сиха а бІубенна а ца дой мохк хІанзарча чоалханеча хьалера хьалбоаккхлургбоацилга. ЦІаккха ца хиначa тайпара хІанз вайна эш барт а цхьоагІо а, перестройка оагІув хьаллацара нигат, социалистически кердадалара наькъагІа бІубенна дІахьалхашкахьа ухилга.

Цхьаккха дича хилийта йиш йолаш хІама дац перестроечни лозунгаш хьалха а тувсаш, мадарра аьлча, перестройкана духьале ераш, шоашта аьттонаш лехараш, шоай хІама хьалдаккха гІертараш, «ВогІа ме хул дикагІа да» яхача принципагІа шоай гІулакхаш чакх а доахаш, халкъ граждански конфронтацега кхоачаде гІертараш михьарбоалийтилга а котбоалийтилга а.

Из деча хана цар пайда эц шеддолчох: халонех а дувлийтача гІалатех а базар ю; низ бара, экономически бехктокхам ца хилара а граждански яхар ца дара а, паччахьалкхении общественни институташта Іоткъам бара тІахьех. Наьха эггара нийрчагІйола оамалаш а инстинкташ а хьалхьеяр, партийни, советски, боахама, правоохранительни органех, вай эскарах доацар а бІеха мел дар а дувцар — из дерригга хІамах эхь ца хеташ леладеш да.

Цу тайпарча экстремистски низаша шоай бІеха гІулакхаш леладар бахьанце мехка кІезига хиннаяц манифестацеш, кердадалара лозунгашца дІайолалу уж, хІаьта чакхйоал антисоветски тІахьехамашца, порядок телхаярца, хулиганство леларца, нах бохабарца, царна бала а халонаш а тІаоттаярца.

Бе-беча, демагогаша, политиканаша, леладеча антидемократически гІулакхашца а бокъонаш телхаярца а, цар къамашта юкъе цІур бехкарца, гІожа Іоткъам беш а кхерам тІатувсаш а леладечунца, партийнии советскии органашта а цар болхлошта а деморализаци е гІерташ, общество моастагІал а къизал а, кхерам дІабоаржабе а бІубенна хилар дохаде а гІерташ цар леладечунца вІалла машар хила йиш яц.

Хилийта йиш йоацаш а ла йиш йоацаш а хІамаш да уж. Уж цІенхаштта харцахьа лархІа деза.

20 феврале яьча заявлене тІа СССР Лакхехьарча Советто вай общественни кема оагадайтаргдоацилга дІахайтад деструктивни низашта. хІаьта правительствана, моттигашкарча советски органашта тІадиллад моллагІа митинг Іаьдалаша бокъо елча мара ца яйтара. советски законаш цІенхаштта а лерра гІа а чакхдахара тІехьа чІоагІа тІахьожам лоаттабелга.

КПСС Центральни Комитето хьаллоац Лакхехьарча Совета политически заявлени, еррига партийни органаш, мехка беррига къахьегамхой тІахьех перестройка оагІув хьаллацара, Іаьдала эггара лакхерча органо дІадехараш боккъонца кхоачашдара.

КПСС ЦК-ас коммунисташ а парте боацараш а, болхлой, ахархой, интеллигенташ, профсоюзаш а комсомол а, маІанах а кхалнах а, кагирхой а ветеранаш а тІахьех массанахьеи массаза закон, демократе принципаш ларае, кегар бе, довнаш гІоттаде, цабезам а моастагІал а хьалхьоаде гІертараш, обществера стабильность йохае ловраш юхатоха. Правоохранительни органаш декхарийла я правопорядок лораярга чІоагІа хьажа, моллагІа антиконституционни гІулакхаш цхьаккха дича а чакх ца далийта, нах лорабе.

Бухсоцуча кхаьчача тІехьара дош къахьегача сага да. Центральни Комитет теш, къахьегамхоша шоай дикача гІулакхашца, дисциплинаца, бехктокхаца, перестройкана новкъарле мел ечунца а хІама хьакхоллара цун ритм телха мел ечунца а цІенхаштта къовсам лоаттабарца вай парте инициативагІа мехка дІайолаяьча эргалонаша толам боккхилга Іалашдергхиларах.

ХІанзарча чоалханеча хьалера мохк хьалбаккха, экономически дегІаахара, социально упахцІенонна наькъа тІа, хила хьакъ долча вахара боарам тІа из баккха йиш яц бехктокхам а хьаькъал а, законность, дисциплина а, демократи а хьаьнала къахьегилга вІаши тардича мара.

Социалистически Даьхен духьа, мехка дерригача халкъий, ерригача общества вахара аьттон духьа, хІара цІагІа, хІара дезале ираз хилийтар духьа демократически кхотадалара тІахьех КПСС ЦК-ас.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет

ВЕТЕРАНАШЦА ХИННА КЪАМАЬЛ

Укх деношка КПСС обкоме тІемеи къахьегамеи ветеранашца вІашагІкхетар хилар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева. Цо дийцар республике эттача юкъарча - политически хьалах, къамашта юкъерча гІулакхех, республике къестаеш йолча проблемех лаьца. Цхьаьца, кхоачамбоацараш долаш моттигаш яле а дерригнега хьежача юкъара-политически хьал республике во доацалга белгалдир Доку Гапуровича. Къамашта юкъера цатоамаш вай республике ца хилар геттара лоархІаме долга а аьлар цо. Амма, массе къамий доттагІал кхы а чІоагІагІа хилийта дезалга белгалдир хьалхарча секретара. ХІанз социальни дешаш къестадеш да республике. Халкъа эшаш дола товараш арахецара боарам хьалха хинначул дукха лакхагІа ба. Дукха дуккхагІа арахец хІанз гІишлон материалаш. Республике хІанз хьалъечул диазза дукхагІа е лаьрхІар гІишлош. дукхагІча даькъе фусамаш.

ВІашагІкхетаре къамаьл дир ветераний городерча совета председатела [illegible] ... никова, тІемеи, къахьегамеи, парти ветеранаш [illegible]

Гуччахьара къамаьл

Д. Г. Завгаева харжархошца хинна вІашагІкхетар

Грозненски района Алхан-Кала яхача юртарча клубе вІашагІкхетар хилар № 883 йолча Грозненски юртарча территориальни хоржамий округе гІолла РСФСР халкъа депутаталла кандидатаца, КПСС Нохч - ГІалгІай обкома хьалхарча секретараца Д. Г. Завгаевца. Укхаза цу юртара нах гулбенна, ца Іеш района кхыча юрташкара — Къаьнарча АтагІара, Октябрьскера, Толстой - Юртара, Петропавловская яхача станицера нах бар.

ВІашагІкхетаре эггара хьалха къамаьл дир окружной хоржамий комиссе председатела А. С. Вагаевас. Цо дош делар кандидата доверенни волчоа Лермонтова цІерагІча театра артиста, РСФСР халкъа артиста В. С. Белоглазова. Цо гулбеннарашта кандидата биографи йовзийтар.

ТІаккха дош делар РСФСР халкъа депутата кандидата Д. Г. Завгаевна. Цо дІайовзийтар ший хоржамашта хьалхара платформа. ХІаьта цу юкъе яр перестройкас республика хьалхашка оттаяь идеологически, экономически, социально - культурни проблемаш.

Белгалъяьха планаш кхоачашъяр республикерча общественно - политически хьалах тийша да, аьлар Д. Г. Завгаевс. Наха хьинарерча вахаре дакъа лацар—из дика гІулакх да, цхьабакъда, цхьаццайолча моттигашка районаш, юрташ наьха тайпашка хьежжа екъалуш йоагІа. Цунга хьежжа уж кадрови дешаш къестаде, ресурсаш дІа-са екъа гІерт. Уж эгІазвугаш хІамаш да, аьлар Д. Г. Завгаевс, тІаккха шийна хетар «Ше леладер фуд ца ховр тувлалу» аьнна халкъа кицаца белгалдаьккхар. Халкъий доттагІал [illegible] деза.

Д. Г. Завгаева программе шоллагІа вардинальни [illegible] сага йоакхо яр. Тахан массане ювцаш йола республике хьаІайна проблемаш белгалъяхарах гІулакх далар уж къоастае еза. Эффективни гІа баьккхаб унахцІено хораяра материально - технически база чІоагІьяра хьаьнхьа.

Экологически проблема къоастаяра хьакъехьа де дезараш тІанйдеш латт. Ден повестке — мехкдаьтта чакхоахача предприятешта реконструкци яр, керда промышленни предприятеш хьаяра программага юха хьажар, Гудермесски биохимзавода перепрофилировани яр. Паччахьалкхено хьакъоастаяь капитальни вложенеш юрташка эІамига производстваш хьаяра дІаухийтаргья, цо эзараш нах балха оттабара гІо дергда.

Социальни проблемаех керттерчох цаІ — нах чуІе фусамашца Іалашбар. Укх шера юрташка хьалхарча шерашка даьчул 6-аза дукхагІа чуІе цІенош хьалдергда.

ВІашагІкхетаре къамаьл деча Алхан-Кале вахаш волча А. Б. Ардашева, Грозненски газ чакхйоахача завода инженера Л. А. Симбаева, «Загорский» яхача совхоза арендатора С. Ю. Гайтемирова, Горячеводски УБР партийни организаце секретара П. С. Довженкос, къахьегамеи тІемеи ветераний районни совета председатела Д. Э. Экаева, иштта кхычар РСФСР халкъа депутаталла кандидата Д. Г. Завгаевна ловпаш даьхар, Грозненски районе хьаІайна проблемаш ма хулла сихагІа къоастаяр дехаш каназаш делар. Царех керттердар — даьттан тІа цун бокъонца вола да чІоагІвар.

Нахаца дагабувл

Вай республике шерра чакхйоаккхаш я РСФСР, НГІАССР, моттигерча Советий депутаталла кандидаташ юрташка, предприятешка, учрежденешка, дешара заведенешка шоай харжархошца вІашагІбеттабалара кампании. Хошш ма хиллара, уж вІашагІкхетараш цхьайолча хана чІоагІа ира чакхдувл. Из дувзаденнад наха массехк [illegible] шоай [illegible]

[illegible] хьахарна гІерташ хилара. Укх деношка совхоз техникума дешархошца, педагогически коллективаца цу тайпара вІашагІкхетар хилар № 136 йолча Сунженски къамал - территориальни [illegible]

телеграмма. ДІахо къамаьл деш цо аьлар, хоьш да 30—40-ча шерашка бехк боацаш дукха гІалгІай, нохчий махкахь чубахта [illegible] гІийттала, цар Советий [illegible] далах бола телам [illegible] гІийрталга. [illegible] къа моастагІий [illegible] ланзар. Цудухьа [illegible] ихаба деза [illegible] хаш, шоашта [illegible]

ГРОЗНЕ ХИННА МИТИНГ

[illegible] ... на викалаш, республика партийни советски органий кулгалхой.

Къамаьл де дош делар КПСС Нохч - ГІалгІай обкома хьалхарча секретара [illegible]

ДІахо цо белгалдаьккхар, перестройка мехка шерра яьржа, кІоарлуш йоагІилга. ХІанз вайна массанена хьалхашка латтар цхьа декхар да вай вахар ирзе хилийт [illegible]

хилар. Байнарий синошта гІиит дехаш, къахетам бехаш Шахьид-Хьажа дуІа дир митинге.

— Далла хоастам ба тахан вай вІашагІкхетийта [illegible]

Митинга боккха чулоацам болаш къамаьлаш дир СССР халкъа депутата, СССР Лакхехьарча Совета члена С. Хаджиева, республика партечІемеи совета председатела В. Филькина, экономически [illegible] ний доктора, профессора Р. Хасбулатова, Нохч - ГІалгІай [illegible]

[illegible] М. Т. Яндербиева, В. Ф. Русина, кхычар. Цар дийцар социальни, фусамий проблемаш, къаьста белгалдаьккхар [illegible]

къегра доввлаш, экстремизм, социалистически законность а правопорядок а гIожа тел- хьарр халахьтасаш кхерам де-

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет

ГРОЗНЕ ХИННА МИТИНГ

Селхан, 23-ча феврале саниз, дукха нах гулбеннабацар город Грозне В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа цIаккха а. Укхаза цу дийнахьа хилар цхьаккха бокъо йоацаш нохчийн гIалгIайн халкъаш сталински репрессеш еш Iодахьийтача хана байнараш дагабохара хетаяь митинг.

Iуйрийна итт сахьат даьлча митинг хьайийллар Грозненски горисполкома председатела заместитела нов. Музаева. Цо хьакхайкадир сталински репрессеш еш Iодахьийтача хана байнараш дагабоха укхаза итташ эзараш нах баьхкалга: дукхача къамий викалаш, город Грознерча, республикерча къахьегама коллективай викалаш, неформальни организацеш, дина викалаш, республика партийни советски органий кулгалхой.

Къамаьл де дош делар КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаевна. Нохчийи гIалгIайи къамашта боккхача балан да 1944 шера февраль бетта денош. ТIехьарча хана республикански газеташ тIа арайоахаш я 30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци ярах йола спискаш: Оаша зийна хургда царна юкъе ба ахархой, болхлой, боккхий нах, дукха бераш дола ноаной. Кхыча тайпара аьлча, сталински репресси машинах кIалхарваьлазар цхьаккха а.

ДIахо цо белгалдаьккхар, перестройка мехна шерра яьржа, кIоарглуш йоагIилга. ХIанз вайна массанена хьалхашка латтар цхьа декхар да вай вахар иразе хилийтар, халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдар. Цу даькъе вай республикера хьал во дац.

Къамаьл чакхдоалаш Д. Г. Завгаева дийхар байнараш дагабеха цхьан минота митинге сатем оттабар.

Цул тIехьагIа дош делар Нохч - ГIалгIайчен бусалба ди лелаберий кулгалхочун, къаьдийна Газабаев Шахьид-Хьажийна. Цо дIакхайкадир республика 46 маьждиге сталински репрессех байнараш дагабохаш тахан рузбаш доргхилар. Байнарий сипошта гешт лехаш, къахетам бехаш Шахьид-Хьажа дуIа дир митинге.

— Далла хоастам ба тахан вай вIашагIкхийтта, воайла вIаши бIарахьажа йиш йолаш. Вай баркал оал, из таро вайна еннача М. С Горбачевна Иштта баркал оал нохчийи гIалгIайи халкъаш мехкара а даьха Казахстане, Средни Азе Iодахьийтача хана, царна йоккха халон моцалеи тIакхаьчача хана вайна новкъостал даьча казахий, эрсий, немций, дукхача кхыча къамашта, — аьлар Экажкъонгий-Юртарча маьждига имама Измайлов Iаддал-Хьамида.

Митинге боккха чулоацам болаш къамаьлаш дир СССР халкъа депутата, СССР лакхехьарча Совета члена С. Хаджиева, республика парте, тIемен къахьегамен ветераний совета председатела В. Филькина, экономически Iилмай доктора, профессора Р. Хасбулатова, Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета доцента, ГIалгIай автономи меттаоттаяра гIалгIай халкъа шоллагIа съездо вIашагIъеллача Оргкомитета члена Парчиева Парас, неформальни организацей, халкъа фронта викалаша, дукха кхычар.

Митинге тIайийцар резолюци, иштта къамаш барта а долаш дахара тIахьехаш дола ихайкарал.

Митингах йола отчет кепатохаргья.

Сагота письмо

ХIАНА БОХАБАЬБ КХУВРЧ?

«Хьамсара редакци, тхоай оаз дIахозаш а тхоаш теркал деш а кхы саг ца коравьчул тIехьагIа язду оаха ер каьхат. Хов тхона газет юххера дош оала «кхелахо» воацилга а «юхаметтаоттас Iайха толхаяь низсхо», аьнна, харцйолча оагIонна команда яла йиш йоацаш долга а. ХIаьта а тха бала мехкага дIа ма кхайкабергбий Iа.

Цу тIа, тхоашта юкъерча цхьан сага, е ер каьхат яздеча наха хишна бохам а зе а дац оаха дувцар. Еррига тха района доккха зе дала мегаш хIама да из. Вешта, дала мегаш аьлча а, хIанзале цох даьннар а да бIаьш, эзараш сомашца дагарде йиш йолаш.

ХIаьта морх йоацача сигала ди тохаш мо хиннар укх тайпара да (дош алар духьа яхаш дац «ди тохар», хIана аьлча района цхьаккха партийни, советски, боахама органаца дага ца боалаш, ца хоатташ даьд из хьадаьчар). Газет дешараш та а дагадоагIа хургда застойни шерашка Наьсарера ахархой мел хала хьувзар трактора е похара эша оатхал лохаш Грозне хьал-Iо машинаш хехкаш. Юххера а перестройка йолаеннача хана 1986 шера тхоай районе духхьала совхозий техника эшаш йола хIама Iалашъе, аьнна, агроснаба база йиллача тIера аьлар тхона из хало. Дикка эибир цу гIулакхо района технически низ. Хьалха дукхаза шерашка цхьаццашиша оатхал эшаш латта тракторащ а кхай тIа яьлар, саготде ца дезаш шоаш хьа а яй бригадашка Iойохкар снабженцаша тхона эша хIамаш. Бакъда, хIанз «сов аттача ваьккхача мегаргвац ахархо», аьлча санна, дIаяьккхай тхогара из паргIато. Ер письмо яздалехьа дукха лийннад тхо цу гIулакха дух тIа дувлаш. ДIа-хьа хьаьттача, цецбувлалга мара района органашка а дац тхога хьаоалаш хIама, хIаьта снабженцашта а хац шоашкара «ворда» дIа хIана яьккхай. Царна ховра цаI да: дIадахача шера 18 августе Наьсарера агроснаб дIакъовла, аьнна, республика Агропромера шоашка приказ деналгеи, цу хана денз совхозашта кхыметтел шоашка йолаш яраш а тIехь запчастеш дIаяла йиш йоацаш бисалгеи. Бакъда, тхона, района механизаторашта, инженерно - технически болхлошта дика хов из база укхаза мел эшаш яр а цо тхона фу новкъостал дора а. Тхона дага йоагIа района совхозашкара хIама ца эшшаш хIара денна 5—8 грузовой машин оахоща Грозне цу хана хиннача «Сельхозтехнике» хийхка ха. Цу тIа шофера уллув инженер е механик вагIа везаш а хулар бIарччача дийнахьа ший балха тIара а ваьле. Из а хIама дацар, уж машинаш дукхагIча даькъе яьсса юханха ецаре.

ХIанз юха а из тIуралг доладеннад. Фент эшача хана а Грозне машина яхийта езаш хул тхо. ХIаьта а цIи яьнначул тIехьагIа еттача фатах мо мара кхы пайда хьабоалаш а эрга ло хулаш а хIама дац цу хьакъехьа. Шозза вIашагIа а кхийтта ма йохае, дIа ма къовла из база, яхаш района АПО совета заседанешка яь решенеш а республика Агропроме Iояхьийтачахьа Iимад йоацаш ядаш я. ХIаьта тхо хьалха мо лоалахошкара сагIа дехаш лел, техникана ремонт еш боахкача механизаторашта дIалла хIама а йоацаш.

Цецдаьннад тхо: тахан парте а правительства а — ахархочунгахьа юхь ерзас, фу эш хьажа, цунна гIо де, яхаш хьакхайкадеча юккъе, иззал зе деш дола хIама чакхдаьккхачарех. ХIаьта а, мел Агропрома из новкъа дале а, тхо теш, сатувс оаха из кхуврч ца бохабеш битарга. Цу тIа, хIанз арендаторий зама йолаеннача хана-м вIалла ца хилча а баргбац из республика столицана гаьна уллача тха районе.

С. ОЗИЕВ, арендатор,
М. ГАЗДИЕВ, МТМ заведующи, («Назрановский» совхоз),
Т. ГАЙТОВ, арендатор,
С. ТУМГОЕВ, механик,
Х. АЛБОГАЧИЕВ, МТМ заведующи («Экажевский» совхоз),
Д. ЭСМУРЗАЕВ, бригадир,
А. ТУТАЕВ, керттера инженер,
М. АУШЕВ, бригадир («Маяк» совхоз),
Л. ЕВКУРОВ, № 3 йолча бригада бригадир,
З. ГАДИЕВ, МТМ заведующи,
Х. ГЕЛИСХАНОВ, механик, («40 лет Октября» совхоз),
У. ДАУРБЕКОВ, бригадир.
М. КИТИЕВ, звеньевой,
М. ЕВЛОЕВ, керттера инженер (совхоз-техникум),
А. БЕКОВ, мехколонна начальник,
В. ХАНТЫГОВ, керттера инженер («Назраньагропромхимия»),
С. ТУМГОЕВ, АПО керттера инженер».

РЕДАКЦЕГАРА: Района ахархошта цу гIулакхах боккха цатоам хиннилга бакъ да. ДIа-хьа мел вахача метте (бригадашка, мастерскешка) из мара дувцаш хIама дац. Ремонтин балхаш а дикка тIехьаднсад хьалха укх хана хинначарга диллача. ДIакхайсача аьшкашта юкъера тиша оатхалаш а лехаш, ю цхьайолча моттигашка тракторашта а кхыча техникана а ремонт.

Из агроснаб районе дIакъовлар бахьан ховш дац: зе даьд цо е къоал даьд, приписках яь хIама да цига е снабженцаш мела ба? Из а е вож а дац. Совхозашта а пайда беш, шийна а пайда беш хьаенай из база хIанзалца. Къаьнача, хьал долча организацей а цкъаза вIашитIехьдаргдацар цо хьалъе йолаяь башха производственни а административни а корпусаш урагIъяхийта. Шоаш баьча пайдах 240 эзар сом дIа а дахийта, яьй уж гIишлош. ХIаьта а пайда бий гIаьххьа баха болабеннача царна Iаькъа IотIатехача...

Цхьаькха а лов белгалдаькха. Перестройка законагIа даь хIама хетац сона цох. Нагахьа санна цу законах из даьдаларе, нахаца дага а баьнна, района из мел эш, дох ахархошта а Iаьдала а фу пайда боал тахка а техка мара дIакъовларгъяцар из.

Сона сайпа цу историех хетар укх тайпара да. Цкъадале, ца бохабича бакъахьа бар хIаьтта когашта отта мара ца болабенна къона боахам (района из мел эш — дувца дезаш мичад). ШоалагIдале, республика Агропрома председатель М. А. Арбиев наьсархой дехар теркал а даь цу дешага юхахьожаргва, аьнна, хет. Наьсарен механизаторашта боккха кхаъ хургбар из дош дикагIча оагIорахьа къоастадича.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр

[illegible] грахед хIапз гIишлон материалаш. Республике хIапз хьалъечул диазза дукхагIа е лаьрхIар гIишлош, дукхагIча даькъе фусамаш.

ВIашагIкхетаре къамаьл дир ветерании городерча совета председатела С. С. [illegible]никова, тIемен, къахьегамен, партен ветеранаша М. Т. Индербиева, В. Ф. Русина, кхычар. Цар йийцар социальни, фусамий проблемаш, къаьстта белгалдир ветеранашта болх бе моттигаш эшалга.

ВIашагIкхетар чакхдоалаш ветеранаша даьча дуккхача хаттарашта жоп делар обкома хьалхарча секретара.

Лаьрхlар кхоачашду

Шийтталагlча пятилетка диълагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тIайийцад «Чечингавтотранс» производственни территориальни объединенена чуйоагIача грузовой автотранспортни предприятей коллективаша. Царех дукхагIъяраша диззза кхоачашду шоаш денна дош. ДIабахача январь бетта халкъбоахама мовхьаш дIахьа дахьара план 153 процент кхоачаш а яь, яхье хьалхара моттиг лькхай Сулумов Руслан керте латтача автоколонна - 1436 йолча водителаша. Цар цу юкъа планагIа лаьрхIачул тIех дIа-хьа дихьад 25 эзар тонн халкъбоахама мовхьаш.

Хьнпаре къа а хьегаш, шоаш укх шера тIайийца декхараш тIехкхоачашдеш ба Азамов Ваха керте латтача междугородни перевозкай Грозненски автотранспортни предприятеводителаш. ДIабахача январь бетта задани 112 процент кхоачаш а яь, планал тIех пар дIа-юха дихьар 1700 тонн халкъбоахама тайп-тайпара мовхьаш. Цу юкъа доагIачул дукхагIа кходаьд цар дизельни доагор а. Шоай производственни хьокхамаш лаьгI ца долийташ къахьег укх февраль бетта а.

Иштта дика болх беш я дукха ха йоацаш вIашагIъеллача № 2 йолча автотранспортни предприяте коллектив а. Цо халкъбоахама мовхьаш дIа-хьа дахьара задани 113,3 процент кхоачаш а яь, планал тIех дIа-юха дихьад 1600 тонн мовхьаш.

[illegible] я РСФСР, НГIАССР, моттигерча Советий депутаталла кандидаташ юрташка, предприятешка, учреждениешка, дешара заведенешка шоай харжархошца вIашагIбеттабалара кампани. Ховш ма хиллара, уж вIашагIкхетараш цхьайолча хана чIоагIа ира чакхдуъл. Из [illegible] наха масеех кандидата юкъе шоай лоIам кхоачашбе могаргдар хьахаржа гIерташ хиларца.

Укх деношка совхоз-техникума дешархошца, педагогически коллективаца цу тайпара вIашагIкхетар хилар № 136 йолча Сунженски къаман - территориальни хоржамий округе гIоллара РСФСР халкъа депутаталла кандидатий.

Шоаш болча хьоашалгIа баьхкача депутаталла кандидаташка моаршал а ховтташ, уж дIа а бовзийташ къамаьл дир совхоз - техникума партийни организаце секретара Котиев Беслана. ХIаьта харжархошца дагабоаьла, шоай хоржамашта хьалхара программаш йовзийта лаьрхIа укхаза венавар цу округе гIолла депутаталла ворхI кандидатех виъ: Костоев Ибраьхим, Алеев Шамиль, Хашагульгов Илез, Костоев Беслан.

Эггара хьалха дош делар Костоев Ибраьхима. Цо ший хоржамашта хьалхара платформа йовзийташ белгалдаьккхар, ше мамогта наьха вахар тоаде, цар хьашташ кхоачашде хьожаргхилар. Иштта И. Костоевс ший программа тIа керттера а лоархIаш дийцар ГIалгIай автономи меттаоттае езаш хиларах, цу даькъе низ ца кхобеш къахьегаргхиларах.

ТIаккха харжархошка ший программа йовзийтар Ш. Алеевс. Ше кооператор хиларах тарра, беррига теркам кооперативни болам шерра дегIакхувлара тIабоззабир цо. Кандидата белгалдаьккхар, нагахьа санна вай лаьтта бокъонца ахархошка дIа ца лой, нах ялатаца, дулхаца Iалашбъра декхар къоасталургдац, аьнна. ХIаьта из дара доалахьенах дола Закон тIаэца деза. Из гIулакх кхы тIехьа дайкха йиш яц.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча депутаталла кандидата Хашагульгов Илезас гулбенараштa массехк документ довзийтар. Царна юкъе дар кулакашца къовсам лоаттабаьча шерашка нохчий а гIалгIай а 8—10 эзар дезал кхычахьа дIабахийта оттабарах дола Указ. Иштта цу хьакъехьа Сталина яйта хинна телеграмма. ДIахо къамаьл деш цо аьлар, ховш да 30—40-ча шерашка бехк боацаш дукха гIалгIай, нохчий наьха чубоахкалга, топаш ийтталга, цар Советий Iаьдалах бола тешам боабе гIийрталга. Бакъда, из халкъа моастагIий вIашIтIехьдаьлаьзар. Цудухьа, вай дага ихаба деза [illegible] ца бо[illegible] [illegible] дIабоалаш [illegible].

И. Хашагульговс ший программа тIа керттера лоархIаш дийцар динах тешаш болча наьха кхычарна санна шоай культа гIулакхаш леладе бокъо яккха, студентий йоакхо е хьожаргхиларах.

ТIаккха гулбеннараштa хьалхашка къамаьл деш Костоев Беслана белгалдаьккхар, Къулбаседа Кавказа регионо лоархIамеча аспектех цаI къамашта юкъерча гIулакхий проблема йолга. Из хеттача бесса къоасталургъяц, нагахьа санна, хIара халкъо эттача хьала боагIача беса мах а беш, гIулакхаш ца ге ладой. Тахан гIалгIаша шоай автономи хьае безам болаш, харцахьарча наькъаца царгара дIадаьха шоай лаьтташ хьадийхад, аьнна, хIирий эгIазбаха бокъо яц. ХIана аьлча, сага садаха фо эшаш санна, гIалгIашта шоай лаьтта, автономи эш. ХIаьта цар дикача доалахоша санна из хьаеча новкъостал де, шиъ къам барта дахаргдола хIама де деза. ДIахо цо аьлар, ГIалгIай автономи хьаяра дош керттера а лоархIаш, РСФСР парламента хьалхашка хьоргда аз, нагахьа санна, сох депутат хуле. Иштта са балха керттерчарех цаI хургда аьккхий проблема къоастаелга. Экономика дегIаккхувлача даькъе керттера теркам тIаозаргба рынкаеи паччахьалкхен секторан гармонизаци елга. Уж шоайла вIаши ийс ца дича гIулакх лерттIа дIагIоргдац. Цул совгIа, доазол дехьара фирмаш юкъе а озаш, туризм дегIакхувла еза. ХIана аьлча, цигара хьайийцача валютас вай промышленни предприятеш дикача оборудованеца Iалашъеча гIо дергда. Цул совгIа, школашка Iарбий мотт Iомабелга юкъедоаладара сайна могар дергда.

Гулбеннарий теркам тIаозаш къамаьл дир Костоев Беслана доверенни йолча Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета доцента Парчиева Парас.

Цул тIехьагIа депутаталла кандидаташа шоашка харжархоша даьча тайп-тайпарча хаттарашта жоп делар.

М. БАРАХОЕВ.

НГIАССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе

НГIАССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе харжархошка дIахойт «НГIАССР халкъа депутаташ харжарах» долча НГIАССР Закона 34-ча статьяга хьежжа ше еннача заявленегIа № 160 йолча Мескер-Юртовски окружной хоржамий комиссе регистрацена юкъера НГIАССР халкъа депутаталла кандидат Магомадов Хамзат Магомадович юхаваьккха хилар.

Депутаталла кандидаташ

НАЬХА ТЕШАМ БОАБЕРГБАЦ

«Грознефтехим» яхача Іилман-производственни объедиенене коллективо РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР, Грозненски городской а Заводской районни а Советий халкъа депутаталла харжара 29 кандидат оттаваьв. Хопи махиллара, цу объединене кулгалхо С. Н. Хаджиев СССР халкъа депутат а СССР Лакхехьарча Совета член а ва. Иракъа депутат а СССР Лакхехьарча Совета член а ва. Ирача къовсаме яьккхар цо мехка лакхерча Іаьдала органе хила бокъо. Цу хоржамашта хьалхарча компанс а уж долча хана а хьинаре дакъа лаьцар ерригача объединене коллективо, шоай кулгалхочун толам Іалашбеш. Цудухьа, майрра ала йиш я, «Грознефтехимс» болх бераш хоржамаш чакхдахара традицеш йолаш нах ба, аьнна. Цу хьакъехьа шин тайпара опыт Іовяьй цар.

Укх деношка тха корреспондента къамаьл хилар цу объединенена чуйоагІача Грозненски Іилман-тохкама институтa исполнительни директорца, РСФСР халкъа депутаталла кандидатаца Паташников Григорий Львовичаца, керттерча инженераца Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаталла кандидатаца Кадиев Хусани Магомедовичаца, установка начальникаца горсовета депутаталла кандидатаца Льянов Ахьмада Борисаца, соцкультбыта отдела заведующеца горсовета депутаталла кандидатаца Евлоев Салмана Ахьмадаца.

Корр.: Дукха ха йисаяц хоржамаш хила. Хlара кандидат харжархошна шуй программа дlайовзийташ нахаца дагавовлаш, цар дехараш дlаяздеш ва. Мишта вlаштlехьабьккхаб оаша из болх?

Г. Л. Поташников

Паташников Григорий Львович ваьв 1949 шера, КПСС член а технически Іилмай кандидат а ва из. Цо язбаьб 50 Іилман болх, дукха изобретенеш яьй. ХІанз Ерригсоюзни заочни финансово-экономически института 3-ча курсе дешаш ва Паташников.

«Грознефтехим» НПО ГрозНИИ исполнительни директор хиларал совгІа, из къахьегама коллектива совета председатель ва. Нахаца товш хилар, ше дойна дош кхоачашдар, нердадар Іомадара тІанкуеш хилар — уж оамалаш йоахи цох.

РСФСР Іаьдала лакхерча органе хоржаш согара дІанийкхача кхы а шиъ ва: директора - заместитель В. П. Прокофьеви ПТО кулгалхо В. А. Дулини. Соца цхьана № 881 йолча Ленински территориальни хоржамий округе гІолла чакхвоалаш вурийтта кандидат ва. · ДІа ýйла ел оаша, мел чоалхане никъ ба тха бе белар. Цудухьа тахан хала да котало йоккхаргъяр малав ала. Сона хетачох, хьалхарча туро дош къоастадергдац.

Хоржамаш атта хургдоацилга кхета а деш, ханнахьа царна - кийчо е болабелар объединене коллективо оттабаь беррига кандидаташ. ХІарар къаьст-къаьста шин гІулакх чакхдаккха а ца тІерташ, массане цхьана, г. Грозне харжархошка кхайкарал дир оаха. Цун чулоцам иштта ба: «Мохк хилача хьале болча хана юкъедаьхнад тхо хоржамхошта хьалхарча [illegible] Цхи шу [illegible]

[illegible] темашка еча эргалонаша сатийсача доазонашка йигаяц вай общество, халкъа сатем кхоачалуш латт. Мехка экономика кризисни хьале я. Административно-бюрократически машина йохаш латт. ХІаьта керда боахама система хьахила хІанз а гаьна да. Дале а, тІехьатетта доалахьенах, лаьттах, социалистически предприятех дола законаш [illegible]

яьккхачул тІехьагІа «Оргнефтезаводы» яхача союзни конторе, А. Шерипова цІерагІча ГНПЗ къахьийгад.

1981 шера Кадиев ГрозНИИ вокхагІвола сотрудник хул. Цо дакъа лоацаш кийчъяьй вай мехкара а дезаол арахьара а цхьайола технологически процессаш. «Болгаре мехкдаьтта чакхдакхара промышленноста отличник» яха цІи лелаю цо.

Ши шу хьалха технически Іилмай кандидат хул цох. Ший говзал дІахо кІоаргъе лаьрхІа ва къона Іилмахо.

Кхайкарала цхьайола тезисаш белгалъяьхай парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК Платформа проекта тІа. Цига дувц СССР Конституце 6-ча статья тІа хувламаш де дезаш хиларах, юкхьанарча партийни организацей лоархІам айбарах. Іаьдал биззача боараме Советашка дІададарах. Цхьабакъда, хІанзарчоа уж лоархІаме гІулакхаш каьхата тІа мара дац. Хьалхарча хана а дукха дувцар вай хода дешаш. ХІаьта уж чакхдаха, кхоачашде дицлора.

Сай хоржамашта хьалхара болх аз дІахьу, къахьа дале а, бакъдар дувцарца. Вай общество дегІайоагІача новкъа сийрда оагІонаш хинна ца Іеш, дукха да кхоачамбоацараш, гІалаташ, деформацеш. Вай мехка я эгтара йоккхагІйола Іаламан гаьзаш, промышленни мощностан, Іилман потенциал, дукха да бержате лаьтташ. Цхьабакъда, биза пайда эцац царех, хІана аьлча, наьха инициатива Іотеlаю уравниловкас, боахам во лелабаро, бехктохаме боацача кулгалхоша.

ЦхІабараштa йицценннай «хІаранесара — хьинарга хьежна, хІаранена — къахьегарга хьежна» яха социализма экономически принцип [illegible] каеттарашка, къоалаш дерашка, цІена боацача наьхъа докххача гІулакхаш тІа кхаьчарашка, кхааш нидерашка, базар ерашка. Цудухьа аз ях: вайна эшац вай мохк сагІа дехача дІаккхоачабаь, вай кхалнах ла йиш йоацача хьалашка оттабаь, наьха хьал-таро йохаяь командно-административни система. ...

Аз дукхагІча даькъе теркам тІабохийт къамашта юкъерча гулакхашта. Парте XXVIII съездагІ йолча КПСС ЦК Платформа проекта тІа керттерчарех цхьа дош да из. Сталинизмо а общество дегІаухачара сена лаьттача хано а цу хьакъехьа дукха проблемаш хьаІоаяьй. Цуна дола теша — Азербайджан, Армени, Узбекистан, Тбилисеи Душанбея хинна ийрча хІамаш.

Ира латт ГІалгІайчев автономи меттаоттаяра дош. Укхаза цхьаккха компромисс хулта дац. НизагІа хІилаца дІадаьккха лаьтта, юрташ, Бурон дакъа гІалгІашка юхакхача деза. Кхоачам болаш да хІанзалца дийтта са. Лайна бала, текха Іазап. Автономи меттаоттае, яхаш гІалгІаша ду дехар нохчий халкъацара вошал толхаде, цуццара дІакъаста гІертилга дац. Мишта толхаду из, нагахьа санна вай уйлаш, нигат, оамалаш, гІулакхаш цаІаш хилча? Цул совгІа, кхыча къамаца хийра баргбоацаш а царца цхьан фусаме баха ховргдолаш а ба гІалгІай. Цхьабакъда, шоай цІагІа хьаьший хила раьза бац уж! Цу тайпара эхь тІаэцаргдац цар шоашта. Шераш дІа мо ух кІоарглуш йовгІача човна дарба де деза ха хьатІакхаьчай.

Ала йиш яц духхьал из цхьа дош мара са программаца дац, аьнна. Мехка дезараш дукха да, цунга хьежжа дукха да Советашта хьалхашка латта декхараш а Со депутат хорже, цу хьакъехьа болх бергба аз.

ра Кисловодск яхача городе хьайийллай шиъ санатори. Тоъал тоадаьд кхалнаьха балхеи бытен хьалаш.

Корр.: Депутаталла кандидаташта юкъе дикка дукхагІбараш кулгалхойи керттера специалисташи ба, геттара кІезига ба болхлой, ахархой. Гуш да из шун спискашка хьежача а...

Кадиев: Кхеташ вац со цу тайпара нах къестабарах. Тахан инженер вале а, селхан болхло волаш къахьийгад аз. Мехкдаьтта институт чакхъяьккхачул тІехьагІа А. Шерипова цІерагІча завода цеха начальника заместитель, цеха кулгалхо, керттерча инженера заместитель, керттера технолог хинав. Ши шу хьалха технически Іилмахой кандидата диссертацена защита яьй. Из деррига а укх шин кулгаш хьадаь да.

Паташников: Кхы цхьаькха а да белгалдаккха дезаш: моллагІволча сагах депутат хила йиш яц. Кандидаталла оттавергва, депутаталла хоржарг а ва, удостоверени кинса а долларгда, сессешкеи заседанешкеи таккхалча вагІаргва, цхьабакъда, вилла депутат хургвац. Цу тайпара масалаш ног дІа мел баьккхача дар хьалха. СССР халкъа депутата С. Н. Хаджиева яхачох, хІанз мехка лакхерча Іаьдала органе барех 25 процент бараш мара бац шоай декхарех биззa лоархІабеш. Вожаш дукхагІча даькъе статисташ ба. Цу тайпара «депутаташ» дале Іохоша а бий, шоашта ловртовр дора хьалха хиннача хьанимаца. Иштта хиннаденнаре, мичара боагІаргбар сталинаш, брежневш, черненкош, кхыбараш?

Евлоев: ГІалгІай поэта Хь. Муталиева аьннад: «Яхье веце депутат, цунга кхаьчар деккаш латт», Ниша аьнна дешаш да уж. Депутаталла харжа веза инициатива йола, бакъдолчоа тІера варгвоаца, харцчунна оагІув бугларгбоаца, наьха дехараш кхоачашдергдола саг. Оаша хоаттаргда: мичахьара, бахьаргба цу тайпара бараш? Хьахкхебе беза уж, дерригa халкъ дІаоарцагІа а аьнна.

ерзаергья айса болх беш йола коллектив

Паташников: Экологически проблема регинальни хинна Іац, из лоархІаме я Российски Федераце а мехка а дахача дерригача халкъашта. Доккхий зенаш ду ІалаМа мехкдаьттан газен промышленносто. Хьажал, малагІча хьале ба Каспийски форд, Тюмена къулбаседе, Арал, Волга. Цхьан - хана поэтий, художникий, музыкантий деташ урауттадеш хинна уж башха хоза моттигаш кий яьккха мара да тІагІоргвоацача яьннай. Фу дергда адамлено уж процессаш юхаерзае аьттув ца боале? ТІаккха эшаш хургдац цхьаккха а: е город а, е наькъаш а, е мехкдаьтта промышленность а. Мадарра аьлча, цу гІулакха рузкъа, низ кхобе мегаргбац.

Корр.: ГаргагІертай КПСС XXVIII съезд. Цун Платформа проекто дукха уйлаш хьалхьоальй наьха дегашка. Сенга сатувс оаша цу форумца дувзадешна?

Кадиев: Чоалхане хаттар да из. Дувцанза даргдоаца дешаш геттара дукха да, царех керттердар парте статусах а долаш. ЦаІ да шеко йоацаш — Іаьдал Советашка дІадала деза. Халкъа викалашта дикагІа ховргда шоай харжархошта фу эш, малагІа хувцамаш де деза. Цар къоастадергда уйнахцІено лораяра, культура боарам айбара дешаш.

Парти эшаш яц, из дІаяккханза яргьяц яхац аз. Эшаш я, цхьабакъда, кердаяла еза из, дукхагІа демократи хила еза цун гІулакхашца. Ирача къовсаме, яхьа яккха еза цо мехка кулгалдара йола бокъо. Кхыбола никъ бац.

Евлоев: ХургІолча съездо политически реформа кІоаргъе еза. Вайна массанена гуш да Малхбоален Европе хулаш латта хувцамаш, халкъий лоІам теркалбеш боаза кулгалхой дІабаьхаб. ХІаьта цига хинна кхоачамбоацараш-м вайдарац біаргадайнаро вІалла ... [illegible]

Полемически заметкаш

МИТИНГАШ

ФУ ДАХЬ ЦАР ВАЙ ВАХАРЕ. ХЬАННА ПАЙДАНЕ Я УЖ?

Сага дог а са а хьахьокхаргдола прибор хьае чІоагІа безам боагІа. Аргда вай, ший заводской проходнойна юхе гІолла тІех а ваьле, аргІанара митинг гулалуча майдан тІа вода болхло. Фуд-хьогІ цу болхлочун дег чу? Заводе хьабоагІача нахах ши тоаба хІана хул-те? Цхьабараш, массаза санна, цехашкарча шоай станокашта тІаболх, вожаш — яьссача контейнерах трибуна а яь, аргІ-аргІагІа цу тІа хьалтІабувлача наха цІогІарч деттача майдан тІа. ЦІогІарч чІоагІагІа деттачоа тІехьа дукхагІа тІоараш детт.

сомий маьха кІезигагІа арахийцар промышленни продукци. Къаьстта халача хьал тІа эттар химико-хьун комплекс, цига дІакъайлар миллионаш болча унахошта чІоагІа эша молхаш, целлюлоза а каьхата — культуран гласностен маькх хьаю дукха заводаш.

Укх тІехххьарча хана «мукъача» профессех бола, шоай учреждене гуча ца боалаш цар кІираш доахе а, алапи дизза хьанийду, цига латташ сахьаташ доаха нах, магнито санна тІаяза ца Іеш, цу майдано тІаувз цхьабола болхлой а. ХІаьта уж боацаш болх ца беш латташ хул цехашкара станокаш, совц электростанцей турбинаш, конвейераша арахецац товараш.

Хетаргахьа, вай лакхе йийца прибор йоацаш а атта жоп доалалургда хьалхарчунгара хьадоагІача вокх хаттара: балха ха йоаяр бахьан долаш товараш арахецилга лохлуш латташ хилча мехка вІаштІехьдаргдий тикашкара хьал тоаде? Е сагтота чуІе фусам эшача дезалга ханнахьа квартира кхоачаргІйий, нагахьа санна цІеношт совхкарчул кІезигагІа хьалдича?

Белгалдоалаш да цхьа хІама: чуІе фусамаш тааш, яхаш дукхагІа митингаш забастовкаши еча республикашка наьха санна вогІа лел фабрикаш а цІеноиш а хьалделга. Керда объекташ болх бе йолаялийтара план Азербайджане соахка кхоачашъяьяц алхха 52 процент мара, Грузе — 56, Армене — 68, Молдаве — 70 процент мара. ХІаьта болхлой класс митингаштея забастовкаштея тІехьа ца яьннача республикашка, масала, Белоруссе ерригa объекташ ханнахьа хьалъяьхай, хьаштдале, уж хьалъяра-план тІехкхоачаш а яьй.

Майдашка къамаьлаш деча дукхача ораторашa торговлех, кхачан а яйгача а промышленноста болхлоех ца оалаш во хІама дитац цар баьцалларащ, сом, дулх талхийт, дика баркъаш а когагІирс а кІезига арахец, яхаш. Цар дувцачун юкъе кІезига дац бакъдар. Хьадувла, хІанз а йолча бесса гучаяккханза йолча мафиозех доагІІаш дар дІадаларца цхьана, уйла е вай: иштта а тоъаш йоаца ноартолаш тІера ца йоалийташ тикашка дІакхачийтара фу ду вай воаша? Из доп Іалаьмате лоархІаме да. Коартолаш, сом а ...

даькъе майдан тІа гулбеннача наха юкъе латтача контейнер тІара а доагІари ца доагІари дуста а дусташ, къамаьл де хало да.

Оаз чІоагІа йолча ораторашa - популисташа митингашка гуллураш та хьалхадоах, керттердар политически Іаьдал да, фух даь из махулла сихагІа хьабедолла деза, яхаш. Цхьабакъда, Из Іаьдал хьан гІулакха доаккхаш да долча бесса хьаалац. Цу тайпарча къамаьлашка ладийгІачул тІехьагІа, дІатІахьежача сабаре ба, аьнна, хета нах а микхьарбоал, цІогІарч детта болалу. Цу санна долча хьамаех хьахулар дика хоалу Баку, Бухаре, Душанбе хиннача событешка хьежача...

ХІаьта алхха политически Іаьдало, йоах хьаькъал долча наха, проблемаш къоастайиш. МоллагІча Іаьдала низ духбувла хьаст экономика я, экономически Іаьдал къахьегамхошка, акционерни а арендни а коллективашка, къаьст-къаьстача гражданашка дІадалар да. Цхьаькха а ла хиланза даргдоацаш — профессионально болх бар, лаьттан гаьзаш а наьха къахьегамо хьа мел даьр а лорадар.

Экономически Іаьдал къахьегамхошка дІадаларах вай дувце, из сихагІа а кортa болашагІа а дергда парламентерча вай халкъа депутаташ, хІаьта из хІанз деш а латт. Хьадувла, экономически Іаьдал шоай долла къахьегамхошта таро лургйола законаш уйла яьи профессиональнои кийчдара Лакхехьарча Совета новкъостал дергда вай. Ер мугІараш дешаргдолча болхлошна уйла йойза: катехха хьаьлча трибунаш тІара махьарч деттача ораторашта дагадоаллар вай вахарча довкъхилга дац, цар де гІертарах кхы а дукхагІа шек бахар, къахьегача сагага доагІІаш дар дІакхачийтац ала гІертар, цабезам, дархал юкъеяккхар, исторе чухь наха пІаккха дика хІама ца даь кхыйола бІеха оамалаш хьалхьоаяр да.

Мадарра аьлча, бюрократениза духьала, экономикана каьхаташка кулгалдара дукха ... [illegible]

Долче, митинговн стихияс зе дукх гласноста шийна: каьхат доацаш газеташ, журналаш, книжкаш арахеца Іомаденнадац вай хІанз а. ХІаьта геттара дукха нах вІашагІкхийттача митинга бокъо йий вахара Іалаьмате чІоагІа эша медицински препараташ ара ца хецаш сона а яь, наьха унахцІенонна кхерам тІатасса? Цу оагІорахьа а вокх оагІорахьа а ца доагІар леладе бокъо яц вай. Хетаргахьа, махулла сихагІа болх бе йолаялийта еза дІакъайла заводаш, цунца цхьана очистни гІирсаш доагІача бесса тоа а деш.

Цхьабакъда, митингаш елга михьардоалаш латт. ТІатІа дукхагІа дувц хьалха хиннар дІадаккха, Малхбузенгахьа дерза, яхаш. Алхха советски нах хьийка ца Іеш, вайнигарча гІулакхашка хьеж деррига дуне. Дукха ха йоацаш эггара йоккхагІа тираж йолча «Труд» яхача болхлой газето кепатехар ингалски публициста Брайен Мэйс язъяь статья.

Цу тІарча цхьан моттиго са теркам тІаззар: «Шоаех партеш оале а ца оале а уйлаши де лерхІараши вІалла тара доацача СССР-ча политически группировка шта экономически прогресс яра низ дІакхоача план оттае мишта вІаштІехьдаргда кхетаде хала да сона. ХІаьта цох тийшa ма дий кхыча доакъешка толамаш дахар а бІарчча хьайцача общества кхоане а».

Цуна дувзаденна, Великобританерча публицисто къаьстта терко ю укх гаргарча шин шера потребительски товараш дукха арахецара тІаерзаьяьча Н. И. Рыжкова проекта. Нагахьа санча из проект кхоачашъяра 30-ча шерашка индустриализаци яра санна низаш тІадохийте, товарашна Іалашъергья советски тикаш ...

Митингаш вІаштІехьйоахараша моллагІа хьага мегаргволаш цхьан хІаманна тІаерзаяь ю шоай «мероприятеш». ХІаьта тІа-тІа майра бува уж, кхы а гаьнагІа кхача гІерт. Из деча хана керттерча даькъе, когтІортилга ю кагирхоех, дукха исторически факташ парна ца йовзаш ... [illegible]

не ийкъ оз таз бе [illegible] дукха тахан хала да котвало йоккхаргъяр малав ала Сона хетачох, хьалхарча туро дош къовстадергдац.

Хоржамаш атта хургдоцилга кхета а деш, ханиахьа царна кийчо е болабелар объединене коллективо оттабаь берриге кандидаташ. Хlабавар къаст-къаста ший гlvланх чакхдаккха а ца гlерташ, массане цхьана, г. Грозне харжархошка кхайкарал дир охьа. Цуй чулацам шитта са «Мохк халача хьале болча хана юкъедаьккъад тхо хоржамхоша хьан харча къовсама. Цхи шу гаргга йолча ханна экономически, политически [illegible] [illegible] доазуйна лисаяй [illegible] общество хьалха сатем [illegible] латт. Мехка экономика кризиси хьале я Административно-бюрократически машина йохаш латт. Хlаьта нерда боахама система хьакила хlанз а гаьна да. Дале а, тlехьатетта доаладьенах, лаьттах социалистически предприятех дола чакоиаш тlаштета. Перестройка хlалантурьяя нагахьа санна саша Росе а Нохч-Гlалгlайчен а парламенташка моттигерча Советашка цlена бехктокхаме овлачгара деш хувцамаш дира тlехьа бола нах на хорже. Тхо тlехьа да партена ниясса бокъонаш йола, партийни болами фронт шерьяра, парте монополи дlаяккхара, lаьдал халхьара дlадаьара».

на lеш, дукха да кховчамбоацараш, гlалатащ, деформацеш. Вай мехка я этара ронкхагlйола lаламан гамаш, промышленни мощностащ, lилман потенциал, дукха да бержате лаьтташ. Цхьабакъда, бизза пайда эшац царех хlана аьлча, наьха инициатива lотеlаю уравниловнас, боахам во лелабаро, бехктокхаме боацача кулгалхоша.

Цхьабараштa ишъенна «Хlаранегара — хьинарга дежа, хlаранена — къахьегарга хьежа» яха социалистически экономически принцип [illegible] [illegible] арендатлараш [illegible] дерашка цlена боацача наькъана доаккхача гlуланзаш гlа кхьчарашка, кхаш нидерашка, базар ерашка. Цудукха аз ях найна эшац вай мохк сагlа лехача дlалхоачаьа, вай кхалнах ла йиш йоацача хьалашка оттабаь, наьха хlал-таро йохаь командно-административни система. Кlешнагlа е дукхагlа хилар мара доацаш, из хlа йолаш ба объединене коллективо оттабаь берриге кандидаташ.

Цхьабаккъда, цоай дlагlа хьалхийн хила раьза бац уж! Цу тайпара эхь тlаьхьарадат цар цоашта. Шераш дlа ме ук кlоаргдуш йоагlача човна дарба до деза ха хьатlаккхаьчал.

Ала йиш яц дукхьал из пхьа дош мара са программа дац, аьаш. Мехка депутаташ дукха да, цунга хьежа дукха да Советашта хьалхадаьккха латта депутаташ а. Се депутат хорже, цу хьакъехьа болх берга аз

А. С. Евлоев

Евлоев Салмана Аьхьмад 1939 шера ваьа, 1986 шера КПСС мугlарашка вахав. Итт шу хьалха Нохч-Гlалгlай паччахьанихьон университет чакхъьйинхай. Къахьегама никъ дlаболабаьв 1960 шера, юкъерча школа хьехархо волаш. Советски эскаре гlулакх деш хиннав. Цигара цlаоенав эпсара чин долаш.

Ши шу да из «Грознефтехим» НПО балха этта. Шу юкъа ноанкъостошта юкъе сий даьннад цун. ГрозНИИ профкома членалла хоржав Евлоев.

Борисе яхачоа тlехьа ва со харцонга дlаяьнкха автономи меттаоттае еза Из дош къоаста ца дой, гlалгlай халкъа кхоане баьде хургья.

Хоржамашта хьалхара сай болх аз тlаберзабаьб социокультбыта дешашта. Цу хьакъехьа объединене коллектива хlанзле карагlдьиначох массех дош аргда аз. Боахама способагlа хьалъеш я нах баха фусамаш, деша даха ха йоацача бераштa машша моттигаш я берий бешамашкеи яслешкеи, къахьегамхой хьашташ кхоачашда-

кхача дар хьалха СССР халкъа депутата С. И. Хаджиева ихачох. Хlан метта лахерча lаьдала органе бахех 25 процент бараш мара бац цоай [illegible] бизза лоархlабеш Ноаман дукхагlача даькъе статисташ ба. Цу тайпара «депутатой» [illegible] lеховша а бий, шоашта повртонр дора хьалха хиннача хьинамаша Шитта хинпадеке мичара боагlарбар сталинаш, брежневаш, черненкош, кхыбараш?

Евлоев: Гlалгlай [illegible] [illegible] Мухамеда [illegible] «Йихе [illegible] депутат [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] да уж депутатала хоржа беза инициатива кода, баьддорчоа тlерж нахчоана, хариунна сагlа бъаларгбоаца, наха лехонаш кхоачашлергдола сагl. Ода хоттарга мицхьал а бъаргдо цу тайпара бораш? Хьа [illegible] бе [illegible] уж, деррига халкъ дlаоарцагlа в даьнна

Корр.: Республикерча дукъхача депутаталла кандидатий программаш йийцай аз. Царна юкъе цхьанихта корэьяц сона экологически проблема ца ювцаш

Льянов: Дуиллина дарг лоацарна дувцаш дита ниц доацар ца дувцаш дита йиш йий? Республика, Грознен экологически хьал тlа-тlа кхерамегlа хулаш доагlа, фона, хиша, унахцlеноша ле деш йола предприятеш городерг яр на яьхача аргьац lилман-технически прогрессана карагlдьинарех пайда эца беза экологически цlена производствашь хьаеча

Кадиев: Горсовета депуташ дукха хlама де йиш йолаш ба городе лостам хилийтара. Сона хетачох, арендага яха еза коммуникацеш, инженерни сеташ лелаеш йола предприятени организацеш Из балха форма дика я паькъаш тоадеча, гаьнаш баьцовгlаши дlайоагlача Боккха пайда баргба городера домоуправленеш а боахама расчетага яьхача. Из де тоаро дуръя квартирех доагlа ахча нар доалахьа дитача. Нагахьа санна се депутат хорже, цу хьакъехьа къахьегаргда аз, цу гlулакха тlа-

ла дlалала деш Хаджиа кагашта дирагlа хургда шоай харжархошта фу эш, матагlа хувцамаш де деза, Цар къоастадергда уникхцlено лоравяра, культура боарам айбар дешаш.

Парти эшаш яц, из дlаяикхана аргьац аьзн аз. Эшаш я, цхьабакъда, кердалла еза из, дукхагlа демократи хила еза цун гlулакхаша. Ирча [illegible] яхьа яккха [illegible] но мехкa [illegible] йола бенъо Кхыбола никъ бац

Евлоев: Хургнолча съезда политически реформе кlоарге еза. Вайна массанна суй да Малхбоален Европе хулаш латта хувцамаш, [illegible] [illegible] терхабеш боаца кулгалхой дlабаьхаб Хlаьта цига хинна кхоачамбоацараш-м вайдараш бlергадайначо кlаьчa зувр а дац Эггара халагlдар фуд аьлча, из да вай моьн ништa вочa хьале оттабаь цхьаболa хьакимаш-коммунисташ хlанз а шоай гlазадаш тlа багlаш хилар Дlахьажал, мичча бача хьехаду цар перестройка иха доц мел хоча дув [illegible] эхь-эзделах, къахlегамах, дог-цlеналах. Мала тешаргва сехан кхычар дьр дукъ багlараш тахан тоабенна аьлча? Сона хетачох, цу тайпара коммунисташ белгалбахара, цар кирча психологи гучаяккхара терьям тlа [illegible] хийта беза съезда Т[illegible] эхь-ехь дакиттa [illegible] lоцlенгуръьи парти [illegible] да цун сий, чоагlурба цун [illegible] Тlехьара [illegible] цецвоалкхаш да КПСС Грозненски горкома секретараш Куценко Елмурзаев Мальзова альтернативни кандидатураш йоацаш хоржамашка дакъа лоацаш хилар Парте сий дохкчаш хlама дац из!

Паташников: Дукха [illegible] йисаяц хоржамаш хила. Цига наха хьагойтаргда тахан эттача хьалах шоашта фу хетт, шоашa сенга сатув Боабе ниш яц цар тешам!

Къамаьл дlаадаьр
М. КАРТОЕВ.

Б .А. Льянов

Льянов Ахьмада Борис ваьа 1935 шера, парте вада 23 шу да. Къахьегама никъ дlаболабаьб Северо-Казахстански областе.

Институт чакхъьйинначул тlехьагlа болх баьб СССР 50 шу дизара цlерагlча химзаводе, В. И. Ленина цlерагlча ГНПЗ, «Грознефтехим» НПО Опытни заводе.

Шийна тlадилла доххар дизза кхоачашдеш хьаворгlа Льянов, Из ва завода партбюро секретара заместитель, халкъа тlальoмaшa группа член.

Х. М. Кадиев

Кадиев Хусаин Магомедевич 1949 шера ваьа. Грозненски нехкдаьтте институт чакхъьй-

молдове — 70 процент мара. Хlаьта болхлой класс митинчгаштей забастовкаштей тlехьа ца ьынача республикашка, масала, Белоруссе эрриха объекташ хьахахьа хьалъяьахъяьй, хьаштдале. уж хьалъяра-план тlехкхоачаш а яьй.

Майдашка къамаьлаш деча дукъхача ораторашa торговлех, кхачан а яигача а промышленноста болхлоех ца салаш во хlама дитац цар баьцьдаьраш, сом, дулх та[illegible] хьаг дит [illegible] [illegible] коа[illegible] [illegible] [illegible] архен, яхаь [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] дац бахьдар хьацуйн хlаш а [illegible] бес [illegible] никкhaнa нолча мафиозех доагlаш дар дlаадарца цхьана, уйла е вай: шитта а толаш йоаца коартолаш тlера на йоалийташ тикашка дlаяккачиитара фу ду вай воалла? Из доц lаьаьмате лоархlаме да. Коартолаш, сом а баьцадаьраш а лоаттадеча базашкеи складашкеи хьежаш СССР Госкомстат, цо ноалаш цифр-ш моттагlа хьтерговлисаргволаш я. Торговлена эшарех ахаш а яц хранилищаш. Складаш а бахан а технически хьал гетта ра во да: хранилищех хlара иттлагlъяр из продукци лоаттае йиш йоацача помещенешка я. Паччахьалкхен торговлес шии ахаш хlана иц, аьннача, складашка lоболсаиь лелаю из продукци Коартолашта а сома а расфасовка е саг вац. Цудухьа хlара шера юкъера лаьрхlача накага дlа ца кхоачаш юе 1 миллиони 250 эзар тони коартолаш е кхаа тlара чуенарех хlара «бахкlагlиола тони. Боаккхабу 160 эзар тони сом, дукха кхыйола продукци. Рознични маькашка диллача, пятилетка дlаяхача кисъа йоаьа 3,5 миллиард сома маьха продукци

Хетаргахьа, митингашка цу тайпарча хlамаех дувца деза. Цхьабакъда, керттера дар фуд аьлча, из да алхха даьсса хабараш дийна а ца lеш, де доагlар хьадар Тlаьха мичахьа ба-хьоrl вай экономисташ — плановикаш? 70 шера вlаштlехьа хlана даьннадац цар пр дукхи хьинихара, лоаттаяра чакхьяькхара юкъера диспропорци дlаяккха? Хlаьта цlогlарч детташ лелараша кхетаде мегаргдар: гиг хьеса хlана моллагlча трибуна тlара, цу

ловрдар

Экономически lаьдая къахьегамхошка дlадаларах вай дувце, из сикагlа а кортта боланагlа а дерга парламентерга вай халкъа депутаташ, хlаьта из хlанз деш а латт. Хьадуьла, экономически lаьдал шоай доала къахьегамхошта таро лургйола законаш уйла яьи профессиональни кийчдара lалкхехьарча Совета ноанкъоста дерга вай. Ер мугlараш деш нагдоча болхлоша уйла кой та катеха хьаьча трибунаш тlара махьарч деттача ораторашта дагадоаллар вай базарча доаккхалга дац, цар де гlертарах кхоа а дукхагlа [illegible] [illegible] [illegible] доаттlаш дар дlаккачийтац ала гlертар, пабеаам, дарал хьъевликкхар, истоpe чухь наха пlаника дика хlама ца даь кхыйола бlехa оамалаш хьалхьинир да.

Мадарра аьлча, бюрократешa дукхала, экономикана къахьаташка кулгалдара духьала, дукхача ведомственни инструкцешка нах хlама хьадара тlаккхуш хиларах баьхача, мегарйола отчетни цифрашка кхачар духьаьlаштlехьйоана планаш кхоачашъьита гlийрта боахама организацешта дукхала болхлоша дувнар дукхагlча даькъе нийса да

ЦlОГlАРЧ деттарца, транспаранташа а доапаш, вахара проблемаш хьаькъалца къестадр хlанз, хетаргахьа, къаьстта лоархlаме да. Боккъаллар аьлча, дукхача формальни йоацача объединенеша къаьстта lалам лоралара тlехьарчар нийса а кра а хоттаде вай городашкара хьал тоадарах дола дош. Цу даькъе фо а хий а бlехду заводаш дlакъовлара чотагlа а деш Цхьабакъда, митинге тlаьна йиш яц этара нийсагlа бола соцам: завод соцаерьяь е цо аракхваса бlеха хlамаш сиха а теттара чlоагlа а кlелингъергья, цу гlуланха эша средстваш дlа а хийна Хlаьта уих тlехххьарча хана вай уж дешаш а къестаду цхьан хана новгородски кхетачено къестадьча беса. Цудухьа соахка а ер шу долалуш а. общественноста дlадехарах, производствaш экологически цlена ца хиларах сопайир эзарнел совгlа йола йоккха предприяти. Из бахьан доллаш дукхача миллиардий

ни дlахоача [illegible] план оттае минта аlаштlехьдаргда кхетаде хата да сона, хlаьта цох тийна ма дий кхыга доаккъаша толамаш дазар в бlарга хьайиача обществa кхоаме ар.

Цуна дувзадена Великобританерча [illegible] къаьстта терхо ю уих таргарча шии шера потребительски товараш дукха аракхера тlаергаьнь Н. И. Рыжкова проекта. Нагахьа санна из проект кхоачашъяра 30-ча шерашка индустриализаци вай санна наьа тlадотийта товарашка lалашъергья совтески тиш.

М[illegible] тlехьоахкчаша молла [illegible] хьала мегаргаоаш [illegible] хlамана тlаергаьв ю шоай «меко-прииятеш», хlаьта тlа-тlа майра бух уж кхы а гаьнагlа кхача гlерт. Из дечa хана керттерча даькъе, когlортила ю катирбоех, дукха исторически фактaш напна на йоваш ситарах пайда а эаш «Даьсовнаиь», масала, гlерт халкъа хьакха хиина маьхвенaш цхьаникха хаьаетам боваш бlехъе. Цуна аьхха «дайн бериййь проблема ирьяь ца lеш лоццатlоэп шохалийн вахар дукхьал гlалатех латт, тахьнарча баьйн а халоничох а кlелъотта бехараш «дайьба, йоах.

Хьанна эш из? Болхлой класса? Кагирхошта? А, из эшаш да фук даь хьала, экономически а еш дестабилизаци е гlертараштa, долче, парте ХХVIII съездага йола КПСС ЦК Платформа проект кипача хана политически хьал в дlакегаде ловраштa, митингашка lехабаьча наьха чотагlа шоашта пайда хьабаргболча хlамашка кхача гlертараштa.

Адамле хьахилча деия даим цуина дагалаттащ, из тlаккхуш шн хlама хиннад; кортамукъален нийсдох, Цхьабакъда, уж шн хlама сага а коллектива а общества на хьалхарча бехктокхамца тардеш леладе деза.

Чlоагlдаь дlаоттадечул, митинигий а забастовкай а новкъосталца аттагlа да из хаlма тоххаде. Цох латт деша маlан!

В. ПАРФЕНОВ,

(1990 шера 21 февралера «Правда» газет).

Нов. С. Д. ГАДАЕВНА
«Нохч-Гlалгlай АССР торговле заслуженни болхлой» яха цlи лларах дола

Нохч-Гlалгlай АССР
Лаккхехьарча Совета
Президиума

УКАЗ

Торговле даькъе доккхий гlуланхаш карагlлуьлараки общественни вахаре хьинаре даькъа лацаракн «Нохч-Гlалгlай АССР торговле заслуженни болхлой» яха цlи дойла Гадаев Султан Дидиевна — «Ростекстильторг» яхача оптови торговле Нохч-Гlалгlай республикански предприяте директора.

Нохч - Гlалгlай АССР
Лаккхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч - Гlалгlай АССР
Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1990 шера, 22 феврале.

«Дlаьхача сомах» доалача лазарах

дувц хьалхагlа кхычахьа гlишлошъе ихачо

Старопромысловски райпотребкомерча «Юпитер» яхача кооператива председатела Р. Б. Душиева дувц

Нагахьа санна lай халламга волхове е совхозе, ферме, механически мастерешка цlена къахьегаш вола саг бlаьсти яла гарга магlерттиие а нохкъа воал, гаьнна ваха бе болх лаха. Из сом ламма даикха волаш вац из республикера а вьшна, кхыча регионашка бlаьсти яьла ха дол бе къоика ха шелъялалин вахьет из.

Шоаи лечах кхаьста хьа ха йолаш, шитта бала бахача нахах нсьабарашa кlалхарча «атта барта боагlача» ухаянахаца хьоашал тосс. Шитта «сазевнача» кхалагагара лазар доалаш моттигаш а кхиcлу.

Кхычахьа балха болхаш ааси нанахи гаргарча нахага е кхычарга дита бераш во lам. Уж зlамига доллаше а харцахьлела долалу, гlаьлоза доал, наркотикашца хьакхашта дувл. Царех цхьарарех хулиганаш хул

Кхы из [illegible] хилац гlулакх даьцей наьнацен гаьна дахача берий дар а Шабашникий берий йиш хилац итт класс чакхъякха Цар а [illegible] [illegible] хьана ха lа [illegible] [illegible] ховха регl айн доаних.

«Шабашникаш» боккха ниэ ба. Уж паргlатта дlатталургбо Нохч - Гlалгlай АССР гlишлош еча нах на тоьаш моттигашка Хlанз гlорба уж болх бо эзар и километраш гаьна ухкаш хьалде доаш дукха цlеношa, кхийола гlишлош.

Боккъаллар аьлча со а сей бригадаца иштта болх бе дlанаха кийчвенна ар Дукха ха йоацаш г. Грозне Старопромысловски района халкъа депутатий Совета исполкомо тха бригада кlийлен тlа гlиш лош из кооператив кхолла хьийтар тхо. Из дош дийцар оаха бригада берриге нах юкъе а болаш. Раьза хилар нах из деча. Хlанз Старопромысловски район пожарге дlаяздаь я гlишлош «Юпитер» яха тха кооператив. Цхьа хlама да тхона ноанкъостий кхача кооператив кашта а санна. Хьахалой а тамаш йолаш хила хьакна [illegible] хилант иргчаа гlишлош ю оборудование, гlишлош ю материалаш хьа эзараш эзара дола [illegible] Дукхача чиновникашта на lарга аха велаш да, Дукхагlча даькъе дикха гlулакх ва хулаш юхаверга а ве з

Хlаьта бlаьсти йоалаш малаттий. Предприятешка ротоараш оттаде доаш мали тхо царна эша объекта хьаттара Из доаш нах тlа вахача организацени предприятей кулгалхоша гlу- лакх на хулийташ юхавер шийт хьо

Кхы а ворlа да цхьаькха Сихха бе белаш болх бола ше а моллагlа а цхьа духьа ло оттаю. Уих деношка болх дlаболаоа лерхlаш оарцагlвьниавар со Хlама хилалар. Вlалла а ца доагlаш дола хьовзамаш леладу кхаар, кхаъ баларга хьеа аьна хи тахлаи сога. Из хlама хьувзадерий цlи йоаикхаргьяц аз, хlана аьлча, шитта а тоадалаша латта тхо гlулакх, тlаккха кхы а чlоагlа гlа толхадергда Цунца дувзадена республика кулгал хоша къамаьл де безам бар са. Сона хетаргахьа, республика Министрий Совете хьанийлача бакъахьа из кооперативай хьалашка организацей предприятеи хьашташка хьожаш хургйола координационни центр. Цо аттача дlархьаргдар вай республика гlишлош хьальяра боккхача лоархlаме гlулакх

Дlаяздаьр
А. САДУЛАЕВ.

Къаьстта дика кхаьнг шийтталагlча пятилетка дазлагlча шера Горски гeo бурувтохара байхнй урал лене бурувдеттарашa. Дlабахача январь бетта планал совгlа цар текхаа 500 метр гаргга бурув. Бурув тохача пайда эцаш йола ха цар дlакхоачайир езтиьа процента. Хlара буровой станоьаца юкъера лаьрхlача бетта бурув тохара коммерчески сухала задани а тlехкхоачашъяьй УБР коллективо. Хlаьта къахьегама овсарле плангlа лаьрхlачул ийс процент лаккхьяьй. Паччахьалкхенна бlаьш эзараш сомаш пайда баьб цо.

Денгара дента шой производственни хьонхамаш дикагlа хулийташ къахьийгад УБР бурувдеттарашa февраль бетта а Цудухьа деррига технико - экономически хьонхамнш шии бетта план кхоачашъьярах хадат хьатха раьорт деннат УБР бурувдеттараша. Задамел тlех цар техад бlаьш метраш бурув.

БУРУВДЕТТАРИЙ МУЛАШ

Уж толамаш доахача къаьстта дика болх а беш, башха - дика производственни хьонхамаш дахарца белгалхъьйна я буровой начальникаш Синицков Борис, Керимов Iальи, Адилсиев Висит керте латтача бригадай коллективаш. Цар ханал дукха хьалха кхоачашъяьй бурув тохара хьалхарча шии бетта задани.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
къахьегама ветеран.

• • •

Шоаш пятилетка тlехьарча шера тlаннца доккхий денхараш толамца кхоачашдара бригa тарьнаш оарцагlьяхаш Малгобекски бурув тохара байхнн управлене бурувдеттарашa. Цар бизза пайда ийбу балха лахахи буровой станокех шерра юкъе кечь яхе хьалхалаттарин опыт. Цудухьа январь бетта бурув тохара задани 100,2 процент кхоачаш а яь, планагlа лаьрхlачул тlех цар техар 140 метр гаргга метр бурув. Къахьегама овсарле лаккхьяра паччахьалкхен план 15,2 процент тlехкхоачашйир УБР коллективо.

Кхы а дикагlа къахьегаш чакхбоаккхаш латт бурувдеттарашa февраль бутт а. Цудухьа бурув тохара шин бетта план тlехкхоачашъяьй цар. Тlабоагlача март бетта чотагlа тохаргда бlаьш метраш бурув.

УБР бригадашта юкъе хьежача яхье хьалха а латташ, башха-дика къахьегама толамаш дахарца белгалъяьнна я буровой начальникаш Заса Анатолий Ивановичи Гупалов Виктор Ивановичи керте латтача бригадай коллективаш. Шоаш уих шера тlаннца денхараш тlехкхоачашдеш хьайоагlа уж.

Б. БАШИРОВ.

ЦХЬАН МУГІАРЕ ЛАТТАШ—ЛЕРХІАЧУНГА

1989 шера Къулбаседа Кавказа автономни республикаш социально-экономически дегІакхувлар.

1989 шера Къулбаседа Кавказа республикашка берригача мехка сапна экономика структурин перестройка яра, дуьнна социальни переориентаци яра, финансови даькъе тоаяра тІадерзядаь де дезараш чакхдаьхад.

ДегІаденнад потребление а производственни йоаца гІишлош хьалъеча а пайда ийбеча ресурсай дакъа. ДукхагІа халкъа боахаме эша товараш арахийцад, дегІадаьхкад розничин товарооборотен наха маьхех деча гІулакхийи боарамаш, лакхъеннай наьха ахчан доходаш.

Республикай халкъа боахамашка караерзаю доалдара керда формаши методаши, шерду вІахьараномически бувзамаш.

Цуьца цхьана республикашкара экономически ситуаци чоалхане йолаш юс. 1989 шера экономически социальнии дегІаихувлара дуккхача хьокхамех план кхоачашъяьяц.

Потребительски рынкера кхохкам дегІабенаб. Наьха ахчан доходаш арахецача товарален, деча гІулакхален сихагІа дегІаухар.

Предприятешен организацешен пайда дукхагІча даькъе товараштен деча гІулакхаштен маьхаш тІатохар бахьан долаш баьб.

Республикашка яра а йолаш юс ахча лелалга пийса ца дара проблема.

1990 шера мохк социально-экономически дегІакхувлара Паччахьалкхен планаша, СССР халкъа депутатий шоллагІча Съезда соцамаша дІадех ерригача къахьегама коллективаша шоай балха хьонахмаш лакхделга. ЦІенача, къахьегама овсарле лакха йолча балхо, дуккхача къамех йолча коллективий барт-цхьоагІоно мара таро лургьяц экономика толаме дегІакхувла, къаьст-къаьста территореш сапна бІарчча мохк а эффективно дегІакхувлара материальни кІийле хьае.

Промышленность

1988 шераца ийісдича Къулбаседа Кавказа ерригача республикашка, Нохч-ГІалгІай АССР-гра дІаиккхача, промышленни продукци арахецара боарам дегІабеннаб. Продукци дукхагІа хьаьвй къахьегама овсарле лакхъяра чотагІа.

ДукхагІа теркам тІаахийтаб халкъа боахама товараш хьадара. Ерригача республикаша уж арахецара декхараш кхоачаидаьд.

1988 шераца ийісдича автономни республикашка халкъа боахаме эша товараш арахецилга 5 процентагара 14 процентага кхоачаш дегІаденнад.

Цуьца цхьана халкъа боахаме эша товараш дукхагІа арахецилга Іалашду маьхах ела йола изделеш хьаяра чотагІа.

ЧІоагІа мела шеръю товарий ассортимент.

Арендни подрядагІа а боахама расчета шоллагІча моделегІа а болх беш йола предприятеш дукхагІа я.

ДукхагІа пайда баьб.

Цуьца цхьан ханна боахам лелабара кердача механизма совденех бизача боараме пайда эца вІаштІехьдаьнадац.

Республикай промышленни предприятешта продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачашде магaнзар.

1989 шера промышленноста план кхоачашъяр (проценташка).

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
ГосзаказагІен потребителаша даьча договорий кІийлен тІа духхьаларча бузамагІен продукцена поставкаш яра план кхоачашъяр	97,5	97,6	98,3	98,3
Хьалха дІадахача шераца ийісдича дегІаахара темпаш: продукце (балхий, деча гІулакхий) боарам	99,6	102,3	103,0	101,4
Къахьегама овсарле	102,1	105,5	105,3	102,9
Халкъа боахаме эша товараш арахецара план кхоачашъяр	103,3	103,7	107,9	106,2
1988 шерацо ийісдича халкъбоахаме эша товараш арахецара темпаш дегІаахар	104,6	109,3	110,8	113,8
Пайда бара план кхоачашъяр	102,9	98,9	107,5	100,6
Продукцена поставкаш [illegible] предприятей дукхал	27	29	9	15

ГІишлон даьнъан ледара производственни база хиларах гІишлон-монтажни балхаш бизача боараме кхоачашдац.

Ерригача автономни республикашка йоаггІача бесса терно яц чуіе фусамаш хьалъяра, бизача боараме пайда ийбац цу гІулакха хьакъестадеча средстваех. Дукха кхоачамбоцараш да хІаиз хьалъеча чуіе фусамашка, школашка, деша даха ха йоацача берий учреждениешка, чахцІено лораяра объекташка.

1989 шера хьайбай продукташ кийчъяра план кхоачашъяр (проценташца).

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Доахапен коа тІара оалхазарашен	113	103	110	106
Шура	100,3	98	108	102
Фуаш	80	106	110	115
Тха	111	122	121	100,2
ДІадахача шераца ийісдича хьайбай продукци кийчъяра боарамаш				
Доахапен коа тІара оалхазарашен	112	104	109	103
Шура	102	102	109	102
Фуаш	78	90	95	111
Тха	102	105	104	108

Торговли

Къулбаседа Кавказа автономни республикай мах беча организацеша торговле дикагІа вІаштІехьъяккхара хьакъехьа де дезараш чакхдаьхад. Къулбаседа Кавказа ерригача автономни республикай организацеша шоаш тІайийца розничин товарооборота юкъара план кхоачашъяьй.

ГІишлон организацеша беча балхий керттера хьокхамаш (проценташка).

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къулбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Керттера фондаш болх бе йолалийтара шера план кхоачашъяр	66	93	77	72
Наха чуіе цІеноц хьалдара шера план кхоачашъяр	62	80	101	100,4
Капитальни вложеней шера йолча лимитех пайда эцар	86	85	91	97
ГІишлон-монтажни балхий шера йолча лимитех пайда эцар	71	76	88	92
ЧуІе цІеноц хьалдара капвложеней шера йолча лимитех пайда эцар	53	69	79	86

Агропромышленни комплекс

Автономни республикай, агропромышленни комплекса къахьегамхоша цуьна доакъошта интенсификаци яра, къахьегам вІаштІехьбаккхара, прогрессивни формаш юкъекхувлара, экономика чІоагІъяра мероприятеш кхоачашъю.

Нохч-ГІалгІайчохь 145 юртбоахама предприятех 132-не шу пайда беш чакхдаьккхад.

Боахачашка шерра юкъекхувш арендни подряд.

1989 шера Нохч-ГІалгІай АССР 116 боахамашка арендни подряд юкъекхийлай. АрендагІа дІадецадар 54 процент лаьтта, 35 процент доахан, 24 процент хьакхарч, 60 процент жа. Цо юртбоахама производстве къахьегама овсарле лакхъе таро елар.

Цуьна цхьана автономни республикай агропромышленни комплексе хоалуш кхоачамбоацараш да. Цхьадолча боахамашка хьайбай продуктивность лоха я, дукха дола хан къе доа, паччахьалкхен [illegible]

30—40-ча шерашка а 50-гІа шераш доалалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДІахододар. Доладур 3-ча, 13-ча, 15-ча, 22-ча феврале арадаьннача газета тІа).

Хусейнов Рамзан, 1908 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шалажи яхача юрта повидло еча завода приемщик, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Маждаев Мумади, 1907 шера Веденски района Хатуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Мехкетински ОПО сборщик, Хатуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кагерманов-Хаджиев Супьян, 1889 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бехаев Мутус - Хаджи, 1867 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, ахархо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Теркопиев Темирботхьажа Мухьмад, 1880 шера ТІой-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, колхозхо, ТІой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Котлоев Гебралий Мухьмад, 1880 шера ТІой-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, колхозхо, ТІой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мишкичев Матвей Карпович, 1895 шера, ДАССР Шелковски района Старощедрински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Каргински станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байсуев Шовхал, 1890 шера Гудермесски района Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Энгель-Юрта ваьхав 10 шу суд яьй.

Шавалаев Исрапил, 1897 шера Чеберлоевски района Хиндой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хиндой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хамамаев Бага, 1891 шера Чеберлоевски района Альбин-Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Альбин-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Терноскoв Исай Петрович, 1873 шера Шелковски района Каргалиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Каргалиновски станице ваьхав, топаш техай.

Дамаев Абдул Решидович, 1897 шера Шароевски района Гази-Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гази-Аул яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аушев Фюрет - Хьажий Іабдул-ВоахІап, 1892 шера Назрань яхача поселке ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, галанкхара коллеге член, Назрань яхача поселке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абубакаров Селим, 1902 шера Курчалоевски района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Гудермеса машинаькъа станце болх беш а ваьхаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Хаджиев Шах-Ахмад, 1911 шера Шали яхача юрта ваьв, [illegible]

1901 шера Йоккхача Ачалкхе ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, единоличник, Йоккхача Ачалкхе ваьхав, топаш техай.

Братков Григорий Нефедович, 1884 шера Невинномысски района Барсуковски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, конюх, г. Грозне, ваьхав, топаш техай.

Сокур Яков Никитович, 1902 шера Украине Теплицки района Большая Мачула яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, сапожник, г. Грозне ваьхав топаш техай.

Мальсагов Муди Темаркъа, 1862 шера Назрановски района Долакха - Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, колхозхо, Яндиево яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Гумаев Джанарали, 1882 шера Саясановски района Энгелой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Туршиев Умар, 1887 шера Саясановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мадагов Косун, 1870 шера Саясановски района Турты-Хутор яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Турты-Хутор яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Балаев Морзий Асламбек, 1843 шера Галашкински района Кляхни яхача юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, хьу тедача завода болхло, Пригородни района ГІалгІай-Юрта ваьхав, топаш техай.

Берсанукаев Ахматгирей, 1863 шера Саясановски района Шовхал-Берды яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шовхал-Берды яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Музаев Малак, 1869 шера Саясановски района Ялхи-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ялхи-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хуртаев Демштык, 1873 шера Саясановски района Ялхи-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ялхи-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мадаров Якуб, 1900 шера Саясановски района Бешиль-Эрзоу яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бешиль-Эрзоу яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Алесханов Эльмурад, 1888 шера Саясановски района Давлетби яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Давлетби яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Талгигов Якуб, 1868 шера Саясановски района Турты-Хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Турты - Хуторе ваьхав, топаш техай.

Барзанукаев Захи, 1885 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Махаев Алисултан-Хаджи, 1867 шера Шуьм-Калински [illegible]

Ежаев Мица, 1861 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Тарамов Ахмад, 1870 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Себиев Закари, 1875 шера Шалински района Устар-Гордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Устар-Гордой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Татаев Дуду, 1860 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Кагерманов Шеда, 1875 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мескер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Цехоев Умар-Хаджи, 1882 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Автуры яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хайдакаев Магомед, 1872 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, хиннавац, Сержень-Юрта парте хиннавац, болх беш ваьхав, топаш техай.

Атабаев Джамалда, 1868 шера Назрановски района Долакха-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, колхозхо, Шалински района Мескер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Тарамов Магомед, 1872 шера Шалински района Устар-Гордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Устар-Гордой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сулейманов Кани, 1884 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Дакаев Умар, 1880 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эржапов Джабраил, 1853 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Салихов Косум, 1874 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Самбиев Якуб, 1893 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бананаев, из Эхаев, Дени, 1891 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Цахаров Юнус, 1897 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш те- [illegible]

та цІерагІча колхоза член, Ерыш-Морды яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Эпиндиев Идрис, 1879 шера Атагински района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Раасаев Ташу-Хаджи, 1874 шера Атагински района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шерипова цІерагІча колхоза член, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав; топаш техай.

Мусипов Самбулат, 1889 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Евдокимова цІерагІча колхоза член, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дубаев Ахмад, 1913 шера Атагински района Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Чишки» яхача салоІача цІагІа повар, Алхазурово яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Цечоев Іумара Батал-Гири, 1864 шера Пседахски района СоагІапча ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, СоагІапча ваьхав, топаш техай.

Медведев Валентин Андреевич, 1879 шера г. Краснодаре ваьв, эрсе, парте хиннавац, Тангичу лесоразработка счетовод, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бекбузаров Джамбот-Хьажи Доврбик, 1870 шера Пседахски района Къаскима ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, «Красный Кес-Кем» колхоза член, Къаскима ваьхав, топаш техай.

Солтакиев Джамарза Малсаг, 1895 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пседах яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кортоев Гелахьашки Хьусен, 1880 шера Пседахски района Къаскима ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, «Красный Кес-Кем» колхоза член, Къаскима ваьхав, топаш техай.

Фаргиев Истра Мухьмад, 1876 шера Пседахски района СоагІапча ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, «Красный Карабулак» колхоза член, СоагІапча ваьхав, топаш техай.

Гихаев Асхаб, 1877 шера Атагински района Улус-Керт яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный горец» колхоза колхозхо, Улус-Керт яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Идельбиев Манды, 1873 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абдулхакимов Махмух, 1877 шера Атагински района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, духхьаларча школа хьехо, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ланский Владимир Исаевич, 1879 шера Грозненски района Ильиновски станице ваьв, эрсе, парте хин- [illegible]

[illegible] кийлен т1а дукхъаларча бувамаг1еп продукцена поставкаш яра план кхоачашъяр	97,5	97,6	99,3	99,3
Хьалха д1адахача шераца нийсдича дег1аахара темпаш: продукце (балхий, деча г1уллакхий) боарам	99,6	102,3	103,0	101,4
Къахьегама овсарле	102,1	105,5	105,3	102,9
Халкъа боахаме эша товараш арахецара план кхоачашъяр	103,3	103,7	107,9	106,2
1988 шераца нийсдича халкъбоахаме эша товараш арахецара темпаш дег1аахар	104,6	109,3	110,8	113,8
Пайда бара план кхоачашъяр	102,9	98,9	107,5	100,6
Продукцена поставкаш яра план кховчаш ца яь предприятей дукхал	27	29	9	15

Агропромышленни комплекс

Автономни республикай агропромышленни комплекса къахьегамхоша цунца доакъошта интенсификаци яра, къахьегам в1ашт1ехьбаккхара, прогрессивни формаш юкъенхувлара, экономика ч1оаг1ъяра мероприятеш кхоачашъю.

Нохч-Г1алг1айченера 145 юртбоахама предприятех 132-не шу пайда беш чакхдаьккхад.

Боахамашка шерра юкъекхувл арендни подряд.

198 9шера Нохч-Г1алг1ай АССР 116 боахамашка арендни подряд юкъехкийлай. Арендаг1а д1аденадар 54 процент лаьтта, 35 процент доахан, 24 процент хьаккарч, 60 процент жа. Цо юртбоахама производстве къахьегама овсарле лакхъе таро елар.

Цунца цхьана автономни республикай агропромышленни комплексе хоалуш кхоачамбоацараш да. Цхьадолча боахамашна хьайбай продуктивность лоха я, дукха доахан къе дов, паччахьалихен планаш кхоачашъяц.

1989 шера колхозашкен совхозашкен хьайбай продукци дюкхар

(проценташца).

	Нохч-Г1алг1ай АССР	Къулбаседа-Х1ирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Д1адахача шераца нийсдича дулх даккхар	119	107	108	105
Д1адахача шераца ерригa лькха шура	98	100,1	110	99
Цхьаь 1аттагара лькха шура	2288	2880	2966	1828
Д1адахача шераца нийсдича гулдаь фуаш	86	107	89	106
Юкъера лаьрх1ача х1ара котама т1ехьара гулдаь фуаш	144	194	165	213

Капитальни г1ишлошъяр

Капитальни г1ишлош яра хьанъестаеш йола средстваш дуккхача г1ишлошка, объекташка д1а-са екъаро уж эксплуатаци д1аялара планови декхараш кхоачашдайтац.

Торговли

Къулбаседа Кавказа автономни республикай мах беча организацеша торговле дикаг1а в1ашт1ехьъяккхара хьакъехьа де дезараш чакхдаьхад. Къулбаседа Кавказа ерригача автономни республикай организацеша шоаш т1аийпа рознични товарооборота юкъара план кхоачашъяьй.

Г1ишлон организацеша беча балхий керттера хьонхамаш

(проценташка).

	Нохч-Г1алг1ай АССР	Къулбаседа-Х1ирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Керттера фондаш болх бе йолаялийтара шера план кхоачашъяр	66	93	77	73
Наха чу1е ц1енош хьалдара шера план кхоачашъяр	62	80	101	100,4
Капитальни вложеней шера йолча лимитех пайда эцар	86	85	91	97
Г1ишлон-монтажни балхий шера йолча лимитех пайда эцар	71	76	86	92
Чу1е ц1енош хьалдара капвложеней шера йолча лимитех пайда эцар	53	69	79	86

Маьхаг1а ду г1улакхаш

Г1улакх дара сфера предприятешца цхьана бахача наха маьхах г1улакхаш дv халкъа боахама кхыча доакъой предприятешеи организацешеи. Цхьабакъда, х1анз а т1ехьа маьхах г1улакх делга лерттIв леладац, ледара дег1аккхувл. Хьалха санна йоакхка башхало я городан юртан г1улакх деча.

1989 шера маьхах г1улакх дара планови декхараш кхоачашдаьдац Къулбаседа-Х1ирий АССР-а предприятешеи организацешеи. Хьалха санна дукха кхоачамбоацараш да быта службай предприятей балха. Нах легкъ эвназаш хаийнахьа кхоачашдац, х1аьта уж во хьаду, яхаш.

Общественни кхачан дакъа юкъе а долаш, организацеша шоаш т1аийца розничин товарооборота план кхоачашъяр хьахьокх укх даннета:

(проценташца).

	Нохч-Г1алг1ай АССР	Къулбаседа-Х1ирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Розничин товарооборота план кхоачашъяр	103,1	104,4	107,2	103,9
Д1адахача шераца нийсдича	108,6	109,6	110,9	110,7

СТАТИСТИКА НОХЧ-Г1АЛГ1АЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ УПРАВЛЕНИ

Б1убенна къахьег

Доккхийн бехктокхамеи декхараш т1аийцад шийттаг1а пятилетка т1еххьарча шера технологически транспорта Старогрозненски управлене болхлоша. Мехкдаьттахойн бурувдеттарийн балха т1а шоай бехкаг1а цхьанкха тайпа хьовзам а на хулийташ, царна мел эша халкъа боахама мовхьаш йиълача хана лоаттаде, технически г1улакхаш делга дизза чакхдаха доп деннад цар. Шоай деша дай болаш къахьегаш ба уж укх шера. Валови доходаш яра паччахьалкхен план дикка т1еххоачашйир цар д1абахача январь бетта. Заданел т1ех яь валови доходаш 133 эзар сома мэьха я. Халкъа боахама мовхьаш д1а-юха дахьарга д1абода-мах лохбарах укх шера цар предприятена кходаьд 70600 сом. К1езигчун а дукхачун а кхомбарах, автотранспортах, кхыча техниках бизза пайда ийбарах планаг1а лаьрх1ачул т1ех 84 эзар сом пайда бир УТТ коллективо.

Кхы а хьинарег1а къахьийгад цо укх февраль бетта. Цудухьа дерригача технико-экономически хьонхамий хьалхарча шин бетта задани ханал хьалха кхоачашъяьй. Планаг1а лаьрх1ачул совг1а баь пайда, яь валови доходаш итташ эзараш сомий маьха я. Г1адвугаш да цун кхы мел дола хьонхамаш а.

Шоаш укх шера т1аийца декхараш хаддаш т1ех кхоачаш а деш, яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьнна я Прокопенко Алексей Федорович, Артханов Заинды, Дорохов Владимир Викторович, Дмитриев Федор Петрович, Тремба Николай Васильевич керте латтача тракторстийн водителийн бригадай коллективаш. Цар х1ара сменаг1а нормаш 125 — 130 процент кхоачашъю.

Иштта дика болх а беш, «Грознефть» производственни объединенена чуйоаг1ача технологически транспорта управленешта юкъе хьалхалаттачарех ца1 я Захаров Александр Ефимовича кулгалдеча Грозненски УТТ коллектив. Д1адахача шера дерригача технико-экономически хьонхамий план ханал хьалха кхоачаш а яь, хьинар айдаь къахьегаш д1адоладаьд цо ер шу а. Валови доходий январь бетта план 116,2 процент кхоачаш а яь, заданел т1ех цо йир 76900 сома маьха доходаш. Мовхьаш д1а-хьа дахьарга д1абода мах лохбарах, автомашинех, тракторех, кхыча техниках хьаькъалца пайда ийбарах планал т1ех цхьайтта эзар сом пайда бир цо паччахьалкхенна.

Ший къахьегама толамаш т1а-т1а тоадеш къахьийгад УТТ болхлоша февраль бетта а. Цудухьа дерригача производственни хьонхамий шин бетта задани дикка т1еххоачашъяьй цар. Долче, дика къахьегама совг1ат кийчдаь нанъабоаг1а уж РСФСР, Нохч-Г1алг1ай АССР Лакхехьарча Советашка, моттигерча Советашка хоржамаш хулача денна.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

хав, 10 шу суд яьй.

Хамамаев Бага, 1891 шера Червлоевски района Альбин-Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо. Альбин-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Терноскоb Исай Петрович, 1873 шера Шелковски района Каргалиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Каргалиновски станице ваьхав, топаш техай.

Дамаев Абдул Решидович, 1907 шера Шароевски района Гази-Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гази-Аул яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аушев Фюрет - Хьажий 1абдул-Воах1ап, 1892 шера Назрань яхача поселке ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, га даккхара коллеге член, Назрань яхача поселке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абубакаров Селим, 1902 шера Курчалоевски района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Гудермеса машинаькъа станце болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Хаджиев Шах-Ахмад, 1911 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, г. Грозне йий доаккхача заводе болхло волаш болх беш а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Туршиев Хаджи, 1872 шера Саясановски района Курин-Беной яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Курин-Беной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хатукаев Байтука, 1880 шера Саясановски района Гардали яхача поселке ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гардали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Яйдиев Эльгики Шаухал, 1862 шера Ачалукски района Т1ой-Юрта ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, колхозхо, Т1ой-Юрта ваьхав, топаш техай.

Гоймирзаев Дауд, 1896 шера Шатойски района Хасеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо - единоличник, Харсеной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джукаев, ца Садаков Кана, 1872 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, А. Шерипова ц1ераг1ча колхоза член, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сухаев Ази, 1886 шера Шатойски района Беждук яхача хуторе ваьв, нохчо, хиннавац, ахархо - единоличник, Беждук яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Абдулаев Муслим, 1905 шера Шароевски района Хаммадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, сельхозартела член, Хаммадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бейсагуров Бейсултана Берсиакъ, 1890 шера Галашкински района Хули яхача хуторе ваьв, г1алг1а, парте хиннача хуторе ваьхав, топаш те- г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Бейсагуров Бейсултана Солса, 1861 шера Галашкински района Хули яхача хуторе ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, единоличник, Хули яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Чапанов Эльберда Солса,

Музаев Малан, 1869 шера Саясановски района Ялхи-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ялхи-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хуртаев Демиштык, 1873 шера Саясановски района Ялхи-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ялхи-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мадаров Якуб, 1900 шера Саясановски района Бешиль-Эрзоу яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бешиль-Эрзоу яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Аласханов Эльмурад, 1888 шера Саясановски района Давлетби яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Давлетби яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Талгигов Якуб, 1868 шера Саясановски района Турты-Хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Турты-Хуторе ваьхав, топаш техай.

Барзанукаев Захи, 1885 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Махаев Алисултан-Хаджи, 1867 шера Итум-Калински района Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, общественни молла, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Буравлев Евдоким Иванович, 1869 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Карабулакски станице ваьхав, топаш техай.

Амирхажиев Абдул - Межид, 1878 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Махамашев Лабаз, 1912 шера Шароевски района Хуландой яхача юрта ваьв, нохчо, единоличник, Хуландой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомадхаджиев Абдулхамид, 1915 шера Ножай-Юртовски района Бухгалтерзу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бухгалтерзу яхача хуторе ваьхав, топаш техай

Акуев Амаха, 1867 шера Шароевски района Хуландой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хуландой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Загаев Абдул - Межид, 1852 шера Надтеречни района Маховинка - Юрт яхача хуторе ваьв, нохчо; парте хиннавац, болх беш хиннавац, Беной-Юрта ваьхав, топаш техай.

Магомадов Бетирсолт, 1899 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац «Красный пахарь» колхоза член, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Манкиев Инаркъий Исма1ал, 1870 шера Долакха-Юрта ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Долакха-Юрта ваьхав, топаш техай.

Баркинхоев Ибрахьима Юсуп, 1899 шера Т1ой-Юрта ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, колхозхо, Т1ой-Юрта ваьхав, топаш техай.

Синчин Иван Григорьевич, 1893 шера Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Пролетарская победа» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

[illegible] хиннавац, единоличник, Мескер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Дакаев Умар, 1880 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эржапов Джабраил, 1853 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Салихов Косум, 1874 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Самбиев Якуб, 1893 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бананаев, ца Эхаев, Дени, 1891 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Цахаров Юнус, 1897 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бахалаев Дауд, 1872 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «ОГПУ» колхоза член, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Улубаев Исраил, 1866 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо парте хиннавац, Куйбышева ц1ераг1ча колхоза член, Мескер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Махаев Алибек, 1905 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, топаш техай.

Вокуев Джабраил-Хаджи, 1860 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сержень-Юрта ваьхав, топаш техай.

Тутуев Ума-Хаджи, 1874 шера Саясановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Баймурзаев Заица, 1876 шера Саясановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хашиев Хатыга Товсултан, 1867 шера Галашкински района Цори яхача юрта ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, сельхозартела член, Цори яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бузуртанов Ико Боскар, 1867 шера Галашкински района Семи-Огочь яхача юрта ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, сельхозартела член, Семи-Огочь яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Зайпуев Абат, 1907 шера Курчалоевски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курчалой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ардигов Аралхана Юнус, 1902 шера Псєдахски района Лаксово яхача хуторе ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, «Красный горец» колхоза член, Лаксово яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Осмаев Дока, 1877 шера Атагински района Дачу-Барзой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Краф-

[illegible] хиннавац, болх беш хиннавац, Псєдахк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кортоев Гелахьажи Хьасен, 1880 шера Псєдахски района Къаскима ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, «Красный Кес Кемъ» колхоза член, Къаскима ваьхав, топаш техай.

Фаргиев Истра Мухьмад, 1876 шера Псєдахски района Соаг1апча ваьв, г1алг1а, парте хиннавац, «Красный Карабулак» колхоза член, Соаг1апча ваьхав, топаш техай.

Гихаев Асхаб, 1877 шера Атагински района Улус-[illegible] чо, парте хиннавац, «Красный горец» колхоза колхозхо, Улус-Керт яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Идельбиев Манды, 1873 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абдулхакимов Махмуд, 1877 шера Атагински района Чечен-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, дукхьаларча школа хьехо, Чечен-Аул яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ланский Владимир Исаевич, 1879 шера Грозненски района Ильиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Ильиновски станице ваьхав, топаш техай.

Закриев Ахмад, 1894 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, центральни гаража завхоз, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Баширов Осман, 1869 шера Грозненски района Старая Сунжа яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старая Сунжа яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Котляров Виктор Афанасьевич, 1871 шера Грозненски района Петропавловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Петропавловски станице ваьхав, топаш техай.

Лагута Антон Андреевич, 1892 шера Грозненски района Петропавловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, райлесхоза хьутедархо, Петропавловски станице ваьхав, топаш техай.

Удодов Лаврентий Антонович, 1887 шера Грозненски района Ильиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Ильиновски станице ваьхав, топаш техай.

Еременко Андрей Еремеевич, 1882 шера Грозненски района Ильиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Ильиновски станице ваьхав, топаш техай.

Шиянов Николай Назарович, 1872 шера Грозненски района Ильиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза хьахо, Ильиновски станице ваьхав, топаш техай.

Моисеев Федор Поликарпович, 1857 шера Грозненски района Ильиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Ильиновски станице ваьхав, топаш техай.

Хворостов Михаил Семенович, 1882 шера Грозненски района Ильиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза хьахо, Ильиновски станице ваьхав, топаш техай.

(Д1ахододар хургда).

М.-С. Плиев

БАЛАНДИ

(ДІахододар. Долалур 22 февраля арадаьлнача газета тІа).

Я, АллахІ! Ер дуне Іа сенна кхеллад,
ЦІенавар, мискавар даькъаза ваькха?
Кхеллача, укхан хьал бе хьанна деллад,
Орх-оаса, бокъон низ инйсхонгар баькха?
Моцалла довш латташ агара бераш,
ТІангарий даьй хІанаб, белаш, гІозбаьнна?
Іаьхартея балах бий. Даьла, уж кхераш?
Е, дуне кхеллад Іа уж борсто аьнна?
Ма дий ер «Фу ях Іа» бакъдоацар кара,
ЦІеначар кхелашта къиза гел Іувдаш.
Бузалга фуд ца хоаш ма бий уж хара,
Ца хаддаш, аьрдехьа, аьрдехьа кхувдаш.
Бакълуврий бaгeнаш чІегашца къайла,
Хьакхолла ца буташ шийх хургдар хайра,
Сталин а ма вагІий Іохьекхаш айла,
Ший мукъагІ кхестаеш укх заман хьайра:
ХІай, Даьла! Дех хьогар, сох бехк ма банкха,
ГІертарах цхьа кІеззиг ер зама тахка.
Хьаькъала мичав со цхьан шецца лакха,
Низ тоъац сай уйлаш дег чура лахка.
Мел дукха керасташ ба тхо мо гІийла?
Ма йоахий:
«Ер дуне Іа царна деннад».
Цар хийла кхуврч ма бий тха санна, шийла,
МассагІне, оаха мо, ер Іазап меннад?
Немций а ма белхий боахамех баьха,
Даьй декъий ухкача лаьттаех хьегаш.
Лоалахо—Давид ва Эдал тІа ваьха,
Дезалий фу хаьдад, моцал Іолегаш.
Цо сога ма йоахий:
«ЦаІ ва, кІаьнк. Даьла,
Цунна ду ламазаш дале а къердаш.
Укх лаьтта тарлуш вац шоайла ши аьла,
Даьлий а хургбар, кІаьнк, аьлий мо гІерташ»..:
Укх дунеи вахар дац цунна а гІоза,
Пхе шера ма вий из трударме аьча.
Тараз дац цо йиза халонаш оза,
Бахьан дий Іазап ла, жожгІате кхаьча?
Икона хьалхашка латтар из сийсар,
Шийлача цу уй тІа, гора а этта.
«Ва, Даьла!» — яхаш цо бІаргех хий тийсар,
Ший пхьор а соца цо дийкъар хьалгІетта.
Ше лайна боллашехь сел боккха бала,
Хьох тешаш, дикага сатуве цо, Даьла,
Сона мо, цунна а хьо оарцагІвала,
Хьо цаІ ва укх дунеи къематден аьла..:
Я, АллахІ! Дех хьогар: сох бехк ма баккхв,
ГІертарах цхьа кІеззиг хьай къайле тахка:
Кхетама мичав со цхьан шецца лакха,
Низ бац са сай уйлаш човхае, лахка...
Яьсса я лаьттан—сигален баге,
[illegible]
Шиттa я гийгаш, моцал латт лакс,
Адам ух, жа санна, лаца.
Шийла Іа тиннад. Вихьар цо хийла.
Цхьан каша массехк дІавеллав.
Вахар да тиша, мергІалг мо гІийла,
Массе а лаьттах а ихеллав.
Кхехкаду бодиг, ииттaш лех денна,
КІалхьа да жовхьар мо лехаш.
Хийла вол дийнахь, моцалла венна,
Вераш кхайк маькха—юхк ехаш.
Тух чу а тессаш, шийла хий мийнна,
Гийгаш я бешкингаш санна.
ЧувоагІа со а, кхашкада лийнна,
КІа—коана яхьаш сай нанна.
Фу ергъя укхох? Ер мичад аххьал,
Ийшк яькха, хударг ле деза.
«Дошо ва» аьнна, лочкъаваь [illegible]

«ДІагІоргвац! — оал аз.
—КІа е борц боацаш!
Со уккхаз вагІаргва беттаІ»...
Баскхарма вел сох, гучайоах кхала:
«Сигалар вежар хьо?!»—лхаш.
«Вайтав со,»— ях аз, — тІерча цу Дала,
Вале а укх юрта вахаш...
Вода со шортта, ах—пунт кІа йица,
Нах хьахьеж, согахь цецбаьнна.
Бегаш ца белга дІахайча шийца,
Чоалдарг а хур моцагІ ваьнна...
«Я, АллахІ! — ях аз.
—Лоравир тховсар,
Къоал—къул даь, къинош ца хьоарчош»...:
Лов сона цун беркат кхы дукхагІ совсар,
Се моргаш къинойл ца корчош.
Са наннлг ягІа, гІийла бІарг лекхаш,
«Хоастам ба, — йоах цо, — цу Далла!»...:
Тею аз миска, шийла кулг хьекхаш:
«КІа дахь аз. Хьо таккхал алла».—
«Тховсар я, са кІаьнк, пІаьраска бийса,
Кховдаде деза вай оагІа.
Байнараш эттаб цунга сатийса,
Вай лоаллах кхоъ вийста вагІа»...
Шаь мах бац дунен, къематди деце,
Из диццаь бокъо яц ваха...
«КІа ахьа вода, хьо духьал еце.
Хьалхал хьо. Гой, иштта ягІа,
Кхоъ олг даьд нанас, сагІийна дала,
Боарз санна, лоха тол ягІа.
Пхьор — марта доацаш массе воал хала,
Биза хІанз хьакимаш багІа.
Пхьидий мо, берий бІаргаш хьадагІа,
Хьахьеж уж цецдаьнна, тийна.
Нанас йоах:
«Нагахь, гІо ца дой наха,
Тамаш я дусе тхо дийна»...
Царг тохаш олгах, бисмал доах хьалха,
Нана елх, бІаргех хий легаш.
Дунеи хьал тарлу тоадала, талха,
Дика мо, Іазап а хьегаш.
Уж дика бахар, хІама ца эшаш,
ЦІен—че яр, доахан дар детта.
Ше а яр, курра, кхонашкахь хьежаш,
Ца кІордош кІоажош тІа сетта.
Цув туфлей кІоажош лакха дар шецца,
Де ховра кхычарна хьехар.
Прокурор хинна мар вихьар сецца,
Фуд ца хоаш топаш а техар.
Поллашехь мехка, боахамах ехар,
Мел хиннар фега хьалхецаш.
ТІехьар—тІа мІарга Бера а техар,
ХІанз миска я ер, дог сецаш.
Цхьан дийнахь, иштта, шемелдар дехар,
Дац унхан наха де цхьаккха хьехар...

Тоъала ха я тоташ йоласенна. Европа мехкаш фашистий доалар мукъадоахаш, Германе лаьтта лелхийташ бувхьаш ба тІом. Бакъда, адам меца а халача хьале а да.

Тха Шпартув Николай хьувз чураваьнна,
«Силадера, тхов йица, кІа кхиччьад урагІ!
Хаьхо а хиннавац цу къушта гаьна»...
Ше ва из бат лыга, гарг йоаллаш ворох.
[illegible]
Жа—Іул а корош дац, йоах сийсар,
Нанна а бехкаш цо, цхьаннe чиІ йийла.
Цупряк-ам латташ вар ладувгІаш, туташ Іоккхийсар,
гІийла: —
«Сатема шоа баьттІаб. ТІатеІай моцал.
ФунцагІ а дергда дас, дезал ца бойта.
Моцалло нІйрчавоакх, цо юв сиш хозал.
Мел долчох баьха уж кхаьчабац той тІа.
Чухь меца, бирхъе ба. Тиф а да даьржа,
Шпартуп, вай бокъо яц хІанп гІалгІайх кхарна
[illegible]

Города улицашка араяьлар «Къахьетамея унахцІенони фонда Калужски отделени» аьнна йоазув тІадолла автобус. Цун даьша—инвалидаштеи къоаноштеи лаьрхІача Калужски территориальни центре бахача наха лерхІ Москве, Ясне Поляне, иштта кинотеатре баха. Коляскашка мара дІахьа ца лелалуш бола уж дукхача шерашка гаьнна дІабаха таро йолаш хиннабац.

Калужски авторемонтни завода болхлоша из автобус колясканца дІа-са лела инвалидаш лелабергболаш тоаяьй. Цу автобуса наІарех цаІ гидравлика новкъостал-ца трапа хьисапе ерз, хІаьта цу тІагІолла инвалидаш хийцца салона чу боал, лаьрххІача приспособленеца колясканш дІачІоагІъъ. Иштта автобуса чу медицински персонала лаьрхІа моттиг, сов йола хІамаш дІаесхара отсек я.

СУРТА ТІА: къахьеtамая автобус Калуге.
Р. ДИКА сурт.
(ТАСС фотохроника).

УГУРЧИЕВ Аэмат-Гири.

ВОАШ ХЬАДАЬР МАРА ХУРГДАЦ

Цу хьакимашта тоам бар деш,
Даьхад халкъ, цар Іехадеш:
Ялсамале дах вай лхаш—
Хьалкхееш из сомий беш.
Перестройка бІаргаш дийлла
Хьежача фу дар гуш хиннар?
Боахам бар гІомарах билла.
Вай кхебаь сом миста бар.
Лазар гаьна ца даржийта,
Сага дегІах маьне йоакх.
БІаргашта гуш ца валийта,
Из Іоажала кІалхарвоаннх.
Цу доарахочоа тара беций
Хьажал, тахан шо! вай мохк?
ОарцагІдаьнна, лаьлла деций
Пордув хинна лаьтта, дохк!
Долче, хІана вай эггара хьалха
Де дезаш дар фуд, аьлча,
[illegible]

Суда залера

Бат хьаьнъяланзар

Сунженски районе бахача Ялхароев Бек-Ханеи Халдыхароев Іалиханеи даьча зуламех Іодийшача кхыметтел памятника керта тІара а мос гІоттаргья. Саг тешаргвоацаш хІамаш да царна «карагІдаьннараш». Масала, дІадахача шера октябра хьалхарча деношка, хьалхаггІе шоайла дага а баьнна, моттигерча общепита чуйоагІача йий дохкача бара наІарах доахка чІегаш доха а даь, чубаьлар уж.

Эггара хьалха ахча лаха эттар къуй, цхьабакъда, из кораде аьттув баланзар. БІарг тІаэттар металлически яьшкана.

— Ахча когашта кІал Іотувсаш хилац, воше, — аьлар Бек-Хана. — Сона хетачох, еррига фос цу дІа латтача яьшка чу я.

Кастта яьшка ХалдыхароевгІар цІагІа яр. Дукха къахьийгар новкъосташа из хьалста гІерташ. Юххера а из де аьттув баьлар. Фос иштта яр: кхалнаьха полтув, къаьстача ахчан 13 сом, пха блок сигареташ, 40 лотерейни билет.

— Ер дош дац,— аьлар эккхийта Бек-Хана. — Укх лотерейни билетех кхаж барга хьежаш дагІа ха яц вай шинне. ХІаьта кхалнаьха пальтох хьайна ловр де мукъа ва хьо.

— Баркал хилда хьона! — ГІадвахар Іалихан. — Са цхьа гаргара саг я Іай ІатІаювха хІама йоацаш. Кхычо лелаль-м я ер, яле а, аз ювцар а пачхаьа йо! яц. Укх яьшнах фу дича бакъахьа да вай?

— Яьшнахи? — хьажъюкъе шод беллар Бек-Хана. — Лосталь Шолжа чу йолийтаргья-нх вай из станични Совета здаенна гаьна доацацаш.

«Сунжа» яхача ресторанах йоаллача витаминни баре «хьоашалгІа» ваха хилар со. Фусамдай цІагІа бацар. Цигара аз дихьар 1060 соми 8 магнитофонни кассетен. Цул тІехьагІа, цхьашиннн кІира даьннача гІолла, ГІажий-Юрта вахача Н. Пошева цІагІа «чуэттар» со. ХІанз аз лочкъайир маІача наьха кочи, костюми, полтуви, дошо гІози ши коропкен. Лоацца аьлча, ПошевгІарна 864 сома зе дир аз, сайна иззала пайда а беш.

— Аьттув боалаш саг ва хьо, — доккха са даьккхар Іалихана. — Кхоза катехача дукха хІама кхачанзар сона. Іай ювхае польтув йоацаш ва со.

Из-м доккха зе дац,— велавелар Бек-Хан. Хьайна кхаьчача сахьатех цаІ Іа хьалой, пальто йолаш ва хьо.

ЛийрхІар кхоачашхинна Халдыхароев кхы феса ваханзар, хІаьта Ялхароев ше цхьаь «болх» бе волавелар. Цо кхетадир бахача наьха цІеношка чувувлар пайдане хІама долга. Цунца дувзаденна дар 7-ча октябре из ГІажий-Юрта Пролетарски улицагІа яхача З. Хасуевай фусаме кхачар. Цигара Бек-Хана араерa маІача наьха костюм, плащ, кхоъ коч, полувер, портфель-дипломат.

Укхох кхоачам бича фу [illegible] Ялхароева дег чу. Цхьабакъда, цу ханна цун бІарг тІаэттар гаьна доаццаш даг/Іача Р. Газимагомедова цІенна. ХІанз Бек-Хана гардероба тІакхийтар маІача наьха хачи, ши отрез, тхан позаташ, петара шарф, шиъ дошо гІози совгІата денна мукхи. Лоацца аьлча, цу бус 1375 сома маьха «пайда» бир шийна Ялхароева.

— Тамашийна хІама дар [illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 ФЕВРАЛЬ,

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Вай беш.
9.00 — Никарагуа ансамбла концерт.
9.45 — Мультфильм.
9.55 — Документальни фильм.
10.55 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
11.55 — Коталон 45 шу дузаш. «Капитан С» яха художественни фильм.
13.20 — Документальни фильм.
13.30 — Хьайбай дунен тІа.
14.30 — Спектр.
15.20 — В. Горовиц (пианино).
16.10 — Дакъалоаца нах.
17.40 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.10 — «Отель «Бертрам» яха художественни фильм. 1-рей 2-гІей сереш.
21.00 — Ха.
21.30 — Телескоп.
21.55 — «Счастливый случай» яха дезала викторина.
23.00 — Ах бийса ялалехьеи тІехьагІеи.
00.45 — Ден лув-кхера.
1.00 — «Бой на перекрестке» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
2.00 — Шо хьех Ротару Софиас.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара [illegible]стина.
8.15 — М. Кристалинскайна хеталь передача.
9.40 — «Потерпевшие претензий не имеют» яха художественни фильм.
11.15 — Прогресс. Информаци. Реклама.
11.45 — Массанена йола педагогика.
12.45 — «Противостояние Н. П. Старостина» яха «Футбол сквозь годы» яхача книжках йола передача.
13.30 — «Ночью на белых конях» яха ялх серий йола фильм. 1-ра сери. (Болгари, 1986 ш.) (Премьера).
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Нагахьа санна со хорже...» Халкъа депутаталла кандидаташа дувц (гІалгІай меттала).
17.35 — «Угол зрения» яха передача.
18.45 — Къамашта юкъера гІулакхаш диалогага бода кийнъ. Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
19.45 — Киножурнал.
19.55 — Музыкальни открытки.
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.15 — Конькобежни спорт. Дунен чемпионат.
21.00 — Спидвей. Дунен чемпионат. Алма-Атера передача.
21.30 — «Прощенное воскресенье» яха передача.
22.30 — «Юрмала-90».

25 ФЕВРАЛЬ,

11.00 — Іуйрийнара санъердаме программа.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Химик». Перерыв — спидвей. Дунен чемпионат.
15.15 — УкхацІено.
16.00 — Юрта публицистически программа.
17.15 — «Марафон-15» яха берий информационно - публицистически программа.
18.45 — Ерригроссийски конкурса лауреат Лукин Сергей (домбра). КІиранден кинозал.
19.00 — «Сегодня в нашем городе» яхача мультфильма премьера. «Аплодисменты...» яхача документальни фильма премьера.
19.55 — «Непрофессионалы» яха художественни фильм.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Даимлеиах йола уйлаш.
22.15 — П. И. Чайковски ерригa симфонеш. № 6 йола симфони.
23.15 — А. П. Чехова музейх йола передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Документальни фильм.
8.40 — Скрипач Ланцман Владимир (Канада).
9.30 — «Атака» яха художественни фильм.
11.00 — Коллаж.
11.05 — Документальни фильм.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Болака поэт Мультипликаторах А. А. Алексеевах.
13.10 — Халкъа ашараш.
13.25 — «Ночью на белых конях» яха художественни фильм, 2-гІа сери.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Войла дагадоаний вай (нохчий меттала).
17.55 — Литературно - художественни видеоканал.
18.45 — Социальни хьаштаШта тернам тІабохийташ (нохчий меттала).
19.25 — Оаш дехарах вІашагІкхетар. Илли дІаоал А. Мальсаговс. Концерт (гІалгІай меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Конькобежни спорт. Дунен чемпионат.
21.00 — 7 ди.
22.00 — «Юрмала-90».

26 ФЕВРАЛЬ,

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
16.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
17.25 — ЛагІаш.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха.
19.00 — «Слово» яха художественно - публицистически программа.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Солнечный ветер» яха художественни ялх серий йола фильм. 4-гІа корта.
22.55 — Киноконцерт.
23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

18.35 — «Заводa да хила».

хьалгIетта.

Шо дайна боллашехь сел боккха бала,
Хьох тешаш, дикага сатувс цо, Даьла.
Сона мо, цунна а хьо оарцагIвала,
Хьо цаI ва укх дунеи,
кьематден аьла..:

Я, АллахI! Дех хьогар:
сох бехк ма баккха,
ГIертарах цхьа кIеззиг хьай
къайле тахка;

Кхетама мичав со цхьан шецца лакха,
Низ бац са сай уйлаш човхас, лахка..;

Яьсса я лаьттан—сигален баге,
Фо мара доацаш хьалаца.
Нитта я гийташ, мопил латт лане;
Адам ух, жа санна, лаца.
Шийла Iа тишад. Вихьар по хийла.
Цхьан каша массехк дIавеллал.
Вахар да тиша, мерIгIатг мо гIийла,
Массе а лаьттах а кхелла.
Кхехкаду болиг, нитташ лех денна,
КIалхьа да жовхьар мо лехаш.
Хийла вол дийпахь, моцалла венна,
Бераш кхайк маькха—юхк ехаш.
Тух чу а тессаш, шийла хий мийнна,
Гийгаш я бешкиугаш санна.
ЧувоагIа со в, кхашкада лийина,
КIи—коава яхьаш сай нанна.
Фу ергъя укхох? Ер мичад аххьал,
Йиш яьккха, хударг де деза.
«Дошо ва» аьнна, лочкъаваь ваххьад,
Сов моцал, бос ба са геза.
Менна саг санна, гоал —
моарзагI вувлаш,
Вода со, низ беха, теххаш.
Сарралца гулъяь кIи-коана къувлаш,
Боад етта бIарглаш а лекхаш.
Цхьа гIожа шод латт хьаька —
юкъ лаьца,
Хотта ба гонгада боагIаш.
Моцалло, со мо, сии курал аьча,
МассагI лел кхашка го боахаш?..
Тоъал ха я са, валла воад кхийна,
Хургвац сох тахан ца хиннар.
Лаьтта, хьо доха, феца дIавийна!
Сох а ве хьаькъалах тиннар!
Ца кховеш, Даьла, со бартал ветта!
Хьай мелдоа къинош тIаккхохка!
Нана ца юзош варгвац со метта,
Къоалах воал со дегI, са дохна.
Дийхачо ца лой, низагI хьадаккха,
Ковторе сай дегI Iодилла.
Даьла! Сох, дех аз, Iа бехк ма баккха,
Рузкъага сона тIий твлла...
Майра ва со хIанз, чухь са а доацаш,
Ковторе чувода, тетта.

Тоъада ха я готаш йолаепна. Европа мехкаш фашистий довлар мукъадоахаш, Германе лаьтта лелхийташ бувхьаш ба тIом. Бакъда, адам меца а халача хьало а да.

Тха Шпартуя Николай хьувз
чуравальпа,
«Складера, тхов нйца,
кIа кхихьад урагI!
Хаьхо а хиннавац цу къушта гаьна»...
Ше ва из бат яьга,
гарг йоаллаш ворох.
Пудшка щоллагI етт бигаб.
йоах снйсар.
Жа—Iул а корош дац.
цхьаннe ниI йийла.
Нанна а бехкаш цо, тугаш Iокхийсар,
Цуприк-ам латташ вар ладувгIаш,
гIийла: —
«Сатема шоп баьттIаб, ТIатеIай моцал.
ФупнагI а дергда дас, дезал ца бойта.
Моцалло нйрчавоакх, цо юв сии хозал.
Мел долчох бахьа уж кхаьчабац
той тIа.
Чухь меца, биркъе ба.
Тиф а да даьржа,
Шпартун, вай бонъо яц хIапа
гIалгIайх кхарда.
ТIем тIара цIакхаьча Султап
вар Iаьржа,
Дорхвенна, кийчча вар из дуно дарда.
Нана дIаеллача моцалла сина,
Сесаг а, кIалйиса, уллаш я метта.
Из гучал толаш дар валаре веина,
Цудухь ях аз хьога,
Iа мухь ма бетта». —
«Цуприк! Iа сацийта! —
Шпартун тIачайхар.—
КIал даьха вай а да тIой
даъал меца». —
«Мухьах-ам тарлу хьох яIанза
IайгIар!
Жерошта меца ва! Шпартун,
хьо саца». —
«Набахта гIоргва хьо!
Дош алал цIаьхха?!» —
Бригадир чугIертар,
бе шод а къувлаш.
ЦаI мара боаца бIарг сегалуш саькха,
Ший бордаш дуар цо,
хьацар тIадувлаш.
(ДIохододар хургда).

Цу хьакимашта тоам
бар деш,
Даьхад халкъ,
цар Iехадеш.
Ялсамале дах вай лхаш—
Хьалкхееш из сомий беш.
Перестройка бIаргаш
дийлла
Хьежача фу дар гуш
хиннар?
Боахам бар гIомарах
билла,
Вай кхебаь сом миста бар.

Лавар гаьна ца даржийта,
Сага дегIах маьже йоанкх.
БIаргашта гуш ца валийта,
Из Iоажала кIалхарвоаних.
Цу доарахочоа тара бецийн
Хьажал, тахан цо
вой мохк?
ОарцагIдаьнна,
лаьлла деций
Пордув хинна
лаьтта дохк!
Долче, хIанз вай
эггара хьалха
Де дезаш дар фуд, аьлча,
Къамаьл доацаш,
хьаьнал, кхолха
Массане къахьийгача.
Из дац яхаш,
вож дац яхаш,
Дешаш кхувсар пайда бац.
Воаш дол-долча
мулаш доахаш
Тахан хьа ца даьр
хургдац.
Бакъда, тоъаш дац
вай сапаш,
Кхы эшараш а дукха да.
Бийнаш эгош,
ца беш пурхаш
Воаш хьадаьр нах.
вай хургда!
Харцахьбаьнна,
энжи баьнна
Тахан лелаш дукха ба.
Вай дерригаш
оарцагIдаьнна
Уж совцабар—декхар да.
Кхыметтел цхьанкха дыно
(Ховш ма дий из
моллагIчоа).
Цхьаннe яхац
чхьагIар мела,
ТIаккхувш хила харцахьчоа.

...иштта яр: кхалнаьха полтув, къаьстача ахчан 13 сом, ялх блок сигарсташ, 40 лотерейни билет.

— Ер дош дац, — аьлар эккхийта Бек-Хана. — Укх лотерейни билетех кхаж-барга хьежаш дагIа ха яц вай шинне. ХIаьта кхалнаьха пальтох хьайна ловр де мукъа ва хьо.

— Баркал хилда хьона! — гIадвахар Iалихан. — Са цхьа гаргара саг я Iай Iатlаювха хIама йоацаш. Кхычо лелаяь-м я ер, яле а, ав ювцар а паччахьа йоI яц. Укх яьшнах фу дича бакъахьа да вай?

— Яьшнахи? — хьажюкъе шод беллар Бек-Хана. — Лоставь Шолжа чу йолийтаргья-кх вай на, станични Совета здансна гаьна доацаш.

КIезигчох кхоачам бо лаьрхIа боаца новкъостий цу бус ЦIе Октябрь яхача улицагIа йоаллача сахьаташ тоадеча мастерской чубаьлар. Цигара цар дихьар 324 сом мах бола тайп-тайпара сахьаташи царна эша оатхалаши. Цигара баьлча «Союзпечата» № 2 йолча киоске а ка хьекхар цар. ХIанз къуша лочкъабир шин тума доаккха кхалнаьха «тIорминги, цхьа соми, киоскера З. Арапхановай доалахьара «Заря» яха сахьати.

— Хьох дIаккхийттача хана дело никъ хилац са, — аьлар Бек-Хана, шоашта кхаьчача йоккха йоацача феса IобIара а хьежа. — Хьалха иштта дацар.

— Фу дар хьалха? Хьадувцал, воше, — хьоаставелар Iалихан.

— Масала, 14-ча августа ...

...ше цхьан «болхь» бе воалавелар. Цо кхетадир бахача наьха цIеношка чувувлар пайдане хIама долга. Цунца дувзаденна дар 7-ча октябре из ГIажий-Юрта Пролетарски улицагIа яхача З. Хасуевай фусаме кхачар. Цигара Бек-Хана араяра маIача наьха костюм, плащ, кхоъ коч, полувер, портфель-дипломат.

Укхох кхоачам бича фу дар-те? — яха уйла еххар Ялхароева йег чу. Цхьа бакъда, цу ханна цун бIарг тIаэттар гаьна доацаш дагIача Р. Газимагомедова цIенна. ХIана Бек-Хана гардероба тIакхийтар маIача наьха хачи, шин отрез, тхан пазаташ, петара шарф, шинъ дошо гIоан совгIата денна мунхи. Лоацца аьлча, цу бус 1375 сома маьха «пайда» бир шийна Ялхароева.

— Тамашийна хIама дар Ялхароева даьр, — йоахар суде Р. Газимагомедова. — Iурра балха ваха кийчлуш воаллар со. Цу ханна наIарах хIама техар. Со дIаарахьежача вовзаш воаца зIамига саг латтар. Автобус соцаш йола моттиг мичай, аьнна, хаьттар цо сога. Аз дIаваьлар. Цул тIехьагIа балха дIа а ваха, сахьат гаргга цига а даьнкха со чувеча, цIагIа къоал даьдар. Дегабуам бир аз сецца венача «хьашах».

Халкъа суде дийцар Ялхароева а Халдыхароева а дош. Хьалхарчоа дий шу, шоллагIчоа кхо шу набахта чубахка ханаш техар. Цул совгIа, паччахьалкхенни бахача нахан шоаш даь зе меттаоттаде дезаш а ба уж.

М. САИДОВ.

...фильм. 1-ра сери. (Болгари, 1986 ш.) (Премьера).

14.30 — «Советская Россия» яха видеокамал.

17.05 — «Нагахьа санна со хорже...» Халкъа депутаталла кандидаташа дувц (гIалгIай меттала).

17.35 — «Угол зрения» яха передача.

18.45 — Къамашта юкъера гIуланхаш; диалогага бода никъ. Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.

19.45 — Киножурнал.

19.55 — Музыкальни открытка.

20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

20.15 — Конькобежни спорт. Дунен чемпионат.

21.00 — Спидвей. Дунен чемпионат. Алма-Атера передача.

21.30 — «Прощеное воскресенье» яха передача.

22.30 — «Юрмала-90».

25 ФЕВРАЛЬ,

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена йола спорт.
8.15 — «Спортлото» тираж.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулакх ду аз.

21.00 — 7 дн.
22.00 — «Юрмала-90».

26 ФЕВРАЛЬ,

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

16.25 — Берий сахьат (французски метта уронаца).

17.25 — ЛагIаш.

18.25 — Коллаж.

18.30 — Ха.

19.00 — «Слово» яха художественно - публицистически программа.

21.00 — Ха.

21.30 — Актуальни интервью.

21.40 — «Солнечный ветер» яха художественни ялх сери йола фильм. 4-гIа корта.

22.55 — Киноконцерт.

23.45 — Ха.

II ПРОГРАММА

16.35 — «Завода да хила».

17.00 — Письмош тIехьашка — саг (нохчий меттала).

17.30 — «Дерригнех мадара» (нохчий меттала).

18.20 — Информационно-публицистически программа.

19.00 — «Юрмала-90». Перерыв — бийса даькъала хийла шун, бераш!

22.00 — СССР Лаккхахьарча Совета сессе.

РАДИО

24 ФЕВРАЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Агитпункта цIераш (нохчий меттала).
10.15 Концерт (нохчий меттала).
10.40 Халкъа депутаталла кандидаташ. З. Яндарбиев (нохчий меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Къахетаме де вай? 2-гIа передача.
15.15 Классически музыка. Концерт.
16.00 Арендни подряд болх беш я (нохчий меттала).
16.15 — 17.00 «Кавказа Iуйренаш». Радиожурнал.
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

25 ФЕВРАЛЬ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.

7.35 Республикански газетий обзор.

7.45 — 8.00 Вай депутаталла кандидаташ (гIалгIай меттала).

8.15 — 9.00 Даькъала дувц шо.

11.30 — 12.00 КIиранден музыкальни программа.

15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).

16.00 — 17.00 Республика регионални бовхама расчетага. Экономически Iилмай доктора Р. И. Хасбулатова интервью.

18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт.

26 ФЕВРАЛЬ, ОРШОТ

7.30 «Юрта вахар» (гIалгIай меттала).

7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 — 9.00 Iуйрийнара концерт.
9.15 Дика товараш дукхагIа (гIалгIай меттала).
9.30 Музыка.
9.45 — 10.00 «Ден иллаш радио гIоина». З. Яндарбиева дувцар (нохчий меттала).

16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.

18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.20 — 18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

Тахан республике гIоллеи Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 4—9, Грозне 5—7 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 0 —5, дийнахьа +6 +11 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ШОАТТА, 24 ФЕВРАЛЬ

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30. Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 12.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Гитаристий берий кружок. 18.00. Балетни студи. 19.00. Дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00. Технически кхоллама кружок. 14.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 16.00. Китайски гимнастика. 18.00. «УнахцIено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00. «Кружевница» яха клуб. 12.00. Игротека.

Химикий ДК. 17.30. Духовой оркестр. 18.00. Камерни хор. 18.00. «СелаIад» яха халхара коллектив. 19.00. «Лидер» яха спорт-клуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 9.00. «Рукодельница» яха клуб. 12.00. «Iалами вайн» яха клуб. 14.00. «Маски» яха берий театр студи. 16.00. Гитаристий ансамбль. 18.00. Гитаристий ансамбла концерт.

«Красный молот» завода ДК. 9.00. 13.00. 18.00. Iарбий меттала къаьмал де Iомалу вай. 13.00. Эстрадни оркестр. 15.00. «Вай беш» яха клуб.

Пролетбата цIерагIа ДК. 19.00. «Сириус» яха диско-клуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00. Игротека. 10.00. Вокально - инструментальни ансамбль. 12.00. Кагирхой цIей. 12.00. Аэробика.

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00. «Кружевница» яха клуб. 10.00. «Хозяюшка» яха клуб. 13.00. «Теремок» яха киноклуб. 13.00. Макрамс дукхаезараш хьех оаха.

Хлебокомбината клуб. 9.00, 16.00, 18.00. «Каратист» яха клуб. 9.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00. «Грация» яха клуб. 13.00. «Кружевница» яха клуб. 16.00. «Мукъам» яха студи.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00. «Солнышко» яха киноклуб. 17.00. «Неш» яха клуб.

КIИРАНДИ, 25 ФЕВРАЛЬ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

Офицерий ЦIа. 11.00. Филофонистий клуб.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30. Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00. «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 12.00. Бальни дискош халхарий школа. 13.00. «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль: 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00. СалаIара сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 19.00. Нохчий мотт Iомабу вай. 10.00. Технически кхоллама кружок. 14.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 14.30. «Юный ленинец» яха берий кинотеатр. 15.00. Дискотека.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 11.00. Игротека. 12.00. «Мультик» яха клуб.

Химикий ДК. 10.00. Изостуди. 11.00. «Нийсархо» яха мукъача ден клуб. 17.00. Вай ханарча халхара ансамбль. 18.00. «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 10.00. Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 12.00. Английски мотт Iомабу вай. 12.00. Хореографически кружок.

«Красный молот» завода ДК. 9.00. 13.00. Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00. «Соловушка» яха вокальни группа. 14.30. Эстрадни оркестр. «Колокольчик» яха берий театр.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00. «Теремок» яха киноклуб. 14.00. Вокально-инструментальни ансамбла концерт.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00. Игротека. 10.00. Вокально - инструментальни ансамбль. 10.00. Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 10.30. «Росинка» яха киноклуб. 12.00. Аэробика. 18.00. Дискотека.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 13.00. Игротека. 14.00. Фаьлг болча хьоашалгIа.

Хлебокомбината клуб. 9.00. 13.00. Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 12.00. Вокально - инструментальни ансамбль. 17.00. Кагирхой салаIара сайре.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхаме секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахаре — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорсни — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный. ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместитель редактора — 22-85-07; [illegible] секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ03014. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 654.

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дуьйна ★ ШИНАРА, 27 ФЕВРАЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 24 (7838). ★ Мах 3 кеп.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГІалгІай Министрий Совето, облсовпрофси ВЛКСМ обкомен, 1989 шера лаьттан продукци дукхагІа лкххаран кийчъяран тlехьа агропромышленни комплекса балхапlта юкъе нържа хиначa республикански социалистически яхьа итогаш йир. Районашта призови моттигаш ца яла лаьрхІад.

Социалистически яхье котбаьннарашта хьожаяьй:

Боахамашта юкъе

КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофен ВЛКСМ обкомен карара кара тела ЦІе байракх а луш

Хьалхара моттиг

хьожаяьй ялата культураш йохкара план 100,7 процент, баьцадаараш дохкара — 121 процент кхоачашъяьча

Ачхой-Мартановски района «Урожайный» яхача совхоза.

КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофен ВЛКСМ обкомен Сийлен грамота а луш

ШолгаІа моттиг

хьожаяьй комсаш йохкара план 104,6 процент, сомаш — 113,6 процент, люцерна ги — 102,5 процент кхоачашъяьча

Наурски района «Калиновский» яхача совхоза

КПСС обкома, НГІАССР Министрий Совета, облсовпрофен ВЛКСМ обкомен диплом а луш

КхоалгІа моттиг

хьожаяьй тхьамка дохкара план 101 процент кхоачашъяьча

Ножай-Юртовски района Ленина цІерагІча колхоза

Социалистически яхье котдаьнна боахамаш сийлен Улга тІа доахаргда.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

ДІадахача шера дакъ тІехьаюсаш чакхъяьначa Грозненски швейни производствении объединенис коллектино ерриге шиЙ тарохаш оарцагІъяьхай укх шера тІайнца декхараш тІехкхоачашдара. ЧІоагІъяьй къахьегамен производственни дисциплина, тоадаьд материально-техническа Іалашо елга. Цудухьа дерригача технико-экономически хьокхамий январь бетта план тІехкхоачашйир объединенис хІамаш тегараша. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул тІех цар арахийцар цхьа миллиони 44 эзар сома маьха товарни продукци.

Шоай потребителашта продукци доаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьх цар. Долче, шоай бехкагІа смежникий бахха тІа цхьакхта тайна хьовзам хи[illegible] [illegible] цар. Арахе[illegible]

[illegible]

Деша дай бац

Хьаьнала къа а хьегаш, шиЙ декхараш массаза а цІена кхоачашдеш, нахаца товши Іимерзен вола саг даим хиннаа сийдолаш. Уж санна бараш дукха ба ГІ. Ахриева цІерагІча Назрановски «Электроинструмент» яхача заводе. Царех юкъе а шийна ка[illegible] [illegible] механически цехера сверловщица Аушева Сацита. ТІаьхьаьл шу дизад из укхаза къахьегаш йола. Цу шераьха ше каралаьццача балхах тІехдика кхетарад. совгІа, массехк смежни професси караерзаяьй цо. Цудухьа, цехера моллагІа болхло цамогаш хинна е кхы бахьан нийсленна цІагІа сецача, бехктокхамегІарча участке дІа а этта, къахьегачарех я Сацита. Ишта йолча цун тха профессионал, аьле цІи [illegible] цхьаьна къахьегача болхлоша.

Ше заводе болх бе йоладелча дениз укхаза; ха машинашъерашта юкъе яьржача яхье хадданза хьалха а латташ, даим шиЙ смени норма 115—120 процент кхоачашъеш хьайоагІарех я из. Овсаре къахьегарал совгІа ше кийчъю продукци дикея тІехдикеи мара хилийтац цо. Цудухьа, цун продукци ОТК болхлоша чакх ца йоалийташ соцаяь нагахьа моттиг нийслац. Ишта къахьегача Сацитас шиЙ опыти дикагІйола [illegible] хьалкхеба[illegible] [illegible] кІезига бац предприяте. Эшача хана моллагІчунна гІо — новкъостал де кийча йолча цо доагІаш лар юхьдухьал дІаоал шиЙ новкъостаъа оза, царна юкъе барт беховчарех а я из. Цудухьа, массане чІоагІа лоархІаши сийлеши я Сацита.

Хьаьнала къахьегаш цо даьхача толамий лакха мах баьб. Маьхера дукха совгІаш тийннад цунна. «Социалистически яхье котъяьннар» [illegible] сийна С. Аушевина. Предприяте къахьегама ветеран яха сийлен цІи а тиллай цунах.

СУРТА ТІА: сверловщица С. Аушева.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГ

ХІанз, вай вахара массеа [illegible] перестройка дІа[illegible] штате боагІачарех 30 саг [illegible] хьалкха [illegible] къаш тега. Баркъаш тега [illegible]

[illegible] къахьегача тІехьа а кхуиш, болх беш бола къона кхалнах, мехкарий кІезига бац цхьа. Ишттачарех ба швеллимотористкаш Нарисова Роза, Осмаева Сацита. Ев[illegible]

[illegible] ча оборудовани тиша я Сада[illegible], хІама даа, бар[illegible] хувна болх[illegible] лаьрхІа по[illegible] мешени яц. Кхалнаха болх бу шин сменагІа.

Ишттача [illegible]

Юрта боахама болхлошта Нохч-ГІалгІай АССР сийлен цІераш ялара дола

НОХЧ-ГІАЛГІАН АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Юрта боахама даькъе докхий гІулакхаш карагІдувлараха общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи сийлен цІераш лойла:

«Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни хьайбаш леладер»

Джадаев Султан Момадовича — Шелковски района «Червленский» яхача колхоза воккхагІволча жаІуна.

Дибиров Ширвани Хайрулаевича — Надтеречни района «Горагорский» яхача совхоза воккхагІволча жаІуна.

Ямалов Султан Заинуровича — Шелковски района «Червленский» яхача колхоза воккхагІволча жаІуна.

«Нохч-ГІалгІай АССР юрта боахама заслуженни болхлой»

[illegible] Косумовича — Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета гІулакхаш лелдара управлене агропромышленни комплекса отдела заведующеца.

Исаев Ахъяд Мутаевича — Наурски района «Россия» яхача колхоза воккхагІволча жаІуна.

Эльсанов Дауд Магомедовича — Надтеречни района «Горагорский» яхача совхоза воккхагІволча жаІуна.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. ВОКОЙ.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1990 шера 22 февраль.

КПСС ЦК платформа проект ювцаш

Вай низ барт цаІ хиларца ба

Сона хетачох, иштта уйла йолаш маІан да дукха ха йоалцнаш араяьккхача парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК платформа проекта «Кердача федерацега» яхача раздела. «Перестройка кхел, мехка кхоане дукхагІча даькъе тиша я къамашта юкъера гІулакхаш дика-во хиларах», аьнад цу тІа. Из уйла чІогІа [illegible] моттиге парте чура цхьоагІо чІоагІъе, цун халкъацара, общественацара бувзам шоръе, кІоаргбе. ХІаьта из дара собране деча доккхача къамаьлал лоархІамегІа да цунна, къычеттел, цхьан дилинахьа дІъ а, эІамига гІулакх дар.

Тха, «Силуэт» яха производственни объединени дукха [illegible]

[illegible]

продукци.

Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а диэла кхоачашдаьд цар. Долчо, шоай бехкагlа смежникий баха тlа цхьаккха тайпа зьоачаш хилийтадац цар. Арахецача продукцега дlабода мах пландагlа лаьрхlачул лохбирах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах пачхьалкхенна пайда бара задании йиза кхоачаш а еш, 950 эзар сом кхольд цар. Къахьегама овсарле лакхъяра задани а дикка тlехкхоачашъяьй.

Деша дай бац

Вай мехкарча халкъ-боахама дукхача регионашка дlакхоачашн цар дика дlаэцаши я Грозненски «Трансмаш» завода машинашъераша арахеца тракторни прицепаш. Шоай заказчикий хьаш-таш диэза кхоачашдара доккхий декхараш тlанйцад цар пятилетка тlехкхьарча шера. Цхьабакъда, ер шу доладелча денз цар беча балхага хьежача гуш да цар тlанйца доккхий декхараш шоаш тlанйццача бесса кьаьхата тlа дисалга. Арахецача продукцега дlабода мах боагlача боарамал дукхагlа ба. Цудухьа пачхьалкхенна пайда бара йолча январь бетта заданех лоархlабаьбац уж. Планагlа лаьрхlачох завода коллектива ца беш бнса пайда цхьайтта эзар сома маьха ба. Къахьегама овсарле лакхъяра задани а 91,7 процент мара кхоачашъяьйяц цо.

Шоай потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а низткъа мара лоархlабаьбац предприяте машинашъераш. Товарни продукци арахецара даькъе тlанйца декхараш меттел, гаьнна кхоачаш ца еш йиссай цар пачхьалкхен план а. Заданех лаьрхlачох ора ца хецаш йиссай 283 эзар сома маьха продукци. Цу даькъе оттабаьча боарамал кlезигагlа хьаьй 217 тракторни прицеп.

Заводерча дукхагlйолча пехий коллективаша тlехьаюсаш дlадоладаьд ер шу. Царна юкъе а къаьстта во болх беш я Дударов Адама кулгалдеча сборочни цеха коллектив.

СССР МИНИСТРИИ СОВЕТЕ

СССР Министрий Совето соцам баьб салоlаш дола ди 1990 ш. 11 марта кlиран-денгара 9 марта шlаьраска денга данкха, аьнна.

Хьаьнала къа а хьегаш, ший декхарии массаза а цlена кхоачашдеш, нахаца товш lимерзи йола саг даим хиннав сийдолаш. Уж санна бараш дукха ба Гl. Ахриева цlерагlча Назрановски «Электроинструмента» яхача заводе. Царна юкъе а шийна... къаьстта белгалъяьша я механически цехера сверловщица Аушева Сацита. Ткъаь ялх шу дизад из укхаза къахьегаш йола. Цу шерашка ше каралаьцача балхах тlехдика кхетарал совгlа, массехк смежни професси карагрдаьй цо. Цудухьа, цехера моллагlа болхло цамогаш хиина е кхы бахьан нийсденна цlагlа сецача, бехктокхамегlарча участке дlа а ятта, къахьегачарех я Сацита. Ншта йолча пун тха ... хьегача болхлоша.

Ше заводе болх бе йоладелча денз укхазарча машинашъераштa юкъе яьржача яхье халланза хьалха а латташ, даим ший смении нормаш 115—120 процент кхоачашъеш хьайоагlарех я из. Овсаре къахьегарал совгlа ше кийчъю продукци дукхеи тlехдикеи мара хилийтац цо. Цудухьа, цун продукци ОТК болхлоша чакх ца йоалийташ соцаш нагахьа моттиг нийсдац. Ншта къахьегача Сациташ шийна ... метода ... зийташ, хьалкхебаь говзанчаш кlезига бац предприяте. Эшача хана моллагlчунна гlо - новкъостал де кийча йолча цо доаггlаш дар юкъ-духьал дlаоал ший новкъосташка. Хlаьта, болхлой вlаш-ка оза, царна юкъе барт бе хьачарех а я из. Цудухьа, массане чlоагlа лоархlаши сийлеши я Сацита.

Хьаьнала къахьегаш цо даьхача толамий лакха мах баьб. Маьхера дукха совгlа а тиннад цунна. «Социалистически ... котъаьнпар...» яха ... сийлен знак а еннай С. Аушевана. Предприяте къахьегама ветеран яха сийлен цlи а тиллай цунах.

СУРТА ТlА: сверловщица С. Аушева.

И. ПЛИЕВА сурт.

... плекса отдела заведующиена.

Исаев Ахъяд Мутаевича — Наурски района «Россия» яхача колхоза вокхагlволча жаlунa.

Эльсанов Дауд Магомедовича — Надтеречни районa «Горагорский» яхача совхоза вокхагlволча жаlунa.

Нохч - Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель

Х. БОКОВ.

Нохч - Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь

С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1990 шера 22 феврале.

ХЬИНАРЕ КЪАХЬЕГ

Хlанз, вай вахара массе а оагlорахьа перестройка дlахьоча хана, керттердар да хlара коллективо, хlара саго ше волча ший декхар бехктокхаме а хеташ кхоачашдар. Ншта кхетаду из дукхха а дукхагlболча наха.

Хlама хьадара таронаш леха еза, хlама хьадара кlалхарвала бахьанаш а ца лехаш. Ншта шоай мел йола таронаш производствана юкъейоалаяь, царех бизза пайда эцаш къахьегаш я Грозненски производственни швейни объединене шоллагlча цеха коллектив.

— 1960 шера укх цехе балха ера со, — аьлар цеха начальника декхараш кхоачашдеча Елизарова Валентина Петровнас. — Цу хана денз цхьаккха а шу дlадахадац тха цеха болхлоша шера план тlехкхоачаш ца еш, 1988 шерагара дlаиккхача. Хlаьта цу шера задани а йисанзар, тха бехкагlа кхоачаш ца еш. Штате боагlача нахах кховаткъа гаргга саг вацар. Царна йоагlар а тlехьа план кхоачашъе кхензар тха.

Дlадахача 1989 шера штате боагlачарех 30 саг воацаше, ханал хьалха кхоачашйир оаха шера задани, планал совгlа арахийцар 30 эзар гаргга барзкъа.

Цу тайппара, укх пятилетка тlеххьара шу оаха дlадоладир дика кlийле кийчъяь. Цудухьа январь бетта задани ши ди хьалхагlа кхоачашйир, планал совгlа дукха барзкъаш арахийцар.

Валентина Петровнас бийцар уж толамаш доахача къаьстта хьинаре къахьега кхалнах. Царна юкъе белгалъяккха йоагlа Грозне Ленински райсовета халкъа депутата Гамаева Лизас кулгалду йиълагlа бригада. Цо керда шу дlадоладир дlадахача шера задани ши бутт хьалха кхоачаш а яь.

Гамаевас кулгалдеча бригадал ши кlира тlехьа мара ца юсаш дlадахача шера план кхоачашйир къахьегама ветерана мастера Комаревцева Валентина Тимофеевнас кулгалдеча цхьоалагlча бригадас а.

Валентина Тимофеевнас цу цехе болх бу ткъаь шийтталагlа шу да. Цунна хов массе а тайпара барзкъаш тега. Барзкъаш тега дукха къона кхалнах lомабаьб цо.

Комаревцева санна, коллективе лоархlаш а сий деш а я къахьегама ветеран мастер Жильцова Раиса Васильевна. Цо кулгалдеча бригадас дlадахача шера план цхьа бутт хьалха кхоачашйир.

Укхаза белгалдаккха доагlа ший балха норма кхоачаш ца еш цехе цхьаккха а кхалсаг ца хилар. Бакъда, берригаш а бац цхьатарра болх беш а цхьатарра хьинар долаш а. Царна юкъе цхьабараш белгалбуш тlех ка йоалаш а хьинарегlа болх беш а хиларца. Нштачарна юкъера хьалхагlа хьоае йоагlа къахьегама ветеран Иванова Валентина Павловна. Ткъаь шийтта шу да шийгара гlалат ца доалийташ цо цу цехе болх бу. Из дика лоархlаш хьехамча я. Цунгара lомалу барзкъаш тега къона кхалнах. Хlаьта по даь барзкъаш е операци кхы саг хьажа ца везаш дика хул.

Шоайла, боккхагlчаргара хьокхам а эцаш, царна къахьегача тlехьа а кхуваш, болх беш бола къона кхалнах, мехкарий кlезига бац цехе. Нштачарех ба швеи-мотористкаш Идрисова Роза, Осмаева Сацита, Евлоева Хадишат, Накастоевгlар Лайлаи Мадинеи, кхыбараш. Дукхагlбараш Грозненски №26 йола профессионально-технически училище йистелькха мехкарий ба.

Цеха болхлоша дукха прал совгlа дика а хьаю продукци. Из бакъдеш да 1989 шера цехера дlаяхийта продукци во могаш цхьаккха рекламаци ца яр. Хlаьта цу цехе хьадаь барзкъаш вай республике меттел, мехка ткъаьннел тlех йолча городашка а кхоач. Уж хоатташ дlайиду Ставрополе, Новосибирске, Архангельске, Чите, кхычахьа.

Цехе хьаду тайп - тайпар-ча ха йолча кхалнаха лаьрхlа кlада, зипа, даьре барзкъаш.

Нштта ка йоалаш болх бара къахьега дика хьалаш да цехе, аьнна, хеталургда. Из нийса хургдац.

Цех хул цунна лаьрхlа йоацачо, тишача, революци а хиналехьа даьча, цхьан купеца хиннача цlенонка. Цун кхаь участке готта я, 10—15 процентагара дlаиккхача оборудовани тиша я. Салаlа, хlама даа, барзкъа хувца болхлошта лаьрхlа помещени яц. Кхалнаха болх бу шин сменагlа.

Нштача хьале мишта вlаштlехьдоал шун ка йоалаш болх бе? аьнна шийга хьаттача, цеха технолога Махаев Зинаида Вахидовнас аьлар, цу тlехь тха ка йоал эггара хьалха къахьегам дика вlаштlехьбаккхар, къахьегама дисциплина чlоагlа хилар, йоагlаш йола порядок лоаттаяр бахьан долаш.

Оаха болх бу коллективни подрядагlа, хlаьта алаш нйду хlаране къахьегарга хьежжа.

Шоллагlча цеха коллектив Грозненски производственни швейни объединене хьалхалаттарехи дика лоархlарехи хилара тешал деш да цу коллективера технолог Махаева Зинаида Вахидовна текстильни йиачеи промышленноста болхлой профсоюзагара Нохч - Гlалгlай АССР халкъа депутаталла кандидат оттаяр, хlаьта Гишлакаева Киса Грозненски горсовета халкъа депутаталла кандидат оттаяр а.

Ю. ТЕГАЛОВ.

Сона хетачох, ишта ... йолаш мэlаи да дика да йоацаш араяьнначa парте XXVIII съезда ... КПСС ЦК платформа ... «Керда ... яхача ... «Перестройка ... ка кхел, мехка ... кхагlча даькъе ... къамаьнта ... хилар ... Саид ... тайп-тайпарча регионашка укх тlеххьарча хана хиннача событешна Масала, хьаьргда вай Нагорни Карабахе а Азербайджанера арахьлоштеи юкъе даьнна массарена довзаш дола дов. Масасена чlоагlа новкъдаьннад из. Цкъана цхьа кlезига хьуви мара хилац из дlадаргда, аьнна, хетийтаз, тlаккха михьардаьле долаш, доккха зулам доалаш, нах боабеш. Хийла цlагlа аьрга таьт денад цо.

Хlаьта укх тlеххьарча деношка Таджикистане хинар? Довнаш деш, цlи еттаж, нах боабеш, гражданаш бовхаш, пачхьалкхен рузкъаш лечкъадеш.

Хьанна эш цу тайпара хlамаш? Мишта хьахиннад уж? Уж хьахилара керттерча бахьанех да сталинщина къизача шерашка, Брежнева застойни хана кийчъяьча кlийлеи тlа хьахиннача административни мафе деш дола гlулакхаш. Цунна а бюрократически мафена а хьокхаш дола урс да перестроечни процессаш. Нагахьа санна перестройка котйоале, тlаккха цар овлаш тедаргда. Цар йиш хургьяц ца доагlа рузкъа даа, царна могаргдац миччахьа а массаза а законаш телхаде, корупци лелае, нхааш нийде, вай общества кlийле йохае.

Цу дерригне уйла йича, гай декхар, коммунистий декхар да махулла сихагlа а хаьдда а перестройка котъиккхара тlехьа ньовсам лоаттабар. Хlара коммунист декхарийла ва ше болх беча [illegible] партийни [illegible] ганизацена [illegible] сий [illegible] мишта [illegible] къаьстта [illegible] даьннад тхо укх тlеххьарча хана: Коммунисташка [illegible] яйтай, профсоюзни организацеи администрацеи [illegible] тlаэтаь мехка регионашкеи республикашкеи хьалха событеша. Оаха къаьстта терко ю къамашта юкъе материальни а моральни а хьакъехьа нийсхо делаяра.

Парте XXVIII съезда йола КПСС ЦК платформа проект цlенхаштта документ да. Коммунисташа кlаргга lомаде а нализ е а еза, демократически творчески хьисапе шоашта бакъахьа хета хувцамаши тlатохараши де деза. Аз ништа ях из, хlана аьлча XXVIII съезд хинначул тlехьагlа кlезигагlа дале а, цхе шера республика а мехка а коммунисташа цун керттерча положенеша маяххара болх бе а баха а безандаь.

Хlаьта тхо, «Сигнал» яхача производственни объединене коммунисташ, из документ цlенхаштта lомадеш да.

Ш. МУСАЕВА,
партбюро секретарь.

Бlаьстана накъадолхаш

Гота кийчо дика ю

Сунженски района «Победа» яхача колхозе къаьстта а дукха балхаш да хьатlайоагlача бlаьсти ледеаш. — Дlае езаш я 3400 гектара тlа тайп-тайпара культураш. Белгалдаккха доагlа, из деррига лаьтта соахка зяба аьха, цига 32 тонн органически удобрени йилла хьаьидаь хиналга. Хlаьта а цигара чуэцаргбола хьувкъам тийша хургба, уж кхаш бlаьстан юххье макхаш даьха, культиваци яь, кхы а хьаьидаь кийчдарах, ший хацнахьа дlадерах. Из деррига ма дарра кхетаду цу боахама коллектива. Цудухьа гота балхашта ма хула дикагlа техника кийчъяра берригa шоай теркам тlабахийта къахьегаш ба хlанз механизатораш, хlаьта къаьстта а колхоза мехмастерске коллектив. Покхха а иц из. Штате волаш 16 саг мара вац. Цхьабакъда, царех хlаравар ший балха говзанча ва. Масала, сийлахь - боккхача Даймехка тlемен къахьегамеи ветеран, слесарь моторист коммунист Анатолий Михайлович Фатеев. Пенсе воллаше а мастерске хlанз а къахьегаш ва из. Хlаьта хьадер сиха деш хиларал совгlа тешаме а ду. Ди дlадахийтац цаl-ах балха норма ца еш. Ништа овсаре а дика а къахьега lомаваьв шийца цхьана болх беш вола къона Урывски Петр а. Хlаьта шоай токарех Моисеев Александрах. Скоморохов Дмитрнех, дийца а валац мехмастерске заведующи Михайлов Василий Васильевич.

— Дискаш, валаш, фенташ, кхыйола 30 тайпа оатхалаш керда хьаю цар, тишъенначул тlехьагlа ресторваци йийя метта а увттаю. Хlаьта цар хьаяь оатхалаш цкъаза заводе яьчарех а къоасталуш хилац, — йоах Михайлова.

Ништа дика болхло ва тракторий гидросистемаши топливни аппаратуреи тоеш вола Швачко Григорий Антонович а. Кулгалхой раьза болаш къахьег кхычар а. Норма кхоачаш ца еш цхьаккха а вац.

Дика вlаштlехьдаьхад мастерске болх беча наьха къахьегама а салаlара а хьалаш. Паргlата, йlайха я ерригача цехий помещенешка. Цига латтача станокий новкъосталца керда хьае а тишъенначул тlехьагlа меттаоттае а йиш я тайп-тайпара дукха оатхалаш.

— Коленчати валашта кхыча оатхалашта шлифовка ю станок хилча кхы хlама эшацар тхона, — йоах Михайлова. — Цхьабакъда, из lалашъе хала да. Районни ремонтно - технически предприяте мара цхьанна боахаме яц из.

Делкъа ха хьатlакхаьчача тайп - тайпара а маьха дарегlа а хlама яа йиш йолаш ба нах, мастерскена юххе йоаллача столове. Мукъача хана ловза шахматаш, шашкаш, доминош я, деша газеташ, журналаш да. Болх чакхбаьлча лувча йиш йолаш душ а я цига.

Керттерча даькъе тракторий двигателаш, топливни, электрически аппаратура, кхытайпа чоалхане оатхалаш, системаш мара тоаяц мастерске болхлоша. Хlаьта трактор вlашагlъяккха а юха вlашагlйолла а, цун лелаш дола дакъа тоаде а декхарийла трактористаш шоаш ба. Цудухьа, мастерске болхлоел совгlа колхоза бригадашкара хlара дийнахьа дукха механизатораш хул укхаза. Уж lуйрийна хьала боалабу цlа а буг машинаца.

Деррига технологически гlулакхаш чулоацаш я ремонтникашта юкъе яьржача яхьа условеш. Машин ханнахьа а дика а тоаьчоа ахчан премп лу. Масала, Т-150 марках йола трактор ханал хьалхеи тешамеи тоаьчоа 40 сом лу премена, хlаьта иlат чуэцаш йолча комбайнах — 65 сом.

Гусеничи трактор тоаяра 24 ди лу хlара механизатора. Иззал ха наггахьа мара йоаяц укхаза, из а дукхагlйолча хана ехачунна метта дlатlаоттаяра эша оатхал лаха ца могаш хилча. Вешта эггара дукхагlа 18—20 ди мара доадац, хlаьта цхьаболчар кхы а кlезигагlа — юкъера лаьрхlача 12 ди.

Цу юкъа шоай тракторащ тоайир механизатораша Поплутнин Анатоле, Шелкунов Ивана, Маковкин Михаила, Лазарев Василе, Корякин Александра, Соляннинов Владимира, Фелюнин Александра. Из толам баккхарах ахчан премеш елар царна.

Хьалаш вlаштlехьдахара, болх аттача баккхара колхоза кулгалхоша еча йоакхонга хьежжа къа а хьег мастерске болхлошеи механизаторашеи. Из хьагойт цар хьокхамаша. Масала, хlанзле 32 трактор тоаяй, соахка йиъдагlчеи укх шера хьалхарчеи кварталашка планагlа йоагlаш хиннача 34-х. Царех цаl араяьннаяц комисси ца хьожаш.

Кхы а цхьа хlама да. Эсала даь цхьаккха хlама чакхдоалийтаргдоац и л г а массанена дlахайтара, ремонт дlа а йолаллехьа колхоза инженерни служба болхлоша механизаторашта, мастерске къахьегача наха дlадовзийтар, тоаяь яьнна трактор, комбайн, нух, макха, сеялка, кхыйола машина, инвентарь мишта хила еза.

Ремонт е езаш бригадера хьайсалаяь еррига техника тоаяьца хьехамашца, гlулакхаца новкъостал деш, эшар хьатlакхухьаш механизаторашца цхьана къахьегаш хул хlанз мастерске хlара бригада механик. Техника тешаме тове дикка новкъостал ду цу гlулакхаша а.

Тlехьаюваш йола инвентарь бригадашка меттаоттаю таю. Геттара дика чакхдоахих из гlулакх цхьоалагlчеи кхоалагlчеи кхаш леладеча бригадашка. Тоаяь, гостехнадзоро дlадеххача тайпара машеннй даьтта, басар хьекха еррига тlехьаювзаш йола инвентарь lаи замалахьа лоаттаяра дlаоттайир цар, ер шу доладуш. Из болх бара кlира мара тlехьабисанзар царел кхача бригадашкара къахьегамхеи а.

— Техника тоаяра районе яьржача яхье тlеххьарча кхаь шера котало йоаккхаш хьаенай тха мастерске коллектив — йоах Б. Михайлова. — Хьалхе дlахта заьта дац укх шера а. Хlаьта [illegible] декхар тlехкхоачадо соахка йиъдагlчеи укх шера хьалхарчеи кварталашка тове еза еррига тракторш. 80 процент комбайнаш 23 феврале кийчон мутlаре дlаоттае. Ремонт яра дlадахийта лаьрхlача [illegible] 10 процент кходе. [illegible] чох цхьа хlама [illegible] кхад оаха хlанзле. [illegible] нача оатхалашта [illegible] яра керда [illegible] гагlа [illegible] тоаш, гота техника [illegible] хьакъ [illegible] 12 [illegible] цент [illegible]. [illegible] болх беча [illegible] лархlаме хlама [illegible] кхоачашъяра [illegible] са ши трактор [illegible] [illegible] эшаргдац.

[illegible]

М. ХАМАТХАНОВ.

ХАЛКЪА ТАЬЗЕТ

23 феврале Грозне хиннача митингера репортаж

23-гІа февраль — Советски Эскаран ТІема-Форда Флотен ди, вай берригача советски наьха цІей. Цхьабакъда, нохчаштен гІалгІаштен иа ди къаьстта белгала да цІаккха дицлургдоацача пхьаькха цхьан хІаманна: хиннар фуд, шоай бехк малагІа ба ца кхетадеш бола вайнах 1944 шера 23 феврале, доахан санна, товарни вагонашка дІа чу а лецна, шоай мехкагІа баьхар Сталинон цун бІехача гІозарон. Цудухьа из цар вахаре, историе эггара Іаьржагіа дола ди да.

ХІаьта из доккха таьзет тІаэтта нийсса 46 шу даьнначул тІехьагІа, сталински репрессех СибарегІа, Казахстане ІоІахьийтача хана байнараш дагабоахара город Грозне В. И. Ленина цІерагІча майдан тІа митинге гулбеллар ІатаьІмате дукха нах. Уж бар нохчий, гІалгІай, эрсий, украинцаш, эрманой. Уж а дуккхача къамех бола нах заводий, предприятей, колхозий совхозийи, Іилманей культуран учрежденей, бусалба ди лелаберий викалаш. Из митинг яьр Нохч-ГІалгІай халкъа фронта инициативах.

Іазап лайначар дувц: (Чатаев Мадє Халид. Из хІанз пенсионер ва. ваьа Веденски района Харачой яхача юрта Іовахийтача хана 16 шу даьна хиннав).

— Тахкарлар санна, шийла а доа долгаш а ди дар 1944 шера 23-гІа февраль. Собранн [illegible] хьаьна 12 шера [illegible] [illegible] ... риэ хІаргъанлар, школана гонахьа пулеметчикаш оттабир. Из бнса цу школе яккхийтар тхоьа. ШолгагІча дийнахьа ІуьйринаІ хІаранена автоматаш бе йоахка салтий дача а баха, тхоай віевош [illegible] тІаьхахь хІамаш. [illegible] ба кхача хьа- [illegible]. Цу дииннахьа а [illegible] тІа а хоа- [illegible]. Грозне кхача станце [illegible]

таш ваараш болча наха. Трибуна тІа ба республика партийни, советски органий кулгалхой, Іилман культуран деятелаш, СССР халкъа депутаташ, митинге баьхка кхыча республикашкара хьаьший, бусалба ди лелаберий, общественни формированей викалаш. Цхьаккха а бокъо йоацаш нохчийн гІалгІайн халкъаш Іодахьийтача хана сталински репрессех байнараш дагабохара хетаьь митинг, хьайийллар Грозненски горисполкома председатела заместитела К. Музаева. Цо дош делар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаевна.

Хьамсара новкъостий! Мехкахой! Грозне а республике а баха нах! — аьлар цо. — Вай тахан гулденнад цхьаккха а хІаманца бакъъе йиш йоацача репрессех байнараш дагабохара хетаьча митинге. Амма, цу репрессешта а магапзар социалистически революцес, В. И. Ленина мехка деррига а халкъаш дегІадоалазара, халкъашта юкъера доттагІал чІоагІдара даьр доаде, ХІаьта Советски ІаьІдала кхерам тІаэттача, кхыдола халкъаш санна, нохчий а гІалгІай а гІайттар фашисташта духьала.

Тахан вайна хов, социализм хьалъсча шерашка Сталинон цун бІехача гІозарон дагадоха а кхераме дола бокъо йоаца хІамаш лелладаьлла, гІожагІча тайпара парте къаман политика ленински принципаш телхаьлга. Из хьагучадаьлар кІалла гунахьа доацаш, халкъаш шоай мехкагІа, дахарца. къаман [illegible] тІерташ. Бокъонца йола геноцид лелаярца.

Тахан, ер таьзет латтача дийнахьа, вайна дагабох Гаьнарча СибарегІе, Казахстане лайнача халонех, лазарех, моцалах байна дІабехка боахна бІаьш эзараш вай дайиновий, вежарий йижарий.

Тахан, ер таьзет долча дийнахьа, вай [illegible]

гулбеча моттигашка медицински осмотрах чакхбаха беза, царна юкъера айп долей инфекционни лазараш долей нах хьакъоаста а беш», — ишта йоазув дар вайнах шоай цІеношка Іоарабоахаш дакъа лаьцача оперативни группа начальникага хиннача инструкце тІа. Из документ «духхьал НКВД оперсоставана» мара ца довзийташ къайлагІа леладаьд. МалагІа маІан дар «хьакъоастабаьраш» яхача деша? Цамогаш болча, шоаш дІа ца лелалуча наха кІезиг-дукха къахетаме хьалаш хьаде лагахиннаб? Хиннабац! Берия а, цун гІоз а кхычун сагото еш хиннаб — хьовзам а боацаш, шоай аулаше акци чакхъяьккхара. Из дикагІа доашхаргда цар эулам бІаргадайначча, хІанз дийна волча тешо.

Іазап лайначар дувц: Мальсагов Габиса Дзяудин. Іовахьийтача хана республика юстице наркома хьалхара заместитель хиннав).

— 1944 шера 23 феврале со вар Галанчойжски районе нах арабаха, аьнна, правительства задани а йолаш хьалъяхийтача группана юкъе. ГаланчІож — лоаман район яр. Цудухьа, укхаза тІехьагІа, 27 феврале дІайоллайир нах арабахара операци. ДІаваха мел могаш вола саг Нашхойски юрта Совете хьагул а ваь, гоннахьа автоматчикаш а болаш гІаш дІавигар. ХІаьта цхьацца айц хиларах, цамогаш хиларах дІабаха ца могаш бола нах хьагулабир Хьайбах, яхача юрта. Цига яр Л. Берия цІерагІйола колхоз. ХІаьта цу [illegible] чу дІачубехкар нах, кхоана машинашца дІадугаргда шо, аьнна, Іеха а баь, Цох тийшар нах. Со се а тешашвар цу операцена кулгалдеш волча дачахьалкхен кхерамален 3-ча ранга комиссара Гвишиане деннача дешах. Верига а 650 совгІа саг цу чу дІачувеллар. ЦІаьхха кхий наІараш чІегаш а теха дІа-

йІовхал енна къамаш дицдалийта бокъо яц вай. Царца даим а доттагІал леладе деза вай, — аьлар цо шийна къамаьл чакхдоалаш.

— Цхьанна а хІаманца ийсбаь варгвац Іобахьийтача шерашка нохчашеи гІалгІашеи лайна бала, хало, Іазап, — яхаш дІадоладир шийн къамаьл Нохч - ГІалгІайчен бусалба ди лелаберий управлене къаьдас Газабаев Шахьид - Хьажас. — Цхьабакъда, вай дегаш дорхдаланзар. ХІана аьлча, хиннар дагалохаш вай уйла е еза кхоана мишта дахаргда. Барти машари лехарца мара ираза хила йиш яц вай вахар.

Гуш дар Шахьид-Хьажа, аьнна уж дешаш митинге дакъа лоацача хІаране кхетадеш, дІаэцаш долга, наьха дегашка уж дужилга. Байнараш дагабохаш, цар сийнашта къахетам бехаш Шахьид-Хьажийна тІехьа дуІа дир массане.

Цхьаннена тІехьа шоллагІвар нолаш микрофон латтача хьатІаух ораторащ.

Дош лу Нохч-ГІалгІай АССР къахьегамен тІемен ветераний совета председатела В. И. Фильнина. Цо ше къамаьл деш белгалдаьккхар, ер тахапар ди нохчий, гІалгІай халкъий таьзет да, аьнна. ХІана аьлча, сталинско-бериевски шайкас беррига мехка хьалхащка сий доаде-гІерташ боабаьб тахан зерате ваха наьша доацаш бола дицагІбола къоцахий. Ишта, бандиташ хиннаб, моастагІчоа новкъостал даьлла, аьнна, доапар тІа а кхозза мехкагІа баьхаб. Уж харц уйлаш тахан а тІехьа леладаьр я вай кепайоазон цхьайолча изданешка.

ХІаьта бокъонца дола истори мишта? Цунах лаьцна цхьа-цхи дош аоглар аз, се укх республике дуккхача хана деиз вахаш а из доазаш а хиларах. Советий ІаьІдала му- [illegible]

барт-цхьоагІо а йолаш, хьаьнала къахьегаш бе-беча къамех бола викалаш хилар.

Іазап лайначо дувц: (Цечоев Дауд, 1910 шера ваьв, Оалкама вах).

— Ткъаь дийтта шу кхаьча вар со нохчийн гІалгІайн мехкагІа боахача хана. Тахапара вай тІехье, из бІарга ца дайна саг атта тешаргйоацаш Іазап тІаэттар вайнаха. Дукха нийсбелар тха эшелонаца кхыметтел жувр, хьажкІаш, кхыбола кхача хьа ца эцийташ, арабаьха дезал. Уж санна бараштa шоашкарча кхачах докъа дора наха. Тха дезал дІабигача эшелонаца дукхагІча даькъе нийсбелар Галашкара, Мужечара, Бамутара, Яндарера, Оалкамара кхыча юрташкара нах. Доккха лоа а дена ГаланчІожара нах арабаха йиш йоацаш бисар цу Іаьржача кхаьрача дийнахьа Царна юкъе вар са йиший вo! Цечоев Джамбота Джамалда, цун дезал. Из а цун дезал а юкъебола нах доккхий отарашка дІачу а бехка, бензин тІатехо, лотабаь боагабаьбар. Кхы йоккхагІа къизал мишта хила йиш я?! Вай къамаш мукъадаьннаучул тІехьагІа а перестройка, демократи, гласность дІайолаялалца йолча хана къайла кхихьад из гІулакх. Цхьабакъда, тахан дукхагІчарна ховш да. Уж нах боагабаьча оттаде деза памятник.

Бераш, истий, къоаной, упахой пхьалхача кочамашпа, тІаювхача бІоржаша, йатикъача мачешца арбаьхар. Казахстане цхьайолча моттигашка е йоаггІача тайпара йоакхо аьлар мехкагІа баьха боага! нах тІеацара. Хьекхаш бурин а йолаш, Іаьламате нийлача хана. Март бетта Іокхаьчар тхо Павлодарерча машинаьккъа станце. Тхо дІадига деза вордаш, соалозаш хьаяхкенза яр. Уж хьавхачча, аьнна, ара юкъе юргІаш, кхыйола хІамаш тІатеха Іобу-

ма ди лаьрхІача бакъахьа хетар. ХІана аьлча, со теш сталински режимо дІадаьккхар доагІача бесса меттаоттадипза болча гІалгІаша, аьнкхаша сатувсар кхоачашхургхиларах.

Ишта Парчиева Парас дувц ше дукха ха йоацаш Францехиларах. Цига корадир сона вайх яздаь дола «Наказанные народы» яха книжка. Цун автор ва А. Некрич. Сона, хетачох цул дикагІа а дог лазаш а вайнаьха трагедех кхыча къамех волча саго яздаьлац.

1944 шера 23 феврале хинна событи ювцаш авторо язду: «1944 шера 23 феврале ЦІеча Эскара цІей долча дийнахьа Нохч - ГІалгІай АССР ерригача юрташкара маІанах сельсоветашка собранеш е болх, аьле, дІабех. Царех цхьаннена а дагадацар из ди сел йоккхача къизалца белгалхургдий».

Тахан а тІехьа лов вай цу дийнахьа гулаялийта къизал, хетаргахьа, дуккхача хана а ловргъя. ХІана аьлча, дукха шераш дезаргда цІендаь лаьттара дІадаха дерхІаш хиннача къамашта цу кхойтта шера, дІахо йолача хана даь зе меттаоттадеш, ишта яь човнаш ерзаеш.

Цу книжка тІара цхьап фактаца аз цуга дІахайтаргла човнаш хала ерзаш хилара бахьан...

«Цхьан юртарча 84 шу даьннача Тута цІи йолча воккхача саго шийн юртахошта кийчбала новкъостал ду. ТІаккха цо эпсарага оал со укхаза вусаш ва, сай дай баьхача лаьтта валар духьа. Цу хана эІамига бер марха доаллаш йолча несас вокхача сагага шоашца дІавар дех. Бакъда, къизача эпсаро салтечунга цу кхаьннена топаш тоха, аьнна, амар дир. Салтечо аьлар: «Аз вокхача сага мара, кхалсаган цун марха доаллача берам топаш [illegible]

цу шерашка вай историна, культурана доккха зе даь хилара, вай даьша тІехъленна йита ганзаш, цар вахарлелар голморзагІа даьккха хилара, ишта нохчий, гІалгІай сакхетам чура дай гІулакхаш, эхь-эздел дІадаккха гІийрталга. Административно - командни системо дукхача шерашка кулгалдар бакьан долаш, аьлар цо. хІалак хулача кхоачадаьд нохчий, гІалгІай къамаш, кхыдола къамаш, берригa советски мохк. Вешта аьлча, дохьаш деттаіш толхадаьд дай лаьтта. Тохкамаш деш, авареш хулаш, радиаци яржийташ толхадеш латт дерригa Іалам, сага вахар. цун кхоане. Укх революционни перестройка геттара бехктокхамеча хана хІара саг сомавала веза. Перестройка, гласность, демократи массане а чІоагІъе еза.

Мадарра аьлча тахан вайга кхаьча ер паргІато хьаькъалца, сабарца, хьинарда лелае еза вай. ХІара къаман бокъонаш йоагІача тайпара. цивилизованни кепе ювца а ювцаш, боагІа сопам тІа а ацаш меттаоттае еза. Цу даькъе вай эггара хьалхагІа де дезача гІулакхех да хІара сага а къаман а бокъонаш ма хулла кІоаргагІа, дикагІа йовзар. Ишта по дийцар кадрови дешаш къестадеш долаш долча кхоачамбоапарех. Белгалдаьхар, республика экономика тІехьаюсачара хьал яккхара хьакъехьа хьалхарча аргІая де дезаш гІулакхаш.

Къамаьл даь чакхвоалаш Р. Хасбулатова аьлар, вай Казахстане даьккхача кхойтта шера цига дика лер йитай. Цигара нах вайна баркал оалаш ба. ХІана аьлча, вай эггара халагІа дола дукъ хьатІа а ийца колхозашка, совхозашка, предприятешка, рудникашка къахьийгандаь. Цудухьа вай вахара керттера урок а хи- [illegible]

ордента, медалашца, бІухочуц формага. Цу тайпара моттигаш дукха яр юрта.

ЦІаьхха даьнна дуІа санна, хьатІадера 23-гІа февраль. Лоамашкара Іолаьхкар тхо гераах кийчденнача эскаро. Говра юхь лаьца водача тха даьна соалоз тІахаьрцар. ЧІоагІа когаш йозадир цуц. ХІаьта а, халача лазара садетташ Грозне кхаьчар из.

— ХІана дергдац, — йоахар наха. — Грозне дІакхаьчача вай цхьаккха бехк боацаш долга ховргда Іаьдала. ТІаккха цІадаха пурам луръгда вайна.

Городе тха да тІа а цун воша а салташа цхьаннахьа дІабигар. Цу хана деиз царех фу хиннад ховш дац тхо...

Шийла яр Актюбински областе. Халача лазарах цамогаш хилар нана, эІамагІвола воша. Кастта уж дІакъаьстар тхоах. Дагарбнь варгвоацаш дукха нах байра вай Іодахийтача хьалхарча шерашка.

ХІанз Грозне Іеш а № 2 йолча КСМ болх беш а ва со, Укхаза енпай сонц «Къахьегама ветеран» яха медаль, кхыдола совгІаташ. Хувцаденнад вахар, маьрша ух Іуйренаши сайренаши, нах лувцац, чубехкац, топаш еттац. ХІаьта а, са корта лахьтах дІакхетталца дицлургдац сона из къиза ди.

Къамаьл деш «Мемориал» яхача общества председатела Вэцуев Абдулас аьлар: Сталин веннав, бакъда, сталинизм хІанз а яхаш я. Вай республике а кІезига бац сталински система хьалдаьраш. Цудухьа царна къоисам доаттабо беза. Хьажцаргда вай масала, Грозне предприятешка организацешка доаллар. Цига эггара халагІа дола балхаш до гонахьарча юрташ [illegible] нах, мехкарий хьахх. Бакъда, тахан налца квартира хьа [illegible] аргІаш отта бокъо йоцаш бу цар уж. Мичай нийсо? Цу тайпара масалаш дукха да [illegible]

...Гӏалгӏай халкъа фронта ши... [illegible]

Ӏалеп лайначар дувц: (Чатоев Маде Халид. Из хӀанз пенсионер ва. ваьв Веденски районa Харачой яхача юрта Ӏовохийтача хана 16 шу даьхна хиннин).

— Тахапардар санна, шийла а лоа делхаш а дu дар 1944 шера 23-гӀа февраль. Собрапи хул, аьнна 12 шерал тӀех мел ваьнна мӀа саг юртарча школе хьагулвир. ТӀаккха чӀегӀаш а теха, пӀаӀа[illegible] дӀахьайхар, школена гонаха пулеметчикаш оттабир. Из бийса цу школе яьккхийтар тхога. ШоллагӀча дийнахьа ӀуйрӀйна хӀаранена автоматаш бе йоахка салтий лаьа а баьха, тхоай цӀенош-ка чудигар тӀаьюхха хӀамаш, итт дийнахьа баа кхача хьаьда, аьнна. Цу дийннахье а «студебеккерашта» тӀа а ховшадаь, Грозне цхьан станце кхоачадир. Цига товарни вагонаш тӀа а ховшадаь, мича е сендукхьа дуга ца оалащ, мехкагӀа арадаьхар. НаькъагӀа-долхаш шелалах, лазарех нах бов болабелар. Дакъаш тхога дӀадохкийтацар, уж поезд сецача станцешка дӀаарадоахар.

Юххера а Казахски ССР Кызыл-Ордински областа цхьан районни станце Ӏодаьхар тхо — 107 дезал. Со воккхагӀа а волаш, дай-нанен доацаш ворхӀ дезалхо вар тхо. Ишта дукха бераш долаш бар, кхыбола дезалаш. Цигача оаха лайна хало, ях Ӏа, Байттмал яӀ!..

Цхьан юкъа Халида къамаьл сецар, мотт сецача санна латтийсар из... Къоаначун бӀаргаш хих хьаьдизар. Шийкоа таьзет эттача къонах велхаш наха бӀаргавайта йиш яц сатоха деза, оала вайнаьха. Цхьабакъда, бӀаргех доккхий тӀадамаш Ӏоухаш латта къоано вайча, цун къамаьлага ладийгӀачъ сатохадаланзар сога. Къамарга шод эттар... Халида дӀахо дувц:

Цигача оаха лайнача балах, халонех хӀанз деррига а хьога дӀадувцалургдац сога, цу гӀулакха дукха денош эшаргдар. Цудухьа Ӏа бехк ма баккхалахь сох. Амма, из бала мел боккха ба Ӏа кхетадергдолаш цхьа-ши масал доаладергда аз Ӏобахьийтача 107 дезалах дийна а болаш, вай мехка 3 дезал мара цӀавхаьчанзар. Цигача моцалахен шелалахен байна дӀабехкар аз сай ши вошеи цхьа йишеи.

...Город Грозне В. И. Ленина цӀергӀа майда. Ӏуйрийна итт сахьат даьлча из тӀаьнк, аьнна, хьалйизар ит-

[illegible] дола халкъаш санна, нохчий а гӀалгӀай а гӀайттар фашисташта духьала.

Тахан вайна хов, социализм хьалъеча шерашка Сталинон пун бӀехача гӀозарон дагадоха а кхераме дола бокъо йоаца хӀамаш леладаьлга, гӀожагӀча тайпара партс къаман политика ленински принципаш телхаьлга. Из хьагучадаьлар вӀалла гуpaхьа доацаш, халкъаш шоай мехкагӀа, дахарца, къаман сий доале гӀертарца, бокъонца йола [illegible] леладаргда.

Тахан, ер таьзет латтача дийнахьа, вайна дагабох Гаьнарча СибарегӀе, Казахстане лайнача халонех, лазарех, моцалах байна дӀабехка боахка бӀаьш эзараш вай лайнноанойн, вежарийн йижарийн.

Тахан, ер таьзет долча дийнахьа, вай дег тӀара баркал оал вайца бала бийкъача эзараш болча эрсашта, казахашта, украиницашта, киргизашта, немцашта.

Вай Ӏодахьийта даьккхача 13 шера юкъе а я сийрда моттигаш. Уж ювзаенна я цу Ӏаьржача, бирсача деношка вайна новкъостал даьча, шийтух-сискал йийкъача, вайна йовхал еннача дукхача къамех латтача нахаца. Из а вай истори да, бокъонца йолча интернационализмая доттагӀален истори.

Дукха ха йоацаш, СССР Лакхехьарча Совето тӀанийца культа личность йолча юкъа бокъо йоацаш репрессеш яьча халкъашта йнзза реабилитаци ярах йола Деклараци тӀаьца таро елар перестройкас, вай общества вахаре хулаш латтача демократизацес.

Тахан вайна гуш да цӀакха а. Кортош хьалъейдаьд, къамаш шоайла кхохкаде гӀертача, вай паргӀато толхае гӀертача низаша. Царца вай къовсам лоаттабарга хьежжа мара, дӀагӀоргъяц перестройка. Цудухьа вай ях тахан «ак» къамашта юкъе эгӀазал чуйоссара, вай «ак» ях кхыча къамашта юстара довларан сепаратизманен, вай «ак» ях национализмана.

Тахан, укх таьзета, вайна дагалаттача хӀамаша дӀадех вай цхьоагӀо, сабар долаш хилар, цатоамашин довнашн юкъера дӀадахар.

...Митинг дӀахо йодаш я. ХӀаране къамаьлага ладувгӀаш, юха а, юха а дагайохийт халкъа яь човнаш. Цар байнараш дагабохийта Ӏац. дагабохийт палачаш а. Ма къиза хиннаб уж!

«ХӀара Ӏобахьийта дезал шоаш бахача моттигашка, хӀаьта дезалий дай уж хьа-

юкъе. ГаланчӀож — лоамаш район яр. Цудухьа, укхаза тӀехьагӀа, 27 феврале дӀайолайир нах арабахара операци. ДӀаьаха мел могаш вола саг Нашхойски юрта Совете хьагул а ваь, гонахьа автоматчикаш а болаш гӀаш дӀавигар. ХӀаьта цхьацца айп хиларах, цамогаш хиларах дӀабаха ца могаш бола нах хьагулабир Хьайбах яхача юрта. Цига яр Л. Берия цӀергӀйола колхоз. ХӀаьта цу колхоза гонраш леласла кхийттар дӀачубехкар нах, кхоана машинашца дӀадугоргда шо, аьнна. Ӏеха а баь. Цох тийшар нах. Со се а тешашвар цу операцена кулгалдеш волча паччахьалкхен кхерамзлен 3-ча ранга комиссара Гвишиане деннача дешах. Верига а 650 совгӀа саг цу чу дӀачувеллар. ЦӀаьхха кхий наӀараш чӀегаш а теха дӀакъайлар, гонахьа герзах хьалбиза салтий дӀаовттабир. Цу сахьате Гвишиани деннача амарах кхий лотадир. Нах боагабе гӀертилга кхетадича, со тӀаведар комиссара, эрсий капитана Громова хьаллаьцар со. Тхо шаккхе салташа автоматий бух теха вожавир, тӀаккха вийхкар. Доагача кхий наӀараш йохае вӀапцтӀехьдаьлар цкъарчоа наьха. ЦӀера алан кӀалхарбала гӀерташ араада болабелар уж. Цхьобакъда, цхьаккха саг йинъ-пхе метрал гаьна валанзар, тох-тохачоа меттахьа тохаш, царна герз детта доладир салташа, комиссара Гвишиани денна амар кхоачаш а деш. ДӀахо цу къизала бӀарахьежа, ла маганзар са дега. Со кхетам чура ваьлар...

Дуне хьаккхеллача дена хьадоагӀаш да из: во а дика дицлац наха. Митинге къамаьл даьрашта юкъе дукхахеша дувцар шоашта цу бирсача хана новкъостал даьча, шоаш Ӏоажалах кӀалхарабаьхача эрсех, казахех, киргизех. Цу хана из дечунгара доккха денал эшаш хиннад, хӀана аьлча берневски гӀозаро мегийташ хиннадац «спецпереселенцашта» новкъостал делга. Уж мохк бехкараш ба, бандиташ ба, яхаш моттигера нах дукхьала боахаш хиннаб вайнаха. ХӀаьта а миска, доглена нах тешаш хиннабац цу бӀехача пропагандах. Из деррига а хьадовзийтац, дег тӀара дӀайхача дешашца цу наха баркал оалаш. дийцар ше къамаьл деш Экажкъонгий - юртарча маьждига имама Измайлов Ӏаддал-Хьамида.

— Цу эггара халача хана вай моцалах кӀалхардаьха, вайна цу шийлача мехка

АССР кхахегамен тӀемен ветераний совета председатела В. И. Филькина. Цо ше къамаьл деш белла[illegible] кхар, ер таханар ди нохчий, гӀалгӀай халкъий таьзет да, аьнна. ХӀана аьлча, сталинско-берневски шайкас берригача мехка кхалхашка сий доаде гӀерташ боабьеб тахан зерате ваха наьна доацаш бола дикагӀбола къонахий. Ишта, бандиташ хинин, моастагӀчоа новкъостал даь, аьнна доаца [illegible] мехкагӀа баьхаб. Уж харц хилаш тахан а тӀехьа [illegible] я вай кепайоазон цхьайолча изданешка.

ХӀаьта бокъонца дола истори мишта? Цунах лаьца цхьа-ши дош аргдар аз. Се укх республике дукхача хана дена вахаш а из довзаш а хиларах Советий Ӏаьдала мутӀахьа а болаш, шоай денхар цӀена кхоачашдеш бола нохчий, гӀалгӀай безацар цу тахана укхаза хиннача НКВД кулгалхошта. Сий дер малав а хьеже, цунах аьлдатеш дувца болалора. ТӀаккха из къонах бийса яхача гӀоллаь наӀар тӀа а бахе, ваха-ваьнна моттигаш йоацаш дӀавоаккхар. Цул тӀехьагӀа непайоавон тӀа яздора из саг бандит а хинав, цо Ӏаьдала духьала тайп-тайпара йирча, зене гӀулакхаш а леладаьд, аьло. Ишта чакхдоахар бӀеха гӀулакхаш.

Цхьаькха а хов сона. Сийлахь-боккха Даймехка тӀема хьалхарча деношка 12 эзар нохчо а гӀалгӀа а тӀом бе вахар. Цул тӀехьагӀа а шоай лоӀаме геттара дукха ухар уж тӀем тӀа. Царна юкъе бар сона уллув болх баь Хаджиев Ризван, Усманов Хьамид, Гагиев Идрис, Мальсагов Тухан, Имадаев Мухьмад, А. Зангиев, А. Парашульгов, Б. Салаев, ишта дуккха кхыбараш. Царех дикка дукхагӀбараш тӀем тӀара цӀабахканзар. Дукха нохчий, гӀалгӀай орденашцей медалашцей белгалбаьб. ХӀаьта цхьабарашта Советски Союза Турпал яха сийлен цӀераш тийнай. Цул совгӀа цхьаь паӀ нохчо а гӀалгӀа а шийн новкъостий га дехна моастагӀчунгахьа ваьнна моттиг нийсъеннаяц. Иззал дакъа юкъедихьа халкъа 1944 шера мехкагӀа даккхар бокъонца йола террор яр. ХӀаьта из даьраш хьагуча а баьха йоаггӀа кхел е еза.

Юххера чакхвоалаш са ала безам бар нохчий, гӀалгӀай доттагӀал леладе гӀерташ, бокъонца хьаьша тӀаэца ховш нах ба, аьнна. Цунна дола къаьгга тешал да Нохч-ГӀалгӀай АССР республике цхьа

[illegible] мукъадаьнначул тӀехьагӀа а перестройка, демократи, гласность дӀайолалаьлча йолча хана къайла кхехьад из гӀулакх. Цхьабакъда, тахан дукхагӀчарна хови да. Уж нах боагабьча оттаде деза памятник.

Бераш, истий, къоаной, унахой пхьалхача кочамашца, тӀаьюхача бӀоржаша, йиттачча маьчешца арабаьхар. Казахстане пхьайолча моттигашка е йоаггӀача тайпара йоакхо аьпар мехкагӀа баьха боагаӀ нах тӀаявара. Хьенхаш бурш а йолаш, Ӏаьламате шийчча хана, март бетта Ӏохкьчар тхо Павлодарерча машининаькъа станце. Тхо дӀадига деза вордаш, соалоаш хьаяхкан за яр. Уж хьаккхаччалца, аьнна, ара юкъе юргӀаш, кхыйола хӀамаш тӀотеха Ӏобунвабьча бокхийча нахах, унахоех, берех дукхагӀбараш гӀора а бьь байра. Транспорт хьаккхьчча Ӏобуншача хана гӀахьа хинна нах. даьхий а долаш тӀадотта дийзар тха. Из ди кхы бӀарга ма голда, кхыметтел вай моастагӀашта а.

Вай сибарегӀа Ӏохкаьчача хьалхарча цхьан-шин шера байнача наьха чот яь а варгвац. Уж байра шелалах лазараш хулаш, мацалла, дӀайха лазар хулаш. Нагахьа ди дагӀадар юртара ши-кхо саг ца леш, хӀаьта городе-м уж геттара дукха бовра. Ӏана вамалахьа байнарашта каша даккха низ дӀа ца кхоачаш кӀираш доахар тхо долча. Тха тхоай пӀеп цига кхелхар са даь вошa, йоӀ, вошa, хӀаьта тха тайпан ах бӀаь совгӀача сагах къаста дийзар тха духхьал цу цхьан моттиге. Байначарна чот яь варгвац Сталина репрессех 1930, 40 — 50 шерашка боабаь нах бовзийташ цар спискаш кепаетт вай. Сона а дукхханешта а хетачох, нохчийн гӀалгӀайн мехкагӀа баьхачул тӀехьагӀа мел байначча наха хетадаь вай столице е кхычахьа оттадаь а доккха памятник оттадича бакъахьа дар.

Къамаьл ду ГӀалгӀай халкъа шоллагӀча съездо хержача - Оргкомитета члена, Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен университета доцента. цу митинга секретара Парчиева Парас. Цо аьлар, сталински режимо нохчий, гӀалгӀай Ӏаьламате дукха нах боабир, цар культура, литература, истори хӀалакдир, цхьабакъда, цар вахарах бола тешам боабинзар. Из мадарра хьахьонх таханарча дено. Сона вай массане а укх таьзета денах берригача наьха Теша-

[illegible] лаьтта дӀадаха лерхӀаш хиннача къамашта цу кхойтта шера, дӀахо йолача хана даь зе меттаоттадеш, иштта яь човнаш ерзаеш.

Цу книжка тӀара пхьап фачтапа аз шуга дӀахайтаргда човнаш хала ерзаш хилара бахьан...

«Цхьан юртарча 84 шу даьннача Тута цӀи йолча воккхача саго ший юртахошта кийчбала новкъостал ду. ТӀаккха цо эпсарага оал со укхаза вусаш ва, сай вай [illegible] лаьтта валар дуьа. Цу хана эӀамига бер марха доаллаш йолча несас воккхача сагага шоашца дӀавар дех Бакъда, къизача эпсаро салтечунга цу кхаьинена топаш тоха, аьнна, амар дир. Салтечо аьлар: «Аз воккхача сага мара, кхалсагах цун марха доаллача берав топаш тохаргьяц. Бакъда, эпсаро уж кхоъ а салте а вийра».

ХӀанз са теркам тӀаоза безам бар гӀалгӀай автономи меттаоттаяра. Ховш ма хилара, дӀадахача шера сентябрь бетта гӀалгӀай халкъа шоллагӀа съезд хилар. Цун повестка — гӀалгӀай автономи меттаоттаяр. Нагахьа санна, халкъаш Ӏодахьийтар зулам дале, кхы кӀезигагӀа гӀалат дацар НГӀАССР автономи меттаоттаеча хана аьтта оагӀорахьа улла Пригородни район, Тийрка г. Орджоникидзе дакъа хьа ца далар. Ховш ма хиллара, город Орджоникидзе (Владикавказ) Тийрка аьтта оагӀорахьа хинна гӀалгӀай кхо юрта вӀашагӀтохарца йиллай. Цу юртех эггара йоккхагӀа хиннай Зовр-Юрт. ХӀаьта хӀирий пул тӀехьагӀа Тийрка аьрда оагӀорахьа баха хайшаб. Советски хана Владикавказах Горски Республика столица хилар, 1928 шера Сталинас Владикавказ хӀирашта дӀаяла лаьрхӀар, цхьабакъда, цу хана гӀалгӀашта мегар из проект харцахьа йолга дӀахайта. Цхьабакъда, тӀехьагӀо гӀалгӀашкара столица дӀаяьккхар. ХӀаьта, СибарегӀара цӀабаьхкача керттера лаьтташ а дӀадаьхар. ГӀалгӀай лаьтта баьха хӀирий цигара дӀабаха лерхӀаш бар, бакъда, официальни Ӏаьдало царна из де бокъо яланзар.

Сона хетачох, укхаза гулбеннараша дика кхетаду гӀалгӀай автономи меттаоттае, паргара дӀадаьха лаьтташ юхадала дезаш хилар.

ТӀаккха дош лу РСФСР халкъа депутаталла кандидата, экономически Ӏилмай доктора Р. Хасбулатовна. Цо къаьстта теркам тӀаззар

[illegible] а къаьш, [illegible] сонам тӀа а [illegible] меттаоттае еза. Цу даькъе вай эггара хьалхагӀа де дезача гӀулакхех да хӀара сага а къаман а бокъонаш ма хулла кӀоаргагӀа, дикагӀа йовзар. Иштта цо дийцар кадрови дешаш къестадеч долаш долча кхоачамбоацарех. Белгалдаьхар, республика экономика тӀехьеюсачара хьал янкхара хьакъехьа хьалхарча аргӀаи де дезаш гӀулакхаш.

Къамаьл даь чакхвоалаш Р. Хасбулатов [illegible] Казахстане даьккхача кхийтта шера цига дика лер йинтай. Цигара нах вайна баркал оалаш ба. ХӀана аьлча, вай эггара халагӀа дола дукъ хьатӀа а ийца колхозашка, совхозашка, предприятешка, рудникашка къахьийгандаь. Цудухьа вай вахаре керттера урок а хинна дӀаэтта, дукхачар дай, ноаной, йижарий, вежарий кашашка бада из лаьтта, цигара вайна новкъостал даь нах баркал а оалаш дага кхаба беза.

Сталинизма Ӏоткъамо, къизало, Ӏазапо наьха бӀаргашка оттадаь хий хӀанз а дӀадаьннадац. Доги чӀехкаш белх майдан тӀа гулбенна къабенна истий, мехкарий, гонахьа латтарех йовхьамаш лечкъаю къоаноша, къонахоша, кагийча наха. ХӀаране бу кодам, даьлагара гешт дех.

Ӏазап лайначо дувц: (Казаев Джамалдин Таавевич).

— Адама ма голда вай къаман дайпар. — Тха дезал Ӏобигар Итим-Кхалера. Сагаца дов-шов доацаш дахар тхо Таэбич яхача юрта. Салтий бар тха цӀагӀа Ӏеш. ХӀанз а дика дагавоагӀа сона царех цаӀ — воккхагӀвола лейтенант Федор. ЧӀоагӀа безаме, зоох болаш саг вар из. Цхьабакъда, цхьайолча хана мальхарводар из, уйлаш е волалалора.

— Шо СибарегӀа Ӏодахийта мегаш да, — аьлар цо цхьан дийнахьа тха даьга ТаӀага. — Кийчо е, еза Ӏа. Хьай дезал шелалахи моцалахи лергбоацаш.

Тешанзар тха да цу хабарех, бакъдац из аьлар Дукха ца говш дехкеваьлар из а юртара кхыбола нах а.

Из бирса ӀуӀре хьатӀакхача массех ди дисача хана йоккха дегагӀоз хилар тха цӀагӀа: тӀем тӀара цӀавера тха даь воша Кета. Контузи яь ше хьадувцарн шийга дӀаяхарн фуд ховш вацар из, дале а, дийна вар, лораша кастта верзаргва, йоахар. Доккхал деш хьежар тхо цун

[illegible] Уккхаза [illegible] «Хьалхатта ветерана» [illegible] кхыдола совгӀаташ. Хувзаденнах вахар. ваьрна ух Ӏуйренаш сайренашц. нах дуваан. чубеткаш. тоеш еттаа. ХӀаьта а са воьта лахьтах хӀаккеттаьнка дикадургдац сона из къоза да.

[illegible] «Мемориала» [illegible] Вашаев Абдул [illegible] Сталин веннаь, Бакъда [illegible] хӀанз а [illegible] республике а [illegible] Сталински система [illegible] дӀа вай масала. [illegible] приятешна [illegible] доаллар. Цига [illegible] дола балхаш до гонахьарча юртахошта [illegible] мехкарий хьаьх. Бакъда, тахананаьпа квартира [illegible] аргӀаи отта бокъо йолаш баьпар уж. Мичай нийсо? Цу тайпара масалаш дукха да. Цо иштта, теркам тӀатехар республикерча къамашта юкъерча гӀулакхий хьала. Къамаьл дечоа аьлар бӀаргча хьанийнача цига деррига а дика да. Бакъда, цхьаьна кхоачамбоацараш а да цу даькъе. Цхьаболча наха къамашта юкъе юкъ йолла тӀерташ хабараш арадоах нохчий, гӀалгӀай, укхаза вайна дика а во декъаш бахаш бола кхыча къамий викалаш низаца, довнаца республикера арабаха, боабе кийчлуш ба, яхаш. ДӀаховш хилба уж нах: цун йоахарашца царна къамий доттагӀал дохалургдац!

Тахан гӀалгӀай къамо правительствана хьалхашка шоай автономи меттаоттаярах дола дош оттадаьд. Из нийса а доагӀаш а оттадаь да. Цудухьа нохчаша из харцахьа кхета а ца деш, царна могача тайпара из дош къоастадеча новкъостал де деза. Иштта, вай йоакхо е, новкъостал де а деза хӀанз а шоай кхувреч боацаш мехка гӀолла баьржа лелача аьнкаща. Цунна дӀахьорхаргда вай воаш доттагӀалла цӀагӀа долга.

Таьзета даьохӀа митинг чакхйоалаш мехках баьхача наха лайнача Ӏазапах, халонех дувцаш къамаьлаш дир дукхача кхыча наха.

Цу тайпара митингаш хилар республика районашка а.

М. БАРАХОЕВ,
М. КАРТОЕВ,
Б. КОСТОЕВ,
Х. ШАДИЕВ,
тха спец. корр.

СУРТА ТӀА: гулбеннарашта хьалхашка къамаьл деш ва КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев.

ЮРТА СОЦИАЛЬНИ СУРТ

ФУ ХЬАЛ ДА ХЬОГА?

Жайрахьа вахаш вола 1360 саг лоамаша кхоаб. Назранера хьалкхухьача талонех тийша даларе во хургдар жайрахьой дуача хӀаман гӀулакх. Укхаза цар шоаш баххача цу кхерашта юкъе Ӏалащду шоашта эша дулх, шура, ялат, кхы мел дола вахача сага эша хӀама.

— Наггахьа ца вахача, райцентре ваха везац са, — аьлар цигарча юртсовета председатела Амирханов Хьусена. — Наха шоаш пхьаьца таронаш а лехаш шоай коа-карташка эшар хьаду, юкъара моттиг лелаю. Лоаца аьлча, района органашта тхоаш кӀорда ца дайта гӀерт тхо, тхоашта хьадулар хьа а деш.

Да а да из иштта. ХӀаьта а цхьа ха-м яр Хьусен райисполкома наӀар тӀара дӀа ца воалаш. Къе бахар цигара нах цу хана, сов бежан, устагӀ лелабайтацар Ӏаьдало лоам бахача нахага а. ЛаьрхӀа цу гӀулакха тӀахьожам лоаттабе, аьнна, вӀашагӀъелла комиссии яр районе, цул совгӀа цхьа уполномоченни а вар цахаддаш бӀарг локхаш. ХӀанз перестройка паргӀатр кхаьчай укхаза а. ВӀалла тӀа ца хиннача Бейне, Лаьжге, ОльгетӀа, ГӀуле бахача наха шоай сов йола помещенеш дӀа а телаш, райпо цӀерах ларенаш хьаеллийтай. ХӀана наха шоай цӀагӀа Ӏаьдала производственни болх бергбола гӀулакх вӀаштӀехьдаккха оарцагӀваьнна хьувз председатель. Таронаш йолаш я. Хоза вайцаьха чохкеш, палчанхаш; юргӀаш, фетингаш дагӀа боккхийча наьха кочамаш, кхыйола хӀамаш е ховш бола боккхий нах-мастераш лехаб депуташа шоай юрташкара. Укх деношка райбыткомбината директор А. Берсанов хилар лоамашка. ЧӀоагӀа раьза хилар из цу гӀулакха. ХӀанз болх дӀаболабе мара ца безаш кийчо чакхйоалаш латт.

Кастта газ лоталургья укхаза бахача наьха фусамашка. «Чечингазтреста» СпецСМУ № 4 йолча ПМК-ас тешаме кхоачашду юртсоветаи шийнен юкъерча договора тӀа белгалдаь дехкараш. Турбаш а кхы мел эша кхоачам а кийча ба. кӀеззига йӀайха ха отташе а балхаш дӀадоладе мара ца дезаш. Укх аьхки чакхдаха лерхӀ гӀишлонхоша уж балхаш.

Культурах а дунен нердача хоамех а къоастабац лоамароша шоай дай. ХӀара юрта библиотека, радио я. Телевидени а л. Бакъда, цхьаккха дарах Грознерча телестуде передачаш лаьац телевизораша. Из проблема я

Лоамий хозал цахаддаш сурташ тӀа йоахаш, цар сибат мехка дӀадовзийташ йола художница а я укхаза. Из я участкови лор Базоркин Идриса Аза. Ше яздаь «лоамаш» а йийна Москве эггара бехктокхамегӀа йолча выставке яхаяр из. Хьалхара приз а яьккха цӀаера лоамаша шовш Ӏомаль художница.

Шийнах атта цамогаш хилийтац лоамаша. ХӀаьта а укх тӀеххьарча хана кастакастагӀа дӀа-хьа аха езаш хул Аза унахой болча. Цар статистика айлуш хиларах цецбаьннача медицински болхлоша оарц а даьккха. мелача хига хьажар цига яха эколого-медицински комисси. Гучаладьлар Лаьжгера доагӀа хий мала зене долга а хӀаьта сихха кхычахьара хий дола моттиг лаха езалга а. Хиннар фуд хац, бакъло, хий тешаме доацалга анализо хьахьекхад.

Цу гӀулакха сихха дӀатоха а бенна лоамий чӀожеташка гӀолла хьожаш чакхбаьлар нах. Юххера а Мецхал лоам кӀалара хьаст корабир царна. Цигара хий дегӀа дарбане хилар мара кхы зене доацалга хьахьекхар анализо. Цу 4,5 км гаьна уллача хьастара шийла шовда Ӏодолалургда кастта бахача наьха цӀагӀарча кранаш чура. Цига мел эша материальни кхоачам а, кооперативаца яь договор я, 25 эзар сомех из болх 1 августе хьатӀакхачалехьа чакхбоаккхаргба, аьнна.

Дукха ха йоацаш Назранерча АТП цӀена автобус а еннай цигарча наха юрташка дӀа-хьа аха. Цхьаькха дургья аьнна дийца хӀама а да.

Цхьаькха а да укхаза цӀакхха а дицдалийта йиш йоацаш — наха болх бе ца тоъа моттигаш. Таханарча дийнахьа цхьаннахьа Ӏаьдала балха воацаш 773 саг ва. Йоккхий еце а, керда производственни участкаш эшар цига. ХӀанз цӀагӀа багӀа дукха мехкарий балха гӀоргбар Наьсарерча трикотажни фабрико цигара ший филиал шерйоре. Цу тӀа хьалкхувш боагӀаш а дукха ма бай. Мича гӀоргда, масала, хӀанз цигарча школе-интернате деша дагӀа 88 бер?

Лоаца аьлча, цар хӀанз шоашта эшаш хӀаьехьаш закхерча органий дукха сатеш ца йоӀ а. Иштта тесса йита йиш яц вай лоамароший.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Депутаталла кандидатех

ДОШИ ГӀУЛАКХИ ЦАӀ ДОЛАШ

Городащкара городашка мухь кхухьача Грозненски автотранспортни предприяте водитель Махьмада Мухарбик гаьнарча рейсе хиина вӀавенавар. Рейс кӀирал совгӀа ха йоакххаш йӀаьхъеннаяр. хала а яр — Россе къулбаседе лоа уллар, новкъа лувжарг даьннадар. Иштта хала никъ баьчуд тӀехьагӀа салаӀа сага безам мел боккха хургба кхетадеш да.

СалаӀа йиш хилазар цунга. ЦӀа макхаьччиге а, из машина кабина чура Ӏо а валалехьа, ловцаш даха, кулг лувца, аьттув балба яха болабелар цунга цунца болхбераш.

— Фу бахьан долаш да ер? — хьаттар Мухарбика, хиннар фуд а ца ховш.

— Цунна-м хӀама мича хов хӀанз вай дувцачох, — аьлар царна юкъерча цхьанне. — Оаха Грозненски горсовета халкъа депутаталла харжа кандидат ваьв хьо.

Мухарбика вӀалла дага а даӀцар цӀий кандидатура оттаергхилар. Юххьанца цхьа кӀеззига вехача санна хьайзар из, тӀаккха ше оттавар тӀа ца эца а велар. Новкъостаща дагадохийтар цунна общественни организацей балха юкъе дакъа лоацаш из волча хана цо болхлой хьашташ, производства хьашташ лорадеш къамаьлаш мишта ду. ДӀахайтар цунга кандидаталла из нийса оттаваь хилар. Дувца хӀамаш долаш дар.

Жилищно - бытовой комиссе членалла хержача хана из чӀоагӀа эттар квартираш нийса дӀа-са хьожаяра. Цо дукхаза а кънйсар уж квартираш нийса. ДӀакхачийтара хьакъехьа эггара лакхерча кулгалхошца, коллективо хьал лоацаш котвувлар из.

Профкома членалла из хержача хана вастойни шерашка администраце яххар деш хиина общественни организаця эггара хьалха йолаелар болхлой хьашташ лораде.

Из массехказза херка хиинав халкъа тӀахьожама группа председателалла. Общественни болх беш цо шийцарча новкъостаща цхьана дукха хӀама даьд автотранспортни предприяте порядок оттаяра, транспортех рациональни пайда эцара. Из дувцар цунга новкъостаща ший кандидатура юхаякиха цуя йиш йоацилга дӀахайташ.

№ 163 йолча хоржамий участке гӀолла Грозненски горсовета халкъа депутаталла харжа кандидат оттаваьча Котиев Мухарбика биографи тара я цун ханнара болча наьча ярашта.

Из ваьв 1941 шера МагӀалбика района Инаркъе. Кхо шу даланза волча хана беррига нохчийн гӀалгӀайн мехках боахам царца цхьана Казахстане дӀавихьар Мухарбик а. кхераме саг а лаьрхӀа. Цар дезал нийсбелар Павлодарски областе. Ӏо макхаьччиге а дӀайолаелар шелал, моцал, къел...

Итт класс йистеьккха йиш хилазар — даа а дувха а эшар, балха ваха вийцар. БархӀ класс яьккхача шофера балха говзал Ӏомайир цо. Цул тӀехьагӀа Советски Эскаре гӀулакх де вахар. Цӏавеначул тӀехьагӀа болх бе волавелар. Алхха цхьан предприяте болх беш ва из 20 шерал совгӀа йолча хана. Геттара дика йовз водителашийн професси, грамотни ва, техника лораю, мухь дӀабахьара задани массаза а тӀехкхоачашъю.

Нагахьа санна ше депутаталла хорже, Мухарбика оттаяь программа дика а кхетаеш а я. Цу тӀа къаьстта белгалдаьккха да нах чуӀеча фусамашца бизза Ӏалашбар. М. Котиев инициативагӀа, коллективо хьал а лоацаш, предприяте администраце решени, яьй укх таргарча хана шоай болхловшта дукха квартираш хургйола цӀа хьалдайта.

— Бакъда из цӀа хьалдарах а кхоачам хургбац, — йоах кандидата Котиева. — Тха водителаш шоашта цӀеноп де безам болащ ба. Бакъда иштта цӀеноп хьалдара лаьттан участкаш ца яла дукхьалльнийнай Старопромысловски райисполком. 20 шера алхха соахка иштта йола цхьа участок мара йоакхаеннаяц тхога.

Кандидата М. Котиева дика кхетаду горсовета депутата де йиш яраш геттара кӀезига долга. Цудухьа, цо дувц духхьала шийна дулургдараш, масала, из къовсам лоаттабелаьрхӀа ва город Грозный тоаяра йола бюджет йоккхагӀа хилийтара тӀехьа. Цунна дукхача хана денз дагадоаллаш да вай город дуккха паркаши бешамаши йолаш хулга, улицаш хозъелга.

Мухарбика аьлар, экологически хьал тоадара тӀехьара къовсам укх тӀеххьарча хана дукха дувца даькха хӀама да.

— ХӀаьта дувцар кхоачашде маца долалургда, — йоах цо. — Гой, хьажал вай керттера хий Шолж духхьала Грозне а мел бӀехдеш да. Из бӀехду горисполкома бӀаргагуччa. Цу чу кхувс промышленни гӀишлош ечара а дукха, нувхаш, бытовой кхалаж. Иштта хий бӀехдеш бола нах бехктокхаме оза беза, кхыметтел уголовни а.

Котиева программа тӀа я кхыйола пункташ а.

Ше донкхий хӀамаш дергда яхаш дувцац цо. Даьсса хабар дезарех вац Мухарбик.

Нагахьа санна со депутаталла хорже сай программал совгӀа, аз кхоачашде хьатӀаацаргда, сай харжархой наказаш а йоах Котиев Мухарбика.

С. АБДУЛАЕВ.

ТЕШАМ ЛОРАБЕШ

Тахан вай вахара юкъе бокъонца дола хоржамаш даьхкача хана геттара лоархӀаме да хӀара кандидат шийна тӀадилла гӀулакх кхоачашде вӀаштӀехьдаргдола саг хилар.

Цу тайпара саг ва «Октябра 40 шу» яхача совхоза директор Дударов Ювсапа Бахьауддин. Совхоза къахьегамхоша № 73 йолча хоржамий округе гӀолла НГӀАССР халкъа депутаталла харжа оттаваьв Б. Дударов.

Аттонга Ӏема саг вац Бахьауддин. Дика дешаш чакхъяьккхай цо Черсий-Балкхарой юртбоахама институт. Овлангара ахархо волча Б. Дударова инженер-механика говзал Ӏомайир цу институте.

Дешарца, юртбоахам бовзарца белгалвоалаш вола специалист «Хурикао» яхача совхоза директоралла вахийтар. Дукха ха йоакхх Бахьауддина из лоархӀаме декхар тӀехдика кхоачашдеш.

ТӀехьагӀа, ше хьалхийначa ТӀой-Юрта керттерча инженералла ше хьийхача, цига вера Б. Дударов. Шийна тӀа мел диллар дика кхоачашдеш, боахама гӀулакхаш довзаш вола саг ца зувш висанзар совхочезарчара. 1987 шера «Октябра 40 шу» яхача совхозе керда директор харжа везаш хьал эттача, геттара дукхача наха кхаж а тесса, из лоархӀаме декхар тӀаладиллар Б. Дударовна. Цу хана денз дикка тоаденнад совхоза гӀулакхаш.

Донкхий толамаш даьхар

ПРОПАГАНДИСТИЙ ДЕШАР

КПСС обкомерча марксизма-ленинизма университете экономикан. КПСС экономически политикан дешай заочни отделене дешабагӀараштa занятеш йир. Запятеш хилар марксистско - ленински философе, политически економе, мехка экономикана доал дара кердача система дешаш дувцаш. Цига къаьстта аьлча кӀоарггa а массе оагӀорахьа а Ӏомайир «Общество дегӀаккхувла нпз», «Обществон Ӏалами: гармонии конфликти»; «Вай ханарча дунен тӀара саг: общественни бувзамий ганзи хийра ваккхара моттиги». «Ӏилма - техничесни революци, цох социальни экономическии тӀехьагӀа хьахулашдар», «Социализма ленински концепци. Революционни перестройкага гӀолла — социализма кердача куцага» яха а кхыйола а темаш.

ДешабагӀараштa къаьстта дезаделар теорсн мехка экономикана доал дара радикальни реформа юкъейоалаяра практикан дешаш. Уж да йиззача хозрасчетах самофинансированех, материальни стимулированех, керттера звено хиларах тарра предприятехи доал делга эргадаккхарахи, товарно - ахчан гӀулакхех пайда эцарах дола дешаш.

Политически економе актуальни проблемех йийцар дунен капиталистически боахам, транскъаман монополистически капитал, хӀанзарча капитализма вӀашдухьаленаш кӀоаргъялари из дӀатаръялари яха а кхыйола а проблемаш.

ДешабагӀараштa йийшар «Правови реформа: цун чулоацами керттера лостамаши». «Нохч - ГӀалгӀайчене культура дегӀайоалаяра дешаш», «Финансови механизм эргаяккхар, ахчани кредитеи лорахӀам лаххбар», «Демографически хьали Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегама ресурсех пайда эцари» яха лекцеш.

Уж лекцеш йийшар КПСС обкома паччахьалкхен-правови отдела заведующе В. Н. Яковлева, идеологически отдела заведующе А. Д. Яндарова, СССР Госбанка Нохч - ГӀалгӀай управлене начальника А. А. Вартанова, НГӀАССР къахьегамеп социальнии дешай Паччахьалкхен комитета председателa А. Н. Инуркаева.

Дика чакхдаьлар «гергача истола тӀа» вӀашагӀккетараш. Цар дийцар: «Низза йола хозрасчет: проблемаши хургда аьнна хетараши», «мишта саг хьахиннав XX бӀаьшере?», «Герз дӀадаккхари дегӀаахари».

В. АХМАТУКАЕВ,
КПСС обкомерча марксизма - ленинизма университета проректор.

Никъ бехка зуламх ошта

Экономически реформа толаме чакхйоаккхалга, демократизацена а гласноста а шерра никъ хьабеллилга айхха дувзаденна да социалистически дисциплина чӀоагӀъярца, законаш нийса чакхдахарца, лерттӀа общественни порядок хиларца. Цу даькъе фу ду республика правоохранительни органаша? Цох дувцилга дийхар тха корреспондента республика Лакхехьарча суда председателa заместителагара Чаниев Азамат-Гирегара.

— Къахьегамхой чӀоагӀа раьза бац законаш телхадеш, бюрократизм лелаеш, халкъа рузкъанна тӀакхувдаш, коллективай а къаьсткаьстача наьха а сий Ӏотелаеш йола моттигаш хилара. Цу нйрчача гӀулакхаща хаьдда а лира а къовсам ца лоаттабой, уж леладераш хьагуча а боахаш, царна доагӀаш дола тӀаӀазар ца дой вайна махетта дӀагӀоргъяц перестройка, социалистически правовой паччахьалкхе хьаелга, хӀана аьлча массе хӀаман корта закон хила деза. Долче, бокъонаш а декхараш а шоайла вӀаши къоастаде йиш йоацаш да: цхьабарий алхха бокъонаш йолашк вокхар декхараш мара доацаши хилац общеcтве.

Бокъонаш телхаярца, социалистически доалахьенна тӀакхувдарца, алкоголизмаца партийни, паччахьалкхен, общественни организацеш, къахьегама коллективаша лоаттабаьча къовсамо перестройка хьалхарча шерашка дикка лаьгӀдир зуламаш делга, чӀоагӀйир порядок. Цхьаба бакъда, укх тӀеххьарча цхьан-шин шера хьал вочa оагӀорахьа хувцаденнад. Зуламаш дуккагӀа ду. уж белгалара лостам болаш да, вешта аьлча цхьан дас вӀашвешта тӀехьдоахаш а кулгалдеш а. Халахете а, нах боабу. хала гӀалаташ дувлийтача, зуламхошца бувзамаш леладеча нахах Ӏоцӏенъю правоохранительни органаш. Масала, чурча гӀулакхий министерстве кердача декхарашка хьежжа хувцаш латтъ цун организационни структура. ВӀашагӀъеллай МВД профилактически служба отдел, цун йоагӀ-йоагӀа подразделенеш городашка а районашка а хьаяьй. Хьаеш я дукха нах юкъебоагӀача а хьалхе вӀашагӀъехнача а зуламхой тоабашца къовсам лоаттабергбола лаьрххӀа отдел. Следователаш дикка дукагӀа хургба. Дукха болх бу герз леладераш хьагучабакара а из царгара хьадаккхара а.

Интервью

Белгалдаккха деза, правоохранительни органий балха тӀа гласнюста шерагӀа никъ хьабиллалга. Цу даькъе донкха беркат дargда цар кулгалхоша бахача наха хьалгалхоша отчеташ ярах. Газехашка, радиос, телевидене таша, бовзийт чурча органаша...

хьежабеш. цар аьттув балхнка гӀерташ кхыдола тӀулакхаш леладеш. Масала, шийсесага нйрча йоаккхаш йийттача Моисеевна Сунженски районни халкъа суде характеристика елар химически реагентий Карабулакски завода директора а профсоюзни комитета председателa а кулгаш тӀадолаш. Цу тӀа цар яздора, Моисеев дика болхло ва, нъахьегамеи производственния дисциплина телхаещ вац, новкъосташа лоархӀаш ва, харпахьа хӀамаш леладеш вац, яхаш. ХӀаьта гӀулакх дӀатехначa гучадаьлар Моисеева дуккхаза къахьегама дисциплина телхаяьлга, менна волаш балха нхалга.

— Суде дош тохкача хана гучадоал зулам дара бахьан а хьал а, уж дӀадахара частни определенеш ю. Де доагӀар де аьле уж дӀайохьийт предприятий кулгалхошка, къахьегама коллективай советашка, общественни организацешка. ТӀаккха фу хул царех?

— Законага диллача цу тайпарча документага бутт балалехьа хьажа, хӀаьта цох даьчох хоам бе боагӀа правоохранительни органашка. ХӀаьта массала лаар санна хулаш дар укх тайпара да: судаша яь дуккха частни определенеш вӀалла ювца а ца ювцаш юс. долче, зуламаш дара бахьанаш хьагучадахац, уж кхы ца хилийтара де доагӀар дир, шеига моттигаш хилац правоохранительни органашка отинскаш ихухьесна.

Масала, Октябрьски районии халкъа судо чуялла ха техалр паччахьалкхен ...

КОЛЛЕКТИВ ШЕК ЯЦ

[illegible] байна № 2 [illegible]

ХӀаравар—ший моттиге

— Перестройка маӀан аз кхетаду ший балха моттиге мамогга дикагӀа къахьегар санна, — йоах НГӀАССР халкъа депутаталла кандидата Л. Мурзабековас. — Со закройщица хилара тарра дукхагӀа заказаш хьанйде, иштта, бригада, бухсоццаш клиента хьалхашка се бехктокхаме йола операцеш дика кхоачашъе декхарийла я.

Мурзабекова Мухьмада Лида кикъерча дегӀара хоза [illegible] ЦУнна вахара никъ цкъарчоа чоалхане хетац: школа чакхъяьккхай, руднике, тӀаккха г. Караганадерча швейни фабрике къахьегаш хиннай, хӀаьта хӀанз, «Чечингшвейбыта» объединене № 25 йолча ателье болх беш йола 15 шу даьннад. Ший гӀулакха бокъонца йола говзанча хула-ча къакъ тӀа халонаш а хиннад [illegible] коллектива мел деча дикачунна. ше Ӏостара хила йиш йоацилга кхета а деш, Лида наха гӀулакх деча даькъе а ший низ дӀаккхоачар де гӀертар. Кастта из профсоюза цехкома председателалла, тӀаккха объединене профкома членалла, моттигерча промышленностеи коммунально-бытовой предприятейи боахой профсоюза обкома членалла хорж. ХӀанз из общественни кӀийлен тӀа профсоюза обкома президиума секретара декхараш кхоачашдеш я.

Укх шера, ателье хозрасчетага яьйча заведующе ёдиница дӀаяьккхар, хӀанз общественни кӀийлен тӀа из декхар кхоачашдеш я Мухьмада Лида. Цар хӀанз [illegible] над. Масала, дӀадахача шера профсоюза обкома президиума цхьан заседане дийцар пионерски лагераш бераш тӀаэца кийчъярах дола дош. «Грозмежрайводоканал» управлене кулгалхоша бахьанаш а доахаш «Горный ключ» яхача пионерски лагера ремонт елга тӀехьатеттар.

Цхьабарий цар доахача бахьанаш са тедар, цхьабакъда, Мурзабекова шортта шийга гӀолла Ӏанзар. Цо предложени елар: нагахьа санна, йиллача хана цар ремонт ца йой — ну гӀулакха бехктокхаме вола кулгалхо балхара дӀаваккхара дош отталара. Итоге деррига а ханнахьа хьадир, пионерски лагере йоагӀача хана бераш тӀайийцар.

Дукха ха йоацаш Л. Мурзабекова № 6 йолча Калинински округе гӀолла ...

КОЛЛЕКТИВ ШЕК ЯЦ

Ленински района № 2 йолча жилищно - боахамий производственни треста коллектива собране, Ацаев Магомед Алиевич № 14 йолча Пушкински хоржамий округе гlолла республика халкъа депутаталла кандидат оттавеча хана, цун белгалъяха оамалащ яр: политически кхетам, депал, хьькъал. Коллектива болхлошта дика вовз, 1975 шера денз тlахьожама - ревизионни отдела начальник а волаш парца къахьега Ацаев. Цудухьа, шек а боацаш оттавир цар из халкъа депутаталла кандидат.

Ала деза, Ацаев Магомед Алиевича вlашагlъелла йоккха программа йолга. Ше жилищно - коммунальни боахамий системе болх беш хиларах, эггара хьалха вахара - фусамий проблемаш къоастаяра теркам тlабахийтаб цо цу тlа. Квартиросъемщикашта деш дола гlулакхаш дикагlа хургдолаш, коммунальни организацеша йиззача хозрасчетагlа болх беш хила еза, аьнад программа тlа. Хlаьта ведомственни фусамий фонд моттигерча Советий доалахьа хила еза, уж наха юкъе екъана ханна лерттlа тlахьожам а лоаттабеш. Зlамигача квартирашка бахача наха шоашта дlаелча нийса хургда уж квартираш, хlаьта уж тоаеш а лелаеш а хулаш дола зе хала бахача наха юкаметтаоттадара система вlаштlехъъякха лаьрхlа ва депутаталла кандидат.

— Сихха тоаде дезаш да, — йоах цо, — республика втта экономически хьал, торгови, медицински, бытовой гlулакхаш делга. Къоастаяза яргьяц кхалнаьха, дукха бераш долча дезалий, инвалидий, бокххийча наьха проблемаш. Хlара депутата дагадалла деза уж дешаш. Мел бола низ тlабохийтаргба аз сай программа кхоачашъяра, вай республика экономически политически дегlайоалаяра.

Ацаев Магомед Алиевич, халкъа депутаталла кандидат оттаваьча коллектива болхлой дог тийша ба из иштта хургхиларах, цунах визза халкъа дикал хургхиларах.

СУРТА ТlА: халкъа депутаталла кандидат М. А. Ацаев.

— Перестройка маlан аз кхетаду ший балха моттиго мамогга дикагlа къахьегар санна, — йоах НГlАССР халкъа депутаталла кандидата Л. Мурзабековас. — Со закройщица хилара тарра дукхагlа алказаш хьанйде, иштта, бригада, бухсоцаш клиента хьалхашка се бехктокхаме йола операцеш дика кхоачашъе декхарийла я.

Мурзабекова Мухьмада Лида юкъерча дегlара, хова товш, беркате кхалсаг я. Цунна вахара никъ цкъарчоа чоалхане хетац: школа чакхъяьккхай, руднике, тlаккха г. Карагандерча швейни фабрике къахьегаш хиннай, хlаьта хlанз, «Чечингушвейбыта» объединене № 25 йолча ателье болх беш йола 15 шу даьннад. Ший гlулакха бокъонца йола говзанча хулача наькъ тlа халонаш а хиннай, хьалхарча толамаш дог гlоздаьхад. Бакъда, миччахьа мара болх ца барах цlаккха а халонех къийхкаяц.

№ 25 йолча ателье Мурзабекова Лида балха енача хана маlача наьхен кхалнаьхен барзкъа хьадаккха а тега а ховш яр. Цу шерашка цо барзкъаш тийга нах дагар баь варгвоацаш дукха ба. Лидай балха ший бапхалонаш я. Цо ше кхо ца еш гlо эшача сага новкъостал ду, цун оагlув хьаллоац, иштта заказ ханнахьа кхоачашдара теркам тlаоз. Цу къонача болхлочун духовни а нравственни низ дикача къахьегама хьале чlоагlлора, иштта, цо ше а Э. А. Атасунца кулгалдеча шоай бригадерча члевашта дикагlча оагlорахьара влияни йора. Ателье коллектива мел деча дикачунна ше юстара хила йиш йоацилга кхета а деш, Лида наха гlулакх деча даькъе а ший низ дlакхоачар де гlертар. Кастта из профсоюза цехкома председателалла, тlаккха объединене профкома членалла, моттигерча промышленностен коммунально-бытовой предприятейи болхлой профсоюза обкома членалла хорж. Хlанз из общественни кlийлен тlа профсоюза обкома президиума секретара декхараш кхоачашдеш я.

Укх шера, ателье хозрасчетага йьлча заведующе единица дlаяьккхар, хlанз общественни кlийлен тlа из декхар кхоачашдеш я Мухьмада Лида. Цар хlанз клиенташа гlулакх делга тоадара, хьалха санна бе-башха ца хеташ декхараш кхоачашделга юкъера дlадаккхара тlехьа къовсам лоаттабу. Хозрасчето хьахайтар коллектива социальни хьашташ кхоачашдар духьа цlенхаштта къахьега дезалга. Нагахьа санна, кlадашцен фурнитурацен во lалашбар дlалаьрхlача из аттача декхарех дац. Болх бара кердача формас къахьегама этика лерраагlа лелаяра теркам тlаозийт. Дукха халонаш йоллаше коллектив ливара планагlа лоархlаьй.

Шеко йоацаш де дезаш цаl да: общество цар лоархlам айбеш санна къахьегама коллективашка а из айбелга. Духхьал цу хьалашка мара наха цо пайда бергбац. Хlаьта профсоюзашта дукха хlама де карагlдоалаш хилар цунна ший балха гучадьннад. Масала, дlадахача шера профсоюза обкома президиума цхьан заседане дийцар пионерски лагераш бераш тlаэца кийчъярах дола дош. «Грозмежрайводоканал» управлене кулгалхоша бахьанаш а доахаш «Горный ключ» яхача пионерски лагера ремонт сага тlехьатеттар.

Цхьабарий цар доахача бахьанаш са тедар, цхьабакъда. Мурзабекова шортта [illegible] предложенеш елар: нагахьа санна, йиллача хана цар ремонт ца йой — цу гlулакха бехктохкхаме вола кулгалхо балхара дlаваккхара дош оттадара. Итоге дерргa а хаьнахьа хьадир, пионерски лагере йоагlача хана бераш тlаийцар.

Дукха ха йоацаш Л. Мурзабекова № 6 йолча Калинински округе гlолла НГlАССР халкъа депутаталла кандидат оттайир. Цун программерча керттерча пункташ цаl — профсоюзий лоархlам лакхбар, къахьегамхой хьашташ кхоачашдар. Хlаьта из, цар шоай вахара хьал тийша дола коллективаш, территореш дегlанхувлара йола социально - экономически планаш оттаеча хьинаре даькъа лаца деза яхилга да. Хьалха керттерча йлане производственни гlулакхаш увттадара кхоачамбоацар дlадоаккхаш латт. Из процесс сихъе езар профсоюзащ я. Хьалхарча моттиге латта веза саг, цун эшараш. Вешта аьлча, вахарера лоархlаме дола быта, унахцlено лораяра дешаш Советашца цхьана профсоюзаша къестаде деза.

Л. ИЗМАЙЛОВА.

удлина из лоархlаме декхар тlехдина кхоачашдеш.

Тlехьагlа, ше хьалкхийнача Тlой-Юрта керттерча инженералла ше хьийхача, цига вера В. Дударов. Шийна тlа мел диллар дика кхоачашдеш, боахама гlулакхаш довзаш вола саг ца эувш [illegible] 1987 шера «Октябра 40 шу» яхача совхозе керда директор харжа везаш хьал эттача, геттара дукхача наха кхаж а тесса, из лоархlаме декхар тlадиллар Б. Дударовна. Цу хана денз дика тоаденнад совхоза гlулакхаш.

Доккхий толамаш даьхар совхозо шийтталагlча пятилетка диъалагlча шера. Укхаза шерагlа яржаш латт аренда, кхыйола керда методаш.

Б. Ю. Дударова ший балха тlа эгтара керттера лоархl, наьха хьашташ кхоачашдар. Тешаш ва из ахархо, къахьегамхо ший лоlаме витача, цо болх дикагlа бергхиларах.

Бокхача боахама кулгалхо хиларал совгlа, общественни болх лелабу Б. Дударовс. Вовзаш ва из юртарча школашка, берий бешамашка, культура кхуврчашка.

Тlой-Юртара нах тешаш ба Дударов Бахьауддинах. Царна хов из саг аьнари хьадери цаl долаш волга.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

Керттердар — сага йоакхо яр

№ 140 йолча Урус-Мартановски къаман территориальни округе гlолла РСФСР халкъа депутаталла харжа кандидат оттаваьча Сангариев Саид-lаднан Абдул-Хьамидовича хоржамашта хьалхара программа йоккха а кlоарга а я. Цу тlа оттадаьд: Нохч-Гlалгlайчена политически суверенитет ялар, экономически ший лоlаме хилар, бахачара низагlа бохабаь мехках боахаш lобахийтача нахагара дlададьккхар метттаоттадар, хьалха хиннача спецпереселенций балха стажа ссылке болаш цар лькха ха тlатохар, къамашта юкъера гlулакхаш дика вlаштlехьдахар, шоай культурен моттн дегlабоалабар, традицеши lаьдалаши кхы а тоадара дерригача халкъашта цхьатарра таронаш ялар.

Ший программа уж пункташ кхоачашъюлургйий Сангариевга? Урус - Мартанерча наха шоай юртарча цун кандидатура хlана оттаьй? — аьнна хатта доагlа.

Цхьадолча даькъе цу хаттара дала жоп Сангариева биографе луш да. Цо геттара дика дешаш йистеьккхай Казахски пачхаьлкхен университета юридически факультет, болх баьб Казахстана lилмай Академе, СССР lилмай Академе философе институте кийчъяьй къамашта юкъерча гlулакхий проблемай диссертаци. Хlаьта из хlанз вай мехка эггара кратlдола дош мадий.

Иштта кхеташ вола из цун 33 шу долча хана историе, социологе, филологе Нохч-Гlалгlай lилма тохкама института директоралла хьожаву.

Из болх беча хана lилма дегlадоаладеши lилма кадраш кийчъеши толамаш дахарах цунна лу «Знак почета» яха орден.

Цо болх баьб парте Нохч-Гlалгlай обкома инструктор, КПСС обкома хьалхарча секретара «помощник» волаш, хlаьта 1987 шера денз из КПСС Грозненски райкома шоллагlа секретарь ва.

Иштта образовани йолаш балхаш даь вале а, РСФСР халкъа депутаталла харжа кандидат оттанара кхы цхьаькха хlама а эш. хlана аьлча иштталча лакхача моттиге вахийта дагавохара цхьа бахьан хила деза, укх тlехьарча хана наха хьалха санна доацаш коммунист кlезигагlа лоархlащ волча хана хlаьта а.

Сангариев бокъонца вола коммунист ва, хьал чоалханегlа ме отт чlоагlагlа, хьадагlа, къаьстагlа хул цун позици.

Цо ший программана юкъедихьад Урус-Мартанерча наха чlоагlа къувлаш дар. Из да болх булургболча наха къахьега моттигаш нийсъяр, республика юрташка экологически цlена зlамига производстваш яхкар. Грозне а республике а кхачан, экономически, социальни тaронаш хилийтар, бокхий нах материальни lалашбар, кхалнахи бераши социальни лорадар, нах бахара эшача фусамашца lалашбар, шоашта цlеною хьалдара наха лаьттан участкаш ялар.

Цу тайппара, вай гуш махиллара программа шерра оттаяь я, из кхоачашъяра дукха низ тlабахийта безаргба. Из де низ кхоачаргболаш Сангариев хилар бакъдеш да цун вахар.

Дукха нах ихаб из волча цунгара новкъостал дехаш, ихаб эггара халача деношка а. Цо шийна новкъостал дергдолга хов, ихаб цхьа халахетар хилча дагабовла а. Из царца дог цlена, безаме хиннав, оарцагlвийннав. Цо царна доагlаш дела хьехар даьд. хьал а лийцаб. цо цхьан тайпара новкъостал ца деш дlанхабац уж.

Юрист, партийни болхло, lилмахо волча цо доагlаш дола хьехар ду, нагахьа санна вшаш моттиг эттача хьаллоац, е йоагlе критика ю, бакъда теркал ца веш цхьаккха а витац. Района а республикана а эггара йоккхагlа, эггара лоархlаме йола проблемаш цун теркам боацаш йисац.

Ший харжархоех дуккхабаращца цхьана цо а текхаб сталински геноцидо тlаоттабаь бала, царца цхьана цхьаккха бокъо йоаца спецпереселенец хиннав, царца цхьана гlадвахар республика метттаоттайча, из дегlаира, тоаллара къахьегаш хьа а воагlа. Царца цхьана кхоачашде лерхl вахаро хьалхашка увттаду декхараш, перестройка декхараш.

А. САДУЛАЕВ,
тха спец. корр.

[illegible] ян перестройка, социалистически правовой пачхаьлкхе хьаелга, хlана аьлча массе хlаман корта закон хила деза. Долче, бокъончаш а декхараш а шоайла вlашия къоастаде йиш йоацаш да: цхьабарий алхха бокъонаш йолаши вокхар декхараш мара доацаши хилац общество.

Бокъонаш телхаярца, социалистически доалахьена тlамхувдарца, алкоголизмаца партийни, пачхаьлкхен, общественни организацеш, къахьегама коллективаша лоаттабаьча къовсамо перестройка хьалхарча шерашка дикка лаьгlдир зуламаш делга, чlоагlйир порядок. Цхьабакъда, укх тlеххьарча цхьан-шин шера хьал вочаоагlорахьа хувцаденнад. Зуламаш дукхагlа ду, уж белггалара лостам болаш да, вешта аьлча цхьан дас вlаштlехьдоахаш а кулгалдеш а. Халахете а, нах боабу, хала човнаш ю, нах бовха, кхыдола кхераме зуламаш ду моттигаш тlа-тlа дукхагlа хул. Къаьстта уйла яйташ хlама да кхувш боагlараш зуламхой мугlарашта юкъе дукхагlа хулаш хилар. Дукха зуламаш ду малараш мелара, наркотикашца хьоашал лелладара тlа гlолла. Хlама лацар цу тайпара хьал цхьан е массехк регионе мара дацаре. Из-м берригача мехка а доагlаш ма дий.

Азамат-Гири, цигара хьабоагlаш ба-кх 1989 шера 4 августе СССР Лакхехьарча Совето «Зуламашца лоаттабу къовсам цlенхаштта чlоагlбара хьакъехьа» тlаийца сопам, зуламашца къовсам лоаттабара ханна йола комитеташ вlашагlйохкар?

— Из иштта хилар пеко йоацаш да. Вайцигара криминогенни хьал, цхьайолча моттигашка санна унзара деце а, соахка пхи эзар гаргга зулам даьд республике е 1988 шерарчул тоъал дукхагlа. Цу даькъе «хьалхле» лелаю Заводской, Октябрьски, Грозненски, Гудермесски, Ножай-Юртовски, Сунженски, Шалински, Шатойски, Шелковской районаша. Зуламхошта юкъе ахалел совгlабараш ба ткъаь итт шу а кхы дукхагlа а ха яьнна, 40 процент бараш 18-гаьа 20 шерага кхачнална, 12—13 процент — кхувш боагlараш ба. Зуламаш дераштa юкъе ахаш хlана бац, аьнна, болхлой ба, 13 процент — гlулакхера нах. Зуламхоех хlара виъагlвар - пхьагlвар цхьаннахьа балха хиннавац, хlара ялхагlчо мецна волаш даьд зулам. Республика бlарча хьанйцача, эзар сагах кхоъ зуламхо ва.

— Из хьал тоадара фу ду вай республике?

— Зуламаш дарца, общественни порядок телхаярца къовсам лоаттабара хьалда къовсам лоаттабара дешаш къестадеш я правовой политика дешашта йола парте обкома комиссн. Цу балха керттера лостамаш цо белгалду. Масала, укх тlеххьарча хана къаьстта теркам тlабахийтаб парвоохранительни органий болх эргабаккхара. Хlанз дукхагlа йоахо ю цу органашка хьежабу нах доггуйла цlена йолаш, шоашта тlадилла декхар диза кхоачашдулургдолаш хилийтара. Шоэлагlа-дале, шоашкара ка а хьайй. Хьаьт я укхха нах [illegible] хьалхе вlашагlъехача а зуламхой тоабашца къовсам лоаттабертбола лаьрхха отдел. Следователашта дикка укхагlа хургба. Дукха болх бу герз леладераш хьатухабаккхара а из царгара хьадаккхара а.

Интервью

Белгалдаккха деза, правоохранительни органий балха тlа гласноста шерагlа никъ хьабийлалга. Цу даькъе доккха беркат даргда цар кулгалхоша бахача наха хьалхашка отчеташ ярах. Газеташа, радиос, телевидене бовзийт чурча органаша, прокуратурас, судаша бу болх. Хlаьта следственни органаша а судаша а хоамаш ду, частни определенеш ю зуламхоша къахьийгача коллективашка.

Республике къаьстта даьржад къоалаш делга, базар елга. Масала, дlадахача шера цу тайпара ши бlаь гаргга дош дувца дlахьожадаьд судашка. Укх тlеххьарча хана корта хьалъайбаьб ракетираша. Тоабаш вlашагlа а ехкаш, царга хьарттача, хьал долча наха, кооператорашта лухьала зуламаш ду цар. Хlанз цу тайпара вах бехктокхаме озара 20 уголовни дош гlоттадаьд.

— Ховш ма хиллара, социалистически законаш а правопорядок а чlоагlъеча къаьстта доккха дакъа лаца декхарийла я къахьегама коллективаш. Дукхагlбола зуламхой ду е вокх коллективашка болх беш ба. Долче, лоархlаме да шоай новкъостий во оамалаш ханнахьа теркалъяр, уж дlаяхара царна новкъостал дар. Иштта дещий из?

— Къайла санна кхухьаргда, дукхагlдола зуламаш, бе-бе къоалаш шоашца болх беча наха гуш ду зуламхоша. «Сона фу бала пунца, сона мича ду цар къоал» яха позици йолчар майрабоах харцахьча наькъ тlа баьнцараш. Шоашта ду, аьнна, мотте а, цу наха гlулакх дац царна. Цкъа а шоза а гуча ца воалаш виссача зуламхочо юххера эггара воглар, бlехагlдар ду. Из lатlъ цхьаккха хlама ца къердаш хиначоа шийна, цо болх баьча коллективана, ерригача обществана.

Дукхача моттигашка из кхета а деш, лерттlа лелабу профилактически болх, харпахьа хlама даьраш буви, пар даьчоа принципиальни мах бу. Из иштта дале а, кlезига нийслуш хlама дац зуламхой га доахилга, уж бехктокхама кlалхарбаха гlертилга. Цхьайолча къахьегама коллективаша, общественни организацеша, гlулакхаш тlарча наха правоохранительни органашца декхараш ду шоашка кхетабайтар духьа кхераме зуламхой хьаба, царна кlезигагlа таlазар де, яхаш. Моттигаш [illegible] зуламхой тестабеш характеристикаш телаш, суде общественни защитникаш [illegible] аха [illegible].

— Суде [illegible] гуттаренна хула [illegible] хьал а хьал а, уж lа[illegible] частни определенеш и [illegible] доагlар де аьле уж [illegible] хьийт предприяти [illegible] хоушка, къахьегама колл[illegible] тивай советашка, общество[illegible] организацешка. Тlаккха фу хула карет?

— [illegible]

Хlаьта массала [illegible] [illegible] цу тайпара [illegible] судаша аь [illegible] определенеш вlалла [illegible] лоацаш [illegible] дара [illegible] хац, уж кхы ца хилийтара де доагlар дац, кlезига моттигаш хилац правоохранительни органашка отписакаш кхухьийташ.

Масала, Октябрьски районни халкъа суло чуллла хатехаяр пачхаьлкхен рузьана къоал даьча а йоккха базар еш хиннача а П. Мутаевнана. Общественни кхачан Грозненски производственни объединене болх беш хиннача цо, lаьдала ахчах хlамаш а ийеш, уж ютайокхаш базар еш хиннай. Объединене директора шерагlа частни определени яьяр судо, цхьабакъда, цунга ца хьожаш массехк бутт баьккхар цо.

Халахете а, цу тайпара моттигаш кlезига хилац.

— Советски наха дов правопорядок цlенхаштта чlоагlъяр, уж раьза бац нийсхо, моральни нормаш, социализма принципаш телхаяра, боахама лерттlа доал ца дара. Цар дlадех вахара социалистически хьисапа нормаш тlара ца дулар.

— Уж бехктокхаме а тlехьатетта йиш йоаца а декхараш кхоачашдара, хlанз этта чоалхане хьал тоадара дукха хlама де йиш йолаш я къахьегама коллективаш. Милицена гlо дара бе йола болхлой, отрядаш вlашагlйохкаш латт. Из мерда а диза ца доалаш деш а хlама да, хlана аьлча правоохранительни органий низ дlакхачац вокнаш массанахьа нийсса чакхоахилга lалаше. Цудухьа хlанз геттара лоархlаме да общественни порядок лораеча милицена новкъостал дара къахьегама коллективаша шоай тоадешагlбола викалаш хьежабар. Масала, цу даькъе белгала опыт lоаьй Заводскойи Ленински районашка.

Цул совгlа, республике вlашагlйоллаш я ший лоlаме йола «Правопорядок» яха благотворительни оала фонд. Укхаза а шоай дакъа юкъедахьа йиш йолаш я къахьегама коллективаш. Цу фондера ахча дlадоахийтаргда чурча гlулакхий органий материально-технически база чlоагlъяра, транспортаца, бувзамца уж lалашъелга тоадара.

Лоаппа аьлча, массавар тохалой, къахьегама коллективай, общественность, правоохранительни органий еррига тароних мамега вlашагlъ[illegible] а еза низ дlахоахийтача вай республике этта хьал тоаде, зуламхошта никъ бехка, перестройка а демократизаци а [illegible] хьадаккха, царна шера ра никъ хьабелла.

М-С. Плиев

Баланди

(Кхиедоалар. Доладур 22, 24 феврале арадаьннача газета тІа).

Нах хаттар, кІалгІолла,
хьахьежаш, белаш,
Цуприк а хьаллелхар, лестаеш Іаса.
Шпартуна чоаш ухар:
«Оаш тешал делаш!
Баланда йовзаш дац ер Даьла—
Іаса!» —
«Сацийта, Николай,
кхы нах ца белош, —
Цун езарг хьаэттар,
сувсабеш накха. —
Цул дикагІа да хьона,
кийчдайте целаш,
Шиъ ханнахь оасар де
даргдолаш накъа». —
«Хье я хьо, кхаь мархІа хошарг
а йоацаш.
Кхы фата ца етташ,
хьай яь тІа гІолахь!
Хьа целаш!
Готаш а яьннаяц кхоачаш»,
Шпартуна яхийтар мІарилг цун ворох.
БІийг санна, кхоссалу цІийеле Сима,
Гургалаш санна аг цун биза накха.
Че лаьца велаш ва тракторист —
Дима,
Шпартун гІерт: «Іокарча! —
йоах,—Мерий-тІанха»...:
Бешкаща татащ деш, воагІаш
ва Іаьла.
Фургона чархаш я хьувш
Іаьржа хотта.
Ваха-ва таро я, Іаьлах хет аьла,
Цунна никъ бийхкабац
тхона мо готта:
Пиш я цун районе феткен да ваха.
Цогал а теннад йоах Іийнача берзал.
Няз кхаьчар хийлане бешамаш аха.
Ди-бийса доадац цо цаІ ца деш керза.
Кий ягІа оагІора, бІаргаш да делаш,
Беса а, дега а хет дуккха къонагІ.
Согахь а хьахьожж из, син
йовхал телаш.
Хет сога: «Фу хьал да?
Хилалахь къовах.
Эра болча кхера улл, зем
бакхха билла,
Эрайла чугІолахь йикъелча бийса.
Цигта цхьа ах — гІогІ улл аз
шоана дилла,
Новкъзаро, цІагІолахь нанна
из йица»...
«Фу йоахар?» — хет сога
Шпартуна саькха.
ДІахийца фургон зув, го
боахаш гонахь.
Бешкашка хьежаш мо.
Фургон зув яькха,
Ахкт мо дог а да.
[illegible] доацаш вонах.
[illegible]
ца ховш мо хеттар, —
Іаьласи?.. ХІа, из-ам къушта
вар сердаш»...
Кулгашца юкъ къувлаш,
бІарг кІирбаь эттар,
Царгашца Іувпаш шиъ сийдена
бордаш.
[illegible] алалехь, Цуприк тІавера,
БІаргаш тІа цІелг бехкаш
«Хьай баге къовла».
БІаргах дар уйлане.

— Са да вита. Аз из бат йохаергъя хьа!
— Из-м гургда вайна! — ГІадж лайза хьатІавера Цуприк. — Хьайохаел, хье къонах вале! — аьлар цо, юхь тІара бос а бодаш.
ТІаккха тІатехар:
«Овлаш тІа мара кхец дІаегІа гаьнаш
Іа фуннагІ дергдолга ховш
да цу къайга...
...Пхи бер дар даь, наьна.
Шоаш а бар къона.
Ялатах хаддашехь, чудиажар тиф.
Кхелета йоІ яр цар. Гуш мо хет сона.
Бочалла дас оалар йоІах «Ханиф».
Цун йІаьха кІажарг яр.
кІорап мо, хьайза,
Тамашне кІаьда яр цун тийна гІар.
Елаш мо хетар кІаьд цо ког тІалайза,
Іаьржача бІаргашка седкъий лир дар.
Зунгата яр санна, юкъ а яр готта,
Хозалло тарлора даккха цІен сий.
Хийла кІант тарлора коа Іунал отта,
Аз царна кхухьаргдар виро мо хий...
...Цкъа, хьунагІ долхар тхо, говраш,
тхоаш этта,
Царг хьакха йизийта говраш дІахец,
Чукхайке, хий дех аз.
Хин чами бетта,
Арайоал хоза йоІ.
Хьежж ваьнна цец.
Моаршал хоат цо сога, тоъал цІийеле,
Цун лире, сийрда юхь
лаьттангахь ерз.
(Мишта мол хац сона).
Хин чами меле,
Цу коа сай дог дите, со юхаверз.
«Чувола, — оал йоІо, —
моттиг я вагІа.
Хьай рузкъа доаллачох
боакххаргба чам.
Хургда тха диачох-менначох сагІа.
Даькъаза даьнна хьувз вай
зІамга къам».
Баркал оал аз цунна:
«ГІалгІай бий юрта?» —
«Ер тха цаІ мара дац
вайнаьха цІа»...
Хьахьожж из, хьалъайбий
шиъ хоза корта,
НиІ йийле, арахьожж цун уне да.
Салтий я цун форам.
Пхьарс а ба боацаш.
Моаршал а хаьтте, цо сога кулг лу.
Ийлача наІарах, кхерза мукх оачаш,
ГІийлача цІен-наьна хьахьажар гу.
Дахар а — депар а вІаши хоатт оаха,
ДІа — тІем тІа пхьарс
бакхар цо сона дувц.
ЦІувзаш хозз гІийла кер,
халла са доаха,
БІаргашта боад етташ,
цо цІеп-са лувц...
Чаь пачка я сога, колхозо енна,
Казахий апайга аз из дІайохи.
Цо сона, гІадъякс, ела а енна,
Шиъ кхуртех кІала кад,
камаьрша, кхохк.
Юхаверз со царех мангал-кий кхехке,
Дагаръю аз кхурташ, уж исса екъ,
Ханифай корага уж Іо а ехке,
Тебби со аравол, йоллаш мо лекъ.
ТІехьахьожж цоІ сона, бе кхурт а
йоаллаш;
Со юхасоцаве алац цо дош,
Іохов со ворда тІа, наггахь, кхурт
кхоаллаш,
Шоай дакъа гу сона йоІо чухьош...
Юха тхо цІадоагІаш бийса яр тийна,
ЦІенъюххе Іодул аз дахчан цхьа гар.
Ханифай хозалла, безамах кхийна,
Лов сона из диллар се волга хар.

Наьна мотт

«Мотт — къаман са» яха «Сердало» газета тІа араяьнна статья дика а хеташ йийшар аз. Из къонабарашта меттел боккхийчарна а кхетам луш я. Иштта йола статьяш дукхагІа араяха езар.

1930 шерашка денз вай Іомадаьд воай наьна меттала кІезига къамаьлде, хІаьта кхыча къамех бола нах юкъе болча вІалла наьна мотт мабувца, яхаш. Цудухьа кагирхошта наьна мотт дика ца ховш хиларах царех бехк баккха багІац.

ХІанз кагирхой бизза юкъебаха беза перестройка дІахьоча — шоай наьна мотт Іомабе беза. Уж гІалгІай мотт ховш хила беза эрсий мотт а санна. Ха дІаяхийта мегаргьяц шиъ наьна мотт ца Іомабеш.

Цу статья тІа дукха да пайдане дешаш. Масала, «Дош доацачун корта а хиннабац». «Шиъ наьна мотт ца безачоа шиъ мохк а безаргбац». «Шиъ наьна мотт бебашха ца хета саг акха саг ва».

1988 шера 29 ноябре арадаьннача «Правда» газета тІа яьннача шиъ статья тІа Н. Гилевича язду: «Шиъ наьна мотти культурен бе-башха ца хета саг визза вола саг ца хиларал совгІа, Даьхенна хийра а ва».

ХІанз воай наьна мотт кІоаргагІа Іомабе беза. Из де йиш хиннаяц вай Казахстане Іодахийтача хана, кхыметтел дукхахех шоай къаман шоай цІераш а яхацар: Михаил е Сергей оалар.

Са воккхагІволча вошас 1936 шера Москве институт йистеьккхар. Казахстане волаш Карагандински машиннаькъа управлене технически отделе болх беш вар из. ХІаьта шийх кхыйола цІи тилла белча магийтанзар цо. Из дош отдела начальникага кхаьчар. Бакъда Сийлейма шиъ деш тІара валанзар. Цудухьа цун йизза шиъ йола цІи [illegible] бовланзар цунна болх беш бола нах. Бакъда иштта хиланзар масса-хьа а.

Сона цІаккха йицлац 1944 шера 21 январе Няьсар-Керта юрта Совета председатела А. А. Чарнева гІалгІай меттала В. И. Ленина [illegible]

ТЕЛЕПРОГРАММА

27 ФЕВРАЛЬ

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.00 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 4-гІа корта.
10.15 — Киноконцерт.
11.05 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.05 — Из хиннад... хиннад...
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
16.25 — РСФСР Лакхехьарча Совета халкъа депутат В. С. Мослаков.
16.55 — «Телезно». Журнал.
17.25 — «Здравствуй, музыка!» яха передача.
18.10 — Мультфильм.
18.30 — Ха.
19.00 — Кагирхой вестник.
19.30 — Кинопрограмма.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 5-гІа корта.
22.55 — Йоазонхо Вл. Максимов волча хьоашалгІа.
23.55 — Ха.

II ПРОГРАММА

12.05 — «Совесть» яха пхи сери йола художественни фильм. 1-рей 2-гІей сереш.
15.45 — «Олимп чІоагІачар ерзаю кара». Олимпийски чемпионаца, НГІАССР халкъа депутаталла кандидатаца И. Арсамаковца вІашагІкхетар.
16.00 — Дешархошта йола программа.
16.30 — Хоржамашта какъадолхаш (нохчий меттала).
17.30 — «ГІалгІай Іаьдала хьаст» (гІалгІай меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

28 ФЕВРАЛЬ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Здравствуй, музыка»! яха передача.
9.15 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 5-гІа корта.
10.30 — «ЛагІаш».
11.30 — «СелаІад» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
11.50 — Мелиховерча А. П. Чехова музейх йола передача.
12.30 — Ха.
16.30 — Коталон 45 шу дузаш. «Салтий мемуараш» яха документальни фильм. 3-гІа фильм.
17.25 — Берий сахьат (английски меттал урокаца).
18.25 — Коллаж
18.30 — Ха.
19.00 — «Перестройка: проблемаши решенеши».
20.15 — Фильм-концерт.
21.00 — Ха.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Солнечный ветер» яха художественни фильм. 6-гІа корта.
22.50 — Телеочерк.
23.35 — «Вай тІехьле. Эрсий искусства 100 шу».
00.20 — Ха.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Информатикеи вычислительни техникеи лардаш. II-гІа класс.
9.05 — Немецки мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Музыка. 5-гІа класс.
11.05 — Іилма-довзийтара фильмай программа.
12.05 — «Совесть» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
16.45 — «Синтар» яха берашта лаьрхІа программа (нохчий меттала).
17.15 — Оаш тхога яздаьдар.
17.45 — Мультфильм.
17.55 — «Негатив». Критически журнал.
18.15 — Информационно-публицистически программа.
18.55 — «Лаьттен нахи».
19.15 — Шоана фу хет? (нохчий меттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-28-68, 22-93-92, 22-01-65.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Информационни выпуск.
21.05 — Туризм — дикагІдола салаІар.
21.20 — «Овлаш». Нохчий халкъа гІулакхах.
23.40 — Гандбол. Дунен чемпионат. МаІанах. СССР сборни — Польша сборни. 2-гІа тайм. ЧССР-ра передача.

1 МАРТА

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Санъердамо старташ».
9.15 — «Маьлха мух». Художественни фильм. 6-гІа корта — «Защита».
10.25 — Наькъахой клуб.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урок а луш).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Маронка Мелоди.
16.50 — «Страшилище». Мультфильм.
17.00 — «Росси хоржамаш хьатІакхоачача хача». ТелетІий Москва — Хабаровск — Красноярск — Пермь — Грозный — Архангельск.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шерага кхаьчараш а бокхагІбараш а».
19.45 — «Ишь ты, масленица». Мультфильм.
19.50 — «ЛагІашта кІалха». Художественни фильм. (Премьера).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Музыка эфире.
23.40 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Объективе — хьайбаш. КІай кречет лохаш» яхача Іилман-популярни фильма премьера.
8.35, 9.35 — Биологи. 11 класс.
9.05 — Испански мотт. 1-ча шера Іомабераштa.
10.05 — Испански мотт. 2-ча шера Іомабераштa.
10.35, 11.35 — Биологи. 8 класс.
11.05 — Эрсий мотт (24 феврале хиннар цІаьха а).
12.05 — ШозлагІа хьахьокхача телефильма сеанс. «Совесть». Художественни фильм. 4-гІа сери.
13.20 — Ритмически гимнастика.
16.15 — Дунен хозаленцара хийра ма вала. Халкъа депутаталла кандидатацара беседа.
18.35 — Информационно-публицистически программа.
19.15 — Музыкальни открытка.
19.20 — «Теледебаташ». РСФСР халкъа депутаталла кандидаташ.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Моаршал хилда мартышкана».
20.15 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Информационни выпуск.
21.00 — Прилавоки эцархой.
21.30 — Союзни республикай студе фильмаш. «Эггара хьалха бІарахьожжаше ёзаелар». (Грузи 1975 ш.). (Эггара хьалха хьахокхаш да).
23.00 — Вертикаль. Документальни фильма премьера. «Изгнание. Райнис. Кастаньола).

2 МАРТА

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «ЛагІашта кІалха». Художественни фильм.
9.45 — «...16 шерага кхаьчараш а бокхагІбараш а».
10.30 — «Балет, балет».
11.30 — Саг. Лаьтта. Вселение.
12.00 — Ха. ТСН.
16.30 — «Розаши редуташи». Болгарски халкъо турецки игона духьала лоаттабаьча турпала тІемах.
17.30 — «Опыт». «Березна» яхача Загорски гІишлон кооперативо кердача экономически хьалашна боча балхах йола телеочерк. (Московски область).
17.50 — Поэзе минуташ.
17.55 — Іадал — Советашта.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Фу доакх идеях?» яхача документальни фильма премьерах йола премьера. Промышленни йоацача сфере управлени яра автоматизаци яра Еррисоюзни Іилма-тохкама институтах.
19.30 — «Лаьтта — вай юкъара цІа». Фотоконкурс.
19.35 — Быков Леонида «Аты-баты, шли солдаты» яха фильмаши ролаши. Художественни фильм (1976 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Наьха дог хьастара еш йола изобретенеш». Тара
21.40 — Из хиннад... хинматаш кхеяра кердача методах йола телеочерк.
21.55 — «Взгляд».
23.40 — Ден лув-кхера.

II ПРОГРАММА

[illegible] — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Объективе — хьайбаш. КІай бов» яхача Іилма-популярни фильма премьера.
8.35, 9.35 — Музыка. 4 класс.
9.05 — Английски мотт. 1-ча шера Іомабераштa.
10.05 — Английски мотт. 2-ча шера Іомабераштa.
10.35, 11.35 — Вайна гонахьара дуне. 1 класс. Вай мамаш.
10.55, 11.5 — «Сенах фу дех? Хабаргаш... Іилма-популярни фильм.
11.05 — «Царевна-лягушка». (Английски меттала фаьлг бувц Габриэль Мишела).
12.05 — ШозлагІа хьахьокхача телефильма сеанс. «Совесть». Художественни фильм. 5-гІа сери.
17.20 — Мишта ерзае еза здравоохранене? Къамаьлаш ду халкъа депутаталла кандидаташа-медикаша.
17.45 — «Нагахьа санна со хорже...» (гІалгІай меттала).
18.05 — Киножурнал.
18.15 — Хоржамашта кадолхаш (нохчий меттала).
18.45 — Мультфильм.
18.55 — «Йорданера вайнаьха кхуврч», (нохчий меттала).
20.15 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Информационни выпуск.
21.05 — Цхьан проблемага тайп-тайпарча оагІорахьара хьажар.
21.45 — Н. В. Гогола экранизаци яь произведенеш. Исторически фильм. «Безами королеве» В. Гюго «Мария Тюдор» яхача пьесагІа. (ТВ ГДР, 1976 ш.).
23.25 — Кек дар. СССР чемпионат.

3 МАРТА

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.00 — 120 минот.
8.35, Мама, папа, со.
9.05 — «Даха, Лаьтта!» Экологически программа.
10.05 — «Американски провинци». Документальни фильм. 3-гІа фильм. «Ферма Пеллетов».
11.05 — «Зубрана уллув» яхача Іилма-популярни фильма премьера.
12.40 — «Партнер». Коммерчески вестник.
[illegible] С. Богуславе». Свердловскера передача.
14.30 — Коталон 45 шу дузаш. «Ковела юххерча хьунашка». Кхо сери йола художественни фильм. 1-гІа, 2-гІа сереш.
16.40 — Политически диалогаш.
17.30 — «Радуга» яха халкъа творчества телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Электрически бежа Іу» (Венгри).
18.00 — Дунен халкъашта [illegible]ра панорама.
18.45 — Киноафиша.
19.45 — Зрителий дехарагІа. «Колье Шарлотты». Художественни фильм. 1-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
[illegible] клетка чу ваьннавар со...» яхача фильм-концерта премьера. Иосиф Бродский. Автор а роль ловзаер а РСФСР халкъа артист М. Казаков.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.20 — Туркестански Краснознаменни военни округа иллеи халхарен ансамбла концерт.
8.40 — «ВорхІагІа пхо». Субтитраш йола художественни фильм.
10.00 — «Содружество» яха видеоканал.
13.30 — «Бийсана кІайча гоорашца». Художественни фильм. 3-гІа сери.
[illegible] балетаи Познански театра солистах Р. Цурувек йола киноочерк. (ШозлагІа хьахьокхар).
17.30 — Кхоана — хоржамаш.
18.00 — «Даймохк». Вайнаьха мультура центр Москве. 3-гІа передача. (нохчий меттала).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Крылья Советов» — «Динамо». 3-гІа период.
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Волшебный клад». Мультфильм. 1-гІа дакъа.
20.00 — Пресс-клуб.
23.30 — Легки атлетика. Европа чемпионат. Шотландера передача.
00.15 — Бийсанара сеанс. «Лунная радуга» яха художе[illegible]

баккха билла,
Эрзийла чугIолахь йикъелча бийса.
Цигга цхьа ах — гIогI улл аз
шоана дилла,
Новкъзаро, цIагIолахь нанна
из йица»...

«Фу йоахар?» — хет сога
Шпартуна саькха,
ДIахийца фургон зув, го
боахаш гонахь.
Бешкашка хьежаш мо,
фургон зув яькха,
Амат мо дог а да,
эхь доацаш вонах.
«Хьано? — хет аз юха,
ца хоеш мо хеттар, —
Iаьласи?.. ХIа, из-ам къушта
вар сердаш»...
Кулгашца юкъ къувлаш,
бIарг кIирбаь эттар,
Царгашца Iувшаш шиъ сийндеина
бордаш,
Цо кхы дош алалехь, Цуприк тIавера,
Бордаш тIа пIелг бехкаш
«Хьай баге къовла».
БIаргаш дар уйлане,
Сона вар тIера.
Аьлар цо: «Халахь, кIаьнк.
Вахар дац хьовла», —
«Цуприк! Хьай гIулакх дел! —
Шпартун хьавийрзар, —
Тха шинне къамаьл да.
ГIо хьай салаIа».
Цо аьннар бегдоаккхаш,
Цуприк хьалсайсар: —
«ГIо дергда, нагахь хьо,
воалле ер ваIа». —
«ЦIагIол хIанз, защитник!
Юха ма вола!
Лораде кIа а дац, эшаш вац хаьхо!»
Цуприка дIахьекхар кхаь
пIелга гола: —
«Шпартун, со гIадвигав Iа беча маьхо.
Мишта дац?!.. Шортта да!
Хьо ва са лоро!
Цхьабакъда, хьо лоро нтт хаьхо эшар.
Iа наьха цIий мергдар, мелаш мо горо!
Хьай дезал кхоабий Iа шоай
коарча бешар?!
Котамаш мичий нах!
Хьо яц цар боргIал!
Йоачав яр сийсара, тахан я йийкха.
Цкъа йижа мегаций хьа
Iаьржа дорхал?
Е, хьай каш дица гIерт, кънпош
чухьийкха?»
Цуприк — ам дIавахар, астагI
гоаз лайза,
ТIехьар — тIа хозачоа гIийла
кулг тувсаш.
Воаккхийвеш латтар со,
адамал дайза,
Дог лазар кораваь, уйлаша лувсаш.
Фу хоадо даьхад тхо кхедаьча мехках,
Береца Кулов а хиннав тхо довхаш.
Цар жIалеш тIачувх хIанз, мур е
тха тIехкех,
Боарзаш тIа шерпийта ареций
къовхаш.
Сахиивад, будка чу, уллаш со велхаш,
Цуприк вар са дуаш:
«Доал шун фу хада»...
Моцалло кIалбита денна латт кхелхаш,
Кхы гIовтта ца мегаш тифак мел бада?
Тахан са бIубеннаб дейхача халкъах,
Кхет со хIанз — цхьа къоал да
Iоажаллах даха.
Се кхаьрдав массаза къоал дерех
хьалхагI,
Тхоаш дой а беза хIанз нах
кIалхарбаха...
— Гоазг! Яхийта бригадера! — аьлар
Шпартуна Цуприкага. Со веламелар. Ше
ма вий ер яьга бат а йолаш, цаI мара
бIарг а боацаш.
— Кхага чу хьажа, Кащей! — мухь
техар вокхо. — Со укхаза Iа хьо лораве!
— Лораве са да а! Цхьабакъда, къа-
хьегама ди-м яздергдаш хьона!
— Хьай даьна — Макара дIаязде-
лахь хьалхагIа яздаьраш а! — Нах бе-
лабелар.

халла са доаха,
БIаргашта боад етташ,
цо цIен-са лувц...
Чаь пачка я сога, колхозо енна,
Казахий апайга аз из дIайохк.
Цо сона, гIадъяке, ела а енна,
Ший кхуртех кIала кад,
камаьрша, кхохк.
Юхаверз со царех мангал-кий кхехке,
Дагаръю аз кхурташ, уж нисса екъ,
Ханифай корага уж Iо а ехке,
Теббе со араволл, йоалаш мо лекъ.
ТIехьахьожж цоI сона, бе кхурт а
йоаллаш.
Со юхасоцаве аллац цо дош.
Iохов со ворда тIа, нагтахь, кхурт
кхоаллаш,
Шоай дакъа гу сона йоIо чухьош...
Юха тхо цIадоагIаш бийса яр тийна,
ЦIенъюхке Iодул аз дахчан цхьа гар.
Ханифай хозалла, безамах кхийна,
Лов сона из диллар се волга хар.
ДIайода ха-зама, вир санна, текхаш,
Ханифай сибат са бIаргашка латт...
ХIанз велха дог уват са,
цIокъа мухь хьекхаш,
Ков кхаьла, шерташ я къахь
баьций хьатта...
...Дувц апас, шоай меттал,
заманна текъаш,
БIаргашка хьекх, елхаш, ший
гIийла бий:
«Цхьа зама йоагIаргья маьрешта
декхаш,
Из Даьла, шедар гуш,
волаш ма вий.
Кораш дар дIакъайла,
Iаьржа-Iаьрж элла,
Чухьнахьа, ниI къайла,
беллабар гIув.
ЦIен пенах букъ теха,
герга кий тилла,
Да вагIар. Из лаьца ягIар цун сув.
Пхиъэ бер уллаш дар,
вIашъуллув, дайна,
Даь, наьна бIаргаш-ам дийллача дар.
ГIа юкъ яц вахара — Iоажала гIайна,
БIачча юрт уж боврах
цецъяьнна яр»...
Битабац уж деха дегаша сагIа,
Харцонцар чIир леха низ хиннабац.
Фу хаьда латт ер ков,
Со хайна вагIа.
Ханифай лепа сурт дIадоалаш дац.
Да валаргI ВоагIаргвар
со гора текхаш,
Сакхийча этталгах даькъаза хьал.
Нах оарцагIбоахаргбар,
цIе-цIогIа хьекхаш,
Шелдейнад ер ков-карт, шийлача шал.
Кхы гургдац се хьаьста
Ханифай бIаргаш,
Эшаш яц, апа, хьа морзах яь кхурт!
Бет кхело са — сина ший чона
мIаргаш,
БIаргашкар чувхадеш син-сувна сурт.
ХьакIалтIа далалахь,
хIей дуне, кхесте!
ЦIунтара отталахь, даькъаза кхел!
Малха кIал Ханифай кIажарг
ца лесте,
Маликал-Мовта, со Iодессе вел!
Дог да са, цIий мохко, аькха мо яькха.
Укх дунен фу хаде, зирттилг вац шек!
Цхьа кепик мах бац са малхарча
даькъа!
Са бIаргех цIийх нйна тIадамаш лег...

Са вокхагIволча вошас 1936 шера Москве институт йистельккхар. Казахстано-волаш Карагандински машинаькъа управлене технически отделе болх беш вар из. ХIаьта шийх кхыйола цIи тилла белча магийтанзар цо. Из дош отдела начальникага кхаьчар. Бакъда Силейма ший деш тIара валанзар, цудухьа цун йизза ший йола цIи [illegible] бовланзар [illegible] ца болх беш бола нах. Бакъда иштта хиланзар массахьа а.

Сона цIаккха йицлац 1944 шера 21 январе Наьсар-Керта юрта Совета председатела А. А. Чарнева гIалгIай меттала В. И. Ленина венна ткъо шу дизарах яь доклад. Кхыча меттала цхьа дош юкъе доацаш шаьра наьна меттала къамаьл дир цо. Кхыча, моллагIча а эггара дукхагIа халкъаша бувцача меттала оалалургдар ала мегар цунна вай наьна меттала. Иштта моллагIа уйла а оалалургья вай наьна меттала а.

Вай республика метта а оттаяь, цIадаьхкача хана «Салам Iалайкум» ала мегаш дацар дуккхача моттигашка, къаьстта городе дукхагIа хоалора из.

Вай дохадаь лелача хана хьахиннача а кхыча къамех болча наха юкъе дукха хила бийзача вайнаха, иштта хIанз городашка бахача кагийча наха шаьра хац шоай наьна мотт. Цудухьа, сона бакъахьа хет, цар шоайла наьна мотт бийцача. ТIаккха из дикагIа а бергба цар, шаьр а лургба.

Наьна мотт дукха беза а бувца а беза.

С. ДИДИГОВ,
къахьегама ветеран.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Хьоттам

Тахан республике гIоллен Грозней кIезиг-дукха морхаш а йолаш, малхбузехьара секунде 3 — 8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 11—16, Грозне 14 — 16 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 0 — 5, дийнахьа 12 — 15 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

12.00 — Ха. ТСН.
16.30 — «Розаши редуташи». Болгарски халкъо турецки игона духьала лоаттабаьча турпала тIемах.
17.30 — «Опыт». «Березна» яхача Загорски гIишлон кооперативо кердача экономически хьалашца беча балхах йола телеочерк. (Московски область).

[illegible] «...», шли солдаты» яха фильмаши ролаши. Художественни фильм (1976 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Наьха дог хьастара еш йола изобретенеш». Та-
21.40 — Из хиннад... химаташ кхеяра кердача методах йола телеочерк.
21.55 — «Взгляд».
23.40 — Ден лув-ихера.

[illegible] маш.
10.55, 11.5 — «Сенах фу дех? Хабарташ». Iилма-популярни фильм.
11.05 — «Царевна-лягушка». (Английски меттала фаьлг бувц Габриэль Мишела).
12.05 — Шоэлагlа хьахьокхуча телефильма сеанс. «Сэвесть». Художественни фильм. 5-гIа сери.
17.20 — Мишта ерзае еза

[illegible]
21.45 — [illegible]
21.45 — Н. В. Гоголя [illegible]. Исторически фильм. [illegible] В. Гюго [illegible] яхача [illegible] (ГДР, 1976 ш.).
23.25 — [illegible] дар. СССР чемпионат.

3 МАРТА
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35, Мама, папа, со.
9.05 — «Даха, Лаьтта!» Экологически программа.
10.05 — «Американски провинции». Документальни фильм. 3-гIа фильм. «Ферма Пеллетов».
11.05 — «Зубрана уллув» яхача Iилма-популярни фильма премьера.
12.40 — «Партнер». Коммерчески вестник.
13.10 — «Зураб Анджапаридзе» яхача фильма-концерта премьера.
14.05 — «Дрессировщик С. Богуслаев». Свердловскера передача.
14.30 — Коталон 45 шу дузаш. «Ковела юххерча хьунашка». Кхо сери йола художественни фильм. 1-гIа, 2-гIа сереш.
16.40 — Политически диалогаш.
17.30 — «Радуга» [illegible] кхаъа творчества телепрограммай VIII Дунен халкъашта юнъера фестиваль. «Электрически бежа Iу» (Венгри).
18.00 — Дунен халкъашта юнъера панорама.
18.45 — Киноафиша.
19.45 — Зрителий дехарагIа. «Колье Шарлотты». Художественни фильм. 1-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.45 — Илли дакха вай, доттагIий!
23.40 — Ден лув-ихера.
23.55 — «Анха аькхан метта клетка чу ваьнивар со...» яхача фильм-концерта премьера. Иосиф Бродский. Автор а роль ловзаер а РСФСР халкъа артист М. Казаков.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйренаре гимнастика.
8.20 — Туркестански Краснознаменни военни округа иллеи халхарен ансамбла концерт.
8.40 — «ВорхIлагIа пхо». Субтитраш йола художественни фильм.
10.00 — «Содружество» яха видеоканал.
13.30 — «Бийсана мIайча говраш-ца». Художественни фильм. 3-гIа сери.
14.30 — «Советски Росси» яха видеоканал.
17.05 — «Фуэте». Операн балетан Пермски театра солистах Р. Цурупах йола кино-очерк. (ШоэлагIа хьахьокхуча).
17.30 — Кхоана — хоржамаш.
18.00 — «Даймохк». Вайнаха культура центр Москве. 2-гIа передача. (нохчий меттала).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Крылья Советов» — «Динамо». 3-гIа период.
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Волшебный клад». Мультфильм. 1-гIа дакъа.
20.00 — Пресс-клуб.
23.30 — Легки атлетика. Европа чемпионат. Шотландера передача.
00.15 — Бийсанара сеанс. «Лунная радуга» яха художественни фильм. (Эггара хьалха хьахьокхаш да).

4 МАРТА
КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена лаьрхIа йола спорт.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуйрийна ма хулла хьалхагIа.
10.00 — Даймехка гIулакх деча.
11.00 — Iуйрийнара сакъердаме программа.
11.30 — «Дуненна гонахьа». Альманах.
12.30 — УнахцIено.
13.15 — Массанена йола педагогика.
14.15 — «Дошо дешаш» яхача мультфильма премьера.
14.25 — Коталон 45 шу дузаш. «Ковела юххерча хьунашка». Художественни фильм. 3-гIа сери.
15.35 — «Юртара сахьат». Панорама.
16.50 — Фаьлгийн приключенейи дунен тIа. «Финист — ясный сокол». Художественни фильм.
18.20 — Тахан — хоржамий ди. Спецвыпуск.
18.50 — Зрителаша дехарагIа. «Колье Шарлотты». Художественни фильм. 2-гIеи 3-гIеи сереш.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Даим хургдолчох йола уйлаш. Воскресни нравственни проповедь.
22.15 — Футбольни обозрени.
22.45 — И. О. Дунаевски произведенешцара концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядке отта!
8.15 — «Амнистия». Художественни фильм субтитраш а йолаш (1981 ш.) Эггара хьалха хьахьокхар.
9.30 — Гандбол. Дунен чемпионат, МаIанах. СССР сборни — ГДР сборни. 2-гIа тайм. ЧССР-ера передача.
10.00 — ДIалокх Г. Черны-Стефанская. (Фортепиано. Польша).
10.30 — «Iам». Документальни фильм. «Вай саготоний Лаьтта» яхача циклацара Байкала экологически проблемех.
10.55 — «Бостон селтикс» — «Миннесота» НБА профессионалашта юкъера баскетболагIа йола США чемпионат.
11.55 — Мехка театраша хьахьокх. «Вай городок», А. В. Луначарске цIерагIча Севастопольски эрсий драматически театра спектакль.
13.30 — «Бийсана мIайча говраш-ца». Художественни фильм, 4-гIа сери.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.05 — Тахан — хоржамаш. Спецвыпуск.
18.35 — «Нохчий халкъа муамаш» (нохчий меттала. 12 феврале хиннав шоэлагIа.
19.25 — Документальни фильм.
19.55 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Волшебный клад». Мультфильм. 2-гIа дакъа.
20.10 — Смоленски эрсий халкъа оркестра концерт.
21.00 — 7 ди (сурдоперевод а йолаш).
22.00 — «На семи ветрах». Художественни фильм (1962 ш.).
23.40 — Легки атлетика. Европа чемпионат. Шотландера передача.

Хьамсара новкъостий! УКВ оборудованера профилактика ергья 27 феврале ЦТ шоллагIа программа йолча хана 8.00 сахьат даьлча денз 12.05 сахьат даллалца.

РАДИОПРОГРАММА

27 ФЕВРАЛЬ, ШИНАРА

7.30 «Юрта Iуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Иллеш дIаоал Дзейтов Тимура (гIалгIай меттала).
9.15 Актуальни къамаьл (гIалгIай меттала).
9.30 «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50—10.00 Халкъа депутаталла кандидатех дувц [illegible] (нохчий меттала).
16.00—17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

28 ФЕВРАЛЬ, КХАЬРА

7.30 Хоамаш.
7.45 «ЦIиялара нхерамэле». Беседа.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 А. Шахбулатова музыка (нохчий меттала).
11.15 «Болхлочун уйлаш» (гIалгIай меттала).
11.30 Коталон 45 шу дузаш. «ТIехьален денал».
11.45—12.00 Музыка (гIалгIай меттала).
11.30 Коталон 45 шу дузаш. «ТIехьален денал».
11.45—12.00 Музыка (гIалгIай меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера трансляци (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20—18.40 «Сога деррига а нхоач». Йоазонхочунца НГIАССР халкъа депутаталла кандидатаца С. Чахкиевца хинна къамаьл.

1 МАРТ, ЕРА

7.30 — Сихдалара баргал етташ.
7.40 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.1 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Концерт (гIалгIай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 «ХIара дезала — квартира» (гIалгIай меттала).
11.45—12.00 Керттера критерий — дикал.
17.15 «Камертон». Художественно - публицистически канал.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30—19.00 Музыка (нохчий меттала).

2 МАРТ, ПIАЬРАСКА

7.30 «Юрта Iуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Боахама расчета хьалашка (нохчий меттала).
8.40 Реклама.
8.45—9.00 «Берд». И. Дахкильгова романа оагIонаш (гIалгIай меттала).
11.15—12.00 Концерт (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагIий оазаш».
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Музыка.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка.
18.40—19.00 «Советаши вахарахи». Радиовыпуск.

3 МАРТ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Депутаталла кандидаташ (нохчий меттала).
10.15 РадиоладувгIархой хаттараш то жоп лу НГIАССР КГБ председатела И. А. Меманова.
10.35 Реклама.
10.40 КПСС ЦК платформа проект ювцаш.
11.00 Поэзе минуташ (гIалгIай меттала).
11.15 Обществон закони (гIалгIай меттала).
11.35—12.00 Хьалхадаттача коллектива сурт (нохчий меттала).
15.15 Перестройка практика: проблемаши, предложенеши, решенеши.
15.45 Арендни подряд боах бе я (гIалгIай меттала).
16.00—17.00 «ДоттагIаен концерт» (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Музыкальни почте» (гIалгIай меттала).

4 МАРТ, КIИРАНДИ
ТАХАН — ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СОВЕТАШКА ХОРЖАМАШ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45—8.00 Iодеша са письмо.
8.15—9.00 Даькъала дувц шо.
11.30—12.00 Харжархошта дола концерт.
15.15—15.30 «Дешархое (нохчий меттала).
16.00—17.00 «Иллеца доттагIал долчарнаъ» яха концерт.
18.00 Халкъа депутатий Советашка хоржамашта хетаьчердача хоамий даьрхIа выпуск.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30—19.00 Харжархошта долча концерта дIахододар (гIалгIай меттала).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностех транспортех — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

СФ03016.
«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.
Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.
Заказ № 888.

АРТА-ХОРЖАМАШ

Массане кхаж тассарца перестройка хьаллоацаргья вай!

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 3 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 26 (7840). ★ Мах 3 кеп.

ДЕПУТАТАЛЛА — ТОЛАШАГIБАРАШ!

Кхоана республика гражданаша кхаж тоссаргба Российски Федераце, Нохч-ГIалгIай АССР, городской (районни) а юртий а Советий халкъа депутаташ хилча шоашта бакъахьа хетачарна тIехьа. «Эггара демократически» дола хоржамаш ду, яхаш кеп а уттаеш, лакхе латтачар чIоагIъяь Iочуеннача спискаш тIарча наха тIехьа «цхьа барт а болаш», вай кхаж тийса зама дIаяьннай. Из «накъаьккхай» парте хьалхленца мехка чакхноакххаш латтача перестройкас, демократизацега а гласностага а низ боларо. Цудухьа хьалхагIа хиначарна вIалла тара яц хIанзара хоржама кампани. Наха шоаша белгалбергба общественни балха тIакхуваш бараш, пачхаьхьалкхен Iаьдала лакхерча органашка шоай хьашташ кхоачашде могаргдарам. Из деча хана цар къаьстта теркалъергья депутаталла хIара кандидата сахал. къахьегаме а перестройка еча а по лоаца да- [illegible]

[illegible] цIена но- [illegible] а хилар.

[illegible]

политически реформа чакхъоакххилга Iалаш а деш, уж кхича ба шоаша бу политически организаторски болх парте белгалдаьча керттерча лостамашта тIаберзабе.

Чоалханеча хана депутатски декхараш кхоачашде бокалу кхоана вай хоржаргбараш. Тахан коммунисташта а вай мехкарча берригача гражданашта а дагадоалла керттердар — из перестройка кхел, мехка кхел, хIанзарча эггара бехктокхамегIйолча революционни арталоний этапера Коммунистически парте лоархIам айбар. КПСС ЦК февральски (1990 ш.) Пленуме М. С. Горбачева белгал ма даккхара: «Перестройка наькъагIа дIадолхаш вайна бIаргадайра мехко ловш йола кризис вай лийрхIачулдикка кIоаргагIа, цIенхаштагIа йолга. ХIаьта цигара хьадоагIаш да хIанз хулаш латтачох дукхадар. ХIанз хьалъараяьшай лтташ шерашка общественни организ- [illegible] хиниа пробле- [illegible] вIашдухьалгIаши».

Хоиш ма хиллара, укх тIеххьарча хана тIе-тIа дукхагIа довнаш лелх къамашта юкъе, корта хьалъайбаьб экстремистама, алсамъяьннай социалистически законаш а правопорядок а гIожа телхаю моттигаш. Цу массе хIамая чIоатIа бала кхоач советски нахага. Цудухьа вай принципиальни хила деза национализмаца, шовинизмаца, сепаратизмаца къовсам лоаттабеча хана. Из деш, къахьегта кхетаде деза къаман [illegible]

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода коллектив самофинансированен йиззача хозрасчетен кердача системага яьнна болх бе йолаенначул тIехьагIа дукха хувцамаш дир-цо предприяте. Химикаша болх бел йола моттигшер а-еш, дуккагIа тела доладир царна алапеш. Пайда барга долха наькъаш хаддаиза техка доладир. Масала, фенол арахеца номераш 12, 15 ши цех вIашагIа а теха № 12-15 яха цхьа цех хьайир. Уж вIашагIтехачул тIехьагIарча хана хьахиначунга диллача доккха беркат даьннад. ЙоккхагIйола цех хьаярах паччахьалкхен план Iоламца кхоачашъеш къахьега йолаеннай цун коллектив. БоагIача боарамагIа цунга болх байта таро хулийташ да массех гIулакх. Цкъа-дале, вIаши дагардар а ховш, кхотабеннача цеха болхлоша хьинар кхо ца деш къахьег хьалхашка латта декхараш тIеххоачашдара, цу даькъе шоашта тIалатта бехктокхам боккха хилар кхетадеш а ба уж. Шоай балхах тIехдика кхетача болхлоша хаддаиза къовсам лоаттабу массе а тайпа ресурсаш кхоира. ШолагI-дале, яхье хьалхалаттарий опыт шерра йоаржа а еш, биэла пайда ийбайт цунах.

Цу лостамагIа Iалаьмателика къа а хьегаш, доккхий производственни хьокхамаш доахаш бола технологаш кIезига бац цехе. Царех цаI ва укхаза профессионал лоархIаш вола технолог Овчаров Борис Владимирович. Кадрови химик лоархIаш ва из цехерча болхлоша меттел. Ерригача предприятерча технологаша а 1964 шера денз [illegible]

вана, коллективана хьанш долаш къоастае езаш проблема ийсъелча, сиха оарцагIваьнна из къоастасчарах ва из. Заводе эггара дикагIа лоархIача кагирхой хьехамча а ва Борис Владимирович. Цун хинна дукха учениаш [illegible]

Из вIашагIъеллай заводе. ХIаьта цехоли общества кулгалхо а ва Б. Овчаров. Лоацца аьлча, заводе болх бича 26 шера Iалаьмате дика къахьегама лер кхонитаи цо. Дукха маьхера совгIаташ, сийлен грамоташ, ахчан пре- [illegible]

ЭГГАРА ХЬАЛХА

Эггара хьалхарча хоржамашка дакъа лоацаргда аз кхоана. Цунца дуваденна хIанзалца ца хинна бехктокхам хоалу сона. Тамаш а яц, халкъа уйлаши хетарапи кхоачашдергдола нах белгалбаха безаш ма вий со.

БоккхагIчар дувцаш кIезига хезадац сона, дIаяхача ханара хоржамаш деклараттиви хьисап долаш дар, яхаш. Депутаталла кандидат оттавора е хьаким ше, е хьакимашта ловш вар, наха къоабалву е виц яхача деша уйла а ца еш. Кандидат хинар депутат а хулар, альтернатива йоацаш яр. Халкъа «вкалаша» къамаьлаца ца деш хIама дацар, хIаьта дош гIулакха тIа даьлча гIеттий теха топ хулар цох.

ХIанз, перестройка замалахьа, хьал бокъонца хувцаденнад, харжархоша чIоагIа сатувс керда хержача депутаташа вай вахаре эргалопаш ергхиларга. ХIаьта кхоачамбоацараш дукха да. Эпаш дар эца моттиг яц, шерра яьржай спекуляци, зуламаш лелга, дIа чел хьежача дефицит я. Къаьстта беламе доацаш да кагирхой хьалаш.

ХIанз, дерригa Iаьдал Советашка дIалуча хана, харжархоша уйла е еза укх дешай: фу саг ва кандидат, малагIа нигат долаш ва из, перестройка яра тIехьа ва е вац, командно - административни система дIайоаккхача малагIа дакъа юкъелакхьа лаьрхIа ва. Иразa, хIанз [illegible]

ХАРЖАРХОШТА ХА ДЕЗА

Кхоана хоржамаш хул. Вай республике бахача наха хоржаргба Р С Ф С Р, НГIАССР, моттигашкарча Советий халкъа депутаташ. Дуккхача наха кIоаргагIа йовза лов кхаж тассара демократически процедураш. Цудухьа царех дувцилга дийхар оаха Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе секретарагара А. Горновгара.

— Газет дешараша хетт: Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутаташ хоржача хана миштa Iалашду гласность хулга?

— Уж тайпа хаттараш дераш хьажа беза хоржамех долча Закона 3-ча статьяга. Цу тIа белгалдаьккхад, хоржамашта кийчо ераш а уж чакхдоахараш а хоржамий комиссеш, къахьегама коллективаш, общественни организацеш йолга. Из болх цар бу гуччахьа а гласно а.

Къахьегама коллективай, общественни организацей юкъерчен лакхерчен дешара заведеней коллективай, нах бахача моттигашка а бIухоша гIулакх деча тIема доакъошка а хулача собраней викалий, депутаталла кандидатий доверенни ваьха, массови информаце средствай болхлой бокъо я йоагI-йоагIача комиссеша кхаж тассалехьа хоржамий яьшкашта пломба тохача, хоржама участке кхаж тессараш дагарбеча, округе гIолла а дерригача хоржамий а итогаш еча хила.

Регистраци яь йола харжархой кхубаш юкъе а йолаш, шоай лоIамеча бахача наьха общественни органех аьлча, цар бокъо яц хоржамий участкашка кхаж тессараш дагарбарга, округе гIолла хоржамий итогаш ярга хьежа. Цхьабакъда, нах бахаш болча моттигашка еча харжархой собраней цIерагIа викалаш оттабелга дIадеха йиш я цар. Цу тайпарча викалий полномочешта тешал деш доагIаш дола документ е коллектива решени хила еза.

Хоржамех долча Законо кхаж тоссача дийнахьа бокъонаш телха ца йитара хьал хьалхара бехктокхам тIабуIл участкови хоржамий комиссешта. Цудухьа мо[illegible]гIча тайпара лийлха а цар балха юкъе лелха йиш яц паччахьакхен, общественни е [illegible] гражданий.

Участкови а окружной а хоржамий комиссей балха юкъе нийса доаццаш хIамаш хилча латтъа йиш я лакхе латтача хоржамий комиссега, вешта аьлча — НГIАССР Центральни хоржамий комиссега.

— Кхаж тассара процедурах Iа доашхаш дувцар лоьра тхоно, хIана аьлча цхьаболa нах цу гIулакхах дика кхеташ бац.

— Кхаж тоссача хIара сага дIалурьа цхьа бюллетень. Царех цхьа — РСФСР хал- [illegible]

дIа ца бохалуш бисараша кхаж тоссилга лерттIа вIаштIехьлаккха деза.

— Дуккхача наха хетт: массанена дIайовзийтара харжархой спискаш хьалъэхкачул тIехьагIа кхычахьа дIабахачар кхаж миштa тасса беза?

— Цу гIулакха кхы тIа спискаш оттаю, царна юкъехьу харжархой спискаш массанена дIайовзийтачул тIехьагIа кердача моттиге хьабаьхка е цхьацца бахьан нийсденна юкъе ца хьош биса нах.

Хоржамаш хулача дийнахьа гражданаша дехарах а цар паспорт е кхыдола документ хьахьекхачул тIехьагIа а уж спискаш оттаю хоржамий участкови комиссеша. Кхы тIа оттаеча спискана гражданин юкъевахьара эшар ла из массаза е ханна цу е вокх Совета доазон тIа вахаш хилар.

— Больницашка, курорташка, гостиницашка, Грозненски аэропорте, машинаькъа вокзале кхаж тоссаргбий?

— Iа белгалъяьхача моттигашка хоржамий участкаш хьаелга а кхаж тоссийта а оттальдац Закона тIа. ХIаьта из цхьа баьхан доацаш а дац. Хоржамий системана демократизаци яро, хьалхагIа санна а доацаш, шийна дикагIа хургва, аьнна, хета депутат хьахаржа йиза бокъо яларо наьха санна лакхбу хIара саго тоссача кхажа мах. Альтернативни хоржамаш долча хана кхьметтел цхьанне тессача кхажо кандидата кхел къоастае тарлу. Цу тайпара хIама ца хилийтар духьа даьд из.

— Александр Алексеевич, фу дича лоархI хоржамаш ца хиннараш санна е харцахьа хиннад, аьнна?

— Нагахьа санна спискашта юкъебихьача харжархочох ахацел кIезигагIбараша кхаж тессаьале, хоржамаш ца [illegible] лоархI. Хоржамий харцахьа чакхдаьхад аьнна лоархI нийсхьа хоржамех долча Закон толхаьяь моттиг окружной хоржамий комиссена гучаяьлче. Мала гIа хила йиш я бIаьрла Хоржамех долча Закона 11-ча статьяс бокъонаш толхаяьлга лоархI хоржама документаш цхьанена наьха дарг долча тайпара толхаьлале, кхаж тессарий нийса ла гарбаьбеце, кхаж тассара кхаьнле гучаьккхаяле, н. кх. дI.

Цу гIулакха бехке бараш закона хьежжа бехктокха- [illegible]

...Из «шаьшшьакхьаш»-наре хьалхалиния мехка чакхдоаннхаш лаьтача перестройкас, демократизацега а гласностага а иш боларо. Цулуш хьалхагIа хиннчарна вIалла тара яц хIинцара хоржама кампани. Наха шоаша белгалдергда общественни балха тIакхуйш барош, паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органашка шоай хьашташ кхоачашде могаргдарал. Из деча хана цар къаьстта тергалъергьа депутаталла хIара кандидата ... перестройка ... лоана де... ше хьалашцарча гIуллакхах кIоарга кхеташ, денал долаш а дог-уйла цIена йолаш а хилар.

Цхьаькха цхьа белгало я хIанзарча хоржама кампане. Из чакхйоал депутаталла кандидаташа а ерригача общественносто а хьинаре дакъа лоацаш. Дуккха хIамаш: хоржамашта юкъе общественни организацеша дакъа лоацилга, нах бахаш болча моттигашкара кандидаташ увттабелга, альтернативни кандидатураш увттаслга, шоай программаш дIа а йовзийташ, цар шоайла къувсилга СССР халкъа депутаташ хоржача хана хинначул чIоагIагIа хилар.

Цхьабакъда, укхаза деррига шаьра дIадаханазар. Халахете а, демократи, плюрализм хьалха а тувсаш, шоай гIулакхашка диллача депутата сий дола цIи лелае боккъо йоаца нах кандидаталла увттабе гIийртар цхьацданахьа. Моттигаш нийсъелар фуннагIа даь а шоай тайпан вар, шоай юртара вар чакхваккха гIерташ. Депутаталла кандидатех аьддиташ, йоахараш дувцаш моттигаш а хилар. Цу тайпарча наха «дидду» перестройка охлой, вай вахаре кIоарга хувцамаш дара тIехьа латтараш, паччахьалкхен хьисапе, майра, шоашта тIалатта бехктокхам кхетабеш, уйла еш а балха тIа шоаш дикагIча оагIорахьа дIахьекхараш мара хьаллаца ца боагIилга а хьаллаца йиш йоацилга а.

ХIаьта дог-уйла цIена йолча харжархошта лов Российски Федераце, а Нохч-ГIалгIай АССР, моттигашкарча Советий халкъа депутаталла кура-сонта боаца, аьнпар аьннача дола, дош а гIулакх а цаI дола, къахьегамхой йоакхо е, царна эша новкъостал де кийча бола, бакъдолчунна тIера баргбоаца нах харжа. Масала, халкъа депутаталла кандидаташта юкъе ба республике дика бовзаш бола болхлой, ахархой, хьехархой, лораш, инженераш, йоазонхой, журналисташ, партийни а советски а болхлой, Iилманхой, предприятей а организацей а кулгалхой. Вахаре хьинаре позици хиларца, балхах дика кхеташ, шоашта тIадилла моллагIа гIулакх дизза кхоачашде низ дIакхоачаш, перестройка оагIув хьаллоацаш, демократизм а гласность а дIахо дегIайоалалра тIехьа хиларца белгалбоалаш ба царех дуккагIбараш. Къаманга, дешарга а яьннача ханага а диллача бе-бе ба вай кхоана хоржаргбола халкъа депутаташ, бакъда, экономически

страна кхел, мехка кхел. ХIанзарча эггара бехктокхамегIйолча революционни эрталоний этапера Коммунистически парте лоархIам, айбар. КПСС ЦК февральски (1990 ш.) Пленуме М. С. Горбачева белгал ма даккхара: «Перестройка наькъагIа дIадолхаш пайна бIаргадайра мехко лоаш йола кризис вай лийрхIачуд дикка кIоаргагIа. ЦIенхаштагIа йолга. ХIаьта цигара хьадоагIаш да хIанз хулаш лаьттачох дукхадар. ХIана хьа тъэрарьнинай итташ пе... ... общественни организацей ... хиннача хинна продукта маши вIашдухьалсиашш».

Ховш ма хиллара, укх тIехьарча хана тIа-тIа дукхагIа довнаш лелх къамашта юкъе, корта хьалъайбаьб экстремисташа, алсамъяьннай социалистически законаш а правопорядок а гIожа телхаю моттигаш. Цу массе хIамая чIоагIа бала кхоач советски нахага. Цудухьа вай принципиальни хила деза национализмаца, шовинизмаца, сепаратизмаца къовсам лоаттабеча хана. Из деш, къаьгга кхетаде деза къаман дешай хьакъехьара проблемаш реально йолаш йолга, уж перестройка, общество кердаякххара наькъагIа, демократически диалога наькъа мара къоастадургйоацилга.

Уж шеддола декхараш кхоачашдеча, шеко йоацаш, хьинаре дакъа лоацаргда керда хоржача халкъа депутаташа.

Хоржамий кампанеш вай массаза юва хаьдда йола боахама а социальни а проблемаш, бахача наха увттаду дешаш къестадарца. Цунга хьежжа мах бу халкъо ше хержарашта карагIдаьнарий, ший хьашташ кхоачашдара цар даьчув. Масала, дIадахача хоржамашка хержача депутаташа дукха къахьийгад наьха наказаш кхоачашдара, республика районаш социально-экономически дегIайоалаяра. Белгтала хIама даьд наха бытовойи коммунальни гIулакхаш делга, уж общественни кхачанца Iалашбелга тоадара, гонахьара Iалам лорадара 2005 шерага кхаччалца программа оттаьй.

Цхьабакъда, кхоана вай хоржаргболча халкъа депутаташа де дезаш а геттара дукха хIамаш да республике. Цар къаьстта теркам тIабахийта безаргба къахьегама ресурсех пайда эцилга тоадара, нах кхачан продукташца, фусамашца Iалашбара, медицински учреждений болх тоабара а цар материально-технически база чIоагIъяра а, ира латта кхыдола социальни дешаш къоастадара, транспорта а бувзама а болх тоабара, харжархоша даь дуккха кхыдола наказаш кхоачашдара.

Теша лов, Российски Федераце, Нохч-ГIалгIай АССР, моттигашкарча Советашка вай хоржача халкъа депутатий цу бехктокхамеча декхарех лоархIабе вIаштIехьдаргхиларах, наьха шоаех бенна тешам хьаьддача а корта болча а гIулакхашца цар бакъбергхиларах.

Массава а хоржамашка гIо! ДикагIчарна юкъе эггара толашагIбараш халкъа депутаталла хоржаш кхаж тасса!

...хьега йолагIнай цун коллектив. БоагIача боарамагIа цунга болх баьта таро хулийташ да массех гIулакх. Цкъа-дале, вIаши дагардар а ховш, кхотабеннача цеха болхлошта хьинар кхо ца деш къахьег хьалхашка латта декхараш тIехкхоачашдара, цу даькъе шоашта тIалатта бехктокхам боккха хилар кхетадеш а ба уж. Шоай балхах тIехьина ... лоаттабу массе а тайпа ресурсаш кхояра. ШозлагI-дале, яхь хьалхалаттарий опыт шерра йоаржа а еш, бизза пайда ийбайт цувах.

Цу лостамагIа Iалаьмате дика къа а хьегаш, доккхий производственни хьокхамаш доахаш бола технологаш кIезига бац цехе. Царех цаI ва укхаза профессионал лоархIаш вола технолог Овчаров Борис Владимирович. Кадрови химик лоархIаш ва из цехерча болхлоша меттел, ерригача предприятерча технологаша а. 1964 шера денз балха моттиг ца хувцаш, цу цхьан цехе къахьегаш хьавоагIа из. Ший новкъосташца товш, Iичерза, лакха квалификаци йола болхло, ший декхараш даим цIена кхоачашду производственни хиларах тарра коллективо сийдеш ва из.

Нагахьа санна производствана, коллективана хьашт долаш къоастве езаш проблема нийсъелча, сиха оарцагIваьнна из къоастаечарех ва из. Заводе эггара дикагIа лоархIача кагирхой хьсхамчех а ва Борис Владимирович. Цун хинна дуккха учепикаш хIанз производстве башхадика мастераш а лоархIаш, къахьегаш ба укхаза. ЧоалханегIа йолча цу участке цар творчески къахьегарах доккха беркат доал.

Хьинаре дакъа лоац цо юкъарча балха тIа а. Книжкаш дезарий общества член ва из дуккхача хана денз. Из вIашагIъеллай заводе. ХIаьта цехови общества кулгалхо а ва Б. Овчаров. Лоацца аьлча, заводе болх беча 26 шера Iалаьмате дика къахьегама лер юхейнтай цо. Дукха маьхера совгIаташ, сийлен грамоташ, ахчан премеш тийшай цунна, итташ да яьха баркалаш. «Питилетка ударник», «Социалистически яхье котваьннар» яха массехк сийлен Знак я цун наькха тIа лепаш.

СУРТА ТIА: технолог Б. Овчаров.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

ШАЬРАЧА ХАБАРАХ КIАЛХАРБОВРГБАЦ

ДагадагIац сона айса хоржамашка массаза дакъа лаьцад. Цхьайолча хана вIалла вода а водацар со кхаж тасса. Со санна урнашта аьттехьа ца болхараш дукха бар. «Вай дахад е дахадац, аьнна, хувцадала хIама дац. Берригача кандидаташа депутатски значекаш дIайохкаргья, хIаьта кхоана арадоалача газеташа 99,9 процент болча харжархоша хоржамашка дакъа лаьцад, яхаш яздергда», — оалар наха, борд бордагIа бела а белаш. Ишта хула а хулар.

Бокъонца хувцаделар из сурт соахка СССР халкъа депутаташ хоржача хана. Хоржамаш альтернативни кIийлен тIа хиларо наха таро елар шоашта ловш, везаш вола саг мехка парламенте харжа. Хийла моттигаш хилар цхьан округе гIолла шозлагIа а кхозлагIа а кхаж тоссаш. Харжархоша хоржамий участкашка ухаш «йоваь» ха эрна ца яйнилга хIанз дика гуш да. Укх деношка Москве, СССР Лакхехьарча Совета сессе тIайдеча лоархIамеча законаша, къестадеча дешаша къаьгга хьахьонх из.

Сона хетачох, кхы а боккхагIча къовсаме чакхдаргда кхоана дIадолалу хоржамаш. РСФСР халкъа депутаташ хоржача цхьайолча округашка итт а кхы дукхагIа а кандидат ва. МалагIа белгалвоаккхаргва царох? Ишта сурт да республика хьалкъа депутаташта тIехьа кхаж тоссача а. Кхыметтел моттигерна Советий депутаташ а альтернативни кIийлен тIа хорж.

Цхьа хIама зийнад аз цхьаболча кандидаташа тIехдика программаш оттаьй. Уж Iойнйшача тхьайсача хи тIа кхаьчача санна хеталу. Мел дукха хувцамаш де лаьрхIа ба уж! Деррига а фаьлга тIа мо, ще-шегIа дIадода: наькъаш тоалу, экологически хьал меттадоагIа, унахцIено лораяра проблема дIайоал. Шолж доагIача гIолла шурий тоатолаш Iодовд, кхыдола тамашийна хIамаш хул. Хала да-кх цу тайпарча зурмаца со Iехаве! Из уйла йолаш ба са новкъостий — мугIарера къахьегамхой а.

Сога хьаттача, таханара депутат ший харжархой дог-уйла йовзаш, цар хьашташка хьожаш хила веза. Цунна ха деза ше дIадоладаьча пайданеча гIуланха нах тIехьабаха. Оалаш махиллара, яхье хила веза из. ТIаккха мара корта болаш хIама дулургдац цунна.

Депутаталла кандидаташта юкъе кIезига ба болхлой, ахархой, кхалнах, кагирхой. Хетачох, хоржамаш чакхдаьнначул тIехьагIа кхы а чIоагIагIа нийлхлургда цар мугIараш. Цхьабакъда, из керттера хетац сона. Беррига советски нах дIаболабеннаб жIовнагарен марсагарен

Со Грозненски УТТ шофер ва. Тха керттера инженер Гагиев НГIАССР халкъа депутаталла кандидат ва. Ший вахара никъ цо дIаболабаьб мугIарера болхло волаш. Из кулгалде хьожаваьчул тIехьагIа тоаденнад тха предприяте гIулакхаш, пахаддаш кхоачашъю паччахьалкхен планаш, лакхденнад водителий алапеш. Долче. цун кандидатура хьал ца лаьцача воалий со?

ТIехьара аргда аз: даьссача дешашца харжархой Iехабаь-лебаь депутат хиннача сагах хьага бахьан дац: хоржамех долча кердача Законо таро лу цу тайпара депуташ юхабаха. Халкъа лоIам бохабе низ бац перестройко тохаялийтача вай обществе!

Б. ЛЬЯНОВ.
ГУТТ шофер.

...нар депутат а хулар, альтернатива йоацаш яр. Халкъа «вакалаша» къамаьлаша ца деш хIама дацар, хIаьта дош гIулакха тIа даьлча гIеттий теха топ хулар цох.

ХIанз, перестройка замалахьа, хьал бокъонца хувцаденнад, харжархоша чIоагIа сатувс керда хоржача депутаташа вай вахаре эргалонаш ергхиларга. ХIаьта кхоачамбоацараш дукха да. ... шерра ... зуламаш делга, дIа мел хьежача дефицит я. Къаьстта безаме доацаш да кагирхой хьалаш.

ХIанз, деррига Iаьдал Советашка дIалуча хана, харжархоша уйла е еза укх дешай: фу саг ва кандидат, малагIа нигат долаш ва из, перестройка яра тIехьа ва е вац, командно-административни система дIайоаккхача малагIа дакъа юкъедахьа лаьрхIа ва. Ираза, хIанз дуккхачарна юкъера цаI харжа йиш я. Ишта деце-м, хоржамаш а сенна оал царех?

Аз доккхал деш хIама да, СССР халкъа депутаталла хержача Хь. Фаргиева, М. Дарсигова, С. Хаджиева, кхычар, мехка эггара лакхерча трибуна тIара вай республика проблемаш увттаеш хилар. Шоай харжархой дагара ба уж. ЦIеначе дег тIара баркал хилда царна из бахьан долаш. Ишта хила беза, аьнна, хет сона кхыбола депутаташ а.

Дукха проблемаш Iайнай студенчески вахаре а. Цу хьакъехьа а депутаташа дош аларга сатувс аз.

А. КАРТОЕВ.
ЧИГУ студент.

... вакалаш ... йиш я ... доаттаен ... е ... еза.

Хоржамех ... кхаж тоссача ... къонаш ... хьакхара ... участкови ... сента. ... тоагара ... ... гражданин.

Участкови а ... хоржамий ... юкъе ... хилча ... латтача хоржамий комиссега, ... аьлча — НГIАССР Центральни хоржамий комиссега.

— Кхаж тассара процедурах Iа доашхаш дувцар ловра тхона, хIана аьлча цхьабола нах цу гIулакхах дика кхеташ бац.

— Кхаж тоссача хIара сага дIалургья пхи бюллетень. Царех шиъ — РСФСР халкъа депутаташ харжара (цаI — территориальни хоржамий округагара хоржамаш дара, шоллагIъяр — къамаш-территориальни округагара). КхоалагIйола бюллетень — НГIАССР халкъа депутаташ харжара. Ши бюллетень — городской (районни) а юрта а Советашка хоржамаш дара.

ХIаранена ха деза: гражданино ше тосс кхаж, кхычарна хьалхара кхаж тоссилга дехи.

Цхьаькха а да ха дезаш. Нагахьа санна кхаж тоссача саго хIара бюллетена тIа дIавоа ца веш цхьанна дукхагIа кандидат витавале, бюллетень пайдана доацаш лоархI. ХIаьта бюллетена тIа цхьан е шин кандидата тайпан цIераш яле, кхаж тоссачун царех цхьаккха харжа безам а беце, уж дIабоабу.

Цамогаш болаш е кхыдола бахьан этта кхаж тоссача ...

— ... Александр Алексеевич, фу ... ... хьа ...

... дегIа ... ... хьаьнкхааи ... ... дI

Цу гIулакха бехк баргаш законага хьежжа бехктокхаме оа.

Цхьайолча округашка депутата а кандидата ... хилар ... кхаж тасса ... хоржамаш де дезаш а моттигаш нийсъяла тарлу.

— Вай къамаьл чакхдоалаш, Александр Алексеевич, кхоана кхаж тасса гIоргболча нахага фу ала лов хьона?

— Эггара хьалха сона лов берригача харжархоша кхаж тоссача дакъа лацар. Из цар конституционни бокъо я граждански декхар а за. ТIаккха мара вIаштIехьдаргдац вай демократи шеръе а кIоаргъе а, кандидаташта юкъе толашагIбараш РСФСР, НГIАССР, моттигашкарча Советий халкъа депутаталла харжа. Ховш ма хиллара, дукхагIча даькъе цох тийша ма дий халкъа лоIам кхоачашбар, перестройка оагIув хьаллацар.

Яхьа дневник

ЛАЬРХIАР КХОАЧАШДУ

ДIадаха шу чакхдоалаш Грозненски районе дикагIчарца бар «Гикаловское» яхача ОПХ хьайбаш леладераш. Ханал хьалха кхоачашдир цар дулхи шуреи дохкарах дола декхараш.

Кхы а дикагIа дIадоладир гикаловцаша карара шу. ХIанзлехьа цар паччахьалкхенна дIаеннай 887 центнер шура, из соахка цу юкъа хинначул тоъал дукхагIа я.

— Шу хьалха хинначул 200 — 300 килограмм дукхагIа шура йохк оаха хIара дийнахьа, — йоах укхазарча ферма заведующе Ашаганов ИбраьхIима. — Из ду хьайбай Iул тIаккхетарах а доацаш, цар хьалур алсамдаккхара чотагIа...

Къахьегама толамаш даха аьттув лур эггара хьалха доакъар дика хилар да. Машша дIакхоачийт хьайбашта йол, силос, концентраташ, муж. Шортта долаш да кIалхьарцара эша ча. Иоакхо яьй хьайбаш чулатта корпусаш тоаяра, механизаце средстваш цахаддаш болх беш хилийтара.

Шоай гIулакх дика довзаш бола болхлой кIезига бац укхаза. Царех ба дояркаш Эльдаева Зулпа, Дандиева Курбика, Данубекова Лейла, Магомадова Зарбат, кхыбараш. Январь бетта планаши шу долалуш тIанйца социалистически декхараша тIехкхоачашдарах премеш еннай царна.

— ДикагIболча дояркаша хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 8—9 килограмм шура йоаккх дийнахьа, — йоах И. Ашаганова. ХIаьта доахая хIанз а дахка даьннадац. Цу гIулакхо тешал ду хьокхамаш кхы а лакхагIа хила тарлулга.

ДЕША ДАЙ БАЦ

Соахка каст-каста яздора оаха Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза хьайбаш леладераш тIехьабусаш хиларах. Район шура дIачуялара планах керттерча даькъе лоархIаьяц цу боахама бехкагIа. ТIаккха шоашта яь критика дIанйцарий укхазарча кулгалхоша, специалисташа, хьайбаш леладераша? Февраля тIкъоалагIча дийнахьа оттаьча сводкага хьежача из гуш дац.

Масала, соахка 19 феврале колхозо паччахьалкхенга екхар 6825 килограмм шура. Плавал тоъал кIезигагIа яр из. Укх шерара хьокхамаш кхы а лохагIа за — 6056 килограмм. Тlаккха фу дувцаргда гIулакх тоададарах?

Лоха я шурий хьоавал. хIара кхоабача Iатто юкъера лаьрхIача 4—5 килограмм шура мара лац дийнахьа. Маларра аьлча, соахка укх юкъа хинначул 50 тонн гаргга кIезигагIа шура дIачуеннай колхоза хьайбаш леладераша.

ШийтталагIча пятилетка тIехьарча шера 3300 тонн шура йохка езаш я колхоз. ХIара бетта-бетта 275 тонн шура дIачуелча мара кхоачашдулургдац из декхар. ХIаьта укхазарча хьайбаш леладераша цу боарамага кхачара бIарчча дийнахьа февраль бетта тIкъо дийнахьа. Маха тешаргва шийдаздийта тIехьахьсар дIадаккха царна могаргда аьлча!

ХОРЖАМАШТА НАКЪАДОЛХАШ

Педагогий гІонча

Матьсагов Исакъапа Ювсап Назрапе дукхача нах [illegible] ву. Цудухьа Назрапера № 106 йолча округе гІолла республика халкъа депутаталла харжа лаьрхІачу наха из дІавоэзийташ дукха дуьца дезаш хилац. Вай дІадаьхкача хана эггара хьалха хиннача педагогех ва Ювсап. Цу хана дуьйна цу халача професси «урхаш» тешаме бе йоахкаеш хьа а гІоагІа хьехархочунгара дІаволаденна — школа директор, тІаккха районо завредующега кхаччалца. ХІанзара болх кхы а бехкхонхамех ба цун — школайн Іилмая учрежденейн болхлой профсоюза лидер ва из. Цу союза райкома председатель хоржаш дукха кандидатураш яр. ХІаьта а харжархой тешама «тараза кад» дукхагІа цуьгахьа озабелар. Дукха ха яц цо из болх бу. ХІаьта а дукха хІама де вІаштІехьдаьннад цун района педагогин хьашташ кхоачашдеча а царна гІо деча а.

ХьалхагІа сомий бешамаш лелае лаьтташ денъачa хана нагахьа хьехархочун цІи [illegible] спискаш тІа. ХІанз дукхагІа бараш уж йолаш ба. Саг тешаргвац, кІенош де лаьтташ а квартираш а дІа-хьа еъаьча районе хІанзалца хиннача харцонна юкъе гІолла укх тІехьарча хана 22 хьехархочо [illegible] яла Ювсапа вІаштІехьдаьннад аьлча. ХІанз [illegible] дукхагІа кхоач дефицитни товараш.

Депутата мандат хилча [illegible] хургдаь Ювсапа [illegible] дагадоаллар кхоачаде. Цун дагайоаллар я [illegible] хьалъяьза ягтйоаца 240 моттига лаьрхІа школа-интернат. Къаьнача интерната яьсса латтача здание чу школа йиллар. Из школа ца хиларах 900 дешархо машинаькъа тІех а бувлаш, гаьнна кхыча школашка деша ух. Цига а яц царна низткъа мара Іоховша моттигаш. ДІахо, дун дагайоахк хьалъеза 2 берий беш-комбинат (240 моттига лаьрхІа). Уж а янза яргьяц, хІана аьлча, хІанз городерча кхаь берий беша Іеш дола бераш кхийнаш мо йолча вх-баьдеча тишача «горнигаш чу» дохк.

Массайолча юкъерча школашка цхьацца медпункт ца хилча а яргьяц, йоах Ювсапа. ХІана аьлча, дукха моттигаш нийслу цІагІара унахцІена а долаш дІадаха бераш школа йисте а яькха, арадоалача хана уне долаш.

ВІалла ца хиннача тайпара оарц даккха лерхІ цо хІанз «тхьайса» латта спорта гІулакх районе сомадаккхара а.

Иштта ва-кх района педагогаша республика депутатски корпуса юкъевахийта лерхІ шоай викал, шоай гІонча.

М. КАРАЕВ.

БРИГАДИР—КАНДИДАТ

Кортоев Мухьмад ферме хьалкхийна саг ва ала мегаргда. Цун да а вар дукхача хана денза хьайбаш леладеш. Цудухьа цу къахьегама говзанаш йовзаш ва Мухьмад.

Школа чанхъяьккха ваьнначул тІехьагІа шийн граждански декхар кхоачашде Советски Эскаре вода Мухьмад. Цигара цІавоагІа из 1974 шера. Дика шийн декхар кхоачашдар бахьан долаш цига сипай цунна зІамагІволча лейтенанта званин. Цох ховргда Мухьмад моллагІа шийна тІа диллар тІехьдика дІахьош волга. Цу шера Картоев Мухьмад Малгобекерча гІишлон управлени электрик волаш къахьегаш ва. Эскаре волча хана цу Іомаяьча говзалех цаІ я из. Цхьа шу даьннача гІолла зІамигача сага дага дехар гаьнарча мехкашка хьажа, цигара вахар-лелар миштa да ха. «Кагирхой романтика» оал-кх цу тайпарча уйлаех. Бакъда Мухьмада-м цхьа дика пайда баьлар цу гІуллакхах. Якути волаш массехка гІишлонхочун специальность, Іомаир цо.

Кхаь шера шийн мехка воацаш хиннaчул тІехьагІа геттара сагота хетадолара Мухьмада. Кхетадир цо кхы а цхьа хІама — шийн мехка, шийн юрта мара салоІам хилац сага.

Цудухьа Инаркъе цІа а вена шийн мехка гІишлон балхаш деш вар Мухьмад. Тайп-тайпара говзалаш Іомаю цо. Цхьа иттех специальность я цу караерзаяь.

Бакъда, уж ерригаш а хувца цо хьайбашлеладархочун цхьанех. Бокъонца цагІара нах цецбоахаш хІама дар М. Картоева 1987 шера даьр. Назранерча юртбоахама техникуме деша отта Мухьмад. «Малгобекски» яхача совхоза ферме балха а вода. Из гІулакх дар цу сага зІамига волча хана денза дезаденнар а цун дега эшашдар а. Ферме дІакхаьчача из говзал вІалла Іомаезаш хилавзар Мухьмад. Вай лакхе ма аллара хьайбашлеладерхо ва из бера хана денза.

Халонаш кІезига йолаш болх бац Мухьмада кхаьчар. Іуйрена диъ сахьат даьлча балха дІавода Мухьмад — геттара садайча мара чуверзац. Бакъда, цу халонаш вІалла дехкий ваьккхавац из шийна цу тайпара къахьегаме шкъ хержарах.

Тахан Картоев Мухьмад бригадир ва. Коллектив геттара бокхха тешам беш я цох. Иштта тешал ду Мухьмада юртарча наха а.

Цунца дувзаденна хургда-кх из совхозерча наха 116-ча округе Малгобекскерча горсовета депутата кандидат оттавар. Наха хет цу саго шийн декхар дизза кхоачашдергда аьнна.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

ДЕГА ЦІЕНАЛ

Мамилов Аьхмада Суламбик ваьв 1938 шера, парте вац, 1962 шера цо чанхъяьнкхай театра, музыка а кинематографе а Ленинградски института актерски факультет, хІаьта 1970 шера — СССР Госкинора сценаристийн режиссерийн шин шера йола лакхера курсаш.

Кинематографе Суламбика болх бу 1968 шера денз. Цу юкъа цо оттадаьд 10 документальни фильм, цу даьнъе сценаре автор а кинорежиссер-постановщик а волаш «Эсамбаев Махьмуд» яха музыкальни фильм. Цу фильмана Душен халкъашта юкъерча фестивале преми еннай.

Одесски киностуде сценаре автор а режиссер-постановщик а волаш Мамилова даьккхад «Къаьстта кхераме бараш...» яха художественни фильм.

М. Горьке цІерагІча киностуде С. Мамилова болх бу 1982 шера денз. Цо оттадаьд кхоъ художественни фильм. «Дамское танго» яха чу тІа дувц юрта бахача вай заманхоех, тахан геттара кра латтача дукхача проблемаех. Цул совгІа, цо даьккхад «День гнева» яха Іилман-фантастически фильм, экранизаци яьй А. Приставкина «Ночевала тучка золотая» яхача повеста.

Мамилов Суламбик Нохч-ГІалгІай АССР искусствай заслуженни деятель ва.

№ 139 йолча Сунженски къаман-территориальни хоржамий округе гІолла РСФСР халкъа депутаталла кандидат ва Мамилов Суламбик. Укх деношка цунца къамаьл хилар тха корреспондента.

— Суламбик, нагахьа санна харжархоша РСФСР халкъа депутаталла хье хорже, фу де дага ва хьо, фуд хьона эггара чІоагІагІа дагадоаллар?

— Іа яхар чакхдоале, харжархоша сона тІехьа кхаж тоссе, цар лоІам кхоачашбе, сай халкъа могаш дола гІулакх де хьожаргва со. Къоастае еза проблемаш дукха Іайнай вай республике.

Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхоша санна, чІоагІа дог айденна тІайицай аз «ХІанзарча хьалашкара къаман политиках йола КПСС платформа», «НизагІа Іодахьийтача халкъашта яь репрессивни акташ законагІа ца лархІарах а цар бокъонаш Іалашъярах а йола СССР Лаккхехьарча Совета Декларации».

Вай халкъаша дукххача шерашка са тийса документаш да уж. Уж тІаэцарца нравственно цІеньяла, гуманизаци е йоаеший вай общество. Цхьабакъда, вай проблема къоастаяра тахзнарча дийнахьа хьагуш дац хьадда а корта болаш а даь хІама. ХІаьта из проблема мехка кулгалхошта дика йовзаш я царга ахийтача дукхача письмошка, цхьаболча наха а коллективаша а даьча дехарашка, СССР халкъа депутаташа М. Дарсиговен Хь. Харгиевен хьалхарча Съезде а СССР Лаккхехьарча Совета сессешка а даьча къамаьлашка гІолла.

Ца къоастадеш уж дешаш тІехьадахар Іалалмате кхераме да. Цудухьа, нагахьа санна сайх РСФСР халкъа депутат хуле, уж нийсхоца къоаста дара низ дІа мел кхоачар дергда аз. Сенах да дувцар, из да гІалгІай автономи 1934 шу хьатІакхаччалца хиннача исторически доазонашка юхаметтаоттаир, ваьккхий дош нийсхоца

— Сона хов, Суламбик, творчески вІашагІкхетараш долча хана вай республикера хьал ца довзачар: «Фу бахьан долаш Іобахьийтабар нохчийн гІалгІайн?», «Гитлера совгІата кІай ды беннабий цар?», «Бакъдий берригa вайнах Гитлера гІулакх деш хиниларa?» яхаш а царна тара кхыдола а хаттараш хьога делга.

— Уж тайпа хаттараш дукха даьд сога. Цу нахах бехк боаккхилга а дац — шоашта хезар мара мича дувц цар. ХІаьта уж бІеха йоахараш арадаьхар нохчий а гІалгІай а сий доаде гІийрта бериевски команда я, законагІа доацаш ше даьр бакъ де а гІерташ. Кинотеатра зале гулбеннараш бакъдолчун дух тІа бахарах фу хувцалургда? Вайнах цхьаккха бехк боацаш мехках бахарах, царна Іалалмате боккха Іазап тІаоттадарах берригa советски нах дІа миштa кхетабергба?

Сона хетачох, ерригa архиваш хьаелла еза. Іалалмате дукха болх бе безаргба бериевски йовсарша кийчъяь фальшивкаш мехка дІайовзийтара. Цудухьа сайна могар дергда аз нохчийн гІалгІайн сий меттаоттадара.

— Іа мел дувцар, Суламбик, махулла сихагІа де дезаш я диза даргдоалаш а да. Кхы малагІа дешаш да хьона дагадоахкаш, хьона лоархІаме хеташ?

— Массаьена хов Іодахьийта 13 шу а даьккха малагІа «гаьнъ» яхьаш цІакхаьчар вай Даймехка. Цигара дера лозараш, спекуляци, алкоголизм, наркомани Дайноаной доацаш дисача берашта бийбелар наьйч мотт. Халахете а, дукххьчар тахан керттера лоархІап — ахча да. Пахашкашта тІехьаьбьннай нах, [illegible] хьа [illegible] оамалаш, вай дика гІул[illegible]

ГІУЛАКХ ДЕШ ХУРГВА

Облсовпрофа председатель Г. Г. Олейников профсоюзни организацеша республика халкъа депутаталла кандидат оттаваьв.

Профсоюзаща де лерхІача гІуланхий программах, хоржамашта хьалхарча дар платформах лаьца цо дувц:

— Къахьегамхой бокъонаши хьашташи лорадеча аз эггара хьалха сай де дезар лерхІ керттера экономически социальнии дешаш кхоачашдеча хьинаре дакъа лоацилга. Вешта аьлча, къахьегарах доагІар социальни нийсхонца Іалашдар, къахьегамен производственни бытен дика хьалаш хьахилийтар, маьхашта, кхачан продукташи халкъа эша товараши хилийтара, нах чубаха цІенош хьалдара программа кхоачашъяра тІахьожам лоаттабар.

ЛоархІаме гІулакх да хІама дІа-са нийсдара даькъе нийслуча телхача гІулакхашта духьала къовсам лоаттабар, нах чубаха фусамаш, санатори дарба дайтара путевкаш, кхыйола льготаш социальни нийсхо еш массанега дІакхачийтар. ХІанз цІаккха ца хиннача тайпара лоархІеме да гонахьара Іалам лорадар, экологически кхерамале Іалашъяр.

Профсоюзашта хетачох, болх бечен цІагІа дезараш дечен кхалнаькха къаьстта йоахко е еза. Цудухьа профсоюзаша правительствагара хьадехарех цаІ да берага хьожача, кхалсага алапи а лущ, отпуск йІаьхъяр. Кхалнах бийсвнарча сменашка, йІайхача, халача цехашка беча балхах, халача къахьегамах мукъабалийтар.

Профсоюзий хоржамашта хьалхарча платформа тІа белгалдаьккхад, шоай вахара дикагІдола шераш, низ, хьинар, денал, дегІа унахцІено Даьхе лораеш, цун рузкъа дебадеш дІадсинача тІемси къахьегамен ветераний къаьстта йоахко е езаш хилар. Профсоюзаш оттарах а цхьадолча даькъе цар шоай [illegible] а царна доагІаш хинна зІамига пенсеш 1989 шера октябре денз лакхдаьд. Профсоюзаш тІехьа я гІо де доагІача наха социальни новкъостал дара, пенсеши пособеши лакхдара, ветеранашта булуш бола болх балара.

Республикана хьалхашка латтача керттерча экономически проблемай хьакъехьа Нохч-ГІалгІайчен производительни низаш дегІаахара концепци хувца езаш лерхІ аз, дІахо дувц Г. Г. Олейникова. Керттера да алхха мехкдаьттан мехкдаьтта чакхдоахен доакъош дегІаухилга соцадар. Къахьега моттиг йоацача наха бе болх хулийтаргбола отраслаш дегІайоалае еза. Уж хила еза экологена зене йоаца электроника, радиопромышленность, машиностроени, халкъа эша товараш хьаделга.

Республика экономикана эша гІишлош хьалъяра хьакъехьа чІоагтІа тІехьадусаш хилар теркал а деш, гІишлош ю организацеш, гІишлон материалий предприятеш арендни подряда тІа яха еза, шерра дегІайоалае еза кооперации.

Юрта боахаме шерра пайда эца беза доаман районий таронех. Укхаза керттера да фермерски боахамаш дегІакхувлар. Цу гІулакха эша лаьтта цу тІа къахьега безам болча дезалашка дІадала деза. ХІаьта районашкара зе деш йола колхозаши совхозаши дІаяха еза.

Уж гІулакхаш цу сахьате де йиш яц, бакъда, экономика дегІаахара лостам хІанзе а, правительства керда состав хьахилалехьа къоастабе беза. Сона хетачох, уж проблемаш лерагІа кхоачашъяро йиш хулийтаргья промышленнин юрта боахамен продукци дукхагІа яккха, экологически хьал тоаде къахьегамхой вахара боарам лакхбе.

Юххера а Ленински района коммунальни службашца, йовхалцен хицен баха нах Іалашбарца, тротуараш тоарца, кварталий блокашка сердал хилийтарца дувзаденна дешаш къоастадеча дакъа лоацаргда аз..

ДІаяздаьд А. САДУЛАЕВА.

БЕРРИГАШ А РАЬЗА ХИЛАР ЦУННА

Нохч-ГІалгІай «Терек» [illegible] фабрика № 1 йолча [illegible] берриге болхлой раьза а кхиъа. Грозненски горсовета халкъа депутат кандидатал оттабир [illegible] бригадир [illegible] Марем [illegible] 20 шу даьд цо бригадир волаш болх бу. Фабрика профкома къахьегама коллектива [illegible] хиларах тарра тІагІертта къовсам лоаттабу [illegible] къахьегамен [illegible] [illegible]

[illegible]

бригада болх дика дІабахарах кхоачамбаь Іечарех яц Марем. Профкома, СТК члеш хиларах тарра тІагІертта къовсам лоаттабу цо кхыча участкашкара болх тоабара. Къахьегамен производственни дисциплина телхаерашта, хьэна продукцена юкъе брак [illegible] боагІаш бола бехк байт. Харцхьарча наькъа тІа бовлаш бараш цо бокъалгахьа баьха а дукха моттигаш нийсъеннай. Иштта йолча цунах оал, из мел йовзачар. Марем тешаме новкъост а шийна тІахилла моллагІдола гІулакх цІена кхоачашдергдолаш а я, аьле. Керттерча даькъе уж дика оамалаш йоахкаш хиларах горсовета халкъа депутат хаьржа оттаьй из.

Вахаро хьинаре къахьега Іомаяьча Марема юкъарча [illegible]

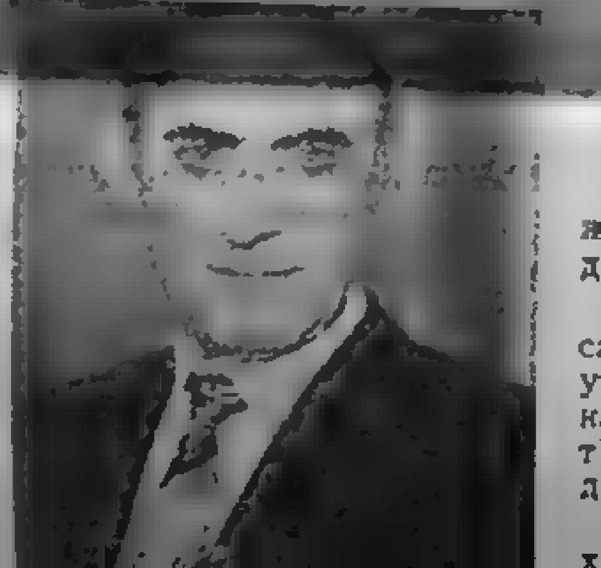

Уйла—нахаца

— Хье депутаталла хорже депутатски корпусе фу де лерхІ Іа?

— Лор хиларга хьежжа, са керттера декхар да наьха унахцІено лораеча биэза теркам тІабахийта, хІаьта цу тІехьа шийн къаьстта моттиг дІалоац берий йоахко елга.

ХІара кердача дезала вахар дІа[illegible]

ЧІоагтІа лоархІаме да да воацаш бераш кхедеча ноанашта хІара бера 15 шу далалца бетта 75 сом пособи лулга. Цо таро хулийтаргья берашта йиэза йоахко е.

— Вайна махарра, вай вахаре нийслуш да даьшноанош бераштa боагтІача тайпара кхетам ца базар бахьан долаш цар ве-дуламаш

савола саг царна бола аьттув лехаш а ва. Цу хьакъехьа са программа тІа белгалдаьккхад, республикера берий цІеноці дІа а доахаш берий советски фонда моттигерча отделенена чу а йоагІаш хургйолаш наха бераш шоай доалахьа дерзадара центр хьае езилга. Уж бераш дІаэца безам болча на[illegible]

ХИЛАР ЦУННА

Нохч - ГӀалгӀайн «Терек» яхача объединене шоллагӀча мебельни фабрика № 1 йолча цеха беррига болхлой раьча а хиина Грозненски горсовета халкъа депутат кандидаталла оттайир обойщиций бригадир Амаева Марем Магомедовна. Ше укхаза къахьегача ткъаь итт шерах 23 шу дизад цо бригадир йолаш болх бу. Фабрика профкома, къахьегама коллектива совета член хиларах тарра тӀаьӀертта къовсам лоаттабу цо мебельщиккий къахьегамен бытен хьалаш тоадара, балха тӀа иийслу кхоачамбоацараш дӀадахара, хьалхашка уттта проблемаш сиха а ниийсхонца а къестаяра.

Цхьаккха бутт дӀабахийтац из керте латтача бригада обойщицаша план а декхараш а тӀехкхоачаш па деш. ДӀадахача шера задани хадал хьалха кхоачашйир цар. ХӀаьта укх шера хьалхарча шиш бетта планах а лоархӀабаьб уж.

БехктокхамегӀча участкашка хьожабу цо шоай балхах тӀехдика кхеташ бола къахьегама ветеранаш. Царех ба Османова Банат, Гишлакаева Зара, Петровская Марина, Михайлова Люба, кхыбараш.

— Тха фабрике эггара дикагӀа лоархӀача бригадех я М. Амаева керте латташ яр, — йоах предприяте директора Ш. М. Мацаева. Цул тӀехъяла низ кхоачаш пхьаккха коллектив яц тхо долча

— Мишта вӀаштӀехьдоалщун коллектива яхье хьалха а латташ, дог гӀоздоаха толамаш даха? — аьнна шийга даьча хаттара жоп а луш, Марем Магомедовнас аьлар:

— Керттердар да цхьа дезал санна барт-цхьоагӀо йолча бригадерча обойщицаша шоаш производства бизза бола дай лархӀар, царех хӀараяр шиш коллектива сий лакха лоаттадара хьинар кхо ца деш къахьегаш хилар.

— Шиш дезал санна лоархӀ тхо Марема, — йоах бригадерча обойщицаша. Тхох хӀаране оамал дика йовз цунна, хьанца мишта дувца деза хов. Эшачунна гӀо-новкъостал де миччa хана а кийча, коллективе шиш болаш а я из. Цудухьа массане а чӀоагӀа сийдеш я бригадир.

Духхьал ше керте латтача бригада болх дика дӀабахарах кхоачамбаь Ӏечарех яц Марем. Профкома, СТК член ше хиларах тарра тӀаьӀертта къовсам лоаттабу цо кхыча участкашкара болх тоабара. Къахьегамен производственни дисциплина телхаерашта, хьаеча продукцена юкъе брак нийсйолийтараш та бе боагӀаш бола бехи байт. Харцахьарча наькъа тӀа боалаш бараш цо бокъалгахьа баьха а дукха моттигаш нийсъеннай. Иштта йолча цунах оал, из мел йовзачар. Марем тешаме новкъост а шийна тӀадилла моллагӀдола гӀуланх цӀена кхоачашдергдолаш а я, аьле. Керттерча даькъе уж дика оамалаш йоахкаш хиларах горсовета халкъа депутат харжа оттаяьй из.

— Вахаро хьинаре къахьега Ӏомаяьча Марема юкъарча балха тӀа, иштта производстве карагӀдийнача дикача гӀуланхий лакха мах а беш, дукха совгӀаташ тийннад цунна. Бригадира наькха тӀа лепаш я Къахьегама Сийлен кхоалагӀчен шоллагӀчен степена орденаш, Ленински юбилейни медаль, массехк «Пятилетка ударник», «Социалистически яхье котъльинар» яха сийлен Знакаш. ХӀаьта, цунна тийнна кхыдола маьхера совгӀаташ, ахчан премеш, яьха баркалаш итташ да. Марема цӀи дӀаязъяьй предприяте сийлен книжка тӀа. ХӀаьта дӀадахача шера цунах тиллар «Республика заслуженни мебельщик» лха сийлен цӀи.

Грозненски горсовета халкъа депутат харжара кандидаталла оттаяьча Марем Магомедовнай программа кӀоарга маӀан долаш я. Ше нагахьа санна депутат хорже болхлой бытовой хьалаш тоадайтара, производства культура лакхъяра, кулг-кара деча мебельщикий халача балхашта механизаци автоматизаци яйтара, кхалнах балха хьакхувлилгеи цӀакхувлилгеи тоадайтара, къоначар, иштта царца цхьана берригача болхлой каст-каста самукъадоаккхаргдола художественни самодеятельность фабрике вӀашагӀйоллийтара, городера наькъаш тсадайтара, пассажирски транспорта болх тоабайтара шиш низ кхоачар делаьрхӀад Марема. Цунна дагалатташ дараш кхоачашхилда, аьнна ловца боаккх вай тахан М. Амаевана.

санатории дарба дайтара путевкаш, кхыйола льготаш социальни нийсхо еш массанега дӀакхачийтар. ХӀанз цӀаккха ца хиннача тайпара лоархӀаме да гонахьара

хьадехарех цаӀ да берага хьожача, кхалсага алапи а луш, отпуск йӀаьхъяр. Кхалнах бийсанарча сменашка, йӀайхача, халача цехашка беча балхах, халача къахьегамах мукъабалийтар.

болх хулийтаргбола отраслаш дегӀайоалве еза. Уж хила еза экологена зене йоаца электроника, радиопромышленность, машиностроени, халкъа эша товараш хьадела.

нах Ӏалашоарца, тротуараш тоярца, кварталий блокаш ка сердал хилийтарца дувзаденна деш къоастадеча дакъа лоацаргда аз.

ДӀаяздаьд
А. САДУЛАЕВА.

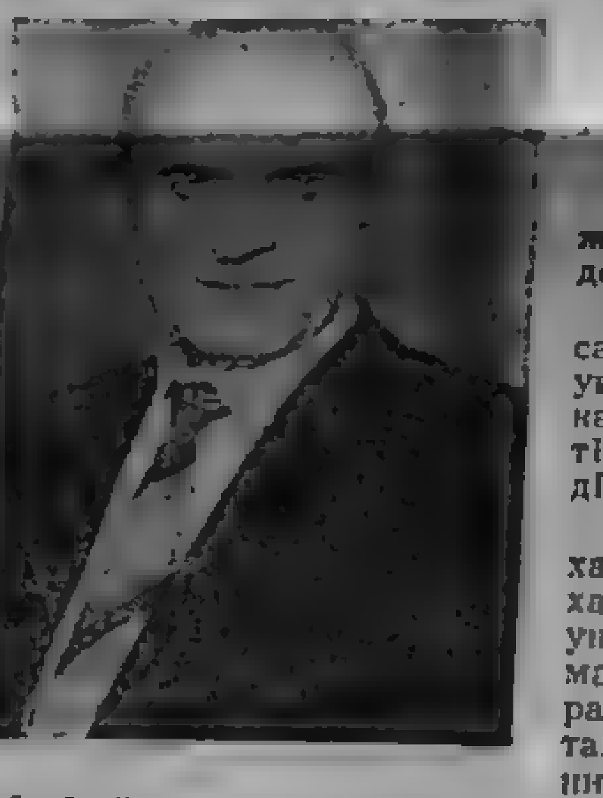

№ 1 йолча берий поликлиника болхлоша массане а цхьан багар доагӀаш санна хьаллаьцар Хациев ИбрахӀама Баял Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаталла харжа кандидат оттавара йола предложени.

Уйла — нахаца

— Хье депутаталла хорже депутатски корпусе фу де лерхӀ Ӏа?

— Лор хиларга хьежжа, са керттера декхар да наьха унахцӀено лораеча бизза теркам тӀабахийта; хӀаьта цу тӀехьа шиш къаьстта моттиг дӀалоац берий йоакхо елга.

ХӀара кердача дезала вахар дӀадолалуш эггара хьалха хиланза яргйоаца ганз унахцӀено я. Цул тӀехьагӀа мара таро хургьяц цар бераш кхеде, дарна боагӀача тайпара кхетам бала, уж нийссача новкъа а баьха вай обществана, вай къаман бизза бола гражданаш хьахилийта. Цул совгӀа, моллагӀа дезал, дукха бераш дараш а, иштта дика а во а, бизза а, бизанза а, къона а, студенчески а законаца лорабеш хила беза. Цудухьа сай декхар лоархӀ аз дезалах долча законодательствана цхьадола хувцамаш юкъе дахьа предложени йоалае а из кхоачашъе а.

— МалагӀаш да уж?

— Производстве санна, пайдане лоархӀ аз кхаьниел тӀех бераш кхеде дезача дезала бар, хӀаьта берашка хьожаш саго йоакхха ха цун къахьегама стажа юкъе яхийта езаш а лоархӀ аз, производстве беча балхах санна алапи а луш.

ХӀаьта сога диллача цӀаькха а хьажа веза дезалашта йолча льготай, пенсеи пособеи бустамга.

— Цу хьанъехьа хьадда фу де деза, аьнна, хет хьона?

— Фусамех телаш дола ахча 50 процентага кхаччалца лохде деза, иштта берий бешамашка яслешка берех телаш дола ахча а кӀезигагӀа, цул совгӀа кхоъ а кхаьниел тӀех а бер долчар музыкальни школе деша ухача берех телаш дола ахча а кӀезигагӀа телаш хила деза.

ЧӀоагӀа лоархӀаме да да вацаш бераш кхедеча ноаношта хӀара бера 15 шу даллалца бетта 75 сом пособи лулга. Цо таро хулийтаргья берашта йиэза йокхо е.

— Вайна махарра, вай вахаре нийслуш да даьшноанош берашта боагӀача тайпара кхетам ца балар баьхьан долаш цар ве-зуламаш деш хилар, лоацца аьлча, даьша-ноанош берашта хьалхашкара шоай декхар кхоачаш ца деш моттигаш нийслуш хилар. Цу хьакъехьа фуд хьа программа тӀа?

— Даьша-ноанош берашта хьалхашкара шоай декхараш кхоачаш ца дара бахьанаш тайп-тайпара да, цудухьа иштта тайп-тайпара хила беза цар бехктокхам а. Бераш дӀа а ца эцаш дитача даьшнара-ноаношкар хьадаьккха ахча берий цӀеной счета тӀа дӀадахьийта деза, уж бераш кхийна даллалца. Цунах пайда баргба аьнна хетт сона, хӀана аьлча, цунца айлургба дай-ноаной бехктокхам.

Аз сай декхар лоархӀ дезал хьакхоллара дикагӀа йола оагӀув санна берашца леладеча подвижнически гӀулакхашта пропаганда яр а уж чӀоагӀдар а, хӀана аьлча, хьалхарча аргӀагӀа цар мабарра пайда эцийт сага еррига творчески потенциалах.

Кхы тӀа аз лерхӀ, берагӀа болча кхалнаха социальни гӀо-новкъостал даран республике медико-генетически служба дегӀайоалаяран дезала планировани еш йола служба вӀашагӀйолла.

УнахцӀена йола тӀехье хьалкхеяр духьа берагӀа бола кхалнах кхачан продукташца Ӏалашбара терко е еза, хӀаьта цар балхара ха бийсан хургйоацаш нийсъе а еза.

Дезалашта юкъе доацача берех бола наьха къахетам боккха ба, цудухьа вай массавола саг царна бола аьттув лехаш а ва. Цу хьанъехьа са программа тӀа белгалдаьккхад, республикера берий цӀеноц дӀа а довхаш берий советски фонда моттигерча отделенена чу а йоагӀаш хургйолаш наха бераш шоай доалахьа дерзадара центр хьае езилга. Уж бераш дӀаэца безам болча наха царех дола хоамаш тӀадола картотека а хьае еза.

— УнахцӀено лораечара негативни процессаш дӀаяхара эггара хьалха фу де деза?

— Санитарни хьакъехьа дӀадехаращца нийса йоацача помещенешка школаш а берий бешамаш а хилар дӀадаккха деза. Республике хьае еза оздоровительни комплексаш. Цо таро лургъя берий унахцӀено шиш ханна лорае.

Массавола саг оарцагӀ а ваьккха цӀена тӀехье хьалкхеергйолаш дола гӀулакх де деза вай.

«Эггара дикагӀа дола хӀама — берашта» яха лозунг вай вахаре юкъе хила еза.

— Цу гӀулакхашта тайп-тайпара гӀишлонаш эш. Хьога диллача, малагӀаш а уж?

— Аз ювцаргъя хьога хьалхарча аргӀан хиланза яргйоацараш. Уж я: республикански дукхапрофильни берий больница, къоначa специалисташта лаьрхӀа дезалий хьисапе общежития, берий инфекциони больница.

Медико-генетически центр вӀашагӀйоллаггйолаш дола хӀама вӀаштӀехьдаккха деза, хӀаьта иштта хиланза яргйоацаш я берашта шурий кхача кийчбеш йола кухни. Берашта кхача кхахьа рефрижератораш хилийта еза.

Аз дег тӀара хьаллоац берий ноаной бокъо хьаллоацаш дола СССР закон. Из оттадеча дакъа лаца а кийчва ва со.

Т. МАЛЬСАГОВА.

шество. Цхьабакъда, из проблема къоастаяра тахьарча дийнахьа хьалха дӀа хьадда а керта болаш а дац хӀама. ХӀаьта из проблема мехка кулгалхошта дика йовзаш я царга ахийта дукхача письмоша, кхьабольна наха а коллективаша а дахьча дехарашка, СССР халкъа депутаташа М. Дарсиговеи Хь. Харгиевеи хьалхарча Съезде а СССР Лакхехьарча Совета сессеуна а даьча къамаьлашка гӀолла.

Ца къоастадеш уж дерташ тӀехьадахар Ӏалаьмате кхетаме да Цудухьа, нагахьа санна сейх РСФСР халкъа депутат хуле, уж нийсхонца къоаста дара низ дӀа мел кхоачар лергда аз. Сечах ра дувцар, из да гӀалгӀай автономи 1934 шу хьатӀакхачалца хиннача исторически доазонашка юхаметтаоттаяр, аьккхий дош нийсхонца къоастадар.

— Вай халкъо сходашка, йоккхийча митинга ш к а, соахка сентябре хиннач шоллагӀча съезде хьакхайкадир шийна хетар, шийна дагалаттар. ХӀаьта тахан деррига ду вай регионе маҥар лорабара, Фергане, Нови Узене, Къулбехьеч ХӀинрийчене Абхазе, Азербайджане а Армене а хиннар ца хилийтара.

— Далла хоастам ба, гӀулакх цу Ӏа ювпача моттигашка хиннача туржаӀага дӀа тӀа ца кхаччийтал хьаькъал долаш вайна юкъе нах болаш. ГӀалгӀайн хӀинрийн вордхӀе даь хана лено шоайта лоаллаха баьхаб, вӀашн гӀулакхаш леладаьд гаргалонаш яьй. Цхьаккха дича а хилийта йиш йолаш хӀама дац царна юкъе цӀий ӀогӀоргдола дов доалилга.

Цхьабакъда, тӀехьатетта йиш яц цхьан хана хинна автономеш юхаметтаоттаелга, дерригача къамий цхьатарра бокъонаш хулга.

Укх тӀеххьарча хана къамашта юкъе цатоамаш, довнаш лелхара перестройка бехке е гӀерт цхьабараш. Из цар ду Сталина а цун гӀозаро а леладаьр харцахьа хӀамаш дацар алар духьа. Цхьабанъда, уж проблемаш тахан хьахинна яц. Дукхача шерашка хьаӀайнай уж, хӀанз царех гуччахьа дувц. Халахете'а, цхьабараш чӀоагӀа къахьег из гӀулакх дӀакегаде гӀерташ. Цудухьа тахан керттердар да перестройка массане хьаллацар, цунна тӀехьа латтар.

[illegible]

— Ӏа мел [illegible] бик, махулла [illegible] заш я дийза [illegible] да. Кхы малагӀа [illegible] хьона дагадоахкаш [illegible] лоархӀама [illegible]?

— [illegible] Халахете а, дукхачар [illegible] керттера лоархӀар — [illegible] аз. [illegible] наб нах, [illegible] оамалаша, [illegible] кхаш боккхача [illegible] хӀац. Культура [illegible] Из да эггара [illegible] унзарвоаккхар.

Из шеддар юхаметтаоттаде вай безам бале — безамкара дӀадоладала деза. ТӀабе беза школай болх, [illegible] наьна мотт хьехилга а Нохч-ГӀалгӀайчен истори Ӏомаделга а вӀаштӀехьдаккханза дардац. Шевар дӀатоха а венна, дешарах дика кхетача, талант йолча берашта лаьрхӀа интернат хьаелла еза. Из дара ахча гулде йиш я организацеша, кооперативаша, маьждигаша, къаьсткъаьстача наха.

ДӀатӀахьежача вай республике деррига дика да, аьнна, хеталу. Нах доникхийча цӀеношка бах, дуккхачар доалахьа машинаш я, хоза кийчбенна ба. КӀоаргагӀа техкача гучадоал кхыдар: эггара дукхагӀа бараш дов вайцига, Грозный геттара воча экологически хьал тӀа я.

ХӀаьта мел миссел ба баха сискал яа таро йоаца инвалидаш. Царна эша коляскаш, протезаш яц, цар лерггӀа йоакхо йиш. Наха ловчча хьалде деза маьждигаш. Цхьан хӀамах тешаш хила беза уж.

Цудухьа, се депутаталла хорже а ца хорже а низ дӀакхоачар дергда аз вохчийн гӀалгӀайн халкъаш духовно а культурно а меттаоттадара, царна накъавсалаш вахара.

Харжархой дехкебовргбац

Наха дика кхетаду, хӀанз хержача депутатий цӀеналах, цар оамалех, царна шоай болх хьабе харах, перестройка-принципашта уж мутӀахьа хиларах тийша Ӏалаьмате дукха долга, мехка еррига кхел йолга. Иштта бараш харжа гӀерт тахан нах. Царех ва ала мегаргда Сунженски районa Мужечарчен Оалкамарчен наха № 131 йолча Галашкински хоржамий округе гӀолла НГӀАССР депутаталла кандидат оттаваь Сунженски РОВД начальника политически даькъера заместитель Дикажев Махьмадгире Мухарбик

Мухарбик ваьв 1958 шера Мужеча. 1980 шера Ставропольски пединституте дийша ваьнна цӀавеча, цо болх бу Мужечарча юкъерча школе хьехархо волаш.

1983 шера март бетта из хержар халкъа депутатий Мужечарча юрта Совета исполкома председателалла, хӀаьта 1988 шера январь бетта партийни органаша из хьожаву РОВД замполита балха.

Шиш хоржамашта хьалхарча программа тӀа Мухарбика белгалбаьккхаб ше депутат хорже бе лерхӀача балха биь лостам.

М. Дикажева керттера лоархӀ тӀехьатетта йиш йоаца тайп-тайпара социальни проблемаш къоастаяр. Царна юкъедоагӀа, масала, Алхасте газ чуйиллар, керда школа хьалъяр.

Иштта цу проблемашта юкъе да Мужечара Г. К. Орджоникидзе музей сихха тоае езилга, Оалкама радио ца хилар.

— Боккха лоархӀам болаш а наха дуккхаза ийеш а я Эса-ЧӀоже бахача наьха Нохч - ГӀалгӀай телевидене программага хьажа таро ца хилара проблема, — яхаш дувц М. Дикажева. — Цу гӀулакхна укхаза ретранслятор еза. Со Мужеча балха волча хана а оттаяь йолаш яр бувзама управлене начальника Хантен Сунженски райисполкома председатела В. П. Целовальниковей кулгаш яздаь Сунженски района территоре тӀа бувзама объекташ хьалъяра программа. Цу тӀа белгалдаьккхадар, цу тайпара ретранслятор хьалъяр.

Шиш балха шоллагӀа лостам лоархӀ Мухарбика баха нах балха моттигашца Ӏалашбар. Фу де лерхӀ цо цу даькъе?

Йоккхий, дукха рузкъа дӀадода (капиталоемки) хьанажерахьа шоашка дӀадахар меттаоттадаь яргйоаца а пайда тела йолалургйоаца а объекташ хьалъяро (е дӀайолаяро) проблема къоастаергъяц. Цул совгӀа, таханарча дийнахьа тоъаш яц гӀишлон материалаш. Цхьа йоккха объект хьалъяра ахча Ӏаьдало хьахецарах хӀама хилац, из хьалъяра эшар ца тоъаш хилча.

Цудухьа, — дувц дӀахо Дикажева, — сона бакъахьа хет моттигерча бийдалах пайда ийбергбола, бахача наха эша тайп-тайпара зӀамига кооперативаш хьайийллача. Масала, Эса-ЧӀожах лаьца аьлча, Оалкама, Мужеча, Галашка бахача наха чӀоагӀа накъаяргьяр кха техка дахча кийчдара цхьа кооператив хьайийллача. Эса-ЧӀожа дукха я геттара дика хьунаш. Уж тахан Сунженски мехлесхоза кара я. ТӀаккха уж цу кооперативашка дӀаяла мегаргьяр.

Цул совгӀа, экономистий гӀонца хьажа везар, из хьу чакхъяккхарах хьахула пайда чӀоже социальни дегӀайоалаяра дӀабахийтарга, из беррига пайда мехлесхоза Ӏочу ца а телаш.

ХӀаьта, вайцигара Ӏоъараозаш мел латта мрамор, декоративни тӀо, хьуна кхораш, Ӏажаш, хьачаш... Из еррига бийдал ше йолча кийчъергйолаш, хӀаьта цох хьахинна пайда Эса-чӀожа яда юрташ тоаярга дӀабохийтаргболаш вӀаштӀехьдаккха деза гӀулакх. Юрташка хьалъе еза консервни цехаш, сушилкаш, вӀашагӀйохка мегаргьяр тайп-тайпара кооперативаш...

Гуш да, из деррига а Мухарбика цӀаьхха дагадеха хӀама доацилга, цу хӀамашта цо дукха уйла яьлга. Вешта, цу юрташка хьалхийначарех уж проблемаш дага ца йоахкаш нагахьа саг корорг а вац.

Ше депутат хуле цо теркам тӀабахийта лерхӀаш я цхьаьнха цхьа проблема а. Милице Сунженски райотдела материальни база чӀоагӀа къе хилар.

— Къаьна, чукхийтта яла йоаллаш я милици чуйола помещени, — йоах Мухарбика. — Тааш транспорт, эсала я технически средстваш, спортзал яц. Хьалаш ца хилча хала деций нахагара бизза болх хьабеха, — йоах Мухарбика.

— Аз дика кхетаду, — дувц цо дӀахо, — из деррига вӀаштӀехьдаккха дувцаш санна атта хургдоацилга. ХӀанзалцца со миссел къонах кора ца воагӀаш мича Ӏайнай уж проблемаш. Сона сайна цхьаннена уж къоаста а лургьяц. Цудухьа уж еррига проблемаш а кхыераш а къоастаяра аз лерхӀ РСФСР ши депутати, НГӀАССР депутати райсовета беррига депутаташи чубоагӀа депутатски группа хьае. Из вна хургмаш дулургда.

Укх хоржамашта хьалхарча программага хьежача, [illegible] де лерхӀарашка хьежача [illegible] да, Дикажев [illegible] болх бе лаьрхӀан. [illegible] ле а ца хуле а тахан [illegible] мехка хьалхашка, [illegible] гача Даьхен Эса-ЧӀожен социальни проблемаш къоастаяра наькъашта цӀенхашта уйла еши волга. [illegible] теш со, НГӀАССР халкъа депутаталла кандидат [illegible] Мухарбика тӀехьа [illegible] са харжархо гӀалат [illegible] дилгах.

Х. НАКАСТОЕВ.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(Дахдохдар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралера 1-ча мартера арадаьннача газеташ тIа).

Абкаров Мурадбек - Хаджи, 1857 шера Итум-Калински района Дзумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх баьбац, Дзумсой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Азимхаджиев Абубакар, 1881 шера Итум-Калински района Ушкалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза председатела заместитель, Ушкалой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Климов Михаил Матвеевич, 1876 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх баьбац, Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Недобежкин Виктор Михайлович, 1896 шера Куйбышевски края Большая Глушица яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац Ассиновски станице консервни заводе бухгалтер болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Тамасханов Маскура Хабот, 1892 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх баьбац, Яндаре ваьхав, топаш техай.

Алероев Керима Гули, 1870 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Карла Маркса цIерагIча колхоза член, Пседах яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исаев Эсу, 1875 шера Курчалоевски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ялат кхедархо, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Солтаханов Абду-Рашид, 1906 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Болбирик» артела председатель, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Циманский Константин Григорьевич, 1883 шера Орджоникидзевски края Наурски района Мекенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Малгобеке мехкдаьтта промысла учетчика болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Човчиев Магомед, 1905 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе [illegible] колхозхо, Сержень - Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Цукуваев Алауди, 1906 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ушакова цIерагIча [illegible] колхозхо, Урус - Мартан яхача юрта ваьхав, [illegible] шу суд яьй.

Хатуев Мада - Хаджи, [illegible] шера Чеберлоевски района [illegible] яхача юрта ваьв, нохчо, парте [illegible]

юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алчагаров Уцми, 1878 шера Ножай - Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Даттых яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Парахина Ксения Иосифовна, 1909 шера Орловски областа Дубовски яхача деревне яьй, эрсе, парте хиннаяц, г. Грозне берий беша заведующи, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Войцеховский Павел Данилович, 1904 шера г. Баку ваьв, эрсе, парте хиннавац, пенсионер, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Яхъяева Эсет, 1910 шера Веденски района Мехкеты яхача юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, цIеннана, Мехкеты яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Маашева Хажан Адиевна, 1919 шера Атагински района Дуба-Юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, колхозхо, Дуба - Юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Бабенко Александра Трофимовна, 1907 шера Нестеровски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, «Путь крестьянина» колхоза колхозхо, Ассиновски станице яьхай, 5 шу суд яьй.

Чумакова Татьяна Степановна, 1897 шера Сунженски района Ассиновски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, «Путь крестьянина» колхоза колхозхо, Ассиновски станице яьхай, 5 шу суд яьй.

Хажаев Махмуд, 1882 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сулейманов Юсуп, 1887 шера Ачхой - Мартановски района Шаами-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шаами-Юрта ваьхав, топаш техай.

Бибулатов Ахмад, 1900 шера Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ленина цIерагIча колхоза колхозхо, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мицаев Шахид, 1890 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Демильханов Алаудин, 1892 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] Юсуп, 1910 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 6 шу суд яьй.

Тугушев Лечи, 1905 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алаев Абуш, 1858 шера Веденски района Махкеты

Тангаев Шехид, 1878 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дебирмагомаев Яхъяд, 1878 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тагиров Гермохан, 1887 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ильясов Бакар, 1862 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хаджимурадов Бахид, 1911 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кольничков Венидикт Иванович, 1892 шера Терски областа Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Октябрьнефть» диспетчер, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Кольничков Владимир Венидиктович, 1924 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Октябрьнефть» токарь, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Титов Григорий Алексеевич, 1882 шера Орджоникидзевски края Савельевски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Октябрьски РИКа хаьхо, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кавязин Александр Иванович, 1895 шера Орджоникидзевски края Благодарное яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне банка кассир, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бецилаев Ахматхан, 1888 шера Итумкалински района Калхадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза бригадир, Калходой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мадаров Хаким, 1871 шера Саясановски района Бешиль - Ирзоу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бешиль-Ирзоу яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Мартанукаев Бешир, 1907 шера Саясановски района Давлетби яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Давлетби яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Кацаев Батала Берд, 1870 шера Галашкински района Хамхи яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, сельхозартела член, Хамхи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гаиев Озой Каха, 1863 шера Галашкински района Эшкал яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, сельхозартела член, Эгикал яхача юрта ваьхав, топаш

хозхо, Николаевски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Жуков Терентий Григорьевич, 1872 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гикало цIерагIча колхоза кирпичин завода учетчик, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Клопиев Василий Федорович, 1899 шера г. Пятигорске ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Николаевски станице ваьхав, топаш техай.

Ильин Яков Михайлович, 1869 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Наурски станице ваьхав, топаш техай.

Шпак Алистар Иванович, 1884 шера Украине, Макеевка яхача юрта ваьв, эрсе парте хиннавац, колхозхо, Пседах яхача юрта ваьхав, топаш техай

Решетов Михаил Данилович, 1909 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, машиннаьккъа болхло, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Куриагомадов Салам, 1874 шера Шароевски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Химой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Юшаев Абубакар, 1892 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Али-Юрта ваьхав, топаш техай.

Юшаев Решид, 1885 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, топаш техай.

Отербиев Магомед-Хаджи, 1876 шера Староюртовски района Старый-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старый-Юрта ваьхав, топаш техай.

Хусиев Шейх, 1876 шера Староюртовски района Зибер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красная Армия» колхоза колхозхо, Зибер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Галицин Матвей Никитович, 1891 шера Донской областа Горбатов яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, МТС бухгалтер, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Баранов Андрей Илларионович, 1872 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Блохин Тимофей Гаврилович, 1898 шера Наурски района Мекенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Мекенски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Аликиев Танатар, 1896 шера Казахстане, Будихан яхача юрта ваьв, казах, парте хиннавац, служащи, Калиновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хакимов Кака, 1915 шера Ачхой-Мартан яхача юрта

Стародубцев Иван Иванович, 1886 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Белохвостов Михаил Иванович, 1880 шера г. Орджоникидзе ваьв, эрсе, парте хиннавац, церкве дина культа болхло, Карабулак яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Рубанов Илья Алексеевич, 1886 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Карабулакски станице ваьхав, топаш техай.

Калинин Андрей Иванович, 1884 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза член, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Провоторов Федор Захарович, 1889 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза член, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Рыбалко Терентий Ефимович, 1872 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Карабулакски станице ваьхав, топаш техай.

Успанов Али, 1870 шера Итум-Калински района Колходой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Колходой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мизаев Хорца, 1847 шера Итум-Калински района Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, индивенец, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Омаров Саламби, 1906 шера Ножай-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ножай-Юрта ваьхав, топаш техай.

Кандиев Маа, 1904 шера Ножай-Юртовски района Беной - Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Беной-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомадхаджиев Гапур, 1907 шера Ножай-Юртовски района Бухгалтерзу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бухгалтерзу яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Репкин Сафрон Иванович, 1882 шера Малгобекски района Вознесеновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Малгобекски мехкдаьтта промысла хаьхо, Гебанова яхача городке ваьхав, топаш техай.

Мирошниченко Яков Андреевич, 1874 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный животновод» колхоза бригадир

хо. Балансу яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Эдельбиев Самби, 1874 шера Ножай-Юртовски района Балансу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Балансу яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Алиев Альбек Алиевич, 1883 шера Ножай-Юртовски района Балансу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Балансу яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Косумов Байхаджи, 1875 шера Ножай - Юртовски района Балансу яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Балансу яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Дорожкин Прокофий Иванович, 1878 шера Орджоникидзевски края Терски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, мехмастерске хаьхо, Малгобекски района Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Михайленко Василий Григорьевич, 1877 шера Орджоникидзевски края Терски станице ваьв, эрсе парте хиннавац, болхло-плотник, Малгобекски района Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Алейников Василий Семенович, 1877 шера Орджоникидзевски района Терски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, тика хаьхо, Малгобекски района Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Сагов Мусий Сосламбек, 1847 шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв; гIалгIа, парте хиннавац, колхоза дикала инспектор, Аьлти-Юрта ваьхав, топаш техай.

Тариев Iэмархана Мустаби, 1863 шера Назрань яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Назрань яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Цечоев Гайрбика Абзо, 1865 шера Назрановски района СурхотIа ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьаннахьа а къоастаяьча моттиге ваьхавац, топаш техай.

Нальгиев Мурдула Атаби, 1884 шера Назрановски района СурхотIа ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, СурхотIа ваьхав, топаш техай.

Нетреба Александр Викторович, 1876 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, мехкдаьтта промысла болхло, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Назаров Владимир Лаврентьевич, 1910 шера Моздокски района Терски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефта» шофер, Малгобек яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Строкань Павел Парфеньевич, 1888 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Карабулакски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Самойленко Георгий Кириллович, 1903 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Карабулакски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Щетинин Александр Титович, 1888 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Карабулакски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусатов Виктор Михайлович, 1898 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Карабулакски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Борзенко Иван Гаврилович, 1872 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Карабулакски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Борзенко Александр Семенович, 1882 шера Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Карабулакски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абрамов Никита Кириллович, 1892 шера Щедрински яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, служащи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Крахмаль Николай Карпович, 1902 шера Шелковски района Воскресенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Воскресенски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Крахмаль Карп Николаевич, 1860 шера Екатеринославски губерни Богуслав яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Шелковски района Новый Воскресенск яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Крахмаль Трофим Карпович, 1898 шера Шелковски района Воскресенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Шелковски района Новый Воскресенск яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Прицепа Трофим Андреевич, 1906 шера Хасавюртовски района Новый Георгиевски яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Шелковски района Новый Воскресенск яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мяхтиев (Гишлакаев) Ибрагим, 1895 шера Грозненски района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Цокаев Магомед, 1892 шера Шатойски района Памятой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Губшукаев Нурудин, 1883 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, цхьаннахьа а къоастальча моттиге ваьхавац, 5 шу суд яьй.

Шахгиреев Абубакар, 1875 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, цхьаннахьа а къоастальча

юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Арсамбеков - Бациев Магомет-Ахмед Хаджиевич, 1902 шера Андийски округа Солсонты яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Саялты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шадиев Осман, 1886 шера Галашкински района Хамхи яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Хамхи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хучбаров Анмурзи Петерс, 1897 шера Галашкински района Гул яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Гул яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Аушев Iаьлий Хьасан, 1898 шера ИАО Эгикал яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Эгикал яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кациев Туртий Аюб, 1905 шера Галашкински района Хамхи яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Хамхинския юрта Совета председатель, Хамхи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ганиев Озой Каха, 1856 шера ТIаргима ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, ТIаргима ваьхав, 10 шу суд яьй.

Горбаков Пажги Iумар, 1893 шера ТIаргима ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, ТIаргима ваьхав, 10 шу суд яьй.

Эльсиев Ислам, 1866 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Абазов Абдулазиз, 1888 шера Грозненски района Старая Сунжа яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старая Сунжа яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Берсанов Бейсултана Бексолта, 1877 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Берсанов Беймарза Бейбот, 1883 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Берсанов Бейсултана Iийса, 1873 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мустафинов Юсуп, 1878 шера Грозненски района Старая Сунжа яхача юрта ваьв, нохчо, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Давлетмирзоев Вока, 1905 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ялат кхедархо, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Элисханов Джаба, 1877 шера Ножай-Юртовски района Беной-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх баьбац, Беной-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хазалов Ахмад, 1901 ше-

Цимлянский Константин Григорьевич, 1883 шера Орджоникидзевски края Наурски района Мекенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Малгобеке мехкдаьтта промысла учетчика болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Човчиев Магомед, 1905 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цlерагlча колхоза колхозхо, Сержень - Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Цуцулаев Алаудин, 1906 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Куйбышева цlерагlча колхоза колхозхо, Урус - Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасуев Абдул - Хаджи, 1902 шера Чеберлоевски района Ихарой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ленина цlерагlча колхоза колхозхо, Ихарой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасмагомадов Ама, 1911 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац; Сталина цlерагlча колхоза счетовод, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ханчукаев Джунаид, 1889 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хакимов Саид-Али, 1910 шера Итум-Калински района Тусхарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Тусхарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хажаев Хадис, 1892 шера Чеберлоевски района Ари-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ари-Аул яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хаджиев Хусейн, 1913 шера Шароевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Хакнадой яхача юрта школа еча десятник, Шарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Усманов Альбек, 1902 шера Староюртовски района Старый - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Старый - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Музаев Хазу, 1908 шера Чеберлоевски района Нижелой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Нижелой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Маци, 1918 шера Иттум - Калински района Хильдихарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник Хильдихарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Беляков (Бражковский) Иван Ефимович, 1906 шера Краснодарски края Раздольни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Бакурча йий доакхача заводера заготовитель, Урус - Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кустков Сергей Тимофеевич, 1902 шера Саратовски губерни Крутец яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне маьнх еча завода кочегар, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Салахбиев Зикрулла, 1880 шера Ножай-Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Димитрова цlерагlча колхоза колхозхо, Даттых яхача [illegible] колхозхо, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мицаев Шахид, 1890 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Демильханов Алаудин, 1893 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сахабов Расу, 1913 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тугушев Лечи, 1905 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Акаев Абуш, 1858 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алмасханов Мутали, 1872 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Яхъядхаджиев Абубакар, 1851 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Муслимов Тагир, 1900 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Янгулбаев Муслим, 1866 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Элсахаджиев Джабраил, 1861 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Яховхаджиев Мусаид, 1870 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Абдулхакимов Бешир, 1909 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сапаев Шаам, 1898 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кедиев Тагир, 1902 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Белокаев Хаджимурад, 1887 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бечиев Салаихан, 1873 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Тембулатов Задаш, 1866 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

[illegible] дир, Калходой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мадаров Хаким, 1871 шера Саясановски района Бешиль - Ирзоу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бешиль-Ирзоу яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Мартанукаев Бешир, 1907 шера Саясановски района Даллетби яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Даллетби яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Кациев Батала Берд, 1870 шера Галашкински района Хамхи яхача юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, сельхозартела член, Хамхи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ганиев Озой Каха, 1863 шера Галашкински района Эшкал яхача юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, сельхозартела член, Эгикал яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Аушев Шаlами Юсуп, 1902 шера Галашкински района Эгикал яхача юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, сельхозартела член, 10 шу суд яьй.

Калмов Миикаил, 1923 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасейнов Мухамед, 1924 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исраилов Умар, 1908 шера Веденски района Таузен яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Таузен яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Висаитов Байсурка, 1888 шера Веденски района Таузен яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Таузен яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Успенский Степан Иванович, 1888 шера Астраханси губерни Абильни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Лотников Иван Иванович, 1901 шера Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, машиннаькъа стрелочник, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Элимханов Хату, 1888 шера Надтеречни района Беной-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Беной-Юрта ваьхав, топаш техай.

Аркуеев Индербя, 1883 шера Надтеречни района Беной-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Беной-Юрта ваьхав, топаш техай.

Капланов Абдурахман, 1892 шера Надтеречни района Мундар-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мундар-Юрта ваьхав, топаш техай.

Айдамиров Осман, 1877 шера Надтеречни района Ами-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Аля-Юрта ваьхав, топаш техай.

Буравлев Леонид Дмитриевич, 1865 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Бут Дмитрий Архипович, 1905 шера Наурски района Николаевски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, кол- [illegible] та ваьхав, топаш техай.

Галицин Матвей Никитович, 1891 шера Донской области Горбатов яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, МТС бухгалтер, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Боранов Андрей Илларионович, 1872 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо Калиновски стани- [illegible]

Блохин Тимофей Гаврилович, 1898 шера Наурски района Мекенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Мекенски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Аликиев Танатар, 1896 шера Казахстане, Будихан яхача юрта ваьв, казах, парте хиннавац, служащи, Калиновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хакимов Кака, 1915 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Чермоев Юсуп Арсамикович, 1906 шера г. Грозне ваьв, нохчо парте хиннавац, «Главспирта» бухгалтер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Лебедев Петр Илларионович, 1862 шера Калужски области, Верина яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, артела хаьхо, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Долженко Федор Васильевич, 1907 шера СКК Лявенка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне № 1 йолча совхозе ваьхав, топаш техай.

Саркисьянц Хачик Барсехович, 1918 шера берий цlагlа воспитанник, эрмало, парте хиннавац, № 1 йолча совхоза болхло, Грозне № 1 йолча совхозе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Петренко Василий Данилович, 1892 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, мехкдаьтта разведка бухгалтер, Староюртовски района Алу-Юрта ваьхав, топаш техай.

Саламов Сайдула, 1862 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Хажиматов Шахсолт, 1907 шера Ножай-Юртовски района Бельты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бельты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Солтамурадов Юсуп, 1900 шера Саясановски района Шуани яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шуани яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Даурбеков Рахма, 1912 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Зандак яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Юнусов Давлет-Гири, 1912 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эльмирзаев Хусейн, 1914 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Элистанжи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хажукаев Хуннархан, 1902 шера Ножай-Юртовски района Гендырген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гендырген яхача юрта ваьхав, топаш техай.

[illegible] Иса, 1904 шера Ножай-Юртовски района Беной - Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Беной-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомадхаджиев Гапур, 1907 шера Ножай-Юртовски района Бухгалтерзу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бухгалтерзу яхача хуторе [illegible]

Репкин Сафрон Иванович, 1882 шера Малгобекски района Вознесеновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Малгобекски мехкдаьтта промысла хаьхо, Габанова яхача городке ваьхав, топаш техай.

Мирошниченко Яков Андреевич, 1874 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный животновод» колхоза бригадир, Вознесеновски станице ваьхав, топаш техай.

Пеньков Михаил Афанасьевич, 1869 шера Малгобекски района Вознесеновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Вознесеновски станице ваьхав, топаш техай.

Мирошниченко Аксентий Андреевич, 1893 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вознесеновски станице ваьхав, топаш техай.

Баскаков Макар Иосифович, 1883 шера Орджоникидзевски края Моздокски района Стодеревски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Малгобекски мехкдаьтта промысла хаьхо, Габанова яхача городке ваьхав, топаш техай.

Кечаев Иван Алексеевич, 1900 шера Малгобекски района Вознесеновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Вознесеновски станице ваьхав, топаш техай.

Бетишев Азим, 1897 шера Ножай-Юртовски района Гендырген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гендырген яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Муртазалиев Бай-Али, 1887 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ножай-Юртовски района Сим-Сыр яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Саадулаев Сайдулхаджи, 1871 шера Ножай-Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Галайты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гелисханов Бешти, 1867 шера Веденски района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дарго яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бештиев Увейс, 1910 шера Веденски района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дарго яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бештиев Абурахман, 1900 шера Веденски района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дарго яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомадов Ислам Магомадович, 1875 шера Ножай-Юртовски района Балансу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоз- [illegible]

Цечоев Гайрбика Абдо, 1865 шера Назрановски района Сурхотlа ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьаннахьа а къоастаяьча моттиге ваьхавац, топаш техай.

Нальгиев Мурдула Атаби, 1884 шера Назрановски района Сурхотlа ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сурхотlа ваьхав, топаш техай.

[illegible] торович, 1875 шера Малгобенски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, мехкдаьтта промысла болхло, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Назаров Владимир Лаврентьевич, 1910 шера Моздокски района Терски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефта» шофер, Малгобек яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мамцов Харитон Иванович, 1879 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Кухаров Степан Иванович, 1875 шера Моздокски района Терски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Терски станице ваьхав, топаш техай.

Зрянин Петр Васильевич, 1883 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, гlишлош еча доакъой хаьхо, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Горковенко Артем Филиппович, 1895 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Заводнов Павел Алексеевич, 1881 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, школа кочегар, Малгобекски района Назаренко яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Халин Устин Максимович, 1880 шера Орджоникидзевски района Терски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефта» учетчик, Малгобек яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Федосов Степан Иванович, 1892 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефта» болхло, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Айдамиров Хамид, 1870 шера Урус - Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Дачаев Болтак, 1870 шера Ачхой - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Коригов Кельбузур, 1871 шера Соагlапча ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Баматов Минкаил, 1892 шера Бабаюртовски района Лебовское - Ломер яхача юрта ваьв, кумык, парте хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тураев Абуязид, 1898 шера Урус - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Катыр-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] ски района Новый Гедуремен-ски яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Шелковски района Новый Воскресенск яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мяхтиев (**Гишхакаев**) Ибрагим, 1883 шера Грозненски района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Цокаев Магомед, 1892 шера [illegible] Митой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Губшукаев Нурудин, 1883 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, цхьаннахьа а къоастаяьча моттиге ваьхавац, 5 шу суд яьй.

Шахгиреев Абубакар, 1875 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, цхьаннахьа а къоастаяьча моттиге ваьхавац, 3 шу суд яьй.

Айдамиров Абдул-Азим, 1867 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Шуаипов Бола, 1868 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, цхьаннахьа а къоастаяьча моттиге ваьхавац, 3 шу суд яьй.

Тазаев Борз, 1855 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ильясов Хизри, 1892 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Самбиев Юсуп, 1893 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Музаев (**Минтаев**) Эдиль, 1897 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, цхьаннахьа а къоастаяьча моттиге ваьхавац, 3 шу суд яьй.

Тепсуркаев Дауд, 1891 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, цхьаннахьа а къостаяьча моттиге ваьхавац, 3 шу суд яьй.

Идельбиев Манди, 1863 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Толгаев Джабраил, 1875 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тотаев Али, 1880 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Яхиханов Амхат, 1880 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Укаев Закраил, 1854 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, цхьаннахьа а къоастаяьча моттиге ваьхавац, 3 шу суд яьй.

Шамсадов Насардин, 1881 шера Старые Атаги яхача [illegible]

[illegible] г. Грозне ваьхав, топаш техай.

[illegible] 1873 шера [illegible] ваьв, [illegible] парте [illegible] Юрта ваьхав, [illegible] шу суд яьй.

Мустафаев [illegible]

[illegible] г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Давлетмирзоев [illegible], 1905 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ялат кхедархо, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Элисханов Джаба, 1877 шера Ножай-Юртовски района Беной-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх баьбац, Беной-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хакалов Ахмад, 1903 шера Урус-Мартановски района Кулары яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Куйбышева цlерагlча колхоза колхозхо, Кулары яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абдулаев Магома, 1877 шера Шароевски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красная звезда» колхоза член, Химой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сутаипов Заки, 1874 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх баьбац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Скрипченко Николай Данилович, 1908 шера Западно-Сибирски область Метлышево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта радиоузела начальника болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Кагерманов Махмуд, 1909 шера Ачхой-Мартановски района Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Тепсуркаев Насуха, 1870 шера Ножай-Юртовски района Ножай-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ножай-Юрта ваьхав, топаш техай.

Муртазалиев Умар, 1880 шера Шароевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Ерова» колхоза член, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Умаев Висы, 1887 шера Чеберлоевски района Гази-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гази-Аул яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомадов Али, 1893 шера Чеберлоевски района Чадани яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Чеберлоевски района Нежелой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сулейманов Таучук, 18[illegible] шера Чеберлоевски района Кирой-Бесой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Бесой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Лаев Хамид, 1911 шера Чеберлоевски района Шари-Аргун яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шари-Аргун яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

(Дlахь[illegible])

Химикаш кийчбу

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединенна чуйоагІача СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически заводе къахьегаш кІезига бац башха-дика говзанчаш. Царех бІаьш бараш кийчбаьб Грозненски № 1 йолча профессионально-техническа училище. Цу предприятена болхлой кийчбу пхьоале а хинна дІаэттай из училища. Долче, керттерча даькъе цига кийчбаь химикаш хьежабу цу заводе. Аппаратчикаш, лаборанташ, кхыча професех бола говзанчаш теоретически а практически а даькъе дика кийчбу училище. Цига дешархошта производственни дешар хьехача мастераша, хьехархоша шоай низ кхоачар цу шоай училищера квалифицированна болхлой арабалийтара.

ХІанз вай ювцаргІйола дешархой группа Іалаьмате чІоагІа барт-цхьоагІо йолаш, интернациональни я. ахаш дувц производственни дешара мастера В. Ф. Удовиченкоси преподавателa Т. Т. Тереховси. Хьехаш бараш, иштта дешархой массехк къамех нах ба. Цхьабакъда, хьо цу къамах ва, со укх къамах ва яхаш царна юкъе охам хинна цхьа моттиг нийслац. Уж берригаш а къахьегара тІера, мичча хана а дІа-хьа гІо-новкъостал де кийча бола дешархой ба. Цудухьа дешарах дика кхеташ а ба.

Тайп-тайпарча поселкашкара, городашкара хьабаьхка ба укхаза дешаш бола кагийнахи мехкарийи. Цудухьа тайп-тайпара я цар оамалаш а. Царна юкъе ба «хала ба» оалаш цІи йоаккхараш а. Цхьабакъда, дукхагІбараш шоайла товш, вІаштІ тІерен безамеи хилар хьахиннад техобразоване заслуженни мастераша, комсорга З. Хашагульговас, староста Л. Арсакаевас царна юкъе кхетама болх барах. Иштта цар вІаштІехьдаьннад «халабараш» бокъахьарча наькъа тІа. баха, училища коллектив вІашин кхотае. Шоаш каралоацача професех дика кхеташ, теоретически Іомадаьр укхазарча мастерскешка практически чІоагІдеш болх беш ба уж.

СУРТА ТІА: (училища мастерске хьалхарча мугІаре латт аьрдехьара аьттехьа) мастер В. Удовиченко, комсорг З. Хашагульгова, староста Л. Арсакаева, хьехархо Т. Терехов.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Хьадувла, дагадовла вай!

ГІалгІай йоазон халонаш

ТІехьарча хана дукха дувцаш а яздеш а да вай йоазув тоадарах лаьца. Цхьаболчар тоъам ба, йоах, хІанзара алфавит кІезиг—дукха тоадича, кхычар — овлангара хувца деза йоах. 1938 шерага кхаччалца хинна латински алфавит юхаоттадича бакъахьа хеташ а ба цхьабараш. Из фу алфавит хиннад ца ховш ба дукха нах Зене хургдац, аьнна, хет хьалхагІа цхьа — ши дош вай йоазон историх аьлча.

ХІанзарча гуржий а эрмалой а йоазонца цхьана 4-ча бІаьшерене кхелла хиннад гаргарен яхача къаман йоазув. Гаргареш цхьаболча Іилманхоша вайнахах лоархІаш ба. Кавказская Албания яхаш хиннача паччахьалкхен керттерча къамах хинаб уж. Из йоазув цхьаццача археологически хІамаш тІа хІанз а корадоагІаш да, бакъда, Іилманхошта Іодеша магац. Хьанна хов из вай меттала деша таро хургйий?

Гуржий хроникаша яхачохь вай гІалгІай лоаме корадаьча гуржий церковни литературахи ховш да гІалгІаша хьалха хьаккхашта гуржий мотти литературен леладеш хиннилга ХІанз эрсий мотти литературен вай леладеш санна. Гуржий алапашца даь гІалгІай меттала цхьацца йоазош корадоагІа вай маьлхарча каламашка (дукхагІа лаьяраш я дІабехкача наькха цІераш).

Нохчаша санна, гІалгІаша а (бусалба дешар Іомадаь хинначар) Іарбий алфавитаца гІалгІай меттала яздеш хиннад тІкъоалагІча шерашка кхаччалца (дІахьан яздеш хинна кадьхаташ, васкеташ, назмаш). 1922 —1924 шерашка Іарбий графикагІа нохчий меттала массехк газет арадаьннад.

Дунен тІа цІихеза да финикийски алфавитагара хьаданна йоазонаш: латински кириллицеи. Латински йоазув малагІа да ховш да. Кириллица яха йоазув хьаоагІаш да Македоне вахача славянашкара а болгарашкара а. Цигара даьнна эрсашка а кхыча славянски халкъашка а дІаяьннад из йоазув. Из кхелла хиннад латински грецески йоазонех цхьа ...а а верда алфавитни знакаш кхоллаш а.

...

АЛФАВИТАШ

ХІанзардар	Латинскидар	ХІанзардар	Латинскидар
Аа	Аа	Рр	Rr
Аьаь	Ää	Сс	Ss
Бб	Bb	Тт	Tt
Вв	Vv	ТІтІ	Thth
Гг	Gg	Уу	Uu
ГІгІ	Chgh	Фф	Ff
Дд	Dd	Хх	Xx
Ее	Ee	Хьхь	Ьь
Е		ХІхІ	Hh
Жж	Žž	Цц	Cc
Зз	Zz	ЦІцІ	Chch
Ии	Ii	Чч	Čč
Йй	Jj	ЧІчІ	Čhčh
Кк	Kk	Шш	Šš
Кхкх	Qq	Щщ	
Къкъ	Qhqh	Ъ	
КІкІ	Khkh	Ы	
Лл	Ll	Ь	
Мм	Mm	Ээ	Ee
Нн	Nn	Юю	Juju
Оо	Oo	Яя	Jaja
Пп	Pp	Яьяь	
ПІпІ	Phph	Іі	Y(hg)

пох. ГІалгІашкара даьна из йоазув дІадаьржар нохчашкахьа, хІирашкахьа, черсашкахьа, кхычахьа.

1938 шерагара гІалгІашта, дуккха ...

хьежача, шаккхе а алфавит цхьатарра да. ТІакхха царех малагІчох пайда ийцача бакъахьа ба дІахо вай йоазув тоадара? Хетачох, хІанз дола йоазув лард а йолаш дита деза. Из бакъдеш, да, аьнна, хет массехк бахьан:

Латински алфавит юха а леладе вай долалой, дешар—йоазув Іомадеча наха хьалхашка хала хІама оттаргда: ч, с, в, р, д, в, и яха алапаш латински графиках цхьан тайпара дешаргда, эрсий графиках уж дешаргда кхыча тайпара. Уж ворхІ алап яздеш цхьан тайпара хургда, дешаш кхыча тайпара хургда. ГІалгІайн эрсийн ши дешар Іомаде доладеннача бера геттара хала хургда хІана аьлча, цу алапашца белгалъеш йола оазаш вергья цо.

ШоалагІ-дале, хІанзара вай дешар Іомадаь нах дицценнача латински алфавитагахьа баха хала хургда. Шийна хана латински алфавитаца Іомабеннача нахах дукхагІбараш кердача йоазонга ца боалаш бисар. Вай культура дегІаяра новкъарле а хилар цох. Тахан халла кара доалаш латта вай дешара гІулакх кегадалийта йиш яц алфавитаца тІехъяьнна эксперименташ а еш.

Тоъал дукха да хІанзарча йоазонца кепатеха дешара а говзаме а литература. Алфавит хувце, из дерригa а юхакепатоха дезаргда. Кхыдола зе ца дийцача а дукха хан рузкъеи доале дезаш да из гІулакх.

Хетарах, «І» яхача хьаракаца белгалдеш йола алапаш (кІ, хІ, цІ, тІ, кІ, чІ) дита мегаргда шоаш долчча тайпара, хІана аьлча «І» яха хьарак язде атта а да, дукха моттиг а дІа-ийцац цо.

Къ, кх, хь яхача хьаракашта ногамета юкъедоаладе мегаргдар латински е кхыдола хьаракаш масала, Қ, ҳ, кхыдараш а мегаргда).

Наьха оазаш белгалъе мегаргьяр тохара хьаракаца (ваха — идти, ваьха — жить). Юкъедоаладича бакъахьа дар З. Мальсагова шийн алфавита юкъеделла хиннa (гІехьагІо дІадаьнна) хьарак х. хІирий хІанзарча йоазон тІа дисад из. Цу хьаракаца белгалъеш хиннаяр лоацача а — пел э-нен тара йола оаз. Лоаца йола оаз «а» белгалъе мегаргьяр цукца.

Нагахьа оалаш хоз, вай алфавит ...

САЛОІАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 3 МАРТА

С. М. Кирова цІерагІа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хІамаш яра курсаш. 12.00 «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически курсаш.

Н. К. Крупская цІерагІа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 15.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 18.00 «УнахцІено» яха клуб.

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 «Малыш» яха клуб. Игротека. 15.00 Духови оркестр.

Химиний ДК. 18.00 Камерни хор. 18.00 «Радуга» яха халхара халкъа коллектив. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦІа. «Говза кулгаш» яха клуб. Макраме дукхаезараш хьех оаха. 15.00 «Сильные, смелые ловкие» яха спортклуб. 15.00 «Маски» яха берий театральни студи. «М. Жванецки». Кочегаров. 16.00 Гкеаристий ансамбла концерт.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхаезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дІа-юха хувцар.

«Красный молот» завода ДК. 16.00 «Тха беш» яха клуб. 17.00 Іарбий меттала къамаьл де Іомаду вай.

Пролетбата цІерагІа ДК. 15.00 «Глобус». «Мир слышит юности дыханье» яха тематически программа. 18.00 «Веселая горница» яха клуб. «Я руки женские целую...» яха цІейна хетаяь программа.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00 Игротека. 10.00 Вокально — инструментальни ансамбль. 12.00 ...

«Икар» яха инвалидий спортивно-унахцІенон клуб.

Гороно СДЮШОР стадион. Футбол НГІАССР Іан хьалхле. 10.00 «Нефтяник» — «Дружба». 11.30 «Монтажник» — «Орга». 12.00 ГНИ — «Вайнах». 14.30 «Динамо» — «Кооператор». 16.00 «Даймохк» — «Локомотив».

КІИРАНДИ, 4 МАРТА

С. М. Кирова цІерагІа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш.

Офицерий ЦІа. 11.00 Филофонистий клуб. Грамзаписаш гулъерий вІашагІкхетар.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хІамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 12.00 Харжархошта лаьрхаІ художественни самодеятельноста цІейна дола концерт. 12.00 Бальни дискон халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 — 30 шерал тІох ... баьнараштa» яха сайре.

Н. К. Крупская цІерагІа ДК. 9.00 Нохчий меттала къамаьл де Іомаду вай. 9.00 Машенаца художественни догамаш дара курсаш. 10.00 Технически кхоллама кружок. 10.00 Харжархошта лаьрхІа цІейна йола программа. 14.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 14.30 «Юный краевед» яха клуб. 15.00 «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 10.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 11.00 Берий музыкальни № 5 йолча школа концерт. 13.00 Духови оркестр.

Химиний ДК. 16.00 Художественни самодеятельноста ...

ТЕЛЕВИДЕНИ

3 МАРТА

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35. Мама, папа, со.
9.05 — «Даха, Лаьтта!» Экологически программа.
10.05 — «Американски провинци». Документальни фильм. 3-гІа фильм. «Ферма Пеллетов».
11.05 — «Зубрана уллув» яхача Іилма-популярни фильма премьера.
12.40 — «Партнер». Коммерчески вестник.
13.10 — «Зураб Анджапаридзе» яхача фильма-концерта премьера.
14.05 — «Дрессировщик С. Богуславе». Свердловскера передача.
14.30 — Коталон 45 шу дузаш. «Ковела юххерча хьунашка». Кхо сери йола художественни фильм. 1-гІа, 2-гІа сереш.
16.40 — Политически диалогаш.
17.30 — «Радуга» яха халкъа творчества телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Электрически бежа Іу» (Венгри).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Киноафиша.
19.45 — Зрителий дехарагІа. «Колье Шарлотты». Художественни фильм. 1-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.45 — Илли даниха вай, доттагІий!
23.40 — Ден луа-ихера.
23.55 — «Анха аьнхан метта клетка чу ваьннавар со...» яхача фильм-концерта премьера. Иосиф Бродский. Автор а роль ловзаер а РСФСР халкъа артист М. Казаков.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.20 — Туркестански Краснознаменни военни округа илпен халхарен ансамбла концерт.
8.40 — «ВорхІлагІа пхо». Субтитраш йола художественни фильм.
10.00 — «Содружество» яха видеоканал.
13.30 — «Бийсана кІайча говрашца». Художественни фильм. 3-гІа сери.
14.30 — «Советски Росси» яха видеоканал.
17.05 — «Фуэте». Операи балетан Познански театра солистах Р. Цуруевх йола киноочерк. (ШозлагІа хьахьокхар).
17.30 — Кхоана — хоржамаш.
18.00. — «Даймохк». Вайнаьха культура центр Москве. 2-гІа передача. (нохчий меттала).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Крылья Советов» — «Динамо». 3-гІа период.
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Волшебный клад». Мультфильм. 1-гІа дакъа.
20.00 — Пресс-клуб.
23.30 — Легки атлетика. Европа чемпионат. Шотландера передача.
00.15 — Бийсанара сеанс. «Лунная радуга» яха художественни фильм. (Эггара хьалха хьахьокхаш да).

22.15 — Футбольни обозрени.
22.45 — И. О. Дунаевски произведенешцара концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядке отта!
8.15 — «Амнистия». Художественни фильм субтитраш а йолаш (1981 ш.) Эггара хьалха хьахьокхар.
9.30 — Гандбол. Дунен чемпионат, МаІанах. СССР сборни — ГДР сборни. 2-гІа тайм. ЧССР-ера передача.
10.00 — ДІалокх Г. Черны-Стефанская. (Фортепиано. Польша).
10.30 — «Іам». Документальни фильм. «Ван саготоний Лаьтта». яхача цинилацара Байкала экологически проблемех.
10.55 — «Бостон селтикс» — «Миннсота» НБА профессионалашта юкъера баскетболагІа йола США чемпионат.
11.55 — Мехка театраша хьахьокх. «Вай городок», А. В. Луначарски цІерагІча Севастопольски эрсий драматически театра спектакль.
13.30 — «Бийсана кІайча говрашца». Художественни фильм. 4-гІа сери.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.05 — Тахан — хоржамаш. Спецвыпуск.
18.35 — «Нохчий халкъа муамаш» (нохчий меттала. 12 феврале хиннав шоэлагІа).
19.25 — Документальни фильм.
19.55 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Волшебный клад». Мультфильм. 2-гІа дакъа.
20.10 — Смоленски эрсий халкъа оркестра концерт.
21.00 — 7 ди (сурдоперевод а йолаш).
22.00 — «На семи ветрах». Художественни фильм (1962 ш.).
23.40 — Легки атлетика. Европа чемпионат. Шотландера передача.

4 МАРТА

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена лаьрхІа йола спорт.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуйрийна ма хулла хьалхагІа.
10.00 — Даймехка гІуланх деча.
11.00 — Іуйрийнара сакъерадаме программа.
11.30 — «Дуненна гонахьа». Альманах.
12.30 — УнахцІено.
13.15 — Массанена йола педагогика.
14.15 — «Дошо дешаш» яхача мультфильма премьера.
14.25 — Коталон 45 шу дузаш. «Ковела юххерча хьунашка». Художественни фильм. 3-гІа сери.
15.35 — «Юртара сахьат».

5 МАРТА

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Футбольни обозрени.
9.05 — «Колье Шарлотты» яха художественни фильм. 1-ра сери.
10.10 — «Рядом с зубром» яха Іилма-довзийтара фильм.
11.45 — «Эрсе искусствай 100 шу» яха тха тІехьале.
12.30 — «Ха». ТСН.
16.30 — «На-деж-да» яхача документальни фильма премьера.
16.55 — Тхо лаха доагІа.
17.25 — Берий сахьат (французски метта уроки).
18.25 — Коллаж.
18.30 — «Ха». ТСН.
19.00 — Шун письмоех.
19.20 — СССР халкъа артист П. Нечепоренкой балалайкай унисони.
19.35 — М. Булгаков. «Мастер и Маргарита». Н. Марица цІерагІча драмай Саратовски академически театра фильм-концерт. (Премьера).
21. — «Ха». ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.45 — «Мастер и Маргарита» яхача фильма-спектакля дІахолодар.
23.35 — «Фотомодельные» «Антиспид» яхача документальни фильма премьера.
00.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Все, что было загадано» яхача Іилма-довзийтара фильма премьера.
8.35 — 9.35 — Физика. 10 класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — «Любви верные», «Воспоминание о Юлии Вревской» яха Іилма-довзийтара фильмаш.
10.35 — 11.35 — Биологи. 7 класс.
11.05 — Тха беш.
12.05 — «На семи ветрах» яха художественни фильм.
13.45 — «Ашар» яхача документальни фильма премьера.
14.05 — «Проделки Сканена» ...

церковни литературахи ховш да гІалгІаша хьалха хьаккхашта гуржий мотти литературен леладеш хинних. ХІанз эрсий мотти литературе вай леладеш санна. Гуржий алапашна дах гІалгІай меттала цхьацца йоазош нораддоагІа вай маьлхарча казамашка (дукхагІа лаьяьраш я дІабехкача паьха цІераш).

Нохчаша санна, гІалгІаша а (бусалба дешар Іомадаь хинначар) Іарбий алфавитаца гІалгІай меттала яздеш хиннад тхьоалагІча шерашка кхочалца (дІаи хьаи яздеш хинна къьхаташ, васкеташ, назмаш). 1923—1924 шерашка Іарбий графикагІа нохчий меттала массехк газет арадаьннад.

Дунен тІа цІяхеза да финикийски алфавитагара хьадаьнна йоазонаш: латински кирилицеи Латински йоазув малагІа да ховш да. Кирилла яха йоазув хьадоагІаш да Македоне баьхача славянашкара а болгарашкара а. Царгара даьнна эрсашка а кхыча славянски халкъашка а дІадаьржар из йоазув. Из кхелла хиннад латински гречески йоазонех пайда эцаш а керда алфавитни знакаш кхоллаш а.

Дунен тІа шеора даьржа а эттагІа лоархІаш а дола латински эрсийи йоазонаш хила доагІаш дар вай йоазув кхоллара массарел прогрессивнегІа долаш. БІаь совгІа шу хьалха Эрсий мехка Іилман балхаш леладеш хиннача цІихезача лингвиста П. К. Услара кхелла хиннадар вайнаьха меттала йоазув. Эрсий алфавит ларде а дуллаш, специфически йола вай метта оазаш латински а кхыча а алапашца белгал я еш, кхелладар. Из тоадеш къахьийтар нохчий цІихезача серлончас Т. Эльдерхановас а кхычар а. Баккъа, паччахьа Іаьдала вай сердалга далар цадезаш хиларах, из йоазон гІулакх канадаланзар.

1921 шерагара Горски Автономни республика правительстве халкъа сердалон комиссара Мальсагов Зовргбина хьа а кхелла, чІоагІдир вай метта латински алфавит. Из керда йоазув шин шера кулгйоазонца лийлар, хьехархой, журналисташ, кхыбараш Іомабеш. Цу алфавитах дола йоазув кепадетта даьлар 1923 шера. Вай къаманна доккха гІулакх хилар

Ее	Ee	ХЬхь	
Е		ХІ хІ	Hh
Жж	Žž	Цц	Cc
Зз	Zz	ЦІцІ	Chch
Ии	Ii	Чч	Čč
Йй	Jj	ЧІчІ	Čhčh
Кк	Kk	Шш	Šš
КХкх	Qq	Щщ	
КЪкъ	Qhqh	Ъ	
КІкІ	Khkh	Ы	
Лл	Ll	Ь	
Мм	Mm	Ээ	Ee
Нн	Nn	Юю	JuJu
О	O	Яя	JaJa
Пп	Pp	ЯЬяь	
ПІ	Ph ph	Іı	Yh(y)

цох. ГІалгІашкара даьнна из йоазув дІадаьржар нохчашкахьа, хІирийкахьа, черсашкахьа, кхычахьа.

1938 шерагара гІалгІашта, дукхача кхыча советски халкъашта санна, эрсий графиках дола алфавит юкъедаьлар. ХІанз вай леладеш а да из. Шийх кхоачамбоацараш доахке а, вайна доккха гІулакх хиннад цох. Латински графиках хинна йоазув наха дицденна дІадаьннад. ХІаьта из миштад ха безам бола нах ба. Дукха ха йоаццаш хьехархочо Медов Поакъапа «Сердало» газет а тІа яздора: хьадовзийта латински алфавит, тІаккха наха ховргда из хІанз долчул дикагІа е вогІа хиннад. Из хІама дукхача наха ловш хиларах, вІаши дуxьала оттадеш аз доаладу хІанзардари латински алфавиташ.

Укх шин алфавитага хьежачоа гургда латински алфавитана копи еш кхеллад хІанзара алфавит (ший кхоачамбоацараш а тІехьа).

Фу гучадоал уж алфавиташ вІаши няйсдича. Шиннахьа а леладеш да шолха алапаш, белгалъеш яц йІаьхен лоацен оазаш. Вешта аьлча, тахан дувцаш долча кхоачамбоацарашка вай дешара гІулакх кегадаланза йиш яц алфавитаца тІехъяьнна экспериментащ а еш.

Тоъал дукха да хІанзарча йоазонаш кепатеха дешара а говзаме а литература. Алфавит хувце, из дергда а юхакепатоха дезаргда. Кхыдола зе ца дийнача а дукха хан рузкъея доаде дезаш да из гІулакх.

Хетарах, «І» яхача хьаракаца белгалдеш дола алапаш (гІ, хІ, цІ, тІ, пІ, чІ) дита мегаргда цоаш долчча тайпара, хІана аьлча «І» яха хьарак ладе атта а да, дукха моттиг а дІалацац цо.

Кь, кк, хь яхача хьаракашта нагаметта юкъедоаладе мегаргдар латински е кхыдола хьаракаш масала. К, к, кхыдараш а мегаргда).

ЙІаьха оазаш белгалъе мегаргьяр тохара хьаракаца (ваха — идти, ваха — жить). Юкъедоаладича бакъахьа дар З. Мальсагова ший алфавита юкъеделла хинна (тІехьагІо дІадаьнна) хьарак х. хІирий хІанзарча йоазон тІа дисад из. Цу хьаракаца белгалъеш хиннаяр лоацвача а — пен э-нен тара йола оаз. Лоаца йола оаз «а» белгалъе мегаргьяр цунца.

Наггахьа оалаш хоз, вай алфавит эрсий алфавитал сов гаьна доаккхе, машинкаца уж алапаш белгалде йиш хургьяц, царна тІа уж керда хьаракаш ца хилар бахьан долаш. Хетачох, машинкаш бахьанца сецаде мегаргдац алфавита гІулакх. Метта аттагІдар лахар да керттердар, машинкай алапащ-м хувца хала хургдацар, эшаш хуле.

Кастта Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университете дувцаргдолаш да дешаш: алфавит, орфографи, пунктуаци. Из маца хургда ха йиш я уж адресагІа язйича: Грозный, Шериповa ул., № 32, ЧИГУ, вайнахски филологе кафедра.

Алфавит хувцар доккха а лоархІаме а хІама да. Из оттаде деза меттаца товргдолаш, дукхача ханна леларгдолаш. Цудухьа, хьалхагІа газеташ тІа, совещанешка, конференцешка дийца, тІаккха лаьрхІа вІашагІъеллача Іилман комиссе дувпа йиш йолаш мара хІама дац из.

И. ДАХКИЛЬГОВ,
ЧИГУ доцент, НГІАССР Іилман заслуженни болхло.

мерин хор. 18.00 «Радуга» яха халхара халкъа коллектив. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон - болхлой ЦІа. «Говза кулгаш» яха клуб. Макраме дукхаезараш хьех оаха. 15.00 «Сильные, смелые ловкие» яха спортклуб. 15.00 «Маски» яха берий театральни студи. «М. Жванецки», Кочегаров. 16.00. Гитаристий ансамбла концерт.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дІа-юха хувцар.

«Красный молот» завода ДК. 15.00 «Тха беш» яха клуб. 17.00 Іарбий меттала къамаьл де Іомалу вай.

Пролетбата цІерагІа ДК. 15.00 «Глобус». «Мир слышит юности дыханье» яха тематически программа: 18.00 «Веселая горница» яха клуб. «Я руки женские целую...» яха цІейна хетаяь программа.

«Оргтехника» объединене ДК. 9.00 Игротека. 10.00 Вокально - инструментальни ансамбль. 12.00 Кагирхой цІей. 12.00 Аэробика.

М. Горьке цІерагІа клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха. 12.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00, 16.00, 18.00 «Каратист» яха клуб. 11.00 «Топотушки» яха халхара коллектив. 17.00 Гитаристий ансамбль.

В. Маяковске цІерагІа ДК. 15.00 «Солнышко» яха киноклуб. 17.00 «Нещ» яха клуб.

ШВСМ спортзал. 9.00 НГІАССР спортивни гимнастиках йола хьалхле.

С. Орджоникидзе цІерагІа стадион. 13.30 Кагирхой спартакиада.

Республикански шахматно-шашечни клуб. 10.00 НГІАССР эрсий шашках йола хьалхле.

«Садко» бассейн. 17.30 яха халхара ансамбль 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 12.00 Харжархошта лаьрхаІ художественни самодеятельноста цІейна дола концерт. 12.00 Баьнни дискон халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 «...30 шерат тІех баьнарашта» яхкхсайре.

Н. К. Крупский цІерагІа ДК. 9.00 Нохчий меттала къамаьл де Іомалу вай. 9.00 Машенаца художественни логамаш дара курсаш. 10.00 Технически кхоллама кружок. 10.00 Харжархошта лаьрхІа цІейна йола программа. 14.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 14.30 «Юный краевед» яха клуб. 15.00 «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 10.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 11.00 Берий музыкальни № 5 йолча школа концерт. 13.00 Духови оркестр.

Химикий ДК. 16.00 Художественни самодеятельноста цІейна дола концерт. 17.30 Духови оркестр. 18.00 «За демократию и гласность» яха тематически кинохьохкар.

Сердалон - болхлой ЦІа. 10.00 Художественни самодеятельноста концерт. 11.00 «Выдающиеся памятники зодчества» яха филателистически выставка. 12.00 Музыка езачарна йола клуб. «С. Рахманинова музыка» лекци-концерт. 17.00 Халкъа кагирхой театр. «И в шутку и в серьез» яха эстради программа.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дІа-юха хувцар.

«Красный молот» завода ДК. 11.30 Художественни самодеятельноста концерт. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 17.30 «В краю родном» яха тематически кинохьокхар.

18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Хоккей. СССР чемпионат. «Крылья Советов» — «Динамо». 3-гІа период.
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Волшебный клад». Мультфильм. 1-гІа дакъа.
20.00 — Пресс-клуб.
23.30 — Легки атлетика. Европа чемпионат. Шотландера передача.
00.15 — Бийсанара сеанс. «Лунная радуга» яха художественни фильм. (Эгтара хьалха хьахьокхаш да).

[illegible] — Берий газет [illegible] музыки метта [illegible].
18.25 — [illegible].
18.30 — «Ха». ТСН.
19.00 — Шун [illegible].
19.20 — СССР халкъа артист П. Нечепоренкон балалайкай унисони.
19.35 — М. Булгаков. «Мастер и Маргарита». И. Марвиз цІерагІча драмай Саратовски академически театра фильм-концерт. (Премьера).
21. — «Ха». ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.45 — «Мастер и Маргарита» яхача фильма-спектакла дІахододар.
23.35 — «Фотомодельны» «Антисказка» яхача документальни фильма премьера.
00.20 — ТСН.

4 МАРТА

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Массанена лаьрхІа йола спорт.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — ІуйрийнI ма хулла хьалхагІа.
10.00 — Даймехка гІулакх деча.
11.00 — Іуйрийнара санъердаме программа.
11.30 — «Дуненна гонахьа». Альманах.
12.30 — УнахцІено.
13.15 — Массанена йола педагогика.
14.15 — «Доша дешаш» яхача мультфильма премьера.
14.25 — Коталон 45 шу дузаш. «Ковела юкхерча хьунашка». Художественни фильм. 3-гІа сери.
15.35 — «Юртара сахьат». Панорама.
16.50 — ФаьлгІийн приключенейн дунен тІа. «Финист — ясный сокол». Художественни фильм.
18.20 — Тахан — хоржамий ди. Спецвыпуск.
18.50 — Зрителаша дехарагІа. «Колье Шарлотты». Художественни фильм. 2-гІен 3-гІен сереш.
21.00 — 7 ди.
22.00 — Даим хургдолчох йола уйлаш. Воскресни нравственни проповедь.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Все, что было загадано» яхача Іилма-довзийтара фильма премьера.
8.35 — 9.35 — Физика. 10 класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — «Любви вечна». «Воспоминание о Юлии Вревской» яха Іилма-довзийтара фильмаш.
10.35 — 11.35 — Биологи. 7 класс.
11.05 — Тха беш.
12.05 — «На семи ветрах» яха художественни фильм.
13.45 — «Ашар» яхача документальни фильма премьера.
14.05 — «Проделки Скапена» яхача фильма дийнахьара сеанс (юхагойтар). Художественни фильм. 1-ра сери.
17.20 — «Охотники и рыболовы России» яха документальни фильм.
17.50 — «Аш хьаржина нилеш...» (Оаш хержа иллеш) (юхагойтар, нохчий меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сесси. Перерыве (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»

РАДИО

3 МАРТ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Депутаталла кандидаташ (нохчий меттала).
10.15 РадиоладувгІархой каттарашта жоп лу НГІАССР НГБ председателa И. А. Межанова.
10.35 Реклама.
10.40 КПСС ЦК платформа проект ювцаш.
11.00 Поэзе минуташ (гІалгІай меттала).
11.15 Обществон закони (гІалгІай меттала).
11.35—12.00 Хьалхалаттача коллектива сурт (нохчий меттала).
15.15 Перестройна практика: проблемаши, предложенеши.
15.45 Арендни подряд болх бе я (гІалгІай меттала).
16.00—17.00 «ДоттагІилен концерт» (нохчий меттала).
18.00—19.00 «Музыкальни почте» (гІалгІай меттала).

4 МАРТ, КІИРАНДИ

ТАХАН — ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЯ СОВЕТАШКА ХОРЖАМАШ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45—8.00 Іодеша са письмо.
8.15—9.00 Даькъала дуьц шо.
11.30—12.00 Харжархошта дола концерт.

15.15—15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00—17.00 «Иллеца доттагІал долчарна» яха концерт.
18.00 Халкъа депутатин Советашка хоржамашта хетаяь кердача хоамий лаьрхІа выпуск.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
(гІалгІай меттала).
долча концерта дІахододар
18.30—19.00 Харжархошта решенеши.

ОРШОТ, 5 МАРТА

7.30 — «Юрта вахар» (гІалгІай меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55—8.00 — Музыка. Ха.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — «Саги, машени, нийъи» (гІалгІай меттала).
8.30—9.00 — Іуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 — Доши гІулакхи цаІ хилар (нохчий меттала).
9.30 — «Тхога язду». Письмои обзор (нохчий меттала).
9.45 — 10.00 — «Хьусена доша» яха Осмиева Хь. дувцар гІалгІай меттала).
15.15 — Микрофона хьалхашка ба Нохч-ГІалгІай радион телевиденей инструментальни ансамбла солисташ (гІалгІай меттала).
16.00—17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.20 — 18.40 — «Кагирхой хан» (нохчий меттала).

ДИКАЧА НАХАХ

ИШТТА САГ Я МАККА

Ший декхараш цІена кхоачашдеш хьайоагІаш я Грозненски швейни производственни объединене йиълагІча цеха ОТК контролер Тамасханова Макка. Новкъостаца яхачах, из принципиальни, инициатива йолаш, нахаца Іимерза, моллагІчунна гІо де кийча йолаш я.

..Цудухьа нийсденнад хІамаш тегараша Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаталла кандидат из оттанр а. Из моастагІа я бюрократизма, кІиллой, перестройкана баргал мел еттачунна.

Казахски ССР-а г. Кокчетаве болхлочун дезале яьй Макка. Духхьашха ший къахьегама никъ дІаболабир цо Грозненски № 26 йолча профессионально - технически училище 1978 шера чакхъяьнначул тІехьагІа. Цига деша из оттар а хІамаш тега говзал цунна езаяларца дувзаденна дар. Ше училище чакх а яьккха, йиъагІча цехе къахьега йолаенна дукха юкъ ялалехьа Маккас дІахьекхар шийца цхьана болх бераша, иштта кулгалхошта халонех ше бІукъожабеш йоацилга, ший болх кІоаргагІа бовзара тІаккхувш. йолга. Цудухьа лоаццача хана цехерча хІамаш тегарий массе а йолча операцех дика кхийттар Макка, тайп-тайпарча машинаш тІа болх бе Іемар из.

— Цул тешамегІа новкъост яц тха болхлошта юкъе, аьле, лоацца характеристика лу цунна цуша цхьана къахьегача хІамаш тегача мотористкаша, цеха кулгалхоша. Коллективера болхлой нравственни цІена хилар дукхача даькъе цунах тийша да. Массе а тайпарча производственни операцеех тІехдика кхетача цо новкъостал деш, бакъахьарча наькъа тІа баьха болхлой а кІезига бац укхаза. Дика а во а нахаца декъаш саг я Макка.

Нагахьа санна ше халкъа депутаталла хорже шин низ дІакхоачар де лерхІ Маккас кхоачамболлаш берий бешамаш, хилийтара, нийсхонца квартираш дІаекъийтара, шоай доалахьара цІеной хьалдеш болча наха лаьттан участкаш дІаекъача боалла кегар дІабаккхара, унахошта медицински гІулакх делга тоалайтара.

Иштта дог-уйла долаш хиннай из массаза а. Цудухьа Маккий 21 шу дизача хана цехера беррига коммунисташ чІоагІа раьза а болаш парте мугІарашка дІаийцар. ХІанз, коммунистически партена а берригача мехка а чІоагІа хало тІаэттача хана, перестройках ца а тешаш, шоай партийни билеташ Іодехнаш бола нах хьакимал дезаш хинна, цІаьхха дага а доацаш парте мугІарашка нийсбенна нах лоархІ цо. Докъхал ду цо шоашта болча аьттонна парте иха бола нах тахан гуча а бувлаш, цунах уж дІакъестарах.

Дукхача шерашка наха дагалаьттар ван вахар тоаделга дІадоладаьча перестройкана, демократена, гласноста тІехьа я Макка. Из чакхъяргхиларах шек боляларех дог кхоардаду цо. Принципиальни а тешаме коммунист а хиларах тарра 1988 шера из хержар КПСС Ленински райкома членалла, парте райкома идеологически отдела комиссена юкъеяхар М. Тамасханова.

ЧІоагІа сагота я из чуІе фусамаш йоацача къона бараша. Цудухьа хьинаре дакъа лоац цо шоаша гІирсаш хьалдара кагирхоша дІаболабаьча боалама юкъе.

Маккех тешац а из халкъа депутат хорже шоашта цо аьттув бергхилара дог доахаш а ба харжархой. Шийх бешіа тешам боабергбац Маккас!

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковска ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81; 22-65-81; юрта бахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-81; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ03020. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 780.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 6 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 27 (7841). ★ Мах 3 кеп.

Дукха бераш даьча ноаношта «Нана-турпал» яха цIи ялярах дола

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Итт а кхы дукхагIа а бераш даьча ноаношта «Нана-турпал» яха орден а луш «Нана-турпал» цIи лойла:

Нохч-ГIалгIай АССР-е гIолла:

Абдуллаева Маржан Мухамедовнана — болхлочоа, город Грозный.

Абуханова Гумсета — цIен-нанна, Веденски район.

Бязиева Бахьаудина Лидайна — цIен-нанна, Малгобекски район.

Ганиева Эсала Iашата — болхлочоа, Сунженски район.

Килоева Михайла Любана — цIен-нанна, город Назрань.

Манцигова Басира Кожаевнана — Х. Нурадилова цIерагIча колхоза колхозхочоа, Ножай-Юртовски район.

Матиева Iале Марета — цIен-нанна, Назрановски район.

Мацаева Лайла Тахировнана — «Заветы Ильича» яхача совхоза болхлочоа, Ножай-Юртовски район.

Можехаева Давида Любана — цIен-нанна, город Назрань.

Мудаева Балата — цIен-нанна, Веденски район.

Сайханова Масара — Гагарина цIерагIча колхоза колхозхочоа, Ножай - Юртовски район.

Халакаева Залипата — «Альпийский» яхача совхоза болхлочоа, Шатойски район.

Эстамирова Iумара Маржан — цIен-нанна, Назрановски район.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель

М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.

1990 шера, 22 феврале.

ДИКАГIБАРАШ ХЕРЖАР РСФСР, НГIАССР, МОТТИГАШКАРЧА СОВЕТИЙ ХАЛКЪА ДЕПУТАТАЛЛА

Демократе хьалашка

Самардийнахьа, IуйрIийна ворхI сахьат даьлча гIоне Грозненски педучилищерча № 26 йолча хоржамий участке халкъа депутаташ харжара кхаж тасса хьаухаш бар харжархой. Лохкаш музыка йолаш, хоржамий комиссе члеваша моаршал хетташ безаме тIанийбу уж. Укх хоржамий участке гIолла РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР, Ленински райсовета депутаталла харжа оттаваь 37 кандидат вар. Царех наха чIоагIагIа къоабалваь кхоъ ва халкъа депутаталла харжа везар. Демократически хьалашка дIадоаделар кхаж тоссилга.

— Халкъа депутаташ хоржамаш [illegible] дIадоаделар [illegible] хоржамий участке? МалагIа [illegible] цу балха тIа [illegible]? [illegible] — [illegible] тха корреспондента участкови хоржамий [illegible] председателе Галуман Руслан Васильевичага?

[illegible]

— 4 март [illegible] [illegible]

[illegible]

...стройка дIайолаенна, массаьк [illegible] из тоалаларга [illegible] дукха хIа[illegible] Кхачан а промышленни а тикашка хьаьна хIа[illegible] яхаш леткъ харжархой. Вай вахар тоадара тIехьа тIатIерташ къовсам леттабергба, ална, тхоапта хелаш [illegible] тIехьа мара [illegible] тасса безам бац тха. [illegible] бюллетенаш а [illegible] харжархой. Цу[illegible] дукха [illegible] харжархоша. Цхьаннена тIехьа а кхаж тасса безам бац тха, яхараш а [illegible]

[illegible] Эггара хьалха [illegible] [illegible] Хьалха [illegible] советски [illegible] кандидату[illegible] хоржам [illegible] Шо [illegible] хьалха доалчина тIехьа мара [illegible] тассаш [illegible]

[illegible] тIехьа кхаж тесса, яхаш, [illegible] харжанза варгвоацилга дIа а хиташ.

— Хьалха дIанхача шераша санна доашаш, дукха эргалоаш хиннай хоржамашка. Забастовкаш митингаш кIезигагIа а еш, массане а хьинаре къахьега деза, тIахьа вай дикагIа дахарга,

Эггара хьалха боагIача харжархошца кхаьчар хоржамий участке шийн советски граждански [illegible] [illegible] кандидатанца тIехьа кхаж тасса «Терек» яхача [illegible]бельно - дахчах хIамаш е [illegible] объединене фанер[illegible] заготовительни пеха отде[illegible] [illegible] сурта тIа).

Лохехьа латтача сурта тIа — 47-ча Ташкалински хоржамий округа № 3 йолча хоржамий участка комиссе [illegible]

И. КОБЛАШВИЛЕ сурташ.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Доккхий декхараш тIайилад шийтталлагIча пятилетка тIеххьарча шера «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Чакхбаьннаб хьалхара ши бутт. Долче, мишта кхоачашду цар шоаш тIалийла декхараш? Шу доладелча денз хьабаьча балха итогаша хьахьокхачох шоай деша дай хилийаб уж. Дерригача техшико - экономически хьокхамий шин бетта задаш тIеххоачашъяьй цар. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул тIех цар даьккхад шиъ ахи эзар тонн мехкдаьтта. ХIаьта задаиел тIех яьккхай 262 миллион кубически метр газ. Керттерча даькъе из вIаштIехьдаьллад капитальнии текущии ремонт а еш, къаьна скважинаш болх бе йолаллинтарахи цар мехкдаьтта дала доладаларахи.

Паччахьалкхен планал совгIа 41 эзар сома мехьа продукци мабаьккхай НГДУ [illegible] [illegible] Сарде хьахара задания 4,2 процент тIехкхачашъяьй цо.

Цхьакха нех е участок яц НГДУ паччахьалкхен планах лоархIа на еш. [illegible]

[illegible]

Культура болхлошта «Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цIи ялярах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Самодеятельни художественни творчества даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла.

Арустамова Ирие Абибарцумовнана — Нохч-ГIалгIай культурно - просветительни училища хьехархочоа.

Кравченко Людмила Михайловнана — «Красный молот» завода Культура цIен художественни кулгалхочоа.

Куркиев Сосламбика Руслана — «Красный молот» завода Культура цIен художественни самодеятельноста доакъошхочоа.

Папиянц Сергей Алкаровича — «Красный молот» завода «Меридиан» яхача халхара хореографически ансамбла художественни кулгалхочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.

1990 шера 22 феврале.

[illegible]ка» объединене Грозненски геофизически тохкамаш дара управлене радиоэлектрокаротажни парте начальника.

«Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик»

Уманский Феликс Львовича — Грозненски вIашагIтехача ТЭЦ директора.

«Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни машиностроитель»

Кузнецова Валентина Алексеевнана — «Грознефтемаш» завода кабельно-сварочни участка мастера.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.

1990 шера 22 феврале.

Нов. Н. Ф. РЯЗАНЦЕВНА «Нохч-ГIалгIай АССР Iилмани техникан заслуженни деятель» яха цIи ялярах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Iилмани техникан даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР Iилмани техникан заслуженни деятель» яха сийлен цIи лойла Рязанцев Николай Федоровича — тохкамаш да[illegible] [illegible] проектно-конструкторски института [illegible] [illegible]

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь [illegible]

Халкъа йоахама болхлошта «Нохч-ГIалгIай АССР» сийлен цIераш ялярах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Халкъа йоахама даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи [illegible] сийлен цIераш лойла:

«Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттан газовии [illegible]

[illegible] ахь ушан тонн мехкдаьтта. ХIокха шарахь дIадолийначу [illegible] дашт тIехь яккхан 282 миллион кубически метр газ. Керттерча даьххе из кIошатIехь дашнаш капитальнин текущин ремонт а еш, къаьна скважинин болх бе йолалийтаран нор мехкдаьтта дала долаларахь.

Пачхьалкхен плана мел санна 41 эзар сом [illegible] маьхза продукци [illegible] [illegible] НГДУ [illegible] шин бетта. Къахьегама [illegible] лакхъяра задани 4,2 процент тIехкхоачашъйна ю.

Цхьаккха цех а участок яц НГДУ пачхьалкхен планах лоарх Iа ца еш. Царна юкъе а къаьстта дика болх беш тIанйда декхараш тIеххоачашдеш хиларца белгалъьшна я Акинин Александр, Ахриев Берснакъа, Дишниев Салман, Мамдов Василий керте латтача мехкдаьттен газн йоахача цехий коллективаш.

Деша дай бац

ШийтталагIча пятилетка дIадахача шерашка юкъера лаьрхIача хIара шера хьалъярел диазза дукхагIа гIишлош хьалъе езаш я укх шера. Уж гIирсаш хьалдеча къахьегаш болча гIишлонхошта маьшша гIишлон материалаш лоаттае декхарийла ярех цаI я «Чечингагропромстрой» производственни объединенена чуйоагIача Грозненски аьшкбетона конструкцей завода коллектив. Цу даькъе доккхий декхараш тIанйцад цо укх шера. ЛоархIайой-теш из церех? ХIанзалца хьа баьча балхага дилачача тIанйцача декхарех меттел пачхьалкхен планах а лоархIаяц из. Товарин продукци арахецара шин бетта задани кхоачаш а ца еш, цунна тIаднса пачхьалкхен декхар 37 эзар сома маьха да. Цу даькъе ара ца хецаш йисай 325 кубически метр аьшкбетона изделеш.

Шоай потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а 90,7 процент мара лоархIабаьбац завода болхлой дIабахача шин бетта. Цар смежникашка дIа ца кхоачийташ йисай итташ эзараш сомий маьха тайп-тайпара продукци. Пачхьалкхенна пайда бара задани а из тIкъа мара кхоачашъяьяц цар. Арахецача продукцега дIабода мах планагIа лаьрхIачул дукхагIа ба.

Заводерча цехий коллективех дукхагIчар тIехьаюсаш дIадоладаьд пятилетка тIеххьара шу. Царна юкъе а къаьстта во болх а беш, эггара дукхагIа пачхьалкхен декхар тIалусачарех я Куркиев Мурат керте латтача цеха коллектив.

[illegible] хьамий хоржам[illegible] [illegible] [illegible] тха корреспондента участкови хоржамий комиссе председателига Галуман Руслан Васильевичага?

Цо аьлар

— 4 март хьатIаоттачехьа диазза вIашагIъхетар хилар [illegible] халкъа депутаташа кандидаташ. Цул совгIа, харжархошца [illegible] болх бу агитатораша. Цудухьа, дика дIадоладелар тха участке хоржамаш. Эггара хьалха кхаж тасса болабеннарех дукхагIбараш къахьегамен тIемен ветеранаш бар. Хьалха дIадахача шерашка лакхе латтача партийнии советски органаша оттаяь кандидатураш, хоржаш чакхъювлар, йоахар бокххийча наха. Шоай хьашт долчунна тIехьа мара кхаж тассац хIанз харжархоша. Иштта шоай граждански декхар кхоачашде волавелар тха участкера кхо эзар гаргга харжархо.

Дийнахьа цхьайтта сахьат доалача хана кхаж тесса ваьннар 700 гаргга сат мара вацар. Хьалха санна хиннадаларе, дукхагIбараш цу ханале кхаж тесса баьнна хургбар.

Цхьайола халонаш нийсъелар участкови комиссе членашта. ХIанз-хIанз вахар тоалургда, яхаш нах Iехабу итташ шераш да. Пере[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] харжар[illegible] хой. Вай вахар тоалара тIехьа тIаIертаи къовсам лоаттаберйба, аьнна, тхоаьта хетаи бераша тIехьа мара кхаж тасса безам бац тха, яхаш кабинашка бюллетенаш а ниша чуух харжартой. Цудухьа арсIагIа латташ дукха ха йола харжархоша. Цхьаннена тIехьа а кхаж тасса безам бац тха, яхараш а нийсътаме болх бе бийзаб тха, шоай дего къоабалвечоа тIехьа кхаж тасса, яхаш, цаI харжанза варгвоацилга дIа, а хайташ.

— Хьалха дIанхача шерашка санна доацаш, дукха эргалонаш хиннай хоржамашка. Забастовкаши митингаши кIезигагIа а еш, массане а хьинаре къахьега деза, тIаккха вай дикагIа дахаргда, яхаш дувц цар. ХIанз санна мара дисциплина мехка ца хуле, перестройка мел дукха ювце а хIама хургдац, йоах наха.

ЦIенъяь дIаяха еза, кулгалдара командно - административни методаш, вIаший дага а бувлаш, къамий викалаша демократически хьалашка чIоагIде деза шоашта юкъера вошал, доттагIал, цу гIулакха юстара латта йиш яц цхьаккхе.

Б. КОСТОЕВ.

Эггара хьалха боагIача харжархоица къаьчар хоржамий участко ший советски [illegible] [illegible] де — дего къоабалбеча депутаталла кандидаташта тIехьа [illegible] [illegible] тасса «Терек» яхача [illegible] - дохчах хIамаш [illegible] объединене фанер[illegible] [illegible] лочница С. Евлоева (хьалхарча сурта тIа).

Лохехьа латтача сурта тIа — 47-ча Т[illegible] хоржамий округа № 3 йолча хоржамий участка [illegible] [illegible].

II. КОБИАШВИЛЕ сурташ.

[illegible] Сергей [illegible]вича — «Красный молот» завода «Меридиан» яхача халкъара хореографически ансамбла художественни кулгалхочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.

1990 шера, 22 феврале.

Халкъа боахама болхлошта Нохч-ГIалгIай АССР сийлен цIераш яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Халкъа боахама даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи сийлен цIераш лойла:

«Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттан газовни промышленноста заслуженни болхло»

Сумеров Николай Петровича — «Грознефтегеофизи[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Iилмани техникан даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР Iилмани техникан заслуженни деятель» я аьнна цIи тилла [illegible] Ризванов [illegible] [illegible] мехкдаьтта доала моттиган гучаноахан скважинаш тахкаран тIахьожам лоттабаран йолча Еррисоюзни Iилма-тохкама, проектно-конструкторски института Прикаспийски отделене скважинаш тахьарен карарзаяреи отдела заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.

1990 шера, 22 феврале.

Хьалхара моттиг карарьялийтац

Укх тIеххьарча шерашка Грозненски швейни производственни объединене цехашта, филиалашта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташ хьайоагIарех я Дудникова Татьяна Петровна керте латтача шоллагIча цеха коллектив. ДIадахача пятилетка диълагIча шера йиъа кварталагIа, объединенерча цехашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар цо. Ше соахка даьха производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьегаш ба цеха хIамаш тега мотористкаш укх шера а. Январь бетта план кхоачашъярах эггара хьалхарчарца рапорт делар цар. ХIаьта шин бетта задаш а массехк ди хьалха кхоачаш а яь, планал совгIа цар тийгад тайп-тайпара эзараш барзкъаш.

Уж производственни толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, хьинаре къахьегаш йола бригадаш кIезига яц цехе. Царна юкъе эггара дикагIа а лоархIаш, массаза а яхье хьалха латтачарех я хIамаш тегача мастера Гамаева Лиза Майрбековнас кулгалдеча йиълагIча бригада коллектив. Цехе меттел ерригача объединенерча бригадашта юкъе а эггара хьалха, соахка 4-ча ноябре, рапорт делар цо товарин продукци арахецара шера задани кхоачашъярах. Долче, хIанз из болх беш я укх шера май бетта чотагIа.

Иштта дика къа а хьегаш, шоаш тIанйца декхараш даим тIеххоачашдеш я хIамаш тега мастераш Комаревцева Валентина, Жильцова Раиса Васильевна керте латтача цхьоалагIчеи шоллагIчеи бригадай коллективаш. Соахка ноябрь бетта, кхоалагIча денаде шера заданех лоархIа а яь, хIанзалехьа кхоачашъяьй цар пятилетка тIеххьарча шера хьалхарча квартала задани. Уж санна йола бригадаш кхы а я цехе. Цар тIа-тIа хьинарегIа къа а хьегаш, кердача къахьегама толамашка кхувл цеха коллектив. ХIара сменагIа норма 125—140 процент кхоачаш а еш, беттагара беттага башха-дика производственни хьокхамаш доахаш бола болхлой а итташ ба цехе. Овсаре къахьегарал совгIа, шоаш тегаш дола барзкъаш дикеи тIехдикеи мара хилийтац цар. Цудухьа цар тийга барзкъаш ОТК контролераша соца ца деш хийца чакхдоалийт. Иштта шоаех тешам а бенна, царца цхьана къахьегача новкъостийи цеха кулгалхойи оагIонгахьара доккха тешал тIехьа долчарех ба хIамаш тега мотористкаш Иванова Валентина, Лазарева, Анна, Накостоева Мадина, Арсанукаева Лариса, Петросян Роза, Паничкина Тамара, кхы дукха бараш а. Цехера яхье хьалха латта берригаш а бийца баргбац.

Шергара шерга уж санна бараш дукхагIа хулаш хилар а цхьа бахьан доацаш дац. Яхье хьалхалаттарий опыт шерра йоаржа а еш, цунах бизза пайда иайбайт хIамаш тегарашка. Цул совгIа, царна юкъера социалистически яхьа цар къахьегами хьаькъалца вIаштIехьбаьккхаб укхаза. Бригадни подрядагIа къахьегаши хIаране къахьегаме лоацача даькъе коэффициентага хьежжа алапи йдеши я дукхагIйола коллективаш. Цудухьа балха тIа цхьатара дукъ дIа а увзаш, балха тIа керда мулаш доах цар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Рейд

Таронаш дукха я

ХIара дийнахьа тIаккхеташ йоагIа Сунженски района боахамаша пачхьалкхенга йохка шура. Масала, ткъестлагIча феврале да хьалха хинначул цхьа тонн дукхагIа дIачуслар из. Дале а, оттаьча планага а соахкарча хьокхамга а хьежача, тоъал кIезигагIа я укхазарча хьайбаш леладераша маьхалъяьккха продукци. Фуд новкъарло ер? МалагIа таронаш йисай пайда ца эцаш?

ДIадахача шера йоагIа а йоагIаш критика йир оаха XIX партсъезда цIерагIча колхоза кулгалхой, специалистий хьайбаш леладерий адресагIа. Укхазарча йиъ фермах цхьаккха а яцар шийна хьалхашка латтача декхарех лоархIаеш. кIезигденнадар деттача доаханий Iул, ира латтар доакъара проблема, тоъаш бацар доаркаш. Кхоачамбоацараш кхы а дукха дар.

Бакъдар ала деза, шоапта яь критика нийса кхетайир колхоза хьайбаш леладераша. Цунна тешал деш да ер хьокхамаш. Нагахьа санна соахка январеи феврала хьалхарча ткъаь дийнахьеи колхозо 335 тонн шура мара елкаце, карарча шера цу юкъа дIачуеннар 428 тонн я. Шоана гучча бесса дикалгахьа дола хувцамаш гуш да.

Райцентрера Карабулаке бодача наькъа аьтта оагIорахьа йоал Л. Толмачева керте латта № 2 йола шурий-товарни ферма. Цун коа вала атта дац. Из дара дизбарьерах а цIенхашттача тIахьожамах а чакхвала веза. МТФ кулгалхо а специалисташ а шоай балха моттигашка бар.

ЦIеча уголоке дIачуваьлча эггара хьалха бIарг тIаотт пена тIа хьалтеха йоаллача сводкана. Селхан кхычарел дукхагIа шура яьккхача доаркай цIераш я цу тIа дIаязъяь. Масала, В. Солдатенкос хIара беттача Iаттагара яьккхай 13,1 килограмм шура. Дукха тIехьайнсаяц цунна Казаева Нина — цун хьокхам 12,3 килограмм. КхоалагIа я Н. Хирьянова.

— Ферма ерригта коллектив бIубенна къахьегаш я, — аьлар зоотехника В. Чечерина. — Цудухьа районерча социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIа из укх шера. ХIара дийнахьа пачхьалкхенна цо дIалу пхи тонн шура.

Маьшша да ферме доакъар. Дале а, бIарг санна лорадеш леладу из. БIаьсти тIехьа йоалий а мича хов. Цахаддаш болх беш хиннай кормоцех. Цо а новкъостал даьд лакхача хьокхамашка кхача.

ГIулакхаш во деце а, кхы Iаяха дог гIоздаьнна яц ферма кулгалхо Л. Толмачева.

— Цхьа хIама дар со духтIаяла ловш, — йоах цо. — Укх шера тха фермана оттаяь шура йохкара план 1500 тонн я. Из кхоачашъяра хIара кхоабача Iаттагара йиъ эзар килограмм шура яккха езаргья тха. МалагIа боахам ба районе а хьашт дале республике а цу тайпара хьокхамаш долаш? Духхьал план кхоачашъяра рекорд оттае езача хьале оттадаьд тхо.

Планировани нийса ца хилара Iокада ца Iеш, халахеташ дувц ферма коллективо къахьегама результаташ нийса ца ярах а. Соахка хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 3772 килограмм шура яьккхар цо, хIаьта хьалхара моттиг елар из хьокхам 328 килограмм лохагIа хиннача XX партсъезда цIерагIча № 1 йолча МТФ хьайбаш леладераштa. Мишта кхетаде деза из?

— Геттара чIоагIа Iаткъ тхона, каст-каста электричество дIайовеш хилар, — йоах учетчика З. Хамеисиаяс. Доахан детташ латтача хана а нийслу цу тайпара хIамаш. Цкъа-дале, шура йоаккха аппараташ болх ца беш соц, шоллагI-дале, бIарга белла пIелг гургбоацаш баьде хул хьайбаш латтача корпусашка. Фу дергда цу юкъе гIолла доаркаша, бежа Iуша?

Ферме шиъ движок ба. Электричество дIайоаешше, хьалсага беза уж. Цхьабакъда, из де таро яц, аккумулятораш ца хилар бахьан долаш. ХIаьта пускачех кегташ дукха ха йов. Хетачох, цу даькъе новкъостал де дезар колхоза инженерни служба я. Мишта кхетаде дезаш да, комбайнаши дукхагIйола тракторашн болх боацаш латтача хана, аккумулятораш яц яхалга?

Iаьсий во леладац ферме. Царна мел эшар Iалашде гIерт ферма болхлой. Цудухьа цхьаккха тIерадаьннадац царна. Из деча хьинаре дакъа лоац тракториста И. Пенкова, И. Хирьянова, Н. Куценкос, зооветеринарни служба болхлоша, специалисташа.

ШоллагIдола адрес — Кирова цIерагIа колхоз. Карарча шера 1420 тонн шура пачхьалкхенга йохка езаш ба из боахам. вешта аьлча, хIара бетта 120 тонн гаргга. Февралан шоллагIа декада чакхйоалача хана ерригa а дIаенна продукци 123 тонн мара яцар. Гуш дар шура йохкара график талхаш латталга. ХIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 5 килограмм шура йоаккх дийнахьа. Районе ялхлагIа хьокхам ба из.

Уж цифраш я. Цхьабакъда, дувцанза дургдоацаш да кхыдар. Во ба ца аьлча, кхы ала хIама дац колхоза № 1 йолча фермана дIатIабодача наькъах, гонга кхоачаш хотти колди латт укхаза, ледара да хьайбаш леладерий хьалаш, гаьнара хьатIакхухь цхьадола доакъараш.

— Цу кхоачамбоацараша юханъувл наьха къахьегамцара безам. Кагий нах раьза бац укхаза болх бе. Цудухьа тоъаш яц кхоъ доарка, — йоах колхоза парткома секретара Т. А. Сборнаяс. — ФуннагIа даь а, хьайбаш леладерий профессе сий айлургдола никъ лаха безача кхаьчад гIулакх.

Къамаьл дац аттачарех бац доаркай, бежа Iуй болх. Кхы цхьаккха деце а, кхо сахьат даьлча меттара гIовтта ма безий цар. ТIаккха мишта бут уж йоахко ца еш?

Ала йиш яц ферме дерригa а ледара да, аьнна. Хьинаре къахьегарца белгалбаьннa, хьаьнала нах кIезига бац укхаза. Царех ба Галаева Тоти, Рыбалко Мария, Газдиева Тамара. Шоай декхарех тIехдика лоархIабу уж. Колхоза кулгалхой тохабала беза цар опыт дIайоаржалра, коллектива хьокхамаш дикагIбарий хьокхамашта нийсса хилийтара. Кхы хала гIулакх а дац из.

Соахка укх хана хинначунца нийсдича, дукха шура йисай сунженцаша дIа ца луш. Дале а, хьайбаша лур алсамдаккхара таронаш йолаш я укхаза. Бизза пайда эца беза царех.

М. МАМЫШЕВ, халкъа тIахьожамхо, районни газета болхло.
М. КАРТОЕВ, тха спец. корр.

Халкъа воӀ

Ахриев Сайта ГӀапур ваь 100 шу дузаш

Цхьакха дийна а вай биллалийта бокъо яц кховткъеп шийтта шу хьалха Сийлахь-Йоккха Октябрьски социалистически революци яьккхараш. Шоай вахар кхо па деш, шоай цӀий Ӏомехкадеш даькхад пар ер Ӏаьдал. Къулбаседа Кавказе Советски Ӏаьдал оттадеча хана хьалхарча мутӀаре лаьттарех хиннав Ахриев Сайта ГӀапур. Укх шера бӀаь шу дуз из ваь, хӀаьта кхелха — 70 шу.

АХРИЕВ ГӀапур ваьв 1890 шера Фуртовг яхача юрта. Темаркъий Сайта шоллагӀвола кӀаьнк хиннав из. ХӀаьта цул воккхагӀвар, Мухтар. Петербургски университете деша вагӀача хана революционни уйлаш йолча студентий кружокашка дакъа лоацаш хиннав. Лазаро кӀал а вита, дукха па вахаш дӀаваьннав из. Фуртовг уз Бурогахьара ГуржегӀа бодача новкъа хьал вахача 26 километр гаьна, Тийрка ьтта оагӀорахьа. Шоаш бераш долча хана деиз ГӀапура а цун вежараша а новкъостал деш хиннад даьна, -нанна, боккхагӀбарашта. ХӀаьта укхаза бахьача наьха керттера болх хиннаб хьайбай боахамца бувзабенна. Бер долча хана деиз къахьега Ӏомаваь хиннав ГӀапур. Доахан, жа, говраш йоажаеш, мангала боахкача наха кхача, хий кхухьаш хиннав из бера хана. ХӀаьта кхыча гӀалгӀай юрташка санна, хала баьхаб Фуртовгара нах а. Ялат дӀаде лаьтташ хиннадац. Цхьан замалахь арахьара лелхабаь лоамашка чутоӀабаь вайнах йоккха хало ловш баьхаб хӀама дӀае лаьтта цахилар бахьан долаш. Шоаш леладеча хьайбаех хьадаьккхар дохкаш, цох хьакйцача ахчах ялат ийдеш баьхаб уж. Бера-хана деиз боккхагӀчар лелаю из хало йовзаш хиннав ГӀапур.

ЦӀаьхха хувцаденнад ГӀапура берал, цун деррига вахар. Из ийсденнад укх тайпара. ГӀапура даь воша — Сайта воша СаӀадал, — хиннав, ший хана Петербургски университет яьккха. Цига студент волаш деша вагӀача хана «Земля и воля» яхача революционни организаце член а волаш цун кружокашка хиннаре дакъа лоацаш хиннав СаӀадал Университет чакхъаьккхача тӀехьагӀа Азербайджане хьехархо волаш болх бе. Цига а бувзам лелаб СаӀадала революционни ... [illegible] хана. ХӀаьта дукха ... [illegible] цун вешии, даь веший къонгаш. Царех дукхагӀа бараш а дешийтад цо. ДӀадахача бӀаьшере революционни боламе дакъа лацарах персональни пенсионер хиннад. Ахриев СаӀадал дӀаваьлар 1932 шера шийна 80 шу кхоачаш. Цо дешийта, революционни кхетам бенна вар ГӀапур а.

Юххьанца, Фуртовгара хьавоалавеше, Буро тӀара шоллагӀча реальни училище деша оттаевла ГӀапур. ХӀаьта ... [illegible]

... ла цӀи хеза революционераш. Цар керттера декхар хиннад мискача наха большевикий никъ дӀабовзийтилга.

Къаьстта боккха кегар баьллаб цу хана Буро тӀа, Бокъонца къоабтаде йиш йолаш хиннадац городе кулгалдер малагӀа Ӏаьдал да. Къеча, мискача наьха митингашка, собранешка къамаьлаш деш хиннад большевикаша, кхычахьа — меньшевикаша, эсераша, кӀайча — казакаша. Городе нах боабеш хиннаб, къоалаш деш, цӀераш етташ хиннай. Цу халача хана 1917-ча шера 30-ча декабре болхлойи солдатски депутатий Буро тӀарча Совето соцам баьб Советски Ӏаьдала мутӀахьа хилараи РСФСР Халкъа Комиссарий Совета соцамаш кхоачашдаран. Цу бийсан гӀеттай контрреволюци. Цо лийцаб Н. Буачидзе, М. Орехашвили керте латтача президиума членаш. Цхьан юкъа контрреволюци котъяьннай. Къамашта юкъера довнаш юха а дӀадоладеннад. Цу хана Пятигорске хиннача С. М. Кировс Ахриев ГӀапура тӀадиллад наха юкъе шерра кхетама болх белга. Цу балха тӀа дукха дакъа лаьцад гӀалгӀай революционераш Ахриев, Зязиков, Албогачиев, Костоев, Гойгов керте латтача большевикаша.

Контрреволюцес Тийрка халкъий съезд гулъяьй 25-ча январе 1918-ча шера Моздоке. Нохчехи гӀалгӀайхи казанаш лотабелга — из хиннад цу съезда керттера декхар. ХӀаьта нохчийи гӀалгӀайи викалаш цу съезде бийхабац. Цхьабакъда, контрреволюцена хетар цу съезде чакхдаьннадац. С. М. Кировеи Н. Буачидзеи кулгалдеча «Социалистически блока» хьалхленца съездо соцам баьб Терски области халкъашта юкъе машар оттабара. ХӀаьта керда съезд хьаелла а лаьрхӀад нохчийи гӀалгӀайи юкъе а хургболаш.

Из Терски области халкъий II съезд хьайийллай 1918-ча шера февраль бетта Пятигорске. Атта хиннадац нохчийи гӀалгӀайи викалашта цу съезде кхача. Массанахьа а кӀай казакаш, белогвардейцаш, юнкераш хиннаб. Съезд хьайийллача дийнахьа цига Ӏойийшай Ахриевс, Саланов, Котиевс кулгаш ... [illegible] телеграмма:

«Вежарий - къахьегамхой, тхо, ГӀалгӀайчен къахьегама халкъ, декхарийла да шуца цхьана вайх массанех тела лазар дӀадаккха. БӀехача контрреволюционни Ӏаьржача кулго вӀаштӀехьдалийтадац тха съезд хьаеллача дийнахьа шуца цхьана цига кхача. Цхьабакъда, тхо шуца цхьана да, шо долча дӀа а кхоачаргда».

Из телеграмм Ӏойийшачул тӀехьагӀа чӀоагӀа тӀоараш техар съезде гуйбеннараша ... [illegible]

ЦУ ДЕНОШКА теттара халача хьаэн тӀа ... [illegible] Буро тӀарча большевикий ... [illegible] кхайкадир съездо. ХӀаьта цу хьакъехьа телеграмма а яхьийтар В. И. Ленинга.

Цу хана кхы а чӀоагӀагӀа гӀаьттар контрреволюци. Цудухьа съездо лаьрхӀар шийи болх Буро тӀа дӀахобахьа. Укхаза хержар Ӏаьдала органаш — Тийрка халкъий Советии Халкъа комиссарий Советии. Революционер-большевик Ной Буачидзе хержар Халкъа Комиссарий Совета председателалла. Ахриев ГӀапур хержар къамий гӀулакхий халкъа комиссаралла.

Цу хана юха а гӀаьттар Терски областера контрреволюци. Цо йоахар, Къулбаседа Кавказ къаьстта, кортамукъа паччахьалкхе хила еза. Цу халача хьалашка большевикаша лаьрхӀар Терски области халкъий III съезд гулъе. Цо шийи болх дӀаболабир 1918-ча шера 22 мае Шолжа-ГӀалий тӀа. Цига тӀаийцар Терски республика моастагӀех кӀалхаръяккхара тӀема бӀу вӀашагӀболлара йола резолюци. Цу съезде цхьаькха а декхар тӀадиллар Ахриев ГӀапура. Из хержар лаьттан совета членалла.

1918 шера 11 июле Буро тӀа вера Ленина лаьрххӀа вайта Россе Къулбехьен Чрезвычайни комиссар Григорий Константинович Орджоникидзе. Укхаза шоайла чӀоагӀа хьоашал тессар Сергосеи ГӀапуреи. Цул тӀехьагӀа Кавказе мел баь революционни болх шоайла бувзам лелабеш бир цар.

ХӀаьта контрреволюци юха а тохаелар бунташ хьоае. Цу халача хана Орджоникидзе хьалхленца Буро тӀа хьаелла лаьрхӀар Тийрка йистерча халкъий IV-съезд. Цо шийи болх дӀаболабир 1918 шера 23 июле кадетски корпуса цӀеношка. ХӀаьта контрреволюцес лаьрхӀар съезда болх боахбе а цун кулгалхой хӀалакбе а. Боккха кхерам тӀаэттар съезда а Бурона а. МоастагӀашта го бир города. Цу кхерамеча хана Сергос дехарца ГӀапура нах бахийтар гонахьа ядача юртшака хоам бе. ХӀаьта 5 августа сайрийна Бичерахова амарах Буро тӀа чухьийлхар контрреволюционераш. Цхьабакъда, даьннача оарцо йохайир контрреволюци.

Къулбаседа Кавказа буржуазно-националистически гӀоазраш юха а гӀайттар. Цу хьалашка С. Орджоникидзе хьалхленца гулйир Тийрка йистерча халкъий IV съезд городе Владикавказе. Цу съезде къамаьл даьча С. Орджоникидзес Терски республика деррига къамаш тӀахьийхар контрреволюцена духьала оттара.

МоастагӀий тийша болх гучабоаккхаш чӀоагӀа къамаьл дир цу съезде Шерипов Асланбека.

Цу халача хана Къулбаседа Кавказе большевикашта духьала латташ ... [illegible]

... ла хержар Саутиев Мувса, штаба начальникалла — Тангиев СаӀид. Цхьайтта дийнахьа Ӏтом лаьттар цу хана Буро тӀа. ХӀаьта большевикашта новкъостал де Грознера ера Левандовский керте вола шиъ красногвардейски рота.

Цу халача хана IV Чрезвычайни съезда болх дӀахо дӀабахьа бийзар Наьсаре.

«Революционни низаш халача хьале долча хана Буройна новкъостала ера Ахриев ГӀапура гӀалгӀай отряд. хӀаьта революционни низаш котдаьлар. Серго Орджоникидзе хьалхленца революционни отрядаша бохабир кӀай моастагӀий».

Бурув мукъаяьккхачул тӀехьагӀа укхаза 20 августа тий болх чакхбаьккхар съездо.

Буро тӀа уж тӀемаш латтача хана майралца денала белгалбаьлар Курски, Молоканскни слободкашкара болхлой, Орцханов Хизар керте лаьтта гӀалгӀай отряд, Грознера Левандовске йоаляь роташ, С. Гегечкоре кулгалдаь гуржий отряд, хьулхой полк, кхыбараш.

Тийрка йисте Советски Ӏаьдал чӀоагӀделар. ХӀаьта хувцамаш хилар Комиссарий Халкъий Совете а. Ахриев ГӀапур хержар паччахьалкхен тӀахьожама халкъа комиссаралла, Шерипов Асланбек — къамий гӀулакхий Халкъа комисаралла.

ДУКХА ХА ялале юха а тӀемаш доладелар Къулбаседа Кавказе Деникински эскара низ чӀоагӀагӀа хиларах тӀехьашка дала дийзар XI ЦӀе Эскар. Дукха тӀемаш даь, салташта дӀаиха лазар кхийтта, герз на тӀеш ... дола из эскар духьала отта могаш дацар Антантас кийчдаьча деникински эскара.

Э. Чабиев, Б. Костоев, Хь. Гостемиров, кхыбараш.

1919 шера март бетта С. Орджоникидзе ГӀапура тӀадиллад Тифлисе гӀолга. ГуржегӀара Ахриевс Къулбаседа Кавказе хьаахийтад герз, ахча, молхаш. Цигара цӀаьвеча юха а революционни болх дӀаболабаьб ГӀапура. ХӀаьта апрель бетта Терски республика кулгалхой, цар истий, бераш — 42 саг — ГӀалгӀайченера Гуржий мехка дӀабахийта вӀаштӀехьдаьккхад ГӀапура. Цхьабакъда, гуржий меньшевикаша лийца а лийца, казакашка дӀабеннаб уж.. ХӀаьта цхьабараш байдда кӀалхарбаьннаб. Цу хьакъехьа Орджоникидзе каьхат дайтад Ахриевга:

«Хьамсара ГӀапур!

Лоамашка гӀолла Тифлисе дӀабахача вай новкъосташта тийша болх хиннаб. Цигара велда юхавенача новкъоста яхачох, Церетеле уж берригаш а казакашка дӀабеннаб. Царна юкъе хиннаб Бутырина дезал, Гегечкоре, Элерадова, Булле, Маркуса истий. Уж берригаш кхалнах Буро тӀа дӀабигаб йоах. Аз дехар ду хьога, царех ха йиш мел яр ха а хайна, хоам бар.

Хьа Серго.

п. с. Газеташ дайта.

Серго».

Буро тӀара большевикаш оарцагӀ а баьха, царна новкъостал даьд ГӀапура. Уж мукъабаьннаб.

Орджоникидзе дехарца Кавказски краевой комитета член вола Ахриев Баку вода цу хана цига доал деш хиннача муссаватисташта духьала бунташ гӀовттар большевикашта новкъостал де. Цига а дукха революционни болх баьб ГӀапура.

Баку дӀавахьвача хана цхьан улица тӀа гӀолла дӀаводаш хиннав Ахриев.

— ГӀапур ... [illegible]

КПСС ЦК Платформа проект ювцаш

ПАРТЕ ЭРГАЯЛА НИКЪ ЛЕХ

КПСС ЦК февральски (1990 ш.) Пленумах партеи ерригача советски обществан вахаре белгтала событи а хиннай. Цун балхах бухсоцаш хьахулачунга чӀоагӀа хьежаш бар коммунисташ меттел, мехка берригача гражданаш а, хӀана аьлча цига дувцар дар цаха эгтара дукхагӀа дагадоахка общества социально-экономически политически, идеологически вахара дешаш. Пленума керттера итог а хиина дӀаэттар цига могаяь а ерригача партегеи дерригача халкъагеи ювцийта оттаяь а парте XXVIII съездага йола КПСС ЦК Платформа проект. Цу документа тӀа парте Центральни Комитето вӀашагӀтехад советски общества лоаттамах тахан шийна гуш дари цо беча наькъа эгтара гаргагӀарча перспективе из дегӀаахара лостамаши. Из проект араяьккха шерра ювцийтарца вай парте штаб дагайоал мехка берригача коммунисташцеи къахьегамхоццеи, парте а дерригача халкъа а коллективни хьаькъалцеи опытацеи перестройка хьакъехьара шийи концепци йӀаьхий е гӀерт.

Вайна массанена а хӀанз эггара хьалхарча аргӀана дагадоххаш да: малагӀча общество дахаш да вай? Хьахиннача ганзехи общественни структурехи тӀа ця эцаш малагӀаш ютаргъя вай? Мича а малагӀча новкъа а даха деза вай дӀахо? Воашка хӀанз долаш долчох фу лорадергда Фу бахьан да наха юкъе парте авторитет лохъялар, фу де деза дувцилге йоаццаш цох общества политически авангард яра? яха хаттараш. Царна а кхыдолча а хаттарашта нийса жоп даларах тийша ба дуккхача даькъе мехка хӀанзара лоаттами из укх гаргарча хана дегӀаухилген. Цох лаьца яр Пленуме хиина ира дискуссеш. цкъаза вӀаши духьала а йолаш хиина тайп-тайпара уйлаш, дӀахо дӀахьалхашкахьа дахара тӀагӀертта лохаш хиина толашагӀбола никъ. Из да парте хургйолча XXVIII съездага йолча КПСС ЦК платформа проекта тӀа дар а.

Цу лоархӀамеча политически документа шерра анализ о а ца лерхӀаш, са безам бар из Ӏомадеча хана сай хьахиина а, сайна хетачох, советски общества демократизацеи овлангара из кердаяккхареи хьалашка вай парти чӀоагӀъяра, эргаяккхара принципиальни лоархӀам бола массехк уйла йоалае.

Шийна тӀалатта уж ерригаш халонаш йоллаше, общество цхьаболча тайп-тайпарча наьха оагӀонгахьара тоам боаца критика йоӀ а, долаш долча хьало хьахьонх дукхагӀболча наха Коммунистически партех революционни перестройка котъяккха могаргдола эггара боккхагӀбола низ хеташ хилар. Бакъда, из деза, махулла сихагӀа а доакхаш.

Демократизаце, уйлай плюрализма, сихлуш латтача идейнии политическии къовсаме тӀехь-тӀехьа дикагӀа гуш да паччахьалкхеи боахамеи саг кулгалдеча гӀулакха тӀа оттавара керттера критери из парте хила везаш йола политика нийса цахилар.

Доал деш йола парти кулгалдеча даькъе эггара кхеташ бола, талантливи, хӀама карагӀдоала нах уттабеш хила йоагӀар, аьнна, хет. Бакъда, тоталитарни, элитарни, командно-административни системе хьахилар доал деча сфере кулгалдеча гӀулакха тӀа вода саг партийни хила везаш, хӀаьта партийнии паччахьалкхеи аппарат ше къаьстта привелеги йолаш хургйолча оттайир. Парте бера Ӏаьдал кхаьча тайп-тайпарча рангах бола кулгалхой цо шоашта деннача беркато бизза карабугар, тӀакха цар дукхагӀа уйла йора шоаех тийша шоашка денна гӀулакх тоадара а идеяши принципаши лораяра а йоацаш, партийна аппарат тоаяра, шоай привилеги лораяра. Иштта этта хьал лорадурдацар тӀехь-тӀехьа дукхагӀа а хулаш хьалъэхкаш хиинача «Парти вай заман хьаькъал, сий, эхь-эздел да» яхача лозунгага, цун маӀан дохар, цул совгӀа къахьегамхой эгӀаза а бугар.

Иштта эттача хьала бахьанаш вай лехача хана, Октябрьски революци котъяьнначул тӀехьагӀа, къаьстта В. И. Ленин веннячул тӀехьагӀа вай парти шаьра, цхьан тайпара йоацаш, вӀашдухьаленаш йолаш хьахулаш хиина хилар бакъданза далац вай. Парте лоаттаман куцаи влияни еш яр общества ерригча политически деформацеш. Цул совгӀа, парте ше административни системе хьахулача процессе каст-каста идеолога лоархӀаме оттар. Партийни аппарато маяххара йоана моллагӀа уйла йолча, цунца барта боаца нох къила ботабеш хиинача хьале парте интеллектуальни ... [illegible] ... физически хӀалакбора. ТӀаккха хувцалуш юсалургьяри парти? Из деррига къайла кхухьар Ленина цӀерцеи ленинизмана тешаме хиларах дув буаш хиларцеи, цунца нийрча йовхар еза цӀи.

ЧӀоагӀа дика хет уж деррига хӀамаш КПСС ЦК проекта тӀа белгалдоахаш а уж дӀададахра де деза оттадеш а хилар. Парте ленински идеалаш, наха юкъера цун авторитет меттаоттаяра, цун органнаш юха а тийна а ... гӀойоагӀаш хилийтара парте чухь хьаллоацаш хила еза турни боарам лакхбареи интеллектуальни потенциал айяреи наькъаш а долаш. Цу хьакъехьа керттера моттиг лоацарех я лакхера школа. Вай ерригча общество а санна, эргаялара халонаш токхаш я лакхерча образоване система тахан. Из эргаяккхара гӀулакх эггара хьалхарча аргӀана лакхерча школе, общественно-политически предметаш хьехарга кхоач. ХӀаьта цу тӀехь хӀанз кардинальни хувцамаш хул.

Перестройкана эш шоай профессиональни гӀулакха тӀехь компетентни боца нах ийша ца Ӏеш, кердадар кхоллаш бола. идейни чӀоагӀа, экстремизмана, национализмана, шовинизмана, антиперестроечни антисоциалистически низашта карагӀоргбоацa нах а. Мехка хулаш долча революционни хувцамаша кагирхоикара дӀадех уж цӀена идейно-политически нравственни никъ лаьца хулга, дерригача адамий а классови а хьаштий, социальни приоритетий, гуманистически идеалий диалектика кӀоаргга йовзаш хулга. В. И. Ленина белгалдаьхад, марксизмо общественни дегӀаахара керттера дешаш «алхха дӀаяхача хана хиннар дашхара маӀана хиина ца Ӏеш, хургдар ца а кхераш бӀаргагора, из кхоачашдара тӀаберзабаь майрра практически болх бара исторически кӀийлен тӀа оттадеш хилар!. Цу тӀехь студенташта новкъостал деш хила доагӀа эггара хьалха общественни Ӏилмаш.

Укхаза белгалдаккха доагӀа общественни Ӏилмаш хьехара дукхача хана лаьтта структуреи практикеи вахара а мехка дӀайолаеннача социально-экономическии политически процессашта а духьала хиина хилар, кагирхой хьаьшташтеи деэараштеи хила мадоагӀара хиина ца хилар. Цу даькъе кардинальни хувцамаш де дезаш хьал этад.

Из теркал а даь, СССР халкъа образоване Паччахьалкхен комитето приказ техад «Мехка лакхерча дешара заведенешка общественни Ӏилмаш хьехилга эргаланкхарах». Цу тӀа лерхӀ уж Ӏилмаш хьехача доза во хӀамаш дӀадаха, студенташ мировоззренчески а ... венни а дикагӀа кхетабе. Обществоведчески дисциплинаш хьехара керда структура юкъейоатаю. Къаьстта валача, «КПСС истори» курса метта «XX бӀаьшерен политически истори» хьехаргдолаш оттаду ерригача вузашка. Цо йиш хулийтаргья даьхеи истори довза, шийн ерригача вӀаштдухьаленашка, лоархӀамеча региональни къамийн башхаленашка хӀаьтар ... [illegible]

...вага Гlапура дак йоцна ... Саида вина Саlадал, — хиц нян, цуьнгий хана Петербургски университет яьккха. Цига студент волаш деша вагlача хача «Земля и воля» алача революционни организацие член а волаш цуьн кружокашка хьинре дакъа лоцаш хиннав Саlадал. Университет чекхдаьккхача тlехьагlа, Азербайджане хьекхаьаьв из болх бе. Цига а бушам делабаьб Саlадала, революционни уйлаш йолча нахана. Хlанlа дукха хинннаб цуьн бохий, даь венний кхоь гаш Пачхьа дукхагlа баранаш деншгаз цо. Пачахьача бlаьшере революционни болх даьча дакъа лацарах персональни пенсионер хинна Ахриев Саlадал дlаваьлар 1932 шера шуй 80 шу кхочаш. Цо дешийта, революционни ахетам бенна вар Гlапур а.

Юкхаьанца, Фуртовгара хьавсалавеншие, Буро тlарча шоллагlча реальни училище деша оттаваьв Гlапур. Хlаьта цунах а кхоачам ца хеташ, цигара хьа а ваьккха. Московски реальни училище вахийтав из Саlадала. Толамца из училище чакх а яьккха, юкъера образовани йола Ахриев Гlапур 1912-ча шера Московски коммерчески институте деша эттав. Цига, студентий кружокашта юкъе, дlаболабеннаб цуьн революционни болх.

Лаккхера образовани, революционни балха опыт йолаш 1916-ча шера Къулбаседа Кавказе цlавенав Ахриев Гlапур.

Буро тlа кхоачаше, кредита учреждени Терски союзе инструктороалла балха эттав Ахриев. Хlаьта массехк ди далале цо хьоашал тессад цу хана «Терек» алача газета редакце болх беш хиннача Сергей Миронович Кировца.

Хьатlаэттад 1917 шу. Цу хана Терски области центр хиннай Буро. Укхаза хьахезад Петрограде, Москве, кхьча моттигашка февральски революци а хиннай, пачхаь дlа а ваьккхав, аьнна. Моттигара пачхаьа чиновникаш, жандармаш, царех дог мел лараш дlабоахача, царна къовсам моттабеча доккха дакъа лаьцад Гlапурен цуй новкъосташа-революционерашца. Хlаьта цу хана из хорж Терски граждански Исполкома членалла а Гlалгlай къаман Совета членалла а Цига большевикий оагlув хьалloаттабеш хиннав Ахриеве Цхьабакъда. Гlалгlай къаман Совете чубоагlараш большевикашта а къахьегамхоашта а дукъаза хиларах царцара дlаьхьастав из. Дукха ха ялале Гlапур хержав болхлойи салтийн депутатий Буро тlарча Совета членалла. Цу Совета председатель хиннав Орджоникидзе, членаш — С. М. Киров, Н. Буачидзе, кхьбо...

...ра Хlаьта кора съезд ... сетта а лаьрхlад нохчийн гlалгlайн вокъе а хургболаш.

Из Терски области халкъий II съезд хьайийтад 1918-ча шера февраль бетта Пятигорске. Атта хиннадац нохчийн гlалгlайн вокалашта цу съезде кхача Массанахьа а кlай казакаш, белогвардейцаш, юнкераш хиннаб. Съезд хьайийтача дийнахьа цига Iойийнаи Ахриеве, Саlадове, Котиеве кулгаш лаьдаь йоде телеграмма:

«Пожарий — къахьегамхой, тхо, Гlалгlайчен къахьегама халкъ, дехарийла да шуна цхьана вайх массанех тела лалар дlадаккха. Кlехача контрреволюционни Iаьржача кулго вlаштlехьдалийтадац тха съезд хьаьлтача дийнахьа шуца цхьана цига кхача. Цхьабакъда, тхо шуна цхьана да, шо долча дlа а кхоачаргда».

Из телеграмма Iойийнача тlехьагlа чlоагlа тlоараш техан съезде гулбенарашa.

Цу ДЕНОШКА

Цу деношка геттара халача хьала тlа эттар Буро тlарча большевикий гlулакх. Шоашта могар дора большевикий моастагlаша Пятигорскерча Терски области халкъий II Съезда болх дlа ца бахийта гlертаж. Чlоагlа дукъаза эттаб уж нохчийн гlалгlайн вокалаш цу съезде ца кхачийта. Хlаьта а гlалгlай сотне лора а беш, Берса-Юрта дlаккхьачаб съезде болха гlалгlай вокалаш. Цар кулгалхо хиннав Ахриев Гlапур. Нохчий вокалаш хьа а ца кхача, кхьи хьежа йиш а йоацаш поезд йоласннай. Хlаьта нохчий викал, Шерипов Асланбек халеи хизарен никъ а баь, Берса-Юрта кхаьчав поезд йолаелча. Поезда тlехьа а кхийна, гlалгlай викалех дlакхийттав из.

Пятигорске съезда шийна болх дlаболабаьча ялхлагlча дийнахьа, 22-ча феврале пига хьакхаьчар Ахриев Гlапур керте латта Нохч-Гlалгlай делегаци. Цунга съезде моаршал хоаттаж шо къамаьл деш, С. М. Кирова белгалдаьккхар, Терски области демократи оттаэра нохчашен гlалгlайнен «Социалистически блока» оагlув хьалloацаргхиларах тешаш дар тхо, аьнна.

Цул тlехьагlа гlалгlай делегаце цlерагlа къамаьл даьча Гlапура аьлар:

«Пачхаьа режим йолча хана Россе мел баьхараш халача хьала тlа хиннабале а, къаьстта тоlабаь хиннаб гlалгlай. Лаьттанцара, правош, кхьйола бокъонаш хиннац тха... Нагахьа санна эшаш хуле, гlалгlай къамо шийн цlий кходергдац къахьегама халкъа хетар — лаьттанцара гlулакх сихагlа къоастаделга сихагlа чакхдаккхара».

Съезде къамаьл дир нохчий халкъа баьччас Шерипов Асланбека.

Халкъа комиссарий Совета ше мутlахьа хилар дlа...

...а Бурона а. Моастагlаша го бир города. Цу кхерамеча хана Серго дехарца Гlапура нах бахийтар гонахьа ялача юрташка хоам бе. Хlаьта 5 августа сайрийна Бичерахова амарах Буро тlа чухьийлхар контрреволюционераш. Цхьабакъда, даьлнаьа оьрцо йохайир контрреволюци.

Къулбаседа Кавказа буржуазно-националистически сlоаран юха а гlайттар. Цу къалашка С. Орджоникидзе хьалхлецца гулйир Тийрка йистерча халкъий IV съезд городе Владикавказе. Цу съезде къамаьл даьча С. Орджоникидзес Терски республика деррига къамаш тlахьийхар контрреволюцена духьала оттара.

Моастагlий тийша болх гучабоаккхаш чlоагlа къамаьл дир цу съезде Шерипов Асланбека.

Цу халача хана Къулбаседа Кавказе большевикашта духьала латташ дар деникински эскар. Хlаьта Бичерахов керте лаьттача буржуазно-националистически эскаро Буруна го бир. Цу хана Гlапура вахийтар Альмурзиев Хьаданкъа города гонахьа ялача гlалгlай юрташка оарц даниха. Съезде болх беча кадетски корпусе хьаахa болабелар гlалгlай говра-баьреш. Лоацача хана дукха гулбелар уж кадетски корпуса гонахьа.

Цу IV Чревычайни съезде дакъа лаьцача аздархою Ошаев Халата дувц:

«Шаккха дицлац мегаргболча нахаца вlашагlкхетар. Ишта дар цу съезде Ахриев Гlапур сона вовзар а. Терски областера контрреволюции нийслуш яр, большевикашца а Советски Iаьдалца а лора тlом бе. Съезда кулгалдеш вар Серго Орджоникидзе. Цун гонахьара кхоттабеннабар Терски области рlкхела советски болхлой: Фигатнер, Булле, Ахриев Гlапур, Шерипов Асланбек, чlирий Казбек Бутаев, Кеслев, черсий Калмыков, Шекихачев, nlеча казачества викал Дьяков.

Нохчий делегацена керте лаьттар Шерипов Асланбек. Поккхача гlалгlай делегацена кулгалдеш вар Ахриев Гlапур, хlаьта гlалгlайн нохчийн делегацеш цхьан фракце чуйоагlаш а съезде пар аьннар отташ а яр шоай дукхалга хьежжа

Ахриев Гlапура къамаьлаш сатийнеи дог тийшаи хулар. Цо къамаьл деча хана чlоагlа сатийна хулар зале».

Г. Бичерахова приказах 1918-ча шера 5 августа сайрийна полковникашта Соколове, Беликове, Кибирове, Иванове кулгалдеш хиннa контрреволюционераш Буро тlа чухьийтхар, съезда болх бохабе а цун викалаш лувца а лаьрхlа. Чlоагlа тlом эттар цига. Хlаьта Гlалгlайчен тlема эскара командующе...

...Буро тlа уж lемаш латтача хана майралца, дешалца белгалбьаьлар Курски, Молоканск слободкашкара болхлой, Орцханов Хилар керте лаьтта гlалгlай отряд, Грозкора Левандовско йоалдь роташ, С. Гегечкоре кулгалдь гуржий отряд, хьулхой полк, кхьбараш.

Тийрка йисте Советски Iаьдал чlоагlделар. Хlаьта хувцамаш хилар Комиссарий Халкъий Совете а Ахриев Гlапур хержар пачхаьлкхен тlахьокама халкъа комиссаралла. Шерипов Асланбек — кхьмий гlуллакхий Халкъа комиссаралла.

ДУКХА ХА

Дукха ха ялале юха а тlемаш доладелар Къулбаседа Кавказе. Деникински эскара из чlоагlагlа хиларах тlехьашка дала дийзар XI Цlе Эскар. Дукха тlемаш даь, салташта дlайха лалар кхийтта, герз ца тоъаш дола из эскар духьала отта могаш дацар Антантас кийчдаьча деникински Эскара.

Деникински эскар Буро юхе кхаьчар 1919 шера 2 феврале. Хlаьта Деникина ультиматум елар гlалгlашка, нагахьа санна Грознен Бурон оагlорахьа шоаш тlех ца боалийте Гlалгlайче Iошаьръергья оаха, аьнна.

С. Орджоникидзе дехарца Ахриев Гlапурен цун новкъосташек гулйир гlалгlай съезд. Цига къамаьлаш даьча С. Орджоникидзе, Гl. Ахриевс, кхьбараша гlалгlай тlахьийхар Советски Iаьдал бахьан долаш кlайгвардейцашта духьала тlом лоаттабара. Хlаьта деникинцаш тlех ца балийта тхоай цlии Iодохийтаргда оаха, аьлар гlалгlаша.

Деникинцашта аггара юхехьа ядар Тlой Юрти Долакха-Юрти. Цу юрташка йоккхий топаш чуетта йолайир кlайгвардейцаша. Болабелар тlом. Гlалгlай кхалнах, бераш дар тlом беча гlалгlашта шоашта могаш дола новкъостал деш. Хlаьта кхьча юрташкара гlалгlай а хьоухар царна новкъостала. Буро тlара лькхар болхлой отрядаш, цlеча командирий школа курсанташ, черсий-балкхарой отряд. Цхьабакъда, из цхьатарра хинна-лац. Йохаяь, йоагаяь дlаяьхай Долакха-Юрт, Тlой-Юрт, хlалакьяьй Мочкъий-Юрт, Пхьилекъонгий-Юрт, Экажкъонгий-Юрт, Сурхотlе.

Гlалгlайчен довмашкахьа тlехьашка бала бийзаб Терски республика кулгалхой. Царна юкъе хиннаб С. Орджоникидзе, Ф. Махарадзе, А. Фигатнер, Н. Бутырин, Гl. Ахриев, Б. Калмыков, А. Гегечкори, А.-Г. Гойгов, Н. Зяикое, Ю. Албогачиев.

...хинна болх хиваб Цигара водда нохавеначa новкъоста яхачох, Церетеле уж берригаш а казакашка дlабеннаб. Царна юкъе хиннаб Бутырина делал, Гегечкоре, Элердова, Булле, Марьуса истий. Уж беррига кхалнах Буро тlа дlабигаб йоах. Аз дехар ду хьога, царех ха йиш мел яр ха а хайна, хоам бар.

Хьа Серго.

п. с. Газеташ дайта.

Сергоъ.

Буро тlара большевикаш барцагl а баьхка, царна новкъостал даьд Гlапура. Уж мукъабаьлийнаб.

Орджоникидзе дехарца Кавказски краевой комитета член вола Ахриев Баку водд цу хана цига доал деш хиннача муссаватистапта духьала бунташ гlовттар большевикашта новкъостал де. Цига а дукха революционни болх баьб Гlапура.

Баку дlаккхаьчача хана цхьан улица тlа гlолла дlаводаш хиннав Ахриев.

— Гlапур вий хьо? — аьнна цунна хьатlавеннав гlалгlай зlамига саг.

— Ва. Тlаккха хьо малав? — хаьттад цо.

— Со Хьусен ва. Экажев Iаддалий воl.

Гlапура из вайлав, хlана аьлча, контрреволюцех тувлалуш лелача хана ший новкъост Iаддал волча а бlйсаш йоахаш хиннай Ахриевс. Ишта, цlаьхха вlашагlкхетарах Экажев Хьусенаца цун фусама гахав Гlапур. Хlаьта нига хиннав пачхаьа Iаьдалах тувлалуш лела Хьусена да Iаддал а.

Цар а Бакурча большевикий а новкъостала цигара герз, революционни литература, ахча къайлагlа хьакхехьийтад Гlапура Къулбаседа Кавказе.

Уж хlамаш хьадувц хlаьи шийн дас дувцар, ахаш Грозне вахача Экажев Хьусена Аюпа. Хlаьта цу хана Хьусен хиннав Баку машинаькъа станце болх беш а Кавказе Советий Iаьдал оттадара чlоагlа революционни болх беш а

(Укхаза белгалдаккха безам бар са цхьаькха цхьа хlама. Революце селла дакъа лаьцача Хьусена кхьметтел Буротlара шийн доалахьа хинна цlеноlш а хьадешадац, Iаьдала цlерагlа дlачудахад уж, аьнна).

Делаьа халонаш ца довш цlаьхха дlайха лазарах памогац хиненав Гlапур, С. Орджоникидзе, С. М. Киров, Левандовский хьалха а болаш XI Эскар Баку чудаьлча, Гlапур санхетамчу воацаш уллаш хиннав. 1920 шера 3 мае из кхелхав. Хlаьта С. Орджоникидзес вагон а оттаь, цlа а вена Фуртовга дlавеллав из 5 мае.

Гlапура а цун новкъосташа а делабаь революционни никъ бицлац наха.

М. АХРИЕВ.

...хинна тайп-тайпара уйлаш, дlахо дlахьалхашкахьа дахара тlаглертта лохаш хинна толамагlбола никъ. Из да парте хургйолча XXVIII съездага йолча КПСС ЦК платформа проекта тlа дар а.

Цу лоархlамеча политически документа шерра анализ е а ца лерхlаш, са безам бар из Iомадеча хана сай хьахина а, сайна хетачох, советски общества демократизацеи овлаигара из кердаяккхарен хьалашка вай партя чlоагlъяра, эргаяккхара, принципиальни лоархlам бола массехк уйла йоалве.

Шийна тlалатта уж еррига халонаш йоллаше, общество цхьаболча тайп-тайпарча наьха оагlонгахьара тоам боаца критика йой я, долаш долча хьало хьахьокх дукхагlболча наха Коммунистически партех революционни перестройка котъяккха могаргдола аггара боккхагlбола низ хеташ хилар. Бакъда, из котъяккхара, хlана этта хьал теркал а деш, ха дlа а ца йохийташ, цо овлангара лембаккха беза шийн стратеге, тактика, идейно-теоретически кlийлен, шийн балха чулоацама, организационни формайи методийи, радикально хувца еза шийн кадрови политика.

Мадарра аьлча, партен бlарча хьанийцеча политически системеи хьем боацаш кердайоалаш я кадраш. Бакъда, мабоаггlара лахац, кулгалдеча гlуланхаш тlа а уттабац йоккха квалификаци йола, инициативни, творчески уйла еш бола нах. Дукхагlбола мугlарера коммунисташ партийни вахара хийра баьха ба, лоьдама влияни йиц парте политика оттаяра а цун хьисайа а, цун кадрови корпус хьахилара. Ишта этта хьал дlадаккха вай парти шаьра, цхьан тайпара йоацаш, вlашдухьаленаш йолаш хьахулаш хиния хилар бакъдаца далац вай Парте лоаттамаи нуцан вlани еш яр общества еррига политически деформацеш. Цул совгlа, парте ше административни системе хьахулача процессе каст-каста идеолога лоархlаме оттар. Партийни аппарато маяхкара йоала моллагlа уйла йолча, нуцца барта боаца нах кхийта ботабеш хиннача хьале парте интеллектуальни [illegible] физически хlаданбора. Тlаккха [illegible] парти? Из деррига къайла кхуьхьар Ленина цlерца ленинизмана тешаме хиларах дуа буаш хиларцеи, цуцца нйрча йоахар еза цlи.

Чlоагlа дика хет уж деррига хlамаш КПСС ЦК проекта тlа белгалдоахаш а уж дlадахара де дезар оттадеш а хилар. Парте ленински иделаш, наха юкъера цун авторитет меттаоттаяра, цун органнизм юха а дийша а дегlайоагlаш хилийтара парте чухь хьаллоацаш хила еза тайп-тайпара йола уйлаш, цхьатарра бокъо йолаш кхоачашъе еза тайп-тайпара йола идейно-политически уйлаши платформаши. Социализма гlулакха тешаме а тешам а болча дуккхача коммунисташта мегаш яц парте чурча гlулакхий хlана йолаш йола стиль, кlезига профессиональни йолча партаппарата балха диктаторски стиль. Перестройка дlаноаьлаьр парти яле а, из авангард я яхачох гlулакх хургдац. Нагахьа санна парти авангардии лоархlам болаш хулга меттаоттаде йоалле, тlаккха демократизаци е еза парте чухь вlаши долча гlулакхашта, шийн структурана меттел идейно-политически платформана а. Ишта из де гlерташ оттаьа я вай ювца платформа проект. Из хет сона цу документа керттера маlан.

Кхетаде доагlаш мадий, проекта тlа вай общества вахарен дегlаахарен керттера проблемаш шерра оттаелга, царца цхьана мехка куль...

...хьаштенн дезараш хила жадоагlара хинна ца хилар. Цу даьрже кардинальни хувцамаш де дезаш хьал этад.

Из теркал а даь СССР халкъа образовани Пачхаьлкхен комитето приказ техад «Мехка лаккхера дешара заведенешка общественни Iилмаш хьехига эргадаккхарах». Цу тlа дертl уж Iилмаш хьехача дола во хlамаш дlадаха, студенташ [illegible] вешии а дикагlа кхетабе. Къонахашта обществоведчески дисциплинаш хьехара керда структура юкъейоалаю. Къаьстта аьлча, «КПСС исторе» курса метта «XX бlаьшерен политически истори» хьехаргдолаш оттаду ерригача вулашка. Цо йиш хулитаргъя Даьхен истори довза, шийн ерригача вlашдухьаленашка, лоархlамеча региональнии къаминйи башхаленашка хlанзарча дунен тlа вlаши бувзами вlаши тийша хlама долаш хилар хьахьокх. Хlаьта из бокхача лоархlаме да къонача тlехьен кхетам чу керда хила чуйоллитар.

Тха института общественни Iилмай кафедрас цу даькъе болх бу, хlаьта цох бераьат даргда, аьнна, хет сона. Парте XXVIII съездага йола КПСС ЦК Платформа проект Iомаеши ювцаши оаха цlаьхха а юст тхоай позиции гlулакхаши вай парте юкъарча проблемашца, царна юкъе лахьа гlерт хилакза даргдоаца хувцамаш.

М. МАМИЛОВ,
историческ Iилмай кандидат, академика Миллионщикова цlерагlча Грозненски мехкдаьтта института КПСС исторе кафедра заведующи.

Н. Анисимова цlерагlча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 43-4 йолча установке Зелимханов Магомед Шарпудиновича болх бу иттех шу да. Цо кулгалдеча смена коллективо болх беш яраш чоалханей бехктоккхамех блокаш я. Цхьабакъда, коллективерча технологий болх цхьаккха тайпа хьовзам ца хулаш дlабода, шоай балхах тlехдика кхеташ, лакха квалификаци йолаш уж хиларах, шоаш деш дар талмастта а ца деш, сихеи дикеи цар деш хиларах. Уж деррига дика гlулакхаш доахкаш ба Магомед Шарпудинович керте латтача бригада беррига балхлой. Цун керттердар да царна юкъе вокхагlволча оператора М. Зелимханова дукха организаторски болх бар.

СУРТА ТlА: воккхагlвола оператор М. Зелимханов.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

ДЕЗАЛА ЗВЕНО

Тоъал ха я Нальгиевгlар Хьусени Дауди шоай иеташца Сонийлеи Фатимайцеи Сунженски районa «Победа» яхача колхоза № 1 йолча и рий ферме балха баьхка. Шоаш хьатlийнайн дехар теламе а дика а кхоачаидеш хиларца ферма кулгалхоша а коллективо а лоархlаши сийдеши ба уж.

Дlадахача шерашка доаркъ болх беш бар Сони Фатимаи. Шоаи коллектива юкъе ярхача яхье хьатахале лелайора цар цу хана. Из болх шоай тlехдика дlабоде а, цар заьрхlар Iаьсаш-та доал де.

Шоай цlендай скотникаш болча корпусе телятницаш ба хlана Сонии Фатимаи. Родильни отделени оал цунах.

— Кхоьттъа-безткъа етт ба тха звенос доал де дезаш, — дувц цар. — Дакха дезденнача доахана дика доал эш. Цунга хьежжа Iаьсий а унахцlена хул. Цар хьадаь Iаьсий ткъаь диъ ди даллалца леладу оаха. Царна доагlаш дола дулх тlакхетийта. унахцlена дола Iаьсий кхьча группе дlачулу.

Атта бац Iаьсий леладерий болх. Хlана аьлча, керла дахка доахан шоай детта деза цар. Цул совгlа, мел чlоагlа доал эш дlамигача Iаьсапта. Хийла шура мала ца туташ, цу гlулакхага дlа ца Iемаш дукха ха йоакх цар.

Белгалдаккха доагlа, дlадахача шера Бузуртанов Iийсас кулгалдеча цу ферма, шоай боахама фермашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьнкха хилар. Из толам боаккхача доккха дакъа юкъедихьад Нальгиевгlар звенос.

Л. ТУМГОЕВА.

30—40-чу шерашка а 50-гlа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(Дlахьодар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи 1, 3 мартеп арадаьннача газеташ тlа).

Хасаев Оха, 1866 шера Чеберлоевски района Хачарой яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартановски района Алхазурово яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Понарина Таисия Кирилловна, 1908 шера Краснодарски края г. Ейске яьй, эрсе, парте хиннаяц, г. Грозне № 3 йолча юкъерча школехь хьехархо йолаш болх беш а яхаш а хиний, 5 шу суд яьй.

Рыбалко Григорий Игнатович, 1888 шера Сунженски района Карабулански станице вавь, эрсе, парте хиннавац, тика хьахо, Карабулански станице ваьхав, топаш техай.

Бровкин Василий Михайлович, 1874 шера Сунженски района Троицки станице вавь, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Конев Марк Степанович, 1879 шера Сунженски района Троицки станице вавь, эрсе, парте хиннавац, Слепцовски машинанкъа станице болхло, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Арьков Алексей Григорьевич, 1897 шера Сунженски района Карабулански станице вавь, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Карабулански станице ваьхав, топаш техай.

Аушев Шавми Юсуп, 1902 шера Эгикал яхача юрта вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Эгикал яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аушев Шавми Дрес, 1885 шера Эгикал яхача юрта вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Эгикал яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Евлоев Акмурзи Оха, 1865 шера Галашкински района Хай яхача юрта вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Хай яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гарсов Бейсурхьажи Бексултан, 1883 шера Галашкински района Хай яхача юрта вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Хай яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гарсов Бейсурхьажи Хьазир, 1865 шера Галашкински района Хаирах яхача юрта вавь, гlалгlа, парте хиннавац, ветеринар волаш болх бий, Хаирах яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Долов Умхана Эльбуюк, 1880 шера Галашкински района Пуй яхача юрта вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Пуй яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гулиев [illegible]

вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо. Коли яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Умаров Бузурка Тlабас, 1910 шера Тlаргима вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Тlаргима ваьхав, 3 шу суд яьй.

Кациев Батыла Берд, 1870 шера Хамчи яхача юрта вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Хамчи яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Оздоев Андорки Ибрахlим, 1910 шера ИАО Анты яхача юрта вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Анты яхача юрта ваьхав, 1 шу суд яьй.

Богатырев Хуни Сон, 1883 шера Онгушта вавь, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Онгушта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мукуев Абдулзак, 1885 шера Чеберлоевски района Пари-Аул яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Пари-Аул яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Арсанукаев Али Сугаипович, 1912 шера Надтеречни района Али-Юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, единоличник Али-Юрта ваьхав, топаш техай.

Арсанукаев Сугаип, 1871 шера Али-Юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Али-Юрта ваьхав, топаш техай.

Хасуев Арсамирза, 1874 шера Надтеречни района Беной-Юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Беной-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мусгаиаев Хумад, 1892 шера Беной-Юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Беной-Юрта ваьхав, топаш техай.

Газиев Хумад, 1890 шера Надтеречни района, Мундар-Юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, дина викал, Мундар-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мурадов Муцалха, 1872 шера Урус-Мартановски района Алхазурово яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхазурово яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хаджиев Мурда, 1872 шера Урус-Мартан яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кубаев Ахмат, 1874 шера [illegible] района Гойты яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гейбетиров Али, 1892 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, мехкадаьтта дlа-хьа делача контора объездчик, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дорошенко Николай Абрамович, 1916 шера Наурски района Калиновски станице вавь, эрсе, парте [illegible]

Джамалдинов Ноха, 1867 шера Шатойски района Хали-Кали яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хали-Кали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ахматов Салам, 1865 шера Шатойски района Гатын-Кале яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гатын-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Богаев Мааш, 1865 шера Шатойски района Вашиндарой яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вашиндарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ахуев Джамалдин, 1877 шера Шатойски района Хали-Кали яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хали-Кали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эльпишев Вахабиш, 1897 шера Надтеречни района Мундар-Юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мундар-Юрта ваьхав, топаш техай.

Беймурзаев Лукман, 1903 шера Надтеречни района Мундар-Юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мундар-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мадашев Магома, 1900 шера Шароевски района Шарой яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ханов Роман Спиридович, 1891 шера Шелковски района Червленни станице вавь, эрсе, парте хиннавац, болхло-мехкадаьттахо, Червленни станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Бычков Николай Иванович, 1875 шера Наурски района Ищерски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Рославбеков Яков Юлпович, 1876 шера Наурски района Калиновски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Калиновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пыльцын Петр Антонович, 1881 шера Наурски района Мекенски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Мекенски станице ваьхав, топаш техай.

Обрезов Григорий Павлович, 1896 шера Наурски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Негодин Кирилл Кириллович, 1856 шера Наурски района Ищерски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Неткачев Петр Семенович, 1891 шера Наурски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тихомиров Иван Александрович, 1856 шера Сунженски района Михайловски [illegible]

Мужухоев Мусоста Хьамид, 1882 шера Пседахски района Соагlапча вавь, гlалгlа, парте хиннавац, «Алхан-Чурт» канала хьахо, Соагlапча ваьхав, топаш техай.

Астемиров Усман, 1883 шера Ачхой - Мартановски района Астри-Чу яхача хуторе вавь, нохчо, парте хиннавац, Сталина цlерагlча колхоза председатель, Астри-Чу яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Добровольский - Павловский Павел Петрович, 1891 шера г. Ставрополе вавь, эрсе, парте хиннавац, «Грознефть» болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Малыхин Иван Сергеевич, 1884 шера Троицки станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Буров Андрей Степанович, 1888 шера Сунженски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Сунженски станице ваьхав, топаш техай.

Шерипов Шепи, 1907 шера Урус-Мартан яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хаджимурадов Магомед-Хаджи, 1863 шера Урус-Мартан яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Китаев Расу, 1875 шера Урус-Мартановски района, Гехи яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Тамаев Мада, 1910 шера Надтеречни района Беной-Юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной-Юрта ваьхав, топаш техай.

Ильин Кузьма Пимонович, 1905 шера Наурски района Мекенски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Мекенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Попов Иван Федорович, 1883 шера Наурски района Ищерски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ковтун Петр Филиппович, 1897 шера Наурски района Ищерски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дьяков Владимир Андреевич, 1872 шера Наурски района Калиновски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, Калинина цlерагlча колхоза член, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Лотников Агап Григорьевич, 1883 шера Наурски района Калиновски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, Калинина цlерагlча колхоза член, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

те хиннавац, единоличник, Беной-Юрта ваьхав, топаш техай.

Тагиров Ибрагим, 1885 шера Урус-Мартан яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, инвалидийн артела заведующи, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Музаев Якуб, 1900 шера Алхазурово яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, «Ленинан некъ» газета редакхьахо, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Атланов Василий Антонович, 1909 шера ДВК Полтавка яхача юрта вавь, эрсе, парте хиннавац, райфо бухгалтер, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Тищенко Денис Григорьевич, 1877 шера Ассиновски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Ассиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Николаев Иван Иванович, 1907 шера Калинински областа Маслово яхача деревне вавь, эрсе, парте хиннавац, 15-ча шурий совхоза повар, 15-ча шурий совхозе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ахматханов Кама, 1876 шера Вашиндарой яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вашиндарой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Иванов Анатолий Иванович, 1895 шера г. Новочеркасске вавь, эрсе, парте хиннавац, Самашки яхача юрта консервни заводе бухгалтер болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Проданов Ефим Александрович, 1883 шера Крымски АССР Изюмна яхача деревне вавь, эрсе, парте хиннавац, агроном, ВКСХШ преподаватель, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сливкин Лаврентий Климович, 1897 шера г. Грозне вавь, эрсе, парте хиннавац, буровой мастер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Дешабо Николай Эдуардович, 1891 шера Бессараби Шаба яхача юрта вавь, француз, парте хиннавац, «Крайвинпромтреста» чхьагlар дер, Пятигорске ваьхав, топаш техай.

Сарьяниди Иван Антонович, 1897 шера Турци, г. Трапезунде вавь, грек, парте хиннавац, г. Грозне № 3 йолча тика чу бригадир [illegible] хиннав, топаш техай.

Муратиди, из **Муратопидов** Иван Панайотович, 1865 шера Греци, Харшево яхача юрта вавь, грек, парте хиннавац, «Индустрия» артела котельник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ксандопуло Давыд Демьянович, 1890 шера Турци, Имера яхача юрта вавь, грек, парте хиннавац, «Главпелка» агроном, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Шляпкина Дарья Макаровна, 1920 шера Грозненски областа Ермоловка яхача юрта яьй, эрсе, парте хиннаяц, трактористка, Новощедрински станице яьхай, 5 шу суд яьй.

Сергеев Сурен Самуилович, 1897 шера Баку вавь, эрмало, парте хиннавац, АБЗ бухгалтер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Мейснер Август Августович, 1888 шера АзССР г. Баку вавь, немце, парте хиннавац, «Малгобекнефта» инженер, Вознесеновски станице ваьхав, топаш техай.

Тарарин Иван Авдеевич, 1900 шера г. Кизляре вавь, эрсе, парте хиннавац, мехкадьтта промысла бурильщик, Первомайски станице ваьхав, топаш техай.

Бецанаев Исмаил, 1902 шера Итум-Калински района Баулой яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Баулой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сапаев Муха, 1902 шера Шатойски района Хали-Кали яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хали-Кали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Янгулбаев Умар, 1873 шера Шатойски района Хали-Кали яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хали-Кали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хамзатханов Хата, 1902 шера Ачхой-Мартан яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, Калинина цlерагlча колхоза председатель, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ипполитов Николай Александрович, 1866 шера Шатойски района Шатой яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Грозне ваьхав, топаш техай.

Ипполитов Георгий Николаевич, 1909 шера Шатойски района Харсеной яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Семекычев Фолумен Ульянович, 1890 шера Шелковски района Старогладовски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, Менжински цlерагlча колхоза член, Старогладовски станице ваьхав, топаш техай.

Калмыков Лука Аманасьевич, 1867 шера Шелковски района Курдюковски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Курдюковски станице ваьхав, топаш техай.

Молочков Иван Федорович, 1909 шера Шелковски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Шелковски станице ваьхав, топаш техай.

Молочков Федор Ефимович, 1865 шера Шелковски [illegible]

Попандопуло Евстафий Михайлович, 1888 шера Турци, Харшара яхача юрта вавь, грек, парте хиннавац, тика заведующи, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Попандопуло Георгий Николаевич, 1893 шера Турци, Ханакса яхача юрта вавь, грек, парте хиннавац, продавец, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Металиди Михаил Иванович, 1839 шера Турци, г. Ордуне вавь, грек, парте хиннавац, заготовитель, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Иорданиди Христофор Исаакович, 1896 шера Турци, Ханакса яхача юрта вавь, грек, парте хиннавац, «Разнопромсоюза» правлени член, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ксандопуло Александр Давыдович, 1914 шера г. Грозне вавь, грек, парте хиннавац, г. Грозне мехкадаьтта институте деша а вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Кириакиди Иордан Николаевич, 1896 шера Турци, Чолошино яхача юрта вавь, грек, парте хиннавац, продавец, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Иосифиди Панайот Евстафьевич, 1895 шера Турци, Харшара яхача юрта вавь, грек, парте хиннавац, «Пищепром» артела склада заведующи, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Икономиди Георгий Варитимович, 1899 шера СССР Горяче-Ключевски района Суздальски станице вавь, грек, парте хиннавац, № 64 йолча тика заведующи, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Вафиади Анести Петрович, 1899 шера Турци, Киши-Хана яхача юрта вавь, грек, парте хиннавац, «Союзпродмаг» пекарни заведующи, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чемберлиди Георгий Павлович, 1898 шера Турци, Элеви яхача юрта вавь, грек, парте хиннавац, «Грознефть» треста болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Чемберлиди Аристид Григорьевич, 1889 шера Греци, г. Афине вавь, грек, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Скарулис, из **Скарилиус** Иосиф Викентьевич, 1906 шера Польше, Рубежевичи яхача юрта вавь, поляк, парте хиннавац, АБЗ завода болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Почебыт Филипп Антонович, 1881 шера Грозненски областа Коркин яхача деревне вавь, белорус, парте хиннавац, «Грознефть» учетчик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Подгурский Казимир Валентинович, 1880 шера Польше, г. Коло вавь, поляк, парте хиннавац, плановик-товаровед, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Давыдович Константин Степанович, из **Бугай** Иван Сергеевич, 1903 шера Польше, Дубовой яхача деревне, [illegible]

вич, 1881 шера Ассиновски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ассиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Арутюнян Гукас, 1895 шера Иране, Мушунтар яхача юрта вавь, эрмало, парте хиннавац, артела малляр, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сазонов Антон Николаевич, 1891 шера Ассиновски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, овощной базе болхло, Магlалбике ваьхав, 5 шу суд яьй.

Федосеев Петр Федорович, 1866 шера г. Орджоникидзе вавь, эрсе, парте хиннавац, горсовета геодезически бюро ОКХ заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бакир Дмитрий Фомич, 1901 шера Краснодарски края Сергеевски станице вавь, эрсе, парте хиннавац, Наурски сберкасса кассир, Наурски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хажгириев Хажи, 1879 шера Лакхара Наур яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, Ворошилова цlерагlча колхоза член, Лакхара Наура станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мехтиев Ахтах, 1852 шера Лакхара Наур яхача юрта вавь, Ворошилова цlерагlча колхоза член, Лакхара Наур яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Манкациди Мария Адамовна, 1898 шера Белоруссе, г. Минске яьй, полька, парте хиннаяц, болх беш хиннаяц, г. Москве яьхай, 5 шу суд яьй.

Токаев Магомед-Хаджи, 1879 шера Новые Алды яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Токаев Яхья, 1876 шера Новые Алды яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дунгаев Джамалды, 1871 шера Новые Алды яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Баталов Ама, 1879 шера Новые Алды яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сутаипов Бейсултан, 1834 шера Новые Алды яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мусостов Ахмат, 1881 шера Новые Алды яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Заирбиев Ахмат, 1881 шера Новые Алды яхача юрта вавь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

...хай.

Евлоев Акмурзи Ока, 1865 шера Галашкински района Хай яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Хай яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гарсов Бейсурхьажи Бексултан, 1883 шера Галашкински района Хай яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Хай яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гарсов Бейсурхьажи Хьамис, 1895 шера Галашкински района Хайрах яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, ветеринар волаш болх бьаьб, Хайрах яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Долов Умахана Эльбузок, 1880 шера Галашкински района Пуй яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Пуй яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гулиев Гушлока Игло, 1870 шера НАО Эрцам яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Эрцам яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Баркинхоев, из Котиев Мусий - МурцъIал, 1896 шера НАО Оздык яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Оздык яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Баркинхоев Муссий ДзаIам, 1889 шера НАО Оздык яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Оздык яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Оздоев Бибота Бейсултан, 1860 шера НАО Оздык яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Оздык яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Болкоев Гончой Гайрбик, 1850 шера НАО Балкой яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Хамхи яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Точиев Джовбота Лорса, 1912 шера Ляжге ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Ляжге ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ганиев Вахий Асхьаб, 1911 шера ТIаргима ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, ТIаргима ваьв, 5 шу суд яьй.

Умаров Батака Бузурко, 1870 шера ТIаргима ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, ТIаргима ваьхав, 3 шу суд яьй.

Балаев Абуяз Ахьмад, 1905 шера НАО Кяск яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, лесник, Кяск яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бесаев Дудий Анзор, 1890 шера НАО Годзи яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Годзи яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Чамиев Артагана Iаьла, 1890 шера НАО Пялик яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Пялик яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Дзурабов Гайрбека Джабраил, 1910 шера Ляжге ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх бьаьбац, Ляжге ваьхав, 3 шу суд яьй.

Аушев Кагермана Ахьмад, 1912 шера НАО Аршты яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Аршты яхача юрта ваьхав, 1 шу суд яьй.

Аушев Асий Галст, 1904 шера НАО Кодн яхача юрта [illegible]

шера Урус - Мартановски района Алхазурово яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхазурово яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хаджиев Мурда, 1872 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кубаев Ахмат, 1874 шера Урус - Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гойбетиров Али, 1892 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, мехкдаьтта дIа-хьа лелача контора объездчик, Гойты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дорошенко Николай Абрамович, 1918 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, музыка хьехархо, Калиновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бочманов Семен Гордеевич, 1864 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Доронин Трофим Лукьянович, 1877 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, консервии завода Iу, Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Умалатов Ташу - Хаджи, 1875 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ампукаев Магомед, 1877 шера Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дуба-Юрта ваьхав, топаш техай.

Юсупов Джабраил, 1872 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Али-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мамадов Курбека Асламбек, 1883 шера Пседахски района Къаскима ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, МагIалбике ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байсагуров (Хожаев) Магомед, 1877 шера Матойски района Хали-Кали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хали-Кали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ибрагимов Мамады, 1889 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Али - Юрта ваьхав, топаш техай.

Эдильгиреев Магомед, 1862 шера Шатойски района Хали-Кали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хали-Кали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бексултанов Махмуд, 1872 шера Шароевски района Санон яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Саной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хадашев Гозаби, 1883 шера Шатойски района Гатын-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гатын-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Музакаев Даша, 1894 шера Шатойски района Гайтын-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гатын-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

единоличник, Калиновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пыльцын Петр Антонович, 1881 шера Наурски района Мекенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Мекенски станице ваьхав, топаш техай.

Обрезов Григорий Павлович, 1896 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Негодиев Кирилл Кириллович, 1856 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Неткачев Петр Семенович, 1891 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тихомиров Иван Александрович, 1856 шера Сунженски района Михайловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Мекенски станице дина викал, Наурски района Мекенски станице ваьхав, топаш техай.

Ушаков Пантелеймон Александрович, 1879 шера г. Великий Устюге ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина викал, Наурски района, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Финогенов Фаддей Петрович, 1896 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Форем Ушер Аронович, 1912 шера Польше ваьв, еврей, парте хиннавац, парикмахер, Наурски района Алпатово яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Столяренко Кузьма Петрович, 1888 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ворошилова цIерагIча колхоза ревкомисси председатель, Ищерски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Цимлянский Данил Кузьмич, 1879 шера Наурски района Мекенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Мекенски станице ваьхав, топаш техай.

Щукин Андрей Павлович, 1894 шера Куйбышевски областа Родинцево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, топаш техай.

Карук Татьяна Феофановна, 1912 шера Винницки областа Бушинки яхача юрта яьй, украинка, парте хиннаяц, Н-мехкдаьтта доанкхача завода лоаман - болхло, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Швец Степан Маркиянович, 1899 шера Винницки областа, Берловка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, райбольница конюх, Ножай-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Пидкругляк Павел Федорович, 1896 шера Винницки областа Кузьменцы яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, райбольница дворник, Ножай-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Шовхалов Саид-Али, 1889 шера Саясановски района Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгеной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исламов Абдурахман Джаватханович, 1900 шера Шатойски района Шатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Разнопромсоюза» кассай болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

хав, 10 шу су яьй.

Попов Иван Федорович, 1883 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ковтун Петр Филиппович, 1897 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дьяков Владимир Андреевич, 1872 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Калинина цIерагIча колхоза член, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Лотников Агап Григорьевич, 1883 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Калинина цIерагIча колхоза член, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Лазарев Дмитрий Аристархович, 1862 шера, Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Мельников Иван Сидорович, 1872 шера Наурски района Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Наурски станице ваьхав, топаш техай.

Сафронов Петр Степанович, 1910 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умаров Абдул, 1874 шера Саясановски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бурцев Василий Семенович, 1886 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Гойтемиров Элих, 1875 шера Урус - Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Молотова цIерагIча колхоза бригадир, Гехи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ильясов Акбулат Акбулатович, 1877 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гапураев Магомет, 1904 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эльжуркаев Яхъя, 1887 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Айдемиров Юсуп, 1862 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Багацаев Умалат, 1850 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Асуханов Ахмат, 1907 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Беймурзаев Магомед, 1902 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, пар-

ваьхав, топаш техай.

Дешабо Николай Эдуардович, 1891 шера Бессараби Шаба яхача юрта ваьв, француз, парте хиннавац, «Крайвинпромтреста» чъьагIар дер, Пятигорске ваьхав, топаш техай.

Сарьянди Иван Антонович, 1897 шера Турци, г. Трапезунде ваьв грек, парте хиннавац, г. Грозне № 3 болза тиин чу бригадир волаш болх а баьб вахаш а хиннав, топаш техай.

Муратиди, из **Муратандов** Иван Панайотович, 1893 шера Греци, Харшево яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, «Индустрия» артела котельник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ксандопуло Давыд Демьянович, 1890 шера Турци, Имера яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, «Главшелка» агроном, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Евстафиади Иордан Игнатьевич, 1903 шера Турци, Харшера яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, маьхкеча комбината дикала вола инспектор, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Иорданиди Иван Георгиевич, 1907 шера Турци, Хакапса яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, бувзама ЦIахьалдеча техник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ксантопуло Георгий Демьянович, 1896 шера Турци, Имера яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Василихин Иван Федорович, 1894 шера Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефта» бурильщик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Скляров Александр Яковлевич, 1906 шера Али-Юрта ваьв эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефта» плотник, Вознесеновски станице ваьхав, топаш техай.

Круглов Козьма Григорьевич, 1904 шера Саратовски областа Курган яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Новиков Петр Елизарович, 1907 шера Аз. ССР ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефта» бурильщик, Вознесеновски станице ваьхав, топаш техай.

Арчаков Иван Антонович, 1898 шера Барнаульски района Покровски яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, хьу тедача завода нормировщик, Ермоловски станице ваьхав, топаш техай.

Жилин Степан Семенович, 1887 шера Тамбовски губерни Моршански районе ваьв, эрсе, парте хиннавац, Нохч-ГIалгIай облоно плотник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Долгов Иезекиль Ильич, 1878 шера Полтавски областа г. Миргороде ваьв, еврей, парте хиннавац, НГIАССР къамак издательства наборщик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Яценко Федор Васильевич, 1883 шера Терски областа Воздвиженски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Тимофеева Лидия Григорьевна, 1914 шера Кустанайски областе яьй, эрсе, парте хиннаяц, облвоенкомата машинистка, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

...лаевич, 1909 шера Атойски района Харсеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Семенычев Фолумен Ульянович, 1890 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Межински цIерагIча колхоза член, Старогладовски станице ваьхав, топаш техай.

Калинкин [illegible] вич, 1867 шера Шелковски района Курдюковски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Курдюковски станице ваьхав, топаш техай.

Молочков Иван Федорович, 1989 шера Шелковски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Шелковски станице ваьхав, топаш техай.

Молочков Федор Ефимович, 1865 шера Шелковски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Шелковски станице ваьхав, топаш техай.

Студенецкий Василий Аркадьевич, 1871 шера Нижегородски Лубянцы яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац! Шелковски станице дина викал, Шелковски станице ваьхав, топаш техай.

Кунликин Михаил Кондратьевич, 1887 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Маркосов Леонтий Сергеевич, 1883 шера Шелковски района Старощедрински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Терек» колхоза член, Старощедрински станице ваьхав, топаш техай.

Брагин Илья Никитович, 1893 шера Саратовски областа Лемешкино яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грозстрой» треста кладовщик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Сарьяниди Сократ Кирьякович, 1911 шера Турци, Челошхана яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, г. Грозне ГНИ 5-ча курсе дешаш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Трудков Федор Федотович, 1872 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Тимошкин Астафий Парфентьевич, 1872 шера Шелковски района Гребенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гребенски станице ваьхав, топаш техай.

Слецкий Тадеуш Владиславович, 1882 шера Польше, Посад Воля-Сенжаса яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, юрисконсульт, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Курчак Андрей Ильич, 1892 шера г. Варшаве ваьв, поляк, парте хиннавац, Октябрьски мехкдаьтта промысла болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Голанцев Виктор Иванович, 1908 шера Литва, г. Либаве ваьв, эрсе, парте хиннавац, крекингзавода керттера инженер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Чемберлиди Аристид Григорьевич, 1889 шера Греци, г. Афине ваьв, грек, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Скарулис, из **Скаралнус** Иосиф Викентьевич, 1906 шера Польше, Рубежевичи яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, АБЗ завода болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

[illegible] вич, 1881 шера Грозненски областа Корали яхача деревне ваьв, белорус, парте хиннавац, «Грознефта» учетчик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Подгурский Казимир Валентинович, 1889 шера Польше, г. Коло ваьв, поляк, парте хиннавац, плановик-товаровед, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Давыдович Константин Степанович, из **Бугай** Иван Сергеевич, 1903 шера Польше, Дубовой яхача деревне, ваьв, поляк, парте хиннавац, «Заготскота» болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Дакиев Абубакар, 1903 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Али-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мислаев Халит, 1907 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Али-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Махмаев Усман, 1907 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Али-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Непомнящий Василий Владимирович, 1913 шера Польше, г. Варшаве ваьв, эрсе, парте хиннавац, парикмахер, Шатой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Соколовский-Аксенов Фалий Васильевич, 1901 шера Польше, г. Варшаве ваьв, поляк, парте хиннавац, Галанчож яхача юрта РИК-а бухгалтер, Галанчож яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Вейсман Злата Григорьевна, 1883 шера г. Дона-тIарча-Ростове яьй, еврейка, парте хиннаяц, КОШЗа машинистка, г. Грозне яьхай, топаш техай.

Ахаев Каим-Хаджи, 1875 шера Нижелой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Нижелой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Турлов Алисултан Таймасханович, 1890 шера Лакхара Наур яхача юрта ваьв, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лакхара Наур яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Фаст Корней Корнеевич, 1890 шера Днепропетровски областе ваьв, немце, консервни завода счетовод, Баоркино яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дрееляпкин Георгий Александрович, 1891 шера Челябински областа Клестинки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, госбанка кредитни отдела заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Арсангиреев Джабраил, 1912 шера Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Арсангиреев Мовлад, 1914 шера Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Трикозов Гаврил Егоро-

шера Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Баталов Аиа, 1879 шера Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сутаипов Бейсултан, 1884 шера Новые Алды яхача юрта [illegible] вац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мусостов Ахмат, 1881 шера Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Закриев Ахмат, 1894 шера Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Авторханов Шаган, 1878 шера Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Абушев Дока, 1873 шера Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Шептукаев Уды, 1852 шера Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Саламов Саадула, 1858 шера Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Токаев Магомет-Мирза, 1878 шера Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Багаев Ага, 1907 шера Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Багаев Кели, 1903 шера Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Багаев Баудин, 1908 шера Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Амаев Абаслач, 1859 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Левкин Иосиф Климович, 1896 шера Кизлярски района Червленни яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Червленни станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Левкин Артем Климович, 1899 шера Кизлярски района Червленни станице ваьв эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Червленни станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Луценко Иван Михайлович, 1908 шера Таврически губерни Мелитопольски уезде ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Кизляр яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

(ДIахододар хургда).

ФОТОРЕПОРТАЖ

БЕРАШТА А БОККХАГІЧАРНА А

ТІадувхача барзкъага дилача чІоагІагІа эшам баьраш — бераш да. Мах кІеэнга лу, яхаш царна эшаш дола барзкъа арахецара тІера яц текстильно-трикотажни изделеш, кога гІирс хьабеш йола предприятеш. ХІаьта а массанахьа дицденадац бераш. Масала, «Чечингтрикотажбыт» яхача объединене Назранерча филиале хьалхагІа цхьакиха тайпара берий барзкъа арахецацар, боккхагІбарашта эшар мара. Бакъда, «мах кІеэнгагІа лой а», укх тІеххьарча хана дукхагІча даькъе берий хьашташ кхоачашде болабеннаб трикотажни цехера дийзача тхах барзкъаш ду мастераш.

Тикэшка дІа-м хІаьта а кхачийтацар даьша-нааноша укхаза хьаю тайп-тайпарча бесех. суртех лепа берий костюмнкаш, кІужамаш дагІа кинжаш, колготкаш, кхыйола хІамаш. Заказчикий аргІа хадац филиалера. Берий йоакхо ер закройщица-моделье Албогачиева Люба я.

(аьттехьара сурт). Берий барзкъа сурт а.ло а тІабола цхьа журнал-тиллийтац цо. БІарчча подшивка я цуи царех яь. Хьавенача заказчика бІарг тІаэттача суртах царна эша барзкъа хьадайт. Пхийтялхайтта бос болча тхана таь вордингаш я хІара станока тІа кхесташ Къаьстта лакхъеннай мехкараша дувзача тхана барзкъий дикал Японера «Симак» яха машинкаш-станокаш производствана юкъейоалайича деиз. ХІара бетта 10 — 15 эзар сома маьха барзкъа арахец цехо бераштa лаьрхІа а боккхагІчарна лаьрхІа а.

Укх шера итт шу дуз Назране из филиал хьайийлла.

— Тхо дІадолалуча хана кхо саг мара вацар укх чу болх беш, цхьа станок мара яцар, — йоах заведующес Албогачиев Тархана. — ТІаккха, тІехь-тІехьа тоадала доладелар тха гІулакхаш. Машинкаш-станокаш а керда оборудовани а елар тхона. ХІаьта а болх бе ховш дукха бацар оаха хьайберашта юкъе. Мехкарий Іомабеш чІоагІа гІо дир тхона Грозне хІаьтта курсаш яьха цІаенача вязальщицас Эскиева Тамарас. ХІанз мел чоалхане дар, аьнна, наьха заказ кхоачашде йиш йолаш я царех хІараяр. ХІанз а Тамара тхоца болх беш я.

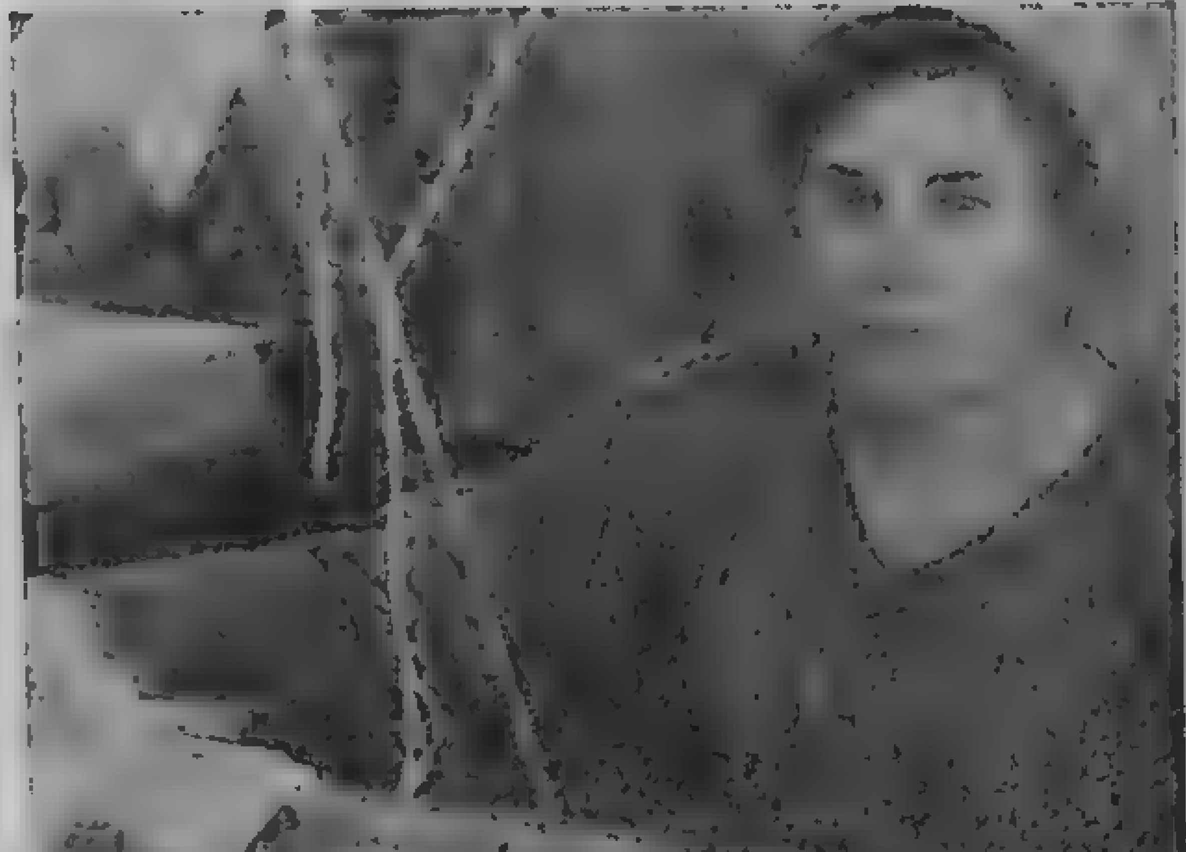

Дика болхлой, шоаш тоха кулг хоза тохарца белгалбаьнна ба кулг-говзал лакха йола Султыгова Маккси Мерешкова Эсети (аьрдехьен лохехьен латта сурташ).

ДІахо йодача хана Назранера филиал кхы а шеръе дагаболеш ба объединене кулгалхой (генеральни директор — А. С. Бачкаев), хІана аьлча хайнад царна наьсархой болх бе ховш болга.

М. ЗАНГИЕВ.

Адвокатура балхах

Адвокат уголовни судопроизводстве гражданий хьашташ лорадер хиина ца [illegible] [illegible] [illegible] Республика адвокаташа 2154 декии йиш[illegible], беса ля. ХІаьта, цул совгІа [illegible]ар хІара дийнахьа суде аудиторешка беш бола болх, телевидене а радио а гІолла еш йола выступленеш дІалаьрхІача, цар пропаганда еча хьинаре дакъа лоацаш хиларах цхьакха шеко яц. Юридически знанешта [illegible] [illegible] пропаганда [illegible] [illegible] [illegible].

Правоохранительни органий цхьаболча болхлоша шоайта «мегаш воацача» адвокатах тайп-тайпача къамаьлаш дуви. Цу тайпара хьал [illegible] коллегашта [illegible] [illegible] уголовни а граждански а законодательство телхадаь моттигаш гучайоахача хана. ЦІенача адвокатах дувцаш долча бІехача хабарех хІама ца хуле а, цхьабакъда, хала да из ноттa ца хиларах , наи дІатешабе. ХІана аьлча, цатешам юкъебехкача нахах цхьайолча хана тийша хул сага кхел.

ХІанз са теркам тІаоза бе[illegible] [illegible] институт хьайича денз къахьийгад. Мадарра аьлча, цу тайпарча бокъоно сталински репресси йолча хана, сеца латтара шеранка правосуде организи[illegible] [illegible] [illegible] дайтаргдацар.

Цхьабакъда, закона из оргало — адвокат следстви дІайолайича денз юкъевитара гІулакх хІанз правосуде балха вахара юкъеденадац.

Тхо боагІаш болча гІулакхерча нахага дІахайта дезаш хул гражданаш следстви дІайолаелча денз адвокатогара гІо деха бокъо йолаш болга. Цхьабараша хьоахадац цу бокъонах, вокхарна хиннахІа дагайоахац из е харцахьа информаци лу.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

6 МАРТ.

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Аленушкан çалтийи». Мультфильм.
9.00 — «Колье Шарлотты» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
10.05 — «Из хиннад... хиннад...».
10.20 — Киноафиша.
11.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Коталон 45 шу дузаш «Легендера нах» яхача циклера «Разведчик Николай Кузнецов», «Блокадни городера йиІиг» яха документальни фильмаш.
16.50 — А. Меликова произведеней концерт.
17.45 — «Образ» яха старшеклассникашта литературни передача.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Музейна тара йоаца музей» нагирхой вестник (г. Свердловск).
19.25 — Крымски татарий лирически иллеш. ДІалокх ансамбло «Мерджан».
19.40 — «Ирз дола, кхалнах» 5-сери йола художественни фильм. «Вера» 1-ра сери. (Премьера).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Чары любви» дІаоал Соткилава Зураба.
22.30 — Эстоне фу хІулаш латт. Политически диалог.
22.30 — М. Воскресенский тха студе».
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Барышня» яха Іилма довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика, 11-гІа класс.
9.05 — Французски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Географи, 7-гІа класс.
11.05 — ЦІагІара академи.
12.05 — «Мария Тюдор» яхача В. Гюго пьесех. «Любовь и королева» яха исторически фильм (ТВ ГДР, 1976 ш.).
13.45 — Ритмически гимнастика.
14.15 — Телефильма юхахьокха сеанс. «Проделки Скапена» яха 2-гІа сери.
17.20 — Операи балетаи Познански театра солистах Р. Цуруевах йола «Фуэте» яха киноочерк. (Юхагойтар).
17.45 — «Мишта Іа доакх хьайбаша?» (гІалгІай меттала).
18.15 — Музыкальни открытка.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «ЦІаьрмата Кузя».

7 МАРТ.

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль (Венгри).
9.05 — «Колье Шарлотты» яха художественни фильм. 3-гІа сери.
10.10 — «Дунен гонахьа». Альманах.
11.10 — ЗІамига концерт.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — «Вахаш — хиннав Иванушка». Документальни фильм.
16.50 — «Лаьтта — вай массане цІа». Фотоконкурс.
16.55 — 8 мартэ Дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха денна хетаь торжественни заседани.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Вахар дІаденнад иллена». РСФСР халкъа артистка Александра Стрельченко.
19.45 — «Аьттув баьнна кхалнах». Художественни фильм «Нина». 2-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Из шоана мог.
22.15 — «Оперетта, оперетта».
23.30 — ТСН.
23.45 — Эфирера музыка.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Час мужества», «Искусство быть счастливой» яха Іилма довзийтара фильмаш.
8.35, 9.35 — Информации вычислительни техникин керттердар. 11-гІа класс. Делопроизводство ЭВМ-и.
9.05 — Немецки мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Музыка 5-гІа класс.
11.10 — «Йlайха маьхк», Іилма довзийтара фильм.
12.05 — Бородина цІерагІча паччахьалкхенна квартета концерт.
12.55 — Телефильма юхахьокха сеанс. «И в сорок лет еще мечтают» яха художественни фильм (ГДР, 1984 шу).
14.55 — СССР халкъа VIII-гІа Іаьнгара Спартакиада. Конькобежни спорт.

* * *

17.15 — Нохчий мотт Іомабу.
17.45 — Партий ЦК-а юецаш к XXVIII-ча съезда накъадолхаш, платформа проект (нохчий меттала).
18.15 — Фильм-реклама.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.30 — Иллюзион. «Чогара» яха художественни фильм (Итали, 1960 шу). Духьашха).

8 МАРТ.

ЕРА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — «ТІеххьара пхьагал». Мультфильм.
8.25 — Дунен халкъий кхоллам.
8.55 — «Цирк массанена деза».
9.30 — «Са города ашараш». Фильм-концерт.
10.00 — Берашта — фильм. «ЗІамигача дай приключени».
11.05 — «Поющие в хоре» яха документальни фильма премьера.
11.55 — «Спящая красавица» яха П. И. Чайковски балет. Ленинградски Кирова цІерагІча оперии балетии паччахьалкхой академически театра спектакль.
14.50 — «Боккхийбараши бераши». Развлекательни программа.
15.50 — Прогресс, информаци, реклама.
16.20 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. Парни катани. Произвольни катани. Канадера передача.
17.35 — «Ираз дола, кхалнах». Художественни фильм. «Дуся». 3-гІа сери.
18.50 — БоккхийЧарна мультфильм. «Леопарда дола цІа».
19.00 — «Атта дий кхалсаг хила.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Индийски кино дукхадезарашта» ши сери йола короткометражни фильм-концерт.
23.55 — ТСН.
00.10 — «Халхар Халхар». Кишиневера профессиональни бальни халхара Ерригсоюзни чемпионат.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — СССР Гостелерадио йоккхача симфонически оркестро дІалокх.
8.40 — Ритмически гимнастика.
9.10 — Ополера польски иллий фестиваль (Польша).
9.55 — Синхронни кендар. «Советская женщина» яха журнала призах Дунен халкъашта юкъера соревновани.
10.40 — «Дезала» телепрограмма.
12.25 — Л. Гурченко бенефис.
13.40 — Коллаж.
13.45 — «Нон-стоп» яха (мультконцерт).
14.15 — «Китай церг хьа мишта йоаккхаргья», «Да мишта тоавергва» Художественни фильмаш (Чехословаки).
17.30 — Программай передача.
17.35 — «Укх кхалнаха коллектива».
18.05 — «Дукхаеза ашараш» празднични программа.
18.30 — «Кхалнах даькъала беш». ГІалгІай ловзар (гІалгІай меттала).
19.25 — Мультфильм.
19.35 — Кхалнаха хетадаь концерт (нохчий меттала).
20.10 — «В праздничном кругу» яха передача (нохчий меттала).
20.55 — «И. Штрауса дуней тІа». (ТВ, ГДР).
21.30 — «Нон-стоп» дІахододар. «Тхо кхалнах» мультфильм.
21.40 — «Хоза маІасаг». Художественни фильм. 1-ра, 2-гІа сереш.
23.55 — «Сона дукха деза детектив». Художественни фильм.

9 МАРТ.

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.20 — Тха беш.
8.50 — ЦІагІара академи.
9.20 — «Мичахьара ух берий художникаш».
10.00 — Хьайбай дунен тІа.
11.00 — Режиссера Г. Козинцева фильмаш «Пирогов». Художественни фильма (1947 ш.).
12.45 — Дезала берий цІенош ваштІехьадаьхарашца — Мусатепкои Богатыревам дезалца, Концертни студе Останкино вІошагІа кхетар (г. Омск).
14.05 — «Пхьагала магнитофон мишта лелаи». Мультфильм.
14.20 — «Радуга» яха халкъа кхолламе телепрограммай. VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Маьлхе хьалхинна бутонаш» (КНДР).
14.35 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. МаІанах. Произвольни программа. Канадера передача.
15.55 — 9-гІа студи.
16.55 — Хоккей. СССР чемпионат. «Химик» — ЦСКА.
19.15 — «Плясуны» яхача документальни фильмай премьера.
19.45 — Ираз дола кхалнах». Художественни фильм. «Зина». 4-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.50 — Взгляд.
23.15 — Ден луе-кхера.
23.50 — «Сан-Ремо—90» фестиваль.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Йижарий» лорах дола документальни фильм.
9.05 — «Песочни сахьат». Субтитрашца художественни фильм.
10.30 — «Иллена дІаденна вахар». РСФСР халкъа артистка Ирма Яунзем.
11.40 — Прогресс. Информаци. Реклама.
12.10 — «Азера оаз». Хьалхара дакъа. Алма-Атера передача. Къона эстрадни исполнителий Дунен халкъашта юкъера конкурс.
13.30 — «Бийсана мІайча говрашца». Художественни фильм. 5-гІа сери.
14.30 — «Советская Россия» видеоканал.
17.00 — «Великан» яха художественни фильм (Венгри, 1989 ш.) (Духьашха).
18.15 — Киножурнал.
18.25 — «Шун дехарех вашагІнхетар». ДІаоал Албаков Амирас. (Юхагойтар).
19.00 — «Вайна юкъера гІайгІа. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «НЛО: необъявленный визит» хьалхара дакъа.
21.00 — «Футбол. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Киев). 2-гІа тайм.
21.30 — Маьхкарча театраша хьахьокх. Л. Матуковский «Мудромер». Я. Купалы цІерагІча Белорусски театра спектакль.
23.25 — Вийсанара сеанс «БІаьстена кенъ—бІаьсти кочгІа» киноконцерт.
00.10 — «Путешествие месье Перришона» яха художественни фильм.

10 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Спорт массанена.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — «На службу отече-...
15.30 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. Произвольни катани. Канадера передача.
17.00 — «Юрта сахьат». Панорама.
18.15 — «Марафон-15».
19.45 — «Ираз дола кхалнах». Художественни фильм. «Натама» 5-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.45 — Телескоп.
22.00 — «Сан-Ремо—90» фестиваль перерыве (00.00) —
9.10 — «Чукотка начальник» субтитрашца художественни фильм.
10.40 Мультфильмаш «Ходжа Насреддин» (1-гІа, 2-гІа) «Хьох болхам мара бац».
11.15 — «Вахара иллеца» Минскера передача.
11.40 — Союзни республикий кинопублицистика. 12 тІаьнийца бераш хьалкхедеча Т. Е. Загоровскиех «Про горе, и море, да малых детей» яха документальни фильма премьера (г. Шевченко).
18.05 — Литература а, дахар а (нохчий меттала).
18.35 — ГІалгІай мотт Іомабе вай.
19.05 — «Ораши». Нохчий этиках дош. (Юхагойтар) (нохчий меттала).
19.50 — Фильм
20.00 — «Бийса даьиала хийла шун, бераш!»
20.15 — «НЛО: Необъявленным визит» яха передача 2-гІа дакъа.

Адвокатура балхах

Адвокат уголовни судопроизводстве граждании хьашташ лорадер хиина ца Iеш, вай паччахьалкхенера хIара сага бокъоний, правовой идеяй пропагандист а ва. Масала, республика адвокаташа 2151 лекци йинай, беседа яй. ХIьта, цул совгIа кар хIара дийнахьа суде аудиториина беш бола болх, телевидене а радио а гIолла еш бола выступленеш дIалаьрхIича, цар пропаганда еча хьинаре дакъа лоацаш хилагах цхьаккха шеко яц. Юридически знанеш кьаста дика пропаганда ирца белгалбаха лоь адвокаташ В. И. Парчевская, С. Д. Дигиев, В. М. Молокова, В. И. Проценко, иштта кхыбараш.

Республика адвокаташа иоана гIулакх деча 57 предпрерипитена пайда а беш, 1145 963 сом хьадлькхад.

Адвокатех, цар хIара дийнахьа беча балха тIа гIолла — «защитникаш» оал. Хетаргахьа, цу дешо хьахьокх адвоката бокъонца дола маIан. «Наьха хьашташ лорадер» — иштта белгалваьккхав из уголовни судопроизводстве. Масала, РСФСР УПК-а 47-ча статья тIа дувц защитника балха лоацача дакъах лаьца, хIаьта цу уголовно-процессуальни кодекса 51-ча статья тIа белгалйоах защитника бокъонаш декхараш. Вешта аьлча, шерашка хьахиина адвоката лоархIамах дола хетар паччахьалкхен правови акта тIа чIоагIдаьд.

Бакъда, адвоката болх а лоархIам а шиъ гIулакхах из дика кхетарах, из цуина кIоаргга довзарах тийша ба.

Вахаре адвоката балха кхьча тайпара мах беш а моттигаш хул. Цу тайпара уйла хетар итташ шерашка хьакхеллад, хIаьта из стереотип хIанз а тIехьа вахаре йолаш я. Цхьайолча хана юристаш шоаш адвоката лоархIам лохбе гIерташ моттигаш а нийслу.

Дукха ха йоаццаш НГIАССР адвокатий коллеге президиума комиссии Назрановски районера прокуратура следователа заявлени тохкаш хилар. ТIеххьарчо хоам бу адвокатас следователа отвод ле, аьнна, яхаш, цхьабакъда техкача гучадаьлар из дерриге а наьха къамаьлашкара хьалйца долга, вешта аьлча йовхараш долга.

Цудухьа, цу масалаца вла йиш я цар профессионални декхараш кхоачашдара этика йоаггIача боараме яц, аьнна. Халахете а цу тайпара моттигаш кIезига нийслац.

Правоохранительни органий цхьаболча болхлоша иоашта «мегаш воацача» адвокатах тайп-тайпача къамьлаш дувц. Цу тайпара хьал са коллегашта гонахьа цар хьаккола уголовни а граждански а законодательство тохкадаь моттигашгучайолхача хана. Ценачa адвокатах дувцаш долча бIехача хабарех хIама ца хуле а, цхьабакъда, хала да'из иштта ца хиларах нах дIатешабе. ХIана аьлча, цатешам юкъебехкача нахах цхьайолча хана тийша хул сага кхел.

ХIанз са теркам тIаоза безам бар адвокатуре балха нах дIаэца практикана, НГIАССР адвокатий коллеге болх беш ва хьалха обвинитела функцеш кхоачашъеш хиина 2—3 саг. Цу нахах хулалургбий наьха хьашташ лорадераш»? Со царех хIама ала валлац, бакъда, цига балха дIаэцара процедура хувца еза.

РСФСР адвокатурах йолча положене тIа белгалдаьккхал. «Адвокатий, коллеге членалла дIаэц лаьхера юридически дешар дийша а шин шерал кIезигагIа доацаш цу специальностах болх баь бола СССР гражданаш». Из положени 1980 шера дена хувца ца луш йолаш я, бакъда, цу юкъа общественни цхьайола юридически эргалонаш хиннай. Укхаза балха дIаэцачул нравственни гIулакхашка хьежжа доазув оттаделгах, из дIа ца эцалгах лаьца хIама дац. Бакъда, адвокатура хьакхоллача хана цу тайпара критери хинний.

Хьалхарча судебни учреждене советас адвокатуре саг дIаэцара дош дувцача хана дерригача даннеццен сведенеццен цхьана кандидата нравственни вахара хьисапа теркам тIаоза безаш хиннаб. Цу хьисапе кандидаташ харжаро нердача правови оагIонашка хьежжа вай адвокатура аргалкхара гIо дергдар. Адвокатура хьакъехьа цу тайпара къамаьл XIX-ча Ерригсоюзни партконференце хилар.

ХIанз хоалуш дола хувцамаш дар санна лархIа деза 1989 шера 1 декабре дена ССР Союза, Союзни республикай законодательства кIийленашта 14-гIа статья юкъейоалаяр. Цо хьалхадоах адвоката уголовни бехктокхаме озаш пола саг лаьцача дена цу следстве дакъа лаца бокъо лулга.

Из белгалъяьккха бокъо хилийта гIерташ юриспруденце теоретикашеи практикашеи советски адвокатура институт хьайича дена къахьийгад. Мадарра аьлча, цу тайпарча бокъоно сталински репресси йолча хана, сеца латтара шерашка правосуде органашка зарам зулам [illegible]

Цхьабакъда, закона из аргало — адвокат следстви дIайолайича дена юкъевитара гIулакх хIанз правосуде балха вахара юкъедерадац.

Тхо боагIаш болча гIулакхерча нахага вIахайта лезаш хул граждан следстви дIайолаелча дена адвокатогара гIо деха бокъо йолаш болга. Цхьабараша хьоахадац цу бокъонах, вокхарна ханнахьа дагайоахац из е харцахьа информаци лу.

Сона бакъахьа хетар, саг лаьцача дена шин хьашташ лораде цуина бокъо хилар правосуде болхлошта харал совгIа, вай обществa хIара гражданина а хайча.

Вай республикера викалаш а юкъе болаш вIашагIеллача СССР адвокатий союзо шоай бокъонаш шеръяра де дезараш белгалдаьхад. Юристий дешар аргадаккхара йолча Ерригсоюзни институте арахьарэкономически балха кIийленаш Iомаяра, курсаш вIашагIъехкай. Цига йиза курс чакхъяьккхай тайп-тайпарча коллегей 70 совгIа волча адвокато. СССР адвокатий союза правлене хIанз дунен халкъашта юкъера адвокатий ассоциацес, адвокатий союз коллективни член санна, дIаэцарах йола переговораш еш я. Арахеца кийчъяь «Адвокат» яхача журнала хьалхара номер, цу тIа кепаттаргья адвокатура болх эргабаккхара хетаяь статьяш. Иштта хьаеш я адвокатура коммерчески банк, акционерни обществаш.

Цхьан дешаца аьлча, советски адвокатураца леладеча гIулакхий хьисап хийцад. Цудухьа правови паччахьалкхе хьалра наькъ тIа къахьегар берригача юристий декхар да. Сона белгалдаккха ловра вай республикера адвокаташ бехктокхам кхетабеш, цIена шоай декхар кхоачашдеш хилар. Тха коллектива викалаш РСФСР, НГIАССР, моттигерча Советашка депутаталла кандидаташ оттабаьб. Царех ба новкъостий Ш. Ю. Гадаев, С. У. Сайдулаев, М. М. Байсолуева, Х. Х. Ибрагимов, Л. А. Тимиргаева, И. М. Самбулатова, Б. А. Виситаев, Т. О. Хаутиева иштта кхыбараш.

И. ГЕРИХАНОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР адвокатий коллеге президиума председатела заместитель, юридически Iилмай кандидат.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

КООПЕРАТИВИЙ А ЦIАГIА КЪАХЬЕГАЧА НАЬХА А ТЕРКАМГА!

Ленински районни рознични торгови объединенес шуга дех оашош хьадь товараш дохкаргдолаш тха тикашка хьачулугла.

Тхоай адресаш:

№ 1 йола «Универсам» Первомайски ул. 60.

№ 2 йола «Универсам» — Ленина пр. 53а.

№ 76 йола «Богатырь» яха тика — Ленина пр. 100.

Шоаш ца кхетар хатта укх телефонех: 22-15-57, 22-08-35.

Ленински РТО.

Хоттан

Тахан республике гIоллей Грозни морхаш а йолаш, йовчан а йоаш, малхбузехьара секунде 5 — 10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 1 — 6, Грозне 3 — 5 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 3 — 8 градус шелал, дийнахьа 3 — 8 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.20 — Тха беш.
8.30 — ЦIагIара академи.
9.20 — «Мичахьара ух берий художникаш».
10.00 — Хьайбай дунен тIа.
11.00 — Режиссера Г. Козинцева фильмаш «Пирогов», Художественни фильма (1947 ш.).
12.45 — Дезала берий цIенош ваштIехьадаьхаращца — Муса-тепкон Богатырееваи дезалца, Концертни студе Останкино вIашагIа кхетар (г. Омск).
14.05 — «Пхьагала магнитофон мишта лахай». Мультфильм.
14.20 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммаи. VIII [illegible]
14.35 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. МаIанах. Произвольни программа. Канадера передача.
15.55 — 9-гIа студи.
16.55 — Хоккей. СССР чемпионат. «Химик» — ЦСКА.
19.15 — «Плесуны» яхача документальни фильмай премьера.
19.45 — «Ираз дола кхалнах». Художественни фильм. «Зина». 4-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Из хиннад... хиннад...».
21.50 — Взгляд.
23.15 — Ден лув-кхера.
23.50 — «Сан-Ремо—90» фестиваль.

II ПРОГРАММА

8.00 — IуйренаIара гимнастика.
[illegible] документальни фильм.
9.05 — «Песочни сахьат». Субтитраща художественни фильм.
10.30 — «Иллена дIадена вахар». РСФСР халкъа артистка Ирма Яунзем.
11.40 — Прогресс. Информаци. Реклама.
12.10 — «Азера оаз». Хьалхара дакъа. Алма-Атера передача. Къона эстрадни исполнителий Дунен халкъашта юкъера конкурс.
13.30 — «Бийсана кIайча говраща». Художественни фильм. 5-гIа сери.
14.30 — «Советская Россия» видеоканал.
17.00 — «Великан» яха художественни фильм (Венгри, [illegible] ш.) ([illegible]).
18.15 — Киножурнал.
[illegible] «[illegible]» [illegible]. ДIасх Алдамов (Юхагойтар).
19.00 — «Вайна [illegible]» гIалгIа. Телефонаш. 22-26-48, 22-93-92, 22-91-63.
20.00 — Бийса даьхьала хийла шун, бераш!
20.15 — «НЛО» необъявленный визит» хьалхара дакъа.
21.00 — «Футбол. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Киев). 2-гIа тайм.
21.50 — Маьхкарча театраша хьакьонх. Л. Матуновский «Мудромер». Я. Купалы цIерагIча Белоруссин театре спектакль.
23.25 — Бийсанара сеанс «БIаьстена некъ—бIаьсти йоагIа» киноконцерт.
00.10 — «Путешествие мисс Перриш [illegible]» яха [illegible] ни фильм.

10 МАРТ ШОАТТА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Спорт массанена.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — «На службу отечеству» яха передача.
11.00 — Iуйрийнара сакъердаме программа.
11.30 — Дозалий экран. «Рыжи, рыжи...» «Тахан воацар малав» короткометражни художественни фильмаш.
13.15 — «Дунен гонахьа». Альманах.
14.15 — «Унахцlено».
15.00 — Музыкальни киоск.
15.30 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. Произвольни катани. Канадера передача.
17.00 — «Юрта сахьат». Панорама.
18.15 — «Марафон-15».
19.45 — «Ираз дола кхалнах». Художественни фильм. «Натама» 5-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.45 — Телескоп.
22.00 — «Сан-Ремо—90» фестиваль перерыве (00.00) — Ден лувнхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Маьрша йоагIийла бIаьсти» фильма-концерта премьера.
8.40 — РСФСР городий телестуди. «Полярни круга дехьарацIа» (Тюмень).
9.10 — «Чукотка начальник» субтитраща художественни фильм.
10.40 Мультфильмаш «Ходжа Насреддин» (1-гIа, 2-гIа) «Хьох балхац мера бац».
11.15 — «Вахара ияеца» Минскера передача.
11.40 — Союзни республикай кинопублицистика. 12 тIайца бераш хьаликедеча Т. Е. Загоровскех «Про горе, и море, да малых детей» яха документальни фильма премьера (г. Шевченко).
12.05 — «Азера оаз» 2-гIа дакъа Алма-Атера передача.
13.35 — «Бийсана кхьайча говраща». Художественни фильм 6-гIа сери.
14.30 — «Советски Росси» видеоканал.
17.00 — «Планета» яха Дунен къамашта юкъера программа.
18.05 — Литературa а, дахар а (нохчий меттала).
18.35 — ГIалгIай метт Iомабе вай.
19.05 — «Орамаш». Нохчий этиках дош. (Юхагойтар) (нохчий меттала).
19.30 — Фильм.
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бераш!»
20.15 — «НЛО: Необъявленный визит» яха передача. 2-гIа дакъа.
20.50 — Гандбол. Дунен чемпионат. МаIанах. Чехословакера передача.
22.00 — «Фотограф» яха художественни фильм. «Деррик» яхача серера (ТВ ФРГ).
23.00 — Спидвей. Дунен чемпионат. Финал. Швецера передача.

11 МАРТ КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Хьуна юкъе». Мультфильм.
8.55 — «Спортлото» тираж.
9.10 — «Ираз дола кхалнах». Художественни фильм. «Вера» 1-ра сери.
10.25 — «Молодой вестник» яха передача. Депутатий школа.
10.55 — Кинопанорама.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Берий фильм. «Шийда леха йиIаг». Художественни фильм (1959 шу).
18.00 — «Ши дог» дIаовл Чумана Анжелас.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Пульс-90. Тхои экономикаи.
20.00 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. Кхалнах. Произвольни программа. Канадера передача.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Шун дехарегIа. «Сайлес Морнер». яха художественни фильм (ТВ Великобритани, 1985 шу).
23.00 — Футбольни обозрени.
23.30 — «Либералехи консерваторехи» «Весы» яха литературни полемика 1-ра передача.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.15 — «В небо на колесе» яха Iилма довзийтара фильм.
8.45, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.55 — Дерригa ха безама ба. Киножурнал.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гIа класс.
12.05 — «Полет бабочки» яха документальни фильм.
12.25 — «Рассказ о простой вещи» яха телефильм юкахьокха сеанса.
18.05 — ЧИАССР-а Гостелерадио инструментальни ансамбла концерт.
18.35 — Музыкальни открытка.
18.40 — «Портрет любимой женщины» яха документальни фильм.
19.20 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — «Бийса даьхьала хийла шун, бараш!»
20.15 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе.
21.00 — Спидвей. Дунен чемпионат. Финал. Швецера передача.
21.30 — Н. Архиповой концерт.

РАДИОПРОГРАММА

6 МАРТ, ШИНАРА

7.30 Хоамаш.
7.45 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 «Халкъа кхоллам». Музыкальни программа (гIалгIай меттала).
9.15 КПСС ЦК платформа проект ювцаш.
9.30 «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 «Воаш ю вай гIишлош, воашта ю» (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 «Сагах тешаш».

7 МАРТ, КХАЬРА

7.30 Сихдалара баргал етташ!
7.45 — 8.00 Хоамаш. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Концерт (нохчий меттала).
9.00 Халкъа тIахьожам болх беш ба (гIалгIай меттала).
11.30 — 12.00 «Iалам — вай доттагIа» яха радиожурнал.
15.15 — 16.00 Концерт.
16.00 — 16.50 Информационно-музыкальни программа (гIалгIай меттала).

8 МАРТ, ЕРА

КХАЛНАЬХА ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ДИ

7.30 «Даьхен сийдола мехкарий».
7.45 — 8.00 Хоамаш. Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Концерт (нохчий меттала).
11.15 «Халкъа эздел» (нохчий меттала).
11.30 «Продукце динал — предприяте кхага» (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 Болхлочун уйлаш.
17.15 — 18.00 Концерта дIахододар (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 Музыкальни программа (гIалгIай меттала).

9 МАРТ, ПIАЬРАСКА

7.30 «Юрта Iуйренаш».
7.45 — 8.00 Хоамаш. Хаоттам. Музыка.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 «Шоай мархан сий лорадеш» (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 Концерт (нохчий меттала).
15.15 — Перестройка публициста бIаргашца (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Актуальни къамаьл.
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 ДоттагIлен концерт.
18.40 — 19.00 Шераши нехи (нохчий меттала).

10 МАРТ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
10.15 «Унахцlено» (гIалгIай меттала).
10.35 Реклама.
10.40 — 11.00 Сатирически микрофон (гIалгIай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00. «Наьха бала бовза».
15.15 Концерт.
16.00 Боахама расчет — сихдалара стимул.
16.15 — 17.00 «Кавказа Iуйренаш».
18.00 — 19.00 Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

11 МАРТ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 «ГIулакх мишта ду шоана» (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 Даьхьала дувц шо.
11.30 — 12.00 КIирандеи музыкальни программа.
15.15 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 ДоттагIлен концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — 19.00 «Нолеца доттагIал долчарна» яха концерт.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретера — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ерен, шоаттен деношка

СФ02061. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 778.

ЦӀей даькъала хилда шун, кхалнах!

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ★ ЕРА, 8 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 28 (7842). ★ Мах 3 кеп.

Тахан — 8 Марта — Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди

СОВЕТСКИ КХАЛНАХАГА

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето дег тӀера ловца боакхх шоана Дунен халкъашта юкъера ди 8 Марта — юкъара бӀаьстен сийрда цӀей даькъала дувцаш.

КӀаьд ца луш йоакхо ю оаша дезала а берий а, мехка а ерригача планета а хьал-таро тоаяра. Кхалсага, наьна дог — хала тохкамаш тӀакхаьчача а машаре къахьегача хеношка а вай общество вахаре меттахьа яргйоаца нравственни чӀоагӀале.

Вай общество овлангара эргайоаккхача чоалханеча хана кхалнаха хьинаре а беркате а дакъа лоац вахар кердадаккхара ерригача процессашка. Цох баркал хилда шоана! Цунца цхьана тахан мехка нийслу дуккха халонаш ноначӀоча даькъе шун баламаш тӀа юш, хӀара денна шун балаш алсамдоал. Парте Центральни Комитето кхетаду из, этта хьал гу цунна, хӀаьта шоана тешам лу аргӀаш а товарий дефицит а, кулгашца бу хала болх а быт дерттӀа вӀаштӀехьа яькха ца хилар [illegible] ... [illegible] гагача доалхьника советски кхалнаха духовни потенциал бизза гойтара а цох найза эшара а шеддар дертилдарах.

Ӏаламо ше кхалсага еннай йоккха ганз — машар чӀоагӀбеш хилар. ДӀоахденна кортош шелде, бирсденна дегаш кӀаьдде дезаш хилча керттера дакъа цунга кхоач. КПСС Центральни Комитето догдоах къамашта юкъера довнаш дӀадоахача, мехка диалог а граждански барт а чӀоагӀбеча оаша новкъостал дергхиларга.

Вай планета бӀарчча хьаийцача конфронтаце диалога, тешама, вӀаши цхьана гӀулакхаш леладара тӀатӀа шерагӀа никъ хьабеллаш хилар, шеко йоацаш, советски кхалнаха карагӀдаьнна хӀама да. Массе хана кхалнах къахетаме, сагах дог лазаш, безаме хиларо гӀо ду дунен тӀара кхохкам кӀаьдбара, герз дӀадаккхара, дунен тӀа керда, бокъонца гуманни йола уйла чӀоагӀъяра процесс кхы хувцалургйоацача кхоачаю.

Хьамсара кхалнах!

Шо, шун дезалаш, беррига шун гаргара нах могаш-маьрша, хьалтаро йолаш, ираз долаш дахар [illegible]

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ.

САГА УНАХЦӀЕНО ЛОРАЯРА

Школе дешна ягӀача хана [illegible] Цу хиша [illegible] Бацар цун [illegible] хӀара е гаргара саг лор волаш эттача балхана гӀа а ший кхоачара сог цамогаш хинна лорашца из верзавара тӀагӀола а.

Наха сийгара дукхагӀа беркат даргдолча профессе уйла еш дагадехар сона лор хулга, яхаш дувц Асяс. Цу уйла йолаш ба аьнна оалалургда цун вахара берригиникъ а. Иштта тешал ду цунна хӀаьа цунца болх беш болча Грозненски медицин[illegible]

хоа [illegible] тара дика а хеташ [illegible] Асяс дешархошта вазволиӀ шоаш хержа профессе.

Цу тайпара бийцар Авторханова Ася училища фельдшерски отделене заведующие Кантария Виктория Георгиевнас, директора заместителя Межидов Саид Нурдиновича, кхыччар.

Иштта йола цун дика оамал хӀана хьахиина яц. Ася дукха сарр из Къулбаседа ХӀирна медицински ин[illegible]

да. цу гӀулакхах дог Ӏабац цун, ше наха дарба дергдолаш [illegible]

Цу дукха шера хьехаш йолаш, поликлинике балха йода из унахошта дарба деча хилар дуцаьа. ХӀаьта, цунна чӀоагӀа накъайоал [illegible] городской больница лор Псковская Нина Ивановна из цига дарба дара говзал шаьрьа ла. Са эггара [illegible] хьолхара хьехамча а хьехархо а яр из, цунгара дукха хӀама Ӏомадир аз, яхаш дувц Асяс.

Кхаь шера училище [illegible]

1987 шера Монгольски Халкъа Республике болх [illegible] 1989 шу чакхдаллалца Улан-Батора уллуварча Багануур яхача городерча больнице терапевт йолаш болх беш хул Авторханова Ася.

Цигара цӀаенначул тӀехьа училищега юха а ший болх бе йолалу из. Дарба болх бе йолалу из. Дарба дара говзал дешархошта Ӏодара хӀана а. Цо массо а Ася хӀана а. Цо маесш я [illegible] наст-наста йиъла урокаш ю. Цу урокашка ух цхьабола [illegible]

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССЕ

ТАСС Парламентски корреспонденташа Кремлера хоам бу

ДукхагӀбараш тӀехьа а болаш 6 марта Лакхехьарча Совето тӀайийцар «СССР-ерча доалахьен хьакъехьара» Закон — Советски Союзе экономически реформа правови лард йоллара лаьрхӀача законодательни актай мугӀаре центральни дар. Цо могаю доалахьен дукхача тайпара формаш, хьаду уж цхьатарра бокъонаш йолаш дегӀайоалаяра а яхь лелаяра а хьалаш.

Закон кхоачашде доладу 1990 шера 1 июле денз.

Белгалдаккха доагӀа, ах шу совгӀа йолча хана из правови акт чӀоагӀа кийчъеш хиннаяле а, тахан дискуссе йоацаш тӀаэца йиш йолаш ца хинналга. Ӏуйрийнара заседани йолаелар законопроекта цӀи ювцарца: «лардаш» е «закон» цунах, аргда. ТӀехьардар ала деза йоахар, проекта тӀа болх беш хиннача комитеташеи комиссешеи. Шина палата тӀайийцаб укх тайпара цӀи — «СССР-ерча доалахьен хьакъехьара» Закон.

[illegible] Цунна раьза хилар я [illegible] СССР экономически система лардо [illegible] формаца [illegible]

СИХХА КӀОАРГЛУ

физически культура Нов В. М. ЭСЕМБАЕВНА «Нохч-ГӀалгӀай АССР заслуженни болхло» яха Сийлен цӀи лларах дола

Физически культура заслуженни болхло» яха сийлен цӀи лойла Эсембаев Владимир Мухтаровича — Нохч-ГӀалгӀай профсоюзий ВДСО «Богатырь» яхача беррий [illegible]

...ахача чоалханеча хана кхалнаха вахьнаре а беркате а дакъа лоац вахар кердадаккхара ерригача процессашка. Цох баркал хилда шоана! Цунна цхьана тахан мехка нийслу дуккха халонаш нонагIоча дакъе шун балламаш тIа юьш, хIара деншун балаш алсамдоал. Парте нара шун балаш алсамдоал. Парте Централни Комитето кхетаду из, этта хьал гу цунна, хIаьта шоана тешам лу аргIаш а товарий дефицит а, кулгашца бу хала болх а быт... сертIа вIаштIехьа ьхка ца хилар а сихагIа дIададаккхара, вахара деррига доакъошка советски кхалнаьха духовни потенциал йизза гойтара а цох пайда эцара а шеддар дергхиларах.

се хана кхалнах къахетаме. Сагах дог лазаш, безаме хиларо гIо ду дунен тIара кхоххам кIаьдбара, герз дIададаккхара, дунен тIа керда, боккъонца гуманни йола уйла чIоагIъяра процесс кхы хувцалургйоацача кхоачаю.

Хьамсара кхалнах!

Шо, шун дезалаш, беррига шун гаргара нах могаш-маьрша, хьалтаро йолаш, ирсе долаш дахар ловш дег тIара боаккх оаха.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ.

САГА УНАХЦIЕНО ЛОРАЯРА

Школе чеша нгIача хана [illegible] торханова Асяй. Из хиннабацар цун цIен тIара е гаргара саг лор болаш эттача бахьанагIа а ший кхоачара саг цамогаш хинна лораша из верзавара тIагIолла а.

Наха сайгара дукхагIа беркат даргдолча профессе уйла еш дагадехар сона лор хулга, яхаш дувц Асяс. Из уйла йолаш ба аьнна оалалургда цун вахара беррига никъ а. Иштта тешал ду цунна хIанз цунца болх беш болча Грозненски медицински училища преподавателаша, дешархоша, из йовзаш мел бараша а. Цкъа яйзачоа кхы йицлургйоацаш безаме, дог цIена саг я Авторханова Ася.

Училища медсестерски отделене заведующи йолча Муталиева Хьамида Зояс йоах, багара доагIа дош кIаьда, цIенча дег тIара да Асяй, цун урокашка дешархой геттара дика [illegible] йолайт шоаш хержа професси.

Цун тайпара йийцар Авторханова Ася училища фельдшерски отделене заведующе Кантария Виктория Георгиевнас, директора заместитела Межидов Саид Нуридовича, кхычар.

Иштта йола цун дика оамал хIанз хьахинна яц. Ася дукха езар из, Къулбаседа ХIирий медицински институте дешаягIача хана цунна хьехаш хиннача преподавателашта, шийца дешаш болча студенташта, шийга аьнар дизза кхоачашдеш, хIаьта нийсархошта эшача накъайоалаш хиларах. Цо геттара дика дешаш чакхъяьккхар цу института дарбан факультет.

1973 шера медицински институт листеькккхача Авторханова распределенегIа балха хьожаю Грозненски медицински училище дарба делга хьехаргдолаш. Бакъ ... ча кхача гIерт из.

Цудухьа цига хьехаш йоллаше, ворхIлагIча поликлинике балха йода из унахошта дарба деча хилар дуьхьа. ХIаьта, цунна чIоагIа накъайоал 9-ча городской больница лор Писковская Нина Ивановна из цига дарба дара говзал шаьръеш йолча хана. Са эггара хьалхара хьехамча а хьехархо а яр из, цунгара дукха хIама Iомадир аз, яхаш дувц Асяс.

Кхаь шера училище хьехаш болх баьчул тIехьагIа терапевт йолаш 1980 шерага кхачалца 7-ча поликлинике болх беш хул Ася. Цу шера ше хьалха хиннача медицински училища директора заместителалла балха хьожаю из. Цу хана цо дукха болх бу цхьан ханна ший предмет а хьехаш, юккъера медицински болхлой а кийчбеш.

бара дикагIбола лораш хьожабеш из белгалъяьккхар. 1989 шу чакхдаллалца Улан-Батора уллурча Багапур яхача городерча больнице терапевт йолаш болх беш хул Авторханова Ася.

Цигара цIаеначул тIехьагIа юха а ший училище болх бе йолалу из. Дарба дара говзал дешархошта Iомаеш я Ася хIанз а. Цо каст-каста йийлла урокаш ю. Цу урокашка ух цхьабола преподавателаш а.

Ася дика нана а я. Цун воI Тимур хIанз Ленинградски институте дешаш ва.

Ю. ЧАХКИЕВ.

СУРТА ТIА: А. А. Авторханова (хьалхарча мугIаре аьрдехьара аьттехьа тIеххьара яр).

П. ПЛИЕВА сурт.

[illegible] ... Абалкин. Цу ... преамбула ... хIана аьлча, цо ... СССР экономически система лардо социалистически хоалахье цун дуккхача тайпарча формашца хьаелга.

Пийпачул тIехьагIа тIаийцар компромиссни вариант: депутаташа лаьрхIар преамбула дIаяккха, цхьабакъда Закона юкъе яхьа лаьрхIар доалахьен моллагIча формах пайда эпача хана производствах болхло хийравоачкхалга а саго саг воацавельга а юкъера дIадаьккха хиларах йола положени.

Цул тIехьагIа парламент йолаелар законопроекта разделегIа голосовани е. Тоадараш дийцачул тIехьагIа закон тIаийцар: 350 саг тIехьаволаш, алхха 3 — «духьала», 11 — тIехьа а духьала а воацаш.

ТIаийцача законо СССР Конституцена хувцамаш юкъедахьа дезалга дIадехаш хиларах парламенто лаьрхIад цу хьакъехьара предложенеш хургйолча СССР депутатий Съезде дIачуяла.

Заседане вIашагIъеллар правопорядкан зуламашца къовсам лоаттабарех дешашта йолча СССР-а Лакхехьарча Совета Комитет. Зуламашца къовсам лоаттабара Ханна йолча комитета метта. Цун председателалла харжав Ю. В. Горих.

Депутата Э. А. Памфилова вас юха а доладир сессе балха белгалла духьале еш хинна парламентарий дисциплина талхара хьакъехьара дешаш. Цо предложени елар Съезд йолаялалехьа Лакхехьарча Совета заседанешка депутаташ ахарах йола результаташ кепайоазон тIа арайаьзьина. Коллегаш цунна рагIза хилар.

Председателал дешаш хиннача А. И. Лукьянова майрача наьха цIерагIа даьккъа белпар кхалнах хьатIадогIача цIейца — 8 Мартаца.

7 марта депутаташ болх беш хилар парламента комитеташ [illegible].

Сессе ший болх дIахьерга СССР халкъа депутатий арIаяа йоала кхоалагIа Съезд чакхъяьккхача тIехьагIа.

СИХХА КIОАРГЛУ БУРУВ

Мехкдаьтта доаллилга хоаш техка яьннача майдашкара «Iаьржа дошув» даккхара, тахкавза йолча моттигашка из доаллий хьожаш бурув тохара доккхийи бехктоккхамен декхараш хьалхашка латт Малгобекски бурув тохара балхий управлене коллективаша. Уж толамца кхоачашдара, мехкдаьтта запасаш тIа-тIа дукхагIа хилийтара ерригa шоай таронаш оарцагIъльхай УБР лаьттан ченаш техкараша. Бурув тохара керда, дикагIйола технологи юкъехухь, даим яхье хьалхалаттарий опыт шерра йоаржа а еш, цунах пайда ийбайт. Цунга хьежжа башха-дика производственни толамаш а доахаш, пятилетка тIеххьарча шера тIаийца декхараш тIеххоачащдеш хьабоагIа уж. ДIабахача шиц бетта планагIа лаьрхIачул совгIа цар техад 320 метр бурув. Денгара денга ший производственни хьокхамаш дикагIа хулийташ болх беш ба уж укх март бетта а.

Къахьегама овсарле пачхьалкхен планал тIех дика лакхъяьй УБР коллективо. ХIара буровой станокаца юкъера лаьрхIача бетта бурув тохара коммерчески сухала задани 3,8 процент тIеххоачащъяьй цо. Цу керттерча хьокхамах иштта из лоархIаяр боккха толам ба. Бурув тохарга дIабода мах лохбарах, химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги кхоярах укх шера итташ эзараш сомий маьха пайда баьб цо пачхьалкхенна.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, къаьстта дика болх барахи дог гIоздоаха производственни хьокхамаш дахарцен белгалъяьнна я буровой начальникаш Садаев Руслани Устарханов Абуязити керте латтача бурув детача бригадай коллективаш. УБР бригадашта юкъе эггара хьалха рапорт делар пар деррига технико-экономически хьокхами шин бетта задани кхоачашъярах.

Б. БАШИРОВ.

физически культура
Нов. В. М. ЭСЕМБАЕВНА
«Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни болхло»
яха Сийлен цIи ялорах дола

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Физически культура даькъе доккхий гIулакхаш карагIдуларахи общественни вахаре хьнаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР физически культура заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла Эсембаев Владимир Мухтаровича — Нохч-ГIалгIай профсоюзий ВДСО «Богатырь» яхача берийкхувшбоагIарий спортивни школа тренер-хьехархочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1990 шера, 22 феврале.

Арендана—шерра никъ

Эргалоний чотагIа

Наурски района «Красное знамя» колхозе соахкара шу доладелча денз арендни подрядагIа къахьегаш ба беррига кхаш леладераш, дулха хьайбаш кхоабараш. Цу гIулакхо доккхий толамаш а дахийтар. Масала, соахка хIара гектара тIара чудера 40 центнер кIа, хIаьта мукх — 39 центнер, фуалъяьха хьажкIаш — 36 центнер, и. кх. дI. Дерригa ялат даьлар хIара гектара тIара 28,1 центнер, план 18,2 центнер йолаш.

Иштта пайда бир колхоза арендас. ХIаьта наха? Кхаш леладеча хIара колхозхочун шера ийца алапи юкъера лаьрхIача 3200 сом хилар е лурчогIа, цул хьалхарча шерашка хинначул 1100 сом дукхагIа. Кхы а дукхагIа алапи ийщар цхьайолча звеношкарча наха. Масала, шоллагIча бригадерча Аюбов Василе кулгалдеча доакъара культураш лелаеча звенона юкъевоагIача хIаране шера юкъера лаьрхIача — 8160 сом, ялат кхедеча Берсанукаев Рамзан керте латтача звенона — 7650 сом, и. кх. дI.

Раьза хилар кердача хьисапе къахьегаш шоашта тIаденача рузкъана дулха хьайбаш кхаьбараш а. Адуев Мохьмада звенерча хIаране бетта алапи 480 сомага дIакхаьчар, хIаьта Кужулов Саид-Ахьмада — 450 сомага.

— Кердача хьисапе болх вIаштIехьбаьккхачул тIехьагIа иштта дика къахьега сево аьттув лу наха? — аьнна, даьча хаттара жоп луш колхоза председатела Яшуркаев Султан Мовладеявича аьлар:

— Бахьанаш дукха да. Сона хетачох, царех керттера дар да. Масала, кхаш леладераш лаьттан дай шоаш хиларах тешар, кхетадар. Царца оттадаьча договорашка хьежжа шоашкара йоагIа продукци колхозага хьаелча боалаш ба уж. Плапал совгIа яьккхачун дай уж шоаш ба. Колхоза хьалуш хилча, оаха царна цувах планагIа хьаенначул цаI-ах хиллал дуккагIа мах лу. Цу хьале тIатеIIа къахьега а юртбоахама культураш махулла дикагIа хьувкъае а безам хул наьха. ХIана аьлча, хов царна арендагIа болх беш хилча, производстве лоадама дакъа лоацаш боацараша шоай къахьегамах хьахиннар даа вIаштIехьдаргдоацилга.

— Октябрьски Революце, Къахьегама Цеча Байракха орденаш лелаеча Хасалиев Абдулмажит Халиковичей Къахьегама Сийлен кхоалагIча степена орден лелаеча Бородин Петр Родионовичей кулгалдеш кхаш леладу ши бригада я тха боахаме, — тIатох С. М. Яшуркаева вьнначоа колхоза парткома секретара Мишиев Увайса. — Царна дIаденнад оахаш мел дола лаьтта. Царех хIараненa, агрономаша хьеха ца дезаш, дика довз колхоза кхай хьал, дикагIа хьувкъаргйолаш мича, малагIа культура дIае еза, лаьтта мишта хьаьнде деза. Цудухьа, цхьан хана санна харцахьа а банъахьа а цхьаццa хьетамаш деш цу бригадай балха юкъелелхац тхо.

Кхы а цхьа хIама да. Хьалха, аккордно-премиальни хьисапе къахьегача хана, из е вож юртбоахама культура кхеергйола кха бIаьстан юххье мара малагIа да хацар бригадашта. Цудухьа хьалхе хьажадар лаьтта кийчде. Из бахьан долаш чуэцар хилацар да веларгволаш. ХIанз кхай картограммашка, севооборотага хьежжа хьалхе хIара бригада коллективо ше хьакъоастаду ялат, доакъар, кхытайпа культураш кхеергйола лаьтта. ТIаккха хIара культура агротехнически башхалонага хьежжа оахаш, эшшача удобренешца хьаьндеш кийчду из. Масала, укх шера бIаьсти хIамаш дIаювргйола 1949 гектар соахка гурахьа эзба аьхар шиннa бригадас. Органически удобренеш дIайихьар кхашка 10 эзар тонн совгIа, лийрхIар 3,5 эзар тонн йолаш.

Гурахьен Iайн къаьстта теркам тIабахийтар техника кийчъяра. Цудухьа февраль бетта итталгIча дийнахьа кхашкара балхаш дIадоладе кийча яр ерригa тракторaш, тIехьаювза инвентарь, 80 процент ялат чуэцаш йола комбайнаш.

Мехмастерске коллективо а арендни подрядагIа бу болх. Цига къаьстта дика къахьегаш ба токарь Демченков Георгий, электрик-аккумуляторщик Бахтинов Василий, топливни аппаратура тоаеш вола Супрунов Николай, электросварщик Скакунов Иван, кхыбараш.

— Уж бецаре тха йиш яцар, — йоах мехмастерска заведующе Чильгиев Артура. — Техника тоаеча хана эшача оатхалех кIезигагIа яле 20 процент цар керда хьа а йир, тишъеннараштa реставраци яь метта а оттайир.

Лоацца аьлча, деррига кийча да кхашкара балхаш дIадоладара.

— Февраль бетта йиIайха лаьттача деношка Iай хьаIайна тIоадал соцаяра 300 гектара тIа манхаш даха кхоабир Хасалиев Абдулмажита бригадера механизатораш, — дувц Яшуркаев Султана. — Кхаш ловсар долххаше горох дIае йолаергья.

Иштта мехка толашагIа болча боахамий опыт юкъе а кхувлаш, эргалоний новкъа яьнна къахьегаш тхайоагIа цу колхоза коллектив. Цунгара масал эца деза кхыча боахамаша.

М. ХАМАТХАНОВ.

ДIАДОЛАДАЬД ГОТА БАЛХАШ

Чоалхане хаоттама хьалаш доллаше а дика чакхдаьккхар дIадаха шу Ачхой-Мартановски района «Овощевод» совхоза къахьегамхоша. Баьцадаараш кхедара лостам болаш ба из боахам. Из продукци дIаелар соахка пачхьалкхенна планал бIаьш тоннаш совгIа.

Цу толамга кхачийтараш ба эггара хьалха Басханов Сайпуде кулгалдеча ворхIлагIча, Тагаева Зулай керте латтача ийслагIча бригадашкара къахьегамхой, хIаьта баьцадаараш леладераш хьанийцача шоай планаш юкъера лаьрхIача 180 — 200 процент кхоачашъяь Хаджиева Совдат, Юсупова Зулай, Мовлаева Кхокха, кхыбараш.

— КIезига дац тха совхоза коллективана соахка карагIдаьннар. Цхьабакъда, пхелагIча, цхьайтталагIча бригадай коллективаша дикагIа къахьийга даларе, из кхы а лакхагIа хургдар, — дувц боахама керттерча агронома Джабраилов Увайса. — Ювцача бригадаша арендагIа болх баь хинналлаше а, царна юкъебоагIаш хиннача наьха къахьегам лерттIа вIаштIехьбаккха маганзар цу коллективашта керте лаьттачарна. Цудухьа наха шоашта кулгалде керда нах хержаб укх шера цу бригадашка. Царна тхо раьза а да. Уж нах къахьегама тIера бараш, харцахьа гIулакхаш леладергдоацараш санна дика бовз боахама кулгалхошта. ХIаьта укх шера хьалхашка латта декхараш кхоачашдара цар новкъостал дергхиларах а теш.

Декхараш а зIамига дац. Пачхьалкхенна дIадала дезаш да 11000 тонн баьцадараш, сом. Оттаяь задани толаме кхоачашъяра махулла тешамегIа хургйолаш лард йолла гIерташ хьа а боагIа. Цу даькъе цхьацца коталонаш а яьхай. Масала, ерригa юртбоахама техника бIаьстан балхашта кийчйир 18 февраль хьатIакхоачаш. Кхашка дIайихьай 2,5 эзар тонн органически удобренеш. Цу гIулачхо, хIаьта дика эттача хано оттамо, вIаштIехьдалийтар ший ханнахьа бIаьстан гота балхаш дIадоладе а. ХIанзле манхаш даьха культиваци яь тоадаьд 380 гектар лаьтта. Цунах 120 гектара тIа моша горошек дIайийнай.

Х. МАГОМЕТОВ.

КПСС ЦК платформа проект ювцаш

Уйла яйта документ

[illegible] КПСС ЦК [illegible] проект ХIаьта [illegible] педагогически институт [illegible] студенташна [illegible] документ. Проекта 7 разделах хIаране [illegible] кхоачащъе сзача [illegible]. Уж я мохк [illegible], парти керданкхара проблемаш, экономически социальни дешаш.

Платформа проект Iомаеш сайна хетар ала безам бу са. Перестройка дукхагIелла дешаш иоагIаш йола кагрш кийчйича мара кхоачашде йиш йолаш дац. Производствана тахан хIамах дика кхета, дийша болхлой, боккха сакхетам бола кулгалхой эш.

Цу тайппара, мохк дIахо дегIабоалабарах дувцаш, вай эттара хьалхарча аргIан дешар хьеха а кхетам бала а беза школьникашта, кийчбе беза юкъерча а лакхерча а дешара специалисташ. Дикка ха я юкъерча школе реформа, лакхера школа эргаякхха йолаь.

Бакъда, из гIулакх леладера лел. хIаьта лакхерча образоване хоалуш хувцамаш хиннадац. Цудухьа Платформа проекта тIа цIаькха а оттаду «образоване, просвещене, культура еррига сфера» дегIайоалаяра, «из де лаьрхIа дукхагIа средствш дIаяхийтара, дешар хьехара а специалисташ кийчбара а дикал. чIоагIа лакхъяра, хьехархочун сий айдара» декхар.

Школа реформа еш хиларах дика гIулакх а хIана хиннадац, оттадаь декхар толаме кхоачашдара фу деза?, аьнна, хаттар отт. Из доагIа лакхерча школана а.

Цкъа-дале, проекта тIа нийсса аьннад: «образованега, просвещенега, культурага дукхагIа средствш дIаяхийта сза». Шеко йоацаш да школай материальни база ца хилча реформа е йиш йоацилга. Нагахьа санна бераша школе шин, цкъаза кхаь а сменагIа дешаш хилча, фу реформа е йиш хургья? Нагахьа санна школе спортивни база ца хилча, кабинеташка прибораш ца тоъаш хилча, компьюторни техника йоацача фу реформа чакхйоаккхаргья? Цудухьа, сона хетачох, Платформа проекта тIа хаьдда ала деза вложенеш мел хургья. 5 шера йолча хана школаш цхьан смене дешар хьехаргдолча яха сза, вешта аьлча, укх гарггарча хана гIишлош яра еррига средствш дIаяхийта еза школайн царца ювзасина а берашта кхетам балара а йолча учрежденейн материальни база чIоагIъяра. Нах-чубаха цIенош хьалде йиш яц цига хьалхагIа школеи деша даха ха йоацача берий учрежденеши хьал а яь мара.

ШозлагI-дале, Платформа проекта тIа оттадаьд хьехархочун сий лакхде деза, аьнна. Вай мехка исторе чухь хиннад: «Халкъа хьехархо цIаккха а ца хиннача а хила йиш йоацача а тайпара лакха латта веза» яха лозунг! Бакъда, В. И. Ленина ловш хинва из хIама кхоачаш ца хулаш диссад. Хьехархо хIанз а хьаьнала къахьегарах материальни моральни поощрени яра эггара тIехьарча моттиге латт. Из лоравеш вац лакхе латтача аппарата кулгалхоех, дешархоех, цар дайноаноех.

Новкъа хете а, дика специалисташ кийчбе безаш йола педагогически институташ, массаза а хилац из де таро йолаш, хIана аьлча ледара я цар дешар хьехара-лабораторни база. Цу хьакъехьа масала доаладе мегаргда вай Нохч-ГIалгIай пачхаьлкхен педагогически институтах лаьца. ПланагIа цхьан студента 14—18 метр кхача езача метте 1989 шу хьатIакхачалда кхаьчар 0,45 квадратни метр мара хиланзар. ХIаьта корпус болх бе йолаялийтача 4 квадратни метр гаргга хилар из. Индустриально-педагогически факультета 20-нел совгIа йолча лабораторен мастерскен цхьаккха а йоагIаш йола помещени яц.

Платформа проекта юкъеяхьа са безам ба ер предложени: «Хьехархочун сий айде» яха дешаш дашха, «из сий лакхдара никъ» дIаязбе, дукха квартираш хургйола ведомственни цIенош хьалдеча-цигарча школе болх беча хьехархошта коттеджаш хьалъелга юкъедахьа, цIена, а шаьхкача хана а къахьегарах къаьстта моральни поощренеш елга оттаде.

Г. ЦЫГАНКОВ,
Нохч-ГIалгIай пачхаьлкхен педагогически института дешар хьехара балха проректор доцент.

Бехктокхаме декхар

Наьсаререча райсобесе (заведующи М. Цороев), наха баркал оалаш ба сурта тIа шоана гуш бола инспектораш Кукурхоева Марем (аьрдехьа) Мусиева Хьаван.

Марем йоккха опыт йолаш специалист я. Сиха а дакъха гIалат доацаш а кийчду цо пенсе ваха кийчлуча сага эшаш дола каьхаташ. 30 шу совгIа ха я цо из болх бу.

Хьава — йоккхагIйола инспектор, ханага диллача Марема йоI хила мегаргйолаш а я. ХIаьта а Марем духьала яц, цул совгIа, дика а хет из шоай «тхьамада» йолаш. Теоретически а практически а чIоагIа я цун профессиональни лард. 1980 шера Армавире юридически техникум яьккхай цо. Цул тIехьагIа Челябинскеи Ленинградеи квалификаци лакхъеча курсашка дешаш хиннай. Ше укхаза, района собеса болх тоабе, аьнна, хьахьожаеча хана вай республика сопобеспечене Министерстве йоккхагIйола инспектор йолаш Хьавас болх бу 6-гIа шу дар.

Дукха эргалонаш яьй цо укхаза ше еча денз, вIалла ца хиннача тайпара кIезигьеннай наьха жалобаш. Собесовцаша гIулакх ду нах а кIезига бац районе — 6000 пенсионер ва укхаза цар теркам эшаш. Цул совгIа, хIара кIира пенсе водача кердача 15—16 сага каьхаташ а кийчду. Атта гIулакх дац из, хIана аьлча, каьхаташ харцахьа яздаь а хIаьта йоазув нийса ца деш а дукха моттигаш нийслу: ТIаккха массанахьа а организацешка, предприятешка, учрежденешка дIа-хьа ухаш а запросаш еш а уж гIалаташ чакх ца дуьлийта хьажа беза цар.

— Хьава тхо долча хьожайича денз дикка тоабелар тха болх, — йоах собеса заведующиес: — Цул совгIа, дикка хьехам лу цо шийца болх беча зIамагIбараштa.

Иштта диканца йийцар Хьава а Марем а са къамаьл хиннача дукхача пенсионераша.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр.

Автора сурта тIа: М. Кукурхоеван Х. Мусиеван аргIанарча пенсионера каьхаташ кийчдеш ба.

ГIалатвала бокъо яц

1984 шера Ставропольски медицински институт тIаккха интернатура яьккхачул тIехьагIа Сунженски районе болх бе хьожаву къона специалист — лор Хасанов Абдула.

Медицински говзал Iомаеш вола саг шин тайпара теркам болаш хила веза. ХIана аьлча, чоалхане я сага организм. Иштта чоалхане а хала а ба лора болх а. ГIалат вала йиш яц цун.

Хасановца болх беш болча лораша чIоагIа дика могаву из. Эздел, сабар долаш саг ва къона лор. Цо шин кертера декхар лоархI унахошта боагIача тайпара теркам белга. Эггара лоархIамегIа да унахочунга хоза дош аларца цунна сатем бар. Хозача дешо цкъаза йолча хана дукха а дикагIа дарба ду цамогаш волча сага.

Сунженски района Орджоникидзевское яхача станица районни больнице хирургически отделене операци а яь улар итт бера нана Махлоева Фадиман. Цо аьлар: «сона сов шорг дIадоаккхаш операци яьй Хасановс. Цо со лечара яьккхар, цул эздел долаш саг сона бIаргавайнавац. Вешийна а хетаргдацар сох кхы чIоагIагIа къа. Шийна ховш йола говзал тIа яхийта сога хьажар из лор. ГIанахьа а тIехь баркал оал аз Хасановна». Къамаьла юкъе ера Блохина Матрена Алексеевна. Из дукхача шерашка Ассински консервни заводе болх баь саг я. Дукха бовз цунна нах Матрена Алексеевна чIоагIа раьза я къонача лора. — Унахой дегаза ца хеташ, шин мукъа ха а тIехьа больнице цамогаш болча нахаца йоакххаш ва Хьасанов, — аьлар цо. — из санна бола лораш дукхагIа баларе дика дар. Iинмерза саг ва из. Лазар сихденна со хьайоалайир больнице, кхераме хийтар сона урса кIала йижа, хIаьта лор а вар зIамига, иштта хийтар-кх из сона. Са дагар дар кхетадича санна лоро аьлар: — Матрена Алексеевна, операци е кхувргда, хьожаргда вай вешта дарба де. Операци е йиза, бакъда сона шийх тешам болийтар къонача лоро. Операци дика чакх а яьлар. ХIанз со могаш я. Дег тIара баркал ях аз Хьасановна а кхы дIахо укх чурча лораштa а.

Йоккха опыт йолаш, районе меттал республике а тIехьа бовзаш хьехамчаш ба Абдулаца болх беш. Шийна ца ховш е ца кхетадеш долча хIамана царца дагавувл из.

— Са лорий говзал лакхъялара бахьан да боккхагIбараша сона массаза а ду новкъостал, цар бу хьехам, — йоах цо.

— Дика хьехамча ва дукхача шерашка Сунженски районни больнице болх беш вола Абакаров Арслан Расулович, иштта Панфилова Галина Федоровна, — йох Хасановс, уж хиннабецаре сох визза лор ца хила а мегар, аз царна баркал ях.

Т. МАЛЬСАГОВА.

ЦIАЬХХА ЯЬ РЕЙД

Цу сайрийна КПСС Грозверча горкоме вIашагIкхийтача партийни болхлошта, активисташта, цхьацца йолча организаци вичалашта шоаш семиа [illegible] ховш дацар. Горкома шоллагIча секретарас [illegible] Эльсиевич [illegible] бир царта [illegible] [illegible] рейд [illegible] Из тахкага [illegible] аьлар цо. Из [illegible]

[illegible] ворхI комисси [illegible] хинахьа [illegible] Къаьстта [illegible] наха [illegible] хиннача [illegible] бе [illegible] Эггара [illegible] районни [illegible] каьхаташ [illegible]

гови инспекце начальника В. Федеикона дIаденнад Октябрьски райисполкомо. «Чечнингушстрой» яхача организаце лостам боацаш леладу нах фусамашца Iалашбара гIулакхаш. Фусамаш эшаш барий спискаш ханнахьа чIоагIйиц профкомо. Нах учете дIаязбара ха заявленеш регистраци яр на [illegible] яъзьяр уттаю. Вахара хьалашка а ца хьожаш, учете дIаязбаь нах ба организаце.

«Сакля» яхача тика болхлоша, шоашта кхоачача мебелах кхоалагIа дакъа гаргга яр аргIа а йоацаш йохилга гучадаьккхар цига хиннача комиссес.

Кооперативни тансеша беча балхага хьожаш хиннача комиссе доакъошхоша а [illegible] кхоачамбоацараш гучадаьккхар. Масала, Ш.

Аьттув балба хьа, Хьади!

Грозненски [illegible]

Хьал тоалуш да

Малгобекерча № 20 йолча школе со духхьашха кхоачаш вацар. ДIабахача октябрь бетта цу школера хьал геттара воча а даьнна, школа хьалха хиннача директоро яь нарушенеш гIожа я аьнна материал хилар «Сердало» газета тIа.

ХIанз цу школе керда директор ва. Из зIамсаг цу лоархIамеча балха этта дукха ха еце а укх деношка МагIалбике волаш цу школе эттар тха корреспондент.

...Хувцамаш хиннилга гуш да. Керда хьекха басараш, тоадаь кор, лагIаш, вешта аьлча, кIезиг-дукха школана тара лестай из. Бакъда, еррига ремонт-м хIанз а чакхъяьннавац. Тоа ца еш латт спортзал, цун дерригa шинаш хулца дезаш да. Иштта яр из соахка а. Цу йIаьхача хана маха тIаоттабалла хIама хулцаденнадац укхаза.

ЧIоагIденнад шефашцара бувзамаш а. БIаь тума хьожалаьд УБР-о (начальник н. Темираев) укх школа хьалхарча аргIах эшашдар Iалашде аьнна. Цу организацес, цул совгIа, шийна декхар тIайийцад спортгородок еш новкъостал дергда аьнна. Городока схема а [illegible] я. Поахал хьаьттача дIадоладе лерхIаш да уж балхаш.

Халонаш йоацаш а висац къона директор. Эггара хьалха С.-Г. Котиева белгалдаьккхар да дешара книжкаш геттара тоъаш дац, аьнна. Ахча хилча а уж хьоэца моттиг яц. Школе хинварш тишденнад. Уж леладара лаьрхIа ха мел йIаьха мара ца хиларах, массехк шера тIехьаяккха езаш хул.

Хала меттайоагIа дисциплина. Шин-кхаь шера цу гIулакхага хьожаш а из доп теркалдеш а саг хиннадац [illegible]

ро Котиев Султан-Гирес дувц:

— Со харцахьа хеташ ва керда хьавенача кулгалхочо фуд-малад тахкалехьа шийна хетар оттаде йолалулга. Миччa бесса хиннадале а укх школе шин вахар, шин тайп-тайпара коллектива юкъера бувзамаш хиннад. Дерригаш а дохаде йиш яц уж. Хьалха дена шоай дика опыт а педагогически коталонаш а йола школа я ер. Цудухьа уж коталонаш юха кхачийтар тха керттера декхар да. МагIалбикера № 20 йола школа [illegible] укх еррига районера хьехархоша [illegible] опыта [illegible] Оаха лаьрхIад [illegible] хьара методика [illegible] школе леладе. Цунна [illegible] компьютерни класс [illegible] лерхIаш да тхо.

[illegible]

нерча горкоме вІашагІкхиттача партийни болхлошта, активисташта, цхьацайолча организацей викалашта шоаш сенна гулбаьб ховш даcар. Горкома шоллагІча секретарас Майрбек Эльсиевич Баймурадова хоам бир царга, горкома соцамагІа цхьаншин дийнахьа е лерхІача рейда комиссешца уж болх беш хургба, аьнна. Дуккхача хана денз леткъаш ба города къахьегамхой [illegible] ... Из тахкага еш я, аьлар цо. Из [illegible] гейл.

ВІашагІъелла ворхІ комисси шоллагІча дийнахьа болх бе йоласлар. Къаьстта дукха болх бар наха ссудаш телар тахна декхарийла хиннача комиссе болхлоша бе безаш. Эгтара хьалха райисполкома каьхаташка, цул тІехьагІа банкай каьхаташка хьажа безаш бар уж. Цул тІехьагІа ссудаш ийцача наха цу ахчах фу даьд хьажа безаш а бар.

Дуккха гІалаташ а кхоачамбоацараш а гучадаьлар царна Старопромысловскии Октябрьскии сбербанкашка. Ишта, Старопромысловски сбербанка, наха цІеноош хьалдара сина ахчан лимиташ, дуккхагІча даькъе цІеноош эпача нахан бешамашка цІеноош деча нахан дІаеннай. Цул совгІа, йолаш йола положенеш телха а еш, хьалха деннача ахчах отчет а ца яйташ, шозлагІа а ахчаш тийннад. ЦІа хьалде проект а смета а йоацаш 20 эзар сом деннад Б. Хашагульговна. ДІадахача шера 34 сага кредиташ еннай сбербанкас, царех кхойттанега лаьттан участок еина хиларах райисполкома справкаш мара кхы документаш хиннадац. ЦІена маьхал 7 эзар сом совгІа ахча деннад Я. Вараевайна. ЦІеноош эца лаьрхІача наха, цу цІеной мах чІоагІбеш БТИ справкаш а йоацаш ссудаш тийннад. 1989 шера цІеноош эца 124 эзар сом дІанийцача ворхІ саго хІанз а уж шоаш ийца хиларах справкаш дІаеннаяц. Шоаш тела кредиташ мичахьа дІадахад тІахьожам лоаттабац сбербанкай болхлоша. ХІаьта цунах доккха зе хул. Ишта, «Илли» яхача кооператива 150 эзар сом деннад Октябрьски промстройбанко. ХІаьта цу ахчах шийна шиннахьа цІеноши машени ийцай кооператива председатела Джабраилова.

Ховш да, мел ира латт вай республике нах фусамашца Іалашбара проблема. Цу хьакъехьа дукха леткъ къахьегамхой. Из гІулакх тохкаш хиннача комиссес гучаяьхар, социальни нийсхон принципаш толхаяь моттигаш. Масала, Октябрьски районе конфискаци а яь нахагара дІадаьха цІеноош, гІалла аргІа йоацаш, нало-

Феденкона дІаденнад Октябрьски райисполкомо. «Чечениигушстрой» яхача организаце лостам боацаш лелаеду нах фусамашца Іалашбара гІулакхаш. Фусамаш эшаш барий спискаш ханнахьа чІоагІйиц профкомо. Нах учете дІаязбара ха заявленена регистраци яьр ца а оттаеш, цу заявлене тІа [illegible] Вахара хьалашка а па хьожаш, учете дІаязбаь нах ба организаце.

«Сакля» яхача тика болхлоша, шоашта кхоачача мебелах кхоалагІа даькъа гаргга яр аргІа а йоацаш йохкилга гучадаьккхар цига хиннача комиссес.

Кооперативни тасеша беча балхага хьожаш хиннача комиссе доакъошхоша а дуккха кхоачамбоацараш гучадаьхар. Масала, Ш. Хаджиева бала боагІача маьхал совгІа 5 сом даьккхар пассажирашкара. У. Машева 3 сом даьккхар. Цул совгІа, пассажираш лелабе бокъо а йоацаш, еха спидометр а йолаш вар У. Машев.

Дуккха кхоачамбоацараш дар «Аэрофлота» кассашка а. Билеташ дохкара отчеташ хайнахьа еш яц цхьаболча кассираша. Антоненко, Барахоева, Хаматханова, Шапошникова болх беча кассашка 52 сома гаргга ахча тоъаш хиннадац.

Кхоачамбоацараши гІалаташи гучадаьнна болхлой бехктокхаме озаш ба. Масала, бехктокхаме эзай Старопромысловски сбербанка управляющи Л. Винокурова, цун заместитель В. Дидигов.

Торгови сфере лостам хилийтара къовсам лоаттабе декхарийла я, тІеххьарча хана вІашагІъехка болхлой тІахьожама группаш. Амма, цар балхага хьожаш хиннача комиссес гучадаьккхад цхьайолча профсоюзни комитеташа уж группаш вІашагІъехкаш ца хилар. Электроремонтни заводе, Заболотного цІерагІча типографе, «Чечингражданпроект» яхача институте, «Грозненское» яхача ДРСУ, «Грозгипронефтехим» яхача институте, «Грознефть» яхача объединене болхлой тІахьожама болх тоабара хьакъехьа деш хІама дац.

Ишта цІаьхха рейдаш елга дика гІулакх да. Комиссешта юкъе хинна нах шоайла бовзаш ца хиларах озабезамаш бе аьттув бацар. техкача организацешка а кийчо е ха яцар. Каст-каста цу тайпара рейдаш еш хилча, социальни нийсхон принципаш телха ца яйта а зуламашта никъ бехка а дикагІа вІаштІехьдаргда.

Ч. МАНОЛИС.

Аьттув балба хьа, Хьади!

Грозненски № 4 йолча маьхк еча завода болхлойи кулгалхойи доккха тешал тІехьа долаш я кочегар Арсункаева Хьади. Цунна дукха совгІаташ, сийлен грамоташ, ахчан премеш тийннай, «Пятилетка ударник». яха сийлен цІи хьожаьй цунна массехказа. Завода болх боагІача боарамагІа дІабахар дукхагІча даькъе шийх тийша долга дика кхетадеча Хьаьде даим нийса лелаю котельне режим. Ткъаь шера Іоаьча йоккхача опыто дика новкъостал ду цунна из де, дика йовз цунна ше хьожаш йола оборудовани. Цун балха тІа цхьа бахьан а ше шек йолаш гІулакх нийсделча, сиха оарцагІйоал.

Х. Арсункаева дукхаза хийржай завода профкома членалла. Цу балха тІа хьинаре къахьег цо.

Грозперча маьхк еча заводашка арахецача продукцех дикагІа лоархІаш я цар коллективо арахецаш яр. Из толам баккхийтара кІезига къахьийгадац Хьаьдеса. ЦІенен диззан кхоачашду цо Октябрьски райисполкомерча новкъостий суда председатела декхараш а. Нийсхонца итташ дешаш къестадаьд из керте латтача новкъостий судо. Цхьа моттиг нийсъеннанц гІалат даьлар-шо, аьнна, судах а цун кулгалхочох а наха бехк баьккха.

МоллагІвале а, доагІаш дар юхь-духхьал дІаоал Хьаьдес. Цудухьа завода беррига болхлой раьза а ба цунна.

К. БАШИРОВ.

СУРТА ТІА: Х. Арсункаева.

А. КЫЧИКОВА сурт.

Хьал тоалуш да

Малгобекерча № 20 йолча школе со духхьашха кхоачаш вацар. ДІабахача октябрь-бетта цу школера хьал геттара воча а даьнна, школа хьалха хиннача директоро яь нарушенеш гІожа я аьнна материал хилар «Сердало» газета тІа.

ХІанз цу школе керда директор ва. На [illegible] цу лоархІамеча балха этта дукха ха еце а укх деношка МагІалбике волаш цу школе эттар тха корреспондент.

...Хувцамаш хиннилга гуш да. Керда хьекха басараш, тоадаь ков, лагІаш, вешта аьлча, кІезиг-дукха школана тара лестай из. Бакъда, еррига ремонт-м хІанз а чакхъяьннаяц. Тоаца еш латт спортзал, цун деррига нйнаш хувца дезаш да. Ишта яр из соахка а. Цу йІаьхача хана маха тІаоттабалла хІама хувцаденнадац укхаза.

Цу тайна халонаш дІаяьннаеце а школера хьал меттадоагІаш латт. ХІанз директор вола Котиев Султан-Гири ший болх белаш а из бовзаш а саг ва. Директора декхар цо кхоачашду дукха ха еце а цхьадола хІамаш нарагІдаьннад цунна. Эшаш йолча мебелаца Іалашъяь хоза тоаяь дІаоттаяьй шиъ класс. Кхы а шиъ Іалашъе мебель эцаргІйолаш я.

Ишта ворхІ эзар сома маьха хиллал тайп-тайпара дешара а гойтара а пособеши книжкаши, кхыдола школана хьалхарча даькъе эшараши ийцад цо.

ЧІоагІденнад шефашцара бувзамаш а. БІаь тума хьожадаьд УБР-о (начальник И. Темираев) укх школа хьалхарча аргІах эшашдар Іалашде аьнна. Цу организацес, цул совгІа, шина декхар тІайийцад спортгородок еш новкъостал дерг да аьнна. Городока сума а кийча я. [illegible] дІадоладе лерхІаш да уж балхаш.

Халонаш йоацаш а вецац къона директор. Эгтара хьалха С.-Г. Котиева белгалдаьккхар да дешара книжкаш геттара тоъаш дац, аьнна. Ахча хилча а уж хІаоца моттиг яц. Школе хиннараш тишденнад. Уж леладара лаьрхІа ха мел йІаьха мара ца хиларах массехк шера тІехьаяккха езаш хул.

Хала меттайоагІа дисциплина. Шин-кхаь шера цу гІулакхага хьожаш а из доша теркалдеш а саг хиннавац школе. Цудухьа бераш а хьехархой а шоашта ловра де Іемаб.

Хинна-м хинаб укхара шоай декхар цІена а тІехдина а кхоачашду хьехархой. Бакъда, гонахьа боаллача кегаро уж бІарггаго таро хилийтацар. Тахан уж хьалхарча мугІарашка ба. Из а къонача директора котало я, цу тайпарча хьехархошта хьалхе дІаяла гІерташ ва Котиев.

Цхьабакъда, халонаши кхоачамбоацараши цІендаь дІадаха вІаштІехьдаьннадац. Цох тамаш елга а дац. Цу тайпарча коталонна кхы а ха езаргья. Школа директоро Котиев [illegible] дувц:

— С[illegible] керда хьаьекхаза [illegible] фуд-малад тахкалехьа кийна хетар оттаде [illegible] [illegible]

[illegible] талониш а [illegible] Цудухьа [illegible] кхачитар тха [illegible] кхар да. [illegible] йола школа [illegible] укх ерригача ра[illegible] хьехархошта бокъонца йола опыта гаиз яр. Из ха укхачийта а ловра тхона. Оаха лаьрхІад эгтара тІехьара методика тхоай [illegible] ле лелае. Цунна [illegible] компьютерни классаш [illegible] лерхІаш да тхо.

Вешта из-м [illegible] хургдола хІама да. ХІаьта тахан эгтара хьалха [illegible] эшашдар — школа оформлени яр. Даьсса [illegible] тха деррига [illegible] наш. Цудухьа школе [illegible] йола «ЙІовхал» [illegible] бераша. Къулбеседа [illegible] чен художественни [illegible] ца договор яьъай [illegible] хьакъехьа балхаш [illegible] долаш. Эшаш [illegible] лаха а хьожаргда тхо.

Сона хетачох, — [illegible] школа директоро, — цаІ-ахшин шу даьлча вІалла йоазргІйоацачача тайпара хувцалургья школа. Из де каз ба тха коллектива.

Ж. БОГАТЫРЕВ, тха спецкорр.

Мишта Іангара доах хьайбаш

Коталонаши балаши

Соахка хьайбаш леладераша баьча балха итогех КПСС райкомо, райисполкомо, «Сунжа» яхача АПО болхлой профсоюза президиумо хьалхара моттиг «Победа» яхача колхоза хьожайир, хІаьта шоллагІа — Ленина цІерагІча, кхоалагІа — Кирова цІерагІча колхозашта. Фермашта юкъе яьржача социалистически яхье котало яьккхар лаьрхІар XX партсъезда цІерагІча колхоза цхьоалагІа ферма, хІаьта «Путь к коммунизму», XIX партсъезда колхозий хьайбаш леладераш во болх баьраш, декхарех лоархІа ца баьраш санна бийцар.

— Раьза йий хьо цу соцама? Хьона хьайна фу хет? — аьнна оаха шийга хаттар дича XIX партсъезда цІерагІча колхоза шоллагІча фермана кулгалдеча коммуниста Толмачева Людмилас укх тайпара жоп делар:

— Соахка хьайбаш леладерашта юкъе яьржа хиннача яхье котало яьккхараш санна белгалъяьхача коллективашкара къахьегамхоша во болх баьб, аьнна ала ялац со. Дика да цар хьокхамаш. ХІаьта а раьза яц со района кулгалхоша яьча итога. ХІана аьлча, хьажал шо шошоаш. Масала, хІара кхоабача Іаттагара яьккхар йийцача Ленина цІерагІча колхозо — 440 килограмм, Кирова цІерагІча — 486 килограмм кІезигагІа шура яьккхар тха боахаме гІолла хинначул. ДІахо. Тха фермо план 3500 килограмм йолаш, хІара кхоабача Іаттагара 3772 килограмм шура яьккхар, хІаьта яхье хьалхара моттиг хьожаяьча XX партсъезда колхоза цхьоалагІча ферме — 3464 килограмм. Цунна еина 500 сом премии тхона йоагІар. Цу тайпара харцахьа соцам барах чІоагІа хала а хет тха коллективерча наха.

Со мутІахьа ва цо дийцачуница. Цул совгІа, КПСС райкома, райисполкома, «Сунжа» яхача АПО кулгалхошка хаттар де безам ба: хьайбай продукци яккхара а йохкара а план цхьан е вокх боахама дІадахача а укх а шерашка фу лаьрхІа, мишта оттаяьй?

Хьайбаш леладерашта а специалисташта а хоwш ма бий вІаши бола укх тайпара бувзам: планагІа дІаяла еза шура лоархІ шера яккха йиш йолчох 85 процент. ХІаьта хьаэцаргья вай, масала, Л. Толмачева керте латта ферма. Соахка цхьоалагІча январе 435 етт бар цига. Царех хІаране шера 3500 килограмм елча (ишта яр еина план) еррига а яц 1522 тонн мара. Ишта из доллаше а района кулгалхоша ферма коллектива хьалхашка декхар оттадир пачхьалкхенга 1500 тонн йохка, аьнна, яьккхачох 85 процента кхоачаш 1295 тонн мара йоацаше а. Цу тайпара, Іасилгаш кхабара зоотехнически нормашка хьежжа, яьккхачох йита езаш хиннача 15 процент, е 227 тонн шурах 205 тонн пачхьалкхенга йохка нийзар. Лоацца аьлча, извала шура йоацаш дита дийзар Іаьсий. Цу хьале дувца дезий царех дика шинараш хьалхедарах а царца доахана Іул тоадеш къондарах а? ХІаьта АПО специалисташа хаддаиза дІадех из гІулакх, этта сурт шоашта геттара дика довзаше а.

Соахка цхьоалагІча январе хинначул, укх шера цу денга диллача ферме доахан кІезигденнад. Цунах дар дика хоwш да районе. ХІаьта а план еинай цу коллективана укх шера а пачхьалкхенга 1500 тонн шура йохка, аьнна. Из кхоачашъяра хІара кхоабача Іаттагара 4 эзар килограмм совгІа шура яккха езаргья.

Ховш да, планал совгІа пачхьалкхенна дІалучча шурах шозза хІана дац, аьнна дукхагІа ахча лулга. ХІанз эттача хьале даггара къахьегаше а заданел дукхагІа из йохка вІаштІехьдалац цу коллектива. Соахка планал совгІа яьккха 140 тонн а Іасилгаш кхабара дІаяхийта йийзар. ХІара шера ишта из нийслуш хуландаь, хьадечох доагІар хьа ца кхоачандаь новкъа да наха.

Колхозашта керте латтачар, цига къахьегачар, уж паргІатта болх хьабе ца буташ, цар «къамаргаш лувцар» мара аьттона даь хІама дац хІанзалца хьа района кулгалхоша. Из политика, оазбезам бар хІанзарчоа дІахо дІахьош а я командно-бюрократически система.

Белгалдаккха доагІа, вай ювцача ферме а хьайбай продукци алсамъяккхара наьха балхацара безам совбаккхара, кхычар масал эца йиш йолаш, дукха дика гІулакхаш чакхдоахалга. Ишта, соахка баьча балха итогех районе хІара кхоабача Іаттагара 4000 килограмм шура яьккхара доаркашта юкъе хьоайир цу ферме шиъ а: Муцольгова Алла Васильевнеи Хирьянова Нина Антоновнеи. Мадарра аьлча уж шиъ а йоацаш шиъ я. ГІулакх миштад аьлча, хІаранена юкъе 40 етт а болаш цхьа долхана группа шин доаркас леладу цу ферме, цхьан дийнахьа цхьаннеи шоллагІча — шоллагІчон болх а беш. Цу гІулакхо вІаштІехьдоалийт ди даьлча царех цхьанена мукъа хила а паргІатта салаІа а. Из бахьан долаш лакхлу цар къахьегама оесарле а. ХІаьта Муцольговаси Харьяновасй санна, хІара кхоабача Іаттагара 4 эзар килограммал дукхагІа шура яьккхар соахка царца цхьана болх беш болча доаркаша Шестакова Валентина Николаевнаси Хирьяновай йишас Елена Антоновнаси. Вешта, цхьан цІагІарча наха цхьан доахана группана доал деш кхы а моттигаш я ферме. Масала, Посохова Любовь Александровна шин шишийца Тансайца, Маркова Елена Антоновна йишийца Антониннаца леладу доахан. Цу хьале хьайбашта махулла дикагІа доал де гІерт хІара саг. Кхыча тайпара аьлча, доахан дезала арендагІа леладеш санна хул. Цудухьа дика да хьокхамаш а. Масала, Посоховасей цун шишасей соахка хІара кхоабача Іаттагара юкъера лаьрхІача 3875 килограмм шура яьккхар хІаране, хІаьта Маркоеаси цун йоІои — 3701 килограмм.

— Укх шерара планаш йоккхий яле а царех тхоаш лоархІадергда, аьнна хет сона, — дувц Л. Толмачевас, хьалхашка латтача декхарий хьакъехьа оаха даьча хаттара жоп луш. — ХІана аьлча, оахош хьалхе а даь соахка осеменени яьча шинарех шовь оутт хьатІакхвачалехьа 33 доккхаргдолаш да. ХІаьта цу чакхдаллехьа уж дІаьнена дІакхоачаргда. Цу хьалхе доахана юкъера толашагІа дола, хІара дийнахьа 10 килограммал кІезигагІа йоацаш шура луш дараш хьа а къоастадаь, царца тхоаш Іул тоадергда оаха. Дисараш кхыча боахамашка дохкаргда. Ишта ду хІара шера. Воча шиннена меттел дика цхьа етт кхаьбача пайданегІа хул тхона.

Цу тайпара, шура яккхарга дІадодар махулла дехде гІерташ хиларо аьттув балийтар коллектива. соахка ехкача продукцех керттерча алапел совгІа кхы тІа а 36 эзар сом ахча эца.

— Цунца цхьана, — дувц Л. Толмачевас, — цхьа хІама да тхона къувлаш. МолагІа бахьан даьккхе, массехана санна оаха дІаенчача шурий кІезигагІа дале молчул 0,1 процент хьоаьал тІерайоакх тха молзаводе. Из лоадама хІама [illegible] аьнна хеталургда. Цхьабакъда, тха фермана цунах шера хьаІов кІезигагІа [illegible] 45 тонн. Кхыча тайпара аьлча, извала тІерадоаг лархІа хала дац цунах маьнал совгІа молзаводе мел даьтта доакх, тхьа из тахкашка дукхагІча даькъе гуш деце а. [illegible] хилац [illegible] хІамаш ютта перохнов, ьега-гІиге.

Цу тайпара фермал [illegible] галхой, хьайбаш [illegible] раш леткъаш дукха [illegible] венная со. Тишашка [illegible] дефицитни техараш [illegible] та карагІ ца дала а мет. Цхьабакъда, молзаводе [illegible] ладер юхасоаде [illegible] кхоачаргба, аьнна, хер района кулгалхоа.

Э. ТОЛМАЧЕВ

Иштта лехаш хул барт?

«Кунакаша массаза а барт лохаргба,...» яхача статьях

IуйрнЙна радио чу гIолла кепайоазон чулоацамах дувцача хана 5-ча марта арадаьннача «Правда» тIа «Кунакаша массаза а барт лохаргба» яха гIалгIаштен хIирашттен юкъерча гIулаккхех лаьца статья кепатехай, аьнна, хьакхайкадеш хезача денз из газет хьаккхачарга чIоагIа сатуьсаш Iийра со. ХIана аьлча 1934-ча шера къаманга хьатта хIама а доацаш, ГIалгIайчен автономи дIаяьккхалга а из юхаметтаоттаяр хьадехаш долга а беррига мехка гIолла дIадаьржалга хоьш долондаь хетаделар: лоаллаха дехаш долча шин къаманна юкъера гIулакх бокъалгахьа даккха ловш, «Правда» яха бехктокхаме цIи леласча газето пу хьакъехьа шийлоархIам бола дош аьнна хург ма дий. Кхыдар дагадохилга а дацар, ювцаш йола статья цу газето оалаш дола духхьашхара дош хилар теркал дича хIаьта а.

СТАТЬЯ тIа йолла газет хьажархочун [illegible] а [illegible], [illegible] «[illegible]» юкъе барт бора [illegible] дола дакъа из [illegible] а гу[illegible]. Къаьгга гуш [illegible] бохкхача мох[illegible] дуьне эггара гаь[illegible] моттигашка а [illegible] долча газета корреспонденташа А. Грачева, В. Хаткина дIалкхайкхадаьд, [illegible] иIаккха а ца хиннa [illegible] хьаба, ялаш гIалгIаша [illegible] - хIирий гIийла [illegible], аьнна. ДIадиллача а хьаьдиллача а. Хезача де[illegible] бахьа гома [illegible] хьакъедаш дар из [illegible] мара лац!

Статьях бола течам геттара лаьгIбала болалу цун хьалхара дакъа Iодийшаь веаллачара денз. Дукхача шерашка вIаши дика баьхача гIалгIаштен хIираштен цатоамаш дугла доладалара бахьанаш автораш къоастаде бо[illegible] денз. Царна хетачох, цун бахьан — укх тIеххьарча хана гIалгIаша шоай хьа[illegible] йола «исторически [illegible] моттаоттаяр» цIаьхха хьадехха хиларах латт.

Вайнах шоай мехка цIабаьхкача дийнахьа денз гIалгIаша из дош Iо ца дуллаш гIеттадеш долга ца хоьш вац со[illegible] сентябрь бетта Грозне чакхъяьккхача ГIалгIай къаман II-ча съезде шин дийнахьа хинна А. Грачев.

Иштта дIабоолабеннача авторша кхы дIаьх ца деш. гIалгIаша хьадехаш дар кIал исторически кIинд[illegible] йолаш долга хьахьоккхара Iилманца йолаш йолча дукхача фактех къаккха масал а ца доаладеш, вокх оагIонна — хIирашта дош дIалу. ХIаьта цу вокх оагIонга цар ладиигIачча тIеххьагIа, «Правда» дешача миллионаш болча наха дукха хIамаш довзийт.

Цкъа дале, гIалгIаша ах хьаехаш йолча Орджоникидзе городе из Iойиллача денз хIирийн хIирийн мара бахабац, йоах газета тIа. Духхьал 1923-ча шера яьча переписа тIа «дукхагIча даьржа деналаш боаца, городе [illegible] лаха баьхка нах ба», йоах цига ваьха 500 гIалгIа. Из иштта лац. Газета тIа дIаьхдаь Iилман дешаш дувца моттиг ца хиларах, мотадергда вай царна 1974-ча шера арадаьнна Москверча историка Н. Г. Волковай «Этнически состав населения Северного Кавказа в XVIII — начале XIX века» яха книжка дешилга. Цу тIа [illegible] шеко ца юташ хьа[illegible] 1784-ча шера эрсаша Владикавказ яха крепость (тIахьара г. Орджоникидзе) [illegible] хана цу моттига [illegible] дараш дуккьал гIалгIай мара [illegible] ца хиннилга.

[illegible]

Цул совгIа, кхы цхьаькха а да теркалде дезаш: 1901-ча шера хIирий историка Г. Баева белгал ма даккхара, 1893-ча шера денз паччахьалкхен указагIа, бусалба ди лелабу лоаман къамех кхыбола нах санна, городашка баха чубуташ хиннабац гIалгIай а. Цу тайпара, говзаме «статистически ловзараш» леладерий дог Iобадеш да Владикавказе 1923-ча шерарча переписа тIа мара гучабалац гIалгIай яхаш «Правда» авторша яздаьр. Цунца дужаш да ГIалгIай автономи областа партийни, советски административни органаш хIанз Орджоникидзе [illegible] городе [illegible] хиннаш, цар цига дукха ха а яьккхадац, яхаш цар ядаьр а. 1924-ча шера цу городах шин автономи областа юкъара столица ярах дола ВЦИК-а документаш хала лаха деза[illegible] мичад, цар тIа ГIалгIай[illegible] автономи областа органаш «хаина» дIаниснаь кийнай е из гIулакх кхыча бесса къоастадаь хиннад, цоаш [illegible] кхыдолча историче[illegible]

бахкаб юкъарча статья авторш а. Масала, соахка 21-ча июне арадаьннача «Социалистическая Осетия» яхача газета тIа йоалаьй 1851-ча шера Владикавказе 883 хIинера ваьхав яха цифра. Цхьабакъда, из цифра белгальлаккхараша дувцаш 1875-ча шера цу городе баьха хIирий 324-вага кхоачаш малагIча бахьанагIа кIезигбеннаб. Из кхеталара дагадоха деза: 1851-ча шера цу хана крепоста ранге хиннача Владикавказе бахача нахаца статистико ихьана лоархIаш хиннаб, цох дIахотта а еша иллача (1803-ча шера хьахила йоласиначa) хIирий юрта мел баьха нах. Владикавказа шин верста мара гаьна йоацаш илла Темурково яха гIалгIай юрт а санна. 1850-гIа шераш чакхдалалехьа из юрт дIаяьккхача, кIезигу Владикавказера хIирий а.

доладахашта юкъе «барт бенигат а даь», шоай статья дIайолаяьча «эрсий журналисташта».

Дале а, из хIана дутаргда гаи Кхы а новкъагIа да даьрача човна тIа тух тIа хьерцара хьисапе харц а йоахаш. Пригородни районерча юртий исторех дувцар, уж 1921-ча шера денз 1944-ча шерага кхаччалца мара гIалгIай хиннаяц, яхаш яздер.

Вай лакхе белгал ма даккхара, XVIII-ча бIаьшерене эрсий эскар цига кхачалехьа итташ шераш хьалха ихкан хIанзарча Пригородни районе гIалгIай юрташ. Царизмо, шие чIоагI а еша дIаэттачул тIехьагIа, царех цхьаьзрашкара гIалгIай ара а боахаш. 1859—1867-ча шерашка казакий станицаш Iоехкай. Аьхкий - Юртах яьи Сунженская яха станица. Ангуштах - Тарская яхаш яр. Товзан Юртах — Аки-Юртовская яха станица, хIаьта Шелхех 1867-ча шера — Тарские хутора, аьнна, цIи тиллай. Цу тайппара кхел хиннай кхы а дукхача нох-

чийн гIалгIайн юртий. Цхьабакъда, цунах лаьца яздеш дац вайнига. ХIаьта Къулбаседа ХIирийчене укх тIеххьарча шерашка къаьста г. Орджоникидзен Пригородни района юртийн истори гIежа тела а деш. тIа-тIа шерагIа дувцаш латт цох.

ХIАЬТА тахан гуш ма хиллара, центральни кепайоазон оагIонаш тIа даьннад из гIулакх. Цу духьа къамаьл дIаьхлой а цунах лаьца ца дийнача даргдац. Ван белгал ма даккхара, юрташ дIайоахаш станицаш Iоихкарах лаьттан доакъош геттара зIамигдаларга кхочадир гIулакх, къаьстта а [illegible] [illegible] Нохчийчен ГIалгIайчен цхьан сага лаьрхIача 0,3 — 0,4 дистан мара сахаш дола лаьтта кхачацар. Нохчийчен ГIалгIайчен шоайла еккъарал совгIа, иштта Iойихкеча станицаша казакаш бахача лаьттан тIа гIолла мара чакхвала йиш йоацаш йийкъар лоамашкен шаьрача моттигашкен яьда гIалгIай юрташ. Эрсий меттала «хьаьт[illegible]

наш Соколови Беликови керте латтача бичараховски бандашта. Арахьара бу ца тIом хьалловаш города чухьнахьа гIеттар городерча хIирий шин слободка самооборона низ оала полковника Иванова орденги эпсарий а тайп-тайпарча заведенешкарча дешархой а группаш. Царна духьале ши бар Владикавказерча Курски Молоканскии слободкашкара болхлой, хIирий - керменистий йоккхий йоаца къаьсттта йола группаш. МоастагIчоа иштта духьалъэттар городал араьха кадетски корпуса [illegible] шоаш IV-гIа областной съезд чакхйоаккхаш бола делегаташ доккха доаца цIечаэскархой дакъси. Цу юкъа съезда делегаташ контрреволюцена кара ца бохийташ уж ГIалгIайчене дIабига пIашгIехьадаьлар Орцханов Хизир керте лаьттача гIалгIай отряда.

Станицаш кхычахьа дIадахьара бола болх Терски Совнаркомо, цIенхаштта кIийле кийч а еш дIабихьа хилар. цу станицашкара нах доши кхыча тайпара къоастаде йиш ца хилара шоаш а е гIалгIай а бехке ца хилар кхетадеш хиннилга бакъдеш дола тешшаме документаш долга ховргдар статья язъяьраша, нагахьа санна массаза а «вокх оагIоно» дувцачунга шоаш ладувгIаш санна, Нохч - ГIалгIайчен историкашца а уж дагабаьнабаларе.

ТЕРСКИ областе дахача къамий III-ча съездо белгал ма дарра, машара хьисапе уж станицаш кхычахьа дIаяхьара гIулакх чакх ца далийтар контрреголюци яр. Ховш ма хиллара, 1918-ча шера 5-ча августе эпсарийи кулакийи элементаша яьча антисоветски агитацегIа казакийн хIирийи ахархой тоъал доккха дакъа юкъедахар ювцаш йолча станицайи ХIирий отараш. Берса-Юрт яхача юртийи оагIорахьара Владикавказа тIалетача полковникин Моздокски казакий отделий лаьтташка дIайихьар. ХIаьта цу станицашта 1859 — 1867-ча шерашка кхаччалца цул бIаь шу хьалха денз хиннача гIалгIай юртий цIераш юха а техкаш (Ангушт, Аьхкий-Юрт, Товзан-Юрт, Шолха) уж гIалгIашта дIаелар. Цигара казакий станицаш кхычахьа дIаяхьар лерхIаш хиннача тайппара чакх ца даккхара Терски областе дахача къамий IV-ча съезде Терски Совнаркома председатела бехке бир казакаш тувлабаь царна керте лаьтта полковникаш. Цунах дар селла дIаьхдаь дувца дезаргдацар статьяй авторша Орджоникидзе городе араяьннакхара Терски областе дахача къамий съездий стенографически отчеташка хьежабаларе. Цул совгIа, уж декхарийла бар, кIезигагIа дале XVIII-гIа бIаьшере юкъеденача хана денз шоай хиннача юрташкара шоашта духьала бирса тIом лоаттабаь гIалгIай тIаденача деникински эскаро 1919-ча шера шозлагIа къиза арабаьхалга белгалдаккха а. Из белгал ца доаккхаш Iе моральни бокъо яцар цар 1944-ча шера фу бехк болаш, кхычахьара санна цу юрташкара а гIалгIай кхозлагIа арабаьхаб шоаш ховш боландаь а.

Из ца дарал совгIа, цар цу юртий-станицай историех дIахьокхаю, цигара казакаш арабахара бехк цунна дIатIа а буллаш, «халкъий да» хиннача Сталина цIи. Цу сага нохчийн гIалгIайи мел бийзаб-м массанена а ховш да, цунах лаьца дувцаш ха йоасргяц вай. Цхьабакъда хIанзарча Пригородни районе хинна станицай дош Сталин юкъевоацаш къаьста хиннилга бакъда. «Правда» авторша кердадараш тIа ца дийттача а алхха шийна «карагIдаьннараш» а боарамал тIех долаш дIаваха саг ца вовгIача юкъекхахьа вагIац Сталина 1920-ча шера 17-ча ноябре Горски Советски автономни республика хьаярах дувцача ладувгIаш мел барий са дIадохийтача дешаца хьоахяь хинна 1920-ча шера Советий Iаьдала духьала ялара нохаь хинна станицаш. автораша ювцараш а воацаш кхыяраш хилар гучадаргда цун сочиненей гуллама 4-ча тома 399—407 оагIонаш тIа санна 1972-ча шера Орджоникидзе арадаьннача «Борьба за Советскую власть в Северной Осетии» яхача документий [illegible] тIа хьежача а.

Статьяца дага мел дохийтар [illegible]

[illegible]

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Доладур 3, 13, 15, 22, 24 февралех, 1, 3, 6 мартех арадаьннача газеташ тIа).

Скляров Степан Александрович, 1896 шера г. Сталинграде ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Червленни станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Еремин Александр Филиппович, 1905 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Червленни станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Киреев Яков Максимович, 1873 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Червленни станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Еремин Филипп Антонович, 1876 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Червленни станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гришин Георгий Терентьевич, 1868 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Червленни станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Троценко Захар Пимонович, 1887 шера АЧК Калиноловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ильича цIерагIча артела хьу тедархо, Шелковски районе ваьхав, топаш техай.

Алейников Семен Иванович, 1902 шера Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, райпо болхло, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Месяцев Абрам Маркович, 1876 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, болх беш хиннавац. Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Санин Гаврил Семенович, 1871 шера Курдюковски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Кагановича цIерагIча колхоза хаьхо, Курдюковски станице ваьхав, топаш техай.

Петров Иов Вавилович, 1870 шера Староглaдовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Староглaдовски станице ваьхав, топаш техай.

Гулаев Павел Ермилович, 1891 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ворошилова цIерагIча колхоза плотник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Норбовкин [illegible]вич, 1870 шера Орджоникидзевски края Буденновски района Прасковья яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, чхьагIар деча завода хаьхо, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Жуков Федор Григорьевич, 1878 шера Шелкозаводской станице ваьв эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шелкозаводской станице ваьхав, топаш техай.

[illegible] заведующий, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Аманатиди Анастасий Георгиевич, 1890 шера Турци, Чалошени яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, «СевКавснабсбыт» керттера бухгалтер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Аманатиди Анастасий Георгиевич, 1890 шера Турци, Чалошени яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, «СевКавснабсбыт» керттера бухгалтер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Сумелиди Константин Савельевич, 1896 шера Орджоникидзевски края Дубовая-Балка яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, «Жилсоюз» контора бухгалтер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Стефаниди Иван Георгиевич, 1893 шера Турци, Хашара яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Георгиади Анасти Дмитриевич, 1911 шера Турци, Амухой яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, 1-ча Советски больница повар, г. Грозне ваьхав, СССР доазол арэвоаккхаш суд яьй.

Григорьянц Семен Мартынович, 1898 шера г. Шуша ваьв, эрмало, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кубенев Иван Никифорович, 1870 шера Староглaдовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, приемни пункта хаьхо, Гребенски станице ваьхав, топаш техай.

Кедиров Юсуп, 1893 шера Шароевски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Пантелеев Георгий Никитович, 1905 шера Сталинградски областа Сурочий яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, общежити дежурни комендант, г Грозне, ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кучеревич Иван Михайлович, 1894 шера Гродненски областа Дворец яхача юрта ваьв, литовец, парте хиннавац, КЭЧ слесарь, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гехаев Усман, 1909 шера Курчалойски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Центорой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Александриди Константин Ахиллесович, 1915 шера г. Орджоникидзе ваьв, грек, парте хиннавац, МТС некъари заведующий, г. Орджоникидзе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Иорданиди Лаврентий Ананьевич, 1895 шера Турци, г. Хагакзе ваьв, грек, парте хиннавац, «Водопад» артела столови заведующий, г. Грозне ваьхав, СССР [illegible]

Зурабов Петрос Карапетович, 1895 шера Иране, г. Гарадан ваьв, эрмало, парте хиннавац, «Труд» артела продавец, г. Грозне ваьхав, [illegible]

ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Месхеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гациев Тараха Янарехан, 1896 шера Галашкински района Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Галашка ваьхав, 10 шу суд яьй.

Босаев Томак, 1891 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эдильгиреев Эдильсултан, 1902 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Айдемиров Тока, 1891 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бачалов Магомед, 1877 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тагаев Тити, 1872 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зингаев Белал, 1897 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ангиреев Азис, 1887 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Айдемиров Усман, 1890 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо. Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тасуев Ада, 1902 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Центорой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Керимов Таски, 1914 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Центорой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Саадулаев Ахъяд, 1903 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Центорой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Иваненко Гаврил Семенович, 1909 шера Омски областа Павлодарски района Явленно - Покровски яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, г. Грознерча винокурени завода грузчик, Грозне ваьхав, топаш техай.

Горкавенко Устин Агафонович, 1874 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хин[illegible]

«Этнически состав населения Северного Кавказа в XVIII — начале XIX века» яха книжна дешилга. Цу тӀа цхьанкха шеко ца юташ хьаьокх, 1784 ча шера эрсаша Владикавказ яха крепость (хӀанзара г. Орджоникидзе) юллача хана цу моттига уллув яьдараш дуккхьал гӀалгӀай мара юрташ ца хиннилга.

Из бакъдеш дола документаш, Ӏилман балхаш хӀама ца эшшаш шин бӀаь шу хьалха а арадиййинад! Из деррига автораашта кӀезига хете, вайга долаш да царга дӀахьокха лаччахьалкхен центральни архивашкара кепатоханза дола цу заман итташ документаш а.

Цу документаша дувц шоайла мел чӀоагӀа бувзамаш долаш хиннаб крепоста гонахьарча гӀалгӀай юрташкара нахи цун гарнизони. 1786-ча шера эрси командованес крепость дӀа а яьккха, 1803-ча шера из юхаметтаоттаьчул тӀехьагӀа, Владикавказ яхача чӀоагӀаленна уллув баха ховша пурам лу хӀирашта. Эрсий эскар цига юхаккхаьчача, итташ шераш хьалха санна, цигара цхьаннахьа дӀа а хьа а ца бохаш «Большие и Малые Ингуши», аьнна, эрсий документашта тӀа цӀи йоаккхача Шолжа йистеи ГӀалме йистеи (Владикавказа хьатӀа а отташ) яьдача дуккхача юрташка бахаш хиннаб гӀалгӀай.

Цу гаьнарча ханашка деиз шоаш бахача лаьтта хьахиннача крепостаца а тӀехьагӀа городаца а деррига экономически культурни вахар дувзаденна даьхад гӀалгӀай халкъ. БӀалла бакъдац 1923-ча шерага кхаччалца гӀалгӀай цу городе баьхабац, аьлча. Хьазцаргда вай 1875 шу. Цу шера Владикавказе ваьхав 74 гӀалгӀа («Терские ведомости», 1876, № 41). Уж дукха ба оалилга дац. Цхьабакъда, бусалба ди лелабу лоаман къамех болча наха уж городера бахарга буга никъ атта хьабелаш ца хилар теркалдича, кӀезига а бац.

Укхаза белгалданкха доагӀа, Къулбаседа ХӀирийчен пхьабола историкаш, статистиках, «говза пайда» эца ховш болга. ХӀаьта, ма-дарра аьлча, цар лерра гӀа хьала нах санна, городашка оаха чубуташ хиннабац гӀалгӀай а. Цу тайпара, горламе «статистически ловзараш» леладерий дог Ӏобалеш да Владикавказе 1923-ча шерарча перепися тӀа мара гучабалац гӀалгӀай яхаш «Правда» автораша яздьр. Цунца дужаш да ГӀалгӀай автономни областа партийни, советскии административни органаш хӀанз Орджоникидзе яхача городе «ханна» мара дӀанийсъяь а хиннавц. Цар цига дукха ха а яьккхаяц, яхащ цар яздьр а. 1924-ча шера цу городах шин автономни областа юкъара столица ярах дола ВЦИК-а документаш хала лаха делареx мичад, цар тӀа ГӀалгӀайчен автономни областа органаш «ханна» дӀанинсъяь хинний е из гӀулакх кхыча бесса къоастадаь хиннад, шоаш дувцача кхыдолча исторически «бакъдарашка» санна моллагӀча йоаккхача библиотеке хӀанз мукъане хьажа безар шоашта тешшаме ховш доацар. вӀалла шек а боацаш, миллионаш болча наха дӀадовзийтара оарцагӀбаьнна А. Грачеви В Халини.

Дукха хала йоацаш гучадаргдар царна «вокха оагӀо-го», вешта аьлча хӀирий информатораша, Пригородни района истори бакъдолчоа геттара гаьна делаш шоашта довзийтарга а. Масала, «Правда» тӀа язду Пригородни район гӀалгӀай лархӀа йиш яц, хӀана аьлча уж цига 1921-ча шера «Сталина лоӀамагӀа» казакаш станицашкара арабаьхача мара кхаьчабац, яхаш. Цул тӀехьагӀа, 1944-ча шера казакашта хиннар а хиина, гӀалгӀай лаьхкача «мукъадаьнна лаьташ хӀираша дӀалаьцад», йоах газето. Шоашта тӀакхаьча бала сов дукха бувц оаша, яхаш санна, журналисташа гӀалгӀашта дагадохийт, масса эзар хӀиречоа 1937—1938-ча шерашка репресси яьй а царех масса саг Даймехка тӀем тӀа вийнав а.

Из тӀеххьардар харц дац — цу халача ханашка, мехка деррагача халкъашка санна, хӀирашка а йоккха сагатонаш кхаьчалга ца ховш-м саг ГӀалгӀашкахьа а вац. Цхьабакъда, кхыбараш санна, цу гӀайгӀахи балехи гӀалгӀай а кӀалхар ца баьннилга, цул совгӀа, боацача бехкагӀа 13 шера лайнача Ӏазапах итташ эзараш вайнах байнилга белгалданкха моттиг кораьяц шерагӀа дувцаш латт цох.

ХӀаьта тахан гуш ма хиллара, центральни Кепайоалон оагӀонаш тӀа даьннад из гӀулакх. Цудухьа къамаьл дӀаьхьдӀ а цунах лаьца ца дийцача дергдац. Вай бейла ма даькхара юрташ дӀайоахаш станицаш Ӏоикхарах лаьттан доккьош геттара вӀамигдаларга кхочадир гӀулакх, кьаьстта лоаман зонашка. Масала, лоаман Нохчийченеи ГӀалгӀайченеи цхьан сага лаьрхӀача 0,3 — 0,4 дистан мара оахаш дола лаьтта кхачацар. Нохчийчен ГӀалгӀайчен шоайла екъарал совгӀа, иштта Ӏойихкача станицаша казакаш бахача лаьттан тӀа гӀолла мара чакхвала йиш йоацаш йиькъар лоамашкен шаьрача моттигашкен льда гӀалгӀай юрташ. Эрсий меттала, «лаьттай чересполосица» оалачун эггара халагӀа дола тайпа дар из.

Цунца дувзаденна да 1917-ча шерашкарча революционни событешка аграрни дош керттерчарех цаӀ лархӀар Къаьстта Октябрьски революци хинначул тӀехьагӀа тӀа-тӀа дукхагӀа кхетадеш хилар лаьттан дош, из кхычарел дукха совнагӀа делча бӀаьхнича казакашкарен лоаман къамех болча буржуазе викалашкарен хьа а доаккхаш мара къоасталургдоацилга. Цунца цхьана революце бирсача шерашка контрреволюционни низаца лоамаройн казакаши вӀаши духьалбоахаш хиларах дукха меттигаш ниеслора, царна юкъе моллагӀбола цатоам баьлча, лоамчене вуга наькъаш станицаша дӀакъувлаш. ТӀаккха лоаман ГӀалгӀайчене ядача юрташкара нах дунеца бувзам боацаш бусар, долче, цига моцал а оттар. Из гӀулакх а Терски областа алхха ГӀалгӀайче мара цу тайппара шин даькъе станицаша екъаш ца хилар а теркал а даь, областа большевикаш кертте лаьттача деррига демократически низаша киича баь массе къамий делегаташа (царца цхьана казакни станицашкара бараш а раьза болаш) Терски областе дахача къамий III-ча съезде 1918-ча шера май бетта Грозне соцам тӀаийцар: лаьттан чересполосица дӀаяккхар духьа мел эшар нинс а даь, бахача наха боагӀа мах дӀа а бенна, областа кхыча моттигашка баха ховшабе Сунженская, Аки-Юртовская, Тарская, Фельдмаршальская яхача станицашкара нах, аьнна.

...тайп-тайпарча заведенешкарча дешархой а группаши. Царна духьале еш бар Владикавказерча Курскии Молокански слободкашкара болхлой, хӀирий - кермениста йоккхий йоаца къаьсткъаьстта йола группаш. МоастагӀчоа иштта духьалъэттар городал арахьа кадетски корпуса - ... гӀа областной съезд чакхйоаккхаш бола делегаташи доккха доаца цӀечаэскархой дакъеи. Цу юкъа съезда делегаташ контрреволюцена кара ца бохийташ уж ГӀалгӀайчене дӀабига вӀаштӀехьдаьлар Орцханов Хизар керте лаьттача гӀалгӀай отряда.

Город лораераш геттара халча эттача хана царна оарцагӀа баьхкар Серго Орджоникидзе МочкъийЮрта чакхъяьккхача гӀалгӀай къаман съезде вӀашагӀъехкача отрядашкара бӀухой, царна тӀехьа Владикавказе хьаккхьчар М. Левандовский керте латта Грознерча болхлой шин рота, китайски бӀухой - интернационалисташ. Цунца цхьана мятежа юкъелхача Тарская, Сунженская, Аки-Юртовская станицашкара, Тарские хутора яхачара полковник Рощупкин керте латта казакий сотнеш города тӀалатачара юхаяхар духьа С. Орджоникидзе могадарагӀа гӀалгӀай кхыдола тӀема доакъош цу станицашта го тасса хьожадир. Цу гӀулакхо Владикавказера юха а ваьккха, сихха станицашка кхоачавир полковник Рощупкини цун сотнеши.

Иштта 18-ча августе (хӀаьта 11-ча августе деиз бичераховцаша дӀаболабаь бӀаь дийнахьара тӀом Грозне улицашка а латтар) Владикавказеи Грознеи болхлоша, гӀалгӀай отрядаша, цӀе эскархоша, хӀираша-керменисташеи китайски бӀухошеи цхьана тӀом беш йохайир Владикавказеи цуна гонахьеи хьайна мятеж. Цуна юкъеяха станицаш, герз хьа а доаккхаш, хьалххе а кийчъеш хиннача Владикавказски, Пятигорс-... ...варш са дӀадохийтача дешаца хьоахаяь хинна 1920-ча шера Советий Ӏаьдала духьала лларах нохаяь хинна станицаш, автораша юкъараш а йоацаш кхыяраш хилар гучадаргда цун сочинени гуллама 4-ча тома 399—407 оагӀонаш тӀа санна 1972-ча шера Орджоникидзе арадаьннача «Борьба за Советскую власть в Северной Осетии» яхача документий сборника 430 оагӀо тӀа хьежача а.

Статьяс дага мел дохийтар дувца эттача вай къамаьл кхы а дӀаьхлургдар. Цудухьа цу тӀа соцадергда вай из, эшшача цу хьакъехьа дӀаала а дӀахьокха а кхы шортта бакъдар юхе а дуташ. Дале а чакхдоаллаш кхы цхьаьккханех а. Дуне тӀа сага сийнал дезагӀа долаш а бочагӀа лорадеш а цхьаккха хӀама хила йиш яц, яхаш, хьалкхею хӀара къамб ший тӀехье. Цхьан сага сии а сел лоархӀам болаш хилча, мел боккха мах болаш хила деза-те бӀарччача къаман сии. А. Грачевеи В. Халинеи, даьчун маӀан дӀадиллача а хьадиллача а цаӀ мара хила йиш яц: цӀаккха шоай ца хиннар лоалахошкара хьадаккха гӀерташ ба гӀалгӀай. яхаш, царна доацар ӀотӀадиллар, гӀалгӀаи къаман сийнах нист лакха гӀертар.

Хетаргахьа, «Правда» журналисташта хьалхадаккха дезарий-хьогӀ: хӀанз, мехка дуккхача регионашка цӀаккха ца хиннача тайпара къамашта юкъера гӀулакхаш ираденнача, бебеча къамашта юкъе довнаш лелхача, хьашт-дале, дуккха нах боьбеш моттигаш нийслуча хана, халкъашта юкъерча гӀулакхех оала хӀара дош мел чӀоагӀа диста, мел чӀоагӀа литта, цхьан оагӀонгахьа озабезам ца беш, кӀай дар Ӏаьржа де ца гӀерташ ала дезаш хиларах. Цох дуккхазза дийцад, эггара лакхерча трибунаш тӀара.

Ший корреспонденташа харц даьр бакъде гӀерташ лаьяьча статьяс ший сий мел лакхду къоастадар «Правда» ший гӀулакх да. ХӀаьта вай геттара сабаре хила деза. Вай дай миччахьа бахарах, шоаша моллагӀча къамашца гӀулакхаш леладарах кавказхой эхьзаделах ца бохаш, массаза а шоай лоалахошца маьрша баьхалга цӀаккха диц а ца долийташ!

Т. МУТАЛИЕВ,
исторически Ӏилмай кандидат.

...

Петров Иоя Вавилович, 1870 шера Староглодовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Староглодовски станице ваьхав, топаш техай.

Гулаев Павел Ермилович, 1894 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ворошилова цӀерагӀча колхоза плотник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Коробакин Кузьма Наумович, 1870 шера Орджоникидзевски края Буденновски района Просковья яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, чхьагӀар деча завода хаьхо, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Жуков Федор Григорьевич 1873 шера Шелкозаводской станице ваьв эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шелкозаводской станице ваьхав, топаш техай.

Павлов Иван Иосифович, 1884 шера Старо-Щедрински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Терек» колхоза член, Старо-Щедрински станице ваьхав, топаш техай.

Филипченко Никита Митрофанович, 1875 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Дагнонсервтреста» болхло, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Черевханов Ахъяд Черевханович, 1907 шера Ножай-Юртовски района Семсир яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Семсир яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гунченко Михаил Александрович, 1897 шера Орджоникидзевски края г. Георгиевске ваьв, эрсе, парте хиннавац, Каргински машинна-къа станци дежурни, Каргински станице ваьхав, топаш техай.

Гусейн Паши воӀ, из **Рязаев**, 1901 шера г. Орджоникидзе ваьв, иранец, парте хиннавац, поликлиника экспедитор, г. Грозне ваьхав, СССР доазол аравоаккхаш суд яьй.

Гелагаев Хасанбек, 1900 шера Пашхой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пашхой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй

Меркун Степан Михайлович, 1908 шера Киевски областа Пчелиное яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, НТКНКВД пожарни охрана начальник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Крайтис Анастасия Георгиевна, 1903 шера Польше, г. Здолбунове яьй украинка, парте хиннаяц, цӀеннана, г. Грозне яьхай, топаш техай.

Телек Вильгельм Адольфович, 1890 шера Польше, г Кракове ваьв, поляк, парте хиннавац, консервни заводе болх баьб, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Яцкевич Бронислав Игнатьевич, 1912 шера Виленски губерни Малышки яхача деревне ваьв, поляк, парте хиннавац, «Свет» артела столяр, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Сташевская Александра Викторовна, 1900 шера Терски областа Советски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, № 3 йолча юкъерча школа хьехархо, г. Грозне яьхай, топаш техай.

Иорданиди Авраам Исаакович, 1882 шера Турци, Хиккаса яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, «Красный химик» артела ларека ... ...лович, 1894 шера Гродненски областа Дворец яхача юрта ваьв, литовец парте хиннавац, КЭЧ слесарь, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гехаев Усман, 1909 шера Курчалойски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Центорой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Александриди Константин Ахиллесович, 1913 шера ... парте хиннавац, МТС гаражни заведующи, г. Орджоникидзе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Иорданиди Лаврентий Ананьевич, 1895 шера Турци, г. Хагаксе ваьв, грек, парте хиннавац, «Водопад» артела столови заведующи г. Грозне ваьхав, СССР

Зурабов Петрос Карапетович, 1895 шера Иране, г. Гарадан ваьв, эрмало, парте хиннавац, «Труд» артела продавец, г. Грозне ваьхав, СССР доазол аравоаккхаш суд яьй.

Крылов Иван Антонович, 1896 шера СВК Бароновски района Рощтановка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Бейер Михаил Николаевич, 1879 шера г. Тбилиси ваьв, эрсе, парте хиннавац, юкъерча школа хьехархо, Бороздиновски станице ваьхав, топаш техай.

Михайлов Дмитрий Аристархович, 1872 шера Шелковски района Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бороздиновски станице ваьхав, топаш техай.

Лимичев Фома Семенович, 1900 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Сталина цӀерагӀча колхоза колхозхо, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Темуркаев Бунуха Керим, 1872 шера Галашкински района Семиогоч яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Семиогоч яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Давлетукаев Межид, 1879 шера Галанчожски района Акки яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Акки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Датуев Махмуд, 1910 шера Чиберлоевски района Нижелой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Нижелой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Датуев Кау, 1907 шера Чиберлоевски района Нижелой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Нижелой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Датуев Ахмад, 1910 шера Чиберловски района Нижелой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза председатель, Нижелой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Недосеков Владимир Ефремович, 1916 шера Сунженски района Орджоникидзевски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Кировабаде шиина теха ха дӀаноаккхаш хиннав, 5 шу суд яьй.

Абдурахманов Цени, 1903 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдурахманов Эдилсон, 1912 шера Ножай-Юртовски района, Мескеты яхача юрта ... ... [illegible] яхача юрта ваьв ... парте хиннавац, ... Центорой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Керимов Таги, 1914 шера [illegible] Центорой яхача юрта ваьв, ... парте хиннавац, ... Центорой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Саадулаев Ахъяд, 1902 шера [illegible] Центорой яхача юрта ваьв ... хо Центорой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Иваненко Гаврил Семенович, 1909 шера [illegible] Павлоградски района Явлено-Петровка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, г. Грозный ... курении завода ... Грозне ваьхав, топаш техай.

Горкавенко Устин Агафонович, 1874 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Вознесенски яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абдурахманов Усам, 1911 шера Итум-Калински района Даумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Даумсой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аушев Джарага Дзаудин, 1913 шера Назрановски района СурхотӀа ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, СурхотӀа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аушев Шачи Мухьмад, 1900 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пригородни района Балта яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ахазуев Даги, 1902 шера Итум-Калински района Хильдыхорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хильдыхорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ахазуев Асхаб, 1906 шера Итум-Калински района Хильдыхорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хильдыхорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ахматов Нунку, 1910 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бараев Усам, 1907 шера Атагински района Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац Дуба-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баркинхоев Берда Мухтар, 1891 шера Назрановски района Пьсар-Керте ваьв гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Пригородни района Кумбелеевски хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Батаев Заурбек, 1897 шера Шароевски района Шаро[illegible] яхача юрта ваьв нохчо, парте хиннавац, [illegible] Самашки яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Палашкин Савва Александрович, 1894 шера [illegible] района [illegible] станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, [illegible] станице ваьхав, топаш техай.

Абдулмуслимов [illegible], 1903 шера [illegible] яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, [illegible] яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

(ДӀахододар хургда).

НАЗРАНЬ. 7 март (тха корр. телефонаца).

Парте Назрановски районни комитета хьалхашкарча майдан тӀа гулвеннав массехк эзар саг. Нах кхы а хьатӀаухаш ба. Укхаза ба Пригородни, Назрановски, Малгобекски, Сунженски районашкара нах. Уж гулбеннаб оршотдийнахьа «Правда» яхача газето кепатеха «Кунакаша массаза а барт лохаргба» яха статья ювцара, цу тӀарча харц хӀамех шоашта хетар алара.

Митинге къамаьлаш дир «Электроинструмент» яхача завода, трикотажни фабрика, кхыча предприятей, болхлоша, пенсионераша, къахьегама а тӀема а ветеранаша, интеллигенце викалаша.

ХӀаране дувц, из материал автораша провокационни гӀулакхаш чакхдахара язъяь хиларах. Цул совгӀа, къамаьлаш даьраша белгалдоахар, цхьаккха тайпа кӀал кӀийле йоацаш, гӀалгӀай къаманна доацар тӀакхолла гӀерташ, исторически факташ юхмаччахьа йоахаш из язъяьлга, цу статья автораш шоаша фу леладу, из сендухьа язъяьй шаьра ховш хиннилга. ХӀирийчени ГӀалгӀайчени юкъе латта гӀулакхаш ца довзаш бац уж. Из деррига теркал а ца деш, бӀаьшерашка дика лоалахой санна баьхача гӀалгӀаштеи хӀираштеи юкъе цӀур боллар, ишта а чоалхане дола цу шин къаманна юкъера хьал кхы а толхадара тӀаерзаль я «Правда» тӀара статья, йоахар митинге гулбеннараша.

Гулбеннарашка къамаьл дир КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара А.-Хь. Аушева. Цу статья тӀа дувцачох лаьрхӀа собранеш е еза парторганизацешка, аьлар цо.

Трибуна тӀа ва «Правда» газета корреспонденташа вувца «Электроинструмент» завода болхло Нальгиев МухӀажар. Цо йоах:

— Харцо я корреспонденташа ювцар. Со а са дай а Пригородни районе баьхабац. Соца къамаьл деш-м хиннаб уж корреспонденташ, царца вар «Сердало» газета редактор О. Гадаборшев. Бакъда, са къамаьл тӀеркӀалтӀара даькхад. Дог-уйла цӀена йолча наха дергдолаш хӀама дац цар даьр.

Укхаза я цу завода болхло Султыгова Насыпхан а. Цо йоах:

— Аз аьнндац, «тхо дика дах», аьнна. Из бакъдац. Тха къамаьл кхыча тайпара дар.

Назранера хьал чоалхане дерлаш латт. Цхьабакъда, тхо теш наьха сабар, хьаькъал котдаргхиларах. ГӀалгӀай автономи меттаоттаяр, исторически нийса дар котдалар машара новкъа, парламентски новкъа мара хила йиш яц. Кхыча наькъо ахка дугаргда вай къам, зе дергда гӀалгӀай гӀулакх къоастадара.

Селхан делкъел тӀехьагӀа Назране кхаьчар СССР Лакхехьарча Совета комитета председатель В. К. Фотеев, парте Нохч-ГӀалгӀай обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев, НГӀАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, республика Министрий Совета председатель М. А. Керимов, кхыбараш.

Митинге къамаьл дир Д. Г. Завгаева.

Тахан—8 Марта—
дунен халкъашта
юкъера кхалнаьха Ди

Хьехархо

Школа йистеяьккхача Грозненски мехкдаьтта институте дешаяхар Кисель Таисия. Шен дас Иван Константиновича къахьегама новкъа яха гIерташ цига деша йолаеннаяр из. Цун да В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоаххича заводе инженер волаш болх беш вар. Бакъда, кхоалагIча курсе йолаш уйла хувцаяла йоласлар цун. Институтерча дешарах дагъякх. Юххера а цо чIоагIо ю хьехархо хила. Институтера дIа а яьле. Грозненски педагогически училище тIеххьарча курсе дешаотт, 1966 шера из йисте а йоаккх.

Юххьанцарча классашка хьеха Чаьчан-Юрта школе хьожаю из. Цунна дукха езалу шен професси, кагий бераш, цар оамалаш. Дега лоIам а хулаш къахьега йолалу из. Бакъда, ше херча професси кIоаргга йовзара цхьан шера училище дешарах кхоачам боацилга дика кхетаду Таисия Ивановнас. Болх беш, заочно дешайода Нохч-ГIалгIай педагогически институте, 1972 шера цун химико-биологически факультет йисте а йоаккх.

Цу шерашка дикка хувцаяш хул Таисия Ивановнай вахаре: маьре йода, тайпан цIи хийце Лукашова хул цох. хьахул хьалхара бер, Грозне № 3 йолча юкъерча школе хьеха йолалу. Цхьа хIама хувцадалаздар цу хана цун вахаре — институт яьккхача а юххьанцарча классашка дешар хьеха йисар а, хIана а тIехьа цу школе юххьанцарча классашка хьехаш а я.

Кагий бераш къаьстта дукха деза сона, яхаш дувц Таисия Ивановнас. Цул совгIа, ... хIамига до... [illegible]

...ра совгIа тешам ба.

Цо дIагIа долча хана дIагIа ца! я шун хана. ХIаьта ... долча хана со я цун хана, ... цо бераша. Я а я из цар хана. Шен долаш ... а ... хьех, кхетам цу цо бераша.

... цу хьалха ...

шар хьийхача, кхетам беннача Чаьчанарча цун хиннача дешархоша хIанз а тIехь гаргарло лоаттаю цунца. Кхалнаьха дунен халкъашта юкъера деза ди — 8 Марта долча хана шоай хинна хьехархо Таисия Ивановна йолча боагIа уж, из даькъала ювпа.

Шен дезал а болаш къонах ва Таисия Ивановнас хьехаш хинна Чаьчанара Джамбеков Руслан. Сона цIаккха а йицлургьяц сай эггара хьалхара хьехархо Таисия Ивановна. Цо даь хьехараш хIанз а накъадоал сона, дувц цо.

Ткъаь шерал совгIа йолча хана дукхача берашта дешара никъ дIаболабаьб Лукашова Таисия Ивановнас. Царех дуккхабарех боккхий специалисташ хиннаб, халкъа боахаме тайп-тайпара балхаш деш ба. Цхьаккха а ваьнавац харцахьарча новкъа.

ХIанз из хьехаш йолча школе хьехархо йолаш болх беш я цо юххьанцарча классашка хьехаш хинна Филимонова Виктория Борисовна. Химико - технологически техникум а яьккха, болх беш ва Казека Валентин Яковлевич, иштта кхыбараш.

Лукашова Таисия Ивановна берашта дукха эзарал совгIа, школерча коллективе лоархIаши сий деши саг я.

Iимерза, нахаца тарлуш, дог цIена я тха Таисия Ивановна, аьлар цох цунца цхьана цу школе хьехаш йолча Карасикова Рима Юсуповнас. Иштта ювц из кхыча хьехархоша а.

Таисия Ивановнас деррига шен вахар хетадаьд советски наькха дика тIехье хьалкхевра. Цо къахьегам бе... шоашта бахарг ... хьалкхебаьб шен къонгаш. Цун воккхагIвола воI Андрей болх беш ва, зIамагIвола Игорь радиотехнически техникуме дешаш ва.

Ю. ЮСУПОВ.

СУРТА ТIА: Лукашова Таисия Ивановна цхьоалагIча «б» классерча берашта юкъе.

Цифраши факташи

◆ Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди 8 марта дезде доладаьд 1910 шера Копенгагене хиннача кхалнаьха - социалисткай 2-гIча Дунен халкъашта юкъерча конференце Клара Цеткина предложенегIа. Эггара хьалха из дезде доладаьд 1911 шера Германе, Австре, Швейцаре, Дане. Вай мехка из дезду тахан 77-влагIа.

◆ СССР-е бахача нахах 53 процент бараш (150 миллион) кхалнах ба. ХIанз мехка ерригача республикашка общественни хьисапе болх беш я 240 эзар женсовет. Уж ерригаш вIашагIтохаш я советски кхалнаьха Комитет (председатель — З. П. Пухова).

◆ СССР халкъа депутатий цхьоалагIча Съезде халкъа депутаталла хержача 2249 сагах 352 депутатски мандат кхалнаха дIаденнад.

◆ Мехка болх беча нахах 51 процент бараш кхалнах ба. ХIаьта цхьайола отраслеш, профессеш я кхалнах дукхагIа болаш.

◆ Вай мехка 72 миллион дезал ба. ХIара шера хьахул 3 миллион гаргга дезал. Шера 950 эзар мари сесаги вIашагIкъаст. Из бахьан долаш хIара шера 700 эзар совгIа 18 шу даланза дола бер е нана йоацаш, е да воацаш дус.

Наха гIулакх деш

Грознерча Иванова городокера № 98 йолча аптека коллектива дика кайоал наха Iимерза, безаме гIулакх де. Цар балха из боккхача лоархIаме да. ХIана аьлча, цига ухарех цхьабараш лазаро саготдий цIимхара, дорха хул. Цудухьа, царца сатедеш, къахеташ, къамаьл де деза. Укхаза шен болх овлангара бовзарца, цIена деххараш кхоачашдарца белгала я Султыгова Саварбика Мовлатхан. Аптека заведующе заместитель хиларах тарра, кабинетин хьисапе болх бе, коллегашта кулгалде дезаш я из. Цхьабакъда, из дуккхагIча даькъе молхаш кийчъеш хул. Из Iема яц кабинете ягIа.

№ 55 йолча Грознерча юкъерча школа бархI класс чакхъяьккхачул тIехьагIа Мовлатхан да-нана дукха раьза доаццаше, медицински училище фельдшерски отделене деша отт.

ХIаьта да — Саварбик из итт класс чакх а яьккха институте деша эттача бакъахьа хеташ вар. Цунна ховра шен йоIах лор хилар. Иштта цо дика кхетадора Мовлатханас шийна нацбеллар боккха мухь болга. ХIана аьлча, цунна, цкъа-дале, дагъ шера училище деша дезар. ТIаккха кхаь шера больнице болх беш практика чакхъяьккхачул тIехьагIа мара медицински институте отта йиш яцар.

Напас-Маллана шен ... га дийхар йоIа новкъарлоде ... из олга. Цо аьлар: таха...

из цунна юхе хилча бакъахьа хеташ хулар. Царна ховра Мовлатхана хан-ханахьа давлени, температура юсташ, тоха безаш бола маха тохаш унахочунна дика Iунал дергдолга.

Цигача болх беш тоъал ха яьккхачул тIехьагIа, Мовлатхана шен професси хувц. Из Пятигорске фармацевтически институте деша йода. Из сенца дувзаденнадар, аьшна, шийга даьча хаттара жоп луш Мовлатхана аьлар:

— Аз фармацевта говзал Iомаяр професси хувцар санна лархIацар. ХIана аьлча, уж шоайла айхха бувзам болаш яр. Мадарра аьлча, сона чIоагIа ловра дарба даларга сатувсача унахоша сайга деча тайп-тайпарча хаттарашта дизза жоп дала. Масала, цар укх тайпара хаттараш дора: «Уж оаша тхона телаш йола молхаш сенах хьаяь я?», «Цхьан лазара-м гIойле ма йой цар, хIаьта кхычоа Iаткъий-хьогI уж?».

Цу хаттарашта унахо тешавеш жоп тела дезар.

Султыговас тIехдика дешаш институт чакхйоаккх. Цул тIехьагIа из Иванова городокера № 3 йолча поликлиника аптеке балха хьожаю. Цига шийна тIадилла моллагIа гIулакх, цIена кхоачашдеш йола Мовлатхан дукха ха ялалехьа № 98 йолча аптека заведующе заместителалла оттаю. Белгалдаккха доагIа, Мовлатхан «Фарма...

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ЕРА, 8 МАРТ.

Н. К. Крупская цIерагIа ДК. Шоу-концерт «Кампания». «С любовью к женщине» яха группаш.

◆

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00. Музыкальни калейлоскоп. 12.00. Игротека. 14.00. «С праздником, дорогие женщины!» вокально-инструментальни ансамбла концерт.

◆

Химикий ДК. 15.30. «Самой милой маме!» яха стихай конкурс.

◆

Сердалон болхлой ЦIа. 10.00. Хореографически кружоко хьех шо. 12.00. «Музыкацара фаьлг» яха музыка дукхаезарий клуб. 17.00. Английски меттала къамаьл де Iомалу вай. 18.30. «Весеннее настроение» яха кагирхой салоIа сайре.

◆

«Красный молот» завода ДК. 12.00. «Хозяюшка» яхеи «Мишта хургья хоза» яхеи салон. 15.00. «Со — советски кхалсагI» яха кинохьокхар.

◆

Пролетбата цIерагIа ДК. 11.00. «Малышок» яха киноклуб. 16.00. «БIаьстан мелодеш» яха вокально-инструментальни ансамбла цIейна дола концерт.

◆

М. Горьке цIерагIа клуб. 14.00. «Хьамсара кхалнах» яха музыкальни композици. 18.00. Машенаца художественни догамаш дара кружок. 18.00. «Непоседы» яха халхара коллектив.

◆

ПIАЬРАСКА, 9 МАРТ.

Н. К. Крупская цIерагIа ДК. 9.00. Нохчий меттала къамаьл де Iомалу вай. 9.00. Машенаца художественни догамаш дара курсаш. 10.00. Технически кхоллама курсаш. 14.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 14.30. «ЗIамига ЧIаламхо», «Республика истори оагIош» яха клуб. 15.00. «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

◆

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 12.00. «КIай лалья» яха клуб. 14.00. Игротека. 15.00. Агитбригада.

◆

Сердалон болхлой ЦIа. 10.00. Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. «Нагирхой фоде керда наькъаш» яха вIашагIкхетар - беседа. 12.00. Английски меттала къамаьл де Iомалу вай. 13.00. Хорео...

ЗВУКОЗАПИСЬ ДУКХА ЕЗАРАШТА!

Ленински торгови объединене тикашка договорни маьхех — 12 соми 20 кепиги доаккхаш йохкаш компакт — кассеташ я. Компакт-кассеташ ФРГ технологегIен материалагIен советски - австрийски предприятешка хьаяьй.

Компакт - кассеташ укх тикашка йохк:

№ 52 йолча «Подарки» яхача тика тIа — Победа пр., 1.

№ 54 йолча «Спутник» яхача тика тIа — Ленина пр., 16.

№ 57 йолча «Товары для женщин» яхача тика тIа — Мира ул., 68.

№ 64 йолча Северный рынкерча тика тIа.

№ 72 йолча «Молодежный» яхача тика тIа (микрорайон).

«Универсам» 1 — Первомайская, 58.

«Универсам» 2 — Ленина пр., 53.

№ 75 йолча «Юбилейный» яхача тика тIа — Тухачевски, 1.

№ 77 йолча «Юный техник» яхача тика тIа — Ленина пр., 100.

Ленински РТО.

ТЕЛЕВИДЕНИ

8 МАРТ.

ЕРА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — «ТIеххьара пхьагал». Мультфильм.
8.25 — Дунен халкъий кхоллам.
8.55 — «Цирк массанена деза».
9.30 — «Са города ашараш». Фильм-концерт.
10.00 — Берашта — фильм. «ЗIамигача дай приключени».
11.05 — «Поющие в хоре» яха документальни фильма премьера.
11.55 — «Спящая красавица» яха П. И. Чайковски балет. Ленинградски Кирова цIерагIча оперин балетин паччахьалкхен академически театра спектакль.
14.50 — «Боккхийбараши бераши». Развлекательни програма.
15.50 — Прогресс, информаци, реклама.
16.20 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. Парни катани. Произвольни катани. Канадера передача.
17.35 — «Ираз дола, кхалнах». Художественни фильм. «Дуся». 3-гIа сери.
18.50 — Боккхийчарна мультфильм. «Леопарда дола цIа».
19.00 — «Атта дий кхалсаг хила».
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Индийски кино дукхадезараштa» ши сери йола короткометражни фильм-концерт.
23.55 — ТСН.
00.10 — «Халхар Халхар». Кишиневера профессиональни бальни халхара Ерригсоюзни чемпионат.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — СССР Гостелерадио йоккхача симфонически оркестро дIалокх.
8.40 — Ритмически гимнастика.
9.10 — Ополера польски иллий фестиваль (Польша).
9.55 — Синхронни некдар. «Советская женщина» яха журнала призах Дунен халкъашта юкъера соревновани.
10.40 — «Дезала» телепрограмма.
12.25 — Л. Гурченко бенефис.
13.40 — Коллаж.
13.45 — «Нон-стоп» яха (мультконцерт).
14.15 — «Китай церг хьа мишта йоаккхаргья», «Да мишта тоавергва» художественни фильмаш (Чехословаки).
17.30 — Программай передача.
17.35 — «Укх кхалнаха коллектива».
18.05 — «Дунхаеза ашараш» празднични программа.
18.30 — «Кхалнах даькъал беш». ГIалгIай довзар (гIалгIай меттала).
19.25 — Мультфильм.
19.35 — Кхалнаха хетадаь концерт (нохчий меттала).
20.10 — «В праздничном кругу» передача (нохчий меттала).

9 МАРТ.

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.20 — Тха беш.
8.50 — ЦIагIара академи.
9.20 — «Мичахьара ух берий художникаш».
10.00 — Хьайбай дунен тIа.
11.00 — Режиссера Г. Козинцева фильмаш «Пирогов». Художественни фильма (1947 ш.).
12.45 — Дезала берий цIеношта тIехьадаьхаращца — Мусатепиои Богатыреваи дезалца. Концертни студе Останкино вIашагIа кхетар (г. Омск).
14.05 — «Пхьагала магнитофон мишта лахай». Мультфильм.
14.20 — «Радуга» яха халкъа кхоллама телепрограммай. VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Маьлхо хьалхинна бутонаш» (КНДР).
14.35 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. МаIанах. Произвольни программа. Канадера передача.
15.55 — 9-гIа студи.
16.55 — Хоккей. СССР чемпионат. «Химик» — ЦСКА.
19.15 — «Плесуны» яхача документальни фильмай премьера.
19.45 — Ираз дола кхалнах». Художественни фильм. «Зина». 4-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Из хиннад, хиннад...».
21.50 — Взгляд.
23.15 — Ден лув-кхера.
23.50 — «Сан-Ремо—90» фестиваль.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Йижарий» лорех дола документальни фильм.
9.05 — «Песочни сахьат». Субтитрашца художественни фильм.
10.30 — «Иллена дIаденна вахар». РСФСР халкъа артистка Ирма Яунзем.
11.40 — Прогресс. Информаци. Реклама.
12.10 — «Азера оаз». Хьахара даькъа. Алма-Атера передача. Къона эстрадни исполнителий Дунен халкъашта юкъера конкурс.
13.30 — «Бийсана кIайча говраща». Художественни фильм. 3-гIа сери.
14.30 — «Советская Россия» видеоканал.
17.00 — «Волнение» яха художественни фильм (Венгри, 1989 ш.) (Дукхашха).
18.15 — Киножурнал.
18.25 — «Шун дехарех вашагIкхетар». ДIаоал Албаков Амирас. (Юхагонтар).
19.00 — «Ванна юкъера гIайгIа». Телефонаш: 22-26-66, 22-93-92, 22-01-65.
20.00 — Бийса даькъала хилва шун, бераш!
20.15 — «НЛО: необъявленный визит» хьалхара даькъа.
21.00 — «Футбол. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Киев). 2-гIа тайм.

юкъерча школе хьеха йолалу. Цхьа хІама хуъцадаланвар цу хана цуй вахаре — институт яьккхача а юххьанцарча классашка дешар хьехо йисар а, хІинз а тІехьа цу школе юххьанцарча классашка хьехаш а я.

Кагий бераш къаьстта дукха деза сона, яхаш дуьйцу Таисия Ивановнас. Цул совгІа, йоах цо, зІамига долаш цийса кхетадаьча берах доккха хилча дика саг хила[illegible]

Цо цІарІа долча хана цІагІа цаІ я шуй нана, хІаьта школе долча хана со я шуй нана, оал цо берашка. Я а я цо цар нана. Ший долаш санна дезаш а дог лазаш а дешар хьех, кхетам лу цо берашта.

Ткъо шу хьалха цо дешар берашта дукха езалол совгІа, школерча коллективе лоархІаш сий деши саг я.

Іимерза, нахаца тарлуш, дог цІена я тха Таисия Ивановна, аьлар цох цунца цхьона цу школе хьехаш йолча Карасикова Рима Юсуповнас. Иштта ювц из кхыча хьехархоша а.

Таисия Ивановнас дерригаш ший вахар хетадаьд советски наьха дика тІехье хьалкхеяра. Цо къахьегам бе заргболаш, шоашта бахарг а халкъа пакъабарг а болаш [illegible] Цуй вокхагІйола воІ Андрей болх беш ва, зІамагІйола Игорь радиотехнически техникуме дешаш ва.

Ю. ЮСУПОВ.

СУРТА ТІА: Лукашова Таисия Ивановна цхьоалагІча «б» классерча берашта юкъе.

И. ПЛИЕВА сурт.

[illegible] Пухова).

◆ **СССР халкъа депутатий цхьоалагІча Съезде халкъа депутаталла хержача 2249 сагах 352 депутатски мандат кхалнаха дІадешад.**

◆ **Мехка болх беча нахах 51 процент бараш кхалнах ба. ХІаьта цхьайола отраслеш, профессеш я кхалнах дукхагІа болаш.**

◆ **Вай мехка 72 миллион дезал ба. ХІара шера хьахул 3 миллион гаргга дезал. Шера 950 эзар мари сесаги вІашагІкъаст. Из бахьан долаш хІара шера 700 эзар совгІа 18 шу даланза дола бер е нана йоацаш, е да воацаш дус.**

Из Іема яц кабинете цІа.

№ 55 йолча Грознерча юкъерча школа бархІ класс чакхъяьккхачул тІехьагІа Мовлатхан да-нана дукха раьза доацаше, медицински училище фельдшерски отделене деша отт.

ХІаьта да — Саварбик из нтт класс чакх а льккха института деша эттача бакъахьа хеташ вар. Цунна ловра ший йоІах лор хилар. Иштта цо дика кхетадора Мовлатханас шийна къебелларг бокъ кха мукъ болга. ХІана аьлча, цунна цкъа-дале, лиъ шера училище деша дезар. ТІаккха кхаь шера больнице болх беш практика чакхъяьккхачул тІехьагІа мара медицински институте отта йиш яцар.

Нанас-Маддана ший марага дийхар йоІа новкъарле ца елга. Цо аьлар: тахан вай цунга ший дего къоабалбеш бола никъ хоржийте, кхоана вайна цунах дагабоалам хургбац.

Мовлатхана конспекташ язъеш, медицински литература дешаш бийсаш дІакхухьар. Бакъда, из геттара дог гІоздаьле йодар практически занятешка. Уж цар дукхагІча даькъе, больницешка чакхъювлар. Укхаза белгалдаккха доагІа, из цу училище дешаш йоллаше, № 4 йолча больнице медсестрай декхараш кхоачащдеш хилар училища чакхъяьккха йоалача хана Мовлатхана ши шу къахьегама стаж яр. Ала деза, цо цу больнице ше хержача профессе кІоаргалеваш Іомайир, аьнна. ХІанз цунна ховра хала цамогаш волча унахочун лазар дужаде. Иштта, цо хьаккхашта моллагІйола чоалхане чов цІена а йий дІаехкар. Отделене чоалхане операци а яь унахо Іочувоалавича хирургаш сайга деча тайп-тайпарча хаттараштa диза жоп дала. Масала, цар укх тайпара хаттараш дора: «Уж оаша тхона телаш йола молхаш сенах хьаль я?», «Цхьан лазара-м гІойле ма йой цар, хІаьта кхычоа Іаткъий-хьогІ уж?».

Цу хаттараштa унахо тешавеш жоп тела дезар.

Султыговас тІехлика дешаш институт чакхйоаикх. Цул тІехьагІа из Иванова городокера № 3 йолча поликлиника аптеке балха хьожаю. Цига шийна тІадилла моллагІа гІулакх, цІена кхоачащдеш йола Мовлатхан дукха ха ялалехьа № 98 йолча аптека заведующе заместителалла оттаю. Белгалдаккха доагІа, Мовлатхан «Фармация» объединене халкъа тІахьожама группа член хилар. Цу даькъе Мовлатхана кхыча аптекашка унахошта дефицитни молхаш дІахецара бокъонаш телхаю е йиц хьожаш рейдаш чакхйоах.

Саг ше хьаваьннача хул, оал. Мовлатхан хьаьнна овла дика ба. Цуй да Саварбик ше сакхетарг хилча гІоне хьаьнала къахьегаш хьавенав. Цо дукхача шерашка водитель волаш болх баьб. ХІаьта, Маддана болх а беш, дезал кхебаьб. Къонгаш — Яхьъя, Дауд, Поакъап шоай даь лерргІа автотранспортни системе къахьегаш ба. ХІаьта шоллагІйола йоІ Радимхан — Ставропольски политехнически институте йиълагІча курсе дешаш я.

М. БАРАХОЕВ.

СУРТА ТІА: Султыгова Мовлатхан.

И. ПЛИЕВА сурт.

Н. К. Крупская цІерагІа ДК. 9.00. Нохчий меттала къамаьл де Іомалу вай. 9.00. Машенаца художественни догамаш дара курсаш. 10.00. Технически кхоллама курсаш. 14.00. Ло баккхари хІамаш тегареи курсаш; 14.30. «ЗІамига Іаламхо», «Республика истори оагІош» яха клуб. 15.00. «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

◆

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 12.00. «КІай лалья» яха клуб. 14.00. Игротека. 15.00. Агитбригада.

◆

Сердалон болхлой ЦІа. 10.00. Ло бакихеи хІамаш тегеи Іомалу вай. «Кагирхой йоде керда наькъаш» яха вІашагІкхетар - беседа. 12.00. Английски меттала къамаьл де Іомалу вай. 13.00. Хореографически кружоко хьехашо. 18.00. г. Грознерча кагирхошца халкъа кхолама кагирхой театра доакъошхой вІашагІкхетар.

◆

«Красный молот» завода ДК. 9.00. Ло баккхеи хІамаш тегеи Іомалу вай. 13.00. «Кулг говзала» клуб. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр, 14.00. «Соловушка» яхача вокальни группо дІалокх.

◆

КИМ цІерагІа клуб. 18.00. ПРЦО производства хьалхалаттарий сийна хетаяь сайре.

◆

М. Горьке цІерагІа клуб. 15.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 18.00. «Грация» яха спортклуб.

◆

Хлебокомбината клуб. 8.30, 14.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00. Вокально-инструментальни ансамбль. 16.00. Машенаца художественни догамаш дара кружок.

◆

В. Маяковске цІерагІа клуб. 15.00. «Солнышко» яха киноклуб. 17.00. «Неша» яха клуб.

◆

ЗЭС спортзал. 10.00. Художественни гимнастиках йола НГІАССР чемпионат.

◆

ГНИ-и ГНТ-и спортзалаш. 10.00. Кхалнаха юкъе волейболах йола НГІАССР хьалхле.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — СССР Гостелерадио йоккхача симфонически оркестро дІалокх.
8.40 — Ритмически гимнастика.
9.10 — Ополера польски эстрадий фестиваль (Польша).
9.55 — Синхронни некдар. «Советская женщина» яха журнала призах Дунен халкъашта юкъера соревновани.
10.40 — «Дезала» телепрограмма.
12.25 — Л. Гурченко бенефис.
13.40 — Коллаж.
13.45 — «Нон-стоп» (мультконцерт).
14.15 — «Китай церг хьа миштa йоаиххаргья», «Да мишта [illegible]». Художественни фильмаш (Чехословаки).
17.30 — Программан передача.
17.35 — «Укх кхалнаха коллективе».
18.05 — «Дукхаеза ашараш» праздничпи программа.
18.30 — «Кхелнах даькъалбеш». ГІалгІай ловзар (гІалгІай меттала).
19.25 — Мультфильм.
19.35 — Кхалнаха хетадаь концерт (нохчий меттала).
20.10 — «В праздничном кругу» яха передача (нохчий меттала).
20.55 — «И. Штрауса дунен тІа». (ТВ, ГДР).
21.30 — «Нон-стоп» дІахододар. «Тхо кхалнах» мультфильм.
21.40 — «Хоза маІасаг». Художественни фильм. 1-реи, 2-гІеи сереш.
23.55 — «Сона дукха деза детектив». Художественни фильм.

[illegible]
9.15 — [illegible] фильм.
9.55 — [illegible]. Художественни фильм.
10.30 — «Иранна шадерша вахаре». РСФСР халкъа артистка Ирма Яунзем.
11.40 — Прогресс. Информаци. Реклама.
12.10 — «Азеза оаз. Узара дакъа. Алма-Атера передача. Къона эстрадни исполнителий Дунен халкъашта юкъера конкурс.
13.30 — «Бийсана шабиб говрашца». Художественни фильм. 5-гІа сери.
14.30 — «Советская Россия» видеоканал.
17.00 — «Велико» яха художественни фильм. [illegible]
18.15 — [illegible]
18.25 — «Шун дезарел вашагІкхетар». ДІаоал Алфимов Амирас. (Юкагонтар).
19.00 — «Вайна хьакъа гІайгІа. Телефонаш: 22-26-44, 22-93-92, 22-01-65.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «НЛО: необъявленный визит» хьалхара дакъа.
21.00 — «Футбол. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Киев). 2-гІа тайм.
21.50 — Маьхкарча театрашка хьахьонх. Л. Матуковский «Мудромер». Я Купалы цІерагІча Белоруссии театра спектакль.
23.25 — Бийсанара сеанс «БІаьстена мехкъ—бІаьсти йоагІа» киноконцерт.
00.10 — «Путешествие мисс Перришоне» яха художественни фильм.

РАДИО

8 МАРТ, ЕРА

КХАЛНАЬХА ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ДИ

7.30 «Даьхен сийдола мехкарий».
7.45 — 8.00 Хоамаш. Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Концерт (нохчий меттала).
11.15 «Халкъа эздел» (нохчий меттала).
11.30 «Продукце динал — предприяте низга» (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 Боахлочун уйлаш.
17.15 — 18.00 Концерта дІахододар (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 Музыкальни программа (гІалгІай меттала).

9 МАРТ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юрта Іуйренаш».
7.45 — 8.00 Хоамаш. Хаоттам. Музыка.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 «Шоай маркам сий лорадеш» (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 Концерт (нохчий меттала).
15.15 — Перестройка публициста бІаргашца (гІалгІай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Актуальни къамаьл.
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 ДоттагІлен концерт.
18.40 — 19.00 Шераши нахи (нохчий меттала).

Мартера хаоттам

Март, — бІаьстан хьалхара бутт. Малх хьеж. Ди дІаьхлу. Иштта хьахоз оалхазарий ашараш. Іуйрийна шоайла къамаьлаш деш хул хьазилгаш. Марта хьалхарча декаде хьахоза йиш я цар лекхаш йола шоай тайпара хоза ашараш. Цар шоаш цІазийрза гІад а даха бІаьстий хестаю. ХІаьта а Іа мамогта духьал отташ хул. ЦІаьхха шелал увтт, чІоагІа лоа долх. Оалхазарий ашараш совц. Иштта хул, ховш ма хиллара, марта хьалхарча деношка.

21 марта денез бийсанеи дІоахал вІаши нийслу. Цу дийнахьа 6 сахьати 52 минотия яьлча малх цІара баргбз. ХІаьта цунца астрономически календарагІа къулбаседа бІаьстий, отт.

СССР Гидрометцентра сведенегІа НГІАССР-е гІолла фегара юкъера температура дукхкхача шерашка хинначул а нийсйича 1—2 градус лакхагІа хургья, вешта аьлча, 2 градус йІайхагІа хургья.

ХІаьта цу бетта йоачаз дукхача шерашка хиннача гаргга хила тарлу. НохчГІалгІайчене йоачаш 32 мм. хила тарлу.

А. СЕРДЮКОВА,
авиаметстанци Грозный йоккхагІйола инженер-синоптик.

Художник
вела-
къеж

Маро — сесагага:
— Зизаш? Укх сахьате хьаалалахь, малав хьона уж деннар?!

Маро — сесагага:
— Хьамсара са сесаг, алхха шин-кхо дош алийтал сога...

Маро — сесагага:
— Са лергашта кхы хьа ма хазийталахь, сесаг, зизаш дувцаш цхьа дош!

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурташ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктонхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахаре — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85 64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ерен, шоаттен деношка

СФ02063.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № [illegible]

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 10 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 29 (7843). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

✦

ЛаьрхІар кхоачашду

Нохч - ГІалгІайчен бурувдеттараштa, ишттa вай мехкарча дукхача регионашка бараштa Іалaьмате чІоагІа эшаш я Карабудакхки химически реагентий завода болхлоша арахеца тайп-тайпара химически реагенташ. Уж цар кхоачамболлаш хилийтарах дукхагІча даькъе тийша да бурувдеттарий болх боагІача боарамагІа дІабахар. Из дика кхетадеча завода технологаша доккхий декхараш тІаийпад пятилетка тІеххьарча шера. Уж цар толамца кхоачашдеш хилар къаьгга хьахьокх дІабахача шин бетта баьча балха итогашка хьежача. Товарни продукци арахецара паччахьалкхен план тІехкхоачаш а яь, заданел тІех арахийцай цар 96 эзар сома маьха товарни продукци. Цу даькъе оттабьча боарамал тІех арахийцай 80 эзар тонн шин тайпара химически реагенташ.

[illegible]

ДОККХАЛ ЭШАШ ВАЦ

Грозненски «Дружба» [illegible]

дахьача производственни хьокхамий лакха мах баьб Дьякено. Цуи нахьа тІа ле- [illegible]

Декхарех лоархІабу

ШийтталагІча пятилетка шерашка Нохч-ГІалгІайчен буровой организацешта юкъе яьржача яхье даим хьалха а латташ, башха-дика производственни толамаш доахаш таханарча денга хьакхаьчай Горячеводски бурув тохара балхий управлене коллектив. Къаьстта дика болх бу цо укх шера. Январь бетта бурув тохара паччахьалкхен план 121 процент кхоачаш а яь, планагІа лаьрхІачул тІех техар УБР бурувдеттараша 600 метр совгІа бурув. Шоаш цу бетта даьха производственни хьокхамаш денгара денга дикагІа хулийташ къахьийгар февраль бетта а. Цудухьа бурув тохара шин бетта задани кхоачашъярах рапорт делар цар ткъесталагІча феврале. Цу юхейнсача хана паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа цар техар йиъ ахи эзар гаргга метр бурув.

Уж толамаш даха цар вІаштІехьдаьнпад ерриga тароиаши кхоачамаши оарцагІдахарах. Бурув тохача пайда эцаш йола ха езткъа процентага дІакхоачаяьй цар. ХІара станокапа юкъера лаьрхІача бетта бурув тохара коммерчески сухала задании дикка тІехкхоачашъяьй УБР коллективо. Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхьнола материалаш кхоярах, бурув тохарга дІабода мах планагІа [illegible]

Техника кийчон мугІаре

Халонаш эшаеш

Сунженски района «Победа» яхача колхоза мехмастерске гІар-тата доал. Ремонт яьча двигателаша болх мишта бу тохкаш ба цхьабараш, вожаш тракторaш тІара Іольхача тайп-тайпарча оатхалашка хьожаш а хувцá езар хувцаш а боахк. Лергаш хьорадe санна ек станокаш, уллув латтача саго яхар низткъа мара хьа ца хозийташ.

Мехмастерске заведующе Михайлов Василий Васильевича тхога дийцар шоай толамехи халонехи. Колхозе ерригa а 97 трактор я. Юртбоахама техника укхаза тоаю бІарччача шера, цхьабакъда, къаьстта сихлу уж балхаш гурахьеи Іайн.

ДІадахача шера йиълагІча квартале колхозе ремонт е езаш ир йиитта трактор. Из декхар тІехкхоачашде аьттув баьлар. Январь бетта кийчон мугІаре дІаоттайир кхы а нийс трактор, лийрхІараш бархІ йолаш.

— Шера хьалхарча квартала план оаха кхоачалъергхиларах цхьаккха шеко яц, — дувц Михайлова. — Цхьабакъда, хийла моттигаш нийслу мехмастерскера тоаль араяьнна техника юха чулалла езаш. Ремонт во яьлга дац из, керттера бахьан да тракторaш хьайбай фермашкеи кхашкен болх бечá хана каст-каста йохаш хилар.

Шоай халонех дувца аьлча, мехмастерске кулгалхочо цу минота жоп делар:

— ТоЪаш яц тайп-тайпара оатхалаш. Из лазар вІалла дІадоалаш дац тха балхацара. Цу даькъе тхона Іалашо ер «Агротехснаб» я. Цхьабакъда, цун кулгалхошта бехк баккха лац сона. Шоашка доацар тхона хьадала йиш йий цар?

Трактораштa ремонт керт-терча даькъе мехмастерске ю, хІаьта нохараш, сеялкаш, культиватораш, макхаш, кхьйола тІехьатосса инвентарь тоаю бригадашка. Из болх биззача боараме чакхбаьккхаб.

Техника тоаеча даькъе колхоза мехмастерске коллективо доаха толамаш ца эувш дисадац. Дукха хá йоацаш цунна еннай йоккха преми. ДикагІболча ремонтникий цІераш яха лов сона. Царех ба токарь В. Выродов, слесараш П. Урывский, А. Фотеев. Шоай балха говзал кІоаргга Іомаяьй цар. Цул совгІа, уж беррига а къахьегама ветеранаш, къоначар хьехамчаш ба.

КІезига бац укхаза мехмастерске хьинаре къахьийга механизаторaш а. Дика кийчъяьй шоай техника бІаьстан-кхашкарча балхашта трактористаша Н. Шалканова, П. Золотарева, кхычар.

БІаьсти льнпай. Республика цхьайолча районашка доакъара культураш дІае болабеннаб. Дика кийчо яьй «Победа» колхоза механизатораша а кхашка арабовлара.

— Тховй низ дІакхоачар даьд оаха бІаьстан гІулакхаш ханнахьа дІадоладара, — йоах Михайлова. — Цхьабакъда, цох кхоачам бе йиш яц. ХІана аьлча, техника каст-каста йохаш, балхаш юкъагІдусаш моттигаш дукха хул. Долче, салаІа ха йолаш бац ремонтникаши механизаторaши.

Колхозе хьадоагІача хана, тха бІарг тІаэттар ловсардахача лаьтта гІолла бухь билла йодача трактора. БІаьсти дІайолаеш бар побединицаш.

М. КАРТОЕВ.

ХЬИНАР АЙДЕННА КЪАХЬЕГ

Шоаш тІанйца декхараш тІехьхоачаш а деш, къаьстта [illegible] ярах, планал тІех продукци [illegible]

[illegible]

кхий декхараш тІаййкхий пятилетка тІехцІел ... Уж цар хьарча шера ... толамца кхоачашдеш хилар къаьгга хьахьокх дІабахача шин бетта бьчча балха итоташка хьежча. Товарни продукци арахецара паччахьалкхен план тІехкхоачаш а яь, заданел тІех арахийцай цар 86 эзар сома мах ло товарни продукци. Цу доьккъе оттабьчча боарамел тІех арахийцан 80 эзар тонн шин тайпара химически реагенташ.

Арахецача продукцега дІабода мах лоххбарах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах планал совгІа иттаж эзараш сомаш кходаьд предприяте коллективо паччахьалкхена. ЙоагІачул дукхагІа маьхалъьккхай 343 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Ший потребителашта продукци лоаттаира дола договорни декхараш а диэза кхоачашдаьд цо. Къахьегама овсарле планагІа лаьрхІачул дикка лакхъльй.

Къаьстта дика болх а беш, уж толамаш доахача хадданза яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьнца Коломыцев Александр Дмитриевичи Гладких Василий Григорьевичи керте латтача технологически цехий коллективаш.

ДОККХАЛ ЭШАШ ВАЦ

[illegible] «Дружба» [illegible] картонажий фабрика берригача болхлошта дика вовзаш цар чІоагІа лоархІаши ва картонажий цеха склейщикий бригадир Бангашев Ахмед Саидович. Цу цхьан предприяте из болх беш вола 25 шу дилад. Цу шерашка фабрике мел деча балхех тІехдика кхийттав из. Цудухьа профессионал оал цунах фабрикерча берригача болхлоша. Ший опыт дог раьза долаш дІа а йовзийташ, цо хьалкхебаь тайп-тайпарча профессех бола болхлой дукха ба предприяте. Яхье дапм хьалха а латташ, башха-дика производственни толамаш доахаш уж хиларах царех доккхал деш ва хьехамча.

[illegible] моллагІа кердадар эгтара хьалхарчарца хьаллоацарех я Ахмед Саидовича кулгалдеча бригада коллектив. Укхаза эгтара хьалха бригадии подрядагІа болх бе йоласлар из. Иштта цо юкъедоаладир къахьегаме хІаране лоацача даькъага хьежжа бухсоццаш балха тІа хьахулачох алапии ахчан премеши телилга. Ший склейщикий къахьегами царна юкъера социалистически яхьи А. Бангашева кхетамца вІаштІехьйиккхарах дапм яхье хьалха латташ хьабоагІа уж. Цхьаккха смена дІаяхийтац цо ший норма ца еш. Овсаре къахьегарал совгІа ше хьаеш мел йола продукци дикен тІехдикен мара а хилийтац. Цудухьа боацаш чакхйоалийт цар продукци.

Башха-дика производственник, бригада кулгалхо хиларал совгІа доккха дакъа лоац цо юкъарча балха тІа а. Предприяте профкома, къахьегама коллектива совета декхараш даим цІена кхоачашдеш хьавоагІарех ва из. Фабрика коллектива балха тІа нийслу проблемаш къестаеча, нийслу кховчамбоацараш дІадоахача хьинаре дакъа лоац цо. КІезига бац харцахьарча пакъа тІа бала тарлуш бола цо бокъалгахьа баьха болхлой. Уж цуппа дег тІара доагІача дІайхача дешацца баркал яхаш ба.

Хьаьнала къахьегаш цо даьккха производственни хьехамий [illegible] орден, «За трудовую доблесть» яха медаль, «Пятилетка ударник», «Социалистически яхье котвальнар» яха массехк сийлен Знак. ХІаьта тийна сийлен грамоташ, маьхера совгІаташ, лаха баркалаш иттаж да. Балха тІа духхьал шийна карагІдийнначa гІулакхех тийшнаргаш лархІац цо царех. Бригадерча беррига болхлой дакъа доал царех, яхаш дувц Ахмед Саидовича. Цо а къаьгга хьахьокх шийна карагІдьннaчох кура сонтали еш из воацилга.

СУРТА ТІА: бригадир А. Бангашев.

И. ПЛИЕВА сурт.

техар йиъи ахи эзар гаргта метр бурув.

Уж толамаш даха цар вІаштІехьдаьннад еррига тарошаши кхоачамаши оарцагІдахарах. Бурув тохача пайда эцаш йола ха езткъа процентага дІакхоачаьйй цар. ХІара станокаца юкъера лаьрхІача бетта бурув тохара коммерчески сухала задани дика тІехкхоачашъяьй УБР коллективо. Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах бурув тохара дІабода мах [illegible] бараx дІабахача шин бетта заданел тІех 280 эзар сом пайда бир цо пачхаьлакхена. Уж къахьегама толамаш тІа-тІа дикагІа хулийташ къахьег бурувдеттараша укх март бетта а.

Къаьстта дика къа а хьегаш, шоаш укх шера тІайийца декхараш тІехкхоачашдеш йола буровой коллективаш кІезига яц УБР-е. Царех я буровой начальникаш Савельев Геннадий, Драворубов Алексей, Керимов Іальви, Адмиев Висит керте латтача бригадай коллективаш. Цар хІара сменагІа нормаш 125—135 процент кхоачашъю.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Шоана деханар тхоьа хьалла йиш йии цар?

Тракторашта ремонт верт-

М. КАРТОЕВ.

ХЬИНАР АЙДЕННА КЪАХЬЕГ

Шоаш тІайийца декхараш [illegible] «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Мехкдаьтта даккхара дола пачхаьлакхен заказ шоай потребителашта продукци лоаттаира дола договорни декхараши толамца кхоачалдаьд цар. ДІабахача шин бетта планагІа лаьрхІачул совгІа цар даьккхад ялх эзар тонн мехкдаьтта, хІаьта заданел тІех лаьккхай итт миллион совгІа кубически метр мехкдаьттаца хьайоагІа газ.

Скважинех пайда эцара коэффициента задани тІехкхоачашъяьй НГДУ коллективо. Къахьегама овсарле лаккхъяра шин бетта задани йиъ процент тІехкхоачашъяьй цо. Бийдал, доагора-энергетически ресурсаш кхо-[illegible] мин пайда баьб мехкдаьттахоша.

Уж толамаш доахача дика дакъа а лоацаш, НГДУ цехашта юкъе яржача яхье хьалхалаттачарех планал тІех эгтара дукхагІа мехкдаьттеи гази лаьккхарехи я Асатуров Владимир Александровича кулгалдеча шолагІча мехкдаьттеи гази йоахача цеха коллектив. Башха-дика производственни толамаш дахарца шоай новкъосташта хадданза хьокхам а телаш, хьинаре къахьегаш ба укхаза операторш Дмитриев Станислав, Ковтун Илиодор, Данилов Александр, Виктор Мишуточкин, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

СССР халкъа депутатий аргІана йоацача кхоалагІча Съездага

ПРОЕКТ

Советски Социалистически Республикай Союза Закон

СССР ПРЕЗИДЕНТА ПОСТ ОТТАЯРАХИ СССР КОНСТИТУЦЕНА (КЕРТТЕРЧА ЗАКОНА) ДОАГІАШ ДОЛА ХУВЦАМАШ А ТІАТОХАРАШ А ДАРАХИ

Конституционни строй, гражданий бокъонаш, нортамукъале, кхерамзле чІоагІъяра, СССР Пачхаьалкхен Іаьдален управленен лакхерча органаша вІаши леладу гІулакхаш зоадара, мехка кІоаргга еш йола политически, экономически эргалонаш дІахо дегІаккхалилга Іалашдара духьа СССР халкъа депутатий Съездо соцам бу:

1. Советски Социалистически Республикай Союза Президента пост чІоагІъе.

Цунца дувзадена СССР Конституцена (Кертерча закона) хувцамаши тІатохараши юкъедахьа деза:

1. СССР Конституцена ер чулоацам бола керда 15[1]-гІа глава юкъейоалае еза:

«15[1]-гІа глава. СССР Президент».

Статья 127. Советски пачхаьалкхей — Советски Социалистически Республикай Союза керте латтар СССР Президент ва.

Статья 127[1]. СССР Президентал хила йиш я тхъаь пхийтта шерал кІезигагІен шовзткъен пхиъ шерал дукхагІен ха яьнна воаца СССР гражданин. Цхьа саг оттаьча шин ханал дукхагІа СССР Президентал хила йиш яц.

СССР Президент СССР гражданаша массане юкъарча, цхьатаррарча, духхьаларча хоржамий бокъон кІийлеп тІа къайлагІа кхаж тоссаш пхе шера хорж.

Харжалга лоархІ біарча Союзе, иштта дукхагІйолча союзни республикашка гІолла кхаж тоссача дакъа лаьцача харжархоех ахпел совгІа болчар тІехьа кхаж тесса кандидат.

СССР Президент харжара порядок СССР Законо белгалйоаккх.

Статья 127[2]. СССР Президента ше из декхар хьатІаэцаш СССР халкъа депутатий Съезда заседане дув буъ.

Статья 127[3]. СССР Президент:

1) Советски граждапий бокъонаши нортамукъалеи, СССР Конституци, законаш лорадара гаранти санна ва;

2) цо СССР Союза, союзни республикай суверенитет, мехка кхерамзлеи территориальни біарчалеи лорара, СССР къаман-пачхаьалкхен устройства принципаш кхоачашъяра хьакъехьа де дезараш тІаэц;

3) мехка а дунеи халкъашта юкъерча гІулакхашка а Республикай Союза цІерагІа гІулакхаш леладу;

4) СССР пачхаьалкхен Іаьдален управленен лакхехьарча органаша вІаши гІулакхаш леладелга Іалашду;

5) СССР халкъа депутатий Съезде хІара шера мехкарча хьалах йола отчеташ ю, СССР Лакхехьарча Советага СССР чурчеи арахьарчеи политика эгтара лоархІамегІдолча дешаех бола хоам бу;

6) СССР Лакхехьарча Совета хьалхашка СССР Министрий Совета Председатела, СССР халкъа тІахьожама Комитета Председатела, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча пачхаьалкхен арбитра посташ тІа бахийтара йола кандидатураш оттаю, хІаьта цул тІехьагІа уж кулгалхой чІоагІбара духьа СССР халкъа депутатий Съезда хьалхашка оттабу; СССР Лакхехьарча Совете, СССР халкъа депутатий Съезде уж белгалбаьха бола кулгалхой шоай декхарех мукъабалийтарах йола представлени лу;

7) СССР Лакхехьарча Совета хьалхашка СССР Министрий Совет отставке яхийтарах е цунга отставка тІаецийтарах дола дош оттаду; СССР Министрий Совета Председателаца дага а ваьле СССР правительства член декхарех мукъа а воалийт, дІа а оттаву, тІехьагІа СССР Лакхехьарча Совете из чІоагІве представлени а луш;

8) СССР халкъа депутатий Съездага СССР Конституционни надзора комитета персональни составах йола предложени лу;

9) СССР законашта кІала кулгаш язду; иштта цун бокъо я закон шин кІирал тІехьа ца доалийташ, ше раьза ца хилар бахьанаца СССР Лакхехьарча Совете, цІаьхха дувцаргдолаш а кхаж тоссаргболаш а юхадала. нагахьа санна, СССР Лакхехьарча Совета хІара палато шоаш хьалха тІайийца решени кхаьинех шин даькъо кхаж тоссаш чІоагІйой — СССР Президента закона кІала кулг язду, е из дош СССР халкъа депутатий Съезде дувца оттаду;

10) СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши соцае бокъо я:

11) цо мехка оборона Іалашъеча пачхаьалкхен органий балха координаци ю; из СССР Герзашцарча Нийзий Лакхехьара главнокомандующи ва, цо СССР Герзашцарча Нийзий Лакхехьара командовани чІоагІъю, хувц, лакхехьара тІема цІераш тел, тІема трибунале судахой балха хьожабу;

12) цо переговораш а ю, СССР дунеи халкъашта юкъерча договорашта кІала кулгаш а язду, ше волча аккредитованни болча доазол дехьарча пачхаьалкхений дипломатически викалий верительни а отзывни а грамоташ дІаэц; доазол дехьарча пачхаьалкхенашка, дунеи халкъашта юкъерча организацешка СССР дипломатически викалаш балха дІахьожа а бу, юха цІа а бех; лакхехьара дипломатически рангаши, иштта кхыйола, лаьрххІа цІераши лу;

13) СССР орденаши медалаши лу, СССР сийлен цІераш тел;

14) СССР гражданство ялара, безам бар кхычахьа дІавахийтара, советски гражданство дІаяккхара, кхычахьара хьавена саг тІаацара дешаш къестаду; къахетам бу;

15) юкъара, е цхьадолча даькъе мобилизаци елга дІакхайкаду; нагахьа санна, СССР-ца тІом хьоабой тІема хьал дІакхайкаду, хІаьта, из дош кхы тІехьа па доаккхаш СССР Лакхехьарча Совете дувца оттаду;

16) СССР лораяра, цун гражданашта кхерамзле Іалашъяра духьа къаьсткъаьстача моттигашка тІема, е чрезвычайни положени юкъейоалаяьлга дІакхайкаду — из дош йоагІаш йолча союзни республика Лакхехьарча Совета Президиумаца дувца оттаде деза: цу тайпарча моттигашка временни президентски доалдерга юкъедоаладе йиш я. ТІема а чрезвычайни а положене, хІаьта иштта, президентски доалдара режим законаца оттаю;

17) СССР Конституце 117-ча статьяс белгалъяьккхача порядкаца а тІехьа вІашкаца йогІаш СССР Лакхехьарча Советан Союза Советеи Къамий Советеи тайп-тайпара уйлаш хилча СССР Президент мегаргйола решени тІаэцаргйолаш къовсама дешага хьож. Нагахьа санна, уж шоайла барта бига ца моге, иштта цу гІулакхо СССР пачхаьалкхен Іаьдален управленен лакхехьарча органашка лерттІа болх байтара кхерам тІатувсаш хуле — президента СССР халкъа депутатий Съезде СССР Лакхехьарча Совета керда состав харжарах йола предложени яла йиш я.

Статья 127[4]. СССР Президенто Федераце Совета кулгалду, цун состава юкъебоагІа союзни республикай Лакхехьарча Советий Председателаш.

Федераце Совето: къестаду союзни договор лорадара дешаш; белгалдоах Советски пачхаьалкхен къаман политика вахаре чакхйоаккхачара де дезараш; иштта цо СССР Лакхехьарча Советан Къамий Советана къамашта юкъерча гІулакхашкара къовсамаш къоастадаран конфликтни ситуацена регулировани яран йола рекомендацеш лу; союзни республикай балха координаци а ю, — иштта цар СССР Президента комитета лоархІаш дола юкъарасоюзни лоархІам бола дешаш къестадеча дакъа лоацилга Іалашду.

Федераце Совета заседанешка дакъа лаца бокъо лу СССР Лакхехьарча Совета Председатела, палатай председателашта.

Статья 127[5]. СССР Президента кара болх беш я СССР Президентски совет, цунна декхаф латт СССР чуреи арахьареи политика керттера лостамаш кхоачашдара, мехка кхерамзле Іалашъяра хьакъехьа де дезараш белгалдахарах.

Президентски совета членаш СССР Президента хорж. СССР Министрий Совета Председатель ший декхарашка хьежжа СССР Президентски совета юкъевода.

СССР Президентски совета заседанешка дакъа лаца бокъо лу СССР Лакхехьарча Совета Председатела.

Статья 127[6]. СССР Президенто, нагахьа санна, эшаш хуле Федераце Советеи СССР Президентски Советеи цхьана заседани чакхйоаккх.

(Нисъедоалар 2-ча оагІо тІа).

КПСС ЦК Платформа проект ювцаш

ПАРТИ КЕРДАЯККХАРА

КПСС ЦК февральски Пленумо тІайийцача Платформа проекта тІа дукха я теркам тІаоза моттигаш. Царех белгалдаккха лов сона «Парте кердаяккхара» яхача разделе дола ер дешаш: «Авторитарни режим чІоагІа Іеткъай партена. Парте вахаре юххьанцарча партийни организацейи кулгалдеча органийи бувзамаш толхадаь хиннад. партийни политика вІашагІйоллачара юстарбаьха хиннаб коммунисташ...».

Вай мехка хиппа а яц, хІанз а яц партийни яр санна низ болаш кхыйола аппарат. Деррига ший бе а делла, массанахьа доал деш я из. Иштта этта хьал тоадара, сона хетачох, хІанзара районни партийни комитеташ дІа а яьха, цар когаметта кхыйола органаш вІашагІйохка еза. Цу тайпа партийни орган хургья, юххьанцарча партийни организацей викалех вІашагІъелла йола районни партийни бюро.

Са теркам тІаззар цу тІа йолча цхьан моттиго — «Эгтара лоархІамегІча декхарех да... Советех боккъонца Іаьдала органаш хилийтар, пачхаьалкхенна кулгалделга цар бе хилийтар». Из иштта хургдолаш, лаьрххІа бокъонаш, экономически кортамукъале, низ бола депутатски корпус хила еза царга.

Со а 20 шера Гудермески горсовета депутат хинна саг ва. Цудухьа, сона хов мел боккха лоархІам болаш да депутат хьинари хьаькъали долаш хилар. ХІанз хоржаш бола депутаташ иштта нах хиларга сатувс аз.

Советий депутаташеи эргаьккхача партесеи цхьана тоабе беза вай мохк.

Деша дай бац

ШийттагагІа пятилетка йолаелча денз хІара шера тІехьаюсаш, пачхаьалкхен декхар дукха тІадусаш хьайоагІарех я «Чечингстрой» производственни гІишлон-монтажни объединенена чуйоагІача «Стройиндустрии» яхача производственни объединене коллектив. Долче, укх шера план ханал хьалха кхоачашъяра ше тІанийца доккхий декхараш иштта кхоачашду цо? Хьалхарча шин бетта баьча балхага диллача цун гІулакхаш бокъалтахьа дала гаьна да. Декхараш шоаш тІанийццача бесса каьхата тІа диса. Цхьаккха производственни а технико-экономически а хьокхамех лоархІалаьяц из. Товарни продукци арахецара даькъе тІадиса пачхаьалкхен декхар шин біаь эзар сома маьхал тІех да. Ара ца хецаш йисай эзараш кубически метраш бетон, маркхал, аьшкбетона изделеш, біаьш квадратни метраш столярни изделеш.

Шоай потребителашта продукци лоаттаира долча договорни декхарех 84 процент гаргга мара лоархІабаьбац объединене болхлой дІабахача шин бетта. Къахьегама овсарле планагІа хила езачул бархІ процент лохагІа я.

Советски Социалистически Республикай Союза Закон

СССР ПРЕЗИДЕНТА ПОСТ ОТТАЯРАХИ СССР КОНСТИТУЦЕНА (КЕРТТЕРЧА ЗАКОНА) ДОАГIАШ ДОЛА ХУВЦАМАШ А ТIАТОХАРАШ А ДАРАХИ

Чистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Статья 127^{7}. СССР Президенто СССР Конституце, СССР законий кIийлен тIа а уж кхоачашдеш а мехка ерригача територе тIа низболаш дола указаш арадоах.

Статья 127^{8}. СССР Президента хьашташца тIакхувда сега бокъо яц, цо, нагахьа санна, СССР Конституци, СССР законаш толхадича из СССР халкъа депутатий Съездо мара дIаваккха бокъо яц. СССР халкъа депутатий Съездо цу тайпара решени тIаэц Съездо, е СССР Лакхехьарча Совета инициативагIа депутатий юкъарча дукхалах кхьанех шин дакъо тIехьа кхаж тоссаш СССР Конституционни надзора комитета заключени теркал а еш.

Статья 127^{9}. СССР Президенто шин декхараш кхоачашделга дIатIадилла йиш я 127-ча статьяй 3-ча пункта, 12 — 14-ча пункташа белгалдаьккхача тайпара СССР Лакхехьарча Совета Председателa, СССР Министрий Совета Председателa.

Статья 127^{10}. Нагахьа санна, СССР Президент цу е вокх бахьанех дIахо шин декхараш кхоачашде ца могаш хуле, цун полномочеш керда Президент харжалца СССР Лакхехьарча Совета Председателага дIалу, нагахьа санна, уж цунга дIаяла вIаштIехьдеце — СССР Министрий Совета Председателага дIалу. Укхаза керда СССР Президент оттавара хоржамаш кхаь бетта йолча хана чакхдаха деза.

2. СССР Конституцена «СССР Президент», яха 15^{1}-гIа глава тIатохарца дувзаденна СССР Конституце укх статьяшта хувцамаши тIатохараши юкъехьо доагIа:

1) 77-ча статьяй хьалхара дакъа укх редакце хилийта:

«Союзни республика дакъа лоац ССР Союза доалахьа дола дешаш СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете, СССР Лакхехьарча Совета Президиуме, Федераце Совете, СССР Правительстве, СССР Союза кхьча органашка дувцача хана».

2) 108-ча статья тIара:

6-гIа пункте укх редакцех хилийта:

6) «СССР Лакхехьара Советеи СССР Лакхехьарча Совета Председателеи харжар»;

7-гIеи 8-гIеи пункташ юкъера дIаяха;

9, 10, 11, 12, 13-гIа пункташ 7, 8, 9, 10, 11-гIа пункташ санна лархIа;

дихьлагIча даькъера «СССР халкъа депутатий Съезда СССР Лакхехьарча Совета Председателеи цун хьалхара заместителеи СССР халкъа депутатех дукхагIчар, кхьанех шин дакъа кхаж тоссе [illegible] бола согIам тIеIцалгах дола дешаш юкъера даха».

[illegible]

«Хlара шера СССР Лакхехьарча Совета Председатела СССР Лакхехьара Совет гулъю аргIанара бIаьстенен гуйранен сессеш чакхъяха, хоьш ма хиллара царех хIараяр кхаь-виъ бетта хул.

АргIан йоаца сессеш гулъю СССР Лакхехьарча Совета Председатела инициативагIа, е СССР Президента предложенегIа, союзни республике, цун пачхьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа, СССР Лакхехьарча Совета цхьан палата составах кхоанел кIезигагIа доацача дакъо».

6) 113-гIа статья тIара:

2-гIа пункт 2-гIеи 3-гIеи пункташ санна укх редакцех хилийта:

«2) моллагIвар балха тIа СССР Президента, СССР Министрий Совета Председатела представленегIа хьожаву;

3) СССР Министрий Совета составе цига деш дола хувцамаши СССР Министрий Совета Председатела представленех чIоагIду; СССР Министрий Совета предложенегIа хьа а ю дIа а йоах СССР Министерстваши СССР пачхьалкхен комитеташи»;

3-гIа пункт юкъера яккха;

7-гIа, 13-гIа, 14-гIа пункташ укх редакцех хилийта:

«7) ССР Союза компетенте доазонашка чакхдоакхх граждании конституционни бокъонаш, паргIатонаш, декхараш кхоачашдара, доалахьен отношеней халкъа боахамаи социально-культурни гIишлош ярай доалделга вIаштIехьдаккхара, бюджетно-финансови система, къахьегамах доагIа алапа даларей маьхаш хьахиларей, налогообложене, гонахьара Iалам лорадарей Iалама ресурсех пайда эцарей, хIаьта иштта, кхыйолча отношеней порядкана законодательни регулировани еча.

«13) Оборонан пачхьалкхен кхерамале Iалашъярей хьакъехьара керттера гIулакхаш къоастаду: берригача мохка тIема е чрезвычайни хьал кхайкаду; агрессех [illegible] лорадалара дола дукен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашдинза [illegible] тIом [illegible];

14) машари кхерамален лоаттаяра хьакъехьара дукен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашдезача СССР Герзашцарча Низий контингентех пайда эцарах йола решенеш тIаэц»;

18-гIа пункт оттае укх редакцегIа:

«18) СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши дIаяха бокъо я».

7) 114 статья оттае укх редакцегIа:

«Статья 114. СССР халкъа депутатий Съезде а СССР [illegible]

кхахьарча Совета болх вIаштIхьбаккхара вIашагIйолл СССР Лакхехьарча Совета Президиум СССР Лакхехьарча Совета Председатель керте а волаш. СССР Лакхехьарча Совета Президиума юкъе болх: Союза Совета Председатель а Къамий Совета Председатель а, цар заместителаш, СССР Лакхехьарча Совета палатий массазарча комиссейи комитетийи председателаш, кхыбола СССР халкъа депутаташ — хIара союзни республикагара цхьацца.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо кийчъю Съездеи СССР Лакхехьарча Совета сессейи заседанеш, вIашагIтох Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийи болх, вIаштIехьдоакхх СССР законий проекташи пачхьалкхен вахара эггара лоархIамера кхыдола дешаши дерригача халкъо дувцилга.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Iалашду СССР халкъа депутатий Съездо, СССР Лакхехьарча Совето, цун палаташа, СССР Президента тIайийцача СССР законийи кхыча актийи тексташ союзни республикай меттала кепатеха арайоахилга».

10) 119 статья оттае укх редакцегIа:

«Статья 119. СССР Лакхехьарча Совета Председатела арадоах СССР Лакхехьарча Совета сессеш гулъярах дола соцамаш, кхыча дешай хьакъехьа — распоряженеш».

11) 120-гIеи 121-гIеи статьяш дIаяха.

122-гIеи 123-гIеи статьяш йоагI-йоагIача 120-гIеи 121-гIея метта лархIа.

12) 124-гIа статья 122-гIча статьяна метта лархIа, шин статьяна хьисапе из укх редакцегIа оттае:

«Статья 122. СССР халкъа депутата бокъо я СССР халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Совета сессейиеи СССР Министрий Советага, СССР халкъа депутатий Съездои СССР Лакхехьарча Советои оттаьча е хержача кхыча органий кулгалхошка, хIаьта иштта СССР Президентага — СССР халкъа депутатий Съезде запрос е. Шийга запрос яь орган е гIулакхерa саг бацагIа е хадаь жоп дала декхарийла ва Съезда цу заседане е СССР Лакхехьарча Совета цу сессе кхаь денал тIехьа ца доаккхаш.

Статья 123. СССР халкъа депутаташ мукъа хила бокъо йолаш ба гIулакха тIара е производственни декхарех СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете, цун палаташка, комиссешка, комитеташка, хIаьта иштта бахача наха юкъе депутатски болх бе эшача хана.

СССР халкъа депутат уголовни бехктокхаме [illegible]

республикай конституцеш, хIаьта союзни республикай законаш — иштта СССР законашка а хьежжа хиларах йола заключенеш:

4) СССР халкъа депутатий Съездо тIадилларагIа, СССР Лакхехьарча Совета членех пхелагIча даькъал кIезигагIа боацарий, СССР Президента, союзни республикай пачхьалкхен Iаьдала лакхерча органий предложенегIа СССР Лакхехьарча Совето е СССР Президента оттаду СССР Лакхехьарча Советеи цун палатайи акташ, цар органаш хьажара юкъейихьача актай проекташ, СССР Конституци, СССР халкъа депутатий Съездо тIайийцача СССР законашка хьежжа, хIаьта СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши СССР Лакхехьарча Совето тIайийцача законашка хьежжа иштта махьхара хиларах йола: СССР-ей союзни республикайи дукен халкъашта юкъера договорни а кхыдола а декхараш СССР Конституценеи СССР законаштеи мадоаггIара хиларах йола заключенеш;

5) СССР халкъа депутатий Съездо тIадилларагIа, СССР Лакхехьарча Совета, цун палатай, СССР Президента, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийи, СССР Министрий Совета, союзни республикай пачхьалкхен Iаьдала лакхерча органий, СССР халкъа тIахьожама Комитета, СССР Лакхехьарча суда, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча пачхьалкхен арбитра, общественни организацей общественни органий, СССР Iилмай Академе предложенегIа заключенеш лу кхыча пачхьалкхен кхыча органийи общественни организацейи нормативни правови акташ СССР Конституцега а СССР законашка а хьежжа хиларах, цар хьакъехьа СССР Конституцега хьежжа прокурорски надзор ца эшарах».

15) 125 статьяй цхьоалагIеи шоллагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде:

«СССР халкъа депутатий Съездои СССР Лакхехьарча Советои тIахьожам лоаттабу шоашта кара мел йолча пачхьалкхен органашта.

СССР Лакхехьарча Советои СССР Президентеи лоттам тел СССР халкъа тIахьожама Комитета балха».

16) 130 статьяй кхоалагIеи дихьлагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министрий Совето кIезигагIа яле а шера цкъа шин балхах отчет лу СССР Лакхехьарча Совета, шин балхах хан-ханнахьа хоам а бу СССР Президентага.

СССР Лакхехьарча Совета шин инициативагIа е СССР Президента предложенегIа йиш я СССР правительствах [illegible]

«5) кхыча пачхьалкхенашцарча гIулакхий, арахьарча торговле, доазол дехьарча мехкашца СССР-о цхьана экономически, Iилма-технически, культурни къахьегара хьакъехьара юкъара гIулакхаш ду; СССР дукен халкъашта юкъера договораш кхоачашделга а Iалашдара де дезар ду; дукен халкъашта юкъера правительственни договораш чIоагI а ду, уж дIададьхалга дIа а хойт кхыча пачхьалкхенга;

6) СССР Министрий Совете хиланза яргйоацаш хилча комитеташ, керттера управленеш, кхыйола ведомстваш вIашагIъехк».

18) 133 статья укх редакцегIа оттае:

«Статья 133. СССР законийи СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета кхыча решенейи, СССР Президента Указий кIийлен тIа а уж кхоачашдара а СССР Министрий Совето арадоах соцамаши распоряженеши, уж кхоачашъярга а хьож. СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши кхоачашъе езаш я СССР ерригача територе тIа».

19) 135 статьяй дихьлагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министерстваши пачхьалкхен комитеташи бехктокхаме я шоашта карарча доал дара сферай гIулакхийи уж дегIаахарей хьакъехьа: шоай компетенце боарамашка СССР законий а СССР халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Совета кхыча решеней а, СССР Президента Указий, СССР Министрий Совета соцамийи распоряженейи кIийлен тIеи а уж кхоачашъяран акташ арайоах; уж вIаштIехьа а йоах, кхоачашъярга а хьож».

20) 152 статья тIа:

цхьоалагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«Военни трибуналашкара дIанийккхача СССР ерригa судаш вIашагIъехк судахойи халкъа заседателаши харжара хьисапе».

пхелагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«Военни трибуналий судахой оттабу СССР Президента, хIаьта халкъа заседателаш эскаре гIулакхерча наьха собранешка гуччахьа голосовани еш хорж».

21) 171 статья укх редакцегIа оттае:

«Статья 171. Советски Социалистически республикай Союза Пачхьалкхен гимн чIоагIъю СССР Лакхехьарча Совето».

II. СССР эггара хьалхара Президент СССР халкъа депутатий Съездо пхе шера йолча хана [illegible]

ЛЕНИНГРАД. Конверсияр бахьан долаш 30 миллион сом совгIа машарерча гIулакхашта лаьрхIа продукци арахеца йолаеннай Ленинградски оптико-механически объединени (ЛОМО).

ДIадахача шера 13 процент дукхагIа арахийцай промышленни а Iилман а аппаратура микроскопашта, медтехника, телевиденена лаьрхIа оборудовани.

ЦIаьхха дукхагIа арахеца йолаяьй любительски фотоаппаратура, цун ассортимент эргайоаккхаш а шеръеш а латт. Кердача моделешта разработкаш еш латт. ЛОМО марка тIайола продукци 60 совгIа долча мехкашка экспортах дIаухийт, цу даькъе Ингле, ФРГ, Канаде, Инде.

СУРТА ТIА: хIанзарча хьисапе хьаяь технически даькъе дикка тоаяь йола керда «Смена» яха аппарат хьахьокхаш я сборщица Климец Елена.

М. БЛОХИНА сурт. ТАСС фотохроника.

Арендана—шерра никъ

БЕРКАТЕ ГIУЛАКХ

ДIадахача шера юртбоахама продукци дукхагIа яккхараи кийчъяраи Наурски района боахамашта юкъе яьржача яхьа итогех хьалхара моттиг яьккхар «Советская Россия» яхача совхоза къахьегамхоша. Цар балха овсарле 11 процент лакхйир, хIаьта цIена пайда бирлийрхIачул 35,2 процент дукхагIа.

Цу толамга кхача доккха новкъостал дир коммуниста Симченко Нина Алексеевнас кулгалдеча шурий ферма коллективо а. ЛийрхIар кхо бIаь тонн йолаш 384 тонн шура яьккхар цо совхна.

Наьха болх мишта вIаштIехьбаьккхаб, иштта хьаьнала къахьега малагIча гIулакхаша гIо ду хьажа цу ферме долх тхо, совхоза парткома секретараца Говоров Андрей Генадиевичаца цхьана.

ГIулакх доаца саг, машин [illegible] чу ца яйтара ферма коа наIарашка ха деш лаьттача скотникага Калинин Борисага шоай бригадира хьакъехьа оаха даьча хаттара жоп луш аьлар:

— Совхоза керттерча складе концентрировании доакъар да яхай Нина Алексеевна. Укх сахьате хьакхача еэаш а я.

Хьайбашта хула лазараш чухьоргдоацаш дахчаи чила тIа молхаш а етта яьча дилхьокхамаш лоха ца дой царел а хьалхаяла мегаш я Исаева Хумизат.

Цхьан графико хьахьокх хIанз хIара Iаттагара ферме гIолла дийнахьен буси юкъера лаьрхIача 10,8 килограмм шура йоаккхилга. ДIахо хьежача гуш да из соахка укх хана хинначул 0,6 килограмм дукхагIа йолга. Шу доладелча дена хIара ди ме доал тIакхеташ а я из. Масала, февраль бетта хьалхарча дийнахьа хинначул 1,1 килограмм дукхагIа яьккхар из диъ кIира дIадаьлча.

Хьайбаш Iан замалахьа кхабара оттаьча графико хьахьокх хIанз масала, хIара Iатта дийнахьен буси рационагIа шиъшша килограмм йол, 20 килограмм мошен 10 килограмм якъен силос, яьккхача хIара килограмм шура 300 грамм лоархIаш концентраташ, мамолла бардa телилга.

— ДIаьхий дах шо-м, Республика наггахьа долча боахаме мара деттача доахана луш йоаца йол, кхычахьа яьккхача шурий хIара килограмма 200 грамм мара ца кхоачийташ луш йола концентраташ бIаь грамм дукхагIа тел оаш-м, — шийга аьлча, цхьан хIама готтара раьза волаш дег тIара вела а веина Андрей Генадиевича аьлар:

— «Шура Iатта метта тIа я», оалаш да. Цу гIулакхма член. Цун хьинар довзув доацаш да, аьнна, хеталу цкъаза. Цхьа хIама хьадеш йоацаш минот яккха магац цунна, — аьлар Говорова.

Цхьа пхийтта минот яьлча юхаера из. Оаха шийга даьча хаттарашта жоп луш иштта дийцар цо шоай балхах а коллективах а.

— Соахка шу доладелча дена тхоай фермера доахан арендагIа леладе хьанийцар оаха. Ийцанзар хьайбай продукцега дIадодар лохде йиш хулийтаргйола тароаш производства юкъе йоалаеш, лаьрххIа кийчо ца еш-м.

Лоацца аьлча, арендни подрядагIа болх бе баьлча, шура ма хулла дукхагIа якха, хIаьта къаьстта а цунга дIадодар лохде новкъостал дер хадданза лехаш, производства юкъедоаладеш кхьа ца хьийгача гIулакх хургдоацилга кхетадир наха. ХIана аьлча, пайда беш ца хилча, доакъар, лерттIа болх хьабе аьттув лургбола кхы мел эцар эцара, наха оланеш телара шоай ахчан фонд Iоалургйолаш яцар.

Леладе хьанийцача доаханга диллача, церна доал дара дола производственни низаш сов доккхий дар, цунах пхелагIа дакъа дIадаьккхача а пайда мара, ер дергдоацаш. Цулухьа, ферма керда хержача совето, [illegible]

1) 77-ча статьяй хьалхара дакъа укх редакце хилийта:

«Союзни республика дакъа лоац ССР Союза доладола дешаш СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете, СССР Лакхехьарча Совета Президиуме, Федерации Совете, СССР Правительстве, СССР Союза кхыча органашка дувцача хана».

2) 108-ча статья тIара:

6-гIа пункте укх редакцех хилийта:

«6) «СССР Лакхехьарча Советан СССР Лакхехьарча Совета Председателан харжаре»;

7-гIеи 8-гIея пункташ юкъера дIаяха;

9, 10, 11, 12, 13-гIа пункташ 7, 8, 9, 10, 11-гIа пункташ санна лархIа;

диълагIча даькъера «СССР халкъа депутатий Съезда СССР Лакхехьарча Совета Председателеи цун хьалхара заместителеи СССР халкъа депутатех дукхагIчар, кхаьнех шин дакъа кхаж тоссе юхавехалгах бола соцам тIаэцалгах» дола дешаш юкъера даха.

110-ча статьяй диълагIеи пхелагIеи доакъош укх редакцех хилийта:

«СССР халкъа депутатий Съезда аргIанара заседанеш шера цхьанел кIезигагIа йоацаш чакхйоах. АргIан йоаца заседанеш чакхйоах СССР Лакхехьарча Совета инициативагIа цун цхьан палата, СССР Президента, предложенегIа, СССР халкъа депутатий пхенел кIезигагIа доацача дакъо, е союзни республика паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа инициативагIа.

Хоржамаш чакхдаьнначул тIехьагIа СССР халкъа депутатий Съезда хьалхара заседани дIахьу СССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе председатела, хIаьта тIаккха СССР Лакхехьарча Совета Председатела».

4) 111-ча статьяй цхьоалагIеи ворхIлагIеи доакъош укх редакцех хилийта:

«СССР Лакхехьара Совет — массаза болх беш йола СССР паччахьалкхен Iаьдала законодательни а тIахьожама а орган»;

«палаташа цхьана еш йола заседанеш дIахьу СССР Лакхехьарча Совета Председатела е аргI-аргIагIа Союза Советеи Къамий Советеи Председателаша».

5) 112-ча статьяй цхьоалагIеи шоллагIеи доакъош укх редакцех хилийта:

рап, хIьата ништа, кхы йолчу отношенеш порядкана законодательни регулировани елга.

«13) Оборонаи паччахьалкхен кхерамзле Iалашъяреи хьакъехьара керттера гIулакхаш къоастаду; берригача мехка тIема е чрезычайни хьал кхайкаду; агрессех цхьана лорадалара дола дуцхен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашдинза даргдоацача эттача тIом дIакхайкабу;

[illegible] машари [illegible] кхерамзлен долаттаира хьакъехьара дулхен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашделача СССР Герзашшарча Iнзий контингентех пайда эцарах йола решенеш тIаэц»;

18-гIа пункт оттае укх редакцегIа:

«18) СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши дIаяха бокъо я».

7) 114 статья оттае укх редакцегIа:

«Статья 114. СССР халкъа депутатий Съезде а СССР Лакхехьарча Совете а законодательни инициатива йолаш хила бокъо я СССР халкъа депутатий, Союза Совета, Къамий Совета, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Лакхехьарча Совета палатай массаза комиссей комитетийи, СССР Президента, СССР Министрий Совета, СССР Конституционни надзора Комитета, паччахьалкхен Iаьдала шоай лакхерча органашка гIолла союзни республикай, СССР халкъа тIахьожама Комитета, СССР Лакхехьарча суда, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитра.

Законодательни инициатива бокъо йолаш я ишта шоай общественни органашка гIолла общественни организацеш а СССР Iилмай Академи а».

8) 117 статья оттае укх редакцегIа:

«Статья 117. Нагахьа санна Союза Совети Къамий Совети шоайла барт ца кхеташ хилча дош къоастадайта дIачулу палаташа паритетни хьисапе вIашагIйоллаш йолча барт бара комиссега, цул тIехьагIа шозлагIа цунга хьож Союза Совети Къамий Совети цхьана лаьча заседане.

9) 118 статья оттае укх редакцегIа:

«Статья 118. СССР Ла-

«Статья [illegible]. СССР халкъа депутата бокъо я СССР халкъа депутатий Съездeи СССР Лакхехьарча Совета сессешкеи СССР Министрий Советага, СССР халкъа депутатий Съездон СССР Лакхехьарча Советон оттаяьча е хержача кхыча органий кулгалхошка, хIаьта ишта СССР Президентага — СССР халкъа депутатий Съезде запрос е. Шийга запрос яь орган е гIулакхера саг багарIа е яздаь жоп дала деккхарийн [illegible] заседание е СССР Лакхехьарча Совета цу сессехь дехал тIехьа ца доаккхаш.

Статья 123. СССР халкъа депутаташ мукъа хила бокъо йолаш ба гIулакха тIара е производственни декхарех СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете, цун палаташка, комиссешка, комитеташка, хIаьта ишта балхача наха юкъе депутатски болх бе эшача хана.

СССР халкъа депутат уголовни бехктоккхаме оза, лаца е судебни хьисапе административни гIод тоха, выговор е йиш яц СССР Лакхехьарча Совето мукъа ца белча, хIаьта цуй сессеш йолча хана — СССР Лакхехьарча Совета Президиумо мукъа ца белча».

13) 125, 126, 127 статьяш йоагI-йоагIача 124-гIча, 125-гIча, 126-гIча статьяй метта лархIа.

14) 124-ча статья тIара:

2, 3, 4, 5 пункташ укх редакцегIа оттае:

«2) СССР халкъа депутатех пхелагIча даькъал кIезигагIбоацарий, СССР Президента, союзни республикай паччахьалкхен лакхерча органий предложенейгIа Съезде оттаду Съездо тIайийца законаши кхыйола акташи СССР Конституцега хьежжа хиларах йола заключенеш.

СССР халкъа депутатий Съездо тIадиларагIа, СССР Лакхехьарча Совета предложенегIа СССР Президента указаш СССР Конституцеген СССР законашкен хьежжа хиларах йола заключенеш лу;

3) СССР халкъа депутатий Съездо тIадиларагIа, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, союзни республикай паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органий предложенегIа СССР халкъа депутатий Съезде е СССР Лакхехьарча Совете оттаду СССР Конституци, союзни

[illegible] СССР Конституцега а СССР законашка а хьежжа хиларах, цар хьакъехьа СССР Конституцега хьежжа прокурорски надзор ца эшарах».

15) 125 статьяй цхьоалагIеи шоллагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде:

«СССР халкъа депутатий Съездон СССР Лакхехьарча Советон тIахьожам лоаттабу шоашта кара мел йолча паччахьалкхен органашта.

СССР Лакхехьарча Совета [illegible] СССР Президентех [illegible] там тел СССР халкъа тIахьожама Комитета балхаь».

16) 130 статьяй кхоалагIеи диълагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министрий Совето кIезигагIа яле а шера цкъа ший балхах отчет лу СССР Лакхехьарча Совета, ший балхах хан-ханнахьа хоам а бу СССР Президентага.

СССР Лакхехьарча Совета шийна инициативагIа е СССР Президента предложенегIа йиш я СССР правительствах ца теша, тIаккха из отставке яха еза. Цу дешах хьакъехьара соцам тIаэц СССР Лакхехьарча Совета берригача членех кхо дакъа дича шин даькъал кIезигагIа боацараш тIехьахилча».

17) 131 статья тIа:

цхьоалагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министрий Совета бокъо я ССР Союза доагIа паччахьалкхенна дозал дара деррига дешаш къестаде, хIана аьлча СССР Конституцега диллача уж СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета, СССР Президента компетенце ца хиларагIа».

цхьоалагIча даькъа 3-гIеи 4-гIеи пункташ укх редакцегIа оттае:

«3) гражданий бокъонаши кортамукъалеи Iалашъяра, мехка хьашташ лорадара, рузкъеи общественни порядоки лораяра гIулакхаш ду;

4) мехка оборонеи паччахьалкхен кхерамзлеи Iалашъяра гIулакхаш ду»;

5-гIа пункт дIаякха;

6-гIеи 7-гIеи пункташ йоагI-йоагIача бесса 5-гIчеи 6-гIчеи пунктай метта лархIа, укх редакцегIа оттае:

20) 152 статья тIа:

цхьоалагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«Военни трибуналашкара дIайийкхача СССР еррига судаш вIашагIъехк судахойи халкъа заседателаши харжара хьисапе».

пхелагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«Военни трибуналий судахой оттабу СССР Президента, хIаьта халкъа заседателаш эскаре гIулакхерча наьха собранешка гуччахьа голосовани еш хорж».

21) 171 статья укх редакцегIа оттае:

«Статья 171. Советски Социалистически республикай Союза Паччахьалкхен гимн чIоагIъю СССР Лакхехьарча Совето».

II. СССР эггара хьалхара Президент СССР халкъа депутатий Съездо пхе шера йолча хана хургволаш харжа оттаде.

Цу хоржамашка СССР Президенталла оттаве кандидатураш оттаю общественни организацеша, цар союзни юкъарча органашка гIолла, СССР Лакхехьарча Совето, цун хIара палато, 100-нел кIезигагIа боаца нах юкъе болча СССР халкъа депутатий группаша а союзни республикаша а цар паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органашка гIолла. Хержарг лоархI СССР халкъа депутатех ахенел дукхагIчар тIехьа кхадж тесса кандидат. Нагахьа санна кандидатех цхьанненна а тIехьа ахенел дукхагIчар кхадж тесса бецe — дукхагIа голосаш хиннача шин кандидатурана шозлагIа голосовани ю.

Укх Закона 127[1] статьяга хьежжа СССР Президента дув баара ер текст чIоагIъе:

«Торжественно дув буъ аз советски халкъа тешаме гIулакх деш хила, СССР Конституце яхар мара дергдоацаш, сайна тIадехка СССР Президента доккхий декхараш дог цIена кхоачашде».

Хержа СССР Президент шийна гIулакх кхоачашде волалу дув биначул тIехьагIа.

III. Ер Закон кхоачашде доладе тIамайиццинге а.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛЬ

Профсоюзаши дисциплинеи

Укх тIеххьарча шерашка промышленни юрта боахамеи предприятешка къахьегама дисциплина мелъеннай. Хетаргахьа, из хоалу дукхаенешта а. Цу тIа гIолла лохъеннан арахецача продукце дикал а, кIезигагIа пайда эц балха хаьнах, плановни заданеш кхоачашъяц, къоалаш деш мотт-тигаш я.

Перестроечни процессе нийслуча цу явленешта духьала принципиальни къовсам лоаттабе беза. Из лоаттабу РСФСР жилищно-коммунальни боахама Министерства Грозненски экспериментально - механически заводе.

ХIаьта хьалхагIа миштa дар цига? Болх беччa моттигашка корта бохабу маларaш мелар, дийнахьа а бийсан а дIа ца къовлаш латтар завода коа наIараш, цхьаккха ха дацар.

Из деррига а хувцаделар цига керда директор Киев ХьакIаьша Хизар веча. Профкомацеи къахьегама коллектива советацеи цхьана гIулакх тоаде волавелар из.

Корта бохабеча маларашта тIехьабаьнараш дукха бацар. Бакъда, шоаш леладеча воча гIулакхашца цар телхайора къахьегама а производственни а дисциплина, из лазар царгара кхычарга доалар. Уж берригаш а белгалбаьхар, царца болх бераш царга хьажа эттар. Царех хIаранеца къаьстта къамаьл хилар корта бохабу маларaш мелилга, дисциплина телхаелга могийтаргдоацилга дIахаьйташ. Бакъда, мел дийцача а маларах къаста ца тугараш а нийсбелар. Ишта вола пхи болхло балхара дIаваьккхар.

Башха дика болхло ва слесарь-инструментальщик А. П. Глебов. Говза кулгаш дола мастер ва из. Бакъда, малар дезаденна вар. Дувцарах хIама хулаш дацар. ГIулакх из балхара дIаваккха везача кхоачаш латтар. ХIаьта профкома ховш дар из цхьаь саг волга а частни квартире вахилга а. ДIаваккха къоа хеташ, цунна цхьа цIа дола квартира елар из товалар дог доахаш.

Цо боабанзар цу тIехь шийх наьха бенна тешам. ХIанз цунца нийсве цхьаккха а дика болхло вац заводе.

Ишта корта бохабу маларaш балха тIа меларашна лоаттабаьча къовсамах беркат даьлар. ХIаьта корта бохабеча маларашта тIехьабаьнарех хинна тIехьара болхлой П. Радионови А. Самуилови шоаш раьза а болаш, дарба дайта бахаб заводера шоаш дIа ца бахийта.

Корта бохабеча маларашта тIехьабаьннарашцара дош къоастадаь баьлча, аргIа прогульщикашка кхаьчар. Балха хьабахка тIехьабусараш вIалла дIа а язбацар хьалха. ВIалла хIама лархIацар балха хьаьа цхьашинъ сахьат тIехьависарах. ТIаккха проходной табельщик оттавир тIехьависар дIаязвергволаш. ХIанз йиш хилац балха тIехьабиса, дагадеххача хана тика тIа баха, болх ца беш завода коа лела.

Кхы цхьаьккха а дар дIадаккха дезаш — балха ди чакхдаьннaчул тIехьагаI а салоIача деношка а балха нах вабуvлилга. Уж шаккхе а завода пайда беш дацар. Завода ю яхаш, хьа а еш, ийдeлеш дIакхухьар цхьабараша. Цу гIулакхо завода бийдал, материалаш, энерги йоайора.

ХIанз завода коа наIараш автоматически дIакъоплаши хьаеллаши я. НаIар тIа тешаме ха латт. Бокъо хилчa мара завода коа чувала йиш яц.

А. САДУЛАЕВ.

[illegible] дар коммунистa Симченко Нина Алексеевнас кулгалдеча шурий ферма коллективо а. Лийрa хIар кхо бIаь тонн йолаш 384 тонн шура яьккхар цо соахка.

Наьха болх мишта вIаьйтIехьбаьккхаб, ишта хьаьнала къахьега малагIча гIулакхаша гIо ду хьажа цу ферме долх тхо, совхоза парткома секретараца Говоров Андрей Генадиевичаца цхьана.

ГIулакх довца саг, машина коа чу ца йитара ферма коа наIарашка ха деш лаьттача скотникага Калинин Борисага шоай бригадира хьакъехьа оаха даьча хаттара жоп луш аьлар:

— Совхоза керттерча складе концентрировании доакъар да яхай Нина Алексеевна. Укх сахьате хьаихача еззш а я.

Хьайбашта хула лазараш чухьоргдоацаш дахчан чила тIа молхаш а етта яьча дизбарьере гIолла коа чудолх тхо.

— Довле, — йоах Говорова, — ферма ЦIеча уголокага хьажа вай. Цигара довлалехьа бригадир а хьая мег.

Дояркашта, скотникашта салаIара; цар бытовой а культурни а хьалаш кховчашдара даьча доккха доацача цIеи хьалхашка урагIъяхийта цIе байракх я. ДIабахача шин бетта баьча балха итогех яхье хьалха латтача доярккй Бельчук Елений, Слюсарева Полиний, Калинина Марияй, Исаева Хумизата, скотникий Магомадов Ахьмада, Калинин Бориса, Алиев Зайнде сийна айяь я из.

— Белгалдаккха деза, — йоах Говорова, — соахка Бельчук Еленас хIара кхоабача Iаттагара йиъ эзар килограмм совгIа шура яьккхалга. Ишта хьаьнала баьча балха боагIа мах а баь ер шу доладуш цуна елар КПСС райкома, райисполкома, АПК болхлой профсоюза райкома, ВЛКСМ райкома сийлен грамота.

Чудолх тхо ЦIеча уголоке. ПIайха, сийрда, паргIата я чухьа. Укхаза латт телевизор, радиоприемник, истола тIа керда газеташ журналаш дад. Хоза кийчъяьй аттестий, хьайбаш леладерий уголокаш. Цига да сакъердаме, балха говзал кхы а лакхъе наха новкъостал дергдола тайп-тайпара литература, масала: коллективни, арендни хьисапе кхаш, хьайбаш леладара къахьегам вIаштIехьбаккхарах, селекционни, зоовeтеринарни болх чакхбаккхарах, доакъара хьоанал лакхъярах, и. кх. дI.

Хьож тхо ферма коллектива, хIара сага балха хьокхамаш тIаяздеш йолча графикашка. ДIадахача шера хIара Iаттагара эггара дукхагIа — 4038 килограмм шура яьккха Бельчук Елена, ер шу доладелча дена яхье юха а хьалха йолаш хьайоагIа. Цул дукха тIехьабусаш бац Слюсарева Полина а, Калинина Мария а. Цхьабакъда, хIанзара Масала, февраль бетта хьалхарча дийнахьа хиначул 1,1 килограмм дукхагIа яьккхар из диъ кIира дIадаьлча.

Хьайбаш Iан замалахьа кхабара оттаьча графико хьахьоих хIан масала, хIара Iатта дийнахьеи буси рационагIа шиппа килограмм йол, 20 килограмм мошеи 10 килограмм икъеи силос, яьккхача хIара килограмм шура 300 грамм лоархIаш концентраташ, мамолла барда телилга.

— ДIаьхий дах шо-м. Республика наггахьа долча боахаме мара деттача доахана луш йоаца йол, кхычахьа яьккхача шурий хIара килограмма 200 грамм мара ца кхоачийташ луш йола концентраташ бIаь; грамм дукхагIа тел оаш-м, — шийга аьлча, цхьан хIама геттара раьза волаш дег тIара вела а венна Андрей Генадиевича аьлар;

— «Шура Iатта метта тIа я», оалаш да. Цу гIулакхага хьежжа ма дуа лу оаха доакъар. Цхьадика тхога из шортта долаш а массе хана хулаш а да. ХIара шера Iай тхогар из дехаш кхыча боахамашкара ухача никалий аргIа а хадац. Оаха царна из дIакхоача новкъостал а ду. Масала, укх шера Iалашдаьд из тха боахаме долча хьайбаех хIаранеха лаьрхIа 67,8 центнер доакъара единица!

Цу цифро тхо хьалха ццдаьхар, тIаккха цунах ца тешаш тхо делакъежилга бIаргадайча:

— ГIулакх миштад аьлча, керттерча даькъе комсаш кхеяра лостам болаш я тха совхоз. ХIаьта доакъара культураш эшачул дукхагIа оаха дIаюв, комсашта дукха, доал ца эшача хана — аьхки наха бе болх хургболаш. Цул совгIа, лурчогIа денз еррига доакъара культураш кхаш леладераша арендагIа дIайийца кхеш а я. Из доацаш дукха доакъар доакх оаха каналий, наькъий йистошкара буц хьонхаш, комсашта оасар деш. Ишта гIулакхаш вIаштIехьдоахаш тIеххьарча хана тхоашта эшачул шозза а кхозза а дукхагIа кийч а ду. Цу дерригне боккха пайда а бу. Къиза нах дац тхо, цхьабакъда, Iай цхьа дакъа дохк оаха кхыча боахамашка, из доаккхаш дIадаханчул шозза дукхагIа мах а эцаш, — аьлар цо.

Ишта тхоайла цхьацца дувцаш тхо латташ, ЦIеча уголоке цIаьхха чуьлар юкъерча дегIара цхьа кхалсаг.

— Марша доагIалда хьаьший. Шо даьхкалга хеза енай со укхаза. Аз дояркашка доакъар дIадаллалца оаша кIеззига сабар дой, де къамаьл шортта хургдавай, аьнна, — безаме тхога йист а хинна, чуьлча санна сиха, тхох цхьаннe дош алалехьа, араьлар из цIагIара.

— Кхетадаь ма хургдий оаша из мала яр? Ишта я-кх тха Нина Алексеевна, — КПСС Наурски райкома бюро, Нохч-ГIалгIай обкома [illegible] шу доладелча деш тхоай фермера доахан арендагIа леладе хьайнцар оаха. Ийцанзар хьайбай продукцета дIадодар лохде йиш хулийтаргвола таронаш производства юкъе ноалаеш, лаьрхIа кийчо ца еш-м.

Лоаца аьлча, арендни подрядагIа болх бе баьлча, шура ма хулла дукхагIа яьккха, хIаьта къаьстта а цунга дIадодар лохде новкъостал дер хаддаза лехаш, производства юкъедоаладеш къа ца хьийгача гIулакх хургдоацилга кхетадир наха. ХIана аьлча, пайда беш ца хилча, доакъар, керттIа болх хьабе аьттув лургбола кхы мел эшар эцара, наха аланеш телара шоай ахчан фонд Iоалургйолаш яцар.

Леладе хьайнцача доахана диллача, царна доал дара дола производственни низаш сов доккхий дар, цунах пхеллагIа дакъа дIадаьккхача а пайда мара, ае дергдоацаш. Цудухьа, ферма керда хержача совето, совхоза специалисташа новкъостал а деш, аттестаци йир дояркашта а скотникашта а юкъе. Конкурса хьисапе чакхъяьлар из. ТолашагIа бараш бисар ферме, балха говзал лохагIа яраш, ерригача коллективех 15 процент, дIабаха бийзар. Цхьабакъда, цхьа бахьан а нийсденна доярка е скотник балхара дIаваьлча, цун моттиг дIалаца а хьалхара аргIа царга хургйолаш бокъо елар царна. Мукъабалийтар хаьхой, зоотехник, учетчик, фуражер. Хаьхой декхараш кхоачашделга скотникаша шоашта хьатIанйцар, вокх специалистий дараш — бригадира.

Доакъар хьатIанкхахьара, кхо, нувхаш дIаараяхара, ферма мухь дIакхухьаш дола кхытайпа хьашташ кхоачашдара шин тракторех цаI йитар.

Дозалга диллача дукха доакъар дIадодар шура яккхара. Из бахьан долаш лакха бар цун мах. Из лохбара доахана луча доакъара боарам лохбир. Цхьабакъда, хьоаналга диллача хьайбашта из дукха пайданегIа хургдолаш хIама дир. ДукхагIа теркам тIабахийтар доакъара цехе технологе дIа ма дехха из кийчдара. Цун чам тоабара духьа цунах карбомид, патока, кхытайпа хьаьна хIамаш еттара, и. кх. дI. ХIаьта дерригех дийца а варгвац. Лоаца аьлча, цу гIулакхаша производство мел дика тоаяьй гуш да хIанз. ХIаьта наха хьахинна пайда?

Авансах цу фермерча хIара сага бетта 200 сом ахча тийлар соахка. Цхьабакъда, дIадахача шера планал дукхагIа ехнача шурах даьккха ахча, хьаденначул тIехьагIа лаьрхIача, хIара сага бетта доагIа алапи 400 сомага дIакхоачаш хилар. Цул совгIа совхозагара лурчогIа ийца хинна ссуда дIатакха юхе а дисар.

Ишта пайда, беркат даьнад цу боахама а къахьегамхошта а кхаш, хьайбаш леладара болх арендни подрядагIа вIаштIехьбаккхаро.

М. ХАМАТХАНОВ.

Харцо чакхъяргьяц

«Кунакаша массаза барт лохаргба...» яхача статьях

Массехказзэ хезад сона, пресса тIара а дийшад аз, азербайджанаштеи эрмалоштеи юкъе латтача довна, иштта кхыча къамашта юкъе лелхача цатоамашта бехке бараш арсий ба, яхаш. Из бакъ дацI ХIаьта а нийслу цу хабарий овлан цхьа гов укх шера 5 марта арадаьннача «Правда» газета тIа кепатехача «Кунакаша массаза барт лохаргба...» яха статья я ала гIертараш. Хьакъал долча цхьанна сага дагадоха а йиш йолаш хIама дац из.

Соахка сентябрь бетта хиннача гIалгIай къаман ШоллагIча съезда делегаташа, иштта цу съезде хержача Оргкомитета членаша, гIалгIай къоаноша, ма хулла сабарца, дов ца экхийташ, цхьанне а цIий Iо ца дохийташ леладе ГIалгIай автономи юхаметтаоттаяра гIулакх яха деш хьехараш дар.

ГIалгIай автономи юхаметтаоттаяра дош СССР Лаккхехьарча Совете дувцаш да, халкъаш низагIа шоай мехкех доахаш леладь репрессивни акташ законах йоацаш хилар дIакхайкадеш араяьнна Деклараци я. Цу юкъе гIолла, из деррига гIулакх дохаде, гIалгIаштеи хIираштеи юкъе питам болла, дов экхийта аьнна язйинча санна хет из вай ювцаш йола А. Грачевеи В. Халинеи статья. Шоаш эрсий журналисташ ба, йоах цар Бехк бий тIаккха цхьацпане, бокха сакхетам боацача наха эрсашта вай вIашагIлатар дез аьлча? Из хIана оалийта цар, «Правда» газета корреспонденташа? ВIалла шийна кIал лард йоацаш, гIалгIай автономи юхаметтаоттаяра духьала болча, гIалгIай къаман моастагIаша дувцаш дола харц хIамаш хьа а ийца, язъяь из провокационни статья ара хIана йоаккх «Правда» газето а?

Ма хулла гIалгIай IотоIабеш, хIирий гадоаккхаш язъяь я из Цхьаннха харц хIама дац гIалгIаша яхар. ГIалгIаша хьаехар шоай бокъо я. СССР Конституце шоашта енна бокъо. Сталинеи цунна гонахьа кхийстача бIехача гIозарои шоашкара дIаьнкха хинна бокъо. Нохчий а гIалгIай а къамаш, ховш ма хиллара, 1944-ча шера низагIа мехках а даьха, «халкъа моастагIий», аьнна, бIеха цIи а тилла, Iодахьийта хиннад гаьнарча Казахстанеи Юкъерча Азеи. Дахьийта хиннадац, цига даха-лела, цхьацца таро е шоашта, аьнна. Дахьийтад берригаш а бовра, хIалак хилар дезаш.

Из дукхагIча даькъе вIашIIехьа а даьлар цар, гIалгIай къаман моастагIий: ахаш гаргга гIалгIай баира цига. Цхьабакъда, бисарех дукхагIбараш цIабаьхкар парте XX съезд хинначул тIехьагIа. Юха а тийшаболх кийчбаь хиннабар гIалгIашта: шорэтIъа гаргга юрти нах баьха моттиги шоай дашка хьа ца луш, хIирашка йитар. Оалаш ма хиллара, ворххIе даь хана дехз шоай хинна лаьтта, пIеноw доацаш, дIабехка шоай нах боахкача кашмашка баха йиш йоацаш бисар дуккха а гIалгIай. Бокъо ца хилар, бала бахьар деций из?

Цхьабакъда, А. Грачевеи В. Халинан из деррига гуш дац. Цар дувцачох, гIалгIай агрессораш лархIа боагIа. ГIалгIаех дагIац къахета, мехках а ца боахаш, наьха лаьтташ а цIеноw а дIалаьца бахача хIирех доагIа къахета. 1937—1938-ча шерашка репресси яь хиннав 2300 хIире, яхаш язду «Правда» газето. ГIалгIай къамви масса саг хиннав репресси яь — из цар вIалла хьоаха а дац. Мехках даьхача шерашка масса гIалгIа веннав — из а цар хьоахадеш дац, хIана аьлча, гIалгIан йоаца бокъои цар оза Iазапи дац корреспонденташта дага дар.

Шоашта хьалхашка оттадаь декхар да. 33 эзар хIире вийнав Даьхеи тIем тIа, язду А. Грачевеи В. Халинеи дIахо. Вийна хургва. Вай массане сий ду Даьхе бахьан мел венначун. Цхьабакъда, масса нохчо а гIалгIа а вийнав цу тIем тIа? Масса гIалгIачо шийн са Iодиллад Совестии Iаьдал доаккхаш? Из а цар хьоахадиц. Статья ешачо а мотта тарлу, гIалгIашта репресси а яьяц, уж вIалла тIем тIа а хиннабац, аьнна.

Пригородни районе 70 шу совгIа ха йоаккхаш казакаш баьхаб, 23 шера гIалгIай баьхаб, 45 шера хIирий бах, йоах, А. Грачевеи В. Халинеи дIахо. Из деррига а харц да, эхь доацача наха дувца хIамаш да уж. Долаш ма дий архивашка документаш, уж хьа а ийца. Iодеша мегаций, бIеха меттаw долча, сталински режим хIанз а латташ яларе бакъахьа хеташ болча наьха йоахараш а ца гулдеш?

ХьалхагIа цхьацца болча хIираша - националисташа ювцаш хиннараш 4—5 юрт мара яцар, хIаьта «Правда» газета корреспонденташа еррига Пригородни район ювц, тхьовра вай ма аллара, 40 гаргга юрт чуйодаш дола лаьтта. Паччахьа хана, 1860-ча шерашка, паччахьа эскараша гIалгIашкара, уж боха а беш, дIаьккха массехк юрт я, цхьаболча хIираша, казакаш баьхаб цига яхаш, ювцараш. Яц казакаш дагабоахкаш ювцаш-м. цар уж ювц гIалгIай бокъо ца язийтар духьа, алхха шоашта болча пайданна.

Городе Орджоникидзе, гIалгIай из шоай мехка столица а йолаш баьхача хана, А. Грачевеи В. Халинеи дувцачох, ханна цига чубита мара хиннабац. Из хIанзалца цхьанненa а дага ца дехар, цхьанне а ца аьннар да. ГIалгIай Орджоникидзера арабаха эггара хьалха дагадехар, ховш ма хиллара, Сталина гIоз ба. Цкъа гIалгIай арабаха оттадича, из чакх а ца даьнна, 1934-ча шера гIалгIашна дагараьнна, хаьтта хIама доацаш, уж нохчех дIатеха, цхьа автономи а яь, Орджоникидзе гIолгIашкара дIа а яьккха, хIираштa дIаеннай Сталина. Из а кIезига хеташ, 1944 шера деррига гIалгIай халкъ шийн даьхенах а даьккха, цар мохк а хIираштa дIабеннаб цо. Сталина а иштта «хала» леладаьд из гIулакх. Цхьабакъда, акхар «Правда» газета корреспонденташа дувцачох, геттара атта хиннад Орджоникидзера гIалгIай арабаха: шо ханна чудита мара дац, арадовла аьлча, даьнна хиннад гIулакх.

Оаша бохх бе беза, мехкдаьтта даккха деза, ялаташ кхеде деза, хоза баракъаш де деза яхаш, гIалгIай халкъа хьехар ду А. Грачевеи В. Халинеи. Царна хет шоаш чIоагIа хьакъалеча ловзице тIа латташ санна. Цхьабакъда, гIалгIай халкъа эшац А. Грачевеи В. Халинеи, уж санна болча кхычеи провокаторий хьехамаш. ГIалгIашта дика хов балхаш деи кхыча къамашца доттагIал, машар болаш тайна бахеи. ГIалгIашта иштта хов шоай бокъо лорае езилга. Из йоха а еш дIадаьккхар? юхадаьккха дезилга. Цу гIулакха эша денали къонахчали долаш а ба. Нохчийи гIалгIайи иштта хиннабецаре, дукха ха хургьяр берригаш а Казахстанеи Юкъерча Азеи байна.

Итташ шераш дIадахад гIалгIаша шоай бокъо деха. Уж шоай къаман бала кодабе ца кхоачаш, шоай бокъо еха тIа ца отташ йисаяц цхьаккха инстанци. Цхьабакъда, гIалгIай дош хIаьта а къоаста ца деш латт. Нах кIаьдбеннаб, тешам байнаб дуккхачар. ХIана хIара ди а кхераме да... Из кхерам кхы а ира беш, пийнка чу бенйи тохар мо хIама да А. Грачевеи В. Халинеи статья.

Цхьаьккха а да белгалдаккха дезаш: статья араяьннай 5 марте. Из да Сталин веннa ди. Из а уйла яь даьдий-хьогI, аьнна, хеталу.

Саид ЧАХКИЕВ,
Нохч - ГIалгIайчен халкъа йоазонхо.

ХАЛКЪА ЛОIАМ

НАЗРАНЬ. 8-гIа март (тха корр.). Цахаддаш хьатIаухаш ба нах 8-ча марта дехз дийнйиса къоаста ца деш укхаза латтача митинге ГIалгIай автономеца дувзаденнача гIулакха ходам бо-[illegible]

[illegible]

кIоардадаьд ну бахьанашка ладувгIа. ТIехъяьннай цу гIуланкха ходам бе беза ха. Теркам тIабахийта ладийгIар наха СССР халкъа депутата Х. Фаргиева дийцачуга. Халкъа хьалхашка ше [illegible]

[illegible] хетташ вайна [illegible]

Цу дийнахьа Iалаьмате дукхача наха даьча къамаьлашта юкъе белгалдаккха довра гIалгIай йоазонхочо И. Базоркина аьннар. Цун керттера маIан: сабар, сатем, хьакъал эш йоахар цо. Геттара [illegible]

[illegible] деинаш.

Теркам тIа[illegible] РСФСР халкъа депутата Б. Богатырева дийцар. «Правда» тIа [illegible] статья тIа гIалгIай къаман истори [illegible] гIалгIай автономии республика экономически [illegible]

Майдан тIа латта нах цигара дIабахханзар Гаьна йоаццаш йоага цIераш, укхаза кийчъю яа хIама. Селхан цу майданах цIи тиллар гулбеннараша. Яндиев Мувсас, берригаш раьза а болаш хьакхайкайир из: — «Барт-цхьоагIон майда» (площадь «Единства»).

Са хитча кхы а хьатIаэха [illegible] микрофон. Тахан 40 эзар саг вар митинге.

[illegible] делегацеи [illegible] нохчий, [illegible] балкхарой, азербайджанцаш [illegible]

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеп, 1, 3, 6, 8 мартеп арадаьннача газеташ тIа).

Байсагуров Джамула, 1904 шера Сапсаковски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Давыдов Иван Лаврентьевич, 1900 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьи.

Дедиев Мадаш, 1889 шера Ачхой - Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац. Евдокимова цIерагIча кооператива инспектор, Валерик яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Джанхоев Хашум, 1909 шера Ачхой - Мартановски района Шаами - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шаами-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тутаев Кунта - Хьажий Досс-Идрис, из Цутой воI, 1863 шера Назрановски района Ньсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, пенсионер, Къ. ХIАССР г. Орджоникидзе ваьхав, топаш техай.

Экажев Iабдула Хьусен, 1900 шера Назрановски района Экажкъонгий - Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Орджоникидзе ваьхав, 5 шу суд яьи.

Люпер Эмма Христиановна, 1884 шера Волынски губерни г. Житомире яьй, немка, парте хиннаяц, цIеннана, г. Грозне яьхай, 8 шу суд яьй.

Мусаев Кайсар - Халжи, 1862 шера Шатойски района Хали-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Хали-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Вараев Усам, 1907 шера Атагински района Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шерипова цIерагIча колхоза колхозхо, Дуба-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мальсагов Эски Морс, 1857 шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлти-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гапархоев СаIадалхьажий ДзаIама, 1874 шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлти-Юрта ваьхав 5 шу суд яьй.

Мальсагов АртагIа Ахьмад, [illegible] шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлти-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мальсагов Мовсара Дени, 1870 шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлти-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мальсагов [illegible]

Тунта яхача юрта ваьв, тавлии, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартановски района Янды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аушев ГIоймарза Iабдул-Мажит, 1902 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Анаев Бида, 1898 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Победа» колхоза колхозник, Шалажи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьи.

Атуев Ахьмад, 1912 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Куйбышева цIерагIча колхоза член, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ахмадов Айдемир, 1908 шера Итум-Калински района Тусхарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Тусхарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шаповалов Степан Петрович, 1881 шера АЧК Егорлыкски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, 5-ча дистанне наьнъашка хьежача бригадира гIонча, г. Назране ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шерстобитов Яков Степанович, 1897 шера Краснодарски края Кавказски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Ханкала» разъезда машинаькъа обход ч и к, «Ханкала» разъезде ваьхав, 8 шу суд яьй.

Дзаитов Зелимхан, 1910 шера Чеберлоевски района Буни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хьуи завода болхло, Грозненски района Алхан-Кала яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Субанов Шамитха, 1901 шера Чеберлоевски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Дай яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исмаилов Иоха, 1910 шера Урус-Мартановски района Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац; № 2 йолча тика продавец, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Агапов Меркул Куприянович, 1896 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Каргалински станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баракаев Ахмед, 1898 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, гумки, парте хиннавац, колхозхо, ДАССР Шелковски района Новые Шедрины яхача юрта ваьв, 10 шу суд яьй.

Булавин Гавриил Алексеевич, 1887 шера Бессарабски губерни г. Кагуле ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, ДАССР Шелковски района Старощедринская яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев Ахмасолт, 1902 [illegible]

Темирсултанов Ума, 1899 шера Гудермесски района Герзель-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Улиязов Устин Федосеевич, 1901 шера АЧК, Петропавловски района Петропавловка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станце весовщик, Гудермес яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ушаков Георгий Федорович, 1895 шера Воронежски района Знаменка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, паравозни депо литейщика подручни, Гудермес станце ваьхав, 8 шу суд яьй.

Исаев Юсуп, 1904 шера Итум-Калински района Гамгой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гамгой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хаджиев Мовла, 1916 шера Итум-Калински района Колходой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Колходой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Батукаев Хасан Батукаевич, 1919 шера Итум-Калински района Цамадой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Итум-Калински района, Тазбичи яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Махомаев Муга, 1909 шера Итум-Калински района Хорк-Койна - яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хорк-Койна яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Магомадов Хамид, 1912 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза счетовод, Тазбичи яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мутаев Осман, 1887 шера Итум-Калински района Ати-Бати яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ати-Бати яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьи.

Умаханов Эдильха, 1904 шера Итум-Калински района Божахой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Пожахой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хучиев Анарбика Беслан, 1912 шера Назрановски района ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, ТIой-Юрта ваьхав, топаш техай.

Богатырев Алий Ахьмад, 1907 шера Ачалукски района Лаьхерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, ТIой-Юрта ваьхав, топаш техай.

Яндиев Гойтий Тембулат, 1903 шера Псердахски района [illegible] те хиннавац, колхозхо, Онгуште ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баракоев Мусоста Ахьмат, 1898 шера Галашкински района Барахи яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, «Горец» колхоза член, Пригородни района ГIалгIай юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Барнев Эзберда Халат, 1897 шера Яндаре ваьв, гIалгIа, [illegible]

Гишкаев Шаптурка, 1894 шера Итум-Калински района Хурики яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хурики яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тимаев Дауд, 1904 шера Итум-Калински района Белгорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хьехархо, Белгорой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Исраилов Увайс, 1910 шера Элбаунишка яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элбаунишка яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бондарев Иван Яковлевич, 1893 шера Сунженски округа Фельдмаршальски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Нестеровски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Большакова Матильда Петровна, 1900 шера г. Грозне яьй, эрсе, парте хиннаяц, болх беш хиннаяц, г. Грозне яьхай, 10 шу суд яьй.

Бештаков Хасан, 1908 шера Ачхой-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ачхой-Мартановски сельпо председатель, Катыр-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Белалов Саламбек, 1919 шера Галанчожски района Акки яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баракиев Хасхана Юсуп, 1917 шера Лаккхерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лаккхерча Ачалкхе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Андрианов Семен Васильевич, 1890 шера Грозненски района Петропавловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза счетовод, Петропавловски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Николаенко Григорий Александрович, 1884 шера г. Ростове ваьв, эрсе, парте хиннавац, Кавказски машинаькъа станце машинист, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Кулаков Павел Иванович, 1887 шера Воронежски областа Болдыревка яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, Къулбаседа-Кавказски машинчаькъа 2-ча околотка заведующи, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Исаев Алексей Куприянович, 1880 шера Терски областа Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозненски мехкдаьтта института лешара даькъе секретарь, г. Грозне ваьхав, 10 шу [illegible]

Корниенко Сергей [illegible]рентьевич, 1882 шера Терски областа Грозненски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станци депо машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Корниенко Иван Лаврентьевич, 1895 шера Терски областа Грозненски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, [illegible]

Гlалгlаша хьехар шоай бо- массане сий ду Дахьо бахьан ... дlа а ... хилар ... [illegible]

ХАЛКЪА ЛОlАМ

НАЗРАНЬ. 8-гlа март (тха корр.). Цахалдаш хьатlаухаш ба нах 6-ча марта денз ди-бийса къоаста ца деш укхаза латтачо митинге. Гlалгlай автономеца дувзаденнача гlуланха хоадам бо... [illegible] ...раш жоп хилалца, укхазара дlагlоргдац вай, аьнна, чlоагlо яьй наха. РОВД кулгалхоша баьча хоамах, цу дийнахьа майдан тlа вар 10 эзар совгlа саг. Цхьаккха тайпа эксцесс хиннаяц хlанзалца, яхаш дувц милице болхлоша.

— Массехк шу да тайп-тайпара лоадам боаца бахьанаш хьалха тувсаш, вай автономе гlулакх къоаста ца деш гаьна доаха, — йоах митинг дlахьош волча Хамхоев Вахас. — Тахан наха кlоарлалдаьд цу бахьанашка ладувгlа. Тlехьышнай цу гlулакха хоадам бе беза ха.

Теркам тlабахийта ладийгlар наха СССР халкъа депутата Х. Фаргиева дийцачунга. Ха... [illegible] ...ше баьча балха йола отчет яр ала мегаргдар до дийцачох. Гlулакх вайна хеттача тайпара дина дlакъастаргда, аьнна, хеташ ва со, йоахар Хьамзата.

Цу дийнахьа Москвера цlаккхьчар СССР халкъа депутат М. Дарсигов а. Аэропортера воаггlаше, укхаза вера из. Сай наха яхачо тlехьа ва со, — йоах Мусас. — Оаш тlадилла декхар сайна моггача тайпара кхоачашдеш а ва.

Цу дийнахьа lалаьмате дукхача нахе даьча къамаьлашта юкъе белгалдаккха доага гlалгlай йоазонхочо И. Базоркина аьнар. Цун керттера маlан сабар, сатем хьаьккхал ... [illegible] ...чlоагlа гlоараш тохаш тlадийцар наха уж дешаш.

Теркам тlаозаш дар РСФСР халкъа депутаталла кандидата Б. Богатырева дийцар. «Правда» тlа араяьннача статья тlа гlалгlай къаман истори юхмаччахьа даккхарах а, хургйолча гlалгlай автономни республика экономически ларлех лаьца а дар из.

* * *

9-гlа март. Мух хьекхаш, шийла бийса яр дlаяхар. Майдан тlа латта нах цигара дlабахацар. Гаьна йоацаш йоага цlераш, ахказа кийчъю ла хlама. Сехьа цу майданах цlи тиллар гулбеннарашта. Яндиев Мусас, берригаш раьза а болаш хьакхайкир из: — «Барт-цхьоагlон майда» (площадь «Единства»)

Са... [illegible] ...сквер, гонахьара улицаш хьалъюз цар. Цхьан минота мукъаялац микрофон. Тахан 40 эзар саг вар митинге.

Вежарашха йолча республикай делегацеш я хьатlаухаш. Укхаза къамаьл деш ба нохчий, маьлхий, черсий, балкхарой, азербайджанцаш — кхыча къамий викалаш. Цар белгалдоах, гlалгlаш дувцачунна шоаш тlехьа хилар, шоаша цар гlулакх хьалйоацаш хилар.

Бакъдар котдаргда

Грозне хиннача митингера

Селхан г. Грозне В. И. Ленина цlерагlча майдан тlа хилар гlалгlай автономи меттаоттаяра хетаяь митинг. Цига дакъа лаьцар республика партийни, советски болхлоша, творчески организацей, халкъа фронта викалаша, lилманхоша, шеррача общественносто.

Митинге къамаьл даьча дукхача наха белгалдаьккхар, «Правда» газета тlа 5 марта араьнна «Кунакаша массаза барт лохаргба» яха статья къамашта юкъе цlур боллаш, исторически бакъдараш харцдоахаш, хlинрашкахьа озабезам беш йолга. Цо цхьаккхача оагlорахьара віоагlдац Кавказе дахача халкъашта юкъера вошал, доттагlал, интернациональни бувзамаш. Мадарра аьлча, къамашта юкъе юкъ йолл цо, сталинизма lазап лайнача наьха човнаш даьръю, иштта а ира латта гlалгlай автономи дийнъяра дош михьардоаккх.

Цу хьанъехьа къамаьлаш дир СССР халкъа депутата С. Хаджиева, lилманхоша ин. Сайнароева, Мужухоева, Муталиева, Акиева, журналиста Р. Караева, тlемен къахьегамен ветерана Х. Самлиева, кхычар.

Гулбеннарий дегашка дужаш дар парте, тlема, къахьегама ветераний республикански совета председатела и. Филькина даь къамаьл. Цо белгалдаьккхар, шийна дага а доагlаш Пригородни районе гlалгlай баьха хилари уж цигара 1944 шера 23 феврале низагlа арабаьха хилари.

— «Правда» газета тlа кепатехача статьяс ювцар йоккха харцо я, — аьлар цо. — Республике бахача нохчашта, эрсашта, эрмалошта, кхыча къамий викалашта бебашха хета йиш яц гlалгlай халкъа кхел. Цаl санна шевар тlехьаотта веза исторически нийсхо котъяккхара. Гlалгlай къаман автономи а бlаьшеренашка цуи хинна лаьтта а меттаоттадар диза даргдоаца гlулакх да.

Цу тайпара чулоацам болаш дар исторически lилмай кандидата Ф. Бокова дийцар а. Цо белгалдаьккхар «Правда» газета корреспонденташ ин. Грачеви Халини бехке а баь, гlулакх дита йиш йоацилга, цу тайпара публикаци яльраш а чакхъяьйтараш а перестройка дlа ца яхийта гlерта нах болга.

— Со гlалгlай къаман автономи меттаоттаяра Оргкомитета член ва, — аьлар Ф. Бокова. — Со теш, гайна-ганза бакъдар котдаргхиларах.

Нийсхо яккхара берригаш а кхотабала безалга дийцар Нохч - Гlалгlайчен Халкъа фронта председатела Х.-А. Бисултанова. Харцо, йоахараш, аьлдиташ дlа ца даьхача дагдац. Нохчий, аькхий, цаl санна берригаш а гlалгlай къамаш автономи хилар ловш ба. Из дарах царна юкъера вошал доаргдац, кхы чlоагlагlа хургда из.

«Правда» газета тlара публикацех советски наьха интернациональни доттагlала доалача зенах, шоаш гlалгlай къаман автономи меттаоттаяра тlехьа хиларах, цу хьакъехьа шоаша хlана беча балхах дийцар Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова, НГlАССР Министрий Совета председатела М. А. Керимова, КПСС обкома секретара С. М. Бекова.

Дlахо къамаьл даьраша боккха теркам тlабахийтар Назране укх деношка дlайодаш йола гlалгlай къаман митинг хьаллаца езаш хилара. Иштта белгалдаьккхар, Грознерча митинга материалаш республикански газеташка кепатоха езилга.

Митинге гулбеннараша берригаш раьза а болаш дийцача дешах лаьрхlа резолюци тlайийцар.

ХlАНА КХЕСТАДУ ТХО?

Вай республикерча автопредприятешта юкъе йоккхагlчарех я автоколонна-1436. Цуи баланса тlа я дукха мовхьаш кхухьаш йола «БелАЗаш», «КрАЗаш», «КамАЗаш», «МАЗаш» яха а кхыйола а автомашинаш. Хlара дийнахьен буси эзараш тоннаш халкъа боахама мовхьаш дlа-хьа кхухь царца.

Тахан со лувца гlертар да Нохч-Гlалгlайчене цар беча балхах лаьца. Ховш ма-хиллара, декхар юха такханза далаш. Шин тайпара кхетаде йиш йоацаш из ховш да массанена. Хlаьта а декхараш дукха тlадусса, уж хьа ца токха организацеш кlезига яц республике.

Царех я шекар доаккхача завода, коммунальни боахама министерствана чуйоагlача «Чиавтодора», Цементни завода, «Чечингстрой» производствени гlишлон-монтажни объединене «Стройиндустрия» яхача объединене, Ачхой - Мартановски ДРСУ, Аргунски ДРСУ, «ЧИдорремонтстрой» треста асфальтобетона ГСП, кхыйола коллективаш. Даим яхар санна 200 — 300 эзар сом декхар тlадусаш хьайоагlа уж.

Уж декхараш царгара хьадахара цкъа санна дуккхаза а уведомленеш кхахьийта езаш, претензеш е езаш, Госарбитраже искови заявленеш язъе езаш хул тхо. Искови заявлени дlаяхьийтара, кхы мел дар дlадаьлча, отта а яь, цунца цхьана дlаяхьийта езаш хул счетий акт. Из деш болхлоша, бухгалтераша дукха ха йоаю. Из хьувзаде дезаргдацар даьча балхех лакхе цlераш яьхача а кхыча а организацеша ший ханнахьа а цlена а доаггlаш дола декхар хьатохкаре.

Цкъарчоа хетадала тарлу кхы де хlама а доацаш, пресага автоколонна коллективо гlо дехаш санна. Из иштта дац. РСФСР автомобильни транспорта Уставаген тхоашта юкъе яьча договорашкен хьежжа, декхар хьадаллалца йолча хана транспорт дlа на хьожаеш соцае ниа кхоачаргба тха. Хlана диц оаха из? Цу организацешта хинна ца lеш, ерригача паччахьалкхенна цунах зе доаландаь. Декхар-м гайна-ганза цкъа хьатокхаргда, хlаьта хьа ца деш дисар юхаметтаоттаде хала да. Долче, тхоай юхьмараш я оаха юлараш, тхоай эхь-эздел да оаха леладер, цкъа-мукъагlа цlенача дег тlара хургбацар-хьогl тхоца тха смежникаш,, аьнна хеташ.

Лакхе хьоахаяьча ворхl организацешка доаллар транспортникашта дукха ахча да. Дlауйлаел оаша цхьан саго шийга доалла ахча хьа ца луш дукха гоадича, мел бохам боал цунах ахчан даьна? Кхы а халагlа нийслу бlарчача предприяте вокх организацена ахча дlа ца луш, гоадеш, хьалхарчун гlулкхаш доаггlача хьисапе дlа ца дохийташ хилча. Кlоаргга уйла йича, доккха хlама дециий болх а беш, ше хьадаькка ахча хьа ца луш кхеставелга?

Из бахьанце транспортникашта алапи ханнахьа хьа ца луш дукха моттигаш нийслу. Долче, тха кулгалхой алапи доацаш бисача наха шоай корта кlал оттабе безаш хул. Теха гlод а тха заказчикаша пачхьалкхен кассера дlатокх. Дlахо йодача хана уж тайпа гlулакхаш цхьаккха дича ла мегаргдолаш дац, миччa хана текха а цкъа хьатакха деза декхар, ший ханнахьа хьатекхача бакъахьа дацар-теш?

Х. БЕРСАНУКАЕВ.
«Чечингавтотранс» территориальни производствени объединене автоколонна-1436 юрисконсульт.

колхозхо, Дуба-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мальсагов Эсмі Лорс, 1857 шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлти-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ганархоев Саlадалхьажий Дзаlама, 1874 шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлти-Юрта ваьхав 5 шу суд яьй.

Мальсагов Арцагlа Ахмад, [illegible] шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлти-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мальсагов Мовсара Дени, 1870 шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлти-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мальсагов Авролги Хьасан, 1885 шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлти-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мальсагов Исака Лорс, 1857 шера Назрановски района Аьлти-Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Аьлти-Юрта ваьхав, топаш техай.

Дятлов Павел Степанович, 1902 шера Ладожски района Восточни станице ваьв, АЧК, эрсе, парте хиннавац, наькъай обходчик, Назрань станице ваьхав, 8 шу суд яьй

Иванов Иван Алексеевич, 1896 шера Орджоникидзевски края Буденновски района Черный лес станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 3 йолча комбината болхло, г. Назране ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ивженко Лев Иванович, 1883 шера Ростовски областа Азов-на-Дону яхача городе ваьв, эрсе, парте хиннавац, банка воккхагlвола инспектор, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ахматов Хаким, 1900 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исаев Абдулхаджи, 1878 шера Грозненски района Бердыкель яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бердыкель яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Крепак Василий Николаевич, 1910 шера Краснодарски края Успенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, вагонаш тоаеш йолча пункте хьежар, Гудермес станце ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бавраев Абуязит, 1907 шера Ачхой-Мартановски района Хадыс-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хадыс-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кульбужев Шаипхьажий Іиса, 1897 шера Ачалукски района Долакоа ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Долакоа ваьхав, 10 шу суд яьй

Левченко Николай Ильич, 1918 шера Орджоникидзевски края Дмитровски района Тахта яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станце депо болхло, Гудермес станце ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мангулов Иван Сафонович, 1910 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, парте хиннавац, колхозхо, Каргалински станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Амерханов - Абдулкадыров Зайналабит, 1900 шера ДАССР, Ахзакински района

... Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, № 2 йолчу тика продавец, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Агапов Меркул Куприянович, 1898 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац Каргалински станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баракоев Ахмед, 1898 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, [illegible] колхозхо, ДАССР Шелковски района Новые Щедрины яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Булавин Гавриил Алексеевич, 1887 шера Бессарабски губерни г. Кагуле ваьв, эрсе парте хиннавац, колхозхо, ДАССР Шелковски района Старощедринская яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев Ахмасолт, 1902 шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза председатела заместитель, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Межидов Бексолтан Межидович, 1911 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) членалла кандидат, Молотова цlерагlча колхоза счетовод, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гугаев Косум Гугаевич, 1897 шера Шароевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Самашки яхача юрта юртбоахама артела ветсанитар, Ачхой-Мартановски района Самашки яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Муднев Мудаха Мудиевич, 1863 шера Чеберлоевски района Ригахой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Чеберлоевски района Галан-Тосой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Лечиев Абубакар Исаевич, 1910 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шалински района Новый Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ляпиговский Иван Дмитриевич, 1889 шера Воронежски областа г. Кирсанове ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне машинаькъа вокзале швейцар, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Іалихана Мухьмал, 1914 шера Назрановски района Яндаре ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, Назрановски юртбоахама банка отделени инспектор, Назрань яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мондаров Юсуп, 1895 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, кумык, парте хиннавац, колхозхо, Брагуны яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Солтамурадов Эти, 1897 шера Саясановски района Эникали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Эникали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сусаев Паша, 1902 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, кумык, парте хиннавац, колхозхо, Брагуны яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Тайсумов Вара, 1912 шера Курчалоевски района Элисхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ворошилова цlерагlча колхоза завхоз, Элисхан-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тасуев Муца, 1890 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

... нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Пошахой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй

Хучиев Анарбича Беслан, 1912 шера Назрановски района Тlой-Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Тlой-Юрта ваьхав топаш техай

Богатырев Алий Ахьмад, 1907 шера Ачалукски района Лахкерча Ачалукъ ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Тlой-Юрта ваьхав, топаш техай

Яндиев Гойтий Тембулат, 1893 шера [illegible] ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Онгушт ваьхав, 10 шу суд яьй.

Барахоев Мусоста Ахьмад, 1898 шера Галашкински района Барахи яхача юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, «Горец» колхоза член, Пригородни района Гlалгlай юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бариев Элберда Халат, 1897 шера Яндаре ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, Орджоникидзе цlерагlча колхоза председатель, Яндаре ваьхав, 10 шу суд яьй.

Басов Василий Федорович, 1911 шера Краснодарски края Майкопски района Ново-Свободная яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Белогуров Ефим Трофимович, 1885 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо; Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Даудов Абдул-Вадут, 1915 шера Ножай-Юртовски района Месчеты яхача юрта ваьв, нохчо парте хиннавац, колхозхо, Месчеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дебиоов Махмуд, 1905 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хамирзаев Алибек, 1895 шера Итум-Калински района Дешнали яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дешнали яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Этиев Непер Этиевич, 1908 шера Итум-Калински района Того яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Меисты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Имерзаев Юсуп, 1898 шера Итум-Калински района Бичач яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац. Бичач яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тепсуркаев Тутак, 1912 шера Итум-Калински района Бенгорой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза бригадир, Хурик яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Байсагуров Якуб Бениевич, 1914 шера Итум-Калински района Ахли-Басиха яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дзумсой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Магомадов Джапар, 1865 шера Итум-Калински района Ведучи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ведучи яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Адагов Муса, 1869 шера Итум-Калински района Ховхи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ховхи яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тутаев Абдул-Азим, 1908 шера Итум-Калински района Белгорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ирзой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

... [illegible] Грозне ваьхав топаш техай.

Кулаков Павел Игнатьевич, 1897 шера Воронежски областа Болдыревка яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, [illegible] машинист, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Исаев Алексей Куприянович, 1880 шера Терски областа Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозненски [illegible] института [illegible] г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Корниенко Сергей Лаврентьевич, 1882 шера Терски областа Грозненски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станци депо машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй

Корниенко Иван Лаврентьевич, 1895 шера Терски областа Грозненски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станци машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Герасименко Тимофей Иванович, 1883 шера Воронежски губерни Лосево-Павловски уезда Слобода яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, нохчий областной кустпромсоюзе бухгалтер, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Богатов Петр Алексеевич, 1893 шера г. Дербенте ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный депо машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Козел Сергей Ефимович, 1897 шера Киевски областа Пархомовка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, Прохладни станци машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тарасов Николай Карпович, 1897 шера Терски областа Грозненски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станци депо машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Корниенко Федор Лаврентьевич, 1897 шера Терски областа Грозненски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефта» депо машиниста гlонча, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Майданников Михаил Андреевич, 1898 шера Донецки областа Каменски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Владикавказе Осетински ЦРК счетовод, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шелобод Иван Иванович, 1883 шера г. Чернигове ваьв, украинец, парте хиннавац, Грозный станци машинист, г Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй

Косич Иван Григорьевич, 1869 шера Черниговски губерни Свиса яхача поселке ваьв, украинец, парте хиннавац, Грозный депо машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кирюхин Андрей Васильевич, 1870 шера Тамбовски губерни Пачко яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станци машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Трискиба Кондрат Емельянович, 1864 шера Екатеринославски губерни Дружковка яхача юрта ваьв, украинец, ВКП(б) членалла кандидат, г. Грозный станци машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Величко Петр Емельянович, 1879 шера Донецки областа Верхне-Макеевка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, Минводы станци депо машинист, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

(Дlахододар хургда).

Эскаре гIулакх деш ба вай мехкахой

СовгIат

Боккха вахара а къахьегама а никъ бльб Чекуева Малика Башировнас. Пенсе яхалехьа тхьаь итт шера совгIа повар а йолаш къахьийгад цо, амма хIанз а цIагIа йоагIалац — номер 19 йолча кхачан тиначa уборщица я Малика.

Дукхача хана дена шиЙ балха гIулакхаш тIехдика леладаь хилларах СиЙлен грамоташца, баркалашца, ахчан премешца белгалъяьхаЙ къахьегама ветеран. Дукха ха йоацаш «Ударник коммунистического труда», аьнна сийлен цIи а еннаЙ цунна.

Ше санна хьинар дола берашь кхедаьд Маликас. Цун вIамагIвола воI хIанз эскаре гIулакх кхоачашдеш ва. Укх деношка шинъ письмо кхаьчад Чекуевага эскарера. Царех цаI яздаьр ва цун воI Аслан. ШиЙ нана яь ди дездеш, моаршал дайташ да из. ШиЙ хIанз совгIат дайта таро да хилларах бехказа а ваьнна, тIадоагIача шера цIа а вена доккха совгIат дергда аз хьона, язду Аслана наьнага.

ХIаьта шоллагIа дола письмо яздаьд Аслана эскаре гIулакх деча тIема даькъа командоване. Цу тIа да:

«Доккха баркал да хьона, Малика Башировна, советски общества эггара дикагIча оамале Iа воI кхеваь хилларах. ШиЙ гIулакхаш цIенхаштта леладеш хиларах масехказза белгалваьхав из командованес.

Спортсмен-отличник волча хьа воIо дукхазза хьалхара моттигаш яьхай спортивни яхьашка, лакха лоаттадаьд тха эскара даькъа сий. Iа еннача дикача оамалашца тIеман политически кийчоа отличник хила гIо даьд цунна. ХIанз сержанта звани а еннаЙ А. Чекуевна.

Иштта воI волаш кура хила йиш йолаш я хьо. Доккха баркал хилда хьона.

Подполковник А. А. РОДИН».

Малика мар воацаш йисача хана, пхелагIча классе вар Аслан деша вагIаш. Кхерар нана, да воацаш хилча из талхар. Цудухьа, чIоагIа хьожаш яр на цун гIулакхашка. ХIаьта Аслан дика дешаш а спорт дукха езаш а кхуви воагIар. Школа яьккха ваьлча шофералла Iомалуш дийшар.

Спортсмен-разрядник, шоллагIча класса шофер вар Аслан, нанас наькъа воаккхача хана. ХIанз гуш да МаликаЙна, воI кхевеш ше хьийга къа зехьа дайнадоацилга. ШиЙ воI эскаре гIулакх деш волчара иштта хоза письмо деча кхы малагIа совгIат эша яь ди дездеча нанна.

Н. АЛЕКСАНДРОВА.

СУРТА ТIА: А. Чекуев.

ПАМЯТНИКАШ ЛОРАДАРА

Наха лоруш историен культуран памятникаш лорадара малагIа гIулакхаш ду ха. ХIаьта иштта дола памятникаш Нохч-ГIалгIайчене дукха да. Бакъда, укх тIеххьарча ханналца дар кIезига терко яьЙ.

Тха корреспондента Садулаев Абдулас деча хаттарашта жоп лу Аргунски паччахьалкхен историко-архитектурни Iаламен музея — заповедника отдела заведующе, культура фонда Ерригроссийски Нохч-ГIалгIай республикански отделене нахски архитектура совета председателa Усманов Лемас.

Корр. Вай територе тIа ра исторически памятникаш лорадара дош дагадоал хIанз республикерча наха. Iилмана хошен общественни деятелашен уж лорадара деш дар дувцар ловра сона.

Л. Усманов. Кхы на дувце а теркам тIаолаш хиннача цхьан формах дувцалургда сога. Культура фонда Ерригроссийски Нохч-ГIалгIай республикански отделене вахийта дукха ха йоацаш со хилар СССР уникальни исторически территореш меттаоттаярен дегIайоалаярен проблемаш ювцаш яьча Ерригсоюзни Iилман-практически конференце.

Из конференци хилар Крыме, Симферополе. Из яьяр культура советски фондо. Цига дакъа лоацаш бар СССР IилмаЙ Академе, СССР культура Министерства, СССР Госкомприрода, СССР Географически общества викалаш, доазол дехьара хьаьший. Конференце дакъа лоацаш хиннача наха даьча къамаьлаш тIара хоалуш дар культуран Iаламен тIехьале меттаоттаяра а лораяра а дош вай мехкарча дерригача халкъашта дагадоллаш хилар. Къамий исторически территореш малагIча хьал тIа я а уж лораяра фу де деза а, хIаьта иштта къоастаяра критереши принципаш, цар законодательства проекти статуси йийцар.

Корр. Вай дика кхетадеш да перестройка хана уж денаш мел боккха теркам тIаозаш да. хIана аьлча къамий культураш, метташ, традицеш юхаметта ца оттайича вай общества дIахо дегIайоалае йиш яц. Цу форуме малагIа моттиг лоацаш яр Нохч-ГIалгIайче?

Л. Усманов. Аз цу конференце массехказза къамаьл дир. Гулбенпарашка гайтар геттара йIаьхий вай флорей фаунен, шиЙ тайпара лоаман ландшафт, халкъа архитектура геттара дукха памятникаш. Конференце сонам бир цу дерригача критерешта лоамаЙ республика къоастае йоагIаш а уникальни а я, аьнна. Бакъда, укхаза белгалдаькха доагIа, иштта боккхача мaьха культура дукха памятникаш дохадаьд 1944 шера нохчийн гIалгIайн бехк...

боацаш сталински гIоларо бахачара бохабаь Iобахьийтача. Масала, алхха Орга чIожа къаман архитектура памятникех 70 процент дараш дохадаьд НКВД болхлоша.

Иштта баь хоам хала а хеташ тIаннйцар конференце баьхкараша. Царна иштта новкъа хилар дукха памятникаш долча Iармхи чIоже гидроэлектростанцеш каскад е план оттаеш хиларах бола хоам а. Ши шу гаргга йолча хана Гудермесски БХЗ хьалъеш йохайир ширача хана нах баьха моттиг.

Корр. Иштта уникальни территореш тIа малагIа болх бича бакъахьа ба, аьнна, дийцар конференце?

Л. Усманов. Эггара хьалха культура советски фонде хьайир уникальни исторически территореш тIа деш дола балхаш вIашагIтохара Iилман-общественни совет. Культура Ерригроссийски фонда республикански отделене йилла архитектура совет. Цуна юкъебахаб республика историко-архитектурни заповедникий болхлой, музей памятникаш лорадарга хьежа Iилман сотрудникаш.

Корр. Кастта бIаьсти яргья. Практически болх бе лаьрхIа дий шо заповедникe?

Л. Усманов. ХIанзе а, IаЙ, культура фонда отделенеца цхьана тхоаЙ заповедника «памятникий банк» оттадеш да тхо, хIана аьлча, тхога йола памятникий учет йиза яц. БIаьсти оаха Iилман наькъаца тахьа лерхI заповедникe йола замкови комплексаш, пхьаццайола гIалаш, къанара кашмаш. ХIаьта деха памятникаш меттаоттадеш болх беш а да тхо. Масала, меттаоттаеш я ШотIара гIала, Гатен-Калера памятникаш, Таэбичера архитектурни памятникаш, кхыдараш. Де дезараш геттара дукха да. Тхо гIерт памятникаш лорадара, цу моттигашка нах баха ховшара наьха безам тIабахийта.

Корр. Тхона хов хьо Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла кандидат оттаваьлга. Фу де лерхI Iа хьаЙ программа тIа историен культурен памятникаш лорадара?

Л. Усманов. Эггара хьалха а эггара керте а со де гIертар да Нохч-ГIалгIай лоаманче Дерригдувен культуран Iаламен тIехьален спискана юкъеяхьар. Цо йиш хулийтаргья балхаш шерагIен кIоартагIеа де.

Мича хьоргья гIахь йоацараш?

№ 52 йолча кога гIирс бохкаш тика хьалхашка йоахкаш коробкаш а йолаш, латтар дукха нах. Царна юкъе пхьабараш белхаш, вошаш чIогIарч хьенхаш лувш бар. ХIаьта цу гулбенпараштa юкъера хьанараx Iо а ваьа, бирача тIем тIара воагIаш санна, тийлла кочматаш а долаш, тика мах беча зале чуэкхаш вIаьмига саг сайна бIаргаьайча, хиннар фуд-[illegible], аьнна, цунна тIеххьа чуйхар со.

— Мичад шун жалобий тиншка, хIана яц шун укхана порядок, мичаЙ тина директор? — йоахар чIоагIа эгIазаьнна вIаьмигача саго. Мах беш латтача болхлара жалоба книжка хьа а яц, [illegible] йоалийр бIаргиш ист. ДIатехкача гучадаьлар вIаьмига саг эгIазаьхар тамаш йоацилга.

Разнарядках болхлошта хьожаяь «кроссовкаш» хьаэда вена хинна Кринунов Олег массехк сахьата аргIая а лаьтта, юххера а цхьа сахьат доаде дийзар. ХIана, фуд бахьан? Бахьан — организацес торгови предприятега хьадайта письмо корадагIац, хьо малав тхона хац, — яхаш бар тика болхлой.

Тика директорас шиЙ къамаьл аьлар Пащенко Ярослава Петровнас.

ЦаI-шинъ хьона Iацар иккаш, «кроссовкаш», туфлеш хувца, яхаш тика директор Михайлик Раисия Ивановнай кабинета наIарга лаьттараш.

Раиса Ивановна, хIана кхестабу оаша нах, кога гIахь йоаца иккаш мича яхьа еза цар, хIана ийсдешнад ер санна дола хIама? — аьлча, директор ше бехке еш яцар.

— Сона хац, сайна йохка хьаеннараш наха дIаелча со йоалаш я, шоашта на езе йита езар, яхаш къамаьл дIа тIа чуаш яцар Раиса Ивановна. Торгови база чу хьожа а хьожаш, кога юста а [illegible] лахетараш хургдацар шоана шийга аьлча, сога укх тайпара жоп делар директорас.

— Хьо мичахьара еза я, хьона бIаргагац укх чу доаллар, мишта бут аз нах тика чу. Райисполкоме дувца Iа ер, царна дикагIа ховргда хьона жоп дала.

Кхы дIахо дувца ца эшаш из иштта а дика кхеталургдолаш гIулакх да. Дефицитни товар хийца нахага дохка Iема бел аз 50 [illegible]

ХАЛКЪА КХОЛЛАМ

БЕРЗА ДУВ

Жега воалла гIокказ волча еннЙ борз. Цхьа устагI бийхаб берзо гIокказагара.

— АЙ мишта лу аз хьона устагI, — аьннад гIоккаэо берзага.

— Хьай устагI бала йиш ене Iаьхарг мукъагIа ба сона, — юха а дийхад берзо.

— Iаьхарг а бала йиш яц са. Кхоана даьна вхча дIа а денна, аз бахьаргба хьона пхьа Iаьхарг, Iа кхоанналца сабардой, — аьннад гIоккаэо берзах къа а хийтта.

— Даьллахь, хьанаьжк, кхоаналга ма дакхалахь из, тахан оцалахь из, — аьннад берзо, — чIоагIа меца я со.

— Жа хьанга дутаргда аз?

— Хьо юха воллалца аз лорадергда хьона?

— Хьох тийша мишта гIоргва со, хьох-м хьо йиза йолча хана а мичаб тешам? — аьннад гIоккаэо.

— Аз дув бурь хьона [illegible] «МалагIа-дув ба [illegible]» буаргбар? — хьаттад гIоккаэо.

— Аз сай дув къаьрбой несий пхьерах тийша юсийла со, — аьннад берзо.

ЧАХКИЕВ Мурад.

СУДА ЗАЛЕРА

кхалеаг гора оттайир цо.

Цу тIа чакхдаланлар гIулакх. Зуламхочох едда, шиЙ йоI йолча яхача Попована...

рах ка етташ воаллача сагах бIаргкхийттар са. Юххера чIуг каг а яь, цIагIа чуваьлар из. Цхьа моттиг йитан-...

ТЕЛЕВИДЕНИ

10 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Спорт массанена.
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — «На службу отечеству» яха передача.
11.00 — Iуйрийнара сакъердаме программа.
11.30 — Дезалий экран. «Рыжи, рыжи...» «Тахан воацар малав» короткометражни художественни фильмаш.
13.15 — «Дунен гонахьа». Альманах.
14.15 — «УнахцIено».
15.00 — Музыкальни киоск.
15.30 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. Произвольни катани. Канадера передача.
17.00 — «Юрта сахьат». Панорама.
18.15 — «Марафон-15».
19.45 — «Ираз дола кхалнах». Художественни фильм. «Натама» 5-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.45 — Телескоп.
22.00 — «Сан-Ремо—90» фестиваль перерыве (00.00) — Ден лувкхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Маьрша йоагIийла бIаьсти» фильма-концерта премьера.
8.40 — РСФСР городий телестуди. «Полярни круга дехьара цIа» (Тюмень).
9.10 — «Чукотка начальник» субтитрашца художественни фильм.
10.40 Мультфильмаш: «Ходжа Насреддин» (1-гIа, 2-гIа) «Хьох белхам мара бац».
11.15 — «Вахара иллеца» Минскера передача.
11.40 — Союзни республикнай кинопублицистика. 12 тIаьйца бераш хьалкхедача Т. Е. Загоровскех «Про горе, и море, да малых детей» яха документальни фильма премьера (г. Шевченко).
12.05 — «Азера оаз» 2-гIа дакъа Алма-Атера передача.
13.35 — «Бийсана къайча говрашца». Художественни фильм 6-гIа сери.
14.30 — «Советски Росси» видеоканал.
17.00 — «Планета» яха Дунен къамашта юкъера программа.
18.05 — Литеретрура а, дахар а (нохчий меттала).
18.35 — ГIалгIай мотт Iомабе вай.
19.05 — «Орамаш». Нохчий этиках дош. (Юхагойтар) (нохчий меттала).
19.30 — Фильм.
20.00 — «Бийса даькала хийла шун, бераш!»
20.15 — «НЛО: Необъявленный визит» яха передача 2-гIа дакъа.
20.50 — Гандбол. Дунен чемпионат. МаIанах. Чехословакера передача.
22.00 — «Фотограф» яха художественни фильм. «Деррик» яхача серера (ТВ ФРГ).
23.00 — Спидвей. Дунен чемпионат. Финал. Швецера передача.
19.00 — Пульс-90. Тхоа экономикан.
20.00 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. Кхалнах. Произвольни программа. Канадера передача.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Шун дехарегIа. «Сайлес Морнер». яха художественни фильм (ТВ Великобритани, 1985 шу).
23.00 — Футбольни обозрени.
23.30 — «Либералехи консерваторехи» «Весы» яха литературни полемика 1-ра передача.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15, 11.15 — «В небо на колесе» яха Iилма довзийтара фильм.
8.45, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.55 — Дерригa ха безама ба. Киножурнал.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гIа класс.
12.05 — «Полет бабочки» яха документальни фильм.
12.25 — «Рассказ о простой вещи» яха телефильм юкхахьожа сеанса.
18.05 — ЧИАССР-а Гостелерадио инструментальни ансамбла концерт.
18.35 — Музыкальни открытка.
18.40 — «Портрет любимой женщины» яха документальни фильм.
19.20 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»
20.15 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.
21.00 — Спидвей. Дунен чемпионат. Финал. Швецера передача.
21.30 — И. Архиповой концерт.

11 МАРТ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Хьуна юкъе». Мультфильм.
8.55 — «Спортлото» тираж.
9.10 — «Ираз дола кхалнах». Художественни фильм.

ОРШОТ

12 МАРТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Женщины, которым повезло» яха художественни фильм 2-гIа сери «Нина».
9.50 — ДIалокх Юрий Драгас (аккордеон).
9.55 — СССР халкъа депутатий аргIан йоаца III Съезд хьаеллар.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — «Чародей танца». Балета артист, балетмейстер, педагог волча В. Чабукианех дола фильм-концерт.
17.25 — Берий сахьат.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «ЦIогIа». «Октава» яхача Тульски объединене хинна производственни конфликт.
19.45 — «Изобретенье» яхача бокхкийчарна долча мультфильма премьера.
19.50 — «Уральски сайре» яха Свердловскера передача.
20.10 — «Королек — птичка певчая» яха 5 сери йола художественни фильм. (Турци) 1-ра сери.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — «Дош» яха литературно-художественни видеоканал.
00.00 — Ха. ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15, 9.35 — «Юха а геометри мехка», «Хьанна еза геометри» яха Iилман-довзийтара фильмаш.
8.35 — Истори 9-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт Iомабу.
9.55 — СССР халкъа депутатий аргIан йоаца кхоалагIа Съезд хьаеллар.
12.30 — «БIаьсти йоагIа, бIаьстена [illegible]» яха киноконцерт.
13.15 — «Ахкан гастролеш» яхача телефильма диннахьара

ха, биреача тIем тIара воа-гIаш санна дийлла качматаш а долаш, тика мах беча ла-ле чукнхаш эIамига сог сай-на бIаргавайча, хиннар, фуд-хьогI, аьлна, цуьна тIеххьа чуяхар со.

— Мичаа шун жалобни книжка, хIана яц шун уккхата порядок, мичай тиькъа дирек-тор? — йоахар чIоагIа эгIаз-вахача эIамигача саго. Мах беш латтача йоIагара жалоб-ниц книжка хьа а нйца. кулг ... бIарчча... ДIатеххача гучадаьлар эIамига саг эгIазвахар тамаш йоаццарга.

Ранжрядках болхлошта хьожаль «кроссовкаш» хьа-ьца вена хиина Кривцов Олег массехк сахьата аргIан а лаьтта, юххера а цхьа са-хьат доале дийлар. ХIана, фуд бахьан? Бахьан — орга-низацес торгови предприяте-га хьадайта письмо корада-гIац. хьо малав тхона хац, — яхаш бар тика болхлой.

ЛадийгIача гучабаьлар йиш еха фу де деза а ца хови латташ бола кхалнах а.

— БIарччача дийнахьа, балхара се мукъа а ялийта, лаьтта а лаьтта, коъах ара сона елар иккаш. Чуена хьежача уж сона гIахь яцар. ХIанз мича хьоргъя аз ераш, — яхаш елха гIерташ яр Ярьшкина Тамара Дмитриев-на. — Сона езараш 40 раз-мер я, хIаьта гIахь йий-яц хьажа а ца юташ, корах хьа-еннараш 38 размер я. Ди-ректорага сона ераш пайда-па яц, хувцаялара Iа, аьлча вIалла ладувгIац, цо йоах, со бехке яц шоана, шоай безам мел ба латкъа мукъа да шо. Бехке райисполком я, царга бергба оаша шоай лоткъам, — аьнна лоацца хоададир ти-раш

Раиса Ивановна, хIана кхестабу оаша нах, кога гIахь йоаца иккаш мича яхьа еза цар, хIана иийсденнад ер санна дола хIама? — аьлча, директор ше бехке еш яцар. — Сона хац, сайна йохка хьаеннараш наха дIаелча со йоалаш я, шоашта ца езе йи-та езар, яхаш къамаьл дIа тIа эцаш яар Раиса Иванов-на. Торгови зала чу хьожа а хьожаш, кога юста а юс-таш, оаша ехгаалаге ер ха-лахетараш хургдацар шоана шийга аьлча, сога укх тай-пара жоп делар директорас. — Хьо мичахьара ена я, хьо-на бIаргагац укх чу доаллар, миппта бут аз нах тика чу. Райисполкоме дувца Iа ер, царна дикагIа ховргда хьона жоп дала.

Кхы дIахо дувца ца эшаш из ишта а дика кхеталург-долаш гIулакх да. Дефицит-ни товар хийцца нахага дох-ка Iема бац № 52 йолча тика болхлой. Бовзараштa-беларашта мел езаш йола, размераш дIа-юха а енна, юхейнсараш езе а ца езе а дIаэца яхилга деце кхы мишта кхетаде дезаш хIама да мах беш латтачар леладер.

№ 52 йолча тика директо-ра Михайлик Раиса Иванов-найна хала хете а ала доа-гIа, хетаргахьа, цуьна нов-къа да райисполкомо товара цIенхаштта тIахьожам лоат-табар. Из ишта деце, хIана хьежабу леткъаш бола нах райисполкоме?

— Мича яхьа еза наха когашта гIахь йоаца иккаш, «кроссовкаш», туфлеш?

Дика хетаргдар цу хаттара Ленински РТО-с жоп делча.

Т. МАЛЬСАГОВА.

берзах къа а хийтта.

— Даьллахь, хьанаьхк, кхоанелга ма дакхалахь из, тохан эцалахь из, — аьнад берзо. — чIоагIа меца я со.

— Жа хьанга дутаргда аз?

— Хьо юха валлалца аз лорадергда хьона?

— Хьох тийша миштa гIоргва со, хьох-м хьо йиза йолча хьана а мичаб тецIам? — аьнад гIокказ.

— Аз дув буъа хьона.

— МалагIа дув ба из, Iа бIаргбар? — хаьттад гIон-каз.

— Аз сай дув къаьрбой несий пхьерах тийша юсийла со, — аьнад берзо.

ЧАХКИЕВ Мурад.

... цеш юхаметта ца оттайча вай обществa дIахо легIайоа-лде йиш яц. Цу форуме ма-лагIа моттиг лоацаш яр Нохч-ГIалгIайче?

Л. Усманов. Аз цу конфе-ренце массехказа къамаьл дир. Гулбеннарашка тайтар геттара йIаьхий вай флорей фауней, ший тайпара лоамай ландшафт, халкъа архитек-тура геттара дукха памятни-каш. Конференце соцам бир цу ерригача критерегIа лоа-мах республика къоастеш йоагIаш а уникальни а я, аьнна. Бакъда, укхаза бел-галдакхха доагIа, ишта бок-кхача маьха культура дукха памятникаш дохадаьд 1944 шера нохчийн гIалгIайн бехк

СУДА ЗАЛЕРА

БЕКХАМ

Сунженски районе вахаш вола Чаниев Къурейш эгга-ра хьалха халкъа суда хьал-хашка этта итт шу да. Цу хана шин шера набахта чу-валла ха техар цуна. Лаь-цачара мукъаваьнначул тIе-хьагIа нийсача новкъа вала кхетанзар из, керда зулам дир. Кхы а цхьа шу казенни кхача буаш даккха дийзар цун.

ХIанз-мукъане кхийтта хургва-кх Чаниев аьнна хета-дала тарлу шоана. Цхьа-бакъда, вай даьша хозахета яьхадац «хьажий цIагIа би-хьа хох ше болчча бесса кIо-ма болаш цIабенаб». Набах-тара мукъаваьнна Къурейш цахаддаш корта бохабу, ма-лар мелаш, водачунга-воагIа-чунга бала бахьаш, законаца айхьазвувлаш лелаш вар. Цу нийрчача паькъо кердача зу-ламга воалавир из.

Деррига а дIадоладелар «Победа» колхоза хьакхарч лелаеча ферме. Чоапилг кIалтIаяьнна а волаш, цига нийсвелар Чаниев. Меннача чхьагIаро цу объекте хулаш йолча хьажах кIалхарваьк-кхар из. Укхаза бар ферма болхлой Попова, Панкова, Бражникова. Веханза вена хьаша бIаргавайча, арабала тохабелар кхалнах. Цхьа-бакъда, Къурейшас никъ бийхкар царна.

Къаьстта чIоагIа гIелал ера цо Поповайга. Цкъа а шозза а цуна кач ваха гIер-тар из. Юххера а кхераенна кхалсаг гора оттайр цо.

Цу тIа чаккхдаланзар гIу-лакх. Зуламхочох едда, ший йоI йолча яхача Попована тIеххьавахар Чаниев. Гаьта тIа Iоязде тоаьм боаца дешаш враухар цун багара. «Хьаша» дIкача дагара веце а, фу-самдаьй махулла цуьнца бе-замегIа хила, из теве, хьаста гIертар. Истола тIа мала-даа Iохоавир цар Къурейш.

Ишта багIаш цхьа ха яьл-ча, «хьашо» чхьагIара пелага бала кодабеш волча хана, тебба цIагIара араьлар По-пова. Из дIахайча бокъонца корзагIваьлар Чаниев. БIеха а цена а — цхьа хIама ди-санзар цо фусамдаьшна ца оалаш. ТIеххьара Поповна лоаллаха бахача наьха цIа-гIа дIалечкъай аьнна лаьр-хIар цо.

— Коа таташ деш а хеза, сомаьлар со, — яхаш, дий-цар суде лоалахочо Дьшнка. — Корах арахьежача, наIа-рах ка етташ воаллача сагах бIаргхийттар - са. Юххера чIуг каг а яь, цIагIа чуваь-лар из. Цхьа моттиг йитан-зар цо чу ца хьожаш. Попо-ва хьалаха гIерташ. Аз дет-тача цIогIах юртара нах оар-цагIбаьннабецаре, дIагIорг-волаш вацар из.

Нахага гIелал яр теркал ца деш дитанзар Сунженски района халкъо судо. Зулам-хочоа набахта чувалла ха техар. Цхьабакъда, укхаза тIадам оттабе хьалха да. ЛоархIавергварий-теш Чани-ев цу тайпара хIамаш вайнаь-ха кхалнаха духьал леладе? Ераш кхыча къаман нах а ба, аз даьр мегаргда аьнна хеташ хиинав из. Мел дукха моттигаш я цу тайпара зула-маш къайладаха. Амма, гIа-латваьннав Чаниев, закон массанена цаI да.

С. САИДОВ.

19.05 — «Ораманш». Нохчий этиках дош. (Юхагойтар) (нох-чий меттала).

19.30 — Филь...

20.00 — «Бийса даькъала хий-ла шун, бераш!»

20.15 — «НЛО: Необъявлен-ный визит» яха передача 2-гIа дакъа.

20.50 — Гандбол. Дунен чем-пионат. МаIанах. Чехословакие-ра передача.

22.00 — «Фотограф» яха ху-дожественни фильм. «Деррик» яхача серера (ТВ ФРГ).

23.00 — Спидвей. Дунен чемпионат. Финал. Швецера передача.

... ла филь...-концерт.

17.25 — Берий сахьт.

18.25 — Коллаж.

18.30 — Ха. ТСН.

19.00 — «ЦIогIа», «Оттава» яхача Тульски объединене хим-на производственни конфликт.

19.45 — «Изобретенье» яхача бонихийчарна долча мульт-фильма премьера.

19.50 — «Уральски сайре» яха Свердловскера передача.

20.10 — «Королек — птичка певчая» яха 5 сери йола худо-жественни фильм. (Турци) 1-ра сери.

21.00 — Ха. ТСН.

22.00 — «Дош» яха литера-турно-художественни видеока-нал.

00.00 — Ха. ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — IуйрИйнара гимнас-тика.

8.15, 9.35 — «Юха а геомет-ри шекха», «Хьанна эза геомет-ри» яха Iилман-довзийтара фильмаш.

8.35 — Истори 9-гIа класс.

9.05 — Итальянски мотт Iо-мабу.

9.55 — СССР халкъа депута-тий эргIан йоаца Кхоалагlа Съезд хьаеллар

12.30 — «БIаьсти йоагIа, бIаьстена никъ...», яха кино-концерт.

13.15 — «Ахкан гастролеш» яхача телефильма дийнахьара сеанс (юхагойтар).

17.30 — «В интересах дела» яха документальни фильм.

17.50 — «Нохчийн мотт Iама-бо» (нохчий мотт Iомабу). (Юха-гойтар).

18.20 — Информационно-публицистически программа.

19.00 — СССР халкъа депу-татий эргIан йоацача КхоалагIа съезде.

Перерыве (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».

11 МАРТ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — «Хьуна юкъе». Мульт-фильм.

8.55 — «Спортлото» тираж.

9.10 — «Ираз дола кхал-нах». Художественни фильм. «Вера» 1-ра сери.

10.25 — «Молодой вестник» яха передача. Депутатий шко-ла.

10.55 — Кинопанорама.

12.25 — Коллаж.

12.30 — Ха. ТСН.

16.30 — Берий фильм. «Ший да леха йиIаг». Художествен-ни фильм (1959 шу).

18.00 — «Ши, дог» дIаоал Чумака Анжелас.

18.30 — Ха. ТСН.

РАДИО

10 МАРТ, ШОАТТА

7.30 «Юрта вахар» (нохчий меттала).

7.45 Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республиканскни газетий обзор.

10.15 «УнахцIено» (гIалгIай меттала).

10.35 Реклама.

10.40 — 11.00 Сатирически микрофон (гIалгIай меттала).

11.00 «Школьни глобус».

11.30 — 12.00 «Наькъа бала бовза».

15.15 Концерт.

16.00 Боахама расчет — сих-далара стимул.

16.15 — 17.00 «Кавказа Iуй-ренаш».

18.00 — 19.00 Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

9.30 — Халкъа тIахьожам болх беш ба.

9.45 — 10.00 — «Сетование» М. Гадаева поэма (нохчий мет-тала).

15.30 — Нохч-ГIалгIай теле-видени радион инструмен-тальни ансамбла выступлени.

16.00 — 17.00 — Информаци-онно - музыкальни программа. Радиостудера прямой транс-ляци.

18.00 — Керда хоамаш (нох-чий меттала).

18.10 — Керда хоамаш (гIал-гIай меттала).

18.20 — 18.40 — «Хаи кагир-хойи» (нохчий меттала).

11 МАРТ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.

7.35 Республиканскни газетий обзор.

7.45 — 8.00 «ГIулакх мишта ду шоана» (гIалгIай меттала).

8.15 — 9.00 Даькъала дувц шо.

11.30 — 12.00 КIиранден му-зыкальни программа.

15.15 «Дешархо» (нохчий мет-тала).

16.00 Литературни Нохч-ГIал-гIайче.

16.30 Реклама.

16.40 — 17.00 ДоттагIлен кон-церт (гIалгIай меттала).

18.00 — 19.00 «Иллеца дотта-гIал долчарна» яха концерт.

ОРШОТ, 12 МАРТ

7.30 — «Юрта вахар» гIал-гIай меттала).

7.45 — Хоамаш.

7.55 — 8.00 — Музыка. Ха-оттам.

8.15 — Передачай програм-ма.

8.20 — IуйрИйнара концерт (нохчий меттала).

9.15 — ХIаране а массане а гIулакх (гIалгIай меттала).

Хаоттам

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, малхбузехьара секун-де 5 — 10, метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара тем-пература республике 10 — 15, Грозне 13 — 15 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмея хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашка-хьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хи-лен фегара температура бий-сана —2 +3, дийнахьа +10 +15 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Керда фильмаш

▲

«Отче наш»

«Мосфильм» яхача кино-студе Валентин Катаева дув-царах даькхха керда фильм да «Отче наш» яхар. Филь-ма сценаре автор а режиссер а Ермолаев Борис ва. Цо ишта даьхад «Поворот» «Мой дом — теремок», «Фуэте» яха фильмаш а.

Ишта «Отче наш» яхача кинолентас хьахьокхаш дола дуне хIалакьхиннад. Дуне доха ха гаргакхаьча я. Хила доагIIача тайпара кадра тIе-хьа хьахоз Богослова Иоанна хьалххехьа а дийцар. Фа-шистий оккупанташ чубаьхка-чахьа городе бахача хьаьна-лча наха бокхха бала тIаотт. ТIеххьара хиназча дунен тIема шерашка традиционно хиина танкаш, техника, сал-тий беце а, йокхха хало а нахага, цхьабараш чубехка боахк, хIаьта вожаш корзагI-баьха ла йиш йоаца туржаI тIаоттадаь ба.

«Отче наш» яхача фильма керттера актераш: М. Тере-хова, С. Игнатьев, В. Нику-лин, кхыбараш а.

С. ДУДАЕВ,
киновидеообъедииене ре-дактор.

10 МАРТ, ШОАТТА

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло бак-кхарен хIамаш тегарен кур-саш.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машин-каца аьхинга хIамаш тегара курсаш. 12.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 15.00 «Орга» яхача халкъа халхара ансамбла юбилейни сайре. 16.00 Халкъа драма-тически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетни студи. 19.00 «ХIан-зарча мелодех йолча ритма» дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00 Технически кхол-лама кружок. 14.00 Ло бак-кхарен хIамаш тегарен кур-саш; 14.00 «Дунен дикачун» яха университет. 15.00 Ма-шинаца художественни доги-маш дара курсаш. 18.00 «УнахцIено» яха клуб

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Кружевница» яха клуб. 11.00 «Пионер» яха клуб. 12.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 14.00 «Лидер» яха спортклуб.

Химикий ДК. 18.00 Ка-мерни хоро хьех шо. 18.00 «Радуга» яха халкъа халха-ра коллектив. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 9.00 «Кулг говзал» яха клуб. «Тег, ювз, догамаш ду» яха выставка. 12.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. «Книжка — шун дикагIвола доттагIа тешаме новкъост». 15.00 «Низ болаш, майра, говза» яха спортклуб. 16.00 Гита-ристий ансамбло хьех шо.

«Красный молот» завода ДК. 15.00 «Тха беш» яха клуб. 17.00 Iарбий меттала къамаьл де Iомалу вай.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха кино-клуб.

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 Макраме дукха-езараш хьех.

САЛОIАЧА ДИЙНАХЬА

Хлебокомбината клуб. 9.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен клуб. 9.00, 16.00, 18.00 «Ка-ратист» яха клуб. 11.00 «То-потушки» яха халхара кол-лектив. 17.00 Гитаристий ан-самбль.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха киноклуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

«Садко» бассейн. 17.30 «Икар» яха инвалидий спорт-тивно-унахцIенон клуб.

ЗЭС спортзал. 10.00 Художественни гимнастиках йола НГIАССР чемпионат.

«Садко» бассейн. 12.00 Юрта спартакиада зачет дIа-яларах нек дара йола яхьаш.

ГНИи ГНТи спортзалаш. 10.00 Кхалнаха юкъе волей-болах йола НГIАССР хьалх-ле.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: [illegible]актора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей ерей, шоаттей денoшка

СФ02065.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 845.

Массе а мехкий пролетареш, вlaшarlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дена ★ ШИНАРА, 13 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 30 (7844). ★ Мах 3 кеп.

ХОАМ

Хоржамех долча законий положенешка хьежжа РСФСР, НГIАССР, республика моттигашкарча Советашка халкъа депутаташ харжара йолча хоржамий комиссеша оттадьа шиннел совгIа кандидат хоржаш хиннача, хIаьта царех цхьаккха а харжа воацача хоржамий округе гIолла шIаьхка голосовани елга 1990 шера 18 марта чакхдаккха.

ШIаьхка голосовани ергья шиъ округе гIолла харжархой эггара дукхагIа тIехьа хиннача шиъ кандидата.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиум.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРА ЙОЛЧА ЦЕНТРАЛЬНИ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ СОЦАМ

НОХЧ - ГIАЛГIАЙ АССР ЦХЬАЦЦАЙОЛЧА ХОРЖАМИЙ ОКРУГАШКА ГIОЛЛА ШОЗЛАГIА НГIАССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРА ХЬАКЪЕХЬА

Центральни хоржамий комиссе соцам бу:

1. «Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжарах» долча НГIАССР Закона 53 статьяга хьежжа 1990 шера 22 апреле шозлагIа хоржамаш де НГIАССР халкъа депутаталла шиннел совгIа кандидат хоржаш хиннача, хIаьта царех цхьаккха херджа воацача хоржамий округашка, хIаьта шитта хоржамаш да хиннарш санна лаьрхIача хоржамий округашка а ЦIаьхка хоржамаш делла тIаьхьа хьалха хиннача составагIа йолча окружной хоржамий комиссешта. Халкъа депутатий районни, городской, (раонна карайола городаш йоацаш), городашкарча районни Советий исполнительни комитетана, цхьаьна санна [illegible] вlашагIйохь [illegible] участкови хоржамий комиссеш.

[illegible] хоржамий комиссе хоам бе хоталойзов тIа 1990 шера 20 марта денз 25 марта кхачалца; НГIАССР депутаталла кандидаташ харжархошна вlашагIкхеталга вlашlтIехьдаккха депутаталла кандидата регистраци яьчул тIехьагIа 1990 шера 21 апреле кхаччалца:

— шозлагIа хоржамаш деча хана голосовани ю хьалха яьча хоржамий участкашка, юкъара хоржамаш дала оттаьча массанена гурейолаш 1990 шера 8 апреле денз вахе дIайаздийта йолча харжархой спискех:

— окружной хоржамий комиссеша Центральни хоржамий комиссе дIаччу хьалха чIоагIъяь хиннача форнех хоржамашта кийча ярей уж чакхдахарей хьакъехьара холамаш.

2. «Нохч - ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжарах» долча НГIАССР Закона оттаьча порядкага хьежжа [illegible] хоржамашта хьалхара керттера мероприятеш

— НГIАССР халкъа депутаталла округашка гIолла шозлагIа хоржамаш дара кандидаташ оттабе [illegible] чакхдаккха 1990 шера 13 марта денз 19 марта кхачалца; округе гIолла депутаталла оттабаьча кандидаташта регистраци е — 1990 шера 19 марта денз 21 марта кхачалца; НГIАССР халкъа депутаталла кандидаташ бараашта регистраци яра хьакъехьара окружной хоржамий [illegible]

3. [illegible] хьалхха предложенеш тертад а еш окружной хоржамий комиссешта [illegible] хоржамий округе [illegible] хоржамаш дар [illegible] [illegible] болча, комиссеш вlашагIкхеташ [illegible] долаш долча [illegible] санна хоржамий округа территоре тIа [illegible] бола [illegible] бе болх дале.

НГIАССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе председатель **М. МАХАЕВ.**

НГIАССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе секретарь **А. ГОРНОВ.**

Грозный, 1990 ш. 9 март.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 11 марта шиъ болх дIаболабир КПСС Центральни комитета Пленумо. Пленуме дувца оттадаьд ер дешаш:

1. СССР Конституце 6-чен 7-чей статьяех йола предложенеш СССР халкъа депутатий аргIана йоаначa кхоалагIча Съезде оттаяра хьакъехьа.
2. КПСС XXVIII съезд гульяра, парте отчетно-хоржамий кампани чакхъяккхара ханий, съезда викалий нормаи делегаташ харжара порядкаи хьакъехьа.
3. КПСС Устава проектах.
4. КПСС Центральни контрольно-ревизионни комиссех йолча положене проекта хьакъехьа.
5. КПСС-гара СССР халкъа депутат харжар.

Пленуме доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Пленуме дакъа лоацарий таро хилар КПСС Устава проект а ден повестка дешаех кхыйола материалаш а хьалхагIе йоаза.

Пренешка къамаьлаш дир: Ю. А. Прокофьева — КПСС Московски горкома хьалхарча секретара, А. Джумагулова — Киргизски ССР Министрий Совета председателя, С. М. Байжанова — Казахстана Компарте Джамбулски обкома хьалхарча секретара, В. В. Бакатина — СССР чурча гIуллакхий министра, Ю. И. Лятвинцева — КПСС Тульски обкома хьалхарча секретара, В. Ф. Яковлева — СССР юстице министра, В. М. Мишина — ВЦСПС секретара, В. И. Бровикова — Польша Республикерча СССР Чрезвычайни а Полномочни а посола, В. Н. Шведа — Литвай Компарте (КПСС платформа тIа латтача) ханна йолча ЦК шоллагIча секретара, И. Т. Фролова — КПСС ЦК секретара, «Правда» яхача газета керттерча редактора, В. И. Мироненкос — ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара, В. М. Семенова — Белоруссе Компарте Гродненски обкома хьалхарча секретара, С. С. Шаталина — СССР Iилмай Академе экономика Отделене академика-секретара декхараш кхоачашдеча.

Пленуме вlашагIъеллай КПСС Устава проект толяран ЦК Пленума кхыдола документаш кийчдаран йола редакционни комиссе.

Пленумо решени тIайийцар законодательни инициатива порядкагIа ювцийтара политически системa дешаех (СССР Конституце 6-чен 7-чен статьяех) СССР Конституцена (Керттерча Закона) хувцамаши тIатохараши дара хьакъехьарча СССР Закона проект СССР халкъа депутатий аргIана йоацача кхоалагIча Съезде оттае.

Пленума материалаш йизза кепатохаргья «Правда» газета тIа, хIаьта изложенеш массови информаци кхыча средстваша.

КПСС-гара СССР халкъа депутат харжарах долча деша хьакъехьа хоам бир хоржамий комиссе председателя В. А. Коптюга.

Пленуме къамаьлаш дир СССР халкъа депутаталла кандидаташа: Ф. А. Абросова — СССР 50 шу дизара цIерагIча автоматически линей Московски завода слесара, Н. П. Кустарева — Горьковски автомобильни завода кузнеца, А. П. Шустова — «Станкоконструкция» яхача московски завода слесара-электромонтажника.

КъайлагIа кхаж тессачул тIехьагIа КПСС-гара СССР халкъа депутаталла харжар Н. П. Кустарев.

КПСС ЦК Пленумо шиъ болх дIахо хьоргба.

СССР халкъа депутатий аргIана йоаца кхоалагIа Съезд

СССР халкъа депутатий аргIана йоацача кхоалагIча Съездо шиъ болх дIаболабир 12 марта Кремле.

Съезд [illegible] СССР Лакхехьарча Совета Председатела М. С. Горбачева.

Гулбеннарашта цхьадола [illegible] Съезда [illegible] [illegible]

[illegible] СССР Лакхехьарча Совето тIайийча решенийца дувцадоала этта хьал вIоаргIа доаьалга, цу решенаш боагIаш бола мах белга, цунах хьайоагIаш йола вывода елга.

ВlашагIъехкар Съезда [illegible] органаш, чIоагIдир [illegible] на еш укх тайпара дешаш юкъедиха йола ден повестка:

1. Керда хержача СССР халкъа депутатий полномочеш [illegible]

2. СССР Конституцена (Керттерча Закона) хувцамаши тIатохараши юкъедахьарахи СССР Президента пост чIоагIъярахи.

3. СССР Президент харжар.

Депутаташа лаьрхIар Съезда болх кхаь дийнахьа чакхбаккха.

ДIахо Съезд йоаселар ден повестка юцa. Мандатни [illegible] раш тIехьа а болаш чIоагIйир керда хержача СССР халкъа депутатий полномочеш.

Цул тIехьагIа Съезд йоаселар СССР Конституцена хувцамаши тIатохараши юкъедахьарах, СССР Президента пост чIоагIъярах долча дешага хьажа. Доклад йир СССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителя А. И. Лукьянов [illegible]

Нийсхо юхаметтаоттае

Назранерча митингера

ДIадахача шоаттдийнахь дIахойнхьар гIалгIай къамаьа автономи меттаоттa[illegible] [illegible] [illegible] чески факультета шоллагIча курса студента А. Картоева — Цхьабакъда, [illegible] [illegible] Сел дукха нах гулбенна [illegible] моттиге [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

... проекта хьакъехьа.

5. КПСС-гара СССР халкъа депутат харжар.
Пленуме доклад йир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Пленуме дакъа лоацарий таро хилар КПСС Устава проект а ден повестка дешаех кхыйола материалаш а хьаахагIе йовза.

Пренешка къамаьлаш дир: Ю. А. Прокофьева — КПСС Московски горкома хьалхарча секретаря...

...дактора, В. И. ... В. М. Семенова — Белоруссе харча секретара, Компарте Гродненски обкома хьалхарча секретара, С. С. Шаталина — СССР Iилмай Академе экономика Отделене академика-секретара декхараш кховчашдечо.

Пленуме вIашагIъеллай КПСС Устава проект тоаяраи ЦК Пленума кхыдола документаш кийчдарам йола редакционни комиссе.

Пленумо решени тIанйцар законодательни ини...

...цIзара цIерагIча автоматически линей Московски завода слесара, Н. П. Кустарева — Горьковски автомобильни завода кузнеца, А. П. Шустова — «Станкоконструкция» яхача московски завода слесара-электромонтажника.

КъайлагIа кхаж тессачул тIехьагIа КПСС-гара СССР халкъа депутаталла харжар Н. П. Кустарев.

КПСС ЦК Пленумо ший болх дIахо хьоргба.

...НГIАССР ... депутата ... округашка ... кандидатий ... 1990 шера 13 марта ... 10 марта ... округе ... депутаталла кандидаташта регистраци ... 1990 шера ... 21 марта ... НГIАССР ... депутаталла кандидаташта ... регистраци яра ... округашка харжа...

... НГIАССР ... Централи ... комиссе председатель М. МАМАЕВ.

НГIАССР ... депутаташ харжара болча Централи харжамий комиссе секретарь А. ГОРНОВ.

Грозный, 1990 ш. 3 март.

СССР халкъа депутатий аргIана йоаца кхоалагIа Съезд

СССР халкъа депутатий аргIана йоацача кхоалагIча Съездо ший болх дIаболабир 12 марта Кремле.

Съезд хьайннлар СССР Лакхехьарча Совета Председатела М. С. Горбачева.

Гулбеннараша цхьадола хувцамаш дир Съезда президиума составе, хIаьта СССР Лакхехьарча Совета, эггара хIалха Къамий Совета, Лакхехьарча Совета палатай комиссештеи комитаташтеи. Советски правительствана а дуллаш — Литовски ССР Лакхехьарча Совето тIайтйеча решенешна дувзадениа этта хьал кIоаргга довзалга, цу решеней боагIаш бола мах белга, цунах хьайоагIаш йола выводаш елга.

ВIашагIъехкар Съезда балха органаш, чIоагIийир дискусси на еш укх тайпара дешаш юкъедихьа йола ден повестка:

1. Керда хержача СССР халкъа депутатий полномочеш могаярах.

2. СССР Конституцена (Керттерча Закона) хувцама ши тIатохараши юкъедахьарахи СССР Президента пост чIоагIъярахи.

3. СССР Президент харжар.

Депутаташа лаьрхIар Съезда болх кхаь дийнахьа чакхбаккха.

ДIахо Съезд йолаелар ден повестка хьалхара пункт ювца. Мандатни комиссе предложенегIа дукхагIбараш тIехьа а болаш чIоагIийир керда хержача СССР халкъа депутатий полномочеш.

Цул тIехьагIа Съезд йолаелар СССР Конституцена хувцамаши тIатохараши юкъедахьарах, СССР Президента пост чIоагIъярах долча дешага хьажа. Доклад йир СССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместитела А. И. Лукьянова.

(ТАСС).

Мишта Iангара доах хьайбаш

ГIулакххаш тоалуш доагIа

Карарча пятилетка хьалхарча кхаь шера ... йоагIачох дIа ца луш тIайнса хиина 48,6 тонн а дIатокхаш толаме кхоачашдир дIадахача шера паччахьалкхенна шура дIаяхара декхараш Надтеречни района «Знаменский» совхоза хьайбаш леладераша. Геттара дика хьокхамаш гонтаеш дIадоладаьд ер шу а. Масала, дIабахача шин бетта паччахьалкхенна соврIа паччахьалкхенна дIаелар итташ тоннаш шура. Цул соврIа, белгалдаккха доагIа из толам доахан дукхагIа хиларах а долаш, царгара йоаккха шура тIакхетиитара чотагIа баьккхарга. Нагахьа санна, соахка хьалхарча шин бетта хIаоа кхоабача Iаттагара 391 килограмм яьккха хиннаяле, укх шера из цифра 412 килограммага дIакхоачаш дергIаера, хIаьта шу доладелча денз хIара дийнахьа тIанхеташ а я из. Иштта, январь бутт чакхболаш дийнахьа буси цхьан Iаттагара юкъера лаьрхIача 4,2 килограмм йоаккхаш хиннаяле 1 марта 8,3 килограмм яьккхар.

Лоацача юкъа болх ишта тоабе новкъостал даьчох дувцар дийхача совхоза директора Нурадиев ИбраьхIама аьлар:

— Кхо шу хьалха «Калаусский» совхоз дIаноаккхаш, цун шурий комплекс тха боахамах хьатехар. Нига леладаь хьайбаш шоаза хIана дац, аьнна дукхагIа дап тхога хиннарел Уж а тхоан дараш а Iангардаха доакъар Iалашде эттача, цунах хIама хилаизар тха. ХIана аьлча, цу гIулакха лаьрхIа дIайчина тоъал юртбоахама культураш яцар. Цул соврIа, тахан — кхоана «Калаусский» совхоз дIайоаккхаргья, цун шурий комплекс кхыча боахама дIалургья яхаш, лаьрхIар чакх ца доаккхаш йоккха юкъ яьлар. Цу хьалелерттIа болх хьабе эшачунца хьайбаш леладераш Iалашбара, цар дечоа тIахьожам лоаттабара йоакхо еш хиннабацар цу боахама кулгалхой. Царна цу хана дагадаьллар дар, шоашта керда балха моттигаш лахар. Из гучадаьлар тIехьагIа, Иштта уж бахьанаш долаш, шоай декхараш бе-башха доацаш кхоачашдора наха. Ханнахьа балха хьаахацар, къаракъаш мелар, доакъар лечкъадора, шурех хий деттар, приискаш йора, и. кх. дI. Цу тайпара сурт дар тхох из комплекс хьатохаш. ГIулакх тоадара хьайбай боахамах кхеташ, шийна нах тIехьабаха ховш вола саг эшар. Парткоме а специалисташца а дийцачул тIехьагIа берригаш раьза а болаш цига кулгалде коммунист Хазбулатова Тамара яхийтар. Хьалха доярказа, ферма учетчикалла болх баь саг я из. ХIаьта тIеххьарча хана № 1 йолча йоккха йоацача ферма заведующи яр.

Комплекса кулгалде отташ, толашагIболча хьайбаш леладерех боллой совет вIашагIъеллар цо. Цунна юкъебатараш наха шоаш харжараш бар. Района, совхоза специалистий новкъосталца аттестаци йир, хьайбаш леладерий балха говзал тохкаш. ГIулакх эсалагIа ховш бараш балхах мукъабалийтар. БархI скотникех пхиъ мара витанзар. ЧIоагIийир балха дисциплина. Совето шоашца бегаш бергбоацилга кхетадаьчул тIехьагIа «хьазькъал тIа баьхар» из телхаеш хиннараш. Иштта хувцамаш даьчул тIехьагIа, цкъа-дале, ноябрь бутт чакхбаллалца хьайбашта моша, доакъар лоаттаде, шоазагI-дале, царех хIаранена 23 центнер доакъара единица Iалашъе вIаштIехьдаьлар пятилетка кхоалагIча шера. ХIаьта а паччахьалкхенна шура дIаялара план цу шера е карагIдаланзар.

— Хьаьнала къахьега хIанз хьайбаш леладерашта новкъостал деш кхы а пхьа хIама да,— дувц дIахо И. Нурадиева. — Боккха теркам тIабохийт тIеххьарча хана зооветеринари, селенционни доахана Iул тоадара балха. Масала, детташ дола дерригаш хIана дац, аьнна доахан — 470 етт — шурий комплексе да тха. Царел соврIа, тхоай дикагIболча дохана даьча Iаьсех хьалкхедаь ши бIаь шинар да арендни подрядагIа кхеде совхоза керттера ветеринарни лор хиннача Юсаев Муслуси йоккха опыт йолча скотника Караев Вахаси дIайийца. Дахка доладелча юххьанца уж детташ хул цар цIен-поаной Юсаева АсмаIи Караева Дадаи. Иштта из болх беш комплексе 600 бетташ бола етт хургбоЈаш гIулакх де лаьрхIад оаха. Уж доахан арендагIа леладе дIалургдолаш а да.

БелгалдаккIа доагIа, договорага хьежжа, шоаш хьалкхедаь къона доахан Юсаев Муслус ший новкъостаща совхозага дохкаш долга. Цунна ца эшаш моттиг хилча, кхыча боахамашка дIадала а бокъо я цар. Цу тайпара болх беш соахка 24 эзари 2 бIаьи сом цIена пайда бир цу йоккха йоапача коллективо. Авансах шера шщар па лаьрхIача, тIеххьара итог иича хIаранена 2800 сом кхаьчар.

Шурий комплексе даха а хилар тхо. Терски дукъа босена хозача моттиге латт из Гобаькха даьгIенаш я.

Комплекса юкъейоагIа хьайбаш чулоаттадара яь йоккха кхо корпус, хьайбаш леладерий цIа. Цун хьалхашка яхье хьалхалаттача толашагIболча доярказа Журжаева Ранси, РасуевгIар Кесиран Мадинаи, скотникий Муслиев Сайпуде, Микаилов Махмуда сийна хьалъяхийта цIе байракх яр.

ЦIеча уголоке телевизорга хьежаш багIар комплекса хьайбаш леладераш. Укхаза яр Хазбулатова Тамара а.

— Iуйренна доахан дийтта, цул тIехьагIа доакъар дилла, царна дIахо кхы мел эшар даь салоIаш дагIа тхо, — аьлар цо, бехкала яла гIерташ санна, тхо бIаргадайча.

— Оаша-м шоай безам бар де, цхьабакъда хIанзарча балха темпаш лох а ма ялийта, шура алсамъяккха а хьажа, — аьлар И. Нурадиева, вела а вейна.

Йоккха, паргIата я ЦIе уголок. Чухьа латташ кIаьда гIандаш да. Истола тIа ухк хьайбаш леладярах, унахцIено лораярах долча журналий, тайп-тайпарча газетий подшивкаш. Лоацца аьлча, са паргIата, лостам болаш я чухьа. Цул соврIа, хьайбаш леладерашта даьча цIагIа столови, буфет я. Берригаш хIана бац, аьнна доярккиш Калаусски яхача юртара ба. Пхийттех километр хургйолаш гаьна улл из комплекс йолчара. Iуйрийна машинаца хьа а боалабу сайрийна цIа а буг. Кхыйола ха комплексе йоаккх.

Столови а буфет а укх коллективо ше вIаштIехьйаьккхай. ГIишлошъераша цу гIулакха помещенеш-м яьяр, цхьабакъда, кхы мел эшар дацар. Из Iалашдьараш уж ба.

Чакхдаьлар тхо хьайбаш латтача корпусашка гIолла а. ХIаране чу цIена, паргIата яр. Сатийнна доакъар душ латтар дика тоаденна доахан. Царна эшар деш цхьанца скотник вар хIара помещене чу.

М. ХАМАТХАНОВ.

Нийсхо юхаметтаоттае

Назранерча митингера

ДIаахача шоаттдийнахьа дIахойнхьар гIалгIай къамаь автономи меттаоттаяра хетаяь митинг. Эзарашэзараш нах гулбеннабар КПСС Назрановски райкома хьалхашкарча майдан тIа. Укхаза бар республика тайптайпарча районашкара баьхка нах, дукхахча къамий викалаш. Буто пеш санна латтар майдан тIа къоаной, кхонахий, истии, кагирхой. Харцоно дегаш Iундача наха къайлакхахьацар шоай уйлаш, шоашта хетараш. Царех цхьабарашца къамаьл хилар тха.

— Човна тIа тух тассар санна хIама да «Правда» яхача газета тIа араяьнна «Кунакаша массаза барт лохарга» яха статья,— йоах Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза парткома секретара М. Точиева. — Мел дукха ха я вай зIамига къам нийсхо яккха гIерта. ХIанз, мехка перестройка йолча хана, гласности демократи котноалаш йоагIача хана, гIулакх бакъахьарча согIорахьа дерзарга чIоагIа сатессадар наха. ТIаккха мишта кхетаде деза «Правда» газета тIа яздаьр?

— Вайнах Казахстанера, Киргизера цIабаьхкачул тIехьагIа ваьв со, — аьлар М. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета филологически факультета шоллагIча курса студента А. Картоева. — Цхьабакъда, бокхагIчар кIезига дийцадац сона цхьанкха бехк боацаш гIалгIаша лайнача балах, эзача Iазапах. Дале а, нийсъяллийта харцо хIанз а дIаньккхаяц. Шоан ворххIе дай баьхача юрташка, городе юхабаха бокъо йоацаш дукха нах ба. Цар цIеношка кхыбараш бах. Масала, са дай Аьхкин-Юртара хьабаьннаб, цул тIехьагIа Мочкъий-Юрта баьхаб. Маца хьабелларгба сона а са дезала а цIенгахьа бод никъ?

Цахаддаш трибуна тIа бувл керда нах. Хьанхайкаду Ачхой - Мартановски районерча ВалартIера делегаци кхаьчалга.

— Тахан дерига нохчий халкъ шуца цхьан дагара да, — йоах цу делегаце викала. Вай-м хьалха а хийрадаьнна даьхалац. Сибаре а цхьана текхай, сталинизма Iазап а цхьана Iайшад. Митинга новкъостала, гIалгIай автономи меттаоттаяра фонде дIадала ВалартIарча наха гулдаьдар ши эзар сом.

Майдан тIа гулбеннача наха юкъе ва Ачалкхерча юрта Совета исполкома председатель И. Цечоев.

— Дониахача сабарца дIайода митинг, — йоах цо. — Сел дукха нах гулбенна моттиге къамаьшта юкъера бехам бохабергбоаца цу доши хьахазац. Довнаш, дегабуамаш, аьлдиташ эшац вайна. Цхьабакъда, даим иштта салетта вай иш кхоачаргба ала лоракIавац со. Царена цу санна иштта кхоача ца лун хилац наьха сабар. ТIехьа а ца теттаи къастаде деза исторически доазонашка гIалгIай автономи меттаоттаяра дош.

Трибуна тIа вола НГIАССР юстице министр А. Котиков.

— ЧIоагIа дика хет сона Наьсарера митинг цхьаккха эксцесс йоацаш дIайодаш хилар, — аьлар цо. — Аз тIахьех шо сабаре а хьалхале а гIулакх чакхдаккхара. Гайна - ганза нийсхо ирехилрах дог тийша ба со.

ГIалгIай къамаи митинг шоаи хьалхоацаш хиларах хоам беш телеграммаш яетай Къулбаседа ХIирий АССР Моздокски районе бахача гIумкаша. Москверча Горьковрча, кхыча городашкарча студенташа. Уж Iоеш трибуна тIара ЧIоагIа тIоараш тохарца тIаэц уж итташ эзараш болча наха.

— Вайна реабилитаци яьац, вайх къахетам баьб,— йоах журналиста Б. Чахкиева, — Иштта децаре, берригага гIалгIай шоай даьй кхуврчашта хьалхашка Iоховша боъво йолаш кураш. Кодда мел баьккхача гIоденаш я цдан а тIехь.

Ораторо ше мадаьа дийцар граждански тIаа шерашка гIалгIай къам гойтача денаях. Цох лаьц В. И. Ленинга яздаьд Орджоникидзе, Микоина, грека, кхычар Цхьабакъда, дукхахча сагIоралхьара хетаде Iоеш йолаш дац дIахьхиннар. Шерагара шера кIезиглора гIалгIай бахкаьртташ. Юххера а доахача шийна яьккха автономийоацаш бисар уж. Цунца цьана шоай столицах а бlлар гIалгIай. ТIеххьара хинар ховш да: бехк боацаш цехнах а баьха Казахстане, Киргизе Iобахьийтар вайнах. ХIаьта Нохч - ГIалгIай республика меттаоттаьччул цехагIа Пригородни район, Малгобекски районах цъа дакъа хIираниа десс яр.

Цу хана трибуна тIара Iоеш хIанз Къулбаседа-Хирий АССР-а чуйоагIача хьалха гIалгIай хиннача а Къаснем яхача юртарча наха яйта телеграмма. ГIалгIай автономи махулла сихагIа меттаоттаяра тIехьа ба уж.

ВIалла па соцаш майдан тIа хьатIаух керда нах Цар-

(Чиетедоалар 2-ча оагIо тIа).

СУРТА ТIА: итташ эзараш нах гулбеннаб г. Назране латтача митинге С. ПУГОЕВА сур.

Доттагlашта юкъе цlур бехкаш хилац

«Кунакаша массаза барт лохаргба...» яхача статьях

Сталинея Берен гlозараша вайнах дай лаьттах а баьха, таьнначa мехкашка бовлба, аьнна. дlаарахкхайсача хана, вай къаман ala лаьттан букъа тlара дlаьыкха гlийрта-ча хана. Советски Союза шозза турпал юлаш хиннача инарала Плиев Iиhсана бlарнарала хинпад гlалгlай катадайна хинпад гlалгlай кашамашкара чурташ дlахкхушамашкара чурташ дlахкху. Цо аьнад йоах: «Укх хьаш, Цо аьнад йоах: «Укх Пхьелийкъонгий-Юртара цхьа чурт дlадохьийтаргдац, аз. Гlалгlай дlабаьхнача эггара хьалха уж кашамашка гlоргба. Шоай дай-ноаной дlабехкачара чурташ дlадихьалга хайначул тlехьагlа вайх. Хирех, фу хетаргда гlалгlашта? Цхьа кхера дlабахьа мегаргбац укхазара».

Хьакъал долаш болча хlираштa, дукхача хана дена вайна оагlув лелабьчарна дика ховш хиннад гlалгlайн хlирийн вlаши барт болаш баха безаш болга. Цу тайпарча нахах хиннав хlирий Iилманхо В. Абаев. Вай Iодахийтачул тlехьагlа хlирий националисташа аьнна хиннад цунга йоассаенна йисача гlалгlой юртех ширачарна тара хургйола цlераш тахна еза la. Бера ханара дена гlалгlашна оагlув болаш хьаьенача цу Iилманхочо из де тигадаш. Гlалгlашца доттагlал лeладеш гlалгlайн хlирийн бувзамех Iилман балхаш яздеш хинначарех ва Iилманхо Алборов. Прогрессивни бола хlирий Iилманхой тахан а ба вайпахаца доттагlал леладеш.

Бакъала, дега хала хете а, тlехьарча хана геттара нlоагlа хьайзаб харц уйла йолаш бола хlирий националисташ. Шоай къаманна доккха зе ду цар. Цкъа-дале, хайра Iилма на ховш бола хlирий харцача уйлан тlа боах цар. Iилга-дале, ма хулла гlалгlайн хlирийн барт на хилийта гlерташ а лел. Вlаша исторически хоттаденна цхьа дlахо а цхьана даха дезилга дицлу цаpна, къамаш вlаши эгlаде гlерт уж. Цу тайпара хlамаш леладенарех ба, къыметтел, йоазонхой - Iилманхойи. Масала, Тотров, Кусиев, кхыбараш. Соахка Марзоне Российски федерацера йоазонхой вlашагlкхийтта а метте бlарчча доклад яь Зинаар Р. Тотрова. гlалгlай хьадаланза тахан а диса лаьтташи Буро ... лаьтта ... цlаккха гlалгlа ..., яхаш. Цун къамаьна ... йолаш я. Цу ... къамаьна доагlача ... жоп денна хиннадар вай йоазонхочо Чахкиев Саlид.

Хlана дагахьар тхона Р. Тотрова доклад? Дагадаьхар ... бола цунна ... корреспондентий А Грачева, В. ... «Iехабир» ... кхыча ... корреспондентий ... «Iехабир» корреспондентий. Хlаьта ... советски ...

шей. В 1944 г. их постигла та же участь», Иштта язду «объективни» хила гlерташ болча автораша. Хlираштa репрессехи тlемахи хиша хатараш дувцача хана цхьаккха дош алац тlем тlа байнача гlалгlаехи нохчехи. Дош алац мел адам хlалакьхилар репрессеех, тlем тlа, къам мехках доаккхаш Iодахьийтача хана.

Тхога хьаттача, статья тlа долча зуламех эггара доккхагlа дар да, цу тlа дувцача хlамашца эрсийн хlирийн гlалгlашта духьала баха гlерташ хилар. Малагlча эрсечоа дезалургда гlалгlаша наргара (казакашкара) низагlа лаьтташ дlадаьха хиннад аьлча, малагlча хlиречоа дезалургда гlалгlаша. Шоай уж хинна доацаше хlирашнара лаьтташ дlадаха гlерташ ба аьлча? Хlама ховш боацача наха хеталургда гlалгlай боккхий агрессораш ба, аьнна. Цу тайпара йола уйлаш чакхйоах вай мехка, хlинен тlа довзаш долча газет. Вай даьша ма аллара, бlарагашта гуш харцдараш да язйьраш. Доттагlал тоадергда цу тайпарча къамаьлаша? Тахан латташ йола конфликт машарца къоастае новкъостал ду цо? Харцдар ларбе а дуллаш, цу тайпара хlамаш дувцарца статья автораша къамаьнта юкъе цlур бехк. Цу тайпара хlама цхьаккха тайпара чакхдалийта мегаргдац. Ховш беций автораш мел цlий Iодахад тахан вай мехка армяний, азербайджанций, туркий-месхетинций? Цу тайпара хlама, фух хиларах, е нохчаша е гlалгlаша цlаккха хулийтаргдоацилга ха доагlа къамашта юкъе питам бехкачарна.

Хоаш да ерригa конфликт Пригородни районахи Буро-гlалахи йоаллаш йолга. Цу моттигашкара гlалгlай йола бокъо дика гучайоалаш ■ исторически документашка хьежача. Кlезига дийцадац нарех. Хlаьта тхона бакъахьа хетар цхьадола документаш тахан юхадагадехийтача, динагlа вола теш документ долга а ховш.

Статья авторашка ладийгlача, цу моттигашка 23 шера мала баьха хиннабац гlалгlай. 1921 шерага кхаччалца из моттига, аьттехьа хиннабац йоах, гlалгlай. Царца «доттагlал» леладеча Сталинга къамаш бахачара ... гlалгlашта дlадеllла хиннад лаьтта. Сталина гlалгlашта тlаоттадаь Iазап довзаш волчоа ха доагlар лаьамо хабар мел хаьа хургда гlалгlай дегашта! Дукхача фактех ховш да: 130 — 140 шу хьалха шагlа кънзача паччахьа Iаьдало гlалгlай дукхача юртех бохабаь хиннилга (Ангушт, Ахки-Юрт, Шолхе, Товланче, Алхасте, Гlажий-Юрт, Илдарха-Гlала, Ахбоарзе, Эбарга-Юрт, Махьмада-Хитlо, ...

хиннилга, Вахуштел кlеззига тlехьагlа, 1700—1773 шерашка, вай мехка хиннача Iилманхочо И. Гилденштедта язду: вай йиъ округ я — Ванй (лоамара фаьппий — шахьар), Ангушт, Галга, Карабулак. Кхы а язду гlалгlай лоамашкара Моздоке кхаччалца долча лаьтташ тlа бахаш ба (хьажа: И. Гилденштедт. Географическое и статистическое описание Грузии и Кавказа. СПб, 1809, стр. 78; 83).

Вахуштенен Гилденштедтан яйнача хана Ангушт хиннай йоккха а чlоагlъенна а юрт. Цудухьа тешаме долаш да из юрт кхы а 17 бlаьшере, вешта аьлача 300 шу хьалха, йолаш хиннай алар (хьажа: А. Вартапетов. Проблемы родового строя ингушей и чеченцев. — «Советская этнография», № 4, 1932, стр. 64).

Хlанз доаладаьча массехк исторически тешало шаьрра хьахьокхаш да цу гаьнарча хана гlалгlай цу лаьтташ тlа бахаш хиннилга. Статья авторашка хатта безам ба: мичара денад цар цу меттигашка кхыдола къамаш хьалхарча замах дахаш хиннад яхилга? Шеко йоацаш гуш да, из хабар харц долга. Хlирий, дукхача ханара денна гlалгlай лоалахой, Тиркал дlадехьа ваьннача лаьтташка бахаш хиннаб. Крепость Буро Iойиллача хана, крепоста хьакимаша лоамашкара боалабаь хlирий Iохайшийтаб цу моттиге, Буронна лалла. 1788—1795 шерашка цхьан юкъа крепость дlаьккха хиннача хана (Шайх Мансурах болча кхерамах) хlирий юха а лоам хьалбаха хинаб, крепость меттаоттаьь итт шу даьнначул тlехьагlа, революци ялалехьа яздаьча тайпара, «вторично поселены осетины в особом ауле, составляющем ныне часть города» (хьажа: Владикавказ. — Города Терской области. — Сборник сведений о Терской области. Вып. I, Владикавказ, 1878, стр. 59). Кхы а дукхача исторически источникехи архивехи ховш да гlалгlаша Тийрк-чlож оалача Дарьяльски ущелье дола лаьтташ гlалгlай хиннилга. Цунна тешал деш да Ларсе гlалгlай бlуна баьчча Солта - Мурза чlожана долл деш хиннилга, гlалгlаша бокъо ... цу чlоже Тийрка бердаш тlа бахл хlирех бола тагаурцаш тlабитарах, царгара йоал гlалгlаша йийеш хиннилга (хьажа: газет «Кавказ», 11 январь, № 2, Тифлис, 1847).

Лакхе аьнначул совнагlа, гlалгlай довзон тlа гарга отташ дола хlирашкара лоамаш (хlанз уж хlиращца къувса цхьан сага дага а дохаргдац), вайнаьха къамах болаш хиннача двалий хиннад. Двалы лха къам (вай-...

1803 год. СПб, 1869). Хьалха хиннача Мартиросяна а ду цунна тешал. Цох язду В. Христиановича а (хьажа: Горная Ингушетия. Ростов-на-Дону. 1928, стр. 65). Христиановича беча хоамах, из крепость Iоюллаш гlалгlашца договор яь хиннаяр цар Тийрк-чlоже лораергйолаш, цу тайпара договор хилар шозлагlа 1810 шера. Цу хlамах дола архивни источникаш тохкаш Мартиросяна (хьажа хьоахабаьча балхага) хоам бу: 1810 шера 600 саг вола кхычахьара бlу Буронна тlабоагlача хана цу крепоста комендант хиннача инарала Ивелича дехарца гlалгlаша уж моастагlий юхатехар, Буро лораеш хьа ца йоаккхийташ йитар.

Бурох дола дош дувцаш кхы а теркалбе безаш ба Д. Раковича язбаь болх (хьажа: Прошлое Владикавказа... Владикавказ, 1911). Крепостах город хьаяь 50 шу дизар дездеш цу автора баь тохкам ба из, цудухьа цу тlара хоамаш къаьстта теркам тlаозаш да. Цо нийса язду: хlирий «Дзауджи-Кау» яха цlи гlалгlай дешагара «Заур-Ков» яхачунгара хьайоагlаш я. Дlахо язду. «Никак нельзя согласиться с тем, что на месте нынешнего Владикавказа раньше стоял осетинский аул Капкай, так как земля эта с незапамятных времен принадлежала ингушам...» (стр. 3). Хьагучох, цу хана а тlехьа цхьацца бола нах хиннаб исторически бакъдолаш дола хlама харцахьа дерзаде гlерташ. Раковича кхы а хойт: крепосте адам кlезига хиларах, цунна юхе баха Iохувшабеш хlирий хилар совнагlа, паччахьага дехараш деш хиннад цунхаза бахаргболаш нах байта (стр. 16). Крепосте чуйодаш йиъ ний хиннай: «Моздокские, Тифлисские, Екатеринодарские, Назрановские; гlалгlаша Буро тlа бохкаш хиннаб маша, ферташ, элтара кийнаш, нахчаш, мод, кхыдар а (стд. 33).

Лакхе мел дувцачо хьагойт; Буро гlалгlай лаьттан тlа йилла хиннилга. Мальсагов Заур яхача сага цига юрт Iойилла хаьар а, крепость Iоюллаш цу юрта бахача наха лаьттах боагlа мах паччахьа Iаьдало белла хиннилга, юрта цlи гlалгlаша Заур-Ков оалий ... кхаш хинналга, шоай Iаьдалагlа дlаерзаеш хlираша «Дзауджикау» оалаш хиннилга — деррига хlанз а тlехьа наха дика ховш да. Из иштта-дале а, гlалгlаша цlаккха яьхадац, е арг а дац «Буро алхха шоай хила еза. Iойиллача хана денз интернациональни йолаш хьаяьннай из город. Цунца дакъа доагlа хlирий а эрсий а. Бакъда цунца дакъа доа...

кхара духьалваларах Зязиков Идрис вийна дlаваьккхар, вайнах 1944 шера хlалакьхилда шо, аьнна, мехках баьхар. Таханарча гласносто советски наха долчча бесса довзийташ латт Сталина зуламаш. Иззамо вола саг «гlалгlай доттагlа» ваь дlаоттавар, статья ше «сий дола Сталин» кхелхача дийнахьа «Правда» тlа араьлар цlаьххан цаховши хинна хlамаш да аьлча, атта тешаргвац. Хетаргахьа, ший маlан долаш да уж хlамаш.

«Правда» газет дешараш Iехабеш хlама да районех лаьца яздер а. Царга ладийгlача, гlалгlаша йоах, шоашка хlанз йолча кхаь районах дlатоха еза хlирашкара хьайоаккхаш кхы а пхи район. Гlалгlаша ворххlе даь хана хинна шоай цхьа район хьаяь аьннача цхьан дешах пхи дош хилар! Из дагадохар а еций тамаш! Статья авторашка а царна тlехьа латтачарга а ладийгlача, беррига хlирий мохк хьаба йоах гlалгlаша. Хьайл, мел эхь дайна хьувз! Иштта ца кхетадича кхы мишта кхетадергда из дош миллионаш болча газет дешараша?

Хlанз хьожаргда вай Сталина мичахьа озаш хиннаб оагlо, хьан га хьалкхаьбад. Исторически бокъонца хиннадола из хlама а тахан ца дийцача Iе йиш яц.

Вай Iодахьийта 5 шу доаллаш Къулбаседа - Хlирийчен парте обкома хьалхара секретара К. Кулова партконференце аьннад:

«Вай республика вахарца 1944 шу долалуш йоккхий исторически событеш хиннай. Большевистски парто а къаьстта Сталина ше а массе хана вай йоакхо еш хиларца, 1944 шера Советски паччахьалкхено тlанийцар вай Iаьдала лоархlаме дола дешаш Къулбаседа - Хlирийчен АССР дlахо а дегlайоалаергйолаши чlоагlъергйолаши. Къулбаседа-Хlирийченах хьатехар керда районаш... вай республика територи 50 процент гаргга йоккхагlа хилар... Къулбаседа-Хlирий парторганизацена хьалхашка эттад лоархlаме декхараш массехк кердача районе махулла сихагlа нах баха Iоховшабар». (Хьажа: газет «Социалистическая Осетия», № 30, 12 февраля, 1949).

Хlанз дика гуш да «халкъий да», хиннача саго бокъонца «да» а хинна хьан оагlув хьаллаьцаб. Сталинен Берен мукъадаьхача лаьтташ тlа хlирий баха Iоховшарах е тха а кхы цхьанне а ала хlама дац. Лаьттана моллагlа хинна а да веза. Бакъда укхава дагадохаш да кхыдола хlамаш. Вай автономи меттаоттае аьнна амар арадаьлча вай лаьтташ тlа Iоховшабаь хинна гуржийн дагестански къамаши гlейтта цlадахар. Иштта хила боа...

смертельной агонии, под ударами озверевшей толпы, тела.

Толпа кинулась в город.

Спрашивают где живут ингуши.

Бьют, рвут, ломают и убивают попадающих к ним в руки ингушей.

— Они идут сюда!!...

Пришедший родственник взволнованно роняет фразу за фразой, стоя у порога.

Мужчины с мест, мужчины за винтовки, мужчины к окнам».

Дlахо дувц шоай цlенош чура Балаевгlар кхаь вошас лоаттадаьча довнах а. (Хьажа: М. Кац. Ингушетия в Огне.. Владикавказ. Гостипография Ингушетии, 1926).

Хатта безам ба гlалгlай Буро тlа бахаш хиннабеце, уж Дахкильговы, Балаевы мичара баьнна хиннаболхьоагl? Из погром хинначул тlехьагlа дукхача гlалгlай Буро тlара юрташкахьа дlабаха бийзар. Тlаккха хьатlаэттар цу шера Буро тlа хинна августовски тlемаш. Темботов яхача автора 20-ча шера яздаь хиннадар: кlайказакаши цар Iехабаь цхьабола хlирийн цхьана Буро тlарча гlалгlашца дов доладир, массехк дийнахьа тlом лаьттачул тlехьагlа Буро тlа бахаш хинна гlалгlай городера дlабигар гlалгlай дошлоша... (хьажа: Темботов. Революция и Ингушетия. — газета «Вольный горец», № 64, 29 ноябрь, 1920; — автор Беков Тембот).

Иштта контрреволюцено питам бехкаш хиннаб гlалгlаштен хlираштен юкъе. Инженер хиннача Базоркин Ибраьхlама, 1918 шера хинна хlамаш дагалувцаш, яздаь хиннадар: хlирий буржуазес, кlайказакашца барта а яха, Буро тlа хиннача Осетински слободке контрреволюциони штаб яь хиннаяр, бакъда, цlеэскархошен гlалгlашен Буро контрреволюценах цlенйир. (Хьажа: И. Базоркин. Слово для доклада имеет т. Орджоникидзе, — газет «Сердало», № 87, 1927).

Дика ховш да контрреволюци Буро тlара 20-ча шера мара аракхесса ца хиннилга. Тlаккха мара торо хиланзар революционни гlалгlай юха а Буро тlа баха ховша.

Ца оалаш Iе бокъо йоацаш дувц оаха селла цlендеш харц яздаь хlамаш. Тха дега нигаго йоах: гlалгlаштен хlираштен юкъе барт бе безам болча наха харцдар дlадаккха деза, бакъдар чlоагlде деза. Тlаккха хургба из машар а, тlаккха хургба из барт а. Е хlирий а, е гlалгlай а, е цхьаккха кхыча къамий националисташа бохабергбац халкъий барт.

Тха университете вlашагlайоллаш я Гlалгlай Iилман ассоциаци. Хьехархоша — Iилманхоша укх тlехьарча шера коллективни пись...

Дикача нахах

Говзанча

«Чечнигобувьбыт» объединене инженер-технолог Котиков Бекмарзас кога гlирс беча къахьега 30 шу совгlа ха я, хlаьта хlанз ше волча — 25 шу.

— Къонача инженерий хьехамча, тешаме новкъост, ши а ерригача коллектива а сий лакхалоаттадара хьинар кхо ца деш къахьегаш вола башха-дика специалист ва из. Хlаьта а со, аьнна, хеташ, курали сонтали йолаш вац Бекмарза, — йоах объединене кулгалхоша.

Фрунзенски кога гlирс берий кхаь шера йола школа чакхъяьккхачул тlехьагlа шиш дай баьхача цlавоагlа из. Тlаккха Грозненски кога гlирс-беча фабрике дlаболабу цо ший къахьегама никъ. Ше теоретически Iомадаьр практически кlоаргагlа довзара каст-каста дагавувл из йоккха опыт йолча обувщикашца, дукха деш цо ший балхах лаьца дола технически литература. Ше каральцача балхах дика кхийттачул тlехьагlа, закройщика професси Iомаю, тlаккха — заготовщика говзал. Фабрикера моллагlа болхло кхомогаш хинна е кхы балхаш нийсденна цlагlа сецача бехк тоххамегlча участке дlа а этте, цун метта къахьегар Бекмарзас. Ший опыт дог раьза долаш дlа а йовзийташ, тайп-тайпарча профессех бола обувщикаш кийчбора цо. Балхах дог иккха е харцахьарча наькъа тlа бала тарлуш бараш цо бокъалгахьа баьха дукха моттигаш я.

Болх беш Московски яйгача промышленноста институте заочно деша дlаэттар из. Телата иэделеш хьаьра инженер-технолог лха специальность а луш. диплом хьанийнар цо дикен тlехдинеш дешаш из чакх а яьккха.

— Дукха дар инженера-технолога профессе согара дlадехаш дараш, — яхаш дувц Б. Котиковс. дlадаха шераш дага а лувцаш. Кога гlирс тlа-тlа дикагlа хилийтара хадланза хувцаш ер из хьабара технологи, дукха дар обувщикий къахьегам аттача баккхара де дезар а.

Цу лаьккъе дика кайоалаш локхий хувцамаш дир Бек... лога говзал караерзаяра институте заочно деша вагlа Ахриев Рукъман. Ше кlезигдукха ца кхеташ вола дешаш хетт цо йоккха опыт йолча ший коллегага. Де дезар дlахьнйхачул тlехьагlа, цу гlулакха чlоагlа раьза хинна Бекмарзий кабинетера араволл цеха мастер Рукъман. Цу хьакъехьа кхы дукха а масалаш доаладе йиш я.

Къахь дале а доаггlаш дар юхь-духхьал дlаоал Бекмарзас кулгалхошка а. Солхка цхьоалагlча январе йиззача хозрасчетага объединене коллектив якхара хетаяь собрани хилар укхаза. Цига къамаьл а деш, хоадамболлаш дlааьлар обувщикаш цу кердача системага бовлара кийча ца хилар, из хозрасчет каьхата тlа юсаргхилар. Хlана аьлча, лакхе латтача партийнии советскии органаша тlадожадарах даь гlулакх дар из. Из Бекмурза бакъ-лулга гучадаьннад хlанзлехьа. Къаьнача Iаьдалагlа къахьегача ханарчул хувцаденна хlама дац укхаза.

Иштта принципиальни а бакъдолчунна тlехьа а хиларах нийсделар 1979 шера Бекмарза ОТК начальникалла хьожавар. Лакхе латтараша мел чоагlа дехарах эсала продукци чакхъялийтапар цо. Каст-каста рейдаш йора ОТК контролерашца цхьана кийчбаь кога гlирс миштаб хьожаш. ГОСТ-о дlа мадеххара йоаца продукци чакх ца йоалийташ соцайора. Нагахьа саина брак йола продукци нийсъелча, из дlаяккхара обувщикашка кога гlирс юха кхухьийташ а кlезига моттиг нийсъяланзар. Цу гlулакха бехке бараш, продукци арахецара технологи телхаераш бехктонхаме увзийтар. Цу даькъо цхьаннегахьа а цхьаккха тайпа озабезам а бацар цо. Долче, цу лоархlамеча участкера деррига гlулакхаш овлангара дена эргадьха тоадир Бекмарзас.

Тlаккха беттагаьа беттага тlехьаюсаш хьайлоагlача, дукха декхараш тlадусаш йолча шоллагlча цеха коллективана кулгалде хьожаву из объединенена керте латтараша. Массехк бутт баьккхар опытни инженера-технолога цеха обувщикаш тlехьабусаш хилара бахьанаш тохкаш. хьалхашка увтта проблемаш къестаеш, нийслу кхеачамбоапараш дlадоахаш. Из Бузlала Бекмарзас дола шоай производства билза бола вай лоархlача, башха-дика обувщикех, къахьегама-ветеранех ког гlортилга а еш. Царех бар хадданза социалистически яхье хьалха а латташ, дог гlоздоаха производственни толамаш доахаш бола обувщик Ганиханов Iийса, закройщик Рудский Марк Михайлович, заготовщикаш Николаева Алла, Эдилсултанова Тумиша, мастер Ахриев Рукъман, кхыбараш. Ах шу далалехьа цар а кхычар а новкъостала бо... Бекмарзас цеха ко...

...[illegible] Iаьхо а цхьана дагIон хала [illegible] пиру парна, къамаш вIар [illegible] эгIаде гIерт уж. Цу тайпара хIамаш леладечарех ба, къмметтел, йовзонхой Iнгушанхойи. Масала, Тотров, [illegible] иев, кхыбараш. Соахка Малгпе Российски федерацера йовзонхой вIашагIкхийттаза метте бIарчча доклад яь хинаяр Р. Тотрова, гIалгIай хьадалаза тахан а диса лаьтташ Буро ше лаьтта моттиге цIаккха гIалгIай хинаяц, яхаш. Цун [illegible] географе болаш [illegible]. Цу хатIача къамерга доагIIача тIаьхьа жоп лоина хинадар [illegible] йовзонхочо Чахиев С[illegible]да.

ХIана дагаехар тхона Р. Тотрова доклад? Дагаехар, лоаме боаца цунна хувушмаш даь. пох корреспонденташ А. Грачева. В. Ха[illegible] «[illegible]йде» йиlпандаь.

Тотрова цунна цхьа уйла болаш бIчарей «Iехабир» уж корреспонденташ. ХIаьта цар деррига советски халкъ Iехьир, хаоцача уйлан тIа дьтхар. Цу автораша язъяь сатья харцдараш дувлаш ьаман балийна тIа тух хьоцаши я. Цар язлу: «Тхо, рсех вола ши журналист, дег тIара делаш ва гIалгIатен хIиррапштен юкъе бокъоза дола доттагIал чIоагIенна дIаоттар». — Цар ддаьр Iодийшача мала тешагва цар нигат-цIена хилаах, хIана аьлча харцо юкъара цIаккха доттагIал чIоагIдергдац!

Йовшка хаьттача, «говза» ник леха хинаб автораша. Ибрагiа дола хIама шоашнар, санна доапаш, кавычнаьта юкъе дехкаш, язду цар. Цу тIа, дукхагIча дакъе хIирашкахьара хьасалача хьисапе, цар гIалгIаех беткаш доахаш а язду.

Шаьрра гуш да оагIув хьангахьа озаш язъяь я статья. Эрсий меттала яздаьча тайпара шоаш долчча бесса доаладергда вай цхьадола статья тIара дешаш: «амбициозное размежевание», «эмоции захлестывают разум» — гIалгIай бувцача хана язду из, «разговоры об автономии останутся пустыми словопрениями», «на место казаков поселили ингушей»... [illegible] хьежача. Кiезига дIададе царех. ХIаьта тхона бакъахьа хетар цхьадола документаш тахан юхадагадехийтача, дикагIа вола теш документ долга а ховш.

Статья автораша ладийгIача, цу моттигашка 23 шера мара баьха хиинабац гIалгIай. 1921 шерага кхаччалца цу моттига аьттехьа хинабац йоах, гIалгIай. Царца «доттагIал» леладеча Сталина казакаш бахачара [illegible] гIалгIашта [illegible]. [illegible] Сталина гIалгIашта тIоттадь [illegible] довзаш волчоа ха доагIар аззамо хабар мел хала хургда гIалгIай дегашта! Дукхача фактех ховш да: 130 — 140 шу хьалха вицагIа къизача паччахьа Iаьдало гIалгIай дукхача юртех бохабаь хиннилга (Ангушт, Ахки-Юрт, Шолхе, Товзанче, Алхасте, ГIажий-Юрт, Илдарха-ГIала, Ах-Боарзе, Эбарга-Юрт, Махьмада-ХитIе, кхыяраш). Цу юрташкара дIа ца вахар вийналга, дIабахараш моцалехи лазарехи дукхагIабараш дIабаьяналга, доазол дехьа дIанхалга (хьажа: Г. К. Мартиросиан. История Ингушии. Орджоникидзе, 1933).

ХIанз конфликтно ювцаш йолча моттига ширача ханара денз овла болаш я Буронна гаьна йоаца Ангушт. Цхьанкха шеко йоацаш ховш да «нагуш» яха вай къаман цIи цигара йоагIаш йолга. Цу моттигашка 1921 шерага кхаччалца гIалгIай аьттехьа хиннабеце, хIанад, мичара даьннад хIанз доаладергдола революци ялалехьа денз вай къамах боацача Iилманхоша доаладаь хинна документальни хIамаш?

1745 шера язъяьча географе тIа гуржечо Вахушти язду «Ангусти, большое селение... жители Ангусти похожи на черкесов и они по вере магометане суннитского толка» (хьажа: М. Джанашвили. Известия летописей и историков о Северном Кавказе и России. — Сборник описания местностей и племен Кавказа, т. 22, стр. 79).

Вахуште бeш болча хоамаш гуш да, 250 шу хьалха бокъонца Ангушт йолаш каз. — Город... — Сборник сведений ластн. — Сборник сведений о Терской области. Вып. I. Владикавказ, 1878, стр. 59). Кхы а дукхача исторически источникехи архивехи ховш да гIалгIаша Тийрк-чIож оалача Дарьяльски ущелье дола лаьтташ гIалгIай хиннилга. Цунна тешал деш да Ларсе гIалгIай бIуна бьаьчча Солта - Мурза чIожана доал деш хиннилга. гIалгIаша бокъо ерна цу чIожа Тийрка бердаш тIа баха хIирех бола тIагаурцаш тIабитарах, царгара йоал гIалгIаша йийеш хиннилга (хьажа: газет «Кавказ», 11 январь. № 2. Тифлис, 1847).

Лакхе аьнначул совнагIа, гIалгIай доазон тIа гарга отташ дола хIирашкара лоамаш (хIанз уж хIирашца къувса цхьан сага дага а дохаргдац), вайнахьа къамах болаш хиннача двалий хинад. Двалы яха къам (вайнахах дола цхьа гар) лоаман гуржехи-хIирехи дIайийна дIабахаб, цигара долча лоамий цIераш хIанза а вай меттала кхетаеш я (хьажа: В. Гамрекели. Двалы и Двалетия в I—XV вв. Тбилиси, 1958; кхы а хьалхагIа цох яздаьд гуржий Iилманхоша Вахуште, Мровеле).

ХIанз цхьа хаттар дала доагIар Грачевген Халингей: лакхе мел бийца Iилманхой ба бакъ, е цу авторий хинна информатораш ба? Къамашта юкъе къовсаме дола хIамаш дувцача хана геттара лоралуш, оалаш дола дош шийна кIал лард йолаш тешал долаш ала доагIа, Хетарахи йоахарехи дувцача зе мара далац. Наьха уйлаш кегаяр мара хилац цох.

Кхы а, шеко йоацаш, рукха тешалаш да Буро гIалгIай лаьтта тIа Iойнилла хилара. 1722—1803 шерашкара Кавказа истори яздаьча П. Буткова хоам бу, цу хана а тIехь гIалгIай Тийркан Шолжан юкъе бахаш хиларах, уж къахьегаме а сабаре а хиларах, крепость Iойнилла моттиг ювцаш цо язду «при ингушской деревне Заур» (хьажа: П. Бутков. Материалы для новой истории Кавказа, с 1722 по ...

... наб маша, ферташ, [illegible] кийлаш, нахчаш, мода, кхыдар а (стд. 33).

Лакхе мел дувцачо хьагойт, Буро гIалгIай лаьттан тIа йилла хиннилга. Мальсагов Заур яхача саго цига юрт Iойнилла халар а, крепость Iоюллаш цу юрта бахача наха лаьттах боагIа мах паччахьа Iаьдало беннa хиннилга, юрта цIи гIалгIаша Заур-Ков оалаш йоаккхаш хиннилга, шоай Iаьдалага дIаерзаеш хIураша «Дзауджикау» оалаш хиннилга — деррига хIанз а тIехьа наха дика ховш да. Из ништта дале а, гIалгIаша цIаккха яьходац, е арг а дац «Буро алкха шоай хила еза. Iойниллача хана денз интернациональни йолаш хьаенай из город. Цунца дакъа доагIа хIирий а эрсий а. Бакъда цунца дакъа доагIа гIалгIай а. 1924 шера бакъдар котдаларца хила а хилар цу Буро тIа ГIалгIай автономе центр. Шоай дакъа хьада алар мара цхьанна тайпара бехке дац гIалгIай къам.

Оаха укх статья тIа хIана доаладаьд (цхьацдадараш кхы а доаладергда) исторически документаш? Тхона хетаргахьа тха, Iилманхой, декхар да наха уж дIадовзийтар, харцахьа дувцаш долча хIамай овла дIабаккхар. Статьяга хьажа вай дIахо а.

Харца долча хIамаех да 1921 шера Сталина казакаш ара а баьха, гIалгIай баха Iоховшабаьб, яхилга. Дукхача исторически документаша тешал ду: революци яьнначул тIехьагIа паччахьа Iаьдало леладаь лаьттанцара харца хIамаш дIадахар дукхьа Буронгахьа долаш хинна гIалгIай лаьтташ мукъахьа Буронгахьа долаш хиннилга. ХIаьта Бичераховски контрреволюцен цунна тIехьа баьхкача деникинцашеи из гIулакх кхоачаш даь ца доалийташ юхасоцадир. Доккха хIама деций, Сталинах гIалгIай доттагIа вар? Цу «доттагIчо» 1934 шера дIаяьккхар ГIалгIай автономи, изен Бурои дIаяь... онаш... вай республика территори 50 процент гаргга йоккхагIа хилар... Къулбаседа-ХIирий парторганизацена хьалхашка эттад лоархIаме декхараш массехк кердача районе махулла сихагIа нах баха Iоховщабар». (Хьажа: газет «Социалистическая Осетия», № 30, 12 февраля, 1949).

ХIанз дика гуш да «халкъий да» хиннача саго бокъонца «да» а хинна хьан оагIув хьаллаьцаб. Сталинеи Береи мукъадаьхача лаьтташ тIа хIирий баха Iоховшарах е тха а кхы цхьанне а ала хIама дац. Лаьттана моллагIа хинна а да веза. Бакъда укхаза дагадохаш да кхы дола хIамаш. Вай автономи меттаоттае аьнна амар арадаьлча вай лаьтташ тIа Iоховшабаь хинна гуржийи дагестански къамаши гIейтта цIадахар. Ништта хила боагIа ловлахоща машаре, хьаьнала баха гIерташ бола нах.

ТIеххьара кхы а статья тIа харц долаш дола цхьа хIама къар ца-дича далац тхо. Цу тIа язду город хьакхеллача ханана денз цу чу гIалгIай баьхабац, 1923 шерага кхаччалца; Цу шера городе веррига 500 гIалгIа мара хиннавац, уж а хиннаб дезалаш боацаш хIаьта городе баьхна хиннаб хIанза «договорагIа» нах ухаш санна. Из харц долга цхьан хIамах а ховргдар хIанз а тIехьа Буро тIа паччахьа заман хана хьалдаь гIалгIай цIеноми латташ хиларах а. ГIалгIай цига баьхаб е баьхабац яхача хIаманна цхьа тешал доаладергда вай. 1918 шера июле Буро тIа контрреволюционераша баьде нах оарцагIа а баьха яь хиннача гIалгIай погромах цхьа эпизод йоалаеш ва йоазонхо М. Кац:

«Семья Дахкильговых сидела у обеденного стола. Идет байрам. Ждут праздник и печальных событий.

У мужчин много патронов, у женщин много горьких слез.

— На базаре растерзали троих ингушей... Я еще видел их вздрагивающие в... да имеет т. Орджоникидзе. — газет «Сердало», № 87, 1927).

Дика ховш да контрреволюци Буро тIара 20-ча шера мара аракхесса ца хиннилга. ТIаккха мара торо хилaнзар революционни гIалгIай юха а Буро тIа баха ховша.

Ца оалаш Iе бокъо йоацаш дувц оаха селла цIендеш харц яздаь хIамаш. Тха дега нигато йоах; гIалгIаштеи хIираштеи юкъе барт бе безам болча наха харцдар дIаданкха деза, бакъдар чIоагIде деза. ТIаккха хургба из машар а, тIаккха хургба из барт а. Е хIирий а, е гIалгIай а, е цхьанкха кхыча къамий националистана бохабергбац халкъий барт.

Тха университете вIашагIайоллаш я ГIалгIай Iилман ассоциаци. Хьехархоша — Iилманхоша укх тIехьарча шера коллективни письмош ахийтад дукхача инстанцешка автономи меттаоттаярах лаьца, националисташа Бурох «Дзауджикау» аьнна цIи тилла гIерташ хинна хIама оахеи вай йовзонхошеи цкъарчоа дохадаьд. Тхога хаьттача кхы гаьна ца доаккхаш бакъдар меттаоттаде деза.

Ерригача исторех дIахьежача гIалгIай цкъа кхайдабац кхыча халкъий боахамга, лаьттанга.

ХIирашца, эрсашца, кхыча халкъашца барт а болаш, гIалгIай безам ба исторически шоай хиннача лаьтта дай хила, шоай овла Буро тIа хилийта. Из хайтад 60 эзар саго яздаьча кулгаша, из хайтад ГIалгIай Халкъа Съездо, из дIахьоккхаш да тахан а.

Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета профессораши доценташи ДАХКИЛЬГОВ И. А., ЧАПАНОВ М. И., УЖАХОВ Д. И., КУРКИЕВ А. С., ТАНКИЕВ И. А., МУЖУХОЕВ М. Б., ТОЧИЕВ Т. Ю., АЗИЕВА М. И.

Укх статьях йоагIа гонорар гIалгIай автономи меттаоттаяра фонде дIахьожаяр дех оаха (НГIАССР Жилсоцбанка, № 10700110 йола счет).

... таш, тайп-тайпарча профессех бола обувщикаш кийчбора цо. Балхах дог икхха е харцахьарга ваькъа тIа бала тарлуш бараш цо бокъалгахьа баьха дукха моттигаш я.

Болх беше Московски аьгача промышленноста институте заочно деша дIаэттар из. Телата изделеш хьаяра инженер-технолог яха специальность а луш, диплом хьайийнар цо дикеи тIехдикеи дешаш [illegible].

— Дукха дар инженера-технолога профессе согара дIадехаш дараш. — яхаш дуц Б. Котикове, дIадаха шераш дага а лувцаш. Кога гIирс тIа-тIа дикагIа хилийтара хадлаза хувца езаш яр из хьабара технологи, дукха дар обувщикий къахьегам аттача баьнхара ле дезар а.

Цу даькъе дика кайоалаш доккхий хувцамаш дир Бекмарзас объединенерча тайп-тайпарча цехашна, участкашка. Цунна карагIдувла дика гIулакхаш ца зувш висанзар кулгалхоша. Цудухьа цунах воккхагIвола мастер а ваь, цехана керте оттаву из. ТIаккха дукха халонаш хьалхашка эттар Бекмарзийна. Хьабеш бола кога гIирс тIа тIа дикагIа хулийталга тIагIертта дIадехар кулгалхоша. Цхьабакъда, цеха коллективага хьакхоача телат айраш, кхыйола материалаш чIоагIа эсала яр. Шоай балхах тIехдика кхеташ, мел говза обувщикаш хиларах дика продукци хьае вIаштIехьдалацар цар. Хьабеш бола кога гIирс миштаб хьожаш, хаддаза тIахьожам лоаттабергбола экспериментальни цех хьаеллийтар цо ший инициативагIа. Ништта цехе хьучуйоагIа бийдал миштай ховргдолаш «входной» тIахьожам вIаштIехьбаккхар. Бахача нахагара заказаш хьа а нйдеш, царна нийча продукци дIателара йолча павильонашка шоай балхах тIехдика кхеташ бола обувщикаш оттабайтар цо еннача предложенех. Объединене материальни база чIоагIъе еза ха хьатIаэтталга а белгалдаькхар цо. Лоацца аьлча, инженера-технолога декхараш дизза кхоачашдеш, къахьега воланелар цеха кулгалхо.

Цхьа бахьан а ше шек волча гIулакха тIехьа из дагавувл йоккха опыт йолча обувщикашца, къахьегама ветеранашца. ХIаьта шоай ал гIагIа уж а каст-каста дагабувл инженераца-технологаца. Со цига нийсвеннача дийнахьа Бекмарзий кабинете хьачувера инженера-техно... [illegible] шолагIча цеха [illegible] объединенера керте [illegible]раша Массехк [illegible] опытна инженера-технологаца обувщикаш тIехьа [illegible] хилара бахьанаш [illegible] хьалхашта уттa проблемаш къестаеш, нийслу кхоачамбоацараш дIадоахаш. Из Батiала Бекмарзас дола шоай производства бизза бола вай лоархIача, башха-дика обувщикех, къахьегама [illegible] [illegible] гIерташ а е[illegible] бар хаддаза социалистически яхье хьалха а латташ, дог тIоадоаха производственни толамаш доахаш бола обувщик Газиханов Iийса, закройщик Рудсхий Маги Михайлович, заготовщица Николаева Алла, Эдилсултанова Тумиша, мастер Ахриев Рукъман, кхыбараш. Ах шу далалехьа цар а кхыпар новкъостана бовзаргбоаш товбир Бекмарзас цеха коллектива болх.

Принципиальни инициатива йолеи башха-дика инженер-технолог, организатор, общественник, кулгалхо па зувш висанзар объединене коммунисташа. ХIанзчул вурийтта шу хьалха парте мугIарашка дIайийцар из уж беррнгаш раьза а болаш. Цу цIера сий ланха лоаттадеш хьанхаьчав Б. Котиков тахканарча денга. Цхьабакъда, хIанз парте сий лохденнад, яхаш партийни билеташ Iодехнаш болча коммунистех ваьаш вац из. Уж цо лоархI шоашта вахаре аьттув лехаш, хьакимал эшаш парте мугIарашка дIаийтта нах. Уж санна барех парти Iоцiенъяларах доккхалдеш а ва из.

Ше коммунист хиларах тарра, цхьа шу дIадахийтадац цо юкъарча балха тIа доккха дакъа ца лоацаш. Цкъа санна дукхаза а хийржав БатIала Бекмарза объединене керттерча халкъа тIахьожама группа, профкома членалла, агитаторалла, кхыча юкъарча балха тIа. Цу лоархIамеча участкашка шийна тIадаьхка декхараш цо дизза кхоачаш ца деш диса. цкъа цIийвала вийзавац цун новкъостashта хьалхашка.

Инженера - технолога балха тIа ше хьалаьца мул бизза дIанкхухьаш хьавоагIача Б. Котиковна дукха сийлен грамоташ, маьхера совгIаташ, ахчан премеш тийннай. Цун наькха тIа лепаш я Ленински юбилейни медаль.

Б. КОСТОЕВ.

СУРТА ТIА: инженер-технолог Б. Котиков

И. ПЛИЕВА сурт.

Нийсхо юхаметтаоттае

(Иистедовлар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

ра юкъе кIезига бац Советски Союза тайп-тайпарча регионашкара баьхкараш а. Шоай къаман йоккхача кхетаче уж кхаьчаб нийсхо яргхиларах дог тийша болаш.

— Вай къам дIахо ца дийбача, культурни даькъе дегIа ца деча даргдац, — йоах Назрановски района Iаьлий-Юртарча Евлоев Мухьмада. — Цхьабакъда, цунга догдоахилга дац, нагахьа санна гIалгIай къаман автономи метта ца оттайой. Дукха кагий нах, мехкарий дIаух республикера мехка кхыча регионашка вайцига хьабе болх боацандаь. ГIалгIаша автономи хьаехаш хилар нохчашга хийра бовла гIертилга дац, шоай экономика, культура дегIайоалаяра наькъаш лех цар. Нийсхо йолча федераце дахача къамашта юкъе интернациональни доттагIал чIоагIде дукха а аттагIа хургда.

Ший къамаьл чаккхдоалаш боккхагIчарга ладувгIара, сабарца хилара тIаьхьийхар гулбеннараш М. Евлоева.

Халкъо оал: «малх кулгаца дIакъовлалургбац». Бакъдолчо шийна никъ лохаргхиларах цхьанкха шеко яц. Цхьабакъда, ма дика дар Къулбаседа Кавказа республикай а мехка а экономикана, хIираштеи гIалгIаштеи юкъе долча доттагIала, вошала зе ца хулаш нийсхо йоаларе. Дунеи чу цхьа низ бац гIалгIашта шоай даьй кхуврчаш бицбайта могаргдолаш. Кхыча тайпара хетар гIалат ва. Из уйла йолаш дар СССР халкъа депутаташа М. Дарсигова, Х. Фаргиева, Нохч - ГIалгIайчеи халкъа фронта председатела Х. - А. Бисултанова, дий викалаша, партийни советски болхлошца, кагирхоша трибуна тIара даь къамаьлаш.

Цхьайтталагiча , марте митинг дIахойнхьар. Майдан тIа гулвеннача 70 эзар гаргга сага хьалхашка къамаьл дир РСФСР Министрий Совета председатела заместитела Ф. Захарова. Цунца цхьана Наьсаре баьхкабар КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев, НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. Х. Боков, республика кхыбола кулгалхой.

Ф. Захарова белгалдаькхар, сталинизма ханашка а цул тIехьагIа а гIалгIай къамо боккха бала лайнилга. Российски Федераце Министрий Совета из дика ховш да. Москвас кхетаду гIалгIай сабарца, парламентски наькъаца дош къоастаде гIерташ болга. ГIалгIай къаман автономи меттаоттаяра чоалхане дош дувцаргда керда хержача РСФСР парламенто карарча шера май бетта. Пригородни районе гIалгIашта приписка ца елa дискреминаци яр санна хIама да. Из гIулакх сихха дIа данкха деза.

ГIалгIай къамая керттерa дош — исторически доазонашка цун автономи меттаоттаяр — тIехьатетта йиш йоацаш хIама хиларах дийцар СССР халкъа депутата Х. Фаргиева, РСФСР халкъа депутаталла кандидата Б. Богатырева, бусалба дин викала А. Пошева, кхычар ГIалгIай автономи дIаяькккхай халкъага вIалла хаьтта хIама доацаш, цхьа ди кхоачамболаш хилнад беррига нохчий а гIалгIай я мехках бахара. ТIаккха гIалгIай дош къоастаделга тахан - кхоана яхаш, тIехьадоаха дукха ха я.

БIаьсти — деррига Iалам дийлу, къоаду ха. Шоай вахаре а цу тайпара хIама хиларга сатувс вайнаха. Шоай иразе кхоане цар юв цхьан хана дIаяькхха автономи юхаметтаоттаярца. Дош кхыча тайпара къоастадар тIаэцаргдолаш бац уж.

Митинг дIахойода.

12 гIа март. Тахан наха юкъе хозаш да «забастовка» яха дош. Сайцай Назрановски районера керттера промышленни предприятеш. Цу тайпара хьал да Сунженски районе а. Къамаьл даьчарна юкъе белгалдаккха ловра Назрановски района нотариуса Батхиев Башира дийцар. Цо аьлар:

— Вай къаманца лелаю харцо тахан доладаь хIама дац. Из гаьнара хьадоагIа нийрча гIулакх да. «Правда» газета корреспонденташ лоархIа бергбацар вай къамах во хIама ала, нагахьа санна цу тайпара аьлдиташ хьалха денз леладеш а уж «лакхехьара» хьалхадоахаш а децаре. Тахан вайна хьаьдда жоп эш. Атта гIулакх дац гIалгIай автономи меттаоттаяр. Из кхета ца деш бац уж майдан тIа латта нах. Царга дIаала деза из гIулакх маца дIадоладергда, маца чаккхдаргда. АргIанара «комисси» маца вIашагIйоларгъя мара кхы хьахозаш корта болаш хIама дац хIанзарчоа.

Центральни телевидене болхлой хьаккхоач 12-ча марта, делкъа хана. Майдан тIа а гонахьарча моттигашка а 70 эзар хилал саг ва.

Массехк хаттара жоп луш, милице майоро Хашиев Мухьмада аьлар:

— Тха болх дукха бац. Къаракъ мелна саг вац майдана тIа. Массо а моттигашка лостам ба. Шоай бала бувца, шоай лоIам дIанкхайкабе арабаьннача наха харцо лелаергьяц. Цудухьа машинаш дIан-хьаи нийсъеш, хьал-Iо ваха моттиг лораеш мара дац тхо. Наха мел дувцачунна тIехьа ва со а са новкъостий а.

Митинг дIахохьош я.

Толамий новкъа

Укх тIеххьарча шерашка мехкарча халкъа боахама массе а йолча производствени участкашка къаьстта чIоагIа йоакхо ю халкъа эша товараш тIа-тIа дукхагIа арахецара, уж дикагIа хилийтара, цар ассортимент шеръяра. Цу лостамагIа къаьстта дика къахьегаш хьабоагIа Нохч-ГIалгIай «Силуэт» яхача производствени текстильно-галантерейни объединене болхлой. Дерригача технико-экономически хьокхамий укх шера хьалхарча шин беттазагаш дикка тIехкхоачашдьяьй цар. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цар арахийцай 334 эзар сома маьха товарни продукци. ХIаьта цу юкъа укх бетта чотагIа цар арахийцар 500 эзар сом мах бола халкъа эша тайп-тайпара товараш. Беттагара беттага кердайоалх цу товарий ассортимент.

Шоай декхараш тIеххоачаш а деш. Ништта дика къахьегаш ба Барахоев - Дауд керте латтача «Маржан» яхача цехеи Ахтаев Абдулбека кулгалдеча вязальни цехеи болхлой. Цхьаькха бутт дIабахийтац цар паччахьалкхен план 110—115 процент кхоачаш ца еш.

К. БАШИРОВ.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Доладур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи 1, 3, 6, 8, 10 мартен арадаьлнача газеташ тIа).

Безносов (Бессонов) Яков Абрамович, 1860 шера Воронежски губерни Шаталово яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозный станци машинист, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Уралева - Хохлова Мария Михайловна, 1899 шера Нижнегородской губерни Иголки яхача юрта яьй, эрсе, парте хинназц, г. Москве областной профессиональни школа делопроизводитель, г. Москве яьхай, 5 шу суд яьй

Музыка Моисей Степанович, 1895 шера Киевски губерни Пархомовка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, «Грознефта» депо машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бейсултанов Элимсолт, 1911 шера Курчалоевски района Элисхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элисхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Азимов - Мустафинов Альви-Абдул Азимович, 1906 шера Гойтински юртсовета Эльмурзы яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ЧИАО связа управлени служащи, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Хакиев Исупа Осман, 1900 шера Галашкински района Мужеча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча артела правлене член, Мужеча ваьхав, 10 шу суд яьй.

Юсупов Хаважбаудин, 1907 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Тазбичи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хамхоев Джеца Белан, 1895 шера Галашкински района Кердача Оалкуме ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Сталина цIерагIча артела колхозхо, Кердача Оалкуме ваьхав, топаш техай.

Рахмаев Исраил, 1878 шера Шатойски района Борзой яхача юрта ваьв, нохчо, колхозхо, Борзой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сапаров Джаба Омарович, 1876 шера Урус - Мартановски района Гойты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Плиев Темаркъа Iаьла, [illegible] шера [illegible] района [illegible] - Юрта [illegible] гIалгIа парте хиннавац, Орджоникидзевски сета [illegible] Лохрша [illegible] ваьхав, топаш техай.

[illegible] [illegible] Таисович, 18[illegible] шера Червленски [illegible] ваьв, [illegible] парте [illegible] болх беш хиннавац г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Астахов [illegible] Петрович, [illegible] шера [illegible] [illegible] ваьв, эрсе, парте [illegible] болх беш хиннавац г. Грозне ваьхав [illegible]

[illegible] ведпрома контора счетовод, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Чуприков Федор Никифорович, 1887 шера Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, нефтепрома болхло, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Максимов Иосиф Филиппович, 1893 шера Польше, Глищево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, Iовахьийтав.

Рякин Николай Иванович, 1891 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, Iовахьийтав.

Аслаханов Абдул - Гелани, 1904 шера Надтеречни района Мундар - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мундар-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Асуев Магди, 1892 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Асуханов Ахьяд, 1906 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хизиров Ахмед, 1912 шера Чеберлоевски района Ачалой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачалой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хадиев Мамад, 1905 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, г. Грозне 2-ча крекинг-завода болхло, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хаджимурадов Ахмед Цыцоевич, 1908 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юрта Совета секретарь, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Успахаджиев Сайда, 1907 шера Гудермесски района Гудермес яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, заготконтора болхло, Гудермес яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Смирнов Василий Семенович, 1896 шера Московски областа Золово яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, хьун боахама болхло, Петропавловски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Матюшкин Дмитрий Нефедович, 1915 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, станци болхло, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Медиев Бати Медиевич, 1900 шера Ножай-Юртовски района Гильяны яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юрта Совета председатель, Гильяны яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Меркулов Михаил Акимович, 1907 шера Шелковски района Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Кизляр станци болхло, Бороздиновски станице ваь[illegible]

Ахматханов Салман, 1900 шера Урус - Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гайрбеков Ахмат, 1903 шера Ачхой - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гайсумов Абас, 1897 шера Гудермесски района Нойберды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Нойберды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Генердукаев Ахмат, 1891 шера Ачхой - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Герихaнов Хизри, 1913 шера Гудермесски района Нойберды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Нойберды яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гумаков Буна - Хаджи, 1862 шера Шароевски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Химой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дахкильгов Хаджи - Мурад, 1912 шера Ачалукски района Ачалихе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Ачхой-Мартановски МТС механизата склада заведующи, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джабоилов Дада, 1889 шера Итум-Калински района Упкалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юрта Совета председатель, Упкалой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Джамулаев Баудин, 1909 шера Урус-Мартановски района Шовданчу яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шовданчу яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джантемиров Хасан, 1904 шера Урус-Мартановски района Шовданчу яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шовданчу яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джапахаров Хеми, 1918 шера Ножай - Юртовски района Курен-Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Курен-Беной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кадиев Гума, 1902 шера Чеберлоевски района Хаси-Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, кооперации продавец, Хаси-Аул яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Евбулатов Тими, 1901 шера Саясановски района Шуани яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахьар, Шуани яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кадыров Усу, 1890 шера Саясановски района Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгеной яхача юрта [illegible]

[illegible] парте хиннавац, почта отделени заведующи, Брагуны яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Батукаев Абдул - Хамид, 1905 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бахоев Керим, 1907 шера Итум-Калински района Тусхарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Тусхарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гиреев Энтий Юнус, 1905 шера г. Назране ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, пушнина заготпункта заведующи, г. Назране ваьхав, 10 шу суд яьй.

Даненко Василий Григорьевич, 1893 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефта» хьвко, г. Малгобеке ваьхав, 8 шу суд яьй.

Даудов Хажов, 1904 шера ДАССР, Чараджски района Хачида яхача юрта ваьв, таьлин, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Салсановски района Ачерешко яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дзяцевич Павел Фролович, 1894 шера г. Пскове ваьв, литовец, парте хиннавац, № 3 йолча комбината керттера бухгалтер, г. Назране ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шаталов Петр Евгеньевич, 1893 шера Сунженски района Аки-Юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Аки-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Шахтемиров Шахбулат, 1906 шера Ножай-Юртовски района Гендырген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза председатель, Гендырген яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Полякова Ксенья Тихоновна, 1905 шера Грозненски района Ермоловка яхача юрта яьй, эрсе, парте хиннаяц, швейбыткомбината болхло, г. Грозне яьхай, 8 шу суд яьй

Пустушкин Петр Иванович, 1915 шера Сталинградски края Измайлово яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный молот» завода болхло, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Сайгатхаджиев Семи, 1907 шера Веденски района Эрсеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Эрсеной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Солтиев Али-Хаджи, 190[illegible] шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, шелковод, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Саранчук Никита Савельевич, 1890 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ПЧ-7 болхло, Шелковски района Каргалински станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пандюрин Федор Александрович, 1893 шера Воронежски областа Верхне-Кала[illegible]

Кузьмин Иван Андреевич, 1903 шера БАССР Кароидельски района Кулшты яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 1 йолча гIишлон контора болхло, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Урванцев Герман Николаевич, 1900 шера Челябински областа Московски района Отставная яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 1 йолча гIишлон контора болхло, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Косумов Идрис, 1904 шера Курчалоевски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бабаюртовски района Патиматамар яхача юрта ваьв, 10 шу суд яьй.

Чукаев Абдула, 1911 шера Хасавюртовски района Бильт - Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Патиматамар яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гайрбеков Абдул - Межид, 1900 шера Ачхой-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бергаев Юнус, 1900 шера Ачхой - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Катыр-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Марычев Герасим Григорьевич, 1880 шера Орловски областа Копна яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Ударник» колхоза член, Горячеводски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Петров Дмитрий Никифорович, 1910 шера Воронежски областа Белый Колодец яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, механатта разведка бурильщика гIончa, Горячеисточненски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пашаев Дауд, 1889 шера Саясановски района Шуани яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Молотова цIерагIча колхоза член, Шуани яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Абубакаров Ахмад, 1899 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхан-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Агамерзоев Сальмурза, 1888 шера Ачхой - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Старый Ачхой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Астахов Анфиноген Александрович, 1892 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, машинийн 7-ча дистанци обходчик, Червленни станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Бичуев Хасан, 1892 шера Ачхой - Мартановски района Хадис-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Комсомолец» колхоза член, Хадис-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Калюков Семен Федорович, 1894 шера Воронежски губерни Ровеньки яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермеса станце вагонашна хьежар, Гудермес яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Безбородов Иван Антонович, 1895 шера Орджоникидзевски края Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ищерски электростанци машинист, [illegible]

Хь. Эгиев

Ялата коана

«Дошо сахьал ялата коана толаш ха йоагIаргъя вайна. Цу хапах Дала лорадолда вай, вай тIехье, тIехьен-тIехьеI».

Вай даьша баь текъам.

Цхьа шу гаргга ха яр Аламбик юрта йистте дагIача йост тIатессача лохача цIалга чу ваха. Аламбика дезало цIагIа цIи йийзача хана тунгилгах хьалбода кIур бIарга ца байча, саг тешаргвоацар, цу цIалга чу нах бах, аьлча.

Соахка дарц хьекхача шийлача дийнахьа, тIакъовлалуш ниI а йоацаш, чаих са доагIаш кораш а долаш, тхов тIара йост чу а ухаш латтача цу цIалга чу Iоабаьхар Аламбика дезал, эшелона тIара боагIаше. Цхьа тохор хиллал чаи ши тускар къохьаргаши елар акхарна цу чу цIи юваза, аьнна. Духка бала хьийгар акхар пийшко кIур хьал ца озаш. Мух чухьекхача ча а делла цхьабахьан дIоахделар цIа шоллагIча дийнахьа. Бакъда, Аламбикагара дIамелъийнхар берригаш а шелало цамогаш бир. Цамогаш-м цIен-да ше а вар, бакъда Iовика йиш яцар-кх... ХIаьта цхьа бутт боаллаше, бIаьсти яьлар. ДоккхагIдола бераш цамогаро хьахецаш дацар... Шелал а моцало а цхьатарра Iеткъаяр царна.

ЦIалга тIагIолла улла дукъа-оарц къаьнача алча букъ санна чусетта бар, тIехьашнахьарен уллуврен пенаш мецача Iотта чоажаш санна чукхийтта дар. Шоаш цу чу баха хайша дукха ха ялалехьа из цIалг тоаде белар Аламбики цун сесаг Мисархен. Бакъда, тIехнахьа хьахьа хина шира нийттIа топпар акхар хьабаккха болабича гучадаьлар, цIен пенаш баь чIегилгех хьалдетта, хьаьхa топпар дIатIаэцаргбоацаш йост санна оаталуш хилар. Покъаеннача хьеха тIара хьакъаста къоаст санна, пена тIара хьакъаьльста бар хьалхагIа дIатIахьаьха хинна шира топпар.

Шоаш цIалг хьаха кийчбаь топпар тхов тIа а шира топпар нийттIа моттигаш дIаюкъаш пенаш тIа а дIахьаьхар, Мисарха. Хьалха кIал хьаьха хиннача ширачен пенаш нийттIа моттигаш дIаюкъаш тIехьа тIахьаьхача кердачен топпара ша хийттача ферта сург оттадаьдар цIен пенаш тIа. Ше хьаьха топпар бокъалуше, керда тIахьаьхача топпаро даь догIаш дIахьуладергдолаш, лопаьта герм[illegible] е [illegible] хIадар цIен-нанас. Iа хьагIа а хьаьча дисар из а.

Аламбика цIа диэза хиннача дезалех цхи дезалхо мара висавацар цу Iай: ерн Мисархен, акхар хиннача ворхIенех эггара зIамагIа хинна кхо бери. Царех йоккхагIа ча йиIига — Долатхана я шун, юкъерча Хьаний 6 шун, эггара зIамагIча Даламбика 4 шун дар.

Аламбика дезал бахача цу кIалга чу дIачуваьннача, цхьа ха яллалца, хIама бIаргагаш, хIана аьлча цу цIен[illegible]

хоза хилара тешал дора, этта дале а, доагача аргIан кока санна Iаьржача цун бIаргаша, бIаргий цIацкъамаша, меттача кепара лестано йолча басилгий голаша, кхалкха кIалхара хьаегIача санна ягIача юкъера екъалуш йолча зIамигача чIенго, хIанз а тIехь елаелча басилгаш тIа кIоагаш дувларах йисача белгалонаша, лоа мо кIайча цIеко.

Бакъда, хIанз Мисарха Iо а йижа бIаргаш дIадувшадича, из дийна я, аьлча, саг тешаргвоацаш, селла чIоагIа гIелъенна яр.

Мисархайна тIайийха коч, мIада цIена-м яр, дукха ха йоацаш кIайча лоабатацен йокъ кхехкаьча хицен йитта. Бакъда, малагIча кIадах яьй (дIатIатиллар малагIа да е коч хьаьр малагIа да) ховргдоацаш еррига а пахашкаш тийхка яр. Iоюхьера юхатIакорчадаьча пхьошашта юкъера хьааракъеда кулгаш духхьал цIока тIалотадаь тIехкаш санна дар: пIелгаш голнигаш йола моттигаш сомагIен юкъера лостамаш д[illegible] къагIен долаш, деррига зоттамаш тIехнахьара хьакоалуш дар, кулгий бедалаш вIалла а йоацаш дIалоIаенкаяр.

Цу гIийлача кулгашца, диткъача пIелгашца, метта чу ча а делла, цу чура хьадаьха тхан канаш, цхьаццa хьоаца боаккхаш къаьрк а деш, [illegible]а хьувзаш ягIар Мисарха, Дара, Аламбика, тхан пазаташ е дага йолаш.

Дувцар

Пийшка хьалхашкахьа, къохьаргаш чуйолаш латтача тускара гIа вагIар Аламбик, аьтта гола пийшка тIа а йиллa, кIирвевна шийна духьаларча гIоа тIайиллача пена бIарахьежаш. БIарахьежачоа моттадургдар, цунна хьалхашкарча пена тIа цхьа тамашийна хIама гуш, из зувш вагIа на, аьнна. Бакъда, Аламбика бIаргаша эцар шоашта хьалхашкарча пена тIара хIама. Га а горий-хьогI царна из пен. Уж этадар. Уйлаша хьадикъадар уж.

Шийна шийседенача цу цIалга, кхоачалуш латтача берца жувра, кIи а берца а канаш лохьаде аьвзала йиш хургйола ха хьатахкача гаьна хилара, кхачасмача йоагоча хIаман — де хIама а доладаш аьттув хина [illegible] кIалдехара уйла[illegible] йора Аламбика.

Цу уйлаша, фу дергда ца ховш, кIал а вIа, фега аравала, аьнна, хьалъайневаьлар Аламбик. Шеюхачуваьлча, «фу яхь Iа кхона яь», аьнна, бераша шийга хоаттаргдолгел цунах кхы а чIоагIагIа шийна бохам хургболгел дага а деха, юхаIохьалар из. ДIа-юха хьежалоходаьлар цу бIарг тIаэттар топпарца пенах дIатIалотабаь чухьеболлача зIамигача. Дикка жача [illegible] бIалга [illegible] Аламбика цу [illegible]

мара, гIелденна тIехкий дене кхаьчадар. Кхаьнне а доккхий бIаргаш, дегIа мел бола пIенден хоттами хоалуш тIалета цIока. букъах дIалетача санна чуеттаенна гийгилгаши къабенна кIалбисача наьха санна чулийга басилгаши яр. Кхаь а бера Iажагlo сийна леста аьшка бос, сага боаца бос бар.

Бераша шоайла вIашка даь къамаьл хьахеззача кIирвенна кхаь а бера бIарахьежаш, цар оикаш зувш вагIаш дика ха а яьккха. Аламбика лер дехха аьлар: «Къематди да-кх хьо, тахан сона тIаэттар». Цхьа-ши минут йоаллаше аьлар цо эккхийта: Дерригa а ДаьлагIара да, хоастам хилба цунна».

— Къонах, — аьлар Мисарха, цхьан хIаман уйла еш Аламбик волга а хайна, — лоа улле а, канаш лохьаде долхаре бакъахьа дар вай, хIана аьлча, уж канаш цу лай кIаахa дадаш хург ма дий, хIаьта даьла дикагIа аьттув бала а ялат аьрдача хьатташкара хIама нийсъяла а мег вайна. Соахка а ма лохьадирий вай цхьая хьаттара кхо-диъ сахь хиллал кIа.

— Мегаьд хIаьта, кхоана, дала мукъа лойя, гIоргда-кх вай. Бакъда, ваха-м со се ваха вела, хIана аьлча, бераш цхьаь дита мегаргдац. Цул совгIа, хьо йоа а лургьяц укх сел доккхача лайх. Хьаннa хов наькъа хьовзам хулий а.

— Цхьаь-м даьра нохийтаргвацар аз хьо, — хоададир Мисарха.

— Даьга хац кх, дарц доале а, маьже йохьяй а, наькъах тувлалой е берех къахет сона. Укх б[illegible] духьа ца даьхача, вай-м... къаьстта со-м ваххал ваьха, валлал къаьна аьлча а, ер дуне «диаь» вар.

— Къонах, тешлахь, — аьлар Мисарха, хьоаста а ваьнена, — хьо дIаьра а ваьна юхацIаверзалца хьох фу хинад а ца хоаш, са хьувзаш лергья со цIагIа Iийча. Могрардаа сона, хьох фу хинад а ца хоаш, уйлаш еш Iе. Со-м, валлахIи, йоагIаргья хьоца, — аьнна дIачIоагIдир цIен-нанас ше даь дехар.

Iая лоацача дийнахьа делкъел тIехьагIа малх гаьнна дIалеста ха яр. Гурахьа борц аьрдача хьатта берца чIиба лаши гамаш [illegible] берца [illegible] Аламбики [illegible] Мисархен. [illegible] йиъ коана [illegible] борц Iоабаь хила а [illegible] Iуйрийна миха [illegible] яцар. Сецна сраш наьк[illegible] арабовлаш хинна кхоален[illegible] тIера дIа а яьнна, [illegible] ца дийнахьа. Д[illegible] ха хулаш лаьгIо му[illegible] баьлар. Из баьлча ден [illegible] агIагIа, пхьешаш [illegible] дехкаш кулгаш дIоах а [illegible] болх хьабулацар. [illegible] йоахкоргаш хилча [illegible] аргIолаш болх а дацар [illegible]

Делкъел тIехьагI[illegible] мух [illegible] чIоагIлуш бар. [illegible] къарчча [illegible] хоачаш [illegible]

ра Шатойски района Борзой яхача юрта вайь, нохчо, колхозхо. Борзой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сапаров Джаба Омарович, 1876 шера Урус-Мартановски района Гойты яхача юрта вайь нохчо, парте хиннавац болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Плиев Темарша Iаьла, 1904 шера Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрта вайь, гIалгIа, парте хиннавац, Орджоникидзевски сета электромонтер, Лохерча Ачалкхе ваьхав, топаш техай.

Рогожин Михаил Тарасович, 1893 шера Червленски станице вайь, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Астахов Гавриил Петрович, 1894 шера Терски областа Лукоски станице вайь эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Елисеев Федор Константинович, 1862 шера Грозненски станице вайь эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Евнеев Александр Николаевич, 1877 шера г. Грозне вайь эрсе, парте хиннавац артист, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Магоматов Леча Абуевич, 1900 шера Урус-Мартан яхача юрта вайь нохчо, парте хиннавац, «Грознефта» промысла охрана начальник, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Фортушков Григорий Федорович, 1891 шера Саратовски областа Ивантеевски яхача юрта вайь, эрсе, парте хиннавац, «Грознефта» раз-

... 8 шу суд яьй.

Смирнов Василий Семенович, 1896 шера Московски областа Золотуха яхача юрта вайь, эрсе, парте хиннавац, ... болхло, Петропавловски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Матюшкин Дмитрий Нефедович, 1915 шера Шелковски района Червленни станице вайь, эрсе, парте ... станци болхло, Червленни станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Медиев Бати Медиевич, 1900 шера Ножай-Юртовски района Гильяны яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, юрта Совета председатель, Гильяны яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Меркулов Михаил Акимович, 1907 шера Шелковски района Бороздиновски станице вайь, эрсе, парте хиннавац, Кизляр станци болхло, Бороздиновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мирохин Василий Макарович, 1892 шера Рязански областа Журовинка станице вайь, эрсе, парте хиннавац, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Термаев Асланбек, 1891 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Веденски района Хатуни яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Товсултанов Шахид, 1911 шера Шалински района Автуры яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Усков Иван Ильич, 1907 шера Грозненски района Ильиновски станице вайь, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ильиновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

колхозхо, Шовданчу яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джапахаров Хеми, 1918 шера Ножай-Юртовски района Курен-Беной яхача юрта вайь нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Курен-Беной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кадиев Гума, 1902 шера Чеберлоевски района Хаси-Аул яхача хуторе вайь, нохчо, парте хиннавац, кооперации продавец, Хаси-Аул яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Евбулатов Тими, 1901 шера Саясановски района Шуани яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, пхьар, Шуани яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кадыров Усу, 1890 шера Саясановски района Энгеной яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгеной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомадханов Ибрагим, 1901 шера Саясановски района Центорой яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, сельпо склада заведующи, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Булгучев Исмаlала Мухьмад, 1891 шера Пседахски района СоагIапча вайь, гIалгIа, парте хиннавац, мехкдаьтта промысла болхло, г. Малгобеке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ашаханов Умар, 1905 шера Итум-Калински района Кумаркилой яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, юртбсахама артела член, Кумаркилой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Аюбов Газали, 1912 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта вайь, нохчо,

... края ... юрта вайь, эрсе, парте хиннавац, «Красный молот» завода болхло, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Сайгатхаджиев Семи, 1907 шера Веденски района Эрсеной яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Эрсеной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Салмаев Али-Хаджи, 1904 шера Шалински района Автуры яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, шелковод, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Саранчук Никита Савельевич, 1890 шера Шелковски района Старогладовски станице вайь, эрсе, парте хиннавац, ПЧ-7 болхло, Шелковски района Каргалински станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пиндюрин Федор Александрович, 1893 шера Воронежски областа Верхне-Казачье яхача юрта вайь, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Байтиров Магомед, 1902 шера Шароевски района Хакмадой яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, 10 шу суд яьй.

Хамзатов Закри, 1907 шера Шароевски района Хакмадой яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хусейнов Ахмад, 1912 шера Шароевски района Хакмадой яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Экиев Эдильгирей, 1915 шера Шароевски района Хакмадой яхача юрта вайь, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Астахов Анфиноген Александрович, 1892 шера Шелковски района Каргалински станице вайь, эрсе, парте хиннавац, машинийн 7-ча дистанци обходчик, Червленни станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Вичуев Хасан, 1892 шера Ачхой-Мартановски района Хадис-Юрта вайь, нохчо, парте хиннавац «Комсомолец» колхоза член, Хадис-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Балюков Семен Федорович, 1894 шера Воронежски губерни Ровенки яхача юрта вайь, эрсе, парте хиннавац, Гудермеса станце вагонашка хьежар, Гудермес яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Безбородов Иван Антонович, 1895 шера Орджоникидзевски края Наурски района Ищерски станице вайь, эрсе, парте хиннавац, Ищерски электростанци машинист, Ищерски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Беков Цоккий Къоасам, 1877 шера Назрановски района Энажкъонгий-Юрта вайь, гIалгIа, парте хиннавац, Молотова цIерагIча колхоза член, Назрановски района ГIаьзе-Коа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Рачков Степан Георгиевич, 1902 шера Орджоникидзевски края Солдатско-Александровски яхача юрта вайь, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне АБ завода служащи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дешкевич Александр Адамович, 1893 шера Ковенски губерни Шавельски яхача деревне вайь, литовец, парте хиннавац, ТН-2 мехкдаьтта дIадекъа болхло, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

(ДIахододар хургда).

... тIа а дIахьаьхар Мисарха. Хьалха кIал хьаьха хиннача ширачен пенаш нйттIа мотт тиган дIаюкъаш тIехьа тIахьахача кердачен топпараша хийттача ферта сурт оттадаьдар цIен пенаш тIа. Ше хьаька топпар бокъалуш..., керда тIахьахьача топпаро ... дIахьхаделла... лаш, лоабата герий е лаьрхIадар цIен-напас. Iа хьатIа а кхаьча дисар из а.

Аламбика цIа диэза хиннача дезалех пхи дезалхо мара висавацар цу Iай: ери Мисархен, акхар хиннача ворхIнех эггара эIамагIа хиина кхо бери. Царех йоккхагIча йиIнга — Долатхана 8 шуи, юкъерча Хьавай 6 шуи, эггара эIамагIча Даламбика 4 шуи дар.

Аламбика дезал бахача цу цIалга чу дIачуваьнначоа, цхьа ха яллалца, хIама бIаргагацар, хIана аьлча цу цIенна дагIа кор геттара эIамига дар, цул совгIа, цу кора а бацар цхьан гецца дIаовхали шорали долаш цин бIалг мара кизга Iоакъа йоаллаш. Вожаш Iоакъий йоацаш, каьхаташца, улгашца, чан гермешца дIадикъадар. ЦIенюкъе чах даь кIалхьарцар дар. КIийлен тIара хьалъуха шелал дикка соцайора цо а. Бакъда, хьалхагIа, цхьа шу гаргга хьалхагIа, нхийча хьайбашта мара, нах чубахача цIагIа чах кIалхьарцар ду, аьлча, Аламбик тешарг-м вацар. Геттара эсала яр цIенне. Тиша чафалтин, нйттIа цхьа юврагIа, тиша шин гIайба — из яр цIагIара ерриге поартал. Бийсан Iобувшача хана кхаь берен ганиен цхьа юврагIа тIабуллар, Аламбик ший тишъенна кхаькхий кетар тIа а йилле Iовужар.

Соахка апрель бетта дена Iа чIоагIдаллалца баьча балхах хьадениа ялат кхоачалуш латтар Аламбикаргара. Тоъал ха яр цар берца жувра тIеххьара ши пунт йолаяь. Жувра шиша коана чу а йохийташ, хIара дийнахьа шозза худар дора. ТIаккха гали дикка лохделча — цхьаццен ах-ахи коана мара чу ца тоссаш юхаэзар цIен-нанас. Эггара тIехьа цхьацца коана тIа баьлар из боарам, ХIаьта а гале пхо гучаяьлар.

НаIарах дIачуваьннача аьтта оагIорахьа йоллача топпара пийшка тIа дагIар бераш. Царна нийсса кIал пийшнах букъ а теха, топпарах баьча маьше тIа ягIар Мисарха. Шовзткъа шу мара даьннадеце а, ший йолча ханал дикка къаьнагIа хетар из. Эзза юхадийхка тиллача зарзденнача морача йовлакхо керта тIа мел бола чо дIахьулабаьбар. Басилгий голаех хьалъэхкача санна юхьа йIоахалла хобораш а даь, геттара оза а декйа тIеххашта тIатеIIадар мочхала эиган, басилгаш хилара белгало мара яцар. Баге дIакъайлача а, бага мел йола церг дагаръювларгйолаш хьалхашкарча церчашта тIатеIадар дистматаши бордаши. Цхьа шу хьалхагIа Мисарха бIаргаяйначоа йовзаргйоацаш, юхьа йIаьх а енна, мераж йинткъ а енна, чIоагIа вйрчаьлнаяр из. ХIаьта а, листо хобораш а дийша готто лакха хьажа дар Мисархай, юхь йиза йолча хана из хоза сибат долаш хилар хьагойташ. Ниттта из хьалхагIа

шоайта хьалхашкарча ... тIера хIама. ГIа а горий-хьал царна из пен, Уж эттадар. Уйлаша хьалдикхадар уж.

ЦIийна юйседенначоа цу цIалга, кхоачалуш латтача берца жувра, кIал а борца а кагаш лохьаде аьнвала йиш хургйола ха хьаттIехача ганна хилара. КIачаеннача ... а доацаш аьттув айна ше кIалвисара уйлаш йора Аламбика.

Цу уйлаша, фу дергда ца ховш, кIал а вна, фега аравала, аьнна, хьалъайвелар Аламбик. Ше юхачуваьлча, «фу яхь Iа ткопа яь», аьина, бераша шийга хоаттаргдолгеи цунах кхы а чIоагIагIа шийна бохам хургболгец дага а деха, юхаIолохвелар из. ДIа-юха хьежача цун бIарг тIаэттар топпарца пенах дIатIалотабаь боаллача эIамигача, чухьежача кизга бIалга. Дикка унзарваьлар Аламбика цу кизга чура ший сибат — йIаьхьенна юхь, чулвйга мочхалий эигаш, белгалйоаллаш Iаьржъенна бIаргий кIийленаш, чура хьалега санна къаьрза жогIара бIарган, листо юхьа тIа дийша хобораш бIаргадайча. Кизга чура хьагуш хиннад Аламбикаяр а йоацаш, кхы юхь, цун дар доацаш, кхы сибат дар.

Цу ший сибатах унзара валларах, цIаьхха, миштта ехар а ца ховш, соахка енна вурийтта шу даьнна шоай йиIиг Заловбан дагаехар цунна. «Вурийтта шу мара даьннадоаццаше гIеьенна из ма-яьннаяр чIоагIа нйрча», аьина, уйла йир Аламбика. Заловбан, цо Iайиш моцали халон, лазар а кхийтта цамогаш йижачул тIехьагIа эза Iазап а, кхоана ше ... яхаш, тахан «Ва Аби, вижалла яа сискал хуларий вайга со эIамига йолча хьана?» яхаш, цо даь хаттар а «хулар», вьина, жоп делча, «эIамига ялар со», яхаш, цо дийтта бордаш а дагадехача дог а чIехка къамарга шод эттар цунна, хIаьта из енначa дийнахьа а пийна ца даьнна бIаргех хий а даьлар.

Мел уйлаш йича а бала аьттуви хила пайден боаццилга-м ховра укханна. Дохкаш ялат долаш моттиг хилча а из хьаэца ахча дацар Аламбикарга. СагIа деха аравала-м дагадоха дезаш а дацар, хIана аьлча гIалгIай Iаьдалагіа из докиха эхь долга ховра Аламбика. ХIаьта, ер сагIа деха араваьнна вале а, сагIийна хIама лургйолаши яла хIама йолаши нах а бацар ераш баьхача юрта. «Нанил Худал де ха хиннай хьона», кIаьнка Даламбика аьлча, цIаьхха, набарах хьасомавоалачогIа ше еча уйлашта хьакарарваьлар Аламбик.

— Укх сахьате-м даьра дергда нанас ший кIаьнка худар, — аьлар Мисарха, кIаьнк хьаста а хьоасташ.

— Нанил Сона сайна доттталахь, — аьлар Хьавас, — из дIайха а долаш, Долатхана санна сиха дуалац сога.

— Даьра, йиIиг, эз-м йиэзалца цIаккха а ма диадац худар, шоана из кходеш, шох къахеташ, — аьлар Долатхана, йоккхача саго санна.

Уж кхоккхе бер, малагIчул сибат миштад ховргдоацаш, дегIа гомаш доккхагIен эIамагIен хилари, маьжензаш йIаьхагIи лоацагIи хилари

... Аламбики Мисархен. Иэйнъ коана хилла бора Iаьбаь хила а Мисар ... рийла миха Iнад ... Сега ераш наькъ ... хиина кхоз ... тIера ... а яьина, сирда ... цу дийнахьа. ... лаш лаьгIо мухбаьлар. Цу баьча деиз ... аргIаргIа, пхьешаьш дехкаш кулгаш дIоах а ..., ... болх хьабулацар. Ку йоахкорташ хилчашха ... ярйолаш болх а цар ...

Делкъел тIехьа мух чIоагIлуш бар. Къарча нога хьакхингашка хоачаш лакхал а долаш наду цу шаьрача ара гIолла а удаде баьлар из. Цул тIехьагIа михо гIоттадаь лоа тонга хьалкхоачаш лакделар. Малх а, сиххача «боьагIа» чубизаргахьа леста эхлуш латтар.

— ХIанз ма хулла сагIа цIадоладелча банъахьа да вай, — аьлар Аламбик, михо гIоттадаь тIехь-тIехагIа айлуш латтача лайга ахьежа, — ер лаьттара хьаьдийдеш хьекха лоа тIера Iаьделхаш хьекхача дацал цийлагIа да, хIаьта ер мух дегIах чакхбувла болабенаб сона. Кхы ха йоаергьац вай — аьина, — катехха цIаш Iовбаь борци гамаши тIорме чуйохка эттар из.

— Даьра хап сона-м, цIенда, — аьлар Мисарха, — цхьа бий хиллал а укхазара дикхьа ялат дунена нийсса дар-кх вайна.

— МисархаI — аьлар Аламбика мух чIоагIлуш латт, — ер лаьттара гIеттадy дарц кхы кIеззига хьаллакхлой тувлалургда вай кьякъах.

Хьаттара цIабахка ераш хьаболалуча хана сага лакхал айденнадар хьекха дарц. ДунхагIа долча даькъе аьтта оагIорахьара хьа тIа а болаш, ераш дIаболхача оагIорахьара акхарна духьала хьатIахьенхаш бар мух, дикахна а воина а бIарг дIа ца хьожабайташ. Миха духьала дIахьажа а кхелехьа, ерригга юхь хьатIадеттача лайвон шелалои теца дIаэцар. Цудухьа, хьуна юкъера баькхка деса морхI бахьаш воагIа сог санна, геттара букара а бийраа болхар Аламбики Мисархен.

Цхьан-шин кхай дIоаххал шоаш хиннача хьагаьнабалалехьа наькъа белгало айра акхарна хьалхашкара. ХIанзчул тIехьагIа бу никъ хетаргахьа бе безар. Шоаш хинна моттиг бIаргаяйча, дIадаха деза оагIув малагIа я ха аттагIа хургдоландаь, Аламбик юхахьежар. Бакъда, укханна бIаргадайнар нйрча сурт дар: гIеттача дарцо дIакъайла а баькха чубузаш латта малхи шоаш дола а хинна а моттиг къоастадургйоацаш дикъденна дарцы.

— Сенга хьежавар хьо? — хаьттар Мисарха, шийна сог аькхдалар лочкъа а деш.

(Нистедоалар хургда).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ФРГ, Технически кердача хIаманца укх мехкара пассажир цецваккха хала да. Цхьабакъда, Франкфурт-на-Майне яхача городерча Керттерча вокзале хIанз оттаьча кердача ноахала автомато кхьметтел специалистий теркам а тIаоз. Ювцар я, Малхбузен германски машинаькъий управлене (Бундесбана) яхачох, «шийна нийсса яр Европе йоаца» компьютер.

Пассажирски самообслуживане принцип укхаза юкъейоалаяь цхьа 20 шу гаргга ха я. Цхьабакъда, хьалхара механизмаш чIоагIа чоалхане, массаза бIаргленха безаш яр, билеташ пригородни поездашта мара доххаш а яцар. «Хьаькъал долча» машена (сурта тIа) дIатIахьежача а тоъам болаш да, хьалхарчарех геттара эргаш из йолга. Кнопкаши клавиатурен яц — царна метта экран. ДIахьокхавала мара везац, — автомат хьаллоталу, ди дика а йийце, ше гIоде кийча йолга «хьаоал». «Къамаьл дувцаш», цо лургья поездаш леларах йола моллагIа справка, поезд тIехьабиса меташ бале, из а хьааргда, расписани хувцарах хоам бергба, пересадка мичахьа аттагIа хургья а хьехаргда. Цул совгIа, пассажир теша мара везац, маршрут эггара лоацагIен ахча кIезигагIа дIалоацаргдари хургйолга. Автоматаца «къамаьл делга» ма хулла цхьалха даькхад: цо ше хьаоал аргIанара «ход», теркам тIаоз даьча гIалата. Маршрут хержа яьлча, ахча Iочутасса мара дезац — цо билет хьа а лургда никъ даькъала а бувцаргба. Автомато дIайийду аьшка дар санна 10, 20, 50 марка дола каьхата ахча а. ХIаьта автомата пхиъ европейския турецкия мотташ «хов».

Укх гаргарча шерашка мехка ерригга 6000 вокзал цу тайпарча автоматашца Iалашъе лерхI ФРГ. Уж хьаеш йола фирмаш — «Сименси» «Клуссендорфи» — дIахо кхы а дикагIа тоаеш я шоай электронни техника.

ТАСС фотохроника.

Оалхазарашта духьала лоаттабеча къовсаме цIаккха ца хиина способ кораяьй Казелле Турински аэропорта болхлошта. Къайгаша, Iаьржача къайгаша, къижкъайгаша, чайкаша бокъонца йола оккупаци яьлр самолеташ гIувттача наькъа. Цар новкъарле йора самолетий лелама. Цул совгIа, кхерам бар уж лайнерий турбинаша чуозар. ХIаьта из полеташта чIоагIа кхераме да.

Ца хьожаш йисанзар оалхазарашца къовсам лоаттабара цхьаккха а способ: эIамига калибр йола йоккхий топаш, тоIадаь фу, ультраоаз. Пайда бацар, ТIаккха цхьаннена дагадехар, цу къовсаме лаьчаш юкъедоаладе. ХIанз аэропорт дика лораю лаьрххIа Iомадаьча кхаь лаьчас. ГIайтте урагIа а дахе, дерригга оалхазараш дIа-хьа лоахк цар, кхера а дай. Цхьабакъда, доа-м дац.

ТАСС фотохроника.

ЗІамига бераш дезаш...

Ший бер а дита балха йо-да кхалсаг сатийна хургйо-лаш шийгарча берашка дика хьож СССР 50 шу дизара цІерагІча Грозненски химически завода «Ласточка» яхача № 96 йолча берий беша воспитатель Паукова Татьяна Петровна. Цуьна тешаш деш я цу беша заведующи Балабанова Мария Денисовн. Ткъаь итт шера укхаза болх беш сона нийсбеннача воспитателашта юкъе дикача оагІорахьа белгалъьнна хьайоагІа из, аьлар цо. Цо бераш Іомаду дикача оамалехила, цар сагот па дагийт тайп-тайпара ловзараш дайт геникаашца. Шоаш хІама да хьегІаш дІаяха, цІена, ваши безаме хила Іомаду беаш. ХІьта шоайл зІамагІдача берашка хьожийт доккхгІдола бераш.

Ишта тешал деш йийцар Татьяна Петровна цунца болх беш йолча воспитатела Пересвет Ольга Павловнас а хьчар а.

Ткъеста шу да цо берий беша болх бу. Ше Грозненски педагогически училище йиттеяьккхача йолаелар Татьяна Петровна из гІулакх де. Цу йаьхача хана коллектива а берий дайн-наной а оагІонгахьара шийх бехк ца боаккхийташ хьайоагІа из. Цуна раьза ба цунга хьажа бераш дута кхалнах.

Нагахьа санна шийгара бераш хьажа няня йоацаш дисача, цо хьож из царга. ЦІаккха а бехденна хилац цунгара бераш.

Школе дешадахара дика кийчделе хул цо кхетам бенна бераш. Цо уж Іомаду дагарде, книжка, тетрадь леладе, хьехархо чуваьлча классе хьалгІовтта, Іоховша, хьехархои дешархойи яха ловзар дайт царга.

Иштта зІамига долча берашта кхетам баларах дола литература дешаш кІоаргагІа Іомаду цо шийн гІулакх.

Из заочно дешаягІа НохчГІалгІай педагогически института кхоалагІча курсе. Цун кхув шийн болх бе а, цІагІа хьажа а, деша а.

Берашта кхетам луш дика болх барах дукхаза а сийлен грамоташ тийннай цунна.

Атта болх бац ишттача кагийча берашта кхетам бала, царга хьажа везаш бар. Йа дика кхетадергда кхьметтел шийн бераш кхеде а наннa мела хала да дІауйла йича. Бакъда, Татьяна Петровнас бІукъожабац цу халача балхах. Цо дега безаш, шийна лоІам а хулаш бу зІамигача берашта кхетам балара болх.

Ю. ТЕГАЛОВ.

СУРТА ТІА: Т. П. Паукова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Къулбаседа - ХІирдйчен Куртат (цхьан хана Гадаборшкъонгий-Юрт) яхача юртарча маьждига председатель волча Гадаборшев ІабзеАдама тха корреспондентаца хиша къамаьл.

— Вайна махарра сталински режима ханашка а цул тІехьагІа дукхача шерашка а бусалба а кераста а ди лелаберашца Іаьдало лира къовсам лоаттабаьб. Мадарра аьлча, из Конституцес ен-

ЗУЛАМА ДУХЬАЛА

на бокъо телхаелга дар. ХІаране шийн лоІамагІа ди лелабе а ца лелабе а бокъо я, яхаш, къайлагІа ди лелаберий шинъ дукхача хІаманна тІехьа бийхка хиннага вайна ховш да. ХІьта хІанз, перестройка дІайоалаелча деш, массанена а цхьатарра бокъо еннай шийна хетар ала, закон ца телхадеча шийн безамбар хьаде а. Бусалба ди лелаберашта иштта кераста ди лелаберашта а из кортамукъале хилар доккха хІама да.

Бусалба дино хьахьокхаш болча наькъ тІа водаш волча сагагара зулам дала йиш яц, хІана аьлча цхьаккха тайпара зе-зулам хьаде бокъо лац КъорІо. Цо хеставу дог кІаьда, къахетаме, кІалвисача сага новкъостал деш, наха юкъе барт тоабеш, машар бувцаш вола саг. Цул совгІа, бусалба дино могадеш дац къоал, корта бохабу маларaш мелар, лоацца аьлча, моллагІа а дола ийрча гІулакхаш.

Уж ийрча гІулакхаш лела де йиш йоацилга дІакхайкаду дина викалаша нах вІашагІа мел кхетача моттигашка. Иштта мара зуламе доаца маьждиг сталински режим лаьттача хайашка дохадаь дІа а даьккха, 45 шера болх беш хиннадац таханалца. Из хьадийла кхо шу мара а дац.

Бокъо а йоацаш гІалгІай мохк боха а баь Іобахьийтачул даьккхачул тІехьагІа Куртат, аьнна, цІи тиллача тха юртара маьждиг хьалдаь хиннад 1890 шера.

Маьждигагара зулам дьнна ца хилар, моллагІча къамех саг вале а, ийшачоа цо новкъостал деш хиншга хьахьойх ука тайпарча масала. 1920—1923 шерашка моцалах байдда Украинера, Поволжьера баьхка хиннa эрсий хьатІанийца, царна яа сискал луш, уж цхьан кога тІа баллалца лелабаьб маьждиге имам хиннача Арабханов ІІбрахІима.

1937 шерашка [illegible]

ЛОР

Хасанбека вахаре керттера моттиг операциони я. Лоацача хана [illegible] операци, цкъаза йолча хана секунда шийн бозаш бола [illegible] тІа а бахийта гІулакх [illegible] моттигаш нийслу цуна балха тІа. Операционни дІаувваьлча цун вІалла а [illegible] хеташ яц из. ХІана аьлча [illegible] бІаргаштa [illegible] а [illegible] операци а нах [illegible] цхьабаь [illegible], хІаьта во[illegible]

[illegible] тога уала да лора, яр къона кхалсаг. Операционни истола тІара хьая [illegible] айяьнна цо аьлар: — [illegible] сай кога бІарахьажа [illegible] со. Дукхача [illegible] ше [illegible] [illegible] а [illegible] хІама ка [illegible] Хасанбека аьлар. — ХІа а ях Іа [illegible] Дала мукъалехьа [illegible] вай, дар [illegible] гІулакх.

— [illegible]

Йистейоаккх Ростовски медицински институт, цига тІехьа инвалидий госпитале болх беш Іа из. Медицински Іилма кандидат а волаш цо болх бу Ростове 1986 шерага кхаччалца. Дукхача увахой дегтІара баркал да лора цига а.

Шех лаьца дувца ловш вац Хасанбек.

— Фу дувцаргда аз. Институт а ёккха болх — беш ваьх со, бІа цо.

— ХІара а [illegible] Хасанбек, мала бахьан долаш даьхад Іа хьа вахаре толамаш? Гаьнна цхьан хІамана бІарг тІа этта цхьа зІамига сабар а даь Хасанбека аьлар. — сай нана бахьан долаш. Из хиннацаре, сох [illegible] сар хургвацар.

Шаьйтта [illegible] мар Канташ тІем тІа вехар сесагага шийн бер а дита.

— ХІанз вай цІен уло [illegible] мара [illegible] ц хьона, — аьлар нанас Іаьнкага, цІен [illegible]

тІехка лазар хинна хилар бахьан долаш гІажамаш лелае езаш вар из. Лораша шоашта мел мог дарба даьдар, операцеш яьр, иштта дарба даьчул тІехьагІа юха а вежар Руслан. ТІаккха цу зІамигача сага даси нанаси дийхар Набиев Хасанбикага уьхачунга хьожавалар хьо аьнна. Раьза хилар из. Операци а ца еш дукха а цун на дарба деш хилар лор. ХІаьта Хасанбика керттера хирургически инструмент скальпель а йоацаш кулгаш да. Набиевна ше мадарра шаьра довз сага дегІ. Чоалхане манипуляцеш а еш цо [illegible] Агамерзаев Руслана букъа тІехк. Верзавир Руслан. Цо иштта ервайир Назаренко Лидия Ивановна а. Лора раьза хинна газета тІа цо яздора: «Аз баркал ях медицински Іилмай кандидата Набиевна, могаш маьрша а хилва из, шийн балха тІа ка а ейла цунна. № 8 йолча поликлиника мануальни терапи еш, цо дукха нах бераабу. Се кулгашта цо ураттайир сона цІаккха а дицлургдиъ».

Хасанбикнах иштта дика дувц [illegible]

ТЕЛЕПРОГРАММА

13 МАРТ

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Женщины, которым повезло» яхача художественни фильма 3-гІа сери «Дуся».
9.50 — Из хиннад... хиннад...
10.10 — «Хьайбай дунен тІа».
11.10 — «Еж, пес и мальчик Нико» яха мультфильм.
11.25 — Берий сахьат.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — «За роялем автор» дІалокх композитора В. Кобекина.
16.50 — «Социализма проблемаш». «Социализма теорех йола очеркаш» яха керда сборник дувцаш.
17.35 — «Тхои хори».
18.20 — «Укращение велосипеда» яха мультфильм.
18.30 — Ха. ТСН
19.00 — «Кагирхой вестник».
19.40 — И. К. Худенкос юрта эггара хьалха вІашагІъеллача подрядни коллектива кхелах долча документальни фильма премьера.
20.05 — «Королек — птичка певчая» яхача художественни фильма 2-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — Документальни фильм.
23.15 — «Последняя стоянка» яха эрсий эмигрантка А. Ширинской-Маттейна кхелах йола передача.
00.15 — Ха. ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15, 9.35 — Іилма-довзийтара фильмаш.
8.35 — Дезапа вахарера этикей психологии. 10-гІа класс. Наьна къайленаш.
9.05 — Французски мотт. Іомабу 1-ра шу.
9.55 — Французски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.25 — Іилма-довзийтара фильм.
10.35, 11.40 — Биологи 6-гІа класс.
10.55 — Эрудиташта разминка.
12.00 — «Вай цхьана, мама» яха художественни фильм.
13.10 — Ритмически гимнастика.
13.40 — «Цирк зажигает огни» яхача телефильма юхагойтара сеанс.
17.10 — «Второе рождение» яха «Красный молот» производственни объединене перестройка процессах дола видеофильм.
17.30 — «Харжьрхошка да дош».
18.00 — КПСС обкоме партийни вахара хроника.
18.10 — Музыкальни открытка.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР халкъа депутатий аргІан йоацача КхоалагІча съезде. Перерыв (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»

14 МАРТ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Женщины, которым повезло» яхача художественни фильма 4-гІа сери «Зина».
9.50 — Шовданаш.
10.20 — Мультфильм.
10.30 — «Кагирхой вестник».
11.10 — «Дунен - гонахьа» альманах.
12.10 — Коллаж.
12.15 — «Радуга» «Бутоны расцветшие на солнце» яха VIII Дунен халкъашта юкъера халкъа кхоллама телепрограмма (КНДР).
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — В. А. Моцарта произведенера концерт.
17.25 — Берий сахьат.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «ЛагІаш».
20.10 — «Королек — птичка певчая» яхача художественни фильма 3-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН
21.30 — «Крейцерова соната» яхача художественни фильма 1-рей 2-гІей сереш (Духхьашха). Перерыв — Актуальни интервью.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильмаш.
8.35, 9.35 — Природоведение 3-гІа класс.
9.05 — Немецки мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Общая биология 10-гІа класс.
11.05 — ЦІагІара академи.
12.05 — «Са бІаргашка хьажал». яха В. Шукшинах дола документальни фильм
13.00 — Халкъашта юкъерча конкурсай лауреат йолча А. Аблабердыевас дІалокх.
13.30 — «Форда къахьегамхой» яхача В. Гюго романах даьккхача телефильма дийнахьара сеанс юхагойтар 1-ра сери (СССРи Франци).
16.55 — «Лаьттен кортамукъалени». Лаьттах дола Закон дувцаш.
17.35 — Хоамаш-реклама.
17.40 — Унахцlено (гІалгІай меттала).
18.10 — Мультфильм.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Информационни программа. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

15 МАРТ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Женщины, которым повезло» яхача художественни фильма 5-гІа сери «Наташа».
9.45 — С. Орехов (ворхІ мерза бола гитара).
10.05 — «Последняя стоянка».
11.05 — «Голубая стрела» яха мультфильм.
11.25 — Берий сахьат.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Коталон 45 шу дузаш. Документальни фильм.
17.25 — С. Прокофьева кхоалагІа симфони.
18.00 — «Телезко» яха журнал.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу даланзей бокнхагІен».
19.45 — «Трускавец» яха Ерригсоюзни курорта ДК «Трускавчанка» яхача иллеи халхарей халкъа ансамбла концерт.
20.15 — «Королек — птичка певчая» яхача художественни фильма 4-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — США-ра СССР-е чрезвычайни полномочни вола посол Дж. Ф. Мэтлок телевизорга гІолла вожар. (Эстонера ТВ).
22.40 — «Манфред» яха П. И. Чайковске ерригa симфонеш.
23.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильмаш.
8.35, 9.35 — Общая биология 11-гІа класс.
10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Биологи 8-гІа класс.
11.0[illegible] — Финлянди ТВ передача.
1[illegible] — Киноафиша.
1[illegible] — Ритмически гимнастика.
[illegible]45 — «Форда къахьегамхой» яхача телефильма юхагойтара сеанса 2-гІа сери.
16.45 — Документальни фильм (нохчий меттала).
17.05 — Музыкальни открытка.
17.10 — «Советаши вахари» (гІалгІай меттала).
17.40 — Киножурнал.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Без крыши над головой» яха новоузенски проблемаш.
19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

16 МАРТ

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Крейцерова соната» яхача художественни фильма 1-рей 2-гІей сереш.
11.05 — Массарна а дез цирк.
11.40 — «...16 шу даланзей бокнхагІен».
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Іилма вестник.
17.15 — Мультфильм.
17.25 — Фильм-концерт.
18.00 — «Инзеледа! Инзеледа!» яха Ямальски окружной радио передачаш дІахьош йолча немций журналистнах А. Лапсуйх долча документальни фильма премьера.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Іаьдал — Советашка. Волгоград: моттигера Советаш харжалехьеи кержачул тІехьагІен.
19.30 — «Упущенная Галактика» яха бокнхийчарна дола мультфильм.
19.35 — «Аз шоана локкх» яха Егоров Вадима илли.
20.05 — «Королек — птичка певчая» яхача художественни фильма 5-гІа сери
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
[illegible] — Из хиннад... хиннад...
[illegible] — Взгляд.
23.45 — Ден лув кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильмаш
8.35, 9.35 — Ф. Листа музыка 7-гІа класс.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35 — Природоведени 2-гІа класс.
10.55 — Хоккей СССР чемпионат «Динамо» (Москва) — «Спартак» 2-гІей 3-гІей периодаш. (15-ча марта дІаяздьь).
12.15 — Документальни фильма премьера.
12.45 — «Шолжа чу санна, шовдашка санна» яха НохчГІалгІай ТВ передача
13.15 — «Форда къахьегамхой» яхача телефильма юхагойтара сеанса 3-гІа сери.
17.00 — «Сенна ду Іа ер цІа?» яха документальни фильм.
17.20 — «Экологически дневник».
17.40 — Киножурнал.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — Хоржамаш чакхдаьннад. Хоржамаш дІахо дІадолхаш ва.
19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

17 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Маман, папа, и, сон.
9.05 — ЦІагІара академи.
[illegible]5 — Шера хакаш.
10.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Запасной вариант» яха художественни фильм (Румыни, 1[illegible]84 ш.).
12.00 — Партнер.
12.30 — Режиссера Г. Козинцева фильмаш. «Дон Кихот» яха художественни фильм (1957 ш.).
14.05 — «Разговор с продолжением» яха кинорежиссера А. Кончаловскецара вІашагІкхетар.
15.00 — «Гадкий утенок» яха мультфильм.
15.20 — Гушдар — теша халадар.
16.20 — «Лаьтта — тха къаьнга цІа» яха фотоконкурс.
16.30 — «Здравствуй, милый» дІалокх РСФСР заслуженни артистка М. Суворовас.
16.55 — Политически дианлогаш. Парти XXVIII съезда КПСС ЦК платформа ювцаш.
17.25 — «СелаІаи» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Пакистана провинцешка гІолла музыкальни некъ беш
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильмай премьера.
19.00 — Ти-Би-Эс телевидене сайре (Япони).
21.00 — Ха.
21.30 — «Телескоп».
21.55 — Ти-Би Эс телевидене сайрей дІахододар
00.05 — Деч лув кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультфильм.
8.35 — Экрана тІа 01 служба.
9.05 — «Лебеди в пруду» яха художественни фильм субтитрашца (Духхьашха).
10.30 — «Содружество» яха видеоканал.
13.30 — «ТВ о Ти-Би» Японски телекомпани «Ти-Би Эс».
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Документальни фильм.
17.20 — «Халкъа хьаькъала хьаст» яха фольклор (гІалгІай меттала)
18.00 — Шун дезар х. «Вайнахский очаг и Нордагим» яха передача.
19.15 — «Под знаком «Пк» 1-ра дакъа
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пк» 2-гІей 3-гІей доакъош.
22.45 — Хьа чу кхувсабалар. СССР-ей США-й сборни командий матч. Бийсанара сеанс.
23.30 — «Деррига седкъий» яха киноконцерт.
00.20 — «Фото Хабера» яха художественни фильм. (Венгри, 1964 ш.).

[illegible] «Юкъа сахьате па[illegible]
8.55 — «Ягуар» яха художественни фильм субтитрашца.
17.05 — СаІоІа сахьаташ.
17.40 — Производства хьалха [illegible] «оттада» концерт.

ЛОР

Хасанбека вахаре керттера моттиг операцони я. Лоаммача хана [illegible]ота, цкъа волча ханасекундехь цхьа а шиий болаш бола из тIа а бахнита гIуллакх де дезаш моттигаш нийса цунбалха тIа. Операционни дIауваьлча цунвIалла а аьсо хеташ яц и. хIана аьлча цуьна бIаргашта хьалхашка массаза а латт шеоперацияш нах. Цхьабараш шен боьзш. хIаьта ь… жаш кхерабена.

Ишттачу кхерабенчу … изгергара хала да лора ур… кхачаеаг. Операционни … тIара хьал а … аьлар. — … бIарахьажа … со. Дукхача … ше … говзалла … хIама да … Хасанбека аьлар. — ХIана ях Iа тIеххьара! Дала мукъ … ког дIа… хаьгбац вай. дарба де … гIуллакх.

— Са … а хIан ва могар де соьа, кхаш ел- хаш яр … — ХIама а дергда! — … аьлар лоро. Тхе сатохар Тешта хила долаш хIама дар Хасанбека … Аьча гIар- жам … кхуъа … дилагахулар. Из меттаоттабе безаш бар. ХIара лора вIаш- тIехкъарделаш хIама … из. … саго баьчча … я бацар из дуьцадаза … ХIаьта а.

Набиев Хасанбек дог цIена, кхьтоьхамо, дика сагхилар … А. Сагько, Ш. Хатаева, О. … иштта кхиоргара а.

Махкочучина боьлха терахь тIетохна … цу, из сашна вола лор вай республике хилар … празда. — нох. цхьаь хана Хасанбек волча дарба деш хиначу Л. Араш… Иштта дукхачу а хатара а лора бIаьрал яхаш писмаш … 1974 шера Хасанбека

йистехIоьаккхе Ростовски медицински институт, цигга тIеница инвалидийн госпитале болх ма инвалидийн госпитале болх беш Iа из. Медицински Iилманийн кандидат а вуьйш цо болх бу Ростове 1986 шарахь … кхачайхна. Дукхачу … дет тIара бIаьрал да лора цигара а…

Шен лаьа дуьйца лоьш вац Хасанбек.

— Фу [illegible] аз. Институт а … бол беш … со, … цо.

— … Хасан … хIама бIаьрга … аьлар, … Хасанбека аьлар. — … сан … вахар.

Шатайтана лор Кантииш тIам тIе вахар сесагара цуьнан цхьа шийлх бер а дита.

— ХIама вай цIен хьо цIа мара къонах вац хьо. — аьлар нанас кIаьнкага цIен доьл де дезар а хьо ба.

ТIема шераша … гIа бераш. Деша … а кIаьнк говра тIахьаьчча цел кланзар нана.

— Шод ма тохалахь говра, аьлар цо кIаьнкага. Говр аьрдагIа я, хIаьта хьо кIанз а зIамига ва, низ дIакхоачарбац хьа.

— Из бакъдац, со къонах ва, сога низ а ба, аьна жоп делар кIаьнка наьнага.

Шапалат дешанза сагяр, цуьна кхыметтаа кулг ладе … Балда. Хасанбека дукха … хIама Iомадир цунгара. ХIама доьзна, … хила. Хаьметар хилча гIайгIа е, кIа…ча новкъостал де Iомадир из цунгара. Иштта цунгара дика мел дар Iома… тахана иштта дика … хила ца вала а мегар из.

Урус-Мартановски района [illegible]тIара Агамерзаев Руслан дIаделалуш вацар. Букъ тIехь даьр … гIажамаш делахьан долаш гIажамаш леташ вар из. Лорашале сиаш вар из. Лорашамоашта мел чот дарба дагь дар операцеш яьир, иштта дарба дичча тIехьарIа юха а вежар Руслан. ТIаккха цу зIамигачу сага лаца наваси дийхар Набиев Хасанбикага унахочунгахь хьожавалар хьо аьина. Раьга хилар из операци а ца еш дукха а цунгара дарба … дош хилар лор. ХIаьта Хасанбика керттера хирургически инструмент скальпель а йоацаш кулгаш да. Набиевна ше мадарра цашьра хова сага дегI. Чоалхале мацинпуляцеш а еш цо … Агамерзаев … тIехь. Вера … Руслан Цо иштта ерзор Назаренко Лидия Иванова а. Лора раьза хинна газета тIа цо яздора: «Аз … кхьа ах медицински Iилманийн кандидата Набиевна, моттаргаш маьрша а хилва из, шийн балха тIа ка а сийла цуьна. № 8 йолча поликлиника мамизалчун тераги ен, цо дукхаза нах берабу. Се хьалгIа та цо уллаттаниш сона цIакъа а … ».

Хьа … иштта дика дуьйц цо вероваьлча Агамерзаев Руслана а — Баха вусарг хиларах бола тешам байнабар са. Гой хIанз маьиш а лехкаш саг маьий со. Набиевх сона дийнна беркат да яр. Цхьаккха а хIамица мах бань со варг а воацаш.

Набиева унахой цхьа шоай таипара ба. Царгара лазар тIема халача шерашкара дIахьдена хьадоагIаш да.

Дукха ха я Набиев травматологеца гIуллакх долаш вола. Студент волча хана больницешка госпиталешка ухар из, опыт йолча лорашкара Iомалора. ХIаьта хIанза м цо ше а Iомабу лорашт. Цо боккха теркам тIабохийте тохк чов мишта хинная, малагIа дарба де деза. ХIаьта хIара човна шийн тайпара теркам тIа а бохийт.

Я. ЦУЕВ,
журналист.

маьждиг сталински бежим лаьттача хайшка доккадан дIа а даьккха. 45 шера болх беш хиналац таханаль [illegible] хьадийла кхо шу мара а дац

Бокъо а йоацаш гIалгIай моха боха а бай Iобахьцитчул даьккхачу тIехьарIа Куртат, аьна, цIи тиллача тха юртара маьждиг хьадда хиннад 1890 шера.

Маьждигагара зулам дьина ца хилар, моллагIча къамех саг вале а, ийшачоа цо новкъостал деш хиннача хьакьокх укх таипарча маьлаьдо. 1920—1923 шерашка моцалах байдда Украиера, Поволжьера бахьа хина эрсий хьатIаийца, царна я сискал луш, уж цхьан йога тIа баллалца лелабаьб маьждиге имам хиннача Арбханов ИбрахIима.

1937 шерацига, еккова къовзал вай мехка йоалача хана, маьждига доал деш хилар мара ккы беж бацаш Гадаборшев Бексолтан Ахьмадан топаш техар.

Таханарча хIинахьа жайпо малларга, гIена бусалба ди а лелабеш, пачхахьа а лоархIаш, закон тела а ца деш болх беш да тха маьждиг. Къонабарашта юкъе кхетама болх а бу оаха. Мискача наха, дай цоаной доацача бераш, хатар хинача наха новкъостал ду. Иштта хатар хиннача нохчий юрташта, Армене, Таджикистане, мохк аьгача кхьчахьа ахча кхахьийтад маьждиго.

Маьждиг хьаделла тоадеш ца дакъа лаьцад. ХIаьта а белгалбаха беза маьждиг юхаметтаоттадеш дизза дакъа лаьца нах. Уж ба: Цуров Абабукар, Темирханов Джабраил, Боров Хьасан, Батажев Билан, Гадаборшев гIар Джабраили Шабазгирий, Патиев Iумар, иштта кхыбараш.

Маьждиг законо бокъо а еяна, Iаьдала шийгара доагIар дIа а луш, болх беш да. Оаха къовсам лоаттаберга коррупцена, спекулицена, кхааш а ийдеш наьха хьакъ даа лаьрхIача нахаца, корта бохабу маларашi а мелаш зуламаш леладераша.

Тхо перестройкана тIехьа да. Вайна махарра, перестроечин ха бакъдар кот а доалаш, харцонца къовсам а лоаттабеш наьха дегашта тоам хинна ха я. Цудухьа, тхо теш бакъдар котдаларгхилараха, гIалгIай автономи юхаметтаоттаергхиларах а.

Къамаьл дIаяздаьр
Т. МАЛЬСАГОВА.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

8.30 — 120 минот.
8.30 — «Крейцерова соната» яхача художественни фильма 1-рен 2-гIен сереш.
11.05 — Массарна а дез цирк.
11.40 — «…16 шу даланзен бонихаргIен».
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха ТСН
16.30 — Iилма вестники.
17.15 — Мультфильм.
17.25 — Фильм-концерт.
18.00 — «Кизеледа! Кизеле-…

18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Iаьдал — Советаш. Волгоград: моттигера Советаш харжаленьем кхерхачул тIехьагIен.
19.30 — «Упущенная Галантика» яха бонихийчаона дола мультфильм.
19.35 — «Аз Шоана локх» яха Егоров Вадима илли.
20.05 — «Королек — птичка певчая» яхача художественни фильма 5-гIа сери
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35. — 7-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.35 — Ф. Листа музыка.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35 — Природоведени 2-гIа класс.
10.55 — Хоккей. СССР чемпионат «Динамо» (Москва) — «Спартак» 2-гIен 3-гIен периодаш. (15-ча марта дIаязъяь).

13.15 — «Форпа …» яхача телефильма чекхбоккхаро сеанса 3-гIа сери.
17.00 — «Сенна ду Iа со цIа?» яха документальни фильм.
17.20 — «Экологически дневник».
17.40 — Киножурнал.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — Хоржамаш чакхдаьннад. Хоржамаш дIахо дIадолхаш да.
19.00 — СССР Лаккхерчу Совета сесси. Перерыве (20.00) — Вийса даькъала хийла шун, бераш!

17 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

8.30 — 120 минот.
8.35 — Шамаи, пап … сон.
9.05 — ЦIагIара академи.
9.35 — Шера ханаш.
10.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Запасной вариант» яха художественни фильм (Румыни, 1984 ш.).
12.00 — Партнер.
12.30 — Режиссера Г. Козинцева фильмаш. «Дон Кихот» яха художественни фильм (1957 ш.).
14.05 — «Разговор с продолжением» яха кинорежиссерацара А. Кончаловскецара вIашагIкхетар.

15.00 — «Гадкий утенок» яха мультфильм.
15.20 — Гушдар — теша хала дар.
16.20 — «Лаьтта — тха юкъара цIа» яха фотоконкурс.
16.30 — «Здравствуй, милый!» ДIалокх РСФСР заслуженни артистка М. Суворовас.
16.55 — Политически диалогаш. Парти XXVIII съезда КПСС ЦК платформа юсцаш.
17.25 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма. VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Пакистана провинцешка гIолла музыкальни некъ беш
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильмай премьера.

19.00 — Ти-Би-Эс телевидене сайое (Япони).
21.00 — Ха.
21.30 — «Телескоп».
21.55 — Ти-Би-Эс телевидене сайоан дIахододар.
00.08 — Ден луъ кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультфильм.
8.35 — Зирана тIа 01 служба п.
9.05 — «Лебеди в пруду» яха художественни фильм субтитраьца (Дукхьашка).
10.30 — «Содружество» яха видеоканал.
13.30 — «ТВ о Ти-Би» Японски телекомпани «Ти-Би-Эс».
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.05 — Документальни фильм.
17.20 — «Халкъа кхьикъала хьаст» яха фольклор (гIалгIай меттала)
18.00 — Шун дохар-х. «Вайнахский очаг в Иордании» яха передача.
19.15 — «Под знаком «Пи» 1-ра дакъа
20.00 — Вийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» 2-гIен 3-гIен доакъош.
22.45 — Х… чу кхувсабалар. СССР-ен США-н сборни команди матч. Вийсенара сеанс.
23.30 — «Деррига седиъий» яха киноконцерт.
00.20 — «Фото Хабера» яха художественни фильм. (Венгри, 1984 ш.).

18 МАРТ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массанена'а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа
10.00 — Даьхенна гIуллакх деш.
11.00 — «Блиц» яха Iуйрийнара са мунъадоакиха программа.
11.30 — Педагогика массарна а.
13.00 — Унахцiено
13.45 — Фигурни катани. Дунен чемпионат. Гойтара выступлени. Канадера передача.

16.00 — «Юрта сакьат» панорама.
17.15 — Приключени фаьлинийн дунен тIа. «Снегурочка» яха художественни фильм.
18.55 — М. Вахутинский (свирель). КIиранден кинозал.
19.00 — Мультфильм.
19.35 — Атхинс» яха художественни фильм (ГДР, Румыни, 1986 ш.). (Дукхьашка).
21.00 — 7 дн.
22.00 — Уйлаш массехана хургдолчун, КIирандеи нравственни проповерь
22.15 — Футбольни обозрени,
22.45 — ДIалокх Мирей Матье (Франци)

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка с отта.
8.15 — Мультфильм.
8.35 — Камерни концерт Киевера передача.

8.55 — «Ягуар» яха художественни фильм субтитраьца.
10.20 — «Земля тревоги нашей» яхача циклера «Жигули в конце века» яха экологех дола документальни фильм
10.35 — Коллаж.
10.40 — РСФСР заслуженни артиста Э. Грача концерт (скрипка).
11.25 — НБА баскетбола профессионалашта юкъера США чемпионат.
12.25 — «Мир, в котором мы живем» Секретный заказ», «Скоро лето» яха режиссера П. Когана фильмаш.
13.10 — «Къаьнарча тховна къайле» яха бераша дола фильм. (Югослави Чехословакни, 1987 ш.).
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.05 — СалоIа сахьаташ.
17.40 — Производства хьалха патараашта оттадаь концерт. (гIалгIай меттала).
18.10 — «Угол зрения» яха кагирхошта йола программа.
19.10 — «СийлахьчА Коталон 45 шу дизарга». «Вiухошта дагаух» (гIалгIай меттала).
19.25 — «Дена юртахь илли» (нохчий меттала)
20.00 — Вийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Если вам за…» яха программа.
21.00 — 7 дн
22.00 — «Этот прекрасный зрелый возраст» яха художественни фильм. (Болгари, 1986 ш.). (Дукхьашка).
23.10 — Хи чу кхувсабалар. СССР-ен США-н сборни командий чемпионат.

РАДИОПРОГРАММА

ШИНАРА,
13 МАРТ

7.30 — «Юрта Iуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 ДIалокх Х. Ахциевас (гIалгIай меттала).
9.15 — Перестройка идеологин практикей.
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 — Перестройка гIа (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала)
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — «Пятилетнаи коммунисти».

КХАЬРА,
14 МАРТ

7.30 — Хоамаш.
7.45 — 8.00 — Музыка.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — ДIалокх М. Айдамировас (нохчий меттала).
11.15 — Нохч-ГIалгIай композиторий музыка.
11.50 — 12.00 — «Городе сайIар».
15.30 — «Цхьам дезале» (нохчий меттала).
15.45 — Реклама.
15.50 — Саг. машина, некъ.
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — «ДоттагIал» (эрмалой меттала).
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

ЕРА,
15 МАРТ

7.30 — Сихдалара баргал еттаза.
7.40 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка, хаоттам.
8.15 — Передачай программа
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Г. Гагиева дешаш ладаь иллеш (гIалгIай меттала).
11.15 — «Даймохк» (гIалгIай меттала).
11.30 — Музыка (нохчий меттала).
11.40 — 12.00 — «Микрофонаца Грозне гIолла» яха радиожурнал.
15.15 — Музыка.
16.00 — 17.00 — КПСС XXVIII-ча съезда кхаъадолхаш. Радиостудера прямой трансляци. Телефонаш: 23-40-96., 23-43-41, 23-47-20 (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — Даймехка истори оагIош (нохчий меттала).
18.55 — Музыка (нохчий меттала).

ПIАЬРАСКА,
16 МАРТ

7.30 — «Юрта Iуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка, Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Фусам-2000» реализации проблемаши».
8.40 — Реклама.
8.45 — 9.00 — Поэта А.-Г. Угурчиева керда стихаш (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 — «Шовдан аз» яха фольклорни ансамбль я тхо долча хьоашалгIа
15.15 — КПСС XXVIII-ча съезда кхаъадолхаш. «Уйла а болх а кердача хьисапе бе» (нохчий меттала)
17.15 — Передачай программа.
17.16 — «ДоттагIий оазаш».
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала)
17.46 — Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Музыка
18.40 — 19.00 — Харжара бокъо.

ШОАТТА,
17 МАРТ

7.30 — «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Хоржамаш хинначул тIехьагIара уйлаш (нохчий меттала).
10.15 — Сатирически микрофон (нохчий меттала).
10.35 — Музыка (нохчий меттала).
10.40 — Халкъа тIахьонам болх беш ба (нохчий меттала).
10.55 — 11.00 — Реклама.
11.00 — «Къона хилар».
11.30 — 12.00 — Социальни сфера ритмаш.
15.15 — Классически музыка концерт
16.00 — Хано хьалхадоах (гIалгIай меттала).
16.15 — 17.00 — «Шовдан вIашагIкхетараш концерт (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

КIИРАНДИ,
18 МАРТ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — «Ден темах» (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 — Даькъала дуьц шо.
11.30 — 12.00 — КIирандеи музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — Интерьере портрет.
16.30 — Реклама
16.40 — 17.00 — НегIий ашараш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт (нохчий меттала)

Керда фильмаш

«И повторится все»

ВIаши бовзаш боаца французаш вIашагIкхиттача цар дIа юха ухх таипара хаттараш ду: мичахьара мала хьо, да-нана малаиб, мичахьара хьавиьна ва?

ХIаьта фу ала йиш я шай цу хаттарашта. Цкъоа йолча хана вайна дага а дац саг дунен тIа валлажехьа дуй биографи йоалулга хIаьта веннача тIехьагIа а кхоачалац из. Вайх дукхабараш та гуаьаь хилац хьалха дIадаха миннар, дуккъала воаштеи вай кхоачарчабеи гуш дар мара.

Цу тайпара саг ва фильма керттера турпал къона ленинградски адвокат Саавин Мартин. Сийлахь—боккхача Даймехка тIем тIа венна да хьоавеш вацар дезале. ХIаьта къайлагIа леладеш дар 30 шерашта хинна цхьадола хIамаш а. Мартинах лечкъадора нанас дIадаха, шийна дега хала дола хIамаш. ХIаьта дань дика а во гучадаргда.

С. ДУДАЕВ,
киновидеообъединене редактор.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта бозкама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ02067. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковские, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ 880.

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дена ★ ЕРА, 15 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 31 (7845). ★ Мах 3 кеп.

Гота балхаш

Гота балхаш сиха а дика а чакхдахарга хьежжа хурглда турахьа чуэпар. Цу денна йоаггlаш йола кийчо е гlерташ къахьийтад эзараш болча механизатораша, мехмастерской болхлоша, специалисташа. Из тамаш а яц. Де дезараш lалаьвиате дукха балхаш дар: тоае езар ерригa юртбоахама техника, вlее мел езача культурай фу кийчде, кхашка удобренеш дlакхьа, дукха кхыдола кlаччаш де дезар. Цу деррагlех ца деш цаl дитача бlаьстн боккха хьовзам хургбоате хоича цар шоацта могар даьд бlарт а кулг а дlа ца кхоачийташ цхьанкха ца дитиита гlерташ. Укх деношка хьалха юа культураш дlае болабеннаб республика цхьайолча районашка.

Юрта боахаме, моллагlча кхьча отраслечуа чlоагlагlа гучадаьнаа къаьна методаш метаргlйоаццлга. Цудухье укхаза шерра маlараш хьеззза еза этта хьая овзайгара дена хувза таро душ мел долаш. Ахархо даьттан тlа юхавоалаве веза, массе хlамах да ве веза цох.

Республика дуккхача боахамашка дика кхетадаьд Кхачан программа толаме кхоачашъяра керттера дар из долга. Цар шерра юкъе [illegible]

аьлча, керттерча даькъе пох тийша да хургболча хьуакъама лард йоллар. Тахан из эггара чlоагlагlа эшар да. Хоаш ца хиллара, дlадахача шерашка ялат, баьцадаараш, комсаш, кхыйола продукци паччахьалкхенна дlа ца луш нопагlо декхар тlадиссад республика дуккхача колхозаштеи совхозаштеи. Шолагl - дале, хьатlакхаьчай, из кхы тlехьатетта йиш а яц, лаьттанцара йоаккха продукция наьха сапна алсамъякка еза ха. Цох тийша да хlара боахама экономика чlоагlъелга. Кхачан программа кхоачашъеча керттера [illegible] хашкахьа боахамаш, деррига дlадаьлча, перестройка толам боакхнга.

Цудухьа районни агропромышленни объединенеша, боахамий кулгалхоша керттера теркам тlабахийта беза гота балхий лоархlамегlча участкашта, агротехнически комплекс йиззза чакхъяккхара.

Дlадувр во хилча — хьалтlадоалар дика хила йиш яц. Долче, фу кийчдара, дlадувча кондицега ца дlакхоачадара йоакхо яьй укх шера дукхагlйолча колхозашеи совхозашеи. Цхьабакъда, из гlулакх массапахьа лепт[illegible] кхин ад [illegible]. Дlае кхача кхьайолча культурай фу тоъаш дац цхьайолча районашка. Тахан - кхоана хьар санна дlадоалаургда гота керттера балхаш, цудухьа объединенеи а боахамий а специалисташ оарцагlбовла беза [illegible]

на дlаайттача наха дуккха дукхагlа кхеду ялат, хьаткlаш, баьцадаараш, кхыйола культураш. Хеталу, арендатораш а подрядагlа къахьегараш а массанахьа чlоагl гlа хьаллада боагlар, царна массе оагlорахьа новкъостал де доагlар, аьнна. Хlаьта бакъдар вай дувце, царна бlагlаро бlарахьеж дуккхача моттигашка. Цхьадда бахьанаш а доахаш, лаьтташ хьакъестадац, техника дlателац, цар беча балха юкъелелх, кхыйола новкъарлеш ю. Цу тайпара харцонаш лелаю, кердача баргал етта кулгалхой шоай метта дlаоттабара, доагlар царгара хьадехара оарцагlбувлац РАП-ой кулгалхой, специалисташ, партийни комитеташ а партийни организацеш а.

Гота балхаш дика чакхдахара лоархlаме да механизатораша мел эшар: доагор, запасной оатхалаш хилийтара, цар шин сменагlа болх белга вlаштlехьдаккхара, чам бола кхача лоаттабара, кхашкара культстанаш кийчъяра теттара сиха оарцагlбовла беза колхозий председателаш, совхозий директораш, партийни профсоюзни организацеш. Из цар соахка хашнахьа ца дар [illegible] ца кийчар кхашка къахьегаш боахкарий, хlаьта ца балха ца lаткъаш дисацар.

Бlаьстанара кампани толаме чакхъяккхара [illegible] даргдоацар да къахьегамен технологически [illegible] ца чlоагlа [illegible]

Магlалбикера технологически транспорта управлени районерча промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхалаттарех цаl я. Цун коллектива хьалхашка латт чоалхане декхар — укхазарча мехидаьттахойн газовикиий хьашташ кхоачашдар.

МУТТ болх беча къоначча шоферашта юкъе дика ковзаш л Булгучев Іинсан цlи. Укхаза из вена пхи шу мара дац. Цу юкъа шийна уллув къахьегача наьха а, управлене кулгалхой а дегашка бода кинъ корабе аьттув баьннаб цун.

Дукха ха йоаццаш укхазарча комсомольцаша чакхъяьккхача цхьан собране ВЛКСМ комитета секретарь мала хоржаргва яха хаттар эттар. Новкъосташа, белгалваьккхар Іийса.

Ше комсомольски секретарь хержачул тlехьагlа кхы а хьинаргlа къахьега волавенар Булгучев. Цун бала боацаш цкъаьшкха дац: малагlча хьалашка къахьег управленерча нагахьоша, мишта дlахьу цар саьlарa ха, малагlа тарош юс пайда ца эцаш. Кхоачамбоацар гучадаьлча, из дlадаккхалца наб кхетац цунна. МУТТ къонача водителаша яхачох, Іийса санна гlулакх тlатеlла дlадахьа ховш вола лидер хlаьзалца хинновац цар.

Булгучев къона а «тlахьнна а эlамсаг ва. Айхха бувзамаш лоаттаду цо моттигерча № 18 йолча школа дешархошца.

СУРТА ТlА: I. Булгучев — МУТТ водитель.

Б. БАВХОЕВА сурт.

18 марта — Советашка хоржамаш

Нохч-Гlалгlай АССР беррига харжархошка

1990 шера 18 марта РСФСР халкъа депутаташ харжара шоллагlа голосовани ергья хоржамий 9 округе гlолла, хlаьта цига дакъа лоацаш республика ерригни ергья НГIАССР-ен республика моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара а.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тlахьех республикера беррига харжархой 1990 шера 18 марта голосовании еча дакъа лаца.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума соцам

1990 ш. 5 марта «Правда» газета тlа араяьннача «Кунакаша массаза барт лохаргба...» яхача статья хьакъехьа

Укх деношка городашка Назране а Грозне а дуккхача эзараш болча наха дакъа лоацаш чакхъяьнначеи хlанз латтачеи митингашка гlалгlай, кхыча халкъий викалаша тlайиеча резолюцеш тlа белгалдоаккх, укх шера 5 марта «Правда» газета тlа араяьнна «Кунакаша массаза барт лохаргба...» яха статья провокационни, къаман сий доадеш, субъективни хилар, советски замалахьара яраш санна, цул хьалхагlара а гlалгlай халкъа вахарах йола исторически факташ цхьан оагlорахьа озабезам беш ювцаш хилар. 1944 шера феврале ленински къаман политика толхаярах, сталински низ-Іоткъам тlаоттабарах а геноцид чакхъяккхарах а шийна цlаччахьалкхе йоацаш диссад гlалгlай халкъ.

Вежарашха долча гlалгlайи хlирийи хьалкъашта юкъе боккха цlур болл статьяс, кхыдолча халкъашта духьалбоах гlалгlай, сталинщино даь зуламаши Къулбаседа Кавказа халкъаша лоаттабаь революционни къовсами цхьан кепара хlама да йоах. Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Советага каьхаташ кхухьийтача республика дуккхача къахьегамхоша белгалдоах, из статья къамашта юкъе цабезами моастагlали юкъедоллара, регионе латта хьал юхмаччахьа даьккха дlахьоккхара тlа[illegible]

хьалашка гlалгlашта, хlирашта, эрсашта юкъе эттача гlулакхашка диллача озабезам беш, цхьа оагlув хьаллоацаш, провокационни лоархlийла, цо новкъостал диц лоаллаха дахача халкъашта юкъера доттагlал чlоагlдара.

Ер заключени «Правда» газета редколлегена дlа ца йовзийтача яргйоацаш, хlаьта газета тlа официальни жоп а луш, статья язъяраш бехктокхаме озанза барг боацаш лерхl Президиумо. Собственни корреспонденташ болаш укх регионе царга болх байта йиш яц, хlаьта гlалгlай къаманна хьалхашка редакци официально бехказъяла еза.

2. Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо хьаллоац сталински lазап тlалаьттача шерашка ленински къаман политика телхаярах а геноцида акт чакхъяккхарах а законагlа доацаш дlаяьккха хинна шийна лоlаме йола Гlалгlай автономи юхаметтаоттае, яхаш гlалгlай къаман къахьегамхоша дlадехаш дараш.

3. Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СССР Лакхехьарча Советагара дех гlалгlай халкъо дlадехарашка хьожилга а царех йоаггlаш йола решени тlаэцилга а.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума [illegible]

нел долуоа. Ахархо лаьттан тIа юхавоалаве веза, масса хIаман да ве веза цох.

Республика дукхача боахамашка дика кхетадаь Кхачан программа толаме кхоачашъяра керттера дар из долга. Цар шерра юкъекхуьл хозрасчет, арендни подряд. Вахаро къаьгга хьахьекхад: юртбоахам айбара цаI мара боаца никъ из болга. Цунна тешал ду Грозненски района Ленина цIерагIча колхоза, Малгобекски района «Алханчуртски» совхоза, Шелковской района «Каргалинский» совхоза, Надтеречни района «Гвардейский» совхоза, дукхача кхыча боахамаша даьхача толамаша.

ХIаьта укх бIаьстан деношка ахархой геттара дукха балхаш де дезаш ба: кердача хьалашка боахам лелабара опытах, вай ханарча агротехниках, интенсивни технологех ма могга дукхагIа пайда а эцаш, лоацачa хана кхашка тIоадал дIакъовла, хIамаш дIае ханнахьа лаьтта кийчде, цу тIа удобренеш товса еза. Уж дерригa балхаш ловрхIаше да, ха тилл'айта йиш йолаш а дац. ХIана тIадоалар дика хила йиш яц. Долче. фу кийчдара, дIадувча кондицега из дIакхоачадара йоакхо яьй укх шера дукхагIйолча колхозашей совхозашей. ЦхьабакъдA, из гIулакх масснахьа леот[...] тIа [...] йиш яц вай. ДIае езача цхьайолча культурай фу тоъаш дац цхьайолча районашка. Тахан - кхоана ахар санна дIадолалургда гота керттера балхаш, цудухьа объединенеi а боахамий а специалисташ оарцагIбовла беза тоъаш доаца фу Iалашдара, долаш дар лерттIа кийчдаь даккхара. Цул саготагIа хIанз цхьаккха хIама дац юртбоахама къахьегамхошта.

Лаьтта леладара, аграрни экономикана интенсификацияра доккха дакъа кхоач боахам лелабара кердача методашка. Вай республика дукхача колхозий а совхозий а опыто хьахьекхад арендах, дезала а бригадни а подрядах Iалаьмате боккха пайда баьннлга. Лаьттан дай хила, кхашкара культстанаш кийчъяра геттара сиха оарцагIбовла беза колхозий председателаш, совхозий директораш, партийни профсоюзни организацеш. Из дар соахка [...] бахьан долаш дукха халонаш ла йийзар кхашка къахьегаш боахкарий, хIаьта из балха ца Iаткъаш дисанзар.

БIаьстанара кампани толаме чакхъяккхара хиланза даргдоацар да къахьегамен технологически дисциплина чIоагIа хилар, социалистически яхь кхетамца вIаштIехьъяккхар, къахьегамах мах телара керда, прогрессивни формаш юкъейоалалр. Уж гIулакхаш къестадеча керте отта беза коммунисташ. Цар сийлен декхар да кхычарна масал а тоьаш, халагIдар шоашта дIатIаэцар, хьинаре болх бара берригаш оарцагIбахар.

Гота балхаш лоацачa хана а агротехника ниiса лелаеш а даь дахара шоай берригa организаторски, идейно-политически болх тIаберзабе боагIа партийни комитеташо.

18 марта — Советашка хоржамаш

Нохч-ГIалгIай АССР берригача харжархошка

1990 шера 18 марта РСФСР халкъа депутаташ харжара шоалагIа голосовани ергъя хоржамий 9 округе гIолла, хIаьта цига дакъа лоацаш республика берригача районашкара харжархой хила а беза. Цу дийнахьа шотта шоалагIа голосовани ергъя НГIАССР-си республика моттигашкарча Советни халкъа депутаташ харжара а.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIахьех республикера берригa харжархой 1990 шера 18 марта голосовани еча дакъа лаца.

[...] халкъаша лоаттабаь революционни къовсами цхьан кепара хIама да йоах. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советага кахьаташ кхухьийтача республика [...] гамхоша белгалдоах, из статья къамашта юкъе цабезами моастагIали юкъедоллара, регионе латта хьал юхмаччахьа даьккха дIахьокхара тIаерзаяь хилар.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СОЦАМ БУ:

1. 1990 шера 5 марта «Правда» газета тIа араяьнна «Кунакаша массаза барт лохаргба...» яха статья хIанзарча [...] меттаоттае, яхаш гIалгIай къаман къахьегамхоша дIадехаш дараш.

3. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо СССР Лакхехьарча Советагара [...] гIалгIай халкъо дIадехарашка хьожилга а царех йоаггIаш йола решени тIаэцилга а.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель
Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1990 шера 13 март.

Хьалхара гектараш

Надтеречни района «Озерный» совхоза кхаш лелаеараша къахьега аьттув боалийташ эттача хаоттамах пайда а эцаш, дIахьо гота балхаш. Масала, шоай агрегаташ араяьхай механизатораша Уразбиев Руслана, Мачигов Висхана, Хабзатов Лече. Ялх агрегатаца дIъ дийнахьа эяба аьха хиннача 1900 гектара тIа макхаш даьха лаьтта Iайна тIоадал дакъайлар цар. Цун кулгалхоша йиш хилийтар механизатораша Мачигов Къурейша, Дашкуев Мохьмада, Шапиов Исайна, Насуханов IIбрахIама 350 гектара тIа культиваци а яь 64 гектара тIа люцерна, 200 гектара тIа кенаца горох дIае.

Ги даккхара соахка дIайийнача люцериана тIатеIIа макхаш доахаш боахк хIанз Дашкуев Мохьмаден Элешиев Супьянен кулгалдеча арендагIа къахьегаш йолча звенношкара механизатораш а. Белгалдаккха доагIа соахка цу шин звенерча хIара сага, тIеххьара итог ньчул тIехьагIа нийца ахча а дIалаьрхIача, бетта алапи 800 — 1000 сом хиннaлга.

ДIадоладаьд бIаьстан балхаш комсаш лелаераша а. Лаьттан кIалар комсяй гаьнаш мукъайоахаш къаьстта дика къахьег механизатора Самбулатов Мохьмада. Норма пхи гектар йолаш, дийнахьа 8—9 гектара тIа бу цо из болх.

Х. МАГОМЕТОВ.

НГIАССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМО ХОАМ БУ

Кепайоалоне хоам баь махиллара, НГIАССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе халкъа депутаталла шиннел дукхагIа кандидат ца хинначен царех цхьанинна тIехьа кхаж ца тессачен округашка хIаьта нотта хоржамаш хила ма дезара доацаш е ца хиннарг лаьрхIача хоржамий округашка 1990 шера 22 апрела цIаькхаза хоржамаш чакхдаха оттадаьд.

ЦIаькхаза деш дола хоржамаш кийчдарен чакхдахарен порядках дувца яхаш Лакхехьарча Совета Президиумен Центральни хоржамий комиссен наха дехар дарца дувзадена, хоржамех долча Законага хьежжа, НГIАССР халкъа депутаташ цIаькхаза харжарца бувзам бола мероприятеш чакхъяхара хаьдда ханаш къоастаяьй. Центральни хоржамий комиссе цу ханашка чакхдоаккх республика моттигерча Советий халкъа депутаташ хоржалга а.

Хоржамех долча Закона керттера дIадехар да халкъа депутаталла кандидаташ оттабара порядок нийса леладар.

НГIАССР халкъа депутаташ харжара Центральни хоржамий комиссе халкъа депутаталла кандидаташ оттабара къоастаяь ха 13 марта денз 19 мартага ихаччалла я. Из деча хана теркал де деза, «НГIАССР халкъа депутаташ харжарах» долча Закона 52 статьяс яхачунга хьежжа, юкъара хоржамаш долча хана эшшача бараме царна тIехьа кхаж ца тоссаш биса нах цу хоржамий округе гIолла цIаькхаза кандидаташ оттабе йиш йоацалга. Уж кандидаталла оттабе мегаргба кхыча округе.

Нагахьа санна хоржамий округа чубоагIача харжаркой списка тIа барех аханел кIезигагIа бараш мара кхаж тесса ца бахкар бахьан долаш, хоржамаш хила мадеззара е ца хиннарг лаьрхIа дале, укхаза халкъа депутаталла кандидаташ оттабара порядок юкъара хоржамаш долча хана хиннар я. Цхьабакъда, укхаза цхьа исключени я. Цу округашка гIолла чакхбоалаш хинна депутаталла кандидаташ 4-ча марта шоаш хиннача округашка гIолла депутаталла кандидаташ оттабара а цIаькхаза царна регистраци яра а бокъо йолаш ба.

Закон толхадар бахьан долаш, хоржамаш ца хиннарг лоархIаш хилча, 4-ча марта царна тIехьа дукха е кIезига кхаж тассарах тийша доацаш, округе гIолла чакхбоалаш хинна депутаталла кандидаташ цу округе гIолла цIаькхаза оттабе бокъо я, хIана аьлча, кхаж тассара ерригa результаташ дIайоахандаь.

Комиссейтен харжархоитен дикагIа йовза лов хоржамий участке кхаж тесса нах дагарбара порядок. Хоржамий яьшкашка долча бюллетенашка хьежжа, участкови хоржамий комиссе дагарбу хIара хоржамий округе гIолла (цу хоржамий участка доазошка) кхаж тоссача дакъа лаьца харжархой, депутаталла кандидата тIехьа а духьала а кхаж тассараш, нийса доаца бюллетенаш.

Хержав, аьнна, лоархI хоржамашка дакъа лаьцача харжархоех ахaнел совгIа болчар тIехьа кхаж тесса халкъа депутаталла кандидат. Из деча хана чоте вц нийса доаца бюллетенаш, хIаьта оттаьнча образецах доаца бюллетенаш юкъера дIадоах.

Вай ехар ниййсхо я

НАЗРАНЬ. 14 март. Митинге гулбеннача наха теркам тIабахийта лалийгIад 13-ча марта СССР халкъа депутатий кхоалагIча чрезвычайни Съезде С. Хадижева даьча къамаьлага а цунна жоп луш СССР Лакхехьарча Совета Председатела М. С. Горбачева аьнначунга а. Магнитофона тIа дIа а яздаь, майдан тIа мел волча сага хозаш дIаккхайкадир цу шинне дийцар.

Митинг дIахьош йолча координационни совето IуйрнIиз 4 сахьат даьнIача хана соцам бир митинг чакхъякха, аьнна.

Цу хана майдан тIа массехк эзар саг мара вацар: Цудухьа Iуйрийна нах цIаьнха а гулбала болабелар, уж бар цу совете баь соцам па бовзаш хиннараш.

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

ГIалгIай халкъага

Са деза вежарий, йижарий, са хьамсара бераш!

Аз дег тIара баркал ях вай хьакхеллачоа ер доккха ди хьатIакхачалца се ца жеш йнса. Шийлоlамагlа а доацаш, дерригача укх дунен тIа гIолла дIа-хьа даьржа сай эIамига къам лер йоацаш дIадаргда мотташ яр со.

КIира совгIа ха я берригача гIалгIаша, шоай вежараша нохчаша хьал а доацаш, автономи меттаоттаяра, шоай ворххIе дай баьха лаьттащ хьадахара тIехьа митинг дIайолаяь. Цо хьахьокх, къонахчал вайх дIа ца къаьсталга. ЗIамигача къаман доккха дог детталуш да! Цхьанне а низ кхоачаргбац цун кура гарт дужаде, кхыметтел бIаь шу даьнна со а тахан дог айденна я, сай даьда Байсхара воI Мочкъа дийнвелча санна.

Тахан шоана уллув хила ловра сона, цхьабакъда, когашка низ бац уралатта, дегIа маьженаша ладувгIац кертага. Цхьабакъда, вай массане цхьана дIадоладаьча гIулакха юстара латта магац сона. Цудухьа хIанз сайна де могар кхоачашде лов сона: гIалгIай къаман автономи меттаоттаяра фонде 100 сом лу аз.

Хьакъалца, сабарца хилалаш, боккхагIчарга ладувгIалаш! ТIаккха даьла оарцагIваргва шун эггара бочагIйола уйла кхоачашъе, шун эггара даьрагIйола чов ерзае.

Даьлага ба вай болх!

БАЗОРКИНА Нина.

г. Назране итташ эзараш нах юкъе а болаш хиннача митинге.

И. ПЛИЕВА сур.

Вай ехар нийсхо я

(Ннстедбалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара Аушев Iаддал - Хьамида аьлар:

— Селхан вайна белар дика кхаъ бар. ГIалгIай къаман дош къоастадара комисси вIашагIоллаьрзая аьннад КПСС ЦК Генеральни секретара. Вай укх майдан тIа мел дийцар Лакхехьарча Совета а паччахьал кхеина а керте латтарашта хоаш да. Цудухьа лаьрхIад митинг соцае. Исполкомо цунна ениа санкци а кхоачаенний, дика чакхдаьинад вай айдаь гIулакх

Цу деша раьза боаппи хилар митингера пхьабараш. Цудухьа дискусси яьржар укхаза

Трибуна тIа баьлар Х. Фаргиев, И. Кодзоев, А. Поршев, координационни совета кхьбола доакъошхой. Цар дIаккхетабир нах шоаш баьча соцамах а из бара бахьанех а. Цул тIехьагIа моллаша дIа а лаь, митингера нах дIачъаьттар

Делкъел тIехьагIа Назрана хьаккхьтар КПСС ЦК отдела заведующе заместитель Н. А. Сташенкови, КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаеви. Тха корреспондента хаттара жоп а луш Д. Г. Завгаева аьлар:

— Геттара дика хет сона пхьаккха тайпа зулам доацаш митинг чакхъяьнна. Дочкха баркал аьа ловра сона ер ишта чакхдаьккхарашта. ХIанз вай бокх бебеза, предприятеш тIехьаюсилга дIадаккха деза. Сабар а сатем а болаш дIахо дIа хьоргда вай волша дIадоалдаьр. Со оптимист ва, со теш гарггарча хана гIалгIай автономи меттаоттаяра гIулакх къоастадергхиларах.

Цу тайпара уйлаш йолаш дIабахар митинге мел хинараш.

КIАЙДАР IАЬРЖДУЛУРГДАЦ

IалаьмагIа чIоагIа раьза бац вай республике баха нах 1990 шера 5-ча марта арадаьннача «Правда» газета тIа кепатеха «Кунакаша массаза барт лохаргба...» яхача статьяна. Цун автораша эхь ца хеташ харцйоах гIалгIай халкъа вахарцара исторически факташ. Из ду Къулбасела ХIирийчен экстремисташси националисташси яхар хьаллаца гIерташ.

Халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдара тIехьа хоза къамаьлащ а дувцаш, статьяй автораша шоашта могар ду шоай ворххIе дай баьхача лаьтта бахара, автономи меттаоттаяра йола гIалгIай бокъо дIаяккхен газет дешарашта хьалхашка уж доастамбахен гIерташ. Мадарра аьлча, шолша леладечун маIан дика кхета а деш, «кIайдар Iаьржен Iаьржадар кIайн да ала гIерт уж. Автораша мел дувцар юххьанца дена чакхдаллалца интернациональни доггуйла йолча гIалгIай къаман а хIирий а сий довдеш хIама да.

Хьалхарча мугIарашкара дена газет дешарашка цар дIакхайкаду: «дулам хьалхьедеш дола телха ги» дIадийнараш гIалгIай болга, уж бе «ультиматумаш» «дIапехараш» оттадьраш. Хьогучох, статьяй авторий а хIирий националистий а чIоагIа садуаш хIама да из. Цхьабакъда, из хиина Iац. Цар йоах: нийсхо якхара йола «уйла сихха дегIа а йоагIар, наьха сакхетам чу дIачIоагI а лора», тIехьара «1934 шера хинача доазонашка гIалгIай къаман автономи меттаоттаьь яха ультиматум хилар цох». —ХIан! — Малав из дагадехар? Вайна хьахозар: «Совца!» яха оаз я. Дог ма даха нийсхо яьарга...

Дале а, автораша гаьнна дIа а этта ладийгIар «дуккхача гIалгIаша» яхачунга а. «Сенна эш шоана автономи» яха хаттар дир цар. Дукхьал-из хаттар ше да моллагIйолча гIалгIачун дог доаттIадергдолаш. ГIалгIашта вIалла эшаш яц автономи аларга сатувсаш бар-те уж?

«Дуккхача гIалгIашка» ла а дийгIа, царех цхьа кIеззига къахетам бу автораша. Хьажал, мел дог цIена нах я ба. Уж-м нийсхо яра тIехьа ба: «тIехьа ца тетташ къоастаде деза дош», цхьабакъда, «гIалгIай бакъ а бале, цар дIадехар доагIар а дале», йоах цар. Из ишта хилара автораш шоаш-м чIоагIа вIеко йолаш ба. Факташ, документаш, исторически бакъдар ябакха зурма хет царна! Поахарашкара хьайоагIа информаци динагIа тIаэц цар.

ДIахо автораша газет дешараш тIахьех шоллагIйолча оагIонга ладувгIара. ХIираша йоах: «Хьайта тха доалахошка шоай автономи, цхьабакъда, тха чотагIа а доацаш, хIана аьлча Пригородни район гIалгIай лархIа йиш яц». Бакъдац из, хIирий къамангара хьайоагIаш яц цу тайпара бIеха харцо. Цу тайпара къамаьлаш дераш эхь дайна, сийдоаца, гIалгIай лаьтташка дIахо баха лоаш бола Къулбаседа ХIирийчен экстремисташи националисташи, нийсагIа аьлча, неосталинисташ ба. ХIаьта цар оагIув хьаллаьцараш, цар яхар дерригача хIирий халкъагара да ала гIертараш, харцо кхайкевраш, царца цхьан дагара бола А. Грачеви В. Халини ба. Вайна голма ба вежарашка дола хIирий къам бIехдь гIерта нах!

Мадара аьлча, «Правда» тIара статья гIалгIайн хIирийн вIашин чухакка а царна юкъе моастагIали цIури болла, цIий Iодахийта гIертилга да. Цунна цхьана казакашта, негIашта, черсашта, эрсашта цхьан оагIорахьарен гIалгIашта вокх оагIорахьарен юкъе юкъ йолла гIерт автораш.

Къамашта юкъе эггара боккхагIйола цIур болла гIерт А. Грачеви В. Халини укх дешацца: «Ханах-замах дувцаш хилча, ишта сурт отт хьалхашка: «Пригородни района територе тIа 70 шу совгIа казакаш баьхаб (из харцо я!). 23 шера гIалгIай баьхаб (юха а харцо, гIалгIай укхаза баха бIаьшеренаш да), тIеххьарча 45 шера хIирий баьхаб укхаза, дуккхача гIалгIашца цхьана. Казакаш баха ховшале, укх лаьтташка негIий баьхаб (массанена ховш да негIий укхаза цIаккха а ца баьхалга), тIаккха черсий, юххера эрсий баьхаб (из а оапаш ба). ТIаккха хьанд ер лаьтта? Цу хаттара жоп дала йиш яц, йоах, хIирараша».

Мадарра аьлча, автораша яхачох, Пригородни район да воаца лаьтта да. Из шоай да ала йиш йолаш ба хIирий, казакаш, негIий, черсий, эрсий, эггара кIеззигагIдола даькъе гIалгIай. Автораша яхачох, лакхе цIераш яьхача, къамашта юкъе цхьаь цаI дац Пригородни район бахьан долаш къовса йиш йоацаш. Долче, дIа-хьа дов, тIом бе мегаргба, хIана аьлча шо дерригаш а укхаза даьхад, ер лаьтта да воацаш да. Шоана гучча бесса, къамаш вIашин чухахка гIерташ ба А. Грачеви В. Халини, царна тIехьашка лаьтта перестройка чакх ца йалийта гIерта низаш. Цхьабакъда, гIалгIай къаман хьаькъал, сабар, къонахчал, эздел тоъаргда цIий Iо ца дохийташ, низа ца беш, нийсхо яккха, бизача боарамо ший бокъонаш меттаоттае, шоай ворххIе дай баьха лаьтта хьадаккха.

Харц да Владикавказе (хIанз Орджоникидзе) гIалгIай баьхабац, ханна Iеш хиннаб яхаш автораша дувцар а, А. Грачевцеи В. Халинцеи къамаьл даь гIалгIай чIоагIа раьза бац шоаша корреспонденташца яь беседаш ишта харцъяхарах, кегаярах, цар чулоацам хувцарах.

Шоаш яхар КПСС ЦК сентябрьски (1989 ш.). Пленума решенеща, къамашта юкъе цIур хилийта йиш яц яхача хабарашца бакъде гIерт автораш. Цхьабакъда, цох дувцача хана а гIалгIаех ала водараш корадоагIа царна. Царга хаьттача, гIалгIай хабархой, лоаллаха дахача къамашца барт боацаш нах ба. ХIаьта хIирий цу даькъе дикагIа ба, хIана аьлча, укхазара хIара биълагIбола делал тайп тайпарча къамий аикалаш вIашашкхетарах хьахиннаба. Хьажал, молагIа я бокъонца йолча интернационализма белгало! Къамаьл дац, цу хьонхамах гIалгIай дикка тIехьабисаб хIирел...

А. ТАНКИЕВ, ЧИНИИИЭСФ литература сектора воккхагIвола Iилман болхло, филологически Iилмай кандидат, Р. УЖАХОВА, ЧИНИИИЭСФ литература сектора заведующе декхараш кхоачашдер, филологически Iилмай кандидат, М. ЦИЦКИЕВА, ЧИНИИИЭСФ дииеи атеизман сектора зIамагIйола Iилман болхло, Н. ДИДИГОВА, ЧИНИИИЭСФ советски ханарча НГIАССР исторе сектора зIамагIйола Iилман болхло.

Цхьаккха тайпа кIал кIийле йоацаш, эхь-юхь дайна яздаь хIама да «Кунакаша массала барт лохаргба...» яха статья автораша даьр. Шоашта ца ховш дар, ца довзаш дар мишта яздаьд журналисташа, къачан истори телха е деш? ХьалхагIе уйла а яь, тийшача балхах яздаь статья я из. ГIалгIай дош къоастаде делаш ха хьала тIа эттача шин къачанна юкъе зулам дара даьд из.

Укхаза хаттар отт: хIана бахаб теш статья автораш цу тийшача балха юкъе? Исторена ховш мэ дий гIалгIай мичахьа баьхаб. Паччахьа хана. 18 — 19 бIаьшеренашка уж шоай бахачара низ тIалоаттабарах ловмашка дIаухаш, тIаккха шоаш баьхача юха-цIаухаш моттигаш хиннилга.

Хьазцаргъя вай Сунжа яха юрт. Нохчийн ГIалгIайн мехкагIа бахалехьа, дуккхача хана деца Ахки-Юрт яхаш хиннай из. Вай дай, даьдай исторе дувцачох 16-ча бIаьшерене из юрт йиллар ва Евлоевгlар Эже Ахк.

САБАР ХИЛА ДЕЗА

Цхьаккха кIал кIийле а йоацаш хIама да Сталина лоIамах 1921 шера Пригородни районе баха гIалгIай Iоховшабаьб, яхилга. Ма харц хIама да из! Харц долга ховшие, хьадага а лувцаш хьадаь хIама да цу статья автораша дувцар, хIирий гIулакхорча наха лови хиларах. Городе Орджоникидзе бахача кхыча къамех болча наха дика дага мадоагIий гIалгIай цу городе а Пригородни районе а бIаьшеренашка баьха хилар. ХIаьта граждански тIом лаьттача шерашка Советски Iаьлал бахьан долаш шоай са ца кходеш латаш а хиннаб укхаза гIалгIай.

Вай республике а хIирашкахьа а бахача кхыча къамех болча наха бакъдолча хIаман тIехьа а болаш, доагIар хIаранега дIаала деза, харцвар харц ва, бакъвар бакъ ва, аьнна. Вайна хIанз гуш ма дий, Нохч-ГIалгIайчене баха нах цу статьяс мел чIоагIа корзагIбаьхаб. ГIалгIай мел бахача моттигашка чакхъювлаш я дуккхача наха дакъалувцаш йола митингаш. Цар дIадех бIеха яьаьча цу статья автораша доагIаш дола таIалар деша, ишта цар дех гIалгIай автономи юхаметтаоттаелга.

Цкъа мукъагIа массане чакхдаьккхина нийсхо меттаоттаялица, гIалгIай автономех дола дош цхьан кога тIа даккхалца гIалгIаштен хIираштен юкъе чIоагIа машар, лоалахошта юкъе доагIаш дола вошали машари хургбоаннлга.

Ишта сай халкъа хало тIаэттача хана, аз дехар ду гIалгIашка — сай вежарашка, йижарашка сабаре, хьаькъало хилар, моастагIий Iоба ца яр, общественни порядок лораяр.

А. ЕВЛОЕВ.

Нохч - ГIалгIай «Силуэт» яхача производственни текстильно - галантерейни объединене цехашта юкъе яьржача яхье укх тIеххьарча шерашка даим хьалха латташ хьайоагIарех я трикотажни цеха коллектив. Деррига техннко - экономически хьокхамий шин бетта план дикка тIехкхоачаш а яь, заданел тIех цо арахийцай эзараш трикотажни издележ. Цеха болхлоша хьаю спортивни костюмаш, керда тега доладаь кхалнаьха халаташ бахача наха чIоагIа хоатташи дика дIаэцаш да. Цунах тамаш елга а дац. Уж товш да. Цул совгIа, пхьаккха тайпа сакхат долаш хилац цехера арадоала барзкъа.

Уж толамаш доахача дизза дакъа лоацаш, шоашта хьалхашка латта декхараш массаз а цIена кхоачашдеш бола итташ болхлой ба цехе. Царех цаI я барзкъашта аьшк етташ йола З. Иблаева. Дийтта шу дизад из укхаза къахьегаш йола. Цу шерашка массе а тайпа барзкъаш дерий говзал караерзаьяй цо. Укхаза мел йола машинаш тIа шаьрра болх бе ховчарех а я из. Тlеххьара цо караерзаьяй утюжница говзал. Цу балха тIа а цхьаккха тайпа дакха гIалат доацаш къахьегаш хьайоагIарех я из. Цудухьа цунна тийннай дукха сийлен грамоташ, маьхера совгIаташ.

Ишта дика болх а беш, дог гIоздоаха производственни хьонхамаш доахаш хиларца укхаза белгалбаьннa ба хIамаш тега мотористкаш Т. Касмынина, Т. Батаева. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 115—120 процент кхоачашъю цар. Оза сане къахьегарал совгIа, шоаш тегаш дола барзкъаш дикеи тIехдикеи мара хилийтац цар. Цудухьа цар продукци ОТК болхлоша соцаца еш, хийцца чакхйоалийташ я. Ишта маха боаккхаш бола уж цехерча дуккхача болхлоша чIоагIа лоархIашы сийдеш ба.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) хIамаш тега мотористкаш Т. Касмынина, Т. Батаева, барзкъашта аьшкеттар З. Иблаева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Лаьттан чеӊашкара хин йIовхал — наха долча гIулакха

Республикера электростанцеш хIанзале а промышленни предприятейи бахача наьхен хьаштаи эшшача боараме кхоачашдулуш яц. ХIаьта 2000-ча шера электроэнергех пайда эцалга шозза гарга лакхлургда. Цудухьа энергетика дегIайоалаяра керда пайданегIа дола наькъаш лаха деза.

Энергетика дегIайоалаяра йIовхал, гидравлически (долхача хиний) потенциал юкъе йоалаяь ца Iеш, миха шилах, маьлха, лаьттан чеӊашкарча хиний (геотермальни) йIовхалах пайда эца беза.

Геотермальни (лаьттан чеӊашкарча дIайха хиний) запасашка (дукхалга) диллача Нохч-ГIалгIайчен эггара а перспективнегIа лоархIаш я вай мехка. Термальни хих пайда эцалга пайданегIа хилар хьахьокх, из беркат хьадолаш бола хьаст дукхьа ла вай когашта кIал -- лаьттан чеӊашка болаш хиларо.

... эзар тонн серновисли магни, IалаьмагIе дукха фтора.

Термоаномальни зонаш, вешта аьлча, Iалама лаьттана кIалхара яьш караерзадеча искусствени (кара хьаьча) лаьттан кIалхарча циркулирующи системашца (ПДЦ) лаьттана кIалхарча йIовхала гIолла тетташ хий чаккхдоаккха система), кхоачашъе йиш йолаш я. Вай мехка уж тайпа ГеоТЭС-аш ПЦС-аш хьалъяра тохкамаш деш да.

Вай мехка эггара хьалха хьалъяь йIовхал Iалашъяра йола ПЦС вай республикеи йола ПЦС вай республикен (Ханкальски ПЦС) ГIарамеи Крымеи. Бокъъадар аьлча, геотермальни энергетика-м турбинаш кхестаеш а йIовхал Iалашъеш а даим болх бергбола Iанара ий ма бий.

... я. Цигарча хий йIовхал 145 — 160 градусага кхоачаш я.

Перспективе хьалхарча аргIан декхарех лоархIаш да термальни хица йIовхал Iалашъергa. Масала, СССР Iилмай академе Президиума решенегIа Грозне мехка эггара хьалха объекташ термальни хица йIоахье лаьохIад. Цу тайпара, термальни хица отоплени яь СССР-е хьалхара хьокхама город хургья вай Грозный. Из декхар практически кхоачашдара СССР Министрий Совета распоряженега хьежжа, белгалдаьккхад. Нохч-ГIалгIай АССР-рча геотермальни хиний кхоачамо таро лургья шеррача боараме бахача наха эшача традиционни йоацача а юхаметтаотташ йолча а энергех пайда эцалга.

Грозне хьалъе дерхI йIовхал IалашIяра кхоачамбергбола лаьттан чеӊашкарча йIовхалах пайда ийбергбола циркуляционни системаш. Цо таро лургья оасаре доаца кагий яьш дIадаха а 1995 ...

Бакъдар котдаргда

... дарца, моллагIа цаI ханнахь часте хьа ца кхьчача а саго то еш, командирага из мичав хетташ хулар тхо.

Хана воккхагIа хиларах ...

... из вайнаьха Iаьлал а тха барт-цхьоагIо а. Цу хана хеталора, тхо вIашин къастаргдоацаш санна. Амма, кхоачашхилантар оаха лийрхIар, вахар мадий ер.

Сай новкъостаца дийца дика хоа сона гIалгIай дуккхача ...

Гуш да из гIулакх кхы гаьнадаккха йиш йоацилга. Со теш, нийсхо иоаккхаргхиларах, бокъо йоацаш дIаяккха 30 юрт чу а йоагIаш, ГIалгIай автономии республика ...

лийнараш гӀалгӀай болга, уж бе «ультиматумаш» «дӀадехарш» оттадаьраш. Хьаьгучох, статьяй авторий а хӀирий националистий а чӀоаггӀа садуаш хӀама да ия. Цхьабакъда, из хинна Ӏап. Цар йоах: нийсхо яккхара йола «уйла сихха догӀа а йоагӀар, наьха сихкегӀа а йоагӀар, там чу дӀачӀоагӀ а лора». ТӀехьара «1934 шера хиннача доаэонашка гӀалгӀай къаман автономи меттаоттае» яха ультиматум хилар дох». ХӀай?! Малав ма догӀа гадехар? Вайна хьахозар: «Совца!» яха оал я. Дог ма даха нийсхо ларга..

Дале а, автораша тьынна харцо. Цу тайпара къамнаш дераш эхь дайна, сийлаш доаца, гӀалгӀай лаьтташка дӀахо баха ловш бола Къулбаседа ХӀирийчен экстремисташ националисташ, нийсагӀа аьлча, неосталинисташ ба. ХӀаьта цар оагӀув хьаллацараш, цар яхар дерригача хӀирий халкъагара да ала гӀертараш, харцо кхайкъераш, царца цхьан дагара бола А. Грачевгеи В. Халиин ба. Вайна гоадн В. Халиин ба. Вайна гоама ба вежарашка дола хӀирий къам бӀехьдо гӀерта нах!

Мадара аьлча, «Правда» тӀара статья гӀалгӀай хӀирийн вӀашин чухахна а цараш яьхача, къамашта юкъе цхьаь ЦаӀ дац Пригородни район бахьан долаш къовса йиш йоацаш. Долче, дӀа-хьа дов, тӀом бе мегаргба, хӀана аьлча шо дерригаш а укхаза даьхад, ер лаьтта да воацаш да. Шоана гучча бесса, къамаш вӀашин чухахка гӀерташ ба А. Грачеви В. Халини, царна тӀехьашка латта перестройка чакх ца йалийта гӀерта нийзаш. Цхьабакъда, гӀалгӀай къаман хьаькъал, сабар, къонахчал, эздел тоъаргда цӀий Ӏо ца дохийташ, низ ца беш, нийсхо яккха, бизхарц ва, бокъвар бакъ ва, аьша. Вайна хӀанз гуш ма дий, Нохч-ГӀалгӀайчене баха нах цу статьяс мел чӀоагӀа корзагӀбаьхаб. ГӀалгӀай мел бахача моттигашка чакхъюлаш я дуккхача наха дакъалувцаш йола митингаш. Цар дӀадех бӀеха яьъьча цу статья автораш доагӀаш дола таӀазар делга, ишта цар дех гӀалгӀай автономи юхаметтаоттаелга.

Цхьа мукъагӀа массане кхетаде деза: нийсхо меттаоттанцца, гӀалгӀай автономех дола дош цхьан кога тӀа данхалца гӀалгӀаштен хӀиращтен юкъе чӀоагӀа машар, лоалахошта юкъе доагӀаш дола вошали машари хургбоацилга.

Ишта сай халкъа хало тӀаэттача хана, аз дехар ду гӀалгӀашка — сай вежарашка, йижарашка сабаре, хьаькъале хилар, моастагӀий Ӏоба ца яр, общественни порядок лораяр.

А. ТАНКИЕВ, ЧИНИИЭСФ литература сектора вокхагӀвола Ӏилман болхло, филологически Ӏилмай кандидат. **Р. УЖАХОВА**, ЧИНИИЭСФ литература сектора заведующе декхараш кхоачашдер, филологически Ӏилмай кандидат. **М. ЦИЦКИЕВА**, ЧИНИИЭСФ диалектизмаш сектора эӀамагӀйола Ӏилман болхло, **И. ДИДИГОВА**, ЧИНИИЭСФ советски ханарча НГӀАССР историе сектора эӀамагӀйола Ӏилман болхло.

А. ЕВЛОЕВ, № 114 йолча Сурхахишки хоржамий округе гӀоллара Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаталла кандидат.

Бакъдар котдаргда

Итт шу совгӀа ха яьннай, эскаре гӀулакх кхачаш а даь, тхо цӀадийрза. Советски Эскаре даьккхача шин шера вежарий санна тхоайла барт а болаш хилар сон МагӀалбикера гӀалгӀай Богатырев Муслим, Ярыжев Шабазгирни. Тхоьца сов тӀера хиларна, моллагӀа цаӀ ханнахь часте хьа ца кхаьчача а сагото еш, командирага из мичав хетташ хулар тхо.

Хана вокхагӀа хиларах сона гӀулакхаш де гӀертар са новкъостий, эздел леладора. Кхыча къамех болча салташта кхетаде хала дар из вайнаьха Ӏаьдал а тха барт-цхьоагӀо а. Цу хана хеталора, тхо вӀашин къастаргдоацаш санна. Амма, кхоачашхилазар оаха лийрхӀар, вахар мадий ер.

Сай новкъосташа дийна дика хов сона гӀалгӀай дукхача хана денз шоай мохк бӀарчча юхаметтаоттабе гӀерташ болга. ГӀалгӀай автономи республика юхаметтаоттаяра дега чура тӀехьа ва со. Гуш да из гӀулакх кхы гаьнадаккха йиш йоацилга. Со теш, нийсхо йоаккхаргхиларах, бокъо йоацаш дӀаяьккха 39 юрт чу а йовгӀаш, ГӀалгӀай автономи республика хургхиларах.

Б. КАТАЕВ,
Гудермесски район, Кошкельды яха юрт.

Гуччахьара письмо

«Правда» спецкорашка А. Грачевгеи В. Халингеи

Оаха, Нохч - ГӀалгӀай АССР прокуратура болхлоша, чӀоагӀа теркам тӀабахийта йийшар «Кунакаша массаза барт лохаргба...» лха 1990 шера 5 марта «Правда» газета тӀа кепатеха шун статья.

Оаха мукӀарал ду, цу статьяс тхо корзагӀдаьхад эгӀаздига хилара, из зене хилара. Оаша шоай дакъа (кӀезига а доацаш) юкъедихьад регионе къамашта юкъера гӀулакхаш толхадара. Ер мугӀараш яздеча хана, гӀалгӀай халкъ, шун статьяс «гӀоттадаь», республика городе а юртий а улицашка, майдашка арадаьннад. Кхы а йоккхагӀа хало лайнача, шоана тара доапача, цу халкъа дала низ а хьаькъал а лулда, цун историчухь укх халача сахьата сатоха.

Тхо кхеташ дац хӀана даьннад шо Къулбаседа - ХӀирийчен националистически элементашта тӀехьа. Теша хала да алхха гонорар бахьан долаш халкъаш вӀашка кхохка шо эттад аьлча.

«Ма чӀоагӀа безам бар тха тхоай заметкаш язъе доладала, — язду оаш, — вӀаши ловлаха лахача цу халкъий доттагӀалах яздеш.. дӀадоладала. Цхьабакъда из де магац тха кулгашта...» Цунах тхо теш оаш хьасаллаше а.

«Тхо, эрсий ши журналист, дерригача дег тӀара ловш дар, — дӀахо язду оаш, — гӀалгӀаштен хӀираштен юкъе бокъонца дола доттагӀал, вӀашин гӀо делга, машар а барт а хилар, цхьан хана денз, халахете а, из долаш дац, толхадаь да». Укхаза шун дешаш дег тӀара доагӀаш да аьнна тешалац тхо. «Эрсий» яха дош оаш юкъедоладаь дале а укхаза шоах бола тешам совбалац.

Дерригача дунен тӀа дӀахазийтац оаш итташ шерашка гӀалгӀай халкъ Ӏотеӏалеш а кӀезигдеш а хьабоагӀача хӀаьта «шоай» халкъа кхел а бе башха хеташ боацача хӀирий къаман националистически элементашта дагадоаллари царна ловри.

Уж, националисташ, духхьал шоай гӀулакхa мара сагота боацаш, шоашта болча пайдана лелаш ба Фуд шун царца юкъара?

Оаш нийса белгалдаьккхад: «ГӀалгӀай халкъа юкъе тӀехь - тӀехьагӀа чӀоагӀагӀа дек, юххера а, исторически нийсхо юхаметтаоттаелга дӀалехар (хоьш ма хиллара, 1944 шера шоаш баьхача лаьтташкара законагӀа доацаш гӀалгӀай дӀабахийта хиннаб).. Юхаметтаоттае гӀалгӀай автономи 1934 шера хиннача доазонашка».

Дуккхача гӀалгӀашта хьалхашка увттаду оаш цхьатарра хаттар: «Сенна эш автономи? Шоана жоп тел: «Шоай къам меттаоаттаде — цун истори, цхьоагӀо, традицеш, къаман сий, культура мотт меттаоаттабе...» «ГӀалгӀашта хӀанз а бокъо лац шоаш баьхача, шоай дай а даьдай а дӀабехка боахкача, законагӀа доацаш Къулбаседа - ХӀирий АССР дӀаенача юрташка чубаха.

«Мишта Ӏелургва къа на хеташ, цу тайпара хӀама хьахезача? — тамаш еш санна кеп увттаю оаш. Бакъда, цу саххьате шек дувта долалу бакъ бий-теш гӀалгӀай, нийса дий теш цар дӀадехар, лхаш.

Из пасквиль язъяйта шоашка заказ даьча хӀирий националисташта товра де гӀерташ шоашта мел могачул а тӀеэтдаьннад шо.

МалагӀа бокъо я шун, кхыметтел «вож оагӀув» ювцача хана а. гӀалгӀай халкъа эггара вокхагӀвола къиза моастагӀ Сталин цунах къахетам беш хиннав оаллача дӀатӀакхоачаш язде. Из къамаьл озха лоархӀ Сталина, Бере, Кобулова боабаь итташ эзараш нохчийи гӀалгӀайи шоана цхьаккха хӀама ца хетар санна. Сталина цӀи, кхыча советски халкъашта а санна, гоама я гӀалгӀай халкъа.

«Пригородни район гӀалгӀай я, ала йиш яц», — чӀоагӀду оаш. Бакъда «лархӀа а» «ца лархӀа а» йиш я, амма из бахьан долаш район гӀалгӀай йоацаш юсаргьяц. А. Грачевна, 1989 шера сентябре Грозне хиннача гӀалгӀай халкъа шоллагӀча съезде хинначоа, из дика довзаш да, йоахар а доацаш. Сенна эшаш да кӀайлар Ӏаьржа да, ала?

Оаш тӀахьех «казакаш кӀиза бохабир» дагадоха лхаш. «Цу лаьтта баьхаб казакаш, — язду оаш, — цхьабакъда уж 1921 шера Сталина лоӀамагӀа цигара дӀабахийтаб. Казакашта метта гӀалгӀай баха ховшабаьб. 1941 шера царна а цу тайпара хӀама тӀаэттад» кӀизалагӀа дог ца Ӏабаш язду оаш. Кхы вогӀа фу хургда (из села хоза деце а) йиъ станице баьхараш цхьан областа доазоне кхыча казакий округашка дӀабахийтар дерригача гӀалгӀай халкъа 1944 шера тӀаэтта Ӏазап нийсде гӀерташ шо хиларал.

ХӀаьта а дагадохийтаргда вай казакий йиъ станице баьхараш кхычахьа баха дӀа бахитарца дувзаденна хьалаш. 1918 шера августе моссехк казакий станицевчен хӀирий слободкерчен наха г. Владикавказе хиннача антисоветски мятежа юкъе дакъалаьцад. Мятеж йохаьй, казакашкара герз хьадаьккхал, цул тӀехьагӀа цхьайолча станицашкара казакаш кхычахьа баха бахийтаб. Боккъалдар аьлча, Сталин цу хӀаманца цхьацца гӀулакх долаш хиннавац.

«Казакаш бохабеш» кхи факт гӀалгӀай мехка хиннаяц.

Кхетадеш ма хиллара, из дерригa шоана дика довзаш да, цхьабакъда, граждански тӀема ханашкара из эпизод оаш йоланый регионе тахан этта хьал ирдардухьа. Во хьаж йоагӀаш хӀама да из.

Къулбаседа ХӀирийчен националистически элементашта белггала хьашт долаш да оаш «гучадаьккха» цхьаьккха хӀама: 1923 шерага кхаччалца Орджоникидзе баьхаб эрсийи хӀирийи, цул тӀехьагӀа баьхаб гӀалгӀай 500 саг, уж а шабацшикаш санна (цунах а баркал шоана); гӀалгӀай автономи область вӀашагӀъеллачул тӀехьагӀа цун кулгалдеш йола органаш хаина, цхьан юкъа Орджоникидзе дӀанийсъяь хиннай.

Хаттар отт. Сенна эшаш хиннад шоана цӀена боацача наьха йоахарашцара хьанийца уж дешаш? Орджоникидзе алхха хаина мара ГӀалгӀайчен столица хиннаяц оалалургдац кӀезига дийша волча е футтарийна из яхаш волча сага мара. Царех шоана кхоачарагӀвар малагӀа ва хар ловра тхона.

Дай мехкара лелхабаь дӀабахийта гӀалгӀай, шелал, моцал ловш, комендатура дукъа кӀала латташ лийна, хӀара шоллагӀвола дезалхо дӀавелла ца бовш цӀабаьхкаб шоай даьхе дагайоаллаш, из шоашка юханхачарга сатувсаш уж хиларах. Цу уйлаша совбоахаш хиннаб цар низ.

Юххера, Кавказе, кхаьчаб уж, цхьабакъда, даьхе хӀана а царга яц. Тахан, дӀадахача 45 шера а санна гӀалгӀай ловш ба даьхе а пачхьалкхел а шоай хилар.

1989 шера цу хана КПСС Къилбаседа ХӀирий обкома хьалхара секретарь хиннача, хӀанз СССР Лакхехьарча Совета дунец халкъашта юкъерча гӀулакхашта йолча комитета председатель волча Дзасохавнен гӀалгӀай боккхийча нахац юкъе укх тайпара къамаьл хиннад, этта хьал дувцаш: «ХӀираша доттагӀала кулг кхувдаду шуга». — аьннад Дзасохова. Цецваьннача вокхача саго хаьттад Дзасоховга. «Тха цӀагӀа Ӏо а хайша хӀана кхувдаду оаш тхоа доттагӀалла кулг?» Цунах дала жоп хиннадац. Гучох, из жоп, дала лаьрхӀараш шо да.

«ДикагӀа деца рий, — хьехар ду оаш гӀалгӀашта, — амбициозно юкъе юкъ ца ехкаш хӀара денна де деза, тӀехьатетта йиш йоаца перестройка гӀулакхаш — хозрасчет юкъейоалаяр, къамий культурни центраш хьаяр, «исторически памятникаш» юха меттаоттадар санна дараш дича».

Барнал шоана халкъа вахар мишта хила де ла хойташ, «хьехардарах», цунах тха кер хьалбиза ба.

«Правда» тӀа оаш яздаьчо доккха зе даьд, дӀахо йодача хана цхьаькха хӀаманца из дӀадоккхалургдоацаш, регионерча къамашта юкъерча гӀулакхашка диллача хина, ца Ӏеш, бӀарчча хьанийцача Къулбаседа Кавказе перестроечни процесс дӀалахьара а деш.

Городашка Назране, Грозне, Малгобеке, республика юрташка ден а бус а митингаш латт, цига дакъа лоацаш бӀаьш эзараш нах а болаш. Цар наӀалт кхайкаду гӀалгӀай халкъах доацар дувцараштa, уж «наьхачоа» тӀакхувд ала гӀертарашта.

Митингашка дакъа лоацаш я лоаллахарча республикай делегацеш, цар хьаллоац гӀалгӀай халкъо законагӀа доагӀаш хьалехаш дар: 1934 шера хиннача доазонашка гӀалгӀай халкъа автономи юхаметтаоттаяр.

Тхо тешаш да нийсхо котъяргхиларах.

К. КОКУРХАЕВ,
С. НАДУЕВ,
В. ПОСТНИКОВ,
кхыбараш (верригаш а 40 саг) Нохч-ГӀалгӀай АССР прокуратура болхлой.

Республикера электростанцеш хӀанзле а промышленни предприятеи бахача наьхен хьашташ эшшача боараме кхоачашдулуш яц. ХӀаьта 2000-ча шера электроэнергех пайда эцалга шолза гаргга лакхлурда. Цудухьа энергетика дегӀайоалаяра керда пайданегӀа дола наьъкъаш лаха деза.

Энергетика дегӀайоалаяра йовхал, гидравлически (долхача хиний) потенциал юкъейоалаваь ца Ӏеш, мехка кийраьхха, лаьттан ченашкарча хиний (геотермальни) йовхалах пайда эца беза.

Геотермальни (лаьттан ченашкарча дӀайха хиний) запасашка (дукхалга) диллача Нохч-ГӀалгӀайчен эггара а перспективнегӀа лоархӀаш я вай мехка. Термальни хих пайда эцалга пайданегӀа хилар хьахьокх, из беркат хьадоалаш бола хьаст дуккхьала вай когашта кӀал — лаьттан ченашка болаш хиларо.

ХӀара шера вай планета лаьттан ченашкара хьалтӀадоал 3800 миллиард тонн условни доагара боараме — дӀайха хий. Лаьттан тӀехенна пхи километр кӀоаргачара хьайоала йовхала энерги, хӀанз йолаш йолча хӀара мехкдаьтта, газа запасел 1000-за дукхагӀа я. Мехка геотермальни районаш Къулбаседа Кавказе хина на Ӏеш, Закавказье, (Крым), КӀаран, Малхбузен Украина, Курильски гӀайренаш а я.

Вай мехка геотермальни йовхала электростанцей низал 60 миллион киловаттага кхоачае тароӀаш йолаш я. Дунен тӀа эггара хьалхара геотермальни электростанци (ГеоТЭС) хьаяьй Итале 1904 шера. Тахан дерригача дунен тӀарча ГеоТЭС-ий низал 3 миллион киловаттага кхоачаш ба, хӀаьта ер бӀаьшере чакхйоалаш из 17.6 миллион киловаттага кхоачабе лерхӀ.

ГеоТЭС-аш Ӏалаьмате дика технико-экономически аьттонаш долаш я. Из хьагойт СССР-е эггара хьалха Камчатка районе хьаяьъча 11 МВТ низ болча Тауждетски геотермальни электростанце. Цун экономически хьокхамаш, вешта аьлча, йовхала электростанцечул тоьал дикагӀа да: капитальни вложенеш а эксплуатационни гӀулакхашка дӀададар дикка чухьнахьа да, хӀаьта электроэнергега дӀададар тоьал дагегӀа да. ХӀаьта а геотермальни энергетика хӀанз а агара яьннаяц. Геотермальни хьасташ хӀанзалца хьайолча хана йовхал Ӏалашъяра мара пайда эцаш дац. ХӀаьта СССР-ерча геотермальни потенциальни йовхало шера цхьа миллиард тонн условни доагор кходе тарлора.

ЭӀамагӀа а юкъера а низболча котельнешкара цу хьасапе хьайоала йовхал вешта-чул 2 — 3-зза дарегӀагӀа я. Минеральни а термальни а хнех пайда эцалга комплексни хила йиш я, вешта аьлча, царцарча йовхалах а ишта царцара маьхера минеральни химически веществаш хьакъестаеш а. Цу хьисапе Къулбаседа Кавказа массехк геотермальни скважинашкара шера хьайоаккх 8 эзар тонн хлористи кальци.

пхи эзар тонн сериоханги магни, Ӏалаьмате дукха фтора.

Термоаномальни аонаш вешта аьлча, Ӏалама лаьттана кӀалхара яьш карадерзделга искусственни (кара хьаяьча) лаьттан кӀалхарча циркулирующи системаш а (ПДЦ) лаьттана кӀалхарча йовхалга гӀолла тетташ хий чуходоаха система) [illegible] мехка уж тайпа ГеоТЭС-аш ПЦС-аш хьалъяра тохкамаш деш да.

Вай мехка эггара хьалха хьалъяьй йовхал Ӏалашъяра йола ПЦС вай республикеи (Ханкальски ПЦС) ГӀарамен Крымен. Боккъалдар аьлча, геотермальни энергетика-м турбинаш кхестаеш а йовхал Ӏалашъеш а даим болх бергбола Ӏанара яй ма бий.

Геотермальни энергетика лоархӀамегӀа йола башхало из даиман цхьан боарамагӀа хилар я. Масала, гидроэнергетика мощность додача хин боарамга хьежжа (бӀаьсти — Ӏан) хувцалуш я. ХӀанзарча прогнозашка диллача вай республикера лаьттан ченашкара итташ миллионаш кубометраш хий даккха таро я 120 градус цельсе боарамагӀа йовхалга кхоачашдола. Цо таро лургья тайп-тайпарча объекташта, гераншта, нах бахача моттигашка машина йовхал яла, юрта боахама а дарбан учрежденешта а эшаш дола дӀайха хий лоаттаде, нек ду бассейнаш хьалъе, кхыдар Ӏалашде.

ЮНЕСКО прогнозагӀа XX бӀаьшерен тӀеххьарча 25 шера термальни хиний энергех пайда эцалга дунен тӀа 1000-за лакхлургда. Из да геотермальни системаш лун йола энерги экологически цӀенагӀа хиларца, доагор доага а деш, йоаккхача энергел из дарегӀагӀа хиларца.

Вай республике Ӏоаьый геотермальни хнех пайда эцара новагӀо опыт. Масала, городашта Грознена а Гудермеса а, ишта Червленная, Шелковская, Наурская яхача станицашта а Шаьла район юрташта а уллув болх беш я итташ скважинаш, цар чура хӀара шера 10 миллион кубометрага кхоачаш дӀайха хий доаккх. Цунах пайда эц нах бахача цӀеношка, школашка, клубашка, производственни помещенешка йовхал лоаттаеш, хӀаьта Червленная яхача станице, «Бурунный» яхача совхозе термальни дӀайхача хин Ӏанивца доакъар кӀаьлдеш а ихьегӀаш юлаш а, хӀаьта «Тепличный» яхача совхозе баьцдараш (нарсаш, помидораш, кхыяраш) кхедеш пайда ийбу. Грозненски водолечебнице цу хнех пайда эц цамогача нахах дарба деш.

Перспективе вай республика термальни хих пайда эцача тоьал дегӀадоагӀаргда. ХӀанз укх сахьате цунах пайда эцалга еррига потенциалага диллача цхьан процентага кхоачаш мара дац. Нохч-ГӀалгӀайчене гучаьннай 15 дӀайха хий доалла моттиг. Масала, Малгобек-Махмат Хите яхача майдане 2700 — 4250 метр кӀоарга термальни хий дола моттиг 44 километрага кхоачаш [illegible] ... Нохч-ГӀалгӀай АССР-ла [illegible] ний кхоачамо таро лургья шеррача боараме бахача наха вӀаша традиционни йоацача а юхаметтаотташ йолча а энергех пайда эцалга.

Грозне хьалъе лерхӀ йовхал Ӏалашъяра кхоачамбертбола лаьттан ченашкарча йовхалах пайда ийбертбола циркуляционни системаш. Цо таро лургья овсаре доаца нагий яьш дӀадаха а 1995 шера дена юкъера лаьрхӀача хӀара шера вх миллион тонн органически доагор кходе а.

СССР Министрий Совето лаьрхӀад:

— Ленински, Октябрьски, Старопромысловски районашка йовхал лоатталра хьадоаккхаш дола термальни хий алсамдаккха;

— 1985 шера Грозненски района термальни хиа йоехъеш йола 16 га теплицаш болх бе йолаялийта;

— 1989 — 1995 шерашка Ханкалерча, ГӀойтӀарча, ЧуртогӀерча (Петропавловски) майдашка дӀайха хий доаллача моттигашка 220 метр бурув а теха, керда скважинаш хьаелла;

— 1991 шера хьалхарча эргӀашка Ханкалерча майдане дийнахь-бус 30 эзар кубически метр дӀайха хургдолаш термальни хий доалла моттиг тоае;

ГӀойтӀарчен ЧуртогӀарчен (Петропавловскерча) хий доаллача моттигий овсарле дийнахь-бус 50 эзар кубически метр хий хургдолча боарамга кхоачае. Ханкальски Гойтински, Петропавловски геотермальни хий доалла моттигашта эксплуатаци е лаьрхӀад геоциркулярни система юкъе а йоалаяь;

— 1993 шера дена термальни хий доалла моттигаш кийчъяра а, ишта лаьттан ченаши гонахьара Ӏалами лорадара а цаӀйола тӀехьонлама система юкъейоалае;

1995 шерага кхачалехьа хӀанз йолаш йолча йовхал телача системашта реконструкци яра а, магистральни тепловой сетеш яхкара а, кхыйола термальни хих пайда эцаргбола объекташ кийчъяра а балхаш чаккхахь.

Лоацца аьлча, вай республике соахка дена шерра дӀадоладаьда геотермальни йовхалах биззагӀа пайда эцара тӀалерзадаь балхаш, хӀана аьлча, цар дикка новкъостал дергда электроэнергеца халкъа боахам, баха нах электроэнергеца Ӏалашъяра лекхараш. Из дош дӀа [illegible] кха перспектива [illegible] да.

И. БАШИРОВ,
ГНИ доцент

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралехь 1, 3, 6, 8, 10, 13 мартехь арадаьнначу газеташ тIа).

Алехин Иван Моисеевич, 1889 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Нестеровски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Актемиров Наурби, 1892 шера Чеберлоевски района Арзанчук яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дай яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Акбулатов Абдула, 1902 шера Чеберлоевски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дай яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Айдамиров Дуку, 1895 шера Гудермесски района Амир-Аджи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Амир-Аджи-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абубакаров Умалхат, 1914 шера Ведениски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Меликов Умар, 1910 шера Итум-Калински района Керисты яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Керисты яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алиев Гапур, 1886 шера Чеберлоевски района Джубик-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Молотова цIерагIча колхоза правлени член, Джубик-Аул яхача, юрта ваьхав 5 шу суд яьй.

Индербаев Абдул[illegible] шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Балаев Андорний Белан, 1894 шера Галашкински района Мужеча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, ГIалгIай-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бецаев Байсугур, 1879 шера Итум-Калински района Дзумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дзумсой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алиев Муцелха Алиевич, 1891 шера Шаройски района Гулдой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Хатта-Коот яхача хуторе ваьхав, [illegible]

Шемильханов Абдул-Гаха [illegible] шера Шатоевски района Сутаты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сутаты яхача юрта ваьхав, [illegible] шу суд яьй.

Алиев Али [illegible] 1894 шера [illegible] района [illegible] яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе [illegible] председатель, [illegible] юрта ваьхав, [illegible] шу суд яьй.

Тепаев [illegible]

[illegible] лой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Виситтаев Бетерсолт, 1899 шера Надтеречни района Ногай-Мирза-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ногай-Мирза-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гайласв Халид, 1893 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Маяк Чечни» колхоза колхозхо, Старый Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Арсанукаев Лейд, 1903 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Центоройски сельпо председатель, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Батыргов Илеза Мухьмад, 1862 шера Галашкински района Хай яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоза хьахо, Пригородни района Аьхки-Юрта ваьхав, топаш техай.

Цокиев Асламбика Аюп, 1902 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, «Красные Сагопши» колхоза колхозхо, СоагIапча ваьхав, топаш техай.

Цокиев Асламбека, Iаьла, 1908 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, «Красные Сагопши» колхоза колхозник, СоагIапча ваьхав, топаш техай.

Мержоев СаIардали Суламбик, 1912 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, «Красные Сагопши» колхоза колхозник, СоагIапча ваьхав, топаш техай.

Николаев Ефим Прохорович, 1892 шера Владимирски губерни Шумихово яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станце вокхагIвола инструктор, Гудермес станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Погребецкий Лазарь Михайлович, 1884 шера УССР Винницки областа Ружен яхача юрта ваьв, еврей, парте хиннавац, г. Грозный станце кондуктор г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кульбицкий Владимир Михайлович, 1897 шера Литовски ССР Чедоса яхача деревне ваьв, поляк, 1931 шера дениз ВКП (б) член, мехкдаьтта вышкаш ена десятник г. Малгобеке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пшеничный Василий Михеевич, 1894 шера Азово-Черноморски края Егорлыкске станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назрань машинаьккха станце служба табельщик, Назрань станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Романов Петр Николаевич, 1912 шера Ачхой-Мартановски района Закан-Юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный машинаьккха станци служба кладовщик, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Рындин Яков Иванович, 18[illegible] шера Орджоникидзевски края Буденновски района г. Прасковея ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, [illegible]

района Калиновски станице ваьв, эрсе парте хиннавац, ахархо, Калиновски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Горский Павел Яковлевич, 1884 шера Моздокски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Калиновски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Лахарев Дмитрий Аристархович, 1863 шера Моздокски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Калиновски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Солнышкин Петр Григорьевич, 1890 шера СКК, Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Калиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Детистов Федор Логвинович, 1894 шера СКК, Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Калиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Васильев Федор Трофимович, 1888 шера СКК, Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Калиновски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Чернов Никита Сергеевич, 1893 шера Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Калиновски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Сентябриев Мовлат Сентябриевич, 1909 шера Урус-Мартановски района Макан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Грозный станце депо вагонаш юллар, Грозный станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Серпкин Григорий Григорьевич, 1904 шера Орджоникидзевски края Моздокски района Стодеревская станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Малгобекски промысла болхло, г. Малгобеке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Далаев Висха, 1889 шера Итум-Калински района Херика яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Херики яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сулейманов Салман Сулейманович, 1906 шера Старая Сунжа яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, респотребсоюза склада заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Чадаков Али Юсупович, 1902 шера г. Грозне ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Джабраилов Истамул Джабраилович 18[illegible] шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юкъерча школа хьехархо, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ибрагимов Ориу, 1906 шера Итум-Калински района Пелгашки яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Пелгашки яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Лабазанов Абдул-Кадыр, 1909 шера Итум-Калински района Пелгашки яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хин[illegible]

гладовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абидин Симон Хрисанфович, 1888 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Старогладовски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ушинкин Семен Евстратьевич, 1895 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Старогладовски станице ваьхав 3 шу суд яьй.

Голик Николай Васильевич, 1904 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, юртбоахама артела член, Старогладовски станице ваьхав 5 шу суд яьй.

Якушкин Иван Николаевич, 1874 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Старогладовски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бирюков Петр Алексеевич, 1904 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник Старогладовски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Сугаипов Магомед, 1916 шера Урус-Мартановски района Ногаева яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, топаш техай.

Ибрагимов Самхад, 1913 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, топаш техай.

Ахмадов Сайдали, 1903 шера Ножай-Юртовски района Месхеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, топаш техай.

Хамиев Хожа, 1843 шера Итум-Калински района Дзумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, топаш техай.

Болтаев Борза, 1889 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац 10 шу суд яьй.

Кехурсаев Галаш, 1892 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, 10 шу суд яьй.

Галаев Мусий Iабдул, 1912 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, топаш техай.

[illegible] ра Ножай-Юртовски района Лемкорц яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лемкорц яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Хадисов Чаара, 1872 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Санев Илари, 1879 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача хуторе ваьхав, [illegible]

Ялхайтта шу даьнначул тIехьагIа Московски консерваторе Йоккхача зале юха а дирижерски пульта хьалхашка дIаэттар гIораьнна музыкант Мстислав Ростропович. Цо укказа выступлени йир США-ра Советски Союзе хьоашалгIа схача къаман симфонически оркестраца.

Бокъонца вола СССР гражданин санна вена вола музыкант дуккхача шерашка Вашингтонерча къаман симфонически оркестра художественни кулгалхо а коьртера дирижер а ва.

Массане а могаеш тIайийнар Мстислава Леопольдовича къахетама анцеш. Масала, цо пхе концертах хинна пайда фонде дIачубелар.

СУРТА ТIА: концерт долча хана.

А. ЧУМИЧЕВА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Хь. Эгиев

Ялата коана

(Йистедовлар. Долалур 13 марта арадаьккхача газета тIа).

— Со яхий Iа? Со даьра [illegible]жавар, — аьлар Аламбика, дикка уйла а яь, шоаш тувладаларах ше кхеравсинилга Мисархайх лочкъа а деш, — кIеззига баь а, кхы болх баьбаларе фу дархьогI, яхаш. Мел дийцча а, садоаш латт вайна. ЦIадахача бакъахьа хургда вай. Хьона фу бакъахьа хет? — хаьттар цо, вIалла шек воацачогIа.

— Iа яххар дича бакъахьа даьра да, сога хIана хетт Iа из, — жоп делар Мисарха.— сона-м цхьа минот хьалхагIа а воай бераш тIакхаьчача бакъахьа даьра хет.

— СесагI — аьлар Аламбика МисархайгIа. — хьо сона тIехьаила еза, уллуа йоагIаш хилча михо низ чIоагIагIа бергба хьона, хIаьта хьайгара из тIормиг сога хьаба, хIана аьлча, нийсъ лайво хьалбикъаб, сона сихха болагIа хьая могардац хьона. Ма хулла сихагIа цIакхача дела вай. — дIанхайда МисархайгIара тIормиг хьайца шийгарчун чу а боассабаь.

Тхьоара дена а хоара Аламбика шоаш тувлабеннал-гIа-м. Бакъда, ихь а дикагIа хоара цунна дарц дIадаллаца, шоай Iохайша Iе йиш йоацалга; сайца дукха юкъ ялалехьа шелало шоаш боаберга. Цу дукха [illegible] хамара а, [illegible] малейкашта а белх тIа а билла, волйелар Аламбик.

[illegible]

-ла а гIоарал дайна Аламбик юхасецар. Из юхасоцаше, цхьан метте лоатта а ца луш, Мисарха Iосжар, аьлча а, цIендаь тIехкарах Iоолласлар-кх. Тоьал ха яр тIехкар даьца из йоагIа.

Шийхур даь бера тIехкар дIахеца гIертар Мисарха, бакъда, кулго укхо яхар дацар. Тхьоара укхо тIехкар хьалаьцача тайпара, дохьадаь тIехкара тIалетадар пIелгаш. Мисарха кулг хьамукъадаккха Аламбика юхатIакховдадаь кулг а дар дохьадаь, ингали мо чIоагIденна, къегаш. Хиннар фуд а ца ховаш, Аламбика шоаллагIа а шийна могар дир Мисархай кулг хьамукъадакха гIерташ. Из мукъадаккха уккан кхы аьттув балалехьа Мисарха ураэттар. Бакъда, Аламбика дохьаданза долча аьтта кулгаца тIехкар хьамел а даь, кулг мукъадоаккхаше юха а Iосжар Мисарха. Хаьнаш кIезига-дукха хьоалуш дале а, кога хьанхингаши гоши гIорадаь дIалоаналенналар. Цу духьа уhа лоатталацар из.

Мисархайна а Аламбика а хьалхагIа санна шийла хетацар, юхьа тIа хьатIадетталу дарц а тхьоара санна дамацар бIаргий кIийленаьшкен

Дувцар

ЗD

бордашкен. Шийнеха а [illegible] тIаьхьIертар Аламбикага «СаIаIа раIх» ала дагадехадар Мисархайна. Ихь дIахо яха гIоарал а дайна. ХIаьта а, ихь минот хьалхагIа бераш-та тIакхача гIерташ, [illegible] цо шийна ала дагадехар Цхьабакъда, из дIа ца [illegible], ихь дIаводхалацар. [illegible] а ца хулаш, юхасецар из.

Аламбика, дIабIара ма хьежинге, хайра шиш сесагага ихь дIахо [illegible] [illegible]

хьувзо дарц санна корзагIаьнна кхестача Мисарха уйлаша. Цу ехача уйлаша корзагIа а яьккхе, корта хьайзе кхетам чура а яьле, набаратар етталора цунна. Мисархайна хьадагалаца а йа ховш дола цхьа тамашийна сурташ духьаьтьуттар: нах, хьайбаш, сискал, оакхарий, кхы хIамаш.

— Укх дехача, воча, сиво мел-лов тIанхаьчача дийнахьа Iо а кхесса йовкъа аллийта йоалаьяц хьо, — аьлар Аламбика, шоай шинне а, цхьа леха тIехьаваьнна маьри санна ераш карара ца бовлийта гIертача дарца а, бехача низа а, хиннача бийсан а, мичахьа ваха веза ца ховш тувлавалара а дикка уйла яьчул тIехьагIа.

Мисархайна дIахозар шийцIендаь дешаш. Бакъда, цунна духьала латтар кхы сурт дар. Шоаш хIана болчара а доацаш, кхычахьара хозар цунна уж дешаш; ше йоI йолча хана хьаста яххача тIавена Аламбика шийга даь къамаьл дар цунна хьахолаш хиннар. Аламбика цу хана МисархайгIа даь къамаьл хIанз цо аьнпари бацха юкъе юкъ йолаш а дацар: «Хьо сога йоагIе, — аьлар цо,—фухха вайна тIакхоаче а — аз цхьаь ютаргьяц хьо». ЦIаьхха, мишта йох а ца ховш, ше Аламбика йийха, найц чувена бийса дагаехар Мисархайна:

[illegible] мехкарашен [illegible] а яь Аламбик [illegible] ше [illegible] цу Iе [illegible] болгаше ше [illegible] дала гIертар, [illegible] дIабIа[illegible] [illegible]

вIаштIехьа дац-кх ерь,' уйла а яь, шийберрига низ тIабахийта ураэттар Аламбик. Сесаг ги йолла пелар из. Дахча санна юлаенна яр Мисарха. Из кхы а чIоагIагIа еллъелча санна хотар. Iоюхе ваха ер бIарахьежача, Iоакъаш а хинна дийлла дар Мисарха бIаргаш. Цун айеннача багенах чууха-ча михо шийтайпара шок еттар, Ваьлла-ваьлла халла белаж тIа йиллар Аламбика шийсесаг. Ше малагIча оагIорахьа вода а ца ховш, ше хьавеначахьа юха а вийрза, ткъаьх гIа гаьна ваьлар из. Михо тIехьара ка а техь вожавир, ерриге юхь, корта лайво къаила а боаккхаш.

— Вай даьла, хьога болх а билла ара ма даьннадарий тхо! — цIогIа техар Аламбика, — кхы де хIама мича дисад са, хьа кхела раьза га со. Ер тхона тIаоттадаьчун кхел елахь, ва даьла! Веллача ма волталва из, нагахьа санна веннавале. Кхы хьогара дехаш хIама дац са, тха чIир лехалахь!..

Из къамаьл даь са кхоача а денна, ер соцаше, наб тIагIертар уккхина «Ше тIалехьа, шийх кхера а венна со тхьайсав моттаргда Iожала. Даьлаца чIоагIо ю аз цунна майра духьалъотта», яхаш, ула йора укхо. ВIалла мичара бенаб а ца ховш низ чу а бенна михагахьа юхь а йолаш Мисархайна гIовгIа ураэттар Аламбик. ТIанхха цIаьхха велавелар из. Цо Мисарха йоалаялехьа ялх шу хьалха венна уккан да, Iанарбик а латтар, Залобана белаш тIа кулг а дилла... «Фуд ер? Ераш байнаб, яхаш, ма чIоагIа гIайгIа яьй аз», — йоахар Аламбика уйлаша.

[illegible] Аламбика хьалхашкара сурт. Тхьоара Залобанин уккан дай лаьттача метте [illegible] дисна бераш. Долатхани Хьаваш, Даламбики багIар, [illegible] [illegible]

…1894 шера Галашкински района Мужича ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоэхо, ГIалгIай-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бецнев Байсугур, 1879 шера Итум-Калински района Дзумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Дзумсой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алиев Муцелха Алиевич, 1891 шера Шароевски района Гуддой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Хатта-[illegible] яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шемильханов Абдул-Гани, 1908 шера Шатоевски района Сураты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Сураты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ацаев Али, 1909 шера Шароевски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза председатель, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Точиев Согип Шаамиевич, 1896 шера Ачалукски района Юкъерча Ачалкхе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Ажги яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Магомаев Баса Магомаевич, 1875 шера Итум-Калински района Кигон-Ара яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Колходой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Солтаев Аблмуслим, 1911 шера Чеберлоевски района Чубахкинерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Кулой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ильясов Юсуп, 1904 шера Итум-Калински района Гомхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Гомхой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ухуев Аба Ухуевич, 1891 шера Шароевски района Цеси яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Цеси яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Болотханов Баудин Болатханович, 1906 шера Шалински района Устар-Гордой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный горец» колхоза председатель, Устар-Гордой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Барзанукаев Уцма, 1872 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техан.

Малый Леонид Иванович, 1907 шера г. Дона-тIарча-Ростове ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозный депо слесарь, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусостов Мау, 1913 шера Итум-Калински района Бавлой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Бавлой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аушев Ермолай Оарцнакъ, 1903 шера Галашкински района Мужича ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Нохч-ГIалгIай хьехархой техникума военрук, г. Орджоникидзе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ахматов Тупа, 1899 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Багомадов Юсуп Багомадович, 1902 шера Итум-Калински района Колходой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Колхо…

…ча юрта ваьв, еврей, парте хиннавац, г. Грозный станце кондуктор г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кульбацкий Владимир Михайлович, 1897 шера Литовски ССР Челоси яхача деревне ваьв, поляк, 1931 шера дезза ВКП (б) член, мехкадаьтта вышкаш еча десятник г. Малгобеке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пшеничный Василий Михеевич, 1894 шера Азово-Черноморски края Егорлыкске станице ваьв, [illegible] хиннавац, Назрань машинаькъа станце служба табельщик, Назрань станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Романов Петр Николаевич, 1912 шера Ачхой-Мартановски района Закан-Юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный машинаькъа станци служба кладовщик, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Рындин Яков Иванович, 1895 шера Орджоникидзевски края Буденновски района г. Прокове ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, г. Малгобеке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Саитов Закраил, 1907 шера Чеберлоевски района Сольберой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Сольберой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Герасимов Андрей Андреевич, 1900 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Муцаев Нажмудин Муциевич, 1907 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Шали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Чередников Василий Яковлевич, 1909 шера Ставропольски края Моздокски района Галюгаевски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Горагорск яхача поселке ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шахабов Тоха Шахабович, 1907 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескер-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Болхаев Мухьмад-Мурзий Осман, 1920 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоэхо, СоагIапча ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мельников Георгий Степанович, 1921 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кучеренко Александр Федорович, 1892 шера Киевски области Ярославка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьаннахьа а къоастаьча моттиге ваьхавац, 5 шу суд яьй.

Салуханов Эдильгирей, 1869 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Беной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Коробов Василий Антонович, 1880 шера СКК Моздокски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Калиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Жуков Георгий Степанович, 1884 шера СКК Моздокски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Калиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Трудков Георгий Афанасьевич, 1884 шера Моздокски…

5 шу суд яьй.

Сулейманов Салман Сулейманович, 1906 шера Старая Сунжа яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, респотребсоюза склада заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Чадиков Али Юсупович, 1902 шера г. Грозне ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Джабраилов [illegible] Джабраилович, 1888 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юкъерча школа хьехархо, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ибрагимов Orпу, 1906 шера Итум-Калински района Пелгашки яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Пелгашки яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Лабазанов Абдул-Кадыр, 1909 шера Итум-Калински района Пелгашки яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Пелгашки яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Келоев Абдул-Вахид Умаханович, 1902 шера Шатойски района Шатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, райпо закупщик, Шатой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дзейтов Тепса Ума, 1913 шера Галашкински района Семиогоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоэхо Семиогоч яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ибрагимов Бичу, 1881 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Висаев Муса, 1886 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Цамаев Абубакар, 1886 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кляшко Петр Павлович, 1889 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо, Слепцовски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кубепев Андрей Георгиевич, 1903 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, юртбоахама артела ревизионни комисси председатель, Старогладовски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Максимов Арон Меркулович, 1902 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Старогладовски станице с/с секретарь, Старогладовски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Попов Федор Харлампович, 1879 шера Шелковски района Щедрински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Старогладовски станице ваьхав 5 шу суд яьй.

Бабсков Евдоким Иванович, 1887 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Старогладовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ушинкин Илья Евстратьевич, 1890 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Старо…

…юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац 10 шу суд яьй.

Кехурсаев Гадаш, 1892 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, 10 шу суд яьй.

Галаев Мусий Iаблул, 1912 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, топаш техай.

Эльжуев Довта, 1868 шера Ножай-Юртовски района Лемкорц яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Лемкорц яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Хадисов Чаара, 1872 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Беной яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Санеев Идарз, 1879 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Беной яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Герихапов Даул, 1872 шера Ножай-Юртовски района Алхан-Хутор яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Алхан-Хутор яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Ясалов Исмаил, 1874 шера Ножай-Юртовски района Гуржимокх яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Гуржимокх яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Захматов Гавда, 1901 шера Ножай-Юртовски района Гуржимокх яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Гуржимокх яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Гакиев Закри, 1874 шера Грозненски района Бердакел яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Бердакел яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сальгиреев Юнус, 1884 шера Грозненски района Бердакел яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоэхо, Бердакел яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Загаев Каташ, 1871 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Алхан-Кала яхача юртарча школа хаьхо, Алхан-Кала яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Чсучев Бузу, 1872 шера Адыгейски АО Шовгенски района Хатажукай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, санитар, Алхан-Кала яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ахарашев Исмаил, 1871 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хаьхо, Алхан-Кала яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ланин Феодот Леонтьевич, 1865 шера Харьковски области Тріженская яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, дина викал, Первомайски станице ваьхав, топаш техай.

Селивантьев Гавриил Филиппович, 1882 шера Грозненски района Ермоловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза хаьхо, Первомайски станице ваьхав, топаш техай.

Авторханов Шахаб, 1876 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза хаьхо, Новые Алды яхача юрта ваьхав, топаш техай.

(ДIахододар хургда).

…ца сихвача боларагIа хьая могаргдаш хьона. Ма хулла сихагIа цIахкача деза вай. — ДIахайда Мисархайгара тIормиг хьайнца шийгарчун чу а боассабаь.

Тхьовра дена а ховра Аламбика шоаш тувлабеннал[illegible]га м. Бакъда, ихы а дикагIа ховра цунна дарц дIалаллаца, шоай Iохайна Iе йиш йоацалга: сайна дукха юкъ яладехьа шелало шоаш боабер[illegible] [illegible] хамара а узтаза а, малейкашта а болх тIа а билла, волаввелар Аламбик.

Цкъаза михо чиш техача менна саг санна цхьа-ши гIа гоалвоалар Аламбик. Из михо гоал а ваьккха дIаюстара кхессача, ше ма ярра йола миха юхь тIанийсlора Мисархайна, хIаьта топ кхийтта саг санна йожа а йора цо из. Мухи дарци акхар биркъача барзкъех массанахьа гIолла чанхдувлар. Шелал а дегIа даттарашка кхоачаш латтар. Шиние а вIалла са даккха а ца могаш пекхаш дIалийцаяр, этта шерч санна бувхьар уж, нагахьа санна мух ца хилча уж бувхьаша цIув[illegible] пекхаш гаьнна дIа а хозаргйолаш.

— СесагI — аьлар Аламбика, цкъа-шозза ше михо гоал а ваьккха, Мисарха йожаьчул тIехьагIа, — тIехьашкахьара са тIехкар хьалаца, IелегаргьяцI хьо. ХIаьта хьаахa аттагIа а хургда хьона. КIур лакашка а этта, кхайкаваь юха са метта данза волча сага санна яр цун оаз.

— Къонах, мах алалахь, — аьлар Мисарха еххача оазаца, — тIормиг а даьсса галеш а хьога ма дий, тIакха со а текхае ма езаргйий хьа.

— Хьайга яххар де, — хоададир Аламбика.

Аламбика са-м кхувра Мисархайна шийца болар де могаргдоацалгах а, хIаьта из тIехкарах тоссаелча шийна дукха някъ бе могаргдоацалгах а. Цунах ший са кхуй а, шийца сихагIа болар деш хилча Мисарха а, кIезиг-дукха из дIаувзаеш хилча ше а дIоахдаларга догдоахар цо. Дарц даьннача хана арахьа салаIар кхераме делга хой а. «ДIоахделча-м, кIезига лелa а. салаIа йиш ма хургйий», яхаш, уйла йора цо. ХIанз-хIанз дIоахлург ма дий тхо, яхаш, дукха дIагIийртар ер шиъ. Бакъда, тIадувхача барзкъех чанх а бувлаш, дегIала тIеIача михо, гIум мо юхьа тIа хьатIа а детталуш, ихьешашка, барзкъаш кйттIача, кхалкха кIал тIолла чухьекхача дарцо гIа массаза боаккха чIоагIагIа шелбора наьнъахой. Шоаш сево — шелало, моцало, кIаьдбаларо — кIалбут ха хала дар царна. хIана аьлча, уж кхокхе а чIоагIа тIатеIаяр.

Мисарха верош геттара а дIалувцаш латтар, тIехь-тIехьагIа халагIа хулар гIа бакха. Тховра юххьанца санна шел а лацар, е лаза а лазацар цун маьженеш, духхьал гIа ца боаккхабалар мара кхы новкъа хIама дацар. Шийна миштa хул а ца ховш, гажарташ тIа ваьша водача сага болар хилар Мисархайчох. ХIаьта а. «Йоалэй хьо?» Аламбика хаьттача, «йоалу даьра». — аьлa жоп лэра цо.

Сов дукха цу миха, дарца духьала никъ барах а моцал…

дуьхьа ура лоатталацар из.

Мисархайна а Аламбика а хьалхагIа санна шийла хетацар, юхьа тIа хьатIадетталу дарц а тхьовра санна дашацар бIаргий кIийкленашкеи

Дувцар

бордашкеи, Шийнена а наб тIагIертар. Аламбикага «СалаIа вай!» ала дагадехадар Мисархайна, кхы дIахо, яха гIоарал а дайна. ХIаьта а, цхьа минот хьалхагIа бераштa тIакхача гIерташ, чусецадора цо шийна ала дагадехар. Цхьабакъда, из дIа ца оале а, кхы дIайохалацар. Пист а ца хулаш, юхасецар из.

Аламбика, дIабIара ма хьежинге, хайра ший сесагага кхы дIахо никъ булургбоацилга, хIана аьлча, цун дегI гIорадаь дIалоацаш латтар. Мисарха меранжи чIенги хьахса а луш, кIайденнадар. БIаргаш эттадар. Дикка дIалоацадала доладеннадар Аламбика ший дегI а. Гонахьа дIа-юха хьежача гуш хIама дацар, миха шоки яр шиъ даьи-даьннача оагIорахьа акхарна тIаюнхача эсалча хIамай овцашка гIолла дегIала ухаш «барташ» доахаш, ераш шаккхе мархIахьерчош кIай мерчи хинна хьувза бирза дарии мэра.

Шоашта тIаIоттаденна хIама дика довзар Аламбика. Ше де дезар а кхетадора. Бакъда, низ бехабар — дукха цу дуIаца къувса могаргдолаш вацар из. ХIаьта а из уйла лелхайора цо шийна юхера. «ХIана уйлаех вехача, — хьалхадоахар цун дего, — хIалакьхинад тхо, берригa тха дезал».

«Кхераваларн вохари къонахчун гIулакх дац, фухха сага тIакхаьчадале а: валарали хIалакьхиларали соагIа кхьц фуд тIакхача—уж шиъ хьакъедаш ма дий», — соцадир Аламбика. Хьоарччаяь хьамархIа а елла, ший цIенвана хьокхайир цо, ший долча оикаца. Мисарха голаех къарсингаш даьлар. Мисарха кхетадацар маро лададер. Ше ца тхьовсийта из воалл моттар цунна. Да а ма дарий из Мисарха ца тхьовсийта, цунна шелал ца Iатнъийта, из ца ялийта. Цхьабакъда, Мисарха тIулакх цу тIара дIатайжадар. Цунна тар еттар. Из сихагIа цIакхоачае езар…

— Маьржа дуне яI-кх, салаш ма хилтара, сиво мел лев да-кх Iа сога хьакхувдадер, — аьнна цIогIа техар Аламбика. — ЦIеннана! Дала аьикалале, хьо цIакхоачае хьожаргва со!

Ваьлла, ваьлла ший сесаг, ги а елла, нийсса дарца духьала а вийраа, волавелар Аламбик, ше дIаухилга мара мичахьа ух а цаховш.

— Къонах! Ва къонах! — аьлар Мисарха, ший тIеххьара низ ура а оттабаь, — со укхаза йита а йите, сихагIа бераштa тIакхоачавалар хьо. ХIанз сона шийла а хетац…

«Со кIалхаръяккха а веина, низ беха ер вусе бераш моцаллеи шелаллеи лерг ма дий. Со йита ер дIаводедийна вусаргва, бераштa тIакхоачаргва…», йоахар михо

хозар цунна уж дешаш: ше йоI йолча хана хьаста яххача тIавена Аламбика шийга даь къамаьл дар цунна хьахозаш хиннар. Аламбика цу хана Мисархайга даь къамаьл хIанз цо аьиэрца башха юкъе юкъ йолаш а дацар: «Хьо сога йоагIе, — аьлар цо, — фухха ваина тIакхоачe а — а цхьаь кхарпьяц хьовь. ЦIаьхха, миштa йох а ца ховш, ше Аламбика йийка, найц чувена бинса дагасхар Мисархайна: «маьрвежарашеи тайпагIча мехкарашеи ле а яь Аламбик волча ше чуяккхар; цу чу Iе безам болаше ше араяла гIертар; нийсса дIабIарахьажа эхь а хеташ, пахьежача Iе а ца луш, кIал гIолла, нахага ца эуйташ Аламбика ше бIарахьежар; цунна бIарахьежача шийна эхь хетарахи сов гIадъяхарахи детталуш хинна ший дог. Маьре яхача шерашкара шоай иразера вахар, шоай бераш, мехках яккха ше гIоттаяь Iаьржа Iуйре, моцали шелали Iаткъаш бовш дIабийхка шоай дезалхой, шоаша тахан арабаьккха никъ, дарца юкъе тувладенна диса шоаш шиъ — масагIдар уж цунна дего хьатIалистараш, цунна дагадехараш.

Хьатарча хьоарах даь коача худар дуаш дагIаш ший бераш духьалъэттар Мисархайна. Царна юкъе ягIар енна Заловбан а. «Ер енай, яхаш, ма ярий со-м», — дагадехар цунна. Шийна духьалъэттача суртах бокъонца ер кхийттаялалехьа кегаелар цун уйлаш. Дарц, мух, шийла хетацар, хьалхагIа санна маьжнаш а лазацар. Садоахача хана наьхага къарсингаш дувлаш санна хетар. Багара хьаарауха фо а шийло дар. Ше гIетта йодаш санна хеталора. Кхы дIа ца а йохалуш Iочукхета йолаелча санна хетаделар цунна. ВIалла лаьтта Iо а ца кхоачаш, лостаяь хIама санна бердагIа ше ахкайодаш бух боацача боадонна ше чутилча санна хетаделар цунна, тар а кхийтта ше тIеххьара са доаккхаш… Мисарха тхьайсар кхы сомаяргйоацча пабарах.

ДегIа низ беха Аламбик а вар чIоагIа наб тIагIерташ. Духьала хьекхача дарцах вIалла шелал хоалвцар цунна. Тамаш йора цо тхьовра, дарц даьннача хана, шоай кулгаш шеллуш хиларах. «ХIанз-м салаIа мегаргда», — дагадехар Аламбика. ХIаьта а цхьа гIа баьккхача а хьалхагIа моллагIча цхьан юрта шовш кхачарга догдоахар. Бакъда, укхан когаш дувладенна дIалоацалуш латтар. Из ше моцала кIалвисар да моттар Аламбика. Кхы дIахо ваха а ца мегаь, салаIа дагахьа юхасецар из. Тхьовра Мисарха йожаш санна, дIабартала вежар. Гудар санна укханна гира Iоежар Мисарха а.

— Лозайирий хьо? — аьнне, урагIеттар Аламбик. — Харцахьа хьежжача лай гувна тIанийсвеннавар со.

Мисарха йистхулачара яьиналга хайра. Бакъда, кхы ший фу де деза-м хацар укханна. Вешта, хайча а фу дергдар цо.

Юхаураотташ дегIа хьалнийслушехьа аркъала вежар Аламбик. «Я аллахI» а экхаш, «КIезига вижа иллача фу дар-те» дагадехар. «Шелала гIора а яь ечна улла сесаг, мух сиача вира тIера Iокхосса мухь санна гира из Iо а кхесса улл со. Ма

[illegible] дIа [illegible] а [illegible] Мисархайна [illegible] Iайкаш [illegible] из. Цо Мисарха [illegible] да, Iанарбик а [illegible] довбана [illegible] дилла. «Фуд ер? [illegible]» наб, яхаш, [illegible] тIа яьи [illegible] — йоахар Аламбика уйлаша. [illegible]

бика [illegible] Тхьовра Заловбани [illegible] лаьттача мотте [illegible] диса бераш Долатхан [illegible] Хьаран. Даламбика [illegible] нха а элла, лоа чу а [illegible] худар деш. Яй кIэ[illegible] таяь е хьалтесса хIама а йовцаш айбенна латтар, [illegible]ха цIи йоагош лоа [illegible]сар бераша, яьна [illegible] ра тIа латтар йонкхий Iаькъаш… Шоаш хьал а айенна, чура тов мо цIе, кхорзасенна сискал хьаарахкессар цар. «Хьавола, хIама яа», аьлар Долатхана. Кулг дIакхувдадора Аламбика. ДIакхачацар. Сисмий бе а елла, хьатIайолаелар Долатхан. Дукха даха шо, цкъа шоашта я оаша, аьлар Аламбика дикка партIата а вайна. Лоа дIа-хьа а хьенхаш дерзана Iодувлаш доахкар бераш. «Хьайла, мала тешаргвар хьалхагIа лоа шийла дац аьлча», уйла йора. ЦIаьхха геттара кIай дохк тIадера. Из хьатIакхоачашехьа долла хIама дIадаьлар. «Сагот ма делаш, кхера ма лелаш, со укхаза ва шоана», аьлар Аламбика. Цул тIехьагIа шоай коа ше латташ санна хетаделар цунна сийрда хьежаш малх, зиза теха тоаенна латта беш, зизашта юкъе гIолла хьакъеда кхаьча Iажаш, кхораш, гIамгIаш, боалаш, гIагI санна баьцо сийндаь Шамала-дукъ, геттара хьагарга а бена маьлхо къегош латта Бешлоам-Корта, атагIа Iохьежача Шолжон Наьсарон вIашагIкхеташ ду «къамаьл» а «хьахезар» укханна. Бовча хана сийрдабоала цIера сийг санна кхетамгахьа лестар Аламбика уйла: «Фуд ер? Тхоаш мехках даьхад мотташ ма чIоагIа халача кхаьчавар со! ГIа, хиннад-их из сона духьалъэттар». Хьаволле, фу деш латт хьо? — дас аьлча санна хетаделар. Аламбика. Деррига а кегаделар. ЦIаьхха бIаргашка кIай боад эттар, тар кхийтар, тхьайсар уралатташе, кхы сома а валан[illegible]…

Мух сецар, дарц дижар, Малх хьалкхийтар. Дукха хIама гу Малха. Бакъда, хьалхашка лай боарз а, болаш, бIарга коногIар ца хьоадеш шийна нийсса бIарахьежаш латта Аламбик бIаргавайна цецбаьлча санна хеталора из… ШоллагIча дийнахьа шерча-соалозаща, ча дахьаш боагIа нах тIакхаьчар Аламбика. ДIагаргабахача лайво кIалйихьа улла Мисарха бIаргаийра царна. Царех дагахьа къахетар дарцо боабаьрех, хIараксна а, бакъда, шоай царех дог дазалга шоайла а дIа-хьа хайта бахьацар. Хьанна хов, «ер бала акхарна тIа[illegible] баьча Дажало ший [illegible] тIаелханой а» йоахар [illegible] уйлаша. ХIаьта а, [illegible] къахетамагIа, [illegible] йовкало [illegible] Долатхан — Аламбика [illegible] лерча нийс сагах цаI.

«КЪАХЕТАМ» ЯХА СОВЕТ

Геттара чӀоагӀа дицденнад, оьшва хеталуш дола дар «къахетам» яхар. Берашбой, цхьаь биса боккхий нах, унахой — уж беррigаш ба цай легай йӀовхал дӀакхача езараш.

Цу хьакъехьа дика гӀулакх доладир соахка Грознерча медучилищерча студенташа. Цу училищерчы дикача традицешта яхы а цхьа лоархӀаме традици тӀа ихеташ я. КагирхоӀ шоай мукъа ха лаьрхӀа цу гӀулакха дӀайохийташ ба.

Къахетаме совет вӀашагӀъеллар а цун кулгал дер а училище отделени заведующи йола Муталиева Зоя Хамидовна я. Геттара дукха болх барал совгӀа доккха дагъа лоац цо общественни вахара юкъе а. Венна хӀана З. Х. Муталиевай вӀаштӀехьдаьнар боккха мах болаш хӀама да. Хургболча лорашта геттара эшаш да хьалха деиз къахетаме хила Ӏомабалар. Цул совгӀа, больницашка, интернаташка болча унахошта а эш З. Х. Муталиевас хьехачар ду гӀулакх.

Мехкараша вӀашагӀъелла шоай ансамбль я, Эрсий, нохчий, гӀалгӀай иллеш, халхараш юкъе долаш концертни программаш я цар оттань. Дика сакъердалу цу ансамблаца хьалгӀатта нна боадача унахой.

Хоза оазаш йолаш ба студенташ Кантаева Эльза, Козлоева Лида, Исрапилова Райса, цар кешаш Барбанюва Вика, Калагова Марина, Ильясова Ася. «Къахетам» яхача мероприятешта юкъе дешаш дика лоацаш ба ЕвлоевгӀар Хьаван Шерифан. Мехкараша гӀулакх дӀакховзийтача наха дика йовзаш в езаш а я Лунашова Ирина а.

Лоацача хан-юкъагӀа дукха хӀама карагӀдаьннад уж группай. Ахкан замаълахьа къахьегамхошта дукха концерташ а сакъердаме мероприятеш а уттаьй цу совето кулгалдеча агитбригадас. «Родина» яхача совхоза къахьегамхоша тахан а дикача дешаша ювц из агитбригада. Венна, вай маалара училище дешар доладеннача хана из болх дайгӀбойташ яц совет.

Керда шу дездеча деношка лорий училища студенташ къабеннача наьха интернате сайре еш бар. Мехкараша шоаш кийгӀйир цу дийнахьа из хӀама. Мерзаьлкхаш, торташ, тайп-тайпара пирожкеш — геттара раьза хилар боккхий нах шоашта даьча гӀулакха.

Училища директор чӀоагӀа махе дега барл... оалаш никоа делад ветеранашкара Ялто тӀема а къахьегама а ветерана пенсионеркас И. У. Ракшас, инвалидо С. Т. Сагателяна кхычар а. Геттара чӀоагӀа дех цар из барт хьехархочоа А. Д. Нальчикийна а, студенташта Хасанова Малинайна а, ... Алсайна а иштта, Тахтарова Алмайна а, Решидова Альбинайна а алар. Цу тайпара писеш... за ... В. И. Павлова, И. Ш. ... а.

Цу хьамкашта хӀала кулг ... 32 саг... а ... цу «Къахетам» ...

Кхачан программа кхоачашъеш

ГӀУЛАКХ УЙЛА А ЕШ ДИЧА...

Нохч-ГӀалгӀай потребсоюза «Коопзаготпромторг» объединене № 2 йола «Дулх» яха тика. Из я город Грозне, Орджоникидзе цӀерагӀча проспекте.

Грозне бахача наха дика кхетаду городе атта хьал, къаьстта ухх тӀехкхьарча бетташка эттар. Рынке, тикашка, города гонахьарча юрташка 5 сомах, 6 сомах, 7 сомах эца килограмм дулх корадоагӀаргдац хьона. ХӀаьта вай лакхехьа цӀи яьнихача тика тӀа моллагӀча а дийнахьа эца хул бежана а устагӀан а дулх, массехк тайпа маринаш. МоллагӀча а кхыча тика тӀа а санна, цу тика тӀа а хьа мича ю кхачан продукташ. ТӀаккха мигӀара доагӀала теш цунна дохка дулх а маринаш а? Из хаттара дир аз торговн коллектива кулгалхочунга Гайтаров Сандага.

Тика директора, цхьа кӀеззига уйла а яь жоп делар: цхьал дешана оалалургдац из. Бакъда со теш цхьаьккханех: нагахьа санна кулгалхочунгара деиз мугӀарерча болхлочунга кхачалца хӀараме шоай декхараш дог цӀена кхоачашдой гӀулакха тӀа оьттув баргба. Тха тика кооперативни я. Города юккъе баха нах ба оаха дулхацен дулха продукташцен Ӏалашбераш. ХӀаьта чӀоагӀа хьожаш бола эцархой кхалнах ба.

Тхона цхьанне а хьалахьац дулх. Оаха оахош лох из, республика лоамарча, гаьнарча моттигашка бахача, шоай доалахьа доахани жа долча, уж доадаь даьккха дулх дохка дахьаш Грозне бахка мукъабоацача нахагара ийду оаха дулх. ХӀаьта паччахьалкхен заготовительни система викалашка дохкаш хилча нарка пайда болаш хилац дулх тхога дохкаш санна. Иштта цу наькъаца Ӏалашду оаха дулх, цох продукташ а ю. Бахача нахагара эцача дулха хаьдда мах оттабаьб — цхьан килограммах 4 соми 50 кепиги.

Цучща дувзадешна цхьа хӀама белгалдаккха безам ба са. Фу доакхх рынке дулха цхьан килограммах. КӀеанигагӀа даьккхача а 5 сом доаккх, хӀаьта дукхагӀа дохкаш хилча — 7—8 сом. ХӀама яккхар мара кхыдар дац кооператорий яхаш тхо дувце а, оаха дулха цхьан килограммах 4 соми 80 кепиги мара даккхац. Из мах кхы лакх а балийтац. ХӀаьта иштта рынке болчул лохагӀа бола мах пайдане ба эцархошта, тхона, паччахьалкхенна, хӀана аьлча тхога хийца мах булу, рынкаца къувсаш кот да. Цул совгӀа, тха хьахул хӀаьтта тхоан бола массаьара эцархой КхозлагӀ-дале, тхо а паччахьалкхе а Ӏалашду цу гӀулакха хаддаиза хьатӀабоагӀача пайдана, оаха торгови оборот лакхъярга хьежжа. ХӀаьта из тха лакхъе йиш я лоацача хана. Из бакъдеш да тхона карагӀдаьннар. Масала, дӀабахача бетта 118 эзар соча мах бе лаьрхӀадар оаха. ХӀаьта оаха дехнар 260 эзар сом мах бола дулха продукташ.

Копченостехи маршехи аьлча, тхона экономисташкара хоз юрта боахама продукци экологически цӀена а хӀамигача предприятешка а чакхъяьккхача толашагӀа да яхаш. Массанахьа а йолаш я уж рекомендацеш, бакъда дувцилга мара хьадеш хӀама дац, хӀаьта оаха уж хьатӀайийцай, йоккха йоаца коптильни пех а йиллай. Оахош Ӏалашдаьча дулха цхьадола лакъа цу цехе дӀачулу оаха. Цун метта маьхкардаха дулхи тайп-тайпара маринаш хьаэц. Уж эцархоша чӀоагӀа хоатташ а дӀаэцаш а да, Цу тайппара, укх гарггарча хана товарооборот шозза дукхагӀа лакхъе таро я тха.

Директора кулг дӀахьувкх дулхи дулха продукташ эца баьхкараш йӀаьха аргӀа латтачаьхьа. Йоккха йоацача тика чу бӀаь гаргга саг ва, хӀаьта аргӀагӀа латтараш-м улица тӀа а ба.

ТӀкане геттара сиха эш хӀанз ший йолчул йоккхагӀа помещени. ТӀаккха аргӀагӀа латтача наха дикагӀа а сихагӀа а гӀулакх де йиш хургьяр. ХӀаьта иштта помещени хила таро йолаш я гаьна ваха а ца везаш. Цох а йоалла пен юкъе мара боацаш я галантерейни товарий тика. Из башха дукха ... а яц, хӀана аьлча, иштта йола тикаш Грозне дукха я. Цул совгӀа, дукха гаьна йоацаш я городской универсальни тика а. ХӀаьта дулх дохкаш йола тика уллача геттара кӀезига я кхачан продуктай тикаш, мадарра аьлча, № 1 йола гастроном мара яц. Цун тархеш а яьсса я.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА,
А. САДУЛАЕВ.

СУРТАШ ТӀА: 1) (аьрдехьара аьттехьа) № 2 йолча тика заведующи Гайтаров СаӀид, тика болхлой: Эльбуздукаева Кулсуми Макаева Лилян; 2) Ийдархошца мах беш я Юсупова Роза.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ДИКАЧА НАХАХ

Хьинар дола кулгалхо

«Грознефтемаш» яхача заводе дукха я социалистически яхье массаза хьалхалатташ лакха толамаш доаха коллективаш. Царех цаӀ я Дмитриев Александр Григорьевича кулгалду токарий бригада.

Механосборочни цехе ше болх беча юкъа цхьа бутт дӀабахийтабац цо производствени план дикка тӀеххоачаш ца еш. Масала, дӀабахача шин бетта план 107 процент кхоачашйир.

— Мишта вӀаштӀехьдоал шун иштта дика толамаш доахаш къахьега? — аьнна, шинга даьча хаттара укх тайпара жоп делар цо.

— Эгтара хьалха болхлочоа шийгара масал гойташ хила вез бригадир Санна болх беча нахал дукха воккхагӀа вац со. Аз айса балха тӀа а балхаца дувзадешна доацача а гӀулакхашца хьокхам баларга хьежжа мара дика леларгдац бригада гӀулакхаш.

Дийтта шу да хаддаиза цо укх цехе болх бу. Цу шерашка Александр Григорьевича балха говзал лакхъеннай. ХӀаьта цунна магад харцахьа дар, хӀаман хьурмат ца дар ла, сатем хилац кхоачамбоацараш, гӀалаташ сихагӀа дӀадахара шийсагӀдола наькъаш лаххалца.

— Цхьа шу да, тха цех боахама расчетага яьпна, цу юкъа производствени экономическа цифраш дикка лакхъеннай тха. Дикка кӀеззигбеннаб брак еш бола болхлой а. ХӀанз бригада хӀара болхло безам тӀабаха ва бухсоццаш хьахулар дукхагӀен дикагӀен хилийтара.

Бригаде къахьегаш верри га а 8 саг ва. Бакъда, хӀарахар лакха говзал а квалификаци а йолаш болхлой ба.

— Тишъенна къаьна оборудовани я цехашка латтар, — йоах Дмитриева. — Из бахьан долаш эшачул лохагӀа я къахьегама овсарле. Цхьан дешаца аьлча, производства эффективность лакхъяра, Ӏилма-технически прогресс айяра тараш яц заводе. Эшар да Ӏилма-технически прогресс дӀахо дегӀайоалаеш производствана реконструкци елга. ТӀаккха, сона хетачох, болх кхы дикагӀа дӀагӀоргбар.

Ше къона вале а къоначар хьехамча ва из. Цо дукха кхебаьб къахьегама тӀера бола кагий нах. Укх деношка заводе волаш, къона болхлоошта хьехар деш вайра сона из. Цкъаза цо тоъаш ха йоаккхар царна хьехар новкъостал деш. Массанахьа а кхача кхоаву из. ХӀаьта, завода общественни вахаре а дакъа лоац Александр Григорьевича. Из ва завода профкома, къахьегама совета член.

Ч. МАГОМЕДОВ.

Брестера кхаъ

Брестски турпала-крепосте Даны йоагача цӀера йисте йолча гранитни плита тӀа дӀаязъинь я Сийлахьбоккхача Даймехка тӀема хьалхарча денношка укхаза боабаьча ЦӀеча Эскара 200 совгӀа салтечуни эпсареи цӀераш. Царна юкъе ба вай мехкахой а — Абдурахманов Салих Идрисович, Уауев Магомед Яхьъяевич, Лалаев Айиди Абдурахманович. ХӀаьта Котало яьккха 45 шу дузача деношка царна дӀатӀакхетаргва Цечоев Довтий Халат.

Дукха ха йоаццаш СССР оборона Министерства Центральни архивера укх тайпара хоам кхаьчар Ачалкхе: «Советски Эскара серкантацим салтийн тӀем тӀа боарах долча документашка хьежача гучадаьннад. Нохч-ГӀалгӀай АССР Малгобекски райони Юкъерча Ачалкхе 1915 шера ваь а Ачалукски РВК-ас Советски Эскаре гӀулакх де тӀавийта а вола Цечоев Довтий Халат 1941 шера 22 июне Брестски крепосте вийнавга. ДӀавелла моттиг: Брестски крепость».

Дукхача шерашка хьийжаб из хоам барга Халата сесаг Маржани йоӀ Мовлатхани. Юххьанца вӀалла хӀама хацар царна шоай маьреи даьи кхелах. ТӀом болабале хьалха ше дайтача каьхата тӀа Халатас лздора: «Тха тӀема дакъа латта моттиг вай мехка Малхбузентахьара доалув кхоачалуча я». Из мара кхы хӀама дацар.

Мовлатханас дукххахьа лздир ший да венна моттигаха гӀерташ. Юххера а тӀема ветеранаша Комолов Александр Георгиевича, Макаров Григорий Сергеевича, Лабутин Илья Савельевича, кхычар дахкийтача письмоша тешал дир Х. Цечоев тӀема хьалхарча дийнахьа Брестски крепосте вийнавга.

— ХьатӀадоагӀа Котало дн Бресте дезде лаьрхӀа я со, — аьлар Цечоева Мовлатханас. — Цига дукха хургба тӀема ветеранаш, тӀем тӀа байнарий дезалаш. Хьанна хов, царна юкъе са да дагавоагӀаш бола нах хуле а. ЧӀоагӀа сатувс аз цу гӀулакхага.

М. МУРАТОВ.

ХАЛКЪА КХОЛЛАМ

ЭЦАРХОЙ ТЕРГАМГА!

№ 57 йолча тика тӀа (Мира ул 68) йохкаш пальто а плащаш а я. Астрахане хьаь 41 — 60 размер йола плащаш; Новосибирске тайп-тайпарча кӀадлех хьаь пальто, Перме хьаь 44 — 52 размер йола демисезонни пальто; Уфе хьаь йола Ӏай ювдаю пальто. Цу изделей геттера белгалонаш — хӀаназарта тайпара хоза, товш хьаь хилар.

Дуьла тха тика тӀа!

Ленински РТО.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 МАРТ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Женщины, которым повезло» яхача художественни фильма 5-гӀа сери «Наташа».
9.45 — С. Орехов (ворхӀ мерза бола гитара).
10.05 — «Последняя стоянка».
11.05 — «Голубая стрела» яха мультфильм.
11.25 — Берий сахьат.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН
16.30 — Котапон 45 шу дузаш. Документальни фильм.
17.25 — С. Прокофьева кхоалагӀа симфони
18.00 — «Телезко» яха журнал.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу даланзеи боккхагӀеи».
19.45 — «Трускавец» яха Ерригсоюзни курорта ДК «Трускавчанка» яхача иллан халкарен халиъа ансамбль концерт.
20.15 — «Королек — птичка певчая» яхача художественни фильма 4-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — США-ра СССР-е чрезвычайни полномочни вола посол Дж. Ф. Мэтлок телевизорга гӀолла вовзар. (Эстонера ТВ).
22.40 — «Манфред» яха П. И. Чайковске ерригс симфонеш.
23.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильмаш.
8.35, 9.35 — Общая биология 11-гӀа класс.
10.05 — Испански мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Биологи 8-гӀа класс.
11.05 — Финлянди ТВ передача.
12.00 — Киноафиша.
13.00 — Ритмически гимнастика.
13.45 — «Форда къахьегамхой» яхача телефильма юхагойтара сеанса 2-гӀа сери.
16.45 — Документальни фильм (нохчий меттала).
17.05 — Музыкальни открытка.
17.10 — «Советаши вахари» (гӀалгӀай меттала)
17.40 — Киножурнал.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Без крыши над головой» яха новоузенски проблемаш.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сесса. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

16 МАРТ

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Крейцерова соната» яхача художественни фильма 1-рен 2-гӀен сереш.
11.05 — Массарна а дез цирк.
11.40 — «...16 шу даланзеи боккхагӀеи».
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Ӏилма вестник.
17.15 — Мультфильм.
17.25 — Фильм-концерт.
18.00 — «Инзеледа! Инзеледа!» яхача йиальски окружной радио передачаш дӀатьош йолча немцкий журналистках А. Лапсуйх долча документальни фильма премьера.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Ӏаьдал — Советашка. Волгоград: моттигера Советаш кархалеьви хержачуя тӀехьагӀен.
19.30 — «Упущенная Галактика» яха боккхийчарна дола мультфильм.
19.35 — «Аз шоана лоях» яха Егоров Вадима илли.
20.05 — «Королек — птичка певчая» яхача художественни фильма 5-гӀа сери
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Из хиннад... хиннад...
22.00 — Взгляд.
23.45 — Ден дуз кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйранара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильмаш.
8.35, 9.35 — Ф. Листа музыка 7-гӀа класс
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 1 ра шу.
10.05 — Английски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35 — Природоведени 2-гӀа класс.
10.55 — Хоккей. СССР чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Спартак» 2-гӀен 3-гӀен периодаш. (15-ча марта дӀаязъяь).
12.15 — Документальни фильма премьера.
12.45 — «Шолжа чу санна, шовдачна санна» яха Нохч-ГӀалгӀай ТВ передача.
13.15 — «Форда къахьегамхой» яхача телефильма юхагойтара сеанса 3-гӀа сери.
17.00 — «Сенна ду Ӏа ер цӀа?» яха документальни фильм.
17.20 — «Экологически дневник».
17.40 — Киножурнал.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — Хоржамаш чакхдаьннад. Хоржамаш дӀахо дӀадолхаш да.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сесса. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

РАДИО

ЕРА,
15 МАРТ

7.30 — Сиздалара баргал еттаж.
7.40 — Хоамаш.

11.15 — 12.00 — «Шовдан аз» яха фольклорни ансамбль я тхо долча хьоашалгӀа.
15.15 — КПСС XXVIII-ча съезда наггъалолхаш. «Уйла а болх а нордача хьисапе бе» (нохчий меттала)

къахьегамхоша ... дукха а ... кхача дешлаща ювц из агит-бригада. Вешта, вай мааллара училище дешар доладенпача хана из болх лаьгIоднйташ яц совет.

Керда шу дездеча деношка лорий училища студенташ къабеIнача наьха нитерпате сайре еш бар. Мехнараша шоаш кийчйир цу дийнахьа ла хIама. Мерзмаькхаш, торташ, тайп-тайпара пирожнеш — геттара раьза хилар боккхий нах шоашта лаьча гIулакха.

Училища директи цIерагIа массехкаьза барьал ... письмо делад ветеранашкара. Ялдо тIема а къахьегамара пенсионеркас а ветерана И. У. Ракпас, инвалидо С. Т. Сагателяна кхычар а. Геттара чIоагIа дех дар из баркал хьехархочоа А. Д. Нальгиевайна а, студенташта Хасаханова Маликайна а, Маюнова Аленайна а иштта, Техтарова Аьхмада а, Решидова Асламбека а алар. Цу тайпара письмош да пенсионераш В. И. Павлова, И. Ш. Кейгела ялдераш а.

Цу письмошта кIала кулг яьзде ловш хургбар 32 сагкхы а. Уж ба цу «Къахетам» яхача совето цIагIа гIулакх деш бола ветеранаш.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

кхезола ... лар: цхьан дешаца салалургдац из. Бакъда со теш цхьаьккханех: нагахьа санна мугIакулгалхочунгара дена мугIарерча болхлочунга кхачалца хIаране шоай декхараш дог цIена кхоачашдой гIуллакха тIа аьттув барба. Тха тика кооперативни я. Города юккъе баха мах ба саха дукхацен дукха продукташцен

ма яккар ... кооператорий яхаш тIа дуце а, саха дукха цхьан килограммах 4 сом 80 кепиги мара даккхац. Из мах кхы лакх а бацийтац. ХIаьта иштта рынка болчул лохагIа бола мах пайдане ба эпархошта, тхона, пачхьалкхенна, хIана аьлча тхога хийца мах булу, рынкаца

Т. ХАШАГУЛЬГОВА,
А. САДУЛАЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1) (аьрдехьара аьттехьа) № 2 йоргатика заведующи Гаитаров СаIид, тика болхлой. Эльбуздукаева Кукуми Макаева Лилa; 2) Пйдархошца мах беш я Юсупова Роза.

И. ПЛИЕВА суртащ.

соагIа салтечуни эпсарей цIераш. Царна юкъе ба вай мехкахой а — Абдурахманов Салих Идрисович, Улуев Магомед Яхьъяевич, Ялаев Аниги Абдурахманович. ХIаьта Котало яьккха 45 шу дузача деношка царна дIатIадехтаргва Цечоев Довтий Халат.

Дукха ха йоаццаш СССР оборона Министерства Центральни архиера укх тайпара хоам кхаьчар Ачалкхе: «Советски Эскара сержантащи салтийи тIехь тIа боврах долча документашка хьежача гучадаьлар, Нохч-ГIалгIай АССР Малгобекски района Юкъерча Ачалкхе 1915 шера ваь а Ачалукски РВК-ас Советски Эскаре гIулакх де тIавийха а вола Цечоев Довтий Халат 1941 шера 22 июне Брестски крепосте вийнадга. ДIавелла моттиг: Брестски крепость».

тIа Халатас лардора: «Тха тIема дакъа латта моттиг вай мехка Малхбузенгахьара доалув кхоачалучa я». Из мара кхы хIама дацар.

Мовлатханас дукхханахьа лаадир шиь да венна моттиг ха гIерташ. Юкъхера а тIема ветеранаша Комолов Александр Георгиевича, Макаров Григорий Сергеевича, Лабутин Илья Савельевича, кхычар дахкийтача письмоша тешал дир Х. Цечоев тIема хьалхарча дийнахьа Брестски крепосте вийнавга.

— ХьатIадоша Коталон ди Бресте деде лаьрхIа я со, — аьлар Цечоера Мовлатханас. — Цига дукха хургба тIема ветеранаш, тIом тIа байнарий дезалаш. Хьаша хов, царна юкъе са да дагавоагIаш бола нах хуле а. ЧIоагIа сатувс аз цу гIулакхага.

М. МУРАТОВ.

ХАЛКЪА КХОЛЛАМ

ФАЬЛГ

Цхьан дийнахьа берзои цхьогалои устагI лочкъабаь хиннаб. УстагI буаш ахнахьа кхаьчача хана цхьогало аьннад берзага:

— Йолел бози, хьо майрагIа ма йий, жIалеш доагIий хьажал цига, аз хьа дакъа дутаргда хьона.

Цхьогало аьнначох тийша а тийша жIалеш доагIий хьажа яхай борз. Чехка, бисса устагI дIа а биъа дадда дахад цхьогал. Борз юхаеча е устагI а е цхьогал а хиннадац. Шийна цхьогало баь тийшаболх кхетабаь, борз цунна из юхадекхар дукха. Цхьогал лаха яхай. ЙоагIаш борз ейча кертах чоалба а хьозрчаяь сулхьаш бе а дехка паькъа йистте Iохайнад цхьогал. Цхьогал ца а довзаш, берзо хаьттад цунга:

— Даьллахьа дийша саг, укхаза гIолла хьал-тIех доалаш цхьогал довнзар хьона?

— Даьра, борз Iехаяь догIа со яхаш цу оагIорахьа хьала-м дедар, — аьннад цхьогало кулг дIа а хьекха.

БЕГАШ

ТIаьн кIала кхабилг а йоаллаш хьун юкъе гIолла хьайоагIаш хиннад зIий. Шийна гаьннара едда йоагIаш пхьагилг ейча гаьина тIехьашка а этта, пхьагилга юхе хьатIакхоачашехьа, цунна кхабилг тIа а хьекха: «Хьалъайде ши кулг!» — аьнна цIогIа техад. ЦIаьхха кхераенна пхьагилг дог гIелденна Iоежай. Цхьа ха яьннача гIолла пхьагилг метта еча зIено аьннад: «Ай ма чIоагIа кхераелар хьо ва пхьагилг, аз-м бегаш ма баьбари, топ мича яр аз хьона тIахьекхар, кхабилг маярий». «Кхабилг яле а тIа ма хьокхал сона Iург доалла хIама», — аьннад пхьагилго.

Мурат ЧАХКИЕВ.

ХОАМ БУ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо хоам бу, партийни, советски, профсоюзни, боахама актива республикански политически семинара «Къамашта юкъера гIулакхаш дегIадаккара, интернациональни патриотически кхетам балара актуальни проблемаш» яхача курсагIа йола занятн укх шера 17 марта 9 сахьат доьлча парте обкоме хургхилар ах.

ЗАНЯТИ ЯРА ПЛАН:

ЛЕКЦИ. СССР халкъий культуре къамани интернациональни долчун диалектика: хIанзара формаши методаши.

ПРАКТИКА. Саг (личность) хьалкхевар. Нахаца леладеча гIулакхашка индивидуальни башхалонаш теркалъяр.

КПСС Нохч-ГIалгIай обком.

Ш а й т I а м у х

Фельетон

Цхьан бус нарсаш яха наьха беша чуваьннав Цаген. ГIар-тата хеза араваьначa цIендаьна хоавеннав из.

— Iа фу леладу, ва Цаген? Хьо мишта нийсвеннав са беша? — хаьттад цецваьннача цIендас.

— Даьллахlий, цIаьхха баьннача михо карта тIагIолла укхаза чукхессавар со, — аьннад Цагена.

— Мегад, беша-м михо чукхесса хургва хьо. Тlаккха уж нарсаш хIана яьхай Iа? — тIачайхав къонах.

— Михага се дIа ца вахьийта гIерташ хьалийца яр аз уж, — аьннад Цагена.

Фаьлгаш да уж, — аргда оаша, — кхыметтел ага чу ухка бераш а тешаргдоацаш. Цхьабакъда, Малгобекски районе Ачалкхе вахача Баркиев Герихана лургдола жоп иштта дац. Цун вахаре дукха ха йоаццаш нийсденнад Цагена хиннар бакъдеш дола хIама. ГIулакх ше мадарра дувца хьожаргда вай.

Соэхка 21-ча феврале, сайрийна корта бохабу малар мениа а волаш, новкъа гIолла хьавоагIар из. ЧхьагIаро геттара дайдаьдар цун дегI, когаш ше шегIа лелар. ЦIаьхха, вIалла дага а доацаш, шайтIа мух баьлар. Цхьа минот яханзар цо Баркиев бартала тоха, цхьабакъда, цу ханна лаьттацара хьахаьдар цун когаш. Сов чIоагIа кхеравенна, даьлага болх дIа а бенна, бIаргаш дIакъайлар Герихана, хIаьта уж хьадийлача, ше сигала гIолла Къулбаседегахьа михо дIахьош латтилга кхетадир цо.

Вознесенская яхача станицана гаргагIертача Iолохвола волавелар из. ХIанз чIоагIача моттиге ше Iохкетаргва мотташ вар Баркиев. ТIаккха наьха санна лозавергвар. Цхьабакъда, цIаьхха Радищева улицагIа яхача М. К. Кравец цIен корах чу а тесса, цIаьдача дивана тIа дIавожавир из михо. ТIаккха юха хьалъай а ваь, цIагIа гIолла дIа-хьа водавир «Ер меттахьа дац, цхьан хIамах тоссавала веза яха уйла ессар цун дег чу. Эггара хьалха цун бе яьхка хIамаш лоадам болаш яцар: кхалнаха керта тIа тулладу шовлакхи 200 сом мах бола облигаци. Эггара тIехьа чемодана ко лаца аьттув баьлар цун. ХIанз михана кхы из хьалкхаба меганзар, шортта лаьтта Iоттавир цо Баркиев.

— Ма дика болх ба-кх со цу шайтIа карара ийкха, — аьнна, доккха са даьккхар Герихана. Лорадуш корах юхааравальлар из, цхьабакъда, ше михо удавеча хана каетташ хьанийяь хIамаш шоаш цхькача Iолхка вицвелар.

Цу хана деиз садайча цIагIара аравала ца лоархIавеш бутт гаргга ха яьккхар Баркиева. ХIаьта а, Кравеца фусаме шийна бе ена фос дагаухар цунна. Март бетта, барайтталагIча, дийнахьа, массехк чхьагIара шуша хоарцаяьчул тIехьагIа, цIагIа вагIа кхы ииз кхачанзар цун Кхоачаши ходдаяь ваьннавацар из, чIоаггIа мух боалача хана. Хьалъайваь дIа а вихьа, Вознесенская яхача станице Владикавказски улицагIа долча М. Могушкова цIагIа чутессар цо Баркиев. ДIахьа ветташ ше лозавар кхераш, хьа бе мел енар хьалоацар Герихана. Цу наькъаца кхаьчар цунга «Весна 300» яха магнитофон, магнитофоонни касеташ, тхан пиджаки жилети, корашка ухка диъ кIада, кхалнаьха кофтеи юбкеи, пхи сом мах бола бохча, берий йиъ майка, маIача наха фоартах хьерчаю шарф. ТIеххьара катехар чемоданах. ТIаккха мара дIахецанзар из шайтIан михо.

Апрель бетта вIалла дагадоацар хилар. Мух баьлар дийнахьа, сахьата гIоарилгаша делкъе хиннала хьакхайдеча хана. ХIанз Малгобеке бахача Цуровгlар цIагIа чукхессар цо Баркиев. Каетташ хьанийчьча хIамашта юкъе яр «Электрника» яха магнитофон, кхоъ касета, мукх. Цох кхоачам хилар: мух сов чIоагIа а боацаш, ханнахьа лаьттах Iохьокхаделар цун когаш.

ВиэзлагIа водавир Баркиев шайтIан михо 24-ча апреле. ХIанз Малгобеке бахача БондаревгIарга кхаьчар из. Мух Iалаьмате чIоагIа хьекхар. Цудухьа тIа мел кхаьчачох каеттар цо. Цу фусамера Герихана арaера маIача наха ювхаю хачи, коч, фуфайка, пиджак, тIатуллаю кии, фоартах хьерчаю шарф, кхалнаьха ши кочи джинсови кIадах яь хачи, блузка, петара цхарал, полувер, «Зенит-ЕТ» яха фотоаппарат, берий свитер, пальто, боккха тIоргмиг, маIача наьха туфлеш, кхалнаьха пкаш, зойт, «Чайка» яха сахьат..

Цхьабакъда, из боккха мухь дIабахьа маганзар чоалилг кIалтIаьнна волча Баркиевна, гаьна валале милицe болхоша соцавир из, шайтIа мух кхераме боацача моттиге дIа а вигар.

Халкъа суде дош дувцача хана гучадаьлар, шайтIашцара «хьоашал». Мухь мада дIадоладаь куклий ха йолга. Ше пхийтта шу даьна волаш эггара хьалха барта вахав из цара. Цул тIехьагIа царех дIакъаста ца могаш хьа а венав. Хьалха ше набахтенашка даьккхача ткъаь шера пхи шу IотIатехад цунна хIанз.

М. КАРТОЕВ.

класс.

11.05 — Финлянди ТВ передача.

12.00 — Киноафиша.

13.00 — Ритмически гимнастика.

13.45 — «Форда къахьегамхой» яхача телефильма юхагойтара сеанса 2-гIа сери.

16.45 — Документальни фильм (нохчий меттала).

17.05 — Музыкальни открытка.

17.15 — «Советаши вахари» (гIалгIай меттала)

17.40 — Киножурнал.

17.50 — Информационно-публицистически программа.

18.20 — ... ловой» яха новоужински проблемаш.

19.00 — СССР Лаккехьарча Совета сесса. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хила шун, бераш!

класс.

10.55 — Хоккей. СССР чемпионат «Динамо» (Москва) — «Спартак» 2-гIа 3-гIа периодаш. (15-ча марта дIаяздаь).

12.15 — Документальни фильма премьера.

12.45 — «Шолжа чу санна, шоедаьна санна» яха Нохч-ГIалгIай ТВ передача.

13.15 — «Форда къахьегамхой» яхача телефильма юхагойтара сеанса 3-гIа сери.

17.00 — «Сенна ду Iа ер цIа?» яха документальни фильм.

17.20 — «Экологически дневник».

17.40 — Киножурнал.

17.50 — Информационно-публицистически программа.

... нед. ... кaш да.

19.00 — СССР Лаккехьарча Совета сесса. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

РАДИО

ЕРА,
15 МАРТ

7.30 — Сихдалара барган отташ.

7.40 — Хоамаш.

7.55 — 8.00 — Музыка, ха...

8.15 — Передачай програм...

8.20 — Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 — Г. Гагиева дешаш ядзаь иллеш (гIалгIай меттала).

11.15 — «Даймохк» (гIалгIай меттала).

11.30 — Музыка (нохчий меттала).

11.40 — 12.00 — «Микрофонаца Грозне гIолла» яха радиожурнал.

15.15 — Музыка.

16.00 — 17.00 — КПСС XXVIII-ча съезда кавкъадолхаш. Радиостудера прямой трансляци. Телефонаш: 23-40-06, 23-43-41, 23-47-20 (эрсий меттала).

18.00 — Керда хоамаш.

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — Хоамаш.

18.40 — Даймехка истори оагIош (нохчий меттала).

18.55 — Музыка (нохчий меттала).

11.15 — 12.00 — «Шовдан аз» яха фольклорни ансамбль и тхо долча хьоашалгIа.

15.15 — КПСС XXVIII-ча съезда накъадолхаш «Уйла а болх а кердача хьисапе бе» (нохчий меттала)

17.15 — Передачий програма.

17.16 — «ДоттагIий овзаш».

17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).

17.46 — Концерт (гIалгIай меттала).

18.00 — Керда хоамаш.

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — Музыка

18.40 — 19.00 — Харжара бокъо.

ШОАТТА,
17 МАРТ

7.30 — «Юрта вахаре (нохчий меттала).

7.45 — Хоамаш.

7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.

8.15 — Передачай програма.

8.20 — Республикански газетий обзор.

8.30 — 8.45 — Хоржамаш киинначул тIахьагIара уйлаш (нохчий меттала).

10.15 — Сатирически микрофон (нохчий меттала).

10.35 — Музыка (нохчий меттала)

10.40 — Халкъа тIахьожам болх беш ба (нохчий меттала).

10.55 — 11.00 — Реклама.

11.00 — «Къона хилар».

11.30 — 12.00 — Социальни сфера ритмаш.

15.15 — Классически музыка концерт.

16.00 — Хано хьалхадоах (гIалгIай меттала).

16.15 — 17.00 — «Шоаттден вIашагIкхетараш концерт (нохчий меттала).

18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

IIАЬРАСКА,
16 МАРТ

7.30 — «Юрта Iуйренаш».

7.45 — Хоамаш.

7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.

8.15 — Передачай програма.

8.20 — Республикански газетий обзор.

8.30 — «Фусам-2000» реализаци проблемаш».

8.40 — Реклама.

8.45 — 9.00 — Поэта А.-Г. Угурчиева керда стихаш (гIалгIай меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллен Грозней морхаш а йолаш, дукхагIйолча хана йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3 — 8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 7—12, Грозне 9 — 11 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йовиаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —1 —6, дийнахьа +5 +10 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ02009. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 921.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 17 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 32 (7846). ★ Мах 3 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 14 марта дIахо болх беш хилар КПСС ЦК Центральни Комитета Пленум. Пленуме дийцар Советски Союза Коммунистически партегара СССР Президента посте кандидат оттаварах дола дош.

Пленума балха дакъа лаьцар КПСС-гара болча СССР халкъа депутаташа.

Пленуме къамаьлаш дир: В. А. Масола — Украински ССР Министрий Совета Председателa, Г. Г. Гумбаридзе — Грузе Компарте ЦК хьалхарча секретара, Н. И. Малькова — КПСС Читински обкома хьалхарча секретара, Ю. В. Дубинина — Америка ВIашагIкхийттача Штаташкарча СССР Чрезвычайни а Полномочни а посола, П. К. Лучинске — Молдаве Компарте ЦК хьалхарча секретара, Я. Я. Вагриса — Латве Компарте ЦК хьалхарча секретара, Н. И. Рыжкова — СССР Министрий Совета Председателa.

Пленумо тIайийцар Советски Союза Коммунистически партегара СССР Президента посте кандидаталла КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев оттавара решени.

Пленуме къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

КПСС ЦК Пленумо ший болх дIахо хьоргба.

Нохч-ГIалгIай АССР берригача харжархошка

1990 шера 18 марта РСФСР халкъа депутаташ харжара шозлагIа кхаж тоссаргба хоржамий 9 округе гIолла, хIьата цига дакъа лоацаш республика ерригача районашкара харжархой хила беза. Цу дийнахьа иштта шозлагIа кхаж тоссаргба НГIАССР а республика моттигашкарча Советий а халкъа депутаташ харжара.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIахьех республикера беррига харжархой 1990 шера 18 марта кхаж тоссача дакъа лаца.

ДИКАГIБАРАШ ХАРЖА

[illegible] хоржамаш хилазар, царех [illegible] 76 [illegible] кхаж [illegible], хIьата 16 округе гIолла [illegible] а хоржа[illegible]

— Массайолча округе гIолла депутаташ на харжара бахьан малагIа да?

— [illegible] гIолла юха а кхаж тоссаргболга махой вайна. Шиннел дукхагIа кандидат волча ца хержа депутат малув ховргда вайна, хIанз 18-ча марта харжархоша кхаж тессачул тIехьагIа. ХIьата хьалхарча этапо хIахьекхайзар кхы а [illegible] гIолла оттабе йиш йоацилга.

— Хьалхара хоржамий тур чакхъяккхарах йолча опыто фу хьахьокх? МалагIа кховчамбоацараш да дIадаха дезараш, хIанз хула хоржамаш лакха, политически боаггIача боарамагIа хургдолаш?

— Хоржамаш дика чакхдалара, белгало я, участкови хоржамий [illegible]

Советски Социалистически Республикай Союза халкъа депутатий Съезда

СОЦАМ

Советски Социалистически Республикай Союза Президента хьакъехьа

СССР халкъа депутатий [illegible] Советски Социалистически Республикай Союза Президенталла харжа новкъост Горбачев Михаил Сергеевич.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду | **Деша дай бац**

Уллув а доацаш, цхьана хила

Март бетта республикас даьккхача унзарча 8 ден хьакъехьа республикански газетий корреспонденташца КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева хинна къамаьл.

— Духхьал дIааргда аз, гIалгIай автономе проблемана гонахьа дукха ха йоацаш эттача геттара чоалханеча хьалах ерригача Нохч-ГIалгIайченна цIенхаштара нравственни а политически а тохкам хилар. ХIанз, кризис дIаьнначул, наха паргIатта са даьккхачул тIехьагIа, вай доккхал деш дола, халкъа хьаькъал, сабар хьахьокхаш дола, республике дахача къамашта юкъера гIулакхаш массаза яхар санна дика хилар, майрра ала йиш я, боккъонца болча тохкамах чакхдаьннад.

— Цу деношка фу дар хьона эгIара чIоагIагIа дагадаьллар?

— Дерригнех дийца варгвац, хIаьта керттерчох аьлча, из дар халкъа кхела хьалхара тIалатта Iалаьмате боккха бехктокхам кхетабар, даим наха юкъе хила безам хилар, хIаьта уж хIанз Iайша баьннабац сталински репрессеша, качбелла бала. ХIанз бIубенна оалалургда сога: массаза нахаца цхьана хиларах, даьр а диза дар а фуд, митинга иха мишта беттал ховш хиларах, гIуланх мишта лел наха дIахойташ хиларах, нийсагIа йола решенеш леха гIертарах республика, керттерча даькъе гIалгIай халкъ, цу чоалханеча а драматични а хьалах сий дожа ца деш чакхдаьлар.

Уйла ел оаша, дукха ха йоацаш тIайийцай репрессированни халкъех йола СССР Лакхехьарча Совета Декларация. Сталински Iазап тIалаьттача шерашка дуккха халонаш Iайшача республике бахача наха, цу даькъе гIалгIаша а тувсаш, чIоагIа сатувсар цу документа тIа дувцараш вахаре чакхдахарга... Цу юкъе, вай массане сий деча газета кепатох оаха лорадеш леладаь морально - психологически климат эккхийта статья. Цулухьа митинге баьхкача наха арадаьккха гIулакх кхетаде йиш йолаш да.

— Цу чоалханеча хьалах чакхдовлара фу деза, аьнна, хет хьона?

— Укхаза, аз кхетадечох, ший лостам белгалбаьннаб: цкъа-дале, халкъа политика [illegible]

[illegible]

талъю. Тlаккха республике юхавоагIа со РСФСР Министрий Совета Председателa заместителца В. Г. Захаровца. Дош цхьан кога тIа даккха гIорт.

Дика хов сона, тахан а цхьабараша оал, гIулакхаш тIатеIIа чакхдоахаш бац республика кулгалхой. Бакъда, со дог тийша ва — хержа лостам нийса хинна хиларах. Обкомо КПСС ЦК предложени оттайир: автономи юхаметтаоттаяра хьакъехьара дош РСФСР Лакхехьарча Совете дувцилга хьадехаш болча гIалгIай халкъа викалий дукха ззараш нах юкъебола митинг гулъяларца этта кхоххам мелбар дукха тIехьа ца а тетташ Лакхехьарча Совета компетентни балха комисси вIашагIйолла еза, аьнна. Цу тайпарча хIамо мара регионера хьал меттадоаладергдацар.

Вай дехар дарагIа Российски Федераце Лакхехьарча Советой Министрий Советой йоаггIаш йола комисси вIашагIйоллара хьакъехьа предложени оттайир СССР халкъа депутатий III Съезде. Цу тайпара комисси вIашагI а еллай, хIаьта кастта болх бе йолалургйолаш а я.

Юха а г. Назране нахаца вIашагIкхетараш хул, юха а дег чу тешам бос гIулакх тоалургхиларах, [illegible] хьокх — сабаре, [illegible] сатохаш, хьаькъал долаш [illegible] халкъ хиларо цун оагIув хьаллоацараш, цун кхоанехах боккъонца дог лазаш бола нах цунна уллув хиларо.

— Доку Гапурович, цхьадолча деношка, Iа ма аллара, митинге дуккха нтташ ззараш нах гуллора. МоллагIа а хIама хила ма тарлори, ховш ма дий, къамах аьнна хIама дега чIоагIа чов еш долга; моллагIча хана эмоцеш тIех а яьнна гIулакх талха ма тарлори. ХIаьта а митинг саббарек дика вIаштIехьъяьккхан чакхъяьлар. Хьона хетачох сево новкъостал дир из иштта чакхъялара?

— Гучахьа дIааргда аз [illegible]

берригача харжархошка

1990 шера 18 марта РСФСР халкъа депутаташ харжара шозлагIа кхаж тоссаргба хоржамий 9 округе гIолла, хIьта цига дакъа лоацаш республика ерригача районашкара харжархой хила беза. Цу дийнахьа иштта шозлагIа кхаж тоссаргба НГIАССР а республика моттигашкарча Советий а халкъа депутаташ харжара.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо тIахьех республикера берригa харжархой 1990 шера 18 марта кхаж тоссача дакъа лаца.

ДИКАГIБАРАШ ХАРЖА

НГIАССР халкъа депутаташ харжара итогех, тха корреспондента дайча хаттарашта жоп лу Центральни хоржамий комиссе секретара А. А. Горнова.

— Александр Алексеевич, хоржамашта кIоаргга анализ елга хьалха да. Цун хьалхара этапах, иштта укх шера 4 марта хиначa хоржамех фу ала мегаргда.

Ала деза, НГIАССР Лакхехьарча Совета халкъа депутаташ хоржалга гласностеи демократеи хьалашка укх шера эггара хьалха хиннaлга. Хоржамаш хилалехьа бокъонца бола «къовсам» хилар кандидаташта юкъе, хьалха санна сагота боацаш хиланзар харжархой НГIАССР Лакхехьарча Совета депутаташ харжара хьалхара этап бокъонца йола демократе школа хинна, дика чакхъяьлар.

Къовсам чIоагIа лаьтталга хьахьокх, НГIАССР Лакхехьарча Совета 175 депутатски мандат къувсаш 664 кандидат хиларо, цхьайолча хоржамий округе ялхнега а кхоачаш, 4 марте чакхдаьннача хоржамашка НГIАССР Лакхехьарча Совета халкъа депутат 83 саг мара хиланзар. Инхе йисача 92 округе хоржамаш хиланзар, царех 76 округе цIаьхаза кхаж тоссаргба, хIьта 16 округе гIолла цIаьхаза а хоржамаш хургда.

— Массайолча округе гIолла депутаташ ца харжара бахьан малагIа да?

— Бахьанаш бе-бе да. 76 хоржамий округе гIолла шиннел дукхагIа депутаталла кандидаташ хиннача цхьаннена тIехьа кхоачамболлаш кхаж тессабац. Закона тIа да кхаж тоссача дакъа лаца деза округерча спискашта юкъе болчарех аханел дукхагIчар, хIьта иштта ца хилча хоржамаш чакхдаьннарга лархIац. Е депутаталла шин кандидата аханел кIезигагIа кхаж тесса моттигаш нийсъелча уж юкъера дIабоал. Из гIулакх нийсдаларах 16 хоржамий округе гIолла хоржамаш цIаьхаза хургда.

— ХIанз юха кхаж тоссача хана депутат харжар мишта къоастадергда?

— Хьалха хиннача хоржамашка дукхагIа кхаж тIехьа тесса вола ши кандидат хургва хIанз хоржараш, хIьта цу шиннегIа цхьа, кхаж мукъагIа дукхагIа кхьачар депутат хургва.

— Иштта, 76 округе гIолла юха а кхаж тоссарг болга махой вайна. Шиннел дукхагIа кандидат волча ца хержа депутат малув ховргда вайна, хIанз 18-ча марта харжархоша кхаж тессачул тIехьагIа. ХIьта хьалхарча этапо хьахьекханзар кхы а 16 хоржамий округе гIолла НГIАССР Лакхехьарча Совете депутаташ малагIаш хержаб. Цига хоржамаш ца хиннараш санна лаьрхIар. Хеталора шиъ мара кандидат ца хилча цаI хьахаржар хала хIама дац аьнна, амма иштта хиланзар из.

— Укхаза законагIа доаггIача хьисапе хилар, харжархоша эшача боарамагIа цхьаннена а тIехьа кхаж тессабац. Цхьайолча хоржамий округашка хоржамаш хиннадоацилга лаьрхIар, спискаш тIа болча харжархоех аханел дукхагIа бараша кхаж ца тассарах. Цу 16 хоржамий округе гIолла цIаьхаза хоржамаш хургда 22 апреле. Цу ханалехьа кандидаташа оттабелга а царна регистраци елга а хоржамий деррига гIулакх чакхдаккха деза. Амма, ха деза цхьаькха хIама а, хьалхарча хоржамех эшшача боарамагIа кхаж ца кхоачаш биса кандидаташ цIаьхаза цу округе гIолла овттабе йиш йоацилга.

— Хьалхара хоржамий тур чакхъяккхарах йолча опыто фу хьахьокх? МалагIа кхоачамбоацараш да дIадаха дезараш, хIанз хула хоржамаш лакха, политически боаггIача боарамагIа хургдолаш?

— Хоржамаш дика чакхдалара, белгало я, участкови хоржамий комиссеша, халкъа депутаталла кандидаташа, цар доверении наха, хоржамашка дизза дакъа лацар. Халахете а кандидаталла оттабеча хана а царна регистраци ечеи хоржамаш дечеи иштта кхаж тоссача а законодательства телха еш моттигаш нийсъеннай. Цхьаболча доверении наха, хоржамий участкови комиссешта низ беш хиннаб Из хила йиш яц. Цу тайпара кхоачамбоацараш дIадаха деза, хIана аьлча цар новкъарле ю, хоржамашка шоай граждански декхараш кхоачашдеш бараштa.

Иштта хоржамаш чакхдаьннад, хоржамаш дIахо долхаш а да. Харжархой шун теркамга, 18 марта РСФСР-а, НГIАССР-а моттигашкарча Советашка халкъа депутаташ харжара шозлагIа кхаж тоссаргба. Цу дийнахьа кхаж тассара массане а дакъа лаца деза.

Интервью дIаязъяьр
У. САПРАЛИЕВ.

Дизза кхоачашде граждански декхар

— Укх шера 4 марта моттигашкарча Советашка хиннa хоржамаш дика чакхдаьлар, — аьлар халкъа депутатий Грозненски городской Совета оргинструкторски отдела заведующе Я. Сабирова. — Къовсам ира бар, масала, горсовете 200 депутат харжа везача 431 кандидат вар. ХIьта цхьайолча округашка вит-ялх саг кхоачар цхьан мандата 4 марта хоржамаш хиннaчул тIехьагIа Грозненски горсовета халкъа депутат хилар 103 кандидатах. Вокх 97 округе цхьаккха белгалве вIаштIехьдаланзар.

Фуд цун бахьан? Шиннел совгIа кандидат хиннaча хоржама 44 округе цхьанне а гулъянзар эшаш хинна голосаш. Законо яхачох, кхаж тоссача дакъа лаца деза цу е вокх округе харжархой спискана юкъебихьарех аханел дукхагIбараша. Ленински районерча № 3 йолча хоржама округе, масала, пхе кандидатах цхьа депутат харжа везар. Списка тIа хиннaча 713 сагах кхаж тоссача дакъа лаьцар 490 харжархочо, вешта аьлча, аханел дукхагIбараша. Цхьабакъда, котваьннача кандидата тIехьа кхаж тессараш 23 процент мара хиланзар.

Цу тайпара хIама нийсделар вай лакхе йийцача 44 округе. Цудухьа моттигашкарча Советашка хоржамаш дарах долча НГIАССР Закона 52-ча статьяга хьежжа, 18 марта цига цIаькха а хоржамаш хургда. ХIанз хIара округе бюллетена тIа шиъшша кандидат мара хургвац. Царех халкъа депутат хургва наха дукхагIа тIехьа кхаж тессар. ХIьта, хьалхагIа а санна, кхаж тоссача дакъа лаца деза спискана юкъебихьарех аханел дукхагIчар.

Из-м кхетадеш да, цхьабакъда, шиъ а кхычеттел цаI а кандидат мара ца хиннача кхыча 58 хоржаме округе таро мича хилар депутаташ харжа. Из мишта нийсденнад? Я. Сабирова яхачох, законаш толхадарах хинна хIама дац из. Цу округашка цхьаккха кандидат белгалваккханзар харжархоша. Цул совгIа, цхьа кандидат мара ца хиннача а харжархоша хьал ца лоацаш тоъал моттигаш хилар.

Спискашта юкъебихьача харжархоех аханел кIезигагIбараша кхаж тассарах, хоржамаш ца хиннилга лаьрхIар цхьайолча округашка. Ленински районе цу тайпара ялх округ я. Масала, итт саг кхаж тасса хьа ца вар бахьан долаш хоржамаш ца хиннилга лаьрхIар № 16 йолча округе. КIезига нах баьхкар Старопромысловски районе № 152, 181, йолча округашка кхаж тасса. Моттигашкарча Советашка хоржамаш дарах долча НГIАССР Закона 53-ча статьяга хьежжа, хоржама 53 округе цIаьхка хоржамаш хургда укх шера 22 апреле. Из ха хьатIаьхачалехьа чакхдаккха деза шеддар: кандидаташ белгалбелга, царна регистраци елга, депутаталла кандидаташ харжархошца вIашгIбетталулга, кхыдараш.

Теркалде дезаш да цхьаькха хIама: юкъара хоржамаш долча хана кхоачам хиллал болча харжархоша тIехьа кхаж ца тессача граждании бокъо яц цу округашка шоай кандидатураш шозлагIа оттае.

4 марта хоржамаш деча нийсденнача кхоачамбоацарех дувцаш, Я. Сабирова белгалдаьккхар, кандидаташ увттабеча, царна регистраци еча кхаж тоссача законодательство телхаеш моттигаш нийсъеннилга. Масала, цхьаболча кандидатий доверении нах участкови хоржамий комиссешта шоай дар качдолла гIийртар. Къахьегама коллективай цхьаболча викалаша эздий доаца гIулакхаш леладир. Царех дукхахбараш хоржамаш хила лехьа, ши ди хьалха кьахат яздаь хоам а ца беш, 4 марта хоржамий участкашка бIарглокхаш хила ловш бар. Кхаж тесса кабинаш кIезига я, яхаш, нах леткъаш моттигаш нийсъелар. Уж тайпа кхоачамбоацараш 18 марта ца хиларга дог доах оаха.

Кхоана, шозлагIа кхаж тоссача, грозненцаш хьинаре дакъа лацара тIахьех оаха. Массава а гIо ший граждански декхар кхоачашде!

СОЦАМ
Советски Социалистически Республикай Союза Президента
хьакъехьа

СССР халкъа депутатий Съездо соцам бу: Советски Социалистически Республикай Союза Президенталла харжа новкъост Горбачев Михаил Сергеевич.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

«Чечингавтотра н с» территориальни производственни объединенена чуйоагIача республикерча автотранспортни предприятешта юкъе яьржача яхье дика къахьегама мулаш а доахаш, бIубенна болх беш я пятилетка тIеххьарча шера Ужахов Iамирхан керте латтача Назрановски АТП коллектив. Дерригача технико - экономически хьокхамий шин бетта задани кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар цо. Цу юкъа пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа автопредприяте водителаша 8700 тонн халкъа боахама тайп-тайпара мовхьаш дIа-хьа дихьар.

Экономически реформа хьалашка къахьегача цар кхы мел дола хьокхамаш а дог гIоздоахаш да. Автотранспортах пайда ийбара коэффициента задани дикка тIеххкхоачашъяьй цар дIабахача шин бетта. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа яьй 49600 эзар сома маьха валови доходаш. Карарча шера заданел тIех АТП коллективо баь пайда а эзараш сомаш да. Укх шера иштта дика толамаш цо дахара керттера бахьан да предприяте кулгалхоша, общественни организацеша транспортникий къахьегами царна юкъера социалистически яхьи кхетамца вIаштIехььяккхар, балха ханах бизза пайда ийбайтар.

Автотранспортни предприяте дукха бригадаш я шоаш тIанийца декхараш хадданза тIехкхоачаш а деш, хьинаре къахьегаш. Царех я Газдиев ХIарони, Барахоев Беслани керте латтача водителий бригадай коллективаш. Цар хIара сменагIа нормаш 120—125 процент кхоачашъю.

Деша дай бац

ДIадахача шера дагим тIехьаюсаш, пачхьалкхен декхараш дукха тIадусаш чакхъяьлар «Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно - экспериментальни завода коллектив. Цун балха тIа дикагIча дагIорахьа хувцаденна хIама дац пятилетка тIеххьарча шера а. Долче, предприяте болхлоша кхоачашдац укх шера шоаш тIанийца доккхий декхараш. Кхыметтел пачхьалкхен планагIа а лоархIабац уж. ДIабахача шин бетта цар ара ца хецаш йисай бархI эзар сома маьха товарни продукци. Тайп - тайпара продукци маьхалъяккхара шин бетта задани 72,4 процент мара кхоачашъяьяц завода коллективо. ПланагIа лаьрхIачох цо маьхала ца йоаккхаш йисай 232 эзар сом мах бола продукци.

Геттара эсала да цун кхы мел дола техникo - экономически хьокхамаш а. Ший потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех лоархIаяьяц из. Смежникашка цо дIа ца кхоачийташ йисай итт эзар маьха товарни продукци. Низткъа мара лоархIабаьбац предприяте болхлой къахьегама овсарле лакхъяра заданех а. Халкъа эша товараш арахецара шин бетта план а кхоачашъяьяц цар. Экономически реформа хьалашка къахьегача коллектива балха тIа керттера хьокхам лоархIащ ба пайда бар. Цхьабакъда, шин бетта бе безача пайда цар ца беш бисар 30 эзар сом ба.

Заводерча цехех цхьаккха яц пачхьалкхен планах лоархIаеш. Къаьстта во болх беш я Кучеренко Василийи Володин Владимири керте латтача цехий коллективаш.

[illegible]

— Цу чоалханеча хьалах чакхдоьлара фу деза, аьнна, хет хьона?

— [illegible]

[illegible] сабар. ХIана [illegible] из хинна хиларах [illegible] кха шеко яц. ХIана аьлча, цхьадолча денощ Назранерча майдан тIа гулбора республике бахача кхиннача [illegible] Из-м, шоана хьаштдале, шоай тайпара дерригача халкъа референдум яр, наха из чакхъяьккхар цох дола закон а тIаопалехь. Вайна цIаькха а ходелар халкъа нравственни маькаленашна аихха бувзам болча халкъа политика овлаш мел кIоарга да, цуи тароваш мел йоккхи я. Боккхийча наха, дика викалаша, интеллигенце муттIарерча болхлоша шоай халкъа тIалаттача IалаьмаIте бокъонца бехктокхама малх шоашта дIатIа а йийца, пIенхаштта тохкамех чакхбаьккхар, цIи ялиитара кхерам бола цхьа сайг ца боалийташ. Сона хетаргахьа, Закавказье хиннача событеша нийсдича из теркам тIаозаш хIама да.

КПСС ЦК-ца даим бувзам а лоаттабеш, дукха болх бир республика партийни организаце. ХIа аьнна 7 марте митинге къамаьл дань воаллаше, Москве вахар со. Цей дездеш денош дар, бакъда, Центральни Комитет болх беш яр. Цу деношка са къамаьлаш хилар Политбюро членашца: КПСС ЦК секретараца В. А. Медведевца, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председателаца В. И. Воротниковца, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидатаца, РСФСР Министрий Совета Председателаца А. В. Власовца, КПСС ЦК секретараца А. Н. Гиренкоца, кхыболча бехктокхамеча болхлошца. Центре тIатеIIа болх бе болабелар, из беркате хила йиш яцар республикера событеш лерттIа, общественни порядок телха ца еш, экстремизм йоацаш лелаш хилча мара. Эттача хьалах хоам бир Михаил Сергеевич Горбачевга. Нийса никъ лехар, стратегически а тактически а декхараш къестаделга атта дацар цу чоалханеча хьале.

Эггара хьалха белгалдоаккхаргда аз, вай проблемаш центро йоаггIача тайпара кхеталь хилар, дукха болх бе бийлар цун проблема цхьан кога тIа яккхара дола политически наькъаш кийчдеш.

Дуккьала дIаала доагIа, цу деношка вахар Москва—Назрань яхача ший тайпарча параллела тIа латтарх центрерча кулгалхоща вIашагIкхетараш хул са, 46 шеран бархI дийнахьен наха сатувеаш йола проблемаш [illegible]

[illegible]

Цхьабакъда, [illegible] нах бар хьал [illegible]. Халахете а, харц [illegible] аралелхаш моттигаш а [illegible] съелар, царна [illegible] чIоаггIа новкъа дараш а долаш. Иштта, [illegible] нахьа, хабар араиккхел, митинге дакъа лоаца Къуйбаседа - ХIарижчен [illegible] тошка болх беш бола нах балхара дIабоахаргба аьнна. Цо кхы а ирдир хьал. Сунжа лоалахарча республика кулгалхоща къамаьл даьхьа тIехьагIа уж хабараш сайцар, харц долга наха кхета а деш. Цунца цхьана тхо гIийртар митинг, забастовкаш проблема къоастаяра дикагIйола форма йоацилгах нах дIакхетабе.

Бакъдар аьлча, чIоагIа хала хет митинг йолча хана цхьаццайола предприятеш болх ца беш е [illegible] мара болх ца беш, баззача боарамагIа болх ца беш латтар (аз юкъараш я промышленни предприятеш), бакъда наьха вахар Iалашдеш йола отраслеш: транспорт, коммунальни [illegible] баш ца совцаш болх беш хилар.

Тахан аз дег тIара баркал оал, гIулакха бехктахам, декхар кхета а [illegible] [illegible]

— Мишта хургва [illegible] хьона проблема къоастаяра перспективаш?

— [illegible]

[illegible] йоахараш. Со [illegible] XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа тIа [illegible] [illegible]

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш: парте ЦК Платформа проект ювц

Эргаяла р-чӀоагӀъялар да

КПСС XXVIII съезд хургйола ха гарга ме гӀерт шерагӀа а кӀоаргагӀа тохкаш а дувц коммунисташа парте хила йолаеннача перестроечни эргалонех. Телеэкранашка, радиоца, кепайоазон тӀа дийпа ца Ӏеш, собранешка, заседанешка, дискуссиони клубашка. Ала дош долаш ба цу хьакъехьа Наьсарера коммунисташ а.

Цу деша хетадаь тха аргӀанара «Герга истол» хилар Назранерча Ахриев цӀерагӀча «Электроинструмент» заводе.

Корр.: Фуд, шоана хеташ, перестройкана эггара чӀоагӀатӀа баргал еттар?

Льянсе Жабраил, инженер-технолог:

— «Бюрократ» яха дош ше а да безаме доаташ. Малав бюрократ? Вайнаьха меттаца аьлча, «са боаша саг» ва из, аьннар — аьнача а, дийгар — дийцача а [illegible] Ший чин лорадича [illegible] долча хӀамаина [illegible] из, дуне цӀи яппа доаге а. Тайп-тайпара бос [illegible] хамелеон яхача [illegible] хийсап да цун. ХӀаьта [illegible] бе кхаьчачул [illegible] — ше харц вале а [illegible] а из харара ца да[illegible] вола хӀамах хьаж ца [illegible] хьаде кий[illegible] а ва. Вешта из дош ше а [illegible] «бюро» яхача [illegible] «ратос» [illegible] лоттӀа а [illegible]

[illegible] хаш, аьнна, хе[illegible] из [illegible] Массане бюро[illegible] а [illegible] маза [illegible] а [illegible] къо[illegible] ха я хӀан[illegible] Сталинизма а [illegible] а [illegible] [illegible]

ХӀаьта а саго теркалдеш дац леткъаш лелача 100 болхлочун ду дехар. Отпискаш кхухьийт райисполкомо. Юхера а: «лаьттан фонд яц райисполкомага», — аьнна архитекторо тӀадам оттабир цу деша. Цо лакхе латтачо аьннар дир. Лакхе латтачунга — цул лакхе латтачунга аьннад. Иштта хул бюрократий маза Мичара лохаргва Ӏа царех бехкевар?

Буражаев Машарип, конструкторски бюро начальник:

— Планаш кхоачашйича — коллективана кулгал деш вола хьаким дика хул, кхы мел дола гӀулакхаш ах-астагӀа леле а. МалагӀаш да уж ах-астагӀа лелха гӀулакхаш? Уж да саг теркал ца вар, цунна фу эш ца хьажар, [illegible] хьахьокх из? Жалобаш. Коллектива чура организацешка а лакхе латтача инстанцешка а уж мел дӀахьа ух а хьежа мара, хьакима болх дика-во лоархӀаргбоаца система хила еза лакхе а лохе латтача органашка. ТӀаккха ховргда хьаким мах малав, цо болхлой йоакхо цо мишта ю. Цунга хьежжа бе мегаргбар партортанизаце а цун секретара а [illegible] мах.

Гапиев Хьусен, техотдела инженер-конструктор:

— Сага бокъонаш а [illegible]

хьегама коллективай лидераш хилар шоашта дезе.

Корр.: Фуд, шоана хеташ, парте вахара тахан новкъадар а цун «кема» тайжжа дӀа ца дохийтар а?

Буражев Макшарип:

— Дукха кхерий Ӏайнад парте кемана кӀал. Царех пхо Ӏохьенха а луш, из лерттӀа дӀа ца дохалуш хьувза а дукха ха я, вешта В. И. Ленина доалара вай мохк баьлчадена. Тахан-кхоана коммунизме дӀакхоач вай, яхаш нах Ӏеха а беш, мехках а цун къамех а ший хьаштдар деш хьавенача Сталина беллар из гӀурт. Хрущев кӀеанга — дукха из никъ мукъабаккха гӀертавар. Из а Ӏехавир «коммунизмана тӀахьехам беча лозунгас». Цо-м из хьахургйола ха а хоадаьяр — 1980 шу. ХӀаьта Брежневс даьр а ховш ма дий вай. Цунна бала бацар е коммунизма а е социализма а. Цо юхедисар а юхмаччахьа даьккхар, кхы а чӀоагъяь дӀаоттайир сталински командно - бюрократически система. ХӀанз а цу чу дохкаш хила мегар вай, нагахьа санна, цу кема ко бе деллача М. С. Горбачева хьалхленца перестройка [illegible]

Шакриев Темархан, — стандарташта воаккхагӀа вола инженер:

— Макшарип бакъълув. Дерригача тахан вай вахаре телха мел лелача гӀулакхий овлаш Ленин кхелхача денз сталински кхерама режимага дӀаӀомабеннача чиновникий кара вай Ӏаьдал хиларца дувзаденна да. Парте керте лаьттараш а моттигашкара деррига доал карахиннараш а уж хиннаб.

Фуд тахан партех Ленина хана ше хиннача [illegible]

жадеш дар. Сона хеташ, парте еш йолча перестройкана юкъе корта болча гӀулакхаех цаӀ да партен Советийн функцеш, бокъонаш хоадам боллаш дӀахьа къоастаергйола механизм хилар. Из ца хуле деррига доал хӀанзалца саннa юха а шийгахьа озаргда партес, вешта аьлча, цун аппарато. ЯлхлагӀа статья дӀаьккхаяр, аьнна а тӀехьашка яргьяц аппарат цу гӀулакха. Вайна ховш ма дий, из историях. Мел дийцар, мел хазад вайна: «Дерригa доал — Советашта!» яхаш деш хинна кхайкаралаш, тӀахьехамаш.

Цхьаькха а да сона къувлаш. Вешта цу хьакъехьа со цхьаь висара, кхерам а бий-хьогӀ... Цкъа а шозза а яхар мо зийнай аз (вай районе а кхычахьа а) парте райкома хьалхара секретарь хоржаш йола процедураш. Кеватеха ийча санна вӀаши тара хул уж цкъа-лета, шозлагӀлета, компьюторо оттаяьча программах мо чакх а йоаккх, совлен «дӀа-хьа ца хьовш». Парте райкома кулгалде оттавеш вола саг коммуниста вийца ца Ӏеш, цу моттиге бахаш болча парте боацача берригача наха а вувца веза пленуме харжалехьа. Цу тӀа, массехк кандидатурана юкъе наха белгалваь а хила веза. Иштта наха боввеш хила беза-кх ма [illegible] мел бола бехктокхаме кулгалхой, партийни советски, боахама органашка уж харжар аьнна бе-башха а доацаш.

Арчаков Ахьмад, материальни нормативай бюро керттера инженер:

— Иштта хила еза из процедура, нагахьа санна демократически принципашта вай тӀехьа дале.

[illegible]

йизза демократи. ХӀаьта «хьалхарчо» шийна еззача оагӀор дӀа-хьа а лестаергьяцар цу тайпара заседанеш.

Корр. Вайна эггара чӀоагӀагӀа дагадоаллачарех да, аьнна, хет сона вай паччахьалкхен федерацех дола дош. КПСС XXVIII съезда кийчо яра хетаяьча парте ЦК Платформа проекта тӀа дикка даьшха а даьшхад из. Цу хьакъехьа ала хӀама дий шун?

Барахоев Тархан, инструментальни отдела начальник:

— Сталина лелаяь киловзалаш хаьдда дӀа а яьха, В. И. Ленина ханашца хинна федераци юхаметтаоттае еза вай мехка. Ленина ханарча географически карта тӀара дӀа ца болабой хала хургба из болх дӀабахьа. Парте ЦК Платформа проекта тӀа а: «Цу даькъе хьахиннача халонашта из кӀалхаръяккхара магистральни никъ партена гу... паччахьалкхен лоаттама сталински, ший чулоацамга диллача унитарни модель хаьдда дӀаяккхарца, федерализма принцип йизза а леррагӀа а чакхъяккхарца». Сога хаьттача, аз цу абзаца тӀеххьа Ӏотт Ӏатохаргдар укх тайпара дешаш: «Цу деша хоадам бергбола механизм вӀашагӀйолла компетентни органаш деккхарийла йойла»; аьнна. ХӀана аьлча, чоалхане кегар ба «къамий дас» цу федерацена юкъебеллар.

Льянов Жабраил:

— Платформа тӀа нонагӀо теркам тӀабахийтаб кагийча къамашта а хӀаьта цар тахханарча вахара-лелара а болча кхерама. «Хьалха дӀаяхача хана миграциони процессаши деформацеши хилар ба[illegible]

тива вахаро ше белгал а даь, ца оттадича даргдоаца дешаш увттаде деза цар шоай ден повесткаш тӀа. Собране дувца оттадеш дола дош тохкаш, цу проблема овлаш лохаш, хӀаьта из дӀайоккхаргйола наькъаш лохаш массане а дикка болх баьчул тӀехьагӀа мара дувца а хӀаьта цох решени тӀаэца а йиш яц. ТӀаккха хургба цун низ а, тӀаккха юсаргьяц из каьхата тӀа.

Корр. Укх тӀеххьарча хана каст - каста нийслу коммунисташ партийни мугӀарашта юкъера шоай лоӀамах дӀабувла моттигаш. Фу бахьанаш да шоана хеташ, цу гӀулакха нерттердараш?

Льянов Жабраил:

— Аз аргда цу гӀулакхах сайна хетар. Дукхача хана денз хьайоагӀаш цхьа оамал я парте барий. Партийна билет киса хилча — дикагӀа йола балха моттигаш аттагӀа хьакхоачаш хиннай коммунисташка. Нахал лакхагӀа шоай хеташ а хиннаб из шоай киса деча. ХӀанз перестройкас ший меттаоттадеш латт из гӀулакх. ДӀахо, цхьабарий тешам байнаб партех. ХӀана аьлча, дукха нийса доаца хӀамаш гучадийнад цун мугӀарашка хиннарашкара застоини оалача хана.

Сона хеташ, керда хургйолча партийна Устава белгал дича бакъахьа дар коммунист ловчча тайпара партера дӀавала а чувиса а мегаргвола бокъо белгалъеш йола цхьа статья Сен сецаву, масала, пенсе ваха ком[illegible]

СССР эггара хьалхарча Президентага дув баийтаб

ТАСС парламентски корреспонденташа Кремлера хоам бу

Михаил Серггевич Горбачев СССР эггара хьалхара Президенталла хержав. 15 марта Ӏуйрийна цох хоам бир СССР халкъа депутатий аргӀан йоацача кхоалагӀча Съезде.

Председателал деш хиннача А. И. Лукьянова дош лу Съезда счетни комиссе председатела **Ю. А. Осипьяна**, цо хьадовзийтар дӀаяхача бус къайлагӀа кхаж тассарах хьахиннараш. ССР Союза верригa а 2245 депутат ва, аьлар цо. Селхан кхаж тоссача хана хоржама бюллетенаш дӀанийцар 2000 депутато. Хоржамий яьшкаш хьайийллачул тӀехьагӀа цар чу дар 1878 бюллетень. Кхаж тессараш дагарбича гучадаьлар 54 бюллетень нийса лархӀа йиш йоацаш хиннилга.

Укх тайпара тессар кхаж: кандидата тӀехьа — 1329 саго, духьала — 495-не.

Цу тайппара, зале хиннараш тӀоараш тохарца хьал а лоацаш, хоам бир председатела, кхаж тессараш дагарбаьчул тӀехьагӀа ССР Союза Президенталла хержав новкъост Горбачев Михаил Сергеевич.

Цхьан депутата деннача хаттара (юоп луш,) комиссе председатела белгалдаьккхар, М. С. Горбачева кандидатурана тӀехьа Съезда спискаш тӀа болчарех 59,2 процент бараша кхаж тессалта, вешта аьлча бюллетенаш дӀанийцача депутатех 66,45 процент бараша е кхаж тоссача дакъа лаьцарех 70,76 процент бараша. ТӀеххьара ши цифра справочни я. Хьалхаръяр официальни я.

Счетни комиссе протокол чӀоагӀдир Съездо.

КъайлагӀа кхаж тассара итогех соцам тӀайийцар: Советски Социалистически Республикай Союза Президенталла новкъост **Горбачев Михаил Сергеевич** хоржара хьакъехьа. СССР Конституцега хьежжа, СССР Президентага дув буйт СССР халкъа депутатий Съезда заседане.

[illegible] Съезда хьаьший хьалгӀовт. Съездо чӀоагӀъяьча СССР Конституце тӀа дув буъ Президента: «Торжественно дош лу аз вай мехка халкъашта тешшаме гӀулакх де, СССР Конституцена тӀера ца вала, гражданашта бокъонаши паргӀатонаши хили й т а, СССР Президент хиларах тарра, сайна тӀадехка док[illegible]

Колбина, Н. Н. Заславске, Н. И. Рыжкова кандидатураш оттаю.

Оттабаьча кандидатех цхьабараша самоотвод яьчул техьагӀа, бувца безарий спискана юкъебисар депутаташ А. И. Лукьянов, Е. П. Велихов, А. И. Казанник, К. Д. Лубченко, Н. В. Федоров, А. А. Собчак, С. М. Рябченко, Г. И. Фильшин.

СССР Лакхехьарча Совета Председателалла харжара А. И. Лукьянова кандидатура ювцача хана бе-бе дар Съезде дийцарш.

Съезде дийцараш. Масала, депутата **В. А. Шаповаленкона** хетачох, цу доккхача гӀулакха тӀа кхывола саг эш, из хила йиш яц озабезамаш деш.

А. И. Казанника кандидатура ювцача хана эггара хьалха къамаьл дир депутата **Ю. Т. Комарова**. СибарегӀа арадувлача цхьан газета А. И. Казанника еннача интервьюна ше раьза ца хилар тӀара хьадоагӀаш дар цо дийцар. Цу интервьюна чӀоагӀа духьала ваьлар Тувера депутат, цо Съездана предложени елар цун кандидатура юхаяккха, аьнна. Цо даьча къамаьла раьза хилазар депутаташ **А. М. Оболенский, И. В. Сорокин, Г. В. Старовойтова**, кхыбараш.

Цхьаькха кандидата **К. Д. Лубенченкос** СССР Лакхехьарча Совета Председатела постах шийна хетачох дийцар. Цун кандидатура хьал а лоацаш ораторааша белгалдаьккхар, лакха говзал йола юрист из волга, шийна дагалаттар долчча бесса дӀаоалаш, чоалхане дешаш къестадеча доагӀар де ховш волга. Законодательства, законноста а правопорядка а дешашта йолча Лакхехьарча Совета Комитета председатела заместитель, белгалдоахар къамаьлаш даьраша, парламента болх вӀаштӀехьбаккха а нах кхотабе а ховш ва. К. Д. Лубенченко кандидатура хьаллоацаш къамаьлаш дир **Э. А. Памфиловас, Р. А. Медведева, М. М. Сафина, В. И. Прокушева, Н. И Кашникова**. Цхьанне а ше юхаваккханар.

на доьга а. Тайп-тайпара бос хуьйуча хамелеон яхача шолкъа хьисап да цуьн. ХIаьта доал цун бе кхаьчачул тIехьагIа — ше харц вале а бакъвале а из карара ца далийта, воча хIамах хьаж ца йоагIаш моллагIа хьаде кийча а ва. Вешта из дош ше а французски «бюро» яхача деша гречески «ратос» (власть) яха дош IотIа а кхийтта хьахиннад.

Шоана из хаь, аьнна, хетаъ дуиц аз цох лаьца сел дIаьхдаь. Массане бюрократеца а цунца дега мала бийзача нахаца а лира къовсам лоаттабе беза ха я хIанзарьяр. Сталинизма а застойни а режимашта тови, царна пайданел эшашел хинна из таханарча перестройкана вIалла ца хиннача тайпара новкъа я. Чиновникий бюрократизм пхорах эттай мукъаленгахьа, паргIатонгахьа болабеннача вай наькъа. Цудухьа, парте Платформа проект хьалхара дакъа а цу проблема тIара дIадолалу: «Вай эггара хьалха дIахад социалистически принципашца тарлуш йоацача авторитарно-бюрократически системах», аьнна.

Тхоай коллективера цхьа масал доаладергда аз. Ер пхелагIа шу доладеннад тха заводан райисполкомаи юкъе цахаддаш наькхаташ дIа-хьа уха. Фуд тха болхлоша дехар? Цар дех законагIа шоашта бешамаш лелаяра йоагIаш йола лаьттая чIегалташ ялар. Лаьтта а да заводагаька доацаш, цу тIа из кагадолча «Назрановский» совхозо доал ца деш улл из. структорски бюро ... шк:

— Планаш кхоачашйича — коллективана кулгал деш вола хьаким дика хул, кхы мел дола гIулакхаш ах-астагIа леле а. МалагIаш да уж ах-астагIа лелха гIулакхаш? Уж да саг теркал ца вар, цунна фу эш ца хьажар. Сево хьахьокх из? Жалобаша. Коллектива чурча организацена лакхе латтача инстанцешка а уж мел дIахьа ух а хьежа мара, хьакима болх дика-во лоархIаргбоаца система хила еза лакхе а лохе латтача организацешка. ТIаккха ховргда хьакимех малав, цо болхлой йоакхо цо мишта ю. Цунга хьежжа бе мегаргбар парторганизаце а цун секретара а балха мах.

Гациев Хьусен, техотдела инженер-конструктор:

— Сага бокъонаш а цун декхараш дикка даьшхад Платформа тIа. Иштта баьшхача бакъахьа хетар сона цу тIа уж телхаеш болча наха бергбола Iоткъам а бехктокхам а. ХIана аьлча, митингашка къестадеча дIакхочийт цхьаболча чиновникаша цу тайпара гIулакх. Укх тIехьарча хана вай районе а кхыча моттигашка а хиннача событеша из къаьгга хьа а хьекхар. Платформа тIа яхача тайпара, эггара хьалха бюрократизм яха къаьна лазар вайна юкъера дIадаргдола рецепташ лаха еза вай хIара хьакима кабинете, хIара болхлочун посте а моттиге а Партийни организацей эггара хьалхара декхар из хет сона, нагахьа санна къа- а. Цо юхедасар а юхаьчачахьа даькхар, кхы а чIоагъяь дIаоттайир сталински командно-бюрократически система. ХIанз а цу чу дохкаш хила мегар вай, нагахьа санна, цу кема ко бе деллача М. С. Горбачева хьалхленца перестройка йолаеннасцаре.

Шакриев Темархан, — стандерташта воаккхагIа вода инженер:

— Макшарий бакълув. Деррига тахан вай вахаре телха мел лелача гIулакхий овлаш Ленин кхелхача денз сталински кхерама режимага дIаIомабеннача чиновникий кара вай Iаьдал хиларца дувзаденна да. Парте керте лаьттараш а моттигашкара деррига доал карахиннараш а уж хиннаб.

Фуд тахан партех Ленина хана ше хиннача тайпара наьха тешам юхаболара эггара хьалха эшар? Сона хеташ, эггара хьалха де дезар да парти обществал лакхагIа а чIоагIагIа хилар конституционно дIачIоагIдаь 6-гIа статья дIаяккхар. Цигара дIайолалургья парте чурча вахара кхымел йола эргалонаш а.

Буражев Макшарип:

— ЯлхагIа статья дIаяккхарах а хIама хургдац, нагахьа санна партес ше, общеставал лакхехьа хилара хьагойташ йола белгалонаш дIа ца йоахе.

Гациев Хьусен:

— Нийса йоах Темархана а Макшарипа а, укхаза къамаьл даьча кхыбараша. Парте эргайоалача хана эггара хьалха бIаргагуш хила деза наха хьалхашка цун сий долета, компьютеро оттаьча программах мо чакх а йоакх, совлеи «дIа-хьа ца хьовш». Парте райкома кулгалде оттаеш вола саг коммунисташа вийца ца Iеш, цу моттиге бахаш болча парте боацача берригача наха а вувца веза пленуме харжалехьа. Цу тIа, массехк кандидатурана юкъе наха белгалвань а хила веза. Иштта наьй боназаш хила беза-кх, хоржаш мел бола бехктокхаме кулгалхой, партийни советски, боахама органашка уж харжар аьнна бе-башха а доацаш.

Арчаков Ахьмад, материальни нормативай бюро кертера инженер:

— Иштта хила еза из процедура, нагахьа санна демократически принципашта вай тIехьа дале.

Гациев Хьусен:

— Сона вIалла нийса хетац парте чурча вахара практика юкъе а даха дIачIоагIденна цхьаькха цхьа хIама. Из да партийни органий кулгалхой хоржаш йолча системаца дувзаденна. Хьаьацаргья вай, масала, комитета бюро. Мала хул бюро председатель? Комитета хьалхара секретарь хул. Цун санна председатель хила бокъо еций цу бюро доакъашхоех хIаране, нагахьа санна коллегиальни орган яле? Сона хеташ-м я. Дика дар, нагахьа санна парткома е бюро заседане хулача хана а хIаьта из кийчъеча хана а цу доакъашхоех хIаравар шийгаргI-аргIагIа председатель хургвола система вIашагIъеллача. ТIаккха хургьяр цу органе партена гу... паччахьалкхен лоаттама сталински, ший чулоацамга диллача унитарни модель хьадда дIаяккхарца, федерализма принцип йиза а лерргагIа а чакхъяккхарца». Сога хьаьттача, аз цу абзаца тIеххьа IотIатохаргдар укх тайпара дешаш: «Цу деша хоадам бергбола механизм вIашагIйолла компетентни органаш декхарийла йойла», аьнна. ХIана аьлча чоалхане кегар ба «къамий дас» цу федерацена юкъебеллар.

Льянов Жабраил:

— Платформа тIа нонагIо теркам тIабахийтаб кагийча къамашта а хIаьта цар тахханарча вахара-лелара а болча кхерама. «Хьалха дIаяхача хана миграционни процессаши деформацеши хилар бахьан долаш, — йоах цу тIа, — цхьадолча халкъашта шоай исторически даьхене шоай дола гIулакхаш дIададлара кхерам тIаэттар». Бакъахьа хетар, цох хетта репрессе гIечала кIалдаха къамаш шийн къаьсттача группана юкъе а дахийта, царна беш бола теркам а цар эзача халонга, йохаьлча цар бокъонашка, уж къамаш оакхарий хьисапе низ тIа а бихьа довхарга хьежжа хургболаш белгалдаьдаларе. Физически а моральни а — шозза Iазап ма эзарий цар.

Манкиев Iамархан, завода партийни бюро секретарь:

— Партийни собранеш а заседанеш еш йола хIанзара процедура овлангара ца хийцача яргьяц, сона хетачох. Къаьстта теркам тIабахийта беза уж кийчъяра. Коллекхьа я парте барий. Партийни билет киса хилча — дикагIа йола балха моттигаш аттагIа хьакхоачаш хиннай коммунисташка. Нахал лакхагIа шоай хеташ а хиннаб из шоай кийса деча. ХIанз перестройкас шийн меттаоттадеш латт из гIулакх. ДIахо, цхьабарий тешам байнаб партех. ХIана аьлча, духха нийса доаца хIамаш гучадийнад цун мугIарашка хиннарашкара застойни оалача хана.

Сона хеташ, керда хургйолча партийни Устава белгал дича бакъахьа дар коммунист ловчча тайпара партера дIавала а чувиса а мегаргвола бокъо белгалъеш йола цхьа статья Сен сецаву, масала, пенсе ваха коммунист, нагахьа санна партена а хIаьта ше юкъеволча организацена а ше пайдане хургвоацилга цунна хайча? Цун шийн лоIамах дита мегаций из дош. ДIавоале дIавалва — из, Iай — Iелва. Партийни платформана раьзабоацараш а шекбувлараш а ца эша мег эргайоалаш йоагIача партена. Сона хеташ, цо чIоагIйийн мара, партена эшам бергбац цу гIулакхо.

Къамаьл дIаяздаьр ва
М. ЗАНГКЕВ,
тха собкорр.

СУРТА ТIА: «Гергача нетола» доакъашхой (аьрдехьара аьттехьа) Т. Барахоев, Т. Шакриев, А. Арчаков, М. Буражев, Хь. Гациев, Ж. Льянов.

итогех соцам тIайийца: Советски Социалистически Республикай Союза Президенталла новкъост Горбачев Михаил Сергеевич хоржара хьакъехьа. СССР Конституцега хьежжа, СССР Президентага дув буийт СССР халкъа депутатий Съезда заседане.

„СССР халкъа депутаташ Съезда хьалхий хьалгIоьт. Съездо чIоагIъяьча СССР Конституце тIа дув буъ Президента: «Торжественно дош лу аз вай мехка халкъашта тешаме гIулакх де, СССР Конституцена тIера ца вала, гражданашта бокъонаши паргIатонаши хили й т а, СССР Президент хиларах тарра, сайна тIадехка доккхий декхараш цIена кхоачашде».

Съезда цIергIа, гулбенараша тIоараш тохарца хьал а лоацаш, председательлал дечо хьанхайкаду М. С. Горбачев СССР хьалхарча Президенталла харжар, из Советски паччахьалкхенна керте оттар.

СССР Президент **М. С. Горбачева** трибуна тIа хьатIа а вай, къамаьл ду.

Перерыв хиначул тIехьагIа **М. С. Горбачева** аьлар: СССР Президенталла харжарца дувзаденна, СССР Лакхехьарча Совета Председатела са декхараш чакхдаьннад. Цудухьа Лакхехьарча Совета Председателах дола дош къоастаде деза.

Из дош ден повесткана юкъехьу Съездо.

Ше СССР Президенталла харжарца дувзаденна М. С. Горбачева СССР Лакхехьарча Совета Председатела полномочеш Iояхкара, должность дIаяккхар бахьанце СССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместитела А. И. Лукьянова полномочеш дIаяхара, президентски поста тIа харжарца дувзаденна М. С. Горбачева СССР халкъа депутата полномочеш Iояхкара хьакъехьа соцам тIаэц Съездо.

Цул тIехьагIа перерыв хул. Из ю йоккхача паччахьалкхен посте харжарий кандидатураш белгалъяр духьа.

Заседане юхагул а бенна, цун болх чакхбаккхара кхаж тассарца депутаташа эшаш йола полномочеш лу Съезда президиумана.

Цул тIехьагIа Съезд йолалу СССР Лакхехьарча Совета Председателалла харжара кандидатураш оттае. Хьачутелара аргIанара диллача депутатий А. И. Лукьянова, Е. П. Велихова, А. М. Яковлева, Ю. А. Рыжова А. Н. Яковлева, Н. А. Назарбаева, Е. М. Примакова, А. Н. Казанника, К. Д. Лубенченкой, Н. В. Федорова, А. А. Собчака, С. Б. Станкевича, А. И. Вольске, С. М. Рябченкой Г. И. Фильшина, Д. Н. Кутультинова, Г. В. ... дахьилкхар, ... йола ... из ... на дагалаттар ... дIасахааш ... къестадеча ... волга. Законодательства, законоста а правопорядка а депутата йолла Лакхехьарча Совета Комитета председатела заместитель, белгалдаьхар къамаьлаш даьраша, ... баккха а нах ... ва. К. Д. Лубенченко кандидатура хьалхалаш къамаьлаш дир **Э. А. Памфиловас, Р. А. Медведева, М. М. Сафина, В. И. Прокушева, Н. И. Кашникова**. Цхьаьне а ше юхаваккханзар.

Н. В. Федоров хьаллаьхача депутаташа белгалдаьккхар, «перестройка къонахъ» езилга.

А. А. Собчака кандидатура ювца йолалу Съезд. Депутат **А. А. Джарымов** адыгейски делегаце цIергIа духьала вар кандидата, цо дагадохийтар дукха ха ицалцаш, цунна хетачох, А. А. Собчака дэь тIома къамаьл. Депутата **В. И. Колотова** аьлар, кандидата даь къамаьл Съезде бе-бе къестадаьдале а, претендентах йоакха дика оамалаш керттера лархIа еза. Депутаташа **А. Е. Андреева, А. П. Яненкос, С. Ф. Ахромеева,** кхычар кандидата йоккха профессионализм белгал а йоаккхаш, критика йир цун цхьайолча сага а къамаьл дара а оамалашта. Депутата **Е. А. Ад пина** . Съезд тIахьийхар А. А. Собчака а къонагIа болча кхычар а кандидатураш дIахо йодача хана теркалъяра.

Дош дийхача **А. А. Собчака** мукIарал дир, шийх мел дийцачо чIоаггIа уйла яйтилга. Цо белгалдаьккхар, дикагIча оагIорахьа хувцамаш хиннадале а, Лакхехьарча Совет хIанз а хила йоагIаргIача бесса шийн лоIаме йоацилга, цун ма эшша профессионализм, бехктокхам, демократизм йоацилга парламентски аппарата овлангара реформа ца йича яргиозцилга. Якутски адыгейски халкъий викалашта хьалхашка бехназвала ше кийча волга хьа а кхайкадаь, цо цунца цхьана белгалдаьккхар, ше дийцар цар нийса ца кхетадаьлга: аз яьхар, аьлар цо, фух даь депутаталла чакхбала гIертача политически деятелашта духьала дар, хIана аьлча шоай халкъагагара шоаш баьча моттигагара, бахача е болх беча моттигагара хержацуш.

Цхьаькха цхьан претендента — **С М. Рябченкос** дийцар парламента балхах шийна хетар. Цо яхачох, мехка Лакхехьара Совет белгаларча даькъе Президента духьале еш хила еза, хIаьта вокх оагIорахьара — законаш вахаре чакхдахара гIо деш.

Цул тIехьагIа депутаташа лаьрхIар СССР Лакхехьарча Совета Председателалла харжар духьа ... кхаж тоссача бюллетена тIа (алфавитни порядкагIа) ераш кандидаташ юкъебахьа: Е. П. Велихов А. Н. Казанник, К. Д. Лубенченко, А. И. Лукьянов С. М. Рябченко, А. А. Собчак, Н. В. Федоров, Г. И. Фильшин.

ЙоагIачул дукхагIа энерги

«Грозэнерго» производственни объединене предприятешта юкъе яьржача яхье хьалха латтача шоллагIча теплоэлектроцентрала энергетикаша къаьстта дика болх бу шийтталагIча пятилетка тIеххьарча шера. Электрически энерги яккхара шин бетта задани дикка тIеххоачашъяьй цар. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа яьккхай 45 миллиони 400 эзари киловатт-сахьат электроэнерги. Уж толамаш даха цар вIаштIехьдаьннад оборудоване балха технологически режим нийса лелаярах, къахьегама дисциплина чIоагIъярах.

Къаьстта дика болх а беш, хадданза шоай новкъосташта хьокхам телаш ба укхаза яьй машинист Тарасова Татьяна, сварщик Эльбиев Руслан, электромонтераш Жуков Михаил, Фоменко Владимир, приборист Степанченко Юрий, мастераш Хасуев Салман, Канарский Алексей, инженер Чохадзе Татьяна, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

КЪУЛБАСЕДА КАВКАЗЕРЧА БУСАЛБА НАЬХА ОБЩЕСТВАШКА

СССР бахача динах тешаш болча наьха вахаре доккхий хувцамаш хулаш латталга хьахьокхаш я маьхка тайп-тайпарча регионашкара уха информаци.

Масала кердача тайпара шоай болх вIаштIехьбоккх Къулбаседа Кавказерча бусалба наьха объединенеша. Хьалха Къулбаседа Кавказа бусалба наьха духовни управлене состава чуйоагIаш хиннача Нохч-ГIалгIайчен, Черсий-Балкхаройчен, Къулбаседа-ХIирийчен, Ставропольски края дина организацеша дIадаха шу чакхдоаллаш шо-шоай духовни централ вIашагIъехкай. Дукха ха йоацаш Махачкале хиннача съезде Дагестанерча бусалба наха а. Керда духовни организацеш кулгалде йолаеннай динах тешаш барий дина вахара.

Казыят — Ставропольски краерча бусалба наьха г. Черкесскерча дина центро лаьрхIад шоай общинай берригача члений цIергIа Азербайджана а Армене а динах тешаш барашка кхайкарал де вIаши барта халара, къамашта юкъерча гIулакхий, доттагIала дезача традицешта тешшаме хилара, дIа-юха дувцар кхетадеш а къахетаме а хилара уж тIахьехаш.

— Со дог тийша ва, — аьлар Казыята кулгалхочо Бердиев Исмаила, — национализм а экстримизм а гучаювлалга харцахьа лоархIаш дола дешаш вIаший уллув ядача Закавказьерча республикашка вахача хIара сага дегага кхоачаргхиларах, бусалба саг из вале а христиании вале а. Лаьттан тIа болаш мычаб наха юкъера мостагIал могадеш бола ди, — белгалдаьккхар бусалба наьха общинай кулгалхочо И. Бердиева.

Черсий-Балкхарой автономни республике моттигера Казыят вIашагIъеллачул тIехьагIа цун кулгалхой Пшихачев Шасиг керте а волаш тIабаха хиннаб республика Министрий Совета председатела заместитела Е. Кимова. Казыята керте латтачо цига белгалдаьккхад дина общества вахарах дола дешаш республике хано дIадехарашка хьежжа къестадеш хилар. Цо дош деннад гулбеннарашта бусалба наха дIахо йодача хана а республике бахача берригача нахаца цхьана дика гIулакхаш а машаре вахар а хилийтара хьинаре дакъа лоацаргда, аьнна.

Цу тайлара гуманни позицеш йолаш шоай динах тешараш хиларах дийцар Нохч-ГIалгIайчен бусалба наьха духовни кулгалхочо Газабаев ШахIида а.

Къулбаседа-Кавказа городашкеи юрташкеи дIахо регистраци еш я керда вIашагIъехкача бусалба наьха обществашкаа.

Москв.

(ТАСС)

Арахеца йолаяьй барзкъаш дутта машинаш

Конверси кхаьчай Горьковски автомобильни заводе а. ХIанз эшаш йоацача станокех мукъайоахаш латт цехаш. Стандартни йоацача оборудоване цехе хIанз вIашагIъеллай «Элита» яха барзкъаш дутта машинаш хьаеш йола производство. Уж я барабан боацача тайпара 2 килограмм декъа барзкъаш дутташ йола пластмассови стирально-сушильни машинаш. Укх шера арахецаргья 140 эзар машин.

СУРТА ТIА: арахеца йолаяь «Элита» яхача маркагIа йола барзкъаш дутта машинаш.

Б. КЛИПИНИЦЕРЕИ,
Н. МОШКОВЕИ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Нохч-ГӀалгӀай облсовпрофе

Кхачан программа кхоачашъяр — дерригача халкъа гӀулакх халарах дувца эшац. Партен правительствасеи аз кхоачашъяра шийна могар ду, цу даькъе, промышленни предприятешка хьа а даьд хьадеш а латт гӀона дола боахамаш, рентабельни йоацача совхозий, колхозий лаьттащ арендаторашка дӀател, юртбоахама кооперативаш вӀашагӀъехк.

Цхьабакъда, нах юртбоахама продуктаща Ӏалашбеча цхьаькха цхьа лоархӀаме резерв я — индивидуальни бешамаш лелаелга шерра дегӀакхувлар. Берригача мехка гӀолла правительства решенегӀа безам болчоа коартолаш, баьцдаараш, сомаш хьалкхебара лаьрхӀа лаьттан участкаш хьакъестаю. Мехка къаьст-къаьстача регионашка из гӀулакх дегӀакхувларо дика пайда лу, цу даькъе, нах цу продуктаща Ӏалашбечара кхохкам дикка лохбеппаб. Кхымел дар дӀадаьлча цу участкей даьша шоаш баьцдаараща, сомаща Ӏалашбу, хӀаьта совлен дар дохк.

Из дош къоастадеча шийгара хьинар гойтар НГӀАССР Министрий Совета. Масала, 1986 шера цо тӀанийцар «1986 — 1990 шерашка НГӀАССР-е коллективни бешамаш лелаелга дӀанийсдара схема чӀоагӀъярах» бола соцам. ХӀаьта цуица из гӀулакх чакхдаккхара лаьрхӀа эзар совгӀа гектар лаьтта хьакъоастаде лерхӀар.

Цхьабакъда из соцам чӀоагӀа ледара кхоачашбу, керттерча даькъе каьхата тӀа бус. Масала, Грозне кхоачаш па еш йиссай 15 эзар заявка. Цу даькъе чоалхане хьал хьахиларца цувзаденна НГӀАССР Облсовпрофа Президиумо укх деношка тӀапийцар «Республике коллективни бешамаш лелаечара кхоачамбоацарех» йола ер заявлени.

Дукхача кхачан товарий дефицита хьалашка нах продуктаща Ӏалашбеча дика гӀо дергда коллективни бешамашка коартолаш, баьцдаараш, сомаш хьалкхебеш хилча. Болхлой, гӀулакхерча наьха бешамаш лелае безам хилар хьаллоац мехка правительствас, профсоюзаша, кхыча общественни организацеша.

Укх дӀадахача диъ шера республике бешамаш лелае безам бараш 27 процент дукхагӀа ба, хӀаьта уж 39148 саг хул. Лаьтта дезача наха шоай къахьегаица эзараш тоннаш сомащ коартолаш, баьцдаараш хьалкхедаьд. Цо нах лаккха дикал йолча продукцеца Ӏалашбеча гӀо даьд, иштта коллективни бешамаш лелаярцара безам совбаьхаб, лаьттан участкаш хьакъоастаяр дехаш заявкаш дукхагӀа хьачутийлийтай.

Цхьабакъда, тӀеххьарча шии шера наха лаьттан участкаш хьакъестаяра дош во къестадаьд. Цудухьа республике коллективни бешамаш лелаелга во дегӀанхад. Цхьайолча райончашка НГӀАССР Министрий Совета 1986 шера тӀанийца «1986 — 1990 шерашка НГӀАССР-е коллективни бешамаш лелаелга дӀанийсдара схема чӀоагӀъярах» бола соцам кхоачаш- [illegible]

[illegible] лерхӀар. [illegible] нах етта- [illegible] заявкаш [illegible]

[illegible] участкаш хьа ка [illegible]

стваш хица Ӏалашъяц, шоай участкашта дӀа тӀа ваха таро луш дола наькъаш дац. Цу участкашка уж дӀа-са кхувла безаш йола транспорт во лел. Ледара дегӀакхувл коллективни бешамашка хьакхеяь йола совлен продукци дӀачуэцара сеть. Геттара во вӀаштӀехьдаьккхад царга гаьнаш, ги, инвентарь, минеральни а органически а удобренеш йохкалга.

Цу дерригнена боагӀаш раьза бац гражданаш, цо потребительски рынке чоалхане хьал хьакхолл, иштта кхы тӀа коартолий, баьцдаарий продукцена дефицит хьахулийт.

ХӀаьта республикерча ерригача отраслеви профсоюзий хьашташ теркал а деш облсовпрофа президиумас республикански а моттигера а паччахьалкхен органашкара хьадех коллективни бешамаш лелаелга махулла сихагӀа дегӀакхувлара дола де дезараш тӀаэцалга. Хьалхарча аргӀанара де дезараш санна лоархӀ 1990 шера 1 январага кхаччалца коллективни бешамаш лелае лаьтта къоастадар дехаш республикански къахьегама коллективаша хьачу мел еннача заявленега хьажар, дарна укх шера бӀаьстий а [illegible] а ма хулла дукхагӀа лаьттан участкаш хьакъоастаергйолаш.

Облсовпрофас, отраслеви обкомаша профсоюзни комитеташ, къахьегама коллективий советаш, боахамий, министерствай, ведомствай, предприятей кулгалхой тӀехьех коллективни бешамаш лелаелга дегӀакхувлача долаш дола кхоачамбоацараш дӀадахара, къахьегамхошта [illegible]

Технологаша лоархӀаш бараш

Н. Анисимова цӀерагӀча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода установкашта юкъе яьржача социалистически яхье укх тӀеххьарча шерашка даим хьалха латташ хьайоагӀарех я ЛЧ-24 яхача установка коллектив. Укх шера а ше тӀанийцача декхарех тӀехдика лоархӀаеш хьайоагӀа из. Дерригача технико - экономически хьокхамий шии бетта задани кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар установка технологаша. ПланагӀа лаьрхӀачул совгӀа цар арахийцар итташ эзараш сомий маьха товарни продукци.

Уж толамаш доахача хьинаре къа а хьегаш, диза дакъа лаьцачарех цаӀ ва технолог Чирва Валентин Иванович. Из установка болх бе йолаелча денз укхаза къахьегаш хьавоагӀарех ва В. Чирва. Установкерча технологашта юкъе эггара дикагӀа лоархӀаш вола специалист а ва из. Цудухьа установка болхлоша бригадиралла оттаваьв къахьегама ветеран. Хьаьнала къахьегаши шийна декхараш цӀена кхоачашдеши барий оагӀув хьаллоацаш, цар сийдеш ва бригадир. Цхьабакъда, хьалхашка латтача декхарий даькъера бехктокхам ца бовзаш, бебашха ца хеташ тесса болх лелабечарца машар болаш вац из. Уж санна барашка къахьа дале а, доаггӀаш дар юхь-духхьал дӀаоал цо.

Цунга хьежжа башха-дика технологий коллектив хьахиннай установке. Цхьа дезал санна барт-цхьоагӀо йола интернациональни коллектив оал цунах заводерча дукхханеша. Иштта йолча коллективе чӀоагӀа лоархӀаши сийдеши ва къона технолог, комсомольски организаце секретарь Шерипов Хаваж Усманович. Ше хаина къона вале а, установке болх беш вола ши шу мара деце а цунах беппа тешам бокха ба. Установкерча массе а йолча участке болх бе ховчарех ва из. Ше къахьегаш волча моттиге балха тӀа цо мело яь, шийна бехкагӀа хьовзам хилийта цхьа моттиг нийсъеннаяц. Иштта вола из къахьегама вахте латта участок тешаме я оал цунца цхьана къахьегача технологаша. «Цаховр — дӀаӀомадергда, Ӏомавала безам боацар — тхоца тарлургвац» яхача девизагӀа болх беш ба В. И. Чирва сменера технологаш. Иштта къахьегача цар коллектив тӀа-тӀа чӀоагӀлуш йоагӀа.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) бригадир В. Чирва, оператор Шерипов.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Керттердар—продукце дикал

Коллектива сий лохдер

Стандартизацей - метрологен Нохч-ГӀалгӀай центра болхлой хьежаб В. И. Ленина - цӀерагӀча - Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода Г-43-107 лхача установке пропан-пропиленови фракцеш арахецачара технически хьалаш хила мадерзара дий. Цига царна гучадаьдар пропан-пропиленови фракцеш арахецача технически хьалаша дӀадехараш кхоачаш а ца деш, завода коллективо кийч а яь, ПОГНОС-о могаьча предприяте стандартах укхаза пайда нибелга.

Из дар нийса дац ала йишйолаш дац: производства специфика ларде а лувцаш, нагахьа санна, эшаш хуле хӀара предприяте бокъо я кийч а еш, шийн стандар- [illegible]

дукхагӀа сероводород увш да.

Из боагӀача боарамал дукхагӀа увш хиларца дувзаденна чӀоагӀа мукх юъ оборудовани, из бахьан долаш Ӏаухаш зехьа йов пропан-пропиленови фракцеш. Масала, пропан-пропиленови фракцей расходчик чуйола металлически шкафе тӀера дакъа шии шерага дӀакхачлехьа еха дӀаньлар. Цу масалас къаьгга хьахьокх технологически оборудовании трубопроводаши иштта чӀоагӀа мукхюаш, йохаш хилар.

БоагӀача боарамал дукхагӀа сероводород увш хиларо чоалханегӀа берзабу пропан-пропиленови фракцеш серах цӀенъяра йолча узла болх. Цул совгӀа из бахьан долаш [illegible]

яз продукци маьхал ца йоаккхийташ соцаяьй. Предприятена экономически санкцеш яьй. Брак яь продукци ара ца хецаш соца а яьй деррига а хила мадеззара да аьна, хетадала а тарлу. Хьае бокъо енна йоаццашехьа технически хьалаша дӀадехараш тешха а деш, предприяте коллектив [illegible] ар пропан-пропиленови фракцеш. Цудухьа шозлагӀа проверна а яь, юха а экономически санкцеш йир цунна. Долче, таханарча дийнахьа предприяте стандартах пайда ца ийбайташ соцабаьб, арахецача продукцена тӀахьожам лоаттабу технически хьалаша дӀадехарашка хьежжа.

Са ала безам ба мичча [illegible]

Картоев Мурат

ДОШО ЦӀИЙ

(Иштта цӀи йолча романа дийлагӀа дакъа)

— Даьра Гуржейха, хьалха санна, ма бац хӀанзара кхалнах а. Са хиллалца наб ца йича а, шек боацаш, "бераш ги а дехке оасар де болхар тхьовра хьалха, хӀаьта хӀанз мараца бийса яьккхача а, ахӀий—вахӀий яхаш, бӀаргча бутт боаккх, нах дӀа-хьа баьлча гӀаш юкъе кулг хьекхаш лелаш. Устазора, уж са насарий бац хьалха-тӀехьа баргболаш, е из де дагаболаш а.

— ЦӀен тӀа да а воацаш яьхача сона дика хов хьона из, Фажи.

— Доккха дог долаш саг я-кх хьо, сона-м могаргдацар хьона иштта. Сапета кӀаьнк ваьв ма йоахий. Яха-м хиннаяц хьо?

— Хиннай. Арсмак чӀоагӀа гӀадваха ва, мовлат а дешийтад. Даь-нана кӀаьнка юхера хьа а ялац, Амир, аьнна, кӀаьнках цӀи а тиллай.

— Даьра, дика кхалсаг-м я цар цӀагӀа енар, царна хой. Ва, фу хилар цу довнах?

— Латташ да, ер ма дий ала хувцаденна хӀама а доацаш.

— Кайпа яр из дувцаш. Цкъа а шозза а Каваз йодача хьоадир цо из.

— Сона дикка кӀордаяьй из Кайпа.

— Цун йоӀо дувцаш хезад сона, ерзан яьлча цун настарий чӀийнаш бӀаргагу яхаш. Из па ухе, саг гӀамал ух ала йиш ма яц. «Ва Кайпа, боад къовлабелча, сийрда са хиллалца говр хехкаш я ма йоахий хьо. Оарций сесага цӀий Ӏувдар хьо я ма йоахий, шийга аьлча, цо фу аьинад хой хьона? — «Цун цӀий Ӏувда аха, моша хьажкӀаш хьокхаш, тоаболийташ латташ сира ди ба са, аьннад

— из-м гӀамал ухаш, Эдал дехьа ялаялара, цо нах бита.

— БутаргЬац хьона хӀаьта. Ӏоа, юрта эгӀа вахача Жахота шера цхьацца Ӏаса ла йоах. Цу Жахотагара хезад шийна яхаш дувцар тха цӀагӀарчо: пюашта юхе гӀолла из Кайпа тӀехьаювла йолаеннача хана денз, дов доладелар са Ӏаьсий, яхаш. ХьалхагӀа гӀелделе, тӀехкий ден тӀа а кхаьче делий дӀадоал, йоах.

— Из гӀамал ахарца бала ма бацар вай.

— Гуржейха, дезал дукха бар ма йоаший цун. Мича бахар уж?

— Байра. ЦӀаьхха лазараш а хинна, байна дӀабаьлар. Во боацаш къонташ-м, даьра, бар цунбараш.

— МаӀасий даь-веший вигӀий сесаг я мотт сона из Кайпа.

— Уж мишта хул мича хов сона, баккъда, юкъе гаргало йовллаш ба уж. БӀаьстан юххе массайттаза а вайшеп сона МаӀас Кайпар [illegible]

аттадар а ловш хьайоагӀа из, цӀен тӀа да воацаш йисача хана денз.

Сарахьа кха тилла кийчъяь дахчан гударг юстара а яьккха, цӀенош цӀенде эттар из. Бакъда, новро кулгашка ладувгӀацар, тайп-тайпара сурташ бӀаргашта хьалхашка хьа а этте, кӀеззига лаьтта а лаьтте, сецца дайна гӀа санна, деша а деше дӀадоалар. Иштта хул бӀаьстан юххе лоа дашача хана, иштта хул аьхкий догӀа дийлхачул тӀехьагӀа морхаш дӀайолхача хана. Лакха лоамаш санна, вахара саготонаш эттай цун бӀаьхача новкъа, бакъда, хӀанз а шортта низ ба кулгашка, тоъала хозал я юхь тӀа, ма езза сердал я бӀаргашка, ма эшша морзо я дегӀаца. ЦӀаккха ма эшалба вайна дика дегаши цӀена бӀаргаши дола нах!

Урхе яьккха, нийсача гӀолла хье дӀаволавелча, хьай детага ладийгӀадий Ӏа. Ма чехка а сихденна а детталу из, дунен тӀа мел дола гӀар — тата мицӀара зиртилг миссел мара хетац цун декарга лерг диллача.

Хих бииза яй кхехка а оттабаь, коа араьлар Гуржейха, бакъда, кулг хӀаман тӀа сацацар, уйлаша дог Ӏувдар.

МаӀа бер хиннадац Гуржайхий. ВӀаштӀехь-тӀехьа кхо йиӀиг хилар цун, царех йоккхагӀчох Сапети, шоллагӀчох Рукъети, зӀамагӀчох Аьсети яха цӀераш техкар. Цигга велар цӀенда. Шийна йиӀигашца йисар Гуржейха, бакъда, шийн ков дӀахецанзар цо. Наьха новкъосталца доккха деце а дика цӀенош дир, йоккхагӀйола йоӀ маьре яхийтар. Сапет дӀаяхарга хьежаш баьгӀача санна, дукха ца гоаш вож шиъ а дӀалийлха маьре бахар. Адама ма йовзийла цхьоал, дала ма дахьалда къамаьл де юхе саг а воацаш йисар. ХӀанз чилан орг хьалусташ санна, шийн вахара оагӀонаш дагаяьккар Гуржейхийна, цунца цхьана духьала эттар вахарцара йирча а хоза а сурташ. Мала яр цун цӀагӀара ара а яьнна, хӀетта дӀаяха саг? Укхангара нраз даьккха саг яр-теш, укхангара мар ваьккха кхалсаг яр-теш? Вешта, цун-м фу бехк ба? Маца хиннаб гӀалгӀай кхалнах шоай нраза дай?

Гуржейхана шийла хийтар [illegible] ара. Сийсара дийлхача догӀа сийрда хьежача маьлха йовхал котьалийтаилар. Шелал лаьттан кӀалхара хьалъюлаш санна хотар. Сигала морхаш дӀаяржаш санна, чехка дӀальржар шелал ара гӀолла, дегӀа тӀара моо гӀоргӀолла, ахкан йоихалга даьттеш, [illegible] цӀека тӀа шиг етташ. Цхарал а тилла йолча карта тӀагӀолла хьалъайенна дӀахьежача, дукха ха йоадӀахьежача [illegible]

Са дайча шелъелар. Петара цхарал тӀа а тилла, лакха бертигаш йола ткаш а йийха, МаӀасарцига яха араьлар Гуржейха.

Гуржейха коа наӀарга а кхачале, пох бӀарг кхийтта Салихьат духьала яхар. кӀор санна Ӏаьржа бӀаргаш безаме лотаделар, тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа сийрда а доалаш. Гуржейхана бӀарахьежача, дӀаала хӀама а доацаш йисар из.

— Са йиӀиг! — аьнна, мархӀа еллар Салихьат Гуржейхас. Вайца хӀаранеца хул из — цхьа хӀама хиннадеце а, делха безам болаш, дог чӀехкаш. КӀаьдденна Салихьата дог ханахьа метта данзар, са ца тувш. гӀийло йийлхар из. Кхы а хьамсарагӀа хийтар из Гуржейхана, кхы а хозагӀа.

— Дика да, йиӀиг, йийлхача сатувш хилча, — аьнна, доккха са даьккхар цо.

— Ираз дараш кӀезига ба дунен тӀа, — аьнна, мархӀа хьаьрчар Салихьат шийна дукхаезаеннача кхалсага.

— КӀезига бац, ираз дайнараш дукхагӀа болападь хет хьона из, са дукхаяхарг.

Бийса дикка гаьна яллалца Маднатаца яьгӀар Гуржейха. ЦӀеннана дукха йоккхагӀа хетар хьаьшал, бакъда, дувцача къамаьла а оалача деша а Гуржейхас шийдар мара оттийтацар. хӀаьта кӀалхарчо цунна духьале а яцар. Салихьата ираз хилча а ца хилча а шийна бе-башха Мадната хетар кхераш. чӀоагӀа шийн садуар Гуржейхас, цудухьа вахара наькъашка ше Ӏоадаь хьаькъал оарцагӀа даьккхадар цо, Шийна оагӀорахьа ирбаь хьокха мо, ловзар Гуржейхий уйла. дӀа а хьа а шийн низ бола ткъамаш детташ.

— Дала хьаьхар па хилча далац, — аьнна, соцадир кхалнаха шоаша дӀадоладаь къамаьл.

— Ма дика а да-кх наьха дар а долаш, наьха хӀамах хьага езаш со йоацаш, — аьлар Мадната. — Наха ца йоаккхе, дала дӀайоаккхийла ер укх цӀагӀара.

— Иштта ма ала Ӏа, Маднат. Ераш боацаш ма дусалда вай! — аьлар Гуржейхас, наӀара йисте латтача Салихьатага кӀал гӀолла ела а оина. [illegible] Маднат [illegible] Гуржейхас.

— Дика а йоахалу [illegible] юхе саг а воацаш, — [illegible] а аха елаелар Маднат.

— [illegible], ма [illegible] я хьо, — [illegible] Гуржейха, Салихьата [illegible]

— Вурийтта [illegible]

... [illegible] дела... во де-гIанхад. Цхьайолча рай-онашна НГIАССР Ми-нистрийн Совета 1986 ше-ра тIаийца «1986 — 1990 шерашна НГIАССР-е кол-лективни бешамаш лелаелга дIаниисдара схема» чIоагIъ-еара, бола соцам кхочушдеш бац. ХIаьта цо пятилеткагIа 1100 гектар лаьтта цу гIу-лакха хьакъовстаде лерхIар. Лаьттан участкаш лелас безам болаш бола нах гетта-ра дукха ба. Дуккхьал г. Грозно 15 шар сага заявкаш ца си йиссай.

Лаьттан участкаш хьа ца луш тIехьъалхаро наьха хьаш-таш оппаду. Кхачан про-грамма къоастаеча дакъа лацарах бола безам дIа-боаккх. Цу дерригие а профсоюзашта хетачох тайп-тайпарча спекулянташта бьцдаарий, сомий маьхаш лакхдо таро лу, хIаьта из наьха вахара боараме Iаткъ.

Халкъа депутатий мотти-герча Советий исполкомаша коллективни бешамаш лела-ераша беча балха ледар-ло гучаювлийт, царна лоар-хIаме дешаш къестадеча нов-къостал дац. ДукхагIйола бешамаш лелалра товарище-... ча аргIанара де денараш саша лоархI 1000 шера I лиинарга кхаччалца кол-лективни бешамаш лелас лаьтта къоестадар дехаш рес-публикански къахьегама коллективаша хьачу мел ениача заявленега хьакар, [illegible] ... уж шера бIаьстий а аьхкий а ма хулла дукхагIа лаьттан участкаш хьакъоас-таергйолаш.

Облсовпрофас, отраслеви обкомаша профсоюзни коми-теташ, къахьегама коллек-тивий советаш, боахамий, министерствай, ведомствай, предприятей кулгалхой тIа-хьех коллективни бешамаш лелаелга дегIакхурлача до-лаш дола кхоачамбоацараш дIадахара, къахьегамхошта лаьттан участкаш тоаеча, цIенолгаш деча, каналаш, кхыйола хица Iалашдара си-стемаш хьаеча новкъостал да-ра, наькъаш дохкалга, кол-лективни бешамашка кхач-чалца автобусаш лелалга Ia-лашдара.

Облсовпрофа Президиума НГIАССР Лаккхехьарча Со-ветага дех белгалдаьха де-шаш керда вIашагIъеллача органий хьалхарча сессе къоастаделга, цар хьакъе-хьа йоаггIа решенеш тIа-ецалга.

... болхлой хьежаб В. И. Лени-на цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача за-вода Г-43-107 яхача уста-новке пропан-пропиленови фракцеш арахецачара техни-чески хьалаш хила мадерза-ра дий. Цига нарна гучадаь-лар ... пропан-пропиленови фракцеш арахецача техниче-ски хьалаша дIадехараш кхоачаш а ца деш, завода коллективо кийч а я, НОГНОС-о могаяьча пред-прияте стандартах укхаза пайда ийбелга.

Из дар ниса дац ала йиш йолаш дац: производст-ва специфика ларде а лув-цаш, нагахьа санна, эшаш хуле хIара предприяте бокъо я кийч а еш, шийна стандар-тах пайда ийбе, цхьабакъда, из деча хана де дезар да цун дикала хьокхамаш ГОСТ-о дIадехачарел эша-шагIа хургдоацаш гIулакх делга.

ХIаьта укхаза хьалхагIа а хови дар предприяте стан-дартах арахецача пропан-пропиленови фракцешка кхы-йола дукха хIамаш уш из хургдолга, долче, из чIоагIа Iаткъ цар дикала. Предприя-те стандартагIа арахецача из продукци технически хьалаша дIадехачул 250-зза

Из боагIача боарамал ду-кхагIа уш хиларца дувза-дена чIоагIа мукх ю оборудовани, из бахьан долаш Iаухаш лехьа йоп пропан-пропиленови фракцеш. Ма-сала, пропан-пропиленови фракцей расходник чувоала металлически «шкаф» Цера дакъа шин шерага дIакхача-лехьа еха дIаяьлар. Цу ма-салас къаьгга хьахьокх тех-нологически оборудовании трубопроводаши миттa чIоа-гIа мукхюаш, йохаш хилар.

БоагIача боарамал дукха-гIа сероводород уш хиларо чоалханегIа бериабу пропан-пропиленови фракцеш серах цIенъяра йолча узла болх, цул совгIа из бахьан долаш боагIача боарамал дукхагIа серисти ангидрид дIаара-тувсаш феца дIаухийташ а дукха моттигаш ийслу, цун-ца дувзадена экологически хьалаш телхаду. Ловцца аьлча, завода коллективо кхоачашбац арахеца про-дукци дикагIа хилийтара СССР Министрий Совето баь соцам.

Цудухьа пропан-пропиле-нови фракцеш арахецача предприяте стандартах пай-да ийбелга дIадаккхар тIа-дожадаьд В. И. Ленина цIе-рагIча ГНПЗ кулгалхошта, ... соцаш, предприя-тена экономически санкцеш ... Брак яь продукци ара ... хецаш соца а яй дерри-га а хила мадезара да аьн-на, хетадала а тарлу. Хьас боцъо сина йовцанехьа тех-нически хьалаш дIадехараш телха а деш, предприяте коллектив дIахо а арахецаш яр пропан-пропиленови фрак-цеш. Цудухьа шозлагIа про-верка а яь, юха а экономи-чески санкцеш йир цунна. Долче, тахапарча дийнахьа предприяте стандартах пай-да ца ийбайташ соцабаьб, арахецача продукцена тIа-хьожам лоаттабу технически хьалаша дIадехарашка хьеж-жа.

Са ала безам ба мичча бесса яь а план кхоачашъе гIерташ мехкдаьтта чакх-доахача заводий кулгалхой хилар бахьан долаш цар коллективай сий лохлуш хи-ларах, цкъа-дале, арахеца продукци во я, шозлагI-дале, наьха унахцIенонна чIоагIа Iаткъаш дола экологически хьал шоай бехкагIа хьаху-лийт цар. Из цхьаккха дича ла мегаргдолаш гIулакх да.

С. ЗАХАРЧЕНКО,
Стандартизацен метроло-геи Нохч-ГIалгIай цент-ра госинспектор.

Мишта Iангара доах хьайбаш

Шура тIакхеташ я

Репортаж

Тхо да Пачрски района «Красное Знамя» яхача колхоза коммуниста Яхи-ева Зезага кулгалдеча шу-рий комплексе. Цига я сто-лови, буфет, ЦIе уголок, ялх сага лаьрхIа общежи-ти.

— Корпусе бийсан дежур-ство лелаю скотникаш, до-яркаш хул общежите сало-Iаш, — дувц колхоза пар-тийни организаце секретара Мишиев Увайса. — Буфете чай, кофе кийчду, мерзен минеральни хий, булоч-каш, пирожнеш хул.

Геттара дика вIаштIехь-даьккхад колхозе наьха бал-хацара материальни безам совбаккхара гIулакх. Маса-ла, итт дийнахьа хIара ше лелабеча Iаттагара ворхI ки-лограммал кIезигагIа йоа-цаш шура йоаккхаш болх баь-ча доаркана, цо доал деча хIара Iаттах пхиппха сом луш преми тел, хIаьта 7,5 килограммал дукхагIа — итт-итт сом.

— Укх шера юкъедоала-даьча цу гIулакхо къаьстта а айбаьб наьха балхацара безам, — йоах Увайса.

— Бий шун цу тайпара до-яркаш? — хьаттача Увайса аьлаг:

— Шортта ба. Масала, Таймусханова Шаймас, Бар-гищева Зайдата, Шаипова Пугус шу доладелча дена цхьа декада дIаяхийтаяц еррига хьанйцача 100 сом а кхы дукхагIа а преми ца эцаш.

Чудолх тхо ЦIеча уголо-ке. Из йийла йоллаше, чухь саг вац. ЦIена, сийр-да, наргIата я. СалоIача ха-на сага мел эшар да: теле-визор, радиоприемник, газе-тий, журналий подшивкаш, лакха пандар, и. кх. дI. Мас-сарна дикагIа гургдолчча метте, тIагIолла «яхье хьал-халаттараш» аьнна дaь йо-азув а долаш хьалтеха доахк Увайса цIераш яьха-ча доаркай, скотникий Шай-хабеков Мовлде, Узакаев Ху-дуча сурташ.

— Нах мича бахаб? — аьлча:

— ВорхIлагIчох ах доал-лаш бож бетта болабу ком-плексе. Цо сахьат совгIа ха дIайоаккх. ТIаккха доа-хан дика хаоттам болча дийнахьа лелийта лаьрххIа йолча моттиге Iо ара а даь-хе помещенеш цIенъе, хьаьшка царна доакъар дил-ла отт. Из болх чакхбаккха-ра а эш кIезигагIа дале ши сахьат, — йоах Увайса. — Цу тайпара цхьайтталагIчох ах доаллаш мара мукъаба-лац скотникаш а доаркаш а салаIа йиш йолаш. Кхы а цхьа хIама да. Коллектив-ни подрядагIа къахьег укх компелксе ер шу доладел-ча дена. Цу хьисапе болх вIаштIехьбаккхарах дош дув-цаш хиначa собране, хIа-ране алапи лакхагIа, шура яккхарга дIадодар лохагIа хилийтара декхарех башха лоархIа ца беш хиина цхьацца скотникаш, доар-каш, доакъар хьатIакху-хьаш, комплексе кхы тайпа гIулакхаш деш хиначa шин механизаторех цаI балхара мукъабовлийтар собране со-цамах. Цар декхараш шо-аш кхоачашду хIанз биса-чара. Цудухьа комплексе дерригa де дезар даь хьал-ха иттлагIчох ах, итт сахьат даьлча боалаш хиинабале, хIана кIезигагIа дале сахьа-та дукхагIа балхаш де де-заш хул. Иштта из нийс-даларах раьза воацаш саг а вац. ХIана аьлча, хIаране дIабахача шин бетта нийца алапи соахка хиинaчул юкъе-ра лаьрхIача 60 процент ла-кхагIа хилар.

Хьож тхо комплекса кол-лективо, хIаране болх мишта бу хьахьокхача графи-кашка. Царна тIа даь йоа-зув цкъарчоа тхо шекдоа-хаш, дIадахача шераца нийс-дича йокхха башхалонаш йолаш дар. Хьажал шоаш. Масала., соахка январь, фев-раль бетташка дийнахьен бу-си хIара Iаттагара юкъера лаьрхIача 4,8 килограмм шу-ра йоаккхаш хиннай, хIаьта укх шера из хьокхам — 7,4 килограмм.

— МоттиIтара язъяь цифраш яц уж. Долаш дар да. Цатешо района статуп-равлене а хьажа, — йоах Увайса. — Иштта овсаре къахьега новкъостал ду на-ха. цкъа-дале, вай лакхе дийццача тайпара цар быта а къахьегама а хьалаш вIаш-тIехьдахара кулгалхоша хад-данза йоакхо еш хиларо, шозлагIдале, къаьна, кIези-га шура луш дола доахан Iула юкъера дIадахаро. Те-шаргдац шо, дийнахьа цаI-ах — ши килограмм мара шура ца луш доахан дар тха. Уж дIадаххалца коллектив-ни подрядагIа болх бе раь-за хилацзар нах.

Доахана Iул товдарах баьн-на пайда а гуш ба. Маса-ла, соахка укх хана хиина-ча 547 Iаттагара дийна-хьа 2625 килограмм шу-ра йоаккхаш хиннaлле, хIанз 508 Iаттагара — 3760 кило-грамм.

Хьайбашта доал мишта ду хьажа долх тхо. Барги-шева Зайдат йоккхагIйола доярка йолча хьалхарча кор-пуса тIадолх тхо эггара хьал-ха. Помещенена уллув го-баькка карт а я лаьрххIа хьакъоастаьча моттиге ара-даьха доахан латт. Силоса-ца эдаь ча да хьаьшка ул-лаш. Аьшка ший чу еттача барда тIара Iи хьаух. Бок-кхача безамца мел из хьай-баша. ДерригаIш дукхагI-ча даькъе шурийнеи дул-хан леладеча сементальски фух да уж. Дика тоадена а да. БIайха хьежача бIаь-стен малха гIаддахача сан-на удаш, кхувсалуш, лов-заш да Iаьсий а. Уж унах-цIена хилара белгало я из.

— Тха районе дукхагIйол-ча хана екъа латташ хулача хаоттама хьалашца дика товш да цу фух дараш. Хийц-ца лов йiовхал. Цудухьа леладе аттагIа а пайдаегIа а да, — йоах Увайса. — Вешта ераш буруини дарь-гIенашка йолча цхьоалегIча ферме дIа а дига, комплексе леладе цIоча фух доахан до-аладе дага да тхо. Цкъа-да-ле, Тийрка гаьна йоацаш йолча укх моттиге цар ловрг-довцаш йIайха хилац, шоз-лагI-дале, дийнахьа хIаране сементалькаел юкъера лаьр-хIача 5—6 килограмм ду-кхагIа шура а тел цар.

Кхох, нувхех доахан лат-та моттигаш Iоцlен а я, [illegible] йоал . Зайдат ший новкъо-сташца.

— Iангара доахача юкъа хьайбаш кхабара оттаьча рационах хIара Iатта пхип-пха килограмм маькха ча, 30 килограмм силос, еннача шурий хIара килограмма 300 граммага кхоачийташ комбикорм, пхиппха кило-грамм доакъара свеклаш йоа-лIа, — йоах Баргишевас. — Изала из шийла йолча ха-на деза Iатта. ХIаца аьл-ча, цунах цхьа дакъа дегI дIоахдара дIадода. ХIаьта йIайха йолча хана изаал доакъар ашац. Шоашта ма хой шоана укх шера Iай ха-оттам мишта бар? ДукхагI-йолча хана тоъал йIайха лаьттар. Цунах оаха пайда ийцар. КIезигагIа дале 30 процент лохдир хьайбашта лу доакъар. Цу гIулакхо вIаштIехьдалийтар цхьа ки-лограмм шура яккхарга дIа-додар дIабахача шин бетта 34 кепигага дIакхоачаш лохде, е соахка хиинaчул 26 кепига.

— Аккхаргара масал а ийца иштта болх бу доахан латта-ча кхыча корпусашкарча кол-лективаша а, — тIатехар Зайнапа аьшачоа Мишиев Увайса.

Цу помещенера арадаьлча тхона духьалкхийтар кхыча корпусашка доахана доал деш де дезар а даь хьабоа-гIа доаркаш, скотникаш. Царца яр Яхиева Зезаг а.

ДIа-юха лоацца къамаьл даьчул тIехьагIа:

— Телевизорачу хьахьо-кхача Лаккхехьарча Совета сессе балхага хьажа долх тхо. Долле шо а. ДIахо ци-га дувцаргда вай, — аьлар цо.

М. ХАМАТХАНОВ.

... ла из Кайпа тIехьаювла йо-лленнача хана дена, дов до-ладелар са Iаьсий, яхаш ХьалхагIа гIелделе, тIехкий дели тIа а кхаьче делий дIа-доал, йоах.

— Из гIамал ахарца бала ма бацар вай

— Гуржейха, доаза дукха бар ма йоахи дул. Мича бахар уж?

— Байра. ЦIаьхха лаза-раш а хиина, байна дIабаь-лар. Во боацаш къонгаш-м, даьра, бар цунбараш.

— МаIасий даь-веший ви-Iий сесаг я мотт сона из Кайпа.

— Уж мишта хул мичча хов сона, бакъда, юкъе гар-гало йоаллаш ба уж. БIаь-стан юхxе массайттазза а вайнав сона МаIас Кайпар карт тоаеш а ков чудераа-деш а воаллаш. Маднат а наг-нагахьа йодаш-йоагIаш я цига.

— Фу саг я из Маднат?

— Кхы саго во я оалаш хезадац сона из, ший оамал йолаш-м ма йий из.

— Салихьат тхо еха гIер-тилга хеза ма йий хьо? Аси ма вий тха саг ца йоалайича Iергвац ше яхаш.

— Дуккханеша из дувпаш хезад сона, цул совгIа, Ма-Iас ше а вар соца дагавала вена.

— ДаьллахIий, хьох тий-ша ма да хьона тхо. Хьожа-илар хьо цу гIулакхага, цаI оарцагIа ца ваьккхача, та-маш я-кх оаха леладечох гIулакх хуле.

— Айса цунга аьнна арг-да аз хьога. «МаIас, хьо Iов-дала къонах вац, ваьхачул дикагIа ховргда хьона хьай гIуллакх, хьай йоI яхийта еза моттиг. Аси сона кIези-га повз, бакъда, цун да мол-лагIча сага сий доаккхаргдо-лаш къонах ва».

— Дерригa дуне оарцагI-даьккха а Салихьат тхога кхачийта еза. Укх лаьттора, лерг ма я со из кхычахьа йоде.

— Дала аьттув боаккхал-ба хьа. Кхийра нана йийлха-яц лхаш ма дий гIалгIай.

— Баркал хьона, Гуржей-ха, дала ха йIаьхйойла хьа. Маднатаца дувца деза Iа оаха цар цIенна тийша болх ца лелабелга, — царцара га-рагало а уж шоаш а тхона цхьатарра безаш болга.

— Со дIаяхача бакъахьа я, Гуржейха, дукха ха я со ена. Лахан а ма вий тха хьа ца кхеташ лелаш. Салам-моаршал дIале хьай берри-гача мехкарашка, укх юрта кIезига ба уж саина кхал-нах.

— КIезига ягIал хьай, са-готлуш яла ма йоалий со. Сапета йиIиг ма лелайой аз, сайна саготалла.

— Дала дикадар долда хьона!

— Аз накъайоаккхаргъя хьо.

Цу къамаьл хилар Диреса сесаган Гуржехан юкъе. Фа-жи дIаяхачул тIехьагIа ду-кха яьгIар Гуржейха хIанз ший де дезачун уйла еш. Е гIийла а, е тенна а йоацаш эздийча дегIара кхалсаг яр из. ТIадувха барзкъа а эз-дийча тайпара дегIага товш дар, тIехьашкахьа цхьа шод а баь, тIатулла кортали а кочаца цхьан бесара деце а, хоза товра цунга. Юрта ду-кхагIа бола кхалнах хьагар цун хозалах, хьаькъалах. МаIа саг санна, халадар а ... [illegible]

... ара. Синсара дийлахаз ... сийрда хьежача маьлха йIов-хал котъялийтанзар. Шелал, лаьттан кIалхара хьалъкъе-лаш санна . хетар. Сигала морхаш дIаяржаш санна, чех-ка дIаьржар шелал ара гIолла , дегIа тIара мос гIот-таеш, ахкан йIовхалга даь-нача цIека тIа шиг етташ. Цхарал а тилла йолча кар-та тIагIолла хьалъайенна дIахьежача, дукха ха йоа-цаш хьекхача гIадамий чIе-гIаш ягIа бешамаш, цIеча кирпичий тховнаш техка цIеноши мара бIаргагуш кхы хIама дац — нах кIезигбел-ча санна хет юрта. Хетарга-хьа, нийсса ахаш нах дIаба-хаб юртара, тIом тIабоагIа яха хоам хезача хана дена, бирсача Iоткъама кIалхара бала дагахьа. Хьалхашкахьа-ра хьатIаухача наха дукха юртахой дIабигаб. Цхьацца гаргало юкъе ца йоалаш ши гIалгIа хилац, бакъда, хIанз эггара кхоачарагIбараш мара багIац оарцагIа. Рукъет йи-гар шоза а веннав, уст-напа дIайига дагахьа, бакъда, Гуржейха раьза хиланзар ков а цIа а дита дIаяха. Нейцарий беза ба гIалгIай, хIаьта а да воацаш диса цIа нейцарашка дахад, дакъа нейцарашка гIолда оалш да цар, цудухьа а Iийна хургь-яр Гуржейха дехача дийна-хьа ший ков даьсса ца лат-тийташ. Цхьабараш бакъахьа дича санна кхетадир из, во-кхар лаьгIо кортош лоста-дир. Саг ший вахарцара хо-загIа дола денош хьакъоа-стаде велча, шин тайпара кхетаде йиш я цо леладу гIулакх — е дукха долаш кIордадаьд уж цунна, е кIе-зига долаш къахьдениад. Фаьлг санна, дагайоагIа Гур-жейхийна Дирес шийца бе-зам болаш хиина ха, жIале багара тIехк йоаккхаш сан-на, дIаваьккхар из цунгара. Диреса саг йовлаьй, аьнна, шийна хьахезача, маьлхара яхар цун юхь, бIаргаш, де-гIацара низ дIабахар.

Шу гаргта ха яьккхар Гур-жейхас ягIаш, бакъда каст-та дас дIа а енна. ГIубега маьре яхар. Ткъаьх шу ук-хал воккхагIйола мар дукха укхан безамах гIерташ а ва-цар, кIезингачох а кхоачам бора цо. ЦIаьхха лотабенна Диресацара безам, бIаьсти яьлча лаьтта санна, дийнлуш боагIар, хIаьта ГIуби дIахо вала аьлча дIахо воалаш а, хьахо вала аьлча хьахо воа-лаш а къонах вар. Дукха ца говш велар из.

Селхан саготтала шийца ягIа енача Арсмака нанас пIайита укханца Iеш йола йиIиг хIанз а юхаяиза яр. Ше цхьаь яьккхай Гуржей-хас селханара бийса, тахана-ра ди. ЙиIиг юхайоале дага-доагIача яц Сапет, аьнна, хет нанна. Ши-кхо дг хьалха Арсаманий да тIавагIача ворда тIехьара жIали дийнад Сонта-Iалас. Из дутаргдац ше яхаш ва вокха саг.

— Шуцарча довна а шоа-на йолча [illegible] а дий-надац оаха жIали. Коа воал-ла кIанк цо тедар кхераш дийнад, аьнна, шоала а саг вахийтав Сонта-Iалас.

[illegible]

— [illegible] кхе [illegible] а аха е[illegible]

— [illegible] я [illegible] за Салихьата [illegible] Iалаьн[illegible]

— Вуркътта воI са [illegible] наб, аьнна, ягIаргъялар. ЯгIаргъяцар, къорIачора. Ia-м мехкарий ма яхий, дерригa дуне сона хьадехча а. ХIан-зарча тIехьенах [illegible] Дала ма дахьалда! Дала [illegible] райойла соI — ахаш, сага-цар Маднат.

— ЦIен тIа да а воалаш бахачарех ца хьогаш яц хьо-на со, Маднат. Бакъда, кхы моллагIдолча иразах яц а яц, — аьлар Гуржейхас, тетта цIагIа хьачуяьннача Салихьата бIара а хьежа.

— ЙиIиг, ираз дараш ду-кхагIа ба хьона, — аьлар цо. Салихьата юхь тIа бое баь-лар.

— ХIанз-м дIаяхача а хьалха дац, — аьнна, гIет-тар Гуржейха.

— Са да вахача кашора гIоргъяц! Уккхаза бийса ия-кха еза Iа, тхо хьона хийра нах а дац, — духьалъяьлар Маднат.

— Остоапирлахь! Остоа-пирлахь! Ма алалахь, Мад-нат, яханза яргъяц хьона со.

— Азен Салихьатен накъа йоаккхаргъя хьо.

— А! Даьла раьза хилва! Коа наIарга кхаччалца Сали-хьата накъа йоаккхаргъ-ма йий со?,— аьнна, йоIа безаме бIарахьежар Гуржейха. Вож елаелар.

Гуржейхапа тIехьа аравъя-на Маднат юхачуера. Сали-хьат дукха говш тамаш а еш, цхьацца цIагIара гIулакх деш лийнна, кераграгаре кIаза дIа а тетта, арахьежар из, бакъда, баьдеча гIолла хIама а ца дайна, юхаялар.

Гуржейха дIаяхачул тIе-хьагIа а дукха лаьттар Са-лихьат ший детталуча дегага ладувгIаш, цо бенача валаръа уйла еш.

Баьдеча гIолла [illegible] къоасталацар. Лора я уш шортта IокIалъяьлар Гур-жейха. ЦIаьхха хьалбаьнна-ча бетто безаме сийрдаяьк-кхар гонахье, цун хиро кIаь-да Iохьеккхар лаьттан тIа ший кулг, дерригa дуне хоза-лах хьалдузаш. Йийца юкъа нартех чакхъювлача сердало-но, хоза дегар наькъаш, ва-къа йисте дагIа [illegible] отараш, аьла холаш, гIада-мий токхораш.

Духьала воагIача сагах цIаьхха бIарг кхийттар Гур-жейхий. Ма[illegible] ваьне а, со-на из [illegible] ер, аьнна, хийтар [illegible] цхьан яжъа. Ца йоазан [illegible] хьа варгвацар-хьос? Баьа-хьа-м дар!

Саг хьагIакхоачча а ца, цIаьхха юхьедар.

— Гуржейха, хьо я из? — аьлар цо чехка, [illegible] заттача-ра хьа юхе а гIерта.

(ДIахоадалар хургда)

Сийлахь - боккхача Даймехка тІема инвалидий госпитале болх беш ба К. Г. Ситникова, Т. Т. Горчханова, Н. В. Габисова.

Таханара вай сийрда вахар бахьан долаш шоаш кхо а па беш тІем тІа лаьттана нахьа, къаьстта пхьабоахар оамал а хувцаеннай. Цудухьа атта дац медицински болхлошта царца болх бе. Дале а из дика кхета в деш, унахой хьаьсте мара йист а цахулаш къахьег лораша.

Терапевтически отделене заведующи йола Н. В. Габисова сабар долаш гІожа йоацаш саг я. Къонабарашхьехамча йолаш хьайоагІа из укх массехк шера.

—МоллагІволча унахочунца сабаре волаш, сатохаш хила веза лор—оал цо къоначарга, хІаьта а тІема инвалидий госпиталь ший тайпара унахой болаш я. Уж цІер тІа лаьтта нах ба, цхьабараш шоай оамал тІара баьнна а ба, цудухьа вай чІоагІа терхаме хила деза царца. Из оамал дика хьанийпай терапевтически отделене ординатор йолча къонача лоро Т. Т. Горчхановас.

Мел чІоагІа дика а говза а лор хиларах юкъера персонал йоацаш дІагІоргдац лора гІулакх. Медицински йиша лора «аьтта кулг» да. ХІаьта ала доагІа, медицински йишас К. Г. Ситниковас ший декхар тІехдика кхоачашдеш хилар.

ТІема ветеранаша массаза а дег тІара баркал оал цу отделенерча лорий коллектива.

СУРТА ТІА: Н. В. Габисова ординатораца Т. Т. Горчхановацен, йоккхагІйолча медицински йишаца К. Г. Ситниковацен вийрзача унахочунна электрокардиограмма къоастаеш я.

ГІАЬРХОЙ

...Краснодарера баьнна Каспийски форда тІа салаІа дагахьа шоай машинаца боагІаш бар мари сесаги Федотко. (Цхьайола тайпан цІераш хийца я). Сайре боад къовлабеннабар уж Нохч-ГІалгІайчен доазон тІа кхаьчача. ДІайха ахкан бийса сихъенна тІайоагІаш латтар. Ситдара седкъий лаьтта дессад, аьнна, хетадолийтар дикхьа а сехьа а сийрдаювлача юрташа.

— Укхаза совцаргда-кх вай бийса яккха, — аьлар жаро. — Лиза, хьадаккха пхьео.

Ши дага яр Лиза.

— Олег, дІа-в уллача юрта яьккхача бакъахьа яцартеш вай бийса, — аьлар цо кхеера.

— Севах кхер хьо, — велавелар Олег. — Нохч-ГІалгІайче ха йий ер! Хьажал [illegible] хІама доархІаш [illegible]. Толстой, Лермонтов, вай классикаша [illegible] Іа? [illegible] хІама кхоал [illegible]

[illegible]

хашка дадача кьхаташка а ца хьожаш, цу операцеца дувзаденна эггара лоадам боацар а цунна дагадоагІаш хиларах.

— Укх шера а 1989 шера а массехказа нах леткъабар тхога, — йоах цо, — Ростов — Баку яхача трасса тІа бийса яккха сайцача водителашкара хІамаш дІаяьхай, яхаш. Бакъда, зуламхой лар лоацалацар. Цкъа-дале, уж шоайла вІашагІдувза дезаш зуламаш дац, аьнна, хеталора. Из трасса геттара бІаьха ба. Эзараш машинаш лел цу тІа. Царна юкъе хила тарлора «гастролераш» оалараш. ШоалагІ-дале, «дІаийхьача хІамаех даха дог дац-кх», аьле, милицега хоам ца беш дІаухар цхьабараш. Цу тайпара моттигаш а гучаяьлар тхона.

КІезиг - кІезига хьагулденнача хоамех юххера а цхьа сурт оттаде таро хилар. Шоайла бувзам болаш яц, аьнна, хеталу эпизодаш вІашагІъехнача зуламхой ординга «маршруташ» я цар [illegible] хьаргІтаьлар. Долче, хІанз хила дацар аргІанар зулам хургдолга моттиг а из хила тарлу ха а йовза.

Ш. Гадаева дувцар дукхагІча даькъе протокола хьисапе да. Бакъда, шеко яц цо дувцача тайпара атта из гІулакх ца хиннилга кхетаде. «Зулам хургдола моттиг а из хила тарлу ха а» яха дешаш дашхача, [illegible] иштта ба: — [illegible]

хой. НаІарах дІаара а кхоссавенна, наьха коз чуйиккхав водитель. ШолагІйола машин дІайолаль а яь. кІалхарваьккав цун новкъост.

Сменах хинна цІакхаьча Назрановски АТП водитель Тутаев Салман хьалха а волаш, оарцагІбаьнна нах тІакхаьчача машина геттара йохаяь хиннай. Бакъда, зуламхой массаза мо къайлабаьннаб...

ХІанз профессионалаш «профессионалашта» духьала бар.

Донесене тІара: «25-ча январе 03 сахьат 15 минот яьннача хана Назрановски РОВД оперативни группас: уголовни розыска опсруполномоченни воккхагІвола лейтенант Буэуртанов, лейтенант Шанхоев, капитан Закриев, юкъе а болаш, чанхъяьккхар оперативни мероприяти.

Нохч - ГІалгІайчене Къулбаседа - ХІирийчени административни доазув декъалучча сеца латтача машина тІа о баха, нахагара хІамаш йоахаш, боахца, зуламхой лиецар опергруппас. 1989-ча а 1990-ча шерашка а цу тайпара хинна зуламаш цу ординго даь хила тарлу...».

Таханарча дийнахьа следственни органаш ворхІ зулам цу ординго даьд, аьнна, хеташ я. Из бакъда е дац судо къоастадергда, зуламхой цІераш а цо йоахаргья, хІаране бехк а цо мара къоастабергбац.

[illegible]

Тхога язду

Экажкъонгий-Юрта вахача Алиев Асхьаба Мухьмада редакце дайтад укх тайпара письмо:

«Вай, гІалгІай, кица да: «хозача дешо лоам бошабаьб», яхаш. Иштта хоза дош долаш, Імерза, безаме ба тха юрта амбулаторе болх беш бола лораш.

Царна юкъе са белгалбаха а дег тІара баркал ала а безам бар Томаева Елена Лазаравнайна, Баркинхоева Зоя Идрисовнайна, Талдиева Лидия Ибрагимовнайна.

Могаш-маьрша болаш бахалба уж».

* * *

Сунженски районе Мужеча бахача наха шоай бала бувцаш дайтача каьхата тІа йоах:

Советий Іаьдал доаккхача дакъа лаьпа нах ба тха юртара. Из дІадаьлча, хьаьнала къа а хьегаш Даьхенна дезал кхебеш а ба. Цудухьа хаттар отт: хІана дицдаьд тхо? Телефон яц, телевизораша хьалацац эшаш йола канал. БІоагІий Іолийгад, кхыдараш догІа деза, яхаш, дукхача хана ден болх беш радио яц. Деха лаькъаш да, ший хан-ханнахьа тика чу хьакхахьац хиланза даргдоаца топараш.

Дувцилга доацаш во болх беш я бувзама отделени. Ханнахьа нахага хьакхачац газеташ, журналаш, письмош.

Юрта бахача дуккхача наха яздаьд «Сердало». Цудухьа оаха шуга дехар ду тха бола терка лбар

РЕДАКЦЕГАРА.

Укх тайпара каьхаташ цкъа санна дуккхаза а ух редакце. Каьхата кІал хІаране кулг яздаьдеце а, пу тІа хоам бу каьхат юрта вахача 30 — 40 сагагара долгах.

Халкъа депутатий Сунженски райисполкомо теркам укх каьхата тІа дувцача гІула. кхашта тІабахийтача бакъахьа хет тхона.

Кхоачам хилац

г. Грозне «Фирменный» яхача шура йохкача тика бетта план 196 эзар сом да, хІаьта цар йохк шурий продукци 165 эзар сома маьха мара яц. — ХІара дийнахьа ворхІ-бархІ тоннага кхаччалца бохка тІоа хилча а саралехьа цунах хІама дисац тика чу, — йоах тика йоккхагІйолча продавеца Еремеева Наталья Николаевнас, хІаьта оаха дийнахьа 1,5 тонн мара тІоа бохнац. Долче мах беш латтача наха премеш телац план кхоачашца йича, хІаьта алапи а кІезига хул.

— БІарччача февраль бетта шийлача ара мах беш лаьттад тхо, бакъда, алапи, дезала сискал яллал хиланзар, — йоах мах беш латтачар.

Фуд бахьан, хІана яц тикашка наха кхоачам хиллал шурий продукци? Бахьан цаІ мара хула йиш яц. Іай кийчоеш боагІача тайпара теркам тІабахийтабац моттигерча керттерча специалисташа. ХІаьта партийни комитеташа а лаьгІбалийтаб наха юкъе дІахьош бола кхетаме болх.

Из иштта долга дика кхетаду кхыметтел шура йохкаш латтача наха а. Из кхетадеш хилар масал да Натальа Николаевнас даь къамаьл.

— Ахкан зачалахьа тІатеІІа болх бе ловш дац вай, аьлар цо. Колхозашка совхозашка хьайбаш лел адераш халача хьале болх беш ба. Ди-бийса къовсац цар. Вай, укхаза городе балха доахкаш, ах сахьата тІехьадиса балхара чудаха раьза дац. Организацеша, предприятеша городе баха нах цхьан дІаара а баьнна, шоаттех кІиранни деношка вІашагІа а кхийтта, колхозашта совхозашта доакъар кийчде гІо-новкъостал де дІабаха беза. Из болх суботникий хьисапе дІахьора хьалха, чІоагІа сакъердам а салоІам а хулар цунах. ХІаьта со теш иштта доакъар кийчдаьдаларе тахан нахага дІабохка тІоа, шура, нахча хургхиларах.

ДІахо аьлар цо, укх массайтта шера хозача хабарца нах Іехабеш хьадаьккхад вай, каьхата тІа программа Іояхьярах кхоачам бац, из программа кхоачашъергйола гІулакх де деза.

Бакъалув, Наталья Николаевна. Моттигера кулгалхой оарцагІбовла беза, хьайбаш леладерий балхапара безам айлургболаш цар йоакхо е еза. БоагІача тайпара балха тІахьожам а лоаттабеш, доакъара хьурмат а деш, хІаране лерттІа болх бой, шура, кхьйола, продукци хургья.

Т. МАЛЬСАГОВА.

ШОАТТА, 17 МАРТ

Кирова цІерагІа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло бакхарен хІамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хІамаш яра курсаш. 11.00 Книжкайн музыкеи кІира хьаделлар. 12.00 «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетни студи. 19.00 «ХІанзарча ашарий мукъам» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цІерагІа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 12.00 «Твои правила этикета» яха дискуссионни клуб. 14.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 15.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 18.00 «УнахцІено» яха клуб

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 9.00 «Кружевница» яха клуб. 9.00 «Лидер» яха спорт клуб. 12.00 — Вокально-инструментальни ансамбль.

Химикий ДК. 17.00 «Лира» яха клуб «Дукхадеза мугІараш». 17.30 «Весенние мелодии» дІалокх духови оркестро. 18.00 Камерйи хово хьех шо. 18.00 «СелаІад» яха халкъа халхара ансамбль. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалоп болхлой ЦІа. 9.00 «Кулга говзал» яха клуб. 12.00 «Іалами тхов» яха клуб. «Хьадувла, ер хозал лорвергья вай» яха тематически сайре. 15.00 «Сильные, смелые, ловкие» яха спортклуб. 17.00 «Гитара дукхабезачарна», Гитаристий ансамбло хьех шо.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий Книжкай выставка. Книжкаш дІа-юха хувцар

«Красный молот» завода ДК. 15.00 «Тха беш» яха клуб. 17.00 Іарбий меттала къамаьл де Іомалу вай. 17.30 «Великая Отечественная» яхача документальни фильмай кинофестиваль.

Пролетбата цІерагІа ДК. 13.00 «Юный юрист» яха клуб. «Закон обо мне и мне о законе» яха хаттарийн жопийн сайре. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

САЛОІАЧА ДЕНОШКА

«Оргтехника» объедипене 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цІей.

М. Горьке цІерагІа ДК. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха. 13.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00, 16.00 «Каратист» яха клуб. 11.00 «Топотушки» яха халхара коллектив. 17.00 Гитаристий ансамбль.

В. Маяковске цІерагІа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

«Садко» бассейн. 17.30 «Икар» яха инвалидий спортивно-унахцІенон клуб.

С. Орджоникидзе цІерагІа стадион. 10.00 Горсовета профсоюза футболах йола Іан хьалхле

ГНТ спортзал. 17.00, 18.00 Кхалнаха юкъера волейболах йола НГІАССРа хьалхле.

«Трудовые резервы» спортзал. 10.00 Ший доІамах кІалтохарах йола РСФСР хьалхле.

Н. К. Крупскаяй цІерагІа ДК. 10.00 Кхалнаха юкъера дзюдох йола НГІАССРа чемпионат.

КІИРАНДИ, 18 МАРТ

С. М. Кирова цІерагІа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш.

Филармони зал. 15.00 Берий халкъа филармони г. Грознерча № 8 йолча берий музыкальни школа кхоллама отчет

Офицерий ЦІа. 11.00. Филофонистий клуб. Грамзаписай коллекционерий вІашагІкхетар.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш 8.30 Машинкаца аьхинга хІамаш яра курсаш 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 12.00 Дискои бальнии халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 «...30 шерал тІехбаьннараштa» яха сайре

Н. К. Крупскаяй цІерагІа ДК. 9.00 Нохчий меттала къамаьл де Іомалу вай. 9.00 Машенаца художественни догамаш дара курсаш. 10.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 14.30 «Юный краевед» яха клуб. «Со ваьча города улицай истори». 15.00 «Юный ленинец» яха берий кинотеатр

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 10.00 Ло баккхарен хІамаш тегарен курсаш. 10.00 ХІанзарча халхарий студи. 11.00 Игротека. 14.00. «ТІоарска бургац».

Химикий ДК. 10.00 Изостуди. 11.00. «Ровесник» яха салоІача ден клуб. 13.00, 18.00 «Лидер» яха спортклуб. 17.00 ХІанзарча халхарий ансамбль. 17.00 «Лира» яха клуб. «Дукхадеза мугІараш».

Сердалоп болхлой ЦІа. 10.00 Ло баккхен хІамаш теген Іомалу. 12.00 Английски меттала къамаьл де Іомалу вай. 14.00 «ХІанзара классически халхара искусство» яха хореографически кружок. 18.00 Театр- дукхадезарий объединене Сайре-вІашагІкхетар. «ХІанзарча театра [illegible]».

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дукхадезарий клуб Книжкай выставка. Книжкаш дІа-юха хувцар

«Красный молот» завода ДК. Ло баккхен хІамаш теген Іомалу. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00 «Соловушка» яха вокальни группа.

Пролетбата цІерагІа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 14.00 «Фантазия» яха книжкаш дукхадезарий клуб. «Фу? Мичахьа? Мапа?» яха хІама ховрий конкурс.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 Ло баккхен хІамаш теген Іомалу. 11.00 «Росинка» яха киноклуб. 12.00 Игротека. 18.00 Дискотека.

М. Горьке цІерагІа ДК. 14.00 «Фаьлгий дуней тІа» яха киноклуб. 18.00 Ло баккхен хІамаш теген Іомалу

Хлебокомбината клуб. 8.30, 14.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 16.00 Машенаца художественни догамаш дара кружок.

В. Маяковске цІерагІа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цІерагІа стадион. 10.00 Горсовета ДФСО профсоюза футболах йола Іан хьалхле

1-гІа микрорайон. 11.00 Республикански яйгача атлетика кросс.

ГНИ спорта двореп. Волейболах йола НГІАССРа хьалхле.

«Трудовые резервы» спортзал. 10.00 Ший доІамах кІалтохарах йола РСФСРа хьалхле.

Н. К. Крупскаяй цІерагІа ДК. 10.00 Кхалнаха юкъера дзюдох йола НГІАССРа хьалхле.

М. Ю. Лермонтова цІерагІа республикански эрсий драматически театр 11.00 МаІача наха юкъе боксах йола РСФСРа кубок (Волгоград — Грозный).

Горопо СДЮШОР стадион. 13.00 НГІАССР футболах йолча Іан хьалхле финальни ловзараш.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

нкъуера

Сенах кхер хьо, — велавелар Олег. — Нохч-ГӀалгӀайчу ма йиъ ерӀ Хьайна дешаргӀа хӀама доархӀаш дац ер къам. Толстой, Лермонтов, вай классикаша язъдаьр дийшадецийн Ӏа? Хьабаста тӀормиг, хӀама кхоалларгда вай.

Мари сесаги фега хайиша хӀама а дна, машина чу Ӏобьнинх моттиг вӀаштӀехьдоьшлушни бар мичара ера ца хоин, хьатӀаоттача машино лампаш тӀа сесача хана, машина чура араваьнкар шишна чура араваьнкар шийна чура. Цист ца хулаш «Жигуле» наӀара йистте дӀалоацаенна латта кхалсар лоставь юстара кхессар цхьанне. Цул тӀехьагӀа дӀачукхайда вьшксаьгаш тедаш, катеха хьалъликкхар селона чухь лаьтта магинтофон.

— Фу де доахк шо?! — из волчахьа гӀабаьккхар Олега.

— Юхавала! — тӀачайхар тӀехьашка лаьттар.

— Олег! Олег! — мухь баьнна марах хьаьрчар сесаг.

— Ахча мичад шун? — магнитофон бе йоаллар цӀимхара бӀара—хьежар царна.

— Пиджака чу... киса, — Лиза тешаш яцар шоаш дийна бусарг хиларах.

Цар шинне а отпускагӀа салаӀа лаьрхӀа Ӏоадаь ахча зуламхочун киса дахар. Шийн новкъостага цхьа хӀама аьлар цо вайнаьха меттала. Шанкхе велавелар.

Малх хьалкхетача хана гаьнабаьнна шоай цӀенгахьа болхар мари сесаги. ДӀаяьлар цар отпуск. Йийлха кӀаьдъенна ше дӀатхьовсача хана Олега дистбӀаръякхар Лиза.

— «Толстой»... «Лермонтов»... «классикаш» — деша Ӏомвавалавза валар-кх хьо!

Йистхилавзар Олег.

Из, соахка сона дийцар новкъа со гӀахоаваьча машина водитело. Бокъалдар хьаьлча, со тешавзар цох.

...Из деррига дагадера сона милице Назрановски райотдела начальника заместителца Гадаев Шахьранеца къамаьл деш. Шахьрани чурча гӀулакхийн органашка болх беш вола хьалхара шу дац. Дукха цӀий, зуламаш бӀаргадайнад цувна. Бакъда, укх шера январь бетта тӀеххьарча деношка райотдела болхлоша чанхъьккха операци мугӀарера яцар, аьнна, хеташ ва из. Цу сага из иштта хетилга кхетадир аз шийна хьал- дац кх», аьле, ... хоам ца беш дӀаухар цхьа-барш. Цу тайпара моттигаш а гучаяьлар тхона.

КӀезиг - кӀезига хьагулденнача хоамех юххера а цхьа сурт оттаде таро хилар. Шоайла бувзам болаш яц, аьнна, хеталу эпизодаш вӀашагӀъехкача зуламхой ординга «маршруташ» а цар «доал деш йола» район а хьагучаяьлар. Доаче, хӀинз хила дацар аргӀанар зулам хургдола моттиг а из хила тарлу ха а йовза.

Ш. Гадаева дувцар дукхагӀча дакъе протокола хьисапе да. Бакъда, шеко яц цо дувцача тайпара атта из гӀулакх ца хиннилга кхетаде. «Зулам хургдола моттиг а из хила тарлу ха в» яха дешаш даьшхача, цар чулоацам иштта ба: — наб ца еш яьха бийсаш, ит-таш-итташ болча нахаца даь къамаьлаш, дийнахьа а бийсан а баь болх.

Цу гӀулакххаца дувзаденнача цхьан хӀамах дийцача бакъахьа да. Из пайдане хургда «сай бала милицега бувцаргбац» яхараш-та. Наьсар-Кеоте вахаш вола цхьа зӀамиг саг волча хьоашалгӀа боагӀаш бар цунца эскаре гӀулакх деш хинна новкъостий. Кхыча къаман нах хиннаб уж. Юрта йистте кхаьчача царех цхьанне аьннад:

— ХӀанз ха яхай вайна. Вай новкъост, гӀалгӀай Ӏаьдалах вайна доккха шу ца оттадича Ӏергвац. Цудухьа бийсан наха хьовзам а ца беш, укхаза салоӀаргда вай, хӀаьта Ӏуйрийна дӀанаӀартӀа гӀоргда.

Бийсан гаьнарча хьаьшашта тӀакхаьчар гӀаьрхой. КӀезиг – дукха мах болаш я, аьнна, хийтта хӀамаш дӀайихьар. Цул совгӀа, духьалле е гӀийртача кагирхошта дикка мӀишк а йир.

Шийн хьаьшийн чӀир леха массехк бийса яьккхар гӀалгӀай зӀамигача саго цу новкъа. Ираза, зуламхой хьакорабиязар цуйна. Цхьаькха зулам ӀотӀакхетар мара кхы фу хургдар цо леладаьчох?

Цу тайпа цӀаьккха а цхьа моттиг хиннай Буро-кӀал. Укхазарча «Дружба» яхача кафе наӀартӀа бийса яьккха сеца хиннав «Совтрансавто» яхача организацера ши водитель. Шоай машенашка Ӏобийшаб уж. Бийса юкъе кхаьчача хана новкъоста машина уллув цхьа нах хьувзалга зийна, цӀаьхха машина фараш хӀалсегай цхьан машина чухь ваьгӀачо. Укхувгахьа тӀабайддаб зулам- тенант Бузуртанов, лейтенант Шанхоев, капитан Закриев, юкъе а болаш, чанхъяьккхар оперативни мероприяти.

Нохч - ГӀалгӀайчене Къулбаседа - ХӀирийчени административни доазув декъалучча сеца латтача машина тӀа а баха, нахагара хӀамаш йоахаш боахка зуламхой лийцар. оперргуппас. 1989-ча а 1990-ча шерашка а цу тайпара хинна зуламаш цу ординго даь хила тарлу...».

Таханарча дийнахьа следственни органаш ворхӀ зулам цу ординго даьд, аьнна, хеташ я. Из бакъда е дац судо къоастадергда, зуламхой цӀераш а цо йоахаргья, хӀаране бехк а цо мара къоастабергбац.

Цудухьа сабардергда вай следстви чакхъяллалца.

Зуламий новкъа хинна хӀара эпизод гучаяккхар, зуламхошца дакъа деш мел хиннараш хьабовзийтар, шеддар объективно хьатахкар— из правоохранительни органаша дергда. ТӀаккха миш-та хувцаргья вай мехка, бохам хинна дӀанхача наьха уйлаш? Мишта юхаметтаоттабергба вайнахах цар байна тешам?

Кхы а цхьа хӀама да белгалцадоьккхача даргдоацаш. Цу наха леладаьр цар цӀагӀарчарна, гаргарчарна, лоалахошта ца ховш е ца хоаш хиннадац. Юххьанцара уж совцабаь хиннабаларе, цкъа-дале, цар даьча зуламий лер сел йӀаьха хургьяцар. Бакъда, уж совцабе, цар фу леладу хьажа саг хилавзар. Саг хилавзар цар «фос» мичахьара енай хатта.

Цул совгӀа, цу наха даьр вай къам геттара ийрча доакхаш зулам да. Деррига а дӀадаьлча, духхьал цу цхьан хӀамо моллагӀвар декхарийла вора цу наха духьалвала.

...Цу новкъа гӀолла Грозне оагӀорахьа сихъенна йоагӀа тха «Икарус». Боад къовлалуш латт. Хий йистте хозача моттиге шоай машина юха а соцаяь, бийса яккха кийчлуш ба наькъахой. Уж масса саг ва, машин мичара я зелац сиха юдача автобуса чура арахьежача. Цхьабакъда, цӀаьхха дагадох: «наькъа тӀа фос лехаш лела йовсараш тӀакхоачаргйий-хьогӀ царна?».

«ХӀама хургдац — теву кхыйолча уйлаша».

Иштта хургдий-хьогӀ из?

Ж. БОГАТЫРЕВ.

товараш.

Дувцилга доацаш во болх беш я бувзама отделени. Ханпахьа нахага хьакхачац газеташ, журналаш, письмош.

Юрта бахача дукххача нахьа яздаьд «Сердало». Цудухьа оаха шуга дехар ду тха бала теркалбар.

РЕДАКЦЕГАРА:

Укх тайпара каьхаташ цкъа санна дукххаза а ух редакце. Каьхата кӀал хӀараге кулг яздаьдеце а, цу тӀа хоам бу каьхат юрта вахача 30 — 40 сагагара долгах.

Халкъа депутатий Сунженски райисполкома теркам укх каьхата тӀа дувцача гӀулакхашта тӀабахийтача бакъахьа хет тхона.

матически сайре. 15.00 «Сильные, смелые, ловкие» яха спортклуб. 17.00 «Гитара дукхабезачарна», Гитаристий ансамбло хьех шо.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий. Книжкай выставка. Книжкаш дӀа-юха хувцар

«Красный молот» завода ДК. 15.00 «Тха беш» яха клуб. 17.00 Ӏарбий меттала къамаьл де Ӏомалу вай. 17.30 «Великая Отечественная» яхача документальни фильмай кинофестиваль.

Пролетбата цӀергӀа ДК. 13.00 «Юный юрист» яха клуб. «Закон обо мне и мне о законе» яха хаттарийн жопийн сайре. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

КӀИРАНДИ,
18 МАРТ

С. М. Кирова цӀергӀа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хӀамаш тегарен курсаш.

Филармони зал. 15.00 Берий халкъа филармони. г. Грознерча № 8 йолча берий музыкальни школа кхоллама отчет.

Офицерий ЦӀа. 11.00. Филофонистий клуб. Грамзаписай коллекционерий вӀашагӀкхетар.

В. И. Ленина цӀергӀа ДК. 8.00 Ло баккхарен хӀамаш тегарен курсаш 8.30 Машинкаца аьхинга хӀамаш яра курсаш 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Барагь».

«Сердалон болхлой ЦӀа. 10.00 Ло баккхен хӀамаш теген Ӏомалу. 12.00 Английски меттала къамаьл де Ӏомалу вай. 14.00 «ХӀанзара классически халкъара искусства» яха хореографически кружок. 18.00 Театр-лелдкадезарий объединение Сайре-вӀашагӀкхетар. «ХӀанзарча театра поэтика».

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дукхадезарий клуб Книжкай выставка. Книжкаш дӀа-юха хувцар

«Красный молот» завода ДК. Ло баккхен хӀамаш теген Ӏомалу. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00 «Соловушка» яха вокальни группа.

«Трудовые резервы» спортзал. [illegible] РСФСРа [illegible]

Н. К. Крупская цӀергӀа ДК. 19.00 [illegible] НПАССРа [illegible]

М. Ю. Лермонтова цӀергӀа республикански драматически театр. [illegible] РСФСРа [illegible] град — Гр[illegible]

Гороно СДЮШОР стадион. 13.00 НПАССР [illegible] йолча Ӏан хьалхле финальни ловзараш.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мамаи, папа и, сой.
9.05 — ЦӀагӀара академи.
9.35 — Шера ханаш.
10.35 — Коталон 45 шу дузаш. «Запасной вариант» яха художественни фильм (Румыни, 1984 ш.).
12.00 — Партнер.
12.30 — Режиссера Г. Козинцева фильмаш. «Дон Кихот» яха художественни фильм (1957 ш.).
14.05 — «Разговор с продолжением» яха кинорежиссерацара А. Кончаловскецара вӀашагӀкхетар.
15.00 — «Гадкий утенок» яха мультфильм.
15.20 — Гушдар — теша хала дар.
16.20 — «Лаьтта — тха юкъара цӀа» яха фотоконкурс.
16.30 — «Здравствуй, милый!» ДӀалохк РСФСР заслуженни артистка М. Суворова.
16.55 — Политически диалогаш. Парти XXVIII съезда КПСС ЦК платформа ювцаш.
17.25 — «СелаӀад» яха халкъа кхоллама телепрограмма. VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Пакистана провинцешка гӀолла музыкальни никъ беш.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильмай премьера.
19.00 — Ти-Би-Эс телевидене сайре (Япони).
21.00 — Ха.
21.30 — «Телескоп».
21.55 — Ти-Би-Эс телевидене сайрен дӀахододар.
00.05 — Деч лув кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультфильм.
8.35 — Экрана тӀа 01 служба я.
9.05 — «Лебеди в „руду“ яха художественни фильм субтитраща (Духхьашха).
10.30 — «Содружество» яха видеоканал.
13.30 — «ТВ о Ти-Ви» Японски телекомпани «Ти-Би-Эс».
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Документальни фильм.
17.20 — «Халкъа хьаькъала хьаст» яха фольклор (гӀалгӀай меттала)
18.00 — Шун дехар. х. «Вайнахский очаг в Иордании» яха передача.
19.15 — «Под знаком «Пи» 1-ра дакъа
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи» 2-гӀа 3-гӀа доакъош.
22.45 — Хи чу кхувсабалар. СССР-ен США-н сборни командий матч. Бийсанара сеанс.
23.30 — «Деррига седкъий» яха киноконцерт.
00.20 — «Фото Хабера» яха художественни фильм. (Венгри, 1964 ш.).

18 МАРТ

КӀИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массанена а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Ӏуррехьа
10.00 — Даьхенна гӀулакх деш.
11.00 — «Блиц» яха Ӏуйрийнара са мукъадоаккха программа.
11.30 — Педагогика массарна
13.00 — УнахцӀено
13.45 — Фигурни катани. Дунен чемпионат Гойтара выступлени. Канадера передача.
16.00 — «Юрта сахьат» панорама.
17.15 — Приключени фаьлгийн дунен тӀа. «Снегурочка» яха художественни фильм.
18.55 — М Вахутинский (свирель). КӀиранден кинозал.
19.00 — Мультфильм.
19.35 — Атиинс» яха художественни фильм (ГДР, Румыни, 1986 ш.). (Духхьашха).
21.00 — 7 дн.
22.00 — Уйлаш массехана хургдолчун. КӀиранден нравственни проповерь
22.15 — Футбольни обозрени.
22.45 — ДӀалохк Мирей Матье (Франци)

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Мультфильм.
8.35 — Камерни концерт Киевера передача
8.55 — «Ягуар» яха художественни фильм субтитраща.
10.20 — «Земля тревоги нашей» яхача циклера «Жигули в конце века» яха экологех дола документальни фильм
10.35 — Коллаж.
10.40 — РСФСР заслуженни артиста Э. Грача концерт (скрипка).
11.25 — НБА баскетбола профессионалашта юкъера США [illegible]
12.25 — «Мир, в котором мы живем» Секретный заказ», «Скоро лето» яха режиссера П. Когана фильмаш.
13.10 — «Къаьнарча тховна къайле» яха бераштa дола фильм. (Югослави Чехословаки, 1987 ш.).
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — СалоӀа сахьаташ.
17.40 — Производства хьалха латтараштa оттадаь концерт. (гӀалгӀай меттала).
18.10 — «Угол зрения» яха кагирхошта йола программа.
19.10 — «Сийлахьчо Коталон 45 шу дизарга». «БӀухошта дагаух» (гӀалгӀай меттала).
19.25 — «Дена юртахь илли» (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хий ла шун, бераш!
20.15 — «Если вам за...» яха программа.
21.00 — 7 дн.
22.00 — «Этот прекрасный зрелый возраст» яха художественни фильм. (Болгари, 1986 ш.). (Духхьашха).
23.10 — Хи чу кхувсабалар. СССР-ен США-н сборни командий чемпионат.

19 МАРТ.

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.55 — РСФСР халкъий музыкальни фольклор.
9.25 — Футбольни обозрени.
10.05 — «Атиинс» яха художественни фильм.
11.30 — Гушдарен-теша хала дарен.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — «Братиславские музыкальные торжества» яха фестивала концерт
16.55 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
17.55 — ГӀишлонхо. Московски бизнес-центра белхий хьалхара итогаш.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Кхоллама портрет дӀалохк Г. Карелас.
19.45 — Автора — М. Рощина «Дуэль хинначул тӀехьагӀа» яхача телефильма-спектакла премьера.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Дуэль хинначул тӀехьагӀа» яхача телефильма-спектакла дӀахододар.
22.45 — Святослав Рихтера концерт.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Деррига а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Физика, 10-гӀа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Тха беш.
10.35 11.35 — Астрономи. 11-гӀа класс.
11.05 — Финлянди телевидени программа.
12.05 — «Рижский Домский собор» яха Латвийски ССР Гостелерадио.
12.35 — «Все звезды» яха киноконцерт
13.25 — «Хабера гурт» яха художественни фильм (Венгри).
15.05 — Тха фильмофондера. Музыкальни программа.
16.20 — «Соучастие в убийстве» яха художественни фильм.
17.55 — Юртбоахама хьеха университет (гӀалгӀай меттала).
18.10 — Документальни фильм.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лахкехьарча Совета сесси. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

РАДИО

ШОАТТА,
17 МАРТ

7.30 — «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам...
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Хоржамаш хинначул тӀехьагӀара уйлаш (нохчий меттала).
10.15 — Сатирически микрофон (нохчий меттала).
10.35 — Музыка (нохчий меттала).
10.40 — Халкъа тӀахьожам болх беш ба (нохчий меттала).
10.55 — 11.00 — Реклама.
11.00 — «Къона хилар».
11.30 — 12.00 — Социальни сфера ритмаш.
15.15 — Классически музыка концерт.
16.00 — Хано хьалхадоах (гӀалгӀай меттала).
16.15 — 17.00 — «Шоаттден вӀашагӀкхетараш» концерт (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гӀалгӀай меттала).

КӀИРАНДИ,
18 МАРТ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — «Ден темах» (гӀалгӀай меттала)
8.15 — 9.00 — Даькъала дувц шо.
11.30 — 12.00 — КӀиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — Интерьере портрет.
16.30 — Реклама
16.40 — 17.00 — НегӀий ашараш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагӀал долчарна» яха концерт (нохчий меттала)

19 МАРТ,
ОРШОТ

7.30 — «Юртара вахар» (гӀалгӀай меттала)
7.55 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — ГӀишлошъяра — тешаш а дикал а (гӀалгӀай меттала).
8.30 — 9.00 — Ӏуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 — Предприятей подсобни боахам (нохчий меттала).
9.30 — «Тхога язду» письмой обзор (гӀалгӀай меттала).
9.45 — 10.00 — К. Чахкиева лоаца дувцараш (гӀалгӀай меттала).
15.30 — 16.00 — Нохч-ГӀалгӀай радион телевидене солистийн инструментальни ансамблен выступлени (гӀалгӀай меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера трансляци.
18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.20 — «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

СПОРТ

Л. ТАТАЕВАИ КОТАЛОНАШ

Некдарах йола яхьаш чакхъяьлар Ленинграде. Цига дакъа лоацаш вар вай мехкара 250 саги, хӀаьта иштта доазол арахьара баьхка спортсменаши.

РСФСР вӀашагӀкхийттача команде яр Л. Н. Толстой цӀергӀча Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен университета студентка, СССР спорта мастер Татаева Лариса.

Букъ тӀа бӀаь метр дӀоахал долча дистанцегӀа цек деш шоллагӀа моттиг яьккхар Л. Татаевас. Цун хьокхам — 1.05,8 секунда. Цул хьалха СССР чемпионка Н. Шибаева мара яланзар.

Шовзткъеи итт метр дӀоахал долча дистанцегӀа кхоалагӀа моттиг яьккхар вай спортсменкас. Котбаьннараштa маьхе совгӀаташ делар.

Цу яхьашта Л. Татаева кийчъяр тренер В. Васильев вар.

М. ЭРЗИЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттен деношка

СФ02071. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 965.

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 20 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 33 (7847). ★ Мах 3 кеп.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

Информационни хоам

1990 шера 16 марта дlахо болх бир КПСС ЦК Пленумо. Пленуме йийцар КПСС Устава проект, ден повестка кхыдола дешаш.

Пленума балха юкъе дакъа лаьцар парте горкомийн райкомийн, цхьайолча юххьанцарча парторганизацей парткомий секретараша, хlаьта иштта КПСС-гарча СССР халкъа депутаташа.

Пренешка къамаьлаш дир К. Салыкова, — экологе а Iалама ресурсех дикагlча тайпара пайда эцера а йолча СССР Лаккхехьарча Совета Комитета председатела, К. З. Ромазанова — Карагандински металлургически комбината сталевара, А. С. Мякотас — Украина Компарте Полтавски обкома хьалхарча секретара, В. А. Чурилова — КПСС Ханты-Маясийски окружкома хьалхарча секретара, Тюменски область, Е. К. Лигачева — КПСС ЦК секретара, А. Д. Лизичева — Советски Эскарен ТIема-Форда Флотен Керттерча политически управлене начальника, М. Ш. Шаймиева — КПСС Татарски обкома хьалхарча секретара, Г. В. Сивеца — «Ижевский механический завод» яхача производствени объедненe парткома секретара, Р. Г. Яновске — КПСС ЦК-рча общественни Iилмай Академе ректора, Н. А. Назарбаева — Казахстана Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. И. Земскова — КПСС Ворошиловски райкома хьалхарча секретара, г. Москва, С. В. Рафанлова — «Советская» яхача шахта парткома секретара, Донецки области г. Макеевка, Б. В. Пономарева — Иркутски политехнически института парткома секретара, М. М. Бурокявичуса — Литва Компарте (КПСС платформа тlа) хана йолча ЦК хьалхарча секретара, Л. Н. Зайкова — КПСС ЦК секретара, С. И. Гуренкос — Украина Компарте ЦК шоллагlча секретара, В. И. Матрохина — Московски лаккхерча партийни школа парткома секретара, Г. Ч. Ширшина — КПСС Тувински обкома хьалхарча секретара, Г. И. Авуфриева — Куйбышевски авиационни завода слесара - сборщика, Б. М. Володина — КПСС Ростовски обкома хьалхарча секретара, Ю. А. Прокофьева — КПСС Московски горкома хьалхарча секретара, В. В. Чикина — Мински сахьаташ деча завода парткома секретара, А. А. Ружицке — Украина Компарте Черкасски обкома хьалхарча секретара, С. А. Ниязова — Туркменистана Компарте ЦК хьалхарча секретара, Ю. Н. Шогина — КПСС Жуковски горкома хьалхарча секретара, Московски область.

КПСС Устава проект кхы тlа тоаяра а ЦК Пленума кхыдола документаш кийчдара а йолча редакционни комиссе цlерагlа къамаьл дир Г. П. Разумовске.

«КПСС XXVIII съезд гулъяра ханах, отчетно-хоржамий кампани парте чакхъяккхарах, съезда делегаташ оттабара нормах а уж харжара порядках а» соцам тlанийцар Пленумо.

Редакционни комиссена а ЦК Политбюрона а Пленумо тlадиллад хьауха замечанеш ювцача хана наха ярхар теркал а деш, КПСС Устава проект кхы тlа тоасьга (проект кепайоазон тlа яраргья).

Пленумо соцам баьб Российски партийни конференци чакхъяккхара хьакъехьа.

Пленумо могайир КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссех йолча положене проект.

КПСС ЦК Пленум чакхйоалаш къамаьл дир М. С. Горбачева.

Цу тlехь ший болх чакхбаьккхар КПСС ЦК Пленумо.

КПСС XXVIII съезд гулъяра ханах, отчетно-хоржамий кампани парте чакхъяккхарах, съезда делегаташ оттабара нормах а уж харжара порядках а

1990 шера 16 марта баь КПСС Центральни Комитета Пленума соцам

1. КПСС ЦК сентябрьски (1989 ш.) Пленума соцам хувца а хувцаш. Советски Союза Коммунистически парте аргlанара XXVIII съезд 1990 шера 2 июле г. Москве, съездий Кремлевски Дворец гулйойла.

2. Съезде дувца укх тайпара дешаш оттадолда:

1). Перестройка лелачахи парте дейхарехи. КПСС Центральни Комитета отчет. Докладчик — КПСС ЦК Генеральни секретарь н. Горбачев М. С.

2). КПСС Центральни ревизионни комиссе отчет. Докладчик — КПСС Центральни ревизионни комиссе председатела заместитель н. Низовцева А. А.

3). «Гуманни, демократически социализмага» яхача КПСС платформах.

4). КПСС Уставах.

5) КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссех йолча положенех.

6). Парте центральни органаш харжар.

Нийса лоархlалда. КПСС платформаца а Уставаца а дувцадаьча дола дешаш хьалхарча дешах йолча доклада тlа оттадар.

3. КПСС XXVIII съезде Сохийтадаш парте 4 эзар членашка цхьа делегат хоржаш [illegible]

4. КПСС XXVIII съезда [illegible]

[illegible] шашта йолча КПСС ЦК комиссе кийчъяь предложенеш тlаэцийла.

ТIайийцача порядкага хьежжа хержача делегатийн списка кийч а йий. КПСС XXVIII съезде дlачулу областной краевой партийни конференцеша, союзни республикай компартей съездаша, хlаьта Украина, Белорусе, Узбекистана, Казахстана компартешка — областной партийни конференцеша, г. Москве — КПСС районни партийни организацеша.

Советски Эскара, ТIема-Форда Флота, чурча а погранични а бlуний партийни организацешта чубоагlача коммунисташа КПСС XXVIII съезда делегаташ хорж Гергашцарча Низий йоагl-йоагlача объединенией, бlуний тайпай а хьисапий а партийни конференцашка.

Доазол дехьарча партийни организацешта чубоагlача коммунисташа КПСС XXVIII съезда делегаташ хорж шоай партийни конференце, иа хул г. Москве.

5. Отчетно - хоржама кампани чакхъяккхара порядок а ла а оттаю союзни республикай компартей ЦК-ша, РСФСР-ча КПСС крайкомаша, обкомаша.

Городской (районни партийни структура йолча городашка) окружной, областной, [illegible]

6. Конференцешка, съездашка делегаташ харжара демократизаци яр духьа, хlаьта иштта партийни органий кулгалду органаш харжар духьа белгалду:

- хержарг лоархl кхыча кандидател дукхагlа голосаш гулъяьраш, бакъда, собране дакъа лаьцача КПСС члений, конференце, съезда делегатий, партийни комитета е хоржача кхыча органа членийн ахане дукхагlчар тlехьа ихаж тессабале;

йоагl-йоагlача парторганизаце е компарте эгтара лакхера орган йолча партийни собране, конференце, съезда бокъо я партийни комитета хьалхара секретарь е хоржаш вола кхывар органа собране, конференце е съезда ерригача составаца харжа. Из деча хана — хоржаш вола саг дlахо йодача хана хувцара порядок оттаю.

Цу положенешца хьалхле лелае еза КПСС керда Устав тlаэцалца.

7. Отчетно - хоржама собранешка, конференцешка, союзни республикай компартей съездашка кlоаргга а массе сагlорахьара а партийни организацей гlулакхаш, партийни болх сьлангара дезз тоабара де дезараш, парте XXVIII съездага йола КПСС ЦК Платформа, КПСС [illegible]

парте барий Iаьдал чlоагlдара кертерча дешай хьакъехьа коллективни предложенеш кийчъеча парте лоархlами болхи чlоагl а беш.

КПСС XXVIII съезда кийчо яро гlо де деза коммунисташ идейни а организационни а кхотабара, хlара партийни организаце лелал айдара, обществера КПСС авангардни лоархlам чlагlбара, перестройка кlоаргьяра деккхараш кхоачашдеча цун хьинар айдара.

Къаьстта теркам тlабахийта беза перестройка гlулакха мутlахьа бола коммунисташ, партийни организацеша хьаллаьца, партийно - политически методаш караерзаь керда нах партийни балха юкъеозара, парте XXVIII съезда решеней кlийлен тlа КПСС кердайоаккхача хьдла гlулакхаш чакхдаха низ дlакхоачарг а болаш.

8. Ерригсоюзни XIX-ча партийни конференце установкашка хьежжа, хургйолча партийни съездашка а конференцешка а цlаш йола контрольно - ревизионни комиссеш харжа йиш я. КПСС XXVIII съезд хиллалца шоай практически балха тlа контрольно - ревизионни комиссеша хьалхле лелае йиш я КПСС ЦК чlоагlъьча хана йолча положенешца («Известия ЦК КПСС» № 1, 1989 [illegible]

[illegible] XXVIII съезда [illegible]

Российски партийни конференцех

1990 шера 16 марта баь КПСС ЦК Пленума соцам

1. Нийса лоархlалда КПСС XXVIII съезд хиллалехьа Российски партийни конференци гулъяр.

2. Конференце делегаташ, Российски Федерацегара КПСС XXVIII съезде партийни организацешкара хержа делегаташ хулга оттадолда.

3. Конференци кийчъелга а чакхйоаккхилга а тlадуллалда КПСС ЦК Российски Бюрона. Цу гlулакха лаьрхlа кийчо яра комитет вlашагlйоллийла йоагl-йоагlача партийни комитетий пленумашка хержача (хlара организацегара цхьацца хоржаш) краевой, областной, окружной, Московски городской партийни организацей викалех.

СССР Лакхехьарча Совета Председателах

Советски Социалистически Республикай Союза халкъа депутатий съезда соцам

СССР халкъа депутатий съездо соцам бу:

СССР Лакхехьарча Совета Председателалла новкъост Лукъянов Анатолий Иванович харжа.

КПСС XXVIII СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТАШ ХАРЖАРА ПОРЯДОК

КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара порядок парте шерра йоаш а коммунисташа цу дешa бокъо а архlам бу. Делегатий составагlа тийша эггара хьалхарча аргlагlа съезда итоаш хургйолга нийса а лоархlаш. Уж шерра тlехьа ба [illegible]. КПСС съезда делегаташ, союзни компартей съездий, краевой, областной партийни конференцей делегаташ а тайна, хоржача альтернативни харачтер йолаш [illegible]

[illegible] КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара йола комиссеш. Кхыханцарча партийни организацей, парте райкомий, горкомий предложенеш, партийни структурен КПСС ЦК чlоагlъяь викалий нормен теркал а еш, комиссе вlашагlйохи хоржамий округаш. Округаша чулоацаш хила йиш я массехк районни (городской) партийни организаци. Округашка вlашагlйохи окружной хоржамий комиссеш.

[illegible] хьалхадаьча дола ерриг кандидатураш, хlаьта областа, края, республика ерригача партийни организацешта КПСС XXVIII съезда делегаталла кандидатий [illegible] списои чlоагlъяо Пленумо вlашагlйол КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара йола областной, краевой, республиканский комиссеш.

Кандидатий список [illegible]

[illegible] кандидатех делегаташ а хоржаш [illegible]

5) КПСС Центральни контрольно - ревизиони комиссех болча положенеш.

6) Парте центральни органаш харжар.

Нийса лоархIалла, КПСС платформица а Уставица а дуьззина дола дешаш хьалхарча дешах йолча доклада тIа оттадар.

3. КПСС XXVIII съезде бохийтараш парте 4 тIар чу [illegible] нагара цхьа делегат хоржаш бохийтаза.

4. КПСС XXVIII съезд [illegible]

[illegible] организацешта [illegible] коммунисташа КПСС XXVIII съезда делегаташ хорж шоай партийни конференце, цу хул г. Москве.

5. Отчетно - хоржама кампани чакхъякхара порядок а хьа а оттаю союзни республикан компартеш ЦК-ш, РСФСР-чу КПСС крайкомашта [illegible].

[illegible]

[illegible] порядок [illegible]

Цу положенешка хьахьде даьхье ела КПСС керда Устав тIаьщица шо.

7. Отчетно - хоржама собранешка, конференцешка, союзни республикай компартей съездашка кIоарга а масса агIорахьара а партийни организацей гIулакхаш, партийни [illegible] [illegible]

8. Ерригсоюзни XIX-ча партийни конференце хетоновкашка хьежжа, хурйолча партийни съездашка а конференцешка а наIаш йола контрольно - ревизиони комиссеш харжа йиш я. КПСС XXVIII съезд хиаллалца шоай практически балха тIа контрольно - ревизиони комиссенаш [illegible] йиш я КПСС ЦК чIоагIъйоа хиина [illegible]

[illegible] партийни организацей хиха [illegible]

СССР Лакхехьарча Совета Председателалла харжа. [illegible] Лукьянов Анатолий И[illegible]

тически кIийлен тIа, дикагIвар харжа тIерташ а альтернатива йолаш а харжаиза барГбоацаш лоархIалда, берригача коммунисташа юкъарчал доацаш дакъа а лоацаш.

Партийни организацеша, коммунисташа, парте бсацараша тела предложенеш (уж йоалаю) теркал а еш, КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара партийни строительстван кадрови политикан дей, союзни республикан компартей съездий делегаташ харжара порядок оттаю йоагIйоагIача партийни комитетий пленумаша. Конференцийн съездийн делегаташ хоржача хана, партийни органаш хьаеча хана пайда нибол[illegible] КПСС XXVIII съезде делегаташ харжара долча хьисапех, хIаьта ишта КПСС Устава кердача проекта положенешка хьежжа.

ЛоархIаме да отчеташа а хоржамаша а, съезда еча еррига кийчоно коммунистий бебе уйлаш хьагучаяхара гIо дар, къамаьлаш моллагIчун хеташ долчун сий деш хилар, кIезигагIбарин шоай позици дIайовзийта йиш хилар. Собранеш, конференцеш, съездаш корта белаш чакхъяха еза, общество, цун чурча вахара демократизаци яра.

9. ЦК Политбюрона тIедуалалда КПСС XXVIII съезда кийчо ярца бувзабенна болх КПСС ЦК членаш а членалла кандидаташ а, моттигашкара партийни актив шерра юкъеозаш, гласно а гуччахьа а белга. Съезде хоржача делегатех КПСС съезда керттера документаш а резолюцеш а кийчъяра комиссеш (группаш) вIашагIъехкача нийса хурга.

ШОАТТА ДИ. НАЗРАНОВСКИ «ЭЛЕКТРОИНСТРУМЕНТ» ЗАВОДЕ

Март бетта республикас дахкхача унзарча бархI ден хьакъехьа республиканскии газетий корреспонденташца къамаьл деш КПСС НохчГIалгIай обкома хьалхарча секретара Доку Гапуровач Завгаева белгал ма даккхара, Назрановски района цхьайола предприятеш болх ца беш е юкъ-юкъе мара болх ца беш, биззача боаррамагIа болх ца беш хилар.

Ховш ма хилара, город Назране хинна митинг дIайохаеш, цига хиннача ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода болхлоша дош делар цу деношка шоай предприятена тIадиса декхар шоаттеи кIиранин деношка къа а хьегаш, тIера доаккхаргда, аьнна.

Шоаш деннача деша дай болаш хьабоагIа уж. ДIадахача шоатта диййнахьа тха фотокорреспондента И. Пляева дахьад ер сурташ. Лакхерчун тIа шоана гу упаковочни участка бригада. Цун кулгалхочо М. Нальгиевас яхачох, план 140 процент кхоачаш а еш, къахьег хIанз коллективо.

Масала, хьаэцаргья вай сборочни цех. Нагахьа санна митинг хилалехьа бархI бIаь электросверлилка арахецаш хиннаяле, хIанз цул пхи-ялх бIаь дукхагIа хьаю уж. Кхаж тесса баьнначул тIехьагIа, 18 марта болх беш хилар цхьайола участкаш. Из цар ду бетта а хьалхарча квартала а производственни план тоаме кхоачашъяр, потребителашта хьалхашка цIий ца балар духьа.

, Укх деношка къаьстта хьинаре къахьег коммунистически къахьегама ударника, завода профсоюзни организацеи администрацеи дика болх барах дукхаза баркалаш кхайкадаьча Дакиева Радимхана а Кодзоева ВахIидата а (лохера сурт).

Назране митинге гулбеннача мехка хьалхашка шоаш деняа дош диэза кхоачашдеш ба «Электроинструмент» завода болхлой. Цудухьа царна дег тIара баркал ала лоъра тхона.

КПСС XXVIII СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТАШ ХАРЖАРА ПОРЯДОК

КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара порядок парте шерра ювцаш я. Коммунисташа цу деша бонкха лоархIам бу, делегатий составагIа тийша эггара хьалхарча аргIагIа съезда итогаш хургйолга нийса а лоархIаш. Уж шерра тIехьа ба КПСС съезда делегаташ, союзни компартей съездий, краевой, областной партийни конференцей делегаташ а санна, хоржалга альтернативни харантер йолаш хилийтара, мехка лакхехьарча партийни форума состав вIашагIйоллача дакъа лаца хIара коммуниста таро хилийтара.

Партийни организацешта, коммунисташта, общественноста хетар теркал а деш КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара укх тайпара порядок хилийта лаьрхIад.

Съезда делегаталла кандидаташ оттабу юххьанцарча партийни организацеша. Кlезига вах чубоагIача организацей коммунисташа уж тароннаш чакхйоах парте райкомашеи горкомашеи еча кустовой собранешка. Уж еча хана Iалашде деза кандидаташа вIаши къувсалга, альтернативность, цар политически а моральни а гIулакхий объективно мах белга. ЛоархIаме да уж парте членаш наха лоархIаш хилар, перестройка процессе динагIча оагIорахьа шоаш хьабовзийта а парте политика кийчъечи кхоачашъечи хьинаре дакъа лаца могаргдола а болхлой класса, ахархой, интеллигенце сий долашагIа бола викалаш хилар.

Кандидаташта таро яла еза партийни политикан практически балхех керттерча дешаех йола шоай позици партийни организацешка а массови информаце средствашка а дIаювцийта. Партийни организацеша шоай кандидатура хьаллоацаш болх бе. йиш я кхыча парторганизацешка а.

Делегаташ харжара порядкага хьежжа оттабаь кандидаташ буцца йиш я районин, городской партконференцешка. Из деча хана теркалду КПСС берригa членаш районе е городе мел дукха ба, альтернативни предложенеш оттаяра йола таро хилар. Теркалду, мел чIоагIа хьинаре уж е вожаш кандидаташ хьаллоац. Кандидатураш оттаярах йола решенеш собранешкеи конференцешкеи тIаьд цига дакъа лоацараштa баьъахьа хеттача тайпара гуччахьа е къайлагIа кхаж тоссаргболаш. Оттабаьча кандидатий список кепатох.

КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара . порядок партийни организацей, союзни компартей пленумаша белгалъю областной, краевой коммунисташта хетари партийни организацей балха хьалаши теркал а деш. Из деча хана делегаташ духхьалара хоржамаш деш харжа а йиш я партийни цхьа мандат йолчеи дукха мандаташ йолчеи хоржамий округашка гIолла.

Цхьа мандат йолча окру[illegible]

[illegible] жамаш. Уж деча хана пленумо хорж КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара йола комиссея. Юххьанцарча партийни организацей, парте райкомий, горкомий предложенегIа, партийни структурех КПСС ЦК чIоагIъяь викалий нормеи теркал а еш, комиссе вIашагIйохи хоржамий округаш. Округаша чулоацаш хила йиш я массехк районин (городской) партийни организаци. Округашка вIашагIйохи окружной хоржамий комиссеш.

Окружной хоржамий комиссеша тIахьожам лоаттабу юххьанцарча парторганизацешка хоржамаш дара, хьаду съезда делегаталла кандидат коммунисташта дIавовзийтара дола хьалаш, округе гIолларча хоржамий бюллетена текст чIоагIъю, Iалашду бюллетенаш кийчделгеи уж юххьанцарча партийни организацешка дIакхоачийталгеи, округе гIолла хоржамий результаташ оттаю.

КПСС XXVIII съезда делегат хоржаш къайлагIа кхаж тассара долча бюллетена тIа дIаязъю юххьанцарча парторганизацеша оттаяь еррига кандидатураш, хIаьта округаша массехк район (город) чулоацача моттигашка — районин (городской) партконференцеша хьаллаьца йола кандидатураш.

Хоржамий округа доазонашка съезда делегат харжара къайлагIа кхаж тоссийта чакхдоакх юххьанцарча (юххьанцарчар бокъо йолча цехови) партийни организацешка. Цу гIулакха цар хорж счетни комиссеш. Кхаж тоссийта чакхдоакх районин, городской партконференцешка бахийта делегаташ хоржаш санна цу организаце учете латтача коммунистий списках.

Хоржамаш чакхдаьккхараш лоархI, нагахьа санна округа КПСС членех аханел дукхагIбараш цига дакъа лоацаш хиннабале. Хоржа[illegible] дакъа лоацаш хиннарех аханел дукхагIбараш цхьаккха кандидата тIехьа кхаж тесса йоацача округашка, шозлагIа кхаж тасса беза цхьоалагIа тур . йолча хана эггара дукхагIа тIехьа кхаж тессача шин кандидатурах цаI харжара

КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара итогаш дIахьайкаю областной, краевой партийни конференцега, е союзни республика компарте съездага партийни комитета пленумо вIашагIъеллача комиссе. Нагахьа санна округе гIолла хоржамаш нийса даь доацаш лаьрхIа дале, хIаьта ишта хоржаш хиннача кандидатех цхьанненa а тIехьа кхоачам хилла кхажамаш тайса деце, цу даькъа шозлагIа кхаж тессачул тIехьагIа а. КПСС съезде вахийта делегат мукъа йолча мандате хорж юкъарчал доацаш областной, краевой партийни конференце, союзни республика компарте съезде.

хоржамий округашка гIолла деш дола хоржамаш. Уж деча хана пленумо юви районин, городской партконференцеша хьаллаьца йола еррига кандидатураш, хIаьта областа, края, республика ерригача партийни организацешта КПСС XXVIII съезда делегаталла кандидатий цаI йола список чIоагIъю. Пленумо вIашагIйол КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара йола областной, краевой, республикански комиссеи.

Кандидатий список кепатох кепайоазон тIа, царех хIаране лоаца биографически даннеш белгал а еш. Цу спискага хьежжа комиссе къайлагIа кхаж тассара дола бюллетенаш чIоагIду. мел эшаш дола бюллетенаш кийчду, уж дIадохьийт юххьанцарча партийни , организацешка кхаж тоссалга вIащтIехьдоаккхача парте райкомашка, горкомашка. Цу гIулакха лаьрхIа парте райкомашеи горкомашеи вIашагIйохк счетни комиссеш. Счетни комиссеш хорж ишта юххьанцарча (цехови) партийни организацешка а.

Партийни комитета пленумо вIашагIъеллача комиссе дIахойт областной, краевой партийни конференцега, союзни республика компарте съездага кхаж тассара результаташ. Хоржамаш нийса хиннараш лоархI, нагахьа санна областной (краевой) партийни организаце, союзни республика компарте составах аханел дукхагIбараша кхаж тоссача дакъа лаьца дале. Нагахьа санна хоржамаш хиннадоце е мукъа мандаташ юхедиса дале делегаташ хорж юкъарчал доацаш областной, краевой партийни конференце, союзни республика компарте съезде.

Дукха мандаташ йола округаш вIашагIйохна йиш я группаш еш районин (городской) парторганизацешка. Из деча хана царех хIаране чуха вIашагIйол окружной хоржамий комисси.

Парте обкома, крайкома, союзни республика компарте ЦК пленума, решенегIа съезде бахийта делегаташ харжа бокъо яла йиш я КПСС ЦК викалашта оттальча нормага хьежжа е дукхагIа коммунисташ болча юххьанцарча партийни организацешка юкъарчал доацаш. Из деча хана парторганизаце хул цхьа мандат йола е дукха мандаташ йола хоржамий округ. Хержа делегаташ юкъе хьу областной, областной парторганизацешкара, союзни республика компартешкара болча КПСС XXVIII съезда делегаташта.

Долаш долча КПСС Уставага хьежжа парте съезда делегаташ харжа йиш я къайлагIа кхаж а тоссаш областной, краевой партийни конференцешка а союзни республикай компартей съез[illegible]

[illegible]

тайпара порядок йола [illegible] [illegible] хоржачу [illegible] [illegible] бокъонца демократически хургья. Из [illegible] хоржамаш ду альтернатив [illegible] лардa тIа юххьанцарча парторганизацеша оттабаьи районин (городской) партконференцеша хьаллаьцаи болча кандидатех делегаташ а хоржаш.

Кхаж тассара результаташ белгалдоча хана, хIанз долаш долча КПСС УставагIа лаьрххIача тайпара доацаш, КПСС XXVIII съезда делегаталла хержараш лархIа боагIар кхыча кандидаташка диллача кхаж тоссача дакъа лаьцача конференце, съезда делегаташ болча КПСС членех аханел дукхагIбараша тIехьа кхаж тесса кандидаташ.

Хувцамаш даиза даргдоацаш да Советски Эскара, ТIема-Форда Флото, Чурча а Погранични а бIун партийни организацешкара КПСС XXVIII съезда делегатпш харжара порядкана а. Хьанха уж хоржаш бар территориальни парторганизацей делегатаница цхьана. ХIанз уж харжийта лорхI юкъарчал доацаш воепни округай, флотий, Гераашцарча Iизий объединеней, тайпай; Чурча бIун управленей, Пограничн бIун округай партийни конференцешка. Доазел арахьа долча Советски Эскара, ТIема-Форда довкъой партийни организацешка латтача коммунистех долча, уж, хьалха а санна XXVIII съезда делегаталла хоржаргба бIун соединеней партийни конференцешка. Из деча хана эскаре гIулакх деш болча коммунисташа дакъа лоацаргда территориальни конференцешка, союзни компартей съездашка полаш йолча практикага хьежжа, цар йиш я йоагIйоагIача партийни органашка харжа а хержа хила а, цхьабакъда территориальни парторганизацешкара КПСС съезда делегаташ хоржача юкъе дакъа лоацаш хургбац.

Баькъахьа хургда доазел арахьа болх беш йолча советски учреждеией партийни организацешта г. Москве е йиш йолча партийни конференце съезда делегаташ харжа таро ялча.

Комиссена хетачох, КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара йолча укх порядках пайда эца мегаргбар кхыча партийни съездийи конференцейи делегаташ хоржача хана.

Ишта оттаде доагIаш дар, областной, краевой партконференцеша, союзни республикай компартей съездаша КПСС XXVIII съезда адресагIа партийни организацеи хетар теркал а деш кийчъяь йола парте центральни органий состава юкъе гIоргйолча кандидатурай хьакъехьа предложенеш йоахийталга а.

ПАРТИЙНИ СТРОИТЕЛЬСТВАН КАДРОВИ ПОЛИТИКАН ДЕШАШТА ЙОЛА КПСС ЦК КОМИССИ.

Советски Социалистически Республикай Союза Закон

СССР Президента пост оттаярахи

СССР Конституцена (Керттерча Закона) хувцамаш а тIатохараш а дарахи

Мехка кIоаргIа еш йола политически, экономически эргалонаш дIахо дегIанхувлийта Iалашдара, конституционни строй, граждани бокъонаш, кортамукъале, кхерамзле чIоагIъяра, СССР Паччахьалкхен Iаьдален управленен лакхерча органаша вIаши леладу гIулакхаш тоадара духьа СССР халкъа депутатий Съездо соцам бу:

I. Советски Социалистически Республикай Союза Президент пост чIоагIъе.

II. Оттае, СССР Президента пост оттайро союзни а автономни а республикай конституцеша, СССР Конституце чIоагIъяь йола союзни а автономни а республикай правови положени ца хувцилгэ, компетенцена доазув ца оттаделга.

III. СССР Конституцена (Керттерча Закона) ер хувцамаши тIатохараши де:

1) Цуй преамбулера юкъера дIадаха «Коммунистически парте — дерригача халкъа авангарда кулгалдара лоархIам лахбеннаб» яха дешаш.

2) 6, 7, 10, 11, 12, 13, 51-гIа статьяш укх редакцех хилийта:

«Статья 6. Советски паччахьалкхен политика оттаеча, паччахьалкхен а общественни а гIулакхашта доал деча дакъа лоац Советски Союза Коммунистически парте, кхыйолча политически партеша, хIаьта иштта халкъа депутатий Советашка, кхыча формашка хержача шоай викалашка гIолла профсоюзаш, кагирхой, кхыча общественни организацеша, массови боламаша.

Статья 7. Ерригача политически партеша, общественни организацеша, массови боламаша шоай программашеи уставашеи белгалъяьхка функцеш кхоачашъеш, Конституце а советски законий а [illegible] гIулакхаш лела-[illegible]

[illegible] советски конституционни строй а социалистически паччахьалкхен бIарчча [illegible] юкъе дов даха лерхIаш йола партеш, организацеш, боламаш хьадаита, царга болх байта бокъо дац».

Статья 10. СССР Экономически система советски граждани доадахьен, коллективни а паччахьалкхен а [illegible]

[illegible] гIанхувлара. Цар тайп-тайпара хьашташ кхоачашдара гIо деш долча массови боламашка дакъа лаца бокъо лу.

Общественни организацешта шоай уставни декхараш толаме кхоачашдара долча хьалашта гаранти лу.

1. СССР Конституцена ер чулоацам бола керда 15^{1}-гIа глава юкъейоалае еза:

«15^{1}-гIа глава. СССР Президент».

Статья 127. Советски паччахьалкхен — Советски Социалистически Республикай Союза керте латтар СССР Президент ва.

Статья 127^{1}. СССР Президентал хила йиш я ткъаь пхийтта шерал кIезигагIен шовзткъен пхиъ шерал дукхагIен ха яьнна воаца СССР граждании. Цхьа сага оттаьча шии ханал дукхагIа СССР Президентал хила йиш яц.

СССР Президент СССР гражданаша массане юкъарча, цхьатаррарча, духхьаларча хоржамий бокъон кIийлен тIа къайлагIа кхаж тоссаш пхе шера хорж.

СССР Президента поста кандидатий дукхала доазув оттадац.

СССР Президент харжара хоржамаш бокъонца хинналга лоархI нагахьа санна харжархоех шовзткъеи итт процент кIезигагIа боацачар цига дакъа лоаце.

Харжалга лоархI бIарчча Союзе, иштта дукхагIйолча союзни республикашка гIолла кхаж тоссача дакъа лаьцача харжархоех ахнел совгIа болчар тIехьа кхаж тесса кандидат.

СССР Президент харжара порядок СССР Законо белгалйоакх.

СССР Президент халкъа депутат хила йиш йолаш вац.

СССР Президент волча сага духьал цу балха тIара мара кхы алапа ийде йиш йолаш вац.

Статья 127^{2}. СССР Президента ше из декхар хьатIадаш СССР халкъа депутатий Съезда заседание дув буъ.

Статья 127^{3}. СССР Президент:

1) Советски граждани бокъонаши кортамукъален, СССР Конституци, законаш лорадара гаранти санна ва:

2) [illegible] СССР Союза, союзни республикай [illegible]

[illegible] гаций балха координаци ю; из СССР Герзашцарча Низий Лакхехьара главнокомандующи ва, цо СССР Герзашцарча Низий Лакхехьара командовани чIоагIъю, хувц, лакхехьара тIема цIераш тел, тIема трибунале судахой балха хьожабу;

11) цо переговораш а ю, СССР дунен халкъашта юкъерча договорашта кIала кулгаш а язлу, ше волча акредитованни болча доазол дехьарча паччахьалкхений дипломатически викалий верительни а отзывни а грамоташ дIаэц; доазол дехьарча паччахьалкхенашка, дунен халкъашта юкъерча организацешка СССР дипломатически викалаш балха дIахьожа а бу, юха цIа а бех; лакхехьара дипломатически рангаши, иштта кхыйола, лаьрхIа цIераши лу;

12) СССР орденаши медалаши лу, СССР сийлен цIераш тел;

13) СССР гражданство ялара, безам бар кхычахьа дIавахийтара, советски гражданство дIаяккхара, кхычахьара хьаена сага тIаэцара дешаш къестаду; къахетам бу;

14) юкъара, е цхьадолча дакъе мобилизаци елга дIахайкаду; нагахьа санна, СССР-ца тIом хьоабой тIема хьал дIакхайкаду, хIаьта, из дош кхы тIехьа ца доакхаш СССР Лакхехьарча Совете дувца оттаду;

СССР лораяра, цуй гражданашта кхерамзле Iалашъяра хьашташ теркал а деш цхьаццайолча моттигашка тIема положени юкъейоалаярах дIакхайкаду. ТIема положени юкъейоалаяра порядоки режими законаца белгалъю.

15) СССР лораяра, цуй гражданашта кхерамзле Iалашъяра духьа къаьст-къаьстача моттигашка тIема, е чрезвычайни положени юкъейоалае лерхIилга дIакхайкаду, хIаьта нагахьа санна, эшаш хуле из положени Лакхехьарча Совета Президиума, е йоагIаш йолча союзни е республика паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа дехарегIа, е цар бартагIа мара юкъейоалаяц. Нагахьа санна, цу тайпара барт бе вIаштIехьа ца доале чрезвычайни положени тIайийца решени СССР Лакхехьарча Совете чIоагIъе дIа-[illegible]

[illegible] къий викалаша дакъа а лоацаш.

Федерацен Совета заседанешка дакъа лаца бокъо лу СССР Лакхехьарча Совета Председатела, палатай председателашта.

Статья 127^{5}. СССР Президента кара болх беш я СССР Президентски совет, цунна декхар латт СССР чурен арахьарен политика керттера лостамаш кхоачашдара, мехка кхерамзле Iалашъяра хьакъехьа де дезараш белгалдахарах.

Президентски совета членаш СССР Президента хорж. СССР Министрий Совета Председатель ший декхарашца хьежжа СССР Президентски совета юкъевода.

СССР Президентски совета заседанешка дакъа лаца бокъо лу СССР Лакхехьарча Совета Председатела.

Статья 127^{6}. СССР Президенто Федерацен Советеи СССР Президентски Советеи цхьана заседани чакхйоаккх мехка чурен арахьарен лоархIамегIдола дешаш къестадара.

Статья 127^{7}. СССР Президенто СССР Конституце, СССР законий кIийлен тIа а уж кхоачашдеш а мехка ерригача территоре тIа низболаш дола указаш арадоах-хьожаву;

Статья 127^{8}. СССР Президента хьаштаща тIахувда сага бокъо яц, цо, нагахьа санна, СССР Конституци, СССР законаш толхадича из СССР халкъа депутатий Съездо мара дIаваккха бокъо яц. СССР халкъа депутатий Съездо цу тайпара решени тIаэц Съездо, е СССР Лакхехьарча Совета инициативагIа депутатий юкъарча дукхалах кхаьнех шии дакъо тIехьа кхаж тоссаш СССР Конституционни надзора комитета заключени теркал а еш.

Статья 127^{9}. СССР Президенто ший декхараш кхоачашделга дIатIадилла йиш я 127^{3}-ча статьий 11-ча 12-ча пункташа белгалдаьккхача тайпара, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Министрий Совета Председатела, хIаьта декхараш кхоачашделга 127^{3} статьий 13-ча пункта тIа белгалдаьккхача тайпара — СССР Лакхехьарча Совета Председатела.

Статья 127^{10}. Нагахьа [illegible]

[illegible] юзни республика паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа инициативагIа.

Хоржамаш чакхдаьнначул тIехьагIа СССР халкъа депутатий Съезда хьалхара заседани дIахьу СССР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе председатела, хIаьта тIаккха СССР Лакхехьарча Совета Председатела».

4) 111-ча статьий цхьоалагIеи ворхIагIеи доакъош укх редакцех хилийта:

«СССР Лакхехьара Совет — массаза болх беш йола СССР паччахьалкхен Iаьдала законодательни а тIахьожама а орган»;

«палаташа цхьана еш йола заседанеш дIахьу СССР Лакхехьарча Совета Председатела е аргI-аргIагIа Союза Советеи Къамий Советеи Председателаша».

5) 112-ча статьий цхьоалагIеи шоллагIеи доакъош укх редакцех хилийта:

«ХIара шера СССР Лакхехьарча Совета Председатела СССР Лакхехьара Совет гулъю аргIанара бIаьстенеи гуйранеи сессеш чакхъяха, ховш ма хиллара царех хIараяр кхаь-биъ бетта хул.

АргIах йоаца сессеш гулъю СССР Лакхехьарча Совета Председатела инициативагIа, е СССР Президента предложенегIа, союзни республике, цуй паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа, СССР Лакхехьарча Совета цхьан палата составах кхаьнел кIезигагIа доацача дакъо».

6) 113-гIа статья тIара:

2-гIа пункт 2-гIеи 3-гIеи пункташ санна укх редакцех хилийта:

«2) моллагIвар балха тIа СССР Президента, СССР Министрий Совета Председатела представленегIа

3) СССР Министрий Совета составен цига деш дола хувцамаши СССР Министрий Совета Председатела представленех чIоагIду; СССР Министрий Совета предложенегIа хьа а ю дIа а йоах СССР Министерстваши СССР паччахьалкхен комитеташи»;

3-гIа пункт юкъера яккха;

7-гIа, 13-гIа, 14-гIа, 18-гIа пункташ укх редакцех хилийта:

«7) [illegible]

8) 117 статья оттае укх редакцегIа:

«Статья 117. Нагахьа санна Союза Совети Къамий Совети шоайла барт ца кхеташ хилча дош къоастадайта дIачулу палаташа паритетни хьисапе вIашагIйоллаш йолча барт бара комиссега. Цул тIехьагIа шозлагIа цунга хьож Союза Совети Къамий Совети цхьана яьча заседане.

9) 118 статья оттае укх редакцегIа:

«Статья 118. СССР Лакхехьарча Совета болх вIаштIехьбаккхара вIашагIйолл СССР Лакхехьарча Совета Президиум СССР Лакхехьарча Совета Председатель керте а волаш. СССР Лакхехьарча Совета Президиума юкъе болх: Союза Совета Председатель а Къамий Совета Председатель а, цар заместителаш, СССР Лакхехьарча Совета палатий массазарча комиссейи комитетийи председателаш, кхыбола СССР халкъа депутаташ — хIара союзни республикагара цхьацца, хIаьта иштта автономни республикашкара шиъ, цаI — автономни областашкареи автономни округашкареи.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо кийчъю Съездеи СССР Лакхехьарча Совета сессейи заседанеш, вIашагIтох Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетейи болх, вIаштIехьдоаккх СССР законий проекташи паччахьалкхен вахара эггара лоархIамера кхыдола дешаши дерригача халкъо дувцилга.

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Iалашду СССР халкъа депутатий Съездо, СССР Лакхехьарча Совето, цун палаташа, СССР Президента тIайийцача СССР законийи кхыча актайи тексташ союзни республикай меттала кепатеха арайоахилга».

10) 119 статья дIаяккха.

Статья 120. 119-гIа статья а лархIа укх редакцегIа дIа а язъе:

«Статья 119. СССР Лакхехьарча Совета Председатель СССР халкъа депутатий Съезде хорж СССР халкъа депутатех къайлагIа кхаж а тоссаш пхе шера йолча хан-[illegible]

[illegible] «2) СССР халкъа депутатех пхелагIча даькъал кIезигагIбоацарий, СССР Президента, союзни республикай паччахьалкхен лакхерча органий предложенейгIа Съезде оттаду Съездо тIайийца законаши кхыйола акташи СССР Конституцега хьежжа хиларах йола заключенеш.

СССР халкъа депутатий Съездо тIадилларагIа, СССР Лакхехьарча Совета предложенегIа СССР Президента указаш СССР Конституцеги СССР законацкеи хьежжа хиларах йола заключенеш лу:

3) СССР халкъа депутатий Съездо тIадилларагIа, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, союзни республикай паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органий предложенегIа СССР халкъа депутатий Съезде е СССР Лакхехьарча Совете оттаду СССР Конституци, союзни республикай конституцеш, хIаьта союзни республикай законаш — иштта СССР законашка а хьежжа хиларах йола заключенеш:

4) СССР халкъа депутатий Съездо тIадилларагIа, СССР Лакхехьарча Совета членех пхелагIча даькъал кIезигагIа боацарий, СССР Президента, союзни республикай паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органий предложенегIа СССР Лакхехьарча Совето е СССР Президента оттаду СССР Лакхехьарча Советеи цуй палатайи акташ, цар органаш хьажара юкъейнихьача актай проекташ, СССР Конституци, СССР халкъа депутатий Съездо тIайийцача СССР законашка хьежжа, хIаьта СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши СССР Лакхехьарча Совето тIайийцача законашка хьежжа иштта маяххарз хиларах йола; СССР-еи союзни республикай дунен халкъашта юкъера договорни а кхыдола а декхараш СССР Конституценеи СССР законаштеи маьдоаггIара хиларах йола заключенеш;

5) СССР халкъа депутатий Съездо тIадилларагIа, СССР Лакхехьарча Совета, цун палатай, СССР Президента, СССР Лакхехьарча [illegible]

ШоллагIча даькъе 3-гIеи 4-гIеи пункташ укх редакцегIа оттае:

«3) граждани бокъонаши кортамукъален Iалашъяра, мехка хьашташ лорадара, рузкъеи общественни порядоки лораяра гIулакхаш ду;

4) мехка обороней паччахьалкхен кхерамзлен Iалашъяра гIулакхаш ду»;

5-гIа пункт дIаякха:

6-гIеи 7-гIеи пункташ йоагII-йоагIIача бесса 5-гIчеи 6-гIчеи пунктай метта лархIа, укх редакцегIа оттае:

«5) кхыча паччахьалкхенашцарча гIулакхий, арахьарча торговле, доазол дехьарча мехкашца СССР-о цхьана экономически, Iилма-технически, культурни къахьегара хьакъехьара юкъара гIулакхаш ду; СССР дунен халкъашта юкъера договораш кхоачашделга а Iалашдара де дезар ду; дунен халкъашта юкъерча правительственни договораш чIоагI а ду, уж дIадаьхалга дIа а хойт кхыча паччахьалкхенга;

6) СССР Министрий Совете хилинза яргIйоацаш хилча комитеташ, керттера управленеш, кхыйола ведомстваш вIашагIъехк».

18) 133 статья укх редакцегIа оттае:

«Статья 133. СССР законийи СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета кхыча решенейи, СССР Президента Указий кIийлен тIа а уж кхоачашдара а СССР Министрий Совето арадоах соцамаши распоряженеши, уж кхоачашъярга а хьож. СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши кхоачашъе езаш я СССР ерригача территоре тIа».

19) 135 статьяй дикъагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министерстваши паччахьалкхен комитеташи бехктоххаме я шоаца карарча доал дара сферай гIулакхийи уж дегIаахарен хьакъехьа: шоай компетенци боарамашка СССР законий а СССР халкъа депутатий Съезден СССР Лакхехьарча Совета кхыча решенеш а, СССР Президента Указий, СССР Министрий Совета соцамийи распоряженейи кIийлен тIеи а уж кхоачашъяран, акташ арадоах; уж вIаштIе-[illegible]

маша.

Статья 7. Ерригача политически партеша, общественни организацеша, массови болламаша шоай программашеи уставашеи белгалъяьхьа функцеш кхоачашъеш, Конституце а советски законий а доазонашка гIулакхаш леладу.

Низбарца советски конституционни строй а социалистически паччахьалкхен бIарччал а хувца, цуи кхерамзле йохае, социальни, тайп-тайпарча къамашта, динашта юкъе эгаш даха лерхIам йола партеш, организацеш, болламаш хьадайта, царга болх байта бокъо яц».

Статья 10. СССР Экономически система советски гражданий доалахьен, коллективни а паччахьалкхен а доалахьен кIийлен тIа дегIадух.

Паччахьалкхен хьакхолл доалахьен тайп-тайпара формаш дегIакхувлаве вшаш дола хьалаш, иштта уж цхьатарра лораелга Iалашду.

Латта, цун чекаш, хий, бьацовгIий а хьайбай а дуне цу территоре тIа дахача халкъий доалахье я, халкъа депутатий Советий кара я. хIаьта цо гражданашта, предприятешта, учреждешта, организацешта пайда эца дIалу.

Статья 11. СССР гражданина доалахье я цун шийи рузкъа да, хIаьта цунах материальни а духовни а эшаращ кхоачашдара, шийи лоIаме боахама, кхыдола закона бокъо луш дола гIулакхаш леладара пайда ийбу.

Гражданина доалахьа хила йиш я къахьегама доходий чотагIа, иштта кхыча законний кIийлен тIа яйца дола потребительски а производственни а лоархIам бола рузкъа, гражданий доалахьа хилийта бокъо ца луча доалахьена тайпашкара дIаиккхача.

Ахархой а шоай а гIона боахамаш леладара, иштта законаца белгалдаь кхыдола гIулакхаш чакхдахара духьа гражданашка тIехьенгара тIехьенга а кхоачаш латтан участкаш хилийта, царех пайда эцийта бокъо лу.

Гражданина тIехьенгара тIехьенга кхоачача доалахьен бокъо законо могаю а ю лора а ю.

Статья 12. Коллективни доалахье лоархI арендни предприятей, коллективни предприятей, кооперативий, акционерни обществай, боахамий организацей, иштта кхыча объединеней доалахьенах. Коллективни доалахье хьакхолл законаца белгалъяьча способагIа паччахьалкхен доалахье эргаяккхара, гражданашеи организацешеи шоай лоIаме доалахье вIашагIтохара наькъаца.

Статья 13. Паччахьалкхен доалахье лоархI юкъара-союзни доалахьенах, союзни республикай доалахьенах, автономни республикай, автономни областай, автономни округий, краий, областий, кхыча административно-территориальни единицай доалахьенах («коммунальни доалахьенах»).

Статья 51. СССР гражданашта политически партешка, общественни организацешка вIашагIихета, политически хьинар, самодеятельность де-

... порядок ССС... галйоакх.

СССР Президент халкъа депутат хила йиш йолаш вац.

СССР Президент волча сага духьал цу балха тIара мара кхы алапи ийде йиш йолаш вац.

Статья 127². СССР Президента ше из декхар хьатIаэцаш СССР халкъа депутатий Съезда заседане дув буъ.

Статья 127³. СССР Президент:

1) Советски гражданий бокъонаши кортамукъалеи, СССР Конституци, законаш лорадара гаранти санна ва;

2) цо ССР Союза, союзни республикай суверенитет, мехка кхерамзлеи территориальни бIарччалеи лорая, СССР къаман-паччахьалкхен устройства принципаш кхоачашъяра хьакъехьа де дезараш тIаэц;

3) мехка а дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка а Республикаш Союза цIерагIа гIулакхаш леладу;

4) СССР паччахьалкхен Iаьдалеи управленеи лакхехьарча органаша вIаши гIулакхаш леладелга Iалашду;

5) СССР халкъа депутатий Съезде хIара шера мехкарча хьалах йола отчеташ ю, СССР Лакхехьарча Советага СССР чурчеи арахьарчеи политика эггара лоархIамегIдолча дешаех бола ховм бу;

6) СССР Лакхехьарча Совета хьалхашка СССР Министрий Совета Председатела, СССР халкъа тIахьожама Комитета Председатела, СССР Лакхехьарча суда председатела, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитра посташ тIа бахийтара йола кандидатураш оттаю, хIаьта цул тIехьагIа уж кулгалхой чIоагIбара духьа СССР халкъа депутатий Съезда хьалхашка оттабу; СССР Лакхехьарча Совете, СССР халкъа депутатий Съезде СССР Лакхехьарча суда председателагара дIаиккхача уж белгалбаьха бола кулгалхой шоай декхарех мукъабалийтарах йола представлени лу;

7) СССР Лакхехьарча Совета хьалхашка СССР Министрий Совет отставке яхийтарах е цунга отставка тIаэцийтарах дола дош оттаду; СССР Министрий Совета Председателаца дага а ваьле СССР правительства член декхарех мукъа а воалийт, дIа а оттаву, тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совете из чIоагIве представлени а луш;

8) СССР законашта кIала кулгаш язду; иштта цун бокъо я закон шин кIирал тIехьа ца доалийташ, шеръаьа ца хилар бахьанашца СССР Лакхехьарча Совете, цIаькха дувцаргдолаш а кхаж тоссаргболаш а юхалу. Нагахьа санна, СССР Лакхехьарча Совета хIара палато шоаш хьалха тIаийца решени кхаьннех шин дакъо кхаж тоссаш чIоагIйой СССР Президента закона кIала кулг язду.

9) СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши соцае бокъо я;

10) цо мехка оборона Iалашъеча паччахьалкхен ор-

15) СССР лорайра, цун гражданашта кхерамзле Iалашъяра духьа къаьст-къаьстача моттигашка тIема, е чрезвычайни положени юкъейоалае лерхIилга дIакхайкаду, хIаьта нагахьа санна, эшаш хуле из положени Лакхехьарча Совета Президиума, е йоагIаш йолча союзни е республика паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа дехарагIа, с цар бартагIа мара юкъейоалаяц. Нагахьа санна, цу тайпара барт бе вIаштIехьа ца доале чрезвычайни положени тIайийца решени СССР Лакхехьарча Совете чIоагIъе дIачу а луш юкъейоалае. Цу дешах бола СССР Лакхехьарча Совета соцам тIаэц цун члений юкъарча дукхалах кхаьннех шин даькъо тIехьа кхаж тоссе.

Цу пункта хьалхарча даькъе белгалъяьхача моттигашка времении президентски доалделга юкъедоаладе йиш я союзни республика суверенитет а территориальни бIарччало а лора а еш.

Чрезвычайни положене режим, хIаьта иштта президентски доалделга законаца оттаду;

16) СССР Конституце 117-ча статьяс белгалъяьккхача порядкаца а тIехьа вIашка ца йоагIаш СССР Лакхехьарча Советан Союзан Советей Къамий Советей тайп-тайпара уйлаш хилча СССР Президент мегаргйола решени тIаэцаргйолаш къовсама дешага хьож. Нагахьа санна, уж шоайла барта бига ца моге, иштта цу гIулакхо СССР паччахьалкхен Iаьдалеи управленеи лакхехьарча органашка лерттIа болх байтара кхерам тIатуваш хуле Президента СССР халкъа депутатий Съезде СССР Лакхехьарча Совета нерда состав харжарах йола предложени яла йиш я.

Статья 127⁴. СССР Президенто Федераце Совета кулгалду, цун состава юкъебоагIа союзни республикай лакхехьара паччахьалкхен кулгалхой. Федераце Совета заседанешка дакъа лаца бокъо я автономни республикай, автономни областий, автономни округий лакхехьарча паччахьалкхен кулгалхой.

Федераце Совето: къестаду союзни договор лорадара дешаш; белгалдоах Советски паччахьалкхен къаман политика вахаре чакхйоаккхачара де дезараш; иштта цо СССР Лакхехьарча Советан Къамий Советана къамашта юкъерча гIулакхашкара къовсамаш къовстадарак конфликтни ситуацеш регулировани яран йола рекомендацеш лу; союзни республикай балха координаци а ю, иштта цар СССР Президента компетенце лоархIаш дола юкъарасоюзни лоархIам бола дешаш къестадеча дакъа лоацилга Iалашду.

Шоай къаман-паччахьалкхен образованеш йоацача халкъий хьашташ хьалхьоадеш дола дешаш федераце Совете къестаду цу хал-

тий юкъарча дукхалах кхаьннех шин дакъо тIехьа кхаж тоссаш СССР Конституционни надзора комитета заключени теркал а еш.

Статья 127⁹. СССР Президенто шийи декхараш кхоачашделга дIатIадилла йиш я 127³-ча статьяй 11-ча 12-ча пункташа белгалдаьккхача тайпара, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Министрий Совета Председатела, хIаьта декхараш кхоачашделга 127³ статьяй 13-ча пункта тIа белгалдаьхача тайпара — СССР Лакхехьарча Совета Председатела.

Статья 127¹⁰. Нагахьа санна, СССР Президент цу е вокх бахьанех дIахо шийи декхараш кхоачашде ца могаш хуле, цун полномочеш керда Президент харжалца СССР Лакхехьарча Света Председателага дIалу, нагахьа санна, уж цунга дIаяла вIаштIехьдеце — СССР Министрий Совета Председателага дIалу. Укхаза керда СССР Президент оттавара хоржамаш кхаь бетта йолча хана чакхдаха деза.

4. СССР Конституцена «СССР Президент» яха 15¹-гIа глава тIатохарца дувзаденна СССР Конституце укх статьяшта хувцамаши тIатохараши юкъехьо доагIа:

1) 77-ча статьяй хьалхара дакъа укх редакце хилийта;

«Союзни республика дакъа лоац ССР Союза доалахьа дола дешаш СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете, СССР Лакхехьарча Совета Президиуме, Федераце Совете, СССР Правительстве, ССР Союза кхыча органашка дувцача хана».

2) 108-ча статья тIара:

6-гIа пункт укх редакцех хилийта;

6) «СССР Лакхехьара Совети СССР Лакхехьарча Совета Председатели харжар»;

7-гIеи 8-гIеи пункташ юкъера дIаяха;

11-гIа пункт укх редакцех хилийта;

11) СССР конституционни надзора Комитет СССР Лакхехьарча Совета Председатела представленегIа харжа.

9, 10, 11, 12, 13-гIа пункташ 7, 8, 9, 10, 11-гIа пункташ санна лархIа;

диълагIча даькъера «СССР халкъа депутатий Съезда СССР Лакхехьарча Совета Председателеи цун хьалхара заместителеи СССР халкъа депутатех дукхагIчар, кхаьнех шин дакъа кхаж тоссе юхавехалгах бола соцам тIаэцалгах» дола дешаш юкъера даха.

3) 110-ча статьяй диълагIеи пхелагIеи доакъош укх редакцех хилийта:

«СССР халкъа депутатий Съезда аргIанара заседанеш шера цхьанел кIезигагIа йоацаш чакхйоах. АргIан йоаца заседанеш чакхйоах СССР Лакхехьарча Совета инициативагIа цун цхьан палата, СССР Президента предложенегIа, СССР халкъа депутатий пхенел кIезигагIа доацача дакъо, е со-

«2) моллагIвар балха тIа СССР Президента, СССР Министрий Совета Председатела представленегIа

3) СССР Министрий Совета составеи цига деш долла хувцамаши СССР Министрий Совета Председатела представленех чIоагIду; СССР Министрий Совета предложенегIа хьа а ю дIа а йоах СССР Министерстваши СССР паччахьалкхен комитеташи»;

8-гIа пункт юкъера яккха;

7-гIа, 13-гIа, 14-гIа, 18-гIа пункташ укх редакцех хилийта;

«7) ССР Союза компетенте доазонашка чакхдоаккх гражданий конституционни бокъонаш, паргIатонаш, декхараш кхоачашдара, доалахьен отношеней, халкъа боахамаш социально-культурни тIийнлош яран доалделга вIаштIехьлаккхара, бюджетно-финансови система, къахьегамах доагIа алапи даларен маьхаш хьахиларен, налогообложене, гонахьара Iалам лоралареи Iалама ресурсех пайда эцареи, хIаьта иштта, кхыйолча отношеней порядкана законодательни регулировани елга»;

«13) Оборонаи паччахьалкхен кхерамзле Iалашъяреи хьакъехьара керттера гIулакхаш къоастаду; берригача мехка тIема е чрезвычайни хьал кхайкаду; агрессех цхьана лоралалара дола дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашдинза даргдоацача эттача тIом дIакхайкабу;

14) машари кхерамзлеи лоаттаяра хьакъехьара дунен халкъашта юкъера договорни декхараш кхоачашде дезача СССР Герзашцарча Низий контингентех пайда эцарах йола решенеш тIаэц»;

«18) СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши дIаяха бокъо я».

7) 114 статья оттае укх редакцегIа:

«Статья 114. СССР халкъа депутатий Съезде а СССР Лакхехьарча Совете а законодательни инициатива йолаш хила бокъо я СССР халкъа депутатий, Союза Совета, Къамий Совета, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетийи, СССР Президента, СССР Министрий Совета, СССР Конституционни надзора Комитета, паччахьалкхен Iаьдала шоай лакхерча органашка гIолла союзни автономни республикай, автономни областий, автономни округай, СССР халкъа тIахьожама Комитета, СССР Лакхехьарча суда, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитра.

Законодательни инициатива бокъо йолаш я иштта шоай общественни органашка гIолла общественни организацеш а СССР IилмаIй Академи а».

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Iалашду СССР халкъа депутатий Съездо, СССР Лакхехьарча Совето, цун палаташа, СССР Президента тIайийцача СССР законийи кхыча актайи тексташ союзни республикай меттала кепатеха арайоахилга».

10) 119 статья дIаяккха.

Статья 120. 119-гIа статья а лархIа укх редакцегIа дIа а язъе:

«Статья 119. СССР Лакхехьарча Совета Председатель СССР халкъа депутатий Съезде хорж СССР халкъа депутатех къайлагIа кхаж а тоссаш пхе шера йолча хана, вIаштта шоазза мара а ца хоржаш. Из моллагIча хана къайлагIа кхаж а тоссаш СССР халкъа депутатий Съездо юхаваккха йиш йолаш ва.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель отчет тела езаш ва СССР халкъа депутатий Съездан СССР Лакхехьарча Советан, СССР Лакхехьарча Совета Председатела арадоах СССР Лакхехьарча Совета сессеш гулъярах дола соцамаш, кхыча дешай хьакъехьа — распоряженеш».

11) 120-гIеи 121-гIеи статьяш дIаяха.

122-гIеи 123-гIеи статьяш йоагI-йоагIача 120-гIеи 121-гIеи метта лархIа.

12) 124-гIа статья 122-гIча статьяна метта лархIа, шин статьяна хьисапе из укх редакцегIа оттае:

«Статья 122. СССР халкъа депутата бокъо я СССР халкъа депутатий Съездеи СССР Лакхехьарча Совета сессешкеи СССР Министрий Советага, СССР халкъа депутатий Съездо СССР Лакхехьарча Советой оттаьча е хержача кхыча органий кулгалхошка, хIаьта иштта СССР Президентага — СССР халкъа депутатий Съезде запрос е. Шийга запрос яь орган е гIулакхера саг багагIа е яздаь жоп дала декхарийла ва Съезда цу заседане е СССР Лакхехьарча Совета цу сессе кхаь денал тIехьа ца доаккхаш.

Статья 123. СССР халкъа депутаташ мукъа хила бокъо йолаш ба гIулакха тIара е производственни декхарех СССР халкъа депутатий Съезде, СССР Лакхехьарча Совете, цун палаташка, комиссешка, комитеташка, хIаьта иштта бахача наха юкъе депутатски болх бе эшача хана.

СССР халкъа депутат уголовни бехктокхаме оза, лаца е судебни хьисапе административни гIод тоха, вызговор е йиш яц СССР Лакхехьарча Совето мукъа ца белча, хIаьта цун сессеш йолча хана — СССР Лакхехьарча Совета Президиумо мукъа ца белча».

13) 125, 126, 127 статьяш йоагI-йоагIача 124-гIча, 125-гIча, 126-гIча статьяй метта лархIа.

14) 124-ча статья тIара:

2, 3, 4, 5 пункташ укх редакцегIа оттае:

хьежжа, хIаьта СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши СССР Лакхехьарча Совето тIаийцача законашка хьежжа иштта маяххара хиларах йола заключенеш;

5) СССР халкъа депутатий Съездо тIадилларагIа, СССР Лакхехьарча Совета, цун палатай, СССР Президента, СССР Лакхехьарча Совета Председатела, СССР Лакхехьарча Совета палатай массазарча комиссейи комитетейи, СССР Министрий Совета, союзни республикай паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органий, СССР халкъа тIахьожама Комитета, СССР Лакхехьарча суда, СССР Генеральни прокурора, СССР Керттерча паччахьалкхен арбитра, общественни организацей общественни органий, СССР IилмаIй Академе предложенегIа заключенеш лу кхыча паччахьалкхен кхыча органийи общественни организацейи нормативни правови акташ СССР Конституцега а СССР законашка а хьежжа хиларах, цар хьакъехьа СССР Конституцега хьежжа прокурорски надзор ца эшарах».

15) 125 статьяй цхьоалагIеи шоллагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде:

«СССР халкъа депутатий Съездон СССР Лакхехьарча Советон тIахьожам лоаттабу шоашта кара мел йолча паччахьалкхен органашта.

СССР Лакхехьарча Советон СССР Президентеи лосттам тел СССР халкъа тIахьожама Комитета балха».

16) 130 статьяй кхоалагIеи диълагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министрий Совето кIезигагIа яле а шера цкъа шийи балхах отчет лу СССР Лакхехьарча Совета, шийи балхах хан-ханнахьа хоам а бу СССР Президентага.

СССР Лакхехьарча Совета шийи инициативагIа е СССР Президента предложенегIа йиш я СССР правительствах ца теша, тIаккха из отставке яха еза. Цу деша хьакъехьара соцам тIаэц СССР Лакхехьарча Совета берригача членех кхо дакъа диъча шин даькъал кIезигагIа боацараш тIехьахилча».

17) 131 статья тIа: цхьоалагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министрий Совета бокъо я ССР Союза доагIа паччахьалкхенна доал дара дерриге дешаш къестаде, хIана аьлча СССР Конституцега диллача уж СССР халкъа депутатий Съезда, СССР Лакхехьарча Совета, СССР Президента компетенце ца хиларагIа».

... СССР Министрий Совета соцамаши распоряженеши ... эзаш я СССР ерригача территоре тIа».

19) 137 статьяй диълагIа дакъа укх редакцегIа оттаде:

«СССР Министрий паччахьалкхен комитеташ бехктокхаме я шоашта карарча доал дара сферей гIулакхийн уж дегIаахареи хьакъехьа: шоай компетенце боарамашка СССР законий а СССР халкъа депутатий Съездей СССР Лакхехьарча Совета кхыча решенеш а, СССР Президента Указий, СССР Министрий Совета соцамийи распоряженейи кIийлен тIеи а уж кхоачашъяраи, акташ арайоах; уж вIаштIехьа а йоах, кхоачашъярга а хьож».

20) 152 статьяй цхьоалагIеи пхелагIеи доакъош укх редакцегIа оттаде:

«Военни трибуналашкара дIаиниккхача СССР ерригга судаш вIашагIъехк судахойи халкъа заседателаши харжара хьисапе».

«Военни трибуналий судахой оттабу СССР Президента, хIаьта халкъа заседателаш эскаре гIулакхерча наьха собранешка гуччахьа голосовани еш хорж».

21) 171 статья укх редакцегIа оттае:

«Статья 171. Советски Социалистически республикай Союза Паччахьалкхен гимн чIоагIъю СССР Лакхехьарча Совето».

III. 1. СССР эггара хьалхара Президент СССР халкъа депутатий Съездо пхе шера йолча хана хургволаш харжа оттаде.

Цу хоржамашка СССР Президенталла оттаве кандидатураш оттаю общественни организацеша цар союзни юкъарча органашка гIолла, СССР Лакхехьарча Совето, цун хIара палато, 100-нел кIезигагIа боаца нах юкъе болча СССР халкъа депутатий группаша а союзни республикаша а цар паччахьалкхен Iаьдала лакхерча органашка гIолла. Хержарг лоархI СССР халкъа депутатех ахенел дукхагIчар тIехьа кхаж тесса кандидат. Нагахьа санна кандидатех цхьаннена а тIехьа ахенел дукхагIчар кхаж тесса беце — дукхагIа голосаш хиннача шин кандидатурана шоллагIа голосовани ю.

2. Хержа СССР Президент шийи гIулакх кхоачашде волалу дув бначул тIехьагIа.

Президента дув баара ер текст чIоагIъе:

«Торжественно дув буъ аз советски халкъа тешаме гIулакх деш хила. СССР Конституце яхар мара дергдоацаш, сайна тIадехка СССР Президента доккхий декхараш дог цIена кхоачашде».

IV. Ер Закон кхоачашде доаладе тIаманийццанте а

СССР Лакхехьарча Совета Председатель
М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1990 ш., 14 март.

КЕРДА МУЛАШ ДАХА

1990 шера шин бетта республика баьчча балха керттера социально-экономически хьокхамаш

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Еррига республика хьанӀ-пача-паччахьалкхен заказаш-кеи юкъарчал доацаш дол-ча бувзамашкеи хьежжа 1990 шера шин бетта про-дукци лоаттаяра лола дого-ворни декхараш 97,9 процент кхоачашдаьд, соахка цу юкъа 98,0 процент кхоачашдаьча.

Потребителашка дӀа ца кхоачаш йисар 6,3 миллион сома маьха продукци, дого-ворни дисциплина толхаяьй ерригнех 21,6 процент йолча предприятешеи объединене-шеи, (1989 шера шин бетта договорни декхараш 98 про-цент мара кхоачаш а ца деш, потребителашка дӀа ца кхоа-чаш йисар 6,2 миллион со-ма маьха продукци).

Промышленни продукци арахийцай соахка цу юкъа хийцачул 2,4 процент дукха-гӀа.

Продукцена поставкаш кхоачашдар, продукция хьанйщача укх тайпара да: яра дола договорни декха-раш дегӀаахара темпаш (балхаша даь гӀулакхаш) республика еррига промышленность

	Договорни декхараш кхоачашдар			
	План кхоачашьяра проц.	ДӀа ца ло-ияташ лы-са продукци — млн. сом	Договорни декхараш кхоачаш ца даь предприятеш проц.	Продукци дегӀалахара темпаш про-центашца
Ерригача республике гӀол-ла	97,9	6,3	21,6	102,4
Союзни доалахьара про-мышленность	98,2	4,0	35,3	101
Республиканска доалахьа-ра промышленность	97,0	2,3	17,1	107,5
цу даькъе: НохчГӀалгӀай АССР Министрий Совета чуйоагӀача промышленносто	98,7	0.1	22,2	98,4

Договорни декхараш диз-за кхоачаш а деш, хьаеш йола продукци дукхагӀа хи-лийтай Малгобенски, Ачхой-Мартановски, Урус-Марта-новски, Ножай-Юртовски, Шатойски, Веденски райо-нашкарча промышленни пред-при[illegible]

Лохача боараме да договор-ия декхараш кхоачашделга Октябрьски районерча про-мышленносте (96,6 проц.), Старопромысловски районер-ча промышленносте (95,7 проц.), Назрановски районер-ча промышленносте (91,1 проц.). Шалински районерча промышленносте (87,6 проц.), [illegible] районерча про-мышленносте (97,2 проц.), [illegible] районерча про-[illegible]

[illegible]

[illegible] НохчГӀалгӀай [illegible]

[illegible] 71,5 [illegible] 85,8 [illegible]

[illegible] нени (84,9 проц.). Аргунски хьоар доакхха завод (85,0 проц.), Назрановски трико-тажни фабрика (76,7 проц.).

Мехкдаьттен гази янкхара, фенол, мехкдаьттаапаратура, прибораш, автоматизаце средстваш, царна эша запас-ной ховтхалаш, химически оборудовани, цемент, лино-леум, кхыйола продукци ара-хецара оттаяь заданеш то-ламца кховачашъяьй.

ПланагӀа лаьрхӀачул кӀе-зигагӀа арахийцад промыш-ленни продукце цхьадола тайпаш. Ер шу доладелча денз халкъа боахамга дӀа ца кхоачаш дисад 1,2 эзар тонн полиэтилен, 117 тракторни прицеп, 692 эзар сома маь-ха АПК-на лаьрхӀа техноло-гически оборудовани, 1,2 эзар кубически метр ардаих, 1,1 миллион етта кирпич.

Халкъа эша товараш (кор-та [illegible], малараш а тӀехьа. дӀалаьрхӀача хьалаьд 118,1 миллион сома маьха е 1989 шера шин бетта лаьрел 19 миллион сома маьха дукха-гӀа

Халкъа эша товараш [illegible]

КПСС ЦК Платформа проект ювцаш

Кхоане ехкилга дӀадаккха деза

Ткъаь пхиъ шу дизад со коммунист вола. Гуш ма хил-лара са партийни стаж йок-кха я. Цу шерашка Ӏалаьма-те дукха хӀамаш хувцаденнад вай вахаре, шитта ком-мунистически парте. Цхьа-бакъда, массаза а вай ваха-ре, общество хула хувцамаш КПСС хулачарел сихагӀа ху-лаш таханарча денга хьакхаь-чад, кхыметтел царех парти инициатор йолаш хьахула-раш а тӀехьа. Массаза а дӀа-йолаеша йодача поезда тӀе-хьакхе гӀерта дезаш хиннад вай. Шитта гӀулакх нийсде-лар перестройкаца а: Хьа-м кхайкайир вай из, хӀаьта КПСС кердача хьалашка болх бе беза нийса йола, бакъйола программа хӀанз мара, пхи шу даьначул тӀе-хьагӀа мара ювцаш яц.

Парте XXVIII съездага йо-ла КПСС ЦК Платформа проект бӀарчча хьанйцача аз къоабалъеш, могаеш я. Сона хетачох цу тӀа керттердар да бӀаьшеренашка ше йоанхарг-йола ха яькха яьшна эконо-микера, политикера, идеоло-гера догм дӀаяккхар. Аз шак-кхе кулг айду Конституце тӀара ялхлагӀа йола пункт дӀаяккхийтара тӀехьа, хӀана аьлча, цо чӀоагӀдац КПСС сий — из лоху цо. Наха ни-загӀа кат доллалургдолаш гӀулакх дац из. Наьха оагӀо-нгахьара сийдаккхар а цар тешам болийтар а карагӀдув-лача гӀулакхашца де дезаш хӀама да.

Цу даькъе, сона хетачогӀа мехка дукхагӀа партийни си-стема хилийтача бакъахьа долаш да. ТӀаккха наха ца-рех шоаш къоабалъеш яр тӀа а эцаргья, лоархӀарг а я. Оп-позицех кхералга цӀендаь дӀадаккха деза. Из ца дарах мехка, халкъа, шитта парте-на зулам хилар. Дукхача итташ долча шерашка керте латташ я коммунистически парти, долче безам бале а беце а наха хеталу, мичара хьабоагӀаш ба-теш таханар-ча кегара овла, аьна. Цунца цхьана цхьаккха тайпа кон-куренци йоацаш, парте оагӀо-рахьара цӀенхаштта крити-ка ца еш. керттерча даькъе цун аппарате нийслора ком-мунистически парте идеалаш-ца тардала йишйоаца гӀула-кхаш: коррупци, бовзаш-бе-заш, гаргара хиларах цӀена боаца пах балхатӀа хьежа-белга. Цу дерригне а халкъ хийрадаьккхар партецара.

Сона хетачох, коммуни-стий сий айдара, кхы мел дар дӀадаьнхача а «цӀенъе» езаш я из. Бакъдар аьлча, из де деза сталински хана даьча тайпара а ца деш. «ЦӀенъе» еза аз яхилга да шоай лоӀамагӀа партера дӀа-бувла бокъо лулга, партеца-ра уж дӀакъастарах царна вӀалла зулам а дергдоацаш. Цхьабараш вахаре шоашта болча аьттонна КПСС чле-налла ийттаб, вожаш комму-нист яха цӀи лелае шоашта могаргда яхаш ийттаб, кхоа-лагӀбараш къонабарий идеа-лех ца тешаш бараш а хин-наб. Цудухьа уж санна ба-рашта ца доагӀаш кач делла гӀулакх санна да парти яхил-га. хӀаьта партера уж санна бараш дӀабаьлча моральни даькъе уж кӀезигбеш а бал-хара дӀабоахаш а моттигаш нийслора.

Къоастаде дезаш да пар-тийни аппарата гӀулакхаш а. Бокнъалдар аьлча, сона хета-чох, парте аппарат эшаш я, общественни хьисапе берри-га партийни болх чакхбаха низ дӀакхоачаргбац. Цхьа-бакъда. цун тахан мел йола звеньяш эшаш йий-теш? Лоацца, цхьан дешаца аьлча, яц. Цхьайолча моттигашка эшаш яц парте райкомаши, горкомаши. Цу деша хьакъе хила еза доккхагӀа беркат даргдола политика, хьалхар-ча даькъе мугӀарерча комму-нистий хьашташ кхоачаш а деш е КПСС ЦК Платформа проекта тӀа маалара: «Пар-тена мамогта кӀоаргагӀа де-мократизаци е еза, из хьахи-ла деза дукхача партийни болча наькха кара Ӏаьдал ху-лийтаргдолча ларда тӀа». ХӀаьта из Ӏаьдал материаль-ни даькъе чӀоагӀле йолаш хилийтара. юххьанцарча пар-тийни организацешта бокъо яла еза шоай финансови средствай цхьан даькъах шоай хьаштдолчча бесса пайда ийбе. Сона хетачох из дош керттерчарех цаӀ да, тӀехьатетта йишйоацачарех а да из.

Вай кердайоаккхаш латта-ча общество керттерчарех цхьа моттиг дӀалаца езарех я коммунистически парти. Цун низ дӀакхоачаргболаш гӀу-лакх а да из. ТӀаккха йодаш латтача поезда тӀехьакхе гӀерташ тӀехьа ада дезарг-лац вай.

Л. ПУСТЫННИКОВ, «Машинашъеча «Красный молот» яхача про-изводственни объедине-не № 5 йолча цеха фре-зеровщик.

ШОАТТА ДИ. НАЗРАНОВСКИ ТРИКОТАЖНИ ФАБРИКЕ

Укх шера ялхлагӀча марта денз, бархӀ дийнахьа гӀал-гӀай халкъа митинг хилар г. Назране. ЧӀоагӀа халахе-те а митинг йолча хана цхьац-цайолча промышленни пред-приятеша болх ца беш, нийс-делар укхаза. Цу деношка халкъа боахамга наьсархош-кара дӀа ца кхоачаш йисар ионагӀо продукция. Бакъда, шоаш хьа ца еш йиса про-дукци юхаметтаоттаяра, пач-чахьалкхен декхар тӀера дӀа-даккхара салоӀача деношка а тӀехьа къахьега дош делар болх ца беш лаьттача пред-приятей болхлоша. Царех ба Назрановски трикотажни фаб-рика хӀамаш тегараш а.

ДӀадахача шоаттадийна-хьа, 17 марта, хӀамаш тега-раш балха арабаьлар, хӀаьта [illegible] дукххачар сменни нормаш дикка тӀехкхоачашйир. Цхьа-болчар йишша норма яьр цу дийнахьа. Дика болх бир бригадираш Дзейтова Сона, Караджева Дуги, Хаштыро-ва Фатима керте латтача номераш 22, 23, 24 йолча конвейерий коллективаша. Цул совгӀа, хьадаь бӀарзкъащ-дикен тӀехдикен мара хилий-танзар. Шоашта хьалхашка латта декхараш цӀенеи диз-зан кхоачаш а деш, [illegible] номераш 26, 27, 28, 29, 30 йолча конвейерашкара хӀамаш тегача мотористкаша.

Шоаттадийнахьа цаӀ-ах, ши норма кхоачаш а еш, хӀамаш тийтар мотористкаша Тебо-евгӀар Фатимасеи Малипасел, Котиева Дошухана, Олигова Ӏайшета, Дакиева Лейлас, Берсанова Радимхана, Ти-мурзиева Зайнапа, Котиева Люсихана, Хамхоева Золдас-хана, Колоева Мадинас, Ди-дигова Радимхана, Сакалова Марусяс, Газиева Марема, Медова Заремас, Плиева Лю-бас, Мупольгова Эсета, Бога-тырева Дугурхана, кхы дук-кхачар. Уж а кхы дукха бараш а дог тийша ба фаб-рика болх ца беш лаьттача [illegible] лоацца хана тӀера дӀа а даьха, шоай коллектив бӀу-беяна дӀахо дӀагӀоргхиларах.

СУРТАШ ТӀА: шоатта-дийнахьа трикотажни фабри-ке болх беш бола моторист-каш.

Н. ПЛИЕВА суртал.

Салларий кхопаш

Бухара яхача городе бол-хаш бар ефрейтор И. При-ходькон рядовой I. Хасиеви.

— Кхы а цхьа бӀаь кило-метр никъ бе беза вай, сих ца делча ханнахьа дӀакхоа-чаргдац — аьлар ефрейто-ро.

Кхы сихагӀа лалла йиш йоацаш, масса йодар Хасиев рула тӀа вагӀа тягач.

— Кхоачаргда, сагот ма де Ӏа — лоацца жоп делар цо.

Цхьабакъда, гаьнарча наьнъагӀа водача сага цӀаьх-ха цхьацца хӀама дукъал-доалаш хул, цун никъ боха-беш. Заркет яхача поселка юххе, кӀаьнк бӀаргавайра царна. Кулгаш а лестадеш машенагахьа удаш воагӀаш вар из. Машен соцайир эскархоша.

— ЙоагӀ Склад йоагӀ — цӀогӀа деттар кӀаьнко узбе-кий меттала. — БоккхагӀча-рех саг вац! Складе салла-рий кхопаш ухи!

— Фу йоах цо? — хаьт-тар ефрейторас шин новкъо-стага, — сона узбекий мотт хац. Узбекистане шоллагӀа шу даьккха вала воаллача Ӏийсас кхетабора из мотт. Вешта, талмач воацаш а кхетаде хала дацар кӀаьнко гӀо дехалга. Наькъа гаьна йоацаш латтача лохоча гӀишлона тхона кӀалхара арабеттар Ӏаьржа кӀур, гуш [illegible]

[illegible] — аьлар [illegible] гага, складагахьа машен дӀа а ерзаеш.

Машена тӀера [illegible] ха, пожарни шита тӀера [illegible] гор хьа а лькка склада [illegible] йохае болабелар уж. КӀаьнк юртара оарц деха вахар. [illegible] алтамаш тӀера хьа а [illegible] склада [illegible]

нахьан Новой - Кіртимки, Шатойски, Ведешки районашкара промышленни предприятешна.

Дохачу боарамера договорни декхараш кхоачашделга Октябрьски районерча промышленносте (98,6 проц.), Старопромысловски районерча промышленносте (95,7 проц.). Назрановски районерча промышленносте (91,1 проц.). Шалински районерча промышленносте (87,6 проц.). Шелковской районерча промышленносте (97,2 проц.). Сунженски районерча промышленносте (97,2 проц.).

Договорни декхарех продукцена поставкаш яра даькъе эггара дукхагІа тІехьаюсачарех я: Нохч-ГІалгІайн «Терек» яха производственни мебельно - дахчах хІамаш ю. объединени (71,5 проц.), «Пищемаш» завод (85,6 проц.), «СтройИндустрия» яха производственни объединени фенот мехкдаьттаапаратура, приборащ, автоматизаце средстваш, цирна эша запасной оатхалаш, химически оборудовани, цемент, линолеум, кхыйола продукци арахецара оттаьь заданеш толамца кхоачашгьяй.

ПланагІа лаьрхІачул кІезигаІа арахийцад промышленни продукце цхьадола тайпаш. Ер шу доладелча дениз халкъа боахамга дІа ца кхоачаш дисад 1,2 эзар тонн полиэтилен, 117 тракторни прицеп, 692 эзар сома маьхка АПК-на лаьрхІа техникологически оборудовани, 1,2 эзар кубически метр ардакх, 1,1 миллион етта кирпичк.

Халкъа эша товараш (корта бохабу, малараш а тІехьа, дІалаьрхІача хьадаьд 118,1 миллион сома маьха е 1989 шера шин бетта даьрел 19 миллион сома маьха дукхагІа.

Халкъа эша товараш хьадар хьахьокх дІахорча даннеша (рознични маьхах, млн. сом):

	1990 ш. шин бетта хьадаьраш	План кхоачашъяра проц.	1990 ш. шин бутт 1989 ш. шин бетта ца нийсбича проц.
Халкъа эша товараш цу даькъе:	118,1	101	119
Кхачан продукташ	37,4	107	125
Корта бохабу малараш	33,0	101	136
Кхачан доаца товараш	47,7	97	106
царех яйтача промышленноста товараш	21,3	91	96

Кхачан продукташ арахийцай соахка шин бетта арахийцарел 7,4 миллион сома маьха дукхагІа.

Кхачан продукце цхьадола тайпаш арахецар:

	1990 ш. шин бетта хьадаьраш	План кхоачашъяра проц.	1990 ш. шин бутт 1989 ш. шин бетта ца нийсбича проц.
Генарий даьтта — тонн	960	116	120
Кондитерски изделеш — эзар тонн	2	111	115
Макаронни изделеш — эзар тонн	1,1	100	94
Паччахьалкхен ялатах яьккха ишк — эзар тонн	1,8	100,2	100,2
Маькхи, маькха-булочни изделеши — эзар тонн	18,1	100,9	96
Консерваш — млн. условни банка	31,4	119	113
цу даькъе сомий сокаш	21,1	108,7	103,6
Корта бохабеш доаца малараш — эзар дал.	143	111	99,С
Къаракъен ликеронъаракъа изделеши — эзар дал.	111	105	шозза
Комсех даькка чхьагІар — эзар дал.	274	100,7	90

Шин бетта кхачан доаца товараш хьадар соахка цу юкъа даьрел 6 процент дукхагІа да. Из иштта дале а 1990 шера шин бетта планагІа лаьрхІачул 1,7 миллион сома маьха кІезигагІа даьд уж товараш.

Уж хьадара даькъе оттабаьча боарамга кхаьчаяц заводаш: «Электроинструмент» (план кхоачашъяьй 96 проц.), «Промавтоматика» НПО опытни (97 проц.), «Пищемаш» (92 проц.), «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни (58 проц.), «СтройИндустрия» производственни объединени (88 проц.).

Цхьадола кхачан доаца товараш хьадара заданеш кхоачашъяьй укх тайпара:

	1990 ш. шин бетта хьадаьраш	План кхоачашъяра проц.	1990 ш. февраль 1989 ш. февралаца нийсбича проц.
Мебель (рознични маьхах) — эзар сом	4991	113	124
Каьхата - беловн товараш (розничин маьхах) — эзар сом	159	133	баркІ-ааза
Бытовой химе товараш (розничин маьхах) — эзар сом	1626	100,2	133

Укх шера ялхлагІча марта дениз, бархІ дийнахьа гІалгІай халкъа митинг хилар г. Назране. ЧІоагІа халахете а митинг йолча хана цхьаццайолча промышленни предприятешна болх ца беш, нийсделар укхаза. Цу деношка халкъа боахамга наьсархошкара дІа ца кхоачаш йисар нонагІо продукци. Бакъда, шоаш хьа ца еш йиса продукци юхаметтаоттаяра, пачхьалкхен декхар-тІера-дІадаккхара салоІача деношка а тІехьа къахьега дош делар болх-ца беш лаьттача предприятей болхлоша. Царех ба Назрановски трикотажни фабрика хІамаш тегараш а.

ДІадахача шоаттадийнахьа, 17 марта, хІамаш тегараш балха арабаьлар, хІаьта хьинаре къа а хьийгар. Царех дуккхачар смешин нормаш дІкка тІехкхоачашйир. Цхьаболчар йиша норма йір цу дийнахьа. Дика болх бир бригадираш Дзейтова Сопа, Караджева Дуги, Хаштырова Фатима керте латтача номераш 22, 23, 24 йолча конвейерий коллективаша. Цул совгІа, хьадаь бархъаш диксен тІехдикен мара хилийтанзар. Шоашта хьалхашка латта декхараш цІенен дизан кхоачаш а деш, къахьийгар номераш 26, 27, 28, 29, 30 йолча конвейерашкара хІамаш тегача моториcткаша.

Шоаттадийнахьа цаІ-ах шин норма кхоачаш а еш, хІамаш тийтар мотористкаша Тебоевг1ар Фатимасен Мадинасен, Котиева Дошухана, Олигова Іайшета, Дакиева Лейлас, Берсанова Радимхана, Тимурзиева Зайнапа, Котиева Люсихана, Хамхоева Золдесхана, Колоева Мадинас, Дидигова Радимхана, Сакалова Маруеяс, Галиева Марема, Медова Заремас, Плиева Любас, Мупольгова Эсета, Богатырева Дугурхана, кхы дуккхачар. Уж а кхы дуккха бараш а дог тийша ба фабрика болх ца беш лаьттача деношка ЧІадиса декхараш лоацдача хана тІера дІа а даьха, шоай коллектив бІубенна дІахо дІагІоргхиларах.

СУРТАШ ТІА: шоаттадийнахьа трикотажни фабрике болх беш бола моториcткаш.

И. ПЛИЕВА сурташ.

[illegible]

Шаналша баьчта [illegible] боагаІ — аьлар цо [illegible] рага. складагаьча машин дІа а ергаш.

Машена тІера Іо а [illegible] ха, пожарни щита тІера багор хьа а яьккха склада [illegible] йохае болабелар уж. [illegible] юртара оарц деха вахар. НиІ алтамаш тІера хьа а яьккха складе чубаьлар новкъостий. ХІама бІарга ца гуш кІур латтар цига, гІийла йоагача лампана йистера сийгаш Іотегар. Проводне замыкани йолга кхетадир эскархоша. Чилла кхопаш чуйолча галешта тІанхаьчаяцар цІи, хІаьта тхов боагаш бар. Пожарни щита тІера огнетушителаш хьа а яьха, цар чопаца цІи йоае болабелар Хасиеви Приходькои.

ЦІи лаьгІъялар. Дага доладенна цхьа гали тонхадаь арадаьккхар Іийсас. Цул тІехьагІа электропроводка хоадийр. Цигга тІанхаьчача юртарча нахапа цхьана йоайир цар йиса цІи...

— КІантий, шо децаре склад кІалхарйоаккхалургьяцар — аьлар оарцаца венача цхьан къонахчо. — Кхопаш молхар санна йоаг. Чилла ма бий из.

Шоаш болча хьоашал бийхар колхозхоша эскархой.

— Баркал, сиха да тхо чІоагІа, — аьлар царга Іийсас — шоай йиш яле цхьацца коана уж кхопаш я тхона, се цІавеча нахага дІахьокха.

— Мичара ва хьо? — хаьттар колхозхоша.

Ше Нохч-ГІалгІайчена Наурски районера волга а эскаре гІулакх де тІавехалехьа «Притеречный» совхоза кормодобывающи бригаде къахьегаш хинналга а дийцар царга Іийсас.

— Ираз да хьа даьи наьнеп иштта воІ волаш, — аьлар цхьан къоаночо.

Уж нийса аьнна [illegible] да. Советски Эскаре [illegible] ник волча Хасиева [illegible] сийду часте. Дуккхаза баркалагаш [illegible] кхайкаьй цунна командованес.

...Колхозхоцаре [illegible] таш Іийсай бе йоахар [illegible] тий газета юкъе [illegible] бос бола саламий [illegible].

А. ТИРГАНИН,
майор. Туркестански тІеча округ.

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Горячеводски бурув тохара балхий управлене меттел, вай республикерча буровой коллективашта юкъе а даим яхье хьалха латташи эггара дикагІа лоархІаши я Драворубов Алексей Ефремовича кулгалдеча бурувдеттарий бригада коллектив. Мехкдаьтта доалий хьажар гІоне кердача майде бурув а тохаш, мелони тІоанашкара «Іаьржа дошув» гучадаккхара скважина йоаккхаш я из. ПроектагІа ялх эзарен цхьа бІаьи метр бурув тоха дезаш да из йоаккхаш. Цу даькъе шоашта хьалхашка латта декхараш доккхийи бехтокхамеи хилар дика кхетадеш ба бригадера лаьттац ченаш техкараш. Цудухьа шийтта лагІча пятилетка тІеххьарча шера хьинар кхо ца деш къахьег цар уж толамца кхоачашдара. Цу даькъе шерра яхь йоаржаьй цар, тІехкІоарга скважинаш яхара йола прогрессивни технологи, шерра балха юкъеихухь, кулг-кара деча халачабалхашта механизаци автоматизаци ю. Цудухьа карара шу доладелча дениз графикал дикка хьалха баьнна бурув тохаш хьабоагІа уж.

Иштта къахьегарах хьанал ах бутт хьалха рапорт делар бригада коллективо бурув тохара шин бетта задани кхоачашъярах. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул тІех цо техар кхо бІаь метр гаргга бурув. Шин производственни хьокхамаш денгара-денга дикагІа хулийташ болх бир цо март бетта а. Цудухьа бурув тохара хьалхарча квартала задани хІанзлехьа кхоачашъяьй. Ер бутт бовлехьа апрель бетта чотагІа цо тохаргда бІаьш метраш бурув.

Бригада бурувдеттарин кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а дог гІоздоахаш да. Бурув тохача пайда эц ерригача ханах 85 процент совгІа йолчох. ХІара буровой станокаца юкъера лаьрхІача бетта бурув тохара коммерчески сухала задани дикка тІехкхоачашъяьй цар. Къахьегама овсарте дІабахача шин бетта планагІа лаьрхІачул итт процент лакхйир бригада коллективо. Химически реагенташ, утяжелитель, маркхал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, бурув тохарга дІабода мах лохбарах цу юкъа цо паччахьалкхена 200 эзар сомал тІех пайда баьб.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, къаьстта дика къахьегаши башхадика производственни толамаш доахаши хиларца белгалбаьнна ба бурувдеттараш, сменай мастераш Воробьев Валентин, Попов Александр, бурувдеттарий гІончаш Руденко Виктор, Габуренко Владимир, слесарь Попович Валентин, кхы дуккха бараш. Цар массаза а бурув тохара технологически режим нийса а лелаеш, шоай сменни нормаш 130—135 процент кхоачашъю.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ХІанзчул ялхайтта шу хьалха духхьашха ший къахьегама никъ дІаболабир Гусева Людмила Александровнас Нохч - ГІалгІай «Терек» яхача мебельно - дахчах хІамаш еча производственни объединене цхьоалагІча мебельни фабрике. Цига бархІ шера болх а баь, ше каралаьцача профессех дика кхийттачул тІехьагІа из болх бе йолаелар объединенерча керттерча предприяте. БархІ шу дизад цо шоллагІча цехе отделочница йолаш болх бу. Хьалхарча юхьигах атта дацар цу балха тІа, цхьаццайола халонаш хьалхашка увттар. Цхьабакъда, мел йокха халонаш нийсъяларах бІукъожабеш йоацача цо эшайора уж. Бетташ, шераш сиха дІаухар, тІа-тІа кІоаргагІа бовзар цунна ший болх, долче, дикагІа хулар цо доаха производственни хьокхамаш. Ший опыт, дикагІйола балха методаш дІайовзитар цо къонача болхлошта. Цудухьа коллективе чІоагІа сийдаьлар цун.

Тахан Гусева Людмила Александровнах оал цун новкъосташа башха - дика говзанча, специалист, тешаме новкъост, аьле. Из доккха тешал да. Из урхе яккхар дукха къахьийгад цо. Шийца цхьана къахьегаш болча болхлошна чІоагІа товши Іимерзеи я из.

Тешаме новкъост

— ТІехдика болх беш башха-дика производственни хьокхамаш доахаши я Людмила Александровна, — йоах сменни мастера Ш. Мержоева. — Ший сменни заданеш массаза а тІехкхоачашъю цо. Цул совгІа, ше кийчъеш йола продукци дикен тІехдикен мара а хилийтац цо. Иштта чІоагІа цунна тешал ду профсоюза цехкома председателан М. Хашуевас, дуккхача болхлоша, новкъосташа, наьшаша.

— ЗІамигчункгара дІалолалу къахьегама дисциплина, балха тІа тешаме хилар, — йоах М. Хашуевас. КІезига ль а балха тІа цо мело яь, цхьа моттиг нийсъеннаяц производстве хьовзам хинна. Цехе хила майовггІара порядок хилийтара тІехьа тІагІертта къовсам лоаттабу цо. МоллагІа дале а шийна тІадилла гІулакх бехктокхаме а хеташ, цІена чакхдоаккхарех я из.

Н. ТОХОВ.

«Бlаьсти».

Н. КОБИАШВИЛЕ фотоэтюд.

Наха гlулакх де гlерт

Октябрьски районера розничин торговн объединене чуйоагlаш йола № 33 йоля тика.

Цу чу я хьоарах яь тайп-тайпара хlамаш: маькх, мерза булкаш, батонаш, чlоракаш, иштта мерза хlамаш. Цул совгlа, хиланза даргдоацаш товараш а да цу тика чу.

Бlарг тlаотт тика чу болаш болча лостама торговн болхлошта боаггlача тайпара тlабувхача гlирса, мах беш латтарий нахацарча безама, эздела.

Хоатташ дола товар доацаш моттиг нийслац укхаза. Из иштта хилар хьахьонх жалобай книжка тlа долча йоазонаша. Масала, — хиланза даргдоаца товар доцаш бохам хинна дlаваха вийлавац са, аз дег тlара баркал ях тика коллективана, яздаьд О. Бакашева, А. Кадарова язду: массаза а безаме, доаггlача тайпара наьха йоакхо еш я тика коллектив.

Тика заведующи йола Евлоева Лейла торговн системе болх беш йола дукха шераш да. Цуна дика вlаштlехьдоал наха дукхагlа эша товараш тика тlа хилийта. Цо хlара бетта юlдархошца конференцеш ю. Цига гучадоал балха тlара кхоачамбоацараш, наха эшаш дар.

Наьха ха зехьа ца йоаяра лоархlаме хlама да тика чу хел дола товар эза, целофанови тlоржигашка чудилла хилар.

Тика болхлошта тlатехача алапес а айбаьб балхацара пар безам. Мах беш болчар 140 сом бетта эц, хlаьта заведующес 186 сом. План кхоачашйича 25 процент тlатох алапена.

Из деррига иштта дале а, проблемаш йоацаш яц из коллектив. № 4 йолча маькх еча заводо археца продукци цхьайолча хана ю хул, маькх хьакхахьара график телхаю.

Лоацца аьлча, тика чу боаггlача тайпара болх дlабахар Лейла балха тlа бехкхокхаме саг хилар да.

Т. МАЛЬСАГОВА.

МАРКАШКАРА ИСТОРИ

1889 шера ноябре Камеруна — цу хана германски колоне — губернатора шиий доттагlчунга даймехка письмо дахьийтад. Из хиннад эггара хьалха дохьийташ дар хlаьтта кlаштагlтеллача почтови служба. Цу хана дезо бlаь шу дизара хеталь филателистически выставка хиннай Яунде. Цунца чlоагlа хьаштдолаш хилар алхха коллекционераш хиъна ца lеш, истори дукха дезараш а. Хlана аьлча, эзар гаргга арахийцача камерунски маркашка мадарра хьадьенха ба бlаь шера мехко хьабена ниъ.

1900 шера 10 ноябре арахийцача эггара хьалхарча марка тlа да бухь билла дода кема. Цу миниатюра дагадохийт Африка малхбузе-

ТЕЛЕПРОГРАММА

20 МАРТ
ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — «Дуэль хинначул тlехьагlа» яхача телефильма-спектакль.
11.05 — Из хиннад... хиннад...
11.25 — Берий сахьат (французски мотта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Документальни фильм.
16.55 — «Лаьтта — вай юкъара цlа» яха фотоконкурс.
17.00 — «Алмазы Якутии» яхача берий ансамбло оттаеш йола «Щелкунчик» яха П. И. Чайковске балетера дивертисмент.
17.30 — Финлянди телевидени программа.
18.00 Фестивала приметаш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Из шоана мог.
19.45 — «Резонанс». «Куда идет Восточная Европа?».
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Во бору брусника» яхача художественни фильма 1-ра сери. (Премьера).
23.00 — «У княгини Зинаиды Алексеевны Шаховой в Париже» яха доазол дехьарча эрсий культура.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Деррига а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Физика 11-гlа класс.
9.05 — Французски мотт. Iомабау 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Iомабу 2-гlа шу.
10.35, 11.35 — Географи 7-гlа класс.
11.05 — Цlагlара академи.
12.05 — «Три дня праздника». «Казахфильм» яха союзни республикай студен фильмаш.
13.25 — Документальни фильмаш.
14.10 — Ритмически гимнастика.
14.55 — Документальни фильм.
15.25 — Телефильмаш.
16.05 — «Австри альпийски баллада» яха кинопрограмма.
17.15 — Музыкальни открытка.
17.25 — Мультфильм.
17.40 — Цхьан проблемага тайп - тайпара хьажар. (Юхагойтар).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!

21 МАРТ
КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — Документальни фильм.
9.10 — «Щелкунчик» яха П. И. Чайковске балетера дивертисмент.
9.40 — «Во бору брусника» яхача художественни фильма 1-ра сери.
10.55 — «Селаlад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль, «Пакистана провинцешка гlоллара ашарий назмаш».
11.30 — Дунен гонахьа яха альманах.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Берий сахьат (английски мотта урокаца).
17.30 — «Возвращение в Виндхук» яха телефильм.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Футбол. Европейски чемпиона кубок. 1/4 финал. «Днепр» — «Бенфика» (Португали).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Во бору брусника» яхача художественни фильма 2-гlа сери.
23.05 — Политически диалогаш. Фу хулаш латт Эстоне.
00.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Деррига а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Физика 9-гlа класс.
9.05 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Iомабу 2-гlа шу.
10.35, 11.35 — Физика 7-гlа класс.
11.05 — Iилма-довзийтара фильмаш.
12.05 — Волейбол. СССР чемпионат. Маlанах. «Динамо» (Московски область) — «Автомобилист» (Ленинград).
12.50 — «Сигма» (Новосибирск) яха РСФСРа городий телестуди.
13.30 — Футбол. СССР кубок. 1/4 финал. «Динамо» (Москва) — «Динамо» (Минск).
16.15 — «Телефонацара кхо истори», «Павел Луспекаев» яха кинопрограмма.
17.50 — «Телезу» (нохчий меттала).
18.05 — «Маьрша доагlалда шо» яха документальни фильм.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!

22 МАРТ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Ши дог» дlалокх Чумак Анжелас.
9.00 — Футбол. Европейски чемпиона кубок. 1/4 финал. «Днепр» — «Бенфика» (Португали) 2-гlа тайм.
9.50 — «Во бору брусника» яхача художественни фильма 2-гlа сери.
11.15 — Л. Бондаренко (балн).
11.25 — Берий сахьат (английски мотта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Коталон 45-шу дизарга. Документальни фильм.
16.50 — «Если вам за...»
17.35 — «Донахью и дети» яха программа гойт Познер Владимирас.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — Политически диалогаш. КПСС ЦК парти XXVIII съезда платформа ювцаш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Илли сага дагадехад» поэта Л. Дербенева авторски сайре.
22.45 — Актуальни интервью.
22.55 — Л. Дербенева авторски сайре дlахододар.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 «Деррига а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Биологи 11-гlа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гlа шу.
10.35, 11.35 — Литература 10-гlа класс.
11.05 — Iилма-довзийтара фильмаш.
12.05 — «Трускавчанка» яхача халхара халкъа ансамбла концерт.
12.35 — Документальни фильма премьера.
13.05 — Дlалокх СССР халкъа артиста Ц. Такишвили.
13.40 — Ритмически гимнастика.
14.10 — Б. Чичибабин. «Цlаьнха а сайх поэт хиттадац сона».
15.15 — Iилма - довзийтара фильма премьера.
15.25 — «Къонахчалла урокаш». «Портной», «Тешаш бехке бу» яха кинопрограмма.
17.25 — Информационно-публицистически программа.
18.05 — Киножурнал.
18.15 — «Нийсхо котъяйла» (гlалгlай меттала).
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!

23 МАРТ
ПlАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
9.05 — «Шера ханаш». Март.
10.05 — Документальни фильм.
10.35 — Росси халхара ансамбла концерт.
11.15 — Документальни фильм.
11.35 — «Донахью и дети» яха программа гойт Познер Владимирас.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — «Там, за лесом овраг» яхача фильм-концерта премьера.
17.10 — «Сакъердаме старташ».
17.55 — Документальни фильме премьера.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Лоаз Ерригроссийски конкурса лауреат вола А. Бардин (ворхl мерз бола гитара).
19.10 — Ца кхераш лелар.
19.40 — Бокхийчарна дола мультфильм.
19.50 — «Цlеча кlуеса тlа кхоъ» яхача телеспектакла премьера.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Ахкан ханага довлар.
21.40 — «Из хиннад... хиннад..»
22.00 — Взгляд.
23.45 — Ден луе кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Деррига а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Музыка 3-гlа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабау 2-гlа шу.
10.35, 11.35 — Географи 6-гlа класс.
11.05 — «Мама, папам, сон.
12.05 — Документальни фильма премьера.
12.25 — Иллюзион. «Голубое на голубом» яха художественни фильм, (Итали, 1958 ш.).
14.25 — Молдавски Пачхьалкхен филармоне педагогаши студенташи выступатьду.
15.10 — «Небывальщина» яха берашта дола фильм-концерт.
15.30 — «Продиктовано временем» яха телефильм.
16.10 — «Боахама расчет юкъеьлийхача» («Электроинструмент» завод) (гlалгlай меттала).
17.00 — «Даьхенах дола дош», М.-С. Плиев - (гlалгlай меттала).
17.30 — Аренда — кхидаьша на тlебаьду некъ (нохчий меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыв (20.00) — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!

24 МАРТ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Камень, когда поет» лоаз Армянски ССР халкъа артист вола С. Карапетян (дудук).
8.50 — Шун беш.
9.20 — «Мы любим танцевать». Дунен халкъашта юкъера берий бальни халхара фестиваль Софи.
9.50 — Мультфильм.
10.20 — Саг. Лаьтта Вселенни.
11.20 — «Лаьтта — вай юкъара цlа» яха фотоконкурс.
11.25 — Хьайбай дунен тlа.
12.25 — «Цкъа деррагlа доагlа» яха берашта дола фильм. (ЧССР. 1985 ш.). (Дукхъашха).
13.40 — Спектр.
14.10 — Коталон 45 шу дизарга. «Еще до войны» яхача художественни фильма 1-ра сери.
15.15 — «Наше наследие». Т. Костани.
15.55 — «Рыцарь музыки — Георг Отс» яха фильм-концерт.
16.55 — Политически диалогаш. КПСС ЦК парти XXVIII съезда платформа ювцаш (г. Барнаул).
17.25 — «Селаlад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Как веснушки на лице» (ЦДФ, ФРГ).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — «Когда поют солдаты» яха салтий илли фестиваль. Шоллагlча тура финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — «Счастливый случай» яха телевикторина.
22.55 — Ден луе кхера.
23.10 — «Популярни музыка кердадараш». «А» яха програма.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — К. Саниев (балн).
8.30 — «Тихая застава» яха художественни субтитрашцара фильм.
10.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
10.30 — «Александр Невский» яха исторически фильм (1938 ш.).
12.25 — Кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
13.30 — Педагогика массарна а.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Коллаж.
17.05 — «Виват, Россия».
17.05 «Мультфильмаш.
18.05 — Телефакт. Критически журнал.
18.20 — Кирпични лихорадка.
18.45 — «Вай дозчохь хьашагlахь. Говзанча Нинциев Iумар-Паша» (нохчий меттала).
19.20 — «Фаьлг, фулга. Берашта даьрхlа йола программа (гlалгlай меттала).
19.40 — Хоамаш, реклама.
19.45 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
[illegible] — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Памир» 2-гlа тайм.
20.45 — Документальни фильм.
21.00 — «Аз шоана кхоьхарга» яха В. Егорова илли.
21.30 — «Говрах дола истори» яха Л. Толстой «Холстомер» яхача повестах даьккха Академически Яккхача драматически театра фильм-спектакла премьера.
23.35 — Яьга атлетика. Дунен чемпионат. Кросс. Финляндера передача.
00.05 — Бокхийчарна дола мультконцерт. Вийсанара сеанс.
00.45 — Художественни фильм.

25 МАРТ

художественни фильма 2-гlа [illegible]
22.15 — «И то же в вас очарованьет» яха Н. С. Козловске [illegible]
13.00 — «Акка Гаврила» яха берашта дола фильм.
[illegible] — Документальни [illegible]

М. Картоев

ДОШО ЦIИЙ

Иштта цlи йолча романа дилагlа дакъа

(Кхеедоалар. Доладур 17 март арадаьлачa газета тlа).

— Я. Со я! Хьо малав? — [illegible] Шийна дега а [illegible] дукха хlа- [illegible] [illegible] а ца [illegible] [illegible]

хьа а берзабаь: «Со лергва мотташ. гlадлаха хьувла хургда шо, хьажал со-м дийна ва шоана», — аьнная. Цlагlа дlачувоаллаше, вейнав из. Хlанзара бараш е наха [illegible] къонахий а е шоай [illegible] моарой а бац.

— Нахах делха кхуврдар вай, вайх велха саг вий-хьогl? [illegible]

са гаьнаь яьлча геттара бирсбенна мух деррагача дегlа хьатlахьерчар, шийлача цlагlа дерзанча дегlа хьатlайийхача даьреза кочо санна, массе маьже хохайолийташ. Юрта магlахьа цхьатарра массехк жlали lаьхар, тlаккха юха а, лерга кlана боаттlабе санна, сатем эттар. [illegible]

«Бlаьсти». Н. КОБИАШВИЛЕ фотоэтюд.

М. Картоев

ДОШО ЦIИЙ

Иштта цIи йолча романа дийлагIа дакъа

(Йистедоалар.
Долалур 17 март
арадаьккхача газета тIа).

— Я. Со я! Хьо малав? —
— хаьттар Гуржейхас. Шийна дага а доацаш дукха хIама дагадохийтар цуьна кхы йист а ца хулаш. лоацавелча санна, латтийсача Диреса.

— Хьо ва из, Дирес?!

— Со дагавоагIа хьона?

— ВоагIа. Ткъаь итт шу саг вицвалал зама яц, сога хьттача. хIара дийнахьа хIана гац, аьнна, вIашн бIаргагуш хилча хIаьте а.

— Ткъаь итт шу! Саг тешаргвий из бакъ да аьлча.

— Наьха дар хац сона, со-м тешаргья.

— Тахан-м, гIаьнахьа ца гойя, хьо гургьяц, аьнна, лаьрхIа вар со.

— Даьлах тийша да вай дерригаш а.

— Къоанал гаьга гIертай найиз, — аьлар Дирес.

— Даьра во ловзар-м да из.

— Вахаран валарая юкъе бIаьха никъ ба. Вала а хала ма дацар цу наьнъах дагадоха хIама дисача.

— Ткъаь итт шу кIезига а яц, тамаш а яц дагадоха хIама из хилар.

— Къаделча а бераш санна, ма дий вай-м.

— Дезалий дезал хилча а, бераш санна, яхий Iа?

— Уйла йоацаш даь хIама тIехьале йоацаш хиннад, Гуржейха. ХIанз хувца йиш хилча, дукха хIама хувцаргдар аз сай вахаре.

— Дахан дIавут, аьнна, хезад сона.

— ТIом болча хана цIагIа вагIа цхьанне гIулакх дац. Сий яхар доккха хIама да, Гуржейха.

— ХIанзен тхьоврей тайп-тайпара кхетадора сий. Хьона дагавоагIа хургва АрсIален Сопта-IалеB да Хьасан. Даьра вар во воацаш къонах. Визгий къонгашца чIоагIа яхь йолаш вар ма йоахий из.

— Из сона а дагадоагIа, — аьлар Дирес.

— Вала вижачарг хьал а гIетта, тIехкарах шалта а элла, араваьнна хиннав йоах из. ЖIалешкен котамашкен кхайкаш санна, бIаьсти шоай бешамашка баьнна боахка Визгий къонгаш шийгахьа хьа а берзабаь: «Со лергва йотташ, гIаддаха хьувза хургда шо, хьажал со-м дийна ва шоана», — аьннад. ЦIагIа дIачувоаллаце, веннав из. ХIанзара бераш е наха юкъе къонахий а е шоай истаршта моарой а бац.

— Нахах делха кхувргдар вай, вахх велха саг вий-хьог!? Дезал кхиича а къонгаша истий кхийлача а дуненах ялемале хиланзар ваина-м. ГIайла никъ ба аз хьор Со везачо а сона везачоа а ма кхоачалба из. Воча хIамах дала лорадолда вай, — аьнна, кIирвенна Гуржейхана бIарахьежар Дирес. Цу хана цун бIаргаш е эгIазлонах, е саготонах диза да ала хала дар. Хьаллота а луш, юха дIа а йовш латта лампаш санна, цкъаза меттавоагIар из, тIаккха юха а вIашкаводар. Деррига ший вахар юхалуьстаргдар цо хIанз, ший низ дIакхаьчача.

— Деррига дуне сай долаш санна, гIоза хургдар са вахар аз яьххача бесса, сона хийттача бесса из дIадоладеннадаларе. ДIадоладаьча бесса чакхдоал йоах моллагIа гIулакх, аьлар гIайгIане Гуржейхас. — Цу даьлах хье теше, тешалахь сох — дукха хий Iодахад хьона са бIаргех хьо сай хургвоацилга хайпача хана дена.

— ХIанз шек вац со айса даьха дог эрна дайнадоацилгах, аьлар Диресас. Гуржейхас аьнначa дешаша гIозваккхарах.

Дитта тIехьашкара хьаарабаьннача бетто цIаьхха сийрдаьккхар Гуржейхий юкъ.

Цун бIаргашка хий латташ санна хийттар Диреса. Хьалха цунна йовзаш хиннача кхалсагал шийлагIа а цIимхарегIа а яр Гуржейха, бакъда, хозала доккха зе хиннадацар, дом тIабилкача кигале пхьегIана санна мара. Фо теха тIера дом дIабахийтача ше хинначул ирчагIа хетаргьяц из. БIаргашка хьежача, шераша хьийга къа ше ма дарра гучадоал, уж кIоаргагIа а баьдегIа а хет.

— ДIавала къавенна Iовдал, — йоахар Дирес дего ши-шийца, — ший ханнахьа хьа ца даьккха зизах йоархI хиннай. ХIанз массайтаьлагIа хьацар техар цунна. Бийса гаьна яьлча геттара бирсбенна мух дерригача дегIа хьатIахьерчар, шийлача цIагIа дерзанча дегIа хьатIайийхача даьреча кочо санна, массе маьже тохайолийташ. Юрта магIахьа цхьатарра массехи жIали Iаьхар, тIаккха юха а, лерга яIана боаттIабе санна, сатем эттар. Тховсара цхьаь iие яккха еза бийса дэгзехар Гуржейхана, дог тохадалийтар цун цу уйло, тIаьлацача топа кIал латташ санна.

— Ираз да чувахача духьал ва саг волчуи, — аьнна, хийтар цунна. Из уйла Диресага дIалювна йиш ноацаш чIоагIа новкъа дар.

Картах букъ а тоIабаь, лаьттан тIера бIарг а ца боаккхаш латтар Гуржейха. Мар веннача хана денз эггара хьалха чурча нило вIашка йиьхар из, ший кIорнгаш йолча бIена тIа уха оалхазар санна, юха а юха а, чукхийттача хий санна, тайп-тайпара уйлаш сувцар цун дега тIа. Бала ба ер дуне цкъа мукъне ираз дайзачунна.

— Кхом ба иштта чехка дIадахача вахара, аьнна, кхы йист ца а хулаш, сецар Гуржейха. — Юхаккхостае йиш ноаца чарх кхеста яьнай.

— Дувца дукха а хилча, дерригаш а лоархIаме а хилча, мичахьара волалургва а хац сона-м.

— ХIанз ха а яхай, тIехьа а да. Наха фу аргда вай укхаза латташ бIаргадайча?

— Наха-м шоай безам бар аргдар, — набарах сомаккхача санна, хьалийсвелар Дирес. — Хьа наIарга кхаччалца дIавоагIаргва со хьоца.

Цецъяьлар а эгIазъяхар а цхьатарра сомадаьлар Гуржейхий бIаргашка, бакъда, чехка йоастаелар из. шийна хийтар дIаала ца кхоаеш. Иштта хьал хул цIен да воацаш йисача кхалсагага, аьлар цо ши-шийца. Навьха коа яьнна топ а жерочун коара хоз, оалаш ма дий.

Гаьнара бIарахьежачоа дика гургвар, бетто сийрдабаьккхача готтача новкъа гIолла дIаволавенна ши саг.

МАРКАШКАРА ИСТОРИ

1889 шера ноябре Камеруна — цу хана германски колоне — губернатора шийдоттагIчуьнга даймехка письмо дахьийтад. Из хиннад эггара хьалха дохьийташ дар хIаьтта вIашагIъеллача почташ службе. Цу хана денз бIаь шу дизара хетаньи филателистически выставка хиннай Яунде. Цунца чIоагIа хьаштдолаш хилар алхха коллекционераш хиннa ца Iеш. истори дукха дезараш а. ХIана аьлча, эзар гаргга арахийцача камеруннски маркашка мадарра хьахьекха ба бIаь шера мехко хьабена никъ.

1900 шера 10 ноябре арахийцача эггара хьалхарча марка тIа да бухь билла дода кема. Цу миниатюра дагадохийт Африка малхбузехьарча форда йисте йоккха форда держава хинна Камерун дIаэттта хинна хилар.

1915 шера почте ахча дIателара йолча знака тIа — Iаьржа цIока дола бIухо а укх тайпара йоазув а да «англо - французски экспедиционни корпус». Цу хана цхьоалэгIа дунен тIом сихбеннача хана англичанашеи французашеи готдаь хиннад Камеруне германски эскар. «БIухо» лахача кора ца йоагIа а эггара езагIа йола а камерунски марка лоархI.

ШоллагIа дунен тIом болча арахийцача дукхача маркаша тешал ду фашистски Германена духьала тIом беш хинна камерунски стрелокаш майра хинна хилара. ТIом дIабаьнначул тIехьагIарчар тIа хьахьекха ба колонизатораштa духьала лоаттабаь къовсам. Ший лоIаме йолча Камеруне эггара хьалха арахийца марка 1960 шера апреле араяьккхай.

ТАСС корр.

Яунде.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, иоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 10—15, Грозне 12—14 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —3 +2, дийнахьа +7 +12 градус йолаш хилен тарлу. Метеостанци.

11.35 — «Донахью и дети» яха программа гойт Познер Владимирас.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — «Там, за лесом овраг» яхача фильм-концерта премьера.

21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Ахкан хамага доьлар.
21.40 — «Из хиннад... хиннад..».
22.00 — Взгляд.
23.45 — Ден лув ихера.

11.05 — «Мама, папа, сэм».
12.05 — Документальни фильма премьера.
12.25 — Иллюзион. «Голубое на голубом» яха художественни фильм. (Итали, 1958 ш.).
14.25 — Молдавски Пачхьалкхен филармоне педаго-

[illegible]
18.19 — Кинопурнал.
18.29 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР [illegible] Совета сесса. Перерыве (20.00) — Бийса дахъала хийла шун, бераш!

24 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Камень, когда поет» ловз Армянски ССР халкъа артист вола С. Карапетян (дудук).
8.50 — Шун беш.
9.20 — «Мы любим танцевать», Дунен халкъашта юкъера берий бальни халхара фестиваль Софи.
9.50 — Мультфильм.
10.20 — Саг. Лаьтта Вселенни.
11.20 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
11.25 — Хьайбай дунен тIа.
12.25 — «Циск лерраргIа доагIа» яха бераштa дола фильм. (ЧССР, 1985 ш.). (Дукхьашка).
13.40 — Спектр.
14.10 — Коталон 45 шу дизарга. «Еще до войны» яхача художественни фильма 1-ра сери.
15.15 — «Наше наследие». Т. Костани.
15.55 — «Рыцарь музыки — Георг Отс» яха фильм-концерт.
16.55 — Политически диалогаш. КПСС ЦК парти XXVIII съезда платформа ювцаш (г. Барнаул).
17.25 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Как веснушки на лицо» (ЦДФ, ФРГ).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — «Когда поют солдаты» яха салтий иллей фестиваль. ШоллагIча тура финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телеспоп.
21.50 — «Счастливый случай» яха телевикторина.
22.55 — Ден лув ихера.
23.10 — «Популярни музыкина кердадараш», «А» яха программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — IуйрийнарА гимнастика.
8.15 — К. Саинев (баян).
8.30 — «Тихая застава» яха художественни субтитращцара фильм.
10.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
10.30 — «Александр Невский» яха исторически фильм (1938 ш.).
12.25 — Кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
13.30 — Педагогика массарна а.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Коллаж.
17.05 — «Виват, Россия».
17.05 «Мультфильмаш.
18.05 — Телефакт. Критически журнал.
18.28 — Кирпичин якзорана.
18.45 — «Вай велчохь уьш шайгIахь. Говзанча [illegible] Iумар-Паша» (нохчийн меттала).
19.20 — «Фаьлг, фулг». Бераштa лаьрхIа йола программа (гIалгIай меттала).
19.40 — Хоамаш, реклама.
19.45 — Бийса дахъала хийла шун, бераш!
20.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Памир» 2-гIа тайм.
20.45 — Документальни фильм.
21.00 — «Аз шоана [illegible]» яха В. Егорова илли.
21.30 — «Говрах дола истори» яха Л. Толстой «Холстомер» яхача повестах дахьнад Академически Йоккхача драматически театра фильм-спектакла премьера.
23.35 — Йига атлетика. Дуьнен чемпионат. Кросс. Финляндера передача.
00.05 — Боккхийчарна дола мультконцерт. Бийсанара сеанс.
00.45 — Художественни фильм.

25 МАРТ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Iуррехьа».
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — IуйрийнарА самукъадоаккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
13.00 — Музыкальни киоск.
13.30 — «На земле Эллады». Греци къаман цIей — кортамукъален Ди.
14.20 — Коталон 45 шу дизарга. «Еще до войны» яхача художественни фильма 2-гIа сери.
15.25 — «Время собирать камни». Дунен халкъашта юкъерча организаци конгресс. Хиросиме «Ядерни тIом соцабара дунен тIара халкъаш вашагIкхетар».
16.15 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — «Марафон-15» яха берий информационно - публицистически программа. КIиранден кинозал.
19.00 — Мультфильма премьера.
19.25 — «Единственная дорога» яха художественни фильм, (СССР, Югослави) (Дукхьашка).
21.00 — 7 ди.
22.00 — Массехана долчох йола уйлаш. КIиранден нравственни проповедь.
22.15 — «И то же в вас очарование» яха Н. С. Козловски дакъа лоацаш дола музыкальни фильм.
23.40 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Туркменски ССР. г. Ашхабада берий филармони скрипкачай ансамбла выступлени.
8.50 — «Аплодисменты» яхача документальни фильма премьера.
9.10 — «Наьха ловзараш» яха художественни субтитращцара фильм.
10.30. — Документальни фильм.
10.45 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
13.00 — «Акха Гаврил» яха бераштa дола фильм.
14.10 — Документальни фильма премьера.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Бераштa дола фильм.
17.15 — Нохчийн мотт Iамабо (нохчийн меттала).
17.45 — «Орамаш» (нохчийн меттала).
18.30 — Киносерпантин. 1-гIа дубль.
20.00 — Бийса дахъала хийла шун, бераш!
20.15 — Киносерпантин. 2-гIа дубль.
21.00 — 7 ди (сурдопереводаца).
22.00 — Киносерпантин. 3-гIа дубль.

РАДИОПРОГРАММА

20 МАРТ. ШИНАРА

7.30 — «Юрта Iуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Халкъа лирически музыка концерт (гIалгIай меттала).
9.15 — Музыка.
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — Конфликтни ситуаци (нохчийн меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера трансляци (нохчийн меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — «Саги заманохи» (нохчийн меттала).

21 МАРТ. КХАЬРА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчийн меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Радио керда музыкальни записаш (нохчийн меттала).
11.15 — Р. Евлоева дIалоикх (гIалгIай меттала).
11.30 — 12.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче (гIалгIай меттала).
15.30 — «Тхона баргадайна дуне».
15.50 — Музыка.
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера трансляци. (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчийн меттала).
18.20 — 18.40 — Халкъа инструментий ансамбло дIалоикх (нохчийн меттала).

22 МАРТ. ЕРА

7.30 — Сихдалар юкъаузарца.
7.40 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Литературей искусствои (нохчийн меттала).
11.15 — партин 28-ча съездага йола КПСС ЦК платформа проект ювцаш.
11.30 — Доал доацача боахамий адресаш.
11.45 — Бехктокхама дефицит (гIалгIай меттала).
15.30 — Лаьтта леладархой — арендатораш болча (гIалгIай меттала).
15.45 — Музыка.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — 18.00 — Шоана, юрта къахьегамхой (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчийн меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Музыка.
18.40 — Поэта дешаш дола дош (гIалгIай меттала).
18.55 — 19.00 — Музыка (гIалгIай меттала).

23 МАРТ. ПIАЬРАСКА

7.30 — «Юрта Iуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Деррига вайх тийша да». Микрофона хьалхашка ва поэт Яндарбиев З. РадиоладугIархоша дехарах (нохчийн меттала).
8.50 — 9.00 — «ДотагIал». ГIумкий меттала передача.
11.15 — 12.00 — «Гаьнарча шерий иллеш» (нохчийн меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Перестройка: гIуллакхаши проблемаши (гIалгIай меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 — 18.00 — Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчийн меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 — Халкъа ашараш (нохчийн меттала).

24 МАРТ. ШОАТТА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчийн меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Город Грознерча школашка нохчийн мотт муьшта Iомабу (нохчийн меттала).
10.15 — Концерт (нохчийн меттала).
10.35 — Реклама.
10.40 — 11.00 — Коталон 45 шу дузаш: «Дашо седкъа лепаш ба». Советски Союза Турпалхочох Х. Дачиевах йола очерк (нохчийн меттала).
11.00 — «Школьни глобус».
11.30 — Вахара юрт хорж аз.
15.15 — «Радуга» фольклорни клуб.
16.00 — Арендин подряд болх беш я (нохчийн меттала).
16.16 — 17.00 — «Кавказа Iуйренаш» радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

25 МАРТ. КIИРАНДИ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — Ден темагIа (гIалгIай меттала).
8.15 — Моаршал хилда шоана.
11.30 — 12.00 — Музыкальни программа.
15.15 — «Дешархо» (нохчийн меттала).
16.00 — Микрофона хьалхашка театр.
16.30 — Реклама.
16.40 — ГIумкий музыка (нохчийн меттала).
18.00 — 19.00 — «Кавказа доттагIал леладараштa» яха концерт (нохчийн меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописки бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского. 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинарей ерей, шоаттей деношка

СФ03025.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 973.

Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 22 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 34 (7848). ★ Мах 3 кеп.

ИЙСАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХЬАЛХАРЧА СЕССЕХ БОЛА

Информационни хоам

Самардйинахьа г. Грозне болх дIаболабьб ийсазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе. Из дIайолаябй хьалхарча сессена кнйчо ярца ювзаенна хиннача собране дукхагIболча халкъа депутаташа оттаьча предложенегIа. Республикера общественно-политически хьал теркал а деш, хиланза даргдоацаш лаьрхIад НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатель харжара хьакъехьара дош дувцилга.

Центральни хоржамий комиссе председателá М. А. Мамаева депутаташка хоам бир 1990 шера 4 марта а 18 марта а хиннача хоржамий итогий хьакъехьа.

Лакхехьарча Совето хержар мандатни комисси, из хьажа а хьажа нийса лаьрхIар харжача НГIАССР халкъа депутатий полномочеш. Цул тIехьагIа сессе дийцар къайлагIа кхаж а тоссаш НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатель харжарах дола дош.

ДукхагIа бараша тIехьа кхаж а тоссаш альтернативни ларда тIа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председателалла харжар КПСС обкома хьалхара секретарь Доку Гапурович ЗАВГАЕВ.

1990 ш. 24 марта НГIАССР Лакхехьарча Совета сессе ший болх дIахо хьоргба.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА ХЬАКЪЕХЬА

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Соцам

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето СОЦАМ БУ:
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председателалла новкъост Завгаев Доку Гапурович харжа.

ЛОСТАМ — ЭРГАЛОНАШ

КЕРДАЧА СЕКРЕТАРА ХЬАЛХАРА ДЕНОШ

ТIеххьарча хана йоккхий эргалонаш хиннай Назранерча политически вахаре. Керда хержав парте райкома хьалхара секретарь, хувца лаьрхIаб аппарата цхьаболá болхлой, советски органий а боахамий а кулгалхой. Атта мукъ бац райкома кердача хьалхарча секретара А.-Хь. Хь. Аушева белаж тIа бижар. ХIаьта а районе порядок хургхиларах, дог тийша ва из. Тха корреспондента къамаьл хилар цувца укх деношка.

— Спхденнадий-хьогI хьогара интервью эца? Хьо секретарь херж а мичай дукха ха?

— ВIалла сих а деннадац. ХIанзарча заманга, хIаиз районе эттача хьалага диллача массехк ди а йоккха юкъ я. Денош хац сона, хIара сахьат лерхIа дезаш ха я хIанзаръяр. Сахьата хьо тIехьвусе ди доаду Iа, цхьан дийнахьа тIехьвусе — бутт бов. Иштта лерхI аз сай балха ха, иштта из лерхIийта хьожаргва со сайна уллуврчарга а.

— Фуд районе эггара хьалха хьа теркам тIаозар а диза даргдоацар а?

— Эггара хьалха эшар да — нах тебар, сатем чу боалабар. Моттигерча партийни, советски, боахама органех бола наьха тешам юхаметтаоттабе беза, хьадда дIаяккха еза балха административни стиль, шерагIа хьаделла деза наха хьалхашка перестройко бокъо ена демократе, гласноста наькъаш.

ХIанз а вIашагIа ца еллача парте кердача райкома а райисполкома а перестройка сихагIа дIаяхьа новкъостал де гIерт нах. Юрташкара, совхозашкара цахаддаш делегацеш ух райкоме — ужуж кулгалхой дIабаха, яхаш. Районе митинг хиннача шолагIча кхоалагIча дийнахьа ээар саг вIашагIкхийтар Экажкъонгий-Юрта, цигарча «Экажевский» яхача совхоза директор балхара дIаваккхар дехаш. Иштта нах гулбелар «Маяк» яхача совхозе, кхыча моттигашка. Шоай совхозера дIабаха безача кулгалхой, специалистий бIарчча список а яхьаш делегаци еяар «Назрановский» совхозера а. Цу тайпарча ихе делегацеца къамаьл де дийзар са цхьан дийнахьа. Бийсац са кабинете лампаш йоагаш бIаргаяйча хьаух цах, цоашта къувлар дувца а хIаьта тайп-тайпара предложенеш тела а.

бара лаьрххIа график оттаьй. Конкурсни хоржамаш мичахьа хул а маца хул а, хIаьта царна юкъе вода саг мел практически опыт а малагIча специальностех знанеш а йолаш хила веза дIахайтад нахага. Процесс гаьнаякха йиш йолаш яц, къаьстта юртбоахаме: тахан кхоана яхар мо долалургдолаш гота балхаш да. Цигара даьлча промышленносте, транспорте, торговле, кхычахьа дIаболабе дага да тхо из болх.

— Iа совхозаш хьоайнча дагадехар сона. Шоаш болболча совхозашка а хIаьта уж ядача юрташка а совхозий директорел лакхагIа хьакимаш бацар. Кхыметтел цхьабола юртсоветий председателаш а адъютанташ сана цар яхар мара де йиш йоацаш бар. Сел чIоагIа аьнадале а иштта да-кх тахана́рча цу председателашкара хьал а бокъонаш а. Фу аргда Iа цу хьакъехьа?

— Советашка хула хоржамаш чакхдаьлча хувцалургда из сурт. ХIаьта а эза доагIа: нагахьа санна «юрта дагIа яхаш вола саг ший бокъонаш йовзаш а ший моттига доал деш а ца хуле, из «адъютантал» леладе дезаргда цун дIахо а. Директорашка а хIаьта Совета территоре тIа ядача кхыча предприятей, организацей кулгалхошка а дIахайта деза уж совхозаш а кхы мел йола а цу территоре тIа бахача наха эшар де а цар хьашташ кхоачашде а яхкалга. Вешта аьлча, массанена а ха деза: юрташ совхозий а цигарча кхыча организацей, предприятей а дукхьа ца яхкалга. Уж яхкай юртий дукхьа, цига бахача наьха дукхьа. Цудухьа юрташта фу эш хьожаш хила еза уж предприятеш а организацеш а.

Iилманхой дагабувл

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето СОЦАМ БУ:
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председателална новкъост Завгаев Доку Гапурович харжа.

Iилманхой дагабувл

[illegible] Iилман совета заседанц. Цига дийцар вай республика социально-экономически а культурно-духовни а дегIайоалаяра дешаш. Цуна балха юкъе дакъа лаьцар КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева.

Ше къамаьл деш цо белгалдаьккхар, республика дегIаккхувлара дешаш хьалхагIа санна тIагIоллара къестаде йиш йоацилга, из болх Iилман ларда тIа лелабе беэилга. Цудухьа къаьстта лоархIаме да социально-экономически а культурно-духовни а дакъе Нохч-ГIалгIайче кердача лагIа тIа яккхар.

Социальни, экономически, культурни лехараш кхоачашдара бе-бе предложенеш телар заседане дакъа лаьцараша. ЧIоагIа теркам тIабахийта йийцар экологе а наьха унахцIено лораяра а проблемаш. Уж дешаш дикагIча тайпара къоастадара, шоаш санна яраш кхы йоаца республика Iалама ресурсаш лораяра, медицински кадраш кийчъяра де дезарех дийцар профессораша А. И. Галушкос, Б. А. Висаитова, Iалам лорадара а цун ресурсех дикагIча тайпара пайда эцара а кафедра заведующе Ю. К. Тарануха̀с, профессора Х. И. Ибрагимова, доцента М. У. Умарова.

Шоашта хетар, шоашта дагалаттар долчча бесса хьадувцар гулбенначар. хIана аьлча царга ладувгIар, царца дагаволар алхха парте обкома хьалхара секретарь хиина ца Iеш, Iилманхо вар, экономически Iилмай кандидат, практически балха йоккха опыт йола сар.

Цудухьа корта болаш а хьадда а дар альпийски даьгIенаш лораярах, биохимически завод кхыйола продукци арахецарга яккхарах, хин ресурсаш лораярах, лаьттах [illegible] экономически [illegible]. Экономически дешаш Iилман ларда тIа къестаде дезилга белгалдаьккхар экономически факультета декана Т. Т. Абубакарова, доцента А. Л. Устаева, кхычар. Цу хьакъехьа ира а гуччахьара а къамаьл хилар. Из ишта хилара гулбеннараш тIахьехаш дар парте обкома хьалхарча секретара дийцар, цо кхийла факташ. Масала, дуккхача позицешка диллача Российски Федерацерча автономни республикел, краел, областел тIехьаюсаш я Нохч-ГIалгIайче.

Iилманхоша белгалдир къамашта юкъера гIулакхаш дегIаккхувлара керттера лостамаш, нохчийн гIалгIайн алфавиташ цхьан кога тIа дахара, вайнаьха метталара учебникаш кийчдара наькъаш. Цох дийцар филологически факультета декана, профессора [illegible], исторически Iилмай доктора Ж. Ж. Гакаева, дуккхача кхычар.

Доашхаш дийцар «Правда» тIа йовзаш йола статья араяьнначул тIехьагIа республике эттача чоалханеча хьалах, ГIалгIай автономи юхаметтаоттаяра хьакъехьа. Парте обкома хьалхарча секретара белгалдаьккхар, Нохч-ГIалгIайчене чакхъювла общественно-политически процессаш техка езилга, хьаллаьцар ГIалгIай автономе проблемаш кIоаргагIа Iомаяра Iилманхоша дIаболабаь болх, дийцар республике митингаш хиннача деношка кулгалхоша чакхдаьхача гIулакхех.

Iилман совета болх чакхбоаллаш, дийцачун итогаш еш къамаьл дир Д. Г. Завгаева. Цо предложени елар РСФСР Iилмай Академе Нохч-ГIалгIай филиал хьаеллар Российски Федераце правительствага деха.

ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода машинашъераша къаьстта чIоагIа хьинар айденна къахьег укх деношка. Билза пайда ийбу цар балха ханахи станочни паркахи. Дуккхача хана деиз яхье хьалха латташ хьабоагIаш хиинарашта нийсса башха-дика производственни хьокхамаш доахаш ба берригаш а хIана бац аьина бола болхлой. Ишта хьинар айденна уж къахьегаш хилар дувзаденна да Назране гIалгIай халкъа митинг лаьттача бархI дийнахьа болх ца беш лаьттача деношка шоашта тIадиса паччахьалкхен декхараш дIа а доахаш, балха тIа керд-керла мулаш даха гIертарца. Цу даькъе Iаьмате дика капоалаш болх беш я заводера ерригa бригадаш. Царна юкъе хьалха латташ хьайоагIарех цаI я предприяте эггара дикагIа лоархIаш йола алюминиеви участкера Могушкова Жабраьила Iайшет керте латтача бригада коллектив. Ткъаь итт сагах латтача цу бригадас цхьаккха смена дIаяхийтац шийн сменин нормаш 115 — 120 процентал чухьвахьа норма кхоачашъяь. Цхьадолча деношка 140 процентага дIакхоач уж. Цудухьа коллективера машинашъераш дог тийш а ба март бутт бовлехьа шоашта тIадиса декхараш тIера дIадоахаргхилара̀х.

Шин-шегIа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш. Цун керттердар да бригадира Iайшета ше керте латтача машинашъерийн къахьегами царна юкъера социалистически яхье кхетамца вIаштIехьъяккхар. Овсаре царга болх байтара мел эша хьалаш, бийдал цо Iалашъяр. Шоаш на деш дисар юхаметтаоттадара тIалатта бехктокхам бовзаш бригадера машинашъераш хилар. Долче, шоаш лерхIачун тIехьа доккхий мулаш доахаш хьабоагIа уж.

Дийтта шу да Могушкова Iайшет укхаза болх беш йола. Цу шерашка шийн новкъосташта дог гIоздоаха толамаш дахарца даим хьокхам телаш хьайоагIарех я из. ХIаьта цун бригада а иштта дика болх беш тахханарча денга хьакхаьчай. Къахьегамеи производственни дисциплина телхаелга, кийчъяьча продукцена юкъе брак нийсйолийталга, балхара дIабувлаш машинашъераш хувцалулга цIендеиа дIадаьннад бригадера.

Хьаьнала къахьегаш А. Могушковас даьхача толамийн лакха мах а беш, дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш тийннай цунна. Iайшета наькха тIа лепаш я «За трудовое отличие» яха медаль.

СУРТА ТIА: бригадир А. Могушкова.

И. ПЛИЕВА сурт.

[illegible] лагIча кхоалагIча [illegible] эзар сага вIашагIкхиитар Знаменски Юрта, цигарча «Знаменский» яхача совхоза директор баьхара дIаваккхар дехаш. Иштта нах гулбелар «Маяк» яхача совхозе, кхыча моттигашка. Шоай совхозера дIабаха безача кулгалхой, специалистий бIарчча список а яхьаш делегаци еняр «Назрановский» совхозера а. Цу тайпарча пхе делегацена къамаьл де дийзар са цхьан дийнахьа. Iийсан са каблинето лампаш йоагаш бIаргайча хьахх нах, иштта къулар дукха а хIаьта тайпара [illegible]

[illegible]

Оаха хьаллоац цу тайпара бувзам. ХIаьта а, аз аьнача тайпара, нах сатем чу боалабара а тхоаех уж дукхагIа тешийтара а новкъарле еш гIулакх да шоашта ца эша кулгалхо мел вагIача митингаш елга. Наха дехарца, цар лоIамах кадрови политике йоккхий эргалонаш хургйола гIулакх дIадоладаьд районе. Шоай оагIув хьаллацарах района къахьегамхоша парте обкома доккха баркал а оал. Лоацца аьлча, керттера дар хьадаьд, дIаходар — керда хержача моттигерча органаша хьадергда. Бакъда, хIанзчул тIехьагIа стихийни хьисапе еш йолча митингаша а вIашагIбетталуча наха а бе пайда бац, гIулакх гаьнадахарал кхы а чоалханегIа дерзадарал совгIа. Из оаха [illegible].

— **Iа аьнача тайпара, хIара сахьат кходе деза ха ма йяй ер. ТIаккха малагIча методашца, малагIча формашца чакхъяккха лерхI оаша, перестройка чоалхане, бехктокхаме процесс?**

— Цу гIулакха уйла еш дукха хало е езаш хIама дац. Демократе наькъ тIа дIалостаде мара дезаш дац из гIулакх. хIара оаха белгалваьча кулгалхочун моттиге альтернативни конкурсах хоржамаш а деш. Из болх [illegible]

— ***МалагIча наькъашта эргалоаккхаргла, аьтIа, хет хьона района социальни сурт?***

— Укхаза се балха хьокаваьча деношка эггара хьалха сона дагадехача хIаманца дувзаденна да Iа деш дола хаттар. Райкома секретарь хиначул тIехьагIа КПСС обкома хьалхарча секретарaца Д. Г. Завгаевца се юххьанца вIашагIкхийтача аз цунга дIакодадаьр из дош дар. Сона сайна а хIаьта из дIа мел хелача вай районерча наха а боккха кхаъ хилар цу хьакъехьа Доку Гапуровича сога баьча хоамах, Кастта РСФСР Министрий Совете дувца оттадергдолаш да Iаьсаре а хIаьта республика кхыйола районаш а социально-экономически дегIайоалаярах дола дош. Цу новкъосталах тхоай района мел ахча-рузкъа эшаргда хьажар дукха оаха хIара тхоай отрасле вIашагIъехка комиссеш я хIанз болх беш. Цар яьча итогашта анализ а яь, нахаца дага а даьина документ кийчдергда оаха.

ЦаI из да. ШоллагIа-даle, тхоай районе мел йола предприятеш, организацеш хIанзе оарцагIълха доладеннад тхо, городе лостам беча шоашта могаш дола новкъостал дара.

Интервью яьр
М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Мишта Iангара доах хьайбаш

Доакъар тоъаш дац

Геттара во хьал эттад Сунженски района хьайбай боахаме. Дукха я укхаза паччахьалкхен планех а шу долалуш тIанийцача декхарех а лоархIаеш йоаца коллективаш. Царех цаI я XX партсъезда цIи лелаю колхоз.

МалагIаш да планаш кхоачашъяра новкъарле еш дола гIулакхаш? Укхаза керттера дар да интенсивно хьайбаш кхоабаш ца хилар. Иштта во чакхдоах зоовете̇ринари гIулакхаш а.

Хьоналгда вай мишта чакхбаьккхар укх шера колхозо хьалхара шин бутт. План 460 тонн йолаш, паччахьалкхенга ехкар 294 тонн шура мара яц. ХIаьта соахка цу юкъа хинначул 105 тонн кIезигагIа я из.

Укх боахаме йиъ ферма я. Планаш кхоачашъяра тIехьаюсаш йоагIа цу боахаме кхоалагIа ферма. Масала, укх шера шин бетта плана йохка езар 110 тонн шура яр. Ехкар — 66 тонн.

— Цу кхоачамбоацарий бахьан — хьайбаш во кхабар, — йоах заведующи волча А. Гамуласва. — Лоацца аьлча, хьайбаш Iангара дахара эшшача боараме доакъар Iалашдаьдац боахаме. РационагIа доагIачул нийсса ах мара доакъар лац оаха царна. Мишта лургда из, нагахьа санна боахаме деррига а 13 доакъара единица мара Iалашдаь ца хилча, из а дикал во йолаш а хилча.

ХIанз лакхе завферма дийцачун цхьа-шин дош тIатоха безам бар са. Цо дийцар бакъда, доакъар тоъал Iалашдаьдац укхаза. Бакъда, со укхаза хиннача диинахьа кхы а дуккха кхоачамбоацараш зийр аз. Царех ла, шоай хан-ханнахьа хьайбаш ца кхабар. Графикал кхаь-диъ сахьата тIехьдоахаш дIател доакъар. Цу гIулакхо геттара лаьгIъю хьайбий продуктивность. ХIаьта ферма зоотехника бехкагIа хьайбаш рационагIа кхабара технологи телхаю укхаза. Цхьадола хьайбаш хул Iа мел чIоагIа из кхабарах продуктивность лакх ца еш. ХIаьта шоллагIдараш эшачул дукхагIа доакъар дIалуш кхоабаш хуле цар дикка лакхъю продуктивность. ТIаккха укхаза из болх юхмаччахьа бу.

— Шура яккхара а из паччахьалкхенга йохкара а планаш кхоачаш ца яра бахьан да, детташ дола доахан кIезигдалар, — йоах колхоза парткома секретара Н. Н. Болотова. — Иштта чIоагIа Iаткъ шура тIаьхетийтара тха фермашка чIоагIа даьржа дола тайп-тайпара лазараш а. Боахаме дукхагIа дола хьайбаш бруцеллезни лазар долаш да. Цар Iодаь Iасилг а эсала хул, хIаьта шура а кхехкае езаш хул, ховш ма дий из кхехкаьйчул тIехьагIа цун хьоанал нийсса ах дIайоалилга.

Къаьстта во вIаштIехьбаьккхаб укхаза селекционни болх. Детташ дола доаханеи, лакъа кастта дахна дезарашеи шоайла къоаста ца деш латт. Царна дIалур цхьа рацион я. ДIателар миста силос я. Из ла езаш да дахка кийчденна доахан а. ДукхагIа из бахьан долаш доахан Iаьхара дус, е цар Iодаь Iаьсий эсала хул. ХIаьта Iаьсий шо-шоай группашка дIакъоастадаьдац. Шин бутт баьнна Iаьсийи иштта биъ бутт баьннараши цхьана доахк. Цул совгIа, ялх бутт баьлча а шоайла дIа-хьа къоастадац уж.

Хьайбаш латтача помещенешка хьож тхо. Геттара во лр уж латта моттиг. Со укхаза хиннача дийнахьа лоа делхаш пийла яр ара, бакъда помещене чу а тIехьа сов шийла йолаш ара даьлар тхо. Доацаш дар кизга бIалгаш, еха латтар наIараш. Цхьанна тайпара вIаштIехьдаьхадац укхаза хьайбаш леладерий соцкультбыта хьашташ кхоачашдара гIулакхаш. ЦIе уголок я яхаш цхьа цIалг да, из а атта сага салаIа доггдоагIаргдоацаш геттара шийла я.

Боахама кулгалхошеи специалисташеи цIенхаштта уйла е езаш да цхьаькха цхьа хIама. Ховш ма дий, укх боахаме леладу доахан бруцеллезни долга. Цамогаш долча доахана эша гIулакх деш шоаш къаьстта нах хила беза, иштта хила еза техника а. ХIаьта из а деш дац укхаза.

Лоацца аьлча, боахама фермашка этта хьал геттара ийрча да, де дезар да сихха кхоачамбоацараш дIа а даьха, фермай болх тоабар.

М. ЧАХКИЕВ.

«Правда» бехк ца баккхар дех

Хьамсара новкъостий!

«Правда» редколлеге цIергIа Нохч-ГIалгIайчене бахача нахага дIахайта безам ба са, укх шера 5 марта газета тIа кепатехача «Кунакаша массаза барт лохаргба...» яхача статья автораша А. Грачевеи В. Халиневи, шоаш дика гIулакх ду а мотташ, доагтIача тайпара деррига кхетадаьдац, цу выступленеца де лийрхIар кхоачашдаьдац, нийса доацаш цхьадола хIамаш лэдаьд. цу тIа гIолла шоашта а «Правда» редакцена а гIалгIай общественноста оагIонтахьара критика яйтара бахьан деннад. СССР халкъа депутатий Съездера 14 марта кепатехача официальни отчета тIа «Правда» дег тIара дийхад гIалгIашка, цу публикацех бехк ца баккхар. Цун автораш лаьрхIа ладувгIаргда редакционни коллеге заседане. Белгала а тIатеIIа а дIахайта безам ба са къахьегаш, шийн лакха лоаттадеш, дукха халонаш лайна дола гIалгIай халкъ кIоаргга дезаш, лоархIаш «Правда» коллектив йолга. Газета оагIош тIа хиннай, массаза хург а я гIалгIай халкъа историех, культурах, цун дикагIболча викалех дика а бакъдола а дош ала моттиг.

Оаха дехар ду шуга журналистий балха тIехь нийслуш йолча брака салца кхетамца а боагтIача тайпара а газетин публикаце мах беш хилар. Эмоцех ца а тешаш, хьаькъала тIехьа шо хилар дех оаха, къаьстта, нагахьа санна регионера, нехкара хьал ирдара цу фактах пайда эца гIерташ моттигаш нийслой.

Дег тIара лов тхона шоана массанена дикадар хилари шун аьттув балари.

ЧIоагтIа шо лоаохIаш вола
Л. СПИРИДОНОВ,
«Правда» керттерча редактора хьалхара заместитель.

КПСС ЦК платформа ювцаш

Кулгалдара бокъо

Шерра ювцаш я вай республике КПСС ЦК Платформа проект. Къаьстта чIоагIъелар дискусси СССР халкъа депутатий Съезд йолча хана. Укх деношка цу хьакъехьа къамаьл хилар тха корреспондента Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза парткома секретараца Точиев Мухьмадаца.

ИНТЕРВЬЮ

Хаттар: Геттара дукха дувц хIанз «Парти — вай общества кулгалду а лостам тела а низ ба» яха СССР Конституце тIара статья дIаяккхарах. Хьона фу хет цох?

Жоп: Из статья эшаш йоацилга. Iаьдал Советашка дIаддала дезилга гуш дар. ХIаьта хIанз СССР Президент хержачул тIехьагIа цу хьакъехьа вIалла къувса а дезац. Вахаро ше къоастадир из дош. Мадарра аьлча, партес тIатеIIа къахьста дезаргда общества кулгалдара а лостам тела а низ хилара.

Каст-каста хозар хьалха, деррига доал парте бе деллад, яхаш. Бакъдар хIана дувцац? Доал аппаратага дар, хIаьта мутIаререча коммунистий керттера декхар дар ханнахьа взносаш дIаялар шоашка яхар дар. Ког мел баьккхача нийслора юкхьанцара партийни организацеш, цар кулгалхой кIезигбеш дола хIамаш. Царех цхьадарах дувца тоам хетац сона. хIаьта а цхьа масал доаладергда аз.

Мишта оттабу мотт шоана совхоза парткома секретара алапе боарам? Цецдаргда шо, цу дешах дола бакъдар дайзача. Парткома секретара алапи боахама директора окладах 85 процент дар да. Директора бехктонхам пхийтта процент лакхагIа ба яхилга хургда-кх из. Парте горкоме тха дIадийхача цунгара а сстара а барт-хоаттам цхьатарра эц, таIазар а цхьатарра ду. Цхьабакъда, оггара чIоагIагIа са садуар цу деша моральни оагIув я: из фуд директора ставках 85 процент дар яхилга? Долче, партийни секретара шийх а цуй дезала а хьал-таро директора алапех тийша я-кх...

ТIаккха мел йоккхийча халонех чаккхвала везаш хул секретарь керда саг парте мугIарашка хьаьдача хана. Дуккхьал кийчде деза каьхаташ бIарчча цIов ба. ВIашагIкхетараш, хаттараш, дегабуамаш — массагIа да уж.

Хаттар: Платформа проекто хьалхадоаккх, керда нах парте хьайбелга юкхьанцарча партийня организацей бокъо хила еилга. Фу аргда Iа цу хьакъехьа?

Жоп: Шакхе кулг хьалъайду аз цунна тIехьа. ХIана? Цкъа-дале, каьхата базар лаьгIлу, шоалагIа-дале, аппарата ловр а воацаш, воагтIаш вола саг хьааца йиш я парте.

Хьаллоац аз кандидатски стаж дIайоаккхилга а. ХIанзарча хьалашка эшац из е цох хьабоалаш пайда а бац.

Хаттар: Платформа проекто шеръю ди лелабе а на лелабе а йола сага бокъонаш. Цу даькъе хьалха дукха гIалаташ, харцонаш хиннай. ТIаккха хIана?

Жоп: Эхь хет сона общество дегIаухачара сеца лаьттача шерашка ди лелаберашца лоаттабаь къовсам дагабехача. Корта-ког боацаш яр атеистически пропаганда. МоллагIволча коммуниста дIатIадуллар дин хьакъехьа газета тIа язделга, радио чу гIолла къамаьл делга. ХIаьта цу балха чулоацам бовзац сона ала лоархIавеш нагахьа саг вацар. Цулухьа арпювлар Iовдала статьяш, корреспонденцеш. Наха бела хIама хьадоалар.

Хаттар: Эшаш я, аьнна, хетий хьона парте районни звено? Цу хьакъехьа дукха дувц укх тIеххьарча хана.

Жоп: Райкомаш эшаш хилар цхьаккха шеко яц. Цхьабакъда, цар штаташ геттара кIезигъе еза. Сога хаьттача, секретари цуп шл-кхоъ гIонча хилча кхоачам бар аппарате. Уж шоаш района территоре тIа йолча моллагIча цхьан юкхьанцарча партийни организаце учете лаьттача бакъахьа ба. ТIаккха партийни доал а хургда царга, цул совгIа, партийни бехктонхамах мукъа а боврг бац уж. Динза даргдоацаш гIулакх да из.

Хаттар: Взносаш... Мишта къостадича бакъахьа да уж дIалахийтара паькъаш?

Жоп: кхыдолчох аргдац аз, бакъда, взносий цхьа дакъа юкхьанцарча партийни организаце кассе дисача геттара нийса хургда. Пенсе водача е юбилей долча парте ветерана, эскаре гIулакх де болхача кагийча, наха совгIат эца таро йоацаш да тхо. Кхыметтел венок эца ахча доацаш го тувса безаш хул.

Хаттар: Къаман политика харцъяхарах доккхий зенош хиннад вай паччахьалкхенна. Кхоачам ба духхьал гIалгIай автономи меттаоттаяра тIехьа Назране хиннача митингах дийцача. Итташ эзараш нах, балхахи дешарахя баьнна, латтар укхаза. Платформа проекта тIа лаьрхха раздел я цу деша хетаяь. Iа фу аргда цу хьакъехьа?

Жоп: Вай мехка эггара лоархIамегIйолча проблемаех цаI я из. ТIехьа на тетташ къоастае еза из. ХIаьта гIалгIай къаман автономи ше хиннача доазонашка меттаоттае еза. Ал айса дакъа лаьцад Назране хиннача митинге. Со санна бола коммунисташ дукха бар цига. СССР халкъа депутатий кхоалагIча Съезде М. С. Горбачева аьнар хьахезача митингера нах дIа-хьа бехар. Уж тешаш ба нийсхо котъяргхиларах.

Цу даькъе а массадолча кхыча дешашка а нийсхо хила еза. ТIаккха мара айлургдац парте сий, тIаккха наха шоаша дIалургъя цунга общественна кулгалдара а лостам телара а бокъо.

Къамаьл дIаяздаьр
М. КАРТОЕВ.

Сийлахь-йоккхача Коталон 45 шу дузаш

1. 1-гIча статьягIа вола гварди старшина З. И. Щукин «Щ-205» яхача хин кIалхлача лодка личци состава строяна хьалхашка гIолла гвардейски тIема-форда флота байракх а йца вода. Лодка экипажа гвардейски звани еннай. А. Межуева сурт.
Н. АКИМОВА репродукци.
ТАСС фотохроника.

2. Лораергъя Ленина-город. Художник В. Серов.
Репродукци (ТАСС фотохроника).

3. Ленинград блокада йолча деношка. Фашисташа бомбаш чуйийтта дохадаь цIенош дуга а дуташ дIаух нах.
Б. Кудоярова сурт.
Репродукци (ТАСС фотохроника).

Пхьалгахой бригадаш; проблемаши де дезараш.

Къахетам

«Центавр» яхача кооперативо хаьддача гIулакхаца йоакхо ю Сийлахь-боккхача Даймехка тIема цхьаьча ветераний. Кооператива председателца Мархиев Iаддалий Хасмухьмадаца тха хинна къамаьл:

Корр. МалагIа новкъостал да тIема ветеранашта оаш дер, мел доккха да из?

Х. М. Тха кооператив хьаяьй Старопромысловски районерча жилищни боахама промышленни трестах. Тхо гIирсаш тоадеш дола гIишлонхой да.

Кооператив ший мукъагIа я йолаш болх бе йоласнна ах шерал тIех ха яц. Цхьабакъда, цул тIехьагIа, цхьа бутт а баьнна, шоллагIа бутт болалуш ше а, тхоашка дулургдар - доацар фуд а хьежа, оаха лаьрхIар, тхоашта хиннача берригача пайдах 5 процент ахча цхьаьча къоанашта — тIемен къахьегамен ветеранашта — новкъостал деча фонде дIадала. ХIаьта, хаьддача гIулакхаща оаха деш дола новкъостал сенах латт аьлча, из латт, тха треста фуча, самий фондерча ветераний квартирашта мах боацаш ремонт ярах. Эшшача хана цу гIулакха дIахьежабу оаха штукатураш, маляраш, столяраш, плотникаш, кхыбараш... Цу тайппара, цхьаь вахача моллагIча ветерана йиш я ший квартирера моллагIча гIирса а кооперативе, де дезаш дола балхаш дукха дий? Цхьаькха а. Ховш ма дий, гIишлой материалаш ца хиларах халонаш нийслулга. Мишта лоархIаду шо цу кхоачамбоацарех?

Х. А. ШоллагIча хаттара жоп лургда аз хьалхагIа. ХIанзалца хьа гIишлон-материалаш йоацаш болх юкъагIбиса моттиг нийсъеннаяц тха. Из тха треста управляющи Дахкильгов Баьтарбика ТIахIир дика хилара вIаштIехьдаьннад. Тха кооперативана эшар фуд хьожаш ва из даим. Юкхьанце а эггара чIоагIагIа эшаш йола цех елар ца тхона: цу чу я производственни станокаш, душ, салоIа моттиг.

ШоаллагIдале. ХIанз укх сахьате 15 саг мара вац тха кооперативе. Говзалаш йолаш бола болхлой ба хьачуболагIаргболаш. Бакъдар аьлча, тхоашта сагоагIа эшара хоржаргба оаха. Ишта раш хоржаргба оаха, кхыча тайпара хила мара, йиш йолаш а мичад из-м. Хьовзам беш бола нах тхона эшаш бац. ХIаьта балхий духхалаз лаьца аьлча, тха [illegible]

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

НГIАССР Министрий Совета аргIанара заседани хилар сахьата хилар, цуй повестке дар ер дешаш: «Халкъа боахаме эша товараш лоаттадара договораш дечара. Карна торговле поставкаш ечара доча хьалах», «Стройиндустре база дегIаххувлара, моттигера гIишлон материалаш конструкцеш, изделеш арахецаргйолаш болаш болча язагIа бизагIа пайда эцара, гIишлон балхий дикал тоаяра де дезарех», «НГIАССР баха нах товарашца Iалашбеча торговле оптови а розничин а предприятий балха долча кхоачамбоацарех». «Ахча делара [illegible]

[illegible] низ шера 35 эзар квадратни метр вIашагIкхетта аьшкбетон хьаяра йолча Шалински цIеноп ду комбинат хьалъяь дIатIабахийта хила мег, аьнна. Бакъда цига планагIа 700 эзар сома маьха гIишлон-монтажни балхаш де дезача цар 350 эзар сома маьха мара [illegible]

[illegible] базашеи розничи торговле предприятешеи шоайла лоладеча гIулакхашка, договорни декхараш кхоачашдарга хьожалга.

Цул тIехьагIа хьежача гучадаьлар «Росмясомолторга» хладокомбината, «Росоптпродторга» яхача [illegible] тайпарча гIулакхаша прилавкаш хьалъюзаргъяц.

— ДукхагIдар оптовикех тийша да, — аьлар М. А. Керимовс. ХIаьта уж фондаши нарядаши хьаккхачарга хьежаш кабинеташка хайша ца а багIаш хьинаре къахьега деза. Дьттанца нах Ia- [illegible]

договораш оттаделга цхьан кIира йолча хана чанхдоаккхалга.

Торгови организацей балхара кхоачамбоацараша потребительски хьалташ. Нохч-ГIалгIайчене бахача наьха хьалташ кхоачаш ца дарал совгIа, из республика финансови хьала Iаткъ. НГIАССР Министрий Совете къамаьл деш СССР Госбанка Нохч-ГIалгIай управлене начальника заместителa С. Д. Цолоевс аьлар тIеххьарча хана ахча лелача даькъе чоалхане хьал хьахниназ. аьнна. ДIа- [illegible]

дар яхийга? Доьхе, партийни секретара ший а цуп дезала а хьал-таро директора алапех тийша я-их...

Тlаккха мел йоккхийча халонех чакхвала везаш хул

тий хьона парте районни звено? Цу хьакъехьа дукха дувц укх тlеххьарча хана.

Жоп: Райкомаш эшаш хилар цхьаккха шеко яц. Цхьа-

шествана кулгалдара а лоьстам телара а бокъо.

Къамаьл дlаяздаьр
М. КАРТОЕВ.

ма промышленни трестах. Тхо гlирсаш тоадеш дола гlишлонхой да.

Кооперация ший мукъагlа а йолаш болх бе йолаенна ах шерал тlех ха яц. Цхьабакъда, цул тlехьагlа, цхьа бутт а баьнна, шоллагlа бутт болалуш ше а. Тхоашка дулургдар - доацар фуд а хьежа, оаха лаьрхlар, тхоашта хиннача берригача пайдах 5 процент ахча цхьаьча къоанашта — тlемен къахьегамен ветеранашта — новкъостал деча фонде дlачудала. Хlаьта, хьаьдача гlулакхашна оаха дош дола новкъостал сених латт аьлча, из латт, тха треста фусамий фондерча ветераний квартирашта мах боацаш ремонт ярах. Эшшача хана цу гlулакха дlахьежабу оаха штукатураш, маляраш, столяраш, плотникаш, кхыбараш... Цу тайппара, цхьаь вахача моллагlча ветерана йиш я ший квартирера моллагlа а телха хlама дlадаккхара «Центавр» яхача кооперативагара новкъостал деха.

Нохч-ГlалгlаЙ АССР Министрий Совете

НГlАССР Министрий Совета аргlанара заседани ялх сахьата хилар, цул повестие дар ер дешаш: «Халкъа боахаме эша товараш лоаттадара договораш деча-ра, царна торговле поставкаш ечара доча хьалах», «Стройиндустре база дегlакхувлара, моттигера гlишлон материалаш конструкцеш, изделеш арахецаргйолаш болаш болча низагlа биззагlа пайда эцара, гlишлон балхий дикал тоаяра де дезарех», «НГlАССР баха нах товарашца lалашбеча торговле оптови а розничи а предприятей балха долча кхоачамбоацарех», «Ахча ледара хьалах, республике бахачанаьха доходаштен расходаштен сбалансированни ярах, 1990 шера из гlулакх тоадара хьакъехьа де дезарех». Укхаза иштта дийцар НГlАССР Министрий Совето хьалха тlанийца цхьадола соцамаш, иштта персональни пенся хьожадара материалаш хьалхе ювцара йолча комиссе предложенеш тlахьожама кlалхара яхарах дола дешаш.

Повестка тlеххьарча шин пунктах дискуссеш хиланзар, цхьабакъда вокх дешай хьакъехьа ира, принципиальни къамаьл хилар. Из дувзаденнадар керттерча даькъе республика гlишлон даькъе санна ахча лелача гlулакхе а чlоагlа чоалхане хьал хьахиларах. Мадарра аьлча, цунах тийша да баха нах тайп-тайпарча халкъа боахаме эшача товарашца, кхачан продукташца lалашбелга.

Масала, хьаздаргья вай, стройиндустре низаш дегlакхувлара, моттигерча гlишлон материалаш дукхагlа арахецара программа. Заседане, НГlАССР Министрий Совета председатела М. А. Керимова белгал ма даккхара из геттара во кхоачашъю. Халкъа бовхама, иштта бахача наьха эшараш геттара ледара кхоачашду, цу чоалханерча хьале министерстваша, ведомстваша, гlишлон организацеша объекташ хьалъяра, эксплуатаце дlаялара плапаш юкъагlйоах.

Ераш да хьадда масалаш. Республике, геттара чlоагlа тоъаш бац аьхьа кхера, хlаьта Нохч-ГlалгlаЙ карьероуправлене кулгалхоша В. М. Вашаев керте а волаш хlанз а тlехьа лаккхакъахьегама овсарле йола земснаряд. дlа-са лелаю дробильно - сортировочни установка болх бе йолаялийтара хьакъехьа цхьаккха хlама даьдац. Иштта цу ведомстве практически караерзаяьяц Ханкальско - Белгатоевски жагlа боаккха завод шеръяра хьакъоастаяь средстваш.

Хlаьта, цун продукци чlоагlа эшаш я монолитни цlенош хьалдара программа кхоачашъеча. Укхаза бахьан бийдал дефицит хиларах латтац. «Чечингражданстрой» объединене начальника А. М. Цуровс ма аллара укх шера бортоснастка (опалубка) хьаелга тlехьадаккхарах планагlа хьалде лаьрхlа хиннача шин монолитни дукхаэтажни цlенех цаl мара хьалде вlаштlехьдаргдац.

Кхы дикагlа латтац гlулакхаш йоккха панельни цlенош хьалдеча, хlаьта дукхагlча даькъе уж хьалдеш я «Чечингстрой» ПСМО. Укхаза ши шу хьалха Аргунски ДСК-на реконструкци е лерхlар, бакъда цига хlанз а керда линеш болх бе йолайолийтаяц. Укхаза дувца эшац предприяте шера 180 эзар квадратни метр вlашагlкхотта аьшка бетон арахецаргхиларах.

«Чечингстрой» хlанз а тlехьа Чири-Юртовски силикатни заводера шоай кхоачамбоацараш дlадоахаш я. Нохч-ГlалгlаЙ цементни завода шламови бассейнашкара балхаш соцадаьд. биззача низагlа болх беш яц керамзитови завод. Заседане доакъашхоша ПСМО керттерча инженерагара В. А. Назаренкогара цу дерригне бахьан ха хьежар, бакъда цун дала жоп хиланзар. Цу объединене генеральни директор Я. М. Мамодаев цамогаш хиларах воацаш вар.

Иштта монолитни цlенош дара гlулакх лерттlа дlадодац. Хетаргахьа цу хьалашка кирпишках цlенош, соцкультбыта объекташ елга тоадара цхьацца де дезараш тlаийду хургда?

Цхьабакъда укхазара перспективаш а тешам болийташ яц: пенаш ду материал а дефиците я. из дувзаденнад «Чечениигушстройматериалы» яхача объединене предприятеш лохача технически боараме хиларах, царна ледара реконструкци ярах. Шера кхы тlа 15 миллион кирпишк арахеца таро лургйола КСМ-2 пешк хlанз а болх бе йола санна ялийта яц. аьнна, шийга даьча хаттара жоп дала маганзар цу ведомства кулгалхочоа Р. Т. Голбураевна Эггара хьалха из пешк 1987 шера хьалъелаьрхlар, бакъда из укх шера болх бе йолалой а тамаш йолаш я.

Республике эттача хьал тоадара гlо де дезаш яр Р. М. Гайрбеновс кулгалдеш йолча «Чечнагропромстрой» объединене коллективаш. Цхьабакъда цар а соахка эксплуатаце дlаяла езаш йола Ножай-Юртовски кирпишкаш ю завод хьалъяра гlулакх юкъагlдаьккхад. Хеталу цар берригаиз шера 35 эзар квадратни метр вlашагlкхетта аьшкбетон хьаяра йолча Шалински цlенош ду комбинат хьалъяь дlатlабахийта хила мег, аьнна. Бакъда цига планагlа 700 эзар сома маьха гlишлон-монтажни балхаш де дезача цар 350 эзар сома маьха мара даьдац.

Республиканские агропрома системе кlезига яц кирпишк еш йола зlамига заводаш, цехаш. цхьабакъда цар низагlа биэза пайда эцац. Цун бахьан латт ведомстве цаl йола политика чакхъяккхара, предприятеш технически юха кердаяхара, цар болх лерттlа вlаштlехьбаккхара йола служба ца хиларах.

Республике хьалха санна во хьаю жилищно - гражданскй гlишлош. ДукхагIйола объекташ отталь проекташ телха а еш хьалъю. Къаьстта уж телхаю зданей каркасаш хьалъеш, антисейсмически мероприятеш чакхъйоахаш. Кхетадеш дац цу тайпара кхоачамбоацараш, гlалаташ авторски тlахьожам лоаттабе безача проектировщикаша, заказчикий - организацей викалаша, НГlАССР Госстроя Госархстройконтроля сотрудникаша мегийташ хилар.

Дийцача деша итог еш М. А. Керимовс белгалдаьккхар республика правительстве из тема дуккхаза йийца хилар. Гlулакхаш тоаде деза яхаш къамаьлаш дукха дувц. бакъда, реально хувцалуш хlама дац. Цул совгlа, гlишлон даькъерча цхьайолча организацей, ведомствай кулгалхой мамогга шоай планаш лохъе гlерташ ба. Цу деша массане а тайп-тайпара объективни бахьанаш доах.

Хоза хета алац: шийна тlадилла гlулакх диэза чакхдаккха безам болчо из дара хьадда наьхъаши таронаши лох аьле, хlаьта из де безам боацачо бахьанаш лех. Хlанз хьатlаэттай - Нохч-ГlалгlаЙчене бахача наьха вахара боарамца айхха бувзам бола правительственни декхараш массаза кхоачаш ца деча кулгалхошка доаггlар хьадеха деза ха.

НГlАССР Министрий Совета тlанийцача соцам тlа Р. Т. Голбураевна строги выговор яьй, А. М. Цуровна — выговор. Я. М. Мамодаев, Р. М. Гайрбеков бехктокхаме оэара дош тlехьагlо къоастаде лаьрхlад.

Ховш ма хилара дукха ха йоаццаш НГlАССР Министрий Совета заседане дийцар городской а юрташкарча а тикашка геттара чlоагlа эша продукташ лерттlа дlа ца кхахьарах дола дош. Цу хана НГlАССР торговле Министерствана, Респотребсоюза тlадилладар оптови базашеи розничи торговле предприятешен шоайла лоладеча гlулакхашка, договорни декхараш кхоачашдарга хьожалга.

Цул тlехьагlа хьежача гучадаьлар «Росмясомолторга» хладокомбината, «Росоптпродторга» яхача оптови торговле предприятеша, «Чеченингушхлебопродукт» яхача объединене реалбаза йоаггlача ассортименте, боаггlача боараме, ший ханнахьа товараш лоатта ца делга, промышленноста хьаеш йолча продукций дикала тlехьа во тlахьожам лоаттабелга.

НГlАССР Министрий Совето заседане хьачуеннача справка тlа йоалаю хладокомбината заявкаш кхоачаш ца яра, реалбаза ханнахьа хьоар а ишк а дlа ца кхахьийтара, из продукци талхарах йола хьадда факташ. Укхаза иштта белгалдоахар «Росоптпродторга» ший оагlорахьара товараш централизованно хьачукхахьара, шекара фасовка яра хьакъехьа де дезараш тlа ца ийцалга.

Грозненски хладокомбината директор Г. С. Захаров, реалбазера цун коллега Д. Ю. Героев («Росоптпродторг» яхача оптови торговле Нохч-ГlалгlаЙ предприяте директор Ю. С. Самхадов цамогаш хиларца дувзаденна цига воацаш вар) фондаш, транспорт, грузчикаш ца хиларца нийсденнад из. аьнна, бахьан а даьккха бехктокхамагlа кlалхара бовла гlертар.

Поставка еш дола хьоар а ишк а дика яц, аьнна шийх бехк баьккхача Д. Ю. Героевс йоахар реалбазе яьча анализо из иштта хилар чlоагlдац. Тlаккха М. А. Керимовс lойийшар Нохч-ГlалгlаЙчен юртарча районашкара яьхка итташ телеграммаш, цар тlа белгалдоахар Грознера хьаккхухьа хьоар эсне хlамаш юкъе йолаш, во хилар.

НГlАССР торговле министра А. Н. Зубковс шийна критика а еш, аьлар отрасла, ерригача звеньяй балха лерттlа координаци яц, хlана аьлча оптови базашта а предприятешта а «шин дас доал деш хиларах» (цар Москве шоай главнаш я). цхьабакъда, цо дош делар дlахо йодача хана из болх лерттlа вlаштlехьбаккхара шийна могар дергда, аьнна.

Маьхех йолча НГlАССР Госкомитета председатела Л. Д. Магомадовна хетачох оптови а розничи а торговле вlаши гlулакхаш лелалара система эргаккха еза. Нагахьа санна, розничи торговле товарооборот 40 процент алсамъяккха еле, оптовиккий план дикка лохагlа я. Кхетадеш ма хилара цу тайпарча гlулакхаша прилавкаш хьалъюзаргъяц.

— ДукхагIдар оптовикех тийша да, — аьлар М. А. Керимовс. Хlаьта уж фондани нарядаши хьаккхачарга хьежаш кабинеташка хайша па а багlаш хьинаре къахьега деза. Даьттанца нах lалашбара йола фондаш а вlаштlехьъяха еза. Бакъда, укхаза халонаш йолаш я. Уж халонаш кулге санна лувц шоай балха? Дlадахача шерарча даьтта запасах хlама санна йиссаяц. Укхаза гуш да кхы хlаман сагота цахилар, хlана аьлча, Министрий Совета юха фондаш вlаштlехьа ма йоахаргйий аьнна сатийна lийнаб уж. Мишта кхетаде деза оптовикаша продукташта фасовка е ца тигар? Тикашка кхалнахапродавецаша галешца бала лайча бакъахьа хетар мара хlама дац из. Хlаьта из а ца деш хилча оптови базаш эшаш яц. Цига товараш доадар мара хlама дац, хlаьта тикаш яьсса я.

Торговле балха, хlаьта иштта, бахача наьха вахара боарама воча оагlорахьара lаткъ Нохч-ГlалгlаЙчене хьадаь халкъа боахаме эша товараш ца тоъаш хилар. Укх шера уж 892,8 миллион сома маьха арахеца деза, февраль чакхбоалаш мах беча предприятешца 223,6 миллион сома маьха, е соахкарчул 3,8 процент кlезигагlа мара договор оттадаьдац. Дагадохийт шоана, товарооборот 40 процент дегlайоалае езаш хилар.

Этта хьал доашхаш къамаьл дир Грозненски производственни швейни объединене генеральни директора А. П. Кастарновас, «Терек» яхача мебельно-дахчан хlамаш еча производственни объединене генеральни директора С. В. Макаева «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене генеральни директора заместитела В. Н. Денисова, моттигерча промышленноста производственни объединене генеральни директора С. М. Магомадова.

Цу лакхе йоалаяьча объединенех гуш да укх шера потребитела дlа ца кхоачаш малагlа халкъа боахаме эша товараш дусаргда. Массаза санна из цхьацца бахьанаш долаш хургда. Из масала, швейни изделешта чутоха лаьрий ца хилар, производственни низ ца тоъар, полиэтиленови бийдала дефицит металл ца тоъаш хилар.

НГlАССР Министрий Совето декхарийла бир цхьан оагlорахьа лакхе белгалъяьхача объединеней кулгалхой шоллагlча оагlорахьа торговле министерствой 1990 шера договораш оттаделга цхьан кlира йолча хана чанхдоаккхалга.

Торгови организацей балхара кхоачамбоацараша потребительски хьашташ, Нохч-ГlалгlаЙчене бахача наьха хьашташ кхоачаш ца дара. совгlа, из республика финансови хьала lаткъ. НГlАССР Министрий Совете къамаьл деш СССР Госбанка Нохч-ГlалгlаЙ управлене начальника заместитела С. Д. Цолоевс аьлар тlеххьарча хана ахча лелача даькъе чоалхане хьал хьахиннад, аьнна. Дlадахача шера ахча эмисси 499 миллион сом хилар, из 1988 шера хинначул 60 процент лаккхагlа, планал тlех арахийцад 174 миллион сом ахча, из кассови плана приходи дакъа 99,7 процент мара кхоачашдаьдоацаше.

Керттерча даькъе цунах дола тешал да наьха доходаштен расходаштен юкъе йола юкъ дегlаухаш хилар, из ший аргlагlа уж тайп-тайпарча товараштен деча гlулакхаштен раьза ца хиларца дувзаденна. Масала, дlадахача шера потребителашка кассови плане лаьрхlа хинначул 32 миллион сома маьха кlезигагlа товараш дехкад. Бакъда, мах беча организацей товарооборота план дикка лохагlа яр, цудухьа из 103 процент кхоачашьяр. Цхьан оагlорахьара — дерригa дика да, бакъда, шоллагlча оагlорахьара — республика ахча лелалга телхад. Гой мичахьа кхоачаву шин ведомствас план оттаеш дага ца яларо!

Финансови хьала цlенхаштта зе даьд доахан, кхыйола юртбоахама продукци эцара дlатийнача дуккхача ахчо, заготовительни организацешта тийна ца lеш, совхозашта, колхозашта, кхачан предприятешта, общепита тийнад.

Итоге боахамий кулгалхоша договорни маьхах доахан хьачуийде бокъо е гlа, шоай хьайбай дакъа йолаш йолча резервах алсамдаккхара йоакхо ца а еш, берригa теркам нохагара доахан ийдара тlабахийтар. Из аттагlа да. хlана аьлча, маьхий башхало госбюджета чотагlа меттаоттаю. Дlадахача шера цу тайпара надбавкаш 160 миллион сом дlаденнад.

Эмиссионни дакъа геттара воча оагlорахьа lеткъар банкай кассашкара республика кооперативашта 176 миллион сом совгlа ахча дlадалар. цунах хайра хlама юхаеннаяц.

Белгалъяьхача факташта тlатоха деза приписки елга. Царех лархlа деза харцахьа премеш телар, соцдоалахьен бе-башха ца хеташ доаздар. налогаш дlа ца луш юхаувзар Иштта вай дийде йиш яц соахка лаьтта чутаккхарах во тlаккхаьчача наха 75 миллион сом ссуда далар.

Финансови даькъа кхыйола пункташ республика горрайисполкомий, банкай, министерствай ведомствай кара я, цудухьа НГlАССР Министрий Совета соцам царна боагlаш ба.

Корр. Хасмухьмад, каст-каста оалаш хоз, кооператораш рузкъа сов дукха дезаш ба, мах дукха боаккх цар, яхаш. Хьона фу хет цунах?

Х. А. Ираза, из тхона доагlаш дац. Далла хоастам ба, хlамаш хьанйеши юхайохкаш тхо доацача а проценташ оаха тlех ца йоахача а. Духхьал, кулгех шонкаш йоахка, къахьегаш дола адамаш тхо хиларо хьахьокх балхацара тха гlулакхаш миштад. Цудухьа оаха тхоай болх кхоачашбу пачхьалкхен маьхи боарамал тlех ца боллийташ. Кооператорашта пайданагlа да хlара балха ди эсхьа ха ца йоаеш чакхдаккхар а шоаш хьабеш бола болх даккха гlалат доацаш, тешаме бар а.

Масала, кхытайпа хьалаш хиннача хана, балха ханах биэза пайда эцар а ца эцар а цхьатарра лоархlаш хиннача хана, болхло дог тийша вар. хlета а вета а шийна бархl сахьата болх баьб аьнна табела тlа оттадергдолга. Тlаккха из бlубенна хулар ше 140—180 сом долаш хургволгах. Цу хьалашка хьежжа яр балхацара уйла а. Хlаьта тахан тха кооператива хlара члена йиш я 200 сомагара 600 сомага кхаччалца ахча даккха! Къоасталой хьога башхало? Сенах латт из? Къайле йолаш хlама дац. Масала, нагахьа санна хlанзалца белггалара балха боарам кхоачашбара ши-кхо кlира доадеш хиннадале, хlанз цу балхага тlех яхача а, кlира мара ха йодац. Цул совгlа, болх тlехдика бу. Дагадоххарагlа аьлча, кооператива хlара члена шиш-ша говзал я. Масала, къахьегама ветеран Алексей Андреевич Возник лакхарча разряда сварщик ва. Ха яха вокха саг ше воллаше а, столяра говзал lомаю цо къонача болхлочунгара Кузнецов Николайгара. Хlаьта ший сварщика говзал Николайна цо а хьех.

Шолха говзалаш lомае болавбеннаб Султыгов Идрисен кхычари звеношка. Балха боллаше а шоллагlа говзал lомае безам барашта курсаш я

Корр. Масса саг ва кооперативе?

Х. А. Шоллагlча хаттара жоп лаьрда ах [illegible]. Хlанзалца [illegible] гlишлон материалаш [illegible] юкъагlйоса моттиг [illegible] наяц тха. Из тха треста управляющи Дахкильгов Багтарбика Тlахlир дика хlара вlаштlехьдаьннад. Тха кооперативана эцар [illegible] хьожаш ва из даим. [illegible] це а эттара чlоагlагlа [illegible] йола цех [illegible] цу [illegible] я производственни станокаш, душ, [illegible] моттиг.

Шоллагlдале. Хlане [illegible] сахьате 15 саг мара вац тха кооперативе. Говзалаш йолаш бола болхлой [illegible] боагlаргболаш Бакъдар аьлча, тхоашта сагotaglа [illegible] раш хоржаргба оаха. Иштта мара, кхыча тайпара хила йиш йолаш а мигад из-м. Хьовзам беш бола нах тхона эшаш бац. Хlаьта балхий дукхалах лаьца аьлча, тха бlарг кхоачаш я гlайрева ерригa фусамий фонд. Эшаш дола гlулакхаш де кийча да тхо гlишлошъеча кхыча организацешта а.

Корр. Хасмухьмад, шоашта хьатlадоагlача ахчах 5 процент дар сагlийна дlадаьа оаш. Цуница чакхдоалаш дlа, къахетама, оаш деш дола гlулакх?

Х. А. 5 процент хlанз укх сахьате дукха ахча дац, цхьабакъда, тха кооператива гlулакхаш тоадаларга хьежжа дlахо дукхагlа а доккхагlа а хургда оаха сагlийна деш дола гlулакхаш. Хьалхарча аргlанна йоакхо ергья оаха, цхьаь бахача а кхыча а ветераний, хlанзарча а хьатlакхувча а тlехьений вахар бахьан долаш шоай са ца кходеш лаьттача Сийлахь-боккхача Даймехка тlема ветераний.

Корр. Хlанз юххера а, тlеххьара хаттар. Вай республике хlана хоадамболаш къовсам болабаьб хlара шера вай республикера кхычахьа дlа а ухаш балхаш деча шабашникашца гlишлонхошца. Шун кооперативе деш цхьаккха а хlама дий уж кхычахьа дlаухаргбоацаш вай республике сопцабара, цар опытах а къахьегамах а вай республика гlулакхаш тоадеча пайда эцара?

Х. А. Цу гlулакха деш хlамаш да, кlезига а доацаш. Кооперотива керттера низ цу нахах латт ала йиш йолаш ба. Хlаьта, ва малав из — шабашник яхар? Из ва дукхача бетташка дезал а дlакхайса, сатийна вахар а дита, гаьнарча областашка дlа а ухаш, шоай метташалах а бувлаш хьегача кънх бетта 500—600 сом ахча эцар яхаш ваьнна лела саг. Хlаьта цу ахчах ах даарга дувхарга дохийт из, вокх ах дlадахийта с[illegible] малара дохийт. Бакъдар да из — даха а дохийт маларга. Цу тайппара, хаьдда [illegible] вахаш моттиг а йолаш ахча ваьнна лелаш вола саг а хила дlагоза [illegible].

Шабашникех [illegible] раш сона [illegible] ба. Хlаьта царех [illegible] лоех тхоай кооператива дlахо шеръе а лерхl оаха.

Корр. Диканд хlаьта, Хасмухьмад, оашош [illegible] [illegible] бакъахьарча [illegible] гlулакхаш тlехь [illegible] цуна.

С.-Х. ШАХИДОВ.

ГIА БОАХАШ Я ЭКОНОМИКА

1990 шера шин бетта республика къахьегама коллективаша баьча балха хьокхамаш

ХЬАЙБАЙ БОАХАМ

Хьайбаш Iангара дахара, республике баха нах кхачан продукташца Iалашбара шоай беррига низ тIабахийта къахьегаш ба фермай болхлой. ДIадахача шера хьайбаш Iангара доахача юкъа укх шера уж 34 процент дукхагIа дIачуденнад паччахьалкхенна дулха лаьрхIа, цхьабакъда, шура 6 процентa кIезигагIа яьккхай. Доахангара йоаккхар лохъялар бахьан долаш нийсденнад из кхоачамбоацар.

Республика общественни даькъе хьайбай продукци йоаккхнага укх даннеша белгалъю:

	1990 ш. январь—февраль	План кхоачашьяра процент 1990 шера январь—февраль	1989 ш. январь—февраля нийсденна проц.
Дулха дIачуденна хьайбаши коа тIара оалхазараши — эзар тонн	3,8	х	158
Шура — эзар тонн	13,3	х	92
Фуаш — миллионаш лоархIам	12,1	х	163
Госресурсай дулхах яь продукташ (I категоре субпродукташ юкъе а йолаш)— эзар тонн	2,7	95	143
Маша изделеш — эзар тонн	1,1	96	122
Госресурсай шурах яь бIарчча шурий продукци — эзар тонн	11,5	95	88
Хьаьна кахча — тонн	107	84	59
Хьайбай даьтта — тонн	41	66	73

ХIара кхоабача Iаттагара соахка январе — феврале яьккхатул шура 308 килограммагара 292 килограммага дIакхоачаш лохъенний. Къаьстта а чIоагIа лохъялийтай из Ачхой-Мартановски, Назрановски, Урус-Мартановскии Шалински районий боахамаша (57 — 81 килограмм).

Республика договорни декхарашка хьежжа кийчдаьча дулхаи шурийн объем:

	1990 ш. январь—февраль	I кв. план кхоачашьяра процент	1990 ш. январь—февраль 1989 ш. январь—февраляца нийсденна проц.
Дийна долаш хьайбаши коа тIара оалхазараши — эзар тонн	4,9	55	156
Шура — эзар тонн	10,7	51	88

Договорни декхарашка хьежжа дулха хьайбаш, коа тIара оалхазараш дIадалара I квартала план кхоачашъе гарга да Ачхой-Мартановскии Надтеречнии районий боахамаш. Дулха хьайбаши коа тIара оалхазараши дIадалара паччахьалкхен договорни декхараш кхоачашдара къаьстта а тIехьадусаш да Гудермесски, Назрановски, Ножай-Юртовскии Урус-Мартановскии районий боахамаш, шура — Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Надтеречни, Назрановски, , Урус-Мартановскии Шалински районий дараш.

Республика районашка гIолла договорни декхарашка хьежжа дулх, шура яккхар иц кийчъярни:

Районаш	1990 ш. январь—февраль 1989 шера январь — февраль процентаща нийсдича: Продукци кхиор: Дулх	Продукци кхиор: Шура	Договорни чотагIа нийчдаьр: Хьайбаши коа тIара оалхазараши	Договорни чотагIа нийчдаьр: Шура
Ачхой-Мартановски	117	73	2 р..	80
Веденски	3,5-зза	56	2,4-зза	98
Грозненски	3,6-зза	97	3-зза	93
Гудермесски	54	87	39	78
Малгобекски	148	111	185	118
Надтеречни	2,8-зза	100,4	4-зза	94
Назрановски	68	81	58	70
Наурски	137	101	2-зза	93
Ножай-Юртовски	74	49	47	13
Сунженски	179	95	157	93
Урус-Мартановски	106	79	88	74
Шалински	108	72	119	74
Шатойски	92	65	100	32
Шелковской	3,5-зза	119	4-зза	104

РОЗНИЧНИ ТОВАРООБОРОТИ МАЬХАХ ДУ ГIУЛАКХАШИ

Республика торгови сето дегIанхувлаш латт товарооборота темпаш. Республика розничнии товарооборот кхъарча кхача а тIехьа дIалаьрхIача, 1990 шера шин бетта соахка цу юкъа хиначул 21 процент дукхагIа хиннай, цу даькъе паччахьалкхен торговле 19 процент, потребительски коопераце 26 процент.

ДукхагIа дехнад: дулхи коа тIара оалхазараши — 10 процент, колбасни изделеш — 24 процент, дулха консерваш — 12 процент, чкъаьра — 14 процент, генарий даьтта — 20 процент, фуаш — 18 процент, кондитерски изделеш — 11 процент, чай — 21 процент, къаракъ — 28 процент, йий — 5 процент, кIадаш — 26 процент, даьреш — 6 процент, тIехьнахьен чухьнахьен дувхаду барзкъаш — 15 процент.

ХIаьта а еррига республика хьайийцача 1990 шера шин бетта розничнии товарооборота оттаяь хинна план еррига а 84 процент мара кхачашъьяц, цу даькъе паччахьалкхен торговле предприятеша 81 процент, потребительски коопераце предприятеша 99 процент. Паччахьалкхен торговле предприятешта юкъе укх шера хьалхарча шин бетта план кхоачашъяй «Стройматериалы» яхача оптово-розничнии объединене — 101 процент, юкъарча кхачан Гудермесски комбината коллективо — 102 процент, книготорго — 102 процент, «Красный молот» заводи юкъарча кхачан комбинато — 106 процент, «Чечингуширыба» объединене — 104 процент. Автовазтехобслуживание — 102 процент. Нохч - ГIалгIай АССР Агропрома предприятешка оцала вIаштIехьаьккхай торговли. 1990 шера шин бетта чIоагIъаь хинна товарооборота планаш 48 процент мара кхоачашъьяц цар. ХIаьта 1989 шера цу юкъа хиначул товарооборот кIезигъеннай 0,9 процент.

Агропрома предприятеша рыночни фондагIа коартолаш лоаттаелга укх шера шин бетта кIезигагIа хиннай 1,1 эзар тонн (43 процент) соахка цу юкъа лоаттаерел, сом — цхьа эзар тонн с 72 процент.

Республика промышленни предприятеша 1990 шера хьалхарча шин бетта халкъа эша товараш торговлена лоаттадара планаш кхоачаш а ца еш, цига дIа ца кхоачийташ дисад уж товараш 1,7 миллион сома маьхе (7 процент). цу даькъе «Терек» яхача производственни мебельно - дахчах хIамаш еча объединене торговле дIа ца кхоачийташ йисай ши миллион сома маьха мебель (36 процент). 1989 шера хьалхарча шин бетта торговле дIакхачийтачул ялх процент кIезигагIа мебель дIанхачийтай торговле укх шера цу юкъа. Полиграфе управлене торговлега дIа ца кхоачийташ дисар 10 эзар сома маьха (50 процент) каьхата-белови товараш, иштта кхы дIахо а.

1900 шера шин бетта мах а боаккхаш, даьча гIулакхий боарам 19,2 миллион сома маьха хилар е планагIа лаьрхIачох 98 процент. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачох маьхах ца деш диса гIулакхаш 344,4 эзар сом мах болаш да. Уж гIулакхаш дара планаш кхоачашъьяц «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене, «Грознефтехим» Iилман - производственни объединене, «Чечено-Ингушхлебопродукты» управлене, «Чеченингушстройматериалы» производственни объединене коллективаша.

Туристско - экскурсионни, санаторно - курортни, унахцIенон гIулакхаш дара, иштта культура учрежденеша гIулакхаш дара планови заданеш кхоачашъьяц.

Статистика Нохч-ГIалгIай республикански управлени.

Б...

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Дунай тIа Габчиково-Надьмарош яха гидрокомплекс хьалъяра Чехословакеи Венгреи цхьана оттаьча проекта духьала яьннай Дунайна йисте еда паччахьалкхенашкара общественность, хIана аьлча царна хетачох, из гIишло негативни воздействи еш хила тарлу гонахьара сфера цIена хилийтара лоаттабеча къовсама. Венгре дIадаха шу чаьхдоаллаш социадир Надьмароше плотина хьалъелга. Из — гидроузла объектех керттеръяр эксплуатаце дIаяла лерхIаш яр 1993 шера. 80 процент гаргга шоай оагIонгахьара балхаш кьалдаь яьннача Чехословакера хьал цу деша хьакъехьа кхы а чоалхамегIа да.

Дунна ха йоацаш «баьццарбарий» кердача словацки парте инициативегIа — Дунайна йисте гIолла 300 километр йолча моттиге Габчиково ГЭС хьалъяра духьала я из — хин бассейна экологически баланс лораяра аргIамара аьцн чакхъьяьккхай. Кулгаш а лийца дIаэттача маьха мугI Австралийски Хайнбургагара Словацки Братиславе гIолга венгерски Надьмароше кхоачаш хиннаб.

СУРТА ТIА: Дунайна тIа гIолла тиллача тIаь тIа Габчиковна гаьна йоаццаш.

МТИ — ТАСС сурт.

Германски цхьоагIон таронаши шеконаши

Германски гIулакхашта керттера волча советски экспертаца, КПСС ЦК Дунен халкъашта юкъерча дешай отдела консультантаца ПОРТУГАЛОВ Николайца къамаьл ду АПН дипломатически обозревателa Марков Владимира.

— Массехк бутт хьалхагIа мара доаццаш наха шоаишта хетар дувцаш хозар: германски дош дувца оттадаь хIама дац, хIаьта немецки цхьоагIо — дукхагIча даькъе идеологически, академически проблема. Цу хана саг хиннавале тамаш я на сел сиха практически политика дош а хинна дIаоттаргья аьнна, хеташ. ДIахо цунах хила тарлур дувца йиш хургъярийхьогI?

— Немецки цхьоагIонах дола дош массехк бутт хьалхагIа алхха академически е идеологически мара хиннадац яхар бакъде йиш йолаш вац со. Цхьа бахьан доацаш дац Михаил Горбачев эггара тIехьагIа ГДР-е ... вIашагIкхийттача хана цо яьхар хIанз юха керда а доахаш шерра дувцаш латташ хилар: бокъонца долаш дола хIамаш кхетадаран царна мукIарал дараш тIехьавусачох вахаро бекхам бу. Маларра аьлча, немецки цхьоагIонах, немецки къам шийн бIарчча кхьа паччахьалкхе а йолаш дахара формах дола дешаш массаза а лаьттад стрий эггара хьалхара вIашагIкхетар хиннача Оттаве дукха ха йоццаш йолаллийта «2-нена IотIакхет 4» яха механизм. Цун болх иштта кхетабу Iа?

«2-нена IотIакхет 4» яха механизм, белгтала, йола а енний болх бе. НийсагIа кхетадайтар дукха а мах хоада ца беш а белгалдоаккхарга аз: хьалхагIа «4-нена IотIакхет 2» яхаш яр формула, цул тIехьагIа «2-нена IотIакхет 4» хилар цунах. Башхалон маIан сенах латт аьлча, из латт, «4-нена IотIакхет 2» яхача формуло керттерча даькъе лерхIар лоаллахарча ... а йиь держава бехктонхам а терка... хIаьта германски ший паччахьалкхе — шоашка яхар дергдолча хьал тIа хулгахи. «2-нена IотIакхет 4» яха формула а ... башхалонаш йолаш я, кинга чура санна гуш хилар мара кхы хIама доацаш, хIаьта хIанз латтача хьалаша маьхкара а я.

ХIаьта а белгалдаккха деагIа, вIаши уллув дегIадоагIа ... хIаш мара йоацача. цхьабакъда, бIарчча цаI йолча Германе сурта тIа белгалъяьча тIема-политически статуса доагIаш да. ХIанз укх сахьате цу дешах хетараш бе-бе да.

— ...Эггара хьалхарча аргIанна шек воаккхар фуд аьлча, из да, хургйола Германи ший член хила еза яхаш НАТО-е дувцар. Иштта кура мичара йоагIаш я? МIа товра, Советски Союзо, советски общественносто цу тайпара хIама хулийтаргдолтах малхбузехьара деятелаш бокъонца тешаш бале?

— Цхьаболча малхбузехьарча политикаша иоах, Советски Союз-м оршотдиинахьа иштта лоархIача, хIаьта къаьрача диннахьа — вешта лоархIача, — хьал тIа яр, хургйола Германи НАТО член хилийта ца лар — из-м, дий хьона, шийна хилча бадий хьона, шийна хилча бадий хьона, шийна хи...ча бадий хьона, шийна хи... къахьа хетар дар цо дIадеха, ... СССР-... Цу тайпарча къамелъяша бохам бол... вайна.

Кхетамца доацаш да. Советски Союз ший чухьара чоллхане политически хьалаш бахьан долаш, шин къаман хьаштий, ван вахара лармах шийх доахкаш долча кхедах шийх доахкаш долча кхедамъяллен хьаштий, гадоаккхаргдац аьнна хетар.

— Малхбузехьа бIагалдаьккха дувцаш да кIезиг-дукха, аз-м оргдар, дукхагIча даькъе куцлахьа дог тешадарга догдоахаш дувце а дувдарга ... дола бахьанаш. Цар ... масала: нагахьа санна кхагIдола договораш, нагахьа санна, ГДР-ца вIашагIкхете а аьнна, оговоркашца кийчдаь хинна хилар. ХIаьта цар тIа духхьал хьаьнинад, тIаккха малхбузехьарча мехкашкара ФРГ союзнически декхараш хувдч йиш йолаш да. Цу хьакъехьара къамаьл хIанз лидаьа Малхбузехьа.

Хургйолча Германе нейтралитета хьакъехьа къамаьл долча хана вайна дагаръяр термин а йоацаш, дукха ха йоаццаш «Шпигель» яхача журнала хаттарашта ше жоп телача хана Фалин Валентина аьннача тайпара, хьал белгалдаккхар да. ХIаьта из позици советски оагIоно хьал а лоаттаергъя.

— Малхбузехьа дIадаьржача, лаьхе вай хьоахадаьча дIадехарашта нийсса хьахозаш и кхетамегIа йола оазаш а. Вовзаш волча СДПГ деятела Эгон Бара йоах, масала: нейтралитет — из дIалхача ханах юхедиса дош да, цудухьа блокашта тIалаттаргйола кооперативни структураш хьаяра уйла йигча дикагIа дар, хIаьта из процесс чакхъяьккхачул тIехьагIа блокаш эшаш хургьяцар — дикагIйола уйла хилара ... а — тIаккха эшаш хургьяцар нейтралитет. Хьона фу хет цунах?

— Мегаьл, из уйла лаьрхIа терка... мегаргйолаш я. Цу хана дукхьал цхьа хIама ... оттадаьлча — ФРГ-еи ГДР-еи событеш, уж вIашагIкхетара процесс чоалханен еррига-европейски структурашка дахара вIаьша ... аьттехьа а дика кхетаргйоладьтехьа а ... цу процесса дукха а ... хагIа дегIааха тарлу я.

ХIанз укх сахьата кхьметтел еррига-европейски кхетам ... структурай ...

хьатIа а ухаш, цигара насса-...

тӀара оалхазарш дӀадала- ра I квартале план кхоа- чашъе гарла да Ачхой-Марта- новски Надтеречни райо- наши бахаманаш. Дукха хьай- баши коа тӀара оалхазарши бахьана пачхьалкхен до- говорни декхараш кхоачаш-

ски, Ножай-Юртовски районий боахамаш, шура — Ачхой-Марта- новски, Гудермесски, Надте- речни, Назрановски, Урус- Мартановски Шалински районий дараш.

Республика районашка гІолла договорни декхарашка хьежжа дулх, шура яккхар ни кийчъярни:

Районаш	1990 ш. январь—февраль 1989 шера январь — февраль проценташца нийсдича: Продукци яккхар — Дулх	Шура	Договорни декхарий чотаг1а кийчдаьр — Хьаббаш коа т1ара оалхазараш	Шура
Ачхой-Мартановски	117	73	2 р.	80
Веденски	3,5-зза	56	2.4-зза	98
Грозненски	3.6-зза	97	3-зза	93

предприятешта юкъе ук шера хьалхарча шин бетта план кхоачашъяьй «Строй- материалы» ятача оптоно- розничии объединене — 101 процент, юкъарча кхачан Гудермесски комбината кол- лективо — 102 процент, книготорго — 102 процент, «Красный молот» заводз юкъарча кхачан комбинато — 106 процент, «Чечин- гушрыба» объединене — 101 процент. Автовагтехоб- служивание — 102 процент.

хIачох 98 процент. Пач- чахьалкхен планагIа лаьр- хIачох маьхах па деш ди- ся гIулакхаш 344 4 эзар сом мах болаш да. Уж гIула- кхаш дара планаш кхоа- чашъяьяц «Грознефтеорг- синтез» производствении объединене, «Грознефте- хим» Iилман - производст- венни объединене, «Чечено- Ингушхлебопродукты» уп- равлене, «Чечингушстрой- материалы» производствен- ни объединене - коллектива- ша.

Нохч - ГIалгIай АССР Аг- ропрома предприятешка эсала вIаштIехьяьккхай тор- говли, 1990 шера шин бет- та чIоагIъяь хинна товаро- оборота планаш 48 процент мара кхоачашъяьяц цар. хIаьта 1989 шера цу юкъа хинначул товарооборот кIе- зигъеннай 0,9 процент.

Туристско - экскурсионни, санаторно - курортни, унах- цIенон гIулакхаш дара, ишт- та культура учреждениша гIулакхаш дара планови заданеш кхоачашъяьяц.

Статистика
Нохч-ГIалгIай
республикански
управлени.

Бехктокхам айбе

— Республикерча райо- нашка, иштта Грозне баха- ча пассажирий хьашташ ди- кагIа кхоачашдара, уж тIа- тIа дукхагIа дIа-хьа кхувла- ра шуи объединене деш дола балхаш малагIаш да? — аьн- на шийга даьча хаттара жоп а луш, «Чечингавто- транс» объединене генераль- ни директора пассажирски перевозкай даькъерча за- местителa Татриев Хьамида аьлар:

— ШийтталагIча пятилет- ка тIеххьарча шера цу пос- тамагIа цIаккха ца хиннача тайпара дукха балхаш ду оа- ха. Укх шера керда пасса- жирски маршруташ хьайилл- лай оаха. Масала. лела йола- еннай автобусаш Грозный — Назрань — Йоккха Ачалкхе, МагIалбик — Йоккха Ачал- кхе, Грозный — Ножай-Юр- товски районера Галайты яха юрт, Назрань — Слепцовск, хIанз Грозный — Йоккха АтагIа яхача маршрутагIа шоллагIа автобус леларгйо- лаш гIулакх а даьд. Долче, цу юрта бахача наьха вIалла хало а йоаццаш Грозне баха йиш я. ХIаьта Грозне а мас- сехк керда маршрут хьайилл- лай. ХIара дийнахьа городе баха нах дIа-хьа кхувлара маршруташка арайоал 132 автобус. ХIаьта уж кхоа- чамболаш а яц. Из дика кхе- таду оаха. ДIахо йодача хана городе маршруташка араюв- ла автобусаш дукхагIа хи- лийтара хоадамболлаш йола мероприятеш белгалъяьхай оаха.

Уж балхаш дарах укх ше- ра январь бетта Грозне яь рейсаш планагIа лаьрхIачул 12 процент, хIаьта февраль бетта яьраш 16.3 процент дукхагIа хилар. Уж кхы а дукхагIа е лерхI март бетта. Хьалха дIадахача шерашкар- чул дикагIа вIаштIехьдаьк- кхад республикерча районаш- ка, иштта городашта юкъер- ча маршруташка автобусаш лелилга. Из бахьанце пасса- жираш дIа-хьа кхувларах объединене коллективо шин бетта планагIа лаьрхIачул тIех яь валови доходаш 7100 сом да. ХIаьта госзаказагIа лелача автобусаша оттабаьча боарамал тIех яь доходаш 5200 сом да. Маьхах пасса- жираш дIа-хьа кхувлача маршрутни легковии таксе- ша шин бетта заданел совгIа яь валови доходаш 20600 сом да.

Къаьстта дика къахьег укх шера «Чечингавтотранс» тер- риториальни объединенена чуйоагIача грузовой авто- транспортни предприятей коллективаша. Цар халкъа боахама мовхьаш дIа-хьа да- хьара шин бетта план 131 процент кхоачашъяьй. Плана- гIа лаьрхIачул дукхагIа цу юкъа цар дIа-юха дихьад 526 эзар тонн халкъбоахама тайп-тайпара мовхьаш. Пач- чахьалкхенна пайда бара а валови доходаш яра а пла- наш а дикка тIеххоачашъ- яьй цар.

ХIаьта а пассажирски транспорто во болх беш хи- ларах чIоагIа леткъ респуб- лике баха нах, къаьстта Грознера бараш. Цун ба- хьанаш дукха да. Пассажир- ски транспорт тишъенна хи- ларах рейсагIа араьнна ав- тобусаш йохаш, предприя- тешка юхачуухаш кIезига моттигаш нийслац. ЧIоагIа эсала я пассажирски авто- транспортни предприятей ре- монтни базаш. Городе дIа- юха лелача пассажирех, дук- кха бараш билеташ доацаш лелаш хилар а чIоагIа Iаткъ предприятей экономикана. КIезига моттигаш нийслац маршруташка араьнна ав- тобусаш, цигара хьа а яьнна, дукхагIа пассажираш хьа- Iовча моттигашка дIа а увт- таш, «шабашка» йоаккхаш лелаш. Из а чIоагIа Iаткъ боагIIача боарамагIа пасса- жирски автотранспорта болх вIаштIехьбаккхара. Цу даь- къе дукха масалаш доаладе йиш я. Грознерча Таманская яхача улица тIа хадданза хьатIа а ухаш, цигара пасса- жираш Старопромысловски районе дIаккхувлаш лел тайп- тайпарча автобусаш тIара водителаш. Из пар ду шоаш- та болча аьттонца, дийнахьа сарралца иштта цар болх бича шортта шай-кай йоагIа цар киса. Иштта уж лел ма- шинаькъа станци — Ми- крорайон яхача маршрутагIа а.

Из цар леладергдацар объединене КРС оагIонга- хьара боагIIача хьисапе тIа- хьожам а лоаттабеш, царгара доагIаш дар хьадехаре, цу маршруташка кхоачамбол- лаш маршрутни автобусаш хуларе. Кхыметтел маршрут- ни таксеш а шоаш лела еза- ча рейсашкара хьа а ювлаш, лакхе белгалъяьккхача марш- руташка уж лелаш хилча, дIа-хьа леларах боагIа мах 15 — 20 кепиг мара лац пассажираша. ХIаьта из пач- чахьалкхен кассе дIачудаха дезаш а да. ХIаьта Таман- скера пассажираш дIа-хьа кхувлача маршрутни таксеш тIарча водителаша хIара пас- сажирагара сом доаккх. Дол- че, дикка хIамилг йоагIа цар киса. Кхы дикагIа сурт дац междугородни маршрутех лелача автобусий балха тIа- ра дар а. ТIахьожам боацаш шоай лоIамагIа лелача авто- бусий водителаша дукха пас- сажираш лелабу билеташ доа- цаш, царгара хьайиду ахча шоай киса а дехкаш.

Б. КОСТОЕВ.

УКРАИНСКИ ССР. «Ком- мунар» яхача Запорожски автозавода керттерча кон- вейер тIара араьннай кер- дача модификацегIа йола «Таврия» яха микролит- ражка ЗАЗ-110206 эггара хьалхара машинаш. Кон- структораша автомобиль те- шамегIа а кхерамзлегIа а хургйолаш яьй, тоаяьй са- лона интерьер. Машина тIа оттаяьй кхы тIа пово- роташ хьахьокха знакаш, кизга цIендерг, тIехьашка- ра кизга дIоахдерг а цIен- дерг оттаяьй, технически керда дараштa юкъе хьал- хашкарча чархий шолха- яьха шарикови подшипни- каш оттаяьй, регулировка е ца езаш.

СУРТА ТIА: «Таврия» яхача автомобила керда мо- дификаци.

..Б. ДВОРНОП сурт. (ТАСС фотохроника).

практически политика дош а хинна дIаоттаргъя аьнна, хе- таш. ДIахо пунах хила тар- лур дувца йиш хургъярий- хьогI?

— Немецки цхьоагIонах дола дош массехк бутт хьал- хагIа аьхха академически е идеологически мара хинна- дац яхар бакъде йиш йолаш вац со. Цхьа бахьан доацаш дац Михаил Горбачев эггара тIехьагIа ГДР-е ваха волаш берлинцашца вIашагIкхийтта- ча хана цо яьхар хIанз юха керда а доахаш шерра дув- цаш латташ хилар: бокъон- ца долаш дола хIамаш кхета- даран царна мукIарал даран тIехьаьусачоа вахаро бекхам бу. Мадарра аьлча, немецки цхьоагIонах, немецки къам шийн бIарчча цхьа пачхьал- кхе а йолаш дахара формах дола дешаш массаза а лаьт- тад.

Цхьаькха оагIорахьара хьо бакъ ва: белггала бакъда, массехк бутт хьалхагIа гер- мански дош практически по- литикага даьккха ца Iеш, Iа- лаьмате чIоагIа сих а лург- да аьнна ала йиш йолаш сагг вацар. Цу тайппара, цхьа со- цам бе мегаргба: уж тайпа дешаш исторe къестаду, цхьабакъда, доккхий хувца- маш хулача хана Iалаьмате чIоагIа сихдала а тарлуш да из.

— ТIаккха дIахо а иштта сихлуш дIагIоргдий-хьогI из? Хаьдда белгалъяха йиш йо- лаш йий германски цхьоа- гIон ханаш, хьалаш, доазо- наш?

— Дош бIарчча хьанийца мара де йиш йолаш дац из. ЛоархIаме да, хургдар фул, массе оагIув яшха а яьшха, ала йиш йоацаш дола дегIа- ахар германски дош миччча бесса хьокхаденна а хьокха- луш мел барий къаман хьаш- таштa, кхерамзленна махкт- тара хулийталга. Эггара хьалхарча аргIанна, бакъдар аьлча, немцашта шоашта доагIаш да из.

Михаил Горбачеви Гель- мут Кольи вIашагIкхетара итогех болча ховма тIа дух- хьал хьайоах: немцаша шоаш белгалде деза уж вIашагIкхе- тар малагIча ханашка а ма- лагIча кепара а хургда. Цхьа- бакъда, цхьаькха оагIорахьа- ра, германски вIашагIкхета- ра процессо теркалде деза эггара тIехьагIа хиннача тIе- ма итогашкара хьабоагIача юкххьанца оттабаьча бехкто- кхамца йиъ держава, хург- йолча Германе берригача лоалахой кхерамзлен хьаш- таш, хIаьта иштта ерригача Европа процессаца ювзаенна, хила а еза из процесс.

Цу тайппара, германски цхьоагIо вIашагIйоллача ха- на белгалйоал керттера шиъ оагIув, ЦаI — дукха ха йоац- цаш вай оалаш хиннача тай- пара, Германена чухьарен германо-германски. Вож — йиъ державаи Германе бер- ригача лоалахойи хьаштаща санна, иштта ерригевропей- ски процессаца а ювзаенна я.

— Германски дешай чур- чен арахьарчен аспектий вIа- ши боле бувзам белгалбар санна лаьрхIа хьаьь яр гер- мански шин пачхьалкхени йиъ державаи кхыча мех- каццарча гIулакхий мини- стрий вIашагIкхетар хила а мег.

Бакъдар аьлча, къоастаде хала да, шинна а пачхьал- кхенера гIулакх малагIча оагIорахьа ластаргда. Миччча хана кхийтта в. ялх пачча- хьалкхен викалаш вIашагI- кхета мегаш ба цIаьнха, ГДР законни йолча правительства Iаьдал шекон тIа оттадерг- доацача хана.

ХIанз ялх пачхьалкхен доакъашхошта юххера а хийттачох лаьца дувца ме- гаргдолаш да. Цхьаццадолча хIамашта вIашкадоагIа уж, цхьабакъда, цхьаццадолча хIамашта вIашка ца доагIаш дус. ХIаьта а, «2-нена IотIа- кхет 4» яхача механизма моллагIа решени берригача доакъашхой барт цаI хилар- ца, кIезигагIа яле а йиъ пачхьалкхен барт цаI хи- ларца тIаэца езаш я. Ишта мара кхыча тайпара, дешаш къоастадулой тамаш я. Гу- чох, атта йоацаш перегово- рий процесс хила тарлу цу- на.

— Цхьабакъда, механизм вIашагIйоллара факт ше, дIа- хо бергболча цун балха хьа- къехьара заявлени вIаши барта а баха яр — из, шеко йоацаш, хьалхашкахьа баьк- кха гIа ба. Iа мишта лоархI ялх пачхьалкхен доакъаш- хошта юкъе барт вIашагIа ца кхеташ дола керттера де- шаш?

— Довзаш долча немецки кIоаналго яхачох, шайтIа чу- хайна дагIа дешаш мадарра лашха ца а гIерташ, шоай маярра йола цIераш йоа- харгья вай хIамай. Цхьан оагIорахьара, Советски Сою- зан ГДР-ан, вокх оагIора- хьара, йолаялийтача меха- низма кхыча доакъашхоштен юкъера барт вIашагIа ца кхе- таш дола керттера дош хург- йолча, хIанз укх сахьате лер- сенай болх бе. НийсагIа кхе- тадайтар духьа а мах хоада ца беш а белгалдоаккхаргла ал: хьалхагIа «4-нена IотIа- кхет 2» яхаш яр формула, цул тIехьагIа «2-нена IотIа- кхет 4» хилар цувах. Баш- халон маIан сенах латт аьл- ча, из латт, «4-нена IотIакхет 2» яхача формуло керттерча даькъе лерхIар доаллахарча ... а йиъ держава бехктокхам а теркалбарахи хIаьта герман- ски ши пачхьалкхе — шоашка яххар дергдолча хьал тIа хулгахи. «2-нена Io- тIакхет 4» яха формула а ужжамо башхалонаш йолаш я, кизга чура санна гуш хи- лар мара кхы хIама доацаш, хIаьта хIанз латтача хьала- ша маяххара а я.

ХIаьта а белгалдаккха доагIа, вIаши уллув дегIа- ахар хиланза дергдоацаш долга. Кхераш цхьацца хIа- маш дувц хIанз: Германи вIашагIтохар ше — формy- лера «шиъ» — «шиъне» хьалхадала тарлу. Цхьабакъ- да, из данне а дац шинна а германски пачхьалкхене чухьара дегIаахари вIашагI- кхетарга кхача уж гIертари ерригача Европа процессацен «2-нена IотIакхет 4» яхача механизмацен дувзаденна хургдац яхилга.

Укх гарггарча хана экс- пертий боараме консульта- цеш хургья, хIаьта цул тIе- хьагIа, гучох, ялх пачча- хьалкхен кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий вIа- шагIкхетар хила а мег.

... ветски общественносто цу тайпара хIама хулийтаргдол- тах малхбузехьара дештеваш бокъонца тешаш бале?

— Цхьаболча малхбузе- хьарча политикаша йоах Со- ветски Союз-м ... хьа иштта лоархIача, хIаьта кхаьрача дийнахьа — вешта лоархIача, — хьал тIа яр, хургйола Германи НАТО член хилийта на лар — из-м, дий хьона, шийна хиъча ба- къахьа хетар дар цо дIадета... СССР-я

Цу тайпарча къамаьлаша бохам боаккх вайна.

Кхетамца доацаш да, Со- ветски Союз шийн чухьара чоалхане политически хьа- лаш бахьан долаш, шин къа- ман хьаштий, вай вахара лар- дах шийх доахнаш долча кхе- рамзлен хьаштий, гадоаккха- лургдац аьнна хетар.

— Малхбузехьа бIагал- даьккха дувцаш да кIезиг-ду- кха, аз-м оргдар, дукхагIча даькъе куцлахьа дог теша- дарга догдоахаш дувце а дув- цаш дола бахьанаш. Цар йоах, масала: нагахьа санна хургйола вIашагIкхийтта Гер- мани НАТО-ца хуле, цо те- шам лургба кхычар чотах шоай кхерамзле Iалашъе немций барг ца хилара а одамле, эггара хьалхарча ар- гIанна Европа адамаш, хIа- лакхулача дIакхоачабаьча эуламеча наькъа тIа кхы бIарг ца хилара а.

— Вайна кетар кхы тай- па да. Цкъа-дале, стратеге, къаьстта а хIанз ши блок вIашдухьала латтача хана, деш дола къамаьл лерхIа- рий, кхыметтел цIенача дег тIара доагIаш уж дале а. хьакъехьа дац, оагIоний дIа- хо хургйолча тароний хьа- къехьа да. Вайна гуш дац, Советски Союза хулаш бола бохам НАТО-на юкъе вIа- шагIкхийттача Германе ма- лагIча тайпара дIабоаккхарг- ба. НАТО-цара цхьанна а са- го цIенхаштта догдоахе та- маш я Германи шийн шинна а даькъе ядерни герз Iоадаь хургйола е ГДР-гара герз дIа а даьккха, ФРГ территоре тIа хьалхагIа а санна из тай- па герз Iооттадаь лоаттадерг- дола хьал СССР-о нийсдо- лийтаргхиларга. Нагахьа санна вIашдухьала латта кхыча мехий бIу немецки территоре тIа бусаш хилча, бехк ма баккхалаш, фу кон- федераци хул цунах?

— Хетаргахьа, хургйола Германия цхьаннегахьа а йо- йоацаш хулга ловш советски викалаша дувцараша санна чIоагIа Малхбузехьарчар са- хьовзадаьдале тамаш я хIанз цхьанна а хIамо...

— Хой шоана, Малхбузе- хьарча вай контрагенташа цIаьхха дагадоацаш санна ке- гаю из проблема, бIарчча йолча Германена демилита- ризаци ярца из дIа а лаьрхIа. Цу хьакъехьа къамаьл дац БIарчча йолча Германе по- литически нейтралитета а хьакъехьа мо мара. Цхьанне а керта чу хьачудоагIаргдац масала, хургйола Германи Европейски сообществай членствон циггара хьадоа- гIаш дола союзнически де- кхараши шекон тIа оттадел- га.

Цхьабакъда, теркалдерг- да вай, ФРГ-ес кулгаш яз- даьн союзий малхбузехьарча системана из юкъейнхьан ду-

... а кхетамегIа ... а. Вовзаш волча СДПГ ... теда Этон Бара йоаз ... нейтралитет — из дIаккхача ханах юкъера ... духьа блокашта ... йола кооперативни структу- раш хьаяра уйла йича ... тIа дар, хIаьта из процессе чаккхъяьккхачул тIехьагIа блокаш эшаш хургъяр — дикагIйола ... тарра дуина тIехьа я СССР а — тIаккха эшаш хургъяр нейтралитет. Хьона фу хет цунах?

— Мегаьд, ... тIехьагIа ... Цу хана дукхьа ... хьалхашка ... — ФРГ-ен ГДР-ен ... вIашагIкхетара процесс ... ханечен ерригевропейски структурашка ... вIалла аьттехьа а дика кхетаеш ... цачен процессал дукха а са- хагIа дегIаахa тарлуш я

ХIанз укх сахьата кхы- меттел, ерригевропейски кхе- рамзлен керда структурай белгалонаш а гуш яц. уйлае езаргъя Германи вIашагI- кхийттачул тIехьагIа из НАТО-на юкъе а йолаш юкъегIоргйоацаш тешаме доазонаш оттадара, кхымет- тел цун Малхбузехьара да- къа герз дIададьккха зона е демилитаризованни зона ху- ле а. Из Советски Союза мегаш дац.

ХIаьта, ФРГ НАТО член йолаш йита а гIерташ, цхьа- болча малхбузехьарча поли- тикаша йоах, хургйолча Гер- мане доазонеш чухьа ГДР тIема статуса хьакъехьа «уйлае кийча да» шоаш. Из мегаргйоацача киловзала та- ра да: сай доалахьа доацар дIалу аз, хIаьта вож юхе мел лисар са да. Из хила йиш йолаш дац.

Вай саготдер Германи хьалха лелабаьча наькъа тIа ликкха тарлу яхача цун ней- тральни статус яц, немецки лаьттан тIа тIом хьара йола таро я Мегаш дац ядерни средствашца, белггала аьлча, хIанз а тIехьа малхбузенгер- мански территоре тIа латта- ча тактически ядерни герза- ца кийчъяьча ФРГ-ен НАТО-и тIема статусера хIа- ма хувцаргдоацаш йолча гер- мански цхьоагIонгахьа лос- там беш дола хьал.

— Нагахьа санна ялх пач- чахьалкхен доакъашхошта юкъе барт вIашагIа ца кхе- таш долаш дешаш теркалдий- ча мел догдоахийча йолаш я «2-нена тIакхет 4» яха фор- мулера переговораш?

— ОагIоний хьашташ тар ма лу нийсагIа хьахьокхаш царех хIаране хьаувттаеш йо- ла позицеш вIаши гаргайтар духьа еш ма йий перегово- раш. Цхьабакъда, дика кхе- тадеш да цхьа хIама: бIарч- чача Германена юкъе йолча ФРГ тIема-политически ста- тус бокъонца ше йолчча тай- пара а юсаш, хIаьта ГДР-а тIема-политически статус ca- лангара денз хувцалургйолаш дола хьал Советски Союза вIалла мегаш дац: цхьанна а тайпара цо хьатIаэцаргдолаш дац из.

ХIаьта, нагахьа санна СССР ... дийнахьа дIа а ... къаьрача ... тIерадоргья ... саг Малхбузехьа ... чIоагIа гIалат ...

(АПН).

Йоазонхочун трибуна

Хано дӀадех

Вай обществе перестройка елла дӀадоладаларца цхьана вахара шерра юкъе еначa демократе, гласноста дерригача советски адамий таро хилийтай Сталинах дала лоархӀаш хиннача ханара, цул тӀехьарча застойни шерашкара боарам боаццаш сага вахара новкъарле еш хиннача зуламех бакъдар довза цох шоашта хетар ала. Тахан массанена ховш да, Сталина, цун гӀозаро шоай зуламашца миллионаш болча советски наьха вахар хоададаьлга, шийцара цхьа-шиъ саг лаьца воацаш бола дезал берригача мехка лаха йиш йоацилга. Къайле йолаш дац цхьаккха бехк, цхьаккха бахьан доацаш тӀаенача цу харцоно дуккха итташ эзараш болча нохчийн гӀалгӀайн вахар ханал хьалха хоададаь хилар.

Цунна дилла таьзет лархӀа мегаргдолаш дар укх шера 23-ча феврале Грозне хинна къахьегамхой таьзет. Цига дакъа лоацаш итташ эзараш нохчий а гӀалгӀай а хинна ца Ӏеш, республикера кхыча къамех нах хилар. Укхаза, митинге, къамаьлаш даьча КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева, тӀема а къахьегама а ветераний республика совета председатела Филькина, пачхьалкхен университета доцента Парчиева, Къаман фронта председатела Бисултанова, Ӏилманхочо Ваьцуева, кхы дуккхаеша хоадам боллаш белгалдаьккхар, вай обществе перестройка елга шерра дӀахьош хиларо бӀарчча къамаш дохадар санна дола зулам вай вахарца кхы нийслург ца хиларах бола тешам луш хилар, берригача вай мехка санна, Нохч - ГӀалгӀайчене дахача тайп-тайпарча къамашта юкъера вошал чӀоагӀлуш дӀагӀоргхилар.

Белгалдоахар, нохчий, гӀалгӀай Ӏобахьийта хиннача Казахстане, Киргизе кӀал бахаш хиннача эрсаша, казахаша, киргизаша, кхыча къамех болча наха нохчийн гӀалгӀайн дика тӀайийца хилар, шоай тӀеххьара маькха чӀегилг цар царца екъаш хинна хилар.

Вай мехка тайп-тайпарча халкъашта юкъе Ленина, Коммунистически парте лард елла вошал, доттагӀал дӀахо йодача хана чӀоагӀлургхиларах.

Отта тарлу: дерригa вай обществе ишттa сийрда хилча, цӀена хилча, мичара доагӀаш да, масала, вахача эшаш дола товараш доацаш массанахьа тикаш лаьсса хилар, цхьайолча регионашка, масала, Армене, Азербайджане, ГуржегӀа, Ферганск области, Гурьевски области, кхыча моттигашка къамашта юкъе, цатоачаш, довнаш хилар.

Цу хаттара жоп далара белгалдаккханза далац. Перестройкана новкъарле еш мел дола телха гӀулакхаш вӀашагӀдехкараш экстремистски группаш хилар. Вахара цхьаккха оагӀув яц экстремисташ юкъе ца гӀертaш — экономика, политика, культура, къамашта юкъера гӀулакхаш. Шоашта кӀал цхьаккха , лард йоацаш дале а, царна корадоагӀа нах шоашта тӀехьабахара деш дола кхайкаралаш. Цар хьалхадоахар а доаржадер а да къамий регионашка шовинизмо къамий бокъо йоаьйй яхилга, къамий культура, искусство дегӀаахийтац. яхилга.

Оалаш ма хиллара, даьла диках, Нохч-ГӀалгӀайчене хӀанзалца вай лакхе белгалъяьхараш санна йола моттигаш нийсъенналц, къамашта юкъера гӀулакхаш во дац, цхьацца аьлдиташ аралелхе а. Цхьа шу хьалха харц хабар доаржадир экстремисташа 23 февраль тӀакхаьчача нохчийн гӀалгӀайн, эрсашта духьала гӀовттаргболаш ба, яхаш. Укх шера юха а из ди тӀакхоачаш харц хабар арадаьккхар: нохчийн гӀалгӀайн эрмалой боабергболаш ба, яхаш.

Нохчий а гӀалгӀай а массаза хиннаб моллагӀча къамах из вале а, доттагӀалах, ношалах эггара лоархӀамегӀа йола тӀехьале лоархӀаш. Цар историеца эггара халагӀча хана, граждански тӀема шерашка, кӀезига моттигаш хиналц тайп-тайпарча къамий викалашца цхьана уж толамга кхоачабеш. Иштта нийсъелар 1918-ча шера Владикавказ. Тийрка йистерча халкъий йиъллагӀча съезде дакъа лоацаш хинна Серго Орджоникидзе керте а волаш, кавказски коммунистий группа лаца, городе этта къона Советски Ӏаьдал дохаде полковникаш Беликови Соколови гӀертача хана гӀалгӀай повстанцаш барцагӀбовларо таро хилийтар кӀайбарий бандаш йохае, городе а съезда делегаташта а тӀаэтта кхерам дӀабаккхе. Ерригача Кавказерча граждански тӀема историеца йоагӀаш йола моттиг дӀалоацаш да Грозне бӀаь ден тӀом латтача хана Шерипов Асланбек керте хиннача нохчий ЦӀеча Эскаро турпала дакъа лацар.

Цу тайпара масалаш кӀезига дац. Нохчашта, гӀалгӀашта, эрсашта, дукхача кхыча къамашта юкъера доттагӀал, вошал бакъдара укхаза доаладе мегаргда нохчий а гӀалгӀай а юрташкe: Долакха-Юрта, ТӀой-Юрта, Ӏаьлаха-Юрта, ГӀой-тӀа, Экажкъонгий-Юрта, кхыча моттигашка нохчийн гӀалгӀайн паргӀато бахьан долаш царца цхьана шоай вахар на кходеш моастагӀчох латаш эзараш эрсий, кхыча къамий викалаш хинна хилар.

ХӀанз а кӀезига бац коллективизаци яьча шерашка сталински режимо вахара нормаш, законаш телхадар бахьан долаш моцал этта хинна ха дагайоагӀаш бараш. Покхха хало яр Украинана тӀаэтта хиннар, моцало, дуккхача унаша, мангало буц санна, хедадора адамий вахар. Сона а са ханара бараштa а дагадоагӀа нохчийче, гӀалгӀайче моцалах байдда бахька украинций эзараш дезалаш йовхо лехаш хинна. Аьлача харцхургдац, нохчий, гӀалгӀай цхьа дезал хург ма бацар цу халача хана шоай фусамашка украинций дезал тӀа ца эцаш, шоай долаш дар царца ца декъаш. Царца екъар тӀеххьара еискала чӀегилг. царна лора шоай дегай йовхал.

Вай укхаза доаладаьча масалий керттера маӀан да къахьегама адамашта юкъера вошал, цар барт, цхьоагӀо, моллагӀча къамах уж хиларах е моллагӀа ди лелабеш хиларах цӀаккха дохаргдоацаш чӀоагӀа хилар белгалдаккхар. Цудухьа майрра ала мегаргда: вай мехка цхьайолча регионашка экстремистски гӀозараша леладеш дола Ӏаьржа, зуламе гӀулакхаш Нохч-ГӀалгӀайче моттиг ца нийслуш дусаргда.

Бакъда, укхаза белгалдаккханза далац цхьаццайолча моттигашка митингаш гулъелча, общественни вахара нормаш телхаелга. Эггара хьалха аланза далац цхьаццайолча моттигашка уж митингаш гулъяра кхайкарал деш бараш, кхыча дуккхача къахьегамхой духьа а доацаш, шоай хьашташ кхоачашдара оарцагӀбаьнна нах хулаш хилар. Гонахьара адамаш Ӏехаделга да ца аьлча, кхы хӀама дац цунах ала. Вай укхаза кхы цӀаькха а белгалдаккха деза, вай обществас духьале йиц митингаш гулъяра, бакъда, адамий хьашташ Ӏалашдарга, цар барт — цхьоагӀо чӀоагӀъярга, нийсачоа, сийрдачоа тӀахьехаш хилча мара хӀара митинг пайдане хургьяц.

Покхха паргӀато я вай обществана перестройкас еннар. Бехктокхаме да вахаре хулаш латтача хувцамашца дувзаденна хӀара советски сага хьалхашка этта декхараш. Уж хоадам боллаш белгалдаьд вай парте 28-ча съездага йодаш КПСС Центральни Комитето тӀайийцача Платформа проекта тӀа. Теша мегаргва, уж декхараш кхоачашдара коммунисташ оарцагӀбаьнна ца Ӏеш, дерригa советски нах оарцагӀбаргхиларах.

Аьхмад ВЕДЗИЖЕВ,
йоазонхо.

ХОРЕ БОЛХ БЕ ДУВЛА!

НГӀАССР культура министерствaн филармонен дӀакхайкаду керда вӀашагӀйоллача профессиональни хоре болх бе нах дӀайийбеш хилар.

Хоре дакъа лаца безам бараш хьакъоастабара пар оазашка лодувгӀаргда филармоне здане хӀара кхаьра дийнахьа 10 сахьат даьлча дениз 13 сахьат даллалца, хӀара пӀаьраска дийнахьа 16 сахьат даьлча дениз 19 сахьат даллалца, хӀара кӀирандийнахьа 12 сахьат даьлча дениз 15 сахьат даллалца.

Нах хьакъоастабеча хана цига хила йиш я лаьрххӀа вокальни кийчо яраш, хӀаьта иштта художественни самодеятельноста доакъашхой, вокальни даннеш йола [illegible].

Оаз мегаргйолаш лаьрхӀа нах филармоне хоре дӀазцаргба бетта 130 — 175 сом алапи а долаш. СовместителагӀа болх бе бокъо а лу.

Ца кхетар хатта укх телефонегӀа: 22-76-59, 22-60-44, 22-29-21, 22-54-68.

ТЕЛЕВИДЕНИ

22 МАРТ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Ши дог» дӀалоихх Чулак Анжелас.
9.00 — Футбол. Европейски чемпиона кубок. 1/4 финал. «Днепр» — «Бенфика» (Португали) 2-гӀа тайм.
9.50 — «Во бору брусника» яхача художественни фильма 2-гӀа сери.
11.15 — Л. Бондаренко (балл).
11.25 — Берий сахьат (ингалсий мотта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — Коталон 45-шу дизарга. Документальни фильм.
16.50 — «Если вам за...»
17.35 — «Донахью и дети» яха программа гойт Познер Владимирас.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — Политически диалогаш. КПСС ЦК парти XXVIII съезда платформа ювцаш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Илли сага дагадехад» поэта Л. Дербенева [illegible]торски сайре.
22.45 — Актуальни интервью.
22.55 — Л. Дербенева авторски сайре дӀахододар.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 «Дерригa а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Биологи 11-гӀа класс.
9.05 — Испански мотт. Ӏомаду 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Ӏомаду 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Литература 10-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма-довзийтара фильмаш.
12.05 — «Трускавчанка» яхача халхара халкъа ансамбла концерт.
12.35 — Документальни фильма премьера.
13.05 — ДӀалокх СССР халкъа артиста Ц. Танишвила.
13.40 — Ритмически гимнастика.
14.10 — Б. Чичибабин. «ЦӀакхо а сайх поэт хиттавац ...

23 МАРТ
ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
9.05 — «Шера ханаш». Март.
10.05 — Документальни фильм.
10.35 — Росси халхара ансамбла концерт.
11.15 — Документальни фильм.
11.35 — «Донахью и дети» яха программа гойт Познер Владимирас.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — «Там, за лесом овраг» яхача фильм-концерта
17.10 — «Санъердаме стар[illegible]».
17.55 — Документальни фильмe премьера.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Лова Ерригроссийски конкурса лауреат вола А. Бардин (ворхӀ мерз бола гитара).
19.10 — Ца кхераш лелар.
19.40 — Бокхийчарна дола мультфильм.
1950 — «ЦӀеча кӀувса тӀа кхоъ» яхача телеспектакла премьера.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Ахнан ханага довлар.
21.40 — «Из хиннад... хиннад...»
22.00 — Взгляд.
23.45 — Ден лув кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Дерригa а ха безам ба са» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Музыка 3-гӀа класс.
9.05 — Ингалсий мотт. Ӏомаду 1-ра шу.
10.05 — Ингалсий мотт. Ӏомаду 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Географи 6-гӀа класс.
11.05 — «Мама, папа, сон.
12.05 — Документальни фильма премьера.
12.25 — Иллюзион. «Голубое на голубом» яха художественни фильм. (Итали, 1958 ш.).
14.25 — Молдавски пачхьалкхен филармоне педагогашн студенташн выступаьду.
15.10 — «Небывальщина» яха бераштa дола фильм-концерт.
15.50 — «Продиктовано временем» яха телефильм.
16.10 — «Бовзама ...

ПЕРМЬ. Дяъ шу гаргга ха я ловзаш доахнача берашa цӀерала чу тесса газови баллон ниха хьаьнна гарг ворогӀа а кхийтта бархӀ шу хьалхача Климов Димай ког дӀабаьлккхача хана дениз. Медицински Ӏилмай кандидата Пермски медицински института госпитальни хирурге кафедра ассистента Сергей Германовича цу хаьналца вӀалла дулургдац аьнна хеташ дола хӀама дир: из ког по дӀатийгар.

Цу хава шерра дувцар из хӀама прессе: Цул тӀехьагӀа массехк операци яьй С. Г. Суханова а цун хьехархочо АМН академика, Пермски медицински института ректора Е. А. Вагнера а. ЦӀийхеза волча хирурга Г. А. Илизарова методагӀа, из лаьрххӀа Перме вена хиннав. кӀаьнка ког 93 дийнахьа 8 сантиметр бӀаьхбаьб.

Дима когашца лелаш ва, аьхки цхьайолча хана велосипедаца а лел. Из школе ух, цхьабакъда физкультурах мукъавалийтав, реабилитационни дарба дайташ ва. КӀаьнка операци яьча лораша йоах дӀатийга ког дика дӀалетаб, из дегӀа боагӀа.

[illegible]ца Нина Михайловнаца цуна операци яь лораш академик Е. А. Вагнер (аьтте хьарвар), С. Г. Суханов волча консультаце баьхкаб.

А. СЕДЕЛЬНИКОВА сурт. (ТАСС фотохроника).

ШУЦАРА СА БЕЗАМ БОККХА БА

1980 шерага кхаччалца Казахстане, Павлодарски областе ваьхав со. 1951 шера дениз 1958 шерга кхаччалца Павлодарски района Лугански юкъерча школе 8—10 классашка физикеи математикеи хьехаш болх баьб. Цу школе дешаш дар сталински палачаша шоаш бахачара бохабаь Ӏобахкийтача спецпереселенций — нохчийн гӀалгӀайн бераш. Дерригача бераштa юкъе уж белгалдар оамала, шоай хьехархой сий дарца, дешара тӀаккхерца, дисциплина йолаш хиларца. Математикеи физикеи Ӏомадара къаьстта тӀаккхувш дар уж 10 класс чакхйоаккхар гетара дика дешаш.

Са хиннача дешархоша — нохчашеи гӀалгӀашеи берриганеша цӀена дешаш чакхъяьхай лакхерча дешара заведенеш. Цхьаккха а тайпара оазбезам бергбола хӀама юкъе доацаш, сага корта ца тохаш, хӀана аьлча, шоаш массе а предметаш дика ховш хиннадаь, кхыметтел эрсий мотта а оценка йиънел лохагӀа яцар цар.

ХӀанз уж болх беш ба городашка Грозне, МагӀалбике, республикал арахьа. Царца бувзам лоаттабу аз, уж, шоай тарделча, со волча [illegible] бола нах хиларах. Царех берригнех коллективашка дика лоархӀаш бола кулгалхой хиннаб, вай мехка бокъонца бола гражданаш хиннаб. Цхьанна а рузкъанца шоай сий хупцаргдоваца нах хиннаб царех. Са дешархой хиннача царех доккхая де йиш я цар даьйи Ӏноапойи. Шоай гӀулакхашка, эхь-эздела диллача, вахара хьисапаца уж биэза бола вай Даьхен гражданаш ба.

Вайнаха хетаяь ер байташ язъяьй аз. Со литератор а поэт а вац цудухьа бехк ца баккхар дех аз.

С. Семенькова, язъяь стихотворени эрсий меттала кепатох оаха:

В моей душе клокочет гнев,
И без сомнений
и без страха,
Вы, выдержав
державный гнет,
Остались гордыми, вайнахи...
Вы дрались
под Алхан-Калой,
Стояли насмерть
у Долакова,
Но пред бедой стоять
скалой
Судьба вайнахов
предрекла вам.

Наьна мотт хьеха таро яц

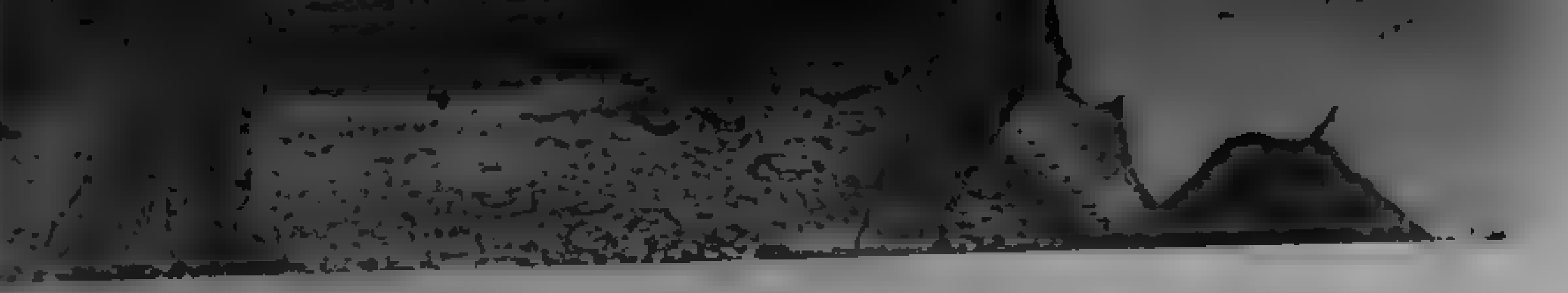

ПЕРМЬ. Диъ шу гаргга ха я ловзаш довхкача бераша цlерала чу тесса газови баллон иккха хьаьнна гарг ворогla а кхийтта бархl шу даьннача Климов Димай [illegible] Медицински [illegible] дата Пермски медицински института госпитальни хирурге кафедра ассистента Сергей Германовича цу хиналца вlалла дулургдац аьнна хеташ дола хlама дир: из ког цо дlатийгар.

Цу хана шерра дувцар из хlама прессе. Цул тlехьагlа массехк операци яьй С. Г. Суханова а цуй хьехархочо АМН академика, Пермски медицински института ректора Е. А. Вагнера а. [illegible] хирурга Г. А. Изнарова методагlа, из лаьрххlа Перме вена хиннав. кlаьнка ког 03 дийнахьа 8 сантиметр бlаьхбаьб.

Дима когашца лелаш ва, аьхки цхьайолча хана велосипедаца а лел. Из школе ух. цхьабакъда физкультурах мукъавалийтав, реабилитационни дарба дайташ ва. Кlаьнка операци яьча лораша йоах дlатийга ког дика дlалетаб, из дегlа боагlа.

СУРТ ТlА: Дима [illegible] Инна Михайловнаца цуйна операци яь лораш академик Е. А. Вагнер (аьттехьарвар), С. Г. Суханов волча консультаце баьхкаб.

А. СЕДЕЛЬНИКОВА сурт. (ТАСС фотохроника).

Наьна мотт хьеха таро яц

Сунженски районе № 1 йолча юкъерча школа дешархошта юкъе 50 процент гlалгlайн нохчийн бераш да. Хlаьта, миштад царна наьна мотт lомабара дола гlулакх?, — аьнна, школа завуч йолча Глебова Альбина Егоровнайга хаьттача, цо лоаццa жоп делар, тха цхьаккха тайпара таро яц бераштa наьна мотт хьеха.

Кхоалагlча цхьан классе наьна мотт хьехаш я Исаева Фатима. Бакъда, балхах дог ваккхал халача хьала тlа я Фатима, хlана аьлча, вайнаьха меттала яздаь цхьаккха тайпара книжкаш дац, программа яц. Массаза а городе программа я аха езаш хул хьехархо.

— Берашта наьна мотт хьеха тхоаш декхарийла долга ховш да тхо, цул совгlа, берий шоай а ба боккха безам гlалгlай а нохчий а метташ lомаде, эрсий бераш а дар иштта моттигерча наьха метташ lомаде раьза. — йоах Глебовас. Цхьаькха а да цу юкъе доагlаш: эрсий а кхыча къамех долча берашта нохчийн гlалгlайн метташ, оамалаш, культура, искусство йовзаш хиларга хьежжа хургба берашта юкъера безам, бувзам, доттагlал.

Бакълув хьехархо. Школашка наьна мотт lомабара дола гlулакх ледар хилар бахьан долаш доккхий зенаш дувл наха. Къаман культура а истори а довзара боарам лохлуш латт.

Цкъа санна, дукхаза а из дош айдаьд вай республикерча газета оагlонаш тlа, дийцад радио, телевидене гlолла. Цхьабакъда, дувцарал совгlа хувцалуш цхьаккха тайпара хlама-м дац. Фуд бахьан, малав цу гlулакха оарцагlвала везар, хьаша тlа ба из лоархlаме бехктокхам? Халкъа образоване министерство яц-теш эггара хьалха цу гlулакха оарцагlъяла езар?

Къайле йоацаш ховш ма дий республике дукхагlа йолча школашка наьна мотт хьехара дола гlулакх ледар долга. Кхыметтел вайнаьха бераш классашка дукхагlа долга.

Цаl шиъ специалист волча а таро яц боаггlача боараме мотт хьеха. Масала, Сунженски районе № 2 йолча бархlшерарча школе цхьоалагlча классера денз иийслагlча классе, кхаччалца наьна мотт хьехаш лоархl. Ворхlлагlча классе берашка учебникаш а разработкаш а яц, иштта бархlлагlча эррига классе шиъ доацар учебник дац. Кхы дlахо пособеш дац. Цудухьа цхьаккха тайпара таро яц хьехархочун берашта цlагlа lомадергдолаш задании яла. Иштта латтача хьале мегаргдий школе наьна мотт lомабу, аьнна ала. Мегаргдац.

Т. МАЛЬСАГОВА.

нохчийн гlалгlайн бераш Деррига берашта юкъе уж белгалдар оамала, шоай хьехархой сий дарца, дешара тlакхерца, дисциплина йолаш хиларца. Математикен физикен lомадара къоастта тlакхуваш дар уж 10 класс чакхйоаккхар геттара дика дешаш.

Са хиннача дешархоша — нохчашеи гlалгlашеи берриганеша цlена дешаш чакхъяьхай лакхерча дешара заведенеш. Цхьаккха а тайпара озабезам бергбола хlама [illegible] юкъе доацаш, сара корта ца тохаш, хlана аьлча шоаш масса а предметаш дика ховш хиннадаь, кхыметтел эрсий метта а оценка йиъкел лохагlа яцар цар.

Хlанз уж болх беш ба городашка Грозне, Магlалбике, республикал арахьа. Царца бувзам лоаттабу аз, уж, шоай тарделча, со волча хьоашалгlа а боагlа. Дукхаза а Казахстанера царцига хьоашалгlа вена хиннача тlехьагlа (хlаьта со хиннав Салатовгlар, Галаевгlар, Фаргиевгlар, Мержоевгlар, Евловгlар, кхычар дезалашка), со ваха хайнав Орджоникидзевски станице, хlанз цига вахаш а ва. Лакашта «ларингит» яха лазар кхийтта школера болх бита бийзар са. Аз болх баьб «Сунженскпсельхозэнерго» яхача предприяте директор волаш. Укх тlехьарча шерашка юха а болх бе волавеннав со № 4 йолча Орджоникидзевски юкъерча школе дешархошта юхьанцара тlема говзал lомаеш.

Аз доккхал ду хьехархо волаш школе хьийга къа, къаьстта Лугански школе хьийгар, сай зехьа ца дайна хиларах, вешта аьлча са дешархоша аз шоашта мел хьийхачох бизза пайда ийца хиларах, царех бокъонца сацаца уж биэза бола вай Даьхен гражданаш ба.

Вайнаха хетаь ер байташ язъяьй аз. Со литератор а поэт а вац пудухьа бехк ца баккхар дех аз.

С. Семенькова, язъяь стихотворени эрсий меттала кепатох оаха:

В моей душе клокочет гнев,
И без сомнений
и без страха,
Вы, выдержав
державный гнет,
Остались гордыми, вайнахи[illegible]

Вы дрались
под Алхан-Калой,
Стояли насмерть
у Долакова,
Но пред бедой стоять
скалой
Судьба вайнахов
предрекла вам.

Но новый царь уже
в Кремле,
Над оспинками —
круто бровь...
Россия, по твоей земле
Течет, течет
людская кровь.

Отцов и дедов он уверил,
Что он наследник Ильича,
Но все крепчали тюрем
двери,
Зверела «правда» палача.
И вот он —
«вождь народов мира»,
Вампир в обличии Генсека,
И сущность
злобного вампира
Узнали вы,
как знали «зеки».

Но кто бы мог тогда
поверить,
Что ингуши и что чеченцы
Уйдут, как в ад,
в степные двери
И станут
спецпереселенцами?

С. СЕМЕНЬКОВ,
Сунженски района Орджоникидзевски № 4 йолча юкъерча школа хьехархо.

ЦИРКЕ — КЕРДА ПРОГРАММА

Укх деношка Грозненски цирке дlахьокха йолаьй керда программа «Медвежий цирк». Тиш Юлана кулгалдеш а советски цирка артисташа дакъа лоацаш а йола гастролеш дlайолаьй.

СУРТАШ ТlА: цирковой программа фрагменташ.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурташ.

21.30 — «Илли сага дагарахад» поэта Л. Дербенева авторски сайре.

22.45 — Актуальни интервью.

22.55 — Л. Дербенева авторски сайре дlахододар.

00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйрийнара гимнастика.

8.15 «Деррига а ха безам ба са» яха киножурнал.

8.35, 9.35 — Биологи 11-гlа класс.

9.05 — Испански мотт. lомабу 1-ра шу.

10.05 — Испански мотт. lо[illegible]

10.35, 11.35 — Литература 10-гlа класс.

11.05 — lилма-довзийтара фильмаш.

12.05 — «Трусиавчанка» яхача халхара халкъа ансамбла концерт.

12.35 — Документальни фильма премьера.

13.05 — Дlалокх СССР халкъа артиста Ц. Такишвиле.

13.40 — Ритмически гимнастика.

14.10 — Б. Чичибабин. «Цlанкха а сайх поэт хиттавац соне».

15.15 — lилма - довзийтара фильма премьера.

15.25 — «Къонахчалла урокаш», «Портной», «Тешаш бехке бу» яха кинопрограмма.

17.25 — Информационно-публицистически программа.

18.05 — Киножурнал.

18.15 — «Нийсхо котъийла» (гlалгlай меттала).

19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

[illegible]

21.00 — Ха. ТСН.

21.30 — Ахмед хаанга [illegible]

21.40 — «Из [illegible]»

22.00 — Взгляд.

23.45 — Ден дуа [illegible]

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйрийнара гимнастика.

8.15 — «Деррига а ха безам ба са» яха киножурнал.

8.35, 9.35 — Музыка 3-гlа класс.

9.05 — Английски мотт. lомабу 1-ра шу.

10.05 — Английски мотт. lомабу 2-гlа шу.

[illegible]

11.05 — «Мама, папа, [illegible]»

12.05 — Документальни фильма премьера.

12.25 — Иллюзион. «Голубое на голубом» яха художественни фильм. (Итали, 1958 ш.).

14.25 — Молдавски Печахьалихен филармоне педагогаши студенташи выступаеду.

15.10 — «Небывальщина» яха берашта дола фильм-концерт.

15.50 — «Продиктовано временем» яха телефильм.

16.10 — «Боахама расчет юкъеяьккхача» («Электроинструмент» завод) (гlалгlай меттала).

17.00 — «Даьхенах дола дош» М.-С. Плиев (гlалгlай меттала).

17.30 — Аренда — кхиамашна тlебаьду некъ (нохчий меттала).

18.10 — Киножурнал.

18.20 — Информационно-публицистически программа.

19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

РАДИО

22 МАРТ, ЕРА

7.30 — Сихдалар юхаувзарца.

7.40 — Хоамаш.

7.55 — 8.00 — Музыка. Хоаттам.

8.15 — Передачай программа.

8.20 — Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 — Литературеи искусствои (нохчий меттала).

11.15 — партии 28-ча съездага йола КПСС ЦК платформа проект ювцаш.

11.30 — Доал доацача боахамий адресаш.

11.45 — Бехктокхама дефицит (гlалгlай меттала).

15.30 — Лаьтта леладархой — арендатораш болча (гlалгlай меттала).

15.45 — Музыка.

17.15 — Передачай программа. Хаоттам.

17.16 — 18.00 — Шоана, юрта къахьегамхой (гlалгlай меттала).

18.00 — Керда хоамаш.

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).

18.30 — Музыка.

18.40 — Поэта денаш дола дош (гlалгlай меттала).

18.55 — 19.00 — Музыка (гlалгlай меттала).

23 МАРТ, ПlАЬРАСКА

7.30 — «Юрта lуйренаш».

7.45 — Хоамаш.

7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.

8.15 — Передачай программа.

8.20 — Республикански газетий обзор.

8.30 — «Деррига вайх тийша да». Микрофона хьалхашна ва поэт Яндарбиев З. Радиоладугlархоша дехарах (нохчий меттала).

8.50 — 9.00 — «Дотагlал». Гlумкий меттала передача.

11.15 — 12.00 — «Гlаьнарча шерий иллеш» (нохчий меттала).

17.15 — Передачай программа. Хаоттам.

17.16 — Перестройка: гlулакхаши проблемаши (гlалгlай меттала).

17.31 — «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).

17.46 — 18.00 — Концерт.

18.00 — Керда хоамаш.

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).

18.30 — 19.00 — Халкъа ашараш (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гlоллеи Грозненеи кlезига-дукха морхаш а йоалаш, коачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 15—20, Грозне 18—20 градус йlовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йоалаш, коачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 0—5 дийнахьа 12—17 градус йlовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Суда залера

Бlарг хилар

Мехкдаьттахой геттара кlезига хулаш моттиг я Малгобекера «Мехкдаьттахо» яха ресторан. Дукхагlча даькъе цу чу ниийслу корта бохабеча маларашта тlаккхуваш бараш, кулгаш кlомлураш, дердайна лелараш. Масала, дlададахача шера 8-ча ноябре укхаза кхаьчар Тийрка нувр тилла ший низ кхоачаргба, аьнна, хеташ вола Баталов Къарам-Солта Мовсар.

Дог айденна хила бахьан долаш вар из. Цуннеи цун нейца И. Гойговнеи хьалхашка истола тlа латтар къаракъа шиш шушеи тlакхалла хlамеи. Эггара хозагlдола дешаш, аьнна, берте бихьар хьалхара кад, тlаккха шоллагlа, кхоалагlа... Хlанз метто кертага ладувгlацар. Из дезаделанзар уллув латтача истола тlа баьгlача Инаркъерча кагийча наха. Гlар-тата айделар. Иразa, дов хиланзар, кагий вах ресторанера арабаьлар, шоаш дlабахале хьалха газета тlа lоазде тоам боаца массек дош а аьнна.

Уж дlабахалцца сабар а даь, корзагlвала волавелар Баталов. Хlара сахьата алсамйоалаш йоагlар цун дег чура эгlазал. Юхтера а Инаркъе ваха а шийна халакхетар даьча кагийча нахах дом дlабахийта а лаьрхlар цо. Ак аланзар И. Гойговс а, уствешийна уллув ваьлар из. Цхьабакъда, довхои хьалаха аьттув ца боалаш юхабийрзар уж.

Цlенгахьа бода никъ Долакоарча «Шовда» яхача кафена йисте гlолла чакхбоалаш бар. Цу моттиге вlашагlбетталуш хиннараш а «Мехкдаьттахо» яхача ресторане хулаpел дукха эргаш бацар. Цу чу а баха, къаракъа шуша «хоарцайир» новкъосташа, чхьагlар тlа а молаш.

Шоана гуча бесса, чоапилг кlалтlаьнна вар Баталов цlенах кхетача хана. Хlанз ше цхьаь висар из, цхьабакъда, lовижа ланзар... Дlахо цо даьчох халкъа суде дийцар М. Албогачиева.

— Массехк ди хьалха са веший автомашина йигаяр. Мел чlоагlа лехарах корадийнзар из. Цудухьа «эlакхьокха» лаьрхlар оаха: са доалахьара «ГАЗ-24-10» яха машина лочкъаль «Жигули» лаьттача дlа а оттаиь. Къу тlаварга чlоагlа сатувсаш дар тхо. Машина эррига наlараш чlегаш теха дlа а къайла, шин тоабана декъа а денна, кlийле йир оаха. Бийса юкъе яхача хана цхьа саг гучаваьлар. Кхера везаш хlама доацилга кхетадича, машина тlавахар из. Кастта салона чу сердал яьлар. Кхы хье ца луш, тlадайдар тхо къу лаца. Каста Баталов тха бе вар.

— Хlанз фу леладу lа? — хаьттар оаха цунга.

Мишта фу леладу? — аьлар цо. — Цlагlа леладеш дола жlалиг хахка воллар со.

— Хьай машинаца хехкача бакъахьа дацар-те lа из? — аьлар оаха.

— Ер наьха машина я ала доахк шо? — цецваьлар Баталов. — Ара хlана латт ер цхьа да волаш яле? Яц даьра ер-м наьха машина, массане юкъара я-кх.

Дика хьежача гучадаьлар, машина чу ше нийсвеннача лоацдача юкъа зажигане саьргаш хьалаха а уж хоададе а Баталов кхоаваьлга. Хьагучох, цу даькъе говзал йоаллаш вар из.

Дош дувцача хана ше наьха машина йодае гlертара бахьан хийцар Мовсара. Жlалиг хахка уйла йолаш хиина вацар из, Инаркъерча кагийча наха бекхам бе ловш вар. Цхьабакъда, халкъо судо уж шаккхе бахьан теркал дийзар, зуламхочоа доаггlаш дола таlазар а дир.

С. САИДОВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахема — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22 89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ03027.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1137.

Масса а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дена ★ ШОАТТА, 24 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 35 (7849). ★ Мах 3 кӏеп.

Халкъий барт чӀоагӀбе

Дьсса хабараш эшац

Тахан вай мехка латта сурт дика кхетаду вай СССР халкъа депутатий съезде а Лакхехьарча Совета сессешка а халкъа депутаташа деча къамаьлашка ладийгӀача: экономика геттара тишъенпай, ауламаш дераш, кхааш нйдераш дукха баьржаб, халкъа социальни, культурни, материальни хьал тишденнад, ловзадаьннад къамашта юкъера гӀулакхаш. Уж а кхыдола а лертӀардаьнна хӀамаш вай обществага тӀехьаленна кхаьчад Ленин венначул тӀехьагӀа цхьаьнца хӀиллаицна нах шийна тӀехьабаха а хайна. Ӏаьдал ший бе деллача Сталина, цу къизача аьхко, ленински политика харцахьча новкъа лостаярах. Цу политиках хада ца могаш юхейнсар а хӀалакьлий мехка экономика ювлаенна лаьттача хана хиннача вай партен пачхьалкхени кулгалхоша.

Къаьстта чӀоагӀа хӀаматехай цар къамашта юкъерча гӀулакхашта. «Даькъала хилда халкъашта юкъера доттагӀалл» яхаш лозунгаш а долаш, боккъонца лелаьь политика уж вӀаши хийрадоахаш яр.

Цу бӀехача политико лийрхӀар, общество кхы дӀахо цу наькъагӀа яхача хӀалак хургхилар кхетадаьд тахан парте. Цудухьа, дӀайолаьлй цо наьха санхетам хувцара, общество эргаяккхара тӀаерзаяь перестройка. Цо бокъо еннай советски наха, моллагӀча къамах уж бале а, шоай дагардар, шоашта баьъахьа хетар гуччахьа дӀаала, хьайиллай бокъонца йола демократи. Цхьабакъда, шин тайпара кхетае йиш йолаш яц из. Цена демократи я мехка, советски халкъашта, цар барт тоабара, экономика дегӀайоалаяра тӀехьа волчо ювцар.

Цхьабакъда, укх тӀеххьарча вай республике, дагадеххача хана, цу гӀулакха енна бокъо яле а сие а митингаш я еш. Митингаш ьяр аьйна дулхи даьттен дукхагӀа хургдац тикай тархеш тӀа, тӀабувхача гӀирса тоалургдац вай. Воай вахар тоадалар дезаш вай дале, воашта тӀадехка декхараш тешаме кхоачаш а деш, болх бе, хьинаре къахьега деза. Вайна ховш ма дий, лочкъорпа, базарца, тийшача балхаца Ӏоадаь рузкъа тӀехьаленна тӀехьенга кхаьчача пунах цунна беркат даргдоацилга.

Тахан вай Нохч-ГӀалгӀай республике дов-шов доацаш, къамаш вӀаши барта долаш бах нах. Цо хьахьокх наьха санхетам лакха хилар. Цудухьа вайцига бахача массе а къамах болча наха дӀахозалда, аьнна, ала безам бар са: укх тӀеххьарча хана митингашца чӀоагӀа хьакхашта даьннад вай, пайдана доацача дешашта ӀетаЬ ца а еш, наха а Ӏаьдало а бакъъергйолаш, цига кхайкадеш дола дешаш кхоачашдулургдолаш мехкаи нахан, тӀехьаленна пайдана хургдолаш вӀашагӀтеха е еза митингаш, еча хана закона дӀадетхача тайпара а еш. Ӏаьдало хьаенна цхьакка бокъо а йоацаш, водарвоагӀар, дӀр дайнар хьатӀа а кхеташ, тоабаша митингаш елга геттара харц хӀама да. Ишта уж йол, дикача, йоагӀаш еча, бакъахьарча митингий сий доадергда дьсса хабараш дувцараша.

А. ПЛИЕВ,
РСФСР культура заслуженни болхло.

КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома VII пленум

Селхан г. Грозне хилар КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкома VII пленум.

Пленум хьежар организационни дешага. Кхьча балха тӀа хьожаярца КПСС обкома общи отдела заведующе декхарех мукъаялинтар нов. Гетта. Цу отдела заведующеьла чӀоагӀбир нов. Неделькова. Идеологически отдела заведующелла чӀоагӀбир нов. Яндаров, хӀаьта къамашта юкъерча гӀулакхий отдела заведующелла — нов. Дадуев.

Российски партийни конференци кийчъяра йолча комиссена юкъевахийтара областной партийни организацега могавир нов. Кривошеев.

«Областной партийни организаце отчетно-хоржамий кампанеш чакхъяхарахи КПСС XXVIII съезде а XXI-ча Нохч - ГӀалгӀай областной партийни конференце а делегаташ харжара порядках» доклад бир парте Нохч-ГӀалгӀай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева.

Доклад ювцаш прениешка къамаьлаш дир Ю. Усамова — КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретара, В. Кривошеева — «Красный молот» яхача объединене партхома секретара, В. Хадзарагова — КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара, У. Мислаурова — «Назрановски» совхоза парткома секретара, В. Ткачевас — «Старогрознефть» НГДУ оператора, Х. Витушева — КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара, [illegible] НГӀАССР [illegible] «Чечингстрой» яхача производствени тӀехьалон - монтажан объединене парткома секретара, В. Ерыньюс — Сунженски района «Победа» яхача колхоза парткома секретара, В. Сагаева — КПСС обкома члена, В. Зайцева — «Оргтехника» объединене парткома секретара, Ш. Гадаева — КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхарча секретара.

Пленума бӀах чакхбоалаш къамаьл дир Д. Г. Завгаева.

КПСС XXVIII съезд гулъяра ханах, отчетно-хоржамий кампани парте чакхъяккхарах, съезда делегаташ оттабара нормах а уж харжара порядках а 1990 шера 16 марта баьча КПСС Центральни Комитета соцамга хьежжа, VII-ча КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкома пленумо лаьрхӀар:

1. Городскойи районни парторганизацей отчетно-хоржамий партийни конференцеш 1990 шера апрель-мае чакхъяха. КПСС горкомашта, райкомашта партийни группашка, цеховни юххьанцарчей партийни организацешка отчеташ а хоржамаш а КПСС XXVIII съезд чакхъяьнначул тӀехьагӀа делга могаде. Хилазза оргйсацача моттигашка цхьайолча партийни организацей лоькерча звеньяшка отчетно-хоржамии собранеш чакхъяха йиш я [illegible] бакъда, [illegible].

2. XXI-ча Нохч-ГӀалгӀай областной партийни конференци 1990 шера 9 июне чакхъяккха, укх тайпара дешаш [illegible]:

1. Республике перестройка деламахи областной партийни организаце декхарехи. КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкома отчет.

2. Областной парторганизаце ревизионни комиссе отчет.

3. КПСС Нохч - ГӀалгӀай обком харжар.

4. Областной парторганизаце контрольно - ревизионни комисси харжар.

5. Нохч - ГӀалгӀай областной партийни организацегарча КПСС XXVIII съезда делегатех.

Нийса лоархӀалда КПСС платформаца а Уставаца а дувзаденнача дешашна хьалхара дош дувцача хана хьожилга.

3. XXI-ча Нохч-ГӀалгӀай областной партийни конференце бохийтараш КПСС 70 членагара цхьа делегат волаш бахийта.

4. XXI-ча Нохч-ГӀалгӀай областной партийни конференце делегаташ шеррача демократически кӀийлен тӀа, дикагӀвар харжа гӀерташ, альтернативна йолаш а берригача коммунисташа юкъарчал доацаш даькъа а лоацаш харжанза баргбоацаш лоархӀалда. КПСС обкома партийни строительстваи кадрови балхан йолча комиссе кийчъяьча порядкагӀа (из йоалаю).

Хержача делегатий спискаш кийча а йий, XXI-ча областной партийни конференце дӀачу ту КПСС городскойи [illegible]

5. Партийни организацешта, коммунисташта, общественноста хеташ лар тергал а деш, Нохч - ГӀалгӀай областной партийни организацегара КПСС XXVIII съезда делегаташ хоржалба юкъарчал доацаш юххьанцарча партийни организацеш к а р а, цхьанмандатни хоржамий округашка, КПСС ЦК Пленумо оттаьча порядкагӀа.

6. КПСС XXVIII съезда делегаташ хоржилга чакхдаккхара областной парторганизаце комисси хоржийла (йоалаю).

7. Конференцешка делегаташ харжара демократизаци яр духьа, хӀаьта иштта кулгалду партийни органаш харжар духьа КПСС керда Устав тӀаоцалца КПСС ЦК мартовски (1990 ш.) Пленума решени КПСС горкомашта, райкомашта, юххьанцарча партийни организацешта дӀа а йовзийташ, укх положенешца хьалхара лелае еза:

хержарг лоархӀ кхьача кандидатех дукхагӀа голосаш гулъяьраш, бакъда, собране дакъа лаьцача КПСС члений, конференце делегаций, партийни комитета е хоржача кхьча органа члений ахалел дукхагӀчар тӀехьа нхаж тессабале;

йоагӀ-йоагӀача парторганизаце, конференце эггара лакхера орган йолча партийни собране бокъо я партийни комитета хьалхара секретарь (секретарь), хоржаш вола кхьвар собране е конференце ерригача составаца харжа. Из деча хана — хоржаш вола саг дӀахо йодача хана хувнара порядок оттаю.

8. Отчетно-хоржамий соб[illegible] [illegible] а партийни организацей гулахаш, партийни болх [illegible] деларш. КПСС платформа а Устава а проекташ ювца еза.

КПСС горкомаша, райкомаша дииза даргдоацар да отчеташа а хоржамаша а съезда еча ерригача кийчоно коммунистий бе-бе уйлаш хьагучаяхара гӀо дар, моллагӀчунна хеташ долчун сий деш хилар, кӀезигагӀбарии шоай позици дӀайовзийтащ йиш хилар.

КПСС XXVIII съезда кийчо яро новкъостал де деза коммунисташ идейни а организационни а кхотабара, кхьара партийни организаце денол айдара, обществера КПСС авангардни лоархӀам чӀоагӀбара, перестройка декхараш кхоачашдеча цун хьинар айдара.

Къаьстта теркам тӀабахийта еза перестройка гӀулакха мутӀахьа бола коммунисташ, партийни организацеша хьаллоаца, партийно - политически методаш караерзаь керда нах партийни балха юкъебаара, парте XXVIII съезда решеней кӀийлен тӀа КПСС кердайоаккхача хаьдда гӀулакхаш чакхдаха низ дӀакхоачарг а болаш.

9. Городской, районни партийни конференцеша XXI-ча Нохч - ГӀалгӀай областной партийни конференце адресагӀа, парторганизацешта хетар теркал а деш, КПСС обкома составана а контрольно - ревизионни комиссешта а юкъебахийта могача кандидатурех предложенеш телилга оттадолда.

10. КПСС обкома бюрона тӀадуллалда КПСС XXVIII съезда, XXI-ча областной партконференцена кийчо ярца бувзабенна болх КПСС обкома членаш а членалла [illegible] тӀа шерра юкъейоахаш, гласно а гуччахьа а белга. Конференцена хержача делегатех областной партийни конференце материалаш кийчъяра комисси (группа) вӀашагӀъелда ийса хургда.

Наха дӀадех

ДӀадахача кӀира хинна эггара йоккхагӀйола, мехка вахаре гола тохаш хинна политически событеш, аьйха ювзаенна я КПСС ЦК мартовски Пленумаца. ХӀана аьлча, дерригa халкъ бӀарг тӀера ца боаккхаш хьеж партена перестройка яра, из кердаяккхара процессашка. ХӀаьта парте шийн мутӀараш, вахаро дӀадехачунга хьежжа, кхотадарах, тоадарах, демократизацена шерра никъ хьабелларах, наха юкъе беча балха формаш а методаш а эргалхарах дукхагӀча даькъе тийша да КПСС хьалхленцен цо кулгалдеш дӀайолаьча революционни перестройкас толам баккхар.

Массанахьа шерра дӀалоладеннад парте XXVIII съезда кийчо елга. Коммунисташа а парте боацараша а теркам тӀабахийта ювц КПСС ЦК платформа проект. Боккха лоархӀам болча цу документа тӀа кӀоаргга тохк парте [illegible] социально - экономически а политически а проблемаш къоастаяра наькъаш, хьаькх вай общество кердаяккхара де делараш.

Цу боккхача балха юстара латтац Нохч - ГӀалгӀай партийни организаци а. Масала, шӀаккха а ца хиннача тайпара дукха фусамаш, социальна быта учреждениеш хьаллъе дерхӀ вайцига укх шера. Диагностически центрана дӀадешнад парте обком чуйоза доккхий шенош, наха долча гӀулакха дӀаеннай цар дачаш, хьал ца еш [illegible] экологена [illegible] предприятеш, [illegible]

дац. Царна эш ха, республика берригача къахьегамхоша пхьарсаш хьал а хьекха болх бар, кхоачамбоацарашта пӀелгаш тӀахьокхарах кхоачамбаь а ца Ӏеш, уж дӀадахара, хӀара предприяте, организаце, колхоза, совхоза экономика айяра хаьдда наькъаш лехар, хӀаране шийна ховр-могар хьадар. Долче, мел дукха митингаш ярах, мел дукха къамаьлаш дарах дукхагӀа хургьяц наха саттота эша квартираш, школаш, больницаш. ЮтӀакхетаргъяц цхьа килограмм дулх, цхьа литр шура, дикагӀа хьувнъаргдац ялат. Из дерригa дӀадаьлча, митингаша кхотадергдац вай. ЧӀоагӀбергбац вайна юкъера барт, вошал, мицкхала зархатал хӀама дергдац геттара ира латта экологически хьал тоадара, нохчийи гӀалгӀайи исторе а культура а памятникаш лорадара, къаман духовни а нравственни а маьхаленаш дегӀайоалаяра [illegible] [illegible] [illegible] массане къахьегар, моллагӀча къамах из вале а, хьайна юте вахачун - болх бечун сий дар, из лархӀар, [illegible] хьангара гуча доала хӀама невкъостал эшаца дaлийтар, [illegible] къахетаме хилар.

Цхьабакъда, митингаш лаьгӀлуш яц. Масала, Ӏаьдалаша цхьаккха бокъо енна йоацаш, митинг ю яхаш парте обкома хьалхашта [illegible] [illegible] лаьттар. Х. Бисултанова тоаба [illegible]

номически программаш кхоачашъе йолаеннай парте областной комитет, — аьлар Социалистически Къахьегама Турпала Ш. Хадисова. — Долче, вай массане декхар да парте обкома хьалхленца дӀадоладаьр хьинаре къахьегарца хьаллацар, цхьа сахьат зехьа доа ца деш тӀаеӀӀа болх бар. ХӀаьта Х. Бисултанова а цун тоабас а кхоачамбу дьсса къамаьл дарах, гӀалаташи дииза дисараши бетталдахарах.

Митинге къамаьлаш дьча «Красный молот» объединене цехови парторганизаце секретара П. Зивилова, преподавателя Х. Магомаева, Грозненски биохимзавода директора Б. Дагаева, НГӀАССР производствени кооперативий союза председателя С. Медуева, перестройкана гӀо дара «Халкъа фронт» яхача формальни боацача боалама викала Л. Салигова, актера М. Дудаева, поэта З. Яндарбиева [illegible] [illegible] демократи а демагоги а, гласность а экстремизм а цаӀ доацилга, хабарашца экономика айе, [illegible] [illegible] [illegible] СССР Лакхехьарча Совета [illegible]

КВАРТАЛА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

[illegible] пятилетка тӀеххьарча шера къаьстта дика къахьег [illegible] Горачоевски бурув тохара балхий управлене буровой [illegible] УБР коллективашта [illegible] задани укх шера 17-ча марта кхоачашъяьй цар. Хьалхарча квартала планагӀа тоха дезаш хинна бурув 8100 метр йолча, цу денга кхачанехьа техад 8210 метр бурув. Ер бутт боллехьа тӀабогагӀача апрель бетта чотагӀа цар кхи а тоха я [illegible]

коллектива кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Еррига календарни ханах пайда эцаш яр 80 процентага дӀакхоачалый цо. Халача балхашта механизаци а автоматизаци ярах, дикагӀйола балха методаш прогрессивни технологи балха юкъеккхулӀарах къахьегама овсарле лакхъяра пачхьалкхен план 17 процент

ча хӀара буровой станокаца бетта бурув тохара коммерчески скорость задани 40 процент тӀехкхоачашъяьй цар.

Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоларах, бурув тохарга дӀабеламах планагӀа лаьрхӀачул 2,2 процент лохбарах ладанет тӀех цхьа миллион сомагӀа сом [illegible]

за дакъа а лоацаш, къаьстта дика къахьегаш Савельев Геннадий, Керимов Исаа, Дравурбов Алексей, Алимсиев [illegible] керте лаьттача буровой коллективаш. Цар цхьанна сменна дӀалаьцар бурув тохара задани 110 процент кхоачаш [illegible]

[illegible] Д. Г. Заваева.

Доклад [illegible] пренеш[illegible] Ю. Усамова — КПСС Урус-Мартановски райкома хьалхарча секретаря В. Кривошеева — «Красный молот» яхача объединене парткома секретара, В. Халзарыгова — КПСС Гудермесски горкома хьалхарча секретара, У. Мислаурова — «Назрановский» совхоза парткома секретара, В. Тна[illegible] — «Старогрознефть» НГДУ оператора, Х. Виту[illegible] — КПСС Грозненски райкома [illegible] секретара [illegible] ЧИАССР маьхашта йола 1а паччахьалкхен комитета председатела, А. Джукаева — «Чечингстрой» яхача производственни г1ишлон - монтажни объединене парткома секретара, В. Брынькос —

1. Городской1и районни парторганизацей отчётно-хоржамий партийни конференцеш 1990 шера апрель-мае чакхъяха. КПСС горкомаштеи райкомаштеи партийни группашка, цехови юххьарчей партийни организацешка отчеташ а хоржамаш а КПСС XXVIII съезд чакхъяьлачул т1ехьаг1а делга могаде. Халанза [illegible] моттигашка цхьайолча партийни организацей лоьрча [illegible] отчетно-хоржамий собранеш чакхъяха йиш [illegible] укх шера апрель беттал т1ехьаг1а йоацаш.

2. XXI-г1а Нохч-Г1алг1ай областной партийни конференци 1990 шера 9 июне чакхъяккха, укх тайпара деш повестка а йолаш:

[illegible] областной партийни конференце делегаташ шеррача демократически к1ийлен т1а, дикаг1вар харжа г1ерташ, альтернатива йолаш а берригача коммунисташа юкъаварчал доаццаш даь а лоацаш харжалаз боргбоалаш д1ахьалда. КПСС обкома партийни строительствай кадрови балхан йолча комиссе нийсъяьча порядкаг1а (из йоалаю).

Хержача делегатий списказ кийч а йий. XXI-ча областной партийни конференце [illegible] районни конференцеша.

5. Партийни организацешта, коммунисташта, общественноста хеташ дар теркал а деш, Нохч-Г1алг1ай областной партийни организацегара КПСС XXVIII съезда деле-

тийни комитета е хоржача кхыча органа члений ахаиел дукхаг1ар т1ехьа кхаж тессабале:

Йоаг1-йоаг1ача парторганизаце, конференце эггара лакхера орган йолча партийни собране бокъо я партийни комитета хьалхара секретарь (секретарь), хоржаш вола кхывар собране е конференце ерригача составаца харжа. Из деча хана — хоржаш вола саг д1ахо йолча хана [illegible] порядок оттаю.

8. Отчетно-хоржамий собранешка, конференцешка к1оаргга а массе оаг1орахьара а партийни организацей г1улакхаш, партийни болх овлангара деиз тоабара дезараш, КПСС платформа а Устава а проекташ ювцаза.

[illegible] партийни конференцеша XXI-ча Нохч - Г1алг1ай областной партийни конференце адресаг1а, парторганизацешта хетар теркал а деш, КПСС обкома составана а контрольно - ревизионни комиссега а юкъебахийта моггача кандидатурех предложенеш тедилга оттадолда.

10. КПСС обкома бюрона т1адуллалда КПСС XXVIII съезда, XXI-ча областной партконференцена кийчо [illegible] болх КПСС [illegible] кандидатий а, партийни актив шерра юкъеозаш, гласно а г1уччахьа а белга. Конференцена хержача делегатех областной партийни конференце материалаш кийчъяра комисси (группа) в1ашаг1ъеллача нийса хургда.

КВАРТАЛА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Шийтталаг1ча пятилетка т1еххьарча шера къаьстта дика къахьег Горячеводски бурув тохара балхий управлене бурувдеттараша. Республикерча УБР коллективашта юкъе укх шера льржача яхье хьалхара моттиг д1а ца хецаш хьабоаг1а уж. Бурув тохара хьалхарча квартала задани укх шера 17-ча марта кхоачашъяьй цар. Хьалхарча квартале планаг1а тоха дезаш хинна бурув 8100 метр йолча, цу денга кхачалехьа техад 8216 метр бурув. Ер бутт боллехьа т1абеаг1ача апрель бетта чотаг1а цар кхы а тоха лерх1 б1аьш метраш.

Дог г1оздоахаш да УБР коллектива, кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Ерригача календарни ханах пайда эцаш яр 89 процентага. д1акхоачальй цо. Халача балхашта механизаци автоматизации ярах, дикаг1йола балха методаши прогрессивни технологии балха юкъеккхувлярах къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план 17 процент т1еххкхоачашъяьй УБР бурувдеттараша. Юкъера лаьрх1ача х1ара буровой станокаца бетта бурув тохара коммерчески сухала задани 40 процент т1еххкхоачашъяьй цар.

Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоларах, бурув тохарга д1абода мах планаг1а лаьрх1ачул 2,2 процент лохбарах заданел т1ех цхьа миллион сов г1а сом пайда баьб УБР бурувдеттараша паччахьалкхенна.

Уж толамаш доахача диза дакъа а ловцаш, къаьстта дика къахьегарца белгальяьнна я Савельев Геннадий, Керимов 1аьла, Драворубов Алексей, Адмиеев Висит керте латтача буровой коллективаш. Цар цхьаккха смена д1олхийтац бурув тохара задани 130 процент кхоачаш ца еш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

Лаьрх1ар кхоачашду

В. И. Ленина орден леладеча «Грознефть» производственни объединенена чуйоаг1ача предприятешта юкъе яьржача яхье шийтталаг1ча пятилетка шерашка хеддаьза хьалха латташ хьайоаг1ачарех я «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттагазови управлене коллектив. Цхьаккха шу д1адахийтадац цо паччахьалкхен план меттел т1айийца декхараш а дикка т1ехкхоачаш ца деш. Къаьстта беркате д1адоладаьд управлене болхлоша карара шу. Дерригача технико-экономически хьокхамий шиик бетта задания кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар цар. Х1аьта шоай потребителашта газ лоаттаяра паччахьалкхен план 110,7 процент кхоачаш а яь, йоаг1ачул дукхаг1а царга д1аккхачийтай миллиоигаш кубически метраш газ. Стабильни доаца газови бензин даккхара задани 143.1 процент кхоачашъяьй цар. Планаг1а лаьрх1ачул т1ех даьккхад из итташ эзараш тоннаш. Арахецача продукцега д1абода мах оттабаьча боарамал 9,3 процент лохбир.

Мехкдаьттагазови управленерча цехий коллективех цхьаккха а яц укх шера шоаш т1айийца декхараш дикка т1еххкхоачаш ца деш. Царех я Сальников Владимир Иванович, Куликов Александр Сергеевич, Дзгоев Борис Владимирович, Семенюк Александр Ефремович керте латтача цехий коллективаш.

Халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома решени

г. Грозне митингаш яра хаьдда моттиг белгалъяра хьакъехьа

г. Грозне митингаш чакхъяхара даькъе дика хьалаш хьакхоллар духьа, х1аьта ишта, «СССР-е собранеш, митингаш, уличны шествеш, демонстрацеш в1ашт1ехьъяхарей чакхъяхарей порядках» дола СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ кулге а лувцаш халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкомо решени яьй:

1. В. И. Ленина ц1ераг1ча майда т1еи «Кавказ» яхача гостиницана гонахьарча територе т1еи митингаш ца яйта.

2. г. Грозне митингаш яра хаьдда моттиг «Динамо» яха стадион белгалъякха.

3. Грозненски городской радиотрансляционни узла начальник нов, В. П. Антоненко митингаш йолча хана организаторий заявкашка хьежжа звукоусилителашца къамаьлаш ду нах 1алашбе декхарийла ве.

4. г. Грознерча чурча г1улакхий районни отделий начальникашта нн. Б. С. Чернявскена, Н. П. Байкона, В. Т. Акулована, В. М. Тишковна д1ат1адилла митинг йолча хана общественни порядок лораелга.

5. Транспорта, бувзама, административни органий отдела (н. Р. Т. Ахъядов), ГОПАП-ца (н. Т. Ошаев) цхьана митинга доакъошхой д1а-са кхувлара лаьрх1а пассажирски автотранспорт леларца дувзаденна дешаш сихха къестадайта.

6. Стадионера оборудовани лораяреи порядок 1алашъяреи бехктонхам митинга организаторашта д1ат1а билла.

1990 ш., 22 март.

г. Грозный.

Бокъо йоацаш Грозне хинна митинг

Самардийнахьа, нах болх беш болча хана йолаш йола порядок толха а еш Грозне хилар санкци йоацаш Х. Бисултанов керте латтача формальни йоацача объединене гулъяь митинг.

Б1аьш нах шоай г1улакхаш т1ара баьхабар, цхьайолча предприятей, учрежденей, транспорта балха рити толхаяьй, производствана материальни зе даьд. Митинге общественни порядок лоаттаяра юкъеэзад милици низаш, из бахьан долаш города кхыча участкашка т1ахьожам лоттабелга мелдалийтад.

Даьсса хабараш дувцара формаг1а митинге йийцай республика социально - экономически вахара проблемаш. Царех дуккха яраш х1анз къоастаеш латт. Городе а республике а шерра хьалде доладаьд наха чу1е ц1енош. Укх шера г. Грозне, масала хьалде лерх1 соахкарчул диазза дукхаг1а ц1енош, х1аьта юрта — ялхазза дукхаг1а. Уназц1ено лораяра материальни база товеча цхьадола г1улакхаш чакхдаьхад: медицински учреждешешта д1аеннай цхьайола административни здаеш. Тоалуш латт экологически хьал.

Шоашта хоиише, а царех цхьаккха х1ама хьоаха ца деш Х. Бисултанови цун оаг1ув хьаллоацараши г1ертар республике латта г1улакхаш харцахьа кхетадайта. Хьадагалувцаш х1амаш дувцар, йоахараш а кхыйола нисивуацеш а ювцар.

Белгалдаккха доаг1а митинге къамаьлаш даьраш цхьа барт болаш ца хиналга. Х. Бисултанова позицена раьза боацача дуккхача наха йоахар, цо дувцар республикера общественно-политически хьал толхаде г1ерташ да, перестройка декхараш кхоачашдара низаш в1ашаг1тохача. г1о дергдолаш дац. Нах эг1азбитабар экстремистски тайпара къамашта юкъера г1улакхаш ирдара т1ахьехаш цхьабараша деш хиннача къамаьлаша. Ц1ог1арч деттар вонхар, ца доаг1аш дола г1улакхаш ма леладайта, общественно - производствана даь зе хьатакхийта яхаш.

Паччахьалкхел хьалъяра, экономика, культура дег1айоалаяра дешаш митингашка ц1ог1арч а детташ къестадац, уж къестаду т1ате11а, ч1оаг1а болх а беш, долаш долча законодательстваги хьежжа наха къувлаш дола деррига дешаш кхоачаш п деш.

[illegible] организацена шерра шикъ хьабелларах, наха юкъе беча балха формаш а методаш а эргаяхарах дукхаг1ча даькъе тийша да КПСС хьалхлецо кулгалдеши д1айолалуча революционни перестройкас толам баккхар.

Массанахьа шерра д1аладеннад парте XXVIII съезда кийчо елга. Коммунисташа а парте боацараша а теркам т1абахийта ювц КПСС ЦК платформа проект. Бокъха лоарх1ам болча цу документа т1а к1оаргга тохк парте [illegible] галду эгтара ираг1а йола социально - экономически а политически а проблемаш къоасталра наькъаш, хьахьокх вай общество кердаяккхара де дезараш.

Цу боккхача балха юстара латтац Нохч - Г1алг1ай партийни организаци а. Масала, ц1аккха а па хиннеча тайпара дукха фусамаш, соцкультбыта учрежденеш хьалъе лерх1 вайцига укх шера. Диагностически центрана д1аденнад парте обком чуйола доккхий ц1енош, наха долча г1улакха д1аеннай цар дачаш, хьал ца еш йитай экологена зе дергдола предприятеш, дуккха кхьдола х1амаш ду. Х1аьта а республика социально-экономически а культурно-духовни а дег1айоалаеча 1алаьмате дукха проблемаш 1айнай. Уж махулла сихаг1а къоастаяра, наьха вахар аттача даккхара, уж мел эшачунца 1алашбара деррига низаш оарцаг1даьхад коммунисташа а Нохч-Г1алг1айчеч къахьегамхоша а. Къаьстта теркам т1абахийтаб нах фусамашца, кхачая продукташца 1алашбара, уназц1ено лораеча учрежденей болх тоабара а цар материальни база ч1оаг1ъяра а, къахьегама ресурсех боагг1ача бесса пайда эцара, экономика а политически вахар а дувладенна лаьттача шерашка хьахиннен к1оаргга овла хийцаи кулгалдара командно - административни система йохаяра, демократена а гласноста а шикъ хьабеллара.

Халахете а, уж чоалхане г1улакхаш цхьаболчарна хеттачен ловччен бесса тахан кхоана къоасталургдолаш хургьац наха [illegible] квартираш, школаш, больницаш. 1от1акхетаргьяц [illegible] килограмм дулх, цхьа литр шура, дикаг1а хьувкъаргац ялат. Из деррига д1арааг1а митингаша кхотадергдац вай. Ч1оаг1бергбац вайна юкъера барт, вошал, мискхала сирратал х1ама дерглац геттара ира латта экологически хьал тоалара, нохчийн г1алг1айн исторе а культура а памятникаш лорадар, къаман духовни а нравственни а [illegible] ка, хьалхашка латта уж бехктонхаме а чоалхане а декхараш кхоачашдара эш хаьдда г1улакхаш, дог лазаш а х1аман бала кхоачаш а вай массане къахьегар, моллаг1ча къамах из вале а. Хьайна юхе вахачун - болх бечун сий дар, из лархlар, вадий доаца х1ама хьайтара гуча, ца далийтар, новкъостал эшачоа оарцаг1валар, къахетаме хилар.

Цхьабакъда, митингаш лаьг1луш яц. Масала, 1аьдалаша цхьаккха бокъо енна йоаццаше, митинг ю, яхаш парте обкома хьалхашка шиъ дийнахьа лаьттар, Х. Бисултанова тоаба. нахага лерт т1а болх хьа а ца байташ. Фуд дувцар, фуд хьадехар? Дувцар да парте областной комитето керттера а лаьрх1а, хьогге кхоачашде оттадаьрех. Х1аьта хьадехар да цхьанна митинго де йиш йоацар кадрови дешаш къестаделга. Из деча хана бе-бе аьлдинташ, йоахараш арадоах, республика кулгалхоех тоам боаца къамаьлаш ду.

Самардийнахьа, Ленина ц1ераг1ча майдан т1а хиннача Грозне къахьегамхой викалий, интеллигенце, формальни йоацача объединеней митинге къамаьлаш даьраша бала а кхоачаш дувцар енна санкци йоацаш Х. Бисултанова яьча митингаша республикера общественно - политически хьал, порядок телхаелгах, дуккха нах балха т1ера а боахаш, экономикана зе делгах.

— Сага г1улакх дара, цун вахар тоадара т1аерзаль лоарх1аме социально - эко[illegible]

[illegible] кар. Х. Бисултанова а [illegible] из т1ехьабаьнна [illegible] арабаьккха [illegible] цилга, царна [illegible] доаллар шоашта [illegible] дола, демократи а демагоги а, гласность а экстремизм а ца1 доацилга, хабаршца экономика айе, кхьдола социальни дешаш къоастаде, къамашта юкъера барт-цхьоаг1о ч1оаг1ъе йиш йоацилга, дукха боацача наьха хьашташ къаман хьаштаца цар хьалха тувсилга, санкци йоацаш митинг е законо бокъо ца лулга, г1алг1ай къаман автономех дола цои цхьан кога т1а даккха СССР Лакхехьарча Совета комисси йоаг1ача хана цар леладер геттара харцахьа х1ама долга.

Грозне а республике а бахача наьха интернациональни цхьоаг1о ч1оаг1ъе, перестройка бехктонхаме декхараш кхоачаще, наттахьча регионе мара доаца Нохч-Г1алг1айченера дика общественно - политически хьал толхаде, къамашта юкъе ц1ур болла г1ертараш юхатохара берригa къахьегамхой т1ахьийхар митинге хиннараша. Цар т1айийцача резолюце т1а геттара харцахьа лоарх1 1аьдало енна бокъо а йоацаш, яьча митингашка гулбеннараша леладаь экстремистски г1улакхаш, къамашта юкъера барт эг1абе г1ерташ цар дийцараш.

СУРТА Т1А: укх шера 22 марта г. Грозне хиннача митинге.

И. ПЛИЕВА сурт

Профсоюзаши вахари

ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

Тха интервью

Керттердар—болхлой хьашташ

ВЦСПС алхлагIча пленумо профсоюзни организацешкара дIадийхар шоашта па доагIа гIулакхаш а дита, беррига теркам къахьегамхой хьашташ лорадара тIабохийтаргта. Профсоюзаш администраце халхархо хулачара йовла еза, из ца дой болхлой царех бола тешам боврга. Дагадохаргда вайна шахтерата забастовка яр, профсоюзаша цар хьашташ тернал ца дар.

Советски профсоюзий цIех лета хIама да болхлой хьашташ лорадар. Цудухьа цар шоай болх овлангара эрга а боаккхаш, керттера никъ къахьегача сага хьашташ лорадар ба. Профсоюзаш чIоагIа хьаштдолаш я производства гIулакхашца, шоашта могачогIа повкъостал а ду уж тоадаийтара.

Перестройка мишта хоалуш я проф-союзашка? МалагIа хувцамаш хул? МалагIа проблемаш латт царна хьалхашка? Шоай болхлой хьашташ кхоачашдара хьадда фу ду СССР 50 шу дизара цIерагIча завода профкомо? Цу а кхыдолча а дешашта жоп лу тха корреспондента профкома председатела А. П. МИНЬКОС.

— Iа нийса белгалдаьккхар болхлой хьашташи бокъонаши лораяра профсоюзаша бокъахьа никъ лаьца хилар. Миштай таханара проблемаш? Шоай болхлой хьашташ кхоачашдара хьадда фу ду профкомо? Кхоанара плапаш малагIаш я профкома?

— Уж деррига хаттараш нийса дешда. Царка дола жоп мадоагIара хургда производства гIулакхашка хьежжа, уж дикагIа хилча профсоюзага йоккхагIа торо хул къахьегамхошта материальни стимулировани е. МалагIа влияни яьй СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода производствана мехка дIахьош йолча перестройкас?

Новкъа хете а, дика влияни яьац (бакъда из цхьан юкъа мара хургдац аьнна хет сона). ХIаьта из эггара дикагIа хьахьоих балхах, бухсоццаш хьахиннача. Пятилетка йолаеннача дева тахханалца йолча хана дIа ца луш тхона тIейисай 13 миллион сома маьхь продукци. Касттанашха цхьа къаьстта гIулакхаш ца дой, завод геттара воча хьал тIа оттаргья. ХIаьта цхьан хана ший отрасле из предприяти республике а мехка а хьалхалаттарех яр.

Фу бахьан да ишта пуи гIулакх талхара? Объективни бахьанаш а да — тишъенная, юасиная оборудовани, технологи эртайоаккхаш яц, ихыдараш а да. Бакъда царна кхоачачашхулаш дац доагIаш дола жоп. Къаьнара болхлой балхара дIа ца бовлаш биса боллаше а, къахьегамен производственни дисциплин чIоагIа мелъенная. Цунга хьежжа [illegible] тиниаб прогульщикаш а. ХIаьта корта [illegible] мачараш [illegible] балха [illegible] хIара [illegible] [illegible]. Бакъда, сона хетачогIа, [illegible] эггара [illegible] из производства [illegible] из деррига а бе башка ца хеташ хилар. Аз хила сона [illegible], из хьатиниаз перестройка принципаш — демократия гласности нийса дIа ца йоаяйтар. Нийса ца лушхар бахьан долаш. Демократия [illegible] [illegible] дуцачача яьнизай — [illegible] хабараш дуцаш балха [illegible] жаду болхлоша — цехий мастераши начальникашцен цхьацца хIамаш [illegible]. Масала, цеха начальника хьадда [illegible] распоряжени кхоачашъе [illegible] [illegible] [illegible]

шера 100 квартира хилийта еза тха. ХIанз тхогара цIера дIакхоачар 20—30 квартира мара яц

Цул кхы аттагIа проблема яц транспорт ца тоъаш хилар а. Тха завод города центра гаьна я. Цудухьа укхаза хьава а укхазара дIаваха а атта дац. Тха завода юхе гIолла ухаш я цхьоалагIча маршрута автобусаш. Дукха латта веза царга хьежаш. Дукхаза дийдац оаха транспортни управлене кулгалхошка транспорт хилийтар дехаш. Бакъда цох хьахулаш хIама дац.

Завода вокх оагIорахьа километр гаргга гаьна йолаш лел № 7 йола трамвай. Цун уйла йича дика кхетадеш да тха болхлошта хьабахка а цIабаха а мел хала да.

Ишта халонаш яле а, сона хетачогIа, завода коллектива 1990 шера леррттIа болх булургба, нагахьа санна пуи социальни йоагIаш йола йоакхо йой. Цу тIа ерзаяь профкомо бIарчча программа оттаьй коллективни договора тIа белгал я яьнкха.

Лоацца из ювца хьожаргва со. Масала, цамогаш а ца хулаш бIарччача шера леррттIа болх баьча болхлочоа шера доагIача алапена 30 процент тIатох. Тха заводе хаддаиза 25 шера болх баьча маIача нахан 20 шера болх баьча кхалнахан шу чакхдаьлча кхы тIа цхьн бетта доагIа алапи лу. Дешадаха ха кхачанца долча берий учреждешка дола, болхлой бераша тIера луча ахчах мукъабовлийтаб, ишта мукъабовлийтаб цар воспитателаш а дуача хIамах цар дала дезачох. Из деррига завода чотах луш да. ХIаьта Чернореченье поселке тха болхлой квартирашка оттаьча телефонех доагIар а заводо ше дIатоккх.

ХIанз оаха Заводской райисполкомагара йийхай тхоай болхлошта коттеджеш хьалъе лаьттан - 50 участок. ХIаьта шоашта цIеноа деча наха шийгара транспорт лоаттаергйолаши гIишлон материалаш лургйолаши дехар тIайийцад заводо. Укх шера даь йисте а даькха, болхлошта дIадала лерхI оаха 68 квартира хула цIа. 50 квартира йола цIа хьалде дола а дергда. Дукха хIама ду болхлой салоIа моттигаш тоаяра. Масала, Iаьржача форда тIа йолча тха салоIа [illegible]

Маькх—доллача хIаман корта

Грозненски № 5 йолча маькх еча заводе, беррига мехка а санна, дIахьош я перестройка. Бакъда укхаза дукхагIа хоалуш я из. Хетаргахьа, из хиннад дукха ха йаццаш объединени эрганкхдар бахьан долаш. Заводе дукха хIама хувцаденнад. Эггара хьалха укхаза кулгалхой кердабаьннаб: керда хержа ва директор, дукха ха йоаццаш хержар парторг а. ХIаьта шоллагIа бутт мара бац Арушанова Татьяна Сергеевна профкома председатель йола. Заводе из дика йовзаш а дика лоархIаш а я. Из хьинаре къахьегаш, долаш дар духхьала дIаовлаш а бакъдолчоа тIехьа йолаш а саг я. Хулаш йолча событей маIан довзаш а наха дагадар кIоаргга кхетадеш а я.

9 шу да из предприяти хьаяь. Из яьча юххье дена нига болх беш я Татьяна Сергеевна. Предприяте коллективе шийгара гIалат ца доалийтташ, общественни вахара юкъе дизза дакъа лоацаш хьайоагIа из. ХIаьта хIанз цунга деннар атта гIулакх дац — профкома председатела болх чоалхане а дукккача хIаман йоакхо е езаш а ба. Бакъда цунга хьалхагIа хиннар а бацар атта болх — из хиннай завода кхерамален техника инженер, халкъа тIахьожама группа председатель. Цига шийна тIадила гIулакх цо дика кхоачашдар бахьан долаш завода болхлоша а кулгалхоша а хержа хила мег из профкома председателалла. Из гIулакх тIадилла цул дикагIа саг хетанзар тхона, йоах цар массане а цхьатарра.

Завода коллективерча нахах дукха дукхагIбараш кхалнах ба — 287 сагах 200. ХIаьта цу массанех а геттара дукха ба къона нах. Шиъ бригадах кхо бригада юрташнара баьхнача кхалнахах латт. Уж заводе хьа кхуьл. цIа а буг лаьрхIа царна оттаьча автобусашца. Сара хьеи бийсанен йолча сменашка болх беча наха мах боацаш даа хIама хулийт.

ХIанз, дукхагIа дола товараш бахача наха ца тоъача хана дефицитни товараш нийсса болхлошта дIахьожадара оттаяь комисси я, профкома, къахьегама коллектива совета, халкъа тIахьожама йикалаш юкъе а болаш. Цо мабоагIIара леррттIа болх бу.

Профкоме хьачубаьхкача кхалнахах цхьанне аьлар: «Укх тIеххьарча хана паччахьалкхен маьхагIа кога тIа ювха хIама кхаьчай тхога. Аллха из цаI а доикха гIулакх да».

Бакъда де дезаш кхы а дукха хIама да. Масала, юрта бахача кхалнаха даьттана мара талонаш лац уж бахача моттиге. «Кхалнаха нийса дIадех шоашта шекара а хIамаш юттача средствашта а талонаш лулга, укхаза, балха тIа», — йоах Т. С. Арушановас.

Заводе да салоIа цIа, йолаш я сауна а. Цу цIагIа я ловза истола тIара теннис, биллиард, ейта музыка.

Из деррига вIаштIехьдаьккхар а доаккхар а профком я. Цун активисташ дика бовзаш ба заводе. Уж ба экономист З. Суганпова, слесарь Ж. Ахмадов, общежити коммендант К. Дубаева, кхыбараш а.

ВЦСПС V-ча пленума решенеш кхоачаш а еш, къахьегамхой хьашташ лора а деш, профкомо къахьегама коллектива советаца цхьана болх бу. Профкомаца цхьана къестаду оаха къахьегача къовсаме уттта дешаш. Йоах къахьегама коллектива совета председатела Дорбазанов Саварбека, масала, укх тIеххьарча пхе — ялх бетта алапех лаьца цхьадола дешаш къовстадаьд

Предприяте эггара халагIчарех йола цхьа моттиг я брак яь продукци охьаш яр. Цига чIоагIа йIайха я, дома боал, алапи кIезига да. Цудухьа цигара нах балхара дIа а бувл. Цу тIа гIолла цига болх беча наькха бетта доагIа алапи 200 сомага кхоачаш лакхде лаьрхIад. Балхара дIа ца воалийташ соцавир цу участкера опыт йола болхло В. Стройный.

Ремонтни балхаш деча заданеш кхоачашъеча слесара Ш. Арсемиковна 200 сом алапи оттадир. Промышленни пешнаш тIа болх беча наха алапи 30 процент лакхдир.

Дуаца а сейна дувц из, йоах Саварбика, директор а хержар оаха парткомацеи профкомацеи барта а долаш.

Цу балха тIа эггара дикагIа воагIаш лаьрхIар саха № 4 йолча завода хьалха хинна керттера инженер Умалатов Магомед Ахмедович.

1989 шу чаккдоалаш М. А. Умалатов № 5 йолча маькх еча завода директоралла хержар. «Ялат доллача дуача хIаман корта ба» ала вай. Хьаеш йола маькх а кхыйола продукци а дикагIа хилийтара йоакхо еш ва директор завода ерригача коллективаца цхьана.

ТIехьа тIайоагIача хаяа маькхал совгIа тайп-тайпара батонаш, сухараш, печенеш хьае лерхI заводе.

Кхачан программа тIа завода коллективана хьалхашка отта декхар а да. Болхлой кхачан продукцеца Iалашбара яь йисте йоалаш латт теплицаш, 2000 эзар коа тIара оалхазараш леладергдола птичник, шоай столови хьалъяра проектно-сметни документаци кийчдеш да Общежите цхьадола дакъа квартирашта дIадала лаьрхIад. Бакъда фусамашца нах Iалашбелга атта гIулакх дац. ТарлучоагIа ший низаца коллективо а кхоачашде деза из.

Перестройкас дIадех коллективо ший декхараш кхоачашдарал совгIа, наха творчески къахьегара эша общества вахара хьал тоаделга а. Цу тIехь Грозненски № 5 йолча маькхзавода коллективо хьалхара гIа баьккхаб аьнна хет сона.

И. НИКОЛАЕНКО,
журналист.

Кхалнаьха йоакхо е

Аз дена гIулакх шийна дай. зачул тIехьагIа, шоллагIча мебельни фабрика цхьоалагIча цеха мастера Х Темирбулатова со хьожавир упаковщикий бригаде. Берригача упаковщичаша дакъа а лоецаш чIоагIа боарме къамаьл хилар са царца. Цхьа дезал санна барт-цхьоагIо болаш, шоайла чIоагIа тIера болаш уж хилар цу сахьате гучадаьлар сона. Ишта уж боландаь оасере къахьег цар, хьаеш йола продукци дикаи тIехдинна мара хилийтац. Бригаде къахьегаш мел бараш кхалнах ба. Цу цхьан моттиге 20—25 шера болх беш бола къахьогама ветераш ба уж. Царех ба А. Закриева, С. Дадаева, З. Нураева, кхыбараш. Хьинаре къа а хьегаш, башкадика производственни толмаш дахарах цхъа санна дукхаза [illegible]

бытовой помещенаш яц укхаза. Упаковка участкера ло йолача цере дIечуйоаьа лерхI перолон тедаш а из ниссъеш а йола участок. Кхаш дъец кладовщика Б. Бисаевас, тIаккха упаковка участке дика паргIатагIа хургья. Из гIулакх вича хана хургра оала долавзар цунга. Къахьегамен салаIарен хьачеш чIоагIа во хиларах а дийцар цо.

Ха ца къовсаш, шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш ба цера кхалнах. Моттийта-а доацаш, из укхаза долаш дар да. «ДикагIа болх бой, вай дикагIа дахаргда» яхача гонзагIа къа а хьегаш шоаш хайлу алалеш дукхагIа хилийтара шоай низ кхоачар ду кхалнаха. хIана аьлча, цар массане а цIагIа дезал ба. Цхьанне санна берригача [illegible]

ХIАРАНЕХ ТИЙША ДА

Перестройко хьоабаь эргалоний жуж баьннаб вай мехка. Во гIанаш гуш иллачара соmаьлча санна я вай общество — вахара демократегахьа хьалхара гIа баха доладеннад вай, дагардар гуччахьа дIадуаца Iомалуш да. Вай Iомалу производственни социально - общественни дешаш чу ца а увзадеш, бакъдар къайла а ца кхуьаш, къестаде доагIача тайпара къестаде. Цу гIулакха йоккхий бокъонаш енлай къахьегама коллективах долча Законо.

ХIаьта цу бокъонех пайда мишта эц болхлочо ше, лаьрхIа цун гадаккха оттаьча профсоюзо, къахьегама коллектива Совето? Тха корреспондента цу хаттара ше жоп луш укх тайпара дийцар «Красный молот» яхача производственни объединене модельщик волча В. Саитиева, цехкома председатела заместителя.

[illegible] — из хIама дац, цо сатохаргда.

Бокъалдар аьлча-м: иштта моттиг нийсъелча вIалла шек а ца йоалаш болхлой гадаккха дезаш яр СТК. Цо из даьккхадац, геттара раьза а хинна хьаллаьнай администраце предложени. Цуна дуразенна хаттар отт тIаккха башха дукха ха йоаццаш вIашагIъелла из орган болъонца йола къахьегама Со[illegible]

лаш дар духхьала дlеоалаш кхерамзлен техника инженер, тайьча автобусашца. Сар- доагlа алапи 260 сомаха

И. НИКОЛАЕНКО,
журналист.

нологи эргайоаккхаш яц, кхызараш а да. Бакъда царна кхоачашхулаш дац доагlаш доле жоп. Къаькара болхлой балхара дlа па бовлаш биса боллаше а, къахьегамеи производственнии дисциплини чlоагlа мелъеннай. Цунга хьежжа дукхагlа хиннаб прогульщикаш а. Хlаьта корта бохабу маларш мелна балха тlа хилар хlара дийнахьара хlама а хинна дlаэттад. Бакъда, сона хетачогlа, — пу тlехь атта тоlаргдолаш дац производства кулгахьовзархочо из дерригa а бохашка ца хеташ хилар. Ала уйла счогlа, из хьахинна перестройка принципаш — демократия гласности кийса дlа ца йовзийтар, кийса ца яшхар бахьан долаш. Демократи даьсса хабар дувлача яьккхай — даьсса хабараш дувцаш балха сахьаташ доаду болхлоша — цехий мастерашцеи начальникашцеи пхьацца хlамаш къувс. Масала, цеха начальника хаьдда йола распоряжени кхоачашъе езача метта, сенна ду из? Хlана деш да из? яха а кхыдола а хаттараш де болалу начальникага. Цхьаболча болхлоша, къаьстта болх бара тlерабоацараша ништта кхетаьй гласность.

Хlаьта коллективана хьалхашка латта проблемаш ювца эттача-м, уж дукха я, ди тlехьа дукхагlа а хул. Цунна бехке я застойни ха, хlана аьлча цу хана иттаж шераш дlадахар административно-бюрократически аппарато социальни сфера дегlаухилга теркал ца деш.

Тхона хьалхашка латтача эгара ирагlъярех цхьа проблема я наха баха фусамаш ца тоъаш хилар. Квартирашта хlанз заводе эргlана латт 500 саг, хlаьта фусамашца болхлой lалашбара хlара маlача нахан 20 шера болх баьча кхалнахан шу чакхдаьлча кхы тlа шин бетта доагlа алапи лу. Дешадаха ха кхачайца долча берий учрежденешка дола, болхлой бераштa тlера луча ахчах мукъабовлийтаб, ништта мукъабовлийтаб цар воспитателаш а дуача хlамах цар дала дезачох. Из дерригa завода чотах луш да. Хlаьта Черноречье поселке тха болхлой квартирашка оттаьча телефонех доагlар а заводо ше дlатоккх.

Хlанз саха Заводской райисполкомагара йийхай тхоай болхлошта коттеджеш хьалъе лаьттан 50 участок. Хlаьта шоашта цlенош деча наха шийгара транспорт лоаттаергйолаши гlишлон материалаш лургйолаши декхар тlайийцад заводо. Укх шера даь йисте а даьккха, болхлошта дlадала лерхl овха 68 квартира хула цlа, 50 квартира йола цlа хьалде дола а дергда. Дукха хlама ду болхлой салоlа моттигаш тоаяра. Масала, lаьржача форда тlа йолча тха салоlача базе водача сага луча путевках доаккхар 30 процент лохагlча маьхе да, цул совгlа цига дlавахарга а цlаварга а додар заводо шийгара лу.

Укх шера хургда аьнна хетача валютах тийша дукха хlама да тха, цунга дог а доах. Тха болхлошта хулийтаргья автомашинаш, холодильникаш, бос бола телевизораш, кога тlа бувхабу гlирс, барзкъаш.

Белгалдаьхараш деш хиларах дувца дукха дар. ВЦСПС VI-ча пленумо юххера тхога юхаькхачийтар тха бокъонаш. Тха керттера декхар да болхлой класса йоакхо яр, цун хьашташ кхоачашдар, уж мамогга кхоачаш а дергда.

Кхалнаьха йоакхо е

Аз дона гlулакх шийна даздачул тlехьагlа, шоллагlча мебельни фабрика цхьоагlагlча цехе мастера Х. Темирпулатова со кьожавир упаковщиний бригаде. Берригача упаковщицаша дакъа а лоацаш чlоагlа боззме къамаьл хилар са царца. Цхьа дезал санна барт-цхьоагlо йолаш, шоайла чlоагlа тlера болаш уж хилар цу сахьате гучадаьлар сона. Ништта уж болендаь овсаре къахьег цар, хьаеш йола продукци дикени тlехдикени мара хилийтац. Бригаде къахьегаш мел бараш кхалнах ба. Цу ихьан моттиге 20—25 шера болх беш бола къех[illegible] ветерагаш ба уж. Царех ба А. Заириева, С. Дадаева, З. Кураева, кхыбараш. Хьинаре къа а хьегаш, башхадика производственни толлмаш дакарах цикъа санна дукхаза а предприяте сийлен улга тlа баьхаб уж.

— Бакъдар аьлча, нагирхой болх беш дукха саццц тхо долча, — йоах упаковщица З. Кураева, хlана аьлча, о, ха беш бола болх халагlчарех ба, дерригa балхаш кулг-нара деш да. Хlанз тха бригаде болх беш къона шин болхло а уж ба Н. Дутаева, Р. Темирсултанова. Тха коллектив барт-цхьоагlа йолаш а болхлой шоайла чlоагlа тlера болаш а хиларах тхох къаста ца могаш болх беш ба уж а.

Цхьайолча хана оахош бу болх, тхона тlалатта дукъ доага а дехе, дега бохам бола бригадерча кхалнаха. Вlашагlа дийхна доле шишша кресло кулгкара хьакхахьа дезаш да тхо, уж чlоагlа дезз а да. Кхалнаха кулгашца тlахьерчаду кийчача продукцена наьхат, шпагат, упаковка ль дола креслаш тlа, дотта дезаш кул тхо. Механизаци ль балхаш вlалла а дац ше.

Цехерча болхлошта лаьрхlа бытовой помещенеш яц укхаза. Упаковка участкера до болхача цеко дlачупхьа лерхl поролон тедаш а из кисъош а йола участок. Ахаш дуц кладовщика Б. Бисаевас, тlаккха упаковка участке дикка паргlатагlа хургья. Из гlулакх кича хача хургда оала доланзар цунга. Къахьегамеи салаlарии хьалаш чlоагlа во хиларах а дийцар цо.

Ха ца къовсаш, шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш ба цехера кхалнах. Моттийта а доацаш, из укхаза долаш дар да. «Дикагlа болх бой, вай дикагlа дахаргда» ахача гlевизагlа къа а хьегаш, шоаш нийду алапеш дукхагlа хилийтара шоай низ кхоачар ду кхалнаха. Хlана аьлча, цар массане а цlагlа дезал ба. Цхьенне санна берригача кхалнаха дуац фабрика кулгалхоша, профкомо шоай кlезига йоакхо еш хиларах.

Ништта кхалнах летиъаш, дувцаш дола кхоачамбоацараш дlадахара оаш деш дар фуд? — аьнна шийга даьча хаттара жоп а луш, цхьоалагlча цеха начальника А. Лорсанова аьлар:

— Хьалхашка уатта проблемаш къестаре дукха халонаш нийслу, цхьабакъда, сай низ кхоачар ду аз хlара участка коллектива, хlара болхлочун лерттlа йоакхо а еш, цар болх аттача баккхара, къаьстта кхалнаьха болх. Цу чостамагlа де дезараш дукха да тхо долча, уж дерригаш а сиха даь чакхдоахалургдолаш а дац. Цкъа цаl, тlаккха шоллагlа ар а деш, къовстае лерхl оаха ерригa проблемаш.

Хоаш махиллара, цеха мебельщиний коллектив хьинаре къахьегаш, декхарех лоархlаеш хьайоагlа. Укх шера хьалхарча шин бетта план дикка тlехкхоачашъяьй цо.

Н. МЕРЖОЕВ.

Хlаранех тийша да

Перестройко хьоабаь эргалоний мух баьнаб вай мехка. Во гlацаш гуш иллачара сомаяьча санна а вай общество — вахара демократегахьа хьалхара гlа баха долалеинад вой, дагардар гуччахьа дlадувла lомалуш да. Вай lомалу производственнии социально - общественнии дешош чу ца а увзадеш, бакъдар къайла а па кхухьаш, къестаде доагlача тайпара къестаде. Цу гlулакха йоккхий бокъонаш еннай къахьегама коллективах долча Законо.

Хlаьта цу бокъонех пайда мишта эц болхлочо ше, лаьрххlа цун гадаккха оттаьча профсоюзо, къахьегама коллектива Совето? Тха корреспондента цу хаттара ше жоп луш укх тайпара дийцар «Красный молот» яхача производственни объединене модельщик волча В. Свиткина, цехкома председатела заместитела.

— Пайда во эц, геттара во а кlезига а эц. Укх массехк шера сай са хьувзадечох лаьца дувца безам ба са. Цунца дувзаденна дагаух сона соахка декабрь бутт бовш тхоай объединене хинна профсоюзни конференци. Со делегат а волаш дакъа лоацаш вар цига. Цхьабакъда, белгалдоаккхаргда аз, е со а, е вож делегаташ а болхлоша хержа ца хиналга — ювлаенна лаьттача хана коллектив хlама бе-бешха па хета lомаялар дар из.

Тlаккха, болхлошта кхы бала боацилгах сакхийнача администраце сихха шийна пайда ийцар цунах — тха делегацена юкъевера цеха начальник, парторг, цехкома председатель (хlанз цун когаметта — председатела заместитель), комсорг. Вешта аьлча, ше-шегlа профконференце делегаташ а хинна дlаэттар хьалха дена кlордаяь йола цу «вiъне паьрти».

Хlаьта дукхкхача шерашка lоаяьча опытах гуш ма дий цу «вiъней пхенней паьртена» юкъе дакъа лоацараш, дукхагlча даькъе, болхлочуна хьашт дола хlамаш майрра дlаккхайкаде денал доацаш, шоай коллектива социальни хьашташ лораде ца ховш бола нах хилар.

Ай, администрацена духьала кулг айдергдий начальника? Айданне а айдерглац — из ше ма вий доале латтача бюрократически система хьинаре доакъошхо. Хlаьта цу «вiъне паьртецара» членаш духьалбоврг6ий начальника? Дукхагlбараш бовргбац... «Общественни декхараш кхоачашдарах» шоашта хула лоадамбоаца пайда гlойленагlа хет царна кхы мел долчул. Цунах оал эгтара эсалагlча кепера доастамал.

Цу тайпара масал цхьаькха а доаладе йиш йолаш ва со. 1988 шу чакхдоалаш собранеш хилар завода болхлой коллективашка 1989 шера де дезача балхий графиках-календарах лаьца. Тха модельни участке болхлоша голосовани яьчул тlехьагlа соцам бир: болх, администраце оттаьча графикагlа а ца беш, кердача графикагlа бе аьнна. Заводской конференце йохийта цехови делегаци я аьнна херждар цу «вiъне паьрти». Кхы лоарзагlа даьнна хlама мичад, укхаза аьнна хеталора — шоай коллективана хетачун а эшачун а гадаккха дезаш бар тха делегаташ. Из цуи вlалла аьттехьа а хиннадацар! Тха «вiъне паьрте» цхьатарра хьаллаьцай администраце енна предложени — гlулакх цу тlехь чакхдаьннад.

1990 шу доладалале хьалхагlа хиннача конференце балхах лаьца кхы цхьаькха цхьа масал а доаладергда аз. Цо хьахьокх, къахьегама коллектива Совето ший болх тесса лелабарах болхлошта мел докхха зе хул. Из чакхйоалача хана оттадир укх шера къахьегамах аванс доацача системера мах теларах дола дош. Из дош цу тайпара отталар, цкъа-дале, законагlа доацаш дар — из ден повестка тlа а латтацар, цехашкеи подразделенешкеи дийца а дацар.

Шоллагl-дале, — из дош хlара красномолотовца чlоагlа хьашт долаш да — кегаденна латтача хlаьарча хьалашка аванс доацаш хилча къахьега вlаштlехьдовле а тамаш йолаш хала да болх беча сага. Кlезига дена а дукха дена а хан-ханнахьа хьатlадоагlаш ахча ца хилча йиш яц дезалга. Хlаьта, юххера а, кхоллагl-дале, со бокъонца дог тийша ва бухгалтерски болхлой, къаьстта а, расчетни отдела болх аттача баккхар духьа мара конференце дувца из дош оттадаь ца хиларах: счетни балхаш шозза кlезиглу, хlаьта алапеш шоаш хиннача бояраме дус. Царна хет из рационализаци я, хlаьта болхлочо бетта — шин бетта алапи дlа йипалатар з...— из хlама дац, цо сатохаргда.

Бокъалдар аьлча цу тайпа моттиг нийсъелча вlалла шек а ца йоалаш болхлой гадаккха дезаш яр СТК. Цо из даьккхадац, геттара раьза а хинна хьаллаьцай администраце предложени. Цунца дувзаденна хаттар отт тlаккха: башха дукха ха йоацаш вlашагlъелла из орган бокъонца йола къахьегама Совет я ала йиш йолаш хулий? Ай, из-м мичай болхлошца дагайоалаш, цар бала болаш.

Цудухьа, лерттlа дар дукха ха йоацаш модельни участка болхлоша вlашагlкхийттача метте СТК-ана критика яьчул тlехьагlа завода директор, баламаш хьал а эза, йист ца хулаш lаттlа lир. Цо кхыметтел хьагlертачарех бехк юха дlатlабаьккхар: из херджараш шоаш ма дий шо, цудухьа саг бехке вац шоана шоай вахара уйла оаш ца ярах. Шоай безам бале керда СТК хьахаржа.

Цхьабакъда, хоржамий система хlанз санна чоалхане йолча хана атта дулургдолаш хlама дац из орган хоржилга. Сога диллача, СТК деш дола хоржамаш кхаж тоссача массане а дакъа лоацаш де дезаргда. Ништта мара совцалургдац йоахараши аьлдиташи, хlаьта цу тайпара херджа Совет бокъонца йола болхлой орган хургья, администраце зурманча а йоацаш.

Уж санна долча хоржамашта дика масал хила йиш йолаш дар ши шу гаргга ха хьалхагlа керда директор хоржача хана даь хинна хоржамаш. Цу хана болхлой коллектив тийшаяр ший низахи таронехи, ший бокъонаш гучаялара, декхараш довзара. Цудухьа, гlалат а яланзар.

Се ер язъе волавеннача юххье аьлар аз, керда даьннача фево сомайоаккхаш латт вай общество. Тlаккха, хlанза-м сомайоала а ха я, пхи шу хьалхагlа ма йолаеннайий перестройка. Дагlа гlулакх дац, къахетаме къонах а вена, цо вай дерригa дешаш къоастадергда яхаш. Къахьегамхой социальни нийсхон аьттув беъеи вай общества моральни материальни вахар сихагlа тоалулгеи духхьал вайх воаех тийша да.

Дlаяздаьр
А. САДУЛАЕВ,
тха спецкорр.

Нохч-Гlалгlай облсовпрофа президиуме

Облсовпрофа президиума заседане дийцар 1990 шера республика профсоюзни коллективай членаша туристически никъ барах дола дош. Из гlулакх мишта латт хьожаш белгалдаьккхар 1990 шера доазол дехьа туристически хьисапе нах бахар вlаштlехьдаккхара хьакъехьа 1989 шера 20 октябре ВЦСПС-еи «Интурист» яхача Ерригсоюзни агентстваи цхьана долча письмо тlа оттадаьр кхоачашдара Нохч-Гlалгlай облсовпрофа президиумо Госкоминтуриста Грозненски агентстваца цхьана профсоюзий отраслеви обкомашка гlолла 1990 шера доазол дехьа журналистически хьисапе нах бахара план оттаьй. Цу соцам тlа белгалдаьккхад Югославе, Монголе, Кубе, хlаьта ништта капиталистически дегlадоагlачей мехкашка болхаш бола нах профсоюзни комитеташка гlолла харжа беза, аьнна. Цул совгlа, профсоюзий отраслеви обкомашка доазол дехьа бахара вlашагlкхетача наьха группашта кулгалдергдола нах облсовпрофа президиумаца дага а бовлаш коллегиальни харжа оттадаьд.

Из ништта оттадаь доллаше а, ихьана яь решенеш кхоачашъеча баь барт боха а баь, профсоюзий областной комитетаца барта а йоацаш г. Грозне Госкоминтуриста агентствас ше дешаш къестадеш халонаш айттай. Из бахьан долаш доазол дехьа бахийтара профсоюзий отраслеви обкомашка къоастабаь нах дукхагlча даькъе туристически группашта юкъе а ца бохийташ резерве уттабу.

Турцей Иорданен бахийтара Госкоминтуриста агентствана кхы тlа енна наьха группа профсоюзни органашца барта а доацаш «паргlатта путевкаш а йохкаш» хlама дир. Из оттаяь правилаш толхаяр да.

Доазол дехьа болхача наьха группашта хьалха боаха нах облсовпрофаца дага а ца воалаш г. Грозне Госкоминтуриста агентства начальника Ю. С. Копылова ше къоаста а бу, дlа а бохийт.

Из бахьан долаш облсовпрофага тlахьожам лоатталац капиталистически дегlадоагlачей мехкашка болхача наьха туристически группаш вlашагlтохара. Цу тlа гlолла дукха летиъ къахьегамхой.

Цудухьа къахьегамхой бокъонаши хьашташи лорадара, доазол дехьа болхача къахьегама коллективай члений туристически группаш вlашагlтохара болх тоабара, облсовпрофен г. Грозне Госкоминтуриста агентстваи бизва барт бара облсовпрофо соцам бир:

доазол дехьа бохийтача наьха моттиташ оттаьча порядкагlен планагlен хургйолаш дlахо йодача хана г. Грозне Госкоминтуриста агентствага болх байта;

Капиталистически дегlадоагlачей мехкашка бохийтача наьха СССР Госкоминтуриста кхы тlа къоастаяь группаш цу мехкашка яхара йола путевкаш «паргlатта ца а йохкийташ» духхьала профсоюзни органашка гlолла вlашагlтоха;

г. Грозне Госкоминтуриста агентствана тlадиллад барт бара капиталистически дегlадоагlачей мехкашка болхача наьха группай тlеххьара спискаш облсовпрофе хьачуяла;

группашта хьалхабовла нах къоастабареи дlабахийтареи дош хьалхxе а облсовпрофаца барт а баь мара ца къоастаде;

нагахьа санна оттадаьр Госкоминтуриста Грозненски агентства начальника Ю. С. Копылова толхадаь моттиг отте, къахьегама договор РСФСР КЗОТ-а 37 статьягlа дохадергхилар дlахайта.

Заседане дийцар кагирхой общежитеш тоаяра 1988—1989 шин шера оттаяь план кхоачашъяра дош. Болхлойи студентийи 90 общежитех дукхагlъяраш тоаяь хилар белгалдаьккхар. 48 зданена ремонт яьй, хlама дуа ялх моттиг, бытовой гlулакх дара йиъ пункт, «Унахцlено» яха шийтта цlан спортивни майдеи хьайийллай.

Уж гlуланхаш эггара дикагlа кхоачашдаьд радиотехнически заводен № 12 йолча профтехучилищан общежитешка. Масала, радиотехнически завода общежите общественни хьисапе болх беш я дика библиотека, переплетни мастерски, фотокружок, дийна уголок, «Говза кулгаш» яха мастерски. Общежите бахача наха долаш да спортивни берийн цlенош, теннис, мини-биллиард, магнитофон, проигрыватель, бос бола музыка, 17 телевизор, дукха газеташи журналаши.

Наха безаме дакъа лоац «Диалог» яха дискуссионни клуба юкъе. Цун членаша ювц къамашта юкъерча гlулакхий проблемаш, чlоагlъю къаман-культурни традицеш.

Цу тайпара йола клуб юллаш я № 12 йолча профтехучилища общежите а. Цига воспитателий, преподавателий кхоллама коллективо, администраце, профкомо, комсомольски комитето бокхха болх бу дешархошта къахьегама, интернациональни, эстетически кхетам луш.

«Кагирхой общежите шин шера» оттаяь план дика кхоачашъярах радиотехнически заводен № 12 йолча профтехучилищан общежитешта хlаранена 2000 сом ахчеи ВЦСПС-а а ВЛКСМ ЦК-а а дипломаши елар.

Заседане оттадир кагирхой общежитешка дола кхоачамбоацараш дlадоахаш, цига жилищно-бытовой хьал овлангара тоадеш, хlара болхлой, студентий, дешархой общежите культурно-кхетама болх беш хила еза профсоюзий отраслеви обкомаш, предприятей, организацей, дешара заседаней профкомаш, комсомола комитеташ аьнна. Цу белгалдаьча гlулакхий дерригa дешаш боахама организацешцеи халкъа депутатий Советий исполкомашцеи айхха барта а долаш къоастаде деза.

Кагирхой общежитешкара вахара хьал тоадара долча гlулакхашта тlахьожам лоаттабе беза профсоюзий отраслеви обкомийи профкомийи председателаша, ВЛКСМ городскойи районнии комитетий секретараша, облсовпрофа жилищно-бытовойи кхетамеи балха, культураи спортеи отделаша, ВЛКСМ обкома дешархой, болхлой, студентий отделаша.

Заседане дийцар кхыдола дешаш а.

КПСС ЦК платформа проект ювцаш

Парте низи мелали

Хетаргахьа, дувна эшац тІеххьарча шерашка вай мехка, обществе, коммунистий парте чухь хьахниначе хьалах. Духовни а, материальни а кризисо мехка гІуллакхаш телхаду. Ховш ма дий вай дьша, дахь дьша из хьакхоллаш шоай деррига аьхар, иназ дІабениалга.

Коммунистий политикая на тешаро, царна Советий Іаьлал даьккхача хьалхарча шеращка белгалбаьча наькъ тІа гІолла обществ вахар вІаштІехьдаккха па магаро КПСС полнцеш цІенхаштта толхальй. Могаргдий - хьегІ цунна уж позицеш меттаоттае, деррига гуйлалийта кхоачамбоацараш дІалаха — хІаьта цунах тийша я коммунистий парте дІахора кхел.

Могаргдий - теш? Из шеко дукккача парте члений дегашка я, сона хетаргахьа, уж нийса цу гІулакха дог лазаш, сагот леш ба. Хьажал цо гІулакхаш мишта латт. Вай вахара общество моллагІа сфера мара вай хьа ца эцарах массанахьа гуш ла дукха кхоачамбоацараш, гучадалийтача гІалатех хьахина ле. Цу тайпара хьал да экономика культуре, кхамаш-та юкъерча гІулакхий сфере. Цул совгІа, партийни аппаратчикаша Советски халкъий рошалах, доттагІалах, социальни нийсхонах долча хотача къамаьлашцан нах тешаба беш, шоашта эхь ца хеташ вахарера ерриге паргІатонаш хьакхоллар. ХІанз из деррига а гучадаьннад.

ХІаьта укхаза уйла е могаргдий - теш партена ший хьалха хинна позицеш меттаоттае, аьнна? Уж хаттараш дашха гІерт парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК платформа проект юкадача хана республикера партийни организацешка, производственни коллективашка.

ЧІогІа теркам тІаозаш чаккхьалар «Терек» яхача Ноха - ГІалгІай мебельно-дахчан хІамаш еча объединение партнома цу тема хетаь хинна заседани. Из заседани сена латтача шерашка чакхйоахаш чиннача партсобранешта тера яцар. Цун башхало латтар укхаза коммунистий цу хьакъехьа тайпатайпара уйлаш хиларах, предложенеш теларах. Цишта цига ира полемически къовсам хилар.

— Бакъдар аьлча, цу тайпарча боарам тІа тха собранеш наг-нагахьа мара хилац, — аьлар «Терек» ПМДО парткома секретара С. Д. Умалатовс. — укх заседанега тхо овлангара дика кийчденналар. Оаха эггара хьалха КПСС ЦК платформа проект ерригача филиалий партийни организацешка йийнавр. Парте членаша еша предложенеш, аь йола поправкаш оаха дІаяздььяр объединене партнома заседане ювцаргйолаш. ХІаьта тахьнарча заседане хьахьекхар цу балхах мел беркат даьлар. Платформа тІа поправкаши тІатохараши дарах йола предложенеш дукха яр. ХІанз парткома цу ерригача, предложенешта анализ е еза, царех лоархІамегІа яраш областной партийни организацешка, ЦК дІалургйолаш.

Лакхе белгал ма даккхара КПСС ЦК платформа хьакъехьа дукха предложенеш еннай. тІатохараш даьл, хІаьта царех дукхагІъяраш парте цІаьхха нийсбенначе нахах Іоцlенъяра тІаерзаь яр. Майрра ала йиш я КПСС ЦК платформа парте радикальни эргалонаш яра, кхычча платформашта, группашта кортамукъале ялара тІехьа я, аьнна.

Цу объединене коммунисташа еннача предложенешта юкъе я яр предложени: **«КПСС вай беррыгача мехка цаІ хила еза. Парте мугІарашка керда членаш дукхал олсамъаккхара ца а нйбеш, хІаьта цар политически, гІуллакхацара, моральни оамалашка хьежжа нйбе. ХІаьта царна рекомендацеш лучар бехктохкам айбе».**

ХІана вай парте шийх халкъа тешам боллийтар дукха чІогІа кхотала, ший мугІараш Іоцlенле дезаш я. Цо Іаьдал бе долла ца а гІерташ парте парламентски хьисапе хувцамаш де деза. ТІаккха мара кІоаргачара кризисера арайоалалургьяц из.

Цига укх тайпара пункт юкъейоалае еза: **«Партийни а советски а органашта керте латтачар мел йола льготаш дІаяхаІ»**. ХІанз ховш ма хиллара цу даькъе хувцамаш хулаш латт. Масала КПСС обкома корла аланн республика унахцІено лоарара йолча Министерствана диагностически центр хьаяра дІаенная. ЧІишке геттара кхоча помещенешка хиннача республиканскн берий тІехкий - туберкулезни больницана хьеннай цу юхе йола «бехктокхамерча партийни болхлой» дачаш. ХІаьта а вайна гуш да уж бехктокхамера партийни болхлой шоай принципаш тІара на бовла гІерташ болга. Цар хІанз а тІехьа паргІатта дефицитни йола мебельни гарнитураш, кхыйола товараш ийду. ХІаьта мугІарера болхло уж эца гІерташ 10 шера аргІагІа латт.

Цу сеца лаьттача шерашкара шин тайпарча морала вай парти цу кризисага кхоачайир. Партийни чиновникас ше массарел лакхагІа лоархІ, цо теркал яц мугІарера коммунисташ парте сий на дожале гІерташ лораеш йола нормаш.

Къамаьл чакхдолаш цхьаькха цхьа хІама белгалдаккха безам бар са. «Терек» ПМДО коммунисташа КПСС ЦК платформа проект ювцаш шоашкара хьинар хьагойте а укхаза дукха кхоачамбоацараш хилар. Масала, цхьаь цхьан, коммуниста хьоахайнизар КПСС-а мехка доал де бокъо луш хинна СССР Конституце тІара 6-гІеи 7-гІеи статьяш.

Цул совгІа, цига ер предложени елар: «Республика боарам тІа Лаьхехьарча Совета председателеи КПСС обкома хьалхара секретареи денхараш цхьан саго кхоачашдолла» аьнна. Из, сона хетачох, чІоагІа зене предложени я. Бакъда, вай хІанза демократо хьалашка даха Іомалуш да. ХІаьта а доазол дехьарча а вай а исторера вайна дика хов деррига доал цхьан бе доллара массаза диктатага а авторитарни режимага а дугилга.

С. АБДУЛОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ТІехьенашта цхьаккха ядерни бомба ма ютийла

«Ядерни герза дец дола тохкамаш дехкара тІехьара шерра кампани юха а гІоттае еза ха хьатІакхаьчай», — аьнна хет министра ЧАЗОВ Евгенена.

Тахан, политически уйла кердаллар бокъонца бакъдар а хинна дІаэттача хана, ядерни герзаш бокъонна дІадаха доладаьча хана (хІалакъаь дІаьхай гаьна кхоссар юкъерен кІезигагІеи долаш йола СССР-еи США-и ядерни ракеташ), стратегически наступательни герзаш яхаш кІезигдара хьакъехьарча договора проект Женеве кийчъеш латтача хана, хІаьта йокихагІйолча ядерни державай кулгалхоша ядерни тІом хила йиш йолаш бац, яхаш хьакхайкадеш латтача хана, цу хьалашка кхы мелдолчул халагІа да, шинна а полушаре ядерни лелхамаш хІанз а хІана къувкъ наха дІачайта.

Керда долалуш СССР унахцІено лораяра министр Чазов Евгений кхайкар ший коллегашка — США унахцІено лораярен социальни Іалашони секретарага Л. Салливанага, Великобритане унахцІено лорарра секретарага К. Кларкага, Французски Республика барта хилари, унахцІено лорарра, социальни Іалашон министрга ядерни тохкамаш сов чекка соцадайта оарцагІбовлара уж тІахьехаш. «Чакхдоллалца воай леррагІа дІагІоргда вай, — яздаьд советски министра, — ядерни тохкамаш, эшаш доацилга бакъдергда вай». Из дош а нйца шоай правительствашта тІагІолга а, хІаьта, цул совгІа, из дош къоастадар вай халкъий тахаценнек кхоненнеи мел лоархІаме да дунеи беррига лораш тешабе хьожилга а могадир цо малхбузехьарча коллегашта.

Шин бетта совгІа хьежа оцизар жопашка. ХІаьта догъаккхийташ цхьатара а дар уж. Англерча коллего, Лондона официальни сонам хьа а бовлийта, ядерни герзо укх тІеххьарча 40 шера Европе машар лоаттабара ноцкъостал даь хилари из гІуллакх дІахо йодача хана а цо дергхилари дага а [illegible] кхерама паргІата болча маьршача обществига доглохачча советски министра хетар мадарра хьал а лоацаш, доаггІаш дола жоп деннад предложенешна: «Из дош са министерства бокъонашка доацаш арахьа да». Францера коллеге хІанз укх сахьата жоп луш вац, хІаьта а Е. Чазов йоагув дека истола тІа масесх цІон Іай- [illegible]

— Евгений Иванович, мичара дагадеха хІама да — ядерни тохкамаш соцадара дешах —, массаза а яхар мо ваьчча хьалкхеиашта е правительствашта керте латтараша къестадеш долча дешаех — йолча предложенеца унахцІено лораяра коллегашка министрашка кхайкар?

— Со министр а хилалехьа, «Дунеи тІара лораш ядерни тІема дукьала ба» яхача болама юкъе дакъа лоацаш мара со ца хиннача хана (80-гІа шераш доладуча юхье дар из), профессорна Б. Лауна цхьана тха дог тийшар, сихдаь ядерни герзаш хьаделга соцадара лоархІамегІарча хьалех цаІ — из массе метте ядерни тохкамаш соцаделга хиларах. 1983 шера американцашеи вайи дакъа а лоацаш Москве телебаташ йолча хана эггара хьалха шерра оттадир ядерни лелхамаш соцаданза дарг на хиларах дола дош. 1985 шера декабре М. Горбачева тхо тІаийцача хана цІаьхха а хьоахадир оаха из дош.

ХІанз сона хетачох, кхы тІа а чІоагІа гІоттаде деза из дош. Дунеи халкъашта юкъера гІуллакхаш бІарчча хьанийнача тоадаларгахьа лестадале а, уйлаш бокъонца кердаьнналле а, дунеи тІара арсеналаш кІезиглуш яле а, вІалла а лоадама кІезиглац. Халкъий сатеде ца а гІерташ оарц даха деза. Лор а цу цхьан ханна унахцІено лорайра министра а хетачун тІа дегІа да из яздаь лакхе хьоахадаь письмо. Нагахьа санна оборона министр со хилча, из дош ца дувца а мегар аз, цхьабакъда, наьха унахцІенон уйлае еза ша са со.

— ЦІенача дег тІара аьлча фу лаьрхІа вар Хьо, дика жоп доагІаргхиларах тешаш варий Хьо? Е алхха пропагандистски айли яр из?

— Сай коллегаша из дош шоай правительствашта хьалхашка отта мукъагІа дерг [illegible] Из а ма дий чІогІа лоархІаме — дош оттаде хар, парламентарей, шеррача обществена уйла хьалхашка этача проблемана тІаерзаьр. Цу тайпара дош отталар шо — из сона хетар хинна Іаш, наьха унахцІено лораелга тІадожадаь йолча министерствай деках да.

— Шин бетт совгІа ха аьлар жоп да...

— Советски министра жоп луш хилча, уйлаь хургьа аьнна хет сона сай коллегаша.

— Цхьабакъда, чам боабеш да цар жоп. Министраш шоай дагардар ІотІадилла уж лоархІабаьбац аьнна хет сона. Аз сай позиця дІа макхайкаьйий мехка чухьа. Н. Рыжковга правительстве письмо а дахьийта, иштта деррига дунена дІайовзийта аьнна, США-рча, Англерча, Францерча сай коллегашка письмо а дахьийта.

— ХІаьта Францера вІалла а мича денад жоп...

— Март бутт бовш визитана Советски Союзе ва велаш ва французски министр, тІаккха цо жоп даларга догдовхаш ва со.

— Ядерни герз — из «машара фактор, юхакъувталара фактор» я, яхаш Малхбузено дувцар цхьа къайлагІа цун доагІаш къамаьл и хетац хьона? Лора хетачунга диллача, халача лазаро организм тоалра гІо ду яхилга бакъдар морг да-кх из а.

— Е хала цамогар хьоадеш дола бехьан дІадаккха дезаш хилара уйла ца а еш, иммунитет лакхъергъя. Из-м белггала да а да кхетаде хала.

Американски британски коллегай жопех догъэккхар къаьстта тамаш яйташ да са послани дунеи халкъашта юкъерча обществанноста шерра дІаяйзачул тІехьагІа са позици хьалдоацаш мадарра аьлча дерригача дунеи тІара Іалаьмате дукха письмош дахьха хилар теркалдича. Дукккача мехкара лорий обществаш унахцІено лораяра йолча шоай ведомствашка кхайкай советски министра послани хьаллацара уж тІахьехаш...

Дуне цецдаьнна да. Переговораш яра, тешам кІоаргбара наькъагІа дІадоладенна — тІаккха цу цхьан ханна ядерни потенциал эргайоахаш тоаяр, толашагІа дола ядерни герз хьадар — из-м, белггала, да а да кхетаде хала ВІаштІехьа доацача цу гІулакха уйла тІаерзаелга дар сона дийзар, цудухьа дика хет сона сай коллегаша, белггала аьлча США, Финлянде, Малхбузен Германе, дукккача кхыча мехкий лорамша се хьаллаьца. Еррига про[illegible] аьнна, паргІата а даьнна Іохоина йиш йолаш дац хІана. Арсеналашка ядерни бомбаш йолаш сана сатийнна Іедала гІац вай. Тхо, лораш, сатийнна Іе йиш йолаш дац юххейнса ядерни зарял хІалаьнь дІаьаьккхачул тІехьагІа мара.

Со дог тийша ва ядерни герза дутьала шерра общественно - политически кампани юха а гІоттае еза ха хьатІакхаьчай. Цу герза дутьалара къовсам лакгІбалар дунеи тІа дика хувцамаш хиларца, — уйла кердаларца, [illegible]

110 шу даьнвад Варнс яхача Андрина цІи йолча юнкхача сага. Из сов дукха яхара къайленах дола хаттар де ший-те? ДІабІарахьажил цун. Гуш да цун вахар дикачох дийна долга.

БТА—ТАСС сурт.

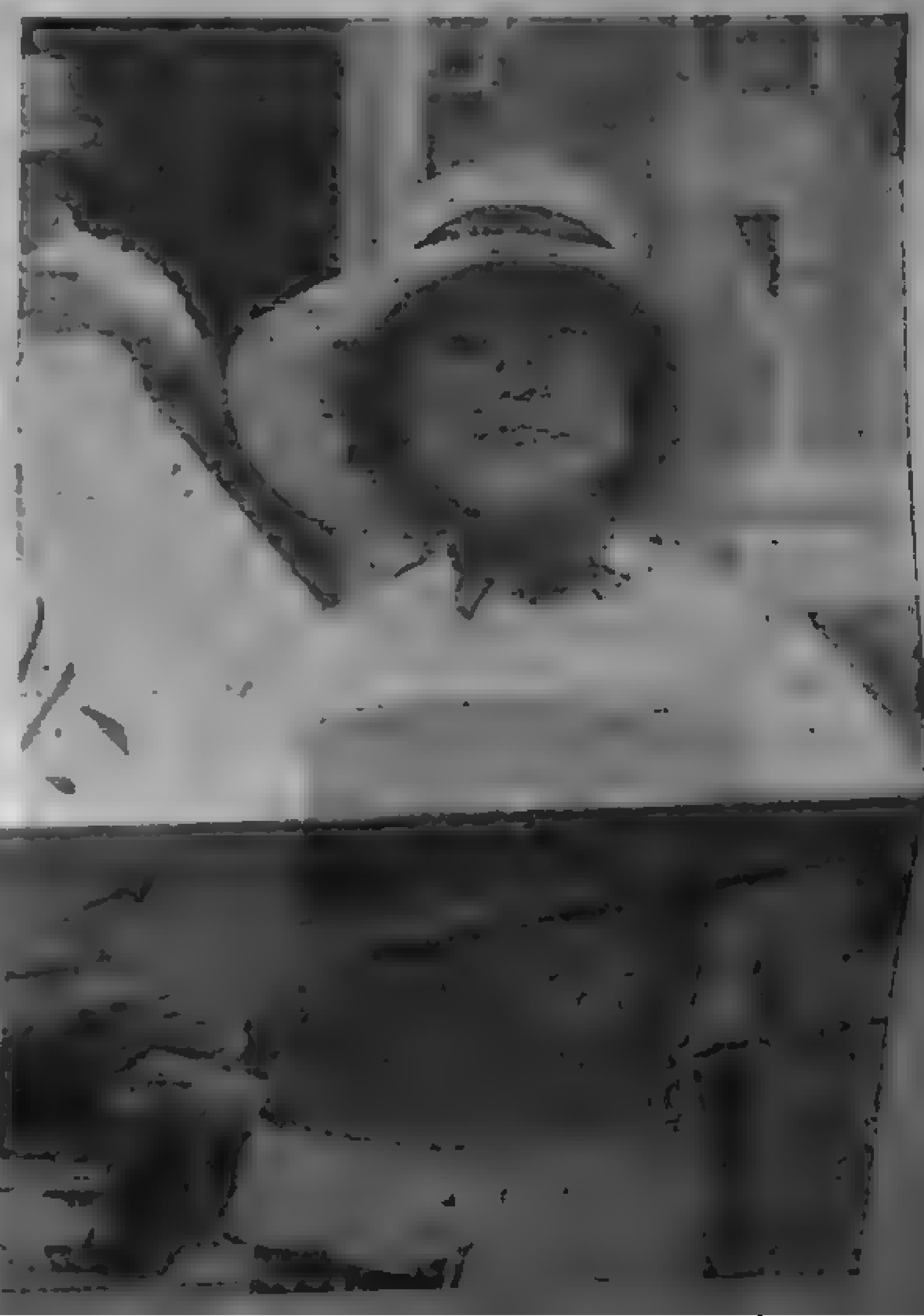

къоастадар вай халкъиЙ та-
хаиеннеи кхоанениеи мел
ловрхІаме да дуиеи беррига
лораш тешабе хьожилга а
могадир цо малхбузехьарча
коллегашта.

Шин бетта совгІа хьежа
вийзар жопашка. ХІаьта
догьаккхийташ цхьатаре а
дар уж. Англерча коллего,
Лондона официальни социаЙ
хьа а бовзийта, ядерни герзо
укх тІеххьарча 40 шера Ев-
ропе машар лоаттабара нон-
къостал дин хилари из гІу-
лакх дІахо долача хана а
... та, юххера а хаьдда аьинад,
хІанзарча хьалашка «...
на кІалха деш доле тохка-
маш массе ... метте ...
массанена а гІойле Йолаш
дац». Вашингтонерча колле-
го, ядерни тІема кхерама
паргІата Йолча маьршача об-
ществага догдоахача советски
министра хетар мадарра хьал
а лоацаш, доагІаш дола жоп
деннад предложенена: «Из
дош са министерства бокъо-
нашка доацаш арахьа да».
Францера коллего хІанз укх
сахьата жоп луш вац, хІаьа
та а Е. Чазов Йоазув доча
истола тІа массехк цІов Іай-
наб цун предложени хьал-
лоацаш дерригача дунен тІа-
ра лорий массе тайпарча ор-
ганизацешкара даьхкача пись-
мой.

Кепайовзон кердадарий
Агентства Е. Чазовгара дий-
хар шийга даьхкача письмой
— коллегашкара - министр-
ашкара даьхкача официаль-
ни дарий санна, иштта офи-
циальни доацарий а — маІан
доашхилга.

цхьан ханна унахцІено лора-
яра министра а хетачун тІа
догІа да из ядаь дакхо хьоа-
хадаь письмо. Нагахьа сан-
на оборона министр со хил-
ча, из дош цо дувца а мегар
дз, цхьабакъда, наьха унах-
цІенон уЙлае езаш ва со.

— ЦІенача дог тІара аьл-
ча фу лаьрхІа вар Хьо, дина
жоп доагІаргхиларах тешаш
варий Хьо? Е алхха пропа-
гандистски акци яр из?

— СаЙ коллегаша из дош
шоаЙ правительствашта хьал-
хашка оттаргІа ... дерс-
ма дий аьина хеташ вар со.
Из а ма дий чІогІа лоархІа-
ме — дош оттаде хар, пар-
ламентарей, шеррача общест-
веннеста уЙла хьалхашка эт-
тача проблемана тІаерзаяр.
Цу тайпара дош оттадар ше
— из сона хетар хинна Іац,
наьха унахцІено лораелга
тІадожадаь Йолча министер-
ствай декхар да.

— Ши бутт совгІа ха
яьлар жоп да...

— Советски министра жоп
луш хилча..; уйлаяь хургья
аьина хет сона сеЙ коллега-
ша.

— Цхьабакъда, чам боа-
беш да цар жоп. Министраш
— официальни нах ма бий,
цудухьа цар шоашкара жоп
ца далар шоаЙ правительст-
ваЙ официальни позици хьа-
хьонхарах кхоачамбарца дув-
задена хургда. ТІаккха шо-
шоашта хетар дувцаш къа-
маьл хиннадац Хьа царца цу
деша хьакъехьа? Цар шоаЙ
дег чурадар, хІараиена ши-
шийна хетар миштад?

— Сона сайнна уж бовзаш
а аз чІогІа лоархІаш а ба,
хьехаш...

Дуне цецдаьина да. Пере-
говораш яра, тешам кІоаргба-
ра наькъагІа дІалоладенна
— тІаккха цу цхьан ханна
ядерни потенциал эргаЙоахаш
тоалр, толашагІа дола ядер-
ни герз хьадар — из-м, белг-
гала, да а да кхетаде хала.
ВІаштІехьа доацача цу гІу-
лакха уЙла тІаерзаелга дар
сона диЙзар, цудухьа дика
хет сона саЙ коллегаша,
белггала аьлча США, Фин-
ляндие, Малхбузен Германе,
дукхагІа кхьча мехкий а ...
... бІемаш къоастаяь аьннаЙ
аьнна, паргІата а даьина Іо-
ховша Йиш Йолаш дац хІанз.
Арсеналашка ядерни бом-
баш Йолаш сана сатиЙнна Іе
дагІац вай. Тхо, лораш, са-
тийнна Іе Йиш Йолаш дац
юххейиса ядерни заряд хІа-
лакьяь дІаьаккхачул тІехьа-
гІа мара.

Со дог тиЙша ва: ядерни
герза духьала шерра общест-
венно - политически кампа-
ни юха а гІоттае еза ха хьа-
тІакхаьчаЙ. Цу герза духьа-
лара къовсам лаьгІбалар ду-
нен тІа дика хуицамаш хи-
ларца, — уЙла кердалларца,
ядерни запасаш белггаларча
даькъе кІезигьярца дувза-
денна да. ХІанз а дунен тІа-м
дий из герз еррига лаьттан
шар эккхийталла. цкъа эк-
кхийта а ца Іеш. ДІахо даха
деза, хьатІакхувча ноахалий
уЙла а еш. Царна тІохьален-
на цхьаь цаІ ядерни бомба
юхейита ягІац вай.

Беседа яьр ва
Феликс ПЛАТЭ.
(АПН).

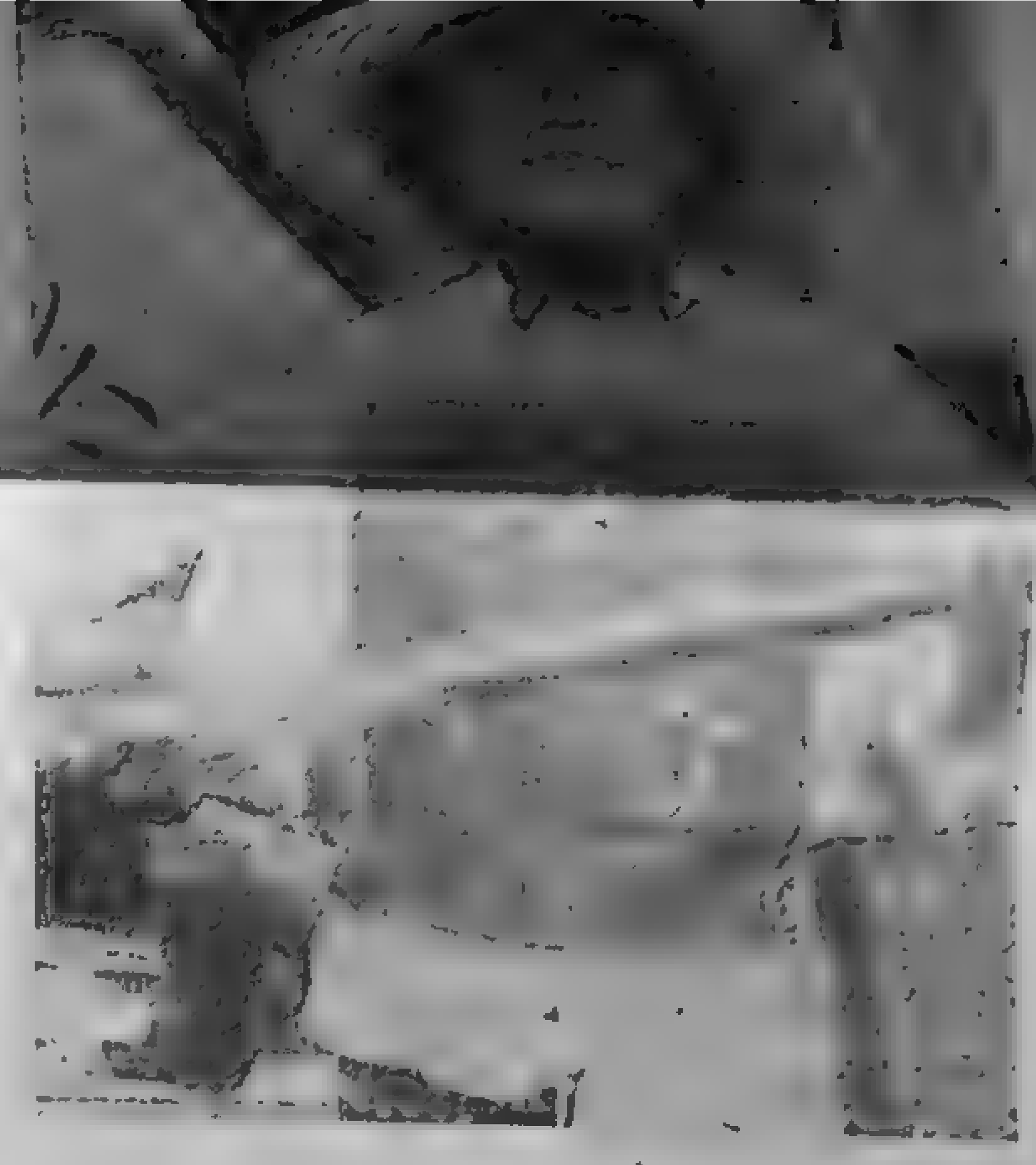

Шоай цІагІара гІулакхаш,
дешар, балхаш дита тІеман
къахьегамхой бокъонаш тел-
халран духьал еча выступ-
ленешка дакъа лацара духьа
улицашка арабаьинаб ипон-
ски кхалнах. Японцаш хьина-
ре дакъа общественни а, по-
литически а болх беча дук-
кхача обществашка, ассоциа-
цешка, партешка. Японски со-
циологаша яхачох. Японера
кхалнаха бокъонца эмансипа-
ци яра гуш да.

СУРТА ТІА: «Лаьттан
тІарча наьха машаре баха
безам ба» аьина яздаьд Токио
хиннача антивоенни манифе-
стаце доакъашхочун наьх
тІа доалача плаката тІа.

Ю. БЕЛИНСКЕ, сурт.
(ТАСС).

ВАЙ САТУВСАМИЙ ХА

КхоалагІа бутт ба керда 1990 шу хьахинна. Шоана мишта хет хац сона, бакъда, со-м кердача эргалонашка сатувсаш ва: Эггара, хьалха — перестройка процесс кІоаргъяларгеи дІахояхаргеи.

Аз аьинчох цхьавар шеквала а тарлу, газет дешараш хетадала мег, шийга да къахьегаш воаллача болхлочун фу бала ба Йоккхача политикаца. Дукха а дукхагІболча наха санна, сона чІоагІа лов перестройкас толам баннхар. ХІаьта вай перестройка котъяккхара аз а са новкъосташа а мел могар ду. Цкъа-дале, къахьегама дисциплина хадданза чІоагІъю. Ховш ма дий, тІеххьарча шерашка вайга кхаьча демократии гласности даьсса хабараш дувцалгеи шийна мел довр делгеи доацилга. ХІара болхлочо ший гІулакхаца дІахьокха деза перестройкана ше мутІахьа волга.

Лакхбеннаб тха водителий автотехникана, кхыча материальни рузкъана доал дара бола бехктохкам а. Тха автокомбинато тІехкхоачашъяьй дІадахача шера план дерригача технико - экономически хьонхамашта, хІаьта тхачоа тара Йолча предприятешта юкъе районе хьалхара моттиг а яьккхай.

Докихал а деш цІераш яха лов сона тхоай хьалхалаттача водителий А. Мухина. А. Нальгиева, В. Кушнарева, А. Магомадова. М. Сурпиндаева. Царех хІаране бетта задани 20—30 процент тІехкхоачашъю.

Къахьегарга хьежжа хул тха алапеш а. ТІеххьарча хана, къаьстта дІадахача шера тха алапеш лакхденнад. Из да тхона, къахьегаш болча наха, перестройко деннар.

Со къона вац, хІаьта а вахара дикагІдола дакъа диаадац. Дика да а фу дар цига? Пхийттара а валале саЙ халкъаца юртах, мехнах ваьккхар, Кхоитта шу даьккхар цхьаккха бокъо Йоацаш спецпереселенец волаш.

ХІаьта а ха дикагІволл лор а судахо а ва, оал. Лор ва — цо лазар, бала дІабоаккхандаь, судахо ва — цо деррига а ший метта дІаоттадендаь.

ДагадоагІий шоана, 1956 шера вай республика меттаоттаяьчул тІехьагІа а вай, са хьамсара мехкахой, Йиза бокъонаш а Йолаш меттаоттадаь ца хилар. Духхьал перестройкас елар даим вайна дагаьлла кортамукъале, меттаоттайир вай граждански бокъонаш, гучахьа хьааьлар вай къаман тІаоттадаьча Іазапах.

Долче, хьанхаьчар дукхача хана сатийса ха. Бакъдар хІана дувцац, хІанз а хала да вайна кхачан продукташ кхоачам хиллал яц, тикаш яьсса я. Теш со, иштта хург мичад массаза а. «Сабари къахьстами» — вай дезала Іалашон духьа, беррагача вай мехкага низ болийтар духьа, вай цІена къахьегар — из я вай дерзадергбола молха.

Со се чІоагІа тешаш ва СССР халкъа депутатий шоллагІча Съезда соцамехи мехка экономика меттаоттаяра СССР Министрий Совето цу съезда хьалхашка енача программахи. Со цхьаькха а __ перестройка цхьан оагІонах тешаш ва — вай общества, вай дерригача вахара демократизаци кІоаргъяргхиларах. Дог делалу РСФСР Лаккхехьарча Совете, Нохч - ГІалгІай АССР, моттигерча Советашка март бетта хургдолча хоржамашта вай кийчлуш дайча.

Бакъда, цхьа уйла я са саготдеш. Цхьаболча наха перестройкас ена демократизаци фуннагІа дича а мегаргдолаш санна кхетач, сов дукха ду даьсса къамаьлаш. Цудухьа вай массане а къовсам лоаттабе беза цу хІамащца, балха тІа дисциплина чІоагІъе еза, нийсхо Йолаши цІенеи даха деза.

Дукхача, дикачунга сатувса ха... Вай вахар тоалургхиларах сона догдоахилга ю тІадоагІача шера хургйолча КПСС XXVIII съездо а. Тийша ва, коммунистий форумо вай перестройкана керда лостам лургхиларах.

...ХІанз хьатІадера-кх ер 1990 шу, вай сатувсамий шу. Керда къахьегама толамаш, ираз хилда, шун укх кердача шера, са хьамсара мехкахой.

Х. ЯНДИЕВ.
Грозненски автокомбината контейнеровоза водитель, къахьегама ветеран.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кабульски бІаьстен хала юхьиг

Кабула юххерча лакхача гув тІа Надир Шаха мавзолейна лалла доккхий кашмаш да. 7 марта массехк керда каш тІаккхийттад укхаза. Царех цхьанне чу дІавеллав Мухьаммад Шариф, Кабульски гарнизона штаба начальника заместитель хиннар, венначул тІехьагІа инарал-лейтенанта цІи тилла вола полковник.

Городерча маьждигашка ламазаш ду цуина. Цига керттера дакъа лоацараш — восенни форма ювхаш бола нах. 6-чеи 7-чеи марта Кабуле хатараш хиннача хана боабаьча доттагІашта тІехьара декхар дІалуш ба уж. Герзашцарча низий салтий мел боабаьб хІана а хьакхайдаьдац, цхьабакъда, хьалхагІа боабаьб аьнна хьакхайкабаь хиннача граждански наха 70 саг кхы а ІотІа-м кхийттав. РА МИД-а пресс-центре хиннача брифинге дийцачох, ужинал денъий корадаьд Пуштунистана майдана гонахьарча Йохаьча зданешта, радион телевиденеи зданена, Бала-Хисар яхача крепоста кІалхара.

Аз хьоахадаь кашмаш духхьал цу крепоста нийсса сехьа да. БІаьстан юхьерча михо торкаеш ягІа боарзаш тІа егІа цІе революционни баьццара исламски байракхаш. Укхаза дІабехна боахнача наха къоабалдеш хинна уж бесаш - - цхьана тардаро къаьгта хьахьокх тайп-тайпара идеяш пхьана яхара Йолa таро. Афганистанера чоалхане проблемаш цІур юкъебехкаш къестаяйта Йиш ца хилар.

Цу кашмашка хила вийзав са аьттув ца боалаш тІемэ низаца Іаьдал дІадаккха гІортале массехк - ди хьалхагІа. Дукха къамаьл хилар са шин зІамигача сагаца — воІацеи вешиЙ воІацеи — цхьана хьан каша гонахьа аьшках карт еш ваьллача къавеннана аьшкпхьараца Мухьаммад Омараца. Цецваьккхар укхаза дІавелла воаллача кІаьнка хано — 13 шу. Аьшкпхьаро дийцачох, укх Іай вийнавар из «машаре Йоацача» оппозице тІема отрядаша афгански столицана деттача герзаша теха реактивни цхьа пхо кхийтта. ЧІоагІа гІайгІане да, Йоахар Мухьаммад Омара, хІара денна каш тІа ЙоагІача нанна бІарахьежаш. Укхаза дІавелла воалла кІаьнк цун цаІ мара воаца воІ хиннав. Боарза юхе Іо а хайна, мухь бетташ елхаш ягІаш дукха ха Йоаккх кхалсаго.

Укх деношка юха а бала бессар тІемо гІелъьча Кабуле бахача наьха дукхача цІеношка. Духьала летарий авиаце чІоагІа Йохаяьй зданеш. Царех эггара ЙоккхагІъяраш — Кабула юккъе, президенетски дворец Йолча оагІорахьа. 7 марта ІуЙрийна, чуЙийттача бомбаЙ лераш гуш хиннача хана, журналистий группаца цхьана Пуштунистана майдан тІа кхача вІаштІехьдаьлар са. Зданена юхе боккха кІоаг баьинабар. Афганистане болх беш яьккхача шу гаргача хана цу тайпара боккха кІоаг цІаккха а бІаргабаьинабацар сона е Кабуле а, е Джалалабаде а, кхьметтел е Хосте а.

Майдан тІа ха деш лаьттача массехк салтечоа дІатІаяхар хаина къона Йоаца кхалсаг. Юхьа тІара кхоллар кІеззига юха а тесса, царга цхьа хІамаш хетташ тоъал дукха ха яьккхар цо.

— ВоІ лохаш я на, — духтІаваьккхар со чурча гІулакхий министерства капитана Султан Азиза. — Селхан укккхаза дворец лораеш лаьттав из, Йоахар. Вахед яхаш ва. ХІанз из мичахьа ва хац кхалсага. Дукха цІий Іодахийтад, кхы а дукхагІа да хІанз бІаргех Іоуха хий...

Городе мел гІиржаш дохадаьд хьахьокхаш Йола укх тайпара цифраш Йовлайир Афганистана МИД-а пресс-центре хиннача брифинге. Ловдама хІама ца юсаш бокъонца Йохаяь дІаьаккхай Йинъ рынок, кйс ресторин, паччахьалкхен учреждений 18 здании, 282 дукан, нах чубаха 230 цІа. КІезиг-дукха Йохаяь зданеш-м кхыметтел цхьанне а лархІац. Города центре хІанз а лаха хала да кизгаш бІарчча дола кораш дагІа цІенош.

Цхьабакъда, къаьстта чІоагІа Йохаяьй. кхетадеш маларра, ши здании, хІаьта нийсагІа аьлча, улица Дар-уль-Аман Іокхоалучча ягІа оборона министерствай цун кертерча политически управленеи дворецаш.

Кабулерча советски Іилман культураи ЦІен болхлошца цхьана кхоана 7-гІа март да яхаш тховсара уж ши дворец аггІача эттача тІемга хьежаш дар тхо ДСНК здане эггара тІерча этажа корах ара. Еттача автоматий лелхача пхорчий сердалонаша Йоардар боадо. Лелха а лелхаш, двореций оагІорахьа дІаухар снарядаш. ТеІІа ювлар гаубицаш. КІуран Іаьржа пордув кхолласинаяр районa тІагІолла, хІаьта цул тІехьагІа дукха ха ялалехьа цунна юкъера къоастаюлургЙолаш хІама яцар пхеннахьа яьина Йоккхий цІераш мара.

Массехк экхам хилар тхо чудолча цІеношта юххе. Цхьа снаряд цІена гонахьарча картал тІех а лха, ДСНК тІехьашкахьарча пена гаьна Йоацаш, «Баррикат» яхача кинотеатра лалла йиккхар, ШоллагІъяр духхьал тха коаюккъе, фонтана уллув кхийтар. ТІехьагІа гучадаьлар, тІох етта хиннача сомача лардах чакх а яьина, насосни станци цо парх аьнна Йохаяь дІаяхийта хилар. Зе ца кхеташ Йисанзар советски посольство а. Пхи снаряд чуккхийтар цига, дукхагІъяраш танкови а Йолаш.

Кабулерча кхыча мехкий дукхагІболча журналисташта дагадоалла керттера хаттар — деликъийна хІама дуа ха хиннача хана, цига баха нах тинашка аха болабеннача ханна, сел чІоагІа столипана дов чудаиза даргдоацаш, города юккъе эггара нах дукхагІа кхотабенна бахача кварталашта бомбаш чуеттанза яргЙоацаш фу тІакхаьча хиннад тиЙша болх лелаберашта. ЦхьаЙола бомбаш, пресс - конференци аьннача тайпара, ах тонна еза яр. Цу хаттара дала цхьа жоп да пресс-центра болхлой. Кулгаш дІа-хьа а дахийта, гІайгІане Йоах цар: «Экстремисташ...».

Тахан Кабулера вахар меттa доагІаш латт. Дукха автомобилаш аральнаЙ улицашка, цу даькъе зизаица ега. замелгІа ухараш а. Болх беш я дуканаш, рынкаш, кинотеатраш. Спирда хьеж малх, тІехь-тІехьа къагаш лэтт спйна сигале, бІаьсти Йоалаш латтилга хьа а хьонкаш. Афганистана мишта хургья из? «ТІемий керда сезон» хургья е машара переговораш юкъ хургья? ТІема низаца Іаьдал дІадаккха гІертар кагъяьчул тІехьагІа дукха ха ялале Кабуле хиннача пресс-конференце президента Наджибуллас маьллара, къаман машара политика, селлара тийша балхаш моастагІашa лелалдешше а. хьалхашкахьа Йодаш я. Тахан мехкара тІехь-тІехьа дукхагІбараш кхетадеш боагІа, цул дикагІа политика цуна нийсса хьвоттае кхы цхьаькха Йоацилга, цудухьа, цуна духьала латтар тІом дІахо лоаттабара, саготонаш тІаккхоачаяра, цІий Іенадара тІехьа хилара нийсса долга.

Духхьал из бахьан долаш дицлургдац сона Кабула юхерча кашмашка аьшкпхьаро Мухьаммад Омара сайга аьина дешаш:

— ЦаІ мара воацача воІах яьинача нанас бІаргех легалеча хиней Іувшача балхнен бехказло ергЙолаш цхьаккха хІама дац, бехказло хургьяц къизалаи хІанз а цІий Іенадаран. Духхьал из бахьан долаш хьаллоац тахан халкъо Кабульски правительство. Къаман барт ... цо лелаеча политика хІанз а дукха ба моастагІий. Цхьабакъда, цу каькъо мара ... хан тешшаме ... тІом...

Андрей ПРАБОВ,
АПН соб. корр.

Кабул.

Керда стихаш

УТУРЧНЕВ АЗМАТ-ГИРИ

ЮРТА ВА САТУВСАШ

Со массаз хул юрта ва сатувсаш,
БIаргаго се вовза, веза вах.
Iуйрен сецна гIетташ аравуьлаш
Латта хьежаш, хьал миштa кхет малх.
Со массаз хул юрта ва сатувсаш,
Укхаз мара цIаккха сатувц са,
Уж сай бера хенаш дагалуьвцаш,
ГIалахь «покой» бер чу нхан со.
Со массаз хул юртага сатувсаш,
Городера вахар деде а во.
Бакъда, дог дац городаца дIаувш
Вужаш, гIотташ юртаца ва со.
Каста-каста дуьхьал йоагIа сона
Увзарвоахаш иха Шолжа юхь.
Эггар хьалха хьаста керте, хьона
Се тIавела сайре дагаух.
Бицлац цIаккха, кIай можамаш хийца,
ПхьегIа йизза бьгIа къопахий.
Къостой хьастар шийла, шовда нйца
Бай ког луьзаш иха мехкарий.
Хоза хулар аьхкп Шолжа атагIа
Щенош хьалде бийда киринмк еш.
Массехк тайпа шоайла кхийте вIашагIа,
Дакъалоацар хийла, белхий беш.
Са халкъ дхоштта шера бала лайна
Юха цIенгахь дийрза ха нз яр.
Нах цу хана — аргда хетар сайна,
Шоайла дукхагI вIашп тIера бар.
Цхьяна втте цIенош цар хьалдоттар,
ТIаккха цхьана сихха туллар тхов,
Балхаш дахьча доикха довзар оттар,
Доаца бахьан лехаш дицар дов.
Со массаз хул юрта ва сатувсаш,
Бе безаш бар бац са бIаьха нахъ.
Вахаро ший цхьаццa хьалха тувсаш,
ТIехьевоахаш цхьаца юкъе зкх.
Со массаз хул юрта ва сатувсаш,
БIаргаго се вовзе, веза нах.
Iуйран седда гIетташ аравуьлаш
Латта хьежаш, хьал миштa кхет малх.

ИШТТА ВА ИЗ

Вахаш ва из Iальний-Юрта,
Ше дош-кIеха са вовзьост.
Из во кIай ба Мусай корта,
Хийла нусна дайка хург-д.
Массарел а вIашагI хале,
Хьона из, мнса хзмандийтах.

Дикача нахах

ЦАР СИЙ ДУ

Укх сурта тIа шоана гуш бола кхалнах (аьрдехьа аьттехьа, Л. Накостоева, Р. Евлоева) болх беш ба Орджоникидзевски № 3 йолча юкъерча школе. Накостоева Люба — столове кулгалхо, Евлоева Роза — повар. Шинне а йистеьннхай Грозненски торгови училище. Школе балха бахкалехьа, кхьча организацешка поварaш хиннаб уж. Дика хов царна буа кхача кийчбе, цудухьа царна раьза ба школера хьехархой, бераш а кхьбараш а. ВорхI шу дьшнад цар школьни столове болх бу. Бераштa эша кхача хул столове: чай, коржикаш, фуаш, печенеш, чIаьпилгаш, кхьдараш а.

Школьни столове массаза а цIена хул. Iомадаьд цар бераш цIено хургIолаш, кхачан кхом бергболаш. Маькха цхьа чIегилг Iонхосcац дешархоша. Гуччахьа хьалтеха я кхачан продуктий кхом бара бокъонаш, хов дешархошта уж кхоачашъе езалга.

Болх дика барах царна тийннай сийлен грамоташ, ахчан премеш, кхьдола сонгIаташ а.

СУРТА ТIА: Л. Накостоеваи Р. Евлоевак.

Т. ХАШИЕВ.

Музыкаца безам бараш дукха бале а...

Сага духовни вахар, дуне хозагIа ду музыко. Цудухьа вай массавар оарцагIа а ваьнна боаггIача тайпара теркам тIа а бахийта махулла музыка езаллийта еза бераштa. Цхьабакъда, республикерча районашка музыкальни школашта еш йола тарко хано дIадехарашца нийсса яц. Масала, Сунженски районера музыкальни школа культура ЦIагIа я. ХIаьта белгалдаккха деза цу культура ЦIагIа музыкальни школа а йоацаш кхы а художественни школа, берийн кхийнарийн библиотека, ЗАГС, ... цхьалхадахара отдел, игротека, халхара кружок дIахьош йола помещени я. дикка хьежача кхы дIахо а корайоагIаргьл укхаза цхьацайола кружокаш дIакхухьаш йола помещенеш а.

Цу массаненаш а цхьанне шоллагIчoa новкъарле ю.

Иштачa хьале музыкальни школе дешаш 115 дешархо ва. Царна юкъе 70 процентага кхаччалца нохчийн гIалгIайн береш да.

Музыкальни школа директор волча Абдулкадыров ...

ХIарона аьнна дешаш бакъдеш яр музыкальни школа шоллагIча классе деша ягIача Бокова Хадижата кIоаргга уйла тIа а яхийта пианинаца яьккха йиш. Хоалуш дар, Хадижат гонахьа мел дар диц а денна кхьча дунеи тIа ше кхаьчача санна хеталуш йолга.

Иштта музыках дика кхеташ, къаьстта а классически музыка езаш да цига деша дагIа вайнахьа бераш.

Кхетаде хала дац, йоаггIача тайпара цар йоаххо еш, музыкальни инструментащца уж Iалаш а деш дIахо берашка денийтача мел чIоагIа пайда баргбар кхувш йоагIача тIехьенна, эстетически хьакъехьа кхетам балара.

Бакъда, Сунженски районa Орджоникидзевски музыкальни школера хьал музыка Iомаяра, вай хьалха маллара, доаггIача тайпара дац. Йолаш йола музыкальни инструментащ тиша я. ХIаьта цIена яраш вца таро а яц.

Укхаза белгалданкха доагIа станице дукха бераш музыкальни школе деша да...

НГIАССР МВД

Шоаех хьалха бехк баькха болаше а юха а 22 марта г. Грозне КПСС обкома адаиена хьалхашка санкционировании йоаца митинг чакхъьяькхар «Нохч - ГIалгIайчен халкъа фронта» юкъебоагIача наха.

Цига а хьалхарча митинге санна демагогически лозунгаш кхайкадора.

Iаьдала викалаша массехказа санкционировании йоаца митинг соцаелга дийхача ца теркал ца а деш, митинга организатораша гIожа телхайора законагIа оттаяь йола митингаш собранеши чакхъяхара порядок.

Цул сонгIа, цхьайолча выступленешка республикерча къамишта юкъера гIулакхаш чIоагIдара, лоархIамегIйола социально-экономически проблемаш къоастаяра духьа беррига нах шоайла кхотабора гIо деш йоаца уйлаш хьалхайолхар.

Санкционировании йоапа митинг чакхъьяккхарца закон толхадаь, чурча гIулакхий органий нийса доагIаш дола дIадехараш кхоачаш ца даь бола цу митинга организаторех цхьабола нах административни бехктокхаме озаргба.

НГIАССР МВД-с дIахоьйт санкционировании йоаца митингаш, собранеш, шествеш, демонстрацеш вIаштIехъьяхараш, цига дакъа лаьцараш административни правонару...

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 24 МАРТ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхнига хIачаш яра курсаш. 12.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетни студи. 19.00 «ХIанзарча ашарий мукъам» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 12.00 Берий книжкай кIира хьаделлар. «Они мои любимые» яха утренник. Кукольни театра спектакль. «Ашараш лакхара урок». 14.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 15.00 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 18.00 «Уналцено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Кружевница» яха клуб. 10.00 «Сона сурташ лахка хов!» яха конкурс. 10.00 Игротека. 11.00 «ТIоараска бургац» яха клуб. 14.00 «Лидер» яха спортклуб.

Химикий ДК. 17.00 «Весенние мелодии» дIалокх духовиц оркестро. 18.00 Камерни хор. 18.00 «СелаIад» яха халкъа халхара ансамбль. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 9.00 «Кулга говзал» яха клуб. 12.00 Безаме школа. «Искусство общения» яха беседа. 13.00 «Маски» яха берий театр. М. Жванецкий «Кочегаров». 16.00 «Гитарацарча ловзарий искусство» яха беседа - концерт. 17.00 Сакъердаме вIашагIкхетарий клуб. «В союзе звуков, чувств и дум» яха музыкально - литературни сайре.

«Красный молот» завода ДК. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Ура! Тха каникулаш я!» 15.00 «Тха беш» яха клуб. 17.00 Iарбий меттала къамаьл де Iомалу вай.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 15.00 «Лики» яха искусство дукхаезарий клуб.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа юха хувцар.

КИМ цIерагIа клуб. 16.00 Правоохранительни органий болхлошца вIашагIкхетар.

«Оргтехника» объединене ДК. 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цIей.

М. Горьке цIерагIа ДК. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха. 13.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00, 16.00 «Каратист» яха клуб. 11.00 «Топотушки» яха халхара коллектив. 17.00 Гитаристий ансамбло хьех шо.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» ...

футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

Офицерий ЦIа. 11.00 Филофонистий клуб. Грамзаписай коллекционерий вIашагIкхетар.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхнига хIамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 12.00 Дискон бальни халхарин школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 «...30 шерал тIехбаьнараштa» яха сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 9.00 Нохчий меттала къамаьл де Iомалу вай. 9.00 Машенаца художественни догамаш дара курсаш. 10.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 14.30 «Юный краевед» яха клуб. «Фу хов хьона вай городерча театрех?». 15.00 «Юный ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 10.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 11.00 «Малыш» яха клуб. Игротека. 14.00 Вокально - инструментальни ансамбла концерт.

Химикий ДК. 10.00 Изостуди. 11.00 «Ровесник» яха салоIача ден клуб. 17.00 ХIанзарча халхарий ансамбль. 18.00 «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 11.00 Музыка дукхаезарий клуб. «Кагирхоштен бераштен йола музыка» яха Ерригсоюзни кIира хьаделлар. «Вальса безаме оаз дагайоагIа сона» яха лекци-концерт. 12.00 Английски меттала къамаьл де Iомалу вай. 14.00 Хореографически студи. 18.00 «Исповедь» яха М. Булгакова халкъа кагирхой театра спектакль.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хIамаш теген Iомалу. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Хургдолчун уйла еш» яха беседа. 14.00 «Соловушка» яха вокальни группа.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Росинка» яха киноклуб. 12.00 Игротека. 18.00 Дискотека.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб 13.00 «Сакъердаме сахьат» яха игротека. 14.00 «Фаьлгий дунен тIа».

Хлебокомбината клуб. 8.30, 14.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 16.00 Машенаца художественни догамаш дара кружок.

В. Маяковске цIерагIа ...

Музыка езараштa лаьрхIа

«Орбита» яхача фирменни тика тIа болх беш я оаз дIаязъеш йола студи.

Шоана долча гIулакха дукхача тайпара фонограммаша я укхаза советски а доазол арахьарча а репертуарагIа.

Оаз дIаязъю тIехдикача импортни а советски а аппаратураца, йоккха говзал йолча звукооператораша.

Кассетех розничн мах боаккх. Оаз дIаязъярах доаккхар прейскурантага хьежжа да.

Студи болх беш я 10 сахьат даьлча денз 19 сахьат даллалца: перерыв 14 сахьат даьлча денз 15 сахьат даллалца.

КIирандинахьа — 10 сахьат даьлча денз 15 сахьат даллалца, выходной ди — оршот ди.

Адрес. г. Грозный, проспект В. И. Ленина, 104, транспорт соцаш йола моттиг — «Октябрьская» яха майда.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Камень, когда поет» ловз Армянски ССР халкъа артист вола С. Карапетян (Аудук).
8.50 — Шун беш.
9.20 — «Мы любим танцевать». Дунен халкъашта юкъера берий бальни халхара фестиваль Софи.
9.50 — Мультфильм.
10.20 — Саг. Лаьтта Вселенни.
11.20 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
11.25 — Хьайбай дунен тIа.
12.25 — «Цкси лерргIа доагIа» яха бераштa дола фильм, (ЧССР, 1985 ш.). (Дуккхьашха).
13.40 — Спектр.
14.10 — Коталон 45 шу дизарга. «Еще до войны» яхача художественни фильма 1-ра сери.
15.15 — «Наше наследие». Т. Костаки.
15.55 — «Рыцарь музыки — Георг Отс» яха фильм-концерт.
16.55 — Политически диалогаш. КПСС ЦК парти XXVIII съезда платформа ювцаш (г. Барнаул).
17.25 — «СелаIад» яха халкхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Как веснушки на лице» (ЦДФ, ФРГ).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — «Когда поют солдаты» яха салтий иллей фестиваль. ШоллагIча тура финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.30 — «Счастливый случай» яха телевикторина.
22.55 — Ден лув нкера.
23.10 — «Популярни музыка кердадараш». «А» яха программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийкара гимнастика.
8.15 — К. Санеев (баян).
8.30 — «Тихая застава» яха художественни субтитраш царa фильм.
10.00 — Прогресс. Информаци Реклама.
10.30 — «Александр Невский» яха исторически фильм (1938 ш.).
12.25 — Кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
13.30 — Педагогика массарна а.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Коллаж.
17.05 — «Виват, Россия».
17.05 «Мультфильмаш.
18.05 — Телефакт. Критически журнал.
18.20 — Кирпични лихорадка.
18.45 — «Вай долчохь хьашагIахь. Говзанча Ницциев Iумар-Паша» (нохчий меттала).
19.20 — «Фаьлг, фулг». Бераштa лаьрхIа йола програм...

мультконцерт. Бийсанара сеанс.
00.45 — Художественни фильм.

25 МАРТ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Iуррехьа».
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
13.00 — Музыкальни киоск.
13.30 — «На земле Эллады». Греци къаман цIей — кортамукъален Ди.
14.20 — Коталон 45 шу дизарга. «Еще до войны» яхача художественни фильма 2-гIа сери.
15.25 — «Время собирать камни». Дунен халкъашта юкъерча организаци конгресс. Хиросиме «Ядерни тIом соцабара дунен тIара халкъаш вашагIкхетар».
16.15 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — «Марафон-15» яха берий информационно - публицистически программа. КIиранден кинозал.
19.00 — Мультфильма премьера.
19.25 — «Единственная дорога» яха художественни фильм. (СССР, Югослави) (Дуккхьашха).
21.00 — 7 дн.
22.00 — Массехана долчох йола уйлаш. Кiиранден нравственни проповедь.
22.15 — «И то же в вас очарование» яха И. С. Козловске дакъа лоацаш дола музыкальни фильм.
23.40 — Футбольни обзорени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Туркменски ССР. г. Ашкабада берий филармони скрипачай ансамбла выступлени.
8.50 — «Аплодисменты» яхача документальни фильма премьера.
9.10 — «Наьха ловзараш» яха художественни субтитраш цара фильм.
10.30. — Документальни фильм.
10.45 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
... бераштa дола фильм.
14.10 — Документальни фильма премьера.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Бераштa дола фильм.
17.15 — Нохчийн мотт Iамабо (нохчий меттала).
17.45 — «Орамаш» (нохчий меттала).
18.30 — Киносерпантин. 1-гIа дубль.
20.00 — Бийса дахъала хийла шун, берашl
20.15 — Киносерпантин. 2-гIа дубль.
21.00 — 7 дн (сурдопереводаца).
22.00 — Киносерпантин. 3-гIа дубль.

26 МАРТ

Цхьаьна этте цIенош цар
хьалдоттар,
ТIаккха цхьана сихха
туллар тхов.
Балхаш дахьча доккха
ловзар оттар,
Доаца бахьан лехаш
дицар дов.
Со массаз хул юрта ва
сатувсаш,
Бе безаш бар бац са
бIаьха никъ.
Вахаро ший цхьацца
хьалха тувсаш,
ТIехьавоахаш цхьацца
юкъе эккх.
Со массаз хул юрта ва
сатувсаш,
...
Iуйран сецца гIетташ
...
Датта хьежаш, хьал
ишта кхет шадх.

НШТТА ВА ИЗ

Вахаш ва из Iаьлий-Юрта,
Ше дог-цIена са
новкъост.
Лоа ю кIай ба
Мусай корта,
Хийла цунна дайна
хург-д.
Массарел а зIамагI хиле,
Хьона из, кица
кходдийтад.
Нагахь Муса уллув вале
Халаш, сагот шун
дургдад.
Цо ешаргья керда
байташ,
Массехк дувцар
дешаргда,
Пхийттараьнна ше
хетийташ,
Эздий халхар цо
дергда.
Нагахь Iа эш аьнна, оале
Ший дог хьона хьалургда,
Кхерам бесса моттиг хуле
Уллуваьнна оттаргва.
Вахар аттачарех дац
Из ва аьлча, бакъхургдац.
ЙIохьъяь коартол хийла
йиа
Из вац аьлча, нийса дац.
Казахстана аренашка
Цхьалха ювхаш боза коч.
Ихан хийла из канашка
Къиза моцал ена кач.
Мальчех когаш арабаьнна,
Лайла гIолла баьб цо
никъ.
Вахара талгIешта
духьалваьнна
Де дийзад цун дуккхаэ
ник.
Халонашта духьал
вувлаш,
Москве деша из
кхаьчав.
ТIехьар кениг дехка
волаш,
Хийла цхьераз
Iовижав.
Ше вахача, ше ваьнача
Бакъдар мара дийцадац.
Цудухь вай жадарра,
аьлча,
Цхьабоггарна вийзавац.
Селхан бIагIар цунна
хьийжар,
Тахан еха ва ший йиш.
Перестройка никъ
хьабнийллар,
Чаккхаргьац хIанз
харцонаш.
Муса! Аз кад айбу
тахан,
Аз хьа хьашар дIамол ер.
Ма враз да
Албошпаькъан
Хьо санна воI цар
хьалкхер!

терием тIа а бахиита ... ла музыка ... ела бераштa. Цхьабакъда, республикерча районашка музыкальни школайита еш йола тарко хано дIалехарашца нийсса яц. Масала, Сунженски районера музыкальни школа культура ЦIагIа я. ХIаьта белгалдаккха деза цу культура ЦIагIа музыкальни школа а йоацаш кхы а художественни школа, берийн кхийнарийн библиотека, ЗАГС, книжкаш ... игротека, халхара кружок дIахьош йола помещени я. дикка хьежача кхы дIахо а кораIоагIаргья укхаза цхьацца йола кружокаш дIакхухьаш йола помещенеш а.

Цу массаненаш а цхьаиве шоллагIчоа новкъарле ю.

Ииттача хьале музыкальни школе дешаш 115 дешархо ва. Царна юкъе 70 процентага кхаччалца нохчийн гIалгIайн бераш да.

Музыкальни школа директор волча Абдулкадыров ХIарона аьлар — дукха бераш а долаш кхы Iа яха дика таронаш а йоацаш долча дезалий бераш да тха школе мах а телаш дешаш, сона чIоагIа дика хет даьша-ноанош музыкагIа хьабоала пайда кхетабеш хилар. ХIаьта белгалдаккха деза цхьаькхз а, вайнаьха берашв цIенхаштта уйла тIа а йохийташ музыка Iомаеш хилар.

ахийта пианинаца яьккха йиш. Хоалуш дар, Хадижат гонахьа мел дар диц а денна кхыча дунен тIа ше кхаьчача санна хеталуш йолга.

Иштта музыках дика кхеташ, къаьстта а классически музыка езаш да цига деша дагIа вайнаьха бераш.

Кхетаде хала дац, йоагIача тайпара цар йоанхо еш. музыкальни инструменташца уж Iалаш а деш дIахо бераш ... дешийтача мел чIоагIа пайда баргбар кхувш ... ческа хьакъехьа кхетам балара.

Бакъда, Сунженски района Орджоникидзевски музыкальни школера хьал музыка Iомаяра, вай хьалха мааллара, доагIача тайпара дац. Йолаш йола музыкальни инструменташ тиша я. ХIаьта цIена яраш эца таро а яц.

Укхаза белгалдаккха доагIа станице дукха бераш музыкальни школе деша даха, музыка Iомае безам болаш хилар. Помещени кхоачам болцаш, готта хилар бахьан долаш уж музыках хьегача дусаш да. ХIаьта, вайна хоьш ма хиллара, сага духовни культура лакхъяра кIезига моттиг дIалацац музыкас. Цу гIулакха уйла е йоагIа моттигерча кулгалхоша.

Т. МАЛЬСАГОВА.

... Iаьдала викалаша массехк каза санкционированни йоаца митинг соцаелга дийхача из теркал ца а деш, митинга организатораша гIожа телхайора законагIа оттаяь йола митингаш собранеши чакхьяхара порядок.

Цул совгIа, цхьайолча выступленешка республикерча къамашта юкъера гIулакхаш чIоагIдара, лоархIамегIйола социально-экономически проблемаш къоастаяра духьа беррига нах шоайла кхотабара гIо деш йоаца уйлаш ...

Санкционированни йоаца митинг чакхъяккхарца закон толхадаь, чурча гIулакхий органий нийса доагIаш дола дIадехараш кхоачаш ца даь бола цу митинга организаторех цхьабола нах административни бехктокхаме оаргба.

НГIАССР МВД-с дIахойт санкционированни йоаца митингаш, собранеш, шествеш, демонстрацеш вIаштIехъяьхараш, цига дакъа лаьцараш административни правонарушенех долча РСФСР Кодекса 166[1]-ча статьяга хьежжа штрафа хьисапе эзар сом доаккхаш е, 15 дийнахьи-буси чувалла ха тохаш, е шин беттага кхачалца исправигучадалийта сог уголовни бехктокхаме оз. Административни взыскани яьчул тIехьагIа шийгара цу тайпара гIулакх гучадалийта саг уголовни бехктокхаме оза бокъо лу, ялх беттага кхаччалца чувалла ха а тохаш (РСФСР УК 200[1] статья).

ДК. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Ура! Тха каникулаш я!» 15.00 «Тха беш» яха клуб. 17.00 Iарбий меттала къамаьл де Iомалу вай.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 15.00 «Липп» яха искусство дукхаезарий клуб.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар.

КИМ цIерагIа клуб. 16.00 Правоохранительни органий болхлонца вIашагIкхетар.

«Оргтехника» объединене ДК. 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цIей.

М. Горьке цIерагIа ДК. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 Макраме дукхаезараш хьех оаха. 13.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00, 16.00 «Каратист» яха клуб. 11.00 «Топотушки» яха халхара коллектив. 17.00 Гитаристий ансамбло хьех шо.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

«Садко» бассейн. 17.30 «Икар» яха инвалидий спортивно - уналцIенон клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 9.00 Горсовета ДФСО профсоюза футболах йола Iан хьалхле. 10.00 «Рекинг» яха спортклуб. ГТО многоборье.

КIИРАНДИ, 25 МАРТ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиас» яха концерт. 12.00 Английски меттала къамаьл де Iомалу вай. 14.00 Хореографически студи. 18.00 «Исповедь» яха М. Булгакова халкъа кагирхой театра спектакль.

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хIамаш теген Iомалу. 13.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Хургдолчун уйла еш» яха беседа. 14.00 «Солопушка» яха вокальни группа.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Росинка» яха киноклуб. 12.00 Игротека. 18.00 Дискотека.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб 13.00 «Сакъердаме сахьат» яха игротека. 14.00 «Фаьлгий дунен тIа».

Хлебокомбината клуб. 8.30. 14.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 16.00 Машенаца художественни догамаш дара кружок.

В. Маяковске цIерагIа яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 10.00 Горсовета ДФСО профсоюза футболах йола Iан хьалхе. 10.00 «Рекинг» яха спортклуб. ГТО многоборье.

ВОГ дворец. 13.00 НГIАССР боксах йола Iийла хьалхле.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

... юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — «Когда поют солдаты» яха салтий иллен фестиваль. ШоллагIча тура финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — «Счастливый случай» яха телевикторина.
22.55 — Ден лув ккера.
23.10 — «Популярни музыка нердадараш». «А» яха программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — К. Саниев (баян).
8.30 — «Тихая застава» яха художественни субтитрашцара фильм.
10.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
10.30 — «Александр Невский» яха исторически фильм (1938 ш.).
13.25 — Кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
13.30 — Педагогика массарна а.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Коллаж.
17.05 — «Виват, Россия».
17.05 «Мультфильмаш.
18.05 — Телефакт. Критически журнал.
18.20 — Кирпични лихорадка.
18.45 — «Вай долчохь хьашалгIахь. Гоезанча Нинциев Iумар-Паша» (нохчий меттала).
19.20 — «Фаьлг, фулг». Берашта лаьрхIа йола программа (гIалгIай меттала).
19.40 — Хоамаш, реклама.
19.45 — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!
20.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Памир» 2-гIа тайм.
20.45 — Документальни фильм.
21.00 — «Аз шоана лоькхаргда» яха В. Егорова илли.
21.30 — «Говрах дола историй» яха Л. Толстой «Холстомер» яхача повестах дахьнка Академически Йоккхача драматически театра фильм-спектакла премьера.
23.35 — Йайга атлетика. Дунен чемпионат. Кросс. Финляндера передача.
00.05 — Бокихийчарна дола ... стадион ...
22.15 — «И то же о вас фильм» яха И. С. ... дола музыкальни фильм.
23.40 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Туркменски ССР, г. Ашхабада берий филармони скрипачай ансамбла выступлени.
8.50 — «Аплодисменты» яхача документальни фильма премьера.
9.10 — «Наьха ловзараш» яха художественни субтитрашцара фильм.
10.30. — Документальни фильм.
10.45 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
13.00 — «Акха Гаврия» яха берашта дола фильм.
14.10 — Документальни фильма премьера.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Берашта дола фильм.
17.15 — Нохчийн мотт Iамабо (нохчий меттала).
17.45 — «Орамаш» (нохчий меттала).
18.30 — Киносерпантин. 1-гIа дубль.
20.00 — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!
20.15 — Киносерпантин. 2-гIа дубль.
21.00 — 7 ди (сурдопереводаца).
22.00 — Киносерпантин. 3-гIа дубль.

26 МАРТ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Пионеры» яхача документальни фильма премьера.
9.05 — Футбольни обозрени.
9.35 — Хьайбай дунен тIа.
16.05 — «Берий бехкагIа» яхача документальни фильма премьера.
16.35 — Здравствуй, музыка!
17.05 — Бангладеш: новые горизонты.
17.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Моргун Чика» яха берашта дола фильм. (ЧССР, 1982 ш.). (Дукхьашка).
20.10 — СССР халкъа артист М. Лиепа дагавохарах хетадаь «А дольше всего продержалась душа...» яхача документальни фильма премьера.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Дош» яха литературно - художественни видеоканал.
23.40 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Там за лесом овраг» яха фильм-концерт.
8.55 — Мультфильм.
9.15 — Итальянски мотт.
9.45 — РСФСР халкъа артиста В. Горностаевас дIалокха Ф. Шопена произведени.
10.25 — «Два капитана» яха ялх сери йола художественни фильм. 1-ра сери.
11.35 — Бокихийчарна дола мультконцерт.
12.15 — «Р. Штрауса 125 шу дузаш» Томскера передача.
13.10 — Цхьан актера театр. «Конек - горбунок» яха фильм-концерт. СССР халкъа артиста О. Табаков деш.
14.40 — «Варькина земля» яхача телефильма юхагойтара сеанс 1-ра серн.
16.30 — Сийлон Коталон 45 шу дузаш. «Последний рейс «Альбатроса» яха художественни фильм. 1-ра сери.
17.55 — «Тахан республика кхашна» (гIалгIай меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыве — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!

Суда залера

Кагий къоалаш

Къайле яц, кагий къоалаш вай мехка даьржа хилар. Чот теха варгвоацаш доккхий зенаш ду цар пачхаьалкхенна, обществана, новкъарле ю къонача тIехьенна нийса кхетам балара.

Къаьстта садуаш да наха шоаш балха болча моттигашка деш дола къоалаш. КIезиг ца даларал совгIа, тIа-тIа алсамдоалаш доагIа уж. Массаза дийнад вай машиникъахочо контейнераш ястарах, кхаш леладечо ялат лочкъадарах, гIишлонхочо материалаш «аьрдехьа» йоккхарах, кхыдолча цу тайпарча зуламех.

Сона хьалхашка ухк тIехьарча хана кагий къоалаш дар бахьан долаш Сунженски халкъа суда бехктокхаме эзача наха кхайкаяь приговораш. Масала, царех цаI Карабулакерча аьшкбетонин хIамаш еча завода шофера Хамхоев Iийсас даьчох дувцаш да.

БIаьха никъ хиннабац цо бе безар: моттигерча рудни йоацача гIишлон материалий завода карьере тIабетта ... гIа ше болх беш волча моттиге дIабихьача воалаш хиннав из. Цхьабакъда, Хамхоев Серноводске кхаьчав. Цига пхе тумах жагIа бехка а бехкаб. Цкъа-дале, кагий къоал даьд цо, шозлагI-дале, пачхаьалкхен транспорт хехкаш шийна пайда бе а гIийртав.

Цу тайпарча накъаца вIаьхий хила лаьрхIад Сунженски ПМК шофера Галаев Султан-Гире а. Карабулакерча рудни йоацача гIишлон материалий заводера цо тIаеттай йиъ тонн гаргга гIум. Мухь объекте дIа а ца хьош, ГIажий-Юрта вахача М. Алиева коа IобоассабаьЬ цо, пачхаьалкхенна 23 сом зе а даьд. Шоана гучча бесса лоадам боацача хIамо халкъа суда хьалхашка отта везача дIакхоачаваьв Хамхоев.

С. Андреюшкин гIишлонхо ва. «Ассинский» яхача совхозерча студенчески лагере балхаш деш хиннав из. Цхьан дийнахьа, корта бохабу малар менна а волаш, объектера лочкъа а яь, 50 шифер ехкай цо. ХIаьта хьахинна ахча къаракъах дIададийтад.

ХIанз а чакхдаьннадац гIулакх пачхаьалкхен транспортах пайда ца эцаш. Шифер Серноводске дIайихьар «Ассинский» совхоза тракторист Р. Гелаев ва.

Кагий къоалаш бе-бе хул. КIезига нийслац царна юкъе пачхаьалкхен документаци харцъяхарах хьахиннараш а. Масала, «Асса» яхача санаторе болхлочо Хациев Майрбика доверенноста бланка тIа цхьацца чIатохараш а даь, «Шалинский» яхача боахамашта юкъерча хозрасчетни гIишлон участкера хьаийцай 4,8 тонн аьшка уголок. Цул тIехьагIа, из мича яхай хоьш саг вац. ХIаьта ше даь къоал гучадаьнналга кхетадаьча Хациева Грозненски хьун-торгови базера ийца а ийца, меттаоттаяьй уголок.

ГIишлон материалаш тоъаш яц. Уж лехараш а Iалашъераш а дукха ба. Цудухьа тIабетталуш мах ца къовсаш дIаийъю уж бахархоша. Цох пайда эц кулга цIена боацача, социалистически доалахьенна тIаккхувдача наха.

ТIеххьара дувца лов сона Сунженски РБК бухгалтер хиннача Н. Зыковас даьчох. Пачхаьалкхен рузкъа лораде декхарийла йолча цо, выручка тIаязъяь ордераш харц а йоахаш, ший киса дилад 600 сом. Дукха ба цо Iехабаьраш. Шоана гучча бесса, цахаддаш кагий къоалаш дарах йоккха кума бе кхаьчай Зыкована.

Дош дувнача хана ше даьча зуламашта дари дир цо, зе меттаоттадир. Дале а, таIазар ца деш йитанзар из халкъа судо. Бехктокхаме эзар М. Хациев а, I. Хамхоев а, С.-Г. Галаев а, Е. Андреюшкин а. Цхьабакъда, цу тIа тIадам оттабе хьалха да. Вайна лалла лелаш а вайца цхьана болх беш а кIезига бац кагий къоалашта тIакхувш бараш. Милице, прокуратура, суда болхлой хинна ца Iеш, еррига общественность оарцагIъяла еза зуламахошта никъ бехкара.

С. СУЛТАНОВ.

РАДИО

24 МАРТ, ШОАТТА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Город Грознерча школашка нохчий мотт ишта Iомабу (нохчий меттала).
10.15 — Концерт (нохчий меттала).
10.35 — Реклама.
10.40 — 11.00 — Коталон 45 шу дузаш: «Дошо седкъа лепаш ба». Советски Союза Турпалхочох Х. Дачиевах йола очерк (нохчий меттала).
11.00 — «Школьни глобус».
11.30 — Вахара юрт хорм аз.
15.15 — «Радуга» фольклорни клуб.
16.00 — Арендни подряд болх беш я (нохчий меттала).
16.15 — 17.00 — «Кавказа Iуйренаш» радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

25 МАРТ, КIИРАНДИ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — Ден темагIа (гIалгIай меттала).
8.15 — Моаршал хилда шоана.
11.30 — 12.00 — Музыкальни программа.
15.15 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — Микрофона хьалхашка театр.
16.30 — Реклама.
16.40 — ГIумкий музыка (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллешца доттагIах долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

26 МАРТ, ОРШОТ

7.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — 9.00 — Iуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 — ГIишлонхой хьаштaш кхоачашдара.
9.30 — «Тхога язду» письмой обзор.
9.45 — 10.00 — «Баьдечара кхесса герз» У. Н. Мадагова романа оагIош. (нохчий меттала).
15.30 — Нохч - ГIалгIай радион телевидени солистий концерт (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — «Нагирхойн хан» (нохчий меттала).

ТХ'А АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностех транспортех — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культуре — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ереи, шоаттеи депошка

СФ03029. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1172.

Масса а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

Серлало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 27 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 36 (7850). ★ Мах 3 кеп.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА ХЬАЛХАРЧА ЗАМЕСТИТЕЛАХ БОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА

СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето СОЦАМ БУ:

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла новкъост Румянцев Юрий Ильич харжа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатель Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный.
1990 ш. 24 марта.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ХАРЖАРАХ БОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА

СОЦАМ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето СОЦАМ БУ:

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета Председателалла Беков Сергей Мажитович хьожаве.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатель Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш. 24 марта.

Нийсазлагlа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессех бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

24 марта ший болх дlаболабир нийсазлагlа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе. Сессе регламент а ден повестка а чlоагlъяьчул тlехьагlа депутаташ болабелар НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель харжа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева еннача предложенегlа цу балха тlа хьожаве могавир республика юстице министра заместитель депутат Ю. И. Румянцев. Из кандидатура йийцачул тlехьагlа дукхагlбараш раьза а болаш, НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла хержар РУМЯНЦЕВ Юрий Ильич.

Цуа тlехьагlа дош дийхар НГIАССР Министрий Совета Председатела М. А. Керимова. Цо аьлар, Нохч-ГIалгIай АССР Конституце 111-ча статьяга хьежжа, республика хlанзарча правительствана юкъебоагlарашa шоай полномочеш lойохк. Из заявлени теркаме ийцар. Депутаташ болабелар НГIАССР Министрий Совета Председателах дола дош дувца. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева еннача предложенегlа цу балха тlа хьожаве могавир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь, депутат С. М. Беков. Из кандидатура йийцачул тlехьагlа сессе гулбеннача депутаташа соцам бир НГIАССР Министрий Совета Председателалла БЕКОВ Сергей Мажитович харжа. Цунна тlадиллар НГIАССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссешта хеташ дар теркал а деш, республика правительство вlашагlйоллилга, хlаьта цун состав Лакхехьарча Советага ювцийта дlачулулга.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазара комиссеш вlашагlйохкара дешах сесси кийчъяра а чакхъяккхара а йолча оргкомитета цlерагlа къамаьл дир депутата В. М. Данилеца. Из дош чlоагlгlа дийцачул тlехьагlа сессе вlашагlъеллар массазара пхийтта комисси, цар состав чlоагlйир.

Митингехи демонстрацехи бола НГIАССР Лакхехьарча Совета соцам тlаийцар депутаташа, из кепатох.

30 мартага кхаччалца нийсазлагlа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе перерыв я, аьнна, хьакхайкадир.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета соцам

Укх тlеххьарча хана г. Грознен республика районашкен оттаяь порядок телха а еш, формальни йоацача объединеней викалаша дукхагlа чакхйоах санкци ца енна митингаш. Цу митингаша производстван, тlеробоах lалаьмате дукха нах, долче, цхьайолча предприятей, общественни транспорта, учреждеhisteneй балха ритм телхаю, производствана материальни зе ду.

Дукхача моттигашка, къаьстта г. Грозне бахача наха, заводий, фабрикай, учреждеxней коллективаша республика партийни, советски, профсоюзни организацешкара дlадех общественно-политически хьаял [illegible] стабилизаци ю, перестройка [illegible] декхараш кхоачашдара [illegible] запи кхотаде новкъарле ю митингаш ечар лeладу законагlа доаца гlулакхаш дехилга.

Республике баха нах чlоагlгlа раьза бац цига лела экстремистски къамаьлашта, хlано аьлча Нохч-ГIалгIайчене къамашта юкъера гlулакхаш ирду цар.

Дукхача нaха дакъа лоаца мероприятеш чакхйоа[illegible]ча хана общественни порядок lалашъяра, граждаиий, предприятей, учреждеией бокъонаш а хьашташ а лорадара Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето СОЦАМ БУ:

1. Нохч-ГIалгIай АССР територе тlа законагlа оттаьча порядкагlа йоаца санкци ца енна собранеш, митингаш, дукха нах вlашагlа а кхийтта, улицашка гlолла лелилга, демонстрацеш елга дехка.

2. Санкци ца енна собранеш, митингаш, дукха нах вlашагlа а кхийтта, улицашка гlолла лелилга, демонстрацеш елга вlаштlехьдоаха[illegible] [illegible] а законага хьежжа административни е уголовни бехктокхамо оза.

3. Ер соцам кхоачашбелга чурча гlулакхий организацешта, халкъа депутатий районни, городской Советий исполкомашта тlадилла.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатель Д. ЗАВГАЕВ.
г. Грозный.
1990 ш. 24 марта.

Яхьа дневник

Лаьрхlар кхоачашду

Вай республикерча производственни объединенешта юкъе эггара хьалха госпри[illegible] [illegible]

Деша дай бац

Российски Федераце коммунальни гlулакхаш деча министерствана чуйоагlача Грозненски экспериментально-механически завода болхлоша арахецa асфальт булла, наькъаш тоаду техника вай республике миттел мехкарча дукхача регионашка дlакхоачаш дика дlаэцаш я. Шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара доккхий декхараш тlаийлла шийттaлагlча пятилетка тlеххьарча шера. Укх шера хьалхара кварталa чакхйоалаш латт. Долче, иштта кхоачашду вар шоаш денна дош? [illegible]

Сийлахь - боккха Даймехка тlом чакхбаьнна шишу мара дацар Белкин Анатолий Степанович Малгобекерча технологически транспорта управлене балха веначa хана. Деррига шийхьинар дlалуш къахьийгар цо цу атта доацача шерашка.

Белкина караерзаяь токара професси цу хана халкъа чlоагlагlа эшачарех цаl яр. Цун къайленаш хlара шера кlоаргагlа йовза гlерташ вар зlамсаг. Хlанз ялхлагlча разряда токарь ва из.

«Къахьегама ветеран» яха медаль, дукха а Сийлен грамоташ еннай Анатолий Степановича, цун сийду коллективо, юхонаxчар шоай хьехамча лоархl цох.

Тоьал ха я Белкин парте мугlарашка ваьна. Тахан, мехка перестройка йолча хана, дизза кхоачашду цо коммуниста декхараш.

СУРТА ТIА: А. С. Белкин — МУТТ токарь.

• • •

Магlалбикерча технологически транспорта управлене кулгалхоша, болхлоша эггара дикагlча oагlорахьара [illegible]

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Вай республикер... производственни... самофинансированен иззача хозрасчетен кердача хьалашка къахьегаболабеш а рех ба СССР 50 шу дизара пIерагIча Грозненски «Оргтехника» яхача производственни объединене машинашъераш. Долче, экономически реформа а госприемка а системаша дIадехараш дизза кхоачаш а деш, хIара шера башха-дика толамаш доахаш хьабоагIа уж. Объединене ерриге арахецача продукцех 99 процент яр дикен тIехдикен мара яц. Долче, госприемка • служба шийга дIакхаьчача продукци, соца ца еш чакхйоалийт. Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план цхьа процент тIехкхоачашълий предприяте болхлоша. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах планал совгIа укх шера паччахьалкхенна 25 эзар сом пайда баьб объединене коллективо.

Ший потребителашта продукци лоаттаяра договорш декхараш халкъа эша товараш арахецара задании толамца кхоачашъяьй цо.

Деша дай бац

Российски Федераце коммунальни гIуллакхаш... министерства... Грозненски экспериментально-механически завода болхлоша арахеца асфальт булла, наькъаш тоаду техника вай республике меттел мехкарча дуккхача регионашка дIакхоачаш дика дIаэцаш я. Шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара доккхий декхараш тIайпад шийттлагIча пятилетка тIеххьарча шера. Укх шера хьалхара квартал чакхйоалаш латт. Долче, мишта кхоачашду цар шоаш денна дош? Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачох хIаналехьа ара ца хецаш йиcай 23 эзар сома маьха из продукци.

Дика дац предприяте коллектива кхы мел дола технически - экономически хьокхамаш а. Арахецача продукцега дIабода мах оттабаьча боарамал лакхагIа хиларах, бийдал, металл, электроэнерги, паччахьалкхенна пайда бара заданех а лоархIа яьяц из. Хьалхарча шин бетта ца беш биса пайда 32 эзар сом да. Низткъа мара лоархIабаьбац завода машинашъераш шоай потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а.

...шу мара дацар Белкин Анатолий Степанович. МагIалбикерча технологически транспорта управлене болхa венача хана. Деррига ший хьинар дIалуш къахьийгар цо цу атта доацача шерашка.

Белкина карарзаль токара професси цу хана халкъа чIоагIагIа эшачарех цаI яр. Цун къайленаш хIара шера кIоаргагIа йоаза тIерташ вар хIамсар. ХIанз лакхагIча разряда токарь ва из. «Къахьегама ветерана» яха медаль, дуккха а Сийлен грамоташ еннай Анатолий Степановича, цун сийду коллективо, къоначар шоай хьехамча лоархI цох.

Тоъал ха я Белкин парте мугIарашка ваьнна. Тахан, мехка перестройка йолча хана, дизза кхоачашду цо коммуниста декхараш.

СУРТА ТIА: А. С. Белкин — МУТТ токарь.

• • •

МагIалбикерча технологически транспорта управлене кулгалхоша, болхлоша эггара дикагIча оагIорахьара вувц Шандарацкий Александр Кузьмич. Цох тамаш елга а дац. Коллективерча хIара сага йоахо яр цун вахара позици я.

МУТТ из балха вена дукха шераш да, цудухьа ший пхи пIелг санна довз цунна ше тIайнйца гIулакх. Из ялхлагIча разряда моторист ва.

Дукхача шерашка къоначар хьехамча волаш хьавоагIа А. К. Шандарацкий. Шийн оамалга хьежача, пахаца товш, Iимерза саг из волаидаь, дика вIаштIехьдоал цун кхычарна юкъе шийн опыт дIайоаржае, кагирхошта шийн говзал дIаяла.

Новкъосташа сийдеш а лоархIаш а ва Александр Кузьмич. Даьхено а дезача совгIаташца белгалбаьккхаб цун хьаьнала къахьегам. Къахьегама ветерана еннай «Трудовая доблесть», «За трудовое отличие» яха медалаш.

СУРТА ТIА: моторист А. К. Шандарацкий.

Б. БАБХОЕВА сурташ.

...производствен тIерабоах Iалаьмате дукха нах, долче, цхьайолча предприятей, общественни транспорта, учреждений балха ритм телхию, производствена материальни зе ду.

Дуккхача моттигашка, къаьстта г. Грозне бахача наха, заводий, фабрикай, учреждений коллективашца республика партейни, советски, профсоюзни организацеша дIадах общественно - политически хьал дестабилизаци ю, перестройка декхараш кхоачашдара низаш кхотаде новкъарле ю митингаш ечар леладу законагIа доаца гIулакхаш дехкилга.

Республике баха нах чIоагIагIа раьза бац цига деча экстремистски къамаьлашта, хIана аьлча Нохч-ГIалгIайчене къамашта юкъера гIулакхаш ирду цар.

Дуккхача наха дакъа лоаца мероприятеш чакхйоа...

1. Нохч - ГIалгIай АССР территоре тIа ... санкци йоаца собрани, митингаш, ... ца ...

2. Санкци ца еша собранеш, митингаш, ...

раш а цига дакъа доацараш а законага хьежжа административни е уголовни бехктокхаме оза.

3. Ер сопам кхоачашбелга чурча гIулакхий органашта, халкъа депутатий районни, городской Советий исполкомашта тIадилла.

Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Председатель Д. ЗАВГАЕВ.
г. Грозный.
1990 ш. 24 марта.

ДЕМОКРАТИ ДЕМАГОГИ ЯЦ

Вай берригача мехка ди тIехьагIа дуккагIа детIайсагIаш, латт демократи, гласность. ХIаране бокъо я шийна хетар дIаала. Цудухьа да каст-каста митингаш гулалуш хилар а.

Цхьабакъда, тахан массане а кхетадац дага мел дехача хана митингаш а еш, дар а доацар а дувцаш леларах гIулакх хургдоацилга.

Цхьайолча митингашка дувцанза даргдоаца дешаш дувц. Амма цхьаярашка пайда боацараш, демагогически къамаьлаш хул. Къамашта юкъера гIулакхаш хийрадоахаргдола, машар бохабергбола хабараш дувцараш а кийслу цига.

Уж санна йолча митингех зе мара цхьанкха а пайда баргбац. Митингашка ух, яхаш балхашта тIерабувлараш а дукха ба. ТIаккха цхьанненa а къайле яц, балха тIерабувларо паччахьалкхенна а наха шоашта а доккха зе деш хилар.

Перестройно, таханарча вахаро дIадехар митингаш ярда кхоачашхургдолаш дац. ТIатеIIа болх бар, оалаш а дувцаш а дар корта болаш хулга да хIанз эшаш дар, ЦIогIарча тоъал дукха хьийкхад, хабараш а дукха дийцад. ХIанз гIулакхашка даьлча бакъахьа дар.

Х. ЦУРОЕВ,
Сунженски киносета водитель.

Дика дIаболабеннаб

Кхашкара репортаж

Ханнахьа а хIара дика денача денах бизза пайда эцаш а дIадоладаьд бIаьстан-кхашкара балхаш Шалински района боахамаша.

ТIоадал дIакъайлай бархI бIаь гектара тIа. Цу лаьташка дIаюргъя хьажкIаш, генараш, шекара свеклаш, баьцадаараш, кхыйола культураш. Къаьстта тернам тIабахийтаб доагъара кхаш шердара. Цу гIулакха лаьрхIа дIабиийшаб 357 гектар вбаь кени горохи, 150 гектар люцерна. Иштта дIайиийна яьинай 60 гектар горохи 130 гектар кени.

БIаьстан - кхашкара балхаш мишта вIаштIехьдаьхад хьожаш укх деношка тха корреспондент хилар моттигерча «Джалка» яхача совхозе. Цигара язъь я ер репортаж.

Хозача моттиге улл цу боахамера № 4 йола кхаш леладу бригада. Цун коллектив арендага яьина кхоалагIа шу доладеннад.

— Совхозана договор а оттадаь, оаха хьанйна лаьтта 930 гектар да, — аьлар бригадира Чамаев Асламбега — Иштта тхога я тайптайнарча маркех йола итт трактори мел эша тIехьатосса инвентари. Цу ерригача техникана ремонт яра балхаш соахка гурахье чакхдаьхад оаха. Хьалха цхьаккха ца хиннача бесса дика лоаттаю тхона карарча щера доагора - смазочни материалаш. Мадарра аьлча, хаоттам дика хилча, кхы эшаш хIама дац.

Асламбекаца цхьана люцерна дIаювча кхайна йисте кхаьчар тхо. Доккха дац из — 35 гектар Укхазара дерриге балхаш чакхдоахараш ЭскерхановгIар Хьусени Султани ба. Лаьтта ловсардаххалца сабар а даь, дIаболабаьб цар шоай болх. Селялка кадашка ги чудотта трактор юхасоцаяьча хана, дIатIадолх тхо царна.

— Соахка гурахье дика аьха Iодилладар оаха лаьтта, — йоах Эскерханов Хьусена. — Кхыдола агротехнически гIуланхаш а чакхдаьхадар. БIаьсти йоаллаше тIоадал соцаеш дола балхаш а даь, удобренеш тайсар.

Дика кIаьддаьча лаьтта дуж люцерна ги. Сеялкана тIеххьа йодача натоко дIанийсду кха. Бригадира яхачох, шоай декхарех тIехдика лоархIабу Хьусени Султани.

КIезига дIахо ваьлча гуш да кIа дIадийна доккха кха. Хоза тессача зIийргаца бIарг хьест цо.

— Цул сов гIа, соахна гурахьа оаха дIайийнай 50 гектар рапс, — йоах Чамаева. — Кастта баьццарча доякъара хьанха йиш йолаш хургья из. Хьайбаш леладерашта цул доккхагIа совгIат дац.

Хьаде хIама доацаш бац бригадера кхыбола механизатораш а Масала, Везидов Саидбек шекара свекла дIаекийчо еш ва, хьажкIаш леладе лаьрхIа ва Мадаев Бадрудин, хIаьта Джамбиров Iийсас генараш кхедеча даькъе йоккха опыт Iоаяьй. Лоацца аьлча, хIара арендатор шийна хьалхашка латта декхар довзаш ва. Техника цахадлаш болх беш хилийтара йоанхо ю сварщика А. Сукмадова, слесара Р. Мусхаджиева.

Кхы вогIа лелацар гIулакхаш лоаллаха йоаллача №3 йолча бригаде а. абаь кени горохи дIаювш боахнар укхазара механизатораш.

— ХIара трактористо шишша норма ю дийнахьа, — аьлар бригадира Мусаев Усама. — Хьинар айденна къахьегаш ба Ансаров ЯрагIи, Бачаев Гаки, Индаев Ваха.

ДIадувш латта кха Цицеовла оалача моттиге да. Укхазара гаьна яц хьу, лоавьаш. Гонахьара хозал ше маярра дIаювца дешаш корадагIац сона. Хоза тов цу юкъе ги дIадуваш йоахка агрегаташ

— Литта дошув санна, цIена шовда да укхазара гаьна доацаш, — йоах Мусаева. — Цига дIалахача бакълхьа да вай. СалаIа цу моттиге хьаух механизатораш.

Цо яххача бесса делкъийга шовдан йисте хьабоагIа трактористаш. Цар деррига къамаьлаш хьувикъамах, атта боацача ахархочун къахьегамах да.

— Садовлцца болх бича ер кха дIадийна даргда тхо, — йоах Г. Гачаева. — ТIаккха кхыдола агротехнически гIуланхаш де таро хургья.

Из раьза ва мел эша техника, тIехьатосса инвентарь, удобренеш, дохьажахимикаш шоашка хилара. Иштта йолаш ба бригаде йоккха опыт йола механизатораш, «тIах» аьина кагирхой, ханханнахьа хьатIанхухь ги, доагор, моторашка детта даьтташ, кхыйола оатхалаш.

— БIаьстан кхашкара балхаш дика дIадоладаьдале а, ала йиш яц тхо долча из гIулакх цхьаккха кхоачамбоацараш доацаш дIадода аьина, — аьлар бригадира Мусаев Усама. — Тхона арендатораш хилара тарра, совхоза администраци сов чIоагIа чугIертара раьза дац тхо. Каст-каста нийслу техника боахамерча кхыча гIулакхашта дIакхувлаш, тха болх юкъагIбоахаш. Договора тIа доацар кхоачашде е ца деш дита лоIам бецкий тхона?

Бригадира а цун новкъосташа а чIоагIа новкъа долаш дувц цхьаьнха: «Джалке» къахьегаш ба Социалистически къахьегама Турпалаш Саидов Баудини Муслимова Тамарен. Уж цIи хеза говзанчаш ба. Цхьабакъда, царна а уж керте латтача бригадашта а дик-дикагIдола ги, керд-кердагIйола техника, толашагIдола лаьтта дIатела деза яхилга дац из. ХIаьта цу тайпара масалаш совхозе кот дIа мел баьккхача долаш да. «Маянашта» кхоач беррига тIоа, хIаьта юхебисачар мистача шурех кхоачам бу.

— Цар яраш санна таронаш хилча, — йоах Мусаева, — хIара гектара тIара 10—15 центнер дуккагIа хьувкъам чубахьарбар аз. Оазабезамаш дара тешалаш тIехдукха да. Масала, дукхача йоаццаш совхозе дера ЗПСК яхача фух йолча хьажкIий ши тонн ги. ЧIоагIа сатийсадар аз цох ах мукъне тхоашта далара. Цхьабакъда, из Саидов Баудин керте латтача бригадага кхаьчар. Т-150 яха ши трантор ницар боахамо укх шера. Царех а бIарг кхетанзар тха. Молхаш теха кийчдаь ги е Муслимовас, е Саидова дIахьу. Кхыча нахъа балхах дог эккхийташ хIамаш да уж.

Цхьанне а яхац, Муслимова Тамарен Саидов Баудини хьинар долаш нах бац. Шоаш бIубенна ахархой хилар цар цкъа мо дуккхаза хьахьенхад. Цхьабакъда, тахан, шоашта аьттув лехаш, шоай авторитетаца кхыбарий хьашташ цар IотеIадой, нийсхон принципаш телхайой, совхоза администраци из харцахьара практика дIаяккха лоархIа ца йой, перестройна укхаза хьакхаьчайоацилга, общество дегIа ца ухаш сеца лаьтта ханаш дIальинайоацилга за мара дезац. Сога хьаттача, турпалая саго адамленна деча хьаьналча гIуланхах латт.

Ланхе дийцар дега тоам беш деце а, дикача дешашца чакхдаккха лов сона сай къамаьл. Ханнахьа бIаьстан-кхашкара балхаш-дIадола а даь бокиха хьувкъам чуцара тешшаме зарда йоллаш ба совхоза болхлой. Тела лов укхазарча ахархой эттара бочагIйола уйлаш кхоачашхургхиларах.

М. КАРТОЕВ.

Депутаталла кандидатех

Тешa мегаргволаш я

Дуккха халонаш эзай вай мехкарча миллионаш болча нaха Сталина— Берс. гIозаро паччахьалкхен доалдеш хиннача кана а цул тIехьагIа хиннача «застойни» шерашка а. Нохчийн гIалгIайн Даьхенах а баьха Казахстане IобигIача хана Дзауровгlap дезала а эзар из бала. Массаза балхаш, моттигаш хийцар дезала дас Саварбика а цун сесага Хьавас а эгтара тIехьа Алма-Ате баха Iоховшшалца. Цига цхьа бахьан дикагIча оагIорахьа дийрзар цар гIулакхаш, амма пар вахар аттагIа хилар аьлча, нийса хургдац.

1958 шера Дзауровгlар дезале йир эIамагIйола йоI Мадина. Мадинай ялхайтта шу даьннадар паралич а хинна цун да кхелхача хана. Цул тIехьагIа нана а дукха яханзар. Атта дацар цхьаь бисача дезала когашта отта, амма къахьега а хьиларе хяла а царна дас-нанас еннача оамалаша гIо дир. Ше мел вар хIанз шоай гIулакхаш дика леладеш а наха лоархIаш а ба уж.

1974 шера Алма-Ате юкъера школа а яьккха Грозне яха хьалъера Дзаурова Мадина. НГIАССР кинофикаце Госкомитете секретарь-машинисткалла балха эттар из. ДIаболабелар къахьегама никъ. Амма, болх барал совгIа деша а лаьрхIар Мадинас. Цудухьа, Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университете деша эттар из. Иштта болх а беш 1986 шера университета филологически факультет яьккхар цо. 1988 шера Нохч - ГIалгIай киновидеообъединене кадрай йоккхагIча инспекторалла балха эттар Мадина. Цу гIулакхе къахьегаш я из хIанз а.

Дзауровай биографи белгала я аьлча, нийса хургдац. хIаьта а из Грозненски городской Совета халкъа депутаталла кандидат оттаяьча коллектива болхлой шено яц цунах йиза халкъа викал хургхиларах!

Дуккха уйлаш ю кандидата. Цун хоржамашта хьалхарча программе керттера моттиг лоац Нохч - ГIалгIайчен союзни республика статус хилийтара, ГIалгIай автономи юхаметтаоттаяра, экологически проблемаша. Ерригача городе а къаьстта Старопромысловски районе а бахача наьха вахара - фусамий хьал тоадара, унахцIено лораяра учреждений, берий учреждений хьашташ кхоачашдара бокха теркам тIабахийта лаьрхIа я кандидат. Къаьстта теркалду цо къамашта юкъера бувзамаш.

—Депутата бокъо яц наьха хьашташ теркал ца деш дита — йоах Дзауровас. — ХIаьта даьсса доккхий дешаш дукха хезад наха хьалхагIа. ХIанз дешашкара гIулакхашка довла деза вай. Айса хьадехар моллагIча инстанцега кхоачашдайта сай низ тоъаргболаш санна хет сона. хIана аьлча аз хьадехаргда сай паччахьалкхен гражданаша дIадехар, хIаьта из законо могадеш а чIоагIдеш а да.

А. ОСМАЕВ,
НГIАССР киновидеообъединене болхло.

Цун вахара маIан...

ХIанзара РСФСР, НГIАССР, моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара кампани хьалха чакхйоахаш хинначул эргаш я: хIана аьлча, тахан депутаталла ду хана санна йоккхийча кабинеташка массехк чиновнико белгалваьккхар харжац.

Нах таханарча политически къовсамах кIезиг-дукха хIаьдбеннабале а кхохкам лаьгIлац. ЧIоагIа лоархIаме ца депутаташ харжара дола хоржамаш дикача боараме чакхдахар. ХIана аьлча, наха веза шийн вахара позици йола харжархой а дерригача халкъа а хьашташ, лоIам беза кхоачашбергбола депутат.

Мехка тахан хулача эргалонашка дукха даькъа юкъе дахаш журналисташа — вай общество демократизаци ечеи гласность чакхйоаккхачеи хьалхарча мугIарашка латташ бIухаша, Царех лархIа веза № 163 йолча хоржамий округе гIолла Грозненски городской Совета депутаталла кандидат, «Терек» яхача мехкаца дахчан хIамаш еча объединене «Деревообработчик» яхача дукха тиражи газета ... зап тIалоаттадеш набахта чуваьллача. вай мехка шийн халкъа зе а деш оакхал даьд, га дехкад, аьнна, дIакхайкавоь хиннача Мальсагов Сосаркъа кхелах. Вайна массанена ховш ма хиллара цу тайпара статья кийчъеш вола журналист декал, лакха говзал йолаш, ше аьнначоа тIера ца воалаш хила веза. ХIана аьлча, атта дац вай лакхе белгалъяьккха цIи тIа хинна Мальсагов Сосаркъа шийн мехкахошка майра, дог цIена, вай Iаьдала цхьаккха тайпара зе даь воаца сагсанна дIавоваийта а из иштта хиларах нах тешабе а. Цхьабакъда, Iийсас журналистски говзал хьагойташ, наха ешаргйолаш язъю из матерьял.

Тахан экономически, культурни даькъе дика тIехьадисса долча шийн къамах чIоагIа дог лазаш ва Мержоев Iийса. Цу даькъе цо шийн къаман историех, культурах, меттах цунна дикагIболча къонгех, лаьца статьяш язъю. ХIаьта цунах хьайзагIа гонорар ГIалгIай автономи меттаоттаяра йолча фонде дIахьежаю цо (укхаза белгалдаккха деза эггара хьалха цу ...

ча товаращца бизза Iалашбар. Укхаза юкъедоагIа наьха вахаре фермерски боахамий, гIонна долча боахамий принципаш юкъейоалаяр, наха цIеноп дара лаьрхIа лаьттан участкаш, бешамаш ялар. Иштта цунна хетачох Старопромысловски районе бахача наьха таханарча вахара хьалашка дика гIо дергдар квартирашта ремонташ ярa гIишлон материалаш йохкаргйолаш пункт хьаелларо. Цул совгIа, шоай доалахьа долхан, жа леладечарна лаьрхIа комбикорма, ялат дохкилга вIаштIехьдаккха лерхI кандидата.

Вай республике дукха моттигаш нийслу дефицитни товараш дIа-са декъача нийсхо телха еш. ДукхагIйолча хана мугIаререча болхлочоа лаьрхIа йола мебельни гарнитураш, бос бола телевизораш, холодильникаш хьакимашта кхоач. Цудухьа Iийсайна хетачох уж товараш бокъонца тIахьожам а лоаттабеш дIаса декъа деза.

Бакъда, керттерча проблемах я керда наькъаш дохкаш, гаьнаш дIайогIаш, районе, городе лерттIа лостам бар. ХIаьта из дара вIашагIъехка лерттIа болх бергбола службаш хила еза. Цу даькъе йоагIа ...

ФУСАМАШ— НАХА

Сунженски районе Орджоникидзевская яхача станице дукхача шерашка фусамаш йоацаш районисполкоме аргIан латта нах кIезига бац, иштта районерча кхыча юрташка а ба шоай доалахьа цIеноп хьалде таро а йовцаш, дукха бераш а долаш частни квартирашка баха дезалаш.

Фусамаш ца хилар бахьан долаш районе хьахьожабу специалисташ: культура болхлой, лораш, хьехархой дIабаха гIерт кхычахьа.

ХIаьта хIанз, КПСС XXVIII съезда кийчо еча хана, партийни комитетийи организацейи балха программа тIа белгалдаьхад тIехьа ца доахаш къоастаде деза дешаш.

Вай республике оттаяьча программа аьннад хьатIадоагIача шера 200 эзар кв. м нах баха цIеноп Грозней цул а дукхагIа юрташкен хьалданза даргдац.

Из теркал а деш, гIишлош хьалъе а кхыдола наьха социальни хьакъехьара хьашташ кхоачашде а декхараш тIанийцад районерча кулгалхоша.

Цу хьакъехьа районе хулаш латтача хувцамий юхьиго доккха дикахетараш хулийт районе бахача наха.

Масала, Орджоникидзевская яхача станице къахьегамхошта лаьрхIа эксплуатаце дIаденнад 4 квартира йола цIа, цхьаькха пи квартира йолаш цхьа цIа, машиннаькъа болхлошта лаьрхIа 16 квартира чуйоагIаш дола цIа, «Красная Армия» яхача колхозе шишша квартира йолаш кхо цIа, Карабулак яхача поселке химически реагентий завода болхлошта 48 квартира йола цIа, иштта кхычахьа а.

Цул совгIа, хьаштдолчарна шоай доалахьа цIеноп хьалде лаьтташ а цIеноп хьалде ссудаш а дIател.

Цу хьакъехьа цхьацца кхоачамбоацараш да аьнна хеташ ба цхьабараш. Масала, А. Синчинова йоах, укха тIеххьарча хана гIишлош хьалъяра программа кхоачашъе гIерт район. Из лоархIаме хIама да. Из проблема ира латтачарех яле а, цIеноп лаьрхIа дIадекъаш дола лаьтташ, тIехьагIа наха зе даргдоацаш кIоаргга уйла а еш харжа деза.

Промышленни предприятешка, машиннаькъа, колхоза фермашта ... дайта йиш яц цIеноп. ХIана аьлча, санитарно-экологически хьакъехьа наьха унахцIено лораяра цунах наха зе даргдоландаь. ТIехьагIа уж предприятеш а колхоза фермаш а меттахьа яха езаш хьал отте, паччахьалкхенна а доккха зе даргда.

Белгалдаккха доагIа, йоах ...

Шийн кабинете дIачу а аьнна, доккха са а даьккха, гIанда тIа Iохайра Шамурзаев Мусаип Мусаевич. ХIанзчул ши шу хьалха, нийслагIча марта предприяте директор а волаш шийн болх дIаболабир цо Гудермесски «Мединструмент» яхача заводе. Кулгалхочун декхараш кхоачашде Iохоаванзар из «лакхера» деннача приказагIа, коллектива болхлой лоIамагIа даь гIулакх дар из.

ЭРГАЛОНАШ

Директоралла харжа оттаваь пхи кандидат вар. Царна юкъе вар завода керттера инженер, производственно - технически отдела начальник, керттера механик, лоаллаха уллача совхозера керттера инженер (цхьан хана «Мединструмент» завода конструкторски отдела керте лаьттар), «Нефтехимзапчасть» яхача завода керттера инженер. Гуш ма хиллара, предприяте директора пост къувсаш хиннараш боккхий специалисташ бар.

Болхлойн гIулакхерча наьхен викалаша бокъонца директор хила безам болаш барий оамалаш, царех доахка дика а ло а гIулакхаш, коллектив экономически а социальни а даькъе дIахо дегIайоалаяра йолча цар программа кIоаргга анализ а еш, йийцар. Цул тIехьагIа къайлагIа кхаж тасса болабир. Завода керттерча механика М. М. Шамурзаевна тIехьа эггара дукхагIа кхаж тессар.

Керда хержача директорах дикадар фу ала мегаргда. Из хаина къона ва, 36 шу мара даьннадац цун. Производство Iалаьмате дика йовзац ва. Инициатива йолаш а нахаца та ховш саг а ва. Цхьабакъда, доагIар хьадехаргдолаши принципиальнии ва Мусаип Мусаевич. ХIанз ши шу мара дизадац из «Мединструмент» завода директоралла харжа. Цу шин шера бишха-дика къахьегама толамаш доахаш хиларца завода коллектив городскойи республиканскии сийлен улгаш тIа я.

БIубенна къахьегаш дIадоладаьд завода машинашъераша шийтталагIча пятилетка тIеххьара шу а. Шин бетта план толамца кхоачашъяьй. Цул совгIа, болхлой къахьегамеи бытеи хьалаш тоадара тIадерзадаь дукха балхаш ду заводе укх тIеххьарча хана. Керттерчеп гIонна йолчеи цехашка плиткаш яхкай, Iалаьмате дика тоаьй кузнечно - прессови цехера сауней яек ду бассейни, тоадеш да цехашкара салоIа цIеноп, къахьегама хьалаш тоадара тIаерзаяь организационно-технически мероприятеш чакхйоахаш я. Керда техника оттаеш латт заводе цунца цхьана арахеца продукци тIа-тIа эрга а йоаккхаш, тоаеш латт.

«Мединструмент» заводера арайоала продукци вай мехкарча 400 регионе дIакхоачаш я, иштта из дика дIаэц доазол араьхьарча 27 мехко. Царех я Иордани, Сири, Куба, Югослави, ГДР, Венгри, Чехословаки, кхыдола мехкаш.

Завода коллективо доаха къахьегама толамаш дукха дикагIа хила йиш яр, нагахьа санна, цун шийн бехкагIа а доацаш, цхьадола кхоачамбоацараш ца нийслоре СССР Минчермета, терупраВлене предприятеш ханнахьен боагIача боарамагIея бийдал, кхыйола материалаш ца лоаттаярах завода болх юкъагIоахаш зукха моттигаш нийслу. ДIадахача шера предприяте хьаца кхоачаш дистр тайп-тайпара аьшк: Злаустовски металлургически заводагара— 27 тонн, Челябински металлургически заводагара —30 тонн, Орел яхача городера— 4 тонн, Электросталь яхача городера — 13 тонн, Магнитогорски заводера —117 тонн скарификаторашта эша лента, иштта кхычахьара. Экономически реформа хьалашка къахьегача завода коллектива балха тIа чIоагIа Iаткъаш гIулакхаш да уж. Шоашта поставкаш еча мехкарча предприятешца, организацешца айхха бувзамаш а лоаттадеш. царгара доагIаш дар цIенхаштта хьа а лехаш. уж гIулакхаш тоалара оарцагIбаьннаб укх шера завода керттера специалисташ.

Б. НИКОЛАЕВ,
тха штате воаца корр.

Халонех ца кхераш

Атта бац доаркай болх сатоссаш гIовтта беза цар. бувшар а массарел тIехьа хул. Бакъда, цу халонех кхераш яц Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза дикагIйола доярка Боргошвили Наташа.

Дукха ха я цо доярка йолаш цига къахьега. Хийла хало ла йийзар цун къахьера яьккхар. план 3350 килограмм йолаш. Кхоачашйир цо укх шера шин бетта план а.

Шийна тIачIоагIбаьча хIара Iаттагара дийнахьа-бусси 10 килограмм шура йоакк цо. Наташагара хьокхам яц фермерча кхыча доаркашa а. Цо санна из доккха де...

Мишта Iангара доах хьайбаш

ГIулакх тесса дитад

Шурийна доахан леладара лостам болаш я Сунженски района XX партсъезда цIерагIа колхоз. Района паччахьалкхенга хьайбай продукци йохкара план кхоачашъяр дуккхагIча даькъе цу боахамах тийша да. Цудухьа цун фермай болхлой соахка шоай декхарех лорхIа па балар бахьан долаш (царна тIадиса декхар — 300 тонн шура). из паччахьалкхенна дIаялара план йизар ерригача районо а.

Хьайбай боахаме телха мара кхы тоаденна хIама дац цу колхозе укх шера а. Масала, цхьоалагIча январе дениз цхьа ди хиннадац хIанзалца хьа соахкарчул дукхагIа е цхьатарра шура яьккха. Хадданза тIехьабусаш хьабоагIа хьайбаш леладераш. ХIаьта ераш ма дий аьнна лоархIаме бахьанаш а дац болх лерттIа хьабе новкъарле еш да ала.

Пиъ шурий фермех, массе хана санна, цхьатарра дика, овсаре къахьегаш Кухно Александр Семеновича кулгалдеча цхьоалагIчун коллентив мара яц. Цига беррыгача болхлошта юкъе хадданза барт ба, шиш болаш кхоачашъю доахан деттара. уж кхабара, кхытайпа Iунал дара графикаш. Балхаца бувзам боза дешаш ерригача коллективо цхьана къестаду. Доакъар ца тоъаш, е кхытайпа бахьан долаш лерттIа болх хьабе новкъарле еш нийсденна кхоачамбоацар берригаш цхьатарра оарцагIбаьле дIадоакх. Цудухьа дика да цар къахьегама хьокхамаш а. Паччахьалкхенга шура йохкара карарча пятилетка диъ шера план тIеххоачашъяьй. Соахкарчул дукхагIа я хIанз хIара дийнахьа йоаккхар а.

Кхыча кхаь ферме а ба болх беш кулгалхой а специалисташ а. ЦхьоалагIча фермана санна цхьатарра декхараш да царна хьалхашка уттадераш а — ма хулла дукхагIа шура дикха. Цхьабакъда, вайна гучча тайпара, царна карагIдувлараш цхьатарра дац. Вож кхо ферма шура яккхара хадданза тIехьаюсаш я.

ХIанз колхоза председателла декхараш кхоачашдеш волча А. Левашоваца, боахама керттерча зоотехникаца М. Могушковаца цхьана «Сунжа» яхача АПО специалисташ тахкача гучадаь...

дIа а луш хьайбаш ца кхабар да. Хадданза кIезигагIа тел из, графикашка хьежжа шийн хан-ханахьа хьатIа а кхахьац. Фермай беррига заведующеш леткъ, доакъар хьатIанхахьара техника тааш, из каст-каста йох, яхаш. Иштта из нийсдаларах бехке В. Даркина кулгалду колхоза инженерни служба а я. Хьайбаш леладераш тоъал техникаца Iалаш па барал совгIа, лерттIа доал дац, тоаяц цар доахан латтача помещенешкара кхо, нувхал арайоахаш. фермашта хий хьатIадоаладеш йола механизмаш а.

Хьайбаш кхабара рацион кхоачаш ца ярах бехке фермай зоотехникаш а ба. Дикача дас доакъара кхом бар дукха, цо дукхагIа пайда бергболча тайпара, а масала, дукхагIа шура луш долчарна дукхагIа кхоачийташ, кIезигагIа — кIезигагIа луш кхоаб доахан. Иштта вIаштIехьдаьккхад из Кухнос кулгалдеча, хIаьта кхыча кхаь ферме дийнахьен буси 8—10 килограмм шура лучарна а 2—3 килограмм мара ца хулийтачарна а цхьатарра доакъар кхоачийташ кхоаб. Цу тайпара болх беча дукха шура йоаккхаргхиларах сатувса а дезац.

Соахка хIара хьайбана лаьрхIа цу боахаме 13 центнер доакъара единица мара Iалашъяьяц. Цул совгIа, доакъар кхоачамболаш дика а дац. Цу хьале доакъара хьоанал лакхъяра хетаргахьа микродобавкаех пайда ийбе безаш бар зоотехникаш. Хала хете а из деш дац. Доакъар чамболашагIа дуаргдолаш хьайбашта телаш тух а дац кхыметтел. Иштта уж бахьанаш долаш. хIанз хIара Iаттагара дийнахьен буси йоаккха шура юкъера лаьрхIача 3.5 килограмм мара яц. Районе эггара лохагIа хьокхам ба из. Иштта во цу боахамо хIанзалца болх а баьбац.

Дукха шура тIерайоаккх из дIаоацача хана шурий заводе. цун хьоанал йоагIача 0.3 процент лохагIа хулаь даь. Цун бахьан да, тхога хаьттача, доахан контрольно ца деттар, шурий хьоанал лакхъярах доаркашта ахча луш ца хилар. Уж кхоачамбоацараш дIадахара ма хулла сихагIа оарцагIовла беза колхоза керда этта кулгалхой, специалисташ. Царна ...

... лаш Іап. ЧІоагІа лоархІамо да депутаташ харжара дола хоржамаш дикача боараме чаккхдахар. ХІана аьлча, наха веза шиЙ вахара позици йола харжархой а дерригача халкъа а хьашташ. лоІам бизза кхоачашбергбола депутат.

Мехка тахая хулача эргалонашка доккха дакъа юкъехьу журналисташа — вай общество демократизаци [illegible] гласности [illegible] хьалхарча мутІІрашка латтача бІухоша. Царех лархІа веза № 163 йолча хоржамиЙ округе гІолла Грозненски городской Совета депутаталла кандидат. «Терек» яхача мебельно-дахчан хІамаш еча объединене «Деревообработчик» яхача дукха тиражни газета корреспондент Мержоев.Къурейша ІиЙса. ХІана аьлча, сона журналист хиларах тарра хов из болх атта боацилга, цига дукха низ, денал, сабар эшалга. Цул совгІа, цу профессех болх беш вола саг сакхетам лакха болащ, вахара опыт йолаш хила веза. Цунна газета оагІош тІа шиЙ вийсхошта, вІамагІбарашта дІаэцаргболчча тайпара кхетам бала ха деза. Иштта из, шиЙх доахкача дикача гІулакхашца масал а хинна дІаотта веза. ТІаккха мара цо деш дола хьакар дІаэцаргдац наха. ХІаьта Мержоев ІиЙсаЙх маирра цу тайпара журналист ва ала йиш я. Из иштта хилар къаьгга хьахьокх цо бюрократена, кулг-цІена боацача наха духьала а вай вахарера яьрча оагІонаш хьагучайоахаш а язъяьча критически статьяша. «Терек» яхача производственни объединене тайп-тайпара подразделенера коллективай вахар мадарра хьагойтача корреспонденцеша, иштта кхыча материалаша. Цул совгІа, ІиЙсаЙ материалаш каст-каста еша йиш я «Сердало», «Грозненский рабочий», иштта кхыча газетий оагІош тІа. Уж кІоаргача чулоацамца, хьадда проблема оттаярца белгала я. Царех лархІа йоагІа «Грозненский рабочий» яхача газета тІа дукха ха йоаццаш кепатекха йола «ЖожагІатен гІайренашкара уаннк» яха статья. Авторо цу тІа дувц бехк боацаш дукккача шерашка къиза Іа...

шиЙ мехкахошка маирра, дог цІена, вай Іаьдала цхьаккха тайпара зе даь воаца саг санна дІавовзийта а из иштта хиларах мах тешабе в. Цхьабакъда. ІиЙсас журналистски говзал хьагойташ, наха есшаргйолаш язъю из материал.

Тахал экономически, культурни даькъе дикка тІехьадисса долча шиЙ къамах [illegible] Мержоев ІиЙса. Цу даькъе цо шиЙ къаман историех, культурах, меттах цунна дикагІболча къонгех, лаьца статьяш язъю. ХІаьта цунах хьайсагІа гонорар ГІалгІай автономи меттаоттаяра йолча фонде дІахьежаю цо (укхаза белгалдаккха деза эггара хьалха цу хьисапе ахча дІахьожадаьр из волга). ДІахо а шийна моггача тайпара цу лостамагІа къахьега лерхІаш ва из.

Мержоев ІиЙсайна къонавале а вахар наха дувцарах дайза Іац. Из хьаьналча гІалгІай ахархой дезале хьалкхийнав. Вешта аьлча, цунна берал, вахар халонех дизза долча юрта Чаккхдаьннад. Цига цунна бокъонца къахьегама чам байзаб. ХІанз ІиЙса Грозненски мехкдаьтта института тІеххьарча курсе дешаш ва. Цул совгІа, цо дукха . общественно - пайдане болх бу. Масала, ІиЙсас ше «Терек» яхача мебельно-дахчан хІамаш еча производственни объединене болхлой тІахьожама комиссе председатела заместитель хиларах тарра шоай болхлой столовешка, торговле учреждененешка къахьегамхошта гІулакх мишта ду хьожаш рейдаш чакхйоах. Цига дукха ла йиш йоаца кхоачамбоацараш гучадоах, хІаьта бехке бараш цІенхаштта бехктохаме озийт. Иштта шоана гучча тайпара наха юкъе волча, моггача тайпара бюрократеца къовсам лоаттабеча Мержоев ІиЙсайна дика йовз вахарера керттера проблемаш, наьха уйлаш, цар лоІам.

Цудухьа, цо шиЙ хоржамашта хьалхара программа цар наказий кІийлен тІа оттаяьй. Масала ІиЙсас шиЙ программа тІа керттера лоархІача декхарех да — жилищни, кхачан проблемаш къоастаяр, вах чІоагІа эша...

хан, жа леладечарна лаьрхІа комбикорма, ялат дохкилга вІаштІехьдаккха лерхІ кандидата.

Вай республике дукха моттигаш нийслу дефицитни товараш дІа-са декъача нийсхо телха еш. ДукхагІйолча хана мутІаерча болхлочоа лаьрхІа йола мебельни гарнитураш, бос бола телевизораш, холодильникаш , хьакимашта кхоач. Цудухьа ІиЙсайна хетачох укх товараш бокъонца тІахьожам а лоттабеш дІа-са декъа деза.

Бакъда, керттерча проблемах я керда наькъаш доххкаш, гаьнаш дІайогІаш, районе,[1] городе лерттІа лостам бар. ХІаьта из дара вІашагІъехка лерттІа болх бергбола службаш хила еза. Цу даькъе йоаггІа порядок яра, Мержоевс лерхІачох, Старопромысловски районе йолча предприятеЙ финансаш, ресурсаш юкъеоза йоагІа. Иштта ЭЛУАД-е, Горзеленхозе, Спецавтохозяйстве районни хозрасчетан участкаш вІашагІйохка лерхІ цо.

— Лакхе белгалдаьккхар де лерхІачох дерригa а дац— йоах депутаталла кандидата Мержоев ІиЙсас, — бокъонца къоастае эшачарех я экологически проблема. Нагахьа санна, из ханнахьа къоаста ца йой дерригача адамлен цунах дукха ца говш докнха зе дарга. ХІаьта, иштта нах паргІатта дІа-са леларгболаш транспортни средстваш алсамъяха, унахцІенои, культура объекташ, деша даха ха йоацача берий учреждененеш хьалъе еза.

ХІаьта, ховш ма хиллара уж а кхыйола а проблемаш къоастаяра еррига Советаш, цу даькъе моттигера яраш а йолаш, экономически шоай лоІаме хила еза. Вешта аьлча, предприятешка моттигашкарча СоветиЙ бюджеташка дукхагІа ахча дІачу хьежаде деза. Цу Советашка кулг-цІена, дийша, шоай къаман патриоташ болаш бола нах хила беза. ЦІаькха а белгалдаккха ловра лакхе вийца Мержоев ІиЙса цу тайпарча нахах хилар. ХІаьта из харжар шоах харжархоех тиЙша да. Цу тІехьа шун аьттув балар лов сона.

М. БАРАХОЕВ.

лош хьалъяра программа кхоачашъе гІерт район, из лоархІаме хІама да. Из проблема ира латтачарех яле а. ЦІеношта лаьрхІа дІадекъаш дола лаьтташ, тІехьагІа наха зе дарддоацаш кІоаргга уйла а еш харжа деза.

Промышленни предприятешта, машинаькъа, колхоза фермашта юхе . хьадайта йиш яц цІенош. ХІана аьлча, санитарно-экологически хьакъехьа наьха унахцІено лораяра цунах наха зе даргдоландаь. ТІехьагІа уж предприятеш а колхоза фермаш а меттахьа яха елаш хьал отте, пачхахьалкхенна а доккха зе дарга.

Белгалдаккха доагІа, йоах Синчиновс, промышленни предприятештен доалахьарча цІеношта лаьрхІа дийкъача лаьтташтен юкъера довзуа наха телхаделга. Из талмастта дита йиш йолаш гІулакх дац.

Бакълур Синчинов. Моттигерча халкъа депутатий Совета исполкомо тІахьожам лоаттабе беза бахача наха лаьрхІа цІенош хьалдеча моттигашта а къаьстта наха шоай доалахьа цІенош хьалдеча а.

Т. МАЛЬСАГОВА.

КХОАЧАМЕХ БИЗЗА ПАЙДА ИЙБУ

«Фусам-2000» яха программа кхочашъеча дизза дакъа лоацарех ба Нохч-ГІалгІай карьероуправлене болхлой. Цар шоай низ кхоачар ду республикерча гІишлонхошта, иштта шоай доалахьара цІенош хьалдеш мел болча наха маьшица гІум, жагІа, кхыйола нерудни материалаш лоаттаяра. Цу даькъе шоаш тІайица доккхий декхараш дизза кхоачаш а деш, дог гІоздоаха къахьегама толамаш доахаш хьабоагІа уж укх шера. Дерригача технико - экономически хьокхамий шии бетта план тІехкхоачашйир карьероуправлене коллективо. Нерудни гІишлон материалаш арахецара задани 104.4 процент кхоачаш а яь, планагІа лаьрхІачул совгІа арахийцар цо уж материалаш 17 эзар кубически метр. Уж я соахка цу юкъа арахийцарел 25 эзар кубически метр дукхагІа. Товарнии нормативно-цІенен продукци арахецара пачхахьалкхен план а толамца кхоачашъяьй карьероуправлене болхлоша.

Укх шера бизза пайда ийбу цар шоай производственни мощностехи балха хахи. Къахьегама дисциплина чІоагІъяьй. Цунга хьежжа дика да цар кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра шин бетта задани 1,7 процент тІехкхоачаш а яь, соахка цу юкъа хиначул 14,2 процент лакхъяьй из.

К. БАШИРОВ.

... хиларца завода коллектив городской республиканский сийлен улгаш тІа я.

БІубенна къахьегаш дІадолийдаьд завода машинашъераша шийтталагІча пятилетка тІеххьара шу а. Шин гІаш дар цІенхаштта хьа а лехаш, уж гІулакхаш тоадара оарцагІбьинаб укх шера завода керттера специалисташ.

Б. НИКОЛАЕВ,
тха штате воаца корр.

Халонех цá кхераш

Атта бац доаркай болх сатоссаш гІоттта беза цар, бурш[illegible]р а массарел тІехьа хул. Бакъда, цу халонех кхераш яц Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза дикагІйола доярка Боргашвили Натиша.

Дукха ха я цо доарка йолаш цига къахьега. Хийла хало ла йийзар цун къахьегама новкъа.

Соахка Наташас шийна тІачІоагІбаьча хІара Іаттагара 4100 килограмм шура юкъхар. План 3950 килограмм йолаш. Кхоачашйир цо укх шера шин бетта план а.

Шийна тІачІоагІбаьча хІара Іаттагара дийнахьи-бусси 10 килограмм шура йоаккх цо. Наташагара хьокхам эц фермерча кхыча доаркаша а. Цо санна из доккха декхар тІайица къахьегаш ба Даниева Марем а Исаева Соня а.

Ч. МАГОМЕДОВ.

... къахьегама хьокхамаш а. Паччахьалкхенга шура йохкара карарча пятилетка дІа шера план тІехкхоачашъяьй. СоахкарчуЛ дукхагІа я хІана хІара дийнахьа йоаккхар а.

Кхыча кхаь ферме а ба болх беш кулгалхой а специалисташ а. ЦхьоалагІча фермана санна цхьатарра декхараш да царна хьалхашка уваттадераш а — ма хулла дукхагІа шура яккха. Цхьабакъда, [illegible] тайпара, царна [illegible] раш цхьатарра дац. Нож кхо ферма шура яккхара хадданза тІехьаюсаш я.

ХІана колхоза председатела декхараш кхоачашдеш волча А. Левашоваца, боахама керттерча зоотехникаца М. Могушковаца цхьаца «Сунжа» яхача АПО специалисташа тахкача гучадьлар иштта из кхоачамбоацар фу бахьанаш долаш нийсденад а. Царех керттера дар рационагІа довгІа доакъар [illegible] та хеташ тух а дац [illegible]. Иштта уж [illegible] хІанз хІара Іаттагара дийнахьи [illegible] ра кхера лаьрхІача [illegible] килограмм мара яц. Районе эггара лохагІа хьокхам ба из. Иштта во цу боахама хІанзалца болх а баьбеп.

Дукха шура тІерайовикк из дІаэцача хана шурий заводе, цун хьоанал йоагІачул 0,2 процент лохагІа [illegible] даь. Цун бахьан да, тхьаьттача, доахан контроль ца деттар, шурий хьанал лаккъярах доаркашта ахча лун ца хилар. Уж кхоачамбоацараш дІадахара ма хулла сихагІа оарцагІбоала беза колхоза керда этта кулгалхой, специалисташ. Царча эша новкъостал де хьажа беза района кулгалхой а.

И. ВОЛГИН.

СИХХА КЪОАСТАДЕ ДЕЗА ГІУЛАКХ

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединенея чуйоагІача производственно - товарни контора бархІлагІча цеха коллективе къахьегаш ах бІаь гаргга саг ва. Цар шоай къахьегам кхетамца вІаштІехьа а баькха, хьалхашка латта декхараш кхоачашдарах тиЙша да еррига предприяте энергетически боахама коллектива болх боагІача боарамагІа дІабахар. Цеха болхлой декхарийла ба магистральни паропроводашка, хипроводашка, электросеташка хадданза порядок а хулийташ, хьоизам ца хулийташ, тешшаме электроэнерги лоаттаергйолаш гІулакх вІаштІехьдаккха.

ДІадахача шера шоай бехктокхамеча декхарех толамца лоархІабаьб энергетикаш. Цу шера цхьаккха тайпа а авари хилийтанзар цар, электроэнерги, хий, Іи йоагІачул дукхагІа йовзь моттиг а нийсъялийтанзар. Иштта дика къахьег пятилетка тІеххьарча шера а.

Керттерча даькъе уж балхаш дераш я Солопов Анатолий Николаевич керте латтача электрикий бригадан Дроннин Анатолий Николаевича кулгалдеча киповций бригадан коллективаш. Юкъера технически образоваш йолча цу шиние опыт йоккха я цу балха тІа. Цар кулгалдеча бригадашкара дукхагІбола болхлой а шоай профессех тІехдика кхеташ бола нах ба. Царех ба КИП-а слесараш Бойченко Евгений, Сагариев ИбраьхІим, Абзолдинов Салим, Пришвин Александр, кхыбараш.

ТІеххьарвар берригача энергобоахама ацетиленово-кислородни гІулакхаш ше дечарех ва.

БІарчча энергобоахам хьаийцача энергетикашка беча балха раьза йоацаш хІама дац производственно-товарни контора коллектива. ХІаьта-а цхьайола моттигаш нийслу цар балха тІа кхоачамбоацараш гучадувлаш а. Цкъа-дале, электрооборудованена йиза профилактика е вІаштІехьдалац цар. Из е цар безам ца хилар а дац из, цу даькъе навыкаш йолаш бац энергетикаш. Цу хьакъехьа вайна дувцаргда цеха начальника Лядов Лев Владимировича.

— Биззача низаца болх бе йишйолаш дац тхо укх тайпара керттера шин бахьан нийсдаларах: кхоачамболлаш эшаш йола материалаш лоаттаяц тхона, иштта тоъаш бац къахьега нах а. Цул а чІоагІагІа халача хьала тІа оттаду тхо цхьаккха тайпа а транспорт тха доалахьа ца хилар.

Ховш ма хиллара тха производстве тайп-тайпара хьовсамаш хулаш моттигаш нийслу. ТІаккха города йистте баха нах мишта кхоачаргба цига из санна гІулакх нийсделча. Цул совгІа тха объекташ шерра дІа-юха яьржа ядаш а я.

Мехкдаьтта чаккхдоахача предприятешта дукккача хана дена тоъаш бац болхлой. ХІаьта укх тІеххьарча шерашка къаьстта чІоагІа кооперативни болам баржарца дувзаденна цІаккха ца хиначча тайпара дукха эш цига мехкдаьтта чаццдоахараш, хІана аьлча, тІа-тІа дукхагІа хулаш латт кооперативашка дІаухаш бола нах. ХІана укх сахьате ахане кІезигагІа боаца болхлой дІабахаб укхазара. ХІаьта воихарех дукхагІбараш пенсе баха нийчлуш ба. Долче, цу гІулакха цІенхаштта уйла е а, из проблема къоастае а еза ха хьатІаьэттай хІанз. Из ца дой ПТК энергетикий вІаштІехьдаргдац хьалхашка латта декхараш кхоачашде. Укх гаргарча хана кадрай дош къоастадарга дог доахилга йолаш а бац уж.

З. АЮБОВ.

ГІУЛАКХАШ ТОАЛУШ ЛАТТ

Вай республике эггара хьалхарчарца госприемка системагІа къахьега болабеннача ГІ. Ахриева цІерагІча Назрановски «Электроинструмент» завода машинашъераша геттара эсала болх беш чаккхдаьхар пятилетка дІадаха шераш. Цхьабакъда, шоай болх овлангара денз товбара еррига тароаш оарцагІа а яьха, доккхий декхараш тІайийцар цар укх шера. Производственни мощностехи балха хахи бизза пайда ийбеча цар бІубенна къахьег карарча шера. Товарни продукци арахецара шин бетта план 103 процент кхоачаш а яь, заданел тІех завода коллективо арахийцай 148 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план 100,3 процент кхоачашъяьй цо.

Самофинансированен йиззача хозрасчетех нердача системага баьнна къахьегача предприяте машинашъерий кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а дика да. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цар дІабахача шин бетта. Из керттера хьокхам ба экономически реформа хьалашка къахьегача моллагІча коллектива балха тІа. Арахецача продукцега дІабода мах. лохбарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш , кхоярах укх шера завода коллективо 550 эзар сом пайда баьб паччахьалкхенна.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, предприятерча кхы мел йолча коллективел дикагІа болх беш я Цуров Батарбика кулгалдеча литейни цехен Хаутиев Мувса керте латтача механически цехен коллективаш. Цар эггара хьалха рапорт делар массе а долча технико-экономически хьокхамий шин бетта задани кхоачашъярах.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

М А Л А В Б Е Х К Е?

Республике эггара дукхагІа хьайбай продукци ялл елачарех я Сунженски район. Ховш да, укхазара тароаш йоккхий йолга. ХІаьта а соахка шин бетта хинначул 45 тонн кІезигагІа я укх шера укхаза яьккха шура.

Цхьан хана шоай декхарех дика лоархІабеш хьайбоагІар «Путь к коммунизму» яхача колхоза хьайбаш леладераш. ХІаьта тІеххьарча хана паччахьалкхен планаш кхоачашъе ца могаш ба уж. Чаккхбаьннача шин бетта план 370 тонн йолаш, паччахьалкхенга дІаенна 344 тонн мара яц. ХІаьта шин бетта планагІа 20 Іаьса къоастаде дезача, хьакъоастадаьр 13 Іаьса мара дац.

— Фуд бахьан? Цу хаттара жоп лохаш тхо кхаьчар Ганиев Назира кулгалдеча шурий комплексе.

— Цун бахьан, цкъа-дале, доакъар ца тоъаш а во а хилар да, — йоах Ганиева. — ШозлагІ-дале, долчох кхом бац оаха, рациона дІадеххача тайпара хьайбашта из дІадала а ' хац. Тха специалистий бехкагІа соахка шин кІоарга чу елла хиина силос телха яйра. ХІанз кхы де хІама а доацаш, хьайбашта из толха силос тел оаха. Ховш да, цу силосо шура тІакхетийтаргйоацилга. Йол кхоачаенна цхьа бутт совгІа ха я. Тахан тхо кІалхардоахар духьал чан концентраташи я. ТІеххьар яраш тоъал дІалуш а яц. Тамаш хет сона цу кховчамца тІанийца декхараш кхоачашде тха вІаштІехьдоале.

Но леладу укхаза зооветеринарни гІулакхаш. ПоагІача бесса чаккхйоаккхаш цхьа мероприяти яц укхаза. Къаьстта во латт къаденначa а кІезига шура луча а доахана метта дикача фух дараш дІаоттаделга. Ханханнахьа йиц искусственни осеменени. Цудухьа дукха да укхаза Іахара диса доахан.

— Тхо долча мехдойка я, — йоах Н. Ганиева. — Сарахьа электричество дІайовш дукха моттигаш нийслу тхо долча. Из чІоагІа Іаткъ тха балха. ХІана аьлча, мехдойкаца детта Іомадаь доахан кулгашца деттийтара тІера хилац, хІаьта шура а нийсса ах лаьгІъю.

Дар долча тайпара дувца деза. ЦІена яр хьайбаш латтача помещенешка. Дика тоаль я фермера цІе утолок. Мел эшар да цу чу. Бакъда, сов шийла хиларах саг чу ца водаш яьсса латт из. Конторера Н. Ганиевца тхо ферме хьадоагІаш; — Хьайбаш леладерий хьашташ кхоачашдара дукха болх бу оаха, — йоахар комплекса начальника. ХІаьта, тхо ферме хьалкхаьчача гІулакхаш кхыча тайпара дар. Бокха чІега уллар буфета наІарах, столови а яр дІакъайла.

Хьайбай боахаме эггара халагІа йола ха я ер. Укх хана кхоачалу дукхагІдола доакъар, долче, кІалдус хьайбаш. Доакъар тоъаш ца хилара бехке малаш ба хов вайна. Уж колхоза кулгалхойи специалисташи ба. Хьагучох, шу долалуча хана доккхий декхараш тІайиде а, тІаккха уж кхоачашца де а Іемаб уж.

М. ЧАХКИЕВ.

Экономически реформа хьалашка

ХУВЦАМАШ

Укх тӀеххьарча цхьан шерен ах шерехь йоккхий хотталонаш йоахаш хьайоагӀа Грозненски машинашъеча «Красный молот» яхача производственни объединене коллектив. ТӀа-тӀа тоалуш доагӀа цуя экономически хьокхамаш. Из хьахул беча пайдах дукхагӀа дола дакъа хьалха тӀадиса декхараш дӀатакхара, производствана модернизаци реконструкци яра, керда производственни объекташ хьалъяра дӀаухийташ доллашехьа а. Объединене машинашъерий укх тӀеххьарча хана йоккхий таронаш хиннай социальни гӀулакхашта дола гӀирсаш хьалдеча дикка дукха средстваш дӀаахийта.

Объединене беррига къахьегаш барех ахаш гаргга бараш кхалнах ба. Укх шера цхьоалагӀча марта денз администраци профкомои цхьана кийч а я, юкъейоалаяьи царна йола льготаш. Хови махкллара, кхалнаьха балха ди дӀаьха да: маӀача наха ниъсса производстве къахьег цар продукци арахецаш, бахача наха тайп-тайпара гӀулакхаш деш, ниттта доккха дакъа лоац цар юкъарча балха тӀа, цул тӀехьагӀа цӀагӀа, коа-карта де дезар ду цар. Лоацца аьлча, доккха дукь да царна тӀалаттар. Цу деррига гӀулакхех лоархӀа а беш, хьинар дола кхалнах ба уж. Долче, царна ца дича хьанна дергда новкъостал?

«Красный молоте» керттерча производстве къа а хьегаш, продукци арахецаш мел болча кхалнахагар дӀа мел ниххараш, аьлча, кхычахьа къахьегаш бола кхалнах пӀаьраска дийнахьа ханал ши сахьат хьалха цӀабаха йиш йолаш ба, цар алапена вӀалла ӀатIнъац из гӀулакх. ХӀаьта керттерча производстве къахьегаш бола кхалнах болх дӀа а кхесса цу доношка дӀабаха йиш йолаш бац. Цхьабакъда, царна а кхыча бесса льготаш лъй объединене. ХӀара бетта юкъера лаьрхӀача цхьан дийнахьа доагӀа ахча тӀатох цар алапена. Цул совгӀа, шера йоагӀа профсоюзни отпуск ялх ди йӀах а ю. Из а царна боккха лоархӀам болаш гӀулакх доций?

Берех болча исташта, уж декретни отпускагӀа болхача хана новкъостала царна итт тума лу. Бер даьчул тӀехьагӀа, хӀара бетта паччахьалкхено телача пособеца царна объединенерча кассера пхе тумага кховчаш ахча тел. Цу тӀа а чакхдалац гӀулакх. Ха чакх а яьнна, паччахьалкхено пособи ца луш социальчул тӀехьагӀа, къоначa нованоашта бера кхо шу диззалца йолча хана пхиппха тума пособеш тел хӀара бетта.

Духьал «уж декретни» гӀулакхаш чакхдахара хӀара шера бераш даьча объединенерча кхалнаха укхаза дӀалу 400 эзар гаргга сом. Цул совгӀа кӀезига ахчаш ийдеш хиннача болхлошта — уборщикашта, дворникашта, нянькашта алапеш дукхагӀа ла а оттадаьд. ДукхагӀча даьнъе уж кхалнах ба. Бицбеннабац укхаза пенсионераш а. Итт тумал чухьнахьа пенсеш ийдеш барашта, цар ийду ахча итт тумага дӀанховчаду.

Льготаш яра дӀахийца ахча кӀезига дац. Цхьабакъда, объединенена цунах пайда баьнна мара зе далац. Машинашъерашка мамогга дукхагӀа болх а байташ, цунах дӀалуш хинна алапеш эггара кӀезигагӀа болча боараме телаш хинна ха дӀаяхай. ХӀанз шоашта баьча балхах доаггӀаш дола ахча дӀателандаь, хьинар айдаь къахьег цар, арахеца продукци а хьалхарча шерашка хинначул дикка дукхагӀен дикагӀен я. Долче, объединенена тӀабоагӀа пайда а дукхагӀа ба. Цудухьа «дикагӀа къахьегарга хьежжа вай дикагӀа дахаргда» яхача девизагӀа болх беш ба объединене машинашъераш.

А. КАТАЕВ.

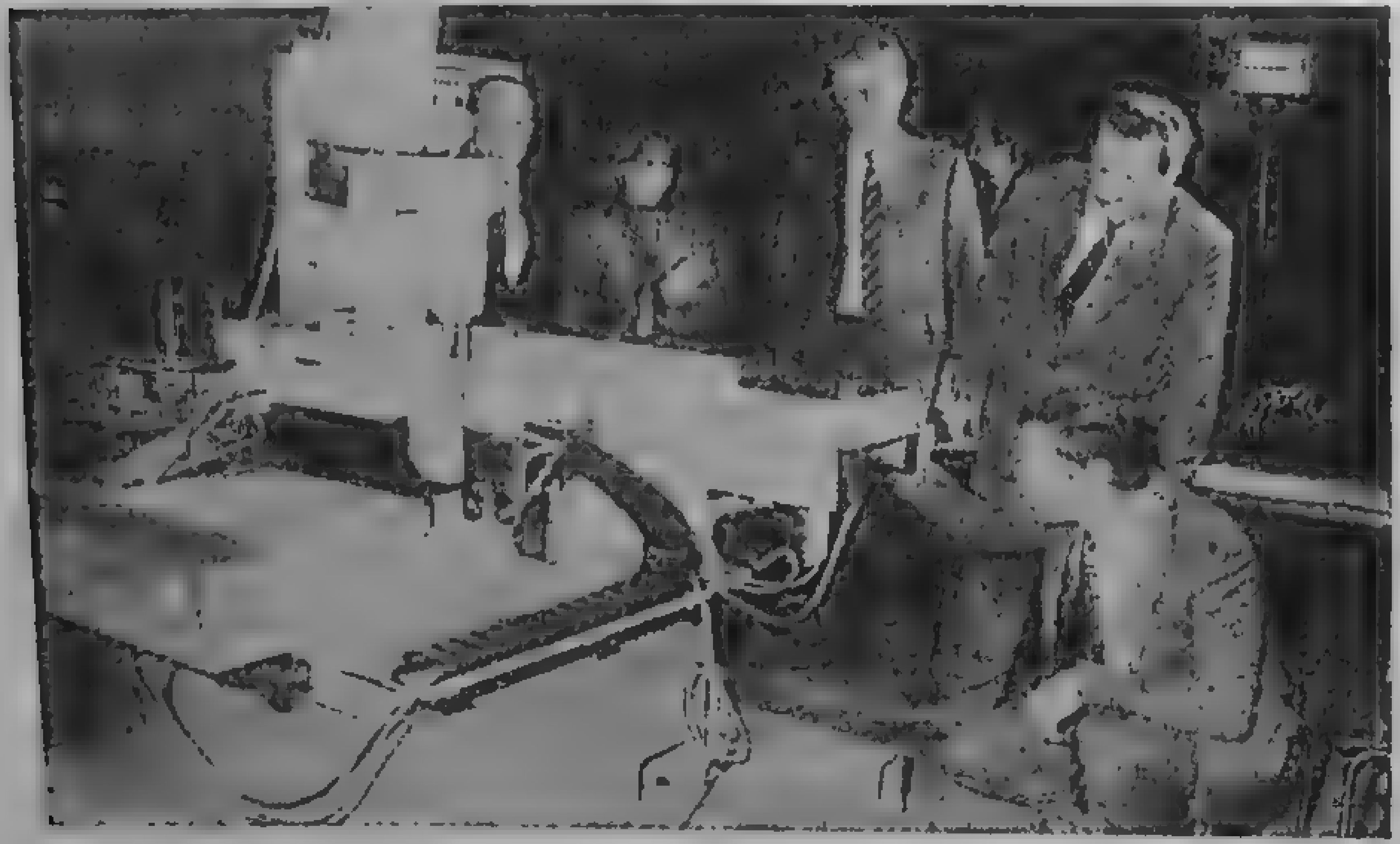

БЕЛОРУССКИ ССР. Капиталистически маьхкашкарча рынке паргӀатта конвертируюмы валютагӀа йоахкара лаьрхӀа йола числовой программни управлени йола универсальни заточни полуавтомат вӀашагӀйоллаш латт Витебски заточни станокий заводе. Из издели хьаеш хургья «Вальтер» яхача малхбузен германски фирмаца кооперацa а еш. Дуней классагӀа йола техника кийчъеш йолча зубообрабатывающи шлифовальни заточни станокий Витебски СКБ чертежагӀа хьаль я полуавтоматаш. Бюро гӀулакхех пайда эц вай маьхкарча шийтта заводои доазол арахьарча фирмаи. Витебски моделаш дика лоархӀаш я дуней халкъашта юкъерча йоккхийча выставкашка, уж дӀаухийт Англе, Итале, Франце, ФРГ, дукхача социалистически маьхкашка. ТӀеххьарча шерашка СКБ проект оттаяьй массехк производственни модулашта, хӀаьта царна тараяраш дунеи практике йолаш а яц.

Духхьал из бахьан долаш цунна теркам тӀаэзар «Вальтер» яхача фирма, цун специалисташ дукха ха йоаццаш заводе хилар, хӀаьта цхьана болх бе шоаш раьза хилар чӀоагӀ а дир.

СУРТА ТӀА: «Вальтер» яхача фирма специалисташ вӀашагӀъеллача полуавтоматага хьожаш ба (аьрдехьара аьттехьа — Ехан Рандл, «Станкомодуль» яхача фирма болхло Елена Бирола, Хорст Вройнинг, заточни станокий Витебски завода директор Акуленок Леонид, Отто Денцингер.

А. ЦЕРЛЮКЕВИЧА сурт. (ТАСС фотохроника).

Укх тӀеххьарча шин [illegible] месерча бераш[illegible] башха-[illegible] [illegible] «Агат» яхача кооператива болхлошна. Дарбанхий яхача кирта вӀашагӀъеллача «Унахцӏено» яхача кооператива коллективо Гудермесски районе бахача наха а ниттта хьаьнашта а дарбаш деш дукха балхаш дий. Из де цар вӀашгӀехьдаьлар укхаза дарбаш хий хиларах.

[illegible] дуй болхлой. Доал дара хомийно - административни системе хиниа укх тайпара гӀулакхаш: план, норма, лимит, начальник яха а кхыдола а дешаш цӀецдениа дӀадаьнинад, масала, «Универсал» яха кооперативера производства организаторо кхоачаиду хьалха хиннача цеха начальника, прораба, курснй заведующе, кхычар денхараш.

Вай обществе керда дӀа[illegible]

[illegible] лаьрхӀа оптови торговни предприятеш вӀашагӀйохкара, район социально - культурни дегӀаьхувлара дахьъе планаш кхоачашъейтара, материальни ресурсашта йола лимиташ а хьежаш, госзаказаш къестадара е йоагӀаш йола йоакхо яц комиссе членашта, цудухьа районера дукха кооперативни вӀашагӀкхийттай уж декхараш кхоачашдара а кооператорий районни союзаца цхьана производственни болх бергболаш гӀулакх дара а. Общест[illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Китай тахан

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

Арахьара бувзамаш шерде йолаелча денз Китайс 80-ча шерашка 27 миллиарда американски доллараш хьожадаьд мехка халкъа боахам дегӀабоалабелга сихдар духьа доазол дехьара технологи эцара. КНР Паччахьалкхен планови комитета экономико-торгови отдела заведующе заместитела Се Яньана баьча хоамагӀа, цу юкъа центральни правительства ворхӀ эзар совгӀа технологеш эцарга дӀададахийтад 15 миллиард совгӀа американски доллараш, хӀаьта цунах тоъал боккха технико - экономически пайда а баьинаб. ХӀара шера 60 процент хӀана ювлац аьнна алсамъювлаш йола продукци ийцача технологе чотах хьахулаш я.

* * *

КНР Госсовето деча хоамегӀа, машинашъечен электронни промышленносто хьаль хӀамаш соахка доазол дехьарча мехкашка ехкай Китая 8,31 миллиард американски долларий мах болаш, вешта аьлча 1988 шераца нийсйича 35,1 процент дукхагӀа хиннай уж.

* * *

КНР-е хьакхайкадаьд мехка кердадараши культурен йовзийта лаьрхӀа дола «Китайски культура» яха Ӏилман журнал арахеца доладар. КНР Искусство Ӏомаеча Институте редактирова[illegible] «Синьлань» яхача фирмаи «Чжунхуа Шуцзюй» яхача гонконгски издательстваи арахецаш а хургда керда журнал.

* * *

1970 шера Тибете вӀашагӀъеллаяр эггара хьалхара туристически организаци. ХӀанз укхаза я 20 гаргга лахкхача класса отелаш, хӀаьта наx тӀабут тури[illegible]

Укх тайпара контрольно-пропускной пункташ оттаяьй дукха ха йоаццаш Осло — Норвежски столица центрагахьа долхача наькъашка. Цу тайпара «автотурникеташ», цига оттайир аьинад городерча Ӏаьдало ханна лаьрхӀа даь хӀама да, из даьд нах балха болхачеи чубоагӀачеи хана городской транспорт къе хургйоацаш лаьттан кӀал гӀоллара коммуникаци хьалъяра ахча гулде лаьрхӀа. Центре дӀаваха-рах доккха ахча дукха дац — деррига 10 норвежски крон. Из гӀулакх автолюбителаша раьза хина тӀанийцад. хӀана аьлча уж лоаш ба городской инфраструктура тоаяра кхо ца деш ахча дӀадахийта.

ТАСС фотохроника.

«Салам» — Афганистана

РА правительства беча хоамагӀа, дов дозаделча денз цхьа эзар совгӀа предприяти, 2 эзар гаргга школа, 350 тӀий, унахцӀено лораю 130 учреждени йохаяьй мехка. ХӀалакьяьй Ӏаьламате дукха автомобильни техника. ГӀирсаш хӀалакдарах хинна деррига ве 10 миллиард доллара маьха лоархӀаш да. Мохк дийбеча, маьрша вахар вӀашгӀехьдоакххача доккха дакъа лаца дезаш я «Операция «Салам» («Машар»), аьнна, цӀи тилла йола Афганистана саггота гуманитарни экономически новкъостал дара ООН-а Программа.

Дуней халкъашта юкъерча новкъостала мухь тӀа а болаш эггара хьалхара ма[illegible] состав, кхаьчар совхка октябра бетта Финляндера советско-афгански доазон тӀа уллача Термез яхача городе. Укх шера 1 февраье Термеза кхаьчар 2 эзар тонн [illegible] генарий даьтта, бераш[illegible] [illegible] тола шагӀа йола печенеш, юргӀаш, баракъаш, «скори помоща» машинаш, вӀашагӀъехна складской помещенеш лахьаш ена шоллагӀа поезд. Новкъостал дайтадар Ватикано, Итале, Советски Союзо, Норвеге, Бельге, «Машара тӀехьа цхьана» яхача фондо. Шоай латтача това[illegible]

Фарьябе, Герате дӀадохьийт. Мовхьаш цу районашка дӀачуувзаш латт таро йоацаши мецея бола городашка баха нах, гаьнарча юрташка бахана Ӏалашбара.

1990 шера феврале новкъостала эшелоний бӀарчча группа вӀашагӀйолла йолаяьй [illegible] 20 эзар тонн [illegible] Афганистане дӀадахьара. Составаш вӀашагӀъехкаш латт Финляндe. Французски кӀа СССР територе тӀа гӀолла дӀакхурхьила вӀашгӀехьдаккхара болх бу «Союзтрансит» яхача советски фирмо машинаькъий Министерствоца цхьана. Советски оагӀон чотах а ООН новкъостала программаш нийсъеча Бюрои [illegible]

Цу хьалашка эггара гӀойленагӀа я, практикo хьахьеккха махкллара, Афганистана новкъостал дара йола ООН-а программаш нийсъе лаьрххӀа оттаваьча Садруддин Ага Хана хьалхаьхьача принципашка хьежжа болх беча «Салам» операце доазонашка чакхйоаха акпеш: новкъостал эшаш болча берригача наха кхача, баракъаш, эггара саготагӀа эшаш йола кхы тайпа хӀамаш тел цхьаккха а юкъера ца воаккхаш. Новкъостал дохийт правительства тӀахьожама [illegible] [illegible] шитта оппозиционни группировкай тӀахьожама кӀалйолча районашта а. Цу тайпара позици ше маирра хьалла[illegible] цаш я Советски Союзой Афганистана правительстваи.

ДӀахо а шиъ де йиш йолаш мел дола хӀама де лаьрхӀа я СССР Афганистана гуманитарни экономически новкъостала Программа кхоачашъяра. Цун [illegible]

БЕЛОРУССКИ ССР. Капиталистически мехкаш-карча рынке паргIатта конвертируемы валютаrIа йоахкара лаьрхIа йола числовой программин управлени йола универсальни заточни полуавтомат вIашагIйоллаш латт Витебски заточни станокийн заводе. Из ндели хIлеш хургьа «Вальтер» яхача малхбузен германски фирмаца кооперацн а еш. Дунен классаrIа йола техника кийчъеш йолча зубообрабатывающи шлифовальни заточни станокийн Витебски СКБ чертежаrIа хьаль я поректор Акуленок Леонид, Отто Деннингер. Ткаьрна а хьожаш бу (аьрдехьара аьттехьа — Ехан Раидл, «Станкомодуль» яхача фирма болхло Елена Бирола, Харет Вройнинг, заточни станокийн Витебски завода директор Акуленок Леонид, Отто Деннингер.

А. ЦЕРЛЮКЕВИЧА сурт. (ТАСС фотохроника).

...нийнйча 35,1 процент дукхаrIа хиннай уж.

* * *

КНР-е хьалхайкадаьд мехка кердадараши культурен йовзийта лаьрхIа дола «Китайски культура» яха цIьлман журнал арахецна доьндар. КНР искусство Iамочи Институте редактируьйна «Сил а «Стриг»» яхача фирман «Чжунхуа Шуцзюй» яхача гонконгски издательстван арахецаш а хургда керда журнал.

* * *

1979 шера Тибете вIашагIъеллаяр эггара хьалхара туристически организаци ХIинц укхаза я 20 гаргга лакхача класса отелаш, хIинц нах тIабут туристий уьйла чIоггIа тIаоьхаш долча къьнарча 40 совгIча памятникан культура объекташ. 10 шера укхаза беррига а тIанийцараш дунен дукхача мехкашкара 120 эзар совгIа хььшнй ба.

* * *

КНР унахцIено лоралра Министерства беча хоамаrIа «20-чу бIаьшерен у» ккийтта дунен цхьаьхка цхьа мохк а хнина дIаэттай Китай. 1989 шу чаккхдоалаш укхаза белгалваьккха ва СПИД-а вирус лета 194 саг. Инфекци летарашта юкъе — 153 китайски гражданини кхыча мехкашкара тIабаьхкарех 41 саги ва.

(Синьхуа—АПН).

«Операция «Салам» («Машар»), ььина, цIн тилла йола Афганистана сагтота гуманитарни экономически новкъостал дара ООН-а Программа.

Дунен халкъашта юкъерча новкъостала мухь тIа в болаш эггара хьалхара машинаьчъа состав, кхаьчар соьтка октябра бетта Финляндерв советско-афгански доазон тIа уллача Термез яхача городе. Укх шера февраьде Термезе кхьччар 2 эзар тонн кIа, генарий даьтта, берашта эггара толашагIа йола печенеш, юврrIаш, баргкъаш, «скори помощ» машинаш, вIашагIъехка складской помещенеш яхьаш ена шоллагIа поезд. Новкъостал дайтадар Ватикано, Итале, Советски Союзо, Норвеге, Бельге, «Машара тIехьа цхьана» яхача фондо. Шоай латтача товарех цхьа дакъа деннад ООН-а организацешен учрежденешен. Из гIулакх де дагадехарен вIаштIехьдаьккхарен Термезера Афганистана гуманитарни экономически новкъостал дара программаш нийсъю ООН-а бюро я.

Из проект чаккхйоаккхача хьинаре дакъа лаьцад тайп-тайпарча мехкашка кхачаш продукташ эцилга вIаштIехьдаьккхача ООН Деррнгдунен кхачан программо. Мухь дIакхухьача доккха новкъостал даьд Итален Советски Союзен машинаькъаша а хIаьта иштта «Союзтранзит» яхача советски фирмо а.

Хьакхаьчача новкъостала цхьа дакъа хIанзе а Хайратоне дIадахьийтад. Вождар — советски территоре тIа гIолла афгански провинцешка Бадахшане, Бадгисе, Фарьябе, Герате дIадоьхийт. Моккхаш цу районашка дIачувизаш латт таро йоацаш мецен бола городашка баха нах, тоьнарча юрташка баха нах IалашбIара.

1990 шера феврале новкъостала эшелоний бIарча группа вIашагIйолла йолаьй Франце. Цкъа 20 эзар тонн ялат Афганистане дIадахьара. Составаш вIашагIъехкаш латт Финляндe. Французски кIа СССР территоре тIа гIолла дIакхухьийлга вIаштIехьдаккхара болх бу «Союзтранзит» яхача советски фирмо машинаькъий Министерствацa цхьана. Советски оагIон чотах а ООН новкъостала программаш нийсъеча Бюрон викалашца теншаме, дагадаьнна а дIакхухьийт мовхьаш.

ХIаьта а белгалдаккха доагIа, халахете а, Афганистана гуманитарни экономически новкъостал дара Программаш кхоачашъеча дуккха цIенхаштта дукхьалеяш увтташ хилар. ХIаьта царех керттера яр — цу мехкара соцаш доаца, цхьанна а хIаманна бехке боацача наха — кхалнаха, къоаношта, берашта Iазапи сагoтон тIакхоачаеш дола вIашка герзаш а детташ латта довнаш. Масса метте латт уж: лаччахьалкхен Iаьдала карарча районашка санна, иштта оппозиционни группала тIахьожам лоаттабеча районашка а.

лаьрхIа оттаваьча Садруддин Ага Хана хьалхаьхьача принципашка хьежна болх беча «Салам» операце дозанашка чакхйоаха акци: новкъостал эшаш болча беррига наха кхача, бараькъаш, эггара сагоаттаrIа эшаш йола кхы тайпа хIамаш тел цхьаккха а юкъера ца воаккхаш. Новкъостал дохийт правительства тIахьожама кIалйолча районашта санна, иштта оппозиционни группировкай тIахьожача кIалйолча районашта а. Цу тайпара позици ше маярра хьаллоацаш я Советски Союзон Афганистана правительствая.

ДIахо а шиъ де йиш йолаш мел дола хIама де лаьрхIа я СССР Афганистана гуманитарни экономически новкъостала ····· Программа кхоачашъяра. Цун доазонел чухьа вIашагIтоха йиш я «мехний — донорий» низаш меттел, шиъ оагIорахьарча санна, иштта дуккхача оагIонашкахьарча а хьисапе хила тарлуш йола кхы тайпа проекташ а. Белггала аьлча, из доагIа дукха ха йоаццаш Афганистан метта оттаярах цунна реконструкци яран цкъана советско-американски программа, кийчъе аьнна пресса тIа араяьннача американски политолога Вилла Кураше предложенена. Цун предложени хьал а лоацаш, ялхха белгалдаккха безам бар са, цу тайпара цхьана йола программа «Салам» операцега» гIолла дикагIа кхоачашъюлургхилар.

Виктор СОЗУТОВ,
СССР МВЭС керттера специалист.

(АПН).

— Укх тIаьхьарча шина шера вай республикерча кхыча районашка санна тIа-тIа дукхагIа хулаш, дегIанхай кооперативни предприятеш Гудермесски районе а. Пятилетка тIехьара шу доалаьча хана районе регистраци яьр 214 кооператива, царех болх беш яр 97. Болх беш йолча кооперативашка гIолла производствана юкъеэзав 1155 саг.

ДIадахача шера районерча кооперативаша бахача наха даь гIулакхаш а дехка халкъа эша товараш а ялх миллиони 49 эзари сома маьха хилар. Кооперативашта хьахулача валови доходех налогаш хьатIакхийтарах городской бюджете хьачукхаьчар 400 эзар совгIа сом.

Кооперативаш вIашагIа а ехка болх беш я района халкъа боахама дерригача доакъошка. Уж я бахача наха бытовой гIулакхаш деча, халкъа эша товараш хьадеча, гIишлошта ремонт еча, социально-культурни объекташ хьалъеча, производстве, юртбоахама продукташ маьхалйоахача, спортивно-унахцIеноп бахача наха гIулакх дечен организацешка, торговле, юкъарча кхачан предприятешка, кхычахьа.

Районе а кхычахьара хьатIаухача наха а хестаеш я Г. Х. Лакаев председатель вола «Долгожитель» яхача юкъарча кхачан, Ю. Ф. Илюхина кулгалдеча «Прогресс» яхача гIишлон, Х. С.-С. Садыков керте латтача «Атлет» яхача спортивно-унахцIеноп, Б. В. Борисовa «Сантехника» яха кооперативаш. Шоашта хьалхашка латта декхараш цIенен диззан кхоачашдеш хьайоагIа Р. А. Эзбулатов председатель волча «Эколог» яхача кооператива, медицински инструменташ еча заводе вIашагIъелла А. Н. Эсендиров керте латтача «Универсал» яхача ремонтно-гIишлон кооператива коллективаш. Уж районе эггара дикагIа лоархIачарех я. Иза къьгга хьахьокх царна карагIдувлача башха-дикача гIулакхаша.

«Универсал» яхача кооператива болхлоша реконструкци йир г. Гудермессерча майданек В. И. Ленина памятникан, шоай долахьа автомашинаш яраишта хьалйир итташ гаражаш, гуйрийна-Iана замалахьа йIовхал яла йолаялехьа итташ йолча школаштен деша даха ха йоацача берий учрежденештен ремонт йир цар, бахача наьха шоай доалахьарча цIеношкара йIовхала сета, иштта цIеной тховнашта ремонт йир цар. Уж санна кхы дуккха а балхаш, гIулакхаш дир кооператива болхлоша бахача наха.

Районерча дуккхача объектай куц а довккхаш, уж хознир аьшка карташ, тайп-тайпара турникеташ хьаеча «Металл» яхача кооператива говзанчаша. Гудермесски районе бахча наха а аттракцион хьайир «Атлет» яхача кооператива болхлоша. Дарбанхий яхача юрта вIашагIъеллача «УнахцIено» яхача кооператива коллективо Гудермесски районе бахача наха а иштта хьаьшашта а дарбаш деш дукха балхаш дир. Из де цар вIаштIехьдаьлар укхаза дарбан хий хиларах.

Вай общество керда дIа-масала баранна балха д... дух болхлой. Доал-дара командно-административни системе хинна укх тайпара гIулакхаш: план, норма, лимит, начальник яха а кхымдола а дешаш цIенденна дIадаьннад, масала, «Универсал» яха кооперативера производства организаторо кхоачашду кьалха хиннача цеха начальника, прораба, курсий заведующе, кхычар декхараш.

Цар беркат массанега кхоач

болабь из болам чIоагIа къоабалбь хьал а лаьца, шоаш къахьегаш хьадаьчох чIоагIа дега тоам а хулаш, хьинар кхо ца деш болх беш ба дуккха бола кооператораш — шоаш каралаьца гIулакх тIехдика довзаш бола нах. Шоай доалахьарчун, коллективно хьисапе къахьегаш хьахийначун лерттIа доал а деш, дуккхача кооперативашка нийслац хIанзарча юкъарча производстве нийслуш дола кхоачамбоацараш: прогулаци елга, балха тIа брак нийсйолийталга, юкъарча рузкъана тIакхувдаш, из леччкъаделга, юкъара продукташ нийсхо йоацаш дIа-хьаекъалга, иштта кхы дIахо а. Дешаца а доацаш, гIулакхаца къахьегама коллектива доалахье я кооперативни предприятеш. Кооперативашка къоастаде мел дезa дешаш тIаьр юкъе санна гуш да, уж юкъарча собране къахьегама коллективо къестаду коллегиально.

Экономически даькъе кооперативаш шоай лоIаме я, шоашта эшаш-дезаш дар шоаш тIадахь цар. Цудухьа хIара кооперативе кхоачашданза даргдоваца гIулакх а хинна дIаэттад шиъ къахьегама экономически эффективноста боагIача хьисапе мах белга. Хоьций махиллара кооперативни хозрасчет — юкъарча производства хьашташ кхоачашдара даькъе эггара толашагIа йола форма я. Из да шоай гIулакхех тIехдика кхеташ болча наха хьакхоллаш дола беркат. Укхазара говзанча массехк балха говзал караерзаяь вола специалист ва.

Цу даькъе дукха масалаш доаладе ниш я цхьайолча кооперативашка къахьегача нахах лаьца. «Универсал» яхача кооперативе къахьегачарех дуккха бараш пхиъялх балха говзал йолаш ба. Кооперативашка геттара кIезига ба аппаратни кулгалхой.

Кооператива председателa, производства организатораша кийчду технически сметнии документацеш, договораш ду, кийчду исполнительски документаци, бухгалтерски учет лелаю шоай кооперативе хьаеча продукцена, кхы кIезигагIа лоархIам болаш дац ер гIулакхаш а: заготовительни, мовхьаш тIадотташи тIера Iадоахаши йола операцеш чакхйоахаш балхаш деча хана физически къахьег.

Кооперативай кулгалхойи продукци хьаеш бола кооператораш — ремесленникаши дукха шоайла къоасталуш боацаш цхьатарра къахьегаш ба. Лоацца аьлча, хIара кооперативе ер аз де деза, из Iа де деза ца а яхаш, массане а коллективни хьисапе цхьатарра къахьег. Масала, «Универсал» яхача кооперативе инженера професси а йолаш, бухгалтер волаш болх беш ва Насуханов Шамиль Джамилович. Эшшача хана кооперативе хьакхаьча мовхьаш Iадоассаде сиха аравоал из, деш хIама а доацаш вагIаш цхьаккха саг гургвац укхаза.

Районерча кооперативашца беча балха тIа хоадамболлаш йола опыт Iоаьй Гудермесски горисполкомо. Исполкоме я кооперативаш дегIакхувларан царна эпаш дола новкъостал даран йола комисси. Цунна керте латт горисполкома председателa заместитель М.-Б. Гезиинев. Цу комиссена юкъебоагIа горисполкома ерригача службай, банка, торгови предприятейи кооператорий Союзен кулгалхой. Цхьабакъда, цу комиссе членаша таханарча дийнахьа беш бола болх кхоачамболлаш бац. Цар деш хIама дац кооперативаш вIашагIйоахкаран цар беча балхан тIахьожам лоаттабелга мара. Укх тайпара лоархIаме дешаш: кооперативай кулгалхой квалификаци лакхъяра, кооперативашта лаьрхIа оптови торгови предприятеш вIашагIйохкара, район социально-культурни дегIакхувлара даькъе планаш кхоачашъейтара, материальни ресурсашта йола лимиташ а хьежаеш, госзаказаш къестадара е йоагIаш йола йоакхо яц комиссе членаша, цудухьа районера дуккха кооперативаш вIашагIкхийттай уж декхараш кхоачашдара а кооператорий районни союзаца цхьана производствени болх бергболаш гIулакх дара а. Общественно-политически структура хиларах тарра союз могаль тIанийцай моттигерча Совето.

Кооперативни предприятеша эггара хьалхарчарца чакхдаьккхар къахьегамхой Гудермесски горсовета депутаталла кандидаташ оттабар. Халкъа депутаталла ялхайтта кандидат оттаваьвар цар районе. Дикка доккха новкъостал дир районерча кооперативай коллективаша Нохч-ГIалгIай АССР лоаман районашка лаьтта текха вахарах бехача наха, иштта дукха ахча хьожадаьд цар да-нана доацаш дисача берашта, кхаба саг воацаш бисача къоаношта лаьрхIа тайп-тайпарча къахетама фондашка. «Универсал» яхача кооперативa, членаша шоай кулгашца, шоай ахчан чотагIа Афганистане байнача гудермесцашта бIухошта-интернационалисташта обелиск хьаяьй.

«Универсал» яхача кооператива членаша доккха новкъостал ду районерча футбольни командашта а. РСФСР футбольни командашта юкъе хьалхара моттиг яккхара къовсам лоаттабе яха езаш хилар «Бешлам» яха команда Астрахане, Дербенте. Цхьабакъда, ахча ца хилар бахьан долаш цига яха йиш йоацаш юсаш яр из цу кооператива коллективо новкъостал даьдецаре. Берий футбольни командана а гIо дир цо: йийцар форма, тIаювха маьчеш, кхыбола гIирс. Шоаш шефал леладеча футболисташта стадион а дика тоаяьй кооператива членаша. Иштта новкъостал деш кхы дуккха гIулакхаш ду кооператораша общественни организацешта.

ХIаьта а кIезига моттигаш нийслац районе кооператорашта чоал ког бетташ. Масала, хIанз лхе тайпара налогаш етт царна, уж ерригаш дIалаьрхIача валови доходах 60—80 процент я. Из бахьан долаш кооперативаша шоай доходаш леччкъаеш, кооперативаш дIакъувлаш моттигаш нийслу. Из гIулакх цхьан кога тIа даккха деза ха хьатIаэттай. ТIаккха таро хургья кооперативни предприятей коллективай бахача наха эша товараш тIа-тIа дукхагIа арахеца, иштта царна деш дола гIулакхаш дукхагIа хилийта.

Н. БОРИСОВ,
тха штате воаца кор.
Б. КОСТОЕВ.

ТIехьарча бетташка ЮАР-е хиннача событеша хьахьокх цу мехка демократизаце режим дIайолаеннал-га. «Уикли Мейл» яхача южноафрикански газето кхыметтел иштта яздьдар «1989 шу хилар «Претория-стройка» шу», из да шоай чурча процессашта цар тергам тIабохийталга. ХIаьта малагIаш да «дIадахача шера хинна эггара дикагIа а эггара гIайгIане а дола газето яздy гIулакхаш, бакъдий теш журналисташа из нийса теркалдаьлга?

Цкъарчоа кхоачамболаш да, мехка кулгалхоша оппозице лидерашца переговораш йолаяьлга дагадехача. Чартеристаш бартабахаб дукха хана деиз шоай моастагIий хинпарашца — Iаьржача националистащца. Iаьржа цIока долча берашта бокъо еннай Дурбана плавательни бассейнашка аха, хIаьта цар даьшта новноштa паргIато яьннай Бексбургерча тикашка, Йоханнесбургерча поликлиникашка паргIатта аха. Неонацистий лидер Терри-бланш дуккха нах гулбенначa моттиге бегваьккхар.

1989 шу исторена юкъе гIоргда, язду газето, «Къулбаафрикански халкъа эггара празегIа дар санна, цавашта юкъе тIоми довнаши хиннадале а».

Керда 1990 шу дIадоладар мехка вахаре кхы а лоархIамегIа событеш белгалйоалаш. Набахтара мукъаваьккхар Къулбехьен Африка Африкански Къаман конгресса (АНК) лидер Нельсон Мандела, кIезига дукха дIадаьккхад мехка лаьтта чрезвычайни хьал, цхьайолча общественни политически организацешта паргIатта болх бе бокъо еннай.

ЮАР-е берригнешта товча тайпара дац либерализаце оагIорахьара де Клерка правительства юкхьанца деш дар. Эггара хьалхарча аргIа-гIа уж ба кIай националисташ. Цар безам бац цига эттача Iаьдала системо цхьаккха тайпара хувцам бе. Цудухьа мехка каст-каста хул геттара аьттехьарча группировкай — неонацистий выступленеш.

СУРТА ТIА: Къулбехьен Африка Африкански Къаман конгресса оагIув хьаллоацараша гуччахьа ю шоай митинг.

ТАСС фотохроника.

Тахан — дунен халкъашта юкъера театра Ди

Заманца гIа боах

Театра дунен халкъашта юкъера Ди белгалдоаккх хIара шера 27 марта. Цунца дувцадена тха корреспондента къамаьл хилар Нохч-ГIалгIай АССР культура Министерства искусства отдела йоккхагIйолча инспекторца Берсанукаева Хедеца.

Корр. — Хеди, мишта накъаяьхкхай вай республика театрий коллективаш цу денна?

Берсанукаева. — Вай мехка общество революционни ковкъа керда йоаккхача хIанзарча хана, шоай болх овлангара керда боаккхаш я вай театрий коллективаш. Нохчий, эрсий, гIалгIай, теникий театраша шоай репертуарни афишаш, концертни программаш кхоачагIа чулоацам болаш, зрителашта езаргйолаш уттаю. Нохчий, гIалгIай, кхыча писателий дикагIйола пьесаш херж.

Театра ди белгалдоаккхаш, 27 марта М. Ю. Лермонтова цIерагIча эрсий драматически театра коллективо оттаергья Э. Скриба «Хи пела» яхача пьесах керда спектакль. Из спектакль ловзаеш хургба театра дикагIбола артисташ С. Хамский, С. Михайлова, В. Белоглазов, В. Панов, З. Наурбиева, Н. Гогозева, кхыбараш.

Театра деятелаш республика школашка, профессионально-техническа а кхыча а училищашка, вузашка гIоргба. Цига цар къамаьлаш хургда ширача замангара дена хьайоагIача театральни искусствах, перестройка процессе къахьегамхошта духовни, нравственни кхетам лувча, къамашта юкъера гIулакхаш тоалара, халкъашта юкъера интернациональни доттагIал чIоагIдара цун лоархIамах.

Театраш, цу тайппара, юстара дисадац перестройкана.

Советски Союза Турпала Х. Нурадилова цIерагIча нохчий пачхьалкхен театра директора Л. Хациевен кертерча режиссера РСФСР халкъа артиста, Российски Федераце пачхьалкхен преме лауреата М. Солцаевен дукхагIа тергам тIабоххийт моттигерча драматургий произведенеех спектаклаш оттаяра. Царех я Р. Хаджиева «Даьй лаьттар», С.-Х. Нунуева «Лоалахой», З. Яндарбиева «Хьо ма за адаме», М. Ахмадова «Мохи аьгачул тIехьагIа» яхараш а кхыраш а.

Цу пьесашка гойтад хIанзалца дувца мукъа ца хинна, вайнахана боккха бала баьхаш хинна хIамаш, халкъа турпалаш, цар исторически вахар.

ГIалгIай театра артисташа хIанз шоай спектаклаш уттве стационарни помещени ца хилар бахьан долаш (цар театра помещени хIанз тоаеш я) г. Грозне, Назрана, МалгIабика, Сунженски районий къахьегамхошта, концертий программаш уттаю. Цу театра артисташ йоккха профессиональни говзал йолаш ба. Цхьа дукха безабеннаб артисташ РСФСР заслуженни артист Цицкиев Мухьмад, Цароева Хьади, Кодзоева Дугурхан, Наурбиев Руслан, Беков ИбрахIим.

Цар ладувгIарашта лезалургдолаш иллеш доах, сталхаш еш, Н. Гогола «Ревизор», А. Чехова «Юбилей» яхача а кхыча а пьесай дикагIйола моттигаш гойт. Из театр гучох, йоккха кхоане йолаш да.

ЗIамига зрителаш гIадбуташ дукха дика, хIамаш карагIдаьннад теникий театра коллективана. Театра художественни кулгалхой болча Мальсагова Розасей Хачукаев Русланеи дукха къахьег бераашта езалургйола спектаклаш уттае гIерташ, царна из де карагIа а доал. Бераш дика а хеташ ух теникий театре.

Корр. — Хеди, вай республике театральни профессиональни искусство маца хьайолаеннай дувцаш массехк дош оалалар Iа.

Берсанукаева. — Хоаш ма хиллара, революци ялалехьа вайнахьа шоай наьна меттала йоазув хиннадац. ТIаккха профессиональни театрах дувца а мича доагIа. Цу тайппара, вайнахьа театр хьахиннад Сийлахь-боккха Октябрь котбалар бахьан долаш. Вайнахьа эггара хьалхара театр хьалхалар гIалгIашта юкъе. Советий Iаьдал эттача хьалхарча шерашка цар шоай наьна меттала дола йоазув хьахуллаше. Цу шерашка Мальсагов Оарцкос кулгалдеш хиннача гIалгIай театро цу ханахиннача Къулбаседа Кавказа края городе Ростов-на-Дону театральни фестивале хьалхара моттиг яьккхар. Докхий толамаш доахаш дIадолаленнадар из театр.

Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен театр хьахиннад 1931 шера. Вахар революционни хьисапе кердадоаккхаш, бIаьшерашка лаьтта боадо дIайоаккхаш доккха дакъа лаьцар цу театра коллективо. Цо уттайир керда вахар довзийташ йола спектаклеш.

Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача шерашка театра коллективо уттайора вай бIухой денал, цар интернациональни доттагIал, патриотически уйла гойташ йола спектаклеш, фашисташта духьала майра тIом бара дот урауттадора, хьадеш мел дар фронта хилийтара къахьегамхой оарцагIбовхар. ХIаьта артисташа тIема переловой лине тIа а ухаш, бIухошта концерташ уттадора. Цу шерашка доладелар, театр Советски Союза Турпала Х. Нурадилова цIи лелае.

Иштта дика дегIадоагIаш хинна театр дохадир Сталинеи цун бIехача гIозарои цхьаккха бехк боацаш нохчийи гIалгIайи 1944 шера Казахстане Киргизе Iобахьийтача. Кхойтта шера сецалаьттар вайнахьа театральни искусство.

1957 шера республика меттаоттайича, театр юха а болх бе доладелар, нохчийи гIалгIайи кагий нах а мехкарий а мехка театральни вузашка дешабахийтар, хьахилар къона артисташ. ХIаьта итт-шийтта шу хьалха хьахиннад къаьстта дола гIалгIай театр. Из театральни искусство дегIайоагIача карагIлаьща лоархIаме хIама да. БелгалдаккхадоагIа, республика цхьаккха театр, кхыметтел эрсий дар а, иштта дика кийчбенна профессиональни артисташ болаш доладенна ца хилар.

ХIаьта эрсий театрах аьлча, ше хьахиннa 50 шу дизар белгалдаьккхар цо шу хьалха. Республике бахача наха, къаьстта Грозне бахарашта боккха интернациональни, патриотически кхетам луш, цар политически сакхетам лакхбеш хьаденад из Нохч-ГIалгIай театро а санна. Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача шерашка цо доккха гIулакх дир фронте латтача вай бIухошта.

Теникий театрах аьлча, цига болх беш я нохчий, гIалгIай, эрсий кхо группа, цар цу кхаь меттала берашта спектаклеш уттаю.

Корр. — Хеди, фу эргадаьннад театральни вахаре перестройка йолаеннача хана дена?

Берсанукаева. — Нохчий а эрсий а театрашта 1989 шера дена бокъо еннай шоай лоIамагIа пьесаш хьахаржа а спектаклеш уттаю а. Билетий мах а шоаша оттабу коллективаша. Хьалха премиальни, творческо-производственни а социальни а дегIахара фондаш. Бригадни подрядагIа болх бу. Цох беркат а даьннад. Из бахьан долаш дуккхача творчески а вешта болча а болхлой адам шоаза лакхденнад.

ХIанз театраша йоахе ю спектаклаш дикагIа хилийтара, зрителаш тIаозара.

Театрий коллективаша хIанз беррига шоай творчески низ тIабоххийт революционни перестройкас вIадехарашка хьежжа къахьегамхошта гIулакх дара.

ДоттагIлен шаржаш

ТЕЛЕПРОГРАММА

27 МАРТ
ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Документальни фильм.
8.50 — Санъердаме старташ.
9.35 — Из хиннад... хиннад...
9.55 — Берий сахьат (Французски метта урокаца).
10.55 — Коллаж.
16.35 — Компьютерацара диалог.
17.20 — Финлянди телевидене программа.
17.50 — «Образ» яха старшеклассникашта йола литературни передача.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Политически диалогаш.
19.35 — Режиссера Г. Козинцева фильмаш. «Гамлет» яха художественни фильм. 1-ра сери (1964 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Гамлет» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
22.55 — Дунен халкъашта юкъера театра Ди — 1990.
23.55 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуьйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультфильмаш.
8.45 — «Уральская вечерка» яха Свердловскера передача.
9.05 — Французски мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.35 — «Искушение Николая Ленивкова» яха документальни фильм.
10.15 — «Два капитана» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
11.30 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.00 — «Женщина в шляпе» яха художественни фильм.
13.30 — «Этот фантастический мир». «С роботами не шутят».
14.40 — «Варькина земля» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гIа сери.
15.55 — «Последний рейс «Альбатроса» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
17.00 — КПСС обкоме: партийни вахара хроника.
17.10 — Музыкальни открытка.
17.15 — Деррига а сага дукха (гIалгIай меттала). Прямой телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
18.25 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.
Перерыве — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

28 МАРТ
КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
9.05 — «Любимец публики» яха бераштa дола фильм.
10.25 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Как веснушки на лице». (ЦДФ, ФРГ).
16.30 — Документальни фильма премьера.
17.00 — Мультфильм.
17.10 — Здравствуй, музыка!
17.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Футбол. ДоттагIлен вIашагIкхетар. Сборни СССР — сборни Голланди.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Победитель». (Провинциальни вахарера сцена) художественни фильм. Премьера).
23.00 — СССР халкъа артистах А. Папановх долча «Голоса памяти» яхача документальни фильма премьера.
23.55 — ТСН.

II ПРОГРАММА

9.10 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.40 — Росси халхара ансамбла концерт.
10.25 — «Два капитана» яха художественни фильм. 3-гIа сери.
11.50 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.20 — «Родом из детства». «Кайсын Кулиев».
13.05 — Вокальни музыка концерт.
14.30 — «Варькина земля» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 3-гIа сери.
16.05 — «Последний рейс «Альбатроса» яха художественни фильм 3-гIа сери.
17.10 — «Возраст «икс».
17.35 — «ЛаьмнийН латтанийн тIаьхьалонаш» (нохчий меттала).
18.15 — Фильм.
18.25 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.
Перерыве — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
23.35 — ТСН.

29 МАРТ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — Футбол. ДоттагIлен вIашагIкхетар. Сборни СССР — сборни Голланди.
9.35 — В. А. Моцарт. «Маленькая ночная серенада».
9.55 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
10.55 — Коллаж.
17.30 — Iилма вестник.
18.15 — Здравствуй, музыка.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — ...16 шу даланзеи бокхагIен».
19.40 — «Квадратура круга» яха передача дIахьош вар — В. Познер.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Эфире музыка я.
23.40 — Уйлаши хиннараши.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

10.15 — «Два капитана» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
11.25 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
11.55 — Ритмически гимнастика.
12.25 — «Оаха тхоашца циск дахь» яха художественни фильм.
13.35 — А. Эшпай. № 6 йола симфони. («Литургически»).
14.10 — «Варькина земля» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 4-гIа сери.
16.30 — Документальни фильм.
16.50 — «Последний рейс «Альбатроса» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
17.55 — № 2 йолча СТПУ хьех шо.
18.00 — Хьайбаш Iангара мишта доах? (гIалгIай меттала).
18.30 — Фильм.
18.40 — ХIора нехатана — тидам (нохчий меттала).
19.25 — Документальни фильм.
19.35 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 «Рыцарский этюд» яха документальни фильм.
21.10 — ДIалокх К. Саткеас (баян).
21.30 — Киноабонемент. «Левша» яха художественни фильм. (Духхьашха).

30 МАРТ
ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильм.
8.50 — «...16 шу даланзеи бокхагIен».
9.30 — Никъ берий клуб.
15.45 — «...16 шу даланзеи бокхагIен» яхача программа тIатеха «50х50» яха музыка.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Ленин вешаш. Революционни илькъо хержар. Росс революци яра яхача В. И. Ленина балхах лаьца.
19.20 — Мультфильм.
19.30 — Кинопанорама.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Из хиннад... хиннад...
22.05 — Взгляд.
23.50 — Ден лув нхера.

II ПРОГРАММА

10.35 — «Два капитана» яха художественни фильм. 5-гIа сери.
16.50 — «НИЗ по Волге-реке». «Средь шумного бала» яха телефильмаш.
17.30 — Оаш тхога яздаьдар.
18.00 — Информационно-публицистически программа.
18.35 — С. Димаеви 50 шо кхачарна. Композиторан произведений концерт (нохчий меттала).
19.20 — «Грани» (Дуне халкъашта юкъерча театра ден дIаязъяь передача).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Концерт.
21.15 — Спорт массарна а.
21.30 — Хоккей. Дунен чемпионат. Нью джерси девилз — Вашингтон кэпиталз.

31 МАРТ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Объектив.
9.05 — Мамам, папам, сон.
9.35 — Даха. Лаьтта!
10.35 — «Бурда моден» — шун тернамга...
11.10 — Оакхарий цирк.
11.55 — Коталон 45 шу дизарга. «Архив смерти» яха ялх сери йола художественни фильм. 1-ра сери (ТВ. ГДР. 1979 ш.).
13.25 — «Партнер». Коммерчески вестник. «Файнэшнл таймс» яхача газета ведущи экономически обозревателашцара вIашагIкхетар.
13.55 — «Под знаком «Пи». Iилма довзийтара программа оагIошкара.
14.55 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Сенегала телевидени фольклорни программа.
15.30 — «Лицом к стране». Пачхьалкхен Комитета къахьегамен социальни хьакъехьарча председателацара В. И. Щербаковцара вIашагIкхетар.
16.30 — Ловза, пандарI яхача программа 1-ра дакъа. Вологдера передача.
17.45 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.30 — Ловза, пандарI яхача программа 2-гIа дакъа.
19.25 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
19.30 — «Следопыт» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — ДIалокх Дайана Росс (США).
23.10 — Ден лув нхера.
23.25 — Ах бийса ялалехьа а цул тIехьагIа а.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуьйрийнара гимнастика.
8.15 — «Хозяин тайги» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.35 — Документальни фильма премьера.
9.55 — «Два капитана» яха художественни фильм. 6-гIа сери.
11.05 — Тха фильмофондера. Кинопрограмма.
12.05 — Артисташ баьхнина (нохчий меттала).
13.05 — ГIалгIай Iаьдала хьаст (гIалгIай меттала).
13.45 — «Кого не тронет сладкие созвучья...».
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Г. Клау. «Кот в сапогах». Немецки драматически театра спектакль (г. Тимертау).
18.00 — «Вовшех дагадовлий вай» (нохчий меттала).
18.50 — Киножурнал.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Спартак». Перерыве (19.45) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.50 — Спортивни гимнастика. Дунен кубок.
21.35 — П. Джакометти. «Семья преступника» яха А. Мрамна цIерагIча Ленинакански Пачхьалкхен драматически театра фильм-спектакль.
23.45 — Волейбол. СССР чемпионат. МаIанах. Суперфинал.
00.45 — «Английски вальс» яха художественни фильм Бийсанара сеанс. (Духхьашха).

тара дисадац перестройна-на

Советски Союза Турпала Х. Нурадилова цlераrlча нохчийн паччахьалкхен театра директора Л. Хациевей кертгеча режиссера РСФСР халкъа артиста, Российски Федераце пачча-хьалкхен преме лауреата М. Солцаевен дукхаrla терхам тlабохийт моттигерча драматургийн произведенеех спектаклаш оттаяра. Царех я Р. Хакишева «Даьй лаьттар», С.-Х. Нунуева «Доала-хойн», З. Индарбиева «Хьо ма да вллие», М. Ахмадова «Мохк вьгачул тlехьаrla» ахарш а кхьярзш а.

Цу пьесашка гойтад хlанзалца дуьца мукъа ца хинна, вайнахага боккха бала бахьаш хиина хlамаш, халкъа турпалаш, цар исторiгесiи вахар.

Гlалгlай театра артисташа хlанз шоай спектаклаш лаше. Цу шерашка Жlальса-гом Озрикос култалдеш хиннача гlалгlай театро, цу ха-на хинначу Къулбаседа Кавказа края городе Ростов-на-Дону театральни фестивале хьалкара моттиг лькхар. Докхий толамаш доахаш дlадоладеннадар из театр.

Нохч-Гlалгlай паччахьал-кхен театр хьахиннад 1931 шера. Вахар революцночиг хьийапе . . . кердадоаккхаш, бlаьшеренашка лаьтта боадо дlайоаккхаш доккха дакъа лаьцар цу театро колле... Цо уттадин керла ва-хар довзийташ йола спектак-леш.

Сийлахь-боккха Даймехкана тlом лаьттачу шерашка театра коллективо уттайора вай бlуттой денал, цар интернациональни доттаrlа, патриотически уй-а гойташ йола спектаклеш, фашисташта дукхьала майра тlом бара дог урауттадора, хьадеш

Корр. — ... дальннад театральни вахаре перестройка йоладеннача хана дерз?

Берсанукаева. — Нохчийн а эрсий а театрашта 1989 шера денз боккъо еннай шоай лоlамаrla пьесаш хьахархка а спектаклеш уттаю а. Билетийн мах а шоаша оттабу коллективаша. Хьалхий премиальни, творческо-производствении, а социальни а дегlаахара фондаш. Бригадия подрядаrla болх бу. Цох бoрнат ...ньннад. Из бахьан долаш дукхачу творчески а вешта болча а болхлой ... лахденнад

Хlанз театраша йоахо ю спектаклаш дикаrla хилийтара, зрителаш тlаозара.

Театрийн коллективаша хlанз беррига шоай творчески низ тlабохийт революционни перестройнас дlадехарашка, хьежжа нъахьегамхошта гlулакх дара.

Лоамашка бlаьсти.

Х.-Б. ИСРАИЛОВА этюд.

Спорт

Аьттув балба!

Аргуне бахача наха боккха кхаъ хилар 1972 шера уххаза «Вайнах» яха футбольни команда вlашагlйоллара. Из чуйоаrla «Аргунводпром» яхача производственни объединенена. Ше вlашагlъеллача денз Нохч-Гlалгlай АССР воархlазза чемпион хинна «Вайнах», цхьа мо дуккхаза коталонаш яьхай цо республика кубок яккхара тlехьа лоаттадаьча къовсамашка. Цхьабола уккхазара футболисташ «Тереке» ловзаш хиннаб, хlаьта цхьабараш тахан а тlехь цуи муrlарашка ба.

Сево новкъостал даьд уж толамаш даха? Эггара хьалхара бахьан — команде ловзараш моттигера спортсменаш хилар. Кхычахьара футболисташ гулбара ха йоае lемабац аргунцаш. «Вайнаха» чуйоаrla кхоъ коллектив — берий, кхувшбоагlарий, боккхагlча спортсменийн. Зlамагlчарца болх беш ва йоккха опыт йола тренер Ибрагимов Рамзан. Цо хьалхебаь кlаьнкош дукха ба Аргунерча командаца.

Соахка НГlАССР чемпионаш хинначул тlехьаrla «Вайнаха» футболисташа шоаза эшайнр шу хьалха из цlи лелаяь йола «Даймохк» яха команда. Цу толамо боккъо елар царна карарча шера РСФСР чемпионате дакъа лаца. Нагахьа санна цу яхьашка а аргунцаш котбоале. Советски футбола шоллагlча лиге ловза бокъо йоаккхаргья цар. Вешта аьлча, хlанз «Терек» йолча эшелоне.

Дукха ха йисаяц Российски Федераце чемпионат дlайолаяла. «Вайнаха» футболисташ хьенаш ба цу денга. Цхьабакъда, кlезига бахьанаш дац царна бохам беш а. Масала, Шаьлара стадион тоае езаш я. Цига кхыметтел лувча моттиг яц. Эшаш я транспорт, бургацаш, форма. Тlеххьаръяр шрай ахчаrla нйю спортсменаша. Цштта йоакхо ю-кх города «даьша» футболистий.

Цох лаьца къамаьл хилар укх деношка парте районни коуитете. Цига бийхабар районерча цхьайолча промышленни а кхачан в предприятей кулгалхой, ВЛКСМ райкома а райспортсовета а викалаш, общественность.

Махулла сихаrla «Вайнах» яхача командана новкъостал дара тlиерзаль мероприячахкъьяхара тlехьийхар гулбеннараш КПСС райкома шоллагlча секретара У. В. Исмаиловас. Цу хьакъехьа шоашта хетар аьлар футболисташа, тренераша, моттигерча предприятей кулгалхоша, общественноста викалаша. Укхаза дийцар каьхата тlа на дусе, майрра яхьашта кийчо е йиш йолаш ба «Вайнаха» спортсменаш.

Хаттар отт: маца могаргда республика кхыча городий — Гудермеса, Малгобека, Назрана кулгалхоша шоай футбольни командаш вlашагlтоха? Таронаш массанахьа цхьатарра я. Из нитта долга хьахьекхад аргунцаша.

Кастта дlайолалургья яхьаш. Дег тlара ала лов: аьттув балба хьа, «Вайнах»!

С. СУЛТАНОВ.

Конкурсе котбаьннараш белгалбаьхаб

Нохч-Гlалгlай АССР журналистий Союза правленен профсоюзий областной советен итогаш хьй кепайоазон тlен телевидене, радио гlоллен социалистически яхь лелаелга дикаrla хьахьокхара лаьрхlа хиннача республикански творчески конкурс.

Ахчан премеш дипломаш дейнад «Красное знамя» яхача гудермесски, «Строитель коммунизма» яхача Шелковски районни газетий редакцей, «Нефтехимик» яхача дукха тиражни газета, «Ленинан некъ» яхача газета экономически отдела, Нохч-Гlалгlай радио эрсий метталара пропаганда редакце, «Грозненский рабочий» яхача газета аграрни сектора коллективашта, хlаьта иштта «Сердало» газета корреспондента Б. Костоевна.

Журналистий союзен профсоюзий областной советен конкурс дlахо яхьа лаьрхlад, хlаьта из: «Радикальни экономически реформа, — пресса юкъмоттиге» яхача девизаrla чакхъяргья.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Хоттам

Тахан республике гlоллен Грознен кlезиг-дукха моркхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чlоаrla мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 16—21, Грозне 19—21 градус йовхал йолаш хилен тарлу. Метеостанци.

13.45 — «...16 шу даланзаи боккагlен» яхача програма

21.40 — Из хиннад... хиннад...

18.00 — Информационно-публицистически програма.
18.35 — С. Димаеви 50 шо

21.15 — ...
21.30 — ... Вашингтон капитал.

31 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Объектив.
9.05 — Маман, папан, сои.
9.35 — Даха, Лаьтта!
10.35 — «Бурда моден» — шум тернамга...
11.10 — Оаихарий цирк.
11.55 — Коталон 45 шу дизарга. «Архив смерти» яха ялх сери йола художественни фильм. 1-ра сери (ТВ. ГДР, 1979 ш.).
13.25 — «Партнер». Коммерчески вестник. «Файнэшил таймс» яхача газета водущи экономически обозревателашцара вlашагlнхетар.
13.55 — «Под знаком «Пи». lилма-довзийтара программа оагlошкара.
14.55 — «Селаlад» яха халкъа кхолла... телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Сенегала телевидени фольклорни программа.
15.30 — «Лицом к стране». Пачхьалкхен Комитета къахьегамен социальни хьакъехьарча председателацара В. И. Щербаковцара вlашагlнхетар.
16.30 — Ловза, пандар! яхача программа 1-ра дакъа. Во... передача.
17.45 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.30 — Ловза, пандар! яхача программа 2-гlа дакъа.
19.25 — «Лаьтта — вай юкъара цlа» яха фотоконкурс.
19.30 — «Следопыт» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.30 — Дlалокх Дайана Росс (США).
23.10 — Ден яуе кхера.
23.25 — Ах бийса ялалехьа а цул тlехьаrla а.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Хозяин тайги» субтитрашцара художественни фильм.
9.35 — Документальни фильма премьера.
9.00 — «Дее ...» художественни фильм. ... сери.
11.05 — Тха фильмофондера. Кинопрограмма.
12.05 — Артисташ баьхкина (нохчийн меттала).
13.05 — Гlалгlай, lаьдала хьаст (гlалгlай меттала).
13.45 — «Кого не тронет сладкие созвучья...».
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Г. Капау. «Кот в сапогах». Немецки драматически театра спектакль (г. Темертау).
18.00 — «Вояшех дагадоаний ван» (нохчийн меттала).
18.50 — Киножурнал.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Спартак». Пер... (19.45) — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.50 — Спортивни гимнастика. Дунен кубок.
21.35 — Ф. Достоевский. «Семья преступника» яха А. Мамина цlерагlча Ленинградски Пачхьалкхен драматически театра фильм-спектакль.
23.45 — Волейбол. СССР чемпионат. Мlанах. Суперфинал.
00.45 — «Английски вальс» яха художественни фильм Бийсанара сеанс. (Духхьашха).

1 АПРЕЛЬ

КlИРАНДИ

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гlуланх деш.
11.00 — Iуйрийнара санъердаме программа.
11.30 — Дунен гонахьа.
12.30 — Коталон 45 шу дизарга. «Архив смерти» яха художественни фильм. 2 гlа сери.
14.10 — Унахцlено.
14.55 — Киноафиша.
15.55 — Мультфильмаш.
16.15 — Юртара сахьат. Панорама.
17.30 — Фаьлгийн дунен тlа. «Там, на неведомых дорожках...» яха художественни фильм.
19.00 — «Запомни песню». Бокихийчарнои бераштеи.
19.15 — КВН-90. Сезона хьалхара вlашагlнхетар. Да... лоацаш ба Одесски Пачхьалкхен университети, Московски горни институтеи сталли сплавеи Московски институтеи вlашагlъелла команда.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Массехана а долчун уйлаш. Кlиранден нравственни проповедь.
21.45 — П. И. Чайковски 100 романс.
22.00 — Футбольни обозрени.
22.30 — «Спектакль чакхъьнначул тlехьаrla». «Капустник».

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.20 — «На войне как на войне» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.50 — Документальни фильм.
10.10 — «Без сына не приходи» яха художественни фильм. (Духхьашха).
11.30 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.
12.30 — «Халкъа кхоллам» яха видеоблок.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Черноморец» — «Динамо» (Киев). 2-гlа тайм.
18.50 — Документальни фильма премьера.
19.10 — Бургацара хоккей. Дунен халкъашта юкъера турнир. Кхалхах. Финал.
19.35 — «Мир, в котором мы живем». «Мальчики на красном коне» яха режиссера Л. Кристи фильмаш.
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш! «Гадкий утенок» яха мультфильм.
20.15 — Спортивни гимнастика. Дунен кубок.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.30 — Н. В. Гоголя произведение экранизаци. «Шинель» яха художественни фильм (1959 ш.).

Хьамсара новкъостий. ЦТ шоллагlча программа передачаш.

28 марта 9 сахьати 10 миноти яьлча йолалургья, 29 марта — 10 сахьати 15 миноти, 30 марта — 10 сахьати 35 миноти яьлча денз — 11 сахьати 50 миноти яллалца, из профилактика ярца дуьзаденна да.

РАДИОПРОГРАММА

27 МАРТ, ШИНАРА

7.30 — «Юрта lуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Радион телевидении солисто В. Тимурзиева дlалокх (гlалгlай меттала).
9.15 — Коммунистах лаьца дувцоаха (гlалгlай меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гlалгlай меттала).
9.50 — 10.00 — Энергетикаи экологии. Технически lилма кандидата И. А. Баширова беседа (нохчийн меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчийн меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.20 — 18.40 — Халкъа ашараш (нохчийн меттала).

28 МАРТ, КХАЬРА

7.30 — Хоамаш.
7.45 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Художественни самодеятельноста дlокъошхоша дlалокх (нохчийн меттала).
11.15 — Болхлочун уйла (гlалгlай меттала).
11.30 — «Мугlарера парти».
11.45 — 12.00 — Музыка (гlалгlай меттала).
15.30 — Музыка.
15.50 — Цlи илаба кхерамзлон.
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (гlалгlай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчийн меттала).
18.20 — 18.40 — Музыка (нохчийн меттала).

29 МАРТ, ЕРА

7.30 — Корта бола къамаьл.
7.40 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Халкъа кхол... Музыкальни программа (гlалгlай меттала).
11.15 — «Даьхен тешаме къонгаш» (нохчийн меттала).
11.30 — Бlаьсти ялаташ дlадуош латт. Репортаж (гlалгlай меттала).
11.45 — 12.00 — Кооператив ... (гlалгlай меттала).
15.30 — 16.00 — «Синтар» керда марка. Заводской кооперативах дола дувцар.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Музыка (нохчийн меттала).
17.30 — «Ден темах».
17.45 — Партиом гласностеи демократеи хьалашна.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчийн меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — 18.40 — Реклама.

30 МАРТ, ПlАЬРАСКА

7.30 — «Юрта lуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Куни денал» Н. Дахкильгова дувцар (гlалгlай меттала).
8.50 — 9.00 — Музыка.
11.15 — 12.00 — Халкъа музыка (нохчийн меттала).
15.30 — Доалахье: никъ дlаболабалар (гlалгlай меттала).
15.45 — 16.00 — Музыка.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — КПСС XXVIII-ча съезда накъа долхаш. КПСС платформа проект юкц.
17.31 — «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
17.46 — Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчийн меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — 19.00 — Э. Тулаевас дlалокх (нохчийн меттала).

31 МАРТ, ШОАТТА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчийн меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Правовой пачхьалкхенга. Юристий комментареш.
10.15 — Художникин хан. НГlАССР искусства заслуженни деятелацара, М. Горькие цlераrlча студера режиссерацара С. Мамиловцара интервью (гlалгlай меттала).
10.35 — Реклама.
10.40 — Салаlара миноташ (гlалгlай меттала).
11.00 — «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 — «Кооператив: хьаькъали закони».
15.15 — 16.00 — Классически музыкай концерт.
18.00 — 19.00 — Музыкальни почта (гlалгlай меттала).

1 АПРЕЛЬ, КlИРАНДИ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — «Са письмо дlадешалаш».
8.15 — 9.00 — Моаршал хилда шоана.
11.30 — 12.00 — Кlиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчийн меттала)
16.00 — Музыка (гlалгlай меттала).
16.30 — Реклама.
16.40 — 17.00 — Доттаrlаеи ашараш (нохчийн меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттаrlал долчарна» яха концерт.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-84; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ03031. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1177.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дени ★ ЕРА, 29 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 37 (7851). ★ Мах 3 кеп.

Космически вахте

ПОЛЕТА УПРАВЛЕНИ ЯРА ЦЕНТР. 28 март. (ТАСС). «Мир» яхача комплекса борта тІа ялх кІира болх баьб Соловьев Анатолеи Баландин Александреи.

Тахан экипажа технически, геофизически, медико - биологически экспериментащ чакхйоахаргья.

Медицински тохкамаш дара программага хьежжа шин космонавта могашалга хьожаргба, из дергда «Аргумент» яхача ультразвуковой аппаратура новкъосталца, цо белгалдоахаргда чурча органий функциональни хьал хьахьокхаш дола хьокхамаш.

Орбитальни комплекса динамически характеристикашка хьажар духьа «Резонанс» яха эксперимент чакхъаккха лаьрхІад.

«Прогресс М-3» яхача автоматически мовхьаш кхухьача кемаца болх бара графикагІа цо хьадена доагор станце вІашагІтехача двигательни установка бакашка дІачудеттад.

Космонавташ пилотируеми комплекс кхы тІа оборудованеца аппаратураца Іалашъеш ба.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

Доккхийи бехктохкамен декхараш хьалхашка латт «Грознефтемаш» яхача завода машинашъерашта. • • Вай республикерча а иштта мехкарча дуккхача регионашкарча а бурудеттарашта мел эша оборудовани госзаказех лоаттае декхарийла ба уж. Цудухьа шоай потребителий хьашташ диэза кхоачашдара доккхий декхараш тІа а ийца, хьинар кхо ца деш къахьег цар пятилетка тІеххьарча шера. Долче. шоаш денва доа дилза кхоачашдеш хьабоагІа уж карара шу до тадела дени. Дукхьал хьалхарча шин бетта задане тІех завода коллективо ара[illegible] [illegible] сома [illegible] тогерни продукци. ХІаьта [illegible] [illegible] [illegible] тонгарш.

[illegible]

Перестройке хьалхалаттараш

БРИГАДА КУЛГАЛХО

Укх тІеххьарча шерашка тІехьаюсилга фуд ца ховш, паччахьалкхен план меттел тІайіца декхараш а даим тІехкхоачашдеш хьабоагІарех ба Назрановски автотранспортни предприяте водителаш. Деррігача технико - экономически хьокхамий шин бетта задани дикка тІехкхоачашйир цар. ТІа-тІа шоай производственни хьокхамаш дикагІа хулийташ къахьег цар укх бетта а. Цун керттердар да предприятерча болхлоша хьинар кхо ца деш къахьегар, АТП кулгалхоша, общественни организацеша цар къахьегам кхетамца вІаштІехьбаккхар.

КІезига бац укхаза башха - дика производственни толамаш а доахаш, шоай новкъосташта даим хьокхам телаш бола водителаш. Царех цаІ ва Мошхоев ИбрахІима Йоакъап. Ше цу предприяте болх беш волча шерашка хадданза яхье хьалха латташ хьавоагІарех ва из. Цхьаькха бутт дІабахийтац цо шиі задани 120 процентал чухьнахьа кхоачашъяь. Цунах тамаш елга а дац. Нагахьа ди дагІац из тІавола такси маршрутагІа ара ца йоалаш. Долче, лакха я цуи автотранспортах пайда ийбара коэффициент. Нахаца товш. Іимерза саг хилара сов гІа, хІаранегара доггІаш дар хьадехаш, принципиальни, инициатива йола башха - дика организатор хиларах тарра таксистий шоллагІча бригадана кулгалде оттавир Йоакъап. Шийх бенна тешам цо болбаьбац. Автотранспортни предприятерча бригадашта юкъе дикагІа лоархІачарех цаІ а цун коллектив. ХІаналехьа укх шера хьалхарча квартала задани дукха хІама ца эшаш кхоачашъяьй цо.

Ткъаь шера Назрановски АТП къа а хьегаш, йоккха опыт Іоваьй цо шиі балха тІа. Из дог раьза долаш, камаьрша дІа а йовлийташ, гІо даь бола водителаш кІезига бац укхаза. Цудухьа АТП кагирхой хьехамчех дикагІа лоархІачарех цаІ ва из.

. Хьаьнала къахьегаш, цо даьха производственни хьокхамаш белгала а доахаш, дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш, маьхера совгІаташ тІийннад цунна. Укхал хьалхарча кхаь пятилеткагІа вІаштта «пятилетка ударник» яха сийлен цІи еннай цунна. ХІаьта, ишта цун наьхха тІа лепаш я «Социалистически яхье нотвальнар» яха массехк сийлен Знак. Лоацца аьлча, перестройка визза вола бІухо ва Мошхоев Йоакъап.

СУРТА ТІА: таксист Я. Мошхоев.

И. ПЛИЕВА сурт

КПСС ОБКОМЕ

Укх шера 27 марте КПСС обкома бюро заседани хилар, цига дийцар кадрови дешаш.

Пенсе вахарца дувзаденна «Грозненский рабочий» яхача республикански газета редактора декхарех мукъаваллийтар Д. К. Безутлый. Газета редакторалла чІоагІваьв хьалха КПСС обкома идеологически отдела консультант хинна А. И. Смоленцев. Газета редактора заместителалла чІоагІваьв хьалха редакце отдела заведующи хинна М. К. Мурадов.

Кхыча балха тІа вахийтарца дувзаденна «Ленинан некъ» яхача республиканска газета редактора декхарех мукъаваллийтав Ю. А. Айдаев. Газета редакторалла чІоагІваьв хьалха «Стела-Іад» («СелаІад») яхача журнала вокхагІвола редактор хинна Л. Ш. Абдулаев.

Кхашка—бІаьсти

Мах хьувкъамо бергба

[illegible]

тайпа дола договорни декхараш дизза кхоачашдаьд цар. Къахьегама овсарле лакхъяра пачхьалкхен план 13.3 процент тІехкхоачаш а яь, соахка укх хана хиначул 10.9 процент лакхъяьй из. Духхьал из лакхъяра чотагІа хьаьй заданел совгІа ара мел хийца тайп - тайпара продукци. Арахецачар продукцега дІабода мах лохбарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах итташ эзараш сомаш пайда баьб цар укх шера пачхьалкхенна.

Деша дай бац

Вай республикерча гІишлон организацешта а бахача наха а чІоагІа аьттув болаш йола ха хьатІаэттай тайп-тайпара гІирсаш, шоай доалахьара цІенош хьалдара. ДукхагІча даькъе цар болх боагІача боарамагІа дІабахар тийша да «Чеченингушстройматериалы» яхача производственни объединене арахеца етта кирпишк царна машина хиларах. Шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара доккхий декхараш тІа-ийцадар объединене къахьегамхоша. Чакхйоалаш латт карарча шера тІьалхара квартал. Долче, мишта кхоачашду-теш цар шоаш тІаийца декхараш? Цар хІанзалца хьа баьча балхага диллача, шоаш тІаийцача бесса кьахата тІа дисад уж. Кирпишк арахецара пачхьалкхен план 95,5 процент мара кхоачаш ца еш хьайоагІа объедиенене коллектив. ХІанзалехьа по ара ца хенаш йисай пхьа миллион кирпишк. Ший потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех а 95 процент мара лоархІаеш яц из. Духхьал хьалхарча шин бетта ший смежникашка цо дІа ца кхоачийташ йисай бІаьш эзараш сомий маьха тайп-тайпара продукци.

Объедиенене болхлой цитта лоархІабац пачхьалкхенна пайда бара заданех а. Къаьстта эсала болх а беш, пятилетка тІеххьарча шера пачхьалкхен декхараш тІадусаш хьайоагІарех я «Терко» яха кооператив.

Кхашка—бІаьсти

Мах хьувкъамо бергба

Репортаж

Грозера Орджоникидзе бодача къаьнача новкъа долхаш, СаьмуІашка тІакхачалехьа аьтта оагІорахьа цІаькха бІаргаяйра тхона кхашка йоахка агрегаташ.

Кха йисте массехк саг латт. Царна тІадолх тхо. Укхоза ба Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза директор Байдуев Иса, профкома председатель Сулаев Мухьмад, арендагІа кхаш лeладеча бригада кулгалхо Бажиев Найну. Ираз долаш болх а бийца:

— МалагІа культура я оаша укхаза дІаювр? — хьаьттача Бажиева аьлар:

— ХІанз шекара свеклаш. Цар тха бригаде укх шера ши бІаь гектар дІалоацаргья.

— Хьалхе деций уж дІае. Вай республике апрель бутт юкъекхоаччача хана мара дІа-ювш ма хилац из культура, аьлча.

— Ший гІулакх дика ховш ва Найну, — жоп делар совхоза директора. — Соахка укхо ший новкъостащца хІара гектара тІара 507 центнер чуийцар шекара свеклаш, план 240 центнер йолаш. Цу гІулакхо вІаштІехьдалийтар тха совхоза задани 7 эзар тонн йолаш пачхьалкхенна 12096 тонн дІа а луш, из культура кхеяра карарча пятилетка план динъ шера кхоачашъе.

— Агрономашца техкад оаха укх чхай тІара лаьтта, — дувц дІахо Найнус. — ВорхI градусага дІакхоачаш дІоахденнад лаьтта. Вешта, из культура кхеяра агротехнико дІадехачох 5—6 градусага дІакхоачаш дІоахдел а кхоачам ба шекара свеклаш дІаера.

Уж дІадахача шера хиначул дикагІа хьувкъалра, соахка деиз лаьтта кийчдеш къахьийгад бригада механизатораша. Масала, укхаза хинна гурахьа дІадийна кІа чуэццаше, 27—30 сантиметр кІоарга эяба аьхар, тІаккха хІара гектара тІа 20 тонн кхоачийташ органически удобренеш тайсар, маккаш даьха лаьтта Іайна тІоадал дІакъайлар, культиваци еш хІара гектара тІа 10—12 килограмм кхоачийташ хлористя кали яха минеральни удобренеш тайсар, хІаьта хІанз фу дІадувшше назал кхоачийташ суперфосфат тосс.

Индустриальни технологех шекара свеклаш дІаювш ялх агрегат я. Эггара хьалха йода суперфосфат тоссаш йола Менгиева Амас лелаер. Цунна тІехьа дискови маклаш тІехьадийза Джабаров Алмана, Ясаков Юнуса трактораш йолх. ТІаккха аргІа кха дІадувш боахкача Лагиев Зиявдега, Дадаев Рамзанага, Межиев Русланага кхоач. Дом эккхийта лел агрегаташ.

— Ма сиха хехк механизатораша шоай тракторш, — тхоах цхьание аьлча, Бажиева укх тайпара жоп делар.

— Кхерам бац. Дика опыт йолаш ва царех хІаравар. Из цаІ да. ШоллагІа дар — цар дика кхетаду тІеххьара шоаш эцаргдола ахча хІанз шоашта карагІдаьнначох, кхебаьча хьувкъамах тийша хургдолга. Цудухьа хІаране ше лолттабу тІахьожам. Цул совгІа, царца ва укх шера шекара свеклаш кхееш хургйолча звенона керте латташ вола Лагиев Зиявди а. Кхычун хьакъ даа уйла яр ловш вац тха бригаде. Бе-башха доацаш болх беш вар цу сахьате дІавоаккх оаха тхоай коллективера. Ишта волчун когаметта бригаде болх бе безам бараш дукха ба.

— Тамаш а яц, — тІатох Найнус аьнначоа Сулаев Мухьмада. — Хьажал шоаш. Соахка авансах тийннар а тІаккха тІеххьара хьувкъам чуийцача цунах деннар а вІашагІа а теха дийкъача, бригадерча хІаранена бетта кхаьча алапи 800 сом гаргга хилар. Цул совгІа, хІаранева мах боацаш шишша тонн ялат а кхаьчар.

ЦІаьхха сигнал а теха сецар Менгиева Амас лелаю агрегат.

— Минеральни удобренеш кхоачаенней цун. Цхьа кІеззига сабарделаш. Цуна гІулакх а даь хьавоагІа со, — тхога а аьнна, удобренешца хьалйиза лафет тІехьатесса кхай йисте лаьттача трактора тІа а хайна сиха дІаваьхар Найну. Менгиевайца цхьана цун агрегата бункераш удобренеца хьалйизара пхи минот мара ха ца йоаеш юха а вера.

— Шекара свеклаел совгІа малагІа культураш кхеергйолаш да шо? Миштад укх шера хьалхашка латта декхараш? — оаха хьаьттача Найнус аьлар:

— ХІанзале доакъара оаха дІайийнай кенаца, цхьана 50 гектара тІа горох, 140 гектара тІа люцерна, 50 гектара тІа ялата горох. Цул совгІа, кхеергйолаш я бІаь гектара тІа силосан ши бІаь гектара тІа ялатан лаьрхІа хьажкІаш. Из доацаш пхи бІаь гектар гаргга ка бола ялат а да тха. ХІаьта лаьрхІа да хІара гектара тІара 350 центнерал кІезигагІа йоацаш шекара свеклаш, 30 центнер фуалъьха хьажкІаш, 21 центнер ка бола ялат чуэца, хІара хьайбана лаьрхІа 25 центнер доакъара единица кийчъе.

М. ХАМАТХАНОВ.

Сухалбе

БІаьстанга лаьрххІа кийчбелар Урус-Мартана района ахархой дІадахачa Іай. Опыт йолча механизатораша дика кхетаду «БІаьстан дено шера кхоаб» яхача кица маІан.

Района боахамашка бІаьсти дІа мишта йолаьй? БІаьстанара хроника юйчъяьй тха корреспондента А. Садулаева.

«Гехинский» совхоз. Нагахьа санна — трактор, сеялка, кхыяр болх беча хана еха цхьа моттиг отте, тІаккха из Іаткъаргда хьахургболча хьувкъама. Из дика ховш ба «Гехинский» совхоза ахархой. Цудухьа кхай тІа араяргйола цхьаккха машин еха хьовзам бергбоацаш тоае гІийртар мастерскера болхлой а механизатораш а.

...Малх хьалбоалаш латтар. Кха лаьттан галаш йохаяь цамца даьккха дар. ШІаьра дар ГихтІара ВаларгитІа бодача наькъаца уллача кхай тІара горохи кени вІашагІъэбаь дІабе кийчбаь лаьтта. ДІадувш дола ги тІаэца кийча дар из.

— Моша доакъар хьалкхедара бІаь гектарал совгІа долча лаьтта ги дІадийнад оаха, — аьлар доакъар кийчдара волча директора заместителa Мурдалов Сулимана. — ХІаьта доакъара культураш дІае еза 300 гектара тІа.

Доакъара культураш кхееш хургья цхьоалагІен кхоалагІен бригадаш, Беноев Мохьмади Хасуев Якъуби керте а волаш. Цу шинна бригадо хьинаре а дот цІена а болх бу.

Из цо дувцача хана хьатІакхаьчар ги дІадувш йола ши агрегат. Хьалхар чу тІа Цаaсв Адам ва, шоллагІ чу тІа Устамилов Сулейман ва, йоах Мурдалова.

— ХІаьта фу деш я агрегател гаьнна хьалхаьнна йода дІара трактор? — хеттаз.

— Ги дІаделе хьалха лаьтта кхы а - цамца доаккхаш я из, — йоах Мурдалова.

«СОЛНЕЧНЫЙ» СОВХОЗ». 200 гектар хулача кхай тІа моша горох кхеяра культиваци яь баьн. Таранов Эмин Андрея а Лечен. Цу кхай тІа аьнна кхаь сеялках латта Батаев Лечие агрегат. Из хьалха латта механизатор ва. Эггара доацагІча ханз ги дІадийна варгва со, аьлар цо тхоцара дІакъасташ.

ХІаьта механизатораш Хаджимурадов Іарби, Бажаев Авалу, Такаев Іарби укх денюшка лаьттанцара тІоадал дІакъовлаш ба. 600 гектара тІа из болх чакхбоалаш латт.

Хайша Іеш бац совхоза шоллагІча тракторни бригадера механизатораш а. Гэ дІаде кийча ба уж.

Дикача кийчонца

Юкъ-юкъе айденна кхаш дадача моттигашка тракторий тата доладеннад районе. Гурахьа дІадийнача ялаташта подкормка еш, хІаьта махкхаш доахаш лаьтта кІаьддеи ба механизатораш.

СурхотІара кхаш дуккагІа дзраш никалий дараш санна «букъамаш» хьалдагІаш да. Цудухьа бІаьсти йоаллаше, сиха доккъалу уж. Цу района кхыча моттигашка диллача бІаьстан еш йола кийчо цига хьалхагІа е езаш хул тхо. Механизатораша укх шера массарел хьалхагІа дика кийчйир шоай техника.

ХІанз кхашка тайп-тайпара бІаьстан балхаш деш ба механизатораш. Болх беш а балха кийча а я совхозе мел йола ерріга тайп-тайпарча маркех йола 54 трактор, культиватораш, сеялкаш, удобренеш дІа-хьа кхувса машинаш.

ДагайІоха, дикача дешаца хьоле лой бІаьстанга кийчо еча хана, хІанз гота балхаш дІадоладеннача хьалхарча деношка хьонкаме къахьегаш хьабоагІача тхоай механизаторий цІераш. Царех ба, Аушев Юсап, Богатырев Руслан, Нальгиев Башир, Хамхоев Бек-Хан, Хабриев Іалихан, кхыбараш. ХІаьта вай цІи яьккха Хамхоев юкъе а волаш Б. Нальгиева, А. Измайлова, массарел а хьалха шоай тракторш кийчъяьй. ДІаьхача Іай кхай тІа хилар уж лаьтташ хьаьдеш.

БІаьстан балхаш ший ханнахьа а лакхарча боарамеца чакхдоахаргхиларах дог тийша да тхо.

А. ТУТАЕВ,
Новсарерча «Малк» яхача совхоза керттера инженер.

Оарц дала!

Ха тулийт

Бокъонца цецдаьхар тхо Сунженски района «Заветы Ильича» яхача колхоза цаІ мара йоацача кхаш леладеча бригаде дайнача сурто. ХІанз республикерча боахамашка бІаьстан кхашкара балхаш кхехкача хана, укхаза сатем латтар. Гулбенна Іийне Іо а хайша, чуйнна дунен къамаьл деш бар механизатораш. БІогора воалавеш дар бригадира декхараш кхоачашдеш волча Парижев Махьмадхана аьнар.

— Тха берригача боахаме ворхI мара трактор яц.

ДагаргІир оаха бригаде латта тракторш — уж пхиъ яр. Дукха ха ялале гучаяьлар цхьаьккха — ше юаргйола ха йна яьнна МТЗ 80. Лоаллача йоаллача шурий ферме дІа а яха, халла юхакхаьчар из.

— Цу шоана гуча техникаца ги дІаде дезаш да-кх тхо, — аьлар Парижева — Даьла тІаволча саго сеялка тІехьатоссаргьяц цунна, хІана аьлча, духхьал ший дегІ дІатоххадарах баркал ала дезача дІанхаьчай из.

Бригада коа дІачувоаллача гІайгІане латт ДТ-75. ДІадахача шера шоэза Сунженски РПО хиннай из, колхоза «бохча» 2700 сома гІел а деш. КІезига баьхкабац из тове гІерташ моттигера механизатораш а. Цхьабакъда, зехьа дайнад цар хьийга къа. Цу тайпарча хьале я укхазара кхыйола тракторш а.

Мадарра аьлча, хвоттам дика бале а, цхьа буртиг ги, цхьа коартола бурилг лаьттах еллаяц укх бІаьсти колхозерча кхаш леладераша. Цул совгІа, цхьадола лаьташ тахан а тІехь вІалла ахаиза да.

— Горох, кен дІабе беза ха тІехъяьннаlга хов тхона, — йоах М. Парижева. — Коартолаш а хІанзлехьа дІайийна хила езар. Бакъда, тхо из де йиш йолаш дац. Цкъа-дале, техника тиша я. ШоллагІ-дале, лаьтта кийча дац, кхоалагІ-дале, эшаш да ги.

Лаьтта аьхад аьнна далац дош. Цул тІехьагІа из кийчдеш тайп-тайпара агротехнически гІулакхаш чакхдаха деза. Таро йолаш бий укхазара механизатораш из де? ВІашагІдаьха ухка БДТ-3,0 яха дискаш бІаргадайча хайра тхона цу хьакъехьа а проблемаш дукха йолга. Дискаш меттадоаладара эш подшипникаш, кхыйола оатхалаш. Уж йоацаш я. ДІа мел хьежача харцахьа - бакъахьа Іокхайса укх маккаш, кулг тоха дезаш я сеилкаш. Колхозе ший мара комбайн яц, цхьабакъда, сага дагадехадац царна ремонт е. Хеталу, дІаьхача Іай бригаде вІалла нах ца хилча санна.

М. Парижева дувцачох, боахамо соахка цІена ЮМЗ яха трактор ийцай. Заводера хьайоагІаше а, арендаторга Хутиев Мухьмадага дІаеннаяр из. Саг атта тешаргвоацаш хІама да дІахо хиннар. Ткъаь гектара тІа 80 тонн коартолаш дІайийра Хутиева. ХІаьта гурахьа чуийпараш 60 тонн мара хилаизар. Белгалдаккха деза, дІайийна коартолаш хІара килограммах цхьацца сом а телаш ийна хинналга. Боахама ниттала «пайда» баьча арендаторца даь договор дІадаьккхар колхоза правлене, Бакъахьа даь хІама дар из, нагахьа санна ше «буввоалача» хана ЮМЗ юхаяла Хутиев вицвеннавецаре. Тахан ІалаьматечІоагІа накъаяргьяр из трактор кхаш леладераша.

Хозахета йоалаьяц оаха ер факт: колхозе боалла боккха кегар газет дешарашта дикагІа бІаргабайта гІерташ даьд из. БІарг дІа мел лекхача кхоачамбоацараш да укхаза.

Дешаш корадагІац тхона культстане доаллар ше мадарра дІадувца. Гонахьарча картах тІолхаш мара йисаяц. ТІема ханара сурташ дагадохийташ я техникана лаьрхІа хьалъяь кхоале. Шийна дага а доацаш, цунна кІал нийсвенна саг унзара варгва. Механизаторий къахьегама хьалех вІалла дувца а дезац. Тоаянза я столови, цу чу эшаш я холодильник, газови плита, пхьегІаш, истолаш, гІандаш. Вешта аьлча, яьсса латт из.

— Из мара деций? — Іокад М. Парижев. — Йоацаш я хаьхочун будка. ЦІе утолок, цунца цхьана телевизор, газеташ, журналаш, шахматаш, шашкаш. Хьан безам боагІаргба укх тайпарча хьалашка болх бе?

— Укхаза мел дар юхмаччахьа мара хила йиш йолаш-м дац, — йоах хьатІабаьхкача механизатораша. — Хьажал, сохка цІена электросварка ийцаяр колхозо. Боккха мах болаш мотор ба цу тІа латтар. Цхьабакъда, трамблер ца хиларах болх ца беш латт из. Кхыметтел сварщика эшаш йола маска а яц.

ІалаьмаІе лоархІаме да дІаде деза ги технологе дІадеххача тайпара леладар. Из дара дика склад яц колхозе. Йолаш яр ладар чуухаш а тишъенна а я.

— Цу чу леладу оаха тайп - тайпарча культурай ги, дІае кийчъяь коартолаш, — йоах М. Парижева. МалагІа хьувкъам лургба цар? Ги ше во а хилча, из леладара технологи телха а йича, гуйре беркате хиларга сатувса йиш йий?

Ца дийцача даргдоацаш, зулам ца аьлча, кхы яккха цІи йоацаш цхьа хІама да укхазарча практикаца дІачІоагІденна. Из фуд аьлча, из да сводка хьабеча балхал хьалха лелаш хилар. Шоаш тІехьабисар къайладахьа гІерташ, ца даьр даьд яхаш сводкаш Іочутел колхоза кулгалхоша районе. ТІаккха оапаш гучабалар кхераш, цІи яьлча санна сиха, харцахьа - бакъахьа батхаш де болалу. Цудухьа во оах лаьтта, мела чакхдоах агротехнически гІулакхаш ледара дІадув ги. Цунга хьежжа хул чуэцаш бола хьувкъам а.

— Цу тайпара корта боалаш хІама дар бахьан долаш соахка 285 гектара тІа дІабийна мукхи кІая дайра, — аьлар М. Парижева. — Цу моттиге сихденна хьажкІаш дІае езаш хилар тхо. Цхьабакъда, сов тІехььяьха дІаера бахьан долаш кхачанзар уж, силоса хьакха езаш хилар, колхоза доккха зе а деш.

Ийрча хьал да бригаде эттар. Из дІадаккхара тохабала беза колхоза а района а кулгалхой.

М. КАРТОЕВ.

ЛЕНИНГРАД. Парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК Платформа проект юв из Йолаяьа «Ленинградский завод турбинных лопаток» яхча производственни объединене коммунисташа вIашагIъеллача «Позиция» яхача политклуба членаша шоай аргIанарча заседане. Цу партийни документага ший тайпара хьожаш я клуба цун керттера положенеш цо могаю, цхьабакъда дарех кхьаьраш, КПСС членашта хетачох, тоав а хоадам болаш хилийта езаш а я, е кердача редакцегIа дIаязъе езаш я. Цудухьа дискуссе яь еррига выступленеши предложенеши клуба балха группа вIашагIтохаш а дIахо йодача хана предприяте къахьегама коллективашка хургйолча беседашкеи къувсамашкеи ювцаргйолаш а я.

«Позиция» болх беш йола цхьа шу кхоачаш дап. Клуба ядро хьахилар СССР халкъа депутаташ харжара йола хоржамашта хьалхара кампани чакхъяьнначул тIехьагIа. НаIараш массанена йийлла я цига: балха ди, ха, ден повестка объединене хIараненa хов. «Позицие» массазара членаш хинча дIаэттаб болхлойи мастераши, инженераш, административни, партийни, профсоюзни, комсомольски болхлой, коммунисташ, парте боацараш. Цун заседанешка чIоаггIа безам болаш дакъа лоацаш ба Невски застава кхыча предприятешкара вIикалаш а.

«Позиция» яхача клуба дискуссешка хьалха йийцай СССР халкъа депутатий Съезда балха итогаш, Ленинградски халкъа фронта, къахьегамхой объединении фронта болхи позиции, вай мехка законий проекташ, кхыдола дуккха актуальни дешаш. Клуба членаш — шоай предприяте коллективай болхлошца хулача вIашагIкхетарашка дакъа лоацаш ба.

СУРТА ТIА: «Позиция» яхача политклуба аргIанарча заседане ювц парте XXVIII съезда йолча КПСС ЦК платформа проект.

С. СМОЛЬСКИ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Нохч-ГIалгIайченгара къаман-территориальни а территориальни а хоржамий округашка гIолла РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссешка

1990 шера 18 марта къаман - территориальни а территориальни а хоржамий округашка гIолла шолагIа кхаж тессара хьокхамех долча участкови хоржамий комиссей протоколашка хьежа а хьежа окружной хоржамий комиссеша хоам бу:

№ 137 йолча Грозненски къаман - территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата П. Н. Громовна тIехьа 44398 саго кхаж тессалга (37,7 процент) духьала — 71197 саго кхаж тессалга (60,5 процент); депутаталла кандидата Р. И. Хасбулатовна тIехьа 61933 саго кхаж тессалга (52,6 процент) духьала — 53657 саго кхаж тессалга (45,6 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 2164 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав Хасбулатов Руслан Имранович, 1942 шера ваьв, КПСС член, Плеханова цIерагIа халкъа боахама институте [illegible] халкъашта экономически гIулакха кафедра заведующи, г. Москве вахаш ва.

№ 138 йолча Сунженски къаман - территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата А. А. Аслаханова тIехьа 67597 саго кхаж тессалга (56,1 процент), духьала — 56662 саго кхаж тессалга (47,0 процент); депутаталла кандидата Р. А. Бисултанова тIехьа 46928 саго кхаж тессалга (39,9 процент) духьала — [illegible] саго кхаж тессалга ([illegible] процент). Пайдана йоа[illegible]

МВД организационно - инспекторски управлене керттера инспектор, г. Москве вахаш ва.

№ 139 йолча Сунженски къаман - территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата И. Ю. Костоевна тIехьа 53906 саго кхаж тессалга (47,3 процент) духьала — 56403 саго кхаж тессалга (49,5 процент); депутаталла кандидата Н. А. Сташенкова тIехьа 46903 саго кхаж тессалга (41,2 процент) духьала 63403 саго кхаж тессалга (55,6 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 3618 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав **Костоев** Ювсапа Ибрахlим, 1946 шера ваьв, КПСС член, Карабулакски рудай йоацача гIишлон материалий завода ОТК начальник, пос. Карабулаке вахаш ва.

№ 140 йолча Урус-Мартановский къаман - территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата А. Б. Арсановна тIехьа 72054 саго кхаж тессалга (57,6 процент) духьала 50683 саго кхаж тессалга (40,5 процент), депутаталла кандидата Х.-М. М. Бисултановна тIехьа 45037 саго кхаж тессалга (36,1 процент), духьала 77640 саго кхаж тессалга (62,1 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 2242 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав **Арсанов** Ахмед Баудинович, 1933 шера ваьв, [illegible]

тIехьа 24339 саго кхаж тессалга (27,3 процент), духьала — 62275 саго кхаж тессалга (69,8 процент); депутаталла кандидата Н. П. Ивановна тIехьа 49966 саго кхаж тесалга (56,0 процент), духьала 36648 саго кхаж тессалга (41,1 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 2598 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав **Иванов** Николай Прокофьевич, 1946 шера ваьв, КПСС член, «Старогрознефть» НГДУ начальник, г. Грозне вахаш ва.

№ 882 йолча Заводской территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата И. А. Алироевна тIехьа 31498 саго кхаж тессалга (45,3 процент) духьала — 36150 саго кхаж тессалга (52,0 процент); депутаталла кандидата В. М. Крутовна тIехьа 29960 саго кхаж тессалга (43,1 процент), духхьала 37688 саго кхаж тессалга (54,2 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 1854 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав **Алироев** Иса Ибрагимович, 1957 шера ваьв, КПСС член, «Промавтоматика» НИПИ Iилман болхло, г. Грозне вахаш ва.

№ 884 йолча Назрановски территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата Б. Б. Богатыревна тIехьа 42333 саго кхаж тессалга (57,3 процент), духьала — 29568 саго кхаж тес[illegible]

цент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 1941 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав **Богатырев** Берса Бембулат, 1934 шера ваьв, КПСС член, НГIАССР лаьттан фондаш лораяран тахкарви вола керттера госинспектор, г. Грозне вахаш ва.

№ 885 йолча Наурски территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата Р. М. Ахметхановна тIехьа 38010 саго кхаж тессалга (45,3 процент) духьала — 43439 саго кхаж тессалга (51,8 процент); депутаталла кандидата Р. М. Супьяновна тIехьа 32278 саго кхаж тессалга (38,5 процент) духьала 42171 саго кхаж тессалга (50,3 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 2383 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав **Ахметханов** Рамзан Мухадиевич, 1953 шера ваьв, парте вац, Шелковски района СЭС керттера лор, ст. Шелковской вахаш ва.

№ 886 йолча Шалински территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата И. А. Албастовна тIехьа 31226 саго кхаж тессалга (35,9 процент), духьала — 52777 саго кхаж тессалга (60,6 процент); депутаталла кандидата С.-Х. М. Нунуевна тIехьа 45054 саго кхаж тессалга (51,8 процент), духьала — 38949 саго кхаж тессалга (44,7 процент). Пайдана [illegible]

СССР халкъа депутатий аргIан йоацача кхоалагIча Съезде СССР халкъа депутата

С. Н. Хаджиева даь къамаьл

Хьамсара председатель, хьамсара коллегаш халкъа депутаташ. Оаха кхетаду, Съездашка, СССР Лакхехьарча Совета сессешка автономе хьакъехьа къамаьл массаза деча хана шо кIезигдукха цецдувлаш а цхьыметтел корзагIдувлаш а хулга. Из оаха кхетаду. Цхьабакъда из хилар, цу даькъе вай хьал дика доацаш а автономей халкъашта шоай бокъонаш кхоачамболлаш лораелга гуш доацаш а хилар да.

Халахете а, из бакъду хаьддача факташа. Цхьа масал доаладергда аз укх, кхоалагIча Съезда практикера. Укхаза къамаьл дир Российски Федераце Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Воротникова. Нохч - ГIалгIайчене хIанз бархI дии бархI бийсеи яьннай 70 эзар саг гIалгIай улицашка гулбенна латта, цар дIадех шоай автономи юхаметтаоттаяр, хIаьта сатувсаш а ба Съездо, эггара кIезигагIа дале а, шоай деша теркам тIабахийтарга. ХIаьта Российски Федераце Президента, сона чIоаггIа хьамсарволчо, ше къамаьл деш, цхьа дош алаза сел чIоагIа сатувсаш Съездага хьежаш долча халкъах. Бакъдар аьлча, оаха кхетаду, Съезде дувцараш кхыдола дешаш долга. Амма кхетаде доагIа мишта дог долаш селхан сайрийна гIалгIай халкъ телевизора юхера юхадаьлар, шоай лазара хьакъехьа цхьа дош а ца хозаш. Ховш ма дий, цхьайолча хана наха эшар сел дукха доацалга. КIеззига терко йича, цIенеи нийсеи дош кIоастадергхиларга кIеззига а догдоахилге хилча — кхы дуккагIа хIама дац наха дехар.

Тха республикерча событешца дувзаденна цхьаькха дош оттаде лов сона, юкъарчал доацаш вай Съездаца бувзам болаш дола. Михаил Сергеевич. Iа тамаш яций хIара Съезд массаза хул къамашта юкъе кхохкам отташ аргIанара кхуврч вайга кхоачаш хиларах? Со се дог тийша ва, из ши — шегIа хулаш хIама а доацаш, цхьаннe кIоаргга уйла еш деш хIама хиларах. ЦаI ва мехка сатем боаца хьал оттаде чIоаггIа лови.

ДIауйла ел оаш, новкъостий депутаташ, тханцига цIаьхха хьал ирдалара балхьан хилар 5 марта «Правда» газето кепатеха статья. Цун маIан дувца валлац со. цхьабакъда тамаш йолаш. хIама да Съезд хилалехьа хьалхха из араялар. Цхьа бутт хьалха е тIехьагIа арялаь йиш йолаш ма ярий из.

Цуша де лерхIар а гуш да. Долче, хетаргахьа, статья лаьрхIа хиннай гIалгIай халкъ эгIаздахийтара. Ший кавказций сихалца вошай долча хIирий халкъа из духьалдаргда, цул тIехIагIа уж а вужаш а гIо деха болалургба, тIаккха юха [illegible]

Бакъдар аьлча из дош дувцача хана, укх зале болча дукхача кхыбараштa санна тхона а кертачу ух чIоаггIа вIашдухьала латта уйлаш. Цхьан оагIорахьара, президентски Iаьдал юкъедоаладар — демократегахьа, вIалла шеко а йоацаш, хьалхашкахьа бокхаш бела боккха гIа ба из. Из кхетадеш а гущ а да, массанена. Цхьабакъда вокха оагIорахьара, из дий теш хIанз эггара лоархIаме дар? Демократегахьа вай гIа баккхаро тIехьашка теттий-теш вай халкъий лоархIаме проблемаш? Са харжархой — уж грозненски пролетариат. ХIанз из малагIча хьал тIа я хьежача сона сейна эхь хет вай мохк бахьан долаш. ХIаьта, сона хетачоах, дукхача халкъа депутаташта а хет шоай округашкара хьал цу тайпара. Из грозненски пролетариат, граждански тIом болча хана 100 дийнахьа Деникина духьала лаьтта, граждански а Сийлахь - боккха Даймехка а тIемий хана мохк доагорца Iалашбаь йола пролетариат хIанз чIоагIа халача хьала тIа я. Цун бераш шозза дукхагIа дов кхыбарел, хIана аьлча тханцигара экологически хьал геттара во да. Тхо долча дукха ха я талонаш йола. Цу зонашкара нах арабахарга тийса са дайна а дукха ха я. Фуд царга Даьхдукха ха я. Фуд царга Даьхенгара кхаьчар?

Цу тайпарча хьала тIа да шо дерригаш а, кхы дуккха бараш а. Боккъалдар аьлча, хIанз вай президентски хоржамашца хьашт долаш бий нах? Царна из керттера дош да е дац? Бакъдар аьлча, царна из керттера дац.

Амма вай цудухьа да халкъа депутаташ, тIехьатетта йиш йоаца халкъа проблемаш къоастаянза даргдаcаш, хIаьта а демократегахьа цхьаькха гIа бакханза даргдоацаш. Денна тIехьа ди доагIаш хьалхашкахьа даьхкад демократегахьа. Цудухьа оаха хьаллоац керттерча даькъе президентски Iаьдала институт юкъейоалаяра тIадерзадаь СССР Конституцена деш дола деррига тоадараш. Цунца цхьана оаха яздаь дIаденнад 110, 112, 114, 124, 127, 171 статьяшта дола, автономе берригача граждаиий, уж моллагIча къамех бале а, бокъонаш теркал а еш оттадаь дола тоадараш. Оаха дех уж тоадераш теркал дар. Шун ха йоаергьяц аз уж Iодешаш, цхьабакъда белгалдоккхаргда, тха викало, Татарерча новкъоста Миннулина оттадаьдар из дош дувцилга, цхьабакъда комиссе из хьаллацанзар. Оаха чIоаггIа дIаях. хIара тоадар, нагахьа санна из дош хIаьта а комиссе юха дувца ца оттадой, голосованегIа чакхдаккха.

Хетаргахьа автономии рес[illegible]

хьала низагIа Сталина качъелла автономи кхы хургйоацаш, хIаьта цхьатарра-бокъонаш йола советски социалистически республикаш хургйола ди гаьна доацаш хиларах. Из исторически хиланза даргдоацаш хIама да.

ЧIоаггIа безам бар тха тхоай бокъонаш яха гIерташ ахийтанза ца доалаш оаха дIаухийта низаш вай мехка беррига наьха вахар тоадарга дIаахийта. Хьамсара халкъа депутаташ, из тийша да алхха оаш кхычa халкъашта санна цхьатарра бокъонаш тхона ялара оаш объективни решени тIаэцарах. Тхо сатувсаш да шун объективностага, хIаьта духхьал из бахьан долаш шуга тхой заявлени лу оаха.

Автономни республикашкара, автономни областашкара, округашкара болча СССР халкъа депутатий заявлени.

Мехка политически система реформа хьалхашкахьа йода демократизаце наькъагIа. Цу оагIорахьа баьккха аргIанара гIа хинна дIаотта тарлу президентски Iаьдала институт юкъейоалаяр, дукхапартийни системага, хетарийн дагалаттарийн плюрализмага довлар. Цхьабакъда демократега дугача цу боламо шоллагIча плане доахаш тIехьашка даьхад автономни республикай, автономни областий, округий, хIаьта ишта ваи мехка кагийча халкъий бокъонаш кхоачашъяра дешаш.

Деррига халкъаш цхьатарра бокъонаш йолаш да, шоай политически статус паргIатта белгалъе бокъо йолаш, хIанз долаш долча СССР Конституце тIа чIоагIъяь къамий самоопределене ленински принцип йолаш л. аьнна дIакхайкаьча дунен халкъашта юкъерча лукхача акташта кIал СССР-о кулгаш яздаь дале а автономни республикай, автономни областий, округий къамаш цу тайпара бокъонаш йоацаш да. Цунца цхьана эшаю беррига граждаиий, моллагIча къамах бале а цу автономешка бахаш барий бокъонаш. Белгалдаьккхача кхоачам ба, СССР халкъа депутатий Съезде къамаьл де а тхоай бокъо практически лаьрхIача низагIа хьалкхха езаш хул тхо, из шоана гуш да.

ХIанз латтача хьало, автономе викалаш бола СССР халкъа депутаташ Iалаьмата халача хьала тIа оттабу шоай харжархошта хьалхашка, 29 миллион болча советски гражданашта хьалхашка. Политически наькъаца шоай законни бокъонашка кхачара болча наьха тешама тароиаш тIехь-тIехьагIа эшалуш латт. Тха халкъаш, Ленина партех тийша а тийша, граждански тIем тIа са дехка лораде хиннад Советий Iаьдал. Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа кхыча халкъаш[illegible]

шоаш белгалъяра халкъий йола бокъонаш кхоачашъяра дешах а. хIаьта ишта кагийча къамий бокъонаш лорадешах а йола позици.

110 совгIа халкъа депутато кIал кулгаш язъдаьд.

Къамаьл чакхдоаллаш алхха цхьа хIама ала безам ба са, нийсагIа аьлча, дича бакъахьа хетар дIаала вай мехка эггара хьалхара Президент хургволчунга, аз ма аллара, со шек вац, хIаьта из нийса а хургда, нагахьа санна вай цу президенталла вай перестройка лидер — Михаил Сергеевич хорже.

Мохк хIанз халача экономически хьала тIа ба, хIаьта, сона хетачоах, гарггарча хана кхоачашде деза декхар да фуннагIа даь а мехка чIоагIа дисциплинен порядоки оттаелга. Дисциплинен порядоки йоацаш йола демократи — из духхьал анархи я. Демократи йоацаш йола дисциплинен порядоки — из кхы дIахо ваха никъ боацилга да, цу моттигах вай хIанз тIехдаьннад. Цудухьа автономей цIерагIа тхона лов Президента вай мохк экономически тоабаларга кхоачабергбола демократи, чIоагIа дисциплинен порядоки хьаькъалца вIаший таръергйола никъ лахар. Из деррига а вай хургволча Президентах — Хьох, Михаил Сергеевич, тийша да, хIаьта тхона лов Хьога талант, чIоагIал хилар, Хьай гIулакхаш хаьдла чакхдаха могаш хилар. Баркал шоана. (ТIоараш тох).

Председатель волчо (М. С. Горбачев): Са безам ба новкъоста Хаджиева даьча къамаьла ер тIатоха. Нохч-ГIалгIайченех аьлча, Российски Федераце Лакхехьарча Совета Президиуми Российски Федераци правительстваи цхьана цу проблемага хьожаш я. Дукха ха йоаццаш республика кулгалхоша тIадилларах Нохч - ГIалгIайчене хиннай Российски Федераце Министрий Совета Председатела заместитель новкъост Захаров керте а волаш бехктокхамеча новкъостий группа.

Ала доагIа цига этта хьал чIоалхане долга, из бахьан долаш ши республика хьалхьайнай, хIаьта хIанз укх сахьате цхьаккха реальни баьккха гIа бац. Цудухьа новкъосташа Воротниковеи Власовеи КПСС Центральни Комитетага а СССР Лакхехьарча Советага а письмо дайтад, цу тIа цар йоах, Нохч - ГIалгIай АССР-е хIанз этта хьал чIоаггIа чоалхане долга, хетаргахьа, кхы а кIоаргагIа тахка дезалга теркал а деш, цар нийса хургдолаш лерхI тIехьа ца тетташ моттиге дош кIоастадара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета лаьрхIа комиссеи вIашагIъеллача.

Цар ишта лерхI хIина укх сахьате, цигара деррига хьал дайза даллалца уж дешаш кепайоазон тIа дувцалга сонаьаллаза даргдоацаш а. [illegible]

кхаж тессалга ([illegible] процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 2104 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав Хасбулатов Руслан Имранович, 1942 шера ваьв, КПСС член. Плеханова цIерагIча халкъа боахама института дунен халкъашта юкъерча экономически гIулакхий кафедра заведующи, г. Москве вахаш ва.

№ 138 йолча Гудермесски къаман - территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата А. А. Аслахановна тIехьа 67597 саго кхаж тессалга (50,1 процент), духьала — 63362 саго кхаж тессалга (47,0 процент); депутаталла кандидата Р. А. Бисултановна тIехьа 49626 саго кхаж тессалга (36,8 процент) духьала — 81333 саго кхаж тессалга (60,3 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 3853 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав Аслаханов Асламбек Ахмедович, 1942 шера ваьв, КПСС член, СССР

РСФСР халкъа депутаталла хержав Костоев Ювсапа ИбрахIим, 1946 шера ваьв, КПСС член, Карабулакски рудай йоацача гIишлон материалий завода ОТК начальник, пос. Карабулаке вахаш ва.

№ 140 йолча Урус-Мартановский къаман - территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата А. Б. Арсановна тIехьа 53064 саго кхаж тессалга (37,6 процент) духьала 50683 саго кхаж тессалга (40,5 процент); депутаталла кандидата Х.-М. М. Бисултановна тIехьа 45097 саго кхаж тессалга (36,1 процент), духьала 77640 саго кхаж тессалга (62,1 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 2242 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав Арсанов Ахмед Баудинович, 1933 шера ваьв, КПСС член, НГIАССР хьунбоахама министра заместитель, г. Грозне вахаш ва.

№ 881 йолча Ленински территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата Б. А. Григорьевна

салга (45,3 процент) духьала — 36150 саго кхаж тессалга (52,0 процент); депутаталла кандидата В. М. Крутовна тIехьа 29960 саго кхаж тессалга (43,1 процент), духхьала 37688 саго кхаж тессалга (54,2 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 1854 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав Алироев Иса Ибрагимович, 1957 шера ваьв, КПСС член, «Промавтоматика» НИПИ Iилман болхло, г. Грозне вахаш ва.

№ 884 йолча Назрановски территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата Б. Б. Богатыревна тIехьа 42333 саго кхаж тессалга (57,8 процент), духьала — 29568 саго кхаж тессалга (40,0 процент); депутаталла кандидата Х. А. Костоевна тIехьа 21196 саго кхаж тессалга (28,7 процент) духьала 50705 саго кхаж тессалга (68,7 про-

Сульяновна тIехьа 32278 саго кхаж тессалга (38,5 процент) духьала 42171 саго кхаж тессалга (50,3 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 2383 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав Ахметханов Рамзан Мухадиевич, 1953 шера ваьв, парте ваш, Шелковски района СЭС керттера лор, ст. Шелковской вахаш ва.

№ 886 йолча Шалински территориальни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидата И. А. Албастовна тIехьа 31226 саго кхаж тессалга (35,9 процент), духьала — 52777 саго кхаж тессалга (60,6 процент); депутаталла кандидата С.-Х. М. Нунуевна тIехьа 45054 саго кхаж тессалга (51,8 процент), духьала — 38949 саго кхаж тессалга (44,7 процент). Пайдана йоацаш лаьрхIай 3041 бюллетень.

РСФСР халкъа депутаталла хержав Нунуев Сайд-Хамзат Махмудович, 1952 шера ваьв, КПСС член, Ведени райкома шоллагIа секретарь, Ведено вахаш ва.

ша ва, из шн — шегIа хулаш хIама а доацаш, цхьанне кIоаргта уйла еш деш хIама хиларах. ЦаI ва мехка сатем боаца хьал оттаде чIоаргIа ловш.

ДIауйла ел оаш, новкъостий депутаташ, тханцига цIаьхха хьал ирдалара бахьан хилар 5 марта «Правда» газето кепатеха статья. Цул мIаьан дувца валаш со, цхьабакъда тамаш йолаш хIама да Съезд хилалехьа хьалхха из арадалар. Цхьа бутт хьалха е тIехьагIа араяла йиш йолаш ма ярий из.

Цуша де лерхIар а гуш да. Долче, хетаргахьа, статьи лаьрхIа хиний гIалгIай халкъ эгIаздахийтара! Ший кавказций сихалца вошал долча хIирий халкъа из духьалдаргда, цул тIехIагIа уж а вужаш а гIо деха болалургба. ТIаккха юха а Россе плакаташ арадаргда укх тайпара, «Россия — жандарм яц». Нах боабе тарлу. ТIаккха юха а доллача хIамана бехке, яр перестройка хургья.

Из лаьрхIа уйла а яь бьаькха гIа ба. Цхьабакъда, подстрекателаш гIалат баьннаб. ГIалгIай халкъо дика кхетаду шоашкара бала хIирий халкъагара боацаш хилар. ВIаши дIа-юха къамаьлаш деш, компромиссин наькъагIа мичча хана цхьа цар шоайла цхьа барт бергхилар. Цул хьалха дIаихача эзараш шерашка а санна. Эггара хьалха хIанз вай цариз дергдола гIо, Iалзьмате сиха переговораш дIайолаяра халкъий депутатий Съезда е Лакхехьарча Совета объективни комисси вIашагIъйоллар да. Сай цIерагIа а 300 эзар сагах латтача гIалгIай халкъа цIерагIа а из дир аз дех шугара. Со тешаш ва российски халкъо из предложени хьаллоацарг хиларах.

Цунна цхьана вай Съезда темагIа дувцаш, тха безам бар цхьа хIама белгалдаккха, цаI ва чIоагIа хьашт долаш демократегахьа, президентски Iаьдала институт юкъейоаланргахьа, дукханартийность юкъейоаланргахьа вай цхьаькха боккхаш бела гIа юхатоха. Оаха, автономе викалаша, из дика кхета а ду, тхо чIоаргIа тIехьа да вай мехка президентски Iаьдала институт юкъейоалаяра.

оаха хьаллоац керттерча даькъе президентски Iаьдала институт юкъейоалаяра тIадерзадаь СССР Конституцена деш дола дерригa тоадараш. Цунца цхьана оаха ядаь дIаденнад 110, 112, 114, 124, 127, 171 статьяшта дола, автономе беррига граждании, уж моллагIча къамех бале а, бокъонаш теркал а еш оттадаь дола тоадараш. Оаха дех уж тоадараш теркал дар. [illegible] из уж Iодешаш, цхьабакъда белгалдоккхаргда, тха викало, Татарерча новкъоста Миннуллина оттадаьдар из дош дувцилга, цхьабакъда комиссе из хьаллацаизар. Оаха чIоагIа дIаях, хIара тоадар, нагахьа санна из доал хIаьта а комиссе юха дувцаоттадой, голосованегIа чакхдаккха.

Хетаргахьа автономни республикашкара, автономни областашкарен округашкарен реальни хьал комиссе теркалдац. Автономе бокъонашта духьале еш долча хIара хIамо цига хьержача халкъа депутаташта эза жIов етт. Тхога юха а тел цхьа хаттар: нагахьа санна воай бокъоний хIара чIегилг иштта хала хьаяккха езаш вай. дале, фуд вайна духьале ер, вайх дIакъаста йиш йоацаш йолча вай самоопределене бокъонагIа, дунен халкъашта юкъерча договорех вай мехка могаль йолча бокъонагIа Союзни республикана юкъера дIадовла а ССР Союзе советски социалистически цхьатарра бокъо йолча республика ший статус белгалъе а? БIу чубоалабергба, нах боабе болабергба — иштта боабеш ма хиннабий хьалха. Боабаьб белогвардейцаша, боабаьб Сталина, боабаьб фашисташа, сий доаде а духовно хIалак бе а гIийртав Брежнев. Цунах хIанз цхьаккха кхералургвац. Духхьал халкъа юкъе вай а сатувсаш да цIенача, ниссача наькъагIа дерригa де йиш хиларга. Хоwш ма дий, керда ханаш хьатIайоагIалга. Цу сатувсаро юхадетт тхо, кхерамо ца а детташ, сихденна, корзагIдаьнна ца хулаш. Тувла ма лелаш.

Дунен тIа болаш бац моллагIа халкъ, кхыметтел эггара эIамагIа дар а нийсхоига гIерташ хилар юхатоха могаргдола низ. ВIалла шек а вац со, халкъий лоIама ду-

ашаю берригача граждании, моллагIча къамах бале а цу автономешка [illegible] бокъонаш белгалдаькхача кхоачам ба. СССР халкъа депутатий Съезде къамаьл де а тхоай бокъо практически лаьрхIача низагIа хьалкха езаш хул тхо, из шоана гуш да.

ХIанз латтача хьало, автономе викалаш бола СССР халкъа депутаташ Iалаьмат: [illegible] шоай хархархоишта хьалхала, 29 миллион болча советски гражданашта хьалхашка Политически наькъаца шоай законни бокъонашка кхачара болча наьха тешама тарона тIехь-тIехьагIа эшалуш латт. Тха халкъаш, Ленина партех тийша а тийша, граждански тIем тIа са дехка лерадеш хиннад Советий Iаьдал. Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа кхыча халкъашта уллув а латташ лераьй ваи юкъара Даьхе. Царна дагадаьллар, сатиссар кхеачашде деза ха хьатIакхаьчай.

Тхо кхайк СССР халкъа депутатий Съездага, сессега, хIара халкъа депутата гуманизмага, шун дегашка, хьамсара коллегаш, дерригa халкъаш цхьатарра бокъонаш iолаш хилийта тхо гIертилга оаш хьаллацар а дех. Из дара, тхо чIоагIа тешаш ма хиллара, эшаш дараш ераш да.

ЦхьоалагIа. Советски федераце кердача Конституцеларде оттае еза дерригача халкъашта самоопределене бокъо лургйола принципаш. Цу бокъонга хьежжа цар ларгIатта оттаергья шоай политически статус, хIаьта паргIатта Iадашдергда шоай экономически, социальни, культурни дегIаахар.

ШоллагIа. СССР халкъа депутатий кхоалагIча Съезда решене тIа белгалдаккха деза Федераце Совете дакъалаца союзни республикай санна цхьатарра бокъо йолаш автономни республикаш хулта. Цунна юкъе бахьа беза иштта округай а кагийча къамий а викалаш.

КхоалагIа. СССР эггара хьалхарча Президенто (тхо чIоагIа тешаш да из Михаил Сергеевич Горбачев хургхиларах) Съезде ше къамаьл деш хьайовзийта йоагIа автономни республикай, автономни областий, округий шоай политически статус цар

[illegible] Власти КПСС Централ[illegible] Комитетага а СССР [illegible] хьарча Совета [illegible]

[illegible] дерхI тIехьа да тетташ моттиге [illegible] дара СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета [illegible] хIа комисси вIашагIъелларча.

Цар иштта дерхI хIанз [illegible] сахьате, шигара дерригa хьал дайза [illegible] кепайоазон тIа [illegible] цаданза даргдоацаш а хетаргахьа, из ниса да. Цу тайпара моттигаш вайна [illegible] кхаза никсъенная. Съезда цIерагIа тIа а дуллаш республика кулгалхой дехар хьаллоацаргда вай. Бокъалдар аьлча, СССР Лакхехьарча Совето, хIаьта эггара хьалха Къамий Совето тIехьа ца тетташ из комиссия — компитентни комисси, наха лоархIаш бола депутаташ юкъе а белаш вIашагIйоллалга чакхдоаккхалда. ТIаккха моттиге реальни хьал тахкара из дIа а нохиташ, цул тIехьагIа СССР Лакхехьарча Совете предложени оттаергйолаш. Фу ях оаш, новкъостий? Иштта дича бакъахьа дий? Цу тайпара я поручени.

Новкъоста Хьаджиева йоалаяьча кхыча предложенеех аьлча. Президентствана ноагIаш кола предложенеш чакхъйсахаргья, хIаьта цига цхьадола тIатохамаш а хургда. ШоллагIъдар, конституци кийчдара ноагIа предложенеш. Сона хет: укхаза дийцар теркалдергда, аьнна. Хьадагадоххарах аьлча. Конституционни комиссе кастта ювцаргья кердача Конституце хьалхара вариант — цу хьакъехьа доклад е балха группа кийча я. Из гаргарча денношка хургдолаш хIача да. Сона хетачох Хьо а, новкъост Хаджиев, хIаьта Хьох викал ваь берригаш а из дагадоагIаш хила деза.

«Известия» яха газет 1990 шу 15 март.

Къам лоархIаш хилийтара

Парте XXVIII-ча съездага йола КПСС ЦК платформа проект ешаш а Iомаеш а аз теркам тIабахийтар перестройкана керттера итог обществе лаьтта нах духовни политически лаьш болаш хилар, дIадаккхари кердача хьалашка нах граждански а къаман а лоархIаме хиларн да аьнна долча дешашта.

Сона хетачогIа цхьаккха хIама хилац сага селлара новкъа а дог лазадоаккхаш а къама тIагIолла беш бола тIехтохами къама тIагIолла цун йола бокъонаш йохаяри санна. Дукха бола советски грекаш тIом хьалехьа хьалхарча а тIема а шерашка бахачара бохабаь мехка малхбоалерча моттигашка дIабахийта хиннаб. Бахачара бохабаьраш а баххачв бисараш а шоай культура йолаш йолча бокъонах баьхаб, шоай меттала дешачара, массане а санна образовани йолаш хулачара, шоашта еза професеш Iомаечара, шоай къаман интеллигенци хулачара баьхаб. Шоашта тонахьарча нахаца шоай наьна мотт буацачара баьнна советски грекаш шоай къам а долаш бола нах болчара балара кхерам тIаьтта хиннаб.

ХIаьта 1985 шерага кхаччалца уж хIамаш дувца йиш хиннац, моллагIча а халкъа уж чIоагIа къувлаш хиннадале а. Бакъда, цхьаккха бахьан а доацаш советски грекаш бехке беш хилар-м дIадаьккхадар, царна еш хинна дискриминаци лаьгI а яьр. Хетаргахьа, из дарах кхоачам баь Iийнабар. Цар проблемаш а иштта репресси яь хинна кхыча халкъий а, къаьстта аьлча советски немций, крымски татарий, гагаузий, туркий - месхетинций, курдий, ассирийций, проблемаш кхы ца ювцаш йитаяр. Цу дерригача халкъий кхел

цхьатарра я. Иштта дола гIулакх нийса лаьрхIадар, хIана аьлча официальни идеологе керте латтар СССР-е къамий дош къоастадаь даьннад яха, исторически общность хьа а яь, мехка дерригача къамех цхьа советски халкъ хиннад яха уйла.

ТIеххьарча шерашка хиннача событеша хьахьекхар иштта дола гIулакх нийса доацилга. Къамий дош «лакхера» Iочу телача командно-административни системас низ беш сиха къоастаде гIертилга нийсса юхамаччахьа даьлар — ирделар къамашта юкъера гIулакхаш, вIаши низ бе деладелар, нах а боабеш довнаш хилар. Къаьгга гучадаьлар общественни вахара къамий формаш хеташ хинначул чIоагIагIа а духхьала цар шоай долча законегIа хьахинна а йолга.

Халкъий къаман сакхетам чIоагIагIа сомабала болабеннача хьалашка советски грекашта мегар мехка тайп-тайпарча регионашка йолча шоай общинашца сиха бувзам оттабе. Берригаш а дIалаьрхIача хIанз мехка 800 эзарнел кIезигагIа доацаш да тхо. Бакъда, дукхагIча общинашка наха, къаьстта кагирхошта шаьра хац шоай наьна мотт, во йоза шоай халкъа культура. Культура меттаоттаяра проблема ира латт. Къаьстта из бахьан да саха къам вIашагIкхетара никъ — советски греккий общественай моттигашка цхьана культурно - просветительни болх бара, наьна мотт, халкъа истори, цун искусство, дина традицеш, кхыдараш Iомадарга гIолла къам вIашагIкхетара никъ хаьржар. Обществаша вIаши йовзийтаргья балха опыт, керда идеяш, бувзамаш увттаду довзол дехьарча грекашца,

Вай обществайн довзол дехьарча гречески организацейн делегацеш вIаши ухийт. Тха обществаш йолча городашка культурни центраш, кооперативнин доазол дехьарча фермашца цхьана йолеи предприятеш, больницаш, къабоннараштa йола къахетама пункташ яхна лерхI. Москве оаха йилла лерхI духовни семинар, цхьа монастырь меттаоттае (цу хьакъехьа хIанзе а барт баьб), болх беш дола кинаэ хилийта, сталинизма шерашка бахачара бохабаь байна советски грекаш дагалаьца монастыре мемориал оттае лерхI. Цу гIулакха доккха новкъостал ду митрополита Питирима.

Тха чIоагIа дог айдеш да советски греккий обществаша деш дела гIуланхаш дукхача наха, партийнин советскии органаша хьаллоацаш хилар. ХургIолча съездага оттальча КПСС ЦК платформа проекта тIа оттадаьд цхьаккха халкъ, мелла эIамига дале а, ший культура, мотт, бIаьшерашка хьахинна, кхы цхьанне а доацаш ший куц-сибат, оамал йицъялийта хила дагIац, аьнна. Цу документа тIа могадеш да къамий цхьана бахача наьха группаша шоай общественни, образовательни, дина, кхыйола ассоциацеш, культурни информационни органаш, школаш, культови ссоруженеш хьаелга. Оаха ду тIехь хIанзе а болх бу, тхоай къаман лоархIам меттаоттабара из геттара дииза даргдоацаш а лерхI.

Кхетадеш мадий, парте XXVIII-ча съездага йолча КПСС ЦК платформа проект ювцаш советски греккий Московски общества членаша теркам тIабахийтар эггара хьалха цун къаман раздела — из тхова массанена а эггара ирагIйола проблема я.

Бакъда тха кхоане укх гаргарча шерашка парте ший берригa низ тIабохийташ хьалъергья аьнна цо дIакхайкаьча гуманни, демократически социализмах а кхы кIезигагIа тийша яц.

Тахан КПСС цхьан тайпара яц, цунна юкъе я хIанзарча кризисах мохк кIалхарбаккхара шоай средстваш увттаю группаш. Цудухьа XXVIII-ча съезде партийни программа ира, кхыметтел геттара ира а ювца мег. Цу дерригане тIагIолла, сона хетачогIа, платформас йиш хулийт съезде юкъарча наькъа барт бе. Тахан керттердар да хIара дийнахьарча практикагахьа хьатIаерза, идеяш планаш гIулакхаш хургдолча, дукхача хана деиз вай хьежаш долчунга кхачийта партена магар.

Политика практикага якхар тахан эггар лоархIамегIа да. Из доагIа вахара моллагIча формана а, цунца къамашта юкъерча гIулакхашта а. Цу хьакъехьа хIанзехьа а дукхадар ду, бакъда дукхагIа дувц, белгалдоаккх. Цхьан хана автономи а хинна, шоаш бахачара низагIа дохадаьча халкъашта, къаьстта аьлча грекашта, эггара керттера да автономии меттаоттаяр. Цу даькъе цхьадела хIамаш ду, бакъда уж леррагIа а дииза а дии. Идея практикага якхар сихдара съездага йолча КПСС ЦК платформана юкъеяхьа еза сталинизма шерашка дIаяьккха халкъий къаман автономи меттаоттаяра пункт. Иштта хIама дича вай къамий землячествашка, обществашка, центрашка беш бола пайданен дукхача тайпарен болх сихбергба.

Георгий ТРАПЕЗНИКОВ-ГЕРАСИМИДИ,
советски греккий Московски общества председатель, исторически Iилмай кандидат.

Наха — дегайIовхал

Республике йовзаш йолча XX партсъезда цIерагIча казакий хоро къахетама концерташ уттадир Нохч-ГIалгIайченен Къулбаседа - ХIирийченен мет йолча госпиталашка, боккхий нах бахача цIеношка, хIирийчен подшефни йолча машиннаькъа больнице бадача унахошта, иштта кхычахьа.

ЦIаьхха баьхка артисташ тIаэцар фусамдаьша чIоагIа гIадбахе. Художественни самодеятельноста доьзошхо волча П. Торшина дийцар, г. Грозне поселке Чернореччье инвалидийн боккхача наьхен интернате къахетаме концерт оттаде тхо дахача массаволa кога тIа уралотта могаш вар концертага

ладувгIа цIеча уголоке хьавера. Дувцилга доацаш воча хьале я из интернат, аьлар цо, иштта биркъе ба цу чу Iеш бола нах а. ДIатIа хьежача вахарцара безам бехача наьха оамал яр цу наьха, хIаьта а концерт дIадоладелча цIаьхха сийрда даьлар боккхийчар бIаргаш. Сакъердаме а халхара а ашараш оаха йолайча геттара айбалар унахой безам. Хозахийтар царна «Вареники», «Трава моя, трава», «Седина ты моя, седина», «Кабардинка» яха халхара йиш, иштта кхыяраш а. БIарччача сахьата концертага хьежаш баьгIача а кIаьд а ца луш тIоараш деттар наха, кхы дIахо ладувгIа кийчабар.

Цхьан хана вай вахаре дизза дакъа лоацаш хиннача вай дай-ноаной дегаш гIоздоахаш, цар безам айбеш, цхьан юкъагIа а цирна лазар дицдеш шоаш баьча балхах доаккхал деш я художественни самодеятельноста коллектив. Из да а да лоархIаме гIулакх.

ДIахо Торшина дийцар:

— Цу дийнахьа оаха лаьрхIар Сийлахь - боккхача Даймехка тIема инвалидий госпитале бадача ветеранашта концерт оттаде. Цигара клуб ремонте а йолаш, къайла яле а, оаха концертни программа дIайолайир цига. Уралела могачар шоашта гIандаш дера, вожаш инвалидий коляска чу а хайша баьхкар. Царна юкъе «афганцаш» а бар. Тайп-тайпарча къамех бола нах бар госпитале: къона а къаьна а, эрсий, нохчий, гIалгIай, эрмалой, кхыбараш. Из берига госпиталь айеш хоро лийкхача ашараша тъьайсачара цIаьхха сомадаьлча санна адамий цIогIарч, тIоараш детта доладелар. Баркал шоана, баркал, йоахар унахоша.

Концерт чакхдаьнначул тIехьагIа цунах шоашта четар дувцаш эрителаша белгалъяьхар: «Масадо [illegible] корта — маькх», «Са мотт», «Шера аренаш», «Кабардинка» яха халхара йиш.

Кхы дIахо а къахетаме концерташ уттаде лаьрхIа я художественни самодеятельноста коллектив. Из ше дехкарийна я, аьнна, хеташ я кIалбиесача наха шоай дега нIовхал дIаяра.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Мишта Iангара доах хьайбаш

ГIУЛАКХАШ ЮХАДАЬННАД

Шалински района хьайбай боахам, къаьстта чIоагIа шура йоаккхача даькъе а болаш, геттара халача хьале ба. Кхоачам ба духьал ер масал: укхазарча 21 фермах барайтта унахцIена яц. Пхи бIаь совгIа етт бруцеллези туберкулези долаш ба. Соахка къе деннад 93 бежан. хIаьта пхи бIаьи кховзткъей дийнена урс хьекхад. 1200 хьайбан кIезигденнад Iул. Из бахьан долаш дIадахача шера шурен дулхи даккхара планаш кхоачашъяьяц районо. Шу хьалха хинначул 140 килограмм кIезигагIа шура льнкхай хIара кхоабача Iаттагара.

Ишта кIийле йолаш, кхоачам хиллал доакъар доацаш дIадоладир укхазарча хьайбаш леладераша доахан Iангара дахара гIулакх. Мадарра аьлча, продукци тIакхетарга даха дог дацар. Из ништта долга къаьгга хьахьекхар карарча шера хьалхарча шин бетта хьокхамаша.

Юххьанца белгалдаккха деза, уж хьокхамаш ний льнкха мара да тIавоагIаргвоацаш хилар. Нагахьа санна, соахка, планаш кхоачаш ца еш йисача шера, цу юкъа 8089 центнер шура пачча-хьалкхенга ехка хиннаяле, хIанз дIачуеннар 2,1 эзар центнер кIезигагIа я. Соахкарчул дикагIа болх беш «Московский», «Предгорный» яха совхозаш мара яц. Кхыдола боахамаш дикка юхадаьннад. Масала, «Искра» яхача совхозо ехкай 106 центнер шура, дIадахача шера 379 центнер хиннача. Соахкара хьокхам хIанзарчул 3,5-зза лакхагIа боллаше, шура йохкара план 57 процент мара кхоачашъльяцар укхазарча хьайбаш леладераша. ТIаккха дувца эшаш дий карарча шерара гIулакхаш? Цул дукха эргаш дац «Джалка», «Курчалойский», Куйбышева цIерагIча совхозий шурий фермашкара хьал а.

Дулх дукхагIа лехкад соахкарчул. Цхьабакъда, гIадваха хIама дац цу даькъе а, хIана аьлча хьайбашта дозал тIакхетара чотагIа хиннадац из, цамогаш дола доахан паччахьалкхенна дIачудалар бахьан долаш хиннад. Вешта аьлча, районерча дулх дохкача тикашка «мух» хьекх.

Уйла а яь, гIулакхаш кIезэнга дикагIа лелача «Московский» совхозе даха лаьрхIар оаха. Массехк шу хьалха ерригача республике дувцаш дар цу боахама хьайбаш леладерий толамаш. Цхьабакъда, тIехьагIа гучадаьлар уж малагIча наькъаца даьха хиннад. Цхьаннахьа а дIаязбаь бовца бIаь совгIа етт лелабаьбар укхазарча ферма болхлоша.

Харцо гучаьнначул тIехьагIа, деррига а ший моттиге дIаэттар — хьонхамаш лохделар, планаш кхоачаш ца еш йисар. Цох лаьца яздир республикански а районин а газеташа. Цамогаш дараш дIадаьхача, геттара кIезигделар детта доахан. Кхоачамбоацараш кхы а дукха дар.

Дале а, ер шу дикагIа дIадоладир совхозерча хьайбаш леладераша. Карарча шера хьалхарча шин бетта соахка цу юкъа хинначул барайтта тони шурен 53 тони дулхи дукхагIа дехкар цар пачча-хьалкхенга. Цо аьттув белар дIадахача шера тIадиса декхар дикка кIезигде. Из деча доккха дакъа юкъедихьар Сулейманов Рамзан керте латтача арендин звенос, доиркаша А. Байхаджиевас, М. Ильясовас, I. Бачаевас, С. Сулеймановас, Iаьсий леладеча Н. Обиленкос, механизатора М. Махмудова.

ШерагIа дувца лов сона Хасиев Дауд керте латтача арендин звенох. Цо дулха кхаба дIайийцай шовзткъа сиргIа. ХIанале царех барайтта паччахьалкхенна дIачуеннай, хIаране дозал юкъера лаьрхIача 440 килограмм а долаш.

— Договорага хьежача сиргIаш 360 килограмм дозал долаш дIачуелча а план кхоачашхулар, — йоах Дауда. — Цхьабакъда, цох кхоачам бац Iанзар тхо. Дийнахьа хIаранена 700 грамм дулх тIакхетийташ кхаьбар оаха хьайбаш, планагIа 500 грамм йолаш.

Даудаца цхьана болх беш ва цун воI Султан. Хьайбашта хIама эшаш хилча Iоховшац уж, билза пайда эц доакъарах. Цудухьа, аьттув баьнаб арендаторий продукци яинхарга дIадодар геттара лохде.

Дика дIадоладаьд гIулакх «Джалка» совхозерча арендатора Исраилов Бадруддина а. Цо лелае дIаийцай ткъо сиргIилг. Даьна новкъостал деш ва воI ЛомIаьла, мехкарий ПаьтIамат, Малкан, Лариса.

Тхо цига хиннача дийнахьа берригаш а хьайбашта Iунал деш бар уж. Цар яхачох, хIара сиргIана дийнахьеи буси 800 грамм дозал тIакхет, планал тоъал дукхагIа.

Сево новкъостал ду арендаторашта толамаш даха? Эггара хьалха белгалдаккха деза, шоаш каралаьнца гIулакх кIоаргга довзаш, опыт йолаш нах уж хилар. Масала, Бадруддин Назрановски совхоз-техникум чакхъьяккхава.

— Юххьанца кхы дукхагIа хьайбаш хьаэца доархIаванзар со, — йоах цо. — ДIахо йодача хана майрагIа хургва. Дезал а из уйла йолаш ба.

Цхьабакъда, пу тайпара масалаш геттара кIезига да Шалински районе. ДукхагIа нийслу кхоачамбоацараш, хьайбай боахам во лелабара в фермай болхлой йоагIача тайпара йоаккхо ца яра а факташ.

«Южный» яхача совхоза шурий фермана гарга гIертача, бIарг тIаотт наькъа аьрда оагIорахьа ше цхьаь дагIача цхьан цIенна. Гонахьа карт яц. Цу чу вах скотник Исраилов Шарпуддин цун дезал. Из укхаза къахьега волавеннав совхоз йиллача хьалхарча дийнахьа денз. Цу деррига шерашка ше вахача фусаме газ, хий, электроэнерги хиларга сатийсад цо.

Ишта баьде вахар да кхыбола хьайбаш леладераш чубахача итт цIенах латтача лоаллахарча поселке а. Эшамаш, саготонаш, кхоачамбоацараш... Боньоцца Iокадаш дувц шоай гIозал йоацачэ вахарах бежа Iуно М. Вистигова, цхьайтта бера нанас Т. Мустиговас, доркас С. Даудовас.

— Вахар чам боацаш хилар цаI да, — аьлар фермерча дикагIйолча доркас Л. Исхановас. — Беррига болх кулг-кара бе безаш ба. ВIашкадихьад тхо хIара дийнахьа ги дехка текхадеча дезача галеша, ведараша. Доацаш да дIайха хий. Шурий блок йолча цIен тхов хIанзхIанз чуккхетар кхерам болаш ба.

ТIаккха мишта да фермай болхлой салаIара хьалаш? Адама ма голда уж, цкъа дайначоа шозлагIа хIаьта а.

Карарча шера хьалхарча квартале 90 тони шура паччахьалкхенна дIаяла езаш яр совхоз, цхьабакъда, январеи, февралеи ерригa дIаенна продукци 37 тони мара хиландар. Тамаш я-кх цу боларца планаш кхоачашъе аьттув боале.

Дега бохам хинна дIадахар тхо цу фермера. Дагаухар наькха лоткъамаш, цар кхоачаш ца хинна уйлаш. ЦаI дар шеко йоацаш: совхоза кулгалхой мела хиларах хьадаьнна «беркат» да из. Мала тешаргва массехк шера скотник чувахача цIенна гонахьа карт е цар тарошаш хинналц аьлча?

Цхьан дийнахьа дIаяха вIаштIехьдаргдац Шалински района хьайбаш леладерий вахаре нийсъенна халонаш. ТIатеIIа болх бича мара эшалургьяц уж.

М. МАЖИТОВ.

Доазол дехьара

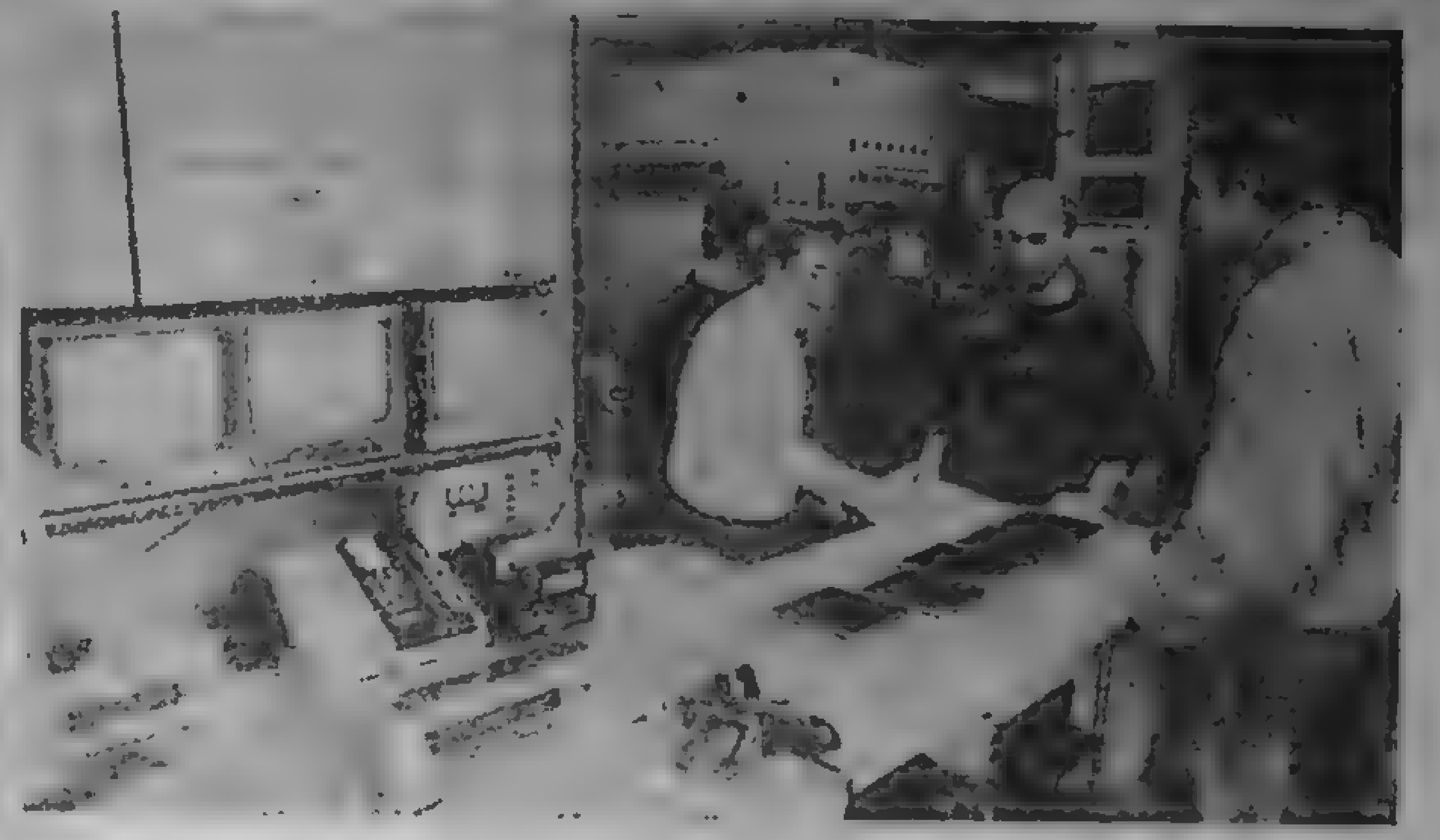

Дунен кепайоазоно ший материалаш тIа каст-каста яздy «Тайм» яхача американски журнала тIа кепатеха я информаци, аьле. Цхьа бахьан доацаш дац из. Из Нью-Йорке арадувлаш дола 1923 шера вIашагIдеъла а хIанз доазол арахьарча 40 мехка арадувлаш а дола еженедельник, дунен тIа керттерчарех влияни йолаш дарех а иллюстраци яь дола журнал да.

Шу долалуш «Тайм» яхача журнале баха хиннаб Московски паччахьалкхен университета журналистика факультета преподавателаши студенташи (СССР викалаш хьийха хиннаб цига Персонса цIерагIча дизайна школа болхлой советско-американски контактай дегIайоалаяра доазонашка). Еженедельника журналисташа царна йовзийтар шоай «редакционни кухне» къайленаш, производства технологи, московски хьаьшашта иницир материалашта обработка яра способаш — литературни яраш санна фотографически яраш а — персональни ЭВМ-ашцеи кхыйолча компьютерни техникацеи. Сиха а дика а — ишта я цу дукхънеша лоархIаш долча издане толамий керттера къайле, ишта лерхI «Тайме».

СУРТА ТIА: «Тайм» яхача журнала редакце. Укхаза советски викалашта байзар фотолабораторе болх. Компьютераша тIахьожам лоаттабу фотопленкана обработка яра процессана, редактораштa гIо ду сиха хьакъоастаде а бос болча суртий монтажни дискашта варьировани е а, ретушь яреи йоаггIаш йола корекци яреи методагIа хувцамаш де йиш я укхаза сурташта.

С. ВЕЛИЧКИНА сурт. (ТАСС).

Машара наькъа яьнна автомобилаш: лехкаш бараш журналисташ ба

Японски города Хиросиман малхбузенгермански Франкфурт-на-Майненеи юкъера 12 эзар километр совгIа никъ бе беза машинашца машара наькъа баьннарий, хIаьта цу наькъа доккхагIдола дакъа советски територе тIа гIолла чакхдовлаш да. «Мазда» яхача йиъ автомашинага никъ дIаболабайта лаьрхIад июнь бутт бовш Хиросимера.

«Радио - телевидени-Люксембург» яхача компане корреспондента Х. Шимпфан йовзаш йолча «Мазда» яхача автомобилаш еча японски фирма малхбузенгермански дирекцен кердадарий кепайоазон Агентстваца могаяь юххьанца хиина проект гIовзаяла мег аьнна хийтар: цхьан беттан ах беттал серийни легковой автомобилашца ах Японех, ерригача Советски Союзах (къаьстта а вай наькъий хьалаш теркалдича), ах Европах чакхбоалаш бола никъ бар. Белгала, никъ белга вIаштIехьдаккхара декхар чоалхане хиннадале а, кхоачашдулургдолаш дар.

Советски оагIонгахьара автоникъ беча дакъа лоацаш хургва АПН виъ журналисти лори, малхбузенгермански оагIонгахьара — «Радио-телевидене-Люксембурга» корреспондент Х. Шимпфи «Аутобильд» яхача журналера цуя виъ коллегеи, японски оагIонгахьара ши инженер-механик. «Маздас» лу автомобилаши наькъа яьнна йолча машинашта эша гIулакх де японски персонал а тIадолаш йола ши «технически». АПН-ъ наькъа маршрут а СССР-е хилача событешцара шоай читателий хьалташ кхоачашдеш вай мехка бе-беча халкъий традицеш цаьна йовзийтеи немецки журналисташка йиш хулийтарйола культурни программа а оттаьй.

Никъ дIаболабергбола ха хьатIанхачале дисача бетташка «Мазда» дага я Гаьнарча Малхбоалехи СибарегIон вола массехк эзар километр...

Йоакхоний дозала кIал

Будапешта керда район — Капосташмедер. Цхьайттазза вIаштIаръяьча гIалий порхIлагIча этаже бах Золтая Беде дезал. Кхо бер да цун. Жужа яха сесаг бераш-на цIагIа ягIа — ишта Жуже яхача аIамагIйолча йиIига цхьа шуи ах шуи даьннад. Золтан ше слесарь-механик волаш балха ва. Дезала ерриrа бюджет — дезала дас эца алапи, кхо бер хиларах телаш дола ахчеи, бераш кхедара тела пособи — 20 эзар франк да. Сомашца из нийсде оттаргъяц со — дукха хIама хургдац цунах. Аьлча бакъахьа хет сона, квартирага, из йоахъярга, хига додар кхо эзар совгIа форинт хилар. Нагахьа санна тIадилла ийцача телевизорах, дIа-юха водача билетах телар цуица дIалаьрхIача, дезалагIа дакъа алапи — доацар мора да.

КIиранна цкъа дуъ дезале дулх. Бал сом эца ахча тоъац. Книжкаш ийдац, газетех ялдайтар спортивни газет мара дац, телевидени радион программа а я. Баракъаш ше хет Жужас. баракьех тела ахча чIоагIа кхоадеш дIаухийт. ГIулакх доацаш дIаухийта ахча да из? Жужас гIаьле уи, хIаьта Золтана кIираннийнахьа дезалцайна...

(цхьа миллион сагарга) вахара боарамал лохагIча хьалашка бахаш хилар. Нагахьа санна лелаш дола гIулакхаш техкача гучадоалар укх тайпара да: дезалий вахара боарам лохлуш латт. цIагIара хьалаш талхаш доагIа. Шоай беррига низ оарцагIбаьккха цхьан юкъа мел аьлча а юкъерча боарамга кхоачаш айбала вIаштIехьдаьннача дезала тахан низ кхачац цу боарам тIа саца. къечар мутIарашта юкъе болх уж. Кхетадеш мадарра, эггара халагIча хьал тIа бараш дукха бераш долаш бола дезалаш ба.

«Лакхлуш латтача мах-хашта цхьаккха дича а тIехьаккхеш [illegible] мехка тIаэтта ерригa экономически халонаш кхеташ да тхо. ТIаккха фуннагIа дац а цу хьалашка дезал кхаба деш долча оаха яхар а деш... Ишта аьлар кхетадайтала». Пожеф Сеплаке, Венгерйоацаш со хиннача комбината ски оптически кIезигагIа болхлочо. Эггара — 5100 — дола алапи ахча — из дика ка-6500 форинт, хIама лархIа мепаргIаьнна хIама, хIана аьлча гарглолаш юкъерча боарамал мехка тIех да из.

СомагIа ахча даккха тIехьгIа пхи шу даьлча — 4,6-зза йоккхагIа хилар из. Кхы а пхи шу даьнначул тIехьагIа хургдар ха хала да, из юкъ юккхагIа хиларгахьа гIулакх лесталга гуш дале а.

Цу хIамашта дукхьалара гIулакхаш леладац алга ялаац. Эггара хьалха паччахьалкхено ший тарлур ду дукха бераш долча дезалашта, пенсионерашта. дезалашта тела пособеш. кIезигагIа дола пенсеш лакхдарца, нов къостал де гIерташ. Цхьабакъда. вахарга бола мах чакхбалара тIехьакхелац уж гIулакхаш. Шоай члений гадаккха отта гIерт профсоюзаш а.

Столицерча цхьаьккха бузза техника предприяте [illegible] маьт хилар са профсоюзни болхло йолча Мольнер Анайин. Цо йоатар, эггара кIезигагIа дола алапи 1500 форинтага кхоачаш лакхлайта вIаштIехьдаьннад шоайа, цунах доккха хIама карагIдаьннарг лоархI.

— Социальни Iалашон гIулакхаш шердеш да, — яхаш дийцар Аннас. — ХIанзчул дукха шераш хьалхагIа дела шоай къахьегамхошта, къаьстта а къонача дезалашта, новкъостал ду профсоюзо чуIо цIенош хьалде долатара. Процент йоаккхаш долца кредит [illegible] хIаьта [illegible]

Нохч - ГIалгIай «Терек» яхача мебельно - дахчах хIамаш еча производственни объединенеа чуйоагIача шоллагIча мебельни фабрика болхлоша хъадеш дола букъбетта гIандаш, салаIара дола креслаш, кхыдола халкъа эша товараш бахача наха чIоагIа хоатташи дика дIаэттад да.

Фабрика [illegible] юкъекъаьстта дика болх беши дахе яхье хьалха латташи хиларца белгальйина ба Лорсанов Ахьмада кулгалдеча цхьоалагIча цеха мебельщикаш. Укх шера хьалхарча шин бетта товарни продукци арадахара план 101 процент кхоачашъяьй цар. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул тIех цар арахийцад бIаьш букъбетта гIандаш.

[illegible] - дика производствени хьокхамаш доахаш [illegible] [illegible] мебельщикаш кIезига ба цхе. Царех ба ста-[illegible] Илахиева Тамар-

М. МАЖИТОВ.

Нохч - ГIалгIай «Терек» ячача мебельно - дахчах хIамаш еча производствени объединенин чуйоалгIача поддарга мебельни фабрика болхлоиш хьадеш дола букъбетта гIандаш, салаIара дола креслаш ... товараш ...

Фабрика цехашта юкъе къаьстта дика болх беши дакъ яхье хьалха латташ хиларца «белгалбаьна ба Лорсанов Ахьмада кулгалдеча цхьоалгIача цеха мебельщикаш. Укх шера хьалхарча шин бетта товарни продукци арахецара план 101 процент хкоачашъяьй цар. Паччахьалкхен плангIа лаьрхIачул тIех цар арахийцад бIаьш букъбетта гIандаш.

Башха - дика производствени хьокхамаш доахаш хиларна къычар хьокхам эца йиш йола мебельщикаш кIезига бац цехе. Царех ба станочницаш Вахидова Тамара, Джамбулатова Люба, Добуева Айза, кхыбараш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) станочницаш Т. Вахидова, Л. Джамбулатова, А. Добуева.

И.ПЛИЕВА сурт.

Цкъа яздаьчун лерагIа

Наьсар кIалхардоалаш латтий?

Фу дисад Наьсарерча Наьсар яхача хина укх тIехьарча шерашка тIа ца кхоачаш... Къамаргаш Iувдаш латтача сага хьал тIа кхачадаьд из моттигерча чиновникаша. Тамаш а я из-м, тоатоIг миссел мара доацача, юрта юкъе гIолла додача цу хина сел бала тIаоттабар.

Вай Iодохьийтача хана дехьар а сехьар а шин лакхача бердашка кхачалца яйденна, шерра доагIар из. ГIалмечура хьаухача хиво ловкъостал а деш. ТIаккха вай цIадальхачул тIехьагIа хIирашкахьара ГIалме чура иха хий кхычахьа дIалостадир, чкъаьрий леладу Iамаш дахка деза тха, аьнна.

Цул тIехьагIа шин «сискал» тIа дисар Наьсар, хьасташнара доагIар мара доацаш. ХIаьта из цIена.. шийла шовда а тоъар наха. ХIанз мо аьшкабетона гомаш а увттадеш, дIакъувла а дезаьар хьасташ. Ведар чухькхе хьаийна дода хий а хулар Iочухьежача юкь гуш цIена.

ТIаккха цхьа юкъ яьннача гIолла цу юрта бахача наха оарц даьккхар: юрта магIа доахаш хий мэла моттиг яц, аьнна. ХIама хургдоацаш дар Алханчурта канала чура хий хьачу ца диллача. Юрто даь дезар кхоачаш а деш, АМОС-а управлене начальника Абалиев Iийсас (хIанз а цига болх беш ва из) из доал чиндаьккхар. Чухецадалар Наьсара атагIе канала чура Iаьржа хий. Доахан пар-гIата даьлар, бакъда, малара-м хац сона, кхыметтел дегIах кхарза а йиш йоацача кхьаьар Наьсар. Берда йистошка хьасташ даха болабелар нах, доккхий кхерий гонахьа дехкаш а корабоагIе аьшкабетона гом оттабеш а.

Иштта дукхача шерашка хало ловш хьадоагIа Наьсар хIанз мукъагIа ший Iалама кара ма дитадий, аьнна, хийттача хана, юха а тIахьайзар цу тIа Iаьржа моркаш.

Фуд хIанз хиннар, фу кхерам ба Наьсара хIанз «пIелг аьгабер»? Юртара нах хьаIайнаб, хьалкхувш боагIарий а нкийнарий а чотах. Хьалха йоккхий хинна наьха бешамаш а керда хьахулача дезалашта цIенош деш, боахамаш дехнаш хьалийзай. Кхычахьара лаьтташ па декъе хIама хургдоацача дIахкахьчад гIулакх, аьнна оарцагIбаьлар нах.

Из процесс соцае йиш яц. Цу тIа СибарегIара вай цIадаьхача укх 34 шера цIенош де наха лаьтта дийхадац цу юрта а ерригача районе а. Цу шерашка хьал а кхийна, шоай къаьста фусамаш да хиларах саг ца йоалаеш лела кагийнах оаха дагарбича — 1000 совгIа саг хилар духхьал цу цхьан юрта. ХIаьта саг а йоаяь дезал а болаш дай тховна кIал бахараш 300 хилар. Хьаькха юрт Iойнилал нах ба уж.

«Назрановский» совхоз (сходе цхьаш воакхкача саго аьннача тайпара) таьлме ягIа котам мо Наьсар-Керте миссел йола пхи юрт чу а лаьца улл. ХIара юрта гонахьа гIади кхоссал моттиг цу юташ лаьтташ а оахаш. Цхьабарий ноарча карташка кхаьчай совхоза гота. Юрта Совета доалахьа яц цхьаь цаI латта чIегалг. ХIаьта юрта арахьа хьо боахам бийла лаьтта чIегалг еха велча, шоай дегIа тIара нихь доаккхаш санна оарцагIа бвал совхозий директораш. ХIанз а ишта долаш да из, дукха ха йоацаш ардаьнача лаьттах долча Законо цхьацца эргалонаш па йой.

...Истори ца дийцача ховргдацар вайна Наьсарца сел къизал хIана лелаю. ХIаьта тха газетас дукхаза дийцад цун кхелах. Дукха оарц даьхад газето из бахьан долаш. 1988 шера август бетта арадаьннача газета тIа кепатехача «ЦIена лоаттае Iалама гIув» яхача статья тIара Паьсарах лаьца язъяь цхьа абзац. юкахердаккха лов»... Из юкъе гIолла чакхдоалача юрташка (Наьсар-Керте, Iаьлта-Юрт, Дошла къ а-Юрт, Буро-КIал) бахача нахах волча саго цIенош де лаьтта дийхача цу хина атагIе бовд вай ювцача совхоза кулгалхой, цига кхы чIегилг йисайий хьажа. Дехьара а сехьара а юрт хьатIагIерташ ишта а готденнад из. Укх шера бIаьсти йоаллаш юххера катехар цох «Назрановский» совхозо.

Парте райкомо е райисполкомо а цхьаккха жоп ца луш, ца тоххаш дитар из дош. Цу шера октябрь бетта цIаьха а оарц даьккхар «Сердалос» «КIалдисад Наьсар», аьнна. Цу юрта бахача наьха бIарчача группо А. Газгиреев, А.-М. Евлоев, У. Евлоев, Б. Тутаев, А.-Х. Газгиреев, кхыбараш юкъе а болаш, редакце дайтача письмо тIа йоахар «Iалам лорадар, цун кхом бар — хIараие декхар да, закон да, яхаш дувц вай. Бакъда, укхаза телхаду из. Юрт духьала йоллаше, Наьсар яхача хина хьасташ чу а лоаццаш, цIенош де наха дIайийкъай ерригa атагIе». Цу письмол а хьалхагIа (1988 шу 4 июне) кепатехача шин статья тIа Нохч-ГIалгIай АССР геологоразведочни парте начальника Т. Евгеньевас а хьахьекхар цу атагIе лаьтташ дIадекъар законаш доацилга. «Дукхача хана деиз Наьсара хьасташкара хий мелаш хьабоагIа Наьсар-Керте баха нах, — яхаш яздора цо. — Цунах пайда ийбу ерригача Назрань яхача городо а. Райисполкома кулгалхой сихбеннаб цу моттигера лаьтташ дIадекъа. Тхога ца хоатташ из де бонъо ящар цар».

Цу юртара нах вIашагIа беттлуш, парте райкоме, райисполкоме удаш чакхдаьлар 1989 шу. Цар оаз дIахозаш а цу деша оарцагIоваьлаш а цхьа саг вацар районе.

Дукха ха йоацаш бахача наьха сход хилар цу атагIе, парте райкома хьалхара секретарь А.-Х. Аушев юкъа а волаш. Дагабаьлар нах. Наьсар- кIалхардоаккхаргдола наькъаш лахара. Яь ваIад я: уж лаьтташ дIа-хьа декъача хана цига лелаяь харцонаш гучайоаххаргйола комисси вIашагIйоллийла, хIаьта наха кхычахьара лаьтташ декъалда, аьнна. Иштта тIеряяла йолденней Наьсара дукхача шерашка тIаккхийста Iаьржа моркаш. СихагIа йоаларе бакъахьа яр.

М. КАРАЕВ.

...гIа цхьа шин ах шин даьнад. Золтан ше слесарь-механик волаш болха ва. Дезала ерригa бюджет — дезале ... эца алапаш, кхо бер хила тешаш дола ахчей, берийн кхедара тела пособи — 20 эзар франк да. ... хIама хургдац цунах. Аьнча баккъахьа ... хет сона, квартирага ... нагIадилла ийцача телевизорах, дIа-юха водача билетах телар цуIпIа дIалаьрхIача, дигаIагIа дакъа алапи — доацар морга да.

КIиранна цкъа дуъ дезале дух. Баа сом эца ахча тоъац. Книжкаш ийдац, газетех яздайтар спортивни газет мара дац, телевиденеи радион программа а я. Баржкъех ше тег Жужас, баржкъех тела ахча чIоагIа кходеш дIаухйт. ГIулакх доацаш дIаухйта ахча да из? Жужас гIаьле увз, хIаьта Золтана кIирандийнахьа делкъийна ше хIама дуача хана пиво мол. Ловраш да уж? Цаккха а цхьана са лоIаш, кхычахьа дIа-хьа санъерда баха хиннабац дезал. Дагадоахнаш хIамаш хиннадий? Хиннад, цхьан хана Жужай уйла яр бархI — итт бер хилийта. Цхьабакъда, хIанз дика ховш да из вIалла а вIаштIехьа доацилга.

Дезала тIалатта гIулакхаш, цун йоахо яр, — цу хIамай къаьстта а каст-каста сагот-де дезаш хул тахан. Кхы тIа а сагото, тIанхоачашйир дукха ха йоацаш, хIамаш мохаш геттара чIоагIа лакхдаде, хIаьта Беле бар санна болча дезала кхачанна юкъера дулх цо геттара «дIадаккха» и тарлу.

ХIаьта цу тайпарча дезала вахара боарама мах венга а мишта бергба, дукха бий уж Венгре?

Вахара боарамга дIадодар, эггара кIезигагIа лаьрхIача а, диъ эзар форинтал кIезига дукхагIа да. Цхьабакъда, эггара тIехьагIа маьхаш тIатохарца дувзаденна цунна юкъе а хувцамаш де дезаш да. Мичча бесса дале а, аз бийна дезал дукха хIама ца оашаш цу хьал тIа латташ ба.

Статистико хьахьокх, мехка бахача нахах 9,1 процент ...

«Лакхулш латтача мехкашта цхьакха дича а тIехьакхеш тха алапи. А. тхоай мехка тIаэтта ерригa экономически халонаш кхетаеш да тхо. ТIаккха фуннагIа даь а цу хьалашка дезал ихаба дезаш долча оаха яхар в кхетадайтад», — Ишта аьлар Пожеф Сеплаке, дукха ха йоацаш со хиннача Венгерски оптически комбината болхлочо. Эггара кIезигагIа дола алапи укхаза — 5100—6500 форинт, из дика карагIдаьнна хIама лархIа могаргдолаш да, хIана аьлча мехка юкъерча бовраммал тIех да из.

СовнагIа ахча даккха тIехьтIехьагIа халагIа хул — из даккха безам бараш сов дукха ба. Хьабе болх боацаш нах а бус комбинате, — укх шера цигара дIаваккха могаш ва кхы а 500 саг. Къаьстта халача хьалашка нийсденнад къоанойи вахара никъ шоай дIабахьа безача берийн йоакхо елга шин ягIан тIа дикка юкъера ха йола ноахал. Даьй-ноаной новкъостал доацаш шоашта квартира вIашIехьаккхаа йиш йолаш бац къона дезал. Цхьабакъда, уж дешаш, оалаш мадарра, ира массапена а дац...

Пожеф Сеплаке белгалдоаккхар тергалдича, из бакъвеш воагIа:

— БIаьхийбараши къебараши, алапеш, хьатIадоагIа рузкъа бе-бе хилар, — тха къамаьл массаза юкъедоалар даим из дош да.

Белгтала бакъ а долаш, из башхало шаьра гуш я, цудухьа, ала мегаргда, статистика укхаза вIалла эшаш а яц, аьнна. Цифраш йолаш яле а. Нагахьа саина хьатIадоагIача рузкъанга диллача шин оагIонна юкъера башхало 1982 шера 3,8-за йоккхагIа хиннаяле, цул тIехьа-гIулакхаш ... пенсионерашта, ... тела пособеш, кIезигагIа дола пенсеш ... къостал да гIерташ. Цхьабакъда, ... гIулакхаш. Шоай члений гадакха отта гIерт профсоюзаш а.

... техника предприяте къамаьл хилар са профсоюзин болхло йолча Мольнер Аннайца. Цо йоахар, эггара кIезигагIа дола алапи 1500 форинтага кхоачаш ланхдайта вIаштIехьдаьннад шоай а, цунах доккха хIама карагIдаьнна лоархI.

— Социальни Iалашон гIулакхаш шердеш да, — яхаш дийцар Аннас. — ХIанзчул дукха шераш хьалхагIа деиз шоай къахьегамхошта, къаьстта а къонача дезалашта, новкъостал ду профсоюзо чуIе цIенош хьалде доладара. Процент йоаккхаш доаца кредит лу, хIаьта из ахча мел хила деза дIалаяду коллективни договора тIа. Бакъда, совкха чоалханеча хьал тIа эттар из гIулакх, цудухьа хIанз цу тайпара кредит эца безам бараш чIоагIа хьенза харжанза балац. Предприяте йоакхо ю салаIа дIабахача шин пенсионерий — уж хIанз 3200 саг ва, хIаьта соахка царех ахкаш гаргга бараша пхи эзар форинтал кIезига кIезигагIа мара доацаш ийдора пенси. Профсоюз хьож царга, хIаьта цу наха хьалхашкара шин декхар дицде дезац паччахьалкхено а.

Бакъда, «материальни» низ чIоагIа ба. Цхьабакъда, уйла тIаерзае безам ба са кхы кIезигагIа доацаш наха саготдеш хиннача цхьадолча кхыча хIамашта а. ХIанз латта хьал мехкарча дерригача гIулакхашта, наьха сатема Iатнъ, нах шоайла вIашш къахетамегIа хилийтара деш хIама дац цо. Кхоана доагIача денах бола тешам тIехь-тIехьа дукхагIа бов.

Галина ГЕРАСИМОВА, АПН корр.

Будапешт.

... АПН ... «Радио-телевидение Люксембурга» корреспондент Х. Шнайфи «Аутобильд» яхача журналера цун вир коллеги, ... инженер-механик. «Маздаь» ду автомобильша ... ски персонал а тIайолаш йола ши «техничке». АПН-о наькъа маршрут а СССР-е хулача сбатешлара шоай читателий тъавташ кхоачашлен вай мехка бе-беча халкъий традицеш царна йовзийтен немецки журналисташка йиш хулийтаргйола культурни программа а оттаьй.

Никъ дIабохлаберг-бола ха хьатIахкачале дисача беттаьна «Маздаь» дага я ГаьнарчаМалхбоален Сибаре-гIен йола массеш эзар километр а чулоаш бола бергиа никъ кхы хатар ца вихкаш чакхбоаккхалургбола йиь машин кийчъен тахнеи. Профессиональни тренерий кулгаца экипажий цхьана тренировкаш е лаьрхIад ФРГ-е, бундесвера цхьан автодроме. Вешта цхьана занятеш яр из-м вIаши дикагIа бовзара йола таро а майий вниманга.

— Цу автоняхьо.— аьлар «Мазда» яхача фирма малхбузенгерманси филиала генеральни директора Н. Фудзимотос, — халкъаша шоайла вIаши динагIа кхетадара новкъостал лергда, цхьана хьоашали гIуланхьа ... леладе ... таргда аьна хеташ ва со.

ЯлхаллагIча августе москвичий йиш хургья «Мазда» яхача автомобилий колонна шоай города улицашка бIаргаг.

Алексей КОНИН, АПН корреспондент.

ЛИВАН. Дукхача хана а наьха цIий Iоухийташ а лаьттача гражданскн тIемо хIалакбаьб из мохк. Юхаметтаоттаргдолаш дац бахача наха цига даь ве. ТIемо боабаьб эзараш - эзараш нах. Царна юкъе — бераш. Уж цу трагеде тешаш хинна Iац. Царех дукха дараш тIом латтача районашка нийслу, доаду.

СУРТА ТIА: йоккха гIайгIа кхача а корзагIъаьнна а я из палестински кхалсаг. Бераш доадаьд цун, бакъда цар бераш юхедисад. Цар гIулакха, вахара сагото еш я йоккха саг...

ТАСС фотохроника.

Сийлахь-йоккхачу коталон 45 шу дузаш

ДИЦЛАЦ ТIЕМА НАЬКЪАШ

Вай мехка фашисташ чухьийлхача хана Белоруссе довзув лорадеш латтар вай мехкахо Солтамурадов Лепа кюкъе вола эскаре дакъа. МоастагIчун низ сов боккха хиларах тIехьашкахьа бовла болабелар вай эскархой. Мел эша командираш тоъаш боацандаь, лоацача хана йола курсаш вIашагIъехкар эскаре. Уж курсаш яьхар Солтамурадова а.

Лейтенант а волаш, 982-ча дошлой полке хилар из тIом беш. Сталинград, Великие Луки, Ржев, ихы а Iа лаьмате дуккха городаш я из моастагIчох латаш хинна. Массехазза човнаш а хинна, тIема юкъера а волаш, хIаьта дарба диця юха а эскаре водаш, Берлине кхаччалца тIом бир Солтамурадова. Даймохк лорабеш баьча тIема тIа по гойта денал а хьинар а белгалдоахаш я Даймохка тIема 1-ча степена орден, Сийлен 3-ча степена орден, дуккха медалаш. Амма, къаьстта боча я цун, 1348-ча стрелкови полка взвода командир волча хана шийна енна «За отвагу» яха медаль.

.. Бирса тIом латтар Ржев яхача города юххе. Дика чIоагIвеннавар цига моастагIа. Цо яь чIоагIале тахкара массехазза яхийттача разведка аьттув баланзар ший лекхар ихоачаше, ссар воалаве. Из лекхар ший взвола тIадиллар динхар лейтенанта Солтамурадова. Шаьхха немций цхьан подразделенена тIа а кхийтта, итт фашист ссаралла воалава карагIдаьлар Солтамурадова взводана. Боккха мах бола хоамаш дир немцаша. Советски бIухой лаьца боахка концлагерь хиннай цига таьна йоацаш. МоастагIчо каравоалаваь 600 гаргга эскархо вар цига. Фашисташ хIалак а беш, бIухой кIалхарбаьхар тIагIертача вай эсара доакъоша. Из бахьанце елар Солтамурадовна «За отвагу» медаль.

ТIема гIулакхех кайоалаш хиннавале а, каст-каста човнаш хулар Солтамурадовна. ТIеххьара, эггара халагIа яр хилар цун 1945 шера бIаьсти. тIом чакхбалача хана. Геттара хала а волаш, Казане госпитале кхаьчар из. ТIом чакхбалалца цига хилар Солтамурадов, цул тIехьагIа цигарча тIема комиссариате болх беш а хилар.

.. ХIанз Даймехка тIема 2-ча группа инвалид ва Солтамурадов Лепа. Каст-каста уха из шийн тIема новкъосташца вIашагIкхета, ше тIом баьча моттигех бIаргтоха.

М. КУЗАЕВ,
СССР журналистий Союза член.

Специалиста хьехамаш

Нокхарий леладерий бIаьстен йоакхонаш

Нокхарий леладераш хIана кердача сезонага кийчлуш ба. Цига баргбола аьттув дукхача факторех тийша ба. Цхьабакъда, иштта, боккхача лоархIаме да нокхарий дезалашка лергтIа Iа доккхийтар, хIана аьлча, уж лергтIа кхаьба а унахцIена а ца хуле цар цхьаккха хIама дергдац. Цуща дувзденна нокхарий леладераша дукха хаттараш ду. Царех цхьадолча хаттарашта жоп лургда, СССР халкъа боахама карагIдаьинарий выставка «Нокхарий леладер» яхача павильона директора, юртбоахама Iилмай кандидата Т. М. Акимовас.

Москверча мехка керттерча выставка нокхарий леладерий павильоне шерра йоаржаь керда тематически экспозици я, цун чуйоагIа ший тайпара наха теркам тIаозаргбола материалаш. ХIаьта цун керттера тема иштта я «Нокхарий леладара интенсивни технологи нокхарий продукци яккхарен». Унхаза дукха модл, воск, прополис яр. ХIаьта из вай мехка санна дуней рынке а чIоагIа лоархIаш а валютах уйеш а йола продукци я.

Из продукци унхаза хьайтай Союзера, цу даькъе Нохч - ГIалгIайчера нокхарий леладераша. Цу шийн тайпара хоза хьаж йоагIача экспонаташа союзни выставка дикагIйола витрина хозаяй.

— **Татьяна Матвеевна, керда экспозици шийна теркам тIеозаш я. Цхьабакъда, аз кхеталехох хIанз а нокхараша дIадех шоай чIоагIа терко елга?**

— Ийса ях Iа Цхдухьа, [illegible] лай бIаьстий [illegible] дош лоархIаме да. [illegible] аьлча, хIанз мехка [illegible] миллион гаргга нокх [illegible]

[illegible]

за йIайхача моттиге эхь на хеташ нокхарий запасаш яа а юаш Iа доакх цар.

— **Татьяна Матвеевна, сона вай выставке ухача Чири-Юртарча нокхарий леладечар дувцаш хезад: никха чу дукха двар а хул, цхьаькха хIама толха а яц, бакъда нокхарий дов, лхаш.**

— Хетаргахьа, цига ло дер варроатоз, е браулез хила еза. Уж нокхарашта юкъе дукхагIа даьржа дола лазараш да. ХIаьта уж дувзаденнад варроа яхача фашкаргаци браула цIи йолча мелашцеи. Варроа яха фашкарг нокхарий леладерашта дика йовз, хIаьта браула царна хазарах мара бовзац, — из иштта атта саго зуврбонлай бац.

Браула цIи йолча меза тIаьмаш дац. Из цIе, боккха кортеи лоацIи кулгашеи долаш ба. Из нокхарий моза тIаьхьарч. цул тIехьа цо мел диар хьал тоссийт. хIаьта из ше дIадуъ. Цунца нокхарий са хад, уж дов.

— **Гуш ма хиллара нокхарий леладер Iай йIайхача вийкв юхе вагIа йиш йолаш вац, нокхарашта лергтIа Iувал эш. ХIаьта миштта лоат-** [illegible]

ПОЭТ А ДЕПУТАТ А

УКРАИНСКИ ССР. «Мерэ» яхача стихай иннижагIа 1990 шера СССР Паччахьалкхен премии яннхийта оттаваьа поэт Олейник Борис. Сборника тIарча дукхача стихаш тIеи поэмаш тIеи дувц искусства моральни иодеисах, поэта боккха безам бен эшаш йоацача литератури амбицех ноллегаш лорасо гIерташ. Цо лерхI поэзе декхар — халкъа духовноста намертон хилар, цун гражданскин санхетама бустам хилар, хIаьта алхха халкъо мара бух соццаш йоазонхочун мах бергбоацилга.

Олейника Бориса творчество гармонично таръю дукхача тайпарча общественни балхаца. Из СССР халкъа депутат ва, СССР Лаккхехьарча Совета Къамий Совета Председатела заместитель ва, дукха теркам тIабохийт цо Iалам лорадара проблемана. Б. Олейника лерхI экологически культура юкъарча культурах хьахулаш. Эггара хьалхарбаращца икайка волавелар поэт халкъа юкъара маьхале—Хартица яха гIайре, лорае, яхаш. Ше председатель волча культура Украински фондо гIо а леш, Киеве вIаштIехьаьнихай 30—40 шерашка а 50-гIа шераш долапуш а лийца боабаьрашта долча памятиний проектай конкурс.

СУРТА ТIА: поэт Олейник Борис (аьттехьарвар) интервью луш ва «Литературни газета» корреспондента Кисилев Сергейна.

А. МАЛАХОВСКЕ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Бераштa—массаза теркам

22 марта г. Грозне. В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe торжественни хьале хьадийллар «Творчески кахирхой — лерамашка кхебераштa» яха традиционни кIира. Цига тIа а хилар, къамаьлаш а дир Нохч-ГIалгIай АССР культура министра заместитела А. Г. Митрофанова, республикански методкабинета заведующе Н. А. Рыбакова, № 1-йолча музыкальни юкъерча школа директора Е. А. Цуранова. № 2 йолча музыкальни школа дешархоша театрализованни форме отчет кир гулбеннарашта хьалхашка.

[illegible]

Профсоюзаши культуреи

Юбилей чакхъяьлча...

«Орга» яхача халхара халкъа ансамбла юбилей Грозне, В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe белгалдоаккхаш дена ди Iалам ше а из деэдеш да, аьнна, хеташ хоза денадар. Хьежаш сийрда малх бар, массанахьа а гуш зизаш дар.

15 шу хьалха вIашагIкхийттай вайнаьха хореографи эзарий из самодеятельни коллектив. Из вIашагIтехар вайнаьха халхараш дезаш ше дика халхавала ховш волча Ахметов Алус.

«Орга» яхача халхара ансамбла коллектива юбилей езъеча хьоашалгIа баьхкабар республика химически мехкдаьтта химически промышленноста болхлой обкомера, Ростовера, Дагестанера хьаьший.

Безаме хилар вIашагIкхетар. Торжественни хьале хестабир ансамбла артисташ, Театральни искусство дукха езаш а шоаш нхо ца беш творчески къахьегаш а ба ансамбла артисташ З. Орцув, М.-Э. Джамалдаев, А. Исраилов. Ансамбль хьахиначa хана дена цунна юкъе дакъа лоацаш ба уж. 10 шу совгIа ха я цу ансамбла юкъе дакъа лоацаш вокхарий КотиевгIар СаIиди Муслими вола ВоккхагIвола СаIид «Органа» юкъе веллаше, Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьаллкхен университете дешаш вар. Советски Эскаре гIулакх де ваха Афганистане тIем тIа хилар из. Цига денале тIом барах совгIаташ делар цунна. Цигара цIаьнача тIехьагIа юха а ансамбла юкъевахар...

В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe «Орга» ансамбла юбилярашта белга бIарча дии бисси йоаккхаш дIаьхделар. Хьахашa концерт оттадаьчул тIехьагIа юбилярашa шоай доккха концерт оттадир. Из кхо сахьат гаргга дIаьхделар. хьалхашта а юбилее баьхнача кхача наха а къахьегаш боллаш. Юбилей яр 15 шера баьча «Орга» ансамбла [illegible] ха фу дулургда къаьгта хьахьенхар хIаьта яьча выступленеша. Хореографически искусство езаеннача наха мара карагIдаргдацар шийтта концерт оттаде. Ансамбла доакъашхой доккхал де хIама долаш ба. Вайнаьхен Къулбаседа Кавказа халкъийи халхараш дика дарах Ленински комсомола лауреат яха цIи еннай «Орга» ансамбла коллективана. Из Москве хиннача студентийи кагирхойи шийтталагIча Дерригдунен фестивала дипломант я. ХIаьта Ахметов Алу НГIАССР Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота, «За трудовое отличие» яха медаль енна ва, из Нохч-ГIалгIай АССР Ленински комсомола лауреат а ва.

Юбилей чакхдаьиначул тIехьагIа юха а шоай гIулакх де болалу «Орга» ансамбла доакъашхой. Атта хIама дац цар шоашта тIаийпар. Бакъда уж бIукъожабеш бац. пар кулгалхо. Алу хьинар долаш саг ва, шийн цIерга хьежжа. Нохчий меттала цIера ал якилга да из. ХIаьта иштта хьинар долаш из хилар бахьан долаш коллектив а яц хьалонех кхераш.

Бакъда, коллектив хьинар долаш хиларах доалаш дац гIулакх. Цунна эш материальни новкъостал. Цун дай-м чIоагIа хьал долаш ба. Уж ба лакхе белгалдаькка махиллара, химически мехкдаьтта химически промышленноста болхлой профсоюза обком, «Грознефтеоргсинтез», хьиметтел НГIАССР облсовпроф. Царех хIаране доккха ду шоай ансамбло [illegible] [illegible] хен столице Москве, кхычахьа массаза а из ансамбль кхийт цар, хов «Орга» котало а яьккха мара ноагIаргйоацилга.

Ворхiве доал ду бер бо санна лисад, яхаш да. Из санна дукха дай бела ансамбль а юе цхьаккха да волаш новкъостал эшача хана, цаI шоллагIчо новкъостал дарга хьежаш Iешие.

Масала, дукха ха йоацаш [illegible]

рея краяшкареи цу юбилее нах баькхача профсоюза отраслеви обкомашкара, «Грознефтеоргсинтез» объединенера официальни цхьа саг ванлар. Ансамбла коллективана новкъостал дэнзар облсовпрофа секретара М. Пугоеваси МДСГ С. П. Мачильскаяси мара.

Химически мехкдаьтта химически промышленноста болхлой профсоюза обкомеи «Грознефтеоргсинтез» объединенеи кулгалхой юбилее ца бахкар цар шоай эхь оадел хилда. Цул вогIа да ше хьахиначa «Орга» яхача ансамблана цар материальни новкъостал ца деш хилар. ХIаьта цунна эшараш дукха да. Масала, итт шу хьалха йIца пезгаш кхыдола баракъаши тишденнад. цхьадараш дехад. Репетицеш еча хана мегаш яле а, кхычахьа дIабаха концерташ увттадеча мегаргдац тIолхаш тIайиIхуа хила.

Шоай ансамблана эша хилала даргдоаца уж, барахьаш эца низ боацаш кхе л-теш уж организацеш? «Орга» ансамбль яр санна нолча кхыча коллективага я дика оркестраш. «Орга» веррига а кхоь мара саг вац — шин музыканти цхьа фатастари. Царех кхы а музыканташ дIатоха мегаргбецарий?

Ансамбль дегIаноагIаш я. Цун вокал аш дакъа вIаш [illegible]

юкъевоалаве вела. Из дIадоладаь дукха ха я. Бакъда, хIама хулаш дац.

ХIанз «Орга» ансамбла таро хиннай мах а боахаш концерташ увттаде, цхьабола пайда бе а шийн материальни хьал тоаде а. Из гIулакх ансамблана шийна дулургдолаш дац транспорт ца хилча. ХIаьта «Орга» артисташ концерташ оттаде дIабига автобус яц-теш В. И. Ленина цIе[illegible] [illegible] теоргсинтез» объединене?

...Уж уйлаш дагаух ансамбла юбилей чакхдаьиначул тIехьагIа.

А. САДУЛАЕВ.

СУРТА ТIА: 1. «Орга» ансамбль репетици еш я. Цун юкъера вар — Ахметов Алу. 2. Ансамбль Воронеже яхача хана.

Редактора зам.

Цу шина укхаза хьалхарчу ... Сокеера, цу дакъе Нохч - ГІалгІайчоьнера нохчарий леладераша. Цу ший тайпара хоза хьаж йоагІача экспонатана союзни выставка дикагІйола витрина хоза-яьй.

— Татьяна Матвеевна, керла экспозици шийна терках хІоьзаш я. ЦхьаболчаьІ, аз хьалхадоьхьа хІана а нохчараша дІадех шоай чІоагІа терко елга?

— Нийса ях Іа. Цудухьа, нохчараша Іай - бІаьстий даьтлара дош лоархІаме да. ХІана аьлча, хІанз мехка бархІ миллион гаргга никх ба, царех нийсса ахаш наьха доалахьа да. Бакъда, нохчарий леладеча боахамашка Іай дуккха эзараш нохчарий дов. Геттара дукха уж дов феврале, марте. Укхаза бахьанаш тайп-тайпара да: уж лерттІа ца кхабар, цамогаш хилар, ЙІовхала режим толхаяр, кхыметтел нохчарий леладечоа цу дакъе элементарни хІама ца хар.

— Фактащ шоашта терках тІаозийташ я. Оалаш ма хиллара цхьа бахьан доацаш хІама хилац. ХІаьта Іа белгалдаьха бахьанащ цхьан хІаман тІа латт — нохчарий леладераша цар йоагІа йоахо, Іунал ца дар. Иштта дециЙ из?

— Нийса лув хьо. Халахете а, нохчарий боахам лелабара практике дукха моттигаш нийслу. Іай нохчараша бе башха ца хеташ доал деш, е вІалла теркал ца деш. ХІаьта, дукхагІча дакъе, цу тайпара нйрча гІулакхаш шоашкара гучадувлийт кортош кІайденнача ветеранаша. Хетаргахьа, аьхкий шоашта моггача бесса йоахо а йий кІаьдбеннача цар нохчарий Іангара дахара дукха терко яц.

Іай нохчараша пхе-ялх бетта салоІ, хІаьта цу юкъа хІара никха хьалага хьежа веза. Нохчарий вайна хетачул дукхагІа кхераме моастагІий ба. Царна доккха зе ду дахкилгаша, къаьстта Іай. Уж яьшка оагІонаш, кІалхара пхо, тІера тхов буа а буаш чудовл, тІаккха вІалла кхера а ца кхераш цар ахкан запасаш — мода, перга лечкъаю, хІаьта перга — из цІенача мозах кийчдаь дола чІоагІа деза двар да. Цхьайолча хана дахкилгаша никха цхьан саьи чу бІу тох шоай фоса юхе хургдолаш. ХІаьта сиха бебаш бола никх даар а доацаш бус, цул тІехьагІа, ховш ма хиллара из ла. Нагахьа санна, никхашта во доал деш хилча царна кхерам тІатувс кхыча зенерча са доалача хІамаша. Укхазара нохчарий сийсагІа кІийлача хІайра, дар цхьа мама мара ца доагІа. Цу ...

— Гуш ма хиллара нохчарий леладер Іай йІайхача дишка юхе вагІа йиш йолаш вац, нохчараша лерттІа Іунал эш. ХІаьта мишта лоаттабергба цу зенерча хІамашца къовсам?

— Укхаза нохчарий атта лораде йиш йолаш да. Дезар, каст-каста никхага хьожа а хьожаш, цу чу лостам бар. Ховш ма хиллара, дукхагІдола нохчарий Іай кхача ца тоъаш хилар ах дов. Шуи, Нохч - ГІалгІайчоне, масала, хІара никха 20—22 килограмм доакъар деза, цу дакъе шекар а.

— ХІаьта а нохчарий леладераша Іай мозий кхы тІа дварца Іалашду?

— Массане а дац. Нагахьа санна, нохчарий мозиц цу е вокх бахьанех кхача ца тоъаш дисача, тІаккха ду из.

Нагахьа санна, запасикашка лиаш бола кхача ца хилча шекарах сироп а дий из чухец. Дикъа из хьалъюзаш хилча ши килограмм гаргга сироп чудоца цу чу, хІаьта из бетта тоъаргда.

Иштта нохчарий кхоабача аттагІа йола способ йий ер: банка чу сироп чу а детта из дикъа массехказ вІачика диллача хикесаца дІа а йийхка цул тІехьагІа тІакІал тІа а яьккха уж дукхагІа долча дІаоттае мара езац.

Уж мел йола операцеш геттара чІоагІа лоралуш а салоІаш долча нохчараша цхьаккха тайпара новкъарле ергиоацаш а чаккхьяха еза. Цул соагІа, уж чудола яьшкаш арахьа кхо градус йІовхалала лохагІа температура йолча хІана хьасла иш яц.

— Татьяна Матвеевна, хІонз керда сезон тІайоагІаш фу аргдар Іа нохчарий леладерашка?

— Аз царгара лехаргдар ма хулла ваи хІамига доттагІий лорадергІа Цудухьа, хІанз хІара нохчарий леладечоа тІехьа хургдаш шоай гІончий малагІча хьале ба, хьакар царна фу эш хар. Нагахьа санна, новкъостал оше из кхы тІехьа ца теташ де деза.

Къамаьл дІаяздаьр
В. ТЕРЕХОВ.

Массаза теркам

22 марта г. Грозне. В. И. Ленина цІерагІча культура Дворецe торжествении хьалехьадийллар «Творчески кагирхой — детдоманшка кхеберашта» яха традиционни кІира. Цига тІа а хилар, къамаьлаш а дир Нохч-ГІалгІай АССР культура министра заместителa А. Г. Митрофанова, республикански методкабинета заведующе Н. А. Рыбакова, № 1 йолча музыкальни юкъерча школа директора Е. А. Цуранова. № 2 йолча музыкальни школа дешархоша театрализовании форме отчет йир гулбеннараштa хьалхашка.

Бераштеи кхуви боагІараштен литература, искусства средстваща эстетически а, нравственни а кхетам балара юкъе республика творчески кагирхоша дакъа лоацаш хилара боккха лоархІам а беш. Нохч-ГІалгІай АССР культуран халкъа образоване министерстваша, ВЛКСМ обкома бюрос, писателий союзен правленеша, РСФСР СТД Нохч - ГІалгІай республикански организаце, В. И. Ленина цІерагІча берий фондо берий бешамашка, школашка - интернаташка кхебераштa искусства гІулакхаш ду. Бераштa шерра хІанзарча репертуара дикагІйола спектаклеш хьокхаргйолаш, творчески вІашагІкхетараш дергдолаш, керда цирковй аттракционаш хургйолаш искусства еррига учреждене графикаш оттаяй.

Город Грозне № 2 йолча школа - интерната, Мичурина цІерагІча поселкерча № 2 йолча гІона школа, Ассиновски берий цІен бераш Грозненски цирко тІаница хилар, хІаьта цу бераштa М. С. Лермонтова цІерагІча театра коллективо хьокхаргба А. Аксакова «ЦІе зизиг» яха фаьлг.

Теннкий театра коллективо бераштa хьекхай «Беркатахи зуламахи» яха спектакль. Цу театра цхьа группа Ассински берий цІагІа хьоашалгІа яхай.

Тематически концерташ оттадергдолаш ... шоашцига хьийхад бераш Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен филармоне, хІаьта 30 марта цун нах хьсашалгІа гІоргба № 2 йолча гІона школе.

ГІалгІай театра артисташ г. Грозперча школашка-интерваташка баха хургба.

Творчески кІира деношка берий цІеношкеи школашка-интернаташкеи кхебераш творчески деятелашна къаьстта теркам тІабахийта хургба, Бакъда дукхьала цу цхьан кІирагІа даьчох кхоачашхургдац гІулакх.

Х. БЕРСАНУКАЕВА,
Нохч - ГІалгІай АССР культура Министерства йоккхагІйола инспектор.

ше. Л. Н. Толстой цІерагІча Нохч - ГІалгІай паччахьалкхен университете дешаш вар. Советски Эскаре гІулакх де ваха Афганистане тІем тІа хилар из. Цига денале тІом барах совгІаташ делар цунна. Цигара цІаьначул тІехьагІа юха а ансамбла юкъевахар...

В. И. Ленина цІерагІча культура Дворецe «Орга» ансамбла юбиляраш хестабелга бІарчча дин биьсеи йоаккхаш дІаьхделар. Хьашаша концерт оттадаьчул тІехьагІа юбиляраша шоаш а доккха концерт оттадир. Цанхо сахьет гаргга дІахьделар, хьашашта а юбилее баьхкача кхыча наха а боккха сакъердам боалаш.

Юбилей яр 15 шера «Орга» ансамбла баьчa балха итог яр санна хІама. Шоаш хьалаьца гІулакх дезача наха ... хьал ... долаш ба. Уж ба лакхе белгалдаьккха махкахлара, химически мехкдаьтта химически промышленноста болхлой профсоюза обком, «Грознефтеоргсинтез», кхыметтел НГІАССР облсовпроф. Царех хІаране доккхал ду шоай ансамбло доахача тодамех. Вай Даьхен столице Москве, кхычахьа массаза а из ансамбль ухийт цар, хов «Орга» котало а яьккха мара йоагІаргйоацилга.

ВорхІие доал ду бер бо санна дисад, яхаш да. Из санна дукха дай бела ансамбль а юс цхьаккха да воацаш новкъостал ашача хана, цаІ шоллагІчо новкъостал дарга хьежаш Іеише.

Масала, дукха ха йоацаш хинна хІама дувцаргда аз, вешта аьлча из юбилей. Лоаллахарча республикашка ... новкъостал ца деш хилар. ХІаьта цунна эшараш дукха да. Масала, итт шу хьалха нйца пезгаш кхыдола баракъаш тишденнад, цхьадараш лехад. Репетицеш еча хана мегаш яле а, кхычахьа дІабаха концерташ увттадеча мегаргдац тІолхаш тІайийха хила.

Шоай ансамблашка ... дергдоала ... бераш эша из ... боашаш из е я-теш уж организацеш? «Орга» ансамбль яр санна вокхча кхыча коллективага я дика оркестраш, «Орга» веррига а кхоъ мара саг вац — шин музыканти цхьа фатаеттарш. Царех кхы а музыканташ дІатоха мегаргбецарий?

Ансамбль дегІайоагІаш я. Цун вокальни дакъа вІаштІехьдаккха гІерташ ва Ахметов Алу. Цунна кулгал дергдолаш цхьа саг штата ... ... ладаь дукха ха я ... Бакъда, хІама хулаш дац.

ХІанз «Орга» ансамбла таро хиннай мах а боахаш концерташ увттаде, цхьабола пайда бе а шиЙ материальни хьал тоаде а. Из гІулакх ансамбланна шийна дулургдолаш дац транспорт ца хилча. ХІаьта «Орга» артисташ концерташ оттаде дІабига автобус яц-теш В. И. Ленина цІерагІйолча культура Дворецe, отраслеви обкома, «Грознеф...

... ... чул тІехьагІа ...

А. САДУЛАЕВ.

СУРТА ТІА: 1. «Орга» ансамбль репетици еш я. Цун юкъера вар – Ахметов Алу.
2. Ансамбль Воронеже яхача хана.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 МАРТ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — Футбол. ДоттагІлен вІашагІкхетар. Сборни СССР — сборни Голланди.
9.35 — В. А. Моцарт. «Маленькая ночная серенада».
9.55 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
10.55 — Коллаж.
17.30 — Іилма вестники.
18.15 — Здравствуй, музыка.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — ...16 шу даланзеи боннхагІен».
19.40 — «Квадратура круга» яха передача дІахьош вар — В. Познер.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Эфире музыка я.
23.40 — Уйлаши хиннараши.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

10.15 — «Два капитана» яха художественни фильм. 4-гІа сери.
11.25 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
11.55 — Ритмически гимнастика.
12.25 — «Оаха тховшца цкиа дахь» яха художественни фильм.
13.35 — А. Эшпай. № 6 йола симфони. («Литургически»).
14.10 — «Варькина земля» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 4-гІа сери.
16.30 — Документальни фильм.
16.50 — «Последний рейс «Альбатроса» яха художественни фильм. 4-гІа сери.
17.55 — № 2 йолча СТПУ хьех шо.
18.00 — Хьайбаш Іангара мишта доах? (гІалгІай меттала).
18.30 — Фильм.
18.40 — ХІора нехатана — тидам (нохчий меттала).
19.25 — Документальни фильм.
19.35 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, берашІ
20.15 — Информационни программа.
21.00 «Рыцарский этюд» яха документальни фильм.
21.10 — ДІалохк К. Сатиевс (баян).
21.30 — Киноабонемент. «Левша» яха художественни фильм. (Духхьашха).

30 МАРТ

ШІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильм.
8.50 — «...16 шу даланзеи боннхагІен».
9.30 — Никъ берий клуб.
15.45 — «...16 шу даланзеи боннхагІен» яхача программа тІатеха «50х50» яха музыка.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Ленин вешаш. Революционни накъъо хержар. Россе революци яра яхача В. И. Ленина балхах лаьца.
19.20 — Мультфильм.
19.30 — Кинопанорама.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Из хиннад... хиннад...
22.05 — Взгляд.
23.50 — Ден лув кхера.

II ПРОГРАММА

10.35 — «Два капитана» яха художественни фильм. 5-гІа сери.
16.50 — «НИЗ по Волге-реке». «Средь шумного бала» яха телефильмаш.
17.30 — Оаш тхога ядаьдар.
18.00 — Информационно-публицистически программа.
18.35 — С. Дикиаевн 50 шо кхачарна. Композиторан произведений концерт (нохчий меттала).
19.20 — «Грани» (Дуне халкъашта юкъерча театра ден дІалзъаь передача).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, берашІ
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Концерт.
21.15 — Спорт массарна а.
21.30 — Хоккей. Дунен чемпионат. Нью джерси девилз — Вашингтон кэпиталз.

РАДИО

29 МАРТ, ЕРА

7.30 — Корта бола къамаьл.
7.40 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Халкъа кхоллам. Музыкальни программа (гІалгІай меттала).
11.15 — «Даьхен тешаме къонгаш» (нохчий меттала).
11.30 — БІаьсти илаташ дІадуаш латт Репортаж (гІалгІай меттала).
11.45 — 12.00 — Кооперативе хьаьр (гІалгІай меттала).
15.30 — 16.00 — «Синтар» керда марка. Заводской кооперативах дола дувцар.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Музыка (нохчий меттала).
17.30 — «Ден темах».
17.45 — Партном гласностех демократех хьалашка.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттал.).
18.30 — 18.40 — Реклама.

30 МАРТ, ШІАЬРАСКА

7.30 — «Юрта Іуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — «Куни денал» И. Дахкильгова дувцар (гІалгІай меттала).
8.50 — 9.00 — Музыка.
11.15 — 12.00 — Халкъа музыка (нохчий меттала).
15.30 — Доалахье: никъ дІаболабалар (гІалгІай меттала).
15.45 — 16.00 — Музыка.
17.15 — Передачай программа, Хаоттам.
17.16 — КПСС XXVIII-ча съезда накъа долхаш. КПСС платформа проект ювц.
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 — Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — 19.00 — З. Тулаевас дІалохк (нохчий меттала).

31 МАРТ, ШОАТТА

7.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Правовой парчахьалкхенга. Юристий комментареш.
10.15 — Художники хам. НГІАССР искусства заслуженни деятелацара М. Горьке цІерагІча с удора режиссерацара С. Мамиловцара интервью (гІалгІай меттала).
10.35 — Реклама.
10.40 — СалаІара миноташ (гІалгІай меттала).
11.00 — «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 — «Кооператив: хьакъала закони».
15.15 — 16.00 — Классически музыкай концерт.
18.00 — 19.00 — Музыкальни почта (гІалгІай меттала).

Хоттам

Тахан республике гІоллеи Грозней хьвцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 2—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 15—20, Грозне 18—20 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, лаьгІо йоачан а йолаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —4 +5 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12 промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный. ул. Маяковского. 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ03033. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1182.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дења ★ ШОЛТТА, 31 МАРТ, 1990 ШУ. ★ № 38 (7852). ★ Мах 3 кеп.

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ ХЬАЛХАРА СЪЕЗД ГУЛЬЯРАХ ДОЛА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА

УКАЗ

«РСФСР Конституцена (Кертторча Закона) хувцамаши тIатохараши дарах» дола РСФСР Закон юкъедоаладара порядках» бола 1989 шера 27 октябрерча РСФСР Лакхехьарча Совета сопамга хьежа, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

РСФСР халкъа депутатий хьалхара Съезд 1990 шера 16 мае городе Москве гулъе.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатель В. ВОРОТНИКОВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. ЧИСТОПЛЯСОВ.

Москва, 1990 шера 28 марта.

ЙИСАЗЛАГIА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ХЬАЛХАРЧА СЕССЕХ БОЛА

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

Селхан, т. Грозне КПСС обкома политпросвещене ЦIаrIа дIахо болх беш хилар йисазлагIа херьача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета хьалхара сесси. Из хьайийллар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева.

Дел повестка чIоагIъяьчул тIехьагIа, Нохч-ГIалгIай АССР Конституцега хьежжа, вIашагIйолла болаш Нохч-ГIалгIай АССР правительство. Цун членаш къайлагIа кхаж а тоссаш, харжа даьрхIар депутаташа.

Республика правительство вIашагIйоллара хьалъеххьа сессе къамаьл дир НГIАССР Министрий Совета Председатела С. М. Бекова. Ирза оттаду НГIАССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель харжарах дола дош. Массазарча комиссеша яьча заключенега хьежжа, цу гIулакха тIа хьожаве могавир А. Воронкин. КъайлагIа кхаж тессачул тIехьагIа гучадоал из чакх ца ваьннилга.

Цул тIехьагIа НГIАССР Министрий Совета председатела заместителалла, республика Госплана председателалла оттавара депуташа ювц А. Мальсагова кандидатура, хIаьта из цу гIулакхаш тIа чIоагI а ву.

ТIаккха НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителалла чIоагIвир Г. Эльмурзаев.

ТIаккха ювц НГIАССР Министрий Совета Председатела заместителалла харжа оттабьча Н. Айдинова, И. Мулаева, Л. Касаева кандидатураш. Н. Айдемовгара дIайиккхача, уж берригаш НГIАССР Министрий Совета председатела заместителалла чIоагIбу, къайлагIа кхаж а тоссаш.

Иштта чIоагIвир республика чурча гIулакхий министр П. Черышев, финансай министр Т. Талутова.

НГIАССР Лакхехьарча Совето массава раьза а волаш соцам тIайийцар ГIалгIай автономи юхометтаоттаяра хьакъехьа. Цу тIа йоах, РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съездага дехар дола цун дел повесткана ГIалгIай къаман автономи меттаоттаяра дош юкъедахьар.

Тахан дIахо болх беш хургъя сесси.

Нохч-ГIалгIай областной партийни организацера
КПСС XXVIII Съезда делегаташ харжара порядка хьакъехьара

Укх шера 27 марте КПСС обкома шоллагIча секретара П. Н. Громова председателал а деш заседани хилар. Нохч-ГIалгIай областной партийни организацегара КПСС XXVIII съезде делегаташ харжара йолча республикански хоржамий комиссе. Комиссес массе а оагIорахьара хьежа а хьежа тахка а техка XXVIII съезде бахийта делегаташ харжара йолча цхьанмандатни хоржамий округий перечень чIоагIйир. Иштта чIоагIъйьй съезда делегаташ харжара порядках йола рекомендацеш, парте XXVIII съезде делегаташ харжара долча хоржамашта кийчо ярел уж чакхдахарея кертерча мероприятей календарни план.

Нохч-ГIалгIай областной парторганизацера
КПСС XXVIII Съезда делегаташ харжара йолча
республикански хоржамий комиссе
РЕКОМЕНДАЦЕШ

КПСС XXVIII-ча съезде делегаташ харжара юкъара порядок КПСС ЦК мартовски (1990 ш.) Пленуме соцамца белгалъяьй. Цунца партийни организацешта шерра бокъонаш еннай делегаташ хоржалга вIаштIехьгаташ хоржалга доагIаш дола даккхарца доагIаш дола хаьдда дешаш къестадеча. Ер рекомендацеш цу балха партийни комитеташта новкъостал дара лаьрхIа я.

КПСС съезда делегаталла кандидаташ юххьанцарча [illegible] ра оттабац. Республикански хоржамий комиссе заседане белгалдаьккхал. шоай лоIаме кандидаташ оттабе бокъ ау 50-иел совгIа коммунист [illegible]

дIадохийт. Протокола кIала кулгаш язду собране председателей секретарей, иштта, из чIоагIду юххьанцарча партийни организацера пе секретара. Покхача парторганизацешка цехови парторганизацешка гIолла чакхдаьккхача кандидаташ оттабара итогашта кIала кулг язду парткома секретара.

Парте райкомаша, горкомаша, окружной комиссеша оттабаьча кандидатий спискаш моттигерча партийни кепайоазон тIа ара[illegible] [illegible] га сиригача партийни организацешна дIакхочийт. Цар коммунисташи делегаталла кандидаташца вIашаьтIехьдоах. [illegible]

пес белгалъяьча порядке. Цунца дуззаденна цар счетни комиссеш хорж.

Кхаж тассара порядок: бюллетена тIа коммуниста ше тIехьа кхаж тоссача цхьан кандидата тайпан цIи мара ца юташ дIахо яраш дIайоаю. Шиъ е кхы дукха-дIайоаю. Шиъ е кхы дукха цIи дIа ца йоаеш тIа тайпан цIи дIа ца йоаеш йита бюллетень пайдана лархIац.

Юххьанцарча партийни организаци собране протокол, е цехови организацешка кхаж хассара хьонхамаш тIадола счетни комиссе берригача членаша [illegible] [illegible] секретар [illegible] [illegible]

Кхашка—бIаьсте

Коартолаш дIаювш латт

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза № 2 йолча чаьш лелачча бригаде [illegible] хаьнача хана [illegible]. Культстане хIа а [illegible] кхаш багIар механизатораш.

— [illegible] тIа коллектива [illegible] хургда. — [illegible] бригадира А. [illegible] [illegible] кхоа [illegible] тIа [illegible].

[illegible] деладу 1200 [illegible] дола лаьтта. [illegible]

къарле ца хулаш, — йоах механизатораша. — Хьалха дукха моттигаш вийслора болх юкъагIбувлаш. Хапнахьа хьатIаккхухь ги, коартолаш. Цунга хьежжа дика дIабода тха болх.

Делкъа ха чакхъяьлча, коартолаш дIаювча кхай тIа дехар тхо. Из болх беш йо[illegible] тракториста М. Аксютенкосен В. Мерепковеи. Цар дечунга бIарг лоцкхаш ва бригадир.

Цуна цхьана хьежар тхо дIаювча коартолаш [illegible]

лаIара хьалаш махулла дикагIа вIаштIехьдаха гIерт колхоза кулгалхой. Хоза тоаяьй культстан,ашаш мел дар долаш да укхаза. Дика леладу механизатораш балха хьабоалабари цIабигари.

Дукха ха ялале ерргиа культураш дIайийна баргба бригадера механизатораш. Цхьабакъда, цу тIа лаьгIлургбац, карарча шера хьаькъам алсамбакккхара тIехьара цар къовсам. Из тIа-тIа чIоагIлургба.

М. МУРАТОВ.

Яхьа дневник

Лаччахьалкх е н г а хулла шурен дохкача Хьакъе доккха тIехьалисар кийсдайитад Грозненски района яхьадолча боахамаша карарча шера хьалхарча кхартаже. Ираза, [illegible] дац цу тайпара сурт.

ЛаьрхIаа кхоачашду

[illegible]

Ха зехьа йоаяц

[illegible] совхоз февраль бетта екъа а [illegible] а [illegible] тача деношка дIабийра 180 гектара тIа кен, 80 гектара тIа горох, удобренешна хьаьдаь, маккаш дакъа, культиваци яь кийчир 1250 гектар. Цу гIулакхо [illegible]

[illegible] а. Цул [illegible] 10-15 процент [illegible] дIа вIаьстан кхоъе тха [illegible] цу культурана мел лаа [illegible] Уж культураш [illegible] [illegible] дIабоагIаш [illegible]

ЛаьркIар кхоачашду

Марта тIеххьарча деношка хьайбаш леладерий цIей хилар «Куларинский» совхоза № 1 йолча шурийтоварин ферме. Укхаза гулбеннабар боахамера дикагIбола дояркаш, бежа Iуй, специалисташ, кулгалхой.

Къаьстта дика хьокхамаш да дулх дохкача даькъе. Хьалхарча квартале, план 350 центнер йолаш, куларинцаша паччахьалкхенна дIаделар 643 центнер дулх.

Хьайбаш леладерий цIей дездеш эггарв хьалха дагабехар шоай хьинарца даьхен рузкъа дебадеш бараш. Царех я совхоза дояркашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккха Батиева ПаьтIамат. Хьаьналча къахьегамхочоа цу дийнахьа дIаелар КПСС Грозненски райкома Сийлен грамота, ахчан преми. Дезача совгIаташца белгалбаьхар дояркаш С. Умарова, М. Алимерзоева, М. Испахиева, ЯвлиевгIар Баяити Хьаван.

ХIара дийнахьа тIакхеташ йоагIа совхоза хьайбаш леладераша паччахьалкхенга йохка шура.

Деша дай бац

Нагахьа санна, «Куларинский» совхозера хьайбаш леладераш цIей дездe бокъо йолаш хиннабале, геттара чам боацаш хиннад «Атагинский» совхоза фермай болхлой хьал. Ди тIехьа чIоагIагIа тIехьабусаш, дукхагIа декхар хьарчаш хьабоагIа уж. Из иштта долга хьахьокхара кхоачам болаш да ер масал: 27-ча марта атагинцаша паччахьалкхенга ехка шура 1974 килограмм мара хиланзар, соахка цу дийнахьа дIачченнар 4300 килограмм йолча.

Районе дукха да тIехьадусаш дола боахамаш. Царех я «Грозненский», «Юбилейный», «Ильинский» совхозаш, «Советская Россия», В. И. Ленина цIерагIа колхозаш, кхыяраш. Маца тоаде дага ба-те пар кулгалхой, хьайбаш леладераш из нийча хьал?

Ха зехьа йоаяц

Цикос. Арендага довла лаьрхIад оаха. Кастта кхоачашхургья тха уйла.

Бригадас леладу 1200 гектар оахаш дола лаьтта. Цу майдах нийсса ахане тIа гурахьа кIан мукхи дIадийнад. Кхашка хьежача гуш да ялаташ дика дегIадоагIаш латтилга. Раьза ба цу гIулакха бригадири цун новкъостийи. Соахка ханнахьа лаьтташ аха а аьха. дIадийра цар, боагIача бoараме удобренеш тайсар. Хьийга къа эрна довнзар.

— Карарча шера 160 гектар гина лаьрхIа горох, 230 гектар коартолаш, юхе йисача моттиге доакъара культураш дIае езаш дар тхо, — аьлар бригадира. — Царех цхьадола балхаш тахан а тIехь деш да.

Пхи ди мара эшанзар трактористa В. Меренковна, сеялщикашта С. Лазаренконен О. Литвиненконе ерригa горох дIайийна бовла. Шоай декхараш юкъера лаьрхIача 200 процент кхоачашдеш къахьийгар цар.

— Къаьстта дика хет техника йохаш тхоашта новтористаша М. Аксютенкосен В. Меренковен. Цар дечунга бIарг локхаш ва бригадир.

Цунца цхьана хьежар тхо дIаювча коартолга. Из лаьрххIа хержа, юккъерча боараме. тIаяла йолаенна яр. Болхлоша яхачох, цу гIулакха дукха нах 'оарцагIбаьхаб. Складе коартолаш хоржаш ба уж. Цар чакхъялийтац дIаера пайдан йоаца бурилгаш.

ДоговорагIа хIара гектара тIарв 140 центнер коартолаш чуэца езаш да тхо, — йоах А. Литвиненкос, — Из атта гIулакх дац. Дале а, цох тхоаш лоархIадергхилара шекo йолаш вац со. Пхьнал совгIа баьккха хьувкъам тхоашта ловчча бесса маьхалбаькха бокъо еннай тхона. Цу гIулакхо айдаьд наьха хьинар.

Бригаде болх беш 12 саг ва, вешта аьлча, цхьаннена бIаь гектар лаьтта кхоач. Бокхха низ тIабахийта безаргба царех хIаране шовшта хьалхашка латта декхар кхоачашдара. Из кхета а деш, къахьегамхой быт, са... «Суворовский» совхозе февраль бетта екъа а йIайха а лаьттача деношка дIабийра 180 гектара тIа кен, 80 гектара тIа горох, удобренешца хьаьндаь, макхац даьха, культиваци яь кийчйир 1250 гектар. Цу гIулакхо аьттув беннаб механизатораштa хIанз, кхашкара балхаш сихденнача хана, шиша норма еш къахьега. агротехнически толашагIа йолча хана юртбоахама культураш дIае.

— Кхераме дацар горох а кен а февраль бетта дIабе?, — аьнна даьча хаттара жоп луш, совхоза кертгерча агронома, РСФСР заслуженни агронома Улубаев Зайнде аьлар:

— Прогнозо хьахьокхар шеллургйоацилга. Цул совгIа, гIулакх миштад аьлча, жа, хьайбаш кхабара лостам болаш ба тха боахам. Укх деношна дахка доладеннад жа. ЛоархIаме да Iоахарий хьалхе мошача доакъарца кхаба доладар. Цудухьа сихделар тхо уж культураш дIае. Лаьтта сов тIуна хилар новкъа дац дIабийначa кена. ...рох а. Цул совгIа, тIаялара горохa эш ший дозалал 10—15 процент дукхагIа тIоадаь. БIаьстан юххе тха кхашка цу культурана мел эша а хул из. Уж культураш цхьатарра дика дегIайоагIаш я хIанз. Апрель бутт чакхбоалаш мошача доакъара хьакха йиш йолаш а хургья.

Сихен дикен чакхдоах кхашкара балхаш У. Эльсанов кулгалдеча арендин бригада коллективо. Цун воша Эльсанов Ювсап совхоза механизатораштa юкъе яхье хьалхле леласш ва. Ялата хьажкIаш дIаера лаьтта кийчдеш хIара дийнахьа 180 — 200 процент кхоачашъю цо ший нормаш. Иштта овсаре къахьег механизатораша М. Эльсанова, В. Золина, М. Окаева, кхычар.

Укх деношка силоса хьажкIаш дIае йолаергйолаш ба уж. тIаккха ялата яоаш. Цу гIулакха дерригa кийча да: удобренеш, фу, техника. Мел эшаIалашдаьд доагор, даьтта. Лоацца аьлча, зехьа ха йоаяц совхоза механизатораша.

М. ХАМАТХАНОВ.

Аренда наькъагIа

Ахархочоа хинна бохам

Массаза ше йолчча тайпара безаме а елакъежаш а яцар цун юхь Гуш дар цун дикка бохам хиниалга. Ший доккхий нйттIа кулгаш хьа а хьенха:

— Со-м вац кхыбола болх лехаш, атта моттиг кораярга сатувсаш дIа-хьа кхесташ лела йиш йолчарех, — аьлар цо. — Яраш-м лаьтта аьнна кхеллача санна ма дий.

Лоацца аьлча, хайра сона: ше харжача, Iомаяьча професcе говзалах вашаш а цун мутIахьа волаш а волга. Цох къаста дага из воацалгIа а. ТIаккха хIана вар «Назрановский» совхоза механизатор Котиев Бембулат селла дуненах дог ийккха?

Атта хиланзар цу дешашта духтIавала. ХIана аьлча, латкъара тIера боацача нахах саг ва Бембулат. Цудухьа гIар-тата доацаш дIаваьлар из шоай арендин коллектива юкъера а. Бакъда, цхьа хIама дагардалац цун (из хIама дар вай бувнаш бола бохам цун баьр а) Цо а дита мегар цIаьхха шоай совхоза агрономо аьнна дош кхы теркал ца деш, нагахьа санна кIоарго маIан долаш из хиннадецаре, вешта аьлча цхьа кIийле йолаш. Дукха ха йоацнаш дар из. «Тхо, хьакимаш дIадоахе а бел-м Iоюлларгьяц оаша» — аьлар совхоза керттерча агронома, хIара гектара тIара планагIа чуэца дезачоа механизатораш раьза ца хилча.

Фу яхалга да из? Из да: арендах болх бой а на бой а — тха карара даргдац шо яхалга. Цу цхьан агронома уйланца нигатаца хинна Iац цу тайпара арендаца дувзаденна хIама. Цудухьа цун цIи а яккхац е из бехктокхаме озийтар духьа яздеш а дац яр мугIараш. Юртбоахаме къахьегача лохехьарча а лакхехьарча а хьакимашта, специалисташта юкъе цу тайпара уйла йоацаш саг лаха атта да тахан, лаьтта цу тIа болх берий, из «бел» бе йоллаерий карааха доладеннача хана. «Бел-м карарьялийта а хала яцар, бакъда; доал карара далийта хала да. Из мара кхы бахьан дац аренда гIулакх лерттIа дIа ца дохийтар. ВIалла чоалхане бац цун чулоацам а. Тракторист администратора карарвала гIерт. Вокхо валийтац. Хьалха мо приказ теха балхара дIаваьккха Iоткъам бе йиш яц механизатора, нагахьа санна из саг арендни коллективаца вале. ХIана аьлча, коллективо ше бехктокхаме оз цу тайпара саг. МалагIа низ бус администратора кара ахархо - арендатор ший Iоткъама команда а массаза кIала лоаттавергволаш? Цхьаккха низ бисац, арендах цун дог экккаргдола хIама вIаштIехьдаккхар мара.

Цу гIулакхаца дувзаденна да вай дувца масал а. Совхозо кхедаьчул 1,5 — 2-зза дукхагIа хьувкъам а кхебе беза оаш, хIаьта пхе-ялх тайпара ялаташ а кхеде деза, яхача тайпара оттадаьдар совхозо цу арендин бригадацара договор. Дийцача, аьлча хIама а ца хинна, вай лакхехьа аьннача тайпара, Бембулат хьакъаьстар арендни бригадацара. ХIанз совхозни юкъарча бригаде болх беш ва из, шийга аьн-аьннача дIаухаш болх а беш.

— Пайдане дий хьона команда хьисапе деш дола белхаш? хет аз цунга.

— ВIалла пайданегIа дац. Ца воалаш, низагIа беш бола болх маца хиннаб хьадоагIача хIаман а сина-дега а пайдане?

Иштта йоах ахархоша массане а. Нах раьза ба арендана, езаеннай. ХIаьта а цхьайолча моттигашка законах доаггIача тайпара леладац цунцара гIулакх. Хьакимаша а специалисташа а совхозагахьа озабезамаш деш леладу из гIулакх. ДIадахача шера цу совхозерча С. Азиева кулгалдеча арендни коллективо 1500 гектара тIа кхедаьча ялатех бригадана кхаьчар 72615 сом мара хиланзар, хIаьта совхозо из ялат дIа а дехка шийна 202500 сом-цIена пайда бир. Нагахьа санна паччахьалкхено луча маьхах арендатаршка из ялат дехкийта даларе, цар кассе бужаргбар из пайда. Арендатора дIалу мах ший чурча расчетах лу совхозо, хIаьта цунгара хьанийца ялат, дукха лакхагIа болча маьхах паччахьалкхенга дохк. Мичай из нийсхо? Цу тIа, арендаторо кхебу хьувкъам, вай лакхехьа аьннача тайпара, дукха лакхагIа а хила беза совхозе кхебечул. Хьанна везалургва селла хала (къиза аьлча а харц хургдацар цох-м) арендодатель?

Цу тайпара система-м духхьала цу вай ювцача цхьан совхозе хинна Iац. Цу гIулакхо нонагIо юхадет подряда гIулакх массанахьа а. Бембулата яххача тайпара из подрядни аренда леларе, дIагIоргдар гIулакх. Цо йоах: «Аз къахьега дезаш дола лаьтта а хьахоададе сона сайна хеттача боарамах, паччахьалкхен маьхах аз кхедаь ялат согара дIа а эца. Е сайга дохкийта сога из».

Лаьттах дола закон юкъедаьлча кхоачашхила мег Бембулата дагадоаллар. Керттера дар цунга долаш а да — ахархочун специальности, лаьттанцара мутIахьали. Уж мо нах ба тахан кхашка эшараш. «Бел-м» цо иштта а Iаюлларгьяц. Ахархочун законах йоагIа бокъо мара хIама эшац цунна.

М. КАРАЕВ.

партийни организацеша мара оттабац. Республикански хоржамий комиссе заседане белгалдаьккхад, шоай лоIаме кандидаташ оттабе бокъо лу 50-чел совгIа коммунист волча парторганизацешта, аьнна. КIезига коммунисташ юкъебоагIача парторганизацеша кандидатураш оттаю парте райкомаша, е горкомаша вIаштIехьйоахача кустови собранешка. Йоккхача парторганизацешка съезда делегаталла кандидат оттаве йиш я цехови парторганизацешка гIолла, цу организацей викалий собране е коммунисташта мегаргйолча кхыча форме белгалбаьхача кандидатурай спискагIа.

Собрани йолча хана моллагIча коммуниста оттадаь доазув доацаш бокъо лу кандидатура оттае, е отвод яла, цу даькъе ший яр а. Цига оттабе бокъо я цу парторганизаце учете латташ боаца парте членаш. Кандидаташ оттабечеи бувцачеи хана Iалашде деза цар политически а моральни а гIулакхашта боагIа мах белга, уж шоайла лерттIа къовсалулга, альтернатива хулга.

ХIара юххьанцарча парторганизаци, коммунистий вIашагIтехача е кустовой собране цхьа кандидатура мара оттае бокъо лац. Кхаж тассара форма (гуччахьара, е къайлагIа) собране хорж.

Кандидатура оттаьлга лоархI кхыча кандидаташка диллача дукхагIа тIехьа кхаж тессар, нагахьа санна, собрани из де бокъо яле собране доакъошхоех ахнел дукхагIчар тIехьа кхаж тессар. Собрани из де бокъо йолаш лоархI, нагахьа санна, парторганизаце (е массехк парторганизаце) КПСС члений списочни составах ахнел дукхагIчар цига дакъа лаьца дале.

Нагахьа санна, царех цхьан кандидата тIехьа эшшача боараме кхаж тесса беце е собрани из де бокъо йолаш хиннаеце, уж овттабар вIаштIехьа ца даьнналга лоархI, хIаьта парте райкома, горкома еннача бокъонца из шозлагIа чакхъяккха йиш я.

Парторганизаце (е парторганизацешка) учете латтача КПСС члений дукхал, собране дакъа лаьца коммунисташ, цига бийна а тIехьа кхаж тасса оттабаь а бола кандидаташ, хIара кандидата тIехьа кхаж тассара хьокхам белгалбаьккха дола коммунистий собранера протокол парте райкоме, горкоме е окружной комиссе ...та из района, города е округа ерригача партийни организацешка дIакхоачийт. Цар коммунисташ делегаталла кандидаташца вIашагIкхеталга вIаштIехьдоах, округа парторганизацешта кандидата политически, моральни, гIулакхацара оамалех йола информаци ялара хьакъехьа йоакхо ю. Партийни организацеш шоай кандидатура хьаллацийтар духьа кхыча парторганизацешка болх бе йиш йолаш я.

Округашка хоржамий комиссес тIахьожам а лоаттабеш окружной комиссеш вIашагIъехк. Цар дукхал а персональни а состав парте райкомаша, горкомаша чIоагIъю, хIаьта массехк район, город чулоацача округашка — парте райкомий, горкомий представленегIа республикански хоржамий комиссе.

Хоржамаш вIаштIехьдахара болх парте райкомаша, горкомаша чакхбоах. Окружной хоржамий комиссе юххьанцарча парторганизацешка хоржамаш чакхдахара тIехьа тIахьожам лоаттабу, округе гIолла хоржамий бюллетена текст чIоагIъю, бюллетенаш кийчделга, царца юххьанцара партийни организацеш Iалашъелга вIаштIехьдоаккх, округе гIолла хоржамий хьокхамаш белгалдоах.

КПСС съезда делегат хоржаш къайлагIа кхаж тассара долча бюллетена юкъехьу округа юххьанцарча организацешка мел оттаваь вола кандидат. Бюллетена тIа белгалйоаккх кандидата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, из фу болх беш ва, мичахьа балха ва.

Кандидат бюллетена юкъевахьара кIийле лоархI из оттаваьча собранера протокол, письменни (телеграфни) форме дола кандидат раьза хиларах дола каьхат.

Кандидат округе кхаж тасса болабалалехьа, бакъда, хоржамий комиссе оттаяьча ханал тIехьа доацаш ший кандидатура юхаяккха йиш йолаш ва. Кандидат оттаваь йола партийни организаци миччa хана, бакъда оттаяьча ханал тIехьа доацаш шоай кандидатура юхаеха йиш йолаш я.

Хоржамий округа доазошка юххьанцарча (юххьанцарчар санна бокъо йолча цеховий) партийни организацешка къайлагIа кхаж тоссаш съезда делегат харжара дола хоржамаш чакхдоах, из ду кулгалдара партийни органаш харжара дола хоржамаш дара инструк... [illegible] иштта партийни [illegible] секретара [illegible] дола сводни протокол [illegible] гIаш йолча [illegible] комиссе дIадохьийт [illegible] эцаш дисаьа протоколашта. Протокола тIа белгалйоаккх учете латтача а кхаж тоссача дакъа лаьцача а КПСС члений дукхал, хIара делегаталла кандидата «тIехьа» кхаж тассачар а «духьал» кхаж тассачар а дукхал.

Окружной хоржамий комисси округе гIолла кхаж тассара итогаш вIашагI а техе, округе гIолла сводни протокол а оттадий из республикански хоржамий комиссе дIадохьийт.

Хоржамаш хинналга лоархI, нагахьа санна, округа парторганизацешка учете латтача КПСС членех ахнел совгIа бараша цига дакъа лоаце. Кандидат хержалга лоархI хоржамашкa кхыча кандидаташка диллача дукхагIа тIехьа кхаж тессар, иштта, кхаж тоссача дакъа лаьцача КПСС членех ахнел совгIачар тIехьа кхаж тессар. Цхьаь цхьан кандидата тIехьа ахнел совгIа бараша кхаж ца тессача округашка окружной комиссе решенегIа шозлагIа кхаж тосс, цига бюллетена юкъехьу кхыча кандидаташка диллача дукхагIа тIехьа кхаж тесса ши кандидат. ШозлагIа кхаж тассара хьокхамаш лакхе - белгалъяьккхача порядке белгалду.

Нагахьа санна, округе гIолла хоржамаш ца хиннал-га лоархIе, е цига оттабаь хинначa кандидаташта (цу даькъе шозлагIа кхаж тассача) тIехьа эшшача боараме кхаж ца тоссе, цу мукъача мандата КПСС XXVIII съезда делегат областной конференце хоржаргва.

КПСС XXVIII съезда делегат цхьан округе е цхьан областной, краевой, республикански партийни организаце мара харжа йиш яц. Из кхыча бесса хорже съезда мандатин комиссе цу делегата полномочеш могаергьяц.

Округашка хиннача хоржамех йолча областной партийни конференце хоржамий комиссе докладагIа теркаме эц округашка (округе) хиннача хоржамий итогаш, хIаьта тIаккха, хержача депутатаща XXVIII съезде представлени ю, царна тIехьа кхаж тассара хьокхамий даннешца.

Нохч - ГIалгIай областной парторганизацегара КПСС XXVIII съезде делегаташ харжарах йола республикански хоржамий комисси.

Советски Союза Коммунистически парте УСТАВ

ПРОЕКТ

Газет дешараштa ховш ма хиллара, КПСС кердача Устава проект КПСС ЦК Пленумо йиййцай, хIаьта принципиально мога а яьй. Пленумо тIадиллараргIа, хиннача дискуссе итогашка хьежжа редакционни комиссе а ЦК Политбюрос а тоаяьй Устава проект, хIаьта из документ КПСС ЦК членашка, иштта республикански, краевой, областной партийни комитетий секретарашка дIадахьийтад. Царгара хьакхаьча замечанеш теркалъяьй, хIаьта КПСС Устава проект массанега ювцийтара кепатохаш я.

Советски Союза Коммунистически парти — ше шийна управлени еш йола общественно-политически организаци, цхьатарра уйлаш яраш — коммунисташ шоай лоIамагIа вIашагIкхийтта объединени. Маркса, Энгельса, Ленина илеш творчески деIайоалаяра ларда тIа а латташ, коммунистически перспективагара хьа а йоагIаш, цо шийн де дезар лерхI мехка гуманни, демократически социализма хьаелга, интернационализм, адамий юкъара маьхаленаш чIоагIъелга. КПСС ког гIортолга ю болхлой класса, берригача нахьегамхоша социалистически хьахержачох, хьа а хьокх, лора а ду халкъа хьашташ, шийн политически платформа тIа дукхача къамех латтача советски общества консолидаци е гIерт.

I.

КПСС ЧЛЕНАЛ

1. КПСС член хила йиш я СССР моллагIа гражданин, 18 шу, даьннавале, парте Программей Уставн могадеш, цун цхьан организаце болх беш а членски взносаш дIателаш а вале.

2. Парте берригa членаш цхьатарра бокъонаш йолаш ба. Цар бокъо я: парте чурчен арахьарчен политика, парте чурча гахара дешаш уттаде а паргIатта дувца а, решенеш кийчъеча лакъа лаца, дерригача лагIай партийни органашка — харжа а, харжа хила а, цар балха тIахьожам лоаттабе, моллагIча коммуниста, цун положени мича беса яле а, критика е, моллагIча партийни инстанце заявленеши предложенеши яла, шийн дехара доагIаш дола жоп хьаэца, шоай балха е гIулакхий хьакъехьара дош дувцача хана партийни органа балха юкъе дакъ лаца.

КПСС член хиларо совле лац коммуниста, хIаьта цун граждански . бокъонаштеи паргIатонаштеи доазонаш . а оттадац. Цун бокъо я шоай болх СССР Конституце ларда тIа латташ а социалистически идеяна духьала боацаш а йолча общественни организацей, болампий балха (кхечу) КПСС член хила йиш яц кхьача политически парте латташ.

3. КПСС [illegible] ва общество парте авангардни позицеш IалашъярA, кхьегача коллективашкеи балхача наха юкъеи, паччахьалкхен, кооперативни, общественни организацешка лерригIа цун политически линии чакхъяьккхара тIехьа къовсам лоаттабе, партийни решенеш кхоачашъе, коммунистически идеяш хьаллошаш а царна пропаганда еш а хила, законности общественни морала нормаши юкъа кхоачашъяра хьохкам гIайташ хила.

4. КПСС членалла хьаэлаца индивидуальни [illegible]

КПСС члена, парте волаш дукхача хана цо хьинаре болх баь хилар теркал а деш, юххьанцарча партийни организаце решенегIа, парте райкомо, горкомо из чIоагI а еш, «КПСС ветеран» яха сийлен цIи лу.

5. КПСС член хилар дIадоал юххьанцарча партийни организаце е лакхехьа латтача партийни органа решенегIа парте сий доадеш дола, цун Уставо дIадехарашца тарлуш доаца гIулакхаш бахьан долаш КПСС-ера парте член дIаваьккхача. Уголовни зулам дарах судо бехке лаьрхIа парте член КПСС-ера дIаваккха воагIа приговор законагIа чIоагIденна дIаэттачул тIехьагIа.

Парте член хилар дIадала йиш я КПСС-ере шийн лоIамагIа дIавалара хьакъехьа парте члено лэъмча заявленегIа, из ювц юххьанцарча партийни организаце.

КПСС членалла дIаэдача хана а партера дIаваккхача хана а решени бокъахьа лоархI, нагахьа санна цун тIехьа собрание болаш болча наьха кхаь дакъех шин дакъал кIезигагIа боацараша, цхьабакъда, цу организаце учете латтарех аханел дукхагIа бараша цхьаъ тессача.

Херийча партийни органа состава кхьегоагIаш вола КПСС член партера дIаваккхара хьакъехьара дош дувц из учете латтача е цу органе цунна рекомендаци еннача юххьанцарча партийни организаце. Юххьанцарча организацена хетар теркал а деш, цун викал тIа а волаш, из дош къоастаду хержача органа пленуме, дукхагIа бараш, заседане болчарех кхо дакъа дIга шин дакъа бараши цун членех аханел дукхагIбараши тIехьа бале.

Партера дIаваьккхачун цхьан шера бокъо я, хIаьта хьал хувцалой моллагIча ха-

нех аханел дукхагIбола КПСС членаш тIехьабале.

Делегаташ оттабечен хоржачен хана коммунисташа лакхехьа латтача партийни органий составе хилийта лаьрхIача кандидатурех предложенеш оттаю, царга хьожа уж органаш вIашагIъйохкаш йола конференци, съезд.

Районни, городской, окружной (районашта йийкъа йоацача) партийни конференце делегаташ хорж юххьанцарча организацешка. Городской окружной (районашта йийкъа йолча), областной, краевой конференцей, союзни республикай компартей съездий, КПСС съезда делегаташ хоржилга чакхдоакх юххьанцарча партийни организацеша кандидатураш оттаеш. массаза яхар санна, коммунисташа духхьалара голосовани а еш. Хоржамаш дара порядок белгалъю йоагIаш йолча партийни комитето цу территоре тIарча коммунистех аханел кIезигагIа боацараша еннача предложеней ларда тIа. Из дара референдум е опрос чакхъьйкхха йиш я.

11. Парте хоржаш бола берригa нах, райкомагара доиз лакхехьа хьал цхьан должностe вIаштта пхоза мара харжац. Парте хоржаш йолча органий состав керда яккха е яррига юхахаржа йиш я цар полномочей ха чакхъялалехьа организаце члений кхоалагIча дакъо дIадехарах е хоржаш йолча органа къаьст-къаьстача членаша е берригача членаша шоай лоIамагIа отставке бахара хьакъехьа еннача заявленегIа.

Парте райкомий, горкомий, окружкомий, обкомий, крайкомий, союзни республикай компартей ЦК хьалхара секретараш, КПСС Председатели цун заместителаши хорж йоагI-йоагIача конференцешкеи съездашкеи. Кхаж тассара долча бюллетена тIа дIаязъе йиш я мел дукха яле а кандидатураш. Из деча хана оттаю дIахо йодача хана гIулакхаш тIара уж нах хаьал хьалха юхахаржара порядок.

12. Партийни комитеташ отчет телаш я шоай партийни организацештеи лакхехьа латтача органаштеи. Партийни комитетий бюроша хIара шера пленумашка, хIаьта парткомашеи партийни бюрошеи — юххьанцарча а цехови а партийни собранешка отчеташ тел. Хержача парте органа хIара члено шийн балхах отчет лу ше хержача е цунна рекомендаци яьча партийни организацешта хьалхашка.

13. Решени тIаэцача хана партийни организацеши компетенции декхарийла я цу

хьакъехьа массанена хетар дувца. КIезигагIбарий бокъо я шоай позици хьаллаца, протоколаш тIа шоашта хетар къаьстта дIаязъдайта, къовсаме дешаш шоай организаце юхадувцилга хьадеха е лакхехьа латтача органашта хьалхашка уж оттаде. Цунна цхьана дукхагIбараша тIаийца решени берригнеша кхоачашъяьза яргIоацаш я.

Партийни комитетий исполнительни органашка (президиум, бюро), нагахьа санна тайп-тайпара уйлаш йолаш моттиг нийслой, решене проект юхаювцийта оттаю, хIаьта берригнех кхо дакъа дича шин даькъал кIезигагIбоацараш тIехьабале из тIаэц.

Партийни органий решенеш лохехьа латтача организацеша кхоачашъе езаш я. ТIеххьарчар бокъо я уж решенеш кхоачашъелга социа деш, лакхехьа латтача партийни инстанцешка царна латкъа а аппеляци е а.

14. Парте хоржаш йолча кулгалдара органаша вIашагIйолл шийна карайола цар балха керттерча даькъе аналитически, прогнозно-социологически, консультативни гIулакх деш йола балха аппарат. Партийни аппарат хьаю хоржаш йолча органо шоай собранешка йиййцачул тIехьагIа юххьанцарча партийни организацеша еннача рекомендацей ларда тIа. Партийни аппарата болхлошта доагIаш да къахьегама законодательство.

15. Юххьанцарча партийни организацешеи партийни комитеташеи, парте кадрови политика кхоачаш а еш, коммунисташ парте боацараши хьадда йолча паччахьалкхен, боахама участкашка, общественни балха тIа хьожабара рекомендацеш тел. Политически методагIа болх а беш цар чакхдоакх доагI-доагIача гIулакхашка уж хоржилга е хьожабелга, шоай балхах коммунисташа ечa отчеташка ладувгI. Цу хана яь выводаши рекомендацеши массанена дIайовзийт.

16. Партийни организацей бокъо я паччахьалкхен законашка хьежжа шоай средствах е кхьача организацешца цхьана газеташ, журналаш, бюллетенаш, пропагандистски, справочно-информационий, кхьйола материалаш арахеца, йоагI йоагIаш йола реданцеш вIашагIйохка, хIаьта иштта телерадиовещание студи вIашагIйолла. Партийни массови информацие средстваш болх беш я цар кулгалхой чIоагIбеш йолча партийни комитетий хьалхалеца. «Правда» газета керттера редактор чIоагIду КПСС Центральни Комитета Пленуме.

III.

ПАРТЕ ОРГАНИЗАЦИОННИ СТРОЕНИ

17. КПСС вIашагIйоал производственни территориальни [illegible]

тIвашкен нах бахача моттигашкен политически а ор-[illegible]

контрольно - ревизионни комиссе а. Партийни комитета решенегIа е кхоалагIча даькъал кIезигагIа боацаш коммунисташ вIашагIкхеташ йолча юххьанцарча организацеша дIадехарагIа гулъю аргIана йоаца партийни конференци.

Юххьанцарча партийни организацешта хетар теркал а деш, районни городской партийни комитето хорж райкома, горкома бюро, секретараш, вIашагIйол шийн аппарат, материально-финансови база. Райкомо, горкомо регистраци ю юххьанцарча партийни организацешта, царна эшаш дола гIо ду, коммунистий учет лелаю.

Парте райкомаша, горкомаша координаци а ю лостам а тел юххьанцарча парторганизацей балха, гIо ду нахацара цар бувзамаш чIоагIдара, царца цхьана парте политикен решенеши дIайовзийт, къахьегама коллективашка а гражданаш бахача моттигашка а уж кхоачашъяра болх вIаштIехьбоаккх, общественно-стага дувцийта хьадда дола социально - экономически, культурни, кхьдола дешаш уттаду, уж кхоачашдара новкъостал ду.

22. Краевой, областной, окружной партийни организацеша дакъа лоац парте политика кийчъеча, хIаьта края областа, округа доазонашка из кхоачашъяра болх бу. лакхехьа латтача партийни органий соцамаш кхоачашделга вIаштIехьдоах.

Краевой, областной, окружной партийни организаце лакхехьара орган я партийни конференци. Конференце пхе шера лаьрхIа хорж парте краевой, областной, окружной комитет, хIаьта иштта Контрольно-ревизионни комиссе а. АргIана йоаца конференцеш гулъю йоагI-йоагIача комитета решенегIа е цу организаце берригача членех кхоалагIа дакъа бараша дIадехарах.

Конференцеша, хIаьта иштта эшаш хиларга хьежжа гулъеш йолча, бакъда кIезигагIа йиъга а шера шоза, партийни комитетий пленумаша кийч а ю паччахьалкхен Iадала органашкен бахача нахаген дIа а лу политически, къаман, социальни, экономически, экологически, культурно-нравственни проблемаш регионе къоастаяра программаш. Цига дувц партена чурча вахара, кадрови балха, парторганизаце бюджета, издательски балха дешаш.

Краевой, областной партийни комитеташа шоаш къестаду шоай организаце структура дешаш, райкомаш, горкомаш вIашагIйохкилга а цунна чудоагIаш, эггара йоккхагIйолча юххьанцарча партийни организацешта парте райкома бокъонаш лу КПСС члений учета дешаш леладара.

ЙоагI-йоагIача пленумашка хорж, парте крайкомий, обкомий, окружкомий

Союзни республикай коммунистически партеш

24. Союзни республикай коммунистически партеш КПСС Программаи Уставеи доазонашка шоай лоIамагIа болх беш я. Цар кийчду шоай программни а нормативни а документаш, царга хьежжа шоаш къестаду организационни, кадрови, издательски, финансови боахама дешаш, паччахьалкхен гIирсаш хьалдара, республикаш социально - экономически, культурни дегIайоалаяра сферe политически никъ чакхбоаких, гражданий политически консолидацена, къамаий интернациональни хьашташ вIаший тарадара тIехьа хул, хьабу интернационалистически сакхетам. Союзни республикай компартеша бувзам лоаттабу кхыча, цу даькъе доазол арахьарча а, партешцеи общественни боламашцеи.

КПСС ЦК Президиумей комиссейи союзни республикай компартешта йоагIаш йола, принципиальни решенеш, ювц цар [illegible] викалаш юкъе я болаш. Нагахьа санна тIаийцача решенена раьза ца хуле союзни республикай компарте Центральни Комитет бокъо йолаш я къовсаме дола дешаш дувцара КПСС ЦК Пленум гулъелга хьадеха.

25. Союзни республика Коммунистически парте лакхехьара орган я цун съезд. АргIанара съезд гулъю кIезигагIа гуллйча а пхе шера цкъа. Цо белгалбу политически никъ, ювц Центральни Комитета, контрольно-ревизионни комиссе отчеташ, хорж цу органий керда состав, чIоагIъю Контрольно - ревизионни комиссех йола положени, хIаьта иштта могаю КПСС лакхехьарча органий составе республика КомпартегIара йохийта кандидатураш. Съездашта юкъерча хана гулъе йиш я республикански партийни конференци.

СССР Гераэащарча Ниэашкара КПСС организацеш

26. СССР Гераэащарча Ниэашкарча партийни организацей болх вIаштIехьа боких КПСС ЦК Устава а КПСС ЦК чIоагIдеш долча документий а ларда тIа.

СССР Гераэащарча Ниэашкарча партийни балха кулгалделга кхоачашду партийни органашкен юххьанцарча партийни организацешкен гIолла. Партийни комитеташеи юххьанцарча партийни организацешеи дешаш къестаду воении советашца, командирашца, политорганашца айхха вIаший бувзам а лоаттабеш. Воински коллективай вахара а балха а шоаш еш йола влияни цар ю армейски коммунисташка гIолла. СССР Гераэащарча Ниэий лакхехьарча партийни органа КПСС ЦК комиссе яраш санна бокъонаш я.

Гераэащарча Ниэий коммунисташ территориальни партийни организацей кулгалдара органий составе харжа а хержа хила а йиш йолаш ба. Районни, город-

КПСС Центральни Комитето:

— КПСС съездий а конференцей а решенеш практически кхоачашъелга вIаштIехьадоакх:

— чурчен арахьарчен политика чулоацама хьакъехьа предложенеш кийч а ю СССР халкъа депутатий Съездашка а СССР Лакхехьарча Совете а ювцийта увтта а ю;

— КПСС кадрови политика чакхйоах:

— вIашагIъехк парте учрежденеши предприятеши, хIаьта цар балха тIахьожам а лоаттабу;

— кхыча партешка леладеча гIулакхашка КПСС викалал ду.

31. Пленумашта юкъерча хана политически организационни дешаш къестадара Центральни Комитето шийн составах хьахорж КПСС ЦК Президиум. Цун дукхала состав чIоагIъю КПСС съездо. ЦК Президиума юкъе боагIа карарча гIулакхашка хьежжа КПСС Председатели цун заместителаши, союзни республикай компартей кулгалхой.

КПСС ЦК Президиумо решени дIайохьийт шийн цIерагIа партийни организацешка кхоачашъяйта. Эггара лоархIамегIа долча политически дешаех йола решенеш Президиумо чIоагIъейта увттаю КПСС ЦК Пленуме.

ЦК Президиумо хIара шера шийн балхах йола отчет тел КПСС ЦК Пленума.

КПСС вIашагIъехк цун балха керттерча лостамашта йола массэзара комиссеш. Уж вIашагIйоахк КПСС ЦК Пленуме ЦК членех, хIаьта иштта советникаш санна чIоагIбеш болча кхыча коммунистех. Комиссешта керте латт КПСС ЦК Пленумо хоржаш бола КПСС ЦК секретараш, хIаьта шоай компетенце доазонашка решенеш тIаэца бокъо я цар. КПСС ЦК а цун комиссешка а хаддаза болх

беш болча коммунисташа партийни средствах алапи ийду.

Комиссей кулгалхоех вIашагIъйоал КПСС ЦК Секретариат. Цо лостам тел ЦК комиссей балха, вIаштIехьдоакх парте чухь Центральни Комитета, цун Президиума, комиссей решенеш кхоачашъелга, лостам тел ЦК аппарата балха.

Центральни Комитета Пленумашта юкъерча хана цун органий балха кулгалду КПСС Председателеи Председатела заместителаши.

32. КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе шийн Пленуме хорж бюрои итт шерал кIезигагIа партийни стаж йоаца цун сопредседателаши.

Центральни контрольно-ревизионни комиссе. КПСС съездо чIоагIъеш йола положени кулгала а лувцаш, тIахьожам лоаттабу парте чухь программни документаши КПСС Устави, партийни съездийи конференцейи решенеш кхоачашъяра тIехьа, тIахьожам лоаттабу партийни дисциплина лелаяра, партена чурча вахара нормаши . партийни этикеи нийса лелаяра; ревизи ю КПСС бюджетаи КПСС ЦК а цун учреждений, предприятей, издательствай финансово - боахама балха а; партера дIаваккхарах долча дешай хьакъехьарча апелляцега хьож.

33. КПСС ЦК-аи КПСС ЦКРК-аи шинне кIезигагIа йоацаш пленарни заседанеш ю шера, хIаьта яиза яргIоацача хана — цхьана заседанеш а.

КПСС ЦК членаша дакъа лаца йиш я КПСС ЦКРК пленумий балха, хIаьта ЦКРК членаша — КПСС ЦК Пленумий балха юкъе, совещательни голоса бокъо а йолаш.

КПСС ЦКРК хержа бола коммунисташ парте хоржаш йолча кхьча центральни органий состава юкъе боагIаш хила йиш яц.

V.

СОВЕТАШКАРА, ОБЩЕСТВЕННИ ОРГАНИЗАЦЕШКАРЕИ БОЛАМАШКАРЕИ КОММУНИСТАШ

34. КПСС, цун ерригa организацеш болх беш я СССР Конституцеи советски законийи доазонашка. Партийни организацешеи комитеташеи хилийтац функцеш паччахьалкхени боахамеи органашца вIашагIъэелга, парте политически никъ дIахьу цига болх беш болча коммунисташка гIолла.

Парти цхьана гIулакхаш леладеш я демократеи социальни нийсхони позицеш тIа латтача дерригача общественни низашца, духьала я антисоциалистически, националистически, антисоветски низашта. Профсоюзни,

хоржамашта хьалхарча хана [illegible] Конституце ларда тIа а цунга хьежжа а болх беш йолча кхьча общественни организацешцеи формированешцеи, КПСС членаш боаца цар депутаталла оттабаь кандидаташ хьаллаца.

Халкъа депутатий Съездашкеи Советий сессешкеи, общественни организацешкеи кооперативни организацешкеи гулъеш йолча коммунисташ болаш йолча съездашкеи конференцешкеи шоай балха координаци яраи парте влияни чIоагIъяраи, уж вIашагIкхет партийни

КПСС член хиларо совле-лап коммуниста, хIаьта цуьн граждански бокъонаштен паргIатонаштен доазонаш а оттадап. Цуьн бокъо я шоай болх СССР Конституце ларда тIа латташ а социалистически идеина духьала боацаш а йолча общественни организацейн, боламийн балха (юкъе) КПСС член хила йиш яц кхыча политически парте латташ.

3. КПСС член декхарийла [illegible] обществе парте авангарде [illegible] политически Iалашъяра, кхахьегача коллективашкен бахача нах юкъех, паччахьалкхен, кооперативни, общественни организацешка лергIа цуьн политически лини чакхъякхара тIехьа къовсам лоаттабе, партийни решенеш кхоачаше, коммунистически идеяш хьаллоацаш а царна пропаганда еш а хила, законности общественни морала нормаши ниса кхоачашъяра хьокхам гейташ хила.

4. КПСС членалла хьаэцалга индивидуальни порядкагIа демократично а гласно а чакхдоакхх. КПСС членалла хьаэцарах йола решени ю юкъхьанцарча партийни организаце шийн йийллача собране. Собране яь решени хоадам беш я. КПСС-е дапаI дола партийни билет, парте членийн учета порядок КПСС ЦК оттаю.

40 шерал кIезигагIа йоалаш партийни стаж йолча КПСС членаши [illegible] хана а партера дIаволккхача хана а решени бокъахьа лоархI, нагахьа санна цунна тIехьа собране болаш болча нахьа кхаь дакъех шинн дакъал кIезигагIа боацараша, цхьабакъда, цу организаце учете латтарех ахнел дукхагIа бараша кхаж тессача.

Хержача партийни органа состава юкъебоагIаш вола КПСС член партера дIавак-[illegible] ца учете латтача е цу организаце цунна рекомендаци енначa юкъхьанцарча партийни организаце. Юкъхьанцарча организацена хетар теркал а деш, цунн викал тIа а воллаш, из доши къоастаду хержача органа пленуме, дукхагIа бараш, заседание болчарех кхо дакъа дича шин дакъа бараши цуьн членех ахнел дукхагIбараши тIехьа бале.

Партера дIаваьккхачун цхьан шера бокъо я, хIаьта хьал хуэцалой моллагIча хана а парте контрольно-ревизиони органе апелляци яла. Апелляцега хьеж из хьакхаьчача дийнахьа дена шин беттал дукхагIа ха ллалехьа.

Партийни дисциплинен этикен толхаярах парте членашта партийни кхетам балара а новкъосташха критика еш воздействи яра а тайпара бехк бу, порицани е выговор кхайкаю.

II.

ПАРТЕНА ЧУРА ДЕМОКРАТИ

6. КПСС яхаш а болх беш а я идейни общности партийни новкъосталлен ларда тIа, парте барийн Iаьдал, массе оагIорахьара партена чурча гIулакхийн демократизм коммунистийн сакхстамеча дисциплинацея организованностацен цхьана таръяра самоуправлене принципаш тIа латташ.

Парте чухь Iалашду хетар дIаала паргIата хулга, тайп-тайпара хетараши платформаши вIашийн таръелга, гуччахьа критикен самокритикен елга. Къаьст-къаьстача организацейн, бIарчча хьаййцача КПСС доазонашка партен мехкен вахара актуальни дешаех дискуссеши референдумаши е йиш я, хIаьта цар итогех — йоагIIаш йола решенеш тIаэц.

7. Партийни организацеш шоай лоIаме я шоай чура вахари болхи вIаштIехьбаккхара. Цар решенеш, нагахьа санна уж КПСС программин де лерхIараштен Устава нормаштен духьала еце, персональни дешашта йолча решенешкара дIаиккхараш, лакхехьа латтача органаша хувга йиш йолаш яц.

8. Партийни организацейн комитетийн болх демократически методегIа бу, коллективноста хьисапе вIаштIехьбоах, субъективизми единовластии юкъе а йоацаш. Решенеш кийчъеча а тIаэцача а хана коллегиальность уж кхоачашъяра коммунистийн шоай болча бехктокхамна таръеш я.

Партийни органаша вIашагIйохи балха керттерча лостамегIа йола массазара комиссеш, хIаьта нитта хьаю ханна йола комиссешн балха группаши, пайда эц штате боацача хьисапе коммунисташи кхыбола гражданаши шоай балха юкъеозара кхыча формаех.

9. Парте организацеш, кулгалду органаш, цар аппарат гласно болх беш я. Партийни решенешка хьежжа партийни собранеш, конференцеш, съездаш, комитетийн бюрой заседанеш йийлла хулийтилга, цига партийни прессо дакъа лоацилга Iалаш а деш, коммунисташтей парте боацараштей шоай балха хьакъехьа хан-ханахьа информаци тел массави информаце средствашка а кхыча каналашка а гIолла. Коммуниста бокъо я шоай юкъхьанцарча партийни организаце бюро е паркома заседанешка хила. Хержача партийни органа членаши паргIатта хила йиш йолаш ба царна отчет телаш йолча органийн заседанешка, цу даькъе партийни комитета бюро а йолаш, хIаьта нитта парткома а цуьн аппарата а кара долча документех пайда эца бокъо а я.

10. Парте ерригга кулгалду органаш хоржаш я. Уж хорж кандидатураш шерра ювцаш а коммунисташта хетар ма могга чIоагIагIа теркал деш а, дукхагIча даькъе альтернативни ларда тIа, къайлагIа кхаж тоссаш.

Хоржамаш долча хана парте членийн бокъо я боарам боацаш дукха кандидатураш оттае, цу даькъе шоай яраш а. Кхаж тоссилга чакхдоакхх хIара кандидатурах къаьст-къаьста. Хержараш лоархI кхыча кандидатачка диллача эггара дукхагIа тIехьа кхаж тесса кандидаташ, бакъда, собране дакъа лоацарех конференце, съезда делегатех, партийни комитета е кхыча хоржаш йолча органа чле-

хIалха юхахаржара порядок.

12. Партийни комитеташ отчет телаш я шоай партийни организацешта лакхехьа латтача органашта. Партийни комитетийн бюроша хIара шера пленумашка, хIаьта партикомашен партийни бюрошен — юкъхьанцарча а цехови а партийни собранешка отчеташ тел. Хержача парте органа хIара члено шийн бал-[illegible] цунна рекомендаци елча партийни организацешта хьалхашка.

13. Решени тIаэцача хана партийни организацейн комитеташи декхарийла я цу

16. Партийни организацей бокъо я пачхьалкхен дационашка хьежжа шоай средствах е кхыча организацена цхьана газеташ, журналаш, бюллетенаш, пропагандистски, справочно-информациони, кхыйола материалаш арахеца, йоагIIаш йола редакцеш вIашагIйоха, хIаьта нитта телерадиотецане студи вIашагIйолла. Партийни массови информаце средстваш болх беш я цар кулгалхой чIоагIбеш йолча партийни комитетийн хьалхалениа. «Правда» газета керттера редактор чIоагIбу КПСС Центральни Комитета Пленуме.

III.

ПАРТЕ ОРГАНИЗАЦИОННИ СТРОЕНИ

17. КПСС вIашагIйоал производственни территориальни белгалонегIа демократически централизма принципа ларда тIа, хIаьта укх тайпара структура йолаш а я. юкъхьанцара, районни, городской, окружной, областной, краевой партийни организацеш, союзни республикай компартеш. Укх территоре тIара коммунисташ вIашагIтохаш йола партийни организаци цунна чуйоагIача организацешка диллача, лакхехьа латташ я.

Нагахьа санна эшаш але, вIашагIйохка а болх беш хала а йиш я партийни организаце секретарийн советаш, партийни клубаш, теоретически семинараш, дискуссионни центраш, хьалташка а проблемашка а хьежжа коммунисташ вIашагIтохаш йола партийни балха кхыйола формаш. КПСС программни установкай ларда тIа цар дувц тайп-тайпара дешаш, царех йола шоай позици хьакъю, моллагIча боараме йолча партийни комитетана ювцийта оттаю предложенеши проекташ.

КПСС-е хила йиш яц шийн чура организаци а дисциплина а йолаш, парте программни де лерхIараща тарлуш йоаца идейни установкаш йола фракци.

Парте юкъхьацара организацеш

18. Парте ларда я юкъхьанцара организацеш. Уж вIашагIйохи КПСС кхаь членал кIезигагIа боацаш нах болча, уж болх беш е бахаш болча моттиге.

Юкъхьанцарча партийни организацена шоай составе вIашагIйохка йиш я партийни группаши цехови организацеши. ТIехьхьаръяраща царна чубоагIарийн дукхалга хьежжа парте райкома, горкома бокъонагIа КПСС членстеаца дувзадена дешаш леладе юкъхьанцарча организаце бокъо яла йиш я.

Шоай балха хьадлача декхарашкен хьалашкен хьежжа юкъхьанцарча партийни организацеша шоаша къестаду парте хьаэцарен КПСС членал соцадарен, шоай структура, балха лостамаши методаши, собранеш яра ханаши порядоки белгалъяра, политически акцей, финансови балха дешаш, гIулакхаш дIа-юха леладу советски общественни организацеща.

Юкъхьанцарча партийни организацена пропаганда а ю, вахаре кхоачаш а ю парте идеяш, цуьн решенеш, социальни йийсхон принцип лорaю, къахьегама коллективашкен нах бахача моттигашкен политически а организаторени а болх бу, самоопределене демократически механизмага гIолла кадрай балха, экономически социальни дешаш къоастадара шийн влияни ю.

Юкъхьанцарча партийни организацей бокъо я моллагIча партийни органа решенех шийна хеттар дIаала, хIаьта цу дешах доагIа жоп дала из декхарийла а я.

19. Юкъхьанцарча партийни организаце керттера орган я юкъара собрани (конференци), хIаьта из правомочни лоархI, нагахьа санна КПСС членех (делегатех) ахнел дукхагIбараш тIа бале, хIаьта отчеташи хоржамаши долча хана — кхаь даькъах ши дакъа бараш.

Собране (конференце) текущи болх бара хорж шин-кхаь шера лаьрхIе исполнительни орган — партийни бюро (комитет), цуьн секретарь. 15 коммунистал кIезигагIа нах чубоагIача партийни организацешка, собране оттаьча хана а порядкагIа а хорж партийни организаце секретари цуьн заместители, партийни группашка — партгрупорг.

Юкъхьанцарча партийни организаце секретарь администрацеца, самоуправлене органаца, къахьегама коллективе а цуьн доазонел арахьа а общественни организацешца леладеча гIулакхашка цуьн викал ва. Коллективера секретарь мукъаваллийтара хьанъехьара дош партийни собране (конференце) дувца дезаш да.

20. Юкъхьанцарча партийни организацей балха финансировани яра, кхыча балхех мукъабоалийта болхлой лелабар а чудоагIаш, бокъо лу членски взносех хьачуйоагIа средствай 50 процентага кхоачаш дIаяхийта.

Парте районни, городской, окружной, областной, краевой организацеш

21. Юкъарчал доацаш юкъхьанцара партийни организацеш вIашагIтохаш йола районни городской партийни организацеш парте оморни структурни звено я. Йоккхача городашка районни организацеш вIашагIхета йиш я городской партийни организацешка.

Районни, городской партийни организаце лакхера орган я конференци. Конференце хорж нхе шера лаьрхIе районни, городской партийни комитет, хIаьта нитта [illegible] хIаьта нитта эшаш хиларга хьежжа гулъеш йолча, бакъда кIезигагIа йича а шера шозза, партийни комитетийн пленумаш кийч а ю паччахьалкхен Iаьдала органашкен бахача нахаген дIа а лу политически, къаман, социальни, экономически, экологически, культурно-нравственни проблемаш регионе къоастаяра программаш. Цига дувц партена чура вахара, кадрови балха, парторганизаце бюджета, выдвиженски балха дешаш.

Краевой, областной партийни комитетана шоаш къестаду шоай организаце структура дешаш, райномаш, горкомаш вIашагIйохилга а цунна чудоагIаш, эггара йоккхагIйолча юкъхьанцарча партийни организацешта парте райкома бокъонаш лу КПСС членийн учета дешаш леладара.

ЙоагI-йоагIача пленумашка хорж, парте крайкомийн, обкомийн, окружкомийн бюро, секретараш.

23. Районни, городской, окружной, областной, краевой партийни организацей контроль-ревизиони комиссеша хорж бюро, нхе шарал кIезигагIа партийни стаж йола комиссе председатель. Контрольно-ревизионни комиссе къестаду партийни дисциплина чIоагIъярца партийни этика нормаш коммунисташа лораяца дувзадена дешаш, ювц парте членийн апелляцеш, партийни бюджет кхоачашъяра тIахьожам лоаттабу. Контрольно-ревизионни комисси болх беш я районни, городской, окружной, областной, краевой партийни конференце чIоагIъяьча положенега хьежжа.

[illegible] Низашкарча партийни организацей болх вIаштIехьа боних КПСС ЦК Устава а КПСС ЦК чIоагIдеш долча документийн а ларда тIа.

СССР Герзашцарча Низашкарча партийни балха кулгалдерга кхоачашду партийни органашкен юкъхьанцарча партийни организацешкен гIолла. Партийни комитеташен юкъхьанцарча партийни организацешен дешаш къестаду военни советашца, командираша, политорганашца вIаьхха вIашийн бувлам а лоаттабеш. Военски коллективай вахара а балха а шоаш еш йола влияни цар ю армейски коммунисташка гIолла. СССР Герзашцарча Низийн лакхехьарча партийни органа КПСС ЦК комиссе яраш санна бокъонаш я.

Герзашцарча Низийн коммунисташ территориальни партийни организацей кулгалдара органийн составе харжа а хержа хила а йиш йолаш ба. Районни, городской, окружной, областной, краевой партийни конференцей, союзни республикай компартей съезде делегаташ хорж воисковой доакъойн объединенейн партийни конференцешка, йоагI-йоагIача партийни комитетана белгалъяьча викалийн нормашка хьежжа.

Эскарен Флотей партийни организацешкара КПСС съездийн ерригсоюзни партийни конференцей делегаташ хорж военни округай, бIуний группай, флотий, объединеней, Герзашкарча Низий тайпай партийни конференцешка.

Белгалдаккхар. КГБ бIунашка, чурчен машиналькъен бIунашка партийни болх бу Герзашцарча Низашка бечча тайпара.

IV.

КПСС ЛАКХЕХЬАРА ОРГАНАШ

27. Советски Союза Коммунистически парте Лакхехьара орган я съезд. АргIанара съездаш гулъю КПСС Центральни Комитето кIеэнгагIа гулйича а пхе шера цкъа. Съезд гулъяра хьахьехьара решени, ден повестка, викалийн норма дIакхайкаю съезд хилалехьа кхаь беттал тIехьа ца йоаккхаш. Центральни Комитето кепатох съезде дувца оттадаьча керттерча дешаех йола тезисаш.

КПСС аргIана йоаца съезд гулъю Центральни Комитето шийн инициативагIа е берригача коммунистех кхоалагIча даькъал кIезигагIа боацараш вIашагIъяххеташ йолча партийни организацеша дIаделхаргIа. Съезд гулъю шин бетта йолча хана, хIаьта правомочни а лоархI, нагахьа санна парте берригача членех ахнел кIезигагIа боацрашкара викалаш цига бале.

Нагахьа санна аргIана йоаца съезд Центральни Комитето гул ца йой из елга дIадихача организацеша аргIана йоаца съезд гулъяра, парте ЦК яраш санна бокъонаш а йолаш, организационни комитет вIашагIйолла йиш я.

28. КПСС съездо:

— ладувгI Центральни Комитето а Центральни контрольно - ревизионни комиссе а отчеташка, царех соцамаш тIаэц;

— тIаэц парте Программей Устави, царга хьож, уж хувца а хувц;

— партийни строительства, идеологически балха, КПСС чурчен арахьарчен политика даькъе парте никъ белгалбу;

— хорж КПСС Председатели цуьн заместителаши, цу цхьан ханна уж КПСС ЦК членалла а хоржаш;

— хорж КПСС Центральни Комитети Центральни контрольно - ревизионни комиссии.

29. Съездашта юкъерча хана КПСС Центральни Комитето эшаш хиларга хьежжа гулъю парте политикай практически балхей сихха къоастаде деза дешаш дувцара КПСС ерригсоюзни конференци.

Конференци правомочни я КПСС Центральни Комитета а Центральни контрольно - ревизионни комиссе а балхах йолча отчеташка ладувгIа, цар состав цхьадолча даькъе (съездашта юкъерча хана кхоалагIча даькъалга кхоачаш) юхахаржа, КПСС программни документийн доазонашка партена эша кхыйола решенеш тIаэца, парте Устава хувцамаш юкъедахьа.

Ерригсоюзни партийни конференце делегаташ хорж КПСС съезде бохийтараш хоржача порядкагIа.

30. Съездашта юкъерча хана парте балха кулгалду КПСС Центральни Комитето.

V.

СОВЕТАШКАРА, ОБЩЕСТВЕННИ ОРГАНИЗАЦЕШКАРЕИ БОЛАМАШКАРЕИ КОММУНИСТАШ

31. КПСС, цуьн ерригга организацеш болх беш я СССР Конституцен советски [illegible] доазонашка. Партийни организацешен комитеташен хилийтац функцеш паччахьалкхени боахамой органашца вIашагIъэелга, парте политически никъ дIахьу цига болх беш болча коммунисташка гIолла.

Парти цхьана гIулакхаш леладеш я демократен социальни йийсхони позицеш тIа латтача деррига общественни низашца, духьала я антисоциалистически, националистически, антисоветски низашта. Профсоюзии, кагирхой, кхыча общественно - политически организацешцара массови боламашцара шийн гIулакхаш политически вIаши гIулакхаш леладара а партнерства а принципех, кхычарна хетар теркалдара принципех.

33. Кхыйола общественно-политически организацеш а санна КПСС къовсам лоаттабеш я обществе паргIатта хоржамаш а деш, политически лидерство яккхара тIехьа, хIаьта нитта кхыча формашка гIолла советски гражданаша шоай лоIам бар хьа а хьоаххаш. Партийни организацеша кийч а ю кепа а тох шийн хоржамашта хьалхарча платформана, коммунисташта рекомендаци лу халкъа депутаталла кандидаташ оттабара, царна гIо ду хоржамийн кампани вIаштIехьйоаккхача

Партийни организацеш хоржамашта хьалхарча хана барта [illegible] я Конституце ларда тIа а [illegible] хьежжа а болх беш йолча кхыча общественни организацешцей формированешцей, КПСС членаши бола цар депутаталла оттабаь кандидаташ хьаллаца.

Халкъа депутатий Съездашкен Советий сессешкен, общественни организацешен кооперативни организацешен гулъеш йолча коммунисташ болаш йолча съездашкен конференцешкен шоай балха координаци яран парте влияни чIоагIъяран, уж вIашагIйохет партийни группашка. Партийни группаша советски законаша, йоагI-йоагIача партийни комитетий решенеша яхар ду.

36. Партийни организацеш юкъхьанцарча партийни организацешен кагирхошца беча балха кое гIортолга ю ВЛКСМ-ах, социалистически оагIув хьаллоацаш йолча кагирхой кхыча организацеех. массе оагIорахьара гIо ду цар кагирхошта кхетам луш беча балха, уж къеува КПСС кагирхой политика кийчъеча а чакхйоаккхача а. Партийни комсомольски организацешта юкъера гIулакхаш идеяш юкъара хилара. Кагирхой Коммунистически Союза организационно шийн лоIаме йолга могадара, аIаши лоархIаши новкъосташха тешаш хилара ларда тIа латт. Парте ВЛКСМ лерхI шийн мугIараш хьалдизара гаргагIа йола резерв санна.

VI.

ПАРТЕ ДОАЛАХЬЕИ АХЧАН СРЕДСТВАШИ

37. КПСС а цуьн организацей а болх финансовни материально - технически ресурсашца Iалашбу парте доходийн чотагIа.

Парте доалахьеи ахчан средстваши парте юкъара руэкъа да. КПСС шийн доалахьа хила бокъо йола объекташ я зданеши сооруженеши, партийни издательстваш, цар состава чуйоагIача периодически изданей доалахьара хIамаши типографеши, предприятеши кхыйола доалахьара хIамаши, хIаьта нитта членски взносех, парте предприятеех хьайоагIача доходех, кхыйолча поступленеех хьахула ахчан средстваш а.

Партийни бюджет, моттигерча партийни организацешкара ера отчисленей нормативаш, средстваш дIа-юха екъара порядок КПСС Центральни Комитето Пленумо чIоагI а ю кепайоазон тIа ара а йоах.

Парте членашта доагIаш дола хIара бетта дIатела взносаш укх боарамех оттаду:

доходаш 70 сомага кхоачаш хилча — 10 кеп.;
71—100 сом—20 кеп.;
101—150 сом—30 кеп.;
151—200 сом—1 процент;
201—250 сом—1,5 процент;
251—300 сом—2 процент;
301—350 сом—2,5 процент;
350 сомал тIех хилча — 3 процент.

Болх беш болча коммунисташа - пенсионераша членски партийни взносаш тел къаьст-къаьста пенсеней алапеней тIера.

38. Союзни республикай компартеша, краевойи областнойи партийни организацеша шоай лоIамагIа лелаю шоай бюджет, самофинансированега довлар Iалашдеш йола доходаш дукхагIа хилийта а гIерташ, кIестаду структурно-штатни а финансови а дешаш. Мегабеш ба парте предприятешен учреждененшен пайдабеш бу боахама а коммерчески а болх, политически балха хьаштанцен советски законодательствацен из тарлуш бале.

Моттигерча партийни а контрольно - ревизионни органаша хан-ханнахьа коммунисташта информацеш тел партийни бюджета лоаттамах а средстваш дIаахийтарах а.

Депутаталла кандидатех

Наьха вахар тоаде хьожаргва

Керттерча дакъе, чакхдаьлнад вай массане сатийса депутаташ харжара дола хоржамаш. Бакъда, 22 апреле цхьайолча округашка юха а хоржамаш чакхдоахаргда. Масала, царех цаI я № 53 йола Горьковски хоржамий округ. Цига НГIАССР халкъа депутаталла кандидат оттаваьчарех ва «Оргтехника» объединене керттерча конструктора отделерча бюро начальник, къона коммунист Сукиев Ибраьхима Махьмад-Гири.

Цун вахара наькъах дувцаш белгалдаккха доагIа, из школа чакхъяьккхачул тIехьагIа производстве къахьега волавалар. 1977 шера «Электроприбор» яхача заводе фрезеровщик волаш болх бу цо. Шийна тIадиллача декхарех дика лоархIавеш, балха тIа моллагIйола чоалхане операци говзанчо санна кхоачашъеш волча Махьмад - Гири къахьегам уллуврча новкъосташа, кулгалхоша ца зувш бисанзар. Цудухьа, цунна тIадуллар керда вIашагIйолла лерхIача моллагIча прибора чоалханегIйола оатхал чертежа тIара хьаелга. ХIаьта цо шийн аргIан цхьаккха тайпара дакхха гIалат доацаш хьайора цу тайпара оатхал. Ишттa дика шийн профессех кхеташ, цул совгIа, конструкторашта шийна ховчча бесса новкъостал де гIерташ вола Сукиев Махьмад - Гири коллективо дешa вахийта лаьрхIар, цо дIахо а цу дакъе теоретически знанеш кIоаргъергйолаш. Из коллектива еннача направленегIа Жукова цIерагIча Харьковски авиационни институте подготовительни отделене деша вода. Цо хержар «сигала лелача аппараташта доал дара системай» факультет.

Из студенчески совета членалла хорж. Цига а факультета морально-нравственни хьал тоадеш, тайп-тайпарча къамех болча студенташта юкъера доттагIал чIоагIдеш къахьег. Цул совгIа, Махьмад - Гири института боксах, каратэх йолча командай составе а голаш дуккхача яхьашка дакъа лоац. ХIаьта цо цу яхьашка дика толамаш а доах. Масала, СССР спорта мастера норма кхоачашъе вIаштIехьдоал цун Бакъда. укхаза хьоахаде деза цо спорте санна дешаре а доккхий толамаш доахаш хиннилга. Цу факультета студентий теоретически дакъе реферат, курсови болх язбараl совгIа, практике говзал хьахьокхаш цхьаццa устройствaш, прибораш вIашагIъехка езаш хулар. Укхаза белгалдаккха деза, факультета студенташа хьаяьча хIамашта юкъе цо хьакхолла прибор, аппарат чоалхане, хоза хьаярца аьтташ хилар. Цудухьа, цо тIехдика институт чакхйоаккх. Гуча бесса дешарах дика кхеташ, хIама хьакхолла говзал йола студент цу институте болх бе вуташ вар.

Бакъда, из къонахчал школа чакхъяккхар духьа эскаре гIулакх де вода. Махьмад-Гири Киевски Краснознаменни ТIема округе ВВС дакъе гIулакх деш хул.

Укхаза цох авиационни электронни оборудованех вола цхьоалагIча класса специалист хул. Цунца цо шийн тIема а политически а говзал лакхъю. Командира заданегIа Афганистане гIулакх де дIабахийта белгалбаьча салташта кIалтохарах латара, бокса говзал Iомаю. Ишттa из тайп тайпарча типагIа йолча самолеташ тIара бIаьзза совгIа парашюташа чукхоссалу.

1987 шера М. Г. Сукиев Даймехка цIавера. Цо цхьан юкъа «Оргтехника» объединене конструктор волаш къахьег. Цул тIехьагIа из керттерча конструктора отдела бюро начальникалла оттаву.

Цул совгIа, балхара мукъача, хана М.-Г. Сукиевс тIема - спортивни клуб вIашагIйолл, цига шоай духовни а физически а оагIонаш чIоагIъю дуккхача кагийча наха. Царех цхьабараш хIанз Советски эскаре сийленца гIулакх деш ба.

Бакъда, хIанз Махьмад-Гири «СОХО» яхача кердача кагирхой хозрасчетни центрана кулгалдеш ва. Цига ханага хьежа доацаш, моллагIчо шийн хьаштдолча дакъе говзал Iомае, наха пайда баргболча тайпара культурни, экономически, къахьега таро лу. Масала, коммерце, спорта, конструировани. гIишлош яра дакъе толаме болх бе йиш я.

Сукиева хоржамашта хьалхарча программа платформах дувцаш белгалдаккха деза, из цун дукха дIаьха доацача, бакъда, дикачох диза долча вахаро хьалхайиккха йолга. Экономически дакъе цунна бакъахьа хет республика дегIаккхувлара программа конкурсни кийлен тIа тIашiцача. Цу гIулакхо таро лургьяр массанена из программа оттаеча дакъа лаца. ишттa цунца хоергдар сихагIа малагIа дакъа дегIаккхувла логи ба нах. Цу конкурсни комиссена кулгалдергa РСФСР Лакхехьарча Совета халкъа депутата Р. Хасбулатовна тIадилла деза. ХIаьта кандидата хетачох, республика регионально хозрасчетага новкъхача предприятешкара, бийдал лучара дIадоладе деза. ХIана аьлча, хIанзалца центро республикера мамогта мехкдаьтта, газ дIайийзай цун метта цхьаккха хIама хьа ца луш, тахан республика экономически шийн лоIаме хулга вIаштIехьдоаккхаш вай долчара дIадохийта мехкдаьтта, ишттa цунах хьаяьча продукце хIара килограмм лоархIаш хила еза. ХIаьта цу гIулакхо вей республика лаьттан ченаш йоассаярал совгIа, гонахьара Iалам хIаландаьд. Цунца Грозне бахача наьха унахцIено толхаьй. Цудухьа М.-Г. Сукиевс шийн программа тIа лерхI 1990 шера экологически кхераме йоача предприятешка гонахьара Iалам бIехдара боарам оттаьча нормага кхаччалца лохбайта. Нагахьа санна, из де ца тугаш предприятеш хуле — белгалъяьха мероприятеш чакхъяххалца цар производство соцайта. Ишттa очистни сооруженеш ца хилараx предприятешта теха гIод моттигерча исполкома бюджете дIахьожадайта.

Шийн мохк, цун къона культура чIоагIа дукха езача Сукиев Махьмад-Гири ше депутат хуле а из хулаш вуcе а Нохч-ГIалгIайчен лоамашка гIалаш комплексий бае кагирхой культурни центр хьае лерхI. Цо таро лургья дукха декхараш кхоачаш де. Масала, исторически а культурни а памятникаш меттаоттаде, хьалорaде. Кхуги ноагIача тIехьена патриотически кхетам бала. Цул совгIа, дунен халкъашта юкъерча туризма базаш хьае вIаштIехьдаргда.

Тахан а тIехьа ше дIадоладаьча деррига общественни гIулакхашта командно-административни аппарато цхьаццa духьаленаш еше, лерхIар диза чакхдоаккхаш хьавоагIа из.

М. БАРАХОЕВ.

СУРТА ТIА: М.-Г. Сукиев.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

США чурча рынке хIанз эггара чIоагIагIа хоатташ дола товар малагIа да? «Форчун» яхача журнала даннегIа из Массачусетс яхача штата Уолтхем городера электронни фирма продукци — радиаце термоэлектронни детектор (ТДР). Цу чоалханерча приборах тайп - тайпарча доакъошка пайда пайбе йиш я. ТДР-а новкъосталца таможне багажа тIахьожам лоаттабеча наркотикаш йий е яц ха, ишттa, радиоактивни излучени источникаш гучияха, гонахьара Iалам бIехдара (къаьстта езача металлай оксиcаша) боарам оттабе йиш я. Детектор къаьстта эш терроризмаца къовсам лоаттабеча службашта, масала, дIалочкъадаь дола герз, пластиковни бомба гучаяккхар духьа.

1989 шера фирма ТДР йохкарах 24 миллион доллар цIена пайда хиннаб. Специалисташа яхачох гаргарча пхе шера фирмас шийн доходаш 20 процент алсамйоахаргья — из моллагIа предприяти хьага йиш йолаш хIама да.

СУРТА ТIА: фирма специалист радиаце термоэлектронни детектора дикалга хьожаш ва.

ТАСС фотохроника.

Бахача наьха ерригсоюзни перепись яра итогаш

1989 шера 12 январе Нохч - ГIалгIай АССР-е бахача наьха дукхал 1270 эзар саг хилар. 1979 шерaца нийсдича 115 эзар саг, е 10 процент нах тIаккхийттаб.

1979 — 1988 шерашка республика массе а районашка баха нах тIаккхийтаб, Наурски Шатойски районашкара дIанйиккхача. Цунца районашка уж тIаккхетара темпаш бе-бе я, мадарра аьлча уж ишттa я:

	1989 шу процентаца (1979 шерaца нийсдича)
Нохч-ГIалгIай АССР	110
г. Грозный	106
Ачхой-Мартановски район	117
Веденски район	113
Грозненски район	113
Гудермесски район	112
Малгобекски район	107
Надтеречни район	102
[illegible]	[illegible]
Наурски район	[illegible]
Ножай-Юртовски район	117
Сунженски район	102
Урус-Мартановски район	114
Шалински район	123
Шатойски район	90
Шелковски район	112

Уж тIаккхетара керттера фактор дукхагIча дакъе уж бебар я.

Итт шера городе бахача наха 36 эзар саг тIаккхийтав, е 5 процент. Цу хана наьха юкъарча дукхалга [illegible]

Укх итт шера юрта бахача наха 70 эзар саг тIаккхийтав, е 12 процент. Юрта бахача наьха дукхал детIаьхара керттерча бахьанех да цига городерчарел дукхаIа беран деш [illegible]

Боарам боаца къизал

(Юстице советника У. Галаева комментареш).

1941—1956 шерашка дунехача моттигашка гIалгIайи нохчийи кашамаш дохадьд, уж сийдоацча даха гIерташ гIулакхаш леладаьд. Сталинско - бериевски бIехача гIоазаро мога а деш, цо оттабаьраша вай халкъашта духьала даь эггара къизагIа а [illegible] каш доходаьча хьаддача гражданина мара доагIаш дац из, бIарчача халкъа кашамаш доходеш вандализм лелаяьрашта дагIоц. ШоэлагIа-дале, РСФСР УК 230-ча статья тIа дувца аулам даь саг бехктоккхама вIалхарвоал, из аулам даьчул тIе[illegible] кхийча державаша кийчдаь долча военни ауламаш даь, дуненна духьала, адамленна духьала ауламаш даь болча наха тIаIазар дарах долча законагеи хьежика, бехктоккхаме эза моттигаш.

Цу тайпара законодательство кийчдара йола [illegible]

Шоана духи долаш да

Мехикорча - Пласса-ини яхача мексикански коммерчески центре оттаьча советски выставка баьхкараш ка йиш хургья Россе парфюмерии араматех дог Iаббалаш хьаж лха. Шийн дикагIйола образецаш гойтара а я, йохкарг а я «Новая заря» яхача Московски фабрико. Кхыча мехкашкарча партнераша Iазаьмате дукха дехараш дешие в. фабрико лоазол дехьа лохка дIаккхахьийтац парфюмере цхьадола тайпаш чурча рынке чIоагIагIа хоатташ уж хилар бахьан долаш.

125 шерара шийн истори сапа деш йола моттиг а хиина дIадоладаьд «Новая заря». Цун да хиннача французa Генрих Брокара юхьиенца хиина предприяти. Цига хьаяь продукци паргIатта цун цIагIа... ролла кIал хошаш, селлара эIамига яр. Шовзткъеи итт шу даьннача тIехьагIа эггара йоккхагIйола предприяти а хиина дIаэттар из Россе меттел Европе а. Сапа деш хиина боккар эггара толамагIйола, Нице, Бостоне, Антверпене, Париже хиннача выставкашка дукха прицаш аьха парфюмерн хьае [illegible]

ХУРГДОЛИЙ-ХЬОГI ЦХЬОАГIО ЙОЛА ДУНЕ?

Са хьамца бельгийски публициста, журналиста Жан - Мари Шовьена дика бова вай мохк. 1964 шерагара 1969 шерига кхаччалца болх баьб цо Советски Союзе. Перестройка йолаелча дена иттаза совгIа вена хинна из вайцига. СССР-ах лаьца язданча дуккхача балхий автор а соавтор а ва из. Перестройкана хетадаьча, «СССР». Меттахьа хьийна общество» яхача цун книжкана новъянча дешахьалхен тIа «Монд дипломатик» яхача газета директора Клод Жюльес вувц автор СССР-е «Iаьдала дакъе хиина ца Iеш», «Обществана шийна чухьа» а хувцамаш хулаш латтилга кхеталаьча «эггара [illegible] на хетачох, уж перспективаш кхоачашъелга Советски Союзах тийша хиина Iац. СССР-е кхетама демилитаризаци яра маIан, дерригача дунен тIа а ше-шегIа изза морг хургда яхилга дац. Аз дувцараш укх тайпара кхетаде тарлуш дола шун мехка а арадувла даьсса хабараш [illegible] хьакхелла дика мел дола хIама Советски Союзо къоабалд тIайнцача, уж чакхдоахаш хилча кхоачам ба. тIаккха хьахургда цхьоагIон дуне, цун берригача бахархоша а ишттa уж дика хIамаш къоабалдергдолаш. Сона хетачох, гIулакх дукха а чоалханегIа латт. Кердача дунен ларда юкъейоалаянча яргьяц бокъонца уйла [illegible]

Ачхой-Мартановски район	113
Веденски район	114
Грозненски район	11[illegible]
Гудермесски район	107
Малгобекски район	[illegible]
Надтеречни район	[illegible]
Назрановски район	[illegible]
Наурски район	[illegible]
Ножай-Юртовски район	117
Сунженски район	102
Урус-Мартановски район	114
Шалински район	123
Шатойски район	99
Щелковски район	112

Уж тIакхетара керттера фактор дукхагIча даькъе уж бебар я.

Итт шера городе бахача наха 36 эзар саг тIакхийтав, е 5 процент, цу хана наьха юкъарча дукхалга диллача горожаний дакъа 42 процент доходеннад. 1989 шу процентащца 1979 шерица нийсдича — 41 процент.

Укх итт шера юрта бахача наха 79 эзар саг тIакхийтав, е 12 процент. Юрта бахача наьха дукхал легIаахара керттерча бахьанех да цига городерчарел дукхагIа бераш деш хилар.

Массаза бахаш бола нах ханага хьежжа уж бекъар хьаахьокх укх даннеша:

	Дукхал, эзар саг		
	1979 шу	1989 шу	1989 шу проц. 1979 шерица нийсдича
Республике баха берриге нах цу даькъе: лынначa хана га хьежжа бийкъача	1155,8	1270,4	110,8
0—9	250,8	280,8	112,0
10—19	262,2	242,1	92,3
20—29	197,5	218,8	110,8
30—39	97,4	180,1	184,9
40—49	131,1	90,3	68,9
50—59	89,2	119,0	133,4
60—69	65,5	74,6	113,9
70—79	42,0	41,8	99,5
80 шу дальша бокхагIеи	19,6	22,9	116,8
Балха баха ха иланза бараш къахьега ха лраш	405,5	429,8	106,0
къахьега ха йолчарел боккхагIбараш	602,0	671,2	111,5
	147,9	163,4	110,5

ХIанз а тIехьа наьха хана структура Iатикъ хьалхара бераш дара йола тенденци. ЧIоагIа Iеткъар шоллагIа дунеи тIом, цо миллионаш нах боабир, иштта тIема шерашка нах кIезигагIа бебар. Бахьан из долаш 1979—1989 шерашка наьха дукхалга диллача къаьст-къаьстача ханий группаш ебача (е кIезиглуча) башхало хилар.

ДIадахача итт шера къахьега йиш йола нах (16—59 шу даьнна маIнахи 16—54 шу даьнна кхалнахи) 69 эзар сагага кхоачаш тIакхийтав (12 процент), городашка — 11 эзар саг (4 процент) юрташка — 58 эзар саг (18 процент).

Из ха йолча группа юкъе боагIа берригача нахах 23 процент цу даькъе городской — 16 процент, юрташкара— 11 процент.

Республике юкъерча дукхалга диллача маIнах 597 эзар ба (47 процент), кхалнах — 673 эзар (53 процент). 1979 шера хIара эзар кхалсага 883 маIсаг кхоачар, 1989 шера — 886 маIсаг.

Республике 70 совгIа къамех нах бах. Керттерча даькъе укхаза бах нохчий, гIалгIай, эрсий.

Укхаза 734,5 эзар нохчо вах, е 57,8 процент, 163,8 эзар гIалгIа вах, е 12,9 процент, 293,8 эзар эрсе вах е 23,1 процент.

ДIадахача итт шера бахача наха дукхала перепись еча юкъа нохчий 20,1 процент бийбаб, гIалгIай 21,5 процент, эрсий 12,6 процентага кхоачаш, кIезигбеннаб.

Статистика Нохч-ГIалгIай республиканск управлени.

Боарам боаца къизал

(Юстице советника У. Галаева комментареш)

1944—1956 шерашка дукхача моттигашка гIалгIайи нохчийи кашамаш дохадаьд, уж сийдоацча даха гIерташ гIулакхаш леладаьд. Сталинско - бериевски бIехача гIозаро мога а деш, цо оттабаьраша вай халкъашта духьала даь эггара къизагIа а Iаьржагiа а дола хIама да из. Дунеи историе чухь наггахьа мара цу тайпара хулаш йоацача вандализма, къизала акт санна лархIа доагIа байнача наьха кашамаш тIара даьхача чуртех, дохадаьча кашамашкара кхихьача кхерех-памятникех чуIе цIеноиш, боахама гIирсаш, гидросооруженеш, наькъаш, тIаьш хьалдар.

Советски законодательствагIа уголовни бехктокхаме оза воагIа каш дохадаь, цу тайпара каша чура а каша тIара а хIама лочкъаь вола саг (РСФСР Уголовни кодекса 229-гIа статья). Цхьабакъда, цу законо яххача тайпара уж дуккха кашамаш хIалакдаьча наха практически лаьрхIача тахан хIама де бокъо яц. Цкъа-дале, каш дохадаьча хаьддача гражданина мара доагIаш дац из, бIарччача халкъа кашамаш дохадеш вандализм леладьраша дагIац. Шоллагiа-дале, РСФСР УК 229-ча статья тIа дуаца зулам даь саг бехктокхама кIалхарвоал, из зулам даьчул тIехьагIа пхи шу даьннадале.

Цудухьа совхка август бетта тахка а техка ГIалгIайчен территоре тIа массе моттигашка дуккха а кашамаш дохдаь хилар гучадаьккха дале а, цу хьакъехьа уголовни дош гIоттаде йиш йоацаш нисай прокуратура.

Цхьабакъда, со тешаш ва, адамлеина даьча эггара къизагIа дарех дола зулам деча дакъа лоацаш хиина Сталинеи Береи берригa халхархой бехктокхаме оза йиш йола закони правови механизм вай пачхахьалкхене кийчъергхиларах. ХIаьта историена йовзаш я цу тайпара зуламаш даь нацисташ, Дунеи халкъашта юкъерча военни трибунала Уставаген шоллагIа дунеи тIом чакхбаьннач̌уя тIехьагIа йоккхийча державаша кийчдаь долча военни зуламаш даь, дунеина духьала, адамлеина духьала зуламаш даь болча наха тIаIазар дарах долча Законаген хьежжа, бехктокхаме оза моттигаш.

Цу тайпара законодательство кийчдара йола правови лард я вай мехка парламенто тIайийца Декларации. Из де доагIаш да, духхьал бехкам бар духьа даь ца Iеш, вай общество правствено цIеиъяра а эггара йоикхагIйола Iийсхо котъмкхара а.

ГIалгIай кашамаш тIара даьхача чуртех даь цхьадола гIирсаш долча хиинача тур фотокорреспондента сурташа хьаахьокх из бIаьрчана халкъа духьала лыкха боарам боаца къизал. Ер сурташ даьхад Пригородни районерча Яндаръонгий юрта (Дачное) шиЙ хана «Бере дача» оалаш хиинача моттиге хьалтьаьча бассейне.

СУРТАШ ТIА: 1. Байнача наьха чуртех даь бассейна ченаш; 2. Бассейнача Iочувоалчара лагIаш (уж а даьд чуртех).

123 шерара шиЙ истори сана деш йола моттиг а хиина дIадоладаьл «Новая заря». Цун да хиинача французхо Генрих Брокара кхоьллина хиина предприяти, цига хьаль продукци паргIатта цун цIагIа... ролла кIал хошаш, селлара дIамига яр. Шовэтиъеи итт шу даьиначул тIехьагIа эггара йоккхагIйола предприяти а хиина дIаэттар из Россе меттел Европе а. Сона деш хиина бокар эггара толашагIйола, Ницце, Бостоне, Антверпене, Париже хиинача выставкашка дуккха призаш яьха парфюмери хьае йолаенная.

Октябрал тIехьагIа французски парфюмерии искусства традицеш дIа ца а йоахаш, къаьстта шиЙ тайпара, цун шиЙ цхьание мара йоаца «къахьо» хьаж йола композицеш хьае йолаеннай фабрика. Масала, «Красная Москва» яха дуфи кхалнаха чIоагIа дезаденна йиден дола хIанз кховиткъа совгIа шу даьннад. Ткъаь итт шу хьалхагIа Брюсселе хиинача дунеи халкъашта юкъерча выставка Гран приз яьккха хиина «Голубой ларец», «Черный ларец», «Каменный цветок» яха, эрсий хьисапе кийчдаь дола дуфеш ванцига могадеш хиина ца Iеш, кхыча мехкашкарча фирмашта а чIоагIа хьаштдолаш да.

Улицашка лелача е театра цIеношка гулбеннача из ла юкъе санча парфюмеракорта бIогора боалабеш йола хьаль кхийтача, дуфей цIи малагIа я ха гIерташ хул кхалнах. ХIаьта дуккха а кIезигагIа дагавох уж хьалер, парфюмераша шоайла цхьана болча хана увос салаш вар. Мехка дерригаш а ткъаь итт мара вац уж. Царех бархI «Новая заря» яхача болх беш ва. Шоаш мел йоаккха ха из професси Iомаеш йоаккх укхаза. Кхьметтел дIаволалуш вола парфюмер а керттерча хьажий кхо бIаь гаргга цIи дахахьа ховш хила веза. ХIаьта бокъонца хиина баьннача мастераштам ялх бIаьннегара бархI бIаьшера кхаччалца парфюмерни цIераш дагахьа ховш ва. Керда композици хьаеш хилча шера чIоагIа къахьега деза. Цхьаболча парфюмераш «музыка» ю, хозача хьажа веществай партитураш язъеш, шоаш хьакхеллача хIамай бокъонца ашара санна хам а беш. Йокхар «сурташ дехке»: сигалбесса шийла ароматаш, можача сайрен кIома хьаж, са паргIата доаккха баьццара хьаж.

«Новая заря» яхача фабрико хьадеча дуфех йоагIача гIайгIане къахъача хьажо хьаоттаду диццлуш доацеи безам тIаозаш долеи кхалсага сурт-сибат. Куц дола «Жемчуг!» — тоам болча кхалнаха, «Скифий дошув» — сов кIалтIабаьннараш та, «Дуновение» — эггара хьалхарча свиданена.

Хьаштдолчча чаме, хьаштдолчча гIулакха харжа йиш я «Новая заря» яхача фабрико арахеца парфюмери.

Елена СЕРОВА,
АПН корреспондент.

... болх баьб цо Советски Союзе. Перестройка йолаелча деш иттала совгIа вена хиинаш из вайцига. СССР-ах ... хий автор а соавтор а ва из. Перестройкана хетадаьча, «СССР. Меттахьа хьайна общество» яхача цун книжкана язъьча дешахьалхеи тIа «Монд дипломатик» яхача газета директора Клод Жюльес вуц автор СССР-е «Iаьдала даькъе хиина ца Iеш», «Обществана шийна чухьа» а хувцамаш хулаш латтилга кхетадаьча «эггара хьалхарчарех цаI» санна.

Жан-Мари геттара раьза хилар «Гуманни, демократически социализма хьакъехьа» КПСС ЦК-ас оттаьча Платформа проект йийшачул тIехьагIа хьайна чуессача уйлаех Iайха кхетадаьчохи дувцадалар Iа, аьнна шийга даьча дехара жоп дала.

Долче, хьалхара хаттар.

— ШиЙ хаппахьа да, аьна, хетий хьона КПСС ЦК Платформа цу тайпара проект оттаяри халкъа дIайовзийтаря?

— Тахан вIаштIехьйоаккхалургьяц аьнна хет сона хано дIадехараштa диза жоп лургдолаши советски обществе йолаенна событеш теркалъергйолаши цхьакьха тайна платформа е политически программа. Уж событеш Iалальмате сиха дегIаухаш хиларах хIаьта а. Цудухьа сона хет, хьалхагIа араяла езаш хиина платформа кIезигагIа йисаяле а 20 шера тIехьайнсай, аьнна. Цу документа тIара нийсен дика дагадехаи хIамаш, дIахо кхоачашданза даргдоаца гIулакхаш а лаьрхIа, дуккха а хьалхагIа тIайийца хила дезаш дар.

—Г-н Шовье, из документ 20 шера тIехьадисад аьлар Iа. ХIаьта из-м хIанзарча хьалашка, перестройка хьалашка мара арадала йиш йолаш мича дар. Духхьал КПСС кердача кулгалхоша пхи шу хьалхагIа перестройкана тIаберзабаь никъ кхайкабар бахьан долаш йиш хиинай бухсоццача кхаьчача платформа проект араяккха вIаштIехьдалийта дола Советски Союзе социальни хьинар айде меттел, укх тIехьарча хана дунеи халкъашта юкъе хиина дуккагIдола дика хувцамаш де а. Раьза вий хьо, проекта тIа яххача тайпара, дерригa дуне XXI-ча бIаьшерен чу мишта долош гIоргда СССР-ерча перестройка толамах тийша хургхилара?

— Шеко йоацаш ва. Дунеи халкъашта юкъера гIулакхаш увахцIенача хьал тIа дахара Iалальмате дика фактор хоархI а документа тIа ювцача гераш дIадахара, демилитаризаце. Цу даькъе кхетама еш йолча демилитаризаце а. перспективаш. Вай дувцаш дола дийа дIахо шерда дувца безам бар са. Со ...

... раш да: ерригача адамашка хьакхелла дика мел дола хIамa Советски Союзо къоабалдеь тIайийцача. Уж чакхдоахаш хилча кхоачам ба. ТIаккха хьахургда къоагIел дуне, цун берригача бахархоша а иштта уж дика хIамаш къоабалдергдолаш. Сона хетачох, гIулакх дуккха а чоалханегIа латт. Кердача дунеи ларда юкъейоалалаза яргъяц бокъонца уйла яь оттаяь дерригача дунеяна лаьрхIа керда экономически политически порядок. Цу тIа а из порядок хьае езаргья «еррнгевропейски цIа» хьалдарах а Советски Союзеи Малхбузеннеи юкъера гIулакхаш тоадарах а кхоачамбаь ца юташ, «кхоачагIча дунеи» мехкий проблемаш чулоацача глобальни плане а. Из аспект кхоачам болаш лышхаяц документа тIа.

Кхы цхъаьккха проблемаш я. Тахан Малхбузехьа а, Къулбехьа а, Малхбоалехьа а экологически кризис я дунеина кхерам тIатувсаш. Проекта тIа йоах, Iалам лораданза даргдац, саг лораванза варгвац, дунеи экологически стандарташ мехка оттаянза яргьяц. Из дерригa а лоархIамеи диза даргдоашаши да. Цхьабакъда, хIанз дунеи тIа латтача экологически хьало дIадех лорадергдола гIулакхаш чакхдаьха ца Iеш, экономически социальнии дегIаахара керда концепци, производстваней вахараи керда экологически вIеба способ кийчъелга а. Потреблене даькъа а доагIаш да из.

Укхаза хеталу сона, цхьаькха а хIама, кхыметтел вIалла хилаза даргдоацар а доацаш хиларо кIаьддаь дола советски халкъ кхы уйла яь ха ца йовеш тIаэца кийча да Малхбузехьа,США чIоагIъенна яьна потребление модель, аьнна. ТIаккха из модель дика йовза, масала, энергетически ресурсай хьурмат ца дар санна йола цун харцахьара оагIош малагIаш я ха ма дезий. Уж деваш кхоачамболлаш кIоарга даьшхадац проекта тIа.

— Фу тIаккхача тарлу дунеина, нагахьа санна СССР-е перестройка процесс соца а яь, консервативни низаш Iаьдала керте отте?

— Цунах Iалальмате чIоагIа водар хургда. Эггара хьалха юха а «шийлача тIемаь» тIагIоргда вай. Цул совгIа, сона хетачох, консервативни низашта мегаргдац мехка хьалхашка латта проблемаш къоастае—е чурьараш а, е арахьаръяраш а.

Къамаьл даьр ва Борис ЛАБУСОВ.
АПН соб корр.
Брюссель.

КХАЧАН ПРОДУКЦИ— ДУКХАГIА

Бахача наха хIара дийнахьа эшаш дола хьоар, ийшк, кхыйола продукци арахецача Назрановски мельзавода болхлоша шоай ерриге тароьаш оарцагIъяьхай пятилетка тIеххьарча шера тIайийца дехараш кхоачашдара. Паччахьалкхеи планагIа лаьрхIачул совгIа цар арахийцай 67 эзар сома маьха товарни продукци. ДоагI-доагIача сортагIа, хьоар, ийшк яккхара задани а йизза кхоачашъяьй. ХIаьта лакхерча сортагIа дола хьоар укх шера духхьал хьалхарча шин бетта планал тIех завода коллективо далкхад 529 тонн. Задани дикка тIеххкоачашъеш хьайоагIа из укх март бетта а.

Самофинансированеи йизза хозрасчетеи кердача системага лыпача предприяте коллектива кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а дог гIоздоахаш да. Кулг-кара деча халача балхашта автоматизаци ярах, яхье хьалхалаттарий опыт, дикагIйола технологи балха юкъехувларах къахьегама овсарле лакхъяра задани 2,9 процент тIеххкоачашъяьй. Духхьал цун чотагIа хьаьйй планал совгIа ара мел хийца продукци. Укх шера хьалхарча шин бетта 97 эзар сом пайда баьб предприяте болхлоша паччахьалкхена. Шоай потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цар.

Заводерча цехашта юкъе хьалха латташ хиларца белгалъьнна я Имагожев Назир, Плиев Микаьил, Имагожев Iадлал - Керим керте латтача цехийи Берсанов Мухьмада, Оздоев Мурада кулгалдеча бригадайи коллективаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КЪАХЕТАМА ТРАМВАЙ

УКРАИНСКИ ССР. ХIара дийнахьа наькъа арайоал советски а афгански а байракхаш тIаягIа тIемахой-интернационалистий трамвай. Из эггара хьалха маршрутагIа араяьлар Афганистанера советски эскар арадаьккха шу дузача дийнахьа. Цу хана деиз шиъ безам бар Киева Старовокзальни майда цуица никъ бе йиш йолаш ва.

Вагона доалдеш ба тIемахой - «афганцаш» хинараш.

Вагон кийчъяьй В. И. Ленина цIерагIча трамвайни депос. Цу чу 38 моттиг я.

СУРТА ТIА: Старовокзальни майда тIара экскурске маршрутагIа дIайодаш йола къахетама трамвай.

К. КОВПАКА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Къона хьехархо

Дукха ха яц Соня Орд[illegible] яхача ста[illegible] № 1 йолча юкъерча [illegible] ие деша яьгIа. Цунна [illegible] а йиццъянивац ший [illegible], шийна хьехаш хиина [illegible] архой. 1981 шера [illegible] [illegible] институтаккхачул тIехьа[illegible] цо лаьрхIар хьехархо [illegible].

1984 шера Грозненски Л. Н. Толстой цIерагIара [illegible] пачхьал[illegible] университета [illegible] факультет [illegible] Мана Орд[illegible] берхIшерар[illegible] № 2 йолча школе беш [illegible] Стра. Бераш [illegible] ХIаране [illegible] ба. Цудухьа [illegible] хул.

Соня къона яле а сабар, [illegible] [illegible] а. [illegible] Цу де[illegible] Сага [illegible] йоьх[illegible] [illegible] дика хьехархо [illegible].

БарxIагIча классе д[illegible] [illegible] —Соня Тембулатовна тхова [illegible] [illegible] тхова на [illegible] чIоагIа тхо харцахьа лийлича а цIогIа а [illegible] [illegible] тхо ло[illegible] [illegible] уроках го [illegible] ла, цул совгIа, химе уроках цо тхо дика а кхетаду.

№ 2 йолча бархIшерарча школе [illegible] бераш [illegible] да. Берий дешар[illegible] дика [illegible] Соньяс. [illegible] [illegible] Дешар [illegible] гIаш, урок ца Iомаеш, школе [illegible] бер тер[illegible] кал ца [illegible] цо.

— Дукха эзи хьона хьай профессии, — [illegible] [illegible] [illegible] университете [illegible] а ца йоалаш йисача а ца Iеш [illegible] шера цIаькха а цу университете экзаменаш

дIаяла со ихар. А[illegible] кхоаненна уилаю. аьлар къоначa хьехархочо, — санна бIаргадайнадеце а боккхагIчар дувцаш хоз сона сталински режимо мел чIоагIа то[illegible]даь хиинад вай къам. Цудухьа, тхо, хьехархой де[illegible] дика тIехье [illegible] Из дешарца мара [illegible] хIама дац. Сонянa чIоагIа дика хетар даьша-нанoша из дIаккхетадича. Беро тахан ца Iомалеш дисар эсие да, из кхоана Iомалургдац, хIана аьлча, кхоана кхы керда дар Iомал[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] массанолча [illegible] кхетам лакхбо[illegible] бода нах ца хилча, хIаьта [illegible] дешарца мара хургдо[illegible] [illegible] дац.

— Ший предмет хьехарал совгIа бераш салоIача хана [illegible] дIахьо Соняс [illegible].

КIоаргга уйла а еш бетанита пайдане хургйолаш оттадь я план. Тайп-тайпара да цу тIара дешаш. Интернациональни, патриотически, къахьегама. ХIаьта

ийцъялийтаяц къонача хьехархочо искусство, литература, эстетика.

Боккха теркам тIабохийт Соня Тембулатовнас вайнаьха эхь-эздел яхача дешашта. Цу хьакъехьа цунгара — хьехархочунгара масал эце а кхоачам хургболаш я из. Бераш эIамига мадий аьнна шийгара эздел дохадац цо. Соняс йоах, — хьехархо дешархоишта хьокхам ба.

ПаьтIамата мар Тембулат лечa хана йоккхагIйола Соня вхелагIча классе деша ягIар, цул эIамагIа кхы а диъ бер дар цун. ПятIамат дешанза саг яр. Бакъда, Соняс а вокха бераша а дукха хIама Iомадир наьнагара. ХIама довза, сабар хила, цIена вайнаьха эхь-эздел, къахетам.

ПаьтIамат наха лоархIаш, сийдеш, шийна тIадилла декхар тешаме чакхдоаккхаш саг я. Шитта кхоачандеьд цо шиъ наьна декхар а.

Шеко яц, Соняс а шитта сийлeнца шиъ декхараш кхоачандергхилараx.

Сонях лаьца дуцa дукха дац. хIана аьлча из хIана мара кога тIа ура этта-саг яц. хIаьта а цуи вахара юхьиг дика дIайоласийнай. Аьттув балба цунна.

М. ТАМАРОВА.

Вай—интернационалисташ

ДоттагIал чIоагIдеш

Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен педагогически институте дешаш тайп-тайпарча къамех бола нах ба. Машта чIоагIду студенчески коллективо шийна юкъера интернациональни доттагIал? Цу хьакъехьа къамаьл хилар тха корреспондента института проректор волча Цыганков Геннадий Григорьевичаца.

Корр: Геннадий Григорьевич, дешара процесс дIайоалуш студентий группаш вIашагIъехкаш фуд оаша эггара хьалха теркалдер.

— Тха институте деша боагIа нах дукхагIча даькъе республика юрташкара ба. Дешара группаш вIашагIъехкача хана оаха теркалду, цкъа-дале, вIаши бовзарашбезараш цхьана хулийтилга. Цул тIехьагIа тайп-тайпарча къамех бола мехкарийи кагийнахи цхьана хургболаш группаш вIашагIъехка гIерт тхо.

ТIехьагIа гучадоал цу тайпарча группашкара студенташ институт йистеяьккхачул тIехьагIа а вIаши бувзам лелабелга. ХIаьта цунца цхьана чIоагIлу тайп-тайпарча къамех болча наха юкъера гIулакхаш.

Корр : — Довзийтий оаша студенташта института истори, цун интернациональни традицеш?

— Патриотически интернациональни кхетам луча эггара лоархIамечарех да Даймохк безаш, ше ваь а кхийна а моттиг лоархIаш саг кхевар.

ХIара дешара заведене, колхоза, предприяте, организаце шиъ истори да. Цудухьа цу исторе кIийлеи тIара хьабоагIа сага халкъаца ра, лаьттанцара, кхыча нахацара безам. Из теркал а деш, дешара хьалхарча денoшка доладу тхо института истори а цун интернациональни традицеш а студенташта йовзийта. Цу хьакъехьа беседаш ю стендаш кийчъю, пенгазеташ эрахец.

Корр: — Ереване, Баку, Душанбе, шитта кхычахьа хиина событеех фу хет студенташта, царех дийцарий группашка?

— Уж дешаш чIоагIа дийцар студентий коллективашка. Царех харцахьа яь событеш лаьрхIар. ХIаьта Назране гIалгIай къамо шоай автономи хьаехаш яьча митингах а дийцар студенташа, цу митинго оттадаь дешаш хьал а лоацаш, студенташа материальни новкъостал дир.

Республикерча районашка хIара студенто дешара практика чакхйоаккхача плана юкъе, интернациональни доттагIал, школашка, предприятешка, организацешка, еш я лекцеш, беседаш ю.

Корр : — Студенташ вежарашха йолча республикашка хиннабий?

— Оаха дуккхача республикашца айхха бувзам лоаттабу. ХIаьта тха студенташ болча хиниаб 18 республикера студенташ (Душанбера, Ригера, Чарджоура, Къулбаседа Кавказе мел йолча республикашкара кхычахьара). Укх шера апрель бетта хургья йиълагIа доттагIала фестиваль. Уж санна долча вIашагIкхетараша таро хулийт къамий культура, искусство, истори довза. Цул совгIа, цу гIулакхо къамашта юкъера доттагIал чIоагIду.

Корр : — Вайна махарра, тIема шерашка, вошал а лeладеш, вижар - гIаттар цхьана долаш, маьхка чIегилг юкъара йолаш моастагIчунца тIом баьб вай республикерча нохчаша, гIалгIаша, эрсаша, эрмалоша, кхыча къамех болча наха. МалагIа бувзам ба студентай цу тIема ветеранашца?

— ТIема ветеранаш тха эггара хьамсарах бола хьаьший ба. Царца каст-кастта вIашагIкхетараш хул тха кагирхой. Интернациональни патриотически сайренаш еча хана ветеранаш хьех оаха институте. Цу сайренаша гучадоаккх массадолча къамех болча наха цхьана таханара вай сийрда - вахар бахьан долаш шоай са ца кходеш тIом баь хилар.

Корр : — Интернациональни кхетам лакхбара кхы фу ду оаша студенташца?

— Къоначa тIехьенна кхетам луча кхы а дуккха мероприятеш ю оаха. Мел дукха а тайп-тайпара хилча а кхоачам хилац царех. ХIаьта цахаддаш эргаьлха езаш а хул уж.

Саго шийна дезар Iомадеш йолча клубе а боккха теркам тIабохийт интернациональни кхетам балара.

Искусство езачарна лаьрхIача клубе оаха хьех республикера йоазонхой. Клуба доакъошхоша лаьрхIа кийчъю из сайре. Стихаш Iомаю, докладаш, рефераташ яьзъю. Йоазонхой творчество йовза таро лу цу санна йолча сайренаша. Цул совгIа, мехкараштеи кагийчa нахаи бовз тайп-тайпарча къамех бола йоазонхой, цига йоазонхоша дувц шоай творчески наькъах искусствах, литературах, культурах лаьца.

Даьй денала гIулакхаш дувцаш кагирхошта боккха кхетам лу уж къонахчал, хьинар, денал долаш, интернациональни уйла йолаш хилийтара.

В. И. Ленина 120 шу дизара хетаяь сайре кийчъеш я института педагогически а студенчески а коллектив.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Белам а белхам а

Сабардел, Одиссей...

[illegible] РСФСР [illegible]

[illegible]

на [illegible] боаха [illegible] [illegible] хьа [illegible] [illegible]

Хьа[illegible] [illegible] бо мотар цох. [illegible] тIехьагIа къамаьл даьча берий накас М. Нальгиевас дийцар кхыча бесса хиннарехаре.

[illegible]

[illegible] рошон йоллаше, тхогахьа [illegible] вац из. [illegible] новкъостал даьдац цо бераштa, хIаьта ук[illegible] суде цун багара хьоуха дешош харц да. Законо яхача бесса таIазар де деза [illegible].

Хохал кIомагIа дар хIаи [illegible] Р. Евлоева сесага [illegible]. Шин мар [illegible] бех беш вац. [illegible] маларашта [illegible] [illegible] берагара да [illegible] дехар дора цо.

Евлоевна а Нальгиевана а хьалха дас шиъ берашка дIа из тхоачийтар мел ахча да. Халкъа судо счетий бурилг дIа-хьа техача гучадаьлар, цунгара дIадоагIар 1680 сом долга. Хан-хаинахьа алименташ из тектар харцахьа а

Кхы дикагIа хьал дацар А. Бородацкега а, дехьеи сехьеи ха а долаш, халкъа суда хьалхашка латтача хана.

— Сай йиIига Нинана алименташ текха дезаш вар со, — йоахар цо. - Юххьанца, се сесагацара дIакъаьстача шера дика лeладаьдар аз из гIулакх. ТIаккха балха воацаш ха хилар. Из бахьан долаш хьаIайра декхар — 577 соми 22 кепиги. ДIа[illegible] хала [illegible] тавзарг хIама сайгара доалийтаргдац аз.

Лоацца аьлча, таIазар доацаш висанзар А. Бородацкий а.

Къамаьл дац, кхел-ру[illegible]ъа деце, дезал бохаш хул. Цхьабакъда, бераш йоакхо йоацаш дитарах халкъа суда хьалхашка оттар мегаргвол[illegible] [illegible]

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

Филармони зал. 15.00 Берий халкъа филармони. Нохч - ГIалгIай филармоне берий музыкальни школа дешархой симфонически оркестрацара концерт.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машиикаца аьхнига хIамаш яра курсаш. 12.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 «Тха служба кхераме а хала а я» яха прокуратурен суден болхлошцара вIашагIкхетар. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гIтаристий кружок. 18.00 Балетни студи 19.00 «ХIанзарча ашарий мукъам» яха дискотека.

Н. К. Крупская цIерагIа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок 11.30 «Патри[illegible]

шо. 14.00 «Низ болаш, майра, кадай» яха спортклуб. 16.00 Гитаристий ансамбло хьех.

«Красный молот» завода ДК. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Юха а парта тIа Iоховш». 15.00 «Вай беш» яха клуб. 17.00 Iарби меттала къамаьл де Iомалу вай.

«Пролетбата» цIерагIа ДК. 10.00 «Къонахчал» «Цера духьал лаьттараш», бIухоишта - афганцашта хетаяь художника А. П. Кущенкова выставка. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 16.00 «Кругозор» дукхаезарий объединеш.

«Оргтехника» объедниене ДК. 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цIей. 18.00 Кагирхой цIей. 18.00 Дискотека.

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00 «Хозлюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00, 16.00 «Каратист» яха клуб. 11.00 «Топотуш[illegible]

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

Офицерий ЦIа. 11.00 Филофонистий клуб. Грамзаписай коллекционерий вIашагIкхетар.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхнига хIамаш яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 12.00 Бальни дискон халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 Беламен сакъердамен сайре.

Н. К. Крупская цIерагIа ДК. 11.00 Технически кхол[illegible]

Сердалон болхлой ЦIа. 11.00 «Тхоца халхадовла!» яха сакъердаме хоровод. 12.00 «Песенка» яха вокальни группа. 12.00 Английски меттала къамаьл де Iомалу вай. 15.00 Книжкаш дукхадезарий клуб. 17.00 Сакъердамен - беламен сайре. Халкъа кагирхой театро хьех шо.

«Красный молот» завода ДК. 9.00, 13.00 Ло баккхеи хIамаш тегеи Iомалу вай. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Ералаша» оагIошкара викторина. «Ералаш» дагадехар малав?» 14.30 «Сакъердаме сахьат» яха игротека. 16.00 Ловзарий миниатюра театра лакъа лоаца сакъердаме сайре. 17.30 «Ну, погоди!» яхача хьоашалгIа.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. 15.00 «Белам — боккъонца дола гIулакх».

«Оргтехника» объединене ДК. 12.00 Игротека. 15.00 «Тхоца дела» яха самукъа доаккха шоу-программа.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 10.00 «Сакъердаме [illegible]

Суткенски района Карабулаке ваха Бородацкий Александри Малгобекски района Ачалукъера [illegible] [illegible] бовлин ба [illegible] йолаш вац со, [illegible] халкъа суда уж [illegible] оттабаь РСФСР УК 122 статья цаI яр.

— Хьалхарча сесага даьча кхаь бера алименташ текха дезнла ховш вар со.— йоахар Р. Евлоева дош дувцача дийнахьа. — Цхьабакъда, исполнительни лист бIаргаяIнавцар сона. Каст-каста бераш долча а ухаш, царна сайна могаш дола новкъостал даьд аз, се балха воаццаше. ХIана сай бехк [illegible] на [illegible] хIама [illegible] ра гуча ца дагнйта дош дала кийча ва со.

Халкъа судо цхьа кIезига къахетам бе мегар цох, нагахьа сенна цул тIехьагIа гIамаьл даьча берий нанас М. Нальгиевас дийцар кхача бесса хиннедецаре.

— Маро, цIарIарча поарталах цхьа хIама ца луш, аразьккхай со, — йоахар цо. — Кхаь бера алименташ тейолаш йолча Р. Евлоева сесага дийцар. Ший мар цхьаннахьа болх беш вац, корта бохабеча маларашта тIенхуйн [illegible] [illegible] а, ший шин берагара да ма балкха ахаш дехар дора цо.

Евлоевна а Нальгиевана а хацар дас ший берашка дIа ца кхоачнйтар мел ахча да. Халкъа судо счетий бурилг дIа-хьа техача гучадаьлар, цувгара дIадоагIар 1680 сом долга. Хан-ханнахьа алименташ ца техкар харцахьа а лаьрхIар, набахта чувалла шу техар Р. Евлоевна.

...на rIуллах. ТIаккха балха воацаш ха хилар. Цу баьхан долаш хьаIайра дехкар — 577 сом! 22 кепиги. ДIа[illegible] [illegible] цу [illegible] хIама сангара доалийтаргдац аз.

Лоацца аьлча, таIазар лоацаш висанзар А. Бородацкий а.

Къамаьл дац, кхел-руазкъа деце, дезал бохаш хул. Цхьабакъда, бераш йовкхо йоацаш дитарах халкъа суда хьалхашка оттар мегаргволча сага валар да.

С. СУЛТАНОВ.

— Аз баьраш-м бегаш ма барий, ревизор воагIа, аьнна...

Пеланга тIаккхуш волча маро:

— Сесаг, аз хьанца алапи да ср...

Сесаго:

— Бегаш ца а беш, хьаалал, фу ахча да ер?...

Продавщицас эцархочунга:

— Аз эзад харцахьа тараз? Мала тешаргва Iа дувцачох, тахан?

— Даим хьай уж бегаш беш лел хьо, доттагI?...

Х. ИСРАИЛОВА сурташ.

...курсаш. 12.00 «ЦIарIара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 «Тха служба кхераме а хала а я» яха прокуратурен сулеи болхлоицара вIашагIкхетар. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Берий гитаристий кружок. 18.00 Балетни студи 19.00 «ХIанзаруа ашарий мукъам» яха дискотека.

Н. К. Крупскайн цIерагIа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок 11.30 «Патриот» яха клуб. «Вахара мехкара наькъаш». 14.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 1500 Машинкаца художественни догамаш дара курсаш. 16.00 «Мелаб вайцига, хIаьта воаш минтад. бакъда Даймохк цаI мара бац вай!». 18.00 «Унахцlено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Кружевница» яха клуб. 12.00 «Смеяться, право, не грешно» яха суртийн карикатурийн конкурс. 16.00 «Ералаше» хьоашалгIа.

Химикий ДК. 17.30 «БIаьстан тIадам» дIалокх духови оркестро. 18.00 Камерни хор. 18.00 «СелаIад» яха халкъа халхара ансамбль. 19.00 «Лидер» яха спорт-клуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 10.00 «Кулга говзал» яха клуб. 13.00 «Маски» яхача берий театр - студес хьех...

«Оргтехника» объединение ДК. 12.00 Игротека. 13.00 Кагирхой цIей. 18.00 Кагирхой цIей. 18.00 Дискотека.

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00 «Хозяюшка» яха клуб. 10.00 «Кружевница» яха клуб. 13.00 «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00, 16.00 «Каратист» яха клуб. 11.00 «Топотушки» яха халхара коллектив 17.00 Гитаристий ансамбль.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С Орджоникидзе цIерагIа стадион. 9.00 Горсовета ДФСО профсоюза футболах йола Iан хьалхле.

«Садко» бассейн. 17.30 «Икар» лха инвалидий спортивно - унахцIенон клуб.

КIИРАНДИ, 1 АПРЕЛЬ

М. Ю. Лермонтова цIерагIа республикански эрсий драматически театр. 18.00 «Проездом из Москвы» яха сакъердаме сайре. Дакъа лоацаш ба Московски театр-студи кукола «Би-ба-бо», йоазонхой - сатирикаши эстрада артисташи В. Альбинин, М. Минков, Э. Левин, Р. Канушкин.

...яра курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00 «ЦIарIара [illegible]» [illegible] курсаш. 12.00 [illegible] дискон халхарий школа. 13.00 «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 Беламен сакъердамен сайре.

Н. К. Крупскайн цIерагIа ДК. 11.00 Технически кхоллама кружок. 14.00 Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 14.30 «Цхьана гIа боаккхаш сакъердаме да» яха кинолекторий. 15.00 Машинаца художественни догамаш дара курсаш. 16.00 «Бегаштан боккъонцан» яха эстрадно - циркови хьокхар. 18.00 «УнахцIено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 10.00 Ло боккхарен хIамаш тегарен курсаш. 11.00 «Ровесник» яха клуб. «Пионер». «Сакъердамеча талгIо тIа» яха музыкальни сахьат. 15.00 «Сакъердаме сахьат» яха музыкально - самукъа довккха программа.

Химикий ДК. 10.00 Изостуди. 11.00 «Ровестник» яха салоIача ден клуб. Берий мини-юморина. 17.00 «Сакъердамеча талгIе тIа» яха самукъа доаккха программа.

...къа лоаца сакъердаме сайре. 17.30 «Ну, погоди!» яхача хьоашалгIа.

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00 «Теремок» яха киноклуб. [illegible] [illegible] дола гIуллакх».

«Оргтехника» объединени ДК. 12.00 Игротека. 15.00 «Тхоца дела» яха самукъа доаккха шоу-программа.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 10.00 «Сакъердаме сахьат» яха игротека. 11.00 «Фаьлгий дунен тIа». 13.00 Литературно - музыкальни композици. 18.00 Кагирхой салаIара сайре.

Хлебокомбината сайре. 8.30, 14.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 Вокально-инструментальни ансамбль ловз. 16.00 Машинаца художественни догамаш дара кружок.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб. 17.00 «Неш» яха клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 10.00 Горсовета ДФСО профсоюза футболах йола Iан хьалхле.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

31 МАРТ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Объектив.
9.05 — Мамаи, папаи, сон.
9.35 — Даха, Лаьтта!
10.35 — «Бурда моден» — шун теркамга...
11.10 — Оакхарий цирк.
11.55 — Коталон 45 шу дизарга. «Архив смерти» яха ялх сери йола художественни фильм. 1-ра сери (ТВ. ГДР. 1979 ш.).
13.25 — «Партнер». Коммерчески вестник. «Файнэшнл таймс» яхача газета ведущи экономически обозревателашцара вIашагIкхетар.
13.55 — «Под знаком «Пи». Iилма - довзийтара программа оагIошкара.
14.55 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Сенегала телевидени фольклорни программа.
15.30 — «Лицом к стране». Пачхьалкхен Комитета къахьегамеи социальни хьаькъехьарча председателацара В. И. Щербаковцара вIашагIкхетар.
16.20 — Лоаза, пандар! яхача программа 1-ра дакъа. Вологдера передача.
17.45 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.30 — Лоаза, пандар! яхача программа 2-гIа дакъа.
19.25 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
19.30 — «Следопыт» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — ДIалокх Дайана Росс (США)
23.10 — Ден луп нхера.
23.25 — Ах бийса ялалехьа а цул тIехьагIа а.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Хозяин тайги» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.35 — Документальни фильма премьера.
9.55 — «Дочь капитана» яха художественни фильм. 6-гIа сери
11.05 — Тха фильмофондера. Кинопрограмма.
12.05 — Артисташ баьхкина (нохчий меттала).
13.05 — ГIалгIай Iаьдала хьаст (гIалгIай меттала).
13.45 — «Кого не тронет сладкое созвучье...».
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Г. Калау. «Кот в сапогах». Немецки драматически театра спектакль (г. Тимелтау).
18.00 — «Вовшех дагадовлий вай» (нохчий меттала).
18.50 — Киножурнал.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Спартак». Перерыве (19.45) — Бийса даьхъала хийла шун, бераш!
20.50 — Спортивни гимнастика. Дунен кубок.
21.35 — П. Джакометти. «Семья преступника» яха А. Мравяна цIерагIча Ленинакански Пачхьалкхен драматически театра фильм-спектакль.
23.45 — Волейбол. СССР чемпионат. МаIанах. Суперфинал.
00.45 — «Английски вальс» яха художественни фильм Бийсанара сеанс. (Духхьашха).

1 АПРЕЛЬ

КIИРАНДИ

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара сакъердаме программа.
11.30 — Дунен гонахьа.
12.30 — Коталон 45 шу дизарга. «Архив смерти» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
14.10 — УнахцIено.
14.55 — Киноафиша.
15.55 — Мультфильмаш.
16.15 — Юртара сахьат. Панорама.
17.30 — Фаьлгий дунен тIа. «Там, на неведомых дорожках...» яха художественни фильм.
19.00 — «Запомни песню». Боккхийчарнеи берaштеи.
19.15 — КВН-90. Сезона хьалхара вIашагIкхетар. Дакъа лоацаш ба Одесски Пачхьалкхен университети, Московски горни институтеи стали сплавеи Московски институтеи вIашагIъелла команда.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Массехана а долчун уйлаш. КIиранден нравственни проповедь.
21.45 — П. И. Чайковске 100 романс.
22.00 — Футбольни обозрени.
22.30 — «Спектакль чакхъьнначул тIехьагIа». «Капустник».

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.20 — «На войне как на войне» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.50 — Документальни фильм.
10.10 — «Без сына не приходи» яха художественни фильм. (Духхьашха).
11.30 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.
12.30 — «Халкъа кхоллам» яха видеоблок.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Черноморец» — «Динамо» (Киев). 2-гIа тайм.
18.50 — Документальни фильма премьера.
19.10 — Бургацара хоккей. Дунен халкъашта юкъера турнир. Кхалнах. Финал.
19.35 — «Мир, в котором мы живем», «Мальчик на красном коне» яха режиссера Л. Кристи фильмаш.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Гадкий утенок» яха мультфильм.
20.15 — Спортивни гимнастика. Дунен кубок.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.30 — Н. В. Гогола произведено экранизаци. «Шинель» яха художественни фильм (1959 ш.).

2 АПРЕЛЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — «Следопыт» яха художественни фильм.
10.30 — Футбольни обозрени.
11.00 — Документальни фильм.
11.30 — «Под знаком «Пи» яха Iилма - довзийтара программа оагIошкара.
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — «СелаIад» яха VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
15.30 — ТСН.
15.45 — Коталон 45 шу дизара. Документальни фильм.
16.45 — Мультфильм.
16.55 — «Мы идем искать», («Мишта салоI вай» яхача циклера).
17.25 — Берий сахьат (немецки метта урокаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Читаем Ленина», Социализма наькъаш харжар (НЭП).
19.30 — Мультфильма премьера.
19.40 — П. И. Чайковский — «Пиковая дама» яха Союза ССР Пачхьалкхен академически Йоккхача театра фильм-спектакль.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью. Дакъа лоацаш ва СССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель, СССР Министрий Совета кхачани закупкаи Пачхьалкхен комисси председатель В. В. Никитин.
21.50 — «Пиковая дама» яхача опера дIахододар.
23.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 9-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Вай беш.
10.35, 11.35 — Истори. 6-гIа класс.
11.05 — Эрсий мотт.
12.05 — «Шинель» яха художественни фильм.
13.15 — «Да... дэ... ди... до... ду...» яха документальни фильм.
13.45 — «Повара конкурса баьхкаб» яхача телефильма юхагойтара сеанс.
18.00 — Iилма-довзийтара фильм.
18.15 — Информационно-публицистически программа.
18.55 — Реклама.
19.00 — «Республикански боахама расчет: новкъарленашта дола дарба дий!». Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-01-65, 22-93-92.
20.00 — Бийса даькъа хийла шун, бераш!
20.20 — «Синтар» яха берашта йола передача (нохчий меттала).
20.50 — Эльдерханов Таштемир. Ваьча дийнахьа дена 120 шу дизара.
21.10 — «Сийлахь Толам баьнхина 45 шо кхачарна. Терка тIера Эльби тIе кхаччалц» яха тIема ветеранах М. Висаитовх йола документальни телеочерк (Юхагойтар) (нохчий меттала).
22.00 — СССР Лаихехьарча Совета сессе.

Хоттам

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къулбаседа - малхбоалехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 7—12, Грозне 9—11 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен морхаш а йолаш, ломма йоачан а йолаш, тайп - тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана — 2+3, дийнахьа +7+12 градус йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бохкхтонхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22 89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85 64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттеи деношка

СФ03935.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1187.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дехь ★ ЕРА, 5 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 40 (7854). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

ШийтталагIча пятилеткагIа хадданза тIехьаюсаш хьаенача Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски межкдаьтта чакхдоахача завода технологаша хьанаре къа а хьегаш, башха-дика производствени хьокхамаш доах укх шера. Цхьаккха бутт дIабахийтац цо паччахьалкхен план кеттел тIайна дехкараш а дикка тIехкхоачаш ца деш. Цудухьа дерригача технико-экономически хьокхамий укх шера хьалхарча квартала план кхоачашъярах рапорт делар предприяте технологаша 20 марта. Цу юхедисача денош-ка паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цар арахийцар бIаьш эзар сомий мах(ь)а товарни продукх. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир цар. Къахьегама овсарле лакхъяра кхаь бетта задание ши процент тIехкхачаш а я, планал тIех арахийна еррига продукци хьайир дукхаал из лакхъяра чотагIа.

Перестройке хьалхалаттараш

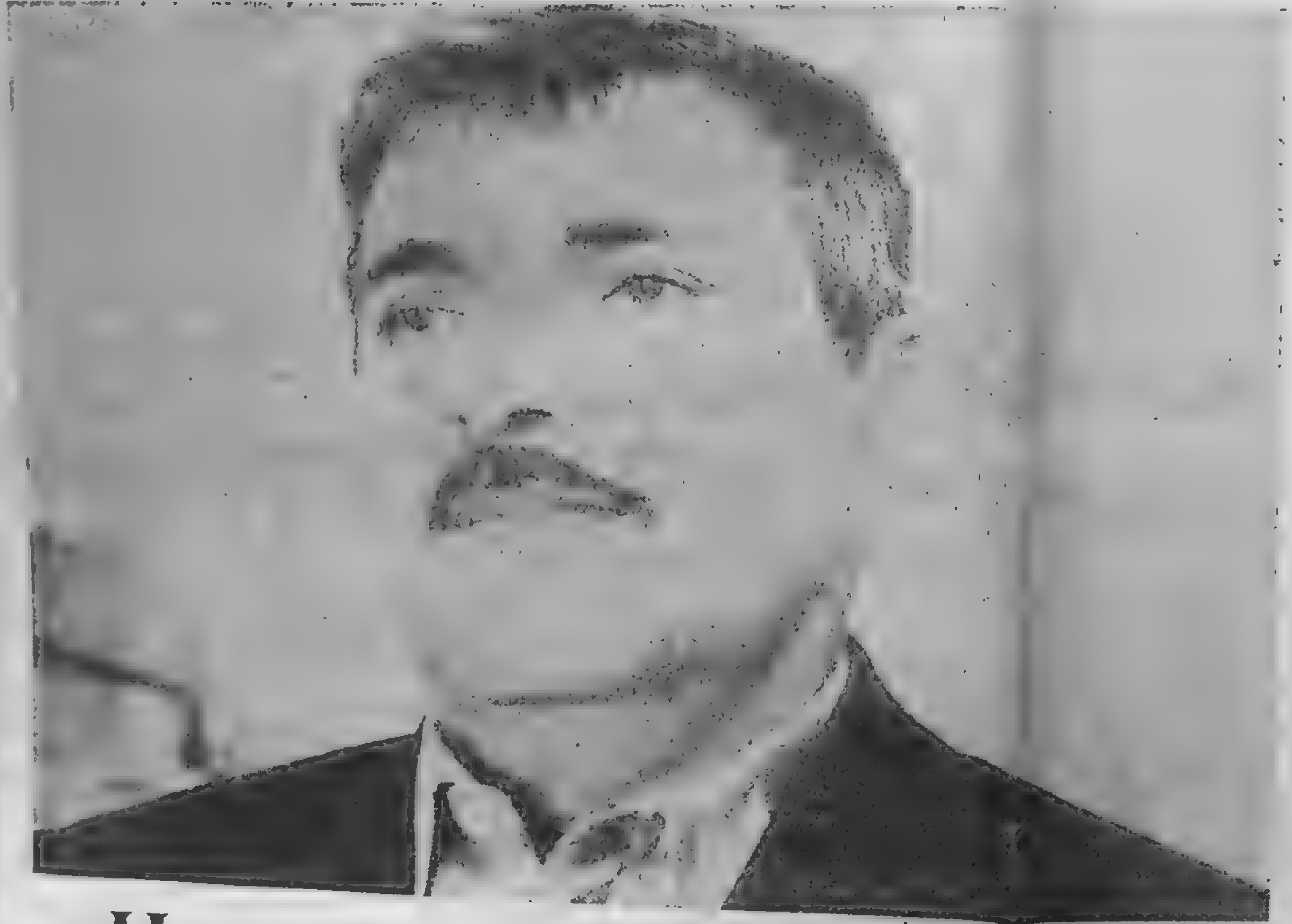

Наха баркал оал

СССР Президента СССР Лакхехьарча Советага яхьийта послани

Эггара хьалхарча даькъе «Кхалнаьха хьал тоадарах, наьнал а берал а лорадара, дезал чIоагIбара динза даргдоацараш дарах» болча соцамга хьожилга, из тIаэцилга могаду аз СССР Лакхехьарча Совета.

Из алхха къоастае езаш йола социально - экономически проблема хинна Iац. Дувцар да вай общества вахара овлангарча дешах, цун таханенах а кхоаненах а. Кхыча доакъошка хьал мел ира латтар аьнна, ноанойн берийн йоанхо елга керттера лархIа доагIа. Цар терко яр — эггара хьалха социалистическичун а йолаш, моллагIча общества культура а цивилизаце а боарам хьагойта лоархIамегIдола цхьа хIама.

ХIаьта цу даькъе вайцига нийсденйад цхьаккха дича ла йиш йоаца хьал. Ши мухь тIалатт кхалнаха — производстве а цIагIа а, лерттIа уйла я(ь) вIаштIехьбаьккхабац цар къахьегам. унахцIено лораелга, социально - бытовой гIулакхаш делга, долче, цо цIенхаштта чоалхане дерзаду кхалнаьха вахар, из Iаткъ цар унахцIенонна, дезалерча хьала, бераш кхедара. ХIанз йолаш йолча паччахьалкхен пособей а льготай а системас хила доаггIача тайпара Iалашдац дукккхача дезалий материальни хьал. Къаьстта халача хьал тIа ба дукха бераш дола дезалаш, цIенда тIавоаца кхалнах, берий цIеношка а лаьрххIача берий учреждениешка а хьалкхебераш.

Наьнал а берал а лорадара, дезал чIоагIбара массе оагIорахьара техка паччахьалкхен программа кийчъеш латт хIанз. Из болх сихбе, аьнна, указани еннай аз. Цунца цхьана со теш, эггара чIоагIагIа кIалбисача дезалий хьал тоадара, тIехьа а ца доахаш, хIанззе чакхдаханза даргдоаца а чакхдаха йиш йола а гIулакхаш хиларах.

Берашта паччахьалкхен пособеш телара, декретни отпускаш а берашка хьажара тела отпускаш а йоккхагIа хилийтара боарамга, порядкага, хьалашка овлангара юхахьожилга лов сона.

Общественни производстве къахьега аьттув боалийта хьалаш хьакхолларца цхьана бераш кхеделга а лерттIа леладе таро хулийта хьалаш Iалашде декхарийла я паччахьалкхе. Законодательни порядкагIа юкъейоалае еза царна аьттув бола балха графикаш, бIарччача дийнахьа болх ца белга. Сона хетачох, нийса дац бокнкъонца дIахьежача бер кхедеча дакъа лоацача дай, опекуний, дезала кхыча члений цу даькъерча бокъонашта доазув увттаделга.

Динза даргдоацаш лерхI аз берагIа болча кхалнаьха, поаной къахьегам вIаштIехьбаккхара а диспансеризаци яра а нормашкен правилашкен юхахьожилга. Кхалнаьха къахьегам аттача баккхара, цар психофизиологически а яьннача хана а башхалонаш терkалъяра хьалхара советски боахамеи кулгалхой бехктокхам айбича бакъахьа хет сона. Лоаццача хана юхахьажа деза кхалнахан кхувш боагIараштеи хала а зене а йолча профессешка, царна тIаяхийта йиш йолча халоний нормашка, бийсан кхалнахага болх байтара доазув оттаде деза, хIаьта зIамига бераш долча кхалнахага диллача — из цхьаккха шеко а йоацаш чакхдаккха деза. Зенеча балхаш тIа болча кхалнаьха унахцIено лораелга Iалашду решенеш хьем боацаш тIаэца еза.

Сона хетачох, динза даргдоацаш да берий а бераш дара гIо ду дарбан - профилактически учреждениеш а хьалъяран уж эшачунца Iалашъяран мел эша импортни оборудовани, молхаш, берий кхачан продукташ эцара дукхагIа валютни ассигнованеш хьожаелга.

Лакхе дувца гIулакхаш чакхдахара кхы тIа рузкъа эшаргда, кIезига а ца эшаш. Цхьабакъда, цу хIамашта эша средстваш лаха йиш я паччахьалкхен расходаш кIезгьяра а царна оптимизаци яра а чотагIа. Цу дерригне йиш хулийтаргья . зIамига бераш долча миллионаш болча дезалий материальни хьал дикка тоаде. Дукха хIамаш де йиш я республикай, областий, предприятей ресурсай чотагIа. Укхаза керттердар — йоаггIача бесса проблемаш кхетаеш хилар, уж къоастае хьашт долаш хилар.

М. ГОРБАЧЕВ.

ЦХЬАНА МАРА КЪОАСТАДЕ ЙИШ ЯЦ

СССР Президента литовски халкъаген Литовски ССР Лакхехьарча Советаген даь кхайкаралаш шерра дувцаш да Литве бахача наха. Царех лаьца дувц предприятешка, колхозашка, совхозашка, учрежденешка, студентий аудиторешка. ХIанз къоастадер керттера дош да: хургья е хургьяц Литва Союза чуйоагIаш.

— СССР Президента тха кулгалхой тIахьех кIоаргача хьаькъалца а кхоанен уйла еш а соцамаш тIанйдара, — аьлар Алитусе вахача парте ветерана О. Барисайте — Новкъа да сона, къаьстта уж белгалонаш республика кIанзарча Лакхехьарча Советах йоахкаш ца хиларах.

БIаргаш хьаделла доладеннад литовски халкъ. ТIехьара кхетадаьд цо, цу тайпара парламент харжарах ше даьр малагIа гIалат да. ХIанз цхьанне ала йиш йолаш дац уйла, ца еш тIанйдеча соцамашца из парламент мичахьа кхоачаргья, аьнна. ЦаI да шаьра гуш: гIулакх кIоарг ме лу, этта хьал тоаде халагIа хургда.

Литва Компарте (КПСС платформа тIара) Шаяльчински райкома секретара Ч. Высоцке яхачох, СССР Президента литовски халкъага даь кхайкарал Литовски ССР-га сов дар ца дувцаш а доттагIал хьашт долаш а хинна ца Iеш, беррига вай мехка проблемаш къоастаяра тIадерзадаь а да.

— Тха района дукккхача къахьегамхоша, — белгалдоаккх цо, — хIаьта уж литовцаш а, полякаш а, белорусаш а эрсий а ба — чIоаггIа хьаллоац Горбачев Михаил Сергеевича даь кхайкаралаш, царна хетачох, ССР Союза Президента республика Лакхехьарча Совета лидерашта кхы цхьаькха а таро лу эттача хьалах уйла е а СССР Конституце могадеш доаца соцамаш дIадаха а.

Халахете а, республике бахача цхьаболча наха нийса кхетадаьдац СССР Президента литовски халкъага а Литовски ССР Лакхехьарча Советага а даь кхайкаралаш. Масала, «Жальгирис» яхача Вильнюсски станокаш еча завода производство лелаяра йолча автомотизировании системай начальника, «Саюдиса» районни организаце председатела В. Жала царех аргIанара рекламни кхайкаралаш хет, цо яхачох Литве бахача нахага а доацаш СССР гражданаш...

ГОРСОВЕТА СЕССЕ

Самардийнахьа шиъ болх дIаболабир 21-гIа хержача халкъа депутатий Грозненски городской Совета хьалхарча сессе.

Городской хоржамий комиссе председатела заместитела С. С. ... депутаташта йовлийтар 1990 шера 4 а 18 а марта горсовете хиннача хоржамий итогаш.

Сессе хаьржар мандатни комиссе, ... Грозненски ... В. Н. Пьяных. Из хержар Грозненски городской Совета председатела заместителалла.

Цул тIехьагIа депутаташа хержар горсовета депутатски ... кулгалхой а.

Сессе ... халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома председатела посте лаьрхIа кандидатураш. Горсовета председатела В. А. Куценков ...

на пачхалкхенан планаца сов-гІа цар арахийцар ... социйн ... товарни продук-ци. Шоай потребите-лашта продукци лоат-тара дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир цар. Кхьхьегама овсарле лакхьара кхьь бетта зада-нии шо процент тІех-кхоачаш а яь, планал тІех арахийца ерригa продукци ... ...

Наха баркал Оал

Заводерча установ-кайн цехийн коллекти-вех дукхагІьараш тІех-кхоачашдеш я шоаш укх шера тІайнйца док-кхий декхараш. Царна юкъе а къахьаттa дика болх беш хиларца бел-галъьнна я укх шера Седяков Павел Алек-сандрович керте латта-ча ЛЧ-35 яхача уста-новкан Якимец Генна-дий Семенович кул-галдеча ЛЧ-24 яхача установкан коллекти-ваш. Иштта тІехдика производственни хьо-кхамаш доахаш ба Та-расов Александр Ни-колаевич керте латта центральни газофрак-ционирующи установка технологаш.

«Чечингобувьбыт» произ-водственни объединенеа чуйоагІача № 34 йолча кога гІирса мастерске коллектив цхьаккха бутт дІабахийтац паччахьалкхен план меттел тІайнйца декхараш а тІехкхоа-чаш ца деш. Керттерча дакъе цо кхоачашдераш ре-монтни балхаш да. ХІара бетта планагІа 2500 сома маьхa кога гІирса ремонт е эзаш я из. Нагахьа бутт дІа-бахийтац мастерске обувщи-каша 2800 сома маьха а кхы тІех а ремонтни балхаш ца деш.

Из мастерской Грозненча Мичурина ціерагІча поселке хьайнйла биъ бутт боалаш мара латтац. Цхьабакъда, цу лоацача хана укх поселке бахача бІаьш эзараш болча наха дукха гІулакх даьд цуна болхлоша. Хьалха дІадахача шерашка санна шоай кога гІирс бехача, е кІезиг-мезиг ремонт е езаш хилча городе хьаяха безаш хулар поселке баха нах. ХІанз царна чІоа-гІа аьттув болаш да из хьа-еллар. Мастерске шоай кога гІирс тоабайта укхазара дІа-болхача нахах нагахьа саг дІаводвц обувщикашта бар-кал ца оалаш.

Цун керттера бахьан дІ мастерскерча обувщикаша хиннар кхо ца деш къа а хье-гаш, шоашка хьахкаьча зака-заш цар тІехдика кхоачаш-дар. Поккха яц мастерске коллектив. Цунна керте лат-та бригадир Амирханов Іаь-лий Іумар а тІехьа дІалаьр-хІача пхи саг мара вац укха-за болх беш. Обувщика бал-ха тІа ІаІальмате йоккха опыт йолаш ва коллектива кулгалхо. 45 шу гаргга ха я цо обувщика профессех кхаь-хьега. ХІаьта 38 шу дизад обувщикий бригадир, мастер волаш цо болх бу. Цу шераш-ка шийх балха тІа ІаІальмате йоккха опыт Іоаьйл цо. Дол-че, цунна дика хов ше керте латтача обувщикий кхахьега-ми парна юкъера яхьи кхе-тамца вІаштІехьйянкха. Цу-духьа балха тІа керд-керда коталонаш йоахаш хьайоагІа мастерской коллектив.

Дукха кхетама болх бу цо обувщикашца. Царна эшачун, дезачун хаддаза йоакхо из, царна юкъера барт чІоагІбеш хьавоагІа из. Материальнo-техническн ІалаІо елга а махетта дика вІаштІехьдакь-кхад. Цудуxьa обувщикий балха тІа хьовзам хинна цхьа моттиг нийслац. Иштта вола шоай бригадир чІоагІа лоар-хІаш сийдеш ба обувщик-аш.

Шийх опыт, дикагІйола бал-ха истодаш камаьрша дІайов-зийт І. Амирханове мастер-скерча болхлошта. ХІаьта обувщика говзал цо Іомаль нах итташ ба. Цудухьа укха-зарча кагирхой хьехачьех эг-гара дикагІа лоархІачарех цаІ ва из.

Цунна балха тІа кара-гІдийна гІулакхаш белгала а доахаш, дукха сийлен грамо-таш, ахчан премеш, маьхера совгІаташ тийннад Іумара. «Кхахьегама ветеран» яха сийлен цІи еннай цунна.

СУРТА ТІА: обувщиккий бригадир І. Амирханов.

И. ПЛИЕВА сурт.

Самарадинахьа шийх болх дІаболабир 21-гІа хер-жача халкъа депутатий Гроз-ненски городской Совета хьалхарча сессе.

Городской хоржамий ко-миссен председатела замести-тела С. С. Батаева депута-ташта йовзийтар 1990 шера 4 а 18 а марта горсовете хиннача хоржамий итогаш.

Сессе харжар мандатни комисси, из хьакар Грозне-нски городской Совете харжа-ча халкъа депутатий полно-мочешка.

Эггара хьалха сессе дий-цар Грозненски городской Совета председатель харжара хьакъехьара дош. ДукхагІ-бараш тІехьа а болаш Гроз-ненски городской Совета председателалла харжар КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь депутат **В. А. Куценко.**

Городской Совета предсе-дателa В. А. Куценко пред-ложенегІа председатела заме-стителъ харжара кхайлагІа кхаж тассара йолча бюллете-на тІа дІаязийр депутат В. Н. Пьяных. Из харжа Грозненски городской Совета председатела заместитела.

Цул тІехьагІа депутата кхаьжа ... ... 19 ... шераш ... кулгалхой а.

Сессе хийнар халкъа депу-татий Грозненски городской Совета исполкома председа-тела посте лаьрхІа кандида-тураш. Горсовета председа-тела В. А. Куценкос предло-жени елар цу гІулакха тІа депутат М. Э. Баймурадов харжа, аьнна. Гуччахь голо-совани яьчул тІехьагІа ду-кхагІбараш тІехьа а болаш горисполкома председате-лалла хержар **М. Э. Баймурадов.** Цуннa тІадиллад гор-совета хьалхарча сессе 10 апреле хургІолча хьалхарча заседане юващгІолаш гор-исполкома состав вІашагІ-йоллалга.

Горсовета хьалхарча сессе балха юкъе дакъа лоацаш хилар НГІАССР Министрий Совета председатель С. М. Беков.

М. ГОРБАЧЕВ.

ГОРСОВЕТА СЕССЕ

... ... «Сажис» ... ... Вильнюс ... ... бо ... ... ба.

— Литва кхьахьа ... ... хьалкхе хилара эш. — аьлар цо, — духхьал рес-публикерча эрсий моттв бу-гача нахах хьокхаденна ца Іеш, литовцашта шоаш а доагІаш да. Царех дукхагІ-бараш Союзера арабоала ловш бац, болх боадаш бнса а буржуазе викалашта чу-латта а безам болаш бац уж. Цу дешах референдум чакхъяккхар дІадех цар.

Лоацца аьлча, из пробле-ма Советски Союзада цхьана кхоастае еза, — иштта хе-таш ба нийса уйлаш йоля Литвера нах.

В. КОСТРОВ. (ТАСС).

Вильнюс.

ПЛАНАЛ ТІЕХ 3800 ТОНН...

ШийтталагІча пятилетка тІехьарча шера доккхий де-кхараш тІайнйцад «Малго-бекнефть» НГДУ мехк-даьттахоша. Уж хадал хьалха кхоачашдара карара шу доладелча денз шоай ер-ригача таронех бизза пайда ийбу цар. Капитальнни лаьт-тан кІален ремонт а еш, мехкдаьтта дала йолайолийт дукккхача хана денз болх ца беш лаьтта къаьна скважи-наш. Скважинашкара «Іаьр-жа дошув» дІеидаь, хьадак-кхара хий, газ чуухийташ низ тІалоаттабу тІоанашта, кислотни обработкаш ю призабойни зонашта, иштта кхыйола организационно-тех-нически мероприятеш чакх-йоах. Уж балхаш дарах беттагара беттага дукхагІа хул НГДУ коллективо до-аккха мехкдаьттеи газа. Дерригача технико - эконо-мически хьокхамий хьал-харча квартала план дикка тІехкхоачаш а яь, заданел тІех цо даьккхад 3800 тонн мехкдаьтта. Хьаьта йоагІа-чул дукхагІа яьккхай кхо бІаь эзар кубически метр газ. Кхаь бетта заданел совгІа мхалъяьккхай 60 эзар сом мах бола товарни продук-ци.

Шоай потребителашта поставкаш яра дола дого-ворни декхараш а хІара бет-та дизза кхоачашдеш хьа-боагІа НГДУ мехкдаьтта-хой. Къахьегама овсарле лакхьара квартала задани йиъи ахи процент тІехкхоа-чашъяьй цар. ЙоагІачул дукхагІа продукци маь-халъяккхарах, массе а тай-па материалаш кхоярах паччахьалкхенна эзараш со-маш кходадъ цар.

«Малгобекнефть» НГДУ промыслашта юкъе лържача яхье хьалха а латташ, хьа-йоагІарех я Акинин Алек-сандр Васильевич керте латтача мехкдаьттеи гази йо-ахача йиъгІагІча цеха кол-лектив. Духхьал цо ше кхаь бетта планал совгІа даь-кхад 2300 тонн мехкдаьтта. ХІаьта ерригача управлене йоагІачул совгІа яьккхача газах дукхагІьар цо яьккха я. Шоаш укх шера тІайн-йца декхарех тІехдика ло-архІабеш ба Ахриев Берс-накъен Мамцов Василийн керте латтача цхьоалагІчен кхоалагІчен промыслай мехк-даьттахой а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Хроника

РСФСР Лакхехьарча Со-вета Президиума УказагІа советски искусства дакъе доккхий гІулакхаш карагІ-дувларах «РСФСР искусст-ва заслуженни деятель» яха сийлен цІи еннай Руслан Шалаудинович Хакишевна — Х. Нурадилова цІерагІча Нохч-ГІалгІай драматически театра режиссера. Нохч-ГІалгІай АССР.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШКА БОЛА ХОАМ

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе аргІанара заседани хургйа пІаьраска дийнахьа 6 апреле КПСС обкома политически дешара ЦІагІа. Болх дІаболабергба Іуйрийна 10 сахьат даьлча.

Деша дай бац

Укх тІехьарча мас-сехк шера тІайнйца де-кхараш меттел паччa-хьалкхен план а кхоа-чаш ца еш, дукха де-кхар тІадусаш хьабоа-гІарех ба Негинский Леонид Моисеевич керте латтача Грознен-ски «Автоспецобору-дование» яхача опыт-но - экспериментальни завода машинашъераш. Иштта кхахьегача цар шоай болх товбара цхьайола мероприя-теш белгала а яьха, доккхий декхараш тІа-нйдадар пятилетка тІехьарча шера. Чакхъяьннай укх шера хьалхара квартал. Долче, мишта кхоа-чашду цар шоаш тІа-нйца декхараш? Цу кхоа бьуна балха итто-гаша хьахьокхачох, уж шоай деша дай хилла-бац. ТІайнйца декха-раш меттел, пачча-хьалкхен план а гаьна кхоачашъяц цар. ДІабахача кхаь бетта планагІа лаьрхІачох ара ца хецаш йисай за-вода коллективо 190 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. ХІаьта цу юкъа задан-ел кІезигагІа арахий-цай цо цхьа бІаь эзар сом мах бола норма-тивно-цІена продукци. Халкъа эша това-раш арахецара задане-хи шоай потребителаш-та продукци лоаттара долча договорни де-кхарех иштта а мара лоархІабабац предприяте маши-нашъераш. Кхахьега-ма овсарле лакхара задани а кхоачашъяь-яц цар.

Мишта кхоачашду декхараш

ГІулакхаш во деце а ...

Сунженски района «Заве-ты Ильича» яхача кол-хозе ворхІ бІаь совгІа бе-жан да, царех 150 етт а болаш. Из санна болча эІа-мигача боахамо кхы дукха-гІа хьайбаш леладе чот а яц.

— Тахан бетташ 128 етт ба тха ферме, — аьлар зо-отехника Цечоев Мухьмада. — Цаккха ца хиннача бесса дукха хьайбай продукци яьккхай оаха карарча шера хьалхарча кхаь бетта. Пхи ди хьалха кхоачашъяьй пач-чахьалкхенга шура йоахара план. ДийнахьА хІара бет-тача Іаттагара 10—11 кило-грамм йоакхх из тха дояр-каша.

Зоотехника яхачох ца те-шаш контрольни журналага хьежар со. ТІехьарча дий-нахьа пачхьалкхенна дІа-чуенна шура 1362 кило-грамм яр. Кхы лохагІа да-цар кІира хьалха а бутт хьалха а хинна хьокхамаш. Долче, нийса да-кх Цечоева яхар!

Дика дагайоагІа сона ук-хазарча ферме цхьан Іат-тагара ши килограмм шура яьккхача доккхал деш хин-на ханаш. Цох лаьца цкъа мо дукккхаза яздадъ «Сер-дало» тІа а кхыча газеташ тІа а. Дале а, хІанз «Заве-ты Ильича» яхача колхо-за хьайбаш леладераш рай-онерча фермай коллекти-вашта юкъе лържача соци-алистически яхье хьалхалат-таршца ба. Цул совгІа, Іехкхоачашъю цар дулх дІадалара план а.

Из дерригa хьахезача, ферма балхах критически хьисапе язде дезарга-их, аьнна, юххьанца са хинна уйла хувцаелар. Цхьабакъ-да, дІахо дийцача йоахийр са дегагІоз.

— Фермера дерригa хьай-баш Іангара дахара 140 тонн йол, 360 тонн ча, 2500 тонн силоси сенажи, 280 тонн фуъ эш, — аьлар М. Цечоева. — ХІаьта оаха соахкара гуйре дІайолайир 1900 тонн силоси 50 тонн фуъи мара боацаш. Кхыча боахамашкара ийцар 118 тонн йол, кхыдола доакъа-раш. Дукха рузкъа дІахеца дезаш хилар цу гІулакха. ТІакха дІа-хьа хийкхача транспортахи эрна доадаьча доагорахи дувца а мича деза. Цу дерригне чІоагІа алсам-лаьккхар продукци яккхара дІадодар: центнер шурех 70 сом совгІа дахар.

Доакъара база геттара ле-дара хилаpo юхатетт ферма коллектива болх. Цхьаккха дарба доацача лазара тара-йийрзай из проблема. ХІаь-та укх шера а кхашкара бал-хаш тІехьдалар теркал ди-ча дІахо йодача хана а пар-гІатта садаккха йиш йолаш хургбац укхазара болхлой.

Из мара децний? Хьогвен-начоа хий мо эшаш я ферме трактор, керда погрузчик. Хьайбай корпусаш тоае эза ха тІехьаьннай.

— Ремонт е эзилга дага-дехача дега лазар эккх тхо-на, йоах Цечоева Мухь-мадеи ветеринарни лоро Дер-бичев Ахьмадеи. — Соах-ке санна мара кийчам ца ху-ле, деррига а кхьхата тІа дусаргда. Мишта бергба из болх хьастамаш, хьу, це-мент, кІира ца хилча. Яц яхаш багІарах тІакхета хІа-ма дац, цхьа оамал бе бе-за-кх цу дакъе колхоза кулгалхоша.

Кхы а чІоагІагІа Іока-даш дувц хьайбаш леладе-раша района торговле болх-лоша шоай цхьаккха йоак-хо еш ца хиларах.

— Е лаьтта а, е сигала а доацаш дисад тхо, — йоах цар. — Дефицитни то-вараш тел кхуьа фермай болхлошта. Тхона хІанзар-чоа цхьа шаьра маха а кхь-чабац. Цун бахьан тахка гІертадар тхо, Сунженски райпо а даха. Цар Галаш-карча сельпо дІахьожадир, шо цига тІачІоагІдаь да, аьнна. Сельпора юха рай-по лаьхкар тхо. Иштта го тувсаш лел тхо, тхоаш ми-чахьа сайцача бакъахьа да ца ховш.

Ферма коллектива хьаш-таш талмастта кхоачашдар бахьан долаш, Алхасте баха-ча наькха колхоза хьайбай боахамцара безам боабаьб. Саг вац укхаза хьава туташ. Хьан безам боагІаргба бетта луча 120 — 130 сомах букъ сеттабе? Доацаш да укха-за салаІара хьалаш а.

— Дулх, даьтта, шура хьада йоах тхога, — аьлар скотника Дербичева. — ТІакха тхона эшар цхьанне-на а дагадохац. Дукха ха йоаццаш тха фермерча дояр-кага Цечоева Любайга Япо-не хьаьь хІамаш тега ма-шинка ехкай, аьнна, хоам баьбар районни газето. Тха ферме меттел, ерригача юрта а яц из цІи йола саг. Цу цхьан масало хьахьокх рай-оно дефицитни тоВараш миш-та дІа-хьа декъ.

Дика болх барах М. Дер-бичевна язъяь хиннай бос бола телевизор. ЛаьрхІа транспорт а оттаь, шийна зе а деш, кхозза вахав из Грозне «Орбита» яхача тика тІа телевизор хьаэца гІерташ, цхьабакъда, кхоз-зе а даьсса кулгаш эгадеш юхавийрзав. Шийна из те-левизор язъяь ца хуларг цох боагІар миссел мах дург-болча дІакхоачаваьв Дер-бичев бюрократаша.

Шоай гІулакх дика дов-заш, тІатеІІа кхахьега нах дукха ба ферме. Царех ба Медова Хьава, Боко-ва Люба, Евлоева Рай-хьант, Точиева Люба, Пе-днева ПаьтІамат, Мержо-ева Довхан, Педнева, Лей-ла, Мержоев Мухьмад, Тум-гоев Ахьмад, Дзангиев Хьу-сен, кхыбараш. Бакъда, йоакхо е саг воацаш, шоай халонашца цхьаь бисаб уж. «Сушка» яхача агропро-мышленни объединене, кол-хоза, райпо, сельпо кулгал-хоша цу хьакхьна шоай доц аларга сатуве аз.

М. КАРТОЕВ.

Планах лоархІабу

ДІадахача шера эшшаа боараме цемент ца хилар ба-хьан долаш, продукци арахе-цара план кхоачашъе вІаш-тІехьдаланзар Карабулакерча аьшкбетонни завода бол-лектива.

Цхьабакъда, укх шера тІехьара шу дикагІа хоал-мамца дІадоладьдд завода коллективо. Масала, кІерта лонкхой организацеш ... ставкаш яра йоза плана 100 процент кхоачашдена за-водо.

Заводе ... ... гаш бІаь ... ... Цар ... ...

**Т. ... .

Фуд перестройкана баргал еттар

Зене овлаш...

[illegible] сейн лаьттачу [illegible] дукха ю дир вай [illegible] а матери[illegible] а даькъе. Эггара ун[illegible] политически си[illegible] тIа хьакхоллаш хилар. Из ца [illegible] вай вахаре [illegible] системо [illegible] хIалакйир мехка [illegible]. Укхаза нийсда[illegible] гIулакхаш[illegible] моттиг дIа[illegible] приписказаш, отчет[illegible] даьдоаца [illegible] а. ахаш, лела[illegible] хIамаша. [illegible] бодача эттабар. [illegible] перестройкас [illegible] XIанз пхи шу [illegible] перестройка йода. [illegible] Iалаьмате доккхий [illegible] вахаре а [illegible] боахаме а, къаьнара самалаш дIайоалаш латт. Амма, цар атта ка лац, перестройкана баргал етт.

Хала да тахан а тIехь приписказ ю, отчетносташ телхаеш моттигаш нийслу, аьнна, хезача теша. Бакъда, халахете а цу нйрчача, застойни шерашкара юхедиса[illegible] хIанз а дIакъаьстабац республика кхьайолча гIишлон организацей кулгалхой. [illegible]

[illegible] районе Нохч-[illegible] шотри промышленности объединене керттера [illegible] В. П. Никитченко председатель а волаш вIашгIеллача пачхаьалкхен приемочни комиссе 1989 шера декабрь бетта эксплуатаце хьайнцар Чернокозово яхача поселке уллача маслосырзавода лаьрхIа ямь аммиачно-компрессорни станци. 134 эзар сом сметин мах а [illegible]. XIанзал[illegible] болх [illegible] XIана? [illegible] балхаш долла[illegible] объект комиссе хьа[illegible]. Объект йистеяларе тешалдеча актана кIал кулгаш яздарех ба пачча[illegible] приемочни комиссе членаш генеральни подрядчик — «Чечингагропромстрой» объединене Калинов[illegible] МПМК начальник А. Р. [illegible] стаце эксплу[illegible] [illegible]

ма председатела заместитела А. А. Каримов керте лаьттача пачхаьалкхен приемочни комиссес. Из объект хоэслособагIа хьалъеш яр «Предгорный» совхоз. Техкача гучадаьлар, укхаза ййиаш Iотоханза, отделочни балхаш чакхдаханза, 8 эзар сома маьха оборудовани дIаоттаяиза хиинилга. Цунах хьахиннар укх тайпара да: 6—7 бетта вIалла болх ца беш лаьтта быта цIа хIанз халкъа депутатий районни Совета решенегIа, лорий амбулаторена дIаденнад.

Цу тайпара харцонаш производствении мощносташ эксплуатаце дIателача хиина Iац Уж, халахете а, кIезига лелайиц республике бахача наьха фусамаш, кхыйола социальни объекташ хьайиеча а. Хеталора, уж санна дола хIамаш укхаза леладе саг вахьар тамаш я-кх, аьнна. Вай хана хIаьта а. Амма, цхьаккха а хIамах ца «кхера»; эхь-юхь дайна кулгалхой корабир. Масала, дIадахача шера НГIАССР Министрий Совета доалахьа йолча капитальни гIишлош хьалъяра управленес (н. Федоренко) эксплуатаце дIа а денна, паччахьалкхен приемочни комиссеша хьайнцар недоделкаш йола 5 эзар квадратни метр юкъара майда дIалоаца кхо цIа, город Аргуне 600 моттига лаьрхIа хьалъяь школа пристройка.

Грозненски районе райисполкома председатела заместитель Т. И. Салаева керте а латташ вIашагIъеллача паччахьалкхен комиссес хьайнцар недоделкаш а йолаш Ханкальски улицагIа хьалдаь 65 квартирах латта цIа. Цу объекта генеральни подрядчик — МВД гIишлонмонтажни управлени (н. Сусаев), хIаьта заказчик — НГIАССР Министрий Совета капитальни гIишлош яра управлени. Актана кIал кулгаш яздир кIир тоханза, басар хьакханза, газопровод йилланза, сантехнически прибораш дIаоттаяиза йоллаше.

НГIАССР капитальни гIишлош хьалъяра управлени заказчик а йолаш, дукха недоделкаш йола 12 квартирах латта цIа эксплуатаце дIаделар, из хьалдеш хиннача Урус Мартановски МПМК с. Укх шера январь бетта республика халкъа тIахьожамхоша тохкам бича укх объекте юхейнса недоделкаш дIайоахаш 18 гIишлойн вехаллаш хиннав Амир, саг кхеташ вац Урус-Мартановски райисполкома [illegible]

№ 342 йолча решенегIа 1989 шера 29-ча декабре объект йистеяьннай, аьнна, паччахьалкхен комиссе оттаяь акт дIачIоагIъяр мишта нийсденнад.

Ишта правительствас оттаяь порядок гIожа телха а еш, эксплуатаце хьанйцад «Новосельский» совхозе 18 квартирах латта цIа. Паччахьалкхен приемочни комиссес дIанйцал, мадарра аьлча, хьалдаьлаланза дола цIа. ДIалаьрхIача деррига а 42 эзар сома маьха балхаш хиннад кхы а де дезаш. Укх гIишлон генеральни подрядчик — Ачхой-Мартановски межхозяйственни гIишлон объединени. (н. Хаджиев), хIаьта заказчик — «Новосельский» совхоз (п. Кагерманов).

Уж санна дола масалаш кхы а дукха доаладе йиш яр укх материала тIа. Цу факташа къаьгта хьахьокх заказчикий, подрядни организацей цхьайолча служба́й кулгалхоша, паччахьалкхен приемочни комиссей членаша партен правительстваси дIа ма деххара шоай балха перестройка ямь йоацилга, цар хIанз а хьалхарча шерашка санна паччахьалкхе Iехаира, приписказ ярей отчетность телхаярей никъ дIахохьош болга.

Лакхе мел йийцача организацей кулгалхой, паччахьалкхен приемочни комиссей членаш бехктонхама кIалхарабалаизар. Уж нйрча факташ хьагучаяьхача республика халкъа тIахьожама комитето доагIа таIазар дир цариа. Амма, цу тIа тIадам оттабича далац гIулакх. Цхьан халкъа тIахьожамхой низаш са с административни таIазараш дарца уж нйрча явленеш цIенъяь дIайоахалургъяц гIишлош хьалъеча. XIана аьлча, кIоаргга овлаш хийцад цар. Эггара хьалха эш чакхъяккханза йола объект эксплуатаце дIаяла цхьаннена а дагадохаргдоацей из дIаэца таро хургйоацей механизм. Цу тайпара механизм хьакхолла а цунга биэза болх байта а вIаштIехьдаргдац, нагахьа санна массанахьа болх беш керда экономически методаш ца хуле. ГIишлош хьалъяра гIулакх деррига а дIадала деза боахама расчетагIеи арендагIеи къахьегача коллективашка. ТIаккха цар гIулакх тийша хургда бухсоццаш хьадаьчох, балха диналах. XIаьта керттерлар — бехктокхам а хаьлда хургба.

Х. ШАДИЕВ.

Арендана—шерра никъ

◆

Хьинаре къахьег

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозе сомаши баьцадаараши кхедеш я Дзангиев Асхьаба кулгалду № 6 йола бригада. ШоллагIа шу да из коллектив арендагIа къахьега йолаенна.

— Шовзткъа саг ва са бригаде, — аьлар А. Дзангиева. — Оаха лелабу езткъа гектар Iажаш. Цул совгIа, бIаь гектар лаьтта хьанйцад оаха. Цунах кховзткъеи итт гектара тIа кIа дIадийнад. XIанз дIае езаш коартол я. цунна лаьрхIа культиваци а ямь, кийчдаьд юхедиса кха.

Соахка дукхагIча даькъе баьцадаараш леладаьд цар. Планал тIех гулбир 3 тони хохаш, 11 тони морковка, 42 тони помидораш. Боккха хьувкъам чуйцар саьмарсаьк, столови свеклаш дIайийнача моттигера а.

— Соахка кхебаь хьувкъам маьхалбоаккхаш чIоагIа хьовзам хилар тхона, — дувц дIахо бригадира, — Из деррига-м дIадийца а варгвац. Деррига гIулакх юхмаччахьа даьлар саьмарсаьк чуэца доладелча, ахнан хьацаро дегI Iувжаш, са еррнгача бригадо гулбаь 28 тони саьмарсаьк дIаоттабе тховкIийле хиланзар колхоза хьатта.

Наьха къахьегам зехьа боабе лаьрхIа вацар бригадир а. Вай республика дукхача инстанцешка ихар саьмарсаьк сихагIа маьхалбаккха гIерташ а бакъдар лехаш а. Массехказа республикански газеташ тIа яздир цох лаьца. Цхьа даьла къахетамца кхаь бетта дотIо бошоши маьлхо бокъоши илла саьмарсаьк дIакачарбаьлар арендатораша. ДIадаха шу чакхдоалаш бригада кхаьча пайда дIалаьрхIача 193 эзар сом хилар. XIара трактористa нйс эзар сом ийцар, беша болхлоша хIаранена 3500 сом кхаьчар. Ткъаь бархI эзар сом бригада тIехьленна дитад. Цох тIайоагIача хана салаIара а кхача баара а лаьрхIа помещени хьалъергья.

— Соахка санна халонашца къувса дезац тха, — укх шера дувц бригадира. — XIана аьлча, оаха дIадийна кIа а коартол а баьцадаараш санна талхарах кхера дезац тха, е уж кхеде ча хана санна къахьега а дезац.

XIаьта бе болх шортта ба. Укх шера нйс бIаь ах бIаь тони Iажаш ба тха планагIа дIачубала безаш. Беша болх [illegible] сомин гаьнашта. XIанз бIаьстан балхаш сихденна дIа[illegible]

Дикача нахах

ГIулакхаша даьккха сий

Назрановски трикотажни фабрика барзкъаш доахача цеха технолог я Муцольгова Хьусена Хьулимат. Нйс шу дизад цо укхаза къахьега. Шийпа тIабилла моллагIа болх цIена кхоачашбеш хьайоагIа из.

Шийца къахьегаш барий оамалаш дика йовзаш я Хьулимат. Цудухьа хьанца мишта дувца деза хов Муцольгова Хьулимата. Нагахьа санна, моллагIйола хIамаш тега мотористка гIалатъяьнна е ца ховш цо брак ямь моттиг нийслой, цуна дола новкъостал ду. Ишта йолча цунах тха хьесамча аьле цIи йоаккх дуккхача болхлоша.

1981 шера юкъера школа чакхъяьккхар цо. Деша гIоргья-хьогI е балха яхача бакъахьа я хьогI яха уйлаш дукха йинзар йоIо. Ше санна бола дуккха мехкарий къахьегаш болча трикотажни фабрике балха яха лаьрхIар. ХIамаш тегача мотористка говзал Iомаеш, ший къахьегама никъ дIаболабир Муцольговас. Цкъа шийга хьаьннар шоэлагIа хьалхадаккха ца дезаш дика хьаэцар. Цудухьа ученица йолаш болх беш кхо бутт боаллаше, Iалаьмате дика кхийтар из мотористка говзалах. Дикеи тIехдикеи экзаменаш дIа а енна, ше болх бе йолаелар.

Юххьанца запускальщица йолаш болх бир. Цеха коллектива болх боаггIача боарамагIа дIабахар дуккхача даькъе тийша дар цун къахьегамах. Хьулимата керттера декхар дар цехерча хIамаш тегача мотористкашта эша кIадаш, тай, кхыйола материалаш маэшша лоаттаяр, балха ханахи производствении мощностехи биэза пайда нйбайтар, цу даькъе болхлошта эшаш дола гIо дар.

МоллагIа ше дIадоладе лерхIача кердачох лаьце дагаювлар из къахьегама ветеранашца, новаторашца, яхье хьалхалаттарашца. Ишта цо къахьегарах цхьа моттиг нийсъяланзар балха тIа Хьулимат гIалатъяьнна, новкъосташта хьалхашка из цIийяла езаш. Цудухьа цунна тIабуллар бехктокхамегIа бола болх.

Запускальщица а йолаш ше цхьан юкъа болх бича Муцольгова Хьулимата дика кхетадир кхыйола смежни [illegible] езилга. Долче, фабрика хIамаш тегача цехашка мел йола [illegible] Iомайир цо.

яра бола болх шийга балара чIоагIа доккхал а деш, хьинаре къахьега йолаелар Хьулимат. Укхаза а цо боабанзар шийх бенна тешам: Иттаь хIамаш тега мотористкаш кийчбир. XIанз яхье хьалхалаттараш та юкъе а болаш, шоашта хьалхашка латта декхараш даим цIенеи диззаи кхоачашдерех ба уж. Царех доккхал ду Хьулимата.

ДIаяхача пятилетка кхоалагIча шера март бетта фабрика кулгалхой дагабаьлар Хьулиматаца барзкъаш доахача цеха технологалла из балха хьожае шоаш дагахиларах. Массаза санна хоадамболлаш дар Хьулимата царна денна жоп: шун сайх бенна тешам боа ца бе хьожаргья со. Бехктокхамеи чоалханеи болх бар цунга беннар. Барзкъаш доахача цехе мел дещ дола балхаш, цар технологи Iалаьмате дика йовзаш хила езаш яр из. Цул совгIа, цо беча балхах дукхагIча даькъе тийша дар хьадоаха барзкъаш дикеи тIехдикеи мара ца хулийтилга а, барзкъаш доахача хана доагIачул дукхагIа кIадаш ца доадайтилга, комплектовкаши упаковкаши дика хулийтилга.

Из дика кхетадеча къоначча технолога ший бехкагIа цхьа хьовзам хилийтанзар балха тIа. Деррига сона ховш а довзаш а да, аьнна а ца хеташ, каст-каста из дагаювлар шийца дхьана барзкъаш доахача цехе къахьегача, йоккха опыт йолча технологаца Могушкова Iашатаца. Цар хаддала шоайла дага а бувлаш болх барах хьадаьхача барзкъашта юкъе хьалха дIадахача шерашка нийслуш хиина брак дикка кIезигьелар. Барзкъаш доахаш бархI бригада я, хIаьта барзкъаш хьадоахаш кIадаш дIанийсдеш дола 17 истол а латт цу цехе. Цига массанахьа а бIарг кхача безаш. барзкъаш дахара йола технологи нийса лелаяйта езаш, брак хила тарлуш дола наькъаш дIакъовла дезаш бараш технологаш ба. Цу лостамагIа дукха балхаш ду технологаша Муцольгова Хьулиматеи Могушкова Iашатеи. Нагахьа санна барзкъаш доахарий бехкагIа балха тIа брак нийслой, цар доша дувц профсоюза цехкоме. Бе боагIаш бола бехк бу бехкечарна, брак [illegible] шоашка дIадоаккхит нийсденна сахкат, цул совгIа, [illegible]

атаци е сзича организаце винал — Наурски маслосырзавода директор М. У. Арсанукаеви. Нийсагlа аьлча, цар паччахьалкхен отчетность толхайир, шоаш цхьаккха а принцип йоацаш кулгалхой болга хьахьекхар.

Иштта, соахка август бетта чакхдаккхаьза долаше Дуба-Юрта быта цlа хьайилар Шалийски райиспол[illegible]

кха недоделкаш йола 12 квартирах латта цlа эксплуатаце дlаделар, из хьаллеш хиннача Урус-Мартановски МПМК-с. Укх шера январь бетта республика халкъа тlахьожамхоша тоххам бича укх объекте юхейиса недоделкаш дlайоахаш 18 гlишлонхо воаллаш хиннав. Аммя саг кхеташ вац Урус-Мартановски райисполкома

массанахьа болх беш керда экономически методаш ца хуле. Гlишлош хьалъяра гlулакх дерригa а дlадала деза боахама расчетагlен арендагlен къахьегача коллективашка. Тlаккха цар гlулакх тийша хургда бухсоццаш хьадаьчох, балха диналах. Хlаьта керттердар — бехктокхам а хаьлда хургба.

Х. ШАДИЕВ.

Бурувдеттарий мулаш

Бурув тохара укх шера хьалхарча квартала план тlеxkхоачашъярах рапорт делар 25-ча марта Горячеводски бурув тохара балхий управленерча буровой начальник Драворубов Алексей Ефремовича кулгалдеча бригада лаьттан ченаш техкараша. Хlанзалца хьа тахканза йолча майде № 2 йола тlехкlоарга скважина йоаккхаш ба уж. Тlерча мелашкара «lаьржа дошув» гучадаккхар проектагlа 6100 метр кlоарга бурув тоха дезаш ба уж. Укх шера хьалхарча кхаь бетта планагlа 930 метр бурув тоха дезача, 25 мартага кхачалехьа 1140 метр бурув техад цар. Скважина йоаккхача тохаш дола бурув 3400 метр кlоаргденнад. Март бутт бовлехьа заданел тlех кхы а иттащ метраш бурув техар бригада коллективо.

Дог гlоздоахаш да цун кхы мел дола технико-экономически хьонхамаш а. Ерригача ханах бурув тохача пайда а эпаш, дlайохийта балха 95,6 процент я. Юкъера лаьрхlача хlара буровой станокаца бурув тохара коммерчески сухала задани а дикка тlеxkхоачашъяьй цо. Хlаьта къахьегама овсарле планагlа лаьрхlачул ткъо процент лакхъяьй.

Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш зехьа ца йовеш, хьурмати кхоми беш дlаахийтарах, бурув тохарга дlабода мах лохбарах бригада бурувдеттараша пачхаьалкхенна кходаьд пхи бlаь эзар совгlа сом.

Бурувдеттача бригаде къаьстта дика къахьегаш ба лаьттан ченаш техкараш Попов Александр, Якудин Михаил, бурувдеттарий гlончаш Карнауха Владимир, Руденко Виктор, кхы дукха барааш а. Цар хlара сменагlа нормаш дикка тlеxkхоачашъю.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

ца къувса дезац тха, — укх шера дувц бригадира. — Хlана аьлча, оаха дlадийна кlа а коартол а баьцадаараш санна талхарах кхера дезац тха, е уж кхедеча хана санна къахьега а дезац.

Хlаьта бе болх шортта ба. Укх шера ийс бlаь ах бlаь тонн lажаш ба тха планагlа дlачубала безаш. Беша болх беш болчар дика доал [illegible] сомий гаьнашта Хlанз бlаьстан балхаш сихденна дlадоладаьд. Шоай низ кхоачар ду оаха хьувкъам беркате хилийтара, эшаш йола удобренеш тоссаш, lай оалхазараша гаьнаш тlа даь бlеваш дlадоахаш, гаьнаш йоlаш, дискаш доахаш. Укх шера эггара хьалхара хьувкъам луш я итт гектара тlа дlаегlа lажий гаьнаш.

Хьинаре къахьегаш ба трактористаш Н. П. Кузнецов, А. П. Гридасов, бригадера болхлой Л. П. Кузнецова, М. Т. Аушева, Л. А. Тумгоева, В. А. Ткаченко, В. Н. Шевцова, М. Е. Гусакова, Р. Ф. Шилова.

— Арендни подрядо доккха новкъостал ду ма хулла дукхагlа юртбоахама продукци яккхара, наьха хьалтаро тоаяра. Из гlулакх массане кхетаде а хьаллаца а деза, — аьлар Асхьаба тхо дlакъасташ.

Л. ТУМГОЕВА.

КХАЬ БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

Бахача наха хlара дийнахьа чlоагlа эшаши цар хоаттаци дола кхачан товараш арахецача Грозненски горпищекомбината болхлоша къаьстта дика къахьег шийтталагlча пятилетка тlеxxьарча шера. Дерригача технико-экономически хьонхамий хьалхарча квартала план хlанзлехьа тlеxkхоачашъяьй цар. Карара шу доладелча денз пачхаьалкхен планагlа лаьрхlачул совгlа таханарча денга кхачалехьа цар арахийцай 130 эзар гаргга сома маьха товарни продукци. Хlаьта заданел тlех арахийцад 550 эзар сом мах бола халкъа эша товараш. Соахка хьалхарча квартале арахийцарел бархlе ахи процент дукхагlа арахийцад уж укх шера цу юкъа.

Пачхаьалкхенна пайда бара задани толамца [illegible] чаш а еш, духхьал хьалхарча шин бетта комбината коллективо кходаьд ах бlаь эзар гаргга сом. Къахьегама овсарле лакхъяра пачхаьалкхен план 24,4 процент тlеxkхоачашъяьй цо. Оттабьча боарамал дукхагlа арахийцад 170 тонн генарий даьтта. Овсаре къахьегарал совгlа ше арахецаш йола продукци дика а хулийт цо.

Хlара бетта шоаш тlаийца декхараш дикка тlеxkхоачаш а деш, башха-дика производственни толамаш дахарца белгалъяьнна я Абубакаров Идрис, Ужахов Илез, Тимаев Рамзан керте латтача кхаь цеха коллектив. Хlанзлехьа тlабоагlача бетта чотагlа цар арахийцай итташ эзараш сомий маьха тайп-тайпара продукци.

К. МАГОМЕДОВ.

Фоторепортаж

Кхера боаккхарий вахта

«Кхера боаккха цех» оал Карабулакерча рудни йоацача материалий завода цхьан карьерах. Завода керттера дог ала а мегаргдар цунах-м, хlана аьлча цу карьера коллективо боаккхача кхерага хьежжа мара дика дlабодац завода коллектива болх, цхьа бахьан а нийсденна ханнахьа из хьаца кхоачаш бисача, соц ерригача предприяте болх. Ца хаддаш ден а бус а низ болча «Кразаша» дlаккхухь заводе цу карьерачура боаккха кхера. Цун цехашка оард из, lохь тайп-тайпарча сортех дlа-хьа а эбеш.

Яхье хьалхале Евлоев Бориса кулгалдеча «кразовщикий» бригадага я. Царна юкъе хинаре къахьегарца белгалбьяннаб йоккха опыт йола водителаш Гамботов Мухьмад, Торшхоев Владимир, Курсаев Яхьъя, кхыбараш.

— Хlаьта а крановщик Кулаков Виктор вецаре-м цхьаккха дош а дацар, — аьлар бригадира. Лакхехьарча сурта шоана гур ва В. Кулаков.

Хlаьта электро-газосварщик Китиев Аслан-м (шоллагlча сурта тlа) могавеш вийца бала а магацар цун новкъосташта.

М. КАРАЕВ.

Автора сурташ.

ракаица, новаторашца хьалхалаттарашца. Иштта цо къахьегарах нийсъяланзар балха тlа Хьулимат гlалатъяьнна, къахьегашта хьалхашка из цlийяла езаш. Цудухьа цуна тlабуллар бехктокхамегlа бола болх.

Запускальщица а йолаш ше цхьан юкъа болх бича Муцольгова Хьулимата дика кхетадир кхыйола смежни говзалаш [illegible] га. Доллче, фабрика хlамаш тегача цехашка мел йола операцеш дика lоманир цо. Из чlоагlа лархlа а лоархlаш, цунца дагабувлаш хулар дукхача хана денз укхаза къахьегаш бола хlамаш тегараш. Башха-дика говзанча хиларал совгlа, моллагlа бахьан а нийсденна бригадир йоацаш йисача, цун метта дlа а этте, болх бора Хьулимата.

Ше каралаьца професси кlоаргагlа йовзара, дlахо деша дезилга дика кхетадеш яр Хьулимат. Ше фабрике балха ена шу дизача, заочно техникуме деша отта тохаелар из. Цунна дагадехар дика гlулакх долга ховча новкъосташа, предприяте кулгалхоша чlоагlа къоабалдаь хьаллаьцар цо де лаьрхlар.

Дийнахьа сарралца болх а баь цlасча, Хьулимата кулг тоха дезаш, цlагlа, хьажа езаш дукха гlулакхаш хулар. Уж ше даь яьлча, учебникаш бе а дехка, бийса яххалца ягlа езаш хулар со, яхаш дlадаха шераш дагалувц Хьулимата. Цхьабакъда, халонех бlукъожабеш йоацача йоlо дика дешаш чакхъьккхар техникум.

Диплом хьайийцад, сай профессегlа сона боаргlаш бола болх хьабала беза, яхаш дукха саготданзар цо фабрика кулгалхой. Мел дика гlулакхаш шийна карагlдаьлча а курали сонтали еш овмал хиннаяц Хьулимата. Иштта йола къона специалист предприяте кулгалхоша хьожаю производственни дешар хьехара инструкторалла. Фабрикана чlоагlа эшаш йола кадраш кийчъ[illegible]

[illegible] тем. Нагахьа [illegible] къаш доахарий [illegible] тlа брак [illegible] болхлочо брак яр.

Технолога Муцольгова Хьулимата дукха [illegible] цхьаккха тайпа брак а ца нийсйолийташ къахьегача болхлой дикагlйоха опыт массанена юкъе шерра [illegible]аржаяра. Уж санна барам а кlезига бац бар[illegible] ахача цехе. Царех ба Часыгова Банати, Мухиева Тара, Кантышева Душа Богатырева Люба, бригадир Курнева Хадишат, кхыбараш. Царца а каст-каста дагалаьлаш, царех когglортилга еш, тlа-тlа дикагlа хулийт хьадоахаш дола барзкъаш технолога Хьусена Хьулимата. Уж барта хиларо низ тел царна балха тlа деккхий толамаш даха. Шоай цеха коллектива сий лакхалоаттаде.

Хьинаре къа а хьегаш, башха-дика производственни толамаш дахарал совгlа, довкха дакъа лоац Муцольгова Хьулимата юкъарча балха тlа. Фабрика коллективо из чlоагlа лоархlаши сийдеш хилар да Назрановски горсовета депутаталла, фабрика профкома членалла массехказа из харжар.

Б. КОСТОЕВ.

НИЗ КХОБЕРГБАЦ

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединенена чуйоагlача производственно-товарни конторе НИКИТИН Эдуард Алексеевич профкома председатель хержа дукха ха яц, соахка октябрь бетта мара хержавац из. Хlаьта а профсоюза керда кулгалхо лерхlа йишйолаш вац из. Массехк шу дизад уж декхараш кхоачашдеш из вола. Сенца дувзаденна да теш юха а профкома председателалла хьо харжар? Цу хаттара тlара дlадоладелар тха къамаьл.

— Укхал хьалха цхьан шереи ах шереи кхоачашде дезаш хилар со профкома председатела декхараш. Цул тlехьагlа се хьалха къахьегаш хиннача йиълагlча цехе балха вера со. Профсоюзни балха тlа кулгалдеш хинна вола моллагlа саг юха ше хиннача юха балха вар кхетаде йишйолаш да.

Грозненски производственно-товарни контора цехашка тlеххьара отчетно-хоржама профсоюзни собранеш хилалехьа шерра анкетировани йир профкома председателалла харжара кандидатура къоастаеш. Эггара дукхагlа сона тlехьа кхаж тессар. Тlаккха аз лаьрхlар: сайх тешандаь хоржамашка дакъа лаца. Хlанзарча хано дlадехаш махиллара альтернативни ларда тlа чакхъяьлар уж тхо долча. Цу хоржамашка профкома председателалла а хоржаш, со чакхваьлар. Нагахьа дукъ lайха хьатlаийца дале, из дlатенхаде ма дезий.

— Боккъала дика гlулакх да сога кхоачашдар, аьнна, цу балха тlа вахарех вац со. Къайла а ца кхухьаш, долча бесса дlааьлча дукха раьза а вацар со цу гlулакха. Хьалха профкома председателалла болх беш lоаяь опыт, из йоккха еце а, накъаьлар сона из. Цхьабакъда, цу багажаца гаьна воалалургволаш дацар гlулакх. Перестройка шерра мехка ярдаш латтача хана цу балха тlа волча сагагара дукхагlа дlадех. Экономика чlоагlъелга гаьна даларца, социальни гlулакхаш дика ца хиларца дувзаденна раьза бац нах. Цунца дувзаденна дукха дешаш тlаккхухь цар тхона. Тхо ма дий къахьегамхошта эшар-дезар фуд хьажа а, цар хьашташ кхоачашде а дезараш. Ховш махиллара, тха профсоюзаш юстара латта йиш яц мехка хулаш латтача хувцамашта, тайп-тайпарча процессашта. Цlаьхха дага а доацаш нийсденна хlама дацар халкъа эшача цхьадолча товараш мах тlатоха правительство елча, цунна духьала профсоюзаш ялар. Цар яхар ца дича яланзар правительство а. Хlанз профсоюзий сийдалар дукхача даькъе тийша да халкъа хьашташ кхоачашдеча цар шоашта могаш дола гадаккхарах. Из цlенхаштта доагlаш да тхона, лохе латтача профсоюзни организацешта.

— Тахан малагlа проблемаш хьалхашка эттай шоана?

Ховш махиллара, укх тlеххьарча хана бахача наха денна эшаш дола товараш lалашделга чlоагlа эсала лел. Тlа-тlа дукхагlа хул эшаш а долаш, лаха хала дола товараш. Уж дешаш дукхагlча даькъе къестаде дезараш профсоюзаш я. атта корадоагlаш доаца товараш дlа-юха денъара йола лаьрххlа комисси. Цу юкъе боагlа къахьегама коллективаша могабаь бола ерригача цехий викалаш. Хьакхоачаш дола товараш чlоагlа кlезига хул. Цудухьа массане хьашташ кхоачашде вlаштlехьдалац. Хlаьта, дерригa а йийсхонца къоастале хьож тхо. Цудухьа хьож тхо, мича хана денз, мишта болх беш ва хlаравар. Моттигаш нийслу лотерейни билеташ юкъе а доаладаь мара уж дlахьа хьежаде йишйоацаш. Цlаьхказа а белгалдоаккхаз, массане а хьашташ кхоачашде вlаштlехьдалац тха. Из бахьан долаш болхлой эгlазъухаш а, уж леткъаш а моттигаш нийслу укхаза.

Планал тlех доазол арахьарча мехкашка мехкдаьтта продукташта объединенеча поставкех лаха чlоагlа хала долча товарашта цхьадолча мехкашка заказаш де лаьрхlад. Цу гlулакхо дикка аттача доаккхаргда дефицитни товараш эцилга.

Кхачан продукташ эцара проблема а чlоагlа ира латт тхо долча. Тlа-тlа кlезигагlа хул болхлошка хьонхоачаш дола дулх, даьтта, кхыйола продукци. Дукха ба автомашинаш эца безам болаш бараш а. Царна юкъе ба 30—40 шера болх беш бола къахьегама ветеранаш, кхыбола болхлой. Хlаьта шера ерригa а хьожаеш яр 1—2 автомашина мара яц. Уж эцара аргlагlа латт 120 саг.

Кlезиг-дукха тоаденнад болхлошта квартираш ялара гlулакх. Масала, дlадахача шера ворхl дезала квартираш елар. Цхьабакъда, хlанз а тlехьа квартираш эца аргlагlа латтараш дукха ба.

Профсоюзашта тlалатта дукъ доккха да. Уж я яхь кхетамца вlаштlехьаккха езараш, болхлошта юкъе кхетама болх бе безараш, кхыдола гlулакхаш чакхдаха дезараш. Социалистически яхьах фу хулаш латт ховш саг вац. Март бутт чакхбаьннаб, хlанз а тlехьа тlаэцанза да социалистически декхараш, лакхе латта хьакимаш а цу даькъе оалаш хlама долцаш, сатийна lеш ба. Ховш да социалистически яхьа формаши методаши къаенналга, хlаьта а хьаьнален хьинарен къахьегачарна моральни материальни стимулировани е ма езий.

Болхлошта юкъе беча кхетама балхах аьлча, хlанз укх сахьате цу лостамагlа деш цхьаккха хlама дац. Болхлой тешац хlанз тlахьехамех, лозунгех, собранеех, заседанеех. Кхычеттел профсоюзни собране а кхоачашхиллал нах вlашагlтоха низ дlакхачац. Хlаьта а лакхе белгалдоьхача лостамех балхаш деш я профсоюзни организаци.

— Эдуард Алексеевич, хетаргахьа, профсоюза тароваш дукхача даькъе тийша я кассах. Долче, шуга фуд, мишта дlаухийт оаш средстваш?

— Ховш махиллара, тха касса профсоюзни взносех латт. Предприяте цу ахчах 65 процентага кхаччалца дар чусоцаде йиш я тха. Боккъалдар аьлча, укх гаргарча хана из цифра 80-нега дlакхача езаш я. Хlара бетта сахка доаду 250 сомагара 300 сомага кхаччалца дола ахча. Материальни новкъостал ду болхлошта, дамогаш болча нахага хьажа ух, экскурсеш ю, спортивни балха тlа эша инвентарь эц. Лоацца аьлча, тхоай низ дlакхоачачох болхлой хьашташ дизза кхоачашде гlерт тхо. Ахкан замалахьа салаlа безам мел бараш Избербашерча салаlара йолча базе салоlаш хул.

— lа когglортилга а еш, хьоца цхьака болх беш бараш малаш ба-теш?

— Тха профкома чувсагlа цхьайтта саг. Уж берригаш а керда хержа нах ба. Цхьабараште [illegible] юкъара болх лелабе хац, вокхар безам бац. Хlаьта цхьабараште ха тоъац. Цхьабакъда ший декхараш дика цlенен дизза кхоачашдеш хьайоагlарех я профкома производственно-массови комиссе председатель М. Алексеева, юкъарча кхачаш йолча комиссе председатель А. Сафронова, культмассови сектора председатель Т. Комаржтаа.

Тlеххьара хаттар да кхета. Эдуард Алексеевич, Профсоюзий балха тlа [illegible]

— Цу даькъе керттера [illegible]

[illegible]

30—40-ча шерашка а 50-гӀа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

([illegible] Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралехь 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартехь [illegible] газеташ тӀа).

[illegible] 1897 шера Надтеречни района Кень-Юрта [illegible], нохчо, парте [illegible], ахархо, Кень-Юрта [illegible], 5 шу суд яьй.

Керимов Асхаб 1892 шера Надтеречни района Кень-Юрта [illegible], нохчо, парте [illegible], ахархо, Кень-Юрта [illegible], 3 шу суд яьй.

Якубов Дауд 1861 шера Надтеречни района Кень-Юрта ваьв, нохчо, парте [illegible], ахархо, Кень-Юрта [illegible], 3 шу суд яьй.

Юкаев Асхаб, 1870 шера Надтеречни района Кень-Юрта ваьв, нохчо, парте [illegible], ахархо, Кень-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Лорсанов Калам, 1880 шера Надтеречни района Кень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Кень-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Колесников Алексей Алексеевич, 1896 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, «[illegible]» бухгалтер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Забазнов Виталий Андреевич 1903 шера Азово-Черноморски края Филипповга яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Шарой яхача юрта ГПКа гӀулакхаш тӀара [illegible], Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ибаков Махома, 1882 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Левицкий Иван Евгеньевич 1891 шера г. Ленинграде ваьв эрсе, парте хиннавац «Грознефть» треста [illegible], г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Медведев Нестор Семенович, 1888 шера УССР Елизавет-Градновка яхача юрта ваьв, [illegible], парте хиннавац, [illegible] тьехархо, Нестеровски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Белабан Анастасия Ивановна 1902 шера Кишиневски области [illegible] яхача юрта яьй, молдаванка, парте хиннаяц, медсестра, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Бакаваев Ахмад, 1894 [illegible]

[illegible]

тер, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Чермоева Падом Касимовна, 1863 шера г. Грозне яьй, нохчо, парте хиннаяц, цӀенхана, г. Грозне яьхай, топаш техай.

Чермоева (из Чуликова) Митта, 1901 шера г. Грозне яьй, нохчо, парте хиннаяц, цӀенчана, г. Грозне яьхай, топаш техай.

Хожаев Аюб, 1872 шера Галанчожски района Ошной яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ошной яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Рожков Александр Андреевич, 1894 шера Наурски района Савельевски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Старогрознефта» слесарь, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Рогальский Павел Петрович, 1882 шера Польша, г. Варшаве ваьв, эрсе, парте хиннавац, деревообрабатывающи комбината счетовод, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Намченко Николай Александрович, 1892 шера Аз. ССР г. Баку ваьв, эрсе, парте хиннавац, техснаба счетовод, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Арсангиреев Джабраил, 1912 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гакаев Канта, 1862 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хамаев Джарджа, 1858 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Межидов Солтамурад, 1880 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Тураев Ибрагим, 1878 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мусаев Исак Хаджи, 1863 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мусаев Иса-Хаджи, 1860 шера Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

[illegible] Аюб, 1885 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Шишханов Махмуд, 1907 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу [illegible]

Озди[illegible] Даут, 1907 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу [illegible]

Хусейнов Салаудин, 1893 шера (Турция) г. Константинополе ваьв, турок, парте хиннавац, Гудермесски сельпо закусочни заведующи, Галашкински района Мужеча ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бондюгова Елена Поликарповна, 1922 шера Башкирски АССР Мители яхача юрта яьй, эрсе, парте хиннаяц, военнослужащи, бувзам доаттабер, 5 шу суд яьй.

Гордиенко Лука Александрович, 1891 шера Грозненски района Петропавловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозе фельдшер, Петропавловски станице ваьхав, 7 шу суд яьй.

Мовсесян Иван Георгиевич, 1897 шера г. Грозне ваьв, эрмало, парте хиннавац, «Малгобекнефть» мехкдаьтта тохкама начальник, г. Малгобеке ваьхав, Iовахьийтав.

Грушковский Зикфрид Станиславович, 1888 шера (Польша) г. Варшаве ваьв, поляк, парте хиннавац, «Горместпром» экономист, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Пономарев Василий Гаврилович, 1885 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Серокуров Василий Матвеевич, 1899 шера Наурски района Аторонов яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, совхоза пхьар, Шелковски района № 6 йолча совхозе ваьхав, топаш техай.

Юкин Олимпий Васильевич, 1892 шера Шелковски района Старощедрински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза бондарь, Старощедрински станице ваьхав, топаш техай.

Еремин Филипп Автономович, 1875 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Кулебякин Михей Иванович, 1881 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза объездчик, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Беляйкин Павел Федорович, 1869 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Нестреляев Василий Викторович, 1902 шера Орджоникидзевски края, Степновски района Степного яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 6 йолча совхоза слесарь, Шелковски района № 6 йолча совхозе ваьхав, топаш техай.

Циганков Сафран Дмитриевич, 1882 шера Шелковски района Дубовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Дубовски станице ваьхав, топаш техай.

Мишутушкин Амос Леонтьевич, 1878 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

хиннавац, колхозхо, Гребенски станице ваьхав, топаш техай.

Лавренко Иван Платонович, 1880 шера Шелковски района Гребенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Гребенски станице ваьхав, топаш техай.

Калугин Дементий Наумович, 1877 шера Шелковски района Курдюковски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза хаьхо, Курдюковски станице ваьхав, топаш техай.

Терноскоь Савелий Давыдович, 1862 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Поддубный Александр Иванович, 1897 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Андрюнькин Абросим Арсентьевич, 1864 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Лопачев Пахом Яковлевич, 1874 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Анхотов Филипп Фокич, 1860 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Жуков Григорий Петрович, 1875 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, хаьхо, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Негоднов Федосей Федотович, 1866 шера Гудермесски района Каховски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина гӀулакх леладер, Старощедрински станице ваьхав, топаш техай.

Андрюнкин Иван Григорьевич, 1875 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Гонебный Устин Фомич, 1890 шера Виленски губерни Мурашки яхача деревне ваьв, поляк, парте хиннавац, хаьхо, Шелковски района леспромхозе ваьхав, топаш техай.

Дюка Матвей Фомич, 1890 шера АЧК Кущевски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Шелковски района Парабоч яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Еремин Иван Ерофеевич, 1876 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Пестунов Дмитрий Матвеевич, 1875 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Малаев Василий Сергеевич, 1897 шера Шелковски [illegible]

ловски станице ваьхав, топаш техай.

Алешечкин Меркул Фирсович, 1883 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, плотник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Долголиков Петр Павлович, 1877 шера Смоленски области г. Белый ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина гӀулакх леладер, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Николаев Дмитрий Александрович, 1886 шера Шелковски района Дубовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Дубовски станице ваьхав, топаш техай.

Фетисов Никифор Несторович, 1866 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина гӀулакх леладер, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Бабаджанов Джумшуд Аванесович, 1883 шера Арм. ССР Караклис яхача юрта ваьв, эрмало, парте хиннавац, «Грознефта» ДОКа волчик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Костиневич Сергей Григорьевич, 1898 шера Минськи области г. Березино ваьв, поляк, парте хиннавац, консервни завода кочегар, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Церовский Георгий Иванович, 1887 шера (Болгаре) Шелишево яхача юрта ваьв, болгарин, парте хиннавац, «Свет» артела болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Шаптукаев Ахмад, из Шабазов, 1892 шера Грозненски района Бердикель яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бердикель яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Паранукян Айкак Карапетович, 1900 шера Арм. ССР Верхние Акулисы яхача юрта ваьв, эрмало, парте хиннавац, «Красный молот» завода инженер, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Драгомирецкий Вячеслав Казимирович, 1889 шера г. Варшаве ваьв, поляк, парте хиннавац, Наурски районе № 2 йолча хлопкосовхозе болх баьй, топаш техай.

Зоу-Чин-Ди, из Чен-Сяо-Шао, из Чшеао-Юн-Фу, 1902 шера (Китай) Шаньдун провинце ваьв, китаец, парте хиннавац, колхозхо, Гудермес яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Солтамикхаджиев Али, 1882 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Эзерханов Магомед Эзерханович, 1875 шера Гудермесски района Гудермес яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гудермес яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бирюков Григорий Дмитриевич, 1908 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красная кувалда» артела котельщик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Муфтахудинов Фатых, 1888 шера Уфимски области Новый Курман яхача юрта ваьв, татарин, парте хинна[illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

1993 шера цаӀйола Европейски Экономически Сообщества чура рынок вӀашагӀйоллара хьакъехьара перспектива чӀоагӀа сагото йиташ я Фиат яхача легковой автомобилаш еча йоккхагӀьярех йолча Итальянски концернана доал дерашка. Царна хетачох промышленноста, массала автомобильнична, капиталаши товараши паргӀатта леладаро чӀоагӀа ле дерзда Фиата конкурентноспособностан продукце экспортни тароаштех.

Фиата проблемашта «бехке ба» шоаш предпринимателаш хиша ца Iеш, цар «сменникаш а». ТӀехьарча шерашка гучадаьннад ЕЭС кхыболча членел Итали дикка тӀехьаюсаш хилар наукаемки отраслешка, электронике, станкостроене, долче из ца Iаткъаш дисац Фиата предприятей хьалха латтачи технологе боарама.

Шоай гӀулакх тоадар духьа концерна кулгалхоша найда эц чурча а арахьарча а тароех. Эггара хьалхарча плано латт алапсш юха оар а уж лохдар а. ШоллагӀча — отраслешта сихха новкъостал дергдола мехка правительства гӀулакхаш. Специалисташа йоах, Фиата запасе кхы а кхо шу да, цхьабакъда концернана цу юкъе [illegible] цу моге [illegible] на хала хиваи тӀеоттаргья Малхбузен Европа экономически структура хурйолча схемана юкъе гӀортьиц ил.

Сурта тӀа «Фиат Типо» — перспективни модель, цун новкъосташа концерн лерхIаш я Малхбузен Европа автогиганташцара конкуренци чакхъякха.

ТАСС фотохроника.

Вашингтоно «ак» хӀана йоах

Дукха ха йоаццаш США паччахьалкхен департаменто хьакхайкадаьд, ядерни тохкамашта доазув оттадарен геттара соцадарен хьакъехьа Советски Союзаца дIахо еш йола переговораш соцанойла аьнна американски администраце решени яь хилар.

США администраце цу дешах лаьца яь решени чӀоагӀа духьала я 1987 шера 10 декабре цхьана яьча советско-американски заявлена. Цу заявлене тӀа аьннад, ядерни тохкамий хьакъехьа СССР-ан США-ни юкъе еш латта переговораш йолча хана юххьанца боакха гӀа а лаьрхӀе оагӀонаш вӀаши дагайоал ядерни герза лаьттанна кӀалха деча тохкамашта доазув оттадарах долча 1974 шерарча Договора а, маьӀшата гӀулакхашта лаьттанна кӀалха ядерни летхамаш дарах долча 1976 шерарча Договора а ратифицирг[illegible] е [illegible] тӀахьожама пайдана гӀулакхаш чакхдахара. Белгалдаьхача договорашта ратификаци яьчул тӀехьагIа сагIонаш дагаяргья бухеоцаш лерхIачунга — герзаш дӀалахара процесса цхьа дакъа хилараx тарра, ядерни тохкамаш геттара соцаваккъа тӀа [illegible]

лаьттан искусственни спутникаш, радиолокационни станцеш, бувзама средстваш, навигацеш, энергоснабжене системаш, кхыяраш йохае низ кхоачаш, хьожаяьчча метте кхеташ, боккха низ чубоаллаш йола электромагнитни излученей (ЭМИ) кIеж.

— ЦӀовн хьисапера ядерни (масса) герз. Из герз эккхаш хилча хьахул цу сахьате дукха эзараша километраш гаьна дӀа-хьа а даьрже космосера а иштта атмосфера тайп-тайпара хӀамаш хӀалакьеш дола лакхаэнергетически нейтральни дакъилгех латта боккхача низа цӀовнилгаш.

«КхоалагӀча холхалах» дола ядерни герз хьадара концепцеш тахкар духьа Невадерча атомни полигоне хӀанзле а лаьттанна кӀалха [illegible]

[illegible] тайпарча боарамашка кхьча хӀана йолчарел а низ боллагӀа хурйола дукха кхы тайпа ядерна зарядаш а я США иштта. Царна юкъера белгалъяха мегаргйолаш [illegible] [illegible] дилла кхерда тер[illegible] тара кӀоаргӀа лаьттах йоакка къаьстта чӀоагӀа, объекташ хӀаланьё лаьрхӀа [illegible] оазаш йола боеголовкаш а хӀаьта иштта шоаш гӀаттe [illegible] йолчара [illegible]

Да ведия [illegible]

...ски области ... ахача юрта яьй, молдаванка, парте хиннаш, медсестра, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Баканаев Ахмад, 1894 шера Ачхой-Мартан ахача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Хьилесь» ахача артеле бола баьб, Ачхой-Мартан ахача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Висханов Магомед, 1906 шера Итум-Калински района Нежбасхой ахача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Нежбасхой ахача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бичаев Газали, 1894 шера Шалински района Шали ахача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали ахача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шамсадов Ахма, 1884 шера Шатойски района Борзой ахача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Борзой ахача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Цимакаев Висаит Цимаевич, 1903 шера Итум-Калински района Бенгорой ахача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Бенгороевски юртсовета председатель, Бенгорой ахача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Костин Иван Дмитриевич, 1923 шера Пензенски областа Мокшан ахача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, 2-ча крекинг завода опера... шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мусаев Иса-Хадиш, 1860 шера Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Магоматмирзаев Аюб, 1885 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Шишханов Махмуд, 1907 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Оздемиров Даут, 1907 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Катыр-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Самотес Павел Николаевич, 1915 шера МССР Котовски района г. Ганске ваьв, молдаван, парте хиннавац, № 3 йолча завода бетонщик, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умаров Ахмад Умарович, 1890 шера Надтеречни района Беной-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Надтеречни района Калаус ахача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

...вич, 1869 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Нестреляев Василий Викторович, 1902 шера Орджоникидзевски край, Степновски района Степного ахача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 6 йолча совхоза слесарь, Шелковски района № 6 йолча совхозе ваьхав, топаш техай.

Циганков Сафран Дмитриевич, 1882 шера Шелковски района Дубовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Дубовски станице ваьхав, топаш техай.

Мишутушкин Амос Леонтьевич, 1878 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Федюшкин Иван Михайлович, 1865 шера Шелковски района Гребенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, плотник, Гребенски станице ваьхав, топаш техай.

Уманцев Петр Семенович, 1870 шера Шелковски района Гребенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Гребенски станице ваьхав, топаш техай.

Колончиков Антон Михайлович, 1881 шера Шелковски района Старощедрински станице ваьв, эрсе, парте ...ни Мурашки ахача деревне ваьв, поляк, парте хиннавац, хаьхо, Шелковски района леспромхозе ваьхав, топаш техай.

Дюка Матвей Фомич, 1890 шера АЧК Кущевски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Шелковски района Парабоч ахача хуторе ваьхав, топаш техай.

Еремин Иван Ерофеевич, 1876 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Пестунов Дмитрий Матвеевич, 1875 шера Шелковски района Каргалински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Каргалински станице ваьхав, топаш техай.

Малаев Василий Сергеевич, 1897 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Кальницкий Александр Георгиевич, 1874 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, леспромхоза производства заведующи, Парабоч ахача хуторе ваьхав, топаш техай.

Иничкин Иван Нестерович, 1897 шера Шелковски района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Старогла... мес ахача юрта ваьхав, топаш техай.

Солтамикхаджиев Али, 1882 шера Шалински района Шали ахача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали ахача юрта ваьхав, топаш техай.

Эдерханов Магомед Эдерханович, 1875 шера Гудермесски района Гудермес ахача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гудермес ахача юрта ваьхав, топаш техай.

Бирюков Григорий Дмитриевич, 1906 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красная кувалда» артела котельщик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Муфтахудинов Фатых, 1888 шера Уфимски областа Новый Курмаш ахача юрта ваьв, татарин, парте хиннавац, № 3 йолча газолинови завода слесарь, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Мамед Исмаlала воl, 1892 шера (Иран) г. Газ-Джахане ваьв, иранец, парте хиннавац, кустарь-одиночка, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Эйваз Мехти Заде, 1881 шера (Иран) г. Занджане ваьв, иранец, парте хиннавац, хаьхо, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

(Дlахододар хургда).

...а таронех. Эггара хьалхарча плане латт алапеш юха ... а уж лоьдар а. Шолгlа — отраслашта сихха ... къостал дерlдола мехка правительства ... гlуллакхаш Специалисташа йоах, Фиата запасе ... хьа а кхо шу да, цхьабакъда концернана цу юкъе ... на хала ханаш тlеоттаргьа Малхбузен Европа экономически структура хургйолча схемана юкъе гlоргьяц из.

Сурта тlа «Фиат Типо» — перспективни модель, цун новкъосталца концерн лерхlаш я Малхбузен Европа автогиганташцара конкуренци чакхъяккха.

ТАСС фотохроника.

Да, воаца рузкъа

Европейски американски музеяшка дlа-хьа яхьара кхерам цlенхаштта тlабессаб ший тайпара кхы цхьаьнкха йоацача Таиланда культурни тlехьаленна. Антиквариат малхбузехьарча туристашкен хьалдарашкен йохка аьнна лаьрхlа вlашагlкхийта бlарча корпорацеш я Таиланде. Доазол дехьа ехка (масса за а яхар мо, къайлагlа) искусства хlамаш частни коллекцешка юс.

Цул совгlа, тайски гlаздаш духхьал лечкъаеш а дlанкхухь. 1964 шера цхьан храма чура Вишну даьла бlалгlа лочкъаьь йиххьаьча тайпара. Тlехьагlа, бакъдар аьлча, даьхена юха-м кхаьчай из, цхьабакъда, тайски паравительства нонагlо мах бала-м бийзаб цунах американски музейна.

Каст-каста моттигаш нийслу льттах доахка деза кхерий кораде аьттув баьина археологаш хlамах санхуаш болча пис наха бовхаш е герз тlа а уттадеш дарегlа царгара дlадоахаш. Лаьттагlара шоашта кораяь безича маьха хlамаш доазол дехьа дlакхухьаш бола «акха» археологаш яхараш а дукха баьинаб. Бакъда, тайски таможенникаша болх во биц, цхьабакъда, хьалхагlе а деиз цу гlуллакхашка баьина арахьара тlаухха нах шек бовлац: хlанз вlаштlехьдаьинадеце а, цlаьхха даьхача даргда. Хlаьта цул совгlа, бокъо йоацар леладерашта хов лира тalазар шоашта хургдоацилга. Бакъдар аьлча, гlод такха-м деларгда, цкъаза кlезига а ца тохкаш, цхьабакъда, масса за а яхар мо, гаьна ца доалаш цу тlа соц гlуллакх. Хlаьта, дайна ахча совнагlа юхаметтаоттаде йиш я цlаьхха а Таиланде юхабаьхкача. Бангкока, Аюте (Таиланд къаьнарча столица), кхыча городий цхьайолча антикварни тикашкара хlанз а тlехьа эца йиш йолаш я океана дехьа массехк итташ эзараш доллараш мах хила йиш йола XVII—XXII бlаьшеренашка искусства дукхха произведенеш.

Егор БЫКОВСКИЙ.
(АПН).

хьаьнъеха СССР-ан США-ан юкъе еш латта переговораш йолча хана юххьакха ... кха тlа а лаьрхlа ... кlаши дагайца ядерни герз ... лаьттанна кlалха дела тохкамашта доаз в оттадаьх дол ча 1974 шерарча Договора ... лаьттанна кlалха ядерни лелхамаш дарах долча 1976 шерарча Договора а ратификаци е йиш хулийтаргйолаш дола тlахьожама пайдана гlуллакхаш чакхдахара. Белгалдаьхача договорашта ратификаци яьчул тlехьагlа сагlонаш дагаяргья бухсоццаш лерхlачунга — герзаш дlададахара процесса цхьа дакъа хиларах тарра, ядерни тохкамаш геттара сопадарга бодача наьнъа тlа ядерни тохкамашта (дукхалгеи низаген диллача) дlахо юнъ-юкъе доазонаш уттадара.

Хlанз духьала хlанай США администраци ядерни герза тохкамаш геттара соцадара?

Ядерни герзашта модернизаци яра тlаерзаяь США уйла хьалхагlа а санна Вашингтона арахьарча политика средствай таронашка хилар бакъде йиш йолаш да. Из бакъдеш я непатеха араяьккхача «2010 доклада» тlа хьахьенха керттерз лостамаш а долаш йола Пентагона планаш. Цу тlа дувцачох, ядерни герз кийчдара программа кхоачацъяргa дlадахийта оттадаьд 250 миллиард доллар. Цу тайппара, -тактически стратегически гlуллакхашта лаьрхlа ядерни тlема гlирсаш кийчдарга, тахкарга, хьадарга дlадохийта ахча укх тарггарча 20 шера юкъера лаьрхlача цкъан ахаззен дукхагlа хургда, хlанз дlаухийтачул.

Алхха цхьайола керттера программаш ювцаргья аз.

Эггара хьалха из да «кхоалагlча ноахалах» дола ядерни герз кийчдари тахкари. Ракеташта духьаларча оборона системе пайда эца лаьрхlача, хlанз кийчъеш латтача ядерни устройствашта юкъера белгалъяха мегаргья укх тайпара яраш.

ядерни тохкамашта (дукха — Кинетически энерге ядерни герз. Цунна чухьа ядерни экихамах хьахиннача энерго цхьан даьнъа чотах хьахул доалга диллача йоккхий йоацача, гиперзвуковой (секунде массехк итташ километрашка кхоачаш) сухалаш йолча, зуламеча элементий хьожаьччахьа тlайодаш низ бола кlеж. Цу тайпарча герзах цкъаза «ядерни дробовик» оал.

— Ядерни микроталгlей герз. Цу тайпах йолча устройствашa, нагахьа санна уж космосе лелхийтача, хьаю белгаларча даькъа тlа ракетий радиоэлектронни аппаратура, боеголовкаш.

... ядерни ... тайпа ядерни ... а я США иштта. Царна юкъера белалъяхха мегаргйолаш а дикалга диллача керда ... тара кlоарга лаьттах йоахка къаьстта чlоагlа, объекташ хlалакье лаьрхlа «зуйслах» оалаш йола боеголовкаш а хlаьта иштта шоаш тlайтта йолхача ваькъагlа хьалхагlе а оттаьча программагlа маневр е низ кхоачаш йола «маневрирующи» боеголовкаш а, МХ а «Трайдент-2» а яхача тlехпийса етталъяракеташ чу оттае, йолаштa мегаш я уж 90-гlа шераш юкъенхаьчача хана.

Лаьттан тlарча бlун лаьрхlа кийчъеш я кхессача 500 километр гаьна йода «Ланс-2» яха тактически ядерни ракет. Из хургьа США-и НАТО цхьаьдолча мехкий бlун герзашта йолча «Ланс» яхача тактически ракетана меттел (120 километр гаьна йода). «Ланс-2», яхача ракетана массазарча ядерни даьнъал совнагlа иштта нейтронни герза кертера дакъа а кхоачаду.

США тактически авиаце самолеташта лаьрхlа кийчъеш «фо-лаьтта» яхача ... сах йола керда ракета 400 км. гаьна йодаш. Пентагона хетачох, цу ракетага кхачашдулургда хьалхагlа «Першинг» яхача ракеташта тlадехка хинна декхараш.

США иштта балхаш деш «хувналу» оалаш йола боеприпасаш хьаяра. Цар конструкцеша йиш хулийт царна «чуувттаеча ядерни компонентех» пайда эца чотах массазарча боеприпасех ядерни яраш е. Цу тайппара, шин гlуллакхa лаьрхlа герз хьадара хьакъехьа да дуацар.

Лоаца аьлча, американски атомни тlемапромышленни комплексанен Пентагонан керте латта, ... фуннагlа-моллагlа ... ядерни низаш дикагlа кердадаьхача ядерни герзашца кийчдара оттаяь программаш кхоачашъе лерхlаш хилар, «седкъашкара тlема» дара ядерни средстваш ... да. сона хетачох, ... тохкамашта ... рен уж геттара ... хьакъехьа ... сихагlа дlадолае а хlаьта иштта ядерни лелхамашта моратори оттае а ... но ца тагара кертера ... хьаи.

Боенни эксперт
инарал-майор
Фалина ГОНТАРЬ.
(АПН).

Специалиста хьехамаш

Динза даргдоацар

Жа дахна доладургдола ха хьатlанкхача йоll. Из кампани толамe чакхъяккха йиш хургья, нагахьа санна хьалхxe а тешаме, дика кийчо йой. Дахкаш дола жа латтаргдола кошараш лазараштa духьала дезинфекци яь, нувхех, кхох цlенъяь, lоахарий чулаттаргдола клеткаш керда хьаяь, йолаш яраш тоаяь хила еза. Хьалхxe а кхоачам боллаш lалашъе еза дика йол, минеральни подкормкаш, кlалхьарцара ча, эшаргйола молхаш. Цу деррига кхоачам миштa бу хьадданза хьожаш хила беза зооветеринарни болхлой.

Из деррига динза даргдоацар тешаме ца дича, бригадашка дукха lоахарий далар кхерам болаш да. Атта лата мег некробактериоз яха лазар. Цунах цамогаш хиннача lаьхара баге йох, тlехьагlа чура органаш а хlалакьхила мег. Иштта из нийсделча lаьхар ла.

Баге ехача дарба дара пайда эца беза цхьан процентех латтача марганцевокисли калиях антибиотикий эмульсехи. Лазар хала чакхдоалаш хилча, lаьхара хlара килограмма 20 эзар единица кхоачийташ е дибиомицината 50 эзар единица кхоачийташ е дитетрациклинаца маха тоха беза. Лазар ца даржийтара, цамогаш дола lоахарий кхычарех дlа а къоастадаь леладе деза, кошараш хан-ханнахьа цlен а еш дезинфекци а еш.

Геттара кхераме я lоахараштa гельминтазаш, къаьстта инвазированноста тlахьожам ца лоаттабеча боахамашка. Из лазар ца латийтара хан-ханнахьа копрологически тохкамаш де деза, цун итогашка хьежна дарбанпрофилактически гlуллакхаш чакх а доахаш.

Чlоагlа кхераме да фасциолез яха лазар а. Цунах кlалхарбоаккхаш устагlа дарба дара хlара килограмма 0,2—0,3 грамм кхоачийташ концентрированни доакъарца цхьана е гексихол, 6—8 миллиграмм кхоачийташ е дертил луш дегельминтизаци е еза. Лазар чlоагlделча хlара килограмма 150 миллиграмм кхоачийташ е ацамидофон, е ацетвикол яла еза устагlа доакъарца.

Дегlа эсала долча жана, къаьстта а къона долчарна, март бетта диктиокаулез, нематодироз, кхы тайпа стренгилятозаш хила тарлу че. Уж инвазияш хилча дарба деш пайда эца беза укх препаратех: устагlа хlара килограммага 50—60 миллиграмм кхоачийташ концентрированни доакъарца луш, панакура гранулятах, итт килограмма шиь грамм кхоачийташ мебенвета гранулех, 15 милиграмм цхьан килограмма кхоачийташ нилверман. Тlеххьарчунца маха тоха беза.

Март бетта тlеххьарча деношка lоахарий эхинококкоз кхийтта цамогаш хила тарлу. Из лазар ца кхетийтара жа lуллашцеи фермашкеи лелача жlалешта дегельминтизаци е еза. Цу гlуллакха пайда эца беза укх препаратех: цхьа килограмм дозала 5 миллиграмм кхоачийташ дронцитах, 0,004 грамм кхоачийташ арекоминах, 0,25 грамм кхоачийташ фенасолах. Цу молхашца маьхий детта деза. Боахамий кулгалхошеи зооветспециалисташеи йоакхо е еза жа ма эшпа минеральни брикеташца — мотхьекхарашца lалашдара.

Шелковской, Наурски, Надтеречни районий даьгlенашка бlаьстан юххье доажадеш жа энтеротоксемия яха лазар кхийтта цамогаш хулаш моттигаш нийсъяла тарлу. Хlана аьлча, цу хана даьгlенашка буц къе а йолаш уж дизац. Цу хана lуйрийна хьайбашта тоъал йол телаш ца хилча, гlел а луш лазарашта духьалъотта низ боацаш дус.

Цамогаш хила доладенналга гучадаьлча, ара а ца доахаш чусоцадаь цхаба деза жа. Иштта леладе доладаьчул тlехьагlа а шин-кхо ди даьлча уж цамогаш хулаш нийслой, царна маьхий детта деза бивалентни, гипериммунни сыноротках, хlаьта 12—14 ди даьлча вакцинаца.

Бlаьсти диагностически тохкамаш делга лохдича къаьстта а Сунженски, Шалински, Грозненски, Гудермесски районашка доахана юнъе шерра даржа мегаш да бруцеллез, туберкулез яха лазараш. Иштта из нийс ца далийтара района керттерча ветеринарни лораша, ветлабораторей заведующеца цхьана, цу лазарий инфекци гучаяккхара ерригача фермашка тохкамаш делга lалашде деза, уж лазараш ца даржийтара чакхйоахаргйолча ветеринарно-санитарни, лаьрххlа йолча кхыча мероприятей план оттае еза, цу хьакъехьа боахамашка беча балха хадданза тlахьожам а лоаттабеш, хlаря колхоза, совхоза, доалахьара доахан леладеча моттига лаьрххlа кийчваь цхьацца ветспециалист тlачlоагlве веза.

Шера юкъера лаьрхlача 25 процент туберкулезах, бруцеллезах цамогаш долаш гучадаьннача фермера доахан дерригаш а ца хийцача даргдац дарба даря. Хlаьта кердадараш дlаоттадалехьа ветеринарно-санитарни, балхаш чакхдаха деза.

Дахка кийчденна, дахка доахан къаьстта ца леладича, доахана шамараштa лазар кхийттадий е. дац хара тохкамаш деш доацача, хьайбаш чусоцадаь лоаттадеча юкъа мастит яха лазар дола доахан эласамдовла мег. Хlаьта укх хана уж къаьстта дукха дахк. Цудухьа дахка гаргахаьчача доахана хадданза тlахьожам лоаттабеза ветспециалисташа, мастит лха лазар кхийтта белгало гучаяьлча ханнахьа дарба де кхоабергболаш.

Республика шаьрача районашка ухкача боахамашка леладеча доахана цlока кlала горо дахкача фуэх хьахиниз личинкаш дийнлургья март, апрель бетта. Доахана тlара уж лаьтта легаргйоацаш, царех гувраш хьахургдоацаш хlама де деза. Колхозий, совхозий, доалахьа долча дерригача доаханга хьежа а хьежа. Цlока кlала личинкаш ира гучадаьлча, уж йоаяра хьайбана молхашца тlагlолла обработка е еза. Личинкаш lайнача моттига диокафос тlайотта, е хица эрь 4 процентах латта хлорофос букъ тlа гlолла хьакха еза.

Бlаьсти йlоахьлушше а хьайбай цlий толхадеш йола фашкарг дийнлургйолаш я. Из шиий ханнахьа хlалакье йиш хургйолаш хlанзе а мел эшар lалашде деза. Кийча хилийта еза доахан лувчадара ваннеш, опрыскивателаш, молхаш тохаш йола инвентарь хилийта еза тоъал эша молхаш, къаьстта а акарицидни, химиотерапевтически яраш.

Боахамий кулгалхоша, зооветеринарни болхлоша дицдала йиш яц, хьайбашта хулача лазараштa духьала профилактика яр, цар продукци алсамьяккхара лоархlаме таро хилар.

Б. ДИКАЕВ,
Нохч-Гlалгlай НИВС паразитологически лабораторе заведующи, ветеринарни lилмай кандидат.

КЕРДА СТИХАШ

А.-Г. Угурчиев

Машина чу хинна къамаьл

Селхан шена, тайжа
бийна
Наьна дег мо кІаьда мотт.
Дукханеша тахан бицбаь,
Нарчабаьнкха духьал отт.
«Со Казахстане
хьалкхийнав,
Наьна мотт цудухь хац.
Сай на хулла Іомабе
гІийртав,
ХІама хилац, сона-м хац.
Пойми ты, проклятый
Сталин
Дерригнена бехке ва.
Хотели выучить мы сами
ГІалгІай мотт, но...
хала ба.
Подписался на «Сердало»
ЛаьрхІа, сел я учить
мотт.
Из читать да чІоагІа хала,
КІаьдвале со халча отт.
Пахан старый, хІара
вечер,
Брату, сога говорит:
— Шун керташка один
ветер, —
Селхан был я им избит.
За то, что хьаьшашка
моаршал
Ца хаттарах, не знаю
Машта хоатт из, хьаалал?
Аз из тІаккха, вызубрю.
Бенийга тоже из лийннав,
Ты говорит, йовсар я.
Свадьбе из корта берзан
вайнав
Ехы гой корта
боаккхаргба»...
Из къамаьл дар машенаца
Юрта кхсачача юкъа,
Цхьан воккъосто дийцар
соца,
ХІаьта аз из яздир дІа...
Нагахь кунна тІаккхуш
вале,
Наьна мотт ма атта ба.
Къаман хьа шун вІалла
яле,
Шо из шаьрбе хьожаргда.
Шиа мотт на хоар гІийла
хургва.
Из кхычар а лоархІаргвац.
Наьна аьннаш цох
уаргда,
[illegible] ваар, уаргдац?

С.-Б. Аушев

Фатима

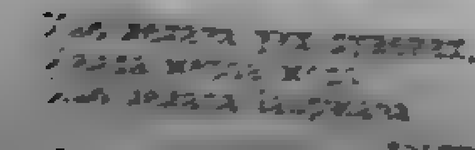

Футбольни турнире котбаьннараш

Укх деношка город Грозне Орджоникидзе цІерагІча стадионе чакхъяьлар «Терек» команде лайзача спорта мастера Дудаев Шараудина хетаяь хинна Ерригсоюзни футбольни турнир. Цига дакъа лоацаш дар 1975 шера даь Краснодарера, Воронежера, Тамбовера, Омскера, Свердловскера, Ярославлера, Орджоникидзера бераш.

Дудаев Шараудина цІерагІа турнир духхьашха чакхйоаккхаш яр. Цунах шийх а къаьстта дувца доагІа. Шараудин ваьв 1939 шера 25 декабре город Грозне. Бера хана дена езаенна футболах эггара хьалха город Ленинабаде ДЮСШ-а ловза волавелар. 1958 шера Ленинабада командана юкъевахар. ТІаккха лайзар город Ташкентерча «Пахтакор» яхача команде. Цу хана из СССР лакхерча лиге ловзаш яр. ХІаьта 1962 шера дена 1969 шерага кхачалца Грозерча «Терек» команда сий лорадеш хилар. Дуьххача юкъа цун капитан а вар. Защитник хинна из геттара тешаме, товзал лакха йолаш ловзар массе хана. 1964 шера «Б» классе шоллагІа моттиг а яьккха «Терек» юкъеяхар «А» класса цхьоалагІча лиге ловзача командашта. Из толам боаккхаш доккха дакъа юкъедахьарах Ш. Дудаева елар СССР спорта мастера цІи.

Йоккхача спорте дакъа лаьца ваьлча «Терек» ДЮСШ-а тренералла болх бе эттар из. Цул тІехьагІа дукха ха ялалехьа, цига йоккха говзал гойтарах Шараудин вохийт Грозерча «Терека» тренералла, тІаккха цун начальник голаш болх бу. Цо цига къахьийгача юкъа 1974 шера «Терек» РСФСР чемпион хилар. хІаьта 1975 шера командо юха а бокъо яьккхар «А» класса цхьоалагІча лиге ловза.

Нохч-ГІалгІайчене футбольни вахаре доккха дакъа лацарах, йоккха говзал гойтарах цунна елар «ЧИАССР культура заслуженни работник» яха цІи.

Соахка а «Терек» юххьанца команда тренер волаш болх бир цо. Шиі подгруппе кхоалагІа моттиг яккхарах, вай командана бокъо елар РСФСР кхыча зонашкарча толашагІа йолча командех. вІашагІъеллача керттерча зоне ловза.

Ш. Дудаева хетаяьча турнире дакъа лоацаш хинна бархІ команда шин группана йийкъа хиннаяр. ЦхьоалагІча группе счет 2:1 йолаш Воронежера, 1:0 — Краснодарера, 1:0 Тамбовера командаш эша а яь 6 очко Іалаш а яь хьалхара моттиг вай къонача мехкахоша яьккхар.

Финале ловза, грозненцаши омичаши санна, бокъо яьккхар шоай подгруппашка шоллагІча моттигашка хиннача Ярославлереи Краснодаререи бераша а. ХІаьта финале юха а котало Грозерча бераша яьккхар. Омичащеи ярославичащеи цхьатарра 1:1 счет йолаш [illegible]. Цхьабакъда, тІехьарча дийнахьа йоккхача счетаца — 5:1 — Краснодарера команда эшайир. Вай мехкахоша санна 4 очко ІалашЙир омичаша а. Цхьабакъда, наькха вороташка чуйийтта бургацаш вай мехкахошка хинначарел кІезигагІа хилар цар. Цулухьа Омскерча бераштa шоллагІа моттиг хьожайир, хІаьта кхоалагІа — ярославичашта.

Турнире котало яьккхараш та елар Ш. Дудаева цІерагІа карара кара тела кубок.

ТолашагІа бола футболисташ лаьрхІар вратарь Нагорный Владимир (г. Краснодар), защитник Хусаинов Беслан (г. Грозный), полузащитник Жеванюк Евгений (г. Омск), нападающи Шерстнев Алексей (г. Грозный), дикагІвола бомбардир — Лоторев Вячеслав (г. Омск).

К. ЕВЛОЕВ.

СУРТА ТІА: Грозне Ш. Дудаева хетаяьча турнире котало яьккхараш.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

МИЛИЦЕ ХОАМ БУ

Укх шера 13 марта Грозненски райпо Чаьчан-Юртарча № 3 йолча кафе буфетчицас Н. З. Яндаевас йохка Іо а ца йоахкаш, дІахьулаяь хиннай 29 сомеи 20 кепиги маьха сигареташ.

13 марта Грозненски райпо Алхан - Юртарча № 65 йолча тика заведующе Р. И. Сулейманова дохка а ца дохкаш, дІахьуладаьдар 438 сома маьха ипортин сапаш.

14 марта республикански кожвендиспансера помещене чу медсестрас С. А. Марковас ше медицински гІулакх деш хиннача «К» увахочунна дов а даьина, цунна чов яьй.

14 марта Грозненски райпо Пролетарское яхача юртарча № 30 йолча тика заведующе [illegible] С. Д. Б[illegible] дохка а ца дохкаш, дІахьуладаьдар 321 сомеи 52 кепигеи маьха товар.

14 марта г. Аргуне Аргунски хьоар доаккхача завода территоре сопаяь кийччача продукце склада оператор П. Д. Садыкова. Шелковскій АТП водителa Д. М. [illegible] раяьй 1030 грамм гашиши 13 грамм анашаи.

16 марта Курчалой яхача юртарча колхозни рынке кхачаи товараш дохкаш базаръеча лаьцай «Курчалоевскій» совхоза болхло З. С. Товсултанова. Цо баь пайда итт тума да.

16 марта сайрийна бархІ сахьат доаллаш Ленина цІерагІча проспекта тІа Аргунски хлебокомбината слесара Ш. А. Эдильханова гражданинагара «С» норкови кий яьккхай. Эдильханов лаьцав, кий юхаьхьаьккхай.

16 марта Гребенская яхача станице «Виноградный» совхоза болхло К. А. Товмурзаева мецна а волаш, Шелковской АТП ЗИЛ-130 № 82-22 [illegible] Товмурзаев лаьцав.

14 марта сайрийна пхи сахьат доаллаш Ханкальски улица тІа лаьцав цхьаннахьа балха воаца А. Р. Рипачаев. № 23 йолча юкъерча школа 11-ча класса дешархочунца К. С. Тайсумовца [illegible] плащи 150 сомя даьккхад Ставропольски края «Невинномысский» совхоза болхлочо Я. С. Чокмурзаева. Чокмурзаев лаьцав.

17 марта Кошкельды яхача юртарча хІамаш йохкача рынке легковой машинай чархаш йохкача лаьцав ДАССР Хасав-Юртовски района «Родина» яхача совхоза болхло Б. А. Одуев. Цо шийна баь пайда 160 сом да.

17 марта Кошкельды яхача юртарча рынке гаташ дохкаш хиннача «Арменпромгаз» ОРС-а экспедитора Ю. Г. Мхитаряна 12 сома нах Іехабаьб.

17 марта Кошкельды яхача юртарча хІамаш йохкача рынке базаръеш лаьцай цхьаннахьа балха йоаца А. М. Мустапаева. Пхийтта тума пайда баь хиннаб цо.

17 марта сайрийна 8 сахьати 30 минути яьлча Тухачевски улица тІа, мецна а волаш, гражданина «П» [illegible] г. Воронежерча ВИСИ студента. Човнаш [illegible] заръеча лаьцай «Межрайводканал» управлене болхло Н. А. Новакова. Цо баь пайда ткъаь цаІ тума да.

18 марта Урус-Мартанерча рынке промтоварех базаръеча лаьцай цхьаннахьа ка болхло Б. Х. Басаева. Цо баь пайда итт тума да.

18 марта г. Грозне хІамаш йохкача рынке промтоварех базаръеча лаьцай Грозненски кога гІирс беча фабрике болхло Б. Х. Басаева. Цо баь пайда цхьайтта тумеи пхи соми да.

18 марта г. Грозне хІамаш йохкача рынке промтоварех базаръеча лаьцай Гудермесски горОНО бухгалтер Т. М. Ахмедова. Цо баь пайда шовзткъе кхоъ тума да.

18 марта г. Грозне хІамаш йохкача рынке промтоварех базаръеча лаьцай цхьаннахьа балха йоаца Е. Е. Мурзова. Цо баь пайда ткъаь кхоъ тума да.

18 марта г. Грозне хІамаш йохкача рынке промтоварех базаръеча лаьцай цхьаннахьа балха йоаца М. Х. Мусостова. Цо баь пайда кхойтта тума да.

18 марта Урус-Мартанерча рынке промтоварех базаръеча лаьцай Урус-Мар[illegible]

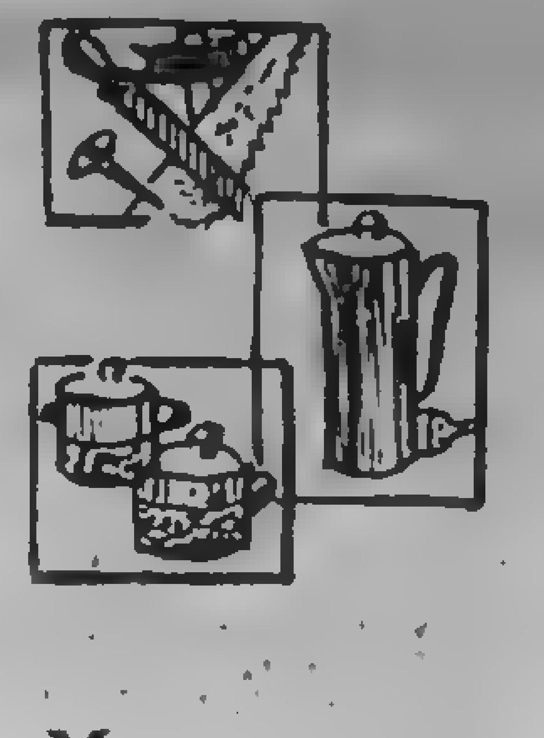

Хьамсара эцархой!

№ 54 йолча «Спутник» яхача тика тІа хозтовараш дохкаш йола керда секци хьайийллай (Ленина пр. 16).

Укх чу дукха ха а да йоаеш итташ тайпара боахаме эша хІамаш эца йиш я. ХІаьта кухонни «гІончаша» шоана сихха дика чам бола дааращ кийчдеча новкъостал дергда.

Метиво - боахама товараш, электротовараш, электросветильникаш хІара цІагІа эшаш я.

Ленински РТО.

Кооператив—из хІанзара хоза хІамаш

«Универсаме-2» (Ленина пр. 53 а) «Кооператив» яхача специализированни секцера дерригa товараш мода тІеххьарча достамагІа хьадаь да.

Укхазара швейни, трикотажни изделеш, кхалпаьхен маІача паьхен кога гІирс, сувенираш эца йиш я.

Дувла тха тика тІа!

Ленински РТО.

АПРЕЛЕРА ХАОТТАМ

Апреле, массаза яхар санна, республика шаьрача моттигашка малхбоалехьарен къулбаседа - малхбоалехьа[illegible]

Наьха теркамга!

Нийса лелае газови приборех пайда ийбара бокъонаш

ТІахьожам боацаш ма йита хьалсега йола газови прибораш. Царна тІа ма дита зІамига бераш, къоаной, ишттa царех пайда эца ца ховш бола гражданаш.

Дяц ма де: Царех пайда ийбара бокъонаш толхайнча цІа экха, е доккха зе деш цІи яла тарлулга.

Яьгача газа продукташ (угарни газ) дохьаж доалаш я. цо иштта сага могашала доккха зе ду. цудухьа, лерттІа газ хьал ца озача, е вІалла ца озача газови приборех пайда эца бокъо лац.

Котельнера яьна, общепита даар кийчдеш йолча прибораша, газови коллонкаша газ хьал мишта оз хьаже мара горелкаш хьал ма сега.

Каст-каста хьежа пешка къовлоргашка, вентиляционни каналашка. «Грозгоргаза» ЭПУ эксплуатационни службе 20-С (газ) формах оттаяь йола акташ дІачутела. Газ феца дІанийча из экхар кхерам ба, цудухьа ма хулла лорале!

Новкъостий! Нагахьа санна, шоашта газ хьаж кхете, сихха газови прибор пайда а ца эцаш соцае еза, вешта аьлча, газови прибора сррига кранаш, хІаьта газобалонни установка вентилаш дІакъовла еза, тІаккха, помещене фо кхетийта деза. Цу хана цІилеторг хьалсега а гІаьле оза а йиш яц.

Газах хьалйиза йола помещени цхьан спйрах экхаргья, е цІи яргья.

Города улицашка газови, канализационни люкашта, подвалашта, наьха цІеной, общественни зданей подъездашта юхе гІолла тІехьдоалаш, нагахьа санна, шоашта газа хьаж кхете «Грозгоргаз» ЭПУ аварийни службага дІахайта укх телефонах-04.

Газови приборех доахкаш дола гІалаташ дІадаха дезараш ба газови боахама болхлой. Цу хьакъехьа шоай контрольни журнала тІа белгалъяьккхача эксплуатационни службага хоам бе.

Газовикашкара хьадеха шоай прибораш лерттІа тоаелга.

«Грозгоргаз» ЭПУ.

РАДИО

5 АПРЕЛЬ, ЕРА

7.30 — Корта бола къамаьл.
7.40 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Халкъа музыкай концерт.
11.15 — «Патриот».
11.30 — «Наькъаш, наькъаш...» (гІалгІай меттала).
11.45 — 12.00 — Керттердар дикал.
17.15 — «Камертон» яха художественно - публицистически канал. Прямой эфир.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — 19.00 — Халкъа инструменташ дІалокх (нохчий меттала).

6 АПРЕЛЬ, ПІАЬРАСК

7.30 — «Юрта Іуйренаш».
7.45 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Критически волна тІа (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 — «Къона оазаш». Литературни передача (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 — «Талантий дукха бесаш» Ведонски районера художественни самодеятельноста доакъошхой выступлени (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «ДоттагІий оазаш».
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 — «Концерт».
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — Музыка.
18.40 — 19.00 — «Советаши вахари». Радиовыпуск.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 АПРЕЛЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — «Къаьнарча модах йола комеди» яха художественни фильм.
8.45 — «На приз клуба «Золотая шайба».
9.30 — «Сагн бокъона» яха правовой видеоканал.
10.45 — «...16 шу даьалзеш боккхагІеме».
11.30 — «Даха. ЛаьттаІе» яха экологически программа.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.

хургва,
Ца къэчар а лоархIаргвац.
Iаьна лоамаш цох
ударгда,
Малав яхар, ударгдац?

С.-Б. Аушев

Фатима

Хьо лелача укх дуненах,
Хилда мерза мода.
Хьо лелача Iаьржача
лаьттах,
Хилба дошо мотт.
Лира доагача хьа
бIаргаша,
Са дег чу сердал тел.
Тамаш йола хоза бIаргаш,
О! Ма хоза дел.
Тамаш йолаш шаршабу Iа,
Халхара хьай ког.
Iа локхача хьа пандаро,
Деладу са дог.
Шафрана цIе Iажа тара,
Я хьа герга юхь.
Яц-кх хьол хозагIа кхийна,
Укх дунен тIа йо!!
Дезаш мел дар ираз,
беркат,
Деррига хьоца да.
Уне волчоа хьох бIарг
кхете,
Молха-дарба да.
Ялхайтта шу, ялхайтта шу,
Хьо сов зIамга я.
Валара со тхьо шу даьнна,
Ховргдара аз фу ду.
Хьо цаI мара укх дуненча,
Йоацаш сона хет.
ГIанах-сомах са
кура дог,
Хьа дегага кхача гIерт!
Валара-кх хьо йовзанза,
Цу бийсана со.
Воагаванза валара со,
Безама алано...
Бетта гонахь седкъа
байча,
О! Ма хоза хет.
БIаьстен хьалхара зиза
дайча,
Хьо гуш санна хет.
Хоза хет хьо яхаш йола,
Пхьилекъонгий-Юрт.
Сомах-набарах массаза,
массаза,
Духьал латта хьа сурт!
О! Ма ираз долаш ва, —
Хьо югаргйола кIант.
Хьоца цхьана даькъал
хилва,
Товлба шиннé барт.
Вахар сенна деза аьле,
Цкъаза хеталу. —
Цкъаза уйлаш сомаяьле,
Дог са тохалу.
Цкъаза дIаяхача хана,
Дего уйла ю.
Цкъаза чIоагIа бехк а
баьккхе,
Дего бéхке ву...
Хоастам хилба хьо
кхеллача,
— Аз-м дала ях!
Баркал — нанна
хьалкхельча,
Хоза кхеярах.

сома маьха импортни сапаш.

14 марта республикански кожвендиспансера помещене чу медсестрас С. А. Марковас ше медицински гIулакх деш хиначa «К». уналакх деш хиначa «К». унахочуница дов а даьппа, цунна чов яьй.

14 марта Грозненски районо Пролетарское яхача юртарча № 30 йолча тика заведующе С. Д. Бильтаева дохка а ца доххаш, дIахьадаьдар 321 сомен 52 кепиген маьха товар.

14 марта г. Аргуне Аргунски хьоар доаккхача завода территоре социаьй кийчача продукце склада оператор П. Д. Садыкова. Шелковской АТП водителa Д. М. Амерханова лелаеча ЗИЛ-130 № 87-20 ЧИО машинаца 115 сома маьха 280 килограмм хьоар арадаккха гIийртай из.

14 марта 18 сахьат даьлча г. Назранерча ПЖКХ болхло Е. И. Иванов, менна а волаш, гр-на «Б» квартире дов а эккхийта, йиттай фусамдаьна. ТIеххьарчоа медицински новкъостал даьд.

16 марта Веденска района Харачой яхача юрта вахача цхьаннахьа балха воацача А. К. Вашаева цIагIа ко-

гунски хлебокомбината слесара Ш. А. Эдильханова гражданинагара «С» порковн кий яьккхай. Эдильханов лаьцав, кий юхахьаьккхай.

16 марта Гребенская яхача станице «Виноградный» совхоза болхло К. А. Товмурзаева менна а волаш, Шелковской АТП ЗИЛ-130 № 82-22 ЧИО дIайигай. Товмурзаев лаьцав.

14 марта сайрийна пхи сахьат доаллаш Хайкальски улица тIа лаьцав цхьаннахьа балха воаца А. Р. Рипачаев. № 23 йолча юкъерча школа 11-ча класса дешархочуница К. С. Тайсумовца кхерам тIа а тесса, дешархош тIара «Х» а «З» ши куртка, пи хачи яьккхай цар, цул совгIа 43 сом даьккхад. Уж шаккхе лаьцав.

17 марта цхьаннахьа балха воацача И. Мамедова цIагIара кораяьй: доазол дехьарча марках йола тепча, хьаль тепча, тепчай хьнсапе хьаяь югославски пи зажигалка, немецки гебагIаурс, зIамига калибр йолча топа 100 патрон.

25 марта сайрийна бархI сахьат доаллаш Выборгски улица тIа граждапина «А» йийтта а йийтта, цунгара

да.

17 марта Кошкельды яхача юртарча рынке гаташ дохкаш хиннача «Арменпромгаз» ОРС-а экспедитора Ю. Г. Мхитаряна 12 сома нах Iехабаьб.

17 марта Кошкельды яхача юртарча хIамаш йохкача рынке базаръеш лаьцай цхьаннахьа балха йоаца А. М. Мустапаева. Пхийтта тума пайда баь хиннаб цо.

17 марта сайрийпа 8 сахьати 30 минути яьлча Тухачевски улица тIа, менна а волаш, гражданина «П» йийттай г. Воронежерча [redacted] студента. Човнаш хиннчоа медицински новкъостал даьд.

17 марта сайрийна 7 сахьати 30 минути яьлча Лакха-Невре яхача юрта цхьаннахьа балха воацача З. Р. Висаитовен призывника Р. Ш. Сабетиевен юрта Совета здапена юхе лаьтта ЧИВС ПМК-2 УАЗ-469 № 92-22 ЧИЗ йигай.

18 марта Урус-Мартанерча рынке промтоварех базаръеча лаьцай цхьаннахьа балха йоаца З. Ш. Гадаева. Цо шийна баьб ткъо тума пайда.

18 марта Урус-Мартанерча рынке промтоварех ба-

базаръеча лаьцай Гудермесски горОНО бухгалтер Т. М. Ахмедова. Цо баь пайда шовзткъе кхоъ тума да.

18 марта г. Грозне хIамаш йохкача рынке промтоварех базаръеча лаьцай цхьаннахьа балха йоаца Е. Е. Мурзова. Цо баь пайда ткъаь кхоъ тума да.

18 марта г. Грозне хIамаш йохкача рынке промтоварех базаръеча лаьцай цхьаннахьа балха йоаца М. Х. Мусостова. Цо баь пайда кхойтта тума да.

18 марта Урус-Мартанерча рынке промтоварех базаръеча лаьцай Урус-Мартановски райпо «Книги» яхача тика продавец Б. Ш. Идрисова. Цо баь пайда итт тума да.

17 марта Кошкельды яхача юртарча рынке промтоварех базаръеча лаьцав Хасав-Юртовски ДРСУ-2 болхло Ш. Ч. Бетербиев. Цо баь пайда шийтта тума да.

18 марта Курчалоерча рынке промтоварех базаръеча лаьцай Омски областа «Прогресс» яхача совхоза болхло Я. А. Османева. Цо баь пайда ткъаь кхоъ тума да.

Сурто бехк бу

Еха гота

БIаьстен балхаш дIадоладара геттара во кийчъсинай «Назрановский» совхоза № 1 йола кхаш леладу бригада. ХIанз бIаьстен - кхашка балхаш кхехкача хана укхаза цох хьадж йоагIийла а дац. Массехк саг вайра тхона укх дийнахьа бригада конторе хьалха латташ. Царца вар Пхьилекъонгий - Юртарча отделене управляющи М. Плиев.

— Цхьа кIира да, укх отделене управляющи со хержа, — йоах М. Плиева. — Саг цецваллал хIама да укхаза доаллар. 2828 гектар лаьтта да тха отделене. Бакъда, таханарча дийнахьа царех аханза я 700 гектар. Из кIезига лаьтта дац. ХIанз из аьхад, аьнна, далац гIулакх. Аьхачул тIехьагIа из тоадеш тайп-тайпара агротехнически гIулакхаш чакхдаха деза. Таханарча дийнахьа оаха дIадийнар 928 гектар гурахьа дув ялаташ мара дац. ХIаьта укх бIаьсти дIаде деза ялаташ дукха да. Укхаза цхьа хаттар отт: вIаштIехьдаргдий тха из гIулакх чакхдаккха?

Отделене 28 трактор я. Царех болх беш 8 мара яц. Оатхалаш яц. яхаш, дукха дискаш ухк. ДIа мел хьежача го йиш я Iокхайса дада макхаш, кулг тоха дезаш вIашагIъяьха яда сеялкаш. Хеталу, дIадахача Iай бригаде техникана ремонт яра вIалла болх баьбац, аьнна.

Механизаторий салаIарен къахьегамен хьалех вIалла дувца а эшац укхаза. Поацаш я столови. Цхьа кхоале я аьхки хIама юаш, я яхаш. Из а йоккхий топаш чуйийттача санна пенах Iурглаш доахкаш я. Саг кIалвала йиш йоацаш бIеха я. Иштта, йоацаш я ЦIе уголок а. ТIаккха бсзам боагIаргбий цу тайпарча хьалашка болх бе?

Лакхе аз яздаьчунна тешал деш да, укх деношка тха фотокорреспондента И. Плиева № 1 йолча бригаде даьккха ер сурт а. Сурта тIа шоана гу, вIашагIъяьккха улла, трактор, кхыйола техника. Цун тIехьашка го йиш я массехк тонн минеральни удобрени. Из боккъонца дола дохьаж да. Укхазара массехк метр мара гаьна дац Алханчуртски канал. ДогIа дийлхача цу канала чу ух из дохьаж.

Ма даггара оарц даккха дезаш, геттара ийрча хьал да бригаде эттар.

Ч. МАГОМАДОВ.

СУРТА ТIА: «Назрановский» совхоза № 1 йолча кхаш леладеча бригаде дIакхайса яда тайп-тайпара трактора а иштта кхыча техника а оатхалаш.

И. ПЛИЕВА сурт.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Укхазара швейни, трикотажни изделеш, кхалпаьхен жаIача паьхен кога гIирс, сувенираш эца йиш я.

Дувла тха тика тIа!
Ленински РТО.

АПРЕЛЕРА ХАОТТАМ

Апреле, массаза яхар санна, республика шаьрача моттигашка малхбоалехьарей къулбаседа - малхбоалехьарен дукхагIа мух а хьекхаш хул, йоачан йоацаш, къаьга хул. Цул совгIа Юкъерча Азера бIайха мух хьакха а тарлу, из бахьан долаш бIаьсти, йIаьйха, фо декъа долаш хила тарлу.

Апрель чакхбоаллаш май бетта хьалхарча декаден къулбаседера а къулбаседа-малхбоалехьара а шийла фо хьекхаш хила тарлу, из бахьан долаш температура лохъяла, шелал отта тарлу. Цо зе ду баьцадаарийи сомийи культураашта хулача бIаьстан вегетацена.

Апреле дохк долаш а ди къувкъаш а хила тарлу.

Апрелера метеорологически рекордаш температурага диллача Грозне тIехьарча 50 шера: Эггара лакхагIа температура 33,7 градус йIовхал хиннай 1970 шера 13 апреле, эггара лохагIа температура — 7,5 градус шелал — 1948 шера 3 апреле.

1990 шера апреле СССР гидрометцентра сведенегIа НохчГIалгIайчене юкъера лаьрхIача фегара температура хила тарлу 10—11 градус йIовхал йолаш, из хул дукхача шерашка юкъе лаьрхIача хулачул цхьа градус лохагIа. Хьалхарча декаде температура 5 градус лакхагIа хила тарлу массаза хулачуница нийсийча.

Бетта хургйола йоачан дукххача шерашка юкъера лаьрхIача хулачул кIезигагIа хила тарлу. Юкъера лаьрхIача республике апреле 41 миллиметр хургья йоачан. Дукхача шерашка даьча тохкамаша хьахьокхачох бетта хула йоачан цхьан боараме я. Цхьабакъда шаьрача моттигашка 31—32 миллиметр, лоамашкен лоамашта юхен 40—53 миллиметр хул из.

А. СЕРДЮКОВА,
«Грозный» яхача авиометстанце йоккхагIйола инженер-синоптик.

18.30 — 19.00 — Халкъа инструменташ дIалохк (нохчий меттала).

6 АПРЕЛЬ. ПIАЬРАСК
7.30 — «Юрта Iуйренаш».
7.45 — Хоамаш.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 АПРЕЛЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — «Къаьнарча модах йола комеди» яха художественни фильм.
10.15 — Объектив.
10.50 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Сенегала телевидене фольклорни програма.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Коталом 45 шу дузаш. «Будни русской больницы» яха документальни фильм.
16.05 — Мультфильмаш.
16.30 — «Эфиопи тахан» яха кинопрограмма.
17.00 — «На приз клуба «Золотая шайба».
17.45 — «Цивилизаци кхел» яха философски беседаш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу далаизеш боккхагIен».
19.45 — «Саги бокъон» яха правовой видеоканал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Са Чайковский» В. Клиберна вIашагIкхетар».
22.15 — «Дуненга хьеж камера».
23.10 — «Халхараш, халхараш, халхараш...».
23.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильмаш.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.40 — Биологи. 8-гIа класс.
11.00 — «Бурда моден».
12.05 — «Экрана мастераш». Кинорежиссера А. Тарковский вахарахи кхоллама кхелахи. 2-гIа лакъа.
13.10 — Ритмически гимнастика.
13.40 — Документальни фильма премьера.
14.10 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гIа сери.
17.40 — Телефильм.
18.10 — «УкахцIено».
18.40 — Халкъашта юкъерча хьалах долча хаттара.
18.50 — Киножурнал.
19.00 — Дино фу хьех кхетам луш? (гIалгIай меттала).
19.15 — Фильм-реклама.
19.20 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Футбол. СССР чемпионат. 2-гIа тайм.
21.45 — Иллюзион. «Голубое на голубом» яха художественни фильм (Итали. 1958 ш.).

6 АПРЕЛЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — «На приз клуба «Золотая шайба».
9.30 — «Саги бокъон» яха правовой видеоканал.
10.45 — «...16 шу далаизеш боккхагIен».
11.30 — «Даха. Яьхтта» яха экологически программа.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Баьццара ...».
16.15 — «Воробей на льду» яха берашта дола фильм.
17.15 — «БIаьшерений кхиргалонашнара» лелаш болча киргизи IаьдалагIа.
17.45 — СССР халкъа артистас Е. Н. Гоголевас росски советски авторий стихаш прозаши еш.
18.25 — Коллаж.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — А. Онеггер. Шекспира прелюди к «Буре» яха передача.
19.40 — В. И. Ленина 120 шу дизара. «Штрихи к портрету В. И. Ленина» яха дуиха сереш йоха художественни фильм. Хьалхара фильм — «Поименное голосование».
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — Из хиннад... Хиннад...
22.05 — Взгляд.
23.50 — Ден луе кхера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.45, 9.35 — Вай гонахьара дуне. 2-класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.55 — «Белковый клад» яха Iилма-довзийтара фильм.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 6-гIа класс.
11.05 — «Телезно» яха журнал.
12.05 — Барбарам Гулевскаяи лова (скрипка). (Польша ТВ).
12.45 — Футбол. СССР чемпионат. «Динамо» (Киев) — «Динамо» (Москва).
13.30 — «Делай с нами, делай как мы, делай лучше нас» яха ГДР-ера передача.
14.30 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс 3-гIа сери.
17.30 — БIаьстено сихо йоь ту. Юьртбахаман обозрени (нохчий меттала).
18.00 — Документальни фильм.
18.10 — Информационно-публицистически программа.
18.50 — Фильм.
19.00 — Шуна хIун хета? яха прямой передача (нохчий меттала). Телефонаш: 22-36-63, 22-93-92, 22-01-65.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — «Возрождение». Кремлевски Л. Н. Толстой ...
21.30 — Спорт массана а.
21.45 — ЦТ фондера «Здравствуйте, все» яха художественни фильм. 1-ра 2-гIа сереш.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителе — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта бовхама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувла шинарен. ерен, шоаттен деношка

СФ05061. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ 1284.

Массе а мехкий пролетареш, вlашарlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дешз ★ ШОАТТА, 7 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 41 (7855). ★ Мах 3 кеп.

Нийсазлагlа хержача Нохч-Гlалгlай АССР

Лакхехьарча Совета хьалхарча сессех бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

6 апреле г. Грозне КПСС Нохч - Гlалгlай обкома политпросвещене Цlагlа дlахо болх беш хилар нийсазлагlа хержача Нохч - Гlалгlай АССР Лакххехьарча Совета хьалхара сесси. Из хьайийллар НГlАССР Лакхехьарча Совета председатела Д. Г. Завгаева.

Председателал дечо дош делар НГlАССР Министрий Совета председатела С. М. Бековна. Нохч - Гlалгlай АССР правительствас укх гарггарча пхе шера бергболча балхах доклад йир цо. Цу тlа С. М. Бекова оттайир республика социально - экономически а культурни а дахкъе дегlайоалаяра программа, из кхоачашъяра накъаш белгалдир.

Нохч - Гlалгlай АССР халкъа депутаташа тийнача дуккхача хаттараш та жоп делар докладчика.

Цул тlехьагlа НГlАССР Министрий Совета председатела доклад ювца йолайир. Из ювцача дакъа лаьцар Нохч - Гlалгlай АССР халкъа депутаташа ш. Филькина, Дикажева, Дадагова, Хасуханова, Куценкос, Исаева, Хадисова, Сагаева, Коломенске, Юнуева, Эдильханова, Исламова, Крохалева, Хациева, Булчаева.

Дийцача дешай боагlаш бола соцам тlаийцар сессе.

1989 шера 4 августерча «СССР-ча судахой статусах» долча СССР Законаца хьалхле а лелаеш, Нохч - Гlалгlай АССР судахой квалификационни коллеге замечанеш теркал а еш, РСФСР юстице министерстваси РСФСР Лакхехьарча Судои халкъа городской а районни а судахой харжа, аьнна, енна предложенеш тlаийцар сессе. Хlаьта республика городской районни халкъа судий председателаши халкъа судахойи хержар.

ЮХЬ КIАЙЯЬЙ ОАША, НАЬСАРХОЙ

Ховш ма хиллара, укх шера ялхлагlча марта деш бархl дийнахьен буси гlалгlай халкъа дукха иттеш эзараш болча наха дакъа а лоацаш, митинг хилар г. Назране. Из хетальяр укх шера 5-ча марта «Правда» газета тlа араьннача «Кунакаша масса-за барт лохаргба...» яхача статья тlа дувца провокацонни, къаман сий доадеш, субъективни гlулакхаш лоа ца луш, советски замалахьара яраш соина, цул хьалхагlара а гlалгlай халкъа дахарах йола исторически факташ пхьян оагlорахьара озабезам беш ювцаш хиларах.

Болх ца беш цхьа ха яьккхар Наьсарея райони цхьайола промышленни предприятеша. Хьаькъалца, сабарца, цхьаккха тайна гlар-тата доацаш, шоашта доаггlаш дар хьадехаш хинна митинг чаккхъяьлча наьсархоша дош делар болх ца беш лаьттача деношка шоашта тlадиса декхар тlера дlадаккхара салоlача деношка а тlехь къахьегаш. квартала план а тlаийца декхараш а кхоачалде.

Цу даькъе шоаш лийрхlор бакъдаьд Гl. Ахриева цlерагlча Назрановски «Электроинструмент» завода машинашъераша. Кхаь бетта задани кхоачашъяьй цар. Тlадиса паччахьалкхен декхараш тlера дlадахарал совгlа, цу юкъа планал совгlа арахийцай 344 эзар сома маьха товарий продукцин 24 эзар сом мах бола тайп-тайпара халкъа эша товараш.

Дог гlоздовкхаш да предприяте коллектива кхы мел дола хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра квартала план 101 процент кхоачашъяьй цо. Шийн потребителашта поставкаш яра договорни декхараш дизза кхоачаш а деш, царга дlакхачийтай ялх миллиони 450 эзари сома маьха продукци. Паччахьалкхенна пайда бара задапех ловрхlа а еш, 740 эзар сом кхоадьд кхаь бетта.

Уж толамаш доахача къаьстта дика болх барца белгалъяьннай Цуров Батарбика кулгалду литейни цеха коллектив.

К. БАШИРОВ.

Перестройке хьалхалаттараш

Хоза барзкъа дега гlозале

Тlадийхача тоьшк хозеи дола барзкъа моллагlча сага дега гlозле я. Ишта хlамаш тегош бола мотористкаш бlаьш бъ Назрановски трикотажни фабрике. Цар хьадаь тайп-тайпара барзкъаш вай республике меттел мехкарча дуккхача регионашка дика довзаш дlоэзаш да. Ше[illegible]

тега мотористка я оал цунах фабрикерча дуккхаенца а. Цунах тамашъелга а дац. Барзкъаш тегачара ерриге операцеш толамца караерзаьйй цо. Ишта тайп-тайпарча хlамаш тегача машинаш тlа шаьрра болх бе ховчарех а я [illegible]

по шийн оптилестиа задани кхоачашъйрах.

Балха тlа ишта барха-дика аьттув боалаш къахьегача Эсета шийн опыт, дикагlйола балха методаш камаьрта дlайоплийт новкъостанца. Къахьегамен производственни дисциплина телхаерашца [illegible]

мотористкаш. Цулуча хуккхаенца чloагla лоархlаш сийдеш я Эсет.

Хьаьнала къахьегаш, цунна балха тlа карагlдуьллачун лакха мах баьб. Дукха маьхера совгlаташ, ахчан премеш тийнай Э. Барахоевана. Бlаьха бене а цун къахьегама викъ сийдолаш ба. Хlаьта шоай фабрика коллектива [illegible]

Толамий чам байзача

Паччахьалкхенна дулх, шура дlакхоара планаш тlехь[illegible] Ачхой-Мартановски района «Самашкински» совхоза къахьегамхоша. Из толам [illegible] боаккхача [illegible] шоллагlча ферма коллективо. Дика дlадола[illegible] я. Цхьоалагlча квартала задание совг[illegible] 48 тонн шура. Мишта [illegible] къахьега? Цох дувц цу ферма заве[illegible] М. ХУЧИЕВА.

Цхьаь бутаргбац

ЮХА А ЛАЬТТА ТЕКХАД НОЖАЙ-ЮРТОВСКИИ МАЛГОБЕКСКИИ РАЙОНАШКА

Вай республике бахача наха дагадоагlа хургда мел доккхий зенаш дир дlадахача шера Ножай - Юртарча, Малгlалбикерча, кхыча районашка хиннача тоххамаша. Шоай цlенош а боахамаш а дита эзараш вах кхычахьа баха дlашхар цу хана. Амма, уж царгlата базалехьа юха а тоххамаш доладенад Ножай-Юртарча районе. Корзагlдаьннача lаламо таханарча дийнахьа Беной, Байтарки, Гордали, Бильта, Зандак, кхы а ткъаь иттавел совгlа йолча юрташта зенаш даьд. дукха дезалаш бисаб чубаха фусам йоацаш.

Уж хlанзарчох шоай гаргара нах болча lеш ба. Парте Ножай-Юртовски райкома хьалхарча секретара В. Е. [illegible] бахьи [illegible]

[illegible] Наха а боахамашта а гlо дара чloагlа lатхкъ района дукхагlдола наькъаш тоххамаша дохадаь хилар. Цудухьа, республика Министрий Совета председатела заместитель И. А. Му[illegible]

дахийтай Ножай - Юрта респотребсоюзо. Эггара хьалха наха эшаш йола кхачен продукташ мах а боацаш тел бохам хиннарашта. Тоххамаш царна даь зенаш тохкаш ба Госстраха болхдой. Районе болх беш ба связисташ, энергетикаш кхыбола специалисташ. Кхераме моттигаш белгалйоахаш дени буси къахьегаш ба лакха говзал йола геологаш.

Республика а района а партийни советски органаша хаштахьа теркалду бохам хиннарий хьашташ, берриге низ тlабахийтаб царна гlо дара. Тоххамаш долча районе вена хиннав парте обкома хьалхара секретарь. Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета председатель Д. Г. Завгаев [illegible]

[illegible] Е. В. [illegible] лахтогниннача хана Ножай-Юрта ба чрезвычайни комиссе председатель И. А. Мулаев, «Чечингавтодор» лхача объединение кулгалхо А. Н. Алмасханов, кхыбола кулгалхой.

Ножай - Юртовски района хlана а текхаш да лаьтта. Геологаша баьхь [illegible]

предприятийн ... ца, сабарца, цхьаккха тайпа гIар-тата доцуш, шоашта доаггIаш дар хьадеш хинна митинг чакхъяьлча наьсархоша дош делар болх ца беш лаьттача деношка шоашта тIадиса декхар тIера дIадаккхара салоIача деношка а тIехь къахьегаш, квартала план а тIайца декхараш а кхоачашде.

... миллионаш 450 эзари сома маьха продукци. Пачхьалкхенна пайда бара заданех лоархIа а еш, 740 эзар сом кхоадьд къаь бетта.

Уж толамаш доахача къаьстта дика болх барца белгалъяьннад Цуров Батарбика кулгалду литейни цеха коллектив.

К. БАШИРОВ

Хоза барзкъа — дега гIозале

ТIаьийхача товшин хозен дола барзкъа моллагIча сага дега гIоале и. Иштта хIамаш тегаш оола мотористкаш бIачи бь Назрановски трикотажни фабрике. Цар хьадаьтанп тайпара барзкъаш вай республике меттел мехкарча дуккхача регионашка дика довзаши дIадаши да. Шо хьа мел даь барзкъаш цхьаккха тайпа даккха гIалат доацаш хулийташ къахьегачарех я Барахоева Эсет. Дика маха баккха хоаш йола хIамаш тега мотористка я оал цунах фабрикерча дуккхачейа а. Цунах тамашъелга а дац. Барзкъаш тегачара еррига операцеш толамца караерзаьй цо. Иштта тайп тайпарча хIамаш тегача машинаш тIа шаьрра болх бе ховчарех а я из. Цудухьа цун вIаштIехьдоал хIара сменагIа нормаш 160—180 процент кхоачашъе. Долче, фабрикерча болхлошта юкъе эгара хьалхарчарца рапорт деннад цо шийй пятилетка задани кхоачашъярах.

Балха тIа иштта башха-дика аьттув боалаш къахьегача Эсета шийй опыт, дикагIйола балха методаш камаьрша дIайовзийт новкъосташта, къахьегаме производственни дисциплина телаьерашца машар болаш яц из. Шийгарча хIамаш тегача машинах, балха ханах биэза пайда ийбу ходланза. Иштта къахьега Iомабу цо шийна уллув болх беш бола хIамаш тега мотористкаш. Цудухьа дуккхачеша чIоагIа лоархIаш сийдеш я Эсет.

Хьаьнала къахьегаш, пунна балха тIа карагIдувлачун лакха мах баьб. Дукха маьхера совгIаташ, ахчан премеш тийннай Э. Барахоевано. БIаьха беце а цун къахьегама пиикъ сийдолаш ба. ХIаьта шоай фабрика коллектива сий лакхалоаттвдара а хьинар кхо дац по.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мотористка Э. Барахоева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Толамий чам байзача

Паччахьалкхенна дулх, шура дIаллара планаш тIехкхоачошйар соахка Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза къахьегамхоша. Из толам боаккхача декъа лаьцар шоллагIча ферма коллективо. Дика дIадоладаьд цо карара шу а. ЦхьоалагIча квартала заданех совгIа паччахьалкхенна дIаеннай 4.8 тонн шура. Мишта вIаштIехьдоал иштта къахьега? Цох дувц цу ферма заведующе М. ХУЧИЕВА.

— Дерригa хувцаделар шийй шу хьалха керда директор Байдуев Иса веча. ПоаггIача тайпара перестройка е ваьлар из. Иштта из ца дича гIулакх хургдолаш а дацар. ХIана аьлча, цхьан моттиге болх тоа а баь кхьийола участок хувцамаш ца деш йитача, цо болх тоабаьчара гIулакх лерттIа дIадахьа новкъарле ергьяр. Масала, хьайбаш леладерии болх подрядагIа вIаштIехьбаькхача а доадама хIана хувцалургдацар, уж шерттa доакъаращца кхаш леладеращa Iалашбеш ца хилча. Цудухьа хьайбаш, кхаш леладеча цхьатарра юкъейоалайир подряд. ТIаккха гIулакх меттахьа даьлар. ЛурчоагIа масала, хьалха цIаккха ца хиннача тайпара дика Iалашдир тхо доакъаращца. Цу гIулакхо аьттув баьннтар хьайбаш толаме Iангара даха, соахкарча а хIанзарча а толамашка кхача.

Бакъдар хIана алац, хьалха каст-каста ниiсдора доакъар лечкъадеш, къаьстта а силос, концентрированни дар. ХIанз, подрядагIа болх беча хана, цIаккха а нийслац цу тайпара ийрча хIама. Цу гIуланха тIахьожам а доаттабе безац хIанз Тоъаш цу хилча кхьиметтел цIагIара хьатIада а кийча хул цах. ХIана аьлча, доахана цу шура уж кхобарах тиша я. хIаьта наха ийду алапеш — йоаккхача шурий боарамах.

ДукхагIа йоакхо е баьнаб совхоза кулгалхой хьалбаш леладерий социкультбыта хьалаш вIаштIехьдахара, пар болх аттача баккхара. Цар новкъосталца дика кийчьяьй Ше уголок. Доалахьа дола хьайбаш кхабара доакъарца Iалашбаьб нах, кIора, дахча деннад, тикашка аха ца безаш мукъабаькхаб. Кхачан, промтоварии хIамаш, цкъаза дефицитни яраш а хьатIакхуьь ферме, совхоза автолавкаца. Доахан латтачара кхо, нувхаш араихара, хьайбашта хий молдара механизаци яьй. Къона, унахцIена, дикача фух да оаха хIана леладу доахан а. Цу дерригне дикка айбаьб балхацара бешам.

Бруцеллезах, туберкулезах ламогаш дола доахан хиннача хана — шин шу хьалха — хIара Iаттагара кхо эзар килограммал дукхагIа шура якъха могаш доярка ийар ферме. ХIаьта соахка цхьатарра йиъпена карагIдаьлар из гIулакх. Уж ба Бахмадова Сацит, Лабазанова Лайсат, Эжаргова Медна, Исрапилова Хазман.

Социалистически яхье хIанз а хьалха ба уж. ДIабахача кхаь бетта юкъера лаьрхIача 700 — 720 килограммаш шура яьккхар царех хIаране, план 500 килограмм йолаш.

Толамий чам байзача, карагIдаьнначох кхоачам а ца беш продукци кхы а дукхагIа якиха йиш хулийта лаьъкъаш леха белам хулийт наьха. Иштта да тха ферме а. ХIаьта дукхагIа шура якиха, цунга дIадодар лохде аьттув шур арендин подряд я. Из кхетадаьд тха хьайбаш леладераша. ТIадоагIача шера дена арендин подрядагIа къахьега лаьрхIад оаха.

Паччахьалкхена шура дIаялара карарча пятилетка план 7 ноябрь хьатIакхоачаш кхоачашъе декхар оттадаьд оаха тхоашта хьалхацка. ЛаьрхIар чакхдаккхар эгара хьалха хьайбаш Iангара дахарах тийша хургда. Цу гIуланха къаьстта теркам тIабохийташ къахьег оаха хIанз.

ДIаяздаьр М. ХАМАТХАНОВ.

Фу тоъац арендатора?

Укх деношка Ачалкх-дукъ тIа айеннача моттиге дедача лаьттан дай болча со нийсвелар со.

— Хьогара сона хIама эшац, къоалам мара, — йоахар цу лаьттан дас (дукха ха яц цох арендатор хинна) къаьначча механизаторас Беков Махьмад-Гире цхьан экономистага. — Трактора тIа со вагIаргва, аз хьабеш бола болх а цох хьадоагIара лархIа мара дезац хьа. ХьадоагIа хIама юкъа да вай.

Дукха лаьттар экономист йист ца хулаш. Уйлъ ваь хургьяр цо. Цун дагахиннар дувцалургдац сона. Бакъда, цхьа хIама-м лаьцар аз цар къамаьла юкъера.

Хетаргахьа, укх тайпара яр цу шиннена юкъе хинна дагахьара диалог. Механизаторо йоахар: аз кхоабаргва хьо, нийсса дакъа а деш. Аз хьадаьча хIамани Iаьдалан юкъе нийсхо лелае мара лац хьа.

Хьажал, фу тоъац таханарча арендатора. Аренда механизма закон дика довзац цунна. Цунна хов болх бе а лаьттах пайда мишта эца беза а. Экономистага — къоалам ба. Цу къоалама цо шийй хьаштдолчча тайпара дIа-хьа лостаду ахархочо хьадаьр.

ТIаккха мел ниэ болаш, мел шийй хьинарах тешам бенна хила веза «къоалам нийса хьекхарах» экономиста бIарчча дакъа лургдола ахархо. Нагахьа сайна из «къоалам хьекха» цунна шиина ховре, экономист эшацар Махьмад-Гирена. Мел меца хиларах, низ беха из хиларах лаьттах пайда эца, из гIоттаде, цунга садолийта низ ба Махьмад-Гире. Бакъда, цу ханашка хиннача халонаша, СибарегIо, моцало шеклъни парта тIа кIеэнга ваьгIийтав из. Цудухьа вех цо шийй зьеноца хьанхета, яхаш, экономист.

Иштта да, юххера а аьлча, цу деша маIан. Тахан Наьсарерча кхашка дукха нийсьлу цу тайпара моттигаш. ХIама хьаде нах шортта ба. Бакъда, цар хьадер а хьадаьр а Iаьдала законаца нийсде декхарийла бела нах кIезига ба. Из вай вийца экономист а кацар «Iовдала». «Хьо цаI мара мичав, — йоахар цун бIаргаша, — Iа хьадеша даьъа сона цхьаннена тоъаргдац. Са а ба кхаба безаш нах.

Иштта да-их тахан латташ дола арендацара гIулакх. ХIаьта а Махьмад-Гирецa доттагIал лаьца экономист-м дехкеваргьацар, аьнна, хет сона. Нагахьа сайна цун боахамга из хьежаваларе — кхыча тайпара хила а мегар цун уила.

Махьмад-Гири — Наьсаре вовзаш механизатор ва. Сигзара Iочукхийсаяц цун шийй хана Iаьдало тийнна орденаш а, медалаш а. Брежневски ханашка цхьабарашта тийнна совгIаташ сайна «чакх-са доагIаш яц Махьмад-Гире Къахьегама Цеча Байракха шин орден, «Знак Почета» яха орден, дукха медалаш.

Диндала йиш яц 1942 шера, Наьсарен сиглен тIа моастагIий Iаьржа оалхазараш тIа а хьайза, кхашка бомбаш еттача хана а шийй комбайн ца соцаеш цо болх баь деношь.

Иштта кIоаргга лаьттанна мутIахь болча къаьначa механизаторех ва Махьмад-Гири. Мохк кхоабаш хьа а воагIа укх шоватгкъа шера. Тахан тишаш продуктех яьсса хилар — цун бехк бац. Тахан укх юхахьалйиза кийча ва, нийса «къоалам хьакха хоаш вола сагъ» мара ца эшаш. Арендах ще болх беш вола цхьа шу совгIа ха мара еце а еаденнай цун из керда форма, дайзад нийса из вIаштIехьлакха хайча цох даргдола бернат. Цудухьа ше ткъаь шера кулгалдаь бIарчча бригада а' йита, арендин звено вIашагIа а елла' цу совхоза эгара гаьнагIа'а мецагIа а долча лаьтташка къахьега дIавахар из дIадахача шера.

— Еррига из бригада лакха мегацарий аренда тIа, цигара дIа а ца водаш? — ях аз цунга.

— Вай моттигерча хьаштавика дилача йоккхий коллективаш Iа аха дика товш яц арендаца, — аьлар цо. — ХIана аьлча, юххера а вывесна хувцар мо мара хIама хилац цох. Лийле-кхийсте юххера а шоаш хьалха хиннача тайпара совхозии подразделенеш хул царех. ХIама хувцаденнадац. Масала, со дIавахачул тIехьагIа арендах болх бе йолаеннача тха № 4 йолча тракторни бригаде.

Лоацца анализ ергья вай цу деша, цу бригадан Махьмад-Гире звенойн хьокхамаш нийсдеш (дIадахача шерара итогаш). Бригадо, масала, ше доал даьча 1500 гектара тIара 200.000 сом пайда бир совхоза. Махьмад-Гире звенос 190 гектар лаьттара 54 800 сом пайда бедар.

Кхы а беркатегIа хургдолаш да звеной гIулакхаш укх шера. ДIадахача шерара бIаьсти хала яр звенона. ХIана аьлча, дIадуош долча ялатий фу а кхымел дар а шийй охчах хьаэца дезаш яр из. Фу а Iаяха дика дацар, къаьстта хьажкIий дар. Укх шера цхьаккха хIама кхычахьара хьаэца а еха а езаш бац арендатораш. ДикагIа йолча участкашкара чуйиначa хьажкIех хьа а хержа, 410 центнер фуна лаьрхIа чутессар цар дIаяхача гурахьа. Иштта шоаш хьалкхеьрех Iалашдир ковртолий фу а (50 гектара лаьрхIа). Цул совгIа, долча лаьттан тIа (140 гектар) хьажкIаш дIаелерхI арендатораша. Сорт а дикагIчарех да — «краснодарский». ДIадахача шера хIара гектара тIара 60 центнер елар цу сорто (планал шозза дукхагIа).

Звено йоккха яц — 4 саг. Махьмад-Гире шийй воI — Мухьмад а хIаьта вож шиъ — Арсамаковгlар ИбрахIими Аюпи звеньевойс ше хьалкхебаьча механизаторех ба, де дезар хьалхадаха ца дезаш а дисциплина лакха йолаш а.

Лоацца аьлча, опытага в хьинарга а диллача — хIама эшаш яц звено. Цатоъар — арендах йола знанеш, цун механизм, дIа-хьа доагIар нийса къоастаде ца хар. Экономически «къоалама болх» дика хац арендатораштa. Цудухьа чIоагIа лоарра царна шоай чотах хIанзарчоа мукъа цхьа экономист шоашта юкъе хилар. Корава мег из-м.

М. КАРАЕВ.

... гIалонкерча, кхыча райошка хиннача тохкамаша. Шоай цIенош а боахамаш а дита эзараш нах кхычахьа баха дIаихар цу хана. Амма, уж паргIата балалехьа юха а тохкамаш доладеннад Нож-Юртарча районе. КорзагIдаьннача Iаламо тахапарча дийнахьа Бенох, Байтарки, Гордали, Билита, Зандак, кхы а ткъаь иттапел совгIа йолча юрташта зенаш даьд. Дукха дезалаш бисаб чубаха фусам йоацаш.

Уж хIинзарчох шоай тарга нах болча Iеш ба. Парте Нож-Юртовски райошна [illegible] секретарь [illegible] боахамашта юкъе наьъстта доккха зе хиннад «Даймохк» яхача колхоза. Наха а боахамашта а гIо дара чIоагIа IатIъ района дукхагIдола наькъаш тохкамаша дохадаь хилар. Цудухьа, республика Министрий Совета председатела заместитель И. А. Муеев керте латтача чрезвычайни комиссе эгара хьалха уж наькъаш тоадара тIабахийтаб теркам. Бохамаш хиннача моттигашка хIара дениа хьалъуха гIум, жагIа, наькъаш тоадара мел эшар тIадетта машинаш, цига хьалъяхийтай бульдозераш, тракторaш, кхыйола техника.

Ала деза, бохам хинна нах а бицбеннабоацилга. Хьоар, кхыйола кхачан продукташ тIа а йолаш, бархI машина духташ нах а ... бохам хиннарашта. Тохкамаш парна даь зенаш толкаш ба Госстраха болхлой. Районе болх беш ба связисташ, энергетикаш кхыйола специалисташ. Кхераме моттигаш белгалйоахаш дени буси къахьегаш ба лакха товзал йола геологаш.

Республика а района а партийни советски органаша хиннахьа тIеркаду боахам хиннарии хьашташ, беррига низ тIабахийтиб парна гIо дара. Тохкамаш долча районе вена хиннав парте обкома [illegible] секретарь [illegible] хиншта тIахьожам лоаттабеш ца парте обкома секретарь Е. В. Тумсоев. Тохкамаш доладеннача хана дена Нож-Юрта ба чрезвычайни комиссе председатель И. А. Мулаев, «Чечингавтодор» яхача объединене кулгалхо А. И. Алмасханов, кхыбола кулгалхой.

Нож-Юртовски районе хIанз а техкаш да лаьтта. Геологаша баьча хоамагIа, ер бIаьсти чанхъяллалца кхерам тIалаттаргба цига бахача наха. ХIаьта, шеко яц нож-юртовцашта гIо дара оарцагIъяьннача республикански органаша мел эшачунца уж Iалашбергхиларах, Iаламо мел даь зенаш юхаметтаоттаргхиларах. Во тIаккхаьчараш цхьаь бутаргбац.

«СЕРДАЛО» ЖУРНАЛИСТАШКАРА НОВКЪОСТАЛ

ЧIоагIа халохеташ тIайдцар республика къахьегамхоша Нож . Юртовски. Малгобекски районашка юха а лаьтта чутекхад, юха а дуккха нах шоай тхов кIийленех баьниаб, бахарах бехаб, юха а пахага бален сагото кхаьчай аьнна, бена хоам.

Вай советски наьха дика оамал я кIалбисарий оагIув хьаллоацаш, уж цхьаь ца буташ, шоашта могаш дола материальни моральни гIо а деш, гIайгIа тIаккхаьчарий бала байбеш. Иштта, «Сердало» газета журналистапа селхан шоай коллектива собране соцам баьб редакце хIара болхлочо цхьан дийнахьа къахьегарах доагIа шийй алапи сагото тIаэттача наха гIо дара йолча фонда СССР Жилсоцбанка Нохч-ГIалгIай управлене № 100700301 йолча счете дIахьожаде, аьнна.

«Сердало» журналисташа тIахьех республика творчески союзий беррига болхлой лаьтта тахкарах бахарах бехача наха шоашта могаш дола новкъостал де.

МЕХКДАЬТТЕИ ГАЗИ — ДУКХАГIА

Дика къахьегама толамаш доахаш чакхбаьккхар дIабаха кхо бутт «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Дерригача технико - экономически хьокхамий пачхьалкхен план дикна тIехкхоачашгьяьй цар. ПлаиагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 8810 тонн мехкдаьтта. Из дерригa а лакхерча категорех мехкдаьтта чанхдоахача заводашка дIадахьийтад цар. Цул совгIа, оттабаьча боарамал тIех цар яьккхай йиъ миллиони 700 эзари кубически метр газ.

Кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш кхоачашдеча а дика къахьегама мулаш даьхад цар. Скважинаша, кхыча оборудоване болх ца беш йоаккха ха кIезигьярах дикка лакхъяьй царех пайда ийбара коэффициент. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа НГДУ коллективо маьхалъяьккхай 57 эзар сом мах бола товарни продукци.

Халача балхашта механизации автоматизации ярах, къахьегамен технологически дисциплина чIоагIъярах къахьегама овсарле лакхъяра квартала задани пхи процент тIехкхоачашъяьй мехкдаьттахоша.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, планал тIех эгара дукхагIа мехкдаьттен гази яьккхарех я шийй балхах тIехдика кхеташ вола инженер Асатуров Владимир Александрович керте латтача шоллагIча промысла коллектив. Массаза яхье хьалха а латташ, башха-дика толамаш дахарца белгалбаьна ба мехкдаьттен гази йоха операторош Ковтун Илиодор, Щекин Анатолий, Данилов Александр, Мишуточкин Виктор, Дмитриев Станислав, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ГIОНЧАШ

Грозненски технологически транспорта болхлоша карара шу доладелча дена планагIа лаьрхIачул тIех дIа-хьа дихьад эзараш тоннаш мовхьаш, валови доходий задани 117,9 процент кхоачашъяьй.

Мовхьаш дIа-хьа дахьарга дIабода мах планагIа лаьрхIачул шин процент лохбаьб. Из бахьан долаш кхоадьд ткъаьх эзар сом. ХIаьта транспортни гIуллакхаш дара шин бетта задани 111,5 процент кхоачашъяьй УТТ коллективо. Халкъбоахама мовхьаш дIа-юха дахьарга дIабода мах лохбарах, доагоралсмазочни материалаш, электроэнерги кхоярах планал совгIа укх шера ткъо эзар сом пайда баьб цо паччахьалкхенна.

Хьинаре къахьегарца белгалъяьнна я Ахматукаев Махьмуд ХIаронович, Данишин Василий Иванович, Соколов Владимир Михайлович керте латтача бригадии коллективаш. Хьалхарча квартала задани хIанзе кхоачашъяьй цар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КПСС Устава проект ювцаш

Сона хетачох

Оаха, къонача коммунисташа боккхача теркамца хьажи партийни вахаре хуьлаш долчу хийцамашка. Уж хилла дергдоаш, хилла гуш да. Геттара лоархІаме да, аьнна, хет сона, хІанз парте керда Устав оттадар. Цудухьа, кІоаргга йийшар аз Устава проект. Ала деза, дукхагІча дакъе, мугІарерча коммунисташа сатуьсача тайпара оттадаь да из документ. Цунца дувзаденна белгалдоахаргдар аз ер дешаш: «КПСС членалла хьаэцарах йола вІаьд ю юххьанцарча партийни организаце йийлача собране. Собране яь вІаьд хоалам беш я». КІоаргга маІан долаш, моттиг я из.

Сона дагадоагІа се парте миштта эттар. Цеха комсомольски организаци, тІаккха завода комсомола комитет, тІаккха комсомола райком, цул тІехьагІа цехерча партийни организаце бюро, тІаккха цеха коммунистий собрани, тІаккха завода партком, хІаьта цигара ваьлча райкома партийни комисси, эттара тІехьа райкома бюро — иззал го баккха безаш хилар со. ХІаьта соца болх беча коммунисташа тешал а даь со парте дІаийцача доалаш дацар гІулакх? ДІахо мел дар боккъонца йола бюрократизм я. Со Устава проектана раьза хилар из цаІ да. Иштта, доархІам болаш хІама хет сона, областной партийни организацеш шоай лоІамагІа партийни средстваш лелае бокъо йолаш хилар. Амма, таханарча дийнахьа цунах кхоачам бац. НийсагІа дар хІара юххьанцарча партийни организаце гулдаьча ахчах цхьа дакъа райкома дІа а душ, юхедисар шийна лоІамех леладоре. Партийни средстваш иштта лелаеш хилча цхьан кулгалхочоа дагадохаргдац вай города юкъе яь обком е Заводской районе райкома хьисапе йола партийни гІишлош хьалъе. Атта даккхац мугІарерча коммунисташа партийни бюджете дІатела ахча. «Моттигерча партийни контрольно-ревизиони органаша хан-ханнахьа коммунисташта информацеш тел партийни бюджете лоаттамах а средстваш дІаахийтарах а», яхилга, демократически централизма принципаш кхаш хилча кІал. лард йоацаш да. Цудухьа из аз ювца статья кхыча тайпара хила еза. «ХІара юххьанцара партийни организаци, цун доакъошхоша гулъю взносаш шийна лоІамах лелае бокъо йолаш я», аьнна, хила еза из статья, сона хетачох.

С. ГОНЧАРУК,
«Автоспецоборудование» завода токарь, коммунист.

Лазерни технологе Ленинградски центре хьаяьй маьхаеза йолча материалех яьча изделешта маркировка еш йола установка.

Центр чІоагІъяьй Ленинградски политехнически институтой «Интербим» яхача малхбузенгермански фирмай. Прибораш тоаеча юкъе дакъа лоац иштта дунеи тІа йоккхагІъярех йола промышленни лазераш хьаеча «Когерент дженерал» яхача фирма а. Шоай оагІонгахьара лакхерча школа партнерашта таро еннай лазерни электронно-лучевойи технологе лабораторешка болх бе, вІашагІъеллай «интеллектуальни продукци» металлага гІолла чакхъяккхара йола инженерни бригадаш.

Ленинградцашеи цар малхбузенгермански партнерашеи хаьлда йолча производстве лелаяра йола целевой лазерни технологеш кийчъелга чакхдоаних. Заказчика ловш дале, центра болхлоша кхозчашдергда оборудованена монтаж елга а сервисни гІулакх делга а.

Ленинградски центра марка тІалатта лазерни установка дика лоархІаш я Витебски заточни станокий заводе, Запорожски металлоконструкцей заводе, «Карпатнефтемаш» яхача объединене.

СУРТА ТІА: центра инженер Иван Ренардович Емельченков лазерни технологе таронаш миштай хьахьокхаш ва.

М. БЛОХИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Нийсхо хургья

Дукха ха йоаццаш газеташа кепатеха парте Устава проект мога а ю, хьал а лоац аз. Сона хетачох, цо парте сий айдергда.

Керттера хет сона, партийни организацеш чура вахари болхи вІаштІехьбаккхара шоай лоІаме хилар. Цар решенеш, нагахьа санна уж КПСС программин де лерхІараштеи Устава нормашкаи дукхьала еце, персональни дешашта йолча решенешкара дІаиккхараш, лакхе латтача органаша хувца йиш йолаш ца хилар. Цо хІара коммуниста таро хургья парте вахара юкъе бокъонца дакъа лаца.

КПСС членалла хьаэцилга индивидуальни порядкагІа, демократично а гласно а чакхдоакх. КПСС членала хьаэцарах йола решени [illegible] партийни [illegible] дикагІа [illegible] партийни организацера коммунисташ [illegible] кертердар хургда цо [illegible] болх, коллектив [illegible] дакъа.

[illegible] коммунисташ.

шоашта болча пайдана парте ихалга да. ХьалхагІа парте дІа миштта ийбора дага ма доагІий вайна.

Къаьстта могаду аз юххьанцарча партийни организацей балха финансировани лара, кхыча балхех мукъабовлийта болхлой лелабар а чудоагІаш, членски взносех хьачуйоагІа средстваш 50 процентага кхоачаш дІаяхийта бокъо ялар. Цо юххьанцарча партийни организацешта дикка гІо дергда шоай болх тоабе.

Ала деза, СССР Конституце тІера 6-гІа статья дІаяккхарах. Сона хетачох, парте мугІараш цІендара, цун сий кхы а чІоагІагІа айдара никъ хьабелларгба цу гІуланхо. ХІанз парте баха гІертаргбац партбилетаца карьера е безам бараш.

ТІеххьара белгалдаккха безам ба са цхьаькха. Союзни республикай компартеша, краевой, областной партийни организацеша шоай лоІамагІа лелаю шоай бюджет, самофинансированега доллар Іалашдеш йола доходаш дукхагІа хилийта а гІерташ къестаду структурно-штатни а финансови а дешаш. Долче, дикагІа бІаргагургда партийни балхаш тІа бола наха йІшачарел дукхагІа болча а наькъа теІпам беннар мара цига вусаргбоацилга а.

М. ИБРАГИМОВ,
«Красный молот» завода болхло, КПСС член.

НАЬХА УНАХЦІЕНО ЛОРАЯРА

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединене мехкдаьтта чакхдоахараша, химикаша дукха балхаш дир соахка хинеи фоеи бассейнаш цІенагІа хилийтара, лаьттан ресурсех дикагІа пайда ийбара, болх беча предприятешта гонахьарча среда беш бола Іоткъам кІезигагІа хилийтара. ПланагІа шера чакхъяккха езаш яр 140 организационно-технически мероприяти, царех кхоачашйир 86. Іалам лорадара тІадерзадаь соахка даьча балхашка дІадахийтар кхо миллиони 450 эзари сом.

Объединене даьча балхех эггара лоархІамегІа дараш укх тайпара да: В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода № 8 йолча установке хьалйир стабилизаце блок. В. И. Ленина, А. Шерипова цІерагІча заводашка серно-кислотни очистка установкашка мистача газашта нейтрализаци елга юкъедоладир. № 40-1 йолча установка компрессорашка цкъа пайда ийца хий шоллагІа пайда эцара дІачуухийтаргдола гІулакх вІаштІехьдаьккхар, иштта кхы дукха балхаш дир.

Цул совгІа, Г-43-107 яха комплекс а болх бе йолаялийтарца дувзаденна, хийца эргаьккхар цу участкера технологически режим, болх ца байташ соцайир цхьайола установкаш. Из бахьан долаш дикка хоалуш кІезигьелар аварийн [illegible] еш а авари ярах оборудованега болх ца байташ сецаеш а моттигаш нийсъяларах, резервуарни парк къаьна хиларах.

Белгалдаккха дезаш да фои хийи цІенагІа хилийтара хадданза тІахьожам лоаттабелга. Фега артувсача, иштта хица дІаухийтача зене хІамашта инвентаризаци ю, уж меллай хьожаш замераш ю царна УВК-и ОСВ-и санлабораторе. Шолжа, Нефтяника яхача хиний санзащзонаш, промсвалкаш миштай хьежаш хадданза тІахьожам лоаттабу цар.

Коксови цех дІакъовларал совгІа НГІАССР госкомприрода болхлоша дІакъовлийтай № 1 йолча молсовхозера промсвалка, цигара отходаш дІайоахаш латт. Укх шера цига ле мел деза балхаш чакхдаьха бала лерхІ. ХІаьта тІадоагІача шера-дІайийна хІамаш хьахургйолаш цигара лаьтта юха меттаоттале лерхІ.

ДогІа [illegible] хица хьачухухьача мехкдаьтта продукташа бІехду Шолж. Из ца хилийтара хьалъе езаш и бархІ дренаж, 14,5 километр дІоахал дола противофильтрационни лен. Шин дренажа йола процент а йолаш л. Цигара балхаш ІалаьмаІте во лел Из иштта хилара тешал деш да ер масал: дІадахача кхаь шера В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе дренажаш [illegible]

«Химавтоматика» НПО. Предприятешкара дІауха хиш механически даькъе цІендара, Заводской районерча лаьттан тІоанашкара мехкдаьтта продукташ цІенагІа хьакъостаяра ПОГНОС-а коллективо договор а яь ФРГ-ча МРХ яхача фирмаца болх бу. Хиш пІендара йола кислотни установка хІанзлехьа техкай, лаьттан тІоанашкара мехкдаьтта продукташ дІаозара йола ха къоастаяьй.

Гуш ма хиллара экологически хьалаш тоадара районе чакхъльха организационно-технически мероприятеш кІезига яц. Цу мероприятеша тоадаьд районера меттел городера а экологически хьалаш. Іалам лорадара дола дешаш къестаеча хьалацка уттта лоархІаме проблема я белх беш йолча предприятешта реконструкци елга. «Грозгипронефтехим» института коллективо кийчдаьд реконструкци ярна дола технико-экономически документаци. Цун керттера декхар да: къаснача, тишъеннача установкашта метта кердаяраш оттаелга, экологически даькъе дикагІа хургдолчча бесса технологи хувцалга, Шолж лорадара йолча зонера очистни сооруженеш кхычахьа дІаяхьийтар, предприятешкара додача хиша дІачуухка эІамига хин тоатолгаш мамогга цІенагІа хилийтар, фега, иштта хи чу аратувса дене хІамаш мамогга кІезигъяр. Деррига а реконструкци ярга дІадаха де[illegible]

КОНКУРСНИ хьисапе дукха альтернативаш юкъе а кхувлаш, хала вІаштІехьйоахача хоржамий собранеша Іаяха дукха хувцаш хІама дац Наьсарен района хьакимий команда составе. Меттахьа вала тигац царех саго, шоашта уллув хьаувттараш опытага а знанешка а диллача шоайла дукхха чІоагІагІбале а.

Фуд уж сел тешаме шоай гІайдаш тІа багІийтар? Къайг дага ца ехача Іелац дидат хила лаьрхІача Б. Талдиева редакце дайта письмо. «Дехкепаьннав со айса цига каьхаташ дІачуденна, яхаш язду цо. ХІана аьлча, тешац со ший къаьнача кадрех директоро вІашагІъеллача конкурсни комиссех».

Кизга чу хьежаш санна гуш хиннад Талдиевна цига хургдар из ше АМООС-е болх беш ва, дипломированни юртбоахама специалист ва). Директор Я. Галаев хьоргьяц, тхо долча парте райкома секретарь хьа ца кхаьчача, аьнна, саг вахийтар райкоме. Из саг юхакхачаьлехьа хьалха хиннача 6 кандидатурана цхьаькха цаІ ІотІа а кхийтта — ворхІ кандидатура хилар директора гІанд къувсаш. Царна шийна кандидатура ІотІатехар вар совхоза директор Я. Галаев (диц ма лелаш: балхара мукъавалийта ше, аьнна, райкоме цо заявлени енна хилар).

• *Демократе наькъагІа*

Кхоанен уйла е

тахан кулгалхой хоржача хана

уж гІулакхаш зийча. Къайгговза оалхазар да, вайна цох дош ца хете а. Зийнадий оаша, цо бІи мичахьа болл. Эггара лакхагІа а чІоаггІа кхотаенна а га лох цо цкъарчоа. ТІаккха ткъовронаш шоайла дукхагІа вІашагІъювзаенначa лакхача метте «фусам» е йолалу. Мух а латац иштта беллача бІенах, цо мел чІоагІа га эгаярах Іо а божац. ЦаІ из да. ШоллагІдар, цу бІин чура фуъ дІадахьа кхыдола оалхазар делча дукхача халонех чакхдала деза цун.

Цу къайгий системагІа бІенаш декха дукха чиновникаш ба застойни ханашка деиз хьабоагІаш. Цар «бІенаш» доходе атта дац.

Къайгаш хьоаярах сайх бехк ца баккхар дех аз йІайха фусам хувцара духьала эттача хьакимашкара. Царна юкъе-м кІезига бац наьха тешам бенна кулгалхой. ХІаьта а перестройка доккхийча декхарашка, тахан хиланза даргдоацача хІамашка диллача — заявленеш а телаш, шоай лоІамагІа цу «бІенаш чура» гІовтта декхарийла бараш а ногІо ба.

Бакъда, цхьаь цаІ дІаваьхавац ший лоІамагІа. Керда хоржача КПСС райкома хьалхарча секретара А.-Х. Аушева ший чулоацамга диллача демократически хьисапе из къаьна сурт хувца, аьнна, гІулакх дІадоладаьд районе. Из болх, вай аьннача тайпара, дІахо бодаш ба. Графикага хьежжа хоржаш ба кулгалхой. Бакъда ворхІ-бархІ моттиге хиннача хоржамашка хІанзарчоа цхьаь цаІ кулгалхо хийцавац.

ХІанад из? Сецца дувзаденна да? Даккха гІалат доацаш ба, масала, бІаь гарга миллион сом Іаьдала зе даь багІа совхозий директораш е кхыйолча предприятей кулгалхой. Бац. Цул совгІа, къахьегама коллективашта шоашта кулгал ца дича бакъахьа хеташ бараш а дукха ба.

ХІаьта а уж бус шоаш хиннача коллективаша демократически хьисапе харжад тхо аьле, хьалха хиннача а чІоагІбале.

хувца, аьнна, - яь собраняехар, «живаш» юкъе а лийлха. ТІаккха цхьа юкъ яьннача гІолла — шозлагІа «хоржамаш» хилар. Царех а хІама хиланзар. Галаевс шийх директор а лоархІаш, наха цох директор а ца лоархІаш цхьа юкъ эттар.

Юххера а КПСС райкомо (из деррига киловзалкегар шийна байзачул тІехьагІа), цхьан юккъа хила, аьнна, керла директор М. Тумгоев хьожавир цу совхозе. Нах хьайра (укхаза-м директора гІоз бар хьайнар йоах): «Тхона из директор везац — кхывар веза», аьнна.

Еррига Экажкъонгий-Юрт гулъелар шоллагІча дийнахьа. Дика болх ба уж чуховша цІа-моттиг йолаш: совхоза конторана юхе керда хьалъяь культура Дворец я, гІаьххьа цу гІулакха йича санна. Цу чу шоллагІча дийнахьа гулбеннача наьха барт танзар керда директор харжа. Вай вувцаш вола М. Тумгоев харжа, аьнна, дош оттадаь къахьегама коллектива совет цу собране мукъалийтар шийна гІулакхах. Наха аьлар: «тхона ца эшаш вола кулгалхо хьачу ма тувса».

Да-м бакъ дар из. «Галечу» а бехкаш, хьакимаш дІа-хьа кхийла ха дІаьлча бакъахьа я. Шийна «цІен тІара» саг дикагІа ва. ХІаьта а дикка ладувгІаргда вай цу дешашка. Тхоай юрта хьалкхийна а тхоай юрта вахаш а вола кулгалхо эш тхона, аьлар наха. Райкома цу гІулакха духьала яц. Вай лакхе вийна «10 лет Октября» яхача совхозера парторг М. Тумгоев цига дІахьожавеча хана а хьожаваьвацар райкомо из цига дІачІоагІве, аьнна. ХІаьта я совхоза «къахьегама коллектив» цу тайпара никъ (иштта арга вай пох) кхетабанзар. Цудухьа (диц ма лелаш «къахьегама коллектив» зІомолгашта вай юкъе йоллара бахьан) протест аьхийтар совхозера райкоме: оаха тховшта везаш вола директор мара хоржаргвац, аьнна. Цу тІа, цигарча директора Галаевс ши кхо ди [illegible] райкоме дІаенна за[illegible]

Иштта из гІулакх эттача ханна хьаккхьчар КПСС райкома хьалхара секретарь А.-Х. Аушев, СССР халкъа депутат Х. Фаргиев, «Нийсхо» председатель, Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутат И. Кодзоев, кхыбола нах.

Иззал нах хьатІабехча безача хІана кхаьчад из дош, аьнна, хеталургда шоана. Сона а хетар из цу собране вагІаш. Деррига а фуд аьлча, вай дийца «къайгий бІенаш» да. Хала да тахан уж гаьнаш дІа-хьа оагае а «бІенаш» Іолегаде а. Тайпай озабезамаш, хьалха хиннача кулгалхой гІозараш, шучалмохчал... Деррига а вІашагІъийнад тахан кулгалхой хоржача моттигашка. Из [illegible] хоадае атта а дац.

— Оаха, мехкаца дага а даьккла, шоана дагадоагІа ма хургдий со хоржача дийнахьа райкома хьалхашка хиннача митинге дийцар, — йоахар цу собране ше къамаьл деш райкома хьалхарча секретара нов. Аушева. Районе дукха кулгалхой хувца безилга а ховш. ХІаьта демократически платформа тІа из процесс хилча бакъахьа а хеташ, лаьрхІа оттаьча графикагІа коллективашка керттера кулгалхой юхахаржа лаьрхІадар оаха. Из болх хІанз дІахохьош ба. ХІаьта а тхона хьагуш долча суртах цхьаь цаІ кулгалхо хийцалац хІанзалла. Коллективаш шоашта тІехьайоах цар, шоашта гонахьарча «гІозараща», тайпай - гаргалонех болча аьттоваща.

Секретара доп делар: нагахьа санна цу тайпарча тишача балхаца цхьабелa кулгалхой шоай моттигаш чІоагІъе гІерте а хьалха хинна «комараш» царна хургйоацилга. Нагахьа санна шоай болх-никъ цар ца хувце бІаь миллион сом гаргга зе даьча совхозашкара хьакимаш «шоай моттиге» ба яха нах а уж кулгалхой моргаш ба.

Нийсхо хилар дехаш, бакъдар котдаккхар дехаш, перестройка никъ тишца беш дІабахьар дехаш къамаьлаш дир цу собране Х. Фаргиева, И. Кодзоева, кхы[illegible]

хlаращтеи Устава нормаштеш дукъала еие, персональни дешашта йолча решенешкара дlаиккхараш, лакхе латтача организаци хувца йиш йолаш ца хилар. Цо хlара коммуниста таро луртьа парте вахара юкъе божъошна лакъа лаца.

КПСС членалла хьакхилла индивидуальни порядкехь, демократично а гласно гlа, демократично а гласно гlа чакхдоахих. КПСС членала хьашарах йола решени ю юкъанцарчa партийни организаце [illegible] а, [illegible] дукъа гlоттаргга парте дlаэшаш бар ца вайл ена хана юкъанцарчa партийни организацера коммунисташ хьежаргбац ликетни даннештака, цига нерттердар хургда цо беш бола болх, коллектива вахаре цо лоаца дакъа, цун оамалаш.

Хlаьта вай вахар укх хьалашка кхачар а парте мугlаращкара нах дlабуьла баллара бахьан а сона хетачох, цхьаьбола коммунисташ, [illegible] хьанцарчa партийни организацешта дикка гlо дерг ду шоай болх тоабе.

Ала деза, СССР Конституце тlера 6-гlа статья дlаяккхарах Сона хетачох, партемугlараш цlендара, цуне сий кхы а чlоагlагlа айдара нийкъ хьабелларгба цу гlуланхо. Хlана парте баха гlертаргбац партбилетаца карьера е безам бараш.

Тlехьара белгалдаккха безам ба са цхьаькха. Союзни республикай компарте [illegible] самофинансировацега довлар lалашдеш йола доходаш дукхагlа хилийта а гlертаргбац [illegible] ш къестаду структурно-штатни а финансови а дешаш. Долче, дикагlа бlаргагургда партийни балхаш тlа бола наха ийшачарел дукхагlа болча а наькха тешам беннар мара цига кусаргвоацилга а.

М. ИБРАГИМОВ,
«Красный молот» завода болхло, КПСС член.

ДукхагIа де хувцамаш

Хьалхарча даькъе белгалдаккха деза, парте мугlаршта юкъевахар а дlавалар а геттара аттача дьнналга. Гlулакхе хилар бахьан долаш парте лоархlам лакхлургба.

Бакъда, со раьза воацар а да парте Устава проекта тlа. Эскаре гlулакх даьччул тlехьагlа прапорщик волаш цхьа ха ьаккхар аз. Цудухьа эскарера хьалаш сайна довза, аьнна, хеташ ва со. Къаьстта байсаб сона политотделий болх. Бакъдар бакъ хила деза, хайра хlама дац цу отделаша. Цудухьа тlехь-тlехьагlа дукхагlа дуац вlалла уж отделаш езаш яц, яхаш. Сона а ишта хет. Эскар политикаца маза болаш хила дезацар. Цул совгlа, белгалдаккха деза, вьсараш цхьаькха тайпарча политически организацешта юкъе хила бокъо яц, аьнна.

Сенна яц из? Из еш моллагlча политически организацега ший доал халкъа эскара кач ца долийтара. Ишта парте хила бокъо йоацаш хила безар, сога хьаттача, прокуратура, халкъа суда, паччахьалкхен кхерамзле лораеча органий болхлой.

Бакъда, цу тайпара хувцамаш даьдац КПСС Устава проекта тlа. Вешта, царех дуьца мег кастта хургйолча КПСС XXVIII-ча съезде.

И. ПЛИЕВ,
СОГМИ студент.

мероприятий, царех [illegible] йир 86. lалам лорадара тlадерзадаь соакха даьча балхашка дlадахийтар кхо миллиони 450 эзари сом.

Объединене даьча балхех эггара лоархlамегlа дараш укх тайпара да: В. И. Ленина цlерагlча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе № 8 йолча установке хьалйир стабилизаце болх, В. И. Ленина. А. Шерипова цlерагlча заводашка серно-кислотни очистка установ[illegible] [illegible] ма кхеддоалтадир, № 10-1 йолча установка компрессорашка цхьа пайда найна хий шолагlа пайда эцара дlачухийтаргдола гlулакх вlаштlехьдаьккхар, ишта кхы дукха балхаш дир.

Цул совгlа, Г-43-107 яха комплекс а болх бе йолаллийтарца дувзадина, хийца эргаькхар цу участкера технологически режим, болх ца байташ соцайир цхьайола установкаш. Из бахьан долаш дикка хоалуш кlеигьелар аратувсаш йола зене газаш, дикагlа пайда ийбе болабир lалама ресурсех.

Хии ресурсех дикагlа пайда ийбара а уж лораира а хьаь керттера производственни фондаш 91 миллион совгlа сома маькха я. Производственни гlулакхашка дlаухийташ дола технически хий а кlезигде лаьрхlа да, цуьца цхьана Шолжа чу дlачуух бlеза хии а кlезигдеш. Долче, дукхагlа хургда биологически очистни сооружене шка цlен а даь, дlаухийташ дола хии.

Санитарно - защитни зонера хьалаш экологически нормативаша дlа мадеххара доацаш йола моттигаш кlеанга нийслац. Дукхагlча даькъе уж моттигаш нийслора къаеннача, тишъеннача коксови батарейшка болх байтарах, технически хьалаша дlа мадеххара технологи а янар цу батарейшка. Соакхо коксови пех дlа а къайла, болх ца беш соцайир. Ишта фо бlехдеш моттигаш нийсъелар установкай пишкашка саьнгал увш дола доагор довгадарах, технологически режим телха-

[illegible] [illegible] тlахьенаш лоаттабу цар.

Коксови цех дlакъовларал совгlа НГIАССР госкомприрода болхтоша дlакховлийтаи № 1 йолча мозсинхом [illegible] промсвалка, цигара отходаш дlайоахаш лаьт. Укх шера цига де мел дола балхаш чакхдаьха бала дерхl. Хlаьта тlадоагlача шера дlайоацаш хlамаш хьахургйолаш цигара лаьтта юха меттаоттадерхl.

Доагlа, доац [illegible] хийна хьачухххура мехкдаьтта продуктана бlехаш Шолж. Из ца хилийтара хьалъе езаш я бархl дренаж, 14,5 километр дlоахал дола противофильтрационни пен. Шин дренажа йола проект а йолаш я. Цигара балхаш lалашмате во лел. Из ишта хилара тешал деш да ер масал: дlадахача кхаь шера В. И. Ленина цlерагlча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе дренажаш хьалъяра хьахьокадаьча 1,7 миллион сомах пайда ийцар 323 эзар сом мара дац.

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединене коллективана хьалхашка латтача проблемаех керттерчарех цаl я очистни сооружешкара хьаухача хих юхеюсача хlамашта утилизацилр, предприятешкара арауха хиш мамогга цlенагlа хулийталга. Из проблема нъоастаяра цхьадола балхаш деш да. ГрозНИИ, «СевКавНИПИнефть» институтий lилманхоша, геологоразведочни партеца, казахски пусконаладочни управлене, «БашНИИнефтепереработка» института коллективашца, кхьчарца договораш а даь, хоадамболлаш дола балхаш деш да цу лостамагlа. Экологически дешай хьанъехьа ишта балхаш де доладаьд укхаза вай мехкарча а доазол арахьарча а тайп-тайпарча lилман - технически институташца, проектни организацешца. Царех я АзНИИ.

Гуш ма хиллара экологически хьалаш тоадара районе чакхъаьха организационно-технически мероприятеш нlеэнга яц. Цу мероприятешка тоадаьд районера меттел городера а экологически хьалаш. lалам лорадара дола дешаш нъестадеча хьалашка уттa лоархlаме проблема я болх беш йолча предприятешта реконструкци елга. «Грозгипронефтехим» института коллектив [illegible] реконструкци яра [illegible] технико - экономически документаци. Цун керттера дехар да: къаеннача, тишъеннача установкашта метта кердалраш оттаелга, экологически даькъе дикагlа хургдолчча бесса технологи хувцалга. Шолж лорадара йолча зонера очистни сооруженеш кхьчахьа дlаяхьийтар, предприятешкара додача хишка дlачууха вlамига хии тоатолгаш мамогга цlенагlа хилийтар, фега, ишта хи чу аратувса зене хlамаш мамогга кlеагьар. Деррига а реконструкци ярга дlадаха де эзар 550—600 миллион сом да, цу даькъе экологически хьалаш тоадарга дlадохийтар 170 миллион гаргга сом а долаш.

Хоаш ма хиллара оттадаьд Грознера мехкдаьтта чакхдоаха заводаш городал дlаарайсахилга. Хlаьта шоаш баь соцам кхоачаш ца беш гаьна бовх директивни органаша.

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединене реконструкци яра йолча технико - экономически решенега хьежжа Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совето чlоагlъяьй 2003 шерага кхачалца йола экологически программа. Из кхоачаш ца яр кхерам болаш хьал аттад хlана, хlана аьлча «Чечениннгушстрой» производственни гlишлон - монтажни объединене коллектива из дlанхачац белгалдаьха балхаш кхоачашде. Долче, кхыдола наькъаш лаха деза доаггlача хьисапе уж лоархlаме балхаш дlадахийтара

А. ЗАМИДОВ.

та декхарийла бараш а ноагlо ба.

Бакъда, цхьаь цаl дlавахаца ший лоlамагlа. Керда хержача КПСС райкома хьалхарча секретара А.-Х. Аушева ший чулоацамга диллача демократически хьисане из нъаьна сурт хувца, аьнна, гlулакх дlадоладаьд районе. Из болх, вай аьннача тайпара, дlахо бодаш ба. Графикага хьенжа хоржаш ба кулгалхой. Бакъда, ворхlбархl моттиге хиннача хоржамашка хlамарчох цхьаь цаl кулгалхо хиийцавац.

Хlанад из? Сеица дувцидена да? Даккха гlалат доацаш ба, масала, бlаь гаргга миллион сом lаьдала а даь багlа совхозни директораш е кхьйолча предприятей кулгалхой. Бац. Цул совгlа, къахьегама коллективашта шоашта кулгал ца дича бакъахьа хеташ бараш а дукха ба.

Хlаьта а уж бус шоаш хиннача коллективаша демократически хьисапе харжад тхо аьле, хьалха хинначул а чlоагlбале.

Дагадехар сона се аlамига бер долча хана хеза багахбувцама цхьаи илле тlа. СОНА хеташ, къахьегама коллективаш ра укх тайпара дешаш. «Хьога мича лув со, па lаьржа Малсаг, хьо маьлха паькхача Хилирйга лув...» раьза йолаш бисиц шоай моттигашка вай бувцаш бола кулгалхой, гонахьара гlоз чlоагlа хиларах бус. Из массане гучахьа дувцаш а дlаихайкадеш а да районе. Цудухьа газет а даргдац цох шийна хетар ца аьлча цаl на да. Шоллагlдале, доккхий хувцамаш де дlаболабеннача наьсархошта а, хlаьта дерригача къаманна а чlоагlа эш бакъ дош, нийса дош.

Вай лакхе аьннача тайпара, шоайла вlаш ювзеннача гаьнашта юкъе дехна бlенаш дохаде атта хургдац. Хlана аьлча «конаш» догlа моттигаш дукха корайоагlа цхьаболча кулгалхошта.

Сона хьалхашка улл «Экажевский» совхозе конкурсни хьисапе директор хорж, аьнна, хезача цу посте кан- [illegible] хлинтар ший гlулакхах Наха аьлар: «тхона ца эшаш вола кулгалхо хьачу ма тувсаь».

Да-м бакъ дар из. «Галечу» а бехкаш, хьакимаш дlа-хьа кхийла ха дlаьлча бакъахьа я. Ший «цlен тlара» саг дикагlа ва. Хlаьта а дикка ладувгlаргда вай цу дешашка. Тхоай юрта хьалкхийна а тхоай юрта вахаш а вола кулгалхо эш тхона, аьлар наха. Райком цу гlуланха духьала лац. Вай лакхе вийца «40 лет Октября» яхача совхоза директор М. Тумгоев цига дlахьожаечь хана а хьожаньацар райкомо из цига дlачlоагlие, аьнна. Хlаьта а совхоза «къахьегама коллектив» цу тайпара нийкъ (ишта аргаз вай нох) кхетабаннар. Цудухьа гlаш ма делаш «къахьегама коллектив» аlомолгашта вай юкъе йоллара бахьан) протест лхьийтар совхозера райкоме: оаха тхоашта везаш вола директор мара хоржаргвац, аьнна. Цу тlа, цигарча директора Галаевс ший-кхо ди хьалха райкоме дlаления заявлени а яр, балхара мукъавалийта со, аьнна.

ГАЗЕТ дешар дика кхеташ хургва эттача хьалах (хьалха хиннача директоро балхара дlаваланйта со, аьнна, заявлени еннай райкоме, райкомо цхьаи юкъъа ший рекомендацех, вешта аьлча, хоржамаш хиллалца, аьнна, керда директор хьожаваьв цу совхозе). Цу деношка бокъонца хоаш дацар «цlилеторг» сегар малав, хоаш дацар юртхошта эшар Галиев ва е керда вена Тумгоев ва. Хий кlедж йолхаш дац. СССР халкъа депутат Х. Фаргиев юкъевьлча а хlама хиланзар цу дийнахьа (2 апреле дар из).

Шоллагlча дийнахьа цlаьнха а хьалйизар Двореца зал.

— Фу дергда вай, ва-а нах, — яхаш кхайкаш совхоза экономист (собране президиума председатель) Х. Костоев, цунна кандидатураш оттае, яхаш, залера детташ цlогlарчи — «кlур» бар рале баьллар.

Оаха собрани дlахо-[illegible] [illegible] тlа [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Колле[illegible] шоашта [illegible] хьайоах цар, шоашта [illegible] хьарча «гlозарашна», [illegible] пай - гаргалонех бола автономица.

Секретара дош делар [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] кулгалхой шоай [illegible] чlоагlне [illegible] а хьан [illegible] хинна «комарш» [illegible] хургйоацилга. Наьха [illegible] на шоай болх нийкъ цар [illegible] хулле бlаь [illegible] гаргга де дийча [illegible] ра хьакимаш «шоай моттиге» ба яха нах а уж кулгалхой моргаш ба.

Нийсхо хилар дехаш, бакъдар котланкхар дехаш, перестройна нийкъ тиш ца беш дlабахьар дехаш нъамьлаш дир цу собране Х. Фаргиева, И. Кодзоева, кхычар. Тайпай гаргалча нахагахьа оалбезамаш деча дац вац, йоахар цар. Къамаи сий деза вайна тахан, вlалла ца хиннача тайпара.

Цул тlехьагlа къайлагlа тессача кхаьжо хьахьенхар: цу ворхl кандидата юкъе совхоза директоралла Добриев Руслан хержалга. Руслан дика специалист (агроном) ва.

ЦУ СОБРАНЕХ-М лоацца хоам бича а даьнадар, нагахь санна цу совхозе хиннар мо дола хьалаш кхыча моттигашка а ца нийслоре.

Хоржамаш-м чакхдаллалца дlадихьача я новкъа дац, аьнна, хет. Хlаьта наха, къахьегама коллективаша шоаша кулгалхой хоржача хана гаргалонашка, тахан шоаша хьаллсацача кулгалхошкара шоашта баргболча пайданга са а ца тувсаш, цlенача уйланца харжа беза уж. Чакх-са доагlа хlамаш товргдац демократеца а тахан вай хьалаьцача наькъаца а!

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

«Фусамаш—2000»

Боахама хьисапе

Из геттара дика да йоах ваараш болча мехкдаьттахоша. Цар шоаш раьза а болаш шоашта хьалду цlенош. Гlишлон материалаш ца тоъаш хиларах, финансово-экономически халонаш оттарах, гlишлонхой дlа-са бохабаь хиларах, мехка ирпаисин хьал доландаь, къаьстта укх тlеххьарча шерашка, «Фусамаш-2000» яха партен правительствац оттаь программа кхоачаш ца еш йисар кхерам болаш я.

Хlаьта о фу ду-тем из программа кхоачашъяра, баха нах фусамашца lалашбара, квартираш аргlана латтача наькха итташ шерашка ца хувцалу райисполкомашкара списокаш дlаихара?

Цу деша кlеаргга увла яьй «Грознефть» объединене, сона хетачох, цу деша хьакъехьа нийса нийкъ а лаьцаб — боахама хьисапе шоай болхлошта цlенош хьалделга. Хlаьта из баха нах сихагlа фусамашца lалашбара цаl мара боаца нийкъ ба. Из ишта хилар хьагойт шоай гlулакхашца Магlалбика а Старопромысловски а мехкдаьттахоша.

— Вакъда Магlалбикера бараш хlанз а болабала гlерташ мара бац, — аьлар шеи эмаьл деш коммунальни гlишлош хьалъяра отдела инженера юв. Викторова, — хlаьта а цар хlара шера хьалдаь долчч вlаштlардаь дукха квартираш йола цхьа цlа.

, Дlадахача шера «Грознефть» объединене боахама хьисапе хьалдир 10 эзар квадратни метр хула нах чубаха цlенош. 300 дезал кердача цlеношка баха хайнар.

Укх 1990 шера цо боахама хьисапе хьалдергда 12 эзар квадратий метр хула цlенош. Кхы а дукхагlа цlенош хьалде йиш йолаш а да. Йолаш йолча таронашка диллача боахама хьисапе хьалде йиш я 15 эзар квадратни метр цlенош. Цо дикка моттиг лоацаргья «Фусамаш-2000» яха программа кхоачашъеча.

Боахама хьисапе цlенош хьалдара гlулакх къаьстта дукха дезаденнад «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахошта. Цар даьча лоархlамегlа 1990 шу тlакхоачаш цу хьисапе цlенош хьалдеш хилча беррига болхлой фусамашца lалашбергба. Из бакъхилар хьагойташ да хlана Старопромысловски района 138-ча квартале цlенош хьалдеш ду балхаш. Цига боахама хьисапе хьалдеш да 74 квартира йола цlа. Из кирпичех хьалдотташ и Б. И. Шляхтина каменщикий бригада. Хlаьта цlа хьалду графиках йиллача хана хьалха бувлаш. Каменщикашна болх бу раьза а болаш, хlана аьлча царна хов цlенош шоаштеи шоай новкъосташтеи хьалделга.

Гlишлон материалаш ца тоъаш ца сецача цар шоай бехкагlа болх сацийтац. «Старогрознефть» НГДУ кулгалхоша lалашбу гlишлонхой материалашца — снабжене служба дика болх беш я.

Нах чубаха цlенош дукха хьалде доладар бахьан долаш цига лаьрхха гlишлонхой бригадаш — кровельщиков, отделочников, плотников бригадаш хьае йийзар. Хlанз уж бригадаш болх беш я цу 138-ча квартале 100 квартира йола цlа йистедоаккхаш. Хlаьта цу цlенах ахане чу баха нах чуховшабаьб. Юхедиса ах цlа — 50 квартира чахулла сихагlа йистедаккха гlерт. Геттара тlехьадаьлча а деррига цlа июнь бетта хьалдаь дергда.

Хьалдеш латтача 75 квартира йолча цlенах декабрь бутт чакхбалалехьа ах нах чуховшабе йиш хургйолаш даьдергда.

Хьатlадоагlача шера цlенош хьалдара планаш а я мехкдаьттахой. Цу 138-ча квартале 100 квартира йола цlенош хьалде лерхl.

Корреспондени чакхйоалаш са вла безам бар квартираш лларга хьежаш ца а дагlаш, вай воаш оарцагlдаьлча бакъахьа дар цlенош хьалдара, тlаккха сихагlа фусамаш хургъя вай, ала.

А. САДУЛАЕВ.

ГРУЗИНСКИ ССР. СССР металлурге министерства Чиатурски военизировании горноспасательни отряда бlухошта нах кlалхарбоахилга — из атта боаца хlара динахьа беш бола болх ба.

Лаьттан кlалхарча цlеращца, хий lаьржа дарца, дага а доацаш тохкамаш хиларца къовсам лоаттабара хlанзара техника lалаьмате дика йоваш бола, дукхагlбараш потомственни горняков къонгаш бола уж минот ялалехьа аварин хиннача тlаккхача могаш. нах кlалхарбахара де мел делар де хоаш ба.

Уж кагийнах бар укзара лаьтта аьгача хана эггара хьалха Спитаке нхаьчарашца. Мел дукха нах бовчара кlалхарбаьхаб цар!

Гой цудухьа дукха шераш да отряд болх беш йолча «Чиатурмарганец» яхача производственни горнорудни объединене ерригача участкашка цхьаькха тайпара зулам ца хула.

СУРТА ТlА: учениш еча таца.

А. МАЧАВАРИАНЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Даьй дика гӀулакхаш, хоза оамалаш

Уцага Малсаги аьлан йоӀи

ХӀанзчул шоватлъа шу хьалха Наьсар-Кертерча Могушков ТӀоха Къарамсолта дувцаш хазарах дӀаяздаь да Цхьабакъда, фуннагӀдале а, тахан къопачар масал эпа ер къамаьл. Сона хац из боккъонца хинна хӀама да е дац, мегаргдолаш да из. Дукха дувцар Къарамсолтас вайнаьха дикача гӀулакхех, эхь-эздела х, сабарах, къонахчалах, хьаьша-да тӀаэцарахи лархӀарахи.

ЧЕРСИП аьлан Ӏалаьмате хоза йоӀ кхийнай. Маьре яха цун ха хьатӀаэттача, из дика яхаргйолча фусаме дӀаннйсъе лаьрхӀад дас. Ше аьлан йоӀи ворхӀ веший йиши хиларах, ниттa дала шийна махов дегӀ-кеп, юхь-сибат деия хиларах тарра, чӀоагӀа кура хиннай из. Дукхахеша аьланца гаргало е дага болаш, воахадолаш хьедаьд цунца. Цхьабакъда, ше езаш, догдоахаш шийна тӀахьувзача кагийча нахах цхьаккха тӀаэцейи хиннавац йоӀо. Долче, из еха бахийта, цун лаьца лоахалол хьоаде ца лоархӀабеш хиннаб дуккхабараш.

Шийн йоӀа фуннагӀа хете а, из шийна яхаргйолча маьре яхийта, аьнна, цкъа санна дукхаза а нигат деш хиннад дас. Цхьабакъда, из юхатетташ хиннав маьре яхача фусаме яхар ца товш, йоханза яргйоацаш, яхарах еха из цӀайоагӀе шийн цаӀ мара йоацача йиӀи дог дохаду, ерзаргйоаца чов ю аз цунна, яхача уйлаша.

ТӀеххьара аьло лаьрхӀад Кавказе дахача дерригача къамий аьлий къонгаш цхьан дийнахьа шоайцига хьоашалгӀа а хьийха, той де. Цига шийн йоӀа везавеннача зӀамсагага ца дӀалургхиларах ховм баьб цо массанега. Ца сиха хьакхаьчаб леаллаха бахача гӀалгӀашнахьа а Цхьабакъда, вайнаьха цӀаккха аьлий а хиннабац. Вай цига даха дезаш гӀулакх а дац, яха къамаьлаш хиннад массанахьа дувцаш. ХӀаьта а черсий аьлан йоӀ дӀалуча ваха, той долча дакъа лаца лаьрхӀад Уцага Малсага. Цох лаьца шийн наьнаца дагаваьннав Малсаг. Ишттa дӀадоладаьд цо цунцара шийн къамаьл:

— Нани, черсий аьлас [illegible] шийн йоӀ дӀалуш той [illegible] Кавказе мел [illegible] дахача къамий аьлий къонгаш [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] къаман [illegible]. Вахча фу хет хьуна?

— [illegible]

[illegible]

[illegible]

пIеп, тайпан сий дакххар гIоне, со вода гIалгIай къаман дика гIулакхаш, эхь-эздел, сабар, нагахьа эшаш моттиг хуле денал, къонахчал гойта. ЦIераш техка аьлий беце а, эггара эшашагIа вар со а волаш, гIалгIай мел бола къонгаш хилар дIахайта. Аьлий дала а кхелла, вай наха а кхелла дац, нани. Ӏа сох дог ма кхоардаделахь, нани, аьлан къонгашта юкъе лела, шун тӀа вагӀа, вижар-гӀаттар дикача оамалца хилийта корта ба мотт сона хьа вийй. Аьлий къонгаш черсий аьлан хьолчагӀа долча бийхача, гӀалгӀай къаман цхьаккха саг хиланзар цига ва, аьнна, хетар кхер со цига вӀашагӀкхийттача Кавказе дахача кхыча къамий викалашта. Бехк мабанцхалахь со сайх бӀубенна волаш, хӀана аз хьога аьнна дешаш, дунен рузкъан дукхъа аз наха юкъе аргдолаш а дацар. Со, аьнна, хеташ оамал йолаш вӀалла а хиннавац со. Цхьабакъда, сайл тӀех цхьаккха а хийтта вац сона.

ДУХХЬАЛ къаман яхь бахьан долаш шийн воӀ наьвъа ваха гӀертилга хайча, нана а раьза хилар цу гӀулакха. Из тӀавагӀа ди дика кхаьба, наькъа кхача белла къоанаӀарах воаних нанас шийн воӀ. ХьоашалгӀа вахача махетта аьттув балба хьа, къаман юхь кӀайнь цӀаверлалва хьо, — аьнна дег тӀара ловца боаних.

УрагӀа хьалкхесса кий лаьтта Ӏоьоже а тамаш я, аьнна, хеталуш нах вӀашагӀкхийтта хиннаб черсий аьлан [illegible] Укхаза венар а ца венар а малав атта ховргдолаш дац, аьнна, хеталуш сурт хьалхашка эттад Уцага Малсага. Цхьабакъда, шийна духьала баьхка, безаме тӀаэцаш моаршал хаьтта, дин тӀера ше воссаваь. мичара, малагӀча къамах саг ва, аьнна, хаттараш даьчул тӀехьагӀа, массехк минот хьалха шийн хинна уйлаш хувцаелар Малсага. Со венавенаре вӀалла а йиш йоацаш хиннаб еначам аьнна, хетийта хьаьннаб фусамдайша.

Уцага Малсаг тӀавагӀа ди Ӏалаьмате хоза кийчбаь хиннаб. Цу тӀа вагӀа дин баьри а формагӀа товш, шин кулга юкъе йоллал мара юкъ йоацаш, шера белаж йолаш, далатеха сибат долаш зӀамсаг хиннав. Ишттa волча цунна бӀарг тӀаэттаб, фусамдаь меттел, хьаьший а. Моаршал хаьтта, хаттар [illegible]

дар, ара-чубовлар зувш хиннай аьлан йоӀ.

Хьаьшашта доккха шу оттадаьд фусамдаьша. Уллув Ӏеча боккхагӀчарна фу эш хьежа, шийгара эздий гӀулакх дӀагойтачул тӀехьагӀа мара хӀама даа волавеннавац Малсаг. Малар а боаррамагӀа молаш хиннад. Маларца оттадаь хинна шу хьалхашкара дӀа а эцаш, чаьца боагӀа кхача хьалхашка бихьача кеп этта хиннаб дукхагӀбараш. Цхьабакъда, шун тӀа ше Ӏоховча ханачул меттахьа валанза хиннав Уцага Малсаг. Мерзача даарех чам а баьккха, оаркхилга чу Ӏочу ца дотташ, сих ца луш чаь пела а менна, кулгех хӀама хьекхай цо. Массанега а хьожаш хинначa аьлан йиӀий бӀарг тӀеххьара гӀалгӀай кӀанта тӀаэттаб.

Шу хьалхашкара дӀа а эцийташ, фусамдаьшта баркал оалаш къамаьлаш даьрашта юкъе Малсага оала дош хьаькъалца оалаш хилар ца зувш дисанзар хьаьшаша, фусамдаьша, къаьстта аьлан йоӀо. ТӀаккха тхьамадагара пурам а дийха, къоаношта тӀаваха хаттар а даь, хьаькъал, гӀулакх хьаӀомаде шо доацаш мадусалда тхо, аьнна, ловца баьккхаб царна. ТӀаккха кагийча ахчах ловзаш доахнача берашта тӀаваха, уж хьеста, царна ахча тессад. Эзделца, сабарца, хиларца гӀорваьнна вувца волавеннав Уцага Малсаг. Къаьстта чӀоагӀа сий айдаьд цун къоаноша, бераша. Юххера доккха ловзар эттад аьлан коа. ГӀалгӀай халхара йиш а лекха гоц юкъе ваьккхав Уцага Малсаг. ТӀехкарал лакхера дегӀ оагаденна меттахьа ца доалийташ, йоагӀача хьисапе йоӀ халхайоалийташ, геттара хоза халхаваьннав из.

Халхара бӀал чакхбаьнначул тӀехьагӀа дой хьовзадайтад хьаьшашка. ГӀалгӀай халхара йиш а лакхийта, халхар дайтад Уцага Малсага шийн динга. ТӀаккха цхарал биллача картах дӀа а юха а тӀехтоссаш шийн ди хьовзабаьб цо. Ди картал тӀехтоссачул хана кхьметтел дегӀ оагаденна а, меттахьа воалаш хиннавац динбаьри. Аьлан йоӀо цӀаьхха аьннад: доалача хӀаман тӀехьа кий техар-кх Ӏа, гӀалгӀай кӀант, шийн бе баьлла малар чудола дошо кад аьтта кулгаца урагӀа а бохийташ.

Хьаьшаша тӀеххьара боаккхаш бола мул бар бийсана салаӀа гӀарахьа бэлар, бийша бадар эзделца хилар. Ӏуйрийна гӀайтта кулг-юхь дилар [illegible]

Сатоссаш мож яьша, кулгюхь дилла, коа юкъе араваьнна бӀаргавайнав аьлан йоӀа Уцага Малсаг. Сов чӀоагӀа из везавенна, яха а яла а моттиг йоацаш готтa хьайзай из.

Ӏуйрийна беррига хьаьший гӀайтта баьнна, кулг-юхь диллачул тӀехьагӀа, марта дайтад царга. ТӀаккха доккха ловзар эттад коа. Цига эггара дикагӀа лоархӀа малар чудола дошо кади муӀи кховдае езаш хиннай аьлан йоӀ шийна везавеннача, ше маьре де кийча йолча зӀамсагага. Халхар лаьд итташ кагийча наха, берригаш цецамах боахаш, хьалха ше даь халхар кӀориг хетийташ халхаваьннав Уцага Малсаг. ТӀаккха аьлан йоӀо малар чудола дошо кади муӀи кховдаьй унханга.

АЬЛАН йоӀа чӀоагӀа баркал а оалаш, гӀалгӀай кӀанто аьннад: «Кавказе мел дахача къамий викалаш вӀашагӀкхийттача, царна юкъе белгалваллал сона карагӀдаьнна хӀама дац. Со а лаьрхӀа, дерригa са къам а лаьрхӀа аьлан йоӀо сайга хьабенна дошо кади муӀи дунен тӀа мел дола рузкъа хьаделча хувцаргбацар аз. Цзал боча а хьамсара а да сона фуралӀалий мехкарех цхьанне, аз лоархӀача аьлан йоӀо хьанховладаь совгӀат. Хьалха цу йиӀий пурмийца, тӀаккха аьлан коа вӀашагӀа мел кхийттарий пурмийца ер малара дошо кад кховдабергба аз укхаза вай къоаной тхьамадага. хӀаьта муӀ кагийча наьха тхьамадага. Аьлан йоӀа сайгара совгӀата лу аз ер дошо зӀи. Шоана массанена, къаьстта аьлан йоӀа дег тӀара баркал ях аз сои са къами ниттa лархӀарах»

Аьлан коа вӀашагӀа мел кхийттараш шийна лоншаш лаха болабелча санхийра Уцага Малсага аьлан йоӀ шийга хьалуш йолга. ТӀаккха пурам а дийха, къамаьл лаьд цо: «Сихлургдац вай, сиха даха хий фордах кхийтта дац, оалаш да тха халкъа кица. Тахан аьлан коа вӀашагӀкхийттараш шо-шоай къамашта юкъе эггара чӀоагӀагӀа хьал-таро йола, эхь-эздел, хьаькъал дола аьлий кӀантий ба. Со кхеи мискен саг ва. Аьлан мулга тӀа эшар-деар фуд ца ховш яьхача йоӀа бала бергбац аз тахан сай мискача фусаме йига. Из елаpга диллача дунен тӀа мел дола дошувн жовхьари цхьан оагӀорахьа а оттадаь шоллагӀча оагӀорахьа из оттайича, аьлан йоӀ мара [illegible]

Лаьттанцара безам

Цу хана бер дар из, бер мишта дацар из, ялх шу даьяна мара из ца хилча. ХӀаьта а, цунна дага йоагӀа нахах етта вагонаш вай мехкара дӀанха ..ха. Къизача кхело хьош бар кхалнах, бераш, боккхий нах. Бийса яр. Вагона чу йистхила ловш саг вацар.

— Нана, со мецвеннав, хий деза, — яхаш делха доладелар цхьадола бераш.

— Цхьа кӀеззига сатоха, хӀана дӀакхоачаргда вай, — яхаш бераш Ӏехаде, гӀертар ноаной.

— Нана яла шуя, укх берий къа мича дахьа деза?! — аьнна, елхаш мухь баьлар цхьан йоккхача сагага.

Цхьан вагона наӀара юхе, теӀла вагӀар Сайд-Ахьмад а. Наггахьа вагона наӀ йиллача, жа санна аралелхар адамаш. Цу тӀа, дукха ха ялалехьа кира топаш йолча салташа, вагонашка чу лохкар уж. Ишттa кхо кӀира даьлча, Талды-Курган яхача станце кхаьчар уж. Станце говра вордашца духьала баьхкача казахаша тӀа а ховшабаь, дӀабигар уж. Юххера а совцар ..нийсделар «Сарабулак» яхача совхозе.

— Цхьа гӀод хургда-кх ер, хано котдоаккхаргда бакъдар, — аьнна, кхычарца цхьана къахьега болабелар, спецпереселенцаш. Сайд-Ахьмад болх бе зӀамига вар. ТӀом дӀабаьннaчул тӀехьагӀа школе деша вахар из. Бакъда, кӀаьнка безам аренца бар. Дукха дезар цунна лаьтта. Ахкан каникулаш хьатӀаккхаьчача новкъостал де волар из бонкхийчарна. ХӀаьта кхойтта шу лаьлча совхозе балха эттар из. Юххьанца тайп-тайпара балхаш дора. Дале а, из дукхагӀа йолча хана го йиш ер механизаторашта юхе. Совхоза кулгалхоша механизаторий курсашка деша вахийтар Гулиев Сайд-Ахьмад.

КПСС XX съездо довлийтар наха бакъдар. Дай баьхача мехка юхабийрзар вайнах. Къахьегама ираз довзаш, лаьттанцара безам чӀоагӀбенна вар къона механизатор. Хала дар эрсий, казахий, киргизий доттагӀех къаста. Цу шерашка цӀа ца воагӀаш Ӏийра из. ТӀехьагӀа массаволча совхоза коммуниста цхьа барт болаш, парте мутӀарашка дӀанйцар вай мехкахо.

ДӀанхар шераш. ТӀехь-тӀехьагӀа говзал лакхъуш хьавоагӀар ахархо. Цунна елар «За трудовую доблесть» яха [illegible]

[illegible] «Сарабулак» яхача совхоза конторе гулбеннабар дукха нах. Президиума истола тӀа лаьттар зиэш. Дика къахьегача болхлошта правительственни совгӀаташ дала яь собрани яр из. Список бе йоаллача обкома викало эггара хьалха яьккхар Гулиев Сайд-Ахьмада цӀи, цунна елар «Къахьегама Шеча Байракха» орден. Цу [illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Сий де тха, яхаш дехар ду американкаша. «Ю. С. Ньюс энд уорлд рипорт» яхача журнала тӀарча укх сурто хьахьокхачох, укх демонстраце вӀашагӀкхийтта американкаш шоаш дукха бийлабац аьнна сагота бац, шоаш кӀезига дукхагӀа лоархӀаш, шоай сий деш хилча...

60-гӀча шерашка США хиниа феминистски болам эггара чӀоагӀагӀа айбеннaчул тӀехьагӀа тӀеххьарча итт шера американски кхалнахага кхаьчай «Стагнаце ханаш». Дуккхача американкаша кхетадаьд обществера, балхара дезалера шоай хьал лоадама тоаде вӀашгӀехь да даьннaлга. Вай хана йолаш Америка кхалнах юха а шоай граждански бокъонаш лорьяра гӀовтта кийчбенна хилара признакаш.

ТАСС фотохроника.

Ботсвана бриллиантий лепар

МоллагӀа африкански мохк дегӀабара боарам дукха гӀалат ца воалаш меллаб ховргда цун наькъашка хьежача. Ботсване ала хӀама доацаш да из. Нийсача, цхьа ххартинг йоацача, шерача, бекъаш дола оасаш бийсан лепаш долча новкъа гӀолла мехьа столицагахьа — Габаронагахьа йода кор[illegible]

[illegible] хилар[illegible] араннначӀ маркех машинаш шортта хилар[illegible] даь Ӏац мохк тоабенна хилара тешал. Габарона юкъе хьалдаь лоалаш латт силалдаха гӀирсаш. — гостиницей административни зданеши столице хьайиллай Ӏалаьмате йоккха торгови центр, массе тайпарча товарех тӀанкӀ аьнна хьалйиза латт силадаш. ХӀаьта моллагӀйолча «продмаге»

балхаш а даьд. 1880 шера а тӀехьа укхаза хьайийллай дошув доалла моттиг, хӀаьта цул тӀехьагӀа цӀаста, никель, кӀор, сода дара эша бийдал — углекисли натри доалла моттигаш а кораяьй. Канадски фирмаша 10 миллион доллар дӀадахийтад Калахарера мехкдаьтта лохаш.

Тахан Калахаре, къулбе[illegible] [illegible] [illegible] проект. Африка Къулбехьерча обозреватела ш а ЮАР а аьттув боалашагӀа лоархӀ из гӀулакх. ХӀаьта Ботсване лоархӀар кхыча тайпара да. Питер Мусен, вице-президент а моттигерча Самоуправленен лаьттайн министр а, дог тийша ва «ХӀанз Къулбехьен Африка а турга Ботсванах [illegible]

Африкера баьннарий кхел

Хаьнашка гӀолла лигаш хьерча бушменаш, тӀехкарашка кхаччалца берзана лела оваимбо кхалнах, инкалаш тӀах аьнна лелаеш бола туарегаш, чӀоагӀа ирдаь гебагӀаш юхье дагӀа Ӏадсаькхий тӀаьскаш герза меттел леладеш бола масаяш... Вахара хьисап баьнна лелилга долаш хӀанз а племенаш кӀезига яц Африке. Цар, шоай даьша а санна дӀаьхха хала наькъаш ду хийн кхачех лехаш, араюкъе йоах бийсаш. Баьнна леларий вахар бирсеи адамийчоа тара доацаш хеталала тарлу европейца. Цхьабакъда, цу хана дицдалийта дагӀац, баьнна лелаш Ӏомадаь вахар эзараш шераш хьалхагӀа дена хьадоагӀаш хилар, хӀаьта, гучох, цхьан метте даха Ӏемачул вайчул кӀезигагӀа доацаш маӀан долаш хила а тарлу из. Цудухьа хаттар отт, массе хана нийса хиннадолий-хьогӀ хьакхолларца дӀадодаш долча баьнна леларий вахара юкъегӀертилга, кхыметтел шоай хьаькъалагӀа царна «дикадар» де гӀерташ хинадале а? Мичча бесса дале а, африкански, баьнна леларий бирса кхел сел вайна хеттача тайпара ираз дайна а яц мотт сона-м.

ХӀанзчул тхъаь ..ихъ шу хьалхагӀа ФЛО яхар санна йолча дунен халкъашта юкъерча организаце шийн уйла тӀасоцаьй. «номадаш (баьнна лелараш. — Белгалдаьккхар. А. Д.) массаза а шоаш Ӏамаьчча тайпара доахан леладара тӀехьа мел болча хана, хаддаза дӀа-хьа лелача, сезонагӀа доахан доаржадарах тийша болча, обществах хььда болча хана, вахара боарам лакхбаларга догдаха цхьаккха хӀама дац цар».

Укх тӀеххьарча шерашка гуш мадарра, баьнна леларий племенаш дӀайоалаш а дукха номадаш городашен беженций лагерашкен цхьатарра чуболабенна а хиларах хеталора, ФАО-с яь уйла нийса я аьнна. ТӀаккха, цу проблема вож оагӀув хьазцаргья вай.

Соахка Налибе дукхаза а къамаьл хиннад са «акха» баьнна леларашца — оваимбо яхача племенаца. ХӀаьта цар цӀаккха а, аьннад ..[illegible]

[illegible] электрически [illegible] машинех [illegible] вай ноах даьй хиннача кхерамах царга кхаьча моллагӀа дале а цхьа хӀама да цивилизацена тӀаберзарга диллача. Цхьабакъда, малара аьлча, хӀана вай деш дола къамина дукха хьалхагӀа деш [illegible] ноахалга дукхаш хьаденача яьссача арен [illegible]

кхи масаннахьа дувцаш Хlаьта а черсий алаш йоl дlахlуча вахa тей дочна дакъа лаца лаьрхlад Уцага Малсага. Цох лаьна шиъ нахнана дагалецнаш Малсаг. Цитта дlадоладаьд цо цунцара шиъ къамаьл:

— Нани, черсий аьлаш домма шиъ йоl дlалуш тей деча хьашаб. Кавказе мел лахача къамий аьлий къонгаш Iалаьмате доккха хьоалчогlа хургда шиъ. Хьа вolo гlалгlай къаман цlерагlа цига ваха а, дакъа лаца а лаьрхlад. Хьона фу хет цунах?

— Ираз долаш ваха хьо, са кlаьнк. Цо хьийхараш-м аьлий къонгаш ма-бий, вай аьлий ма дац, гlалгlашта юкъе уж цlаккха хинна а бац. Тlаккха хьо сенна вода цига? Аьлан воl воацилга хайча хьо дlатlа а эцарг мичав цар. Бlаьхий бахача. руэкъах хьалбизеча аьлий къонгаш ба цига вlашагlкхетараш. Царна юкъе лела, шуи тlа вагlа, вижа-гlатта эхь-эздел, сабар хила ховргдий-теш вайна? Цу дерригача гlулакхашка диллача цхьаннха тайпа хьайгара гlалат а ца доалийташ, вай цlен, тайпан меттел, дерригача гlалгlай къаман юхь кlайъяь, хьо цlавеозаргволга хайча, дунен тlа мел дола рузкъа сайна хьалуш хилча а, из хьа ца эцаш, хlанз вай даххача тайпара дахаш, сатийна lергъар со. Хьай дето къоабалдер де lа, са кlаьнк.

— Нани, яхь йоаца кlант ма кхувла къаман, оалаш халкъа кица да. Долче, со водац цига духхьал сай, вай нар а малаш атта ховргдолаш дац, аьнна, хетадуш сурт хьалхашко эттад Уцага Малсага. Цхьабакъда, шийна духхьола баьхка, беламе тlаэцаш моаршал хаьтта, дий тlера ше вассавь, мичара, малагlча къамах сар ва, аьнна, хаттарош дайчул тlехьагlа массехк минот хьалха шиъ хиина уйлаш хуппелар Малсага. Со вецареваре йlаэла а йиш йоацаш хиинаб оршу-м, аьнна, [illegible] тад хьашlана фусамдаьша.

Уцага Малсаг тlавагlа ди lалаьмате хоза кийчбаь хинаб. Цу тlа вагlа дии баьри а формагlа тови, шин кулга юкъе йоллал мара юкъ йоацаш, шера белаж йолаш, далатеха сибат долаш эlамсаг хиинав. Цитта волча цунна бlарг тlаэттаб, фусамдаь меттел, хьаьший а. Моаршал хаьтта, хаттар дь баьннавчул тlехьагlа, гlалгlай дика бовзаш а цар хьаьша-да миита лоархl хоаш а бола фусамдай из магlа баьрче а ваькха. lохаве беннаб. Цхьабакъда, вайнаьха а черсий а гlулакхаш дика довзаш волча Малсага шийга доагlача гlанда тlа мара lоха тигадац. Доккхал, курал-сонтал ше эшаш воацилга дlахайтад юххьанце. Вагlар эздий, йист-хилар сабаре а хьакъалца а хиларах цlаькха белгалваьннаб гlалгlашкахьара вена хьаьша. Хьаьшаша мел боккха ког, хьалгlаттар-lохар, йист-хилар, мехкарашка къамаьл [illegible] лийташ, геттара хоза халхаваьннав из.

Хаттара бlал чакхбаьнначул тlехьагlа дой хьовзадай тад хьаьшашка. Гlалгlай халхара йиш а лакхийта, халхар дайтад Уцага Малсага шиъ дииса. Тlаккха цхьараз биллача картах дlа а вьха а гlехтоссаш шиъ ди хьожабьоаб цо. Ди картал [illegible] тел дегl оагаденна а, меттахьа воалаш хиинавац динбаьри. Аьлан йоlо цlаьхха аьннад: доладача хlаман тlехьа кий техар-кх lа, гlалгlай кlант, шиъ бе баьлла малар чудола дошо кад аьтта кулгаца урагlа а бохийташ.

Хьаьшаша тlеххьара боаккхаш бола мул бар бийсана салаlа гарахьа бэлар, бийша бадан а делца хилар, lуйриина гlайтта кулг-юхь дилар. Тlеххьарчарца мара шиъ дегl метта даьккхадац Уцага Малсага. Тlера чекхи, кий ицкаш мара хlама lа ца йоаккхаш, юкъ ца йоасташ, гlайбанен кертан юкъе голанга тlалаттача кулга тlа корта болаш, аьтта оагlув ца хувлаш, сахиларга ваьннав из. Царга хьожаш, цlагlара цlагlа йоалаш, бийса юкъе яхача хаьа лелаш хиина аьлан йоl доацъелча санна латтийсай Уцага Малсага юхе. Бинна мел бадарашка хьожаш ше чакхъяьнначул тlехьагlа, цо дыька аьннад: тамаш я-кх из саг вале, малайк да мотт сона из. Тlаккха шиъ наьнагеи йижарашкеи аьннад цо цунга мара маьрел дергдац аз, са кхелрузкъа хуле.

дахa [illegible] Уцага Малсага аьлан йоl шийга хьалуш йолга. Тlаккха цурам а дийта, къамаьл даьд цо: «Сихаургдац вай, сиха даха хий фордах кхийтта дац, оалаш да тха халкъа кица. Тахан аьлан ков вlашагlкхийттараш ше шоай къамашта юкъе эггара чlоаглагlа, аьлдарий йоl хьаьшаа эздел, хьаькъал дола аьлий кlантий ба. Со къеи мискен саг ва. Аьлан мулка тlа эшар-дезар фуд ца ховаш яьхача йоlа бала бергбац аз тахан сай мискача фусаме йига. Из езарга диллача дунен тlа мел дола дошуви жовхьари цхьан оагlорахьа а оттадаь шоллагlча оагlорахьа из оттайича, аьлан йоl мара хьаэцаргъяцар аз. Хlаьта а бала бергбац аз цуна а сайна а. Со шун дикав тlа вар гlалгlай къаман яхь ца йохкар гlоне нийсденна да. Шун йоl-йиший даим дог делаш яхар хилда, ираз долаш даькъала моттиг хийла».

Тlаккха черсий аьлас Уцага Малсагага аьннад: «Шун къаман эггара эшашах барех цаl хьо вале, гlалгlай а аьлий боацаш бац. Цунна тешал ду тахан той долча са коа вlашагlа мел кхийттача наха lа бlаргадайтача хозача гlулакхаша. Хьо санна къаман яхь йола къонгаш дукхагlа кхувлба хlара гlалгlачун цlагlа».

Дlалэдаьр
Б. КОСТОЕВ.

[illegible] нисвар, [illegible] даь эрсий, казахий, корейий доттагlех къаста Цу шерашка цlа ца воагlаш йийра из. Тlехьагlа массаволча совхоза коммуниста цхьа барт болаш, парте мугlарашка дlайийцар вай мехкахо.

Дlахкар шераш Тlехь-тlехьагlа говзал лакхлуш хьаьоагlар ахархо. Цунна елар «За трудовую доблесть» яха [illegible]

1978-ча шера гуйре, «Сарабулак» яхача совхоза конторе гулбеннабар дукха нах. Президиума истола тlа латтар дийнаш. Дика къахьегача болхлошта правительственни совгlаташ дала яь собрани яр из. Список бе йоаллача обкома викало эггара хьалха яьккхар Гуляев Сайд-Ахьмада цlи, цунна елар «Къахьегама Цlеча Байракха» орден. Цу шера Талды-Курганскиц областе хьалхара моттиг а яькха, 12 эзар центнер кlа чудера ахархочо.

Оалаш ма хиллара, кхайка багlац бала. Из бера Сайд-Ахьмад ваьча мехка цlава, аьнна, тоха веннача хана. Аваре ког кагбаь 3-ча группа инвалид хилар цох. Механизатораллa болх белга деце а, къахьегама юстара латтац из. Хlанз Грозненски района «60 лет Октября» яхача совхоза мехмастерске аккумуляторщик волаш къахьегаш ва коммунист Гуляев Сайд-Ахьмад.

М. КУЗАЕВ.

Моллагlа африкански мохк дегlабара боарам дукха гlалат ца воалаш мелаб ховргда цуи наькъашка хьежача. Ботсване ала хlама доацаш да из. Нийсача. цхьа кхартниг йоацача, шерача, бекъаш дола оасаш бийсан лепаш долча новкъа гlолла мехха столицагахьа — Габаронагахьа йода корреспондентски автомобиль.

Вешта, наькъаш тlехдина хиларон эггара тlехьагlа араяьннача маркех машинаш шортта хиларой даь lац мохк тоабенна хилара тешал. Габарона юккъе хьалдаь доалаш латт сигалдаха гlирсаш. — гостиницех администрацини здании, столице хьахийллай lалаьмате йоккха торгови центр, массе тайпарча товарех тlанкl аьния хьалйиза латт складаш. Хlаьта моллагlйолча «продмаге» хургда шоана дулхаца дуа ткъаь итт соус, кхы тайпа продукташ шоаш йолаш.

Континентера дукхагlдола мехкаш арахьарча декхараша садукъача кхоачадеш готдаьча метте, тlехьаленна банке дlадехна дадача хьисапе 2,6 миллиард американски долларий маьха болча кlаьдача гlайба тlа ягlа Ботсвана. Из ахча кхоачамболаш да массаза а санна мехко 32 бетта дlадахийтар дlатакхара.

Ботсвана истори, мадарра аьлча, дукха эргаш дац дукхагlдолча колониальни мехкий кхелел 1885 шера британски протекторат я, аьнна, хьакхайкаяр, цу ханара Бечуаналенд. Къулбехьен-Африкански Союз шийх дlатоха гlортар, юххера а 1966 шера мохк шиъ лоlаме хулаш чlоаггlа лаьтта политически къонсам...

20 шу хьалхагlа ерригача территоре дий даькъах кхо дакъа яьссача арено дlалоацача, хlаьта баха нах миллион сагал тlех ца хинна республика ООН-о оттаяьча списка тlа къегlа долча дунен мехкел эггара тlехьа яр. Мохк шиъ лоlаме хилар хьакхайкадаьчул тlехьагlа дукха ха ялале алмазаш доахка — дунен тlа шоллагlа эггара йоккхагlйола кимберлитови трубка йоалла — моттиг хьаелларца ВВП дегlаяра темпаш юкъера лаьрхlача 10—13 процент хилар. Дунен тlа сихагlа дегlаухача мехкашта юкъеяхар Ботсвана.

Цо кхыча мехкашка йохкача хlамаех 25 процент дlалоацар алмазаша 1978 шера, хlаьта 30 процентага кхоачаш тlехдика бежана дулх дохкар Европага. 10 шу даьнначул тlехьагlа алмазаш тlех а доалаш хувцабелар из боарам — 78-и 8-и процент.

Ираза, аьттоно корта бlогора боалабанзар ботсванций. Цар кхетаяьй базар тайнача ханашка гlадбаха базархой сонтабаьннача Замби Нигерии санна долча, дукхха ахча михаца дlакхийсача мехкий урокаш. Республика правительства пайдане гlа долча тайпара нийсдеш дlахьехадаьд алмазаш дохкарах хьатlауха ахча: экономика тайп- тайпара доакъош, инфраструктура дегlакхуварга, хlаьта шитта массе тайпара социальни проекташ кхоачашъярга. Мехка кхыйола lалама ресурсаш лохаши йоахаши балхаш а даьд 1980 шера а тlехьа укхаза тахкийлар дешув доалла моттиг, хlаьта цул тlехьа lа шаста, никель, кlор, сода дар [illegible] — углекисли натри доалла моттигаш а корийй Канадски фирмаша 10 миллион доллар дlадахийтад. Калахарера мехкдаьтта лохаш [illegible]

Тахан Калахаре [illegible] хьенафриканска капитало дакъа а лоацаш, кхоачашъеш я кальцинировании сода дахха оттаяь дукхамиллиони проект. Африка Къулбехьенерча обозревател а ш а ЮАР-а аьттув боалашагlа лоархl из гlулакх. Хlаьта Ботсване лоархlар кхыча тайпара да. Питер Ммуси, вице - президент а моттигерча Самоуправленеи лаьттайи министр а, дог тийша ва: «Хlанз Къулбехьен Африка а хургъя Ботсванах тийша цунна чlоаггlа эшаш йолча хlамашка диллача». Белггала бакъ долаш, санкцеш тlалаттача ЮАР-а шера 240000 тоннал кlезигагlа доацаш кальцинировании сода эш кизгаш хьадара.

Къулбехьенафрикански региона дукха мехкаш а санна, Ботсвана экономически ЮАР-ах тийша я. Теркам тlаозаш да моттигерча цхьан бизнесмено цу хьакъехьа сона дийцар:

— Лоалахоша бехне ду тхо Къулбехьен Африка оаха дукха кlалтlаьннкхай яхаш. Хlаьта тха промышленноста дерригa керттера доакъош къулбехьенафрикански капитала новкъосталца дегlа ма даьккхадий. Тхо раьза хургдар Европера е Америкера капитал хьачудолалоре, хlаьта из, вайна махарра, лоадама мичад.

Бриллианташа леррагlа лелаеча экономически политико, политика лоарзагlа ца йоалаш латтаро — цу кхаь факторо кхоачабаьб баха нах африкански пачча хьалкхенашка нагахьа хулаш боакача вахара лакхача боарамга. Хетаргахьа, Мавриний мара яц хlанз бlубенна «кердача индустриальни мехкий клубе дlачуйодаш латтача Ботсванаца къувсалургдолаш.

«Африкански Кувейт», аьнна, журналисташа цlи тиллача мехка дегlаахара программе — ирригационни системаш хьалъяр, частни сектор шеръяр, кагийча предпринимателийи кооперативайи аьттув баннхар. Хьабе болх боацача, наха болх вlаштlехьбаннхара тlадерзадаь гlуланхаш чанхдаха лаьрхlад. Хьабе болх боацарашта керда тlанхарел дукхагlа хилар соахка болх бе моттигаш. Цу гlулакха карагlдаьнна из кlезига хlама дац, нагахьа санна, Питер Ммусе яхачох, «тхо тхоай мукъагlа хилар хьакхайкадаьча шера тха ерригаш а 10000 сага мара болх бе моттиг ца хинна хилар теркалдича, 20 совгlа шера 130000-нега кхоачаш дукхагlа хиннай уж». Шерра дlаьржай гlойле хургйолча тайпара юртболхама фермаш телар санна йола, кагирхошта бе болх хилийтара форма, хlаьта царга бодача мьалхах 80 процент паччахьалкхено а токх...

Андрей ДУБРОВСКИЙ,
АПН соб корр.
Габароне — Хараре.

[illegible] чакх кхерамах царга кхаьча моллагlа дал а цхьа хlама да цивилизацена тlаберзарга диллача. Цхьабакъда, мадарра аьлча, хlанз вай деш дола къамаьл дукха хазама хьалхагlа деиз ноахалтара ноахалга дувлаш хьаденача яьссача арен хьалашка тlэнйцача вахара хьисапах да, хlаьта из вайдар санна дэха бокъо йолаш а да.

Цул совгlа, баьнна леларий вахара хьисап дукхагlча даьнъе — Африкерча lалама кlал саг вахара эггара дикагlйола форма. Масала, Сахеле юрта боахама мегаргболаш, гlомараша юкъеберзабаь боалла хьаьнача лаьттан готтига цхьа оасилг мара бац. Цхьабакъда, из, халахете а, итташ шераш хьалхагlа деиз укхаза чlоаггlа хьашт долаш а лоархlаш дукха нах баха ховшийта лаьрхlа хиннадац. Из лаьтта во леладар бахьан долаш башха - дикача лаьттан ззараш гектараш халак хиннай.

Зе хиннад баьнна лелараштa а: Мавританерча, Суданерча, Малерча, Чадерча даьгlенех баьнинаб уж. Номадаш цхьан метте сайца баха хувшиза ца боалача кхоачабаро наьха санна дукха lайръ цу мехний городашка баха нах. Эзараш болча наха чуlе фусамаш, болх бе моттигаш а яла низ ца кхоачаш дисад lаьдалаш, царех дукхабараш lалаьмате къеча хьал тlа ба. «Депомадизацех» даьнна докиха эулам лархlа мегаргдолаш да городашка «керда тlабаьхкараштеи» «кlал баьхараштеи» юкъе цlий lоухийташ хула довнаш, къамашта юкъера халахетараш. Е паччахьалкхен доазош а, е паспорташ фуд ца ховш хиннача баьнна лелараштa шоашта хьалхашка чlоаггlа хьовзамаш увтт цкъа цхьан, тlаккха вокх мехка «гражданаш» хиланза ца боалача уж кхаьчача хана.

Юххера а, тlемашен юкъ-юкъерча моттигашка латтача довнашен помадий къаьнаьа промысел — цхьаккха тайпа вездеход тlайохалургйоцача моттигашка кароваьашца товараш тlанхухьилга дlадаьккхад.

Судана юрта боахама специалиста Фуад Ибрахима хетачунга ладувгlаргда вай:

— Экологически боарам толха ца бара Сахеле эггара дикагlдола вахара хьисап — цхьан метте баха ца совцаш нах баьнна лелар. Наха хьайбаш даим лелаш хиларо гlо ду баьцовгlаш хаьнханахьа тlаювлара. Эз дац дуздувлача хишта а царна гонахьарча даьгlенашта а.

Андрей ДУБРОВСКИЯ.
АПН соб. корр.
Хараре.

ЕРЗАРГЙОАЦА ЧОВ

Цу хана вlамига хиннавале а, тахан санна дагадоагlа сона гаьнарча Павлодарски областе тхоаш поездаш тlа хайша дий. Массане а дувцар Кавказ; даймохк яха дешаш. Цхьабараш гlадбаха белхар, вожаш тешацар шоашта цlабаха бокъо еннай аьлча. Кхойтта шера тlалаьттача lазапо нийсхо яргхиларах шекбаьхабар уж.

Из дар 1956 шера, гуйрен шоллагlча бетта. Урбах яхача станце кхаьчар тхо тlахинна поезд. Вайнаьха меттала йист ма хила, нагахьа санна вай нохчийн гlалгlайн долга дlахой, вагонаш тlара lодовхаргда вай яхаш хьехар а дора, кхерам а тувсар тхона бокхагlчар. Ноаноша шоай берий цlераш лхацар. Цхьабакъда, нийслора «говза» бараш а: цар цlакхаччалца, аьнна, берех эрсий цlераш техкар. Иштта хилар Гириханах — Григорий, Микаилах — Мишка, Яхьяйх — Яшна, Мурадах — Мурик, и. кх дl. Когех хьаьрча буржалаш санна, бокха кхерам чубеннабар ваьха дегашка.

Моздоне lодаьлар тхо дерригаш а — иттех дезал. Мах ца къовсаш машинаш а оттаяь (цу хана геттара кlезига яр уж). Инаркъенгахьа лестар. Цlаккха вицлургвац сона сайна уллув вагlа вокха саг. Бlалла ца соцаш вуlаш дора цо, даьлага кхайкар, Сибирегlа шелалах, моцалах, лазарех байначарна маьл кхайкабора. Цунгара дlанйккхача йистхулаш кхы саг вацар.

Юрта чудитанзар тхо. Сона цlаккха ца хеза мотт буьцача наха юхачувхабора тха дай, дlадовла укхазара., ахаш яппараш йора. Хулаш латтар айса кхета ца дой а. эггара хьалха сайна бе бена кхера хьалъйийцар аз.

— Фу йоах цар? Малаш ба уж? — хаьттар аз наьнага.

— Хlирий ба, вай lодахийтачул тlехьагlа укхаза баха хайша, — аьнна, жоп делар цо.

Кхы юрта дlачу ца дутаци. черсашкахьа даха дlадахар тхо. Из lа а бlаьстан хьалхара денош а Оалхой - Юрта (КБАССР) даьхар оаха.

Тlехьагlа хайра сона тхоаш Инаркъе хlана чудитадац. Нохч - Гlалгlай республика меттаоттаярах дола указ 1957 шера февраль бетта мара арадаьнна хиннадацар.

Кастта юрта даха бокъо елар тхона. Цхьабарий цlе нош хlираша шоаш мукъадаьхар, вожаш «фусамдаьшкара» хьаэца дезаш хилар. Дукха дезал ба Инаркъе Сибарегlа lобигале шоай хиннача цlеноех доккхий ахчаш тийнна.

Фу дар наха эггара хьалха даьр? Беррига къонахий шоай ворххlе дай ухкача кашамашка бахар. Тхо, кlаьнкаш, царна тlехьара дала цар. Цlаккха дицлургдац сона цу дийнахьа къонахий белхар.

— Вагlа, фуд ер? — йоахар Микаила дас (цун цlи йицъеннай сона). — чурташ доацаш ма дий. Боаргаш хьакораде аьттув балац Гайца цхьана Казахстане lобахьийта хиниаб-те байнараш а. шоай чурташ шоашца а долаш.

Дукха тlехьагlа хайра чурташ даха моттиг, вайнах цlабаьхкача дlаьккха хьакхий база йохаинча, цун лардах доахкаш хиннадар уж. Юха а бийлхар къонахий, шоай дай чурташ тlара йоазонаш а дешаш.

Чурташ-м кхы а дукхха нахьара корадир. Укх сурта тlа шоана гуш дараш Алански районе (вай lодахийтале Пседахски район, хlанз Малгобекски района Долакова яха юрт) хьалъяьча НКВД здание лардага даьдад. Уж Инаркъерча, Соагlапчарча, Долакоарча кашамашкара хьадаьха бlаь совгlа чурт да.

Хlанз уж дlаяхача замай метта, кьора тешаш, дийна ча адамаша санна lазап лайна чурташ Соагlапчарча кашамашка дlадихьад. Шоаш хила деза моттиг корайый царна юххера.

Гlалат ва адамашта юкъе хеза йоаца из къизал вайнаха йицлургъя моттар. Нийсхо якиха тохабеннаб уж. Цар дехар цаl да: шиъ исторически доалонашка меттаоттае гlалгlай къаман автономи.

М. КАРТОЕВ.

СУРТА ТlА: Чурташ

Б. БАБХОЕВА сурт.

СапаргIата моттиг

Сунженски района Орджоникидзевски яхача станицерча автостанце хьайнйлла «Вайнах» яха кооперативни кафе чIоагIа хоза я.

ДIа-юха баха цIогIара арабаьннача наха чубаха Iоха, хIама даа, музыкага ла а дувгIаш, салаIа моттиг я кафе чу. ХIаьта цига кийчдеш дола чIаьпалгаш, чебурекаш, чай, кофе, дика да. Цудухьа кафе чу цахаддаш нах латт.

— Мичахьара кхухь оаша кхачан продукташ, аьнна, хаьттача кафе заведующе Ферзаулц Iийсас аьлар, — бахача нахагара дулх, даьтта, фуаш, коартолаш, хох ийбу оаха. ХIаьта, заготконтора заготовителаша а лоаттаю продукци. Цул совгIа, тха бокъо я колхозашца, совхозашца договор а оттадаь царгара продукци ийе.

Ферзаулецара къамаьл чакх а даьнна со хьайолаелча цIаьхха са бIарг тIаэттар эIамига кIувс кIалтесса, хоза кийчъяь латтача кабинана. Гучадаьлар, арахьара хьатIаенача моллагIча вокхача сага салаIа а ламаз де а моттиг из йолга.

Iийсас дийцар дIачIоагIдеш санна, кафе чуваьлар цхьа воккха саг: — Даьлахь эIамсаг, хьона нойкъа децаре укх чу ламаз дергдар аз, Iурра араваьлчахьа ва со, аьлар цо.

Шийца чувала бокъо елча, цо тIатехар: «Ер кортамукъале хургмайий,' аьнна, дага а ваьцар вайна, из чIоагIа доккха хIама да ер. Дала сай долда ер паргIато енначоа».

Шийна хIама а кхаьлле ... бахар вокхха саг...

Т. МАЛЬСАГОВА.

СУРТА ТIА: шеф-повар Угурчиева Анна.

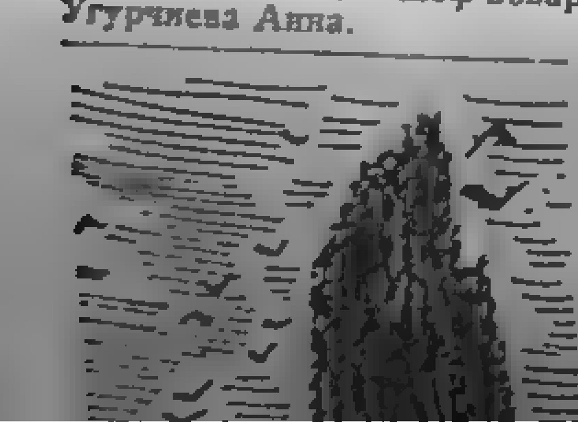

Министерски къайленаш

Фельетон

Дукха хIама да вай леччъаде дезаш. Ховш ма хилла ра, вай мехкара къайленаш йоаза ловш ба дуккха эзараш бола ЦРУ «бIаргагуш йоацача фронта къахьегамхой». Вешта, тахан-м гетта ра халача хьале эттаб цар болх, царех къахета дезаш ха я хIана царна тIаенар. ХIана ях аз иштта? ДIаулаел оашош! ДукхагIйола тIема къайленаш массанега дIахкайкальй; эскара бюджет кепатехай, вай мел долча эскара долкъош а царна керте латтарий цIераш а дIайовзийтай. Цул совгIа, хьалхарча замалахьа ва-вац ца ховш хинна СССР КГБ председатель ди-юкъа хIана дац, аьнна. Комитета балхах телеэкрана тIара дуцаш вагIа. Фу дергда мискаша - цэреушникаша тахан? Мишта йовккхаргья цар цоай маьхх?

Шоай бала, вай цхьаболча кулгалхошка дIабийца хила мег цу «мискаша». Сона хезачох, цу дешашца ювзаенна переговораш хиннай бюрократий вайцига чутийсача разведчикашца.

Фуд вайцига вайтача агента эшар? - Даар-малар, викагIатта моттиг, дIайистхила саг; Эшшахь.. (минот яха мара вицлора).. эггара эшаш дар хьагучаянкха къайле хилар ма дий.

Къайленаш йоацаш уж ца бита лаьрхIа ба вай цхьабола кулгалхой. Масала, ХСМУ МЖК-6 яхача гIишлонхой организаце ваха корреспондент юхаккхаьчав кулгалхочун вурам доацаш цхьа саг журналистага йистхуланй вац, аьнна. Вож, леткъаш ва Назране, Бульварни улицах латтача цIеношка хIара дийнахьа хий сецадар бахьан лаха вIаштIехьдалац, яхаш. Паччахьалкхен кхерамаленна эс далар кхераш тика чура «лоткъамий книжка» лочкъадаьд, яхаш дувцаш ва кхоалагIвар.

Вешта, укх деношка сайна гучаьнна цхьа йоккха «къайле» ювцаргья аз а. «Отдел виз и регистрации» яхаш цхьа моттиг я вай чурча гIулакхий министерства ...

«мича гIоргва миска-ахархо?» Телефонисткаша цу хаттара хаьдда жоп лу: «цу министерства ший къаьстта справочни служба я», аьле. Эггара хьалха цигара пурам деха деза. ХIаьта цар (шоай безам хуле) хьона эшаш йола номер хьалургья. Цу гIулакха раьза воацача сона дагадехар лаьрххIа, чурча гIулакхий министрага телефон тоха.

Гучадаьлар цун телефон а «пачхахьалкхен къайленашта» юкъеяхалга. ТIаккха со раьза хилар сай дегчу мел Iайнар цун моллагIча заместителага дIадувца. Оаша кхетаду хургда-их цар телефонашта а тIанхача таро ца хиннилга.

Вай къайленаш чIега теха латт. ПаргIатта наб е йиш йолаш ба советски нах. ТIема къайленаш дIа мел ювла тIема йоацараш дукхагIа хулаш латт вай. Цудухьа моастагIчунна болх кIезигагIа хургбац. Удабаь са доахкхаргда вай цар!

ЭгIаздолхе кхы цхьа тийша болх бе йиш я вай царна,—вай мел йола къайле цIаьхха хьагуча а яькха «цар» мел вола агент балхара дIавакхийта. Тахан из «диверси» е воал со.

Хьалхарча даькъе дIайовзийтаргьа аз вай хIана йийца «къайленаш»: Назране Бульварни улицах хий лац ерринга турбаш мукхвна тиигъенна, каст-каста лелхаш хилари. Цаьха йоакхо яра саг гота ца хилари бахьан доаш.

ХIаьта эггара къайлагIардар — НГIАССР чурча гIулакхий министра П. П. Чернышева телефона номер (дехьа-сехьа моастагIа вий хьажалаш): 22-29-82 я. Цун заместителий телефоний номераш (фу хургда-хьогI са вахарах?!) — 22-00-91; 22-63-89; 22-08-09; 22-12-43; 22-00-79 я. Цул совгIа, яйзача новкъа яц (со лай а воале а) пачхахьалкхен кхе...

А. Матиев

АХАРХО

Лаьтта кийчдий ахархочо
бIаьстен юхье ги дIадув
Аьхкий цу тIа къа а хийге
Гурахь беркатах из кхув.
Хоза деций ахархочун
Балхо морсдаь уж ши
кулг.
Хоза еций маьлхо цIийяь
Цун безаме юхь-сибат.
Ва из даим кхай тIа лелаш
Ший низ-са кхо иа деш
Цу ший балхагI кхераш
воацаш
Даьхен таро совйоахаш
Тахан лаьттан да шийх
хинна
Деррига совгIат пуи из да
Перестройка бахьан долаш
Цунга из хьакхоачаш да.

Р. Дибриев

Беламе байташ

Бюрократ

Бюрократ, бюрократ!
Сенах кхер хьо, хьона фу
даьд?
ЧIож Iояха, бос бахаб.
Эгаш гонаш, эгаш ка.
КIалбисаб хьо берста ка.
Ер хьона хургда хьанна
моттар?
Хургда аьлча мала тешар?
Моттар хьона хье ва
чIоагIа.
Хье болаш мо чона
бIоагIа.
Укх дунеина дз ва вьина.
Вайта хье волаш санна.
Кхел а низ а хьа кара
бара.
Низо готбаь вах а бара.
Хетар хьона хьайха аьла.
Сигалара вена вола даьла.
Вар хьо тIаккха кита-бай,
Хьарам рузкъах
Кит хьалйиза.
Партбилета парта-бай.
Нахах хетар хьона ноль,
ТIаккха хьайха —
Парт-король.
Хьайна хьайгахьа
хьачухьекха.
Ахча, рузкъа дIачухьекха,
Уставо яха парта-ноль.
Нахах хеташ, мотташ
ноль.
ЦIаьхха диллар ара тхир.
Чехка хаьдар хьа низа хир.
Хьайна ховра, хьанна
хетар.
Мишта дера, мишта
кхаьчар.
Цу хьа коатIа Iаьржа
къемат?
Вараш, пхьараш вар
варасаш.
Хуллаш, цIоллаш
лкхъихараш,
Хьо цхьаь вига
байдбахараш.
Хьона ламаз дукха даьраш,
Фу хиларий-те,
фу дерий-те,
Ламаз дайна бисарий-те.
Даьлах баьина бисарий-те?
Ламаз-хьона, ламаз-далла,
Шин даьлийга
кхайкайбараш,
МалагIча далла дерга
ламаз?
Царга кхайка цIоллий
шайтIаш,
Царга кхайка къаьна
йилбаз.
ЦунагIа тийша ужа биса,
ХьогIа тийша ужа биса.
Ма мо дацар хьогара хьал.
Берста бар хьо Iаьржа пал!
Уйла йицар мискача наьха.
Хьона безар бараш бIаьхий.
ЦIена-бIеха, къердаш
воацаш,
Вар хьо йоаккхаш,
йоаккхаш, йоаккхаш.
Цигара йоаккхаш, укхазара
йоаккхаш.
ДIара озаш, Iоара озаш,
Ахчан тIормеш хьайна
дузаш.
Дошо хIамаш хьайна
гулъеш.
Мерза дуаш, мерза
молаш.
Охьаш, дуаш маси-мяси,
Уллув ягIаш наьха наси,
Гонахьа кхесташ вар
вараси.
Iаьржа «Волга» хехкараси,
Из дIалехкаш вар цхьа
Васи.
Молаш коньяк юаш икраси,
ВойтI, дадала хьа,
Кита-баси!
Кита-баси, парта-баси,
Парта-баси
парт-абрек,
Люди ноль, а ты Хан
и Бек.
ХIанза хет хьона хьайха
ноль.
Ноль хиинараш —
хьовха бел.
Иштта вацар хьалха хьо,
Дулхах биза берста пхьу,
Мискача нахага цIимхара
хьежаш.
Хьай кIиллошка сийрда
велаш.
Бакълув деташ делхадеш,
Вар хьо моастагI
Кура Iеш.
Ка ма эга, Гож ма эга,
Са ма эга, дог ма эга.
Вада моттиг лаха Iа.
Лачкъа моттиг лаха Iа.
Ведача паргIат
варравий-те.
Лечкъача кIалхара
варварий-те?

СПОРТ

БЕРИИ БЕЗАМ ХЬАЛЛАЦА

Дукха ха йоаццаш массехк йиIиг ера со волча дIа-хьа лелача тире спортивни топаш кховса. Цецваьккхар со пар. КIаьнкел а цийсагIа тохар цар топ. ХIана аз ненах хьалтеха йоахк цар «пулькаш» детташ даьръяь мишенаш. Уж ба ЭкажкъонгийЮртарча № 1 йолча школера дешархо Оздоева Мадина, Назранерча № 3 йолча школера Сапралиева Лейла, кхыбараш.

Дагадохийтар сона цу йиIигаша исторически хаьашка вайнаьха кхалнаьха хинна спортивни ловзараш: говра хахкар, Iадсаьнх кхоссар, топ тохар, кхыдараш.

Аз школе болх баьб военно-спортивни ловзараш бераштa Iомадеш. Ала деза, во латт из гIулакх района школашка, къаьстта юххьанцарча военни кийчонга диллача. Масала, дукха яц районе тираш йолаш школаш. ХIаьта ДОСААФ обкома цIерах дIа-хьа лелар а цаI мара яц ерригача районе.

Цох а пайда эца мегаргбар школаша. Тхо кийча да цар заказ даьчча хана школе тир дIа а йига, цига болх бе а бераш спортивни топаш кхувса Iомаде а. Бакъда, тхога из дехар де воагIаш саг вац. Кхыча юрташкара нагахьа тхоаш долча хьачудоагIа бераш, кагийнах, мехкарий цу спорта ловзара тIехьабаха а хIаьта царга цун къайленаш дIайовзийта а гIерт. ХIана аьлча, тхона хов кхувш боагIарий цу ловзарца мел безам, сакъердам ба. Дика дар массайолча школашка из безам хьаллаьцача. Арме бахачул тIехьагIа кагийча наха чIоагIа эшаш хIама да из.

Кхыдола спортивни ловзараш а эш кхувш боагIараштa. Сона хеташ, цу хьакъехьа ер ма дий аьнна хIама хьалеш школа яц районе Экажкъонгий - Юртара № 1 йола школа еце. Цига ший традици я цу даькъе. Дзюдо каратэ, кIалкхетаргах латар, кхыдола спортивни ловзараш цу школе леладеш да дукхача хана дена.

ХIаьта тхоашкара доагIар оаха массехана хьа а ду, дерг а да. Дикка новкъостал хоалу тхона республика ДОСААФ-гахьара (председатель Луньков В. В.).

Б. КОСТОЕВ,

ДОСААФ Наьсарерча дIа-хьа лелача тира инструктор.

Нохч-ГIалгIай киновидеообъединенен Грозненский городской киносете директоро дIахойт шуга.

Хьамсара грозненцаш!

Город Грознерча кинотеатрашка укх шера 7 апреле кердача художественни фильмай кхы тIа сеансаш дIахоккхаш хургдола. Из деш да дика гIулакх чакхдаккхар дукхьа, стихийни зуламаш хинна хало тIаэттача Ножай-Юртовски районе бахача наха гIо де ахчан средстваш вIашагIтохар дукхьа.

Кинотеатрий программе:

«Юбилейный» — «Лифта аьрда оагIорахьа», Франце производство, долалу 21.00 сахьат даьлча.

«Космос» — «Кингсайс», Польша производство, долалу 20.00 сахьат даьлча.

«Россия» — «Гуслянов Степана гарем», «Катарсиса» производство, долалу 21.00 сахьат даьлча.

«Радуга» — «Са нешай доттагIа», Франце производство, долалу 13.00 сахьат даьлча.

«Юность» — «Малхбоалехьара плутовка», «Узбекфильма» производство, долалу 16.20 сахьат даьлча.

«Октябрь» — «КъайлагIара советник», «Арменфильма» производство, долалу 19.30 сахьат даьлча.

Билет доацаш кинотеатре чувоалачо 1 сом дала деза.

Лакхехьа йоалаьча программага хьожача дакъа лаьцача хIара саго дика гIулакх чакхдаккхара юкъе шийгара доагIа дакъа хьоргда.

Дувла кинотеатре!

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 АПРЕЛЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Вай беш.
9.05 — Мультфильмаш.
9.20 — Документальни фильма премьера.
9.50 — «Котбаьннараш».
10.50 — Поэзе миноташ.
10.55 — Сага институт.
11.55 — Коталон 45 шу дизара. «Архив смерти» яха 5 сери йола художественни фильм. 3-гIа сери (ГДР).
13.35 — «Партнер». Коммерчески вестник.
14.05 — Документальни фильма премьера.
14.55 — «Спектр».
15.25 — Хьайбай дунен тIа.
16.25 — «Ситуация» яха политически диалогаш.
17.25 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Афганистана ашараш».
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Король Лир» яха режиссера Г. Козинцева фильмаш. 1-рей 2-гIей сереш (1970 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Телескоп».
21.50 — «Белама гонахьа». Йоазонхо - сатирика О. Альтова бенефис.
23.15 — Ден яув кхера.
23.30 — «Куд-куд-куда?» е буффонадацара провинциальни комеди, поп музынен реминисценции». Ловзараш: Н. Корнелюки, Н. Броневицкайи.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Обида» яха субтитрацара художественни фильм.
9.45 — Документальни фильм.
10.30 — Могашалла лаьрлна — тидам а, терго а (нохчий меттала).
11.00 — Умахцiенон болхлошта лаьрхIа концерт (гIалгIай меттала).
11.30 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.
12.30 — Телемарафон. РСФСР театральни союза деятелий фонда дола благотворительни концерт.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Сага психика къайленаш. Гипнотизер Б. Хаджиев.
17.40 — РСФСР театральни союза деятелий фонда долча благотворительни концерта дIахододар.
18.30 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).

ни коллективо оттаю обрядни сценнаш.
9.40 — «Идеальный муж» яха субтитрашцара художественни фильм.
11.10 — Союзни республика кинопублицистика. «Са профессихьехархо» яхача документальни фильма премьера (Душанбе).
11.30 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
12.30 — Говрий спорт. «Ливерпульский стипль-чез». Англера передача.
13.00 — Мультфильм.
13.20 — «Ваш выход, артист». АнисимовгIар Любови Виктори.
13.40 — «Мир, в котором мы живем». «Лейтенант Шмидт». «Один билет на вечерни поезд» яха режиссера Л. Кристи фильмаш.
14.15 — «Запомни песню» боиккийчарна а берашта а лаьрхIа.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Телефильм.
17.30 — «Шун дехарца вIашагIнхетар». Илли оал Дзейтов Тимура (гIалгIай меттала).
18.00 — «ТФ студи» яха видеоканал. 1-ра дакъа. «Опавшие листья» яхача документальни фильма премьера.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «ТФ студи» яха видеоканал. 2-гIа дакъа. «Доктор Блоток и смерть» яхача мультфильма премьера.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.30 — Коллаж.
21.35 — «ТФ студи» яха видеоканал. 3-гIа дакъа. «Доктор Бартон и смерть» яхача мультфильма премьера. «Когда мне будет 54 года» яха художественни фильм. (Премьера).

9 АПРЕЛЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — Футболни обозрени.
9.30 — «Чудо русское — Гжель».
10.20 — «Балет, балет...».
11.20 — Эрсийн советски авторий стихаши прозаши вц СССР халкъа артистна Е. Н. Гоголевас.
12.00 — Документальни фильм.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Спокстать всех наверх» яха бераштa дола фильм.
16.55 — «СССР — Индия: праздник и будни». яхача документальни фильма премьера.
17.05 — Оркестрацара фортепиано дола до мажор яха В.-А. Моцарта концерт.
17.30 — Берий сахьат (нохчий...

Къахетаме хиларо вIаши гаргадуг халкъаш

Москва. СССР унахцIено лораяра Министерства здание чу, медицински Iилмай докторa Теодор Купера, «Анджоно» яхача американски фармацевтически кампане директорий совета председатела Советски Союза совгIа... рийи исследователийи юххьанцара лаьрххIа дола бувлаш дукха тIехьагIа тоссаденнад — 1980 шу доладенача юххье. 1988 шера Армене мохк аьгачул тIехьагIа «Анджоно» СССР-а совгIата елар ... дукха молхай йовзийташ. Хьеннача молхашта юкъе а берашта лаьрхIа витаминаш, къаьстта шоай тайпара витаминаш, антибиотикаш, кортикостероидаш, мазаш, лейкемийна дарба де лаьрхIа йола молхаш».

«Хоуп» ...(«Доглоахийла»)

дел санна, кафе чуваьлар цхьа воккха саг: — Даьлахь вIамсар, хьона новсьа денаре ухх чу лана дергдар аз, Iурра вравальчахьа ва со, воьчар по.

Шийна чупала бокъо ета, цо тIатехар «Ер кортамукъале хургмайий, аьнна, дага а дацар вайна, ма чIоагIа доккха хIама да ер. ДалагIа дела ер паргIато синачоа».

Шийна хIама а кхаьлла бариал яьхе ца воалаш дIавахар воккха саг.

Т. МАЛЬСАГОВА.
СУРТА ТIА: шеф повар Угурчиева Анна.

БIаьстан зизаш.
Х.-Б. ИСРАИЛОВА этюд.

разведчикашка.

Фуд найнига вайтача агента эшар? Даар-малар, вижагIатта моттиг, дIайистхила саг. Эшшахь.. (минот яха мара вицлора).. эггара эшаш дар хьагучайкха къайле хилар ма дий.

Къайленаш йоацаш уж ца бита лаьрхIа ба вай цхьаболла кулгалхой. Масала, ХСМУ МЖК-6 яхача гIишлонхой организаце ваха корреспондент юхаккхьчав кулгалхочун пурам доацаш цхьа саг журналистага йистхула... ...Назранe Бульварни улицах латтача пIеношка хIора динахьа хий сецадар бахьан лаха вIаштIехьдалац, яхаш. Паччахьалкхен кхерамзленна зе далар кхераш тика чура «лоткъамий книжка» лочкьадаьд, яхаш душаш ва кхоалагIвар.

Вешта, укх деношка сайна гучаьнна цхьа йоккха «къайле» ювцаргья аз а. «Отдел виз и регистрации» яхаш цхьа моттиг я вай чура гIулакхий министерстве. Ши истоли, массехк гIанди, цхьа хоза кхалсаги мара кхы хIама дац цу отделе. Бакъда, цига телефон тоха ловш волчоа вир бада тIа доакьхаш воаллача сага хургйола хало хул. Цкъа-дале, еррига цу министерства телефонаш справочника тIа яц, шоллагIдале, справочни службас а (0-9) цу телефонех хIама хьаргдац шуга оаша лаьттагIа корта беттарах. Цхьан кино турпалхочоа а дайна — кхарга вай цар.

ЭгIаздолхе кхы цхьа тийша болх бе йиш я вай царна,— вай мел йола къайле цIаьхха хьагуча а ляккха «цар» мел вола агент болхара дIавакххийта. Тахан из «диверси» е воал со.

Хьалхарча даькъе дIайовзийтаргья аз вай хIанз йийца «къайленаш»: Назране Бульварни улицах хин лац еррига турбаш мукхйна тишъенна, каст-каста лелхаш хилари, цаьха йоакхо-яра-саг... ...бахьан ...

ХIаьта эггара къайлагIардар — НГIАССР чурча гIулакхий министра П. П. Чернышева телефона номер (дехьа-сехьа моастагIа вий хьажалаш): 22-29-82 я. Цун заместителий телефоний номераш (фу хургда-хьогI са вахарах?") — 22-00-91; 22-63-89; 22 08-09; 22-12-43; 22-00-79 я. Цул совгIа, яйтача новкъа яц (со лай а воале а) пачча-хьалкхен кхерамзлен комитета телефоний номераш а. Председатела — 22 85-60 заместителий — 22-63-20; 22-77-65.

Сона хетачох, хIанз мукъагIа, телефон мел йолча цIагIа а хIара учреждене а леладеча телефоний справочника а майрра юкъеяхьа мегаргья уж еррига номераш. «Къайле» гучаякхха ма яьпиайий. ХIаьта вай «мискача ахархошна» а паргIатта садоаккхаргда.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

...Кусалаш. цIолий... акхъицараш.
Хьо цхьаь вита
байдбахараш.
Хьона ламаз дукха даьраш,
Фу хиларий-те,
фу дерий-те.
Ламаз дайна бисарий-те.
Даьлах баьнна бисарий-те?
Ламаз-хьона, ламаз-дапта,
Шин даьлийга
кхайкашбараш.
МалагIча далла дерда
ламаз?
Царга кхайкз цIолий...

...хьоэнаш,
Хьай кIиллошка сийрда
велаш.
Бакълув дегаш делхадеш,
Вар хьо моастагI
Кура Iеш.
Ка ма эга, Гож ма эга,
Са ма эга, дог ма эга,
Вала моттиг лаха Iа.
Лачкъа моттиг лаха Iа.
Ведача паргIат
варварий-те,
Лечкъача кIалхара
варварий-те?

...ну школе леладеш да дукхача хана деш.

ХIаьта тхоашкара доагIар ооха массехана хьа а ду, дерг а да. Дикка новкъостал хоалу тхона республика ДОСААФ-гахьара (председатель Луньков В. В.).

Б. КОСТОЕВ,
ДОСААФ Наьсарерча дIа-хьа лелача тира инструктор.

Къахетаме хиларо вIаши гаргадуг халкъаш

Москве. СССР унахцIено лорайра Министерства эдане чу, медицински Iилмай доктора Теодор Купера, «Апджон» яхача американски фармацевтически кампане директорий совета председатела Советски Союза совгIата дIаелар чернобыльски авари бахьан долаш лазар кхийттача бераштa лаьрхIача молхай препаратий йоккха парти.

Цу кампанецара советски наьха хьоашал тоссаденна хьалархIа мегаргдолаш я дунеи шоллагIча тIема тIеххьара шераш, човнаш яь бола советски салтий «Апджона» лабораторешка хьаьлча молхашна дарбаш дайташ хинна ха. Цхьабакъда, советски лорийн исследователийн юххьанцара лаьрххIа дола бувлаш дукха тIехьагIа тоссаденнад — 1980 шу доладенначa юххье. 1988 шера Армене мохк аьгачул тIехьагIа «Апджоно» СССР-а совгIата елар тоъал дукха молхай препараташ. 1989 шера вай мехко аккредитаци еннай фирмана

Цу хана дена дIалоладеннад шин паччахьалкхено цхьана леладу медицински гIулакхаш. «4 миллион долара мах болча тайп-тайпарча медицински продукцех латт совгIат, — аьлар доктора Купера. — ЛаьрххIа Советски Союза хьаьь яр молхаш. Эрсий меттала даь йоазош да цар тIа цIераш. йовзийташ. Хьаеннача молхашта юкъе а бераштa лаьрхIа витаминаш, къаьстта шоай тайпара витаминаш, антибиотикаш, кортикостероидаш, мазаш, лейкемияна дарба де лаьрхIа йола молхаш».

«Хоуп» («Доглоахийла») яхача, Армене мохк агарах хиннача доккхача хатарца дувзденна а нийтта СССР-е новзаш йолча сагIай проекцага хьежжа дIаекъаргья еррига молхаш. Авари бахьан долаш зуламаш дукхагIа хиннача Белоруссен Украинен районашка йохьийтаргья витаминаш.

Александр ВЕТРОВ.
(АПН).

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА

7 АПРЕЛЬ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Барзкъаш хьадахен тетен Iомавеш йола курсаш.

Госфилармоне зал. 15.00. Нохч-ГIалгIай республикански музыкальни училища эрсий халкъа инструментий оркестра концерт.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-са хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш хьадахен теген Iомавеш йола курсаш. 8.30. Машинкашца хIамаш хьувза Iомавеш йола курсаш. 18.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 18.00. Балетни студи. 19.00 «ХIанзарча ашарий ритме» яха дискотека.

Н. К. Крупская цIерагIа ДК. 11.00. Технически говзала кружок. 11.30. «Коталоп байракх» яха кинофестиваль. 14.00. Барзкъаш хьадахен теген Iомавеш йола курсаш. 18.00. «УнахцIенон» клуб. «Тахан — Дерригадунен унахцIенон Ди».

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Кружевница» клуб. 12.00. ДIалокх вокально-инструментальни ансамбло. 13.00. Игротека.

Химикий ДК. 17.30. ДIалокх духовой оркестро. «БIаьстен капелла». 18.00. «СелаIад» яха халкъа халхара коллектив. 19.00. «Лидер» яха спортклуб.

Просвещене болхлой цIа. 10.00. «Рукодельница» яха клуб. «Макраме искусства» выставка. 13.00. Шо хьех «Маски» яхача берий театрстуде. 16.00. Гитара безаршта лаьрхIа концерт.

«Красный молот» завода ДК. 13.00. ДIалокх эстрадни оркестро. 15.00. «Тха беш» яха клуб. 17.00. Iарбий мотт бувца Iомалуш да.

Пролетбата цIерагIа ДК. 15.00. «Ровесник» яха клуб. «Эрсий ярмарка» яха ловзара программа. 17.00. «Саг, общество, закон». яха тематически кинохьокхар.

«Оргтехника» объединене ДК. 12.00. Игротека. 13.00. Къонабарий цIей. 15.30. «БIаьшеренашка дицлургдоаца турпалал» яха документальни фильмаш хьокхар.

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00. «ЦIен-нана» яха клуб. 10.00. «Кружевница» яха клуб. 13.00. Оаха хьех макраме езараш. 14.00. «Теремок» яха киноклуб.

«Садко» бассейн. 10.00. Некдарах йола НГIАССР яхьаш. 17.30. «Икар» яха инвалидий спортивно - унахцIенон клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. Запасной майда. 10.00. ГТО норма дIаяларах йола профсоюзий ДФСО горсовета болхлой спартакиада. 10.00. ДЮСШ-та юкъера яйгача атлетиках йола 4-гIа традиционни турнир.

ШВСМ зал. 10.00 Акробатикаx йола НГIАССР чемпионат.

Республикански шахматно-шашечни клуб. 10.00. Ветеранашта юкъе шахматех йола НГIАССР чемпионат.

КIИРАНДИ
8 АПРЕЛЬ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Барзкъаш хьалахен теген Iомавеш йола курсаш.

Госфилармоне зал. 15.00. Берий халкъа филармони. № 5 йолча берий музыкальни школа творчески отчет.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-са хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш хьадахен теген Iомавеш йола курсаш. 8.30. Машинкашца хIамаш хьувза Iомавеш йола курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халкъа халхарий ансамбль. 12.00 Бальни а диско а халхарий школа. 13.00. «Меридиан» яха халкъа халхарий ансамбль. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00. Ткъаь иттара баьннараштa лаьрхIа салаIара сайре.

Н. К. Крупская цIерагIа ДК. 9.00. Нохчий мотт Iомадеш да. 9.00. Художественни логамаш де Iомавеш йола курсаш. 14.00. «Къона краевед» клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 10.00. Барзкъаш хьадахен теген Iомавеш йола курсаш. 10.00. ХIанзарча халхарий ансамбль. 12.00. «Мультфильм» яха клуб.

Химикий ДК. 10.00. Изостуди. 11.00. «Ровесник» яха клуб. 17.00. ХIанзарча халхарий ансамбль. 18.00. «Лидер» яха спортклуб.

Просвещене болхлой цIа. 10.00. Барзкъаш хьадахен теген Iомалуш да. «Мода кердадараш» модельерий беседа - вIашагIкхетар. 11.00. «Талантий селаIад» яха берий цIей. 13.0. Английски мотт Iомабеш да. 15.00. Шо хьех гитаристий ансамбло.

«Красный молот» завода ДК. 9.00. 13.00. Барзкъаш хьадахен теген Iомалуш ба. 13.00. «Космонавт» берий кинотеатр. 14.00. «Соловушка» яха вокальни группа.

Хлебокомбината клуб. 8.30. 14.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 Вокально-инструментальни ансамбль. 16.00. Художественни логамаш де Iомавеш йола кружок.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. ДЮСШ-та юкъера яйгача атлетиках йола 4-гIа традиционни турнир. 10.00. ГТО норма дIаяларах йола профсоюзий ДФСО горсовета болхлой спартакиада. ШВСМ зал. 10.00. Акробатиках йола НГIАССР чемпионат.

«Садко» бассейн. 10.00. Некдарах йола НГIАССР яхьаш. Республикански шахматно - шашечни клуб. 10.00. Ветеранашта юкъе шахматех йола НГIАССР яхьаш.

Баку — Ростов трасса. А. Шерипова хетаь велоспортах йола профсоюзий ДФСО облсовета яхьаш.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

...Йоазонко · сатирика О. Алтова бенефис.

23.15 — Ден вуе ихера.

23.30 — «Кудь-худ-худа!» е буффонадацара провинциальни комеди, поп музыкен реминисценци». Ловзараш: И. Корнелюки, Н. Броневицкаяи.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

8.15 — «Обида» яха субтитрашцара художественни фильм.

9.45 — Документальни фильм.

10.30 — Могашалла ларъярна — тидам а, терго а (нохчий меттала).

11.00 — УнахцIенон болх... (гIалгIай меттала).

11.30 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.

12.30 — Телемарафон. РСФСР театральни союза деятелий фонда дола благотворительни концерт.

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.00 — Сага психика къайленаш. Гипнотизер Б. Хадикиев.

17.40 — РСФСР театральни союза деятелий фонда долча благотворительни концерта дIахододар.

18.30 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).

19.00 — РСФСР театральни союза деятелий фонда долча благотворительни концерта дIахододар.

20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!

20.15 — Коллаж.

20.20 — РСФСР — театральни союза деятелий фонда долча благотворительни концерта дIахододар.

23.15 — «Вальс, вальс, вальс...» яха киноконцерт.

23.50 — «Анатомия любви» яха художественни фильм. (Польша 1973 ш.). (Духхьашха).

8 АПРЕЛЬ

КIИРАНДИ

ДЕРРИГАЧА ДУНЕН
УНАХЦIЕНОН ДИ
ФЕГАРА МАШАР ЛОРАБЕЧА
ЭСКАРИЙ ДИ.

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхен гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъа доаккха программа.
11.30 — Нийнъ берий клуб.
12.30 — Коталон 45 шу дизара. «Архив смерти» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
14.15 — УнахцIено.
15.00 — Тахан — Фегара машар лорабара йолча войскай Ди.
15.15 — Музыкальни киоск.
15.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.00 — Берий информационно - публицистически программа.
18.30 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
18.35 — Ж. Самрак. «Мамуре» яха Союза ССР Паччахьалкхен ЗIамигача театра фильм-спектакль. Керттера роль ловзаер СССР халкъа артистка Е. Н. Гоголева я.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Массехана а хургдолчун уйла еш. КIиранден нравственни проповедь.
21.45 — Футбольни обозрени.
22.15 — «Чудо русское — Гжель».
23.05 — «Балет, балет...».

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Московски округа ПВО иллейн пляски ансамбла концерт.
9.00 — Документальни фильма премьера.
9.10 — «Шартял» яха Марийски АССР Горномарийски района пангусовски фольклор... ...тор Бартон ... «...» мультфильма премьера.

21.00 — Ха. ТСН (...).
21.30 — Коллаж.
21.35 — «ТФ студи» ... «Доктор Бартон и смерть» яхача мультфильма премьера. «Когда мне будет 54 года» яха художественни фильм. (Премьера).

9 АПРЕЛЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — Футбольни обозрени.
9.30 — «Чудо русское — Гжель».
10.20 — «Балет, балет...».
11.20 — Эрсийн советски авторий стихаш прозаш ... СССР халкъа артистка Е. Н. Гоголевас.
12.00 — Документальни фильм.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Свистать всех наверх» яха берашта дола фильм.
16.55 — «СССР — Индия: праздник и будни», яхача документальни фильма премьера.
17.05 — Оркестрацара фортепиано дола до мажор яха В.-А. Моцарта концерт.
17.30 — Берий сабьат (немецки метта урокаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Вайн экономикен.
19.55 — Зрителаша дехарагIа. «Смерть под парусом» яха художественни фильм, 1-ра сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — «Дош» яха литературно-художественни программа.
23.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 8-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Маман, папан, сон.
10.35, 11.35 — Биологи. 7-гIа класс.
11.05 — Эрсий мотт.
12.05 — «Здравствуйте, все». яха художественни фильм. 1-ра сери.
13.25 — Документальни фильм.
13.35 — И. Брамс. Скрипкан фортепианон № 2 йола соната.
14.15 — «Премьера в Сосновке» яхача телефильма юхагойтара сеанс.
17.00 — Документальни фильм.
17.30 — «Боахама расчет юкъельнихача» (гIалгIай меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сесса. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

РАДИО

9 АПРЕЛЬ
ОРШОТ

7.30 «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 — 9.00 Iуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.45 — 10.00 И. Эльсанов. «Бонкхийча наьха суд». Повеста тIара оагIош (нохчий меттала).
15.30 Нохч-ГIалгIай радиои телевиденен солиста С. Тонкаева концерт (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дукхьала ю трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехитокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90 66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ05066. «Грозненский рабочий» издательства-типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1310.

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 10 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 42 (7856). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхӀар кхоачашду

Карара шу доладелча денз хьинар айделна къахьегаш хьабоалӀарех ба Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурвадеттараш. Цхьа бутт дӀабахийтабац цар пачхьалкхен план меттел тӀанйна декхараш а дика тӀехкхоачаш на деш. Цудухьа бурув тохара хьалхарча квартала задани ханал тхьаьх дя хьалха кхоачашйир вар. Долче, шу доладелча денз хӀанзлехьа планагӀа лаьрхӀачул тӀех 2600 метр соьгӀа бурув техац УБР коллективо. ХӀанз из къахьегаш я май бетта календарагӀа.

Къахьегама овсарле дакхъара кхаъ бетта план 192 процент кхоачашъяьй цо. Задавел тӀех мел теха бурув духхьал из дакхъара чотагӀа техад. ПланагӀа хаьрхӀача бесса бурув теха йисте а яьккха, мехкдаьттахошка дӀаеннай цо цхьа скважина. Бурув тохарга дӀабола мах лохбарах, химически реагенташ, утяжелитель, [illegible] из материалаш [illegible] пачхьалкхена [illegible] томаш пайда баьб бурвадеттараша. Коммерчески сухела [illegible] а дика тӀехкхоачашъяьй цар.

Къахьегта дика болх а беш. [illegible] гӀоза [illegible] производственни толамаш даха [illegible] бегаль [illegible] бурови начальникаш Макаров Александр, Капчин Владимир, Ахильгов Старвантгири керте латтача бригадий [illegible]

Перестройке хьалхалаттараш

Автотранспортни — [illegible] [illegible] хала [illegible] участкех [illegible] транспорта тӀа болх беш ар. Из тамаш а яц. ХӀара дийнахь автобуса тӀарча водителан дӀа хьа буг бӀаьш бола пассажираш. Тайп-тайпара а хала а оьмалаш болаш хул цхьабола пассажираш. Царех хӀаранеца дувца хоьш, безамен Ӏимерзек хила веза из. Керттердар да: [illegible] араваьлча цхьаккха тайпа хьовзам е аварии [illegible] хулийташ пассажираш шоаш кхача безача дӀа-юха [illegible]

[illegible] деккарашца [illegible] автобуса води тела тӀалаттар. Цхьабеккъа, из дика кхета а деш, пассажираша хьалхашка шоаш цӀийбала безаш цхьаккха тайпа шоай оагӀонгахьара гӀалаташ яа нийсдолийташ къахьегаш бола водителаш кӀезига бац Ужахов Ӏамархан керте латтача Назрановски автотранспортни предприяте. Царех цаӀ ва Точиев Хьадиса Султангири.

Тхьаь пхиъ шу гаргга ха я цо укхаза автобуса води- [illegible]

[illegible] бийгаб цо. Дег тӀара доагӀача денноща цуна баркал вийна мара цхьаккха пассажир Ӏовалац автобуса тӀара. ХӀаьта ший бехкагӀа маршруте араваьлча пассажираш та каькъа тӀа хьовзам хилийта е царца гӀожа хиина пхол бохам баь цхьа моттиг нийсъенняц. Цун керттердар да из Ӏимерза хиларигӀ тӀаволча автобуса хадавза цо дика доладари. Цхьаккха бутт дӀабахийтац цо ший план 105—110 [illegible]

[illegible] техника [illegible] хиларе, хорпа дикка [illegible] Султангирера [illegible] предприяте водителий а кулгалхой а оагӀонгахьара.

Хьацаьла кьа а хьегаш, цо доахача производственни толамий дакха мах баьб. Дукха сийлен грамоташ, маьхера соагӀаташ тийннад цуна. Цул соьгӀа, цун лаькъа тӀа лепош я «Социалистически яхье котваьннар», «Пятилетка ударник» яха массехк сийлен знак.

САРТА ТӀА: водитель С. [illegible]

Укх деношка КПСС Октябрьски райкома пленум хилар. Цига дийцар организационни дош.

Пленумо КПСС райкома хьалхарча секретара декхарех мукъавалийтар В. П. Шутин, из КПСС обкома организационно - партийни кадрови балха отдела заведующецала вахарца дувзаденна.

Парте райкомий пленумаш

Парте Октябрьски райкома хьалхарча секретаралла къайлагӀа кхаж а тоссаш харжар хьалха КПСС обкома ответорганизатора болх беш хинна Игорь Александрович Кузнецов.

Пленума балха юкъе дакъа а лаьцар цига къамаьл а дир, КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкома бюро члена, парте Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос.

Иштта организационни дош дийцар парте Ленински райкома пленуме а.

Пленумо парте райкома хьалхарча секретара декхарех мукъавалийтар [illegible] Пучков, из кхыча балха тӀа вахарца дувзаденна.

КъайлагӀа кхаж а тоссаш парте райкома хьалхарча секретаралла харжар Ленински райисполкома председатель хинна Руслан Мюстаевич Таштамиров.

Пленума балха юкъе дакъа а лаьцар, цига къамаьл а дир КПСС Нохч - ГӀал- [illegible]

КПСС ЦК мартовски (1990 шу) Пленумо могаяь проект

КПСС Центральни Контрольно-ревизионни комиссех йола

ПОЛОЖЕНИ

1. КПСС Центральни контрольно - ревизионни комисси (ЦКРК) хорж парте съезде, хӀаьта цунна отчет луш а я. Цо тӀахьожам лоаттабу парте чухь программни документаш а КПСС Устав а, партийни съездийи конференцейи решенеш кхоачашъяра, тӀахьожам лоаттабу партийни дисциплина лоаттама, парте чурча вахара нормаш а партийни этика а нийса лелаяра; КПСС бюджет кхоачашъяра, КПСС ЦК а цун учреждеhistней а, предприятей, издательствай финансово-боахама балха ревизеш ю; партера дӀаваккхара дешаех йолча апелляцешка хьеж.

КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе де доагӀар ду бюрократизмана, субъективизмана, гӀулакхаш тӀарча наха шоаш ловрa леладара духьала, партийни политикана къаьст-къаьстача наха е дага доацаш эттача хьалаша влияни яра духьала.

2. КПСС ЦК-ца гӀулакхаш леладеча хана КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе:

— ЦК исполнительни органаша решенеш тӀаэцача хана коллегиальность хилийтара тӀахьожам лоаттабу, нагахьа санна уж КПСС Устав толхадаь тӀайнцадале, хӀаьта парте документашка а мехка долаш долча законодательстваrа а хьежжа уж решенеш нийса ца хилара хьакъехьа протест ю, йоагӀ-йоагӀа предложенеш тел КПСС ЦК Пленумашка, партийни съездашка а конференцешка а.

— КПСС Центральни Комитете цун учрежденешка, издательствашка, кепайоазон органашка, предприятешка партийни организацей дехарашка, коммунистийн къахьегамхойн письмошка а заявленешка а хьажара оттаяь порядок нийса лелайой хьеж.

— КПСС бюджет кхоачашъяра, цу [illegible] партийни [illegible] [illegible] тӀахьожам лоаттабу. ХӀаьта ЦК, цун учрежденей, кепайоазон органий, издательствай а предприятей а финансово - боахама гӀулакхаш тохк.

3. Партийни организацешца леладеча гӀулакхашка диллача КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе:

— шийна компетенцега [illegible] коммунистий [illegible]

ов. КПСС-ера дӀаваккхарах йолча ЦКРК решенеех йоагӀ-йоагӀача юкхьанцарча партийни организацега хоам бу, нагахьа санна из пу гӀулакха духьалъяле, дош шоазлагӀа дувц ЦКРК-ас юкхьанцарча парторганизаце викалаша дакъа а лоацаш, цул тӀехьагӀа решени тӀайнцалга лоархӀ.

— Партера дӀаваккхара хьакъехьа союзни республикай компартей ЦК-ша, парте крайкомашеи обкомашеи, союзни республикай компартей ЦК-ша, парте крайкомашеи обкомашеи, союзни республикай компартей, краевойи областнойи партийни организацей контрольно - ревизионни комиссеша ӀАьча решенеех йолча апелляцешка хьеж.

— Республикански, краевой, областной, кхыча партийни организацей контрольно - ревизионни комиссешта балха тӀа новкъостал ду.

4. Центральни контрольно - ревизионни комисси хорж КПСС съездо белгалбаьча боарамагӀа, союзни республикай компартеша, краевойи областнойи партийни организацеша, СССР Герзашцарча Низий партийни органаша могабаьча коммунистех. КПСС ЦКРК хержа коммунисташ парте хоржача кхыча органашта юкъе хила йиш йолаш бац.

КПСС ЦКРК пленарни заседанеш эшаш хиларга хьежжа гулъю, бахьа, шера шиннел кӀезигагӀа йоацаш.

Центральни контрольно - ревизионни комиссе членаша КПСС Центральни Комитета Пленумий балха юкъе дакъа лоац совещательни голос а йолаш. Нагахьа санна эшаш хуле, КПСС ЦК а ЦКРК а вӀашагӀтеха Пленумаш гулъю.

5. Центральни контрольно - ревизионни комиссе шиъ пленуме хорж массаза болх бу орган — бюро, партийни стаж итт шерал кӀезигагӀа йоаца КПСС ЦКРК сопредседателаш, чу а бозагӀаш. Шоай арлӀагӀа сопредседателаш [illegible] [illegible] Президиума а кхыча исполнительни органий а заседанешка дакъа лоац.

Укх положенега хьежжа ЦКРК бюро полномочеш а цун духхал - кӀезигал а белгалду КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе пленумо.

6. Центральни контрольно - ревизионни комиссе, шийна компетенцега чудоагӀача дешаех сецамаш тӀаьнцу, [illegible]

бурув тетта УБР коллективо. ХIанз из къахьегаш а май бетта календаргIа.

Къахьегаче овсарле лакхъяол кхаь бетта план 192 процент кхоачашъяьй цо. Заданел тIех мел теха бурув дукхьал из лакхъяра чотагIа тех. ПлангIа лаьрхIIача бесса бурув теха йисте а ваьнкта, мехкдаьттехошна дIаснийй по ахьа [illegible] Бурув [illegible]

[illegible] электроэнерги, кхьйола материалаш кхоирах пачхаьлкхенна итташ эзараш сомаш пайда баьб бурувдеттараша. Коммерчески сухала задани а дикка тIехкхоачашъяьй цар.

Къаьстта дика болх а беш, дог гIоздоаха производствени толамаш дахаорва белгалъьнна я буровой начальникаш Макаров Александр, Кацман Владимир, Ахильгов Султангири керте латтача бригадий коллективаш. ХIанз уж а май бетта тIеххьарча денош чотагIа бурув хохаш я.

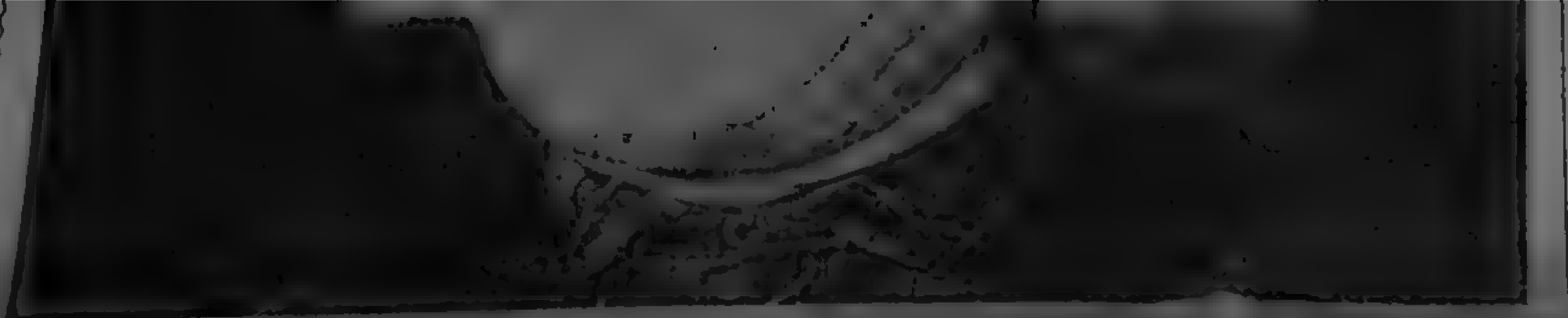

Автотранспортни системе эггара халагIча участкех цаI лоархIаш я пассажирски транспорта тIа болх беш яр. Из тамаш а яц. ХIара дийнахьа автобуса тIарча водителан дIахьа буг бIаьш бола пассажираш. Тайп-тайпара а хала а оамалаш йолаш хул цхьабола пассажираш. Царех хIаранеца дувца ховш, безамец Iимерзеи хила везаш ва из. Керттердар да: наькъагIа араваьлча цхьаккха тайпа хьовзам а аварн ца хулийташ пассажираш моаш кхача безача дIа-юха кхоачабар. Гуш ма хиллара бехктохаме декхарийн дикка дукъи да автобуса водителан тIалаттар. Цхьабакъда, из дика кхета а деш, пассажираша хьалхашка моаш цIийбала безаш цхьаккха тайпа шоай оагIонгахьара гIалаташ ца нийсдолийташ къахьегаш бола водителаш кIезига бац Ужахов Iамархан керте латтача Назрановски автотранспортни предприяте. Царех цаI ва Точиев Хьадиса Султангири.

Ткъаь пхиъ шу гаргга ха я цо укхаза автобуса водитель волаш болх бу. Цу шерашка чот яь варгвоацаш дукха пассажираш дIа-юха битаб цо. Дег тIара доагIача дешаьца цунна баркал аьнна мара цхьаккха пассажир Iовалац автобуса тIара. ХIаьта шиъ бехкагIа маршруте араваьлча пассажирашта наькъа тIа хьовзам хилийта е царца гIожа хинна наха бохам баь, цхьа моттиг нийсъеннаяц. Цун керттердар да из Iимерза хиларий ше тIаволча автобуса хаддаиза цо дика доалдари. Цхьаккха бутт дIабахийтац цо шийн план 105—110 процент кхоачош ца еш. Иштта башха-дика производственни гайтамаш бахьаннехь хилар тарра докха тешал да Султангирена тIехьа предприяте водителий а кулгалхой а оагIонгахьара.

Хьайнала къа а хьегаш, по доахача производственни толамий лакха мах баьб. Дукха сийлен грамоташ, маьхера совгIаташ хийнад цуна. Дул совгIа, цун наькъа тIа лепаш я «Социалистически яхье котваьннар», «Пятилетка ударник» яха массехк сийлен Знак.

СУРТА ТIА: водитель С. Точиев.

Н. ПЛИЕВА сурт.

хьалхара КПСС обкома ответорганизатора болх бейн хинна Игорь Александрович Кузнецов.

Пленума балха юкъе дакъа а лаьцар цига къамаьл а дир. КПСС Нохч - ГIалгIай обкома бюро члена, парте Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос.

Иштта организационни доп дийцар парте Ленински райкома пленума.

Пленума [illegible] хьалхарча секретара [illegible] рех мукъавалийтар Е. Н. Пучков, из кхыча балха тIа вахарца дувзаденна.

КъайлагIа кхаж а тоссаш парте райкома хьалхарча секретаралла харжар Ленински райисполкома председатель хинна Руслан Мюстаевич Таштамиров.

Пленума балха юкъе дакъа а лаьцар, цига къамаьл а дир КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIча секретара П. Н. Громова.

[illegible] решенеш [illegible] лара хьаькъехьа протест [illegible], йоагI-йоагIа предложенеш тел КПСС ЦК Пленумашка, партийни съездашка а конференцешка а.

— КПСС Центральни Комитете [illegible] учрежденешка, издательствашка, [illegible] органашка, предприятешка партийни организацеш декхарашка, коммунистийн къахетамхойн [illegible] а [illegible] а [illegible]

[illegible] партийни [illegible] дIачиара, нарна учет яра, уж дIа-хьа сьара тIахьожам лоаттабу, хIаьта ЦК, цун учрежденеи, кепайоазон органии, издательствай а предприятей а финансово - боахама гIулакхаш тохк.

3. Партийни организацешка леладеча гIулакххашка диллача КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе.

— шийн компетенцега хьежжа коммунистий заявленеех е шийн инициативагIа партийни организацей балха къаьст-къаьста дешаш техк, хIаьта парторганизацей хоржача органий балха тIара кхоачамбоацараш дIададахара хьакъехьа йоагI-йоагIача партийни органага е КПСС Центральни Комитетага предложенеш тел.

— Партийни организацешта, контрольно - ревизионни комиссешта а партийни комитеташта а юкъе леладеча гIулакхашка къовсамаш нийсделча, уж къестадеча дакъа лоац, КПСС мугIараш кхотадара гIо ду; парторганизацешка а хоржача партийни органашка а шоай позицена тIехьа латтача кIезигагIбарий бокъонаш Iотеia ца яйтарга, хIаьта дукхагIбараш тIехьа а болаш, тIайца решенеш берригача коммунисташка кхоачашъяйтарга хьеж.

— Парте членаша КПСС Устав кхоачашдара тIахьожам лоаттабелга Iалашду, партийни этика а дисциплина а телхаяра бехке бола коммунисташ бехктокхаме

[illegible] КИСС [illegible] пленумий а бюро а [illegible] неш чакхиоах. КПСС ЦК Президиума а кхыча исполнительна органий а заседанешка дакъа лоац.

Укх положенега хьежжа, ЦКРК бюро полномочиш а цун дукхалл - кIезигал а белгалду КПСС Центральни контрольно - ревизионни комиссе пленумо.

6. Центральни контрольно - ревизионни комиссе, шийн компетенцена чудоагIача дешаех соцамаш тIайийу, ревизей итогех акташ увттаю. Ревизя яьча органий, предприятей, учрежденей кулгалхой декхарийла ба замечанеех а предложенеех а шоаша даьчун хьакъехьа КПСС ЦКРК-га хоам бе.

7. Центральни контрольно-ревизионни комиссе шиэ болх гласно бу, цо тIайийъ решенеш арайоах партийни кепайоазон тIа.

Шоай лектараш кхоачашдеча хана КПСС ЦКРК члений бокъо я цар балхана бувзам болча дерригача партийни документех пайда эцаба.

8. Центральни контрольно - ревизионни комиссе шийн аппарат я, из лелаю партийни бюджета средствай чотагIа, цо ше чIоагIъю цун структура, штаташ.

9. Центральни контрольно-ревизионни комиссе юкъера цун член дIаваккхара дош къоастаду КПСС Устава тIа белгалдаьчча тайпара.

ЛАЬТТАН БЕРКАТ ДЕБАДЕШ

Кхашкара репортаж

СоагIапча дIанхача массехк километр йисача хана аьрдехьа дIахьежача М. Горьке цIерагIча совхоза кхай тIа сеца латта ши трактор эийра оаха. Нах хьувзар царна йисте. Эггара хьалха тха къамаьл хилар арендаторца Фаргиев Мувсайца.

— Ер шоана гуш дола кха 105 гектар хулаш да,— аьлар цо. — Укхаза коартолаш дIаювш да тхо

Мувсас дийцачох тхона хайра коартолаш кхееш кхоъ арендни звено йолга. Фаргиевца цхьана из деш ба, Богатырев Умалати Гандалоев ТIахIири, цар кулгалдеча коллективашта чувоагIа массехк саги. ХIара звенос лелаергъя 35 гектар коартолаш.

— Сеца хIана латт шо?— аьнна, хаьттар оаха арендаторашка.

— ДIае еза коартолаш тIайола машина хьакхачарга хьежаш да тхо, — аьлар Фаргиева,—Из гIулакх шийн ханнахьа ца даро юхатетт болх. Iурра деиз дIадоладенна даларе хIанзле 5—6 гектар дIайийна даьна хургдар тхо.

Из къамаьл оаха деча юкъа хьаккхаьчар машина. Цу сахьате сажалка чу Iочуйоассайир коартолаш, агрегат кхай тIа яьлар. Ги дIадерца цхьана минеральни удобренеш а товс механизатораша.

— Халхарча ханашка коартолаш дIаера пайдана хиннадац ер лаьтта, — йоах Богатырев Умалата. — Бакъда, хIанз бокхха хьувкъам лургболаш хувцабеннаб цун лакхера тIоа. ХIаьта а удобренеш ца тайсача далац гIулакх. Хьанна хов бIаьсти йокъал латташ хуле а? Лаьттаца дукхагIа тIоадал хиттитара аьттув луш я нитроаммофос.

Богатырев Умалат «Республика заслуженни механизатора» цIи лелаеш ва, цуна еннай «За трудовую доблесть» яха шиъ медаль, дукха а сийлен грамоташ. Мадарра аьлча, лаьттан Iунал де а цун беркат дебаде а ховш саг ва из.

— Дукхача шерашка «Экажевский» совхозе коартолаш кхееш хиннав со, — йоах Богатырева. — Цу даькъе — йоккха опыт Iоаяьй аз. ХIанз пенсе ваха веза ха тIакхаьчаяле а, цIагIа вагIа сатем бац М. Горьке цIерагIча совхоза кулгалхоша декхарагIа укхаза болх бе венав со. Дика дар-кх гIулакх лерттIа дIадодаре.

Халахеташ дувц къахьегама ветерана шоай балха юйслуча новкъарлонех.

— Тахан совхоза хьакимаш чIоагIа тохабеннабоаллаше а, итт сахьат даьлча мара кхай тIа яланзар агрегаташ, хIаьта селхан делкъийга кхаччалца сайца лаьттар тхо. Коартолаш шийн ханнахьа хьатIакхухьаре 5—6 ди мара эшацар беррига болх чакхбаккхара. Хьагучох, хIанзарча боларах из ха шоаза а кхозза а йIаьхлургья.

Богатыревца цхьана коартолаш дIаювш латтача кхай тIа доал тхо. Кулга тIаьръюкъ санна шаьрдаьча, бокъонца кIаьддаьча лаьтта ювш бурилгаш. БIарг тIера баккхац звеной кулгалхоша дерригача агротехнически гIулакхашта: харшаш дахара, коартолаш дIаера, удобрени тассара, кIоагаш дIакъовлара, макхаш дахара. Цох тийша ба хургбола хьувкъам.

ХIанзалца коартолаш хьатIакхухьаш цхьа машина мара хиннаяц. Тахан деиз из гIулакх дара къоастаяьй кхы цхьаькха «Газ-53», Шофераша Коригов Мухьмаден Фаргиев Iумарен дувцачох складера болхлой надай хиларах тийша да дерригга а. Цар мухь тIаботтарга хьежжа дIагIоргда гIулакх.

— Дика хьувкъам лургболаш я хIанз дIаювш йола коартолаш, — йоах Богатырева. — Уж Брянскера нийца я. Юххьанца оаха дIайийнараш соахка совхоза ше хьалкхеьраш яр. Iай дIаоттаяь латтара хьалаш геттара во хиларах эсала яр уж. Ираза, кIезига яр моттигера коартолаш.

— Ер лаьтта соахка гурахьа аьха да, — аьлар Богатырева. — Цу хана укхаза коартолаш юврггийн ховш дацар. Арендни договор а цул тIехьагIа мара оттадаьдац. Ги дIаде деза кха бIаргадайча боккха бохам хилар тхона. Геттара во аьхадар лаьтта, нух тIа ца кхоачаш бIарчча чIегилгаш йисаяр. ВанагIа, укх балхах алапи дIаэца эхь хийттадацте укхаза баьхнача механизаторашта? — яхаш хилар со а са новкъостий а.

Совхоза тракториставша дита кхоачамбоацараш дIадоахаш къахьийгар арендатораша. Цу гIулакха ха а рузкъа а нийшар. Дале а, шоай низ кхоачар дир Фаргиев Мувсас, Гандалоев ТIахIира, Богатырев Умалата карарча шера хьувкъама махулла дикагIа лард йолла гIерташ. Царца уллув дIа а айтта хьацаре болх бир Фаргиева ПаьтIаматас, Белхароев Адама, Гандалоев Мухьмада.

— Кастта чIоагIа эшаргья тхона культиватор — йоах У. Богатырева. — Из па хуле, гIулакх лерттIа дIагIоргдац. Кхыйола техника йолаш я.

Эшаш йолча техникаца арендатораш Iалашбар совхоза кулгалхой декхар да. Теша лов, йоахко ца еш цар уж бутарг па хиларах. Цу даькъе мел эша таронаш йолаш я укхаза.

Кастта совхозе дIае йолаергья хьажкIаш, тIаккха хьатIакхоачаргья генарий аргIа. Мело ца еш кийчо е еза цу лоархIамеча гIулакхашта.

М МУРАТОВ.

Пропагандистий курсаш чакхъяьннай

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома политпросвещене цIагIа чакхъяьннай республика мехкдаьтта доаккхачеи чакхдоаккхачеи промышленноста предприятей бвахам социалистически лелабара школай пропагандистий кхаь дийнахьара республикански курсаш.

Курсий ладувгIархоша дIанкхачийтар «Грознефть» яхеи «Грознефтеоргсинтез» яхеи производственни объединенеш а республика а социально - экономически дегIаахьаях, РСФСР, НГIАССР, моттигашкарча хоржамий итогех йола шерра информаци. Белгалдаьхад хоржамашта хьалхарча а хоржамии а кампанешкара кхоачамбоацараши проблемаш. Чакхъяьлар педагогика, психологе, логика, ораторски искусства, методика дешашта хетаяь шерра дискусси. Курсий доакъошхоша ладийгIар «Идеологически балха вахарцара бувзам чIоагIбеча къахьегамхой политически экономически дешара система пропагандисташа лоацача дакъах», «Владимир Ильич Ленин ваь 120 шу дизарах», «Правови пачхаьлкхе вIашагIйоллачара Советски законодательства лоархIам», «Пропагандист занятешка кийчвара методика», «ЛадувгIархоща пропагандиста беча балха цхьаццайола аспекташ» яхача темайх йолча лекцешка. «Нохч - ГIалгIай АССР регионални боахама расчетага яккхара программах», «Къамашта юкъера гIулакхаш дегIаахар» яхача темайх чакхдаьхад «герга истолаш».

Курсашка къамаьлаш дир вузий Iилманхоша, партийни болхлоша. ТIеххьара КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретараца и. Е. В. Тумсоевца вIашагIкхетар хилар. Цо лийцар ладувгIархошта республикерча гIулакхех, жоп делар дукхача хаттарашта.

Л. КОДЗОЕВА,
КПСС обкома политпросвещене цIен заведующе заместитель.

Деша дай бац

Укх тIеххьарча шерашка тIайнйца декхараш кхоачаш ца дарал совгIа, пачхаьлкхен планах а гаьнна лоархIа ца беш, дукха декхараш тIадусаш, хьабоагIарех ба А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаш. Фуд-теш цар балха тIа шийтталагIча пятилетка тIеххьарча шера дикагIча оагIорахьа хувцаденнар? Хьалха санна ах-астагIа лелхаш болх беш хьайоагIа завода коллектив. Ше тIайнйца доккхий декхараш кхоачашдарга дог доахийта йолаш яц из карара шу доладелча деиз цо баьча балха итогашка хьежача. Дерригача технико-экономически хьокхамий даькъе пачхаьлкхен декхараш дукха тIадисад цунна. Масала, шу доладелча деиз хIанзалца хьа предприяте технологаша ара ца хедаш йисай 785 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. ХIаьта шоай потребителашта продукци лоаттаяра долча договорий декхарех а гаьнна лоархIабаьбац уж. Шоай смежникашка цар дIа ца кхоачийташ йисай пли миллиони 670 эзари сом мах бола товарни продукци.

Завода коллективо кхоачашъяц къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукцега дIабода мах лохбара, пачхаьлкхенна пайда бара заданеш. Долче, предприяте технологаш шоай деша дай бац.

Делегаташ накъабаьхар

Укх денощка хургйолча ВЛКСМ XXI съезде болхача шоай викалий группа накъаяьккхар республика къахьегамхоша. Цунна чубоагIаш ба сурта тIара (аьрдехьара аьттехьа): Н. Мержоев — НГIАССР Министрий Совета отдела начальника заместитель, Х. Бугаев — ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома хьалхара секретарь, А. Магомадов — ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома ревизионни комиссе председатель, Б. Исаева — Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай пачхаьлкхен университета студентка, А. Абубакаров — Веденски стройбанка управляющи, С. Дахцукаев — Шатойски района Кирова цIерагIча совхоза тхьамка леладерий бригадир, А. Абасов, — ВЛКСМ Гудермесски горкома хьалхара секретарь, М. Сукиев — ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома секретарь.

Н. КОБИАШВИЛИ сурт.

КПСС ЦК Платформа проект ювцаш

Хьалхадовла гӀерта

Мехка ювцаш я КПСС XXVIII съездага кийчъяь КПСС ЦК Платформа проект.

Из документ дувцаш «Красный молот» болхлочо, КПСС члена Л. Пустинникова аьлар:

— 25 шу да со Советски Союза Коммунистически парте мутӀарашка вола. Со цун мугӀарашка ваьннавац сайна болча аьттона; парте лаьца нинъ нийса хеташ ваьннав. Сона чӀоагӀа новкъа да хӀанз шоашта болча пайдана пхьан хана парте членалла баьннача наха шоай партийня билеташ парткомашка дӀачутелаш хилар. шоаш парте членалла бовлача хана «Коммунизм хьалъерий хьалхарча мутӀарашка хилар дукха парте членалла хила безам ба» а яхаш, дег чу кхыдар дола уж нах цу хана ца бовзар.

25 шера вай вахаре дукха хӀама хувцаденнад, ишта парте вахаре а хувцалуш. Цу хувцамий уйла йича, уж сихагӀа хиннад вахарен общественни, партена шийна чухь хулаш хиннарел. Парте цӀакхта а дизза бе детладац отташ хиина хьат, кхоаллигьяьац ший рещенеш, доал даьдац парна, из парна тӀехьакхе гӀерташ хиннай, хьалха а ца ювлаш.

Аз йизза могаю XXVIII-ча съездага йола КПСС ЦК Платформа проект. Цу документа тӀа нерттера хет сона шоай ха яьнха даьна политикера, экономикера, идеологера дукхадараш парте дизза а хаьдда а дӀадоахаш хилар. Масала, со геттара раьза ва Конституце 6-гӀа статья дӀаяккхара, хӀана аьлча закона е Конституце статьяра баккха а чӀоагӀбе а йиш болаш бац халкъа тешам. ХӀаьта закони Конституции шоай никъ болаш ца — демократи лораелга. Нийса болаш да «НигагӀа хье [illegible] вездолийталургвац хулаш».

Сона геттара нийса а бакъахьа а хет вай мехка дукха партеш хулча. Сона хетачох, дукха партеш йола система ца хилча, [illegible] [illegible] то дечул доккхагӀа зе дерга коммунистически болача дукха партеш йола система ца хилча, хила тарлургда эггара воагӀа дола хӀама — личноста культ. Оппозицех ца кхераш хила ха кхаьчай коммунисташка. Цох ца кхераш хиига вай уйла дӀаяьхар вай парте хьаяь вола В. И. Ленин валарца.

ча хӀаман тӀехь а. Революци котъяьннача хьалхарча денош е мехка доал де, Ӏаьдала керте эттар коммунисташ. ХӀанз, кризис эттача деношка, воаша дай гӀалаташи карагӀа ца доалаш дисари дувц вай геттара новкъа а хеташ, халкъо дукхача даьнъе нийса бехке ду вай — коммунисташ. Критика ергйола, конкуренци оттаергйола оппозици ца хилар бахьан долаш парте вахаре хьахилар коррупци, протекционизм, кхыдола нийрча гӀулакхаш. Из чӀоагӀа Ӏеткъар вай парте халкъацарча гӀулакха.

Со теш парте авторитет лакхъяра партена чистка новкъостал дергхиларах. Аз ювцар яц сталински хана хинна чистка. Аз дувцар да сага ший лоӀамагӀа партера дӀавала йиш хилийтар а ишта дӀаваларах тӀехьагӀа цунга хӀама ца алар а.

Вай парте мутӀарашка болаш ба шоашта болча пхьацца аьттонна цун мугӀарашка баьнна е цун идеех шекбаьнна нах. Уж парте членалла хиларах шоашка цхьа бала кхаьчача санна хета нах ба, хӀаьта партена эшаш а бац. Царна мукъабала беза партера дӀабовла, из бахьан долаш моральни Ӏоткъам а ца беш.

КӀоаргагӀа йовза езаш я парте кулгалдеш йола аппарат. Со дукхьала вац из хилийтара, хӀаьта общественни хьисапе беррига партийни болх булург а бац. Бакъда, езаш йий теш КПСС еррига горкомаши райкома ш я? (къаьстта городашка). Денгара денга каьхаташ кӀалтӀа деттилген даьсса хабараш дувцилген. мара деш хӀама доацаш лела цигара партийни чиновникаш ишта чӀоагӀа эшаш бий-теш?

Цу хьакъехьа парте хила еза хьаьдза политика. Платформа проекта тӀа цох нийса аьннад: Ӏаьдала кӀийле хургйолча партена кӀоаргга демократизаци е еза». Партийни наькха Ӏаьдал, сона хетачох, бокъонца материальни низ болаш хила деза, юкъьаниар-ча партийни организацешка [illegible] хила еза [illegible] ахчах дукхагӀа [illegible] ка дита. Из дош керттерчарех цаӀ да, из хаьдда къоастаде а деза.

Со тешаш ва обществе вай парте керттера моттиг лоацаргхиларах, из лаца цун низ а ба. Вай сиха додача вахара тӀехьахье а ца удаш, хьалхадовла деза.

Депутаталла кандидатех

ВАХАР КӀОАРГГА ДОВЗАШ...

ХӀанзара халкъа депуаташ харжара кампани чакхйоаккхаш харжархошта хьалхашка шоай программаш йовзийтай дукхача депутаталла кандидаташа. Нагахьа санна, моллагӀча, боараме ше хержача харжархой проблемаш оттае, уж къоастае могаш из хуле вай вахар тӀа-тӀа тоа а луш лерраргӀа дӀагӀоргда. Цудухьа бе-башха ца хеташ из гӀулакх дита йиш яц, хӀана аьлча, тахан вай мегаргва, аьнна хеташ вола кандидат хьал а лаьца дӀачахкваьккхача кхоана уж ди-бийса ца къовсаш вайна новкъостала боагӀаргба.

ХӀаьта Старопромысловски райсовета депутаталла кандидат Барахоев Ӏумарий Саварбик вахарера уж проблемаш йовзачарех, уж къоастаяра хаьдда наькъаш белгалдоахаш, цу шаьра доацача наькъашка гӀолла духьаленаш, халонаш эша а еш дӀагӀоргволчарех цаӀ ва.

Барахоев Саварбика дика дешаш чакхйоаккх Орджоникидзерча паччахьалкхен университета экономически факультет. Цул тӀехьагӀа, цо Грозненски столовей треста экономист волаш къахьет. Укхаза гучайоал цун балха говзал. Вахар а болх а кӀоаргагӀа довза, кхетадс гӀертача цо уллуврча бокхагӀболча новкъостий гӀонца шийна университете теоретически хьийхар практике карадерзаду. Шийна тӀадехкача декхарех дика лоархӀавеш вола Саварбик дукха ца говш Грозненски общественни кхачан производственни объедиснене № 44 йолча столове куста директоралла хьожаву. Цунна кхаьча участок да велартволаш яцар. ХӀана аьлча, болхлошта гӀулакх деш йола массехк столови, ишта буфеташ чӀоагӀа воча хьале яр. Масала, цига кхача во кийчбу, даарий ассортимент яц, яхаш къахьегамхой леткъар. ХӀаьта столовешка, буфеташка гӀулакх деш йола персонал чӀоагӀа нахаца охца, дорха яр. Укхаза болх овлангара хувца бийзар. Цкъа-дале болхлой чам болча, бӀайхача, бе-беча кхачанца Ӏалашбе безар. ШозлагӀ-дале, коллективера микроклимат тоае езар. Наха даар хьалхашка хьош бола столовешкара болхлой чуболхачарца безаме, Ӏимерза хургболаш. ХӀана аьлча, кӀалхара да безаме, велавенна хиларга хьежжа мара хьаьший цига шозлагӀа бахка безам хилац.

Леацдача юкъа, Саварбика коллективера хьал цу лостаматӀа хувца вӀаштӀехьдоал. ХӀанз, ишта тайп-тайпарча къамех болча ноха къахьегача коллективе «со нохчо, хьо гӀалгӀа, ер эрсе» яхаш юкъе юкъ схкараш, дӀа-хьа озабезамаш, деш моттигаш нийслац. ХӀаьта, ишта барт-цхьоагӀо йола коллектив вӀашагӀйолла атта дац.

С. Барахоевс ший хоржамашта хьалхарча программа тӀа районе бахача наьха вахар тоадеча реально шийна де могаргдар мара белгалдаьккхадац. Цу даькъе из нийсача позице тӀа латт. ХӀана аьлча, цхьаболча кандидаташа харжархошка ше хьаллацийта гӀерташ доккхий, мерза къамаьлаш дувц. Вешта аьлча, шийна де карагӀдаргдоацар дергда, яхаш, нах тешабе гӀерт уж. Бакъда цунах хӀама хилац. ХӀаьта Саварбик дукха а доккхий а къамаьлаш дувца Ӏемачарех вац.

Цо ший керттера декхар лоархӀ — кхачан программа кхоачашъяр. Из маярра кхоачашъяра цуна хетачох, «баьцдаарий кхаш — рынок» яха хадданза болх бергбола система хьае еза, вешта аьлча, баха нах юртбоахама продукташца Ӏалашбелга вӀаштӀехьдаккха деза. Цунца Старопромысловски районе из продукци йохкаргйолаш эшшача боараме тикаш хьаелла еза.

Къаьстта теркам тӀабахийта къоастае езачарех я нах чуӀе фусамашца Ӏалашбара проблем. Укхаза кандидата лерхӀачох хьалхарча аргӀагӀа квартирашта инвентаризаци е еза (къайле яц, итташ квартираш яьсса латтилга, дукхаяраш социальни нийсхо телха а еш харцахьа, ца йоагӀаш хьанийца йолга). ДӀахо индивидуальни цӀенош хьаде безам болчарна лаьттан участкаш хьакъоастайта, подрядчикаша шоай ханнахьа фусамаш хьалъергйолаш цар бехктокхам лакхбе, беза.

Шеко яц массанахьа санна Барахоев Саварбик кандидат волча хоржамий участка территоре тӀара наькъаш чӀоагӀа воча хьале хилар. Из ше депутат хуле а ца хулаш вусе а уж наькъаш тоадайтара, цигара ханнахьа нувхаш дӀакххахьийтара, гаьнаш дӀайогӀийтара тӀехьа къовсам лоаттабе лерхӀаш ва.

Тахан керттердар — из Советаш экономически шоай лоӀаме хилийтар. Нагахьа доалахьа ахчан средстваш хуле цар вайна цу боахаме къоасталургьяц, аьнна, хеташ йола проблемаш цхьанкха хало йоацаш, тайп-тайпарча организацешкара укхаза новкъостал де тхона, яхаш, сагӀа а ца дехаш къестаергъя.

Мадарра аьлча, проблемаш шортта я. Уж хеттача беса къестаяра Советашка къона, хьинар дола, дийша кагий нах хила беза. ХӀаьта С. Барахоев царех цаӀ ва.

Ӏ. МЕРЖОЕВ,

СУРТА ТӀА: С. Барахоев

Н. КОБИАШВИЛИ сурт.

Къулбаседен бассейна флота чудоагӀаш дола «Советский Союз» яха керда атомни ледокол ший эггара хьалхара ша кагбара вахта дӀа а йоляль болх бе доладеннад. Цун декхар да бӀарччача шера Мурманскера — Дудинке лхача линегӀа халкъбоахама мовхьаш тӀадола транспортни кемаш накъадоахилга.

Эггара хьалхара балха денош ша эттӀабеш долча кема экипажа хилар цун еррига системашен механизмашен деш дола тохка-

Атта бац цар болх

Нохч - ГӀалгӀай художественни промыслай объединене коллективо дӀадахача шера республика бытовой гӀулакхаш деча министерствана чуйоагӀача предприятешта юкъе яьржача яхье шоллагӀа моттиг яьккхар. Кхы а дикагӀа къахьег цо шийтталагӀча пятилетка тӀеххьарча шера. Хьалхарча квартала план кхоачашъярах ханал хьалхе рапорт деннад.

Объединене болх товбеча шоашкара доаггӀа дакъа юкъекххухь центральни лабораторе болхлоша, инженераша - технологаша, конструктораша, ишта, экономисташа - инженераша, кхычар.

Тахан дувцаргда вай Кирюхина Татьяна Николаевнас кулгалдеча центральни лабораторе коллективо лоацача даькъах. Покхха яц лабораторе коллектив, веррига а цига болх беш пхийтта саг мара вац. Цхьабакъда, царна карагӀдувлача гӀулакхашка хьежача боарам боацаш лоархӀаме я из. Укхаза болх беш ва кхо конструктор, хьаеш йола продукци ГОСТ-а дӀа мадеххара хилийтара, технологически режим даим нийса лелаяйтара вола инъ инженер-технолог, физико - химически анализашта вола инженер-технолог, хӀамаш тегара, хьийзача тхах, боамбех барзкъаш дара, ишта кхыйолча изделешта бола инженераш - технологаш. Цар массане а болх боагӀача боарамагӀа лелийтара дукха къахьег лабораторе заведующе Татьяна Николаевнас. Из цу гӀулакхе йола ворхӀ шу мара дизадац. Цу юкъа ше башха-дика кулгалхой специалисти хилар хьахьекхад цо. Из йоккха говзанч а тешаме новкъост а я. — аьлар генеральни директора Гуцариев Микаьила. Из Ӏалаьмате доккха тешал да.

Нохч - ГӀалгӀай паччахьалкхен университет чакхъяьккхар цо 1977 шера. Университетерча химико - биологически факультете лаборанткалла болх бе юхейтаяр из. Ше каралаьцача балхах Ӏалаьмате дика кхеташ, тӀадехка декхараш цӀена кхоачашдеш хиларах факультета йоккхагӀйола лаборантка ю Татьяна Николаевнах.

Дукха гаьлар из ше чакхъяьккхача факультете. ГДР химикаш [illegible] хиларах Нохч - ГӀалгӀайчене хоам кхаьчача, эггара хьалхарча ца цига яхийта оттайир Т. Кирюхина. Къахьегама дисциплинка боарам боацаш чӀоагӀа йолча немцаша а доккха тешал деш, чакхъяла низ кхаьчар цун ше цига даьккхача дийъ шера.

Цул тӀехьагӀа республика

кӀал гӀолла чакхъяьнна мара дӀаяха йиш йолаш яц уж. ЗӀамига хинна а сакхат дола продукци чакхъялийтац цар. Духхьал цу тӀехьа чакхдоалаш дац лабораторе болхлой декхараш. Цар хаддаза кийчъю керда изделеш.

Шоаш кийчъяьча кердача моделех тийга хӀамаш мишта дӀайолх хьожаш базашка, торгови организацешка гӀолла чакхбоал - лабораторе болхлой. Нагахьа санна, керда кийчъяьча изделех во дӀайодаш моллагӀъяр нийсъелча, дӀахо ара ца хецаш сопаейт цар. ХӀара шера 75—90 керда изделеш арахена йолаю объединене цехашка. Из лабораторе инженерий - технологий, конструкторий, кхыча специалистий творчески къахьегамах доалаш дола беркат да. Объединене хӀара шера еррига арахецача продукцех кхоалагӀа дакъа совгӀа яр цар низаца кердаьккха хул укхаза.

Керда изделеш, нормативно - технически документаци, кийчъеча башха-дика гӀулакхаш карагӀа а дувлаш, хьинаре къахьегаш ба объединене центральни лабораторе опытни инженераш. Царех я стандартизатор Варгасина Галина Степановна, тегача барзкъашта, галантерейни изделешта бола инженераш - технологаш Османова Лиля, Ерохина Татьяна Сергеевна, физико - механически химически анализашта йола инженер-технолог Никитенко Нина Николаевна, тегача барзкъашта бола конструктораш Николаева Галина Александровна, Волкова Лариса Васильевна, кхыбараш. Художественни даькъе хӀамах дика сакхеташ, йоккха опыт йола специалисташ ба уж. Цхьа дезал санна барт-цхьоагӀо йолаш, шоайла тӀера болаш; ше-ший опыт намаьрша дӀа-хьа луш къахьегаш ба уж. Ишта йола коллектив вӀашагӀйоллаш а, уж шоайла гаргаозаш а дукха къахьийгад Кирюхина Татьяна Николаевнас. Сона деррига а ховш да, яхаш кура ли сонтали еш а йоацаш, каст-каста ший карарча специалисташца дагаювлаш хул из. Цу гӀулакхо лакхдаьд коллективера цун сий.

Хьинаре къа а хьегаш, ше керте лаьтача центральни лабораторе коллектива къахьегам кхетамца кӀаштӀехьбаккхарал, хӀаранегара доагӀар хьадехарал совгӀа доккха дакъа лоац Татьяна Николаевнас юкъарча балхатӀа а. Объединене къахьегама коллектива совета члена, профкома сектора заведующе, халкъа тӀахьожама керттерча группа члена, пропагандиста декхараш дизза

йиш болаш бац халкъа тешам. ХӀьта закони Конституции шоай никъ болаш да — демократи лораелга. Нийсса бала «НизагӀа хье дукха везаволийталургвац хьога».

Сона геттара нийса а бакъахьа а хет вай мехка дукха партеш хулга. Сона хетачох, дукха партеш йола система па хиларо экономически е идеологически гӀала- [illegible] дукха партеш йола система на хилча, хила тар урга эггара вогӀа дола хӀама — личноста культ. Оппозицех па кхераш хила ха кхачай коммунисташка. Цох ца кхераш хинна вай уйла дӀаяьлар вай парте хьаль вола В. И. Ленин валарца.

Оппозици па хиларо доккха зе дир вай партена кхы- гӀа эшаш бий-теш?

Цу хьакъехьа парте хила еза хьалда политика. Платформа проекта тӀа пох нийса аьннад: Ӏаьдала кӀийле хургйолча партена кӀоаргта демократизаци е еза». Партийни наьха Ӏаьдал, сона хетачох, бокъонца материальни низ болаш хила деза, юххьанцарча партийни организацешка бокъо хила еза шоай ахчах дукхагӀа дола дакъа шоаш- [illegible] деза.

Со тешаш ва обществе вай парте керттера моттиг лоацаргхиларах, из лаца цун низ а ба. Вай сиха додача вахара тӀехьакхе а ца удаш, хьалхадовла деза.

Къамаьл дӀаяздаьд
А. САДУЛАЕВА.

Къулбаседен бассейна флота чудоагӀаш дола «Советский Союз» яха керда атомни ледокол шийа эггара хьалхара ша кагбара вахта дӀа а йоляаь болх бе доладеннад. Цун декхар да бӀарчча шера Мурманскера — Дудинке яхача [illegible] моцхьаш тӀа дола транспортни кемаш накъадоахилга.

Эггара хьалхара балха денош ша эттӀабеш долча кема экипажа хилар цун еррига системашен механизмашен деш дола тохкамаш. Цар хьахьекхар чӀоагӀа тешаме хилари цу тайпарча кемашта форда инспекце дӀадехарашка хьежжа хилари.

Ша эттӀабеш боаккха оптимальни никъ белгалбу спутникови система. Цу гӀулакхе лелаеш я ледокола дӀатӀачӀоагӀъяь йола КА-32 яха вертолет а.

Экипажа дика бытовой хьалаш хьадаьд. Морякаш ба цхьацца моттиг йолча каюташка, борта тӀа болх беш я набельни телевидени, болх беш я спортивни зал, сауна, нек ду бассейн, библиотека, музыкальни салон.

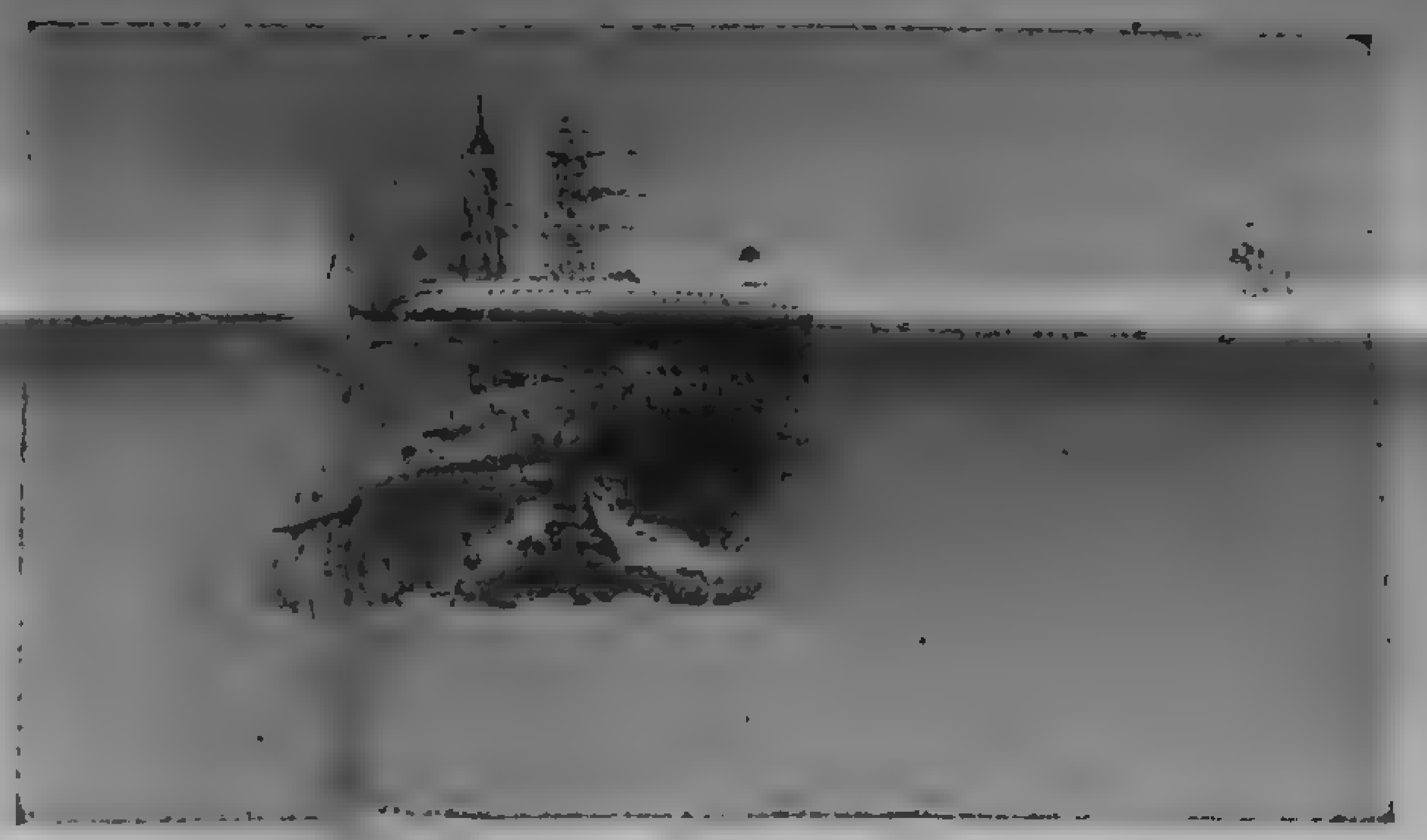

СУРТА ТӀА: «Советский Союз» яха атомоход.
С. МАЙСТЕРМАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ьаьккхар цо 1977 шера. Университетерча химико - биологически факультете лаборанткалла болх бе юхейтаар из. Ше наралаьцача балхах Ӏалаьмате дика кхеташ, тӀадехка декхараш цӀена кхоачашдеш хиларах факультета йоккхагӀйола лаборантка ю Татьяна Николаевнах.

Дукха ганзар из ше чакхъяьккхача факультете. ГДР химикаш вашаш хиларах Нохч - ГӀалгӀайчене хоам кхаьчача, [illegible] оттайир Т. Кирюхина. Къахьегама дисциплина боарам боаццаш чӀоагӀа йолча немцаша а доккха тешал деш, чакхъяла низ кхаьчар цун ше цига даьккхача дикъ шера.

Цул тӀехьагӀа республика моттигерча промышленноста министерстве стандартизаце инженералла дӀанйцар. ТӀаккха объединене центральни лаборатора заведующелла хьожайир из.

Художественни промыслай объединене цехашкара арайоал халкъа ашача товарий бӀаьш изделеш. Уж вай республике меттел мехкарча дукхача регионашка дӀакхоачаш я. Лабораторе болхлой кулгашкен бӀаргаштен ба уж. Ишта йола коллектива вӀашагӀйоллаш а, уж шоайла гаргаоаш а дукха къахьийгад Кирюхина Татьяна Николаевнас. Сона дерригаа хоуш да, яхаш куралш сонталш ец а йоацаш, наст наста пий карарча специалисташна дагаювзеп хул из. Цу гӀулакхо лакхдаьд коллективера цун сий.

Хьинаре къа а хьегаш, ше керте латтача центральни лабораторе коллектива къахьегам кхетамца вӀашгӀехьбаккхарал, хӀарацегара довгӀар [illegible] дукха доли Татьяна Николаевнас юкъарча балха тӀа а. Объединене къахьегама коллектива совета члена, профкома сектора заведующе, халкъа тӀахьожача керттерча группа члена, пропаганда декхараш дизза кхоачашдеш хьайоагӀа из цига балха-еча дена. Керамически, швейни, вязальни изделеех йола семинараш чакхйоах цо объединене болхлошца; Т. Кирюхинас кийчбаь башха-дика говзанчаш а лоархӀаш къахьегаш бола нах дукха ба укхаза. Парех доккхал ду объединене эггара дикагӀа лоархӀаш йолча нагирхой хьехамча Татьяна Николаевнас.

Б. КОСТОЕВ.

АКТИВ ГОВЗАЛ ЛАКХЪЕШ Я

КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома марксизма - ленинизма университета бе-беча отделенешка дешаш ва республика юрташкарча районашкара пхи бӀаь гаргга коммунисти парте боаца активисташи. Царна юкъе ба — предприятей кулгалхой, халкъа боахама специалисташ, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски болхлой.

Укх шера феврале-марте партийни строительства, Ӏилманя атеизма, пропагандистски говзал лакхъяра, экономически отделенешкарча слушателашца - заочникашца пхи сесси чакхъяьккхай. Шин шера цар Ӏомаяьй: «Марксистско - ленински философе актуальни проблемаш», «Мехка экономика лелаяра керда система», «Советски обществана массе оагӀорахьа йоаржаяь демократизаци яр», «Агитационно - пропагандистски балха психологически а педагогически а кӀийленаш», «Политически дешара теори а методаш а» яха дешара курсаш, хӀаьта иштта «Къамашта юкъера гӀулакхаш дегӀахувлара йола актуальни проблемаш», «Наха хьалхашка къамаьл дара говзал» яха лаьрххӀа курсаш. Цул совгӀа, занятешка йийцар мехка а республике а политически, экономически, правови реформаш чакхъяхарца, экономика дегӀахувлара, халкъа хьал-таро тоаяра, законности порядоки лорара декхараш кхоачашдарца ювзаенна актуальни темаш.

ТӀеххьарча дешара сессе йийцар партехи мехкарча политически хьалахи, КПСС исторически опытах критически уйла ярах йола темаш.

Слушателаша чӀоагӀа теркам тӀабахийта ладийгӀар КПСС къаман политика теоретически кӀийленех, перестройкан эргалонийи хьалашка къаман отношеней конпепцех йолча лекцешка. Иштта герга истол чакхдаьккхар, из хетадаьдар укх темана: «Къамашта юкъе довнаш дувлара бахьанаш гучадахари уж къоастадари». Цул совгӀа, занятеш чакхъяьхар «МалагӀа да книжкашта юкъера дикагӀдола книжка? (библи)», «КъорӀа — ислама керттера книжка» яхача темаех. Слушателаша хьинаре дакъа лаьцар «Политически система перестройка яр — вай общества перестройка еча керттера оагӀув» яхача гергача истоле.

Боккха теркам тӀабахийта ладийгӀар слушателаша «НГӀАССР агропромышленни комплекс дегӀакхувлара перестройка яр, ахчанем кредитен лоархӀам лакхбар», «Нохч - ГӀалгӀайчене ресурсех лайда ийбечара демографически ситуаци», «Радикальни правови реформа: из кхоачашъяра кӀийле, керттера лостамаши наькъаши», «Советски правови паччахьалкхе истореи кардинальни политически реформаи контексте», «Бокъон политически кулгалдареи» яхача темашта хетаяь хина республика кулгалдеча партийни а боахамий а болхлой выступленешка.

Слушателашта хьалхашка къамаьлаш а дир, шоашта даьча хаттарашта жоп а делар КПСС обкома отделий заведующеша: аграрни — В. П. Борискина, паччахьалкхен - правови — В. Н. Яковлева, къахьегамахи социальни дешаехи йолча НГӀАССР Госкомитета председатела А. Н. Инуркаева, СССР Госбанка республиканский управлене начальника А. А. Вартанова, хӀаьта иштта, республика вузий Ӏилманхоша, хьехархоша.

Слушателаша толаме экзаменаши зачеташи дӀа а сина, КПСС обкома марксизма - ленинизма университет чакхъяккхарах дола дипломаш хьайийцар.

В. АХМАТУКАЕВ,
КПСС обкома марксизма - ленинизма университета проректор.

Дега чукъувлалац

Дукха яздаьд сталински режимо вайнаха тӀалоаттадаьча Ӏазапах, цун къизалах. Цхьаь цхьап мехка, цхьанна а паччахьо шийа мехка дахача цхьанна а къаманна цӀаккха а тӀаоттадаьдац цу дожало — Сталина-Джугашвиле шоай мехкех даьхача, къамашта тӀаоттадаь тайпа Ӏазап.

Цунах мел дукха дийца дале а, мехках даьха хиначa къамий цхьоккха дезал хургбац цу хана адамий моастагӀаша качбена бала ца кхоачаш, цунах дувца доацаш. Цудухьа дувца хӀамаш да хӀаране, ши-шийа тайпара. Иштта са а безам ба сайна бӀаргадайна, айса лайна цу ханара цхьадола хӀамаш дувца.

ШОЛЖА-ГӀАЛИИТӀАРА йигача эшелонаца г. Джамбуле кхаьчар тхо шоллагӀча марта. Дезалца воацаш 36 саг вар тхо цу хана вӀашагӀкхийттараш. ГӀалгӀай къам мича дигад хьаала ховш саг коравагӀацар кхыметтел комендатурера а. Цхьабараша йоахар, уж вӀалла а мехках а баьхабац. Юххера а хезар тхона Киргизе къулбехьарча областашка — Ошски Джалалабадски битаб, аьнна. ТӀаккха спецкомендатуре дийца а дийца, цига дӀагӀолга вӀаштӀехьдаьккхар оаха ТӀавилла комендант а волаш, Джалалабаде дахар тхо. Цига а боацаш бар гӀалгӀай. Цул тӀехьагӀа кхы цига цар дӀатӀаэца ца а тига, соцара новикъостий комендатта Джамбуле юхадӀабигар. ХӀаьта со комендантагара сайна мукъа а баьккха г. Ош дӀавахар. Цига, спецпереселенций отделе а ваха, аз сай бала дӀабийцача (кхоачаденна ахча, бӀехбенна я тишбенна а тӀабувха гӀирс), цар со Ошски районе хьожавир. Цига райфинотделе налогови инспекторалла балха вахар со. Иштта сай болх беш со воаллаш спецпереселенций областной отдела начальник кхайка дӀавийхар со. Сога цо аьлар: «Хьона нохчий мотт ма хой, Ӏа де дезаш цхьа хӀама да: цар вахар миштад, шоаш мехках бахарах цар фу йоах ха деза. ХӀаьта из долла хӀама тӀа а дилла, сога докладной лургда Ӏа».

Сайга аьннар ца дича мича варгвар со. ТӀалаьтта низ чӀоагӀа ма барий. Цкъа цхьан дийнахьа колхоза кхашка гӀолла со дӀаводаш, клевера кхай юкъе боахкаш кхалнах бӀарга а байна, со царна дӀатӀавахача, уж хиннабар клевер йоаккхаш боахка нохчий кхалнах. Мича яхьа доахк шо ер, сенна еза шоана? — аьнна аз хьаттача, цар аьлар: «Яа йоаккх, ниттий чам ба укхан хьонхайича, хӀаьта укханца цхьа бахьан кер Ӏеха а беш, тхоашкара ялатилг кхо ца дой укх сахьате кӀалдусаргдолаш да тхо». Цул тӀехьагӀа цӀаькха цхьан фусаме нийсвелар со. Фусам аьлча а, хьайбанна а мегаргдоацаш, кхий санна цхьа горниг яр-кх, зӀаммигача кизга бӀаллгах йоагӀар мара кхы чуя сердал а йоацаш. Меттан гӀайбанен меттел кӀалъядаш йоархӀаш яр, ювргӀана меттел тӀаехкаш — тиша кетараш. Цига, Ошски районе, баьхараш Ножай-Юрта районера боалабаь лоаман нах бар. ТӀакӀал йилла а, тӀаювха а, яа а кхы хӀама хьа ца эцийташ арабаьха бар уж. Кхыча колхозе со вахача а сона нийслуш хинна дезал кхы царчул дикагӀа таро йолаш бацар.

ТӀаккха хӀанз, сайна мел дайнар а мел хезар а ше мадарра дӀадувца, докладной запискаца хоам бе безаш ма вий со начальникага. Цудухьа, кхы тӀатехаи тӀерадаьккхаи хӀама доацаш, долчча бесса сайна бӀарга мел дайнар ӀотӀа а яздаь, докладной дӀаделар аз. Ӏодийша ваьнначул тӀехьагӀа, цунна ӀотӀавийрзача вагӀаш тоъал ха а яьккха, тӀаккха цӀаьхха цӀимхара сона хьабӀара а хьежа, начальника аьлар: «Ер тайпа хӀамаш дар аз хьога язде аьннараш? Еррамо къамаьлаш дераштa итт шера чувалла е топаш тоха суд ю укх хана! Цхьабакъда, аз хьайга аьннар Ӏа харцахьа кхетадарах чувалла пхи дии пхи бийсен ха а теха, вутаргва хьо хӀанзарчоа. ХӀаьта вайна юкъе хина къамаьл Ӏа кхыча сага хойте, таӀазар лирагӀа хургда хьона».

ЦӀАЬКХА сайна малагӀча бахьанегӀа техар КПЗ чу даккха пхи дии пхи бийсен дувцаргда аз. Се балха волча Ошски райцентре делкъийга хӀама дуаш вагӀар со столове. Цу ханна хьачуваьлар НКГБ районтдела начальник (Сакович яхаш вар из). Даа хӀама эца, аьнна, из дӀаэттача, дӀатӀа а ваха аз аьлар: «Хьо Ӏоха, аз хьаэцаргда даа хӀама». «А» — тиганзар цо. Шийа хӀама а диаь из дӀавахар. Цу дийнахьа сарахьо комендант вера со волча. НКГБ начальникага бӀаь грамм мала аьннад Ӏа. Яз а дийя объяснительни хьада». Объяснительне тӀа аз яздир: «Аз цунга бӀаь грамм мала аьннадац, цхьабакъда, вовзаш а вокхагӀчун сий деш а кавказций Ӏаьдал доландаь». Аз яьхар кхы бакъ ца деш пхи дии пхи бийсен даьккхар аз КПЗ чу воаллаш.

Иштта дора-кх цу мехкашка спецпереселенций сий, дог хӀана эккхац, аьнна, селла йоккха гӀелал яр кӀезигали доастамали фуд ца ховш болча Кавказа халкъашка цу. Бере йовсараша енар.

Аз лакхе дийцар кӀорига долаш дар дӀахо йодача хана цига духьалъийтта сурташ; коара хьаара а ваьнна, улица тӀа Ӏохайннача вала а веле вагӀаш хулар спецпереселенец. Мехкал хинна, моцало кӀалбита нах, цу бӀайхача мехка атта лазараш хулаш, денна бовра. Цхьан дезалах саг цӀагӀара ара ца воален ниӀ ца еллен дийи бийсен даьннад, аьнна, цхьан колхозера комендатуре хабар а дена, со а волаш, комендантаца даха тхо дӀаэттача, ниӀ хьаеллалуш яцар, е чура хьайист хулаш саг а вацар. ТӀаккха цхьаннахьара юкъаргӀа а ена, из гӀорттаяь оаха ниӀ хьайийллача, цхьатарра хьалдика пхи дакъа уллар цу цӀагӀа: кхо бери цар дан-нанен.

Уж унзара сурташ дагадехача, хӀанз а дог чӀехк. Аз дувцараш-м цхьан-шин колхозе сайна бӀаргадайна хӀамаш мара мичад. Царел унзарагӀа дола эзараш-эзараш сурташ бӀаргадайна мел дукха нах хургба, нагахьа санна вай къамаш дӀадоаржадаь хинна бӀарчча Киргизии Казахстани хьанйцача?!

Иззал Ӏазап тӀаоттадаь, эрий аренашка Ӏохкайса, вӀаши гаргагӀоргбоацаш дезалаш къоастабаь хинна вайнаьха къамаш дахалда, аьнна, дигадацар СибарегӀа — хӀалак хилда, дунен чура хир хадалда, аьнна, дигадар. Бакъда, цу хьалашка тӀалаьттача низа на ца луш, ца дохаш чакхдаргдацар денал дола, шоайла вӀашагӀхьерчаш, харцо эшаяь, бокъо тӀаяргхиларах тийша хинна халкъаш мара.

Итташ эзараш нах байра Ӏодигача хьалхарча шин-кхаь шера моцалла а лазарех а. Веннача сага кхоачамбе, цунна лертӀа мерчий долла, сагӀа дала тароаш яцар наьха. Цига венна саг гӀоазота ва яхаш шоай сатедора наха. Цхьабакъда, лергвар веннаучл, варгвар ваьнначул тӀехьагӀа могаш-маьрша бисараша, ца бохаш, шоай денал ураоттадаь, вахарах дог ца доалаш шоай моттигаш хьалийцар колхозашка, совхозашка, предприятешка, хьаьнала къахьега, кӀал даьхача къамашта нийсса къахьегама толамаш даха болабелар вайнах. ТӀаккха хайра цигарча наха вай Ӏонхачалехьа шоашка «нах буа нах боагӀа шовна, царца оагӀув ма бехкалаш, царех лоралелаш» яхаш сталински агитатораша дийца хабараш харц долга. Вежарий санна вайнахаца вӀаши гӀулакхаш, доттагӀал леладе баьлар киргизаш, узбекаш, казахаш, эрсий, украинцаш, дукхача кхыча къамех бола никалаш.

Цига баьхача наьхачул эсалагӀа доацаш боахамаш Ӏодехкар, тоаделар вахара хьал. ХӀаьта а дега салоӀам беш дацар из, цӀаккха а йиц ца луш са латтар Нана-ДаьгӀастенгахьа.

Парте XX съезде ше доклад еш, парте Центральни Комитета Хьалхарча секретара Никита Сергеевич Хрущева хьаккхашта, майрра дерригача дуненна хозаш бехке йир Сталина культ личность. Цу хана хайра советски халкъашта даь гунахьа а доацаш, миллионаш нах боабайтар а хӀалакбайтар а Сталини цун иккий кӀоажоех мотт хьекхаш баьгӀа цунна гонахьара гӀози хинилга. Исторе чукъ эггара лирагӀа хьинача дунен шоллагӀча тӀем тӀа боабаьбац Сталина пурамийца палачаша Ежова, Бере, кхычар боабайтараш миссел советски нах.

ТАХАН цӀенача дег тӀара баркал оалаш дагаух кортамукъадаьннача халкъашта Н. С. Хрущева цӀи, цун декало, къонахчало сталинско-берневски гӀабаех шоаш мукъадаьхалга кхета а деш.

Иштта мукъадаьнна нохчийи гӀалгӀайи халкъаш а цӀадоладелар шоай дай баьхача лаьтташка, шоай хинначa цӀеношка. Цу хана хеталора, сел боккха бала а Ӏазап а лайна цӀабийрзача шоай лоалахошта, гӀалгӀашта, хӀирий белабенна духьалбоагӀаргба, аьнна. Хийттар хиланзар. БӀаьш шерашка вӀашагӀдийттача шоаш дай болаш мел хиннача хӀамаех а баьха, бохабаь СибарегӀа бига хинна гӀалгӀай цӀаболабеннаб, цу кхойтта шера цига вӀашагӀа мел дийттар дохкар боацача маьхах дехка а на дохкар — мах боацаш дита а. Баьхкка цӀаэйттача, шоай боахамашта кхыметтел аьттехьа а битанзар Пригородни районера гӀалгӀай. Шоаш баьх-баьхача юрташта йисте чаьтараш теха багӀаш кӀираш а даьха, кхы шоай бала дӀахаза саг а ца хинна, Средни Азеи Казахстанеи юхабахаза па боалача кхоачабир гӀалгӀай къамах нийсса ахаш хӀана бац, аьнна, бола нах. Иштта массехазза вахарах бехаб дукха эзараш гӀалгӀай.

Харцо дика яц хьаннагӀчо ювце а. Харцо цӀаккха а котъяьпнаяц е ярг а яц. ТӀаккха малав тахан ворххӀе даь хана денз са хина цӀа, лаьтта хьада, яхаш вола саг харцве йиш яр?

ХӀанз юххера а гӀалгӀай къаман дош нийсхонца къоастадергдола ха хьатӀаэттай, аьнна, хет сона. «ХӀана аьлча, шин къаманна — гӀалгӀаштен хӀираштен — юкъера къовсам мел кхохкабенна латт халкъа депутатий Лакхехьарча Совета сессе вай депутата С. Н. Хаджиева (сий ма довлла цун) дӀакхайкадаьчул тӀехьагӀа, из дош кхета а даь, тахан вай мехко а дунено а эггара чӀоагӀагӀа лоархӀаши сий деши волча советски замалахьа духхьашхарча вай Президента — Михаил Сергеевич Горбачева пурамийца вӀашагӀъеллача цу сийлахьча комиссе гӀалгӀай халкъа дош нийсхонца къоастадергхиларах дог тайша ва со.

А. ПЛИЕВ.
РСФСР культура заслуженни болхло, къахьегама ветеран.

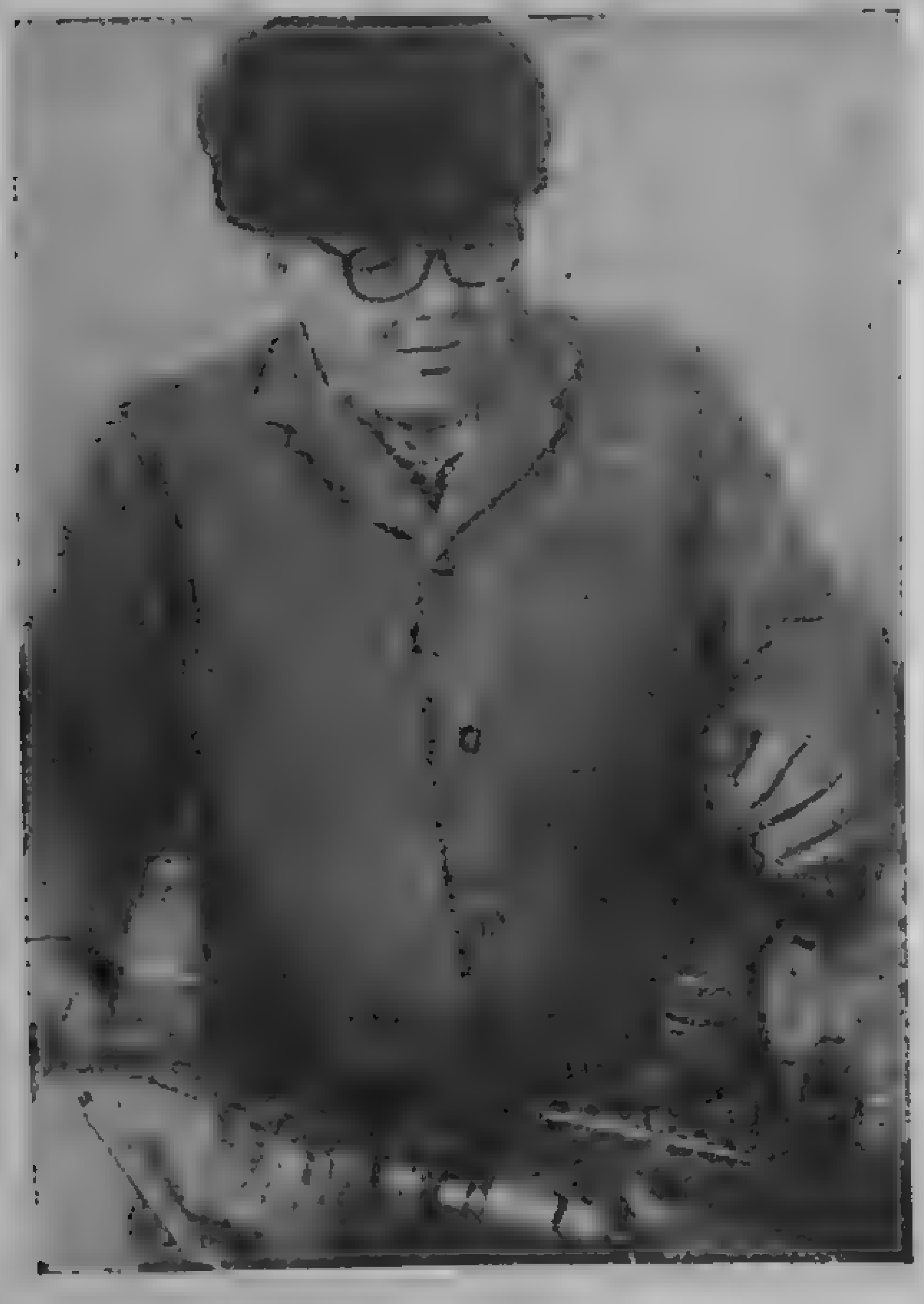

Дикача нахах

Къахьега Іема кулгаш

Сурта тӀа шоана гуш вола Сагов Бексолта дукхача наха вовзаш ва Наьсаре. Цуи сий даьккхараш — эггара хьалха цуи къахьегама кулгаш да. 1957 шера волавелар из токарни станока тӀа болх бе. Юккьанца дӀаволалуча хана «Назрановский» совхоза мехмастерской ах-баьдеча кхийнашкара дӀаволавелар из. Цу хана цу совхозе Бексолта кулг-говзалца хьаьнь запчасть дукхагӀа эшар цигарча массехк трактора а царна, тӀехьаюзвзача техникана а. Кхашкара боагӀа механизатораш эггара хьалха Бексолта волча цехе чуоттар:

— Трактор сецай са иха юкъте...

— Фуй эхар? — [illegible] токарас.

Цум эзар фуй хьайча, шорттига ваха а ваха, шиш запасера хӀима лора цо ганотдениш веnача механизатора.

— Лораеш лелавелахь, кхы яц хьона укхаза, — оалар тӀехьара тӀа.

Цу гӀулакхо запчастех кхомбе [illegible] механизато-[illegible]

циалисташ - говзанчаш дӀахьа «увзабе» оарцагӀъьлар организацеш, предприятеш, АТП котъьлар «Электроинструмент» заводал. Алапеи а, хӀаьта балха хьашташта а цига аттагӀа хийтар 6-гӀа разряд йолча токара.

ХӀанз цига ва из къахьегаш. Шаьра, тайжа лел цун кулгаш шиш токарни станока тӀа. Ше ва Бексолта из къаьна станок «дийнъьр» а цуи наладчик а. БӀарча аьшка яьшкаш хьал а йиза, седкъий мо къегаш яда цо хьаяь дукха оатхалаш: втулкаш, фенташ, болташ...

Со из волча хинача дийнахьа вӀалла сона бӀарга на [illegible] а [illegible] на хеза а [illegible] эш воалар Бексолта шиш станока тӀа.

— Фуй Іа ер? — хетт аз цунга иеч а ваьина.

— Фуй-м ховра сона ер,— аьлар цо, вела а къежа, бакъда, шІи тиллаиц укхан хІанзарчоа. — Тха боахама коа хьалъеш латта лакха каркасин кхоаленаш яйнайий хьона?

30—40-ча шерашка а 50-гІа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДІахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартеи, 3, 5 апрелеи арадаьнначча газеташ тІа).

Раджаб Али Риза воІ, 1885 шера (Иран) г. Урмия ваьв, иранец, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, СССР-ера дІавахийтав.

Джиакомелли Александр Кирьякович, 1878 шера г. Одессе ваьв, итальянец, парте хиннавац, артеле болх баьб, г. Грозне ваьхав, СССР-ера дІавахийтав.

Айрапетянц Мкртыч, 1901 шера (Иран) г. Салмасе ваьв, эрмало, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гусейн Кули Али Алескер оглы, 1888 шера (Иран) г. Нагамане ваьв, иранец, парте хиннавац, хаьхо, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ганиф Али Заде, 1896 шера (Иран) г. Тавризе ваьв, иранец, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Исмаил Ибрагим Заде, 1894 шера (Иран) г. Кехна Шахаре ваьв, иранец, парте хиннавац, завода кочегар, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шван Петр Осипович, 1900 шера УССР г. Одессе ваьв, немец, парте хиннавац, винодел, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ибрагим Шир Али оглы, 1909 шера (Иран) г. Зандане ваьв, иранец, парте хиннавац, повар, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Саркисянц Сергей Аракелович, 1893 шера АзССР Юлалас яхача юрта ваьв, эрмало, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Халил Али Заде, 1890 шера (Иран) г. Ардебиль ваьв, иранец, парте хиннавац, грузчик, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гусейн Курбана воІ, 1897 шера (Иран) г. Арванаде ваьв, иранец, парте хиннавац, № 15 йолча совхозе ларека заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Халилбеков Халил Аджи Рустама воІ, 1808 шера г. Грозне ваьв, иранец, парте хиннавац, № 73 йолча тика заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Али Юсуфа воІ, 1903 шера (Иран) г. Мамагане ваьв, иранец, парте хиннавац, столове болхло, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Котиев Къоасама Іабдурахьман, 1908 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, колхозахо, Базоркино яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хадисов Саид-Али, 1907 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сунженски района Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хадисов Теки, 1878 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хадисов Кожа, 1867 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гериев Темир - Султан, 1865 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кагиров Ясол, 1880 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хасиев Россе, 1906 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, потребительски общества хаьхо, Слепцовски станице ваьхав, 1 шу суд яьй.

Хасиев Якуб, 1885 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Слепцовски станице ваьхав, 1 шу суд яьй.

Табулуев Лечи, 1988 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, кабардинец, ВКП(б) кандидата член, юртсовета председатель, Бено-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хадисов Муцульхан, 1858 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ясолов Рамазан, 1902 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Тенкиев Рамазан, 1912 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Багаев Яса, 1880 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алимханов, из **Исраилов** Магомед, 1905 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Слепцовски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Садыков Саид-Али, 1913 [illegible]

Возерханов Межид, 1875 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тасуев Кара, 1875 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Абазаев Джалал, 1877 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Эльджуркаев Межид, 1869 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бухаханджиев Салтыхан, 1863 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хожханов Ноха, 1866 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Сулейманов Умар, 1904 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Цисляк Георгий Николаевич, 1893 шера СКК, Кабардински областа Муртазово станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, товарни контора служащи, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Чапанов Сосламбик, из Элберда Солса, 1905 шера Лакхерча Ачалкхе ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лакхерча Ачалкхе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хугаев Сааду, 1864 шера Ножай - Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Назиров Баган, 1880 шера Ножай - Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, [illegible] Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Назиров Баган, 1880 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гайтурзаков Гайта, 1887 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд [illegible]

Доьзол дехьара

ФРГ. Беркате дегІадоагІа малхбузенгермански Бавари Лаьттанен Украински ССР-ан юкъе вІашин аьттув болаш лоаттаду бувзамаш. Уж дІахо шердара баьккха лоархІаме гІа хилар УССР Министрий Совета председатель В. А. Масол керте волча республика делегаце Мюнхене яьча визитах. Лаьтан правительства кулгалхоица цхьана укхаза кулгаш яздир вІашин юкъе леладу гІулакхаш тоадара тІадерзадаьча керттерча лостамех цхьана яьча заявленена кІал.

Советски хьаьший хилар «Сименс» яхача концерна тохкамий центре, кхо шу гаргга ха я релеи автоматикаш Киевски производственни объединенеца толаме дІаюха гІулакхаш цо леладу. Делегаце членашта йилар телекоммуникационни техника керда тайпаш производствана юкъедоаладарен кийчдарен процесс.

СУРТА ТІА: В. А. Масол (хьалхарча плане латтар) текст меттел графически курташ - схемаш, таблицаш (къамаьл дечун портрет а) монитора экрана тІа хьахьонха а могаш йола факсимально бувзама аппарат дІахьонхаш ва концерна викал. Экрана тІара сурташ каьхата тІа даха йиш я непатохача устройства новкъостала. Аппарата керттера совле: бувзама керда линеш эшац, моллагІча телефонах дІахотта йиш йолаш я из.

Е. СТЕПАВИКА сурт.
(ТАСС фотохроника).

ЭМИГРАЦИ: ДІАУХАРАШ МАЛАШ БА, ХІАНА УХ

Деррига наькъаш Рима тІадолхаш дац. Къаьстта, хІанз США-е СССР-ра эмигранташта визашта оформлени «массазара городе» ца еш, хьалха израильски виза а йолаш мехкара дІаухача наха еш хиннача таипара. хІанз из Москве еча хана.

Чайковске улицагІа США посольства [illegible] хьалхашкара [illegible] арІа [illegible] хулуш латт. Америк дукхагІа эмигранташ дІаухча бизь мехках мара йоциане (США, Израиль, ФРГ, Греци.) Цхьабакъда, цу арІа хьахьокх таханарча ситуаце белгалонаш.

Керттерча дакъе, дувцар да СССР-ра кхыча мехка массаза бахара дІабаха бовзам бараш тІа-тІа дукхагІа хулаш латтилгах. СССР [illegible] регистрацей

деш СССР-е хьачуваран дІавахаран йолча Положенена дикка хувцамаш даьд. ХІанз духхьал «цу оагІорахьара» гарант (хьо цига дІавехаш в материальни даькъе Іалашвеш а вола саг) е хьо цига вахийта кхыйоза пачхьалкхе раьза хилар мара эшац. Хетаргахьа, кхычахьа гаха дІавахара процедура [illegible]

Цитта социально-экономически бахьанаш хьалха тетт. Мехко лоши йоза хала ха. Тохкамий ха, правош пачхьалкхен а дика экономи-[illegible] а кІиллешаш хьаьр тахьа а кІиллешаш хьаьр [illegible] кара [illegible] йола ха а хиша дІаьттай. Цо дукхачар кхоанеиах бола тешам бобб. Наь вуж нах бекке бе бокъо йолі. Е эмиграци дуней тІарча дуьнхача дегІадаьккхача мехкашка йолаш йолча мугІарера [illegible] демократи-[illegible]

цалу — мотт ца хар, балха оттара, чуІеча фусама, ахчан проблема (мехкара дІаводаш валютаца 90 сом мара хувцац). Цул совгІа из деррига а конкуренце хьалашка. Цитта теркал на дича далаш, дукхагІйолча хана моттигерча наха уж моастагІалца тІамар. ХІана аьлча, цар эмигрантех [illegible] [illegible] хьахьокх тІеххьа. Даиеша цар царара метстагІа геттера чІоагІадерах Цитта латт гІулакх ФРГ, Греце, Израиле.

Израиле хьахиина хьал кхерам тІатьеаш да. Дукха бараш чІоагІа раьза боаш ба СССР иммигранташ уж Израиле кІира дІаьсогІа сае воагІаш оккупированни территореикна [illegible]

кхиншашкара дIаволаелар ца. Цу хана цу совхозе Бексолта кулг-говзалла хьаъь заппчасть дукхагIа эшар цигарча массехк трактора а цариз, тIехьаюоззача техникаш а. Кхашкара боагIа механизатораш эггара хьалха Бексолта волча цехе чуоттар:

— Трактор сецай, са кха юкъаер...

— Фуй ехар? — хоаттар токарас.

Цун езар фуй хьайча, шорттига ваха а вахе, шиъ запасера хIама лора цо сагатдеина вснача механизатора.

— Лораеш леласлахь, кхы яц хьона укхаза, — оалар тIехьара тIа.

Цу гIулакхо запчастех кхомбе Iомабора механизатораш, хIаьта Бексолта говзача кулгий сий де а Iомабора.

Иштта дIайолаелар цу хана къоначa токара къахьегама биографи. Казахстански опыт а яр цун.

Совхозаш технически хьакъехьа низбола йолаелар массехк шу доаллаше. Заказчикаш кIезигагIа ухар кхашкара. ХIаьта а Бексолт сагот де дезаш хиланзар шиъ кулгашта бизза мухь хургбац. яхаш. «Электроинструмент» яха завод хьалъяь йоаллаше, из волча «парламентер» вера: «ВоагIвалар хьо тхо долча. Токарни станокаш тIа болх бе нах таац тхона», — аьнна. Ше Iомаваь зIамсаг шиъ когаметта а вита, цу заводе вахар Бексолта. Дукхача шерашка болх бир цо цига.

Цул тIехьагIа (перестройка йолаенна ха яр из) кулгаш шиъ токарни станока тIа. Ше ва Бексолта из къаьна станок «дийнъяьр» а цун наладчик а. БIаргча аьшка яьшкаш хьал а йяза, седкъий мо къегаш яда цо хьаяь дукха оатхалаш: втулкаш, фенташ, болташ...

Со из волча хиннача дийнахьа вIалла сона бIарга ца яйна а юпцаш ца хезз а хIама еш воаллар Бексолта шиъ станока тIа.

— Фуй Iа ер? — хетт аз цунга цец а ваьнна.

— Фуй-м ховра сона ер,— аьлар цо, вела а къежа, бакъда, цIи тиллаяц укхан хIанзарчоа. — Тха боахамакоа хьалъеш латта лакха каркасни кхоаленаш яйнайиг хьона?

— Яйнай, — ях аз, — автобусаш чулоаттае дика кхоаленаш я уж.

— Уж каркасаш вIашагIъювза «мIараш» да-кх ераш, — аьлар цо. Заводо-изготовитело хьаяь цу тайпара хIамаш йолаш-м я. ХIаьта уж пайдана яц, лелх. ТешамегIа а хIаьта шиъ тайпара хьисапформа йолаш а я аз хьаераш. Монтажникашта са яраш дукхагIа езаенна.

Иштта говзанч - специалист ва Сагов Исраяла Бексолта. АТП цехашкара къонабараш цунна юхера дIабалац. ХIана аьлча, Бексолтагара хьаIомаде шортта хIамаш да царна.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Автора сурта тIа: токарь Б. Сагов.

шера (Иран) г. Ардебиль ваьв, иранец, парте хиннавац, грузчик, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гусейн Курбана воI, 1897 шера (Иран) г. Арванаде ваьв, иранец, парте хиннавац, № 15 йолча совхозе ларека заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Халимбеков Халил Аджи Рустама воI, 1808 шера г. Грозне ваьв, иранец, парте хиннавац, № 73 йолча тика заведующи, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Али Юсуфа воI, 1903 шера (Иран) г. Мамагане ваьв, иранец, парте хиннавац, столове болхло, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Котиев Къовсама Iабдурахьман, 1908 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Базоркино яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дадаев Муса, 1875 шера Итум-Калински района Атиж-Бовты яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Атим-Бовты яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бутаев Умар, 1878 шера Надтеречни района Нагай-Мирза-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Хадисов Апа, 1901 шера Надтеречни района Бено Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хадисов Мусхан, 1901 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Садыков Атаби, 1900 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Исмаилов Халаш, 1904 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ясолов Рамазан, 1902 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Текиев Рамазан, 1912 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Багаев Яса, 1890 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алимханов, из Исраилов Магомед, 1905 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Слепцовски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Садыков Саид-Али, 1912 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сунженски района Маковкин яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Габаев Амжи, 1877 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Арсииев Гаису, 1878 шера Шалински округа Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бай-Алиев Байгири, 1895 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Берсанукаев Омар, 1865 шера Шалински округа Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

болх беш хиннавац, Лахкерча Ачалкхе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хутаев Сааду, 1864 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Назиров Баган, 1880 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Назиров Баган, 1880 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гайтурзанов Гайта, 1887 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Элимхажиев Межид, 1903 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескеты яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Янсукаев Месырпаша, 1902 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Джамалдиев Исмаил, 1904 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Джамалдиев Абдурахман, 1902 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мусаев Бохарчи, 1901 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

(ДIахододар хургда).

Специалиста хьехамаш

Лазарех лораде хьайбаш

Хьайбаш дебадара, цар продукци алсамъяккхара чIоагIа новкъарле ю тайп-тайпарча лазараша. Царех цаI пироплазмидоз яхар да. Из хьоаду даьгIенашкарча фашкаргаша. Цудухьа ахкарча лагерашка доахан дIадигачул тIехьагIа, уж тайпа зе деш дола садоахка хIамаш еба ца яйтара низ дIакхоачар де деза.

ГIулакх миштад аьлча, цу лазараша республика боахамашта доккха зе ду. Масала, лазар а кхийтта тоабеннача хIара Iаттагара хьа ца йоаккхаш шера юкъера лаьрхIача 160—200 килограмм шура юс. ХIаьта къона хьайбаш лерттIа дегI ца доаккхаш дус. Пероплазмидозах цкъаза 70 процент хьайбаш дов. Из нийслургдоацаш гIулакх вIаштIехьдаккха дукха чоалхане а дац. Де дезар — даьгIенашкара фашкаргаш хIалакьяра хан-ханнахьа хьайбашта молхаш еттар, уж лувчадар. Из болх хьайбаш леладара хьалашка хьежна бе беза. Нагахьа санна, доахан моша доакъар хьатIакхухьаш кхоабе, даьгIенашкарча фашкаргашта духьала царна хIара кIира молхаш етта эшац. Цу тайпарча боахамашка хьатIадоаладеча хьайбашта мара диц из. Цхьабакъда, фашкаргаш йолча даьгIенашка доажаду доахан, 6—7 ди даьлча молхаш техача хи чу лаьрххIа йолча ваннашка, е ДУК яхача агрегатаца лувчаде деза. Лоамашка леладе дугача доахана уж дIадигалехьен IоцIа доаладичен шозз-шозза лувчаде деза цу молхашца. Из болх чакхбоаккхаш пайда эца беза цхьа процент хлорофос шийца йолча маркхалах.

Фашкаргашта духьала чакхйоаха мероприятеш биологически мел пайда беш я тахкара 1975—88 шерашка доахана, жена, гаьзарий, говрашта, варашта, гамажашта, якашта, хьакхарчашта, цхьадолча акха лелача хьайбаш тIара тайп-тайпара ха йола 47 эзар фашкарг гулъяьяр, Къоастайича уж 18 тайпара хилар. ХIаьта 1974 шера даьча тохкамаша цар 24 тайпа гучадаьккхадар.

Цунца цхьана, дIадахача шера лурчогIа хиннача 977 хьайба дукхагIа цамогаш хилар пироплазмидоз кхийтта. Царех 167 делар. Ца доалаш урсаш хьекха дезаш хьайбаш доадарах а доккха зе хилар боахамашта.

Къаьстта а дукха доахан цамогаш хилар цу лазарах боахамашка: — Назрановски районе — 751, Надтеречни районе — 360, Наурски — 300.

КIезига хиланзар Шелковской, Ножай-Юртовски, Наурски районашка а. ХIана нийсденнад из ишта? Цу хаттара жоп луш эггара хьалха белгалдаккха доагIа, цу районашкарча ветеринарни службаша шоай болх мелбалийталга.

Гучадаьлар цу тайпара гIалаташ кхыча районий боахамашка а нийсдолийташ хиннала. Каст-каста телхаеш хиннай доахана молхаш тохара графикаш, ханал хьалха даьгIенашка леладе арадоахаш хиннад кхычахьара хьаккхувла дикача фух дола доахан, н. кх. дI.

Опыто хьахьокх: ветеринарни болх лерттIа вIаштIехьбаьккхача, графикага хьежжа фашкарга духьала доахана эша гIулакх дича, пероплазмидозах доахан наггахьа мара цамогаш ца хулга. Из болх, даьгIенаш тоаеш агромелиоративни мероприятешца цхьана чакхбоахача Грозненски, Сунженски, Ачхой-Мартановски, Малгобекски, Урус-Мартановски районий боахамашка тIеххьарча хана вIалла хилац хьайбашта из лазар.

Доахан лоаттадеча помещенешка хан-ханахьа молхаш тохаро, ахканарча лагерашка хьайбаш леладара болх лерттIа вIаштIехьбаккхаро аьттув балийтаб пироплазмидозах цамогаш хула доахан дикка кIезигде Шалински Гудермесски районий боахамашка а. Цу хьакъехьа къаьстта дувца доагIа «Гудермесский», Грозненски района «Родина» яхача совхозех. Цига тIеххьарча пхе-ялх шера цхьа етт цамогаш хиннабац.

Пироплазмидоз яха лазар ца кхетийтара лоархIаме да, масала, лоамаш даьгIенашка хьайбаш лехка дIа а ца дугаш, машинашца дIакхувлар. ТIаккха наькъагIа фашкаргаш латарах кхера дезац.

Уж гIулакхаш зооветспециалисташа лерттIа чакхдахарах тийша хургда, укх шера республика хьайбаш леладераша шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдар.

Б. ДИКАЕВ,
ЧИНИВС паразитологе лаборатореа заведующи, ветеринарии Iилмай кандидат, республика заслуженни ветеринарни лор.

...МАЛАШ БА, ХIАНА УХ

Дерригa нахкъаш Рима тIадолхаш дац. Къаьстта, хIанз США-с СССР-ра эмигранташта визаш оформлени «массаэара городе» ца еш, хьалха израильски виза а йолаш мехкара дIаухача нах еш хиннача тайпана, хIанз из Москве еча хила.

Чайковски урамгIа США посольства хьалхашкара аргIа денгара денга йIаьхлуш латт. Америка дукхагIа эмигранташ дIаухача биъ мехках мара йоацаше (США, Израиль, ФРГ, Греци.) Цхьабакъда, цу аргIо хьахьокх таханарча ситуаце белгалонаш.

Керттерча даькъе, дувцар да СССР-ра кхыча мехка массаза бахара дIабаха безам бараш тIа-тIа дукхагIа хулаш латтилгах. СССР МВД визайи регистрацени Управлене даннегIа 1989 шера дIаухараш 1988 шера хинначул шозза дукхагIа ба. Нагахьа санна, биъ мехка дIабаха эмигранташ 235 эзар саг хуле, тахан США дIачувахара виза заявка 237 эзар саго еннай. Цу аргIагIа латта нах къамах хиларга диллача, цига а хувцамаш да, керттерча даькъе дIабаха гIерташ эрмалой ба (83 процент).

ХIаьта, из СССР-ра жугатий дIаахара боарам лохбеннаб яхилга дац. Вешта аьлча, из дегIаухаш латт. ХIанз бакъдар аьлча, жугатий дукхагIча даькъе Израиле дIаух. 1989 шера цига дIабахара оформлени яьяр 102 эзар саго — из 1988 шерацa нийсдича 3,5-эза дукхагIа ба.

Иштта цIаьхха шозза гаргга дукхагIа хилар ФРГ дIабаха безам бола советски немций. ДIадахача шера царех 95,7 эзар саг дIавахавар. ДукхагIча даькъе, уж 25 шерагара 40 шерага кхаччалца ха яьнна бола квалифицированни болхлой, колхозхой, хьехархой, лораш ба, хIаьта царех дукхагIбараш немций мотт ца хоаш ба. Хьагучох, укх шера вай мехкара дIагIоргба дикка дукхагIа немций.

ДIаухаш ба грекаш а.

Иштта дукха нах дIаахара феномен — таханарча бакъдолчун объективни гIулакхех цаI да. Дувцарах уж шера мехкара дIаваха тарлу 500—600 эзар саг.

ХIана дIаух уж? Наха из атта боаца соцам тIаэцара бахьанаш малагIаш да? Дуне бIаргаго безам хилар да из? Цига дIабахача гаргарча нахах дIакхета гIортар да? Цар лелабеча дийца дувзаденна да-те из? Е дикагIча оагIорахьа хIама хувцалург ца хиларах дог диллар да из?

УВИР-е дика хов: дIабахачарех дукхагIчар гаргарча нахах дIакхета безам болаш долх тхо, яхаш, доаха бахьанаш формальни маIан долаш долга. Дуккхача шерашка СССР-ра кхыча мехка ваха дIавахара цаI йола виза хьаэцара йола условии хиннай из. 1987 шера январе деяз СССР-е хьачуваран дIавахаран йолча Положенена дикка хувцамаш даьд. ХIанз дуьхьал «цу оагIорахьара» гарант (хьо цига дIавехаш а материальни даьхне Iалашбеш а вола саг) е хьо цига ваийта кхийкош а ...чахьалкхе рагIа хилар мара дац. Хетаргахьа, ... процедура либерализаци яра бахьан долаш дукха нах дIаух.

Иштта социально-экономически бахьанаш хьалха тетт. Мехко ловш йола хала ха, тохкамий ха, правови паччахьалкхен а дика экономика а кIийленаш хьаяр тахкара санна йола ха а хинна дIаэттай. Цо дуккхачар кхоаненах бола тешам баьб. Вай уж нах бехке бе бокъо йой? Е эмиграци дувен тIарча дуккхача дегIадаьхкача мехкашка йолаш йолча мутIарерча социально-демократически процессаца ювза йоагIий-те?

Хьагучох, из хеттача беса цхьалхача гIулакхех дац. Эмиграци социально-экономически маIан долча бIхьанашца ювзаенна Iац. Цунна дола тешал — немецки эмигрантий талгIе.

Цхьадолча халкъаша — крымски татараша, балкхароша, гIалгIаша, грекаша санна мехкара ши миллин гаргга долча немций къамо сталински къамаи политика Iазап лайнад, царна низагIа Казахстане депортаци яьй Заполярье къахьегама лагерашка дIаахийтаб. Политически реабилитаци яьчул тIехьагIа царна шоай пачхьалкхе. Поволжье немецки автономи меттаоттаергхиларах бола тешам чубессар. Мохк сеца лаьттача итташ шераша из тешам боабир, цо немций ФРГ дIабахара процесс дIайолайир. Тахан, Поволжье немецки автономи хьаяра дош принципиально къоастадаьча хана, хIанз из практически кхоачашделгах дувцача хана дукхагIбараш цунах дукха тешаш бац. Укхаза теркам тIа ца эзача даргдац дIаухачар хана ценза — кердача вахара хьале шоай аьттув лаха гIерташ дIаух къона, низах бизза бола нах.

Сенга дог доах цар цига? СССР-е ФРГ гIулакхашка времении поверенни волча Э. Хайкена хетар: «Нагахьа санна советски немций шоашта тхо долча, США советски жугаташта санна бокъо лургья мотташ бале уж гIалат бувл». ФРГ царна «ялсмале» хургья яхилга дукхьал къамаьл мара дац. Хетаргахьа дуккхадар цар аьттув баларах тийша хургда. Цхьабакъда, цар кIоаргга шоаи тароний мах бе беза, дIахо кодача хана массадолчох дог эккхаргдоацаш».

Из практически хьехар немцашта даь ца Iеш Советски Союзера дIа мел ухачарна де йиш я. Дикача дунен тIара кортамукъален эйфори дуккхачарна сиха къизача бакъдолчунца хувцалу — мотт ца хар, бахаттара, ... чаи проблема (мехкара дIаводаш валютанаш ... ра хуьпаш). Цул совгIа из дерригa а конкуренце хьалхашка. Иштта терхал па дича ..., дукхагIниерча ... стагIадна тIаццар. ХIанз аьлча, цар эмигрантий чахьалхен бола ... бола ... хьоьцачен бола конкуренташ а лоархI. ТIеххьарча даннеша йоах царцара моастагIал геттара чIоагIдалара. Иштта латт гIулакх ФРГ, Греце, Израиле.

Израиле хьахинна хьал кхерам тIатувсаш да. Дукха бараш чIоагIа раьза боацаш ба СССР иммигранташ (уж Израиле кIира бIаь совгIа саг воагIа) оккупированни територешка Iоховшабара йолча правительства планашта. Из сага бокъонаш, цхьадолча даькъе IV-ча Женевски конверце 43 статья толхаяр да (цу кIала кулг яздаьд Израилера викала), хIана аьлча, лаьтташ дIалаьцача державана оккупированни територеш демографически хувца бокъо лац.

Ховш ма хилара, СССР таро яц шиъ хиннача мехкахой, Израила гражданаш болча, цун политически ахбицей инструмент йолча наькха кхела влияни е. Цхьабакъда, СССР предложенегIа ООН кхерамален Совета Израила бокъонаш телхаеш леладеча гIулакхашка хьажа йолаеннай. ХIаьта, ер да СССР МИД гуманитарни гIулакхаш леладарахи сага бокъонехи йолча Управлене начальника Ю. Решетова цу хьакъехьа хетар:

— Сона хетачох, хIанз хьаэттай 1967 шера вай долча хьахиннача Израиле дIаболхарех советски гражданаш ца лоархIаш хилара, вешта аьлча, гражданство дIаяккхара практикага хьажа деза ха. Вай уж Союзацара дIахоадабе йиш яц. Цо хьалхарча аргIагIа, Израиле массаза баха дIабахача советски гражданий бокъонаш телхаеш хилча воздействи яра наькъаш белгалдоахаргда. Цул совгIа, вай законодательство граждански а политически а бокъонех йолча Дунен халкъашта юкъерча пактас белгалдаьхача вай кхоачашде дезача декхарашка доагIаш хургдар.

Вай кастта союзера дIавахарахи хьачуварахи дола керда закон тIаэцаргда. Цу закона тIа эггара хьалха дIакхайкаергья хIара советски сага мехкара дIаваха, цу даькъе массаза ваха, е массехк шера болх бе лаьрхIа ваха йиш хиларах йола бокъо. ТIаккха, кхыча саго дIавехарга, е шоллагIйола оагIув раьза хиларга хьежа везаргвац.

...Тахан санна Чайковске улицагIа аргIагIа а латташ шера хьежа везаргвац.

Владимир КЮЧАРЬЯНЦ,
АПН обозреватель.

КУРКИЕВА Совдет.

ДАЬХЕ

Ба нах, фуд из Даьхе
яхар?
Даьхе... массанахьар хоз.
Даьхе — из да адамий
[illegible]
Из да — мерза модз.

Адамаша къахьегамца
Даьхен беркат дебаду
Оалхазараша а шоай
иллешца
Уж аренаш екаю

БӀарг ма кхоачча ялатий
арещ
Хьийкъа латта беркат —
кӀа.
Гаьнаш латт шоай техка
даьрсш
Яхаш сога «мархьаба».

Лачха лоамаш тахан сона
Делаш санна хеталу.
Адамаш а массаз къона
Деташ делаш бӀаргагу.

Цудухь еза наха Даьхе
Цудухь ба из дунен малх.
ХӀама корортдий цун
маьхе
Мелла дукха лехарах?

ЭЗДЕЛ

Ва нах, фуд из эздел
яхар?
Эздел — из да бӀаргча
вахар
Вале вӀаьхий, вале говза.
Эздел деце эшац вовза.

Фуд из эздел? Хетт аз
шуга
Дий из лаьттах дӀадув
дуга?

Яц из кердача шеррара
корсам:
Е бешара кӀома хорцам.
Даьна, нанна Ӏа бой
[illegible]
Царна хет цох лакха
лоам.

Вонкхача сага сий деш
гӀотте,
Цунна гӀо деш йол
тӀайотте,
Хьаьша лоархӀаш дой цун
сий —
Эздел кхы цул дикагӀа
дий?

ЗӀамагӀчарна кхерам
тувсаш
Йой цар дега вас.
Иззаморг-м везац вувца
Лув из массаза харц.

Ший къам бахьан яхье
[illegible]
Оале майрра доп.
Эздел доацаш ва из,
аьнна,
Сага аргдац цох.

Эздел даим лоро деза
Из я сага юхь.
Эздел доацар наха везац,
Ба из бокха «мухь».

НЕСИЙ ИЛЛИ

Шо доха ма доха,
Шо деге ма хьовза,
Сел дукха дезаш
Шуца яха йоагӀар со.

КӀант ваьча бабийга
Кога ага теркадаьча
Нус йоагӀа алийта,
Ва елла яла со.
Ниисача кийсархошка
Форта тасса алелаш.
Тера-бера терачарга
Ахча тасса алелаш.

Кога ага теркадаьча
КӀант ваьча бабийга
Нус йоагӀа алийта,
Ва елла яла со.

ДӀевэдаьр.
ПАТИЕВ Султан.

Чам бола даараш

№ 12 йола Грозненски профтехучилище республике йовзаш я пекараш, кулинараш, кондитераш, иштта кхьыбараш кийчбеш йола дешара заведени санна. Дешархой технически творчества массаза болх беш йола выставка я училище вӀашагӀъелла. Цига хӀара шера апрель бетта керда йоах экспонаташ. Торжествени хьале, доккха цӀей санна чакхьйоаккх выставка кердайоккхаш еш йола мероприяти. Иштта хилар укх деношка а.

Училище выставка хьаеллача баьхкабар НГӀАССР хлебопекарнин макаронии промышленноста управлене начальник Л. З. Эрбиев, ВЛКСМ обкома, республика агропрома, халкъа образоване отдела викалаш.

Йоккхача зале хьахьокхаш яр дешархой дикагӀболча говзанчаша яь мерза маькхаш, тортащ.

Жюре председатела училища директора К. Л. Исмаиловас белгалйоаккх шолагӀча курса 25-ча группа дешархоша кийчъяь «Ананас», «Юность» яхача тортий макеташ, цхьоалагӀча курса 14-ча группа дешархоша кийчъяь — «Корзина с малиной».

ЧӀоагӀа хоза яь я «Ӏалами вайн» яха цхьоалагӀча курса 30-ча группа дешархоша кийчъяь а, «Семейный альбом» яхаш цӀи йола 29-ча группа дешархоша кийчъяь а натуральни тортащ.

Воккхача безамца хьежаш выставкерча экспонаташка Грозненски профтехучилищай а школай а дешархой, городе баха нах.

СУРТАШ ТӀА: № 12 йолча ПТУ кийчъяьча выставке.

Н. КОБИАШВИЛЕ суртащ.

Безаме вӀашагӀкхетар

Сунженски районе Орджоникидзевская станицерча пионерий ЦӀен балха плана юкъе тайп-тайпара мероприятеш я бераша юкъе дӀахьа езаш.

Мадарра аьлча, чӀоагӀа хӀаман хьисап долаш бехктокхаме, къахетаме хила веза бераша болх беш вола саг. Пионерий ЦӀен тхьайца кружокаш я болх беш. Хаддара, музыкальни, кхьыраш а. Массайолча оагӀорахьара сакхетам лакхбаларал совгӀа укхаза бераша юкъе чӀоагӀлу интернациональни бувзам. ХӀана аьлча мероприятешка дакъа лоацаш станице мел дахача къамий бераш да Ираза берал цхьана дӀадихьа бераш доккхий хилча а из берал дага а ухаш тӀехьагӀа а тӀаьхьа безам хул нах.

ЧӀоагӀа доархӀаме да пи... ЦӀагӀа ... ай дега йоахал царна дӀаенна эӀамигача берий вахар эргадаккха гӀерт. Уж каст-кастта бой долча болх.

Иштта, пионерий ЦӀен болхлой, районерча школай хьехархошца цхьана Асиновскерча берий ЦӀагӀа бахача уж нийсбелар бераша цӀей дездеча.

Хьаьшашна бераша хьаьрхӀа деькъадар совгӀаташ: берий доазартеш, хьоарах хьаяь мерза хӀамаш, конфеташ.

Безаме вӀашагӀкхетар хилар ду дийнахьа бераша юкъе. Цига диза дакъа лаьцар берий ЦӀен директор волча Белхароев Макшарипа, воспитателаша. Цеча уголоке локхаш музыка а йолаш хьалхараш а дем сакъердар бераша. ШолагӀча цӀагӀа оттадаьча ... тӀа ... мерза хӀамаш...

ТЕЛЕПРОГРАММА

10 АПРЕЛЬ,

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Смерть под парусом» яха художественни фильм 2-гӀа сери.
9.40 — Мультфильмаш.
10.05 — Хьайбай дунен тӀа.
11.05 — Из хиннад... хиннад...
11.25 — Берий сахьат (немецки метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — ГӀуланхаш леладеча наьха ярмарка.
17.00 — ЗӀамига концерт.
17.15 — Документальни фильма премьера.
17.45 — Музыкальни каникулаш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Документальни фильм.
19.50 «Смерть под парусом» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). 2-гӀа тайм.
22.30 — Опера дукхаезарий телеклуб.
23.40 — ТСН.
23.55 Кагирхой вестник.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуӀрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Литература, 9-гӀа класс.
9.05 Французски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.40 — Природоведене. 2-гӀа класс.
10.55 — Эрудиташта йола разминка.
12.00 — «Здравствуйте, все» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
13.05 — Ритмически гимнастика.
13.35 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс 2-гӀа дакъа. «Необыкновенное лето». 4-гӀа сери.
14.45 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.35 — Документальни фильм.
17.45 — Фильм-реклама.
17.50 — Нохчийн мотт Ӏамабо. (Юхагойтар).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве — «Бийса дахкъала хийла шун, бераш!».

11 АПРЕЛЬ,

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Смерть под парусом» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
9.40 — «Приключения Чоко и Боко» яха мультфильм. 1-ра дакъа (Болгари).
10.05 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Москва). 2-гӀа тайм.
10.55 — Кийк берий клуб.
11.55 — «СелаӀад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Афганистана ашараш».
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Л.-В. Бетховена музыкальни сокровищница. 9-гӀа симфони.
16.55 — Документальни фильмай премьера.
17.25 — Поэзе минотащ.
17.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Читаем Ленина» яха политически завещани.
19.30 — ДӀа а локх халха а бувл кагирхой.
19.45 — Перестройка: проблемаши решениеши.
21.00 — Ха. ТСН.
21.45 — Коллаж.
21.50 — «Цхьан биографе фрагменташ» яха фильм-концерт.
22.45 — «И этот голос небывалый» яха М. И. Бабалова театральни мемуараш.
23.45 — ТСН.
00.00 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуӀрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведение. 3-гӀа класс.
9.05 — Немецки мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Общая биология. 10-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма - довзийтара фильм.
12.05 — «Путешествие в горы» яха документальни фильм.
12.35 — Чешски филармони симфонически оркестра концерт.
13.05 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс 2-гӀа дакъа «Необыкновенное лето». 5-гӀа сери.
14.10 — Бадминтон, Европа чемпионат.
17.40 — «Портрет любимой женщины» яха телефильм.
18.20 — «Вай гӀалгӀай мотт Ӏомабу».
18.50 — Информационно-публицистически программа.
19.30 — Концерт.
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Поздней осенью в Орске». Оренбургера передача.
20.50 — Коллаж.
20.55 — «Земля поклонись человеку» яха О. Сулейманова поэма.
21.30 — Сайрийнара концерт. Кишиневера передача.
22.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.

12 АПРЕЛЬ,

ЕРА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Документальни фильм.
8.40 — Опера дукхаезачара телеклуб.
9.50 — Мультфильм. 2-гӀа дакъа.
10.25 — Сага институт.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Коталон 45 шу дузаш. Документальни фильм.
16.40 — Ашхабадера берий филармони скрипачай ансамбла концерт.
17.10 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
18.10 — Мультфильмаш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу далакзи бонкхагӀен».
19.40 — «Плач волчицы» яха художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Плач волчицы» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
23.50 — ТСН.
00.05 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуӀрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Общи биологи. 11 класс.
9.05 — Испански мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.40 — Музыка. 2-гӀа класс. Симфонически оркестра инструменташ. 1-ра передача.
10.55 — Ӏилма вестник.
128.00 — Документальни фильм.
12.40 — Ритмически гимнастика.
13.10 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гӀа дакъа «Необыкновенное лето» 6-гӀа сери.
14.30 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.35 — Документальни фильм.
17.20 — НГӀАССР Гостелерадио инструментальни ансамбалей солистий концерт.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — Юртбоахам хьеха университет (гӀалгӀай меттала).
18.15 — Музыкальни пауза.
18.20 — Информационно-публицистически програма.
19.00 — «Арена». Спортивни программа.
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — «Преображение Преображении».
21.30 — «Весеннее равноденствие» яха «Комсомольская жизнь» яхача журнала 70 шу дизара хеташ, цӀай долчара яь репортаж.
23.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.

13 АПРЕЛЬ,

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «...16 шу далакзи бонкхагӀен».
9.15 — Мультфильм.
9.35 — «Плач волчицы» яха художественни фильм. 1-ри 2-гӀи сереш.
12.00 — «Вэй лаха долх» яха («Мишта сапо! вай» яхача Циклера) передача.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Если вам за...».
16.30 — «Магия черная и белая» яха бераша дола фильм.
17.45 — Компьютерцара диалог.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Ӏаьдал — Советашка». Моттигерча органий Ӏаьдали лаьттах дола Закони.
19.30 — Л. Бондаренкос дӀалокх (бакн).
19.40 — В. И. Ленина ваь 120 шу дузаш «Штрихи к портрету В. И. Ленина кабинете цаӀи ахи сахьат» яха 2-гӀа фильм.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — Из хиннад... хиннад...
22.10 — Взгляд.
23.55 — ТСН.
00.10 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуӀрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Литература. 5-гӀа [illegible]
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.45 — Литература. 6-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма - довзийтара фильм.
12.05 — Л.-В. Бетховена оркестрацара скрипка дола концерт.
12.50 — «И снилась мне большая зала». А. Н. Островский цӀен-музейх.
13.35 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гӀа дакъа. «Необыкновенное лето». 7-гӀа сери.
15.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.45 — «Виктор Астафьев — нет мне ответа» яха документальни фильм.
17.30 — Фильм-концерт.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Динамо» (Киев). 1-ра тайм.
19.50 — А. Бардина ловз (гитара).
20.00 — Бийса дахкъала хила шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Динамо» (Киев). 2-гӀа тайм.
21.50 — Спорт массерна а.
22.05 — «Вий» яхача Н. В. Гоголя произведени экранизаци (1967 ш.). (Дукхьашха).
23.20 — Бадминтон. Европа чемпионат.

14 АПРЕЛЬ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.00 — Мамай, папай, сом.
9.00 — «Шовданаш».
9.30 — Шера хакаш. Апрель.
10.30 — «Бурда моден».
11.00 — Росси Суверенитет. «Росси керда концепци» яха 1-ра передача.
12.00 — Березина Сергейя иллеш.
12.10 — «Счастливый случай» яха дезала телевикторина.
12.25 — Партнер» яха коммерчески вестник.
14.25 — Документальни фильм.
14.20 — «СелаӀад» яха халкъа кхоллама телепрограмма Дунен халкъашта юкъера фестиваль. (Грузински ССР).
15.55 — Политически диалогаш.
16.25 — «Большая жизнь» яха режиссера Л. Лукова художественни фильм. 1-ра дакъа. (1939 ш.).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Большая жизнь» яха художественни фильм. 2-гӀа дакъа (1946 ш.).
20.15 — Дунен халкъашта юкъерча конкурсай лауреата Д. Хворостовски дӀалокх.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — Эрителаша дехара. гӀа. «Призрак замка Моррисвилль» яха художественни фильм (Чехословаки, 1967 ш.). (Дукхьашха).
23.20 — ТСН.
23.35 — Смольни соборе эрсий духови музыка концерт да.
1.05 — Документальни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуӀрийнара гимнастика.
8.15 — «Бжами» яхача кавказа музыка ансамбла выступлени. Нальчикера передача.
8.43 — Документальни фильма премьера.
9.10 — «Первая Бастилия» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.25 — Эрсий мотт.
10.55 — «Коллаж».
11.05 — «Личности перестройкен».
11.30 — «Горизонт». «Завтрак на траве» яха кинопрограмма.
12.35 — «Телефакт» яха критически журнал.
12.50 — «Социальни хьаштащка тидам тӀебераш» (нохчийн меттала).
13.30 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 1-ра дакъа.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
15.45 — Халкъа ашараш.
17.00 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 2-гӀа дакъа.
18.30 — Ха. ТСН. (Сурдопереводаца).
19.00 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 3-гӀа дакъа.
20.00 — Бийса дахкъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи». 1-ра дакъа.
21.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.
21.30 — «Под знаком» «Пи». 2-гӀа дакъа.
23.00 — «Чарена» яхача вокально - инструментальни ансамбла концерт. Харьковера передача.
23.20 — «Под знаком «Пи». 3-гӀа дакъа.
00.20 — «Звучат воспоминания...» яхача бийсанарча сеанса киноконцерт.
1.10 — «Герои ве романов» яха художественни фильм. (Дукхьашха).

8.15 — Документальни фильм...
14.10 — «Советская Россия» яха видеоканал.

...Сунженски районе Орджоникидзевская станицерча пионерий Цlен балха пламна юкъе таьп тайпана мероприятеш я бераштa юкъе дlаяхьа елаш.

Мадарра аьлча, чlоагlа хlаман хьесап долаш бехкхlоттаме, къахетаме хила товза бераща болх беш нохчийн саг. Пионерий Цlен цхьаьна кружокаш я болх беш. Хьалхара, музыкальни [illegible] ... совгlа ухаза бераштa юкъе чlоагlау интернациональни бузам, кlантерна аьлча мероприятешка дакъа лоацаш станице мел даьхна къамнаш берш да. Нахаче берал цхьана дlадахьа бераш доккхий хилча а яз берал дага а ухаш тlехьагlа а вlашийн безаш хул нах.

Чlоагlа лоархlаме да пионерий Цlагlа нравственни хьакъехьа бераштa кхетам лучаш уж къахетаме хургболаш дола гlулакхаш царна довзийташ хилар.

Масала, Сунженски районе Ассиновская станице дай-ноаной доацаш дола бераш деладу берий Цlагlа. Паччахьалкхено уж кхеде шийна хьатlа а нийца уж леладой а уж санна долча берий дегабохам боккха ба. Даа-мала, тlадувха да царга, царга дац берий вахаре вгара чlоагlагlа эшаш дола хlама — наьна мерзо. Цудухьа уж бераш массаза а дог нийша да. Наьна когаметта отталургдолаш хlама укх дуне тlа а доацаш да, дале а пионерий Цlен болхлой шо... дега йовхал царна ...на зlамигача берий вахар оргаданкха гlерт. Уж кастта бой долча болх.

Ниттa, пионерий Цlен болхлой, районерча пионерий хьехархоша цхьана Асиновскерча берий Цlагlа бахача уж нийсбелар бераша цlей деадеча.

Хьаьшаша бераштa лаьрхlа дехьадар совгlаташ: бе... [illegible] хьарах [illegible] хlамаш, кон феташ.

Безаме вlашагlкхетар хилар цу дийнахьа бераштa юкъе. Цига дилла дакъа лаьцар берий Цlен директор волча Белхароев Макшарипа, воспитателаша. Цlеча уголоке локхаш музыка а йолаш хьалхараш а деш сакъердар бераша. Шоллагlча цlагlа оттадаьча истола тlа яр мерза хlамаш, чай, сокаш, хий.

КВН дакъа лаца безамбараш къоаста а бах вlашагlъеллар шиъ команда. Цига лайза коттбаьннараштa тlоараш детташ ловцаш доахаш дар бераш.

Берий Цlен бераша баркал йоахар хьаьшашта. Безаме вlашагlкхеташ санна безаме дlа-юха а къаьстар уж. Уж санна долча вlашагlкхетараша, пайда бу дог нийша долча берашта. Царна бовзийт къахетам, наха шоаш дицценна ца хилар, чlоагlлу доттагlал.

Лоацца аьлча, уж санна долча вlашигlкхетараша бошабу зlамигача дегашка бижа «ша».

Т. МАЛЬСАГОВА.

...Чебоксарии макаронни промышленноста управлене начальник Л. З. Орбиев, ВЛКСМ обкома, республика агропрома, хальха образоване отдела викалаш.

Поккхача зале хьалхоккхаш яр — дешархой дикагlболча говзанчаша яь мерза мальхкаш, торташ.

...Грозненски профтехучилищ... шай а школай а дешархой, городе баха нах.

СУРТАШ ТlА: № 12 долча ПТУ нийчъльча выставке.

Н. КОБИАШВИЛЕ суртaш.

...цинлепа) передача.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Если вам за...».
16.[illegible] — «Магия черная и белая» яха бераштa дола фильм.
17.45 — Компьютерцара диалог.
18.30 — Ха. ТСН.

...мал...
22.10 — Взгляд.
23.55 — ТСН.
00.10 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

...церт.
12.30 — «И снилась мне большая зала». А. Н. Островский цlен музеих.
13.35 — «Первые радостие» яхача телефильма юкъагойтара сеанс. 2-гlа дакъа. «Необыкновенное лето». 7-гlа сери.
15.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.45 — «Виктор Астадьев—...

...грамма.
21.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Динамо» (Киев). 2-гlа тайм.
21.50 — Спорт массарна а.
22.05 — «Вий» яхача Н. В. Гоголя произведени экранизаци (1967 ш.). (Духхьашха).
23.20 — Бадминтон. Европа чемпионат.

14 АПРЕЛЬ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мамам, папан, сон.
9.00 — «Шондамаш».
9.30 — Шера хамаш. Апрель.
10.30 — «Бурда моден».
11.00 — Росси Суверенитет. «Росси керда концепци» яха 1-ра передача.
12.00 — Березине Сергейн киларш.
12.10 — «Счастливый случай» яха дезала телевикторина.
12.25 — Партнер» яха коммерчески вестники.
14.25 — Документальни фильм.
15.20 — «Селаlад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. (Грузински ССР).
15.55 — Политически диалоги.
16.25 — «Большая жизнь» яха режиссера Л. Лукова художественни фильм. 1-ра дакъа. (1939 ш.).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Большая жизнь» яха художественни фильм. 2-гlа дакъа (1946 ш.).
20.15 — Дунен халкъашта юкъерча конкурсай лауреата Д. Хворостовске дlалоил.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — Зрителаша дехарагlа. «Призрак замка Моррисвилль» яха художественни фильм (Чехословаки, 1967 ш.). (Духхьашха).
23.20 — ТСН.
23.35 — Смольни соборе эрсий духови музыка концерт д[illegible]
1.05 — Документальни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Бжамиие» яхача халкъа музыка ансамбла выступлени. Нальчикера передача.
8.45 — Документальни фильма премьера.
9.10 — [illegible] субтитраш цара [illegible] художественни фильм.
10.25 — Эесин мотт.
10.55 — «Коллаж».
11.05 — «Личности перестройкие».
11.30 — «Горизонт», «Завтрак на траве» яха кинопрограмма.
12.35 — «Телефакт» яха критически журнал.
12.50 — «Социальни хьаштийна тидам тlеберзаше» (нохчийн меттала).
13.30 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 1-ра дакъа.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
15.45 — Халкъа ашараш.

17.00 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 2-гlа дакъа.
18.30 — Ха. ТСН. (Сурдопереводаца).
19.00 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 3-гlа дакъа.
20.00 — [illegible]
20.15 — «Под знаком «Пи». 1-ра дакъа.
21.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.
21.30 — «Под знаком» «Пи». 2 гlа дакъа.
23.00 — «Чаривна» яхача вокально - инструментальни ансамбла концерт. Харьковера передача.
23.20 — «Под знаком «Пи». 3-гlа дакъа.
00.20 — «Звучат воспоминания...» яхача бийсанарча сеанса киноконцерт.
1.10 — «Герой ее романа» яха художественни фильм. (Духхьашха).

15 АПРЕЛЬ.

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» — тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гlулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъа доаккха программа.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — «Унахцlено».
13.15 — Коталон 45 шу дузаш. «Архив смерти» яха художественни фильм. 5-гlа сери. (ГД[illegible]).
14.45 — Массарна а йола педагогика.
13.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.00 — Фаьлгий дунен тlа. «Сказка про влюбленного маляра». (Духхьашха).
18.30 — Милосерди кlира.
19.00 — Мультфильм.
19.15 — «Самогонщики» яха художественни фильм.
19.35 — «Разорванный круг» яха художественни фильм (Духхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Массехана а хургдолчун уйлаш». Кlиранден нравственни проповедь.
21.45 — Чайковский 100 романс.
22.05 — Футбольни обозрени.
22.35 — Джазови портреташ. Г. Лукьянова кулгалдеча «Каданс» яхача ансамбло хьех шо.
23.25 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Документальни фильма премьера.
8.30 — «Белая цапля» яха мультфильм.
8.45 — «Мы жили по соседству» яха субтитраш цара художественни фильм.
10.00 — Документальни фильма премьера.
10.30 — «Бьют — беги...» яха союзни республикай фильмай студи (Грузи) (Духхьашха).
12.00 — Коллаж.
12.05 — «Мир, в котором мы живем» яхеи «Маленькие рассказы о нашей жизни» яхеи режиссера А. Кристи филь[illegible]
12.55 — Польски иллей Евригсоюзни фестиваль. Рязане РСФСР зональни конкурса доакъошхой концерт.
13.30 — НБА профессионалашта юкъе баскетболах йола США чемпионат.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — М. Рощин «Муж и жена снимут комнату» яха МХАТа спектакль.
18.55 — «Гlалгlай ловзар» (гlалгlай меттала).
19.55 — Реклама.
20.00 — Бийса даьхьала хийла шун, бераш!
20.15 — Документальни фильм.
20.25 — Гандбол. СССР чемпионат. Маlанах СКА (Минск) — «Динамо» (Астрахань).
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.30 — «Даниил — князь Галицкий» яха исторически фильм. (Духхьашха).
23.05 — Истола тlара теннис. Европа чемпионат. Швецера передача.

РАДИОПРОГРАММА

10 АПРЕЛЬ, ШИНАРА

7.30 — «Юртара Iуйре».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Илли доаккх Яндиева Тамарас (гlалгlай меттала).
9.15 — В. И. Ленини Нохч-Гlалгlайчен. Беседа.
9.30 «Къона заманхо» (гlалгlай меттала).
9.50 — 10.00 «Гlа боахаш я перестройна» (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала ю трансляци (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.20 — 18.40 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш. Политически беседаш.

11 АПРЕЛЬ, КХАЬРА

7.30 Объявленеш.
7.45 — 8.00 Депутата позици (нохчий меттала).
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Беламе иллеши халхараши (нохчий меттала).
11.15 Илли доаккх Серов Александра.
11.50 — 12.00 Хиш дехнача лаьттай таронаш.
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала ю трансляци (гlалгlай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 «Доттагlал». Армиий меттала передача.
18.30 — 18.40 Пожарни ихерамале бахьан долаш.

12 АПРЕЛЬ, ЕРА

7.30 Доагlаш дола къамаьл.
7.40 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Иллеш, мукъамаш, халхараш (гlалгlай меттала).
11.15 Халкъа эшнах йола беседаш.
11.30 Къахьегама ресурсаш. Мишта пайда эц царех? (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 Болхлочоа хетар.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Къамаьл ду моттигерча радиос. Веденски районера передача (нохчий меттала).
17.31 —«Шоана юрта боахама къахьегамхой». Музыкальни программа (гlалгlай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа мукъамаш (нохчий меттала).

13 АПРЕЛЬ, ПlАЬРАСКА

7.30 «Юртара Iуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 Дикая — предприятие чухьежа кизга (гlалгlай меттала).
11.15 — 12.00 Тхацига хьоашала еnай «Шовданан аз» яха фольклорни ансамбль (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Парте XXVIII. съезда йолча КПСС ЦК платформа проект ювцаш (гlалгlай меттала).
17.31 «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
17.46 Публицист хьеж перестройнага (гlалгlай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 Реклама.
18.40 — 19.00 «Шераши нахи» (нохчий меттала).

14 АПРЕЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Сийлахь - Йоаккхача Коталон 45 шу дузаш. «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 «Унахцlено» яха радиожурнал (гlалгlай меттала).
10.35 Реклама.
10.40 Сатирически микрофон (гlалгlай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Къахьегама династех хьавааьнна ва.
15.15 Классически музыка концерт.
16.00 Хозрасчета оагlонаш.
16.15 — 17.00 «Зори Кавказа» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гlалгlай меттала).

15 АПРЕЛЬ, КlИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Халкъа эшача товарашта — тlехдинал (гlалгlай меттала).
8.15 — 9.00 Моаршал да шу[illegible]
11.30 — 12.00 Кlирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 «Сий долаш ваха». НГlАССР халкъа депутаталла кандидатаца, республика кертерча наркологаца М. А. Дальсаевца яь беседа.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Ногайски музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагlал дарашта дола» концерт (нохчий меттала).

Нохч-ГlалгIай АССР журналистий Союзе

Творчески конкурсаш

Экономика керттера проблемаш ювцача, производствай эффективность лакхъеча, доаладара керда формаш дегlаьхувлача даькъе массови информаце средствай, республика журналистски коллективий хьинар айдар дукъа НГlАССР журналистий Союза правленен профсоюзий областной советон «Радикальни экономически реформа — пресса теркама [illegible]оттиге» яха творчески конкурс кхайкаю.

Конкурсе дакъа лаца йиш я республикански районии, дукхатиражия газетий, телевидене, радиовещане коллективаша, хlаьта ниттa къаьст-къаьстача автораша.

Конкурса итогаш еш теркалдергда:

— республика [illegible] дительни кизаш дегlаьхувлара, къахьегамен материальнии ресурсех iиамогта дикагlа пайда ийбара, дукхагlа юртбоахамен промышленностен продукции, къаьстта наха чlоагlа хоатта товараш хьадара программаш кхоачашъелта мишта латт хаддаза, овлаитгара наха дlадовзийтар:

— ювцача [illegible] проблемай принципальностен, масштабностен, журналистски говзала боарам, публикацеш жанрашка диллача бе-бе хилар, перестройка прорабий дицлургдоаца суртaш хьакхоллар;

— кепатехача материалий действенность.

Конкурс хlара шера чакхйоакх.

Цу темах лаьца 1 январе денз 31 декабре кхаччалца кепатеха, телевидене, радио гlолла чакхъяьнна материалаш юххьанцарча журналистски организацеша вокх шера 20 январе кхачалехьа НГlАССР СЖ правлене дlачуяла еза.

Конкурса цlерагlа хьаьхкача материалашка жюри хьож, тlаккха цо ший предложенеш лу НГlАССР СЖ правлене исполкоме.

Конкурсе котбаьннараштa дипломаши грамоташи, ниттa вхчан премеши лу. Республикански газеташтен Гостелерадио комитетан хlарaяр 150 сома боараме а йолаш шиъ премя оттаьй, районии газеташтa 100 сома боараме шиъ премя, дукха — тиражии газеташтa цхьа премя — 80 сом, къаьст-къаьстача автораштa йиъ премя — 50 сом хlараяр йолаш.

Журналистий Союза правлене дlахойт 1990 шера 5 мае — Кепайоазон Дийнахьа шера дикагlболча журналистски балхахи правственно - правови темах дикагlйола материал язъярахи кхайкаь хиннача творчески конкурсий итогаш ергхилар. 9 мае — Коталон Дийнахьа кепайоазон тlа, радио, телевидене гlолла тlема-патриотически кхетам балара темах дикагlа материалаш язъяьраш белгалбоахаргба.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92, Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22 89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ05069. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1322.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ЕРА, 12 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 43 (7857). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюро хьежар парте XXVIII-ча съездага йолча КПСС ЦК Платформаи КПСС Уставеи проекташ ювцаш съезда хьалхарча дискуссешца дувзаденначa дешашка. Белгалдаьккхар, парте а обществе а дискуссеш лахкхача боараме, пайдане, дуккхача проблемаех дола бе-бе дешаш вIашкй тардеш чакхъювлилга, хIаьта цар, уж партийни документаш кхы а тоадара маьхе а тайп-тайпара а материал лулга.

Цунца цхьана дуккха коммунисташ, партийни организацеш чIоагIа сагота я цхьаболча КПСС членаша мамогга дискуссеш конструктивни харша чура а яьха франционни къовсама наькъ тIа яха гIерташ, парти шин даькъа екъа гIерташ хиларах. Цу тайпарча гIулакхашта никъ бехка, партийни мугIараш вIашкй кхотадара тIахьеха деза ха хьаэттай.

КПСС ЦК членашца, КПСС ЦК членалла кандидаташца, КПСС Центральни ревизионни комиссе членашца дага а даьнна, союзни республикай Компартей ЦК, парте крайкомий, обкомий секретараштa хетар теркал а деш, КПСС ЦК мехка коммунисташка «Принципиальни кIийлен тIа консолидацена тIехьа» яха гуччахьара письмо кийчдаьд, из кепайоазон тIа арадоаккхаш да.

Президентски совета заседани

9 апреле СССР Президента М. С. Горбачева председателал а деш Президентски совета заседани хилар, цига хьежар Литовски ССР-е а цу республикана гонахьа а эттача хьалага. Белгалдаьккхар, СССР Президента Кхайкарала республика Лахкехьарча Совето денна жоп конструктивни ца хилар, цо из проблема къоастаяра реальни наькъаш хьаца деллаш хилар. мадарра аьлча, гIулакх къоастаде таро лургйола оагIув юкъера йоакхаш хилар. Литвай хIанзара кулгалхой шеай антиконституционни гIулакхашца, бокъонга диллача доагIаш доаца де дезараш чакхдахарца кризисера арадовлара никъ бехк, республикера хьал чоалхане дерзаду, хIаьта, цунах бола бехктокхам парна тIабуж.

Президентски совета членаша СССР халкъа депутатий кхоалагIча Съезда мандат кулге а лувцаш вывод йир СССР Конституци, республике а бIарчча мехка а бахача наьха хьашташ лорадара тIадерзадаь дола экономически, политически, кхы лостам бола гIулакхаш де дезаш хиларах,

(ТАСС).

Принципиальни ларда тIа барт чIоагIбара

КПСС Центральни Комитето мехка коммунисташка яздаь гуччахьара письмо

Новкъостий коммунисташ!

Ер письмо шуга яздайта КПСС XXVIII съезд хилалехьа обществе а парте а чакхъювлача чоалханеча, вIашдухьаленаш йолча процессашa.

Мехка хулача кIоаргга хувцамаша, цунна хьалхашка эттача ирача проблемаша къаьстта лоархIам лакхбу съезда. ХIаьта IалаьмaтE дуккха хIама тийша да вай партийни форума эча кийчонах, малагIа уйла, малагIа идейни таиза политически активни йолаш коммунисташ цунна накъаболхаш хиларах.

ХIанз партийни организацешка, кепайоазон тIа чIоагIагIа яржаш латт Центральни Комитето кийчъяь йола парте XXVIII съезда йолча Платформа а цун кердача Устава а проекташ ларде латта съезда хьалхара дискусси.

Авторитарно - бюрократически система хаьдда дIайоаккхаш, гумании, демократически социализмагахьа, эффективни планово - рыночни экономикагахьа, правови воччахьалкхенгахьа, Советски Федераци керда яккхаргахьа, вахара доагIаш дола хьалаш халкъа хьадаргахьа, «шийла тIом» дIабаккха таро хулийташ йолча кердача арахьарча политикагахьа дерзаро таро хулийтаргъя мехка эшшача оагIорахьа ресурсаш тIаерзае.— уж КПСС ЦК Платформа проекта тIара перестройка маIан хьахьокхаш йола положенеш партин халкъа вIаши кхотадара беркате кIийле я.

Шерра а паргIатта а дискусси еча хана проекташ хьаллоацаш санна, царна критика а ю, цхьайолча хана ира а еш, тоадараш, тIатохараш, ийсдараш юкъескхухь, альтернативни вариантaш увттаю. ТIатеIIа болх беш латт КПСС Платформеи Устави тоадара гIулакх дергдолаш мел дар вIашагIтохара а цун анализ яра а.

Дискуссе хьахьокх парте а обществе а хIанз йолаш йола дуккхача тайлара уйлаши позицеш, социально-политически сфере кхоахкам оттара, экономикерча кризисни желенешта, къамашта юкъерча гIулакхашкарча конфликташта сепаратистски тенденцешта, дуламаш дуккагIа хулий... дисциплинеи порядокеи мел яара нах чIоа-

Коммунисташа ийса белгалдоах дуккхача партийни структурашка консерватизм, уйлай а гIулакхий а догматизм йолаш хилар, нахаца къамаьл де царга ладувгIа, цар яхар кхетаде, из хьаде ца ховш хилар. Цу деррига партена кIезига зе дац. ДегIаухача обществa хIанзара тенденцеш, бокъонца йола демократи, гласность гIулакхаца чIоагIъе эшаш хилар, керттерча даькъе сага терко езаш хилар ца лархIар — из политически вахаре геттара юстара ийсвалар да. Сталинизмахи сеца лаьттача щерехи юхедисар кхы дIаккха тIа ца эцар,— из КПСС вахаре чIогIа лоархIаме да.

Кхы кIезигагIа йоацаш сагото яйт цхьаболча КПСС членаша перестройка байракха кIал партена духьала псевдорадикальни позицеш тIара, къовсам дIаболабаро. Шоаш «лерргагIа дIаболхаш бола демократаш ба», цаIаш мара хила ца тарлу овлангара хувцамаш хьаллоацараш ба, яхаш дIакхайка а деш, уж тIагIерт КПСС идейни а организационни а кIийленашта, хIаьта царех цхьабараш гуччахьа Ленин, ленинизм бIехьъе гIерт. Цу даькъе шоашта теркам тIаоз «демократически платформа» оалачоа гонахьа гулбеннараша леладеча гIулакхаша.

Дагадохийт: КПСС ЦК проекта тIа да альтернативни проекташка кхаччалда предложенеш тела хьех, аьнна. Цхьанна тайпара бехк бе йиш яц парте члений группас шийна хетар белгалдаьккхад, аьнна. Цул совгIа, кхетале йиш я «демократически платформаси» шийн текста тIа шоаш обществера, партера ситуацена цIенхаштта сагота хилар, хаьдда из хувца гIортара тIехьа хилар хьахьокха хьажар, дуккхабараша раьла болаш тIаэц из ира критически маIан дола документаш.

Цхьабакъда, мадарра аьлча «демократически платформа» парте стратегин тактикен оттаеча конструктивни дакъа юкъедахьа гIертац. Цу тIа тахан обществa чIоагIа дагадоахкача принципиальни дешашта жоп лац, экономика, социальни сфера, къамашта юкъерча отношеней, арахьарполитически балха даькъе хаьдда предложенеш телац.

раш оттадеча бе-бе уйла хилар, нагахьа санна, уж парте идейно-теоретически а организационни а кIийленашта духьала беце, из массе оагIорахьа дувца йиш йола хIама хила а йиш я, хила а деза, цхьабакъда, парте шин даькъа екъара дола бахьан хила йиш яц. ХIара коммуниста таро ю съезда хьалхарча дискуссешка дакъа лаца, шийна хетар ала, ший уйлаш тIа латта, уж чакхъяха хьажа. КПСС Платформа а Устава а проекташ моллагIча предложенештен тIатохараштен йийлла я. Социалистически хоржама доазошка тайп-тайпарча хетарий хьаькъалеча синтеза ньакъаща мара хьае йиш яц парте а мехка а кхоане белгалйоаккхаш йола коммунистий цаI йола платформа.

КПСС ЦК-с юххьанцарча партийни организацей теркам тIаоз съезда хьалхарча дискуссей хьинар, айде дезаш хилара, из айхха обществa эргаяккхара процессашца, практически гIулакхашца ювза езаш хилара. МайрагIа вIашкадухьалъуваттае тайп-тайпара уйлаш, юха а ца тетташ, хIара конструктивни уйла лораеш хьаллаца, хIаьта цунца цхьана идейни кегараштен идейни ловзараштеп никъ бехка беза. Коммунистий бокъо яц политически амбицеш мара кхы хIама кIал доацача доккхийча къамаьлашкен даьссача хабарашкен шоаш Iехабайта.

ХьатIаэттай, паргIатта дискуссеш елга дIа а ца доаккхаш, цун конструктивни юхьнг чIоагI а еш, къоастаде деза гIулакх тIатеIIа толхаде гIертача, КПСС юкъе организационни кийчъяь фракцеш хьаеча, советски халкъа бaь социалистически хоржам харцахьа ба яхача, шоай уйлашцен овмалашцен, мадарра аьлча, шоаш партена юстара баьхача парте членашцара къачаьл миштa хила деза ха. Бокъо йий уж санна бола нах КПСС мугIарашка бита?

Из хаттар оттадаьд политически дегIаахара логико, хIаьта цунна жоп дала деза коммунисташа, партийни организацешен цар комитеташен.

Партеца къовсам лоаттабара наькъ тIа баьннарашца къастар дац из IоцIенъяр, кхыча тайпара уйлаш яраш тоIабар да. Из фракционни группировкай организатораш духьала тIадерзадаь хила деза. ТIаккха псевдореволю-

Перестройка новкъа цхьана гIоргда

Советски нагирхой перестройка котъяларца чIоагIа хьаштдолаш ба. ХIанз диалога ха я, цудухьа социалистически Даймехка кхоане шоай белаж тIа хьатIаэзаца езача ноахало деш дола къамаьл кIоарга чулоацам болаш а авторитетни а да. Коммунистически парте цунца шийна ийсса а лоархIаш къамаьл делга хьалхадоккх. 10 апреле ВЛКСМ XXI съезда делегатацша

Горбачев. Цо советски комсомола дуккхамиллионни отряда викалашта хьалхашка къамаьл дир. ВIашагIкхетаре дакъа лоацаш бар В. А. Медведев, Г. П. Разумовский, А. Н. Гиренко, Ю. А. Манаенков, Е. С. Строев, Г. И. Усманов, Н. Т. Фролов.

• • •

Съезда делегаташа В. И. Ленина Мавзолейна юте венок йиллар. Церемоне да-

тIа хьежна болга гучадоах.

Гласноста, демократе, паргIатта уйлаш а йиш хилара хьалхалха къонца баккъахьара хIама а хиша дIаэттад политически уйлайн позицейн шерра спектр хилар. Ший кхиамаллара лоархIам законагIа чIоагIбаь хинначара юххьанцанча КПСС-о гIулакхаца дIахьекхад ше гуччахьа, уйлаш тIена нолаш идейн яхь лелаеш йолга.

Цунца цхьана Центральни Комитето теркал да деш дита нийи йоацаш дерхI белгталча наха ше лаьцача стратегически наькъа тIара парте юстара яккха, хIаьта из дейIанттIехьа яа даьлча — из йохаргйолаш провокаци с гIерташ лeладу гIулакхаш.

Из деш да вьттехьара санна, аьрдехьара а. Цхьабараша перестройка харц ю, из обществон партин «либеральни - буржуазни хувцаллар» да, ала гIерташ. Вокхар, антисоциалистически нилех дIа а бетталуш. Октябрьски революци яккхар трагически гIалат да, яхаш кхайкаду, капитализм юхаоттае тIахьех. ЦIенхаштта кхерам ба националистически шовинистически уйлаш хилар, сепаратистски гIулакхаш долаш хилар. Из деррига белгтала Iаткъаш да партена а.

... цхьаьарчоа, перестройка радикальни маIан дала гIерт, аьлла, хетача лозунгашта тIехьашка «демократически платформа» авторий уйлашка да, вай партех цхьаккха форма йоаца ассоциаци яр, фракцештел группаштел шоай безам бар де паргIато а луш, вешта аьлча, практически из йохаяр.

ХIаьта цу лостамагIа шерра пропагандистски а организаторски а болх дIаболабаьб. Из оагIув хьаллоацараш регистраци еш латт, центре а цхьайолча регионашка а координационни советаш хьаяьй, моттигашка эмиссараш дIаухийт. Иштта КПСС-х тийша йоаца материальни база хьаярах дола дош оттадаьд. Из КПСС чура шин даькъа екъа гIертилга, политически арена тIара из дIаякхха гIертилга да.

Мадарра аьлча, цунга вуташ да парте федералистски структура хьае гIортар, къаманга хьежжа коммунисташ шоайла хийра а баьха, дIа-са бекъа гIортар.

Тхо парти шин даькъе екъара духьала, партийни мугIараш кхотадара тIехьа да.

Уж а вожаш а проблемаш кхетаеча, перестройка декхаданонии къамаьлашка баьйнача партен общественни хулаш латта процессаш нийса кхетае ца мегаьча коммунистех лаьца аьлча, укхаза цхьа хIама да де дезаш — тувлабаьча, шекболча наха юкъе парте политика нийса хилар дIахойташ бу кхетама болх чIоагIбар.

КПСС XXVIII съезд хила кхаь беттал кIезигагIа ха йисай. Дукхача парторганизацешка болабеннаб отчеташи хоржамаши де, юкъарапартийни форумe, конференцешка бахийта кандидаташ увттабе. ЛоархIаме да съезда делегаташ тешшамеча коммунистех, инициатива йолаш, творчески, нравственно цIена, партена, ший халкъа, вай социалистически Даьхенна хьалхашка, общество революционни эргаяккхара кхела тIехь шоаш чIоагIа бехктокхаме болга кхетадеча нахах харжар.

Вай — принципиальни кIийлен тIа партийни мугIараш кхотадара тIехьа, массанена юкъе цхьоагIо хилара тIехьа, перестройка, демократически, гуманни социализма уйлаш еза лоархIачарна тIехьа да.

Вай — КПСС XXVIII съезд вахар эргадаккхаран тоадаран съезд хилийтара, партена керда низаши керда хьинари лургдола съезд хилийтара тIехьа да.

Москве вIашагIкхийтар къа лоацаш вар М. С. Горбачев. СССР Президент, КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С.

(ТАСС).

ВIАШАГIЙОХХАШ ЛАТТ IАЬДАЛА ОРГАНАШ

Республике вIашагIйоххаш латт Iаьдала моттигера органаш. Керда хержача депутаташа районни сессешка херж Советий а исполнительни комитетий а кулгалхой.

Левински райсовета председателалла хержав КПСС райкома хьалхара секретарь **Р. М. Таштамиров**, исполкома председателалла — **А. В. Измайлов**, хьалха исполкома секретарь хиннар. Октябрьски райсовета исполкома председателалла хержав **А. А. Омаев**.

Старопромысловски райсовета председателалла хержав парте райкома хьалхара секретарь **Х. М. Дзейтов**, исполкома председателалла **А. С. Камнев**, председатела заместитель хиннар. Ведейски райсовета председателалла хержав **Д. И. Элесов**, исполкома председателалла — **Х. М. Дебиров**, хьалха парте райкома секретарь хиннар.

КПСС Грозненски райкома хьалхара секретарь **Х. М. Витушев** хержав халкъа депутатий районни Совета председателалла, хIаьта **С. - А. А. Сангариев**, хьалха парте райкома шоллагIа секретарь хиннар, — райисполкома председателалла. Шатойски районе КПСС райкома хьалхарча секретарах **С. З. Мусостовх** райсовета председатель ваьв, хIаьта председатела заместитель хиннача **В. Х. Хаджимурадовх** — райисполкома председатель.

КПСС Шелковски райкома хьалхара секретарь **П. Г. Коломенский** районни Совета председателалла хержав, хIаьта райисполкома председателалла — парте райкома шоллагIа секретарь хинна **З. А. Бузуркаев**. Гудермесски горсовета председателалла хержав **Х. С. - С. Садыков**, хIаьта горисполкома председателалла — хьалха Джалкински юртсовета исполкома председатель хинна **Д. Б. Абдурахманов**.

Малгобекски горсовета председателалла хержав КПСС горкома хьалхара секретарь **А. И. Алмазов**, хIаьта горисполкома председателалла — хьалха Малгобекски УТТ начальник хинна **Е. А. Червов**, КПСС Ножай - Юртовски райкома хьалхара секретарь **В. Е. Гужва** райсовета председателалла хержав, хIаьта хьалха райфинотдела заведующи хинна **Д. А. Албеков** — райисполкома председателалла, Шалински райисполкома председателалла хержав хьалха «Агропромстрой» Шалински ПМК начальник хинна **Б. С. Джамалханов**.

ЛаьрхIар кхоачашду

Карара шу цхьацца халонаш нийслуш дIадоладаьдар Сунженски района «Победа» яхача колхоза хьайбаш лeладераша. Цхьабакъда, денгара денга лакхлора цар хьоккамаш. ХIанз, шийтталагIча пятилетка тIеххьарча шера хьалхара квартал чакхъяьлча, дика гуш да цу боахама фермай болхлой хьинар айдена къахьегаш болга.

Эггара хьалхара дош ала деза паччахьалкхенга шура йохкарах. Шера хьалхарча кхаь бетта из дIачуяла езар 345 тонн, хIаьта дIачченнар 470 тонн совгIа хилар. ХIара дийнахьа йоагIачул цхьа тонн дукхагIа шура дIаяхийтай укхазара заводе.

Дагабохийта лов соакха март болалуча деношка хинна хьокхам. Из хIанзчул бархI тонн гаргга лохагIа бар. Долче, массе оагIорахьа лоархIабаьб укхазара дояркаш шоашта хьалхашка латтача декхарех.

ПланагIа дIабахача кхаь бетта колхозо дохка дезар 90 тонн дулх. Совкха ниттъа мара кхоачашдаьдацар из чоалхане декхар. Укх шера колхозоша паччахьалкхенга дехкад 112,6 тонн дулх.

— Шура йохкара отталаь квартальни декхар оаха кхоачашдир кхалмахьа вIей — 8 Марта хьатIакхачале, — аьлар колхоза парткома секретара **В. Брыськов**.

Дика продукци — дукхагIа валюта

Укх тIеххьарча шин шера цу девизагIа болх беш я СССР 50 шу дизара цIерагIа Грозненски химзавода коллектив.

Къайле яц, вай даймехка промышленноста хьаеш йолча продукце боарам доазол дехьартул дикка лохагIа болга. цудухьа, из дегIадаьхнача капиталистически мехкаша дIаэцац. ХIаьта, доазол дехьара эггара кердагIйола оборудовани, аппаратура, хIаьта иштта, прогрессивни технологи эцара валюта эш.

Цунца химзавода коллектива дика кхетаду экспорта боарам лакхбар шоай продукце дикал тоаярах тийша долга. Цудухьа тIеххьарча шин шера цхьаккха тайпара гIар ца еш, бахьанаш па доахаш шоай продукце дикал тоаяра кхы тIа къахьегаш ба уж.

ХIаьта, пар хоалуш дикагIча оагIорахьа хувцамаш де вIаштIехьдаьннад. ХIанз лаьрхIа хинначул дикагIа арахец изопропил — бензол, ацетон, синтетически этилови спирт, фенол. Хетаргахьа дувца эшац доазол дехьарча эцархоша из дикал лакха йола продукце чIоагIа хоатташ а эцаш а хиларах. Из мадарра хьахьокх укх хьонхамаша — СССР 50 шу дизара цIерагIча химзавода коллектива 1989 шера, хьалхарча шерашка нийсдигIа экспорте кхооза дукхагIа продукци дIаяхьийтай, хIаьта валютаца нийсдича цхьа миллион сом дукхагIа пайда баьб. Цунах конвертируеми сомашка диллача коллективага 879 эзар сом хьакхаьчар.

Заводчанаша цу ахчах цхьа дакъа социальни сфера дегIайоалаярга, вешта аьлча, болхлошта керда цIенош, тикаш, берий бешамаш хьалъярга дIадахийтад. Цар иштта Францера эггара кердагIйола оборудовани ийцар 4-ча горбольницера республикански ожогови центра лаьрхIа. Цунга 70 эзар доллар дIадахар.

ДIахо цу валютах бIаь шовзткъа эзар сомах болхлошта дефицитни товараш ийцад. ХIаьта цхьайтта эзар сом къахьегама фонде дIахьожадаьд. Пхи эзар сом СПИДаца къовсам лоаттабара фонда деннад.

Иштта заводчанаша массаза шоай производство эргайоах, дегIакхувл. Хьахиннача валютни пайдах цхьа дакъа керда оборудовани, технологеш эцарга дIадахийтад.

Предприяте эггара эффективнех лоархIача цехех цаI я — № 17 - 18 йола цех. Цига лакха дикал йола химически продукт фенол хьакхолл. ХIаьта из продукт малхбузен рынкашка геттара чIоагIа хоатташ я. Цу коллективе къахьегаш ба шоай гIулакха говзанчаш — 17, 18 йолча корпусий аппаратчикаш Г. Шпатко, Г. Шепилова, М. Гайдар, Е. Черкашина, иштта кхыбараш. Цар кулгаца хьакхолл мехка а завода коллектива а чIоагIа эшаш дола валюта, иштта лакхбу грозненски химикий лоархIам.

А. УЛАЕВ,
автора сурт.

Декхар кхоачашдергда

ДIадахача шера паччахьалкхен планагIа дIа ца луш 1824 тонн шекара свеклаш тIайнсар Ачхой - Мартановски района «Лермонтовский» совхоза. Укх шера из декхар а тонхаш 15 эзар тонн дIаяла лаьрхIад цу боахама кхаш леладераша. Вешта, цу культура 700 гектар лаьтта хьакъоастадаьд совхоза йиъ бригаде. ХIаьта фу деш да хIанз лагалачIар чакхдаккхара, хурболча хьувкъама тешаме лард йоллара?

Тхо да цу совхоза Башаев Увайса кулгалдеча бригаде шекара свеклаш дIаювча. Из болх бу механизатораша — Зубайраев Сайден Хамастханов Абдул - Межидел. Царна хьалха йолх гербицидаш тохаш Умаров Дауда, тIаккха уж лаьтта кIала яхийтара культиваци еш Бердоев Мохьмада, Джамбулатов Усама агрегаташ. Йоккхий галаш йоацаш, дика тоадаь, нийса да кха. Цудухьа тайжа лел техника, нийса доагI-доагIача дуж шекара свеклай ги а.

— Укх шера ши бIаь гектара тIа кхеергья оаха из культура. Дош деннад план 4200 тонн йолаш паччахьалкхенна 5250 тонн дIаяла, — дувц Башаев Увайса. — ХIаьта лаьрхIар чакхдаккхара шоай низ дIакхоачар а ду механизатораша. ХIанз укх кхай тIа боахкачарех цхьа механизатор вац балха норма кIезигагIа дале 50 процент тIехкхоачаш па еш. Хьадер тешаме а ду. Овсаре къахьега декхарийла бу уж лаьрххIа договор а оттаяь укх шера арендагIа болх беш хиларо.

Шекара свеклаш индустриальни технологех дIаюв. Уж дика хьувкъаяра соахка денз кIезига а даьдац. Масала, хьалха зяба аьхачул тIехьагIа дуташ хинна лаьтта, дIадахача шера гурахьа дезача маккхаша цамца а доаккхаш дIанийсдир. Февраль бетта дIайха лаьттача деношка, кхашка Iайна тIоадал дIакъовлара маккхаш даьхар. Кхы а цхьа хIама да белгалдаккха доагIаш. Лаьтта хьаьндара, из оахача хана, хIара гектара тIа шиъша тонн кхоачийташ, минеральни удобренеш тайсар.

— Уж деррига балхаш деш шоай коа - карта санна геттара дика къахьийгар тха механизатораша Умаров Дауда, Джамбулатов Усама, Бердоев Мохьмада, Цороев Папе, — дувц бригадиро У. Башаева. — Тамаш е езаш хIама а дац из. ХIараненахов хIанзарчул тIехьагIа хIаране алапи -бухсоццаш хьадаьчох тийша долга. Цу гIулакхо декхарийла берга шекара свеклаш хьалхеечa юкъа, хIаьта чуэцача, хана техникаца де дезар дерттIа чакхдоаккхаш болх бе, из культура дика хьувкъаяра мел эшачунца гектарникаш Iалашбе а.

Шекара свеклаш лелаярал совгIа, доакъара свеклаш а кхееш хургья из бригада. Уж 30 гектара тIа дIаювргья. ХIанзле кхаь дезадо дIанийцай уж подрядагIа лелаергйолаш. Эггара дукхагIа — 15 гектар — шийтта берий нанас Бачаева Яхийтас дIанийцай. ХIаьта дош деннад хIара гектара тIара эзар центнер чуя.

Шекара свеклаш кхееш хургболча наьха балхацара материальни безам совбаккхара лаьрххIа мероприятеш оттаяьй. Царга хьенжа, масала, из культура лелаеча хIара сага 34 килограмм шекар, хIара гектара тIара 210 килограмм свеклаш чуенахоа 200 килограмм ялат дохкаргдолаш да паччахьалкхен маьхагIа. Цул совгIа, хIараненa хьажкIаш дIайийна 0.10 гектар беш лургйолаш я.

ХьатIанхоач делкъа ха. БIайтта кхача бахьаш машев ера.. ДIанийс - нийсбеннача хIача яз Iоховш механизатораш. Чам болаш кийчбаьб кхача. Дуах а да.

— Бригада стане кийчбеш хургба из, — аьлча: — Мичара, совхоза столове кийчбу-кх. Техника лоатталара хьакъоастаяь моттиг а. Цига контора лаьрхIа цхьа вагончик мара, саг малхах, йоачанах кIалхарвала йиш йолаш яь кхоалле а ктымет тел яц. Кхы дикагIа яц вокха бригадашкара кхай тIара станаш, эггара дикагIа лоархIаш йола кхоалагIча бригада яр а, — жоп делар У. Башаева.

М. ХАМАТХАНОВ.

КПСС Устава проект ювцаш

Парти чӀоагӀлургья е лургъяц

ХӀанз къайле яц Ленина хьакхелла коммунистически парти халача хьале йолга. Сталинизмен сеца лаьттача шерашкарча ушалашен цӀенхаштта толхайир коммунистий позици. ХӀанз цаӀ доацаш дувцац КПСС горкомаш райкомаш дӀайовхилга. Партена хьалхашка хӀанз хаттар эттад: парти хургья е яц? ХӀаьта, нагахьа санна, хуле, мишта хургья?

ДӀахо йодача хапа хургйолча парте куц-сибат, цун чулоацам белгалбоаккх дукха ха йоаццаш кепатехача КПСС кердача Устава проекта. Из лоархӀаме документ укх деношка цӀенхаштта дувцаш да «Красный молот» яхача заводе. Цига тха корреспондента къамаьл хилар заводерча шин коммунистаца. ХӀанз хьожаргда вай царна фу хет КПСС кердача Устава проектах.

ПхелагӀча цеха болхло, къахьегама ветеран П. А. Зевилов:

— Теркам тӀабахийта кердача Устава проект йийшача кӀезиг-дукха раьза воацаш моттигаш нийсъелар сона. Парте кердача Устава тӀа, нагахьа санна, из цу формулировке тӀаэце, парте хӀама хьакхоллача низашта баргал тохаш йола догмаш я. Масала, «Парте организационни строени» яхача раздела 17-ча пункте йоах: «КПСС вӀашагӀйоал производственни территориальни белгалонегӀа демократически централизма принципа ларда тӀа, хӀаьта укх тайпара структура а йолаш я: юххьанцара, районни, городской, окружной областной, краевой партийни организацеш, союзни республика компартеш».

Хьагучох цу «демократически централизмо» юстара кхосс мутӀарерча коммунисташа аппаратни функционераш кӀезигбе, царга каьхаташ кӀалтӀа а ца деттийташ бокъонца нахаца болх байта, яхаш, деш дола дехар. Масала, Грозне КПСС городской комитет хилча йиъ райком сенна эш? Сога хаьттача кулгалдара гӀандаш тӀа хайпа тха взносий чотагӀа геттара лакха, алапеш хьайде ца еше хӀаман эшаш яц. ТӀеххьарча хана «Деррига Ӏаьдал — Советашка» яха лозунг хьалха тувс, из парти производства гӀулакхашта юстара а яьле боалам лелабераштa шоай компетентни указанеш ца йоккъарла ма е яхилга да. ХӀаьта белгалгара из миштад хьожаргда вай. Маьарра аьлча, партийни а советски а Ӏаьдал аппаратчикий ба кхаьчад.

Сона хетачох, кердача Устава проекта тӀа белгалдаккха доагӀар керттерча даькъе цун мутӀараш геттара кӀерача нахаца Ӏалашделга.

Сона бакъахьа хетар парте XXVIII съезде репрессешка. беха боалаш нах боабеча даькъа хаьдача, хӀара персо...

Парте кердача Уставас КПСС кулгалдара лоархӀама дӀахо демократизаци елга Ӏалашде деза. Сона а са новкъосташта а партийцаш-пенсионераш членски взносаш тела ца езаш мукъа баьхача бакъахьа хетар. Взносех шовзткъе итт процент юххьанцарча организацешка йита еза, цо ший гӀулакхаш-ка дӀа-са хьожвергйолаш, иштта членски взносаш юкъера доагӀача алапех цхьа процент мара ца яьхача бакъахьа яр.

Технически тӀахьожама отдела болхло, парте член И. П. Осколков:

— Парте XXVIII съездага йола КПСС платформа, кердача Устава проект ювцаш тха юххьанцарча партийни организаце дукха предложенеш еннай, поправкаш яьй. Сона хетачох, царна юкъе эггара лоархӀамегӀъяраш хьайоалаергья аз. Тхона, съездо шийболх дӀаболабалехьа партийни организацешка хоржамаш чакхдаьхача бакъахьа хетар. Цул совгӀа, Политбюро берригача членаша наха хьалхашка къамаьлаш а деш шоай поэнцеш дӀайовзийта еза.

Иштта платформа тӀа къаьгга белгалдаккха деза партена вай мохк дегӀадаьхкача мехкашта йола бийдала гапа хиларах хетар.

Сона хетачох, доал Советашка дӀадаллра ха белгалъяккха еза.

Устава тӀа укх тайпара маӀан долаш уйла хинналаре бакъахьа яр: хӀара городе, районе, парте горкомаш райкомаш дӀайоахилга е юталга юххьанцарча партийни организацешка къоастадайта деза, аьнна.

Иштта кердача Устава тӀа цхьаькха цхьа хӀама а къаьгга белгалдаккха доагӀар: партийни аппарата...

Депутаталла кандидатех

ДИКА-ВО НАХАЦА ДЕКЪАШ

Грозненски автокомбината директора Татриев Бексолта-Мухьмада кабинете со чуваьннача хана, из чӀоагӀа маьлхара вар. Шийца лоралуш дӀадоладаьча къамаьлах цо кхетадир ше иштта гӀайгӀанга ваха хилар аз зийнналга. ТӀаккха из дувца волавелар:

— Ножай-Юртовски районе а ваха цӀавенавар со. Цига, ховш ма хиллара, юха а лаьтта чутеккхад. Къахет вахарах бехача нахах. Вай мел дувце а атта дац керда тховкӀийле а яь ваха ха. Цигара сурт бӀаргадайна бохам баьннабар сона.

Цу дийнахьа со цига а волаш коллективо соцам бир: Ножай-Юрта лаьтта чутакхарах во тӀакхаьчараштa 10 эзар сом, массехк эзар сома маьха гӀишлон материалаш яхьийта, цул совгӀа, цига тайп-тайпара балхаш де хӀара дийнахьа пхи самосвал - КамАЗ лоаттае, аьнна.

Укхаза белгалдаккха деза, Татриев Мухьмада кулгалдеча коллектива цига шу хьалха лаьтта чутеккхача хана во тӀакхаьчараштa а, Гурьевски областора цӀабаьжкачарна а ахчанцей гӀишлон материалашцей понагӀо новкъостал даьлга. Цул совгӀа, автокомбината коллективо ГӀалгӀай автономи меттаоттаяра фонде 5 эзар сом дӀахьожадаьд.

Нагахьа санна, коллектива гӀулакхаш хеттача тайпара лерттӀа ца леларе, экономически кӀийле чӀоагӀа ецаре, керттерча даькъе, цига къахьегача наьха морально-правственни сакхстама боарам лакха бецаре, гӀо эшача наха новкъостал де ка яргьяцар цун. ХӀаьта, цар из деррига дика хилар керттерча даькъе кулгалхочох тийша да. ХӀана аьлча, цун ха деза гӀулакхаш хийцца дӀагӀоргдолча тайпара къахьегам вӀаштӀехьбаккха. Цул совгӀа, болхлочунгара доагӀар хьадехаш санна, цун йоакхо е а еза. ТӀаккха, мел леладеш дола хӀама бержат долаш, безаме дӀагӀоргда. Татриев Мухьмад цу тайпарча кулгалхоех ва. ХӀара дийнахьа бӀаьш болча водителий уйла е еза цун. ДукхагӀча даькъе уж маьрша-могаш болаш цӀаберзалца чуводац из. Чувахача а цӀагӀара диспетчерашка телефон техе хоатт беррига цӀабийрзаб е бийрзабац, хатар хиннад е хиннадац, аьле. Из да Мухьмада ше хӀара водитела кхела хьалхашка бехктоккхаме лоархӀаш хилар, бокъонца волча дас санна цар сагот деш из хилар.

Гаьннарча Казахстане Ӏомаваьв из нах лархӀа, доттагӀала хам бе, кӀалвисачоа гӀо де. Цигара Татриев Бексолта делал цӀабоагӀача хана воохӀ шу даьнна вар из, Ӏаьлий-Юрта бархӀ класс яьккхачул тӀехьагӀа Грозерча учета механизаце техникуме деша отт Мухьмад. Толаме из чакхъяьккхачул тӀехьагӀа Кареле болх беш хул из. ХӀаьта 1969 шера дела транспортни системе къахьега волалу Мухьмад. Эггара хьалха управление отдела инженер, тӀаккха вокхагӀвола инженер волаш болх бу цо. Цига шийна тӀадиллача моллагӀча декхарах ка йолаш вола эӀамсаг 1737 автоколонна начальника заместителалла хьожаву. Укхаза Ӏомаю цо маьрра автотранспортника, иштта, паӀапа болх бара говзал. Цул тӀехьагӀа бахача наха транспортно-экспедиционни гӀулакх деча предприяте директора заместитель волаш къахьег цо.

1978 шера автокомбината директора заместителалла хьожаву Татриев. Атта дацар цхьа коллектив яйий элале из шоллагӀчунца хувца, ше дӀаӀемача нахаццара къаста. Бакъда, кулгалхошта гӀулакхаш эсала лелача предприяте дӀахьежавора из, хӀана аьлча, уж дог тийша бар ха ца къовсаш, низ ца кхобеш болх тоабе, водителий вахар аттача даккха из хьожаргволтах. Цига болча аравахьна дукха ха ялалехьа из водителашка гӀолла болх лерттӀа дӀа ца бахийтара бахьанаш тахка волавелар. Ше дерригнен дух ца ваьнначул тӀехьагӀа, Мухьмада кулгалхошта хьалхашка оттайир уж проблемаш. Уж царна йоаттӀа терко е раьза хилаьзар. ТӀаккха автокомбината партийни собране оттадир цо уж дешаш. Цу собране Мухьмада автокомбинате хьалха цхьанне ца даьр дир Масала, цо кулгалхошта цӀенхаштта критика йир, цар балха стили методаши харцахьа хиларах, водителий болх аттача боккхача цхьаккха тайпара хӀама ца дарах, социльни даькъа геттара эсала хиларах, материально-техническа база дегӀаккхувлара йоакхо ца ярах.

Из собрани хинначул тӀехьагӀа укхаза дикагӀча оагӀорахьа хувцамаш хила доладелар. Вакъда, кулгалхоша укханна бӀагӀара бӀарахьежаш, цхьа ха яьккхар, из цу гӀулакха дукха сагота вацар. ХӀана аьлча, цо эггара хьалха шоай бала дӀакодабарах, вахар аттача даккха гӀерташ хиларах из дукха везавелар шоферашта. Цо тӀадилла моллагӀа декхар мел хала дар, аьнна, кхоачашде кийча бар водителаш. Царна ховра шоаш бьча балха хам бе ховргдола кулгалхо из волга. Цига болх беш волла ше, заочно Ростовски халкъа боахама институт чакхйоакк цо.

ХӀаьта, 1983 шера из автокомбината директоралла хьожаву. ХӀанз ханага диллача къона волча Татриевна тӀадиллар бехктоккхаме гӀулакх дар, цо цунна йоккха бокъо лора хьалха ше белгалдоахаш хинна кхоачамбоацараш дӀадахара. ХӀаьта, гуш да цо цу бокъонех шера пайда а эцаш, коллектива гӀулакхаш тоадаьлга, болх лерттӀа вӀаштӀехьбаьккхалга. Масала, укх тӀеххьарча шерашка автокомбината коллектив автотранспортни предприятешта юкъе яьржача яхье хьалхара моттигаш йоахаш хьайоагӀа. ДӀадахача шера цо объединене коллективашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар.

ХӀаьта из, автокомбината водителаша мехка кхыча регионашкара машиннаькъа тӀа гӀолла контейнерашка республика керттерча промышленни предприятешта хьаухийташ йола лоархӀаме оборудовани, кхыйола продукци цар хаьнахьен лерттӀен дӀакхачийтай яхилга да. Из декхар кхоачашдара цар хӀара дийнахьа 70 совгӀа деза мовхьаш кхухьа автомашина арайоал. ХӀаьта, цар иштта наькъаш декхараштa, жилищно - коммунальни боахама гӀулакхаш ду, царна мел эшаш йола гӀишлон материалаш хьатӀакхухьаш. Цу балха тӀа дика на йоалача водителех ба дуккача хана денз укхаза хьаьнала къахьегаш бола Яндиев Хьусен, Урсу Анатолий, Дацаев Йоакъап, Чахкиев Жабраил, Абдулаев Бауди, Мержоев Докка, иштта кхыбараш. Цар хӀара дийнахьа цаӀ-ах норма кхоачашъю.

Кхы малагӀа хувцамаш даьд Татриевс? ДукхагӀча даькъе цун хьинарца вӀаштӀехьбаьккхаб гӀонна бола боахам. ХӀанз цигара болхлошта лаьрхӀа шера 2—3 тонн чхъаьрий, 5 тонн дулх, 15—20 тонн коартол чуэц. КердагӀйолча оборудованеца Ӏалашъяь бытовой комплекс хьаяьй, цунна чуйоагӀа душевойш, раздевалкаш, умывальникаш. Цул совгӀа, хьалъяь йоалаш латт унахцӀено тоаяра комплекс. Цу чу хургья массажни, процедурни, филиотерапевтически кабинеташ, иштта, психологически даькъе кӀаьдвалар тӀера дӀадаккха таро луш цӀа. Цо новкъостал лергда дуккагӀйола ха машина тӀа дӀахьоча водителий дегӀа маьженаш мукъаяхара. Квартираш лаьтта геттара йоккха аргӀа дикка лаьгӀъе вӀаштӀехьлаьннад Мухьмада. ХӀаьта хӀанз директорас «Чечингражданстрой» трестаца яьча договорах уж шоаш хьалдеча цӀенах кхо цӀа дола квартира яла езаш ба, цул совгӀа, пхи коттедж хьалъергйолаш дӀатӀанийпад цар. Иштта «Чечингстрой» объединене хӀана хьалде доаладаьча 107 квартира йолча цӀен 60 эзар сом юкъедихьад автокомбината, цунах царна йиъ квартира яла еза.

Иштта шоана гучча беса автокомбината вахар тоаде гӀерташ хьавоагӀаш вола Татриев Мухьмад коллективо тешам а беина, № 162 йолча хоржамий округе гӀолла горсоветен, № 17 йолча хоржамий округе гӀолла Старопромысловски райсоветен депутаталла кандидат оттаваьв. ХӀаьта цун хоржамашта хьалхара программа латт шийн коллектива, харжархой наказех.

Цар лоӀам бизза кхоачашбеш Мухьмада дӀахо а лерхӀ коммунальни цӀеношта ремонт еча эшаш йола турбаш, тайп-тайпара басараш, кӀир, иштта гӀишлон материалаш вцара средстваш хьакъоастае. ДӀадахача шера шийн болхлой цӀеношта ремонт еш 2 эзар сом делар комбината. Цо лерхӀ шийн хоржамий участке бераштa ахкан азмалахьа ловза моттиг хургйолаш, царна лаьрхӀа спортивни оборудованеца Ӏалашъяь майда хьае. Частни сектора кварталашка бахача наха, ховш ма хиллара, доахан, жа, ков тӀара оалхазараш леладу. ХӀаьта уж доакъарца, ялатаца Ӏалашде деза. Цу даькъе а шийна могаш дола новкъостал де, кешта аьчга, йол, комбикорм, кхыдола товараш чудахьара лаьрхӀа транспорт хьакъоастае лерхӀ Татриевс. Цул совгӀа, цо царна нувхаш, кхо дӀаккхувсара 10 контейнер оттаергья. ХӀаьта царга эзар сом дӀагӀоргда. Иштта частни секторе чӀоагӀа эшаш дола товараш дохкара тикаш, ларекаш хьаяйтаргья.

Депутаталла кандидата ше транспортни система болхло хиларах, тарра, керттера теркам тӀабахийта лерхӀ городера гетара воча хьале дола наькъаш тоадайтара, транспортана болх тоабара. Иштта экологически дешаш къестадеча а даькъа лоацарг да. Цо цӀенхаштта тӀахьожам лоаттабе лерхӀ экологена зене хӀамаш хьакъесташ йола транспорт лие балха ара ца ялийтара. Шийн предприяте яраш санна мойкаш а, бӀехьа хий чакхдоахаш йола очистни сооруженеш а хьалъяйта лерхӀ кхычахьа а.

Татриев Мухьмада, де лерхӀаш, цунна дагалатташ кхы а дукха хӀамаш да. Шеко яц, из царех лоархӀавергхиларах.

М. БАРАХОЕВ.

СУРТА ТӀА: М. Татриев.

ХЬИНАР ЛАЬГӀ ЦА ДЕШ

ДикагӀбола шоай доаркаш бувца волавелча Грозненски района «Юбилейный» совхоза дахка доахан леладеча ферма бригадира Исраилов Сайпе эггара хьалха цӀи яьккхар Хожбахмадова Закията.

Ше болх бе йолаеннача ткъаь пхиъ шерах цхьаккха а дӀадахийтадац цо шийн задани кхоачашин тӀеххьарачаши па еш. ХӀаьта 1985 шера хӀара Ӏаттагӏара лоархӀаш пхи эзар килограммал дукхагӀа шура яьккхар Закията. Из бар совхозе меттел республике а эггара боккхагӀбола толам. ДӀадаха шу геттара хала дар цу ферма болхлошта. Цхьанна а доаркана маганзар шийн план кхоачашъе, цхьан Закията мара.

ХӀанз хӀара Ӏаттагара дийнахьа 12 — 13 килограмм шура йоакх Хожбахмадовас. Цунча хов хӀара Ӏаттапа мишта хила еза, цун оамал, фу дича цо шура дукхагӀа хьахецаргья. Закаят детта доахан леладара йоккха говзанча я.

Дукха йийцай Хожбахмадова Закият газеташ тӀа, радиой телевиденей гӀолла. Цун цӀи дӀаяйзай ерригача республике. ХӀаьта хьинар дола, дика саг мел вувце а кӀордадац, мел вувце а вийцавалац. Из массаза вувц цунгара хьаэца пайдане хӀама корадоагӀа наха.

Вахача цхьа ниэкъала хӀама тӀаэттача, вохаш хул цхьавола саг, лаьгӀлу цун хьинар а. Иштта хӀамаш нийсденнад Хожбахмадовнана а, эӀамига кхо йиӀиг а йолаш, цӀен тӀара да дӀаваьнна ше йисача йохалзар из, царна йизза нана а совхозе дика лоархӀа болхло а йолаш чакхъяьлар.

«Дош лоаца, муш бӀаьха дика ба» оал. Цу тайпара, гӀулакхах йиза хабара тӀера йоацен саг я Хожбахмадова Закият.

ХӀанз цунца болх бераш а иштта цхьадолча даькъе цо Ӏомабаь кхалнах ба. Хожбахмадова Закият хьинаре дакъа лоацаш хьаенай обществении вахара юкъе а. Из хиннай юрта, района, Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутат. Пачхаьалкхено боккха мах баьб цун балха, обществении гӀулакхий. Цунна еннай Ленина орден, Къахьегама цӀеча Байракха орден, СССР ВДНХ дошо медаль.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Перестройка наькъагӀа: дикагӀйола опыт

Йоакхо ярга хьежжа

Атта йодац вай республике экономически реформа. Производство делаяра къаьнара методаш йохаш латт. Царна когаметта керда, дикагӀйола экономически методаш юкъе а кхувлаш шоай гӀулакхаш бокъалгахьа даха гӀерт къахье...

дар а эпар а фул, болхлошта мамогга дикагӀа къахьегамен бытен хьалаш вӀаштӀехьдаха хьожар.

МалагӀа да укх коллектива гӀулакхаш бокъалгахьа далара бахьанаш? Фу хувцаденнад тӀеххьарча шерашка?

хьарча хана «Дерригa Iаьдал — Советашка» яха лозунг хьалха тувс, из партн производства гIулакхашта юстара а яьле боахам лелабераштa шоай компетентни указанешца новкъарле ма е яхилга да. ХIаьта, оалангара, из ницгаl хьожаргда эзл. дIадарра аьлча, партийни а советски а Iаьдал аппаратчиккий бе кхаьчад.

Сона хетачох, кердача Устава проекта тIа белгалдаккха доагIар керттерча даькъе цун мутIараш геттара цIенача нахаца Iалашделга.

Сона бакъахьа хетар парте XXVIII съезде репрессешка,. бехк боацаш нах боабеча дакъа.лаьцача, хIанз персональни пенси хьайдеш багIача берригача парте члений цIераш яьхача, уж болча бесса наха дIабовзийтача. Царна де дезача нхыдолча таIазарах дувцац аз, цхьабакъда, парте мутIарашкара дIабаха безар уж, цу палачашцен садисташцен цхьакха юкъара хIама деладе безам бац.

Иштта платформа тIа къаьгга белгалдаккха деза партена вай мохк дегIадаьхкача мехкашта йола бийдала ганз хиларах хетар.

Сона хетачох, доал Советашна дIадалара ха белгалдаккха еза.

Устава тIа укх тайпара жаIан долаш уйла хиннаяларе бакъахьа яр: хIара городе, районе, парте горкомашн райкомашн дIайоахилга е юталга юххьанцарча партийни организацешка къоастадайта деза, аьнна.

Иштта кердача Устава тIа цхьаькха цхьа хIама а къаьгга белгалдаккха доагIар: партийни аппарата дукхал юххьанцарча организацешка къоастаяйтар. ХIана аьлча, уж цар взносех сискал юаш бахаш ба. Цкьаькха лоархIаме момент — партийни взносий 50—70 процент юххьанцарча организацей доалахьа йита еза. ХIаьта цу гIулакхо дикка кIезигбергбар тхона леррIа болх бе новкъарле а еш, тха фоартан тIа багIа функционераш. ХIана аьлча, цар тIаккха хIанз санна эхь ца хеташ тха хьакъ даа таро хургъяцар.

хьегам вIаштIехьбаккха. Цул совгIа, болхлочунгара доаг- | лар. Ше дерригнен дух тIа ваьнначул тIехьагIа, Мухь- | оборудовани. кхыйола продукци цар ханнахьен лерт- | йолча хоржамий округе гIолла горсоветен, № 17 йолча

М. БАРАХОЕВ.
СУРТА ТIА: М. Татриев.

Шеча Байракха орден, СССР ВДНХ ...
Ю. ЧАХКИЕВ.

ЛоархIаме документ

ХIанз тIаэпа кийчлеча Уставо хьахьокха деза вай парти кердача хьалашка мишта яхаргья. Ала деза, Устава проект цу хьакъехьа дукхагIча даькъе хьадда жоп луш йоацa. Вай замалахьа хила езача тайпара хургья цу УставагIа яхаргйола парти. Геттара лоархIаме да, аьнна хет сона, партийни кулгалхой шоай балхаш тIа шиш сроках мара хила йиш йоацилга. Цу тайпара меттигаш Уставе дукха я, цхьабакъда, цхьая статьях со дика кхетанзар. «Нагахьа санна эшаш яле, вIашагIйолха а болх беш хила а йиш я... партийни клубаш, дискуссионни центраш... партийни балха кхыйола формаш»... «КПСС-е хила йиш яц шиш чура организаци а дисциплина а йолаш, парте программа де дерхIарашца, тарлуш йоаца идейни установкаш йола фракци».

Вешта аьлча, партийни клубаш, цу тайпара кхыйола формаш лелае бокъо я, амма цар шоай чура организаци хила йиш яц. Уж дешаш, сона хетачох шоайла вIашкадоагIаш дац. Цу тIа, цар хьадда жоп лац парте чухьа фракцеш хилийта бокъо я е яц, яхача хаттара. Нагахьа уж вIашагIъехка коммунистий бокъо яле, из белгалдеш къаьстта статья хила еза Устава тIа. Сога хьаьттача, парте чухьа шиш организаци а йолаш коммунистий тоаба хиларо зе дергдац, хIаьта альтернативни предложенеш тела а уж ювца уттае а, вешта аьлча, парте чухьа шерра демократи хилийта аьттув лургба тайп-тайпарча фракцеша. Сталина шиш репрессеш йолаялехьа парте хиннай тайп-тайпара тоабаш, шоай альтернативни программаш а йолаш. Хетаргахьа, цар хир хоададаьлеце, хIанз кхаьчача хьалага вай парти а беррига мохк а ца кхача мегар. ХIана аьлча, цар тIахьожам лоаттабергбар партийни кулгалхой балха, шерра лелаергъяр критика. Цудухьа, из дош хаьдда къоастаде деза кердача Устава тIа.

Кхы а цхьа моттиг я Устава тIа, сона хетачох, кхыча тайпара хила езаш. КхоалагIча статья да: «Краевой, областной партийни комитеташ шоаша къестаду шоай организаце структура дешаш, райкомаш горкомаш вIашагIъйоахилга», аьнна. Хетаргахьа, хIара района коммунисташа, шоаша къоастаде деза цу района райком эшаш а е яц, цу райкома аппарате мел саг хила веза, цун структура мишта хургья. Цу тайпара вIашагIъеллача райкоме юххьанцарча партийни организаце викалаш хила беза болх беш, долче, мутIареча коммунистед шоаш тIех хетаргбац царна.

М. КАРНАЕВА,
инженер, спецСМУ-2.

Нохч - ГIалгIай «Силуэт» яхача текстильно - галантерейни производственни объединене кIезига бац шоай декхараш даим тIехнхоачаш а деш, башха - дика производственни хьокхамаш доахаш бола болхлой. Царна юкъе а даим яхье хьалхалатташ хиларца, шиш балхах тIехдика кхеташ хиларца белгалъяьна я хIамаш тега мотористка Р. Ужахова.

Ше цига къахьеташ йолча ткъаь шера балха тIа Iалаьмате дика тешал тIехьа долаш хьайоагIарех я из. ХIамаш тегарий массе а тайпа йола операцеш толамца караерзаяьй цо. Цул совгIа массехк смежни говзал Iомаяьй. Цудухьа, моллагIа йола болхло цамогаш хинна е кхы бахьан нийсденна балхъ ца йоагIаш йисача, цун метта дIа а отте, бехктохкамегIарча участке къахьегарех я из. Цхьакха смена дIаяхийтац цо шиш норма 115—120 процент кхоачаш ца еш. Овсаре болх барал совгIа ше тегаш йола хIамаш цхьакха тайпа сакхат доацаш тIехдика мара хилийтац цо. Цудухьа, цкъа дIаелча ОТК болхлоша ца соцаеш, хийцца чакхйоалийтарех я цо тийга хIамаш.

Дукхача шерашка балха тIа ше Iоаяь опыт камаьрша, дог раьза долаш дIайовзийт цо къонача болхлошта. Цо иштта кийчбаь говзанчаш итташ ба объединене. Царех ба хIамаш тега мотористкаш М. Вараева, Н. Касмынина, Т. Батаева, кхы дукха бараш а. Цудухьа объединене кагирхой хьехамчех дикагIа лоархIачарех цаI я Ужахова Раиса.

Цо кийчбаьча хIамаш тегача мотористкех дукхагIбараш башха - дика производственникаш а лоархIаш, даим яхье хьалха латташ ба. Царех цаI я М. Вараева. Ше укхаза къахьегаш йола ворхI шу мара дизадеце а, балха тIа доккхий толамаш доахаш хиларца белгалъяьнна я из. Балхах мел ше дика кхеташ яле а, каст-каста дагаювл из шиш хьехамчашца. Цудухьа, тIа-тIа кIоаргагIа йовз цунна шиш професси, долче брак йоацаш продукци кийчъярех я из.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) М. Вараева дагайоалаш я шиш хьехамчаца Р. Ужаховаца.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кайоалаш къахьег

Самофинансированен йиззача хозрасчетен системага а яьнна, болх бе йолаялалехьа каст-каста тIехьаюсаш, паччахьалкхен декхараш дукха тIадусаш хьайоагIарех яр Грозненски радиотехнически завода коллектив. Экономически реформа хьалашка дIахо иштта болх бе йиш йоацилга дика кхетадир предприяте кулгалхоша, берригача машинашъераша. Долче, овсаре къахьегара, пайда бара, къахьегамен производственни дисциплина овлангара денз тоа а яь, завода керттерча фондехи балха ханахи бизза пайда ийбара дола наькъаш техна доладир цар. Цу гIулакхашта тIадерзадаь дукха балхаш а деш, шоаш лаьрхIар дизза кхоачашдир. ХIанз дхьакхха шу е бутт дIабахийтац предприяте коллективо паччахьалкхен план меттел тIанийца декхараш а дикка тIехнхоачаш ца деш. Цудухьа товарни продукци арахецара укх шера хьалхарча квартала план дикка тIехкхоачаш а яь, шу доладелча денз заданел тIех арахийцай цо цхьа миллиони 361 эзари сом мах бола тайп-тайпара продукци. Шиш потребителашта продукци лоаттаяра дола. договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо.

Укх тIеххьарча хана къаьстта чIоагIа йоакхо ю вай мехка хIара промышленни предприяте коллективо арахеца халкъа эша товараш тIа-тIа дукхагIа хилийтара. Цу лостамагIа дика кайоалаш болх бу завода машинашъераша пятилетка тIеххьарча шера. Карарча шера планал тIех арахийцад уж 622 эзар сома маьха. Хьаеча продукцега дIадодар планагIа лаьрхIачул кIезигдарах, массе а тайпа материалашта хьурмати кхоин барах заданел совгIа паччахьалкхенна баь пайда бIаьщ эзараш сомаш да. Къахьегама овсарле лакхъяра квартала задани ткъо процент совгIа тIехкхоачашяьй предприяте коллективо. Духхьал из лакхъяра чотагIа хьаьвй цо планал совгIа ара мел хийца товарни продукци. Уж производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьег машинашъераша укх бетта а.

Цхьаккха цех яц заводе тIанийцача доккхийча декхарех лоархIа ца еш. ХIаьта а царна юкъе къаьстта хьинаре болх беш башха-дика производственни толамаш доахаши я Ильичева Анна, Степаненко Нина Федоровна керте латтача цехий коллективаш.

К. БАШИРОВ.

Перестройка наькъагIа: дикагIйола опыт

Йоакхо ярга хьежжа

Атта йодац вай республике экономически реформа. Производство лелаяра къаьнара методаш йохаш латт. Царна когаметта керда, дикагIйола экономически методаш юкъе а кхувлаш шоай гIулакхаш бокъалгахьа даха гIерт къахьегама коллективаш. Амма, массанахьа а цхьатарра вIаштIехьдалац из. Аьттув болашагIа гIулакх дIадода таронаш хьа а лехаш, уж махулла сихагIея дикагIен шоай балха юкъеоза гIерттача предприятешка. Царех цаI я Грозненски межрайонни производственни ремонтно-эксплуатационни объединени. 1989 шера «Чечингводмелиорация» яхача треста чуйоагIача предприятешта юкъе лелаьча социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар коллективо. Генподрядни балхаш дара план 244 эзар сом тIехкховчашйир. Иштта, планал тIехкхоачашйир шоай низаца гIишлон - монтажни балхаш дара, бахача наха маьхах гIулакхаш дара план а, лохьелар къахьегама овсарле. Цул совгIа, 260 эзар сом цIена пайда бир. Коллектива толам белгалбаьккхар КПСС Нохч - ГIалгIай обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа карара кара тела ЦIе байракхи 500 сом ахчан премии дIа а луш.

Шоашта денна дена совгIаташ бакъ а деш, тIехьашка ца йоалаш хьайовгIа объединени карарча шера а.

— Тха декхар латт хиш дехача системашта лерттIа эксплуатаци ярахи царна эшшача хана ремонт ярахи — яхаш дувц Грозненски межрайонни ремонтно - эксплуатационни объединене начальника Р. Дышнеева. — ХIаьта керттердар — екъа ха эттача хана колхозийи совхозийи хиш детта таро хургйолаш, цар леладу кхаш хаддаиза хица Iалашдар. Оаха гIулакх деш йоккха кхоъ район я: Шалински, Грозненски, Урус-Мартновски. Дерригa а цу кхаь районе 27 эзар гектар хиш дехкаш лаьтта да. Из болх кхоачашбеш Аргун яхача хих пайда ийбу оаха. Тха мелиоратораша дош деннадар хий кхашка хьахецара массайолча оагIорахьара лерттIа кийчо е, аьнна. Ала деза, хьалха санна, карарча шера а шоай дош сийленца кхоачашдир цар. Ханнахьен тIехдинен ремонт йир каналашта, хоттах, зене йолча баьцах цIенйир хиш дехна системаш. ХIанз йIовхал хьатIаэттачул тIехьагIа болх мадаггара ихехкаш ба. Долче, укх шера хьувкъам лакха хилийтара лаьтта леладераштa шоашкара холуш новкъостал ду мелиоратораша.

Из гIулакх кхоачашдеш къаьстта дикагIча оагIорахьара белгалбаьлар № 1 йолча участка начальник Т. Берсанукаев, механизатор Н. Кизь, мотажникаш Е. Лотников, А. Сергеев, М. Абаева. 15 март тIакхоачаш Грозненски района ерригача хиш дехача сетешта ремонт чакхъяьккха баьлар уж. Дика дIабихьар шоай болх кхыча участкаша а. Масала, къаьнарча АтагIа юрта йисте Аргун яхача хин бердаш чIоагIдеш хьокхам телаш къахьийгар крановщика В. Байсултанова, бульдозериста К. Космынинен В. Гончаровен. ГIадвугаш дар № 2 йолча участка мелиоратораша гойта хьокхамаш а. Цар оттаьча графикал хьалха чакхъяьккхар Шалински района мел йолча гидротехнически сооружешта еш хинна ремонт. Цу юкъа дика тохавалар участка начальник М. Хатуев. Из массе а хана нахаца хулар, ховрадар а эшар а фуд. болхлошта жамотта дикагIа къахьегамен бытев хьалаш вIаштIехьдаха хьожар.

МалагIа да укх коллектива гIулакхаш бокъалгахьа далара бахьанаш? Фу хувцаденнад тIеххьарча шерашка?

Техника а оборудовани а хьалха ше хиннар я. Хувцабеннабац укхаза хьалха болх баь нах а. Цхьабакъда, овлангара денз ухвцаденнад наьха шоай гIулакх леладелга. Из де новкъотсал даьр, болхлоша а объединене специалисташа а яхачох, боахама расчет я. Нах хьалха ца эийнача моттигашка керда таронаш хьалеха болабелар. Масала, хьаьццарга вай балха ханах кхомбара, цунах бизза хьаькъалца пайда ийбара, санна йола фактор. ХьалхагIа гидротехнически сооружени тоае езача моттиге дIабаха кийчлуш, цигача дIанхачалехьа хIара дийнахьа 2—3 сахьат ха йоайора. Цу тIа наькъагIа нах а кIаьдлора. ХIанз цу моттигашка дIаоттайир кийчъяь вагончикаш. Болхлой дIа-хьа кхувлаш лела безац, хIана аьлча болх чакхбаллалца уж цигача хул. Царна укхаза салаIа, хIама даа таро я. Хьалха санна доацаш, хIанз бухсоццаш хьадаьчох тIабохийт коллективо шиш теркам. Цо, шиш оагIорахьара, администрацегара хьадех къаьст-къаьстача участкай балха координаци елга, цахаддаш шоай подразделенешта юкъе бувзам лоаттаболга. ХьалхагIа дукха ца эша наьхаташ гул а деш, къайлагIа къестадеш хинна дешаш тахан массанена ховш сихагIен къестаду. Хетаргахьа цхьа дош хургдац хIанз кулгалхоша колективаца дага ца боалаш къоастадаь.

Производственни дешаш толаме къоастаде болабаларга хьежжа социальни дешаш а къестаде аьттув баьлар объединене. Пайда а беш къахьегарах цу гIулакха дIадахийта ахча а хилар коллективага. Эггара хьалха лаьрхIар шоай низаца болхлошта чубаха фусамаш хьалъе. Цу гIулакха юхьиг во яц.

— 1989 шу чакхдоалаш, оахош хьал а даь, болхлошта дIаделар бархI квартирах латтача цIен дIоагIаш, — йоах объединене планово - производственни отдела начальника Х. Атиева. — Из болх кхы а дIахохьоргба, хIана аьлча нах чуIе фусамашца Iалашбара проблема ирагIчарех я объединене. Цул совгIа, дукха ха ялалехьа болхлошта лаьрхIа йоккха столови а эксплуатаце дIаяла дага да тхо.

ТIаккха малашб кердача квартирашка баха чуховша ираз кхаж кхаьчараш? Уж берригаш а болхлой ба: водителаш С. Укаев, С.-М. Сайдулаев, Б. Нальгиев, каменщик М. Зингаев, штукатур М. Адаев, болхло Л. Укушева, кхыбараш. Иштта соцам бир коллективо ше. Квартираш дIа-хьа екъара дош коллективо ше мара къоастадац. Цудухьа нийсхон принцип толхаяь моттиг хилац.

Шоай объединене гIулакхаш бокъалгахьа даьлча, совъаьнна средстваш эггара хьалха социальни дешаш къестадара дIахьожаярах кулгалхошта пайда мара, зе даьланзар. Шоашта еча йоакхонга хьежжа хьинареча къахьегамца жоп ду болхлоша а.

Х. ШАДИЕВ.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Доладур 3, 13, 15, 22, 24 февралера, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартера, 3, 5, 10 апрелера арадаьннача газеташ тIа).

Хасханов Дауд, 1884 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Муциев Медиг, 1871 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Матуев Гойты, 1891 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Умаров Эпенди, 1896 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Татаев Рашид, 1881 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Доворхаджиев Умар, 1869 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Джамалдиев Абдула, 1906 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Нуралиев Вамалхаджи, 1871 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Адукаев Абдулхаджи, 1845 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гелисханов Темирсхан, 1893 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Эрисханов Ахмад, 1883 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хамзатханов Талхид, 1866 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ибрагимов Саид, 1871 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Доворхаджиева Пятимат, 1881 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, цIеннана, Ишхой-Юрта яьхай, 2 шу суд яьй.

Алхатов Темирбулат, 1881 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хасханов Солтамурад, 1877 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Аюбов Темирсултан, 1905 шера Ножай-Юртовски района Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Гайтукиев Иnала Мухьмад, 1907 шера Галашкински района Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Галашка ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гайтукиев Эдильбе Хьадис, 1900 шера Галашкински района Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Галашка ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гайтукиев Эдильбе Iаьла, 1907 шера Галашкински района Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Галашка ваьхав, 8 шу суд яьй.

Мерешков Дерги Татре, 1878 шера Галашкински района Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Галашка ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хашиев Довтмарза ИбраьхIим, 1877 шера Галашкински района Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Галашка ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дзейтов Бануха Мовлид, 1919 шера Галашкински района Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Галашка ваьхав, 8 шу суд яьй.

Осканов СаIадала Бурган, 1897 шера Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Пхьилекъонгий - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цициев Денисолт, 1888 шера Курчалоевски района Гельдыген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гельдыген яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кодзоев ГIойсолта Мурцъ-Iал, 1875 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, ГIалгIай-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Абубакаров Ваха Бекаевич, 1914 шера Саясановски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, райпо председатела заместитель, Аллерой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цуригов Хусейн, 1874 шера Саясановски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сейнароев Iумара Хьасан, 1901 шера Назрановски района Средние Бережки яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Средние Бережки яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Албаков Джачура Эльберд, 1877 шера Назрановски района Даттых яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Даттых яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Албаков Эльберда Асхьаб, 1906 шера Назрановски района Даттых яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Даттых яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Галархоев БIадий ГIойсолта, 1908 шера Назрановски района Даттых яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Даттых яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Албаков Марти Хоасбот, 1908 шера Назрановски района Даттых яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Лакхара Даттых яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Евлоев Дулата Юсуп, 1876 шера Назрановски района Лакхара Даттых яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, «Грознефть» мехкдаьтта разведка болхло, Лакхара Даттых яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Орцханов Идига Юсуп, 1891 шера Назрановски района Лакхара Даттых яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Лакхара Даттых яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Заруднев Иосиф Алексеевич, 1897 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, КМВР моторист, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Коневцов Поликарп Григорьевич 1880 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, КМВР хаьхо, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Заруднев Алексей Григорьевич, 1870 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Астемиров Арсхо, 1865 шера Итум-Калински района Дзумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Дзумсой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Каламов Исмаил, 1907 шера Шатойски района Хали-Кали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хьехархо, Хали-Кали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Авчиев Авта, 1894 шера Шаро - Чеберлоевски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Дай яхача юрта ваьхав, 1 шу суд яьй.

Мачигов Магомет, 1884 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Цацан-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Потаев Зелимхан, 1869 шера Ножай-Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Галайты яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Темисултанов Гака, 1894 шера Ножай - Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Галайты яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бошаев Меди, 1911 шера Ножай - Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Галайты яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Татаев Дуда, 1867 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мескер-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шовхалов Темирбулат, 1872 шера Гудермесски района Нойберды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Нойберды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цициев Магомед, 1877 шера Гудермесски района Нойберды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Нойберды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хусинханов Сулейман, 1873 шера Гудермесски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бачи-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сулаев Магомед, 1872 шера Шатойски района Шатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шатой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев Цока, 1885 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ишхой-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мациев Абдулха, 1881 шера Гудермесски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Майртуп яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Идрисов Умар, 1878 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джамбеков Акмир, 1872 шера Гудермесски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Майртуп яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джабиров Юсуп, 1863 шера Гудермесски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бачи-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Додаев Ахмат, 1873 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гучигов Арсали, 1857 шера Курчалоевски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гочалаев Расул 1883 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гочалаев Умархаджи, 1873 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Горчаханов Бирти, 1863 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Галаев Мудуг, 1869 шера Гудермесски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Бачи-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Берсанов Асхаб, 1871 шера Гудермесски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Батуев Бисултан, 1873 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Черняев Иван Титович, 1902 шера Шелковской района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Червленная - Узловая станце дежурни, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Ткачев Петр Васильевич, 1917 шера Орджоникидзевски края г. Пятигорске ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станце вагонни депо сцепщик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Тышко Станислав Людвигович, 1898 шера Литовски ССР г. Ковне ваьв, литовец, парте хиннавац, Гудермес депо машинист Гудермес яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Апокатониди Павел Павлович, 1899 шера (Турци) Дlivик яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, Старо-Юртовски райпо столове заведующи, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Липсопуло Николай Христофорович, 1898 шера (Турци) г. Юмишхане ваьв, грек, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Мисаилиди Дмитрий Ксенофонтович, 1898 шера (Турци) г. Ахоне ваьв, грек, парте хиннавац, Грозный станце закусочни заведующи, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ергушев Дмитрий Иванович, 1890 шера Шелковской района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Орджоникидзевски машиньаьха обходчик, Старогладовски станице ваьхав, топаш техай.

(ДIахододар хурга)

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

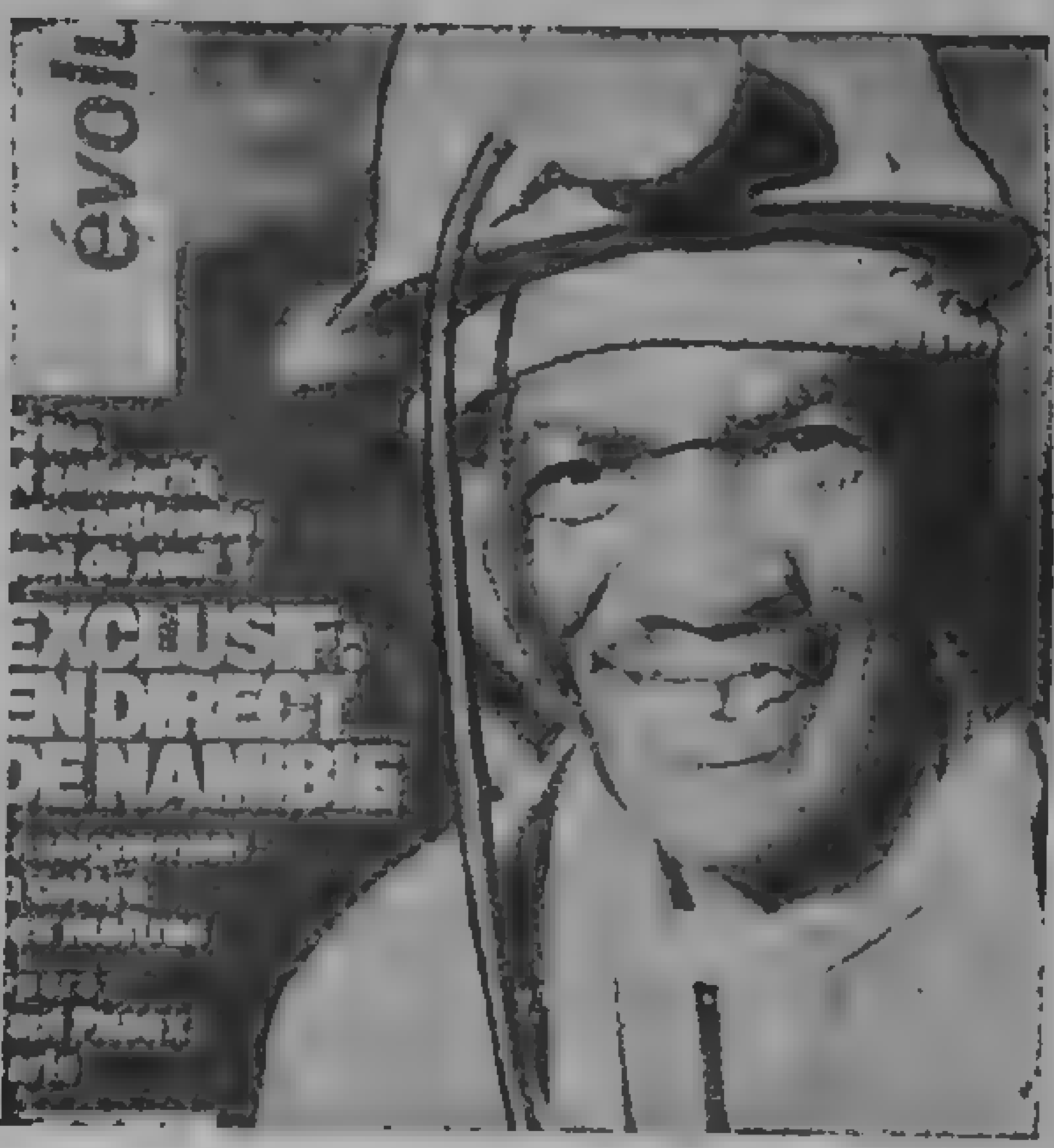

Дукха дешаш да хIанзза нортамукъале шийга кхаьчача эгтара къонагIа ярех йолча африкански паччахьалкхено Намибе къестаде дезаш дараш. Царна юкъе лоархIамегIдарех да — ший доалахьеи хьакъехьара дош. Хьан доалахьа хургья, хIанз укх сахьате американски, английски, къулбаафрикански капитало бизза тIахьожам лоаттабеш йолча горнодобывающи промышленноста предприятеш? Мехка парламент харжалехьа йолча хана, царех дукхача хаттараштa жоп луш дукхача общественни деятелаша цхьабараштa камаьрша дош лора, вокхар сатеде гIертар, хIаьта деррига а конъюнктурин хьалах тийша да. Тахан ха хьагIаэттай, дага мел лаьттар кхоачашде дезаш.

СУРТА ТIА: Россинг яхача уранови рудника болхло.

ТАСС фотохроника.

Китаера фусамий реформа

Массе метте латта цIарацIураши хьалдеш латта гIирсаши хIанзарча Китая вахара эгтара белгалагIа йола оагIув я. ХIаьта а фусамий проблема хьалхагIа а санна эггара ирагIчарех цаI я укхаза.

КНР гIишлошъяра Министерства лоархIамегIа, чуIеча фусамий хьалаш саггота тоаде деза ба городашка бахача дезалех 20 процент гаргга бараш. Мехка чуIе цIенош хьалде оттаьча программа тIа лаьрхIад хIанз цхьан сага шин квадратни метрал кIезигагIа чуIе моттиг кхоачача городашка бахача наха 1991 шу хьатIанхоачаш керда квартираш хилийта. ХIаьта 1995 шерале чуIеча фусамий хьалаш тоаде лерхI кхаьйинъ квадратни метрал кIезигагIа чуIе моттигаш йолча наьха.

Цунца цхьана лаьрхIад Китае, чуIеча фусамий проблема паччахьалкхен капитальни вложенеш дIахо алсамъяхара чотах къоастае гIертача, вешта а атта доацача мехка финансово - экономически гIулакхаш кхы тIа а толхадергхилар. Экономисташта хетачох, уж хьалаш аттача дахара эгтара гIойленагIдар — чуIе цIенош бахача нахага дохкар.

ХIанзле а дIадоладеннад гIишлошъеча компанеша бахача нахага базар тIарча маьхах чуIе цIенош дохкияга, хIаьта цар хIара квадратни метрах хIанз ши эзар а кхы дукхагIа а юань доакхх. Цхьабакъда, уж квартираш эца тара ярий дукха бац, нагахьа санна болхлойн гIулакхерча маьхем шера юкъера алапи 1700 юань мара ца хилар теркалдича.

Статистико яхачох, керда хьалдеча цIенош ех 80 процент гаргга дараш предприятешех организацешкен дIаийду, хIаьта цар тIехьагIа дохк е арендагIа дIател шоай болхлошкен гIулакхерча нахаген чухьарча маьхах. Вешта аьлча, квадрат метрах доакхкар 130 юанагара 400 юанага кхоачаш а долаш.

Американцашка йоах: авто чура арадовла ха хьакхаьчай

ШоаI доалахьа йола автомашинаш эца безам бараш вайцига тIехь-тIехьа дукхагIа хулаш латтача хана, общественни транспорта тIа дIатIахайшача бакъахьа хеташ ба американцаш. Цунна дола бахьан гонахьара Iалам деша дукхагIа бIехлуш хилар, сов дукха Iайнача машинех «гурматаш» а хулаш наькъаш дукъвш хилар, машинаш лела наькъаш дахкарга а тоадарга а шерагара шерага мах дукхагIа бодаш хилар.

«Клуб Сиерра» яхача «баьццарчар» массови калифорнийски организаце даьча тохкамаша йоах, нагахьа санна укх гарггарча хана общественни транспортах шерагIа пайда эцара наькха санна чIоагIа оарцагIа а даьнна, ле делар па дой, керттерча даькъе наIаш болча водителаша лехьача автомобилий гаргга километр никъ бара. ВIалла юкъе юкъ йоацаш хаддаза ухар машинаш. ТIехьагIо специалисташка хьаьттар аз: селла хьалдикъа хIанад е наькъаш. Цар дийцар: 1980 шерагара 1988 шерага кхаччалца 55 процент дукхагIа хьалдинад машинаш наькъаш, хIаьта наькъаш шоаи цу юкъа ши процент а хиннадац дукхагIа.

Деррига а фуд аьлча, наькъаш дахкарга мах дукха бода — цхьа миль (1,6 км) шоссе буллараг 100 миллион доллар дода штата. Цудухьа кхетадеш да, Лос-Анджелесе сиха лелача трамвая никъ билла хIана лаьрхIад: 20 миль бIаьхача цунга 800 миллион мара гIоргдац.

ХIаьта экспертаншта хет, нагахьа санна из гIулакх дIахо а хIанз мо дIадоде, 2000 шу дулаш штате баха мах 17

ИЗ ЭСАЛЧАРЕХ ВАЦ

Вай мехкара дукха кагирхой санна, Афганистане тIом беш хилар Ножай-Юртовски районера [illegible]

хилар тхона вай мехкахочох Аушев Русланах Советски Союза Турпал хиларех [illegible]

боахьаш, гургба доттагIий, — йоахар цуй дего. Уж уйлаш йохайир цIьехха дегIа тIа хьийддача йовхан талгIено. Кхийттача топо цхьаккха къахетам ца беш лаьт-

бIухо - интернационалист. ТIеххьарча деношка цо гойтача къонахчалах «За отвагу» яха медаль, медалаш елар пупна. Нахарах, къахьегамах [illegible]

[illegible] цехе балха вахар Ахьмад. Укхаза слесарь - сборщика гойтна караерзайир къахьегамца йоккха мерло долча кIанто. Заводе эрахо-

[illegible] Юрта вав, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хамзатханов Талхид, 1864 шера Гудермесски района Ишхой Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ибрагимов Гапой, 1901 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Дозорхаджиева Пятимат, 1881 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, цIеннана, Ишхой-Юрта яьхай, 2 шу суд яьй.

Алхатов Темирбулат, 1881 шера Гудермесски района [illegible] 1873 шера [illegible] района Пхьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, ГIалгIай-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Абубакаров Баха Бекаевич, 1914 шера Саясановски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, район председатела заместитель, Аллерой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цуригов Хусейн, 1874 шера Саясановски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сейнароев Iумара Хьасан, 1901 шера Назрановски района Средние Бережки яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, [illegible] Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Астемиров Арсхо, 1865 шера Итум-Калински района Дзумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Дзумсой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Каламов Исмаил, 1907 шера Шатойски района Хали-Кали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хьехархо, Хали-Кали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Авчиев Авта, 1894 шера Шаро - Чеберлоевски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Дай яхача юрта ваьхав, 1 шу суд яьй.

Мачигов Магомет, 1884 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, [illegible] яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джамбеков Аммир, 1872 шера Гудермесски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Майртуп яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джабиров Юсуп, 1865 шера Гудермесски района Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бачи-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дадаев Ахмат, 1873 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] техай.

Липсопуло Николай Христофорович, 1898 шера (Туреци) г. Юмишхане ваьв, грек, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Мисакниди Дмитрий Ксенофонтович, 1890 шера (Туреци) г. Арзоне ваьв, грек, парте хиннавац, Грозный станце закусочни заведующи, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ергушев Дмитрий Иванович, 1890 шера Шелковской района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Орджоникидзевски машиннаькъа обходчик, Старогладовски станице ваьхав, топаш техай.

(ДIахододар хургда)

ИЗ ЭСАЛЧАРЕХ ВАЦ

Вай мехкара дуккха кагирхой санна, Афганистане тIом беш хилар Ножай-Юртовски районера Юсупов Ахьмад.

— Бурмистров командир волча минометни роте наводчик вар со, — яхаш дувц цо. — Тайп-тайпарча къамех латташ яр тха подразделени, вежарий санна барт болаш дар тхо. ЧIоагIа кхаъ хилар тхона вай мехкахочох Аушев Русланах Советски Союза Турпал хиларах.

...Маваришан - Ташкуран оалача моттигашка гIолла душманаш лелхабеш болхар вай бIухой. Шийн декхар кховчашдаь а ваьнна, пхи ди даьлча цIава новкъа вала везаш вар из. «Кастта гургда Кавказа хоза Iалам, морхашна кхувда лоамий бовхьаш, гургба доттагIий, — йоахар цун дего. Уж уйлаш йохайир цIаьхха дегIа тIа хьийддача йIовхан талгIено. Кхийттача топо цхьаккха къахетам ца беш лаьттах техар къона бIухо.

МоастагIчун герзо аьтта когах ваьккхар зIамигIа саг. Ташкенте госпитале дуккха иллачул тIехьагIа цига пхьараша протез йир цунна.

Къонача хана дегIа маьженах валарах боккха бала буж дег чу. Эсалчарех вац бIухо - интернационалист. ТIеххьарча деношка цо гойтача къонахчалах «За отвагу» яха медаль, медалаш елар цунна. Вахарах, къахьегамах дог дилла воаца зIамсаг, шоллагIа группа инвалид волаш, доккха пенси хилийта раьза хиланзар.

Шийна ла а ловш, кхоалагIча группа инвалида книжка делар цунна. Гудермесски медицински инструментий заводе шлифовальни цехе балха вахар Ахьмад. Укхаза слесарь - сборщика говзал караерзайир къахьегамца йоккха мерзо йолча кIанто. Заводе арахецаш йола медицински инструменташ вай мехка санна, доазол арахьа а дикна йовзаш я. Дог-уйла деха воацаш вахарах сакъердалуш ва Ахьмад.

— Наха юкъе самукъне я, — йоах цо.

М. КУЗАЕВ.

Фельетона меттел

Да воаца никъ

. Грозне , оагIорахьара СоагIапча дIачувоаллача аьтта оагIорахьарча бaь тIа дукха нах гулбеннабар. Гаьна йоацаш оеца латтар ловбат тIабола шиъ «КамАЗ».

— Малав шоана . укхаза ловбат Iобоассабе пурам деннар? — яхаш даггара лувш вар шоферашка Малгобекски АТП болхло Мержоев Мувса.

— ХIана йохаяьй оаша ер моттиг? Моттигерча Iаьдала викалашца дагадаьннад шо е даьннадац?

Баь тIа гIолла никъ баккхийта раьза боацаш лувш бар кхыбола нах а.

— ДIахьажал, наькъаш дехначар укхаза даьчунга, — йоахар инициативни группа члена Коригов Шабазгирс. — Даьла тIаволчо де йиш йолаш хIама дий из?

. Цу къамаьлашка ладувгIаш дагадехар сона дукха ха йоаццаш редакце дена письмо. Из яздаьдар СоагIапча вахача М. Гандалоева. «ЗIамига долча хана юрта йистерча баь. тIа ловза ухар со. Укхаза чIоагIа хоза яр. БIарг хьестар коркача баьцо, тайп-тайпарча зизаша. Боккхий нах а гуллора баь тIа шоай вахарах-леларах дувца. ТIаккха мел накъайоалар из моттиг Iаьсий доажадара, коа тIара оалхазараш леладара. Цул совгIа, гон тIа говраш а хехкар укхаза. Шоай доалахьара цIенош хьалдара из бай дIабекъа беза яха хабар арадаьлча, раьза хиланзар юртара нах. Пен санна духьала а этта, «ак» аьлар цар. [illegible] аьлча, бай кIалхарбаккха аьттув баьлар».

Цхьабакъда, хIанз Iаьржа морхаш тIахьайзай юртхошта дукхаезача моттига — «Чечингавтодора» управлене оттаяьча а Малгобекски ДРСУ-с хьаллаьцача а проектагIа никъ баккха лаьрхIад баь тIа гIолла. Шоай кулгалхошта аьннар кхоачашде болабеннаб гIишлонхой.

Хьал-Iо волавенна хьежкар со хIанзлехьа гIишлонхошта карагIдаьнначунга. ДIадувца хала долаш хIама да из. Кхоъ гектар гаргга хургдола лаьтта дохадаьд, бульдозер дIа-хьа хийхка. АстагIча Темара даьхача оршта тарабийрзаб бай. Эггара новкъагIдар фуд аьлча, из да баьцовгIашта пайдана бола лаьттан Iаьржа тIоа хIалакбар. Из мара дeций? МагIалбике гIишлош хьалъяра котлованаш йоахачара . лаьтта, карьера жагIа хьатIакхухь укхаза.

— Беррига баккха беза никъ 700—800 метр мара бац, — йоах юртарча наха.

— Цу гIуланха дIадахийта лерхI 280 эзар сом! БIаьхий нах ба «Чечингавтодора» управлене а Малгобекски ДРСУ-а багIараш. Ховш да, иштта цхьа хIама дIадола а дий, цхьаболча хьакимаша гIишлон материалаш лечкъае наькъаш лохилга. Нагахьа санна ер гIулакх соцаде аьттув ца боале, кастта Инаркъе, Долакоа, СоагIапча бахача дуккхача наьха ковнаш асфальт билла хургда. Иштта я-кх къоал дара тактика. Масала, укхаза хьатIакхухь яхаш даггара бохнаш латт жагIа. Наькъашка гIолла дIа-хьа долалел — шоашта гургда шоана из сурт.

Сенна боакхаш ба керда никъ? Цу хаттара жоп лаха хала хиланзар. ХIанз болаш бар цу моттиге гола тохаш ба. Из гола дIаликха дагадехад «Чечингавтодора» управлене кулгалхошта. Цудухьа кхсстадаьд цар из гIулакх.

Цхьабакъда, царна моттар нийса дац. МоллагIволча сага дика гуш да, баь тIа гIолла никъ баьккхача цхьан гола когаметта керда шиъ хьахулга. ШозлагI-далé, дукха рузкъа доаде дезаш а хул.

— Никъ баккхара дIахьожадаь ахча тха юрта хьалоре бакъахьа дар, — йоах къахьегама ветерана Мержоев Мовтас. — Цох боккха пайда баргбар. Хьалъергьяр тика, амбулатори, клуб,- кхыйола соцкультобъекташ. СагIадехарга ден тIа хургьяцар тха юрта Совет, школашка деша дагIача берашта цхьацца хIамаш эца йиш хургьяр.

— Къаьнара никъ хьатоабе дукха ха а доккха рузкъа а эшац, — аьлар Ш. Коригова. — Гола тохачарa моттиг кIеззига шерйича дaьннад гIулакх. Шин-кхаь дийнахьа хьаде йиш йола хIама хьа ца деш юрта бахача наха вас е гIерт наькъаш дехкарий хьакимаш.

Баь тIа нах гулбеннилга хайна хьавера юрта Совета исполкома председатель Гандалоев Iийса.

— Сога хаьтта хIама доацаш дIадоладаьд ер гIулакх, — йоах цо. — Проект сона бIаргаяйнаяц е аз цу тIа кулг а ладаьдац. Из яхащ я Малгобекски горисполкома бехктокхаме секретарь М. Танкиева а.

ТIаккха мишта лоархIабаьб гIишлонхой моттигерча Iаьдала пурам доацаш бай бохабе? ДРСУ начальника М. Кодзоева дувцачох, из никъ республика кара ба. Цигара кулгалхой декхарийла бац моттигерча Iаьдала соцамашка хьежа.

Цо дувцачунца вIалла вIашнадоагIаш дацар «Чечингавтодора» управлене начальника Л. Алмасханова аьннар.

— Сона ховш дац, бай бохабаьбий, — аьлар цо. — Хьогара эггара хьалха хоза ш да сона из. Са кулгах чакхъяьннаяц керда никъ баккхара проект. Сона из бIарга а яйнаяц. Цул совгIа, моттигерча Iаьдало яхар ца де бокъо йолаш яц аз кулгалду организаци.

Шоана гучча бесса, керда никъ биллара гIулакха юстаръяьннай СоагIапчара юрта Совет, Малгобекски горисполкоми ДРСУ-и, «Чечингавтодора» управлени. ТIаккха жинаша даь хургда-кх из? Кхоачашде дезаш дац-те дукха ха йоаццаш СССР Лакхехьарча Совето тIайийца Лаьттах дола закон?

ХIаьта республикана кара бола районера никъ мишта тоабу хьахьокхаш цхьа масал доаладаьд «Ленина байракх» яхача районни газето. Соаххка, ахка чакхдоалача деношка, бокъонца болх кхехкар Малгобекерча Толстой цIерагIча улицагIа.— ХьатIаухар жагIа бахьаш йоагIа ниэ бола машинаш, Iобоассабора Iи хьалъуха асфальт, дIаувттайора бордюраш, дIайоахар гаьнаш. Цхьан дешаца аьлча, наькъа реконструкци йора. Сихбеннача гIишлонхоша гIулакх чакхдаькхар деза цIей — города Ди хьатIакхачале. Рапорт делар!

Тахан ше мадарра гуш да цох хьахиннар. Реконструкци яьча новкъа гIолла дIа-хьа лел зIамига а йоккха а машинаш. Цар чархашта кIалхара хьадетт тIой, хотта, хин цицхаш, еррига сигале къайлайовккхаш дом латт. Миллион сом дIадахийта тоабаь никъ... пирх аьнна бехаб.

Фу реконструкци я из, нагахьа санна Iурра кор хьаделла, цIагIара дIааравала йиш еце, бер цу наькъа дехьадалийта кхера везаш хилча?! Гуш яц дехьа-сехьа вала бокъо луш йолa знакаш, гонга кхоачаш я бордюраш.

Сона а бIаргадайра из йирча сурт. Ши-кхо бIаь метр никъ бича, бос малагIа ба ховргдоацача яьлар са туфлеш, къоарзъелар тIаювха костюм. Из къахьа къемат ловш латтар бIаьш нах, мах беш яр тикаш, ара а баьккха бохкар чкъаьра. Везан даьла, фу хургда-те укхаза ахка хьатIакхаьчача, бокъонца дом баьлча?

Боккха бала лайнарех ба Грознера Малгобеке бода никъ. Дукха эксперименташ лый укхаза гIишлонхоша, гIабуц миссел рузкъа доадаьд. Цхьабакъда, хIанз а цхьан кога тIа даьннадац гIулакх. Тахан сагото кхаьча хьувз СоагIапча баха нах, пархниг йоаккхаш латт цар салоIаш, цар сакъердалуш хинна моттиг. Дом а хинна дIагIоргдате кхы а 280 эзар сом?

— Шоаш укхаза баь негар дIабаккха беза наькъаш дехнараша, — йоахар Мержоев Мовтас. — ДIанийсде деза лаьтта. Наха дезар кхоачашдар — из я, сога хаьттача, перестройка.

Из уйла йолаш ва со а.

М. КАРТОЕВ.

Ха хьакхаьчай

Шоай доалахьа йола автомашинаш эца безам бараш вайшига тIехь-тIехьа дукхагIа хулаш латтача хана, общественни транспорта тIа дIатIахайнараш [illegible] дола бахьан гонахьара Iалам деша дукхагIа бIехлуш хилар, сов дукха Iайнача машинех «гурматаш» а хулаш наькъаш дукъаш хилар, машинаш лела наькъаш дахкарга а тоадарга а шерагара шерага мах дукхагIа бодаш хилар.

«Клуб Сиерра» яхача «баьцпарчар» массови калифорнийски организаце даьча тохкамаша йоах, нагахьа санна укх гарггарча хана общественни транспортах шерагIа пайда эцара наьха санна чIоагIа оарцагIа а даьнна, де дезар ца дой, керттерча даькъе цаIаш болча водителаша лехкача автомобилий Iулаша араеттача шоай газашца духхьал садикъа боабергба цу эггара йоккхагIйолча американски штате баха нах.

Белггала бакъ а долаш да, Калифорне, вешта ерригача Америке а санна, автомашиний наькъаш шерагIа, паргIатагIа хургдолаш дехка гIийрта хилар, цу тайппара, цига вахача сага дукха къахьега дезаргдоацаш духьаленаш хургйоацаш. ха эггара кIезигагIа йоаеш города йистерча шийн цIенгара городерча ше болх беча моттиге кхача йиш хилийтар дукха.

Шовзткъа шу хьалха дукхачарна из мегаш дар: штат дукха нах ца бахаш а паргIата а яр. Цхьабакъда, цу хана деиз штате баха нах дикка дукхагIа хиннаб, хIаьта общественни транспорта сеть зIамигъеннай, общественни транспортаца лела калифорнийнаш цу юкъа шозза кIезигбеннаб: укхаза бахача нахах общественни транспортаца балха ухараш ялх процент мара бац.

Автомобилаш сов тIех чуIоврглиларах бола кхерам укхаза бIаргагуш хиннабац алга яллац. ХIанз массехк шу да керттерча наькъашка шин сагал кIезигагIа боаца пассажираш чубагIаргбола машинаш леларгйолаш лаьрхIа цхьа оаса хьакъоастабаь. Цхьа водитель мара чу саг ца вагIаш йола машинаш цу оаса тIа гIолла дIа-юха аха бокъо яц, хIаьта цу тайпара йоагIа машин лаьцача дукха гIод а тох. Газеташ тIа, телевидене, радио чу гIолла даим кхайкаеш латт мича, маца, малагIа автомашин я чуха мегаргволаш яр ха йиш йола телефоний номераш тIаккха паргIатта лела бокъо я автомашиний.

Бакъда, цо а кIезига новкъостал ду. Цкъа Лос-Анджелеса юкхе гIолла тIехвоалаш — шинна а оагIорахьа кхоккха мугIарагIа машинаш лелача № 5 йолча наькъагIа водаш, — ши сахьат доаде дийзар са ткъаь итт гаргга километр никъ баре [illegible] шерага кхачталца 55 процент дукхагIа хьалдизад машинаша наькъаш, хIаьта наькъаш шоаш цу юкъа ши процент а хиннадац дукхагIа.

Деррига а фуд аьлча, наькъаш дахкарга мах дукха бода — цхьа миль (1,6 км) шоссе булларг 100 миллион доллар дода штата. Цудухьа кхетадеш да, Лос-Анджелесе сиха лелача трамвая никъ билла хIана лаьрхIад: 20 миль бIаьхача цунга 800 миллион мара гIоргдац.

ХIаьта эксперташта хет, нагахьа санна из гIулакх дIахо а хIанз мо дIадоде, 2000 шу дузаш штате баха нах 17 процент дукхагIа хургба, цунга хьежжа водителаш а — 20 процент, хIаьта наькъашка гIолла лела машинаш — 33 процент. Из фу яхилга да аьлча, машинаш чакхъяьнна ца йоалаш хIара автомобилиста сеца латта везаргва юкъера лаьрхIача хIанз санна 20 минута лаьтта а ца Iеш, сахьата гаргга, хIаьта шера цунга гIоргда цун йоаяь хан бензини лаьрхIача 5240 доллар гаргга. Наькъа тIа Iайнача газий хьадж яарах цун могашалла хула зе доацаш да хьона из.

ХIанзарча хьала кIалхардовлар духьа, «Сиерра клубо» штате бахача нахага йоах: укх шера июль бетта референдум йолча хана бензина налог тIатохийтара тIехьа хила деза шо. Бакъдар аьлча, из дайта гIерташ да цу тайппара совнагIа хьатIадена ахча керда наькъаш дахкарген къаьнадараш тоадарген дIадахийта лаьрхIа дола штатера Iаьдал а. Из цхьаккха дича а хила йиш йолаш дац, — йоах «Сиерра клуба» викалаша. Эггара хьалха общественни транспорта сеташ хьаярга даха дезаш да ахча».

ХIаьта автомобильни доагара цIенача тайпаех пайда эцаргболаш бараш, аьнна хет клуба членашта, налогах мукъабаьха хила беза. Цул совнагIа, йоах цар, керда транспортни гIирсаш дара увттаю планаш гонахьарча Iалама цар бергболча Iоткъамга хьежжа могае а ца могве а бокъо яла еза Iалам лорадеча моттигерча органашта.

Бакъдар аьлча, автомобиль ца хилча шийчох вахар ца хетача американца хала хургда шийн оамалаш хувца общественния транспорта тIа дIатIаха. Цхьабакъда, калифорнийски «Сиерра» клуба» 200 эзар бола членаш догдоахаш ба, шоаш гIоттадаьча дешо из гIулакх аттача даькхара новкъостал дергхиларга.

Е. ПОЗДНЯКОВ,
АПН. соб. корр.
Сан-Франциско.

[illegible]

[illegible] 1700 [illegible]

Статистико [illegible] нерда хьалдеча кIенех 80 процент гаргга дараш предприятешца организацешца дIайду, хIаьта цар тIехьагIа доих е арендагIа дIател шоай болхлошкеи гIулаккерча нахаген чухьарча маьхах, вешта аьлча, квадрат метрах доаккхар 130 юанагара 400 юанага кхоачаш а долаш.

Гражданашка вешта йоахка лаьрхIад хIанз уж чубаха квартираш. ХIанз Китая городашкарен поселкашкарех чуIе моттигаш ерригаш а лаьрхIача 2.5 миллиард квадратни метр. КНР Госсоветерча фусамашта реформа еза групперча специалисташа даьча лоархIамагIа, цу фусамех гIаддайча а ахаш ехкачул тIехьагIа . . паччахьалкхена хьаккховчаргдар 100 миллиард юань, тIаккха из ахча чуIе цIенош дукхагIа хьалдарга дIадахийта йиш хургьяр.

ХIаьта а, китайски кепайоазон тешалагIа, фусамий реформах хIанзалца хьа хийттар хиннадац. Массехк бахьан да цун. Эггара хьалха — фусамий маьхаш совдаьха хилар. КНР-е вахарга бода мах хаддабза лакхлуш латтача хьалашка кхыметтел льготни маьхех йохкаш йола квартираш а эца таро яц геттара лакха алапеш долча наьха мара. Цул совгIа, кIезига пайда беш йолча дукхача предприяте й вIалла низ а кхачац фусамаш эца шоай болхлошта ахча хьожаде.

Кхы тайпа бахьанаш а да. Масала, Китае дукхагIа бараш дог тийша ба, чуIе фусам хилара йола бокъо — социализмана карагIдаьннача керттерча хIамаех цаI — паччахьалкхено Iаладъе езилгах. ХIаьта из цар тешам бозбе сел атта а дац.

Николай НОВИКОВ.
АПН-в корр.
Шанхай.

Тахан—космонавтика Ди

1961 шера 12 апреле Ю. А. Гагарина бьъча космически наькъо адамлена хьайийлар Вселенни йоваз-ра лаьрхӀа варгвоаца горизонташ, новкъостал дир дӀахо Ӏилмен техникен дешайоалавра. Космически аре шерашка сага творчески тене а къахьегамо а лаьттанъюхерча орбита тӀа лъхай бӀаьш Лаьттан спутникаш, космически кемаш. Царгара лаьтта бахача на-хога кхаьчай гаргарча а гаьнарча а космосах, Маьлха системерча планетех, Маьлхах шийх йола Ӏалашмате йоккха информаци.

Космос караерзаяра дакъе дукха чоалхане Ӏилман а техническа а декараш толаме кхоачашдаро таро хилийтай советски космонавтий эггара хьалха космосе арабовла, эггара хьалха космически кемаш вӀашагӀхотта, дукххача хана космосе никъ бе. Таханара космонавтика цивилизацех дӀакъаста йиш йоаца дакъа а хиниа дӀаэттай, цо хьахьекхад ше сани яр кхы йоацалта а экономически пайдане ше хилар а.

Космически системай ларда тӀа кердача тайпапа къоастадаьд метеорологе, Ӏалама ресурсаш тахкара, экологе, астраноме дукха керда дешаш. Космос - из керда машинаш, машиностроенс, гӀишлош хьалъеча, медицине, быта сфере пайда эцаш йола материалаши технологии. Дерриге хьалхалатташ, прогрессивни мел дар космосе тахка а тахка юкъедоаладаьчул тӀехьагӀа обществага юхакхоач, халкъа боахаме из кхоачашду.

Алхха «Энергия» — «Буран» яха ракетно-космически система хьаяро дукха изобретенеш яьй, дукха хӀамаш гучадаьхад, эргадоахаш тоадаьд. Массаза болх беш йолча лехкача орбитальни станцеш тӀа хьаю полупроводникови материалаш биопрепараташ н. кх. дӀ. Космос караерзаяр дукха ахча дӀадодаш хӀама да, цхьабакъда из перспектива йолаш да, специалисташ лерхӀачоах, космически техникага дӀадахар диза меттa оттаргда 1995 шера. Космически тохкамех хьахинначоах пайда эц тайп-тайпарча мехкашкарча Ӏилмахоша.

Дуней халкъашта юкъера дукха экипажаш болх беш а хинай болх бе кийчлуш а я советски космически кемай борта тӀа.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

* Космонавтика ди дезде оттадаьд СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагӀа 1962 шера 9 апреле эггара хьалха космосе никъ бе саг вахар белгалдеш. Из дезду хӀара шера 12 апреле. Дунен халкъашта юкъерча авиационни федераце решенегӀа из ди дезду авиацеи космонавтикаи Дерригдунен ди санна.

* 1957 шера 4 октябре Советски Союзе адамлен историе чухь эггара хьалха сигала урагӀъяхийтай Лаьттан искусственни спутник. Из цига лийний 92 дийнахьа, хӀаьта Лаьттана гонахьа 1400 го а баьккхаб

* «Восток» яха советски космически кема хилар дунен тӀа эггара хьалха 1961 ш. 12 апреле пилота-космонавта Ю. А. Гагарина (1934—1968) вай планетана гонахьа го баьккха йола космически аппарат.

* 1989 шера 6 сентябре «Союз ТМ-8» яхача космически кемаца сигалъяхай экипаж командир Советски Союза Турпал подполковник Александр Викторенко, бортинженер — Советски Союза Турпал Александр Серебров тӀа волаш.

* Кхаь шера «Мир» яхача станце борта тӀа 5 эзар гаргга тохкамаш деш тайп-тайпара сеансаш яьй, цига пайда ийцаб 60 совгӀа цӀераш йолча тохкама аппаратурехи оборудованехи. Массехк килограмм материалаш юха лаьтта кхаьчай астрофизикаи геофизикаи даьхье тохкамаш дарах гулъяь, космически технологе, биотехнологе, биологе, медицина даьхье а хӀаьта иштта космически техника дӀахо дегӀайоалаяро хьалхехьа тохкамаш деш гулъяь а.

* 1988 шера халкъа боахаме Ӏилман цхьайкхаштеш космически тохкамаш дарах хиннa эс 1,3 миллиард сом хилар, хӀаьта хьабьина пайда дӀадахачул дукхагӀа хилар цу шера — 2 миллиард сом.

* ХӀара шера бувзама спутникех вай мехка хула экономически эффект 5-10 миллион сом я. Специалисташа яхачох, спутникови бувзамах 200 километр совгӀа йолча моттиге пайда эцаш хилча из экономически пайданегӀа да

ШКОЛЕРЧА МУЗЕЕ

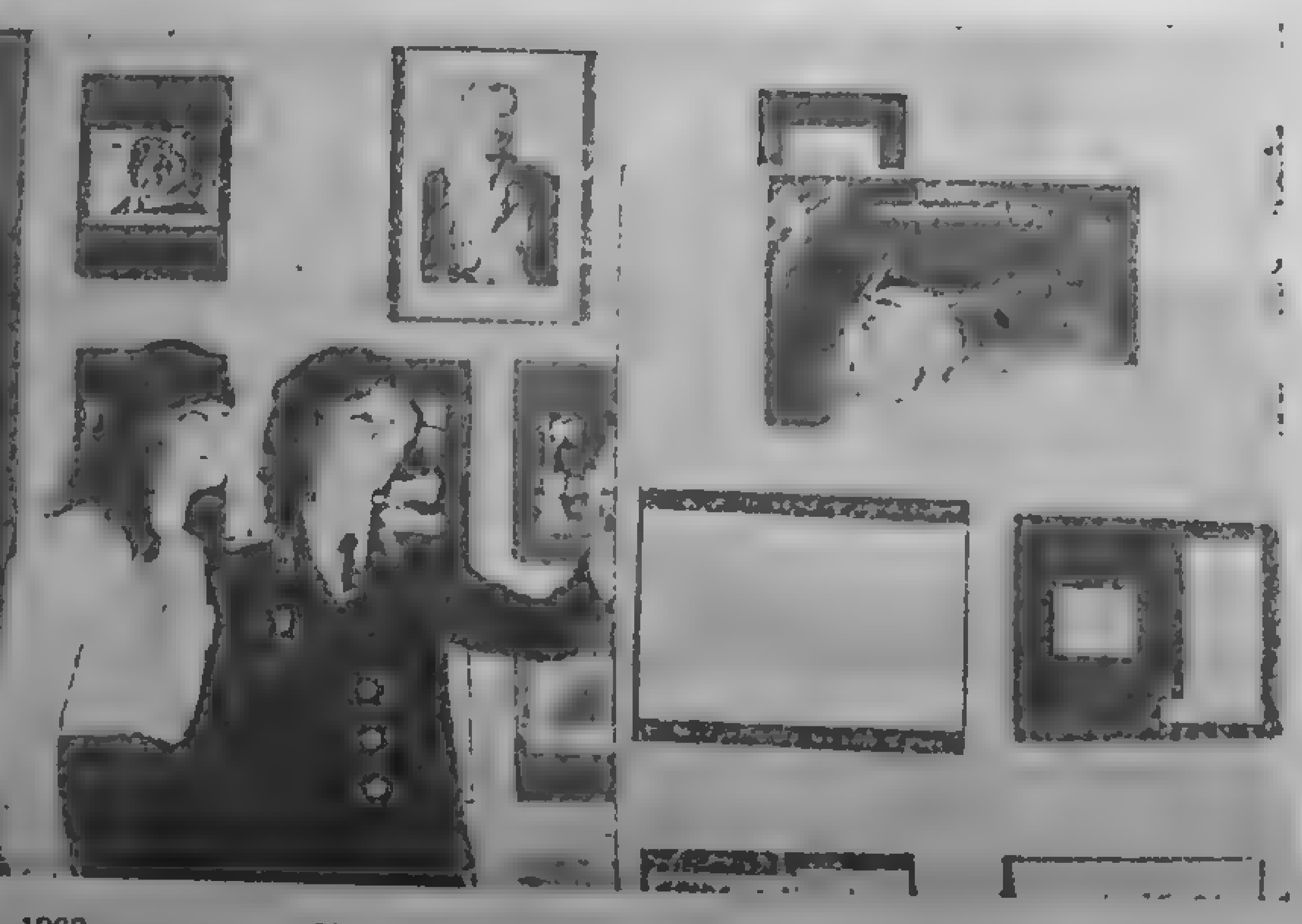

1969 шера деш № 50 йолча Грозненски юкъерча школе болх беш я авиацеи космонавтикаи музей. Из вӀашагӀъелар а музея кулгало а ва историе хьехархо Никулин Вадим Вадимович — РСФСР халкъа образованен отличник, СССР космонавтика федераце член. Музее дукха а пайдане а экспонаташ гулъяь. Цар таро хулийт дешархой космонавтика истори, космос караерзаеча карагӀдаьнараш довза.

Укх деношка школа коллектива цӀерагӀа моаршала телеграмаш кхачай СССР космонавтика федераце председатела заместителагара И. Г. Борисенкогара, музея совета сийлен членагара профессорагара Н. Е. Прудниковагара, кхычаргара.

СУРТАШ ТӀА: авиаци ...

Укх деношка Грозне хилар Советски Союза Турпала Курадилов Ханпаши приз ийккара йола традиционни Ерригсоюзни бӀаьстан мотокросс. Из хӀанз 15-эзлагӀа чаккхъяьннай. Укх шера эггара хьалха программана юкъе йихьаяр 50 куб. см йолча мопедий классагӀа йола кӀаьнкий пхьаш. Цига нотало яьккхар ДОСААФ Новочеркасски технически школа воспитанника Алтухов Олега.

125 куб. см йолча мотоциклай классагӀа пхьаш хилар кхелетарий а къонахий а группашна. Котваьлар Кабардино-Балкарски АССР-ерча Майски спортивно - технически клуба воспитанник Троянов Игорь. Грознерча Гончаров Юре кхоалагӀа моттиг яьккхар.

БоккхагӀболча гонщикашта юкъе хьалхара моттиг яьккхар грозненца Асманский Олега, цул дукха тӀехьависанзар дото призер хинна вола Козелько Виктор. Уж шаккъа а цхьан команде ва, спорта мастераш а ба.

ХӀаьта а бӀарча хьайццача вай команда йнълагӀа моттиг мара яккха аьттув балаизар.

СУРТА ТӀА: Грозне Ерригсоюзни мотокросс йолча хана.

«ДММ» марка тӀалатта кога гӀирс

«Дизайн. Моделаш. Машинаш» — иштта оалаш я Москве цхьана хьайийла кога гӀирс бу, эггара хьалхара шин продукци укх шера март бетта тикай тархеш тӀа гучаяьнна советско-итальянски предприяти. Из хьайийлар кога гӀирса моделий ерригсоюзни Цӏенои кога гӀирс беча фабрикашта духхьал оборудовани хьае кийчлуш йолча Мораццоне яхача городерча «Пластик машинери» яхача итальянски фирмон. ХӀанз шера 200 миллион парал совгӀа кога гӀирс ца тоъача СССР-е кога гӀирса дефицит кӀезигъе лаьрхӀа я керда предприяти. Цул совгӀа. 20 процент гаргга продукци итальянски рынке гӀоргья.

Цхьана предприяти хьалъелга хьалхадаьккхар нгг шу совгӀа хана СССР-ца гӀулакхаш леладеш хьайоагӀача итальянски фирмо. Из дар 1989 шера феврале. хӀаьта августе кулгаш яздир из цхьана хьалъе отта даьча документа.

«ДММ» продукци СССР-е советски бидалах итальянски оборудованеца, дизайн леладе лерхӀ шинна а оагӀон специалисташа.

«Итальянски кога гӀирс лархӀа а боагӀаш лоархӀ дунен тӀа дикагӀчарех цаӀ, хӀаьта «Пластик машинери» яхача фирмо кийчъеш йола Итальянски оборудовани белггал шин тайпара а дунен тӀа хьаерашта юкъе ше морг кхы цхьаькха йоацаш а я», — иштта лоархӀ доазол дехьара шин партнер цхьана хьалъеча предприяте правлене председатела. Сан-Францисски университетера менеджерий школа яьккхача Сокол Юрас.

Кога гӀирс хьабелга фирма гӀулакхий цхьа оагӀув мара яц.

Цо довл а деш хьае лерхӀ иштта советски кога гӀирсий предприятешка оттаяьча ...

СОВГӀАТ

БӀалла дагалацар Саьмуташка вахача а укхазарча консервни завода хаьхо волаш болх беча а Харсанов Насрудина ше «Волга — ГАЗ-24-10» яха автомашин лотереях кхаж бена йоаккхаргья, аьнна. Деррига дӀадоладелар цо ялх бутт хьалха СССР ДОСААФ-а лотерейни билет эцарца.

Кхаж бенабий Харсанов хьежар 23 феврале — Советски Эскарен ТӀема-Форда Флотен цӀей долча дийнахьа. Билет «меттахьа кхеташ» хиннадар. Цу тайпара хӀама-м Насрудина вахаре цкъа мара ийсденнадац. Цудухьа кхетаде хала дац, мел дог айденна вар из кхаж беналга хайча.

— Лотерейни билеташ ийдеш оамал йолаш вацар со. — йоах Насрудина. — Тешаш вацар цу «ловзарах». Пхезза-яхаза тиражага а. тӀаккха билетага а хьежар со. Юххера а тийшар. Маларра аьлча, 23 феврале сайна дика совгӀат дир аз.

ХӀанзчул тӀехьагӀа лотерейни билеташ дукхагӀа ийде лаьрхӀа ва Харсанов. Цу тайпара хьехар ду цо кхыча наха а.

В. КУРБАНОВ.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 АПРЕЛЬ.

ЕРА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Документальни фильм.
8.40 — Опера дукхаезачара телеклуб.
9.50 — Мультфильм. 2-гӀа дакъа.
10.25 — Сага институт.
11.25 — Берий сахьат (ингалсийски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
13.30 — ТСН.
15.45 — Котало 45 шу дузаш. Документальни фильм.
13.10 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гӀа дакъа «Необыкновенное лето» 6-гӀа серн.
14.30 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.35 — Документальни фильм.
17.20 — НГӀАССР Гостелерадио инструментальни ансамблем солистий концерт.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — Юртбоахам хьеха университет (гӀалгӀай меттала).
18.15 — Музыкальни пауза.
18.20 — Информационно-публицистически програма.
19.00 — «Арена». Спортивни ... дали лаьттах йола Закони.
19.30 — Л. Бондаренкос дӀалоиз (бани).
19.40 — В. И. Ленина вай 120 шу дузаш «Штрихи к портрету В. И. Ленина» кабинете цаӀ ... сахьате яла 3-гӀа ...
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — Из хиннад... хиннад...
22.10 — Взгляд.
23.55 — ТСН.
00.10 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35. 9.35 — Литература. 5-гӀа класс.
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.45 — Литература.

1969 шера дениз № 50 йолча Грозненски юккъерча школе болх беш ю авиацеи космонавтикан музей. Из бІашагІъеллар а музея кулгалхо а ва историе хьехархо Никулин Вадим Вадимович — РСФСР халкъа образоване отличник, СССР космонавтика федераце член. Музее дукха а пайдане а экспонаташ гулъяьй. Цар таро хуллийт дешархой космонавтика истори, космос караерзаеча карагІдаьннараш довза.

Укх деношка школа коллектива цІерагІа йоьршала телеграммаш яьхкай СССР космонавтика федераце председатела заместителагара И. Г. Борисенкогара, музея совета сийлен членагара профессорагара Н. Е. Прудниковгара, ккъчаргара.

СУРТАШ ТІА: авиацеи космонавтикан музея залашка.

Н. КОБИАШВИЛЕ
сурташ.

рах гулъяь, космически технологе, биотехнологе, биологе, медицина дакъе а хІьта ишта космически техника дІахо дегІайоалаяра хьакъехьа тохкамаш деш гулъяь а.

* 1988 шера халкъа боахамен Іилман гІуллакхиштеи космически тохкамаш дарах хиъна зе 1,3 миллиард сом хилар, хІьта хьабьнна пайда дІадахачул дукхагІа хилар цу шера — 2 миллиард сом.

* ХІара шера бувзама спутникех вай мехка хула экономически эффект 510 миллион сом я. Специалисташа яхачох, спутникови бувзамах 200 километр совгІа йолча моттиге пайда эцаш хилча из экономически пайданегІа да радиоприемни е кабельни хьисапе бухзам лоаттабечул. Цудухьа 2000 ш. тІакхоачаш ерригача.

ДОГ КЪОНА ДА ВЕТЕРАНА

Сийлахь - боккха Даймехка тІом болалуш къона хиннаваце а, вахар дайза вар Магомаев Ахьъяд. Цунна кхийнадар ЦІеча Эскаре гІуллакх де а цу эскарца Малхбузера Белорусси мукъайоаккхаш хила а. ХІьта къахьегама никъ кхы а хьалхагІа болабелар цун.

1937 шера Грознера номер 2 йола юкъера школа чакхъяьккхача Ачхой-Мартане школа директоралла вохийт къона комсомолец. Цигара вода из ЦІеча Эскаре. ХІьта цІавиирзачул тІехьагІа районашта юкъерча колхозни школана кулгалде оттаву Магомаев. Укхаза Коммунистически парте мутІарашка дІаэц из.

1941-ча шера Шатойски ВЛКСМ райкома секретаралла хержар къона коммунист. Амма, из цига болх бе волавеннав а алалехьа, лирача моастагІчунца тІом хьайра. ТІема комиссариате а ваха, ше фронте вахийтар дийхар Ахьъяда. Цох хІама хилаяэзар. Цу шера, август бетта ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкомо шоллагІча секретаралла хержар Магомаев.

Цу хана Грознена тІакхача гІерташ бар фашисташ. Царна геттара эшаш дар укхазара мехидаьтта. Город ишта атта моастагІчунна дІаяла лаьрхІа бацар Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой. ТІом бе кийчлуш яр мехкдаьттахой город. Московски областе кхаъ бетта партизански курсашка дешаш хул А Магомаев. Уж курсаш чакхъяьхача, ВЛКСМ Центральни Комитето Нохчичен подпольни обкома хьалхарча секретаралла оттаву из. Белгалдаькха дела, фашисташ вай республика гарга кхаьчача хана, нохчий а гІалгІай а кьаьстта подпольни комсомольски организацеш вІашагІноха лерхІаш хиннилга.

Немцаш Ищерски станицана юхе ккхьачача, юха а тІема комиссариате вахар Ахьъяд. Цун дехар кхоачашдеш 4-ча гвардейски гІалгІазкхий дошлон корпуса юкъейоагІача эскадрона замполиталла оттавир Магомаев.

1943-ча шера цу эскараца цхьана тІом беш хилар Ахьъяд. хІьта моастагІа Кавказера юхатехача Саратовски тІема-гІашлон училище деша вахийтар из. Из чакхьяьккха цхьа ха яьлча 117 дивизе стрелкови полка батальона командиралла оттавир капитан Магомаев.

Польша мукъайоаккхача, Берлин хьаьоаккхача кхычахьа хиннав ветеран. Цунах дукха а хургІдар яде, хІаьта а теркам тІаоз нагтахьа мара дуц йоагача Александра Невске ордено. Из шийга мишта кхаьчай дувц ветерана:

— Берлина 120 километр гаьна йолча Фюрстенвальд яхача цхьан города юххе кхийдадар тха эскара дакъа. Дивизиони разведкас цу городе фашистий эскараш дац, хІьта корпусни разведкас да аьнна, хоамаш дера. Бинсан ши сахьат даьннача хана, полка командира Корчагина тІа а вийха амар делар сона, батальонаца цу городе гІо, аьнна. Нагахьа, цига фашисташ хуле, вай эскарашка хоам бе деххарийла вар со. хІьта ца хуле городе чІоагІ а вешa, байбараш тІакхаччалца вагІа везаргвар.

Тхо города гаргакхьачача фашисташ хоалуш бацар. Из йита а йита, юхатІехьашка бовлаш хиннаб уж. ХІаьта тха эскара дакъа цига кхаьчалга хайча юха а бийрза, тІом болабир. Амма, оаха цу хана еррига позицеш хьа а лаьца, таІазар дир царна. Кхо бІаь саг чувоагІача батальоне цхьа саг мара ца вувш вьжхар оаха из город, човнаш яь а массехк саг мара вацар. Сона а кулга чов нир цига. ХІьта фашисташта доккха зе хилар. 150 совгІа саг хІалакхир царех. Из город ишта яккха аьттув баларах елар сона из орден.

Александра Невске орденал совгІа. Даймехка тІема 1-ча степена орден, дукха медалаш, вуриитта правительственни совгІат делар Магомаевна цу тІем тІа.

ТІом йистебаьнначул тІехьагІа а 1946 шера декабрь бутт хьатІакхаччалца а Советски Эскаре гІуллакх деш хилар Магомаев Ахьъяд. Машар эттача хана а мехка виэза патриот ше волга хІагонтар цо. ТІемо даь зе юхаметтаоттадеш дукха къахьигар Ахьъяда. Казахстанерча Чимкент яхача городерча заводе болх беш хилар ХІаьта Нохч-ГІалгІайчен автономни республика юхаметтаоттаиича Москве, КПСС ЦК Лакхерча партийни школе деша вахийтар из. Цигара цІавеча парте Надтеречни райкома шоллагІа секретарь, райисполкома председатель хилар.

ТІехьаэсачарех яр «Минеральный» яха совхоз. Цун болх тоабара 1965 шера цига кулгалде хьожавир коммунист Магомаев. Лоацачча хана совхозе овлангара хувцамаш де карагІдаьлар цунна

ТІеххьарча хана, пенсе вахалехьа «Гиккловское» яхача производственни объединене директор хилар Магомаев. ХІаьта хІанз РСФСР персональни пенсионер а волаш, салоІаш ва 70 шерал дикка тІехваьнна ветеран Амма, дог къона да ветерана, цІагІа вагІа хала да цунна Цудухьа, республика общественни вахаре доккха дакъа лоацаш ва Магомаев Ахьъяд. Республикерча комсомола ветераний совета член волча цо каст-каста къамаьл ду Советски Эскаре болхача кагирхоаца.

М. КУЗАЕВ,
СССР журналистий Союза член.

дир из цхьана хьалъе оттадьча документа.

«ДММ» продукци СССР-е советски бийдалах итальянски оборудованеца, дизайн лелае лерхІ шинна а оагІон специалисташа.

«Итальянски кога гІирс лархІа а боагІаш лоархІ дунен тІа дикагІчарех ца!. хІаьта «Пластик машинери» яхача фирмо кхечьи йола Итальянски оборудовании белгтал шийтайпара а дунен тІа хьаераштa юкъе ше морг кхы цхьаькха йоацаш а я», — ишта лоархІ доазол дехьара ший партнер цхьана хьалъеча предприяте правлене председатела. Сан-франциссеки университетера менеджерий школа яьккхача Сокол Юрас.

Кога гІирс хьабелга фирма гІуллакхий цхьа оагІув мара яц.

Цо доал а деш хьае лерхІ ишта советски кога гІирсий предприятешка оттаьча импортни оборудованена гІуллакх делгеи заьаснол оатхалаца из Іалашъелгеи шийна дІатІаэцаргдолаш йола сервис-центр а.

«ДММ» балха кхоалагІа дакъа — рекламен издательски гІуллакхаш. ХІанз долаш долча «Кога гІирса моделаш» яхача журналал совгІа цхьана хьалъьеча предприяте лерхІ малхбузехьарен советски мода дегІаахара. леламах дувцаргдола, кердача технологех, техниках, материалех дола хоамаш кепадеттаргдола «Модан техникан вестник» арадаха. Вестник дІадоаржадергда СССР-ен Италеи.

«ДММ» лерхІ выставкаш уттае а, советски предприятеша корта бола бувзамаш тасса лоwш йолча малхбузехьарча. Цу дакъе итальянскичарна а советски рынкера партнераш леха.

«ДММ» штате кхо бІаь гаргга саг хургва. оагІонаша гІуллакхага дІанохцита капиталаш цхьатарарча боараме хургья. Баьннача пайда цхьа дакъа загата хьежадергда фирмо.

Цхьана предприятеш хьалъяра гІойле еш дола дукха гІуллакхаш Советски правительства чакхдаьха долаше а, укх тІеххьарча хана кІезиг-дукха лаьгІенный из процесс, хІаьта цхьана хьалъьича эзар фирмах хІанз болх беш цхьа бІаь гаргга мара яц, — йоах арахьарча бувзамашта «ДММ» правлене председатела помощник волча экономически Іилман кандидата Кожемяка Валере. — Цу хьалавиха къаьстта гІойленагІа хилларца белгалдоал СССР-ан Малхбузен Европе ФРГ-ерарен Финляндеэарен дІахьккхача хІанз йоккхалга лилача кхоалагІа экономически партнер йолча Италенен юкъера бувзамаш.

(АПН).

Кхаж бенабий Харсанов хьежар 23 феврале — Со-

ийдеш оамал йолаш вацар со. — йоах Насрудина. — Тешаш вацар цу «ловза-

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

12 АПРЕЛЬ,

ЕРА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Документальни фильм.
8.40 — Опера дукхаезачара телеклуб.
9.50 — Мультфильм. 2-гІа дакъа.
10.25 — Сага институт.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Коталли 45 шу дузаш. Документальни фильм.
16.40 — Ашхабадера берий филармони скрипачай ансамбла концерт.
17.10 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
18.10 — Мультфильмаш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу даланзеи боиикхагІеи».
19.40 — «Плач волчицы» яха художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Плач волчицы» яха художественни фильм. 2-гІа сери.
23.50 — ТСН.
00.05 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — ІуйрІйнара гимнастика.
8.15 — Іилма - довзийтара фильм.
8.35. 9.35 — Общи биологи. 11 класс.
9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35. 11.40 — Музыка. 2-гІа класс. Симфонически оркестра инструменташ. 1-ра передача.
10.55 — Іилма вестник.
128.00 — Документальни фильм.
12.40 — Ритмически гимнастика.

13.10 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гІа дакъа «Необыкновенное лето» 6-гІа сери.
14.30 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.35 — Документальни фильм.
17.20 — НГІАССР Гостелерадио инструментальни ансамблеи солистии концерт.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — Юртбоахам хьеха университет (гІалгІай меттала).
18.15 — Музыкальни пауза.
18.20 — Информационно-публицистически програма.
19.00 — «Арена». Спортивни программа.
20.00 — Бийса дахъкъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — «Преображение Преображенни».
21.30 — «Весеннее равнодействие» яха «Комсомольская жизнь» яхача журнала 70 шу дизара хеталь, цІай долчара яь репортаж.
23.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.

13 АПРЕЛЬ,

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «...16 шу даланзеи боиикхагІеи».
9.15 — Мультфильм.
9.35 — «Плач волчицы» яха художественни фильм. 1-рей 2-гІей сереш.
12.00 — «Вай лаха долх» яха («Мишта салоІ вай» яхача циклера) передача.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Если вам за...».
16.30 — «Магия черная и белая» яха берашта дола фильм.
17.45 — Компьютерцара диалог.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «ІаьдаІ — Советашка». Моттигерча органий Іаь-
дали даьттах дола Іалони
19.30 — Л. Бондаренко дІалонх (баян).
19.40 — В. И. Ленина ваь 120 шу дузаш «Штрихи к портрету В. И. Ленина» кабинете цІаьхи сахьате яха 2-гІа фильм.
[illegible]
[illegible]
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — Из киноилдо... кинонад...
22.10 — Взгляд.
23.55 — ТСН.
00.10 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — ІуйрІйнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35. 9.35 — Литература. 5-гІа класс.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35. 11.45 — Литература. 6-гІа класс.
11.05 — Іилма - довзийтара фильм.
12.05 — Л.-В. Бетховена оркестрацара скрипка дола концерт.
12.50 — «И снилась мне большая зала». А. Н. Островский цІен-музеях.
13.35 — «Первые радости» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гІа дакъа. «Необыкновенное лето». 7-гІа сери.
15.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.
16.45 — «Виктор Астафьев — нет мне ответа» яха документальни фильм.
17.50 — Фильм-концерт.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Динамо» (Киев). 1-ра там.
19.50 — А. Бардина локз (гитара).
20.00 — Бийса даькъала хила шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Днепр» — «Динамо» (Киев). 2-гІа там.
21.50 — Спорт массарна а.
22.05 — «Вий» яхача Н. В. Гоголя произведени экранизаци (1967 ш.). (Духхьашха).
23.20 — Бадминтон. Европа чемпионат.

РАДИО

12 АПРЕЛЬ, ЕРА

7.30 ДоагІІаш дола къамаьл.
7.40 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка, Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Иллеш, мукъамаш, халхараш (гІалгІай меттала).
11.15 Халкъа этиках йола беседаш.
11.30 Къахьегама ресурсаш. Мишта пайда эц царех? (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 Болхлочоа хетар.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Къамаьл ду моттигерча радиос. Веденски районера передача (нохчий меттала).
17.31 — «Шоана юрта боахама къахьегамхой». Музыкальни программа (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа мукъамаш (нохчий меттала).

13 АПРЕЛЬ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юртара Іуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
[illegible]
чий меттала).
8.45 — 9.00 Динал — предприяте чухьежа низга (гІалгІай меттала).
[illegible]
эшала енай «Шовданан аз» яха фольклорни ансамбль (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Парте XXVIII съезде йолча КПСС ЦК платформа проект ювцаш (гІалгІай меттала).
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 Публицист хьем перестройкага (гІалгІай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Реклама.
18.40 — 19.00 «Шераш нахе» (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22 89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85 64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей. ерей, шоаттей деношка

СФ05073. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1343.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 14 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 44 (7858). ★ Мах 3 кеп.

В. И. Ленин вацча дийнахьа денз 120 шу дизара хетадаь

КЪАХЬЕГАМА СУББОТНИК

Советски пачхьалкхе кхоллача Ленин Владимир Ильича 120 шу дизара хетадаь къахьегама шоаттди чакхдаккхара дакъе вай республике инициаторат а хинна дIаэттар «Оргтехника», «Грознефть» яхача производственни объединеней, хIаьта иштта «Промавтоматика» яха Iилмаи-производственни объедиене коллективаш.

ХIанзара къахьегача шоаттди «Оргтехника» ПО ерригача производственни подразделенешка гIулакхацарча хьале чакхдоаккхаргда. Укхаза хьалха санна дикхий гIулакхаш дара тIахьехаш доле ... Цхьабакъда, из болх инициатива ... [illegible] ... тди — 21 апрель — ерригача ... [illegible]

ХIанзара ... [illegible]

«Промавтоматика» НПО Грознениски опытни заводе арахеца радиоаппаратура оаткхалаш Iаьальмате бокхха лоархIам болаш я мехкарча хулкъа болхаме. Уж вай мехкарча таип-тайпарча регионашка дIакхаьча на Iеш, доазол арахьарча иттащ дола мехкашка а дIакхоачаш я. Цар хьашташ диза кхоачашдара хьинар кхо на деш къахьегаш башха-дика производственни толамаш доахаши бола бIаьш болхлой ба предприяте. Царех цаI я радиоаппаратура монтажница Иванова Анастасия Николаевна. Ше цу профессех къахьегача пхьайтта шера тIехдига кхийттай из ше каралаьнача балхах. Дог раьза долаш къонача болхлошта из дIа а йовзийтал иттащ говзалнаш хьалхехьаьб цо. Цу заводе оттара ди... [illegible]

ХIана цо Iомабеш ба Грозненски специальизировании профессионально-техническо училище чарх а яькхъа,

укхаза хьахьожабаь бола Андреев Юрийи, Красненькин Юрийи Анастасия Николаевна чIоагIа раьза я ший ученикашта. Цо дIахьехаш дар цкъа дIааьлча шоллагIа хьалхадаккха ца дезаш дика дIаэц цар. Цудухьа цар кийчъю продукци а цхьаккха тайпа гIалат доацаш дика хул.

КхоалагIа цу мара дац цу завода электронно-монтажни цехе радиоаппаратура монтажница Мамадаева Иман болх беш йола. Цу лоацача хана коллективе чIоагIа сийдаьннад цун. Цунах тамаш елга а дац. Шиннa тIадехка моллагIдола дехараш даим цIенен диззаш кхоачашдеш хьайоагIарех я из. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо ший норма 110 — 115 процент кхоачаш ца еш. Овсаре къахьегарал совгIа ... [illegible] ... мара хиийтац цо ... продукци ... сова ца еш, хиннa чакхдоалийт ОТК контролерана.

Хьинаре къахьегарал сов гIа юкъарча балха тIа а доиха дакъа лоац цо. Бригада комсомольцаша берригаш раьза а болаш хержай из бригада комсоргалла.

Ше хьадеш дар цеха кулгалхошта а новкъосташта а хьалхашка цIийвала ца везаш деш хиларах белгалваьша ва радиоаппаратура слесарь-сборщик Сангиреев Руслан. Цхьа моттиг ниисъенна цин бехкагIа цо брак яь, балха тIа хьовзам хилийта. ХIара сменагIа нормаш 105 — 110 процент кхоачашъю цо. Шиннa цхьан предприяте къахьегача комсомольцашнен кагирхошнен чIоагIа товши Iимерхен ва из. Цхьабакъда, царех моллагIвар гIалат ваьша е балха тIа цо мело яь моттиг ниисъелча доаггIаш дар юхь-духхьал дIаоалаши цIенхашта хьадехаш ва из ... [illegible] ... ВЛКСМ секретарала ... декхараш а массаза цIена кхоачашду цо.

СУРТАШ ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) Ю. Андреев, А. Иванова, Ю. Красненькин; 2. монтажница И. Мамадаева; 3. Слесарь-сборщик Р. Сангиреев.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Мишта хила еза комсомол

Нагахьа санна залера температура юсташ прибор яларе, 12 апреле хиннача ВЛКСМ XXI съезда шоллагIча ден заседане этта хьал хьахьокха могаргдацар цуна. ЦаI йолча организаце доазошка цIаккха хеза а дац, дIахо йодача хана хозе тамаш а я иштта бе-бе дола хетараш, установкаш, дIаотташ латта общественно - политически уйлаш Съезда шоллагIча ден пренеша хьахьекхар кагирхой болама общественни сакхетама йиза спектр.

ВЛКСМ-агара болча СССР халкъа депутатий группа балхах дувцаш,. СССР Лакхехьарча Совета кагирхой гIулакхех йолча Комитета члена А. Шаронова нийса а къаьгга а дийцар комсомолан цо оттаьча депутатий корпусаи юкъера гIулакхашка долча кхоачамбоацарех. ВЛКСМ ЦК-на мегадац депутатски фракце балха программа вIаштIехьйоаккхача политически органа функцеш кхоачашъе: мадарра аьлча, цхьаь цхьан лоархIамеча общественно-политически дешах хаьдда позици дIакхайкаяьяц организаце.

Бе-бе дувцар къамаьл даьчар кагирхой союза кхоаненах. Комсомола Междуреченски горкома хьалхарча секретара В. Чиркова белгалдаьккхар, ткъаь итт миллион болча комсомольцех хIаравар цхьатарра раьза хургвола решени йоацилга а хила йиш йоацилга а. Дале а, тахан съездо царех тIаьзца еза уж ца хилча демократе хьалашка моллагIйола организаци яха йиш йоацараш. Хьалхарча дакъе да кIезигагIбарашта хетар лархIар, царна щоай лоIаме хила бокъо ялар.

ХIанз организационно чIоагIбенна дIаэттаб «Сургутская инициатива» яха демократически болам. Цун ший политически позици а программа а я. Из болам хьаллоацараш кIезига бац. Цхьабакъда, болаш ба критика ераш а. ДIакхайкаьй Российски демократически социалистически ассоциаци (РДСА). ХIаьта, нагахьа санна, духхьал дешашца а доацаш плюрализма могайой.

кIезигагIбарий бокъонаш вай лоархIе, уж организацеш йолаш хилар тIаьзца деза вай. Берригача кагирхошта кулгалде монопольни бокъо бе йолла гIерте, комсомол йохаргья. Кагирхой союз духхьал кагирхой союз хила еза. Бокъонца кхыъкхе уйла йолаш ва Белоруссе ЛКСМ ЦК хьалхара секретарь В. Кудлаш. Кагирхой объединенеш вIашагIйохкар, ВЛКСМ цаI бола политически лостам боаца кагирхой союз хьаяр нIалгIолла комсомол йохае гIертилга лаьрхIар цо. Цуна хетачох, низаш кхотадари кагирхой организацей барт чIоагIбари ниййса никъ ба. ГIулакх кхыча тайпара дерзе кегар хургба. ТIеххьарча шерашка кагирхой комсомолацара хийра боалаш латт. Цо чIоагIгIа садуъ, хIана аьлча, ВЛКСМ парте резерв йоландаь.

Казахстана комсомола ЦК хьалхара секретарь И. Тасмагамбетов кагирхой союз цаI хилара тIехьа ва, ца цаI йолча политически уйлаш тIа латташ а бе-бе организационни структураш йолаш а хила еза. Из духьал вацар чIоагIа «цент» эшаш хилара а, цхьаблигъда, республикански комитеташца цо леладу гIулакхаш договорни кIийлен тIа латта деза

Хетачох, вIаштIехь-тIехьа даьча цу къамаьлаша съезда шоллагIча ден дискусе лостам хьахьекхар. Из белгалбаьлар айдаь къамаьлаш дуцарца, чIоагIа эмитеташ кхувларца, кхыметтел президиуме геттара эмоциональни бола оратораш совцабе, аьнна, записка яйта езача кхаьчар гIулакх.

Лоацца аьлча, съезда шоллагIча дийнахьа эмоцешта паргIата яр, хIаьта уйлашта — кхы Iаяха паргIата яцар. Теша лов, дIахо йодача хана из сурт хувцалургхиларах.

Съезде бар Е. К. Лигачев, А. Н. Гиренко, Ю. А. Манаенков, Г. И. Усманов.

13 апреле съездо болх дIахо бихьар.

ТАСС корр. А. АЗАРОВ, В. ЗАДЕРА, А. ЗОРИН, А. МОГУЧИЙ, И. ТИМОХИНА.
Москва.

Комиссе заседани

12 апреле Кремле хилар гIалгIай халкъа дIадехарашка хьажара йолча СССР Лакхехьарча Совета къамий Совета организационни совещани (комиссе председатель ... [illegible] ... СССР Госкомитета председатель).

Заседани дIайихьар СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета Председатела Р. Н. Нишанова.

Заседане дакъа лаьцар къаман политикахи къамашта юкъерча гIулакхехи йолча къамий Совета комиссе председатела Г. С. Тарасевича.

(ТАСС).

МАССАНЕ

боараме болх байташ. балха моттигашка къахьегама овсарле лакхъеш чакхдаккхара. Масала, № 3 йолча цехе беррига низ тӀабохийташ болх-бара духьа хӀанзле материалаш Ӏалашъеш ба.

Хургдолча къахьегама шоаттдеи белгало латт цу дийнахьа хьадаькха дерригa ахча коллектива социальни эшараштеи къахетама гӀулакхеи дӀадахийтарах. Ахча цуи доакъошхоша шоаш дӀа-са хьожадергда.

— Хьалха цу дийнахьа къахьийга хьадаьккха ахча цхьа моллагӀйолча счете дӀахьожадора, — йоах инструментальни производства шлифовщика коммуниста Н. Сафовна. — Цунца тхона болхлошта хацар из малагӀча гӀулакхага дӀадахийтад. Ховш ма хиллара, цо тайп-тайпара хабараш ардоахар. ХӀанз, хьалхе а белгалдаьккхар ахча сонга дӀадохийтаргда. Инструментальщикаша цхьа дакъа Сийлахь-боккха Даймехка тӀом болча хана байнача мехкахошта оттадаь памятник тоадеча дӀадохийтаргда. Ишттa тхо Черноречьерча къовнойи инвалидийи ЦӀагӀа хьоашалгӀа даха а царна совгӀаташ дала а лерхӀаш да. Мадарра аьлча, эрна цхьа кепиг доадергдац, дерригa пайдане долча гӀулакхага дӀадохийтаргда. Цудухьа коллективе мел вар укх деношка дот гӀоздаьнна ва. Тхо 21 апрель тӀакхачарга хьежаш а къахьегамца Ильич ваь ди дезде лерхӀаш а да.

Парте вахара ерригача оагӀонашта, халкъа боахама ерригача сферашта перестройка яра. никъ лаьцаб. Из бокъонца Ленина хьалха баьха никъ ба, хӀаьта цо социализма экономически потенциал болх бе йолайолийтаргья, вай вахар хозагӀа, сийрдагӀа дергда. Цудухьа дӀакхайкадир кхоалагӀча цеха болхлой коллектива: «Тхо, хӀара саго тӀатеlla хӀама хьакхоллара духьа къахьегарца чӀоагӀъяь йолча Ленина идеяшта тӀехьа да».

Къахьегама шоаттди чакхдаккхара йолча штабе хоам баь махиллара «Оргтехника» ПО коллектива 21 апреле хьа а яь потребителашка дӀайохьийтаргья 83 эзар сома маьха продукци. Цул совгӀа, гӀонна йолча служба болхлоша объединене территорена достам беча къахьегаргда.

хамча я из.

ХӀанз цо Ӏомабеш ба Грознենски специализировании профессионально - техническ училище чакх а яьккха,

мел йола продукци тӀехдика мара хилийтац цо Цудухьа цуй продукци цкъа дӀаелча, соца ца еш, хийца чакхйоалийт ОТК контролераша.

Хьинаре къахьегарал сов-

оамалаш йолаш хиларах Руслан хержав предприяте ВЛКСМ секретаралла. Уж декхараш а массаза цӀена кхоачашду цо.

СУРТАШ ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) Ю. Андреев, А. Иванова, Ю. Красненькин; 2. монтажница Н. Мамадаева; 3 Слесарь-сборщик Р. Сантиреев.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Комиссе заседани

дешаех йолча СССР Госкомитета председатель).

Заседани дӀайихьар СССР председатела Г. С. Таразевича.

(ТАСС).

Коартолаш дӀаювш ба

Сигала морхаш йолаш, шийла мух хьекхаш Ӏуйре яр. Малгобекски района «Алханчуртский» совхозе со кхаьчар. Бакъда, дукха ха ялалехьа, цхьаккха морх ца хиннача санна, цӀенъелар сигале. Итт сахьат даьнначул тӀехьагӀа дикка йӀоахъелар ара. Соца-кхай тӀа вера совхоза парткома секретарь Точнев Мухьмад.

— ХӀанз вайна гучча бесса, тайп - тайпара агротехнически гӀулакхаш даь тоадаьд ер латта, — йоах Точнева. — Укх кхай тӀа коартолаш дӀаювш ба хӀанз арендатораш. Царна кулгалдеш ва Чапанов Хьасан.

Духхьашха соахка дӀае йолайир укхаза коартолаш. Цу гӀулакха ледара кийчбеннабар совхоза ахархой. Тоъаш яцар техника, дикача фух йола коартолаш. Укх шера 250 гектара тӀа коартолаш дӀае лаьрхӀад укхаза. ХӀаьта, из шозза дукхагӀа я соахка дӀайийначул. Цу гӀулакха мел эшар хӀанз долаш да.

М. Точиевца цхьацца — шиъша дувцаш тхо латташ, ший трактораца хьавера Чапанов Хьасан.

— Дика кийчдаьд оаха латта, — йоах Х. Чапанова. — Соахка 20 гектар яр оаха дӀайийна коартолаш. ПланагӀа 100 центнер чуэца езача, оаха чуйицар 120 центнер. Укх шера соахкарчул шозза дукхагӀа дӀае лаьрхӀад оаха уж. Таханарча дийнахьа царех ахаш дӀайийна даьннад тхо. Цхьаькха цхьа хӀама ала безам бар са. Хьувкъам лоха хилча бехк хаоттама дӀатӀабехкаш оамал я вай. Бакъда, бехк из культура хьалкхееча наьха ба.

Арендни коллективе къахьегаш 3 саг ва. Боккха низ тӀабахийта безаргба царех хӀаране шоашта хьалхашка латта декхар кхоачашдара. Из дика кхета а деш, къахьегамхой быт, салаӀара хьалаш ма хулла дикагӀа вӀаштӀехьдаха гӀерт совхоза кулгалхой. Тхо укх кхай тӀа долаш цхьан минота тӀехьа ца доаккхаш хьадера даа хӀама.

Укхазара даьлча Балкоева Мурада кулгалдеча арендни бригада кхай тӀа дахар тхо. Гаьннара дӀахьежача гуш я сажалкаш тӀехьа а йолаш коартолаш дӀаювш йоахка тракторaш.

— 105 гектар хьанйцай оаха арендагӀа совхозагара, — йоах М. Балкоева. — Коартолаш дӀа а ювш, уж дика хьалкхее лаьрхӀад оаха.

Соахка 105 гектара тӀа дӀайийнача коартолах планагӀа 1050 тонн чуэца йоагӀача, царех ах мара чуянзар. ХӀана хилар из иштта? Цкъадале, дӀае дикача фух йола коартолаш хиланзар. ШозлагӀ-дале, лерттӀа болх ца беш каст-каста йохар сажалкаш, кхыйола техника. Коартолаш кхеяра опыт а яцар арендаторий.

— ХӀанз, къаьстта дика хет техника йохаш новкъарле ца хулаш, йоах арендаторо. — Ханнахьа хьатӀакхухь тхона дӀае коартолаш. ХӀаьта цунга хьежжа дӀабода тха болх а.

Дукха ха ялале коартолаш дӀайийна баргба совхоза арендатораш. Бакъда, цу тӀа лаьгӀлургбац, укх шера дика хьувкъам кхебара цар бу болх.

М. ЧАХКИЕВ.

Сихденнад балхаш

Интервью

Дукха ха яр наьсархой шекара свеклашта меттел коартолаш кхее бокъо я тхона, яхаш, республикагара дийха. Свеклаш лелае халагӀа йоландаь деш дацар цар из. Из дувзаденнадар кхыча бахьанашца.

Цхьа-ши эзар тонн хиллал мерза овлаш хьаӀовра машинаькъ тӀарча станце коа. Тахан - кхоана вагонаш йоагӀа уж дӀаяхьа, яхаш, пунктерча болхлоша хабараш а дувцаш, уж сихагӀа цига хьая гӀерташ шоай хур дора свекловодаша. Бакъда, вагонаш хьа ца йоагӀаш гоалора, свеклай лоам урагӀбодар. ТӀаккха гуйра геттара кӀоаргъеннача хана «оарцагӀ-боалар» машинаькъахой а уж дӀаийю завод а. ХӀаьта цу юкъа «кӀура» болалора лоамах, яга йолалора йӀоахъенна свеклаш. ТӀаккха йохкаеннараш тхона езац, аьле заводо дӀаэца тигацар.

Иштта зе хулар цох наха а Ӏаьдала а. Из дар наьсархошта свеклаш ца езаялара керттера бахьан.

Юххера а укх шера коартолашта дӀаделар шекара свеклаша укхаза итт-пхийтта шера даь «тхьамадал». 2000 гектар совгӀа дӀалоацаргья цу культурас укх бӀаьсти.

Мишта дӀадоладаьд, мишта лел районе из гӀулакх? Цу хьакъехьа къамаьл хилар тха корреспондента цигарча АПО керттерча агрономаца М. Мартазановца.

— Из гӀулакх дӀадоладеш эггара новкъагӀа тхона хиннар коартолий фу ца таар дар, — аьлар агронома. — Хьалха лелаяьча кхай тӀа дӀаелла-м Ӏалашъяьр оаха уж, вешта аьлча, 800—900 гектара лаьрхӀа. Укх шера цу кхайна ӀотӀакхетаргйолча 1100 гектара тӀа дӀае цхьа бурилг яцар. ХӀаьта а хьалххе тхо тохадаларах Краснодарски краера, Белгородски областера. кхычахьара уж лаха а хьатӀая а вӀаштӀехьдаьлар тха.

— Лоацца аьлча, «интернациональний» хургда-кх шун коартолий кха.

— Хургда. Сорташ шоайла вӀаши тарадоацаш да. Гуйрено ше цу гӀулакха жоп ца делча, ха йиш йолаш дац. царех малагӀа сорт бернатегӀа хургда. «Невский», «Гатчинский», «Кристалл», «Красная роза». дукха ма дий уж. Тешшаме дика хьувкъаргда, аьнна, хӀанзарчоа оаха ала йиш йолаш «Волжанка» яха цхьа сорт мара дац.

— Эксперимент мо хӀама хул-кх цох.

— Хул. Хург а да, тхоай лаьтташка хьалкхедаь, сорташ таа доладаллалца. ХӀама дацар, оаха хьатӀаена коартолаш шоаш элитни яларе. Шеяр массови репродукцех лоархӀаш я, кхыметтел тха тхоай «Волжанка» а тӀехь.

— ТӀаккха сел доккхача кхашка коартолаш лелае а доладенна, хӀара бӀаьсти массаза яла иштта гаьнара уж хьатӀа а кхухьаш, лелае йиш йий шуи? Цу тӀа, царех шоаех боаккхача маьхал совгӀа наькъо а дикка ахча ӀотӀа тоха ма хургдий царна.

— Бакъ ях Ӏа. Оахоша кхе а яь, гурахьа йохкача коартолел шозза-кхозза дукхагӀа мах тел оаха царех — килограммах 65 кепиг. Хьа хаттара шоллагӀча даькъа жоп луш, аргда аз. Кхыча областашкеи краяшкеи машинаш а хехкаш тхо дагӀарах гӀулакх хургдац. ДӀадув фу коартолаш лелаеча дай шоай кхаш кара хиларал совгӀа, шоаша хьалкхедаь а довзаш а хила деза. Цу деша а уйла еш да тхо.

Цу хьакъехьа Грознерча опытно - мелиоративни станцеца бувзам оттабаьб оаха. Цу станце цӀерах фуна лаьрхха супер-элитни дӀаюв коартолаш кхеергйолаш гӀулакх вӀаштӀехьдаьккхад оаха. Из 40 гектар хула участок я «40 лет Октября» яхача совхозе. Уж кхеяра гӀулакх а моллагӀволча сагах тийша ца дуташ, лаьрххӀа специалист а леха вӀаштӀехьдаьккхад. Арендатор ва юртбоахама института студент-заочник Долакха-Юртара Гелисханов Абуязит. Цунна эшаш дола практически новкъостал де, аьнна, сона тӀадиллад вай йийцача опытни станцес. Со из декхар дизза кхоачашде хьожаргва, хӀана аьлча тха района чӀоагӀа эшаш хӀама да из. ХӀанз мара цу тайпара гӀулакх укхаза дӀа а доладаьдац. Баркал ала лов сона из тхона дагадохийтача а хӀаьта цахаддаш шийгара новкъостал лоаттадеча а цу опытни станце начальника Мизиев Илеза.

Цу участка тӀа ше хьабеш бола цхьаь цаӀ болх со тӀа воацаш е соца дага ца воалаш дӀаболабац Абуязита. Цох а ховргда тешаме а хӀаьта шийна хьалхашка оттадаь декхар дизза чакхдаккха чӀоагӀо яь а из волга.

— Со кхийттача тайпара из дале, цу участка тӀара дӀадоладе гӀерт-кх шо шоай районированни коартолий фу а сорт а.

— ЦӀена бакъдар да из. Укх шера цу участка тӀара (кагий яраш а кхыйола отходаш а юкъе а йоацаш) гектара тӀара 120 центнер йолаш коартолаш чуэца уйла йолаш ва арендатор. Договора плана тӀара цифра я аз ювцар. Цо-м кхы а дукхагӀа кхее мег уж. Цу тӀара яьнна коартолаш (4800 центнер) оаха совхозашта дӀа-хьа екъаргья хьатӀадоагӀача шера. ТӀаккха хӀара совхозо, хӀара боахамо дӀаболабергба шоаша фуна коартолаш кхеяра болх. Цу аз ювцача участке а дӀахохьоргда из гӀулакх.

— Беркате, хилба шун болх. ХӀаьта а из тӀехьагӀа хургдола хӀама мара дац. Мишта лел кхашка хӀанз коартолаш дӀаювлга?

— Коартолаш кхее ховш бола нах а уж дӀаюв техника а йолаш я. Цу хьакъехьа цхьаккха новкъарле йоацаш дӀаболабаьб оаха из болх. ХӀанззе 1000 гарггача гектара тӀа дӀайийна яьннай уж. Уж дӀаюв массайолча совхозашка. ДӀаде фу долаш да. Ца тоъар хьатӀакхухьаш латт. Дика дӀабода из болх «Назрановский» совхоза Бузуртанов Саварбикеи Азиев Сайпудинеи, «Экажевский» совхоза Татриев Махьмадеи Евлоев Ахьмадеи кулгалдеча бригадашка, кхыча моттигашка.

— ДӀаерал а халагӀа уж чуэцар долга ховш ма дий, хӀана аьлча, дукхагӀа бола болх кулг-кара бе безаш ба. Аттача даккха йиш йолаш дий из гӀулакх?

— Нийса хаттар да. Иззал дола кха кулг-кара ший ханнахьа чуийца тхо довргдоацилга хӀанззе ховш да. Укх деношка Рязане а хинна цӀаьенав со, тха района цигарча заводо коартолаш чуэца 4 комбайн яйтаргйолаш договор а яь.

Интервью яьр
М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

МАССАНЕ ЮКЪАРА ЦӀЕЙ

Селхан Грозне лоархӀаме событи хиннай. ГӀалгӀай цӀихеза поэт Яндиев Джамалда ваьхача цӀен тӀа мемориальни улг тӀалотадаьд.

Бокъонца дола цӀей дар из Нохч-ГӀалгӀайчене мел волча сага. Яндиев Джамалд ца вовзаш атта саг коравертвац вай республике.

Укхаза гулбеннача наха юкъе бар поэташ, прозаикаш, интеллигенце кхыбола викалаш.

Митинг дӀайолаеш НГӀАССР писателай союза председатела Ш. Арсанукаева аьлар: Яндиев Джамалда духхьал поэт хинна Ӏац. Из просветитель а, цул совгӀа, ший къаман сий лакхдаь а саг вар.

Хозача кхерах хьадаьча улга тӀа дошо хий даькха алапаш да доагаш. Цу тайпарча дошоча алапашца йоагӀаш я Яндиев Джамалда цӀи наьха дегашка а.

Яндиев Джамалда вахарах а таханарча лоархӀамеча денах а дувзаденна горисполкома культура отдела заведующи волча И. А. Шаулова аьлар: — Наха довза деза шоай истори. Духхьал гӀалгӀай къаман поэт хинна Ӏац Яндиев Джамалда, из вай дерригача советски халкъа воӀ, поэт ва. Цу тайпарча наьха цӀераш дукха шерашка дӀаяхьа декхарийла да вай. Цудухьа кастта укх тайпара улгаш оттадергда У. Димаева, С. Арсанова, З. Мальсагова сий деш.

Из къамаьл дӀахо дӀахьош изобразительни музея директоро Б. Абадиева аьлар:

— Ӏалаьмате доккха цӀей да тахан. Ховш ма хиллара, вайнаьха цӀихезача наха цу тайпара мемориальни улгаш кӀезига увттадаьд, хӀаьта памятникаш вӀалла а дац.

Из хӀама кхета а деш, цу гӀулакха къона тӀехье кхееча доккха гӀо-новкъостал делга а ховш тӀехьа тӀа мел йоагӀача хана ер гӀулакх чӀоаргагӀа а шерагӀа а леладе деза.

ГӀалгӀай цӀихезача йоазонхочо С. Чахкиева аьлар: — МоллагӀча къамах лаьпа дувцаш хилча хьалхарча даькъе из доккха къам да е дац алац. Хьалхарча даькъе оал цу къаман сий дола викалаш дукха ба е бац. Вай дерригача къаман сий айдаьчарех ва Яндиев Джамалдин.

Цу деша раьза воалаш саг хургва, аьнна, хетац сона.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

НИЙСА ЯЗДАЬ ПИСЬМО

Хало да КПСС Центральни Комитето мехка коммунисташка яздаьча гуччахьарча письмох дувца. Из нийса яздаь письмо да аьннар демократена духьала волаш санна хеталургда. Цхьабакъда, сога хаьттача парте бокъо я ший чухьара гӀулакхаш къестаде. Нагахьа санна, партийни керттерча органо дӀадехачун тӀехьа боаца нах хилча, цар а бокъо я партера хьаара а баьнна, шоай къаьстта парти вӀашагӀйолла. Цудухьа, сона хеташ, из документ партеиз чубоагӀача наха вӀалла Ӏаткъаш дац. Цо йоах, — парте чухьа къаьстта организаци а йолаш фракцеш хилийта йиш яц. Из нийса а да, коммунисташ шоайла цхьоагӀо йолаш ца хилча, хӀанз вай мехка вӀашагӀъехкаш латтача кхыча партешца демократически хьисапе къовсам лоаттабе низ хургбац Коммунистически парте. ВӀалла мегийта йиш яц, хьалха парте чухьа хиина дисциплина, кхыйола дика традицеш йоаяр.

Массехк дош ала безам ба са «Демократически платформах» лаьца а. Цу платформа тӀа а цхьацца лоархӀаме дешаш да. Амма, цо белгалдахац уж дешаш къоастадара достамаш, наькъаш. ХӀаьта КПСС ЦК Платформа тӀа а «Демократически платформе» пайдане да, аьнна хетар, долаш да. Цхьабакъда, уж дешаш цкъадале, кӀоаргагӀа а дувц, шозлагӀ-дале, уж мишта къоастаде деза а дувц. Вешта, уж платформаш хайра эргаш а яц. Амма, цу платформах байрахк яьча наха лерхӀ из бахьане а оттаяь, парте чухь къаьстта оппозици вӀашагӀйолла. Эшаш йий из? Хетаргахьа, яц. ХӀана аьлча, парте чухь хӀара коммунист бокъо йолаш ва майрра критика е а ший предложенеш тела а. ХӀаьта фракцеш хилча, ше тӀаийца вӀаӀадаш кхоачашгье низ хургбац парте. Цудухьа, КПСС ЦК-с яздаьча письмос дӀадехар нийса а да, хӀара коммунисто хьалхаца а деза, аьнна, хет сона.

А. ГОЛОВАНОВ,
«Автоспецоборудование» завода парткома секретарь.

КПСС Устава проект ювцаш

Цхьана уйла ергья вай

Парте шийна тIера дIадоаккхаш да общественна кулгалделга Вайна дагайоагIа хIара боахама кулгалхочо фуннагI-моллагI гIулакх чакхдаккхалехьа райкоме телефон тохаш хинна ханаш. Гуш да, пох вайна мел пайда баьннаб а.

Бокъонца йола демократии плюрализми хила йиш яц эггара лоадам боацача гIулакха идеологически болхлоша тIахьожам лоаттабеш хилча. Вешта, партена шийна а хулар цу дешашца ювзаенна тайп-тайпара халонаш: шийна балхаца вIалла бувзам боаца гIулакхаш дагадаха дезаш а къестаде дезаш а хулар моллагIа секретарь.

ХIанз из хьал хувца лаьрхIад парте. Цу хьакъехьа де дезар юкъедихьад кердача Устава проектана.

Масала, цIаккха а хиннача тайпара лакхлургба юххьанцарча партийни организацей лоархIам. Беррига болх цу организацешка лелабергба.

Кердача Устава тIа кхы а дукха да керда хIамаш. ВIалла хиннадац хьалхарча замалахь укх тайпара дешаш: «...Парте член хилар дIадала йиш я КПСС-ера шийна лоIамагIа дIавалара хьакъехьа парте члена яъьяьча заявленегIа, из юнц юххьанцарча партийни организаце».

ХьалхагIа партена юкъевена саг шийна лоIамагIа дIавала бокъо йолаш вацар. Дерригa дувцача дац тахан. Парте Устава проект дукха уйла е езаш а, цIаьхха а цIаьхха а деша дезаш документ да. Массане цхьана уйла ергья вай: коммунисташа а партебоацараша а.

М. ИНАРКИЕВ,
КПСС Старопромысловски райкома организационни отдела инструктор.

Экономически реформа хьалашка

НИЙСАЧА ЛОСТАМАГIА

Iалаьмате воча хьал тIа йолаш хьатIаккхаьчар 1988 шу Грозненски радиотехнически завода коллективана. Цунах тамаш елга а дацар, хIана аьлча, уж дар администраце лелаеча технически социальни политикага хьежжа. нийсагIа аьлча, кулгалхой ба ала йиш йолаш а бацар цу шерашка хиннараш.

ЦУНГА хьежжа дар морально-психологически климат. Барт бацар кулгалхоштеи специалистештеи юкъе. Бехктокхам кхычунна дIатIабилла гIерташ вар царех хIараввар. Долче, кулгалхоех ца а тешаш, царна духьалбувлар болхлой. Из бахьан долаш тIа-тIа вогIа хулар предприяте экономически гIулакхаш, болхлой дукха хувцалора, проблема хиина дIаэттар производство шеръелга.

Беча балхага диллача предприяти ахка йодаш латтачара хьалъяккхара коллективо лаьрхIар конкурсии ларда тIа хоржамаш чакх а доэхаш, директор харжа.

1988 шера июль бетта хилар директор харжара дола хоржамаш. Цар дог ура а оттадир коллектива, хIана аьлча, цу ханалца болхлошка хоатташ а цар дувцар хьаллоацаш а дацар. Царна духхьашха ходелар завода кхоанен кхел шоай кара йотта.

Керда хержача директора доаш даланзар коллективана, беррига халонаш ше лоацпа хана дIайоахаргья, аьнна. Цу белгалдаьккхар, берригача болхлоша инженерно-технически [illegible] ура предприяти технически дегIаккхувлара эша средствaш хьахургйоацилга.

Массехк бутт баьлар хьинар айденна болхлоша къахьегаш, предприяти дегIаккхувлара кердача директора ийнана программах уж тешаш. Цу хана завода кулгалхойи общественни организацеш каст-каста вIа[illegible]

йоллара токарий бригадир хьехаш конкурс кхайкайир оаха республикански газеташка гIолла, директора фондера шу далалехьа цунна квартира а лургйолаш. Из а кхоачашдир.

Цу ханна дуккханеша телача предложенешка хьежжа СТК лаьрхIар завода управлене структура чIоагIъе, дIаяьхар сов йола должностеш, эIамига подразделенеш вIашагIтехар, из бахьан долаш инженерни болхлой алапеш лакхделар.

1989 шу дIадолалуча хана самофинансировании йиззача хозрасчетен хьалашка болх беча завода коллектив планаш кхоачаш а еш, паччахьалкхенна пайда а беш, болх бе йолаелар. Цо вIаштIехьдалийтар болхлошта материальни стимулировани елга юкъедоаладе. ТIаккха премеш ийе болабелар уж.

Болхлошен инженерно-технически болхлошен тийнна предложенеш ларде а лувцаш, экономически служба профсоюзни активаца цхьана хьежар премеш телара йолча положенега, малагIча подразделенешка мел [illegible] пластмассови, гальванически, ремонтни цехашкарча болхлошта — 60 процент, сборочни цехашкарчарна — 40 процент.

ХIаьта промышленни йоацача группана чубоагIача болхлошта, аьлча, берий беша, ЖКО, общежитешка, салаIара базашка, кхачан комбинате къахьегараша [illegible]

раш а еш, кооперативаша заводана лоаттаю кирпишк, ардаих, кхыйола гIишлон материалаш.

ХIанз завода коллективана лаьрхIа 38 квартира хьалъяра, дIахо иштта кхы а итт цIа хьалдара Старопромысловски районе хьакъоастаьй моттиг, цунна хIанз проектировани еш я. Шоай доалахьара цIенош хьалдеш болча болхлошта а ссудаш тел заводо.

Бытовой помещенеш, медицински пункташ къе хиларах, столовешкара кхача во кийчбеш хиларах болхлой леткъаш кIезига моттигаш нийслацар. Цунца дувзаденна СТК коллективо шийна балансе хьатIанйцар заводе болх беш йола ши столови. Долче, столовей болхлой алапеш лакхделар, кийчбу кхача а дуккха дикагIа хилар.

ХIанз заводе хьалъеш я диазза вIаштIара яь социально-бытовой корпус. Цига хургья медицински пункт, тикаш, заказий истол, кхыйола службаш.

ДIАДАХАЧА шера заводе хьайийллар неликвидаш, кондиционни доаца товараш дохка тика, наха маьхагIа гIулакх ду участок. Цун товарооборот соахка цхьа бIаь эзар сом хилар. Гуш махиллара, социально-бытовой даькъе биэза Iалашбеш латт заводе къахьегаш бола болхлой. Укх балха хьакхьвал [illegible] на, кхачан продукташца Iалашбу уж, маьхагIа гIулакх ду, чуIе фусамашца Iалашбу. Цу дерригие а чIоагIйир завода коллектив, нах балхара дIабувлаш дIаухилга цIенденна дIадаьлар. Из бахьан долаш тха вIаштIехьдаьлар производство шеръе а шоллагIча сменагIа болх бергболаш гIулакх [illegible]

Депутаталла кандидатех

АТТАДАР ЛИЙХАДАЦ

Тахан вай геттара чIоагIа бехк бу коммунисташта, партийни органашта цар харцахьа политика чакхъяхарах. Цул совгIа, шоаш кулгалдеча нахаца цхьаккха тайпара бувзам ца лелабарах, цар йоагIа йоакхо ца ярах. Иштта уж шоай вахара хьал тоадара мара сагота ца хиларах. Сога хьаьттача царна нийса боагIаш бехк бу. ХIаьта а белгалдаккха деза уж берригаш цхьатарра ца хилар, вешта аьлча, уж цхьан бесара лархIа йиш яц. ХIана аьлча, царна юкъе а дукха бехктокхаме болхлой ба шоай халкъа цIена гIулакх деш, махулла цар вахар тоаде гIерташ къахьийга. Цар сеца лаьттача шерашка номенклатурни аппаратчикашта дикагIйола квартираш, мебель, машинаш эпалуш хиннача шеррача бокъонех пайда ийоацар. Вешта аьлча, из дечарна никъ бехнар. Цудухьа уж наха гаргагIа хет, уж царца дагабувл. Хов уж парламенте наьха лоIам кхоачашбе гIертаргболга, хьашташ лорадергдолга. Вешта аьлча, шоашта тIадехна декхараш бехктокхаме хеташ кхоачашдергдолга. Цудухьа тахан, депутаталла кандидаташ белгалбоахача хана, наха шоашта, лакхера хьалхадаккхарах а доацаш цар цIераш йоах. Царех цаI я № 108 йолча Восточни хоржамий округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла кандидат йола, КПСС обкома юкъарча отдела сектора заведующи Амерханова Бахьаудина Лида.

Из хьалха Наьсаре тайп-тайпарча бехктокхамеча участкашка болх беш хиннай. ХIаьта, тIеххьарча ворхI шера парте райкома секретарь йолаш болх баьб цо. Шу да из КПСС обкоме балха Iочуйоалаяь. Бакъда, цо наьсархоща бувзам лелабу, эпшача новкъостал ду. Цудухьа цар шоаш бита кхычахьа дIаяхаяр, аьниа, хилра ца лоархIаш депутаталла кандидат отталъй Лида. Нагахьа санна, шоашта йийза ецаре, шоаш хьалха сий даь дацаре, массаза хало а атто а екъаш шоашца хиннаецаре тахан царна из дикагIча оагIорахьара дагайохаргьяцар. Цул совгIа, цунах правительстве шоай викал е лоаш а хургбацар. МалагIа дика хIамаш де кхийнад цу къонача кхалсага шийна мехкахошта? Уж дийца варгвоацаш дукха да. Сона хетачох, цун партийни вахаре керттердар латт, Лидай кабинета наIараш дийнахьеи-буси массанена йийлла хинна хиларах. Из моллагIа мара ца хиларах, саг тIа а ийне, цунга терками ла а дийгIе, цун шийна вIаштIехьдоаллача тайпара новкъостал де хьожар. Ше дергда, аьнна, хьатIанийца гIулакх чакхдаккхалца сатийна ягIа Iемачарех яцар из. Мадарра аьлча, цунах латтар Лидай вахара кредо. ХIана аьлча, цун кхетамга диллача ер гIулакх аз дергда, аьнна, мугIарера болхло теша в ваь дIа а вахийтача, цул тIехьагIа из кхоачашде вIаштIехь а ца даьлча из геттара эхь долаш хIама дар. Из да саго шийна бехктокхам кхетабеш хилар. ХIаьта вай замалахьа дукха бац цу тайпара бехктокхам кхетабеш бола кулгалхой. Цар из ма барра кхетаборе вай таханарча денга кхоачаргдацар.

Амерханова Лидас шийна вахара никъ мугIарера болхло а йолаш дIаболабир. Из итт класс чакхъяьккхача Назрановски трикотажни фабрике балха яхар. Производстве штамповщица а йолаш къахьегаш шу даьнначул тIехьагIа Лида фабрика комсомольски организаце секретаралла хержар. Новкъосташа из боккха тешам цунна белар общественно-пайдана, организаторски балха дика кайовлаш хиларах. Цуна кулгалхошта хьалхашка нагирхой хьашташ лораде цар лоIам кхоачашбе могаш хиларах. Нагахьа санна, юртара хьаена къахьегача йоIо бокъонаш телхаеш хилча, цу гIулакха сатийна бIарахьежа магацар Лидайна, цо шеко йоаццаш мугIарерча болхлочун га доаккхар, кулгалхошта цу тайпара хIама кхы цIаьнха дича мегийтаргдоацилга дIахайтар.

Лидас фабрике болх беше Ростовски технологически техникум чакхйоаккх. Цу хана из инженер-экономист яр. Лакхе белгал ма даккхара комсомольски балхах дика лоархIаеш хинна Эсмурзиева Лида ВЛКСМ ЦК-рча Лакхехьарча комсомольски школе деша йохийт. ТIехдика из чакхъяьккха цIаенначул тIехьагIа Лида комсомола Назрановски райкома хьалхарча секретаралла хьожаю. Цу балха тIа маьрра хьагучайоал цун организаторски говзал. Цо лоацача юкъа овлангара хувц районера комсомола гIулакхаш. Мадарра аьлча, юххьанцарча комсомольски организацешца айхха бувзам а лелабеш чакхйоах Лидас пайдане йола мероприятеш. Иштта цун хьехамца шоай вахара никъ белгалбоаккх дуккхача кагирхоша. ХIанз сона районерча дуккхача кагийча наха, мехнараша оалаш хоз, нагахьа санна, Лидас специальность хоржача морально хьаллаьца, гIо даьдецаре тахан лакхехьара дешар дийша хIанз долча балхаш тIа къахьегаш хургдацар тхо, аьле. Цунца цар цунна доккха баркал оал. Укхаза белгалдаккха деза, Лидас кулгалдеча юкъа Назрановски комсомольски организаце республика районашта юкъе хьалхара моттиг яьккха хилар. ХIаьта из Наьсарерча комсомола вахаре хьалха ца хинна цIей дар.

Шин-кхаь шера комсомольски вожак йолаш болх бу цо. Цул тIехьагIа, Амерханова Лида парте райкома секретаралла хьожаю. Укхаза цо керттерча даькъе юххьанцарча партийни а комсомольски а организацешка гIолла наьха сакхетам дегIаккхувлаш, цар хьашташ кхоачашдеш, махулла вахар эргадоаккхаш къахьег. Района идеологически фронте ховш ма хиллара дуйха кхоачамбоацараши динза дисараши дар. ХIаьта цига хьалха чакхъяьха политика кхы тайпара яр. Масала, цул хьалха хиннача идеологаша йоахар бусалба дина, вайнаьха ширача Iадаташца бувзам мел бола хIама обществана зене да. Бакъда, Лидас комсомоле болх беча хана кхетадаьдар из политика харцахьа хилар. Цудухьа, цо эггара хьалха вайнаьха къаьнара культура дегIаккхувлара, мадарра аьлча, кхувшйоагIача тIехьенна пайдане дола гIалгIай Iадаташ юкъехкувлара, бусалба дина викалашца бувзам оттабара болх дIаболабир. ХIаьта, цу гIулакхо района культурни вахар дийндир. Иштта, Лидас цIенхаштта терко йора школашка наьна мотт хьехара дешашта. Ховш ма дий, цу даькъе чIоагIа чоалхане во хьал долга. Цул совгIа, цо мамогга гIо дора района медицина сеть дегIаккхувлара. Къаьстта, кхалнаьха, берий унахцIено тоаяра учрежденеш шеръяра. ХIана аьлча, цун ше кхалсаг а нана а хиларах тарра ховра цIеннана, е бер цамогаш хилча ханнахьа квалифицированни дарба де вIаштIехь ца даьлча цунах доккха зе доалилга. ХIаьта, тахан цун хоржамашта хьалхарча платформа тIа керттера моттиг дIалоац цу лоархIамеча дешаша. Иштта депутаталла кандидата керттерча декхарех лоархI ГIалгIай автономи меттаоттаеча мамогга дакъа лацар.

Аз шийга парте лоархIамах лаьца даьча хаттара жоп луш Лидас аьлар:

— Тахан партех нийса а боагIаш а бехк боах. Цун балха тIа дукха кхоачамбоацараш да. Царех да из массадолча хIаман керте оттар. Цун нахаца хеттача тайпара бувзам ца хилар. Иштта дукхабараш ца ховш парте мугIарашка нийсбеннаб. Вешта аьлча, шоашта болча пайдана, карьера бахьан долаш юкъебаьхкаб уж. Цудухьа, тахан парти халача хьале йолча хана, массане цун мугIараш IоцIендеча, халкъ цун гонахьа кхотадеча новкъостал де деза. ТIаккха гIулакхаш тоалургда деррига а лерраигIа дIагIоргда.

М. БАРАХОЕВ.

СУРТА ТIА: Л. Амерханова.

Вахара позици

Грозненски радиотехнически заводе дика производственник хиларах тарра, белгалваьннав сварщик Черников Николай. Хьаьнала къахьегарца, шийна тIадиллача декхарех дика лоархIавеш хиларца даьккхар цо сий. Укх пятилетка план, социалистически декхараш а тIехкхоачаш [illegible] цхьа бутт дIабахийтабац цо.

Советски Эскаре гIулакх даь ваьлча, 1980 шера заводе балха воагIа Николай. Цу шерашка массехк смежни професси караерзаяьй цо. Цудухьа моллагIа бахьан а нийсденна цехера саг балха ца воагIаш висача цун участке дIа а этте къахьег цо.

— Балха хьавена вале, лерттIа болх баь чуваха веза, — йоах Н. Черникова. — Болх бар, сога хьаьттача, балха хьа а вена юха чувахар дац, из да, шийна хиз ца кхобеш, хьадечох дог лазаш къахьегар.

Николайс къахьега участок интернациональни я. Укхаза цхьана болх беш ба тайп-тайпарча къамий викалаш: эрсий, нохчий, гIалгIай, эрмалой, иштта кхыбараш. ХIаьта вIаши барт-цхьоагIо вошал, леладу цар.

Завода продукци вай республике меттел ерригача Союзе йовзаш я. Из я «ГIала» яха радиоприемник. ХIаьта укх шера «Синтер» яха керда радиоприемник арахеца лерхI цар. Из дика, тIехьарча моделех я. Болхлой тешаш ба из радиоприемник вай мехка меттел, кхыча мехкашка а кастта дIайовзаргхиларах.

Черноречье поселке бахача наха яьча собране № 83 йолча хоржамий округе гIолла Грозненски городской Совете депутаталла кандидат оттаваьв Николай.

Цун хоржамашта хьалхарча программе керттера лостам ба Черноречье поселке хьаIайна социально-культурни а наьха бытови а хьалаш тоадара проблемаш кхоачашъелга. Царех да наьха вахара-фусамий хьал тоадар, унахцIено лоралр, берий учрежденей хьашташ кхоачашдар, кхыдараш.

— Депутата бокъо яц наьха хьашташ теркал ца деш дита, — йоах Н. Черникова. — Тха поселке геттара во да бувзама гIулакх. Поселке дукхагIа болча наьха телефонаш болх беш яц. Цу гIулакха лаьрххIа теркам тIабохийтаргба аз. Поселке санна транспорт во лелаш моттиг яц вай городе. Иштта йоацаш я тхо долча берий майдаш. Кхы а дукха да укхаза уж кхоачамбоацараш. Бакъда, айса хьадехар моллагIча инстанцега кхоачашдайта сай низ тоъаргболаш санна хет сона.

Шеко йоацаш ала мегаргда, нагахьа санна из депутат хоржа харжархой [illegible] гIалат баргбац, хIана аьлча, денале вахара позици йолчарех ва из.

Ч. МАГОМЕДОВ.

ЛОАЦЦА | *Мишта Iангара доах хьайбаш*

ча хана дIайоахаргья, аьнна. Цу белгалдаьккхар, беррига болхлоша, инженерно-технически болхлоша хьинаре къахьегарца мара социальни программа кхоачашъяра, предприяти технически дегIаккхувлара мла средстваш хьахургйоацилга.

Массехк бутт баьлар хьинар айденна болхлоша къахьегаш, предприяти дегIаккхувлара кердача директора кийцача программах уж тешаш. Цу хана завода кулгалхойи общественни организацеши каст-каста вIашагIбетталора цехий, участкай коллективашца, «герга истолашта» гонахьа производственни совещанеш чакхйоахар, психологически духьаленаш йохайора. Цу гIулакхаша кхотайир тха коллектив, шийна тIалатта бехктокхам кхетабир цо.

Уж вIашагIкхетараш долча хана дукха предложенеш тийлар болхлоша, специалисташа социальни экономически программа оттаеча новкъостал дара. Уж СТК йийцачул тIехьагIа, массанена йола закон а хинна дIаэттар. ДIахо йодача хана белгальяьккха программа миштта кхоачашъю дувцар СТК заседане, партийни собранешка, цунах яздора пенгазета тIа.

ЦУ ХАНА тхона чIоагIа ашаш дар яьсса латтача кхо эзар квадратни метр йолча корпусе заготовительни участкаш вIашагIйоххар, болх боаггIача боарамагIа дIа ца бохийта эггара халагIа йола участкаш лоархIаш яр уж заводе. Тхоашта эша болхлой бехара цкъа санна массехказа сходаш йир оаха Алхан-Кален Алхан-Юртен. ЛийрхIар кхоачашхилар, шоллагIча сменагIа болх бе йолаялийтар штамповочни участкан № 6 йолча цехера заготовительни участкан коллективаш. ХIаьта токарни участок вIашагI-

[...] цхьана хьежар премеш телара йолча положенега, малагIча подразделенешка мел тергья а чIоагIдир. Заготовительни цехашта тела оттайир 70 процент премеш, пластмассови, гальванически, ремонтни цехашкарча болхлошта — 60 процент, сборочни цехашкарчарна — 40 процент.

ХIаьта промышленни йоацача группана чубоагIача болхлошта, аьлча, берий бешa, ЖКО, общежитешка, салаIара базашка, кхачан комбинате къахьегарашта дуккхача шерашка болх барга хьежжа премеш тела йолайир. Саг йоалаяь, керда баха ховшарашта тела доладир цхьацца бIаь тума. ХIаьта ткъаь шерал тIех заводе къахьегаш хиннача пенсе бахача болхлошта кхоккха бIаь тума предприяте телилга оттадир.

Завода кулгалхошеи общественни организацешеи предприяти дегIайоалаяра чIоагIа йоакхо а еш, кертердар лоархI кадраш чIоагIъяр. Цу гIулакха эш къахьегамеи бытеи хьалаш тоадар. Фусамашца нах Iалащбара программа кхоачашъяра заводе вIашагIъеллар хозспособагIа цIеноош хьалдергдола РСУ. Цо хIара шера хьалде дезаш да 50—60 квартира йола цIеноош. РСУ хьанйцача болхлоша шоай база вIашагIйоллалца йолча хана новкъостал дир подрядни организацена 48 квартира йола цIеноош хьалдеча. Стройиндустре предприятешка а къахьегаш ба уж, хIаьта цу предприятеша шоай аргIан планал совгIа продукци радиотехнически заводага йоххарг а йолаш. Из чIоагIаш заводана реконструкци еча, цIеноош хьалдеча. ГIишлон материалаш арахецаргйола шоай база а вIашагIйолла лерхIаш ба заводе. Цул совгIа, СТК догово-

лар. Гуш махиллара, социально-бытовой даькъе бизза. Iалашбеш латт заводе къахьегаш бола болхлой. Уж балха хьаккхувл, медицински гIулакх ду царна, кхачан продукташи Iалашбу уж, маьхагIа гIулакх ду, чуIе фусамашца Iалашбу. Цу дерригне а чIоагIйир завода коллектив, нах балхара дIабувлаш дIаухилга цIенденна дIадаьлар. Из бахьан долаш тха вIаштIехьдаьлар производство шеръе а шоллагIча сменагIа болх бергболаш гIулакх де а.

Вай мехка бос болча телевизорашта эша регулятораш лоаттаечарех я Грозненски радиотехнически завод. Болхлой моттигех пайда ийбара сменность лакхъярах 30 процент дуккхагIа хургья арахеца продукци. Звукоусилительни аппаратурана лаьрхIа чоалхане аппаратура хьаю участок вIашагIъеллай заводе. ТIатIа дуккхагIа хулаш латт укхаза болх беш бола вайнах. ШоллагIчеи ялхлагIчеи сборочни цехашка уж 25—30 процент ба. ДIахо йодача хана болхлой производствана кхы а дуккхагIа юкъеозара районашка хьалъе лерхI завода филиалаш.

ДIадаха шу чаккхдоалаш заводо дездир шийн 30 шу дизар. Цига совгIаташца белгалбаьккхар хIанз укхаза болх беш бола а пенсе баха а ветеранаш, болхлой династеш. ХIанзчул тIехьагIа хIара шу массаза доала, завод болх бе йолаенна ди деддеча хана, къахьегама династе даьна итт тумеи цун тIехьенна, хIаранена лаьрхIа пхиппха тумеи хьежадергдолаш оттадаьд СТК коллективо.

С. ЕЛЬКИН,
Грозненски радиотехнически завода партбюро секретарь.

хьегарца, шийна тIадиллача декхарех дика лоархIавеш хиларца даьккхар цо сий. Укх пятилетка план, социалистически декхараш а тIехкхоачаш ца деш цхьа бутт [...] цо.

Советски Эскаре гIулакх даь ваьлча. 1980 шера заводе балха воагIа Николай. Цу шерашка массехк смеж-

стке дIа а этте къахьег цо.

— Балха хьавена вале, лерттIа болх баь чуваха веза, — йоах Н. Черникова.— Болх бар, сога хьаттача, балха хьа а вена юха чувахар дац, из да, ший низ ца кхобеш, хьадечох дог лазаш къахьегар.

Николайс къахьега участок интернациональни я, укхаза цхьана болх беш ба

вошал, леладу цар.

Завода продукци вай республике меттел ерригача Союзе йовзаш я. Из я «ГIала» яха радиоприемник. ХIаьта укх шера «Снитер» яха кер да радиоприемник арахеца лерхI цар. Из дика, тIехкхьарча моделех я. Болхлой тешаш ба из радиоприемник вай мехка меттел, кхыча мехкашка а кастта дIайовзаргхиларах.

[...] ба Черноречье поселке хьаIайна социально-культурни а наьха бытови а хьалаш тоадара проблемаш кхоачашъелга. Царех да наьха вахара-фусамий хьал тоадар, унахцIено лораяр, берий учреждений хьашташ кхоачашдар, кхыдараш.

— Депутата боккъо яц наьха хьашташ тергал ца деш дита, — йоах Н Черникова. — Тха поселке геттара во

рий майдаш. Кхы а дукха за ункхаза уж кхоачамбоацараш. Бакъда, айса хьадехар моллагIча инстанцега кхоачандайта сай низ тоъаргболаш санна хет сона.

Шеко йоацаш ала мегарга, нагахьа санна из депутат хорже таржархой лох гIалат баргбац, хIана аьлча, деналле вахара позици йолчарех ва из.

Ч. МАГОМЕДОВ.

ЛОАЦЦА ХОАМАШ

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГ

Къайле яц, къахьегама дикагIйола форма аренда хилар. Цхьабакъда, коллективаши подрядо а кIезига пайданедар юкъеденадац вай вахара. Цу хьисапе болх вIаштIехьбаьккхача дуккхача коллективаша зелуш дола толамаш даьха моттигаш дукха я. Царех цаI — Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза № 3 йола кхаш леладу бригада. Цунна чувоагIача вурийтта саго, боахамца договор а оттадаь дIанйцад 2064 гектар оахаш дола лаьтта.

— Аьхкий, балхаш сихлуча хана, кхы а нах хьатIаэц оаха, — йоах бригадира В. Овчаренкос. — ХIаьта хIанзарчоа тхоай низах кхоачам бу.

Гурахьа дIадийна ялаташ дегIадоагIаш латт, бIаьстан балхаш кхехкаш да. Лоацца юкъа бригадерча механизатораша дIабийнаб бIаь гектар мукх, иззал фуна лаьрхIа горох. Доакъар даккхара дIабийнаб 100 гектар эбаь кени горохи. Баьццара горошек кхеергья кховзткъа гектара тIа.

Кастта дIас йолаергья хьажкIаши генараши. Цу гIулакха лаьтта кийчдеча овсаре къахьег механизатораша Н. Мажейкос, А. Крылова, В. Ходкова, Ф. Керкасова.

БАЛХАХ ДИКА КХЕТ

Дуккха шераш да Цурова Зарихан «Заветы Ильича» яхача колхозе IаьсиЙ леладеш хьайоагIа. Цу юкъа чIоагIа кIоаргъяьЙ цо шийн профессионални говзал, лакхъяьЙ къахьегама овсарле.

ХIанз Зарихан родильни отделене болх беш я. Тхо ферме кхаьчача дийнахьа цун группе шовзткъеи итт Iаса дар. БIарг тIерабаккха йиш яц царна, хIана аьлча, уж атта цамогаш хуландаь. Шин бетта леладаьчул тIехьагIа кхычунга дIалу цо зIамига хьайбаш.

IаьсиЙ леладара режим талхийтац Цуровас. Хан-ханнахьа кхоабаш, чура-ара доахаш, ветеринарни лор хьожийташ, ши кIира даьлча фуъ, буц яа Iомаду цо уж. Шоашта деча довлага хьежжа сиха ондадоал IаьсиЙ.

Эггара дIайхагIдолча дешаща белгалбоаких, Цуровай къахьегам ферма зоотехника Оздоева Хадчата а кхыча болхлоша а.

М. ЭРЗИЕВ.

Миштта Iангара доах хьайбаш

Хьаьшкеи флягашкеи

Дукха ха яр Наьсарерча совхозий фермашкара хьаухача деттамий сводкай сурт селла къоарза ца хула. Юкъ-юкъерча фермашкара хьонхамаш ца лаьрхIача, цIаккха ца хиннача тайпара лохбеннаб доахангара йоаккхаш йолча шурий, хьайбашта IотIакхетача дулха боарам.

Цу гIулакхо Iоткъам бу кхоачашъе езача планашта. Района статуправленера хьалхарча квартала итогех лаьца укх тайпара справка елар тхона. Цу квартала планах 1560 тонн шура дIаяла езаш яр совхозаш Iаьдала. ДIаенгар — 1268 тонн. Дулх (цу юкъа) дIадала дезар 325 тонн, дIаденнар — 317 тонн.

Ховш да, бIаьстан юхь хьайбай боахаме цIаккха а атта ца хинналга. Цецвоалалга дац деттамаш кIезигдукха лохденнад а хIаьта хьайбаш гурахьа шоаш чуоттадеча хана санна доацаш дегIа эшаденна а да аьлча. Бакъда, цецвоал хьаьш чу Iочуйилла хIама а йоацаш, совхозаша хьалха мо лоалахошка дIа-хьа хехка машинаш бIаргаяйча. ДоагIачул дукха совлен а долаш доакъар Iалашдаьдар совхозаша дIаяхача гуйран. ХIаьта хIама ца эшшаш Iа юкъе кхаьчача хана денз дукха ахча а телаш гаьнна кхыча районашкара ийеш хьаккхухьача силосаца доахан кхоабаш хьайоагIа эггара йоккхагIа йола «Назрановский», «40 лет Октября» яха ши совхоз. Гуйран селла дукха Iалашдаь доакъар иштта сиха кхоачадалара бахьанаш ховш дац. Цу деша духтIадовла тхо хьажа а хьажанзар, хIана аьлча, чоалхане гIулакх да из, лаьрххIа тахка а дезаш. Бакъда, цхьаькха ала йиш я цу гIулакхах лаьца: е «каьхата тIа» Iалашдаь хиннад, боахамий «юхь» хозагIа хетийта, е бокъонца Iалашдаьдале... Хьанна ховргда из хIанз. ХIаьта а хьайбай Iан-зама чакх а яьнна итогаш еча хана района халкъа тIахьожамхой цу гIулакхага хьежача бакъахьа-м бар, вIалла шоаш хьожаргболаш бале. Из дага долаш дувц оаха из дош укх рейда тIа а.

Иштта да района хьайбай боахамий сурт дерригa а хьийцача.

ДикагIа хила йиш йоацача кхаьчад из аьнна хетадала мег. Кхаьчадац. Из эргадаккха а хIаьта халонаш эшае а таронаш йоацаш цхьаь цаI ферма яц. Фуд тIаккха новкъадар? Дай тайптайпара хилар да эггара хьалха. Царга хьежжа лел гIулакхаш а. Массехк масал дувцаргда оаха цу хьакъехьа.

«Маяк» совхоза № 1 йолча ферма коа дIачудовллаше а хайра тхона да — заведующи Нальгиев Бахьаудин ший моттига доал де гIертачарех волга. Коа лостам ба. Шифер тиллача кхоалеи кIала чана, аьла пашкаш латт. ХIанз а шоай баьццара бос ца байнача мошача хьажкIий аьрдача гIадамех чуелла силос я йоккхача бетона транщея чу. Кладовка чу комбикорм я. Каст-каста г. Бесланера хьакхухьаш барда ба.

Базаш чу лаьттача доахах хьаьшкахьа хьахьожаш етт бацар. Комбикорм а теха кийчъяь силос юаш доахкар уж чуйина. Иштта дар скотника Медов ИсмаIалас царна кийчдаь «обед». Из деррига 133 бетта етт бола Iул кхоабар а цун Iунал дер а изи цун сесаг Ровзати ба. Совхоза кхыча балхара ше мукъа волча хана наг-нагахьа нанна когаметта воI Боарон а воагIа дьна новкъостал де. ИсмаIал скотник хинна Iац. «Ферма завхоз» оал цох коллективе. Ва а ва. Кхыча заведующеша санна шийн киса а ца леладеш цунга дIаденнад Нальгиев Бахьаудина еррига складай дIоагIаш. Цунга гIолла мара хьаьш чу кхачац цаI килограмм доакъар. Белгал ца дича Iелургвоацаш дар цхьаьнха а. Укхаза мо цIенача моттигашка латташ а хIаьта дегIатIара цIена а доахан тхона дайнзар. Иштта уж цIена лоаттадер ИсмаIал ва.

— Цун тешамах, по лорадарах, цо кхом барах дисад тхога тоъал доакъар, — аьлар заведующе. — Доахан баьца тIа даллалца сагот де дезаш хIама дац тха.

Ше бокъонца вола да веццаре ховргдарий заведующена тешаме вар-воацар малав, хьанна малагIа декхар тIадиллача бакъахьа да?

Иштта тайп-тайпара юкъара декхар кхоачаш ца деш саг вац цу зIамигача коллективе — верригаш а иттех саг мара вац уж, царех ворхI доярка а йолаш.

ТIаккха производственни хьонхамаш? Царга а хьожаргда вай. ХIанз укх деношка хIара фуражни Iаттагара юкъера лаьрхIача 7—8 килограмм шура йоаккх цу ферме. Кхы а лакхагIа хьонхамаш да юкъ-юкъерча доярка: Евлоева Фадимана, Нальгиева Лидай, Яндиева Радимхана, Нальгиева Лизай. Iаьдала шура дIаялара план а кхоачашъяьй ферма коллективо.

Кагий IаьсиЙ латтача базе а хилар тхо. Хьандиргаш мо тоаденна, унахцIена да уж. Базалаева Либихана кара кхаьча Iасилг иштта хул. Цу телятнике дIахьош латт цо шийн дуккхагIа дола шераш. Цу чу къахьегаш яьккхай цо Ленина орден а. IаьсиЙ леладара йоккха опыт я цун.

— БIарахьежжаше а дегIаух цунга дIакхаьча Iасилг, — аьлар отделене зоотехника Аушев Йоакъапа. — ЧIоагIа дукха деза цунна зIамига хьайбалгаш.

Уха а ух уж, зоотехника яххача тайпара, дIабIарахьежжаше а дегIа. Планах 350 грамм йолча ден-бус цун хIара Iасилга IотIакхет 650 грамм дозал.

Иштта дика ферма ма нийслургйий вайна «40 лет Октября» яхача совхозе а, аьнна хийттадар тхона. Новкъа хийтар тхона ца нийсъенна, хIана аьлча, низага а «дегIага» а диллача цун юхе «бе йоллал» мара йоацача «Маяка» миссел таронаш йоацаш я из совхоз? Теша хала да цох. Тхо а тийшанзар. Бакъда, цу таронех пайда эца укхаза Iаяха сагота боацалга-м хайра тхона. Доакъар-м, вай лакхехьа аьнача тайпра, лоалахошкара хьакхухьаш а цхьацца аьттув лох укхаза, дIаяха машенаш говш цкъаза доахан меца дусе а. Из моцал а шийн лераш ца юташ дIа-м йодац, бакъдар аьлча. Тхо хиннача деношка 4,4 килограмм мара шура лацар укхазарча Iатто ден-бус. ДIадахача шера цу хана яьхачул 2,2 килограмм кIезигагIа я из. Цудухьа йоагIачул ахавел кIеззига совгIа мара Iаьдала дIа а лацар совхозо шура.

Доакъар ца таарал совгIа дукха новкъарленаш я совхоза хьайбай боахама гIулакхаш юхадетташ. Лоацца ала лов тхона царех. хIана аьлча уж новкъарлениш сихха дIа ца йоахе кхы тоаденна дIагIоргдац совхоза цу лоархIамерча отраслера гIулакхаш. Дукха ха йоацаш цига тоххам беш хиннача района АПО специалисташа а бир цу тайпара хоадам.

Укхаза миссел тIехьалеи уйла ца еш моттиг кхычахьара лаха хала да. Массехк шу хьалха фу тоаде аьнна гаьннара йийца хьадоаладаь лакха продуктивность йола детта доахан лоаман фуи доахана ден тIа кхоачаш латт, лерттIа селекционни болх ца барах. хIаьта царна тIехьакхувш дола IаьсиЙ а доагIа шозй ноаношта тарадерзаш. Цхьаккха зоотехнически учет яц лелаеш. Шура дуккхагIа-кIезигагIа лу доахан дIа-хьа къестадац, цар IаьсиЙ а иштта вIашагIъэду. Кхыметтел дахка дезденна доахан а. Масала, № 1 йолча ферме, кхыча доахах дIакъоастадац. Шоаш латтача Iула юкъе дахк уж. ХIаьта нерда даь IаьсиЙ зоотехнически учета бокъонех доаггIача тайпара дIа ца яздеш, нумераци ца еш моттигаш нийслу. Масала, № 4 ферме 7—10 ди даьнна 15 Iасилг цхьаккха учете доацаш а цхьаннахьа дIа ца яздеш а дар. Сендухьа ду из? Царех моллагIа Iасилг хувца йиш я, хIаьта деннар цхьаннахьара хьа а дена дIадахьа а йиш я. Лоацца аьлча, цIена доацача кулгашта хьаштдола хIама хьаде йиш йолаш гIулакх да из.

ЧIоагIа воча хьале да З. Даурбековас, О. Колоева кулгалдеча фермашка хьайбашта деш дола Iунал. Вешна, нийсагIа хургда, вIалла да а дац из, Iунал, аьлча хIаьта цу вай йийцача № 4 йолча фермерча доаханга-м Iунал хац, гIелал яхь. ДIаьхача Iанна ара лаьттад цигара доахан. ХIанз а латт уж колдала. Хургйий тIаккха шура, хургдий дулх? Iунал а ца деш, хьаьш даьсса а лоаттадеш, флягаш шурех юза доахан хилча-м ше да. Цу тайпара порода кхеллаяц Iаламо.

Юххера тхона хет: укхазарча хьайбай боахамерз хьал района кердача лакхехьарча органашта дIа ца хайча даргдац, аьнча. СихагIа ме ха дикагIа а да.

Г. МАЛЬСАГОВ,
АПО племотдела начальник.

М. ПУГИЕВ,
РТП болхло.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

«Зенит» яха Iилма - производственни объединени — вай мехка высокоинтенсивни потически сердала источникаши, цар ларда тIа аппаратурей кийчъеш а арахецаш а йола лоархIамегIа ярех предприяти я.

Объединене арахец органически красителашца болх беш йола коачала лазераш, лазерни терапевтически установкаш, лазерни локатораш (лидараш), коротковолнови ультрафиолетови сердала источникаш, любительски фотовспышкаш.

«Зенит» НПО болх СССР Госстандарта дипломашца а ВДНХ медалашца а белгалбаьккхаб.

1990 шу долалуш объединене разработчикий йоккхача группана продукце дикал чIоагIа лакхъярах СССР Министрий Совета преме лауреатий дипломаш деннад.

СУРТА ТIА: «Зенит» НПО инженер - разработчик Ирина Мускнова «ФЭ-30А», «Электроника» электронни фотовспышка керда модель хьахьокхаш я.

А. ЖИГАЙЛОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралея, 1,3, 6, 8, 10, 13, 15, мартея, 3, 5, 10 апрелея арадаьннача газеташ тIа).

Крючков Степан Феофантович, 1889 шера Терски округа Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ремонт еш вола болхло, Гудермес станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Малороев Дзейтуда Мурад, 1891 шера Лакхерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Лакхерча Ачалкхе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Востриков Александр Иванович, 1902 шера Терски округа Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 3 йолча тика заведующи, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Буцамов Яса, 1898 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, кумык, парте хиннавац, единоличник, Брагуны яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исеиев Алад Исеиевич, из Исаев, 1922 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Центорой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Киселев Алексей Степанович, 1903 шера Средне-Волжски края Павловка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, тика хьахо, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хучбаров Кигри Эдалгире, 1899 шера Галашкински района Гули яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Онгушта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Назрапов Гасу Назрапович, 1909 шера Чеберлоевски района Джубик-Аул яхача юрта ваьв нохчо, парте хиннавац, юртбоахама артела член, Джубик-Аул яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Томашевский Михаил Дмитриевич, 1886 шера КъХIАССР г. Орджоникидзе ваьв, парте хиннавац, инженер-экономист, Троицки станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дашиин Василий Дмитриевич, 1905 шера г. Астрахане ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефть» слесарь, г. Малгобеке ваьхав, 5 шу суд яьй.

Яндирхо-Хаджиев Давло, 1884 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Зандак яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Эдильхаджиев Эдиль Хади, 1866 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Зандак яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Абдулаев Басхо, 1899 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Зандак яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Абдулаев Авхоби, 1877 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Зандак яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Тамаев Зимари, 1897 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Зандак яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Звездунова Мария Михеевна, 1871 шера Ростовски округа Койсуг яхача юрта яьй, эрсе, парте хинняц, болх беш хинняц, Нестеровски станице яьхай, 3 шу суд яьй.

Лысенко Федор Леонтьевич, 1882 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Лысенко Владимир Леонтьевич, 1898 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Болотова Мария Яковлевна, 1882 шера Ростовски областа Кайсуг яхача юрта яьй, эрсе, парте хинняц, единоличница, Нестеровски станице яьхай, 3 шу суд яьй.

Турцин Василий Федорович, 1906 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, кустарь, Нестеровски станице ваьхав, ханна чувалла теха ха — 6 бутт.

Харебина Елена Ивановна, 1883 шера Сунженски района Нестеровски станице яьй, эрсе, парте хинняц, единоличница, Нестеровски станице яьхай, ханна чуялла теха ха — 6 бутт.

Алейников Петр Васильевич, 1881 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Семыкин Алексей Васильевич, 1900 шера Сунженски района Фельдмаршальски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Тюльников Василий Кириллович, 1901 шера Сунженски района Давыденко яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 3 шу судь яьй.

Звездунов Яков Михеевич, 1859 шера Ростовски округа Кайсуг яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Звездунов Ефим Яковлевич, 1904 шера Сунженски района Давыденко яхача хутре ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Макаров Пантелей Максимович, 1900 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Евдощенко Владимир Семенович, 1899 шера Карабулак станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Карабулак станице ваьхав, 2 шу суд яьй.

Сатуев Алаудин, 1904 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Несиев Магомет, 1900 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 3 шу суд яьй.

Вахаев Шоха, 1892 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исраилов Халид, 1903 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Дандоев Ахмат, 1873 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Салтамурадов Юсуп, 1901 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Шабазов Дуды, 1871 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Хасгиров Цаца, 1879 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Джабаргв Дага, 1888 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цамаев Шока, 1879 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа, ваьхав, топаш техай.

Самбиев Дауд, 1895 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Бейсултанов Магома, 1902 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шуаипов Намирза, 1869 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Хазуев Исмаил, 1864 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Кантаев Дага, 1868 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Асуев Тарам, 1881 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Салтаев Бака, 1889 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Дакаев Ахмат, 1893 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Сутаипов Алибек, 1876 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Акаев Абу, 1903 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Хадуев Ахмат, 1889 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Матаев Дуда, 1903 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Мальсагов Магомет, 1909 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Саралиев Умар, 1888 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Самбиев Асламбек, 1900 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Гарбиев Ахмат, 1892 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Дудиев Наурби-Хаджи, 1899 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шуаипов Магомет, 1863 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мепдаев Идрис, 1904 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дубаев Бучи, 1869 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Дубаев Изу, 1870 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Цоцаев Яхъя, 1864 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Сулейманов Осман, 1885 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Юнусов Усам, 1904 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Висхаев Али, 1908 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Алихаджиев Муцу, 1909 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 3 шу суд яьй.

Самбиев Ваха, 1904 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алихаджиев Дата, 1904 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Такаев Абу, 1909 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 5 шу суд яьй.

Докалов Самхат, 1881 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сатуев Ахмат, 1889 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Эдельбиев Саид, 1882 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, ВКП(б) членалла кандидат, юртсовета председатель, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Гакаев Махмуд, 1882 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 3 шу суд яьй.

Самбиев Нана, 1887 шера ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

(ДIахододар хургда).

Чахкиев СаIид

Бохабаь малх

ДУВЦАР

Кхо шу совгIа ха я со дувца воаллар хинна, цхьабакъда, хIанз а тIехьа из дагадехача, дегIа тIа мел бола чо гIоттаболийташ во а, йирча а, къиза а хIама дар из. Сихлургвац со, Сиха из дувца сона могарг а дац. Вешта, из па дувцаш дIгта йиш яр са, Йиш яр, цхьабакъда, бокъо-м яцар.

Со дувца воаллар дац, цхьа моллагIа дола хIама санна, лочкъадаь, къайладахьа йиш йолаш. Из массанена ха, дIахаза дезаш хIама да.

...Шийт ханнахьа а хоза а денадар цу шера ахна. Планах ниiсдича санна, эш-эшача хана догIа делхар, малх а, сов тIехбаьнна бIайха а боацаш, кIаьда, дог хьесташ хьежар. IалаьмаIе дика хьийкъа дIаэттадар ялат. Дена кхаьчар июнь бетта тIеххьара денош. Дуккха а хIамаш дагадоахкаш, цар садуаш, массанахьа кхача гIеоташ, ди-бийса па къовсаш балха воаллаш хьавенача ахархочун дага хIанз аллха цхьа уйла мара яцар: махулла чехчагIа ялат чуэцилга.

Из болх а шийт ханнахьа дIаболабелар «Къахьегам» яхача колхозе. Машинаша пахаддаш хьатта хьатIаувзар кIа, цига из, веялкашца цIен а деш, сов сиха дIаккхухьар цхьа ткъаьх километр гаьна хургйолча элеваторе. ПIелгаш мо вIашк тIехьа лэттар машинаш. Болх кхехкаш бар. БархI-итт дийнахьа хьалха дIадийна кIа а мукх а чуйцца яла лерхIар колхозо.

Ялат чуэццача хана, из ха хьатIаярга хьежаш баьгIача санна, гучабувл къуй а. Гучабувл аьтча а, гуча-м па бувла хьожар уж, цхьабакъда, къоалаш-м дитац. ХIара шера лувца а лувц уж, чу а бекн, наха хьалхашка стI доацча а боах, хIаьта а къоалаш дIадалац. Из дика ховш ва милице райотдела болхло сержант Паргиев Осман. Цудухьа каст-каста хьатта хул из, БIарг лохк, воагIар-водар зув.

Тахан а, массаза санна, дIатIа-хьатIа ухача машинашта, чуйнна балха боахкача наха бIарахьожаш чакх а ваьнна, таразхочоа тIаволавелар из.

Тхьовра денз из зувш, саькхо цунгахьа хьожаш вар Увайс.

— Увайс!

ДIаверзац Увайс, кеп увттаю, шийна сержант бIарга ца гуш санна.

— Увайс, яьй! — юха а кхайкх Осман.

— ХIара ... из, новкъост сержант, — чехкка ле волалу Увайс. — Марша воагIалва хьо.

— Марша-м воагIар со, хьона сотахьа хьаверза мотаре...

теха, из вийнав. Цул тIехьагIа зIанара боагIах аьтта оагIув теха, еррига кузов а йохаеш, кIа Iо а дохийташ, машина а йита, кхеравенна, ведда вахав. ХIанз мичав из? Фу леладу цо? Вокха Iовдал! Дуккха а гIойле ма ярий цунна. Цу ханне а Iаьдала хьатIавена валарe. Сесаг а йоалаяь, бер а долаш ваха цуи зIамагIвола воша Муртаз волча в, цуи кхыбола гаргара пах болча а хиннав Осман, хьаттав. Мичав хой шоана аьннад, цо фу леладу хой шоана? Iаьдала тIавайта из яхаш, дехар даьд, цхьабакъда, пхьанне а ер ма дий, аьнна, жоп дац хаьдда луш. Хиц тхона, йоах, бIаргавайпавац тхона. БIаргавайпавац... Дика дар-кх вайнавецаре... Осман-м теш царех. Нахах теша веза. Цхьабакъда, безап Муртазах-м. Вовзаш а наха могавеш а саг ма вий из, дика комбайнер аьнна, юота цIи хеза ва, хIаьта а... Из тешац цох. Дего тешийтац.

Доккха са а даьккха, гIотт Осман: лувча дагадох цунна. Тхьовра денз из зувш, йоархIашта юкъера кIирвенна цунга хьожаш ва цхьа саг. Цхьабакъда, Османа гац из. Хьадаьста баьца тIа Iодохк цо тIехкари тепча чуйоалла хумпIари. Iодовх барзкъаш. Хи чу воал из, Хий дика да, дурраз деззача тайпара. КIезиг-дукха нек деш са мукъа а даьккха, хи чура аравоагIача Османа цIаьхха бIаргагу, ше берда тIа дитача барзкъашка хьежаш воалла цхьа саг.

— Яьй! — цIогIа тох Османа. — Фу дайнад хьа цига?! Дита пааьха барзкъаш!

Сихха хи чура араволалу из. ЦIаьхха юхасоц, берда дIатIа а кхачалехьа.

— Эъ, хьо ва из?! — эккх цунга.

Шийн барзкъашка хьежаш воалла саг вовз Османа: из ра Мусост. Цучча бе йоалл Османа «Макарова» системах йола бархIазъювла тепча.

— Вайзар хьона, — кхосс Мусоста, саькха гонахьа бIаргаш а лехкаш. Тепча шийсса Османа тIахьожаю цо.

— Мусост, — цIенхаштта оал Османа, — Iойнала тепча...

— Малав хьона вегаш бер. Сабар! ХьатIа ма гIерта! — Мусост шортта тIехьанка вода. Тепча Османа тIера яккхан.

— Тохаргья Iа?

— Хар дезар сона?

— Цунга шийта дIахатта!

— Хьаьттад аз.

— Фу йоах укхо?

— Хьога хьадувцийта йоах, хьо хьа а лаьца.

— ХIа-хIа! — велалу Мусост. — Наха из лархIац, валлахIи цул хьаькъал долашагIа саг ма вац вай еррига юрта.

— Сона ховра цу къоала Увайс юкъе волга

— Аз хьога хIама аьннадац.

Iама дехьа самосвал соц. Цу сахьате бIара тIехьашка эккх Мусост. Шофер, радиатора чу хий а детта, дIавода. Из шийна кхераме воацилга ма хайнге, тепча бе йоаллла кулг пиджака кIал а лувцаш, дIаволалу Мусост. Волалац нах болчахьа — лоамашкахьа волалу.

— Сабар, Мусост?! — тIехьанхайк Осман. — Аз дех хьога, ма гIо дIа? Тепча а хьая, хье а хьакаравола?

— Из хьадад, — ловцца кхос Мусоста. — ХIаьта тепча сона хьоначул а дукхагIа эш.

— Ма вала даькъаза! Боккъала а, дех аз хьогара, ма гIо дIа? ТIавола хьайна? Сий ма доаде хьай байнача даь а наьна а? Дика болх-а беш, наха лоархIаш, тешал деш хьавоагIа хьа зIамагIвола воша Муртаз. Цун а ираз доаде воалл, ма гIо дIа? Ма гIо?

— Са дог, сержант, хьадар мо кIаьда дац. Сабар! ХьатIа ма аха!

— Айя, тепча мукъагIа хьая са, цхьа водар дерга Iа цунца?

Мусост йистхилац, сихвенна дIавода.

Осман велхача кхоач сов веха. Да а дар цунна тIаэттар ла ма могга хала хIама. Зуламхо дIавахийта ца Iеш, тепча а дIаяккхийтар цо.

Ше латтача Iохайра Осман. Дикка ваьгIар из, метта ца воагIаш, уйлаш еш. Юххера а гIаьттар. Шортта дIаволавелар машинаш ухача наькъагахьа.

Ше хьатта хилар а, Увайсаца къамаьл дар а, Iама тIа лувчар а, дагадоацаш шийна цига Мусост тIанийсвалар а — шедар дIадийцар цо милице райотдела начальникага подполковникага Тарасов Григорий Степановичага. Из ... хьажар. Кабинете гIолла дIа а хьа а волалуш, барт бийттар во Османага. Балхара дIавоаккхаргва а яьхар, чувоаллийтаргва а яьхар. Юххера а

СО ДОГ

евич, 1905 шера г. Астрахане вьвь, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефть» слесарь, г. Малгобеке ваьхав, 5 шу суд яьй.

Яндархо - Хаджиев Давло, 1884 шера Ножай - Юртовски района Зандак яхача юрта вьвь нохчо, парте хиннавац, единоличник, Зандак

ла теха ха — в бутт.

Алейников Петр Васильевич, 1861 шера Сунженски района Нестеровски станице вьвь, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Семыкин Алексей Васильевич, 1900 шера Сунженски

Хасгиров Цаца, 1879 шера ГIойтIа вьвь, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Джабаргв Дага, 1888 шера ГIойтIа вьвь, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

техай.

Гарбиев Ахмат, 1892 шера ГIойтIа вьвь, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Дудиев Наурби - Хаджи, 1899 шера ГIойтIа вьвь, нохчо, парте хиннавац, едино-

ГIойтIа ваьхав, 3 шу суд яьй.

Самбиев Нана, 1887 шера ГIойтIа вьвь, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГIойтIа ваьхав ,10 шу суд яьй.

(ДIахододар хурга).

Ленинграде баьхка хиннаб американски кардиохирургаш, къаьстта чIоагIа чоалхане операцеш советски коллегашца цхьана елга вIаштIехьдаккхара.

Кардиологически пехкийн лазарашта йолча Калифорнийски институтеи Окленда берий госпиталереи бовзаш болча Iилмахоша, лораша лаьрхIад СССР унахцIено лораяра министерстваца, № 1 йолча Ленинградски берий больницаца цхьана «Дегагара дегага» яхаш цIи йола дунен халкъашта юкъера берий медицински программа вIашагIйолла. Из лаьрхIа я сердечно-сосудистий лазараш долча бераштa специализированни гIо дара.

Советски а американски а лорий «Дегагара дегага» яхача программа проект йолга хайначул тIехьагIа, кердагIйола медицински оборуйовани хъаеш йолча йоккхийча американски фирмаша мах боацаш Ленинграде хьаяйтай цига берий кардиохирургически центр вIашагIйоллара, диагностически аппаратура, хирургически мониторaш, компьютори устройстваш, препараташ.

— «УнахцIено бахьан долаш лоаттабу къовсам доазув доацаш ба; Тха мисси — из дерригача адамашта дагадоаллачоа моллагIча наькъаца, тхона хетачох, кхоачашде деза дIахо американски а советски а халкъаша», — белгалдаьккхар ТАСС корреспондента интервью луш «Дегагара дегага» яхача программа исполнительни директора Джоэни Макгоэна.

СУРТА ТIА: операцноиие ба советски американски хирургаш.

Ю. БЕЛИНСКИ сурт.
ТАСС фотохроника.

СО ДОГ ТИЙША ВА

Дукха ха йоаццаш вай республике гIолла РСФСР халкъа депутаталла хержача кандидатех цаI ва Костоев ИбрахIим. Дуккхача кандидаташта юкъе лаьттача къовсаме цун баьнна аьттув ба из. ХIаьта хIанз халкъа депутато де лерхIачох а цо хьалхадоахачох а лаьца къамаьл хилар цуница тха корреспондента.

ИбрахIим, вай къамаьл дIадоладеш Iа хьай вахарах лаьца массехк дош аьлча бакъахьа хетар сона.

— МоллагIча са хиннара гIалгIачун долчул дукха эргаш хиннадац са вахар. 1946 шера Казахстане, спецпереселенций дезале вавь. 1961 шера Даимехка цIавенав. ТIаккха Краснодарера политехнически институт чакхъяьккхай. Болх беш хиннав Дагестане, Мангышлаке, Тюмене, Науре. ХIанз Карабулакерча нерудни материалий заводе балха ва.

— Сона хов, ИбрахIим, хьо балха хиларал совгIа, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета филологически факультете дешаш волга. ВорхI бер а мадий хьа. Цу тIа хIанз халкъа депутата декхараш а тIаийца долаш, из деррига деладе низ тоъаргбий хьа?

— Хала хургдале а сай хоржамашта хьалхара программа, депутата декхараш кхоачашдара мел бола низ тIабохийтаргба аз, кхыча гIулакхашта из Iеткъаш хилара юха а ца воалаш.

— ХIаьта фуд хьона хьай программе эггара лоархIамегIа да, аьнна, хеташ?

— Эггара хьалха, керттера декхар лоархI аз Орджоникидзе аьтта оагIорахьа столица а йолаш, ГIалгIай автономи юхаметтаоттаяр. Цхьабакъда, цунах вай халкъа кхоачам ба, аьнна, хеташ а вац со. ХургЙолча автономни республике (со дог тийша ва из хургхилара) бахача наха, из кхыча республикашка хьежжа дегIайоалае аьттув хургболаш мел эшар Iалашде декхарийла я Российски союзни Iаьдала органаш. Цудухьа республика дегIайоалаяра лостамаш белгал а доахаш, къаьстта программа кийчъе езаргъя РСФСР Лакхехьарча Совето. ХIана аьлча, СССР халкъа депутатий съездо тIаийцача Декларацега хьежжа, вай къаман культурана, экономикана даь зенаш юхаметтаоттаде деза.

— ТIаккха малагIа проблемаш я ГIалгIай мехка эггара хьалха къоастае езаш?

— Сихха къоастаде деза наха болх бе моттигаш Iалашъяр, хIана аьлча, таханарча дийнахьа эзараш къахьегамхой, шоай мехка болх бе моттиг а йоацаш, кхыча регионашка дIаухаш ба. Цудухьа, керда хургйолча республике хьалъе еза дукха керда предприятеш. Амма, хьалхагIа вайна кацйийхка экологически кхераме йола заводаш хIанз вай мехка халъяйта йиш яц. Яйгача промышленносте Iалама кхераме йоаца предприятеш эш ГIалгIайченна. Аз ювцача программана юкъе хила деза социальни, культурни хьал тоадара дезараш. Тахан гIалгIай мехка латта унзара сурт спхха ца хийцача даргдац вай.

— Вайнах сапна Сталина репрессеша хIалакдаь кхы а дуккха къамаш да. Цудухьа, хетаргахьа, вай санна проблемаш цар а я. Россе Лакхехьарча Совете хургболча цу къамий викалашца цхьана аттагIа хургдецарий вай массане а хьашташ кхоачашде?

— РСФСР халкъа депутаташа шоай болх дIаболабича из дош айде лаьрхIа ва со. Репрессеш лайнача къамий комитет вIашагIйолла еза Россе Лакхехьарча Совете. Цу тайпара комитет СССР Лакхехьарча Совете а хила езар, сога хаьтача. Цу комитете хила беза нохчий, гIалгIай, къоаршой, балкхарой, татарий, немций, туркий - месхетинций, гIалмакхой, кхыча къамий викалаш. Вайна массанена хьалхашка латта проблемаш шоайла хайра эргаш яц, уж къоастае а аттагIа хургда вай дерригаш цхьана хилча.

— ИбрахIим, сона хов хьо цхьацца йолча «неформальни» организацешца гIулакхаш долаш волга, вешта «Нийсхо» доакъошхо а мавий хьо. Цудухьа хьона ха деза Нохч-ГIалгIайчен дукха «неформалаш» Вайнаьха федеративни союзни республика кхоллара тIехьа болга. Фу хет хьона цох?

— Сона хетачох, цхьан хана цу тайпара федераци хургья. Миллион гаргга ба хIанз нохчий, 300 эзар гаргга ба гIалгIай. Цхьана хилча вай доккха къам да. Амма, цу федераце чуйоагIаргйолча Нохчийн ГIалгIайн республикаш цхьатарра бокъонаш йолаш хила еза. Цхьабакъда, из аттен сиххен къоасталургдолаш дош дац. Цудухьа, тахан вай къамана хьалхашка латта керттера декхар да ший автономи хьаяр. Из кхета а деш, нохчий халкъ а тIехьа да вайна.

— Цхьаццаболча наха дувц, ГIалгIай республика ше цхьаь экономически яха низ хургбац яхаш. Фу хет хьона цох?

— Се Iилманхо веце а сайна хетар аргда аз. Европе а Азе а дукха мехкаш да духхьал туризмах дахаш. Туризм дегIайоалаяра Iалаьмате боккха аьттув болча улл ГIалгIайче. Тамашийна хоза Iалам, дарбан хиш, историен архитектураи памятникаш да вай мехка. Цу тIа, Тийрка аьтта оагIорахьара предприятеш а хургйолча республикана чуйоагIаргья. ХIана аьлча, ГIалгIай автономи йолча хана хьалъяь предприятеш кIезига яц цига. ХIаьта ГIалгIайче заводаш яц яхача нахага хатта безам бар са: Нохч-ГIалгIайченна фу пайда лу Грознерча мехидаьтта чакхдоахача заводаша? Аз хьалха маалара, керда предприятеш хьалъеча ГIалгIайченна гIо дара программа оттае еза РСФСР Iаьдала органаша.

— Вай халкъо бе безар хала ниiъ ба. Атта хургдац депутаташта наха тIадилла декхараш кхоачашде. Хургйола халонаш ла низ а сакхетам а хургба, аьнна, хетий хьона гIалгIай?

— Вайнаьха историга хьежача, хетаргахьа 50 шу даьккхадац вай халкъо, паргIата а долаш. Монголаш, персаш, туркаш, крымски татараш, кIай паччахьа, Сталин — масса мовстагIа тIагIийртав вайна, мел зе даьд къаманна. Халача вахаро Iомабаьб вайнах денал долаш а сакхетаме а хила. Цудухьа, со дог тийша ва духьала мел оттаргдар ла а тайп-тайпарча провокацешка юха ца хьажа а вай халкъа низ тоъаргхиларах.

Интервью кийчар
Ч. МАНОЛИС.

Тхьовра денз из дувш, саьхьо пунгахьа хьожаш вар Увайс.

— Увайс!

ДIаверзац Увайс, кеп уйттаю, шийна сержант бIарга ца гуш санна.

— Увайс, яьй! — юха а кхайк Осман.

— ХIа-а, хIа-а, хьо вар из, новкъост сержант, — чехкка ле волалу Увайс. — Марша воагIалва хьо.

— Марша-м воагIар со, хьона согахьа хьаверза могаре.

— ХIа-а, сон?.. Мукъа-м вап. Вешта, вай дахалда, сона хьо бIарга-м гацар.

— Тахан масса машина яхай элеваторе? — цунга ла а ца дувгIаш, ший хаттар дир Османа.

— БархI... БархI яхай. Вай дахалда яхай бархI-м. Гой, ераш да каьхаташ.

ЛаьрхIа каьхаташка хьож Осман, тIаккха пхьаьнха хаттар ду, цхьа лоадам боаца хIама из долаш санна.

— Дари дергдолаш вий хьо?

— Яьй, фу ях Iа сога, фу?! — кIежъяьккха хий тIамоассадича санна, корзагIваьнна хьовз Увас. — «Дари!». Аз сенна ду дари? Болх беш воалл со, болх беш! Гой хьона! Витал со! Кхы лаьца саг а вац со!

— Сабар, са-бар. ЦIогIа ма детта. Ма чIоагIа корзагIваьнна хьайзар хьо.

— КорзагIвалалий, Iа со ца вуташ хилча. Вай дахалда, тамаш ма я из. Аз дIа ма аьннадий хьога: сона ховш дихьадац цу Мусоста кIа. Сона везаш а соца гIулакх долаш а саг вац из. Вай дахалда вац.

— Из-м ма дарра ховргдар вайна. — Увайса нийсса бIарахьож Осман. — Мусост цкъа са каракхачийта Iа... ВоллахIи-даьра лоацарг-м аз а ва хьона из.

— ХI-м, мичарз лоац Iа из, ведда лела саг.

— Ай, укх лаьтта лелаций из. Сигала мича лел из.

— Из а да бакъ-м...

— Даьра да. Цо мадарра хьа а ма дувцаргда, цкъа хьакаракхаьча ваьлча. Вешта... хьона-м вайнавац из?

— Яьй! КъонахI Вай дахалда... — юха а цIогIа детта волалу Увайс.

— Мегад, мегад, тоъаргда, — сопаву из Османа.

— Хьадувцийта! Хьа а лаьце...

Осман дIавода, цунга кхы ла па дувгIаш. Дикка йоаккх Увайса, цунна тIехьахьежаш. Гуш да, цун сатем байналга.

Хьатта пхи-ялх километр хиллал мара гаьна боацаш Iам ба, колхозо цхьа иттех шу хьалха баьккха. Цунна юхе гIолла, гола а тохаш, дIаберз элеваторе бода ничъ, Iама гонахьа къоахкаш, бIараш дагIа. Ди дIайха латт, цхьабакъда, гаьнашта кIал Iийне гIаьхха дегIа тоам хулийташ шиila я. Осман вагIа, фуражка Iо а яькха, салоIаш. Цунна бIаргагу элеваторгахьа дIа мел ерза машина. Царгахьа дIахьеж из, цхьабакъда, дага-м кхыдар да

Цунна дага ва ведда лела колхоза шофер Мусост. Лочкъадаь машина етта кIа кийна воддачар, гуча а ваьнна, цигга дIакорзагIваьнна хьайзача цо, велосипедаца воагIача кIаьнка машина тIа а Османа «Макарова» системах йола бархIазъювла тепча.

— Вайзар хьона, — ... Мусоста, саьхха гонахьа бIаргаш а лекхаш Тепча нийсса Османа тIахьожаю цо.

— Мусост, — ... Османа ... тепча. Ма бе беган.

— Малав хьона беган бер. Сабар! ХьатIа ма гIерта! — Мусост шортта тIехьапжа вода. Тепча Османа тIера яккхац.

— Тохаргья Iа?

— Тохаргья.

— Дехкеваргва хьо.

— Ловча. Сабар, сабар! — цIогIа детт цо. — АшхIада-биллахIи кхы пхьа гIа Iа хьатIабоаккхе, пу дегIа чанх хьона ер яккха! Хьайна ма хой хьона, хIанз са дов хIама доацалга.

Цунгахьа кхы дIа па хьожаш, шортта хи чура хьаараволл Осман.

— Iоха мегаргвий со? — хоатт цо.

— Iоха мегаргва. Корта а ма хьувзабе, саг вац хьона укказа ва. ВоагIе а, са къайлавала кхуваргла.

Хи йистте баьца тIа Iолохлу Осман.

— Iалаьлов, Мусост, ма Iовдала саг хиннав хьо, — оал цо. — Ма эхьах хIама а дац пу хьа бата тIа. Фуд Iа леладер! Мича хIанз ведда... нах хьона тIехьа а удаш. Йовсар!

Мусоста шинна кулгаца лоац тепча. Османа дIатIахьожаю.

— Дукха эIок а ца детташ ягIа, пхьид! Со Iовдала вац, согара гIалат даьннад. ГIалат! ХIаьта гIалат моллагIчунгара а доал.

— Доал, доал, — оал Османа. — ТIаккха мичад хьа къонахчал?! Ведда хIана лел хьо? Бехкам кIезигагIа бергболга хаций хьона, хьай лоIамагIа Iаьдала хьатIавоагIе?

Мусост кIеззига уйлане вода.

— Со хIанз дIатIавеча, топаш тохаргйий сона? — хоатт цо.

— Из... бакъдар аьлча, сона хац, — жоп лу Османа. — Шийтта шу даьнна кIаьнк вийнав Iа. Курскера вай бераштa хьеха енача эрсечув кIаьнк.

— Фу дергда... Ишта нийсделар из. ТIаккха... Суд ергйий сона?

— Суд-м ергья, — тоIIадаь оал Османа. — Хьо фу даьд, аьнна, вутар? Пхьу ма бий хьо, пхьу, цIог Iоолла мара па дезаш!

— Сацийта! Гой хьона, аз... — юха а тепча айю Мусоста.

— Гу. Тепча яхий Iа? Гу, хьа эга ва а гу.

— Со Iаьдала тIавоагIаргвац, чIега Iоэлла чувоаллаш цхьа ди даккха дезаргдале. Из да са тIеххьара дош.

— Да ях Iа?

— Да ях.

— Дукха леларгвац хьо мукъа.

— Из-м ховргда вайна. Хьо ва ма йоахий, со лоацаргва, аьнна, дош денна.

— ХIай?! — цецвоал Осман. — Из а дIахезад хьона?

— Цец хIана вувл хьо? — хетт Мусоста.

— Бакъдар алалахь: Увайса ховрий, Iа из кIа лочкъадаьлга?

— Увайс хьона сенна веза?

Ше хьатта ... а. Увайса къамаьл дар а. ... дувчар а. дагадеххачу шийна цига Мусост тIаргйийтар а — шедаь дIадийтар цо милице райотдела начальника подполковника ... Григорий Степановича чIоагIа эгIазаьа хьайзар. Кабинете гIолла дIа а хьа а волалуш, барт бийттар цо Османага. Балхара дIаволкхаргва а яьхар, чуволлийтаргва а яьхар. Юххера а Iохайра из. Цхьа юкъ яьккхар, йист ца хулаш, ший бе боалла ручка истола тIа IотIа а бетташ вагIаш. Шая гIулакх дика дIахьош а вовзараша лоархIаш а милиционер вар Осман. Ялх шу да Григорий Степановича из вовза. ЦIакиха а цунгара гIалат даьнна, цунга ле вийзавац. Массехк совгIат деннад Османа. Шозза урсашца човнаш яь иллав. Дог лазаш ва. ХIаьта а милицера дIа ца воалаш хьавоагIа. Цох ца теша-м дага а дацар начальника, хала хетар, эIажагIбараштa а хьонкам луш хьавоагIача цунгара цу тайпара гIалат даьнна.

Осман суде а валанзар. Балхара дIа а вакхханзар. Партийни выговор а енна витар из. Хала хетар Османа, хете а, дагахьа барнал йоахар цо начальника а шийх тийшача новкъосташта а.

Цу дийнахьа денз, хIама ца даъал сагота волаш, Мусоста тIехьаваьлар Осман. Каст-кастта цун воша Муртаз волча водар из. Дукха ха йоаккхаш вагIар, Муртаза а цун сесага Амината а пIе новкъа волга ховшше. Цкъа из ишта шоайцига веча, моаршал юха а даланзар Муртаза. Из дар Осман царна геттара сов валар. Цхьабакъда, Осман эгIазваханзар.

— Муртаз, — аьлар цо, — кIаьдвеннав мотт сона хьо. Дукха ха йий хьо балхара цIавена.

— Яц. ХIанзза венав.

— Iоха мегаргвий со?

— Iоха.

— ХIанз ишта еттад са гIулакх, — доккха садаькхар Османа. ЦIагIара аравоаллача латтача табуретка тIа Iохайра из. Фуражка Iояьккха, кулг хьеккхар ший берзанча кертах.

Муртаза сесаг Аминат дехьарча цIагIа яр ший бер а тIехьа. Шоай коа воагIа Осман гушше, дIачуяхар из цу чу. Наг-нагахьа хийра йитача наIарах хьачухьож из, хьачуягIац. Османагахьа хьахьожаш вац Муртаз а. Газет дешаш вагIа из, дешаш аьлча а, IотIахьежаш, из ше дешаш санна кеп уйттаеш.

— Муртаз.

— Фу ях Iа! — Муртаз уразкх, ший бера газет Iокхосс истола тIа. — Фу бала ба Iа тхога бахьар?! Дала дIавоккхалва хьо кIорда ца вазр! Балха вахача а витац Iа со, цIавеча а витац! Эхь мукъагIа хета мегац?

(ДIахододар хурга).

Маьхе экспонаташ кхаьчнй Иркутски художественни музея фонде. Иза да КГБ областной управлене болхлоша дениа совгIат.

Иконаш, дошух даьккха сиsладаш, культа предметаш, маьха делача металлехи кхерехи нь хоза хIамаш чуйоагIаш йола коллекци эца бокъо а йоацаш ийца хиннай США гражданина Ковача. ХIаьта доазол арахьа дIаяхьа кийчъяь а хиннай. Иркутски аэропорте «вIашагIкхийттаб» КГБ профессионалаши контрабандисти.

Специалисташа баьча маьхагIа шоватъъеи итт эзар инвалютни сом мах болаш хиннай коллекци.

СУРТА ТIА: музея болхлошта маьхе хIамаш дIалуча хана.

Э. БРЮХАНЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

Спекуляцеца—лира къовсам

КИЛОВЗАЛ ГАЬНА ЯЛАЦ

Бахача наха чIоагIа эшаш а цар хоатташ а дола дефицитни товараш эца хала да тахан торгови организацешка. Атта кородоагIаш доаца товараш базар тIара ши-кхо мах а телаш ийде дезача дIатIаккхаьчаб, шоаша хьадаьчох бахаш бола нах. ХIаьта царех дуккхачар низ дIакхачац дукха ахча а деина, спекулянташкара шоашта эшаш дола товараш эца. Долче, лаха атта доаца товараш цар спекулянташкара ийдергдоаца гIулакх дара пачхаьалкхено керда порядок оттаяьй: торгови организацеша уж дохкара а бахача нахага ийдара а.

Соахка декабрь бетта атта корадоагIаш доаца товараш къахьегама коллективашка дIа а хьежадеш, цига уж доагIачарна дIаниийсдергдола гIулакх дара декхараш тIадехкар райисполкомашта. Цхьабакъда, торгови организацешкара цхьабола болхлой култа цIена ца хиларах, царна тIабода шикъ корабоагIа спекулянташта. Торгови болхлошта цар совлен хIамиле а луш, кхача ца дезачар кара товараш кхоачаш кIезига моттигаш ийслац. Деазкъев ткъеста бахьан оттаду торгови болкхлоша шоашка хьаккхаьча дефицитни товар кхача дезача коллективашка дIа ца кхоачийташ тIехьадаккхара, тIаккха уж базархошка дохкара. Из бахьан долаш торгови организацеша планаш кхоачаш ца еш, тIехьайоазиш а моттигаш нийслу. Из даьккхе цхьа ма... Грозненски универмага коллектива бола бахьан лаьца. Укх шера 10 январе дена 30-ча январага кхаччалца йолча хана шийга хьакхаьча дефицитни товараш хийцпа дIа ца дохийташ, гоадаьд цо. Турецки итт кетар 23 дийнахьа мара йохканзар универмага продавецаша. Маьхала ца ... шийтта дийнахьа ... 100 пар итальянски туфлеш. Иштта иттагIча январе дена из бутт боллалца ... хьалабир ...

а боаккхаш спекулянташка дохка вIаштIехьдаргдацархьогI, яхаш доададеш да уж товараш. Долче, цу гIулакхах доккха зе доал: товар дIаккхача хьакъ долаш болча нахага дIакхачац из. Цул совгIа, шийнаха разнарядкагIа из дIа ца хецарах торгови организацей коллективаш пачхаьалкхен план кхоачаш ца еш юс. Торгинспекце болхлоша гучадаьха децаре лакхе белгалдаьха товараш хьулдаь кхы а дадаргдар, тикашка. Духхьаа из бахьан долаш укх шера январь бетта план кхоачаш ца еш йисар Грозненски универмага коллектив, 624 эзар сома маьха дефицитни товараш шийга доллаше.

Дефицитни товараш дIа... хьежадара а уж шоай ханнахьа кхача дезарашка дIакхачийта дезара а хьакъехьа бехке алхха торговле болхлой хинна лац, цунна бехке ба моттигерча Советий исполкомий болхлой а. Атта корадеш доаца товараш коллективашта дIахьежадеча хана цар теркал бац кагирхойстуденташ, болх беш боаца пенсионерваш, къахьегама ветеранаш. Цхьайолча къахьегама коллективашка болх беш бараш мел нах ба а ца хьожаш, геттара кIезига дIахьежаду дефицитни товараш. Цудухьа уж дIакхаьчар а дIаницар а малаз ца ховш дайна дIадоал уж. ДукхагIйолча хана сов кIезига уж дIахьожадарах коллективашка бокам ... а моттигаш нийслу. Долче, из кетар ледибарах ... мара беркат дац. Перестройках, гласностах, демократех ... тешам боабу цу гIулакхаша.

Из иштта хилара тешал деш дола масалаш дукха доаладе йиш я, городерна райисполкомаша енача разнарядкагIа къахьегама коллективашта дIакха хьежадеча товарех лаьца. ХIаранех 27 тума доакхаш йола ФРГ хьаяь ткъо пальто дIахьожаяьй итт организацена, цу даькъе городерча ... туфлеш хьожаяьй 17 школанен берий бешан, хIаране мах 82 сом бола 196 пар иккаш хьожаяьй 55 берий учрежденена. Цу гIулакхаша чIоагIа бохам боах наха юкъе. АргIа а оттаяь, цхьа порядок а йолаш уж товараш организацешта дIадекъаш ца хуле, цхьаккха саг кхетаргвоацаш бокхха кегар ба хаIиз укх сахьате цу даькъе боаллар.

Цхьайола моттигаш нийсъенай райисполкомаша разнарядкагIа дIахьожадеш долча товарех лаьца коллективашка хоам ца барах, царга уж дIа ца кхоачаш. Долче, хьанга кхоач уж? Спекулянташка кхоач. Уж гIулакхаш нийсдаларах цхьаккха тайпа товараш дIа ца кхоачаш йисай укх шера хьалхарча кварталe В. И. Ленина цIерагIча культура ЦIен, изобразительни искусствай музея, «Ласточка», «Солнечный» яхача берий санаторей, «СевКавНИПИнефть» института, кхыча организацей коллективаш. ХIана тетташ ба уж юстара дефицитни товараш дIадекъача хана? Фуд царгара дьаьнар? Лоацца аьлча, цу доархIамеча гIулакха тIахьожам а порядок а ца хилар мара хIама дац. Цхьаккха дийча а гаьна дала йиш йолаш дац из гIулакх. Цхьа система а йолаш, цхьан харца чу деккханза даргдоацача хьатIэттад из.

Профильни списокаш а оттаяь, болхлоштен гIулаккерча нахан товараш дIадекъача, дохкача хана, дифицитни товараш дохка, аьнна, дIаязбаь боллаш е, уж дIа ца кхоачаш шийтта саг йисаь «Минмонтажспецстрой» производствени управлене, Грозненски СМУ-6, вагонни депо. Царна доагIа товараш а «везачунга - вовзачунга» е хьакимашка кхаьча хила тарлу.

Къахьегама коллективашта дIахьежадеш дола дефицитни товараш доагIачарга дIа ца кхоачийташ, шоашта ...

наьха костюмаш, гонконски колготкаш, кхыяраш. Деррига товар 460 эзар сома маьха да.

Заводской райисполкома штате йоацача торговле отдела заведующе Ясенева Нина Петровнас яхачох, лакхе белгалдаьха товараш шийга хьакхаьчалга лочкъа я даь, ший хьашт долчча бесса дехькад универмага коллективо. Ассортиментни отделашкен сенцешкен гIолла маьхалдаьхад уж. Масала, кийнаш йохкача секце гIолла укх шера 16 январе ехкай торговле болхлоша 12120 сома маьха австрийски берий колготкаш, хIаьта соахка декабрь бетта ехка кхалнаьха дубленкаш 15500 сома маьха хилар, царех шиъ корайир укх шера 22 январе подсобни помещене. Дукха гонконгски кхалнаьха колготкаш ехкар укхаза «Галантерея», «Берий товараш» яхача йиъ секце гIолла. Иштта лотокашка гIолла соахка 19—20 декабре дехкад, аьнна; оттадаьд 35100 сом мах бола 780 японски зонт, укх шера январь бетта болча деношка 8 эзар сома маьха 112 австрийски парфюмерно - косметически набор, 22 эзар сома маьха итальянски английски кога гIирс. Уж товараш хьанга кхаьчад ховш дац, из сендухьа а хьанна болча аьттонга а даьд ховш дац.

Шоаш лелабу кегари гIуртен къайлабахьар гIоне укх шера январь бетта мича дихьад ховргдоацаш доадир универмага кулгалхоша дехкача дефицитни товарашта учет лелаеш дола деррига журналаш.

Дефицитни товараш дохкача, лакхе белгалдаьхараш санна дола кхоачамбоацараш нийслу ...

Барт болча —беркат

Бахача наха сомехи баьцадаарахи мел эшаш йола продукци арахецаш йола Сунженски райпищекомбинат хьокхаме болх беш я.

Цу коллективе ба тайптайпарча къамех бола нах. Белгалдаккха доагIа, барт тайна дезал санна цхьоагIо йолаш, вIаший беззаме болаш, дена дика а во а цхьан дIахьош коллектив из йолга.

Ховш ма хиллара, барт болча беркат а да.

Цу хьакъехьа къамаьл хилар тха корреспондента райпищекомбината цеха начальник а партийни организаце секретарь а волча Мальсагов Арсмака Туханаца.

— Тухан, пищекомбината коллектива балхах лаьца фу дувцаргдар Iа?

— Иттех совгIа шу ха я со комбинате балха вена. Цу хана со зIамига а вар, балха опыт йолаш а вацар. Заочно институте деша а этта, болх беш хилар со. Цхьан юкъагIа смении мастер волаш хилар, хIаьта хIана цеха начальник ва. Сона гонахьа дика нах хиларал совгIа, балха опыт лакха йолаш хьехамчаш бар. Цудухьа сона чIоагIа езаеннай комбинат а сайцара нах а.

Комбината балхах лаьца аьлча, ассортимент тхона махетта еце а, комбинато ший декхараш дика кхоачашдаьд. ДIадахача 1989 шера планови хьокхамаш дика хилар, бахьан долаш районерча Сийлен улга тIа яьккхар тха комбинат. 1990 шера хьалхарча квартала планови заданеш а кхоачашъяьй коллективо. ХIаравар къахьегамца белгалваьккхача а гIалат даргдоацаш цIена, бехкгокхаме, балха ан ца оалаш къахьегаш ва. Иштта ца хилча хьокхамаш а хургдацар тха дика. ХIана аьлча, вайна махароа ерригa оборудовани къаьна я тха. Цул совгIа, комбината таро а яц оборудовани хийца а хийца керда яр оттае. Из иштта дале а наха эшаш йола продукци ара ца хийцача яргьяц коллектив.

— МалагIа продукци оаш арахецар?

— Тухан, бIарчча хьанйпача миштай шун коллектива?

— Цхьа дезал санна барт болаш коллектив я тхаяр. Кардарча шера март бетта оаха юха а хержав директоралла А. Мадагов. Нахаца та я болх бе а ховш саг ва из. Цунна массавар раьза а ва.

ВIаштIехьа долчох наьха йоакхо е гIерт администраци а партийно-профсоюзни организацеш.

— Масса коммунист ва партийни организаце, миштад шун цигара гIулакхаш?

— Партийни организаце 20 коммунист ва. Коллективерча кхоачамбоацарашта тIехваьнна дIагIоргволаш цхьаккха а вац царна юкъе. Коммуниста декхараш дика кхетадеш а кхоачашдеш а ва хIара коммунист. Партийни собранешка оаха юрц КПСС XXVIII съездага йолча платформан кердача уставен проекташ.

Парте мугIарашта хIара шера тIаккхет къона коммунисташ. Укх шера шиъ болхло ва парте хьаэца кийчвеш, хIаьта соахка шиъ хьанийцав. Партецара догбезам дIабаьнна цхьаккха а вац тха партийни организаце. Цо хьагойт хIара коммуниста санхетам лакхбеналга.

Сеца лаьттача ханашка хинна кхоачамбоацараш теркал а деш тIехьа тIайоагIача хана вай вахаре уж кхы юкъе а доагIийтаргдоацаш цIена, принципиальни увттаду коммунисташа а кхыча болхлоша а производства дешаш. Сога хаьттача из я перестройка. Цу перестройка керте латтараш коммунисташ ба: керттера инженер М. Шаипов, оборудоване наладчик Мамуркаев Бексолт, механик Турашев Муслим, весовщица Цечоева Макка, иштта кхыбараш.

— Тухан, из деррига иштта дале а, проблемаш йоацаш мича хургда шо. Фу дар Iа цу хьакъехьа тер калдергдар?

— Хьо баккълув. Ер санна йола завод проблемаш йоацаш хила йиш яц. Кхоачамбоацараш дукха да тха бехках а доацаш.

ХIанз баьцадаараши соми хьабоаллашехьа оборудовани кийчъеш я завод. Цу гIулакхъа оатхалаш эш. Уж оатхалаш цхьаццанахьара лаха эзац хул. Централи...

ТЕЛЕВИДЕНИ

14 АПРЕЛЬ,

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Маман, папан, сон.
9.00 — «Шовданаш».
9.30 — Шера ханаш. Апрель.
10.30 — «Бурда моден».
11.00 — Росси Суверенитет. «Росси керда концепци» яха 1-ра передача.
12.00 — Березина Сергейн иллеш.
12.10 — «Счастливый случай» яха дезала телевикторина.
12.25 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
14.25 — Документальни фильм.
15.20 — «СелaIад» яха халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. (Грузински ССР).
15.55 — Политически диалогаш.
16.25 — «Большая жизнь» яха режиссера Л. Лукова художествени фильм. 1-ра дакъа. (1939 ш.).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Большая жизнь» яха художествени фильм. 2-гIа дакъа (1946 ш.).
20.15 — Дунен халкъашта юкъерча конкурсай лауреата Д. Хворостовске дIалохк.
21.00 — Ха, ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — Зрителаша дехарагIа. «Призрак замка Моррисвилль» яха художествени фильм (Чехословаки, 1967 ш.). (Духхьашха).
23.20 — ТСН.
23.35 — Смольни соборе эрсий духови музыка концерт да.
1.05 — Документальни фильм.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Бжамий» яхача халкъа музыка ансамбла выступлени. Нальчикера передача.
8.45 — Документальни фильма премьера.
9.10 — «Первая Бастилия» яха субтитрашцара художествени фильм.
10.25 — Эрсий мотт.
10.55 — «Коллаж».
11.05 — «Личности перестройкен».
11.30 — «Горизонт». «Завтрак на траве» яха кинопрограмма.
12.35 — «Телефакт» яха критически журнал.
12.50 — «Социальни хьаштaшна тидам тIеберзаш» (нохчий меттала).
13.30 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 1-ра дакъа.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
15.45 — Халкъа эшараш.
17.00 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 2-гIа дакъа.
18.30 — Ха. ТСН. (Сурдопереводаца).
19.00 — «Помогите Аралу» яхача телемарафона 3-гIа дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи». 1-ра дакъа.
21.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.
21.30 — «Под знаком» «Пи». 2-гIа дакъа.
23.00 — «Чарвина» яхача вокально - инструментальни ансамбла концерт. Харьковера передача.
23.20 — «Под знаком «Пи». 3-гIа дакъа.
00.20 — «Звучат воспоминания...» яхача бийсанарча сеанса киноконцерт.
1.10 — «Герои ее романа» яха художествени фильм. (Духхьашха).

15 АПРЕЛЬ.

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

...долчун уйлаш». КIирандеи нравственни проповедь.
21.45 — Чайковский 100 романс.
22.05 — Футбольни обозрени.
22.35 — Джазови портреташ. Г. Лукьянова кулгалдеча «Каданс» яхача ансамбло хьех шо.
23.25 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Документальни фильма премьера.
8.30 — «Белая цапля» яха мультфильм.
8.45 — «Мы жили по соседству» яха субтитрашцара художествени фильм.
10.00 — Документальни фильма премьера.
10.30 — «Бьют — беги...» яха союзни республикнай фильмай студи (Грузи) (Духхьашха).
12.00 — Коллаж.
12.05 — «Мир, в котором мы живем» яхен «Маленькие рассказы о нашей жизни» яхен режиссера А. Кристи фильмаш.
12.55 — Польски иллей Ерригсоюзни фестиваль. Рязане РСФСР зональни конкурса доакъошхой концерт.
13.30 — НБА профессионалашта юкъе баскетболах йола США чемпионат.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — М. Рощин «Муж и жена снимут комнату» яха МХАТа спектакль.
18.55 — «ГIалгIай ловзар» (гIалгIай меттала).
19.55 — Реклама.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Документальни фильм.
20.25 — Гандбол. СССР чемпионат. МаIанах СКА (Минск) — «Динамо» (Астрахань).
21.00 — Ха, ТСН (сурдопереводаца).
21.30 — «Даниил — князь Галицкий» яха исторически фильм. (Духхьашха).
23.05 — Истола тIара теннис. Европа чемпионат. Швецера передача.

16 АПРЕЛЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Футбольни обозрени.
9.00 — «Призрак замка Моррисвиль» яха художествени фильм. (Чехословаки).
10.30 — Гушдари-теша хала дари.
11.30 — Киноафиша.
12.30 — Ха ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Коталон 45 шу дизара. Документальни фильм.
16.15 — Мультфильм.
16.30 — Боливи мелодеш.
17.00 — Документальни фильма премьера.
17.30 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Мехкагахьа юхьдуххьал» яха СССР Iалам лорадара Пачхаьалкхен комитета председатель волча Н. Н. Воронцовца вIашагIкхетар.
20.00 — «Наедине со всеми» яха «Современник» яхача Московски театра фильм - спектакль. Премьера.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — «Наедине со всеми» яхача фильма - спектакла дIахододар.
22.45 — П. И. Чайковский — «Попросток» Ф. Достоевски романаа симфонически оркестра йола поэма
23.35 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.
00.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iинма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — 4-гIа класс. В. И. Ленина валарера музыка.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — «Бурда моден».
10.35, 11.35 — Астрономи.

хьан долаш торгови организацеша пламаш кхоачаш ца еш, тIехьайоахаш а моттигаш нийслу. Цу дакъе цхьа масса доаладергда вай Грозненски универмага коллективо беча бахках лаьца. Укх шера 10 январе дена 30-ча маьарга кхачналца йолча хана шийга хьакхьача дефицитни товараш хиццa дIа па дохийташ, гоадьа цо. Турецки итт кегар 23 дийнахьа мара йохканзар универмага продавецаша. Маьхала ца йоахаш пхийтта дийнахьа гоайир 190 пар итальянски туфлеш. Иштта иттлагIча январе дена из бутт боалцца ца бохкаш уллабир РРТО № 32 йолча тика чу 900 совгIа пар импортни кога гIирс. Ций ханнахьа дефицитни товараш оттаьча разнарядкагIа дIа ца дохийташ доададу торговле Старопромысловски Заводскойи райисполкомий бехкагIа.

Сендухьа лелаеш я из киловзал? Мичча бесса баьнна а аьттув баьнна, совлен мах йолча хана сов кIезига уж дIахьожадарах коллективашка бохам хулаш а моттигаш нийслу. Долче, из кегар лелабарах зулам мара беркат далац. Перестройках, гласностах, демократех бола наьха ташам бехьу цу гIуллакхаша.

Из иштта хилара тешал деш дола маса цаш дукха доаладе йиш я, городерча райисполкомаша еннача разнарядкагIа къахьегама коллективашта дIа-юха хьежадеча товарех лаьца. ХIаранех 27 тума доаккхаш йола ФРГ хьаяь тикъо пальто дIахьожаяьй итт организацена, цу дакъе городерча ерригача библиотекашта хьожаяь пальто цаI мара яц. Фу карагIдаьнна, малагIа мухьар тIалатташ хила еза-теш из цхьа пальто хьожаеш йола библиотека?

Иштта кегар боалл кхыдола товараш дIахьежадеча а. Бельгийски 28 куртка хьожаяьй шийтта организацена, хIаране ялх тумей пхи соми мах бола 54 пар итальянски таяь, болхлоштен гIулакхерча нахан товараш дIадекъача, дохкача хана; дефицитни товараш дохка, аьнна, дIаязбаь боллаш е, уж дIа ца кхоачаш шийтта сагa йисий. «Минмонтажспецстрой» производствени управление, Грозненски СМУ-6, вагонни депо. Царна доагIа товараш а «везачунга — вовзачунга» е хьакимашка кхаьча хила тарлу.

Къахьегама коллективашта дIахьежадеш дола дефицитни товараш доаггIачарга дIа ца кхоачийташ, шоашта товча бесса уж дохкаш, торговле бокъонаш гIожа тeлхаю Грозненски универмага болхлошеи кулгалхошеи. Укх тIеххьарча кхаь бетта Iалаьмате чIоагIа хоатташ а дика дIаэцаш а дола тайп-тайпара товараш дIакхачнйтадац цар къахьегама коллективашка. Царех я голландски пальтоши кхалнаьха костюмаши, финскн, турецки, бельгийски курткаш, плащаш, маIача итальянски английски кога гIирс. Уж товараш хьанга кхаьчад ховш дац, из сендухьа а хьанна болча аьттонца а даьд ховш дац.

Шоаш лелабу кегари гIуртеи къайллабахьар гIоне укх шера январь бетта мича дихьад ховргдоацаш довдир универмага кулгалхоша дехкача дефицитни товарашта учет лелаеш дола дерриге журналаш.

Дефицитни товараш дохкача, лакхе белгалдаьхараш санна дола кхоачамбоацараш нийслу. Нохч-ГIалгIай «Росхозторг» яхача оптови предприяте, «Роскультторге», кхыча организацешка.

М. ШАХГИРАЕВ,
РСФСР товарий дикален торговлей пачча-хьалихен инспекце Нохч-ГIалгIай республикански управлене вокхагIвола госинспектор.

Б. КОСТОЕВ,
тха спец. корр.

лаш къахьегаш ва. Иштта ца хилча хьокхамаш а хургдацар тха дика. ХIана аьлча, вайна махароа ерriга оборудовани къаьна я тха. Цул совгIа, комбината таро а яц оборудовани хийца а хийца керда яр оттае. Из иштта дале а наха эшаш йола продукци ара ца хийцача яргьяц коллектив.

— **МалагIа продукци я оаш арахецар?**

— Тха продукци тайп-тайпара я. Оаха ю Iажех, комсех, сокаш, иштта нарсех, помидорех тайп-тайпара консерваш. Тха продукци дIахкухьийт Тюмене, Новосибирске, Челябинске, Красноярске. Белгалдаккха доагIа цхьаькха, продукце во ца хилар бахьан долаш потребителаша рекламацеш ахийтац.

...дар Iа цу хьакъехьа теркалдергдар?

— Хьо баньлув. Ер саина йола завод проблемаш йоацаш хила йиш яц. Кхоачамбоацараш дукха да тха бехках а доацаш.

ХIанз баьцадаараши соин хьабоаллашехьа оборудовани кийчъеш я завод. Цу гIулакха оатхалаш эш. Уж оатхалаш цхьаццанахьара лаха езаш хул. Централизованни уж хьая тешшаме моттиг яц тха. Иштта тара а тховй машинашца хьая езаш я. Поставщик йолча г. Орджоникидзерча стекольни заводо тхона эшаш йола тара хьаяхьац. Цу тайпара халонаш я, хIаьта а махулла болх юкъагIа ца буташ къахьег коллективо.

Т. МАЛЬСАГОВА.

СПОРТ

Футбол

Мехка чемпионате хьалхара шин тур чакхъяьккхай Грозненча «Терека» футболисташа. ЦхьоалагIча матче С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе Калугерча «Заряца» лайзар вай мехкахой.

Хьалхара тайм юкъе а кхаьчаяцар «Терека» капитана Р. Идигова хьаьший наIарашка бургац чутохача хана. Счет нийсъе йиш йолаш бар калужанаш а. вай вратарь Садыков кадай хиннавецаре.

ШоллагIча тайм чекхъяла пхийтта минот йисача хана «Заряй» наIарашта хьалхацка нийсвелар В. Масудов. Цо теха бургац хьалаца маганзар хьаьший вратара. Счет 2:0 хилар.

Ишта хьалхара ши очко яьккхар грозненцаша.

ШоллагIа вIашагIкхетар Брянскерча динамовцаша хилар. Цхьаь юкъа хетаделар котало яккха вай футболисташта хала хургдац, аьнна. Цхьабакъда, ха дIайодар, хIаьта табло тIара йоазув хувцалацар. Стадиона гулбеннараштa кхы. Iояха сакъердаме ца хийта из ловзар счет 0:0 чакхдаьлар. Лоархiаме очко йоацаш йисар «Терек».

Газет дешараша дехарагIа хьалхарча круга «Терека» чакхдоахаргдолча ловзарий расписани кепатох оаха. 17 апрель—«Уралмаш» (Свердловск) — «Терек»; 20 апрель — «Звезда» (Пермь)—«Терек»; 26 апрель — «Терек» — «Сокол» (Саратов); 29 апрель — «Терек» — «Крылья Советов» (Куйбышев); 6 май — СКА (Ростов-на-Дону) — «Терек»; 16 май — «Терек» — «Нарт» (Черкесск); 19 май — «Терек»—«Машук» (Пятигорск); 25 май — «Торпедо» (Волжский) — «Терек»; 29 май—«Текстильщик» (Камышин) — «Терек»; 4 июнь — «Терек» — «Дружба» (Майкоп); 7 июнь — «Терек» — «Цемент» (Новороссийск); 14 июнь — «Волгарь» (Астрахань) — «Терек»; 24 июнь —«Кяпаз» (Гянджа) — «Терек»; 27 июнь — «Гоязан» (Казах.) — «Терек»; 2 июль — «Терек» — «Торпедо» (Владимир); 5 июля — «Терек» — «Торпедо» (Рязань); 11 июль—«Гастелло» (Уфа) — «Терек»; 14 июль — «Зенит» (Ижевск) — «Терек».

М. МАЖИТОВ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 14 АПРЕЛЬ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00. «Энтузиаст» футбольни клуб. 8.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

«Машиностроитель» кинотеатр. 9.00. Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 11.00. «Музыкен книжкаи кIира» хьаделлар. 12.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Гитаристий берий кружок. 18.00. Балетни студи. 19.00. Дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00. Технически кхоллама кружок. 12.00. «Коталон» байракх» яха кинофестиваль. 14.00. «Историе оагIош» яха университет. 14.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 15.00. Машинкаца художествени дотамаш дара курсаш. 18.00. «УнахцIено» клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00. «Кружевница» яха клуб. 11.00. «Пионер» яха клуб. Игротека. 12.00. «КIай ладья» яха клуб.

Химикий ДК. 17.30. Духови оркестр. 18.00. Камерни хор. 18.00. «СелаIад» яха халхара халкъа коллектив.

Сердалон болхлой ЦIа. 9.00. «Рукодельница» яха клуб. 12.00. «Iалами вайн» яха клуб. 13.00. «Маски» яха театр-студи. 14.00. «ЧIоагIа, майра, кадай» яха спортклуб. 17.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Красный молот» завода ДК. 13.00 Эстрадни оркестр. 15.00. «Вай беш» яха клуб. 17.00. Iарбий меттала къамаьл де Iомалу вай. 17.30. Документальни фильмай фестиваль.

Пролетбата цIерагIа ДК. 10.00. В. И. Ленин ваь 120 шу дизара хетаяь берий художественни кхоллама фестиваль. 10.00. «Денал» яха клуб. 14.00. «Теремок» яха киноклуб.

«Садко» бассейн. 17.30. «Икар» яха инвалидий спортивно - унахцIенон клуб.

С. Орджоникидзе цIерагIа стадион. 16.00. Яйгача атлетика сезон хьаеллар.

КIИРАНДИ, 15 АПРЕЛЬ

С. М. Кирова цIерагIа парк. 6.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш.

Госфилармоне зал. 15.00. Берий халкъа филармоне.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дIа-юха хувцар.

Офицерий цIа. 11.00. Филофонистий клуб.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 8.30 Машинкаца аьхинга хIамаш яра курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00. «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 11.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 12.00. Бальни дискои халхарий школа. 13.00. «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00. СалаIара сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 9.00. Нохчий мотт Iомабу вай. 9.00 Машинкапа аьхинга хIамаш яра курсаш. 14.00. «Къона краевед» яха клуб. 15.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 15.00. «Къона ленинец» яха берий кинотеатр.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 10.00. Ло баккхарен хIамаш тегарен курсаш. 14.00. Духови оркестр.

Химикий ДК. 10.00. Изостуди. 10.00. В. И. Ленина ваь 120 шу дизара хетаяь берий художественни кхоллама фестиваль. 17.00. Вай хапарча халхара ансамбль. 18.00. «Лидер» яха спортклуб.

Сердалон болхлой ЦIа. 10.00. Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 12.00. «Космическая эра» яха филателистически выставка. 14.00. «Нийсархо» яха хореографически студи. 18.00. Театр дукхадезарий объединени.

«Красный молот» завода ДК. 9.00, 13.00. Ло баккхен хIамаш теген Iомалу вай. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.00. «Соловушка» яха вокальни группа.

Пролетбата цIерагIа ДК. 10.00. «Денал» яха клуб. 14.00. «Теремок» яха киноклуб. 15.00. «Ветеран» яха клуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00. «Росинка» яха киноклуб. 10.30. В. И. Ленин ваь 120 шу дизара хетаяь берий художественни кхоллама фестиваль. 12.00. Игротека. 19.00. Дискотека.

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 13.00. «Сакъердаме сахьат» яха игротека. 14.00. Фаьлг болча хьоашагIа.

Хлебокомбината клуб. 8.30. «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00. Вокально-инструментальни ансамбль. 14.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 16.00. Художественни догамий кружок.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

1-ра дакъа.
21.00 — Бадминтон. Европа чемпионат.
21.30 — «Под знаком «Пи», 2-гIа дакъа.
23.00 — «Чарнака» яхача вокально - инструментальни ансамбла концерт. Харьковера передача.
23.20 — «Под знаком «Пи», 3-гIа дакъа.
00.20 — «Звучат воспоминания...» яхача бийсанарча сеанса киноконцерт.
1.10 — «Герои ее романа» яха художественни фильм. (Дукхьашха).

15 АПРЕЛЬ.

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» — тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулаих деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъа доаккха программа.
11.30 — «Дунен [redacted] яха альманах.
12.30 — «УнахцIено».
13.15 — Коталон 45 шу дузаш. «Архив смерти» яха художественни фильм. 5-гIа сери. (ГДР).
14.45 — Массарна а йола педагогика.
15.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.00 — Фаьлгий дунен тIа. «Сказка про влюбленного маляра». (Дукхьашха).
18.30 — Милосерди кIира.
19.00 — Мультфильм.
19.15 — «Самогонщики» яха художественни фильм.
19.35 — «Разорванный круг» яха художественни фильм (Дукхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Массехана а хургвосни театра фильм - спектакль. Премьера.
21.00 — Ха ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — «Наедине со всеми» яхача фильма - спектакла дIахододар.
22.45 — П. И. Чайковский — «Подросток» Ф. Достоевски романах симфонически оркестра бола поэма.
23.35 — ВЛКСМ XXI съезда дийнаш.
00.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35 9.35 — 4-гIа класс. В. И. Ленина вахарера музыка.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — «Бурда моден».
10.35. 11.35 — Астрономи, 11-гIа класс.
11.05 — «Телеэко» яха журнал.
12.05 — «Даниил — князь Галицкий» яха исторически фильм.
13.40 — Документальни фильм.
13.50 — «Будь здоров, дорогой» яхача телефильма юкъагойтара сеанс.
17.00 — «Цхьа корта дика ба...» яха телефильм.
17.30 — Музыкальни пауза.
17.35 — «Советаши, вахари» (гIалгIай меттала).
18.15 — № 1 йолча СПТУ хьех шо.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни СССР — Сборни Норвеги 3-гIа период. Швейцарера передача.
19.45 — Бийса даьккъала хийла шун, бераш!
20.00 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Швеци — сборни Финлянди. Перерывашна: Истола тIара теннис. Европа чемпионат Швецера передача.
22.30 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.

РАДИО

14 АПРЕЛЬ, ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Сийлахь - Йоаккхача Коталон 45 шу дузаш. «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 «УнахцIено» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
10.35 Реклама.
10.40 Сатирически микрофон (гIалгIай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Къахьегама династех хьаваьнка да.
15.15 Классически музыка концерт.
16.00 Хозрасчета оагIонаш.
16.15 — 17.00 «Зори Кавказа» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

15 АПРЕЛЬ. КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Халкъа эшача товарашта — тIехдикал (гIалгIай [redacted]а).
8.15 — 9.00 Моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 «Сий долаш вахар». НГIАССР халкъа депутаталла кандидатаца, республика кертерча наркологаца М. А. Дальсаевца яь беседа.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Ногайски музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал дараштa дола» концерт (нохчий меттала).

ОРШОТ, 16 АПРЕЛЬ

7.30 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
7.35 — Хоамаш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам
8.15 — Передачай программа.
8.20 — 9.00 — Iуйрийнара концерт.
9.15 — Воаш хьалъю—воашта хьалъю (нохчий меттала).
9.30 — «Тхога яздуо». Письмой обзор (гIалгIай меттала).
9.45 — 10.00 — Х. Осмиева лоаиа дувцараш (гIалгIай меттала).
15.30 — Нохч - ГIалгIай радиои телевидени инструментальни ансамблеи солистийи концерт (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — «Кагирхойи хан» (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57: редактора заместителе — 22-85-07: бехктонхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта бовхама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57: заместителя редактора — 22-85-07: ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01: сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинарей. ерен, шоаттей деношка

СФ05076.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1365.

Массо а мехкий пролетареш, вІашаІхкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 17 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 45 (7859). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

Сунженски района В. И. Ленина цІерагІча колхоза хьайбай боахама доал де атта дац. Цкъа-дале, дикка чІоагІъе езаш я доакъара база, шозлагІ-дале, фермашкара доахан упахцІена дац, кхозлагІ - дале, дукхача шерашка цу даькъе хиннача кхоачамбоацараша наьха къахьегамцара безам дайгІбаьб.

Дале а, соахка овсаре къахьийтар колхоза хьайбаш леладераша, паччахьалкхенга дулхи шурен доккара шлаваш кхоачашйир.

Хьалхарча квартале, план 240 тонн йоалаш, В. И. Ленина цІерагІча колхоза хьайбаш леладераша, дІачуеннай 260,4 тонн шура. Цул лаккхагІа хьокхам болаш районе ши боахам мара бац. Хьалха я «Победа» яхен XIX партсъезда цІерагІен колхозаш.

ТІехкхоачашъяьй колхоза дулх дохкара плана. Из дІачуденнад лаьрхІачул 2,4 тонн дукхагІа. Соахка шера хьалхарча кхаь бетта из хьокхам тоъал дохагІа бар.

[illegible] хьакхаха лелаерга баьццара доакъар. Цу гІулакхага чІоагІа са-тувцаш ба укхалара хьайбаш лелаераш. ТІакха сихха тІакхета болалургья шура. [illegible], тахан а во лелад ну хьакъехьара гІулакхаш. ХІара [illegible] ІатагІара дий[illegible] лаьрхІача яха килограмм шура [illegible]. Из во хьокхам бац. [illegible]

ПЕРЕСТРОЙКЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

Хьехамча

Грозненски «Нефтемаш» заводерча дукхача болхлоша, иштта кулгалхоша чІоагІа лоархІаш хийдеши ва фрезеровщикий бригадир Маскуров Муса. Тха предприятерча производственик [illegible] этара дикагІа лоар[illegible]

ва. Цо балхах кхетабаь гонзанчаш предприятерча цехашка хьинаре къа а хьеташ, башха-дика производственикаш толамаш доахаш ба. Царех доккхал ду цо. Цхьа шу дІадодац цаІ е шиъ цо фрезеровщик [illegible]

нах беде цехе къахьегаш барш, яхаш хетаро иня тел цунна сихагІа пе [illegible] балха товзал караерзаяра. Цудухьа цхьа бутт согІа ха йоаллаьтехьа толамца карерзайир из. Уллуя латташ хьехамча а воаллаш, [illegible]

[illegible]. Цо карагІдаяь массехк професси. Шьрра болх бе Іомалу из токара-карусельщика, сверловщика говзалах. Цехерча массе а доІча станокаш тІа болх бе а Іомалу из. Башха-дика организатори, производственики из хилар да оувш дасанаар цеха кулгалхоша. Долче, цуица дага е баьина, тІехьаьосача фрезеровщикий [illegible]

Паччахьалкхенга дулх дохкара 1990 шера I квартале тІехьадиса боахамаш (тоннаш)

Боахамий цІераш	План	Дехкар	Планах тІадисар	Колхозийи совхозийи кулгалхой а парторганизацей секретараш а
Ачхой-Мартановски район				
С-з «Лермонтовский»	70	66	4	Бажаев Р. М., Висаев Л. У.
Грозненски район				
К-з «1 Мая»	83	69	16	Жуков Г. Г., Тимошенко В. И.
К-з «Советская Россия»	33	29	4	Ахмадов С. А. (дир. хиннар), Бисултанов Р. А.
С-з «Загорский»	300	256	44	Батукаев А. Э., Абубакаров А. А.
С-з «Атагинский»	115	97	18	Ахмадов Ш. Т.
Гудермесски район	500	297	203	
С-з «Гудермесский»	100	98	2	Чунчуров Ш. А., Сагаев Х.
С-з «Ойсунгурский»	250	68	182	Осмаев У. Г., Хайгаев М. А.
С-з «Брагунский»	20	16	4	Адильханов М. Р., Хубиев А. А.
С-з «Восточный»	20	11	9	Ахмедов С. Н., Хизриев У. А.
Малгобекски район	350	251	99	
С-з «Малгобекский»	30	2	28	Кортоев А. А., Боков І. М.
С-з «Алханчуртский»	60	14	46	Кастоев С. Х., Точиев М. М.
Надтеречни район				
С-з «Новогорский»	25	21	4	Эльмурзаев А., Ахтаханов С.-А. Н.
С-з «Надтеречный»	25	18	7	Таймасханов М. Б., Джабраилов М. Х.
С-з «Набережный»	25	7	18	Керимов Х. М., Самбиев Я. С.
С-з «Минеральный»	40	22	18	Татаев М. А., Ушаев Р. Д.
С-з «Горагорский»	35	28	7	Татаев С.-А. А.
Назрановски район	500	318	182	
С-з «Назрановский»	215	120	95	Дударов Б. Ю., Мислауров У. Х.
С-з «40 лет Октября»	200	137	63	Дударов Б. Ю., Тумгоев М. У.
С-з «Экажевский»	40	5	35	Галаев Я. (дир. хиннар), Арчаков Р. Б.
Наурски район	550	496	54	
С-з «Притеречный»	7	6	1	Решидов С.-Э. Х., Хаснев Ю. Х.
С-з «Победа»	37	27	10	Панферов Н. М., Елагин Н. Е.
С-з «Советская Россия»	43	32	11	Грецко В. Г., Говоров А. Г.
С-з «Наурский»	45	30	15	Петренко Г. Е., Кушаев Р. Х.
С-з Калинина	21	13	8	Щербаков А. А., Хорохордин А. А.
С-з Кирова	27	6	21	Тепсуркаев С. У., Мустаев С.-С. С.-У.
С-з «Калиновский»	25	8	17	Густяков В. С., Зубайраев Н. А.
С-з «Авангард»	23	7	16	Яцков В. М., Тимукин Ю. А.
С-з «Комсомольский»	21	14	7	Шундулаев А. А., Даудов Л.
С-з «Северный»	36	8	28	Магомадов С. М., Арсанукаев С. С.
Ножай-Юртовски район	350	170	180	
К-з Гагарина	16	8	8	Мапаев В. Х., Асхабов Р.
К-з Калинина	22	4	18	Аласханов Н. Н., Шайхиев Н. Х.
К-з Кирова	13	6	7	Даудов [illegible]
К-з Нурадилова	21	4	17	Эльдарова З. В., [illegible] А.
К-з XXII партсъезда	20	3	17	Садулаев А. А., [illegible] Н. М.
К-з «Даймохк»	21	14	7	Нагалов В. С., Авторханов А. А.
К-з «Зелимхан»	7	4	3	Халиев А.-Б. А.-Х., Хамсурсултанов В.
С-з «Заветы Ильича»	20	2	18	Темиргаев Б.-М. Н., Салатов М.
Шатойски район				
К-з им. XX партсъезда	41	34	7	Амиров М. А., Бабуев С. С.
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Саламов В. К., [illegible] А.

лат, В. И. Ленина цIергIча колхоза хьайбаш леладераша, дIаяханчу шарахь 260,4 тонн шура. Цул лакхаре хьокхам болаш районе ши боахам мара бац. Хьалха я «Победа» ярхем XIX партсъезда цIергIен колхозаш.

ТIехьаоачанъяьй колхоза дуьх дохнара план а. Из дIачуденнад лаьрхIачул 2,4 тонн дукхагIа. Совхка шега хьалхарча кхаьа бетта из хьокхам тоь...

Кастта фермашка хьанхахьа доладергда баьццара доакъар. Цу гIулакхага чIоагIгIа сатувсаш ба укхазара хьайбаш леладераш. ТIаккха сихха тIакхета йолалургья шура. Цхьабакъда, тахан а во лелац цу хьакъехьара гIулакхаш. ХIара кхоабача Iаттагара дийнахьа юкъера лаьрхIача ялх килограмм шура йоакхх. Из во хьокхам бац, нагахьа саннаг хIанз а цхьадола доахан дахка доацалга, доакъар эсала долга теркалдича.

ГаргагIертай КПСС XXVIII съезд. Цу лоархIамеча форума сийлеца накъаяха гIерт республика дукха а къахьегама коллективаш. Майрра ала йиш я, Сунженски района В. И. Ленина цIергIча колхоза хьайбаш леладераш царца ба, аьлна.

Деша дай бац

Бакъда, бIарчча хьанийцача шурей дулхи дохкача даькъе Сунженски районе этта хьал дика дац. Цхьадола боахамаш карарча шера геттара юхадаьннад. Масала, царех я ЦIеча Эскара цIергIа колхоз.

Соахка кIезига яздаьдац оаха укхазарча фермай болхлоша доахача толамех. Цхьабакъда, хIанз цар адресагIа критика ца йича далац.

Шера хьалхарча дийнахьа денз гучадаьлар укхазара хьайбаш леладераш цу хьокхамга кхача гаьна болга. Апрель болалуча дийнахьа еррита цар ехка продукци 281,1 тонн мара хиланзар. ТIадиса, декхар — 28,9 тонн.

ТIаккха малагIа сурт дар укхаза соахка, шера хьалхара кхо бутт чакхбаьнпача хана. Из дог гIоздоакхаш дар. Цу хена колхозо паччахьалкхенга ехкаяр 378,2 тонн шура, вешта аьлча, хIанз ехкачул 97,1 тонн дукхагIа.

ЛоархIабаьбац колхозхой дулх дохкара планах а. ДIа ца луш 1,7 тонн тIадисад из.

Хьагучох, беррига низ тIабахийта безаргба укхазарча хьайбаш леладерий гIулакх бокъалгахьа дакхара.

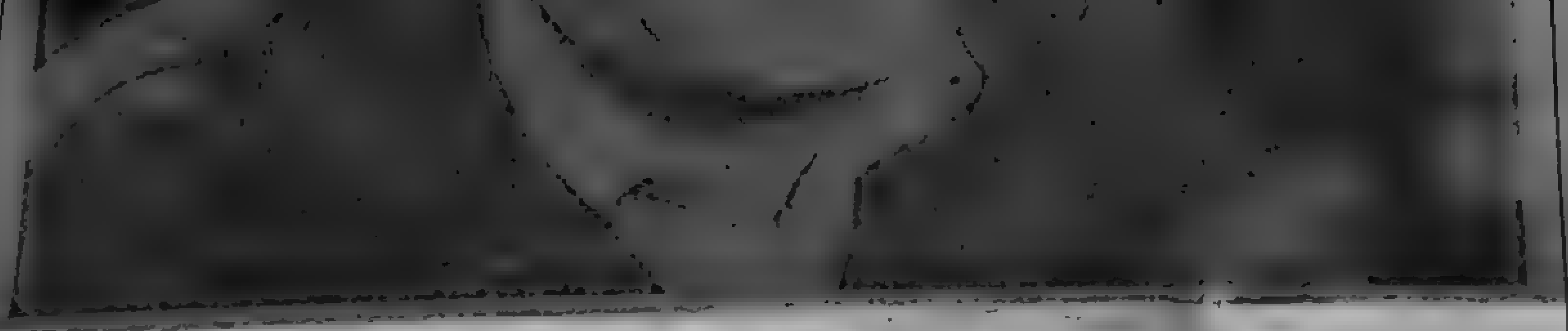

Хьехамча

Грозненски «Нефтемаш» заводерча дукхача болхлоша, шитта кулгалхоша чIоагIа лоархIаши сийдеши ва фрезеровщикий бригадир Маскуров Мувса. Тха предприятерча производственнивех эггара дикагIа лоархIачарех цаI, тешаме новкъост, говзанча - профессионал, аьле лоацца характеристика лу цар цунна. Мувсайна де хьакъ а долаш, деш тешал да из. Духхьал ший болх дика дIабахарах доккхалдеш а кхоачамбеш а вац, из. Дукха къахьег цо шоай пормех лоархIа ца беча машинашъерашца, къовача болхлошца. Камаьрша дIайовзийт ший а яхье хьалхалаттаркй а опыт, дикагIйола балха методаш. Балхах дог вйккха харцахьарча паькъа тIа бовла тарлуча болхлошта юкъе кхетама болх бу. Шитта вола М. Маскуров цхьоалагIча цехе меттел, еррига заводе а дикагIвола кагирхой хьехамча лоархIашва. Цо балхах кхетабаь говзанчаш предприятерча цехашка хьинаре къа а хьегаш, башха-дика производственни толамаш доахаш ба. Царех доккхал ду цо. Цхьа шу дIадодац цаI е шиъ цо фрезеровщик ца кийчвеш. ХIанз Мувсас фрезеровщика говзал Iомаеш ба С. Шулнинин, Н. Сурикиеви. Уж шиъ шоай балхах Iалаьмато дика кхеташ воагIа.

Машинашъеча профессех цхьаккха тайпа балха говзал а йоацаш, хIанзчул дийтта шу хьалха къахьега волавелар М. Маскуров «Нефтемаш» заводе. Духхьашха тамашийна хетар цехера низ бола фрезерии, токарии станокаш. Цар тIа доцув санна къегаш йола кIай оатхалаш хьаеш болча машинашъерех чIоагIа хьагар. Цхьа ди доагIаргдийхьогI, цар санна аз болх бергболаш, аьнна хеталора. Балхацарча безамо юхайоах цун уж уйлаш. Со санна вах беце цехе къахьегаш бараш, яхаш хетаро низ тел цунна сихагIа ше каралаьца балха говзал караерзаяра. Цудухьа цхьа бутт совгIа ха йоаллашехьа толамца караерзайир из. Уллув латташ хьехамча а воацаш, ше къахьега волавелча цхьацца халонаш нийсъелар, шаьра дIабодацар болх, кхоачашъюлацар смени нормаш. Цхьабакъда, халонех бIукъожабеш воацача Мувсас эшайора уж. Ца ховш дар йоккха опыт йолча машинашъерашка дIахоатташ, тIатIа ший болх кIоаргагIа бовзаш, денгара дента производственни толамаш дикагIа хулийташ къахьега волавелар из. Дукха юкъ ялалехьа яхье хьалхалаттарашца къувса а луш болх бе волавелар Мувса.

Цунах а кхоачамбанзар къонача машинашъечо. Фрезеровщика балха тIа эггара лакхагIйола пхелагIа разряд яьккхар цо. Цу тIа а саццанзар хьинар дола зIамсаг. Цо карерзаю массехк смежни професси. Шаьрра болх бе Iомалу из токара-карусельщика, сверловщика говзалах. Цехерча массе а йолча станокаш тIа болх бе а Iомалу из. Башха-дика организатора, производственники из хилар ца зувш дасанзар цеха кулгалхоша. Долче, цуица дага а баьнна, тIехьаюсача фрезеровщикий бригадана кулгалде хьожаву Мувса. ТIаккха йоккха опыт йолча машинашъерех ког гIортилга а еш, ши-кхо бутт балалехьа эргабаьккха, тоабир цо ше керте эттача бригада болх. Цу хана денз даим яхье хьалхалатташ, хIара сменагIа нормаш 120 — 130 процент кхоачашъеш хьайоагIа из.

Хьинаре дакъа лоац цо юкъарча балха а. Профсоюза цехкома член волаш хьавоагIа из дукхача хана денз. Цун производственни хьокхамаш белгал а доахаш, дукха совгIаташ а тийнад Мувсайна.

СУРТА ТIА: бригадир М. Маскуров.

Н. ПЛИЕВА сурт.

С-з Калинина	21	13	8	...дин А. А.
С-з Кирова	27	6	21	Тепсуркаев С. У., Мустаев С.-С. С.-У.
С-з «Калиновский»	25	8	17	Гостяпов В. С., Зубайраев И. А.
С-з «Авангард»	23	7	16	Янков В. М., Тимукин Ю. А.
С-з «Комсомольский»	21	14	7	Шундулаев А. А., Даудов Л.
С-з «Северный»	36	8	28	Магомадов С. М., Арсануками С. С.
Ножай-Юртовски район	250	170	180	
К-з Гагарина	16	8	8	Матаев В. Х., Асхабов Р.
К-з Калинина	22	4	18	[illegible] И. Х.
К-з Кирова	13	6	7	Даудов А. Д., Тагаев В. С.
К-з Нурадилова	21	4	17	Эльдаров З. Б., Баймурзаев А.
К-з XXII партсъезда	20	3	17	Садулаев А. А., Жумаев Н. М.
К-з «Даймохк»	21	14	7	Нагалов В. С., Авторханов А. А.
К-з «Зелимхан»	7	4	3	Хадиев А.-Б. А.-Х., Хамсурсултанов В.
С-з «Заветы Ильича»	20	2	18	Темиргаев Б.-М. Н., Салатов М.
Шатойски район				
К-з им. XX партсъезда	41	34	7	Амиров М. А., Бабуев С. С.
С-з «Альпийский»	55	7	48	Саламов В. К., Кушлигов А.
Сунженски район				
К-з XX партсъезда	100	87	13	Кухно А. С., Болотов И. И.
К-з XIX партсъезда	120	106	14	Бачманов А. Н., Нудное В. В.
К-з «Восход»	70	22	48	Чикиев Н. М., Хациев Н.
К-з Орджоникидзе	80	16	64	Оздоев А. Ю., Забиев М. А.
К-з Красной Армии	60	58	2	Яснецкая Л. П., Марков А. В.
П/ф «Западная»	43	43	2	Абуев М. М., Бузуртанов М. М.
Урус-Мартановски район	530	394	136	
С-з «Урус-Мартановский»	15	4	11	Шадукаев М. А., Супаев Ж. А.
С-з «Красноармейский»	355	116	239	Исламов Р. Р., Каниев С. Б.
Шалински район	1620	1574	46	
С-з «Автуринский»	18	0	18	дир. хим. Таймасханов Х., Эмиев М.
С-з «Гельдиген»	5	4	1	Мальсагов А. Демилханов К.
Шелковски район				
К-з Ленина	85	40	45	Хучиев А. Х., Бычков А. И.
К-з «Коминтерн»	80	54	26	Тасуханов Э. М., Авраамов М. Д.
Племзавод «Шелковский»	20	5	15	Балмасов Н. Г., Крохина М. Д.

НГIАССР Лакхехьарча Совета соцам

РАЙОННИ (ГОРОДСКОЙ) ХАЛКЪА СУДИЙ ПРЕДСЕДАТЕЛАШ ЧIОАГIБАРА ХЬАКЪЕХЬА

НГIАССР Лакхехьарча Совета СОЦАМ БУ:

1. Районни (городской) халкъа судий председателаш чIоагIбе:

Бачаев Алу Абдул-Азизович — Урус-Мартановски районни халкъа суда председателалла.

Борисова Нина Николаевна — г. Грозне Заводской районни халкъа суда председателалла.

Вершкова Ольга Юрьевна — Сунженски районни халкъа суда председателалла.

Ермолов Юрий Васильевич — Гудермесски городской халкъа суда председателалла.

Исмаилов Вахид Дорович — Шелковской районни халкъа суда председателалла.

Магомадов Бакар Добачевич — Старопромысловски районни халкъа суда председателалла.

Макаев Висхан Исаевич — Грозненски районни халкъа суда председателалла.

Межидов Майрбек Хумайдович — Ачхой-Мартановски районни халкъа суда председателалла.

Оздоев Османа Борис — Малгобекски городской халкъа суда председателалла.

Яндаров Анарбек Дудаевич — Наурски районни халкъа суда председателалла.

Финогенова Любовь Ивановна — г. Грозне Ленински халкъа суда председателалла.

Юнусов Леча Увайсович — Шалински районни халкъа суда председателалла.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный 1990 шера 6 апрель.

НГIАССР Лакхехьарча Совета соцам

РАЙОННИ (ГОРОДСКОЙ) ХАЛКЪА СУДИЙ ХАЛКЪА СУДАХОЙ ХАРЖАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета СОЦАМ БУ:

1. Халкъа судахой харжа:

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Межидов Майрбек Хумайдович.

Шахмурзаева Умидат Мохидовна.

ВЕДЕНСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Мамаева Асет Саидбековна.

ГРОЗНЕНСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Макаев Висхан Исаевич.

ГУДЕРМЕССКИ ГОРОДСКОЙ ХАЛКЪА СУДА

Ермолов Юрий Васильевич.

Сайпулаев Жалу Байсалович.

ЗАВОДСКОЙ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Албаков Хьусена ИбрахIим.

Борисова Нина Николаевна.

Вакалишев Геназ Усманович.

Тарамова Сацита Халидовна.

ЛЕНИНСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Ибрагимова Таиса Зайнадиновна.

Селицкая Наталья Владимировна.

Финогенова Любовь Ивановна.

Юсупов Ризван Юнусович.

Герихانов Ихван Баудинович.

МАЛГОБЕКСКИ ГОРОДСКОЙ ХАЛКЪА СУДА

Межидов Султан Ганбович.

Оздоев Османа Борис.

НАДТЕРЕЧНИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Сагаев Усман Данильбекович.

НАЗРАНОВСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Амриев Саварбек Хусейнович.

Умаев Хасан Ахметович.

НАУРСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Яндаров Анарбек Дудаевич.

НОЖАЙ-ЮРТОВСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Хизриев Алвади Абдурахманович.

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Кадыров Эскерхан Усамович.

Магомадов Бакар Добачевич.

СУНЖЕНСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Бабиева Сарет Махчиевна.

Вершкова Ольга Юрьевна.

Точиев СаIIалий Беслан.

УРУС-МАРТАНОВСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Бачаев Алу Абдул-Азизович.

Саидова Липа Лечиновна.

ШАЛИНСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Аушев Iабдулселима Беслан.

Сардалов Асламбек Абдулселимович.

Юнусов Леча Увайсович.

ШАТОЙСКИ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Эбзиев Салман Юнусович.

ШЕЛКОВСКОЙ РАЙОННИ ХАЛКЪА СУДА

Исмаилов Вахид Дорович.

Шаповалов Виктор Трофимович.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный 1990 шера 6 апрель.

Экономически реформа хьалашка

Халонаш эша а еш

Чакхъяьлнай пятилетка тIеххьарча шера хьалхара квартал. Мишта хилар из Грозненскй машинашъеча «Красный молот» яхача производствении объединене коллективана? Де мел лийрхIар кхоачашдерий-теш? Царна а кхыча хаттарашта а жоп делар дийхар оаха объединене генеральни директорга Г. М. Мусалимовга:

— ДIабаха кхо бутт цIаккха ца хиннача тайпара хала хилар. къаьстта - феврали март бетта хьалхара денеш. Бахьанаш массаза нийслураш дар — материально-техническй. Iалашо дерттIа ца хилар. Цхьабакъда, хьалхарча квартала план объединене коллективо толамца кхоачашйир. Цул совгIа арахийцар 764 эзар сома мaьхa товарни продукци. ХIаьта йоагIачул дукхагIа 577 эзар сом мах бола нормативно-цIена продукци арахийцар. Кхаь бетта планал тIех хьадир 376 эзар сома мaьхa халкъа эша товараш, оттабаьча боарамал тIех бахача нахагара мах а эцаш, даь гIулакхаш 13700 сома маьха хилар. Продукцега дIабода мах лохбарах, металл, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхолрах паччахьалкхенна йиъ миллиони 700 эзари сом пайда бир, цунах планал совгIа баьр 250 эзар сомал тIех а болаш.

Квартала план тIехкхоачашъярах дикка тоаделар объединене коллектива финансови хьал. Укх шера пхьоалагIча апрелага банке дIа ца луш тIехьадаьнна ахча хиланзар. Тхога поставщикаша хьа ца кхоачийташ дисад 4 миллион сом. ХIаьта транспорто во, болх барах укх шера пхьоалагIча апрелага кхачалехьа, ханнахьа дIа ца йохьийташ тха керттерча предприяте хьаIайна кийча продукци 4 миллиони 190 эзари сома мaьха яр.

— Геннадий Мухаметсалимович, къамаьл вай дIадоладеча хана Iа белгалдаьккхар, чакхъьвна ха цIаккха да хиннача тайпара объединенена хала хилар, аьнна. Из иштта дале а, продукци дукхагIа арахийцай, планаш тIеххкхоачашъяьй. Мишта вIаштIехьдаьлар шун иштта болх бе?

ХIанз объединене коллективо бетта арахеца продукци итт миллиов сома маьхага дIакхаьчай. Соакха арахийцачунца нийсйича 34.2 процент дукхагIа хиннай из. хIаьта лурчогIа хинначунга диллача дукха хIама ца эшаш шозза дукхагIа. Из даьд входини выходни оала манифольдаш арахеца йолаярах. колонни головкаши фонтанни арматурен дикка дукхагIа хилийтарах, низ болашагIа йола насосни агрегаташ арахеца йолаярах. Керттерча предприятена новкъостал ду Аргунски машзавода коллективо. цо тел кралаш, яьш, оатхалаш, кхыйола продукци.

Аз барнал ях дика болх беча объединене коллективана. ХIаьта а тахан вай воашта хьалхашка оттадаь чIоагIа бехктонхаме декхар да — мамогга объединени детIайоалаяр, цунна реконструкци яр, из шеръяри кердача техникаца Iалашъяри. Наха чубаха цIеноош хьалдеча, къахьегама хьалаш тоадеча, машинашъераш баха посел-каши иштта завода нови тоадеча а дукха ахча дIадахийта деза.

Пятилетка тIеххьарча шера объединене коллективо паччахьалкхенна бе лерхIа пайда — 24 миллион гаргга сом да. Цхьабакъда, лакхе белгалдаьха а кхыдола а декхараш кхоачишдара 40 миллиони сомал кIезигагIа ахча эшаргдац. Баьча пайдал совгIа кхыйола финансови источникаш а лаха декхарийла ба машинашъераш. ПланагIа лаьрхIачул совгIа бе лаьрхIа пайда цхьа-ши миллион сом да, централизовании фондашка дIателаш дола ахча чусоцаде йиш хиларах кхы а ялх миллион сом хьаIоаргда объединене. Еза машинашъеча тха министерства цкъара тхона деш дола новкъостал пхи миллион сом да. Кхы тIа эшаш дола ахча юкъарчал доаццаш яьча договорех планал совгIа ишай потребителашта продукци лоаттаяра чотагIеп банка кредитехи Iалашде лерхI.

Уж еррига средстваш тха объединене коллективага хьанхоачаргья апрель, май бетташка, нагахьа санна дебити кредити дIалаьрхIача, сагото е ца езаш шера баха йиш йолаш машинашъераш хилар. Тахан сона дагайоахка кхыйола финансови источникаш тIайоагIача пятилеткана лаьрхIа я.

— Мишта кхоачашъю оаша социальни даькъе дегIаахара программа? Керттерча даькъе машинашъераштa дагайоалла проблема я шоашта чубаха цIеноош хьалдар.

— Укх шера машинашъераштa чубаха цIеноош хьалдара план кхоачашъергхиларах вIалла а шеко йолаш вац со. Катаяма цIерагIча посел-кера коттеджаш эца раьза хиина цхьабола тха болхлой цу даькъе шек хилар тамаш яцар. ХIана аьлча. цхьоццайола халонаш нийсъелар тхона цига. Уж а эшае низ дIакхаьчар машинашъерий, апрель бетта биззача низаца хьалъе йолаьй цигара коттеджаш. ЙиълагIча квартале еррига 33 коттедж хьалъяь йоаккхаргья.

Кхыйола объекташ хьалъелга а эсала лелац. Первомайски улицагIа 160 квартира йола цIеноош хьалдечара лаьттанца де мел деза балхаш чакхдаьннад, цу цIеной хьалхара аргIа — 80 квартира укх шера йиъалагIча квартале наха чубаха дIалургья. Объединене хьалде доладаьд 85 квартира йола пIан 47 квартира йола цхьаькха цаIи.

ВIашагIйоллаш латта ЖСК-2, из хьалъ йистеяргья карара шу чакхдоалача хана, иштта ЖСК-3 (260 квартира йола цIеноош) хьалде лерхI тIадоагIача шера. Йистедоалаш латт г. Аргунера 100 квартира йола цIа.

— Кхы кIезигагIа лоархIам болаш яц кхачан программа.

— Сона хетачох, кхачанца объединене машинашъераш дукха дикагIа Iалашбу городерча моллагIча предприятерчул. Укх шера машинашъерашка дохнаргда 400 тоннал чухьнахьа доацаш дулх, цхьа бIаь тонн совгIа керда чкъаьра. Баьцадаараш, сом, коартолаш йохкаргйолаш договораш яь ца Iеш, колбасни шурийн изделеш, нахча, мацдаьтта, хьоар дохка договораш яьй.

Карара шу чакхдоалаш «Гельдыген» яхача совхозе машинашъераша хьалъе лерхI нахча чьаю йоккха йоаца завод. Цу совхозе тха кийча а деш, дIахо из хьувзаргдола производство вIаштIехьъяккха лерхI. ХIаьта 1991 шера арахеца йолае лерхI унхаза маIача наьхен кхалнаьхен свитераш, дунен дикагIйолча стандартел эсалагIа а йоацаш.

— Объединени социальни даькъе дегIанхувлара кхы фу де вIаштIехьдаьннад машинашъерий укх шера хьалхарча квартале?

— Сона хетачох, боккха лоархIам болаш гIулакх да кIезига алапеш ийдеш хиннача болхлошта — няньканта, хьехошта, уборщицашта тела алапеш лакхдар. Пенсеш ийдерашта, берашка хьожаш болча кхалнаха а пособеш тела доладаьд. Уж я кхы тIа а кхалнаха ю льготаш.

Укх шера дIадоладаьд йайхача цехашка къахьегача болхлоштен станочникаштен мах боацаш хIама даа талонаш телга. Дизза къоастадаьд санаторешкен салоIача цIеношкен болх беча машинашъерашта путевкаш телара дешаш, хIанз реконструкци еш латт Автуерча салоIача базана, тIаккха из кхы а паргIатагIа хургъл.

— Мишта чакхдоаккхаргда, аьнна, хет хьона ер шу?

— 1990 шу дIадоладир чIоагIа низкъала, дIахо а чIоагIа хала хургда из, вайна массанена а хоаш да мел халача хьал тIа ба мохк.

Интервью яьр
А. КАТАЕВ.

Сийлахь-йоккхача Коталон 45 шу дузаш

ИЗ ЗIАМИГА ВАР...

Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа моастагIчоа цхьана духьаллаьттача тайп-тайпарча къамех болча «вежараша» хIанз а вIаши бувзам лелабу. Цар вIаши дувца дукха дагалувцамаш да. Цу халача къизача хана тух-сискал екъаш, шоайла къахетаме, топ кхийтта вежачун метта юхеравар отташ бIухоша лоральй моастагIчох еза Даьхе. Адамаш дийна мел долча хана дицлургдолаш хIама дац из.

Иштта тIема ветеранашта вицвеннавац вай мехкахо, Назрановски района Яндаре вахаш вола Евлоев Ювсапа Башир. Цунга укх деношка Москвера укх тайпара каьхат дайтад.

— «Москверча № 247 йолча школас, Кутузова II степена ордена Идрицко-Берлински 150 стрелкови дивизе тIема ветераний совета президиумо хьоашалгIа вех хьо».

Мишта хинназ, цу хана къонача бIухочун никъ? Атта ца хинналга-м да. ХIаьта а...

1941 шера Сийлахь-боккха Даймехка тIом болалуча хана Башир 17 шу мара даланза вар. Ахархой дезале кхувш воагIача зIамигача сага дага а дацар ший вахаре иззал хувцамаш хург ма дий аьнна. ТIом хьайналга шийна хьахайначул тIехьагIа сатем байра цун сиз.

Ший дагардар цхьаннеца а дувца лоархIавацар Башир. Даьген-наьнаген-м хIаьта а аргдацар цо из. ХIана аьлча, уж, къаьстта нана, чIоагIа хьамсара яр цунна. Хийла бийсана наб ейна ше ура лелаш дийша дадача даьна-нанна бIарахьежаш хулар из. Дагаухар, фу хургда-хьогI, аьле. ХIаьта а Даймехка тIаотта ше вахача е ца вахача бакъахьа да хьогI, яхаш йола уйла я а яцар цо, ше ваханза варгвоацилга хоаш вар Башир. Из дег чу чIоагIдаь а вар из.

Иштта 1942 шера шийга кхайкарга а ца хьежаш, ший лоIаме тIем тIа ваха дIаязвайтар цо. Из хьожаву Нохч-ГIалгIай кавалерийски дивизе. Цу дивизе цох кхет Яндарера Мальсагов Оврцхой Махьмад, Аьхкий - Юртара Оздоев Махьмади Руслани, Онгаштара Марзобеков Султан.

Дукха ха ялалехьа цу дивизецара ший лоIаме тIем тIа баьхка бIухой къоастабеш Башира а къаста вийлар ший мехкахошцара. Халахийтар из Башира — цIаьхха ше ваьхача юртах, дезадах, доттагIех къаьстача зIамигача сага чIоагIа дика хетар ший къамах бола кагийнах шийх кхийтта. Уж хан... боккхагIа а бар, йист хила, дагар дар ала, лай-воале даьга-наьнага хиннар долчча тайпара дIадувца нах ма-бий шийца, аьнна хеташ вар из. Цудухьа царцара ше къоаставеш бохам баьлар цунна. Цигара из хьожаву кхыча дивизеца. ТIехьагIа цох хилар Кутузова II степена ордена Идрицко-Берлински 150 стрелкови дивизи. ТIаккха деша вохийт из. Цигара ваьлча воккхагIволча сержанта цIи лу Евлоевна.

ДешавагIаш из дикка хьакхашта воал герзаца, цо Iомаю тIема говзал, стратеги, тактика. Ханна воккхагIа ме хул кхетам а дега майрал а совйоал цун. Цо дика кхетаду тIехьашка вала моттиг а йиш а йоацилга. Вешта ма-м дага а дехадацар цунна. Иштта эсала ца хила-м из вала а кийча вар. Ший дег чу чIоагIду Башира са кхо ца деш моастагIчунна духьалъотта. Из дош цо кховчаш а ду.

Бокъонца бола тIом дIаболабу бIухочо Зинченко Федор Матвеевич командир волча цу дивизе 756 полке.

Дага а ухаш Башира дувц, — уж дар бокъонца дола туржаIа деноош. Iадар бокъонца дола туржаIа деноош. Iана юкъе 1942 шера гIаьрхоша шозлагIа дIалаьцачул тIехьагIа Ростов-на-Дону мукъайоаккхаш вар со. Сона хетар се жожагIате кхаьчача санна, йоах Башира.

Тамашийна да цхьаьха, аьлар цо, — цIаьхха ший къамаьл юха а сацийта, — кер чу кхерам банне а бацар. Укхаза...

йоацаш, фийла хила везаш моттиг хиннай из.

Башира йоах, хьаькъал долаш, тIема говзал йоккха йолаш а тIема кийчо дика йолаш а вар моастагIа. Бокъонца ше ийша волга хайначул тIехьагIа мара хьалъайданзар цо кулгаш.

ТIема шераш ше дагалувцаш Башира дийцар, Берлине тхо кхаьчача рейхстаг оаха йоаккхаш дукха салтий боабир немцаша. Цу чу яр батальон. ДIачу мел вахар араваладар, вувра: Йиш еха фу дича фу хургда-хьогI аьнна дагадехар тхона: тхоашта тIера фуфайкаш а кхы хIамаш а тIера Iояьха, уж бензин теха хьаллота а яь, немций чубагIача подвала чу чутувса доладелар тхо, тIехьара тIа автоматаш а етташ. ТIаккха, са дакхха йиш йоацаш кIур эттачул тIехьагIа кхайка а беш, кулгаш урагIа дахийта хьалъарабоалабелар немецки салтий. Рейхстаг хьаьккхар.

ХIаьта тха полкацарча Кантарияси Егоровеи рейхстага тIа вай советски цIе байракх егIар. Ховш махилларa цар цIераш беррига мехка йовзаш я.

Рейхстаг йоаккхаш хала човнаш яьй Башира. Пхийтта километр юхатIехьашкахьа хьунагIа бодлабаьб доарахой царца Башир а. Цул тIехьагIа цигара полевой госпитале вуг из. Вийрза из аравоалача хана царна хьанхай каду тIом чакхбаьнна а вай когдаьнна а хилар.

ТIом дика а майра а барах цунна лу «За отвагу» яха медаль, Даймехка тIема I степена орден, Лакхехьарча Керттерча командоване баркалаш кхайкаду. Иштта сийленца тIом бий чакхволл вай халкъа воI Евлоев Iовсапа Башир.

ХIаьта мишта хул цун кхел дIахо?

Дийна, могаш-маьршa ше ваьча юрта, да-нана йиикарий-нежарий, доттагIий болча цIавоагIаш цунна дага а дацар цига уж хург мичаб аьнна. Из дар 1945 шу.

Шийлача фусаме кхоач бIухо. Кхетаде магацар цунна фуд хиннар, мича бахаб са юртахой, гаргала нах, да-нана, йоахар цун дего. Массавар бехке хила йиш ма яц, яхаш тешацар из. Даггара уйла йора, са да-нана... Аз-м цIена тIом. ХIаьта а бакъдар бакъ хиланза даргдац. Воацаш вар цIагIа а юрта а вайнаьха цхьаккха саг.

Алма-Ате Iохохийт Башир. Казахстане хьакорабоагIа цунна ший да-нана, йиикарий-нежарий. Царгара а хоана Башира уж бахачара бохабаь даланлар. цхьанцена а хоаш дацар хIама. Бахьан, ФунагIа дале а, ваха ма везий. Цига колхозе балха вода из. ТIем тIа санна, хьинаре къахьег, халонех кхераш вац

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически сердалон ЦIагIа чакхъяьлар мехкдаьтта доаккхачен мехкдаьтта чакхдоаккхачен промышленноста производственно-экономически семинарий пропагандистий курсаш.

Укхаза къаьстта теркам тIаэзар республике экологически проблемаш къоастаяра, сага гонахьара Iалам лораделга, хIанзарча ханара эггара керттера проблема санна Iалама ресурсех рационально пайда эйбелга Iалашдеш йолча социальни, экономически, Iилман, технически, юридически, социально-культурни, кхыча...

Говзал лакхъеш ба

учреждений салха лоархIам лакхбара. Иштта цига дийцар ма хулла кIезигагIа зе а деш республика а общества а хьашташ кхоачашде...

Красноярске чакхъяьлар «Правда» доттагIий» яхача краевой клуба учредительни собрани. Гулбенначар дийцар объединене Устав, хIаьта иштта, цар регионе бахача нахага шоаш даь кхайнарал, цар тIа цо ше де лерхIараш белгалдоах. Собране дакъа лаьцар йоазонхочо, СССР халкъа депутата Астафьев Виктор Петровича. Клуба коллективни членаш хила ловш я «Культбытстрой» завод, «Абаканвагонмаш» объединени, «Искожа» яха Черногорски комбинат, «Абаканвагонстрой» трест, иштта кхыйола коллективаш. Клуба планашка эггара лоархIамегIдола общественно-политически деяаш дувлар.

СУРТА ТIА: Астафьев Виктор Петрович (аьрдехьа). «Красноярский рабочий» газета редактор Балашов Леопольд Михайлович.

В. МЕДВЕДЕВА сурт.
(ТАСС фотохроника).

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛЕРАГIА

«Аьшка бункер»

лаш жоп лун дац республика халкъа образоване министерства. Кулг яздаьр — министра заместитель нов. Кучеренко. Газето яхар бакъду цо. Цавовлаш даь хIама а да, йоах, из школа иштта катеха. цхьаккха кхоачам боацаш хьалъяр. Керда школа...

...производствени экономически семинарий пропагандистий курсаш.

Укхаза къаьстта теркам тIахьар республике экологически проблемаш къастаяра, сага гонахьара Iалам лораделга, хIанзарча ханара эггара керттера проблема санна Iалама ресурсех рационально пайда иӀбелга Iалашдеш йолча социальни, экономически, Iилман, технически, юридически, социально-културни, кхыча

...хIараш белгалдоах. Собрание дагӀа лаьцар йоалонхочо, СССР халкъа депутата Астафьев Виктор Петровича. Клуба коллективан членаш хила довш я «Культбытстрой» завод, «Абаканвагонмаш» объединени, «Искожа» яха Черногорски комбинат, «Абаканвагонстрой» трест, иштта кхыйола коллективаш. Клуба планашка эггара лоархIаметIдола общественно-политически дешаш дувлар.

СУРТА ТIА: Астафьев Виктор Петрович (аьрдехьа), «Красноярский рабочий» газета редактор Балашов Леопольд Михайлович.

В. МЕДВЕДЕВА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Говзал лакхъеш ба

учреждений балха лоархIам лакхбара. Иштта цига дийцар ма хулла кIезигагIа за а деш республика а общества а хьашташ кхоачащдетаро луча, предприятей, организацей коллективаш, хIара къахьегамхо материальни, къахьегама, финансови ресурсех рационально пайда ийбара тIехьа, продукце дикал тоаяра тIехьа, интенсивни факторий хьинар айдара, Iилман - технически прогресс сихъяра кIийлен тIа общественни производства эффективность мамогга лакхъяра тIехьа къовсам лоаттабара оарцагIбоахача бокхача лоархIаме дола хозрасчета дешаш.

Курсашка хьежар къахьегамхой экономически дешара, занятешка кийчъяра методика перестройка яра, коллектива хьаддача денхаращца ювзаенна материал Iомаеча пропаганда яра тайп-тайпара методаш юкъеехувлара дешашка.

Курсий слушателашта «Республикера экологически хьал тоадарах», «КПСС арахьарполитически балхара хIанзарча аспектех», йола лекцеш йийшар. «Герга истолаш», «гIулакхацара ловзараш» чакхдаьхар.

Идеологически балха, экономически дешара системана перестройка ечара, идеологически болх вахарца бувзалга чIоагIдечара, правови паччахьалкхе хьакхоллачара пропагандистий лоархIамах лаьца хаьдда къамаьл хилар. Къаьстта теркам тIаззар къамашта юкъера отношенеш дегIанхувлара.

Курсий слушателашта хьалхашка къамаьлаш дир партийни, советски болхлоша, вузий Iилманхоша. Юхера а КПСС Нохч - ГIалгIай обкома секретараца Е. В. Тумсоевца вIашагIкхетар хилар, цо пропагандисташа даьча хаттарашта жоп делар.

Л. КОДЗОЕВА.

ОАХА ЯЗДАЬЧУН ЛЕРАГIА

«Аьшка бункер»

Иштта цIи йолаш яр 1989 шера 14 октябре арадаьннача «Сердало» газета тIа кепатеха корреспонденци. Цун чулоацам, лоацца аьлча, укх тайпара бар. ДIадаха дешара шу долалуча ханна дар из. Хьалха хьужаре чухиннача къаьнача, хаьрца яла йоаллача здание чура бераш кердача школа классашка деша дагIаргдолаш гIулакх вIашттIехь а доаккхалда, хIаьта хьужаре ше хьалха хиннача даьшта дIа а лойла, аьнна дика решени йир Наьсарерча райисполкомо Энажкъонгий-Юртарча юкхьанцарча школах лаьца.

Школа хьал-м йир (вешта аьлча юкъерча школах хетта пристройка йир-кх), бакъда, ший йоаьача таронца здани хьалъе йолаеннача районо вIаштIехьдаланзар лерттIа из денхар кхоачашде. Цкъа-лета, хьалха хинначул къех,-готтах а хилар из пристройка; шоллагI-лета, Iоара а хьаллара а кор-коръяьча материалех хьалъярах (пенаш — павильонаш еча аьшка конструкцех а деш) шийла, хIаьта болх хьабе а деша а цхьаккха аьттув боацаш хилар. Гуйрана шелал хьатIазттача хана а тIехь йоацаш йIовхал яр.

Цхьа юкъ яьннача гIолла тха корреспондент хилар цига цIаьхха а. Мух чухьийкха къоргаш (коре а уллув гIолла тховнех а) боамбеца дIакъайлаяр. ЙIовхал а хьачуйиллаяр.

Лоацца аьлча, цу юхьанцарча школа дирекцес (директор I. Муталиева) ший хур дир гIишлонхоша ца деш дита гIалаташ дIадоахаш а хIаьта бераш кIезигагIа цамогаш хулаш Iангара даргдолаш а. Из чакхдаьннад.

ХIаьта а газето айдаьр из цхьа дош хинна Iацар. Цкъалета, пристройка дIахо дешаьр пайдана а яц (школьни мастерскешта е складашта мара), шоллагI-дале, из хьалъяь моттиг а хержаяц нийса. Цул совгIа, юрта Совета керда здани а цу коа хьалъяьй.

Цудухьа школа кхыча метте а хила еза. хIаьта сметно-проектни документех ше хила еззача тайпара 620 моттига лаьрхIа хила а еза. Иштта дар газето оттадаь дош.

ТIаккха дагIаргдий цу аьшка «бункер чу» хала Iа даьккха бераш, кхыча кердача школе а кердача моттиге а 1990 — 1991 дешара шера?

Цу хаттара хоадам болаш жоп луш дац республика халкъа образоване министерство. Кулг яздаьр — министра заместитель нов. Кучеренко. Газето яхар бакъду цо. Цаволаш даь хIама а да. йоах, из школа иштта натеха, цхьаккха кхоачам боацаш хьалъяр. Керда школа хьалъергхиларах а тешал ду цо.

Маца ергья? Цо язду: планах из хьалъяь яла еза 1991 шера. ТIаккха, ер хьатIадоагIа керда дешара шу а цу «бункер чу» даькха дезаргда-кх берий... ХIаьта мича гIоргба уж, нагахьа санна цу шера а из хьал ца йой?

ДIахо, цу наьхата тIа Министерствос белгалду, из пристройка хьалъяьй юрта Совето хьахоадаяьча моттиге, яхаш. Юрта Совет-м цу гIулакха духьала хиннай цу хана а. ХIанз а я.

Цудухьа, хайча бакъахьа хетар хоадам боллаш: маца малагIча моттиген из школа-хургья. Редакци хьежаш хургья Министерствас цу дешах фу оал.

...бола нагийнах шиих кхийтта. Уж ханна бокххагIа а бар. Кист хила, датар дар ала, лай-воале даьга-наьнага хиннар долчча тайпара дIадувца нах из бий шийца, аьнна хеташ вар из. Цудухьа царцара ше къоаставеш бохам баьлар цунна. Цигара из хьожаву кхыча дивизеца. ТIехьагIа цох хилар Кутузова II степена ордена Идрицко-Берлински 150 стрелкови дивизи. ТIаккха деша вохийт из. Цигара ваьлча вокхагIволча сержанта цIи лу Евлоевна.

ДешавагIаш из дикка хьакхашта воал герзаца, цо Iомаю тIема говзал, стратеги, тактика. Ханна вокхагIа ме хул кхетам а дега майрал а совйоал цун. Цо дика кхетаду тIехьашка вала моттиг а йиш а йоацилга. Вешта из-м дага а дехадаьцар цунна. Иштта жала ца хила-м из вала а кийча вар. Ший дег чу чIоагIду Башира са кхо ца деш мастагIчунна духьалъотта. Из дош цо кхоачаш а ду.

Бокъонца бола тIом дIаболабу бIухочо Зинченко Федор Матвеевич командир волча цу дивизе 756 полке.

Дага а ухаш Башира дувц, — уж дар бокъонца дола туржаIа деннош. Iана юккъе 1942 шера гIаьрхоша шозлагIа дIалаьцачул тIехьагIа Ростов-на-Дону мукъайоаккхаш вар со. Сона хетар се жожагIате кхаьчача санна, йоах Башира.

Тамашийна да цхьаькха, аьлар цо, цIаьхха ший къамаьл юха а сацийта, — кер чу кхерам банне а бацар. Укхаза вургва-кх со аьнна вIалла дага а доханзар. ТIаккха вела а къежа тIатехар цо, — хIанз цхьа гIанахьа хинна хIама санна хет из деррига а.

Иштта тIом беш Белорусе кхаьчар дивизи. Бирсбенна бар фашисташ. Кхобацар цар шоай низ, тоха герз. Цахаддаш чуеттар бомбаш. Веже хулар улувра салте. ТIехьа тIабоагIача санитараша дIаккухьар доарахой.

ХIаьта а денал ца вохаш гIаьрхошта духьале а еш. хаддаза тIом беш из чакхбаллалца дакъа лоац Башира.

Цо юкъарчал доацаш дакъа лаьцад фашисташа дIалаьца прибалтийски республикаш мукъайоахаш. Цул тIехьагIа, немецки доазон тIа йоал дивизи.

Чоалхане хьал хиннад вай бIухошта немецки доазон тIа, хIана аьлча, духьале чIоагIа еш, латаш хиннаб гитлеровцаш. Са паргIата вала йиш йоацаш, дийнахь-бус цIаккха Iоха, салаIа йиш йоацаш, массаза а ха тIа латта салте санна, бIарг тIерабаккха йиш

...

РейхстагI йоаккхаш хала човнаш хьа Башира. Пхийтта километр юхатIехьашкахьа хьунагIа боалабаь доарахой, царца Башир а. Цул тIехьагIа цигара полевой госпитале вут из Вийркаду тIом чакхбаьнна а вай котдаьнна а хилар.

ТIом дика а майра а барах цунна лу «За отвагу» яха медаль. ДаьмехкатIема I степена орден. Лакхехьарча Керттерча командоване баркалаш кхайкад у. Иштта сийленца тIом бий чакхвоал вай халкъа воI Евлоев Ювсапа Башир.

ХIаьта миштта хул цун кхел дIахо?

Дийна, могаш-маьрша ше вахча юрта, да-нана, йижарий-вежарий, доттагIий болча цIагагIаш цунна дага а дацар цига уж хург миччаб...

Шийлача фусаме кхоач бIухо Кхетаде магацар цунна фуд хиннар, мича бахаб са юртахой, гаргала нах, да-нана, йоахар цун дего. Массавар бехке хила йиш ма яц, яхаш тешацар из. Даггара уйла йора, са да-нана... Ала-м цIена тIом. ХIаьта а бакъдар бакъ хиланза даргдац. Воацаш вар цIагIа а юрта а вайвахьа цхьаккха саг.

Алма-Ате Iовохийт Башир. Казахстане хьакорабоагIа цунна ший да-нана, йижарий-вежарий. Царгара а хоадаланзар Башира уж бахачара бохабаь бахьан, цхьаннена а ховш дацар хIама.

ФуннагIа дале а, ваха ма везий. Цига колхозе балха вода из. ТIем тIа санна, хьинаре къахьег, халонех кхераш вац бIухо...

1957 шера цIавеначул тIехьагIа Яндаре ферме балха вода из. Массаза а санна цIена, бехктокхаме, гIалат ца доалийташ болх бу цо. Укхаза а дика болх барах сийленца белгалвоаккх. Иштта 1985 шерага кхаччалца къахьегаш а хиле, тIаккха пенсе вода.

ХIанз а общественни вахара юкъе дилза дакъа лоацаш ва Евлоев. Беравашта патриотически кхетам луча юкъе ва из. Цо каст-каста дешархошта, эскаре болхача кагийча наха хьалхашка къамаьл ду. Массаза а машара тIехьа хила деза оал. Даьхенна ийшача са кходе йиш йоацилга дIахойташ кхетаме къамаьл ду. Цу ваькъаца кхетаву Башира ший вурийтта дезалхо а. Цун я нийс йоIи бархI воIи. Из цIена тIехье я. Аьттув балба цар шоай вахаре.

Т. МАЛЬСАГОВА.

СУРТА ТIА: Б. Евлоев.
Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ГIо дех... милице

Цхьан хана пролетарски поэта доккхал а деш аьннад: «Сай милице со лораву». Бокккъалдар аьлча, цу хана денз порядок лораерашцара гIулакхаш дикка хувцаденнад — уж цIена ца хиларах, цар коррупци лелаярах, гражданашта хьалхашка дикка лохденнад милицейски мундирий сий.

ХIаьта а вета а, хIаьта а вета а... Сона хетачох, кхы доккхача хьаькъала да се веце а, цхьан хана низ болаш хинна из орган, вай хана ше лораяра новкъостал эшаш я. Са дувца безам ба чурча гIулакхий милице капитан Шидаев Висит керте латтача Гудермесски линейни отдела болхлой атта доацача гIулакхех.

Хьалхарча даькъе отдело кхоачашде дезаш дола декхар — машиннаькъа тIа гIолла дIа-хьа кхухьа мовхьаш лорадар. ХIаьта из, Гудермесски линейни милице лораеш йола участок 300 километр гаргга дIоахал долаш я — из аттача декхарех дац. Из участок хьайоагIа Моздокана юхе уллача Ищерски станцера Гудермесе кхаччалца, иштта Гудермесера Кизляре кхаччалца.

Линейщикий служба халенчоалханен я, из бакъдолга кхетаду милице гIулакхаш дайзачо. Къулбаседа Кавказе эггара йоккхагIчарех цаI я Гудермесски станци. Махачкалера, Кизлярера, Минводера, Грознера мовхьаш укхаза хьакхоач. Цу мовхьашта де деза гIулакх ду малхбоален паркен товарни дворен — Шидаевна хетачох, халача шин моттиге. Уж хала моттигаш хIаний аьлча, духхьал укхаза мара Iохаяц контейнераши вагонаши, духхьал укхаза леччъаду атта корадоагIаш доаца товараш. Мел тамашийна хете а, укхаза уж лорадеш цхьаккха саг вац. Дийнахьа делкъел тIехьагIа пхи сахьат даллалца коанаIарашка латт инвалид-хаьхо, хIаьта бийсана цхьаккха саг хилац. Долче, шоай хьаштдар де, новкъостий, ший низ макховчча лочкъа а е, дIа а хьо яхилга деший из? Цкъа санна дуккхаза а дийхад станце начальниккага С. Давлетмирзаевга, уж моттигаш лораяра хаьхсй оттабе, яхаш. ХIаьта деш мел дола дехараш дIахозаш дац.

Цудухьа дагадоацаш, ца ховш нийсъеннаяц ер статистика: 1989 шера цул хьалхарча шерарчул кхозза дукхагIа къоалаш даьд. Духхьал цу статьягIа чурча гIулакхий Гудермесски линейни отдело 145 уголовни дош айдаьд.

Цул совгIа, цу участке болх беча милице болхлоша товарни дворен малхбоалеи паркен шоашта помещени ехаш даь дехар цхьаккха дича а кхоачашдеш дац станце болхлоша. Укхазара гIулакх ца довзачарна хетадала тарлу, машиннаькъахоша лаьрхIа къоала аьттув бола хьалаш шоаш хьаду, аьнна.

Ищерская, Червленная-узловая яхача станцешка Гудермесски чурча гIулакхий линейни отдела (ЛОВД) оперативни болх бара хьайийлла ши линейни пункт я, цига къахьегаш ва милице шийтта болхло. Царна лаьрхIа помещени хьалъеш яц, лерттIа царга болх байтара эша хьалаш вIаштIехьдахац, тоъаш яц средстваш. Минводски наькъа чуйоагIаш я Ищерски станци, яхаш бахьан а увттадеш, Грозненски машиннаькъа отделене кулгалхоша из помещени хьалъяра эша новкъостал дe тигац милице болхлошта.

Лоацца аьлча, Гудермесски ЛОВД-а коллективо яхаш дар дIатIаэца а кхетаде а тигац машиннаькъахоша. Милице болхлошта оперативно болх бара телефонни бувзамал чIоагIагIа эшаш дар фуд? Цхьан дешаца аьлча, хIама дац. Цхьабакъда, укхаза ерригача линейни отдела лаьрхIа цхьа телефон мара яц. Ши-кхо номер я тхона яхаш, милице болхлоша мел чIоагIа дехарах, Гудермесски бувзама узела начальник из де ца тугаш духьалваьннав, из чIоагIа эшилга шийна ховшше.

ХIанз Азербайджане латтача гIулакхашца дувзаденна машиннаькъа участке деза мовхьаш тIадола итташ поездаш хьаIайнай. Долче, машиннаькъа диспетчераша уж сецаю шоашта дагадеххача моттигашка, хоадамболчча станцешка уж сеца а еш, дIаувттае шоаш декхарийла боллаше

ТIаккха, доал деш цхьаккха саг а воацаш латта уж поездаш чIоагIа аьттув болаш я къушта. Мишта вIаштIехьдоаккхаргда уж лерттIа лораелга, нагахьа санна ерригача ЛОВД-е коллективага низткъа мара араяла йиш йоаца ши УАЗ-и сов тишъенна вIашагIъяла кийча йола пхи мотоцикли мара ца хилча? Iан замалахьа цхьа бIаь е ши бIаь километр гаьна мотоциклаца бохалург ма бац милице болхлой.

Укх тIеххьарча хана укхаза нийсденнача массехк гIулакхех ала белам ба са. ЛОВД-а болхлоша къоалдаьрий лер сихха хьа а лаьца. Лочкъаяь хIамаш милице болхлоша паччахьалкхенна юха дIаенна моттигаш кIезига яц. Из царна карагIдаьннар доккха хIама да, аьнна, ЛОВД болхлой хоастабе валлац со. Мел хала хьалаш дале а, шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш ба уж.»

Тамашийна а товш доаца а гIулакхаш да ЛОВД-ан вневедомственни охранан болхлошта юкъера дараш Милице болхлой декхарийла ба шоаш леладеш дола герз лораде а цунна тIахьожам лоаттабе а. Цхьабакъда, цунах хIама хулаш дац. моттигаш нийслу шоашкара герз цар доадеш (укх тIеххьарча хана йиъ моттиг нийсъеннай цу тайпа). Цхьабакъда, цхьаккха а бехктокхаме эзавац. Масала, хаьхочо Овчаренкос хомпIара чуйоалла тепча а тIехьа, ший юкъагIа даьлла тIехкар хьалъэллад станце латтача поезда цхьан вагонах. Из ший гIулакх а даьккха юхавалехьа, поезд дIаяхай. Поездаца дIадихьача герза уж тIаккхийннаб Дербенте. Милице 30 болхло шоай керттера болх а бита, герза тIехьабаьнна, корзагIбаьнна хьийзаб. хIаьта хаьхо хих воалаш хи тIадам ца кхийттача санна, новкъостий суде дош дийца а дийца, чакхдаьннад.

Хьаэцаргда вай цхьаькха масал. ДIадахача шера ЛОВД болхлоша вневедомственни охрана тIадожадаьдар накъа а йоахаш номенклатурни мовхьаш тIадола 14334 поезд лораелга. ХIаьта накъа а йоаккхаш, лораяьр 3654 поезд мара хиланзар. Иштта мара поездаш лора ца еш хилча, цунах боалача «пайдах» дувцилга а дийтеш?

Цхьаькха масал а доаладергда вай. Гудермесски ЛОВД 22 милиционер моллагIбола бIухой санна строевой а тIема а кийчон гIулакхаш чакхдаха дезаш ва, латара приемаш Iомае езаш а ба уж. ХIаьта, арахьарча надзора инспектор ва из болх бе белаш вар. Цхьабакъда, из должность цхьа шу хьалха дIаяьккхай, мел чIоагIа ЛОВД болхлоша дехарах юхаметтаоттаеш а яц. Цудухьа милице болхлой кийчбелга тесса дитад укхаза

Эггара чIоагIагIа балха Iатьъаш дар да, даь зуламханнахьа тахка милице болхлой вIаштIехьа ца далар. Цун керттера бахьан да ерряга республика хьанйцача машиннаькъа милице болхлошта лаьрхIа цхьа эксперт мара ца хилар. Цо гIулакх ду аэропорта а. Заявка еначул тIехьагIа цунга хьежа дезаш хул цхьан дийнахьа, шин дийнахьа, кхыметтел кхаь дийнахьа. Долче, зулам даьр кIалсоцавелга, тIехьашка вала йиш йоацаш цунга мукIарал дайтилга мича дахад ца ховш дайна дIадоал цу юкъа. ТIаккха моллагIа зулам даь дола гIулакх сихха къоастадайтилгах дувцилга а дий?

Иштта Гудермесски ЛОВД коллектива балха Iатткъаш долча бахьанех кхы дуккха а масалаш доаладе йиш яр. Цудухьа милице балха тIа нийслу халонашк укхаза хьалхашка уватта проблемаши къоастаяра цуйна сихха новкъостал эш. автотехникацен эшаш болча нахацен из Iалаш а еш. Иштта цунна чIоагIа эш материальни средстваш а Духхьал тIаккха мара Гудермесски ЛОВД коллектива низ дIаккхоачаргбац тIа-тIа дукхагIа деш долча зуламашца къовсам лоаттабе. Укхазара нах болх бе ховш ба, царна мел эша хьалаш Iалашдар диза даргдоаца гIулакх я.

А. САДУЛАЕВ,
тха спец. корр.

Паччахьалкхенга шура йохкара 1990 шера I квартале тIехьадиса боахамаш (тоннаш)

Боахамий цIераш	план	деихар	планах тIадисар	Колхозийн совхозийн кулгалхой а парторганизацей секретараш а
Ачхой-Мартановски р-н	1060	794	266	
С-з «Лермонтовский»	415	284	31	Бажаев Р. М., Висаев Л. У., Байдуев И. З., Ермолаев М. А.
С-з «Самашкинский»	405	286	119	Муталиев С., Ковраев К. А.
С-з «Бамутский»	55	53	2	Лорсанов Б. А., Албастов Х. Р.
С-з «Овощевод»	40	32	8	дир. хиннар Бисултанов Ш. А., Махаури С. Б.
С-з «Орджоникидзевский»	40	31	9	дир. хиннар Кагерманов М. Х., Мерзоев Ш. А.
С-з «Новосельский»	15	11	4	
Ведевски район	270	131	139	
К-з Ленина	70	59	11	Исламов И. А., Гайчиев С. М.
К-з Орджоникидзе	60	59	1	Мужаидов С. С., Адуев С.
С-з «Прогресс»	60	13	47	Сулиманов С. Д., Хукаев Б. А.
Грозненски район	4800	4115	685	
К-з Ленина	400	308	92	Арбиев С. А., Хизриева Х. И.
К-з «Советская Россия»	230	138	92	предс. хиннар Ахмадов С. А., Бисултанов Р. А.
С-з «Грозненский»	1000	836	164	Алханов Х. М., Амерхаджиев И. Н.
С-з «Кулариский»	350	342	8	Умаханов С. Т., Ехиев В. В.,
С-з «Атагинский»	450	209	241	дир. хиннар Магомадов Х. У., Ахмадов Ш. Т.
С-з «Юбилейный»	180	162	8	Усманова З. М.
С-з «60 лет Октября»	400	268	132	Токаев В. Х., Солтамурадов С. В.
С-з «Горячеисточненский»	350	267	83	Уциев С. Жамалдаев Ш. В.
С-з «Ильинский»	100	83	17	Дадаев Ш. Ж., Сухорукова Л. И.
Гудермесски район	1040	696	344	
С-з «Гудермесский»	262	197	65	
С-з «Ойсунгурский»	99	53	46	Чунчуров Ш. А., Сагаев Х. Ш.
				Осмаев У. Г., Хайгаев М. А.
С-з «Белореченский»	95	53	42	дир. хиннар Сусуркаев А. Х., Шовхалов Ш. О.
С-з «Брагунский»	95	69	26	Адильханов М. Р., Хубиев А. А.
С-з «Восточный»	57	21	36	Ахмедов С. Н., Хизриев У. А.
С-з «Дружба»	78	65	13	Иванов И. В., Шаипов В. М.
С-з «Кошкельдинский»	142	85	57	Исхаджиев Л. М., Хизриев М. Д.
С-з «Новогрозненский»	92	63	29	Элипханов А. А., Чендринов З. Б.
С-з «Правда»	100	77	23	Гайтукаев Л. Б., Адулкадыров А. А.
Малгобекски район				
С-з Горького	247	191	56	Гандалоев К. Ш., Ханиев Т.
С-з [illegible]	120	109	11	дир. хиннар Хасиев Х.-Л., Умаров Х. М.
Надтеречни район	1200	995	205	
С-з «Братский»	125	64	61	
С-з «Новогорский»	115	31	84	Гиназов К., Загаев Р. Л. Эльмурзаев А., С.-А.
С-з «Знаменский»	310	254	56	Нурадиев И. А., Дажикаев Р. И.
С-з «Верхненаурский»	150	142	8	Хамидов И. З., Масаев И. А.
С-з «Надтеречный»	105	67	38	Таймасханов М. Б., Джабраилов М. Х.
С-з «Набережный» [illegible]				

Къахьега безам хиларах доалаш дац гIулакх. Къахьегара доагIаш дола кхоачамаш, дика хьал а ду. Укх бIаьсти болх беча наьха къахьегама хьалах лаьца къамаьл хилар тха корреспондента город Грозне Ленински района «Родина» яхача совхоза профкома председателца Болтукаев Завалуца.

Корр. Массанахьа республике а санна, хIанз шун боахаме а кхашкара балхаш дIадоладенна хургда-кх. Завалу, малагIа йовкхо ю оаш цига болх беча наьха къахьегама хьалаш тоадара?

Болтукаев. — Тха болхлой хIанз чуйнна къахьегаш ба кхашка а бешачашка а. Бакъда са укхаза белгалдаккха безам ба тха совхозе кхашкен бешачашкен беш бола болх сацийта-м шера кIезига ха хулаш хулар. ХIаьта а бIаьсти санна хургбац-кх дукха болх. Укхаза хьоаде доагIа шера мичча хана беш бале а, балха хьал тоадара гIулакх оахош диц ца долийташ хилар.

Къахьегама хьал тоадара

ХIанз тха кхашка болх беш 90 саг ва, хIаьта бешамашка къахьегаш-70. Дукха хIама да цар укх аьхки де дезар: 500 гектара тIа баьцадаараши 400 гектара тIа сомаши хьалкхебе беза цар. МалагIа йовкхо ю хIаьта администраце, партийнни профсоюзнни организацеша цу наьха къахьега дукхагIа безам хилийтара? Эггара хьалха оаха вIаштIехьдаьккхад царна делкъийга, столове санна, шоаш болх беш болча дIайха, хьалхарчен шоллагIчен даарах, тIамолача чаьх е компотех латта даа хIама хулийтилга. Иштта кийчдаь даа хIама машинаца дIатIахьу уж болчча. Даа хIама оттадеш повар я.

Кхашкен бешамашкен болх беш бола нах эшаш мел йолча инструменташца, спецбарзкъавшца, кхыча эшаращца Iалашбаь ба. Цул совгIа, механизатораешта лоаттаю трактор е кхыйола машин телхача тоаяра эша кхоачам тIабола машин, шийца ремонтникаш а болаш. ХIаьта механизатораш мабий тха кхашка а бешамашка а.

Тха теплицашкен парникашкен болх бераша делкъийга совхоза столове хIама дуъ мах боацаш. Иштта хIама дуаш ба тха фермен мастерскен къахьегараш а. Даа хIама кийчдара мел эшар тха совхозага шийга да: дулх, шура, баьцадараш, сомаш...

Кхашка кхедерел совгIа оаха теплицашка а шера хаддаиза йолча хана хьалкхеду баьцадараш; нарсаш, хоха буц, тайп-тайпара баьцаш. [illegible]

Чахкиев СаIид

Бохабаь малх

(ДIахододар. Долалур 14 апреле арадаьккхача газета тIа).

— Муртаз, харц хIана лув хьо, — шортта йистхул Осман. — Со мичав хьона гоамавар. Хьай дегага ладувгIал Iа. Бера хана дена со вовзаш хьа ма воагIий хьо. Цкъаь цкъа во хIама аьннадий аз хьога? ЦIаккха а во хIама даьдий аз хьона? Бакъдар аьлча, цкъа хьона таIазар де йиш йолаш вар со. ДагадоагIий хьона, оскаре водаш, къаракъ а менна, буфета кораш а дохадаь, Iайха леладаьр? Мала вар хьо кIалхарваьккхар? Со варий? Вар. Фу аьлар Iа сога цу хана? ДагадоагIий хьона? «Да вац са, цхьабакъда, хIанзчул тIехьагIа, даь санна хьа сий деш дIагIоргва со, баркал хьона» аьлаций Iа? Аьлар. Сона дицценадац уж дешаш.

— Сона а деннадац. — Корта чу а баха вагIар Муртаз.

— Аз-м хIаьта цу Iа дохадаьча корий кизгех доагIа ахча а дIаделар. Хьона-м из ха а хац. Ведда лелача хьа вешийна а хац.

— Сона хов...

— Осман, — Муртаз урагIаьттар, юхаIохайра, — Осман, аз хьо массаза а лаьрхIав. Сий а даьд. Ахча а дIалургда...

— ХIайт, ма къамаьл а дар-кх из да-м, — корта оагабу Османа. — ВорхI шера хьа ца дийха ахча дувца ух мотт хьона со хьай цIагIа? Иштта Iа яхе, со вода. ДIавала. Со вар хьох цхьа адам хеташ.

Осман гIаьттар. Ваха кийчвелар, фуражка тIа а тилла.

— Сабардел, сабардел. Iохал. Ма гIол дIа, — ура а ийккха, из соцаве веллар Муртаз.

— Тамашъеций иззаморг ала а дагадохар, — йоахар Османа, Муртаза дувцар вIалла шийна дIа а ца ховзаш санна. — Фу хетаргдар шун даьна, из дIахезача? Из-м ираз долаш хиннав, даьра хиннав, шун вол бIаргаголехьа вешна. Из вар хьона наха сий деш а, лоархIаш а, наьха мотт ховш а.

— Осман, сабардел? — цунна духьалъэккх Муртаз. ДаьллахIи Iохалахь? Из ала мича венавар со. Ца ховш уйккхар сога из дош.

— Мегад, — сабаре юха ше ваьгIача Iохайра Осман. [illegible] ... а Со наха ага саг ва. Наьха гIулакха лелаш вэ.

Сецар Османа къамаьл. Цхьа юкъ яьлар из а вож а йист ца хулаш. Юххера, цIаьхха дага а деха, аьлар Муртаза:

— Меца вий хьо?

— Чаь пела-м маргдар аз, [illegible]

Дувцар

аьлар сога укхо, со шун цIагIа чуваьлча. ХIанз со чай мала Iохойя, Муртаза бокъонна хета а мег со эхь-сий а дайна лелаш во саг ва, аьнна. ХIаьта чай мала-м нах укханна короргба.

Цул тIехьагIа массехк ди даьлар. Муртазарга из юха ца воагIаш. Ла-м дувгIар цо, бIарг а кхоабар, бакъда, ков чуводацар. Османа догдоахар. Муртаз шийна тIавар, цо дарий дар. Иштта хилча, нийсагIа дар из. Цхьабакъда, тIавоагIаш из а вацар, гучавоалаш Мусост а вацар. ХIаьта ха дIайодар. ХIанзхIанз цаI хургда-кх яхаш, дог лазаш лелар Осман.

Из бакъвар: Муртазарга воагIар Мусост. ВагIацар адам санна, тебаш, эгаш, лечкъаш воагIар. КъайлагIа барзкъаш а хийне, дIайха хIама а диэ, юха а ведда дIаводар.

Амината чIоагIа ший садуар, из гIулакх иштта этта. Кхерар из маьрвешех. ТIехьарча хана из ца кхераш вIалла хIама а дарий-хьогI? Цунна гора шоай цIенна тIаена Iаьржа морх, цхьабакъда, фу дергда хацар. Цо аьнар дIаэцацар Муртаза. Из а чIоагIа хувцавеннавар. Нахах оагIо увзар, хайра йистхулаш вацар. Корта чубелла лелар. ГIожа вар. ВIалла бахьан а доацаш тIачувхар сесага. Амината ховра, шоай цIагIа эттача гIулакхах шоашта дикадар даргдоацилга, из гаьнадала йиш йоацилга. Цох цхьа къоастам хила безилга. Цхьабакъда, мишта хургба из къоастам? Из, Аминатага хьаьттача, керттерча даькъе Муртаза кара дар. Цудухьа ма хулла цунна из хьалхаданкха гIертар Аминат. Цкъа сарахьа шоаш шиъ цхьана долаш, бер тхьовса а даь, мараца къамаьл доладир цо.

— Тахан юха а вайра сона милиционер, — аьлар Амината.

— ХIай, вайцига венавар из? — сихха хьаьттар Муртаза.

— А... Вай лоалахошка а хиниа дIавахар. Вай цIенгахьа хьа а хьажанзар.

— [illegible] ... гIа кхы воагIе а, йист ма хилалахь. Хац аргда Iа. ХIама хац аьлча, яьннай хьо.

— Хац.. — Аминат елха чIехк — Бежан ма дий со-м.. Наха бIаргагац моттий хьона вай леладер?

— Фуд вай леладер?

— Фуд вай леладер?

— Фуд? Хьога хетт аз-м? [illegible]

чаденна бIеха барзкъаш — ца вовзал ийрчаваьннав из. Из цунна шийна а хов.

— Наьха саг вац яний Iа? Кораш дIакъовлалаш.

Амината занавескаш хьатIаоз, корех хIама гургдоацаш.

— Сага вовизар хьо? — хоатт Муртаза.

— А, вовизар, — сихха жоп лу Мусоста. — Сахьат даьккхад ал, хьа лоалахой Iо ца бувшаш.

ЦIагIа гIолла, бIарг лохкаш чанх а ваьнна, буфета тIехьашка гIанд а оттадаь, Iохов из.

— Ма цIимхара да шо, фу даьд шоана? — хоатт цо.— Кхы хIама-м хиннадац укхаза?

— Хиннадац, — лоацца жоп лу Муртаза.

— ХIама дац хIаьта. Аминат, хий дIохдел сона когаш била.

— Хий кийча да, — раьза йоаццаш кхосс Амината. Бога чу а детта, хий Iоттаду цо Мусоста хьалхашка. Ше сихха вокх цIагIа дIачуйода.

— Хьаел, когаш билал са! — тIехьанхайк Мусост. — ЧIоагIа кIаьдвеннав со.

«Наха долча диканна лелаш ма веннавий хьо-м кIаьд», — раьза яц Аминат. Тхьайса улла бер сома а даьккха делхийт цо.

— ХьайоагIий хьо?! — юха а тIехьанхайк Мусост. — Иккаш Iояхал са.

— КIаьнк велх са, — хьачукхайк Аминат.

— Цо фу леладу, вIаштIехьа йий из? — вешийна бIарахьож Мусост.

— Хац... Дика могаш яц из...

— Хьо вий могаш? — хетт Мусоста. цIимхара ший вешийна бIара а хьежаш.— Кхераденнад мотт сона шо.

— Кхераденнадац, кIорладаьд, — раьза воаццаш кхосс Муртаза.

— ДIа а вахе, мотт тоха хIаьта. Са вошa Iоа цIагIа вагIа, ала. ТIаккха... хьаким вергва хьох ..

— Со вац хьакимал эшаш.

— Вац даьра. Хьо моргаш бац уж, хьакималла хержараш. МаIа вац хьо, маIа!

— Мегад! — уразкх Муртаз. — ТоъаргдаI

— [illegible], фу къамаьл да воккхагIа волча вешийга дер, ... кIезига кIаьдагIа оал Мусоста. — Кхы фу эш сий доз!

— Сий-м дайна даьннадар. ХIа, кхы дуццаргдац вай из.

— Хьий, паIалет хьа базтаI Мегад. Со-м кховза Iургра дIагIоргва хьона. Волле, дIаара а вахе, ладувгIа. Да-[illegible]

кIал вала со? — сихвенна лув Мусост. — Волле, дIаравала. Чу ма вайталахь из.

— Аминат, хьо ялал ара, — оал Муртаза.

— КIаьнк дIаэда хIаьта.

Марага кIаьнк дIа а венна арайода Аминат.

Маьнгена кIал дIалачкъ Мусост.

— Хьо а валал ара, — оал цо, — Хал из сенна венав; сага мотт теха венав е ший гIулакха венав.

Аравоал Муртаз а, мархIа воаллаш кIаьнк а волаш. Юхасоц из кхоаленна кIал. Милиционерок . . Аминатен дувца къамаьа хьахоз цунна.

— Саг хиннавац яь Iа шоайцига? — хетт Османа.

— Хиннавац, — жоп лу Амината.

— Фу дергда хIаьта, — уйлане вахке оал Османа.

Цхьа юкъ йоал из а вож а йист ца хулаш.

— Сийсар а хиннавац?— юха а хоатт Османа.

— А. Хиннавац — Хьалла хьахоз Амината оаз. Из оапаш бувца Iема яц. ХIанз а бувцаргбацар, марахи цун вешехи ше йоаларе. — ХIана хетт Iа?..

— Диканд. Со-м вода хIаьта. — Фуражка Iо а яьккха, хьаь тIа а ший баьшача керта тIа а йовлакх хьокх Османа. Цхьабакъда, дIаводац.

Из дIа ца водаш, сахьувзаш латт Аминат.

Цу ханна, цIагIара ара а ваьнна, тебба ваха отара чу экх Мусост. Из къайлавоалаш, цох бIаргкхет Муртаза. Иштта а кхераш, дог деттадуш латтар из хIаьта хIанз вошa бIаргавайна, дисар а дIадода цун са.

— ХIа-а, из... вивевеннавар со, — хьахоз Османа оаз. — Тахан юрт гуллуча вола алалахь Муртазага.

Лазаро а, цIаьхха, цхьа хIама гуча а даьнна веча санна кхаьчача милиционеро а корзагIваьнна, кхеравенна хьувзар Мусост. Отара чу ваьлча, цу чу а маьрша ца хеташ, тебба юха ара а ваьнна, цIенгахьа хьавод из. Цу ханна бIаргагу из Османа.

— Яьй, — экх цунга, — сабардел?!

Сихха юха а хьажа, ваха цIагIа чуэкх Мусост. Ниг тIатох. Цунна тIехьавод Муртаз. Хьачуйод Аминат а цунца милиционер а.

Тепча йоал, Муртаз цIагIа чуэккхаше. Цунна мархIа доалла бер цIаьхха хьалтоссалу, тIаккха Iоматар дода. Муртаза кулга тIа. гIолла тIех а даьнна, кIаьнка бер... [illegible] ... Iоуха цIия бIаргагу хIаьта хьачуийккхача Амината. ЦIаьхха беха, бяттIа дIабахача санна хетаду цунна шоай корах чукхьежа ахьан боккха бIайха малх. Кор а дохош, цIагIара арвала Мусост. Аминат йож, кхетам чура а яьнна.

Мусост хьажиIаш а [illegible] ... масса дIавод беша гIа- [illegible]

				Адилханов М. Г., Жуниев А. А.
С-з «Брагунский»	95	69	26	Ахмедов С. И., Хизриев У. А.
С-з «Восточный»	57	21	36	Иванов И. В., Шаипов В. М.
С-з «Дружба»	76	65	13	Исхаджиев Л. М., Хизриев М. Д.
С-з «Кошкельдинский»	142	85	57	Элипханов А. А., Чендриков З. Б.
С-з «Новогрозненский»	92	63	29	Гайтукаев Л. Б., Адулкадыров А. А.
С-з «Правда»	100	77	23	
Малгобекски район				
С-з Горького	247	191	56	Гандалоев К. Ш., Хашиев Т. дир. хиннар Хасиев Х. Д.,
С-з Ахриева	120	109	11	Умаров Х. М.
Надтеречни район	1200	995	205	
С-з «Братский»	125	64	61	Гиназов К., Загаев Р. Л.
С-з «Новогорский»	115	31	84	Эльмурзаев А., С.-А.
С-з «Знаменский»	310	254	[illegible]	Нурадиев И. А., Дажикаев Р. И.
С-з «Верхненаурский»	150	142	[illegible]	Хамидов И. З., Масаев И. А.
С-з «Надтеречный»	105	67	[illegible]	Таймасханов М. Б., Джабраилов. М. Х.
С-з «Набережный»	75	64	11	Керимов Х. М., Самбиев Я. С.
С-з «Минеральный»	140	127	13	Татаев М. А., Ушаев Р. Д.
Назрановски район	1870	1268	602	
С-з «Назрановский»	765	639	126	Дударов Б. Ю., Мислауров У. Х.
С-з «40 лет Октября»	660	257	403	Дударов Б. Ю., Тумгоев М. У.
С-з «Экажевский»	175	117	58	Дир. хиннар Галаев Я. М., Арчаков Р. Б.
Назрановски техникум	100	63	37	Полонкоев Б. У., Котиев Б. Р.
Наурски район	1300	1120	180	
К-з «Россия»	220	124	96	Нисанов И. И., Убанов В. М.
К-з Ленина	290	205	85	Еник Б. А., Сапожникова Т. Я.
С-з «Терский»	275	224	51	Шунтулаев А. А., Гусев В. М.
С-з «Победа»	55	35	20	Панферов Н. М., Елагин И. Е.
С-з «Комсомольский»	19	17	2	Шундулаев А. А., Даудов Л.
Ножай-Юртовски район	270	121	149	
К-з Гагарина	20	15	5	Мацаев В., Асхабов Р.
К-з Калинина	32	19	13	Аласханов Н., Шайхиев И.
К-з Х. Нурадилова	8	6	2	Эльдаров З., Баймурзаев А.
К-з XXII партсъезда	32	2	30	Садулаев А., Жумаев Н.
К-з Шерипова	50	13	37	Хусаинов И., Вижаев В.
С-з «Заветы Ильича»	10	5	5	Тиморгаев Б., Салатов М.
Шатойски район	250	175	75	
К-з «Новая жизнь»	40	20	20	Хамидов Л. Д., Мурдалов А.
К-з Кирова	82	28	54	Абубакаров А. У., Галаев М.
Сунженски район	3370	3106	264	
К-з XX партсъезда	690	413	277	Кухно А. С., Болотов И. И.
К-з Кирова	280	232	48	Ведзижев Б. М., Сборная Т. А.
К-з «Путь к коммунизму»	650	513	147	Бузов А. М., Хаштыров Б. М.
К-з Орджоникидзе	50	39	11	Оздоев А. Ю., Забиев М. А.
К-з «Красная Армия»	310	281	29	Ясинецкая Л. П., Марков А. В.
С-з «Ассинский»	40	29	11	Догонов В. Н., Костин В. И.
Урус-Мартановски район	1350	1085	265	
С-з Мичурина	220	172	48	Зелимханов З. Я., Керимов А. Х.
С-з «Урус-Мартановский»	100	16	84	Шадукаев М. А., Супаев Ж. А.
С-з «Труд»	140	45	95	Турпалов Л. И., Астамиров Ш. А.
С-з «Солнечный»	280	205	75	Кагерманов И. А., Хасанов Л. Я.
Шалински район	1330	1033	297	
С-з «Джалка»	250	144	106	Сулиманов Р., Берсанов А.
С-з «Предгорный»	120	118	2	Демильханов А., Хункерханов Л.
С-з «Шалинский»	60	49	11	Алавдинов А., Вахаев М.
С-з «Южный»	90	62	28	Багаиев Х., Алавдинов Х.,
С-з «Искра»	60	30	30	Нелиев М., Адулханов Х. дир. хин. Таймасханов Х., Эмиев М.
С-з «Автуринский»	150	79	71	Лутаев Г., Ибрагимов Х.
С-з Куйбышева	80	59	21	Везиев А. Алимханов Б.
С-з «Октябрьский»	90	74	16	Мальсагов А., Демилханов К.
К-з «Гельдиген»	70	34	36	
Шелковски район				
К-з Ленина	210	185	25	Хучиев А. Х., Бычков А. И.
С-з «Виноградный»	70	58	12	Дзауров М. М., Кусепова Н. М.

спецбаракъашца, кхыча эшарашца lалашбан ба. Цул совгlа, механизаторашта лоаттаю трактор е кхыйола машин телхача тоаяра эша кхоачам тlаболя машин, шийца ремонтникаш а болаш. Хlьата механизатораш мабий тха кхашка а бешамашка в.

Тха теплицашкеи парникашкеи болх бераша делкъийга совхоза столове хlама дуаш... хlама дуаш ба тха фермен мастерскеи къахьегараш а. Даа хlама кийчдара мел эшар тха совхозага шийга да: дулх, шура, баьцадаараш, сомаш...

Кхашка кхедерел совгlа оаха теплицашка а шера хадданза йолча хана хьалкхеду баьцадаараш; нарсаш, хоха буц, тайп-тайпара баьцаш. Тха я 3 гектар хула теплицаш. Из эlамига боахам бац. Цига хадданза къахьегаш ткъаьннел кlезигагlа воацаш саг хул. Хlьата ховш мадарра, теплицашкара болх атта я бац, кулгашта бе безаш а ба. Кхы аттагlа бац парникашка беш бола болх а. 1,5 гектар хиллал парникаш я тха.

Корр. Массе хана а цхьатарра могаш мича хул саг. Кlаьдвеле, этте, е цамогаш волаш ха а йоагlа. Иштта сагага салаlийтара, ший унахцlено цунга тоаяйтара деш хlама дий шун совхозе?

Болтукаев. Из оаха хадданза теркаме лоаттадеш дола гlулакх да. Цамогаш волчоа дарба дайта ваха, кlаьдвенначоа салаlа ваха путевкаш тел оаха. Ер шу доладеннача гlоне а иштта йолча путевкаех пайда ийцаб тха массехк болхлочо. Тха болхлой дарба дайташ а салоlаш а хул вай республикерча, lаьржачафорда йистерча, минеральни хи тlарча, мехка кхычахьарча салоlача цlеношка, курорташка, санаторешка. Къаьстта йоакхо ю оаха цу хьакъехьа цамогаш болча наьха. Дарба дайта эшаш волча хlара сага путевка хилийта лаьрхlад оаха.

Цул совгlа, совхозе оаха хьайийллай медицински пункт, цига я стационар шийтта маьнги а болаш. Из йиллар административни здани мукъа а яьккха. Из чlоаггlа аьттув болаш да болхлошта, къаьстта кхалнаха. Дийнахьа сарралца цига дарба дайташ а хиле, сарахьа цlабах йиш хул цар.

Корр. Болхлой къахьега уйла лакхъергйолаш, цар къахьегама а вахара а хьал тоадергдолаш кхы фу ду оаш?

Болтукаев. Ховш мадарра, хlанз кхачан продукташи промышленни товараши къе мадий вайна. Уж оаха юкъарчал доацаш мадоаггlара болхлошка дlакхоачийт. Кхыметтел мебелъ а тlехьа коллективе дlаекъ. Сона хетаргахьа, хlанз оаха лаьцача наькъа раьза ба болхлой. Болхлой къахьегама хьал тоадара цар хьашташ кхоачашдара йоакхо еш, цар гадоаккхаш болх бе дага я тха профком, хlанз укх сахьате тхона из карагlа а доал.

...шун саннa. — Фу хетаргдар шун даьна, из дlахезача? Из-м ирал долаш хиннав, даьра хиннав, шун вол бlаргаголехьа венна. Из вав хьона наха сий деш а. лоархlаш а, наьха мотт ховш а.

— Осман, сабардел? — цунна духьалъэккх Муртаз. Даьллахlи lохалахь? Из ала мича венавар со Ца ховш нийкхар сога из дош.

— Мегад, — сабаре юха ше ваьгlача lохайра Осман. — Со-м хала вац lохоаве а араваккха а. Со... наха атта саг ва. Наьха гlуланкха лелаш ва.

Сецар Османа къамаьл. Цхьа юкъ яьлар из а вож а йист ца хулаш. Юххера, цlаьхха дага а деха, аьлар Муртаза:

— Меца вий хьо?

— Чаь пела-м маргдар аз, оаша лоре.

— Аминат, чай дал тхона! — дехьарча цlагlа дlачукхайкар Муртаз.

— Муртаз, хьа да дийна валаре, сона атта хургдар ер дувца. Хьа воша — вокхагlа-эlамагlа да а дац — зуламхо ва. Наха а lаьдала а кхераме ва из. Хlана аьлча, герз да цунга. Кхеравеннав. Эгlазвахав. Цо хlанз фуннагlа де тарлу. Вlалла герз цунга ца хилча а, наха болча пайданна лелаш вац из. Зе мара, водар мара цунгара гургдац хьона а сона а хlанзчул тlехьагlа. Из вайна дика ховш да. Цудухьа ях аз хьога: кхы а бlехвалалехьа, тlавоалаве из lаьдала. Цо арахьа доаккха хlара ди, хlара бийса, хlара сахьат тlехьагlа цо шийна еттал дехкеваргволаш хургда цунна, иштта хьона а хургда.

— Сона ха-м хац из мичав.

— Валлахlи-даьра хов! — цlаьхха цlогlа техар Османа. — Со lехаве воалл хьо?

— Хьайна шедар хой хlаьта, lайха хьалаца, — кулг лостадир Муртаза.

— Ца лаьца-м мича гlоргвар из, дlайода ха йоал дага. la хlанз дувцар, Муртаз, гlалгlай lовдала къамаьл да. Мишта лургва аз воша дlа, тlаккха наха фу моттаргда, фу аргда, аьнна, хет хьона. Наха-м нийса кхетадергдар из.

— Сона из мичав хац. Цlаьхха ни! тох: цlагlа чуйоал Аминат. Шеро юхь а йолаш, тенна саг я из. Муртаз гlийла ва. Ший сесага юхе кlаьнк волаш санна хет из.

— Чай мала шоашта, — пелаш истола тlа lоовттаду Амината.

Осман айлу, хьачуяьннача Амината сий деш.

— Мукъа лелийта яхалга дий хьа из? — оал цо Муртазага. — Нах а боабайта. Зуламаш а дайта! Из дий lа яхар?! Са кхы дац дувца, хьона из иштта хете.

Осман эравоалу.

— Осман дlа ма гlол, чай мала, — цунна тlехьакхайк Аминат.

— Баркал хьона, Аминат, — цlенхаштта йистхул Осман, — Сона дезац чай. Эхь мукъагlа хета мегаций, ...тар Аминат. Цкъа сарахьа шоаш шиъ цхьана долаш, бер тхьовса а даь, мараца къамаьл доладир цо.

— Тахан юха а вайра сона милиционер, — аьлар Амината.

— Хlай, войцита венавар из? — сихха хаьттар Муртаза.

— А... Вай лоалахошна а хиша дlавахар. Вай цlенгахьа хьа а хьажавтар.

— Хьо... Цунга а, моллагlа кхы воагlе а, йист... из хилалахь. Хац аргда la. Хlама хац аьлча, яьннай хьо.

— Хац... — Аминат елха чlехк. — Бежан ма дий со-м... Наха бlаргагац моттий хьона вай леладер?

— Фуд вай леладер?

— Фуд вай леладер?

— Фуд? Хьога хетт аз-м?

— Ираз довр да-кх, фуд! lаьдала дlатlа хlана водац из хьа воша? Фу бала ба вайга по бахьар?.. — Аминат елха йолалу. — Сона-м магац кхы иштта лела... Даим, хlанз-хlанз, хlанз-хlанз, яхаш...

— Эъ! Эгlаьй хьо?! Сацийта! — тlачайхар Муртаз ший сесага.

— Сацац со. Из ше дергдар даь ваьннав. Тlаккха вай... la е мегаций, сох ца йой а, хьайна, хьай кlаьнка уйла. Хlанад вай иштта? Бlаргаш дайна нах санна ма лелий вай...

— Мусост... са воша ва.

— Са да из вале а, во хlама да цо даьр lалаьмате во хlама. Хlанз из хьои сои дагадолаш лелац. Ше ва цунна дага, алхха ше. Из кхетаде мегаций lа?

— Сов хьаькъал чу енай хьо. Наха фу аргда хой хьона, аз из lаьдалга дlавелча?

— Хов. Къонах ва аргда!

— Хьайл, дувцар. «Къонах ва аргда». Иштта къонах хинна саг вайнавий хьона цlаккха а?

— Байнаб. Вешта, сенна дувц из...

— Хов сона, хов, — сесаг тее волар Муртаз. — Валлахlи сай ког-кулг доаккхийтаргдар аз, ер гlулакх иштта ца оттийта. Мусост сол вокхагlа ма вий. Воалий со, цо аьннар ца дича. Из вокхагlа веца ре-м... цаl дергдар аз. Вай ворххlе даь хава денз хьадоагlаш ма дий, эlамагlчо вокхагlчо аьнначара ког дlабаккха йиш йоацаш. Цо ше вуй а. Со а валац вокхагlчо сайга яхар ца дича.

— Хьай безам бар де хlаьта, — оал Амината. Юха а елха йолалу из. — Сон са кlаьнке-м хьо воацаш а мегаргда...

— Из фу яхилга да, фу ала йоалл хьо?!..

Цу хенна цхьанне наlарах хlама а теха, хад цар къамаьл. Цхьа юкъа йоакхх цар, ладувгlаш багlаш. Тата тхьовра мо шортта юха а ду.

— Ер малав-хьогl. Хьалсага лампаш. баьдийрзай вайна.

Муртаз аравоал. Пхи минут а ялалехьа ни! юха а еллалу. Вена цlагlа чуэккх Мусост. Саькха бlаргаш. иръенна мераж. чукхийтта басилгаш, яьнка модж, хьер...

— Кхераденнадац, кlоргладаьд — раьза воацаш кхосс Муртаза.

— Дlа а вахе, мотт тота хlаьта. Са вола lоа цlагlа вагlа, ала. Тlаккха... хьаким вергва хьох...

— Со вац хьакимал эшаш.

— Вац даьра. Хьо моргаш бац уж, хьакималла хержараш. Маla вац хьо, маla!

— Мегаз! — ураккх Муртаза. — Тоьаргда!...

— Гой, фу къамаьл да вокхагlа волча вешийга дер, — кlеззига кlаьдагlа оал Мусоста. — Кхы фу эш сий дов!

— Сий-м дайна даьннадар. Хla, кхы дувцаргдац вай из.

— Хьий, паlалет хьа бата! Мегад. Со-м кхована lурра дlагlоргва хьона. Волле, дlаара а ваьле, ладувгlа. Дала кхы дикагlа вахар ма лолда хьона.

Муртаза дикка ха йоакхх, чу ца воагlаш. Ше даа хlама кийчдаь яьлча, тlехьа а яха чувоалаву из Амината.

Мусост ше цхьаь lохов хlама даа: Муртаза дия ва ше, оал. Визача, наб тlагlорт Мусоста. Барзкъаш lо ца доахаш, дlа метта вуж из. Кисара хьа а яьккха, гlовга йолл тепча. Наг-нагахьа сомалелхаш. унзара гlанаш гуш, во йоакхх цо бийса.

Муртазеи Аминатеи а бандар цу бийсанна набара сийг. Сахиллалца ший бера юхе ураьгlар Аминат. Цкъа lоховш, тlаккха корага вахе ладувгlаш, садуаш лийлар Муртаз а.

lура дlаваха па могаш вус Мусост: из цамогаш хул. Чарахьаша го а баь кlалйинса берза санна доаг цун бlаргаш. Арахьара тlар е тата хьахезача унзарвувл из, тепчана тlакхувд.

Из санна унзарвувл Муртаз а. Иштта еха хьувз Аминат а.

Са хинна дикка ха я. Аминат балха ахацар: цун эlамига бер дар. Цхьабакъда. Муртаз а вац балха ваха кийчлуш. Хlана? Из хац Мусоста. Ше бахьан долаш из цlагlа lай, нийса хургдац, аьнна, хет цунна. Цудухьа хоатт цо вешийга:

— Тахан... тахан балха водаций хьо?

— А. Тахан юрт вlашагlкхет, цига хила везаш ва со.

— Со... сарахьа дикагlа хила мег... Тlаккха дlагlоргва со... Из... Сенна кхет уж?

Цу ханна пlагlа чуэккх Аминат, баха бос а болаш.

— Милиционер воагlа!

— Хlай?! — меттара кхоссалу Мусост.

— Хlай?! — эккх, пиджак тlа а йийха, аравала дагахьа кийчвеннача Муртазага а.

— Муртаз! — чунхайк Осман.

Тепча хьалъэккхийт Мусоста. Эгаш я цун ка. Бос бисар а бахаб.

— Цо... цо фу ледаду?.. — кlирвенна ший вешийна бlарахьож из.

— Во-а Муртаз! — юха а хьахоз царна Османа оаз.

— Сона сенах хов. цо фу леладу. Дlаяккха тепча.

— Со мича вода?! Маьнге ...

...хьана, бlаргахьа хьажа из. Цу ханка бlаргагу из Османа.

— Яьй — эккх цунга — сабардел?!

Сихха юха а хьажа, вехa цlагlа чуэкх Мусост. Ни! тlатох. Цунна тlехьавиз Муртаз. Хьачуйоз Аминат а цунца милиционер а.

Тепча йоал. Муртаз цlагlа чуэккхаше. Цунна маlаlа воалла бер цlаьхха хьалтоссалу, тlаккха lомате дога Муртаза... тlа гlолла... занча кога тlа гlолла ...лу цlий. Из кlеж еттаз lоуха пlий бlаргагу хlаьта хьачуийккхача Аминат. Цlаьхха беха, баьттlа дlабахача санна хеталу цунна шоай корах чухьежа эзаш бокха бlайха малх. Кор а дохош, цlагlара аравода Мусост. Аминат йож, кхетам чура а яьнча.

Мусост хьажкlаш а кагъеш, масса дlавод беша гlолла. Чlоагlа вод из, низ дlа ма кхоачча чlоагlа. цхьабакъда, хlаьта а хlанз-м кlалхар воалаваланзар. Османа шоза урагlа тепча кхосс. Тlаккха хьожжаль тох. Мусост вож.

Муртазар ловлахочув кlаьнк вохийт Османа милице райотделе. Дукха ха ялале, машинаца вена хьаотт подполковник Тарасов Григорий Степанович.

Ийнча сурт да цунна гуш дар. Муртазар пlагlа а коа тlа а белхаш кхалнах ба. Дукха къонахий а бераш а гулденнад хьажкlий беша. Царна юкъе гуш ва милице фуражка тlатухлаш. латта Осман. Цунна хьалчашка улл Мусост. Хьагулбеннаб ловлахой, бовзаш а бовзаш боаца а нах. Царна юкъе латт вира ворзана балха водаш цига тlанийсвенна Уайс а.

— Дийна вий ер? — хоатт Григорий Степановича, ше хьатlаотташе.

— Дог детталуш-м да, — жоп лу Османа. — Ер-м веннавалар, укхо бер ца дийна...

— Мишта хилар из? — хетт цо.

Османа дlадувц деррига. хlана лочкъа а ца деш.

Цхьа юкъ йоакхх цар йист ца хулаш. Хьатlаух керда нах. Хаттараш ду. Шортта да цар массане лер.

— Укхан воша Муртаз ва дукхагlа бехке, — пlенгахьа корта лостабу Османа. — Аз дlа-м аьннадар. Ткъаьи иттазза-м аьннадар: хьатlавайта хьай воша, хьаала из мичав. «Хац! Хац!». Из дар цо луш хинна жоп.

Кастта кхоач «Скорая помощь». Мусост дlавуг. Из хlанз а санхетам чу ваьза ва, варга догдоахилга а яц. бакъдар аьлча. Дегlах чакх ца боалаш бисаб, букъах кхийтта пхо.

Милице райотдела начальник Григорий Степановичи милице сержант Паргиев Османи, машина тlа а хайша, шоай цlен юхе гlолла дlаболхаш, бlаргаш чу этта хил а долаш, царна тlехьахьежаш латт Муртаз. Цlагlара хьахоз елхача Амината а кхы болча кхалнаьха а оазаш.

Цlен коанаlаргахьа шоай машина хьервазаш, Муртазах бlаргкхет Османа.

«Хlанз воагlаргва из милице, — аьнна хет цунна. — Ше воагlаргва. Цхьабакъда. тlехьа да. Сов тlехьа».

Бицлургбоаца никъ

Дукха ха йоаццаш А. П. Чехова цIерагIчу Нохч-ГIалгIай республикански Iилман библиотеке чакхъяьлар «СийлахЬ-боккха даьре никъ — диалога никъ» яхача темана хетаяь сайре. Из вIаштIехьъяьккхаар культура Ерригроссийски фонда Нохч-ГIалгIай республикански отделенеси «Чеховкасеи» (иштта хьаисапублиикански отделенеси «Чеховкасеи» библиотера цIи йоаккх дешархоша шоай керттерча библиотекаx). Из сайре дIахьош яр культура фонда вай отделено правлене член, журналистка Николаенко Ия Васильевна. Тахан цо дувц цу вIашагIкхетарах.

Сона хетачох, цу сайренца хьашт хилар санна из ца хилар а дувзаденна дар «Сийлахь - боккха даьре никъ — диалога никъ» яха цIи дуккханеша кхетаеш ца хиларца. Республикански библиотеке чакхъювлар А. П. Чехова, М. Ю. Лермонтова, А. А. Ахматовой, Б. Л. Пастернака кхоллама хетаяь сайренаш. Из наха ховш а цар кхетадеш а дар. Цхьабакъда, тахан нагахьвар мара вагIацар укхаза, боккъонца ше сенга вода а ховш.

Укхаза баьхкараштa го йиш яр цIихезача нохчий художника Амирханов Борхий суртий йоккха экспозици. Цу чу яр шовзткъа цун хьалхара акварели графикеи лаьрхIа укх денга кийчъяь. Цу выставкагара дIайола а елар сайре. Цунна теркам тIабахийтар сайре хьайиллача халкъа поэтес сас, культура фонда Нохч-ГIалгIай республикански отделене правлене председатела заместителa Ахматова Рансас. ДIайха дош аьлар Б. Амирхановх «Грозненский рабочий» газетерча журналисткас Катышева Мариас. Цо дийцар Амирханов-художника суртех, Хайбахе хиннача митинге шеццунца вIашагIкхетарах, цун тайпах. Цхьа ший тайпара теркам тIаозаш дар из къамаьл эрсий кхалсаго деш хилар а.

Боккъалдар аьлча, цу хьалхарча выступленегара дIаболабелар вIашагIкхетара интернациональни ластам. Эрсечо вувцача нохчий художнико дехкача сурташа ма далийтарий вай. Китаера боагIа «даьре никъ» хиннача Юкъерча Азе аренашка гIолла заочни никъ бе вIаштIехьа а.

ДIахо дийшар М. Мамакаева, У. Яричева, Б. Суденко, Ш. Рашидова стихаш. Бухара, Хива, Стамбул художника сурташ тIа санна дийнлора поэтий стихашка а.

ХIаьта а из вIашагIкхетар дIахьо хала дар. Шоайла вIашкадувза дезар Нохч-ГIалгIайче еррига хьалйиза-ча къаьнача караванин наькъехи культура геттара къаьнача памятникехи историе, социологе, экономикеи филологеи Iилман-тохкама института Iилман болхлочо, исторически Iилмай кандидата Х. А. Хизриева дийцари СийлахЬ-боккхача даьре наькъаца бувзам болча республика исторически моттигех наькъаш дерийн экскурсийн Грозненски бюро директора заместитела, культура фонда республикански отделене правлене члена М. С. Бережкойс дийцари, кхыйола выступленеши.

Сийлахь - боккхача даьре наькъах, доттагIалах, интернационализмах яр цу сайрене йийша стихаш а. Башлоама тIарча моххех, Японеи Нохч - ГIалгIайчеи боалех яр гIалгIай поэта Гагиев Гирихана йийша стихаш. Караванин наькъаш чакхдийнача астрахански лаьттах стихаш йийшар Ю. Б. Верольске, сайре дIахьочо а йийшар цкъ среднеазиатски цикл. Иштта дукха дика стихаш йийшар Р. Ахматовас а. Цун стихашца чакх а даьлар вIашагIкхетар. Дукха баьгIар дIа-хьа ца къасташ. Дукха хаттараш дир сайре вIаштIехьъяьккхарашка, тIехьагIа вIашагIкхета барт а бир. Кердача дийкъачеи чIоагIачеи даьре тайнашца вIашагIбийзар цига мел хиннараш сайрено.

СУРТАШ ТIА: 1. Ясави Ахьмад Хьажий дворец (г. Туркестан); 2. Мазар Зу-Эль-Кифа Термез гIала юхе.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурташ.

ХАЛКЪА КХОЛЛАМ

Дохадаь зоахалол

Мала Iохайшача кагийча наха хезад тховсара шоай новкъост саг еха чувода. аьнна. ВорхI хиннав ераш.

— Из зоахалол дохалургдар-кх, — аьннад вийне.

— Хинна даьннад из, — аьннад вокх кхаьнне, — тховсара найц чуводаш хилча мишта дохаде гIерт шо из?

Цигга ланаш дехкад цар.

Виъ ваьнна тховсара еха-ча йиIий коа наIарга вахав. Доккха дов эккхийтад акхарех шинне.

Вож шиъ юкъе лелхаш хиннав.

— Да хьакхийца валларг, — оалаш хиннад цхьане,— сох хьанаьхк (саг еха воагIачун цIи а яьккхе) тарвеннав хьона, — наха пIелгаш Iетташ лела.

—Да хьакхийца воаллалва хьа, хьанаьхка (саг еха чувоагIачун цIи а яьккхе) мо мара да а дац хьона эхь, — оалаш хиннад вокхо. Даггара тIаккхача а гIерташ, яьха шалташ а йолаш, шоайла вIашка гIерташ хиннаб ераш.

Саг еха найц чувоагIача коа хьагулбенна хиина нах коара хьаарахьийлхаб, акхар ю яппараш дIа хеза. Ераш кхы а хьаьрбаьнна вIашка гIертаб.

Шинне а вIаши тIехбеттамаш беш хиннаб «хьой, хьой хьанаьхк ва» яхаш. Цу сахьате дага а баьнна, йиIий даьша зоахалол дохаде лаьрхIад.

Хьакхаьчаб найци найца новкъостийи, беррига саг еха чубоагIа нах...

ТIехьагIа хала вIашкаденад йоах, из зоахалол.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ВАХАЧА МОТТИГЕ ЭША ХIАМАШ

я «Товары для дома» яхача № 50 йолча тика тIа (Дудаева цIерагIа бульвар, 14):

«Струмок» яха электронасос — коатIарча бешамашка хий тохара, гIувшкара хий хьалъэцара; мах — 53 с. 50 кеп.

Къулташ — цIагIарча хьалашка лаьтта дийкхара;

ТЕЛЕПРОГРАММА

17 АПРЕЛЬ

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильм.
9.05 — «Наедине со всеми» яха «Современник» яхача Московски театра фильм-спектакль.
11.00 — Из хиннад... хиннад...
11.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Армия Трясогузки» яха бераштa дола фильм.
17.05 — «Камбоджена лаьрхIа дола эзаш» яха мохка тахьанарча денна йола киноочерк.
17.35 — Мультфильм.
17.45 — Марша йоагIийла, музыка!
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — Политически диалогаш. КПСС XXVIII-ча съезда йола КПСС ЦК платформа ювцаш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Остров» яха художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
22.35 — Футбол. СССР кубок. Ахфинал. «Динамо» (Киев) — ЦСКА. 2-гIа тайм.
23.25 — Доазол дехьарча эрсий культура. Художника О. Целикова мастерской.
23.55 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.
00.15 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 11-гIа класс.
9.05 — Французски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35 — Природоведение. 2-гIа класс.
10.35 — Берага хьажа Iомабалара школа. 1-ра передача.
11.25 — «Экрана тIа — 01 служба» яха Советски цIи ялара кхерамзле хьакхилара цхьа шу дизара йола передача.
11.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Швеци — Сборни Финлянди. 2-гIеж 3-гIеж периодаш. Швейцарера передача.
13.15 — Ритмически гимнастика.
13.45 — «Прошедшее вернуть» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 1-ра сери.
16.00 — Iилма-довзийтара фильм.
16.20 — КПСС обкомаш партийни вахара хроника.
16.30 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни ФРГ — сборни СССР. Швейцарера передача.
18.30 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

18 АПРЕЛЬ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильм.
8.40 — «Разорванный круг» яха художественни фильм.
10.05 — Футбол. СССР кубок. Ахфинал. «Динамо» (Киев) — ЦСКА 2-гIа тайм.
10.55 — «СелаIад» халкъа кхоллама телепрограмма VIII дунен халкъашта юкъера фестиваль. «Рачинские песни» (Грузински ССР, СССР).
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Зимбабве халкъа искусства: кхартIои музыкеи» яха телеочерк.
16.05 — «Телеэхо» яха журнал.
16.35 — «Марша йоагIийла, бIаьсти» яха фильм-концерт.
17.00 — Документальни фильма премьера.
17.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — ХIанзарча этапах ленински гIулакхаш дегIадаккхар.
19.45 — Эрсий иллеш дIаоал Т. Петровас.
20.00 — Iилма довзийтара фильм.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — «Остров» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
22.50 — М. И. Глинки цIерагIча Ленинградски Паччахьалкхен академически капеллас дIалокх.
23.10 — «День рождения в Москве» яхача «Кинопанорама» дола тIатохар.
00.10 — ВЛКСМ XXI съезда дневник.
00.40 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Музыка 2-гIа класс. Симфонически оркестра инструменташ. 2-гIа передача.
9.05 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Литература. 7-гIа класс.
11.05 — Берага хьажа Iомабалара школа. 2-гIа передача.
12.05 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Финлянди — сборни Чехословаки. 2-гIеж 3-гIеж периодаш. Швейцарера передача.
13.25 — Документальни фильм.
13.55 — «Прошедшее вернуть» яхача телефильма юхагойтара сеанс 2-гIа сери.
16.30 — Фильм.
16.40 — «Кого не тронут сладкие созвучья...». (Юхагойтар).
17.25 — Халкъан кхоллара-ла (нохчий меттала).
18.00 — № 3 йолча СПТУ хьех шо.
18.05 — Телеэу (нохчий меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лаккхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

19 АПРЕЛЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Iилма-довзийтара фильм.
9.30 — Марша йоагIийла, музыка!
10.15 — Мультфильм.
10.25 — «И этот голос небывалый» яха М. И. Бабанова театральни мемуараш.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Армия «Трясогузки» снова в бою» яха бераштa дола фильм.
17.05 — Документальни фильма премьера.
17.25 — Поэзе миноташ.
17.30 — Б. Чайковский эмерзаш долча оркестра йола «Симфониетта».
17.55 — Объектив.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...18 шу даланзел боккхагIеи».
19.45 — «Компьютерацара аккордеона йола соло». Ю. Дранга лоа.
20.00 — Iилма-довзийтара фильм.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Кхы а диссар, массехана а санна, дIа ца оалаш цхьадола...» яха СССР халкъа артиста В. Васильева кхолламах долча телефильма премьера.
23.40 — «Тараз» яха В. Набонова феномен.
00.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Общая биология. 11-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 9-гIа класс.
11.05 — Берага хьажа Iомабалара школа. 3-гIа передача.
12.05 — «Вий» яха Н. В. Гоголя произведени экранизаци.
13.20 — Ритмически гимнастика.
13.50 — «Прошедшее вернуть» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 3-гIа сери.
17.00 — «Маца юханхайнарг ба луъ кхера» яха художественни фильм.
18.15 — Информационно-публицистически программа.
18.55 — Фильм-реклама.
19.00 — «Импульс» яха прямой передача. Телефонаш: 22-26-68; 22-01-65; 22-93-92.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни ЧССР — сборни США. Швейцарера трансляци.

20 АПРЕЛЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Iилма - довзийтара фильм.
9.35 — Березкина Сергея иллеш.
9.45 — «День рождения в Москве» яхача «Кинопанорама» дола тIатохар.
10.45 — «...18 шу даланзел боккхагIеи».
11.30 — Шера ханаш. Апрель.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Ф. Шопена фортепианни произведенеш. А. Скрябина музыкальни сокровищница.
16.50 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
16.55 — В. И. Ленина ваьча денз 120 шу дизара хетаяь торжественни собрани. Кремлерча съезда Дворецера трансляци. Чакхйоаллаш — «Хаци. ТСНи «Спартак» яха А. Хачатуряна балети.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Спартак» яхача балета дIахододар.
22.30 — Коллаж.
22.35 — Из хиннад... хиннад...
23.05 — Взгляд.
00.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 7-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гIа класс.
11.05 — Берага хьажа Iомабалара школа. 4-гIа передача.
12.05 — «По прочтении Данте» яха Ф. Листа фантази-соната.
12.25 — «Прошедшее вернуть» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 4-гIа сери. 1-рей 2-гIеи доакъош.
17.00 — Документальни фильма премьера.
17.05 — Нохчийн мотт Iамабо (нохчий меттала).
17.35 — Ленина Iаьмийна вай (нохчий меттала).
18.05 — «...А говорим о милосердии» яха 2-гIа передача.
18.35 — Закон, бокъо, мораль (гIалгIай меттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
19.15 — № 4 йолча СПТУ хьех шо.
19.20 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.05 — «Даймохк» яха фильм-концерт.
21.35 — Вай кандидаташ. «Сельская жизнь» яхача газета соб. корр. С. Лорсануках.
21.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Финлянди — сборни СССР Швейцарера трансляци.

21 АПРЕЛЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Вай беш.
9.05 — Документальни фильм.
9.35 — Казахстана музыкальни программа.
10.00 — «Закон гармонии» яха бразильски архитектора общественни деятели волча Нимейера Оскарах.
10.45 — ЗIамига концерт.
11.00 — «Советий Iаьдали Республикий Iаьдали» — России суверенитет. 2-гIа передача.
12.00 — С. Иголинский лоа (фортепиано).
12.20 — Хьайбай дунен тIа.
15.45 — «Отголоски старины» яха РСФСР засл уженни артистка Н. Герасимовас дакъа лоаца музыкальни передача.
16.35 — Политически диалогаш.
6«3-р4ъхнй-Г„т6—Ки
17.25 — «СелаIад» халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Лоаз Б. Феоктистов (СССР).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильмай премьера.
19.05 — Милосерди мIира.
19.15 — «Фермер-90» яха Кантрии фолк-музыкеи фестиваль.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — «Счастливый случай» яха дезала телевикторина.
...зыкай кердадараш. «А» яха программа.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «01 яха служба» экрана тIа. ЦIи ялара кхерамзлен фильмаш.
8.50 — «Что знает о любви любовь» яха концерт.
9.25 — «Дезала хроникера шин керта» яха субтитраш долча художественни фильм.
11.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
11.30 — «Веснянка» эрсий хора иллеш.
11.40 — Педагогика массарна а.
12.40 — Милосерди мIира. Инвалидий проблемаш яха СССР — США телемIий.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Культура фонда. Музыкальни училища благотворительни концерт.
18.20 — Дай баьхнача лаьттах йолчу ойланца (нохчий меттала).
18.50 — «Къахьегама цIейо» яха лаьрххIа йола выпуск.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Металлист». Перерыве — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.50 — Гена хьалхакьгар. В. И. Ленина вина 120-шо кхачарна (нохчий меттала).
21.05 — «Угол зрения» яха нагIрхой видеоканал.
22.45 — «Вай заманхое (гIалгIай меттала).
23.20 — «Малав-хьо! вилавардерIа» яха художественни фильм. (Румыни, 1980 ш.). (Дуцхашка).

Дикача нахах

Хьинар дола саг

Вай республике тIа-тIа дукхаIа хулаш йогIуш арендага яьлча тикай коллективаша хьацарегIа лех [illegible] хьалха даьр? — йоах Хазмана. — Йоакхо йир торгошн майда а гIонна йола поменцеш а шерьера, тика чура оборудовани кердаял хьалхехьаьб Умаевас. ВоккхагIолча воIас Султана Ростовера халкъа боахама институт чакхъяьккхай. Кхиаз Ставропольски [illegible]

...дla-хьа ца къасташ. Дукха хаттараш дир сайро вlаштlехьъяьккхарашка, тlехьагlа вlашагlкхета барт а бир. Кердача дитиъачен чlоагlачен даьре тайнашца вlашагlбийзар цига мел хиннараш сайрено.

СУРТАШ ТlА: 1. Ясавя Аьхьмад Хьажий дворец (г. Туркестан); 2. Мазар Зу-Эль-Кифл Термез гlала юхе.

И. КОБИАШВИЛЕ сурташ.

Дикача нахах

Хьинар дола саг

Вай республике тlа-тlа дукхагlа хулаш йоагlача арендага яьцача тикай коллективаша хьинарегlа лех эцархой хьашташ махулла дикагlа кхоачашдарга долха наькъаш. Цу тайпара масал корадир сона Суньженски районе вахача хана. Шин шу гаргга да Серноводскера промышленни товараш дохкача тика коллектив кердача хьясале болх бе йолаенна.

Эггара хьалха арендага ялара уйла кер чу ессар тика заведующеца Умаева Хазмана. Цний нешаица Гелагаева Лейлаиен Шаиповa Ларисаиен дагаьлар из цу хьакъехьа. Уж раьза хилар.

— Юххьаиа шекдар тхо гlулакх лерттlа дlагlоргхиларах, — йоах Умаевас, — тlаиккха кхера дезаш хlама доацилга кхийтар. Хlанз цхьаиие а lотеlаяцар тха инициатива, па эша хьехараш дицар. Мадарра аьлча, тхоай балха моттиге бокъоппа дай хилар тхо.

Хазмана уйла ца еш гlа боаккхаргбоацилга хьахьокх цун берригача къахьегама наькъо. Из торговле ена ткъаь ятт шу да. Царех цхьаь дагl дlадахийтадац цо товарооборота план кхоачаш ца еш. Эцархошта езаснвай цуя кlаьда оамал, Iимерза къамаьл. Цо болх беча тика чу хозаргдац охца дош, гlартата. Укхаза массахана лостами сатеия ба.

Умаева «тlах» аьнна саг хилара тешал ду цо бlу ца къонабеш общественни декхараш кхоачашдаро. Дункхача шерашка хинна из юрта Совета депутат, кхалнаьха совета председатель. Хоп цунна нах шийна тlехьабаха а цар дегашка бода ни ъ лаха а.

— Фу дар оаха арендага дlьиначул тlехьагlа эггара хьалха даьр? — йоах Хазмана, — Йоакхо йир торгови майда а гlонна йола помещенеш а шеръяра, тика чура оборудовани кердалкхара. Из деррига а дир оахаш къахьийга баьккхача пайдан чотаlа. Цул совгlа, чура а тlера а тоайир тика. Цудухьа хlанз йlайхача, хозача, паргlатача моттиге бу оаха болх.

Соахка 335 эзар сома мах бе безаш яр тика коллектив. Из декхар 55 эзар сома тlехнхоачашдир цо. Хазмана болх беча дуккхача шерашка цlаиккха а хиннадац цу тайпара лакха хьокхамаш.

Мишта вlаштlехьдаьннад из толам баккха? Цу хаттара жоп луш Умаевас аьлар:

— Духхьал тика чу мах баь lац тхо. Цахаддаш дакъа лоац оаха тайп-тайпарча ярмаркашка. Кхьметтел Ашхабаде, Ростове хиннад. Из деррига а ду товараш пайда боацаш ухкаргдоапаш, уж эцархошка дlакхоачаргдолаш.

Тика чу цхьа моллагlдола товараш хьаэцац Хазманен цун новкъостаиен. Чlоагтlа теркам тlабохийт цар уж дика а эцархой бlарг тlаоэаш а хилийтара. Цудухьа укхаза массехана корабе йиш я товш бола кога гlирс, чухьлахьа а тlехьнахьа а лувхаду бараькъа, бе-бе кlадаш, кхыдола товараш.

— Укх тlеххьарча хана, моллагlдолча наькъашца паччахьалкхен планаш кхоачашъе гlертаm, цхьайолча промышленни предприятеша шоаш арахецача товараштa тlехдаьнна доккхий маьхаш увттаду, — йоах заведующе. — Мишта кхетаде деза берий маьчех ши-кхо тума доаккхаш хилар? Цу тайпара товараш аьттехьа дитац оаха.

Ше камаьрша, хьаьнала саг хиларах тарра, дика дезал хьалкхебаьб Умаевас. Вокккхагlволча воlас Султана Ростовера халкъа боахама институт чаккхъяьккхай. Хlанз Ставропольски крае болх беш ва из. Серноводскерча № 2 йолча юкъерча школе дешаш долча бераштa эрсий мотти литературеи хьехаш я йоl Раиса. Эсканре гlулакх даь ваьлча, КПСС членалла кандидат волаш цlаввча шоллагlвола воl Дикабраил моттигерча консерсервии заводе балха эттар. Хlаьта кандидатски стаж йистеяьлча, цигарча коммуниистaша парте мугlарашка дlайийцар из. Хьинар дола, шийна тlадиллар дизза кхоачашдеш вола зlамига саг чурча гlулакхий районии отделе хьожавир предприяте коллективо. Шоай наьнах йоахка дика оамалаш дlайийцар Хазмана кхыча бераша а — Ларисас, Зулвас, Iалихана.

Цхьабакъда, шийвахарах, дезалах дукха дувцара тlера яц Умаева. Цун керттера дешаш балхах да. Хlаьта цо из во па белга кхетадир аз тика чу гlолла бlарг локхаш чакхваьлча. Укхаза дар индийски а польски а керта тlа тохкаду йовлакхаш, малача наьха импортни костюмаш, кхалнаьха пазаташи колготкаши. Йолаш яр кхычахьа йоаца маlача наьха пазаташ а. Лоацца аьлча, наха хоаттаиш дола товараш дар укхаза.

— Халахет сона тхоай болх цхьаболча наха во бувцаш, — аьлар Хазмана. — Ал яхац мах бечарна юкъе берригаш а култа цlена нах ба. Нийслу «атта баха» гlертараш а. Цхьабакъда, дукхагlча даьхъе тикашка болх бераш хьаьнала къахьегамхой ба.

Шеко йоацаш Умаева ше парех я.

М. МАЖИТОВ.

НАХАЧА МОТТИГЕ ЭША ХlАМАШ

я «Товары для дома» яхача № 50 йолча тика тlа (Дудаева цlерагlа бульвар, 14):

«Струмок» яха электронасос — коатlарча бешамашка хий тохара, гlувшкара хий хьалъэцара; мах — 53 с. 50 кеп.

Къулгаш — цlагlарча хьалашка даьтта даккхара; мах — 50 сом.

«Наседка» яха инкубатораш — коашкарча хьалашка кlоргаш яхара а уж кlезигдукха кхеяра а; мах — 120 с.

Магнитофонашта йола касеташ (СССР — Австри).

Ленински РТО.

Хеттамаш

Тахан республике гlоллей Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догlа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилей фетара температура республике 15—20, Грозне 16 — 18 градус йlовхал йолаш хилей тарлу.

Метеостанци.

6.30 — 120 минот.

8.35 — Iилма — довзийтара фильм.

9.35 — Березина Сергея илеш.

9.45 — «День рождения в Москве» яхача «Кинопанорама» дола тlатохар.

10.45 — «...16 шу далаьзеи боккхагlен».

11.30 — Шера хенаш. Апрель.

12.30 — Ха. ТСН.

15.30 — ТСН.

15.45 — Ф. Шопена фортепианни произведенеш, А. Скрябина музыкальни сокровищница.

...ци. Чакхйоаллаш — «Ха». ТСНи «Спартак» яха А. Хачатуряна балети.

21.00 — Ха. ТСН.

21.40 — «Спартак» яхача балета дlахододар.

22.30 — Коллаж.

22.35 — Из хиннад... хиннад...

23.05 — Взгляд.

00.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

...шу.

10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гlа шу.

10.35, 11.35 — Истори. 8-гlа класс.

11.05 — Берага хьажа Iомабара школа. 4-гlа передача.

12.05 — «По прочтении Данте» яха Ф. Листа фантази-соната.

12.25 — «Прошедшее вернуть» яхача телефильма юха гойтара сеанс. 4-гlа сери. 1-рей 2-гlен доакъош.

17.00 — Документальни фильма премьера.

17.05 — Нохчийн мотт Iамабо (нохчий меттала).

18.35 — ... гlалгlай меттала). Прямой ... Телефонаш: 22-24-62, 22-92-92, 22-01-65.

19.15 — № 4 йолча СПТУ хьех шо.

19.20 — Информационно-публицистически программа.

20.00 — Бийса даьккъала хийла шум, бераш!

20.15 — Информационни программа.

21.05 — «Даймохк» яха фильм-концерт.

21.35 — Вай кандидаташ. «Сельская жизнь» яхача газета соб. корр. С. Лорсанукаева.

21.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Финляндиа — сборни СССР Швейцарера трансляци.

21 АПРЕЛЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — Вай беш.

9.05 — Документальни фильм.

9.35 — Казахстана музыкальни программа.

10.00 — «Закон гармонии» яха бразильски архитектореи общественни деятели Нимейера Оскарах.

10.45 — Зlамига концерт.

11.00 — «Советий Iаьдали Республикай Iаьдали» — Росси суверенитет. 2-гlа передача.

12.00 — С. Иголинский лоаз (фортепиано).

12.20 — Хьайбай дунен тlа.

13.20 — «Партнер» яха коммерчески вестник.

13.50 — «Александр Пархоменко» яха режиссера Л. Лукова фильмаш (1942 ш.).

15.15 — Спектр.

15.45 — «Отголоски старины» яха РСФСР заслуженни артистка Н. Герасимовас даькъа лоаца музыкальни передача.

16.35 — Политически диалогаш.

17.25 — «Селаlад» халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Лоаз Б. Феоктистов (СССР).

18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.

18.45 — Мультфильмай премьера.

19.05 — Милосерди кlира.

19.15 — «Фермер-90» яха Кантрии фолк-музыкен фестиваль.

21.00 — Ха. ТСН.

21.30 — Телескоп.

21.50 — «Счастливый случай» яха дезала телевикторина.

23.00 — Телепортрет. ЦК КПК массазарча комитета член, КНР Ли Пэн Госсовета премьер.

23.30 — Йовзаш йолча шуэмнай кердадараш. «А» яха программа.

1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

8.20 — «01 яха служба и экрана тlа». Цlи яхара кхерамзлен фильмаш.

8.50 — «Что знает о любви любовь» яха концерт.

9.25 — «Дезала хроникера ши корта» яха субтитраш цара художественни фильм.

11.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.

11.30 — «Веснянка» эрсий хора илеш.

11.40 — Педагогика массарна а.

12.40 — Милосерди кlира. Инвалидий проблемаш яха СССР — США телетlий.

13.25 — Коллаж.

13.30 — «Фаьлгийн приключенийн мехкара наькъаш» яха бокхийчарнеи бераштеи дола киноконцерт 1-ра дакъа.

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.05 — ...

18.20 — Дай бахьчану ... тах йоачу ойланца (нохчий меттала).

18.50 — «Къахьегама цlейк» яха хьаьрккlа йола выпуск.

19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Металлист». Перерыве — Бийса даькъала хийла шум, бераш!

20.30 — Гена хьалхахьа гар. В. И. Ленина шина 120-шо кхачарна (нохчий меттала).

21.05 — «Угол зрения» яха кагирхой видеоканал.

22.45 — «Вай заманхо» (гlалгlай меттала).

23.20 — «Малав-хьогl шишардер?» яха художественни фильм. (Румыни, 1980 ш.). (Духхьашка).

00.35 — «Петра» яха (Полици телефон 110) яхача цикелера художественни фильм. (ГДР ТВ, 1982 ш.).

22 АПРЕЛЬ

КlИРАНДИ

I ПРОГРАММА

В. И. ЛЕНИН ВАЬЧА ДЕНЗ 120 ШУ ДИЗАРА

8.00 — Спорт массарна а.

8.15 — Ритмически гимнастика.

8.45 — «Спортлото» тираж.

9.00 — Iуррехьа.

10.00 — Даьхен гlулакх деш.

11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.

11.30 — Никъ берий клуб.

12.30 — Музыкальни клуб.

12.30 — Музыкальни киоск.

13.00 — Дерригача дунен Лаьттан хетаьл экологически программа.

14.30 — «И музыки прекрасные мгновенья» яха концерт.

14.55 — Унахцlено.

15.40 — «Юрта сахьат» яха панорама.

16.55 — Фаьлгийн приключенийн дунен тlа. «Каменный цветок» яха художественни фильм (1946 ш.).

18.25 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборная СССР — сборная Швеции. Швейцарера трансляци.

21.00 — Ха. ТСН.

21.30 — В. И. Ленин ваьча денз 120 шу дизара. «Штрихи к портрету В. И. Ленина» яха художественни фильм. 3-гlа фильм — «Совнаркома фо».

22.50 — «Массаза а хургдолчун уйлаш» яха кlиранден нравственни проповедь.

23.05 — Л. Бетховена № 14 йола соната. (Лунная).

23.20 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттаl

8.20 — СССР Гостелерадио ВСО концерт.

8.45 — «Кяхта» яха документальни фильм.

9.10 — СССР Гостелерадио эрсий иллей баянистий Академически хора кенитет лоаз.

9.30 — «Счастливая Женька» яха субтитраш цара художественни фильм.

10.50 — Документальни фильмай премьера.

11.30 — Никъберий клуб (сурдопереводаца).

12.30 — Коллаж.

12.35 — «Вай дахаш дола, дуне» яхеи «Ленинграда турпалалла» яхеи режиссера Е. Учителя фильмаш.

13.40 — «Фаьлгийн приключенийн мехкара наькъаш» яха бокхийчарнеи бераштеи дола киноконцерт. 2-гlа дакъа.

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.05 — Ленин вай дегакъа (гlалгlай меттала).

17.35 — Литература а, дахар а (нохчий меттала).

18.05 — Аш хаьржина килеш яха концерт (нохчий меттала).

18.35 — «Тревожное воскресенье» яха художественни фильм.

20.00 — Бийса даькъала хийла шум, бераш!

20.15 — «Моттиг яц» Грознерча хьаьша цlен боахама проблемаех.

20.40 — Кинопутешестви альманах.

21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).

21.30 — «Трускавец» яха Ергсоюзни курорта ДК («Трускавчанка») яхача иллейн халхарей ансамбла концерт.

22.00 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Канада — сборни Чехословаки. Швейцарера трансляци.

РАДИОПРОГРАММА

ШИНАРА, 17 АПРЕЛЬ

7.30 «Юрта Iуйренаш».

7.45 Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 — Передачай програма.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 Пандар а йиш а дlалокх Евлоева Раяс (гlалгlай меттала).

9.15 Музыка.

9.30 «Къона заманхо» (гlалгlай меттала).

9.50 — 10.00 Продукци дикал — предприяти кизга (нохчий меттала).

16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).

18.20 — 18.40 «Саги бокъои» радиожурнал (нохчий меттала).

КХАЬРА, 18 АПРЕЛЬ

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).

7.45 Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 А. Шахбулатова илеш (нохчий меттала).

11.15 Музыка.

11.30 — 12.00 Литературни Нохч-Гlалгlайче (гlалгlай меттала).

15.30 Сийлен Коталои 45 шу дизара накъадолхаш. «Тlема нешаш».

15.50 Музыка.

16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (гlалгlай меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — 18.40 Къаьнара халкъа ашараш (нохчий меттала).

ЕРА, 19 АПРЕЛЬ

7.30 Пайдане къамаьл.

7.40 Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 Гlалгlай халкъа музыка концерт.

11.15 «Даймохк» (гlалгlай меттала).

11.30 «Микрофонаца Грозне гlолла».

11.50 — 12.00 «Доттагlал» (негlий меттала).

16.00 — 17.00 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш! Политически беседаш. Прямой эфир. Телефонаш: 23-40-98, 23-43-41, 23-47-20.

17.15 Дунен халкъашта юкъера обозрени (гlалгlай меттала).

17.30 Концерт (гlалгlай меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).

18.30 Музыка.

18.40 Даьхен истори оагlош (нохчий меттала).

18.55 — 19.00 Музыка.

ПlАЬРАСКА, 20 АПРЕЛЬ

7.30 «Юрта Iуйренаш».

7.45 Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 Реклама.

8.45 — 9.00 В. И. Ленин ваьча денз 120 шу дизара. Дийна мел волчул а дийнагlа». Литературни передача (гlалгlай меттала).

11.15 — 12.00 П. И. Чайковский балеташ (нохчий меттала).

15.15 — 15.30 «Уйлаши болхи кердача хьисапе бе» (нохчий меттала).

16.00 Передачай программа. Хаоттам.

16.01 «Доттагlий оазаш».

16.16 «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).

16.31 «Стипендека — тlанхетар...» студенташа кхы тlа а болх бара проблемех.

16.51 — 16.55 Музыка.

ШОАТТА, 21 АПРЕЛЬ

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).

7.45 Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 8.45 Ильича васкеташта тешаме да (нохчий меттала).

10.15 «Денхаре саг» (нохчий меттала).

10.35 Реклама.

10.40 Халкъа тlахьожамхой болх беш ба (нохчий меттала).

10.55 Музыка.

11.00 «Къонаш».

11.30 — 12.00 Унахцlено лораяра: наькъаш дегlадахкар.

15.15 Петропавловскера талантащ. Музыкальни программа.

16.00 «Хано хьалхадоах» (гlалгlай меттала).

16.15 — 17.00 «Шоаттдеи вlашагlкхетараш». Концерт (гlалгlай меттала).

18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гlалгlай меттала).

КlИРАНДИ, 22 АПРЕЛЬ

В. И. ЛЕНИН ВАЬЧА ДЕНЗ 120 ШУ ДУЗАШ

7.30 Передачай программа.

7.35 Республикански газетий обзор.

7.45 — 8.00 Ленинизмеи перестройкеи. Беседа (гlалгlай меттала).

8.15 — 9.00 Къоабалдар тlаэца.

11.30 — 12.00 Кlиранден музыкальни программа.

15.15 — 15.30 «Дошархо» (нохчий меттала).

16.00 Литературни Нохч-Гlалгlайче.

16.30 — 17.00 Ленинах дола илли (нохчий меттала).

18.00 — 19.00 «Иилеца доттагlал долчарна» концерт (нохчий меттала).

ТХА. АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителе — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культуре — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ерен, шоаттен деношка

СФ00089.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковска, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1373.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дехз ★ ЕРА, 19 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 46 (7860). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Шоаш пятилетка тIеххьарча шера тIаийца деккараш хаддакза тIеккхоачашдеш хьабоагIа Грозненски «Горпищекомбината» болхлой. Ер шу доладелча дехз тахапарча дента кхаччалца йолча хана паччахьалкхеи плацагIа лаьрхIачул соагIа цар арахийцай 344 эзар сома мах болча товарни продукция. Цу даькъе оттабаьча боарамал тIех арахийцад 303 тонн ганарий даьтта, 330 тонн жмых, итт эзар дал корта бохабеш доаца малараш, кхыйола продукци. Из продукци бахача наха хIара дийнахьа хоатташи дика дIаэцаши я.

Экономически реформа хьалашка къахьегача пищекомбината болхлоша беттагара беттага дицагIа хулийт кхы мел дола техвико - экономически хьонхамаш а. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорий декхараш а толамца кхоачашдаьд цар. Заданел тIех арахийцад [illegible] эзар сома [illegible] товарий. Арахецача продукцеца дIабора мах лохбарах, бицдал, электроэнерги, кхы мел йола материалаш кхоярах паччахьалкхена кхоадьд итташ эзараш сомаш. Къахьегама овсарле лакхъяра кхаь бетташ план 40 процент тIехкхоачашъяьй комбината болхлоша. Дукхьая из лакхъяра чотагIа хьаьай цар пачнал тIех арахийцна ерра- [illegible]

21 апреле—къахьегама субботник

Инициатива хьаллаьцай

В. И. Ленин ваьча дийнахьа дехз 120 шу дизара хетадаь къахьегама субботник де, аьнна дIадоладаь гIулакх республика дукхача предприятешка хьаллаьцад. Из шитта долга хьахьокх къахьегама коллективай профсоюзашта керте латтараша деча хоамаша.

Ю. Лопухов, Нохч-ГIалгIай АССР энергетикаи электрификацеи производственни объединене профкома председатель.

— ХIанзарча хоалханеча хана, паччахьалкхе социалистически наькъагIа дегIаяра хьаяъеxьа дувцараш тайп-тайпара долча хана, юха а Ленина хьийхача наькъа уйла тIеерзаш хилар боккха лоархIам болаш да. Доллача хIамана бехке яр социализм а йоацаш вайна тIалаьтта командно - административни система я. Ленина хьийххача тайпара йола социализм — из демократически, паргIатта а динамично а дегIайоагIаш йола паччахьалкхе я. Цо къахьегамхоштa шерра таронаш лу инициативи, маьнага хила, творчество дегIайоаржо. Цудухьа дукхача хана дехз хьайоагIаш йола ленински субботникаш дара тхадищи тахан наха хьалл оац хиланза даргдоаца хIама санна.

Укх шера къахьегама субботник чакхдаккха лархIар а Ленин лархIар. цун сий лар да, дунен тIа эггара хьалха советски паччахьалкх[illegible] [illegible]рах тарра.

21 апреле тха ерригача коллективо тIоаггIа хьинар айдаь къахьегарга. Субботнике къахеташ даьккха ахча энергетикий социальни хьашташ кхоачашдарга дIадохьийтаргда.

З. Кузумова, «Пищемаш» яхача Аргунски завода профкома председатель.

— ТIатоIIа, дегаш айдеx- [illegible]

нахьа эггара хьинарегIа къахьегар, хIаьта цунца В. И. Ленин ваь ди дездар а.

Субботник чакхдаккхара лаьрххIа штаб вIашагIъеллай оаха. Массане а дика къахьегаргдолаш гIулакх вIаштIехьдаккха дерхI оаха, хIаьта цу дийнахьа мел даьккха ахча пищемашевций социальни хьашташ кхоачашдарген къахетаме гIулакхашкен дIадахийта а лаьрхIад оаха.

Н. Горащенко, «Силуэт» яхача производственни объединене профкома председатель.

— 21 апреле къахьегама субботник дергда. вайна дIайолаяь инициатива тха коллективо раьза хиина хьаллаьцар. Шитта раьза хилар къахьегамхой цу дийнахьа даьккха ахча къахетамеча гIулакхий фонде дIахьожадергдолга хайча а. Цига дIахьожаде лаьрхIад оаха 4500 сом ахча.

[illegible] «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене профкома председатель.

— Март бетта хезар тхона В. И. Ленин ваьча дена хетадаь 21 апреле субботник дергда, аьнна Сургутски мехкдаьттахоша дIадоладаь гIулакх мехкдаьттан газовий промышленноста болхлой профсоюза ЦК-ас могаяьлга. Цунна тхо дерригаш а раьза хилар

Оаха дергIачох 13 эзар [illegible]

Шерра доаржадаь дIахьош да гота балхаш Урус-Мартановски района баьцадолаш ихдара [illegible] болча «Солнечный» совхозе. Помидораш, нарсаша, мохьача горохо, кхыча баьцадараша укх шера 1300 гектар гаргга лаьтта дIалоадергда.

— Карарча пятилетка цхьаш дIадахийтадац тха къа-

КХАШКАРА БАЛХАШ СИХДЕННАД

хьегамхоша баьцадаараш дIадалара плапаш а социалистически декхараш а кхоачаш ца деш, — дувц совхоза директора Кагерманов Исас. — Шеко яц тха, укх шерара декхараш а толамс кхоачашдергхиларах. ХIана аьлча тха дукхагIбола кхаш леладераш арендагIа къахьегаш ба. Цудухьа бIубенна да тхо тхоай низах.

ТIатеIIа дIаювш я моша горох Товдарханов Докка керте латтача бригадё. Цига цу культуро 200 гектар лаьтта дIалоацаргда укх шера. Цунах хIанзле ахнел дукхагIдар дIадийнад.

ХIара дийнахьа кIезигагIдале цаI-ах норма еш къахьега вIаштIехьдоаьйт из болх беш боахкача механизатораштa Бажаев Авалуна, Хашев Адама, Вахаев Руслана. февраль, март беттайка кхашка техника аралккха йиш хулийташ лаьттача денoшка Iай хьаIайна тIоадал дIакъовлаш махкаш доахаш, культиваци еш кхаш тIера дика тоадаь нийсдаь хиларо.

Боахама къахьегамхой хьашташ кхоачашдара укх шера духхьашха итт гектара тIа коартолаш а кхеергIолаш я совхозе. Уж дIаера болх а дIаболабаьб.

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТА ТIА: мошача гороха фуи дIаялга хьожаш ба, из культура дIаювш болча «Солнечный» совхоза механизатор Вахаев Руслан.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ХАЛО ТIАКХАЬЧАРАШТА НОВКЪОСТАЛ ДАЬД

Республика цхьайолча районашка лаьтта чутехкабахарах бохабаьча нахага кхаьча бала байбе, цара могаш дола материальни а моральни а гIо де нах гIертaш хилар хьахьокхаш хо[illegible] районашка. Итташ дезалаш тхов кIийло йолаш бисаб. «Киновидеопрокат» яхача производственни объединене генеральни директора Х. Ганалоева предложене[illegible] [illegible] ригача театрашка кхы тIа цхьаьца сеанс чакхьиккха а цига хьагулдаь ахча бахарах бехача наха дIахьожаде а лаьрхIад.

Из дерригa вIашагIтехача ши эзар сом хилар. хIаьта [illegible]

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюрос, НГIАССР Министрий Советo, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо йиццай 1990 шера I квартале хьайбай продукташ яхаран кийчъяран районаша, колхозаша, совхозаша лелаяьча республикански социалистически яхьа итогаш.

Хьалхара моттиги КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракхи еннай свидетельство дIа а луш социалистически яхье котбаьннарашка йохкара ГАЗ-24 «Волга» яхача маркагIа йола 2 легковой автомашина а хьожаеш:

ШЕЛКОВСКИ РАЙОНА,

дулх эцара план 122 процент, шура — 113 процент кхоачаш а яь соахка цу хана хиннaчунца нийсдича дулхи шурен йоаккхилга а кийчъелга а дегIадоаладелга Iалацдаьчоа.

Социалистически яхьа условеш кхыча районашка кхоачаш ца яр бахьан долаш шоллагIен кхоалагIен моттигаш ца хьожае лаьрхIад.

Боахамашта юкъе хьайбай продукташ йоахилгея кийчъелген дегIадоаладарах социалистически яхье котало яьккхараш лоархIалда:

хьалхара моттиги КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракхи еннай, свидетельство дIа а луш социалистически яхье котбаьннарашка йохкара «Жигули» яхача маркагIа йола 2 легковой автомашина а хьожаеш:

НАДТЕРЕЧНИ РАЙОНЕРЧА «ГВАРДЕЙСКИЙ» СОВХОЗА,

1989 шера цхьоалагIча квартале хиннaчунца нийсдича дулх доаккхилга 127 процент лакх а деш 1990 шера цхьоалагIча квартала заготовка план 2,7-зза кхоачашъяьчоа.

шоллагIа моттиги КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамотех еннай, социалистически яхье котбаьннарашка йохкара «Жигули» яхача маркагIа йола легковой 2 автомашина а хьожаеш:

ШЕЛКОВСКИ РАЙОНЕРЧА «КРАСНЫЙ ПАХАРЬ» ЯХАЧА КОЛХОЗА,

1989 шера цхьоалагIча квартале хиннaчунца нийсдича дулх доаккхилга 2,8-зза, шура — процент лакхделга Iалашдаьчоа, заготовкай план 1990 шера I квартале йоагI-йоагIачох лаьрхIача 105 а 142 а процент кхоачашъяьчоа:

кхоалагIа моттиги КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Диплом деннад, социалистически яхье котваьннaчунга йохка «Жигули» маркагIа йола цхьа легковой автомашина а хьожаеш:

ГРОЗНЕНСКИ РАЙОНЕРЧА «МОЛОЧНЫЙ № 1» ЯХАЧА СОВХОЗА,

1989 шера цхьоалагIча квартале хиннaчунца нийсдича дулх доаккхилга 117 процент, шура — 102 процент лакхделга Iалаш а даь 1990 шера I квартале йоагI-йоагIачоа лаьрхIача заготовкай план 168 а 111 а процент кхоачашъяьчоа.

Шелковски район а котало яьккха боахамаш а республикански Сийлен улга тIа даха.

Дика болх баьр санна белгалъяьккхай Шалински районера «Кавказ» яха птицефабрика, 1989 шера цхьоалагIча квартале хиннaчунца нийсдича фуаш гулдар 3,8-зза лакхделга Iалаш а деш 1990 шера I квартале заготовка план 124 процент кхоачашъяьр. Социалистически яхье котваьннaчунга йохка «Урал» е «Днепр» яха мотоцикл хьожае птицефабрикана.

Автомобилаши, мотоциклаши хьожаю НГIАССР Министрий Совета фондера.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАРЖАРХОШКА

1990 шера 22 апреле шоллагIа хоржамаш хургIа 4-чей 18-чей марта халкъа депутаташ ца хоржаш нисача НГIАССР халкъа депутаташ харжара йолча 22 хоржамий округех моттигерча Советашка хоржамаш дара йолча 1179 хоржамий округех.

Хоржамий комиссеш кхайк шоллагIа хоржамаш хулача округашкарча берригача харжархошка, кхаж тоссача юкъе дакъа лацара уж тIахьехаш.

СССР Министрий Совете

[illegible] дІайаштіа а.
Экономически реформа хьалашка къахьегача пищекомбината болхлоша беттигара беттаге дикагІа хуьйт кхы мел дола техннко - экономически а. Шоай потребителашта продукци лоттаяра дола договорна дехьарам а [illegible] арахйицаш 611 эзар сома маьха халкъа эіна товараш. Арахецача продукцега дІабовча мах лохбарах, бийдал, электроэнерги, кхы мел йола материалаш кхоярах паччахьалкхенна входаьд итташ эзараш сомаш. Къахьегама овсарле лакхъяра кхаь беттан план 30 процент тІехкхоачашъяьй комбината болхлоша. Духхьал из лакхъяра чотагІа хьаяьй цар планал тІех арахийца ерригa продукци.

- Уж толамаш доахача къаьстта дика къахьийгад Абубакаров Идрис, Ужахов Илез, Тимаев Рамзан керте латтача цехий коллективаша.

Деша дай бац

ГІишлонхошта тайп-тайпара гІирсаш хьалдара, бахача наха шоай цІеношка ремонт яра эггара чІоагІагІа эшaтув болаш йола ха хьатІаотташ латт. Царна дукха эш Темишев Амади Адиевич керте латтача Нохч-ГІалгІай химически заводе арахеца басараш, олиф, пластмассови изделеш, кхыйола продукци. Шоай потребителий хьашташ диэза кхоачашдара доккхий дехкараш тІанйцадар предприяте болхлоша укх шера. Мишта кхоачашду-теш цар уж? ДІабахача кхаь бетта баьча балха итогашка хьежача тІанйца дехкараш шоаш тІанйпдача бесса каьхата тІа дисад. Кхыметтел паччахьалкхен планах а лоархІабац уж. Товарни продукци арахецара задани 96.6 процент мара кхоачашъяьяц цар. ТІадиса паччахьалкхен дехкараш 105 эзар сома маьха да. ДоагІачул дукхагІа дІадода хьаеча продукцега, долче, дог доахилга дац . пайда барга. Къахьегама овсарле лакхъяра квартале план 85.9 процент мара кхоачашъяьяц завода коллективо.

Шийй потребителашта продукци лоттаяра дола договорни дехкараши товарни продукци арахецара паччахьалкхен плани кхакъа мара кхоачашъяьяц цо. Лоацца аьлча, шоай деша дай бац предприяте болхлой. Цун керттера бахьан да материально-технически Іалашо елга эсала лелар, къахьегамен производственни дисциплина во хилар.

[illegible] мукъара хила, творчество [illegible] [illegible] субботникий дорa [illegible] хилар а [illegible] дарглоаца хІама [illegible]

Укх шера къахьегама субботник [illegible] лархІар [illegible] Ленин [illegible]

кхе вІашагІъеллар из хилар тарра.

21 апреле тха ерригача коллективо чІоагГа хьинар айдаь къахьегаргда. Субботнике къахьегаш даьккха ахча, энергетикий - социальни хьашташ кхоачашдарга дІадохийтаргда.

З. Кузумова, «Пищемаш» яхача Аргунски завода профкома председатель.

— ТІатеІІа, дегаш айденна болх беш хилар — фу хургда хІанз цул лоархІамехургІа? Цулухьа субботник хургІа денах къахьегама ди аьнна цІи тиллай пищемашевцаша. Тхоах хІарапе шийй деза дехкар лоархІ цу дий-

---

[illegible] субботник дергда, аьнна дІаЙолаль инициатива тха коллектино раьза хилла хьалдьлар. Иштта раьза хилар къахьегамхой цу дийнахьа даьккха ахча къахетаморa гІулакхий фонде дІахьожадергдолга хаиа а. [illegible] 1300 [illegible]

К. Михиц, «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене профкома председатель.

— Март бетта хезар тхона В. И. Ленин ваьча денна хетадаь 21 апреле субботник дергда, аьнна Сургутски мехкдаьттахоша дІадоладаь гІулакх мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой профсоюза ЦК-ас могаяьлга. Цунна тхо дерригаш а раьза хилар.

Оаха лерхІачох 13 эзар гаргга саго дакъа лоацаргда тха объединене субботника юкъе. Цу дийнахьа даьккхача ахчах 3000 сом къахетама гІулакхий фонде дІахьожаде а юхедисар тхоай социальни хьашташ кхоачашдарга дІадахийта а лаьрхІад оаха.

В. ЧЕРНЯК.

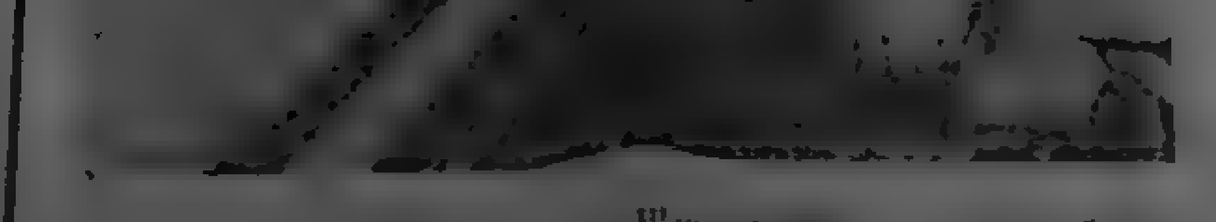

Шерра [illegible] дІахьош да сога балхан Урус-Мартановски района [illegible] дазраш кхедара [illegible] ча «Солнечный» совхозе. Помидораша, нарсаша, мо[illegible] [illegible] хороха, кхыча баьпа [illegible] укх шера 1300 [illegible] [illegible]

— Карарча пятилетка цхьа шу дІадахийтадац тха къа-

[illegible] болх а дІаболадаьб

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТА ТІА: моцьгІа гороха фуч [illegible] [illegible] ханизатораш Хашев Адами Вахаев Руслани.

Ю. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ХАЛО ТІАКХАЬЧАРАШТА НОВКЪОСТАЛ ДАЬД

Республика цхьайолча районашна лаьтта чутекха бахарах бохабаьча нахага кхаьча бала байбa, царна могаш дола материальни а моральни а гІо де нах гІерташ хилар хьахьокхаш хоамаш хоз республика тайп-тайпарча районашкара, предприятешкара, учрежденешкара, организацешкара.

Дукха ха йоацаш юха а лаьтта чутекха бахача наха доккха зулам хиннад Ножай-Юртовски. Малгобекски районашка, Итташ дезалаш тхов кІийле йоацаш бисаб. «Киновидеопрокат» яхача производственни объединене генеральни директора Х. Гандалоева предложенегІа объединене коллективо лаьрхІад хІара болхлочо цхьан дийнахьа къахьийга даьккха алапи стихийни аулом хиннача наха долча новкъостала дІахьожаде.

Грозненски кинотеатрий ceтa директора В. Данилова предложенех городерча деррига театрашна кхы тІа цхьацца сеанс чакхъяккха а цига хьагулдаь ахча бахарах бехача наха дІахьожаде а лаьрхІад.

Из деррига вІашагІтехача ши эзар сом хилар, хІаьта из Ножай-Юртовски районе дІа а дахьийтад наха дІадала. Цул совгІа, объединене баьча пайдах кхы а диъ эзар сом Жилсоцбанкерча № 700300101 йолча чоте дІачудениад.

А. УЛАЕВ.

[illegible] «Урал» е «Днепр» яха мотоцикл хьожие птицефабрикана.

Автомобилаши, мотоциклаши хьожаю НГІАССР Министрий Совета фондера.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАРЖАРХОШКА

1990 шера 22 апреле шоазлагІа хоржамаш хургда 4-чея 18-чея марта халкъа депутаташ ца хоржаш йисача НГІАССР халкъа депутаташ харжара йолча 22 хоржамий округeн моттигерча Советашка хоржамаш дара йолча 1179 хоржамий округен.

Хоржамий комиссеш кхайк шоэлагІа хоржамаш хулача округашкарча беррятача харжархошка, кхаж тоссача юкъе дакъа лацара уж тІахьехаш.

СССР Министрий Совете

СССР Министрий Совето решени яьй салоІаш дола кІиранди 29 апрель оршотденга 30 апрелага даккха а, хІаьта шоаттди 1990 шера 28 апрель балха ди лархІа а, аьнна,- цунна меттел салаІара кхы ди а луш, е цу дийнахьа баьча балхагІа хІанз долаш долча законагІа доагГІаш дола ахча дІалуш. Бокъо еннай иштта болхлочун безам хиларга хьежжа из ди цунах доагІар дІа а луш хІара шера телача отпускаx дІатоха.

КПСС обкоме

ТІЕХЬАДИСАР ДІАДАККХА ДЕЗА

Ховш да, республике баха нах кхачан продукташца, къаьстта дулхаца-шурийца а долаш, Іалашбара гІулакх во латтилга. Уж йоахалга алсамдалац. Карарча шера хьалхарча квартале шура йохкара планах лоархІаьяьяц 74 колхози совхози. дулх дохкарах — 51 боахам. Марте-апреле хьал кхы а чІоагІагІа кІоаргделар. ДоагІа а доагІаш цу гІулакха раьза бац нах.

ТІехьадусача боахамий а районий а кулгалхоша дукха бахьанаш кхувле а, болх тоабара мел эшар долаш да. цхьабакъда, доацаш да гІулакх дизза кхоачашделга, цхьаболча кулгалхоша шоашта тІадиллар чакхдоаккхалга, болх боагтІача тайпара вІаштІехьбоаккхилга. Дуккхача хьайбаш леладеча фермашка гІулакх тесса дитад.

ДІахо ла йиш йолаш хьал дац из. ТІехьадисар махуллa сихагІа дІадаккха деза. Цох лаьца дийцар — КПСС обкоме хиннача совещане. Цига дакъа лаьцар парте городской а районни а комитетий секретараша, горрайисполкомий председателаша, республикански ведомства, агрообъединеней, комбинатий, колхозий, совхозий кулгалхоша.

Хьайбай продукци яккхарахи йохкарахи планаш кхоачаш ца еш хІана йисай яхача хаттара жоп дала дезаш хилар райагрообъединеней председателий «Надтеречное» — И. Индербиев, «Малгобекское» — А. Сосновская, «Ачхой-Мартановское» — Х. Цыкаев, КПСС Шалински райкома хьалхарча секретара А. Паскачева. Наурски райисполкома председатела С. Аюбова. «Чечено-ингушагропром» объединене председатела заместителий С. Мимбулатови Х. Амерхановеи

Хьалоаладеш дола керттера бахьан — доакъар тоъаш ца хилар. Іаьна тоъарглолаш хургда аьнна лаьрхІа доакъар, дикка дукхагІдолча боахамашка чаккдаьлар карара шу хьатІа а кхачале, цу хана деиз хьайбаш кхоаб кхычахьара ийцача а бонкха мах боаккхача а доакъарца. Цецвоаккхаш хІама да из. Цу боахамашкара соахка аьхкий а гурахьа а доакъар кийчдеча даькъе доахача толамех дола хоамаш ухар.

Районий, агрообъединеней, боахамий кулгалхой а партийни комитетий секретараш а юстарбаьннаб хьайбаш леладерий коллективаш болх вІаштІехьбаккхара, тІахьожам боацаш дитад из гІулакх.

Совещане къамаьл дир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева.

Цо белгалдаьккхар, республика агрокомплексе цхьацпадола дикалгахьа хувцамаш гуш долга: пятилетка дйъ шера 12 процент дукхагІа яьккхай юртбоахама продукци. Йолаш я таронаш дулхи шуреи йоаккхача даькъе а, цхьабакъда, парех пайда геттара кІезига вц. Цигара хьалоагІаш да тахан нах кхачан продукташца Іалашбелга во хилар. Уж тоъаш яц городе хинна ца Іеш, юрташка а.

Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Назрановски, Ножай-Юртовски, Урус-Мартановски районашка юкъера лаьрхІача республике вахача хІара саго дуачул кІезигагІа доакх дулх.

Дикалгахьа дола хувцамаш Іалаьмате эшаш да. Уж дІадоладала деза наха къахьегама салаІара, быта доагтІаш дола хьалаш хьадарца. Къахьегама механизаци яр, фермай санитарни хьал тоадар, нах балха дІабигари цІабоалабари, дІайха хийи кхачен лоаттабар, хьайбаш леладераш лаьрххІача гІирсаца Іалашбар — уж ерригa проблемаш тІехьа а ца тетташ къоастае еза. ДукхагІа наьха йоакхо е еза кулгалхоша.

Доакъара база эсала я яхаш дувцар дувца доагІаш къамаьл дац. Из ледара хилара эггара хьалха бехке ба боахамий кулгалхойи специалисташи. Царга йолаш я доакъар кийчдара эша Іилманхой рекомендацеш, йоагІ-йоагІача колхозен совхозен, цар хьалашка хьежжа. баьццара конвейер вІаштІехьяккхара эша методаш. Уж Іалаьмате лоархІаме я хІанз — бІаьстен хана. Цхьабакъда, уж боахамашка теркалйиц, цулухьа доакъар тоъаш дац.

Масала, мел низ тІабахийта белаш хилар боахама кулгалхой доакъара свеклаш хьалкхеяра тІабеpзабеш. Из доакъар мел эша хиннача 1986 шера республике юкъера лаьрхІача хІара кхоабача Іаттагара 2500 килограмм шура яьккхар, цхьан Іатто луш йола шура 500 килограмм алсамъяьлар. ХІаьта хІанз доакъара свекла йицдуш йоагІа. Цох хьахиннар — шура лаьгІъеннай

Доакъара свекла дІаювлга дийнде деза, из кхее еза шоай довлахьара хьайбаш долча наха а тоъаргйолаш.

Кхачаица нах Іалашбара проблема къоастаяра доккха дакъа юкъедахьа йиш йолаш яр товарни йоаца боахамий чура фермаш, шоай доалахьара баьцадаарийн коартолийн плантацеш. Цхьабакъда, районаша шоаш шоашта Іалашо яра оттаяь программа кхоачаш ца еш юс, лакхе йийца дисциплинен тІахьожами ца хилар бахьан долаш.

Д. Г. Завгаева дийцар республике юртбоахама лазардеча кхыча дешаех, масала, комсаш лелаелгах, юрта наха баха фусамаш хьалъярах. Белгалдаьккхар, шера программа — 200 эзар квадратни метр фусамаш хьалъяр — кхоачаш ца даьчоа гешт дерг ца хилар. Ира латтар юртбоахама болхлошта. къаьстта хьайбаш леладераштa а долаш, торгови Іалашо яра дош. Дефицитни хинна ца Іеш хІара дийнахьа хоаттача товарашца а Іалашбе беза уж.

Д. Г. Завгаева хоам бир, хьайбай продукци йоаккхача а из паччахьалкхенга йохкача а даьлкъе йоаржаьча социалистически яхье толамаш даьхараштa поощрени яра керда, дикагІйола условеш кийчъеш я, аьнна. Иштта, хІанз яхье хьалха латтача Шелковской района дикагІболча къахьегамхошка шиъ «Волга», дикагІдолча боахамашка — шиша «Жигули» йохкаргья. Йохкаргъя мотоциклаш, бос бола телевизораш. Балха итогаш хІара квартал чакхъяьлча ергья.

ВЕТЕРАНИЙ ПРЕДЛОЖЕНЕШ МОГАЯЬЙ

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома бюрос укх шера 17 апреле шийй заседане дийцар Наурски районерча тІемен къахьегамен ветеранаша енна предложенеши яь замечанеши кхоачашъяра йолча мероприятей хьакъехьара дош. Белгалдаьккхар, КПСС обкома хьалхарча секретараца Д. Г. Завгаевца вІашагІкхетар долча хана Наурски районерча тІемен къахьегамен ветеранаша юрта боахаме, увахцІено лораеча, просвещене, культуре, бахача наха торгови гІулакх деча хІанз леттача хьалах дола ира дешаш отта а даь дийца хилар. ВІашагІкхетаре дакъа лоацаш хиннараша цІенхашта белгалдаьккхад райисполкомо спекуляцена мела къовсам лоттабеш хилар, дефицитни товараш наха дІалекъача хана социальни йийсхон принцип телхаеш хилар, хьайбай боахам дегІабоалабара дешаш къоастадеча доагГІаш дола гІулакхаш ца деш хилар, и. кх. дІ. Ветеранаш чІоагГІа эгІазбаха ба боахамашка бахача нахагара дукха хьайбаш маьхах дІачуэцилга районни органаша юха ца тохар бахьан долаш, районе баха нах хьайбай продукташца Іалашбе йиш йоацача эттад гІулакх, район дулх доацаш йисай. Цар чІоагГІа сагото а еш дийцад, минеральни удобренех уйла на еш пайда эцаш хилар бахьан долаш. Іалама доккха зе деш хилар.

ЦІенхаштта раьза боацаш къамаьлаш даьд чурча гІулакхий органий балха Районе наст-наста ду къоэлаш, нахагара хІамаш йоах, кхыдола зуламаш ду. Цига дийцад, жаІуй кхааш тела дезача увттабелга. Царех дуккха зуламаш гуча на доахаш дус. ТІатеІІа болх беш яц милици общественни а наьха доаладхьара а рузкъа лечкъадераштa, зуламаш дераштa, таип-тайпарча негативни явленешта духьала.

Ветеранаша дехар даьд бахача нахага шифер а кхыйола гІишлон материал а дукхагІа йохкийтара, маьхк дукхагІа хилийтара, нах бахача моттигашка радиофикаци яра, электричестваца уж Іалашъяра новкъостал де, аьнна.

Кадрови политикана критика яьй ветеранаша, белгалдаьккхад, района правоохранительни органий кулгалхоех цхьаккха нохчий къамагІа саг ца хилар, районе бахача нахах дукхагІбараш нохчий боллашехь а. Иштта цар чІоагГІа дІадийхад митингаш яра хьисапе кадрови дешаш къестаделга хьадда дІалаккхар.

Белгалдаьхарех дуккха кхоачамбоацараш хилара бахьан да КПСС Наурски райкомоп райисполкомон болх эсала беш хилар. Царна мегадац партийни организацей, юрта Советий, боахама организаций, общественни организацей низаш социально-экономически дегІаахара дешаш кхоачашдара, баха нах мел эшача гІулакхашца Іалашбара оарцагІбаха. Уж кхоачамбоацараш хилара отставке бахача кулгалхоша нийсса бехке ва иштта КПСС член, райисполкома член С. С. Аюбов а. хІаьта цхьа бахьан доацаш дацар из балха тІара мукъавалийта яхаш ветеранаша дехар деш хилар а.

Парте обкома бюрос могаяйр Наурски района тІемен къахьегамен ветеранаша енна предложенеши яь замечанеши кхоачашъяра йолча мероприятей план. Цу тІа кхоачашде лаьрхІа да районе комсаш лелаелга дІахо дегІоалалара, минеральни удобренех рационально пайда ацара, арендни отношенеш дегІайоалаяра де дезараш. Районерча ерригача поселкашка а хуторашка а лоацца хана электрификаци радиофикаци чакхъякха лаьрхІад, школай, клубни учреждeней, спортивни организацей материальни база чІоагІъе лаьрхІад. Иштта лаьрхІа да 1990 шера больница дарбан корпус хьалъеча. медицински учреждeнешка кхоачам хиллал лораш хьожабеча. районни больницана капитальни ремонт еча новкъостал де а. Района индивидуальни цІенош хьалдераштa лаьрхІа кхы тІа гІишлон материалий фондаш хьожае лаьрхІад.

ТІанйцача соцам тІа белгалдаьд. паччахьалкхен а бахача наьха а рузкъана къоалаш дара духьала къовсам лоаттабелга чІоагІдара, наха эша дефицитни товараш дохкалга вІаштІехьдаккхара, заготовительни организацейн торгови предприятейн балха тІахьожам лоаттабелга чІоагІдара, хІаьта иштта вІашагІкхетарашка ветеранаша хьалхьоадаь кхыдола деррига дешаш чакхдахара де дезараш.

КПСС обкома бюрос декхарийла баьб НГІАССР Министрий Совета, республика чуча гІулакхий, халкъа образоване, увахцІено лораяра, культура министерствай, НГІАССР Госкомприрода, Госкомспорта, респотребсоюза, республика агропромышленни объединене, «Сельхозхиме» объединене коммунисташ-кулгалхой, КПСС Наурски райком, халкъа депутатий райсовет белгальяь мероприятеш чакхъяхара де мел дезар де.

КПСС обкома бюро дийцад В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 120 шу дизара хьакъехьара дош, чІоагІъяьй КПСС ЦК сентябрьски (1989 ш.) Пленума решенеш кхоачашъяра областной партийни организаце бергболча балха программа, дийцад кхыдола дешаш а.

КПСС ЦК Платформа, КПСС Устава проекташ ювцаш

ДОГ ДОАХАШ ХЬЕЖ ВАЙ

Шиъ XXVIII съездага йолаш боккхача доархІаме организационни а кхетама а болх беш я вай парти, цуй Центральни Комитет. Нагахь укх шера февральски Пленуме парте съездага кийчъяь Платформа проект ерригача партена, вай ерригача обществана дІайовзийтаяле, укх шера март бетта КПСС Центральни Комитета Пленумо дІадихьад СССР Конституце 6-гІен 7-гІен статьяш СССР халкъа депутатий аргІан йоацача кхоалагІча Съезда ювцара яхарах, КПСС XXVIII съезд гулъяра хавах, КПСС Устава проектах, КПСС Центральни контрольно-ревизионни комиссе положене проектах санна дола, иштта кхы цхьацца дешаш "а къоастаделга.

Пленуме ше яьча доклада тІа КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара Михаил Сергеевич Горбачева белгалдаьккхар, парте съезда хьалхара дискусси хІанзале парте а ерригача обществе а шерра йоласина хилар, цу гІулакха боккхача доархІаме маІан долаш КПСС Центральни Комитета парте XXVIII-ча съездагарча Платформа проект хинна хилар.

Вай общество, парте платформа юкъа яьнхача дІайолаенцача дискуссешка хьалуш да, укхаза керттера моттиг дІалоацаш дола дош партена реформа елга хилар. Из дерригa дувзаденна да КПСС дІакхайкаяьча платформа а, КПСС тІаэцаргдолча кердача Устава а проекташца а. Укхаза. ховш ма хиллара, хоадам боллаш белгалдаьккха да дІахо йодача хана парте XXVIII съезда шийн сопам тІайийцачул тІехьагІа партийни а паччахьалкхен а органий функцеш къасташ хилар. вешта аьча а, паччахьалкхене хулача процессашта дІахо йодача хена керттІаш из партех общества авангардни политически низ хулга, цо общество дегІайоалаяча наьхьа[illegible] белгалдента а ше кхоачашделга коммунистически обществе стройка[illegible] гІолла дІа[illegible]

[illegible] Советски Союза Коммунистически парти хувалулга. аргайовзийтга, бакъда, из дерригa а хьахул цун шийн идейно-политически ларда тІа. Цудухьа парте Платформа проекта тІа хоадам боллаш белгалдоаккхаш да парте шийн керттерча декхарех каІ хилараx тарра, ше обществa авангардни, политически низ доархІаш хилар,

хІе а цар цхьаьцца дола хьахьедераш оппозиционни ларда тІа долга гуш да.

Дувцаш долча документа тІа белгалдоаккхаш да вай обществе инфляци хадданза дегІаухаш хилар, нах кхачен продукташца Іалашбелга денгара-денга талхаш латташ хилар, тайп-тайпарча къамашта юкъе цатоамаш дегІаухаш хилар, мехка дукхача регионашка экологически хала хьал хилар, довнаш, латар-тохараш хулга совдувлаш хилар.

Цу дерригнеша совдоаккх ялмаш раьза ца хилар, цунца цхьана хьахулаш да кулгалдеш йолча Іаьдала органий сий къахьегамхошта хьалхашка дожаш хилар, йоах деклараце тІа.

Массанена ховш да, сталински методаца, антидемократически хьисапаца парте цІерах деш а леладеш а мел хиннар вахарца ца тарлуш, харцахьа хиннилга. Парте прогрессивни даькъе болчар хьаьнкъал, низ теар кулгалдзра ю доаггІача тайпара хьадерзаде, вай обществе перестройка елга дІадоладе. Бакъда, партена тахан а атта дац перестройка яра процессаш толамга кхоачаве. Вай обществе экономически а, политически а реформа елга ше дІадоладаьдале а. КПСС шийн ханнахьа хьаллацанзар обществе шийн йоагІаш йола моттиг, из хьаллоацилга дІадолалу обществана монопольни кулгалдара бокъо партегара дІаьлча, цунца цхьана вай ерригача обществе йоагІаш йола демократически реформа елга хьахилча.

Советски Конституце ялхлагІен ворхІагІен статьяш дІаяьхача Коммунистически парти дІахо йодача хана юкъе гІертаргъяц общества экономически, социальни, духовни вахара, цо ерига шийн товзал, берригa шийн теркам тІабохкийтаргба вай обществе идейно-политически кулгал дзра. Белгалдаккха деза, цо Коммунистически партена тІалатта бехкоихам лаьгІбеш кІезигбеш ца хилар. социалистически обществана хьалхашка латта сийлахь [illegible] денгараш [illegible] [illegible] доаш да хІара советски сага, коммуниста а парте ерригача а хьалхашка латта декхараш цкъга кхетадайтара. уж кхсачашдара цар берригa низ оарцагІбаккхара шерра политически кхетама болх бoаржабелга. денгара-денга из чІоагІбелга.

Боккхача доархІаме хувцамаш да Коммунистически парте дерригача вахарa хуваш латтараш [illegible]

хІара керда парте воагІаш вар цунца раьза а волаш».

Цу дешаша кхы цІаьккха а белгалдовкх, вай обществе Коммунистически парте кхоачашдергдолча декхарий доархІам лаьгІ ца луга. Парте Іобилла а бац е буллар а бац халкъа гІулакх дарах, вай социалистически Федераце лоаттамах, экономерча лоаттамах, мехка халкъашта юкъера хьалаш Іалашдарах бола шийн бехктоккхам. Из къаьгга гуш да КПСС XXVIII съездагарача парте Платформа проектага хьежача.

Новкъоста М. С. Горбачева КПСС ЦК мартовски Пленуме белгал ма даккхара, вай обществе шерра дІахьош да парте документаш дошкилга, хІара саго шоех шийна хетар оалилга. ХІанз а ала хала да мел хувцамаш дергда дувцаш долча документашта коммунистий а парте бознаший а предложенешца, бакъда, теша мегаргволаш да цаІ — уж предложенеш къоастаеча. цар доархІам беча КПСС XXVIII-ча съезде цар боагІаш бола мах бергхилар.

Из кхы цІаьнха а бакъду укх денощка КПСС Центральни Комитето мехка берригача коммунисташка принципиальни ларда тІа барт чІоагІбарах яздаьча. хІанз вай мехка шерра дувцаш долча письмос. Цу тІа белгалдоаккх, парте дуккхача [illegible] шийн кара хинна центральни а моттигашкарча а Іаьдала доал делга Советашка дІаденнадале а, цхьан минута лаьгІ ца долийташ шийн платформа къахьегама адамашта юкъе лакха лоаттаеш дІахьоргйолга.

Ховш ма хиллара, перестройка шерра вахара юкъеярах пайда а эцаш, вай мехка хьахинна а шоай гІулакх дІахьош а я дуккха неформальни йола организацеш, хІанзале хьахулаш латт социал-демократически, христианско-демократически яхаш цІераш йола а кхы тайпа а партеш. Цхьаннена а къайле йолаш дац хІара парти шийн тайпара программа йолаш хилар а Іаьдала лакхаренга кхача гІерташ хІара парти хила гІертар а. Хургдар хало хьахьоккхаргда, бакъда, дерригача советски адамий, моллагІча къамех уж хиларах, Советски Союза Коммунистически партех бола тешам низ болча ларда тІа латташ ба.

Мехка коллективизаци яь шераш дагалаьцача кхса. [illegible] болаш да сталински ре[illegible]

Депутаталла кандидатех

АРЕНДНИ КООПЕРАТИВАШ

Наьсаречa АПО управлене председатела заместитель — Аушев Хасолта Къамбулат институт яьккхачул тІехьагІа ахархой специалистий гвардеца волаш хьавоагІа 30 шу гаргга ха я. Дукха біаргадайнад, юртбоахамера хьал дика довз Кастта хургдолча шоазлагІа кхаж тосача хоржамашка шоазлагІа цун кандидатура а оттаяь вай республика Лакхехьарча Совета депутатий корпуса из юкъе вахийта лерхІаш ба цун юртхой — СурхотІарча № 114 йолча округе баха харжархой. Цох тешамбенна уж бецаре, шоашта из ше а хІаьта цун цІена никъ а ца бовзаре селла оарцагІбоврг бацар уж.

Корр. Къамбулат, сона ховш хье депутаталла хорже Іа хьаде лерхІаш а хьо чаккдаха гІортаргволаш а дукха хІамаш да вай социальнополитически (цу юкъе вай къаман автономе дешаш а долаш), культурни вахаре. Аз хьога дергдола хаттараш района юртбоахамца дувзаденна да, хьо цу отрасле къаьнара специалист хиларца а хІаьта цунгара хьал довзаш а дагадоаллаш хиларца а. Фу хет хьона тахан района совхозашка эттача хьалах? Дог доахалга йий кастлуш цу халонех уж мукъаяргхилара? Таханарча дийнахьа царна дІатІахьарча декхар біаь миллион сом гаргга долга ховш ма дий.

Аушев Къамбулат. Сона дагадоагІача укх 30 шера зе мара пайда ца беш хьайоагІа района совхозаш. хоущевски ханашка шоаш вІашагІъехкача хана деза. Реорганизацеш а хиннай, «къахетам» беш декхараш а тІерадаьхад, вІашагІъеттаеш, дІа-хьа къестаеш, лаьтташ дІа-хьа денъаш, географеш хувцаш — цхьаккха ца деш хІама дитадац уж хьалъяларга дог доахаш. Бакъда шерагара шерагa декхарий кІоагаш чу дуккхагІа ІочунхЕ мара хьалйоалаш яц уж. Хьазцаргда вай, масала, района «байракхаш» тийнарех тІеххьара ши шу (1988, 1989).

Цу вай дувцачарех хьалхарча шера планах 4 млн. 569 эзар сом пайда бе безаш яр совхозаш. Юххера а хьабаьр 357 эзар сом мара хилансар. Лоацца аьлча, 4 млн. 212 эзар сом зе а деш чаккдаьккхар цар из шу. ШоллагІча, дІадахача, шера цу тІа ІотІаккхийттар кхы а 3 млн. 201 эзар сом. хІана аьлча 3 млн 226 эзар сом планах боагІа пайда бе безача берригa а хьебаьр 25 эзар сом мара хиланзар цу шера. Укх шера мел зе Іотlалужаргда хац сона, хІаьта а из кІезигагІа хургдоацилга-м хов. нагахьа санна цІаьхха оалангара хІама хувцаденна моттиг ца нийслой.

Корр. Бахьанаш?

А. Къ. Бахьанаш дукха да, дийна а варгвоацаш. Дагадоагlий хьона: «План йича — баркал, тІехкхоачашйича — байракх». Хьадеча хІаманга дІабодача маьхага хьожаш а, е Іа мелла припискаш йича — бехк боаккхаш а саг вацар.

Корр. Районе оттаьча соцкультбыта. хІаьта «Фусам-2000» яхача программашта белгалъяь дукха объекташ я совхозашa шоай чотах юрташна хьалъе езаш. Цу гІулакха хьал миштад? Совхозаш декхар хьатІа а хьерчадеш ягІар яхаш, наьха хьашташ кІалдита йиш мичай

А. Къ. ХІанзалца а сагота хиннаяц совхозаш юрта бахача а шоай производстве болх беш болча а наьха хьашташта. ХІаьта хІанз цига хІама хьадара уж сагота хуле а юрташта новкъостал де низ а бацар цар.

Хьазцаргья вай, масала, «Маяк» яхача совхоза чуйоагІа ши юрт — СурхотІен ІальтиЙ-Юрти. Соцкультбыта гІулакхашка дилача царел къех а биркъех а йола моттигаш лаха хала да. Быта цІа-м хац, кхыметтел зІамига а йоккха а мастерске яц цу 11 эзар совгІа саг вахача шин юрта, бани яц, телефон яц, наькъаш дІа-хьа ваха йиш йолаш дац, наьстта а гуракьен Іан зачалахьен. Эзар шераш хьалха санна хьунагІарча дахчанца йоагаю цар пишкаш. Газ дІаюхе-м кхаьчай нига, бакъда, фусамашка из хана-жерахьа кхозче - тамаш я. Хана-жерахьа аьлча а нагахьа санна хІанз мо мара из газификаци елга укхаза дІа ца доде 30 шу эшаргда цу гІулакхa.

Малав царна эгтара хьалха оарцагІвала везар? Юрта Совет, цун исполком я. ОарцагІъялар пайда бий цун шийна а къелара хьалъяла ца могаш хилча, хІаьта шийн территоре тІара предприятеш, организацеш цу гІулакха декхарийга е бокъо а цун ца хилча?

Законага диллача-м шийн юрташка хьажа а цар социальни сурт эргадаккха а декхарийла яр цигара вай ювца «Маяк» яха совхоз. Цун а «къамаргашка» кхаьчай къел. Таханарча дийнахьа госбанка дІадала дезаш 16 млн. сом ахча декхар тІахьаьрчад цунна. ТІаккха, юрт дагайоагІача йий из?

ДІахо, СурхотІарча юрта Совета территоре тІа я укупорочни изделеш, вешта аьлча, банкаш тІа ехка кепаш ю завод. Цо а «даьсса кулгаш» хьахьонх. Да а да уж даьсса. ДІадахача шера, масала, планах 55 эзар сом пайда бе безача метте — 211 эзар сома зе дино цо а.

Иштта да кхы мел йолча района юрташкара хьал а. Лоацца аьлча, совхозий, е юрташкарча кхыча предприятей новкъосталга уж соцкультбыта программаш хьежаш яле — каьхата тІа юсаргья уж Іаьдала новкъостал ца хуле эргадаргдац из гІулакх

Корр. ХІанз-м Іаьдало цхьацца дотацеш телаш а кхыдола новкъостал деш а «когаш тІа» лоттаю совхозаш. Фу дергда цар «шошоаш — оашош кхаба» яха хозрасчета а самофинансироване а закон бокъонца юкъе даьлча? Из юкъе дергдолга къаьгга гуш ма дий, цу тІа а дукха ца гоеш, малагІча наькъаща кІалхаръяргья совхозаш цу халонех? Е банкрота «Іаьнъаш ІотІаеттайлургья царна?

А. Къ. «Голь на выдумку сильна» яхаш цхьа кица ва эрсий. Къело хьаьнъал сомадоаккх, яхалга да из. Уж Іаькъаш ІотІаетталуча гІулакх дІа а ца кхоачийташ хІанззехьа а йоккхий эргалонаш е йоагІар, сога хаьттача, совхозашка Фу эргалонаш я аз ювцараш? Исторехьа хьекхад совхозий система районе хьаувш йоацалга а зе мара цох хьабоалаш пайда боацалга а (вай лакхехьа белгалдаьча тайпара). Совхозашта меттел укхача арендни кооперативаш (хІара юрта массехк а йоллаш) вІашагІъехкача пайданегІа хургхиларах шеко яц. Сона сайна дагадоагІа, тІом хьалехьа района юрташка тайп-тайпара кагий коллективни боахамаш (колхозаш) йолча хана наьха коашка лаьтта дуза хьажкІай доанаш, гІадамий кушкаш, коартолех дуза лармеш, шортта баьцадзараш. ДагадоагІа сона, паччахьалкхен план кхоачашъяьй яхаш колхозникашта тийнна докхий совгІаташ а.

Низаца эцан лаьттанцара пайда, дукхалца эц. Технически низага а шоай доазоний шоралга а диллача тха районера дарашца нийсде йиш йолаш боахамаш дукха хургда. БІарчча гиганташ ма йий уж-м, городаш миссел йола йоккхий юрташ чу а лаьца. Низ бокхха ба.

М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр.

Бурувдеттарий гІулакхаш

Малгобекски районера мехкдаьтта шерагера шерагa кІезиглуш доагІа. Цудухьа Іалаьмате доккхий декхараш хьалхашка латт укхазарча бурув тохара балхий управлене лаьттан ченаш техкарашта — техка яьнна мехкдаьтта запасаш мамогга дукхагІа хилийтар. Цу даькъе тІагІертта къовсам а лоаттабеш хьинар кхо ца деш къахьегача цар башха-дика производственни хьонхамаш доах. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІача бесса хьалхарча квартале бурув теха йисте а яьнна, цар мехкдаьттахошка дІаеннай «Іаьржа дошув» дала йолаенна кхо скважина. Бурув тохара кхаь бетта задания дика тІехкхоачаш а я, планал тІех цар техад 550 метр гаргга бурув.

Кхы мел доля технико-экономически хьонхамаш а дог гІоздоахаш да УБР коллектива. Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план 18,6 процент тІехкхоачашъяьй цо. Оттабаьча боарамал тІех мел теха бурув духхьал из лайкхъяра чотагІа техад. Юкъера лаьрхІача хІара станокаца бетта бурув тохара коммерчески сухала задани а 101,6 процент кхоачашъяьй. Бурув тохарга дІабода мах лохбарах заданех тІех кходаьд итташ эзараш сомаш.

УБР буровойшта юкъе яьржача яхье хьалха а латташ, хьинаре къахьегаш башха-дика производственни хьонхамаш доахаш я Гандалоев Мухьмад керте латтача № 952 йолча буровой коллектив. Кхаь бетта заданел тІех духхьал цо ше техад 361 метр бурув. ХІанзлехьа биъ бетта план кхоачаш а я, мэй бетта чотагІа къахьегаш я из. Ше укх шера тІаийна декхараш тІехкхоачашдеш я Гупалов Виктор Ивановича кулгалдеча бригада коллектив а.

К. БАШИРОВ.

ШОРТТА БИЙДАЛ ЛОАТТАЮ

Мехкдаьтта запасаш согъахара шерагара шерагa дукхагІа хул вай мехкорча [illegible] тайпарча регионашка деттаbш дола бурув. Халкъа боахама цу участке Іалаьмате чІоагІа эшаш я Карабулакски химически реагентий завода технологашa арахеца тайп-тайпара химически реагенташ. Дукха мероприятеш белгальяьхай цар шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара. Цу лостамагІа инициатива йолаш творчески бах[illegible]

...ЦХЬА Іоакъа кийкта біаргасаьнаш мерий дукъа тІа чІоагІ а дий, газета хІара мугІара тІа цІелг сецабеш ешаш ва гокхха саг репрессех хІалакбаьча наьха тайпан цІераш. Цхьайолча хана біаргаш газета тІера хьалъайду цо. Борд-бордагІа массехк дош оал.

— Дала къахетам болба, дала тешт долда шоах. — йоах цо «топаш техай» яха дешаш Іо мел дешача хана. МоллагІча къаман сага тайпан цІи яр аьна, оал цо из.

ТІеххьара мугІ Іобийшача газет хьанийс а дий, біаргасаьнаш истола тІа Іодохк бокъхача саго. ТІаккха цхьа ха йоакхх кулгаш хьаллаьце дуІа деш.

— [illegible]

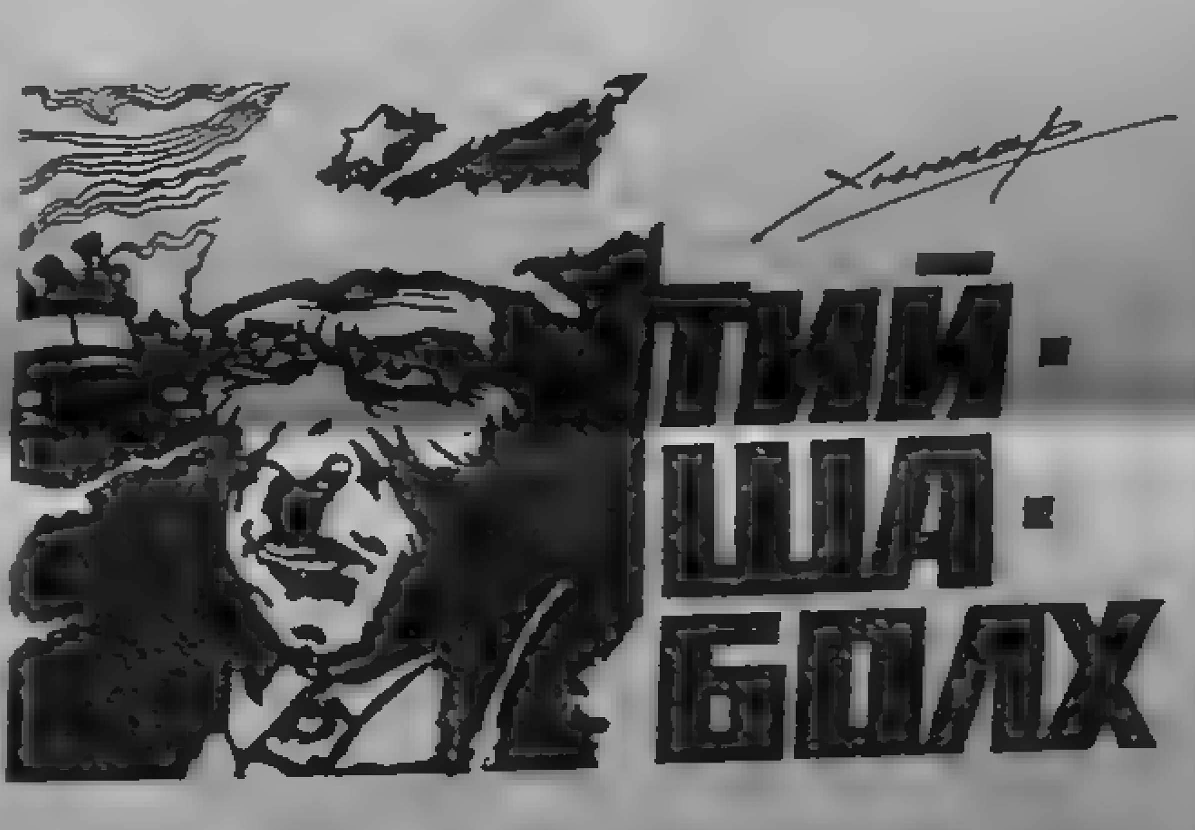

се маьр-йишийи воІ хула НКВД болхо. Цун бе доалар цхьа каьхат.

— Ер укх юртарча саго яздаь каьхат да, — аьлар цо. — Укхо йоах, батракаш лелабу нах хІалакберба, аьнна, хета. Саіна-наьъвак, шоан коашка мел вола батрак вувш боахк. Укх кавхато дувнар баьдолга вад. [illegible] — яхаш СаІна-наьъван тайпагІа болча наха цІелг тІахьо ха волавегар из — ткоца БуротІа дІадахка деза. Цо цІелг тІадьехаз шийтта саг сатабна а баь, машина тІа хоршабир.

Саирийна цу нахах фу хиннад хьажа БуротІа вaха саг, царна тІалхаш хинна баркьаш хале чу а доахкаш. Иштта яр цу за[illegible]

органийн функцеш къасташ хилар. Рештаа аьлча а, пачхьалкхене хулача процессашта дIахо йолача хана дерхIаш да партех общества авангардни политически низ хуьлга, цо общество дегIайоьлаяда нахьнаш белгалдела а уж кхоачашделга коммунистически, общественни структурашка гIолла дIахьолга а.

Цу тайппара хьахулаш да Советски Союза Коммунистически парти хувцалуьлга, ергайоалилга, бакъда, из дерригa а хьахул цун шийн идейно-политически ларда тIа. Цудухьа парте Платформа проекта тIа хоадам болаш белгалдоанхаш да парте шийн керттерча декхарех цаI хиларах тарра, ше общества авангардни, политически низ лоархIаш хилар, болхлой класса, дерригача кхахьегамхой хьашташ Iалашделгах, советски дукхача халкъий общество чIоагIъелгах цо шийн керттера декхараш лоархIаш хилар.

КПСС платформа тIа белгалдаьккха ма хиллара, из документ дувцара, дашхара шерра тIахьехаш ба коммунисташ а парте боацараш а, перестройка оагIув хьаллоацаш мел бараш Цудухьа укхаза белгалдаккха дезаш да укх шера 20 — 21 январе Москве гулбенна хиннача «КПСС демократически платформа», — аьнна шийна чу бIаь сов йолча ерригача Союзерча городера партклубаш йоагIаш йолча координационни совето шийна хеташ хьакхайкадаь дар. Цаь шоаш парте платформа тIа лоархIаш йоагIаргьаш общества экономически, социальни, духовни вахара, цо ерригa шийн теркам говзал, берригa шийн тIабохийтаргба вай обществе идейно-политически культура дара. Белгалдаккха деза, цо Коммунистически партена тIалатта бехктонхам лаьгIна тIалатта бехктонхам лаьгIбеш, кIезигбеш ца хилар, социалистически обществана хьалхашка латта сийлахь доккхийн декхараш хувцалуш мала хиларах тарра, доккха малаш ба хIара советски халкъан дола, коммуниста а парте йоацача а хьалхашка латта декхараш царга кхетадайтарга, уж кхоачалдара цар берригa низ оарцагIбаккхара шерра политически кхетама болх боаржабелга, денгараденга из чIоагIбелга.

Бокхача лоархIаме хувцамаш да Коммунистически парте дерригача вахара хулаш латтараш. Из бакъ а деш, укх шера март бетта хиннача КПСС Централни Комитета Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева аьлар:

«Керда партийни Устав тIаязцалгах дувцаш, вай лерхIаш да парте чурча вахаре хулаш дола кIоаргта хувцамаш законага доаладе. Цар хувцаргья КПСС юхь, бакъ йолча демократически оаналга йоалаергья из. Кердача хьисапе хургда партена шийна чура гIуланхаш: демократизми новкъостал хиларе, хеташ долчун плюрализми гласности, йоагIаш йола партийни дисциплина а йолаш болча кIерангагIчарна хеташ дар лоархIаш хулга. Из ишта доллаше чIоагIа а цхьоагIо йолаш а йола организаци йолаш йиса еза парти, юкъара закон а долаш, дIахьош а я дукха неформальни йола организацеш. ХIанзало хьахулаш латт социал-демократически, христианско-демократически яхаш цIераш йола а кхы тайпа а партеш. Цхьаннеца а къайле йолаш дац хIара парти шийн тайпара программа йолаш хилар а Iаьдала лакхаленга кхача гIерташ хIара парти хургхилар а. Хургдар хано хьахьокхаргда, бакъда, дерригача советски адамий, моллагIча къамех уж хиларах, Советски Союза Коммунистически партех бола тешам низ болча ларда тIа латташ ба.

Мехка коллективизаци [illegible] шераш дагалаьцача кхоачам болаш да сталински режимо тIалоаттадаьча Iазапа боагIаш бола мах бе. Уж тайпа масалаш цун дукха а да вай истореца, хIаьта уж Коммунистически парте цхьаннех лечкъадеш а дац. Вай уж укхаза белгалдахара бахьан да цхьаццa йолча неформальни организацеша а керда хьахулача партей викалаша а цу массанена Коммунистически парти бехке еш хилча кIал лард йоацаш хилар хьахьокхар духьа.

Гаргакхоачаш латт КПСС XXVIII съездо шийн болх дIаболабергбола ха, цу съездо вай общества вахаре экономически, политически хувцамаш дара программа белгалъергйола ха. Деташ тийша а доглоахарца хьежаш а ба советски нах аргIанарча партийни съездага.

А. ВЕДЗИЖЕВ,
йовзопхо.

◆

УКРАИНСКИ ССР. Одессе вIашагIъеллай «Физлинтернешал» яха советско-швейцарски цхьана болх беш йола предприяти. Цо арахеца йолаьй чоалхане йоаца, бакъда, дукха фуннцеш кхоачашъеш йола прибор — «Бион-01» яха биоэлектростимулятор Из лаьрхIа я лазара профилактика яра а дарба дара а, хIаьта ишта Iилма-тохкама болх бара а. Приборах пайда эца йиш я акупунктура точкаш лахара а организмерча процессашта стимуляци яра а. Цунах пайда эца йиш я медицински учрежденешка ийца ца Iеш, цIагIа а, аренашкарча хьалашка а.

СУРТА ТIА (аьрдехьара аьттехьа): бригадир М. Трофимов, слесараш-сборщикаш А. Копчук, О. Коротний «Бион-01» прибораш хьаеча участке.

И. ПАВЛЕНКО сурт.
ТАСС фотохроника.

◆

ШОРТТА БИЙДАЛ ЛОАТТАЮ

Мехкдаьтта запасаш соцъяхара шерагара шерага дукхагIа хул вай мехкарча тайп-тайпарча регионашка деттай дола бурув. Халкъа боахама цу участке Iалаьмате чIоагIа эшаш я Карабулакски химически реагентий завода технологаша арахеца тайп-тайпара химически реагенташ. Дукха мероприятеш белгальяьхай цар шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара. Цу лостамагIа инициатива йолаши творчески болхаш ду цар. Долче, Iалаьмате дика кайоальш къахьег завода коллективо укх шерá. Дерригача технико-экономически хьокхамий хьалхарча квартала задани дикка тIехкхоачашъяьй цо. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай 250 эзар гаргга сома маьха ши тайпара химически реагенташ. Бурувдеттараштa дIа мел йохьийта бийдал дикеп тIехдикен мара хилийтац завода технологаша. Долче, укх тIеххьарча шерашка потребителашкара цхьаккха тайпа рекламаци кхаьчаяц царга, арахеца химически реагенташ эсала я аьнна.

Предприяте коллектива кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а дог гIоздоахаш да. Халкъа эша товараш хьадара кхаь бетта задани дикка тIехкхоачашъяьй. Цу юкъа планагIа лаьрхIачул совгIа маьхалъяьхай цхьа миллиони 207 эзари сом мах бола химически реагенташ. Шийн потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо. Кулг-кара деча халача балхашта автоматизаци механизаци ярах, яхье хьалхалаттарий опыт, дикагIйола технологи производствана юкъеккхуврах, балха ханахи технологически оборудованехи бизза пайда ийбарах къахьегама овсарле планагIа лаьрхIачул 25 процент тIеххкхоачашъяьй. Духхьал из лакхъяра чотагIа хьаяьй заданел тIех ара мел хийца товарии продукци. Бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах ер шу доладелча деиз пачхьалкхенна баь пайда цхьа миллион совгIа сом да. Из хул планагIа лаьрхIачул шозза тIех.

Заводерча цехех, сменех цхьаккха коллектив яц пачхьалкхен планах меттел тIаийцача декхарех а тIехдика лоархIа ца еш. Царна юкъе а къаьстта дика болх а беш, башха-дика производственни толамаш дахарца белгалъяьнна я Коломыцев Александр Дмитриевичи Гладких Василий Григорьевичи керте латтача цехий коллективаш. Графикал массехк ди хьалхаьнна биъ бетта задани кхоачашъеш хьайоагIа уж.

Б. КОСТОЕВ.

...ЦХЬА Iоакъа ийнача бIаргасьнаш мерий дукъа тIа чIоагI а дий, газета хIара мугIара тIа пIелг сецабеш ешаш ва рокхха саг репрессех хIалакбаьча наьха тайпан цIераш. Цхьайолча хана бIаргаш газета тIера хьалъайду цо. Борд-бордагIа массехк дош оал.

— Дала къахетам болба, дала гешт долда шоах. — йоах цо «топаш техай» яха дешаш Iо мел дешача хана. МоллагIча къаман сага тайпан цIи яр, аьнна, оал цо из.

ТIеххьара мугI Iобийшача газет хьаннйс а дий, бIаргасьнаш истола тIа Iодохк вокххача саго. ТIаккха цхьа ха йоаккх кулгаш хьаллаьце дуIа деш.

— Даьллахьий, вIалла бехк боацаш, ма дукха нах бовбаь хиннаб-кх, оал цо.

Хов сона, хIанз дувцаргда вокххача саго цу цIимхарча, халача ханах

...Тха юртарча кхыча боккхийча наха а дагабоагIа шолбаь вежарий — Хьусени Хьасани. Да воацаш хьалхьуваш бар уж кагий нах. Тайпан нах-м бар царна гонахьа бахаш, бакъда, ди-юкъа тIайоагIача «операцешен» «продналогашен» кIалбитача нахага бизэалца яа хIама шовшка яцар. Цудухьа кагий нах, рештаа аьлча, ялхайтта шу мара даланза бола кIаьнкаш, дерригa а шеаш де дезаш бар. Шоашта яа а нана кхаба а, дича-во такха а, — геттара хьалха кхийна дIаотта безаш хилар Хьусени Хьасани.

Царна лоаллаха вахар СаIип яха къоано. (Тахан маьрша бахача наха бохам ца хилийтар духьа цу а цун вежарий а тайпан цIераш яхац аз). ПIаьраска бийсана СаIип цIагIара дIалуш дола сагIа эггара хьалха Насаьрга хьош дар. Наси оалар Насапханах — Хьусенен Хьасанен наьнах.

Цхьан дийнахьа Хьусен ворда тIа пед а оттабаь, доахана моладе хий да вахар ГIалме тIа. Цига берда кIал лаьрххIа моттиг яр вордаш соцаеш а хий хьайддеш а. Пед бузаш воаллар Хьусен цунца бегаш бе дагахьа берда тIара кагийча наха кхера хи чу кхессача хана. ЦIаьхха унзаръяьннача говро катеха ворда кIалтIара яьккхар. Дорхвеннача Хьусено хьал а вийрза, «даьнаьнна» биллар

Лакхе лаьтта кагий нах Хьусена тIабаьхкар. ВорхIбархI саг хиннав уж цхьан тайпан. СаIип яхачун веший воI юкъе а волаш. ДIай-хьай иппараш яьчул тIехьагIа, тIатоIIадаь тIоара техад Хьусена СаIипа веший воIо.

Говра-ворда йиц а енна, шийн цIенгахьа веддав Хьусен.

Маьждиге ваха ваьннача СаIипа бIаргабайнаб мух мо чехка шоай коа чуйиккха Хьусени ГIалмегахьара хьабоагIа шоай тайпан кагий нахи.

— Фу хиннад цига? Фу леладу оаша? — цIогIа техад СаIипа.

— Дукха зIок еттаргйоацаш цхьан сага хьехам баь бар оаха, воти, — аьннад цхьан зIамигача саго.

— Диканд, диканд, — аьнна, кхы цу деша уйла ца еш дIахо дIаволавеннав СаIип. Шийн коанаIаргара шикхо гIа цо баккхалехьа, пхезза ювла топ бе а йоаллаш, цIагIара аранйиккхав Хьусен. Кагийча наха топ цо Iотталоацаше, кхы уйла ца еш кисара тепча хьаара а эккхийта. Хьусена хьажъюкъе техай СаIипа. Бера топ Iо а йожаш, Хьусен дIаважав.

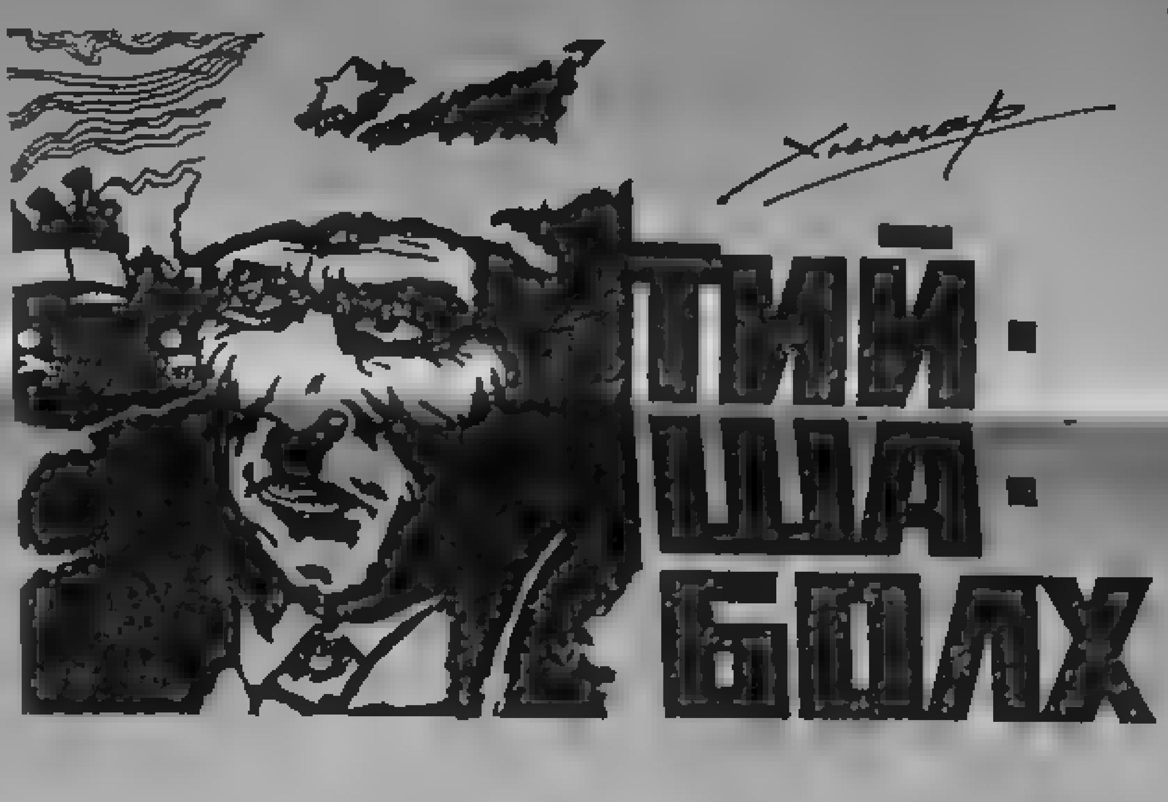

ЦIагIара хьаараведдав Хьасан. Хьусена фу леладу хьажа воагIаш хинна хургвар-кх из. Ков наIарга гергвенна улла Хьусени тепчах кIур хьаухеш латта СаIипи — во сурт хиннад Хьасана бIаргадайнар. Ше воддаше, Хьусена бе йоаллача топа тIаьхийттав из. Хьожжаль цунна а тепча техай СаIипа. КхозлагIа тепча ялийта ккийнадац СаIипа — меттахьа кхийттай цунна Хьасана теха топ.

Улицах байдда болхача кагийча наха тIалувиаш цаI цхьаннена тIехьа кхо пхо бахийтаб Хьасана. ТIаккха кхийттар цунна цIагIара хьаара а ваьнна, цун букъа тIехьашка ийсвеннача СаIипа вошас — СаIида теха топ.

Кхетам чура валалехьа Хьасано техача топа пхо шин бIарга юккъе чубахар СаIида.

Дехьара-сехьара тIабайдаб герзаш бе доахна нах. «Фуд? Малад?» — цIогIарчаша хьалйизай улица.

Мичахьара енай ца ховш, адаро са хоададаь хьанхаьчай Наси. Шоайла ши-кхо гIа мара гаьна боацаш укъа Хьусени СаIипи бIаргабайнаб цунна. Лозадаьча аькхага санна цIогIа даьннад вийна уллача шийн воIа тIаьхаьчача наьнага.

— Ва-а даьла, хIана боабир Iа ераш! Ва Хьусен, фу хиннад укхаза, са кIаьнк? Цхьан минута мара дIаоагIоpa мича яьннаяр со! — ВоIа тIера хьа а яьнна, сигала бIаргаш лекхаш уллача СаIипа тIаяхай Наси.

— Эшшахь... Ма кхо вар-кх хьо, СаIип, укх кIаьнка пхьена вожа. Ер-м, Iа сагIа телаш хьалкхийна бо ма дарий. Фу къовсам хила йиш яр шун? Ва даьла, сенна тIаьдоаладир Iа сона ер ди? — цIаьхха а мух техар Насе.

ТIаккха мара бIаргавайнзар цунна дехьагIа улла Хьасан.

— Ва, Устаз, — ше латтача лоацаелар Наси — Хьасан, хьо а укхаза ва? — СаIип дакъа уллача юхахьежар Наси. — Ай, ва СаIип, са-м шаккхе ь воI вийна хиннав! ТIаккха-м харцахьа дац хьо валар а.

Наси кхы йист ца хулаш, бIаргех Iоуха хий дIа а доахаш, цийн коа дIачуяхар.

Делкъел тIехьагIа мара гучадалаьзар боккъонца хиннар а дов далара бахьан а. Бакъда, дерригa доп дашхалехьа СаIипа тайпана кIоъ. Хьусена тайпана виъ, — ворхI саг цу довна вежа ваьннавар. ВорхI дакъа дар тахан юрта кашамашка дIадолла дезаш.

Малх чубиза цхьа-ши сахьат дисача хана Хьусенен Хьасанен тайпан нах гулбенача тIабаьхкар СаIипа-наькъан бахкийта нах.

— Юртарча кашамашка шо вIашагIьхете дов дIаьхдала мег. Цудухьа оаша шоай байна нах кхована мара дIабохна йиш яц. СаIип-наькъан дукха нах ба, царцара дов дIаьхделча шоана доккха зе даргда, — аьлар цар.

Цу деша а раьза хила бийзар Насе маьрцIай. Юртара доккхагIйолча тайпана духьалъовтта низ болаш бацар уж.

Бийсана БуротIара хьакхаьчар Насе маьр-йиший воI. НКВД болхло вар из Хинна даьннар шийга дIадийцача, бергбола бечхам герзаца а низаца а бе безаш бац, аьлар цо. Шийн ноанахошка де дезар дIа а дийна, цу бийсана БуротIа юхавахар из.

...СаIипа кса лелавеш хиннав Яшка яха саг. Моцалах ведда Украиннера укх юрта кхаьча хиннав из. Малх чубиззалца болх беш а ваьлле, сайрийна хил дехьа уллача хIирий юрта водар из къаракъ эца. Малара чIоагIа тIаьхуеш вар Яшка. Укх юрта къаракъ ма малалахь, аьнна, юртарча моллас човхаваь хиннав из, цудухьа хил дехьа пелииг а техе, кIотаргашта юкъе дIатеIе бийса а яьккхе, чувоагIаш хиннав Яшка.

Цхьан сайрийна чу ца воагIаш висар из. Таьзет латтача цIагIара цхьан саго теркалдинзар из. Дагавехандар Яшка шоллагIча дийнахьа а. ХIаьта кхоалагIча IуйрийнаНКВД болхлой хьакхаьчар юрте. Болххеше, тетта чубахар уж СаIип ваьхача коа. Беша, карта йисте латтача аьла тоххора кIалхара хьадаьнкхар Яшкай дакъа.

Цецбаьнна Яшнайна го баь латтача наха хьатIавера Насе маьр-йиший воI хила НКВД болхло. Цун бе доалдар цхьа каьхат.

— Ер укх юртарча сага яздаь каьхат да, — аьлар цо. — Укхо йоах, батраккаш летаб нах хIалакбергба, аьнна, хеза. СаIип-наькъан, шоай гоашта мел йола батрак вуаш боах. Укх къахато дувцар баьхьолга вайна гуш да. Цудухьа ер гIулакх дика тахьа дела да. Хьои, хьои, хьои, — яташ СаIип-наькъан тайпагIа болча наха пIелг тIаьхьокха волавелар из — тхоца БуротIа дIадахна деза. Цо пIелг тIахьекха шийтта саг салташа го а баь, машина тIа ховшабир.

Сайрийна цу нахах фу хиннад хьажа БуротIа ваха саг, царна тIадувхаш хинна гаранъеш гале чу а доахкаш, юхаихаьчар. Иштта яр цу замалахьа хинна «кхел-бокъо». Бахьан довцаш, цул совгIа, цу зуламa хIама гонахьа доаца нах бар тийшача балха кIалбисараш.

Хьусенен Хьасанен тайпан нах гулбенна багIача тIаверa мехко а юрто а лоархIаш вола Махьма-хьажа (цхьа шу дадалехьа, цунна а тохаргья топаш). Мехко лоархIаш вале а, цул биокъегIа саг вацар юрта. Дерзанча дегIа тIа ювхаш гIовтал-хачи мара кхы тIалувха-хувца баржа дацар Махьма-хьажий. Бакъда, сел бикъе ваце а, цул мэгIаваьнна Iоха лоархIалуш атта саг вацар юрта.

— Оаша баь тийша болх хIама гонахьа доацача нахах баьхаб. Из эрсе вийнараш СаIип-наькъан бац. Що да! Оаша вIашагIделла гIулакх да из. Нахаца шоай даьнна дов шоашта ловчча тайпара дIаккъоастадергда оаша, бакъда, хьалбоалаш латта малх чубизалехьа укх юртара ара цa воалаш шун тайпан висар, аз дийшача даьта къоръаноpа, цу кашамашка дIабихьараштa тIехьа ма кхувргва, — аьннад цо.

Пистхиланзар саг. Бакъда, аьннар дIа а хезадар, дувцар бегашта доацилга кхета а даьдар. Сайрийна цу тайпан саг вацар юрта.

Нах Казахстанера цIачхаьчачул тIехьагIа мара дIадаланзар из дов. Цул тIехьагIа мара шоай юрта бaха Iоховшанзар Хьусенен Хьасанен гаргара нах.

...Наьхха кнса доаллача сахьатага а хьежа. ламаза вода вокхха саг. Дагаетар сога тахан цхьаболча НКВД а ГПУ а болхлой хиннача наха яхьеш йола мемуараш. Шоеш лелалер нийса да моттеш хиннеб. ... пар Из бакъдац! Дика ховш хиннаб шоеш деш зуламаш долга. Шоашта бехктонхам хургбоацилга а ховш хиннаб. Цудухьа хиннай уж къизалаш, цудухьа тIаснай вайна из ахка ха.

Вокхача сага бе даьлла газет хьаэц аз. МугIараштa меттел наьха сибаташ хьалхашка увтт сона. Эзараш эзараш болча наьха цIий тIаламаш да, аьнна, хетаду газета хIара алап. Сай лоIамах доацаш тхьовра вокххача сага санна бордаш детталу са: «Къахетам хилба шоана массараштa а».

Ж. БОГАТЫРЕВ.

Кевайоазон тІа хоам бaь махкилара, КПСС Нохч-ГІалгІайн обкома бюрос вай жехкахочоа, Советски Эскара кадровн эпсара Мовлид Алероевич Висаитовна Советски Союза Турпал яха цІи лар СССР Лаккхехьарча Совета Президиумагара дехаш решени тІайийцай. Цу решени чІоагІа хьаллаьцар республика къахьегамхоша митингашка, цар письмош тІа, массови информаце средствашка тІа дагча къамаьлаш тІа.

Сий дола тІема ниъ баьб М. А. Висаитова. Советски Герзашцарча Низашка гІулакх де волавелнав 1932 шера. Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа хиннав цун хьалхарча дийнахьа денз тІеххьарча дента кхаччалца. Гвардейски дошлой полка командира подполковника тІом чакхбаьккхар Эльба тІа. Цунна еннай Ленина, Цlеча Байракха, Цlеча Седкъа орденаш, медалеш, хІаьта кхитта «Легион чести» яха американски орден, «Заслуженным на поле брани» яхй польски медаль.

ТІеххьарча шерашка М. А. Висаитов хиннав партийни, советски, боахама балха тІа.

Коталон 45 шу дуза ди тІаккхочаш вай жехкахочун Мовлид Алероевич Висаитова тІема наькъах Советски Эскарен ТІема-Форда Флотен Керттерча политически управлене журнала тІа араяьннай полковника Р. Звягельске «Комполка Висаитов» яха очерк, тха газет дешараша дехарагІа оаха арайоаккх из.

оборонах юкъ яьккхар. Подразделене массехк дийнахьа дІа ца хецаш лоаттайир участок, фашистий пхи атака юхатехар. Цигa тІом беш эскадрона командира чов хилар, бакъда дІа ца воалаш шийя бІухошта кулгалдеш-м хилар. Цига майра тІом барах капитана Мовлид Висаитовна Цlеча Байракха орден елар.

Фронтовикашта ховш да тІема цу хьалхарча бетташка кхитта орденаш тийнна нах кІезига хиннилга. Къаьстта майра тІом баьраш мара луш хиннаяц уж.

Цул тІехьагІа тІемаш хилар Ростове, Сталинграде, Крыме, Белоруссе, Польше, Малхбоалерча Пруссе, Германе. Деррига деношн бийсашн тІема юхьига тІом латташ яьхар.

тача бакъахьа хийтар фронтовикашта, Цунна ховлда уж шийна хьалхаппка Цlена болга.

Массехказа юхаозалу со: «на майра тІом беш хилар шийя эІамигача, бакъда, курача халкъа сий бахьан» яхача дешаш тІа ' кхаьчача — цу тайпара дар дукха ха йоаццаш айса дийшача санна хета уйла хул са.' ХІаа, хІаа — из «Архипелаг ГУЛАГ» я. Іобахьийтача тайп - тайпарча къамех болча наха даьраш дувцаш Александр Исаевич Солженицына язду: «...бакъда цхьа къам дар вІалла аьнна до ца тугаш — е цхьацца бола нах а боацаш, бунтараш а боацаш, деррига бІарчча къам. Уж бар нохчий.

Полковник Р. Звягельский,

«Советски бІухон» специальни корреспондент

ПОЛКА КОМАНДИР ВИСАИТОВ

ХЕТАРГАХЬА. «Советски бІухо» яха журнал дешараштa, дагадоагІа 1988 шера тха журнала 8-ча номер тІа араяьнна «Оаха Эльба тІа дув биар...» яха очерк. Из язъе дегадохийтар цхьаннахьа а арадаккханза долча къаьнача сурто. Шийя аргІанга хьежаш шовзткъе кхоъ шу даьккхад цо. Сурта кІал фронтовой корреспондента Аркадий Шайхета даь йоазув да: «1945 шера 4 май. Эльба тІа советски американски бІухой вІашагІкхетар. Хьалхашкарa вар 333-ча американски гІашлой полка командираца подполковникаца Л. Гомесаца къамаьл деш вола дошлой эскадрона командир Советски Союза Турпал, гварде капитан Я. Неумоев.

Фронтовой корреспондента цу массехк мугІаро малхадаьккхар дийна даьлла сурт. Сурта тІа бувца нах лаха лаьрхІар аз. Деэткъа шу дола сибиряк Яков Николаевич Неумоев дикка атта хьакоравир сона — Тюменера, хІаьта шоллагІча дийнахьа из волча хьоашалгІа вар со. Цитта дола сурт дІадахьийта вогІча са коллега — СССР Гостелерадио корреспондента Владимир Дунаева массехк бутт баккха бийзар Калифорнера кховзткъе ялхайтта шу дола отставной инарал Лойд Гомес лохаш.

Ер да Владимир Павловичаца аз дукха дагча къамаьлах дола, магнитофона тІа дІаяздаь бакъдола цхьа къамаьл:

— Гомеса бІаргадайра сурт, хий даьлар цун бІаргех. Цунна-м дика дагаьоагІа из эрсий эІамигсаг, хІаьта кхы а дикагІа — цун полка командир. Подполковник гетгара дегІ нийса леладеш ва. Дерригa накха орденаш йоахкаш ба. Цар хІаьта чІоагІа хьоашал теса. [illegible]

ма вий аз! Из-м ди бацар — аьнха дар. Цхьа тамаш яр! Из тха инарала Бринкель Павел Порфирьевича дивизе писателa Михаил Шолохова яйтаяр . совгІата лаьрхІа. дикагІволча баьречоа ле аьнна дехар а даь. Из Мовлид Алероевичага а кхаьчар. Грозне вахаш ва из. Дошув санна цlена дог дола саг ва. Цу дерригача шерашка письмош вІашия кхухьийтар оаха. цкъаза вІашагІа а кхетар. Бакъда. ши шу да цунгара хабар доаца. Дала ма дахьалда...

Новкъа хете а. Яков Николаевич Неумоева кхераш хиннар бакъхилар. Мовлид Алероевич веннав. Цун сесага Рамнат Магомедовнас. къонгаша Сайпен Сулейманеи хьахьекхар сога дукха письмош, телеграммаш, открыткаш. Дерригача шерашка шийя тІеххьарча деношка кхаччалца цу саго дийна бувзам лоаттабир шийца тІем тІа хиннача вошал техача нахаца. ВисаитовгІар дезала архиве сона' корадир ши документ, уж ухкала доаладе дезаш а лерхІ аз.

КПСС Нохч - ГІалгІайн обкома секретаре новкъоста С. С. Апряткинга.

Нохч - ГІалгІайн АССР Министрий Совета председателга новкъостага М. Г. Гайрбековга.

Шун караволаш эскаре гІулакх деш хиннав Висаитов Мовлид Алероевич, къамах нохчо ва. Из доІам бола, грамотни, дисциплина [illegible]

Фашистски рейха территоре тІа операцеш толаме чаккхъяхарах подполковник Висаитов Мовлид Алероевич Советски Союза Турпала цІи яла оттавоь хиннав, бакъда, из цІи енна-м яц цунна.

1944 шера Сталина указанегІа нохчийн гІалгІайн бахачара бохабаь Іобахьийтар, царца бахьийтар Висаитова дезал а. ХІаьта ше эскаре деш дола гІулакх ца дитарал совгІа, из кхы а дорхагІен тІатеІан тІом бе волавелар фашисташта духьала, вера кхерам болча каст-каста а ийслуш. Цу хана тхоех цхьанне къамаьл хилар Висаитовца эпсара тІема декхара хьакъехьа. Шийя миштa тІом бе беза ховш вий из аьнна, шийга даьча хаттара цо жоп делар: «ХІаа, хов сона, са тІом бе беза сай духьа, сай сий бахьан баь ца Іеш, сай халкъа сий бахьан а». Тха бакъде йиш йолаш а да: цо майра тІом бир шийя эІамигача, бакъда курача халкъа сий бахьан.

Тхона бакъахьа хет Советски паччахьалкхен 60 [illegible] Висаитов Мовлид Алероевича Советски Союза Турпала цІи ле аьнна СССР Лаккхехьарча Совета Президиумагара дийхача.

5-ча гвардейски дошлой Ленина ордена, Цlеча Байракха, Суворова ордена, [illegible]

Кхы цхьаьнха а документ.

«Легион честь» яха орден яла оттавар

Легионера степень.

Цlеча Эскара ялхлагІча гвардейски дошлой дивизе эпсара подполковника Мовлид Алероевич Висаитова Германена духьала 1945 шера 1-ча январе денз 2-ча мае кхаччалца йолча хана союзникашца цхьана доккхача денала гІулакхаш даьд. Цу хана чухь цо хьахьекхар кхетаме а майра а военоначальник ше хилар, ше керте эттар шийцарча эскара даькъана. Эльба тІа американски эскарца вІашагІа кхеташ, немецки эскар цlендаь доха а деш, моастагІчоа духьала тІом беш вІалла ше лоравала а ца гІерташ. Цун даьнъо толаме гІулакхаш деш хилара хоадам беш йола фактор яр подполковника Висаитова командирски говзал, денал, эгтара тІехдолча тайпара шийя тІема декхар цо кховчашдеш хилар.

ГАРРИ ТРУМЭН.

Америка ВІашагІкхийттача Штатий Президента шийя [illegible] документаш вІешта да мотт сона. Цул совгІа, совгІат советски эскара лчш хилча хІаьта а. Трумэна Советашцара «беза» массанена а бовзаш ба. хІаьта укхала мелла Іа хьовзадича а, эттача хьала кІалхарвоалийта ниц.

ДагадоагІа сона Тюмене волча хана Яков Николаевич Неумоева [illegible]

СССР халкъа депутато Авторханов Супьяна.

Тхо вІаши лайзар. Къона, хьнкар долаш . къонах ва из, образованегІа архитектор ва. Кхаь бера да ва. Нохч-ГІалгІайчен цхьан райисполкома планови комиссе председатель ва, мел чІоагІа дог лазаш дийцар цо шийя халкъа кхелах эгтара хьалха вай парламента трибуна тІа ваьннача хана. Мехках ваьккхача моттиге ваь а Іомавинге цига спецпереселенец хинна дІоттаваь а хиннача сага " чубаьлла " бала кхеталургболаш ба. Цун халкъ 1957 шера «къахетам баь хинная». Бехалделаш къахетам баь, бехказа далийта а доацаш.

Цун паспорта тІа цІаккха дІаяргйоацаш йисай ваь моттиг — Средни Ази. Цо дег чура баркал йоахар цу халача хана шийна . а шийя даьна-нана новкъостал даьча халкъашта. Халкъа депутато дувцар бІарччача халкъашта Іазап тІаоттадара уж бехке деш хиннача тамашеча хІамахи харцдарехи. ХІана документально чІоагІдаь да Сийлахь-боккха Даймехка тІом лаьттача хана моастагІчо вІалла дІалаьца а ца хиннача Нохч-ГІалгІайчене кховзткъе вийтта фашистски десантник чукхесса хилар. Уж а берригаш Іобоссалехьа боабаьб сигала болча хана, цар денъий мара Кавказа шорча лаьтта кхаьчадац. Вай Даьхе лораеш байнаб бІаьш бола нохчийн гІалгІайн. Висаитов Мовлида дошлой эскадронацарча ткъеста шу мара даланза волча пулеметчика Нурадилов Ханпашас 920 гитлеровец вийнав, Сталинграда юхе вийнав из. ХІаьта гварде подполковник Висаитов ше тІем тІа Котало яьнкхачул тІехьагІа шийя дэьхене, Нохч-ГІалгІайчене цІавахa везача метте, гахьнарча Казахстане, Іобахьийтача шийя дезала тІаваха везача эттар...

Авторханов Супьянаца «Москва» яхача гостинице даьгІар тхо ах бийса яьнначул тІехьагІа а дикка ха йоаккхаш. Хадданза дийцар, дийцар. ЛерхІаш дар ше хьахилар Подольске обороны Министерства архиве гІолга а гварде подполковника Висаитова личний гІулакх кІоаргагІа довзилга а.

Тхона гучалаьннар дегІа зулам болабеш да.

1946 ш. 26 сентябрь.

Советски Союза Генералиссимусага новкъостага И. В. Сталинга.

РАПОРТ

Ала хІама довцаш дийтта шера гІулакх даь, царех ших шера Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа а лаьтта, запасе водаш, новкъост Генералиссимус, ер йохехьа дар хьога хайта лаьрхІад аз.

1932 шера октябре, пхийтта шу дахна волаш сай доІаме Цlеча Эскаре вахар со, цун мугІарашка гІулакх делгах сай вахара профессе а лаьрхІа. Совет- [illegible]

30—40-ча шерашка а 50-гІа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДІахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралех, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартех, 3, 5 10, 14 апрелех арадаьннача газеташ тІа).

Девильханов, из Юнусов Али, 1904 шера ГІойтІа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГІойтІа ваьхав, топаш техай.

Элхажиев Ташухаджи, 1869 шера ГІойтІа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГІойтІа ваьхав, топаш техай.

Сулейманов Халид, 1902 шера ГІойтІа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГІойтІа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чокаев Исраил, 1897 шера ГІойтІа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, ГІойтІа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байбетиров Лечи, 1873 шера Веденски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гераскев Зама, 1868 шера Надтеречни района Кени-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Кени-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гарсиев Юша, 1873 шера Надтеречни района Кени-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Кени-Юрта ваьхав, КазССР этапа Іовахьийтав.

Абзатов Ума, 1873 шера Надтеречни района Кени-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Кени-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ткаличев Михаил Трофимович, 1881 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ассински станице ваьхав, Дивное яхача Іовахьийтав.

Яхиев Вара, 1866 шера Гудермесски района Мартуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Майртуп яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Янгульбаев Умар, 1878 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гаплангиреев Мусса, 1871 шера Гудермесски района Кади-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Кади-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] Федот [illegible], 1870 шера Харьковски губерни ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина вика.І, НГІАССР Первомайски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сидельников Леонтий Васильевич, 1903 шера Грозненски района Ермоловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Первомайски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гордали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Махкуев Ибрагим, 1870 шера Веденски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Изабаев Джимали, 1893 шера Веденски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо Гордали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Карбеков Муташ, 1873 шера Веденски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Эльпиев Ильма, 1903 шера Веденски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сайпулаев Дуба, 1871 шера Веденски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сайпулаев Дурси, 1878 шера Веденски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хатукаев Байтука, 1881 шера Веденски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сусаев Джабир, 1884 шера Гудермесски района Джугурты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Джугурты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ковалевская Валентина Антоновна, 1899 шера г. Киеве яьй, эрсе, парте хиннавац, Чечоблжелсоюза статистика, Грозне яьхай, СССР доалол араяккхара суд яьй.

Демаков Иван Исаакович, 1893 шера Кировски областа Сночиновски яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермесски станице фельдшер, Гудермес станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Нальгиев Муаура Муххьмад, 1867 шера Галашкински района Кенхи яхача юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, Кенхи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Аушев Джентамира-Хьажи Генардкъа, 1869 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв гІалгІа, парте хиннавац, Базоркино яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гойтаев Белан Харчи, 1872 шера Урус-Мартане ваьв, нохчо, парте хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кубаханов Абдул-Межит, 1888 шера Старо-Юртовски района Новый-Юрта ваьв, гІумке, парте хиннавац, [illegible]

эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бычков Григорий Яковлевич, 1883 шера Моздокски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Фишер Иван Михайлович, 1872 шера Моздокски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Буравлев Иван Никитович, 1875 шера Моздокски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Парарин Корней Титович, 1883 шера Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Соломатин Федор Калинович, 1888 шера Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина гІулакх деш хиннав, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Швецов Кирилл Иванович, 1882 шера Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Добриев Оарцнакъа Дуда, 1893 шера Назрановски района Дошлакъий - Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, счетовод - кассир, Дошлакъий - Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Албогачиев ТІоре Іислам, 1905 шера Назрановски района Дошлакъий - Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, единоличник, Дошлакъий - Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Сагов Эдига Хальшка, 1870 шера Назрановски района Дошлакъий - Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, единоличник, Дошлакъий-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мальсагов Дохой Генаракъа, 1870 шера Назрановски района Дошлакъий-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, единоличник, Дошлакъий-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гойтов Гуша - Хьажия Мухьмад, 1866 шера Назрановски района Дошлакъий-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, единоличник, Дошлакъий-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

[illegible] 1914 шера Наурски района Наурски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, колхозница, Наурски станице яьхай, 5 шу суд яьй.

Белявцева Прасковья Тихоновна, 1914 шера Красно[illegible] Наурски станице яьй, эрсе парте хиннаяц, Наурски станице яьхай, 5 шу суд яьй.

Тишкова Антонина Григорьевна, 1904 шера [illegible]

...Дунаев москеви бутт бан-
нга бийзар Калифорнера
кьорткье итхайтта шу до-
ла отставной инарал Лойд
Гомес лоташ.

Кр да Владимир Павлович-
чана аз дуьнка дайча къа-
мьлах дола, магнитофони
тӀа дӀаяздаь баяздола цхьа
къамаьл:

— Гомеса бӀаргадайра сурт.
хий даьлар цуи бӀаргех.
Цунна и дика даганоьӀа из
аренй дӀамнегар, хӀаьта иза
а дикагӀа — цун полка ко-
мандир. Подполковники гет-
тара дегӀ нийса лелалезн ва.
берриге накха орденаш
... ба. Цар хӀаьта
... Шамкъе а цхьан ханара,
цхьа палан йолаш а цхьа-
тарраргча гӀуланха тӀа ба.
Советски эпсара башха ди-
ка ди белар цунна, цо —
«виллис». Шк кӀира дахь-
нхар цхьана болвш. Цул
тӀехьагӀа 333-гӀа американ-
ски поли 84-ча гӀашлой ди-
визе командира инарала
Александр Болинга прика-
загӀа тыле тӀехьаннка аьн-
нхар — «цӀеча пропаганда-
наь гаьнагӀа хургйолаш.
Цунна боьхоьнца дагадаглаш.
масса шу даьннад хӀаьта
дена! Бакъда, хетаргахьа,
цун эрсий доттагӀчун тайпан
цӀи Висникуров яр.

Аз цу сахьате Тюмене
телефон тохар.

— Висаитов. Мовлид Алероевич, — Яков Николае-
вич Неумоева нийсса хьаьь-
лар из — тха 28-ча гвар-
дейски дошлой Дубински
ЦӀеча Байракха ордена пол-
на легендарин а дукха веза
а командир ва. Боврам боац-
цаш майра саг ва. Ерригача
дивизена ховш дар цо аме-
риканца ахалтекински фух
бола ди беннилга. Кавказец

доаца. Дала ма даьхьда!

Новкъа хете а, Яков Ни-
колаевич Неумоев ехераш
хиннар баьхьнлар. Мовлид
Алероевич нениан Цун ге-
сага Раймат Магомедовнас,
къонгаша Сайпен Сулейма-
нен хьаьхкхар сона дукха
письмош, телеграммаш, от-
крыткаш. Дерригача шераш-
на шай тӀехьарча денош-
кахчалца цу сого дийна
буилам лоаттабир шийна
тӀем тӀа хиннача вошал те-
хача нехаца. ВисантовгӀар
дезала архива сона корадир
шин документ, уж чуха
доалале дезаш а дерхӀ ва.

КПСС. Нохч-ГӀалгӀай об-
кома секретарага новкъоста-
га С. С. Апрятнинга.

Нохч - ГӀалгӀай АССР
Министрий Совета председа-
телга новкъостага М. Г.
Гайрбековга.

Шун караволаш эскаре
гӀулакх деш хинна Висаи-
тов Мовлид Алероевич, къа-
мох нохчо ва. Из лоӀам
бола, грамотни, дисциплина
йола эпсар вар. ТӀом хьайча
капитан Висаитов 1941 ше-
ра 22 июне ІуйрийнЙа ший
эскадронаца тӀем тӀа эттар
Советски Союза малхбузер-
ча доазон тӀа г. Рава-Рус-
ская яхача моттиге...

Уж мугӀараш дешаш хӀанз
сайна гуш санна хет сона
тӀема хьалхара денош: ямы-
на цӀи, боабаь нах, бетха
ноаной, вай лаьттан хӀара
чӀегӀилг лораеш тӀом беш
бола салтий. Нитта Кирда-
ныйхача новкха йоацача
гороиилга юхе 22 июле
хинна тӀом а. Нийзаьала,
шийи Іододаш хилар из
МоастагӀчо даггара хьатӀа-
беш тӀом латтача хана Ви-
саитов ше атаке гӀоттайир
эскадрон, моастагӀчун тӀе-
ма чӀоагӀало йоха а яь, цун

йолланлар фашисташта ду-
хьала, вера ихерам болча
каст-наста а нийслуш. Цу
хана тхоех цхьаннена къамаьл
хилар Висаитовца эпсара
тӀема декхара хьакъехьа.
Ший миштта тӀом бе беза
ховш вий из аьнна, шийга
даьча хаттара но жоп де-
лар: «ХӀаа, хоа сона, са
тӀом бе беза сай дукха, сий
сий бахьан бал на Іеш, сий
халкъа сий бахьан ва. Тха
баьлле йиш йолаш а да' но
майра тӀом бир ший дӀамн-
гача, бакъда курача халкъа
сий бахьан.

Тхона баинахьа хет Со-
... шу дусаш гӀаьхха доагӀаш
а нийса а хургдар новкъоста
Висаитов Мовлид Алероеви-
ча Советски Союза Турпала
цӀи ле аьнна СССР Лакхе-
хьарча Совета Президиума-
гара дийхача.

3-ча гвардейски дошлой
Ленина ордена, ЦӀеча Бай-
ракха, Суворова ордена,
Г. И. Котовске цӀерагӀча
дивизе хьалха хинна коман-
дир
запаса инарал-майор
И. ЧЕПУРКИН.

6-ча гвардейски дошлой.
Ленина ордена, ЦӀеча Бай-
ракха, Суворовен ЦӀеча
Байракхен ордений А. Я.
Пархоменкой цӀерагӀча ди-
визе хьалха хинна коман-
дир запаса инарал-майор.
Советски Союза Турпал
П. БРИКЕЛЬ.

ЛоархӀаш волча шин ина-
рала сез дӀахозаш хилан-
зар. Боннъалдар аьлча из
письмо дом тӀа а бижа ар-
хиве уллаш хургда. Бакъда
цун копи шоашца тӀем тӀа
хиннача новкъостага дахьий-

эскара даькъала. Эльба тӀа
американски эскарпа вӀа-
шагӀа' а кхеташ, немецки
эскар пӀендаь доха а деш,
моастагӀчоа духьала тӀом
беш вӀалла ше лоравела а
ца гӀерташ. Цун даькъо
толаме гӀуланхаш дет хи-
лара хоадем беш йола фак-
тор яр подполковника Ви-
саитова командирски гов-
зал, денал, эггара тӀехдол-
ча тайпара тий тӀеча де-
нхар цо кхоачашдет хилар.

ГАРРИ ТРУМЭН.

Америка ВӀашагӀнийтта-
ча Штатий Президента ...
нул нядаь цу тайпара дола
документаш кӀеззига да мотт
сона. Цул согӀа, согӀат
советски эскара луш хилча
хӀаьта а. Трумэна Советаш-
цара «безам» массанена а
бовзаш ба, хӀаьта укхаза
мелла Іа хьовзадича а, этта-
ча хьала кӀалхарвоалилга яц.

ДагадоагӀа сона Тюмене
волча хана Яков Николаевич
Неумоева санна дийцар:
«На, воше, американций эг-
гара тӀехдола согӀат да.
Из орден ешна вола саг гу-
чаваьлча цига нийсбенна
берригаш цунна хьалгӀовтта
беза».

ЦӀаьтха сайна яйза ком-
полка Висаитова кхел мас-
се хана кӀоаргга дагайоал-
лар сона, хьенора, сатедай-
тацар. Каст-каста хетар со-
на цӀанкха а сайна бӀарга-
вайна воацачен хӀанз укх
лаьтта дийна воацачен цуи-
на хьалхашка се бехктокха-
ме волаш санна. Цу дерри-
гача шерашка лаьттача
нийсхо ца хиларца сай цхьа
гӀулакх да аьнна хетар. Из
уйла керда хьалхьоайир
Висаитова мехкахочо —

хьахилар Подольске оборо-
на Министерства архиве
гӀолга а гварде подполков-
ника Висаитова личии гӀу-
лакх кӀоаргагӀа доязилга а.

Тхога гучаьлинар дегӀа
вулам болабеш да.

1946 ш. 28 сентябрь.
Советски Союза Генера-
лиссимусага новкъостага
И. В. Сталинга.

РАПОРТ

Ала хӀама доаназ дийт-
та шера гӀулакх ... рех дийъ шера Сийлахь-бок-
хача Даймехка тӀем тӀа а
лаьтта, запасе водаш, нов-
къост Генералиссимус, ер
дохехьа дар хьога хайта
даьохӀад аз.

1932 шера октябре, ву-
рийтта шу даьнна волаш
сай лоӀме ЦӀеча Эскаре
вахар со, цул мугӀараша
гӀулакх делгах сай вахара
професси а лаьрхӀа, Совет-
ски Даьхе лоралах сий во-
ла декхар а хеташ. 1935
шера октябре аз чакхъяьн-
кхар кхаь шера йола дош-
лой школа, «лейтенант» лха
эскара звани а елар сона.
ЦӀеча эскара эпсарий соста-
ва мугӀараште юкъе хӀама
ца эшаш халдаиза пхьайт-
та шера гӀулакх деш, со
лакхьелар взвода командир
хиннача дошлой полка ко-
мандирага кхоачаш. Фрон-
та эггара лоархӀамеча уча-
сткашка толашгӀойолча дош-
лой подразделенешта кома-
нда еш. ТӀом бара йӀаьхий
опыт хьахчаш са, 45—46
шерашка М. В. Фрунзе цӀе-
рагӀча Военни академе эна-
нешца чӀоагӀ а луш.

(Йистедоалар хургда).

Россе профсоюзий ший лоӀамера федераци

**Фу я Россе шоай лоӀамера профсоюзаш? Иштта хӀа-
ма хила йиш йий-теш дерригa вӀашн дувзаденна, дер-
рига вӀашл тийша долча лачтахьалкхен чоалханеча
системе? Дуккхача шерашка вай тӀагӀертта чӀоагӀдеш
хиннад, вай, хетаргахьа, тешаш а хиннад, обществе а
вахаш цох мукъа хила йиш яц яхачох. Бакъда, вай
мехка еш йолча перестройкас дуккхача хӀамай кхыча
тайпара уйл яйт.**

Шоай лоархӀам кхыча
тайпара кхетабаьб Россий-
ски Федераце профсоюзаша
а. Дукха ха йоацаш хинна-
ча шоай учредительни съез-
де уж хьежар РСФСР пра-
вительства социальни парт-
нер а хинна дӀаоттаргйола
структура республике хьа-
яра дешага. Из цӀенташтта
дош да. РСФСР шоай лоӀа-
меча профсоюзий федераце
организационни лоаттамен
балхен керттера принципаш
юкъаш кьуксаш хӀамаш а
тайп тайпара уйлаш а хи-
лар. Бакъда, делегатий
цхьан хӀаманна тӀехь барт
хилар. хӀанзалца хинна дер-
рига центрера доагӀар юх-
хьанцарча профсоюзни ор-
ганизацей инициатива юха-
увзаш дар. Ший лоӀаме хи-
ларо мара балха тӀа паргӀа-
то хургьиц.

Цу тайпара, учредитель-
ни съездо дӀанхайнадир
РСФСР шоай лоӀамеча
профсоюзий федераци хьаль
хилар. Профсоюзий федера-
це организационни лоатта-
мен балхен проект ювцача
хана кӀеззига йолаш пред-
ложении товдараши юкъе-
доаладар бахьан долаш, цу
документа боккха лоархӀам
хилар теркал а даь, из юх-
хьанцарча организацешка
дувца оттадеш соцам бир

профсоюзий форумо. Гура-
хьа ший болх дӀахо бергба
съездо, федераце балха
керттера принципаш тӀех-
хьара тӀа а яцргья.

Демократически кӀийлен
тӀа духхьала кхаж а тоссаш,
регионашкара, автономии
республикашкара, отраслеви
формированешкара болча
викалех латта федерацена
кулгалду органаш яьй: цун
совети президиуми. Прези-
диума председательла
хержав Клочков Игорь
Евгеньевич.

Учредительни съезда
юкъе дакъа лоацаш хилар
Нохч - ГӀалгӀайчен проф-
союзий делегаци а. Делега-
таша Ю. Кулика, Ж. Гула-
евас, Э. Исханова дийцар
шоашта цу съездах хийттар.

Мишта хургьа шоай лоӀа-
меча профсоюзий федераци?
Из «лакхера Іочу команда»
еш йиллаяц. Кулгалдеча ор-
ганашта новкъа хеташ яь
хила а мег. Уж-м конферен-
ци а а яь гӀулакх чакхдаккха
дага хинна хила а тарлу.
Бакъду, съездах профсою-
зий российски юкъара фо-
рум хилар.

Федераце ларде яц мас-
санена а йовзаш йолча де-
мократически централизма,
кхыча иерархически струк-
турий принципаш, из алхха

шоай лоӀаме яь я. МалагӀча
принципаш тӀа вӀаштӀехь-
боакхе цо ший болх? Цо из
ду федерализман профсоюз-
ни демократен кӀийлен тӀа.
Из яхилга да ший лоӀаме
федерацена юкъедаха а
юкъеравала а бокъо хилар,
цун члений цхьатарра бокъо
хилар, шоай балха тӀа укх
шоай лоӀаме хилар, кӀезн-
гагӀбарашта хетар теркал-
дар, членаш барт болаш,
цхьана а гласность йолаш а
болх бар.

Федераци хьайийтта я
автономни республикий,
краяй, областий ерригача
профсоюзни организацешта.
РСФСР-е хьеш йолча къа-
хьегамхой кхыча профсою-
зни формированешта.

Съезде И. Клочкова яьча
доклада тӀа белгалдаьккхар,
Российски Федераце Союзе
доаккхачох 92 процент
мехкдаьттен газ, 62 про-
цент электроэнерги йоак-
кхаш хилар, мехка промыш-
ленноста а юрта боахама а
керттера база из хилар.
Иштта йолча республиках
союзни министерствай лоӀа-
мегӀа бедал лоаттаю бала
хиннай. Бедали товари вӀа-
шин нийса ца хуцаш хила-
рах хӀара шера 70 милли-
ард сома маьха ле хул цун-
на. ХӀаьта ишттача хьал тӀа
я вай Нохч-ГӀалгӀайче а.
Мехкдаьтта чакхдоахача
промышленносто ше бу пай-
да цхьа кӀеззига хӀама со-
циальни хьашташта дӀала-
хийтара мара ца дуташ.
Союзе дӀабохьийт, бакъда,
маьхьа укахцӀено толхаеш
йола газ-и фо бӀехдеш шорт-
та хьахец.

Союзни министерствашен
шоай хьаштдолча тайпара
доал делга дӀадаккха деза.
регионаштен автономештен
бокъо яла еза, шоашкарча
рузкъана цар доал дергдо-
лаш. Бакъда, иштта этта
хьал цу сахьата тоалургдац.
Съезде къамаьл деш РСФСР
Министрий Совета предсе-
дателa А. В. Власова бел-
галдаьккхар, йолаш йолча
потенциала нийса доал де
дезилга, бахача наьха ва-
хара хьал тоадара лерттӀа
пайда эца безилга.

Нагахьа санна Россе руз-
къа хӀанзалца санна иштта
лехьа доадеш хуле, проф-
союзаша правительствана
хьалхашка цох дола дош
оттадергдолга А. В. Власо-
ва кхетадир, Россе прави-
тельствос, халкъа хьашташ
лорадеш йола организаци
хиларех тарра профсоюза-
ша, цхьана цхьатарра бокъо
а йолаш дешаш дувцара
раьза хилар. ДӀайоалаш
латт профсоюзаша командно-
административни системас
яххар деш хинна ха. ХӀанз
цар шоай федераце советага
гӀолла хьадда лорасргья
Российски Федераце пач-
чахьалкхен Іаьдален доал
дарен органашка къахьегам-
хой законагӀа йола бокъо-
нашн хьашташ:

— экономически социаль-
нии дегӀаахара планашка ва-
харен къахьегамен хьалаш
тоадара, нахага медицин-
ски хьажара, пенсионни Іа-
лашон гӀуланхаш дайта;

— пачхьалкхен, боаха-
ма, кхыча органашкара
профсоюзий бокъонаш хьа-
еха, нагахьа санна ошаргху-
ле референдум, митингаш,
демонстрацеш ярах, къахье-
гамхой хьашташ лорадара,
иштта кхыдола гӀуланхаш,
кхыметтел забастовкаш а
ярах дола дош оттаде.

Профсоюзий федераце
къаьстта теркам тӀабохий-
таргба экономически, эко-
логически, кхыча дешашта.
Социальни гӀуланхашка дит-
лача профсоюзаш дага я 40
сахьата къахьегаргдолаш
балха кӀира оттадара тӀехь
къовсам лоаттабе.

Профсоюзни комитеташ
къаьстта йоакхо еш хургья
къонача болхлой производ-
ственни, социальни, кхыдо-
ла хьашташ кхоачашдара.

Профсоюзаш йоккха ини-
циатива йолаш хургья болх-
лой дерригача гӀуланхашка,
рузкъа дӀа-са нийсдечъ мет-
тел, из хьадеча а. Цу хьа-
къехьа йоккхий бокъонаш
йолаш я уж.

Профсоюза членаша хьа-
чутелача взносех дуккхагӀа
яраш юххьанцарча проф-
союзни организацешка юс.
ХӀаьта иштта дусача ахчах
аьлча, лакхе латтача сове-
таша дӀадоавийта деза из
малагӀча гӀуланхашка дӀа-
дохийтаргда.

Съезда делегаташа йий-
цар дукха проблемаш, цар
из къамашта юкъерча гӀу-
лакуий хьакъехьара яраш а.
Профсоюзаша шоай вахара
дерригa дешаш лакхера Іо-
чу указанеш йоацаш шоаш
къестадергда. Съездера
цӀабаьхкача делегаташа
профсоюзий членашта дӀа-
доранйтаргда перестройка
хьалхашка профсоюзни орга-
низацешта хьалхашка латта
декхараш.

А. САДУЛАЕВ.

... Бара. 18.. шера
Гудермесски района Мартун
яхача юрта ваьв, нохчо, пар-
те хиннавац, единоличник,
Майртуп яхача юрта ваьхав,
10 шу суд яьй.

Янгульбаев Умар, 1878
шера Веденски района Элис-
танжи яхача юрта ваьв, нох-
чо, парте хиннавац, едино-
личник, Элистанжи яхача
юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гаплангиреев Мусса, 1871
шера Гудермесски района
Кади-Юрта ваьв, нохчо, пар-
те хиннавац, единоличник,
Кади-Юрта ваьхав, 10 шу
суд яьй.

... Федот Леонтьевич,
1870 шера Харьковски гу-
берни ваьв, эрсе, парте хин-
навац, дина викал, ПГІАССР
Первомайски станице ваьхав,
5 шу суд яьй.

Сидельников Леонтий Ва-
сильевич, 1903 шера Гроз-
ненски района Ермоловски
станице ваьв, эрсе, парте
хиннавац, колхозхо, Перво-
майски станице ваьхав, 5
шу суд яьй.

Ибриев Закри, 1878 ше-
ра Урус-Мартановски района
Старые Атаги яхача юрта
ваьв, нохчо, парте хинна-
вац, единоличник, Старые
Атаги яхача юрта ваьхав, 10
шу суд яьй.

Галаев Ахмар, Ножай-Юр-
товски района Мескеты яхача
юрта ваьв, нохчо, парте хин-
навац, единоличник, Мескеты
яхача юрта ваьхав, 10 шу
суд яьй.

Бациев Абубакар, 1876
шера Шалински района Гель-
дыген яхача юрта ваьв, нох-
чо, парте хиннавац, едино-
личник, Гельдыген яхача
юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умхаджиев Дженарали,
1876 шера Шалински райо-
на Гелдыген яхача юрта
ваьв, нохчо, парте хиннавац,
единоличник, Гельдыген
яхача юрта ваьхав, 10 шу
суд яьй.

Чонтаев Джаби, 1863 ше-
ра Салсановски района Дав-
летби яхача хуторе ваьв,
нохчо, парте хиннавац, кол-
хозхо, Давлетби яхача хуто-
ре ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тепсуркаев Магомед, 1900
шера Гудермесски района
Брагуны яхача юрта ваьв,
нохчо, парте хиннавац, кол-
хозхо, Брагуны яхача юрта
ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гагиев Іалихана Дисик,
1915 шера Назрановски рай-
она СурхотӀа ваьв, гӀалгӀа,
парте хиннавац, «Путь со-
циализма» колхоза колхоз-
хо, СурхотӀа ваьхав, 10 шу
суд яьй.

Солтаев Ибра, 1880 шера
Веденски района Гордали
яхача юрта ваьв, нохчо, пар-
те хиннавац, колхозхо, Гор-
дали яхача юрта ваьхав, то-
паш техай.

Избаиев Али, 1885 шера
Веденски района Гордали
яхача юрта ваьв, нохчо, пар-
те хиннавац, колхозхо, Гор-
дали яхача юрта ваьхав, то-
паш техай.

Мусаев Дуска, 1882 шера
Веденски района Гордали яха-
ча юрта ваьхав, топаш те-
хай.

Альготов Іслам, 1880
шера Веденски района Гор-
дали яхача юрта ваьв, нох-
чо, парте хиннавац, колхоз-
хо, Гордали яхача юрта вань-
хав, топаш техай.

Долаев Шоипк, 1888 ше-
ра Веденски района Горда-
ли яхача юрта ваьв, нохчо,
парте хиннавац, колхозхо,
Гордали яхача юрта ваьхав,
топаш техай.

Дидаев Мусаит, 1900 ше-
ра Веденски района Горда-
ли яхача юрта ваьв, нохчо,
парте хиннавац, колхозхо

... доллот арапнлхара суд яьй.

Демаков Иван Исаакович,
18.3 шера Кировски областа
Сновиновски яхача дерене
ваьв, эрсе, парте хиннавац,
Гудермесски станице фельд-
шер, Гудермес станице ваь-
хав 10 шу суд яьй.

Нальгиев Музура Муха-
мад, 1897 шера Галашкин-
ски района Кенхи яхача юр-
та ваьв, гӀалгӀа, парте хин-
навац, Кенхи яхача юрта ваь-
хав, топаш техай.

Аушев Джентамирз-Хьажи
Генардиа, 1869 шера При-
городни района Базоркино
яхача юрта ваьв, гӀалгӀа,
парте хиннавац, болх беш
хиннавац, Базоркино яхача
юрта ваьхав, топаш техай.

Гойтаев Гелан Хаджи,
1852 шера Урус-Мартане
ваьв, нохчо, парте хиннавац,
болх беш хиннавац, Урус-
Мартан яхача юрта ваьхав,
топаш техай.

Кубаханов Абдул-Межид,
1888 шера Старо-Юртовски
района Новый-Юрта ваьв,
гӀумке, парте хиннавац, кол-
хозхо, Новый-Юрта ваьхав,
топаш техай.

Шахсаидов Абдурагим,
1874 шера Старо-Юртовски
района Новый-Юрта ваьв,
гӀумке, парте хиннавац, кол-
хозхо, Новый-Юрта ваьхав,
топаш техай.

Дажиев Хамид, 1876 ше-
ра Старо-Юртовски района
Новый-Юрта ваьв, гӀумке,
парте хиннавац, колхозхо,
Новый-Юрта ваьхав, топаш
техай.

Дудаиев Ахьяд, 1904 ше-
ра Старо-Юртовски района
Новый-Юрта ваьв, гӀумке,
парте хиннавац, колхозхо,
Новый-Юрта ваьхав, 10 шу
суд яьй.

Абдулваганов Магомет,
1907 шера Старо-Юртовски
района Новый-Юрта ваьв,
гӀумке, парте хиннавац, кол-
хозхо, Новый-Юрта ваьхав,
10 шу суд яьй.

Темиев Хамзат, 1894 ше-
ра Старо-Юртовски района
Новый-Юрта ваьв, гӀумке,
парте хиннавац, колхозхо,
Новый-Юрта ваьхав, 10 шу
суд яьй.

Тешиев Алаудин, 1900
шера Старо-Юртовски района
Новый-Юрта ваьв, гӀумке,
парте хиннавац, колхозхо,
Новый-Юрта ваьхав, 10 шу
суд яьй.

Ныркин Петр Иванович,
1891 шера Моздокски района
Ищерски станице ваьв, эрсе,
парте хиннавац, колхозхо,
Ищерски станице ваьхав, 5
шу суд яьй.

Пушин Александр Кон-
стантинович, 1882 шера
Моздокски района Ищерски
станице ваьв, эрсе, парте
хиннавац, колхозхо, Ищер-
ски станице ваьхав, 5 шу
суд яьй.

Щербаков Петр Иванович,
1892 шера Моздокски райо-
на Ищерски станице ваьв,
эрсе, парте хиннавац, колхоз-
хо, Ищерски станице ваьхав,
5 шу суд яьй.

Луйско Борис Антонович,
1896 шера г. Ленинграде
ваьв, эрсе, парте хиннавац,
колхоза агроном, Ищерски
станице ваьхав, 2 шу суд
яьй.

Дядюченко Кузьма Марко-
вич, 1882 шера Моздокски
районе Ищерски станице
ваьв, эрсе, парте хиннавац,
колхозхо, Ищерски станице
ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бычков Михаил Алексее-
вич, 1889 шера Моздокски
района Ищерски станице
ваьв, парте хиннавац, кол-
хозхо, Ищерски станице ваь-
хав, 5 шу суд яьй.

Фишер Иван Иванович,
1903 шера Моздокски райо-
на Ищерски станице ваьв.

... Долгаргкъий - Юрта
ваьв, гӀалгӀа, парте хинна-
вац, единоличник, Долга-
къуй-Юрта ваьхав, 5 шу суд
яьй.

Мальсагов Дохи Генард-
ка, 1879 шера Назранов-
ски района Долгаргкъий-Юрта
ваьв, гӀалгӀа, парте хинна-
вац, единоличник, Долга-
къуй-Юрта ваьхав, 5 шу суд
яьй.

Гойгов Гуша - Хьажий
Мухьмад, 1868 шера Назра-
новски района Долгаркъий-
Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте
хиннавац, единоличник Дол-
гаркъий-Юрта ваьхав, 3 шу
суд яьй.

Зиновьева Анастасия Пет-
ровна, 1911 шера Наурски
района Наурски станице яьй,
эрсе, парте хиннаяц, колхоз-
ница, Наурски станице яьхай,
5 шу суд яьй.

Белинцева Прасковья Ти-
ховновна, 1914 шера Красно-
дарски края Поповически
станице яьй, эрсе, парте хин-
наяц, Наурски станице яьхай,
5 шу суд яьй.

Тишкова Антонина Гри-
горьевна, 1908 шера Наурски
района Наурски станице яьй,
эрсе, парте хиннаяц, колхоз-
ница, Наурски станице яьхай,
5 шу суд яьй.

Андреас Герман Августо-
вич, 1892 шера (Германи)
г. Рейленгаузене ваьв, немец,
парте хиннавац, колхозхо,
Наурски станице ваьхав, 3
шу суд яьй.

Сигаев Игнат Федорович,
1874 шера Невинномысска
станице ваьв, эрсе, парте хин-
навац, Кизляр станце, билет-
ни кассир, Кизляр станице
ваьхав, 5 шу суд яьй.

Жулидов Иван Васильев-
вич, 1877 шера Курски гу-
берни Бобривка яхача юрта
ваьв, эрсе, парте хиннавац,
Кизляр станце вагонашка
хьежар, Кизляр станице ваь-
хав, 8 шу суд яьй.

Газиев Мусса, 1873 шера
Гудермесски района Курча-
лой яхача юрта ваьв, нохчо,
парте хиннавац, единолич-
ник, Курчалой яхача юрта
ваьхав, 10 шу суд яьй.

Местоев Іумахьажий Оарц,
1874 шера Пригородни рай-
она Шолха яхача юрта ваьв,
гӀалгӀа, парте хиннавац, болх
беш хиннавац, Шолха яхача
юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Алиев Шамсудин, 1914
шера Саясановски района
Центорой яхача юрта ваьв,
нохчо, парте хиннавац, юрт-
боахама артела член, Центо-
рой яхача юрта ваьхав, 10
шу суд яьй.

Мазаев Ака Мезаевич,
1888 шера Шаройски райо-
на Цеси яхача хутора ваьв,
нохчо, парте хиннавац, болх
беш хиннавац, Цеси яхача
хутора ваьхав, 5 шу суд
яьй.

Дышнев Асхаб Мурцали-
евич, 1914 шера Итум-Ка-
лински района Тусхарой яха-
ча юрта ваьв, нохчо, парте
хиннавац, болх беш хинна-
вац, Галашкински района
Нижний Датых яхача юрта
ваьхав, 5 шу суд яьй.

Муртазалиев Мовсар, 1879
шера Итум-Калински района
Шак-Халой яхача хуторе
ваьв, нохчо, парте хиннавац,
колхозхо, Шак-Халой яхача
юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кутиев Абубакар, 1876
шера Итум-Калински района
Мельдичу яхача хуторе ваьв,
нохчо, парте хиннавац, кол-
хозхо, Мельдичу яхача хуто-
ре ваьхав, 5 шу суд яьй.

Умаханов Солсабек, 1897
шера Итум-Калински района,
Майсти яхача юрта ваьв, нох-
чо, парте хиннавац, колхоз-
хо, Майсти яхача юрта ваь-
ваьхав, 5 шу суд яьй.

(ДӀахододар хургда).

Бакъдар котдаргда

Ховш ма хиллара, вай республике а мехка санна перестройкас тайп - тайпара формальни доаца боламаш хьаьхеллад. ХIаьта царех я «Мемориал» яхача ерригсоюзни общества Нохч-ГIалгIай отделени. Цун кулгалхо ва наха дика вовзаш, вэзаш вола Вацуев Зеций Iабдулла. Дукха ха йоаддаш тха корреспондента вIашагIкхетар хилар цуца.

— Iабдулла, Iа вай республике «Мемориал» яха общества отделени хьакхоллараx лаьца массехк дош аьлча бакъахьа хетар сона?

— 1988 шу чакхдоалаш оаха массехк саго, вешта аьлча, неформалий активисташа вIашагIкхийтта цу лостамагIа бойх бара йола оргкомитет вIашагIъеллар. Оаха дIадолалаь гIулакх дег тIаргкъобалдаь хьаллаьцар комсомола обкомо, йоазонхой Союзо, художникий Союзо, «Комсомольское племя» яхача газето. Мадарра аьлча, цар тхона цу даькъе доккха гIо дир.

ХIаьта 1989 шера июль бетта учредительни конференци чакхъяьккхар оаха. Цига моллагIча организаце эцаш санна Устави резолюци тIайийпар, совет хержар. Цун юкъебоагIа архитектор Усманов Лема, ВЛКСМ обкома секретарь Сукиев Мухьмад, ЧИГУ доцент Боков Федор, иштта кхыбараш.

— Iабдулла, таханарча дийнахьа оалош, вешта аьлча, «Мемориала» беча балхах лаьца дувцал газет дешараштa?

— Оаха. «Мемориала» доакъошхоша Устава тIеи резолюце тIеи белгал ма даькхара, тхо цкъа-дале, сталински режимо яьча репрессех, нохч-гIалгIай халкъаша лайнача 1944 шерарча трагедех дола бакъдар гучадоаккхача даькъе къахьегаш да. Цу даькъе оаха, репресси яьчарех, Казахстане, Юкъерча Азе Iабахийта хиннача нохчий, гIалгIай вахарах йола документальни материалаш, дагалоацамаш гулду. Сталински режимо бIаьш эзараш нохчий, гIалгIай боабаьб. Цун къизача «командо» даьчох дерриги гучадаьккханза да. Цудухьа, оаха тхоай балха керттера лоархI из деррига мадарра хьалтIадаккхар. Из болх лерргIа дIабэхьара духьа, оаха, университета историкашца цхьана вIаьд яьй, цар шоай студенташка «Мемориала» задакергIа ахкан практика чакхйоаккхийтаргйолаш. Масала, цар вай районашкара [illegible] халкъий трагедех йола материалаш (письмош, сурташ, дагалоацамаш).

— Iабдулла, цул совгIа кхы малагIча лостамагIа къахьегаргда шун общество?

— Аз кхетадир хьо мичахьа тIаьхьа гIерт. Оаха тхоай балха лоархIамерча декъарех ваI лоархI ГIалгIай автономи меттаоттаяра дош. Из хоси ма хиллара, сталински заман даьина доккха эз да. ХIана аьлча, бIарча [illegible] шоай ков-карт, хьаде тIагIийртача Деникина бIунца латташ шийдикагIболла къонахий дIабенна дола къам. Мадарра аьлча, гIалгIай а нохчий санна цхьаккха даь хIама доацаш мехках баьхаб. Цига цар дукха бала лайнаб. Цудухьа, оаха гIалгIай дикагIдола лаьтташ дIададахар духьа 1934 шера царгара дIаяьккха автономи меттаоттаяра ди «Мемориал» чIоагIъенна дIаоттара ди санна лоархIаргда. Цул совгIа, тха болама Устава тIа белгалдаьккха ма хиллара, оаха дIахойодача хана адамлен бокъонаш телхаярца лира къовсам лоаттабергба.

— Iабдулла, материальни даькъе миштад «Мемориала» гIулакхаш?

— ХIанз укх сахьате цу даькъе тха отделене гIулакхаш дика дац. Бакъда, тхо республике бахача наькха гIоийца из тоаде хьожаргда. Укхаза сона белгалдаккха ловргдар хьалъергйолча Мемориала конкурса положени кийчъеш тхоаш хилар. Цу мемориала юкъейоагIаргъя музей, библиотека, архив. ХIаьта цар материалех хIара советски сага пайда эца тарo хургъя. Из мемориал оаха керттерча даькъе организацеша, учрежденеша бахача наха деннача ахчах хьалъе лерхI. ХIанз тха счете 30 эзар сом совгIа ахча ла. ХIаьта цу гIулакха хьъдайта ахча «Мемориал» Совета эшараштa лаьрхIа ди, аьнна, белгалдаьккха дайта деза. Вай газет дешара цу даькъе сомаца, цин сомопа гIо дича геттара дика хетаргдар. Масала, тха Жилсоцбанка управлене № 700472 счет я. Цу тайпара хьадена ахча оаха вай тIехьенна чIоагIа пайдане хургдолча гIулакхага дIадохийтаргда.

— Шун учредителашна малагIа новкъостал ду шоана?

— Оаха баркал-оал царна эггара эшача хана цар тха болам хьаллацарах. Бакъда, дIахойодача хана цар тхоца хьинаре гIулакхаш леладац. Масала, тха цар новкъосталла магнитофонаш, диктофонаш [illegible] безам болаш дар. Наха дувцаш дола [illegible] хеза хIамаш дIаяздар духьа. Бакъда, цар из вIаштIехьлалац. Цу гIулакхе тхона новкъостал дар дехаргдар аз Нохч-ГIалгIай Гостелерадио комитетагара. Тхога цар шоаш лелаль аппаратура хьаехкача, тхона цунах доккха гIо хулар.

— Iабдулла, республике тIеххьарча хана кхы а формальни йоаца организацеш хьахиннай. Масала, «Барт», «Кавказ», «Баьццара болам», «Нийсхо», [illegible]

ги даьккъе-цхьа моллагIйола мероприяти чакхйоаккхаш, хилча, тха цун мамогга гIо де деза. ХIаьта, уж тхопа исторически даькъе материалаш, сурташ, дагалоацамаш гулдеча новкъостал де денхарийла ба.

— Iабдулла, хьо ховш ма хиллара, 1984 шерага кхаччалца историе, экономика, социологе, филологе, Нохч-ГIалгIай Iилма - тохкама институте болх беш хилар. Цул тIехьа, цу коллективаца къаьстар хьо. ХIаьта цу хьакъехьа тахан бе-бе дувцаш хезад сона. ХIанз Iа цунах дола бакъдар аьлча бакъахьа хетар?

— Iа лакхе белгал ма даькхара бакъдар мара аргдац. Бакъдар иштта дар: тха институте 1984 шера В. Виноградовен, С. Умаровен язлаь дола «Цхьана Сийлахь-доккхача де лерхIачунга» яха брошюра дувцаш йола партийни собрани яр. Цига хIаране шийна хетар оалар брошюра чулоацамах. ХIаьта сай аргIагIа аз, тIаккха И. Вагановен, М. Музаевен цу брошюра критика йир. ХIана аьлча, цунна автораша нохч-гIалгIай истори гIожа телха а деш, фальсификаци йора. Уж шоай Iилман балха тIа монархически идеяш чакхъяха гIертар. Цар Кавказски тIема бахьан лоамароша царски колонизаторски политикана духьала болабаь къовсам а ца лоархIаш экспансионизма болам лоархIар. ХIаьта, оаха тхоапкара материалашиа из цхьаккха тайпара кIала исторически кIийле а йоацаш, язбаь болх болга дIахайтар. Из къовсам тхо балхара дIа а доахаш чакхбаьлар. Цул тIехьагIа тайп-тайпара бахьанаш доахар: аттестацех а чакх ца баларах, дисциплинированни ца хиларах дIабаьхаб, яхаш. Цул тIехьагIа, прокуратура тхо бокъо йоацаш дIа-даьха хилар бакъдеш протест елар. Бакъда, тIехьагIа цар лакхера еннача указанегIа из юхаьяьккхар. Совнна согт обкома [illegible] аьлар заявленеш а язйий юха институте балха дIачутIо, аьнна. Бакъда, со раьза хиланзар цу предложенеца, хIана аьлча, со критика йирах бокъо йоацаш дIаваьккхав, хIаьта из цига мел дийпар тахан моттигерча, центрерча прессе бакъдеш дувцаш да. Цудухьа, со цу условеца цига балха гIоргвац. [illegible] санна, юхаметтаоттавеш приказ ца тохе. Бакъда, тахан КПСС обкома идеологически отделе къовсталеш ца из поп.

«Къахетама кIира»

1990 шера 15 апреле дешa 21 апрелага кхаччалца вай мехка дIахьоргда къахетамен унахцIенони советски фондо кхайкадаь «Къахетама кIира».

Цу гIулакха керттера маIан да цхьаь болча, къабеннаха наха, тIемен къахьегамен инвалидашта, бIухошта-интернационалисташта, тIем тIа моарой боабаь бисача исташта, катастрофа хиннача зулам даьннараштa, кхыбола бала кхаьчараштa, кIалбисача наха, къахета а сагIа дала а доагIараштa моральни материальни новкъостал делга, вахара хьал тоаделга.

Цу наха тарлуш дола новкъостал дар дехаш республика ерригача къахьегама коллективашка, общественни организацешка, бахача нахага кхайк къахетамен унахцIенони Советски фонда Нохч - ГIалгIай отделене правлени, луш йола средстваш Нохч-ГIалгIай Жилсоцбанке тха отделене № 704601 йолча дIаяхьийта а дех. Оаш дIайохьийта средстваш цхьаннахьа хьожаь хила тарлу (Сийлахь-боккхача Даймехка тIема инвалидий госпитале, бIухошта - интернационалисташта, лаьтта такхарах эе даьннараштa, кхычарна). Цудухьа дохьийташ дола ахча фу лаьрхIа а хьанна дохьийт белгалдаьккха деза.

Тхо тешаш да цу даькъалча гIулакха юкъе вай республика къахьегама коллективаша, общественни организацеша, бахача наха диза дакъа лоацаргхиларах.

Къахетамен унахцIенон Советски фонда Нохч-ГIалгIай отделене правлени.

Иштта цIи йолаш я Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета хьехархой инициативагIа вIашагIъелла гIалгIай Iилман болхлой ассоциаци. Из вIашагIйоллара хетаь собрани хилар укх деношка университете. Цига дакъа лоацаш бар Грознерча а Орджоникидзерча а вузашка, Iилман учрежденешка болх бу вайнахах бола Iилман болхлой.

«Iилма»

Учредительни собрани хьайийллар университета доазол арахьарча къамий меттай кафедра заведующе доцента М. И. Чапанова. Цо белгалдаьхар кердача ассоциацена хьалхашка латта декхараш. Царех керттердарех да гIалгIай автономи юхаметтаоттаяра дош къоастадеча ассоциаце членаша хьинаре дакъа лацар, иштта республика экономически, социальни, экологически, кхыдола декхараш кхоачашдеча мамогга гIо дар.

Собране доклад йир университета профессора И. Дахкильгова. ДокладагIа хиннача преношка къамаьлаш дир филологически Iилмай кандидата Т. Мута-

Боккха кхаж бенаб

Къулбаседа Кавказа зоне «Спортлото» лайлачарна юкъе эггара боккхагIа бола кхаж бенаб Грозненски юрта участка гIишлонхочун Хасуханов Ахьмада.

Итт шу гаргга ха я Ахьмада спортлото билеташ ийду. Билета тIара пхиъ цифра юкъе а йолаш кхаж барга сатувсаш лайзав из.

Иштта цIаьхха а аргIанара ловзаш Ахьмада белгалъяьккхар 36-нех 5 цифра. БархIагIча тиражагIа шкн варианта тIара 5 знак йолаш кхаж бера цун.

Цу кхажах цо доаккх 18 эзар сомал дукхагIа ахча. Цун баьнначa аьттонах хьега боагIа спортивни лотерее ловзаш бараш.

Белгалдаьккха доагIа, Ахьмада аргIа а йоацаш «Жигули» — ВАЗ-2109 яха автомашина эца бокъо яьннала.

Дукха ахча доагIаш кхаж бенаб цIен-наьна Г. Домаповнч, Грозненски универмага урузчик волча Я. Дибилиева, Веденарча бувзама отделене кочегара М. Тухусуева, иштта кхыбарий а.

«Спортлото» ловзача аьттув балба шун.

Оптимисташ шо хуле, шун а баргба аьттув.

В. П. ВЕТРЯК,
«Спортлото» СКЗП инструктор.

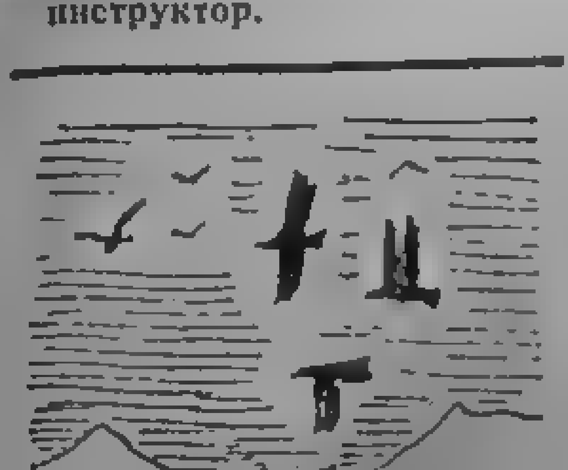

ДIадахача шоаттдийнахьа г. Грозне хилар эскаре баха безача кагирхой республикански слет. Цига дакъа лоацаш бар республикерча ерригача районашкарча призывникий командай доакъошхой. Хургболча бIухоша торжественни митинг хиннача тIехьагIа, В. И. Ленина памятника, баьчча сий деш, зизаш дахкар.

Слете дакъа лаца боккъо яьккхараш ба районашкарча яхьашка котбаьннараш. ХIаьта, республикански слете а дукхачар шоаш хила беззача бесса бIухой хургхилар хьахьескхар.

КIирандийнахьа призывникаш тайп - тайпара мероприятеш чаккхйоахаш бар; яхьаш, латараш, тайп-тайпара ловзараш — дукха дар укхаза кастта эскаро баха безача наха эшар.

ДIахо программаца дав грозненски гарнизона цхьа дакъа довзилга. ХетаргахьА цох эггара сакъердамегIа йола мероприяти лоархIаш бар кагий нах. БIухой сийлен музенга, тIема техникага, эскархочун вахара хьалашка — дуккхача шоашта ца дайнача хIамашка хьежаш бар призывникаш. Цул тIехьагIа цар кхетаче хилаь тIема ветеранашца а бIухошца - интернационалисташца а. Цига къоастайир спортивни яхьаш, белгалъяьхар цар итогаш.

— Эскархо ниа болаш могаш волаш хилийтар военкоматийи спорткомитетийи керттера гIулакх да, — аьлар республика тIема комиссара заместитела, эпсара Р. З. Ягофарова. — Призывникай слет цу балха тIехьара йист мара яц. Вайна гуш да дукхагIча даькъе из болх эшшача тайпара дIахьош болга. Бакъда, вай мехкахой шоай декхар кхоачашдеш болча цхьадолча эскара доакъошкара хоам боагIа призывникаш эшшача тайпара кийчо йолаш бац аьле. Цу тайпара хьал нийсдалара керттера бахьан — цхьайолча школашка лерттIа из болх дIахьо лард йоацаш хилар.

Дош лу яхьай керттерча судахочоа, эпсара В. И. Мясоедовна.

— Укх тайпара яхьаш традици хиниа дIаайттай республике, — йоах цо. — Уж шера шоэза хул. Районашка чакхъяьхача яхьашка котбаьннараш республикански яхьашка хьачулу. Кагирхошта а военкомата болхлошта а дика пайда бол царех. Цкъа-дале призывникашта дика экзамен хул царех. ШозлагI-дале, укхаза дакъа лоацаш болча военкомашта, болхлошта дика гуш хул малагIча районашка из болх нийса лелабу, малагIча районашка кхоачамбоацараш да. Цул совгIа, цхьадола эскара доакъош да геттара физически кийчо эшаш. Десантникаш, ракетчикаш, МВД бIухой. Укх тайпарча моттигашка къоастабу оаха цу доакъошка гIулакх де мегаргбараш.

ДОСААФ комитета председатела заместитель волча эпсара С.-А. Д. Тайсумова аьлар.

— Укх тIеххьарча кхаь шера геттара алсамбоаккхаш латт из болх. ТIа мел йоагIача хана дикагIа лелабе белаш а ба из. Цхьаккха тайпа негативни хIама хилийта йиш яц вай республике. Вай кагий нах массехка шоай сий лорадеш хьабоагIа. Геттара дика эскархой ба аьнна цIихеза а ба.

А. ДИБИРОВ,
Н. УГУРЧИЕВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 АПРЕЛЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.30 — Iилма-довзийтара фильм.

9.30 — Марша йоагIийла, музыка!

10.15 — Мультфильм.

10.25 — «И этот голос небывалый» кха М. И. Бабанова театральни мемуараш.

11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).

12.25 — Коллаж.

12.30 — Ха. ТСН.

15.30 — ТСН.

15.45 — «Армии «Трясогуз-

пионат. Сборни ЧССР — сборни США. Швейцарера трансляци.

20 АПРЕЛЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — Iилма - довзийтара фильм.

9.35 — Березина Сергей иллеш.

9.45 — «День рождения в Москве» яхача «Кинопанорама» дола тIатохар.

10.45 — «...16 шу даланзем боинхагIаи».

11.30 — Шера ханеш. Апрель.

21.35 — Вай кандидаташ. «Сельская жизнь» яхача газета соб. корр. С. Лорсанукаев.

21.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Финлянди — сборни СССР. Швейцарера трансляци.

РАДИО

ЕРА, 19 АПРЕЛЬ

7.30 Пайдане къамаьл.

7.40 Хоамаш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 ГIалгIай халкъа музыка концерт.

11.15 «Даймохк» (гIалгIай меттала).

11.30 «Микрофонаца Грозне гIолла».

11.50 — 12.00 «ДоттагIало» (нагIий меттала).

16.00 — 17.00 КПСС XXVIII съезда кийчадолхаш! Политически беседаш. Прямой эфир. Телефонаш: 23-40-96, 23-43-41, 23-47-20.

17.15 Дунен халкъашта кхьара обозрени (гIалгIай метта-

[illegible] документальни материалаш, дагалоцамаш гулдеш. Сталински режимо бlаьшдуьзна нохчий, гlалгlай болбаларш нохчий. Цуи къилача «команданна дьахос дерриге гучадаккхала да. Цудухья, оаха тхоай балха керттера лоархI из дерриге маларра хьалтlадаккхар. Из болх дерригlа дlабахьара дукха, оаха, университета историкаща цхьана вlаlад яьй, цар шоай студенташка «Мемориала» заданегla ахкан практика чакхйоаккхийтаргйолаш. Масала, цар вай районашкара гулъерга нохч - гlалгlай [illegible] (письмош, суртяш, дагалоцамаш).

— Iабдулла, цул совгlа кхы малагlча лостамагlа къахьегаргда шун общество?

— Аз кхетадир хьо мичахьа тlакхача гlерт Оаха тхоай балха лоархIамерча декхарех цаI лоархI Гlалгlай автономи меттаоттаяра доп. Из хоши ма хиллара, сталински замах дьиша доккха зе да. ХIана дьлча, бlарчча къамаш шоай ков-карт, хьадьппа моттиг йоацаш дитар, цул совгlа, мамогта къиза Iазап тlалоатталар да йиш - йоацаш хlама да. ХIьта, укхаза хаттар отт. Фу къам да из, фу бахьан долаш къизал гойтай цунна? Из да Советий Iаьдал доаккхача хана большевикий, мискача наьха бокъо бахьан долаш моастагlаща лира къовсам лоаттабьр, из доар Масала, тха Жилсоцдар банка управлени № 700172 счет я. Цу тайпара хьадена ахча оаха вай тlехьенна чlоагlа пайдане хургдолча гlуллакхага дlалохийтаргда.

— Шун учредителовla малагlа повкъостал ду шоана?

— Оаха баркал оал царна эстара эпача хана цар тха болам хьаллацарах. Бакъда, дlахойолача хана цар тхоца хьинаре гlулакхаш лeладоп. Масала, тха цар повкъосталца магнитофонаш, диктофонаш Iалашъе безам болаш дар. Цаха дуцаш дола на хlана хlанаш дlанахар дукха. Бакъда, цар ма вlашгlехьалелаш. Цу гlулакхе тхона повкъостал дар лехаргдар аз Нохч-Гlалгlай Гостелерадио комитетагара. Тхога цар йоаш лелаль аппаратура хьлехнача, тхона цупах доккха гlо хулар.

— Iабдулла, республике тlехххьарча хана кхы а формальни йоаца организацеш хьахиннай. Масала, «Барт», «Кавказ», «Баьццара болам», «Нийсхо», «Даькъасте». Царца бувзамаш лелaдой оаша?

— Оаха «Мемориала» доазашхоша уж ерриге формальни йоаца организацеш могаеш тlаэц. Ишта царца бувзамаш леладу. Масала, цу даькъе вlашагlкхийтта, тхоайла дага а лаьцна координационни центр хьалый оаха. Цуп декхар латт цхьа барт а болаш тайп-тайпарча лостамегla йола акцеш чакккхьахарах. Нагахьа санна, «Баьццара болама» цний керттерча лостамагla эколо-ка из цхьаккха тайпара кхача исторически кlийле а йоацаш, дlябаь болх бога дlахайтар. Из къовсам тхо балхара дlа а доахаш чакхбьлар. Цул тlехьагlа тайп-тайпара бахьанаш доахар: аттестацех а чакх ца баларах, дисциплинированни ца хилврах дlабьхаб, яхаш. Цул тlехьагlа, прокуратура тхо бокъо йоацаш дlа-даьха хилар бакъдеш протест елар. Бакъда, тlехьагlа цар лакхера еннача указанегlа из юхаялккхар. Соахка согл обкоме дlа а ийха аьлар: завилени а яйий юха институте балха дlачутlо, аьна. Бакъда, со раьла хилаилар цу предложенена. ХIана аьлча, со критика йирах бокъо йоацаш дlаваьккхав, хlаьта из цига мел дийнар тахан моттигерча, центрерча прессе бакъдеш дуцаш да. Цудухьа, со цу условеца цига балха гlоргвац, нагахьа санна, юхаметтаоттавеш приказ ца тохе. Бакъда, тахан КПСС обкома идеологически отделе къоастадеш да из доп.

ХIаьта хlана со Грозненски асфальт хьабеча спецпредприяте оператор а волаш болх беш ва.

— Iабдулла, хьона махетта къасталда из доп, иштта тахан санна бакъдолчун принципаш тlа а латташ дlахо ваха низ лулба хьона.

— Баркал.

Интервью йийцар М. БАРАХОЕВ.

СУРТА ТIА: I. Вацуев, II. ПЛИЕВА сурт.

ситета довзол арахьарча къамий меттай кафедра заведующе доцента М. И. Чапанова. Цо белгалдаьхар кердача ассоциацена хьалхашка латта декхараш. Царех керттердарех да гlалгlай автономия юхаметтаоттаяра доп къоастадеча ассоциаце членашна хьинаре дакъа лацар, иштта республика экономически, социальни, экологически, кхыдола декхараш кхоачалдеча мамогта гlо дар.

Собраве доклад йир университета профессора И. Дахкильгова. Докладагla хиннача прениешка къамаьлаш дир филологически Iилмай кандидата Т. Муталиева, лоро А. Куштова, филологически Iилмай кандидата П. Парчиевас, кхыбараша.

Учредительни собраце хержар «Iилма» яхача ассоциаце совет, хlаьта совета председателалла хержар исторически Iилмай кандидат М. Точиев.

томашина вца бокъо лыналга.

Дукха ахча доагlаш кхаж баьнаб цlен-нанна Г. Доманович, Грозненски универмага урузчин волча Я. Дибилаева, Веденарча бульама отделене кочегара М. Тухугуева, иштта кхыбарий а.

«Спортлото» ловзача аьттув балба шун.

Оптимисташ шо хуле, шун а баргба аьттув.

В. П. ВЕТРЯК. «Спортлото» СКЭП инструктор.

Хьагlа пар кхетале хилар тlема вегранаша а бlухои- [illegible] лонта а дика пайда бал- царех. Цкъа дале прияы- [illegible]

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Дипломаташ хулаш латт берех

Берий дипломате центр хьахиннай соахка Москве. Ше дунен тlа яккхарах цо баркал ала доагlа вовзаш волча берий йоазонхочоа Юрий Яковлевнен доккхий сийна бlарглаш долаш хиннача американски йиlига Саманташ.

«Машара зlамига вжкал». Самантех эггара хьалхагla иштта аьннад, йоах, цун мехка. Бакъда из вай мехка еача хана дукха дийцад цо газеташ тlа, телевидене гlолла, нах тешийбаьб, эрсий царех цкъаза оаллача тайпара унзара ца хилврах, шоай а ерригача планета а вахар лелаш уж хиларах. Цунах тешараш а ца тешараш а хиннаб. Цхьабараш гlад а баха из къоабалъеш хиннаб, хlаьта цхьабараш цунна досье лазъе сихбеннаб. ХIаьта авиационни хатар а хинна Саманта йийнача хана кхыметтел журналистий хабараш арадаьннад, из дерригa хозахета хинна хlама дац аьнна. (Вешта, бакъ-м хиннад уж хабараш).

Саманта Смита яхаш даьккхар дерригa а кхойтта шу мара дац. Из алар чlоагlа Iаткъар миллионаш болча кlаьнкийн йиlигийн дегашта.

— Иштта дукха хабараш доагlаргда аьнна дага дацар сона, — йоах Саманта еннача тlехьагlа лоаца, цхьабакъда, башха-дика книжка яздаьча Ю. Яковлева. — Проблема эттар сона хьалхашка: фу дергда укх письмошта? Царех дикалар хургдолаш фу дергдар-хьогl? Дукхагlдолча бераша яздаьр Саманта вlалла еша а яц яхаш хилча, сога яздаьча цу письмош тlа шоашта дика хетаращцен халахетаращцен цунца дагабувлаш хилча хlаьта а.

Хьалхагla Ю. Яковлевна лоагадехар тайп-тайпарча мехкий бераш вlашн гартакхувлара, дlа-хьа ухилга вlаштlехьдаккхара сагlийна. — хlама гулъе лаьрхlа «Саманта» аьнна проект оттаелга. Из уйла кlоаргъелар, тlаккха машар лорабеча Советски комитете соахка вlашагlъеллар Саманта Смита цlерагlа берий дипломате Центр.

Эггара хьалха 40 советски школьник хилар США-ра. Самантай даьхе йолча МЭН яхача штатера шоай хаинара бераш долча хьоашалгlа вяха. ХIаьта 40 къона американец соахка вьхкий салоlаш хилар Кавказа Iаьржача форла йисте. Цул тlехьагlа цу шин делегаце безаме вlашагlкхетар хилар Москве машар лорабара Советски комитете.

Саманта Смита цlерагlча берий дипломате Центра гlулакхаш дика хилар сенах латт?

Сона хетачох, берашта доал деча бокххагlбарий массаза а къайлагla лаьрхla цхьа хlама хул. Нагахьа санна бокххагlбараш а боацаш бераш гуллоре! Из дулу берий дипломате Центра. Юххьанца денз лаьрххla идеологи йола, алхха цхьа «политически никъ» болаш хургйола — бе-беча мехкашкара тар ма лу дукхагla бераш шоайла доттагlал тасийта лаьрхla йола организаци санна дагаеха яр из. Бераш сихагla гlоргда барта.

Малагlча рузкъах ях Центр? Аз лакхе ма аьлара из машар лорабара Советски комитете болх беш я аьнна. ХIаьта ахча хьежаду цунна бlарчlача коллективаша а къаьст-къастача наха а телача сагlех яхача Советски машара фондо.

Хьан хила йиш я берий дипломате Центра член? Машара галаха леза боккхагlчар меттел бераша а аьнна хеташ волча моллагlча кlаьнка, моллагlча йиlига. Бакъ-лар аьлча, геттара дика лар дийша кхычча мехкий метташ хар ловш, царех моллагlча а цхьан меттала хийца къамаьл де, хьайга хьадувцар кхетаде ховш хилча.

Хьагучох, уж тайпа бераш тха шортта долаш да. Тха цхьабола берий дипломаташ цул совгlа, геттара дика актерски говзал йолаш а, киноши доахача дакъа доацаш а, башха-дика илли оалаш, хьалха боалаш а ба. Царех ба, масала, Дычева Катли Соколов Миши. Уж шаккхе а московски школьникаш ба.

Центрера цхьадола бераш, «Пионерски правда» журналисташа теркал мадарра, деших дика кхеташ да. ХIана уж кlаьнкаши йиlигаши — цу газета берий редакце членаш.

Тахан планета кlаьдъеннай. Дlахора ханаш дlаяхарел дикагla хургйий-теш? Цу гlулакха эшар политикаш, дипломаташ, паччахьалкхений деятелаш вlашдухьалений хьалашка, хьалхха а баргбоацаш, вlашн дlа-хьа дувцар кхетадергдола, цхьана гlуланхаш лeладара вlашн лог лазара, вlашн повкъостал дара уйла наьна шурийца хlана йинац аьнна дег чу йижар да. Ший низ кхоачаш дола дакъа цу гlулакха юкъе Саманта Смита цlерагlча берий дипломате Москоески Центро лоацаргда мотташ ва со.

Владимир КОРОЛЬ. (АПН).

«Бlаьсти».
Х.-Б. ИСРАИЛОВА этюд.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 АПРЕЛЬ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Iилма-довзийтара фильм.
9.30 — Марша йоагlийла, музыка!
10.15 — Мультфильм.
10.25 — «И этот голос небывалый» яха М. Н. Бабанова театральни мемуараш.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Армия «Трясогузки» снова в бою» яха бераш. та дола фильм.
17.05 — Документальни фильма премьера.
17.25 — Поэзе миноташ.
17.30 — Б. Чайковский «мерзаш долча оркестра йола симфониетта».
17.55 — Объектив.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу даланзеи бокхагlен».
19.45 — «Компьютерацара аккордеона йола соло». Ю. Дранга ловз.
20.00 — Iилма-довзийтара фильм.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — «Кхы а диссар, сехана а санна, дlа ца оалаш цхьадола...» яха СССР халкъа артиста В. Васильева кхоллламах долча телефильма премьера.
23.40 — «Тараза» яха В. Набокова феномен.
00.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Общая биология. 11-гla класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гla шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 9-гla класс.
11.05 — Берага хьажа Iомабалара школа. 3-гla передача.
12.05 — «Вий» яха Н. В. Гогола произведени экранизаци.
13.20 — Ритмически гимнастика.
13.50 — «Прошедшее вернуть» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 3-гla сери.
17.00 — «Маца юханхайнаргба лув кхера» яха художественни фильм.
18.15 — Информационно-публицистически программа.
18.55 — Фильм-реклама.
19.00 — «Импульс» яха прямой передача. Телефонаш: 22-26-60; 22-01-65; 22-93-92.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни ЧССР — сборни США. Швейцарера трансляци.

20 АПРЕЛЬ
ШIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Iилма - довзийтара фильм.
9.35 — Березкина Сергея илеш.
9.45 — «День рождения в Москве» яхача «Кинопанорама» дола тlатохар.
10.45 — «...16 шу даланзеи бокхагlен».
11.30 — Шера ханаш. Апрель.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Ф. Шопена фортепианни произведенеш. А. Скрябина музыкальни сокровищница.
16.50 — «Лаьтта — вай юкъара цlа» яха фотоконкурс.
16.55 — В. И. Ленина ваьча денз 120 шу дизара хетаeverь торжественни собрани. Кремлерча съезда Дворецера трансляци. Чакхйоаллаш — «Ха». ТСНи «Спартак» яха А. Хачатуряна балети.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Спартак» яхача балета дlахододар.
22.30 — Коллаж.
22.35 — Из хиннад... хиннад...
23.05 — Взгляд.
00.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 7-гla класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гla шу.
10.35, 11.35 — Истори. 6-гla [illegible]
11.05 — Берага хьажа Iомабалара школа. 4-гla передача.
12.05 — «По прочтении Данте» яха Ф. Листа фантази-соната.
12.25 — «Прошедшее вернуть» яхача телафильма юхагойтара сеанс. 4-гla сери. 1-рей 2-гlей доакъош.
17.00 — Документальни фильма премьера.
17.05 — Нохчийн мотт Iамабо (нохчий меттала).
17.35 — Ленина Iамийна вай (нохчий меттала).
18.05 — «...А говорим о милосердии» яха 2-гla передача.
18.35 — Закон, бокъо, мораль (гlалгlай меттала). Прямой передача. Телефонаш: 22-26-60, 22.93-92, 22-01-65.
19.15 — № 4 йолча СПТУ хьех шо.
19.20 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.05 — «Даймохк» фильм-концерт.

21.35 — Вай кандидатовъ «Сельская жизнь» яхача газета соб. корр. С. Порсанукаев.
21.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Финляндии — сборни СССР Швейцарера трансляци.

РАДИО

ЕРА, 19 АПРЕЛЬ

7.25 [illegible]
7.40 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Гlалгlай халкъа музыка концерт.
11.15 «Даймохк» (гlалгlай меттала).
11.30 «Микрофонаца Грозне гlолла».
11.50 — 12.00 «Доттагlаш» (нагlий меттала).
16.00 — 17.00 КПСС XXVIII съезда кхаьадолхаш! Политически беседаш. Прямой эфир. Телефонаш: 23-40-98, 23-43-41, 23-47-20.
17.15 Дунен халкъашта юкъара обозрени (гlалгlай меттала).
17.30 Концерт (гlалгlай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 Даьхен истори оагlош (нохчий меттала).
18.55 — 19.00 Музыка.

ШIАЬРАСКА, 20 АПРЕЛЬ

7.30 «Юрта Iуйренаш».
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий об[illegible]
8.30 Реклама.
8.45 — 9.00 В. И. Ленин ваьча денз 120 шу дизара. Дийна мел волчул а дийнагlа». Литературни передача (гlалгlай меттала).
11.15 — 12.00 П. И. Чайковский балеташ (нохчий меттала).
13.15 — 13.30 «Уйлаши болхи кердача хьисапе бе» (нохчий меттала).
16.00 Передачай программа. Хаоттам.
16.01 «Доттагlий оазаш».
16.16 «Цlа сийгаш» (гlалгlай меттала).
16.31 «Стипендена — тlахьетар...» студенташа кхы тlа а болх бара проблемех.
16.31 — 16.55 Музыка.

Хоамаш

Тахан республике гlоллен Грознен хувацалуш морхаш а йолаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чlоагla мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 15—20, Грозне 17—19 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догla а делхаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 3—7 метр чlоагla мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 5—10, дийнахьа 15—20 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктонхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ерен, шоаттеи деношка

СФ00092. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1101.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 21 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 47 (7861). ★ Мах 3 кеп.

В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 120 шу дузаш

Баьччa юбилей

Вай бIаьшеререча событешка В. И. Ленин (1870—1924) мел боккха лоархIам болаш ва массанена а дика довш да. Цуй теоретически уйлаща а революционни балхаца а я вай бIаьшерен проблемаш: адамле социальни национальни цукъаяккхар, общества, дерригача политически экономически вахара демократизаци яр, индивидуальни паргIатони коллективни бехктокхамен хьалашка сагъ массе оагIорахьара дегIавоалавар, уж проблемаш хIана а кховчашъяь ялаза я, хIаьта цар актуальность дегIаеней.

XX бIаьшерен исторе бакъ а даьд дIахо бакъдеш а латт хIанзарча заман ленински методологически анализ нийса хилар. Перестройка еча деношка, вай общество революционни керда яккхара тIехьа лоаттабеча къовсаме, исторе голаш еттача моттигашка, вай массаза хьехар ац В. И. Ленина тIехьаленах, цуй вахара а кхела а нравственни хьокхамах.

Вай юха а Iомалу, кердача тайпара деша В. И. Ленина лэдаьр творчески Iомаю дукха ха йоацаш а тIехьа цхьан оагIорахьара мара йоаза йиш йоацаш, е вIалла хьагучайоалийташ йоацаш хиина цуй идеяш.

Ленинизма Iилман нийсал, цуй теоретически майрал, политически реализм тахан а вайна тIо деш я керда уйла вIашагIйоллаш XXI бIаьшеренна вай накъа долхача хана.

Вай исторе тайп-тайпарча шерашка тайп-тайпара хьахьоккхаш хиннад Владимир Ильича сурт, сибат, тайп-тайпара кхетадеш, дешаш хиннад цо хьалхадоахаш хиннар. ХIанз перестройкан социальни кердалони шерашка В. И. Ленин вайна хьалхашка отт дикагIа хоалуш, кхоачарагIа волаш, адамал доалаш. Дийна а волаш Ильич вовза вайна тIо ду из волчча тайпара вовзаш хиннача цуй кхоаччарча доттагIаша, соратникаша, хIаьта ховш ма хиллара, дуккхача шерашка Владимир Ильичах дагадоагIаш дола мугIараш дицдалийта ма хиннадий. Ленинизм вайна — из хIанзарча хьалашка уйла ейтара диалектически методех, эггара чоалханегIа долча хьалашка нийса никъ белгалбе, юкъарчал доаццаш тIаэцаш йола политически решенеш чакхъяха Iомаду.

СУРТА ТIА: В. И. Ленин Кремлерча шийй кабинсте. Москва, 1922 шера 4 октябрь.

ТАСС фотохроника.

1990 шера 1 Майна дола КПСС ЦК тIахьехамаш

1. Даькъала хилда 1 Май — къахьегамхой дунен халкъашта юкъерча барт-цхьоагIон ди! Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

2. Советски нах! Низаш вIашагIтохаргда вай гуманни, демократически социализм хьаяра!

3. Коммунисташ! Хаьддача гIулакххашца чIоагIбе КПСС авангардни лоархIам!

Къовсам лоаттабе партийни мугIараш принципиальни ларда тIа вIашагIтохара тIехьа!

4. Советски Союза гражданаш! Хьинаре дакъа лаца правови социалистически паччахьалкхе оттаеча!

5. Халкъа депутаташ! ЦIена а бехктокхаме а гIулакх деш хила къахьегамхой хьашташта!

6. Даймехкахой! Хьаллоацаргда вай мехкара хьал тоадара дола СССР Президента низаш!

УнахцIена дола дерригa перестроечни низаш вIашагIтохар — демократически процессаш хувцаяла йиш йоацаш хилара йола гаранти!

7. СССР къахьегамхой! Сихъергья вай радикальни экономически реформа — вай вахара хьал тоадара йола кIийле!

8. Советий Мехка болхлой! Коммунистий парти догдоахаш я шун сакхетамгеи организованностагеи, перестройка гIулакха шо мутIахьа хиларга!

9. Юртара къахьегамхой! Кхоачашдергда вай лаьттах дола Закон! Шун ахархой къахьегамах тийша да кхачан проблемаш къоастаяр, хIара дезала хьал-таро!

10. Iилма, техника, культура деятелаш! Перестройкана чIоагIа эшаш я шун интеллекти духовни подвижничествон!

11. Кооперативай болхлой! Дебаде социалистически экономика дегIайоалаеча, баха нах товаращцеи гIулакхащцеи Iалашбеча юкъе хьош дола шоай дакъа!

12. Кагий нахи мехкарийи! Хьинаре дакъа лаца къахьегаме, Iомае знанеш, Iомале паччахьалкхенна доал де! Шун бе йоал Даймехка кхоане!

13. Советски кхалнах! Хьинаре дакъа лаца советски общество кердайоаккхача!

ХьалкхеечIоагIа а хила ма йоагIара йола а тIехье!

14. СССР гражданаш! Овлангара хувцамаш дари советски федераци чIоагIъяри — мехка дерригa халкъаш дегIадахкарга дуга магистральни никъ! Националистически сепаратистски низашта — хаьдда «ак».

15. Сийле а хоастам а хилба 1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа вай Даьхен паргIатон шийй лоIаме хилари лораяьна советски халкъа!

Дег тIара ЦхьоалагIча вай моаршал чиала тIемеи къахьегамеи ветеранашта, майрача Гертаппарча Ннинй!

16. МутIахьа да социальни прогресс, демократи, дерригача дунен тIарча къахьегамхой боккъонаш бахьан долаш къовсам лоаттабераштa!

17. ЦхьоалагIча мая моаршал да доазол арахьарча паччахьалкхений коммунистически болхлойи партешка, дерригача демократии низашка!

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленумах бола ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

[illegible]

ТАСС фотохроника.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленумах бола ИНФОРМАЦИОННИ ХООАМ

19 апреле хилар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома VIII пленум. Цига дийцар XXI областной отчетно-хоржама партийни конференцена кийчо яра дешаш. КПСС обкома комиссешка йийцачул тIехьагIа пленарни заседане йийцар конференце ергйолча «Республике еча перестройкахи областной партийни организаце декхарехи йола отчет» яхача доклада проект.

Доклада проект ювцача дакъа лаьцар КПСС обкомерча партийни тIахьожама комиссе председатела Н. М. Чижа, парте обкома члена В. Т. Сагаева, «Чечингстрой» яхача производствени гIишлон-монтажин объединене парткома секретара А. Б. Джукаева, НГIАССР агропрома объединене председатела М. А. Арбиева, КПСС обкома идеологически отдела заведующе А. Д. Яндарова, телевидененен радиовещаненен йолча НГIАССР Паччахьалкхен комитета председатела Ю. В. Маречелкове, КПСС Шелковски райкома хьалхарча секретара П. Г. Коломенске, Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета кафедра заведующе В. Б. Виноградова. Пленарни заседано а КПСС обкома комиссешка а доклада проект ювцача къамаьлаш дьраш верригаш а шовзткъеитт совгIа саг ва. Пленумо КПСС обкома бюрона тIадилла тийнача предложенешкей яьча замечанешкей хьежжа доклад тоаелга. Конференце доклад яйта чIоагIвир КПСС обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев.

Пленумо решени тIайицар XXI областной партконференци яра ханаш хувцаш, хIаьта из е лаьрхIар 1990 шера 14 мае.

Дийцар иштта организационни дешаш а.

Пленумо КПСС обкома секретара а бюро члена а декхарех мукъавалийтар Е. В. Тумсоев, из кхыча балха тIа водаш хиларца дувзаденна. Иштта парте обкома бюро члений декхарех мукъабовлийтаб Х. Х. Боков, М. А. Керимов, А. И. Воронкин.

КПСС обкома бюро членалла хержар республика Министрий Совета председатела хьалхара заместитель вола В. М. Даниленц.

Пленумо КПСС обкома бюро членалла кандидат а хержар парте обкома организационно-партийни кадровни балха отдела заведующелла а чIоагIвир В. П. Шутин.

Пленумо «Грозненский рабочий» яхача газета редактора гIулакха тIара мукъавалийтар Д. К. Безуглый, из пенсе волаш хиларца дувзаденна, хIаьта цу гIулакха тIа чIоагIвир А. И. Смоленцев.

Пленумо «Ленинан некъ» яхача газета редактора гIулакха тIара мукъавалийтар Ю. А. Айдаев, из кхыча балха тIа водаш хиларца дувзаденна, хIаьта цу гIулакха тIа чIоагIвир Л. Ш. Абдулаев.

Пленум чакхйоаллаш къамаьл дир КПСС обкома хьалхарча секретара, НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева.

ла а тIехье!

14. СССР гражданаш! Оьлангара [illegible] маш лари советски федераци чIоагIъяр — мехка деррига халкъаш вегIаза[illegible] магистральни никъ! Националистически сепаратистски низашта — хьайда кагь.

15. Сийле а хоастам а [illegible] 1941—1945 шш. Сийлахь-боккхача [illegible] тIа вай Даьхен [illegible] лорадаьча советски халкъа!

Дег тIара ЦхьоалагIча мая моаршал хилда тIемеи къахьегамеи ветеранашта, майрача Герзашцарча Низий!

16. МутIахьа да социальни прогресс, демократи, дерригача дунен тIарча къахьегархой бокъонаш бахьан долаш къовсам лоаттабераштa!

17. ЦхьоалагIча мая моаршал ва хоазол арахьарча паччахьалкхений коммунистически болхлойи партешка, дерригача демократически низашка!

18. Лаьттан тIара халкъаш! Низаш вебадергда вай адамлен юкъара проблемаш къоастаяра, сага паргIатои сийи лорадара!

Котъяйла адамий юкъара маьхаленаш!

Даькъала хилба планета дерригача халкъашта юкъера машар, тешам, цхьана гIулакхаш леладар!

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБЛАСТНОЙ ПАРТОРГАНИЗАЦЕГАРА КПСС XXVIII СЪЕЗДА ДЕЛЕГАТАШ ХАРЖАРА ЙОЛЧА РЕСПУБЛИКАНСКИ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ

XXI Нохч-ГIалгIай областной партийни конференци яра ханаш хувцалларца дувзаденна республикански хоржамий комиссе укх тайпара хувцамаш даьд КПСС XXVIII съезда делегаташ харжа кийчо яран харжаран йолча керттерча мероприятей календарни плана:

1. Окружной хоржамий комиссешка делегаташта регистраци яр — 20 апреле денз 23 апреле кхаччалца.

2. Регистраци яьча кандидатех йола даннеш кепатохар — 24 апреле.

3. Юххьанцарча партийни организацей коммунисташца кандидаташ вIашагIкхетар чакхдахар — 24 апреле денз 30 апреле кхаччалца.

4. КПСС XXVIII съезда делегаташ хоржилга чакхдаккхар:

1-гIа тур — 3—4 мае.

ШозлагIа голосовани яр — 8—10 мае.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАРЖАРХОШКА

1990 шера 22 апреле шозлагIа хоржамаш хургда 4-чен 18-чен марта халкъа депутаташ ца хоржаш йисача НГIАССР халкъа депутаташ хержара йолча 22 хоржамий округен моттигерча Советашка хоржамаш дара йолча 1179 хоржамий округен.

Хоржамий комиссеш кхайк шозлагIа хоржамаш хулача округашкарча берригача харжархошка, кхаж тоссача юкъе дакъа лацара уж тIахьехаш.

Гота балхаш сихденнад

Репортаж

IуйрийнаIйс сахьат даьннача хана кулгалхоех саг коравензар тхона Шелковской района «Коминтерн» яхача колхозе.

— БIаьсти ма йий вайна. Кхашкара балхаш дIа ма доладеннадий. ХIанз мала вагIаргва конторе? Кхашка лаха уж, — аьлар тхога колхоза диспетчерске.

Кхай тIа коравир тхона колхоза керттера агроном Оразмамбетов Руслан.

— БIаьсти яьлча эггара хьалха доакъара культураш дIае йолаю массанахьа. Тха боахаме 1700 гектара тIа дIае езаш я уж — дувц Руслана. — Из болх бе безар Стороженко Сергея кулгалду доакъар кийчду бригада я. Цун коллективо арендагIа болх бу.

Мошача доакъара соахка гурахьа дIабийнача рожа махка боаккхача кораву тхона Стороженко. Укхаза из болх беш Атаев Салаудин воалл. Кхы а кхо саг ва цу культурана махкаш доахаш. Рожь дIабийнача ваар гектари люцерна йолча йиъ бIаь гектари бе безаш ба из болх. КIира из чакхбаккха лерхI механизатораша. ЛаьрхIар толаме кхоачашдеш а да. Диъ дийнахьа 820 гектара тIа макхаш даьхад.

Сихдаьд бIаьсти юкъекхоачача хана юв культураш дIаелга а. Из гIулакх дIадоладале соахка зяба аьха хиннача кхашка культиваци ю механизатораша Эскиев Хьамида, Абдулмуслимов Хьусена, Керимов Мовсара, Царна тIеххьа Пототня Георге, Джумакаев Николая, Волков Анатоле. Цар а вокхар а хIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 120 — 130 процент кхоачашъю шоай нормаш.

Тхо да Абдулмуслимов Хьусени Эскиев Хьамиди культиваци еш боаккача. Истол санна нийса да кха уж чакхбаьннача. Цу гIулакха геттара раьза ва Стороженко.

— АрендагIа болх бендаь хьадер тешшаме ца дича, коллектива а сайна а зе ду аз. Из цаI да. ШоллагIа дар, новкъостаща хьалхашка а эхь да, — йоах Эскиева. — Со ваьлча укхаза юртбоахама культураш дIае механизатораш боагIаргба. ХIанз аз болх во бой из юха ца бича варгвац со. Иштта хьалашка во къахьега йиш йий?

— Укх бригаде со-м, бакъдар аьлча, механизатораштa фу эш хьажа мара вагIац, — йоах Оразмамбетов Руслан.

Сиха лелаю ший агрегат силоса хьажкIаш дIаюиш воаллача Пототия Георге. Фу лаьтта мел нийса дуж хьожаш кхай тIара бIарг тIерабаккхац сеялка тIа латтача Волков Виктора. Уж чакхбаьннача лаьтта тIа йис йиллача санна хеталу. Кхай тIа хьежача гучадаьлар цун бахьан а. ДIадувча фуна цхьана тоссача минеральни удобренеша кIайду лаьтта кIезиг дукха. ДогIаш а дийлха хиво йошаяь уж лаьтто чуийцачул тIехьагIа, тIаялара бокъха низ лургба цар хьажкIашта.

— Кхашкарча балхашта интенсификаци яра ларда тIа дукхагIа Iалашдергда оаха укх шера гIожа а моша а доакъар, — йоах С. Стороженкос. — Iа доладаллалца хьайбашта моша доакъар хилийтара мероприятеш вIаштIехьйоахаш а я хIанз. ХIаьта доакъар Iалашдара план кхоачашъярал совгIа, деррига дика хилийтара къаьстта йоакхо ергья. Иштта из чакхдаккхаро боккха пайда лургба, тха коллективерча хIара сага а. ХIана аьлча, масала, цхьоалагIча классах йолаш колхоза оаха дIалучча хIара тонн аьлах кхоалагIча сортах йолчул пхи сом дукхагIа лу.

М. ХАМАТХАНОВ.

Тахан—къахьегама субботник

Овсаре болх бе лаьрхIад

«Грознефтемаш» яхача заводе дика кийчо яьй тахана рча субботника. Къахьегама субботник хьатIакхачарга ца хьежаш, цхьадола балхаш хьалххе а дIадоладир укхаза. Масала, завода коа а гунахьа а дIайийр тайп-тайпара гаьнаш, дIадийр зизаш. ХIаьта, завода территори цIенъеш хьалохьйир ца эшаш хина металлолом, иштта кхоачашдир кхыдола балхаш а.

Нийсса бархI сахьат даьлча дIадоладергда укхаза Ленин В. И. ваьча дийнахьа денз 120 шу дизара хетадаь Къахьегама цIей. ХIара саго дош деннад тахан къахьегама овсарле геттара лакха йолаш болх бе Субботнике дакъа лоацаргда 600 саго. Царех 300 шоай балха моттигашка къахьегаш хургба, хIаьта 200 — завода территоре лостам беш.

— Иштта тахан субботнике болх беш хургба завода тIемеи къахьегамеи ветеранаш, — йоах завода профкома председатела С. Полежаева. — Традице а хинна дIаэттад царна, къахьегама субботник. ХIара ветерано дош деннад укх дийнахьа шинъ-кхоъ норма кхоачашъе.

Тахан 20710 эзар сома маьха балхаш де лаьрхIа ба. Из вхча завода социальни хьашташ кхоачашдарга дIадахийта лаьрхIад.

Ч. МАГОМЕДОВ.

Дулхи шуреи-дукхагIа

Толамаш доах

Укх деношка Сунженски района хьайбаш леладераша карарча шера хьалхарча квартале баьча балха итогаш лый. Къаьстта дика лел гIулакхаш В. И. Ленина цIерагIча колхозе. План 300 тонн йолаш, дIабахача кхаь бетта укхаза яьккхай 308 тонн шура. ЛийрхIачул дукхагIа 17 тонн шура, 12 тонн дулх дехкад паччахьалкхенга.

Дояркашта юкъе яьржача яхье хьалха я хIара кхоабача Iаттагара 829 килограмм шура яьккха Бесиева Яха. КIеззига мара тIехьабисабац цунна Ясакова Тайбати Алдамова Шарипать БIубенна къахьегаш ба уж марр бетта а

Колхоза № 2 йолча ферме тхо цига нийсденнача хана делкъийга доахан детта кийчлуш бар дояркаш. Хьалхха доакъар а дилла, хий а молдаь дIаоттадаьдар цар хьайбаш.

Дояркаша йоаккха шура мелий хьажа кийчлуш яр учетчица Мезаева Зина.

— Фермера цхьадола доахан унахцIена дац — аьлар цо. — Цо новкъарле ю продукци алсамъяккхара. Дале а, гIулакхаш во лелац.

Зинас а МТФ заведующе Эдиев Алхазура а дийцар Iан бетташка шоаша даьчох. Цар итогех йоккхий премеш еннай дояркашта Агаева Хьавайна, Хакимова Яхийна, Ясакова Тайбата, Бесиева Яхийна, Сулейманова Яхийна, Хасуева Полинана, Асуева Мадинайна. ХIаьта ховш мадий, премеш вочарна ца телилга.

— Районе дукхагIдолча боахамашка шура лаьгIъеннай, хIаьта шун колхозе гIулакх тоалуш доагIа. Мишта нийсденнад из? — хаьттар оаха Мезаева Зинайга.

Цо аьлар:

— Цкъа-дале, боккха теркам тIабохийт тха кулгалхоша фермашка маьшша доакъар хилийтара, шозлагIдале, хьайбашца болх бе ховш бола нах кIезига бац боахаме. Цигара хьадоагIа тха коллектива толамаш.

Цу тIа IотIатоха доагIа кхы цхьаькха: детташ долча доахаший Iул тоадара йоакхо ю укхаза. Фермера Iаьсий леладеча Шабазова Меднас, Асаева Нахапус, Хадуева Хазмана цхьаь цаI тIера ца доалийташ хьалкхедаьд укх шера Iаьсий. Дикача Iасах дика шинар а, тIаккха дика етт а хул. Цу наькъапа унахцIена ерзае лерхI хьайбаш леладераша ерригa ферма.

Кастта, баьццара доакъар хьадоладелча, хьайбай продукци кхы а дукхагIа тIакхетаргхилтарах дог тийша ба колхозхой.

М. МАЖИТОВ.

КПСС КЕРДАЧА УСТАВА ПРОЕКТ ЮВЦАШ

СОНА БАКЪАХЬА ХЕТ

Къайле яц, парте сий лохдалара гIулакх цуй партийни этика талхагарей моральни цIена боаца коммунисташ цун мутIараштa юкъе хиларгарей хьздоагIаш долга. Гласносто уж факташ хьайовзийтарах, хIанз дукхача коммунисташа даь дика гIулакхаш Iаьржа морхаша къайла даьхача санна хеталу. Цох кхы цецвала а эшац, хIана аьлча вай оалаш да-кх, воча дезалхочо берригача дезалий сий доаду, аьнна.

Цудухьа, сона хетачох парте дисциплина телхаераш ца лоаттабу къовсам чIоагIбе беза. Уж нах партера дIабахарца цун мутIараш цIена а деш. ЧIоагIа цецвоаккхаш да КПСС Устава проекта тIа цу хьанъехьа цхьаькха хIама хьоа па дар.

Парте мутIараш цIена [illegible] керттера [illegible] зачарех я юххьанцара [illegible] тийнч организаци [illegible] шоай болх «[illegible] хьерошка [illegible] лоаттабе яхача [illegible] вIаштIехьбаккха беза, хIана аьлча коммуниста [illegible] цIена боацача наха критика а еш, цар кхоачамбоацараш гучадаьхача вокхар уж хьал а ца лоацаш, коммунисташта бехк бу. Из санна [illegible] хIама чакхдалийта [illegible] ХIанз [illegible] альни болча [illegible] хала да цу [illegible] оагIув а [illegible]

Цу [illegible] Устава [illegible] тIа «Юххьанцара [illegible] организаце» [illegible]

[illegible]

[illegible]
«[illegible]» [illegible]
за парткома секретарь

В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 120 шу дузаш

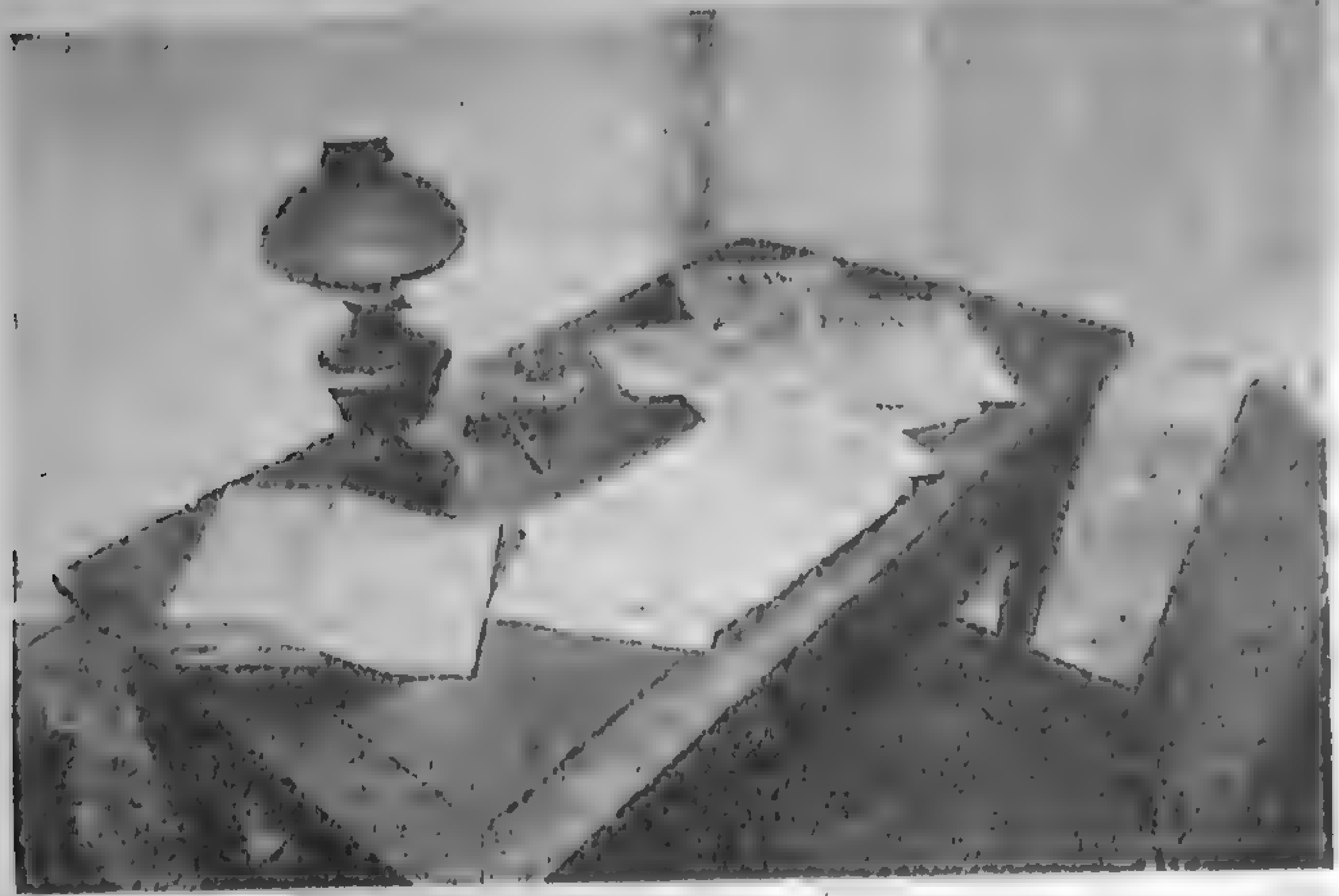

Выборгски оагӀорахьа

ЛЕНИНГРАД. В. И. Ленина эггара тӀехьара конспиративни квартира Выборгски оагӀорахьа, хьалха Финляндски (хӀанз Октябрьски) машиннаькъа Ленская яхача станце юкхе хиннай. Из хиннай доккхача доходни цӀеношка йиълагӀча этажа тӀа М. В. Фофановас лаьца квартира.

Цу квартире В. И. Ленин эггара хьалха нийсвеннав 1917 шера 6 июле. Укхаза хиннай РСДРП(б) Центральни Комитета члений июльски событей хьакъехьара лоаца совешани.

М. В. Фофановай квартире Владимир Ильич ваьлав ше нелегально Выборгера Петроградe ӧхавенача хана а — 1917 шера октябрь болабелча дена 24 октябре сайрийна Смольне дӀаваххалца. Укхазара буввам лоаттабаьб цо Центральни Комитетаца, кулгалдаьд гӀерзаша ца киййчаьл восстани вӀаштӀехьйоавиккача. Парте баьччe Ӏеш хинна из моттиг чӀоагӀа къайлагӀа хиннай.

Укхаза В. И. Ленина язьйьй восстани кийчъяра бонкха лоархӀам болаш хинна дуккха статьяши письмоши

Тахан из квартира — Нева-тӀарча городерча В. И. Ленина мемориальни музеех цаӀ я. Квартирера исторически обстановка Владимир Ильич ваьхаш а болх беш а хиннача тайпара я, М. В. Фофановас новкъостал а деш юхаметтаоттаьй столови я.

СУРТАШ ТӀА: 1. М. В. Фофановай квартире ваьхача хана В. И. Ленина болх беш хинна йоазон истол, шаькъалотторг, ручка Ӏотӏабехнао", книжкаш — шовш хиннараш да. 2. В. И. Ленина тӀехьарча конспиративни квартирерча столове баьхна нах.

С. СМОЛЬСКЕ сурташ.

ТАСС фотохроника

В. И. ЛЕНИН НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙЧЕН ХАЛКЪИЙ ВАХАРЕ

В. И. Ленин ваь 120 шу дизара йолча КПСС ЦК Политбюрос могаяьча Идеологически комиссе предложенеш тӀа бейгалдаьккхад: «Ленин хиннавац е социальни пророк а е прожектер а. Цун кхиъ лаьттаб болхлой [illegible] са, берригача къахьегамхой хьашташ довзаш а уж парте стратегеи тактикеи дуьца ховш а хиларах».

В. И. Ленина цӀерца юкъаенна я вай дуккхача къамех болча наьха Даьхен хӀара халкъа исторе дикагӀйола оагӀош, социальни къамаи хьалъэтсен мукъадовлара тӀехь сар лоаттабу къовсам. [illegible]

[illegible] ралла. Цига дохийт Шеча Эскара довиъоши дуккха ахчен. Нохч-ГӀалгӀайчено вӀашагӀтох Асланбек Шерипова кулгал а деш нохчий Шеэскар, Н. Ф. Гикалоси Дудаев Султанои кулгал а деш партизански отряд. Уж деникинцашта духьала беча къийлача тӀем тӀа айттар.

В. И. Ленин каст-каста хьожар Къулбаседа Кавказа лоамарой вахаре хулача событешка. Масала, Гоцински контрреволюционни мятежи хьоарца дувзаденна В. И. Ленина 1920 шера сентябре Г. К. Орджоникидзега [illegible] [illegible] ПСС, т. 51, 277 оагӀ.). Антантас киийчъя а хьалоаттаю а контрреволюционни бандеш теттара сиха дӀахьовза ярга.

Цу Ленински указанешка [illegible] Кавказски фронта Реввоенсовето Шеча Эскара [illegible] [illegible] лекхарийла ву хьо Халкъа Комиссарий Советага гӀолла лоамарошта ахчаша новкъостал де аз дош лулга царга дӀахайтa» (В. И. Ленин, ПСС, т. 51, 178 оагӀ.).

В. И. Ленина указанегӀа 1920 шера июле Ачхое, ГӀойтӀа, ихьчахьа бахача нохчашта ихокиха метр кӀада делар. Цу шера декабрь бетта центральни районаш кара Нохчийчене ихьчар 19 вагон кӀ... Советий Ӏаьдал эттача хьалхарча ленношка а ГӀалгӀайчен къахьегамхошка ихьчар 14 ар[illegible]

[illegible] на ваьхача санна, Москвана эзар километр гаьна, ихьай йисте из вича а хьалххийча а санна хетар. Самоед, Ӏарбе, японец, турке, монгол, лоамаро, эрмало, хӀинде, китаец, лоамара жугте — хӀаравар дӀаяхар раьза хиннa, халкъа бӀаьшерашка дагадоахкараш Ленина ховш хиларах тийша, гениальни саго хьаьвча а цо кулгалдеш йолча а парте дуцен империализма лоалара шовш мукъабоахаргхиларах тийша».

В. И. Ленина чӀоагӀа йоакхо йора грозненски мехкдаьтта промышленность меттаоттаяран дегӀайоалаяран [illegible]

[illegible] таш, ихьйола материалаш эпара дошо 5 миллиард сом.

1921 шера 30 сентябре В. И. Ленина кулг яздир «Бакински, грозненски, [illegible] промышленность меттаоттаяран хьалъейяран [illegible]» болча Къахьегамеи Обороней Совета Соцама. ХӀаьта 1922 шера В. И. Ленина предложенегӀа Къахьегамеи Обороней Совето грозненцашта къоастайир доазон дехьа [illegible] пунт бензин дохкарах хьахинна средствий.

Дас санна В. И. Ленина шоай йоакхо еш хиларах Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхошта дукха везар [illegible] [illegible] а лоархӀар. Цун цӀи тиллар Старк промыслай [illegible] [illegible]

Бюрократе моастагӀа

Вай хоза я хеташ еш «Сельская жизнь» яхача КПСС ЦК газета тӀара пун Къулбаседа Кавказа автономни республикашкарча корреспондента Лорсанукаев Сайд-Ахьмада статьяш, корреспонденцеш, ихьиоза материалаш. Чулоацамга, оттаеча проблемашка диллача белггала тул уж. Автора дика вӀаштӀехьдоаж тайп-тайпара къамаш дахача Къулбаседа Кавказерча йиъ республика вахар кӀоаргга довзийта, цар экономикера юрта боатамера дикалар а во дар а хьахьоала.

Цо ишта язду хьакнала къахьегача нахах, харцахьарча балха стиляцеи методашцеи гӀуллакхаш ишттӀа дӀа [illegible] хиитачарех, [illegible] хо теркаеш хиларца къовсам лоаттабу. Масала, дукха ха йоаллаш «Сельская жизнь» яхача газета тӀа араьлар вай республикера къахьегамхошта йоагӀа японски теле-видеоаппаратураш а ишта кхыдола импортни товараш а бехктокхамеча партийни, советски болхлошта дӀа-[illegible] къа хиларах [illegible] «С бары налево» яха критически материал. Приниципиальни воаццача, довзача [illegible] пу тайпара материал.

ХӀаьта вай [illegible] [illegible] вахаре [illegible] принципаш новзаш хилар хьахьокх [illegible] лакхленга болача наьхо. Из атта а бакъ а хинвбац. Цу наькъа тӀа тайп тайпара дуъхьаленаш хиннай.

Цо Казахски паччахьалкхен университета журналистски факультет чакхъяккхачул тӀехьагӀа «Ленинан некъ» яхача республикански газете корреспондент, отдела заведующи волаш болх бу. Цига Лорсанукаев Сайд-Ахьмад каст-каста аналитически статьяш, [illegible] денеш язьярца белгала вар. Атта дацар нохчашта гӀалгӀашта репресси ярца дувзадена цхьоле наьна меттал Ӏомабеш ейсача Сайд-Ахьмада нохчий меттала материалаш кийчъе.

1968 шера Сайд-Ахьмад «Грозненский рабочий» газете балха воза. Цига цо собственни корреспондент, [illegible]

яхача газета тӀа «Обида» яха а ишта кхыдола а материалаш кепаеш.

Бакъда, Лорсанукаев Сайд-Ахьмад шийна позици йолаш хиларах, шийна баьъаьа хетар воккха хьаким вар [illegible] ия, дукхьа дӀаоалаш хиларах «Грозненский рабочий» яхача газета хьалта хиннача [illegible] [illegible] Цудуаьа цар шоашта йорира вола журналист дарера бакъан а оттадий, бахара дӀавоаких.

ХӀана журналист волаш наькха бокъонаш лораеш санна, шийна бокъо а лорае еза хьаэттар. Укхаза а кхерамечча тӀехьашка вазайзар ия. Цу хьакъехьа «Журналист» яхача журнала тӀа ишта ядора: «С. Лорсанукаев бехк боацаш бӀехаьб «Грозненский рабочий» газета редакцера эккаваьвар. ХӀаьта цун теттара дукха [illegible] дийзар нийсхо меттаоттаеш а из бакъ хинназа дӀахайташ а Масала, из дӀаваккхара дош 1974 — 1975 шерашка тайп-тайпарча инстанцей судашка, цу [illegible]

[illegible] 1980 шера С. Лорсанукаев Нохч-ГӀалгӀай книжни издательстве керттерча редакторалла хьожаву. Бакъда, [illegible]

шийн кердача балхаца [illegible] дӀаувц. Ишта, цо цу юкъа центрерча тайп-тайпарча газеташца творчески бувзамаш леладу, керттерча дакъе «Сельская жизнь» яхача газетаца. ХӀаьта цу редакце коллективо, чӀоагӀа хьашт а долаш шоашца беркате къахьегаш вола С. Лорсанукаев, балха дӀаэц.

Из Къулбаседа Кавказа автономни республикашка гӀолла собственни корреспондентаьа оттаву. Геттара лакха професиональни говзал йолча журналисташта уллув къахьега атта дацар, пхьабакъда, пайдаче дар. ХӀаьта цо паргага логически уйла ярэ, материала эша факташ гулъяра, говзал лакхьяоа лаьрхе дукха хӀама Ӏомаду. Из ишта хилар бакъду цо «Сельская жизнь» яхача газета оагӀонаш тӀа кепаеттача «При потушенных огнях», «Отставка», «До и после отставки», «Второго дыхания не будет», «Выбираем директора» яхача, ишта кхыча а материалашка. Цар тӀа цо дуйц кадраш хоржачен дӀа-са хеттаечеи гӀожа ленински принцип телхадолах. [illegible] балхах моашта пайда ийбарах, хог-уйла цӀена йолча нахага болх хьа ца байтарах, сеца лаьттача шерашка кулгалхой бехкагӀа хьаӀайнача социальни проблемех, наьха вахара йоакхо ца ярах.

Тахан С. Лорсанукаев № 48 йолча Катаямовски хоржамий округе гӀолла НГӀАССР халкъа депутаталла кандидат ва. ХӀаьта из депутат хуле а ца хуле а бюрократически аппаратаца мугӀарева болхлой, ахархой хьашташ лорадеш къовсам лоаттабе лаьрхӀа ва. Цун программана чулоагӀа нах фусамашка Ӏалащбар, медицински дарба делга тоадар, социальни нийсхо лелаяр, парламенте цар бокъонаш лорадар, автономни республикай статус союзничара дӀахховчаш лакхъяр. Ишта экономически хьал тоадара программа кхоачашъеча хьинаре дакъа лаца, экологически хьал тоадара шийна могар де кийча ва халкъа депутаталла кандидат. ХӀаьта кепайоазонаш оагӀонаш тӀа дай дика гӀулакхаш, традицеш, истори. дувцаш йола материалаш язъе лерхӀ цо. ...

Лоацца аьлча, Лорсанукаев Сайд-Ахьмада тӀехьа кхаж тессараш дехкебаргбац!

тIехь цар лоаттабу къовсам.

«...Тхо теш, — яьннад ГIалгIайчен Советий цхьоалгIча съездо В. И. Ленинга дахьийтача письмо тIа, — Коммунистически парте бахьча хилара тарра Iа кулгал а деш тхоашта тхоай халкъ ... культура ... лург а социализма творчестве дIа доахкийлург а хилара»...

Боккха бар В. И. Ленина Къулбаседа Кавказа халкъий беш хинна теркам. Цо Iомайора цар экономика, культура, быт. Цо дувцар лоамарой вахара эггара тайптайпара дешаш: Кавказе российски империализм кхачар, классайн классови къовсамаш дешаш, моттигерча партийни организацей балхах, советски вахарахи культурахи. Царех даьца я В. И. Ленина гулъьча ерригача сочиненешта юкъе яха 300-нел совгIа произведенеш.

В. И. Ленина партех, социалистически революцех, къамаш социальни долча дешаех, социалистически общество хьаьра накъхах болча хьехамо гIо дир Къулбаседа Кавказе социал-демократически организацеш хьахилара, къаьстта вьлча Нохч-ГIалгIайчене а 1906 шера 600-нел совгIа членаш юкъе болаш яр уж.

Нохч-ГIалгIайчене социалистически революци котъяларай контрреволюци йохаяран боккха лоархIам болаш хилар къахьегача ловмароошта юкъе беча политически балха формехи методехи йола В. И. Ленина указанеш. 1918 шера март бетта Нохч-ГIалгIайче а юкъейодаш хиннача Терски областа председатела Ной Буачидзеца В. И. Ленина духхьаларча проводаца енна Тийрка йистерча партийни советски организацей эггара хьалхарча декахех йола хьадда йоа цхьайола рекомендацеш яр: лаьтта доаьача лоамарошта хьем боацаш лаьтта дала, эггара къех болча лоамароех Цеча Эскара доакъош хьахийлийтар. Къамаьл чакхдолаш В. И. Ленина аьлар мамогга новкъостал дергда Тийрка йистерча къахьегамхоашта. Цох къамаьл хинна кIира даьлча, 1918 шера 28 марта В. И. Ленина председателал а деш Халкъа Комиссарий Совето дийцар «г. Грозненa тIема новкъостал дара» дош.

В. И. Ленина инициативагIа революционни низам оарцагIдахаран контреволюци эшаяран Г. К. Орджоникидзе хьожаву Россе Къулбехьен Чрезвычайни комиссаре лоамарой юкъе бытешка. Масала, ГопинскеI контрреволюционни мятеж хьоарца дувзаденна В. И. Ленина 1920 шера сентябре Г. К. Орджоникидзега лаьрхIа яхьийтача телеграмма тIа йоахар, «къаьстта паччахьалкхен лоархIаме гIулакх лорувш ... (В. И. Ленин. ПСС, т. 51, 277 оагI.). Антантас кийчъэь а хьалхоаттаю а контрреволюционни бандаш геттара сиха дIаханза ярхьаш.

Цу Ленински указанешка хьежжа Кавказски фронта Реввоенсовето ЦIеча Эскара лаьрхIа дола доакъош дахийтар из мятеж йохае. Къахьегамхоша новкъостал а деш цар бохабир Нохч-ГIалгIайчене хиннa контрреволюце бIу.

Нохч-ГIалгIайчеч халкъий революционни къовсама кулгалдара, хьалхара социально-экономически хувцамаш дара, къамий дош къоастадара боккха доархIам болаш хилар «бусалбашта мамогга дукхагIа дикадар ловш хила деза» яха В. И. Ленина указани (В. И. Ленин, ПСС, т. 51, 175 оагI.). Эггара торжественни хьисапе дIахоьхка деза цар автономи хулга, уж шоай лоIаме хулга, кхыдар а дезилга аьнна ду тIа.

Дас саниа лоамарой йоакъо еш хиларагIа 1920 шера 3 апреле хиннача нохчий халкъа съезда доакъошхоша В. И. Ленинга моаршал дохьийташ яздора: «Оаха лоамарча мукъача къонгаша, къахьегача нохчаша, техан тхоей моаршал дохьийт Россе болхлойн ахархойн бахьчага нов, Ленинга цунга гIолла Халкъа Комиссарий ерригача Советага а из низIоткъам беш хинарашта дукъала гIовттара ЦIе байракх аййьча къахьегамхой Iадала центральни орган хьалхарах тарра» (В. И. Ленинга дахьийта письмош, М., 1960, 150 оагI.).

Мехка моцал эттача, боахам бечача халача хана В. И. Ленина указанегIа Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта материальни новкъостал дио ахчаца, мануфактураца, ялатаца, кхычунца.

Йохаяьча СурхотIарен Экажкъонгий-ЮртаIсен ... геттара халача хьале ба, тIаьта цар бераш, алхха «цхьа кочз» мара йоцаш да, из бахкар долаш сай распряженегIа яйта «шиъ миллион аршин мануфактура лоамарой бераш дIаенна беза ба са» аьнна хьам беш Г. К. Орджоникидзе хьожаву В. И. Ленинга тIа телеграммана жоп луш В. И. Ленина яздаьд: «Аз кара ... 19 вагон кIа. Советий Iадал эттача хьалхарча денношке а ГIалгIайчен къахьегамхошка кхьачар 1/4 аршин мануфактурен ээараш сомаш ахчей. Цул совгIа, ГIалгIайченга кхьачар гIишлон материалаш кийчъяра 233533 сом болчаш ремонт яра 13154126 сом, школашта ремонт яра 876000 сом. Дерриг а боахама хьашташ кховчашдара 1920 шера ГIалгIайчена кхьачар 19000671 сом.

Нохч-ГIалгIайчен халкъий къамаш паччахьалкхе хьаьра В. И. Ленина лоархIам боккха ба. Шоай паччахьалкхе хьахилар бахкан долаш нохч-гIалгIай къахьегамхой йиш хилар вай мехкарча дерригача халкъашца цхьоагIо болаш хила.

ЛаьрхIа варгвоацаш боккха лоархIам ба халкъа тIехьдиса хинна капиталистически дегIахарга кхачанза дола халкъаши мехкаши капитализма бала а ца токхаш социализмага довларах йола ленински теоретически положение.

Нохч-ГIалгIайчено бахийта цун йикалаш бола Акаев Джуи Гойгов Iаддал-Хьамидин В. И. Ленинца вIашагIкхетарах йоккха событи хилар. Цу вIашагIкхетарах I.-Хь. Гойгова дувц: «Владимир Ильич Ленина приемне дагIар тхо. Цига бар чин, Чичерин, Карахан, Сталин, Дзержинский, партен центра советски учреждененаш кхыбола дукха кулгалхой. Са ца тохалуш хьежар тхо Ленин хьаараваларга. Малхбоален халкъий съезда делегаци дакъа ловцаш йола ЦК Политбюро заседани хьаелла езаш вар В. И. Ленин.

Массехк минот яьначул тIехьагIа тхо долча хьачуверa юкъерча дегIара къонах, аьйха дегI а долаш, тесса модж а йолаш, кIайбала болабенна корта а болаш. Из вар Владимир Ильич. ЧIоагIа гIа а боаккхаш тхона хьатIавера из массаенна хьаIа а этта, кулг лоацаш тхога моаршал а хаьтта, председатела моттиге Iохайра. Дувца оттадь дош дар: «Партен Советски Iадален Малхбоалерча йистошкарча политиках»...

Дукха дийцар. Бакъда, новкъоста Ленина тIехьара дош а аьнна, шиъ уйла дIайовзийтача, кхы цхьенне а дувца хIамa хиланзар. Тхо ала мел гIийртар а тхона оала мел ца деннар а къаьстта а хаьдда а аьлар цо. Тхона хIаранена хетар: Ленин дуккхача хана тхоашца цхьаьналлема лоалара шоаш мух кърбоахаргхиларах тийша».

В. И. Ленина чIоагIа йоакхо йора грозненски мехкадаьтта промышленности меттоттаяран дегIайоалаяран. Цо чIоагIа тохкар Грознеи Бакуи мехкадаьтта промышленность дегIайоалаярах йола докладаши материалаши. Цо теркалдора долла хIама: Грозне мехкадаьтта концесси цкъахьегамхошка дIаллара хьалаш мехкадаьтта доалача моттигашка хий чудахийтар, Грознера Iаьрача форда тIа а мехка центре а кхоача нефтепровод йиллар, Грозне парафинови завод йиллара, мехкадаьтта дIадахийтара дешаш, кхыдараш.

1920 шера 22 апреле грозненски болхлошкара 46 нистерн мехкадаьтта кхычача, В. И. Ленина баркал аьлар царна. Цу дийнахьа, Къахьегама эскара Революционни Советаги Къахьегама Кавказски эскара штабаге цо телеграмма яьийтар Грозненски мехкадаьтта управлене председателалла И. В. Коснор оттавеш.

1920 шера май бетта В. И. Ленина къамаьл де Москве хьех И. В. Коснор, А. А. Медведев, инженер Чернов юкъе бола нах, Г. К. Орджоникидзе, И. М. Губкин, С. Г. Струмилин, Главнефта кхыбола бехкотохаме болхлой тIа а болаш къамаьл хиннача. Владимир Ильич довза гIерташ вар мехкадаьтта мишта доаккх, дIа мишта дохьийт, мехкадаьтта промышленность меттаоттаеш Грозне къахьегамхошта тIаотта халонаш, цу кIал массаза бахаш хьабоагIаш наха грозненнашта цу новкъостал ду. В. И. Ленина дош делар новкъостал дергдолаш, мехкадаьтта промышленность меттаоттаеш беча балхах дар духхьала шийга хайтилга Коснора тIа а диллар.

Мехкдаьтта даккхара дешашкен мехкдаьтта промышленносте долча халача хьалах йолча Л. Б. Красина, И. М. Губкина, Главнефта кхыча специалистий докладашкен хьежа. В. И. Ленина Къахьегамен Обороне Совете дувца оттадир мехкдаьтта промышленностах дола дош 1921 шера 15 июне мехкдаьтта промышленносте къаьстта йола ударни группа яхийта решени а йир. Мехкдаьтта промышленность меттаоттаяран дегIайоалаяран кулгалдара РКП(б) ЦК-а вIашагIкхетар лаьрхIа йола комисси. ХIаьта мехкдаьтта центральни управлене а хьожадир доазол дехьара оборудовани, кхачаш продукцеш, паччахьалкхен къахьегамхошта дукха везар из, лархIа а лоархIар: Цун цIийтилар Стари промыслай шолагIча группах, хIаьта цунна шийна бурув деттача мастера сийлен цIи елар. Цох дийца «Нефтерабочий» яхача газета тIа дадора Стари промыслай болхлойн гIулакхерча наькъ собрание, цхьа барт а болаш «Нов. Ленин тха сийлен буорв детта, мастер ва, дунен буржуазена чьалхашка оаха дожихал а ду, тхона Антантас ехукъийтача лоташта оаха, гIоргиашка, мехкадаьтта фронте къахьегарца жоп а лурда», яхаш.

Ленинизма идеяшта Нохч-ГIалгIайчен къаьхегамхой тешаме хилар дIахIоттар парте ленински тIахьехамо. 1924 шера «Нефтерабочий» яхача газета тIа яздора: «Парте шийбахьча нов. Ленин воалаш йисалга а хайна, саха, «Красный молот» завода болхлошка лаьрхIад РКП(б) мугIарашка довлаш, тхо теш тхоаш чIоагIа хургхиларах, чIоагIача кулгашцен хьаькъалцен кхоачаш. дергда оаха Владимир Ильич Ленина васкеташ».

Цу деношка Коминтерна цIерагIча № 2 йолча группа РКП(б) мара яц болхлой уйлаш кхайкаер. Цудухьа болхло парте член ца хилча йиш яц», — аьнна дIакхайкадиo 36 участка болхлоша.

— ХIанз В. И. Ленин веннача тIехьагIа оаха дех РКП(б)-гара тхоаш шийм мугIарашка дIаэцар». Иштта яздадар. Нови промыслай 117 болхлочо, ХIаьта Грозне 2400 болхлочо шоаш парте дIаэцар дехаш заявлени елар. 1925 шу долалуш Нохчийчене ГIалгIайченен парте 455 члени чьеналла кандидати вар, хIаьта цу шера декабрь тIаихоачаш — 762 саг.

В. И. Ленина васкеташ кхоачашдеш Нохч-ГIалгIайчен халкъаша сий дола исторически никъ баьб. Паччахьа Россе тIехьайиса йист хиннача Нохч-ГIалгIайчена дегIаена индустриально-аграрни республика хиннай. Цун байракха тIа къег йиъ орден, царца Ленина орден а.

П. И. ЮСУПОВ,
исторически IилмаI доктор, профессор, академика Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта института философен социализма теорен кафедра заведующи.

Дукхали дикали теркаме лувц

Мехкарча экономикана хало тIаттача хана къаьстта чIоагIа боккха лоархIам болаш да халкъа эша товараш арахецача промышленни предприятешта мамогга дукхагIа уж арахецар цар ассортимент шер а еш, уж дикагIа хилийтар. Цу достамагIа шийн болх къаьстта дика вIашгIехьбаьннахаб пятилетка тIехьарча шера Нохч-ГIалгIай «Силуэт» яхача производственни текстильно-галантерейни объединене болхлоша. Дуккхьал укх шера хьадеш долча барзькех итташ да цар керачча моделех тега доладаь ХIаьта кхы мел дола технико-экономически яьокхамаш а дог гIоздоахаш да. Товарни продукци аракхераа укх шера хьалхарча квартала план 128 процент кхоачаш а яь, заданел тIех хьаяь из продукци цхьа миллиони 50 ээари сома мaькъа я. Кхы а дикагIа лел объединене коллектива гIулакхаш халкъа эша товараш арахецара дакъе. Кхъв бетта планагIа лаьрхIачул тIех объединене коллективо арахийцад уж цхьа миллиони 200 ээари сом мах болаш. Цу лостамагIа денгара денга шийн производственни яьокхамаш дикагIа хулийташ къахьег цо укх апрель бетта а.

Экономически реформа хьалашка къахьегача объединене болхлой кхы мел дола яьокхамаш а дика да. Къаь бетта заданел тIех 18 эээр сом пайда баьб цар паччахьалкхенна. Къахьегама овсарле лакхьяра квартала плани шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договори дечхараш толамца кхоачашдаьд цар.

Къаьстта дика болх а беш, яхье даим хьалха латташ хиларца белгалъяьнна я укх шера Барахоев Дауди Бибулатов ТIахIири керте лаггача филиалийн Хазова Татьяна Федоровнас кулгалдеча цехен коллективаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

1968 шера Сайд-Ахьмад «Грозненский рабочий» газете балха вола Цига цо собственни корреспондент, отдела заведующи волаш къахьег. Цо газета тIа шийн яьча къоаламца бахьдар, къаьстIа доах, критически статьяш кепаетт.

Бокъонца вола журналист сайна Сайд-Ахьмад дIавовз центральни прессе цо кепаеттача материалех. Масала, «Правда» тIа воаьлар «Критика под запретом» яха материал, хIаьта цо «Журналист» яхача журнала тIа «Мнимое умиротворение», «Комсомольская правда»

1975 шера ... кхачийтаь ... юкъе мехка Лахкехьара ... хьаьийтаь ... Цхьабакъда, ... дIаьлар ... бокъонаш а лорайр. Дукха вахалаш из вохха ... духьала латтарах.

1980 шера С. Лорсанукъаев Нохч-ГIалгIай книжни издательстве керттерча редакторалла хьожаву. Бакъда, массаза нахаша хила, царна эшшача гIо де Iемача цун ...

М. БАРАХОЕВ.

ТIелефона лаьрхIа космически зонтик

Академика А. И. Савина цIи укх тIехьхьарча ханналца кIеззигача специалисташта мара йовзаш яцар. Цул сурт соахка ноябрь бетта «Известия» яхача газета тIа гуччаьярча кепайовзон тIа арадаьннадац. Шиъ дерригача творчески вахаре оборона болх беш хиннав академик, спутникови бувзамен космически информатикан дакъе вокххагIвола специалист. Конверсех йолча паччахьалкхен программо йиш, хилийтац из «хьагучаванкхен» цун хьакъехьа мадарра дувцен.

Анатолий Ивановичаца цун паргIатча кабинете Iохайша дагIа тхо журналисташ хIанале а гIоръяьннай аьнна цIи дIаяхийта. хьакъехьа къамаьл деш. Бакъдар аьлча, да а да из хила доагIаш.

— Телефонни бувзам башха дика бац вай, — йоах академика, — Телефонаш хьаетта а дIаетта а хала йола моттигаш сов дукха я вай. Бахьан — бIарг ма кхоачча яда мехка аренаш, цун Iаламa хьалаш. ХIаьта кабельни линешца бувзам оттабарах хIанз проблема сихха къоастаюлург ма йий аьнна даха дог дац. ВIалла боарам а боацаш дукха кабель безаргба, иштта дукха усилителаш езаргья. ТIаккха фу дича бакъахьа да — бувзама космически системаш дукхагIа дегIакхийлача. Тахан болх беш я къаьст-къаьста паччахьалкхенаша санна, иштта дунен халкъашта юкъера консорциумаша а довл деш йола 50 тайп-тайпара коммерчески военнии гIулакхашта лаьрхIа системаш. ХIаьтта вай ювцашъяр къаьстта керда система я. Цо йиш хулийтаргья наха телефонни бувзам лоаттабелга дикагIа вIашгIехьдаккхара дакъе гIа баккха, хьалаш Iалашдергда мехка цхьа бувзама керда инфраструктура вIашагIйоллара, йиш хулийтаргья дерригача дунеи шера моттиг чулоацаш хоамаш дIа-хьа телара системай хIанзарча боарам тIа довла.

Академика ювцараш дукха зIанараш йола космически антеннаш, хIаьта хIанзле хьадагалийца а, кийчъяь а, лаьттан тIарча хьалашка техна а яьнна я. Цэрех цхьанне макет улл цун истола тIа. Савина юкъ-юкъе хьабе еж из, цо болх мишта бу хаттар духьа.

Вампала зонтига тара я керда антенна: цун кизга диаметр 30 метр я. ВIашкакийлачул тIехьагIа кхаь метрал шерагIа яц из. хIанзарча композиционни материалех пайда а эцаш из вIашагIелла-ча, цун ерригa конструкци 90 килограммал езагIа хургьяц.

Цу тайпара антеннаш делаяро чIоагIа гIойле ергья: лаьттан тIа хьалдеш дола гIирсаш чоалханегIа хул, царга бода мах дикка лохлу, дукха а дукхагIа абонентaш чулаца йиш я, къаьстта а лелачарех. Цул совгIа, бувзама зIанарашка гIолла де йиш йола къамаьлаш дукхагIа хул, шаьргIа хозаши тешшамен де йиш йолаш хул.

ЧIоагIа теркам тIаозаш а ССР-ен кхыча мехкийн территореш тIа 30 миллионагара 150 миллионага кхоачаш болча абонентий гIулакх де низ кхоачаш йола городашта юкъерчен дунен хал къашта юкъерчен бувзама космически система. Цо йиш на чулоацаргья 1993 шу чакхдолаш йолаяь 1995 шу юкъеккхачалца, ерригa система бокъонца болх бе ... еннача хана. «Протон» ... ракето геостационарни орбита тIа яьхка йиъ космически аппарат.

— Маьха еза-м яц из проект?

— Яц. БIарчача цхьа наькъагIа йола бувзама система шерьярга бодача дукха а кIеззигагIа гIорбаргья мах. Теркалле деза из керда система телефонни переговораш вIаштIехьйоахача хана мега па Iеш, областашта, республикашта, паччахьалкхенашта юкъе телерадиопрограммаш дIа-хьа тела а, боарам боацаш дукха информацеш цхьан ... тельни центрера ... дIачутелара а, иштта кхыча гIулакхашта а мегаш хилар. Габарит зIамига йолаш дарегIен терминалаш уттае йола хургья самолеташ тIа, поездашка, автомобилашка.

Мадарра аьлча, хоамаш дIа-хьа кийдеш йола устросташ хьае йиш я вIалла йоккхий а йоаш, веша кхача, пхьарсах ... сахьат ... Масала, ... информацеш дIа-хьа телара цу тайпарча системо ... таьрга новкъостал дергда ... тIа ... ... а вергваш. ХIаьта цу систе мага дIалаьэь вIалла дукха а ... ... тарга.

Виктор ЛИТОВКИН. (АПН).

Даьй никъ хьаллоацаш

КАЗАХСКИ ССР. Эзараш болча казахстанцаша бис ца болийташ дагалоттабу шоай мехкахой-панфиловски дивизе турпалаш. Пионерски комсомольски организацешка, военно-патриотически клубашка гвардейцаш-панфиловцаш дагабохара хеталь сайренаш чакхъяьл. ЦІи хезача полководций инарала И. В. Панфиловен полковника Б. Момыш-Улен бераша Валентина Ивановна Панфиловаси Б. Ахыджан Момыш-Улей дика дІахохьу шоай даьша дІадоладаь гІулакх.

Литературе болх а беш сийлеица шийі даь гІулакх дІахо хьош ва Б. Момыш-Улы. ДоттагІалах, даьй лаьттанцарча безамах йолча цун, произведенеш стача хана книжкаш дешарашка вахарадетай уйлаш яйт. Хьанзарча хана лэъльча цу произведенеех цаІ я «Восхождение к отцу» яхаш. Цу тІа цо хьахьокх фронте хинна вошал. Цо ца ихетаду шерагІа, деррига адамашта юкъера вошал сийна.

СУРТА ТІА: В. И. Панфилован Б. Момыш-Улын тІема сийлен музея «Панфиловски» зале ба. Цига кийчъеш я Коталон 45 шу дизара хеталь экспозици.

ТАСС фотохроника.

30—40-ча шерашка а 50-гІа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДІахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралей, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартей, 3, 5, 10, 14, 19 апрелен арадаьннача газеташ тІа).

Дашаев Бага, 1922 шера Итум-Калински района Мужпары яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мужпары яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алиев Джапар Умарович, 1907 шера Шаройски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац Химой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шаиев Боча, 1881 шера Итум-Калински района Энт-Кали яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энт-Кали яхача хуторе ваьхав 5 шу суд яьй.

Бачигов Усман, 1900 шера Веденски района Белгатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Белгатой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Насуханов Шамсудин Насуханович, 1906 шера Веденски района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, НСШ дешара даьхьа заведующи, Дарго яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мизаев Магомед Мизаевич, 1914 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Додов Муни Зайнутдин, 1911 шера Псседахски района Пседах яхача юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пседах яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Джандаров Исраила Салман, 1918 шера Ачалукски района Долакха-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Долакха-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Харсиев Берди Бачо, 1866 шера Назрановски района БурокІала ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, колхозхо, Ахки-Юрта ваьхав, топаш техай.

Беркенхоев ТІоха МурцъІал, 1870 шера Пригородни района Бардобас яхача юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, колхозхо, Онгушта ваьхав, топаш техай.

Дзауров Эстемира Хоасбот-Хьажа, 1858 шера Пригородни района Хули яхача юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, единоличник, Хуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бадиев Іаьли Ибраьхим, 1878 шера Галашка ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, колхозхо, Ахки-Юрта ваьхав, топаш техай.

Барахоев - Чемурзиев Элмарза Оарцхо, 1887 шера Назрановски района Долакха-Юрта ваьв, гІалгІа, пар-

Дунаев Семен Иванович, 1876 шера Саратовски областа Кириловка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, машинаькъа стрелочник, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Попроцкая - Ермолаева София Федоровна, 1905 шера Грозненски областа Демидовщина яхача юрта яьй, эрсе, парте хиннаяц, цІенхана, г. Грозне яьхай, 10 шу суд яьй.

Азизов Мишало, из Аншалва Азиз-Оглы, 1911 шера Иран, г. Ардобиле ваьв, иранец, парте хиннаваьц, грузчик, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Томашевский Феликс Францевич, 1904 шера Шепетовски областа Местечко яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, 7-ча наькъа дистанци печник, г. Гудермесе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Попандопуло Иван Стилианович, 1891 шера Турци, Хаканса яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, «Пищепром» артела техорук, г. Грозне ваьхав, топаш техан.

Гаас Георгий Адамович, 1893 шера г. Махачкале ваьв, немец, парте хиннавац, «Грознефта» механик, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гайнц Генрих Филиппович, 1878 шера Саратовски областа Новоскатовка яхача юрта ваьв, немец, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Егорочкин Николай Панкратович, 1894 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, кІувсий изделеш еча фабрика экспедитор, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Адамов Косум, 1910 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннаваьц, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хатуев Шаур, 1888 шера Веденски района Бени яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннаваьц, единоличник, Веденски района Бени яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Сулумханов Урзулу, 1890 шера Веденски района Бени яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннаваьц, единоличник, Веденски района Бени яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Батукаев Мадар, 1883 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннаваьц, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав 3 шу суд яьй.

Ибрагимов Минкаил, 1879 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннаваьц, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хакимов Темир-Али, 1870

Беттьі яхача хуторе ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, школа завхоз, Семиноч яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Долгиев Зерми РаІас, 1883 шера Назрановски района Долакха-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, единоличник, Долакха-Юрта ваьхав, топаш техай.

Манкиев Пецн Асламбик, 1870 шера Назрановски района Долакха-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, единоличник, Долакха-Юрта ваьхав, топаш техай.

Манкиев - Чоана - Керим, 1883 шера Назрановски района Долакха-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, единоличник, Долакха - Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Манкиев Таши Терсбот, 1880 шера Назрановски района Долакха-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, единоличник, Долакха-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Темурзиев Мухьмада Идик, 1875 шера Назрановски района Долакха-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, единоличник, Долакха-Юрта ваьхав,. 3 шу суд яьй.

Шакриев Гонча Шахмаджи, 1870 шера Назрановски района Долакха - Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, единоличник, Долакха-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шаухавов Гончо Хамарза, 1870 шера Назрановски района Долакха-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, единоличник, Долакха-Юрта ваьхав, топаш техай.

Кодзоев Веги ТІой, 1875 шера Ачалукски района ТІой-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, единоличник, ТІой-Юрта ваьхав, топаш техай.

Бетигов Аюб Бетигович, 1889 шера Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннаваьц, болх беш хиннаваьц. Итум-Кале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Коригов Алхаста Идрис, 1842 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, гІалгІа, парте хиннаваьц, болх беш хиннаваьц. Ахкин-Юрта ваьхав, топаш техай.

Цамараев Куку, 1886 шера Шалински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннаваьц, колхозхо, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ибрагимов Даша, 1903 шера Шалински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннаваьц, единоличник, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Арсамирзоев Ваша, 1855 шера Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннаваьц, колхозхо, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Полковник Р. Звягельский,

«Советски бІухой» специальни корреспондент

ПОЛКА КОМАНДИР ВИСАИТОВ

(Нистедоалар. Долалур 19 апреле арадаьннача газета тІа).

Са морально - политически куц-сибат а са эпсара лоІам а мииштаб дувц эскаре гІулакх деш йолча хана са йолча гІулакхе тІарча, тІема, партийно - политически характеристикаша. Со массаза а кхетабеш хиннав Даьхе — Советски Социалистически Республикий Союз лоралра сай бола боккха бехкдоккхам. Аз дизза кхоачашдаьд тІема уставаша дІадехараш, тІема гІулакха ерриге халонаш а эшараш а ца вохаш лайнай. Ишта Іомаваьв со ЦІеча Эскаро, большевистски парте, Советски Іаьдало, ишта Іомабаьб аз сайна кара хиннараш а.

1941 шера 22 июне Даьхен приказагІа 34-ча дошлой полка керттерча отряда керте а латташ немецко-фашистски захватчикашта духьалара тІом дІаболабир аз Советски Союза малхбузерча доазонга. Сийлахь-боккхача Даймехка тІема хьалхарча деношка аз сай новкъосташца взар юххьанга тІем тІа ка ца кхара гІайгІа а хало а, моллагІа хьал оттарах Котало йиха а эскарэ мугІараш чІоагІде дезача ЦІеча Эскара эпсарий чІоагІача кадрови составе се хилара уйла йолаш хиннав со массаза а, из уйла йолаш тІом а баьб.

1945 шера 2-ча мае 3-ча гвардейски дошлой корпуса авангарди дошлой полка керте а латташ. ТІагІертта чІогІа тІом беш, Эльба яхача додача хи тІа кхаьчар. 2-ча Белорусски фронте а волаш эскара хьалха союзни американски эскарца вІашагІа а кхийттар. Сийлахь-бок- [illegible]

логе принципаш хина биологически принципаш, расови гІамала принципаш вай идеологена хийра йолга. Фронта хьалхарча позицешка низкъала моттигаш тІаттача хана ваха а долцаш, вала моастагІчунна тІом бе са дог урувттадора вай бакъдолча гІулакхо, вай Коталоно. Духхьала цох болча тешамо шекволцача волкхар со эггара чоалхане хьал тІа оттача а.

Генералиссимусага дахьийтача рапортаца да ихы цхьаькха цхьа документ а. Из дола хІама ца эшшаш шовзткъе пхиъ шу да — бІарчча зама. Тахан вай Даьхен сий долча къонгех цаІ волча сага куц-сибат меттаоттаде, цу уизарча тІем тІа Сийлахь-йоккха Котало яккхарга бодача новкъа цун тІеххьарча деношка ийсдена кхерамс

йир моастагІчоа, майра маневр а яь, оборона тІара ваьккхар моастагІа, ведда водача цунна тІакхувш хилар. ТІатаІаш йолча подразделенеша беш бола низ лоаца луш, моастагІа техника а йита, малхбузехьа дІавахар.

ДІаводача моастагІчоа тІехьа тІакхувш нов. ВИСАИТОВА команда еш йолча полко 70 километр никъ баьб, Эльба яхача додача хи тІа а кхаьчай, цига Эльба хи-

Шуга кхайк со, новкъост Генералиссимус, аз сай вахара саккхетаме дола дийтта шу вла хІама доацаш даьккхача ЦІеча Эскара сий долча эпсарий дезале се юхаккхачийтар чІоагІа тешаш хьогара дехаш.

Гварде подполковник
М. ВИСАИТОВ.

Рапорт Сталинга дІанхачанзар. Рапорта аьрдига саьн тІа зула дог доаца, дикка грамотни йоаца цун тешамеча соратника резолюци язъяьй.

«Нийса дІаваьккхав, парте тешам боабаьб, академера дІаваьккхав, хІаьта Герзаш- [illegible] жар бахьан долаш эскаре пайда эца йиш яц

С. БУДЕННЫЙ.
4.11.46.

Цкъаза ма тамаше отт вахар. Диъ шу хьалха цу Семен Михайловича шовзткъе кхоалагІча шера Ростова уже тІаь барІ шу даьннача капитанага Мовлид Висаитовга тийша команда [illegible]

дараш а даькъала дараш а хьалхашка доаладар духьа цун совгІаташ тийннача листа тІа е мугІараш доаладу аз.

1945 шера 27 апреле денз нов. Висаитовга команда еш хина полк чІоагІа тІом бара средствашца дивизе авангарде хинай, АЛИМБОМІОЛЕ — АЛЬТБРЕХСТАЛЬ яхача моттигера моастагІчун оборона йохас, ХАММЕЛЬ-ШПРИНГ, гор. РАПНСБЕРГ хьалаца, Эльба яхача хи тІа яла денхар а долаш.

Хьуи ушалаци йолча, Іамашта юкъерча готтача моттиге, полк йоагІаргІолча новкъа бІарчча профиль йолча окопех латта, танкашта духьалара ораш даьха, хьу а кхыйола хІамаш а уттаяь, делла аванcaрз сопле оборона лаьцна моастагІчо. Дивизе танкайн йоккхийча топийн полквашка тІъл а лоацаш нов. ВИСАИТОВА команда еча полко йохайир оборона, йохайир геттара чІоагІъяь хинна моастагІчун пехотни полк, ведда водача моастагІчоа кхетаме тІакхувш хилар, хьалха а цо кийчъяь хиннача моттигашка из чІоагІ а ца вожийташ.

Хьуи хиалани [illegible]

памалхбузерча оагІорахьа оборона лаьцача англо-американски эскарца эггара хьалха вІашагІа а кхийттар. Геттара дика тІом барах полка личнии состава Лаьххехьарча Керттерча Командоване дизза баркал кхайкадир.

1945 шера 27 апреле денз 3-ча майга кхаччалца йолча хана тІом беш 160 — 170 километр никъ баьб нов. ВИСАИТОВА команда еча полко, йохаяьй моастагІчун шиъ пехотни полк, город РАЙНСБЕРГ а 50-нега кхоачаш нах бахв моттигаш а хьаьлхай ХьацоавоалаваьЬ моастагІчун 3500 салтеи эпсари, вийнай 600-нега кхоачаш моастагІчун салтеи эпсари. Хьалаьца трофеяш я: 60 йоккха топ, 15 бронетранспортер, 5 зенитни йоккха топ, 2 шоаш лела йоккха топ, 40 пулемет, 25 миномет, 450 автомашин, 200 мотоцикл, 7 машинаькъа эшелон.

Майра а къонахчал долаш а хилларах, тІема халача хьалашка новк тоцаш дедарах нов. ВИСАИТОВ СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛ яха цІи йоагІаш ва.

6-ча гвардейски дошлой

Цунна из цІи яла оттавара каьхат цун истола тІа ихаьчача, къайлагІа тІавахача смершевеца дагадохийтад: «Константин Константинович, тергам тІабахийталахь пхелагІча графана — нохчо. Да раьза хургвац» аьина. Ишта хина хила доагІа из.

Командующи шийна хьалхашка денача гІулакха доагІар де безам болаш хина хила а мег — цунна хьалхашка оттаваьр визза вола турпал вар, бакъда, хетаргахьа, цунна цу минута дагадена хила мег ше а цхьан хана сталински репрессеш текха хилар, тІаккха кулг аьгад гІорваьннача полководца... Ма новкъа да-их цкъаза къонахчал дола нах а кхералуш хилар.

...Тахан а — ерригa общество эргайоаккхача хана. ХІаьта къаьтта цу революционни талгІе тІа ирденнад мехкара къамашта юкъера гІуланхаш. Сов дукха хьахиннаб хьал толхаде, цІер тІа даьтта тІамохкаде безам бараш.

Лаьххехьарча Совета духьале ца еш кийчъяц цаІ шоллагІчоа тІехьа акташ, Конституцена юкъекххахьаш эггара цІенхаштта дола хувцамаш. Цкъаза ах бийса яьиначул тІехьагІа а лоац вай парламента заседанера Центральни телевидене дахьаш дола хІара доаш. Вай юкъара цІа бахьан, цхьан дезале цхьатарра бокъо а доттагІал а долаш хилара тІехь дог лазаш дувц дукхакнеца.

Гой ераш да депутата С. Авторханова дешаш:

— Шун хьаькъалга кхайк со, Уйла ел оаш репрессированни халкъий проблема, дІа- [illegible] цун мехала хьажа гІорта. Аз дог доах шун хьаькъале а ийсхонца а из къоастаярга. Сай аргІана аз юкъейоалаю е предложенеш. Конституцена духьал социализмана духьал хиларах тарра, вандализма акташ хиларах тарра репрессированни халкъий хьакъехьара СССР Лаьххехьарча Совета Президиума деорига Указаш харцахьа лархІа.

ра эпсарин чIоагIача кадрови составе се хилара уйла йолаш хиннав со массала а, из уйла йолаш тIом а баьб.

1945 шера 2-ча мае 3-ча гвардейски дошлой корпуса авангардин дошлой полка керто а латташ. тIагIертта чIоагIа тIом беш. Эльба яхача долача хи тIа кхаьчар. 2-ча Белоруссии фронте а волаш эггара хьалха союзни американски эскарца вIашагIа а кхийттар. Сийлахь-боккха Даймехка тIом латтача хана правительства цхьайтта совгIат деннад сона.

Дикка се къона хилар, — 32 шу даьнна. дика унаццIена хилар. дика тешал деш йола гIулакха тIара. тIема, партийни характеристикаш хьоа а ца еш. са боккха безам ба ЦIеча Эскара кадрашка: вися. шовзткъе ялхлагIча шера сентябрь чакхбоалаш со запасе вохийташ дIаваьккхар, сухопутни эскара дошлой доакъошка моттигаш яц аьнна. Аз сайга хетт: сона, геттара унахцIена волча, тIом бара опыт йолча, тIема знанеш йолча, сай вахаре эскаре гIулакх дара професси хержача кадрови эпсара цун мугIарашка моттиг «хIана» яц? аьнна. ЦIеча Эскара мугIарашкара дIаваккхар сона вахареи валареи дош да. Нийса йий-теш иштта йола решени? Иштта хила доагIий теш вай эскара кадрашцара пачхьалкхен гIулакх? Сона дагадоагIа кадраш дIанийсъярах Iа аьнна дешаш, сайца нийса доаца гIулакх леладу аьнна а хет сона. Со къавелча, ниваллa хилча е кхыча бахьанца эскарера мукъабовлийтача эпсарех ва, цудухьа кхы а новкъагIа хет сона сайна тIаэтта хьал.

Сона хетачогIа, цхьаболча кадрови болхлой оагIонгахьара сайца лeладеча гIулакха бахьан хет сона со нохчо хилар. Кхыдола бахьан дац. Сона хов гитлеровций идеологаш дехаш

Гварде подполковник
М. ВИСАИТОВ.

Рапорт Сталинга дIакхачанзар. Рапорта аьрдига саьн тIа зула дог доаца, дикка грамотни йоаца цун тешамеча соратника резолюци язъяьй:

«Нийса дIаваьккхав. парте тешам боабаьб. академера дIаваьккхав. хIаьта Герзашцара Низаш кIезиг деш хилар бахьан долаш эскаре пайда оца йиш яц.

С. БУДЕННЫЙ.
4.11.46.

Цкъаза ма тамаше отт вахар. Дикъ шу хьалха цу Семен Михайловича шовзткъе кхоалагIча шера Ростова юхе тIкъаь барI шу даьннача капитанага Мовлид Висаитовга тийша команда е дIа маелари. 255-гIа къаьстта йола «Нохч-ГIалгIай дошлой полк.

— Со иштта сий дара хIанз а геттара къона ва. Штаба начальник волаш аз болх бу берriга шн бутт мара а бац, — аьнна полк хьаэца тиганзар эпсара.

Маршала дош тIеххьара оалаш приказа хьисапе аьнна а дар:

— Хьо вовзаш ва кхеразургвоаца а талантливи а командир хиларах тарра. Полк дIаэца!

Сталина цIерагIа дахьийтача рапорта тIа цхьа дош аьнна хьоаданзар Висаитова шийна тIем тIа карагIдаьннараш: Советски Союза Турпала цIи яла ше оттаваь хилар, шийна «Легион чести» яха американски орден ялар. Цхьан дешаца аьлча лоамаро ва-кх! Из дерригa а хинна дIадаха хIама лаьрхIар цо. Цунна дагадаьллар хIаьта шийна тIаэттар дар. Из, оалаш махиллара, эскарах са доаллаш, цун тIехк яр, ше цунна эшаш хеташ вар, бакъда, цхьаннера эшаш хиннад цунна дукхьалара «дош» оттадар, академи чакхъячкха массехк бутт мара ца бисача хана из цу чура «гражданке» араваккхар а.

Гварде подполковника Висаитов цу личи дела тIа хиина волч чIоагIа тIом бара средствашца дивизе авангарде хиннай. АЛИМБОМIОЛЕ — АЛЬТБРЕХСТАЛЬ яхача моттигера моастагIчун оборона йохае. ХАММЕЛЬШПРИНГ, гор. РАЙНСБЕРГ хьалаца, Эльба яхача хи тIа яла денхар а долаш.

Хьун ушалаш йолча, Iамашта юкъерча готтача моттиге, полк йоагIаргйолча моккъа бIарчча профиль йолча окопех латта, таннашта духьалара ораш даьха, хьу а кхыйола хIамаш а уттаьь, дешоо авангард соцае обороне лаьцав моастагIчо. Дивизе танкайи йоккхийча топийи полкуна уьйл а лоацаш нов. **ВИСАИТОВА** команда еча полко йохайир оборона, йохайир геттара, чIоагIъяь хинна моастагIчун пехотни полк, ледда водача моастагIчоа кхетаме тIакхувш хилар, хьалхе а цо кийчъяь хиначa моттигашка из чIоагI а ца вохийташ.

Хьун ушалаш йолча моттиге нишкъала, хала тIом а беш, полко хьаьдиккхав ХАММЕЛЬШПРИНГ, гор. ТЕМПЛИНЕ лоаеш хиннача моастагIчун фланген тылей яьлар. Новкъа шийна духьал нийслу чIоагIаленаш йоха а еш, дIахо тIом беш, нов. **ВИСАИТОВА** хьинаре а майра а соцадир **РАЙСБЕРГ** яха город хьайоаккхилга. Полка подразделенеш сиха города гобаьккха обо-города гоьбаьккха оборона лаца гIийртача моастагIчоа хиннар фуд довза ха ца луш полк города чухеххар нов. **ВИСАИТОВА.** Иштта маькара а майра а тIом бара решени нов. **ВИСАИТОВА** йир бахьан долаш нах кIезига боабайташ город Райнсберг хьаьккхар.

Города Райнсберг районе моастагIчо резерв яйтар — танкаша хьал а лоацаш шин батальонал совгIа нах, полко контратака йир. МоастагIчо еш йола чIоагIа контратакаш йохаелга вIаштIехьдаьккхар нов. **ВИСАИТОВА** цар йахи техникен хIалак а еш, шийна хьалхашка оттадаь декхар кхоачашдеш, дIахо тIом бир полко, атака дахьаш барахь хьаннадир.

1945 шера 27 апреле денз 3-ча майга кхаччалца йолча хана тIом беш 160 — 170 километр никъ баьб нов. **ВИСАИТОВА** команда еча полко. йохаяьй моастагIчун никъ пехотни полк. город **РАЙНСБЕРГ** а 50-нега кхоачаш нах баха моттигаш а хьаьккхай. Хьакоавоалаваьв моастагIчун 3500 салтен эпсари. йийсар 600-нега кхоачаш моастагIчун салтен эпсари. Хьалаьца трофеи я: 60 йоккха топ, 15 бронетранспортер, 5 зенитни йоккха топ, 2 шоаш лела йоккха топ, 40 пулемет, 25 миномет, 450 автомашин, 200 мотоцикл, 7 машинаькъа эшелон.

Майра а къонахчал долаш а хиларах, тIема халача хьалашка полк говза лелаярах нов. **ВИСАИТОВ СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛ** яха цIи йоагIаш ва.

6-ча гвардейски дошлой Гродненски дивизе командир гварде инарал-майор П. **БРИКЕЛЬ.**

1945 шера 3 май.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА цIи яла воагIаш ва.

3-ча гвардейски дошлой Гродненски Шеча Байранха корпуса командир гварде инарал-лейтенант Н. Осликовский.

Ленина орден.

Фронта тIема Совета заключени 2-ча Белорусски фронта эскара командующи Советски Союза маршал (Рокоссовский).

2-ча Белорусски фронта член инарал-лейтенант (Н. Субботин).

1945 ш 31 май.

Теркалбелаш деза читателаш, предложени тIеххьара мугIа «3 эзарнега кхоачаш советски гражданаш, 500-нега кхоачаш плен бига салтий лоал оттабаьчара мукъабаьхаб».

Из яхилга да боабечара 3500 саг мукъаваккхар. Царна тахан а тIехьа вицвеннавац шоаш мукъабаьхар, баркал йоах цунна.

ХIана, из Турпала цIи яла оттавеш кулг яздаьд тIом беча хана Висаитов бIаргавайнача наха — дивизе командира, корпуса командира. Из дош лохденнад тIеххьарча дистанце — 2-ча Белорусски фронта командующи Советски Союза маршал Рокоссовский волча кхаьчача. нашаш. Цкъаза ах бийса яьнначул тIехьагIа а лоацвай парламента заседанера Центральни телевидене дахьаш дола хIара дош. Вай юкъара цIа бахьан, цхьан дезале цхьатарра бокъо а лоттагIал а долаш хилара тIехь дог лазаш дувц дукхaнеша.

Гой ераш да депутата С. Авторханова дешаш:

— Шун хьаькъалга кхайк со. Уйла ел оаш репрессировани халкъий проблема, цIамататта из, цун маIанга хьажа гIорта. Аз дог доах шун хьаькъале а нийсхонца а из къоастаярга. Сай аргIа на аз юкъейоалаю е предложенеш. Конституцена духьал, социализмана духьал хиларах тарра, вандализма акташ хиларах тарра репрессировани халкъий хьакъехьара СССР Лакхехьарча Совета Президиума деррига Указаш харцахьа лархIа.

Гой юххера а хьахиннад тахан исторически лархIа мегаргдоа документ. Из доккха дац ший боарамга диллача, бакъда ма доаккха да цун маIан! Цу документо цIаккха кхы хургдоацаш тIераIодоаккх сталински геноцида сий доаца махьар, миллионаш болча наьха нийсхонах бола тешам метта а оттабу — «Дахачара дохадаь дахийтача халкъашта духьалара репрессивни акташ законагIа йоацаш а зуламе а лархIарахи цар бокъонаш Iалашъярахи йола» Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета Деклараци.

Са бе доал дукха ха йоаццаш арахийца «Советски Союза турпалаш» яха двухтомник. Цун оагIонашка хьожаш сона гу вай Даймехка къонахчал долча наьха юхьмараш, цу турпалашта юкъе бокъо а йолаш моттиг лаца йоагIаш ва Мовлид Алероевич Висаитов.

Мел даькъала гIулакх хургда цох — турпала доагIар дIададалар! Ловча хилда из дукха шераш даьнначул тIехьа. Ловча хилда из венначул тIехьагIа

«Советский воин» яха журнал. 1990 ш. № 5.

Дикача нахах

КЕРТТЕРА ГIУЛАКХ

«ДIабахача бетта Малгобенски бурув деттара балхий управленена, чуйоагIача коллективашта юкъе, яьржача, социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Гандалоев Шарпуддина Мухьмад керте латтача № 952 йолча буровой бригадас. План 568 метр йолаш, 1078 метр кIоарга бурув техад цар. шоай декхар 209 процент кхоачаш а деш».

Иштта хоам бир сога мехкдаьттахойи газовикийи городе командировке волаш. Цигга дагадехар сона массехк шу хьалха хиннар. ХIанз санна цу хана а УБР начальника С. А. Темираева кабинете нийсвелар со.

— Хьажал, цхьан буровойгара дIанийгхачь юхейисараш шоай декхарех лоархIаю, — йоах начальника.— Из бахьан долаш пачхьалкхен планаш кхоачаш ца еш йисай управлене коллектив. Цу буровойна керте латт М. Ш. Гандалоев.

— Долче, кулгалхо ледара ва-кх, — аьлар аз.

— Иштта ма ала Iа, — раьза хиланзар С. А. Темираев. — Мухьмад «тIах» аьнна нIант ва. Цхьабакъда, цун бехкагIа а доацаш, авари хиннай, — бурув хьадад. Инструмент хьалъэца ца могаш бриккха бала оз оаха Гайна-ганза бакъахьа дарга гIулакх. тIаккха ховргда хьона Гандалоев хьинаре саг волга.

Начальника яхар бакъдеш дар дIахо хиннар. Буровой тоайича сихха хьалхаяла йолаелар бригада, план тIеххоавчашъеш чакхдаьккхар цо шу. ТIаккха кхетадир аз С. А. Тимираева дешай маIан.

Эггара хьалха буровой Мухьмад вера Грознера мехкдаьтта техникум чакхъяьккхачул тIехьагIа. Бурувтохачун гIонча волаш кхоалагIча разрядагIа къахьийгар цо. Цигара Советски Эскара мугIарашка вахар.

Эскарера цIавена зIамига саг безаме тIаийцар УБР коллективо. Юххьанца бурувтохачун гIонча, тIаккха бурувтохархо, юххера буровой начальник хилар цох Болх беше, а, Грознески мехкдаьтта институте деша эттар из. ХIанз йиълагIа курс чакхйоаккхаш ва Гандалоев.

— Ер са вахаре кхоалагIа буровой я. — йоах Мухьмада Хьалхарчо, № 949 йолчо, мехкдаьтта делар. Дийнахьен буси — 100 тонн! Иштта бернат даьлар ази са новкъосташец массехк шера баьча балхах. ШоллагIъяр, № 948 яр, дIаяккха йийзар — мехкдаьтта корадинзар цигара. Ховргда-кх кердачо фу «оал». ХIанзарчоа цу хьакъехьа хаьдда дала жоп долаш вац со.

ВорхI шу — иштта я Мухьмада партийни стаж. Тахан санна дагадоагIа цунна ше КПСС мугIарашка дIаийца денош. Шийна рекомендацеш еннача новкъостий тешам бакъбе гIерташ хьавенав из цу хана деиз. Цудухьа хержав из УБР партком а а профкома а членалла, цудухьа еннай цунна «ШийтталагIча пятилетка ударник» яха знак, цудухьа шоай хьехамча лоархI цох къонача бурувдеттараша.

КIезига дувц Мухьмада ший вахара наькъах. Лакхе яздаьчох дукхагIдар цун кулгалхой багара хьадоагIаш да. Цхьабакъда, шийца болх беча нахах эггара дIайхагIдолв дешаш йоах кулгалхочо. Цо лоархIаши сийдеши ба бурувтохархой Аушев Ахьмад, Колосовский Александр, цар гIончий Гулаев Iалихани Зязиков Идриси, кхыбараш.

Мухьмада дукха дувц социалистически яхьах. Цунга хаьттача, болх тоабара чIоагIа эшаш я из. ХIанз цун коллективо яхь лелаю Саладаев Руслана кулгалдеча № 935 йолча Буровой бригадаца. Таханарчоа хьалха ва Мухьмад, кхоана деррига хувцалаала а мег.

— Оаха из кхоберг бац хьалхле дIа ца хецара. — вел Мухьмад. — Цхьабакъда, хьаша хов уж кадайгIа хуле а?

Гандалоев керте латта буровой холача моттиге — Оалхой-Юрта (КБАССР) гаьна йоаццаш латт. Дог делаш дIадоладу цо укхаза хIара балха ди. Боккхача сахьегамах хьалдиза хул из. Долче, ший вахаре керттера гIулакх корадаьд Мухьмада.

М. ЭРЗИЕВ.

ихха-Юрта ваьхав. 3 шу суд яьй.

Херсиев Берди Бачо, 1866 шера Назрановски района БуроцIала ваьв. гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо. Ахки-Юрта ваьхав, топаш техай.

Беркенхоев ТIоха МурцъIал. 1870 шера Пригородни района Бардобас яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо. Онгушта ваьхав, топаш техай.

Дзауров Эстемира Хоасбот-Хьажа, 1858 шера Пригородни района Хули яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник. Хули яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бадиев Iаьли ИбраьхIим, 1878 шера Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Ахки-Юрта ваьхав, топаш техай.

Барахоев - Чемурзиев Элмарза Оарцхо, 1887 шера Назрановски района Доланха-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Доланха-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мамед Сатар Заде, 1899 шера Иран. г. Сарабе ваьв, иранец, парте хиннавац, столове лоточник, г. Грозне ваьхав, СССР доазол араваккхаш суд яьй.

Зайнал Хамдул Заде, 1900 шера Иран, г. Сарабе ваьв, иранец, парте хиннавац, Гудермес станце болх беш а вахаш а хиннав, СССР доазол араваккхаш суд яьй.

Мамедов Курбан, 1892 шера Иран, Мишникки яхача юрта ваьв, иранец, парте хиннавац, Грозный станце болх беш а вахаш а хиннав, СССР доазол араваккхаш суд яьй.

Комов Иван Афанасьевич, 1896 шера Моздокски района Луковски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефть» кочегар, Малгобек яхача поселке ваьхав, 5 шу суд яьй.

Пыльцын Иван Леонтьевич, 1887 шера Наурски района Мекенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Червленни станце наькъа обходчик волаш болх беш а вахаш а хиннав, топаш техай.

Максимов Борис Михайлович, 1905 шера г. Дона тIерча-Ростове ваьв, эрсе, парте хиннавац, 2-ча крекинг завода инженер, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Садык-Азим - Оглы, из **Азим-Садык-Оглы,** 1894 шера Иран, Разлых яхача юрта ваьв, иранец, парте хиннавац, химзавода кочегар, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Чибисов Юрий Николаевич, 1909 шера Закавказски машинаькъа Кюрдарнир станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, паровозни депо инженер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Чибисов Юрий Николаевич, 1909 шера Закавказски машинаькъа Кюрдарнир станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, паровозни депо инженер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Сурба - Дунаева Анна Семеновна, 1915 шера КНР, г. Харбине яьй, эрсе, парте хиннаяц, вагонни участка делопроизводитель, г. Грозне яьй, топаш техай.

Дунаев Николай Семенович, 1910 шера г. Харбине ваьв, эрсе, парте хиннавац, вагонни расцепщик, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

...парте хиннавац, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хатуев Шаур, 1882 шера Ведески района Бени яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ведески района Бени яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Сулумханов Урзулу, 1899 шера Ведески района Бени яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ведески района Бени яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Батукаев Мадар, 1882 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав 3 шу суд яьй.

Ибрагимов Минкаил, 1879 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хакимов Темир-Али, 1870 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Джабаров Абдул - Решид, 1878 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Тарамов Тепка, 1874 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бетильгиреев Абдул-Межид, 1867 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мельтик - Хаджиев Сайдум-Али, 1860 шера Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Батманов Василий Григорьевич, 1867 шера Сунженски района Михайловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, коммунальни отдела садовник, Сунженски района Назаркино яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Абаев Берс Магомедович, 1903 шера Надтеречни района Ногай-Мирза-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Малгобекски мехкдаьтта промысла болхло, г. Малгобеке ваьхав, топаш техай.

Газимагомаев Ибрагим, 1904 шера Гудермесски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) член, Райосовнахима секретарь, г. Гудермесе ваьхав, топаш техай.

Темуркаев Бунуха Керим, 1872 шера Галашкински района Семиогоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Семиогоч яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Габаев Увейс, 1920 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Беной яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Темуркиев Батала ИбраьхIим, 1890 шера Галашкински района Семиогоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Семиогоч яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Темуркиев Батала Умар, 1907 шера Церски с...

...хиннавац ... яхача юрта ваьхав, ...

Коркиев ... 1842 шера ... ваьв, гIалгIа, парте ... хиннавац ... ...-Юрта ваьхав, топаш техай.

Цанараев ..., 1882 шера Шалински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ибрагимов Даша, 18.. шера Шалински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Арсамирзоев Ваша, 1885 шера Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Эсамбиев Алаудин, 1883 шера Шалински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо. Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ибрагимов Альви, 1890 шера Шалински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, артела член, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Бузуртанов Льяна Осман, 1880 шера Семиогоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Семиогоч яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бузуртанов Товмарза Юнус, 1909 шера Семиогоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Семиогоч яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Темуркаев Батала ИбраьхIим, 1891 шера Семиогоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Семиогоч яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мозговой Тимофей Дмитриевич, 1902 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, 138-ча къаьсттача батальона командира заместитель, Ленинградски тIема округе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Некдаров Идрис, 1879 шера Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Тутуев Гаиб, 1875 шера Веденски района Эрсеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Эрсеной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомаев Хаси, 1886 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Алиев Имран, 1909 шера Веденски района Таузен яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Таузен яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Джабраилов Магомед, 1910 шера Веденски района Таузен яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Таузен яхача юрта ваьхав, топаш техай.

(ДIахododар хургда).

Ираз дола берал

Массаза санна гӀар-тата да пионерийн дешархойн Двореце чуваьлча хьахоззаш.

Цхьабараш маьчеш хувдаш, вожаш кочамашта бустам боаккхаш. ХӀаьта цхьаьнхаш шоайла дага а бувлаш, кизга чу хьежаш репетици еш бар.

ХӀаьта юстара а баьина, берашта бӀара а хьежаш, борд-бордагӀа бела а къежаш дай-ноапой латтар.

ДӀатехкача гучадьлар карарча шера 21—22 апреле Двореца 50 шу дузаш цӀей дездс кийчлуш бераш а Двореца ерригa коллектив а хилар.

Хьанна дагадар цхьан хана вайнаьха литературен поэзии езарий клуб хургья аьлча. Из клуб Дворецe вайнаьха меттала хьайийлла я.

Клуба кулгалхо волча Бичуркаев Іарбе поэзи езаш дола бераш вӀашагӀа а теха, «Радуга» яхача журналаца бувзам а лелабеш, бу вз болх. Бераша Дворецах лаьца стихаш яьъьий, Нохч-ГӀалгӀай АССР заслуженни артиста Айдамиров СаӀида кулгал а деш, вайнаьха пандар Іомабеш йолча кружока доакъашхой Дворецa 50 шу дузаш цӀей дездеча шоай концертни програма кийчъеш ба. Цу кружока юкъе воагӀаш ва тхьо саг.

Царца яхь а лаьца кийчлуш ба дахчан пандар Іомабеш бараш. Берашта из Іомабеш волча Тембулатов Камалдина йоах:

— Вай къаман ашарий оаз езаялийта безам ба са вайнаьха берашта. «Даймохк» яхача вокальни групата кулгалду аз.

Кружокий кулгалхой йоккхa проблема а хиниа дӀаэттай массадолча вайнаьха берашта боагӀача тайпара цӀена вайнаьха мотт ца хар. Цудухьа царна чӀоагӀа низкъала да вайнаьха культура, традици, оамал йовза.

Худаев Майрбека вӀашагӀъеллача вайнаьха халхар Іомадеча «Ловзар» яхача ансамбла юкъе кхыча къамех дола бераш а дакъа лоацаш да. Из чӀоагӀа лоархӀаме да. Тайп-тайпарча къамех дола бераш цхьана хиларал совгӀа, цар къаман культура, традици, мотт бовза таро хул. Цунца цхьана чӀоагӀлу царна юкъера интернациональни бувзам а.

Массайолча оагӀорахьа берашта кхетам луш, бартайна, коллектив я пионерийн дешархойн Дворецa коллектив. Из бӀарча берий республика я. Цунна кулгалдеш шийн парламент я — Дворецa совет. Вай уьалха маалларa, цу республика гражданаш художникаш, музыкантaш, иллиаларxой, халхархой ба. Цар тамашийна кхолламаш ду.

Традиционни а хинна хьадоагӀаш гӀулакх да пионерий Дворецо деш дар. Мехка машар латтача хана а дӀадахача тӀема шерашка а сецаяц пионерий оазаш. Бераш массаза а хиннад боккхагӀчарна улув цар самукъадоаккхаш, цар гӀулакх деш.

Масала, 1942 шера г. Грознена моастагӀчун кхерам тӀаэттача хана, юстара яцар Дворецa пионерий отрядаш. Цар вӀашагӀъеллар бӀухошта гӀулакх дергдола художественни самодеятельноста бригада. 1942 шера 25 августа ВЛКСМ Нохч-ГӀалгӀай обкома социамца вӀашагӀъеллар из бригада. Цун доакъашхой дукхагӀа дараш тӀемахой бераш дар.

Шоай эгара хьалхара концерт цар оттадир г. Грознена гонахьа оборонительни сооруженеш еш болча гӀишлонхошта.

Художественни самодеятельноста бригада юкъе дакъа лоацаш хиннача Остапенко Нинайна, № 1 йолча школа 6 классерча дешархочунна, Семенова Томайна, Демин Валентинайна Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Сийлен грамоташ елар.

Пионерий Дворецаца бувзам лоаттабеш ба цхьан хана цун кружокашка дакъа лоацаш хинна пионераш. Уж цхьацанахьа бекъабаннабале а, царна дицлац шоай берал. Масала, Мещерекова Татьяна Владимировнас дувц:

— Со дийна мел йолча хана сона йицлургьяц пионерий Дворецe се кружокашка дакъа лоацаш хинна ха. Из ираза ха яр.

ХӀаьта, Г. Новиковас яэду:

— Къонал массаза а хиннай хоза. ВорхӀ е пхийтта шу из даьнна вале а, эстетически безам лакхлуш, совбоалаш из вале, ираз долаш саг ва из. Цул совгӀа, пионерий Дворецe дикача хьехархочо кулгалдеча «Берал» яхача образцови ансамбле дакъа лоацаш хинна саг кхы тӀа а ираз долаш ва, хӀана аьлча, из воккха хиначул тӀехьагӀа цунна дагайохаргья шийн вахаре эггара хозагӀа йола ха.

Лакха профессиональни опыт йолча хьехархоша хьинар а говзал а кхо ца еш къахьег берашта кхетам луча.

ХӀаьта а берий даьша-ноаноша къоастаяьй Алисова Алевтина Романовна.

Нохч-ГӀалгӀай республика пионерийн дешархойн Дворец берашта шоллагӀа цӀа а хинна дӀаэттад. Уж вӀашагӀкхетаргба шоай эггара хьамсарах долча деношка. Уж деноош да. В. И. Ленин ваь 120 шу дузаш дола апрела 22 ди, хӀаьта пионерий Дворецa 50 шу дуза ди.

Т. МАЛЬСАГОВА.

СУРТАШ ТӀА: Дворецe занятеш йолча хана.

САЛОӀАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 21 АПРЕЛЬ

СалоӀа городской центр С. М. Кирова цӀерагӀара парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00 Ло баккхарен хӀама тегарен курсаш.

Кинотеатр «Машиностроитель». 9.00 Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цӀерагӀара ДК. 8.00 Ло баккхарен хӀама тегарен курсаш. 8.30 Машинаца догам дара курсаш. 12.00 «ЦӀагӀара медсестра» яха курсаш. 15.00 «Дизайн в быту» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 17.00 Гитаристий берий кружок. 18.00 Балетни студи; 18.30 Кагирхой халкъа театра спектакль. М. Розовский. «ЦӀе уголок».

Н. К. Крупская цӀерагӀча ДК. 12.00 «Коталон байракхаш» яха кинофестиваль. 14.00 Ло баккхарен хӀама тегарен курсаш. 15.00 Машинаца художественни догал дира курсаш. 18.00 «УнахцӀено» яха клуб.

С. М. Кирова цӀерагӀара ДК. 9.00 «Кружевница» яха клуб. 14.00 Игротека. 15.00 Вокально - инструментальни ансамбль.

Химикий ДК. 17.00 Духовой оркестр. «БӀаьстанара капель». 18.00 «Радуга» яха халкъа халхара коллектив. 19.00 «Лидер» яха спортклуб.

Просвещене болхлой ЦӀа. 12.00 «Романтик» яха книжкаш дезарий цӀа. «УльяновгӀар цӀагӀар цӀагӀа книжка» яха беседа. 14.00 В. И. Ленин ваь 120 дизара хетаяь сайре. «Вицлургвоацаш дагахьа висав». 16.00 Гитаристий ансамбль.

«Красный молот» завода ДК. 15.00 «Вай беш» яха клуб. 17.00 Іарбий мотт Іомабеш да. 17.30 «Непобедимая и легендарная» яха документальни фильмай кинофестиваль.

«Садко» бассейн. 17.30 «Икар» яха спортивно-унахцӀено тоаяра клуб.

КӀИРАНДИ, 22 АПРЕЛЬ

СалоӀа городской центр С. М. Кирова цӀерагӀара парк. 6.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Ло баккхарен хӀама тегарен клуб.

Госфилармоне зал. 15.00 Халкъа берий филармони. № 3 йолча берий музыкальни школа отчет.

Кинотеатр «Машиностроитель». 9.00 Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

Эвсарий цӀа. 11.00 Филофонистий клуб. Грамзаписей коллекционераш вӀашагӀкхетар.

В. И. Ленина цӀерагӀа ДК. 8.00 Ло баккхарен хӀама тегарен клуб. 8.30 Машинаца догам дара курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00 Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халкхара халкъа ансамбль. 11,00 «Домашняя медсестра» яха курсаш. 12.00 Бальнин дискохалхарен школа. 12.00 В. И. Ленин ваь 120 шу дизара хетадаь цӀей. «Ленин дег тӀа болаш». 13.00 «Меридиан» яхача халхара халкъа ансамбль. 15.00 «Дизайн а быту» яха курсаш. 19.00 «30 шерал тӀехбаьинараштa» яха салоӀа сайре.

Н. К. Крупская цӀерагӀара ДК. 9.00 Нохчий мотт Іомабу оаха. 9.00 Машинаца художественни догам дара курсаш. 14.00 Ло баккхарен хӀама тегарен курсаш. 15.00 Киноленинийна.

С. М. Кирова цӀерагӀара ДК. 10.00 Ло баккхарен хӀама тегарен курсаш. 11.00 Игротека. 12.00 «Мультик» яха клуб.

Химикий ДК. 10.00 Изостуди. 15.00 «Вай дег чу массаза а ва Ленин» яха литературно - музыкальни композици. 17.00 Вай ханарча халхара ансамбль. 17.30 «Ильича дукха йийза произведенеш» яха литературно-музыкальни композици. 18.00 «Лидер» яха спортклуб.

Просвещене болхлой ЦӀа. 10.00 «В. И. Ленин нохч-гӀалгӀай писателий произведенешка» яхача книжкай выставка хьалхашкара обзор-беседа. 12.00 В. И. Ленин ваь 120 шу дизара хетаяь берий художественни творчества фестиваль. 14.00 Английски мотт бувца Іомалу. 15.00 Гитаристий ансамбль. 19.00 Кагирхой халкъа театра спектакль. М. Булгаков. «Исповедь».

«Красный молот» завода ДК. 9.00 Ло баккхен хӀама теген Іомалу. 13.00 «Космонавт» яха берий кинотеатр. «УльяновгӀар дезал» яха беседа. 14.00 «Соловушка» яха вокальни группа.

ТЕЛЕВИДЕНИ

21 АПРЕЛЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Вай беш.
9.05 — Документальни фильм.
9.35 — Казахстана музыкальни программа.
10.00 — «Закон гармонии» яха бразильски архитекторен общественни деятели волча Нимейера Оскарах.
10.45 — ЗӀамига концерт.
11.00 — «Советий Іаьдали Республикай Іаьдели» — Росси суверенитет. 2-гӀа передача.
12.00 — С. Игониккий доаз (фортепиано).
12.20 — Хьайбай дунен тӀа.
13.20 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
13.50 — «Александр Пархоменко» яха режиссера Л. Лукова фильмаш (1942 ш.).
15.15 — Спектр.
15.45 — «Отголоски старины» яха РСФСР заслуженни артистна Н. Герасимовас дакъа лоаца музыкальни передача.
16.35 — Политически диалогаш.
17.25 — «СелаӀад» халкъа [illegible]

22 АПРЕЛЬ

КӀИРАНДИ

I ПРОГРАММА

В. И. ЛЕНИН ВАЬЧА ДЕНЗ 120 ШУ ДИЗАРА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхен гӀулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Музыкальни клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.00 — Деррига дунен Латтан кетаяь экологически программа.
14.30 — «И музыки прекрасные мгновенья» яха концерт.
14.55 — УнахцӀено.
15.40 — «Юрта сахьат» яха панорама.
16.55 — Фаьлгийн приключенийн дунен тӀа. «Каменный цветок» яха художественни фильм (1946 ш.).
18.25 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборная СССР — сборная Швеци. Швейцарера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — В. И. Ленин ваьча денз 120 шу дизара. «Штрихи к портрету В. И. Ленина» яха [illegible]

[illegible] жор яха оркестрацара скрипка дола концерт.
17.30 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Пульс-90». Вайн экономикех.
19.45 — «Два несовершенных человека» яха художественни фильм (Китай). Дукхьашка.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — Литературно - художественни программа.
23.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

13.30 — «Странный брак» яха телефильма юкагойтара сеанс. 1-ра серн (Венгри. 1984 ш.).
17.05 — «Цвет папоротника» яха телефильм.
17.55 — Берашта лаьрхӀа. «Даде фаьлгаш» (гӀалгӀай меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Баскетбол. МаӀанах. Массаболча седкъай матч. [illegible] хьала хийла шун, бераш!
20.45 — «Грани» яха литературно - художественни видеоканал.
21.45 — «Цхьан юрта фаьлг» яха телефильм.
22.00 — СССР Лакхехьарча Совета сесси.

РАДИО

ШОАТТА, 21 АПРЕЛЬ

Нийсхо меттаоттае еза

(Цхьан статьяс яйта уйлаш)

Сталина Іаьдал бе деллача хана дена цӀгара эггара а доккхагӀа зулам даьшарех даӀ да гӀалгӀай къам. Октябрьски революци котъялийначул тӀехьагӀа из йохае тӀемна гӀайттача белогвардейцашта. Цхьа саг санна, [illegible]

Бакъда, цхьаькха да белгалдаккха доагӀаш: хӀана вай мехка дӀайоласнна революционни перестройка ца езаьо. Сталина советски наха тӀаоттабаь хинна бала нийса хетацо мара дувцаргдола хӀамаш дац цу статьян автора а аддер. Из бала хӀинз а тӀехьа тӀера балан бола [illegible] лархӀац цар, хӀирашна гӀелал ях йоах.

Сталина йохаь хина бокъонаш меттаоттае, цо даьча зуламех хьахиннар дӀадаккха, тахан нийсхо меттаоттае дӀадоладаьча хана Грачеви Халинен лаьна никъ перестройкана дукьала хилар [illegible] болхаш, шелала увзалвш, кхаь дийнахьен бийсанен лаьттар, дӀадовла яхаш шоашта эсарца кхерам тӀатувссане а. Юххера а хий детташ лелхабир. лийцар. ХӀаьта нах вӀашагӀтехараш, шоаш болча коллективашара нах цига бахийтараш а бахараш а гӀулакхa тӀара [illegible] хаш, делегацеш ухийтар. Мел дечох сатувсаргдола хӀама хьахилацар.

ГӀалгӀаша 60 эзар гаргга болча наха кулгаш а яздаь письмо дахьийтар автономи меттаоттаяр дехаш.

Юххера а дӀадахача шера сентябрь бетта Грозне. Ленина цӀерагӀча культура Дворецe гӀалгӀай халкъа шоллагӀа съезд хилар. Дворец а [illegible]

ни артиста Андаштроа Са... Іила кулгал а деш, вайнаьха пантар Іомабеш йолча кружока доакъашхой Дворе-ца 50 шу дузаш дІей дез-дета шоай концертни про-грамма кийчъеш ба. Цу кружока юкъе воагІаш ва тkъо саг.

...тайна, коллектив а пионе-рийн дешархойн Двореца коллектив. Из бІарчча бе-рий республика я. Цунна кулгаллеш шийн парламент я — Двореца совет. Вай хьалха маалара, цу рес-публика гражданаш художе...

Нийсхо меттаоттае еза

(Цхьан статьяс яйта уйлаш)

Сталина Іаьдал (б делла-ча хана денл дуьгара эггара а доккхаг1а зулам даьннарех даІ да гІалгІай къам. Ок-тябрьски рьволюци котъяь-пачул тІехьаг1а из йохае тІемца гІайттача белогвар-дейцашта, цхьа саг санна, берригаш а майра духьала эйттар гІалгІай Советий Іаь-дал лораде, са ца кходеш моастагІчох летар Дукха гІалгІай боабир цу тІем тІа, йоагайир, йохайир гІалгІай юрташ.

ЦІеча эскарца цхьана гІалгІай партизанаша эша-дир хІаьта Советий Іаьдала боккха кхерам тІатесса, гер-заца тоаденна хиина инарала Деникина эскар.

Революци котъялар ба-хьан долаш гІалгІай къахье-гамхошка юхакхаьчар паччахьа Іаьдало 1850-гІа шераш кхоачалуш—1860-гІа шераш долалуш шийна мутІахьа бол-ча казакашта дІаденна хин-на гІалгІай эггара дикагІдола лаьтта. Эггара къаьнара юр-таш Онгаште, Шолхе, Аьхкий-Юрт, Товзан-Юхе, Алхасте. Из доккха хІама дар готбаь, геттара кІезига лаьтта до-лаш баьхкача гІалгІай къа-хьегамхошта.

Иштта паччахьа Іаьдало гІалгІашкара низагІа юрташ дІа а йоахаш, баха ховша-баь хиина казакаш ба Грачевен Халинен укх шера пхе-лагІча марте арадаьннача «Правда» газета тІа бувца. Пригородни районе баьха бола, цига 70 шера бахаш хиннаб яха казакаш. Россе лаьтта доацаш санна, гетта-ра къе долча гІалгІай лаьт-тах дикагІдола дакъа дІалаь-ца уж бахар хьоадац цу тІа араяьннача «Кунакаша мас-саза барт лохаргба» яхача шоай статья тІа цу автора-ша. Уж дІабахийтарах къа-хеташ дувц, хІаьта казакаш иштта гІалгІай юрташка ба-ха ховшабалехьа цига гІал-гІай вІалла баьха а бац, йоах.

Из санна харц дувц цар Зовра-Ков яхаш хиннача гІалгІай юрта хІанзара го-род Орджоникидзе хІирий хиннай, цига гІалгІай баьха-бац, яхаш а. Уж исторически харц хІамаш «Правда» сан-на долча, дунен тІа цІи хе-зача газета меттел районни газета корреспонденташа дувцар а эхь да.

Нагахьа санна уж вай юв-на моттигаш гІалгІай хиина хиларах шеквоалчоа деша шортта исторически литера-тура долаш да.

Бакъда, цхьаькха да бел-галдаккха доагІаш: хІанз вай мехка дІайоладенна револю-ционни перестройка ца еза-чо, Сталина советски паха тІаоттабаь хиина бала нийса хетачо мара дувцаргдола хІамаш дац цу статьян авто-раша яздер. Из бала хІанз а тІехьа тІера баланза бол-ча гІалгІаех къа ца хетарал совгІа, шоай доаца лаьтта дІадехаш ба гІалгІай яхаш мехка хьалхашка меттел, ду-нена хьалхашка а уж бехке бу статьян авторашa.

«Правда» газета коррес-понденташ хиллал бола нах Іовдала ба аьлча нийса хург-дац. Уж кхеташ нах ба. Бакъда, шовзткъе пхийтта шу хьалха хьтта — аьнна хІама доацаш Сталина шийн лоІамагІа дІаьаккха хиина шоай автономи тахан Сове-тий Іаьдалга меттаоттае яхаш гІалгІаша ду дехар до-хаде гІертача хІирий нацио-налисташта тІехьа айттаб цу статьян авторашa.

Цу тайппара. гІалгІаша кІезига ха яьккхар Советий Іаьдало шоашта енна шоай автономи а йолаш бахаш. Цул тІехьагІа, Сийлахь-бок-кха Даймехка тІом лаьттача шерашка дуккха бола гІал-гІай кІантий фашисташта ду-хьала тІом беш боллаше а, 1944 шера 23-ча февра-ле цІаьхха, боанг егІа лувца оакхарий санна, лувцаш шоай цІеношкара ара а боа-хаш, доахан кхувлача ваго-нашка бехкаш Казахстане дІабахийтар. ХІаьта гІалгІаи шоаш бахачара бохабаь мех-кагІа боахаш Сталина аьтта оагІув хиннача Берица цхьан дийза дакъа лоацаш хиннав СССР НКВД комиссар хин-на хІире Кабулов. Цу дий-нахьа наькъа арабовла ца мога нах топаш етташ боа-бир, цІи етташ шоаш ухка-ча а хьагулбеш а боагабир. БІаьхача, шийлача новкъа баннараш лаь тІа Іо а кхув-сийташ дІабитар ДІабугача моттигашка дІакхаьча ча хьалхарча шерашка дуккха-бараш шелала, моцала, къе-ла байр.

Адамаш даха хайшача ха-на денз, цхьанна а мехка цІаккха ца хиина доккха Іа-зап тІаоттадир.

Ах бІаь шерал совгІа йол-ча хана шийн къамаи бокъо йолаш хьалоагІача гІалгІай халкъах къахета доагІаш лархІац цар, хІирашка гІе-лал яхь йоах.

Сталина йохаяь хиина бо-къонаш меттаоттае, цо даь-ча зуламех хьахиннар дІа-даккха, тахан нийсхо метта-оттае дІадоладаьча хана Гра-чевен Халинен лаьна никъ перестройкана духьала хилар дувца дезаш а дац. Цул сов-гІа, цхьацца гІелал яхьаш хилар бахьан долаш цхьа-долча къамашта юкъе хала-хетараш дувлача хана, кхы-меттел нах боабеш, бехкачара бохабеш довнаш, хулача ха-на, гІалгІаштен хІираштен юкъе къоастаде дезаш хІа-маш долча хана уж вІа-шагІлотабе лаьрхІа техай «Кунакаша массаза барт ло-харгба» яха статья оалалу. Из даьрача човна тІа тух тассар санна хІама да.

ГІалгІашта боккха кхаъ хиннабар КПСС ткъоалагІча съезда решенегІа Нохч-ГІал-гІай АССР меттаоттаярах. Массавар а шоаш баьхача цІеношка юха а баха хов-шаргба аьнна хийттадар. Бакъда, ахаш гаргга бараш хьегиІчa бисар — хІирашка йисар Пригородни район. 1957 шера денз шоай цІе-ношка баха ховша йиш йоа-цаш вай боккхача мехка даг-дагадехача бахаш ба итташ эзараш бола гІалгІай, хІаьта прописка ца ешше а Пригородни районе баха хайшараш цхьаккха бокъо йоацаш хин-наб дуккхача шерашка, хІанз болаш а ба.

ГІалгІаша массаза а гІет-тадаьд шоай автономи мет-таоттаяра дош Из Сталина дІаяьккхача хана денз шоай автономех хьогаш ба гІал-гІай. Из хьал массала хьоа-ду цуна духьалбараш е из къоастаделга тІехьатеттараш нийшабац. 1934 шера гІалгІай автономи дІаяккхара духьал-ваьнна парте ГІалгІай обко-ма хьалхара секретарь Зя-зиков Идрис вина дІаваьх-ьхар, дуккха нах лийцар, боабир.

1973 шера январь бетта эггара шийлагІча деношка гІалгІаша Грозне. Ленина цІерагІча майдане вІашагІа кхиитта шоай парте обкома-га дехар дир шоай лаьтта, чубаьха цІенош шоашка юхакхачийтара дош парте Централни Комитета хьал-хашка оттаде аьнна. ДІа ца болхаш, шелала увзалуш, кхаь дийнахьен бийсанен лаьттар, дІадовла яхаш шо-ашта эскарца кхерам тІа-тувссаше а. Юххера а хиш деттащ лелхабир, лийцар. ХІаьта нах вІашагІтехараш, шоаш болча коллективашка-ра нах цига бахийтараш а бахараш а гІулакха тІара, партера дІабаьхар.

Иштта тaІазар дир цхьак-кха тайпара общественни по-рядок толха ца еш, машаре шоай къаман бокъо хьаехаш гІалгІай латтар бахьан до-лаш. Цул совгІа, гІалгІай харц нах хетачогІа йола уйла йоаржайир, царех тоам боа-ца хабараш арадаьхар.

Из яр парте ткъоалагІча съезда решенегІа Сталина культличность йохае дІадо-ладаь гІулакх юхаэза, ко-мандно-административни сис-тема лаьтта застойни ха. ДІа-тоІадир гІалгІаша гІоттадаь из дош. ХІаьта Грозне вена хиннача РСФСР Министрий Совета Председатель Со-ломенцева харцбир гІал-гІай. боккхагІа низ берг-болча, дуккхагІа бокъо йоацa-ча боахаргболча оттадир Пригородни районе бахача гІалгІай гІулакх. ХІаьта кхы а низкъалагІча даьккхар иштта а хала лаьтта цига бахача наха прописка яра дош.

Уж событеш хинначул тІехьагІа хІирий националис-таш гІалгІашта во мел дар тІакхоллар духьа. уж шоех латийта. тІаккха гІалгІаи бехке бар духьа, довнаш даи-та, кхыметтел гІалгІайех нах боабайта а болабелар. Маса-ла, иштта массехк моттиг хиннай Мочкъий-Юрта.

1981 шера хІирий нацио-налисташа хІирий гІовттабир гІалгІашта духьала цар дІа-лехар гІалгІай юха а шоаш бахачара бохабаь дІабохий-тилга. Иштта гІайттача цар доккха зе дир общественни боахама, производствана, йохайир цхьайола общественни зданеш.. Цул тІехьагІа даьрххІа соцам арабаьккхар СССР Министрий Совето гІалгІашта Пригородни рай-оне цхьаннена а прописка ергйоацаш. Из а дар хІирий экстремисташа цІур белла даь хІама.

Бакъда, нах дог дилла Іеш бацар: цхьацца болча наха а вІашагІкхийтта а письмош яздора, мехка керттерча ор-ганашка, кулгалхошка йохаяь бокъонаш меттаоттаяр де-хаш, делегацеш ухийтар. Мел дечох сатувсаргдола хІама хьахилацар.

ГІалгІаша 60 эзар гаргга болча наха кулгаш а яздаь письмо дахьийтар автономи меттаоттаяр дехаш.

Юххера а дІадахача шера сентябрь бетта Грозне, Ле-нина цІерагІча культура Дво-реце гІалгІай халкъа шолла-гІа съезд хилар. Дворец а цунна гонахьара парк а хьал-йиза нах гулбелар цига. Шин дийнахьа лийцар гІал-гІай халкъ а, вай мехка мол-лагІа кхыдола къам а санна, шийн автономи йолаш хила деза. 1934 шера Сталина шийн лоІамагІа дІаяьккха ав-тономи меттаоттае еза, яхаш. Цига дукха баьхкабар кхы-чахьара а нах: Москвера, Ленинградера, кхыча горо-дашкара, лоалахарча респуб-ликашкара дуккхача къамех бола нах.

ГІалгІай автономи метта-оттаяр хьалхоацаш къамаъ-лаш дир дуккхача а къамех болча наха.

ХІаьта укх шера март бетта хьалхарча деношка бархІ дийнахьа вІаштта бий-санна а дІа ца йоалаш лаьт-тар Назранера гІалгІай хал-кха митинг. Цига гулбенна-бар кховзткъе итт эзарел дуккхагІа нах. Лоа а увш шинла догІа делхаш боша-беше, митингера нах дІа-болхацар. Из митинг гІеттаяр «Правда» газета тІа шоай автономи шоай хиннача лаьт-та меттаоттаяр хьадехаш бо-ла гІалгІай харцбеш язъяьча Грачевен Халинен «Кунака-ша массаза барт лохаргба» яхача статьяс хьоаяь.

Из митинг хьалоацаш йоккха митингаш хилар Гроз-не, Ачхой-Мартане, МагІал-бике, кхычахьа.

ГІалгІай халкъо догдоах 1934 шера хиннача тайпара доалув а долаш, городе Орд-жоникидзе столица а йолаш ГІалгІай Советски Социалис-тически Республика хьахург-хиларга, цох теша а теш.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Вай беш.
9.05 — Документальни фильм.
9.35 — Казахстана музыкальни программа.
10.00 — «Закон гармонии» яха бразильски архитекторех общественни деятели волча Нимейера Оскарах.
10.45 — Зламига концерт.
11.00 — «Советий Іаьдали Республикай Іаьдали» — Росси суверенитет. 2-гІа передача.
12.00 — С. Игоннский ловз (фортепиано).
12.20 — Хьайбай дунен тІа.
13.20 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
13.50 — «Александр Пархоменко» яха режиссера Л. Лукова фильмаш (1942 ш.).
15.15 — Спектр.
15.45 — «Отголоски старины» яха РСФСР заслуженни артиста Н. Герасимовас даькъа лоаца музыкальни передача.
16.35 — Политически диалогаш.
17.25 — «СелаІад» халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Ловз Б. Феоктистов (СССР).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильмай премьера.
19.05 — Милосерди кІира.
19.15 — «Фермер-90» яха Кантрии фолк-музыкен фестиваль.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.50 — «Счастливый случай» яха дезала телевикторина.
23.00 — Телепортрет. ЦК КПК массазарча комитета член. КНР Ли Пэн Госсовета премьер.
23.30 — Йовзаш йолча музыкай нердадараш. «А» яха программа.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.20 — «01 яха служба я экрана тІа». ЦІи ялара кхерамзлен фильмаш.
8.30 — «Что знает о любви любовь» яха концерт.
9.25 — «Дезала хроникера ши корта» яха субтитрашцара художественни фильм.
11.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
11.30 — «Веснянка» эрсий хора иллеш.
11.40 — Педагогика массарна а.
12.40 — Милосерди кІира. Инвалидий проблемаш яха СССР — США телетІий.
13.25 — Коллаж.
13.30 — «Фаьлгийи приключенийи мехкара наькъаш» яха боккхийчарнен бераштен дола киноконцерт 1-ра дакъа.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Культура фонда. Музыкальни училища благотворительни концерт.
18.20 — Дай баьхнача лаьттах йолчу ойланца (нохчий меттала).
18.50 — «Къахьегама цІей» яха лаьрххІа йола выпуск.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Металлист». Перерыве — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.50 — Гена хьалхахьа гар. В. И. Ленина вина 120-шо кхачарна (нохчий меттала).
21.05 — «Угол зрения» яха кагирхой видеоканал.
22.45 — «Вай заманхо» (гІалгІай меттала).
23.20 — «Малав-хьогІ миллиардер?» яха художественни фильм. (Румыни, 1980 ш.). (Духхьашха).
00.35 — «Петра» яха. (Полици телефон 110) яхача циклера художественни фильм. (ГДР ТВ, 1982 ш.).

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

В. И. ЛЕНИН ВАЬЧА ДЕНЗ 120 ШУ ДИЗАРА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхен гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Нийъ берий клуб.
12.30 — Музыкальни клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.00 — Деррига дунен Лаьттан хеталь экологически программа.
... ные мгновенья» яха концерт.
14.55 — УнахцІено.
15.40 — «Юрта сахьат» яха панорама.
16.55 — Фаьлгийи приключенийи дунен тІа. «Каменный цветок» яха художественни фильм (1946 ш.).
18.25 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборная СССР — сборная Швеции. Швейцарера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — В. И. Ленин ваьча денз 120 шу дизара. «Штрихи к портрету В. И. Ленина» яха художественни фильм. 3-гІа фильм — «Совнаркома фо».
22.50 — «Массаза а хургдолчун уйлаш» яха кІиранден нравственни проповедь.
23.05 — Л. Бетховена № 14 йола соната. (Лунная).
23.20 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттаІ
8.20 — СССР Гостелерадио ВСО концерт.
8.45 — «Кяхта» яха документальни фильм.
9.10 — СССР Гостелерадио эрсий иллей бакнистий Академически хора квинтет ловз.
9.30 — «Счастливая Женька» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.50 — Документальни фильмай премьера.
11.30 — Никъберий клуб (сурдопереводаца).
12.30 — Коллаж.
12.35 — «Вай дахаш дола, дуне» яхен «Ленинграда тупалалла» яхен режиссера Е. Учитела фильмаш.
13.40 — «Фаьлгийи приключенийи мехкара наькъаш» яха боккхийчарнен бераштен дола киноконцерт. 2-гІа дакъа.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Ленин вай дегашна (гІалгІай меттала).
17.35 — Литература а, дахар а (нохчий меттала).
18.05 — Аш хаьржина иллеш яха концерт (нохчий меттала).
18.35 — «Тревожное воскресенье» яха художественни фильм.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
пгэн0«рэн3ч лгмпчгд
20.15 — «Моттиг яц» Грознерча хьаьша цІен боахама проблемаех.
20.40 — Кинопутешестви альманах.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.30 — «Трускавец» яха Ерригсоюзни курорта ДК («Трускавчанка» яхача иллейн халхарен ансамбла концерт.
22.00 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Канада — сборни Чехословаки. Швейцарера трансляци.

23 АПРЕЛЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
15.30 — ТСН.
15.45 — Документальни фильмаш.
16.40 — Музыкальни сокровищница: Л. Бетховена Ре ма-

... человека» яха художественни фильм (Китай) Дуккхачарна.
21.00 — Ха ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Актуальни интервью.
21.45 — Литературно - художественни программа.
23.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

13.30 — «Странный брак» яха телефильма юзагойтара сеанс. 1-ра сери (Венгри, 1984 ш.).
17.05 — «Цвет папоротника» яха телефильм.
17.55 — Бераштa лаьрхІа. «Даде фаьлгаш» (гІалгІай меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Баскетбол. МаІанах. Массаболча седкъай матч. Перерыве (19.40) — Бийса даькъала ...
20.45 — «...» яха литературно - художественни видеоканал.
21.45 — «Цхьан юрта фаьлг» яха телефильм.
22.00 — СССР Лаккхерча Совета сесса.

РАДИО

ШОАТТА, 21 АПРЕЛЬ

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Хоамаш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Ильича васкІташта тешаме да (нохчий меттала).
10.15 «Денхаре саг» (нохчий меттала).
10.35 Реклама.
10.40 Халкъа тІахьожамхой Салх беш ба (нохчий меттала).
10.55 Музыка.
11.00 «Къонал».
11.30 — 12.00 УнахцІено лоралра: наькъаш дегІадахкар.
15.15 Петропавловскера таланташ. Музыкальни программа.
16.00 «Хано хьалхадоах» (гІалгІай меттала).
16.15 — 17.00 «Шоаттден вІашагІкхетараш». Концерт (гІалгІай меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

КІИРАНДИ, 22 АПРЕЛЬ

В. И. ЛЕНИН ВАЬЧА ДЕНЗ 120 ШУ ДУЗАШ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Ленинизмен перестройкен. Беседа (гІалгІай меттала).
8.15 — 9.00 Къоабалдар тІаэца.
11.30 — 12.00 КІирандем музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГІалгІайче.
16.30 — 17.00 Ленинах дола илли (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагІал довчарна» концерт (нохчий меттала).

23 АПРЕЛЬ

ОРШОТ

7.30 «Юртара вахар» (гІалгІай меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 — 9.00 Іуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 — Промышленни зарал тІа (гІалгІай меттала).
9.30 Тха выступленей зерагІа.
9.45 — 10.00 Л. Абдулаева стихаш (нохчий меттала).
15.30 — 16.00 Нохч-ГІалгІай радион телевидаен солиста Б. Тимурзиева концерт (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.20 — 18.40 «Кагирхойн хаьч» (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен ереи, шоаттен деношка

СФ00095. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1426.

Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 24 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 48 (7862) ★ Мах 3 кеп.

Овсаре къахьйигар Ленински субботнике

Массане дакъа лаьцар

В. И. Ленин ваь 120 шу дузача дена хетадаь укх шера 21 апреле хиннача Ерригсоюзни коммунистически субботнике дакъа лоацаш хилар Гl. Ахриева цlерагlча Назрановски «Электроинструмент» заводера 1200 саг болхло, инженерно-технически болхлой,гlулакхера нах. Царех 740 саг машинашъераш шоай массаэрча балха моттигашка къахьегама вахта а етта, кхыча денношкарчул дуккха овсарегlа болх беш хилар. Цар къахьегама цlей долча дийнахьа арахийцар 60 эзар сома маьха товарни продукци, цунах дуккха яр кхоьчча бийдалах хьа а еш. 21 апреле къаьстта дика болх бир халкъа эша товараш арахецача къахьегаш хиннача предприяте машинашъерша. Цар цу дийнахьа хьадир ткъо эзар сома маьха бахача наха чlоаrlа хоатташи дика дlаэцашн доле уж товараш.

Шоаш цlеча шоаттдийнахьа даькха шин эзар сом алапи пятlилетка фонда юкъедlихьар завода машинашъерл[illegible].

Шоашта хьалхашка латта лекхараш дизза кхоачаш а деш, дика болх бир предприяте коа, гонахьарча моттигашка лостам беш, кlир тохаш, басараш хьокхаш хиннача 380 сого инженерно-технически болхлоша, гlулакхерча наха. Хlаьта веэткъа саг хилар ремонтни балхаш деш. Шоаш лаьрхlа хиначул дика дукхагlа ремонтни балхаш чакхдаьхар цар.

К. БАШИРОВ.

Хьинар айдаь...

Радиотехнически заводе хьалхе а кийчо яьяр «Цlеча» шоаттдена. Субботник чакхдаккхара лаьрххlа штаб яр вlашагlъелла. Беррига низ тlаьохийташ болх бар дузьа цехашка материалаш lалашъяьяр, ишта кийчъяьяр оборудовани.

Завода болхлой шоай моттигашка къахьегаш бар, хlаьта, вожаш территори цlенъеш. Субботника арахийца дукхагlйола продукца кхоьчча материалах хьаяь яр. Ишта цхьа тоня тиша аьшк а гуллир укхаз.

Территореца лостам беш лаьр а кlезига дацар. Дlайийра дукха гаьнаш. Къаьнача гаьнашта кlира техар, нувхаш дlаяьхар, ишта кхы а дукха балхаш дир.

— Хьалха укх дийнахьа къахьийга даькка ахча вlалла дага доаццача дlакъожадора, — йоах завода партбюро секретара С. Елькина. — Бакъда, хlанз тьаlхе а белгалдаьккхал оаха ахча сенга дlадохийтаргда. Ахчел дукхагlа дар тхоай социальни хьашташ кхоачашдаргеи, хlаьта юхедисар къахетамеча гlулакхашкен [illegible] дlадахийта лаьрхlад оаха.

М. МУСАЕВ.

Къахетаме фонде

Цlеча шоаттдийнахьа даькха ши эзар сом къахетама фонде дlадахьийтад тха коллективо, — хоам бир Октябра 60 шу дизара цlерагlча совхоза парткома секретара С. Солтамурадова.

Боахама болхлоша цу дийнахьа къахьийгар шоай балха моттигашка. Хьинаре болх бир сомий бешамашка, теплицашка, кхашка, фермашка, мастерскойшка. Бlаьстанара культураш дlайийр, хий диллар, гаьнашта молхаш техар, кхыдола балхаш дир.

• • •

«Силуэт» яхача производственни объединени коллектив дика къахьегаш хиларца сий деш хьайоагlа дуккхача хана денз. Ишта хьинаре болх бир цу коллективе ленински цlеча шоаттдийнахьа а. Берригаш а дика арабаьннабар. 2000 гаргга саг вар цу дийнахьа дакъа лоацаш. Царех 1800 совгlа бараш шоай балха моттигашка къахьегаш хилар. Хlаьта 200 гаргга саг объединене коа цхьалхо еш хилар. Цар дlаестlир 250 га а.

— Цу дийнахьа даькха 6 эзар сом дан нанеи доаца бераш кхедеча № 2 йолча школана-интерната дlахьожадир профкоми къахьегама коллектива советой, — аьшна. хоам бир «Силуэт» яхача производственни объединене профкома председатела Н. А. Горащенкос.

А. УЛАЕВ.

Яхьа дневник

Лаьрхlар кхоачашду

Шоаш пятилетка тlехкхьарча шера тlаийца доккхий декхараш ханал хьалха кхоачашдара «ерригa таронаш оарцагlъяьхай» Грознейски УТТ транспортникашa. Бизза пайда ибу балха ханахи автотранспортахи. Цудухьа дерригача технико-экономически хьокхамий паччахьалкхен план дикка тlехкхоачаш ца еш,цхьаккха бутт дlабахийтабац пар укх шера. Грузооборота кхаь бетта заданн 108,7 процент кхоачаш а яь, планал совгlа яьй 947,7 эзар тонно-километр. Хlаьта валови доходаш яра паччахьалкхен план а ткъаь кхоьи ахи процент тlехкхоачашъяьа УТТ коллективо. Октябьча боарамал тlех яьй цо 320 эзар сома маьха валови доходаш. Моахьаш дlадахь кхаьхарха дlабода мах планагlа лаьрхlачул ши процент лох а баь, предприятена кходаьд [illegible] 300 сом.

ХЬАЖКIАШ ДIАЮВШ БА

Шерра даьржад гота балхаш Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхоза кхашка. Бlаьсти тlехкхьара юв культура — ялата хьажкlаш дlаювш я хlанз. Из болх бераш ба Бажиев Паьну керте латтача бригадера Хачураев Ахьмада кулгалдеча арендагlа къахьегача звенора механизатораш. Тlехкхьарчох къаьстта дувца доагlа.

Ткъаь бархlагlа шу да механизаторалла духхьал цу совхозе цо болх бу. Лаьтта мишта тоаде, хьажкlаш, кхыйола культураш мача дlаэела, царна малагlа lуйнал де доза хьеха дезаш а вац. Цхьаволча агрономал а дикагlа хов. Ше хьа мел дер уйла тlаяхийта тешаме а ду. Цудухьа массе хана дика хьувнъаю ше делаю моллагlа культура. Масала, соахка план 21 центнер йолаш хlара гектара тlара 30 центнер фуалъяьха хьажкlаш чуяра дош денадар цо ший новкъосташца. Лийрхlар толаме кхоачаш а деш, цуя совгlа чуийцар кхы тlа ийс-ийс центнер.

Из-м доккха хlама а дац. вай республике-м дукха бз хlара гектара тlара 50 центнерал совгlа хьажкlаш чуэцараш а. Бакъда. Ба. Цунца цхьана, царех дуккагlйолчар хьалаща ний:з йиш яц Хачураева звено дараш. Цо хьажкlаш дlаюв, лаьтташ, цкъа-дале, шера дукхагlйолча хана йокъал латтача моттиге да, шозлагl-дале, хий дехнаш а дац. Ишттача хьалацка изал хьувкъам кхебар донкхал де дезаш хlама а да. Цул хьалха хий па дехкача кхашкара хlара гектара тlара 35 центнерал тlех хьажкlаш чуийца саг а хиннавац цу совхозе. Кхы а цхьа хlама да белгалдаккха дезаш. Дуккхача хана денз хььнала къахьегарах Октябрьски Революце, Къахьегама Цlеча Байрахха, Къахьегама Сийлен шоллагlча степена орденаш енная цу сий долча кхаш леладечоа.

Укх шера а дош деннад по шин новкъосташа хlара гектара тlара 30 центнер фуалъяьха хьажкlаш чуя. Ерригаш а 200 гектара тlа кхеергъя. Хlанзле 120 гектар гаргга дlайийнай.

Хачураевца цхьаца кхо саг ва пук звене. Хьажкlаш дlае царна новкъостал деш бригала кхыча звеноиккара кхы а виъ механизатор ва. Дийнахьара балха норма 50 процентал тlехкхоачаш па еш цхьа саг вац царна юкъе.

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТАШ ТlА: «Самашкинский» совхоза звеньевой Хачураев Ахьмад: ялата хьажкlаш дlаювш йоалла агрегат

В. ЮНЦЕВИЧА сурташ.

Парте райкома пленум

Укх деношка хилар КПСС Шелковски райкома пленум. ХХХ районни партийни конференце ергйолча отчетни доклада проект йовзийтар гулбеннараштa парте райкома хьалхарча секретара П. Г. Коломиискe.

Доклада проект ювцаш къамаьлаш дир КГБ районни отделене начальника А.Г. Машкова, агропромышленни комплекса болхлой профсоюза райкома председатела Н. Т. Каглика, Червленски юкъерча школа директора А. Д. Строженкос, «Шелковское» яхача ремонтно-технически предприяте управляюще А. Е. Мартыненкос, Ленина цlерагlча колхоза парткома секретара А. И. Бычкова, кхычар.

Пленуме дийцар ишта организационни дош. КПСС райкома шоллагlча секретара декхарех мукъавалийтар З. А. Бузуркаев халкъа депутатий районни Совета исполкома председателалла из харжарца дувзадена.

Пленума балхаца дакъа лоацаш а къамаьл деш а хилар КПСС обкома хьалхара секретарь, НГlАССР Лакхехьарча Совета председатель.

Хьаькъал а сабар а эш

чашъяьй УТТ коллективо. Оттадьна боарамал тlех яьй по 320 эзар сома маьха валоваи доходаш. Мовхьаш дlахьа къахьарча дlабода мах планагlа лаьрхlачул ши процент лох а бль, предприятена кхоьаьд 33100 сом.

Пленума белхаца ... вай республике-м дукха ба ... хlара гектара тlара 50 центнера совгlа ... Бакъда, Ва. Цуша цхьана, царех дукхагlболчар ... Хачураева ... дараш. Цо

... ец цхьа саг вай царна юкъе.

Х. МАГОМЕТОВ.

СУРТАШ ТlА: «Самашкинский» совхоза звеньевой Хачураев Ахьмад; илата хlанэкlаш дlаюви йовлла агрегат.

В. ЮНЦЕВИЧА сурташ.

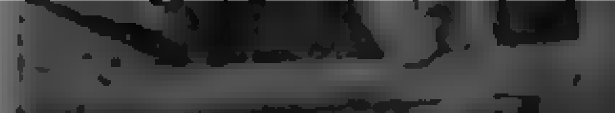

... депутатий районни Совета исполкома председателалла из харжарца дувзадена.

Пленума белхаца дакъа лоаццаш а къамаьл деш а хилар КПСС обкома хьалхара секретарь, НГlАССР Лакхехьарча Совета председатель ...

... Берриге ... тlаботтийташ болх бар дукха цехашка материалаш lалашъьяр, иштта кийчъяр оборудовани.

Завода болхлой шоай мотт-тигашка къахьеташ бар, хlаьта, вовшп территори цlанъеш Субботника арахийна ...

... школаш ... «Сил ... производственни объединени профкома председатела И. А. Горащенко.

А. УЛАЕВ.

эпаш, парна гlулакх дара задани 114,1 процент кхоачашъяьй УТТ водителаша. Ер шу доладелча дена хlанзалехьа планагlа лаьрхlачул совгlа 40 эзар сом пайда баьб цар пачхьалкхенна. Хьинар айдена къахьег цар ужх апрель бетта в. Цудухьа графикал массехк ди хьалхабаьина биъ бетта задани кхоачашъеш хьабоагlа уж.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къа а хьеташ, башха - дика производственни хьюкламаш дахарца белгалъяьина я Ахматукаев Махьмуд, Дашин Василий, Соколов Владимир керте латтача бригадай коллективаш, водителаш Льянов Бавап, Арсимерзаев Хас-Мохьмад, Боголепов Геннадий, кхыбараш. Цар хlара сменагlа нормаш 125—130 процент кхоачашъю.

Деша дай бац

Шийттаалагlча пятилетка тlеххьарча шера lалаьмате дукха гlишлош хьалъю вай республике, аьлча, дlадахача диъ шера юкъера лаьрхlача хlара шера хьалъеш хиннарел диаза дукхагlа. Уж хьалъеча мел эша аьшкбетона, столярни изделеш лоаттаяра дола - доккхийи бехктокхамен декхараш хьалхашка латт Умаханов Салам Умаханович керте латтача Грозненски «Стройиндустрия» яхача производственни объединене болхлошта. Цу даькъе доккхий мулаш доахаргда, аьнна дош деннадар цар. Цхьабакъда, укх шера хьалхарча квартале цар баьча балха итогашка хьежача къаьгта гуш да уж шоай деша дай ца хилгалга. Товарни продукци арахецара пачхьалкхен - план 83.8 процент мара кхоачашъяьяц объединене коллективо. Цу юкъа цар ара ца хецаш йисай 500 эзар сома маьха тайп - тайпара продукци.

Ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш гаьнна кхоачашдаьдац цо. Хlаьта продукци маьхалъяккхара кхаь бетта заданех 31 процент мара лоархlабаьбац объединене болхлой. Цу юкъа цар на нохкаш йиса тайп-тайпара продукци ши миллион совгlа сома маьха я.

Арахецача продукцета дlабода мах планагlа лаьрхlачул дикка лакхагlа ба. Къахьегама овсарле лакхъяра пачхьалкхен план 96 процент мара кхоачашъяьяц цар. Пайда бе безача, цхьа бlаь эзар сом зе а деш, чакхъяьккхай цар хьалхара квартал.

Иштта эсала болх бара керттера бахьан да шоай таронех кхоачачехи бизза пайда ца ийбар. материально техническ lалашо елга во вlаштlехьдаьккхар.

МАХ ХЬУВКЪАМО БЕРГБА

Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза Чагаев Имрана кулгалдеча шоллагlча бригаде шекара свеклаш дlаюви боахк. Из культура 170 гектара тlа кхеергья. Индустриальни технологех дlаюв уж. Гербицидаш тохаш Суганпов lале лелаю трактор йоагlа, тlаккха манхаш тlехьатайса йола Умархаджиев Рамзана яр, цунна тlехьа сеялкашца Товсултанов Ахьмадея Джамалдинов lайнден лелаераш. Уж берригаш а къона механизатораш ба. Хlаьта цар хьехамча республике цlихеза, Къахьегама Сийлен кхоккхе степена орденаш ена коммунист, СССР Лакхехьарча Совета депутат Захаев Лечи ва.

— Балха нормаш хадданза тlеххоачашъю цар. — йоах И. Чагаева. — Хlаьта сона къаьстта а тоам беш дар да, хьадер цар цlена деш хилар.

Хьувкъам алсамбаккхара шоаша фу даьд а фу де лерхl в дувца дийхача, Чагаева аьлар:

— Гурахьа зяба аьхачул тlехьагlа удобренешца хьаьн а даь, дитар оаха. Соахка лаьтта, Укх шера бlаьсти цунца lайна тlоадал дlакъовлаш, памца а даьккха, тlера дlанийсдир.

Цхьа керда хlама юкъедоаладаьд оаха. Масала, итт гектар шекара свеклаш дlабийча дена царна доал деш дерригa балхаш механизмашца дергдолаш лелае шин механизатора Хаджиханов Русланаи Хакимов Саlидаи дlаеннай оаха, эшаш мел йолча техникаца уж lалаш а беш.

Йиса 150 гектар свеклаш кулг кара оасар дергдолаш подрядагlа лелае наха дlаеннай хlанзле

М. ХАМАТХАНОВ.

Таронаш я

Дика дlадоладаьд карара шу Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза хьайбаш леладераша. Укх шера квартала планагlа йохка йоагlар 146 тонн йолаш, 150 тонн шура екхай цар пачхьалкхенга. Из дукхагlа я дlадахача шера хьалхарча квартале хинначул.

Уж толамаш даха хьайбаш леладерий аьттув баьннаб доакъара база чlоагlъяра совхоза кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша цlенхаштта йоакхо ярах, зооветеринарни болх тоабарах.

Дика къахьег укхаза шоаш хьалкхедеча шиннарех дукха шура луш дола хьайбаш хьахилитара а. Хlаьта къаьстта хьинаре болх баьб доиркаша Албастова Тамарас, Бекботова Маремас, иштта кхычар.

— Бlаьсти шура лаьгlъялар каст-каста нийслуш хlама да, — йоах ферма доиркаша. — Цох тамаш елга а дац, цкъа-дале, доакъар кlезиглу, шоалгl-дале, дукхагlа дола доахан лекъа хул. Бакъда, укх шера пу тайпара хlама нийсденнадац тха балха тlа.

Хlара кхоабача lаттагара дийнахьа йоаккх 10—12 килограмм из, дика хьюкхам ба.

— Вай тхьовра хьоадаьчча тайпара, хьайбай боахаме керттера дар доакъар да. Миштта латт шун из гlулакх? — аьнна хаттар дир аз ферма бригадирага Молороев Салега.

— Соахка гурахьа санна доакъар цlаккха lалапдаьдацар оаха. Хlара группана оттаяь я рацион. Цо аьттув боалийт лаьрххlа кийчдеш хьайбашта доакъар тела.

Пачхьалкхенга шура йохкара планаш кхоачашйой а, таронаш йоккхий я хьайбаш леладерий. Боккха теркам тlабохийт укхаза къахьегама дисциплина чlоагlъяра, фермашка кулг-кара деш дола балхаш кlезигдара.

Новкъа дале а, пачхьалкхенга дулх дохкара квартала планаш кхоачашъянзар совхоза хьайбаш леладераша. Масала, дохка доагlар 60 тонн долаш, декхар 14 тонн дулх мара дац.

— Фу бахьан да цун? — аьнна аз даьча хаттара жоп делар совхоза парткома секретара Точиева Мухьмала:

— Цох лаьца кхы дукха хlама ала йиш йолаш вац со. Хlана аьлча, цу хьакъехьа керттерча зоотехника дикагlа дувцаргдар из. Сона ховчох, укхаза керттера бахьан да, бухгалтерски учет лелаеш дола каьхаташ тхоай ханнахьа оаха кийч ца дар. Бакъда, укх шера, ялх бетта дулх дохкара план кхоачатъе аьттув хургба, аьнна, хет сона.

Ч. МАГОМЕДОВ.

Хьакъал а сабар а эш

Вай общества еррига лоархlаме проблемаш чулоац парте XXVIII съездага йолча Платформа проекто. Цхьабараша ала а тарлу, вай вахаре мел нийлуча гlулакхашта рецепт хила йиш яц цох. Сона хетаргахьа, духхьал де лерхlараш белгалдахарал совгlа, уж кхоачашдара йола средстваш а хьайовзийта еза. Ховш ма хиллара, вай хиннай дика программаш - декларацеш, уж шоаш йолчча бесса духхьал лозунгаш а хиша йисар.

Наха дагадоахка гlулакхаш да, «эпохальни» дене а, хоадамболлаш дараш. Цхьабараш сона духьалбала тарлу, дерригa а диста, лаьрхlа де деза, аьнна. Хlаьта ховш ма хиллара, йолаш я шек хила ца везаш йола проблемаш, цхьабакъда, уж кхоачашъяра, къоастаяра дlахьалхашкахьа боаккхаш гlа бац. Масала, прописка — крепостничества ханара институт.

Е хьаэцаргда вай воай анкеташ, цар цlаккха кхоачалуш доацен ца доагlен хаттараш а тlехьа: къам, партийность, гаргарча нахах саг вий доазол арахьарча мехкашка? Шун гаргара нах хиивабий плен баха, суд яь? Вай тlайийцача Конституце тlа ювцача нийсхонга дилача, тайп - тайпарча учреждениешта сенна ха дезаш да из дерригa? Кхоана из дерригa а хургдоацаш дlадаккхара новкъадар фуд? Мел ха, каьхат, тайп-тайпарча паспортисткаштен инспектораштен телаш дола ахча доаду цу гlулакхаша. Уж дерригa гlулакхаш дlадаьхача личности - граждании бокъонаш лораяра даькъе Платформа проекта шоллагlча раздела тlа белгалдаьхараш кхоачаш а деш, цхьъ дlаьнга гlа дlахьалхашкахьа боаккх вай.

Экономически политически проблемаш мел боккха лоархlам болаш яле а, соьа хетачох, кlезигагlа лоархlам болаш дац парти кердаккхара дешаш. Кулгалдара дола дукъ дlаувзаш яр парти я, долче, парте хувцамаш ца хуле, цо баргал етт общества еррigача процессашта.

Цехови парторганизацешка Платформа проект ювцача дукха предложенеш тел парте строительства, царех я юкъара а принципиальни а яраш.

Цкъа-дале, хlанзарча хьалашка демократически централизма принцип йоагlаш йоацилга хьахайт, цо къиза структура йола ах бlаь шерара организаци хьаяьй цунах. Цу хьалаша таро хилийтар коррумпированни бюрократашта, миллионаш коммунисташ духьала боллаше, парте цlерагlа кулгалде. Демократически централизма принципо lалашъергъяц партех йолча уйлай бокъонца йола плюрализм, кlезигагlчар бокъонаш а лораергъяц. Духхьал демократически централизма тlера вай даьлча

долча Закона юкъера дlадаккха деза къахьегама коллактиваштa, объединенешта кандидаташ увттабеча доазув увттаделга. Хlаьта харжараштa бокъо яла еза дерригa моттигера дешаш къестаде.

Средстваш ца хилча компетентносто гlо дергдац Советашта, хlаьта бокъонца дола хоржамаш а хинна депутата йоагlаш йола статус ца хуле, средстваша в пай-

КПСС ЦК платформа проект ювцаш

мара вайна мотаргдац аппаратни цатоамашкара, переворотаешкара идеяшта тlехьа нийса а гуччахьа а къовсам лоаттабарга довла. Парте мугlарашка йоацаш йола цхьоагlо я а ца яхаш, бакъдар хьалахара пайданегlа да из.

Шоалгl-дале, дlадаккха деза производственни принципагlа юххьанцара партийни организацеш вlашагlъехкалга.

Хlанзе дlадоладе дезаш да производственни «первичкашта» метта территориальни яраш хьаелга. Тlаккха цхьаннегара шоллагlчунга довлар доагlача хьисале а lаткъаш доацаш а хургда. Укхаза бе шортта болх ба парте райкомашта а горкомашта а.

Кхоалагl-дале, — из да партийни взносаш цхьан процентага кхачлаца кlезиггъяр. Укх тlеххьарча ханарча практико хьахьокхачох, партех шек а бувлаш, цун юкъера дlабувлилга нийслу взносаш дукха хиларах, уж коммунисташта хетачох, йоагlача дlаухийташ а яц.

Партийни взносаш цхьан процентага кхачлаца кlезигйича, мутlареча коммунисташа кхетадергда централ ни аппарато совдар эшац, аьнна, из дlадаьккхача санна.

Платформа проекта тlа дlаяздаь да Советаш «экономически даькъе шоай лоlаме хила еза, ког тlортилга е... компетентни депутатски корпус а йолаш». Из практике чакх миштта доаккхаргда? Цкъа-дале, доагlаш долча закона дlадехарашка хьежжа предприятешкара, йоахача налогех хьахила еза района, города бюджет.

Шоалгl-дале, НГlАССР халкъа депутаташ харжарах да лургбац.

«Кердача федерацега» яхача Платформа разделана сайна хеташ дола дlахора дараш тlатоха безам бар са. Союзнии автономнии республикашка даха къамаш къестаде йиш яц. Дерригача халкъашта цхьатарра бокъо яла еза, республика Лакхехьарча Советашка харжара а цхьатарра бокъонаш хила еза. Цул совгlа, иштта йола юридически статус хила еза РСФСР областашка а экономически регионашка а.

Ховш ма хиллара, москвичийи краснодарцийи яраш санна йовцаш кхы тайпа майний Тверски е Вятски лаьтташка бахача наьха проблемаш. Иштта хила еза Нохч - Гlалгlайчене бахача наьха юкъара проблемаш, аьлча а, нохчашта, гlалгlашта, эрсашта, укхаза мел бахарашта цхьатарра а йолаш.

Тlаккха мара дот доахилга дац общество чlоагlа хиларга; моллагlча къамех бале а, берригача граждании цхьатарра бокъонаш хиларга.

Платформа тlа дlаяздаь да, доалахьен дукха формаш хилара тlехьа я КПСС аьнна. Цаl мара йоацача пачхьалкхен формагара цу дукхханешна миштта довлалургда вай? Цунна жоп далара дагадоха деза революцен лозунгех цаl: «Фабрикаш — болхлошта», тахханалпа чакхъяккханза я из. Капиталисташкара хьа а яьха, бюрократашка дlаеннай фабрикаш, хlаьта цар пачхьалкхен цlерагlа шоай хьашт дар лу царех.

Укх гаргтарча хана дийза даргдоацаш да юхахьа а ехаргйоацаш, къахьегама коллективай доалахьа предприятеш дlайлар. Доалахьен бокъо каралаьцача министерстваешкара арендагlа шоай предприятеш хьийе хlана декхарийла я коллективаш?

Иштта дола хаттараш хьалхашка отт ведомственни квартираш граждани шоай доалахьа хургйолаш нарга йохка, яха сонам lобийнацаь. Болхлошен гlулакхерча нахен къахьеташ хьахиппача средствай чотагlа хьалдаьдац - теш уж цlенош? Квартирех шоэза ахча тела дезап хьанаб-теш къахьегамхой? Цкъа-дале, диэза алап хьайдаьлац цар социальни дегlаахара фондашкара, тlаккха цу цlеноех мах тела безаш хул шоай алапех. Из киловзал дагаеха законодатель мала lехаве гlерт?

Нах чубаха цlенош цар шоай доалахьа дlадала деза вlалла хьем а ца беш. Из чакхдоаккхе, хьакъалца деш гlулакх да из. Экономически даькъе ший лоlаме хиларах, экономически социальни даькъерча граждании бокъонех дувцилга а дий, шоаш хьаллаьча шоай цlеной дай уж ца хулийташ хилча? Нагахьа санна шоай доалахьа цlенош а долаш, ца боалаш Казахстанера цlабаьхка нах нийсбелча, цар бокъо яр суде тlоала шоашта хинна эе Казахстана правительстваге хьатаккхийта. Тахан цигара байдла цlабаьхкача наьха цlеной дай ба исполнительни комитеташ предприятеш, цудухьа чуlе фусамаш а йоацаш бисача наха шоашта новкъостал дар дехар мара кхы де хlама дац. Цу даькъе доагlаш дола закон ца хиларах СССР правительствас соцам тlаэца безача дlакхаьчай.

Цхьаьна правительства соцамаш де кхувргдоацаш дукха проблемаш я вай мехка къоастае езаш, цул совгlа, уж хlара дийнахьа кхы тlа гуча а ювл. Объективни законашта духьалдаьха а доацаш, хьакъалца хьадаь дола юридически законаш эш вайна. Вахаргара хьадоэгlаш хила деза уж, бакъдолаш дараш теоретически схемашта дlатlадахьа а ца гlерташ.

Проблемаш шоаш яц цатоамаш, къовсамаш, лелхиттараш. Уж ханнахьа къеста ца яр да дерригa толхадер.

Теша безам ба, керда хержача республика Лакхехьарча Совето, правительствас уж гlулакхаш теркалдергхиларах, лакхера указанеш хьаьххачарга а ца хьежаш.

С. ЕЛЬКИН,

Грозненски радиотехнически завода партбюро секретарь.

ХОАМ БУ

КПСС Нохч - Гlалгlай обкома идеологически отдело хоам бу карарча шера 26 апреле lуйрпйна 10 сахьат даьлча КПСС обкома общественно - политически центре (Политически просвещене Цlагlа, Грозный, ул. Красных фронтовиков, 12) Сийлахь - йоккхача Коталон 45 шу дизара хетаяь «Сийлахь боккхача Даймехка тlема шерашка Нохч - Гlалгlайче» яхача темагlа lалма - пропагандистски конференци хургхиларах. Цига хьех бахка безам мел бараш: Сийлахь - боккхача Даймехка тlем тlа хиннараш, партен къахьегамен ветеранаш, идеологически актив.

КПСС Нохч - Гlалгlай обкома идеологически отдел.

КПСС XXVIII СЪЕЗДА НАКЪАДОЛХАШ: ПАРТЕ УСТАВА ПРОЕКТ ЮВЦ

Партийни керттера закон

Вай мехкарча вахара къулба цкъарчоа перестройкаца дIаннйс а дaь, хIанз ше овлангара эргаяла кийчлуш я парти. «Вахар сихагIа эргадувл, из тIехьайнсай», яхаш хоз дехьара а сехьара а. Эргадувлача вахара зем беш, цун анализ еш, опыт Iомаеш хьайоагIа из укх пхе шера. ХIанз ше эргаяла кийчлуча хана чIоагIа накъайоал цунна цу юкъа Iоаяь практически опыт. Парте кердача Устава проект кIоаргга уйла еш, боккхача теркамца ювцаш я массайолча партийни организацешка, из Iомеш а цун тохкам беш а ва хIара коммунист. Ца бича варг а вац, хIана аьлча цунца дусташ, цунца нийсдеш хила деза дIахора партецара цун вахара-лелара хьйсап.

Цу проектана тIабахаб укх деношка Наьсарерча коммунистий керттера теркам а. Цу деша хетадаь тха аргIанара «Герга истол» а хилар укх деношка цигарча трикотажни фабрике.

Корр.: Ийшайий оаша?

— Йийшай.

— Iомаьйий?

— Iомаеш да.

— Ала-дувца хIама дий?

— Шортта да.

Иштта дIадоладелар КПСС кердача Устава проектах дола тха къамаьл. Балхах мукъа йола ха яр оаха цу гIулакха хетаяьр. Цудухьа партIатта къамаьл де йиш йолаш бар трикотажникаш.

— Фу хет шоана Устава проектах, малагIа уйлаш дагаухийт шоана цо, фу эргадаьккхача, фу IотIатехача е дIададаькхача бакъахьа хет шоана цунна тIера?

Гойгов Асхьаб, фабрика партбюро секретарь:

— Аз аргдар цхьа-шн дош. БIарчча хьайийцача — цун кулсагамна дукха я перестройка, демократи, гласность. Из дика да. Из Iойийшача бIаргашта хьалхашка [illegible] аргаьнна. [illegible] парти цун структура, [illegible] да сий.

Цу гIулакхо са айду, партех бола дег . чура. тешам чIоагIбу, дIахо бода цун никъ бератегIа хургболга хьагойт. ХIьта а уйла тIаяхийта из Iоьнйшача совлен а, хIьта ца хилча бакъахьа хеташ а дола хIамаш корадоагIа цу тIара. Къаьстта дукха ледаро моттигеш я, аьн- [illegible]

Иштта хилча нийсагIа хет сона из моттиг.

Корр.: — Коммунистий лидер хиларах тарра, шоай организаци дегIаккхувлара уйла ца йича варгвац хьо, Асхьаб. Нийслургда-хьогI е алсамдаргда-хьогI хIанзчул тIехьагIа партийций мугIараш — шун дараш а кхычахьардараш а?

Гойгов Асхьаб:

— Нийлхлургдолгá-м ховш да. ХIана аьлча, сталинско-берневсии режимни а брежневски застойни а хашашка боагIаш а ца боагIаш а дукха нах нийсбеннаб парте, вешта аьлча, дукха ха йоацпаш шун газета тIа араьннача «Бюрократ» яхача стихотворни фельетона тIа бувцаш бола «парта-баеш». Дукха ба «социальни состава» боарам нийса лелабар духьа, цар безам боацпаш, парте хьаййбаь нах а. «Болх дика беш вий, аьннар дешладувгIаш вий — хьачуэца». Иштта яр цу гIулакха принцип. Партена из накъавоаргваргвац, цо цун никъ дIахьоргба-хьоргбац — из теркалдеш саг хилацар, членски взносаш цо дIа а теле, шийй ханнахьа партсобране хьа а воагIе, — даьшадар гIулакх.

Иштта дегIанхад парте мугIараш дукхагIча даькъе. Сона дика хет Устава проекта тIа укх тайпара [illegible]

а доахаш: «Сабардергда оаха», — йоах.

Шадиев Ювсап, планово-производственни отдела инженер:

— «Хьачуувзарах» хIама хургдац, аьнна, хет сона, нагахьа санна уж шоаш хьачуухаргболча тайпара парти хувца ца лой.

Гойгов Асхьаб:

— Из ба-кх хIанз цун чурча вахаре е лерхIаш йолча эргалоний керттера чулоацам.

Шадиев Ювсап:

— Устава проекта цхьоалагIча разделе мел дувцараш духхьал коммунист декхарийла веш дола хIамаш да. «КПСС член хиларо совле лац коммуниста, — йоах цу тIа, — хIьта цун гражданаски бокъонаштен паргIатонаштен доазонаш а оттадац». Лоацца аьлча, коммунист партена хьалхашка дукхача хIамашна декхарийла [illegible], пункто хьахьокх уж деррига декхараш, царех дувцаргдац аз), бакъда, парти коммуниста хьалхашка цхьаккха тайпара декхарийла яц.

Нийса хетац сона из. ХIана аьлча, цхьаь цаI зIамига а йоикха а общественни формировани, организаци яц шийй доакъашхо хьал ца лоацаш, дика-во [illegible]

га доаккхаргдола моттиг кердача Устава тIа хилча.

ХIана аьлча, партес цунна хьалхашка увттадераш эггара халагIа, эггара чоалханегIа дола декхараш хилча из мича варгва цунгахьара цхьа новкъостал ца хилча. Нагахьа санна цу тайпара хIама юкъе хилча аттагIа хургдар цу Уставаца агитаци ярца дикагIбаьш парте боагIаргбола гIулакх вIаштIехьдаккха. ХIьта наьха а коммунистий шоай а эшабенна партех бола тешам сихагIа метта боагIаргбар.

Падиева Марем, фабрикерча учебно - курсовой комбината директор:

— Укхаза Асхьаба а кхычар а дийцар хьал а лоацаш, са безам бар парте Устава проекта II раздела 16-ча пунктах массехк дош ала. Юххьанцарча партийни организацеша, парткомаша, Iаьдала, боахама, общественни гIулакхаш кхоачашдеча участникаша кулгалде (иштта кхетаде деза-кх из) дIа-хьа хьежабу коммунисташ а парте боацараш а, йоах. Профсоюзни организацешта, СТК-ашта, депутатски группашта, коллективашта дагардар теркал ца деш дитар демократически принципаш на ларх1ар мо хIама хет сона. ДикагIа а нийсагIа а хургдар, нагахьа санна из пункт укх тайпара [illegible]

— Iалаьмате дукха совещанеш, собранеш, пленумаш, активаш, заседанеш хул хIанз. Цкъаза лаьрххIа планаш а увттаю уж «мероприятеш яра». ТIаккха ха хьатIанхаьча чакхъяха езаш а хул уж, езе а ца езе а. ХIана аьлча, лакхе отчет яла ма езий ер болх баьб оаха, аьнна. Иштта дий из, Диба?

Дерситова Диба, швея-мотористка, КПСС обкома бюро член:

— Йиза яргйоаца мероприяти-м новкъа яцар, ца йича ярг а яц. Бакъда, яьй алийтар духьа еш яр-м сацийтача бакъахьа ларI Дукха нах балха тIерабоах цар, дукха ха йоаю зехьа.

Аушева Мотя, швея-мотористка:

— Бакълув хьо, Диба. Цхьайолча партийни органаша шоаша хIара денна хьабе декхарийла бола болх беча совещаней, заседаней повесткашка увттабеш моттигаш нийслу. Сона хетачох, нийса айдаьд из дош массови информаце средстваша а Устава проект ювцача коммунисташа а. Сона сайна нийса хет, масала, «Советская Каракалпания» яхача газета партийни вахара отдела заведующес А. Даулетмуратовс цу хаькъехьа дувцар («Правда», 7 апрель). Цо йоах, парте обкомаца, горкомаша, райкомаша пленумаш а активаш а ергйоацаш установной хьисапе чIоагIде деза. ТоъаргIья, йоах цо дIахо, баьча балха итогаш а еш, шера цкъа конференцеш йича. Цига ховргда мала—малав, хьана фу даьд, дIахо фу де деза.

Гойгов Асхьаб:

— ЧIоагIа раьза ва со цу гIулакха. Райкоме, обкоме цу тайпара моллагIа йола мероприяти хулаш хилча 9 саг дIаваха везаш хул фабрикера, шоай болх а бите. ХIама дацар из шера цкъа пхоза мара ца хулаpo. Цу [illegible]

Корр.: Алал, Эсет Устава проектах хьайна хетар.

Точиева Эсет:

— В. И. Ленина аьнна чу тIара дIадоладе лов сона сай къамаьл (парте еце а политикаца сакъердалуш я со). Парте бараштен парте боацараштен юкъерча бувзамах лаьца цо яьхад (эрсий меттала шоаш долчча тайпара ала лов сона уж дешаш): «Наша политика состоит в том, чтобы между партийными и беспартийными рабочими существовала атмосфера взаимного доверия, атмосфера взаимной проверки».

Ма цецбаргбар таханара партийни болхлой, нагахьа санна тхо, парте воаца массехк болхло вIашагIа а кхийтта, «оаша фу дү хьажа тахка даьхкад», — оаха аьлча. Историга ладийгIача юххьанца ше хиннача вIалла тара яц таханара парти нахацарча бувзамашка диллача. Нахацара бувзам хац, сона хетачох, парте ше а яц чура бувзамаш Iа яха чIоагIа долаш. Вайна гуш ма дий из: аппаратчикаш — шоаш ба, мугIарера коммунисташ — шоаш ба. Из юкъ дIаяккха еза. Иштта хет сона.

Джандарова Сельжана, № 1 йолча швейни цеха мастер:

— Эсет, дика зийнад Iа из гIулакх. Iа дувцар хьаллоацаш цхьаккха хIама дацхьогI Устава проекта тIа?

Точиева Эсет:

— Да. Укх моча моттиге [illegible] укх тайпара къамаьл де дезаш хилча аз цу проекта тIара лаьрхIа хьатIаладаь V раздела 34-ча пункта шоллагIа абзац я. «Парти гIулакх доагIаш и демократен социальни нийсхони позицеш тIа латтача дерригача общественни низаша, духьала я антисоциалистически, националистически, (аз айса IотIатехад «шовинистически» [illegible]

Кооперативай гIулакхаш

«Фирма къайле»

Пхи минут ялалехьа юхь тIа хьацар детташ, чIоагIа вIохвелар со. Лоаллахарча кузнечни цеха пийшка юхе се латташ санна хетаделар сона. Вентиляцега дукха болх байта йиш яц унхаза, пийшк шеллу, цо беча балха Iаткъ из, долче, маьхк талхийта, мезгъялийта йиш ма яц.

ХIанз смене къахьегаш кхо саг ва: Терканиев Тимур, Туршаева Роза, Мамацуева Раиса. Яттийта маьхк дIачуеллай пийшка чу, шозлагIа пийшка чу дIачуйилла маьхк а нийча латташ я. Маьхк йохкача кора юхе саг вац. ЯIайха йоллаш мара маьхк эца раьза бац уж. Iалаьмате хоза етта лотокаш тIа латта маьхк эцаш а саг вац.

— Бийсана яьй из, яхаш дIаэзца раьза бац нах, — йоах Тимура. КIезиг-дукха а шелъеннар дIаэзцац наха, ЯIайхачунга баьннаб уж. Хьажал хьо, мишта дика маьхк я ер, — хьахьокх лотокаш тIа латтача маьхкех цаI.

Хьежар со. Бе елла хьежача Iалаьмате кIаьда я из, хьатоIайича, ше хиннача бесса меттаотт. ЯIайха яц ца аьлча, цох ала хIама дац. МоллагIча тика чу из нийсъелча, тIа а бетталуш, наха дIахьоргйолаш маьхк я из. Цхьабакъда, ЯIайха яр хургйолга ховш бола машинашъераш нийчаяр дIаяхьа раьза бац.

Соахка декабрь бетта денз ЯIайха маьхк нйе йиш йола гIулакх вIаштIехьдаькхад царна «Машинаш еча «Красный молот» производствени объединене. Цу гIулакха лаьрхIа укхаза хьаьвй дукха йоккха йоаца пекарии. Машинашъераштa гаргга, эца аттагIа хургйолаш маьхк хилийтара даь гIулакх да из. КIезиг-дукха маьхк эца аргIагIа латта безаш хул укхаза нах, цунга баьннача наха вIалла а лархIаш цига йовш йола ха, Iалаьмате сиха чакхвоал аргIагIа латташ вар.

Объединене пекарнера хьанйна маьхк цхьа-шн [illegible] даьлча а из хьайийцаш хана санна чам болаш кIаьден хул. ХIанз мара пийшка чура хьаара а нийцайй-хьогI, ер аьнна хеталуш хул из. Иштта дика маьхк хьаеш хилар «фирма» шийй къайло йий-хьогI?

Цу хьакъе башха-дика консультаци енпача Терканиев Тимура из иштта доа- [illegible]

жаш дика хуле маьхк сайса, кIаьда, дуккхача хана ца талхаш хул. Фирма еррига къайле из я. Еррига а из йий-теш?

ТIехьагIа цу хьакъе къамаьл хилар са пекарне заведующеца Молочаев Мурадаца. ЧIоагIа безам тIагIоргболча бесса дувц цо шоаш беча балхах. Ханага диллача къона саг ва заведующи, эскаре гIуллакх даь а ваьнна, ше цIанхаьчача дIаболабаьб цо из болх. Пекара, гIулакх цунна Iомадаьд дас Хасан Тапаевича. Объединене пекарне Мурада еча маьхкана рецепт оттаяьр а цун да ва. Из рецепт могаяь тIа а ийца, чIоагIъяьд 1980 шера. цу хана денз цу рецептах хьаеш йола «Терский» яха маьхк чIоагIа хоатташи дика дIаэцаш я Грозне бахача наха. Дукха бола кооператораш шоаш маьхк яра гIулакх дIадоладалехьа дагабувл Мурада даьца Хасан Тапаевичаца, цун школа чакх а яьккхе, цо хьийхача рецептагIа маьхк е болалу уж.

Башха-дика рецепт хиларах, лакха дикал йола продукташ хиларах, пекараш шоай балхах Iалаьмате дика кхеташ хиларах хьаеш йола маьхк дика хургьяц цу гIулакха лаьрхIа йола пийшк технологе дIа мадеххара хьаяь ца хуле. Машинашъеча «Красный молот» объединенера маьхк йотта пийшк яьр ва Салман. Мурада дувцачох маьхк йотта пийшкаш яра лакхерча классах вола говзанча из цаI мара вац республике. Шийй конструкцех хьаю цо еш мел йола пийшкаш. Башха-дика маьхк йотта эрсий пийшкаш санна я цо хьаеш мел яраш.

Гуш махиллара, машинашъеча «Красный молот» объединене маьхк йоттараш а цхьайола шоай къайленаш йолаш хиннаб. Кхыча бесса из хилча цар маьхк хIанз санна дикеи чIоагIа хоатташ дIайодаш хургьяцар. Цхьайола моттигаш нийсалу цар хьаеш йола продукци дика [illegible] из нийслу хьоари дрожжаши во хиларах. Цхьабакъда, хIанзалца хьа цар продукцена машинашъераш раьза бола наш йола моттигаш кIезига нийсъеннай.

Мишта болх бу-теш маьхк йоттараша? Заведующи а тIехьа дIалаьрхIача (из ва цар бригадир) деррига а яхк саг ва уж. СменагIа геттара Iуйранна царех шишша [illegible]

дІадаьккхача бакъахьа хет шоана цуьнна тІера?

Гойгов Асхьаб, фабрика партбюро секретарь:

— Аз аргдар цхьа-шн дош. бІарчча хьанйцача — цун чулоацамца дукха я перестройка, демократи, гласность. Из дика да. Из Іойнйшача бІаргашта хьалхашка отт эргаяьнна, хувцаенна парти, цун структура, ... кердача хьисапе цун дергдо... ...

Цу гІулакхо са айду, партех бола дег чура тешам чІоагІбу, дІахо бода цун никъ беркатегІа хургболга хьагойт. ХІаьта а уйла тІаяхийта из Іойнйшача совлен а, хІаьта ца хилча бакъахьа хеташ а дола хІамаш корадоагІа цу тІара. Къаьстта дукха ледаро моттигаш я, аьнна, хет сона «Партена чура демократи» яхача II раздела тІа. Масала, хьожаргда вай цу раздела 10-ча пунктага. Цкъа-лета, боарам боацц аш йоккха я из (Устава тІа цо мел моттиг дІалоацаргьн хац сона, газета тІа-м 58 мугІа дІалаьцаб цо.). Закона дош чулоацам нІоарга болаш а лоаца долаш а хила деза, цкъа аьнна шоалагІа юхадувцаш а моттигаш нийслу цу тІа. «Парте ерригa кулгалду органаш хоржаш я, — аьнна дІайолалу из пункт, — хорж кандидатураш шерра ювцаш а коммунисташта хетар ма могга чІоагІа теркал деш а, дукхагІча даьнъе альтернативни ларда тІа, къайлагІа нхаж а тоссаш». Цох хетта дІахойодача шоллагІча абзаца тІа йоах: «Хоржамаш долча хана парте члений бокъо я боарам боацц аш дукха кандидатураш оттае, цу даьнъе шоай яраш а».

Доашхаргда вай цу мугІарий маІан. «ДукхагІа долча даьнъе» хІана хорж уж коммунисташа альтернативни хьисапе? ТІаккха «кІезигагІа» долча даьнъе мишта харжа беза-хьогІ уж? Цхьан мандата моттиге цхьацца мара а воацаш, харжа беза-их уж. Партийни нийсхо мнча хуя цох! Сона хетачох, «дукхагІча даьнъе» яха шн дош дІадаьккхача бакъахьа да цу предложенецара.

ДІахо, лакхе ма аьнадий, хоржамаш альтернативни ларда тІа де деза, аьнна. ТІаккха цу вай ювцача шоллагІча абзаца тІа, цІаькха а белгал сендухьа доаккх: «парте члений бокъо я боарам боацц аш дукха кандидатураш оттае».

АттагІа нхетаргволаш а дикагІа а хургдецарий из вай мел дийцар укх тайпара вІаштІехьдаьккхача: «Парте ерригa органаш хоржаш я («кулгалду» яха дош а эшаш дац), царна юкъейода хІара кандидатура кІоаргга а массе оагІора а ювцаш альтернативни ларда тІа, къайлагІа нхаж а тоссаш. Цу даьнъе шоай яраш а йолаш, боарам боацц аш дукха кандидатураш оттае йиш йолаш ба коммунисташ».

а дукха нах нийсбеннаб парте. Вешта аьлча, дукха ха йоаццаш шун газета тІа араьннача «Бюрократ» яхача стихотворни фельетона тІа бувцаш бола «парта-баеш». Дукха ба «социальни состава» боарам нийса лелабар духьа, цар безам боацца, парте хьанйбаь нах а. «Болх дика беш вий, аьнкар дешладувоІаш вий — хьачуэца». Ишта яр цу гІулакхa принцип. Партена из накъавргвааргвац, цо цун никъ дІахьоргба-хьоргбац — из теркалдеш саг хилацар, членски взносаш цо дІа а теле, шиЙ ханнахьа партсобране хьа а воагІе, — даьннадар гІулакх.

Ишта дегІанхад парте мугІараш дукхагІча даьнъе. Сона дика хет Устава проекта тІа укх тайпара абзац нийсъенна (I раздел, пункт 5) «Парте член хилар дІадала йиш я КПСС-ера шийн лоІамагІа дІавалара хьакъехьа парте члена язъьча заявленегІа, из ювц юххьанцарча партийни организаце». Нагахьа санна партеца шоай дог-безам бецe, цун никъ цар ца лой е вІаьдбеннабале — дІабахийта. НизагІа нах сецабеш йола организаци фу организаци я? ХІаьта а со нхерар цхьаькха да: царца партера дІа ма ухалба дикагІбараш, принципиальни бараш. Из хІама нийсдала мегаш да. ХІана аьлча, шийн нийсхо чакхъяккха ца могаш, цхьабараша (лакхе латтараца) леладу хІамаш ца лар бахьац долаш бІагалбаьнна коммунисташ а кІезига бац. Нагахьа санна уж а цу дІаухарий мугІарашта юкъе нийслой, гІулакх вІаштІехьа хургдац.

Барханоева Яха, ОТК начальник:

— Из-м сона а дагадехадар. Цудухьа Устава проекта тІа белгалдаьккхача, бакъахьа хетар укх тайпара хІама: ше заявлени а енна, партера дІавоалаш вола саг фу бахьан долаш, фу новкъа долаш воал хьажа еза партийни организаци. Вешта аьлча, из шийн лоІамагІа дІавоал (заявлени язъяле а) е ше юкъе волча партийни организаце бехкагІа дІавоал хьежача бакъахьа ба коммунисташ, шоаш кулгаш хьалъайдалехьа. Цар новкъост ма вий царна юкъера дІаваьнна дІаводар,

Гойгов Асхьаб:

— Бакълув Яха, ХІама дацар цу тайпара бола нах, вешта аьлча, цар когаметта хьаотта уж мо бола нах кийча хуларе а. Хург-м ба, ба а ба уж. ХІаьта а «цу дІабахарий мо мара сий хургдий тха а» яхар санна йолча уйлаша юхабеттаргбий-хьогІ уж?, аьнна хет. Цу тайпара масалаш-м вай коллективе а да. Ер кхоалагІа бутт ба мегаргболча нахах массехк саг парте хьаэца гІерташ со лела. ХІама хилац. Тайп-тайпара бахьанаш

— Устава проекта цхьоалагІча разделе мел дувцараш духхьал коммунист декхарийла веш дола хІамаш да. «КПСС член хиларо совле лац коммуниста, — йоах цу тІа, — хІаьта цун гражданоки бокъонаштен паргІатонаштен доазонаш а оттадац». Лоацца аьлча, коммунист партена хьалхашка дукхача хІаманна декхарийла ва (кхоалагІча пункто хьаьоккх уж дерригa декхараш, царех дувцаргдац аз), бакъда, парти коммуниста хьалхашка цхьаккха тайпара декхарийла яц.

Нийса хетац сона из. ХІана аьлча, цхьаь цаІ эІамнга а йоккха а общественни формировани, организаци яц шийн довкъашхо хьал ца лоацаш, дика-во тІакхаьчача цун га доаккхаргдоацаш. Профсоюзо шийн члений бокъонаш лорає, Советаша — шоай депутатий сий лораду, цу гІуланха лаьрххІа законаш ара а доахаш. Бакъда, хІанзарча партийни Устава тІа а хІаьта вай ювцача цун кердача редакце проекта тІа а хьоадаь хІама дац, партегара коммуниста фу эш хьажара хьакъехьа. Цун «граждански бокъонаштен паргІатонаштен партес никъ ца бехкарах» (ишта аргдц вай цох) гІулакх чакхдалац. Партегара коммуниста гІоновкъостал эшаш а дукхха моттигаш нийслу. Из вайна гуш а да лакхерча эшелонашкара дениз (граждански бокъонаш телхаярца дІайолаенаецарий академикаца Сахаровца лелаяь харцо?) юххьанцарча партийни организацешка кхаччалца. Іалаьмате дукха моттигаш нийслу коммунист шийн граждански бокъонаш кхоачашъе гІерташ фу дергда, мича гІоргва ца хов ш лелача хана парторганизаци е партийни комитет вІалла хІама гунахьа доацаш санна ІаттІа Іеш. Профсоюзе гІоргва из, Советe гІоргва из шийн граждански бокъо лаха?!

1985 шера дІаволавенна таханарча денга кхаччалца сай рацпредложений чакхъяккха гІерташ министерствашка, прокуратурашка со дІаьха удаш лелаш; со бакъва, е харц ва, аьнна, цхьаь цаІ дош аьнадац тха партбюрос. ХІанзчул тІехьагІа из хувцалургда, аьнна, хІама а дац, хІана аьача кердача Устава проектага диллача парторганизаци декхарийла яц халача хьале нийсвенна коммунист хьаллаца. Сона бакъахьа хетар шийн коммунисташка парти а кІезиг-дукха хьожаргйолаш хІама белгалдича. Хоадам боллаш цу хьакъехьа кийча формулировка яц сога, хІаьта а Устава проект ювцара итогаш ергйолча комиссена сайна дагардар дІахайча бакъахьа хетар сона.

Гойгов Асхьаб:

— Сона а бакъахьа хетар, бакъволча коммуниста

ча учебно-курсовой комбината директор:

— Укхаза Асхьаба а кхычар а дийцар хьал а лоацаш, са безам бар парте Устава проекта II раздела 15-ча пунктах массехн дош ала. Юххьанцарча партийни организацеша, парткомаша, Іаьдала, боахама, общественни гІулакхаш кхоачашдеча участкашка кулгалде (ишта нхетале деза-их на) дІа-хьожабу коммунисташ а парте боацараш а, йоах. Профсоюзни организацешта, СТК-ашта, депутатски группашта, коллективашта дагардар теркал ца деш дитар демократически принципаш Іаца лархІар мо хІама хет сона. ДикагІа а нийсагІа а хургдар, нагахьа санна из пункт укх тайпара вІаштІехьъяьккхача: «Юххьанцарча партийни организацешен партийни комитетaшен, кадрови политика кхоачашъярца коммунисташ а парте боацараш а хьаьддача паччахьалкхен, боахама участкашка, общественни балха тІа увтабеча тІахьожам лоаттабу, нагахьа санна эшаш моттиг нийслой шоаша рекомендацеш а тел, уж дІа-хьа хьожабара хьакъехьа». ДІахо шийн текстах: «коммунисташа еча отчеташка ладувгІ» яхача дешашка нхаччалца. Шоаша дІахьожабаьча коммунисташа беча балха отчеташка-м ладувгІаргдар парторганизацеша а партномаша а. ТІаккха цар дІахьожабаьча парте боацарий отчеташка ладувгІаргдар малав? Из дош проекта тІа даьшхадац.

Аушева Мадина, техотдела начальник:

— Са теркам тІазоар «КПСС членал» яха раздел дІайолаеча дешаша. «КПСС член хила йиш я СССР моллагІа гражданин», — аьнна дІайолалу из. Сона хетачох, парте мугІарашка моллагІа саг хила йиш я. Из «моллагІа гражданин» цунна юкъе нийсваларах дежадеций, тахан общественна хьалхашка новагІо дежа, парте сий. Сона бакъахьа а нийсагІа а хетар из юхьиг укх тайпарча дешаца дІайола й и ч а: «КПСС член хила йиш я коммунистий а наьха а тешал тІехьадола 18 шерара ваьнна СССР гражданин, нагахьа санна парте Программен Устави йовзаши могаешн, хІаьта цун цхьан организаце болх беш из вале». «Членски взносаш дІателаш а из вале» яха дешаш соз хет сона. Хьалхарча Уставашкара хьадоагІаш да уж. членски взносеш дІа ца теле—фу коммунист ва из! Цу хьакъехьа тоъаргда IV раздела тІа дувцар. Цига хоадабаьб, взносий боарам, хІаьта хІара бетта уж дІатела дезилта белгал а даьд.

Газдиева Фатима, къахьегачен алапеин отдела начальник:

...ская Каракалпакия» яхача газета партийни вахара отдела заведующес А. Даулетмуратовс цу хьакъехьа дувцар («Правда», 7 апрель). Цо йоах, парте обкомаша, горкомаша, райкомаша пленумаш а активаш а ергйоацаш установной хьисапе чІоагІде деза. Тоъаргья, йоах цо дІахо, баьча балха итогаш а еш, шера цкъа конференцеш йича. Цига ховргда мала—молае, хІана фу даьд, дІахо фу де деза.

Гойгов Асхьаб:

— ЧІоагІа раьза ва со цу гІулакха. Райкоме, обкоме цу тайпара моллагІа йола мероприяти хулаш хилча 9 саг дІаваха везаш хул фабрикера, шоай болх а бите. ХІама дацар из шера цкъа шозза мара ца хуларе. Цу хьакъехьа дергдар белгалдича бакъахьа хетар сона а парте кердача Устава тІа.

Корр.: Тахан вай мехка ювца йолаьча парте кердача Устава проект духхьал коммунистий мара теркам тІа ма бахийта, аьнна, кепатеха яц. Дерригача советски халкъага ювцийта кепатехайна. Бий вайна юкъе парте боацараш?

Точиева Эсет, къахьегамен алапени отдела инженер:

— Царех цаІ со я.

... мугІарера коммунисташ — шоаш ба. Из юкъ дІаяикха еза. Ишта хет сона.

Джандарова Сельжана, № 1 йолча швейни цеха мастер:

— Эсет, дика зийнад Іа из гІулакх. Іа дувцар хьалхоацаш цхьаккха хІама дац-хьогІ Устава проекта тІа?

Точиева Эсет:

— Да. Укх моча моттиге нийсъелча, хІаьта кхычахьа укх тайпара ... доаш хилча аз цу проекта тІара лаьрххІа хьатІалдаь V раздела 34-ча пункта шоллагІа абзац я. «Парти гІулакх доагІаш я демократен социальни нийсхони позицеш тІа латтача дерригача общественни низаица, духьала я антисоциалистически, националистически, (аз айса ІотІатехад «шовинистически» яха дош, цу тІа дац из) низашта. Профсоюзни, кагирхой, кхыча общественно-политически организацешцара, массови боламашцара шийн гІулакхаш вІаши политически гІулакх леладара а партнерства принципех а, кхычарна хетар теркалдара принципех».

Медова Лида, швея-мотористка:

— Баркал, Эсет. Оаха «пхиъ» оттаю хьона.

КОРРЕСПОНДЕНТА КОММЕНТАРИ:

Шоай партийни болх творчески хьабе а перестройкага хьежжа эргабаккха а хов ш нах ба трикотажни фабрикера коммунисташ. Хьалха мо, «лакхера инструкци» ярга а ца хьежаш, хІанзе пайда эца болобеннаб уж Устава проекта тІара эггара дукхагІа шоашта езаеннача II—III раздела 18-ча пункта кхоалагІча абзацах. «Шоай балха хьаьддача декхарашкен хьалашкен хьежжа юххьанцарча партийни организацеша шоаша къестаду парте хьаацарен КПСС членал соцадарен, шоай структура, балха лостамаши методаши, собранеш яра ханаши порядоки белгальяра, политически акцей, финансови балха дешаш, гІулаюхаш дІа-юха леладу советски общественни организацешца».

Коллектива дерригача социальни а производственни а вахара кІоаргга анализ а еш, шера цкъа е шозза партийни собрани йича кхоачам ба йоах цар. Шера еча шийттанел пайданегІа уж хургья. Цу собране белгалдаь декхараш мишта кхоачашду хьожаш кварталe цкъаза еш йола бюро заседани а тоъаргья. Нагахьа санна ца йича ергйоацаш моттиг нийсъелча — ергъя аргІан йоацараш.

Ишта хувца, эргаяха дага ба коммунисташ шоай балха политически формаш, методаш. Партийни низ дукхалга, опытага, хІаране хьнарга диллача всала бац. 70 коммунист ва укхаза къахьегаш. Цар лидер — вай вийца Гойгов Асхьаб а ва дика организатор. Дукхача шерашка КПСС райкоме болх а баь, вепав из цига.

Партийни организацес хІанз эггара хьалхарча плане оттаду дош да производственни гІулакхаш тоаделга. Уж дика лелац хІалзарчоа. Керттера бахьан — укхаза ара мел хецаш йола продукци хьаеш я гаьннара хьатІакхухьача бедалах. Из пий ханнахьа хьакхачац е вІалла хьа ца яхьаш а моттигаш нийслу. ДагадоагІа, юххьанца из фабрика болх бе йолалуча хана кІадаш (полотно) укхаза хьадора. Басараш ду цех а яр, Италера баьхкача специалисташа дІоттаяь оборудовани а йолаш. ХІанз из а вож а дац. Швейни мастерскешта таралест из предприяти тахан. Из юха когаметта мишта оттаргъяр-хьогІ, яхаш, уйла еш ба хІанз трикотажнкаш. Из проблема я партийни организацена тахан хьалхашка латтар а.

Сурта тІа: (аьрдехьара аьттехьа) Газдиева Фатима, Гойгов Асхьаб, Бархаиоева Яха, Джандарова Сельжана, Аушева Мотя, Медова Лида, Шадиев Ювсап.

Къамаьл дІаяздаьр М. ЗАНГИЕВ, тха соб. корр.

... Цу гІулакха лаьрхІа укхаза хьаьий дукха йоккха йоаца пекарни. Машинашъераштa гарга, ала аттагІа хургйолаш маьхк хилийтара даь гІулакх да из. КІезиг-дукха маьхк эца аргІагІа латта безаш хул укхаза нах, цунга баьннача наха вІалла а лархІац цига йовш йола ха. Іалаьмате сиха чакхвоал аргІагІа латташ вар.

Объединене пекарнера хьайица маьхк пхьа-шк ди ... санна чам болаши кІаьдеи хул ХІанз мара пийшка чура хьаара а нийцзийн-хьогІ ер аьнна хеталуш хул из. Ишта дика маьхк хьаеш хилар «фирма» шийн къайле йий-хьогІ?

Цу хьакъе башха-дика консультаци енпача Теркакиев Тимура из ишта доацилга а хайташ, сога аьлар: хьона хеттача бесса дац гІулакх, фирма цхьаккха къайле а яц. керттердар технологи нийса лелаяр, маьххага доагІаш дІадахийтар — хьоар, дрожжаш, хий, тух, шекар. Уж ерригa продукташ боагІача боврамагІа лаьрххІа йолча чанашка-дежашка дІаннйсъю, цу гІулакха лаьрхІача машинаца бод хьув. ДІахора дар аттагІа хул.

Бод сайса, тоабенна баьлча, из дакъаш а доахаш хедабу, хІара даькъах 800 грамм дозал дола булка а хургйолаш, кепа а етташ, уж доакъой дІаувттаду противнешка, цига цхьан юкъа латтийт уж. ТІаккха шн бІаь градус йовхал йолча пийшка чу ятта дІаоттаю маьхк, 25 минут йоаллашехьа пийшка чура 96 булка етта а яьнна, лотокашта хьатІаац, тІаккха йохка йолаю из. Нагахьа санна хьоар, дрож...

... хьаь ... пийшка ... маьхк ... дийнахьа пешкаш пац... ... я но хьаеш мел ярал.

... материалара маьхк ... «Красный молот» объединене маьхк йоттагаш а цхьайола шоай хьайоллаш йолаш хиннаб. Кхыча бесса из хилча цар маьхк хІанз санна дикен чІоагІа хотташ дІайодаши хургьяцар. Цхьайола моттигаш нийслу цар ... йола продукци дика ... тІа ... Цхьабараш хІаннаина хьа ... производственна машинашъераш ... йола моттигаш кІезига нийсъенна.

Мишта болх бу-теш маьхк йоттараша? Заведующи а тІехьа дІалаьрхІача (из ва пар бригадир) ве рига а ях саг ва уж. СменагІа геттара Іуйрийна царех шиннехьаьние болх дІа а болабий. 12 — 13 сахьата къахьег. ТІаккха дийнахьи буси салоІ цар. Бригадин подрядагІа къахьегаш ба уж. хІаране къахьегаме лоацача даькъа коэффициентага хьежжа балха тІа бухсоацаш хьахулачунга хьежжа алапи а ахчан премеш а ийеш. ДукхагІен дикагІен маьхк хьаярга хьежжа хул цар ийдеш дола алапеш.

Укх гарггача хана объединене пекарне коллективо хьае йолае лерхІ цаІн ахк килограмм дозал дола герга йоккха маьхкаш. Цу гІулакха лаьрхІа хІанзлехьа кийчъяь маьхк йоттаргйола кепаш. Машинашъераш дог тийша ба из маьхк а чІоагІа чам болаши кІаьдеи хургхиларах.

А. КАТАЕВ,
«Машиностроитель» яхача дукха тираж йолча газета корр.

Теоретически конференци

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома марксизма-ленинизма университета В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 120 шу дизара хетаяь теоретически конференци чакхъяьккхар. Конференце тема «В. И. Ленин, партии хІанзара хан». Конференце дакъа лаьцар марксизма-ленинизма университета хьехархошей слушателашей.

Цу конференцо «В. И. Ленина идейно-теоретически тІехьален цхьадола дешаши хІанзара хан» яха доклад йир исторически Іилмай кандидата, университета кафедра заведующе П. И. Латышева. Экономиста, пропагандиста, публициста санна В. И. Ленина баьча балхах лаьца теркам тІазоаш бола хоам бир экономически Іилмай кандидата. ЧИГУ доцента А. М. Багдасаряна, педагогически Іилмай кандидата Нохч-ГІалгІай хьехархой института доцента Н. Н. Котельникова. Конференце доакъошхоша бокха теркам тІабахийта ладийгІар «ХІанзарча даймехка публицистике В. И. Ленина кућ-сибата фальсификаци яра дола цхьадола дешаш» яхача темах исторически Іилмай кандидата, Грозненски мехкдаьтта института доцента Ю. В. Кричмара яь выступлени. «Партехи хІанзарча ханахи бола Ленински хьехам», «Перестройкан общество эргаяккхарен хьалашка партийни организацеш шоай лоІаме хулилгеи цар бехктокхам лакхбари» — цу темаех выступленеш йир марксизма-ленинизма университета слушателаша, № 41 йолча Грозненски юкъерча школа хьехархочо О. Л. Вартановас № 1 йолча поликлиника лора М. М. Гадаборшевас.

Доклада тІа а конференце доакъошхой выступленешка а хІанзарча хана йолча ленински идейно-теоретически тІехьален лоархІама мах беш перестройкан советски общество эргаяккхарен хьалашка къастаеш йолча проблемашта, «В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 120 шу дизара» болча КПСС ЦК сецам тІарен «Принципиальна нІийлен тІа барт чІоагІбара тІехь да» яхача парте Центральни Комитета гуччахьарча письмо тІарен положенешта, выводашта анализ яь.

В. АХМАТУКАЕВ,
КПСС обкома марксизма-ленинизма университета проректор.

Газ чакхйоахарий мулаш

ШийттагІча пятилетка тІеххьарча шера доккхий декхараш тІанйцад Грозненски газ чакхйоахача завода болхлоша. Уж ханал хьалха кхоачашдара ерригa шоай тароаши кхоачамаши оарцагІдаьхад цар. Цудухьа дерригача технико-экономически хьокхамий дІабахача кхаь бетта задани дикка тІеххоачашйир цар. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа арахийцар цар цу юкъа 740 эзар сома маьха товарни продукци. Цу даьнъе оттабаьча боарэмал тІех даьккхар 1200 тонн стабильни доаца газови бензин, 3300 тонн коача газ, 700 тонн этан.

Кхыча технико-экономически хьокхамий даькъе а тІехдика производственни толамаш даьхад завода коллективо. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш дизза кхоачашдир предприяте технологаша. МехкдаьттагІа хьайоагІа газ чакхйоахача прогрессивни технологи юкъехувларах, халача балхаштен технологически процессаштен механизаци автоматизации ярах, производственни исполнительски дисциплина чІоагІъярах къахьегама овсарле планагІа лаьрхІачул 9,3 процент лакхйир цар. Заданел тІех арахийца ерригa продукци из лакхъяра чотагІа хьаяьй.

Материальни, бийдала, доагора-энергетически ресурсаш кхоляраx, продукци маьхалъяккхара план ворхІ процент тІеххоачашъярах, арахецача продукцега дІабола мах планагІа лаьрхІачул 2,3 процент лохбарах заданел тІех 324 эзар сом пайла баьб паччахьалкхена.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къа а хьегаш, яхье хаддаза хьалха латташи дог гІоздоаха производственни хьокхамаш доахаши хьабоагІаш хиларца белгалбаьнна ба операторaш Игнатов Валентин, Грибалова Ольга, Бандуркина Тамара, кхы дукха бараш а. Шоай бехкагІа балха тІа хьовзам а ца хулийташ, цар даим нийса лелаю технологически режим.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

Исторе оагIош

Сергоца лийнар

Дукха ха яр Мужечарча Орджоникидзе музее ваха лерхIаш со вола. Юххера а цига кхаьчар со. БIарчча поли кIалъоттаргйолаш доккха коя да цIеношта хьалхашка кхораши бIараши дагIаш. Кхо цIа да цу коа.

Цхьан пIагIа йолча музея экспонаташ тIа дувц Григорий Константинович Орджоникидзе вахарах, граждански тIом лаьттача хана Кавказе, къаьстта ГIалгIайчене. Советий Iаьдал бахьан лоаттабаьча къовсаме цо кулгалдарах, хIаьта цун новкъостий хиннача гIалгIай революционерех, кхычарех. Музея помещени геттара цIена, дика доал деш лоаттаю. Орджоникидзе цига хиннача ханара пIеношь тхов чукхийтта да. ХIаьта из мадий Орджоникидзе 1919 шера февраль—апрель бетташка сеца а воагIаш - водаш а хинна, цун сесаг Зинаида Гавриловна ший бераца чуIийна цIа. Из майий Сергой цу ханарча вахарца ювзаенна эггоа йоккхагIйола экспонат. Цудухьа из доккха памятник да, республика культура Министерство хьажа а еэаш.

Музее боагIа Нохч-ГIалгIайченера меттел. Къулбаседа Кавказера, Закавказьера, мехка кхычахьара нах. Цига венача моллагIчо а кхетадергдолаш да из, ков цхьан даь хиннилга ТIаккха цуна ловрга из ков хьан хинназ а музей укхаза хIана йиллай а хар. Цох лаьца музее пхьаькха хIама ца хиннадь, из довза уйла хилар са. Шоай коа Орджоникидзе музей йиллийтала цунца дувзаденнка фу хиннад-теш цу наьха? ХIаьта къаьстта укх коа а хIана нийсвенная цу хана Орджоникидзе? аьнна дагадехар сона.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хилалехьа паччахьа Iаьдало гIалгIай къам а, кхыдола кагий къамаш а санна, цхьаькка бокъо йоацача а дикагIа мел дола лаьтта дIадаьккха къеча хьал тIа а оттадаьдар. Баха лаьтта ца тоъаш яр иттанех ийс дакъа юрташ. Цар арендагIа лаьтта нийдора шоай хьалха хиннача юрташка баха ховшабаьча бIаьхийча казакашкара. [illegible] 1918 шера пхелагIчен алх-загIиен [illegible]

Мочкъий-Юрта воагIар Россе Къулбсехьен чрезвычайни комиссар Григорий Константинович Орджоникидзе. Мочкъий-Юрта Уварова беш оалача цIеношка гIалгIай массе а юрташкара нах гулбу цига. Хьаелл гIалгIай халкъа съезд. Цу съезде Орджоникидзе гIалгIай тIахьех Владикавказе чухьийдача бичераховски эскара духьал тIем тIа овтта. Цитта вIашагIтох Саутиев Муса командующий Тангиев Сайт штаба начальники вола эскар. Иштта гулбенача нахах вIашагIтеха сотнеш Орцханов Хизар хьалха а волаш Владикавказе чухьелх. Цхьайтта дийнахьа бIаьхлуш къиза тIом отт городе. Эшаду бичераховски эскар, котйовл гIалгIай Левандовский командир вола грозненски болхлойи отрядаш.

Нагахьа саина хIаьта город контреволюцех лорае гIалгIай айттабецаре, город цунна кăраяха хургьяр, революце гIулакх кхераме дар. Цох лаьца дика аьнiад Орджоникидзе ше: «Сона дагайоагIа — йиъларгIа съезд чакхйоалаш, маьа хадача овтташ тхона кхераме ена ха: из яр тешам байна, тхона нах тIехьа а ца боалаш, нах тхога кхераш хьийжа ха. ХIаьта Советий Iаьдал цхьаь дисача хана деррига зIамига гIалгIай халкъ Советий Iаьдал лорада эттар. ДIахо хургдар фуд ца ховча хана алхха гIалгIай халкъ даьлар тхона тIохьа, юка ца хьожаш».

Дукка ха яккханзар наха цу коталоно дог хьесташ. Контрреволюце боккха низ — Петроградера денз латаш хьадоагIа, тIема кховчамах а тIом бара говзал йоккха йолча бIухоех а чIоегIа кийчдеш Деникина эскар хьатIакхаьчар.

Деникина эскара духьалъовттара гIалгIай тIахьех Орджоникидзе Мочкъий-Юрта 1919 шера шоллагIча феврале хиннача гIалгIай халкъа съезде. Деникинцашта духьал боккха тIом хул Долакха-Юрта, итт эзарнел совгIа болча герзаца кийчбеннача гIалгIаша дакъа а лоацаш, командующи Саутиев Мусса а волаш. Цига дакъа лоац цIеча командирий Владикавказски школа курсанташа, Калмыков керте [illegible] лаьттачул тIехьагIа деникинцаша цIаоац гIалгIай юрташ йоагIю, маьрша нах бовбу, къиза Iазап тIоотта-ду.

Цу хана Орджоникидзе гIалгIай Ревкома члений Ахриев ГIапур, Зязиков Идрис, Альдагачиев Юсуп, Костиев Бексолта, Гойтов Iаддал-Хьамид хIаьта шитта Саутиев Мусса, Горчханов Iаьла, Мальсагов Оарцхо, [illegible]

Петросянаца (вовзаш волча большевика Камой йиийица) со БурокIалха дIаяхар...

Бийсана Серго шийца новкъостий а болаш БурокIалха, тхо долча вера...

Бус шин автомобилаца новкъа даьлар тхо. Серго, со, Арусяк ший бераца хьалхарча машина тIа дар. ШоллагIча машина тIа цун новкъостий... бар. Бийса Iаьржа яр...

— Лоамаш вай чIоагIало я, — йоахар Сергос. — Из чIоагIало йоаккхалургьяц деникинцашта мел чIоагIа гIортарах...

СурхотIа дIакхьачар тхо... цига кIеззига салоIаш хилар. Гонахьарча наха сиха хайр Серго юрта кхаьчалга...

Боккхийча наха Сергойга хеттар:

— Маца эккхавергва Деникин?

— Новкъостал де цIебараш боагIаргбий-теш? — яхаш.

Юрта лоархIаш болча боккхийча наха сий дора Сергой, цох тешар.

Делкъел тIехьагIа доккха лоа диллар. Сон Арусяки СурхотIа а дита, говра тIахайна новкъосташца лоам ваха лаьрхIар Сергос, никъ кхераме бий а хьожаргволаш, ше тхох Мужеча хьа а кхетаргволаш...

Мужеча волаш лоам болча цIеэскархошца вувзавала воланелар из.

Цкъа Мужеча оарц даьлар деникинцаш баьхкаб аьнна.

Сергой кертана массехк миллион сом ахча дилладар белогвардейцаша. Лоамлелар лоамарой барзкъаш дийха кIайказакаш.

Вераца Арусяки сон Тифлисе дIадахийта лаьрхIар Сергос.

Говрашта тIа а дагIаш дахар тхо. ДIаьхача Къухьа сайцар тхо тхоашта хьалхабаьннарий гаргара нах болча.

Геттара IуйрийнаДIаьхача Къухьара арадаьлар тхо Военно-Грузински новкъа довла. Тхо ворда тIа ховшадир.

...Никъ геттара беха бар. Ворда а йига, готтача такилгагIа гIаш даха дийзар. Дикъа дохк латтар Лоа дашаш дар, когаш лувнар. Юкъ-юкъе хьахозар ювла топаш. Тийрка дисте гIолла [illegible] Военно-Грузински новкъа довла Тийркал дехьадоала дезача моттиге лоамо берда кIал лечкъар тхо. Вокх оагIорахьа гола тохача меньшевистски ча латтар.

Хаддаьча Военно-Грузински новкъа машинаш ухар, эскараши кхалнахи тIа а багIаш, говра баьреш а лелар...

Ал Iодика йийнар тхоашта хьалхабаьна баьхнарий, Сергойга дахьийта письмо харга дIа а делар.

Казбекера машинаш дахар тхо, [illegible]

Хакиев Исуп Мейрбиевич

шера 10 августа З. Г. Орджоникидзе заявлени еннай. Цу тIа аьннад: «...1918 — 1919 шерашка... Орджоникидзена гIулакхаш деш хиннаб партизанаш ХакиевгIар Исапа Махьмад, Iусман, Эса. Орджоникидзе Махьмадан цун вешийнен (Iусмана) тIадиллар со — Зинаида Гавриловна Орджоникидзеи къаьнача легендарни большевика Камо Петросяна йишеи Онгашта, ДIаьхача Къухьа гIолла Грозне довзонга кхаччалца накъадаха. Из вежараша ХакиевгIар цIена кхоачаш а дир».

ХакиевгIар Махьмаден Iусманен уж накъабахар бакъду 1920-гIа шераш чакхдоалаш — 1930 шераш доладалуш районо балха а волаш Хакиев Махьмада цIагIа ваьхача гIалгIай вовзаш волча поэта Озиев Салмана а. . .

Уж накъа а баьха юхабовгIаш Махьмадан Iусманан тIакхаьча хиннаб Военно-Грузински новкъа деникинцаш. Тоъал гаьна болаш уж шийна бIаргабайча, шийгара письмо, цар дегабуэм бергбоацаш юхь тIа кулг а дихьа, хьуладаь бага дела, дийад Iусмана, яхаш душ Махьмада йоIо Беерита. Маьрша ахархой ба аьнна дIабахийтаб уж деникинцаша.

Тхьоалагiа шераш кхоачалуш—тхьаь иттлагIа шераш доладуш нахах кулакаш беш, лувцаш, бойбеш вийцагIа колхозаш еш Сталина режимо нах къизабахьача хана [illegible]

нах болаш хьабаьхкаб. Уж аггара хьалха колхозе бахар Мужеча колхоз йиллача, хIаьта цигарча наха шоай колхозах Орджоникидзе цIи тиллар. Махьмад председателалла а хержар. 1936 шера Кремле ваха, Орджоникидзеца къамаьл хиначул тIехьагIа, Орджоникидзе еза — йоккхача промышленноста наркоматага гIолла грузовик яйтар Махьмад председатель волча колхоза. Цу шера Махьмаден Iусманен граждански тIема хана Орджоникидзе чуIош хиннача шоай даь цIагIа Орджоникидзе мемориальни музей юллийт.

Бакъда, Советий Iаьдалца дог цIена вар аьнна вуташ лиар Сталина цу шерашка наха лоаттаяь режим. Берригача мехка нах бовбеш йола бойни йиллалд цо. 1937 шера цхьаккха бехк гунахьен доацаш контрреволюционни агитаци еш ва аьнна лаьцар вIалла из фуд ца хови вола Хакиев Iусман. 10 шу суд йир политически кхераме саг ва аьнна. Из текхар цо.

Бехк боацаш лахачара хIана дохадаьд тхо аьнна Сталинга письмо лададарах 1945 шера суд йир Хакиев Махьмада а.

ХIана советски юридически законегIа уж шаккъе а бехк боацаш лаьца хиллар [illegible] лаьрхIаь.

МоастагIаша даггара лохаш волча хана Орджоникидзе Хакиев Исопа коа цIахь [illegible]

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартен, 3, 5, 10, 14, 19, 21 апрелеп арадаьннача газеташ тIа).

Даурбеков Iалихана Iазв, 1914 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Яндаре ваьхав, топаш техай.

Сагов Эди Хадушка, 1874 шера Назрановски района Дошлакъий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Дошлакъий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Салатов Дода Эдисович, 1893 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, гIишлой отдела плотник, Малгобекски района Назаренко яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Ужахов Товбота Сосламбик, 1893 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Малгобекски района Качерьяиц яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Котоев Ата Дошиевич, 1899 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, буровой болхло, Малгобекски района Кабира яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Стреганков (Стригаков, Строганков) Михаил Сидорович, 1905 шера Саратовски области Шклово яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, плотник, Малгобекски района Назаренко яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Шаипов Усам Сатуевич, 1914 шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бибулатов Магомед Бибулатович, 1913 шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Баймурзиев Аси Iусман, 1920 шера Галашкински района Семиогоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Семиогоч яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Шляхов Фитат Григорьевич, 1868 шера Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Магомедов Ахмед, 1893 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шарой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Албесов Абдула, 1904 шера Шаройски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

[illegible] количник, Куб-Аул яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бецлев Гумак, 1904 шера Шаро-Чеберлойски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хажиев Абдулсалам, 1907 шера Шаро - Чеберлойски района Малхчи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Малхчи яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Лабазанов Магома, 1901 шера Шаро-Чеберлойски района Хашалдой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хашалдой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бахтаров, из **Багатаров** Абдул, 1906 шера Шаро-Чеберлойски района Куранчи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Куранчи яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алиев Магомад, 1891 шера Шаро - Чеберлойски района Ангуч яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ангуч яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Муцалгов Лабазан, 1883 шера Шаро - Чеберлойски района Хуландой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хуландой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ухуев Аба, 1906 шера Шаро-Чеберлойски района Курбандук яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курбандук яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ухуев Кала, 1897 шера Шаро - Чеберлойски района Курбандук яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курбандук яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ухуев Аюб, 1912 шера Шаро - Чеберлойски района Курбандук яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курбандук яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алдамов Каим, 1905 шера Шаро - Чеберлойски района Курбандук яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курбандук яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алхастов Али, 1874 шера Шаро - Чеберлойски района Чехалдой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Чехалдой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Лабазанов Юсуп, 1881 шера Шаро-Чеберлойски района Басой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Басой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хажиев Али, 1881 шера Шаро - Чеберлойски района Чадах яхача хуторе ваьв, [illegible]

[illegible] тановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Валерик яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Адузов Джамола, 1873 шера Ножай - Юртовски района Ташай яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннвац, единоличник, Ташай яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гетхаджиев Вода, 1883 шера Ножай - Юртовски района Ташай яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ташай яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Элингиреев Тока, 1904 шера Ножай - Юртовски района Ташай яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ташай яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Радуев Гацрби, 1888 шера Ножай - Юртовски района Ташай яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ташай яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зубайриев Бецн, 1873 шера Ножай - Юртовски района Ташай яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ташай яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусиев Магомет, 1893 шера Старо-Юртовски района Новый-Юрта ваьв, гIумке, парте хиннавац, колхозхо, Новый-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Боркиев Нурди, 1885 шера Старо - Юртовски района Новый - Юрта ваьв, гIумке, парте хиннавац, колхозхо, Новый - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баскаев, из **Эскиев** Бача, 1912 шера Даг. АССР Байрам-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Хасавюрте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Талаев Галур, 1901 шера Даг. АССР Байра-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Хасавюрте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сычев Петр Григорьевич, 1907 шера Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Первомайски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хакимов Али, 1882 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Истамулов Джамалдин, 1880 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Батухаджиев Адам, 1887 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Магомадов Саид-Али, 1900 [illegible]

...Iаьдато гIалгIай къам а, кхычара нагий къамаш а санна, цхьанкха бокъо йоацача а дикагIа мел дола лаьтта дIадаьккха кхеча хьал тIа а оттаэьвдар. Баха лаьтта ца тоъаш яр иттанех ийс дакъа юртэш. Цар арендагIа лаьтта ийдора шоай хьалха хиннача юртаннa баха ховшабаьча бIаьхийча казакашкара.

[illegible] къахьегамхошта сица е1ар паччахьа Iаьдало шоашкара дIадаьккха лаьтта юхакхачийта, шоашта паргIато а мехка бахача берригача нахана цхьана цхьатарра бокъо а яхьаш ена революци. Цудухьа майра латар уж контрреволюцена духьал.

1918 шера пхелагIчеи алхлагIчеи августа бус паччахьа полковникаш Белинкови Соколови керте а латташ бичераховски контрреволюционни эскар города Владикавказа чухьийдар, из дIалапа дагахьа. Город цунна кара ца яхийта майра духьалъайттар Курскии Молоканскии слободкашкара болхлой. Бакъда, цар низ кхачацар духьаллатта.

ХIаьта Владикавказе еш хиннача Тийркацарча халкъий йиълагIча съездера Орджоникидзе Мочкъий-Юрта 1919 шера шоллагIча феврале хиннача гIалгIай халкъа съезде. Деникинцашта духьал боккха тIом хул Долакха-Юрта. иттазарнел совгIа болча герзаца нийчбелнача гIалгIашa дакъа а лоцаш, командующи Саутиев Мусса а волаш. Цига дакъа лоац цIеча командирий Владикавказски школа курсан[illegible] отт-тача черсий партизански отрядо. БIаьхбенна къиза тIом лаьттачул тIехьагIа деникинцашц дIалоац гIалгIай юрташ йоагаю, маьрша нах боабу, къиза Iазап тIаотта ду.

Цу хана Орджоникидзе ГIалгIай Ревкома членаш Ахриев ГIапур, Зязиков Идрис, Албогачиев Ювсап, Костоев Бексолта, Гойгов Iаддал-Хьамид хIаьта иштта Саутиев Мусса, Горчханов Iаьла, Мальсагов, Оарцхо, кхыбараш шийца а болаш деникинска эскара духьал партизански отрядаш вIашагIтохара лоамарча юрташка тIехьашка вала вийтар.

1956 шера арадаьннача «Большевика никъ» яхача ший книжка тIа Орджоникидзе Зинаида Гавриловнас дувц:

«ТIехьашка довлалехьа массехк дii хьалха Арусян ча Къухьара арадаьлар тхо Военно-Грузински новкъа довла. Тхо ворда тIа ховшадир.

...Никъ геттара беха бар. Ворда я йита, готтача такилагIа гIаш даха дийлар. Дикъа дохк латтар. Лоа доцаш дар, когаш лувжар. Юкъ-юкъе хьахозар юкла топаш. Къонахаша бер мархIадоаллалора. дIа-юха а оцаш. Тийрка-йисте гIолла-доагар тхо.

Военно-Грузински новкъа довла Тийркал дехьадовла дезача моттиге лоама берда кIал лечкъар тхо. Воих оагIорахьа гола тохача меньшевистски ха латтар.

Хадданза Военно-Грузински новкъа машинаш ухар, эпсараши кхалнахи тIа а багIаш, говра баьреш а лелар...

Аз Iодика йийцар тхоашта хьалхабаьина баьхкарий, Сергойга дахьийта письмо царга дIа а делар.

Казбекера машинаца дахар тхо, никъ бIехa хилaрагIа юха а ворда тIа ховша дийзар. Цул тIехьагIа соалозаш тIа хайша дахар.

Бийсана дIакхаьчар тхо Тифлисе».

Казбеке кхаччалца уж накъабоахаш хиннараш Хакиев Исапа къонгаш Махьмади Iусмани хилар бакъдеш 1959 волча поэта Озиев Салмана а.

Уж накъа а баьха юхабоагIаш Махьмадан Iусмани тIанхаьча хиннаб Военно-Грузински новкъа деникинцаш. Тоъал гаьна болаш уж шийна бIаргабайча, шийгара письмо, цар дегабуам бергбоацаш къа тIа кулг а дихьа, хьулдаь бага [illegible] [illegible] Махьмада йоIо Бесрата. Маьрша ахархой ба аьнна дIабахийтаб уж деникинцаша.

ТкъоалагIа шераш кхоачалуш—ткъаь итталагIа шераш долалуш нахах кулакаш беш, лувцаш, боабеш низагIа колхозаш еш Сталина режимо нах къизабаьхача хана дукха нах лийцар, кхыметтел вIалла бехке боацараш а. Иштта тийша балхах лаьца ваьллар Хакиев Махьмад а. ХIаьта СССР еза — йоккхача промышленноста халкъа комиссар хиина Григорий Константинович Орджоникидзе юкъевенна СССР Лахерча судо мукъабалийтар бехк боацаш чувоалла Хакиев Махьмад, мукъабовлийтар хIаьта цунца лийца хиина ХакиевгIар Саьлмарзен Iадцарахьмани.

ХакиевгIар Махьмади Iусмани цIена, тешаме советски хинацц ел ва аьнна лаьцар вIалла ни фуд ца ховш вола Хакиев Iусман. 10 шу суд йир политически кхераме саг ва аьнна. Из текхар цо.

Бехк боацаш дахачара хIанз дохадаьд тхо аьнна Сталинига письмо яздарах 1945 шера суд йир Хакиев Махьмада я.

ХIанз советски юридически [illegible] бехк боацаш лаьца хиннарг лаьрхIав.

МоастагIаша даггара лохаш волча хана Орджоникидзе Хакиев Исапа коа цIаьхха дагадохарагIа вахавац, вахав наха могадаь, из тешаме цIа хиннадаь.

Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа хиннача нахах а цу тIем тIа Котало йовкхаш царна карагIдаьннарех а оалаш да «Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац». Иштта ала доагIа Советий Iаьдал чIоагIдеш са на кходеш къовсам лоаттабаьрех а царна карагIдаьннарех. Уж а бовла беза тIехьенашта. Царех хиннаб Мужечара Хакиев Исап, цун къонгаш Махьмад, Iусман, Эса. Уж тIехьенашта бовза беза.

Ю. ЧАХКИЕВ.

СУРТА ТIА: Хакиев Исап.

Декхарех лоархIабу

Дика дIадоладаьд карара шу «Сунженское» яхача ремонтно - техническо предприяте (РТП) коллективо. Хьалхарча квартале тракторащ тоалра план 110 процент, хьайбаш леладеча фермашта гIулакх дара план 108 процент кховчашъяьй цо. Иштта лоархIаьй из районерча боахамашта эшаш йолча оатхалашца Iалашо яра оттадаьча декхарех а.

Предприяте тоаю ДТ-75, Т-150, К-700 яха тракторащ. Ховш махиллара, боахамий механически мастерскешка царна ремонт е низкъале да. ХIаьта укхаза лаьрхIа базе я из дара.

— Хьалхарча кхаь бетта декхараш тIехкховчашдаьдале а, — йоах РТП начальника Жилин Алексей Александровича, — дукхагIйола оатхалаш тоъаш ца хилар бахьан долаш, дIадахача Iай а укх бIаьсти а паргIатта саданкха йиш йолаш хиннадац тхо. ХIара ерача дийнахьа тха предприяте штаба заседане вIашагIбетталу районерча боахамий инженерии служба кулгалхой, болхлой. Цига хул республика «Агросервиса» викал а. Дувцар цаI хул — мичара Iалашъергъя оатхалаш? Дукха йорт етта езаш хул из дош къоастадара.

Новкъа хеташ дувц ремонтно - технически предприяте начальника Нохч-ГIалгIай «Агросервиса» кулгалхоша мехка тайп-тайпарча заводашкара хьанхухьийта оатхалаш дIаекъача озабезамаш деш хиларха. Цхьадолча боахамашка маэшша йолаш хул уж, кхычахьа — бекъа накха.

Дале а, халонашта кa ца луш, кхычарна масал гойташ къахьегаш бэ укхаза токарь Плотников Михаил, слесарь Зубков Горан, наладчик Пантелеев Михаил, дуккха кхыбараш.

М. МУРАТОВ.

КЪИЗАЛ

гучаювлийт вай уллувра мискеи къеи нах ца зувш

Iа. Бийса. Баьде а дегI дувладеш шийла а я. Са футтаройна санна, автомашина еха а еха, сецар. Гопахьа оарцагIдала цхьа дийна дегI дац. Машина сецача моттигера кIезига дIаховаьлча, аз гаьнара зийра юстара латтача цхьан цIагIара хьайоагIа сердал. Со тIавода цу сердала. Герменчук яхача юрта йисте, Джалка хии берда тIа латт из цIа. НаIарах хIача тох аз. Фатагенаца йоагаю лампа бе а йоаллаш, хьаараяьлар цIен нана. Цо лампа а еагаш, машина тоа а яь со дIаваха. Из дар цхьа шу хьалха.

Цу хана сона хапар цу цIагIа даха бераш дегагIозле, ираз берал доацаш диссалга, цу чу барайтта шера электрически лампаш сога йоапилга, цар цIаккха а телевизор, радио, холодильник хиина йоацилга. Сона хапар боккхача дезало дулх, даьтта, шура, бIарга ца гуш бетташ доахилга.

Цхьабакъда, бIаргагора кхыпар: йоккхий портфелаш бе йоахна бераш. Сона дага а дацар, биззалца хьалдаа тух-сискал доацаш хилараx уж бераш гIелденна а тишденна а долга, къелои лазарашеи хIалакбаь, новкъостал де йиш яраша тесса бита уж лелилга. Хацар вай йизача, дийшача заман цу тайпара хIама нийгдала йиш йий.

Къел. Фуд из? Бераш меца хиларал саготагIа, уязагIа кхы фу хургда лаьттан тIа?

Цу хаттараштa жоп лахар духьа кхаьчаизар со цу цIагIа. Со воалавир дега лазаро. ХIаьта сона лайна сурт ла хала долаш дар.

Коа маьлха зIайараша хьатела йIовхал лувцаш, ловзаш ши йиIиг йоалл. Со бIаргавайча, цу миноте гулдаь латтача улгашта тIехьашка лечкъар уж, тIавеначa сагапа къамаьл тоссадалийта лоархIа ца беш. Цар бIаргашка кхерамен цецбаларея мара кхы хIама довизар сона. Хеталора, арахьара тIавена саг царна духхьашха гуш ва, аьнна. Амма, из иштта дацар. Царна бIаргабайнаб дукха нах: белаш а, деташ гIоздаьнна а, ираз долаш а. Итташ, бIаьш нах тIехьабувл машинашца цар цIен юхе гIолла. Шеко яц, царна юкъе хургба бошта новкъостал де нийча бараш а. Амма, хьанна дагахургда цу цIагIа нах бах, аьнна. Ков а карт а йоацаш, цхьаь, лоам дIанхеоса гIала санна латт эIаминга цIалг. Цу тайпарча хьалашка вахаш вола саг наxах ада волаваларах, корта чубаха, хIача бе-баьха ца хеташ леларах бехи боаккхилга а дац.

Сона дагабехар массехк шу хьалха Хакассе хьунашка корабаь староверащ — ЛьковгIар дезал. Цивилизацена бIаьш километраш гаьна, кIоаргача тайге чу бахаш корабир уж экспедицена. Геттара хала тоссадалар, йоах, царца хьалхара къамаьл.

Цунна таралесташ да укхазара сурт а, Герменчук яха тайга еце а, цу цIеннеи юртан цхьа километр мара юкъ еце а. Цхьабакъда, юрта Совета председателам из километр, чакхвала йиш йоаца хьу, санна дIаэтта хиина хила езаш я.

Шоай моастагIа во тIанхачар дехаш ловмароша оалаш хиннад: «Венна дIаваллалца цIенош де дезаш хилва хьо». Ия еггара боккхагIа бола сардам хиннаб. Цу тайпара хIама да укх вай исторецара дар а. Лаьтта дIадекъача комиссес ХасеновгIар дезала участок еннай. Ссуда даккха вIаштIехьдаьннад цIен наьна. ХIаьта а цIа хьалле миштта карагIдаргда, нагахьа санна кирпишк хьу, цемент, гIум, жагIа ца хилча?

Юрта Совета председателa ше кулг яздича деригa даь ваьлча санна хет. Ссуда дIададийтадий, цIа хьалдар шуи бала ба яхаш, санна. Цхьабакъда, цунна зе даргдацар, аьнна, хет вай халкъа къаьнара дика традици дагаехача. Бакъахьа децарий, юрта Совета председатела Х. Ахмадова бошта цIа хьалде новкъостала белхий бича?

Нанна новкъостал далла хьалхийна воккхагIвола воI ВахIид эскаре гIулакх деш ва. ШоллагIвола воI — Висит ийслагIча классе деша вагIа. Ичжарий Инситан ЯхитаN бархIлагIча классе ва. ХIаьта еггара зIамагIйола Раиса — нулевой классе. Цхьайолча хана кIирачу а бетташ а юкъагIдоах бераша школе ца долхаш. ХIана аьлча, тIадувта барзкъа е кога гIирс боацаш бус уж.

— ВахIид цIанхаччалца мукъагIа ура йолаш дIалелаловре-м гу хIама дацар, — яхаш гий бала кодабу цIен напас Любас.

Из къахьегаш я город Грозне автодорожни участке. Болх цхьаккха лича а бита йиш яц цун. ХIана аьлча, дезал кхаба кхы саг вац. Оарц да а моттиг яц. ДиъпагIа шу да дезала да — ХIарон кхелха. Из болх беш вар «Шалинский» совхозе. Бакъда, кхелха дукха ха яладехьа массанена а вицвелар. Хадахете а, дезала пенси вIаштIехьдаккха а саг коравацар.

Иштта бахаш ба-кх ХасеновгIар. Къе-миска, бакъда, бахаш ба шоай кхетага дIа я Iема. Фу деерга? Саг дIаIам моллагIча вахарга а.

— Баркал Герменчукски юкъерча школа хьехархошта, цар мукъагIа хьалдоац тхо, — йоах Любас. — Дукха ха йоацаш цар 87 сом деннад тхова.

Педагогически коллективои дай-ноаной комитетои уйла а яь соцам бир из новкъостал кхоачамболаш да, аьнна. Цхьабакъда, новкъостал цхьаи бера лаьрхIа мара даьдац.

ГIо эшарий спискана цхьаькха бер юкъедахийта карагIдаргдацар-те хьехархой. ХасеновгIар виъ дезалхо ма вий шун школе деша вагIаш? — хетт аз школа профкоме.

— Тхона дикагIа хов хьанна а мел а дала деза, — жоп делар профкома председатела Ю. Сайханова. — Бошта 200 сом луш тийнад, хIаьта ах бой долаш дисараштa 87 сом лу.

Аз кхетадаьчох, ах бо лоархI даьх е наьнах цхьа саг дийначох. Хьажал шо, малагIа дош да дагадехар: «ах бо»! Хила йиш йий ах лазар, ах сагото, ах жожагIате? Хьанна дагаденад из дош?! Сеидухьа дувцаргда из, нагахьа санна цу коа лор е хьехархо, моттигерча Iаьдала викал е къахетаме юртахо чуваьнна ца хилча? Гепитде йиш йолаш хIама дий из?

Ер материал кийчъялехьа балхара чувоагIаш со дега чIоагIа новкъа долаш хьийжар Iаьдала а наха а дицденнача цу цIенга. Цунах сона бохам баьлар. Цу цIен юххе гIолла тIехъювлача машинаша гIеттабу дом цIен тховна, кораштa, гаьнашта тIабужар. Аз кхетадечох, цу демо вай бувцача дезалан юртан юкъе пордув оттадаьд. ХIаьта а теша лов къахетам котбаргхиларах. Наьха къахетам боккха ма бий...

С.-М. БАШИРОВ,
«Коммунизма байракх» яхача Шалински районни газета болхло.

...суд яьй.

Шляхов Филат Григорьевич, 1868 шера Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Магомедов Ахмед, 1893 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шарой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Албеков Абдула, 1904 шера Шаройски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Абдулмежидов из Бежник-Хаджиев Бешир, 1899 шера Шаро-Чеберлойски района Ангучи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ангучи яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Котиев АртагIа Асхьаб, 1905 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Яндаре ваьхав, топаш техай.

Кучиев Авду, 1896 шера Шаро-Чеберлойски района Малхчи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Малхчи яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хусейнов Сурхан, 1891 шера Шаро-Чеберлойски района Хашалдой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хашалдой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Агаев Курба, 1886 шера Шаро-Чеберлойски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шарой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алиев Муцалхан, 1896 шера Шаро - Чеберлойски района Голды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Голды яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Махаев Дени, 1908 шера Шаро - Чеберлойски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шарой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Уцмыев Муртазали, 1901 шера Шаро - Чеберлойски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шарой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Агаев Дада, 1905 шера Шаро-Чеберлойски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шарой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Миссирбиев Аждалты, 1903 шера Шаро - Чеберлойски района Цеси яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Цеси яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Исаев Баты, 1901 шера Шаро-Чеберлойски района Хашалдой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хашалдой яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Кубиев Али, 1896 шера Шаро - Чеберлойски района Куб-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курбандук яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алхастов Али, 1874 шера Шаро - Чеберлойски района Чехалдой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Чехалдой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Лабазанов Юсуп, 1881 шера Шаро-Чеберлойски района Басой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Басой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хажиев Ами, 1881 шера Шаро - Чеберлойски района Чедах яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Чедах яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Абдулкадыров Магома, 1896 шера Шаро-Чеберлойски района Куб-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник Куб-Аул яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хамагомадов, из Хамхамахаджиев Мху, 1881 шера Шаро-Чеберлойски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Перцалаев Абдула, 1871 шера Шаро - Чеберлойски района Хашалдал яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хашалдал яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Умыев Мовтых, 1876 шера Шаро - Чеберлойски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Розентуль Александр Ихилеевич, 1902 шера МССР г. Бельце ваьв, жугте, парте хиннвац, Вознесенски станице № 2 йолча юкъерча школе болх беш а вахаш а хиннав, 5 шу суд яьй.

Бондарь Серафим Ильич, 1917 шера Орджоникидзевски края, Нагутски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станце вахаш а электромонтера болх беш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Османов Ахмед-оглы, 1889 шера Турци, г. Эрзеруме ваьв, турок, парте хиннавац, Ачхой - Мартановски района сельпо болх беш хиннав, Ачхой - Мартан яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Диднев Ярги, 1909 шера Урус-Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Валерик яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Эльбуздукаев Идрис, 1880 шера Урус-Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Валерик яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Вухкаджиев Гада, 1903 шера Урус-Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Валерик яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Арсамирзаев Абдул-Межид, 1915 шера Урус-Мар...

...хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ухуев Аюб, 1912 шера Шаро - Чеберлойски района Курбандук яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курбандук яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алдамов Каим, 1905 шера Шаро - Чеберлойски района Курбандук яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курбандук яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

...нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Хасавюрте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тапаев Гапур, 1901 шера Даг. АССР Байра-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Хасавюрте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сычев Петр Григорьевич, 1907 шера Червлении станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Первомайски [illegible] ваьхав, [illegible] шу суд яьй.

Хакимов Ахи, 1882 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исгамулов Джамалдин, 1880 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Батухаджиев Адам, 1887 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Магомадов Саид-Али, 1900 шера Шалински район Белгатой яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) член, партячейка секретарь, Белгатой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Идрисов Хадис, 1903 шера, Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Герменчук яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кубиев Сипсо, 1909 шера Шаро - Чеберлойски района Куб-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Куб-Аул яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мутузов Хажи, 1901 шера Шаро - Чеберлойски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Лабазанов Абдурахман, 1881 шера Шаро - Чеберлойски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Басханов Хусейн, 1895 шера Шаро - Чеберлойски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хасиев Амир, 1891 шера Шаро - Чеберлойски района Джангалдой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Джангалдой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мисирханов Ахмат, 1907 шера Шаро-Чеберлойски района Малхучи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Малхучи яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Баташев Магомед, 1871 шера Шаро - Чеберлойски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

М[illegible]шев Хеся, 1876 шера Шарой-Чеберлойски района Горчи-Басс яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Горчи-Басс яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Авдуев Кучи, 1867 шера Шаро - Чеберлойски района Мелхчи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мелхчи яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

(ДIахододар хургда).

СССР ДОСААФ ЛОТЕРЕЯ

СССР ДОСААФ-о дукхача тайпара беча балха юкъе эIаминга моттиг лаьцц ДОСААФ-а лотереяс. Цу лотереяна тIаьIолла хьаIайнача ахчах цхьадола дакъа дешарей спортивни база хьалъярга, чIоагIъярга дIадохийт. ТIом хилалехьа хьалхагIа толаме чакхъяьккхар миллиард сомал тIех ахча хьахийна 16 лотерея. Цу ахчах 800 миллион сом дIадахийтар самолеташ, танкаш хьаярга. Цхьа Эскара эша специалисташ кийчбарга. Осовиахима системе йиллар 150 аэроклуб, 10 планерни школа, 240 планерни станци, 1500-нел совгIа планерни кружок, 600-нел тIех парашютни вышка. 121 эзар летчик, 122 эзар парашютист, 27 эзар планерист, 2,5 миллион «Готов к ПВХО» яха значкист, 2 миллионал совгIа «Ворошиловский стрелок» яха значкисташ кийчбир. 7 миллионал совгIа бола Осовиахима членаш шоай лоIаме фронте бахар. Даьхе къонахчал долаш лоъаеш хилар Нохч-ГIалгIайчен осовиахимовцаш Советски Союза Турпалаш Ш. С. Абрамов, Б. Н. Аршинцев, И. А. Бейбулатов, Х. Ч. Дачиев, А. Идрисов, А. Д. Иодис, П. М. Крутов, Х. Н. Нурадилов, И. Ф. Сергеев, Г. Г. Агамиров, И. Н. Заболотный, ТIема Сийлен ордений кавалераш Н. М. Дудин, А. Е. Шило, кхы дукха бараш а.

ТIом чакхбаьннача тIехьагIа ДОСААФ-а лотарея 1966 шера денз хIара шера 80 миллиов сома кхаж техаб. Лотарея средствай цхьадола дакъа дIадохийт спорта технически военно-прикладнойи тайпаш дегIадоаладара, дешареи спортивни база хьалъярга. 200 миллиой сомал дукхагIа мах бола кхаж техаб, цунна 41600 автомобиль, 213.440 мотоцикл, 794 миллион сома маьха товараш юкъе а долаш. ДОСААФ-а лотерея средствай чотагIа Нохч-ГIалгIайчене хьалъьай Грозненски, Сунженски, Гудермесски автошколаш, Шалински спортивни клуб, областной стрелкови клуб, спорта тIа хIара ДЮТШ, областной [illegible] клуб, [illegible] кхыйола сооружеш Дикка средстваш дIайохийт Герзацарча Низаипта специалисташ кийчбарга, спортивни техника эцарга. ДОСААФ-а дешара заведенешкара дийша баьннараша Даьхе лоравра шоай конституционни [illegible] кхачашду. Хи [illegible] кемаш хахкара, пара[illegible], топ кхоссара, радио[illegible], мотоспорта [illegible] РСФСР ви СССР ви [illegible]

«ВАЙ бер» — иштта цIи йолаш я Москве Красни Пресне выставочни зале дукха ха йоацаш хьайийлла выставка. Вайцига эггара хьалха иштта шера хьахьокхаш я наниеи берай эша хIамаши предметаши. 50 совгIа йолча итальянски фирма шоай продукце образецаш енай Москве. Выставке дакъа лоацаш я Главкосмос, даймехка кооперативаш. Барзкъаш, ловзоргаш, хоза арахийца книжкаш, берий кхача, гигиена предметаш, медицински оборудовани, берашта лаьрхIа компьютераш — уж хьахьокхаш я «Еуроэкспорт» яхача итальянски компанеца цхьана «Экспоцентро» вIаштIехьъяьккхача экспозице.

СУРТА ТIА: экспозицега хьожача хана.

В. СОЗИНОВА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Берашта лаьрхIа...

Книжкай фондагеи цигара книжкаш кхухьача берий дукхалгеи диллача Грозне йоаккхагIчарех цаI я А. П. Гайдара цIерагIа йола берий республикански библиотека. Пхийтта эзар бер да цун книжкаш деша кхухьаш. Цун Iохайна книжкаш, журналаш деша зал я. Библиотеке деша доагIача берашта эшаш дола книжка харжа гIо-вовкъостал деш ба библиотекарий опыт лакха йола болхлой. Веррига а 30 саг ва цига берашта гIулакх деш.

Планага хьежжа дукха болх бу библиотекараша Масала, цар кийчъяьй «Хойтеш хьона бакъдар», «Дийцдалийта йиш яц 1944—1957 шераш» яха выставкаш. Цар берашта йовзийт 1944 шера Нохч-ГIалгIай къамаца сталински режимо лелаяь къизал, хIаьта Казахстане, Киргизе бахача цхьаболча наха вайнаха даь новкъостал.

Берий библиотека коллективо Iалам лорадарах йола конференци йир. Цига хьийха бар Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен пединститута, Iалам лорадара общества викалаш. Конференце даьхадар школашкара дукха бераш. Конференце дийцар Iалам лорадеш де деза гIулакх, цу хьаькъехьа берашта шоашта дулургдар. Iалам лорадеш де дезараш дувцаш хьехараш дир.

Конференце яьяр берашта Iалам довзарах фу хов хьожаш викторина. Конференце а викторине а гучадаьлар берашта Iалам дукха дезаш хилар, бераша безаме ладувгIар Iаламах долча дувцарашка. Iаламах долча дукха хаттарашта нийсса жоп делар цар.

Библиотеке бокхха теркам тIабохийт эIамигача читателашта профориентаци яра.

Библиотеке хул дешархой тайп-тайпарча специалисташца вIашагIкхетараш. Цига дувц торговле, медицина, халкъа образоване, халкъа боахама кхыча доакъой балхах лаьца.

Иштача вIашагIкхетараша берашка уйла яйт вахаре шоашта къахьегама никъ харжара.

Къона читателаш библиотеке тIаувзара цун болхло[illegible] «[illegible]» яхача кинотеатре фильм дIадоладале хьалха къонача зрителашта дувц шоай библиотеках, цига берий кхетам лакхбара, аланеш шеръяра шоаш деча гIулакхех.

Цул совгIа, библиотекана гонахьарча берий бешамашка бахе нарна книжнаш тIара фаьлгаш, безаме дувцараш дувц. Цу мероприятешца дезадолийт эIамигача берашта книжкаш.

Библиотеке керда дена литература довзийташ премьераш ю. Масала, иштта А. Миловске «Песнь Жар-птицы» яха керда книжка довзийтар. Цу книжка тIа дувцача халкъа дезача денош, обрядах, традицейх дийцар берашта.

ХIанз библиотеке кийчъеш я технически литература выставка, цига берашта довзийтаргда технически прогрессех дола хIамаш. Къаьста теркам тIабохийтаргба вай ханара ловзлане техника, компьютораш, электронни техника йовзийтара.

Бераш школашка дешаш долча хана санна доацаш, уж ахкан каникулий бетташка дукхагIа хул библиотека болхлоша царна деш дола гIулакхаш.

Библиотека хIанз кийчлуш я уж гIулакхаш дара. Каникулаш йолча хана пионерски лагерашка а библиотеке [illegible] болхлоша дакха хIаналехьа а план оттаяь.

Пионерий лагерашка цигарча воспитателашца цхьана фестиналаш, литературни викторинаш, читательски конференцеш, диспуташ ергъя. Лагерашка библиотека передвижкаш ухийтаргья.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

ШИНАРА

24 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ДоттагIий» яхача документальни фильма премьера.
8.45 — «И музыки прекрасные мгновенья» яха концерт.
9.10 — «Два несовершенных человека» яха художественни фильм (Китай).
10.25 — «Берегите тетю Шуру» яха документальни фильм.
10.55 — Из хиинад... хиинад...
11.25 — Берий сахьат (французски метта уронаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Бжалий» яхача халкъа музыка ансамбло дIалонх. Нальчикера передача.
16.20 — «Следствия и причины» яха документальни фильм.
17.10 — Лаьттан бераша сенах лекх.
18.00 — ДIа-хьа вахара кхеражале.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Из шоана мог.
19.45 — 9-гIа студи.
20.45 — В. Третьякова кулгал а деш СССР Паччахьалкхен камерни оркестр лов.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Актуальни интервью.
21.40 — Боккхийчарна лаьрхIача мультфильмай премьера.
21.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Чехословаки — Сборни СССР Швейцарера трансляци.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Географи. 8-гIа класс.
9.05 — Французски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Истори 7-гIа класс.
11.05 — Эрсий мотт (21-ча апреле хиина передача юхагойтар).
12.05 — Документальни фильм.
12.45 — «Шовданаш».
13.15 — «Странный брак» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гIа сери.
14.25 — Ритмически гимнастика.
15.50 — «Турпалхочоа лаьрхIа кизга» яха художественни фильм 1-ра и 2-гIа сереш.
18.05 — «Спасибо! — Пожалуйста!» яха передача.
18.35 — Информационно-публицистически программа.
19.15 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Швеци — Сборни Канада. 2-гIа 3-гIа периодаш. Швейцарера трансляци. Перерыве (19.50) — Бийса даьккъала хийла шун, бераш!
21.00 — «Белый табун» яха документальни фильм.
21.20 — Юхь духхьала. НЛО: юкъайна ца ль виакт. 3-гIа передача.
22.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.

КХАЬРА

25 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Лаьттан бераша сенах лекх.
9.20 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Чехословаки — сборни СССР. Швейцарера передача.
11.20 — Документальни фильм.
11.55 — «СелаIад» халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Б. Феоктистова дIалонх (СССР).
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Эрсий халкъа инструментий Свердловски кагирхой оркестр лов.
16.10 — Компьютерацара диалог.
16.55 — Документальни фильма премьера.
17.30 — Берий сахьат (английски метта уронаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Iаьдал — Советашка. Грузера политически хьал. Дакъа лоацаш ва Грузи КП ЦК секретарь В. Гургенидзе.
19.30 — Кинопанорама.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Футбол. Товарищески встреча. Сборни Ирланди — Сборни СССР. Ирландера передача.
22.25 — Актуальни интервью.
22.35 — Футбол. Товарищески встреча Сборни Ирланди — Сборни СССР.
23.35 — «Любовь и весна» яха концерт.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Физика. 8-гIа класс.
9.05 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Музыка. 5-гIа класс.
11.05 — Iилма-довзийтара фильм.
12.05 — Документальни фильма премьера.
12.30 — «Солнцеворот» дIалонх РСФСР заслуженни артистка Л. Рюмина.
13.10 — «Странный брак» яхача телефильма юхагойтара сеанс 3-гIа 4-гIа сереш.
16.40 — Телефильмаш.
17.20 — Информационно-публицистически программа.
18.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе. Перерыве (20.00) — Бийса даьккъала хийла шун, бераш!

ЕРА

26 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Футбол. Товарищески встреча. Сборни Ирланди — Сборни СССР.
10.15 — Мультфильм.
10.25 — Никъ берий клуб.
11.25 — Берий сахьат (английски метта уронаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Эрсий халхар» яха халхара самодеятельни ансамбла концерт.
16.35 — Iилма вестник.
17.20 — Татарски халкъа иллеш дIалонх К. Хайрутдинова.
17.45 — «...16 шу; даланзеи боккхагIен».
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Коллаж.
19.05 — Боккхийчарна дола мультфильмаш.
19.15 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни Чехословаки — Сборни Швеци. 2-гIа 3-гIа периодаш. Швейцарера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни СССР — Сборни Канада.
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

00.00 — «Чернобыль» яха 24 сахьата йола телемарафон я эфире.
18.30 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — «Чернобыль» яхача телемарафона дIахододар.

ПIАЬРАСКА

27 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Хоккей. Дунен чемпионат. Сборни СССР — Сборни Канада.
10.15 — Кинопанорама.
11.45 — «...16 шу даланзеи боккхагIен».
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Свердловски опер-но... хьех шо.
16.35 — Социализма проблемаш. Реальности перспективаши.
17.20 — Мультфильм.
17.30 — Коталон 45 шу дузаш. Документальни фильм.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Мультфильм.
19.10 — «Дипломатически йоаца беседаш» яха Великобритани кхыча мехкашкарча гIуланхий министра Д. Хэрда дакъа лоаца передача.
19.30 — Илли-90.
21.00 — Ха.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Взгляд.
23.20 — Документальни фильм.
00.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гIа класс.
8.55—9.55 — Iилма-довзийтара фильм.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гIа класс.
11.05 — Iилма-довзийтара фильм.
12.05 — «Дом отца твоего» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 1-ра сери.
13.25 — Документальни фильм.
14.15 — Ритмически гимнастика.
14.45 — А. Дворжак. № 8 йола соль мажора симфони. ГДР Телевидени Берлински симфонически оркестра концерт.
17.10 — «Деррига а сага духьа» (гIалгIай меттала). Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
18.00 — ХIара кехатана — тидам (нохчий меттала).
18.30 — Информационно-публицистически программа.
19.10 — «Хилийта эдамаш дина» яха Урус-Мартановски маьждигера репортаж (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даьккъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Тхо долча хьоашалгIа енай МВД НГIАССР — «Детектив» яха театра-студи.
21.30 — Спорт массарна а.
21.45 — Волейбол. Дунен тIарча лигай хьаахле. МаIанах. Сборни СССР — Сборни Голланди.

ШОАТТА

28 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Документальни фильм.
9.05 — «Завтра выйдешь?» берашта дола фильм.
10.10 — «Отголоски старины» яха концерт.
11.00 — «Даха, Лаьтта!»
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — РСФСР музыкальни фольклор.
16.30 — «Дальний Восток» яха киножурнал.
16.40 — «Образ» яха старшеклассникашта йола литературни передача.
18.00 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Меридианы дружбы» яха Дерригача дунен тIарча гаргарло тессача городашта хетадаь концерт.
19.30 — Мультфильм.
19.40 — «Два бойца» яха режиссера Л. Лукова фильмаш (1943 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера трансляци.
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 6-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Iилма-довзийтара фильм.
10.35, 11.35 — Истори. 9-гIа класс. XIX бIаьшерен 70 — 80 ш.ш. болхлой гIоттар.
11.05 — «Мамаи, папаи сон». (24 апрелера юхагойтар).
12.05 — «Дом отца твоего» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гIа сери.
13.15 — «Иллена дIадениа вахар...» дIалонх РСФСР халкъа артистка А. Стрельченкос.
13.55 — Документальни фильм.
14.20 — «Ваш выход, артист». Елена Ласько.
17.05 — «Циклон» яха телефильм.
17.25 — Вайн юкъара гIайгIа (нохчий меттала). Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
18.25 — Киножурнал.
18.35 — Информационно-публицистически программа.
19.15 — Нохчийн халкъан узамаш (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даьккъала хийла шун, бераш!
20.15 — Хоккей. Финальни группай команда матч. Швейцарера передача.
21.55 — «Бухарестский паспорт» яха художественни фильм. (Румыни, 1938 ш.). (Дуккъашка).

КIИРАНДИ

16.15 — СССР халкъа артистка И. Архиповой концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Шуна, бераш» [illegible]

мехкан 79-ч ... ... мехка товарш юкъе а долаш ДОСААФ-а лотерея средствай чотагIа Нохч-ГIалгIайчене хьалъяьй Грозненски, Сунженски, Гудермесски автошколаш, Шалински спортивни клуб, областной стрелкови клуб, спорта хи тIера ДЮТШ, областной модельни клуб ... сооруженеш дикка средствай дIайотийт. Герзацарча Низанта специалисташ кийчбарга, спортивни техника эцарга. ДОСААФ-а дешара заведенешкара дийша баьлчараша Даьхе лорарга шорай конституционни декхар дIаза кхоачашду. Хи тIа кемаш хахкара, парашюти, топ кхоссара, радиоспорта, мотоспорта, мотобола спорта хьалхара моттиг якхкара РСФСР-ен СССР-ен хиннача яхьашка дикка доккхий толамаш даьхар. ХIаьта Виктор Шумаков оборонни общества исторе чухь Нохч-ГIалгIайчене эггара хьалха хи тIа кема хахкара дунен халкъашта юкъерча класса СССР спорта мастер хилар.

ДОСААФ-а лотереях боккха кхаж бера Нохч-ГIалгIайчененарча цхьабарий. 1989 шера «Волга» ГАЗ-24-10 яха автомобилаш яьхар Ачхой-Мартанен Наурски районашка бахача наха, «Жигули» ВАЗ — 2109 яха автомобилаш город Грозне, Урус-Мартанен Надтеречни районашка бахача наха, «Запорожец» — 968М яха автомобиль яьккхар Наьсарен районе вахача саго.

СССР ДОСААФ-а ши тираж хургья: «Волга» — ГАЗ-24-10 яха 320 автомобиль, «Жигули» ВАЗ-2109 яха 320 автомобиль, «Таврия» ЗАЗ — 1102 яха 640 автомобиль, «Урал» ИМЗ—8103 яха, «ИЖ-Планета-5» яха 960 мотоцикл, «Минск-15М», «ЗИЛ» яха 1280 холодильник, дуккха хIамаш ютта машинаш, электропылесосаш, магнитофонаш, бос бола а Iаьржаниiай бос бола а телевизораш, фотоаппараташ, кхыйола хIамаш, хIаьта иштта 300 сомага кхоачаш ахча доаккхаргдолаш кхаж тохаргба.

ДОСААФ лоторея билетий ши тираж хургья 7 июле Кировех 15 декабре Бакух.

Кхаж шуга хьежаш ба!

П. БОРИСОВА,
ДОСААФ обкома инструктор.

... болх бу библиотекараша Масала, цар кийчьй «Хойсала, цар кийчьй «Хойтеп хьона бакъдар», «Дийнадалийта йиш яц 1944—1957 шераш» яха выставкаш. Цар берашта йовлийт 1944 шера Нохч ГIалгIай къаманна сталински режимо делаь къизал, хIаьта Казахстане, Киргизе бахача цхьаболча наха вайнаха даь повкъостал.

Берин библиотека коллективо Iалам лорадарах йола конференци йир. Цига хьий ха бар Нохч ГIалгIай паччахьалкхен университета, Нохч ГIалгIай пачачхьалкхен пединститута, Iалам лорадара общества викалаш. Конференце даьхкадар школашкара дукха бераш. Конференце дийцар Iалам лорадеш де деза гIулах, цу хьакъехьа берашта шоашта дулургдар. Iалам лорадеш де деларш дувцаш хьехараш дир.

... дувц торговле, медицина, халкъа образоване, халкъа боахама кхыча доакъой бал... хах лаьиа.

Иштача вIашагIкхетараша берашка уйла яйт вахаре шоашта къахьегама никъ харжара.

Къона читателаш библиотеке тIаувзара цуй болхлоша [illegible] ... фильм дIадоладале хьалха къоначи зрителашта дувц шоай библиотеках, цига бериi кхетам лакхбара, вивнеш шеръяра шоаш деча гIулакхех.

Цул совгIа, библиотекана гонахьарча берий бешамашка бахе парна книжкаш тIара фаьлгаш, безаме дувцараш дувц. Цу мероприятеша дездолийт вIамигача берашта книжкаш.

Библиотеке керда дена литература довзийташ пре...

Бераш школашка дешаш долча хана сана доацаш, уж ахкан каникулий бетташа дукхагIа хул библиотека болхлоша царна деш дола гIулакхаш.

Библиотека хIанз кийчдуш я уж гIулакхаш дара. Каникулаш йолча хана пионерски лагерашка а библио... [illegible] хIанзлехьа а план оттаьй.

Пионерий лагерашка цигарча воспитателашца цхьана фестиваш, литературни викторинаш, читательски конференцеш, диспуташ еръял. Лагерашка библиотека передвижкаш ухийтаргья.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Оарц дех!

◆

ХЬАЙБАШ ДОАЖАДЕ МОТТИГ ЙИТАЯЦ

Тха Экажкъонгий-Юрта йисте ба цхьа боккха гув. Бахача ната дуккхача хана зенз Ачамбоарз оал цунах. Укхаза массаза а доажалаьд юртахой доалахьара хьайбаш. ДIайзад тха бераш. Дерпига дIадаьлча а, наха салоIа моттига яр укхаза. Цига даим дIалийхкад юрта бахача Албогачневгlар, Хидриевгlар, Кациевгlар, Сакаловгlар, Экажевгlар, Альдиевгlар, Мержоевгlар, Маозагаовгlар, Костоевгlар Хашагульговгlар, Мужехоевгlар доалахьара хьайбаш.

Цхьабакъда, тIа-тIа доахан даржара а берашта ловзара а кIезигагIа моттиг юсаш латт Ачамборза гонахьа. ХIана аьлча, моттигерча Совета а совхоза а пурамийца доапаш, цигара лаьтташ хьалувцаш боахк цхьабола нах.

Оаха дех, ерригача юрто пайда ийбеш лелаю из моттиг цу наха мукъаянхийтар. Лаьтта дезараштa кхычахьара хьакъоастаде деза из. Ачамборз дIабаьккхача мича доажадергла оаха тхоай хьайбаш,. мишта леладе деза уж?

А. Албогачнев, К. Албогачнев, М. Хидриев, М. Кациев, Х. Кациев, С.-Х. Экажев,
Назрановски района Экажкъонгий-Юрта бахараш.

Кагий нахи мехкарийи!

Лешина ордени Даймехка тIема I-ча степена ордени лелаеча «Грознефть» объединене базерча Грозненски № 4 йолча юкъерча профессионально-технически училища кагий нахи мехкарийи деша хьех

Укх профессех Iомабергболаш:

1. Мехкдаьттен гази йоаккхача эксплуатационни тохкамен буров тохача буров деттачун гIонча, электросварщика болх бе а Iомавеш.
2. Буровойшта гIулакх деш вола электромонтер.
3. Электрогазосварщик.
4. Слесарь-авторемонтник.
5. Химически анализа лаборант (мехкарий).
6. Топограф-геодезист.
7. Мехкдаьтта доаккхача оператор.

Училище дIаэц 9—11 класс яьккха бола кагий нахи мехкарийи, иштта эскаре гIулакх даьчул тIехьагIа запасе баьха бIухой а, 1, 2, 3 шера дешаргдолаш.

«Грознефть» яхача объединенена лаьрхIа кадраш кийчъю училище.

Училище дешача юкъа дешархой мах боацаш Iалашбу барзкъаща, кхачанца, учебникаша. Производственни практика чакхйоаккхача хана шоай специальностах болх барах даьккхача ахчах 50 процент дIалу дешархошта. Училище дешаш йоаккхаш йола ха балха стажа юкъе йодаш я. Мехкараштa лаьрхIа училище хьайийлай барзкъаш тега, пазата хIамаш хьае Iомабеш йола курсаш. Училище болх беш я кхы масайтта кружоки спортивни секцеш. Кхычахьара хьатIабаьхкараш, Iе моттиг йоацараш Iалашбу дика тоаяь йолча общежитеца. Юкъера школа чакхъяьккха барашта 30—45 сомага кхаччалца стипенди лу. Училище кхо курс яьккха экзаменаш дика дIаенна болча кагирхошта юкъера образовани хиларах дола тешали профессех квалификаци яларах дола документи лу. Училище йистеяьккхараш болх бе хьожабу Грозне а, цун доазол аргхьа а.

Училище деша дIаотта безам бараша директора цIерагIа укх тайпара документаш дIалу: заявлени, дийша хиларах дола тешал, характеристика, 086-у формагIа йола медицински справка, вахача моттигера справка, ваь хиларах дола тешал, 3х4 боарамагIа дола 6 сурт.

Хьамсара доттагIий! Дувла тха училище деша! Из йистеяьккхача лакха квалификаци йола болхлой хургда шо.

Училища адрес: г. Грозный. Октябрьский р-н, 12 участок, телефон 9-54-43-04, 9-54-41-02

Училище дIакхача йиш я №№ 13, 25, 24 йолча автобусаша «12 участок» яхача остановке кхаччалца дIавахача.

15.45 — Свердловски опер... хьеХ шо.
16.35 — Социализма проблемаш. Реальности перспективаши.
17.20 — Мультфильм.

00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.

14.15 — Ритмически гимнастика.
14.45 — А. Дворжак. № 8 йола соль мажора симфони. ГДР Телевидени Берлински симфонически оркестра концерт.

21.00 — Тхо долча хьошалгIа оваи МВД НГIАССР — «Детектив» яха театра-студи.
21.30 — Спорт массарна а.
21.45 — Волейбол. Дунен тIарча аигай хьалхле. МаIаьаз. Сборни СССР — Сборни Голланди.

ШОАТТА

28 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Документальни фильм.
9.05 — «Завтра выйдешь?» берашта дола фильм.
10.10 — «Отголоски старины» яха концерт.
11.00 — «Даха, Лаьтта!»
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — РСФСР музыкальни фольклор.
16.30 — «Дальний Восток» яха киножурнал.
16.40 — «Образ» яха старшеклассникашта йола литературни передача.
18.00 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Меридианы дружбы» яха Деррига дунен тIар... [illegible] ... концерт.
19.30 — Мультфильм.
19.40 — «Два бойца» яха режиссера Л. Лунова фильмаш (1943 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера трансляци.
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 8-гIа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — [illegible] фильм.
10.35, 11.35 — Истори. 9-гIа класс. XIX вIашерах 70 — 80 ш.ш. болхлой гIоттар.
11.05 — Маман, папан сон. (24 апрелера юхагойтар).
12.05 — «Дом отца твоего» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гIа сери.
13.15 — «Иллена дIаденна вахар...» дIалоих РСФСР халкъа артистка А. Стрельченкос.
13.55 — Документальни фильм.
14.20 — «Ваш выход, артист». Елена Лаcько.
17.05 — «Циклон» яха телефильм.
17.25 — Вайн юкъара гIайгIа (нохчий меттала). Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92.
18.25 — Киножурнал.
18.35 — Информационно-публицистически программа.
19.15 — Нохчийн халкъан узамаш (нохчий меттала).
20.00 — Бийса дахъала хийла шум, бераш!
20.15 — Хоккей. Финальни группай команда матч. Швейцарера передача.
21.55 — «Бухарестский паспорт» яха художественни фильм, (Румыни, 1938 ш.). (Духхьашха).

КIИРАНДИ

29 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Спортлото» тираж.
8.45 — Документальни фильм.
9.15 — Мультфильм.
9.35 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч.
11.35 — И. Калер лоаз (скрипка).
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — ДIа а лоих халха а йоал къонал.
13.15 — Коталон 45 шу дузаш. «Так и будет» яха художественни фильм. 1-рей 2-гIеи сереш.
15.30 — ТСН.
15.45 — Мультфильм.
16.15 — СССР халкъа артистка И. Архиповой концерт.
16.45 — Коталон 45 шу дузаш. Документальни фильма премьера.
17.15 — Юрта сахьат. Панорама.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «ЯкIинги ломек» яха мультфильм.
19.15 — «Суперограбление в Милане» яха художественни фильм. (Итали) Духхьашха.
21.00 — ТСН.
21.30 — «Массехана а хургдолчун уйлаш». КIирандеи нравственни проповедь.
21.45 — П. И. Чайковский 100 романс.
22.05 — Футбольни обозрени.
22.35 — «КВН-90». Днепропетровски Паччахьалкхен университетен Киевски политехнически институтен командаш вIашагIкхет.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультфильмаш.
8.45 — «Встреча с «Магией» яха телеочерк.
9.15 — Союзни республикай кинопублицистика. «Постриженные» яхача документальни фильма премьера.
9.45 — «Бухарестский паспорт» яха художественни фильм, (Румыни 1983 ш.).
10.50 — Документальни фильм.
11.40 — «Семеро смелых» яха субтитрашцара художественни фильм (1936 ш.).
13.10 — «С Любовью и Россией» яха Н. Осипова цIерагIча Паччахьалкхен академически эрсий халкъа оркестра концерт.
14.05 — Коллаж.
14.10 — Мурванидзе Теймуразаца довза.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Шуна, бераш» журнал «СтелаIад» (нохчий меттала).
17.25 — Йий-теш сердало культура цIеношка?» (гIалгIай меттала).
18.25 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Шахтер» — «Спартак». Перерыве (19.45) — «Бийса дахъала хийла шум, бераш!
20.50 — «Орамаш» (нохчий меттала).
21.35 — Н. В. Гогола произведени экранизаци. «Женитьба» яха художественни фильм.
23.10 — Бокс. СССР-ен США-и сборни командай матч.
00.25 — «Бийсанара сеанс». «Бармен из «Золотого якоря» яха художественни фильм. (Духхьашха).

РАДИОПРОГРАММА

24 апрель

ШИНАРА

7.30 «Юртара Iуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передача программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Халкъа музыка концерт (гIалгIай меттала).
9.15 ГIулакх дишта ду шеана (гIалгIай меттала).
9.30 «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50—10.00 Болхлочоа хетар (нохчий меттала).
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дуккьала еш йола передача (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20—18.40 Иили доаккхар Сагаипов Iумар (нохчий меттала).

25 апрель

КХАЬРА

7.30 Объявленеш.
7.45—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Музыка. С. Димаев (нохчий меттала).
11.15 Болх беш да кердача хьалашна (гIалгIай меттала).
11.30 ХIама хьакхоллара ха.
11.45—12.00 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш Парторганизацешка отчеташи хоржамаши.
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дуккьала еш йола трансляци (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20—18.40 Халкара [redacted] деш (нохчий меттала).

26 апрель

[redacted]

7.30 ДоагIаш деш дола къамаьл.
7.40 Объявленеш.
7.45—8.00 «Эздел» (гIалгIай меттала). Погода.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Литературен искусствои (нохчий меттала).
11.15 Депутата позици (нохчий меттала).
11.30 Доал доацарий адресаш.
11.45—12.00 Болхлочоа хетар (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Музыкальни культура дегIайоалара накъаш» яхача циклацара передача (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30—19.00 Халкъа [redacted] деш (нохчий меттала).

27 апрель

ПIАЬРАСКА

7.30 «Юртара Iуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55—8.00. Музыка Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Сийлахь-Йоккхача Коталон 45 шу дузаш. Лепаш ба дошо седкъа (нохчий меттала).
8.50—9.00 «ДоттагIал». ГIумкий меттала передача.
11.15—12.00 Хьалхалаттача коллектива портрет (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Армянски халкъа музыка концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
[redacted]—19.00 Иляи доаккх Дагаев Валида (нохчий меттала).

28 апрель

ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Iуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 ТIехьабусараш хила йиш яц.
9.25—10.00 Концерт (гIалгIай меттала).
15.30 Нохч-ГIалгIай радиои телевидени инструментальни ансамблен солистийн концерт.
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дуккьала еш йола трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала)
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20—18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий ме[redacted]).

29 апрель

КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45—8.00 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш. Парторганизацешка отчеташи хоржамаши (гIалгIай меттала).
8.15—9.00 Моаршал да шуга.
11.30—12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.
15.15—15.3 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 Керда хоамаш.
16.40 Керда хоамаш (нохчий меттала).
16.50—17.00 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
17.00—18.00 Москва.
18.00—19.00 «Иллеца доттагIал лоаттадераштa» яха концерт (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктоххама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта бовхама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный. ул. Маяковского. 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01: сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей. ерей, шоаттей деношка

СФ00100. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1431.

Масса а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера деиз ★ ЕРА, 26 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 49 (7863). ★ Мах 3 кеп.

Болхлой тIехье

«Грознефтеоргси н т е з» производственни объединенеиа чуйоагIача мехкдаьтта чакхдоахача заводашта, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода, кхыча предприятешта чIоагIа эшаш бола оператораш, аппаратчикаш, электрикаш, лаборанташ, кхыча профессех бола говзанчаш кийчбу базови училище а хиина дIаэттай Грозненски № 1 йола профессионально-технически училище. Цо йистерькхча бола дешархой башха – дика специалисташ хиларах тарра шоашта тIехьа IалаЬмате доккха тешал а долаш, хьинаре къахьегаш ба шоаш дIа мел кхачача предприятешка. Шоашта хьалхацIа латта декхараш цIена кхоачаш а деш, технологически режим даим ниса лелаеш хиларах белгалбувл уж.

Лакхе белгалъяьхача заводашта лаьрхIа лаборанташ ба хIанз из училище чакх а яьккха йистебоалаш. Шоай практически занятешна цар къахьга хьакьокх теоретически практически бокх шоаш дика караберрабаьта. Цар хадданза анализаш ергья цу предпоиятешкарча технологешка арахецача мехкдаьтта продуктешта.

Царна цIачкха а йицгурвац шие балхах тIехдика кхеташ йолча хьехархочо Кондрашова Лариса Александровнас шоашта тийнаа урокаш, цо шоашта Iомадаь дешар. Дика анализаш е Iомабарал сотIа, уж Iомабир цо коллективе болх бе, нахаца ювш, Iимерга, ахьюхь йолаш хила. Нийтта йола шоай хьехархо училища дукхаха дешархоша меттел, хIанзчул дукха хьалха цига дийна бабнача выпускникаша а чIоагIа лоархIаш сийдеш я.

СУРТА ТIА: (аьттехьаръяр) хьехархо Л. Кондрашова ший групперча лаборанткашца практически занятн чакхйоакхаш я.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Карарча шера паччахьалкхента 2700 тонн сомн 8500 тонн баьццараш дохка лаьрхIа я Сунженски района «Ассинский» совхоза коллектив. Шийна хьалхашка латта декхар кхета а деш дика дIадоладаьд цо бIаьстач – кхашкара балхаш.

Двйнатьара нормаш 100 — 150 процент кхоачашъеш къахьегаш ба укх деношка баьццараш кхедеча № 3 йолча бригада механизатораш Степанов Николай, Желтоноженко Валерий, Бочаров Виктор, Пирогов Виктор, рассада дIайогIаш бола Илишева Зина, Табуркаева Тамара, Цехаева Зайнап, Гаджимагомедова Марха. ХIанзалча уж кхалнах теплицашка болх беш ба.

Бригада коллективо укх шера лелале дIайийцад 52 гектар лаьтта. Цига дIаювргья пастернак, морковка, томаташ, хIаьта нийтта ялх гектар варсаш.

Агронома Шундрин Анатолий Николаевича [illegible]

[illegible]

КАНДИДАТИЙ ЦIЕРАШ ЯЬХАЙ

Нохч-ГIалгIай областной партийни съезде бахийта делегаташ харжара йолча республикански хоржамий комиссе

Республикански хоржамий комиссе хоам бу, окружной хоржамий округашка Нохч - ГIалгIай областной парторганизацегара КПСС XXVIII-ча съезда делегатала кандидаташта укх новкъосташта регистрации яь хилар:

№1 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Бибулатов Салавди Алаудинович — «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене парткома секретарь, Заводской район;

Медаев Яраги Ризванович — Грозненски радиотехнически завода директор, Заводской район.

Хаджиев Саламбек Наибович — «Грознефтехим» НПО генеральни директор, Заводской район.

№ 2 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Бугаев Хизир Махмудович — ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь;

Костюченко Павел Иванович — ТЭЦ-2 котельни цеха слесарь, Заводской район;

Межаков Игорь Алексеевич — Нохч - ГIалгIай АССР КГБ председатель;

Магомадов Леча Добаевич — [illegible] Нохч-ГIалгIай АССР Госкомитета председатель;

Сибиров [illegible] — НГIАССР [illegible]

Туриаев [illegible] — ЧИГПИ кафедра [illegible], Заводской район.

Хасуев [illegible] — Заводской РОВД [illegible]

[illegible]

Гуцериев Сафарбика Микаьил — художественни промыслай производственни объединене генеральни директор, Ленински район;

Заблоцко Александр Кузьмич — пенсионер, Ленински район;

Капустянов Виталий Васильевич — «Грозненский рабочий» издательства директор, Ленински район;

Колесников Владимир Николаевич — «Грознефтегеофизика» производственни объединене геофизически балхаш дара йолча Грозненски управлене начальник, Ленински район;

Кривошеев Леонид Яковлевич — Грозненски машиностроительни завод «Красный молот» производственни объединене парткома секретарь, Ленински район;

Курумов Магомед Якубович — «Столичный» тика директор, Ленински район;

Мардаганов [illegible] — Нохч-ГIалгIай территориальни производственни объединене проектно - технологически бюро директор, Ленински район;

Молчанов Игорь [illegible] — НГIАССР [illegible]

№ 5 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Арсанов [illegible]

Кадиев Магомед Алиевич — Нохч - ГIалгIай АССР унахцIено лораяра министр;

Панченко Валентина Николаевна — № 1 йолча берий музыкальни школа директор, Ленински район;

Попкова Елена Елиферовна — статистика Нохч-ГIалгIай управлене отдела начальник;

Усманов Арби Усманович — «Вайнах» яхача Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен халхарий ансамбла директор, Ленински район;

Хажмурадов Омар Абдрахманович — Ленински чурча гIулакхий райотделерча вневедомственни хана отдела начальника заместитель;

Храмова Майя Петровна — № 36 йолча юкъерча школа директора дешара даькъе йола заместитель, Ленински район;

Целовальников Василий Петрович — бувзама Нохч-ГIалгIай производственно-технически управлене фельдъегерски служба начальник.

№ 6 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Веразгов Владимир Борисович — Грозный станце локомотивни депо машинист, Октябрьски район.

Жолтиков Евгений [illegible] — [illegible]

№ 9 йолча Сунженски хоржамий округе гIолла

Аушев Хьусена Iадал-Хьамид — КПСС Назрановски райкома хьалхара секретарь;

Беков Мажита Сергей — НГIАССР Министрий Совета председатель;

Бачманов Александр Николаевич — XIX-ча партсъезда цIерагIча колхоза председатель, Сунженски район;

Чилаев Шудин Бахаевич — В. И. Ленина цIерагIча колхоза председатель, Сунженски район.

№ 10 йолча Грозненски юртарча хоржамий округе гIолла

Дударкаев Зияудин Ахметович — «Новая жизнь» яхача колхоза бригадир, Шатойски район;

Кагерманов Рамзан Усамович — «Советская Россия» яхача колхоза арендни бригада бригадир, Грозненски район.

№ 11 йолча Наурски хоржамий округе гIолла

Завгаев Доку Гапурович — КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхара секретарь, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатель;

№ 12 йолча Шалински хоржамий округе гIолла

Абубакаров Султан Ахмадович — Аргунски [illegible]

[illegible]

ПАРТЕ РАЙКОМА ПЛЕНУМ

Селхан хилар КПСС Наурски райкома пленум. Цига йийцар XXVIII районни партийни конференце ергйолча парте райкома отчетни доклада проект. Проект гулбеначарашта йовзийтар КПСС райкома ханна йолча организационни бюро председатела Е. Т. Андросова.

Доклада проект ювцача дакъа лаьцар «Наурский» совхоза парткома секретара Р. Х Кушаева, РОВД начальника В. Д. Коротке, РайСЭС керттерча лоро М. Д. Белоглазова, Наурски юкъерча школа директора Г. В. Семиренкос, «Плодопитомнический» совхоза директора В. Ф. Зверьковас, Кирова цIерагIча совхоза директора С. У. Тепсуркаева, кхычар. Доклада текст товеш дукха предложенеш тийлар цар. тIатохараш а дир.

Пленуме балха юкъе дакъа а лаьцар цига къамъал а дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара НГIАССР Лакхехьарча Совета председатела Д. Г. Завгаева.

КПСС Устава проект ювцаш

Сона бакъахьа хет

Парте ятта чоалхане хьал [illegible]

[illegible]

Тамара, Цехаева Займап, Гаэимагомедова Марха. ХIаьарчов уж кхалнат теплицашка болх беш ба.

Бригада коллективо укх шера лелале дIанийпад 52 центнер даьтта. [illegible]

саш.

Агронома Шупарин Анатолий Николаевича дувцачох укх шера нарсаш хьахларга а царца республике баха нах Iалашбе аьттув баларга а сатувсаш ба бьацарараш лелалераш. Похае еза цункхачи уерашка чIоагIъенна дIаэтт[а] практика.

Дукха тIехьабисац рина тракториста Исмаилов Iийса, Федосеев Александр Федорович. Удобрени тоссача а гIи дIадувча а дакъа лоацаш болча цар дийнахьара нормаш 150 — 170 процент кхоачашъю.

Бригада болхлоша лелаергйола бьцадарий культураш тайптайпара я: нарсаш, помидораш, кабуц. Боккха хьувкъам чуъпаргхиларах лог тийша ба уж.

Деша дай бац

Дукха ха йоаццаш республикански газетата кепатехай карарча шера хьалхарча квартала планал кIезигагIа дулхи шурен паччахьалкхенга дехача боахамий цIераш. Масала, дулх «Малгобекский» совхозо дIачуленнад шн тонн, драгIан 30 тонн долаш «Алханчуртский» совхоза хьайбаш лелалераштa тIадиенд 46 тонн дулх.

Шура йоххача дезкъе геттара тIехьабисаб М. Горькен цIарагIча совхозий фермай болхлой. Кховттъен ворхI тонн — ииттала я республике бахача нахага дIа па кхоачаш йиса из продукци.

Цхьабакъда, моттигерча статистика отдело шера хьалхара кхо бутт чакхбаьлча хьча итогашка хьежача Кхаь бетта «Алханчуртский» совхоро шовй доалахьара хьайбаш лелалерашкара нйцай 979 центнер шура. «Кавказ» совхозо — 877, Малгобекский» совхозо — — 870, «Луч» яхача совхозо — 771 центнер шура. Из продукци я-кх дукхагIча дакъе паччахьалкхенга дIакхаьчар...

Болх геттара ледара лелалга къаьгта хьахьокх хIара кхоабача Iаттагара йоакххача шурий боарам лоха хиларо. Масала, «Малгобекский» совхозе из яьккхай 398, «Луч» — 338, «Кавказ» — 499 килограмм.

[illegible] Костюченко Павел Иванович — ТЭЦ-2 котельни цеха слесарь, Заводской район.

Межаков Игорь Алексеевич — Нохч - ГIалгIай АССР КГБ председатель;

Магомадов Леча Добуевич — [illegible] Нохч-ГIалгIай АССР [illegible] [illegible] — НГIАССР Лаьхехьарча суда член;

Туркаев Хасан Вахитович — ЧИГПИ кафедра заведующи, Заводской район;

Хасуев Лема Амадиевич — Заводской РОВД гневедомственни хана отдела начальник;

Четникова Любовь Михайловна — Грозненски хладокомбината кадраех йола йоккхагIйола инспектор;

Янин Геннадий Сидорович — «Грознэнерго» ПОЭиЭ генеральни директор, Заводской район.

№ 3 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Берсанов Хамарзий Хаматхан — «Связьстртой-2» треста ПМК-209 начальник, Ленински район;

Герханов Сайдамин Алаевич — ГПОПАТ водитель, Ленински район;

Джукаев Ахмад Бекаевич — «Чечингстрой» ПСМО парткома секретарь, Заводской район;

Магомедов Закир Мирзоевич — СССР «Минмонтажстроя» Кавказски территориальни координационно-информационни центра начальник, Заводской район;

Смолин Александр Николаевич — Грозненски биохимически завода слесарь, Заводской район;

Савитская Валентина Аркадьевна —ПТЖХ-2 текущи ремонта участка начальник, Ленински район;

Темуркаев Мусса Мухамедович — «Прометей» яхача литературно - издательски кооператива председатела заместитель, Ленински район.

№ 4 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Арбиев Магамед Алиевич — Нохч - ГIалгIай агропромышленни объединене начальник;

Бехоева Эльза Муталиевна — СССР Госгазнадзора Грозненски инспекце отделене начальник, Ленински район;

Гаряев Алексей Николаевич — Грозненски швейни производственни объединене парткома секретарь, Ленински район;

Голованов Александр Кириллович — «Автоспецоборудование» завода парткома секретарь, Ленински район;

Кривошеев Леонид Яковлевич — Грозненски машиностроительни завод «Красный молот» производственни объединене парткома секретарь, Ленински район.

Курумов Магомед Якубович — «Столичный» тика директор, Ленински район;

[illegible] са — автотранспорта Нохч-ГIалгIай территориальни производственни объединене проектно - технологически бюро директор, Ленински район;

Молчанов Игорь Васильевич — бувзама НГIАССР производственно - технически управлене керттера инженер.

№ 5 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Арсанов Ахмет Баудинович — НГIАССР хьун боахама министра заместитель;

Асхабов Муса Абдул-Рашидович — Ленински районни чурча гIулакхий отдела паспортни отделене начальник;

Бабенко Владимир Федорович — Грозненски мехкдаьтта института парткома секретарь, Ленински район;

Барзукаева Зура Баудиновна — №7 йолча городской поликлиника керттерча лора заместитель, Ленински район;

Ващук Владимир Ефимович — пенсионер, Ленински район;

Габисова Тамара Пацевна — А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека директор, Ленински район;

Гайрбеков Аюб Якубович —Грозненски учетен механизаци техникума хьехархо, Ленински район;

Гакаев Жабраил Жокалаевич — Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университета кафедра заведующи, Ленински район;

Книдаров Абдулла Гарсиевич—Нохч - ГIалгIай АССР культура министр;

Лорсанукаев Сайдахмет Магомедович — Сельская жизнь» яхача газета собственни корреспондент;

Мовтаев Султан Махмудович — Нохч - ГIалгIай АССР халкъа дешара министр;

Дальсаев Мусса Алиевич — республикански наркологически диспансера керттера лор;

Даудов Хожи Бисаевич— «Стройматериалы» кооператива председатель, Ленински район;

ла заместитель, Ленински район;

Целовальников Василий Петрович — бувзама Нохч-ГIалгIай производственно-технически управлене и с фельдъегерски служба начальник.

№ 6 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Баразгов Владимир Борисович — Грозный станце локомотивни депо машинист, Октябрьски район;

Жолтиков Евгений Анатольевич — Грозненски сигнализаци бувзамеи дистанце начальник, Октябрьски район;

Шпонько Наталья Викторовна — «Промавтоматика» Iилман - производственни объединене парткома секретарь, Октябрьски район.

№ 7 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Анзурова Лайла Газаевна — «Терек» яхача Нохч-ГIалгIай производственни мебельно - дахчан хIамаш еча объединене бригадир, Старопромысловски район;

Дикаев Ахмед Ярогиевич — «Трансмаш» завода участка начальник, Старопромысловски район;

Завъялова Тамара Александровна — № 5 йолча берий поликлиника керттера лор, Старопромысловски район;

Куценко Виталий Александрович — КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь;

Зайцев Виктор Иванович — «Оргтехника» грозненски производственни объединене парткома секретарь.

№ 8 йолча Грозненски хоржамий округе гIолла

Бондарев Виктор Владимирович — «Грознефть» производственни объединене СевКавНИПИнефть» института парткома секретарь;

Василюшкин Юрий Владимирович — «Грознефть» производственни объединене парткома секретарь;

Дикаев Хаид Чугуевич — «Грознефть» производственни объединене стройиндустре база директор;

Иванов Николай Прокофьевич — «Грознефть» производственни объединене «Старогрознефть» НГДУ начальник;

Муртазалиев Ваха Мовсарович — «Грознефть» производственни объединене Октябрьски УБР цеха начальник.

[illegible] — «Советская Россия» яхача колхоза арендни бригада бригадир, Грозненски район.

№ 11 йолча Наурски хоржамий округе гIолла

Завгаев Доку Гапурович — КПСС Нохч - ГIалгIай обкома хьалхара секретарь, Нохч - ГIалгIай АССР [illegible] тель.

№ 12 йолча Шалински хоржамий округе гIолла

Абубакаров Султан Ахмадович — Аргунски аьшкбетонни изделей завода директор, Шалински район;

Дудуркаев Юсуп Мухажирович — «Шалинский» совхоза профкома председатель, Шалински район;

Кадиев Сулиман Хириевич «Предгорный» совхоза механизатор, Шалински район;

Мовсаев Бека Истамулович —Кирова цIерагIча колхоза тракторист, Ведениски район;

Яшуркаев Муса Исаевич — «Солнечный» совхоза бригадир, Урус - Мартановски район.

№ 13 йолча Гудермесски хоржамий округе гIолла

Буруев Темирсултан — Ножай - Юртовски района Октябрьски юрта Совета исполкома председатель;

Вижаев Вахит Шагитович —А. Шерипова цIерагIча колхоза колхозхо, Ножай - Юртовски район;

Исхаджаев Леми Магомедович — «Кошкельдинский» совхоза директор, Гудермесски район;

Мадаев Шемсад — Гудермесски вагонни депо начальник;

Мехиев Хамзат Мовладиевич — прокуратура шофер, Ножай - Юртовски район;

Насуханов Бача Алавиевич — «Новогрозненский» совхоза бригадир, Гудермесски район;

Расшивкин Александр Дмитриевич — Гудермесска локомотивни депо парткома секретарь;

Рашидов Шаид Рашидович — Энгель-Юртовски юкъерча школа директор, Гудермесски район;

Садыков Хусаин Саид-Салахович — халкъа депутатий Гудермесски горсовета председатель;

Чунчуров Шахрудин Аслангереевич — «Гудермесский» совхоза директор, Гудермесски район;

Эсевдиров Абдурахман Нажмудинович — «Мединструмент» завода ОКС-а начальник, Гудермесски район.

КПСС Устава проект ювцаш

Сона бакъахьа хет

[illegible] тоалача доккха дакъа гойл юххьанцарча партийни организацеша. Партийни вахаре хулача эргалоний маIаьех къахьегамхой дIаккхетабе, укх тIеххьарча хана КПСС ЦК-с тIаэцача документий чулоацам царга дIаккхачийта, партес белгалбоахача наькъ тIа бовла уж тIахьеха деккарийла я юххьанцарча партийни организацеш. Из болх лелабе иш а, хьакъал а, сакхетам а бола дукхха коммунисташ белгалбаьхаб кердача замо. Майрра, ала йиш я, Ленина цIерагIча колхоза парторганизаце секретарь Хизриева Хьалимат а иштта сат йолга. КхоалагIа шу да из гIулакхе хержа. Юххьанца хала хиннадале а, хIанз ерригача коллективо лоархIаш а сий деш а я къона парторг. Парте таханарча хьалех лаьца тха корреспондента къамаьл хилар Хизриева Хьалиматаца.

— Хьалимат, ховш ма хиллара, овлангара хувцамаш хулаш латт партийни балха юкъе. Царех лоархIамегIбола хувцам малагIа хет хьона?

— Сога хьаьттача тIеххьарча хана партес къоастадеш долча дешаех, эггара лоархIамегIа да кердача Устава проект ювца оттаяр. Сона иштта хIана хет аьлча, парте яха еза закон да цун Устав. Из закон замо дIадеххача тайпара ца хилча парте шин гIулакхаш лерттIа леладе аьттув баргбац.

— ХIаьта, Iа ма аллара, хIанзарча хано дIадеххача тайпара закон хургдий, хIанз ювцача проектах кхелла Устав?

— Кепатеха Устава проект дукхагIча даькъе эшшача тайпара кийчъяь я. Гуш да, цун автораша парте вахара проблемаш тахка а техка, бохх баьлга. Цу тайпарча Уставах яхаргйола парти, хIанз вай демократически паччахьалкхене еш йолча кхыча партешца къовсам лоаттабе а шин гIулакхаш лерттIа леладе а низ болаш хургья.

— Парте Устава проект демократически хьисапе яц, яхаш дувц цхьаболча коммунистaшa а парте боадараша а. «Демократически централизма» принцип юсаш хилар а фракцеш мегийташ ца хилар а белгаллоах цар из дувцача хана. Цу хьакъехьа фу хет хьона, Хьалимат?

— Ала деза, демократически централизма принцип [illegible] цу принципа чулоацам хувцабенна хилар. ХIана аьлча, проекта тIа яхачох вIашагIйохка а болх беш хила а йиш я партийни организацей секретарий съездаш, партийни клубаш, хьаштаи ка а проблемашца а хьежача коммунисташа вIашагIтохаш йола партийни балха кхыйола формаш. КПСС программни установкай ларда тIа цар дувц тайп-тайпара дешаш, царех йола шоай позици кийчъю, моллагIча боараме йолча партийни комитеташка ювцийта оттаю предложенеш проекташ». Цудухьа, хьалха санна демократически централизма принцип шоашта пайда эцаш лелае вIаштIехьдаргдац функционерийн консерваторийн. ХIаьта фракцеш аьлча, проекто ца мегийтараш я шоай чура организаци а дисциплина а йолаш, парте Программаца тарлуш йоаца идейни установкаш йола фракцеш Из нийса а да. Чура дисциплиней организаци йола, ерригача парте программа хьал ца тоаца парте доакъошхой тоаба вIашагIкхийтта хилча парте чухьа кхыъкхе парти йолаш санна хIама да. Из тоаба партена юкъера аракккха бокъо а хила еза кхыча коммунистий. ХIаьта из тоаба а шин хьаштдале къаьстта парти вIашагIйолла бокъо йолаш я.

— Вешта аьлча, тайптайпарча тоабах вIашагIкхийтта организаци а йоацаш, цхьа лостами, цхьа дисциплиней йолаш организаци хила еза-кх парти?

— Из иштта ца хилча, хIанз вIашагIйохкачa кхыча партешца политически къовсам лоаттабе а тIаийца вIаIадаш кхоачашъе а низ хургбац коммунистий. Цу тIа ала деза, шин чура дисциплиней организации йоаца, программни установкаш хьаллоаца тоабаш (е проекта тIа яздаьчча тайпара «партийни клубаш...» кхыйола формаш) вIашагIйохка Устава проекто могадеш хилар. Из могадеш хиларо къоастаду парте чурча демократе дешаш.

Гуш да, кепатеха проект хIанзалца хиннача Уставах чIоагIа эргаш хилар. ХIаьта малагIча эргалонаша тIаэзар эггара хьалха хьа тергам?

[illegible] хиларах. [illegible] го къаьстта [illegible] са. Цох [illegible] Эггара [illegible] тоона тIа ба. ХIаьта [illegible] мага юха ца хьежар [illegible] тIа бакха бокъо йоаш из болх лелабе кхы а [illegible] дар. Цхьабакъда [illegible] проекта парде [illegible] Уставо из хьал эргадоаккхарга. Масала, мел хала дар парте керда доакъошхо хьаэца, мел дукха бюрократически духьалечаш нийслора хьалхагIа. ХIаьта кердача Уставо, юххьанцарча партийни организаце цу хьаьнехьа яь вIаIад, хоадам беш хургья. Иштта хила а деза из, хIана аьлча, парте хьахьача сагаца цхьана коллективе къахьегача ваха дикагIа вoвз из.

Иштта лоархIаме хет сона, юххьанцарча партийни организацешка шоай балха финансировани е, кхыча балхех мукъабоалийта болхлой лелабе взносех хьатудоагIача ахчах 50 процент дар дIадахийта бокъо луш хилар.

— Хьалимат, Устава проекта тIа деза, аьнна, хьайна хетар белгалдаьккхача бакъахьа дар Iа, вай къамаьл чакхдоалаш.

— Аз хьалхагIа маллара, кепатеха проект дукхагIча даькъе дика кийчъяь я. Цхьабакъда, цхьа моттиг хувца езаш санна хет сона. «Краевой, областной партийни комитеташа шоаша къестаду шоай организаце структура дешаш, райкомаш, горкомаш вIашагIйохкийта [illegible] проекта тIа. Хетаргахьа, парте райкомаш горкомаш кхыйола органаш вIашагIйохкийта а цар аппарата [illegible] а юххьанцарча партийни организацеша къестадайта деза. Цудухьа, из пункт иштта [illegible] бакъахьа [illegible]: «Юххьанцарча партийни организацей яккалашв шоай конференцешка къестаду райкомаш, горкомаш, кхыйола органаш вIашагIтохкилга а цар структурах а аппаратах дола дешаш а». Уж органаш иштта вIашагIъеххача юххьанцарча партийни организацей низ хургба цхьаболча партийни функционерашта духьале е.

Интервью йийцар
Ч. МАНОЛИС.

Хьалхалаттараштa юкъеяхай

Пятилетка дIадахача шерашка тIаьийца деккараш меттел, паччахьалкхен план а кхоачаш ца еш, дукха декхараш тIадусаш хьабоагIарех бар Грозненски швейни производственни объединене хIамаш тегараш. Баьханаш дукха дар. Болх боагIача боарамагIа дIа ца бодаш хиларах лоха дар хIамаш тегараша нйду алапеш, долче, каст-каста хувцалуш балхара дIабувлар уж. ЧIоагIа эсала лелар материально - технически Iалашо елга, дукха моттигаш нийслора хIамаш тегача мотористкаша къахьегамеи производственнии дисциплина телхаеш, брак йолаш продукци арахецаш, из, бахьан долаш балха ха а къахьегам а эехьа болбеш. Уж проблемаши кхоачамбоанараш цкъа санна массехаза дийцар болхлой юкъарча собранешка, производственнии совещанешка. Экономически реформа хьалашка дIахо иштта къахьега йиш йоацилга дIахайтар массанена е. Долче, болх евлангара деиз эргабаьккха тоабара тIаерзаяь мероприятеш белгал а яьха, хьинар кхо ца деш къахьега болабелар хIамаш тегараш.

Цудухьа беркате къахьегаш дIадоладир цар шийтталагIча пятилетка тIеххьара шу. Цхьаккха бутт дIабахийтабац цар тIаийца декхараш тIеххкоачаш ца деш. Цудухьа дерригача технико-экономически хьоккхамий хьалхарча квартала план ханал хьалха кхоачашйир объединене коллективо. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул тIех цо арахийцар 517 эзар сома маьха халкъа эша товараши бIаьш эзараш сомий маьха товарни продукции. Къахьегама овсарле лакхъяра кхаь бетта задании 10.8 процент тIеххкоачашйир хIамаш тегараша. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахийца еррига продукци духхьал из лакхъяра чотагIа хьаьй цар. Хьалхарча квартале толамца кхоачашъяьй цар паччахьалкхенна пайда бара задании шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараши. Укх шера дIадахача бетташка шоаш даьха производственни хьоккхамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьег цар укх апрель бетта а.

Объединенерча цехех, филиалех, фабрикех цхьаккха коллектив яц паччахьалкхен план кхоачаш ца еш, тIехьаюсаш. Царна юкъе а къаьстта дика болх беш а башха-дика производственни хьоккхамаш доахаши хилар на белгальяьина я Куршев Нур-Али Ахметовича кулгалдеча Гудермесски швейни фабрикан. Сухоплещенко Римма Викторовна, Дудникова Татьяна [illegible], Грачева [illegible] керте хаттача цехийн [illegible]. [illegible] ни графикал дукха [illegible] кхоачаш а яь. [illegible] тIеххьарча [illegible] продукци [illegible] я уж.

К. МАГОМЕДОВ.

ТIехника къа а хьегаш, башха-дика производственни толамаш довхаш бола болхлой кIезнга бац Грозненски экспериментально-механически заводе. Царех цаI ва кхоалагIча разряда токарь Азимов Iабдулла. Пятилетка тIеххьарча шера план хавал хьалха кхоачашъяра яржача яхье даим хьалха латташ хьавоагIарех ва из. Кхо шу мара дизадац сборочни цехе комсомольца къахьега. Цу лоаццача хана моллагIа шийна тIадаьхка декхараш цIена кхоачашдеш, новкъосташца — товши Iимерзен хиларах белгалваьнна ва из. Овсаре къахьегарал соггIа ше хьаеш моллагIа шийна тIадехка мара хилийтац цо. Цудухьа ший тамагIа долаш продукци арахеца бокъо яькхай Iабдуллас. Цун продукци цкъа дIаелча соца ца еш, хийцца чакхйоалийт ОТК тIахьожамхоша. Шийн опыт кхамаьрша дIайовзийт цо шийна уллув къахьегаш болча къонача болхлошта. ХIаьта деррига а сона ховш да яха уйла йолаш вац из. Шийн болх тIа-тIа кIоаргагIа бовзара каст-каста из дагарувл дукхача хана деиз укхаза болх беш болча йокха опыт йолча къахьегама ветеранашца.

Хьинаре къахьегарал совгIа доккха дакъа лоац цо юкъарча балха тIа. Комсомольца сий лакха а лоаттадеш, дукха кхетама болх бу цо кагирхоштен комсомольцаштен юкъе.

Заводе ше къахьега волавелча I. Азимовс дика кхетадир шийн балхаца айхха бувзам болча институте деша отта везилга. Цудухьа Грозненски мехкдаьтта институте сейрийнарча отделене механически факультете деша дIаэттар из. Дийнахьа балха а хинна чувеча, занятешка ваха везаш хул, тIаккха мукъача деношка дукха деша дезаш хул комсомолец.

СУРТА ТIА: токарь I. Азимов.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ИСТОРЕ ТЕШАЛ ДУ

Вай ханарча партийни документаша, советски политически деятелаша цкъа санна — дукхаза терках тIаазар кепайоазон тIа къамашта юкъера гIулакхаш дуаташ керттера дIадехараш моллагIа а материал цIенхаштта Iомаяри из йоашхача махулла объективности эшаш хилара, Уж порнаш телхаяро тIехьагIа малагIа дергда ца а ховш, дов даккха тарлу. Цу тайпара хIама хьадайтара аьттув боалийташ яр 1990 шера 5-ча марта «Правда» яхача газета тIа араьяна «Купакаш массаза а барт лохаргба...» яха статья. Цун автораш — спецкорреспонденташ А. Грачеви В. Халина.

Специалисташта сонна, Кавказе дахача дерригача халкъашта шаьра йовзаш йола исторически факташта хIанз Къулбаседа-ХIирийчен АССР чуйоагIа Пригородни район юха хьа а луш, автономи меттаоттаярах дола гIалгIай халкъо кийсса дIадехачоа фальсификаци а еш, из бакъхилара шеко чуйоассаю цу наха. Цу тIа йоах «Пригородни района территоре тIа 70 шера гIал-гIазкхий баьхаб, 23 шера — гIалгIай, хIаьта тIеххьара 45 шу — хIирий». ХIаьта гIал-гIазкхий укхаза баха ховшалехьа, автораша яхачох, «из лаьтта негIий, тIаккха черсий, цул тIехьагIа эрсий доалахьа хиннад». Корреспонденце автораштa хетачох, Буро тIа а из Iойиллача дениз эрсийн хIирийн мара баьхабац. Статья тIеххьарча предложенеца корреспонденташа «факташ цIенхаштта къоастаяра» укх тайпара итог а еш, шоай позици белгалйоакх: «хIама ла ца мегаро, дорхваларо, шийна ловра мара хьаде безам ца хиларо чоалхаве а дерзаду, гаьна а доаккх автономи меттаоттаяра дош».

ХIАНЗ хьожаргда вай исторически бакъдарашка. Бокхьонца ховш да, тIеххьарча юкъерча бIаьшере гIалгIай лоамашкара шаьра аренашка арабала болабеннача хана, керттерча дакъе Тарски долинеи Камбилеевка яхача хин юхе дадача лаьтташкеи баха хайшалга. ТIехьагIа XVII-ча бIаьшере укхаза хьахул Онгушт яха гIалгIай юрт (хIанз СОАССР чуйоагIа Тарское оала юрт). Укхазара хьадоагIаш да гIалгIаех эрсаша ингуши, аьнна цIи тиллар: «ГIалгIаех эрсаша ингуши, аьнна цIи тиллар хьадоагIа 17-ча бIаьшере денз йолаш хиннача Онгушт яхача юрта цIерагара» (А. Н. Генко. ГIалгIай культурни вахардара) Онгуштах лаьца документальни хоамаш вайна дитад цу ханарча гурже историка, наькъахочо (Багратиони Вахушти. Гурже географи. Тифлис, 1904). XVIII бIаьшере денз лакхе белгалъяьккхача моттиге гIалгIай юрташ массанахьа а даим а ювцаш я (Волков Н. Г. Къулбаседа Кавказа этникимаши тукхамий цIераш. М. 1973).

. ХIаьта Орджоникидзе городах аьлча, из хьахиннай 1784 шера Заур яха гIалгIай юрт лаьттача моттиге. ЮкъерчабIаьшерен ГIалгIайчена хетаьча монографе тIа дIадахача бIаьшерен Кавказа истори тIехдика довзаш хиннача П. Г. Буткова яьхар дага а дохийташ, цIияьхар дага а дохийтаца цIи-хезача кавказоведа Е. Н. Крупнова язду: «...Малсаг-наькъан тайпа «. вил болаш докхен хиннад XVIII бIаьшере юкъекхоачаш а. Ховшере юкъекхоачаш а. Ховш да, цу тайпан корт лоархIада, цу тайпан корт лоархIачун воI Малсаг-Дзаага (Дзаугa) шаьрача арен тIа Заур яха гIалгIай юрт Iойиллалга.. Цу моттиге 1784 шера хьахилар Владикавказ яха гIала». Крупнов Е. И. ЮкъерчабIаьшерен ГIалгIайче М., 1974).

Статья тIа бувцаш бола гIал-гIазкхий ювцача территоре тIа гучабаьинаб XIX бIаьшере юкъекхаьчача хана. Колониальни режим чIоагIъяри цу моттиге бахача наха

надоллаше. (Тийрка юхе дахача халкъий съездаш. Документийи материалийи сборник Т. I. Орджоникидзе, 1977, с. 331).

«ГIалгIаша, — белгалдаьхад Г. К. Орджоникидзе Совнаркомага ше яьча доклада тIа, — юхахьадаьхар шовзткъеи итт шу хьалха шоай хиина лаьтташ. Цар юхаяькхай цхьан хана Онгушт яхаш цIи хиина шоай юрт, цигара хьадоагIа ингуши яха дош а. 50 шу хьалха уж цигара Iоара а баьха. Онгушта цIи а хувцаш, Тарская яха станица хьайир». (Орджоникидзе Г. К. Статьяши къамаьлаши. М., 1956, с. 79).

1919 шера денз, Деникина эскаро Нохч-ГIалгIайче дIа а лоацаш цхьан юкъа Советски Iаьдал дIадаьккхача хана, моастагIа бирса дуьхьала латтар бахьан долаш уж лаьтташ гIалгIашкара юха а дIадоах. Граждански тIом чакхбаьнначул тIехьагIа, уж лаьтташ гIалгIашта юха дIалу. Хеталу, нийсхо яьннай, аьнна.

Цу хана чакхдоакх лоаман халкъий бокъонашка чIоагIъелга. 1920 шера ноябрь бетта хьанхайкаю Горски АССР, цуина юкъейоагIар ялх административни округ: Нохчий, ГIалгIай, ХIирий, Черсий, Балкхарой, Карачаевций яраш. Владикавказ (хIанз Орджоникидзе) Грозный городаш духхьал Горски АССР ЦИК-еи СНК-еи мара доалахьа хургйоацаш, шоай лоIаме административни единицаш а яь, хьакъоастайир. Бакъда, Горски автономни республика дукха хилаззар. 1922 шера январь бетта цуина юкъера дра а яьина, хьахул Черсий-Балкхаройн Карачаево-Черкесски автономни областаш, хIаьта цу шера 30-ча ноябре — нохчийяр. 1924 шера яьхи Горски АССР дIайоал. хIана аьлча цуина юкъера арайоал город Владикавказ центр а йолаш.

вай довхке, гIал-гIазкхий а 60 шера мара баьхабац, тенста тIа 70 шерал совгIа баьхаб яхе а. Пригородни района кхыйолча нах бахача пунктех лаьца аьлча, укхаза баьхарий къаман состав тIеххьарча массехк бIаьшера хувцаенналц цкъа — укхаза даим а баьха нах инзагIа Iоара а баьха, цар лаьтташ хIиранта дIаденнача 1944 шера мара. Цхьабакъда, из хIамз ца зувш дитад автораша. Ца зувш дитад укхаза гIалгIай прописка ца еш кхестабаьлга. Цхьан дешаца хьоабаьбац Iодахийтача хана халкъо лайна бала, Iайша халонаш. Дувцац репрессеш йолча шерашка мел гIалгIай байнаб. Ховш ма дий, цу хана, нах моцалахи телалахи бовш халкъ мел чIоагIа кIезигденадI Озабезам а беш, статья т'а цхьан оагIорахьа белгалъяьхача цифраша вай истори ца довзача газет дешачоз моттийт гIалгIаша Сийлахьбоккхача Даймехка тIем тIа дакъа лаьцадац, аьнна, хIаьта ховш ма дий, Даьхен а граждански а тIемашка итташ эзараш болча халкъа толашагIболча кIанташа шоай синош Iодехкалга.

Ха безам бар, нийсхо котъялара тIехь автораша кхетадер фул. ГIалгIайчен ахнега кхачча хьаьнагIлола лаьтташ лоалахошка бе кхаьчалга, хIаьта шоаш гIалгIай мехка ерригача мийингашки хьабе болх лехаш, цигача баха а прописка е а бокъо йоаш лела безалга-м дац из! Е 1784 шера Заур яхача гIалгIай юрта тIа хьахинна, деррига а истори хьа мел доагIа ГIалгIайчен политически, экономически, культурни центр хиина город Орджоникидзе цунгара дIаьякхалга-м дац из?

ЦУ ТАППАРА, статья керттера положенеш исторически бакъдолчуна вIашкайсагIаш яц, цудухьа по шин халкъа юкъе доттагIал чIоагIдара зе мара, пайда бац. Гуш да бакъдар, тахна безам а боалаш автораша цхьан оагIорахьа озабезамаш дедга, из текленшоз-

Пассажирски автотранспорта болхи цун проблемаши

Ховш махиллара, дукха кхоачамбоацараш да хIанз пассажирски автотранспорта беча балха тIа. Укх тIеххьарча шерашка кепайоазон тIа каст-каста цIенхаштта критика ю цуина. Цу хьакъехьа кьахаташ ух тхога а. Масала, Грозне вахача инженера Чаплыгин Виктора язду:

«Хьамсара новкъостий! Тахан шуй газета тIа са дувца безам ба пассажирашта чIоагIа бохам боаккхачох, пассажирски АТП экономикина чIоагIа Iаткъаш долчох. уж гIулакхаш ца нийсдалийтара да дезачох. Городской автобусашц. дIа-юха [illegible] физически а моральни а даькъе чIоагIа аьттув боацаш да. Автобусаца [illegible]ахьа водача хана динамикаца чу гIолла каст-каста хьахоз ер дешаш: «Водителага а ча хьа а луш, хьалхарча наIарах мара автобуса тIера Iобоела йиш яц пассажирий», ТIаккха автобуса салоне тIеххьашка латтача пассажираша цIогIарч етт: «Оаха ахча дIаденнад, тхога моахьаш да. Бокхьала хьаьллал тIехьашкара наIарашIа».

Водитела ше аьначун тIара вала тигац. ТIаккха пассажираш галешца, коляскашца кIамаск дизача тIормешца салоне чугIолла чакхоала безаш хул, долче, цар дIа-хьа тетта нах эгIаз ъух, кхаливька кэлготкаш кхдаю. Из а хIама дац. Хьалхарча наIарашка хьаккхача цхьабола пассажираш, шоашкара доаггIаш дар дIа ца луш Iобоес. ТIаккха пассажираш хьалтIахоашийта тIехьара наIараш хьа шайнйоленгахьа, билетад боагIа нах дIа ца белар гIоне, тIера Iоккхувсару кьоне «пхьегалаш» Цудухьа водителе эгIазъу... [illegible] тадеш да. цунна оттаьь план я, из кхоачашъярга хьежна мара лаьам а эцац цо. Долчо, водитела лела да ништта болх бе, хIаьта атта даи пассажирашта а.

Цхьаькка а да белгалваьккха дезаш, автобуса тIара Iобаьнна пассажираш шоашта бокъонаш ца боазаш хиларах цуина хьалхашка гIолла наькъан денна боела гIерт. Из кхераме гIулакх да, хетаа хилас а тару укхаза.

Массехк шу хьалха ...

портаца дIа-хьа лелаш болча нахаца. Из де йиш я кепайоалонга, радиои телевидени гIолла. ДукхагIчар из гIулакх могадаь тIаэце, горисполкоме чIоагI а дайта, боагтIаш бола соцам байтаргба вай цу даькъе. Вайна хеттача бесса из деррига а чакхдаьлча а, теркалде дезаш цхьаькха цхьа хIама да укхаза. ДIа-хьа бахарах пассажирашкара мах хьанйцачул тIехьагIа, хьагулдаь ахча паччахьалкхен кассе дIа ца кхоачийта водителаш болаш ба. Из чIоагIа Iаткъ пассажирски автотранспорта предприятей экономикина. Мича ух из ахча? Хьагулдаьча ахчах дикна дакъа водителий киса дода. Инженера Чаплыгина ший кагхата тIа енна предложенеш тIаерзаяь пассажирашта цикагIа гIулакх дара. царгара дукха тIа ахча хьагулдара. Царех цаI а автобуса хьалхашкарча наIарашка гIолла пассажираш тIа а хоашийташ, царгара доагIа ахча хьанйделга, тIехьашкарча наIарашка гIолла Iобувлийтилга.

Корреспондент: Шоана фу хет цох. вIаштIехьдоалалургдолаш гIулакх дий из?

Турпуханов: — Из чакхдаргдац, хIана аьлча, автобусаш сецача остановкашка Iалаьмате ...

Дицдалийта йиш яц хIара дIакхаьчача шаьга хьежжа мара предприятена дотаци ца хилар. Водитело шийн киса цхьа шай деллача предприятена эппаз гаргга зе хул.

ШоллагIбола никъ: Дзулгаевс ювцача системана со раьза ва. Условеш укх тайпара хила еза: водитело хьалхагIе а кассе хьадала деза оттабаьча боарамагIа дола ахча. Нагахьа санна, цу дийнахьа автобус еха, водитель гараже чува везаш хуле, вокх денна кIезигагIа план яла еза цунна. Цунах лаьца консультаци еннай сона ТТУ, цар юкъейоалаяьй хIанз вай ювца система. Цар из система дика вIаштIехьъяьккхай, рейсагIа аравоалача хана а ца луш, бIарччача бетта доагIа ахча хьалхагIе а хьалу водитела. Кулга цIена боацача водителех сиха къаст уж.

Дзулгаев: — ЦаI мара йоаца система вай юкъейоалаллаца йолча хана пассажирий хьашташ дизза кхоачашде а паччахьалкхен планах толамца лоархIаде а вIаштIехьдаргдац вай.

Исаков: — Абонементни система вайцига йоагIача тайпара дIайодаш яц Ужаховс яьххача бесса. водитело хьалхагIе а цигара доагIа ахча хьа а тедаш. цо болх бергболз гIулакх де деза. Цунга дIаяла еза касса-копилка.

Татриев: — Нагахьа санна копилкаш юкъейоалайой цаьна пломбированк еш лаьрхIа нах хила беза. Цар чура ахча хьанйдераш а уж хила беза...

гара ахча хьадаккхар гIоне, пассажираш автобуса хьалхарча наIарашка тIолла мара Iа ца балийта а гIерташ, вокхарна. 60 процент бараьшта, чIоагIа новкъарле ю вай. Маршруташкара дIа а бувлаш, кхычахьа шоашта болча аьттонна болх бе водителаш дIаухаш а моттигаш нийслу фиксировании выручка системагIа къахьегаш уж болча хана а.

Ужахов: — Нагахьа санна абонементни талонаш водителашка дIа а енна, уж болх бе болабалийтача, цар остановкашка автобусаш ца сецаеш а моттигаш нийслургья, автобусаш сов чIоагIа етта я яхаш. Хьалхашка йоахка трафареташ дIа а йоахаш, «шабашка» е болалургба уж. Долче, плановоэкономически отдело йоагIаш йола план оттае еза водитела. «Шабашка» йоаккхаш лела водителаши билет доацаш лела пассажираши гуча а боахаш, уж бехктокхаме увзийта декхарйила ба контролераш. Нагахьа санна, хьалххагIе а цигара доагIа ахча хьа а денна, болх беш водитель хуле, тIаккха из тIаккхувш хургва пассажирашкара доагтIаш дола ахча хьаэцара.

Татриев: — ХIаьта цуна болх ца беш хиларах лаьца жалоба енача хIара водитела гIод тоха деза.

Дидаев: — ГПАП-1 болх беча тхона гучадаьннад: цаI

вIашагIкхийттараша цхьан дагара а болаш лаьрхIар Грозненски горисполкомагара Грознерча маршрутни автобусаш тIа, маршрутни таксеш тIа болх беча водителашта (№№ 4, 7 йолча маршруташка болх беча «Икарус-280» маркагIа йолча автобусаш тIа болх бечаргара дIа мел нийхараьшта) фиксировании выручка системагIа болх бе бокъо ялар, цу водителашта маршруташка арабалалехьа шоашкара доагтIаш дола ахча предприяте хьа а тергдолаш.

Корр.: — Оаша мел дийначунга чIоагIа уйла тIаяхийта ладийгIар аз. Пассажирски автотранспорта болх овлангара денз эргабаьккха, цIенхаштта тоабара, пассажирий хьашташ дизза кхоачашдара тIадерзадаь кIоарга чулоацам болаш къамаьл хилар вай. Из гIулакх товдара тайп-тайпара варианташ а йийцар. ТIеххьара а массава раьза а волаш цаI мара йоацача системагIа водителашка болх байталга соцадир вай.

Цхьабакъда, вай мел дийначов тIатоха кIезиг-дукха хIама дар са а «Арендни» яха дош тIа а латташ, болх беш я аьайола маршрутни таксеш, царех хIараиена оттаь планаш а я. Сона хетаргахьа, цар кепттера декхар да шоаш дIахьожабаьча маршруташкарча пассажирий хьашташ дизза кхоачашдари шоашта оттаь план кхоачашъяри. Долче, цар мишта болх бу хоа-теш, предприяте а объединене а кулгалхошта? ...

вала тигац. ТӀаккха пассажираш галешца, ноласнашца хӀамаех дизача тӀормешца салоне чуӀолла чаккхоала безаш хул, дойче, цар дӀа-кхьа тетта мах эгӀазъух, кхалнахьа кхогтнаш нохаю. Из а хӀама дац. Хьалхарча наӀарашка хьалхахьча цхьабола пассажираш, шоашкара доагӀаш дар дӀа ца луш Ӏабосс. ТӀаккха пассажираш хьалтӀаховшийта тӀехьара наӀараш хьа майийленгахьа, билетаж боагӀа мах дӀа ца балар гӀоне. тӀера Ӏонхувсалу къона «пхьагалаш». Цудуххьа водитель эгӀазъух, цхьа шай баьхан докаш шоай эхь-юхь ма доаде, яхаш шухь бетт. Цо дувцар кхетадеш да, цунна оттаь план [illegible] пассажираште а.

Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш, автобуса тӀера Ӏобаьина пассажираш шоашта бокъонаш ца йовзаш хилараж цуина хьалхашна гӀолла наьнъал дехьа бовла гӀерт. Из кхераме гӀуламх да, хатар хила а тарлу укхаза.

Массехк шу хьалха «Правда» газета оагӀонаш тӀа яздаь дар «Икарус» яхача автобуса тӀара хьалхашкарча наӀарах мах Ӏобосса йиш яц, яхаш. Из кхераме да пассажираштa. Из ховш ба водителаш а. Цхьабакъда, берриrа пассажираш цунах дӀаихетабаь вала низ дӀахкачац водителa. Ше дувцаш дар бакъ а деш хьалхашкахьарча наӀарех тӀаховша тӀехьашкахьарча наӀарашка гӀолла Ӏабосса а беза, яхаш да наьхата автор. Хьалхарча наӀарах хьачувоаллаше пассажиро ахча дӀатаргдолаш гӀулакх хилийта гӀерт из.

Пассажирски автотранспорта болх тоабара де дезарех дувцилга дийхар тха корреспондента «гергача истола» гонахьа гулбеннача транспортникашкара. Цига дакъа лоацаш вар транспорта пассажирски перевозкай отдела — горисполкомерча служба начальник Н. Х. Солцаев, «Чечингавтотранс» территориальни производственни объединене генеральни директора заместитель Х. Б. Татриев, объединене пассажирски перевозкай отдела начальник М. А. Ужахов, цу отдела инженер И. М. Мислауров, ГПАП-1 директор М. А. Мижаев, цун заместитель М. Куркиев, автоколоннай начальникаш И. Зубайраев, А. З. Дидаев, бригадир Турпуханов, керттера бухгалтер Кургузова, планово-экономически отдела начальник Долгополова, водитель Безнощенко, ГПАП-2 директора заместитель Дзулгаев, Автоколонна-1572 директора заместитель Исаков, ГПАП-5 водителий бригадир Физираев, водитель Абдулвагапов.

Корр.: — Городе автобусашца дӀа-хьа леларах мах телара йолча цаӀ мара йоацача системага, вай даьлча бакъахьа дацар-теш?

Татриев: — Дерригa тха гӀулакх цу даькъе юхмаччахьа довлара бахьан да вӀаши дага а даьнна, уж цхьан кота тӀа оаха ца дахар. Пассажирашта гӀулакх дара культура лакхъяра, царгара хьагулдеш дола ахча дукхагӀа хилийтара де дезарех шоашта хеташ дар аьлча бакъахьа да «гергача истола» гонахьа багӀараша. ЦӀаьнха а хьажа вай билетни система юкъе а па йоалаеш, пассажирашкара дӀа-хьа леларах боагӀа мах хьаэцийта дикагӀа вӀаштӀехьданкха. Горисполкома фу хет цу хьакъехьа?

Солцаев: — Оаха къоабал а ду, нийса а лоархӀ из.

Татриев: — Цу хьакъехьа вай дагадаьлча бакъахьа хет сона пассажирски автотранс-

предприятен [illegible] Мича ух из ахча? Хьагулдаьча ахчах дикка дакъа водителий киса дода. Инженера Чаплыгина шай каьхата тӀа енна предложенеш тӀаерзаяь пассажирашта дикагӀа гӀулакх дара, царгара дукхагӀа ахча хьагулдара. Царех цаӀ я автобуса хьалхашкарча наӀарашка гӀолла пассажираш тӀа хоьшийтаи, царга [illegible] доагӀа ахча хьаийдела, тӀехьашкарча наӀарашка гӀолла Ӏобувлийтилга.

Корреспондент: Шоана фу хет цох, вӀаштӀехьдоала-лургдолаш гӀулакх дий из?

Турпуханов: — Из чакхдаргдац, хӀана аьлча, автобусаш сецача остановкашка Ӏалаьмате дукха нах хул, къаьстта уж балха дӀаболхачен цӀаухачен хана. Практически хьалхашкарча наӀарех уж тӀаховшабаь а воалалургвац. ХӀаравар сихагӀа тӀаха гӀерташ пассажираш айхьаза бовлаш хӀама хуртда цунах. «Хабарал хӀудар тол» яхаш да халкъа кица. Цунна а дайна чакхдаргдоацар ше долчча дита а дита, кхыдола наьнъаш лаха деза вай.

Татриев: — Вай бувцараш дукхагӀбола пассажираш ба, хулиганаш а боацаш.

Турпуханов: — Сона хетачох, хӀанзара система йитача банъахьа я: тӀехьашкарча наӀарашка гӀолла нах автобуса хьатӀабувргболаш.

Татриев: — Аз цӀаькха дагайохийт шоана пассажираш дӀа-хьа кхувлара правилаш: автобус остановке сецача цун еррига наӀараш хьаелла декхарийла ва водитель, пассажирашта культурно гӀулакх а деш. ТӀаккха пассажираш моллагӀча наӀарах шоаш Ӏобессабале а, водитель волча хьатӀа а ухаш, цхьаше шай хьател. Царех кор гӀортилга е еза вай. Сона хетаргахьа, иштта болх дӀаболабича билетах доагӀа ахча хьателаш бараш тӀа-тӀа дукхагӀа хургба. Шоана фу-хет цунах?

Дзулгаев: — Вай массане а тахан дувцаш дар пассажирашта дикагӀа гӀулакх делга, цар хьашташ дизза кхоачашделга, пассажирски автопредприятей финансови гӀулакхаш тоаделга да. Пассажирашкара доагӀа ахча хьаийдара йола цаӀ мара йоаца система юкъейоалайича бакъахьа хет сона. Водителa абонементни талонаш йохкаргйола гӀулакх вӀаштӀехьданкха деза, дукхха контролераш хьаэца а ца гӀерташ. ХӀара предприятена план яла еза, хӀаьта из мишта кхоачашъяйтаргья, цу даькъе фу де деза вай къоастаде деза.

Ужахов: — Из дош дерттӀа къоастадара ши никъ мара бац. Царех цаӀ водитель ахчанца вувзавенна хургвоацаш гӀулакх дар. Йолаш я компостераш, абонементни талонаш, уж йохка моттигаш. Де дезар да цхьа система а йолаш из гӀулакх дӀадоладелга. ШийграфикагӀа автобус лелийта декхарийла ва водитель, хӀаьта билеташ доацаш пассажираш ца лелийтилга контролерашта дӀатӀадилла деза. Газеташка гӀолла хоам бе беза билеташ доацаш е автобуса тӀа дӀатӀаха бокъо йоацаш вола пассажир автобуса тӀа хьалтӀавоалийтаргвац. [illegible] аьнна.

на боацача водителаш [illegible] къаст уж.

Дзулгаев: — ЦаӀ мара йоаца система вай юкъейоалайцца йолча хана пассажирий хьашташ дизза кхоачашде а паччахьалкхен планах толамца лоархӀаде а вӀаштӀехьдаргдац вай.

Исаков: — Абонементни система вайцига йоаггӀаш тайпара дӀайодаш яц. Ужахов аьхкача бесса, водитело хьалхагӀа а шийгара доагӀа ахча хьа а телаш. Цо болх бергбола гӀулакх де деза. Цунга дӀаяла еза касса-копилка.

Татриев: — Нагахьа санна копилкаш юкъейоалайой царна пломбировани еш лаьрхӀа нах хила беза. Цар чура ахча хьаийдераш а уж хила беза.

Турпуханов: — ШоллагӀйола вариант нийсагӀа, аьттув болашагӀа хет сона.

Кургузова: — Вай хӀанз банкроташ хиннад, массане а декхар доал вайга.

Хизираев: — Вайга хьакхоача ахча меллад ховча (фиксировани выручка), системагӀа болх беча хана рейсаш ца еш юсаш моттигаш нийслацар. ХӀаьта абонементни талонашца водителаша болх беча хана, цар шоашта аьттув лех, маршруташкара дӀа а бувлаш, шоашта хӀамилг йоаккхац, кхычахьа болх беш хул уж. Фиксированяя выручкагӀа болх беча пхелагӀча маршруте цхьаккха тайпа жалобаш яц пассажирашкара, цхьа моттиг

нийслац автобус маршрутера дӀаяьнна. ХӀаьта цу маршруташка водителаша дукхагӀа алапеш а ийду.

Мижаев: — Со вӀалла а раьза вац Дзулгаевс ювцача системагӀа болх байта. Вай дукха яьй абонементни талонаш йохка кноскаш. Цар талонаш йохкарга хьежжа парна ахча хьежаделга а нийса вӀаштӀехьдаьнкхвдацар.

ХӀаьта ТТУ системагӀа болх бича нийсагӀа хет сона. Цу системагӀа болх беча дийнахьа водитело арендагӀа дӀанийцай автобус, хӀана аьлча, хьалхагӀе а цу денна доагӀа ахча дӀаденнад цо. Цудухьа шийна мамогга лине тӀара ца вала гӀертаргва из, бахьанаш лехаргдац цо. Нагахьа санна шофер пассажирашца Ӏимерза хуле, цуна пассажираш а хургба иштта.

Ужахов: — Диканд. Цу системана раьза хиннад вай. Шун водителаша тӀаэцаргйий из?

Мижаев: — Эцаргъя даьра. Уж шаьш да тхо кхоабаш дараш, царех латт тха финансови чӀоагӀле а. Тха водителаша а дика кхетадеш да из. Долче, уж цу системана раьза хургба. Нагахьа санна, уж шек болаш моттиг нийслой, из гӀулакх нийса хиларах дӀакхетабе безаргба уж. Из де тха низ дӀа а кхоачаргба.

Солцаев: — ХӀанз укх сахьате цунах сайна хеташ дар ца ала лаьрхӀад аз. ДӀауйлаел оаша: ахча хьа ца телаш лелаш бараш берригача пассажирех 40 процент бараш ба, хӀаьта 60 процент бараш эхь-юхь дола цӀена нах ба. ФуннагӀа даь а цар-

йоахаш, «шабашка» е болалургба уж. Долче, планово-экономически отдело йоаггӀаш йола план оттае еза водитела. «Шабашка» йоаккхаш лела водителаши билет доацаш лела пассажираши гуча а боахаш, уж беххтонхаме увзийта декхарийла ба контролераш. Нагахьа санна, хьалххагӀе а шийгара доагӀа ахча хьа а деша болх беш водитель [illegible] тӀаьхувш хургва пассажирашкара доаггӀаш дола ахча хьаэцара.

Татриев: — ХӀаьта цкъа болх ца беш хиларах лаьца жалоба енача хӀара водитела гӀод тоха деза.

Дидаев: — ГПАП-1 болх беча тхона гучадаьннад: цаӀ мара йоацача системагӀа болх бе доладала дезилга. Цхьабола водителаш эхь-юхь дайна хул. Цар ахча хьателадц паччахьалкхен кассе. ХӀаьта цу абонементни система шийминусаш а я. Талонаш наьхата тӀа ехкай яхаш латт, хӀаьта боккъалдар аьлча, шозза-кхозза йохк уж. Берригача водителаша дакъа лоацаш йола юкъара собрани а яь, йоаггӀаш йола план оттае еза хӀара водитела, цо болх беча маршрутага хьежжа.

Татриев: — Болх боаггӀача боарамагӀа дӀа а гӀоргболаш, предприяте экономика чӀоагӀ а лургйолаш шоана, водителашта, хьашт долаш а оаша къоабалъеш а йола система малагӀа я?

Дидаев: — Тхона эшаш яр, оаха къоабалъеш яр ТТУ система я, цхьабакъда, абонементаш юкъе а ца йоалаеш.

Зубайраев: — Аз а къоабалдир фиксировании выручка системагӀа болх белга. ХӀаьта цу системагӀа болх беча хана «Икарус» яхача автобусаш тӀа тӀеххьара наӀараш йолча моттиге оттае еза кассаш-копилкаш.

Ужахов: — «Икарусаш» тӀа абонементаш йита еза, аьпа хет сона.

Безнощенко: — Сона хетачох, бе-бешха дац водитела е кондуктора пассажирашкара ахча хьаийдеш хилар.

Татриев: — Нагахьа санна водитель цкъа план кхоачаш ца еш висача, цунна предупреждени е еза, цунга шийга кулг а яздайташ, шозлагӀа а из де деза, хӀаьта кхозлагӀа план кхоачаш ца еш вусе, балхара дӀаваккхар мара цунна де хӀама дац.

Дидаев: — Тахан аз план кхоачаш ца еш волча водитела кхозлагӀа предупреждени яьй, из тӀеххьара яь а я. Аз аьннад цунга, хьона оттаь план кхоачацъюлургйоацаш яц. ХӀаьта водитела дувцачох, цунна из кхоачашъюлац. Аз цунга аьннад, цхьана болх а беш хьожаргда вай из кхоачашъюлургья е яц.

Татриев: — Бухсоцаш итогаш е вай гергача истола гонахьа вӀашагӀа мел кхийттараша дийцачун. ТТУ системагӀа болх бе долалургда вай: йиълагӀча, воархӀлагӀча маршруташкара дӀа мел ийкхача маршруташка, балха аравалалехьа водитело шийгара доаггӀаш дола ахча хьа а луш, цаӀ мара йоацача системагӀа болх бе долалургда вай.

Гергача истола гонахьа

лар вай. Из гӀулакх тоадара тайп-тайпара варианташ а йийцар. ТӀеххьара а массаза раьза а волаш цаӀ мара йоацача системагӀа водителашка болх байталга соцадир вай.

Цхьабакъда, вай мел дийцачоа тӀатоха кӀезиг-дукха хӀама дар-са а. «Арендни» яха дош тӀа а латташ, болх беш я цхьайола маршрутни тансеш, царех хӀарацена оттаьнь планаш а я. Сона хетаргахьа, цар керттера декхар да шоаш дӀахьожабаьча маршруташкарча пассажирий хьашташ дизза кхоачашдарни шоашта оттаяь план кхоачашъяри. Долче, цар мишта болх бу хой-теш, предприяте а объединене а кулгалхошта? Сона хетаргахьа, хац. Уж шоай маршруташкара шоашта товчча хана хьа а баьле, центральни рынкана уллуврча Таманская яхача улица тӀа баьхке хьаовтт. Цига массаза а дукха пассажираш хул. ХӀара пассажирагара цхьацца сом а доаккхаш, Старопромысловски районе ух.

Из санна дола сурт хьалхашка отт «Татабанья» яхача остановке нийсвеннача а.

Уж гӀулакхаш царга па а леладайташ, цар цӀена болх бергбола наькъаш а лохаргда мотт сона объединене а предприяте а кулгалхоша.

Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. АрендагӀа делаш йола автобусаш шоай маршруташ телха а еш, шоай хьашт долчча тайпара болх беш я, пассажирашкара совлен ахчаш а доахаш. Уж го йиш я лакхе вай хьоахаьча маршруташка а кхычахьа а. Цул совгӀа, кӀирандешка Грознерча, Шаьларча, Урус-Мартанерча рынкашка ух уж, хӀара пассажирагара городе ах сом а районашка йолхачар цхьацца сом а доаккхаш. ХӀаьта уж болх беш хила езача маршруташкарча пассажираша бала оз цу хана дӀа-хьа баха автобус йоацаш.

Цар тӀарча водителаша КРС болхлошка а ладувгӀац, тӀахьожамхоша дувцаш дар пар лергах а кхетац. Заказех кхыча организацешка болх беш йолча автобусашта бокъо еннай Ӏуйрийна балха нах дӀаболхача хана е цӀаболхача хана уж тӀахувшабе а царгара доагӀа ахча хьаэца а. Цхьабакъда, цар бӀарччача дийнахьа, кхыметтел саӀоӀача деношка а тӀехьа шоашта хӀамилг йоаккхаш болх бу.

Хьагуча суртах, уж лакхе мел йийца проблемаш къоаста а яь, цхьа порядок оттае еза укхаза. Водителаша беча балха учет, отчет, тӀахьожам хила беза. Из ца дой хӀанз укх сахьате цар лелабеш бар кегар ба. Цунга хьежжа дукхагӀа хул пассажирски транспорта беча балха летнъаш бола нах. Долче, уж кхоачамбоацараш цӀендаь дӀа а даьха, шоашта товчча бесса болх бе гӀертача водителашта никъ бехка беза. Из гӀулакх гаьна а ца доаккхаш, чакхдаккха дезаш да.

«Гергача истола» гонахьа вӀашагӀкхийттараша даь къамаьл дӀаяздаьд
Б. КОСТОЕВА.

[illegible] заш хиннача П. Г. Буткова яьхар дага а дохийташ, цӀихезача кавказоведа Е. И. Крупнова яздур: «...Малсагнаьнъан тайпа., низ болаш доккхен хиннад XVIII бӀаьшере юкъенховчаш а. Ховшда, цу тайпан корт лоартӀачун воӀ Малсаг-Дзавга (Дзауга) шаьрача арен тӀа Заур яха гӀалгӀай юрт Ӏойиллалга.. Цу моттиге 1784 шера хьахилар Владикавказ яха гӀала». Крупнов Е. И. ЮкъерчаьбӀаьшерен ГӀалгӀайче М., 1974).

Статья тӀа бувцаш бола гӀал-гӀазкхий ювцача територе тӀа гучабаьннаб XIX бӀаьшере юкъенхаьчача хана. Колониальни режим чӀоагӀъяран цу моттиге бахача наха тӀахьожам лоаттабаран царизмо лоамарой юрташта юкъе гӀал-гӀазкхий станицаш хьаеш хиннай. Царна тӀадилла хиннад лоамашкен шаьрача моттигашкен баха гӀалгӀай а нохчий а шоайла къоастабелга. Иштта, 1859—1867 шерашка Онгушт, Аьхки-Юрт, Таузен-Юрт, Шолха яхача юрташка гӀал-гӀазкхий баха а ховшабаь, Тарская, Сунженская, Воронцова-Дашковская, Тарски хутор, аьнна, царех керда цӀераш техка хиннай. Цу хьакъехьа 1906 шера Паччахьалкхен Думага яхьийтача телеграмма тӀа гӀалгӀаша яздаьд: «ХӀанз низагӀа тхогара дӀадаьккхача кхаь даькъагӀа ши дакъа лаьтта гӀал-гӀазкхий бе кхаьчад, хӀаьта тхо, гӀалгӀай, тхоай дезалаш кхабар дукхьа, вешта аьлча дахар дукхьа, цу гӀал-гӀазкхашкара арендагӀа лаьтта хьаийде дезача хьал тӀа кхаьчад. ГӀалгӀай тукхамо хӀара шера гӀал-гӀазкхашта 30 сом арендни мах тел. Из гӀал-гӀазкхашта налог телилга мара кхы хӀама дац. Цу гӀулакхо тхо, гӀалгӀай, декхарийла ду эзараш шерашка тха доалахьа хиннача лаьттах мах тела. Цудухьа цу налого геттара а эгӀаздут тхо. (Мартиросян Г. К. ГӀалгӀайчен истори. Орджоникидзе, 1944, с. 137).

Гуш ма хилдара, гӀал-гӀазкхий баха ховшабарах дувцаш хьоаьр еррига Пригородни район а йоацаш, нах баха йиъ пункт мара яц, хӀаьта укхаза а гӀал-гӀазкхий баха ховшабалехьа гӀалгӀай баьхаб. Цхьабакъда, статья тӀа цох лаьца цхьа дош аьннадац. Цу фактах хӀама ца хьоадар — шийтайпара харцахьа хоам бар. ХӀанз аьлча, вай историца довзача газет дешачоа станицаш нах баьхабоацача, льссача моттигашка хьахиннай, аьнна, моттаргдолаш да. Амма, харцахьа хоам белга цу тӀа [illegible] а чакхдалац. Автораша гӀал-гӀазкхий 1921 шера арабаьхаб йоах. Тийрка юхе дахача халкъий 3-ча съезда соцамца, Пятигорскерча отделе лаьрхӀа хьакъовстальча моттигашка лакхе йийца кхоъ станицеи хутори дӀа а хьош, 1918 шера гӀалгӀашта шоай лаьтта юхаден-

цуна юкъейоагӀар ялх административни округ: Нохчий, ГӀалгӀай, ХӀирий, Черсий, Балихарой, Карачаевций яраш. Владикавказ (хӀанз Орджоникидзе) Грозный городаш дуккхьал. Горски АССР ЦИК-ей СНК-ей мара доалахьа хургйоацаш, шоай лоӀаме административни единицаш а яь, хьакъоастайир. Бакъда, Горски автономии республика дукха хилайзар. 1922 шера январь бетта цуна юкъера ара а яьнна, хьахул Черсий-Балхарой Карачаево-Черкесски автономии областаш, хӀаьта цу шера 30-ча ноябре — нохчийяр. 1924 шера аьхки Горски АССР дӀайоал, хӀана аьлча цуна юкъера арайоал город Владикавказ центр а йолаш, шоай автономии областаш вӀашагӀъехна ГӀалгӀайчен ХӀирийчен.

Цу тайппара. ГӀалгӀайи ХӀирийи автономии областий административни центр а хинна дӀаотт город Владикавказ. Из иштта хилар 1934 шера Нохч-ГӀалгӀай автономии область вӀашагӀйоллалца, хӀаьта 1936 шера цунах город Грозный административни центр а еш республика хьахул. Пригородни районах лаьца дийцача из, хила деззача тайппара, еррига гӀалгӀай юрташ а йолаш, Нохч-ГӀалгӀайчена юкъейода.

1944 шера сталинско-бериевски гӀозаро нохчийи гӀалгӀайи шоай мехкагӀа а боахаш, Гаьнарча СибарегӀеи Казахстанеи Ӏобохьийт, хӀаьта цар лаьтташ цӀаькха а боккъонца болча даьшкара дӀа а даьха, хӀирашта дӀалу.

1957 шера вайнах шоай мехка цӀабаьхначул тӀехьагӀа, ГӀалгӀайчен территорех 46 процент дӀалоаца лакхе белгалъяьха юрташ, иштта кхыйола нах баха пункташ а шоай боккъонца болча даьшта юха а ца луш, Къулбаседа-ХӀирий административни доазон тӀа юсаш я тахханалца.

ГУШ МАХИЛЛАРА, 25 шера кхозза а доацаш, пхезза хувцабеннаб йиъ юрта баьха нах, укхаза дагадоха деза, шозза — 1918-чен 1922-чен шерашка — лаьтташ шоай боккъонца болча даьшка юхаденна хиннад. Иштта, автораша шоай публикаце тӀа лочкъадаьд гӀалгӀай укхаза 23 шера а доацаш, бӀаьшерашка баьхалга. ХӀаьта бакъдар дувца

чалта, хӀаьта шоаш гӀалгӀай мехка еррига [illegible] хьабе болх лехаш, цигача баха а прописка е а бокъо йоацаш лела безалга-м дац из! Е. 1784 шера Заур яхача гӀалгӀай юрта тӀа хьахинна, дерригa а истори хьа мел доагӀа ГӀалгӀайчен политически, экономически, культурни центр хинна город Орджоникидзе пунгара дӀаьдаккхалга-м дац из?

ЦУ ТАЙППАРА, статья керттера положенеш исторически бакъдолчунца вӀашнийсагӀаш яц, цудухьа по шин халкъа юкъе доттагӀал чӀоагӀъяра эз мара, пайда бац. Гуш да бакъдар, тахка безам а боацаш автораша цхьан оагӀорахьа озабезамаш делга, из тенденциозни йолга.

Тхо, гӀалгӀай къамах Ӏилманхой, чӀоагӀа эгӀазлингаз «Правда» корреспонденташа А. Грачеви В. Халини техача статье. Тхо кхеташ дац, миштa карагӀдаьннад цар иштта эхь-юхь дайна дизача халкъа истори кегаде. Долче, статья шийй чулоацамга диллача геттара зуламе я. Цо гӀалгӀай халкъа сийй ахь-эллели кӀезигдаь ца Ӏеш, гӀалгӀаштеи хӀирраштеи юкъера гӀулакхаш ирлу, тийшабола юкъебол. Городашка Назранея-Грознея, хӀанз берригача мехка хоьш махиллара, чакхъьлар гӀалгӀай автономи меттаотталр хьадехаш, «Правда» тӀа араьннача статьяна партийни мах белга хьадехаш итташ эзараш болча наха дакъа лаьца митингаш.

Этта хьал ирдена, кхохкадена дале а, гӀалгӀай халкъо гойт доккха сабар. Из дотдоахаш да шийй дош нийсхоица къоастадергхиларга. Наьха безам ба шоай дай баьхача лаьтта, шоай юрташка цӀабаха, шоай автономи меттаоттае. ГӀалгӀай халкъа хетачох, цун законагӀа йола бокъонаш лораер я 1989 шера ноябрь бетта СССР Лакхехьарча Совето тӀанийца низагӀа Ӏодахьийтача халкъашта духьала чакхъяьхча репрессивни акташ зуламе лархӀарахи цар бокъонаш Ӏалашъярах йола Деклараци.

З. ГОЙГОВА,
ЧИГУ советски общества исторе кафедра профессор.

М. МУЖУХОЕВ,
ЧИГУ революци хилалехьа долча СССР исторе кафедра заведующи, исторически Ӏилмай доктор.

Ф. ОЗДОЕВА,
ЧИГУ филологически факультета декан, профессор, НГӀАССР Ӏилма заслуженни деятель.

А. КУРКИЕВ,
ЧИГУ эрсий мотта кафедра заведующи, филологически Ӏилмай доктор, профессор, НГӀАССР Ӏилма заслуженни деятель.

М. АЗИЕВА,
ЧИГУ проректор, филологически Ӏилмай кандидат, доцент.

М. ЧАПАНОВ,
ЧИГУ иностранни меттай кафедра заведующи, филологически Ӏилмай кандидат, доцент.

И. ТАНКИЕВ,
ЧИГУ лакхерча математика кафедра заведующи, физико-математически Ӏилмай кандидат, доцент.

И. ДАХКИЛЬГОВ,
ЧИГУ вайнахски филологе кафедра профессор, НГӀАССР Ӏилма заслуженни деятель.

Т. ТОЧИЕВ,
ЧИГУ зоологе кафедра заведующи, биологически Ӏилмай кандидат.

30—40-ча шерашка а 50-гІа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДІахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралех, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартех, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24 апрелех арадаьннача газеташ хІа).

Миссирханов Абдулкерим, 1901 шера Шаро-Чеберлойски района Мвохун яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Маохун яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Умаров Хожик, 1881 шера Шаро - Чеберлойски района Чихалдой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Чихалдой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Баташев Хаджи-Дегиль, 1881 шера Шаро - Чеберлойски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шарой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гунушев Умар, 1879 шера Шаро - Чеберлойски района Хашалдой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хашалдой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Дадаев Цанца, 1886 шера Шаро - Чеберлойски района Куртандук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Куртандук яхача хуторе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Магомаев Лабаз, 1881 шера Шаро-Чеберлойски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хусейнов Дай, 1891 шера Шаро - Чеберлойски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гамбулатов Пица, 1855 шера Шаро - Чеберлойски района Курбандук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курбандук яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Ашагаев Имада, 1858 шера Шаро - Чеберлойски района Цеси яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Цеси яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Алиев Батак, 1860 шера Шаро - Чеберлойски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Муртазалиев Ржи, 1836 шера Шаро - Чеберлойски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьи.

Даев Иболи, из Ибра-

жоникидзевски края, Урюк станице яьй, эрсе, парте хиннавац, цІеннана, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Саракаев Назарбек, 1914 шера Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шептукаев Исак, 1906 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Самашки яхача юрта завода заготовитель, Ачхой - Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Догужиев Шахан - Гири-Хаджи Умарович, 1913 шера Адыгейски АО Кошехабльски района Егерухай яхача юрта ваьв, гІалмакхахо, парте хиннавац, госстраха инспектор, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Алейников Степан Иринархоевич, 1903 шера Воронежски губерни Никитовка яхача юрта ваьв, эрсе, ВКП(б) член, Бамут яхача юрта «Химлес» артела 1930-ча шерага кхаччалца бухгалтер хиннав, Сунженски района Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Вакалишев Усман, 1900 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Машаев Хумид, 1901 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юртсовета председатель, Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Лаблюк Иван Николаевич, 1921 шера Молдави, Голяны яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Новогрозненски ТЭЦ каменщик, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Комков Василий Иванович, 1904 шера Московски областа Монцево яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, НКВД набахта склада заведующи, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Киришкаев Усман Киришкаевич, 1911 шера Галанчожски района Барой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Барой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Климепченко Илья Капитонович, 1892 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ковтун Николай Матвеевич, 1897 шера СКК Андреевски яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефта» болхло, МагІалбике ваьхав, 10 шу суд яьй.

Козенцов Василий Константинович, 1895 шера Пензенски областа Макшански района Фатуевка

Старый Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Тулумов Айдемир, 1911 шера Ножай-Юртовски района Даттых ахача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Даттых яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Турлуев Абубакар, 1896 шера Староюртовски района Абу-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Грознефтеразведка» болхло, Абу-Юрта ваьхав, 10 шу, суд яьй.

Хаджиев, из Хабушев Исраил, 1903 шера Староюртовски района Новый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сталина цІерагІча колхоза колхозхо, Новый Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Халкаев Абахаджи, 1902 шера Староюртовски района Зибир-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Цlеча Эскара цІерагІча колхоза бригадир, Зибир-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хоменский Александр Григорьевич, 1911 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Октябрь -12 шу дизара цІерагІча колхоза колхозхо, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Харебин Арсентий Степанович, 1911 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Сталина цІерагІча колхоза колхозхо, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хашханов Юнус, 1901 шера Надтеречнии района Ногай-Мирза-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ногай-Мирза-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Херихапов Герих, 1906 шера Староюртовски района Зибир-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Цlеча Эскара цІерагІча колхоза председатель, Зибир-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Чеботаев Евдоким Алексеевич, 1896 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Слепцовски станице машиннаькъа болхло, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Эдильсултанов Абу, 1898 шера Староюртовски района Кень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кень-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Юсупов Ибрагим, 1901 шера Староюртовски района Новый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Куйбышева цІерагІча колхоза ветсанитар, Новый Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кравченко Савелий Дмитриевич, 1883 шера Сунженски района Карабулакски

Тутаев Магомед, 1903 шера Шатойски района Шатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шатой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хамхоев Янарсана ГІазмухьмад, 1909 шера Назрановски района Дошлакъий-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, Назрановски больница швейцар, Дошлакъий-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хамхоев Арс-Гири Мухьмад, 1892 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Базоркино яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасуев Ахмад, 1900 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чалова Прасковья Ефимовна, 1892 шера Сунженски района Фельдмаршальски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, цІеннана, Сунженски района Нестеровски станице яьхай, 10 шу суд яьй.

Шабазов Усам Шабазович, 1905 шера Шатойски района Вашендарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вашендарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомадов Межидха Магомадович, 1897 шера Ножай-Юртовски района Зандак-Аре яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цІерагІча колхоза колхозхо, Зандак-Ара яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Малевил Георгий Антонович, 1905 шера Малгобекски района Вознесеновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный животновод» колхоза колхозхо, Вознесеновски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Селимов Сота Тебиевич, 1908 шера Веденски района Ца-Ведено ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ца-Ведено ваьхав, 3 шу суд яьй.

Сатаев Эми Саиевич, 1909 шера Веденски района Агишпатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, дешархо, Агишпатой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Селимов Хамид Селимович, 1910 шера Веденски района Ца-Ведено ваьв, нохчо, парте хиннавац, дешархо, Ца-Ведено ваьхав, 3 шу суд яьй.

Белтиев Алим Таусултанович, 1910 шера Веденски района Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ведено яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алиев Магомед Хабибу-

рова цІерагІча колхоза колхозхо, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чупалаев Абдул - Межид, 1907 шера Итум-Калински района Чинхой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартановски района Алхазурово яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Махмудов Саид-Магомед, 1912 шера Веденски района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дарго яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Астемиров Баба, 1904 шера Ачхой-Мартановски района Шаами-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Грозненский рабочий» газета типографи болхло, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Беков Долтмурза Дзубайр, 1912 шера Ачалукски района Поккхача Ачалкхе ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, «Красный Октябрь» колхоза колхозхо, Поккхача Ачалкхе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ворнавский Сергей Михайлович, 1917 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Сталина цІерагІча колхоза колхозхо, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Колоев Умахана Ахьмад, 1908 шера Назрановски района Аьлтий-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, МТС цІи ялара кхерамзлен начальник, Аьлтий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Курмагомаев Иса Алиевич, 1900 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, вонкхагІвола конюх, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Машаев Сайпудин, 1900 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ленина цІерагІча колхоза колхозхо, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мазиев Абубакар, 1907 шера Чеберлойски района Ригахой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ригахой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомадов Махмуд, 1903 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шарой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Магомадов Шахид, 1910 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сталина цІерагІча колхоза колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тарамов Рашид, 1902 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус Мартан яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Тагиров Хан - Магомед, 1917 шера Ачхой-Мартановски района Самашки яхача юрта ваьв, нохчо, парте

Доззол дехьара

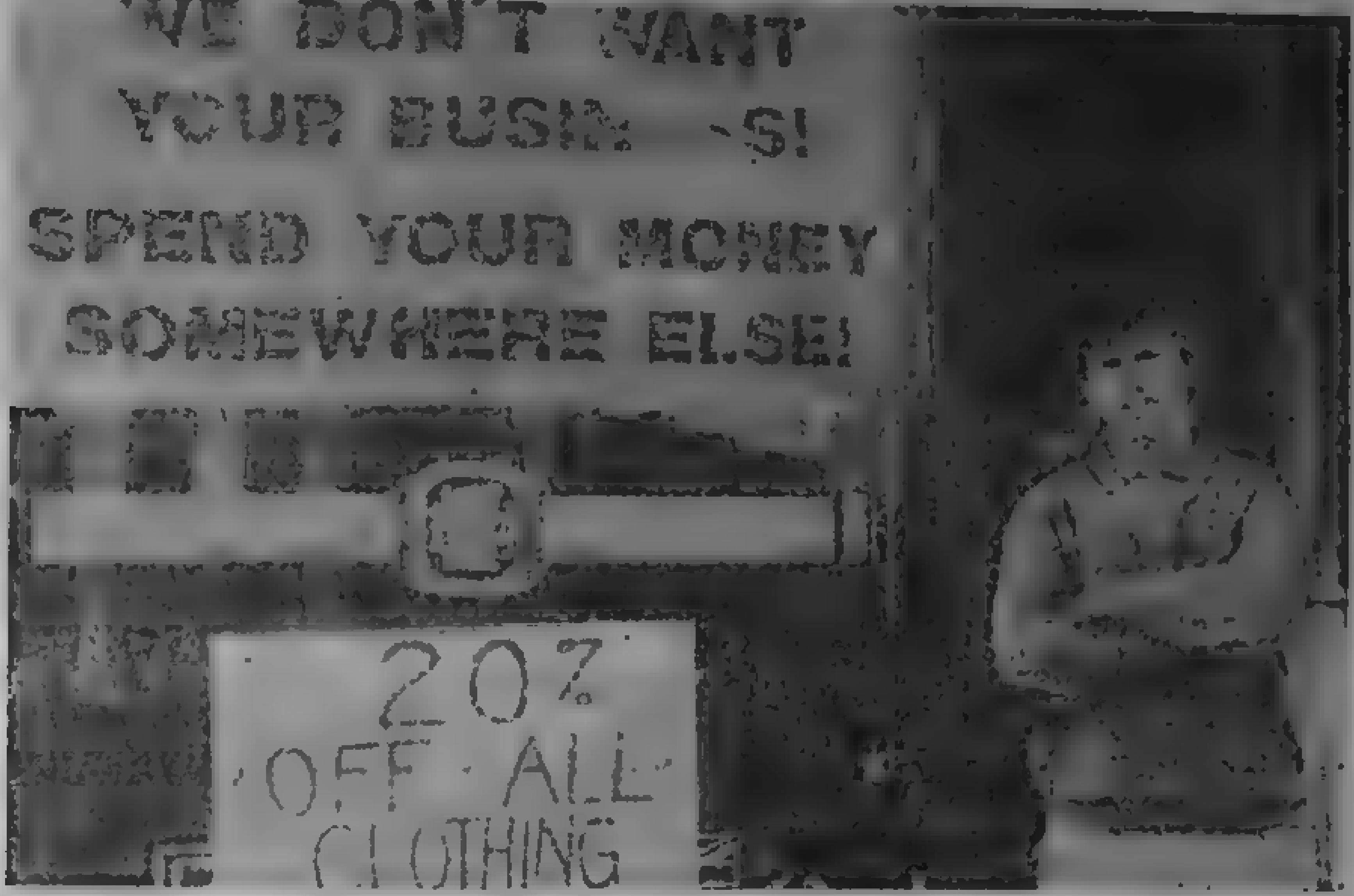

«Нагахьа санна наркотикаш лелаеш шо дале шун гІулакх тхоьа эшаш дац. Кхыча моттигашка дІаахийта шоай ахча» — цу тайпара объявленин хьалтехай Нью-Хейвен яхача городерча карех ярех йолча цхьан тика наІарах. Из тика лелаер Уолтер Григо (сурта тІа)— дукххача американцех цаІ ва дерригача халкъа проблемах — наркотикаш дукхагІа дІалржаш латтар, цунца дувладенна зуламаш хилар — дог лазаш варех. Наркобизнес лелаеча нахаца Іаьдало лоаттабу къовсам пайда боалаш боацилга кхета а деш, Уолтера ше лаьрхІад иза кхоаччача тайпара цига дакъа лаца. «Тханцига массанахьа наркотикаш я — из унзара хІама да, — йоах цу лавочника. — Бакъдар аьлча со таро йолаш вац крестовый поход е, цхьабакъда са безам бац наркотикаш йохкаш баращца гІулакх леладе, са тика тІа ухараштa гІулакх де.

ТАСС фотохроника.

Социализм: хетараш тайп-тайпара да

Малхбоален Европерча перестройкана гІадъяха хІанай Малхбузе, нагахьа санна бухсоцпаш цо лерхІар социализм чІоагІъелга хилча, аьнна цийга даьча хаттара жоп луш Збигнев Бжезинске аьлар: «Я, из дулургда аьнна тхоашта ца хетандаь...». Дукха ха йоацпаш СССР-е хиннача США боккхагІболча политологех цхьанне кхычарга из ала дезаш а лархІанзар кхыметтел СССР Іилмай Академе дунен социалистически система экономика Институтерча фусамдаьшца эадел лаьца а. Цхьабакъда, бергІгаш а бац, кхыметтел американски коллегашта юкъе а, цу тайпара хетар [illegible] доархІаш.

Малхбоален Европе хуламча [illegible] хІинара [illegible] Іаьлымате [illegible] духьаленаш йолаш хилар цхьаннш а тайпара харцейиш йолаш дац. Цхьан оагІорахьара, тахан СССР ен социализма кхыча мехкашкен хулаш мел латта хІамаш [illegible]

хьара а Іоурхкаш яолыкаш а ча бий укхаза: «балласт, дукхха а дукхагІбараш»... ТІехь-тІехьа дукхагІа садуаш латт обществе. Цо новкъарле ю.

ХІальта а, гІана тІехьа гІа боаккхаш, областагара облестага дувлаш, духтІадоалаш доагІа вай: воаш малагІча хьал тІа да а дІахора никъ мича гІолла бахьа беза а.

Арене баьнна гладиатораш дагаухийт экономикана гонахьа деча къувсамаша. Каст-каста хоз вайна: «Рынокі», «Хьая рынокі» Цу тайпара хабараш дукхагІа хул США е ФРГ командировке а хиина цІавоагІаш [illegible] доаккхі (найпала [illegible] хкарара на эшаш хилча 5— [illegible] сом долькхача метте) цІенна видеомагнитофон [illegible] тІехьагІа. Истола тІа бий Іотох; рынок хиІлаІ [illegible] Цхьабакъда, экономика дакъе Нобелевски преме лауреат волча Леонтьев Василена (США) хетачох, социализма мехкашка социаль-

гадаккхара йола гарантеш Іалашъюлургьяц.

Дукххача шерашка хьийжад вай Малхбузенга «аьшка кхоллар» хийрадоьннача гІолла, цигарча горинций дукхало, гангстераша, наркоманаша, кхахьпаша унзара а доахаш. Бакъда, «цигахьара» хьакхухьача поварашка хьежача мел аьлча а саккхувра, цига деррига а сел иштта кІалдиса ца хиларах. Укх тІеххьарча шерашка цу сурта Іаьржа-кІай бос кІезиг-кІезига боалаш сийрдабаьлар.

ХІаьта эггара чІоагІагІа халахетар фуд аьлча, вай теркал ца деш цІаьхха сайцад воашта карагІдувлараш. [illegible] газета тІара дийцар [illegible] Малхбоалехарчен [illegible] терминал [illegible] хьаде тІаьа хьакъехьа малхбуленберлински полицейске [illegible] йоах цо. ХІаа, Берлинерен Малхбулен ФРГ ерга цІенагІа хургац ГДР ра эзараш «рабанташ» хьачульхаар аьнна, хІаьта [illegible]

...ски района Бурбандук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бурбандук яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Ашагаев Имадо, 1858 шера Шаро - Чеберлойски района Цеси яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Цеси яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Атаев Батак, 1800 шера Шаро - Чеберлойски района [illegible] яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Муртазалиев Ржи, 1856 шера Шаро - Чеберлойски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Даев Иболи, на Ибрагим, 1861 шера Шаро-Чеберлойски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Магомахаджиев Хаджимурад, 1851 шера Шаро-Чеберлойски района Анчидатой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Анчидатой яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Абдулаев Ахмат, 1906 шера Шаро - Чеберлойски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Химой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мусаев Хамид Хасиевич, 1905 шера Итум-Калински района Дзумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дзумсой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мажиев Янгулби, 1868 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шахмирзаев Саад, 1897 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ногаев Ноха, 1882 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Замаев Ахмад, 1908 шера Надтеречни района Лакхара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лакхара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Канаев Ахмад, 1902 шера Веденски района Агишты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Агишты яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Канаева Keберат, 1880 шера Веденски района Агишты яхача юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, цIеннана, Агишты яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Канаева Зан, 1926 шера Веденски района Агишты яхача юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, колхозхо, Агишты яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Корецяк Александра Филипповна, 1911 шера Орд-

Кирпиков Усман Кирпикаевич, 1911 шера Галанчожски района Барой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Барой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Клименченко Илья Капитонович, 1892 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ковтун Николай Матвеевич, 1897 шера СКК Андреевски яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефта» болхло, Малгобике ваьхав, 10 шу суд яьй.

Козенцов Василий Константинович, 1895 шера Пензенски области Фатуевка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефта» каменщик, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Лапина Мария Семеновна, 1900 шера Сунженски района Слепцовски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, цIеннана, Слепцовски станице яьхай, 10 шу суд яьй.

Маев Якуб, 1902 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мадаев Умрад, 1907 шера Гудермесски района Нойберды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кирова цIерагIча колхоза колхозхо, Нойберды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мадаров Асхаб, 1902 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Малевин Никонор Митрофанович, 1892 шера Малгобекски района Вознесеновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Малгобекнефть» болхло, Вознесеновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Решид, 1896 шера Шатойски района Шатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шатой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Малыхин Александр Владимирович, 1896 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Сунженски пахарь» колхоза колхозхо, Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Манкиев Доди Мухьмад, 1901 шера Назрановски района Долакха-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Долакха-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Махоткина Наталья Федотовна, 1899 шера Сунженски района Слепцовски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, цIеннана, Слепцовски станице яьхай, 10 шу суд яьй.

Мурдалов Абдул-Кадыр Мурдалович, 1917 шера Галанчожски района Акки яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Акки яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сулейманов Ахьяд, 1892 шера Староюртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза колхозник,

Чеботаев Евдоким Алексеевич, 1890 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Слепцовски станице машинашкахь болхло, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Эдильсултанов Абу, 1898 шера Староюртовски района Кень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кень-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Юсупов Ибрагим, 1901 шера Староюртовски района Новый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Куйбышева цIерагIча колхоза ветсанитар, Новый Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кравченко Савелий Дмитриевич, 1883 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Кирова цIерагIча колхоза колхозхо, Карабулакски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев Дорна Мусаевич, 1906 шера Надтеречни района Лакхара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юртбоахама техникума пекарь, Асламбек яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Мухиадов Зайнди, 1912 шера Веденски района Ца-Ведено ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ца-Ведено ваьхав, 10 шу суд яьй.

Новичихин Константин Тимофеевич, 1894 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Малгобекски мехкдаьтта промысла слесарь, г. Малгобеке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Оздоев Саьлмарза Микаил, 1913 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Плиев Тепса ИсмаIал, 1889 шера Назрановски района Пхьилекъонгий - Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Пхьилекъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Поддубный Николай Васильевич, 1876 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, узкоколейка болхло, Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Покусаев Кирилл Александрович, 1891 шера Малгобекски района Вознесеновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, транспортни контора болхло, Вознесеновски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Сайдулаев Дауд, 1899 шера Гудермесски района Герзель - Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Грознефть» болхло, Герзель-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Степанченко Радион Филиппович, 1884 шера Азово-Черноморски края Абински района Мингрельски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, райпроса союза садовод, (Кабардино-Балкари) Котляровски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Троценко Иван Семенович, 1893 шера Грозненски губерни Шалячи яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Гудермесски района Калининна яхача поселке ваьхав, 10 шу суд яьй.

парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ца-Ведено ваьхав, 3 шу суд яьй.

Сатаев Эми Саневич, 1909 шера Веденски района Агишпатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, дешархо, Агишпатой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Селимов Хамид Селимович, 1910 шера Веденски района Ца-Ведено ваьв, нохчо, парте хиннавац, дешархо, Ца-Ведено ваьхав, 3 шу суд яьй.

Белтиев Алим Таусултанович, 1910 шера Веденски района Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ведено яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алиев Магомед Хабибулович, 1907 шера Веденски района Ведено яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, хIамаш йохкаш хиннав, Ведено, яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алиев Нурмагомед Гаханович, 1909 шера Аварски округа Мускинджа яхача юрта ваьв, аварец, парте хиннавац, дешархо, Мускинджа яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Пайзулаев Вели, 1867 шера Веденски района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дарго яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Велиев Увайс, 1915 шера Веденски района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дарго яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пугоев Сулеймана Сулимбек, 1913 шера Назрановски района Альти-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Назранерча сельмага хьехо, Альти-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пузенко Андрей Евдокимович, 1894 шера Малгобекски района Вознесеновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный животновод» колхоза колхозхо, Вознесеновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Реутов Влас Павлович, 1899 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Октябра 12 шу дизара цIерагIча колхоза колхозхо, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шидаев Сахиб, 1895 шера Староатагински района Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Социализм» колхоза председатель, Дуба-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шардуба Пантелей Захарович, 1910 шера Днепропетровски района Селицкое яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьанхьа а къоастаьчаъ моттиге ваьхавац, 19 шу суд яьй.

Щербак Мария Филипповна, 1896 шера СКК, Терски области Воздвиженка станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, болх беш хиннаяц, г. Грозне яьхай, 10 шу суд яьй.

Тамаев, Якуб, 1902 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кирова цIерагIча колхоза колхозхо, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мадаев Медни, 1868 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ки-

...шера Шаройски района Шаро яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шарой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Магомадов Шахид, 1910 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Израпов Рашид, 1902 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Тагиров Хан - Магомед, 1917 шера Ачхой-Мартановски района Самашки яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Самашки яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Недуев Илес, 1917 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Калинина цIерагIча колхоза колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Нажаев Магомед Идигович, 1898 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Муцаев Муслу, 1893 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный партизан» колхоза колхозхо, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Масухранов Константин Иванович, 1889 шера Пригородни района Ахкий-Юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Вознесеновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев Мальсаг, 1888 шера Итум - Калински района Хильдихорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юртбоахама артела член, Хильдихорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Осмаев Азис, 1905 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хайдаров Хасан, 1912 шера Итум-Калински района Хильдихорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Итум-Калински района Чамхой яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Эльмурзаев Баха Абдулрешидович, 1914 шера Грозненски района Старая Сунжа яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, НГIАССР Лакхехьарча суда воккхаг1вола секретарь, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Элимхаджиев Межид, 1914 шера Ножай-Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Мескеты яхача юрта НСШ директор, цигга вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Штейнерт Ричард Эдуардович, 1887 шера Польша, г. Лодзе ваьв, немец, парте хиннавац, Грозненски депо мастер, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

(ДIахододар хургда).

...ца дулургда аьнна тхоашта ца хетаьдаь...». Дукха ха йоацаш СССР-е хиннача США боккхаг1волча политологех цхьанне кхычарга ца ала дезаш а ларх1аш кхыметтел СССР Iилмай Академе дунен социалистически система экономика Институтерча фусамдаьнна эздела а Цхьабакъда, бериаш а бац, кхыметтел американски коллегашта [illegible] цу тайпара хилар [illegible].

Малхбоален Европе хьалхача хувцамаш [illegible] дIахьедаш йоаш хилар цхьанна а тайпара хаийде йиш йолаш дац. Цхьан оагIорахьара, тахан СССР-ен социализма кхьча мехкашкен хулаш мел латта хIамаш хиланза даргдоацаш, юхатохалургдоацаш, сагота воацаш цхьаккха а ца вуташ да. Цхьабакъда, уйлай, событей, гIулакхий мах бара даьккъе цхьоагIо ца хилар а бъкъдар да...

Цхьабараш, экономически социально-политически проблемаш сов ловзаьнна хилар ае а зуьш, кулгаш бIаьшагIхьенхаш ба, кхоатакъен итт шу хьалхагIа хургда яьхар дага а ухаш.

Вожаш геттара ситIандаьча лоархIамаш деш, вIашин нийсдеш, тIатохаш а тIерадоахаш а, дуккха проекташ хьалхатетташ боахк Малхбоален Европа Малхбузенна тара лостаяра маIан а долаш. Тара ластар мара кхы хIама дац укхаза.

ДукхагIбараш шоаш малагIча оагIорахьа байлача бакъахьа ба ца ховш багIа. Нийсача уйлано хьалхадоах: къоастам боре во хургдацар. Ма кIезига ха а я, тIаккха, цу деша киллар! ХIаьта, цул сонгIа, аьттехьара а аьрде...

[illegible] бокккхаш, областагара облястага дуьлаш, духтIадоалаш доагIа еаь вошш малагIча хьал тIа да а дIахора ишкъ мича гIолла бахьа беха а.

Арене баьнна гладиатораш дагаухийт экономикана гонахьа деча къувсамаша. Кост-коста хоз вайна. «Рынок!», «Хьая рынок!» Цу тайпара хабараш дукхагIа хул США е ФРГ командиране а хиннa [illegible] [illegible] мара на дааккха (ваннина «карара из эташ хила 5—6 эзар сом доаькъача меттe) цIенна видеомагнитофон еначул тIехьагIа. Истола тIа бий Iотох, рынок хилча!

Цхьабакъда, экономика даькъе Нобелевски преме лауреат волча Леонтьев Василена (США) хетачох, социализма мехкашка социальни нийсхо ца хилар малхбузехьарча дунен тIа нийсхо ца хиларал дукха доккхагIа деце а, мел аьлча а плановни боахамо Iалаигъю пенсеена, кIезигагIча квартплатана, мах боадаш деча гIулакхашта йоаа бокъо.

ДIахо Частни доалахье. Экономика частни доалахьенга лхийтар Капитализма кхы цхьаькха цхьа «столп» а Хьийгача къих хьахур алсамагIа хилийта безам хилча лакхлу къахьегама овсарле, дукхагIа хул хьатIадовгIа рузкъа, тоалу хьал — тарq.

ТIаккха, хьабе болх боацаш бусараша фу де деза? Капиталистически экономикана балха низа рынке естественни регулятор йоала иа гIулакх цу Бжелинскана хетачох. Малхбузено кхайкам бе доагIаш дацар. Хьал дараш таро йоацараш гучахь бекъбенна латтача метте къегIбарий социальни

[illegible] тIехьа тIа [illegible] нитарчи [illegible] гонахьа [illegible] Балкъа [illegible] хьацуххьача [illegible] сапкура [illegible] сирдаьбьаар.

ХIаьта эгара чIоагIагIа халахетар фу аьлча [illegible] Дукха [illegible] газета тIара дийцар ал Малхбоалехьарчен Малхбузехьарчен термина юкъера доаги хьаделлара хьакъехьа малхбузенберлински готидевсе ядаьд ХIаа, йоах во, Малхбузен Берлинерен ФРГ-ерен цIенагIа хургдац ГДР-ра эзараш «трабанташ» хьачуяьхкаьр аьнна, хIаьта малхбоалехьара немций а гIадбойхе тамаш я шоай малхбузехьара лоалахой обедаш даа иттаза дарегIа долча Берлина е Магдебурга ресторанашка ехарах.

Дувца а сенна дувцаргда, хала ха я ХIара боаккхаш бола гIа цхьа лоархIаме хьисап а долаш банкта безаш ба. Ахаш мара доапача гIуланхаша вайна новкъостал деогдац, совнагIа лелаю радикализми «дIатувсалу» практикев — экономике е политике уж яле а — перспективаш йолаш яле тамаш я.

В. Леонтьевна хетачох, перестройка эгара толашагIа йола результаташ укх тайпара хила йиш яр: лира правительственни тIахьожам а болаш, паргIатта рыночни конкурентни механизмаш йола система хьаяр.

Валерий МАРТЬЯНОВ,
АНП корреспондент.

Финлянде территоре тIа дахача къулбаседа халкъий рикалзша чIоагIа хьежаш лораю шоай бIаьшерен традицеш. Ноахалгара ноахалга дIа-са тел халкъа халхараш кхоачашдара техника, музыка, иллей чулоацам, традиционни къаман барзкъаш хьадара говзал.

СУРТА ТIА: Слюоля районе (губернеш Турку, Пора) бахача наха тIаювхаш йола кхалнаьха костюм.

ТАСС фотохроника.

ДАГАЛОАЦАМА МИТИНГ

Укх деношна Грозне Грибоедова улицагӀа дагӀача, ший тӀеххьарча шерашка цӀи хеза вола музыкант Димаев Ӏумар чуваьхача цӀеношта хьалхашка хилар из дагавохаш дола мемориальни улг цу цӀенах дӀатохара хетаяь митинг. Цига гулбеннабар халкъа музыканта доттагӀий, ше санна кхы боаца цун кхоллам дукхабезараш. Къона волча хана дена къаьна къаваллалца Ӏ. Димаева хьабена вахара никъ, цун кхел, кхоллам дагабохийташ дукха къамаьлаш хезар укхаза гулбеннарашта цу дийнахьа.

Халкъа музыканта кхоллама, иллеи халхареи ансамбле цо баьча балха хетгдир шоай къамаьлаш из дика дагӀвоагӀаш болча Хамхоев Ахьмада, Дагаев Валида, Халебский Александра.

Кадрови эпсара, тӀема ветерана С. Мадалова дийцар Ленинграда юхе чӀоагӀа тӀом латтача хана Димаев Ӏумарас шоашта совгӀата енна халкъа ашараш тӀайола пластинка шоаш мел чӀоагӀа лораеш лелайир.

Митинге ишта къамаьлаш дир Димаев... Ӏумарагара хьоухкам ийцараша, цун кхоллamo нийсача новкъа баьхараша. Ше санна кхы йоацаш хиннай Ӏ. Димаева талант; нотий грамотах хӀама ховш веце а халкъа музыканто гулъяьй, тоаьяй, ше хьаьй пхи бӀаь совгӀа халкъа ашараш. Шийи халкъа философи, оамал, цун уйлаши дагалаттараши хьахьенхад цо ашарашца.

Барайтта шу да Ӏ. Димаев вайна юкъе воаца, цхьабаьнъда из наькъа дегашка вийц ца луш вахаш ва.

СУРТАШ ТӀА: митинг йолча хана, халкъа музыканта сийна хьалтеха мемориальни улг.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурташ.

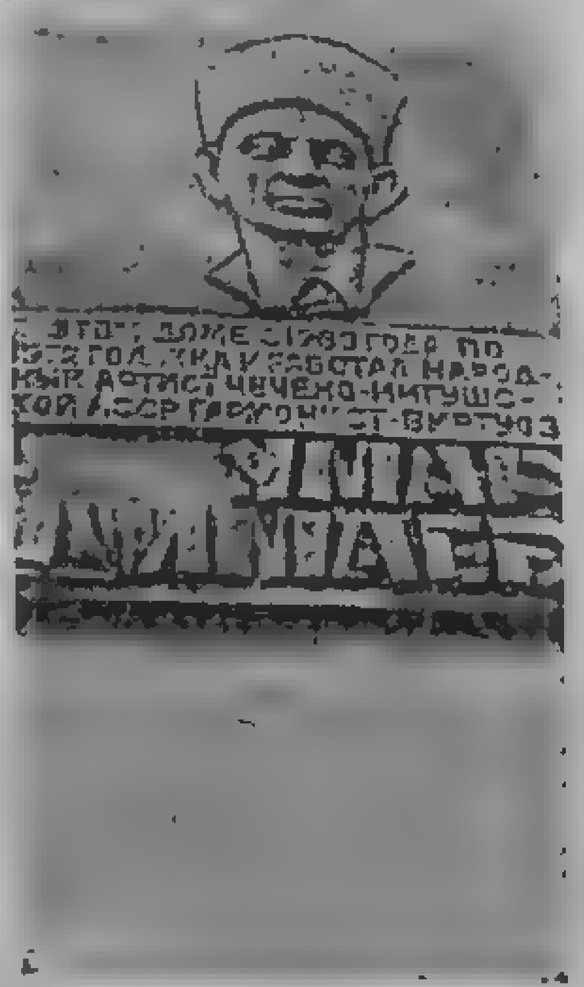

ТХОВСАРА МАРХАШ ДОАСТ

БисмиллахӀи ррахьмаии ррахьими.

Тховсара чакхбоал Дала безбаь ер мархи бутт. Цу бетта бусалба саго даь дика хӀама ДаьллагахьаРа совдув. Кер баьсса хул, гӀайбаташ дувцац, уйлаш цӀенагӀа хул, саг кхыча сега къинтӀера валара а дикагӀа хул, шиь вала везилга дагадох цунна. Уж деррига дика хӀамаш да-кх вайна Рамазан-бетто дахьараш.

ПӀаьраска дийнахьа даста дезаш хул укх шера мархаш. Геттара дезача дийнахьа ниййсденнад из цӀей. ПӀаьраска дийнахьа Адам - пайхмар ваьв, цу дийнахьа из дунен чура дӀа а вахав, цул совгӀа цу дийнахьа хургда, йоах, къемата ди а.

Ибдал - дийнахьа (ишта оал мархаш доастача хьалхарча денах) шоашта хоза барзкъа тӀадувха, хоза хьаж йоагӀа хӀама дегӀагӀа тоха, йоах. Даьла хьехаве, йоах. Сел деза долча цу дийнахьа цхьаккха хьарам хӀама де мегаргдац. Хьарам да къаракъ малар, къовсамаш дахар.

Далла гарга геттара деза да цу дийнахьа хьалха даьннача гӀалата нах вӀаши къинтӀера бовлар. Мухьмад-пайхамара аьннад: «Къемата дийнахьа малейк кхойкаргда, «Даьлага декхар доалла саг хьалгӀатта!», аьнна. Даьла духьа вӀаши къинтӀера байна нах цу цӀогӀагӀа хьалгӀовттаргба. Ишта деза лоархӀ Даьла духьа къинтӀера валар».

Кхы фу де деза цу дийнахьа? Гаргара нах дӀа-хьа баха беза марха кхаьбачар из къоабал де. Бакъда, цу дийнахьа къаракъ а менна, из ди «деадеш» болча наха Даьла а адамаш а раьза хургдац. Маьрша лелача наха зулам дала тарлу цу тайпарча нахагара.

Кхалнаха сагӀийна йовлакхаш тел цу дийнахьа. СагӀа хургда марха кхаьбача юртарча боккхайча наха уж делча. Бакъда, цу ден лоархӀам боабаьча наха уж делча шиь рузкъа зехьа доаделга мара цох сагӀа хургдац. ХӀаьта Дала йоах: «Аз шоашта денна хьаьнала хӀама шоашта даа — зехьа ма доаде».

Кхы а цхьа адат да вайнаьха. Цу дийнахьа байракхаш тӀа йогӀ машинашта а говрашта а. Цох аьнна хӀама дац жайно. Из духхьал вайнаьха адат мара дац. Сона хетачох, харцахьа хӀама да уж байракхаш лелаелга, нагахьа санна цар машинаш лехкарашта новкъарле еш хилча. Цунах зулам дала тарлу.

Укх шера мархи бетта наггахьа саг мара вацар марха ца кхоабаш. Из Дала а вай замано а даь доккха дика да.

Марха мел кхаьбачун из къоабал долда. Царна хиначa халонах Дала йоал йойла царна! Вай дерригаш могаш-маьрша а долаш из еза ха юха тӀа йоагӀийла вайна.

Юкъера зуламаш дӀа а даьнна, вай барт цаӀ а болаш, вай мехка бокъо хьал а яьнна, тӀакхоачалда вайна из деза ди.

ПОШЕВ Ахьмад.
Наьсар-керттерча маьждига имам.

МОСКВА. Хетаргахьа, говра шера хетаяь я Воровски улицагӀа, 5. йолча павильоне хьайнлла керда выставка. Эспозици гулъяьи Тимирязевски юртабоахама академе коневодства музеера. ХӀаьта цига гулъяь я дунен тӀа эггара йоккхагӀйола говрашта хетаяьча искусства произведеней коллекци.

Ше санна кхы йоацаш коллекци я Валдайски колокольчикаш, говр гӀайожаш эша хӀамаш, дӀадахача бӀаьшеренашкарча коневодствах дола книжкаш — из дарринга чӀоагӀа безам тӀабодаш говраш лелаераш, уж дукхаезараш хьожаш хургда. Укхаза хьахьокхаш я скульптура, живопись, къаьнара фарфор. Уж еррига произведенеш хетаяь я сага эггара дикагӀйолча гӀовчана — говра.

СУРТА ТӀА: экспозице залашка.

ТАСС фотохроника.

ДЕША ДУВЛА!

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ МУЗЫКАЛЬНИ УЧИЛИЩЕ 1990—1991 ДЕШАРА ШЕРА ДИПНАХЬАРЧА ОТДЕЛЕНЕ ДЕШАРХОЙ ХЬАЭЦ УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ:

Фортепиано;

Мерз бола инструменташ — чӀондарг, альт, виолончель, контрабас;

Духовой инструменташ — тромбон, труба, валторна, кларнет, гобой, зурма.

Халкъа инструменташ — халкъа пандар, дахчан пандар, баян, аккордеон, домбра, балалайка;

Хоровой дирижировани;

Илли дахар;

Музыка теори;

Дешара ха — 4 шу.

Училище кийчбу берий музыкальни школаштен, юкъера образовани луча школаштен хьехархой, вокально - хоровой ансамблаштен оркестраштен музыканташ - исполнительни артисташи, музыкальни самодеятельноста кулгалхой.

Музыкальни училище дӀаийбу йиза юкъера школа чакх ца яьккхараш. толаме экзаменаш дӀа а енна 11 шерагара 30 шерага кхаччалца ха йола нах (вокальни отделене болхараш — 18 шу даьннараш). Укх специальностех деша оьтташ; хоровой дирижировани, фортепиано, мерз болен халкъен инструменташ музыка теори — музыкальни школа яьккха хила беза.

ДӀачуийбу экзаменаш 6-ча июле денз 20-ча июле кхаччалца хургья.

а) специальностах,

б) сольфеджиохи музыкальни грамотахи,

в) эрсий меттах (диктант), эрсий мотти литературен (устни) — юкъера школа йизза ца яьккхарашта,

г) эрсий мотти литературен (сочинени), СССР-а истори (устни) — юкъера школа яьккхарашта.

ДӀачуийбу заявлени директора цӀерагӀа лу цхьан кепара 5-ча июле кхаччалца.

Заявленица хила деза, юкъера йоала школа яьккхара свидетельство (тешал) е юкъера школа яьккха аттестат (подлинник), могаш хилара медицински справка (№ 086-у йолча формах) къахьегама книжка тӀара выписка, 4 сурт.

ДӀаоьттара экзамений массайолча предметех консультацеш хургья 25-ча июне денз 5-ча июле кхаччалца.

Учебни заведене шоаш хьабаьхкача дӀаоьттараш бараша хьахьокх ше вара тешал (свидетельство) е паспорт, военни билет (эскаре гӀулакх даь баьннараша), е приписной тешал (эскаре ваха ха яраша).

19.30 — Илли-90.
21.00 — Ха.
21.30 — Коллаж.
21.35 — Взгляд.
23.20 — Документальни фильм.
00.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гӀа класс.
8.55—9.55 — Ӏилма-довзийтара фильм.
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма-довзийтара фильм.
12.05 — «Дом отца твоего» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 1-ра сери.
13.25 — Документальни фильм.
14.15 — Ритмически гимнастика.
14.45 — А. Дворжак. № 8 йола соль мажора симфони. ГДР Телевидени Берлински симфонически оркестра концерт.
17.10 — «Деррига а сага духьа» (гӀалгӀай меттала). Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
18.00 — ХӀара кехатана — тидам (нохчий меттала).
18.30 — Информационно-публицистически программа.
19.10 — «Хилийта адамаш дика» яха Урус-Мартановски маьждигера репортаж (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Тхо долча хьоашалгӀа енай МВД НГӀАССР — «Детектив» яха театра-студи.
21.30 — Спорт массарна а.
21.45 — Волейбол. Дунен тӀарча лигай хьалхле. Мадинан. Сборни СССР — Сборни Голланди.

РАДИО

26 апрель

ЕРА

7.30 ДоагӀаш деш дола къамаьл.
7.40 Объявленеш.
7.45—8.00 «Эздел» (гӀалгӀай меттала). Погода.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Литературен ме-

ХАЛКЪА КХОЛЛАМ

Кери къайги

Кери къайги новкъостий а хинна, новкъа даьнна хиннад. Моцала дӀаиха а ца могаш, эттача къайго кер а га аьннад.

— ХӀинз со кӀалйисай. Аьлаш коз енна сиргӀа ул. Цу сиргӀан тӀаьнах е гӀотӀах Ӏа дулха корчам ца идье, сона дӀаяха магац.

Аьлано боашаш а сгӀа, тилшача балха, къайгаш лувца аьнна йилла хиннай из сиргӀа.

Боанго кер хьацад. Аьлан [illegible] а дийца. ШӀа а даь, кер чудетлад аьлано. Боанго лаьна кер а дита, къайг дӀаяхай.

ХӀаьта из замо дола кер хиннад чудоаллача кера дийнахьа кхоаза тӀа а ухаш, мухь бетташ урагӀъухаш, юха ӀотӀаухаш цӀуваза а цӀувзаш лелаш. Моцалла увгӀа бертий санна, увгӀа кераш бӀаргадайчача аьлано хьаьнхийта Ӏа, са мел доаллача хӀаман мотт хоуш волча Сулейман пайхмар аьннад, ...

Спорт

ЦОХ ТЕШ ТРЕНЕР

Вай республика столице «Садко» яха бассейн хьаяь ткъаьх шу да. Цу юкъа дукха дика спортсменаш хьалкхийнаб укхаза. Царех цхьанех — Татаева Ларисах дийца лов сона.

БархӀ шу даьнна яр из эггара хьалха бассейне йоагӀача хана. Тренераша зийра йиӀиг чӀоагӀгӀа спортаца безамболаш йолга. Цхьа-бакъда, спортсменка хилара из кӀеанга дари [illegible] дари тренировкашка дакъа лоацар цо, цудухьа дик денгара мел дала лакхлуш йоагӀар цун говзал.

— Лариса массахана а яхь лелаяра тӀера хинияй, — йоах цун тренера В. В. Горякина. — Тренировкашта беррига низ дӀалу цо, кӀадденнийи ше яхаш Ӏокадац, атта наькъаш лехац.

Итт класс яьккхачул тӀехьагӀа Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен ...

федераце председателя В. Д. Степанова — Цига гӀоргболча спортсмений цӀераш йоахаргья кастта Воронежен Москвен хургйолча РСФСР а СССР а чемпионаташа. Цу яхьашка дакъа лаца вийчлуш я Лариса. РСФСР чемпионат хургья 24—27 мае, СССР чемпионат — 2—8 июле.

Къонача спортсменкий тренер В. В. Горякин [illegible] шаш ва Татаевас доккхий толамаш доахаргхилярах.

М. ЭРЗИЕВ.

МЕРЗА ДААРАШ

Вай республикерча а цун доазол арахьарча тайп-тайпарча регионашка а бахача наха чӀоагӀа хоатташи дика дӀаэцаши я Грознески кондитерски фабрика болхлоша арахеца тайп - тайпара кондитерски изделеш. Уж тӀатӀа дукхагӀен дикагӀен хилийтара, цар ассортимент шеръяве тӀагӀертта къовсам лоаттабеча цар мохетта дика кайовлаш къахьег пятилетка тӀеххьарча шера. Укх шера хьалхарча квартала планагӀа лаьрхӀачал совгӀа цар арахийцай 81 эзар сома мехка товарни продукци. ХӀаьта заданел тӀех цу юкъа цар арахийцад 80 эзар сом мах бола халкъа эша товараш. Цу даькъе кхаь бетта хьал совгӀа арахийна кондитерски изделеш 12 тонн я.

Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а толамца кхоачаяидаьд цар хьалхарча квартале. Дикка тӀехкхоачашъяьй фабрика коллективо валови доходаш цаьн къахьегама овсарле лакхъярен заданеш а.

Шоашта хьалхашка латта декхараш массала а цӀенен дизза кхоачаш а деш, хадданла яхье хьалха латташ хьайоагӀа Беслиева Асма Альвиевнаи Мачульская Любовь Ивановнаи керте латтача цехий коллективаш. Цхьана хьа батт дӀабаьхийтача [illegible] заданеш 105—110 процент кхоачаш на еш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Кери кlайги новкъесташ а хиина новкъ дьына хин-над. Моцала дlахlа а ца моцаш, эттача къанго кера-га эьнна д.

— Хlанз со кlалйисай. Ахlан коа ениа сиргlа ул. Цу сиргlан тlаьнах е гlо-гlах lа дулха корчам ца ахье, сона дlаяха магац.

Аьлано болнгаш а сгlа, тиешача балха, къайгаш луьца аьнна lиила хиннай из сиргlа.

Боанго кер лаьцад. Аьш-кк сирргаш а диица, ша а даь, кер [illegible] кер а дита, [illegible].

Хlаьта ньымо дола кер хиннад чуделлача кера дийнахьа кхозза тlа а ухаш, мухь беттащ урагlъухаш, юха lотlаухаш цlунга а цlув-заш лелаш. Моцалла увгlа бертий санна, увгlа кераш бlаргалдайнача аьлано хьаье-хиитача, са мел доаллача хlаман мотт ховш волча Су-леима-пайхамар аьннад, на-хага цар фу дувц:

— Хьона доагlаш-м хин-йадар ер. lа къайгаца бил-лача оагоlнга хьежача. lа оагlув кераца, е лаьчаца биллабаларе хургдацар ер. Дала сий долаш нхелла да кер, ткъемаша лакха а ай-ду, дожача хана ворхl сига-лен лакхера а дож, хlаьта къайгал-м ъотам а тол...

Зоахалол

Хьона ювца Тийркал де-хье а яц, йоl, хьона ювца Тийркал сехье а яц. Хьона хьай бlаргашта гуш вола эlамсаг ва ер. Укхан дикал ювца делча дуне мел латт ювцаргьяр вай из, вол ювца делча ала цхьа дош а хург-дацар.

Кlал булла мотт lаьржа лаьтта да укхан, тlабулла юврагlа сийна сигале я. мо-лаш дола малар баьца тхир да, вужаш йола фусам бий-са таlеннача ер виэкжар я.

Нагахьа ер фу саг ва хар хьона дезе, из а аз дувцарг-да хьона, йоl. Сигала морх хьайча морхашца вувлаш ва, гlаш гlаьра ламашка а вувл, хьа даьшта урдувна лаьрхlа цу лоамашкара lан-дий доахан дохкаш, цох ийдеш зипп даьрин хьона тергдолаш ва.

Дарзагlа делха догlа сан-на вхорч деттащ хилча, ди къувкъаш етташ йоккха топ а хилча, цох хьалгlетта кlур тlатеlа доалла дохк санна хилча, шийна еза йоl дlа-рхайда хьа а лаьца, ше ва-гlача говра хьалхашка а хоаяь, лоам миссел лакхача сунтах ше тlапагlа говр тlехктесса, хьу санна диста латтача нахах (даьннача оарцах) кlалхаръяьккха йоl дlайиитал денал долаш эlам-саг ва ер.

Нагахьа, йоl, хье укханга я раьза яле, гlоргlа махо байна бlаргаш дайна йоккха саг санна лаьтта бlара а па хьежаш, гирз даьннача гов-ро санна цу пенах букъ а ца хьекхаш, наха халла те-ха кlир а ца йоаеш, нийсса бlара а хьеже, укханга йоа-гlаргья ала деза lа.

Вай республика столице «Садько» яха бассейн хьаьль ткъаьх шу да. Цу юкъа ду-кха дика спортеменаш хьал-кхийнаб укхаза. Царех цхьаннех — Татаева Лари-сах дувца лоа сона.

Бархl шу даьнна яр из эггара хьалха бассейне йоа-гlача хана. Тренераша эий-ра йийиг чlоагlа спортаца безамболаш йолга. Цхьа-бакъда, спортсменка хила-ра из кlеэига дар. Цахад-[illegible] дакъа [illegible] гара мел дола лаьхлуш воа-гlар цун говзал.

— Лариса массахана а ахь лелаяра тlера хиннад, — йоах цун тренера В. В. Горякина. — Тренировкаш-та берриге низ дlалу' цо. кlадьеннай ше яхаш lока-дац, атта наькъаш лехац.

Итт класс яьккхачул тlе-хьагlа Нохч-Гlалгlай пач-чахьалкхен хьехархой инсти-тута физвоспитане факуль-тете экзаменаш дlаелар Та-таевас. Цхьабакъда, дешар-ца ювзаенна халонаш тlа-кхийттаяле а, спорт йитан-зар йоlо. Соахка цох СССР спорта мастер ярах бола хоам боа республике Вай-наьха кхалнаьха юкъе дук-хьашка хиина хlама дар из.

Тlа-тlа айлуш доагlар Ларисай спортиви хьонха-маш. Дукха ха йоаццаш Ле-нинграде хиннача Российске Федераце яхьашка бlаь метр йолча дистанцех букъа тlа некдеш хьалхара моттиг яьккхар цо. Хlаьта СССР чемпионате дото медаль яьккхар.

— Хьатlакхоачаш латт Олимпийски ловзараш хург-дола ха. — йоах Нохч-Гlал-гlай АССР некдарах йолча федераце председатела В. Д. Степанова — Цига гlорг-болча спортсмений цlераш йоахаргья кастта Воронежен Москвен хургиолча РСФСР а СССР а чемпионаташа. Цу яхьашка дакъа лаца кийч-луш я Лариса. РСФСР чем-пионат хургья 24—27 мае, СССР чемпионат — 2—8 июле.

Къонача спортсменкий тренер В. В. Горякина те-[illegible] Татаевас доккхий толамаш доладаргхиларах.

М. ЭРЗИЕВ.

[illegible] кондитерски изделеш. Укх тlа-тlа дукхагlен дикагlен хи-лийтара, цар ассортимент теръяра тlагlертта къоргам доаттабеча цар махетта дика кайоалаш къахьег пятилетка тlехххьарча шера. Укх шера хьалхарча квартала планагlа лаьрхlачул совгlа цар ара-хийцай 81 эзар сома маlха товарий продукци. Хlаьта заданел тlех цу юкъа цар арахийцад 80 эзар сом мах бола [illegible] товараш. Цу даькъе кхаь бетта [illegible] кварта[illegible] [illegible] фабрика коллекти-во валови доходаш прей къахьегама опсарле лакхъя-рей заданеш э.

Шоаита хьалхашка латта декхараш массала а цlенен дийтай кхоачаш а деш, хад-дама яхье хьатха латташ хьайоагlа Беслиева Асма Альвиевнаи Мачульская Любовь Ивановнаи керте латтача цехий коллективаш. Цхьакха бутт дlабахийтац цар шоаи заданеш 105 110 процент кхоачаш на еш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Суда залера

Къоал

Тахан санна дагадоагlа сона тхоашта уллув яьхача къаеннача Тале кхий чура етт бига. Хеталора, зулам-хоша дерригнена уйла яьй, аьнна. Цкъа-дале, къуй хоа-белча дукьале е а lаьдал сихха оарцагlдаккха а ца хоуш, шоагll-дале, дlа-хьа бовда гаргара нах боацаш, кхоалагl-дале, гонахьачарца цахаддаш довнаш доахаш йоккха саг яр из. Долче, къоал къайлагlоргхиларах цхьаьккха шеко яцар.

Бакъда, гъушта хетар хилаизар. Ерриге юрт оар-цагlъяьнна хьалехар Тале етт а из бигараш а. Йоккха-ча сага багара шура яккха гlийтарашта lаьдало таlа-зар дир.

Цхьабакъда, наьха доахан, ма. говраш, гаьзарий кхий-ла моттигаш юрта дукха яр. Царех дукхагlдола къоалаш къайладолхар.

Сенна лечкъадора хьай-баш? Моцал, къел яцар, нах дика бахар, балар тlа-ра маьхаш лоха дар. Ткъаь пхиъ тумах дика етт лора, цох ах делча говр йоагlар, хlаьта варех-м хlанз ши пункт жуврах лур а дала тигацар.. Долче, цхьакха хlама бе-баьшха доацаш,' эхь дайна нах бар-кх къуй.

Хьайбаш лечкъадераш хlанз а кlезига бац. Цхьа масал доаладергда аз. Мат-гобекски районе вахача То-чиев Абубашира Черсий-Балкхарой АССР бахаш бола Шомахов Асланбеки Хаширов Олеги шийх хьа а теха, даьча къоалах дувца лов сона.

Хьалхха шоайла дага а баьнна, моттигерча «Луч» яхача совхоза болхлочун Х. Зубайраева доалахьара 21 бежан дигад цар. Баьдеча бус, ах бийса яьннача тlе-хьагlа, уж дерриге хьайбаш хьалха а лаьхка, Къулбасе-да - Хlирий АССР «Крас-ный Кизляр» яхача колхо-за желе кхаьчаб уж. Цига царех кхойтта бежан «КамАЗ» яхача машина тlа деттад къуша юхедисараш дlахийцад.

Кастта «КамАЗ» Черсий-Балкхарой АССР Терек яхача городе яр. Цигарча заготбаза заготовитела Лу-хожевна тlабахар къуй. Бе-жанаш шоай да аьнна справ-ка яккха царна мого, хьай-баш дlаэца раьза хилар за-готовитель. Цхьабакъда, из де аьттув баланзар. Луко-жевс «ак» аьлар. Тlаккха къуй тlабахар укхазарча об-щепита заготовитела М. Ба-лотоковна. Цо-м эггара бех-кагlбола нах санна тlаийцар уж. Цу сахьате пхе бежана урс хьекхар, хlаьта шиъ лоадам боацача маьхах об-щепита хаьхочунга Водахов-га дlадехкар.

Кърал къайладахаизар, милице болхлоша лийцар зуламхой. Халкъа суде дош дувцача хана гучадаьлар Точиев, Шомахов, Хаширов фу нах ба. Наьха хьакъ даара чlоагlа тlера хиинаб уж. Керта тlара мос гlотта-еш дар Терски заготбаза хаьхочо С. Абазова аьннар:

— Ши ди доакххаш кхойт-та бежан заготбаза кова лаьттар. Цхьаннена хацар уж хьадоэладаьр, хьайцар малав. Цу юкъа ши етт бахкар. Са цlенанас лела-дир lаьсий. Из бахьан до-лаш царех цаl тхона дитар Шомаховеи цуи новкъоста-шеи.

Ииттa да-кх, шоашта ловр-товр деш лийнаб къуй. Цар леладер зулам долгах «де-габуам» баьбац «КамАЗ»-а водитела А. Хатуева, доа-хан тlадеттача жела болх-лочо Т. Безерова, Терски заготбазан общепитен кул-галхоша, болхлоша. Мала тешаргва цу хабарах? Кхы-меттел къоал деча хана паччахьалкхен транспортах пайда ийца А. Хатуеп халкъа суде гlолла теш волаш чакх-ваьлар. Цаl да шеко йоа-цаш: цо «новкъостал» даь доцаре, Терек яхача городе бежанаш дlадига атта хург-дацар къушта.

Халкъ судо таlазар дир зуламхошта, царна хlаране-на кхоккха шу набахта чу-бахка ханаш техар.

М. СУЛТАНОВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

[illegible] фортепиано, мерз болии [illegible] инструменташ музыка теори — музыкальни шко-ла яьккха хила беза.

Дlачуийбу экзаменаш 6-ча июле дена 20-ча июле кхаччалца хургья,

а) специальностах,

б) сольфеджиохи музыкальни грамотахи,

в) эрсий меттах (диктант), эрсий мотти литера-турен (устни) — юккъера школа йиза ца яьккха-рашта,

г) эрсий мотти литературен (сочинени). СССР а истори (устни) — юккъера школа яьккхарашта.

Дlачуийбу заявленеш директора цlерагlа лу цхьан кепара 5-ча июле кхаччалца.

Заявленеца чуйза деза юккъера йоаца школа яьккхара свидетельство (тешал) е юккъера школа яьккха аттестат (подлинник), могаш хилара меди-цински справка (№ 086-у йолча формах) къахьега-ма книжка тlара выписка, 4 сурт.

Дlаоттара экзаменаш массийолча предметех консультацеш хургья 23-ча июне дена 5-ча июле кхаччалца.

Учебни заведене шоаш хьабаьхкача дlаовтташ бараша хьахьокх ше вара тешал (свидетельство) е паспорт, военни билет (эскаре гlулайх даь баьн-нараша), е приписной тешал (эскаре баха ха яраша).

Училище дlаэттараш стипендеца lалашбу юкъерча основанех. Ца кхеташ дар ха йиш я, укх адресагlа: г. Грозный, 364021, В. Терешковон, ул. 3. Телефонаш: 23-36-67; 23-58-93.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грозненски мехкдаьтта института приемни ко-миссе яьча решенега хьежжа, 1990 шера нефтехи-мически факультета укх специальностех:

25.01 — Органически вещества химически технологи,

25.04 — Доагорен углеродни материалиин хи-мически технологи,

Деша оттача наха дlалургья математикагlа, эрсий меттагlа, литературагlа дlалуча экзаменаш-ца цхьана, абитуриента ше харжарга хьежжа хи-мех е физиках йола письменни экзамен.

Тха адрес: 364902, Грозный, пр. Революци, 21.

Грозненски мехкдаьтта институт.

Телефон: 22-16-15.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ЕРА

26 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Футбол. Товарищески встреча. Сборни Ирланди — Сборни СССР.
10.15 — Мультфильм.
10.25 — Никъ берий клуб.
11.25 — Берий сахьат (англий-ски метта уронаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Эрсий халхар» яха халхара самодеятельни ансамб-ла концерт.
16.35 — lилма вестник.
17.20 — Татарски халкъа иллеш дlалокх К. Хайрутдино-ва.
17.45 — «...16 шу даланзен бокхагlен».
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Коллаж.
19.05 — Бокхийчарна дола мультфильмаш.
19.15 — Хоккей. Дунен чем-пионат. Сборни Чехословаки— Сборни Швеци. 2-гlен 3-гlен периодаш. Швейцарера транс-ляци.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 Хоккей. Дунен чемпи-нат. Сборни СССР — Сборни Канада.
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

00.00 — «Чернобыль» яха 24 сахьата йола телемарафон я эфире.
18.30 — Информационно-пуб-лицистически программа.
19.00 — «Чернобыль» яхача телемарафона дlахододар.

IIIАЬРАСКА

27 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Хоккей. Дунен чем-пионат. Сборни СССР — Сбор-ни Канада.
10.15 — Кинопанорама.
11.45 — «...16 шу даланзен боккхагlен».
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Свердловски опер-не... хьех шо.
16.35 — Социализма пробле-маш. Реальности перспектива-ши.
17.20 — Мультфильм.
17.30 — Коталон 45 шу ду-заш. Документальни фильм.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Мультфильм.
19.10 — «Дипломатически йоаца беседаш» яха Велико-британи кхыча мохкашкарча гlулакхий министра Д. Хэрда дакъа лоаца передача.

[illegible]
18.00 — Хlара мехкатана — тидам (нохчий меттала).
18.30 — Информационно-пуб-лицистически программа.
19.10 — «Хилипта адамаш дийна» яха Урус-Мартановски маьждигера репортаж (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хий-ла шун, берашl
20.15 — Информационни программа.
21.00 — Тхо долча хьоашал-гlа енай МВД ИГlАССР — «Детектив» яха театра-студи.
21.30 — Спорт массарна а.
21.45 — Волейбол. Дунен тlарча лигай хьалуле. Маlтах. Сборни СССР — Сборни Гол-ланди.

РАДИО

26 апрель

ЕРА

7.30 Доагlаш деш доле къа-маьл.
7.40 Объявленеш.
7.45—8.00 «Эздел» (гlалгlай меттала). Погода.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Литературен ис-кусствои (нохчий меттала).
11.15 Депутата позици (нох-чий меттала).
11.30 Доал доацарий адре-саш.
11.45—12.00 Болхлочоа хе-тар (гlалгlай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Музыкальни культура дегlайоалаяре наькъаш» яхача циклацара передача (гlалгlай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30—19.00 Халкъа мело-деш (нохчий меттала).

27 апрель

IIIАЬРАСКА

7.30 «Юртара lуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55—8.00 Музыка Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Сийлахь-Йоккхача Кота-лон 45 шу дузаш. Лепаш ба дошо седкъа (нохчий меттала).
8.50—9.00 «Доттагlал». Гlум-ний меттала передача.
11.15—12.00 Хьалхалаттача коллектива портрет (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Юртара вахар» (гlал-гlай меттала).
17.31 «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
17.46 Армянски халкъа му-зыка концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30—19.00 Илли доаких Да-гаев Валида (нохчий меттала).

Хьоттам

Тахан республике гlоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, юкъ-юкъе догlа а делхаш, малхбоалехьара се-кунде 4 — 9 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 20 — 25, Грозне 21 — 23 гра-дус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, и [illegible]нагахьа догlа а делхаш, тайп-тайпарча оагlо-нашкахьара секунде 3 — 7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 4 — 9, дийнахьа 13 — 18 градус йовхал йо-лаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей. ерей, шоаттей деношка

СФ00103. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1436.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

Серлo

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 28 АПРЕЛЬ, 1990 ШУ. ★ № 50 (7864). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

«Чечнигавтотранс» производственни территориальни объединенена чуйоагІача автотранспортни предприятешта юкъе яьржача яхье укх тІеххьарча шерашка хадданза хьалха латташ хьайоагІарех я Яжук Виктор Григорьевич керте латтача автоколонна-1737 коллектив. Къаьстта беркате да цунна карара шу. Цхьаккха бутт дІабахийтабац цо ше тІаяйца декхараш дикка тІеххоачаш ца деш. Керттерча даькъе автоколонна водителаша дІа-хьа кхухь Грознерча, иштта республикерча цхьайолча торгови организацешта лаьрхІа дола мовхьаш. Хьалхарча квартала планагІа лаьрхІачул совгІа дІа-юха дихьад 3900 тонн халкъбоахама мовхьаш. Балха ханах пайда эцара задани тІеххоачашъяьй цар. Грузооборота задани 111,2 процент кхоачаш а яь, планагІа лаьрхІачул совгІа яьй 215,5 эзар тонно-километр.

Автоколонна коллектива [illegible]

Дуккханешка дІакхоача продукци

Вай республикерча халкъа боахама дукхагІйолча участкашка дІакхоач Грозненски «Дружба» яхача картонажни фабрика болхлоша арахецна картонни изделеш. Уж чІоагІа хоатташ дика дІаэцаш я торговни кхычей организацей коллективаша. Цар хьоаштаи диза кхоачашдара шоай эррига таронаш оарцагІаьхача фабрика болхлой тІахяна лоархІабу [illegible]

пачІахьалкхенна пайда бара задани 105,1 процент кхоачаш а яь, укх шера 186 эзар сом пайда баьб цо. Шоаш хьалхарча квартале дахьа производственни хьонхамаш денгара дента дикагІа хулийташ, хьинаре къахьег фабрика болхлоша укх апрель бетта а.

Ши-шегІа хьахиннадац уж производственни толамаш. Цун керттердао да болхлоша [illegible]

Шоай профессех [illegible] болх бе цо Іомабаь болхлой кІеззига бац фабрике.

[illegible]

Парте горкома пленум

Самардийнахьа хилар парте Грозненски горкома IX пленум. Цига дийцар XXVI городской отчетно - хоржама партийни конференцена кийчо яра хьакъехьара дешаш.

Пленумо оттадир городской партийни конференци укх шера 12 мае е. Цига парте горкома отчетни доклад елга тІадиллар КПСС горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкона.

Пленуме дакъа лоацараша хьалхагІа парте горкома комиссешка а цул тІехьагІа пленарни заседане а йийцар конференце ергІолча КПСС горкома отчетни доклада проект. Из юкцача дакъа лаьцар 30 совгІа саго. Къамаьлаш дайраша дуккха предложенеш а замечанеш а йир. хІаьта уж теркал а еш доклада текст тоаелта пленумо тІадиллар конференцин кийчъеча балха группана.

Иштта пленуме дийцар организационни дош а.

КПСС Грозненски горкома шоллагІча секретара декхарех мукъавалийтар М.-Э. Баймурадов халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома председателалла из харжарца дувзаденна.

НГІАССР Министрий Совете

ДегІаахар сихделга дІадех

НГІАССР Министрий Совета аргІанарча заседане хьежар «1990 шера 1-ча квартале республика экономически, социальни дегІаккхувлара план кхоачашъяра итогехи тІехьа тІайоагІача хана де дезарехи», «1990 шера 1-ча квартале чуІе фусамаш, кхыйола соцкультбыта объекташ хьалъяра хьакъехьа республика гІишлон комплекса во болх барах», «1989/90 шерарча цІеноаш дІоахдара сезона итогехи 1990/91 шерарча сезонага республика жилищно - коммунальни боахама кийчо яра де лерхІарехи» долча дешашка, хІаьта иштта, республике ахархой а фермерски а боахамаш вІаштІехьдахарах йола къахьегамах йолча НГІАССР Госкомитета председатела А. Н. Инуркаева яьча информацега.

Нохч-ГІалгІайче социально-экономически дегІаахара темпаш белгалйоахача статистически данней анализа хьахьокх, халкъа боахаме эша товараш дукхагІа хьадарца (квартальни планага диллача 103,1 процент, соахкарча цу ханаца нийсдича 114,2 процент) промышленносте къахьегама овсарле 2,7 процент лакхъярца, пайда бара план 104,9 процент кхоачашъярца цхьана кхыча лоархІамерча хьонхамашка доагтІа толамаш даьха доацилга.

БІарччача республике гІолла даьча договорага хьежжа продукцена поставкаш яра план кхоачашъяьяц. Цунца потребителашка дІа ца кхоачаш йиссай 5,4 миллион сома маьха бе-бе изделеш. ЦІенхаштта тІехьадисар гучадалийтад шоашкара «Терек» яхача мебельно - дахчан хІамаш еча объединене, Аргунски «Пищемаш» завода, Аргунски хьоар доаккхача завода, Назрановски трикотажни фабрика, Грозненски биохимически завода, иштта кхыча предприятеша, объединенеша. Цунца цхьана республика халкъа боахамерча дуккхача [illegible]

ни изделеш хьаяра квартальни план 51,7 процент мара кхоачашъяьяц. Цул совгІа, 15 эзар квадратни метр панелашн конструкцеши арахеца низ хургбола Аргунски йоккхача панелех цІеноаш дара завод хьалъяь яьккхаяц.

КІеззига дикагІа болх баьб «Чечeнингушагропромстрой» объединене, цо генподрядагІа йола квартальни план 79 процент кхоачашъяьй, шоай низаца болх бара план — 88 процент, из а соахкарча боарамал лохагІа ба. ЮкъагІдаьккхад Гудермесски районе цІеноаш хьалделга, Урус - Мартане, Науре школаш елга, Сунженски районни больнице терапевтически корпус елга. ЧІоагІа ледара да шера 35 эзар квадратни метр вІашагІхетта аьши - бетон арахеца низбола Шалински юртара цІеноаш ду комбинат хьалъечара гІулакхаш.

НГІАССР Министрий Совета заседане белгал ма даккхара республика гІишлон дакъага лерттІа болх байтара новкъарле ю култалхошеи специалисташеи шоай служебни декхараш [illegible]

...Грозненерча, иштта республикерча цхьайолча торговин организацешта лаьрхIа дола мовхьаш. Хьалхарча кварталан планагIа лаьрхIачул совгIа дIа-юха дихьад 3000 тонн халкъбоахама мовхьаш. Балха ханах пайда эцара задани тIехкхоачашъяьй цар. Грузооборота задани 111,2 процент кхоачаш а яь, планагIа лаьрхIачул совгIа яьй 215.5 эзар тонно-километр.

Автоколонни коллектива [illegible] дог гIоздоахаш да. Автопарках пайда эцара коэффициента задапи 102,1 процента кхоачашъяьй цо дIабахача кхаь бетта. Мовхьаш дIа-юха дахьарга дIабода мах лохбарах, доагора-энергетически ресурсаш кхоярах укх шера водителаша яь валови доходаш 800700 сом да, из хул планагIа лаьрхIачул 212 эзар гаргга сом дукхагIа.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоапаш, къаьстта дика къахьийгад Яндиев Хьасан, Мирзоев Юрий керте латтача бригадай коллективаша. ХIанзлехьа биъ бетта задапи кхоачашъяьй цар.

Деша дай бац

Укх тIеххьарча шерашка даим тIехьабусаш, тIанийца декхараш меттел паччахьалкхен планах а лоархIа ца беш, дукха декхар тIадусаш хьабоагIарех ба «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене технологаш, химикаш, кхыбараш. Эсала болх беш ба уж пятилетка тIеххьарча шера а. Цунна чуйоагIача пхе предприяте коллективех укх шера хьалхарча квартала план кхоачаш ца еш йисай кхоъ. Царех я тайп-тайпара продукци хьаяра дIабахача кхаь бетта задани 97,6 процент мара кхоачаш ца яьча А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода коллектив. Цу юкъа цо ара ца хецаш йисар бIаьш эзараш сомий маьха чакхдаьккхача мехкдаьтта продукци.

Цул а эсалагIа къахьегаш ба укх кхарарча шера производственно-товарни контора болхлой. Цар товарни продукци арахецара хьалхарча квартала план 96,6 процент мара кхоачашъяьяц. Ер шу доладелча денз хIанзлехьа цар ара ца хецаш йисай эзараш тоннаш мехкдаьтта продукци.

Иштта тIехьа а бусаш, тIанийцача декхарех меттел гаьнна паччахьалкхен планах а лоархIа ца беш хьабоагIа СССР 50 шу дизара цIерагIча химзавода химикаш. Цар фенол, полиэтилен, синтетически спирт, кхыйола продукци хьаяра кхаь бетта задани 97,3 процент мара кхоачашъяьяц. Шоай потребителашка цар дIа ца кхоачийташ йисай халкъа боахаме Iалаьмате чIоагIа эшаш йола тайп-тайпара продукци.

Цу лакхе цIераш яьхача коллективаш бехкагIа парафин, коача газ, полиэтилен, машиндаьтта, мехкдаьтта сийрдз продукци арахецара паччахьалкхен план гаьнна кхоачаш ца еш йисай дIабахача кхаь бетта.

...продукци

Вай республикерча халкъа боахама дукъагIйолча участкашна дIахоач Грозненски «Дружба» яхача картонажни фабрика болхлоша арахецал картонни изделеш. Уж чIоагIа хоттаниш дика дIадоахаш я торговин кхычей организацей коллективаша. Цар хьаьштан дизза кхоачашдара шоай еррига тароний оарцагIъяьача фабрика болх... [illegible] тIалагIа пятилетка тIехьарча шера тIанийцача доккхийча декхарех Долче. Дерригача технико-экономически хьокхамий укх шера хьалхарча квартала план ханал хьалха кхоачашъярах рапорт делар цар. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цу юкъа цар арахийцар 43 эзар сома маьха товарни продукци. ХIаьта халкъа эша товараш арахецара паччахьалкхен план 142,8 процент кхоачашйир фабрика коллективо. Заданел тIех арахийцар уж товараш 320 эзар гаргга сома маьха.

Ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир цо дIабахача кхаь бетта. Бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах, паччахьалкхенна пайда бара задани 103,1 процент кхоачаш а яь, укх шера 186 эзар сом пайда баьб цо. Шоаш хьалхарча квартале даьха производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ, хьинаре къахьег фабрика болхлоша укх апрель бетта а.

Шийнег[I]а хьахиннадац уж производственни толамаш. [illegible] хьегар, балха ханахи моцностехи бизза пайда ийбар, исполнительски къахьегамеи дисциплина чIоагIъяр, яхье хьалхалаттарий опыт шерра йоаржа а еш, цунах хьакъалца пайда ийбар. Уж гIулакхаш Iалаьмате дика чакхдоахаш бола башха-дика производственникаш кIезига бац укхаза. Царех я швея-мотористка Тамбиева Виолетта. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо ший норма 140—150 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа биъ бетта задани ханал дукхха хьалха кхоачаш а яь, май бетта чотагIа къахьегаш я из. Ший опыт, балха методаш дог раьза долаш шийна къахьегарашта дIа а йовзийташ, ше санна къахьегара оарцагIбоах цо уж. МоллагIча болхлочоа эшаш дола гIоновкъостал де кийча я из. Шоай профессех шаьрра болх бе цо Iомабаь болхлой кIезига бац фабрике.

Предприяте эггара дикагIа лоархIача закройщикех цаI ва Наурбиев Хьамида Батыр. Из тамаш а яц. Ший балхах тIехдика кхеташ ва из. Балха тIа цо брак яь, хьовзам хилийта цхьа моттиг нийсъеннаяц фабрике. Иштта волча говзанчаца каст-каста дагабувл къона закройщикаш. Цо хьехар даь балха къайленаш дIайовзийта дIаводаш вола моллагIа болхло дег тIара цунна баркал аьле мара дIаводац. Предприятерча закройщикашта юкъе яьржача яхье даим хьалхалатташ хьавоагIарех ва из. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 135—145 процент кхоачашъю Батыра.

Фабрике эггара бехктохкамегIа йолча участке къахьегаш ба переплетчикаш Иванов Юрий Григорьевичи Ухатенко Тамара Ивановнаи. Цудухьа шоай болх боагIача тайпара дIабахийтара, производстве цхьаккха тайпа хьовзам ца хилийтара шоашта тIалатта бехктохкам боккха хилар дика кхетадеш ба уж. Долче, шоайла каст-каста дагабувлаш, цхьа бахьан а шек болаш дар дIа-хьа хоатташ къахьег цар. Иштта къахьегарах балха тIа уж гIалат баьнна моттиг нийслац. Шоаш кийчъю продукци тIехдика хилийтарал совгIа, шоай сменин нормаш 135—145 процент кхоачашъю цар.

СУРТАШ ТIА: 1) переплетчикаш Ю. Иванови, Т. Ухатенкои; 2) закройщик Б. Наурбиев; 3) швея-мотористка В. Тамбиева.

И. ПЛИЕВА сурт.

...ла даьча договорага хьежжа продукцена поставкаш яра план кхоачашъяьяц. Цунна потребителашка дIа ца кхоачаш йиссай 5,4 миллион сома маьха бе-бе изделеш. ЦIенхаштта тIехьадисар гучадалийтад шоашкара «Терек» яхача мебельно-бахчан хIамаш еча объединене. Аргунски «Пищемаш» завода, Аргунски хьоар доаккхача завода, Назрановски трикотажни фабрика, Грозненски биохимически завода, иштта кхыча предприятешна, объединенешна. [illegible] доакъошка къахьегама овсарлел сихагIа алапе боарам дегIаух. Промышленносте уж вIаши духьала нийсдича 2,3 процент дегIаеннача къахьегама овсарлега диллача алапи 8,3 процент дегIаденад.

ДIаяхача квартале во болх бир республикански а моттигерча а доалахьа йолча промышленносто. Цо продукцена договорни поставкаш яра план 98,4 процент мара кхоачашйинзар. 14 предприяти, организаци халкъа боахаме эша товараш арахецара декхарех лоархIаянзар, царна юкъе я респотребсоюз, «Ачалуки» яха минеральни хий арахецаш йола завод, Нестеровски консервни завод, «Сунжа» яха агропромышленни объединени, Надтеречни райпищекомбинат, иштта кхыяраш. Цар потребителашка дIакхачийтаяц 5 миллион сома маьха продукци.

Планаш а договорни декхараш а кхоачаш ца деш юкъагIдахара бе-бе бахьанаши объективни халонаши хилар теркал а деш, НГIАССР Министрий Совета заседане белгалдаьккхар, цу гIулакха керттерча даькъе бехке лохерча боараме къахьегам вIаштIехьбаккхарен производственни дисциплина телхаярен хилар. Цхьайолча предприятешка тIеххьарча хана балха ха зехьа йоаяра тенденци дегIаенай. Цул совгIа, хьежача гучадаьлар ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводе, «Промавтоматика» НПО опытни заводе, Нохч-ГIалгIай химзаводе, художественни промыслай, «Силуэт» объединенешка зехьа йоаеча балха ханах 60 процент администраце бокъо а луш йоаелга.

Хьалха санна во болх бу республика гIишлон даькъе. 1990 шера хьакъоастаяьча капитальни вложенех 1-ча квартале еррига дIалаьрхIача 12 процентах мара пайда ийцабац, цу даькъе, социальни сфера объекташ хьалъеча — 9 процент. Цу квартале керттера фондаш юкъейоалаяра шера план 6 процент мара кхоачашъяьяц, хIаьта социальни сфера объекташ — 4 процент.

Къаьстта во болх бу республика керттерча подрядни организаце — «Чечингстрой» объединене, цо 1-ча квартала генподрядагIа балхаш дара план 67 процент мара кхоачашъяьяц, хIаьта шоай низаццца балхаш дара план — 71 процент, соахка цу хана баьча балхаца нийсдилча уж цифраш геттара лоха я. Грозне, Чири-Юрта дукхаквартирни цIеной хьалдара, Гудермесе берий беш хьалъяра план юкъагIа яьккхай.

Из дерригa а цар кирпишк ца хиларца дувз. Цхьабакъда, объединене йоккхача панелий цIенош делга дегIаккхувлара цхьаккха хIама дац. Аьшкбетон- [illegible]

[illegible] гIа ба [illegible] Сунженски районни больнице терапевтически корпус [illegible]. ЧIоагIа ледара да пара 35 эзар квадратни метр вIаштIехтта [illegible] арахеца [illegible] Шали [illegible] юртара цIенош ду комбинат хьалъечара гIулакхаш.

НГIАССР Министрий Совета заседание белгал [illegible] даьккхара республика гIишлон [illegible] токхам кхета ца беш йоачашдаро, капитальни гIишлош ярей материально-технически Iалашо ярей план лерттIа вIаштIехь ца яккхаро, горрайисполкомаштей гIишлон организацештей юкъе ханнахьа керда объекташ хьалъяра лаьтта хьакъоастадара дешай даькъе лерттIа координаци ца хиларо, хIаьта иштта, моттигерча Советаша шоай оагIорахьара подрядчикаша беча балха тIехьа тIахьожам ца лоаттабаро.

ДIаяхача отопительни сезона итогашта анализ еш, НГIАССР Министрий Совето ер вывод яьй: жилищно-коммунальни боахама территориально производственни объединене, городской, районний Советий исполкомаша, министерствашей ведомствашей де дезараш тIанийца доллаше Iан хана цхьайола нах бахача моттигашка йIовхалца Iалашъяра системаша лерттIа болх бацар, кхыметтел Грозне малхбоален даькъе дIайха хий сецадора, во дIоахдора кхыча районашка цIенош.

Из нийсделар чуIеча фусамашта, отоплене системашта ремонт еча ледарло гучаялийтарах, горрайисполкомаша шоай оагIорахьара ведомственни жилищни организацешкара цу гIулакха кийчо яра хьакъехьа доагIар хьа ца дехарах. Цу тайпара моттигаш кхы ца нийс ца ялийтар духьа кердача Iана сезона жилищно-коммунальни боахам кийчбара лаьрхIа керттерча мероприятей программа чIоагIъяьй, хIаьта из кхоачашъелга тIехьа а ца тетташ дIадоладе деза.

Нохч-ГIалгIайчене ахархой боахамашен кооперативашен вIаштIехьяхара йолча республикански комиссе председатела А. Н. Инуркаева хоамага ла а дийгIа, НГIАССР Министрий Совето белгалдаьккхар из лоархIаме болх дIаболабаьлга, цхьабакъда, из хIанз сох ледара дIабодаш ба, аьнна.

Цун декхар латт лаьттаца къахьега безам болча наха гIо дарах, гаргарча хана къаьстта лоаман районашка юртбоахама производства эффективность лакхъяра, меттаоттаеча юрташкей хуторашкей нах юха баха ховшабара новкъостал дарах, хIаьта иштта агропромышленни производства вIаштIехьйоаккхача керда формаш юкъейоалаярах.

Цунца цхьана, цхьайолча районашка хIанз а тIехьа ахархой боахамаш хьадара йола комиссеш хьаяьяц.

Дерригача дийнача лешай хьакъехьа НГIАССР Министрий Совето сацамаш тIанийцар.

Цкъа яздаьчун лерагIа

Гуш дола хувцамаш

Укх шера 29-ча мартен 5-ча апрелен араяьннача «Сердало» газета номераш тIа кепатехаяр «Ха тулийт», «ГIулакхаш во деце а...» яха материалаш. Цар критически оагIорахьа дувцар Сунженски района «Заветы Ильича» яхача колхозе бIаьстан-кхашкара балхаш тIехьа даьнналтах, кхаши хьайбаши леладерий йоакхо во елгах, кхыдолча кхоачамбоацарех. Мишта кхетаяьй боахама кулгалхоша шоашта яь критика?

Кхаш леладеча бригадана гаргагIертача эийра оаха укхаза цхьаццa хувцамаш хиннaлга. БIарг хьестар культстана гонахьа яьча кердача карто, меттайоадаяьча коанаIараша, техника латтача баьча лостамо.

Кхы а да укхаза гIадваха бахьан. «Ха тулийт» яхача корреспонденце тIа йийцача колхозо шийца оттадаь договор дIадаьиккхачул тIехьагIа арендатора М. Хутиевна юхаяла йицъенна ЮМЗ хIанз боахаме даггара къахьегаш я. Тхона тхоашта а бIаргаяйра из баьццара доакъар да йолаш.

Хьалха тхо цига хиннача хана цхьа буртиг гIи цхьа коартола бурилг лаьттах еллаяцар колхозерча кхаш леладераша. Цул совгIа, цхьадола лаьтташ вIалла аханза а дар. ХIанз из сурт бокъонца хувцаденнад. Бригадерча механизатораша дIабийнаб 115 гектар эбаь кени горохи. Цигара шоашта доакъар даккха лерхI укхазарча кхаш леладераша. Иштта дIабийнаб фуна лаьрхIа 20 гектар кен, 10 гектар доакъара свеклаш.

Дика чакхдаьккхад коартолаш дIаювлга а. Уж вурийтта гектар хургья колхозе. Еррига майда наха дIанийцай, дезала подрядагIа леладергйолаш.

БIаьстен-кхашкара балхаш чакхдоахача хьинаре къахьийгад механизатораша Белхароев Хьасана, Мархиев Абабукара, Фаргиев Башира, Булгучев Макшарипа, Куркиев Беслана, сеяльщика Галаев Тухана.

Кастта дIае йолаергья 20 гектар хьажкIаши 18 гектар баьцадаараши. Лаьтта дIоахдаларга хьежаш ба кхаш леладераш.

Новкъадале а газета тIа дийца цхьадола кхоачамбоацараш дIадаха кхоабаьбацар колхоза кулгалхой, бригада болхлой. ХIана а тоаянза я цхьайола тIехьатосса инвентарь, МТЗ-80 яха трактор, техника кIал лоаттаяра хьалъяь кхоале. Кулг тоханза я столови, ЦIе уголок. Из дерригa а цхьан дийнахьа дулургда яхац оаха, цхьабакъда, мелал дIа а яьккха, сихха дIатохабелча кIира де хIама дац из.

Массарел чIоагIагIа гIаддигар тхо колхоза кхаши хьайбаши леладераша дийцачо. Из къахьегамхой йоакхо ярца дувзаденна дар. Газето хоам баь махиллара, дефицитни товарашца Iалашбацар колхозхой. Е Сунженски районa а, е ГалашкарчагIа сельпона а тIачIоагIбанза бисабар уж.

Шоай адресагIа баьккха бехк тIанийцар районерча торговле болхлоша, нийсдалийта кхоачамбоацар сихха дIа а даьккхар. ХIанз цахаддаш дефицитни товараш тел кхаши хьайбаши леладераштa. Цу гIулакха дувцилга доацаш раьза ба нах.

Критика модз дац. Цхьабакъда, йоаггIача из йинча боккха пайда боал цох. Цунна къаьгга тешал деш да «Заветы Ильича» яхача колхозе лоаццача юкъа хинна хувцамаш

М. КАРТОЕВ.

Май бетта чотагIа

Башха-дика къахьегама совгIат кийчдаь Цхьоалаг[I]ча майна накъабоагIа «Южэнергохимзащита» яхача специализированни управлене кавказски участка болхлой. Дерригача технико-экономически хьокхамий биъ бетта задани 23 апреле кхоачашъяьй цар. Оборудовани мукх ца лийтара Iалаьмате дукха балхаш даьд цар Нохч-ГIалгIай АССР-а «Грозэнерго» яхача энергетикан электрификацен производственни объединенена чуйоагIача предприятешка, Чир-Юртовски заводе, фосфорни тух доаккхача Дагестанерча заводе, кхычахьа. Бутт чакхбала укх юхедисача деношка планагIа лаьрхIачул совгIа цар кхоачашдергда итт эзар сома маьха балхаш.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къа а хьийгад, яхье хьалха а латт ремонтникаш Зданович Александр, Гучаев Сергей, Аслангиреев Аслан, Ахаев Султан, кхы дукха бараш а. ХIара сменагIа нормаш 110—115 процент кхоачашъю цар.

Х. СУРУДЖАНЦ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ГIОНЧАШ

Доккхий декхараш тIанийцад шийтталагIча пятилетка тIеххьарча шера Старогрозненски технологически транспорта управлене транспортникаша. Шоашта тIачIоагIъяьча участкашка къахьегача мехкдаьттахошта, бурувдеттарашта ший хаиннахьен эшшача боарамагIен халкъбоахама мовхьаш а лоаттадеш, уж толамца кхоачашдара еррига шоай тароняш оарцагIъяьхай цар. Цунга хьежжа башха-дика производственни толамаш доахаш, тIанийца доккхий декхараш хIара бетта тIехкхоачашдеш хьабоагIа уж. Укх шера хьалхарча квартала грузооборота паччахьалкхен план 154,8 процент кхоачаш а яь, заданел тIех цар яьй 952,7 эзар тонно-километр. Мовхьаш дIа-юха дахьара задани 150,7 процент кхоачашйир УТТ коллективо. Оттабаьча боварамал тIех дIа-са дихьар, цо 22800 тонн халкъбоахама тайп-тайпара мовхьаш.

Автотранспортах балха ханах бизза пайда ийбарах, доагора-энергетически ресурсаш, кхыйола материалаш кхоярах, халкъбоахама мовхьаш дIа-юха дахьарга дIабода мах планагIа лаьрхIачул лохбарах дIабахача кхаь бетта заданел тIех паччахьалкхенна 73,5 эзар сом пайда баьб УТТ водителаша. ХIаьта валови доходаш яра задани цу юкъа 121,1 процент кхоачашъяьй. ПланагIа лаьрхIачул совгIа яь валови доходаш 350800 сом да. Уж производственни хьокхамаш денгара денга дикагIа хулийташ къахьийгар цар апрель бетта а. Цудухьа дерригача технико-экономически хьокхамий биъ бетта задани кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар цар.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, хадданза яхье хьалхалатташи дог гIоздоаха производственни толамаш доахаши йола бригадаш кIезига яц технологически транспорта управлене. Царех я Дмитриев Федор Дмитриевич, Тремба Николай Васильевич, Казяйкин Анатолий Иванович, кхыбараш керте латтача водителий бригадай коллективаш. Цар хIара сменагIа нормаш 125—135 процент кхоачашъю.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ДИКА ГIУЛАКХАШ

Шоаш тIанийца декхараш дикка тIехкхоачаш а деш, къаьстта дика къахьегаш ба пятилетка тIеххьарча шера «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахой. Дика къахьегама совгIат кийчдаь накъабаьхкаб уж бIаьстан цIейна — цхьоалагIча майна. Ер шу доладелча денз хIанзлехьа паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхад 23500 тонн «Iаьржа дошув», хIаьта заданел тIех яьккха газ ялх миллион кубически метр совгIа я.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къа а хьийгад, яхье хадданза хьалха латташ хьа а боагIа мехкдаьттен газ йоаха операторащ Дубченко Евгений, Заутханов Рамзан, Хасанов Мовлды, Щекин Алексей, Суровецкий Виктор, мастераш Горбатенко Анатолий, Корнеев Анатолий, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

ЦХЬАНА—БАРТ БОЛА ДЕЗАЛ

Красномолотовцаш— «гергача истола» гонахьа

Прибалтикера событеш, Юкъерча Азе республикашка, Закавказье, Кердача Узене, Грузе нах лозабеш а боабеш а хинна довнаш — цу дерригено а уйла яйт граждански тІом хила боал-хьогІ, аьнна. Вай даь дьыша, вай даьша цІия Іоухийташ, хьацар довккхаш вІашагІтеха сийлахь-боккха мохк боха гІерт-теш? Дац-теш кхыдола цхьаккха а бахьанаш перестроечни процессаш дегІайоалаяра?

Боккха бала а кхаьча цу хаттараштa жоп дала гІерт мехка доккхагІа хьаькъал дола нах. Цу дешай уйла еш ба вай паччахьалкхен кхела йоакхо еш бола болхлой, ахархой, интеллигенци.

Из проблема къоастаяра тІадерзадаь да КПСС ЦК сентябрьски (1989 ш.) Пленуме тІанийца .. документ — «ХІанзарча хьалашкара парте къамий политика» (КПСС ЦК Платформа). Цу тІара гуш да вай мехка къамашта юкъера гІулакхаш Советски Союза Коммунистически партена мел чІоагІа дагадоахк, из иштта хилар дувц «МалагІа тІехьале йисай вайна?» «Миштта эргаяьккха тоаергья, йизза хургйолаш хьаергья советски федераци?» «Къаман автономе лоархІам а правови статус а хьалъайе», «Къамий культурехи меттахи», «Къаман доши граждании бокъонаши», «Къаман деша идейно-теоретически аспектах» цІи йолча разделаш тІеи подразделаш тІеи.

Цар тІа кІоаргга тохк советски федераце истори, цун таханара хьал, къоаста а ду, хаьдда дІа а доах вай мехка исторе чухь 72 шера къаман деша хьакъехьа дийина гІалаташ.

Цудухьа тамашийна дац цу деша теркам хІанз вай общества берригача наха беш хилар, из ира .. дувцаш а чІоагІа къувсаш а хилар, цох йола уйлаш тайп-тайпара нийслуш хилар а. Дика да цу хьакъехьа халкъ гипнотически наб кхийттачара сомадаьнна. Халкъ хаьдда мукъадаьннад сталинско - бериевски концлагераша тІаоттабаь хиинача кхерамах. Цо майрра перестройка гІа баьккхаб. Нагахьа санна ше мехка этта хьал бе долла, перестроечни процессана кулгалде, вай общество кердача новкъа дІахьалха йодача шийн авангардии лоархІам аьрдехьарча а аьттехьарча а лизашта дІа ца хеца гІерте, парте таханара декхар да событешта хьалха хилар, царна тІехьара тІакхе а ца гІерташ.

Из уйла нийса хеташ дувц тха редакце «Красный молот» завода объединене дукха ха йоаццаш гергача истола тІа гулбаьча цу предприяте болхлоша, мастераша, инженераша. Цар дувцараш тха корреспондента А. Садулаева лоацца товдаь оаха лохехьа кепатох.

Хуьнкерханов Султан Лечиевич, «Красный молот» завода производственни объединене комсомольски комитета секретарь, Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутат:

— Сона кІоаргга дег чу ежай 1988 шера перестроечни процесс дІайолалуча хана Михаил Сергеевич Горбачева аьнна уйла ХІанз вай мехка этта кхераме къамашта юкъерча гІулакхашкара хьал хьалхе а гуш санна аьлар цо из.

Сона хетачогІа, къамашта юкъе хьувш дола гІулакхаш [illegible] дукъарда в[illegible]на сатийна Іе [illegible] вай. ХІанза [illegible]

Сона хетачогІа иштта до[illegible] даң, [illegible] хана дена хьаІовш [illegible]. Итташ шерашка [illegible] социальни хьашташ, [illegible] экономика дегІаахара дешаш общественни вахарах дІа а эдеш, теркал даьдац. ХІаьта экономика дегІанхай административно - командни [illegible]

наьха харц идеологе кІийлен тІа. Халкъо, къаьстта ахархоша дика кхетадора тІанйеш йола решенеш харцахьа йолга. ТІаккха, Сталина а цунна тІехьабараштa а шоаш лаьцача наькъа нах духьала болга хоа ма деллинге а, цар репрессивни аппарат «болх» бе йолаялийтар. Цу хана цхьа бахьан доацаш оттанзар мехка эгтара дикагІа дІадийнар хьахулаш йолча моттигашка — Украинеи Поволжьеи моцал, аьнна хет сона. Сталинеи цул опричникашеи наха низ бир итташ, бІаьш эзараш, миллионаш нах ловча бовлба, юхебисараш ца боалаш колхозашка гІоргба, яхаш уйла а йолаш.

ХІаьта фу дар промышленносте? Йоккха промышленность хьае йолча вай уйлано дІа-са кхайса йоайир средстваш. Оборудованин производства технологии керда предприяти болх бе йолаялийталехьа хьалхагІа къалу. ТІаккха гІулакх производствана реконструкци е езача отт. Из дарегІа чакхдалац. Цу харцахьа боахача гоно юххера а экономика дегІайоагІачара яьккхар. Вайна хІара дийнахьа а эшаш йола предметаш — сапа, баргъкъаш, продукташ ца тоъача кховчадир. Юртабоахам хІалакбир. ТІемеи иа чакхбаьначул тІехьарчеи хана санна дувц хІанз кхоана бераштa дая фу нийсдоргда вай, баргъкъаш а маьчеш а мичара ваьргьа вай яхаш.

Цу тІа тІаьхийттад вай гонахара Іалам бІехдеш дола хьал а. ХІаьта иштта бІехдаь Іалам меттаоттадарга дІадахийта дезарг мадий миллиардаш сомаш.

Со чІоагІа тешна нагахьа санна Іалам тоаде вайна могге, еррига уж проблемаш кхоачашъяра вайна новкъостал хургхиларах. Юкъерча [illegible]

лика эгтара теІача моттиге а.

Метташ вІаши довзаш хилар тайп-тайпарча къамех бола нах гаргаозарех цаІ да. Цудухьа новкъа а хеташ хьож со вайнаьха метташ Іомадарах йолча телепередачашка, хІана аьлча метташ Іомадар санна лоархІаме декхар кхоачашдара гаьна латт уж. Нийса хІама хет сона Прибалтика республикашка моттигера мотт Іомабелга законагІа чІоагІдар.

Чубенко Александр Анатольевич, «Красный молот» завода производственни объединене профкома председатела заместитель:

— Россеи россиянашеи оалаш да «халахетараш дувла ха» аьле. Иштта ха эттай хІанз мехка. Цу тайпара ха эттача наха массаза а дикадар лийхад — из хиннад хаттараш бартадахар.

ХІаьта вайна хІанз гонахьа гуш дар фуд? Газеташ тІара журналаш тІара [illegible] ла хеташ дог Іувд: кхоанено фу дахьаргда-хьогІ? аьле хаттар отт.

Сол хьалхагІа укхаза къамаьл даьча новкъоста Писарсне нийса дийцар. Далла ховстам ба вай республике мехка дукхача моттигашна къамашта юкъе дувла халахетараш, довнаш, нах бовбелхача гІозаро а оттаяь хиина режим. Со а чІоагІа раьза ва из туржаІа перестройкас дІадаьккхара. Цудухьа, се профсоюзни болхло хиларах тарра, со гІерт махулла сихагІа перестройка чакхъяккха, цо деш дола хувцамаш дикагІа хилийта.

Ховш мадарра профсоюзаш эгтара дукхагІа нах юкъе бола мехкара организаци я. Кхыметтел дукха ха йоацаш а тІехьа фу де йиш йолаш бар профсоюзни болхлой? Иштта эгтара дукхагІа нах юкъе бола организаци а административно-бюрократически аппарато яхар де дезача оттаяь яр. Шоай бокъонаш толхаяр, шоай хьашташ кхоачаш ца дар миштта меттаоттаде деза дІахьехар гІайттача шахтераша.

ХІанз профсоюзаш шоай оаз йолаш, шоай низ болаш я. Оаха дика кхетаду, бакъдар аьлча, къамашта юкъерча гІулакхий хьашъехьара тхоай декхар.

ХІаьта вай функагІа дийнача а, къахьегарах доагІар хьадалара дош латташ да. ДагайоагІий шоана вай хьалхьийна йисача социализма йоакхаш йола «ХІаране шийн [illegible] хІаринега хьийгача къига хьежжа» яха символ? Говзалах хьадар доагІар а ца доагІар а хьадоаккхар вай, бакъда, хьийгача къига хьежжа доагІар дІалацар. Бакъда, из дешца къамий хьакъехьа хоадалаш хІама дацар. ХІаьта промышленносте кІезига бар нохчийи гІалгІайи, уж дукха[illegible]

Ковлев Николай Васильевич, № 12 йолча цеха сварщикий бригадир:

— Сонеи са новкъосташтеи чІоагІа кІордаьей массе а тайпара «измаш».

Вай массаза а хьалхеш хиина, хьалъяьй яьха социализм бахьан-ди тІехьа менагІа хул вай. Иштта я хІанзара нах бахаш хургболаш яь яргья аьнна вай общественни политически лидерех волча цхьанне хьакхайкаь хиина коммунизм а. Цу тайпара массаза а иштта бах вай ханара нах, иштта баьхаб хьалха дІабахараш а.

Хетаргахьа иштта дахаргда вай бераш а тІехьа тІабоагІараш а, нагахьа санна перестройка котъяьнна, Іаьдал бе ца долле.

Сона хетачогІа, къамашта юкъера гІулакхаш талхар хьадоагІа беррига мохк чулаьца йолча экономически кризиса тІара. Кхоанарча денах тешам байча, бераштa даа а дупха а фу эцаргла яха вальча, кхетадеш мадий, сатем боабу, долла хІама гоамлу. Экономически хьал талхарах хьахиина эгІазло вахара еррига сферашка а кхоач — духовни, культурни, къаман сферашка.

Бакъда, социализм хьалъе гІерташ дукха хІама нагарІдаьннад вайна. Шин тІемо — гражданскии Сийлахь-боккхача Даймехкеи тІемаша йохаь хиина промышленность меттаоттайир белацеи тачкацеи. ХІаьта мел бала тоъхаш? Миллионаш бола нах концлагерашка боабеш, дукхача наха Іазап деш. Уж хІамаш хургдацар, нагахьа санна вай правительствас нийса никъ лаьцабаларе. Цудухьа [illegible] могаду вай мехка дукхача партеех латта система хьахулга.

[illegible] цІаьккха а белгалдоаккхаргда аз сайна уж «измаш» чІоагІа кІордаяр. Безамо болх бе, кхоачам болаш ваха а кхоанарча денах бІубекна а хила лов сона.

Радикальни экономически реформа

Рыночни гІулакхашка довла деза

Грозненски «Металлист» болх дІахо хьош ба заводе. завод — дукхагІча даькъе наха хоатташ дола товараш арахецара лостам боляш я. Укхаза хьаеча хІамай номенклатура йоккха я: бешамаш лелаира эша тайп-тайпара инвентарь, цІагІарча быте пайда эша каринзаш, спецешта лаьрхІа набораш, полиэтиленах хьадаь богаш, ведраш, кхораши Іажаши чуловттабу вазаш, аьшка маьнгеш. МассагІа да уж, дерригаш дийца а варгвац. Укхаза арахец промышленни товараш а. Масала, эІамига а доккхий а хьастамаш. Цул совгІа, предприятес дакъа лоац бахача наха гІулакх деча, цар заказаш кхоачашдеча. Тайп-тайпара гІулакхаш ду колхозаштеи совхозаштеи, масала, таразаш тоадеш, нийсдеш. Лоацца аьлча, дІадахача шерашца нийсдича хІанз коллективо кхоачашду балхаш дикка шерденнад.

Ховш махиллара, тІеххьарча хана вай республика правительствас боккха теркам тІабохийт наха хоатташ дола товараш дукхагІеи дикагІи арахецара. Из гІулакх цхьан кога тІа даккхара, шердара чакхъяхха йолаьй йоккхий мероприятеш. Цудухьа кхетаде хала дац, цу предприяте лоархІам тахан мел боккха ба. Цунца дувзаденна айлу хьалхашка этта керда декхараш кхоачашдара тІехьара коллектива бехктокхам.

ТІаккха миштта кхетабу болхлоша из? Цу хаттара кхы тІатоха ца дезаш жоп лу цифраша шоаша. Укх шера хьалхарча кварталах заводо товарни продукци арахецара план кхоачашъяьй 106 процент, потребителашта продукци лоаттаяра план а кхоачашъяьй. Вай белгалдаьхараш керттера хьокхамаш да. ХІаьта дагадоххарах аьлча, укхаза дерригача техинно-экономически хьокхамий планех а лоархІабаьб. Цо вІаштІехьдалийтар . предприятена цхьан кварталах 65 эзар сома пайда бе. Цу тайпара толам укхаза хьалха баьнкхабац.

Алхха продукци дукхагІа хьаяра тІехьабаьнна а ца Іеш, укхаза хаддаза уйла ю цун номенклатура шеръяра, артикул хувцара. ХІана аьлча, бухсоцнаш цунах тийша ла завода продукци наха бехамегІа дІаийяр, предприяте экономически хьал чІоагІдалар. Цхьадола масалаш доаладергда вай. Белгга мероприятеш чакхъяхарах кердаьккхар спецешта лаьрхІача наборий артикул. Из хозагІа хилар, дохбелар цун мах. Долче, наха дикагІа дІайийо уж. Вешта аьлча, предприн[illegible]

ШоллагІча квартале арахеца йолалургья керда светильникаш, промышленни кооперации ларда тІа «Промавтоматика» объединенеца договор а оттадаь. Цхьана арахецаргья микроволнови электрически пешкаш. Уж хьаергья тІеххьарча Іилмана карагІдаьнарех пайда а эцаш; кхыча мехкашкарча предприятешца бувзам а лоаттабеш. Лоацца аьлча, дунеи хайкъаьнта юкъерча рынке а дІадахьийта эхь хета ца дезаш хургда из товар.

Цо хьахьокх заводе къахьегача наьха потенциал йоккха йолга, цар балха говзал лакха йолга. Масала, моллагІа операци чакхъяккха, моллагІча продукце керда тайпа карадерзаде таро йолаш ба болхлой В. Марнина, В. Гайдукова, В. Улыбин, ремонтно - экспериментальни участка бригадир В. Б. Многолет, дукха кхыбараш. Йоккха опыт йолча болхлоша шоай балха говзал кІоаргъярал совгІа, дукха къахьег из къонача дІаІомаяра, керда специалисташ кийчбара. Со укхаза волча дийнахьа цхьан участке шоашта тела теоретически знанеш, бокхагІчар новкъостал практикаца дІачІоагІъеш вар № 3 йолча Грозненски профессионально-технически училищера вуъ практикант. Цигара хьадоагІаш хила деза-кх тІеххьарча хана кадраш цара проблема заводе отташ ца хилар. Лакхденнад наьха алапеш.

ДикагІча оагІорахьа хиина хувцамаш кхы а дукха да заводе. Цхьабакъда, са белам бацвр уж белгал а даьха. дерригa вІаштІехьа да, аьнна, цу тІа тІадам оттабе. Тахан коллективана хьалхашка латташ дукха проблемаш я. Царех эгтара чІоагІагІа Іаткъаш яр я предприяте участкаш цхьан моттиге а йоацаш, города тайп-тайпарча меІингашка хилар. Кхыметтел, пхьа участок Сунженски района Карабулак яхача поселке а кхаьчай. Из бахьан долаш доккхий транспортни зенаш хул завода, хала да ханнахьа нарна бийдал лоаттае. Участкашка латта оборудовани къаеннай, тишъеннай. Цудухьа продукцега дІадолар дукха хул. Коллективана сагота эш керда, дикагІйола оборудовани йола керда завод. Из хьаеш латта массеки шу да. Генеральни подрядчик — «Чечингстрой» гІишлои-монтажни производственни объединени. ГрафикагІа из эноплуватае дІаяла эза тІеххьара ха соахцара шу дар. Бакъда, чакхдаханза [illegible]

луш йисар. Бахьан? Укхазара ший болхлой хьа а баьха, соцкультбыта объекташ хьалъяра дІабигар объединенес, хІаьта завод — промышленни лостам бола объект я, аьнна, хьал а ца еш, соцайир. ХІама дацар, цунах соцкультбыта объекташта пайда баьнна баларе. Амма, вайна дика хов дІадахача шера парна хІама тІакхийтта доацилга. Іалаьмате дукха соцкультбыта объекташ чакхъяханза йисар. ТІаккха, гІойле яцар йистеяккхара дукха хІама ца эшаш хиина завод чакхъяьккха хиннаяларе? Цу тІа, тахан цу тайпарча предприяте лоархІам мел боккха ба ховш ма дий. ХІана аьлча, наха хоатташ дола товараш дукхагІеи дикагІеи арахецар — из социальни лоархІам бола декхар ма дий. Бакъахьа дар гІишлонхой кулгалхой цунах кхетаре, шоаш дІадоладаь хІама, наха а шоашта а, хьовзам ца хулийташ чакхдоаккхаре.

ШоллагІа лоархІаме проблема ювзаенна я завода коллектива производственни дешаш къоастадара шийн бизза лоІам ца хиларца. Масала, оттадаьча договорагІа предприяте арахецача продукцех 85 процент паччахьалкхен торгови организацешка дІайохийт. Цхьабакъда, уж договораш уттадер завод ше яц, лакхе латта организаци — моттигерча промышленноста объединени я. Цудухьа, наха дІадехарашка хьежжа, шийн лоІамагІа продукце керда тайпа юкъедоаладе, цун артикул хувца, дІадахачунга хьежжа маьхаш хувца бокъо яц коллектива. Кхыметтел, продукце артикул хийцача а маьхаш хувца бокъо яц лакхера эмар ца деллча. ХІаьта предприяте эшача бийдалца Іалашъяр а централизовании хьисапе да. Бийдал мичара хьийде еза белгалдоаккхар а объединени я. Завода бокъо яц бийдал лоаттаеча поставщикашца дукхьалара гІулакхаш леладе. Из воча оагІорахьара Іаткъ завода экономически хьала. ХІана аьлча, мехка гаьнарча районашкара, доккха транспортни зенаш а деш, ха а йовеш хьанхахьа езаш хул из: Челябинскера, Куйбышевсера, Днепропетровскера, Хабаровскера, Болгарь яхача а дукхача кхыча а городашкера.

Уж а кхыдола а проблемаш къоастаяра наькъаш малагІаш да? Сона хетачох, предприятена шийна ловча бесси гІулакхаш леладар бокъо хилар. Предприяте бокъо хила еза шийн продукци рынке араяккха. ХІаьта хІана санна, алхха объединенес уттадеча договорех дІахо а [illegible]

ахьар цо из.

Сона хетачоІа, къамашта юкъе хьувш дола гІулакхаш ши шеІа дужарга вьина санийна Іе дагІац вай. ХІанзара хьал геттара во эттад кхыметтел граждански тІом хьар а кхерам болаш. Нагахьа санна из хуле, тІаккха вай сийнахь-боккха мохк, 70 шера исторе чухь вай хьаІайна низ [illegible]

[illegible] сона хетачоІа, [illegible] дац, [illegible] хьал [illegible] эттa [illegible] дукхахча хана дена хьаІовш хьахиннад. Итташ шерашка къамий социальни хьашташ, къамий экономика дегІахара дешаш общественни вахарах дІа а эдеш, теркал даьдац. ХІаьта экономика дегІлинхай административно-командни система волюнтаристски, компетентни йоацача, гхьметтел цкъаза кхетаеш йоацача а, указанеІа. Масала, хьаэздаргья вай коллективизаци. Вайна исторе из трагически ха цу хана геттара кІезига ердоахаш хиннача документаш тІарен художественни литература тІарен мара йовзац. ХІаьта литературас харц дувцар, из яздора Іаьдала керте эттача цІена боацача

предметаш — сапа, баркъаш, продукташ ца тоъача кхоачадир. Юртабоахам хІалакбир. ТІемен из чакхбаьначул тІехьарчен хана санна дувц хІана кхоана бераштa лаа фу нийсдергда вай, барзкъаш а маьчеш а мичара эцаргья вай яхаш.

Цу тІа тІакхийттад вай гонахьера Іалам біехдеш дола хьал а. ХІаьта ниттa біехдаь Іалам меттаотталарга дІадахийта дезарг мадий миллиардаш сомаш.

Со чІоагІа теш нагахьа санна Іалам тоаде вайна моге, ерриге уж проблемаш кхоачашъяра вайна новкъостал хургхиларах. Юкъерча Азера республикаш гІертаргьяц кхычахьара тІабаьхка нах лелхабе. Прибалтина хьовзаргьяц мехках дІакъаста — тІаккха мехка низ бохарг мабий, ЧІоагІа экономика — из я советски халкъий федераци чІоагІъергйола а кхетаергйола а цемент, со цох теша а теш. Из цІаккха дицдалийта дагІац вай, цу тІехь леста къахьега а деза.

— Россей ... оалаш да «халахетараш дувла ха» аьле. Ниттa ха эттай хІанз мехка. Цу тайпара ха эттача наха массаза а дикадар лийхад — из хиннад халкъаш бартадахар.

ХІаьта вайна хІанз гоннахьа гуш дар фуд? Газеташ тІарен журналаш тІарен цхьадола хІамаш дешац хала хеташ дог Іуда кхоанено фу лахьаргда-хьогІ? аьле хаттар отт.

Сол хьалхагІа ухкаш къамаьл дьича новкъоста Писарске нийса дийцар. Далла хоастам ба вай республике мехка дукхача моттигашка къамашта юкъе дувла халахетараш, довнаш, нах болбелга доацаш. Де мел дезар дой вай республика а мехка а халкъашта юкъера доттагІал кхы а чІоагІдара? Тахан хьайна къамашта юкъера гоамал кхоана юха хьовргйоацаш хилийтара фу ду вай?

Мел доагІар дац, данне в дац Вайна хІанз а хац, нийсагІа аьлча довзац вайна, Іомадаьдац вай воашта гоннахьа бахарий еза обычеш йовза, еза, сабаре хила.

Цхьаннена къайле яц. Грозне бахарашта хІаьта а, цхьа-ши шу хьалха а кхыметтел улицашкара бардюраш нохчий кашамашкара хьадаьхача чуртех яь хинна хилар. Из дар республика яйхачул тІехьагІа, дийна барашка мел дар дІадаьккхачул тІехьагІа. байнараш а бовхар, истори, дІаяха ха толхаяр. Бакъда, цу хьакъехьа бехне дараш вай дац, бехне я Сталина а цун біе-

дар аьлча, къамашта юкъерча гІуланхий хьакъехьара тховй декхар.

ХІаьта вай фуннагІа дийцача а, къахьегарах доагІар хьадалара дош латташ да. ДагайоагІий шоана вай хьалйинза йисача социализма йовзаш йола «ХІаране ший говзалга хьежжа, хІарацега хьийгача къига хьежжа» яха символ? Говзалах хьадьр доагІар а ца доагІар а хьадоакхар вай, бакъда, хьийгача къига хьежжа доагІар дІалацар. ' Бакъда, из деш къамий хьакъехьа хоададаь хІама дацар, ХІаьта промышленносте кІезига бар нохчийн гІалгІайн, уж дукхагІча даькъе районашка, юрташка ма бахарий. ХІанз гІулакх кхыча тайпара да. Дукха ба промышленносте нохчийн гІалгІайн. Хьалха къамашта юкъе нийслуш хина цатоамаш дІадахара ший низ кхоачар ду профсоюзо. Къахьегамах доагІар, социально-бытовой гІулакхаш нийсхо йолаш ду — деррига а хьийгача къига хьежжа. Къаьстта из гІулакх дикагІа дІадоладеннад коллективо хІанзара директор новкъост Мусалимов хержачул тІехьагІа.

Тха заводе болх беш ба тайп-тайпарча къамех бола нах — эрсий, нохчий. гІалгІай, татараш. прибалташ, жуттий, дагестанцаш, кхыбараш. Укх предприняте аз болх беча хана цІаккха а хезадац сона къамашта тІагІолла дов даьннад аьнна. Сона из геттара дика а хет.

тачкахьи ... тохкаш? Миллионаш бола нах концлагерашка боабеш, дукххача наха Іазап деш. Уж хІамаш хургдацар, нагахьа санна вай правительствас нийса никъ лаьцабаларе. Цудухьа аз могаду вай мехка дукххача партеех латта система хьахулга.

Сай къамаьл чакхдоалаш лаьхха а белгалдовикхаргда аз сайна уж «измаш» чІоагІа кІордаяр. Безаме болх бе, кхоачам болаш ваха а кхоанарча денах біубешна а хила лов сона.

Писарский Анатолий Яковлевич, № 12 йолча цеха воккхагІвола мастер:

— Сона, вай мехка кхыча гражданашта а санна, дага латт цхьа уйла, цхьа дош: е СССР Лакхехьарча Совето а, е СССР халкъа депутатий съездо а, е хІанз керда хьахиннача парламенто а хаьдда хІана къоастадац хІанз этта, сона хетачоІа, керттера дош — къамашта юкъерча гІулакхий дош. Халкъо хержача, Іаьдал бе деллача цу наха шоай хабараш а дита, маца гІа боаккхаргба из дош лоацца хоададара? ХІаьта мехка кхы дІахо хила йиш йоацаш геттара ирденнад къамий гІулакхашта юкъера дош. ХІара дийнахьа, хІара сахьата во дар хила тарлургдолаш этта кхераме да Нагорни Карабахера хьал. Вайна массанена а дицдаланза да туркий-месхетинцаш боабеш хинна дов. ХІанз-хІанз эккха тарлургдолаш хьайна да Прибалтика республикашкара хьал. Ниттa моттигаш я кхычахьа а.

ВІалла дийца варгвоацаш дика хет сона вай Нохч-ГІалгІайчене уж тайпа хІамаш доацаш. Цхьаннена а ца кхаьччача тайпара хала сталински репрессей Іазап тІаэттача а теккача а вайнаха геттара дика кхетаду цхьа къам шоллагІчох латар, низ бар хила йиш йоаца хІама долга.

Из вайнаьха халкъ беркате а даькъала а хилар да.

Сона чІоагГІа ла а лов, хьал а лоац ший автономи исторически доазонашка меттаоттаяр дІадехаш гІалгІай халкъо оттадаь гІулакх. Аз тамаш а ю, новкъа а да вай правительствас цу хьакъехьа хаьдда доагІар ца деш хилар. Дика дукха ха майий нохчийн гІалгІайн бахачара бохабаь бехк боацаш дІабахийта хилар, эггара йоккхагІйола вандализм, зулам да аьина дІанхайкадаь. Цудухьа гІулакх лерттІа чакхдаккха деза — тІехьа а ца тетташ дІадаккха деза вандализмах тІехьагІа хьа мел хиннар, гІалгІаштен хІираштен юкъера гІулакх довнага а ца доалийташ.

Кортамукъале, гласность, демократи авторитарни режим тІалатташ даьхача, адамий йолча бокъонех даьха хиннача вайна геттара доккха, корта біогора боакхаш тІадвига хІама да. ХІаьта корта біогора баьннача саго фу де тарлургда вайна довзаш да. Цудухьа ший бахьан доацаш дац перестройка хьале массаза а чоп цІена ца хьовш хилар. вешта аьлча, дукхача группашка, неформалий группашка цхьадараш дика гІулакхаш дале а, шовинизман национализман гІулакхаш деш моттигаш а я. ХІаьта из вІалла хилийта йиш йоацар да. Къамашта юкъера гІулакхаш геттара теркалде дезаш хІама да. Цу хьакъехьа шоай декхар оргаашта, прессана, радиона, телевиденена, интеллигенцена, литературана хила мадоагГІара кхоачашдулац аьнна хет сона.

Аз хьалхара оалаш дац «Мотт халкъа са да, цун юхь я». Аз геттара доккхал деш да бера ха айса нохчашта юкъе яккхар. Цудухьа аз хІанз геттара шаьра бувц нохчий мотт (ниттa оал из са доттагІаша — нохчаша а). Дика кхетаьу аз, тІаккха, гІалгІай мотт а. Цудухьа хьакхашта я сона вай респуб-

Мальсагов Руслан, «Красный молот» завода производственни объединене генеральни директора заместитель:

— Коммунисташ декхарийла ба къамашта тІагІолла къахьегама коллективашка халахетараш ца дувлийта яха дешаш сона къаьстта гарга а аз дика кхетадеш а да. Айса беча балха тІехь тайп-тайпарча къамех болча болхлошца хІара дийнахьа вІашагІкхета везаш хул со. Царех хІараваp цхьанца эшаш кадрай отделе воагІа, хІара вар теркалве, цо яхачунга хьажа веза.

Барт тайпача интернациональни коллективана фу карагІдаргда біаргаго йиш я красномолотовций гІулакхашка. Дукха ха йоацца а тІехьа тха предприняти хаддалза тІехьаюсарех цаІ яр, тІехьаюсачара хьалъяргья аьнна дог доахилге а яцар. Деррига хувцаделар керда директор эттача. Из къамах татарин ва. Цу сага мегар тІехьайнсачара производство меттахьа янкха. Бакъда. цхьан сага могаргдац кхы цІаккха а хьалъяргьяц аьнна хеташ тІехьайиса латта производство хьалъяккха. ХІаьта а шийна из хьалйоаккхалургхиларах цун біу баларо, из хьалъяккха цун болча лоІамо нах тешабир цо дувцачох. Дагадехар кхоачаш а хилар. Кердача директора инициатива бахьан долаш чІоагІъенна хІанз тха объединени, пайда беш а я, ДикагІа хиннад къахьегама хьалаш, лакхденнад болхлой алапи.

Из бахьан долаш хІанз кІезига дІабувл болхлой, хьалха хина сий меттаотташ да болхлой профессе.

Тха коллектив мел барттайна а низ болаш а я дувцаш цхьа масал доаладергда аз. «Правда» тІа «Кунакаша массала а барт лохаргба» яха Грачевен Халинен статья араьлча гІалгІай Назранен Грознен улицашка баьлча царех дІакхийттар нохчий, эрсий, дагестанцаш, кхыча къамех бола болхлой. Из деци халкъий бокъонца дола доттагІал, вошал, вІаши дола гІулакхаш гойта масал?

Яшуркаев Якуб Юнусович, № 12 йолча цеха электросварщик:

— Мехка тайп-тайпарча регионашка къамашта юкъера гІулакхаш ирдалар бахьан долаш нах лозабеш, боабеш, бахачара бохабеш хулача довнех лаьца дешача хана е царех дар хьахезача, аз далла хоастам бу цу тайпара хІамаш вай республике доацаш. ТІом бе мегаргба, тІом бе а беза Даьхен е хьона хьайна тІакхайдача, кортамукъале дІаяккха, хьа а хьа берий а кхоане даькъаза яккха гІертача моастагІчунца.

МалагІа гоамал хила еза са, со санна сварочни аппаратаца болх беш шийна а ший бераштa а сискал яккха гІерташ къахьегача Петрона е Иванаца?

Октябрьски революци хинначул, паргІато яьнна дукха ха яьнначул тІехьагІа нохчаштен гІалгІаштен 1944 шера Сталина доккха Іазап тІаоттадир. ЦІаккха дицлургдац сона хІаьта Казахстана шерача аренашка тхоашта казахаша, киргизаша, эрсаша, кхыча къамех болча наха даь новкъостал. Цун уйла йича дагадох: «Хьанна деза-теш къамашта юкъера цатоамаш, довнаш?» аьле. Хьанна пайдане да-теш къамаш дІакъесташ мохк бохар? Ниттa дІакъаьста моллагІа республика низ боацаш, диктата кара гІоргья.

Ази са новкъосташец могийтаргдац къамашта юкъе цатоам баккхар. Тха лозунг да: «Вай ленински доттагІалца чІоагІа да!» яхаш. Ниттa да а да из. ХІана аьлча, доттагІалца чІоагІа ба нах. Сийлахь-боккхача Октябра карагІдаьннача эггара керттерчарех цаІ да Советий мехка халкъий доттагІал.

Гергача истола тІа «Красный молот» завода производственни объединене болхлой вІашагІкхетар чакхдаьлор предприяте дехашкен участкашкен , халкъашта юкъера интернациональни доттагІал чІоагІдара, из кхы а дикагІча новкъа даккхара тІехьа нигат долаш.

бо ... сома пайда бе. Цу тайпара толам укхаза хьалха баьккхабац.

Алхха продукци дукхагІа хьаяра тІехьабаьнна а ца Іеш, укхаза хаддаьза уйла ю цун номенклатура шеръяра, артикул хувцара. ХІана аьлча, бухсоцаш цунах тийша да завода продукци наха безамегІа дІайяр. предприяте экономически хьал чІоагІдалар. Цхьадола масалаш доаладергда вай. Белгга мероприятеш чакхъяхарах кердаяьккхар спецешта лаьртІача наборий артикул. Из хозагІа хилар, лохбелар цун мах. Долче, наха дикагІа дІайийю уж. Вешта аьлча, предприятена а наха а пайда болаш хІама дар чакхдаьккхар. Наха чІоагІа хоатташ я укх шера арахеца йолаяь аьшка бисквитницаш. Цу даькъе

гашка хилар. Кхыметтел, цхьа участок Сунженски района Карабулак яхача поселке а кхаьчай. Из бахьан долаш доккхий транспортни зенаш хул завода, хала да ханнахьа царна бийдал лоаттае. Участкашка латта оборудовани къаьнна, тишъенна. Цудухьа продукцега дІадодар дукха хул. Коллективаца сагота [illegible] керда, дикагІйола оборудовани йола керда завод. Из хьаеш латта массехк шу да. Генеральни подрядчик — «Чечингстрой» гІишлон-монтажни производственни объединени. ГрафикагІа из эксплуатаце дІаяла еза тІеххьара ха соахнара шу дар. Бакъда, чакхдаханза лиса хинна гІишлон-монтажни балхаш деррига а 160 эзар сома маьха мара доацаце, объект, эксплуатаце дІа ца

[illegible] дукхьалара гІулакхаш дерадо. Из вола биагІоратьяра Іатхъ завода экономически хьала. ХІана аьлча мехка гаьнзарча районашкара, дукха транспортни зенаш а деш, ха а йоаеш хьанхахьа езаш хул из: Челябинскера, Куйбышевера, Днепропетровскера, Хабаровскера, Бравары яхача а дукхача кхыча а городашкара.

Уж а кхийо[illegible] а проблемаш кхоастаяра наьхаш малагІиш да? Сона хетачох, предприятена шийна ловчІа беса гІулакхаш леладара бокъо ялар. Предприяте бокъо хила еза ший продукци рынке араяккха. ХІаьта хІанз санна, алхха объединенес уттадеча договорех дІахо а болх бойя, рыночни отношенеш юкъейоалаярах дувцилга а дац.

Х. ШАДИЕВ.

Къахьегаме урхе яьккхай

Пятилетка тІеххьарча шералца тІаййца декхараш меттел паччахьалкхен план а кхоачаш ца еш, даим тІехьаюсаш хьаенарех я Грозненски электромеханически завода коллектив. Цудухьа болхлоша хьанйду алапеш геттара кІезига дар. Долче, балхара дІабувлаш каст-каста хувцалора уж. МугІарерча болхлошкара дез кулгалхошка кхаччалца барашка чІоагІа сагото кхаьчаяр из бахьан долаш. ДІахо ниттa болх бе йиш йоацилга кхетадора цар массане а. Овлангара деиз шоай болх тоабара йола мероприятеш белгалъяьхар, къахьегамен исполнительски дисциплина цІенхаштта тоайир. балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда ийбе болабир, кхетамца вІаштІехьдаьккхар материально - техническн Іалашо елга. Уж балхаш дарах доккха беркат даьлар.

Предприяте коллектива болх бовзаргбоацаш хувца а луш, дерригача технико - экономически хьоккамий хьалхарча квартале задани дика тІеххкоачашйир цо. Оттабаьча боарамал тІех арахийцар завода болхлоша 396 эзар сома маьха товарни продукци. ХІаьта планагІа лаьрхІачул совгІа арахийцар 40 эзар сом мах бола халкъа эша товараш. Уж товараш арахецара кхаь бетта задани 280 процент кхоачашйир цар.

Арахецача продукцега дІабода мах планагІа лаьрхІачул совгІа лохбарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоларах, планал тІех продукци маьхалъяккхарах оттабьча боарачал совгІа яь валови доходаш 37 эзар сом да. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд дІабахача кхаь бетта завода болхлоша. Цу юкъа къахьегама овсарле планагІа лаьрхІачул 55 процент лакхъяьй цар Духхьал из лакхъяра чотагІа хьаяьй планал тІех укх шера ара мел хийца товарни продукци.

Уж толамаш доахача дизза дакъа лаьцад предприятерча ерригача цехийн участкай коллективаша. Царех цхьаккха а яц шоаш укх шера тІайица доккхийча декхарех лоархІа ца еш. ХІаьта царна юкъе а къаьстта дика болх а беш, башха-дика производственни хьоккамаш доахаш хиларца белгалъяьнна я Пожидаев Александр Васильевичи Щербаков Геннадий Петровичи керте латтача цехий коллективаш Цар хІанзлехьа кхоачашъяьи товарни продукци арахецара биъ бетта задани

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЛЕНИНГРАД. «Тефаль» яхача французски фирмаца цхьана «Красный выборжец» яхача объединене коллективо дукххача наха эшаш дола товараш арахецара йолча цехашкен участкашкен модернизаци яьй. Укхаза цхьана арахеца йолаяьй металлически пхьегІаш.

Укх шера кухнена лаьрхІа 250 универсальни товар торгови сете дІадахьийта лерхІ.

СУРТА ТІА: ниттa я чуйнала хІама на йоагийташ дола чІор тІадоалла Іаькъаш. Уж серийни арахеца йолаяьй «Красный выборжец» яхача объединене металлургаша «Тефаль» яхача французски фирмаца цхьана.

С. СМОЛЬСКЕ сурт.

ТАСС фотохроника.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Доладур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартеи, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26 апрелеи арадаьнначa газеташ тIа).

Шпехт Семен Гаврилович, 1903 шера Харьковски губерни Двухречная яхача деревне ваьв, немец, парте хиннавац. Гудермес станци машиннаькъа столове кладовщик, Гудермесски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бесанов Магомед, 1911 шера Хасавюртовски района Ярык-Су яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хасавюртовски района Акки яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Беиев Мааза, 1903 шера Саясановски района Энгиной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Энгиной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джамулаев Салман, 1906 шера Шатойски района Ханикала яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) член, Шатойски милици начальник, Шатой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Борисенко Иван Гаврилович, 1914 шера АЧК Плотнировски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Грозный станце паровоза машинист, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулаев Турта, 1888 шера Шатойски района Ханикала яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ханикала яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Берсанов Байту, 1809 шера Чеберлойски района Багачирой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Багачирой яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Бекиев Магомед, 1907 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шалински района Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баштаров Адам, 1900 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Герменчук яхача юрта школа хьехархо, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Вациев Халид, 1902 шера Чеберлойски района Ари-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ари-Аул яхача юрта ваьхав 10 шу суд яьй.

Байсуркаев Юсуп-Хадис, 1880 шера Саясановски района Ялхой-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ялхой-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ахмаев Али, 1902 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартановски района Шалажи-Чу яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Анисимов Филипп Павлович, 1887 шера Сунженски района Слепцовски ста-

«Новая жизнь» колхоза колхозхо, Старогладовская станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Волокушин Василий Трифонович, 1889 шера Шелковской района Червленни станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза колхозхо, Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Дубов Анфилофий Епатьевич, 1886 шера Шелковской района Каргалиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, ахархо-единоличник, Каргалиновски станице ваьхав, топаш техай.

Сайдулаев Абубакар, 1903 шера, Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Евлоев Iисий Осман, 1893 шера Ачалукски района Юкъерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Китайски революци цIерагIча колхоза счетовод, Юкъерча Ачалкхе ваьхав, топаш техай.

Мякиев Довтмарза Дауд-Хьажа, 1908 шера Галашкински района Цори яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Цори яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хажиев Абати, 1902 шера Итум-Калински района Кемты яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза колхозхо, Кемты яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Муртазалиев Эльмурза, 1912 шера Итум-Калински района Дециниик яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза колхозхо, Дециниик яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Закашев Саид, 1890 шера Итум-Калински района Цесачу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза колхозхо, Цессачу яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Касумов Усам, 1910 шера Итум-Калински района Гамхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза колхозхо, Гамхой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Чонкаров Бесир, 1914 шера Итум-Калински района Тугой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1 Мая цIерагIча колхоза колхозхо, Тугой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бециев Ханаки, 1884 шера Итум-Калински района Пого яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пого яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Висаргов Байсар Висаргович, 1902 шера Итум-Калински района Домхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза колхозхо, Домхой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хатуев Раши, 1912

Чихиев Махмуд, 1900 шера Курчалойски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Майртуп яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шадаев Салах, 1891 шера Атагински района Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шерипова цIерагIча колхоза колхозхо, Дуба-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дадаев Ибрагим, 1900 шера Шатойски района Сураты яхача ауле ваьв, нохчо, парте хиннавац, «18 лет Октября» колхоза колхозхо, Сураты яхача ауле ваьхав, 5 шу суд яьй.

Маздаков Магомед, 1900 шера Шатойски района Сураты яхача ауле ваьв, нохчо, парте хиннавац, с/х артела охотник, Сураты яхача ауле ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дадаев Муса Дадаевич, 1909 шера Итум-Калински района Палгашки яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза колхозхо, Палгашки яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кикаев Юсуп Ильясович, 1910 шера Итум-Калински района Салты яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Куйбышева цIерагIча колхоза колхозхо, Салты яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Абдулазиев Газук, 1889 шера Чеберлойски района Ари-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, юртсовета председатель, Ари-Аул яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Алихаджиев Абубакар Хажуевич, 1897 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо-сапожник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чичаев Висангири, 1904 шера Итум-Калински района Гамхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза колхозхо, Гамхой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Малыхин Леонтий Владимирович, 1893 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, коммунальни отдела болхло, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Даниlбек, 1914 шера Назрановски района Альтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Ачхой-Мартановски сельпо заготовщик, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Куркиев Инала Макшарип, 1913 шера Ачалукски района ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, ТIой-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Коржуков Иван Петрович, 1891 шера Сунженски района

Дохтукаев Наурдин, 1904 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Путь к коммунизму» артела экспедитор, Курчалой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дохтукаева Айтула, 1906 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, цIеннана, Курчалой яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Дохтукаева Булу, 1925 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, «Большевик» колхоза колхозхо, Курчалой яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Дохтукаева Лиза, 1935 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, иждивенка, Курчалой яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Дохтукаев Имран, 1930 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, иждивенец, Курчалой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дохтукаев Морван, 1934 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, иждивенец, Курчалой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дохтукаев Батруди, 1938 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, иждивенец, Курчалой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Эскиева Хава, 1885 шера Чеберлойски района Шаро-Аргун яхача юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, Чкалова цIерагIча колхоза колхозхо, Шаро-Аргун яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Володина Прасковья Семеновна, 1911 шера Тамбовски областа Косене яьй, эрсе, парте хиннаяц, «Малгобекнефть» треста болхло, г. МагIалбике яьхай, 5 шу суд яьй.

Сандербиев Кута, 1897 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сокшев Николай Михайлович, 1901 шера Средне-Волжски края Живайкино яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефта» гIишлош контора техник, г. Грозне ваьхав, 7 шу суд яьй.

Джанхотов Киувад, 1902 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Цугаев Тоты, 1885 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Чалина цIерагIча колхоза колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хиблаев Зуку, 1875 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Чалина цIерагIча колхоза колхозхо, Лохара Наур яхача

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

«ИШТТА ДАХ-КХ ТХО»

КЪОНАЧА ЧЕХОСЛОВАЦКИ ДЕЗАЛА ХЬАТIАДОАГIЕИ ДIАДОДЕН РУЗКЪА.

Медикий Недбалекий дезалца хьоэшал техар аз пражски коллегашка гIолла. Къоначa интеллигентий юкккъерча дезала адрес дийхар аз цхьан редакцера. Шоанта бовзаш бараштa юкъера дукха дийхар коллегаша, Недбалекий дезала бIарг тIаотталца. Царел юкъера бараш кхы дикагIа корабоагIаргбац.

Дезала даьга, 30-° шу даьннача Миланага, телефон техар аз, цо сайрийна шоай цига хьийхар со. ТIаккха каракховда хIама а йица вахар со царцига.

Гургал техача вральлар фусамнана, 28 шу даьнна Зузана. Хьаьша цIагIа сога хьежаш вагIар Милани кера коргош дола шин юшилги цаI диъ шу даьнна Тереза яр, вож-шин шу даьнна Маркета. Пиiигаш цу сахьате шоай цIагIа дIачулхар (укхазарча делалий кагий бераш сайрийна ворхI сахьат доаллаш Iодувш). хIаьта тхо тхоай къамаьл де а хIама кхалла а Iохайшар.

Каст-каста хьоашалгIа нахе хул со пражски доттагIий болча, цудухьа сона хов дуача хIамаша сел дикагIа ший боангла. Сандар встола тIа ца уттаде Iомаду цар бера хана дена, цудухьа нагахьа догдоахийла яц хьа дика даа хIама долча обеда IIакхоачарг ма вий аьнна. Вешта цIейнин юбилейнин йолча хана-м даа хIама арадаьнкха хул.

ХIаьта хIаш массала а шоаш сайрийна буо кхача мара бацар Надбалекар истола тIа оттабаьр (тIехьагIа иштта аьлар фусамнанас): массанена а юкъа оттадаьча баркхила чу — салати марши тIабилла бутербродаш, хIаранена цхьацца пирожни чайи. Аз ена хиина чхьагIара шуша цу сахьате «вха еача вхар», хIаьта

кхаьчад царга из хьал.

Дуача хIамaнгa бетта 1200 — 1500 крон дохийт цIеннаяас. Из ыIалла дукха а дац, укхазарча продуктай лакхача маьхашка хьажача. Бакъдар вьлча, са сесага-м — ужжал мара дезал боаццаш а — халла мара кхоачаш хилац шин эзари кх эзари крон дIаяхийтача а (оаха шоние тIехьагIа лаьрххIа вIащнатехар из вокхарчунца нийсдича мел дода хьажар духьа). ТIаккха юххера а 400 — 500 крон хIара бетта-бетта кхы а дIадохийт Недбалекаша эшача барзкъанга, кога гIирсага (керттерча даькъе бергІй), цIагIа эшача кхыча тайп-тайпарча гIулакххашка

Нагахьа санна, Недбалекар дIаухийт яхаш лакхе дийца ахча оаш лаьрхIадале, хайна хургда шоана, из цIендаь алапи миссел хилар. ХIаьта вай-м цу дезала бюджетера дукххача кхыча гIуллакхашка дIаухар а мича дийцад. Цудухьа дукххача, чехословацки меттел кхыча а медикий традицонни никъ херзаб Милана: «совнагIа доахаш ва из» бийсашкен мукъача деношкен «скори помощаз» стаще дежурство еш.

Цу тайпарча балха цхьан сахьата мах 13 крон ба. Бетта кхы тIа а хьахул из 1100 — 1200 крон. Вешта, иштта IотIанхетар а сел дукха хIама дац. ВIалла наб йа еш массехк бийса яькхачул тIехьагIа сов кIаьдвалар лаьрхIача хIаьта а.

Шоай нахара кхы латташ бац Недбалекаш. Бакъдар аьлча, шоай доалахьа машенеи дачеи-м яц цар, бIаьхий дай болча е шортта хьатIадоагIаш ахча долча шоай цхьаболча доттагIий санна. Из иштта дале а, йоах Милана, квартираш аьттув баьннаб шоаш. Дук-

Нагахьа санна, газет дешарех цаI Токиона гаьна йоаццаш уллача «Мазак» яхача фирма цехе нийслой цецвала эшац производственни предприятешка нах ца хиларах, иштта уйла е езац шинара ди кIиранденца тувладаьд - хьогI аз. аьле. Бакъда укхаза цу хана маярра дIайодаш хул балха процесс. Къайле — «Мазак» предприятешкарча производственни процесса специфике а ший тайпара (кхыметтел Чопе а) къахьегам вIаштIехьбаьнкха системе а я.

«Мазак» яхача электротехнически фирма промышленни роботаш арахец, цул совгIа, сага ший тайпара новкъостий шоаш роботаш хьабу. Лакха квалификаци йолча болхлоша, инженераша, техникаша, программисташа духхьал тIахьожам мара лоаттабац, нагахьа санна, эшаш хуле, автоматизированни йолча технологически линена корректировани ю. Станокаши деталеши хьаяра заказаш, калькуляце деррига тайпаш, бухгалтерски болх саго дукха дакъа ца лоацаш гуш доацача электронни тайпашка гIолла доазол дехьарча фирма дукххача филиалашца бувзам болча компьюторий бале хьабу. «Мазак» яхача предприяте диннахьен-буси кхаь фазови цикле болх бу. Эггара халагIдола балхаш — комплектующи материалаши деталешен хьатIаяр, цехашка гIолла дIа-са нийсъяра гIулакх бийсана роботаша погрузчикаша кхоачаду. «Мазак» лаьрхIамегIйола технологически линено а аналитически тохкамии менеджментен бюро. Укхача еррига производство кьаьхат на эшача технологех вIаштIехьъаьнкхай. Из е вож предложени, идея тIаьрцарах, из юкъейоалаярах йола решени тIаэц фирма керттерча инженера.

«Мазак» фирма 75 шу хьалха цаьви слесара хьакхелла, цхьабакъда, хIанз из Японе эггара дегIаенача предприятех я. Цул сонгIа, цуна США, Голландие, ФРГ, Китае, иштта кхыча мехкашка филиалаш я. СССР-е фирма айхха бувзам деллаб. Производства

Къушта никъ бехка

Укх деношна сона вовзаш волча цхьан шведа машина йигача хана, цо ший бала кодабеш Iо ца а велхаш аьлар: фу дергда массазара гIулакх да ер. Укхаза кепатехача даннегIа, дIадахача шера Швеце, 43 эзар автомобиль лочкъаьяр, хIаьта 25 эзар машина кига, е йIовха бенна хIалакъаьяр.

Автомобилаш яраша массаза хана шоай къизагIболча моастагIашца — машинаш кхувлараща къовсам лоаттабаьб. Машинаш лораяра духьа дага ца дохаш хIама дацар — лаьрххIа чIегаш, сигнализаце системаш, дистанционни управлени йола электронни «хаьхой». Цхьаболчар йоах, машина чура приемник хьал а сега чIоагIа лувргйолаш дIаоттайича къу кхераве йиш я. Хетаргахьа, из хьехам салона чура приемник ютачарна деш дола хьехар да. ХIаьта шведаша бийсана машина дIаоттаеча хана цу чу маьхе хIамаш йитац. Вай мел дуцце а проблема йолаш я. цхьабакъда миштa къоастаргъя из?

Укх бIаьстий Мальме яхача шведски городе автомобильни ярмарка чакхйоаккхача хана ши изобретени хьахьенхар машинаш кхувлачаргара котало лькхай, аьнна, хеташ волча цхьан саго. Юхан Русенлундана дукха чоалхане йоаца рецепт корзаьй, машина руль йоацаш лехка йиш яц, хIаьта тIаьккха.. ТIаккха ший йиъ чарх йола новкъост арахьа вуташ, руль шийца дIаяхьа еза. ХIаьта укхаза хIанзарча моделах йола моллагIча машина кIезигдукха хувцамаш де мара эшац: Масала, рулеви вола тIачIоагIъю дукха йоаккха йоаца кхаь штифтах латта рулевой чарха лаьрхIа йола приспособлени. Уж штифтикаш — машина югаргйоацаш оттаеча кердача устройства «доагIа» да, хIаьта цул къайле — уж лерттIа дIанийсъяр. Уж рулевой чарха чурча оагIорахьара бага отташ хила еза, нагахьа санна, уж шоана ца хуле руль Iачуотталургбац. Кхыча дешаца аьлча, къуна ший рулаца а тIехьа машина йига вIаштIехьдаргдац.

ХIаьта, цкъа водитель сиха водаш из руль чура а ниха бе йиса тарлой? Тарлац, йоах Русенлунда. Гулевой чарх чIоагIа бага отт, е вIалла-вIашка агIац.

«Дагенс нюхетер» яхача газета хоам беш ма хиллара тIеххьарча хана «Опель-Кадет» яха моделах йола машинаш мара лечкъаяц. Цудухьа, цу фирма мотти-

яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Бекиев Магомед, 1907 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шалински района Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баштаров Адам, 1900 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Герменчук яхача юрта школа хьехархо, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бацнев Халид, 1902 шера Чеберлойски района Ари-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ари-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байсуркаев Юсуп-Хаджи, 1890 шера Саясановски района Ялхой-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ялхой-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ахмаев Али, 1902 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартановски района Шолдан-Чу яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Анисимов Филипп Павлович, 1887 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ахмадов Якуб, 1900 шера Шатойски района Б. Варанды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Б. Варанды яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Алдамов Халик, 1892 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Адытеев Ази, 1896 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, мехкдаьтта разведка болхло, Брагуны яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдусаламов Закари, 1911 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулмежидов Бешир, 1896 шера Шаройски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Химой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулазиев Хабир, 1914 шера Ножай-Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Зандак яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдуев Абабукар, 1897 шера Чеберлойски района Ари-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ари-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Юсупов Хасан, 1902 шера Надтеречни района Мундар-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Калинина цIерагIча колхоза председателан заместитель, Мундар-Юрта ваьхав, топаш техай.

Юсупов Юнус, 1903 шера Надтеречни района Мундар-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Мундар-Юрта сберкасса контролер, Мундар-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Александрин Василий Климович, 1905 шера Шелковской района Старогладовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Новая

Замашев Саид, 1880 шера Итум-Калински района Цесачу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза колхозхо, Цесачу яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Касумов Усам, 1910 шера Итум-Калински района Гамхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза колхозхо, Гамхой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Чонкаров Беснр, 1914 шера Итум-Калински района Тугой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, 1 Мая цIерагIча колхоза колхозхо, Тугой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Бециев Ханаки, 1884 шера Итум-Калински района Поrо яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Поrо яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Висаргов Байсар Висаргович, 1902 шера Итум-Калински района Домхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза колхозхо, Домхой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хатуев Рашид, 1918 шера Итум-Калински района Цамадой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кагановича цIерагIча колхоза колхозхо, Цамадой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ихниев Николай Иванович, 1911 шера Казански губерни Кущевка яхача юрта ваьв, татарин, парте хиннавац, киномеханик, цхьаннахьа а къоастаьлча моттиге ваьхавац, 8 шу суд яьй.

Хайдаров Танти Байчуевич, Итум-Калински района Чамха яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Молотова цIерагIча колхоза колхозхо, Чамха яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Горячев Степан Титович, 1910 шера Моздокски района Луковски яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, мехкдаьтта промысла эксплуатаци отдела слесарь, Малгобекски района Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хамзатханов Магомед, 1900 шера Веденски района Ца-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ца-Ведено яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Харкевич Мария Владимировна, 1902 шера СКК г. Орджоникидзе яьй, парте хиннаяц, цIеннана, г. Грозне яьхай, 10 шу суд яьй.

Хатуев Таюб, 1901 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хуроев Исрапил, 1890 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, гIумке, парте хиннавац, Брагуны яхача юрта хьаьра заведующи, Брагуны яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цагароев Бетерсолт, 1907 шера Гудермесски района Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Энгель-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чепукаев Висарг, 1895 шера Басхоево яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац Грозный депо болхло, г. Грозне ваьхав 10 шу суд яьй.

пожник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чичаев Висангири, 1904 шера Итум-Калински района Гамхой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Новая жизнь» колхоза колхозхо, Гамхой яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Малыхин Леонтий Владимирович, 1893 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, коммунальни отдела болхло, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Данилбек, 1914 шера Назрановски района Альтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Ачхой-Мартановски сельпо закупщик, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Куркиев Инала Макшарип, 1913 шера Ачалукски района ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, ТIой-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Коржуков Иван Петрович, 1891 шера Сунженски района Фельдмаршальски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Победа цIерагIча колхоза колхозхо, Сунженски района Нестеровски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Коновалов Александр Васильевич, 1895 шера Семипалатински областа Бофоркус яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Новый свет» колхоза колхозхо, Грозненски района Петропавловски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Казюлин Иван Константинович, 1890 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза колхозхо, Сунженски района Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Занкин Иван Федорович, 1883 шера Грозненски района Петропавловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Новые Атаги яхача юрта колхозхо - счетовод, Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Колесник Мотыль Хаймович, 1910 шера Каменец-Подольски областа Синтково яхача юрта ваьв, жугте, парте хиннавац, мехкдаьтта промыслай электромонтер, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дудархаджиев Дауд-Хаджи, 1899 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Грозэеленстрой завхоз, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дорошенко Антон Александрович, 1902 шера Полтавски губерни Вологречка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, «Малгобекнефта» хий IалашдаРа механик, г. МагIалбике ваьхав, 10 шу суд яьй.

Донцов Иван Николаевич, 1893 шера Донской областа Малоазовски района Сакраповски яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 15 йолча совхоза жаIу, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй

бовски областа Косене яьй, эрсе, парте хиннаяц, «Малгобекнефть» треста болхло, г. МагIалбике яьхай, 5 шу суд яьй.

Саидербиев Кута, 1897 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сокшев Николай Михайлович, 1901 шера Средне-Волжски края З[illegible]кино яхача юрта ваьв эрсе, парте хиннавац, «Грознефть» [illegible] г. Грозне ваьхав, 7 шу суд яьй.

Джанхотов Киувад, 1902 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Цугаев Таты, 1883 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Чалина цIерагIча колхоза колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хиблаев Зуку, 1875 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Чалина цIерагIча колхоза колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Атаев Аюб, 1867 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Чалина цIерагIча колхоза колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кадыров Хаси, 1867 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Чалина цIерагIча колхоза колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Наурбиев Теркби, 1881 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Чалина цIерагIча колхоза колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Медяник Спиридон Ефимович, 1884 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Пролетарская победа» колхоза колхозхо, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Торшин Алексей Герасимович, 1881 шера Сунженски района Ассински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ассински станице ваьхав, топаш техай.

Сичкинов Павел Иванович, 1883 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Пролетарская победа» колхоза колхозхо, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Лысенко Антон Леонтьевич, 1885 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, артела сапожник, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Кузнецов Павел Яковлевич, 1881 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Сунженский пахарь» колхоза колхозхо, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

(ДIахододар хургда).

[illegible] техача враьлар фусамнана, 28 шу дьына Зузана. ХьалгIа цIагIа сота хьежаш вагIар Милани шера кортош долаш ю юилиги цаI дить шу дьына Тереза яр, вокхаш шу дьына Маркета. Пиlнгаш цу сахьате шоай цIагIа дIачуяхар (цукхазарча дезалий кагий берий сайрийна ворхI сахьат доалаш Iодувий). ХIаьта тхо тхоай къамаьл де а хIама ихалла а Iохайнар.

Каст-каста хьошалгIа пхе аул со пражски дотташ болча, цудухьа сона хов дуьча хIамаш сел дика ха хьегаш уж боалилгIа. Совдар истола тIа ца уттаде Iомаш цар бера хана дениз, цудухьа нагахьа догдоахилла вц хьа дика даа хIама долча обеда тIакхоачарг ма вий аьина. Вешта цIейни юбилеши йолча хана-м даа хIама эргадьлккха хул.

ХIаьта хIанз массаза а шоаш сайрийна буа кхача мара бацар Надбалекар истола тIа оттабаьр (тIехьагIа ишта аьлар фусамнанас): массанена а юкъа оттадаьча оаркхилга чу — салати марши тIабилла бутербродаш, хIарапена цхьаьца пирожнии чайи. Аз сена хиниа чхьагIара шуша цу сахьате ше «яха елача ляхар», хIаьта конфетий кIопилг — ишта укхазарча традицешка хьежжа — серванта чу къайлайиккхар.

Аз дехар дарах фусамдаьша тоъал гучахьа дийцар шоай вахара хьалах.

Уж шаккхе а Праге, хIанз а тIехьа шоаш бахаш долча цун юккъерча, къаьнача даькъа тIа, Iодаьи хьалкхийнеи да. ДукхагIчар кIезигагIа дале а 100 — 200 шу долча укхазарча хIара цIен, хIара улица истори довз царна.

Мар-сесаг а хинна вIашагIкхийттачул тIехьагIа аргIаргIагIа цкъа цхьаннс, тIаккха вокхаи дви болча баьхаб. Милан мединститут лькхачул тIехьагIа больницашка болх беш хиннав (царех цхьаннахьа балха волча хана хьоашал техад цо къонача медсестрайца Зузанайца). ХIанз йокнха йоацача поликлинике керттера лор ва из. Цун сесаг вIамагIйола йиIиг яьчул тIехьагIа цIагIа ягIа шн шу дьинад, 600 крон пособи а яидеш. Милана яйду 4200 крон цу тIа IотIакхийттача цкъарчоа хеталу кIезига ахча а дац къонача дезалга кхоачар, аьина. (ЧССР-е юкъера алапи 3500 крон гаргга да. 10 крон — 1 сом).

ТIаккха Недбалекий дезала дIадодар лархIа долалу тхо. Гуш да, из деррига а цар боккьонца лаьрхIа а хIаране блокнота тIа доагIдоагIача тайпара дIахьожадаь а хилар

Цу тайпара, хIара бетта-бетта 500 крон дIадоал Милана йитача сесаго яьча йиIига телача алименташта. (ХIара европейски столице а хIана къастац аьина. Праге а хьалхарча пхи-пхе шера вIашагIкъаст хIара шолагIдола къона мар-сесаг). 700 крон кхы а дIадоал квартирах, телевизорах, телефонах, газах, хих телаш.

Бетта эзар гаргга крон сецаду Милана алапецара кредиташ дIатакхара: тIадилла ницача мебелах, телевизорах, кIувсах, холодильниках, барикъаш дуттача машинах телаш. Цу ерригача хIамаех дIатакха делаш хиннa ахчан хьалхара дакъа даьша текхад. ХIаьта хIанз къонача шоаш техк. Дикача хьал тIа бах дезаl, цхьабакъдв, безача маьхах-м барзкъанга йога гIирсаха (керттера дакъа берий), цIагIа чуьрача кхьача тайп-тайпарча гIуллакхашка.

Нагахьа санна, Недбалекар дIаухийт яхаш лакхе дийца ахча оаш лаьрхIадале, хайна хургда шоана, из цIендаь алапи миссел хилар. ХIаьта вой-м цу дезала бюджетера дуккхача кхьача гIуллакхашна дIаухар а мича дийцад. Цудухьа дуккхача, чехословацки меттел кхьача а медиций традиционни никъ хержаб Милана: «совнагIа доахаш ва изъ бийсашкеи мукъача денош[illegible] журетво еш.

Цу тайпарча балха цхьан сахьата мах 13 крон ба. Бетта кхы тIа а хьахул из 1100 — 1200 крон. Вешта, ишта IотIакхетар а сел дукха хIама дац. ВIалла наб ца еш миссехи бийса якъкхачул тIехьагIа сов кIаьдвалар лаьрхIача хIаьта а.

Шоай вахара кхы латтъаш бац Недбалекаш. Бакъдар аьлча, шоай доалахьа машенеи дачен-м яц цар. бIаьхий дай болча е шортта хьатIадоагIаш ахча долча шоай цхьаболча доттагIий санна. Из ишта дале а, йоах Милана, квартирана аьттув баьинаб шоай. Дуккхаза а хала а хувцараш даьчул тIехьагIа паргIатагIа йола квартира лаьцай къоначар, хIаьта дай эсалагIа йолча дIачубахаб.

Вайцигарчул аттагIа латташ дац квартирий дош Чехословаке Кхьметтел кооперативни квартира хьакхачарга хьежаш багIаш даккха деза цхьабарий 6 — 12 шу. Паччахьалкхено хьалъеча фусамашка догдоахийла кIезига я. хIана аьлча, хайра хьалъяц уж. Предприятеша шоаш бараш мара Iалашбац, вешта, берригаш а Iалашбаь бала гаьна ба уж. Цудухьа дукхагIдола цIеноиш квартираш тIехьаленна даьшкара къоначарга кхоач.

Бакъдар аьлча, Недбалекаш санна ца бахаш къона дезал дукха ба. Цхьабаршта гаргарча наха дукхагIа ду новкъостал. Цхьабараш шоай цхьа бер мара ца хулийташ соц. («Пражски дезалашка ши бер хилча уж шортта лоархI», — йоах Милана). КIезига бац даьйновной бала брацаш шоаш шоашта баьхача гIойленагIа хеташ бола дезал а. Праге дукха нийсалу юкъера ха йолаш цхьаь бисараш: вахар вIаштIехь ца доалаш висав цхьавар, цу тайпара вахар шиь тайпа нийсдаьд цхьаволчо.

Цу сарахьа НедбалекарцигагIа дукха дагIа вIаштIехьдьлаиэар тха. Новкъосто телефон а теха цIагIара дIавигар Милан: цуниа боварех цаI цамогаш хиннав. Фусамнаьна Iадика а йиIица, вига везача Милан дIавигар аз машинаца. «ХIаьта дуккхача кхычарел вогIа тхоаш дахац мотт сона-м — аьлар сога тхо вIашагIкъасташ оаха даьча лоархIамаша кIезиг - дукха гIайгIане вигача Милана. — Цаькха воагIаш хьай дезал а боалабеш вола, цул сакъердамегIа цхьаьца хIамаш дувцаргда вай. Масала, «политиках», — вела а къежа тIатехар цо.

Александр КУРАНОВ,
АШI соб. корр.

[illegible] тайпанийн болча технологически линеш корректировани я. Станокаши деталеш хьаяра заказаш, калькуляци дерриге тайпаш, бухгалтерски болх саго дукха дакъа ца доладаш гуш долчу электронни тайпанаш гIолла доазол дехьарча фирма лукхдача филиалашца бувзам болча компьютери баге хьабу. «Мазак» яхача предприяте динахьеи-буси кхаь фазови цикле болх бу. Эггара халагIдола балхаш — комплектующи материалаши деталеши хьатIанр, цехашна гIолла дIа-са нийсъяра гIуллакх бинсана робо[illegible]чашду. «Мазака» лоархIамегIнола технологически звено я аналитически тохьамини менеджментен бюро. Укхаза ерригa производство гаьхат ца эшача технологех вIаштIехьъяккхаш. Из е вож предложении, идея тIаэцарах, из юкъейоалаярах йола решени тIаэц фирма керттерча инженера.

«Мазак» фирма 75 шу хьалха цхьан слесара хьакхеллай, цхьабакъда, хIанз из Японе эггара дегIаенача предприятех я, цул совгIа, цунна США, Голландс, ФРГ, Китае, ишта кхьча мехкашка филиалаш я. СССР-е фирма айхха бувзамаш леладу Ярославерча «Машприбор», Чайковскера «Точмаш» яхача заводашца.

СУРТА ТIА: «Мазак» фирма вице - президента Тони Ямадзаки кабинете. Цу тайпарча хьале къестаю цо геттара лоархIаме йола проблемаш, хIаьта цун дог гIоздаьина хиларо хьахьокх фирма гIулакхаш дика долга.

С. КОЗЛОВА сурт. (ТАСС).

[illegible] дIаяхьа еза. ХIаьта укхаза хIинцарча моделах йола моллагIча машина кIезиг-дукха хугцамаш де мара [illegible]. Масала, рулевой вола тIаьIоэтIью дукха йоакхха йоаца кхаь штифтах латта рулевой чарха лаьрхIа йола приспособлени. Уж штифтинаш — машина юкъарйоаш оттаеча нердача устройства «доагIа» да. ХIаьта цун къайле — уж дерригIа дIакийсьяр. Уж рулевой чарха чурча баьгIорахьара ба[illegible] санна, уж ишта ца хуле руль IачIотталургбац. Къона дешашца аьлча, къуна шнй рулаца а тIехьа машина йига вIаштIехьдаргдац.

ХIаьта, цкъа водитель сихха подаш из руль чура а ваккха бе йиса тарлой? Тарлац, йоах Русенлунда. Рулевой чарх чIоаггIа бага отт, е вIалла вIашка ягIац.

«Дагенс нюхетер» яхача газета хоам беш ма хиллара тIеххьарча хана «Опель-Кадет» яха моделах йола машинаш мара лечкъаяц. Цудухьа, цу фирма моттигера отделене гаргарча хана шоай эцархошта хьайоахаш йола рулаш латта машинаш йохка лаьрхIа я. Цу тайпара устройство латтача автомобилах — шиннегара кхаь эзарга кхоачаш крон йоаккхаргья.

Дмитрий ТУГАРИН,
АПН соб. корр.
Стокгольм.

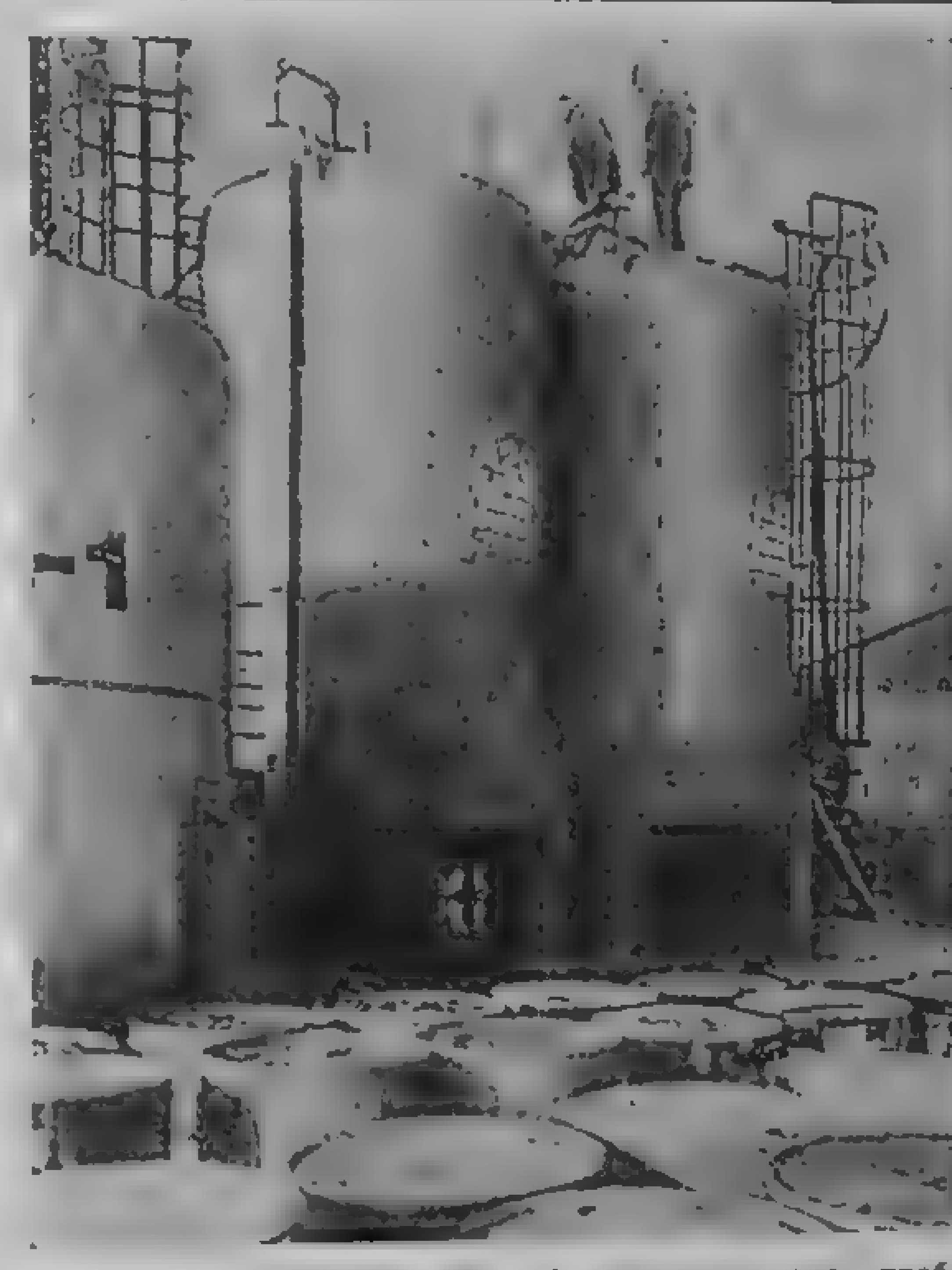

Тахан цхьайолча американски корпорацеша зене производствай отходашца новкъаенна проблемаш къестаеш, царех «пайдане продукташ» хьакхолла гIерт, яхаш, йаду «Крисчен Сайенс Монитор» яхача газета, Дувцар фотографически процессерча дотох, е электролизаца бувзам болча компонентех хиина ца Iеш, гонахьарча Iалама а наьха уначIенон а массазара проблема йолча кхы а зенех йолча химе а ядерни промышленноста хIамаех да.

СУРТА ТIА: Массачусетс штате укх продукци чакхйоаккхаш йолча предприяте хIара бетта 75.000 галлон ядерни отход хьакъаст, хIаьта тIаккха, цунах 50.000 галлон тайп-тайпара «пайдане» растворе телаш хьаю

ТАСС фотохроника.

МИШТА КХОАЧАШДУ ШУН ХЬАШТАШ ПРОКАТНИ ПУНКТЕ

Каст-каста ух наьсархой пІоай цаІ мара йоацача прокатни пункте цхьан юккъа маьхах лелае телевизораш, холодильникаш, магнитофонаш, музыкальни инструменташ, кхыйола хІамаш яхьа. Шерага кхаччалца ха а йилла царех пайда эца йиш йолаш ба уж. Мах сел лакха бац. Пункто деча гІулакхах хадданза пайда эцараш а дукха ба: Буро-кІалара М. Даортов, Назранера А. Гелисханова, А. Мациева кхыбараш.

ХІаьта ший клиенташта эшача гІулакха оарцагІйоалаш, нахаца Іимерза йолаш хьайоагІа пункта заведующи Албогачиева Іашат (сурта тІа) укх 12 шера.

М. КАРАЕВ.
Автора сурт.

Культура проблемаш

КХОАНА ТІЕХЬА ХУРГДА

ГІалгІай, кІоаргга овлаш долха истори, культура йола къам да. Укхаза массадолча хІаман керте отт эхь-эздел, гІулакх, денал, сабар.

Бакъда, вахар сеца лаьттача шерашка вай лакхе белгалдаьха гІалгІай къамах доахка дика гІулакхаш мелделар. Мадарра вьлча, царна доазув оттаде хьежар цхьабола партийни идеолагаш.

Тахан эхь-эзделах дувцаш са къьстта теркам тІаоза безам бар из дІахо дегІаахара, шерагІа даржара. ЧІоагІдалара новкъарле еш хиннача кхоачамбоацараштa. Из деррига а дувзаденнад вай бувцача наьна метта лоархІам тІеххьарча итташ шерашка дикка лохбаларца. Цуи бахьан сенах латт? Из латт — харцахьа къаман политика чакхъяхарах. ЗІамига къамаш массе а оагІорахьара ІотеІадарах. Юххера а таханарча дийнахьа моллагІча дезала да-нанa ший беро керттерча даькъе эрсий мотт Іомабича сагота ца хиларах. Масала, сона дукхаза хезад дас е нанас докхал а деш, дувцаш: «тха» Руслана чІатаргo санна бувц эрсий мотт, бакъда. Индирайна дика хац, цо из дерттІа Іомаберибалаш, ... цу меттала къамаш ... Цуьна дола тешал да, сона боезача дукхача дезалашкара бераш эрсий мотт мара ца хоуш хилар. Наьна мотт хаьбувца ца хой [illegible] деша Шоана ма моттадда со эрсий къаман, цар мотт бувцара духьала ва. Эрсий мотт ха безa. Из ца ховш хилча гонахьара вахар довзаргдац, кхьча къамашца бувзамаш лелалургдац. Из кхета ца деш вац со.

Укхаза оаша сога цхьа хаттар де тарлу. Школашка хьехац-те наьна мотт? Вайна дика хов, таханарча дийнахь гІалгІай ... школашка, берий бешамашка наьна мотт хьехара ... [illegible]

кха хьехархой. Ховш ма дий, цхьадолча даькъе институте а цигарча хьехархой дог дикадаьраш мара ца кхоачаш хилар. ХІаьта аз лакхе бувцачарех дукхагІбараш ишта студенташ хинна а цу хьисапе дийша а ба. ТІаккха малагІа хьехам лургба, гІулакх ІомадергдаI цар кхуш йоагІача тІехьенна?!

Наьсарен районе наьна мотт мишта хьех хьажа йодача комиссеца нийсвелар со цкъа. Цига сона бІаргадайна сурт аз лакхе мел дийцар бакъдеш дар. Масала, цу районерча дукххача хьехархоша доска тІа Іоязъяьча предложенеш тІа итташ гІалаташ дора. Уж кхычеттел цІена наьна мотт Іомабе гІертача бераша а тІехьа белгалдоахар. Фу де деза ше хьехача бераша а гІалаташ лехаш хилча? Из деррига бІаргадайча хеталора, тІабувхача гІирса геттара чІоагІа кийчбенна бола хьехархой школе берашта хьалхашка мода хьахьокха ухаш санна. Со духьала вац, саг шийга товш дола баржкъа тІа а дийха, кийчвенна хилара. Бакъда, школе берашта хьалхашка бриллианта, дошо хІамашца, фирменни баракъашца хозвала гІерта вашац. Цуя хозал санкхетам лакха хиларах, дега йІоакалах, Іимерза хиларах, берашта шийн предмет уж динагІа дІанхетаргдолча тайпара хьехарах латт.

Бакъда, цуига диллача вай школаш хьехархой культура геттара лоха я. Уж берашца лелача хул, чувхадеш ца йоагІа гІар ю, хІаьта бера хІама тохарах а царна кІаттІа хетац. Из сурт бІаргадайча цунах чІоагІа бохам баьна цІавера со. ХІана аьлча, новкъа дар берашта йоаттІа знанеш дІа ца ялар цар йоакхо ца яр.

Малагіа эхь-эздел, гІулакх Іомадергда цу тайпара наьна мотт хьехача школашка? Со ... цІагІа Іомадаьр а динургда.

Школашка каст-каста бонкхийча нахаца вІашагІкхетараш чакхдаха деза. Цар бераштa вайнаьха гІулакхех, эхь-эзделах лаьца цхьацца хІамаш дувцаргдолаш, хьехамаш дергдолаш. Ишта телевидене, радио гІолла наьна меттала берашта лаьрхІа передачаш чакхъяча езар. Цу даькъе, цар «ЦІе сийгаш», «Фаьлг, фулг» яха передачаш юкъейоалаярца дика хІама дІадоладаьд. ХІаьта тІеххьарча передаче дакъя лоацаш хиннача кхо шу даьннача Башир цІи йолча кІаьнка бонкхагІбола нах «а хьогаш цІена бувцар наьна мотт. Цу тайпара бераш дукхагІа юкъеоза деза цу передачашта. Ишта берий бокъонца дола доттагІа а гІонча а хинна дІаэтта «СелаІад» яха журнал бетта цкъа мукъагІа арадуврргдолаш вІаштІехьдоаккхаре бакъахьа дар. ХІана аьлча, аз лакхе белгалъяьккхача передачаша а цу журнала а шоай чулоацамга диллача бераш дай традицешца хьалкхедеча, кІоартагІа вахар довзача дикка новкъостал дергдар.

Айса лакхе кулгалхой хьоахабича цхьа хІама дагадехар сона. Тахаьналца вай къамах бола дукхагІбола кулгалхой шоай кабинеташка, собранешка, телевидене, радио гІолла шоай наьна мотт бувца ловш а, хьаштдала бувца бухьаш а хиннабац. Цхьадола, из ... шоах «националисташ» а тар кхераш хиларца, шозлагІ-дале, шоашта эрсий мотт ховш хилар хьахьокха а шоаш мугІарера нах санна а боуцаш, санкхетам лакха болаш болга хьагойта а гІортарца. Цул совгІа, из бувца эхь хетараш а ба. ТІаккха дог даха эший цар шоай къаман сий доаккхаргхиларах, цун га ца доккхаргхиларах, даьшкара хьайоагІа дика традицеш дІахохьоргхиларах?

Къайлеккхуьш а ца кху... хье а вай лакхе дийца ... [illegible]

Ахчан реформа елга хьалхалоацачар хьалхадоах наьха Сберегательни банке уллаш дола ахча хувцалга, из 10 эзар сомага кхаччалца 1:1 долаш хувцилга, хІаьта дІаходар регрессивни боараме хувца, (масала 1:10) е духьал из дІадаккхар. Из реформа хьаллоацача цхьаболчар йоах вкладчикий ахча долчча бесса дита, нагахьа санна, цар из къахьийга цІенача наькъаца, хьаьнала хьадаьккха дале.

Реформа оагІув хьаллоацараша шоаш наьха довлахьен тІакховдар нийса боацача наькъаца дукха ахча гулдаьча «мафеца», къайлагІарча экономикаца къовсам лоаттабар санна лоархІ. Финансисташа «мафе» оборот итташ миллиардаш сомаш да, йоах, цудухьа алапенгара алапега кхаччалца кхы пайда боацаш бола дукха ба-

ХІана леладу сбербанке ахча

раш къайлагІарча миллионерашта раьза бац. Цхьабакьда, царех галеш дизза ахча а Іоадь багІа Іовдалаш лархІа йиш яц. «Мафе» цу ахчах машинаш, бриллианта, дошо хІамаш ийцай, конвертируеми валюта метта дерзадаьд.

Сберегательни банка отделеней вкладышех дувцаш белгалдаккха деза цун сурт. хІаьта из ишта да: 300 сомага кхоачаш ахча Іадиллад — 65 миллион саг (дерригача ахчах 2,4 процент). 300 сомагара 1000 сомага — 45 миллион вклад (9,7 процент) 1000 сомагара 2500 сомага — 48 миллион вклад (23,4 процент). 2500 сомагара 5000 сомага — 24 миллион (27,8 процент). 5000 сомагара 10000 сомага — 11 миллион (24,5 процент). 10000 сомагара 25000 сомага — 2 миллион (9,6 процент). 25000 сомагара 50000 сомага — 50 эзар (0,5 процент). 50000 сомал тІех — 3 эзар вклад (0,1 процент).

Деррига а 209 миллион хулача счета тІа 338 миллиард сом улл, Финансисташта хетачох. из ахча балхах доагІача алапен, бюджетера дІателачун (пенсе, стипенде пособе, ишта кхычун) шера йолча фондаца вІаши нийслуш да. ДукхагІйолча малх...

ТЕЛЕВИДЕНИ

ШОАТТА

28 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Документальни фильм.
9.05 — «Завтра выйдешь?» берашта дола фильм.
10.10 — «Отголоски стари... яха концерт.
11.00 — «Даха, Лаьтта!»
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — РСФСР музыкальни фольклор.
16.30 — «Дальний Восток» яха киножурнал.
16.40 — «Образ» яха старшеклассникашта йола литературни передача.
18.00 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Меридианы дружбы» яха Дерригача дунен тІарча гаргарло тессача городашта хетадаь концерт.
19.30 — Мультфильм.
19.40 — «Два бойца» яха режиссера Л. Лукова фильмаш (1943 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Телескоп.
21.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера трансляци.
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 6-гІа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Іилма-довзийтара фильм.
10.35, 11.35 — Истори. 9-гІа класс. XIX бІаьшерен 70 — 80 ш.ш. болхлой гІоттар.
11.05 — Маман, папан сон. (24 апрелера юхагойтар).
12.05 — «Дом отца твоего» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гІа сери.
13.15 — «Иллена дІаденна, вахар...» дІалокх РСФСР халкъа артистка А. Стрельченкос.
13.55 — Документальни фильм.
14.20 — «Ваш выход, артисты». Елена Ласько.
17.05 — «Циклон» яха телефильм.
17.25 — Вайн юкъара гІайгІа (нохчий меттала). Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
18.25 — Киножурнал.
18.35 — Информационно-публицистически программа.
19.15 — Нохчийн халкъан узамаш (нохчий меттала).
20.00 — Бийса дайъкъава хийла шун, бераш!
20.15 — Хоккей. Финальни группай команда матч. Швейцарера передача.
21.55 — «Бухарестский паспорт» яха художественни фильм. (Румыни, 1938 ш.). (Дуккхьашка).
21.45 — П. И. Чайковский 100 романс.
22.05 — Футбольни обозрени.
22.35 — «КВН-90». Днепропетровски Паччахьалкхен университетен Киевски политехнически институтен командаш вІашагІкхет.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультфильмаш.
8.45 — «Встреча с «Магией» яха телеочерк.
9.15 — Союзни республикинай кинопублицистика. «Постижение» яхача документальни фильма премьера.
9.45 — «Бухарестский паспорт» яха художественни фильм. (Румыни 1983 ш.).
10.50 — Документальни фильм.
11.40 — «Семеро смелых» яха субтитрашцара художественни фильм (1936 ш.).
13.10 — «С Любовью к России» яха Н. Осипова цІерагІча Паччахьалкхен академически эрсий халкъа оркестра концерт.
14.05 — Коллаж.
20.50 — «Орамаш» (нохчий меттала).
21.35 — Н. В. Гогола произведени экранизаци. «Женитьба» яха художественни фильм.
23.10 — Бокс. СССР-ен США-н сборни командай матч.
00.25 — «Бийсанара сеанс». «Бармен из «Золотого якоря» яха художественни фильм. (Дуккхьашка).

30 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.50 — «Восточная Сибирь» яха киножурнал.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Россе суверенитет. 3-гІа передача.
12.00 — «Блиц» яха самукъадоаккха программа.
12.30 — Педагогика массарна а.
13.30 — «Бурда моден» хьагойт...».
14.00 — Мультфильм.
14.10 — «Нидерланды» махи ... яха кинопрограмма.
15.10 — «На бис...» яха киноконцерт.
16.00 — Советаш: Іаьдал даккхар, 1-ра передача.
16.30 — Марафон-15.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Шире круг» яха эстрадни программа.
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — Из хиннад... хиннад...
21.55 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера трансляци. Перерыв (23.35) — ТСН.
00.30 — Лайма Вайкуле концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — М. Пятницкий цІерагІча Паччахьалкхен академически халкъа хора концерт.
9.10 — «Дира жІалий» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.20 — Еррирроссийски театрий смотра музыкальни комеди опереттен заключительни гойтар.
11.20 — Тувински кагирхой театра студи «Кузел» «Журавлиные перья» яхача фильма-спектакла премьера. Автор — Д. Киносита (Япони).
12.30 — Российски Федераци паччахьалкхен иллейи халхарийн ансамбла концерт.
14.25 — Коллаж.
14.35 — Фильм.
14.45 — «Дунхаеза мелодеш» яха концерт.
15.15 — «Кого не тронут сладкие созвучья». П. И. Чайковский вача дена 150 шу дизара.
15.55 — «Оаш тхога аздаьдар».
16.25 — «Шуьца вовшахкхета аса сатийсинера». ДІалокх И. Мускабова (нохчий меттала).
17.10 — «Я думы сердца в песню перелью...» яха республикански телевизионни само... [illegible]

КІИРАНДИ

29 АПРЕЛЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Спортлото» тираж.
8.45 — Документальни фильм.
9.15 — Мультфильм.
9.35 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч.
11.35 — И. Кавер лоаз (скрипка).
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — ДІа а лекх хаха а доал кьонал.
13.15 — Коталом 45 шу дузаш. «Так и будет» яха художественни фильм. 1-рей 2-гІен сереш.
15.30 — ТСН.
15.45 — Мультфильм...

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грознеански Къахьегама Цеча Байракха орден лелаеш йолча академика М. Д. Миллионщикова цІерагІча мехкдаьтта институто 1990 — 1991 дешара шера заочни факультете укх специальностех студенташ хьаэцеш хилар ах

ХОАМ БУ:

07.03 — Доагора - энергетически комплекса отраслашкара экономикеи доаддареи;

специализаци:

07.03.03 — Мехкдаьттаи газовни промышленность вІаштІехьъяккхар а цига планировани яр а;

08.02 — Оахкалаш хьалахареи разведка яреи геофизически методаш;

специализаци:

08.02.01 — Аренашкара мехкдаьтта - газови геофизика;

08.02.02 — Мехкдаьттаи газовни скважинашта тохкамаш дара геофизически методаш.

08.05 — Мехкдаьттаи газен геологи;

специализаци:

08.05.01 — Мехкдаьттеи гази йоалла моттигаш лахари тахкари;

08.05.03 — Нефтегазоаг-промыслови геологи.

09.07 — Мехкдаьттеи гази йоалла моттигаш лахари цига эксплуатаци яри;

специализаци:

09.07.01 — Мехкдаьтта доала моттигаш лахари цига эксплуатаци яри;

09.07.02 — Гази газоконденсата йоалла моттигаш лахари цига эксплуатаци яри;

09.09 — Мехкдаьттаи газовни скважинашта бурув тохар;

17.20 — Мехкдаьттеи газовни промыслай машинаши оборудованеи:

специализаци:

17.02.01 — Ер къача моттига бурув тохара йолча машинаштеи оборудованенеи эксплуатаци яр:

17.02.02 — Машинаштеи оборудованенеи эксплуатаци яр;

21.03 — Технологически процессаштеи производстваштеи автоматизаци яр:

специализаци:

21.03.01 — Химико-технологически процессашта автоматизаци яр;

21.05 — Промышленни установкай технологически комплексай электроприводи автоматизаци;

специализаци:

21.05.06 — Мехкдаьттаи газовни промышленноста электрооборудовани а промышленни установкаштеи ... [illegible]

(балха стаж йолчарна), 3х4 боарамегІа дола 6 сурт. Паспорти эскаре гІулакх дарах дола документи абитуриента ше дІалу. Заявленеш хьалц 20 апреле дена 5 августа кхаччалца. Экзаменаш дІалу 6 августа дена. Экзаменах чакхбаьннараш дІаязбу 5 сентябре кхаччалца.

ДЕША ДІАОТТАШ ЛУШ ЙОЛА ЭКЗАМЕНАШ

Заочни факультете деша оттараша дІалу шиъ профильни экзамен — математикахи физикахи. цул совгІа «удовлетворительно» «неудовлетворительно» яха ши бал йолча системагІа эрсий меттахи литературахи йола экзамен а. Деша дІаотташ луш йола еррига экзаменаш дІалу юкъерча общеобразовательни школай программашка хьежжа оттаяьча программагІа ядеш.

Юкъера школа тІехдика дешаш чакхъяьккха (хержача специальноста профилагІа цхьан шера болх беш барішн, укх тІеххьарча кхаь шера запасе баьха бола бІухойи), техникум е ПТУ геттара дика дийша хиларах йола диплом йолаш (тара йолча специальностех деша оттача хала) болча наха дІалу математиках цхьа экзамен. Оценка «пхиъ» цар яьккхача, кхыйола экзаменаш дІа яла ца езаш, уж мукъабовлийт. хІаьта «йиъ» е «кхоъ» яьккхачар юхейиса экзаменаш дІаяла еза. 08.02; 09.07, 17.02, и. кх. дІ. чІоагІа дефицитни йолча специальностех деша оттараша, собеседовани толамца чакхйоале, дІахо дІаяла езача экзаменах мукъабовлийт.

Цул совгІа, заочни факультета мел йолча специальностех деша оттаращца собеседовани ю хержача специальностех юкъера специальни образовани (техникум яккхарах дола диплом) а долаш, шерал кІезигагІа а доацаш уж цу специальностех болх беш бале.

Собеседовани хинначул тІехьагІа экзаменаш дІаяла ца езаш мукъа баьнна боацараш е иллача хана цига ца баьгІаш бисараш дІалуш йола экзаменаш кхычарна нийсса дІаяла хьожабу.

ДЕША ДІАЭТТАРАШ ДІАЯЗБАРА ПОРЯДОК

Заочни факультете подготовительни отделене арахийцараш, запасе баьха правительствос льготаш еннa бола бІухой, бераш — бай дасн — нанаси дола ца деи дика дола бераш конкурса ... [illegible]

...хьнарча дийнахьа моллагӀча дезала дайнана шийн беро кертерча дакъе эрсий мотт Ӏомабича сагота ца хиларах. Масала, сона дукхаза хезад дас е нанас доккха а деш, дуьцаш «тха Руслана чӀагарго санна буьц эрсий мотт. Бакъда, Индирайна дика хаьц, но из лерттӀа Ӏомабергболаш, цунца цу меттала къамаьл ду аьв». Цунна дола тешал да, сона бовзача дукхача дезалашкара бераш эрсий мотт мара ца хоьш хилар. Наьна мотт хьабувца ца хой а дӀаьннар кхетаду цар даьна. Шоьна ма моттала со эрсий къаман, вар мотт бьйпара дукхаьла ва. Эрсий мотт ха бела. Из ца хоьш хилча гонахьара вахар дов-даргдац, кхьча къамашна бьлламаш лелалургдац. Из кхета ца деш вац со.

Укхаза оаша сога цхьа хаттар де тарлу, школашка хьехац-те наьна мотт? Вайна дика хов, таханарча дийнахьа гӀалгӀай юрташкарча школашка, берий бешамашка наьна мотт хьехара хьал миштад. Вешта аьлча, физкультура, рисовани хьехара дукхагӀа йоакхо елта. Мадарра аьлча, школашкарча расписанегӀа наьна мотт хьехара хьакъоастадаь лоадам боаца сахьаташ дӀадахьар мара деш хӀама дац. Малаш берашта наьна мотт хьехараш? Уж, царна юкъера дуккхача хана дена цӀена наьна мотт хьехаш бола Медов Йоакъап, Патиев Султан, иштта кхыбараш хьакъолестабнча, лерттӀа мотт хьабувца ца ховш бола, яьккхай алийта институт яьк-...хьакъоакха ухаш санна. Со дукхала вац, саг шийга товш дола барӀ[illegible] тӀа а дийха, кийчвенна хилара. Бакъда, школе берашта хьалхашка бриллианта, доаю хӀамашш, фирменни баракъашца хозвала гӀерта эшац. Цун хоза сакхетам лакха хиларах, дега - йовхалах, Ӏимерза хиларах, берашта шийн предмет уж дикагӀа дӀакхетаргдолчча тайпара хьехарах латт.

Бакъда, цунга диллача вай школай хьехархой культура [illegible] охца хул, [illegible] ца йоагӀа гӀар ю, хӀьта бера хӀама тохарах а царна кӀаттӀа хетац. Из сурт бӀаргадайча цунах чӀоагӀа бохам баьнна цӀавера со. ХӀана аьлча, новкъа дар берашта йоаттӀа эланеш дӀа ца ялар цар йоакхо ца яр.

МалагӀа ахь-эздел, гӀулакх Ӏомадерга цу тайпара наьна мотт хьехача школашка? Сога хаьттача цӀагӀа Ӏомадаьр а дицлургда...

Вайна дика хов, наьна меттала дӀахьехаш дола моллагӀа хӀама беро дикагӀа дӀаэцилга, из цунах дикагӀа кхетилга. ХӀаьта укхаза массаварг а партийни, советски кулгалхой культура болалой, Ӏилманхой оарцагӀбаьнна цхьан кога тӀа дакхха деза наьна мотт хьехача этта хьал. Тахан вай цу даькъе доаггӀар ца дой — вай мел леладеш дола хӀама эрна довргда. Сога хаьттача, укхаза мелал гучаялийта йиш яц.

...намга диллача берий дӀа традицешта хьалхедеча, кӀоаргагӀа вахар доолача дикка новкъостал дергдар.

Айса лакхе кулгалхой хьоахабича цхьа хӀама дагадехар сона. Таханалца вай къамах бола дукхагӀбола кулгалхой шоай кабинеташка, собранешка, телевидене, радио гӀолла шоай наьна мотт бувца лоьш а, хьиштдале бувца бухьаш а хиннабац. Цкъа-дале, из дувзаденнадар [illegible] кхераш хиларца, шоллагӀ-дале, шоаьшта эрсий мотт ховш хилар хьахьокха а шоаш мугӀарера нах санна а бовцаш, сакхетам лакха болаш болга хьагойта а гӀортарца. Цул совгӀа из бувца эхь хетараш а ба. ТӀаккха дог даха эшийр цар шоай къаман сий доаккхаргхиларах, цун га ца доккаргхиларах, даьшкара хьайоагӀа дика традицеш дӀахохьоргхиларах?

Къайлакхухье а ца кхухье а вай лакхе дийца кхоачамбоацараш вай къаман культура дегӀакхвлача долаш да. Нагахьа санна, цӀена, эхь-эздел, гӀулакх дола, шийн наьна мотт ховш йола тӀехье вай хьалхее лерхӀаш дале, кхы тӀехьа а ца теташ, массаварг оарцагӀвала веза. Тахан перестройка вайна еннача таронех вай бизза пайда ца эце, кхоана тӀехьа хургда!

М. БАРАХОЕВ.

— 48 миллион вклад (25,4 процент). 2500 сомагара 5000 сомага — 24 миллион (27,8 процент), 5000 сомагара 10000 сомага — 11 миллион (24,5 процент). 10000 сомагара 25000 сомага — 2 миллион (9,6 процент). 25000 сомагара 50000 сомага — 30 эзар (0,5 процент). 50000 [illegible] вклад (0,1 процент).

Дерріга а 209 миллион хулача счета тӀа 338 миллиард сом улл. Финансисташта хетачох, из ахча балхах доагӀача алапен, бюджетера дӀателачун (пенсе, стипенде пособе, иштта кхычун) шера йолча фондаца вӀашн ийслуш да. ДукхагІйолча малхбузеневропейски мехкашка наькха сбербанкашка улла ахча цу фондал пхезза-ялхазза лакхагӀа да.

Наха Ӏодаьча руэкъа тӀа а кховдаш ахчан реформа яьчул тӀехьагӀа цунах из лораде, аьнна, декхар хьатӀайийцача паччахьалкхенах бола тешам бовр мара хӀама хургдац.

(АПН).

20.00 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!
20.15 — Хоккей. Финальни группай команда матч. Швейцарера передача.
21.35 — «Бухарестский паспорт» яха художественни фильм. (Румыни 1938 ш.). (Дукхьашха).

КІИРАНДИ

29 АПРЕЛЬ
I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
[illegible]30 — «Спортлото» [illegible].
8.45 — Документальни фильм.
9.15 — Мультфильм.
9.35 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч.
11.35 — Н. Кавер ловз (скрипка).
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — ДӀа а лоьх халха а йоал къонал.
13.15 — Коталон 45 шу дузаш. «Так и будет» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀен сереш.
15.30 — ТСН.
15.45 — Мультфильм.
16.15 — СССР халкъа артистка Н. Архиповой концерт.
16.45 — Коталон 45 шу дузаш. Документальни фильма премьера.
17.15 — Юрта сахьат. Панорама.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «ЯйӀиги ломен» яха мультфильм.
19.15 — «Суперограбление в Милане» яха художественни фильм. (Итали). Дукхьашха.
21.00 — ТСН.
21.30 — «Массехана а хургдолчун уйлаш». КӀиранден нравственни проповедь.

трансляци. Перерыве (23.35) — ТСН.
00.30 — Лайма Вайкуле концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — М. Пятницкий цӀерагӀа Паччахьалкхен академически халкъа хора концерт.
9.10 — «Дира жӀалий» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.20 — Ерригроссийски театрий смотра музыкальни комедий опереттен заключительни гойтар.
11.20 — Тувински кагирхой театра - студи «Кузел» «Журавлиные перья» [illegible] фильма-спектакля премьера. Автор — Д. Киносита (Япони).
12.30 — Российски Федераци паччахьалкхен иллейн халкъарийн ансамбла концерт.
14.25 — Коллаж.
14.35 — Фильм.
14.45 — «Дукхаеза мелодеш» яха концерт.
15.15 — «Кого не тронут сладкие созвучья». П. И. Чайковский ваьча дена 150 шу дизага.
15.55 — «Оаш тхога яздела дар».
16.25 — «Шуьца вовшахкхета аса сатийсинера». ДӀалокх И. Мусхабова (нохчийн меттала).
17.10 — «Я думы сердце в песню перелью...» яха республиканский телевизионни самодеятельни иллей фестиваль.
[illegible].30 — «Литературни передача» (гӀалгӀай меттала).
19.15 — Бохам — тӀехӀоьттича. Тхан передачин лорах (нохчийн меттала).
20.00 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!
[illegible].15 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.30 — «Происшествие в Утиноозерске» яха художественни фильм. (Дукхьашха).
22.40 — РСФСР городий телестудеш. «Про...». Дукхьаларча Еррігсоюзни театр дукхадезарий пантомимайи пластикайи фестивалех (Челябинск).

оборудованеи.
специализаци:
17.02.01 — Кхъача моттига бурув тохара йолча машинаштеи оборудованенеи эксплуатаци яр;
17.02.02 — Машинаштеи оборудованенеи эксплуатаци яр;
21.03 — Технологически процессаштеи производствашташ автоматизаци яр;
специализаци:
21.03.01 — Химико-технологически процессашта автоматизаци яр;
21.05 — Промышленни установкайи технологически комплексайи электроприводи автоматизаци;
специализаци:
21.05.06 — Мехкдаьттаи газови промышленноста электрооборудовани а промышленни установкаштеи технологически комплексаштей автоматизаци яр а.
29.03 — Промышленни гражданскии гӀишлош хьалъяр;
специализаци:
29.03.01 — ГӀишлон производства технологии яз вӀаштӀехьъяккхари;
29.03.02 — Зданейи сооруженийн конструкцеш.

ДЕША ХЬАЭЦАРА ПОРЯДОК

Заочни факультете дӀайийбу, яьнна ха ца лоархӀаш, юкъерен юкъера специальнии образовани йола института ректора чӀоагӀъяьи профилирующи кафедраша оттаяь йолча профессейн гӀулакхийн перечнега хьежжа хержача специальностагӀа болх беш бола нах.

Институте деша отта безам бараша оттаяьча формагӀа язъяь йола заявлени приемни комиссе дӀалу. Заявленеца хила деза: юкъера образовани хиларах дола документ, № 086-у йолча формагӀа медицински справка, къахьегама книжка выписка

...хьа цхь йолча специальностех деша оттаранца [illegible] довани из хержача специальностех юкъера специальни образовани (техникум яккхарах дола диплом) а долаш, шерал кӀезигагӀа а доацаш уж цу специальностех болх беш бале.

Собеседовани хиннача тӀехьагӀа экзаменаш дӀаяла ца езаш мукъа баьнна болцараш е йиллача хана цига ца болагӀаш [illegible] йола экзаменаш кхаьарча комисса дӀаяла хьожабу.

ДЕША ДӀАЭТТАРАШ ДӀАЯЗБАРА ПОРЯДОК

Заочни факультете подготовительни отделене арахийцараш, запасе баьха правительствос льготаш еннa бола бӀухой, бераш — бой, дася — нанаси доал ца деш диса дола бераш конкурса юкъе ца бохийташ, хьалхагӀа дӀаязбу. Собеседовани толамца чакхъяьккхаи хержача специальностех юкъера специальни образовании (техникума диплом) цу специальностех цхьан шерал кӀезигагӀа йоацаш балха стажи йолаш бола нах деша дӀаотташ луш йола экзаменаш дӀаяла ца езаш, дӀаязбу. ДӀахо юкъерча конкурсагӀа дӀаязбу хержача специальноста профилах шерал кӀезигагӀа доацаш болх беш бараш: укх тӀехьарча кхаь шера запасе баьха бола бӀухой; юкъера специальнии профессионально-технически дешара заведенеша арахийца, тара йолча специальностех деша отташ бола нах.

Юхейисача моттигашка конкурсагӀа дӀаязбу хержача специальноста профилах шерал кӀезигагӀа болх баь бола нах.

Институте дӀаоттарца дувзаденна дола дешаш къоастаду приемни комиссе.

Тха адрес: 364902, г. Грозный, ГСП-2, Революце пр., 21, Грозненски мехкдаьтта институт, приемни комисси. Телефон: 22-16-15.

Белам а белхам а

«Берий ловзар»

Ништта «юхь яь» араваьккхар тика директора гаьнара вена колхозехо. Укхаза массехк хаттар отт: сенга сатувсаш тӀехьатийттад гӀулакх Л. Налаева? Ферма хаьхочунна ше ца даь гӀулакх колхоза заготовитела хӀана даьд цо? Мишта яздаьд Сунженски райисполкома райплана председатела Г. Левашова керда каьхат. М.-Г. Дербичев телевизор хьаэца гӀерташ леллаше?

— Селхан хиннав со Г. Левашов волча, — йоах М.-Г. Дербичева. — ЧӀоагӀа веха хьайзар из, «Шелялис» йоацаш ше со вутаргвац яхаш. «Берий ловзарг» хургда-кх цар соца леладер? Ма дика дар колхоза правлено сона из телевизор язъяь ецаре...

«Орбита» кулгалхой Москве ба. Дале а, республика органашта могаргда, аьнна, хет сона царга доаггӀача тайпара шоай декхараш кхоачашдайта. ХӀаьта Г. Левашовга-м Сунженски райисполкома кулгалхоша а хатта мегаргдар шоллагӀдола каьхат яздар сенца дувзаденна да, аьнна.

М. КАРТОЕВ.

Бераш ловзаш хилар саго тамаш е езаш хӀама дац. Цхьабакъда, бокхий нах ловзаш хилча, «берий ловзар» ца аьлча, цох кхы фу аргда хац сона. Цу тайпара цхьа масал доаладерга аз.

Сунженски района «Заветы Ильича» яхача колхозе шурий ферме хаьхо волаш болх беча Дербичев Махьмад - Гирена «Шелялис» яха бос бола телевизор язйир. Из иштта хилара тешал деш да цу хьакъехьа дехар деш колхоза правлене Сунженски райисполкома адресагӀа яздаь каьхат. Из дар шоллагӀча марта. Цу дийнахье райплана председатель Г. Левашов волча кхаьчар М.-Г. Дербичев.

— «Шелялис» яха телевизораш вай районе хьакхахьац, — аьлар Г. Левашова. — Грознерча «Орбита» яхача тика тӀара хьаэца еза из.

Шийн кулг кӀалдолаш лаьрххӀа каьхат а яздаь, республика столице дӀахьожавир цо М.-Г. Дербичев.

— Атта дац сона фермера мукъавала, — Ӏокад колхозхо. — БӀаьсти къаьстта дукха хул тха болх. Дале а, кулгалхошка дехар а даь, мах бенна машина а оттаяь, Грозне вахар со. Из дар ворхӀлагӀча марте. Цхьабакъда, гӀулакх чакхданкха аьттув баланзар: тика тӀа ревизи йоаллар. Ши-кхо ди даьлча юхавола, тӀаккха хьай телевизор дӀаяхьа йиш хургъя хьа, аьлар сога тика директора Налаев Лема Магомедовича.

ШийтталагӀча марта халла балхара мукъа а ваьнна, хьалха санна машина а оттаяь, «Орбите» вера М.-Г. Дербичев.

— Укхаза хьава везаш дацар хьа гӀулакх. — раьза хиланзар тика директор. — Районе дӀайихьай хьона йоагӀаш йола телевизор.

БӀухьбилла Орджоникидзевская яхача станице вахар М.-Г. Дербичев. Цхьабакъда, цигара торговле болхлой цецбаьннача бисар цо бена никъ дӀабайзача. «Шелялис» яхача телевизорашца гӀулакх хинна бацар уж.

Цу сахьате Грозне вахар М.-Г. Дербичев.

— Бехк ма баккхалахь! — дехар дир Л. Налаева. — ГӀалатваьннав со. Апрель болалуш хьаволз, тӀаккха кӀордадалийца «Шелялисга» хьежа таро хургья хьа.

Бекарг бутт хьатӀакхачарга хьожа сатем хиланзар М.-Г. Дербичева, 28-ча марте «Орбите» вар из.

— ТӀехьависав хьо, воше, — корта оагабир Л. Налаева. — Телевизор дӀайихьай шуя колхоза заготовитела Белхароев Вахас. Г. Левашова кӀал кулг а яздаь, каьхат дахьаш хьавенавар из ткъаь шоллагӀча марта.

— Мишта ниjсденнад цу тайпара хӀама? ХӀана виазлагӀа укхала ма воагӀий со телевизор дӀаяхьа гӀерташ, — корзагӀваьлар М.-Г. Дербичев. — ХӀана кхеставу оаша пенсе ваха хь йола воккха саг? Тоам мичаб шоана...

— Из къамаьл дувца венав хьо укхаза? — эгӀазвахар Л. Налаев. — Яхийта са кабинетера! Хьайна ловчча латкъа бокъо я хьона.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

РАДИО

28 апрель
ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчийн меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Ӏуйрийнара концерт (нохчийн меттала).
9.15 ТӀехьабусараш хила йиш яц.
9.25—10.00 Концерт (гӀалгӀай меттала).
15.30 Нохч-ГӀалгӀай радиои телевиденеи инструментальни ансамблеи солистийи концерт.
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дукхьала еш йола трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчийн меттала)
18.10 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.20—18.40 «Кагирхойн хан» (нохчийн меттала).

29 апрель
КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45—8.00 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш. Парторганизацешка отчеташи хоржамаши (гӀалгӀай меттала).
8.15—9.00 Моаршал да шуга.
11.30—12.00 КӀирандийнахьара музыкальни программа.
15.15—15.3 «Дешархо» (нохчийн меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГӀалгӀайче.
16.30 Керда хоамаш.
16.40 Керда хоамаш (нохчийн меттала).
16.50—17.00 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
17.00—18.00 Москва.
18.00—19.00 «Иллеца доттагал лоаттадерашта» яха концерт (нохчийн меттала).
14.10 — Мурванидзе Теймуразаца довза.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Шуна, бераш» журнал «СтелаӀад» (нохчийн меттала).
17.25 — Яйй-теш сердало культура цӀеношка» (гӀалгӀай меттала).
18.25 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Шахтер» — «Спартак». Перерыве (19.45). — «Бийса дакъала хийла шун, бераш!

30 АПРЕЛЬ
[illegible]

7.30 «Юртара вахар» (нохчийн меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Демократе накъагӀа (нохчийн меттала).
10.15 Концерт (нохчийн меттала).
10.40 У. Ахмадов «Даь васнет». Романа оагӀош (нохчийн меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Сийлахь-йоккхача Коталон 45 шу дизара накъадолхаш. «Хьона, Даьхе, салтечун дог».
15.15 Концерт.
16.00 Арендни подряд болх беш я: гӀуланкхаш проблемаш (нохчийн меттала).
16.15 — 17.00 «Зори Кавказа» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» гӀалгӀай меттала.

Хаоттам

Тахан республике гӀоллеи Грозней морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгӀо догӀа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 16—21, Грозне 18—20 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка юкъ-юкъе догӀа а делхаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 4—9, дийнахьа 17—22 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттей деношка.

СФ00105. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1442.

ДАЬКЪАЛА ХИЛДА 1 МАЙ!

Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 1 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 51 (7865). ★ Мах 3 кеп.

ПРОГРАММАГА ХЬЕЖЖА

ПОЛЕТА УПРАВЛЕНИ ЯРА ЙОЛА ЦЕНТР. 28 апрель. (ТАСС). 1990 шера 1 марте лаьттина гонахьарча орбита тlа даьккхача «Прогресс М-3» яхача автоматически транспортни кема полет чаккхъьнна.

«Мир» яхача станце тlа кема хьал тlо биккъар шинъ ах тонн гаргга тайп-тайпара мухь. Цуй двигательни установка ковкъосталца пилотируеми комплекса лелара траекторена корренци яьй.

27 апреле полета управлени еча центрас еннача командах «Прогресс М-3» яха кема «Мир» яхача комплексаrlара дlакъаьстар. Тахан из Тийжи океана акваторе белгалъьккхача районе lочуера.

Соловьев Анатолен, Баландин Александрен дlадахача деношка кхы а массехк серий технически эксперимент чаккхъьйнхар. «Квант-2», яха модуль кхы тlа lалашъеш оттаьча оборудоване ковкъосталца космически арен воздействеца тайп-тайпарча материалашта тохкамаш дир.

Орбите болх лаьрхlача программаlа дlабодаш ба. Шаккхе космонавт могаш-маьрша ва.

Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза кулгалхоша, специалисташа бебе дувц арендах. Нагахь санна хьайбай боахаме на дlачlоаrlъеннаеце а, кхашнара хьувкъам лсамбаккхара чlоаrrla rlo ду цо. Шоаш яхар баккъдеш Сагов Юсеп керте латта арендни бригада хьоахаю цар. Фуд цун дикадар?

Белгалдаккха деза, кхашкара доррига агротехнически гlулакхаш цу бригада болхлоша хан-ханнахьа чакхдоахалга. Царна тlачlоаrlдаь лаьтта шин эзар гектар гаргга да. Гурахьа дийнача ялаташа эlирг доаккхача юкъа, укх

Дика хьийкъад моша доакъар

бlаьсти цар дlайийра 113 гектар хьажкlаш, 100 гектар фуна лаьрхlа горох, бlаь гектар кен, 200 гектар генараш, 40 гектар коартолаш, ах бlаь гектар люцерна. Мадарра аьлча, мело ца еш дlадихьар уж гlулакхаш арендатораша.

— Къаьстта дош ала лов цу бригада-кулгалхочох, — аьлар совхоза керттерча агронома Богатырев Исроапала. — Тахан де дезар тlехьатетташ оамал яц цун. Дукхача шерашиа механизаторалла болх беш йоккха опыт lоаяьй цо. Цудухьа ва из шийн ковкъосташта масал дала, а къоначарна хьехамча хила а хоиш. Дика коллектив вlашаrlъеллай Ю. Сагова.

Бригадерча болхлой списка хьежар со. Дикахетар хилар сона цу тlа тайп-тайпарча къамех болча наьха тайпаи цlераш бlаргаяйча. Вежарий санна барт-цхьоаrlо йолаш къахьегаш ба укхаза гlалгlа Плиев Висан - Гири, эрсе Кононенко Иван, хlирс Кцоев Владимир, кхыбараш.

— Чlоаrlа накъадоал тхона Владимира хьехамаш, опыт, болх, — йоах арендаторий кулгалхочо. — Гlимишта дlаде деза, из деча хана малаrlа агротехническа гlулакхаш чакхдаха деза цул дикаrlа хоиш саг вац бригаде. Цудухьа цо яхачунга ладувгl механизатораша.

— Малаrlа балхаш деш я Сагова бригада хlанз? — хетт аз И. Богатыревга.

— Керттерчох виц ма веннаварий со, — яхаш вел агроном. — Районе [illegible]

Къахьегамхой барт-цхьоагlон цlей

Цхьоалагlа май — дуней тlарча къахьегача наьха деза цlей, цар дегаш гlоздоаха, наха юкъера барт-цхьоагlо чlоаrlъеш дола ди. Укх шера 1 Мая цlей денад тlехкьарча уже шера вай вахара ерржача оаrlовашка перестройка еш советски наха караrlдаьннарий итог ергйолча КПСС XXVIII съезда вай накъазолхача деношка.

Цlаниха ца хиннача тайпара наьха вахар хьалхьовдаьд перестройкас. шерра яьржача демократе, гласносто кхоанехах бола тешам цар дегашка боссабаьб, вахар эргалаьккха тоадара уж оарцаrlбаьхаб. Вай мехка перестройка дlайолаеннача тlехьаrlа дlадахача пхе шеро хьахьокх вай экономике дикаrlча оаrlоразьа хувцамаш хулаш даттилга, къахьегама овсарле лакхлуш йоаrlилга. Беркатеrlа хулаш доаrlа вай lилма, дlаьхеrlа а сийрдаrlа а да культурни вахар, общественна хетачун бокъонца йоле дерригача халкъа трибуна хинна дlаэттий тахан массови информацен пропаганден средствош. Белггала толамаш доах советски наха вахара кхыча оаrlонашка а.

Перестройка процесс [illegible]

Соахка хьалхарча квартале хинначунна нийсйча промышленни производство детlаяра боарамаш лохлениад, 98,8 процент мара кхоачашъаьвац пачхьалкхен заказага хьежжа продукци лоаттаяра план. Шура янкхара план а 87 процент мара кхоачашъяьяц.

Цу кхоачамбоацараша хьахьокх боахама расчетага, арендага, кхыча экономически методашка довлара даькъе болх баьхха эргабоалаш, тоалуш боацилга. Хlанз а дукха моттиташ я балха ха лехьа йовеш.

Вай кховне вайх тийша я. Из хьае ела хlара предприяте, цехе, бригаде, хlара колхозе, совхозе, хьайбаш леладеча ферме тlатеlla овсаре къа а хьегаш, гlулакхах бокъонца дог а лазаш. Иштта хила деза хlара городе, хlара юрта.

Вай мехка перестройка дlайолаеннача тlехьаrlа дlадахача пхе шеро наха довзийтад вай вахара деррига бесаш — дегаш гlоздоахаш дараш а драматически дараш а. Парrlатача мехкара парrlата наха вай долга хьагойтад гласносто а демократе. Перестройка дlахо [illegible]

ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ ПЛАН

Къаьстта дика болх бу пятилетка тlеххьарча шера Грозненски «Нефтепродуктооборудование» яхача завода коллективо. Дерригача технико-экономически хьокхамий пачхьалкхен плани тlайийца декхараш тlехкхоачаш а деш, дика къахьегамца соаrlат кийчдаь накъа ера из цхьоалагlча майна. Кара цу доладенча дена хlанзлехьа планаrlа лаьрхlачул соаrlа завода болхлоша арахийцай шоазткъа эзар гаргга сома маьха товарни продукци. Халкъа эша товараш арахецара задани шозза ахи процент тlехкхоачашъяьй цар. Оттабаьча боарамал соаrlа арахийцад уж товараш эзараш сомий маьха.

Шоай потребителашта продукци лоатталра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдир цар хьалхарча квартале. Заданел тlех продукци маьхалъяккхарах, из арахецарга дlабода мах лохбарах, бийдал, доагора-энергетически ресурсаш, кхыйола материалаш кхоярах укх шера завода коллективо яь валови доходаш 184 эзар сом да. Из хул планаrlа лаьрхlачул 32 эзар сом дукхаrlа.

Шоаш тlайийца декхараш даим тlехкхоачаш а деш [illegible]

Къаьстта дика болх а беш [illegible]

вхар, обществона хетачун бокъонца йола дерригача халкъа трибуна хиина дІадаттан тахан массови информацеи пропаганди средстваш. Белгтала толамаш доах советски наха вахара къйча оагІонашна а.

Перестройка процесс юхаласта йиш йолаш яц, мел чІоагІа къахьачо, ший да яьккха дахьначо цуна духьалениш хьаттаной а, ший позицеи карара йовлийта цо ца тугс а.

[illegible] ма дацар перестройка концепции политикен — вай ерригача общества радикальни, революционни хувцамаш де доладар.

Нохч - ГІалгІайчен къахьегамхоша, берригача советски мехко а санна, хьинаре дакъалоац перестройкана юкъе. ЦхьоалагІча мая цІейна накъабоагІаш цар белггала толамаш даьхад шоаш къахьегача участкашка. Селханарчул дикагІа — тахан, таханарчул дикагІа — кхоана къахьега безам болаш ва царех хІараvар. Из гуш да къахьегама овсарле ди тІехьагІа лакх а еш дуккхача коллективаша дукхагІа а дикагІа а продукци йоаккхаш, товараш арахецаш, бахача наха гІулакхаш деш хилараx.

Укх шера хьалхарча квартале республика социально - экономически дегІаярэ нтогаша хьахьокх наха эша хІамаш дукхагІа хьаьлга, розничии товарооборотен маьхагІа деча гІулакхийн боарамаш лакхденнилга. Промышленни продукци дукхагІа арахецилга Іалашдаьд къахьегама овсарле лакхъяра чотагІа. Соахка хьалхарча квартале хинначунна ниjсйича продукци арахецара темпаш лакхъяра план 101 процент, къахьегама овсарле 102,7 процент, наха эша товараш хьадара план 114,2 процент, дулх даккхара — 127 процент, фуаш гулдара—154 процент, розничии товарооборота—122 процент кхоачашъяьй республика.

Цунца цхьана республика халкъа боахам чоалханеча хьалашка дегІабоагІа. Планови а договорни а декхараш кхоачашдара бола шой бехктокхам лохбаьб дуккхача къахьегама коллективаша. Из бахьан долаш кІезигагІа хьадаьд, арахийцад продукце дуккха лоархІаме тайпаш. ХІанз а тоаденнадац гІишлош хьалъечара гІулакхаш. Мелъеннай къахьегама а производственни а дисциплина, юкъагІа боах транспорта, предприятеш бийдалца, материалашца, комплектующи изделешца Іалашъяра болх. Кхоачашъяьяц продукци лоаттаяра план.

гІулакхах бокъонца дог а лазаш. Иштта хила деза хІара городе, хІара юрта.

Вай мехка перестройка дІайолаеннача тІехьагІа дІадахача яхе шеро наха довзийтад вай вахара дерригабесаш — дегаш гІоддоахаш дараш а драматически дараш а. ПаргІатача мехкара паргІата вах вай долга хьаойтах гласностен демократехен... Перестройна дІахо кІоаргьяра хьалашка эггара хьалха де дезар, эггара сатотагІдар, тІехьатетта йиш йоацар малагІа да? яхача хаттара тахан вай парте а правительства а луш дола жоп хьэда да. Эггара хьалха, из да бахача наха кхоачам хиллал кхачан продукци хилийтар, дика товараш лоаттадар, 2000-гІа шу тІаккхоачаш хІара дезал квартираца е цІеноща Іалашбар, пенсионерий, дукха бераш долча дезалий, бой хиина дисача берий йоакхо яр.

Уж а кхыдола а декхараш кхоачашдеча карагІдаьннача гІулакхий итог ергья кастта хургйолча КПСС XXVIII съезде.

СССР къахьегамхой! Сихъергья вай радикальни экономически реформа — вай вахара хьал тоадара йола кІийле!

Советий мехка болхлой! Коммунистий парти догдоахаш я шун сакхетамген организованностаген, перестройка гІулакха шо мутІахьа хиларга!

Юртара къахьегамхой! Кхоачашдергда вай лаьттах дола Закон! Шун ахархой къахьегамах тийша да кхачан проблемаш къоастаяр, хІара дезала хьал-таро!

ЦхьоалагІча майна дола КПСС ЦК уж тІахьехамаш деганш раьза долаш хьаллоац советски наха, ди тІехьагІа хьинарегІа дакъа лоац вахара хьал тоадеча. Перестройка наькъагІа гІа боахаш сийрдача кхоаненга дода советски халкъ. Вай мехка демократии гласности дІахо шерлуш хилар хьахьекхар укх шера марте—апреле союзни а автономни а республикай моттигашкара Советий халкъа депутаташ хоржаш хиннача хоржамаша.

Укх деношка советски наха, дерригача прогрессивни адамаша дездергда къиза моастагІа эша а веш советски халкъо Котало яьккха 45 шу дизар. БІаьшерашка диц ца луш наьха дегашка латтаргда цу сийлахь-йоккхача Коталон ди.

Шоай нязах бІубенна болаш таханарча машара, къахьегама, Мая цІейна накъабаьхкаб советски нах.

Даькъала хилда ЦхьоалагІа май — дунен тІарча къахьегамхой барт-цхьоагІон ди!

арахецарга дІабода мах лохбарах, бийдал, доагора-энергетически ресурсаш, кхийола материалаш кхоарах укх шера завода коллективо ваьлови доходаш 184 эзар сом да. Из хьт планагІа лаьрхІачул 32 эзар сом дукхагІа.

Шоаш тІайна декхараш даим [illegible] белгалъяьйна дика къахьегаш я укхаза Иштокий Иван Владимировичи Жерновицкий Сергейи керте латтача цехий коллективаш. Цар ханал хьалха рапорт деннад биъ бетта задани кхоачашъярах.

* * *

Къаьстта дика болх а беш, ЦхьоалагІча майна къахьегама совгІат кийчдаь накъабаьхкаб «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахой. Дерригача технико-экономически хьокхамий биъ бетта задани кхоачашъярах ханал массехк ди хьалха рапорт делар цар. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа цу юкъа цар даьккхар йиъ эзар тоннал тІех «Іаьржа дошув». ХІаьта заданел тІех цар яьккхай кхо бІаь эзар кубически метрал дукхагІйола мехкдаьттаца хьайоагІа газ.

Мехкдаьтта потребителашта дІадахьийтара госзаказаш а дизза кхоачашдаьд НГДУ коллективо. Оттабаьча боарамал совгІа цо маьхалъяьккхай кховзткъе итт эзар гаргга сом мах бола товарни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра биъ бетта план йиъ ахи процент тІехкхоачашъяьй цо.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш къаьстта дика къахьийгад Акинин Александр Васильевича кулгалдеча йиълагІча промысла коллективо. Ерригача управлене планал тІех даьккхача мехкдаьттах ахалел совгІа дар цо даьккхар. Шоаш укх шера тІайица декхараш тІехкхоачашдеш хьабоагІа Ахриев Берснакъа, Мамцов Василий керте латтача промыслай мехкдаьттахой а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Комитета членаша дув биаб

Цхьан ханна торжественни а гІулакхацара а йола из церемони вайщига эггара хьалха хулаш яр. ХІаьта из итт шу даьлча мара юха хургьяц. Из — перестройка таханара ди — цу цхьан ханна исторически акт а я. 27 апреле Кремле СССР Лакхехьарча Совета Председатела А. И. Лукьянов «СССР конституционни надзорах» долча СССР Закона 7-ча статьяйга хьежжа дув банйтар СССР конституционни надзора Комитете хержарашка.

Цар биача дувна текста тІа иштта яздаь да: «Торжественно дув бъ аз сайна тІадехка СССР Конституционни надзора Комитета члена декхараш цІена кхоачашде, из деш Советски Социалистически Республикай Союза Конституце положенеша яхар мара ца де». Эггара хьалха дув а биаь цунна кІал кулг яздир комитета председатела С. С. Алексеева. ТІаккха из дув а биаь цунна кІал кулгаш яздир комитета председатела заместитела Б. М. Лазарева, комитета членаша А. М. Абрамовича, А. Агзамходжаева, М. Аннанепесова, С. С. Босхолова, Ф. Г. Бурчака, А. Г. Быкова, Р. И. Иванова, Г. З. Инцкировеле, Л. М. Карапетяна, С. А. Мирзоева, И. Ш. Муксимова М. И. Пискотина, А. И. Смокина, В. К. Собакина, Г. К. Толстойс, Р. Тургунбекова, О. Усманова, В. Д. Филимонова, Ш. Ш. Ягудина.

СССР Конституционни надзора Комитете хержачарга къамаьл деш А. И. Лукьянова аьлар:

— Аз кІал кулг яздарца чІоагІбу оаша биаь дув, хІаьта хІаз деиз дІадолалу шун халкъа депутатий Съездои СССР Лаккхехьарча Советеи тІадехка паччахьалкхен декхараш.

Уж дег тІара даькъала а бийца, цар толамаш дахар ловш ловца а баьккха. СССР Лакхехьарча Совета Председатела белгалдаьккхар, конституционни надзора Комитета тІадиллар мехка законности бокъонаши чІоагІъярца а лораярца а Советски правови паччахьалкхе оттарца дувзаденна дола лоархІаме декхар хилар. Из — атта доаца а доккха а декхар да. Цо дІадех СССР Конституци, цун положенеши нормаши ниса кхоачашъелга, дерригача къамех болча советски гражданий конституционни гарантеши бокъонаши лораелга.

СССР конституционни надзора Комитета составе— дукхагІйолча союзни республикай викалаш, бовзаш бола советски юристаш, закона чІоагІа мутІахьа бола нах ба, аьлар А. И. Лукьянова. Цо, иштта хьахайтар комитет шийна тІадиллача лоархІамеча а бехктокхамеча а декхарах лоархІаергхиларах тешалга.

С. С. Алексеева мехка депутатски корпуса, дерригача советски халкъана хьалхашка дош делар, СССР конституционни надзора Комитета юкъевоагІаш волча хІаране цІена, хьаьнала, денале а доагІача бесса а ший декхар кхоачашдергхиларах, бакъдолчоа, гуманни, демократически долчоа тІехьа хургхиларах, социализма наькъагІа гІоргхиларах.

Цу дийннахье а СССР конституционни надзора Комитет ший декхараш кхоачашде йолаелар.

(ТАСС).

Дикача нахах

ХЬИНАР ДОЛА САГ

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозе дика толамаш дахарца белгалъяьннa я Ибрагимова Тамара. Доярка йолаш ше болх беча цо цхьа бутт дІабахийтац ший планаш толаме кхоачаш ца еш. ХІаьта укх шера квартала планаш кхоачаш а йир.

Мишта вІаштІехьдоал хьа иштта къахьега? — аьнна даьча хаттара жоп делар Тамарас:

— Эггара хьалха хІаранена шийгара дика масал луш хила декхарийла ва хІара болхло. МоллагІа бола болх беш из вале а, хьадеш дар цІена, маькара, лакха дисциплина йолаш цо хьадой, сога хьаьттача, цо ший балха тІа лакха толамаш доахаргда.

Къона яр из эггара хьалха ферме балха енача хана. Хала дар. Бакъда, тІехьагІо дикка дІаІемар из атта боаца доярка болх бе.

— ЦІаккха дагадацар сона доаркалла болх бе йоагІарг ма йий аьнна. —йоах Тамарас, — хийла, хало ла йийзар са къахьегама новкъа. Керта чу уйла йоссар дІаяхача фу дар-хьогІ, аьле. Бакъда, сона уллув болх беча новкъосташа, дикача дешашца уж уйлаш эшаяйтар. Хала да хІанз тха ферме болх бе. Доацаш да доакъар, болх беш яи цхьаццайола механизмаш, из дерригa а дищдолийташ электричество йоацаш моттиг нийслу. Иштта из дале а цу халонашта духьала увтт тхо.

Соахка Тамарас шийна тІачІоагІбаьча хІара Іаттагара 2800 килограмм шура яьхкар. план кхоачашйир. Кхоачашйир цо укх шера квартала план а. ХІаьта шийна тІачоагІбаьча хІара Іаттагара дийнахьи - буси 8—10 килограмм шура йоаккх цо.

Тамараца болх беш болча новкъосташа белгалдоах, из хьинар долаш, шийна хьалхашка латтача моллагІча декхарех лоархІаеш саг йолга. Цул совгІа, дог цІена, кхычарна оарцагІъяла новкъостал де кийча я из.

Цо кхебаь а кхебеш а ба ше санна къахьегама тІера бола кхалнах. Царна езаойлийт цо дояркай атта йоаца професси, балха накъадарг дола хьехараш ду.

Иштта ший хьинар кхо ца деш, массаза а дика къахьегаш я из. Цудухьа дика да гойташ дола хьокхамаш а.

Ч. МАГОМАДОВ.

[illegible]

екней из. [illegible] лаьрхІа рапс [illegible] бригада [illegible] ка.

Грознера [illegible] ча наькъа аьшда [illegible]. Кердача Редакта [illegible] йоацдаш рапс хьокхаш агрегаташ йоахкар. Лафет йотта ший аргІа хьатІакхачарга хьежаш вар механизатор Межинов Байрам.

— Лоаллаха уллача «Кавказ» яхача совхозера ва со, — аьлар Байрама. — Цигарча ферме дІакхухь аз ужкъар. — Кастта хьатІаьвера цу боахама керттера зоотехник Чергизов Беслан. Цо дикцар шоаш укхаза кийсалара бахьанах.

— Тха совхозе рапс хьахиннаяц, — аьлар цо. — ХІаьта укхаза бокъонца кхаьчай из. Баркал ала дог Сагов Ювсапа а цун новкъосташта а иштта дика доакъар кхедарах. Докъха [illegible] хиннад укхох тха хьайбаш леладерашта. Баьццара доакъар тела доладаь массехк ди мара, деце а совхозерча доахана луш йола шура дика тІаккхийттай.

Иштта ала йиш йолаш ба ГІ. Ахриева цІерагІча совхоза кулгалхой а. Цар а укхазара хьолх баьццара доакъар. Тхо кхай тІа латтача юкъа баьцах етта шиъ машина дІалеста» Аки-Юртагахьа.

Планах хІара гектара тІара 80 центнер рапс яла еза. ХІаьта арендатораша юкъера лаьрхІача 110—120 центнер йоаккх. Долче, шоай декхар цкъан ахаззеи кхоачашду.

ЧІоагІа торкам тІабохайт арендатораша доакъар ца дойташ чуъцара. Кхайба юкъе даьлар тхо. Іолкйга буц лохаш. Цхьабакъда, шоаш дер цІена де гІертэ механизатораш. Кхы а дар тхо гІаддига хІама: сайца латташ эрна ха йоацар кхай тІа болх беш хиннача кхоачаме агрегато. Хан-ханчахь хьатІайоагІар трактор е машина, хІара шофера а механизатора а дика хоьца [illegible] дІзотта беза моттиг. [illegible] хьежжа дерттІа [illegible] болх.

— Буц юкъага кхоачал лакхъенная, [illegible] — [illegible] Чергизов Беслан. — [illegible] бай продукци [illegible] аьттув лурба [illegible] [illegible] кастта [illegible] цхьаькха [illegible] дІахо [illegible]

[illegible]

[illegible]

Тешам белар

Укх тӀеххьарча шерашка Грозненски художественни промыслан производственни объединене дикагӀча сагӀоражьара цӀа йоакхх. ХӀаьта из хозалета а дац. Дукха хувламаш хиннад вай ювцача объединене. Производствана юкъейоалаяьй нонагӀа [illegible] эргалонаш, еррига къаьна оборудовани дӀа а яьйна, кердаяр оттаяьй, пайда йобу къахьегам [illegible] кердача формех. Цо таро елар тӀеххьарча пхиъ шера производствени хьоахамаш шозза дакхе. Нагахьа санна хьалхагӀа объединене шера 9 [illegible] продукци [illegible], хӀанз хӀана шера 20 миллион со[illegible].

[illegible] Масала, Кубас, [illegible] счет а. [illegible] художественни [illegible] объединене [illegible]

бийсаш йоаю книжкаш тӀа вагӀаш. 1976 шера толаме деша дӀаоттара йола экзаменаш дӀа а енна, деша отт Джамбульски технологически института яйгача промышленноста факультета сайрийнарча отделене. Цига, город Джамбулерча «Унерпаз» оалача халкъа-художественни промыслан фабрика накатчика гӀончалла балха отт из, деша ваггӀашехьа. ТӀехьагӀа цунах ву накатчик, склада заведующи, ОТК контролер, хӀамаш тегача цеха мастер. Унхаза, къахьегама тӀера вола, шийна тӀадилла моллагӀа а гӀулакх тешшаме кхоачашде Ӏема зӀамига саг фабрика коммунисташа дӀаэц КПСС членалла.

ХӀаьта художественни промыслан объединене а [illegible] М. Гуцериев-[illegible]ка дика оамалаш. Из цхьа тӀехьале йоацаш а дисац. ТӀа-тӀа боккагӀа луш, тешам лу Микаьила, балха тӀа лакхву. 1982 шерагара 1986 шерага кхаччалца йолча [illegible]къа цунах хул нормировани яра воккхагӀвола инженер, технически отдела начальник, производствени [illegible]

Микаьила балха тӀа. Дале а, цо цӀаккха дицдалийтац моллагӀа а толам болх беча нахах тийша болга. Цудухьа, производственни, дешашта санна йоакхо ю цо коллектива социальни дешай а. Духхьашха объединене болхлошта лаьрхӀа хьалдеш латт 50 квартирах латта цӀа, Ӏаьржачеи Каспийскии фордаш тӀа хьаьй салаӀара базаш, хьаьй коптильни цех, кхачан продукташ йохка тика, церташ тоаю кабинет, кога гӀирс тоабу приемни пункт, столови, йолаш я шийи нонхарий мозий леладу пасека, дукха кхыдар. Ишттаха кераю Микаьила шийна тӀадехка общественни декхараш кхоачашде а. Ала деза, болх беш санна дог цӀена цо уж чакхдоахилга. Из ва КПСС Грозненски городской комитета член, КПСС Ленински райкома лектор-пропагандист.

Хургйолча КПСС XXVIII-ча съездо, ховш махиллара, къоастаергья перестройка кхел, парте шийи кхел. Гуцериев Микаьил волча каст-каста чубоагӀа шоашта хетар, дагалаттар дувцара, дагабалар духьа дукха коммунисташи [illegible]

Назрановски ГӀ. Ахриева цӀерагӀча «Электроинструмент» завода инструментальни цеха машинашъераша чӀоагӀа лоархӀаши сийдеши ва токарь-коорденадщик Наурузов Хизирий Руслан. Цунах тамаш елга дац. Цехерча болхлошца чӀоагӀа Ӏимерзен товши ва из. Шийи шолагӀдола цӀаи дезали лоаркӀ цо инструментальни цехахи цун коллективахи. Долче, цо шийи хьинар кхо ца деш къахьег цар сий хадданза лакхалоаттадара. Руслана хьаеш мел йола оатхал цхьаккха тайпа дакиха гӀалат доацаш, тӀехдика хул. Из тамаш а яц, ше хьадеш дар бокъонча уйла яь, теркам тӀабахийта мара хьадечарех вац из. Цудухьа цкъа дӀаелча ОТК тӀахьожамхоша соца ца еш, хийцца чакхйоалийт цун продукци. Долче, цунца цхьана къахьегаш мел болча машинашъераша дошо кулгаш да Руслана дараш оал.

Духхьал продукци дикагӀа хилийтара тӀехьа къовсам лоаттабаь Ӏечарех вац Р. Наурузов. Цо хьинар кхо ца деш болх бу хьалхашка латта декхараш даим тӀехкхоачашдара. Цу даькъе дика ка йсалаш къахьег цо укх тӀеххьарча шерашка. Цхьа[illegible] дани 150 — 180 процент кхоачаш ца еш. Цун кертердар да пхийтта шера укхаза къахьегаш цо. Ӏоаль опыт йоккха йолаш, шийи профессех тӀехдика кхеташ хилар. Новкъосташца, шийца къахьегаш болча машинашъерашца дага ца воалаш кархьеккха, шийгара моллагӀа кердадар дӀадоладечарех вац Руслан. Цудухьа из балха тӀа [illegible]

Вай — производства дай

Новкъарле ца йоре...

Шийи декхарех дика лоархӀаеш хьайоагӀа укх пятилетке Шелковской района «Шелковский» фуна лаьрхӀа жа леладеча завода барттайна коллектив. Соахка, масала, хӀара бӀаь жийна тӀехьара 130 Ӏаьхар хьа а къоастабеш, паччахьалкхенна дӀаделар планал дукхагӀа 586 центнер битӀкъа хьовса бола тха, 177 центнер дулх, боахама цӀена пайда бир, цхьа миллиони 417 эзарн сом. Цу дерригне вӀаштӀехьдалийтар паччахьалкхенна тха дӀадалара, Ӏоахарий кхедара карарча пятилетка планаш диъ шера кхоачашъе.

Цхьабакъда, уж толамаш кхы а доккхагӀа хила мегаш дар, цхьацца кхоачамбоацараш хиннадецаре. Царех дувц тахан цу боахама керттерча зоотехника ЭСЕНБАЕВ Зелимхана.

ТХА, дулх, фуна кхедаь жа дехка оаха соэхка даьнихача ахчах ах миллион совгӀа кхыча боахамашкара доакъар эцара дӀадахийта дийзар тха карара шу долалуш, хьайбаш Ӏаига ра дахара тоъал совхка из Ӏалашде вӀаштӀехьа ца далара. Из бала хьег оаха тӀеххьарча хана хӀара шера. Фуд бахьан? Ийс-итт шу хьалха жа доажадара, доакъар даккхара шортта тайп-тайпара баьцаш тӀаювлаш хинна даьгӀенаш къаеннай тӀеххьарча хана. ХӀана аьлча, гӀумаро хӀалак а яьй. хӀалакьеш а латт уж. Уж кӀалхаръяхара, лораяра лаьрхӀа соцамаш тӀаийду, мероприятеш увттаю республике, районе, специалисташ оарцагӀа а боахаш. Бакъда, уж чакхъяхара даь а хӀанзарчоа деш а лоадама хӀама дац. Из бахьан долаш даьгӀенашта тӀагӀерташ йола гӀум соцаяра опыт е экономически низ боацаш дола буруни аренашка ухка боахамаш, Ӏалама юхьдуххьала шоаш дисад. ДаьгӀенаш тоаяра Наурски, Шелковской районашка лаьрххӀа вӀашагӀъехкача мелиоративни станцеша а новкъостал дара хайра деш хӀама дац. Бакъдар аьлча, хӀанзарчоа цар таронашца уж декхараш лерттӀа кхоачашде карагӀа а даргдац.

ЛурчоагӀа, соахка тхоай боахама низаш оарцагӀа а даьха къоастаде деннадар тхо из дош: тайп-тайпарча баьций ги тессар даьгӀенашка. Оаха лийрхӀа гӀулакх хилазар цунах. Михо дӀадихьар дукхагӀдар. Юха а тхоай ахчах даьгӀенашта тӀагӀерта гӀум соцаяра бӀаь эзар джузгуй яха га дӀаегӀар оаха соахка. Цунах гӀулакх хургдий хац хӀанзарчоа. Бакъда, са-м тувс.

ДАГАДОАГӀА сона шоллагӀча отделене управляющеца Аманакаев Исхакаца, нах бахачара гаьна буруни даьгӀенашта юкъе, хиннача Ӏам тӀа гӀолла оаха лодка хийхка ха. Артезиански скважинашкара хьадоагӀача хих хьахиннабар йз. Цу чура чкъаьрий а лувцар, мукъайолча хана йига са а лоӀар. Ше волча хьаьший баьхкача, къаьстта а аьхки, уж цига па бигача Ӏацар республика цӀихеза жа Ӏу Социалистически Къахьегама Турпал Эсмухамбетов Наурди. Сел хоза моттиг яр из! Цу хана хий а дуллаш, баьцадвараш кхедора бешамашка хӀара кошаре.

Из де таро лора лаьтта тӀеххьарча тӀоана гарга хиннача хино. Цунах пайла эцаш даьгӀенаш тоаяра мероприятеш а оттаяьяр. Цхьабакъда, кхоачаш ца еш кулгалхой кабинеташка ахка йисар уж а. Атта де йиш йола гӀулакх, артезиански гӀувнаш йоахаш, лаьтта кӀалара хий хьатӀа а ца доккхаш, даьгӀенашка урагӀен пхорагӀен каналаш даьхар. Тийрка чура хий хьатӀадоаладара. ТӀеххьара из а хьакхачанзар тха боахама кхашка. Цул совгӀа, лаьтта кӀала хинна хий а цу каналашка дӀадахар. Цудухьа, тӀаювла баьцаш хица Ӏобае йиш йоацаш йисар даьгӀенаш. Бокъабелар Ӏам, шоай кашарий уллув баьцадаараш, кхыйола культураш кхее йиш йоацаш бисар жа леладераш.

Хий дуллаш да, аьнна лоархӀаш 400 гектар лаьтта да боахаме. Юха а ях аз, лоархӀаш мара дац. Кхы мишта аргда цига тоха хий ца хилча? ТӀаккха цигара дика хьувкъам баргхиларах сатувса дезий, шера дукхагӀйолча хана енъа а латтаж, тхо долча наггахьа мара йоачан ца хилар, дагадехача хӀаьта а. ПодрядагӀа лелае 263 гектар люцерна дӀаеннай Даулов Абдулрашида. Цунах гӀулакх хуле тамаш я. Хий [illegible] лаьтта подрядаца Ӏобалургдац. Хий

боахаман мелиорацен республика министерствана из хьал ховш дац аьлча, харц хургда. ХӀаьта а гӀулакх тоадара, новкъостал дара деш хӀама дац.

Тха заводо соахка лийрхӀачул совгӀа 1900 устагӀа дукхагӀа болаш кхыча боахамашка фу тоадара 600 гаргга устагӀа бехкар, царех тхона цхьа миллион 54 эзари сом делар, е хӀаранех — 170 сом. Цхьабакъда, пайда кхы а боккхагӀа хургбар, тӀеххьарча хана оаха кхеду жа хьалха хинначарел кагегӀа хулаш децаре. Из кхоачамбоацар дӀадаккха йиш я. Эшар — селекционни болх тоабар. Цхьабакъда, лерраргӀа из дош чакхдаккха таро яц тха, тхона лаьрхӀа республике хьаккхувлаш дола австралийски племенной кой тхо долча хьакхоачаш доацандаь. Уж республикански племобъединене кхыча боахамашта юкъе декъ, шоашта хьакъоастадаь австралийски кой дӀалига, аьнна жа, гаьзарий лелаяра Ставрополе йолча Ӏилма - тохкама институтера каьхат деча, племобъединене пурам доацаш цига даха а йиш яц тха.

РЕСПУБЛИКЕ жа леладелга тоадара деш хила а тарлу цо из иштта. Долче, австралийски кой а ца луш оаха кхедеча жа фу тоаде новкъостал дергдола кхы тайпа гӀулакх хьеха леза-кх. Из проблема къоастаярах дувца хьалхара шу дац. Цхьабакъда, эргадоалаш хӀама дац.

Дог лаз кхы а цхьан хӀамах. Эсмухамбетов Нурадегагара дӀаволавенна тха боахамера цӀи мел яьккха саг хьаьнала къахьегамхо ва. АрендагӀа болх беча цар лечоа тӀахьожам лоаттабара дош ши-шегӀа дӀадаьннад. ДукхагӀа оаха — боахама кулгалхоша дечунга хьожаш хул уж хӀана. гӀулакх тоадара эшар дӀадехаш тӀехьара а балац. Болх хьабе ховш, бевзам болаш болча иштта наха новкъостал дара меттел, цхьабараш новкъарло е гӀертар тамаш йолаш хӀама да-кх, перестройка яра новкъа даьннача тӀехьагӀа хӀаьта а. Цу тайпара, боахама экономика кхы тӀа а чӀоагӀъе, хьайбай продукци алсамъяккха йиш хулийтаргйола таронаш-м я. Цхьабакъда, [illegible] бац-кх. гӀулакх тоаде новкъостал де дагахьа Госагропроме а хьагучох саг вац хӀанзарчоа.

Буруни яхача поселке я тха завода керттера усадьба. Цигара Грозне кхаччалца 70 километр мара юкъ яц. Цхьабакъда, рейсови автобусаш хӀара кхо ди даьлча мара ахац тхо долча. Графикага хьежжа ца ухаш а нийслу. Из кхоачамбоацар хьакхелла лоархӀамегӀа дола бахьан да, тхо долча Червленни яхача станицера хьатӀабоагӀа жагӀа бийлла керттера никъ геттара беха хилар.

Автолавка а наггахьа мара гучаялац, жа леладеча бригадех дувца а эшац, кхы меттел керттерча усадьбе.

Йиш йолаш дац тхо телевизора шоллагӀча программага хьажа а. Лийткъад, цох яздаьд республика кулгалдеча ерригача инстанцешка. Цхьабакъда, цунах гӀулакх хулаш дац.

Бюрократаша иштта новкъарленаш ешше, низ кхобергбац оаха тхоай къахьегама толамаш кхы а дегӀадоаладара. Укх шера лаьрхӀад оаха хӀара бӀаь жийна тӀехьара 130 Ӏаьхар хьакъоаста а беш, соахкарчул 300 грамм дукхагӀа долаш, хӀара устагӀана тӀера 3,5 килограмм тха ларга.

ХӀАНЗ дахка доладеннад жа. Хьалхарча хьокхамаша хьахьокх, хӀара бӀаь жийна тӀехьара заводе гӀолла 130 дукхагӀа Ӏаьхар хьакъоастабе тха коллектива аьттув болга. Цунах бизза пайда эцара тхоай низ а кхорбергбац. Кхы а дукхагӀа — хӀара бӀаь жийна тӀехьара 140-нел совгӀа Ӏаьхар хьакъоастабергхиларах шеко яц хӀанз К. Эсмухамбетова, Р. Урашева, Х. Докушева, А. Саитова, З. Маналова, Х. Саидова, Н. Эсмухамбетова, В. Гаджиева, К. Куртаева, И. Титова кулгалдеча тха толашагӀа йолча бригадашка.

Шерра юкъейоалаеш я аренда а. Цу хьисапе къахьегаш ба хӀанз дулха хьайбаш кховбараш, доакъара культураш кхею дукхагӀйола кхаш леладу бригадаш. Новкъостала меттел республика Госагропромо новкъарло еш мара йовццаше а, хьадечох цар дог ца эккхийтара низ дӀанхоачар дергда оаха — завода кулгалхоша.

ДӀаяздаьр —

М. ХАМАТХАНОВ.

Шоаш укх шера тӀаийца декхараш тӀехкхоачашдеш, хьинаре къахьегаш ба Грозненски № 1 йолча маькх еча завода дукха бола болхлой. Царна юкъе а къаьстта дика болх беш хиларца белгалбаьнна ба пафельни цеха болхлой. Царех я пафелешта чуйохка начинкаш кийчъеш [illegible] Тамара[illegible]

формех. Цо таро елар тІеххьарча кхаь шера производственни хьоккамаш шоззалакхде. Нагахьа санна хьалхагІа объединене шера 9 миллион сома маьха продукци арахецаш хиннаяле, хІанз хІара шера 20 миллион сомага кхоач из.

Шеръенна продукце ассортимент, из дикагІа хинйай. Из тахан вай мехкан меттел, доазол дехьарча дукхача мехкаша а беззаме дІаэцаш я. Масала, Кубас, Ливана, Англе, кхычар. Объединене долаш да ший валюта а валютни счет а. Дуьнен тІа дикагІболча бодамах дахчах художественни хІамаш арахецарах союзни министерствас объединенена елар шоллагІа моттиги СССР ВДНХ дото медали. ХІанз цІихезача цу коллективо лоацача хана даьхача деррига толамех дувца велча дукха ха эшаргьяр. ХІаьта а цхьадараш белгалдоахарга вай. Социалистически яхье доккхий толамаш дахарах тІеххьарча кхаь шера коллектив шийттазза белгалъяьккхар КПСС Грозненски горкома, горисполкома, моттигерча, промышленноста министерства карара кара тела ЦІе байракхаш теларца. 1989 шера IV-ча квартала а 1990 шера 1-ча квартала а итогех республикански сийлен Улга тІа яьккхар из.

ХІаьта тІеххьарча хана укхаза хинна хувцамаш, даьха толамаш коллективо дуьз ший кулгалхочунца, генеральни директорца Гуцериев Микаьилца. Да а да из иштта. Цуьнца нарагІдаьннача гІулакхех керттердар да нах шийна тІехьабаха хар, шийх тешам болийтар. Цох йоакха кхыйола дина оамалаш — тІехдика специалист, инициатива а организаторски талант а йолаш хилар. Уйх деношка объединене коллективо цІаькха а боккха тешам белар шоай кулгалхочунна.

Гуцериев Микаьил Грозненски художественни промыслай объединене къахьега волавелар 1981 шера. Из цу хана дІайийцар инженер-технолога балха тІа. Ханага диллача къона вале а, укхаза балха валехьа къахьегама мах байза, оалаш махиллара, хьацар даьккха эІамига саг вар Микаьил. 1975 шера школа чаккхъяьккхачул тІехьагІа М. Гуцериев балха отт Грозненски горплодоовощторга грузчикалла. ХІаьта шийна лоІаме вахар дІадоладаьча эІамигача сага из дика накъадоал. Цуьна хов хьаьналча къахьегамна мага сага сий ца доалилга. Болх беше а, лакхерча денара заведече ваха кийчлу Микаьил. Иаб ца еш дукха

...чик, склада заведующи, ОТК контролер. ХІамаш тегача цеха мастер. Укхаза, къахьегама тІера вола, шийна тІадилла моллагІа а гІулакх тешшаме кхоачашде Іема эІамига саг фабрика коммунисташа дІаэц КПСС членалла.

ХІаьта художественни промыслай объединене а сиха эув М. Гуцериев йоакхачаш ... на дика оамалаш ... тІехьалле йоацаш а дисац. ТІа-тІа боккагІа лув, тешам лу Микаьила. балха тІа лакхву. 1982 шерагара 1986 шерага кхаччалца йолча юкъа цунах хул нормировани яра вокхагІвола инженер, технически отдела начальник, производственни отдела начальник, полимерно-галантерейни участка начальник, объединене керттера инженер. ХІаьта 1986 шера ткъаь бархІлагІа шу мара доаца М. Гуцериев хьожаву художественни промыслай объединене генеральни директоралла. Цу шера кхы а цхьа бокиха кхаъ хул Микаьила — СССР Лаккхехьарча Совета Президиума указагІа цунна лу «За трудовое отличие» яха медаль.

Гуш махиллара, ханага диллача вокха веце а, лоацача юкъа мугІарерча инженерагара ваьнна объединене генеральни директорага кхоачаш лакхвелар из. Цудухьа, балха ерригa къайленаш дика йовзаш вар Микаьил кердача гІулакха тІа водаш. ТІехьагІа, объединене сий айдеш цунна из дика накъа а даьлар.

Генеральни директора дика кхетаду тахханарча дийнахьа даьчох кхоачам а баь Іийча, кхоана ший объединени гаьнна тІехьаюсаргйолга. Цудухьа ший балха тІа керттера лоархІ цо Іилмо даьхача тІеххьарча толамий кІийлен тІа лакха эффективность йола производство вІаштІехьйоаккхилга, арахеца продукци моллагІча а рынке конкурентноспособни хулийталга. Коллективо хьаллаьца из нийса никъ дикагІа чакхбаккхара доазол дехьарча мехкий толашагІйолча фирмашца бувзам лоаттабе волалу кулгалхо. Цхьа масал. 1989 шера 15-ча декабре М. Гуцериева инициативагІа а цо кулгалдеш а хьалкарчарца республике вІашагІъеллар вай оагІорахьара художественни промыслай объединения «Терек» яха фирмеи «Росвнешторг» яха бъедяненев, итальянций оагІорахьара «Дломити - Имиянти» яха консерциумеи чуйоагІа «ЧИТАЛ» цІи а йолаш совместни предприяти. Цун президент М. Гуцериев хержар.

Шеко яц производственни дешаша дукха ха дІалоац

...кета гІирс та бу приемни пункт, столови, йолаш я ший поккарий мозий леладу пасеха, дукха кхыдар. Иштта ха керою Микаьила шийна тІадехка общественни декхараш кхоачашде а. Ала деза, болх беш санна дог цІена цо уж чакхдоахилга. Из ва КПСС Грозненски городской комитета член. КПСС Ленински райкома лектор-пропагандист.

Хургйолча КПСС XXVIII-ча съездо, ховш махиллара, къоастаергья перестройка кхел, парте ший кхел. Гуцериев Микаьил волча каст-каста чубоагІа шоашта хетар, дагалаттар дувцара, дагабалар духьа дукха коммунисташи, парте боада цун новкъостийи. ХІаьта цхьабараш гуччахьа дег тІара къамаьл де, цох е кхыча дешах лаьца йола шоай позици кулгалхочун позицега вІашканийсъе а богІа.

Фуд коммунисташта тахан эггара дукхагІа дагадоаллар? — аьнна даьча хаттара М. Гуцериева иштта жоп делар:

— Парте барт чІоагІбар, ерригача а общества низаш паччахьалкхен лоархІамегІдола социально - экономически декхараш кхоачашдара тІадерзадар. Къайладахьа мича деза экономически а кхыдола а дешаш къестадара тайп-тайпара наьнъаш белгалдоахаш, цу хьакъехьа позицеш шоайла вІашка ца йоагІаш бола нах партена юкъе кІезига боацилга. Укхаза чІоагІа лоархІаме да, уйла е позици сачунца е кхычунца тарлуш яц, аьнна, цу наха тайп-тайпара доацараш, ярлыкаш тІаехна ца болабалар. Нагахьа санна, коммуниста ший къаьстта уйла яле тІаккха из радикал ва, вайца вац яхаргдоацаш хила деза гІулакх. Цул дикагІа деций берригаш а вІашкабоалабеш бола никъ лехача? Со теш хІанзара съезд, плюрализмеи демократеи кІийлен тІа парте кхотаеш йола съезд а хинна дІаоттаргйолгах.

Микаьила оалаш дола хІара дош, уйла шийх тешам болийташ, цун хьинар доккха долга хьагойташ яр. Гуш дар, коммунист ший парти бакъйолга, нийсача новкъа йолга тийша волга. ХІаьта шеко яц. Микаьил съезда делегат хорже парте мугІараша перестройка тІехь кхоТадара, цхьоагІо хилийтара тІехь цо къовсам лоаттабергхилар. ХІана аьлча, из за цунца цхьана къахьегача наха, коллектива, социализм боча лоархІача беррига наха дІадехар.

Х. ШАДИЕВ.

...кхьана къахьегаш мел болча машинашъераша дешо ... гаш да Руслана дараш оа?.

Духхьал продукци дикагІа хилийтара тІехьа кховрсам лоаттабаь Іечарех вац Р. Наурузов. Цо хьинар кхоца деш болх бу хьалхашка латта декхараш даим тІехкхоачашдара. Цу даькъе дика ... къахьег цо укх тІеххьарча шерашка. Цхьаькха бу ... 150 — 180 процент кхоачаш ца еш. Цун керттердар да пхийтта шера укхаз къахьегаш цо. Іоаль опыт йоккха йолаш, ший профессех тІехдика кхеташ хилар. Новкъосташца, шийца къахьегаш болча машинашъерашца дага ца воалаш нарахьеккха, шийггара моллагІа нердадар дІадоладечарех вац Руслан. Цудухьа из балха тІа гІалат ваьнна моттиг нийслац. Заводе дІа мел доладеча дикача гІулакхий инициатор волаш хьа а воагІа из.

Иштта болх беш цунна карагІдийннача гІулакхий лакха мах баьб Даьхено. Цунна деннад «продукце дикала отличник» яха диплом, КПСС ЦК Сийлен грамота. Завода 25 шу дузаш денна доккхий совгІаташ да уж. ХІаьта тийнна кхыдола маьхера совгІаташ, сийлен грамоташ, ахчан премеш дукха я. Сийдолаш а сийрда а ба Хизирий Руслана никъ.

СУРТА ТІА: токарь-координадщик Р. Наурузов.

С. ПУГОЕВА сурт.

...баьча къоастаде деннадар тхо из дош. Тайп-тайпарча баьний ги тессар даьгІенашча. Оаха лийрхІа гІулакх хиланзар цунах. Мяхо дІадихьар дукхагІдар. Юха а тхоай ахчах даьгІенашта тІагІерта гІум соцаяра бІаь эзар джузгун яха га дІагІар саха соахка. Цунах гІулакх хургдий хац хІанзарчоа. Бакъда, са-м тувс.

ДАГАДОАГІА сона шоллагІча отделене управляющийца Аманакаев Исханаца, нах бахачара гаьн-...

...лоархІаш 400 гектар лаьтта да боалаш. Юха а ях аз. ДоархІаш мара дац. Кхы мишта арга цига тоха хий ца хилча? ТІачиха цигара дика хьувкъаьм бергхиларах сатувса дезий, шера дукхагІйолча хана енъа а затташ, тхо долча нэггахьа мара йоачаш ца хилар. Дагадехача хІаьта а. ПодрядагІа делае 263 гектар люцерна дІаенай Даудов Абдулрашида. Цунах гІулакх хуле тамаш я. Хий доаш дола лаьтта подридаца Іобалургдац. Хий...

...кулгалхоша ... хул уж хІана, гІулакх тоадаьа эшар дІадехаш тІехьарча бахан. Болх хьабе ховш баьм болаш. Болча иштта наха новкъостал дара меттел, цхьабараш новкъарло е гІертар тамаш йолаш хІама да-их, перестройка яра новкъа даьккхал тІехьагІа хІаьта а. Цу тайпара, боахама экономика кхы тІа а чІоагІъе. Хьайбай продукци алсамъяккха йиш хилийтаргйола тароналш-м я. Цхьабакъда, царех гІайде ... ьттув бац-их. гІулакх тоаде ...

Шерра ... Цу хьисаре ... сурта ... баш кхибараш. ... культураш кхио ... кхаш леладу ... Исакъостала меттел республика Госагропромо новкъарло ца мара йоацаше а, хьадехах цар дог ца аккхийтара из дІакхоачар дерга оаха — завода кулгалхоша.

Дийцар — И. ХАМАТХАНОВ.

Шоаш укх шера тІаьхьа декхараш тІехкхоачашдеш, хьинаре къахьегаш ба Грозненски № 1 йолча маькх ена завода дукха бола болхлой. Царна юкъе а къаьстта дика болх беш хиларна белгалбаьнна ба вафельни оаха болхлой. Царех я вафеллашта чуйохка начинкаш кийчъеш йола Базульникова Тамара, пекарь Айдамирова Рукани, пекарь, профсоюза цехкома член Байсарова Мадира. ТІеххьаръяр укхаза къахьегаш йола дийтта шу дигад. ХІанз шоалагІа хержай из профкома членалла. Уж декхараш цІенен дикка кхоачаш а деш. болхлошта юкъера яхь кхетамца вІаштІехьяккхара. къахьегамен бытен хьалаш тоадара дукха къахьег Мадинас.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара эттехьа) Т. Базульникова, Р. Айдамирова, М. Байсарова.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Мишта кхоачашду колдоговор

— ХьалхагІа санна мара доацаш, предприяте цехашка, отделашка, участкашка чІоагІа дийцар укх шера колдоговор, — аьлар Гудермесски медицински инструментий завода профкома председатела И. Осмаевс. Цул тІехьагІа администраце а профкомо а дувцийта оттадир из профсоюзни конференце делегаташка. Хьалхахьарча даькъе ладийгІар 1989 шерара колдоговор мишта кхоачашдаьд дувцаш завода директора заместитела М. Кучиевси профкома председатела И. Осмаевси яьча отчеташка.

Цар яьча отчеташка делегатий керттера теркам тІаэзар фу дар? Ховш ма хиллара, коллективни договора кхаь тематически разделах кхоачашъяьр духхьал цаІ мара яц. Из я производство дегІаккхувлар, цун эффективность лакхъяр, предприяте беш бола пайда дукхагІа хилийтар. Шера завода коллективо паччахьалкхенна баь пайда планагІа лаьрхІачул 360 эзар сом дукхагІа хилар.

Эсала вІаштІехьъяьккхаяц завода социалистически яхь а. ХІара бетта итогаш ю цехий, участкай, бригадий коллективашта юкъе яьржача яхьа. Цхьабакъда, пренешка къамаьлаш даьчарех цхьабарашта хетачох, хІанзалца санна социалистически яхь лелае йиш яц. Цудухьа къахьегаме лоаттабеча къовсаме котбаьннарашта телаш йола поощренеш кхойтталагІча алапеа юкъелхийтача бакъахьа хеташ дар цар дийцар.

КІезиг - дукха кхоачашду коллектив социальни даькъе дегІаахара договор. Къаьстта дукха гІалаташ дувлийтад укхаза къахьегам лорабара хьакъехьа Беттагара беттага кхоачаш ца еш юс организационно - технически мероприятеш. Из бахьан долаш кІезиглац кулг-кара деш дола хала балхаш, эсала лел балха моттигашкара къахьегама хьалаш тоадар.

— Гальванически участке болх беш яц вентиляци, — аьлар цу подразделене вокхала Р. Горбуновас, болхлошка хан-ханнахьа хьакхачац шоашта йоагІа шура. Кхы дикагІа дац гІулакхаш шлифовально - полировальни цехе а, цига болх беча И. Атабаевс яхачох, бІеха, цхьаккха тайпа лостам боацаш, нийрча сурт да цехера дар. Вентиляционни система во болх беш хиларах, полировщикаша садоахача хана дІачубуъ дом. Цу тайпарча хьалашка къахьегаш болча царга а наггахьа мара дІакхачац йоагІаш йола шура. Царна телаш йола порошоки сапен нормага диллача вІалла а кхоачамболаш дац. ХІаьта уж гІулакхаш тоадара укхаза деш цхьаккха хІама дац. ГІонна болча боахама хьалуш дола беркат дикагІа хилийтара шийна дича бакъахьа хеташ дар дийцар И. Атабаевс. Иштта цо дийцар заводской столове кийчбеш бола кхача дика ца хиларах, массаза а цхьатарра блюдаш хиларах.

ХІана кхоачашъяц планагІа белгалъяьха дукха йола мероприятеш? Цу хаттара жоп делар конференце къамаьл даьча предприяте юкъхьанцарча партийни организаце секретара М. Акимовича. ТІайида - решенеш кхоачашъяра тІахьожам лоаттабе безилта белгалдаьккхар цо.

Къайлакхахьа дезаш мичад дуккхача предприятешка хьалха хинна договраш чулоацамга диллача цхьатарра хилар, цІаккха а хувцалуш дацар уж. ХІанз, бокъонца уйла яь, доагІаш дар юкъедихьа мара хилийтац договраш, кердадараш хадданза юкъекхув.

Масала, колдоговор дувцача хана машинашъераша ший вариант оттайир алапи телара, из де лаьрхІар болхлой стажага хьежжа. Цудухьа хьалха йиъ вариантах бенъаш бар завода болхлой. ХІанз керда вариант юкъе а йоалаяь, пхе вариантах бенъ уж.

Шера керттера доаккхача алапех болхлошта - сдельщикашта кхойтталагІа дола из алапи хьежадара цхьабараш раьза боаш а боацаш а моттигаш нийсъелар. Цудухьа из предложени тІа ца эцаш йисар. Завода администраце из дІаккхьачар болхлойи (уж заводерча берригех 60 процент бараш ба). дІатешабе енна йола предложени цар хьашташ кхоачашдара ьттув болаш йолгах. Болхлошта - сдельщикашта кхойтталагІа дола алапи терга шин тарифни ставкал тІех а ца доалийташ.

Дукхача шерашка хьинаре къа а хьийга, пенсе болхача болхлошта цкъа луш йолча пособе хьакъехьа йола положени Іалаьмате чІоагІа къийсар конференце делегаташа. Из юкъейоалае лаьрхІар предприятера дІа ца ухийташ кадраш чІоагІъяран керда болхлой укхаза къахьега хьаухаргболаш гІулакх даран, завода болхлошта экономически даькъе Іалашо елга тоадара. Цкъа луш йола пособеш болхлой пенсе болхача хана яла оттайир хадданза заводе ткъаь шера болх баьча кхалнахан 25 шера къахьийгача маІача нахан. Пенсе ваха ха хьатІаэттачул тІехьагІа итт дІ дала лехьа уж балхара дІа а баргболаш. Шлифовально - полировальни цеха мастера К. Бафталовскаяс дийхар из положени заводе хІанз къахьегаш болча пенсионерашта а йоагІаш хулийталга. Пенсе ваха ха хьатІаэттача, уж пенсе бахарга а ца хьежаш. Лакхе белгалъяьккхача хана болх баьча кхалнахан маІача нахан пособеш дІаяла еза, яхаш дувцар слесарно - механически цеха начальника Х. Гириевс, цу цеха фрезеровщика И. Расуевс. ХІаьта кхыча ораторашта хеташ дар кхыча тайпара дар. Лакхе йийца положени тІа ца эцилга дийхар цар. ТІеххьара соцам бир: тийннача предложенешкеи критически замечанешкеи хьежжа положени тоэелга тІадожадир.

Завода капитальни гІишлон отдела начальника А. Эсендировс енна предложени теркаме лаца мегаргйолаш лаьрхІар. Цо еннача предложенех лаьрхІар завода цхьа йола средстваш городской бюджете дІахьожае. Завод кхы а прогрессивнегІа йолча доалдара формага яккха.

Хетаргахьа дика хургдар «Мединструмент» завода коллективо меттел, иштта кхыча предприятеша а шоай цІерагІара средстваш городской бюджете дІахьежайсре, дІахо городе лостам бара, из тоаяра дІа а ухийтаргйолаш.

Горисполкома кара да заводе болх а беш, юрташка бахача наха даьттана лаьрхІа талонаш телилга. Из дош гІоттадир инженера-технолога Б. Баймурзаевс.

Н. БОРИСОВ,
тха штате воаца корр.

Сийлахь - боккха Даймехкий тIом болалуш къона вар Грозне дешаш хиина Бисултанов Лом-Iаьла. Фашистски Германе баьча тийшача балхо дог корзагIдаьккхар сабар долча кIанта. Шийна из хьахелача сихха комиссариате вахар из. ХIанз - а вIамига ва хьо яххаше, ихы из къар а ца ревна. Пензенски областе пулеметни училище деша вахийтар. Цига цунна вайзар Белоруссера Юшковский Петр. Тайп-тайпарча къамах болча къонача шин сага юкъе доттагIал тоссаделар. ТIем тIа дIахьожабеш а цхьан роте хьожабар дийхар новкъосташа.

Сийлахь-йоккхача Коталон 45 шу дузаш

Ветеран

СалоIача миноташка шийн Белоруссе дагалувцар П. Юшковскес. Дага доаллар цига гитлеровски йоесараша деладер, цар Iазап тIалоаттаду бераш, ихалнах, боккхий нах.

— Шок дIа ма вала хьо, Петр, — оалар доттагIачунга Лом-Iаьлас. — Вай лоххаргъя фашистски ординаш, из ди хьатIакхоачаргда. Воайла хьоашлагIа ухаргда вай, хьона довзац Кавказа Iазам, цуй хозалено цецвоаккхаргва хьо.

ДоттагIчох тамашийна бесаме дуьц цо.

— Ма дика саг вар Петр, тешаме доттагIа вар. Духхача шерашка тхоайла лийзар оаха. Цхьаккха бехк боацаш вайнах мехкагIа баьхабаре, хьалхагIе а вIашагIкхийтта хургдар тхо. ТIеххьара а тIема комиссариаташка гIолла шовзткъа шу даьлча коравир сона новкъост. Белорусски ССР Витебск яхача городе вахаш ва из.

П. Юшковский сога ихахийта [illegible] да ераш, [illegible] Лом-Iаьлас. [illegible] Белоруссера доттагIа бакъвола [illegible]

[illegible]

ЦХЬАТАРРА ДУКЪ ДIАУВЗ

«Фусам-2000» яха программа кхоачашъяра гIишлош хьалъяра чIоагIа йоакхо ю вай республике. ШийтталагIча пятилетка хьалхарча диъ шера юкъера лаьрхIача хIара шера хьалъеш хиинарел шоззза дукхагIа гIишлош хьалъе лерхI г. Грозне. Уж гIишлош, къаьстта наха чубаха цIенош дукхагIа хьалдеш хиларца дувзадениа, укх шерралца вай мехкарча тайп-тайпарча регионашка дIа-ухаш хиина дукха гIишлонхой цIагIа сайцаб. Уж дIанийсбеннаб республикерча тайп-тайпарча гIишлон организацешка. Царех массехк бригада къахьегаш я «Чечингстрой» гIишлоп - монтажни производственни объединенена чуйоагIача домостроительни комбинате (ДСК).

Масала, хьаэцаргъя вай цига болх беш йола Чантиев Султана кулгалдеча комплексни бригада коллектив. 24 гIишлонхочох латт из. Царех шийтта вай мехкарча тайп-тайпарча регионашка дIаихарех ва. ЧIоагIа бесаме тIаийцар уж Султан керте латтача бригада гIишлонхоша. Бригади подрялагIа къахьега болабеннаб уж. Долче, бухсоццаш балха тIа хьахулачунга, ишта шоаш даьча договорага хьежжа аленеш а ахчан премеш а йию цар. Материально - технически Iалашо елга эсала хиина, болх юкъагIбаьккха моттиг ца нийсъелча, 150 процентал чухьнахьа шоай сменни нормаш кхоачашйиц цар.

Бригада гIишлонхоша хIанз Грозне хьалдеш да иттаза вIашIIара даь 120 квартирах латта крупно-панельни цIа. «Гвоздика» яхача медицини педагогийи кооператива заказагIа хьалдеш да из. Укх шера 30 июле эксплуатаце дIадала дезаш да из. Материальни Iалашо елга леррIа вIашIIехьа ца даиххарах цхьайола халонаш нийслой а, графикагIа хьалдеш да цIенош. Беррига гIишлонхой дог тийша ба йиллача хана заказчикага из дIалургхиларах.

Хьинаре къахьега гIишлонхой кIезига бац цу участке. Царех ва йоккха опыт йола бригадир Чантиев Султан, электросварщик Шахгиреев Сайд-Эмин, 40 шера болх беш вола плотник Закранлов Малик, барайтта шера къахьегаш вола электросварщик Бетергериев Саламбек, плотник Бакаев Султан, кхыбараш. Царех хIаравар массехк гIишлонхочун говзал караерзаль ва. Овсаре къахьегарал совгIа, шоаш мел ду балхаш дикеи тIехдикеи мара хилийтац цар. Дукха гIишлон материалаш кхоъю. Цунах тамаш елга а дац. Уж хьоккхамаш дикагIа ме хул, заказчико договорагIа царна тела ахча дукхагIа хул.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) электросварщикаш С.-Э. Шахгиреев, С. Бетергериев, плотник С. Бакаев, бригадир С. Чантиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЛоархIабу декхарех

Шоай балхах тIехдика кхеташ бола башха-дика говзанчаш кIезига бац Н. Ани[illegible] [illegible] мехкдаьтта чакхдоахача заводе. Царех цаI я заводской центральни лабораторе болх беш йола къахьегама ветеран, йоккхагIйола лаборантка Костина Валентина Григорьевна. Цу [illegible] из къахьегаш [illegible] болх бе ца ховш. Цхьа моттиг нийсъялийтац цо харца [illegible] продукци чакхъялийта, шийн бехкагIа балха тIа хьовзам хилийта. Долче, из къахьегама вахте латташ йола участок даим тешаме я оал центральни заводской лабораторе кулгалхоша, цунца цхьана къахьегаш [illegible] раьза долаш опыт дIайовзийт цо. Цунна балха тIа карагIдийнна дика гIуланхаш бел[illegible] Валентина Григорьевнана тийнна совгIаташ, ахчан премеш, Сийлен грамоташ чот ль варгвоацаш дукха я. ХIаьта а В. Костинас керттердар из лархIац, царна тIагIолла кура ли сонтали [illegible] дар. Лаборантка професси дикагIйолчарех йолга дIахайт цо массанена а. Цудухьа балхара дIабувлаш дIаухаш бола лаборанткаш геттара кIезига ба

Шийн балха къайленаш дIайовзийташ Валентина Григорьевнас новкъостал деш йола лаборантка Шевченко [illegible]

ХАЛКЪА ДIАДЕННА ВАХАР

Мальсагов Оарцхой вахарахи кхолламахи

Вай мехка Советий Iаьдал оттадеча хана лаьттача бирсача граждански тIем тIа а цул тIехьагIа гIалгIай советски литература сихагIа дегIадоаладара юкъе а дIикка лоархIаме дакъа лаьцачарех хиинав Мальсагов АртагIа Оарцхо, цхьабакъда вай литературоведене цхьаьцаI болх бац цуй вахара а кхоллама а боагIаш бола мах беш.

1877 — 1878 шерашка хиинача Эрсий — туркий тIем тIа дика дакъа лацарах, цига доккха денал а, майрал а гойтарах паччахьа Iаьдало КIай ЖIарг а, милице прапорщика звани а енна белгалваьккха саг хиинав Мальсагов Оарцхо да, АртагIа. ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа, дукхача кхыболча гIалгIашта а санна, шийна эрсий йоазув — дешар ца харах, готахи мангалахи воаллаш, 1922 шера ше валлалца Аьлтий-Юрта вахаш хиинав из. ХIаьта цун дезале 1897 шера ваьв Оарцхо.

Шийн да хьалха паччахьа эскаре гIулакх деш хиларах, 1906 шера шийн 11 шу даьннача хана, Оарцхой вIашIIехьдаьннад Воронежски военни гимназе экзаменаш дIа а енна, деша отта. 1917 шу дIадолалуча хана цига тIехдика дийша а ваьнна, из дIахо деша вода Петроградерча Михайловски артиллерийски училище. Цига лоацача хана артиллериста говзал Iомаяьчул тIехьагIа, артиллере прапорщика чин а долаш, Казане лаьттача 77 артиллерийски бригаде гIулакх деш хул из, хIаьта цигара Империалистически тIем тIа хьожаву.

Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци хиинечул тIехьагIа, дукхха а нхыча наха санна, керттерча даькъе большевикашца еш хиинача агитацех. Оарцхойна дIахов из тIом хьаьналча къахьегамхой хьашташ кхоачашдара лоаттабеш боацилга. Из бахьан долаш 1918 шу дIадолалуча хана Оарцхо цIакхоач шийн Даймехка. Цу хана денз къахьегамхой оагIорахьа а ваьнна, ше дика тIема говзал йолаш хиларга хьежжа, цо лоархIаме дакъа лоац Терски областе контрреволюцена духьала беча тIем тIа. Масала, 1918 шера Буро-кIалха хиинача гIалгIай къахьегамхой съезде из хорж ГIалгIай мехка военни комиссаралла. ХIаьта гIалгIай партизански отрядаш вIашагIйохкара дика новкъостал дарал совгIа, цо [illegible] беш хиинаб царна тIема говзал Iомаяра. Ишта Оарцхос тайп-тайпара тIема говзалаш Iомаьяча партизанашна дикка доккха дакъа лаьцар Долакха - Юрта, ТIой-Юрта, Буро тIа, Мочкъий-Юрта, Пхьилекъонгий-Юрта контрреволюционераша ду[illegible]

ра 7 феврале В. И. Ленинага яхьийтача телеграмма тIа цо яздора: «Бурона гонахьа, ГIалгIай мехка бирса тIом латта ворхIлагIа ди да. Цхьа саг санна шевола гIалгIа гIеттав Советий Iаьдал лораде... 4 феврале хиинача ГIалгIай халкъа съезде аз могадарах дIахайкадаьд кортамукъале йола Лоамаяхой советски республика хьакхоллар... ЦIаккха а ца хиннача тайпара дог айденна ба гIалгIай».

Ше валалехьа дукха ха йоаццаш шийн вахар дагалувцаш Оарцхос яздаьд:

«Са 65 шу да. Царех 10 шу паччахьа хана дешаш даьккхад аз. Хьалхарча Империалистически тIем тIа эрсий эскарца. 1918 — 1919 шерашка Нохч-ГIалгIай мехка граждански тIем тIа а хиинав со. 1920-ча шерашка денз дешаш а, цахаддаш гIулакхе волаш а хьавоагIа со сайна мамогга Советий Iаьдало а, Коммунистически парте а яххача тайпа болх беш.

Айса дунен тIа даьккхача 65 шерах малагIа шераш къоастадергдар Iа хьайна хьамсарах хеташ, аьнна, сайга хаьттача, е цу ханацара 1918 — 1919 шераш Iа юкъера дIадоахе, юххье денз юха а вахийтаргва хьо, сайга аьлча, уж шин шу сай вахарцара дIа ца доаккхийташ, аз шеко йоацаш жоп лургдар: юхейисар мара йоаца ха а яьккха, валар дикагIа хет сона. Из сона сел деза хIанад, аьнна, хар шоана дезе, са ала йиш я: хIара саг шийна вахара а, шийна дезачоа а тIакхувш хул, из харцахьа а дац, нагахьа санна цунна дезар, цун вахар халкъа гIулакхашца товш, царна духьала доацаш, дале. Ишта довцача вахарах вахар лархIа мегаргдац. Шийна дезар а, наха эшар а фуд ховш лелаш вола саг сий долаш а ва, наха везарг а ва».

Ал деза, уж дешаш хоэахета аьнна доацилга, цар автора уж ала йиза бокъо а хиналга. Уж цIенча дег тIара, бакъдолаш аларах дикагIдола тешал да цо шийн халкъа махулла дикагIа гIулакх де гIерташ дIадевна дерригa цун вахар.

Белгалдаккха доагIа, 1920 шера бIаьсти ерригача Къулбаседа Кавказе лаьтта бирса Граждански тIом чакх а баьна, Советий Iаьдал эттача хана Оарцхо 23 шу мара а даланза зIамига саг хиналга. ХIаьта цу тIем тIа ше гойтача тайпара доккха хьи[illegible] леладаь гIулакхаш а. ТIемо бохабаь боахам тоабе, революцех даьннача беркатага хьежжа керда вахар Iодилла, культура дегIайоаIодилла, — хьалхарча мутIарашлас — хьалхарча мутIараш на волаш дIавода из.

Масала, 1920 — 1924 шерашка цо болх бу Къулбаседа Кавказа потребительски [illegible]

лоархIаме дакъа лаьцад халкъа искусство а дегIайоаллаеча.

Масала, из хиинав 1927 шера керттерча даькъе рабфакей, педтехникумей, хьехархой институтей студентех латташ йола эггара хьалха гIалгIай театральни группа вIашагIтехар, цунна кулгалдарца цун болх шерра дIаболабаьр а. Тахан вайна дика ховш да из гIулакх мел хала хиинад, къаьстта цу хана. ХIаьта а халонех къехкаш а, тIехьашка воалаш а ца хиинача Оарцхойна карагIдаьннад, шоаш беш болча балха юкъе гIалгIай мехкараша а дакъа лоацаш, бIарчча театральни группа вIашагIйолла, Буро тIа а, Грозне а, юрташкарча клубашка а, школашка а, учрежденешка а спектаклаш уттае.

Юххьанца цу тайпарча спектаклашка тайп-тайпара ролеш ловзаеш хиинаб цу хана Буро тIа деша багIа студенташ. ТIехьагIа говзаме йоазонхой хиина, Вязиков Бахьаудин, Базоркин Идрис, Мальсагова ТIонтий Тамара, Мальсагова Кураза Фатима, Гойгова Сослана Тамара, Амерханова Люба, Гойгова Марем, Сагова Тамара, ишта дукха кхыбараш а.

Цул совгIа, белгалде доагIа АртагIа Оарцхо 1928 шера денз гIалгIай йоазонхой кхолламах тайп-тайпара литературно - критически статьяш язъеш хиналга. Масала, 1928 шера 15 феврале «Сердало» газета тIа араяьлар цун «Къона эIиргаш» яха, цу хана эггара хьалха говзаме йоазонаш де болабеннача гIалгIай йоазонхой произведеней дика а, во а оагIонаш гучайоахаш йола статья. 1932 шера 5 мая «Сердало» газета тIа арайоал Мальсагов Оарцхос Шадиев Азаматаца цхьана язъяь цу хана къонача поэта Муталиев Хьажбикара вай халкъа багахбувцамах а, кхыча халкъий литературни традицех а шерра пайда эцарах даьха толамаш а, цхьацца дола кхоачамбоацараш а гучадоаха статья.

Из шийн халкъа хьахиина говзаме литература дика довзаш а, цун бокъонца бола мах бе ховш волга а гойташ дар цо эрсий меттала яздаь 1933 шера Буро тIа арахийца гIалгIай литературах дола библиографеш, справочник. ГIалгIай керт-керттерча йоазонхой ловцца биографеш юкъарца а, цар [illegible] гаргарца а Мальсагов Оарцхос дукхача наха дIадовзийтар цу ханарча вай литературас даьха толамаш.

ХIана а тIехьа шийн дакъа мах боииза я Оарцхос 1933 шера Буро тIа арадаьннача Исмайлов Зархмата гулдаьча багахбувцамаш [illegible] лаьрь хиина дешахьалхе а.

[illegible]

...нкост. Белоруссин ССР Витебск яхача городе вахаш ва из.

П. Юшковский сога нхахьийта наьхаташ да ераш, аьле хьахьонх Лом-Іаьлас. ХІара наьхато гойт Белоруссера доттагІа бакъволу, интернационалист, камаьрша дог долу саг хилар. Юххера а Лом-Іаьла Витебске вахар.

— Эхь хетийташ чІоагІа гІулакх дир сона Петр Леонтьевича, цун дезало, — яхаш дувц Битултанова.

Вай мехкахо гІулакх деш хиннав 208-ча дивизе 760-ча йолкана чуйоагІача роте, Вязьма йоаккхаш кога чов йир цунна. Чов доттагІчунга дІа а ехнийта, дІахо тІом беш хилар Лом-Іаьла. Цул тІехьагІа П. Юшковске медсанбате дІавигар из. Тоавелча юха а тІем тІа вахар. Вязьма, Смоленск, Минск, кхы а дукха городаш хьайоахача дакъа лаьцар цо.

Човнаш хулаш кхозза госпитале кхаьчав Лом-Іаьла. ХІаьта тоавенначул тІехьагІа юха а ший пулемет бе елла моастагІчох латташ хиннав.

ТІем тІа майрал а денал а гойтарах цунна тийнай орденаш, медалаш. Цу бирсача шерашка шийна уллув хиннараш бицлац Лом-Іаьлийна. Къаьстта дега латт Белоруссера П. Юшковский.

М. АЛДАЕВ.

Лоархlабу декхарех

Шоай балхах тІехдика кхеташ бола башха-дика говзанчаш кІезига бац Н. Анисимова цІерагІча Новогрозненски мехкдаьтта чаккхдоахача заводе. Царех цаІ я заводской центральни лабораторе болх беш йола къахьегама ветеран, йоккхагІйола лаборантка Костина Валентина Григорьевна. Цу профессех из къахьегаш йола шовзткъа шу дизад. Балхах Іалаьмате дика кхеташ йола специалист я из. Цудухьа лабораторе цхьаккха участок яц цунна шаьрра болх бе ца ховш. Цхьа моттиг нийсъяллийтац цо харцахьа анализаш яь. Брак йола продукци чаккхъяллийта, ший бехкагІа балха тІа хьовзам хилийта. Долче, из къахьегама вахте латташ йола участок даим тешаме я оал центральни заводской лабораторе кулгалхоша, цунца цхьана къахьегаш мел бараша.

Профессионально-техническі училищаш чакх а яьха, шоаш болча къахьега баьхкача къонача болхлошта шийна ховр дІахьехаш; дог раьза долаш опыт дІайовлийт цо. Цунна балха тІа карагІдийна дика гІулакхаш белгал а доахаш, Валентина Григорьевнана тийнна совгІаташ, ахчан премеш, Сийлен грамоташ чот яь варгвоацаш дукха я. ХІаьта а В. Костинас керттердар из лархІац, царна тІагІолла курали сонтали еш яц из. Цо Іалаьмате бокха лоархІам болаш гІулакх лоархІ шоаш караладьца професси лаборанташта езаялийтар, цунах доккхалдеш а болаш, укх производстве соцаргбола гІулакх дор. Лаборантка професси дикагІйолчарех йолга дІахайтарца [illegible] — Цудухьа балхара дІабувлаш дІаухаш бола лаборанткаш геттара кІезига бя.

Ший балха къайленаш дІайовзийташ Валентина Григорьевнас новкъостал деш йола лаборантка Шевченко Ольга Владимировна а дика кхийттай ший балхах. Къахьегама стаж, опыт йоккха еце а, цхьаккха тайпа даккха гІалат доацаш къахьегарех я из. Центральни заводской лабораторе В. Костинаси О. Шевченкоси къахьегаш йола отдел эггара халагІен чоалханегІен лоархІаш я. Термостойкость активности мищтай хьожаш катализатороашта анализаш еш ба отдела болхлой. Цар еш йола анализаш нийса хиларах дукхача даькъе тийша да технологий болх боаггІача боарамагІа дІабахар, цар технологически режим нийса лелаяр. Долче лаборанткаша шоай бехкагІа цар балха тІа хьовзам хилийтац.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) лаборанташ В. Костинан О. Чепченкон продукцена еча анализах лаьца дагабоалаш ба.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

... дакъа лоац Терски областе контрреволюцена духьала бача тІем тІа. Масала, 1918 шера Буро-кІалха хиннача гІалгІай къахьегамхой съезде из хорж ГІалгІай мехка воении комиссаралла. ХІаьта гІалгІай партизански отрядаш вІашагІйохкара дика новкъостал дерал совгІа, цо... къаьстта бокха лоархІам беш хиннаб царна тІема говзал Іомаяра. Иштта Оарцхос тайп-тайпара тІема говзалаш Іомаяьча партизанаша дикка доккха дакъа лаьцар Долакха - Юрта, ТІой-Юрта, Буро тІа, Мочкъий-Юрта, Пхьилекъонгий-Юрта контрреволюционерашта духьал баьча тІем тІа. Моттиг йисаяц из а, цо йоккхий топаш кхувса Іомабяь нах а цу хана эггара халагІа тІом латтача ца кхоачаш.

1919 шера 2 феврале инаралаш Шкурои Ляхови керте а латташ, английски а, французски а герзаща кийчденна деникински эскар гІалгІай доазонга а кхаьча тІалата доладеннача халача деношна Серго Орджоникидзес Мочкъий-Юрта Уварова беша вІашагІтехача гІалгІай халкъа съезде Албогачиев Ювсапацеи, Гойгов Іадал - Хьамидацеи, Зязиков Идрисацеи цхьана, Мальсагов Оарцхо хорж ГІалгІайчен Обороннн комитета членалла. Долакха-Юртарча фронта участке кулгалде хьожаву. ХІаьта герзаща геттара дика кийчбенна хиннача деникински бІуна духьала цига баьча тІем тІа дукха човнаш ю цунна.

Тахан вайна дика ховш да Серго Орджоникидзе цу хана В. И. Ленинга кхихьийтача телеграммашка мел лахка мах беш хиннаб моастагІчоа духьала эттача гІалгІай къахьегамхоша гойтача майралах а, деналах а. Масала, 1919 шера [illegible] деррига цуи вахар.

Белгалдаккха деза, 1920 шера бІаьстн еррига Къулбаседа Кавказе лаьтта бурга Граждански тІом чакх а баьна. Советий Іаьдал эттача хана Оарцхо 23 шу дара а даланза бІаьмига саг хиннавта. ХІаьта цу тІем тІа ше гойтача тайпара дикка хьнар гойташ дар [illegible] леладаь гІулакхаш а. ТІемо бохабаь боахам тоабе, революцех даьннача беркатага хьежжа керда гатар Іодилла, культура дегІайоалас — хьалхарча мутІарашна волаш дІавода из.

Масала, 1920 — 1924 шерашка цо болх бу Къулбаседа Кавказа потребительски общества БуротІарча Союза отдела управляющи волаш, 1924 — 1931 шерашка из хул ГІалгІай педтехникумен рабфакен хьехаш. 1929 шера цо чакхйоаккх Къулбаседа Кавказа хьехархой институт. 1931 — 1933 шерашка, аспирантуре дешаш водлаше, из хул Къулбаседа - Кавказски хьехархой институте горски отделене деша багІача наха марксистски литературоведени хьехаш. 1933 — 1938 шерашка из хиннав Буро тІарча музея директор. 1938 — 1944 шерашка цо болх баьб Нохч-ГІалгІай Іилма-тохкама института Буро тІарча филиала заведующи, ГІалгІай педучилище завуч, Пригородни районо инспектор а, цул тІехьагІа заведующи а волаш.

ХІаьта 1956 шера деиз 1961 шера ше веллалца цо болх баьб Нохч-ГІалгІай Іилма - тохкама института воккхагІвола Іилман болхло волаш.

Цу тайп-тайпарча балхашка хиларо а, дІахо дешаш хиларо а цун дукха ха дІалоацаш хиннаяле а, цІаккха а низ ца кхобеш цо дикка [illegible]

[illegible] Оарцхос [illegible] литературас [illegible]

ХІанз а [illegible] Оарцхос [illegible] шера Буро тІа [illegible] Исмайлов Зарифата [illegible] ча [illegible] яьзиь хиина дешахьалхе а.

Къаьстта дегІаена литературоведа говзал гойташ яр Мальсагов АртагІа Оарцхос 1957 шера деиз 1961 шера кхаччалца, ше Нохч-ГІалгІай Іилма-тохкама институте болх беш волча хана яьзиь Мальсагов Кураза Зоврбика, Беков ДорхагІа Тембота, Муталиев Шоахала Хьажбикара, Ведажев Абабукара Алькада говзаме йоазонаш тахкара хетаяь статьяш.

Цул совгІа, Оарцхос 1931 шера деиз дика а дукха а къахьийгар эрсий литература дин-дикагІа йола произведенеш наьна меттала йоахаш. Масала, цо лакхарча гІозалца наьна меттала таржам лаьд А. П. Чехова, В. Г. Короленкос яздаьча дуцараашта, Л. Н. Толстов «Хаджи-Мурад» яхача повеста, Л. Сейфуллинай «Бокъонаш телхасраш» яхача книжкана, В. В. Маяковскес язъяьча стихотворенешта.

Керттерча даькъе Мальсагов АртагІа Оарцхос даь йоазонаш юкъедахад 1962 шера Грозне арадаьннача «Турпала тІом» яхача книжкана.

Абу МАЛЬСАГОВ.

Доазол дехьара

ЦаІ йолча Германех историка хетар

Дукха ха йоацаш Париже арадаьлар цІихезача французски историка, публициста Поль-Мари де ля Горса «Реквием революциям» яха книжка. Цу дика яздаьча книжка тІа, цхьадолча даькъе, кІоарга а нийса а анализ ю шоллагІча дунен тІема, хІанзарча Европерча политически ситуацен итогашта.

Поль-Мари де ля Горсоца вІашагІкхийтта къамаьл хилар Парижера АПН собственни корреспондента Виктор Онучко.

— Шун книжка тІа кхоачамболлаш теркам тІаоз германски деша. Ши Германи вІашагІтохара хьакъехьа дІайолаеннача процессо цІенхаштта проблемаш хьалхашка оттаю. Царех цаІ — мишта вІаштІехдоаккхаргдар уж вІашагІтохар кхыча пачхаьалкхенашта зе дергдоацаш, европейски кхерамзленна воча оагІорахьара ІаткъаргдоацаІш?

— ЦаІ йола Германи хьаяр — из цІенхаштта йола проблема я. Европейски ситуаце хувца йиш йоаца реалеш я. ХІаьта царех керттера яр — из цхьатарра тІема низ хилара хьал. Европе машар оттабара европейски державашта юкъе цхьатарра низа дозал хила эш. Укхаза цІаккха дича а гучадалийта йиш яц моллагІйола пачхаьалкхено кхычун ший бокъонаш хьалхайоахилга. Дувцар тІема низа даькъах хинна Іац, хІана аьлча, ший стратегически хьалаца экономически, демократически даькъе ше яхар дайта хьажа тарлу. Немецки цхьоагІон проблема — керттерча даькъе немецки халкъа проблема яле а, цхьабанъда, из цхьан ханна Германе лоалахой, хІаьта иштта германски фашизмах зе даьннача ерригача пачхаьалкхений проблема я. ШоллагІча дунен тІем тІа котбаьинараашта юкъе керттера йиъ моттиг дІалоац — СССР, США, Франце, Великобритане. ХІаьта укхазара гуш да Германи вІашагІтохар цу йиъ держава хьаштаща дувзаденна долга. Масала, Польше йолаш я Германецара доазув къоастадара проблема. Атлантически союза члений-пачхаьалкхений: США, Франце, Великобритане, Канада, Бельге, Голланде — Малхбузен Германе эскараш латт.

Германи вІашагІтохаро цу мехкашта проблемаш хьахкола. Массанена дагадоал цаІ: кердача Германе Европе малагІа моттиг дІалоацаргья, малагІа статус хургья цун. Атлантически союза член хургья из е хургьяц? Из ГДР-ца цхьадола договораш долча мехкашта, иштта Советски Союза дагайоалла проблема я. Иштта цига да Советски Эскар. Цул совгІа, дицде йиш яц: шин германски пачхаьалкхено Европера доазош хувца бокъо ца луш долча Хельсинкерча заключительни акта кІала кулгаш яздаьлга.

— ХІаьта а малагІча кІийлен тІа вІашагІкхета тарлу уж? Из дара дикагІбола никъ малагІа ба?

— Из никъ, ховш ма хиллара, немцаша шоаш белгалбаьккха беза. Шеко яц, ГДР керда правительство цу проблема тІа болх беш хиларах. Малхбузен Германерча событешка хьежача гуш да, укхазара нах Малхбузен Германерчунца нийсде йиш йола вахара боарам Іалашбергбола никъ лаха гІерташ хилар. ХІаьта, бешта аьлча, лоалахой яр санна политически, экономически, социальни модель хилийта ловш ба. Цудухьа, со теш, цкъа гайна е ганза уж вІашагІкхетаргхиларах. Иштта со теш, Малхбузен Германе шоашта могар дергхиларах Малхбоален Германе бахача наха цу вІашагІкхетарах пайда баргболаш.

Сона хетачох, вІашагІкхетарга бода хьайда гІа цар баькхар Малхбоален Германе Іаьдалас Малхбузен Германе политически партешка шоашта финансови новкъостал дайта раьза хилча денз, иштта цар, малхбоален пачхаьалкхен партеш хьаллаьцача денз. Цу дийнахьа денз гуш дар Малхбузен Германе керттера политически низаш шоай малхбоален лоалахой политически вахара юкъедолхаш латтилга, цар партеш хьал а лоацаш.

ХІаьта вай Германе лоалахой? Сона хетачох, вай нийсача наькъ тІа да: СССР-ен США-ан Европа центрера шоай тІема низаш кІезигде лерхІаш я. «шиъ плюс йиъ» цІи йола переговораш дІайолаьй. Цу переговораша цу юкъе дакъа лоацача мехкашта, шин Германе бахача наха а хетача беса хьала урегулировани е тарлу.

— Хьона хетачох, Европе малагІа моттиг дІалоацаргья кердача Германе?

— Сона хетачох, Европа кхыча мехкаша цу пачхаьалкхенца моастагІал а ца леладеш, вешта аьлча, цу тайпарча Германеца гІулакх леладича бакъахьа дар. Из йоккха резерваш йола бокха мохк ба, хетаргахьа; цунца гІулакхаш леладар чІоагІа пайдане хургда.

ХІаьта цу тайпара Германес Европе ший бокъонаш хьалхаяха гІертаргйоацаш цхьайола экономически, политически, тІема - стратегически проблемаш къоастае еза. ДІадолалургда вай тІеххьарчаргара.

Аз лакхе белгалдаьккхадар, США-ен СССР-ен цига лоархІаме дакъа юкъехьоргхилар, Европа центрера тІема низий боарамах йола договор ярца, укхаза иштта, Малхбузен Германе долча французски, британски, бельгийски, голландски эскарий контингента доазув оттаде мегаргдар. Германена шийна лаьрхІа долча герзащарча низашта доазув оттадара лаьрхІа договор е мегаргьяр. Цул совгІа, Дане, - Бенилюкс мехкашка дола массазара герзаш кІезигде мегаргдар, масала, Чехословаке, Венгре долча герзашта нийсса. Демилитаризовании хургйолча зонаех лаьца договор е иш яр. ХІаьта юххера Франце президента нийса белгал ма деххара кердача Германе доалахьа ядерни герз хилийта йиш яц.

ХІанз экономически, политически, кхыча проблемашта доагІаш. Тхо Европейски экономически сообществе Малхбузен Германеца вІашн гІулакхаш леладеш да. Сона хетачох, сообщества из болх дукха хадонаш йолаш бе беларгба, хІана аьлча, цуи 80 миллион гаргга саг вола вІашагІтеха Германи юкъе йоагІе. Цо цхьатарра хиина низа дозал толхадергда, хІаьта цо дІахо ЕЭС дегІакхувла таро лургьяц. Сообществана вІашагІкхийтта Германи юкъееча хьал кхыча бесса хувцалургда.

Цига цхьа никъ мара бац — дукхагІа мехкаш чулоацаш йола йилла европейски система хьаяр. ТІа-тІа цунах Малхбоален Европа пачхьалкхенаш, цу даькъе СССР хьакхетаргйолаш.

— «ПиъллагІа рейх» хьахилара-м кхерац хьо?

— Кхерац. хІана аьлча, со теш дІадахар дага а лувцаш мара кхоане хьа ца кхоллаш хиларах. ХІаьта дІадахар из «кхоалагІа рейх», нацистски режим европейски историна, хьалхарча даькъе немецки халкъа историна тІабужа беза [illegible], цудухьа Германи [illegible] тІа ялара кхерам бац.

— Хьона хетачох, Германи вІашагІтохаро [illegible] хара малагІа [illegible] Мишта Іаткъаргда [illegible] бокъонашта, адамий [illegible] халенашта?

— Со теш [illegible] Германе [illegible] номически, [illegible] ним керттерча [illegible] га мехка керте [illegible] ХІана аьлча, [illegible] ГІагІа я, цул [illegible] ФРГ [illegible] [illegible] йиацача [illegible] доврх! ХІаьта [illegible] вІашагІтохаш [illegible] кхувзаргдац [illegible] гергда [illegible].

(АПН)

Париж.

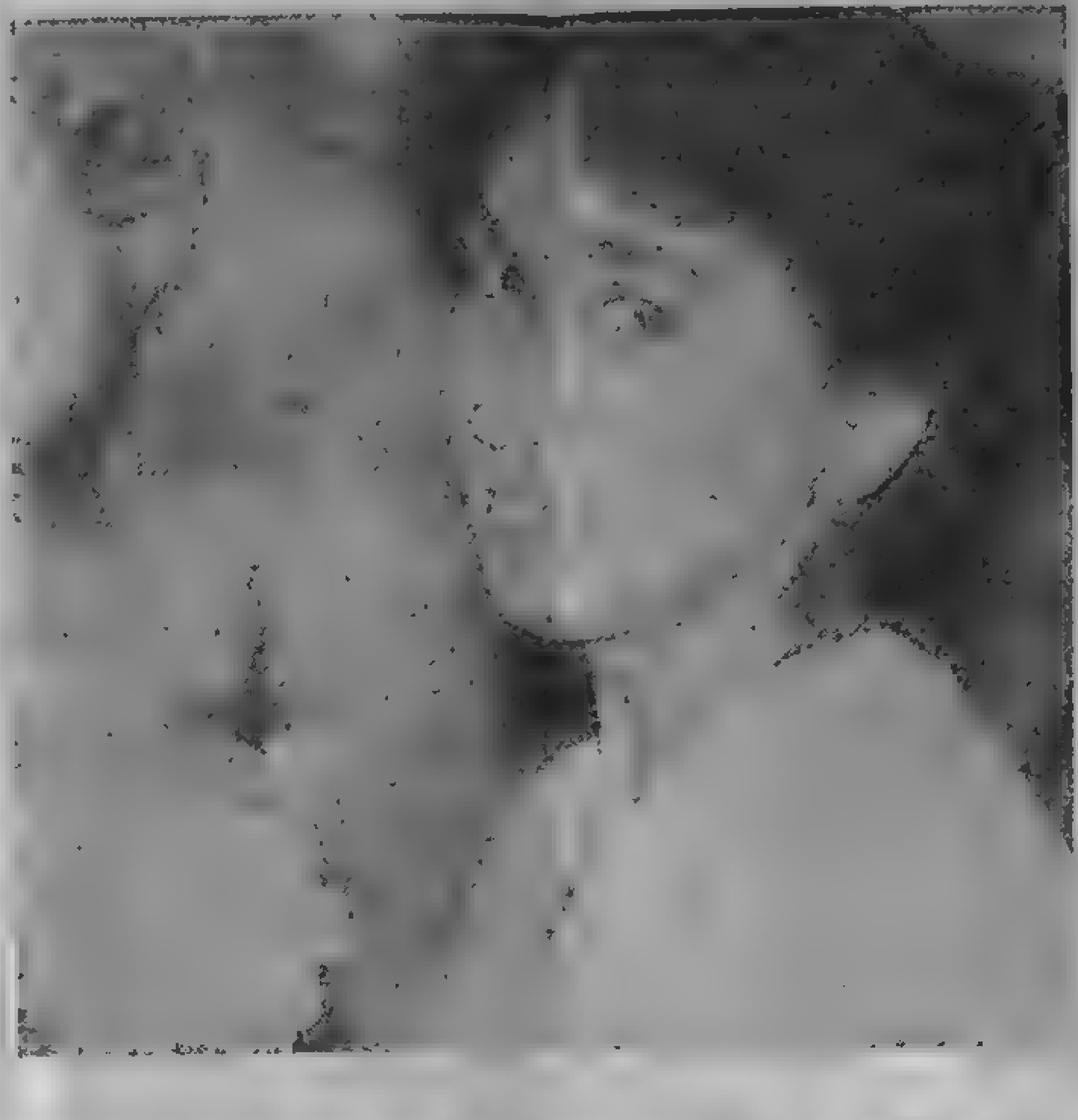

Хозадар кхоллаш

Фоторепортаж

Малгобекски районе бахача наха массаза а дикагӀча оагӀорахьа ювц укхазарча керамически цеха коллектив. ДӀадахача шера ханал хьалха кхоачашдир цо шийн декхараш. Из деча доккха дакъа юкъедихьар цеха начальника Белхароев Саварбика а тӀехдика пхьегӀаши сувенираши хьаеча дуккхача мехкараша а. Цох тамаш елга а дац, хӀана аьлча, керамикацара гӀулакх болхлочо шийна а гонахьарчарна а дегаӀоз кхоллаш да. Цунга хьежжа да коллектива хьохкамаш а: карарча шера хӀара бетта 180—200 процент кхоачашъю цо паччахьалкхен план.

Соахка 72 эзар сома маьха продукци хьае а маьхалъякхха а езаш бар цеха болхлой. Духхьашха со цига хиннача ноябрь бетта тӀехьарча деношка арахийца пхьегӀаши, сувенираши 152 эзар сома маьха яр. Декабре а болар лаьгӀ па деш къахьийгар укхазарча коллективо.

МагӀалбикера керамически цеха ворхӀ тайпа продукци дӀакхоач вай мехка 36 областе. Цига хоатташ а сиха дӀаэцаш а я из. Иштта из гойтай дунен халкъашта юкъерча выставкашка. Адресаш тайп-тайпара да: Сири, Итали, Дани, Куба, Венгри, гойтай укхазара сувенираш Америка ВӀашагӀкхийтача Штаташка а.

Укх сурташ тӀа шоана гуш бола беррига мехкарий — Мержоева Хадижат, Медарова Радимхан, Ханиева Лида, Евлоева Эсет — цехе болх бе баьхкаб 1988 шера. Цу юкъа бизза говзанчаш хиннаб царех.

М. ЭРЗИЕВ.

СУРТАШ ТӀА: 1) Х. Мержоева, Р. Медарова, Л. Ханиева, 2) Э. Евлоева, 3) цеха продукци.

Б. БАБХОЕВА сурт.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

БЕРИЙ ВЫСТАВКА

Нохч - ГӀалгӀай исбахьален музея выставочни зал хьалхийза ворхӀ шу даланза бераш дар. Из тамашийна а дац, вай республике эгтара хьалха хьаеллаш я цу тайпара выставка. Из вӀашагӀъеллар я хьехархой говзал лаккхъяра института школе бахаиза болхарна кхетам балара кабинет. Выставка хьаеллаш къамаьлаш дир халкъа образовани министра М. Мовтаева, министра заместитела Л. Татиевас, культура министерства методически кабинета заведующес А. Рыбакова. ... пара выставка хьаеллар ...хӀаме а геттара эшаш а хилар, белгалбаьхар из хьаеллаш дукха къахьийга нах.

Кагийча автораша яьча хӀамашка хьежача дицлу уж зӀамига бераш хилар. Хоза яь я тайп-тайпара аппликацеш, ловзоргаш, сувенираш, сурташ, макраме. Къаьстта теркам тӀаоз номер 129 йолча детсадерча бераша шоаша баьча машах яьча хӀамаша, номер 108 детсадерча бераша тӀаьх яьча ловзоргаша, номер 77 детсадерча бераша дахкача сурташа. Цар уж балхаш мишта даьд дувц пенах хьалтеха доахкача сурташа.

ХӀаьта фу хет выставках берашта шоашта? Дуккха латт уж вайнаьха ширача хана лепадаьча баракъий, агай, гӀалай моделашта юкъе. Иштта хозахет берашта «Фантазия» яха панно, цхьадола сурташ.

— Тхо дехкедаьннадац музее ер выставка хьайийлла — йоах музея методически кабинета заведующес Ширяева Неля Семеновнас. — Тамашийна, сакъердаме, хоза хиннай из. Кагийчарга а бокхийчарга а дӀахьокха дукха хӀамаш хилар берий. Выставкага хьежа нах ухаргхиларах шек яц са. Бераш та, уж зӀамига долча хана деиз, искусство дукха еза — ялийта деза. Цудухьа укх тайпара выставкаш вӀашагӀъехкар геттара эшаш хӀама да.

Бетта хургья музее бераша яьча хӀамай выставка. Укхаза венача кхетадергда ер дуне а вахар а берашта мишта гу, царна пунах фу хет. Са теркам тӀаозар баьлача басарашца даьча пхьаьи сурто. Кхычарна тара дацар из. Сийна сигле а хоза малх а бацар цу тӀа. Из тамашийна а хийтта, дийшар аз рисунка кӀал фу яздаьд. «Тхо Заводской районе дахаш да», дар цига. Кер кӀалтӀабоакхх зӀамигача авторо диллача сурто, уйла яйт вай вахарах. Иштта кӀоарга чулоацам бола балхаш кӀезига дац выставке. Цхьабакъда, дукхагӀча даькъе цӀенен хозеи хет берашта вай дуне.

— Выставка вӀашагӀйоллаш бӀаьнисел совгӀа йолча берий бешамаша дакъа лаьцад, — йоах цун организаторас Иванова Анна Семеновнас. — цхьабакъда, цар мел яь хӀамаш наха бӀаргайийта моттиг тванзар тхона. Укхаза оттадаьраш дикагӀа дола балхаш да. ХӀара берий бешашийн белгало я. Масала, номер 77 йолча берий беша болх беш я изостуди, номераш 129, 121, 128 ярац йолча — маша белга карадерзадаь. Хала да лакхагӀа говзал гойтараш белгалбаха. ХӀаьта, сона хетачох, уж номераш 121, 129, 77, 127, 30, 2 йолча бешамащкара бераш да.

Ч. МАНОЛИС.

ЦӀЕЙ ДЕЗДЕЧА ДЕНОШКА

«Машара доттагӀлен, бӀаьс-

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 МАЙ
ШИНАРА
I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Документальни фильм.
8.15 — СССР халкъий иллеши халхараши
8.55 — Мультфильмаш.
9.25 — СССР Гостелорадио эрсий халкъа инструментий академически оркестра концерт.
9.55 — Москва. ЦӀе майда. Маера-митинг
11.35 — Сакъердаме оазаш.
12.35 — «Соло для слона с оркестром» яха художественни фильм. 1-рей 2-гӀей сереш (СССР-ей Чехословакий) (Духхьашха).
14.45 — П. И. Чайковский. Оркестраца фортепиано дола хьалхара концерт.
15.20 — «Домовой цӀеннанек» яха мультфильм.
15.30 — «СелаӀад» халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъерча фестивала «Басараш», «СелаӀадаш» яха заключительни передача.
16.45 — Музыкальни про-

за» яха Свердловскера передача.
14.55 — Футбол. СССР кубок. «Локомотив» — «Динамо» (Киев). Финал.
16.50 — «Тайп-тайпара бесаш дола май» яха бераш концерт.
17.35 — Мультфильм.
17.55 — Нижински Вацлава ваьча ден 100 шу дизара хетаяь, балета сайре.
19.40 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм 3-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Русские узоры» яхача оркестра халкъа инструментий концерт.
8.55 — А. Твардовский. «О родине большой и малой» яха фильм-концерт.
9.40 — Документальни фильма премьера.
10.10 — Мультфильмаш.
12.45 — «Опальный принц» яхача группа дӀалокх. Киевера передача
13.00 — Перерыв йоаца фильмаш (Мультфильмаш).
13.10 — «Бумбараш» яха ши сери йола художественни фильм.
16.25 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера трансляци.
19.00 — «Если звезды зажигают...» яха фильм-концерт (Премьера).
19.55 — Коллаж.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш
20.15 — «Город, люди, настроения» яха Ереванера эстрадни программа.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — Перерыв йоаца фильмаш (Мультфильмаш).
21.50 — «31 июнь» ши сери йола художественни фильм.

3 МАЙ
ЕРА
I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч.
11.10 — Берий сахьат (немецки метта урокаца).
12.10 — «Меридиан» яхача крымски татарий ансамбло лирически иллеш дӀалокх.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Музыкальни сокровищница. В. Моцарта произведеней концерт.
16.35 — Документальни фильма премьера
17.15 — Мультфильм.
17.35 — «Телезио» яха журнал.
18.05 — «Лаьтта — вай юкъара цӀа», яха фотоконкурс.
18.10 — Мультфильм.
18.30 — Ха. ТСН
19.00 — «...16 шу даланзек боккхагӀен».
19.45 — Поэзи миноташ.
19.50 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм 4-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.30 — «Л Паваротти в Большом театре СССР» яха Арменена гӀонна дола благотворительни концерт.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ӏилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Биологи. 11-гӀа класс.
9.05 — Испански мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Литература. 10-гӀа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — «На-деж-да» яха документальни фильм.
17.30 — «Весенние вариации» яха телефильм
18.00 — «Спортивни вахар».
18.30 — «СПТУ-5 хьех шо» яха реклама.

12.05 — Документальни фильма премьера.
17.00 — Курмангазы цӀерагӀча Казахски Академически халкъа инструментий оркестра концерт.
17.35 — Фильм-реклама.
17.40 — «Неделя в счет отпуска», яха телефильм.
18.10 — Хоржамашта хьалхарча марафоно финишировать ду.
18.30 — «От эйфории — к реальности» яха республикански боахама расчета моделаш лех.
19.30 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — Оаша дехарах «Нордане Вайнаьха кхуврч» яха видеофильм.
21.35 — Киножурнал.
21.45 — Иллюзион. «Аккаттоне» яха художественни фильм. (Итали, 1961 ш.).

5 МАЙ
ШОАТТА
I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Тикерецие» яхача республикански хьехархой центра иллейн халхарийн халкъа ансамбла выступлени. Кишиневера передача.
9.00 — Вай беш.
9.30 — «Ваш выход артист». Е. Ласько.
9.55 — Поэзи миноташ.
10.00 — Хьайбай дунен тӀа.
11.00 — Россе суверинитет. 4-гӀа передача.
12.00 — Спектр.
12.30 — Коталон 45 шу дизара. «Маршал Конева йола повесть» яха художественно-публицистически фильм.
14.10 — «За одну тройку» яха берашта дола фильм. (Болгари. 1984 ш.). Духхьашха.
15.15 — Мультфильм.
15.30 — Советаш: Ӏаьдал хьаданкхар. 2-гӀа передача.
16.00 — Зрителаш дехарагӀа. «Когда поют солдаты» яха салтий иллей фестиваль. Финала хьалхара тур (23 февралера юхагойтар).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильмаш.
19.15 — Режиссера Л. Лукова фильмаш. «Две жизни» яха художественни фильм. 1-ра сери (1961 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.30 — «Две жизни» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
23.00 — «Евровидение» яхача Дунен халкъашта юкъерча организацей Мехкий-доакъошхой эстрадни иллей концерт. Югославера трансляци. (Перерыве — ТСН).

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Татарски халкъа иллеш дӀалокх К. Хайрутдинова.
8.35 — Документальни фильм.
9.00 — «Серафим Полубес и другие жители земли» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.30 — Советски ахархой кхелах йола «Ден дӀоахал» яха союзни республикий кинопублицистика.
10.45 — «Пена дней» яха Э. Денисова опера Чайковский цӀерагӀча Пермски оперей балетей театра спектакль.
12.55 — Художник Аусеклис Баушкенекс
13.25 — Коллаж.
13.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Педагогика массарна а.
18.05 — «Найти себя» яха реклама.
... композици дӀалокх «Зама» яхача рок-группо.
18.35 — «ГӀалгӀай метта урокаша».
19.05 — Дека юьртахь илли (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Волейбол. ДунентӀарча лигай хьалхле. МаӀанах. Голланди Сборни — СССР сборни. Голландера передача.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).

10.10 — «Такой большой мальчик» яха берашта дола фильм (субтитрашца).
11.30 — «Никъ берий клуб» (сурдопереводаца).
12.30 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.
13.30 — Документальни фильма премьера
13.50 — «Просто шутка» яха Ташкентера передача.
14.25 — Коллаж.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Киев). (Перерыве — «Спорт массарна а»).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Волейбол. ДунентӀарча лигай хьалхле. МаӀанах. Голланди сборни — СССР сборни. Голландера передача.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.40 — Спортивни гимнастика. Европа чемпионат. Кхалнах. Грецера передача.
22.25 — Ю. В. Силантьев дагавохарах дола концерт.

РАДИО

1 МАЙ
ШИНАРА
КЪАХЬЕГАМХОЙ ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРЧА БАРТ-ЦХЬОАГӀОН ДИ

8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.35 — 9.00 ЦӀейна хетадаь моаршалаш. Музыкальни программа (гӀалгӀай меттала).
15.15 — 16.00 ЦӀейна хетаяь музыкальни программа дӀахоахьар (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 ЦӀей дездеш я республика. Спецвыпуск (эрсий нохчий, гӀалгӀай меттала).

2 МАЙ
КХАЬРА

8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.35 — 9.00 Концерт «Дока, зовне илли» (нохчий меттала).
11.20 Дунен халкъашта юкъера обозрени (гӀалгӀай меттала).
11.35 — 12.00 «Вай доттагӀа Ӏалам» яха радиожурнал.
15.15 — 16.00 «Дела, зовне илли» яха концерт. дӀаходахьар.

3 МАЙ
ЕРА

7.30 ДоагӀаш дола къамаьл.
7.40 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 — 9.00 «Халкъа кхоллам». Музыкальни программа (гӀалгӀай меттала)
10.45 Сийлахь-Йоккхача Коталон 45 шу дизара какъадолхаш. «Патриот».
11.30 Марка сий хьалоацаш (гӀалгӀай меттала).
11.45 — 12.00 Керттердар — динала критерий.
17.15 «Камертон». Художественно-публицистически канал. Духхьала дӀаеш йола передача.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала)
18.20 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — 19.00. ... деш (нохчий меттала).

4 МАЙ
ПӀАЬРАСКА

7.30 «Юртара Ӏуйре».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Дошн гӀулакхи цаӀ долаш (нохчий меттала).
8.40 Реклама
8.45 — 9.00 «Поэзе миноташ» (гӀалгӀай меттала).

дац, вай республике ... хьалха хьеллаш и цу тайпара выставка. Цу вIаштIехьеллар я хьехархой говзал лакхъяра института школе баханза болчарна кхетам балара кабинет. Выставка хьаеллаш къамелаш дир халкъа образоване министра М. Мовтаева, министра заместитела Л. Татиевас, культура министерства методически кабинета заведующее А. Рыбаковас. Цар белгалдаьхар ... цу тайпара выставка хьеллар дохрIамо а геттара оьшш а хилар, белгалбаьхар из хьалхаш дукха къахьийга нах.

Кагийча автораша яьча хIамашка хьежача дицлу уж эIамига бераш хилар. Хоза шоашта баьча машах яьча хIамашна. номер 108 детсадерча бераша тIаьх яьча ловзоргашна, номер 77 детсадерча бераша дахкача сурташа. Цар уж балхаш мишта даьд дувц пенах хьалтеха доахкача сурташа.

ХIаьта фу хет выставках бераштa шоашта? Дуккха латт уж вайнаьха ширача халадаьча барзкъий, агай, гIалай моделашта юхе. Ишта ... хорахот бераштa «Фантазии» яха панно, цхьадола суртaш...

— Тхо дехкедаьнадац музее ер выставка хьайнила — йоах музея методически кабинета заведующее Ширяева Нели Семеновнас.. — хиларах шек яц са. Берашта, уж эIамига долча хана дена, искусство дукха еза — яьийта деза. Цудухьа укх тайпара выставкаш вIашатIехьехар геттара эшаш хIама да.

Бетта хургья музее берапа яьча хIамай выставка. Укхаза венача кхетадергда ер дуне а вахар а бераштa мишта гу, царна цунах фу хет. Са теркам тIаззар баьдоча бесарашца ... дайча ... пхьан сурто. Кхьчарна тара дацар из. Сийна сигле а хоза малх а бацар цу тIа. Из тамашийна а хийтта, дийшар аз рисунка кIал фу яздаьд. «Тхо Заводской районе дахаш да», дар цига. Кер кIалтIабоаккх берий бешамашна дакъа даьцад. — йоах цун организатораc Иванова Анна Семеновнас, — цхьабакъда, цар мел ль хIамаш наха бIаргайийта моттиг таанзар тхона. Укхаза оттадаьраш дикагIа дола балхаш да. ХIара берий беша пий белгало я. Масала, номер 77 йолча берий беша болх беш я изостуди, номераш 129, 121. 128 яраш йолча — маша белга карадерадаьд. Хаьа-да лакхагIа говзал гойтараш белгалбаха. ХIаьта, сона хетачох, уж номераш 121, 129, 77, 127, 30, 2 йолча бешамашнара бераш да.

Ч. МАНОЛИС.

ЦIЕЙ ДЕЗДЕЧА ДЕНОШКА

1 МАЙ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 9.00 НГIАССР МВД духовой оркестр дIалокх. Город Грознерча школай бартцхьоагIон ярмарка. 11.00. Нохч-ГIалгIай госфилармоне творчески коллективай йоккха концертни программа. 13.00. Спортивни программа. 17.30. Грозненски гарнизона «Гвардеец». яхача ансамбла концерт. «Сийле хийла ЦхьоалагIча маяI». 19.00. Пролетбата цIерагIча ДК вокально-инструментальни ансамбла концерт.

СалоIача городской центре. «С. М. Кирова цIерагIча парке». Къахьегамхой дунен халкъашта юкъерча бартцхьоагIон денна хетадаь халкъо сакъердар. «Планета тIа гIолла гIа боахаш да ЦхьоалагIа май». 9.00 Болх беш я аттракционаш, берий городок. 12.00 «Кот в сапогах» яха спектакль. 14.00 «IуйранарчIа сигалара седкъий» яха спектакль. 17.00. Ашараш лекх вокально-инструментальни ансамбла. 19.00. Дискотека. 20.00. Хроникально-документальни фильмаш дIахьокхар.

В. И. Ленина цIерагIча ДК. 11.00. ЦхьоалагIча майна хетадаь халкъо сакъердар. «Машара, доттагIлен, бIаьстен цIей». 19.00. «30 шерал тIех баьннарашта лаьрхIа» салаIара сайре.

Н. К. Крупске цIерагIа ДК. 10.00. «Марша доагIалда ЦхьоалагIа майI» яха цIейна хетаяь спортивни программа. 15.00. «Коталонна салют» яха документальни фильмай кинофестиваль.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 11.00 «Марша доагIалда, Май, сакъердаме, Май» яха утренник. 11.00. «Мультик» яха клуб.

11.00 «Марша доагIалда, Май, сакъердаме, Май» яха утренник. 11.00. «Мультик» яха клуб.

Химикий ДК. 9.30. «Сакъердаме старташ». 10.00. «Майски пейзажаш» яха асфальта тIа диллача берий сурта конкурс. 15.00. Художественни самодеятельноста цIейна хетадаь концерт. 19.00. Эстрадни музыка сайре.

«Красный молот» яхача завода ДК. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Планета тIарча бераша доттагIал леладу!». яха утренник. 14.30. «Сакъердаме сахьат» яха игротека. 16.00. «Калейдоскоп» яха ловзара программа. 17.30. «Планета тIа машар хилар — адамашта ираз хилар» яха документальни фильмай кинофестиваль.

2 МАЙ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 18.00. НГIАССР МВД духовой оркестра концерт.

СалоIача городской центре. «С. М. Кирова цIерагIча парке». ЦхьоалагIча майна хетадаь халкъо сакъердар. «Къахьега, къовсама, денале гIулакх де тIахьех сакъердамеча ЦхьоалагIча мая цIейво». 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Болх беш аттракционаш, берий городок. 12.00. «Про Иванушку-дурачка» яха спектакль. 14.00. «Хьамсара нус» яха спектакль. 17.00. Ашараш локх вокально-инструментальни ансамбло. 19.00. Дискотека. 20.00. Хроникально-документальни фильмаш дIахьокхар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 11.00. ЦхьоалагIча мая цIейна хетадаь халкъо сакъердар. «Машара доттагIлен, бIаьстен» цIей. 19.00. Дискотека.

Н. К. Крупская цIерагIа ДК. 10.00. «Марша доагIалда, ЦхьоалагIа майI» яха цIейна хетаяь спортивни программа. 15.00. «ЦхьоалагIча мая цIей» яха утренник. «Илле урок» яхача тешкий театра спектакль. 18.00. «Компания» яхача группа концертно-халхара программа.

Химикий ДК. 10.30. «Марша доагIалда, ЦхьоалагIа майI» яха стихай конкурс. 17.30. «БIаьстан мелодеш» яхача духовой оркестра концерт. 18.00. «Страна майская» яха тематически кино дIахьокхар.

Просвещене болхлой ЦIа. 10.00. «Коталон ди дицлургдоацаш да» яха филателистически выставка. 12.00. Халкъа творчества выставка. 18.00. Халкъа кагирхой театра спектакль. М. Булгаков «Исповедь».

«Красный молот» завода ДК. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «Къайленийн тамашийн дунен тIа». 14.30. Игротека. «Кхыча планеташ тIара нах, мишта уж?» яха асфальта тIарча сурта конкурс. 17.30. «Планетана машар — наха ираз» яха документальни фильмай кинофестиваль.

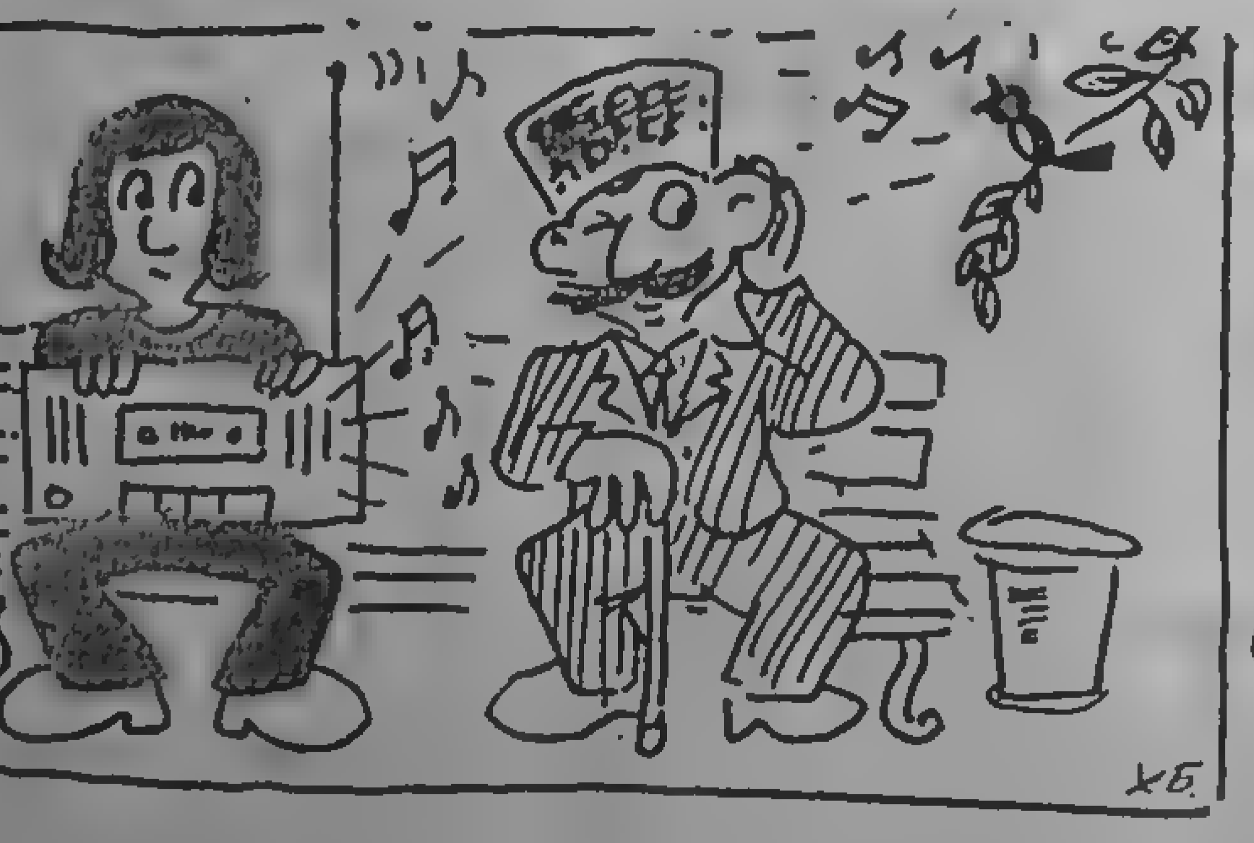

БIаьстан ашараш.

Нанас воIага:
— Ер торт-м аз хьашашта ма яьри...

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурташ.

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Документальни фильм.
8.15 — СССР халкъий иллеши халхараши
8.55 — Мультфильмаш.
9.25 — СССР Гостелерадио эрсий халкъа инструментий академически оркестра концерт.
9.55 — Москва. ЦIе майда. Маера-митинг.
11.35 — Сакъердаме оазаш.
12.35 — «Соло для слона с оркестром» яха художественни фильма 1-ра ... сераш (СССР-ен Чехословакин) (Духхьашха).
14.45 — П. И. Чайковский. Оркестраца фортепиано дола хьалхара концерт.
15.20 — «Домовой цIеннанен» яха мультфильм.
15.30 — «СалаIад» халкъа кхоллама телепрограмма VIII Дунен халкъашта юкъерча фестивала «Басараш», «СалаIадаш» яха заключительни передача.
16.45 — Музыкальни программа.
18.15 — Мультфильм.
18.30 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
18.35 — «Вход в лабиринт» яхача 5 сери йолча художественни фильма премьера, 1-рей 2-гIей сераш
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «АншлагI АншлагI».
23.10 — «Интершлягер-90» яха Дунен халкъашта юкъера эстрадни иллей конкурс.
00.53 — «Халхараш, халхараш, халхараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Мультфильм.
8.55 — Ритмически гимнастика.
9.25 — Документальни фильма премьера.
9.55 — Йовзаш йола классически музыка концерт.
11.25 — Документальни фильм.
11.35 — Р. Солнцев, «Статья» яха Советски Арме Центральни Академически театра фильм-спектакль.
15.00 — «Илли сагаца дус», «ГIарагIураш» (Я. Френкель, Р. Гамзатов)
16.00 — «БIаьстанара Олимпиада е хора Начальник» яха бераштa дола фильм.
17.10 — Музыкеи моден.
18.00 — Мультфильм.
18.10 — Фаьлi, фулг... (Бераштa лаьрхIа йола передача) (гIалгIай меттала).
18.30 — «Вай дольохь хьошалгIахь поэт I.-П Нинциев» (нохчий меттала). (Юхагойтар).
19.05 — «Аш хаьрмина иллеш...» (Юхагойтар).
19.40 — Информационни выпуск.
20.00 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!
20.15 — Киносерпантин 2-гIа Дубль.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — Киносерпантин. 3-гIа дубль.

2 МАЙ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Мультфильмаш.
8.40 — Документальни фильм.
9.15 — «Без трех минут ровно» яха художественни фильм (1972 ш. Духхьашха).
10.30 — «В хороводе дружбы» яха СССР ВДНХ самодеятельни художественни коллективай концерт.
11.20 — Киноафиша
12.20 — Мультфильм.
12.35 — Коталон 45 шу дизара. Документальни фильм.
14.05 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
14.10 — «Цирк массарна а де... яха художественни фильм 4-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — «Л Паваротти в Большом театре СССР» яха Арменена гIонна дола благотворительни концерт.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Биологи. 11-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Литература. 10-гIа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — «На-деж-да» яха документальни фильм
17.30 — «Весенние вариации» яха телефильм
18.00 — «Спортивни вахар».
18.30 — «СПТУ-5 хьех шо» яха реклама.
18.35 — Тахан кхашна (гIалгIай меттала).
18.00 — Нохчийн мотт Iомабо (Юхагойтар)
19.20 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!
20.15 — Азербайджански ССР Паччахьалкхен халхара ансамбла концерт
20.45 — «Вертикаль» яхача документальни фильма премьера.
21.30 — «Ураган приходит неожиданно» яха художественни фильм (Духхьашха).

4 МАЙ

IIIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Документальни фильм.
9.00 — Мультфильмаш.
9.35 — Шовданаш.
10.05 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
11.05 — БСС музыкальни фольклор.
11.45 — «...16 шу даланзен боккхагIен».
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — «ЛергIий-хьогI кер?» яха Владимирски водовода гIишло соцаярах болча къовсамах!
15.30 — ТСН.
15.45 — М. Мусоргский ... ставкера сурташ.
16.15 — Документальни фильмаш.
17.05 — Мультфильм.
17.35 — Халкъа ашараш.
17.45 — Философски беседаш. Техногенни цивилизацера саг.
18.30 — Ха. ТСН
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама
19.30 — РСФСР Паччахьалкхен духовой оркестр лова.
19.50 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм. 5-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — Из хиннад, хиннад...
22.25 — Взгляд.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Музыка. 7-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу. 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Литература. 6-гIа класс.
11.05 — «Телезко» яха журнал.
10.30 — Советски ... къанах бола «...» яха союзни республикий ... публицистика.
10.45 — «...» Э. Денисова опера Чайковский цIерагIча Пермски оперин балетен театра спектакль.
12.55 — Художник Аугениас Баушкениекс
13.25 — Коллаж.
13.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Педагогика массарна а.
18.05 — «Найти себя» яха реклама.
18.25 — «Мы вернем...» яха композици дIаюьу «...» ча рок-группа.
18.35 — «ГIалгIай метта урокаша».
19.05 — Дека юьртахь илли (нохчий меттала).
20.00 — Бийса дакъала хийла шун, бераш!
20.15 — Волейбол. ДуненцIарча лигай хьалхе. МаIанах. Голланди Сборни — СССР сборни. Голландеро передача
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.30 — «Пресс-клуб показывает» яха кхоллама объединение. «Эрсий маьхк» яха юрта боахамерча проблемах дола Австрийски ТВ фильм.
22.55 — Спортивни гимнастика. Европа чемпионат. Кхалнах. Грецера передача.
23.55 — Бийсанара серис. «Мелодии давних лет». яха киноконцерт.
00.45 — «Беги, чтобы тебя поймали» яха художественни фильм. (1973 ш.) Духхьашха.

6 МАЙ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоккха программа.
11.30 — Нинъ берий клуб.
12.30 — УнахцIено.
13.15 — Музыкальни киоск.
13.45 — «На стальных магистралях СССР» яха киножурнал.
13.55 — Мультфильм.
14.35 — Коталон 45 шу дизара. «Маршал Жукова вахара оагIош», яха документальни фильм.
16.00 — Зрителаш дехарагIа. «Когда поют солдаты» яха салтий иллей фестиваль. Финала шоллагIа тур (24 марта юхагойтар).
18.00 — Юрта сахьт. Панорама.
19.15 — «Песни над озером» яха СССР Гостелерадио Академически эрсий иллей хора концерт.
19.45 — П. И. Чайковский ваьча ден 150 шу дизара хетадаь «Чайковский» яха художественни фильм. 1-ра сери (1969 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчули уйлаш» яха кIиранден нравственни проповедь.
21.55 — «Чайковский» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
23.10 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е вотта.
8.15 — Союзни республикай фильмай студеш. «За пределами воли» (Укртелефильм).
9.45 — «Побратимы: Могилев — Габрово» яха Минскера передача.
[illegible]
11.30 — [illegible] (гIалгIай меттала).
11.45 — 12.?? [illegible]
17.15 [illegible]
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 [illegible]

4 МАЙ

IIIАЬРАСКА

7.30 «Юртара Iуйре».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.25 Республикански газетий обзор.
8.30 Доши гIуллакхи ... (нохчий меттала).
8.40 Реклама
8.45 — 9.00 «Поэзе ...» (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 ... (нохчий меттала)
17.15 Передачай программа. Хаоттам
17.16 «Берий оазаш».
17.31 «ЦIе ...» (гIалгIай меттала).
17.40 Абхазски халкъа музыка.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала)
18.30 Музыка
18.40 — 19.00 «Советски вахари» яха радиожурнал.

5 МАЙ

ШОАТТА

КЕПАЙОАЗОН ДИ

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Миллионий трибуна (нохчий меттала).
10.15 «Обществон ...» яха радиожурнал (гIалгIай меттала)
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически микрофон (нохчий меттала).
11.00 Тахан — кепайоазон ду Нохч-ГIалгIай книжни издательства редакторашкара эца интервью (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 Кепайоазон болхлошта дола концерт (нохчий меттала).
15.15 Перестройка практика: проблемаш, предложенеш, решенеш.
15.45 Арендни подряд болх беш я (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 Лирически мелодеш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

6 МАЙ

КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 ДIадеша са письмо.
8.15 — 9.00 Моарсала да шура.
11.30 — 12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Музыкальни программа. «Тхо долча хьошалгIа баьхкий Назрановски музыкальни ... лера дешархой» (гIалгIай меттала).
16.30 Реклама.
16.00 — 17.00 ДоттагIален ... (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Кавказа ... тагIаш барашта дола» концерт (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктоккхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12 промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; пысьмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувла шинарен. ерен, шоаттен деношка

СФ02104. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1481.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ КХАЬРА, 2 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 52 (7866). ★ Мах 3 кеп.

Саготонийн догдахарей бIаьсти

ЦIеча майда тIа хинна маевка

[illegible] ЦхьоалагIа май [illegible]

кулгалхой керте а болаш. Царна бе дохкача плакаташ, транспаранташа дуьц москвичашта дагадоахкарш «Демократеца — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] «Москвичашта — профсоюзний [illegible]», «Капиталхой проблемаш йоакхо е'», «Рыночни экономикана кхиъ хьабелла, хьебе болх ца хилар дIадаккхар», «Ахьшта долча хана вай болш да вай».

[illegible] 10 сахьат даьккхаш. Мавзолея центральни трибуна тIа хьаттIаьвола СССР Президент, КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев, СССР Министрий Совета Председатель Н. И. Рыжков, СССР Лакхехьарча [illegible]

га довлаш хьалхарча этапагIа из мехка кIезигагIа IалашбаьIча наьха хьал-тароний IатткъаргIдолга. Цунца дуваздевна. ВЦСПС. советски профсоюзий декхар — кхъа- [illegible] йола системи хьалар цар хьашташ хьалхацар. Вайчарех профсоюзаш хургьяц, нагахьа санна гражданашта къахьегара Конституцес еина бокъо Iалашъелга цIенхашта вай хьа ца дехе.

ВЦСПС председатела тIахьийхар дукси тIа баха нах цхьана, кхы а хьинарегIа адам дегIаахара гуманнии демократически наькъаш чакхдахара.

Столица къахьегамхой гIулакхехи цар йоакхо еча хIамехи дийцар цIнхезача [illegible]

ка бахаргболча машарга.

Хьашас ВФП цIерагIа дег тIара дIаькъал бийцар москвичаш цIейца.

Маевка дIахо хьош я. Къамаьл ду технически Iилманийн кандидата Е. И. Каблова, «Серп и Молот» металлургически завода профкома председатела Е. К. Кузнецова.

Майдан тIа гулбеннарашиа тIаэц резолюци. Цу тIа белгалдоакх машара, халкъий кортамукъалени ирсан тIехьа къовсам мел лоаттабеча дерригача прогрессивни низаша чакхдоахар хьалхоацийга, къахьегамхой хьашташ деррагIа лорадара принципашта шоаш чIоагIа мутIахьа болга, вай общества эггара [illegible]

нийсача мутIаращца дIаболха москвичаш ба. Митинге цхьаннена тIехьа шоллагIъяр йоагIаш хьатIаух Моссоветон харжархой объединенешен вIашагIъехка колоннаш.

Демонстранташта юкъе ба «формальни йоацараш» аьнна цIи йоаккхе а, цхьабакъда, вай политически вахаре белтала гуш йолча дуккхача организацейн болаийн викалаш. Лозунгий плюрализм — цунна дола къаьгга тешал: духхьал дIааргда вай, ЦIеча майдан тIа вIалла хургьяц аьнна хиттта транспаранташ я укхаза.

Белгалдаккха деза, демонстранташ лийрхIарел тоъал кIезигагIа хиниилга. Цхьайолча хана коллонаша чIоагIа садуар: цхьайола лозунгаш бокъонца провокационни, хулигански, экстремистски чулоацам болаш яр, уж низаш кхотадара тIехьа а йоацаш, конституционни Iаьдала дуxьал хилара тIахьехаш яр. Транспаранташта тIара цхьадола дIадехараш йийла латтача наIарах чугIертар санна дар — хоьш мадий, политика а экономика а даькъе цIенхашта соцамаш тIаэца кийчлуш вай долга.

Тахан укхаза гулбеннарашта юкъе ва дикагIболча советски экономистех цаI, СССР халкъа депутат П. Г. Бунич.

— Рыночни экономика мара, кхы никъ бац вай,— йоах цо. — Из болх бе йоаллийтара, дикъ керттера гIулакх эш. Цкъа-дале, производства средствай да веза сагах. Цу соцамга бода никъ бийлла баьннаб.

ШоллагIа: налогаш эш, [illegible] болх бечарна [illegible] [illegible] йола хIама [illegible] [illegible] йоаха йоал а иоапаш. КхоалагIа. эшаш да нийса мах[illegible] хIаьта уж кортамукъача рынка мах[illegible] да. [illegible] [illegible]

ЦIей дездеш я Нохч-ГIалгIайче

ЦхьоалагIча мае Грозне хинна митинг-маевка

Массехк дийнахьа дийлхача догIо цIенъяьй Нохч-ГIалгIайчен столица улицаш, скверaш, паркаш. Къаьстта бIарг тIаотташ я В. И. Ленина цIерагIа майда. Селхан Iуйрийна итт сахьат даьннача хана укхаза дерригача дунен къахьегамхой цIей — ЦхьоалагIа май дездара вIашагIкхийттар дуккха нах. Царна юкъе бар парте, тIема, къахьегама ветеранаш, партийни, советски, профсоюзни болхлой, общественноста викалаш, промышленни предприятешкара къахьегамхой, городерча дешара заведенешкара хьехархойи дешархойи.

ЧоалхаIе а цхьайолча хана ира а хул вй мехкара хьал! Наьха дегашка, уйлашка, гIулакхашка эргалонаш хулаш йоагIа. Ширдаьнар, духхьал моттийта деш хиннар дIадоалаш латт. Цунца дувзадеnна да-кх майдан тIа хьалха санна транспаранташ, доккхий гIулакхаш дара тIахьехаш дола лозунгаш гуш ца хилар. Цун ца эша кийчо эрна рузкъа а ха а йоа ца еш, паргIатта салаIа, цIей дезде йиш йолаш ба нах. Хьалха санна безам бале а беце а нах демонстраце кхувлилга дIадаьннад.

Майдан тIа гулбенначаа наьха цIей даькъала а дувцаш лоацца къамаьл дир КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос. Цо белгалдаьккхар, ЦхьоалагIа май массане юкъа- [illegible] [illegible] керда меллар [illegible] [illegible] [illegible] ха дIайолаьча перестройна [illegible] бунзам болаш долга. [illegible] беннараш [illegible] тIахьийхар [illegible] стереотипаш дIа[illegible] [illegible]

шийн вешийца Гелтоев Исламаца дIааьнна кхыдола нилеш а наьха дегаш тохадолийташ дар.

ТIаккха майда тIа боал спортсменаш. Цар маьрра шоай говзал хьагучайоаккхаш йола спортивни программа гойт. Укхаза белгалдаккха деза тIеххьарча хана спортсменаша республика сий лакха лоаттаделга. Масала, вай республике хьалкхийнаб олимпийски чемпион, штангист Арсамаков Исраьил, кIалтохарах латара бола дунен чемпионаш Хасимиков Салман, Бадалов Руслан; дунен а Европа а чемпионатий призераш, боксераш Себиев Рамзан, Тарамов Руслан. хIанз дукха ха йоацаш къонабараштa юкъе Европа чемпион хинна штангист Сайдулаев Мухьмад. иштта кхыбараш.

В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа хадданза хьатIаух къахьегамхой. Царех цхьанцеца, къахьегама ветеранаца Султыгов Саварбинаца къамаьл хилар тха. Цо аьлар: — Хьалха болхлой къахьегам дуxьал ЦхьоалагIа май тIехдаьккха дездарца мара лархIацар. ХIанз гуш да цар хьадаьча дикача хIаман бе боагIа мах беш а цар вахара хьал тоадара йоакхо еш а хилар. Из къаьгга хьахьокх парте а правительствас а шоаш де лаьрхIа хIама цкъарчоа царца дага а баьле, царна хетар теркал а ший мара ца деш хиларо. [illegible] [illegible] [illegible] депутатал[illegible] [illegible] бокъо синай. Из цIаккха ца хиннар да.

ДIахоадаш да къахьегама цIей. Иштта из дезду С. М. [illegible] паркe а. [illegible]

къа боахама кхыча доакъой къахьегамхой, кхыбараш.

Къаьстта чIоагIа дегаш гIоздаьнна болаш цIей дезде йиш йолаш цу денна дикача къахьегама совгIаташца накъабаьккхар Грозненски радиотехнически завода машинашъераш. Бiъ бетта план ханал хьалха кховчаш а я, боагIача боарамал тIех цар арахийцай шу доладелча денз миллионаш сомий мехъа товарни продукци, бIаьш эзараш сомий махьа халкъа эша товараш.

Къаьстта самукъане, гIоздаьнна болаш городерча тайп-тайпарча моттигашка салоIаш, сакъердаш хилар цу заводерча Ильичева Анна, Степаненко Нина керте латтача цехий машинашъераш. Из тамаш а яц. Эггара хьалха рапорт делар цар бiъ бетта план кхоачашъярах. Тахан шоай дезаллашца, гаргарча нахаца, бовзарашца-безарашца са айденна болаш, цхьана сакъердаме ха дIахьош ба царех дуккхабараш.

Цунах доккхал де йиш йола коллективаш кIезига яц объедненe. Царех я Хазова Татьяна, Барахоев Дауд керте латтараш. Цар карара шу доладелча денз яхье хьалхара моттиг дIахийцаяц. Хьалхарчарца кхоачашйир бiъ бетта программа а.

Республикерча машинашъеча предприятешта юкъе эггара йоккхагIа лоар[illegible] [illegible] объединени. Эггара хьалха [illegible] госприемка системагIа, [illegible] зача хозрасчетон самофинансирований методагIа болх бе болабеннарех ба цул машинашъераш. ХьатIадоагIа[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Саготонийн догдахарен бIаьсти

ЦIеча майда тIа хинна маевка

ХIинзара Цхьоалагiа май — къаьстта ший таннара ба. Планета тIерча къахьегама нахъа дуней хальпаита юкъерча барт - цхьоагIон цIей кхаьаша деззача дена [illegible] хилар бахнас-це хинна а ца Iеш. Кердаце йоалаш латт вай общество, эргадоалаш латт вай воаш. БаргIалаш стта хIамаш дут ваи, хIлаш е доладенна, кахьата тIа Iотта а хьелаш къамаьлаш делга дуташ латт, массе хIама хьалхагIа кийчдаьча бесса дара тIера доалаш доагIа. ЦIен халача, социальни, экономически, къамаи проблемаш хьаIайна-ча хьалашка делдей а, доагIа доахаш хьеж вай дикагIча оагIорахьа хулача хувцамаш-ка, уж вай вахара юкъекахкь перестройкас.

Кердайоалаш латт общество, эргадоалаш доагIа вай воаш. ХьалхагIа саина мотгIийта а нах пецбаха а ца гIерташ, дезду ваи Цхьоалагiа мав ЦIеча майдан тIа гуш да К. Маркса, Ф. Энгельса, В. И. Ленина портреташ. ГУМ-а тIа а пачахьалкхен Исторически музея тIа а хьалтехача ваинош тIа дувц машарах, къахьегамах, доттагIалах, перестройках. СССР халкъий къамаш оршаментацица хоттаб Кремлевски цен. Сенатски гIала тIа я СССР герб. хIаьта Лаьхехьарча Совета адане тIа — мехка Пачхьалкхен байрахь.

Iалаьмате дукха нах ба ЦIеча майдан тIа. ХIинзара митинг - маевка вIаштIехьаьлаьккхараш московски профсоюзаш я. МГСПС-о тIахьехарах бархI сахьат доаллаш хьагула а луш. Кремлагахьа ахa бoтабелар халкъа боахама бе-беча доакъошка къахьега нах. БархI мугIарах латт цар колоннаш, министраш, отраслевой штабий кулгалхой верте а болаш. Царна бе дохкача плакаташ, транспаранташ дуц москвичаьшта даладаха-раш «Демократега - [illegible] демократега [illegible]» «[illegible] ...е. хьадувла болх бе ваи!», «Маькашта — профсоюзаш тIахьожам!», «Кхархой проблемаш йоаькхо е!», «Рыночни экономикана наьъ хьебелла, хьабе болх ца хилар дIадаккха!», «Цхьана долча хана ша болаш да вай!».

Iуьйрина 10 сахьат даьннад. Мавзолея центральни трибуна тIа хьалтIаваал СССР Президент, КПСС ЦК Генеральни секретарь **М. С. Горбачев**, СССР Министрий Совета Председатель **Н. И. Рыжков**, СССР Лаьхехьарча Совета Председатель **А. И. Лукьянов**, КПСС ЦК Политбюро членаш а членалла кандидаташ а, СССР Лаьхехьарча Совета палатай председателаш, Российски Федераце, Москвай кулгалхой, столица къахьегама коллективаи викалаш.

ЦIей дезде баьхкача хьалхашта юкъе — тIемен къахьегамен ветеранаш, СССР а Моссовета а халкъа депутаташ, общественни органий викалаш. Укхаза ба деазол декарча мехкашкара хьаший а СССР-е аккредитованаьча дипломатически представительствашта верте латтараш.

Митинг хьайийлав МГСПС председатела **В. П. Щербакова**. Микрофона тIагода ВЦСПС председатель **Г. И. Янаев**.

— Тахан, — белгалдаьккхар цо, — ЦIеча майда тIа гулбеннаб шоай къахьегамца перестройка гIулакха тIехьа къовсам лоаттабераш, къахьегамхой вошали цхьоагIон хьахьокхара. Вай массане а кхетаду, рыночни экономика са доалаш хьалхарча этапа тIа цу мехка кIеншагIа Iалашбаьча наьха хьал тароша Iаткъаргдолгга. Цунна дувцадеш, ВЦСПС, советски профсоюзаш [illegible] къахьегамхой экономически лорабара йола система хьаяр, цар хьашташ хьалладар. Ванчарех профсоюзаш хурьяц, нагахьа саина граждана пошта къахьегара Конституце сина боькъо IалашъелгацIенхашта вай хьа ца дехе.

ВЦСПС председатела тIахьийхар дунен тIа баха нах цхьана, кхы а хьинарегIа вдам дегIаахара гуманни демократически наькъаш чакхдахара.

Столица къахьегамхой гIулакхехи цар йоалхо еча хIамехи дийцар цIихезача «Трехгорка» тIарчиха **О. В. Замохотовас**, МАИ студентии профкома председатела **Г. Ф. Будяка**.

Гулбеннарешта хьалхашка, уж даькъал а бувцаш, къамаьл дир профсоюзий Дерригдунен федераце генеральни секретара **И. Закария**.

— Укх йоаккхача Москверча къахьегамхой митинго, — аьлар цо, — цIаькхаза а хьахьокх СССР-е социализм дегIайоалаеи чIоагIъеи шо цIенхашта тIагIерга доагIа. Тахан дерригача дунен гуш да дIаяхача замай кхоачамбоцараш дIа а доахаш, шоай хальъа творчески таронаш гуча а йоахаш, маира перестройка наькъагIа шо дIадолхилга. Шун хальъ дерригача адамашта дагалаттар кхоачашдара эффективни дакъа юкъедахьа йиш йолаш да — машарга са тувсар, деррига а хIаландеча ядерни тIема кхерамах мукъа долаш, моцален къелли йоацача, хIара къам агрессехи довнехи кхера а ца кхераш, кхерамален хьалашка бахарг боча машарга.

Хьамас ВФП цIерагIа дегтIара дIаьал биццар москвичашта цIейна.

Маевка дIахо хьош я. Къамаьл ду [illegible] май-кандидата **Е. И. Павлова**, «Серп и Молот» металлургически заводъ профкома председатела **Е. К. Кузнецова**.

Майдай тIа гулбеннараша тIаьц резолюци. Цу тIа белгалдоакх машара, халкъий кортамукъалени иразан тIехьа къовсам мел лоаттабеча дерригача прогрессивни низаша чакхдоахар хьалхоацилга, къахьегамхой хьашташ дерригIа лорадара принципашта шоаш чIоагIа мотIахьа болга вай общества эггара халдоахкача наьха хьал кхы тIа а кIаддуташ экономически кризисера балара хилийта мегаргдоацилга.

Документо тIахьех массе къамий къахьегамхой вIашш кхотабала, юкъ ца йоийта, национализма ги дегIадоагIаргдоацаш, къамашта юкъе цабезам оттаргбоацаш. Резолюце тIа белгалдаьккхад: тхо теш наьха хьалхалей сакхетамен хиларах, массаза а хьалдоацаргда сага хьаштдола гуманни демократически хувцамаш, цар Iалашъо къахьегача наьха социальни гаранте. Къахьегамхой пачхьар эргадоахаш йола еррига решенеш тIаьйе еза хальбаца дага а дувлаш. Вай бартцхьоагIоно, беркатеча къахьегамо мара Iалашъергьяц социальни прогресс, хIаьнарчен тIахулачен ноахалий фарал. Даьхе эргайоаьхилалеи тоелгеи.

Митинг йистейоал, ЦIеча майдан тIа гулбенна нах тохалу. ХIана уж исторически музеягара дена Василии Блажение хоамага кхаьчаьца [illegible] дар — хоцш мадий, политика а экономика а даькъе цIенхашта социальни тIаьма кийчалуш вай долга.

Тахан укхаза гулбеннараш юкъе ва дикагIболча советски экономистех цаI, СССР халкъа депутат **П. Г. Бунич**.

— Рыночни экономика нара, кхы ниць бац вай, — боах цо. — Из болх бе йоалийтара, дикъ керттера гIулах эш. Цкъа дале, производства средстваш да везa с тах. Цу социальни бода ниць баала баьннаб.

Цхьоалагiа, [illegible] [illegible] беш йола хIана дикагIчаргара йоаха йоал а йоацаш, ХкоалагIа эшаш да нийса маьхаш, хIаьта уж кортамукъача рынка маьхаш да. Тешва лов, хьатIадоагIача шера деиз дукхагIдола маьхаш кортамукъа хурехиларах. Цхьабакъда, на де деза гражданий социальни боькъонаш лора а еш. ХIаьта юхкера, дикъ тагIа: эшаш я конкуренца ИТТ Аэрофлот хиийта. Цхьабакъда, на сихха де йиш йолаш хIама дац, хIанзарчоа Аэрофлот дикъ даькъа екъа а мегаргья.

Майдан тIа ек СССР Гостелерадио йоаьхача концертни оркестра аьараш. 43 шу хьалха хьаьча цу коллективана дукха ха йоацаш кертеоттаи СССР халкъа артист **М. М. Кажлаев**. Цо дувц советски наьха интернациональни [illegible].

ТIа тIа кIезигаьш воагIа ЦIеча майдан тIа хьатIахха москвичий колоннаш. Маевка йистейоал, ях дIахо хьортья дукха нах сакъерда арабовларо, столица тайп-тайпарча мIинигашкарча улицашка хургйолча сакъердамеча карнавалашта. Ма дика да-кх, из къахьегама цIей юхъанца ца хиннача бесса вай леддеш.

ЦIеча майдан тIара репортаж кийчъяьй ТАСС спец. корр. **В. Безбрежие, И. Векслера, Р. Карякина, А. Сульдина, Б. Шестакова.**

наш хьалш йоагIа Ширдаьнар, духхьал шоттийта деш хинар дIадоалаш латт. Цунца дувзаденна да их майдан тIа хьалха саина транспаранташ, доникхий гIулакхаш дара тIахьехаш дола лозунгаш гуш ца хилар. Цун ца эша кийчо арца ръзкъа а ха а йоа ца еш, наргIатта сапаIа, цIей деаде йиш йолаш ба нах Хьалха саина безам бале а беце а нах демонстраце кхувлаьга дIадаьннад.

Майдан тIа гулбеннача наьха цIей даькъала а дувцаш доаица къамаьл дир КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара **В. А. Куценков**. Цо белгалдаьккхар, [illegible] массаш юкъера цIей хилар. Вай вахаре керда меллар йнх шу хьатха дIайолаьча перестройкаца бувзам болаш долга. Гулбеннараш цо тIахьийхар ширъльнна стереотипаш дIайоахача хьинаре дакъа лаца-ра. Ништа цо белгалдаьккхар, тахан даьссача къамаьлех хьабала пайда боацилга, махулла сихагIа промышленни товараща а кхачаица а городе баха нах Iалашбе белилга. Цу лестамагIа къахьегарца мара наьха вахар эргадоаккхалургдац. Иштта къахьегамхой цIей даькъал дийцар горисполкома председатела **М. А. Баймурадовс**.

Цул тIехьагIа ека йолаелар **НГIАССР МВД** духови оркестр. Цар тIемен къахьегамен ветеранашта шоай къонал, уж хала тIема шераш дагалохийташ йола ашараш лекх. БIаьха, халя, дукха духьаленаш йолаш хиннаб цар цIанкха сийле йовргйоаца тIемен къахьегамен никъ. МоллагIа халo тIаоттарах боха ца бохаш, майра, дикале дукъал лаьттаб уж.

Духови оркестр хувц Нохч - ГIалгIай госфилармоние творчески коллективаша. Цар йоаккхача концертни программа юкъе дар тайптайпарча къамий халхараш, къахьегам, нана - Даьхе хестаеш дола иллеш. ХIаьта царца концертни номерашка дакъа лоацаш бар цIей дездe баьхкачарех цхьацаьбараш. Гулбенначар къаьстта теркам тIабахийта ладийгIар Афганистане гIулакх деш хиннача Гелгоевс цу гаьнарча мехка даим бада бисача ший новкъосташта хетадаьча иллега. Иштта цо штангист Сайдулаев Мохьмад, иштта кхыбараш.

В. И. Ленина цIерагIа майдан тIа хаддаиза хьатIехьух къахьегамхой. Царех цхьанне́на, къахьегама ветеранаша Султыгов Саварбикина къамаьл хилар тха. Цо аьлар. — Хьалха болхлой къахьегам духхьая ЦхьоалагIа май. тIехдаьккха деззарна мара лархIацар. ХIана гуш да цар хьадаьча дикача хIамаш бе боагIа мах беш а цар вахара хьал тоадара йоакхо еш а хилар. Из юкъьгта хьахьокх парте а правительствас а шоаш де лакорIа хIама [illegible] царна дика а бале нара кхетар а [illegible] а дик. мара ца деш, хилар [illegible] Иштта, [illegible] юкъера шоай долгм баьа кхоачашбергбар депутаташа харжа боькъо еиаш. Из цIакхха на хиннар да.

ДIахододаш да къахьегама цIей. Иштта на дезду С. М. Кирова-цIерагIча паркe а. Укхаза дунен халкъашта юкъерча барт - цхьоагIон дениа хетаьъ «Планета тIа гIолла го боахаш бодаш ба ЦхьоалагIа май» яха программа оттаьяр. Цига художественни самодеятельноста артисташа халхараща, лирически ашараша иштта бюрократаш бегбоахача цхьацайолча сценашца наьха са мукъадоах. Болх беш я аттракционаш, берий городок.

Цу дезача цIейна дика кийчо яьр В. И. Ленина цIерагIча культура Дворена коллективо а. Цо наха гонтар «Машара, ДоттагIлеи, БIаьстеи цIей» яха мероприяти. Гуш дар организатораша наьха дикагIа са мукъадоаккхаргдола оагIув лехаш къахьийгалга.

Иштта белгалдаккха деза города кхыча майдашка, паркашка, культучреждениешка цIейна хетаьъ дукха мероприятеш хилар. Цига дакъа лоацаш яр вокально - инструментальни ансамблаш, профессиональни артисташ, литературан искусствай викалаш.

Перестройка, демократе шоай хьаштдолча бесса бIаьстан цIей деадеш хилар В. И. Ленина цIерагIча майде вIашагIкхийтта машинашъераш, мехкдаьттахой, кхачаш дIгачен промышленноста болхлой, мехкдаьтта чакхдоахараш, химикаш, хал[illegible] [illegible] Тахан [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ...

[illegible] ...объединени. Цхьа я Хата Татьяна [illegible] дотта тартараш. Цо [illegible] доладенна [illegible] Хьалхарчера [illegible] баь бетта программа а.

[illegible] ...шинашто «[illegible]» объ дилени [illegible] госпрчемга системагIа. [illegible] хоарастаен [illegible] сировани метогIа. бе болабеннарех [illegible] шинашъераш ХьатIа[illegible] чаи а дIадахийтачи а [illegible] лана учет [illegible] хьа-лаш пайда а бецаш, [illegible] средстваш [illegible] дIадах-ккхад цар. Къахьегамен производственни [illegible] чIагIъяьй Оллангара эрабаьккха тоабаьб машинашъерий къахьегам, цар бытовой хьалаш, социальни дегIахара даькъе доникхий гIулакхаш карагIдийннад. Бухсоцаш балха тIа хьахулачунга хьекал машинашъераша йиду алапеш дикка дукхагIа хиннад.

Цудухьа Iалаьмате чIоагIа белгалдоалаш дера цаьо шийттагIча пятилетка тIеххьарча шерара ЦхьоалагIа май. Массехк шу хьалха хаддаиза тIехьаъоаш, пачхьалкхен декхар дукха тIадусаш хиннача объединене коллективо дикка тIеххоачашъяьй бь бетта задани. Ниллача хана дизай кхоачашдаьд шоай потребителашта продукции лоаттаяра договорий декхараш. Къахьегама йоаьккхий котапоаш йоахаш, бIубенна къахьегаш ба машинашъераш. Доле, дикка тоаденнад цар вахара хьалаш Укх тIеххьарча шин шера бIаьш болча дезалаша кердача фусамашка вахар диллад. Цудухьа чIоагIа самукъане болаш дездир царех дукхахчар бIаьстан цIей

(Нистедоалар 2-ча оагIо тIа).

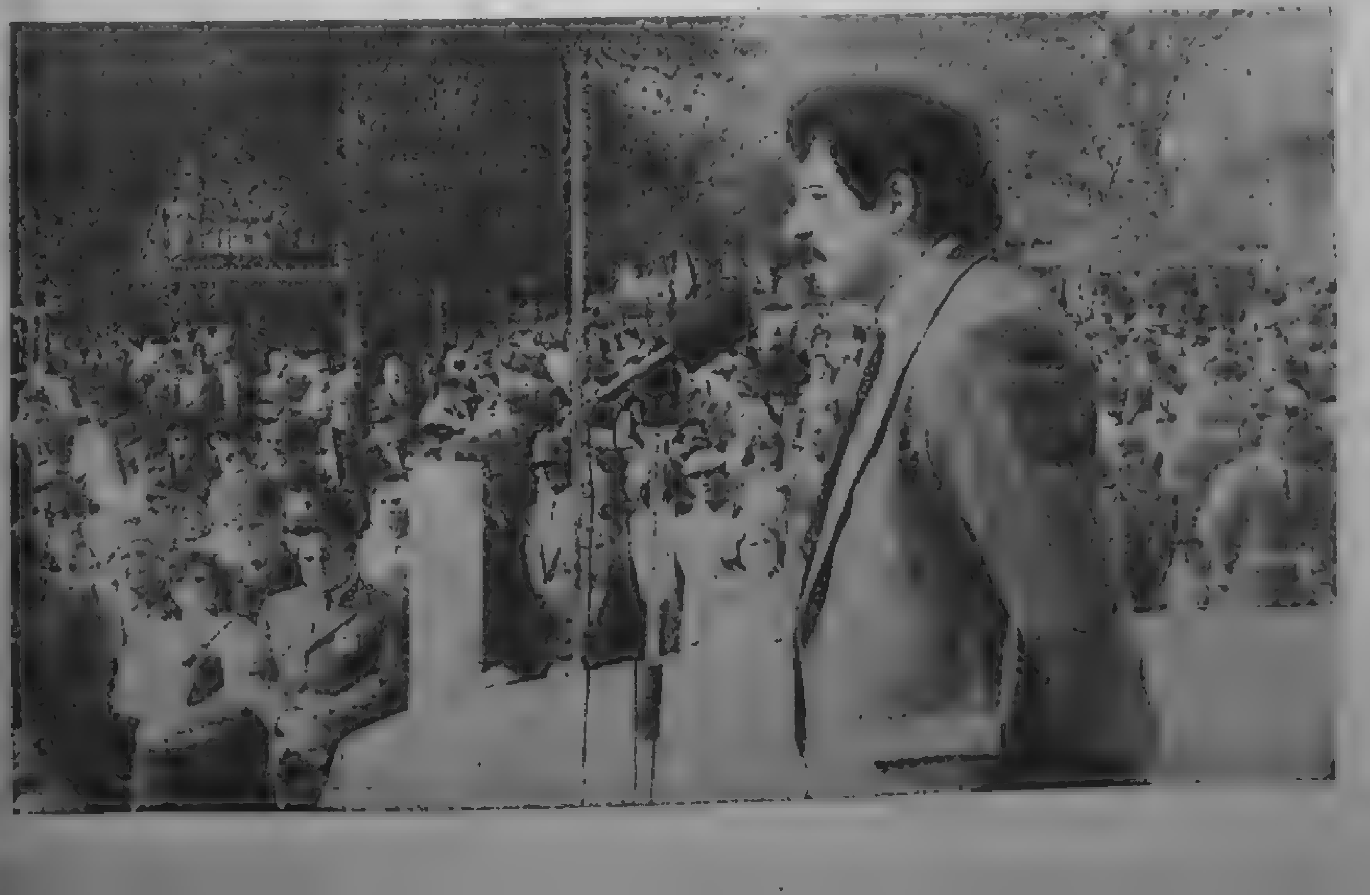

ЦІей дездеш я Нохч-ГІалгІайче

(Шестенагlар Долалур 1-ча агlо тlа).

Халкъа эша товараш кхоачабола хьашта тикашка тlа хилар дукха кхетадеча Грозненски [illegible] производственни объединене хlамаш тегараша шоай еррига производствен эшархьал пяти-летка тlехкьарча шера доашта хьалхашна латта декъараш дикка кхоачашдара. Дукхагlа кул халкъа эша товараш, тlа-тlа дикагlа хул уж, шерьа барзкъий ассортимент. Цар тегаш дола берий барзкъаш, школьни формаш, маlача наьхен кхалнаьхей кочамаш, кхыйола продукци чlоагlа хоаттаьш, дика зlаэцаш я. Укх шера тlехьабусаш хиннача хlаман тегараша тlехкхоачашъяьй дерригача производственни хьюхамий плановий заданеш. Доагlатул дукагlа торгови организацешка дlакхачийтад бlаьш эзараш сомий маьха тайп-тайпара товараш. Оттабаьча боарамал тlех итташ эзараш сомаш гайда баьб пачахьалкхена. Къахьегама овсарле лакхъяра биъ бетта заданий кхьайтта процент гаргга тlехкхоачашъяьй. Объединене хlамаш тегараша хьазу итташ йолча моделех дола барзкъаш тlехдика мара дац. Цудухьа уж тикашка дукха деш. Дунен халкъашта юкъерза шlейна пар кийчдаь къахьегама совгlат да из.

Из толам боашкхача доккха дакъа юкъе а хьош, дог гlоздоаха производственни толамаш даьха бола хlамаш тега мотористаш эзараш ба объединене. Хlаьта хьинаре кха а хьегаш, яхье хадданза дьалха латташ йолча цехий, филиалий, фабрикай коллективаш а кlезига яц укхаза. Гашка-дика производственни толамаш доахаш Цхьоагlза майна Іакъабаьхка хилярча объединене кулгалхоша, берригача болхлоша бола хеташ шlи йоахаши цар доккхал деш я Сухолледева Римма Викторовна, [illegible]кова Татьяна Петровна, Гранева Ифалия Павловна Кузиев Нур-Али Ахметович, кхыбараш керте латтача цехий, филиалий, коллективаш. Таханарча шlейга шоаш тайна хоза барзкъаш тlадийзара эзараш болча наьха деташ гlоздаьхад цар.

[illegible] мехкарча а доазоя [illegible] а итташ, бlаьш [illegible] предприятешкарча, [illegible] инженер-[illegible] болхлой кха-[illegible] СССР 60 шу [illegible] электрофото-[illegible] тlара, до-[illegible] тlара бlаьш, [illegible] дах пар Уалха [illegible] массе а йолча [illegible] хоттаьш

дика дlаэцаши я уж. Цудухьа пар тlагlертта къовсам доаттабу мамоста шоай продукци дукхагlен дикагlен хилийтара, госзаказаш потребителашта даь договораши дизза кхоачашдара. Цу даькъе дика кайоалаш лакъабаьхкаб машинашъераш Цхьоалагlча майна. Республике аггара хьалхарчарца госприемка. иштта . самофинансированей йиззача хозрасчетей кердача системех къахьета болабеннача пар пхьаьнкха бутт дlабахийтабац шоаш тlайша декхараш дикка тlехкхоачаш ца деш. Еррига укхаза арахецача продукцех 99 процент совгlа яр тlехдика я. Цудухьа госприемка служба шкъа дlаеяча сеча ца еш, хийцца чакхйоалийташ я из.

Дагадала хlама доацаш, Башха-дика производственни хьюкхамаш доахаш дlабаха биъ бутт чакхбаьнкхарах укх дезача деношка сапаргlата салоlаши сакъердаши ба объединене машинашъераш Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план шхьа процент тlехкхоачашъяьй пар. Цаlа ахи миллион гаргга сома маьха халкъа эша товараш ара а хецаш, цу даькъе шоашта сина задании толамца кхоачашъяьй цар.

Мехкдаьтта чакхдоахаршта юкъе укх шера къаьстта дика болх а беш, са айдена болаш бlаьстан шlей дездир Н. Анисимова шерагlча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаша. Къаьстта ца доагlаш да Седнков Павел, Якимец Геннадий, Тарасов Александр керте латтача установкай технологашта. Биъ бетта задании ханал хьалха кхоачаш а я, май бетта чотагlа товарни продукци арахецаш хилар уж аппела тlехкьарча деношка.

Цхьоалагlча майна дика къахьегама совгlаташ кийчдаь, гlозбаьнна шоай шlей дездеш хилар «Октябрьнефть», «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахой, Старогрозненски УБР бурувдеттараш, Автоколонна-1737, междугородни перевозкай Грозненски автотранспортни предприяте водителаш, дукхача кхачан предприятей болхлой, гlишлон организацей гlишлонхой.

Халкъа боахам дегlакхувлала доккха дакъа юкъе а хьош, хьинаре къахьийтал «Грозгипронефтехим», «Грозгипросельхозстрой» «Чечингражданпроект», «Промавтоматика» НПО Іилманча, кхыйола специалисташа. Бlаьстан шlей иштта самукъане дездир халкъа боахамарча кхы дукхача къахьегама коллективаша.

Репортаж яьраш
М. БАРАХОЕВ,
Б. КОСТОЕВ.

ГІАЛГІАЙ ХАЛКЪА ИСТОРЕ ЛОАРХІАМЕ ЮКЪ

XVI бlаьшере чакхйоалача хана сиха хьахила долалу Къулбаседа Кавказа халкъаш, царца цхьана гlалгlайдар а. Из никъ дlахо дегlаахар дукхагlча даькъе тийша дар хьахулаш латта халкъаш шоаш даим а дахача лоамашка дlачlоагlдаларах а ца Іеш, цар йlаьхий шаьра аренаш карадерзаярах а. Шаьра лаьтташ карадорзадеча юкъа черсий феодалашца дукха къовсам лоаттабе бийзар гlалгlай. Бухсоцаш гlалгlай халкъа аьттув баьлар, тlа-тlа тешпаме караерзайора лоамашта хьалхашка ухка моттигаш.

XVIII бlаьшере (къаьстта 1769 — 1770 шерашка) гlалгlаша хьалаьцар Комбелеевка хин юхе гlолла яда аренаш (Даьръяльски чlож йолалучара малхбоаленгахьа улла Владикавказски аре). 1770 шера официально гlалгlаша Российски импере лакхехьара Іаьдал мога а даь тlаэцарах, гlалгlай старшинаша дехарах, Онгушт яхача общество массаза гlулакх де хьакхаьчар шийца итт бlухо а волаш российски эскара эпсар Федоров Иван. Символически «Российски тlема низаш ГІалгІайче хилар» доккха политически маlан долаш дар: дерригача кавказски халкъашта хьалхашка карадерзадьча шаьрача лаьтташта шеко йоацаш гlалгlай бокъо йолга эрсий правительство могадеш а тешалдеш а хилар. Цу хана дене черсий аьлаша уж лаьтташ шоай да, яхилга гlалгlаша теха ца Іеш, дерригача а лоаллаха ухкача халкъаша хаьдда юхатехар. Из бахьан долаш кlал кlийле йоацаш хинна дlадехараш сацийтар черсий аьлаша.

XVIII бlаьшере чакхъяла кхоалагlа дакъа дисача шерашка арадийнача документех найда я ийбеш. XIX бlаьшере йолалуш кавказоведа Броневский Семена яздора, шаьрача аренашка баха гlалгlай — «Кумбулес а лоамашка кхаччалца цунах хьадетталуча кхыча хиштта а юхе гlолла, иштта Шолжа долалуча а шоай бовхамаш дола низ бола го». Шаьрача ГІалгІайчен Заурово яха гlалгlай юртах центр я а оалаш, Броневске язду, гlалгlай юрташ Владикавказски крепостяра малхбоалехьа массехк верст мара гаьна йоацаш хьайола а лу, «цигачара дlахо малхбоаленгахьа говраца ах дийнахьа ваххалца дlаяхь а лу».

Къаьстта белгалйовнх цу автора дукха нах баха «Къаьна Онгушт», цунна гаьна йоацаш улла «Зlамига Онгушт» а. Хlаьта дlахо мел йолча аренашка уллача ГІалгІайчен 25 юрт «приписной» («Къаьнарчен» «Зlамигачоа») хилар и шерлу ГІалгІайче. Нагахьа-санна Комбелеевка хин юхе Онгушт яха общество хьахилар XIX бlаьшере йолаялалехьа чакхдаьннадале тlайоагlача бlаьшере (XIX) хьахул Онгуштаца ювзаенна керда гlалгlай Назрановски общество.

Йоккхийча группашца лоамашкара Іоарабувла тlалгlай хьинаре карадерзаде болалу Шолжа гонахьара лаьтташ, Наьсаре центр а йолаш. Цу гlулакха аьттув лу дикача арахьарча политически хьалаша. Из хlана дар аьлча, дукхача регионашка цахаддаш гlеттача тlемаша (Дагестане, Нохчийче, Адыгее, Черсече) пачча-хьа администрацес дукха хlама дора Къулбаседа Кавказа юкъе мукъагlа: ГІалгІайче, ХІирийчен Кабардеи — «сатийна» хилийтара.

Керда (Назрановски) общества лаьтташ тlа баха хувшараш бар гlалгlай толашагlа лоархlача тайпай «цlи хеза» нах. Уж шоай лай хиннарашца зlамига юрташ, дукхагlча даькъе, хутораш хьаеш баха ховшар. Юрташтех хуторащтех цlераш тохкар Іоехнача дай цlерах. Цо бокъо лора царна уж лаьтташ шоай доалахьа лархlа. XIX-ча бlаьшере 30-ча шерашка керда общества лаьтташ карадерзаделга дукхагlча даькъе чакхдоал. Бакъда, цу хана долалу аренашка уллача ГІалгІайчен «лаьттан гlулакхашта» паччахьа тlема администраци вниже юкъегlортар.

ГІалгІай лаьтташка, Назрановски тlема укрепленел совгlа, «Іоховш 1-гlа Сунженскии 2-гlа Владикавказски гlал-гlазкхий полкаш, доккхий лаьттан доакъош царна дlа а луш. Деррига лаьтта дlадаккха гlертийхьогl Іаьдал, аьнна, шекбала болалу сатем боабаь гlалгlай». (Б. В Скитский).

Тlа-тlа ир а луш, политически белгалош тlа дала долалу лаьттан дош. Тlема министрага дахьийтача наьхата тlа Кавказа Главнокомандующе яздора: «Вайна мутlахьа йола обществаш, къаьст - къаьста юрташ дукхагlа кердача моттигашка баха хувшар... — Цул тlехьагlа, тlема хьалаша дlадехарах туземцашта баха ховшара белгалдаьхача лаьттаех цхьадола доакъош хьа а доахаш, каст-каста гlал-гlазкхий юрташтен укрепленештен дlатийннад. Цу хьалаша дlадехарах, кердача моттигашка цкъа баха Іохайшараш юха а кхычахьа баха хувшабаьб, цхьайолча хана массехказа цхьан моттигера кхьча моттиге, а бугаш. Дукхача шерашка цу тайпара порядок [illegible] туземцашка [illegible]

дина вахара юкъегlертаргбац, аьнна, ГІалгІай дехар кхоачаш а ца деш, цу шера дена (1842) «дина хьакимаш дlаболабелар гlалгlашта юкъе кераста ди боаржабе». (Б. В. Скитский). ГІалгІай халкъо еш йола дукъале-чlоагlагlа хулаш даттилга кертах а доакхаш, тlема министро «дина хьакимашта цу тайпара кераста ди боаржабара юхагlертача бакъахьа да», хlаьта тlехьа тlайоагlача хана «полицейски мерашца гlулакх ма леладе», аьнна, хьехар дир... (Б. В. Скитский).

ГІалгІайче миссионерски гlулакх леладарах хьахиначоа бахьан (полицейски Іоткъам лелабарад совгlа) — царна тийнна совгlаташ, ахча, ялат дар. «Цул совгlа знйнадар, жlаргаш леладераш дукха боацилга (къекмиски боахка а эсалча сословех хьабаьнна а бола нах). Цхьаболчар тайп-тайпарча хана «массехказза» а тlаэцаш хиннаб кераста ди.

1858 шера май бетта паччахьа администраце винала-ша хьадийхар гlалгlашкара «Назрановски обществе бахача наьха дукталах дола хоамаш». Уж хоамаш эшаш хиннадар общества чубоагlа дукхагlбола нах шоай лаьтта шоаш дай лоархlаш хилара таро луш йолча хуторской системах халкъ дахилга дlадаккхара. Наха шоаш шоай лаьттан дай лоархlилга царизма колониальни политика планашца вlашкадоагlаш дацар.

Халкъ герзаца ший кортамукъале яккхара тlа а хьехаш, ГІалгІайчене шерра баьржача политически болама хьалха ди эттар. Болама кулгалде баьлар моллаш, Геттара а ирача бехье яьлар гlалгlаштен карабулакаштен (оарцхошта) юкъе чакхйоаха дина - политически агитаци. Иштта, болама инициатораша, бийсанна лотаяь факелаш бе а йоахкош, юрташкен хуторашкен гlолла дlа-хьа а лелаш, белха а белхаш, наьха деташ тоха а долийташ чlоогlдора шоай кхайкаралаш. Восстани вlашlехьйоаккхараща юкъе бусалба дин хьалхалаттараш-ца цхьана бар паччахьа эскаре гlулакх деш бола эпсараш Арчаков Чандыр, Мазуров Мухьмади Бехоев Джагостукои. Хlаьта паччахьа администрацегара шоашта цхьаьца аьттув лохаш лелача, чиваш даларга хьехаш болча цхьаболча гlалгlай эпсараша хьаллаьнаиззар восстани. Из дlайихьар (шоаза имама Шамала эскаро дакъа а лоацаш) 1858 шера 25 мая дене 30 июле кхаччалца.

Цхьабиккьла, восстани [illegible] хайир. ГІалгІай хуторской [illegible]

Наьсаре

[illegible]

боалакра кердача наькъех.

Хьоадинза дисанзар гlалгlай автономе доп а. Райкома хьалхарча секретаре І-Хь. Аушева, районни газета редактора Дидиго Бориса, кхыболча къахьегама ветераш, [illegible]

тей болхлой, кхаш, хьайбаш леладераш, дешархой, интеллигенци даькъала ювцаш цул тlехьагlа трибуна тlара къамаьл дир тlема а къахьегама а ветерана В. Н. Губенкос, ВЛКСМ райкома шоллагlча секретара О. Х. Мархиева, школа дешархочо Оздоева Азас, кхычар.

...на, Кукуев Нур-Али Ахметович, кхыбараш нерте латтача пехий, филиалий, коллективаш. Таханарча цlейга шоаш тийга хоза барзкъаш тlадийхача эзарзlл болча наьха дегаш гlоздаьхад цар.

Вай мехкарча а довзол арахьарча а итташ, бlаьш йолча предприятешкарча, организацешкарча инженерно-техническ болхлой къахьегам lалаьмате чlоагlа аттачa баьккхаб СССР 60 шу дизара пlерагlча «Оргтехника» яхача производственни объединене машиншъерашa арахецача электрофотографически машинаша лоархlамеча чертежаш тlара, документаш тlара бlаьш, эзараш копеш доах цар. Халкъа боахаме массе а йолча участкашка чlоагlа хоалташи...

грознеснки УБР бурувдеттараш, Автоколонна-1737, междугородни перевозкай Грознески автотранспортни предприяте водителаш, дукхача кхачан предприятей болхлой, гlишлон организацей гlишлонхой.

Халкъа боахам дегlаеккхувлача доккха дакъа юкъе а хьош, хьинаре къахьийгад «Грозгипронефтехим», «Грозгипросельхозстрой», «Чечингражданпроект», «Промавтоматика» НПО lилмахоша, керттерча специалисташа. Бlаьстан цlей ниттa самукъане лездир халкъа боахамерча кхы дукхача къахьегама коллективаша.

Репортаж яьраш
М. БАРАХОЕВ,
Б. КОСТОЕВ.

Наьсаре

Хьалхарча шерашка хинначул кlезигагlа да майдан тlа тайп-тайпара плакаташи транспаранташи. Демонстрацеш а яц. Митинге дакъа лоацаш ба районера къахьегамхой, ахархой, дешархой.

Трибуна тlа ба КПСС Назрановски райкома хьалхара секретарь Аушев І-Хь, тlема а къахьегама а ветеранаш Плиев С., Имагожев А. кхыбола районерча къахьегамхой викалаш.

Ше къамаьл деш Аушев Іаддал-Хьамида дийцар района перспективах, къахьегамхошта хьалхашка латтача декхарех, экономика дегlайоалаяра кердача наькъех.

Хьоадинза дисанзар гlалгlай автономе дош а. Районерa хьалхарча секретара І.-Хь. Аушева, районни газета редактора Дидигов Бориса, кхыболча къамаьлаш даьчар цlаьхказа а белгалдаьккхар из дош цlенача новкъа, законех доагlача тайпара мара дувца йиш йоацилга, цу новкъа харцо хилийта бокъо йоацилга.

Митинг чакхъяьнначул тlехьагlа майда тlа оттадир концерт, хилар йоккха ярмарка а тайп-тайпара аттракционаш а. Доккха цlей хилар маевках.

Магlалбик

Унхаза селхан маевка хилар. Лоацца митинг хинначул тlехьагlа Серго цlерагlча стадионе а цунна хьалхашкарча парке а шерра ярж тайп-тайпара аттракционаш, ярмаркаш, доккха ловзараш, ВЛКСМ горкомо вlаштlехьаьккха лотерея хилар.

Митинге даьча къамаьлашта юкъе белгалданкха ловра КПСС Малгобекски горкома хьалхарча секретара Алмазова А. Н. даь къамаьл. Къахьегамхой даькъал бийцар цо сийрдача цlейца. Малгобекцашта хьалхашка латтача декхарашта а тергам тlабахийтар.

Митинге къамаьл деш вар РСФСР халкъа депутат Богатырев Бембулат. Цо белгалдаьккхар гlалгlай къаманa хьалхашка латташ дола керттердар — вай Гlалгlай автономи меттаоттаяр а цига нийсхо халийтар а. Из дош хадданза вай терко тlаяхийта езаш да, аьлар Бембулата.

Митинге а сакъердам болча а юкъе дакъа лоацаш хилар 7 — 8 эзар гаргга саг.

Орджоникидзевски

Бlаьстан баьццара дувхар дийхача Орджоникидзевская яхача станица улицаш кхы а хозагlъьяр байракхаша, транспаранташа, зизаша. Іурра денз В. И. Ленина памятник латтача хьатlааха болабелар хоза кийчбенна нах.

Итт сахьат доал. Цхьоалагlча майна хетаяь митинг хьаел Сунженски райисполкома председатела С. О. Маштагова. Района къахьегамхой цlейца даькъал а бийца къамаьл де дош лу цо КПСС райкома хьалхарча секретара Р. М. Татиевна. Цо дувц района къахьегамхошта карагlдийннача дикача гlулакхех, дииза дисачох. Масала, толаме кхоачашйир паччахьалкхенна дулх дlадалара карарча шера хьалхарча квартала план, цхьабакъа, шура дlаялара планах лоархlабанзар. Кхоачамбоараш дlа а доахаш юртбоахама, промышленни производство дегlа а йоалаеш КПСС XXVIII съезда дикача хьокхамаца накъабаха тlахьех оратора.

Къамаьл ду «Победа» колхоза керттерча агронома коммуниста А. В. Шетинниске. Доккхал деш дувц цо шоай коллективах, цунна карагlдувлачох. Соахка, масала, планал совгlа 91,6 тонн йолаш 1721,6 тонн шура, 110,2 тонн дукхагlа долаш 650,2 тонн дулх дlаделар цо паччахьалкхенна. Балха темпаш кхы лох а ца еш хьабоагlа укх шера а. Хана хьалха кхоачашйир паччахьалкхенна шура а дулх а дохкара хьалхарча квартала заданеш. Толаме чакхдоахаш да бlаьстан кхашкара балхаш а.

Дерригача дунеи къахьегамхой барт-цхьозагlон цlейца промышленни предприятей болхлой, кхаш, хьайбаш лелдераш, дешархой, интеллигенци даькъала юкъаш пуя тlехьагlа трибуна тlара къамаьл дир тlема а къахьегама а ветерана В. Н. Губенкос, ВЛКСМ райкома шоллагlча секретара О. Х. Мархиева, школа дешархочо Оздоева Азас, кхычар.

Митинг чакхъяьлча района художественни самодеятельноста концертага хьожаш хилар къахьегамхой.

Цхьоалагlа май дездара хетаяь цу тайпара митингаш чакхъяьлар Нохч-Гlалгlайчен кхыча районашка а.

Ачхой-Мартан

Сийрда хьежаш малх а болаш ди да. Цlеча байракхашца, лозунгашца, зизашца кхаьла Ачхой-Мартан геттара хоза я. Цун керттерча майда тlа дlайолалу империализмана дуьхьала, машар, демократи бахьан къахьегамхоша лоаттабеча къовсаме дунеи халкъашта юкъерча солидарноста Дениа — Цхьоалагlча майна хетаяь митинг. Цига къамаьл ду КПСС райкома хьалхарча секретара Ш. Ю. Гадаева.

Соахка, укх шера хьалхарча квартале района къахьегамхошта карагlдаьнначох дийцар цо. Масала, дlадахача шера дулх дохкара план 156 процента, шура — 108 процента, тха — 103 процента кхоачашйир. Из бахьан долаш хьайбай продукци алсамъяккхара республике яьржа хиннача яхье шоллагlа моттиг льккхарг а лаьрхlа КПСС обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Диплом делар района. Дика лоархlабу цун хьайбаш лелдераш шоай декхарех укх шера а. Цхьабакъда, аьлар Ш. Ю. Гадаева, ше къамаьл чакхдоалаш, производство дегlайоалве йиш хулийташ йола таронаш кхы а дукха я. Царех ма хулла пайда эцара тlахьийхар цо беррига къахьегамхой.

Укх шера шоай коллективашта хьалхашка латтача декхарехи уж кхоачацдара де лаьрхlачохи дувцаш къамаьлаш дир «Самашкинский», «Урожайный» совхозий, кхыча боахамийи организацейи кулгалхоша, яхье хьалхалаттараша.

Митинг чакхъяьнначул тlехьагlа сакъердаш хилар нах Ачхой-Мартановски района юрташка.

...кlал кlийле йоацаш хинна дlадехараш сацийтар керсий аьлаша.

XVIII бlаьшере чакхъяла кхоалагlа дакъа дисача шерашка арадийннача документех пайда а ийбеш, XIX бlаьшере йолалуш кавказоведа Броневский Семена яздора, шаьрача аренашка баха гlалгlай — «Кумбулес а лоамашка кхаччалца цунах хьадетталуча кхыча хиш та а юхе гlолла, ниттa Шолжа долалуча а шоай боахамаш доаш ийбола го». Шаьрача Гlалгlайчен Заурово яха гlалгlай юртах центр я а оалаш, Броневске язду, гlалгlай юрташ Владикавказски крепостагара малхбоалехьа массехк верст мара гаьна йоацаш хьайола а лу. «цигачара дlахо малхбоаленгахьа говраца ах дийнахьа ваххалца дlаяхь а лу».

Къаьстта белгалйоакх цу автора дукха нах баха «Къаьна Онгушт», цунна гаьна йоацаш улла «Зlамига Онгушт» а. Хlаьта дlахо мел йолча аренашка уллача Гlалгlайчен 25 юрт «приписной» («Къаьнарчен» «Зlамигачен» Онгушташта доалахьа) лоархlаш хиннай. Йоккха юрт я, аьнна, нитта белгалъяьккхай Шолжа долалуча улла Аьхки-Юрт а.

С. Броневске хоамах, шоаех гlалгlай оалача аренашка баьхача гlалгlай 500 ков хиннад, тlема гlирсаца дика кийчваь 5 эзар бlухо дlаоттаве таро а йолаш. Гlалгlаша боахам лелабарах авторо язду укх тайпара: «Гlалгlай къахетамеи дикеи нах лоархl. Цар дукха лeлaдy хьайбаш, ялат кхедара тlера ба. Цlеношн кхерах е дахчах хьалду. Хlаьта юрта юккъе — моастагlа дов дахьаш тlавеча бераши кхалнахи къайлабоаха кхерах яь вlов».

XIX бlаьшере йолалуш Онгушт яхача общества политически хьал нитта белгалдоакх С. Броневске: «Россеи доалахьа долча кхыча халкъаша санна, гlалгlаша аманаташ тел, шоай къаьна lадаташ лора а деш, йоал а ца телаш». XIX-ча бlаьшере хьалхарча итташ шерашка шаьрача аренашка доккхий лаьттан доакъош царна дlа а луш. Дерригa лаьтта дlадаккха гlертийхьогl Іаьдал, аьнна, шекбала болалу сатем боабаь гlалгlай». (Б. В. Скитский).

Тlа-тlа ир а луш, политически белгалон тlа дала доалу лаьттан дош. Тlема министрага дахьийтача кехата тlа Кавказа Главнокомандующе яздора: «Вайна мутlахьа йола обществаш, къаьстта юрташ дукхагlа кердача моттигашка баха хувшир... — Цул тlехьагlа, тlема хьалаша дlадехарах туземцашта баха ховшара белгалдаьхача лаьттех цхьадола доакъош хьа а доахаш, каст-каста гlал-гlаьхкий юрташтен укрепленештен дlатийннад. Цу хьалаша дlадехарах, кердача моттигашка цкъа баха Іохайшараш юха а кхычахьа баха хувшабаьб, цхьаlолча хана массехказза цхьан моттигера кхыча моттиге а бугаш. Дукхача шерашка цу тайпара порядок оттапро туземцаш цхьан моттиге бахийта ихьанкха а дича вlаштlехьдаьннадац, хlаьта, вешта, — цо правительствах бола тешам боабир, хlаравар кховненах лоралургволча ваьккхар, ихьанне а шийи боахам дегlабоалабеи лаьтта леладеча къаьстта къахьегеи безам хургбоацача тlа даьккхар гlулакх». (Б. В. Скитский). Нитта дале а, лаьттанна чlоагlа чам болаш хиннаб лоамарой.

Паччахьа администрацес крае чакхйоахача политикас хьалхьеду къовсамаш гlалгlай вахара социально-экономически сфере кlоаргденна ца Іеш, этнополитически духовни сферашка а кхохкама шодамаш хьакхоллар. Нитта, 1842 шера «низашцеи Іехабе гlертарцеи» гlалгlашка кераста ди тlаацийта гlертача паччахьа администраце леладеча харцахьарча гlулакхех лорабар а дехаш, гlалгlай халкъа депутаци леткъар тlема министрага Чернышевга. 1810 шера оттадаьча договорагlа российски Іаьдало дош деннадар Гlалгlайчен [illegible] (оаргlахошта), [illegible] юкъе чакхйоаха дика-политически агитаци. Нитта, боахама [illegible] ниаторашa, бийсанаьа тотаь фекелаш бе а [illegible] ташкеи хутораш [illegible] дlа-хьа а лелаш, белка а белхаш, наьха деташ тоха а долийташ чlоагlдора шоай кхайкаралаш. Восстани вlаштlехьйоаккхараш [illegible] юкъе бусалба дин хьал[illegible] ца ихьана бар пачча[illegible] нуре гlулакх дета бола [illegible] сараш Арчанов Чандар, Мазуров Мухьмади, Бекиев Джагостукои. Хlаьта паччахьа администрацетара шоашта цхьаьца аьттув лохаш лелача, чинаш даларга хьежаш болча цхьаболча гlалгlай эпсараша хьаллаьцанзар восстани. Из дlайихьар (шоза имама Шамала эскаро дакъа а доацаш) 1858 шера 23 мая денз 30 июле кхаччалца.

Цхьабакъда, восстани йохайир. Гlалгlай хуторской системах баха ховшилга низаца хlаландир. Хутораши зlамига юрташи йоккхача юрташта юкъеяхар. Цо паччахьа администрацена аттагlча даьккхар гlалгlашта тlехь тlахьожам лоаттабелга. Фуннагlдале а, шаьрача аренашка дада лаьтташ карадерзадар бокха лоархlам болаш хилар Гlалгlайчени Россенеи юкъе доттагlала бувзамаш хьакхоллара. Из лоархlам боабе йиш яц, тlехьа тlадоагlача шерашка (Сийлахь-йоккха Октябрьски революци хиллалца) кхыдола Къулбаседа Кавказа халкъаш санна, гlалгlай халкъ а царизма оагlорахьара феодально-великодержавни Іоткъама кlал лаьтта исторе нийрча мугlараш дувцача хана а.

С. УМАРОВ.
Нохч-Гlалгlай НИИ ИЭСФ сектора заведующи, историческ lилмай кандидат.

М. ЦИЦКИЕВА.
Нохч-Гlалгlай НИИ ИЭСФ йоккхагlйола lилман сотрудник.

ТlЕХКlОАРГА СКВАЖИНА ЙОАККХАЧА

Шийтталагlча пятилетка тlехкхьарча шера тlайийца доккхий декхараш ханал хьалха кхоачашдара шерра яхь йоаржаьй Октябрьски бурув тохара балхий управленерча бурувдеттача бригадаша. Царна юкъе хьалхара моттиг дlа ца хецаш хьайоагlарех я буровой начальник Халишков Владимир Муратович керте латтача бригада коллектив. Апрель бетта ткъоалагlча дийнахьа рапорт делар цо бурув тохара биъ бетта задани кхоачашъярах. Тlерча мелашка мехкдаьтта доаллий хьажира тохкама бурув тохача Мехкеты яхача майде № 8 йола тlехкlоарга скважина йоаккхаш я из. Проектагlа 5100 метр бурув тоха дезаш я бригада коллектив из скважина йоаккхача.

Карара шу доладелча денз графикал хьалхаювлаш бурув а детташ, денгара денга шийи производственни хьокхамаш дикагlа хулийташ хьинаре къахьегаш я из. Шу доладелча денз хlанзлехьа цо техад 1208 метр бурув, цунах заданел тlех техар 238 метр а долаш.

Дог гlоздоахаш да бригада бурувдеттарий кхы мел долa технико-экономически хьокхамаш а. Ерригача балха ханах бурув тохача пайда эцаш яр 80 процентага дlакховчаьяй цар. Дика тlехкхоачашъяьй хlара буровой станокаца бетта бурув тохара коммерчески сухала задани а.

Тlехкlоарга скважинаш йоахача бурув тохара йола прогрессивни технологи шерра балха юкъехьарах кулг-кара деча хазача сатхашта механизацииавтоматизации ярах, къахьегама дисциплина чlоагlъярах къахьегама опсарле лакхъяра биъ бетта план итт процент тlехкхоачашъяьй. Бурув тохара дlабода мах лохбарах, химически реагенташ, [illegible] тель, электроэнерги, кхыча материалаш кхоарах эзараш сомаш пайда баьб цар паччахьалкхенна.

Хадданза яхье хьалха латташ, башха-дика производственни толамаш дахарна шоай новкъостaшта хьехам телаш ба укхаза бурувдеттараш, сменни мастераш [illegible] [illegible] [illegible] Грищенко [illegible] коллектор [illegible] кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

Грозненски художественни промыслай производственни объединене бӀаьш болхлой ба хьаьнала къахьегаши массаза шоай декхараш цӀена кхоачашдеши. Царех цаӀ я мебельни цехера столяр-сборщик Сулейманова Тамуся Султановна. Из укхаза къахьегаш йола дукха ха яц, деррига а диъ шу мара. Цу лоацпача хана цеха мебельщикашта юкъе чӀоагӀа сийдаьннад цун. Цун керттера бахьан да хьинаре къа а хьегаш, дог гӀоздоаха толамаш доахаш, хадданза яхье хьалха латташ хьайоагӀаш из хилар. Цхьанкха смена дӀаяхийтац цо шийна норма 115—120 процент кхоачаш ца еш. Нахапа дог цӀена саг я Тамуся. Шийна ховш дар камаьрша дӀадовзийт, эшачунна гӀо де кийча я. Массехк смежни балха говзал караерзаьй цо ше укхаза къахьегаш йолча диъ шера. Шаьрра болх бе ховш я из прессовщика, шлифовщика профессех. Цудухьа цехера молагӀвола болхло гӀамогаш хинна е кхы бахьан нийсденна балха ца воагӀаш висача, цун метта дӀа а этте, бехктокхамегӀарча участке къахьегарех я Тамуся. Ше хьадеш дар ихьакхка тайпа данкха гӀалат доацаш е брак яь балха тӀа хьовзам ца хулийташ къахьегарех я кз. Иштта йолча цун сий ду цехерча дукхача болхлоша, кулгалкоша. Ше профсоюза цехкома член хиларах тарра дукха къахьег цо мебельщиканий къахьегами царна юкъера яхьи кхетамца вӀаштӀехьъянкхара, болхлой къахьегамех быттен хьалаш тоадара. Балхах дог а иккха, цехера дӀабаха дага волаш хинна массехк мебельщик нийсача новкъа ваьккхав цо. Дег тӀара доагӀача дешашца цо деш дола хьехар дика дӀаэц цун новкъосташа.

Ше укхаза къахьега дукха ха ецe а, балха тӀа дукха дика хӀамаш карагӀдийнад Тамусяна. Цудухьа цунна тийннай Сийлен грамоташ, ахчан премеш, маьхера совгӀаташ.

СУРТА ТӀА: столяр-сборщик Т. Сулейманова.

А. КЫЧИКОВА сурт.

30—40-ча шерашка а 50-гӀа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДӀаходоар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеп, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартеп, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелех арадаьннача газеташ тӀа).

Гридасов Прокофий Андреевич, 1892 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Хлебороб» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Леонидов Дмитрий Константинович, 1879 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Хлебороб» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Попов Николай Федорович, 1906 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный Октябрь» артела болхло, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Попов Иван Егорович, 1903 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, райлесхоза болхло, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Алещенко Борис Алексеевич, 1918 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Алейников Георгий Петрович, 1896 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Пролетарская победа» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Синчин Филипп Иванович, 1895 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Пролетарская победа» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Буханцев Александр Иванович, 1884 шера Сунженски района Ассински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Серп и Молот» колхоза член, Ассински станице ваьхав, топаш техай.

Салтановский Иван Михайлович, 1888 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Хлебороб» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Чумаков Петр Самойлович, 1871 шера Сунженски района Ассински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац Ассински станице ваьхав, топаш техай.

Недосеков Ефрем Григорьевич, 1882 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Литвинов Иван Егорович, 1884 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, [illegible] парте хиннавац, «Сун-[illegible]

линина цӀерагӀча колхоза член, Алерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гаврилец Елисей Антонович, 1871 шера Харьковски областа Васильевка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, больница хаьхо-истопник, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бехтер Дмитрий Юльевич, 1879 шера Орджоникидзевски края г. Пятигорске ваьв, немец, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Есиев Хаджи Есиевич, 1865 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гехаев Эдельгерей, 1883 шера Ножай-Юртовски района Хочу-Ара яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Хочу-Ара яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Колтунов Георгий Васильевич, 1914 шера Орджоникидзевски края Ново-Заведенски яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, газолинови завода слесарь, Малгобекски района Назаренко яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Алкаев Юсуп, 1883 шера Гудермесски района Кади-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Кади-Юрта ваьхав, топаш техай.

Баталов Дака, 1872 шера Гудермесски района Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Энгель-Юрта ваьхав, топаш техай.

Хабаев Косум, 1878 шера Итум-Калински района Тусхорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Тусхорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ильясов Бага, 1878 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кагановича цӀерагӀча колхоза член, Тазбичи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бекаев Чопа, 1898 шера Итум-Калински района Балдой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Урус-Мартановски района Алхазурово яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бацалтов Абубакар, 1900 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Тазбичи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Меняков Михаил Петрович, 1906 шера г. Ессентуке ваьв, эрсе, парте хиннавац, трампарка экономист, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ткач Илья Михайлович, 1899 шера Донской областа Полтавски яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефтезаводай» конторий шофер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Заурбеков Мамсур, 1874 шера Ачхой-Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Евдокимова цӀерагӀча колхоза член, Валерик яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Цутаев Расу, 1897 шера Ачхой-Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный Валерик» колхоза член, Валерик яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ветряков Дмитрий Семенович, 1893 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Октября 12 шу дизара цӀерагӀча колхоза колхозхо, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гошев Сулейма ИсмаӀал, 1907 шера Назрановски района СурхотӀа ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, СурхотӀа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гарахоев Сардала Джабраил, 1903 шера Ачалукски района Доланха-Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, «Искра Ленина» колхоза колхозхо, Шолха ваьхав, 10 шу суд яьй.

Громов Ефим Иванович, 1900 шера Куйбышевски края Вознесенское яхача юрта ваьв, мордвин, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьаннахьа а къоастаьча моттиге ваьхавац, 8 шу суд яьй.

Ивановский Егор Дмитриевич, 1880 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Цеча Эскара цӀерагӀча колхоза колхозхо, Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кагиров Абубакар, 1892 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Мескер-Юртарча юкъерча школа хьехархо, цигга вахаш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Каплун Тимофей Васильевич, 1901 шера Киевски областа Старый Гай яхача деревне ваьв, украинец, парте хиннавац, райпотребсоюза сборщик, г. Гудермесе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Пистер Ян Генрихович, 1912 шера (хьалха немций АССР хинна Поволжье) Мернель яхача юрта ваьв, немец, парте хиннавац, г. Грознерча Октябрьски района № 1 йолча юкъерча школа хьехархо, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Петров Николай Иванович, 1908 шера г. Харькове ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефта» проектно-сметни бюро инженер, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зорина Полина Ивановна, 1902 шера Челябински областа г. Златоусте яьй, эрсе, парте хиннаяц, цхьаннахьа а къоастаьча моттиго яхаш а болх беш а хиннаяц, 5 шу суд яьй.

Шейко Андрей Сафронович, 1898 шера Моздокски района Галюгаевски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, [illegible] МагӀалбике ваьхав, 10 [illegible]

Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ташухаджиев Осман, 1902 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хьайбаш леладер, Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мусханов Моходжи, 1882 шера Саясановски района Ялхой-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ялхой-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абуев Ислам, 1903 шера Саясановски района Исай-Юрт яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, Исай-Юрт яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Садулаев, из **Тарамов** Тепка, 1877 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень-Юрта ваьхав, топаш техай.

Садулаев Озда Тарамович, 1890 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сержень-Юрта ваьхав, топаш техай.

Баталов Яхъя, 1873 шера Старюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Грозненски района Старая Сунжа яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Узбаев Хаджимурад, 1853 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Сангиреев, из **Тутаев** Шида, 1878 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, дина гӀулакх деш хиннав, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Шахгиреев Успахаджи, 1868 шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, коммунальни контора хаьхо, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Батаев Темиралу, 1869 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Дегаев Гада Дегаевич, 1893 шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Молотова цӀерагӀча колхоза член, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дагаев Джабраил Дагаевич, 1882 шера Галанчожски района Хаташка яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хаташка яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Жужаев Абки Жужаевич, 1872 шера Галанчожски района Вовчи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Вовчи яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Баталов Саит Баталович, 1862 шера Галанчожски района Акки яхача юрта ваьв, [illegible]

Арацлев, из **Марцлев** Топтемира Ахьмад, 1906 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Коригов Шовхал Шамильхаджиевич, 1859 шера Псидахски района СоагӀапча ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, СоагӀапча ваьхав, топаш техай.

Бычков Степан Иванович, 1892 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Малгобекски мехкдаьтта промысла учетчик, Малгобекски района Назаренко яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Килигов Иналкъий Муна, 1874 шера Пригородни района Шолха ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, Малгобекски мехкдаьтта промысла хаьхо, Малгобек яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Кнотов Иван Афанасьевич, 1903 шера г. Смоленске ваьв, эрсе, ВКП(б), член, «Грознефтекомбината» нерттера инженер, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гелагаев Шахгери Гелагаевич, 1867 шера Галанчожски района Гешн яхача хуторе ваьв, хӀири, парте хиннавац, колхоза чабан, Гешн яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Акбулатов Саит Акбулатович, 1862 шера Галанчожски района Гурчи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза чабан, Гурчи яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Яндиев Маке Хасолта, 1882 шера Пригородни района Арзи яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, Сталина цӀерагӀча колхоза член, Пригородни района Яндиево яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Юсупов Ибрагим, 1892 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Куйбышева цӀерагӀча колхоза член, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сурхоев Астемир-Хьажий Ахьмад, 1865 шера Пригородни района Халихински яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, Ворошилова цӀерагӀча колхоза член, Пригородни района Гадаборшево яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Харсиев Хьажий Ӏалихан, 1885 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, Сталина цӀерагӀча колхоза член, Базоркино яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Долаков Эсей Сафарбек, 1898 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, Советий V-ча съезда цӀерагӀча колхоза председатель, Базоркино яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Беков Иже-Хьажий ИбрахӀим, 1900 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Орджоникидзе ваьхав, топаш техай.

Архангельский Павел Николаевич, 1893 шера Курски областа г. Курске ваьв, эрсе, парте хиннавац [illegible]

ЖАӀУ

ОЧЕРК

Шелковской района «Червленский» колхоза конторе дӀачувоаллача хьалтеха «Молния» йоаллар. «РСФСР заслуженни хьайбаш леладер» яха цӀи яларца колхоза коллективо даькъала вуц хьо, оаха сий деш вола Джадаев Султан, аьнна, йоазув дар цу тӀа.

...Помара цхьан гуна тӀа тха машина хьалтӀаьлча, лохе латташ кошара бӀаргайира тхона цӀаьхха. Цунна тхо дӀатӀадахача:

— Сутара ма хила, массаммa тоъарга, — яхаш беташ а беш, доаьъара тӀанкача гӀорта жорч шорттига дӀахьа а тетташ, хьаьнна [illegible] Джадаев Султан хиннавар [illegible]

[illegible] керттерча [illegible] Шаипова [illegible] тхо дӀадаьхитана:

— Бехк ма баьккхалаш. Ахатна [illegible] валлалца сабар делаш — бехкага ваьхар Султан.

Ше дӀабоалаьб болх баь [illegible] — аьлар цо.

— Шун жа [illegible] хьажа [illegible] — аьлар тхоах [illegible]

Сийдаьлар жа Ӏуй [illegible]

жийна тӀехьара 135-ел дукхагӀа Ӏаьхар хьакъоаста ца беш. ХӀаьта соахка — 136 хилар.

Тха даикхара а Ӏоахарий хьалкхедара а иттлагӀча, цхьайталагӀча, карарча — шийтталагӀча пятилеткой планаш ханал шу хьалха кхоачашъеш хьавоагӀа Султан. Цунна боагӀа мах а беш Къахьегама Сийлен кхоалагӀча степена, Къахьегама Цӏеча Байракха ордонаш слар Джадаевна.

Цун бамалцара къаьстта а мах болаш хӀама да, карагӀдаьннача кхоачам ца бар. хьайбай продукци дукхагӀа яккха [illegible] хулийташ вола таронаш хадданза леха а балха юкъехувлаш а из хилар. Цунна тешал деча цхьаьнца гӀулакхех дийцар Шаипов Эдика.

Тхьаь шерал совгӀа жа леладеш йоикха опыт Ӏоаль [illegible], хьайбаш леладара Ӏилманца дуозадеина дар дикагӀа кхетадара, хара г. Орджоникидзе юртбоахама институте заочно деша этар Султан. Цудухьа [illegible]

жа Ӏуй. Е кхоачам болаш доакъар да е жа Ӏулаш тхогара дӀаоца, яхаш наст-каста укар уж колхоза правлене. Цхьабакъда, цунах гӀулакх хугдоацилга кхета а деш. Султан вахензар цхьаннахьа а. Лоа диллалца даьгӀенашка, хьун оасашка жа леладе лаьрхӀар цо. Дагалаьцар шиъ новкъостаща Нурлумбаев Илюйца, Алиев Вахийца, вейийца Мовладеца, сесаго — Ленас гӀо а деш толаме чакх а даьккхар. Мишта?

Ноябрь бутт хьатӀакхоачаш доажаде ара а ца доахаш дуккхачар чусоцадир жа. Цхьабакъда, Султана бригадо из динзар. ХӀара Ӏуйрийна кӀезиг - дукха йоахьелча доажаде арадоахар.

— Мишта кӀоштӀехьдоал хьа а бригада коллектива а иштта дукха Ӏаьхарий хьалкхеде? — оаха хьаттача Султана аьлар:

— Жа леладечарна эгтара бехктокхамегӀа я уж дахна долалу ха. Цунна хьалхе а кийчо ю оаха. Осемении яьчул тӀехьагӀа, гӀийлагӀа дола жа хьакъоаста а дийя, лаьрххӀа оттаьча рационех кхоаб. Кхьчарна телачул дукхагӀа кхоачийт царна концентрировании доакъар, йол, эшаш дола кхыдар ду.

Жа дахна доладелча лерттӀа наб е ха хилац бригадерча наьха. Диннахьеи бу-[illegible]

ОЧЕРК

«Молнияв» воллар, «РСФСР заслуженни хьайбаш лелийарх» яхи цIи яларца колхоза коллективо даьккъала кхиэсаьо, оаха сий деш волла Джадаев Султан, аьннв, йоазув дар цу тIа.

...ГIомара цхьан гувна тIа тха машина хьалтIаьльча, лоьхе латташ кошара бIаргайира тхона цIаьхха. Цунна тхо дIатIаладахача:

— Сутара ма хила, массаиена тоьаргда, — яхаш бегаш а беш, доакъара тIанхача гIерта жерч шорттига дIа-хьа а тетташ, хьаьшка йол юлташ цхьа саг воаллар. Джадаев Султан хиннавар из.

жийна тIехьара 135-ел дукхагIа Iаьхар хьакъоаста ца беш. ХIаьта соахка — 136 хилар.

Тха даьккхара а Iоахарий хьалкхедара а иттлагIча, цхьанталагIча, карарча — шийтталагIча пятилеткой планаш ханал шу хьалха кхоачашъеш хьавоагIа Султан. Цунна боагIа мах а беш Къахьегама Сийлен кхоалагIча степена, Къахьегама Цеча Байракха орденаш елар Джадаевна.

хие. Цхьабакъда, цунах гIулакх хугдовцилга ихста а деш. Султан вахансар цхьанхахьа а. Лоа диллалца даьгIенашка, хьун оасашка жа леладе лаьрхIар цо. Дагалаьцар шийх новкъостаца Нурлумбаев Илюйца, Алиев Вахийца, веIийца Мовлдеца, сесаго — Ленас гIо а деш толамо чакх а даьккхар. Мишта?

Ноябрь бутт хьатIакхоачаш доажаде ара а ца долхаш дукхачар чусоцадир жа. Цхьабакъда. Султана бригадо из дийзар. ХIара IуйренаI кIелиг - дукха йоахъелча доажаде арадоахар. Мишта [illegible]

Соца хиннача колхоза кертерча зоотехника Э. Шаиповашийга тхо дIадайзийтача:

— Бехк ма баккхалаш, Акхарна йол йилла со валлалца сабар делаш, — бехказа ваьлар Султан.

Ше дIаболабаь болх баьваьлча хьатIа а вена: — ХIанз къамаьл дергда-кх вай, — аьлар цо.

— Шун жа Iулага хьажа вай. Оаша болх мишта бIаштIехьбаьккхаб ха лов тхона, — аьлар тховах цхьанне.

Сийрдаяьлар жа Iун юхь. Гуш дар, оаха вийначоа из раьза волга.

— Из бакъахьа хургда,— аьлар Султана.

Дика тоаденна, цIена дар жа. Дерригаш а цаI санна низ болаш, унахцIена дар Iоахарий а. Ловзаш, кхувсалуш кошара гаьнарча миIинге дайдда дIадахар уж, тхо таргадаьхкача.

— КIира хьалха даь да уж. IIайха латте а шелалах лораде дезаш да. Со хIанз хьавоагIа шоана, царна эшар а даь, — тхога а аьнна царна тIехьавахар Султан. Шийх новкъостаца Нурлумбаев Илюйца лаьрххIа хьакъоастальча моттиге чулаьхкар цо Iоахарий

Султан из болх беш ваьллача юкъа, цунах а цун бригадах а цхьацца хIамаш дийцар тхона Шаипов Эдика.

— Школе деша вагIача хана, мукъа ха нийсъелча, жега хьажа боккхагIболчарна новкъостал дора Султана. ХIаьта школа чакх а яьккха, 1966 шера воаккхагIволча жа Iуно Докуев Мовлде кулгалдаьча бригаде болх бе отташ, цхьа бахьан опыт йодаш а вар. Цудухьа сиха а хьаькъалца а дора хьа мел дер. Цо деш долчоа геттара раьза вар Докуев а. Цун бригаде диъ шу даьккхачул тIехьагIа, «Сарыкамыш» яхача моттиге леладе къонача кой Iул делар Джадаевна. Цу шера хIара устагIан тIара 7,9 килограмм цIена тха даьккхар цо, план 5,2 килограмм йолаш.

1972 шера леладе дукхьашха дахка деза жерч хьаийцар Султана. ХIаьта планагIа хIара бIаь жийна тIехьара 93 Iаьхар хьакъоастабе белаш хиннача, бIаь хьалкхебир. Ши шу даьлча керлача котолонга кхаьчар, хIара бIаь жийна тIехьара 137 Iаьхар хьакъоастабир, хIаьта 1981 шера — 149. Из толам баккхарах, района жа Iушта юкъе яьржача яхье котало яьккхарг а лаьрхIа, «Социалистически Къахьегама Турпала Н. Эсмухьамбетова цIерагIа приз» — кхерара кара тела кубок а луш, цигIа йоацаш ГАЗ-24 маркех йола автомашина еца бекъо елар Джадаевна.

Цу хьана деша цхьа шу дIадаьийтадац цо хIара бIаь

Цун оамалцара къаьстта а мах болаш хIама да, карагIдаьнначох кхоачам ца бар, хьайбай продукци дукхагIа яккха йиш хулийташ нола таронаш хадданза лехаш а балха юкъехкувлаш а из хилар. Цунна тешал деча цхьацца гIулакхех дийцар Шаипов Эдика.

Ткъаь шерал совгIа жа леладеш йокхха опыт Iоаль воллаше, хьайбаш леладара Iилманца дувзаденна дар дикагIа кхетадара, хара г Орджоникидзе юртбоахама институте заочно деша эттар Султан. Цудухьа хIанз кхы а кIоаргагIа хов шийн болх. Из кхы тIа а тоабара хьаькъале хьехамаш тел кхыметтел колхоза правленена а.

ГIулакх миштад аьлча, Гипрозем института Нохч-ГIалгIайчера филиала Iилманхоша даьча гиоботанически тохкамаша хьахьенхад, цу боахама кара долча даьгIенашка, буц къе йолан-даь доажаде а, хIаьта цоношкара, лаьрххIа дIайийна культураш хьонхаш даьккхача доакъарца Iалашде а эггара дукхагIа 30 эзар устагIа мара хила йиш йоацилга. Колхозе хIара шера лелабеш 56—57 эзар бар, хIаьта укх шера — 61 эзар ба. Цудухьа Iалашдаь доакъар уж Iангара дахара хIара шера тоьацар. Иштта из гIулакх кхы ла ца могаш, дикагIболча жа Iушца дага а ваьнна, лурчогIа колхоза правлене вахар Султан. Йоккха опыт йолча жаIуй цIерагIа цо даь хьехамаш, теркал а даь, доакъара база чIоагIъе болабелар колхоза кулгалхой. Масала, лурчагIеи, соахкеи, укх шера бIаьсти кхо эзар гектар хулача даьгIенашка тайп-тайпарча баьций ги тессар, 460 гектар культурин даьгIенаш .. хьайир, 760 гектар дIалоацаш хургйолаш шеръергъя уж.

Джадаева дIадола а даь, даьгIенашта гIумаро зе ца дайтара, уж йоха ца яйтара цхьацца гIулакхаш чакхдоах жа Iуша шоаша а. Масала, гIум чIоагIъяра джузгун яха гаьнаш дIайогI. Дукхьашка Джадаева дIадоладаь да из а. Массехи шера Iалам, гIум зуаш, михо дIа-хьа кхухьаргйоацаш из чIоагIъяра тайп-тайпара гаьнаш дIайогIаш даьча тохкамаша хьахьекхар цунна, кхыча гаьнашца нийсйича, буруни даьгIенашка отта йовхали цига хула мухи эггара дикагIа джузгуно ловлга.

Халонех кхерац Султан. Вохац уж нийсъелча. Новкъостал ду опыто а. Цхьан шера Iан замалахьа жа чусоцадешие, доакъар тоъаш хургдоацилгах хоам бир колхоза кулгалхоша жа леладерашка. Из ханначул тIехьагIа, беха хьайзар цхьабола хьа а бригада коллектива а иштта дукха Iаьхарий хьалкхеде? — оаха хьаттача Султана аьлар:

— Жа леладечарна эггара бехктокхамегIч я уж дахка долалу ха. Цунна хьалхе а кийчо ю оаха. Оссменени яьчул тIехьагIа, гIийлагIа дола жа хьакъовста а дийя, лаьрххIа оттаяьча рационах кхоаб. Кхычарна телачул дукхагIа кховчийт царна концентрированни доакъар, йол, эшаш дола кхыдар ду.

Жа дахка доладелча лерттIа наб е ха хилац бригадерча наьха. Дийнахьеи буси хьайбашка хьожаш хул хIаравар. Эсала долча Iоахараштa, шуша тIа соска а белле, шура мелаю. Цхьан жево кхо Iаьхар беш а моттиг нийсу цхьайолча хана. Царех цаI цхьацца Iаьхар баьча жерчех банхийт. Уж-м дукха теркалде ца дезаш а лоадамбоаца а гIуллакхаш дар ,аьнна, хета тарлу цхьабараштa. Цхьабакъда, толам цу тайпарча «лоадам боацача» гIулакхаша боакх.

Iоахарий жерчашта тIехьара доахача хана, хIара жийга ше хьож Султан. Къаьна дараш хьа а къестадеш, царна метта къонадараш юкъехкувлаш тоаду Iул. Из болх хIара шера бу. Цу гIулакхо а гIаьххьа новкъостал ду Iоахарий кхедара планаш тIехкхоачашъе.

...ХьатIакхоачаш латтар делкъа ха. Ше сиха волга тхона хоа ца далийтара санна, шорттига сахьата тIа хьежар Султан. ТIаккха:

— Бехк ма баккхалаш, воша —. Асланбек волча ваха везаш ва со. Саг вайтавар цо, согара новкъостал эш, аьнна. Са бригадах а колхозах а сона ховр а ца ховр а Эдико дувцаргда шуга, — аьлар.

— Массанахьа кхача, дерригаш ше де гIерташ саг ва Султан, — аьлар Шаипов Эдика, — тхо новкъа даьлча. — Балха тIа цхьаннена гIо эшаш моттиг йолга хезача, шийн гIулакх дита а цига новкъостал де ца вахача Iелац. Вош воландаь вахав, аьнна, шоана мотте банъ хургдац. ГIо эшаш хиларах кхычо хоамбаь хиннабаларе, воша волча вахалехьа цига гIоргвар из. Цудухьа наха доагIаш сий а ду цун. ХIанзарчоа хIара бIаь жийна тIехьара 72 Iаьхар хьакъоастабаьб Султана бригадас. ХIаьта дахкараш а дац ахаиел кIезигагIа дараш. Сона хетачох, хIара бIаь жийна тIехьара 140-ел дукхагIа Iоахарий хьакъоастаде карагIдаргда цун укх шера.

Джадаев Султанах иштта доккхал деш дийцар тхога тIехьагIа колхоза кхыча кулгалхоша а.

М. ХАМАТХАНОВ.

ски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац. «Пролетарская победа» колхоза член. Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Буханцев Александр Иванович. 1884 шера Сунженски района Ассински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац. «Серп и Молот» колхоза член, Ассински станице ваьхав, топаш техай.

Салтановский Иван Михайлович. 1888 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац «Хлебороб» колхоза член, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Чумаков Петр Самойлович. 1871 шера Сунженски района Ассински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац Ассински станице ваьхав, топаш техай.

Недосеков Ефрем Григорьевич. 1882 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Литвинов Иван Егорович. 1884 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Сунженский пахарь» колхоза член. Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Эльханова Патимат. 1913 шера Чеберлойски района Борзе-Ара яхача хуторе яьй, нохчо, парте хиннаяц, Чкалова цIерагIча колхоза член, Борзе-Ара яхача хуторе яьхай, 5 шу суд яьй.

Арсемикова Заидат. 1907 шера Грозненски района Бердыкель яхача юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, единоличница. Бердыкель яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Цехаева (Ибрагимова) Борет Ибрагимовна. 1918 шера Шалински района Устар-Гордой яхача юрта яьй, нохчо, парте хиннаяц, «Красный Гордой» колхоза член, Устар-Гордой яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Леонидов Георгий Константинович. 1901 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Хлебороб» колхоза член. Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Чергизов Чергиза Исхьак. 1847 шера Ачалукски района Йоккхача Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Йоккхача Ачалкхе ваьхав, топаш техай.

Шадыжев Идий Идик. 1880 шера Ачалукски района Йоккхача Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Йоккхача Ачалкхе ваьхав, топаш техай.

Олигов Хасий Исраьил. 1892 шера Ачалукски района ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, скотовод-единоличник, ТIой-Юрта ваьхав, топаш техай.

Костоев Инала Бехо. 1870 шера Ачалукски района Лохерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац. «Алханчурт» колхоза член, Лохерча Ачалкхе ваьхав, топаш техай.

Саадуев Темирбулат. 1871 шера Саясановски района Алерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац. Ка…

Тусхорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник. Тусхорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ильясов Бага. 1878 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кагановича цIерагIча колхоза член, Тазбичи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бекиев Чопа. 1898 шера Итум-Калински района Бавлой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Урус - Мартановски района Алхазурово яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бацалгов Абубакар. 1900 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Тазбичи яхача ваьхав, топаш техай.

Меняков Михаил Петрович. 1906 шера г. Ессентуке ваьв, эрсе, парте хиннавац, трампарка экономист, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Ткач Илья Михайлович. 1899 шера Донской областа Полтавски яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефтезаводей» конторий шофер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Байрвков Мимги Хасуевич. 1901 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Автуры яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мутуев Муртаз. 1875 шера Саясановски района Ялхой-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Ялхой-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Усупхаджиев Баци. 1880 шера Саясановски района Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Энгеной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мальсагов ГIайрбикахьажий Исмаlал. 1870 шера Назрановски района Альтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац. Назрановски больница кладовщик. Альтий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Талаев Мола. 1880 шера Саясановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Кирова цIерагIча с/х артела болхло, Гордали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Зибукаев Сапа Садлукаевич. 1910 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Шалажи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Альтемиров Лула. 1906 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хьехархо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кагерманов Асламбек. 1866 шера Турци, Сар-Кумчи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный Валерик» колхоза колхозахо, Ачхой-Мартановски района Валерик яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мальцагов Уна. 1897 шера Ачхой-Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный Валерик» колхоза член. Валерик яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Татушев Баудин. 1913 шера Ачхой - Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац. Евдокимова цIерагIча колхоза член. Валерик яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

…хиннавац. Меснер-Юртарча юкъерча школа хьехархо, цигга вахаш а хиннав. 10 шу суд яьй.

Каплун Тимофей Васильевич. 1901 шера Киевски областа Старый Гай яхача деревне ваьв, украинец, парте хиннавац, райпотребсоюза сборщик, г. Гудермесе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Пистер Ян Генрихович. 1912 шера (хьалха немций АССР хиина Поволжье) Меркель яхача юрта ваьв, немец, парте хиннавац, г. Грознерча Октябрьски района № 1 йолча юкъерча школа хьехархо, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Петров Николай Иванович. 1908 шера г. Харькове ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефта» проектно-сметни бюро инженер, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зорина Полина Ивановна. 1902 шера Челябински областа г. Златоусте яьй, эрсе, парте хиннаяц, цхьаннахьа а къоастаяьча моттиге яхаш а болх беш а хиннаяц. 5 шу суд яьй.

Шейко Андрей Сафронович. 1898 шера Моздокски района Галюгаевски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, 2-ча МагIалбике ваьхав, 10 шу суд яьй.

Катылов Захир Абдул-Кадырович. 1900 шера Шаройски района Кенхи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кенхи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кохвнов Семен Терентьевич. 1899 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Бамутски леспромхоза болхло, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Даутов Юнус. 1907 шера Ачхой-Мартановски района Самашки яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ленина цIерагIча колхоза член, Самашки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шамилев Махмуд. 1877 шера Веденски района Дышне-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ведено яхача юрта лор, Дышне-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Олмасханов Галбац. 1883 шера Веденски района Дышне-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Дышне-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Таштемиров Лечи. 1905 шера Ачхой - Мартановски района Валерик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный Валерик» колхоза председатель, Валерик яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Черпенко Виктор Александрович. 1905 шера Киевски областа Чернобай яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац. Червленная-Узловая станци воккхагIвола болхло. Червленни станице ваьхав, топаш техай.

Радионов Григорий Алексеевич. 1899 шера Воронежски областа Н. Ватуча яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац. Грозный станци ремонтни колонна болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Джантемиров Дадах. 1863 шера Урус-Мартановски района ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац. ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Элеханов Хаджи-Муса. 1838 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, дина гIулакх деш хиннав.

Шахгиреев Успахадин. 1868 шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, коммунальни контора хьахо, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Батаев Темиралу. 1869 шера Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Дегаев Гала Дегаевич. 1893 шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Молотова цIерагIча колхоза член, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дагаев Джабраил Дагаевич. 1882 шера Галанчожски района Хаташка яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Хаташка яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Жужаев Абки Жужаевич. 1872 шера Галанчожски района Вовчи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Вовчи яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Баталов Саат Баталович. 1862 шера Галанчожски района Акки яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Акки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исламов Джанарали Исламович. 1862 шера Галанчожски района Бурчи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза бежаlу, Бурчи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бурилгов Тепса Бурилгович. 1847 шера Галанчожски района Верхний яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза бежаlу Верхний яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Бунхоев Абдул - Кудус Бунхоевич. 1907 шера Галанчожски района Вовчи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, чабан. Вовчи яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Замаев Гарси. 1885 шера Надтеречни района Лакхара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лакхара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умиев Мухадин. 1883 шера Веденски района Дышне-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Дышне-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомаев Джанмурза. 1907 шера Шаро-Чеберлойски района Джангалдой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник. Джангалдой яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Кукуев Саралн. 1904 шера Веденски района Ца-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ца-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Батаев Товбота Товмарза. 1904 шера Назрановски района БурокIала ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, БурокIала ваьхав, топаш техай.

Мархиев Чаде Султан. 1901 шера Дошлакъий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Дошлакъий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Котиев Зоврбика Аршемат. 1889 шера Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Пхьилекъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

…цIерагIча колхоза член, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сурхоев Астемир - Хьажий Ахьмад 1883 шера Пригородни района Халашински яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Ворошилова цIерагIча колхоза член, Пригородни района Гадаборшево яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Харсиев Хьажий Iалихан. 1883 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гIалгIа парте хиннавац. Сталина цIерагIча колхоза член, Базоркино яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Долаков Эсий Сафарбек. 1898 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац. Советий V-ча съезда цIерагIча колхоза председатель, Базоркино яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Беков Иже-Хьажий ИбраьхIим. 1900 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Орджоникидзе ваьхав, топаш техай.

Архангельский Павел Николаевич. 1893 шера Курски областа г. Курске ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза счетовод, Пригородни района Онгушта ваьхав, топаш техай.

Арапханов Iарапе Мухьмад. 1901 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Длинная Долина яхача юрта дина гIулакх деш хиннав, Пригородни района Длинная Долина яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Алиев Бетра Наги. 1827 шера Пригородни района Белган яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Пригородни района Онгушта ваьхав, топаш техай.

Пожаров Александр Артемович. 1881 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Сталина цIерагIча колхоза член, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Килишко Филипп Павлович. 1875 шера Сунженски района Карабулак яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, нокхарий леладер, Карабулак яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хизириев Визид. 1888 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) член, Гуни яхача юрта юртсовета председатель, цигга ваьхав, топаш техай.

Зангиев Абдулкерим Зангиевич. 1867 шера Галанчожски района Пешхой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, дина гIулакх деш хиннав. Пешхой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Омаров Абдул Омарович. 1877 шера Галанчожски района Бовхи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза хьайбаш леладер. Бовхи яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Евстафьев Владимир Павлович. 1866 шера г. Ленинграде ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац. г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Арсемиков - Чермоев Магомед. 1913 шера г. Грозне ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац. г. Грозне ваьхав, топаш техай.

(ДIаходоьдар хургда)

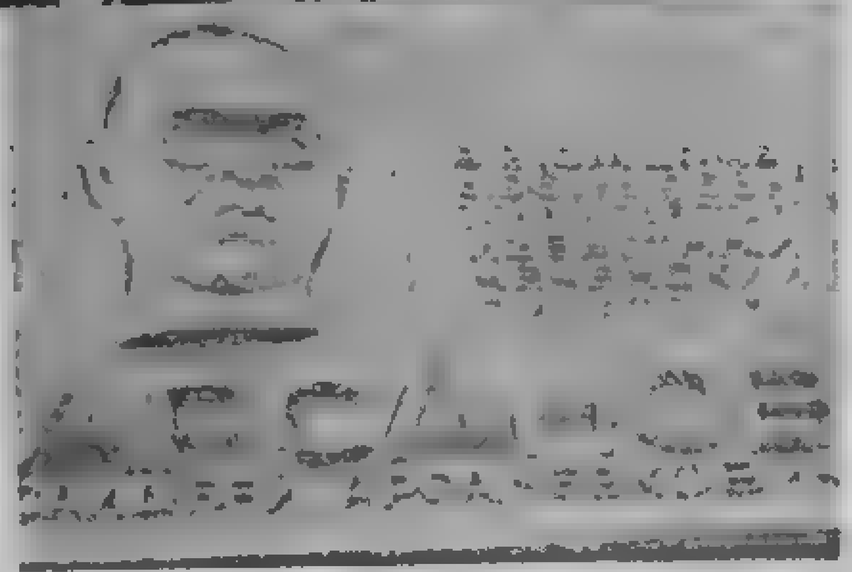

Вицлургвац

Цу дийнахьа исбахьален искусства музея юххе нийсениначун дуккха нах гулбар. Уж нах гулбеинзбар цIихеза нохчий йоазонхо Арсанов Саидбей ваьхача цIенах теха мемориальни улг хьаделла. Цу цIейна хетаьча митинге бар йоазонхой, культура а искусства а болхлой, кагирхой, кхыбараш.

Атта хиннадац Арсанова вахар. Къона волаш юкъеваьхав из революционни болама. Россе дешаш волча хана студентий боламе дакъа лоацаш хиларах ссылке вахийта хиннав. Революци йолча хана а ший са ца кходеш цунна тIехьа хиннав. Машар эттачул тIехьагIа ший халкъа юкъе сердало йоаржаеш дуккха болх баьб Арсанова. Цо дакъа лаьцад хьалхара нохчий газет арахецача, массехк шера керте лаьттав из Нохч - ГIалгIай Iилман - тохкамай института. Цу хана интеллигенце дуккхача гиналушта санна Арсанова а лайра Сталина репрессей Iазап. Массехк шера лоацп ваьллав из.

Министрий Совета председатела заместитела Г. Эльмурзаева, культура министра заместитела А. Митрофанова, йоазонхоша А. Бонова, М. Сулаева, къамаьл даьча кхыча наха дуккха хоза дешаш аьлар нохчий хьалхарча йоазонхоех цаI волча Арсанова вахарах а кхолламах а.

ТIехьенна вийцлургвац Арсанов Саидбей.

СУРТАШ ТIА: мемориальни улг хьаделлара хетаьча митинге; йоазонхочун сийна хьалтеха мемориальни улг.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурташ.

Дикача нахах

Къахьегамца даькккха сий

...Из дар 25 шу хьалха. Цу хана дуккха къонагIа вар Умаров Ширване. Цо лаьрхIар Грозненски «Нефтехимзапчасть» заводе балха отта. Селханара дешархо ве заш тIайийцар коллективо. Цуига кулг кховдаду завода кагирхой хьехамчас токара А. Гарлева. Балха чам бовзанза волча зIамсага чIоалхане а унзара а хетар хьалхара деноши. Дале а, балхах сихха кхета волалу Ширвани. Хьехамча новкъосталца дикка караерзаю цо токара говзал. Лоацчача юкъа балха тIа лакха хьокхамаш даха волалу.

ТIанхаьчар Советски Эскаре гIулакх де леза ха. Даймехка декхар дIадеша ваьтча, ший коллектив юхавера из. Балха венача хана санна унзара хетацар цунна ший токарни станок. ТIехьагIа балха говзал лакхъяларца. Ширване сий а лакхлу. Коммунистически къахьегама ударник хиларах тарра, тIехь - тIехьагIа ший говзал лакхъю цо. Ширване караерзаю токара-карусельщика а строгальщика а говзалаш. Тайп-тайпара говзалаш хиларо таро хулийт эшшача метте новкъосташта гIо де. ХIанз из ше ва кагирхой хьехамча. Заводе дукха ба цо токара говзал Iомаяь къона болхлой.

Шийна ховчох тоъам ца беш, заочни Грозненски нефтяной техникум чакхйоаккх цо. ТIаккха из оттаву участка мастералла. Хьалха санна болхлоища кIаьда-мерза, цар гIулакхашка хьожаш хул из.

Вай мехка сий ду къахьегама сага. Вицвеннавац Ш. Умаров а. Цуна тийнай Сийлен грамоташ. Иштта еннай къахьегама сийлен III-гIча степена орден. Дукха ха йоаццаш кердача балха тIа хьожавир Ширвани. Завода технолог вир еррига производственни процессаш йоазап волча говзанчах.

М. АЛДАЕВ.

(Газета аргIанара номер араяргьа 5 мае).

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ЖОЖАГIАТАРА ХАЬШК...

Мехкараща хьалха куралаш еш хиннав цхьа зIамига саг.

— Даьллахьи, хьанаьхк, ма кадай а ва хьо, — аьнна хиннад гулбенначарех цхьанне.

— Iаьт, даьттIа са даьлаI, са безам хилча-м аз цу жожагIатара хаьшк даьра дахьаргдар, — аьннад вонхо.

— Оаха а даьра дахьаргдар, из цу чура хьалнхоедаде кIал кийчча хьа санна да вагIаш хилча, — яьхад ладувгIаш уллув лаьттачар.

ТЕЛЕВИДЕНИ

2 МАЙ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — Мультфильмаш.
8.40 — Документальни фильм.
9.15 — «Без трех минут ровно» яха художественни фильм (1972 ш. Дуккьашха).
10.30 — «В хороводе дружбы» яха СССР ВДНХ самодеятельни художественни коллективаи концерт.
11.20 — Киноафиша.
12.20 — Мультфильм.
12.35 — Коталон 45 шу дизара. Документальни фильм.
14.05 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
14.10 — «Цирк массарна а деза» яха Свердловскера передача.
14.55 — Футбол. СССР кубок. «Локомотив» — «Динамо» (Киев). Финал.
16.50 — «Тайп-тайпара бесаш дола май» яха берий концерт.
17.35 — Мультфильм.
17.55 — Нижински Вацлава ваьча ден 100 шу дизара хеталь, балета сайре.
19.40 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм 3-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Русские узоры» якача оркестра халкъа инструментий концерт.
8.55 — А. Твардовский. «О родине большой и малой» яха фильм-концерт.
9.40 — Документальни фильма премьера.
10.10 — Мультфильмаш.
[illegible] яхача группа дIалонх. Киевера передача
13.00 — Перерыв йоаца фильмаш (Мультфильмаш).
13.10 — «Бумбараш» яха ши сери йола художественни фильм.
16.25 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера трансляци.
19.00 — «Если звезды зажигают...» яха фильм-концерт (Премьера).
19.55 — Коллаж.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш.
20.15 — «Город, люди, настроения» яха Ереванера эстради программа.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).

8.15 — Iилма - доазийтара фильм.
8.35, 9.35 — Биологи. 11-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт, Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Литература. 10-гIа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — «На-деж-да» яха документальни фильм.
17.30 — «Весенние вариации» яха телефильм
18.00 — «Спортивни вахар».
18.30 — «СПТУ-5 хьех шо» яха реклама
18.35 — Тахан кхашка (гIалгIай меттала).
18.00 — Нохчийн мотт Iомабо (Юхагойтар)
19.20 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!
20.15 — Азербайджански ССР Пачхахьалкхен халкъара ансамбла концерт
20.45 — «Вертикаль» яхача документальни фильма премьера.
21.30 — «Ураган поконит неожиданно» яха художественни фильм (Духхьашха).

4 МАЙ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Документальни фильм.
9.00 — Мультфильмаш.
9.35 — Шовданаш.
10.05 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
11.05 — БСС музыкальни фольклор.
11.45 — «...16 шу даланзей бокхагIен».
12.30 — Ха. ТСН
[illegible] яха Владимирски воровоза гIишло соцаярах болча къовсамах!
15.30 — ТСН.
15.45 — М. Мусоргский выставкера сурташ.
16.15 — Документальни фильмаш.
17.05 — Мультфильм.
17.35 — Халкъа ашараш.
17.45 — Философски беседаш. Техногенни цивилизацера саг.
18.30 — Ха. ТСН
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама
19.30 — РСФСР Пачхахьалкхе лухов оркестр лоъ
19.50 — «Вход в лабиринт»

Деша дувла!

Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен педагогически институто 1990—1991 дешара шера заочни отделене студенташ дIаэц укх специальностех:

Юххьанцара дешар хьехара педагогикен методикен.

Дешара ха 5 шу.

ДIаоттара экзаменаш: эрсий моттеи литературен (письменно), математика (письменно), СССР истори (дагахьа).

Педагогикен психологии (деша даха ха йоацачарна кхетам балара).

Дешара ха 5 шу.

ДIаоттара экзаменаш: эрсий моттеи литературен (письменно а дагахьа а), СССР истори (дагахьа).

Къахьегама (цу даькъе гIулакх дара къахьегам).

Дешара ха 5 шу (юкъара дIаэцараштa), 4 шу (получилищай, индустриально - педагогически техникумий базе).

ДIаоттара экзаменаш: математика (письменно) физика (дагахьа), эрсий моттеи литературен (письменно).

Физически культура.

Дешара ха 5 шу.

ДIаоттара экзаменаш: специальностех экзамен (йига атлетика, гимнастика, пендар), биологи (дагахьа), эрсий моттеи литературен (письменно).

Ерригача специальностех деша оттачарна профильни лоархI хьалхарча аргIагIа белгалъяьккха ши экзамен.

Заочни отделене хержача специальностех болх беш бараш мара дIаэцац.

Заочни отделене дIаоттара экзаменаш дIаяла а на езаш собеседовани а йий дIаэц хержача специальностага хьежжа дийна а цу специальностех шерал кIезигагIа доацаш болх баь а бола нах.

Хьехархой института НГIАССР МНО-ца, организацецица, предприятешца льча договора кIийлен тIа, «Къахьегам» специальностех деша дIаоттара экзаменаш дIаяла а ца езаш дIа а эц. 3 шерага кхаччалца лоацъяьча программагIа хьеха а хьех индустриально - педагогически техникумаш чакхъяха шерал кIезигагIа доацаш болх баь бола производственни обучене мастераш.

Заявлени дIаэц:

20 апреле денз 31 мае кхаччалца.

Собеседовани а еш заочни отделене деша дIаоттарашкара 28 мае кхаччалца мара каьхаташ дIаэцац.

Заявленеца ер документаш хила деза:

— юкъера дешар дешарах дола каьхат (подлинник);
— балхара характеристика;
— № 086-у формах йола медицински справка;
— къахьегама книжка тIара выписка;
— 3х4 см бустам бола 6 сурт;

Паспорт, эскаре гIулакх дарах дола документ, къахьегама книжка шийца хила деза.

Заочни отделене деша оттачар заявленеш дIалу шоаш бахача моттига гаргга йолча лакхехьарча дешара заведене, нагахьа санна, цига цар Iомае безам бола специальность караерзайой.

ДIаоттара экзаменаш дIаэц 1 июне денз.

Студенташ дIаэц 15 июне кхаччалца.

Приемни комиссе 9 сахьат даьлча денз 17 сахьат даллалца болх бу (кIиранденгара дIанкхача).

Института адрес: г. Грозный, Орджоникидзе пр., 62. Приемни комисси.

Хьадувла, дагадовла вай!

Динза даргдоацар

ВЫШЕГУРОВ Мухьмад, республика Ленински комсомола преме лауреат, «Лоаман Iуйре» яхача альманаха редактор.

ТIЕХХЬАРЧА хана дукха дувц вай орфограферча кхоачамбоацарех. Цу хьакъехьа шоашта хетар [illegible] йоазонхоша, хьехархоша, Iилманхоша, иштта гIалгIай меттаца чам бола нах. Тахан гIалгIай метта алфавит, орфографи тоае езалга шеко йоацаш да. ХIана аьлча, хала да йолаш йолча таронашна язде а деша а мотт дегIабоалаш [illegible]. Амма, вай [illegible] Уж, таханарча метта [illegible] из [illegible] [illegible]

еза дикагIйола правилаш, тIаккха уж ма хулла сиха тIа а ийца, йовзонга юкъеяхийта еза. Уж кийчъеча, сога хьаьттача, керттера да ерригa правилаш чоалхе ца а йолхаш, цхьалха ячар. Ховш да, мел лоархIаме моттиг дIалоац вай вахаре эрсий метто. Тахан, хетаргахьа, гIалгIа вац эрсий меттала деша а язде а ца ховш. хIаьта дукхагIча даькъе шоай наьна меттал дикагIа а ховш. Из теркал ца дича даргдац. Цудухьа, вай метта орфографи хила еза эрсий меттала деша ховча сага сахьата гIалгIай метта бо[illegible] дIахьийхача пхи парг[illegible] метта деша ховргдолаш. Из де йиш йолаш а да.

Локе аз дувца хувцамаш [illegible] из ларде а лаьца. Хетачох, керда алфавит а цхьан кега тIа даьннад, хIана аьлча. хIара алапа цаI мара оаз яц. хIаьта из геттара лоархIаме да. Цул соагIа, цхьа оаз белгалйоаккхаш алхха цхьа хьарах мара язде а дезац. масала: кх, къ, тI, пI, аь, хь. иштта кхы дIахо дезаш а цхьан хьаракаца [illegible] Цхьайоччар йоах, латинска алфавит дикагIа дар [illegible] из [illegible] хетац.

кха зе де эшаш а дац.

Сона хетачох, эггара хьалха де дезарех да алфавит тоадар. Из дIаходдолчун гард я. Ховш ма хиллара, вай меттацара мукъа оазаш йIаьхен лоацен я. Тахаиалца йоазон тIа уж белгалъяха вIаштIехьа ца даларо йокхха новкъарле ю цIаьра Iодешара а яздара а. Масала **«ваха»** яха дош кхаь тайпара деша йиш йолаш да: **«ваха» (жить), «ваха» (сходил куда-либо), «ваха» (опьянеть),** тIаккха укх деша кхы тIа омоним а я — «ваха» (сходить когда-либо). Вай алфавита юкъе да «аь» алап. Алап-м цаI да, бакъда, оаз шиъ я-кх. Масала: «аьина» — укхаза цаI я оаз. тIаккха «даьина» укхаза эрсий «я» алапа оаз я. [illegible] Масала «я» — ер а да шиъ оаз йолаш — «ябакх» — цаI я оаз, «коч я» — укхаза эрсий «й» яхача алапа раз я.

Кхоачамбоацараш гуш мехиллара, кIезига дац. Уж дIадаха деза, деша а язде а атта хургдолаш. ГIалгIай метта керттера эшар да — цхьа система йола алфавит. Из хила деза оазашка хьежжа. ХIара хьарана алхха цхьа оаз белгалйоаккхаш, цул соагIа, бакъахьа да вай алфавите мукъа оазаш ер[illegible]

а кулгалхйоазон тIа а, докъха дараш а зIамига дараш а цхьатарра язду. Кепайоазон тIа кхыча тайпара яздергдолаш (эрсий алапаш санна) белгалдаха а мегаргдар, амма тхона бакъахьа хет алхха гIалгIай мара доаца алапаш кIеззига эргаш хилча. Уж яздеча хана белгала а хул, дикагIа теркал а ду. Укх кердача алфавитаца яздеш хилча хIара дош, из Iояздаьча бесса мара деша йиш яц, цул совгIа, хIара дош, дукхагIча даькъе. Iояздеш лоацагIа хул цхьан, шин, кхаь, диъ хьарана. Ер алфавит атта Iомалургда, юкъе доаладе вIалла хала дац, кепаетта машинкаш хьае атта я, кхы ер ма дий аьнна зе а хургдац. Бутт баладехьа деррига гIалгIай къама деша а язде а ховргда ший наьна меттала, цох цхьаккха шеко яц, хIана аьлча керда алфавит геттара атта да.

Гуш ма хиллара, хIара алапа шиъ цаI мара йоаца оаз я, дифтонгаш эшац, дукхача моттигашка дешаш дикка доацлу, йIаьха оазаш цхьан тайпара белгалъяьхай (цхьа система) Iомале атта хургдолаш. Алфавит хьалха мукъа, тIаккха мукъала оазаш йолаш оттадаьд Iомаде аттагIа хургдолаш, лоацен йIаьхен [illegible]

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грозненски [illegible] № 5. Йолла [illegible] специальность Iомаечар юкъера профессионально-технически училище кердача дешара шера деша дIаэц кагирхой. Цар Iомае йиш хургъя ер специальносташ:

1. Технологически оборудовани цунна бувзам болча конструкцейн монтажник; кулг-кара сворка яра вола электросварщик, газорезчик, стропальщик.

2. Электрогазосварщик.

Деша дIаэц 15,5 шу даьнна а боккхагIбола а 9 — 10 [illegible]

9 классе базе — 2 шера деша деза (юкъера дешар а ца дешаш) 3 шера, (юкъера дешар дийша каьхат а луш).

— электрогазосварщика специальностех 9 класса базе 3 шера (юкъера дешар дешарах каьхат а луш).

— 11 класса базе шин специальностех — 10 бетта мара деша дезац.

9 класса базе деша а эта «1», «5» специально 3 [illegible] шерара дешар чакхъяьккха[illegible]

ВЫШЕГУРОВ Мухьмад, республика Ленински комсомола преме лауреат, «Лоаман Іуйре» яхача альманахна редактор.

ТІЕХХЬАРЧА хана дуьхха дуьн вай орфограферча, кхоачамбоацарех. Цу хьакъехьа шоашта хетар аьннад йоазонхоша, хьехархоша, Іилманхоша, иштта гІалгІай меттаца чам болча наха. Тахан гІалгІай метта алфавит, орфографи тоае эзилга шеко йоацаш да. ХІана аьлча, хала да йолаш йолча таронашца язде а деша а. Мотт дегІабоагІа, эргабувл. Амма, вай яздара бокъонаш хувцаенпаяц. Уж; таханарча метта хьалага хьежжа, эрга ца йоахе, тоа ца йой кхоана вай тІехьенна Іаткъаргда из. Аттал дешалургйолаш... чоалхане хургдоацаш хила деза йоазув. ХІара алапа ... оаз хила еза. Цхьан алапа шиъ е кхоъ оаз хилар харцахьа да. ТІаккха вай графике, орфографе из долаш да. Цу гІулакхах лаьца сайна хетар аз дийцадор 1977, 1984, 1986, 1989 шерашка «Сердало» а «Лоаман Іуйре» а оагІонаш тІа. Цул тІехьагІа са дуккха къамаьлаш хиннад нахаца, каьхаташ яхад сога. Цхьабараш геттара къоабалдеш ба аз деш дола хувцамаш, вожаш шек ба, раьза боацараш а ба. Сога хаьттача, иштта хила а деза, керда хІама тІаэца атта дац. Кхыметтел керда барзкъа а хьакхаьшта хетаи цкъа ха яллалца. ХІаьта вай дувцар-м Іалаьмата бехктокхаме а чоалхане а гІулакх ма дий. Эггара дикагІдар да дуккха нах цу гІулакхах дот лазаш хилар. Хийла наха дийхад согара аз дувцача алфавита, нийса яздара йола керда бокъонаш цІаьхха а кепатохаяхаш. Цул совгІа, из довш ба цхьабола литератораш, журналисташ, хьехархой, Іилманхой гІалгІай метта цхьацайола оагІош йовза безам бола нах.

Ала деза, хьалха арайийнача материалаш тІа аз йоалаяь цхьайола предложенеш тахан наха шоай лоІамах тІа а ийца лелаю, аьнна.

Масала, тахан язду «къамаьл дир Аушевс», хьалха «Аушева» яздора. 1977 шера аз яздаьдар «с» эш. аьнна. Цу тІара хьадоагІа из. бакъда, маларпа аьлча «с» ца а ядеш «з» язде деза. Цул совгІа «ы» — яха элп язде а баьнна, «ь» — кІаьда хьарак юкъедена, иштта кхы дІахо. Из нийса дац. Тахан язде деза Іаьдало чІоагІъяь тІайийцача орфографех. ХІаьта кхоана, аз дувцар тІаэце, аз яхача тІара язде веза. Цул совгІа цхьабола автораша шоашта хетар дувцаш кепаетт материалаш. ДукхагІча даьккъе цар дувцар аз деча хувцамашца дувзаш да. Амма, цу автораша шоай статьяш тІа белгалдаьккхац шоаш де яха хувцамаш мичара хьаийца да, цар хьалхара автор малав. Сона хетачох, из кхоачо долаш хІама дац. Эрсий меттала ... цох.

еза дикагІйола правилаш. ТІаккха уж ма хулла сиха тІа а ийца, йоазонга юкъетІа а яхийта еза. Уж кийчъеча, сога хаьттача, керттера да эррига правилаш чоалхе ца а йоахаш, цхьалха яхар. Ховш да, мел лоархІаме моттиг дІалоац вай вахаре эрсий метто. Тахан, хетаргахьа, гІалгІа вац эрсий меттала деша а язде а ца ховш. ХІаьта дукхагІча даьккъе шоай наьна меттал дикагІа а ховш. Из теркал ца дича даргдац. Цудухьа, вай метта орфографи хила еза эрсий меттала деша ховча сага сахьата гІалгІай метта бокъонаш дІахьийхача цул паргІатта деша хоргдолаш. Из де йиш йолаш а да.

Лоха аз дувца хувцамаш дальд из ларде а лаьна. Хетачох, керда алфавит а цхьан кога тІа даьннад, хІана аьлча, хІара алапа цаІ мара оаз яц. хІаьта из геттара лоархІаме да. Цул совгІа, цхьа оаз белгалйоаккхаш алхха цхьа хьарак мара язде а дезац, масала: кх, къ, тІ, пІ, аь, яь, иштта кхы дІахо дараш а цхьан хьаракаца язду. Цхьаболчар йоах, латински алфавит дикагІа дар вайна. Сона из нийса хетац. ХІана аьлча, цу алфавита вай метта оазаш белгалъяххал алапаш дац, цудухьа

кхо зе де эшаш а дац.

Сона хетачох, эггара хьалха де деларех да алфавит товдар. Из дІаходолчуи лард я. Ховш ма хиллара, вай меттацара мукъа оазаш йіаьхен лоацен я. Таханалца йоазон тІа уж белгалъяха вІашітІехьа ца даларо йоккха новкъарле ю шаьра Іодешара а яздара а. Масала «ваха» яха дош кхаь тайпара деша йиш йолаш да: «ваха» (жить), «ваха» (сходил куда-либо), «ваха» (опьянеть). тІаккха укх деша кхы тІа омоним а я — «ваха» (сходить когда-либо). Вай алфавита юкъе да «аь» алап. Алап-м цаІ да, бакъда, оаз шиъ я-кх. Масала: «аьнна» — укхаза цаІ я оаз, тІаккха «даьнна» укхаза эрсий «я» алапа ... я. Цхьаькха цхьа масал: «я» — ер я да шиъ оаз йолаш — «ябакх» — цаІ я оаз, «коч я» — укхаза эрсий «й» яхача алапа оаз я.

Кхоачамбоацараш гуш ма-хиллара, кІезига дац. Уж дІадаха деза, деша а язде а атта хургдолаш. ГІалгІай метта керттера эшар да — цхьа система йола алфавит. Из хила деза оазашка хьежжа. ХІара хьарака алхха цхьа оаз белгалйоаккхаш, цул совгІа, бакъахьа да вай алфавите мукъа оазаш еррига хьалха латташ хилча, царна тІехьа латт еррига мукъаза оазаш.

кха дараш а зІамига дараш а цхьатарра язду. Кепайоазон тІа кхыча тайпара яздергдолаш (эрсий алапаш санна) белгалдаха а мегаргдар, амма тхона бакъахьа хет алхха гІалгІай мара доаца алапаш кІезига эргаш хилча. Уж яздеча хана белгала а хул, дикагІа теркал а ду. Укх кердача алфавитаца яздеш хилча хІара дош, из Іояздаьча бесса мара доша йиш яц. цул совгІа, хІара дош, дукхагІча даькъе, Іояздеш лоацагІа хул цкъан, шин, кхаь, диъ хьарака. Ер алфавит атта Іомалургда, юкъе доаладе вІалла хала дац, кепаетта машинкаш хьае атта я, кхы ер ма дий аьнна зе а хургдац. Бутт балалехьа дерригача гІалгІай къама деша а язде а ховргда шийа наьна меттала, цох цхьаккха шеко яц, хІана аьлча керда алфавит геттара атта да.

Гуш ма хиллара, хІара алапа шиъ цаІ мара йоаца оаз я, дифтонгаш эшац, дукхача моттигашка дешаш дикка лоацлу, йіаьха оазаш цхьан тайпара белгалъяьхай (цхьа система) Іомале атта хургдолаш. Алфавит хьалха мукъа, тІаккха мукъаза оазаш йолаш оттадаьд Іомаде аттагІа хургдолаш, лоацен йіаьхен оазаш шоайла юхе а хургйолаш. Цул совгІа, кІ, пІ, тІ, цІ, чІ шоайла юхе оттадаьд Іомаде аттагІа

ГІалгІай алфавит

А — лоаца «а» — ваха, ала
Ӑ ӑ — дІаьха «а» — ваха, Ӑла
Е — лоаца «е» — деза, ер
Ē ē — дІаьха «е» — деза, Ēккхан
Ё — лоаца «ё» — хІанзара «йо» — ёІ, ёст
Ё ё — дІаьха «ё» — хІанзара «йоа» — ёчан, Ёкхо
И — лоаца «и» — икк, ирал
Ӣ ӣ — дІаьха «и» — изар, Ӣсала
Й — лоаца «й» — беш й, лор й
Й̄ й̄ — дІаьха «й» — хІанзара «йь» — йщка, Йсса
О — лоаца «о» — ор, оршот
Ө ө — дІаьха «о» — хІанзара «оа» — өпаш, Өсар
У — лоаца «у» — хьу, гу, бу, уст
Ӯ — дІаьха «у» — хьу, Ӯза
Э — лоаца «э» — эп, эр, элтар
Э̄ э̄ — дІаьха «э» — хІанзара «аь» — элар, эла, Эннад
Ю — лоаца «ю» — юкь, южа, коч ю
Ю̄ ю̄ — дІаьха «ю» — юда, Ю̄жав, Ю̄жа
Я — лоаца «я» — яха, яа
Я̄ я̄ — дІаьха «я» — яха, Я̄бакх, Я̄га
Ы — ер оаз вай меттаца а тхха лоаца мара яц
Б
В
Г
Ғ ғ — хІанзара «гІ» — ғаж, Ғала, ғал
Д
Ж
З
К
Қ қ — хІанзара «кх» — қаьра, қоана, Қа
Ҡ ҡ — хІанзара «къ» — ҡоано, Ҡонах
Ӄ ӄ — хІанзара «кІ» — ӄарг, Ӄаьнк, Ӄа
П
Ԥ ԥ — хІанзара «пІ» — ԥелг, ԤаьраскІ, Ԥенда
Т
Ҭ ҭ — хІанзара «тІ» — ҭадам, ҭемхо, Ҭехк
Ц
Ц̌ ц̌ — хІанзара «цІ» — ц̌а, ц̌ей, Ц̌азинг
Ч
Ҹ ҹ — хІанзара «чІ» — ҹаьпилг, Ҹагарг, Ҹоже
Х
Ӽ ӽ — хІанзара «хь» — ӽона, ӽайра, Ӽоа
Ӿ ӿ — хІанзара «хІ» — ӿаьта, ӿанз, Ӿара
Л
М
Н
Р
С
Ф
Ш
Щ
Ӏ ӏ — ӏа, Ӏайна
Ъ — дийш хоадора хьарак — шиъ, кхоъ
Ь — кІаьда хьарак

ТАХАНАРА вай орфографи цхьан сага аттал цхьан тІа йоакхалургьяц. Цу хьакъехьа гІишагІкхетар беза из болх беш бола нах. Цар белгалъяха цхьа оаз белгалъяккха шиъ кхыметтел кхоъ хьарак язде деза, уж моттигаш геттара дукха хургья латински алфавит тІайийцача. Цул дикагІа да, таханарча эрсий алфавитах йоазкхача ерригача таронех пайда ийцача. ТІаккха эрсий меттала долча алапий хьаракашта ІотІакхет цІена гІалгІай оазаш. хІараяр цхьан хьаракаца белгал а еш. Вешта аьлча, «аь», «эь», «кх», «къ», «тІ» иштта кхыяраш а. Из де хала а ду-

ЕР АЛФАВИТ, хетаргахьа еррига проблемаш, халонаш дІайоахаш да. ХІана аьлча, гІалгІай меттаца мел йола оаз алхха цхьан хьаракаца белгалъяьккхай. Уж керда алапаш язде геттара атта да, кепайоазон тІа хургдолаш, уж цхьан хьисапе белгал а даьхандаь.

Лоацца аьлча, иштта да тахан де деза хувцамаш. ХІаьта орфографех доахкача кхоачамбоацарех оаха дувцаргда тІехьагІа.

РЕДАКЦЕГАРА: тхона ловра Іилманхоша, хьехархоша, йоазонхоша, журналисташа, гІалгІай меттаца а йоазонца а хьаштдолаш мел болчар М. Вышегурова могадеча алфавитах шоашта хетачох яздар.

Тхо хьеж шун каьхаташка, хьамсара новкъостий!

16.50 — «Тайп-тайпара бесаш дола май» яха берий концерт.
17.35 — Мультфильм.
17.55 — Нижински Вацлава ваьча ден 100 шу дизара хеталь, балета сайре.
19.40 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм 3-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Русские узоры» яхача оркестра халкъа инструментий концерт.
8.55 — А. Твардовский. «О родине большой и малой» яха фильм-концерт.
9.40 — Документальни фильма премьера.
10.10 — Мультфильмаш.
12.45 — «Опальный принц» яхача группа дІалоки. Киевера передача
13.00 — Перерыв йоаца фильмаш (Мультфильмаш).
13.10 — «Бумбараш» яха ши сери йола художественни фильм.
16.25 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч. Швейцарера трансляци.
19.00 — «Если звезды зажигают...» яха фильм-концерт (Премьера).
19.55 — Коллаж.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш.
20.15 — «Город, люди, настроения» яха Ереванера эстрадни программа.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — Перерыв йоаца фильмаш (Мультфильмаш).
21.50 — «31 июнь» ши сери йола художественни фильм.

3 МАЙ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — Хоккей. Дунен чемпионат. Финальни группай команда матч.
11.10 — Берий сахьат (немецки метта урокаца).
12.10 — «Меридиан» яхача крымски татарий ансамбло лирически иллеш дІалокх.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН
15.30 — ТСН.
15.45 — Музыкальни сокровищница В. Моцарта произведений концерт.
16.35 — Документальни фильма премьера
17.15 — Мультфильм.
17.35 — «Телеэхо» яха журнал.
18.05 — «Лаьтта — вай юкъара цІа», яха фотоконкурс.
18.10 — Мультфильм.
18.30 — Ха. ТСН
19.00 — «...16 шу даланзаи боккхагІен».
19.45 — Поэзи миноташ.
19.50 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм 4-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — «Л. Паваротти в Большом театре СССР» яха Арменена гІоина дола благотворительни концерт.
23.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнасти-

...ансамбла концерт
20.45 — «Вертикаль» яхача документальни фильма премьера.
21.30 — «Урага» поихо... неожиданно» яха художественни фильм (Дуккьашха).

4 МАЙ

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Документальни фильм.
9.00 — Мультфильмаш.
9.35 — Шовданаш.
10.05 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
11.05 — БСС музыкальни фольклор.
11.45 — «...16 шу даланзаи боккхагІен».
12.30 — Ха. ТСН
13.00 — «Дерсгий-хьо! мар?» яха Владимирски ... гІишло социарах болча къовсамах
15.30 — ТСН.
15.45 — М. Мусоргский выставкера сурташ.
16.15 — Документальни фильмаш.
17.05 — Мультфильм.
17.35 — Халкъа эшараш.
17.45 — Философски беседаш. Техногенни цивилизацера саг.
18.30 — Ха. ТСН
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама
19.30 — РСФСР Паччахьалкхен духовой оркестр локъ.
19.50 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм. 5-гІа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — Из хиннад, хиннад...
22.25 — Взгляд.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Музыка 7-гІа класс.
9.05 — Английски мотт. Іомабу. 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Литература. 6-гІа класс.
11.05 — «Телеэхо» яха журнал.
12.05 — Документальни фильма премьера.
17.00 — Курмангазы цІерагІча Казахски Академически халкъа инструментий оркестра концерт.
17.35 — Фильм-реклама.
17.40 — «Неделя в счет отпуска», яха телефильм.
18.10 — Хоржамашта хьалхарча марафоно финишировать лу.
18.30 — «От эйфории — к реальности» яха республикански боахама расчета моделаш лех.
19.30 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!
20.20 — Оаша дехарах «Нордано Вайнаьха искуарча» яха видеофильм.
21.35 — Киножурнал.
21.45 — Иллюзион. «Аккаттоне» яха художественни фильм. (Итали, 1961 ш.).

— балхара характеристика;
— № 086-у формах йола медицински справка;
— къахьегама книжка тІара выписка;
— 3х4 см бустах бола 6 сурт.
Паспорт, эскаре гІулакх дарах дола документ, къахьегама книжка шийца хила деза.
Заочни отделене деша оттачар залагенеш дІалу шоаш бахача моттига гарта йолча лакхеъярча дешара заведене, натахьа сайла, цига цар Іомае безам бола специальность карар...
ДІаоттара экзаменаш дІаэц 1 июле денз
Студенташ дІаэц 15 июле ...
Приемни комиссе 9 сахьат даьлча денз 17 сахьат даллалца болх бу (кІиранденгара дІаникхача).
Института адрес: г. Грозный, Орджоникидзе пр., 62. Приемни комисси.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грозненски № 5 йолча юкъера профессионально-технически училище кердача дешара шера деша-дІаэц кагирхой. Цар Іомае йиш хургъя ер специальностащ:

1. Технологически оборудовани цунца бувзам болча конструкцейи монтажник: кулг-кара сварка яра йола электросварщик, газорезчик, стропальщик.

2. Электрогазосварщик.

Деша дІаэц 15.5 шу даьнна а боккхагІбола а 9 — 10 класс яьккха кагирхой, мехкарий.

Дешархой мах боацаш даарца, костюмашца, спецбарзкъаца, хьатІабаьхкараш общежитеца Іалашбу. Дешархоша Іомалуча хана производственни практика процессе баьча балхах оттаяьча порядке царна алапи лу.

Юкъера профессионально-технически училище чакхъяьккха экзаменаш дІаенначарна профессех разряд яларон юкъера дешар чакхдаьккхаран йола диплом лу. Юкъера профтехучилище чакхъяьккхача берригача дешархошта производстве ше караерзаьча профессех болх лу.

ТІехдика училища чакхъяьккхараш юкъарча кІийлен тІа лакхехьарча дешара заведенешка дІаэц (училища чакхъяьккхачул тІехьагІа болх баь стаж яцар аьнна).

ДЕШАРА ХА:

— монтажник-электросварщик, газорезчик, стропальщик специальность. Іомачар 9 классе базе — 2 шера деша деза (юкъера дешар а ца дешаш) 3 шера. (юкъера дешар дийша каьхат а луш).

— электрогазосварщика специальностех 9 класса базе 3 шера (юкъера дешар дешарах каьхат а луш).

— 11 класса базе шин специальностех — 10 бетта мара деша дезац.

9 класса базе деша а этта «4», «5» оценкашца 3 — шерара дешар чакхдаьккхараш, училище хаддаиза дешара йолча группа 4 — 5-ча курсе деша йиш йолаш ба.

ПхелагІа курс чакхъяьккхарца цар сварочно-монтажни производства техник-технолог специальность караерзаю. ТІехдика дийшараш цхьаккха экзаменаш а ца луш Грозненски мехкдаьтта институт сварочно-монтажни производства инженер специальность караерзаяра механически факультета кхоалагІча курсе деша дІаэц.

Документаш, шоаттен кІиранен деношка а дІаникхача, училище дешара даьккъе дІаэц, № 13 йолча комнате 8 сахьат даьлча денз 16 сахьат даллалца.

Телефон: 22-90-56.

Дешар 1 сентябре дІадолалу.

Училища адрес: г. Грозный Стахановций ул. 16.

РАДИО

2 МАЙ

КХАЬРА

8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.35 — 9.00 Концерт «Дена, зовне илли» (нохчий меттала).
11.20 Дунен халкъашта юкъера обозрени (гІалгІай меттала).
11.35 — 12.00 «Вай доттагІа Іалам» яха радиожурнал.
15.15 — 16.00 «Дела, зовне илли» яха концерт. дІаходахьар.

3 МАЙ

ЕРА

7.30 ДоагІаш дола къамаьл.
7.40 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 — 9.00 «Халкъа кхоллам». Музыкальни программа (гІалгІай меттала)
10.45 Сийлахь-йоккхача Котапон 45 шу дизара мукъадолхаш. «Патриот».
11.30 Марка сий хьаллоацаш (гІалгІай меттала).
11.45 — 12.00 Керттердар — дикала критерий
17.15 «Камертон». Художественно-публицистически канал. Духхьала дІаэш йола передача.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала)
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа мелодеш (нохчий меттала).

4 МАЙ

ПІАЬРАСКА

7.30 «Юртара Іуйре».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Дошк гІулакхи цаІ долаш (нохчий меттала).
8.40 Реклама
8.45 — 9.00 «Поэзе миноташ» (гІалгІай меттала)
11.15 — 12.00 Илли дахьаш веная со шо долча (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам
17.16 «Берий оазаш».
17.31 «ЦІе сингаш» (гІалгІай меттала).
17.46 Абхазски халкъа музыка.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала)
18.30 Музыка
18.40 — 19.00 «Советаца вахар» яха радиожурнал.

ТХА АДРЕС: 364907 г. Грозный Маяковске ул. 92, Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахаре — 22-53-12 промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22 89 88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92 Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89 88.

Газет арадувл шинарен ерен, шоаттен деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1455.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ШОАТТА, 5 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 53 (7867). ★ Мах 3 кеп.

Комиссе болх дIаболабаьб

Хови ма хиллара, селхан вай республике хьакхаьчай СССР Лакхехьарча Совето гIалгIай къаман дехарашка хьажара вIашагIъелла йола СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета комисси. Цу комис-[illegible]атолий Михайлович — [illegible]а паччахьалкхен Комитета председатель. Комиссе членаш: Мариничев Юрий Михайлович — СССР Лакхехьарча Совета Къачпй Совета халкъа эшача товараштв йолча массазарча комиссе секретарь, Лавров Сергей Борисович — Ленинградски госуниверситета кафедра заведующи, СССР халкъа депутат, Завгаев Доку Гапурович — КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь, Галазов Ахсарбек Хаджимурзаевич — КПСС Къулбаседа - ХIирий обкома хьалхара секретарь, Дарсигов Юсапа Муса — СССР халкъа депутат, Осипов Прокопий Дмитриевич — СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета комиссе секретарь, Боярс Юрий Рудольфович — Латвийски паччахьалкхен университета доцент, СССР халкъа депутат, Акаев Аскар — СССР Лакхехьарча Совета член, Киргизски ССР Iилмай Академе президент.

Укхаза белгалдаккха деза, Ю. М. Мариничеви Ю. Р. Боярси цхьацца бахьанех хьа ца боагIаш бисалга. Цхьабакъда, уж дукха ца говш хьакхача безаш ба.

Селхан Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совете гIалгIай къаман дехарашка хьажара йолча СССР Лакхехьарча Совета комиссе вIашагIкхетар хилар республика партийни, советски общественни органий болхлошца, формальни йоацача организацей викалашца.

ВIашагIкхетар хьаделлаш лоацца къамьал дир комиссе члена, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева. Цо белгалдаьккхар, комиссе селхан хьакхаьчачул тIехьагIа нхы хьем а ца беш болх дIаболабаьлга. Из дувзаденнад цар къоастае езар чоалхане, ира проблема хиларца. Керттерча даькъе, комиссо хIара районе, юрта бахача нахаца, къахьегамхошца, мугIареча болхлошца вIашагIкхетараш чакхдовхаргда. Царна-цу проблемах фу хет, малагIча наькъаца из къоастайнча бакъахьа хет хьожаргья. Вешта аьлча, царна хеташ дар теркалдергда.

ТIаккха дош лу комиссе председателa А. М. Беляковна. Цо комиссе цIерагIа моаршал хьттар гулбеннарашка. Иштта белгалдаьккхар, шоаш из проблема маярра тахна хьожаргхима. Оаха укх вIашагIкхеларах цу лостамагIа баькха хьалхара цIенхаштта гIа лоархI, аьлар цо. ХIанз къамаьл даьча Д. Г. Завгаева маьллара, керттерча даькъе тха болх латт — бахаш болча нахаца къамаьлаш дарах, царна дагардар фуд харах. ХIаьта, тхо из дибийса ца къовсаш бе лердIаш а да. ПрограммагIа лаьца аьлча, тхо цкъарчон гIалгIай районашка гIолла чакхдаргда, тIаккха хIирий [illegible]

[illegible]

хьакхаьчей тхона из тIера дала дези ха а. Тахан гIалгIай къам ший суверенни паччахьалкхе хьакхолла бокъо йолаш я. ХIаьта из кхел тахан шун кара я. Цудухьа гIалгIай теш деррига а шун хьаькъалах тийша долгах. иштта оаша цхьаннегахьа озабезам ца беш автономе дош къоастадергхилара. Цул совгIа, комиссе кхетаде деза, Къулбаседа Кавказа истори цIаккха а гIалгIайн нохчийн юкъебоалаш ялдаьдоацилга е ядде йиш йолаш доацилга а.

ТIаккха дош лу РСФСР халкъа депутата Богатырев Бембулата. Тахан центральни кепайоазон тIа, аьлар цо, доацар дувцаш, истори харцахьа довхаш гIалгIай бIехбе гIерт цхьабола Сталина, Бере гIончаш, Хьожарга вай бакъдолча исторега. Оаха Росси массе а хана хьаллийнай. Къаьстта оаха из хьалльацай 1917 шера Октябрьски революци йоаккхача хана а яьккхачул тIехьагIа а. Масала, Къулбаседа Кавказе керттерча даькъе большевикаш хьаллаьцар, цар уйлаш чакхъяьхараш гIалгIай, нохчий бар, 1918 — 1919 шерашка а цул тIехьагIа а хIирий экстремисташа тахан къувсаш йола Бурув бахьан долаш гIалгIаша кIайгвардейцашца латташ шоай дикагIболча къонгий мехкарий вахар дIаделар.

Цох хIанз ядац центральни пресса болхлоша? ХIаьта шоллагIча дунен тIем тIа а майра латташ хинаб итташ эзараш гIалгIай, нохчий. Цох хIана дувцац цар? 1944 шера бехк боацаш гIалгIайн нохчийн Казахстане, Юкъерча Азе Iобахьийтача хана тха хал[illegible]

[illegible]

Укх деношка республика цхьайолча районашка чакхъяьлар отчетно - хоржамий районни конференцеш. Цига йийцар тIеххьара отчетно-хоржамий конференцеш хиначул тIехьагIа дIалхача хана - парте районни комитеташа баьча балха итогаш, белгалдаьхар перестройка процесс дIахо кIоаргъяра деххараш.

Демократеи гласностеи хьалашка херзар парте райкомий керда составаш, районни партийни организацей контрольно - ревизионни комиссеш.

Партийни конференцешка

Конференци чакхъяьначул тIехьагIа парте районни комитета керднча состава организационни пленум хилар Шатойски районе. Укхаза КПСС райкома хьалхарча секретаралла херзар С. З. Мусостов, шоллагIча секретаралла — С. Х. Тепсаев, секретаралла — С. Д. Садулаев.

Районни партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председателаллa херзар С. Х. Саратов.

• • •

[illegible]

ТАХАН — КЕПАЙОАЗОН ДИ

Революционни ергалонаш хулаш латтача хIанзарча хана кепайоазоно къаьстта ший тайпара моттиг дIалоац общества вахаре. Кепайоазув — идейни ваьнна яра, обществана политически кулгалдара низ бола герз, дукхача наьха пропагандист, агитатор, организатор. Из я социалистически демократе лоархIаметIа йола институт, экономически социальни детIаахара докхий дейхарал кховчашдара къахьегамхой юкъеозара йола средство. В. И. Ленина кепайоазон декхар гуш хиннад «социализм хьалъяра гIулакх деш дола герз хинна из латта дезаш» хиларах. Пресса — из общественни гIулакх да, хIаьта гIулакх а де деза но общественна. Нагахьа санна тахан общество перестройкам кердалонийн наькъагIа йодаш яле, цунна гIулакх деш хила деза вай кепайоазув а. Из новкъостал де декхарийла да перестройка холаче чакхйоаккхилга нийса къоастадара, бакъахьара никъ лахара.

ТIеххьарча шерашка вай пресса дукха хIама хьаьд перестройка политика хьаллоацаш, из чакхъяккхара дукха нах оарцагIбоахаш. Боккха лоархIам болаш хила а хиннад из, да а да советски обществана демократизаци елга, гласность, общества уналцIена мел дола низаш кердадахара, царна консолидаци яра духьале еш мел долча хIаманца лоаттабеча къовсаме наьха общественни инициатива детIайоалаеча.

ХIанз, наха хетараш вай мехка чIоагIа шера даьржача хана, чIоагIа эшаш я нийса политически нравственни ориентираш, укхаза къаьстта боккха лоархIам болаш да кепайоазув: из декхарийла да нийса а дизза а вай вахар хьахьонха, ший дукха тайпара оагIонаш, дикадар а водар а тIехьа.

КПСС XXVIII съезда кийчо еш вай мохк боаллача деношка пресса ший таронашца, кердадар хьаллоацаш ше хиларца, критика, гласность, дикагIйолча опыта пропаганда яр санна йола рычагаш шийбе йоахкаш йола из декхарийла я общество дегIаяра кердача доазонаш тIа яккхара гIо деш хилар.

Къаман кепайоазон историцара

Хетарехьа, тIалат валара кхера ца везаш, ала жегаргда [illegible] белгала ди деадеча хана дукххачарна дагалъа хургда нувна дукзадеина историцара бакъдараш. ХIаьта тахан, кепайоазон Ди деадеш хьоахайнча, наьха теркам тIаадарбарех болаш санна хет гIалгIай къаман вахара хьахилара истори нигхаша йола оагIонаш. Цхьа[illegible] къамаьл дIадоладалехьа белгалдаккха доагIа, укх [illegible] тIа шу лоархIам болча деша теркам тIаозарал [illegible]

[illegible] кагара IарбиЙ графикагIа [illegible] алфавита [illegible]арда тIа «[illegible]» яха гIалгIай газет арахеца шийна пурам далар дехаш яздь къьхат дар [illegible] чу хиццар. Кхы ер ма дий, аьнна, хаьдда бахьан [illegible]

[illegible] «Терски вестник» яхача Владикавказе арадийначa газета тIа «ГIалгIа», аьнна, цIи [illegible] маслехк замета [illegible]. Цар аьтора, [illegible] паччахьа [illegible] тIера [illegible]

[illegible]

лоаттабеча къовсаме наьха общественни инициатива дегІайоалаеча.

ХІана, наха хетараш вай мехка чІоагІа шера держдеча хана, чІоагІа эшаш я найса политически праведенни ориентираш, укхаза къаьстта боккхи лоархІам болаш да кепайоазув: из декхаринна наьха нийса а дизза а вай вахар хьахьокха, шиі дукха тайпара оагІонаш, дикадар а водар а тІехьа.

КПСС XXVIII съезда кийчо еш вай мохк боалхача деношка пресса шиі таронашца, кердадар хьаллоацаш ше хиларца, критика, гласность, дикагІа йолча опыта пропаганда яр санна йола рычагаш бе йоахкаш йола из декхаринна я общество дешиі хиІара кердача доазонаш тІа яккхара гІо деш хилар.

Шатойски районе. Укхаза КПСС райкома хьалхарча секретаралла хержар С. З. Мусостов, шоллагІча секретаралла — С. Х. Тепсаев, секретаралла — С. Д. Садулаев.

Районни партийни организаце контрольно - ревизиони [illegible]

ла хержар С. Х. Саратов.

Хьа хьалкара цІенхаштта тІа лоархІ, аьлар цо. ХІанз къамаьл даьча Д. Г. Завгаева маьлара, керттерча даькъе тха болх латт — бахаш болча нахаца къамаьлаш дарах, парна дагардар фуд харах. ХІаьта, тхо из дийбиса ца къовсаш бе лерхІаш а да. ПрограммагІа лаьца аьлча, тхо цкъарчох гІалгІай районашка гІолла [illegible] ГІоне юхадоагІаргда.

[illegible]

ЦІе иггІа аьлча а [illegible] саг. Из хІанз [illegible] парна? Тхо мехках даьза чул тІехьагІа пар хІаландаьд тха кашамаш, [illegible] тай гІалаш, вІовнаш. Лоамца аьлча. Кавказера тха лер йоае гІийртаб уж.

Къаман кепайоазон историцара

Хетаргахьа, гІалат валара кхера ца веэаш, ала мегаргда: моллагІдола белгала ди деэдеча хана дуккхачарна дагадоха хургда цунца дувзаденна историцара бакъдараш. ХІаьта тахан, кепайоазон Ди деэдеш хьоахайнча, наьха теркам тІаозаргбарех йолаш санна хет гІалгІай къаман кепайоазув хьахилара историе яшхаза йола оагІонаш. Цхьабакъда, къамаьл дІадоладалехьа белгалдаккха доагІа, укх заметка тІа цу лоархІам болча деша теркам тІаозарал совгІа, кхы доккхагІа декхар аз сайна хьалхашка ца оттаделга.

ВАПХ хІаранена дика ховш да, вай къаман кепайоазув хьахиина ди — «Сердало» газет арадаьнна 1923 шера 1 Май долга. Дале а, цу ханага кхаьччанна гІалгІайх болча интеллигентех цхьаннкха а саг паччахьа замалахьа къаман алфавит хьанхолла гІийртавац-хьогІ?, — яха хаттар уттар каст-каста. ХІана аьлча, ерригача ГІалгІайчене революци хиллалца паччахьалкхено 1868 шера хьайийлла пхьа школ мара хинна ецие (верригча а 49 шера из чакхъяьккха 562 саг мара вац), дика ховш да мел боккха хиннаб вайнаьха дешарца бола безам. Цунна тешал деш йола статьяш Къулбаседа Кавказерча, Москверчен Петербургерчен газеташ тІа, журналаш тІа арайийннай дІадахача бІаьшерен 70-ча шерашка денз. Наштта цунна тешал ду Кавказски администраце туччахьа духьале ешие, революци ялалехьа массехк шу хьалха бахача нах шоай мискача тарон тІера ахча а телаш, цхьанцайолча гІалгІай юрташка школаш хьайийлла хилара а.

Из теркалдича, хеталора тамаш я-кх гІалгІай интеллигентех шоай наьна мотт кепайоазон ларда тІа баккха гІийртарех цаІ мукъане а воацаш хиннадале, аьнна. Из уйла чІоагІйора 1882-чу шера Владикавказе хьахиннача Терски области лоамарошта юкъе образовании техническа знанеши йоаржаяра йолча общество юххьанна денз дакъа лоацаш гІалгІай а хинна хиларо. Масала, из общество хьаеча дикка дакъа лаьцарех хиннав полковник Долгиев Бунхс. Цул тІехьагІа ткъо шу совгІа ха яьлча Владикавказе хьахул ГІалгІай просветительски общество.

Керттерча даькъе сай Іилман болх Къулбаседа Кавказа тІема-политически историеца бувзабенна бале а, цу вай дувцача дешах дола хоамаш а гулде гІийртав со. Кхы ер ма дий, аьнна, цу даькъе белгалданикха сай хІама дене а, кагийча наьха вай культура цу оагІонна теркам тІаозар духьен цар хьинарца цун историе довзара гІулакх алсамдаларга дог доахаши цунах дувца безам ба.

ИШТТА массехк шу хьалха Ленинградерча исторически архиве сона нийсъелар каьхата кхоъ лист мара юкъе ца йоалла йитиъа папка 1898 шера июнь бетта Осканов Бей яхача цхьан гІалгІачо Кавказа наместникагара ІарбиІ графикагІа долча алфавита ларда тІа «Наьсархой» яха гІалгІай газет арахеца шийна пурам даларлар дехаш яздаь каьхат дар папка чу хиннар. Кхы ер ма дий, аьнна, хьадда бахьан духьала а ца доаккхаш. Оскановна газет арахеца бокъо а ца луш чаккдаьлар цу хана из гІулахх. Паччахьа бюрократи къамаш дешара сердалонах дІаэра массаьна а духьала хинна йолга дика ховш дале а сел энжи цу гІулакха из духьалъялар цецвоаккхаш дар.

Цунах дикагІа кхетара гІо дир вай ювцача хана Кавказа наместника хиннача сагах «Исторически вестник» яхача журнала тІа 1912 шера яздаьр Іодийшача. «Со массаза а цецвоаккхаш а логика хьисапе кхетаде йиш йоацаш а хІама да, — яздора «Кавказа цензура» яхача статья автора, — князь Т. С. Голицын санна вола... дІавийца а варгвоаца самодур Кавказ санна боккхача мехка доал де оттавер... Ше доал деча мехках моастагІчун ордииг, хІаьта туземцех къайлагІара моастагІий лерхІаш, цхьаккха бахьан а доацаш Іалаьмате дорхен энжиш саг вар из».

Тахан хоадамболлаш Осканових шиих, цо кийчдьача гІалгІай алфавитах ала хІама деце, теша лов шиі хана шин къаманна дика гІулакх де гІийртача цу сагах а, цо баьча балхах а кхоана ьайна дукхагІа ховргхилара.

Февральски революци хинначул тІехьагІа 1917 шера аьхки «Терски вестник» яхача Владикавказе арадийннача газета тІа «ГІалгІа», аьнна, цІи кІал а йолаш массехк заметка арайоал. Цар автора, дог а лазаш, язду паччахьа заман къиза Іазап тІера кхессачул тІехьагІа, гІалгІашха волча хІара саго кхета а дергдолаш, дуне тІа а мехка а доаллачох, хувцалуш додача вахарах вай къаман метта язде цу хана таро хинна ца хиларах.

Цуцца цхьана, цу газета тІара ха йиш я Владикавказе реальни училище чакхйоаккхаш ше хиннача хана денз ГІалгІай просветительски обществас тІадиллах къаман алфавит хьакхоллара гІулакх Джабагиев Махьмада шийна хьатІанийца хилар а. Цул тІехьагІа Ригерча политехнически института агрономически отделени яккха а Февральски революци хинначул тІехьагІа Назрановски (ГІалгІай) округа Времении правительства комиссар хила а кхийнача Джабагиевх бехкаш доах заметка автора ше оттадаь алфавит цо нахага дІа ца довзийтарах. «ГІалгІачо» яздаьчоа тешал ду 1917 шера из алфавит долаш хинна хилара.

МИЧЧА бесса дале а, революцеи граждански тІемеи шерашка ара ца доаккхаш диса из алфавит таханарча денга хьакхачалца кхы лар хьагуча ца йоалаш дисад. ХІаьта 1918 шера шиі вешийца Висангиреца Къулбаседа Кавказера дІавахар цун автор М. Джабагиев а.

ХІаьта цун дІахорча вахара кхелах, лоацца, язду малхбузен мехкашка 30-ча шерашка арадийннача Къулбаседа Кавказерча эмиграцтий журнало. Цу журнала тешалах, «Къулбаседа Кавказерча къамий проблемаех шиі тайпара белгала уйлаш йолаш хинна вола» из цхьаккха политически группировкашта юкъе воагІаш хинавац. Валале шу шу хьалха, 1935-ча шера, Парижо цо арахийцад ковзаш волча кавказоведа Жорж Дюмезила французски меттала даьккха гІалгІай багахбувцама книжка. Дагадоххарах аьлча, А. П. Чехова цІерагІча вай республикански библиотека Францерча шоай коллегашка гІолла цун цхьа экземпляр яьккхача бакъахьа хургдар.

Хета тарлу, хІанз вай дийна шин саго оттадаь хинна гІалгІай алфавиташ наха дІа ца довзаш ма диссадий, хІанз уж лехарахи царех дувцарахи фу пайда ба, аьнна. Нагахьа санна иштта хеташ бараш хуле а, уж харц ба. Вай доаладаь масалаш лоархІам болаш да алхха вай къамо сердалонга, дикагІча вахарга халача хьалашка никъ баккха гІерташ хьийгача къин тешал цар деш хиларах а. Цудухьа царех дар лаха а наха дІадовзийта а деза.

Т. МУТАЛИЕВ,
исторически Іилмай кандидат, тха штате воаца корреспондент.

* * *

Городской отчетно - хоржамий партийни конференци чакхъяьнначул тІехьагІа хиннача КПСС Гудермесски горкома организациони пленуме парте горкома хьалхарча секретаралла альтернативни ларда тІа хержар халкъа депутатий городской Совета председатель Х. С. Садыков, шоллагІча секретаралла — А. Д. Расшивкин, секретаралла — А. М. Чучуев.

Гудермесски городской партийни организаце контрольно - ревизиони комиссе председателалла хержар В. М. Чагаев.

* * *

Урус - Мартановски районни отчетно - хоржамий партийни конференци чакхъяьнначул тІехьагІа укхаза хилар парте райкома кердача состава организациони пленум. Укхаза парте райкома хьалхарча секретаралла хержар Ю. Д. Усамов, шоллагІча секретаралла — В. А. Гумаев, секретаралла — А. С. Бисолтанова.

Районни партийни организаце контрольно - ревизиони комиссе председателалла харжар Л. З. Вацуев.

гІа Грозне юхадоагІаргда. Укхаза оаха тхоаІ болх чакхбаккха с хьалхара этап чакхъяккха тарлу. ХІаьта цох хургдар балхо хьахьокхаргда. Тхо бакъдолчун дух тІа довла дезаш да. ТІаккха мара комиссе гІалгІай автономех лаьца шийна хетар аргдац.

Трибуна тІа воал ГІалгІай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета председатель, юридически Іилмай доктор Сейнароев Бексолт. Цо Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой цІерагІа дІайха мохаршал хьаттар комиссе членашка. Цул тІехьагІа оратора белгалдаьккхар, гІалгІай чІоагІа сатувсаш а диканца из дош къастарга догдоахаш а комиссе балхага хьежаш хилар. Царна лоншоаш, деррига бакъдар хьал тІа а даьккха, шиі метте дІаоттадар. ХІаьта из синхагІа ме ду цунах дукхагІа пайда баргба. ХІана аьлча, гІулакх дІахо къоаста ца деш гаьна доале, из цхьанцаболча экстремисташа ихы а чоалханегІа дерзаде тарлуш да.

Цудухьа гІалгІай а хІинрий а къамаш хьалха санна барта а долаш даьхача бакъахьа хет тхона. ДІахо Б. Сейнароева аьлар; тхо нохчанца барт-цхьоагІо йолаш дах, оаха сталински репрессей Іазап цхьана лайнад. Тхо вІаши яхачох дикагІа кхет, хІаране кер чу бола бала дикагІа кхетабу. Тхо, 1933 шера денз нохчаша тІа а нійца леладеш да. Бакъда, цкъа мукъагІа хьоашал тІера доалаш хул. ХІаьта

Тахан тхона тхоай дай баьха кхуврч аш. Вешта аьлча, ГІалгІай автономи меттаоттае еза столица аьрда оагІорахьа улла Бурув а йолаш. Тхо, Кавказе эггара къаьнагІчарех дола гІалгІай халкъ, мехка карта тІара ше дІа ца далийта, уллуврча къамий дика лоалахой а долаш даха, гІулакхаш леладе, шиі лаьтта кхыча къамех бола хьаьший тІайибе лерхІаш да. ХІаьта вз шугара дех ер дош бакъдолчун тІа а латташ, къовстаделга.

ВІашагІнхетаре гулбеннача теркам тІаозаш къамаьлаш дир ЧИГУ доцента Парчиева Парас, Къулбаседа - ХІирийчеерча «Казбек» яхача фирма генеральни директора заместитела Куштов Йоакъапа, Наьсар-Кертерча маьждига имама Пошев Ахьмада, автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета члена Костоев Беслана, НГІАССР халкъа депутата Бисултанов Хож-Ахьмада, СССР халкъа депутата Фаргиев Хьамзата, журналиста Чахкиев Башира, СССР халкъа депутата, комиссе члена Дарсигов Мувсас.

Цу дийнахьа комисси Наьсарен районе яхар.

М. БАРАХОЕВ.

Пайдане а корта болаш а къамаьл

хилар укх деношка КПСС обкома хьалхарча секретара, НГІАССР Лакхехьарча Совета председатела Д. Г. Завгаева парте, тІема, къахьегама ветеранашца.

Мехка хало тІаьттача хана бала лайнача, йоккха гахара опыт йолча нахаца дагавалар лоархІаме а хиланза даргдоацаш а хІама хиларах шеко яц. Ветераний хьаькъал къьестга пайдане да хІанз, вай общество моллагІа яраш санна йоаца процессаш хулаш латтача хана. хІара денна а хІара сахьата а керда, вІалла дагайоаца проблемаш хьахулача хана. Уж проблемаш къоастаяра юкъе шоашкара доагІар хьош ба ветеранаш а — дика хьехам луш, хоадам боллаш болх беш.

ВІашагІнхетар хьалелаш Д. Г. Завгаева белгалдаьккхар, парте областной комитето ветерански болама боккха лоархІам беш хилар. хІаьта мел могар де лерхІаш я из перестройка чакхйоаккхача боккхагІбарий опытах пайда эцара.

Парте обкома хьалхарча секретара гулбеннарашта дийцар хьалхара вІашагІнхетар хинначул тІехьагІа баьча балхах. Керттера дар да, белгалдаьккхар цо, республике общественно - политически хьал тоаде, къамашта юкъера гІулакхаш боарам тІа доаладе вІаштІехьдалар.

Социальни кхохкам оттара керттера бахьан да, аьлар Д. Г. Завгаева, наьха вахара хьал эсала хилар: лоадам боацаш долча товарашта а дифицит хилар, вахар вІаштІехьдаланза хилар, медицински гІулакх дара проблемаш. [illegible]

Фу де вІаштІехьдийнад цу илане? Масала, укх шера хьалхарча квартале халкъа эша товараш арахийцад цу хана соахка хиннаращца вийсдича 30 миллион сом дукхагІа. Цу факто тешал ду эггара хьалха республика экономика дегІайоалае йоккхий таронаш хилара.

Соахка хинначунца нийсдича дикагІа лел торгови гІулакхаш делга юрташка, масала, халкъа эша товараш 12,5 миллион сом дукхагІа дехкад цига укх шера хьалхарча квартале.

ЧІоагІа лоархІаме йола социально - экономически проблема къоастае таро хургья лоамара лаьтташ кадерзадара программа кхоачашйича. ХІанз вэараш дезал ба лоамашка баха дІабаха а цига ахархой боахамаш леладе а кийчаболш.

ВІашагІнхетаре дийцар иштта унахцІено лораяра материальни база чІоагІъяра деш долча гІулакхех. Керда районни больницаш, поликлиникаш, фельдшерско-акушерски пункташ хьалъелаьрхІад. Специоликлиника оалаш яр ветеранашта гІулакх дергдолаш дІалла еза, яхаш дош а уттадора.

ВІашагІнхетар чакхдоалаш Д. Г. Завгаева ветераний группана дІаелар НГІАССР Лакхехьарча Совета, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома Сийлен грамоташ, хІаьта иштта тІемен къахьегамен Ерригсоюзни совета наьхка тІа йоахкаю знакаш.

ЖУРНАЛИСТАШТА—СОВГІАТАШ

Цкъа мара лац журналиста А. Д. Шерипова цІерагІча республикански творчески конкурса преми. Из лу аргІанарча шера дикагІйола материал язъяра тІехьа хиннача конкурса итогех. ХІанзале цу лоархІамеча конкурса лауреаташ хиннаб республикера ткъо гаргга журналист.

Кепайоазон а радио а зевош хьатІа кхоачаш НГІАССР журналистий Союза правлене исполкомо дІадахача шера итогаш яьй. АргІанарча шера дикагІйола материалаш язъяра тІехьа хиннача конкурса премеши дипломаши хьожалаьд «Грозненский рабочий» газета корреспондента М. И. Катышевана — «Историе кІай кІаьдаш» яхача рубрикала кІалхара материалаш кийчъярахи къамашта юкъерча гІулакхех публикацеш ярахи: «Сердало» газета отдела заведующена М. М. Картоевна — социально - экономически темаех йола фельетонаш язъярах: «Комсомольское племя» яхача газета Л. Д. Шахбулатовна — «Форзал дехьара драма», «Тбилисе хиннар фуд» яха публикацеш ярах. НГІАССР телевиденен радиовещанен Комитета общественно - политически редакце редактора З. С. Булуевана — «Социальни хьашташкахьа юкъ йоаш» яха проблемни радиопередачаш кийчъярах.

Журналистий Союза правлене а НГІАССР юстице министерства коллеге а нравственно - правовни темагІа дикагІйола материал кийчъяра йолча республикански творчески конкурса итогаш яьй. Хьалхара премеш еннай НГІАССР чурча гІулакхий министерства начальника А. Н. Мусаевпен, «Ленинан некъ» яхача газета отдела заведующена А. Т. Тимирхановнен.— республика правоохранительни органий балхах публикацеш ярах; телевиденехи радиовещанехи йолча НГІАССР Комитета корреспондента К. К. Харлампидеца — «По законам милосердия» яха передачаш ярах.

ШоллагІа премеш еннай НГІАССР прокуратура следственни управлене прокурора Р. У. Цакаевна — «Грозненский рабочий» яхача газета тІа наркоманеца а коррумпировании элементашца а къовсам лоатгабарах йолча проблемах материалаш кепатохарах», «Колхозная жизнь» яхача веденски районий газета бехктоххамеча секретара Х. Н. Юнусовна — «Советаш хІанз а Іаьдал дІаэца кийча яц», «Наьха сатем лорабе», «КГБ: селхан, тахан, кхоана» яха материалаш язъярах.

КхоалагІа преми еннай «Ленинская правда» яхача Урус - Мартановски районни газета корреспондентана С.-М. А. Исраевна — «Именем беззакония». «Штрафные очки», «Хоржамий участкера ЧП» яха публикацеш ярах.

Центризбиркоме

Центральни избирательни комиссе хоам бу, «Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаташ Іхаржарах» долча Закона 52 статьяга хьежжи шозлагІа кхаж тоссаргба НГІАССР халкъа депутаташ харжара укх хоржамий округашка гІолла:

- **Ленински № 1,**
- **Калинински № 6,**
- **Курски № 10,**
- **Краснофлотски № 33,**
- **Островски № 41,**
- **Промышленни № 91,**
- **Восточни № 108;**
- **Кавказски № 164;**
- **Курчалойски № 166,**

1990 шера 6 май.

Цу дийнахьа шозлагІа кхаж тоссаргба моттигерча Советий цхьайолча округашка а.

Хьачсара Іхаржарх оаІ НГІАССР Центризбиркомо дех шутара шоай граждански декхар кхоачашдар.

Тахан—кепайоазон ди

ТХА КЕРТТЕРА КОРРЕСПОНДЕНТ

Газета гIончий

Нaьсарен районе кIезига бац «Сердало» газета активисташ, новкъостий. Каст-каста хул цар цIераш газета оагIонаш тIа. Уж наха бовз, Цудухьа, лоацца царех дош а оалаш, газет дешарашта уж дIабовзийта ловрa сона.

Хьалхарча сурта тIа шоана гур ва ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода партбюро секретарь Манкиев Iамархан. Дика язде ховш а журналистски перо безаш а саг ва из. Иштта долча дешах лаьца массехк мугI эшар газета аьлча, дукха гац из. Цу дийнахьа ца нийслой а, шоллагIча-кхоалагIча дийнахьа кийча хул цо газета лазъиь материалаш.

ШоллагIча сурта тIа шоана гур ва — трикотажни фабрике дукха ха йоаццаш партбюро секретаралла хержа Гойгов Асхьаб.

ХIаьта кхоалагIча сурта тIа шоана гуш йола цу фабрикера № 1 йолча швейни цеха мастер-м ювца езаш а яц. Ше лздора тIера. хIаьта хьоалар лерттIа ала ховш а я Сельжана. Цун цIи а дагайоагIа хургья газет дешарашта.

Тутаев Аюпа газетаца доттагIал леладу дукха ха я. ХIанз райсовета депутат ваьв из. «Маяк» яхача совхозе керттера инженер волаш болх беш ва из.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Автора сурташ тIа: Манкиев Iамархан (№ 1), Гойгов Асхьаб (№ 2), Тутаев Аюп (№ 3) Джандарова Сельжана (№ 4).

ГIийла миске
я са нана,
Ха дIаяха
йолаш къаьна,
Дукха дайна,
дукха лайна
Тхо ший бераш
кхеда гIерташ,
Ший кIоригаш
мерза хьесташ,
Ший кер меца —
тхо дузо гIерташ,
Лийннай дукха
ше са детташ.
Ший бала цо
кодабаьбац,
Шийгара хьал
цо къердадаьдац

Нана

Оарцах довла
цо аьхадац,
Ше дIакхихьаб
шийгара бала.
Ший синаца
ше садетташ,
Ший халонаш
ше дIатетташ,
Даькъала е хьо
везча дала.
Ер дуне Iа
миска дуаш,
Ер дуне Iа
гIийла дуаш
Хьийгаяц хьо
берста барех,
Къийхка яц хьо
гIийлачарех.
Хьо мискачов
кара кховдар,
Iа гIийла вар
хоза хьоастар,
Ламаза тIехьа
хьай дуIашца
Байнарашта
маьл дIателар,
Цар цIераш Iа
хьамсара йоахар
Даьлега хьа
гIийла кхайкаш.
Хьа дуIаша,
хьа сагIаша,
Хьа хьеьнална
гIулакхаша
Тхо лорадир,
хьалкхедир,
Хьеьнал дехе
тхо Iомадир.
Дега йIовхал
тхона елар,
Сина хозал
тхона елар,
Хьа къонела
дарба даларе.
Хьогара сога
луш яларе
Шек дIавоацаш,
веха воацаш,
Хьа воIо из
хьаэцаргьяр.
Хьа халонна
кIальоттаргвар,

ДОГ ЛАЗАЧОХ ДУВЦ

«Терек» яхача мебельно-лахчап хIамаш еча объединене структурии подразделенеш боахам лелабара расчетага йоалача, производства дикагIйолча методашта пропаганда еча, уж юкъекхувлача хьинаре дакъа лоац «Деревообработчик» яхача дукха тиражни газета. Цун йоккха йоацача коллективо дукха болх бу объединене болхлоша кепайоазон тIа гIолла шоай дог лазачох, хилча бакъахьа хетачох, къоастае эшача проблемаех лувцийтара юкъеозаш. Масала, болхлоша, инженерно-технически болхлоша, керттерча специалисташа шерра дувц шоай предприятерча проблемаех, толамех. производственни вахарах, иштта партийни а профсоюзни а организацей проблемех, уж къоастаяра наькъаш белгалдоах. Газетаца айхха бувзам лелабечарех ба объединене керттера бухгалтер Н. В. Макруха, цехкомий председателаш Т. П. Кривцова, А. Н. Белова, ФЗУ оператор Б. Тангиев, къахьегамеи алапени, техническа отделий болхлой — Н. Егорова, А. Сорокина.

Цар газета оагIонаш тIа кепаетт заметкаш, информацеш, партийни вахарах дувца материалаш. Цунца цар серригача предприяте вахарах йола информаци лу.

Объединене керда корпусни а цIагIа лелаю а мебель арахецарга дала кийчо еш хиларах дувцаш газета тIа араяьннай № 3 йолча мебельни фабрика цеха начальника С. Яшуркаева, объединене керттерча технолога М. Л. Савельева материалаш.

Хоржамий кампани йолча хана газетаца айхха бувзам лелабора агитцентра заведующе М. Н. Дараева, заместитела М. Эльдерханова, ответсекретара К. Денискина, иштта кхычар.

Шийна теркам тIаозийташ яр фанеровально - заготовительни цехе малхбузенгерманска производства «Има» яха линии юкъейовлаярах дувцаш йола Б. Тангиева, «Слава» яха керда мебельни набор арахеца кийчъеш хиларах йола С. Яшуркаева статьяш. Цар тIа авторашa коллектива баргболча пайдах, цуп сий лакхде йиш йолча гIулаккхех дувцар. Иштта газета оагIонаш тIа арзаш квартираш, дефицитни товараш декъача социалистически нийсхон принципаш телхаярах, болхлошта лерттIа гIулакх ца дарах. соцкультбыта объекташ хьалъяра йоагIа терко ца ярах дувцаш йола критически статьяш, корреспонденцеш. Газета болхлоша мамогга цу лостамагIа къахьегар шоай керттерча декхарех цаI лоархI.

Иштта кест-каста дош лу цIихезача Iилманхошта, экономисташта шоашта хетачох лаьца газет дешарашца дагабовлара. Масала, редакце кепатехар вовзаш волча экономиста, профессора Р. Хасбулатова «Фу лу перестройкас сага?» яха кIоаргга чулоацам бола, статья.

Газета тIа наха теркам тIаозаш я «Кулгалхошей керттерча специалистaшей болхлошца леладу гIулакх» яха рубрика. Цун кIала болхлой еша безам боагIаргбола материалаш кепаст.

Иштта дукха тIемея къахьегамеи ветераний вахарах дувцаш йола материалаш арайоах.

ХIаьта иштта «Деревообработчик» яхача газета объединене партийни организацена пропагандистски болх чакхбаккхара дика гIо ду.

I. МЕРЖОЕВ,
«Деревообработчик» яхача дукха тиражни газета сотрудник, тха штате воаца корреспондент.

Сийлахь-йоккхача Коталон 45 шу дузаш

Дош кхоачашдир

Фартанга яхача хиш йисте улл Даьтта гIе. Цигара 1939 шера цIеча Эскаре гIулакх де вахар Хайров Ювнас. Цу хана цун ткъо шу даьннадар. ХьалхагIа Благовещенск яхача городе гIулакх деш хилар из. Фашисташа вайца тIом хьоабалехьа Литове Тауpгис яхача городе нийслу ер чувоагIа батальон. Доазонна 27 километр мара гаьна яцар из город. Укхаза латтар 183 номер йола стрелкови батальон. Батальона командир вар подполковник Жуковский. Цхьа ха яьлар салтий тIема гIуланха Iомабеш, ховш дар немцаша шоай дивизеш доазонна юхе хьатIаозаш йолга.

ХьатIакхаьчар 1941 шу, 22-ча июне тIом болабелар. Жуковске батальона тIадиллар Старая Русса яхача моттиге фашисташ тIемаца совцабе, аьнна.

Волабелар бирса тIом. Цу тIем тIа дакъа лаьцача, хIанз Нестеровски станице вахача Оздоев Хьажбикара дувц

— Бийсана сахьат доалача хана дар из. Оаха 40 совгIа фашист вийра, йохайир 7 машина, 11 мотоцикл. Немций тIабоагIаш латтар, ракеташца тха моттиг сийрда а йовхаш. Цу хана бе автомат а йоаллаш, нийсса ура а этта, «Сона тIехьа, кIантий!», — аьнна моастагIашта тIаведар Ювнас. Цкъарчов, машинаш а мотоциклаш а йита бaйдар немций, бакъда, са меттадеча юха а тIом бе болабелар уж. Цу хана хала човнаш хинна Ювнас вежар. Се чов хинна воллашехьа, 30 метр гаьна дIавихьар аз

ший воI лехаш, хиннар фуд ца ховш. Эггара тIехьа 1952 шера Павлодарски областерча Максим-Горьковски военкоматера письмо дера цунга:

«Грозненски областа Галашкински района Даьттах яхача юрта 1919 шера ваь а хьалкхийна а вола хьа воI Хайров Ювнас тIема присягана тешшаме а волаш, денали майрали гойташ Социалистически Даьхе бахьан долаш моастагIа духьала тIом беш вийра 1942 шера 9-ча январе. Из дIавеллав Старая Русса яхача моттиге».

Бирсача тIемо дукха нах боабир. Ювнас хIанз а вахаш хургвар. Езаш хиннай цунна Фатима яха йоI. Эскаре ше водача хана, Даьхенна эшшача сай вахар дIалургда аз, аьнна, ше цунна деннa дош кхоачашдаьд Хайров Ювнаса.

Редакце письмо девад

БАРТ ЧIОАГIБЕ

«Барт эгIабар» ца аьлча, кхы тайпа дешаш корадагIац «Правда» газета корреспонденташа А. Грачеваи В. Халинеи язъьча харцахьарча статьях лаьца. Из бахьан долаш, вайна ховш махиллара, город Назране 6-ча марта денз 14-ча марта кхаччалца дIайихьар итташ эзараш болча наха дакъа а лоацаш йола митинг. Массане а дийцар цаI дар: гIалгIай автономи меттаоттаяр.

Митинг дика чакхъяларах эггара хьалха баркал ала доагIа вай эздий а хьакъал долаш а болча боккхийча наха. Даьла раьза хилва царна! Иштта доккха баркал оал вай оагIув хьаллаьцача нохчашта, черсашта, карачаевцашта, гуржашта, калмыкашта, азербайджанцашта.

Митинге къамаьл деш цIихезача йоазонхочо Базоркин Идриса аьлар, нохчашта баркал ала дезаш дац, из цар декхар дар, аьнна. Иштта къамаьл дир ЦIаьлара венача цхьан къонахчо а. «Оаша тхона баркал ала дезац с оаха шоана а баркал ала дезац. Вай цаIаш да. ГIалгIаша хьабехаш бола мохк цхьан гIалгIай хиниа Iац, из вай мохк ба. Вай лохаш яр гIалгIай бокъо яц, вай массара а бокъо я».

Цар шинне а даь къамаьл доккха маьан а чулоацам а болаш дар. Митинго хьахьехар вийнаьха оарц даьнка делаш моттиг хиьча, моллагIа а оарцагIаргвола. Цо

СалаIа вахавар со...

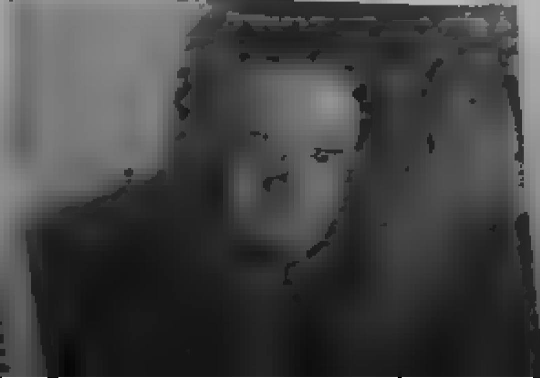

хьа дIаотта. ТIаккха эттув бала а мег хьа.

Со перрона дIадехьаваьлар. Транспорт хилар догдоахилга дац-кх, аьнна, со шекваьнача хана ена хьатIаэттар цхьа автобус. Цу тIа дIатехайра со.

— Михайловская яхача станице кхаччалца мара во-

во хьажацар. Безаме, Iимерза бар курортникашца отделене заведующи С. Мусаева, кхыбола лораш. Амма, медицински йижараша деш дола гIулакх массанена а цхьатарра дIакхачацар. Из цар бехкагIа нийслуш а дацар. Медсестраш тоьацар укхаза. Цудухьа, болх IалаьмаTе дукха ба цар. массанахьа дIакхача кхоабац.

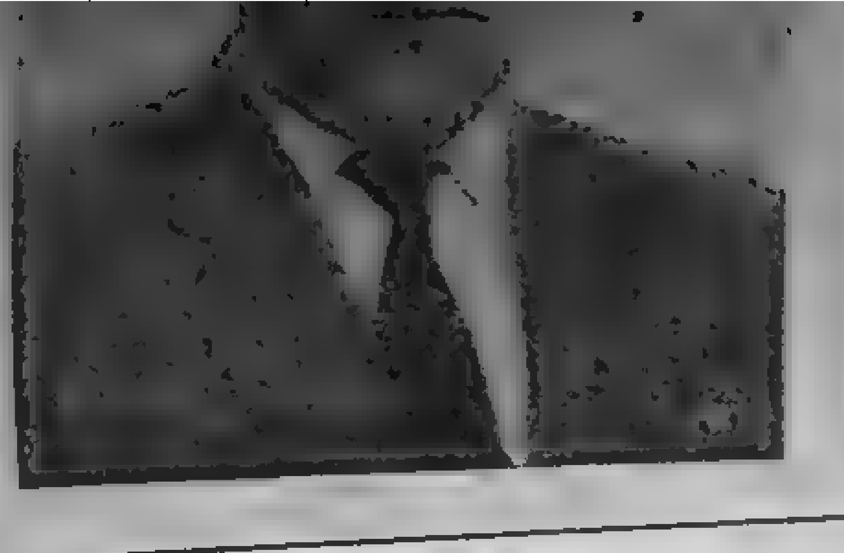

СалаӀа вахавар со...

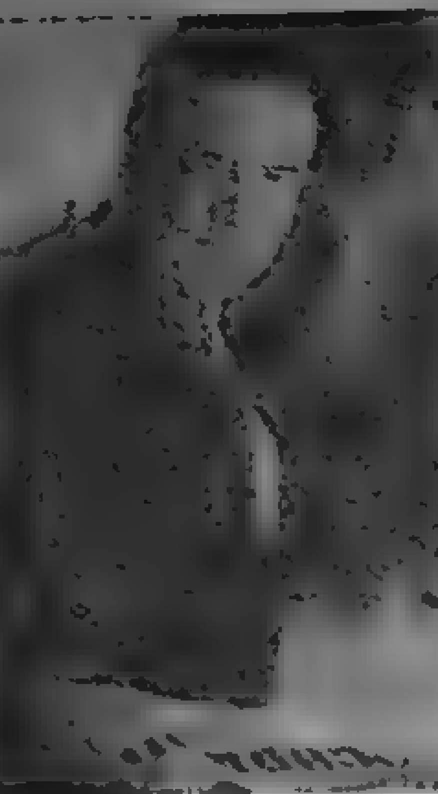

Серноводскерча дарбан хих лаьцна сейна дукха хезадар хьалхаӀа а. ЧӀоагӀа гӀо ду, йоахар цо цамогаш болча нах. Цудухьа, «Асса» яхача санаторе вaха сайна путевка бе кхаьчача чӀоагӀа гӀадвахар со.

Юххера а хьийка ди хӀаттӀакхаьчар. «Махачкала — Беслан» яха электричка Серноводская яхача станце перрона тӀа сецар. Садовш латтар. Сона хьаьшача путевка тӀа белталдаьккхадар, машинаькъа вокзале тхога хьежаш «Асса» санаторера вилал хургва, аьнна. Из декхарийла вар салаӀен дарба дайтен хьаухача наха станцера массехк километр гаьна уллача санаторе дӀабаха транспорт вӀаштӀехьаьккха Бакъда, укхаза сога хьежаш сар вацар. Перрона тӀа гӀолла, фу дергда а ца ховш, дӀа-хьа лелаш цхьан сага тӀа а вена хьахьийхар сона мичахьа хьежа веза санаторе ухача автобусага. Со хьежаш латтача хана укхаза салаӀа венача цхьан сага аьлар:

— Лаьттаз, аьнна, ха йоаяр мара хӀамз хургдац хьа. Сайрийна укхаза автобус сецац, вокзала дехьа оагӀорахьа дӀаотта. ТӀаккха аьттув бала а мег хьа.

Со перрона дӀадехьаваьлар Транспорт хилар догдохилга дац-кх, аьнна, со шеквавнача хана ена хьатӀаэттар цхьа автобус. Цу тӀа дӀатахайра со.

— Михайловская яхача станце кхаччалца мара вoдац, — аьлар водителa. — ТӀаккха чемоданаш бе а ехка со тӀера Ӏовала волавелча, сох кьа а хиитта, тӀатехар. — Мегаьд, волче вагӀа, санаторе кхаччалца дӀавугаргва аз хьо.

Ништта чам боацаш дӀадоладелар са салаӀар «Асса» яхача санаторе. ВархӀазта вӀашкадаьча цӀен юххе соцайир водитела ший автобус. Регистратуре со дӀахьожавир № 129 йолча цӀагӀа. Укхаза са доалахо вар тӀема ветеран ӀалаьмаТе дика сaг Н. Е. Пархоменко.

— Хьоча хой хац сона, бакъда, укх массехк дийнахьа хьа маьнге тӀа уллаш кхьвола сaг ва, станице бахача ший гаргарча нахах бӀарг тоха вaха хила везаш ва из, — хоам бир цо сога.

Со хьахьожаваьраш гӀалатбаьнна хила мег-кх, аьнна, дага а деха, юха а регистратуре вахар со. Цу маьнге тӀа иллар йистеваьнна цӀавзахав, хьа моттиг я из, аьнна, тешавир цигача багӀараша. Амма, шоллагӀча дийнахьа тсам боацача хьалеэттар со. Сайрийна цӀакхаьчар маьнге да. ХӀаьта са кхьча палате вaха вийзар. Техкача гучадаьлар, цу тайпара хӀамаш укхаза каст-каста циислуш долга. Цунах лаьца сога дийцар отставке волча офицера, Ростовера санаторе салаӀа венача тӀема инвалида А. А. Лесовойя. Цо а цхьа бийса «изолятора» чу яьккха хиннар, 180 сом денна путевка а йолаш венаволлаше.

Бакъдар, дийцача, лорий медицински персонал тхога во хьажацар. Безаме, Ӏимерза бар курортникашца отделене заведующи С. Мусаева, кхыбола лораш. Амма, медицински йижараша деш дола гӀулакх массанена а цхьатарра дӀакхачацар. Из цар бехкагӀа нийслуш я дацар. Медсестраш тоъацар укха за. Цудухьа, болх ӀалаьмаТе дукха ба цар. массанахьа дӀакхача кхолбац.

Лоацца аьлча, медицински гӀулакх дара хӀама кӀалдисадац укхаза. Бакъда, во вӀаштӀехьдаьккхад диетически даарш кийчделга. Кхыметтел, желудочно - кишечни лазараш долча наха а геттара кӀома е дира кхача хьалхашка уттабеш моттигаш нийслу. СалоӀараш леткъачул тӀехьагӀа цхьан юкъа гӀулакх бокъалгахьа дьлар; мичара енай ца ховш, яша ехка харбазаш а сом а гучабаьлар Цхьабакъда, цхьа ха яьлча, юха а телхар гӀулакх. ХӀаьта диетически даарех лоархӀаш йола котамаш, гречка, дуга вӀалла гуш а дацар.

КӀезига хул укхаза унахцӀено лораира министерства, облсовпрофа кулгалхой. Цар оагӀорахьара а цхьаккха тӀахьожам боацаш йитай санатори. Цу тайппара гӀулакх леладара практика овлангара денз хувца еза. Со теш район а министерстве а керда хержача кулгалхоша Серноводске ядача курорташтен санаторештен дукхагӀа теркам тӀабохийтаргхиларах. Из дӀадех хано. Наьха салоӀилга, унахцӀено тоаелга лерттӀа вӀаштӀехьдаккхар — лоархӀамегӀдола социальни декхар да. ХӀана аьлча, перестройка наьха духь бухсоццаш наьха вахар тоадара еш я.

Н. ОЛИМПИЕВ,
тӀемел къахьегамен ветеран, тха штате воаца корреспондент.

маьл дӀателар,
Цар цӀераш Ӏе
хьамсара йоахер
Даьлага хье
гӀийла кхайкаш.
Хье дуӀаша,
хье сагӀаша,
Хьа хьаьналча
гӀулакххеше
Тхо лорадир,
хьалихедир.
Хьаьнал даха
тхо Ӏомадир.
Деге йӀоехал
тхона елар,
Сина хозал
тхона елар,
Хьа къоахала
дарба деларе.
Хьогара сога
пуш яларе
Шек дӀавоацаш,
веха воацаш,
Хьа воӀо из
хьаэцаргьар.
Хьа хелонна
кӀалъоттаргвар,
Хьона хьалха
са Ӏодилла
Веха воацаш
дӀагӀоргвар.
Хьа цӀий да тха
пхьаьнашка лелар,
Хьа дог да тха
керара дар.
Тхо мел даха,
тхо мел лела
Тха дегашка
хьо хург ма я,
Кера синахь
хьо хург ма я,
Хьо тха миска
хьамсара нана
Даькъалъе хьо,
Везча дала!

М. АУШЕВ,
тха штате воаца корреспондент.

Доазонна 27 километр мара гаьна яцар из город. Укхаза латтар 183 номер йола стрелкови батальон. Батальона командир вар подполковник Жуковский. Цхьа ха яьлар салтий тӀема гӀулакха Ӏомабеш, ховш дар немцоша шоай дивизеш доазонна юхе хьатӀаозаш йолга.

ХьатӀанхаьчар 1941 шу. 22-ча июне тӀом болабелар. Жуковске батальона тӀадиллар Старая Русса яхача моттиге фашисташ тӀемаца совцабе, аьнна.

Болабелар бирса тӀом. Цу тӀем тӀа дакъа лаьцача хӀанз Нестеровски станице вахача Оздоев Хьажбикара дувц:

— Бийсана сахьат доалача хана дар из. Оаха 40 совгӀа фашист вийра, йохайир 7 машина, 11 мотоцикл. Немций тӀабоагӀаш латтар, ракеташца тха моттиг сийрда а йоахаш. Цу хана бе автомат а йоаллаш, нийсса ура а этта, «Сона тӀехьа, кӀантий!», — аьнна моастагӀашта тӀаведар Ювнас. Цкъарчоа, машинаш а мотоциклаш а йита байдар немций, бакъда, са меттадеча юха а тӀом бе болабелар уж. Цу хана хала човнаш хиина Ювнас нежар. Се чов хиина воллашехьа, 30 метр гаьна дӀавихьар аз сай новкъост. Дукха ха ялалехьа кхелхар из. Дукха езар цунна ший Даьхе, цудухьа цунна эшшача хана дӀаделар цо ший вахар.

Цун дас Мухьмада дукха ха яьккхар

ший воӀ лехаш, хиннар фуд ца ховш. Эггара тӀехьа 1952 шера Павлодарски областерча Максим-Горьковски военкоматера письмо дера цунга:

«Грозненски областа Галашкински района Даьттах яхача юрта 1919 шера ваь а хьалихийна а вола хьа воӀ Хайров Ювнас тӀема присягана тешшаме'а волаш, денали майрали гойташ Социалистически Даьхе бахьан долаш моастагӀа духьала тӀом беш вийра 1942 шера 9-ча январе. Из дӀавеллав Старая Русса яхача моттиге».

Бирсача тӀемо дукха нах боабир. Ювнас хӀанз а вахаш хургвар. Езаш хиннай цунна Фатима яха йоӀ. Эскаре ше водача хана. Даьхенна эшшача сай вахар дӀалургда аз, аьнна, ше цунна деннa дош-кхоачашдаьд Хайров Ювнаса.

Даьхе бахьан долаш тӀем тӀа байнарий масса а йолча хана сий хилда!

Т. ХАШИЕВ,
тха штате воаца корреспондент.

СУРТА ТӀА: Хайров Ювнас.

...дола митинг. Массане а дья... нар вал дар: гӀалгӀай автономи меттаоттаяр.

Митинг дика чакхъяларах эггара хьалха баркал ала доагӀа вай эздий а хьаькъал долаш а болча боккхийча наха. Даьла раьза хилва царна! Ништта доккха баркал оал вай оагӀув хьалаьвача нохчашта, чергашта, карачаевцашта, гуржашта, калмыкашта, азербайджанцашта.

Митинге къамаьл деш Шихе... ча йоазонхочо Базоркин Идриса аьлар, нохчашта баркал ала дезаш дац, ... нар денкхар дар. ... Ништта къамаьл дир ЦӀаьлара венача пхьан къ... нахчо а. «Оаша тхона баркал ала дезац е оаха шоана а баркал вла дезац. Вай цӀаш да. ГӀалгӀаша хьабехаш бола мохк цхьан гӀалгӀай хиина Ӏац, из вай мохк ба. Вай лохаш яр гӀалгӀай бокъо яц, вай массара а бокъо я».

Цар шиине а даь къамаьл доккха маӀан а чулоацам а болаш дар. Митинго хьахьекхар вайнахьа оарц дакхха делвш моттиг хилча, моллагӀа а оарцагӀваргволга. Цо хьахьекхар вай къонахчал, охь эздел. Сона ловра, мичахьа а вайнахьа сар нийсвелча ше мичахьара хьаваьнав, ше малав, фу леладу из ховш хилар. Цул совгӀа, сона бакъахьа хетар, масала, гӀалгӀай юрт СурхотӀа нохчий юрт ГӀойтӀа, ишта гӀалгӀай юрт Галашка нохчий юрт АтагӀа, Шатой е Назрань, кхыча шишша юрташта юкъе вӀашн гаргалонаш дукхагӀа хилча. Уж каст-кастта вӀашн хьоашалгӀа болхаш, вон дикен деча вӀашн оарцагӀбоалаш, во гӀулакх юкъера дӀа а доанкхаш, дика оамалаш кагийча нахан мехкараштен дӀа а Ӏомаеш бахаре. Кхы а дикагӀа хургдар, дика нах, къонахий вӀашагӀа а беттaлуш, вайна юкъера зуламаш дӀадаьхача ХӀана аьлча, тахан кӀезига бац дӀадехендален хӀама а доацаш, вӀашн духьала ца болхаш бола нах

Цу гӀулакха лерттӀа оарцагӀбоалаш бац вай дийша а боккхий а нах. Цар шоашкара де дезаш дола хӀама диза кхоачашдац. Ламаздар, марха кхабар, гӀурба дар — уж дала хьалхашкара декхараш. Бакъда, дӀахо дулам ца хилийтара, наха юкъе машар лоаттабара а довнаш дӀадахара а деш дукха хӀама дац.

Цу хьакъехьа йола сай уйлаш дӀайовзийташ сайна дича бакъахьа хетир дӀаоалаш аз массайттаза кахьэт дайтад редакцей болхлошка Амма, оаш уж дешаш есала къестаду, царех кӀезига ядду Оаха хьаяду «Сердало» а «Ленинан некъ» а газеташ, тхоаш диза вайнах а лоархӀаш. Тхона хов оаша ядер. Цудухьа аз шоах бехи боаких оаша шоай денхараш диза кхоачаш ца дарех. Нагахьа санна, тхона нохчий меттала деша хац яхе — шо нийса дац, тӀаккха оаша шоаи вошa лархӀац.

Нохчий, гӀалгӀай, эьнкхий, маьлхий — виъ вошах хьабаьннаб. Уж виъ вошa ва. Вай вӀашн къестаде доахке, вай къонахий дац.

А. УМАЕВ,
Сунженски района Орджоникидзевская яхача станице вахаш вар.

ДикагӀчарна совгӀаташ деннад

Соахка хинначул тоъал дукхагӀа шура йохк хӀара дийнахьа паччахьалкхенга Грозненски района «Ильинский» яхача совхоза хьайбаш лeладераша. Къаьстта сиха алсамъяьлар продукци баьццара конвейер болх бе йоласлча.

Керда хьекха раьс эггара дикагӀйолча силосал толашагӀа я. Ништта укха йолаш я из доакъао к...гача белгальяьнна Есантукаев Ахьъяд керте латта звено.

ЧӀоагӀа раьза ба цу звенона совхоза № 2 йолча шурий ферма болх..р. Баьццара доакъар телар бахьан долаш дикка шура тӀатехай доярка Гезикиева Хьавас, Сулумханова Тамаре, Анзорова Нюрие, деттача доахана Хьайбашта дулх тӀакхетара планаш кхоачашью Ӏаьсий леладеш йолча Гичаева Халиматаси, стогинка Сулумханов Мухьмадеи. Укх деношка лакхе бийцача хьайбаш леладераштa премеш еннай.

С.-М. ЯСУЕВ,
«Заветы Ильича» яхача газета болхло.

Тхона новкъостал эш

Укх аз яздечох сона зе дала а мег. Бакъда, гӀишлош ю кооперативаш хьахиннача хана денз хаддаза паччахьалкхен предприятешка болх беча гӀишлонхой гӀулакхаш чӀоагӀа телхад. Йоккхийча панелех гӀишлош еча тхоай монтажникий бригадах лаьца цхьа масала мара доаладергдац аз.

1989 шера март бетта хьахилар тха дика коллектив. Бригадера беррига болхлой дика специалисташ ба, шоай гӀулакх дезаш а довзащ а нах ба, шоаш объекте лог цӀена къахьегаш а ба. ХӀанз оаха хьалду Грозне Бутырина цӀерагӀча улицагӀа 120 квартира йола-цӀенош. БархӀлагӀа этаж етта дaьннaчул тӀехьагӀа тхона бӀаргадайра тхоашта оттаьча крана ийслагӀча этажа тӀа мухь хьалтӀабоаннхалургбоацилга. Из хӀама цу сахьате тхоай кулгалхошка дӀадовзийтар оаха. Кхийола кран оттаергья, аьлар цар. Из дар дӀадахача шера октябрь бетта. Бакъда, кран хӀанзалца оттаьнц.

Оаха кхерамален техника теркал а ца еш, балхаш дир, кхыметтел тхоашта кхийола кран оттаергья яьха цхьа блок а йотташ. Цхьанне а из зензар, бӀарга а довизар.

Укх тӀеххьарча бинъ бетта ништта болх баьб оаха, тхоай низаца даь йистедаьккхар Ипподромни микрорайон оалачара цхьа цӀа. Кхыча бригадана новкъостал лаьд. ХӀанз виъ сaг кхыча бригаде болх беш ва. ХӀаьта вож итт сaг бӀарччача деношка де хӀама доацаш объекташка гобоахаш лел гӀишлон материалаш ца хилар бахьан долаш.

Укх деношка 10 тонн цемент енаяр. Беррига болхлой отделочни болх бе эттар, монтажникаш, плотникаш, сварщикаш цу балха специалисташ боаццаше.

ГӀишлош хьалъяра эшаш йола материалаш лоаттаяйта тхона, аьнна, дехар лаьл оаха КПД завода а тхоай а кулгалхошка, из аьннад оаха цӀенош деча комбината начальникага а.

Бетон ех Ӏа, хӀаьта из кооперативашка дӀайохк, хӀана аьлча нох пайда боаландаь. ГӀишлонхоша - м сабар дергдар, аьнна, хет царна. ГӀишлой йоакхо е дезал боаца нах болаш санна да парцара гӀулакх. ХӀаьта тха бригадацара нах дезал а болаш ба. Цар да 36 бер а. Уж кхаба деча гӀишлонхой шоашта доагӀача алапех. Царна эш чубалха квартираш а. Царех дукхагӀбараш квартирашта аргӀана латта 8—12 шу даьннад Цу наьха хьаштий йоанхо е езар малав хар ловра сона.

Аз эггара хьалха яздаьд докладной комбината начальникага. Бакъда, цунга цхьаькха сaг а хьежавац. Хьакимашна йиш яц болхлой хьаштaшка хьажа, кооперативашца да цар гӀулакх. ХӀаьта уж кооператораш хӀара дийнахьа боагӀа тхо долча шо санна бола специалисташ беза тхона, аьле. "Тха гӀишлонхой а дӀагӀоргбар уж болча, шоашта квартираш лларга дог доахаш юхаувзалу мара."

ХӀанз бригала бе болх боацаш я. ХӀанз дукха гӀишлонхой оарцагӀбаьхаб даь йистедоалаш латта цӀенош чакхдахора. Ништта беш бола болх нийса хетац сона, хӀана аьлча сел дукха нах вӀашагӀнхиттача, массане а боагӀача бесса хьабац болх. Цул совгӀа, хьадеш дар мадоагӀара дика а хилац.

Оаха массехказа дийхад кулгалхошка цӀеной фасад хьахэра доамеш дайта тхона, аьнна. Из кхоачашдеш дац е цунна сагота волаш сaг а вац. Ах шу ха я болх ца беш кхоъ башенни кран латта.

Цу дерригнена тӀагӀолла бригадерча гӀишлонхой алапи кӀезига хургда. Из бахьан долаш цар балхах дог эккхаргда. ТӀаккха балхара дӀабовла болалургба Уж кооперативашка балха гӀоргба. Квартирага хьежаш аргӀана латтараш мара бусаргбац бригаде.

С. ЧАНТИЕВ,
«Чечингстрой» производственни объединене цӀенош деча комбината монтажникий бригадир.

ЛОАЦЦАЧА ЮКЪА

Дегаш айденна ба укх деношка Сунженски района «Серноводский» совхоза кхаш леладераш Кастта тӀеххьарча гектараш тӀа хьажкӀаш дӀайийна баргба уж. Цу гӀулакха лаьрхӀа деррига лаьтта — 900 гектар гаргга.

— Гурахьен бӀаьстийн тха боахаме дӀадув пхи эзар гектар ялати доакъара культураш, — аьлар совхоза директора Батаев Мухьмада. — Эггара халагӀдола балхаш чакхдаьннад. Лоацчача юкъа дӀадийнад 400 гектар генараш, нзала кен, 200 гектар горох.

ДӀайийна яьннай силоса лаьрхӀа хьажкӀаш. Цигара хӀара гектара тӀара 120 центнер доакъар валарга сатувсаш ба кхаш леладераш.

— Хаоттам а во бац, болх а сихха хьаӀов, — йоахар механизатораша Мусаев ИбраьхӀима, Золин Владимира, Эльсанса Юсапа, Жамирзаев Вахас, кхычар Норма 7 гектар йолаш, хӀара дийнахьа 10—12 гектар дӀаювш къахьег оаха.

Ялат дӀадувча болх беш итт агрегат яр. Цул совгӀа, лаьтта хьаьнде а минеральни удобренеш товса а бицлацар укхазара кхаш леладераш.

В. КУРБАНОВ,
хьехархо.

ЦХЬАН МУГІАРЕ А ЛАТТАШ — ЛЕРХІАЧУНГА

1990 шера I квартале Къулбаседа Кавказа автономни республикаш социально-экономически дегІаяхкар

1990 шера I квартале Къулбаседа Кавказа автономни республикашка экономикана социальни лостам балара процесс дІахо хьош хиннай. СихагІа дегІаенай наха эша хІамаш хьадеш йола производство, дегІадаьхкад товарооборотен маьхагІа гІулакхаш дарен боарамаш.

Цунца цхьана республикай халкъа боахам чоалханеча хьалашка дегІабоагІаш хиннаб. Дуккхача къахьегама коллективаша планови а договории а декхараш кхоачашдара бола шоай бехктокхам мелбалийтаб, чакхъяьннача митингаша негативни Іаткъам баьб социально-экономически дегІаахара.

Из бахьан долаш лохъеннай продукце лоархІамегІа дола дуккха тайпаш хьадарен арахецарен боарама темпаш. ХІанз а йолаш я бахача наьха ахчан доходаштен царга дІакхоачача товараштен юкъера диспропорци. ДегІаенай продуктай а хІара денна наха эшаш йолча изделей а дефицит. Тоалуш дац гІишлош хьалъечара хьалаш а.

Промышленность

Къулбаседа Кавказа автономни республикашка дІахо чакхъйоаккхаш хиннай экономически реформа, леррагІа кІоарглуш хьайоагІа перестройка процесс, дуккхагІа арахийцад халкъа эша товараш, уж арахецара хьинарегІа юкъе кхийллай профильни доацача довкъой предприятеш. Уж арахецара планови задании кхоачашъяьй ерригача республикаш, хІаьта 1989 шера I кварталаца нийсдича уж арахецилга лакхденнад 3 процентагара 6 процентага кхоачаш.

Промышленни продукци дуккхагІа арахецилга Іалашдаьд къахьегама овсарле лакхъяра чотагІа, болх беш бола нах дукха кІезигагІа а хулийташ.

Цунна цхьана лаьгІъеннай къахьегаман производственни дисциплина, юкъагІа баьхаб транспорта, предприятеш бийдалца, материалашца, комплектующи изделешца Іалашъяра болх. Из бахьан долаш договорни декхарий боарам лохбалийтаб.

Продукци лоаттаяра план кхоачашъяьяц ерригача республикаша.

1990 шера I квартале Къулбаседа Кавказа автономни республикай промышленни производство соахка цу хана хинначунца нийсйича кІезигъеннай. Продукце цхьаццa дола тайпаш арахецара планагІа лаьрхІа хиннача боарамашка кхаьчаяц промышленность.

Иштта, Нохч-ГІалгІай АССР-е задaнеех лаьрхІа хинначул кІезигагІа арахийцай полиэтилен (план кхоачашъяьй 80 процент), кхачани дулха-шурии промышленноста эшаш йола технологически оборудовани (69 процент), гІулакха дІайохийташ йола хьу (89 процент), пенаш хьалдотта материалаш (91 процент). Ритмично арахецаш яц хІанз а продукци.

Бокъонца вІаштІехьдаьхадац предприятешта юкъе, духхьалара боахама бувзамаш, массанахьа дика болх беш яц дукха затраташ яра механизм.

1990 ш. I квартале промышленносто баьча балха керттера хьокханаш:

(проценташ).

	НГІАССР	СОАССР	КБАССР	ДАССР
Паччахьалкхен заказаген потребителашцарча договорий'ларда тІа духхьаларча ... ки доттаара план кхоачашъяр	98,8	97,9	99,7	93,4
Соахка укх хана хинначунна нийсйича дегІаахара темпаш:				
продукце боарама (балхаш, гІулакхаш)	101,0	100,0	100,5	97,4
къахьегама овсарлена	102,7	103.1	104,2	98,3
Пайда баре план миштa кхоачашхила тарду	104,9	100	105,3	98,3
Халкъа эша товараш хьадара план кхоачашъяр	103,1	102,9	106,3	103,9
цу даьккъе:				
кхачан дошараш	103,2	103,2	106,4	101,9
1989 ш. I кварталаца нийсдича ...				

Ерригача республикай хьайбаш леладераша, Кабардино-Балкарски АССР-гара дІапккхараша, шура яккхара темпаш лохъяьй

1990 шера январь-марте хьайбай продукташца заготовкаш яра план кхоачашъяр

(проценташ).

	НГІАССР	СОАССР	КБАССР	ДАССР
Хьайбаши оалхазараши	104	90	120	93
Шура	85	94	103	91
Фуаш	77	106	109	95
ДІадахача шера укх хана хинначунца нийсдича хьайбай продукташта заготовкаш яра боарамаш:				
Хьайбаши оалхазараши	112	100	92	90
Шура	83	101	101	91
Фуаш	172	103	87	99

Капитальни гІишлошъяр

Ерригача республикай гІишлон организацешa 1990 ш. I квартале биззача боараме карасрзаяьяц гІишлон-монтажни балхаш дара хьожаль средствaш. Паччахьалкхен капитальни вложенеш карасрзаяра боарам 15 процентал тІехьабаьннабац, хІаьта Нохч-ГІалгІай АССР шера йолча лимитах алхха 12 процент мара бац из. Дикка лаьгІъеннай 1989 шера цу хана хинначунца нийсдича темпаш. Керттера фондаш болх бе йолаялийтай шера йолча задaнех алхха 7 процентал дукхагІа йоацараш. Овлангара хувцамаш хиннадац наха чуІе цІеноп хьалъдеча а. Хьалха санна I квартале планагІа шера лаьрхІачарех кІезига дакъа мара хьалдаь далац наха чуІе цІенош, из бахьан долаш юхедиса дакъа йистедаккхара эшаш долча гІишлон-монтажни балхий боарам лакхлу.

ГІишлон производственни база мела хилар, дуккхача объекташта дІаскъаш хилар, шу чакхдоаллаш штурмовщина еш хилар — из да хьалъеш йолча объектай дикал лохлуш хилар.

ГІирсаш хьалдара задaнеш укх шера I-гІча кварталe кхоачашъяр хьахьокх укх даннеша:

(проценташ).

	НГІАССР	СОАССР	КБАССР	ДАССР
Керттера фондаш болх бе йолаялийтара шера план кхоачашъяр	6	7	7	6
Деррига чуІе цІенош хьалдара шера план кхоачашъяр	4	15	12	8
Капитальни вложеней шера лимитах пайда эцар	12	15	15	14

Овсаре къахьегарал совгІа шоаш хьаеш йола продукци даим тІехдика мара ца хулийташ, къахьегаш бола машинашъераш дукха ба Ахриев ГІапура цІерагІча Назрановски «Электроинструмент» завода коллективе. Цун керттердар да шоай продукци тІа-тІа дикагІа хилийтара шоашта тІалатта бехктокхам боккха хилар цар дика кхеташ хилар. Из тамаш а яц. Заводе арахецa электросверлильни машинаш, кхыйола продукци вай мехка дІакхаьча ца Іеш, довзол арахьарча итташ долча мехкашка дІакхоачаши цар дика дІаэцаши я. Долче, наьсарерча завода сий лакха лоаттаду цар шоай потребителашта хьалхашка.

Цу лостамагІа къаьстта дика болх беш хиларца белгалвъьнна ва укхаза предприяте инструментальни цехера фрезеровщик Измайлов Исмаіалий Іумар. Духхьал цу цхьан заводе из къахьегаш вола пхийтта шу совгІа ха я. Цу шерашка завода машинашъераштa юкъе яьржача яхье даим хьалха латташ хьавоагІарех ва из. Цхьа маІан долаш ца из а. Ше хьадеш дар тамастта, бе-башха ца хеташ дечарех вац Іумар. ЧІоагІа уйла тІаяхийте, ше балха тІа гІалат ваьнна новкъосташта а кулгалхошта а ... моттиг ца нийсъялийтара хьинар кхо ца деш къахьегарех ва хьалха латта фрезеровщик. Цхьаккха смена дІаяхийтац цо шиъ норма 150 — 170 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа заводерча машинашъераштa юкъе хьалхарчарца рапорт делар I. Измайловс укх шера хьалхарча биъ бетта задани кхоачашъярах. Овсаре къахьегарал совгІа цун продукци цкъа дІаелча. соца ца еш хийцца чакхйоалийт ОТК тІахьожамхоша.

Завода коллективе моллагІа дІадоладеча кердачун инициатор а хилле дІаоттарех ва Іумар. Производства визза вола да ше лоархІаш, цунах дог лазаш, шийна тІабилла болх массаза а цІена кхоачашбеш хьавоагІарех ва вз.

Цудухьа из мел вовзача болхлоша, цеха, иштта завода кулгалхоша укх тайпара характеристика лу цунна: «башха-дика производственник, организатор, нагирхой хьехамча, тешаме новкъост ва Іумар». Из доккха тешал да. Цо шиъ опыт дог раьза долаш дІа а йовзийташ хьалхебаь говзанчаш а кІезига бац заводе. ХІаьта а сай балха тІа деррига а сона ховш да, яха курея сонтен уйлаш йолаш вац из. Долче, шийл хьалха укхаза къахьега болабеннача йоккха опыт йолча фрезеровщикашца касткаста дагавуваш го йиш я из. Цудухьа тІа-тІа кІоаргагІа йовз цунна ше каралаьцача професce къайленаш. Цунга хьежжа беттагара беттага йоккхагІа хул къахьегаме цо йоаха коталонаш а.

Иштта болх беча Измайлов Іумара тийнна сийлен грамоташ, ахчан премеш, маьхера совгІаташ дукха да. Массеха пятилеткагІа ударник яха сийлен цІи тиллай цунах. «Социалистически яхье котваьннар» яха сийлен знакаш тийнай цунна. Цу совгІаташа къаьгга хьахьокх цун къахьегама никъ доккхалде йиш йолаш, сийдолаш хилар.

СУРТА ТІА: фрезеровщик I. Измайлов.

С. ПУГОЕВА сурт.

ДуккхагІа дехкад дулх, чкъаьран продукташ, фуаш, кандитерски изделеш, телата кога гІирс, кІадаш, даьреш, барзкъаш, трикотажни изделеш.

Цхьабакъда, хІаьта а наха эша кхоачам болаш яц колбасаш, шурий продукташ, кІезига я тикашка йоткаш йола ...

барзкъаш а кога гІирс а кІезига ба.

Къулбаседа Кавказа автономни республикай промышленни предприятеша хІанз а кхоачамболаш арахецац бахача наха чІоагІа хоатташ дола халкъа эша товараш — мебель, плащаш, курткаш, телата кога гІирс, бераштa а боккхагІчарна а лаьрхІа кол...

ланица, комплектуюши изделешца Іалашъяра болх. Из бахьан долаш договорни декхарий боарам лохбалийтаб.

духхьалара бозхама буззамаш, массанахьа дика болх беш ян дукха затраташ яра механизм.

1990 ш. I квартало промышленносто бахча балха керттера хьокхамаш:

(проценташ).

	НГІАССР	СОАССР	КБАССР	ДАССР
Пачхьалкхен заказаген потребителашцарча договорий декхарш тІа духхьаларча бувзамашкен хьежжа продукци лоаттаяра план кхоачашъяр	98,8	97,9	99,7	99,4
Соахка укх хана хинначунца нийсйича дегІаахара темпаш:				
продукце боарама (балхаш, гІулакхаш)	101,0	100,0	100,5	97,4
къахьегама овсарлена	102,7	103,1	104,2	98,3
Пайда бара план кхоачашхила тарлу	104,9	100	105,3	98,3
Халкъа эша товараш хьадара план кхоачашъяр	103,1	102,9	106,3	103,9
цу дакъе:				
кхачан доацараш	103,2	103,2	106,4	101,9
1989 ш. I кварталца нийсдича халкъа эша товараш хьаделга дегІадара темпаш	114,2	105,7	105,9	114,9
цу дакъе кхачан доацараш	107,7	104,6	114,9	114,1
Договорин декхараш кхоачашданза йолча предприятей дукхал	21	19	7	13

монтажни балхаш дара хьожаль средствами. Пачхьалкхен капитальни вложенеш караерзаяра боарам 15 процентал тІехьабаьннабац. хІаьта Нохч-ГІалгІай АССР шера йолча лимитах алхха 12 процент мара бац из. Дикка лаьгІъеннай 1989 шера цу хана хинначунца нийсйича темпаш. Керттера фондаш болх бе йолаялийтай шера йолча заданех алхха 7 про-

тале планаш шера лаьрхІачарех кІезига дакъа мара хьалдаь далац наха чуІе цІенош, из бахьан долаш юхедиса дакъа йистедаккхара эшаш долча гІишлон-монтажни балхий боарам лакхлу.

ГІишлон производственни база мела хилар, дукхача объекташта дІаекъаш хилар, шу чаьхдоаллаш штурмовщина еш хилар — из да хьалъеш йолча объектай дикал лохлуш хилар.

ГІирсаш хьалдара-наданеш укх шера I-гІча квартале кхоачашъяр хьахьокх укх даннеша:

(проценташ).

	НГІАССР	СОАССР	КБАССР	ДАССР
Керттера фондаш болх бе йолаялнйтара шера план кхоачашъяр	6	7	7	6
Деррига чуІе цІенош хьалдара шера план кхоачашъяр	4	15	12	8
Капитальни вложеней шера лимитах пайда эцар	13	15	15	14
цу дакъе:				
ГІишлон-монтажни балхаш	10	12	15	15
ЧуІе цІенош хьалдеча капвложеней шера йолча лимитах пайда эцар	8	14	12	17

Овсаре къахьегарал совгІа шоаш хьаеш йола продукци даим тІехдика мара ца хулийташ, къахьегаш бола машинашъераш дукха ба Ахрherо ГІапура цІерагІча Назрановски «Электроинструмент» завода коллективе. Цхи керттердар да шоай продукци тІа-тІа дикагІа хилийтара шоашта тІалатта бехктокхам боккха хилар цар дика кхеташ хилар. Из тамаш а яц. Заводе арахеца электросверлильни машинаш, кхыйола продукци вай мехка дІахьахьача ца Іеш, довзол арахьарча итташ долча мехкашка дІакховчаши цар дика дІаэцаши я. Долче, наьсарерча завода сий лакха лоаттаду цар шоай потребителашта хьалхашка.

Цу лостамагІа къаьстта дика болх беш хиларца белгалъюна ва уккхал предприяте инструментальни цехера фрезеровщик Исмайлов ИсмаІалий Іумар. Духхьал цу цхьан заводе из къахьегаш вола пхиитта шу совгІа ха я. Цу шерашка завода машинашъерашта юкъе яьржача яхье даим хьалха латташ хьавоагІарех ва из. Цкъа моІан долаш да из а. Ше хьадеш дар тамастта, бе-балха ца хеташ дечарех вац Іумар. ЧІоагІа уйла тІаяхийте, ше балха тІа гІалат ваьлча кхестанта я кулгалдоацта а тІехьа кІира а мотти ца нийсъяийтара

СУРТА ТІА: фрезеровщик І. Исмайлов.

С. ПУГОЕВА сурт.

Агропромышленни комплекс

Кхашка шерра дІадоладаьд бІаьстан балхаш. Йоллаш латт карарча шера хьокхама йола лард, чакхдоалаш лат хьайбаш Іангара доахилга.

1990 ш. январе — марте колхозашка а совхозашка а хьайбай продукци лькккхар:

(проценташ).

	НГІАССР	СОАССР	КБАССР	ДАССР
Соахка укх хана хинначунца нийсдича дулх даккхар	117,0	99,2	91,4	97,9
Соахка укх хана хинначунца нийсйича валови шура лькккхар	87,0	98,0	100,4	96,1
Соахка укх хана хинначунца нийсдича фуаш гулдар	154,0	103,0	99,0	98,4

Торговли

Къулбаседа Кавказа автономни республикай торговле сето тІехь-тІехьагІа лаккхъю товарооборота темпаш.

Розничнии товарооборот, общественни кхача цуина чу а боагІаш, 1990 шера I квартале дегІаенай соахка цу хана хинначунца нийсйича автономни республикашка массанахьа 14 процентагара 22 процентага кхоачаш. Эггара дукхагІа из дегІаенай Нохч-ГІалгІай АССР-е — 122 процент, цу дакъе потребительски коопераце торгующи организацешка — 126 процент.

Лохе йоалаьча даннеша хьахьокх Къулбаседа Кавказа автономни республикашка, розничнии товарооборот, цунца общественни кхача а болаш, дегІаяра темпаш:

(проценташ)

	НГІАССР	СОАССР	КБАССР	ДАССР
Соахка укх хана хинначунца нийсдича дегІаахара темпаш	122,1	114,7	114,4	119,1

ДукхагІа дехкад дулх, чкъаьран продукташ, фуаш, кандитерски изделеш, телата кога гІирс, кІадаш, даьреш, барзкъаш, трикотажни изделеш.

Цхьабакъда, хІаьта а наха эшша кхоачал болаш яц колбасаш, шурий продукташ, кІезига я тикашка йоххаш йола баьца даарий продукци, ха яхача наха эшаш дола барзкъаш а кога гІирс а кІезига ба.

Къулбаседа Кавказа автономни республикай промышленни предприятеша хІанз а кхоачамболлаш арахецац бахача наха чІоагІа хоатташ дола халкъа эша товараш — мебель, плащаш, курткаш, телата кога гІирс, бераша а боккхагІчарна а лаьрхІа колготкаш, трикотажни изделеш, и. кх. дІ.

МаьхагІа ду гІулакхаш

Бахача наха гІулакхаш дара сфера предприятешка хьежжа маьхагІа наха гІулакхаш ду халкъа боахама кхыча доакъой предприятешеи организацешеи. Цхьабакъда, маьхагІа гІулакхаш дара сфера хІанз а мела дегІайоагІа. 1990 шера I квартале маьхагІа деча гІулакхий боарам юкъера лаьрхІача 2 миллион сом, вешта аьлча 6 процент мара лакхбеннабац. Наха эшаш дола дукха гІулакхаш царга дІа ца кхоачаш дус, из бахьан долаш цар потребительски расходаш кІезига я. Городашка бахача наха ду гІулакхаш 2 — 4-зза дукхагІа да юрташка дерел Ерригача республикашка I квартала планови заданеш кхоачашъяьй, цхьабакъда, цу гІулакхий, заказаш кхоачашдара дикал хІанз а лоха я. Цхьадола заказаш кхоачаш ца деш дус эшаш йола материалаш, запасной оатхалаш, оборудовани ца хилар бахьан долаш.

	НГІАССР	СОАССР	КБАССР	ДАССР
Бахача наьха маьхагІа гІулакхаш дара боарам (миллион сом)	31,9	27,4	38,3	35,6
I квартала план кхоачашъяра процент	102	100,6	104	100

Дика къахьегаш, шийна хьалхашка латтача декхара бехктокхаме хиларна белгалйоалаш я «Терек» яхача мебельно - дахчах хІамаш еча объединене шоллагІча мебельни фабрика станочница Мавсурова Тумиша. Шийна план хаддаза 110 а кхы дукхагІа а процент кхоачашъеш хьайоагІа из дукха хана дейз.

СУРТА ТІА: хьалхалатта станочница Т. Мавсурова.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ПРОМЫШЛЕННИ ПРЕДПРИЯТЕИ ПРОДУКЦЕ БОАРАМ ЛАКХБАЛАРА ТЕМПАШ (БАЛХАШ А ДАЬ ГІУЛАКХАШ А (проценташ).

СОАХКА УКХ ХАНА ХИННАЧУНЦА НИЙСДИЧА УКХ ШЕРА ХЬАЛХАРЧА КВАРТАЛЕ ДАЬККХА ДУЛХ (проценташ).

ДІАДАХАЧА ШЕРА ЦХЬОАЛАГІЧА КВАРТАЛЕ ХИННАЧУНЦА НИЙСИЧА ТОРГОВЛИ ДЕГІАЯРА ТЕМПАШ (проценташ).

УКХ ШЕРА ХЬАЛХАРЧА КВАРТАЛЕ НАХА БЫТОВОЙ ГІУЛАКХАЩ ДАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯР (проценташ).

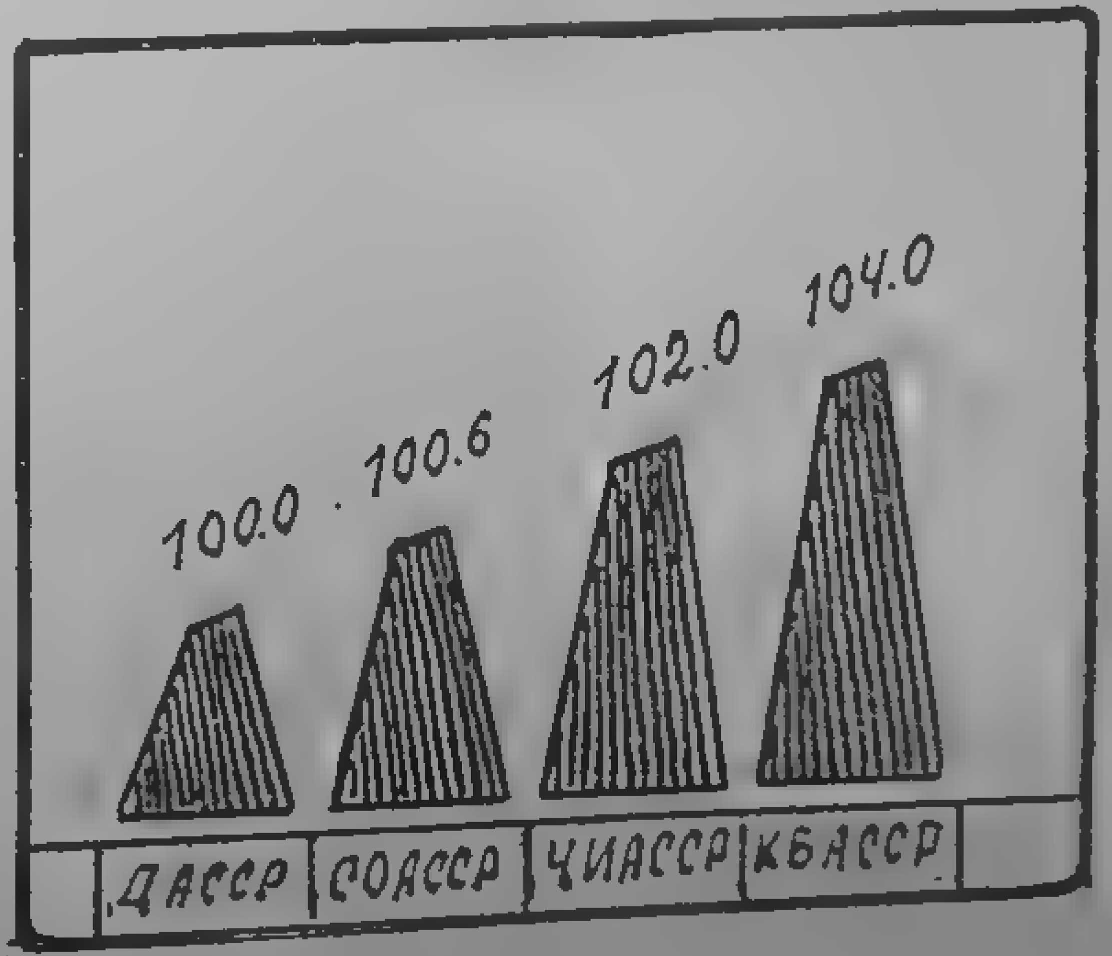

«Чиллодосемпром» яхача объединене эвзаш лелаеча комплекса болхлошка майскі цІей хьатІаккховчаш 100 эзар гаьтта роза яха а 20 эзар гвоздика яха а ЗИЗАШ кхедаьд.

СУРТА ТІА: хьалхалатта болхло Микулова Хадижати бІоккхагІйола агроном Марченко Еленая.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Даим халкъаца

Республика Ленински комсомола преме лаурсата, къонача гІалгІай поэта Вышегуров Мухьмада кхоллам наха безаш а цар лоархІаш а ба. Цун арадаьннад массехк поэтически книжка. Цул совгІа, Мухьмада болх бу литературоведене, вай метта орфографи а алфавит а тохкаш, тоадеш. Иштта, Іилман сборникашка арайийнпай цун Іилман статьяш. Масала, «А. Ведзижева «Шелбенна кхуврч» яхача романа мотт», «ГІалгІай поэзе 50 — 80-ча шерашка дегІаахара наькъаш». Цо язъяьй «гІалгІай поэзи» яха монографи. Из вайна махарра, «Лоаман Іуйре» яхача альманаха редактор ва. М. Вышегуровца вай литературах лаьца къамаьл хилар тха корреспондента.

— Мухьмад, вайна ховш ма хиллара, хІара къаман литература бе-беча исторически хаяашка шийі халкъа дикадар, цун бала хьахьокха, цун кииса йикъ хьеха къулба хиннад. ХІаьта цу хьакъехьа фу аргдар Іа гІалгІай литературах?

— Из Іа яхар моллагІча литература декхар да. Из шийі декхар кхоачашдеш хьаденад гІалгІай литература а. Къулбасера Кавказе Советий [illegible] тІехьагІа. гІалгІай литература [illegible] [illegible] Советий Іадал [illegible]

ха бакъдар дувцаш хилча. Тахан гІалгІай литература декхар да, аьнна, хет сона, бакъдолчоа тІехьа оттар.

— Мухьмад, керттерча даькъе, малагІча лостамагІа дегІаухаш санна хет хьона вай литература таханарча дийнахьа?

— Вай литература массаза поэзи хьалха латташ хиннад. Веппа аьлча, поэташ дукхагІболаш. Тахан а иштта латт гІулакх. Цхьабакъда, дикалга диллача проза толамаш дукхагІа да, аьнна, хет сона. Аз ишта хІана ях? Тахан вай литература дешачарна дукхагІа довз И. Базоркина, А. Бокова, А. Ведзижева, И. Дахкильгова, М.-С. Плиева, С. Чахкиева романаш. Из цецвала хІама дац. Цар романаш вай литература — боккха толам ба. Со ала валлац, вай поэташ бац, аьнна. Вайна махарра, моллагІча къаман поэзе сий доаккхаргдолаш поэташ бар Дж. Яндиев, М.-Мунтиев, иштта тахан [illegible] Сона хеташ, поэте болх беш дукхагІа [illegible] нах хилар вай [illegible] [illegible] да, вай метта орфографи алфавит тоаде дезигта. Цар тІа дукха кхоачамбоацараш да. Цудухьа, вай наьна меттала язде а деша а хала да.

— Мухьмад, тахан «Лоаман Іуйре» яхача альманах къона литератораш хьабара [illegible]

йий «ер моргаш яц» аккарна кепатоха а еза, аьнна, вай хьаоттар а нийслу. ТІаккха царна товра Іа ца дича уж эгІазъух. Шоашта футтаре йича санна хет. Иштта хета мегаргдац. хІана аьлча, футтаре, харцо яха ихетамаш литературас къоабал дац. Къоабалдац уж, альманаха редколлегес а. Оаха тхоай автораш кара хьадех литературе бе ма боагІа болх бар, ди тІехьа шоай говзал лакхъяр. Дика язъяь стихотворени а дувцар а редакце хьадеча тхона цох дика кхаъ а доккха дикахетар а хул. Укхаза тернал де. деза цхьаькха наІ. Тха а авторий а хьашташ. тхона массанена дезар кхоачашде тароннаш яц альманаха. Тхо хьежаш а сатувсаш а да цох кастлуш журнал хургхиларга. ТІаккха дукха дикагІа аьттув хургба нерда йоазонаш довзийта а вай литература дегІадоагІача новкъостал де а.

— Мухьмад, тахан вай массане а тІоагІа са а тувсаш дувцаш да гІалгІай автономи меттаоттае еза, яхаш. Из доаш оттадаьд вай парте, правительства органашта хьалхашка а. Автономи хилча вай литература а мотт а дегІадар мишта хургдар, аьнна, хет хьона?

— ВІалла шено яц. гІалгІашта автономи еза, сага фо эпаш санна. ГІалгІай республика юхаметтаоттае еза шийі исторически доагІаш[illegible]

къе улл. Лоацца аьлча, гІалгІай литература, искусства культура сихагІа дегІайоагІаргъя, аьнна, хет сона гІалгІай республика меттаоттайнча.

— Сона цІаккха а хезадац гІалгІай литературера къаьст-къаьстача художественни произведенешта лерттІа а йоагІача беса а критика еш. Вай литературе кхоачамбоацараш да хилар да из?

— Цу хьакъехьа аз лоацца ях. Кхоачамбоацараш шортта да. Амма уж дувца безам болаш бола нах кІезига ба. Тахан вай литературе лог-цІена, принципиальни критик ца хилар Іатк из дегІадара. ЗІамига дале а доккха дале а лазара, шийі ханнахьа дарба де деза. Литература дола дарба да — критика. Критика декхарийла я кхоачамбоацараш хьагучадаха, царца къовсам лоаттабе. Цхьабакъда, тахан вай литературе из долаш дац. Бакъдар хІана дувцар вай: цхьаволча йоазонхочо Іа е йоагІаш йола критика йича хьоца моастагІал лоац. Цудухьа сенна деза сона укхун наІалт, укхо соца леладергдола моастагІал а гоамал а аьле дІа Іа хургва-кх хІаравар. Сона хетачох, из вай литературана пайда баргболаш хІама дац. Е йоагІачун критика е еза, из шийца яьй, аьнна, йоазонхочун эгІазъяха бокъо яц. Яь критика къоабал а еш, тІехьагІа из санна критика шийца ергйоацаш кхы а дикагІа болх бе безá бокъонца волча йоазонхочо. Хила дезар иштта да. Амма, сона-м магац альманаха тІа кепатохаргйолаш критически материал сагага язъяйта: Вай критика ца хилара бехке лоархІ аз се-а цу даькъе къахьегаш мел вар а.

— ТІеххьара хаттар; хьа [illegible]

Халкъа кхоллам

ЕР СА МЕКХАШ СЕННА ДАЬННАД

Балхара цІавенача цІендаьна берхІеи сискали оттадаьд сесага. БерхІа дира хиннаб.

— Ма дира ба ер берхІа, —аьннад цІен-дас.

— Фу аьлар Іа? — тІачайхай сесаг.

— БерхІа...

— Ай, хьайна дІаоттадаьрца а къердаш, хьеккхе хьалдаа-вьннадеций хьога. — аьнна дІакхайда пешка хьалхашкара аьшкал хьа а ийца, мара тІайолаенный сесаг.

ХІаьта цІен-да сесагах кхеравенна, кий цІагІа а юсаш, араикнхав.

— БерхІа дира хилча — дира ба а. теза хилча — теза ба а ала йиш еце, ер са мекхаш сенна даьннад мотт хьона, — арара юхачукхайкав цІен-да. — хьааракховдас цу цІагІа йиса са кий. ХІанз наха со бІаргагой, со сесагах вахьац моттаргда.

Іаг нaІаргахьа кхессаб

Хьаша веча морзи сискали хьалхашка оттадаьд фусамнанас. Бакъда, Іаг билла хиннабац.

— Ца юаш хІана вагІа хьо? — хаьттад фусам-нанас.

— Іаг хьабарга хьежаш вагІар со м, — жоп деннад хьаьшо.

Сихха пхьегІаш лоаттарга тІаьхай фусам-нана, Іаг дІабала дагахьа. Бакъда, из цига хиннабац. Лехаш-лехаш, цхьа ха яьннача гІолла, наІара тІехьашка хьакорабаьб Іаг. Цигара хьа а ийца хьаьшага дІабеннаб фусамнанас.

— Ше хІама дна ма ваьллинге, хьаьшо наІара тІехьашка юхаІоккхессаб Іаг.

— ХІанз фу де воалл хьо? — хаьттад фусам-нанас.

— Цигара хьа ма йийцабарий из, цига юха дІабитта воалл-кх, — жоп деннад хьаьшо.

Мари сесаги къовсадалар

Цкъа шаьрача новкъа баьина шоай гаргара нах болча а баха, вордана цІабоагІаш хиннаб мари сесаги. Ворда шорта йоагІаш хиннай. ераш а бегІаш хиннаб сагота а хеташ, цІаккхаьча а ца боацаш.

Болхаш, болхаш мара дагадехад, къамаьл деш хилча сихагІа ха дІагІоргьяр-кх, аьнна. Цхьабакъда, сесаг йист а ца хулаш ягІаш хиннай, сагота а йоацаш.

Цхьа шаьрача чукхийттача метте кхаьчаб ераш, гобаьккха хьакхаь уллаш йол а йолаш, бІарг дІа мел кхоача «яьй», аьлча, «воай», ала саг воацача.

КЪАХЬЕГАМА ЦІЕЧА БАЙРАКХА ОРДЕН ЛЕЛАЕЧА АКАДЕМИКА М. Д. МИЛЛИОНЩИКОВА ЦІЕРАГІЧА ГРОЗНЕНСКИ МАЬХКДАЬТТА ИНСТИТУТО

ХЬЕХ

дешархой, болх беш бола кагирхой «Йиллача наІарий ди» долча. Из хургда 1990 шера 6 мае Іуйранна 10 сахьат даьлча института Керттерча дешара корпуса актови зале (пр. Революци, 21).

ПРОГРАММА:

1. Грозненски маьхкдаьтта институтах дола дувцар, инженерни кадраш кийчъярах, институте дІаэцара кердача правилех.

2. Институте гІолла еш йола экскурси.

МоллагІа саг паргІатта чува йиш я.

Ца йхетар хатта йиш я телефонаца: 22-16-15.

Деша дувла!

Грозненски № 5 йолча юкъера профессионально-техническ училище кердача дешара шера деша дІаэц кагирхой. Цар Іомае йиш хургъя ер специальностащ:

1. Технологически оборудовани цунца бувзам болча конструкцейи монтажник: кулг-кара сварка яра вола электросварщик, газорезчик, стропальщик.

2. Электрогазосварщик.

Деша дІаэц 15,5 шу даьна а боккхагІбола а 9 — 10 класс яьккха кагирхой, мехкарий.

Дешархой мах боацаш даарца, костюмашца, спецбарзкъаца, хьатІабаьхкараш общежитеца Іалашбу. Дешархоша Іомалуча хана производствени практика процессе баьча балхах оттаяьча порядке царна алапи лу.

Юкъера профессионально-технически училище чаккхъяьккха экзаменаш дІаенначарна профессех разряд яларан, юкъера дешар чакхдаьккхаран йоле диплом лу. Юкъера профтехучилище чакхъяьккхача берригача дешархошта производстве ше караерзаьча профессех болх лу.

ТІехника училища чакхъяьккхараш юкъарча кІийлен тІа лаккхерча дешара заведенешка дІаэц (училища чакхъяьккхачул тІехьагІа болх баь стаж яцар аьнна).

ДЕШАРА ХА:

— монтажник-электросварщик, газорезчик, стропальщик специальность Іомасчар 9 классе базе — 2 шера деша деза (юкъера дешар а ца дешаш) 3 шера, (юкъера дешар дийша наьхат а луш).

— электрогазосварщика специальностех 9 класса базе 3 шера (юкъера дешар дешарах наьхат а луш).

— 11 класса базе шин специальностех — 10 бетта мара деша дезац.

9 класса базе деша а этта «4», «5» оценкашца 3 — шерара дешар чакхдаьккхараш, училище хадданза дешара йолча группа 4 — 5-ча курсе деша йиш йолаш ба.

ПхелагІа курс чакхъяьккхарца цар сварочно-монтажни производства техник-технолог специальность караерзаю. ТІехдика дийшараш цхьаккха экзаменаш а ца луш Грозненски мехкдаьтта институт сварочно-монтажни производства инженер специальность карасрзаяра механически факультета кхоалагІча курсе деша дІаэц.

Документаш, шоаттей кІиранем деношка дІаиккхача, училище дешара даькъе дІаэц. № 13 йолча комнате 8 сахьат даьлча денз 16 сахьат даллалца.

Телефон: 22-90-56.

Дешар 1 сентябре дІадолалу.

Училища адрес: г. Грозный Стахановций ул. 16.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 МАЙ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Тинерецл» яхача республикански кагирхой центра иллейи халхарийи хаякъа ансамбла выступлени. Кишиневера передача.
9.00 — Вай беш.
9.30 — «Ваш выход артист». Е. Лиьинс.
9.55 — Поэзи миноташ.
10.00 — Хьайбай дунен тІа.
11.00 — Россе суверинитет. 4-гІа передача.
12.00 — Спектр.
12.30 — Коталон 45 шу дизара...

00.45 — «Боги, чтобы тебя поймали» яха художествени фильм. (1973 ш.) Дукхьашка.

6 МАЙ

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара самукъадоккха программа.
11.30 — Йиикъ бериий клуб.

7 МАЙ.

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.55 — «Песни над озером» яха СССР Гостелерадио эрсий иллей Академически хора концерт.
9.25 — Футбольни обозрени.
9.55 — «За одну тройку» яха бераштa дола фильм (Болгари, 1984 ш.).
11.00 — Документальни фильм.
11.30 — Хьайбай дунен тІа.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — ГДР телевидени программа.
16.30 — Халкъа ашараш.
16.45 — Берий сахьат (немецки метта урокаца).
17.45 — «Пульс-90». Вайи экономикеи.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — П. И. Чайковский ваьча денз 150 шу дизара хетаяь, Союза ССР Пачхьалкхен академически Доккхача театре торжественни сайре.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — Торжественни сайрен дІахододар. (Чакхъяьлча — «Наше наследие». «В Афинах у Г. Костаки» Г. Костаки коллекци йовзар. ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 9-гІа класс.
9.05 — Итальянски мотт.
10.05 — Маман, папан, сон. ШоллагІа шу дола бер.
10.35, 11.35 — Музыка. 8-гІа класс.
11.05 — Эрсий мотт.
12.05 — «Вада хьо лоацаргвоацаш» яха художественни фильм.
16.40 — «Разные мосты» яха документальни фильм.
17.35 — «БІухой музыка оркестр» (Юхагойтар).
18.05 — «ГІалгІай метта урокаш» (Юхагойтар).
18.35 — Шун дехарца вІашагІнхетар. Илли оал Б. Тимуразиев (гІалгІай меттала).
19.30 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш.
20.15 — Художественни гимнастика. «Советская женщина» яхача журнала призах йола Дунен халкъашта юкъера яхьаш — дунен кубка этап.
20.55 — «Юрий Левитан микрофона хьалхашка» яха документальни фильм.
21.30 — «Порт» яха художественни фильм (Дукхьашка).
22.40 — Союзай ЦІен Колонни зале радио Ден хетадаь концерт.
[illegible]

РАДИО

5 МАЙ

ШОАТТА

КЕПАЙОАЗОН ДИ

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Миллионий трибуна (нохчий меттала).
10.15 «Обществои законеи» яха радиожурнал (гІалгІай меттала)
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически миниофон (нохчий меттала).
11.00 Тахан — кепайоазон ди. Нохч-ГІалгІай книжни [illegible]

литературах?

— Из Ia яхар моллагIча литература дехкар да Из шиш дехкар кхоачашдеш хьаденад гIалгIай литература а. Къулбаседа Кавказе Советий Iалдаш иттачул тIехьагIа. гIалгIай литература малхадаьлнача дийнахьа дешь из даим дувзаденна хиннад халдаш дувзаденна. Масала, 20 — 30-ча къаща. Советий Iалдал шерашка, дегIадагIача хана, кердача нахара вазманчиш а хинна дIаэтта хиниаб Гойгов Iадал-Хьамид, Озиев Ахьмад, Беное Тамбот ништа хьыбараш. Даймахка тIом хьайначa тIехьагIа вай халкъ Даьте лоцае тIахьехаш йийлай Яндиев Джамалда. Муталиев Хьаж-Iийнара, Хамхоев Ахьмада, Базоркин Идриса оаз. Шоай йоазонашца цар хьахьонхаш хиниай Iазап дахьаш йоагIа фашизм. Из хIаланьяра дог урауиттадеш хиннад бIухой. ГIалгIай литература кхьиеттел халкъага бала бенача шерашка, цун кхелаца цун вахарца нийна хинад. Гунахьа доацаш вайнах СибарегIа Iобахийттача хана шоай йоазонаш хьакхоллаш хинаб вай йоазонхой. Из сона къаьгта гучадаьлар «ГIалгIай поэзи» яхача монографе тIа аз болх беча хана. Халача 40-ча шерашка цар керда йоазонаш хьакхоллаш къэхьийтад. ТIаккха цIадаьхкачул тIехьагIа арадаьнна керда романаш а стихаш а вай литератураца чам болча наха дика довзаш да. Из кердадаха дезаш, аьнна, хет сона.

Къаьстта халкъа тахан, цун кхел, бала бувца доладелаш вай литература перестройка шерашка. Хьалха дIанъайла, юкна йиш йоаш хиннача темаех, истори оагIонех лаьца тахан майга дувца йиш я. ХIалха хийла ядора дег чу кхьидар а доаш. хIаьта ишта деш дола йоазув чIоагIа Iаткъаш дар кхетама а ирата а. Тахан йокха даргIато ешай хетар, лаьгардар дувца Цхьабакъда, сона геттара бакъахьа хетар перестройка хам а беш, алх-

прoза толамаш дукхагIа да, аьнна, хет сона. Аз ишта хIана ях? Тахан вай литература дешачарна дукхагIа довз И. Базоркина, А. Боков, А. Ведзижева, И Дахкильгова, М.-С Плиева, С. Чахкиева романаш. Из цецвала хIама дац. Цар романаш вай литература — бокх толам ба. Со ала валлац, вай поэташ бац, аьнна. Вайна нахарра, моллагIча кхаман поэзе сий доаккхаргдолаш поэташ бар Дж Яндиев. Х. Муталиев, ишта тахан дехаш бараш. Сона хетаж, поэзе болх бенн дукхагIа ралий нах хилар вай керабайг халонашца дувзаденнад, хоши да, вай метта орфографи, алфавит тоаде деза. Цар тIа дукха кхоачамбоараш да. Цудухьа, вай нахна меттала яздe а деша а хала да.

— Мухьмад, тахан «Лоаман Iуйре» яхача альманах къона литераторащ кхебара, цар йоакхо яра. маьрра цар творчески говзал гучаяккхара хьакъехьа деча ноанъосталах Ia дийцача бакъахьа хетар.

— «Лоамаи Iуйре» дешачар зийна хургда — оаха кост-ваcта гепаетт къонач стихаш а дувцараш а. ХIара шера, альманаха кхоалагIча нoмер, ерриге хIана лац, аьнна, къонachaрна дIаяла тIерт тхо. Бакъда, укх шера тха из вIаштIехьдаргдац. КхоалагIча номер тIа оаха гепатох Казахстанерча йоазонхой произведенеш. Тахан альманахаца бувзам болаш ва бIаь совгIа къона йоазонхо. Царна оаха тхоашта могаш дола новкъостал ду. ДиказIйола произведенеш кепаетт. Из болх дIахо дIабахьа лерхIаш да тхо.

Цхьабакъда къонача йоазонхоша шоай кхоллама болх цIенхашта бича бакъахьа хетар сона. Цхьаболчарна мотт шоаш Iо мел лабаь муIа оаха альманахаз тIа бакхха безаш санна. ХIаьта, цхьа-шн стихотворени а язъ-

дина цох дика кхаъ а доккха дикахетар а хул. Укхаза теркал де. деза цхьаькха цаI. Тха а авторий а хьашташ. тхона массанена дезар кхоачашде тароннаш яц альманаха. Тхо хьежаш а сатувсаш а да цох кастлуш журнал хургахьтарга. ТIаккха дукха дикагIа аьттув хургба керда йоазонаш довзийта а вай литература дегIадоагIача новкъостал де а.

— Мухьмад, тахан вай массане а чIоагIа са а тувсаш дувцаш да гIалгIай автономи меттаоттае еза, яхаш. Из дош оттадаьд вай парте, правительства органашта хьалхашка а. Автономи хилча вай литература а мотт а дегIадар шишта хургдар, аьнна, хет хьона?

— ВIалла шеко яц, гIалгIашта автономи еза, сага фо эшаш санна. ГIалгIай республика юхаметтаоттае еза шиш исторически доазонашца. ТIаккха вай хурба социальни а политически а, экономически кхуврч Цига гулалуогба йоазонхой, Iилманхой, артисташ. Вешта аьлча, культура а искусства а вигалаш. ТIаккха кхы а чIоагIлургда цар нахаца бувзамаш Масала тахан альманаха а гIалгIай йоазонхошта а хала да гIалгIай районашка бахача нахаца айхха бувзам лоаттабе а цига цхьацца мероприятеш чакхъяха а. ХIана аьлча, уж Шолжа-ГIалийна гаьна яда. Тахан кIошта хул вай йоазонхой гIалгIаша болх беча коллективашка. ДукхагIча даькъе, уж хул городерча предприятешка, тIаккха укхаза цар шоай произведенеш эрсий меттала еш

«Лоамаи Iуйре», «Сердало», гIалгIай меттала арамел йоала изданеш гIалгIай мехка хила еза. ТIаккха цар редакцешта гонахьа кхоталургбар штате боаца активисташ. Цар а вIаштIехьа мича доал каст-каста Шолжа-ГIалий тIа хьал аха, хIаьта Буро гIалгIай мехка юк-

литературе из долаш дац. Бакъдар хIана дувцаш вац цхьаволча йоазонхочо Ia йоагIаш йола. критика йича хьоца моастагIал лоац. Цудухьа сенна деза сона укхуц наIалт, укхо соца леладергдола моастагIал а гоамал а аьле дIа Ia хургва-кх хIаравар. Сона хетачох, из вай литературана пайда баргболаш хIама дац. Е йоагIачул критика е еза, из шийна яьй, аьнна, йоазонхочун эгIазъаха боцаш яц. Ян критика къоабал а еш, тIехьагIа из сайна критика шийна ергйоацаш кхы а дикагIа болх бе беза боккъонца волча йоазонхочо. Хила дезар ишта да. Амма, сона-м магац альманаха тIа кепатохаргйолаш критически материал сагага язъяйта. Вай критика ца хилара бехке лоархI аз се а цу даькъе къахьегаш мел вар а.

— ТIеххьара хаттар: хьа творчестваца хьаштдолаш бола дукхахбараш чIоагIа сатувсаш ба Ia хьакхелла керда произведенеш эрсий меттала арайларга. Цунах лаьца фу аргдар Ia?

— Эрсий меттала аз книжка арахийцадац. Амма стихаш эрсий меттала периодически изданешка арайийнай. Масала, «Огонек», «Дон», «Литературная учеба» яхача журналаш тIа, «Литературная Россия», «Вечерний Ростов», «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача газеташ тIа. Соахка Москве арадаьннача «Отражение» яхача антологе тIа а укх шера Алма-Ате казахий меттала арадаьннача сборника тIа а я са стихаш. ХIаьта а сона дикагIа хет сай стихаш наьна меттала араювлаш хилча. Укх шера гIалгIай меттала доккха стихай сборник арадоал са. Сона дика хетаргдар наха из къоабалдоре.

Интервью яйдар
БIАРХОЙ Мухьмад.

СУРТА ТIА: Вышегуров Мухьмад.

...боалл-кх, — жоп деннад хьаьшо.

Мари сесаги къовсадалар

Цхъа шаьрача новкъа баьнна шоай гаргара нах болча а баха, вордаца цIабоагIаш хиниаб мари сесаги. Ворда шорта йоагIаш хиннай, ераш а багIаш хиннаб сагота а хеташ, цIакхаьча а ца болаш

Болхаш, болхаш, мара дагадехад, къамаьл деш хилча сихагIа ха дIагIоргьяр-кх, аьнна. Цхьабакъда, сесаг йист а ца хулаш ягIаш хиннай, сагота а йоацаш.

Цхьа шаьрача чукхийттача метте кхаьчаб ераш, гобаьнкха хьакхаь уллаш йол а йолаш, бIарг дIа мел кхоача «яьй», аьлча, «вовй», ала саг воацача.

«Даьллахь, сесаг ма хоза, ма дукха хьекха йол я-кх ерl» тамаш яьй мара.

«Хьай, мичай из хьекха — из-м лерга я», — аьннад сесага, марагахьа дIатIа а йийрза.

— Яц, — аьннад мара, — гаций хьона из мангалца хьекха.

— Гу даьра, — аьннад сесага — кIодаца лерга из хилар.м.

Дукха къийсад цар, из йол хьекхай мара а яхаш, лергай — сесага а яхаш. Иштта цар къувсаше а цхьа доккхача хина юке кхаьчаб уж. Мар ше из мишта къаръергъя а ца ховш, саготдеш хиннав, из харц лувш хиларца.

Хий долча уж кхаьчача дагадехад мара, цу хи чу Iочу а кхесса из къаръе, аьнна. Ворда соца а яь, ворда тIара цхьа оаса хьа а кийца, хаьттад по сесагага: «Хьекха из, е лергай из? аьннa: «Лергай, лергай», — яьхад сесага.

Телефон 22-...
Дешар 1 сентябре дIадолалу
Училища адрес: г. Грозный Стахановски ул. 16

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 МАЯ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Тимереца» яхача республиканский кагинчой центра иллейи халхарийи хьакъа ансамбла выступлени. Кишиневера передача.
9.00 — Вай беш.
9.30 — «Ваш выход артист». К. Ласьмо.
9.55 — Поэзи киноташ.
10.00 — Хьайбай дунен тIа.
11.00 — Россе суверенитет. 4-гIа передача.
12.00 — Спектр.
12.30 — Коталон 45 шу дизара. «Маршал Конева нола повесть» яха художественно-публицистически фильм.
14.10 — «За одну тройну» яха бераштa лола фильм. (Болгари 1984 ш.). Дукхьашха.
15.15 — Мультфильм.
15.30 — Советаш: Iаьдал хьаданикар. 2-гIа передача.
16.00 — Зрителаш дехарагIа. «Когда поют солдаты» яха салтий иллей фестиваль. Финала хьалхара тур (23 февралера юкагойтар).
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильмаш.
19.15 — Режиссерa Л. Лукова фильмаш. «Две жизни» яха художественни фильм. 1-ра сери (1961 ш.).
21.00 — Ха. ТСН
21.30 — «Две жизни» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
23.00 — «Евровидение» яхача Дунен халкъашта юкъерча организацей Мехкий-доакъошхой эстради иллей концерт. Югославера трансляци. (Перерыве — ТСН)

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Татарски халкъа иллеш дIалоцш К. Хайрутдинова.
8.35 — Документальни фильм.
9.00 — «Серафим Полубес и другие жители земли» яха субтитращцара художественни фильм.
10.30 — Советски вхаохой кхолах йола «Ден рIоахал» яха союзни республикий кинопублицистика
10.45 — «Пена дней» яха Э. Денисова опера Чайковский цIерагIча Пермски операи балетеи театра спектакль.
12.55 — Художник Аусеклис Баушкиниекс
13.25 — Коллаж.
13.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Педагогика массарна а.
18.05 — «Найти себя» яха реклама,
18.25 — «Мы верим» яха композици рIалокх «Зама» яхача рок-группо.
18.35 — «ГIалгIай метта урокаша».
19.05 — Дена юьртахь илли (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даьк1ала хийла шуи, бераш!
20.15 — Волейбол. ДунентIарча лигай хьалхле. МаIамах Голланди сборни — СССР сборни. Голландера передача.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.30 — «Пресс-клуб показывает» яха кхоллама объединене. «Эпсий маьхк» яха юрта боахамерча проблемах дола Австрийски ТВ фильм.
22.55 — Спортивни гимнастика. Европа чемпионат. Кхалнах Греценa передача.
23.55 — Бийсанара сеанс. «Мелодии давних лет» яха киноконцерт.

00.45 — «Беги, чтобы тебя поймали» яха художественни фильм. (1973 ш) Дукхьашха.

6 МАЯ
КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Унахцlено.
13.15 — Музыкальни киоск.
13.45 — «На стальных магистралях СССР» яха киножурнал.
13.55 — Мультфильм.
14.35 — Коталон 45 шу дизара. «Маршал Жукова вахара оагIош», яха документальни фильм.
16.00 — Зрителаш дехарагIа. «Когда поют солдаты» яха салтий иллей фестиваль. Финала шоллагIа туо (24 марта юкагойтар).
18.00 — Юрта сахь т. Панорама.
19.15 — «Песни над озером» яха СССР Гостелерадио Академически эрсий иллей гора концерт.
19.45 — П. И. Чайковский ваьча ден 150 шу дизара хетадаь «Чайковский» яха художественни фильм. 1-ра сери (1969 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчули уйлаш» яха кIиранден нравственни проповедь.
21.55 — «Чайковский» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
23.10 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка с оатта.
8.15 — Союзни республикай фильмай студеш «За пределами воли» (Укртелефильм).
9.45 — «Побратимы: Могилев — Габрово» яха Миксиера передача.
10.10 — «Такой большой мальчик» яха бераштa дола фильм (субтитращца).
11.30 — «Никъ берий клуб» (сурдопереводаца)
12.30 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.
13.30 — Документальни фильма премьера
13.50 — «Просто шутка» яха Ташкентера передача.
14.25 — Коллаж.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Киев). (Перерыве — «Спорт массарна а»).
20.00 — Бийса даькъала хийла шуи, бераш!
20.15 — Волейбол. ДунентIарча лигай хьалхле МаIамах. Голланди сборни — СССР сборни. Голландера передача.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.40 — Спортивни гимнастика. Европа чемпионат. Кхалнах. Греценa передача.
22.25 — Ю. В. Силантьев дагавохарах дола концерт.

РАДИО

5 МАЙ
ШОАТТА

КЕПАЙОАЗОН ДА...

7.35 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Милицейский трибуна (нохчий меттала).
10.15 «Общество замечено» яха радиожурнал (гIалгIай меттала)
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически микрофон (нохчий меттала).
11.00 Тахан — кепайоазон ду Нохч-ГIалгIай книжни издательства редактораша зеца интервью (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 Кепайоазон болхлошта дола концерт (нохчий меттала).
15.15 Перестройка практика: проблемаш, предложенеш, решенеш
15.45 Арендни подряд болх беш я (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 Лирически мелодеш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

6 МАЙ
КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 ДIадеша са письмо.
8.15 — 9.00 Моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешарко» (нохчий меттала).
16.00 Музыкальни программа. «Тхо долча хьоашалгIа баьхкаб Назрановски музыкальни школера дешархой» (гIалгIай меттала).
16.30 Реклама
16.00 — 17.00 ДоттагIлен хоровод (нохчий меттала), ...ровод (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал вараштa дола» концерт (нохчий меттала).

7 МАЙ,
ОРШОТ

РАДИО ДИ.
БУВЗАМА ЕРРИГАЧА ОТРАСЛЕЙ БОЛХЛОЙ ЦIЕЯ

7.30 «Юртара вахар», (гIалгIай меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 — 9.00 Радион бувзамен болхлошта дола концерт (нохчий меттала).
9.15 Хозрасчета къалашка (нохчий меттала)
9.30 «Тхога язду». Письмой обзор (нохчий меттала).
9.45 Снйлахь-йоиххача Коталон 45 шу дузаш. «Аьшка кIант» оалар цунах» Разведчиках А. Царовах йола радиоочерк (гIалгIай меттала).
15.15 Инструментальни ансамбли Нохч-ГIалгIай радиои телевиденен солистий концерт.
15.45 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дукхьала эш йола трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 «Къонахи хаь» (нохчий меттала).

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА,
5 МАЙ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 18.00. Эстради оркестра концерт

СалаIара йола городской центр «С. М. Кирова цIерагIа парк». 7.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомабу курсаш. 9.00 Болх беш я аттракционаш, берий городок 10.00 Дискотека. 20.00. Хроникально - документальни фильмаш дIахьонхар.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00 Кино дезарий клуб Книжкая выставка. Книжкаш хувцар.

Н. К. Крупская цIерагIа ДК. 11.00. Технически творчества кружок. 12.00. «Коталон байракхаш» яха документальни фильмай кинофестиваль. 14.00 «Хозачун дунен тIа» яха университет. 14.00. Барзкъаш дахеи тегеи Iомабу курсаш 15.00. Машинаца художественно хIамаш ега Iомабу курсаш. 18.00. «Унахцlено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00 «Пионер» яха клуб. 13.00. «ТIемо мерша мугIараш» яха музыкальни колейдоскоп. 14.00. Лоткаш я духовой оркестр. 15.00. «Унахцlено» яха клуб.

Химикий ДК. 17.30. «БIаьстанара дог-безам» яха духовой оркестр я лоткаш. 18.00. Камерни хор. 18.00. «Радуга» яха халкъа халхара коллектив 19.00. «Лидер» яха спортклуб.

Просвещене болхлой ЦIа. 10.00 «Рукодельница» яха клуб. «Нийна яьча дикагIа йолча кулеш» конкурс. 12.00. «Романтик» яха книжкаш дезарий клуб. «Беседа еш ва шиъ»: сон книжкен». 13.00. «Маски» яхача берий драматически студе спектакль. «Школьни вахарера сценаш». 16.00. Гитаристий ансамбла хьеж шо.

«Красный молот» завода ДК. 13.00 Ашараш-лоаш эстрадни ансамбла. 15.00. «Вэн беш» яха клуб. 17.00. Iарбий меттала къамаьл де Iомалу тхо

Пролетбата цIерагIа ДК. 14.00. «Теремок» яха киноклуб. 18.00. Кагирхой салаIара сайре.

«Оргтехника» объединене ДК. 11.00. «Дебют» яха халхара группа. 12.00. Игротека. 13.00 Къонабарий цIей. 17.00. «Цирк» яха агробригата.

М. Горьке цIерагIа клуб. 10.00. «Хозяюшка» яха клуб. «Кружевница» яха клуб. 13.00 Макраме езараш хьех оаха. 13.00. «Теремок» яха киноклуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00. «Говза кулгаш». 9.00. «Каратист» яха клуб. 17.00 «Топотушки» яха халхара группа. 17.00. Гитаристий ансамбль.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00. «Солнышко» яха клуб. 17.00. «Подружка» яха клуб.

«Садко» яха бассейн. 17.30. «Икар» яха инвалидий спортивно-оздоровительни клуб.

«Динамо» яха стадион. 10.00. ВолейболагIа йолча юртарча спартакиада зачета лаьрхIа финальни яхьаш.

«Локомотив» яха стадион. 10.00. ФутболагIа йолча юртарча спартакиада зачета лаьрхIа финальни яхьаш.

«Къахьегама резерваш» яха стадион. 10.00. Шин лоIаме кIалтохаргагIа латара йолча юртарча спартакиада зачета лаьрхIа финальни яхьаш.

КIИРАНДИ,
6 МАЙ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 18.00. НГIАССР духовой оркестра концерт.

Филармоне зал. 15.00. Берий халкъа филармони. НГIАССР берий музыкальни школай хьехархой концерт.

СалаIара йола городской центр. С. М. Кирова цIерагIа парк. 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 8.00. Барзкъаш дахеи тегеи. Iомабу курсаш. 9.00 Болх беш я аттракционаш, берий городок. 19.00. Дискотека. 20.00. ДIахьонх, хроникально-документальни фильмаш.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Кинодезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

Эпсарий ЦIа. 11.00. Филофонистий клуб. Грамзаписий коллекционераш вIашагIкхетар.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бахктоктама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81. 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02100. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1521.

ТАХАН — СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА КОТАЛОН 45 ШУ ДУЗА ДИ

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ★ КХАЬРА, 9 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 54 (7868). ★ Мах 3 кеп.

Халкъа карагIдаьнна денале гIулакх

В. ГОВОРОВ,
эскара инарал, СССР халкъа депутат.

Коталон ди эггара сийрдегIа а наьха деган гIоздоахаш дарех а цIей да хIара цIагIа, хIара дезале. Цу дийнехьа берригача советски нака дезду немецко-гIаьрахошта духьала лоттабеь Сийлахь-боккхе Даймехка тIом котало а йоккхаш чаккхбаьнна ди. Ханаш дIа ме йолх кIоаргагIа а шерагIа а бIаргагу советски халкъа, цун Герзашцарча Низашта халача тIема шерашка карагIдаьнна денале гIулакх.

Дуккха за а хулаш боккхача маьхагIа кхаьчар вай халкъага Котало. Цхьа эзари диъ бIаьи барайтта дийнахьен бусн советски бIухой, вежарашха йолча ерригача республикай вижалаш, са дехка цIий Iоузийташ тIом беш лаьттар. Дийца варгвоацаш халача хьелашка тыле къахьегаш хилар фронта эшар Iалашдеш болхлой, колхозхой, интеллигенце вижалаш, кхалнех, кхелетераш, боккхий нах.

ТIом болабеннача юкхьан-...

доттагIал долаш, вежарашха долча халкъий традицеш дукха езаш халача тIема шерашка хиларах моастагIа эша а веш Коталонга кхаьчад советски халкъ.

45 шера машара сигаленна кIал дахаш хьадоагIа вай. Сийлахь — боккхача Даймехка тIема эзараш ветеранаш дерригача халкъаца цхьан мугIаре а латташ доаггIача тайпара къахьегаш ба Даьхе тоаяра, цун экономически оборонни низ чIоагIбара, халкъа вахара хьал тоадара.

Вай общество дегIаяра хIанзара этап къаьстта ший тайпара я. Экономиканеи политиканеи, социальни а культурни а сферана юкъеяьхкай дерригa чулоацаш йола эргалоний процессаш. Общество переходни этапа тIа яьлча сания я, йоккхийча, чоалханеча...

ЛаьрхIар кхоачашду

Шийтталаг1ча пятилетка тIеххьарча шера къаьстта дика къахьегаш ба «Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахой. Цхьаккха бутт дIабахийтабац цар дерригача технико - экономически хьокхамий даькъе шоаш тIанийца декхараш дикка тIеххоачаш ца деш. Цудухьа башха - дика производственни хьокхамаш доахаш чакхбаьккхар цар дIабаха биъ бутт. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа даьккхар 11300 тонн «Iаьржа дошуви» 33 миллион кубически метр мехкдаьттаца хьайоагIаш йола гази. Заданел тIех маьхалъяьккхар цар 55 эзар сом мах бола товарни продукци.

Дика да НГДУ коллектива кхы мел дола производственни хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра биъ бетта задани ялх процент тIеххоачашъяьй цо. Ший потребителашта продукци лоаттаяра долча договорни декхарех а толамца лоархIабаьб мехкдаьттахой.

Мехкдаьттен гази йоахача управлене цхьаккха цех е участок яц пачхахьалкхен план меттел тIанийца декхараш а дикка тIеххоачаш ца деш. Царна юкъе а халдаиза яхье хьалха латташ, башха-...

Къонахчал гойтарах

СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКАЙ СОЮЗА ПРЕЗИДЕНТА УКАЗ

1941—1945 шерашка Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа хьинаре дакъа лаьцарашта Советски Союза Турпал яха цIи ялара хьакъехьа

1941—1945 шерашка Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа немецко-фашистски гIаьрахошта духьал латташ къонахчали турпалали гойтарах Советски Союза Турпал яха цIи лойла (байначул тIехьагIа):

Висаитов Мавлид Алироевича — подполковника.

Зеленко Екатерина Ивановнана — йоккхагIйолча лейтенанта.

Карданов Кобард Локмановича — лейтенанта.

Кечил Ооул-Тулуш Балдановича — капитана.

Кондаков Николай Алексеевича — воккхагIволча лейтенанта.

Лавриненко Дмитрий Федоровича — воккхагIволча лейтенанта.

Литвяк Лидия Владимировнана — йоккхагIйолча лейтенанта.

Маринеско Александр Ивановича — 3 ранга капитана.

Мельников Сергей Фроловича — подполковника.

Миронов Алексей Афанасьевича — сержанта.

Мосулишвили Фора Николаевича — старшинайна.

Паннкахе Михаил Аверьяновича — рядовойчоа.

Ракутин Константин Ивановича — инарал-майора.

Туркенич Иван Васильевича — капитана.

Уммаев Мухажир Магометгериевича — воккхагIволча лейтенанта.

Советски Социалистически Республикай Союза Президент М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль, 1990 шу., 5 май.

ХАЛКЪА СИЙДОЛА ВОI

Укх деношка боккха кхаъ кхаьчар Нохч - ГIалгIайчен къахьегамхошка, республике бахача берригача нахага. Сийлахь - боккхача Даймехка тIема шерашка ийIсхо йоацаш леладаь гIулакхаш тоа а деш СССР Президента УказагIа цхьаькха а вай мехкахочоа немецко - фашистски гIаьрхоех вай Даьхе лораеча майрал, денал гойташ лаьттача, эскара кадрови эпсара Висаитов Мовлад Алероевича Советски Союза Турпал яха сийлен цIи еннай.

Ховш ма хиллара, ткъаьиттлагIа шераш долалуш Советски Герзашцарча Низашка гIулакх де волавеннав Висаитов Мовлад. хIаьта шийгара дика гIулакхаш гойташ, бIухочун говзал лакхъеш хиларца белгалвоалаш, деналах ца вохаш чакхбаьккхаб цо ший советски бIухочун никъ.

Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа хиннав М. Висаитов из болабеннача хьалхарча дийнахьа денз тIом чакхбаллалца. Гвардей-...

Белгалдаккха доагIа, фашистски рейха территоре тIа операцеш толамо чакхъяьккхарах подполковник М. А. Висаитов Советски Союза Турпал яха цIи яла оттаваь хиннa...

цхьа ха этта яла а, советски халкъа мегар тӀом латташе а гӀуллакх овлангара эргадеккха а котало а, йоаккхаш тӀом чакхбаккха а.

Дега товм болаш хӀама да, Советски Союза Турпалашта юкъе Нохч-ГӀалгӀай республика вихалаш а хилар. Къонахчал а денал а долча халкъа къонгаша халача тӀема шерашка моастагӀ эша а веш котало яккхара шоай вахар кхадеш хиннадац. Царна карагӀдийнна денале гӀулакхаш диц ца луш даим дегашка латтаргда тӀехьенна.

Вай общество кердайоалаш, гласности демократи - шерлуш латтача хьалашка общественноста теркам тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа тӀаьа вай халкъа дӀаяхача хонарча вахаро, ТӀеххьарча хана наха дӀайовзийтача исторе факташа таро хулийт йовзаш ца хиннача эпизодий нийсагӀа анализ е. Масала, дикагӀа хоалу цӀа йола тӀема лагерь берригача мехках еш партеи правительстваи бахь бола Ӏалаьмате боккха болх. Цхьабакъда хӀаьта а фашистски агресси йоаггӀача тайпара юхатохалга вӀаштӀехьдаккхара йолаш йолча ерригача таронех пайда ийцабац.

Из дувзаденна да тӀом хьалехьа хьалхарча хана моастагӀчун низ бовзара а тӀом болабалара хана а хьакъехьа гӀалаташ дийнна хиларца. Эскара низ чӀоагӀбара доккха зе дайннад цхьаккха бахьан а доацаш нах лувцаш чубехкаш хиларах, цу дакъе эскаре а бӀарчча хьайийцача обществе а. Цу хана хьахинна яьнна хиннача командно - административни система чӀоаггӀа зе дахьд мохк общественно-политически дегӀабоалабара. Цу дерригнаша доккха зе дахьд Гераашцарча Низашта, дерригача советски халкъа.

Исторе урокаш цхьайолча хана-къахьа яле а нийса хул. Царах керттердар сенах латт аьлча, из латт Дахье лораяра герзаца кийчо елга хьалххагӀа а, чӀоаггӀа уйла яьи масса оагӀорахьареи вӀаштӀехьдаккха дезаш хиларах. Из алхха обороних низ эргабахьккха тоабар хиина Ӏац, технически Ӏалашон тӀема говзали ебаяр хиина Ӏац. ЧӀоагӀа лоархӀама да вай эскара бӀухой шоай тӀемахой дехкара тешаме хилар, морально чӀоагӀа хилар, бокъонца къонахчал, денал, хьинар долаш хилар. Духхьал вӀаши кхотабенна, интернациональни

испытанеех чакхйоалаш я.

СССР халкъа депутаташа, де лерхӀар чакхдаккхара тӀехьа комитеташкеи комиссешкеи болх а беш диаза дарг доацаш мел дар ду гарггарча хана экономикеи политикеи керда механизмаш балха юкъейоалаяра. Лакхехьарча Совета сессешка тӀайийцад 30 совгӀа керттердарех дола законаш, 200 совгӀа соцам баьб.

Белгалдаккха деза моттигашка а СССР халкъа депутаташ юкъе юкъ ца йолийташ болх беш хилар. Наха чуӀе цӀеноши просвещении, халкъа эша товараш, унахцӀено лорахр, транспорти торговлии, наха бытовой гӀулакхаш дари Ӏалам лорадари, советски нахе вахара материальни духовни боарам лакхбара йоакхо яр — иштта да характерга диллача тайп-тайпара а лоархӀамга диллача цхьатарра а йолча тӀехьатетта йиш йоацача ирача проблемай алхха цхьа дакъа.

Грознески Шатойски райоиашкарча харжархой, къахьегама коллективай деррига наказаш кӀоаргга анализ а яь йоагӀ-йоагӀача паччахьалкхен органашка дӀадахьийтад.

Депутатски запросашка хьежжа Нохч - ГӀалгӀай АССР Министрий Совето кийч а яь чӀоагӀьяьй харжархой наказаш кхоачашдара йолча керттерча мероприятей комплексни план.

Цу документо бӀарчча цхьа хӀама санна вӀашагӀтехад отраслейи территорейи, моттигерча Советийи предприятейи [illegible]

ПланагӀа лаьрхӀад поселкашка газификаци е, чуӀе цӀенош хьалде, наькъаш тоаде, кхыдола ира социально-бытовой дешаш. Цхьабакъда, цхьан сахьата, дукхача шерашка ца къестаьча проблемай берригга шод хьабоастатургбац. Амма доаккхала а доацаш аргда аз, цу тайпара болх беш а ба, хӀанзза а хаьдда, хоалуш йола результаташ хьа а лу цо. Цунна дола тешал да дукхагӀча дакъе — социалистически строя лард шеи дизза дола халкъа Ӏаьдали, обществона демократизаци яри къахьегамхой дийна кхоллами.

Бахьан нийсдаларах пайда а эцаш, мукъа ба сона, шун газетага гӀолла дӀайха а дег тӀара а моаршал Котапон ден доккхача цӀейца дувзаденна тӀем тӀа дакъа лаьцарашка, тӀемен къахьегамен ветеранашка, берригача къахьегамхошка дала. Дег тӀара лов сона массава а могаш-маьрша, ираз долаш хилар, къахьегаме толамаш дахар, вахаре дӀаьха а машара а шераш дахар.

Художника В. ВИКТОРОВА плакат. «Плакат» яха издательство.

СОВГӀАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

Нов. А. И. Шавхелишвилена «Нохч - ГӀалгӀай АССР Ӏилма заслуженни деятель» яха сийлен цӀи яларах дола Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Ӏилма дакъе доккхий гӀулакхаш карагӀдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГӀалгӀай АССР Ӏилма заслуженни деятель» яха сийлен цӀи лойла Шавхелишвили Абрам Ибоевича — Грузински ССР Ӏилмай Академе И. А. Джавахишвиле цӀерагӀча Кавказа халкъий исторе археологе, этнографе института проблемни группа Ӏилман ведущи болхлочоа.

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный, 1990 ш.,

29 апрель.

Нов. К. З. Чокаевна «Нохч - ГӀалгӀай АССР Ӏилма заслуженни деятель» яха сийлен цӀи яларах дола Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Ӏилма - педагогически балха дакъе доккхий гӀулакхаш карагӀдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГӀалгӀай АССР Ӏилма заслуженни деятель» яха сийлен цӀи лойла профессора, филологически Ӏилмай доктора Чокаев Ката Заиндиновича — Нохч - ГӀалгӀай госпединститута вайнахско - эрсий шин метта кафедра заведующена.

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный, 1990 ш.,

29 апрель.

Нов. А. М. Марзагановна «Нохч - ГӀалгӀай АССР Ӏилман техникан заслуженни деятель» яха сийлен цӀи яларах дола Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Ӏилман техникан дакъе доккхий гӀулакхаш карагӀдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч - ГӀалгӀай АССР Ӏилман техникан заслуженни деятель» яха сийлен цӀи лойла Марзаганов Махьмада Ахьмада — «Горское» яха конструкторско - технологически бюро а йолаш йолча опытни экспериментальни предприяте директора.

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный, 1990 ш.,

29 апрель.

НН. И. З. Аюбовна, Г. Д. Бутенкона, А. А. Гасаевна «Нохч - ГӀалгӀай АССР физически культура заслуженни болхло» яха сийлен цӀи яларах дола

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Физически культура дакъе доккхий гӀулакхаш карагӀдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч - ГӀалгӀай АССР физически культура заслуженни болхло» яха сийлен цӀи лойла:

Аюбов Ибрагим Зелимхановича — профсоюзий ВДФСО областной спортивни клуба «Башлам» яхача ДЮСШ вокхагӀволча тренера, преподавателя.

Бутенко Геннади Дмитриевича — профсоюзий ВДФСО областной спортивни клуба велоспорта вокхагӀволча тренера, преподавателя.

Гасаев Ахмед Атабиевича — профсоюзий ВДФСО областной спортивни клуба единоборствай ДЮСШ директора.

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный, 1990 ш.,

29 апрель.

дика производственни толамаш доахаш хиларца белгалъяьнна я Ларионов Александр Васильевича кулгалдеча цхьоалагӀча цеха коллектив. Бинъ бетта заданел тӀех цо даьккхад пхи эзар тонн мехкдаьттей ийс миллион кубически метр гази.

* * *

Карарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий дехкараш тӀайийцад Карабулакски химически реагентий завода болхлоша. Чакхбаьнна хьалхара бинъ бутт. Мишта кхоачашду цар шоай тӀайийца дехкараш? Цу юкъа баьча балха итогашка хьежача къаьгга гуш да уж шоай деша дай хилар. Паччахьалкхен планагӀа лаьрхӀачул совгӀа завода коллективо арахийцай 180 эзар сома маьха товарни продукци, йоагӀачул дукхагӀа маьхалъяьккхай 121 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

Экономически реформа хьалашка къахьегача завода болхлой кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а дог гӀоздоахаш да. Къахьегама овсарле лакхъяра бинъ бетта задани 23,4 процент тӀехкхоачашъяьй цар. Духхьал из лакхъяра чотагӀа хьаяьй планал тӀех ара мел хийца товарни продукци. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни дехкараш а дизза кхоачашдаьд цар. ЙоагӀачул дукхагӀа ара а хийца, вай республикерча а иштта мехкарча дукхача регионашкарча а бурувдеттарашка дӀакхачийтай предприяте коллективо 196 тонн химически реагенташ.

Уж производственни толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, къаьстта дика болх баьб Коломыцев Александр Дмитриевичи Гладких Василий Григорьевичи керте латтача цехий коллективаша.

ски дошлой полка командир волаш подполковника Висаитова тӀом чакхбаьккхаб Германерча Эльба яхача хи йисте союзникий эскарца вӀашагӀ а кхеташ.

Дукха совгӀаташ а луш белгалдаьхад вай мехкахочун турпала гӀулакхаш. Цунна еннай Ленина, ЦӀеча Байракха, ЦӀеча седкъа орденаш, медалаш, хӀаьта иштта «Легион чести» яха американски эттара езагӀа йола орден, «Заслуженным на поле брани» яха польски медаль.

[illegible] на енна-м яц.

ТӀом чакхбаьнначул тӀехьагӀа М. А. Висаитова дукхача шерашка болх баьб партийни, советски, боахама органашка. Машара хана къахьегача а шийгара дика гӀулакхаш гойташ чакхваьннав халкъа сийдола воӀ. ХӀанз из вайна юкъе вац, бакъда, из вай дегашка даим вахаргволаш я по юхейита лер, цун турпала гӀулакхаш. Цунна дола тешал да тахан — [illegible] дола СССР Президента Указ а.

С. МЕЦХАЛО.

Лауреаташ хилар

НГӀАССР Министрий Совето соцам тӀайийцаб литература, искусства, архитектура, кинематографе дакъе 1989 шера баьча балхах Нохч - ГӀалгӀай АССР Паччахьалкхен преми хьожаяра хьакъехьа.

Из еннай поэта А. Сулейманова «ЦаI — шинъ дош» яхача поэмах, хӀаьта иштта «Даьй лаьтта» яха спектакль хьаяьча, Х. Нурадилова цӀерагӀча Нохчий паччахьалкхен театра сцена тӀа из оттаьча — Р. Ханишаевна, М. Давлетмерзаевна, Х. Азаевна, Х. Кутаевна.

Цу берригнешта «Нохч-ГӀалгӀай АССР Паччахьалкхен преме лауреат» яха цӀи еннай [illegible] ахчан премеши дӀа а луш.

ДАИМ ЙОАГАЧА ЦӀЕРА ХЬАЛХАШКА

Традици а хиина дӀаэттама хиллара, хӀара шера Сийлахь - йоккхача Котапон цӀей хьатӀакхоачача деношка тӀем тӀа лийгарий сийна оттадаь памятникаш, белгалъяь скверaш, боарзаш долча моттигашка зизаш, венокаш екх, Грозне бахача наха. Цига инициатораш хул парте, тӀема, къахьегама ветеранаш, дакъа лоацаш хул предприятей, учреждений, организацей коллективаш.

Иштта хилар укх деношка а. Укх сурта тӀа гуш да Грозне Сийлахь - боккхача Даймехка тӀем тӀа байнарий сийна лотаяь даим йоага цӀи йолча майда тӀа гулбенна дуккха нах. Уж ба тӀем тӀа дакъа лаьцараш, къахьегама ветеранаш, партийни, советски, профсоюзни органий болхлой, къахьегама коллективай, формальни йоацача организацей викалаш. Памятника гонахьа зизаш дохк цар, байнараш дагалаьца йист ца хулаш латташ цхьа юкъ йоаккх.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Сийлахь-йокккхача Коталон 45 шу дузаш

Бирса шераш

ЦIаккха , диц дургдоацаш хьалха дегашка дийшал Сийлахь - боккхача Даймехка тIема шераш. МоастагIчоа дегтар хилазар — лоадхача юкъа советски халкъ а цун тамане эскар а эшаде аьттув баланзар цун.

Бирса тIем лаьттап мехкаьттахойн газовикийн город МагIалбик бахьан долаш. Техника чIоагIагIа а хийчо йокккагIа а йолча гитлеровцаша дIалаьцар город «Iаьржа дошув» Германе дIаоза лаьрхIар цар. Цхьабакъда, цIаккха ца совцаш советски бIухоша еча атакаша садаккха битанзар уж. Мехкдаьттах уйла ечахь дацар гIулакх.

ЧIоагIа саготдора фашистий мичахьара йоагIа ца ховш тIаухача «У-2» яхача зIаммгача самолеташа. Бийса баьхьегча, дохк чIоагIдехча гучаелхар уж, шоай кхераме мухь Iочу а хоарцабий, сихха дIайолхар. Царна шоаш фу духьалдоакхкарга ховш бацар моастагIий.

Дегаш деттIа мегар цар, нагахьа саина цу самолеташ тIа багIараш, шоашца бирса дов лоаттадераш советски халхах, майра летчицаш болга хайча. КъайлагIара аэродром Ачалкхенна гаьна йоаццаш яр. Цигара гIеттар зIамига самолеташ. (Хьалхарча сурта тIа шоана гуш бараш цу эскадрилья летчицаш ба).

Дукха лаьттанзар гитлеровцаш МагIалбике, город йита йийзар цар. Дукха техника а герз а Iо а тесса, байдар уж Нохч - ГIалгIайчен лаьттара. Цхьабакъда, цу тIа чакхбаланзар тIом вай республике бахача наха. Берригача вай мехкара дехка безаш бар моастагIий. Цудухьа дукха кагий нах шоай хоIамагIа тIем тIа ухар цу бирсача хана.

ШоллагIча сурта тIа вайна гу тIем тIа болхараши уж накъабоахараши. Грозне призывни пункте даьккха да из сурт. И. В. Сталина а цун гонахьарча гIозаро а шийна духьал харцонаш лелаьяле а, Даьхен га дохханзар нохч гIалгIай халкъо. Масала, 1942 шера арадаьлар нохчийн гIалгIайн тIем тIа жа кхувла яха указ. Дале а, лоаман кIантий из кхоачащдеш бацар. Шоай лоIамагIа фронте дIаухар уж, доккха денал гойташ латар моастагIчох. Цох лаьца дувцаш дар тIом лаьттача дукхача моттигашкара вай республика партийни, советски органашка иха каьхаташ.

Гайна - ганза бакъдар котдаланза Iац. Тахан шоаш майрра гучаювлаш латт тIеман аренашка нохчашен гIалгIашен гойтача денала оагIонаш. Цо къаьгта хьахьокх, Iоткъама зама дIа а яьнна нийсхо котйоалаш йоагIилга.

М. ЭРЗИЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1) Ачалкхерча аэродрома летчицаш; 2) Призывни пункт — г. Грозный.

Са хинна хьехархо

ТIЕМЕИ КЪАХЬЕГАМЕИ ВЕТЕРАНАШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

1941 — 1945 шерашка Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха 45 шу дизар дездеши республика ветераний боламе хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически республика Лакхехьарча Совета Сийлен грамота лойла:

Загаев Лечи Магомедовича — тIемеи къахьегамеи ветераний Надтеречни районни совета председатела.

Иноземцев Николай Александровича — тIемеи къахьегамеи ветераний Грозненски районни совета председатела заместитела.

Пицхелаури Михаил Александровича — тIемеи къахьегамеи ветераний Заводской районни совета председатела.

Пляскин Николай Владимировича — тIемеи къахьегамеи ветераний республикански совета агропромышленни комплекса комиссе председатела.

Яковлева Евдокия Ивановнана — тIемеи къахьегамеи ветераний республикански совета комсомола ветераний комиссе председатела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный.
1990 ш. 29 апрель.

ЭСКАРЕ ГIУЛАКХ ДЕШ БА ВАЙ МЕХКАХОЙ

Визза бIухо

«Моглаш - маьрша ва со, кхы эргадаьнна хIама а дац, шо фу деш да?» — аьнна салтечо наьнага дайтача каьхатах салоIам хилац нанна.

Иштта Исроапилагара каьхат дарга хьежаш цун нана а я. Цо йоах, из маьрша волга-м ховра сона, хIаьта а... Сунженски района ахархо Гудиев Исроапила ше эс[illegible] гIовттабу. Цигта чIоагIа лоархIаме да бехктокхаме хилар. ТIехьависа йиш яц, шийна тIадилла декхар дизза кхоачашде деза салтечун. Иштта аргIана цкъа гIовттабаь бэйдда болхача салташта хьалха вар Гудиев. Цунна уллув воагIача доттагIчун Чуйков Олега цIаьхха Iокхийтта ког лозабаь саца вийзар.

КIаьдлуш вац ветеран

Сийлахь - боккха Даймехка тIом болалуча хана Халухаев Берса Мухьмад Нохч - ГIалгIай АССР прокуратуре следователь волаш болх беш вар. ТIом болабеннача хьалхарча деношка шийга кхайкарга а ца хьежаш, ший лоIаме тIем тIа ваха дIаязвайтар цо. Бакъда, дийша саг хиларах тарра Мухьмад Махачкалински военно - пехотни училище деша вохийт. Из йистелькхача лейтенант - артиллерист а волаш тIом беш йолча 89-ча стрелкови дивизе хьожаву из. Цига тIом беча взвода командир а волаш, 1942 шера август бетта немецки фашисташа дIалаьца хиннача МагIалбике эггара хьалха тIем тIа отт Халухаев Мухьмад. Цигара волавенна хадданза тIом беш из чакхбаллалца дакъа лоаццо.

Цо юкъарчал доаццаш дакъа лаьцад МагIалбик гитлеровски эскаро дIалаьца хинначара мукъайоаккхача, из эскар еррига Къулбаседа Кавказера эккхадеча. немецко - фашистски эскаро Сандомира малхбузехьа лаьца геттара йоккха чIоагIало йохаеча, Одер яхача додачэ хина вай эскар дехьа долача а цига хин малхбузерча оагIорахьа гитлеровски чIоагIа оборона йохаеча а, Оппельнь яхача немецки эскара группа оборона йохаечен из гобаь чулоацачея,

Нейсе яхача додача хи тIа гитлеровцаша кIоарга яь хинна оборона йоха а еш, Германе столицана вай эскар чухьиддача а Берлин хьалоацача а, цул тIехьагIа Чехословаке столица Прага немецки фашисташа дIалаьца хиннача мукъайоаккхача.

ИШТТА я Халухаев Мухьмада хала, кхераме, бIаьха тIема никъ беш нийсъенна йоккхий моттигаш, хIаьта кагий яраш-м йийца а яргьяц. Цу новкъа из дукхачахьа нийсвенна шийлача, бIехача ушалашка гIолла ваха везаш, лай тIа гIолла текхаш, атаке ухаш, пхо е бомба гарг кхийтте вожаш, сакхетам чура воалаш. Шеллуш окопа чу ваьгIав, хьалхьа йиш йоацаш, цкъаза тIехьашка вала вийзав, дийнахь-бус цIаккха салаIа Iоха, наб е ха йоацаш, гIаш никъ беш. Хадданза валара кхерам тIалатташ хиларал совгIа, мел йоккха хало, моцал, шелал Iовша йийзай. Улувра новкъост вувш мел гIайгIа яьй! Мел дукха дайнад цунна бIарга шоаш дIалийцача моттигашка фашисташа маьрша бахача наха — къоаношта, кхалнаха, бераштa — тIалоаттадаь акха Iазап!

Дог чIехке, бIаргашкара хий долалу Халухаев Мухьмада цкъаза уж хIамаш дагадехача...

БIаьха тIом беш нийсъеннача моттигех дукхагIа дагайоагIарехи низкъалагIа хиннарехи малагIаш я аьнна шийга хаьттача, Халухаев Мухьмада дийцар:

Ховш мадарра, 1942 шера фашисташа шоай хур дир Грознера мехкдаьтта дIалаца, цул тIехьагIа Баку кхача гIерташ. ХIаьта МагIалбике цар дIа а лаьцар. Кхы уж хьахо на бовлийта а МагIалбикера арабаха а боккха низ дукхьалъоттабир вай эскаро. Къяза а бIаьхбенна а лаьттар МагIалбике тIом. ХIаьта со эггара хьалха цига тIем тIа эттар. Хетаргахьа, сона а цига тIем тIа хиннача цхьанена а цIаккха бицлургбац из тIом. Дийнахьа а бус а вIалла ца хаддаш, бетташ доахаш лаьттар из. Ювлача йокккхийча топаша, чуеттача бомбаша, вай хIаьтта араьяннача катюшаша сийрдайоахар бийса.

Са па кходеш майра латар моастагIчох вай бIухой, шоайла чIоагIа хьожар, бокъонца дола вошал дар царна юкъе. Цига эггара хьалха бIаргабайра сона къопахчал на дохаш тIом беш байпа сай новкъостий. Къаьстта дицлац сона кIалха дагIача тхона фашисташа тIом беш хинна дукъ. Тхо дика бIарга а гуш йоккхий топаши минометаши ца сацийташ еттар тхона пар. Тхоаш ухкачара юрта хьалхьоабе йиш йолаш дацар тхо. Дукха болбир тха новкъостий, човнаш бир. [illegible] па из чIоагIо йохае езаш яр. Из декхар тIадиллар 526 стрелкови полка командира стрелкови ротапеи са батареянеи.

Бийсана, тIом сецача хана, лечкъа цу дукъ тIа дайлар тхо. МоастагIий чуболча сангара юхедахар, дIакхесса граната цига дIакхоачаргйолаш. Сатассалца даьгIар тхо лечкъа, тIаккха фашисташта де дезар бокъонца хьагуча малаьллиге а, цхьатарпа тIахьйидда чулийлхар тхо фашистий окопашка. Цар хийпар кхетаде кхелехьа, ковзагIбаьхар уж. Кач а ухаш тIом бир. Хьалаьнкхар

Вай эскаро фашистски Германи эшаяь котало йоаккхача хана мича нийсвелар хьо? — аьнна шийга даьча хаттара жоп луш Халухаев Мухьмада аьлар:

Из дар 1945 шера 2-ча мае. Берлина улицашка беш къиза тIом бар. Фашисташ дорхбенна духьаллаттар. Из иштта дале а, рейхстага тIа коталон байрахх егIай аьнна хьахеза тха корпуса бIухой дог гIоздаьнна бар, массехк шера белгалдаккха йиш ца хинна ЦхьоалагIа май цхьа моллагIча моттиге а доацаш Берлине нийсделар тхона, хIаьта тIом чакхбоалаш латтилга гуш дар. ЦIаккха а ца хиннача тайпара майра тIом бора цар тIеххьара фашисташ шоай бIена боабеш. Бакъда, дега чов еш новкъа дар тIом чакхбоала ди тIакхоачаш тхоай новкъостий боабеш.

ШоллагIча мае делкъел тIехьагIа Берлин, тIом сацийта, хьакараеча мара салаIа йиш хиланзар тхога. Салташа бувцар шоаш баь тIом, дагаухар шоай цIа, цIагIарбараш, кастта цIагIорг а маьрша бахарг а хилар. Вай Даьхенах дола иллй доахар. Укхалара шоаш цIагIоргба аьнна хетар. Бакъда, иштта хинна тха уйла йохайир Чехословаке столица Прага фашистех мукъаяккха йохийташ тха корпуса деннача приказо.

Прагана гаьна йоацаш уллача Небужица яхача юрта фашистски эскарца тIом болабир оаха. цига уж эша а бир. Из бар оаха тIеххьара баь тIом. Из

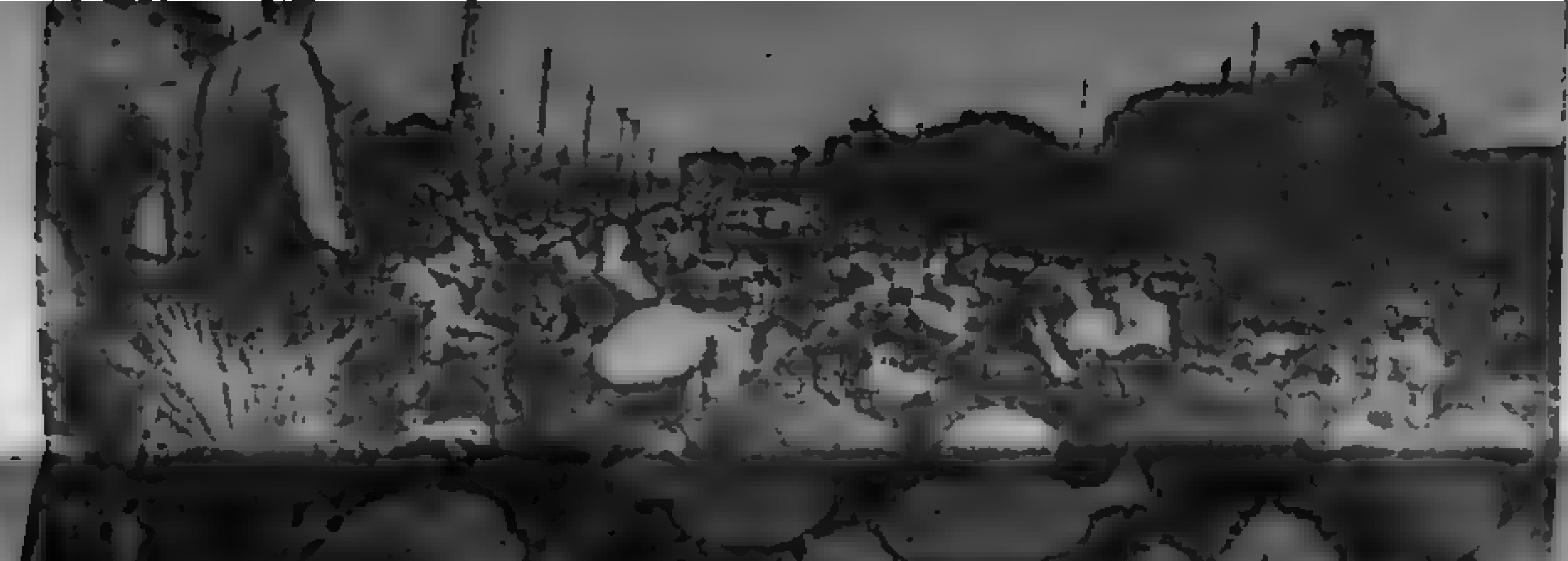

Са хинна хьехархо

1937 шера Грозне хьехархой курсаш чаккхъяьхачул тIехьагIа, Галашка гIалгIай берашта хьеха вера Ивченко Иван Семенович. Костоев Устарха цIагIа Iеш вар из. ВIаши дукха безаш доттагIий бар уж. Цу хана со шоллагIча классе дешаш вар. Иван Семеновича гIалгIай берашта эрсий мотт хьехар. ЧIоагIа къахьегар цо эрсий мотт берашта шаьра бовзийта гIерташ. дешархошта дукха везар шоай керда хьехархо. Цунна хьоашал дора юрта бахача наха а.

1939 шера декабрь бетта Краснодарски военно - пехотни училище из деша хьожавича, чIоагIа гIайгIа яр берашка цунах къаста безам боацаш. 1941 шера май бетта «лейтенант» звани а йолаш, училище йистеяьккхачул тIехьагIа Дрогобыче латтача № 129 йолча танкови бригаде гIулакх деш хул Иван Семенович.

Советски наха дага а доацаш, фашистий гIаьрахой чубаьхнар вай мехка. Минск, Могилев, Орш, Дрогобыч яхача городашка чуетташ бомбаш яр. ЦIе эскар тIехьашкахьа дала дезаш хилар Харьковея Киевея долхача наькъашка гIолла. ТIемаца тIехьашкахьа яхар Иван Семенович гIулакх деш вола танкови бригада а.

Орел городе дIакхачалехьа уллача Ливны яхача станце чIоагIале а яь латтар немций полк. 1941 шера сентябрь бетта шийца ши новкъост а волаш, цига разведке вахар взвода командир вола Иван Семенович. Лаьца караоалавир цар фашистий эпсар. Из дар боад бенначул тIехьагIа. Фашисташ тхьайса хургба, аьнна хеттача хана. ший взводаца тIаьвахача Иван Семеновича довнаца карайоалайир полка штаб, карадера дукха пайдане каьхаташ Цу тIем тIа когах кхийтта пхо хIанз а лелабеш ва са хинна хьехархо. Бакъда, взводе висар веррига а ворхI саг мара вацар.

ДIахо взвод Iай 1942 шера, Воронежа гаьна йоацача Оскол яхача станце нийсъелар. Взвода юкъевоагIар эIамига а вокхха а 40 саг. Уж Iомабеш чIоагIа къахьегаш хилар Иван Семенович.

1942 шера бIаьсти Елец яхача городе юха а танкови бригадех дIакхет взвод. Бехктокхаме декхар кхоачашде вохийт Иван Семенович. Шийца новкъост а волаш, 50 километр гаьна мотоциклаца пакет а ийца ераш болхача хана, анхарна бомбаш чуетта волалу немций летчик. Амма, цунна маганзар разведчикашта новкъарле е. Шийна тIадилла декхар кхоачаш а даь, бригаде юхавера Иван Семенович.

Аьхки 1943 шера Курск, Белгород, Ахтырка яхача моттигашка дорхбенна фашисташ латача хана, шийтара доккха декал дIахьекхар взводо. Ийша фашисташ гурахьа тIехьашкабала болабелар. Полтавски областе уллача Хорол яхача городе чуйодар взвод. Городера фашисташ байддабар. бакъда, массанена цIаьхха гIайгIа тIаэттар. Рота политрук Иванов латтийсар йистхила а ца могаш. БIаргаяйра цунна фашистий къизал, оанхарий оамал. Хьалъэхка бадар цуй сесаги ши берв. Массехк сахьат даьлча кIайбелар цуй корта..

ХьатIадера 1944 шу. Фашистий низ эшабешнабар, тIехьашкахьа болхача хана. латар дорха дар цар. цхьаккха а моттиг тIемаца мара хьалацар немцаша. Цу шера Минск мукъайоаккхача хана, наькхах, ногех, кулгех пхон гаргаш еталуш хала човнаш хилар бахьан долаш ворхI бетта Тамбове, Саратове, Читински госпиталашка иллав Иван Семенович.

Тоаванначул тIехьагIа, 1945 шера хьалхагIа Новочеркасске латтача № 60 йолча офицерски резервни полке, тIаккха Грозне хиннача № 237 йолча, карабоалабаь немций лелабаьча МВД лагере дежурни волаш хул из 1947 шерага кхаччалца.

Даймехка тIем тIа Иван Семеновича карагIдаьнна гIулакхаш белгал а деш, цунна синай: «Даймехка 2—1 степений», «ЦIе седкъа» яха орденаш, «За победу над Германией», «За героическую оборону Киева», «1500-летие г. Киева» яха а кхьйола медалащ а.

Эскарера гIулакх чакхдаьккха ваьлча ше ваьхача мехка цIавоагIа Иван Семенович. Дукхача шерашка Сунженски района «Путь к коммунизму» колхозе тIема - учетни истола начальник волаш болх бу цо. ХIаьта 1959 шерагара 1969 шерага кхаччалца. станичникаша бокхха тешам а бенна. Нестеровски станични Совета председатель хул. ХIанз тIема ветеран пенсе а ваха кхувшйоагIача тIехьенна дикагIйола сага оамалаш дIаIомаеш. царна патриотически кхетам луш. станица общественни вахаре хьинаре дакъа а лоацаш, хьавоагIаш ва. Цун сатем хилац хIама а ца деш Iохайна вагIа.

Т. ХАШИЕВ,
тха штате воаца корреспондент.

СУРТА ТIА: тIема ветеран Ильченко Иван Семенович.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета
председатель Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш. 29 апрель.

ЭСКАРЕ ГIУЛАКХ ДЕШ БА ВАЙ МЕХКАХОЙ

Визза бIухо

«Могаш - маьрша ва сона кхы эргадаьнна хIама а дац, цо фу деш да?» — аьна салтечо наьнага дайтача каьхатах саIоIам хилац нанна.

Иштта Исроапилагара каьхат дарга хьежаш цун нана а я. Цо йоах, из маьрша волга-м ховра сона, хIаьта а... Сунженски района ахархо Гудиев Исроапила ше эскаре водаш эггара халагIа хетар новкъосташцара дезалцара къаьста ха якхха езилга. Эскарера гIулакх цIена, бехктокхаме чакхдаккха дезилга дика ховш а вар из.

Вахачул тIехьагIа дукха ха яьккхар Исроапила шийца деша баьгIа кIаьнкаш. йинIгаш, юртара нах биц ца луш.

«Фу деш ва хьо цига?» цар яхаш санна хетар цунна. Из-м массанена а хеташ хул. ТIехьагIа дIаIам, уйлаш е мукъа а хилац. хIана аьлча дукха хул эскаре гIулакхаш.

Ха дIа ме йода чIоагIлу салте, эскаре гIулакх деш сагах къонах хьахул, цунна боккха кхетам лу. Из массаза а иштта хургда, хIана аьлча из — эскар да!

ХIара сахьат, минот де дезар фуд ца ховш яц цига.

ТIема говзал Iомаеча цкъаза цун лакхаленга кхоачаш цхьа минот а отт. Цигга фийла а кадай а хила веза салтечун.

БIухой набарах чIоагIбеннача хана оарц даьккхе гIовттабу. Цигга чIоагIа лоархIамо да бехктокхаме хилар. ТIехьависа йиш яц, шийна тIадилла декхар дизза кхоачашде деза салтечун. Иштта аргIана цкъа гIовттабаь байдда болхача салташта хьалха вар Гудиев. Цунна уллув воагIача доттагIчун Чуйков Олега цIаьхха Iокхийтта ког лозабаь саца виййар.

ДоттагIа вита ше дIаваха йиш йоацилга дика кхетадора Исроапила, хIаьта акхарга хьежаш машинаш а салтий а бар хьуна юкъе. Уйла е ха яцар Исроапила. ТIаккхийтта Олег хьамархIа а велла, шоай ханнахьа новкъосташта дIатIаккхаьчар уж.

Топ нийсса кхосса Iомабала дIабахар салтий. ДегIа тоавенна, моастагIчоа майрра духьалъотта нийча вола Гудиев «тIем тIа» эттар. Ерригa уйла ше деча гIулакха тIаяхийта вар бIухо.

— «ТIом» дIаболабе! — аьле команда лу эпсаро. Автомат тох салтечо. ЦIаькха а цIаькха а команда лу эпсаро.

Хьажача, дерригa пхорч хьувжоргах кхийттадар. Топ геттара нийсса кхосса Гудиев ховш волга белгалдаьккхар командира.

Топ нийса кхосса ховш санна, эскаре мел деш дола гIулакхаш а дизза кхоачашдеш ва бIухо Гудиев Исроапил.

В. БЕРЕЗИН,
журналист.

...баша, вай хIаьтта воаьннача катюшаша сийрдайоахар бийса.

Са на кхолеш майра латар моастагIчох вай бIухой, шоайла чIоагIа хьожар, бокъонна дола вошал дар наппа юкъе. Цига эггара хьалха бIаргабайна сона къонахчал на лохаш тIом беш байна сай новкъостий. Къаьстта дийнац сона кIалха дагIача тхона фашисташа тIом беш хинна дукъ. Тхо дика бIарга а гуш йоккхий топаши минометаши на сопийташ еттар тхона пар. Тхоаш ухкачара корта хьалхьоабе йиш йолаш дацар тхо. Дукха боабир тха новкъостий, човнаш йир. ФуннагIа даь а гитлеровцаша дарца из чIоагIо йохае езаш яр. Из декхар тIадиллар 526 стрелкови полка командира стрелкови ротанех са батареяних.

Бийсана, тIом сецача хана, леткъа цу дукъ тIа дайлар тхо. МоастагIий чуболча сангара юхедахар, дIакхесса граната цига дIакхоачаргйолаш. Сатассална даьгIар тхо лечкъа, тIаккха фашисташта де дезар бокъонна хьагуча малаьллинге а. Цхьатарна тIахьийдда чуйийлхар тхо фашистий окопашка. Цар хинпар кхетаде кхелехьа, корзагIбаьхар уж. Кач а ухаш тIом бир. Хьалаьжкхар гитлеровцаша лаьца хинна дукъ. бакъда тха цхьабола новкъостий боабир, човнаш йир.

Цу тIем тIа къаьстта майра летар эIамсаг ужпанкец Бабич. Из геттара дика разведчик а новкъост а вар. Сона цига човнаш хилар, кхетам чура а воалаш. Цигара со IоиIалвенав тха батарея старшинас Чахояна. Из тхона юкъе эггара воккхагIа вар. Тхога хьожар из воккхагIвола воша санна. ТIом хьалехьа Армене цхьан колхоза председатель хинна саг вар из. Хетаргахьа. цо новкъостал дар бахьан долаш дийна висав со тIаьхта....

Нейсе яхача хи тIара Берлина йоккхий топаш дIачуетташ тIом беш яр тха иттлагIа артиллерийски корпус. Берлинера тхона духьал даьра тIом беш бар фашисташ а. Иштта вIаши еттача йоккхийча топаша лаьтта эгадора, цIенош теркадора. ТIаккха цIаьхха сецар Берлинера тхона духьал беш хинна тIом. Тхо Берлина юкъе гIолла чакхдоалача Шпрее яхача хина а Берлина гонахьарча Тельтов канала а дIаргаргадахар. Каналал дехьадовла а Берлина чудовла а лаьрхIар оаха. Цхьа дегабуаме сатийна яр канала тIа. Каналал дехьарча оагIорахьа фуд хьажа цхьан цIеношка кIийле лаьцар тха корпуса разведывательни отдела бIухоша. Бада тIара дIахьежача каналал дехьагIа цхьаккха хIама дацар холуш, сатийна яр. ТIаккха пантонашца каналал дехьабувла болабелар тха бIухой. Со турмална бIарг кховбаш вар каналал дехьа. ЦIаьхха хьалхье болабелар дехьагIа кIийленна хайша баьгIа фашисташ. Аз команда елар хьалхе а кийчбаьча тхоай отдела бIухошта 45 миллиметр йола йоккхий топаш уж хьалхьувча чуетта аьнна. Иштта дIаболабелар канала тIа тIом. Цхьаккха а кIалхара ца воалийташ хIалакбир 200 немецки фуасгпатронщикаши снайпераши. Корпуса бIухошта никъ баьккхар гитлеровски Германе столицана — Берлина чубовла. Из дар 1945 шера 28 апреле.

ХIаьта вай эскара бокха аьттув боаккхаш тIема задани кхоачашъярах Даймехка тIема цхьоалагIча степена орден лу Лакхерча Керттерча командоване резерва 10-ча артиллерийски корпуса къаьсттача разведывательни отдела начальника заместителa капитана Халухаев Берса Мухьмада.

Из дар 1945 шера 2-ча мае. Берлина улицашка беш къийла тIом бар. Фашисташ дорхбенна духьаллаттар. Из шера дале а, рейхстага тIа Коталон баьракх егIай аьнна хьахеча тха корпуса бIухой дог гIоадаьнна бар, массеха шерагIа май цхьа моллагIча моттиге а доацаш Берлине нийсделар тхона, хIаьта тIом чакхбоалаш латтилга гуш дар. ЦIаккха а ца хиннача тайпара майра тIом бора цар тIехтьара фашисташ шоай бIена боабеш. Бакъда, дега чов еш новкъа дар тIом чакхбоала ди тIа кхоачаш тхоай новкъостий боабеш.

ШоллагIча мае делкъел тIехьагIа Берлин, тIом саццийта, хьакаравенна мара салаIа йиш хилазар тхога. Селтаца бувцар шоаш баь тIом, дагаухар шоай цIа, цIагIарбараш, кастта цIагIорг а маьрша бахарг а хилар. Вай Даьхерах дола илли доахар. Укхазара шоаш цIагIоргба аьнна хетар. Бакъда, иштта хинна тха уйла йохайир Чехословаке столица Прага фашистех мукъаяккха йохийташ тха корпуса деннача прикаzo.

Прагана гаьна йоацаш уллача Небужица яхача юрта фашистски эскарца тIом болабир оаха, цига уж эша а бир. Из бар оаха тIехтьара баь тIом. Из дар 8-ча мае, хIаьта 9-ча мае хьакхайкадир Коталон ди да аьнна. Цхьа моллагIа бола хоам бацар из. ДIадийна вартвоацаш дар тха гIаддахар. Тхона иштта гIадбаха бар цу юртара нах а. Цхьана Iохайша сурташ доахийтар оаха дагалоацама, тхоца Iохувшар цу юртара нах а. ХIаьта сона мархIа нийсъелар цхьа йиIиг.

Дукха шераш даьнначул тIехьагIа дагаеха аз дахийтача каьхата а цу суртагIа а хьакоралайир сона из йиIиг. ХIанз тхона юкъе гаргарло я. Ший марца Ярославаца тхацига йоагIа Томашкова Ярмила, хIаьта тхо а берригача дезалца царцига хьоашалгIа даха хул.

Иштта хьоашал да Мухьмада Праггерча цу хана бераш хиннача Франтишек Марцелацеи Крижежек Иозефацеи а.

Нохчийи гIалгIайи Сталина пурзамагIа шоаш бахачара бохабаь Казахстане Iобахьийталга хайтар Мухьмадага хIаьтте а. «Со тIем тIа Iергва, хIанзалца баьчул вогIа боацаш тIом а бергба». — аьлар цо. Ший доши ца дохадеш чакх а ваьлар.

Даьхе лораеш майра тIом барах цунна синай орденаш, медалаш. Лакхехьарча Керттерча командоване 74-за баркал кхайкадаьд.

ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа из болх беш хул Московски областерча Коломенски станокаш еча заводе. Тkъаь итт шера вIаштта цу предприяте къахьег цо финансово - сбытовой отдела начальник, директора заместитель волаш. Дика болх барах дукхаза а белгалвоаккх. Цу хана цо заочно йистейоаккх финансово - экономически институт.

Цига волаш пенсе вода из. Ше ваьхача Грозне цIавоагIа. Дукха ха я Халухаев Мухьмад пенсе вола. Бакъда, из цIаккха а цIагIа Iохайнавац. Ше Грозне ваха хайнача укх 10—15 шера цо хадданза болх бу «Красный молот» заводе. Из хIанз воккхагIвола инженерва. Цо доккха дакъа лоац общественни вахара юкъе. Из отдела юкъьанцарча парторганизаце секретарь, Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча суда халкъа заседатель ва. Цо дукха болх бу кхувш йоагIача тIехьенна тIема - патриотически, интернациональни кхетам луш.

Ю. ЧАХКИЕВ.

СУРТА ТIА: Халухаев Мухьмад.

1942 шера барайтта шу дизза эIамсаг Свердлик Николай Захарович Советски Эскаре гIулакх де вуг. Фашистски гIаьрахоища вай хьамсара Даьхе бахьан долаш къиза тIом латтар цу хана. 1944 шера Свердловски тIема пехотни училище чакхъяьккхачул тIехьагIа из хьожаву взвода командиралла. ШоллагIча Белорусски фронте 380-ча стрелкови дивизена чу а йоагIаш, моастагIчох декали къонахчали гойташ, майра латаш хул цун взвод.

ТIемахочун сий ду коллективо

Кенигсберга дIатIакхоачача Малхбоален Пруссе моастагIчунца бирса, дорхбенна тIом беш бар советски бIухой. Февраль беттара уж денош цIаккха а дицлургдац шийна, яхаш дувц Н. Свердлика. Iалаьмате дукха немций бар тIагIертта атакаш еш, вай бIухой чIоагIале йохае гIерташ. Командоване советски бIухошта хьалхашка оттадаь бехктокхаме а шин дагарв хила йиш йоаца а декхар укх тайпара дар: фуннагIа даь а хьатIабоагIаргбоацаш юхатоха беза фашисташ, цул тIехьагIа лелхабаь тIехьашка а боахаргболаш.

Из операци йизза чакхъяккхарах взводай дукхача разведчикашта тIема совгIаташ дала оттадир. Цул тIехьагIа моастагIчунца дIахо тIом а беш, уж тIехьашка а боахаш вай бIухой болча хана, когах пхо кхийтта чов хилар Николай Захаровича. ХIаьта 1945 шера май бетта шозлагIа чIоагIа хала чов йир цунна тIем тIа. Цу хана цунна хьожадаь хинна тIема совгIаташ хьакхачанзар Свердлик Николай Захаровичага. ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа 38 шу дизача, 1983 шера шийна хьожадаь совгIат хьакхаьчар цунга. «Грозэнерго» районни энергетически управлене торжественни хьале Заводской райвоенкомата военкомо Николай Захаровича хьаелар ЦIеча Седкъа орден.

Х. СУРУДЖАНЦ,
къахьегама ветеран.

Нахаца дагабувл

ДIАХО БОЛХ БЕШ Я ГIАЛГIАЙ ХАЛКЪА ДЕХАРАШКА ХЬАЖАРА ЙОЛА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА КЪАМАН СОВЕТА КОМИССИ.

5 май. Экажкъонгий-Юрт. Кавказе Советий Iаьдал оттадеча хана кIайгвардейцаша цхьа цIа ца дуташ йоагаяь хиннай из. 1944 шера шоалгIа а шоай фусамех баьхар цигара нах. ХIаьта 1957 шера цIадаьхкача юха а боахамаш дахка дезаш хилар.

Тахан Экажкъонгий - Юрта доккха цIей да. Цигарча нахаца дагаяллер духьа хьоашалгIа еназ гIалгIай дехарашка хьажара йола СССР Лакхехьарча Совета комисси. ХIаьта цу безача хьашаша, вIашагIкхетар хул юртарча культура ЦIен хьалхашкарча майдан тIа. Укхаза гулбеннаб эзараш нах.

ВIашагIкхетар хьалелаш къамаьл ду КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара I. - Хь. Аушева. Цо аьлар: — Вай долча кхаьчай М. С. Горбачевс тIаьхилларах вIашагIъелла ГIалгIай автономе дош къоастадара йола комисси. Из селхан. «Электроинструмент» заводе, трикотажий фабрике хиннай, цар коллективашца къамаьлаш хиннад. Тахан комисси шун уйла а ингат а довза дагахьа еннай шо долча. Хьагучох, комисси гайгара бала бовзаш я. Хетачох, цунна хов тахан вай къам чIоагIа тоIадаь а хьалача хьале а долга. Со теш ба гIалгIай автономе проблема нийса ниъ а лаьца къоастаергхиларах.

ТIаккха дош лу «Экажевски» совхоза шофера Акталиев Мухьмада. Оратора юрта цIерагIа комиссета моаршал хаьттар. ТIаккха цо теркам тIахар тахакарча [illegible] Пригородни район а Тийрка аьтта оагIорахьа улла Бурув а гIалгIашкара дIаяьхахарах къамо дезача баланна, гIалгIай къам культурин, социальни - экономически даькъе тIехьадиса хилара.

Цул тIехьагIа къамаьл де мукъа лу вай долча хьашалгIа сената Москверча вокха И. Лиснна:

— Хьамсара гIалгIай, [illegible]

нахах бола тешам ца бовш, къонахчалах ца дохаш, шоашкара кIезигал гуча ца йоалийташ хьадаьхкача шун, хьамсара гIалгIай аьттув баргхиларах. ХIаьта аз сайна дага мел дар дIааьннад ГIалгIайчен автономе столица хила езача «Аьтта оагIорахьарча берда тIа» цIи йолча сай нердача книжка тIа. Цул тIехьагIа цо йийшар Мочкъий - Юрта хетаяь стихотворени, ишта, Назране бархI дийнахьен - буси митинг лаьттача «Барт - цхьоагIон майда» аьнна цIи тиллача моттига хетаяь йола байт. Цунга ладувгIачар бIаргех йовлакхаш хьекх. Царна дагадох шоай къахьа вахар, таханарча денга сатувсаш дIаккхихьа деношбийсаш.

Дош лу цу юрта яхача Албогачиева Лидайна. Цо аьлар, гIалгIай къама сердали нахи бIаргагор мара цхьаккха бокъо йоацаш. сага теркал ца деш, сага бала боапаш даьхад, аьнна. ХIаьта тахан перестройкас таро еннай тха тхоай бала бувца, нахага дIабовзийта. Цунца дувзаденна да тахан компетентни комисси укхаза яр, из гIалгIай проблема къоастаэ хьажар

[illegible] доцент, исторически Iилмай кандидат Т. Муталиев. Ше историк хиларах тарра, цо къаьстта теркам тIахар гIалгIай историна. Тахан бебеча экстремистски уйла-нигат долчар шоашта ловчча оагIорахьа дерзаду кхыча къаман истори. Из ду цхьаболча хIинций «Iилманхоша», цар из Iилман изданешка даь ца Iеш, массови информаци средствашка ду. ХIаьта гIалгIаша хIиранца [illegible]

цхьаболчар тувлабаьча хIираша кхыча бесса дувц гIалгIашен гIалгIазнхашен шоайла леладаь гIулакхаш. Цунца уж гIалгIазкхий вайна духьала баха а гIерташ. Бакъда, царна хетар хургдац. Укхаза белгалдаккха деза, тахан а тIехьа вайца гаргалонаш а йолаш, гIулакхаш а леладеш дукха гIалгIазкхий хилар. Оратора, комиссега дийхар гIалгIай историкашца, Iилманхоашца вIашагIкхетилга. Цох шоана а тхона а боккха пайда хургба, аьлар цо.

Дош лу Экажкъонгий-Юртарча юкъерча школа хьехархочо Карпенко Лидия Ивановнайна. Цо аьлар: Со гIалгIашта юкъе яха тоъал ха я. Сона ер къам хьамсара хет цунах йоахка тIехдика оамалаш бахьан долаш. Со пецйоал вайнахах, хIана аьлча, укх тIеххьарча итташ шерашка царна духьала ца йоаккхаш къизал йитаяц. Бакъда, из деррига а шоашца леладешше, кхыча къамашца гоамал ца леладаш, доттагIал леладеш хьабоагIа гIалгIай. Аз доккхал ду хургбола гIалгIай инженераш, поэташ, лораш, хьехархой, экономисташ [illegible] Со теш, дукха ца гоип меттаоттаергволча ГIалгIай автономе вахар ходдеча цар хьинаре дакъа лоацаргхиларах.

ТIаккха къамаьл лу комиссе члена, СССР Лакхехьарча Совета члена, Киргизе Iилмай Академе президента Акаев Аскара. Цо аьлар:

— Хьамсара гIалгIай, со Киргизера ва. Са юрта нохчий бахар. ХIаьта доаллаха хьалача юрта гIалгIай бар [illegible]

тIадиллар шуга дIайха моарцIал лулга. Со теш, шун боъкъо котъяргхиларах. ХIаьта цу хьакъехьа аз сайна могар дергда.

Бухсоццаш дош лу комиссе председатела, РСФСР къамий гIулакхех йолча паччахьалкхен Комитета председатела Беляков Анатолий Михайловича. Москверча правительства викало дег тIара баркал аьлар шоаш лаьрхIа майдан тIа мел венача. Иштта цо тернам тIаэзар ювцаш йола чоалхане проблема къоастаяра дукха къахьега дезаргхилара. Бакъда, аьлар цо, иштта дукха хIама лайнача къаман бакъдар хьалтIа ца даькхача, вешта аьлча, цхьан кога тIа ца даьккхача, тхона исторе могийтаргдац.

Оттаьча программагIа цигара баьлча СурхотIа яха лерхIаш хиннача комиссе маршрут хувц. Из дувзаденнад Назране Барт - цхьоагIон майда тIа комиссеца вIашагIкхета дагахьа республика бе-беча районашкара, юрташкара, иштта Къулбаседа - ХIирийченера итташ эзараш - нах гулбеннаб, аьнна, хоам кхачарца.

Назрань Барт - цхьоагIон майда. КПСС Назрановски райкома хьалхарча [illegible] дах из цIи тиллай «Правда» газета тIа «Кунакаша массаза барт лохаргба»... яха статья араяллара дег чура раьза доаш, ший гIайп1, бала колабе дена гIалгIай къам бархI дийнахьен буси лаьттача моттигах.

Тахан а укхаза цу деношка хинначул кIезигагIа боацаш нах гулбеннаб.

Барт - цхьоагIон майдан тIа хаина социаль хиина митинг кхаа а дIайолаю. Из дIахохьу координационни [illegible]

дешаш аьлар. Цул тIехьагIа оратора белгалдаьккхар, тахан майдан тIа гулбенна гIалгIай шоай дар хьадеха мара, хоарцонна тIехьа баьхка боацилга. Тахханалца шоашна гIелал яххьаше, дов - шов ца дезаш хиларах цар садетталга. ДIахо цо аьлар, тха проблема цIаьхха хьахинна яц, Советий Iаьдал оттадаьча хьалхарча шерашкара деиз хьайоагIаш я из. Вай правительствана цу хана керте лаьттачар къамаш шоайла довна дигара политика чакхъяьхай. Масала, цкъарчоа тхогара Бурув дIаяьккхай. ТIаккха тхо Iодахийтачул тIехьагIа тха берригa мохк дIабеннаб. Кхойтта шу даьлча тхо цIадаьхкачул тIехьагIа хьа ца луш хIираш'a йиссаn эгара йоккхагIйола Пригородни район, Тийрка аьтта оагIорахьа улла Бурув. Тахан из проблема къоаста ца йича яргьяц.

Цул тIехьагIа дош лу СССР халкъа депутата Фаргиев Хьамзата. Цо ший къамаьл дукха хIама лайнача вай къаман исторически аспекташта теркам тIаоаш дIадоладир. Дагайохал, аьлар цо, кулакаш бохабе беза, йоаца, [illegible] ца, лхаш мехкара къамаш бIехьдеш дIайолаяь компани. Бакъда, тахан цу къамашта, къаьстта репресси яьрпита реабилитаци яра деш хаира хIама дац. Нагахьа санна централъни пресс беха боацаш цийлача мехкашна Iоахийтача къаман бакъдола истори дувцаре, цар бокъонаш меттаоттае из хьожаре деррига а шиф моттиге дIаоттаргда. Вай [illegible] къамо шоллагIдаш дешар [illegible]

тIа а латташ, шийна тIадилла гIулакх. комиссес чакхдаккхар.

Трибуна тIа воал Наьсар-Керттерча маьждига имам, координационни совета член Пошев Ахьмад. Цо белгалдаьккхар, бе - беча динаша нах дикадар дара шоайла безаме, Iимерза хилара, ахьээдел леладара, моллагIйола проблема хьаькъалца, собарца къоастаяра тIахьехилга. Къонахаша шоайла вIашагIкхийттача Iассалам Iалейкум аьле дIа-са моаршал хоат, хIаьта из маьрша лелалва хьо, машарца вахалва хьо, яхилга да. Бусалба дино къамашта юкъера гIулакхаш массе а хана машара наькъаца къоастадара гIо даьд. Цудухьа тахан оаха маьждигашка нах тIахьех уллуврча лоалахоша вайга харцо ювце а сабар, хьаькъал долаш хилара, хIана аьлча вайна дов - шов эшац. Тхо теш гайна е ганза ГIалгIай автономе проблема къоастаергхиларах. Сона ловра тха лоалахоша - хIираша оаха дувцар, яхар, къамо ловш бола бала ннйса кхетабар.

Партен тIемен ветерана Арчаков Хасолта ше къамаьл деш белгалдаьккхар, тахан гIалгIай мехиа доккха цIей долга. ХIана аьлча, вай массане дуккхача хана деиз сатийса комисси хьанхаьчай. ДIахо цо аьлар, со теш цо наьха дегашкара бала кхетабергхиларах. Таханалца цхьаццаболча экстремисташа харцдаьхача исторех ца тешаш, шоашта гуча фактий боагIа мах бергхиларах.

Цул тIехьагIа трибуна тIа ваьннача координационни совета члена Хамхоев Вахас [illegible] документех, фактех теша а тешаш, болх белга. Уж тховаш шоана гучадаргда гIалгIашна цIаккха а уллуврча лоалахоша моастагIал леладаь доацилга. хIаьта из иштта хилар хьахьекхар мара бетта бархI дийнахьен-буси лаьттача митинге цхьан гIалгIачо кхыдола къам бIехдеш цхьа дош ца аларо. Оаха дехац наьхадар, духхьал тхоайдар мара.

ДIахо къамаьл де мукъа лу Назрановски № 3 йотта [illegible]

дийна варгвоапаш доккха Iазап лайнад. Цига мопалах бIарчча дезалаш бовра. ХIаьта уж зерате ваха каша доалаш дIабехкар. Бакъда, цар шоашна бовча хана цхьа дехар дора: шоай борза тIа наьна мехкара денача лаьтта коана тоссилга.

Иштта цо теркам тIаэзар цу хана укх мехка тха юхедисача кашмашкара чурташ хьа а доахаш, царех цIенош Берена лаьрхIа бассейн яь хилара. ДIахо цо аьлар, оаха школашка, цIагIа тхоай бераш къамаш къеста ца а деш, доттагIал леладе Iомаду. ХIана аьлча, тхоаш массе а хана кхыча халкъашкарча доттагIала тIехьа хиннадаь. Оаха тахан тхоай лаьтта хьада, Ленина тхона сина хинна гIалгIай автономи меттаоттае мара яхац. Цул мискагIа фу дехар хургда? Боккъал из нийса никъ кхоачашбеча гIо де тхона!

ТIема шерашка ший денаделеча гIулакхашца цIи хеза хиннача летчика, тIема ветерана Оздоев Мурада дийцар къиза моастагIа — фашизм хIаланьеча гIалгIашен нохчашен шоашкара турпалал гойташ дакъа лацарах, кхыча къамех болча нахаца тIеххьара маьккха чIегилг екъаш вошал леладарах. ТIаккха цо теркам тIаэзар моастагI цаI а волаш латташ болча вайнаьха хьакъехьа Сталина а цун гIоначаша а харцо лелаярах. Масала, гIалгIайи нохчийи халкъаш моастагIий а даь, мехкагIа даьхар. ТIаккха фронте хинначарех цхьабараш Советски Союза Турпал яха гIи яла йоагIаше, из луш битар. Юххера цо белгалдаьккхар, столица Тийрча аьтта оагIорахьа улла Бурув а йолаш, гIалгIай автономи меттаоттае езаш хилар.

Дош лу комиссе члена Лавров Сергей Борисовича. Цо хьахайтар комиссес укхаза хьаялехьа архивни материалаш тохкаш дукха болх баьлга, цу проблема ирад шоашта йовзилга, бакъдолчунна тIера ца довлаш шоаша из къоастае хьожаргхилар. ДIахо цо аьлар, оаша дувц шоай культура лохерча боараме я яхаш, бакъда, шун халкъа культура лакха я. Оаша из лораьлга гуш да тахан шо тхоца вIашагIкхета хьаахара. гIар-тата доацаш дIа-са къастар га, зIамагIчо воккхагIвар лардерхIарга, кхыдола къамаш Iотте а ца деш, оаша къамаьлаш дарга хьежача.

Цо дувцар хьаллоацаш къамаьл лу комиссе председатела Беляков Анатолий Михайловича. Керттерча лаьъе цо белгалдаьккхар, Нохч - ГIалгIайчен лаьтта хьаьший тIаэца, уж лархIа хоаш хилар. [illegible] Пошев Ахьмадо автономи меттаоттаяр, нах шоайла барта хилар лехаш дуIа дарна.

Цу дийнахьа комисси Назарен района кхыча юрташка хилар.

6 мае СССР Лакхехьарча Совета комисси Джайрахьа яхар. ХIаьта из цигача гIалгIай хьабаьннача моттигашка, иштта исторически памятникашка хьежар. Цар цу хана га дIахьекхар йовхаль гIезаш вIовзаш.

М. БАРАХОЕВ,
тха спецкорр.

Тоалургдий-хьогI гIулакхаш

Дукха ха йоацаш, республиканскн газеташа кепатехар паччахьалкхенга хьайбай продукци йохкара укх шера хьалхарча квартале тIехьадиса боахамаш. Укхаза йоккха моттиг дIалоацаш я Сунженски район. Масала, квартала планагIа 3370 тонн йолаш, паччахьалкхенга ехка шура 3106 тонн мара яц. МалагIаш да цуй бахьанаш?

Масала, хьазцаргъя вай районе эггара йоккхагIа йола «Путь к коммунизму» яхи колхоз. План 650 тонн йолаш, паччахьалкхенга дIаеннар 513 тонн шура мара яц.

Тамаш йолаш да, йоаккхаш йола шура цхьатарра дерригача фермашка лаьгIъялар. Са бе йоал 1988 шера январь беттара сводка. Цу хана ферме дийнахьа хIара кхоабача Iаттагаоа юкъера лаьрхIача 8 килограмм шура йоаккхаш хиннайле, укх шера — 6 килограмм я, йиълагIча ферме 7,8 килограмм хиннача 4 килограмм мара яккхац.

Цун керттера бахьан колхоза кулгалхоша доахан соахкарчул кIезигдаларца дувзаденна да, йоах. Бакъда, боахама кулгалхой беккагIа дукха доахан дайра фермаш.

Доакъар ца хилча, хьайбай продукци эшшача боараме яккха хала да. ХIаьта из укхаза эшачул нийсса ах мара Iалашдац.

— Тха боахаме планаш кхоачаш ца яра керттера бахьан да доахан дика кхоабаш ца хилар, — йоах йиъгIа ферма доярка Ибрагимова Тамарас. — ДIадахача шера а, тоъал доакъар Iалашданзар. ХIаьта хIанз хьайбашта дIалуш комбикорм яц. Из ца хилара бехк Агропрома ба йоах тха кулгалхоша.

Хожаргда вай племенной болх укхаза мишта бу. Из а кхы Iа яха дега тоам беш дац. Духхьашха дехкача шинарех дукха шура лу доахан хьахилийтара йоакхо йиц. Зоотехнически бокъонаша дIадехача тайпара унахцIена хилийтара дукха гIа дола хьайбаш шу далалехьа цамогаш хул. Цунца шура а лаьгIлу. Цхьаькха да укхаза ала дезаш. ЧIоагIа лоархIаме да искусственни осеменени ший ханнахьа яр. Бакъда, из болх укхаза лерттIа хьабеш бац. Цудухьа доахан Iаьхара дус. Ший беш болча балхах доккхал деш ва боахама ветврач Акаев Исраил. «Хьайбай продукци дукхагIа яккхара уж унахцIена хилийтара [illegible] Теркам тIаьтеша хала да. Теркам тIаьхийтац къаденнача а кIезига шура луча а доаханна метта дукха шура лу фух дараш дIаоттадара. ХIаьта ала деза дукха Iаьсий укхаза дош хиларах а. Санитарни хьал геттара во да Iаьсий лела деча помещенешка.

Хьайбаш латтача помещенешна да тхо. Делкъа ха ДIадаккхана кхо долаш бIеха яр цар чу. Хьайбаша хий молача цхьаццалолча кадашка Iодоагlаш хий лаьар. Хьайбаш леладерий консультбыта хьашташ кхо [illegible]

ча Хьагучех, комисси вай... гара бала бовлаш я. Хетачох цуния хов тахан вай къам чIоагIа тоIадаь а халача хьале а долга. Со теш цо гIалгIай автономе проблема нийса ишкъ а лаьца къоастаергхиларах.

ТIаккха дош лу «Экажевский» совхоза шофера Ахьтанея Мухьмада. Оратора юрта цIерагIа комиссега моаршал хьаьттар. ТIаккха цо теркам тIаззар тахханарча [illegible] рах. Пригородни район а Тийрна аьтта оагIорахьа улла Бурув а гIалгIашкара дIаяккхарах къамо ловча баланна, гIалгIай къам культурни, социально - экономически даькъе тIехьадиса хилара.

Цул тIехьагIа къамаьл де мукъа лу вай долча хьоашалгIа венача „Москверча поэта Н. Ляпина:

— Хьамсара гIалгIай, вежарий, йижарий, тхона, эрсашта, шоана санна гарга ба шун бала, гIайгIа. Фу дергда шун къаман кхел хиннай ниттa Iазап ла дезаш. Цхьабакъда, со теш из деха ди тIакхаьчача хана а

Дош лу цу юрта яхача Албогачиева Лидайна. Цо аьлар, гIалгIай къама серлали нахи бIаргагор мара цхьаккха бокъо йоацаш, саго теркал иа деш, сага бала боацаш даьхад, аьнна. ХIаьта тахан перестройкас таро еннай тха тхоай бала бувца. нахага дIабоазийта. Цуна дуплаленна да тахан компетентни комисси укхаза яр, из гIалгIай проблема къоа[illegible]

Трибуна тIа ва ЧИГПИ доцент, исторически Iилмай кандидат Т. Муталиев. Ше историк хиларах тарра, цо къаьстта теркам тIаззар гIалгIай исторена. Тахан бебеча экстремистски уйла-нигат долчар шоашта ловчча оагIорахьа дерзаду кхыча къаман истори. Из ду цхьаболча хIирий «Iилманхоша», цар из Iилман изданешка даь ца Iеш, массови информаце средствашка ду. ХIаьта гIалгIаша хIиращца леладаь гIулакхаш кхыча бесса хьахьокх. ГIона теахаду Владикавказ Iойилларах дола истори. Из ла йиш йолаш хIама дац. Цул совгIа,

тIехдина оамалаш бахьан долаш. Со нецйоал вайнахах, хIана аьлча, укх тIеххьарча итташ шерашка царна духьала ца йоаккхаш къналл йинтаяш. Бакъда, из деррига а шоашца леладешие, кхыча къамашца гоамал ца леладеш, доттагIал леладеш хьабоагIа гIалгIай. Аз дохкал ду хургбола гIалгIай инженераш, поэташ, лораш, хьехархой. экономисташ цаш хиларах. Со теш, дукха па говш меттаоттаергйолча ГIалгIай автономе вахар хоздеча цар хьинаре дакъа лоагаргхиларах.

ТIаккха къамаьл ду комиссе члена, СССР Лакхехьарча Совета члена, Киргизе Iилмай Академе президента Акаев Аскара. Цо аьлар:

— Хьамсара гIалгIай, со Киргизера ва. Са юрта нохчий бахар. ХIаьта лоаллаха уллача юрта гIалгIай бар Iеш. Тхона шо дова дог-цIена, Iимерза, къахьегама тIера, машар безаш дола халкъ санна. ХIаьта сона укхаза хьалвоагIаш мехкахоша

Оттаяча программагIа цигара баьлча СурхотIа яха лерхIаш хинача комиссе маршрут хувц. Из тувзаденнад Назране Барт - цхьоагIон майда тIа комиссеца вIашагIкхета дагахьа республика бе-беча районашкара, юрташкара, иштта Къулбаседа - ХIирийчера йттаи эларш нах гулбеннаб, аьнна, холм кхачарца.

Назрань Барт - цхьоагIон майда [illegible] КПСС Назрановски райкома хьалхарча цу майдах из цIи тиллай «Правда» газета тIа «Кунакаша массара барт лохаргба»... яха статья араяллара. дег чура раьза доацаш, шиш гIайгIа, бала кодабе дена гIалгIай къам бархI дийнахьен буси лаьттача моттигах.

Тахан а укхаза цу деношка хинначул кIезигагIа боацаш нах гулбеннаб.

Барт - цхьоагIон майдан тIа ханна социаль хиния митинг юха а дIайолаю. Из дIахохьу координационни совета председатела НГIАССР халкъа депутата Кодзоев Iийсас. Цо комиссе членашка моаршал хоатташ дIайха

[illegible] Пригородни район, Тийрка аьтта оагIорахьа улла Бурув. Тахан из проблема къоаста ца йича яргьяц.

Цул тIехьагIа дош лу СССР халкъа депутата Фаргиев Хьамлата. Цо ший къамаьл дукха хIама лайнача вай къаман исторически аспекташта теркам тIоэдаш дIадоладир. Дагайохкл, аьлар цо, кулакаш бохабе [illegible] еза, яхаш мехкара къамаш бIехьдеш дIайолаяь компани. Бакъда, тахан цу къамашта, къаьстта репресси яьрашта реабилитаци яра деш хайра хIама дац. Нагахьа санна централни прессас бехк боацаш шийлача мехкашна Iоахийтаца къаман бакъдола истори дувцаре, цар бокъонаш меттаоттае из хьожаре деррига а шийн моттиге дIаоттаргда. Вай цIенъяь дIаяккха еза цхьан къамо шоллагIдар доацар дувцаш бIехде гIерташ хилар къоабалдеш йола идеологи. ТIаккха мара деррига бокъалгахьа даргдац. Цудухьа сона ловра, бакъдолчун

цIей долга. ХIана аьлча, вай массане дуккхача хана деш сатийса комисси хьакхаьчай. ДIахо цо аьлар, со теш цо наьха легашкара бала кхетабергхиларах. Тахналиц цхьанцаболча экстремисташа харцдаьхача исторех ца тешаш, шоашта туча фактий боагIа мах бергхиларах.

Цул тIехьагIа трибуна тIа вахьинача координационни со[illegible] комиссегара дийхар духхьал документех, фактех теша а тешаш, болх белга. Уж тохкаш шоана гучадаргда гIалгIаша цIаккха а уллуврча лоалахошца моастагIал леладаь доацилга, хIаьта из иштта хилар хьахьекхар марг бетта бархI дийнахьея-буси лаьттача митинге цхьан гIалгIачо кхыдола къам бIехдеш цхьа дош ца аларо. Оаха дехац наьхадар, духхьал тхоайдар мара.

ДIахо къамаьл де мукъа лу Назрановски № 3 йолча хьехархочоа Баркинхоева Мадинайна. Цо аьлар, тхо Казахстане. Юкъерча Азе Iодахьийтача шерашка оаха

да тахан шо тхоца [illegible] хьаахара. [illegible] доацаш дIа-са къастар га, [illegible] хIарга, кхыдола къамаш Iотте а па деш, оаша къамаьлаш дарга хьежача.

Цо дувцар хьалхоацаш къамаьл цу комиссе председатела Беляков Анатолий Михайловича. Керттерча даькъе цо белгалдаьккхар, Нохч - ГIалгIайчен лаьтта [illegible] хилар.

Митинг чакхйоал Пошев Ахьмада автономи меттаоттаяр, нах шоайла барта хилар дехаш дуIа дарца.

Цу дийнахьа комисси Наьсарен района кхыча юрташка хилар.

6 мае СССР Лакхехьарча Совета комисси Джайрахьа яхар. ХIаьта из цигача гIалгIай хьабаьинача моттигашка, иштта исторически памятникашка хьежар. Царга дIахьеккар цу хапа йоахаяь гIазаш, вIоввеш.

М. БАРАХОЕВ,
тха спецкорр.

СУРТАШ ТIА: Назране хиннача [illegible]

И. ПЛИЕВА сурташ.

[illegible] болх бу оахаь, йоах цо. Цох теша хала да. Теркам тIабахийтац къаденнача а кIезига шура луча а доаханна метта дукха шура лу фух дараш дIаоттадара. ХIаьта ала деза дукха Iаьсий укхаза довш хиларах а. Санитарни хьал геттара во да Iаьсий леладеча помещенешка.

Хьайбаш латтача помещенешка да тхо. Делкъа ха. ДIадаккханза кхо долаш бIеха яр цар чу. Хьайбаша хий молача цхьацадолча кадашка IодоагIаш хий дацар. Хьайбаш леладерий соцкультбыта хьашташ кхоачашдара деш хIама дац.

М. ЧАХКИЕВ.

Партийни конференцеш: отчеташи хоржамаши

КЪАЬНАРЧА IАЬДАЛАГIА

«Перестройка чакхъяккхарен районни парторганизацена хьалхашка латтача декхарехи» доклад йир КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара Р. М. Таштамирова. Ший доклада тIа цо белгалдаьккхар, отчетни юкъа парте райкомо ший болх коллегиальноста, демократизаце, гласноста принципаш ларде а лаьца лелабаьлга, проблемни дешашта теркам дукхагIа тIаахийталга, общественни уйла, хетар лоархIаш хиннилга. Практика а хинна дIаэттад коммунисташцен къахьегама коллективашцен вIашагIкхетараш чакхдоахилга, предприятешкен нах бахача моттигашкен гражданаш тIанйбелга. Кадрашца болх бара демократически формаш дегIайоагIаш латт.

Цхьацца гIулакхаш чакхдаьхад отчетни юкъа экономикана кулгалделга тоадара даькъе. Боахама дешаш къестадеча командни методех пайда нийбелга дIадаьккхад. 1989 шера денз района халкъа боахама деррига доакъош боахама расчета хьалашка болх беш да, царех пхьадараш арендага а даьннад. Пятилетка диъ шера промышленносте болх беча хIара сага дIалаьрхIача 27 процент дукхагIа арахийцай товарни продукци. Дикка кIезигъеннай договорни декхараш кхоачаш ца деш йола къахьегама коллективаш, къахьегама овсарле денгара-денга лакхлуш латт.

Дукха теркам тIабахийтаб отчетни юкъа, докладчико маалларa, социальни сфера дегIайоалаяра. Кхоачашъяьй цхьадолча тIехкхоачаш а яьй халкъа хоатта товараш арахецара, бахача наха маьхагIа гIулакх дара йола планови заданеш. Лакхденнад болхлойн гIулакх деча наьхен алапеш. КIезиг-дукха тоаденнад экологически хьал а. Района предприятешка фега кIезигагIа аракхувс зене йола веществаш.

Докладчик хьежар парте райкома балха стилан методаштен критика е а районни партийни организацес отчетни юкъа нийсдалийтача кхоачамбоацарех дувца а. Цхьабакъда, парте райкома балха цIенхаштта анализ е, кхоачамбоацараш дIадахара хаьдда наькъаш белгалдаха маганзар цунна. Боккъалдар аьлча, гулбеннарий теркам тIаозаш, наьха уйлаш сомайоахаш, района парторганизацена хьалхашка этта саготта дешаш дувцийтара коммунисташ тIахьехаш бацар, ерригa хьайийцача, доклада чулоацам. Цунах лаьца лоацца а геттара нийса а аьлар делегата, РСУ-1 партийни организаце секретара, тракториста В. Тютяева:

— Застойни ханашка партконференцешка еш хиннача докладаш тIара копирка кIал а йилла, хьатIаьккхача санна я тахан вай ладийгIар.

Хетаргахьа, иштта тIагIоллара, формана доклад кийчъярах парте Ленински райкома хьалхарча секретара Р. М. Таштамировна беррига а бехк дIатIабилла багIац. ХIана аьлча, из хьалхара секретарь хержа цхьа бутт совгIа ха мара яц. дIабаьннача кулгалхоша дувлийтача тIалатех жоп цунгара деха бокъо яц. ХIаьта а из декхарийла вар парте райкома балха стилахи методехи цIенхаштта анализ е, бехкебарий цIераш а йоахаш, перестройка дIаяхьара новкъарле ерех гуччахьа дувца. ТIехьагIа пренешка къамаьл даьча массехк делегата боагIаш бехк а баьккхар цунах цо из ца дарах. ЦIаьнха а да. Отчет ер алхха хьалхара секретарь хинна Iац. Тахан коммунисташтен къахьегамхоштен хьалхашка отчет ер ерригa парте районни комитет, районни партийни организаци я. ТIаккха мичахьа бар парте райкома бюро, райкома членаш? Уж ма барий шоаш отчетни юкъа баьча балхах эггара хьалха жоп дала дезараш. Амма, цар оаз хозаш яцар партконференце.

Дувца хIама доацаш бар уж? Бацар. Шоашта бехк дIатIаэца уж кийча хилча, дуккха саготта дешаш дар района коммунисташца гуччахьа дага а баьнна, дувца дезаш, эггара хьалха шоашта критика а еш. Масала, КПСС райкома, цун бюрос, юххьанцарча парторганизацеша эсала къахьег дуккхача хана денз хьа а хинна, балха Iаткъаш йола стереотипаш дIаяхара, стандартни йоаца решенеш тIанийяра, гIулакхаш дара. Хьалха дIаяхача XXX-ча районни партийни конференце вIашагIъехкаяр тайп-тайпара партийни комиссеш. ДIадоладаьр керда а пайдане а хIама дар. Цо таро лора беррига райкома членаш балха юкъеоза. Халахете а, партийни комиссей КПД лакха хиланзар, райкома членаша хьинаре дакъа лацанзар общественни балха юкъе.

— Тоъал ха я со парте мугIарашка вола, — аьлар «Автоспецоборудование» завода бригадира, цехови парторганизаце секретара нов. Гросса. — Цу юкъа сона уллув болх баьб дуккхача КПСС райкома, горкома, обкома, кхыметтел бюро а членаш болча наха. ХIаьта массаза аз лийнад цхьа хIама: партийни форумаш кийчъеча е партийни комиссей балха юкъе цар хьинаре дакъа лоацаш дайнадац сона. Общественни болх дукхагIча даькъе формана лелабу цар. Уж сомабахара, партийни балха юкъеозара хIама деш яц районни партийни комитет. ше. Партийни комитета членаш цхьадолча деношка шоай балхаш тIара партийни гIулакх леладара мукъабуллийта беза, партбюджета чотагIа алапи а телаш.

ЛерттIа латтац политически сакхетам лахка болча а перестройкана тIехьа болча а нахах партийни мугIараш шердара дош. Цхьайола партийни организацеш юстаръяьннай нах парте хьанйбара гIулакха. Коммунисташ тIатIа хIама бе-башха ца хета баьннаб, цхьабараша мекъал гойт. Из бахьан долаш парте мугIарашка керда членаш дIанйбелга кIезиглуш доагIа. Из да КПСС мугIарашкара нах дIабувлара а кризис оттара а бахьан. Дог а лазаш дийцар, цунах, шийна чукъувлачох конференце къамаьл даьча делегата, Грозненски таксомоторни парка водителa С. Герихановa.

— Наьха партех бола тешам бовш латт, — аьлар цо. — МалагIаш да цун бахьанаш? Цу хаттара жоп дала хьажа деза вай тахан. Со ва таксомоторни парка цехови парторганизаце секретарь. Сона хIара денна гу сайна болх беча коммунисташа хIама бе-башха ца хеташ гIулакх леладеш хилар. Цу унзарча хIаманца къовсам лоаттабе дезараш эггара хьалха вай, мугIарера коммунисташ да. ХалагIа мел дар воашта хьатIа а нйца, парте мугIараш чIоагIдеш, цун сий лакхдеш дIадаха деза вай. Керттердар да, парте цхьоагIо чIоагIъяр. Из де деза съезд хиларга ца а хьежаш.

Эсала леладу районе кадрови политика лерттIа чакхйоаккхилга. ДоагIача бесса хьадехац кулгалхошкара-коммунисташкара шоашта тIалиллача гIулакха хьалхара бехктонхам хулга. Боахам лелабара керда методаш юкъейоалаяра партийни Iалашо елга во лел, цу даькъе парте райкомо а партийни организацеша а хьинаре понзици лаьцаяц хIанз а. БоагIача боараме кулгалдац район социальни дегIайоалаяра. 2000 шу тIакхоачаш хIара дезал къаьсттача квартираца е цIенца Iалашбара программа эсала кхоачашъю, Из хIама комплексни леладац. ТIехьадус коммунальни сетеш дегIайоалаелга, къаьстта керда хьалъьлча микрорайонашка. Бахача наха лаьрхIа хьалъю фусамаш эксплуатаце дIатели лга лаьгIденнад, эсала леладу хозспособагIа, индивидуальни, жилищни-кооперативни хьисапе гIишлош хьалъяр. Бакъдар дийцача, докладчика теркам тIабахийтар цу деша. Белгалдаьккхар, укх шера денз шозза-кхозза дукхагIа фусамаш хьалъе езилга. Амма, цо дийцар деррига а доадеш дар Ленински райисполкома председатела А. Измайлова къамаьл.

— Хургдоацар сенна дувц, «Фусамаш-2000» яха программа кхоачашъюлургьяц, — аьлар цо. — Из кхоачашъе гIишлон база яц районе. Цудухьа из ца а дувцаш, кхыйола социальни проблемаш ювцара тIахьийхар райисполкома председатела конференце хиннараш.

Цу тайпарча къамаьла раьза хила хала да. Сона хетачох, хьалхxe а шийна тIера бехк дIабаккхъ гIертар А. Измайлов, тIехьагIа программа кхоачаш ца йой, аз дIа ма яхадарий шуга алар духьа. Из санна йола цоэици вайна духхьашха йийслуш яц. Застойни ханара хьайоагIаш я из. Деррига а атта хьаде йиш йолаш даларе-м перестройка а дIайолае мича езар. Из чакхъяккхара эггара хьалха эш цунах чIоагIагIа тешаш, халонаша тIехьашка боахаргбоаца, денал дола нах.

Района-политически вахаре керда хIама да неформальни образованеш. Укхаза тIеххьарча цхьан-шин шера хьахиннай «Дош», «Барт» яха а кхыйола а дуккха неформальни организацеш. Цар бу перестройкана пайдане бола дукха болх. Цудухьа тахан чIоагIа лоархIам болаш да политически унахцIена мел дола низаш вIа пагIтохар, уж деррига цхьан гIулакха — перестройка сихагIен дIкагIен чакхъяккхара тIадерзадар. Малав из де дезар? Шеко яц — парте райком я. Бакъда, цу гIулакха инициатива бера дIахийцай райкома. Докладчика хьоахадир неформальни организацеех лаьца, аьлар тIехьа тIайоагIача хана царца айхха райкомо бувзам лоаттабе а цар низаш юкъарча гIулакха тIадерзаде а деза, аьнна. Цхьабакъда, белгалдаьккханзар из мишта де деза, йовзийтанзар цу хьакъехьа районни партийни организаце хаьдда программа. Сона хетаргахьа, харцахьа хургдацар неформальни организацей викалаш партийни конференце дакъа лаца бийхабаларе а.

Гуш махиллара, къоасталяза а ира а латташ йола проблемаш кIезига яц тахан районе. Бакъда, доклада тIа царна дукха моттиг кораянзар. Цудухьа доклада, парте райкома балха стилен методийн критически мах бир прене къамаьлаш даьраша. Цар хьадийхар тахан хьалхашка эттача ирача проблемашта дукхагIа теркам тIабохийталга, перестроечни процессаш хьинарегIа чакхйоахилга. Масала, «Автоспецоборудование» завода парткома секретара А. Голованова аьлар:

— Тахан партийни собранешка хьаахац дукха коммунисташ. Из шоаш раьза боацача хIаманна коммунисташа еш йола ший тайпара духьале я. ТIаккха вай гIерт деррига а доал парте членашка дIадала. Амма, цунах хIама хилац. хIана аьлча йизза паргIато дIалац мугIарера коммунисташта, юххьанцарча партийни организацешта. Лакхе латтача инстанцешца дехар деш маьа къамаьл де йиш хилац. Из дIадаккхара эггара хьалха юххьанцарча партийни организацена финансови кортамукъале яла еза. 50 шу да тха завода парторганизаце йола. Цу юкъа ший доалахьа хIама хиннадац. Взносаш дIател райкома, горкома, обкома бюджете. ХIанз коллектив предприятии шийна хьаьца дагa я. ТIаккха миштa яха еза партийни организаци.

Е цхьаькха цхьа масал. Со ва городскойи областнойи партийни конференцешка делегаташ харжара йолча комиссе председатель. Миштта хорж вай уж? Геттара сихденна. Кандидаташ, цар позици а программа а лерттIа ца йовзаш. ХIаьта дукхагIа чакхбоахараш ба кулгалхой. Тахан районера городскойи областнойи партконференцешка херджача 116 делегата юкъе ворхI (!) мара болхло вац. Цу гIулакха дукхагIа бехне яр, из лоархIаме хIама тесса леладу райком я. ТIаккха дувца дезий мугIареча коммунисташка доал бе кхоачилгах? Данне а дезац.

— Отчетни докладага ладийгIачул тIехьагIа хеталу цхьан совешане нийсвелча санна, — дувц Грозненски мехкдаьтта института доцента, КПСС Ленински райкома члена, делегата З. Ахмадова. — Райком кхоачашъе гIерт ший йоаца функцеш. ТIеххьарча пленуме оаха хьадийхадар доклад чулоацам болаш кийчъелга. Новкъостала, сайна юкъе яхача банъахьа хета уйлаш дIа а язъяь райкоме дIаенняр аз запиcка. Амма, аз яздаьчох хIама юкъедахийтадац доклада. Боккъалдар аьлча, аппарате болх беш боаца райкома членаш юкъеззанзар из кийчъеча, тхона эша информаци яланзар. Цо хьахьокх райкома аппарата балха стиль дукха хувцаенна йоацилга. Цунах хьахиннар а шоана гуш да. ХIаьта вай районни партийни организаце керттера гIалат да КПСС XXVIII съезда решенешка вай хьежаш дагIар, тIаккха хувцамаш дергда, яхаш. Из нийса дац. Вай декхарийла да парте эргаьккха чоагIъяра воашта дича бакъахьа хетар дIаала.

Из уйла хьаллаьцар пренешка къамаьл даьча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета профессора В. Крикунова, «Красный молот» завода токара Ю. Депутатова, республика керттерча наркологa М. Дальсаева, кхыча делегаташа. Халахете а уж уйлаш белгалъяьханзар партийни конференце тIанйцача резолюце тIа. Гуш дар редакционни комиссе болх во баьлга. Дукха пайдане предложенеш йнсар резолюцена юкъе ца хьош. ЛерттIа ювца ца ювцаш, сихбенна тIанйцар из конференце делегаташа.

Иштта па дувцаш хилар съезде тIаэца деза доархIаме шин документ — КПСС Платформаи Уставеи проекташ. Царех лаьца предложенеш яцар доклада тIа а. Конференце делегаташа Грозненски мехкдаьтта института преподавателa нов Агиянен Нохч-ГIалгIай чурча гIулакхий министерства отдела начальника нов. Целовальниковен шоашта моттача бесса дийхар конференцега сиха а ца луш, уж проекташ ювцилга царех шоашта хетар оалилга. Цу гIулакха тахан ха ца юсе, конференце тIехьа а яьккха, кхыча дийчахьа паргIатта уж йийцача бакъахьа яр вай, аьнна, предложени елар цар. Бакъда, делегаташа из хьаллацанзар. Гуш дар, уж сихагIа конференци чакх а яьккха, чубаха саготагIа болга.

Сайна укхаза дайнар, хезар кхетаре гIерташ, перестройка йода 5 шу даьнначул тIехьагIа а коммунисташа иштта мелал гойтара бахьан фуд-хьогI яхаш, сатем байна чувахар со Тахана(ъ)яр вай партена саготагIа йола ха я. Къоастаеш я цун кхел. Цу хьале геттара а лакха хила беза дог-цIена хIара коммуниста партена хьалхашкара бехктокхам. Хетаргахьа, из диза кхетале кийчча бацар конференце дакъа лаьцараш. Новкъа хет, из санна дола хIама вай баьччa В. И. Ленина цIи лелаеча районни партийни организацена нийсденна..

XXXI-ча Ленински районни отчетно-хоржамий конференце дакъа а лаьцар, къамаьл а дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара П. Н. Громова.

Партконференция хинначул тIехьагIа чакхъяьлар КПСС Ленински райкома кердача состава организационни пленум. Райкома хьалхарча секретарa хержар — Р. М. Таштамиров, шоллагIча секретарa — З. С. Омарова, секретарa — С. В. Егоров.

КПСС Ленински райкома контрольно-ревизионни комиссе председателa хержар И. С. Шевелев.

Х. ШАДИЕВ.

Цар цІераш йицлургьяц

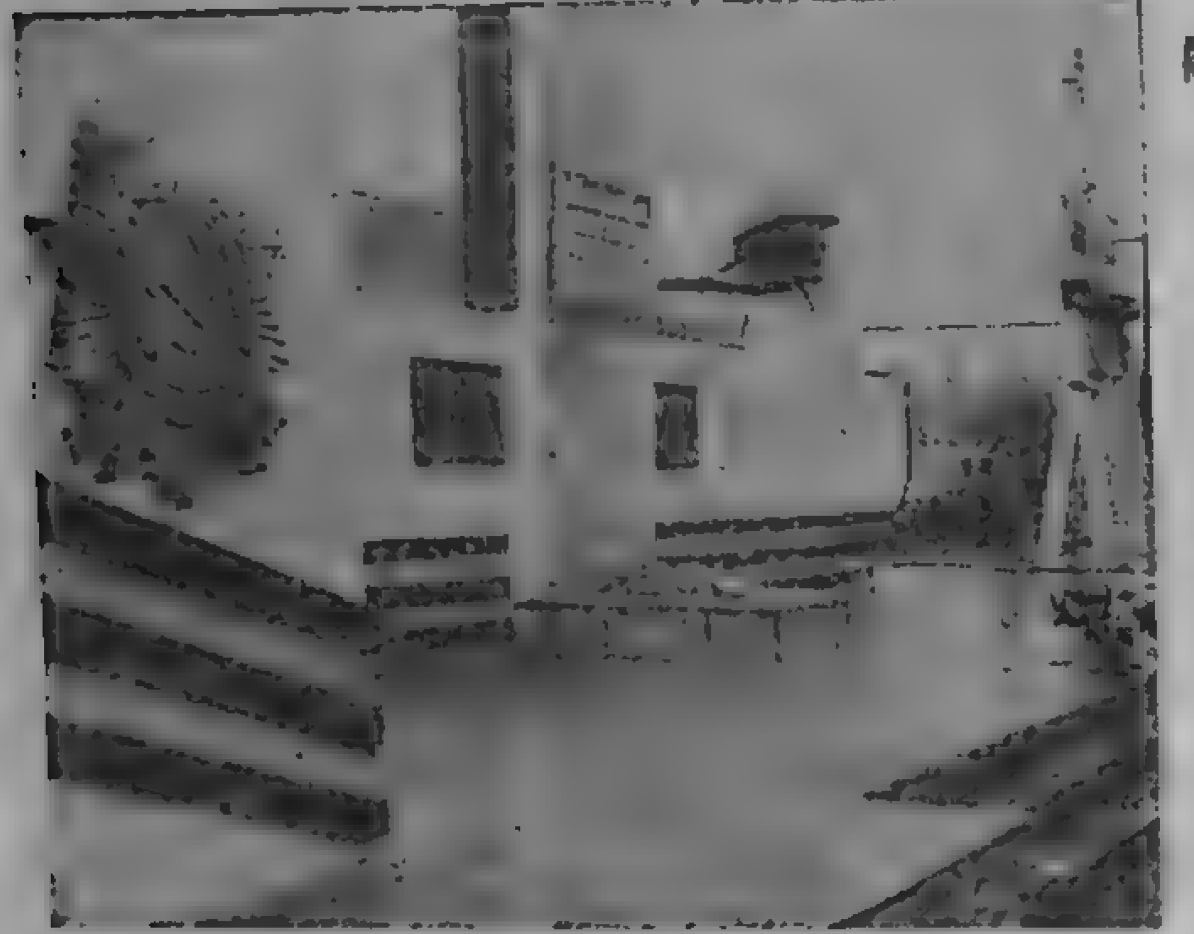

Укх деношка Грозненски районерча Йоккхача АтагІарча культура ЦІенна юхе гулбеннабар юрта баха нах, хьалха цига баьха, хІанз республика кхьгча городашка, юрташка бахараш, партийни, советски, комсомольски болхлой, тІема а къахьегама а ветераний республикански районни советий членаш. Уж укхаза гулбеннабар Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа байнача юртахой сийна оттаду памятник хьаделлача дакъа лаца.

Кхаь шера болх беш хиннай Йоккхача АтагІа Даьхе бахьан долаш тІем тІа лийгараш биц ца луш дагалоаттабара белгало санна укхаза памятник оттадара кийчо е тІем тІа дакъа лоацаш хинна С. Зебиров керте вола оргкомитет. Комитето дукха къахьийгад байнарий спискаш вІашtІехьйоахаш, памятник хьалдарца дувзаденна дукха дешаш къоастадаьд.

Лоацца къамаьл а даь юрта мемориал оттаяра хетаяь торжественни митинг хьайийллар Староатагински юрта Совета исполкома председатела Н. Юсупова. Мемориала тІатесса улла хІама тІера Іоьжкхача, гулбеннараша хьалхаша отт укх тайпара сурт: юккъе латтача стелана дехьеи сехьеи — дийллача книжка оагІонаш санна хьалтеха йоахк мраморни Іоакъаш, Цар тІа дІаязъэь я тІем тІа байнача юртахой цІераш. Уж дагалаьца йист ца хулаш, цар сий деш цхьа ха яьккхар гулбеннараша. Йоккхача АтагІара вийъ бІаь совгІа сэг хиннав тІем тІа вай Даьхе лораеш, хІаьта укхаза дІаязбаьраш 97 саг ва.

Митинге къамаьлаш дир С. Зебирова, РСФСР заслуженни артиста М. Дудаева, тІемеи къахьегамей ветераний республикански совета председатела В. Филькина, бІухой хинараша А. Мукаева, М. Махмаева, Нохч-ГІалгІай АССР военни комиссара Н. Куницына, йоазонхочо З. Яндарбиева, НГІАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителa Г. Эльмурзаева, СССР халкъа артиста, Социалистически Къахьегама Турпала М. Эсамбаева, Грозненски райисполкома председатела С.-А. Сангариева, кхычар.

СУРТАШ ТІА: митинге гулбенна нах; тІем тІа байнарий сийна оттаяь мемориал.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурташ.

ДОГ КЪОНА ДА

Сийлахь-боккха Даймехка тІом болалуш къона хинна вале а, бакъда вахар дикка дайза вар Магомаев Ахъяд. Шийн къахьегама никъ дІаболабир цо 1937-ча шера школа хьехархо волаш. ТІехьагІа директор а хилар цох. Укхаза Коммунистически парте мугІарашка дІаийцар из.

1941-ча шера тІом болабалалехьа дар из. ВЛКСМ ШуйтІа райкома хьалхарча секретаралла хьожаву къона коммунист. Цига болх беш дукха ха ялалехьа болабелар тІом а. Сихха тІема комиссариате а ваха фронте вахийтар дийхар Ахъяда. Бакъда, юхатеттар цуя дехар. Цу шера августе бетта обкома шоллагІа секретарь а хержар из.

Цу хана, Грозне янкха чугІерташ бар фашисташ. Цар техникана чІоагІа эшар укхазара нефть. Бакъда, город моастагІчуна, ишта атта дІаяла лаьрхІа бацар къахьегамхой. Белгалдаккха деза, немций Грозне гарга гІертача хана нохчий а, гІалгІай а къаьстта йола подпольни обкома комсомольски комитеташ вІашагІтеха хилар. Цу хана Ищерски яхача станце кхаьчабар моастагІий. Къизача фашисташта эгІазваха вола Ахъяд, шийна вовзаш волча тІема комиссара тІа а ваха, юха а дийхар фронте вахийтар. Цун дехар кхоачаш а деш, 4-гІа гвардейски дошлой корпуса юкъейоагІача эскадрона командира заместитель вахийтар из.

1943-ча шера Саратовски тІема-пехотни училище деша вахийтар Ахъяд. Из толаме чаккхъяьккхача 117-ча дивизе стрелкови полка батальона командир хьожаву капитан Магомаев. Цо тІемаш ду Польше мукъайоаккхаш, Берлине штурм еш. Майрача эпсаро гойтача къоначалах лаьца дувца дукха да. Бакъда, укх зарисовка мугІарашка дерригa а гойта таро яц. ХІаьта а, тІем тІара цхьа эпизод ювцийта дагатьа Александр Невски яха орден миштa елар хьона? аьнна аз даьча хаттара жоп делар ветерана.

— Берлине 120 километр гаьна йолча Ферстенвальд яхача городера 7 километр чулал латташ дар тхо. Дивизионни разведко бу, аьнна хоам кхаьчар. Бийсана шин сахьат доалача хана полка командира Корчагина тІакхайкар сога, карта хьадал, аьнна, цу тІа Ферстенвальд гойтар цо. ТІаккха тІадиллар батальонаца цига дІа а ваха чІоагІле, нагахьа цига немций бале хьахайта, беце, вайбараш тІаккхачалца дІа-[illegible]. Тао [illegible] кхаьчача фашисташ хоалуш бацар. Город йита, хІетта тІехьашка баьннабар уж. ХІаьта, тха эскар укхаза кхаьчалга доашта хайча юха а бийрза тІом бе болабелар уж. Тхо, тхоай позицеш хьа а лаьца дІачІоагІделар. Дукха фашисташ боабир оаха цу дийнахьа. Сона а кулга чов йир. Ишта, вай салташта дукха зе ца деш, из операци дика чаккхъяккхарах делар сона из совгІат.

ТІом дІабийрзачул тІехьа-

«Іилма» декхараш

Оаха хьалхагІа хоам мабарра, «Іилма» ассоциаци хьаяьй Нохч-ГІалгІайчен Іилманхоша. Цунна чубоагІа университета, межкдаьтта института, педагогически института, тайп-тайпарча Іилман-тохкамий институташка болх беш бола Іилманхой. Ассоциаце юкъебоагІаш ба Орджоникидзеи Нальчикеи бахаш бола Іилманхой а. Ассоциаце де лерхІачох дувц цун председатела Точиев Микаьила.

— Микаьил, вай къамаьл дІадоладеш хатта безам ба цу тайпара ассоциаце вІашагІйоллар мишта дагадеха хІама да?

— [illegible] нагахьа перестройкас. Кхычахьа санна, вай республике а дегІадоагІаш латт тайп-тайпара общественно-политически белхамаш. ХІанчалца цхьа чухьа Іилманхой [illegible] хиннабале а, [illegible] республика [illegible] [illegible] мехкадаьттаоттаде деза вайнахьа дикагІа дола Іаьдалаш, оамалаш, дий васкеташ. Цу даьккъе дукха болх бе декхарийла я республика интеллигенци а къаьстта Іилманхой а [illegible].

— Дийнах хьоадир-Іа, Микаьил. Кхетадишзар аз, Іилманхошта цу хьакъехьа фу дулургда?

— Сона хетачох, «Іилманхо» яхача деша дукха маІанаш да. Бусалба дешар дийша Іаламнах, моллаш лоархІ аз Іилманхоех. ХІанзарчох ассоциаце царех саг веце тхоай балха юкъебоалабеларпа да тхо ди лелабераш а.

— Шун ассоциацеца юкъе [illegible] сала, революци йоаккхаш хиннарех мала вовз вай нахийча наха? Ахриев ГІапури Шерипов Асланбеки. ХІаьта уж санна турпалаш вай мехка дукха хиннаб, цар сий дола цІераш белгалъяха а наха дІайовзийта а декхарийла ба историкаш.

— ХІаьта, Іа хьоаьхча экономика секторо малагІа дешаш къестадергда?

— Культура ювцача хана йиццьалийта йиш яц экономика проблемаш. Цоайла вІоаргга бувламаш долаш да [illegible] номикана боккха теркам тІабахийта лаьрхІа я ассоциаци. Республике этта хьал тоадара юртбоахама а промышленноста а лаьккъе рекомендацеш теларгьа экономика сектора. Цо техкаргда вай мехка мел предприятеш хьалъе ела, малагІа йродукци арахеца ела. ХІана дувцаш да лоаман районаш нагаерзаяра доиш. Из лоархІаме гІулакх [illegible] аьнна, хет тхона. Цу гІулакха беррига низ тІабахийта лаьрхІа ба Іилманхой. Цхьа бакъда, цхьан автономес вай мел йола проблемаш къоастаергьяц. Дукха къахьега дезаргда вай цу керда хургйолча республика хьалаш тоадара. Цун экономикеи культуреи дегІайоалаяра Іилман потенциал Іоаеша моттиг хургья ассоциаце.

— Вай из дувца доладаь долаш кхы а цхьа хаттар да са хьога. ГІалгІай автономни республика хилча малагІча лостамагІа дегІайовлае вІаш тІехьдаргда цун экономика?

— Сога хьаьттача, цу республика экономика лараелатта дела лоалахой республикашнара бувламаш. ХІана гІалгІай бахача мехка Къулбаседа-ХІирниченна а Нохчийченца а чІоагІденна уж бувламаш хоададича гІулакх хургдац вай. ШоллагІдале, республика планировани цун хьаштаниа хьежжа хила ела.

ТЕЛЕПРОГРАММА

КХАЬРА

9 МАЙ

І ПРОГРАММА

8.00 — ТСН.
8.15 — «Его зарыли в шар Земной» яхача документальни фильма премьера.
9.00 — Мультфильм.
9.05 — Гаьннарен юхереи илли.
9.50 — Москва. ЦІе майда. 1941 — 1945 шш. Сийлахь-боккхача Даймехна советски халкъа Коталон цІейна хетаяь парад.
11.00 — «Победители» яха Коталон цІейна хетаяь передача.
12.15 — «Память» яха вокальни цикл ловзаю Е. Камбурова.
12.30 — И. Друцэ. «Святая святых» яха Советски Эскара Центральни Академически театра фильм-спектакль. (Премьера).
14.50 — Мультфильм.
15.10 — «Набенк-19» яха художественни фильм. 1-рен 2-гІен сереш. (Премьера).
17.40 — Музыкальни программа.
18.50 — Фашизма духьала тІом беш байначара Сий дош. Йист ца хулаш минот йоаккх.
19.10 — «Сона дагайоагІа тІема ханаш».
19.35 — «Красное вино Победы» яха художественни фильм. (Премьера).
21.00 — Ха. ТСН.
21.45 — «Майские звезды» яха салтий иллей фестиваль.

ІІ ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Песни памяти песни победы» яха передача.
9.30 — Документальни фильма премьера.
9.50 — Москва. ЦІе майда 1941 — 1945 шш. Сийлахь-боккхача Даймехка советски халкъа Коталон цІейна хетаяь парад.
11.00 — «Там, где мы бывали» яхача фильма-спектакла премьера.
12.20 — «Боевые спутники мои» яха киноконцерт.
13.20 — «Великое противостояние» яха художественни фильм. 1-ра серн.
14.25 — Мультфильм.
14.35 — «Великое противостояние» яха художественни фильм. 2-гІа серн.
15.40 — «Легенда о старом маяке» яха мультфильм.
16.00 — «И капли росы на рассвете» яха художественни фильм.
17.10 — Мультфильмаш.
17.55 — «О друзьях-товарищах» яха киноконцерт.
18.50 — «Терка тІера Эльби: тІе хкаччалц Даймохкан сийлахь Боккхачу тІеман турпалхочун М. А. Висаитовх йолу телевизионни очерк (нохчий меттала). (Юхагойтар).
19.50 — Сийлахь - боккхача Даймехка Коталон 45 шу дизара кийчъянь, информационни выпуск.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.20 — «Даймохкан сийлахь кІентий. Сийлахьчу толаман 45 шо кхачарна» (нохчий меттала).
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.45 — Дунен велогонка. ГДР-ера передача.
22.15 — Фоонта — концерт. «ТІема киносборниках» даьккха концерт.
23.15 — «Ца довза илли» яха художественни фильм.
23.45 — «Вальс» яха художественни фильм.

[ШО]ЕРА

10 МАЙ

І ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — Документальни фильма премьера.
9.05 — «С любовью к России» яха Н. Осипова цІерагІча Паччахьалкхен академически эрсий халкъа оркестра концерт.
10.00 — «Красное вино Победы» яха художественни фильм.
11.25 — «Стоп-кадр» яха Іилма-довзийтара кинообозре-[...]

мабу 2-гІа шу.
10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гІа класс.
11.05 — Іилма - довзийтара фильмаш.
12.05 — «Центровой из поднебесья» яха художественни фильм.
13.35 — Ритмически гимнастика.
16.50 — Документальни фильм.
18.00 — «Нохчийн мотт Іамабо» (нохчий меттала).
18.30 — Аренда — кхиаме баьду некъ (нохчий меттала).
19.00 — Фильм-реклама.
19.05 — «Сатийсаман йовхо» яха. Телеочерк (нохчий меттала).
19.20 — Информационно-публицистически программа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Атлетизм. Европа чемпионат.
20.50 — Коллаж.
20.55 — «И вновь принцесса цирка...» яха Свердловскера передача.
21.30 — Киноабонемент «Дневные звезды» яха художественни фильм (1968 ш. Духхьашха).
23.20 — Дунен велогонка. ГДР-ера передача.

ПІАЬРАСКА

11 МАЙ

І ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Салтий фаьлг» яха мультфильм.
8.50 — Россе халхара ансамбла концерт.
9.30 — «...16 шу даланзеи боккхагІен».
10.15 — Саги бокъон.
11.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Без страха и упрека» яха художественни фильм.
17.10 — Музыкальни сокровищница С. Рахманинов. До минор оркестрацарча фортепианон дола № 2 йола концерт.
17.45 — «Реформа» яха фонд.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Дело прошлое» яхача бохкхийчарна долча мультфильма премьера.
19.10 — «Выпускник Кембриджа» яхача хроникально-документальни публицистически телефильма премьера. 1-рен 2-гІен сереш. («Союзмультфильм», «Уолберн продакшнс» 4 канал Великобритане ТВ. 1990 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — Из хиннад... хиннад...
22.15 — Взгляд.
00.00 — ТСН.

ІІ ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Деррига а ха безам ба» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Истори. 5 класс. Москва — эрсий паччахьалкхен столица.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. [...]
10.35, 11.35 — Географи. 6-гІа класс.
11.05 — Іилма - довзийтара фильмаш.
12.05 — «Дневные звезды» яха художественни фильм.
17.00 — «Дог гІоздоаккхача вІашагІкхетара минот».
17.25 — Мультфильм.
17.45 — Фильм-реклама.
17.50 — «Синтар» яха берашта йола передача (нохчий меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Минск).
Перерыве (19.45) — Бийса [...]

14.10 — «Гуш дарен — теша хала дарен».
15.10 — Режиссера К. Кинека фильмаш. «Оглянись в пути». (Духхьашха).
16.55 — Советаш: Іаьдал даккхар 3-гІа передача.
17.25 — Объектив.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Пиф-паф-ой-ой» яха мультфильм.
19.00 — «Не покидает нас любовь» яха композитора Ю. Саульски кхоллама сайре.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — В. Славкин. «ЗІамигача сага кхийна йоІ» яха Станиславски цІерагІча Московски драматически театра фильм-спектакль. (Премьера).
23.20 — Диззи Гиллеспи концерт (США).
1.00 — ТСН.

ІІ ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Остановись, мгновенье!» яхача фильма-концерта премьера.
8.55 — «Путь в «Сатурн» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.15 — Союзни республикай кинопублицистика. «Біаьстан цІей» яхача документальни фильма премьера (Алма-Ата).
10.35 — Коллаж.
10.40 — «Три банана» яха мультфильм.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Волейбол. Дуненаарча лигай хьалхле. МаІанах, сборни Японии — сборни СССР. Японера передача.
17.50 — «Литература а, дахара» (нохчий меттала).
18.20 — «Продолжение пути» яха «Орга» ансамбла халхар.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Москва). Перерыве (19.45) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.50 — Л. Иванова дІаоал эрсий халкъа иллеш.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.40 — «Под знаком «Пи» яха передача.
00.05 — Дунен велогонка. Чехословакера передача.

КІИРАНДИ

13 МАЙ

І ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхенна гІуланх деш.
11.00 — Іуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — Коталон 45 шу дизара. «Повстанческая история» яха художественни фильм. 3-гІа сери — «Грандиозный замысел» 4-гІа сери — «О скрытой точки кипения».
14.45 — Унахцlено.
15.30 — Педагогика массарна а. «СССР — ФРГ гІуланхаш леладара доазош».
16.30 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — Марафон — 15.
19.00 — КІиранден кинозал. «Два богатыря» яха мультфильм.
19.40 — «Везучая» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кІиранден нравственни проповедь.
21.55 — «Империя» яха ялх сери йола художественни фильм. 1-рен 2-гІен сереш. (Канада. 1986 ш.). Премьера.
23.35 — Футбольни обозрении.

ІІ ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Документальни фильмаш.
8.45 — «Конец «Сатурна» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.20 — «Янутера [...]раш». Берий хореографически ансамблаш.
10.50 — Коллаж.

...кыла.

— Микаьил, вай къамаьл дIадоладеш хатта безам ба цу тайпара ассоциаце вIашагIйоллар мишта дагадеха хIама да?

— Шоай обществаш, организацеш, кхыметтел партеш вIашагIъекха наха бокъо енна [illegible] гIадоагIаш латт тайп-тайпара общественно-политически болам. ХIанзалца цхьаццабола Iилманхой царна юкъе даьха лоадаш хиннабале а, дукхагIболчи республика общественни вахара юстара латтаб. Партийно-идеологически органаш а лерттIа болх беш яц цу боламашна. Хьагучох, цунах зе доалаш латт. хIана аьлча, уйла а яь шоай гIулакхаш ца леладу организацеш дерригa митингашка къоастаде гIерт. Цхьабакъда, культура, историе, экономика дешаш халкъана пайда а болаш, митинге къесталургдац. ХIаьта цу даькъе йоккхий тaронаш йолаш ба Iилманхой. Цар низаш а творчески потенциал а саггота къестаде дезача гIулакхашта тIаерзаяра вIашагIъеллай оаха «Iилма» яха ассоциаци.

— ТIаккха малагIча проблемаша тIаоз тахан Iилманхой теркам?

— Ассоциаце Iилманхоша, шоай керттерча декхарех наI лоархI, вай общества таханара нравственни юхь эргьякнхар. Яьссача лозунгаща из дулургдоацилга гуш да. СаккхетамегIа бола нах оарцагIа а баьха, юха меттаоттаде деза вайнаьха дикагIа дола Iаьдалаш, овмалаш, дин васкеташ. Цу даькъе дукха болх бе декхарийла я республика интеллигенцина а къаьстта Iилманхой а.

— Дицах хьоадир Iа, Микаьил. Кхетадиизар аз, Iилманхошта цу хьакъехьа фу дулургда?

— Сона хетачох, «Iилманхо» яхача деша дукха маIанаш да. Бусалба дешар дийша Iаламнах, моллаш лоархI аз Iилманхоех. ХIанзарчох ассоциаце царех саг веце тхоай балха юкъебоалабелаьрхIа да тхо ди лелабераш а.

— Шун ассоциацена юкъе ба историкаш, экономисташ, филологаш, кхыбола Iилманхой. Цунах гуш да, ассоциаци тайп-тайпарча дукхача дешашта тохкам бе лаьрхIа йолга. Фу дешаш да уж?

— Шоай лостамех болх бергбола гуманитарнии естественнии шиъ комисси белгалъяьй оаха. Гуманитарни комиссена керте латт вайна массанена вовзаш вола историк, профессор М. Мужухоев, хIаьта естественни комиссена кулгалдеш ва Орджоникидзерча юртбоахама института доцент Ш. Хашагульгов. Цу комиссешта чуйоагIа историе, экономика, экологе, кхыйола сектораш хургья. Историе сектор халкъа юкъе исторически сердало йоаржае декхарийла я. Цхьабакъда, вайнаьха хинна турпалаш бувца истори таханарча дийнахьа дац вай. Ма-

экономика секторо малагIа дешаш къестадергда?

— Культура ювцача хана йицъялийта йиш яц экономика проблемаш. Шоайла кIоаргга бувзамаш долаш да уж. Ши [illegible] экономикана бокъха теркам тIабахийта лаьрхIа я ассоциаци. Республике этта хьал тоадара юртбоахама а промышленноста а даькъе рекомендацеш теларгья экономика сектора. Цо техкаргда вай мехка мел предприятеш хьалъе еза, малагIа продукци арахеца еза. ХIанз дуваш да лоаман районаш. карaерзаяра дош. Из лоархIаме гIулакх къоастадеча Iалама, исторен архитектуран памятникашта Iоткъам хургбоацаш боахамий органашта гIо де а лаьрхIа я ассоциаце экономически сектор. Цу сектора вIашагIйолларгья керда предприятеш ехкара схемаш.

— ТIеххьарча хана дуккха дувц ГIалгIайчев культурнии экономически хьалех. Цу хьакъехьа фу хет ассоциаце вжкалашта?

— Ассоциацена юкъе ва моллагIча къаман саг бокъо яле а, хIанзарчох цунна чубоагIараша берригаш хIана бац. аьнна, гIалгIай ба. Цу духьа тамашийна дац. ГIалгIай мехка этта хьал тоадара эггара хьалха автономи эш, [illegible] культурен дегIайоалаяра Iилман потенциал Iоасина моттиг хургья ассоциаце.

— Вай из дувца доладаьдолаш кхы а цхьа хаттар да са хьога. ГIалгIай автономни республика хилча малагIча лостамагIа дегIайоалае вIаштIехьдаргда цун экономика?

— Сога хаьттача, цу республика экономика ларде латта деза лоалахой республикашцара бувзамаш. ХIанз гIалгIай бахача мехка Къулбаседа-ХIирийченца а Нохчийченца а чIоагIденна уж бувзамаш хоададича гIулакх хургдац вай. ШоллагIдале, республика планировани цун хьаштаціка хьежжа хила ела. ХIаьта ГIалгIайчен керттера лостамаш хила деза хьайбаш леладар дегIадоаладар, дикка тIахьожам а лоаттабеш туризм вIаштIехьъяккхар, унахцIено лораю учреждениеш хьалъяр. Дикка тахка еза вай Iалама танзаш, цу хьакъехьа таронаш йолаш я ГIалгIайче.

— Микаьил, вай къамаьл чакхдоалаш Iа белгалбаьхача лов «Iилма» вIашагIйоллача къахьнига нах.

— Ассоциаци кхоллаш дукха къахьийгар Чапанов Мухьмад керте лаьттач инициативни группас. Цу группана чубоагIаш бар Iилманхой — Дахкилгов ИбрахIим, Танкиев Исмаил, Азиева Мадина, Точиев Iухан. Цу наха доккха барчал ала деза вай массане.

Интервью яйцар
Ч. МАНОЛИС.

[illegible] кхайкар сога. карта хьадал, аьнна, цу тIа Ферстенвальд гойтар цо. ТIаккха тIадиллар батальонаца цига дIа а вахе чIоагIле, нагахьа цига немций бале хьахайта, беце, вайбараш тIакхаччалца дIачIоагIде, аьнна. Тхо дIакхаьчача фашисташ хоаттиш баьар. Город йита, хIетта тIехьашка баьннабар уж. ХIаьта, тха эскар укхаза кхаьчалга пIоашта хайча юха а бийрза тIом бе болабелар уж. Тхо, тхоай позицеш чьа а лаьца дIачIоагIделар. Дукха фашисташ боабир оаха цу дийнахьа. Сона а кулга чов йир. Ишта, вай салташта дукха зе ца деш, из операци дика чакхъяккхарах делар сона из совгIат.

ТIом дIабийрзачул тIехьагIа а, 1946-ча шера декабрь кхачталца, Советски Эскаре гIулакх деш хилар А. Магомаев, машара хана а, визза патриот хилар цох. Цу тайптайпара балхаш ду Казахстане. ХIаьта, Нохч-ГIалгIай автономни республика юхаметтаоттаеш, Москва, КПСС Центральни Комитете йолча Лаккхерча партийни школе деша вахийтар нохчий а, гIалгIай а къамах вола 33 саг. Царца вар Ахъяд а. Цигара цIавеча, парте Надтеречни райкома шоллагIа секретарь, райисполкома председатель волаш балхаш дир цо.

ХIанз салоIаш ва РСФСР персональни пенсионер, 70 шерал дикка тIехъяьнна я цун ха.

М. КУЗАЕВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

[illegible] ГДР-ера передача.
22.15 — Фоонта — концерт. «ТIема инносборникнах» даьккха концерт.
23.15 — «Ца довза илли» яха художественни фильм.
23.45 — «Вальс» яха художественни фильм.

ЕРА

10 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.45 — Документальни фильма премьера.
9.05 — «С любовью и Россия» яха Н. Осипова цIерагIча Паччахьалкхен академически эрсий халкъа оркестра концерт.
10.00 — «Красное вино Победы» яха художественни фильм.
11.25 — «Стоп-кадр» яха Iилма-довзийтара инообозрени.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Iилма вестник.
16.30 — Чехословаки: йовзари цайовзари.
17.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу даланзен бокхагIен».
19.45 — Саги бокъои.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Дипломатически йоаца беседаш» яха Итали доазол арахьара мехкашцарча гIуланхий министра Джанни де Микелес дакъа лоаца передача.
22.00 — «Эфире музыка я».
00.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Деррига а безам ба» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Литература. 8-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Io-

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Деррига а ха безам ба» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Истори. 5 класс. Москва — эрсий паччахьалкхен столица.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — География. 6-гIа класс.
11.05 — Iилма - довзийтара фильмаш.
12.05 — «Дневные звезды» яха художественни фильм.
17.00 — «Дог гIоздоаликхача вIашагIкхетара минот».
17.25 — Мультфильм.
17.45 — Фильм-реклама.
17.50 — «Синтар» яха берашта йола передача (нохчий меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Минск).
Перерыве (19.45) — Бийса даькъала хийла шуи, бераш!
20.50 — СССР Лаккхехьарча Совета сесс.
21.35 — Н. В. Гогола произведеней экранизаци. «Петербургера Инкогнито» яха художественни фильм (1977 ш. Лухкьашха).
23.20 — Дуней велогоника. ГДР-ера передача.

ШОАТТА

12 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Маман, папан сон.
9.00 — Шовданаш.
9.30 — Шера ханаш. Май.
10.30 — «Бурда моден» хьагойт...».
11.00 — В. Фирсова поэзи.
11.20 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
11.30 — Коталон 45 шу дизара, «Повстанческая история» яха бархI сери йола художественни фильм. 1-ра сери — «ЦIерацара ловзар». 2-гIа сери — «Поворот» (Чехословака ТВ, 1984 ш.).

[illegible]
15.30 — [illegible] на а. «СССР — ФРГ гIулакхаш леладара доазош».
16.30 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — Марафон — 15.
19.00 — КIирандеи киноэал. «Два богатыря» яха мультфильм.
19.40 — «Везучая» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — [illegible]
21.55 — «Империя» яха [illegible] сери йола художественни фильм. 1-ра и 2-гIа сереш. (Канада, 1986 ш.). Премьера.
23.35 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Документальни фильмаш.
8.45 — «Конец «Сатурна» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.20 — «Якутера жоехьараш». Берий хореографически ансамблах.
10.50 — Коллаж.
11.00 — «Мастер» яха короткометражни художественни фильм. (Премьера).
11.35 — «Земля тревоги нашей» яхача документальни фильма премьера. «Агония». (Владивосток).
17.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — «Вай дахаш дола дуне» яха режиссера В. Лисаковича фильмаш «Хроника без сенсаций», «Плюс минус я».
18.40 — «Меридианы дружбы» яха польски иллей XI Ерригсоюзни фестиваль. Луцнера зональни конкурс.
19.30 — «Возрождение» яха арахецаш йолча музыкальни инструментай дикал лакха хиларах.
20.00 — Бийса даькъала хийла шуи, бераш!
20.15 — Волейбол. ДунентIарча лигай хьалхле. МаIанах. Сборни Япони — сборни СССР. Японера передача.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Классически кIантохар. Европа чемпионат. Польшера передача.
22.25 — Дуней велогоника. Чехословакера передача.

ЦIЕЙ ДЕЗДЕЧА ДИЙНАХЬА

В. И. Ленина цIерагIа майда. 18.00. «Коталон ди» яхача эстрадни оркестра концерт.

СалаIара йолча городской центре. «С. М. Кирова цIерагIча парке». Коталон денна хетадаь салоIаш хургба дуккха нах. «БIаьшеренашка дицлургдоаца денале гIулакх». 9.00. Болх беш я аттракционаш берий городок. 18.30. Эстрадни-цирковой программа. 20.00. Хроникально-документальни фильмаш дIахьокхар. 21.00. Дискотека.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. Коталон 45 шу дизара хетадаь салоIаш хургба дуккха нах. 15.00. «Салют, Победа!» яхача духовой оркестра концерт. 16.00. Ашараш лекх вокально-инструментальни ансамбло. 19.00. «30 шерал тIех ха яьннарашта» яха салаIара сайре.

Н. К. Крупске цIерагIа ДК. 9.00. «Лаьттах чакхдаьле, кхертIоех чакхдаьле, гаьнарча шерашкара хьакхоач вайга уж бицлургбоаца бакъдар» яха митинг. 10.00. Спортивни цIей. 14.30. «Къона краевед» яха клуб. «ДIабахача тIем тIара хьахоз лувихера». 15.00. «Салют, Победа!» яха кинофестиваль.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 10.00. «Цхьаккха а вицвеннавац» яха митинг. 11.00. «Нийсархо» яха клуб. «Пхо чакхбаьнна мугI» яха чтений конкурс. 12.00. «Надежда» яхача вокальни группа концерт.

Химикий ДК. 10.00. «Коталон Iуйре» яха литературно-музыкальни композици. 15.00. Художественни самодеятельноста «Даим хилба машар!» яха цIейна хетадаь концерт. 18.00. «БIаьшеренашта юкъедаха денале гIулакх» яха тематически кино дIахьокхар.

Просвещене болхлой ЦIа. 10.00. «Халкъа диц ца луш дагалаттар» яха филателистически выставка. 12.00. «Салют, Победа!» яха берий суртий выставка. 17.00. «Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветеранаш вIашагIкхетара сайре. «ТIем тIа лийгарий денале гIулакхаши дийна барий гIулакхаши — цаIаш да».

«Красный молот» яхача завода ДК. 9.00. «ТIем тIа лийгарий сий деш хила!» яха митинг. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «КIаьнкаш, кIаьнкаш...» яха киноутренник. 14.30. «Вокхача даде медалаш» яха утренник. 17.30. «Мичахьа да шо хIанз, доттагIий-однополчанаш?» яха кинофестиваль.

Пролетбата цIерагIа ДК. 9.00. «БIаьшеранашта юкъе даха денале гIулакх». 10.00. «Ветеран» яха клуб. «Дицлургдоаца дийнадар» яха цIейна хетаяь огонек.

«Оргтехника» яхача объединене ДК. 12.00. Игротека. 17.00. «ТIема шерашкара иллеш» яха цIейна хетадаь концерт. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

М. Горьке цIерагIа клуб. 12.00. «Ветеран» яха клуб. «Из Коталон ди» яха цIейна хетаяь огонек. 14.00. «Даим хилба машар!» яха художественни самодеятельноста концерт. 14.00. «Лаьттан шар берашта лургья вай» яха бераша асфальта тIа дахкача суртий конкурс.

«Динамо» яха стадион. 10.00. «Коталон денна» хеталаь спортивни цIей.

Гороно стадион СДЮШОР. ФутболагIа йола НГIАССР клубни хьалхле якнхара яхьаш. 13.00. «Кооператор» — «Динамо» 15.00. «Машиностроитель». — ЧИГПИ. 17.00. «Даймохк» — «Монтажник».

Октябрьнефть» НГДУ стадион. ФутболагIа йола НГIАССР клубни хьалхле якнхара яхьаш. 16.00. «Нефтяник» — «Локомотив».

РАДИО

9 МАЙ, КХАЬРА
1941—1945 ШЕРАШКА СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ДАЙМЕХКА ТIЕМ ТIА СОВЕТСКИ ХАЛКЪО ЯЬККХАЧА КОТАЛОН ЦIЕЙ

7.15 Эскарен халкъен цаIал. Беседа.
7.35 Объявленеш.
7.50 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай порграмма.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветеранашта дола концерт (нохчий меттала).
10.15 Сийлахь - йоккхача Коталон — 45 шу (нохчий меттала).
15.30 — 16.00 Сийлахь - боккхача Даймехка тIема ветеранашта дола концерт дIаходахьара.
18.00 Керда хоамаш. Специальни выпуск (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 «ДоттагIал» (арманий меттала).
18.40 — 18.50. Музыка.

10 МАЙ, ЕРА

7.30 ДоагIачох дола къамаьл.
7.40 «УнахцIено» яха радиожурнал (нохчий меттала).
7.55 — 8.00 Объявленеш. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 — 9.00 Концерт (гIалгIай меттала).
11.15 Халкъа этиках йола беседаш (нохчий меттала).
11.30 Къахьегама ресурсаш. Мишта пайда эц царех? (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 Болхлошта хетар.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Къамаьл ду моттигерча радиос. Ножай-Юртовски районера передача (нохчий меттала).
17.31 «Шоана, юртара къахьегамхой». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа музыка (нохчий меттала).

11 МАЙ, ПIАЬРАСКА

7.30 «Юртара Iуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юртара сахьат» (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 «Дикал — предприяте чухьежа кIизга» (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 Художественний самодеятельносте дакъа лоацарий концерт (нохчий меттала).
15.15 Публицист мишта хьеж перестройкага (гIалгIай меттала).
15.30 — 16.00 Концерт (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Кооператив болх беш я (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Адыгейски халкъа музыка концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 Шераш а нах а (нохчий меттала).

12 МАЙ, ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий программа.
8.30 — 8.45 «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 Вай края историецара (гIалгIай меттала).
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически микрофон (гIалгIай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Шийна нах тIехьабахара йола бокъо.
15.15 Классически музыка концерт.
16.00 Хозрасчета оагIонаш.
16.15 — 17.00 «Кавказа Iуйренаш» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 Музыкальни почта (гIалгIай меттала).

13 МАЙ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Халкъа эша товараш — дикал лакха йолаш (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 Моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — 16.30 Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Армяний музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал долча наха дола» концерт (нохчий меттала).
12.05 — «Музыкальное подворье» — яха советско - австрийски музыкальни программа.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66: культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07: ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01: сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02112. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1527.

Массо а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 10 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 55 (7869). ★ Мах 3 кеп.

Сийлахь-йоккхача Коталон йовргйоаца сердал

Коталон 45-шу дизара сийна Москве хинна парад

Тахан берригача мехко ... цІей — хІара советски ... Льтан тІа мел болча ... цІена йолча наха ... дозалла ... лоархІаме да Тахан, гласность шерра яьржача хана дукхача исторически событещка кхыча тайпара хьеж вай, кхыча бесса дар мах а бу. ЦхьабаькъДа, вай Коталон-ла... хила а хиннай, хург а ... хьалхо... ... цІана ... дешна ... саттечи денал, полководций а командиранций а ... партизаний а ... а кІоагІал, ... а ... ... а ... таврчески интеллигенце кхолла... кІоаргал.

Шовзткъе пхезлагІа из цІей деадеш, вайна цІаькха а цІаькха а дагавх гитле... Москвел ... 1941 шу. Цхьабакъда, цу хана а ше котдаргхизарах тешаш дар вай хацІь. ... цу хана а на еш ... вай ... ренашка ... цІена хетаяь ... парад.

... тІема ... Коталон ... а ...

Укхаза ба гІорбаьнна советски военачальникаш.

Спасски гІала тІарча кремлевски куранташ тІа итт сахьат дьнинад. Фарфараша дуненга хоам бу: «Массане ладувгІа!» Парад дІайолалу. СССР оборона министра Советски Союза маршал Д. Т. Язова хьаэц парада командующе инарал - полковника Н. В. Калинича лу рапорт. Цул тІехьагІа бІу латтача дІатІа а ухаш, параде дакъа лоацарий Коталон 45 шу дизар дакъала дувц цо. Цунна жоп луш кхозза низ бола «Ура!» оал вокхар.

БІу дакъала бийца ваьначул тІехьагІа Советски Союза маршала Д. Т. Язова Мавзолея трибуна тІа хьалтІа а ваьле, къамаьл ду.

Майдан тІа кхозза «Ура!» оал. Советски Союза гимн локх. Йоккхий топаш етт. Из я парада торжествении увертюра.

Цеча майдан тІа боал фатаичаш. Московски военно... училищерча бІаь ... дешархочо еррига ... тІеми ... ... Еррига нок...

... Торжествении ... дІайолал...

Массаза ... фатанчий ... тІехха ... тІема ... Цхьабакъда, тахана парад ... я ... вокхара тараш ... СССР оборона министра ...

къаш тІаювхха а наскаш тІатоука а 150 бІухо. Цар яхь Сийлахь - боккхача Даймехка тІем тІа къаьстта белгалдаьннача доакъой а соединений а тІема байракхаш.

Байракхаш яхьаш йоагІача колоннана тІехьа я СССР Гервзаццарча Низий. кхаь тайпан викалех латта сийлен караул. Ниттта сий де бІухоша тІема байракхий.

ЧІоагІа тІоараш детт майдан тІа. Трибунаша моаршал лу тІема шерашка вай кортамукъале лораяьрашка. фашизма ... дуне ... даьккхарашка. Гучайоал ветераний сводни полк. Цун мутІарашка ба 1945 шера параде дакъа лаьца фронтовикаш, партизанаш, подпольщикаш, тыла къахьегамхой. Хьалхарча мутІарашка — Советски Союза 160 Турпал а Слава ордений кавалер а. Царна тІеххьа — Коталонна хетаяьча хьалхарча параде дакъа лаьца 157 саг. ДІахо — 157 партизани подпольщики, тыла 157 къахьегамхо. Укхаза ба ерригача союзни республикашкара нах, Советски Союза бе-беча къамий викалаш.

КІайбеннача ветеранашта бІарахьежача дагадох Сийлахь-боккхача Даймехка тІема шерашка 7 миллионал совгІча бІухочоа орденаш а медалаш а еннилга, 11600 сагах Советски Союза Турпал хин... Слава ... кавалер ... Советски Союза ... Турпалхочоа Слава яха кхоккха орден еннай. Царех ца1 ва старшина Кузнецов Николай Иванович — тахан Цеча майдан тІа гІолза воагІа из.

Ший къонахчий мехка... кхаргІувлаш деналеча гІулакхий массаза боаг... ... нах ... Из ниттта ...

уллув боагІача цу колоннана бІарахьежача. Дунепна ца байнача тайпара къизача цу тІем тІа вай котдаьннад кхалнаха хьинаре дакъа лацарах. Боккха лоІам, турпалал гойтар цар цу бирсача шерашка.

Парада исторически дакъа чакхдоал ветераний - кортимукъале яьккхарий сводни полк чакхъяларца. Мавзолеяна юхе гІолла боагІа дезткъалагІча шерий бІухой, царна тІаювх Сийлахь - боккхача Даймехка тІема шерашка салташа, эисараша, инаралаша лелаяь форма.

Цеча майдан тІа йоал М. В. Фрунзе цІерагІча военни академе дешашбарий хьалхара батальон. Академе кийчъю командни кадраш. Цига дешаш хиннаб дІабахача тІем тІа гІорбаьнна дуккха полководцаш.

Мавзолеяна хьалхашка ба В. И. Ленина цІерагІча военно - политически академе дешашбараш — цІеча комиссарий, фронтовой политболхлой тІехье. ТІема шерашка из чакхъяьккхача дук... хьалхара ... декхар ... кхоначашдир цар.

Парадин строе ба Ф. Э. Дзержински цІерагІча военни академе деша багІараш. ...

къона викалаш — суворовцаш, нахимовцаш, Москван, Калинина, Ленинграда военни училищашка деша багІараш. Бирсача а халача а 1943 шера хьахиннай уж училищаш.

Торжествении марш массаза санна, чакхйоаних РСФСР Лакхехьарча Совета цІерагІча Московски лакхерча общевойсковой командни училище дешашбараша. Ерригача парадашка дакъа лоацаш хиннаб кремлевски курсанташ. Цкъа 1941 шера мара цига ца хулаш биссабац уж. ХІаьта цун бахьан дар курсанташ Москвана юхха лаьттача тІем тІа са ца ходеш латаш хиннилга.

Мавзолей йолчахьа вода ткъаь итт суворовеци нахимовеци. Цар эизаш лу Мавзолея трибуна тІа латтача Советски пачІахьалкхен, Коммунистически парте кулгалхошта, военачальникашта.

Массехк минота сатем отт Цеча майдан тІа, из цІаькха бохабу бІаьш мотораша айдаьча тато. Марше я гІоръяьнна «тридцатьчетверкаш» — дІабахача тІема эггара толашагІйола танкаш, сиха дела «САУ—1».

Танкашта тІеххьа йоагІа 90 артиллерийски установка: йоккхий топаш, гаубицаш, минометаш. Цхьабакъда, массане тернам къаьстта тІаоз гІоръяьннача «Катюшаша».

Механизированни колонна исторически дакъа чакхдоаллаш йоагІа гІашлой десант тІайола ткъо автомобиль. Ткъаь итт шу гаргга ха я цу бІунах вай мотострелкови бар оала.

Торжествении марш дІахохьу Ю. В. Андропова цІерагІча гвардейски Кантемировски дивизе. ТІема ше... гарх ... похойир гитлеровцашта ... хинна «Викинг», «Великая Германия», «Мертвая голова», «Адольф Гитлер» яха а кхыйола а танкови дивизеш. Ткъаь ниттта кантемировцах Советски Союза Турпал хиннав.

Майдан тІа йоал артиллери. Цига а йоккхий топаш. «Гвоздика», «Акация» яха ...

ХАЛКЪО БИЦБАЦ ТУРПАЛАШ

Самардийнахьа дукха нах вІашагІкхийтар Грозперча медицински училище. Гулбеннараша дегаш гІоздаьнна болаш тІайийцар цу дешара заведененa Тутаева Идриса Аьсета цІи ялараx бола хоам.

Малав вай республике цу деналерча кхалсага цІи па йовзаш? Сийлахь-боккха Даймехка тІом болабалале массехк шу хьалха Тутаева Аьсета Нева тІарча городе Ленинграде тІехдика дешаш чакхъяьккхар хьалхара медицински институт. Цул тІехьагІа аспирантуре яьгІар из, медицински Іилмай кандидат хилар.

Хьалхарча дийнахьа денз тІем тІа дакъа лоацаш хул А. Тутаева. Тешаме а бІубенна а кхоачашду цо лора декхараш, човнаш яьча советски бІухоша ловш бола бала лаьгІбеш, доарахой Іоажалгара хьабоахаш.

Цхьабанъда, 1944 шера къиза ялар хул Тутаевай. летта ца луш соц гІалгІай халкъа йиІий турпалера дог. Йоккхача гІайгІанна тІаэц из ховм Аьсет йовзачар, новкъосташа гаргарча наха.

Ший турпалаш бицбац халкъо. Из ниттта хилара тешал деш да ше санна йолча дешара заведенешта юкъе яьржача Ерригсоюзни яхье соахка хьалхара моттиг лаьца йолча Грозненски медицински училищана А. Тутаевай цІи ялар.

ВІашагІкхетаре эггара хозагІча дешашца дийцар Аьсета вахара, дешара, къахьегама, тІема наькъах. Цох лаьца дар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома идеологически отдела заведующе А. Д. Яндарова даь къамаьл а.

М. ВИСАИТОВА ЦІЕРАГІА УЛИЦА

ЦІаккха бицлургбац аламашта Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа лаьттараш. Цар турпалера гІулакхаш дошоча алапашца дІаяздаьд исторе оагІош тІа, дукккхача ноахалий дегашка дийшад. Мишта вицвергва вай иразера тахане бахьан долаш ший вахар дІаденнар, тІем тІа яь човнаш лазаш ваьхар?

Коталон 45 шу дузача деношка боккха кхаъ кхаьчар республике бахача нахага — Висаитов Мовлид Алероевича Советски Союза Турпал яха цІи ялараx бола хоам.

Тахан кхы цхьаькха дика хоам бе лов тхона: Заводской районе бахача ияха дехарагІа укхазарча Рабочая яхача улицах Советски Союза Турпалхочун Висаитов Мовлид Алероевича цІи тилларах бола соцэм тІаийцаб ... исполнителни комитето.

ВАЙ МЕХКАХОЧУН ЦІИ — БРЕСТСКИ МЕМОРИАЛА ТІА

Хоьш ма хиллара, дукхха а вай мехкахой хиннаб Брестски крепость моастагІчох лораеш. Царех цаІ — Ачалкхе ваьха Цечоев Дотий Ха...

ТІема шераш дагалувцаш...

Грозне Коталон цІей дездир

... Даймехка тІем тІа ... ГІАССР Лакхехьарча Совета ... 212-ча ... Иван Федорович ...

...тара парад. Къонаачарца цхьан мугIаре лятт котало йоллуш дакъа лоацаш хилараш, шоай къахьегамца из сийрда ди гаргахийлараш. Коталон 45 шу дизар дездеча хана цхьан минота бицбалийта йиш яц цох вай дьаша а даьдаьша а дIабенна мах. Цудухьа боарам боацаш доккха баркал оал вай Котало яьккхарашта. Царна карагIдаьнна деналеча гIулакхах советски халкъа массазара нравственни идеал хургья.

ЦIей дездеш трибунаш тIа, тахан дукха ба тIемен къахьегамен ветеранаш. Царна уллув ба къахьегама коллективай, партийни, советски, общественни организацей викалаш, Iилман а культура а гIорбаьнна деятелаш. Советски халкъа карагIдаьннача деналеча гIулакха сий де баьхкаб доазол дехьара дукха хьаьший. Варшавски Договора юкъейоагIача пачхьалкхений оборона министраш, Укхаза ба Москве аккредитаци яьча доазол дехьарча мехкий дипломатически представительствашта керте латтараш.

Мавзолея центральни трибуна тIа хьалтIабовл М. С. Горбачев, В. И. Воротников, Л. Н. Зайков, В. А. Крючков, Е. К. Лигачев, Ю. Д. Маслюков, В. А. Медведев, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, Э. А. Шеварднадзе, А. Н. Яковлев А. В. Власов, А. И. Лукьянов, Е. М. Примаков, президентски совета членаш.

ЦIеча майдан тIа боал фатанчаш. Московски военномузыкальни училищерча бIаьхоиашкъа дешархочо еррига парад чакхдаккхара теми ...

...тачара дIайолалу полкаши батальонаш. Торжественни марш дIайолалу.

Массаза санна фатанчий ротана тIехьа боагIа тIема академешка дешабагIараш. Цхьабакъда, таханара парад къаьстта я, вокхарна тараяц из. СССР оборона министра приказагIа йолцаш. СССР Президента УказагIа чакхйоакцхандаь хинна а ца Iеш. Цу парада керттера башхало — цига ветераний сводни полко: фронтовикаша, подпольщикаша, партизанаша, тыла къахьегамхоша дакъа лорадаш хилар.

Майдан тIа я Коталон байракх — ший хана рейхстага тIа илла цIе байракх. Из яхь инарала - майора В. Ф. Здунова. Из — Советски Союза Турпал, цунна еннай бархI ордени ткъаь итт медали. Василий Федоровича Берлин хьайоаккхача дакъа лаьцад. 1945 шера лаьрххIача группана юкъе а волаш. Коталон байракх Москве дIахьочарца хиннав из. Дагадоххарах аьлча, ЦIеча майдан тIарча парадашка иттазнел совгIа дакъа лоацаш хиннав цу даькъе 1945, 1985, 1987 шерашка а хулаш. Сийлахь - боккхача Октября 70 шу дизара хетаьча параде а Коталон байракх цун бе йоаллар.

Байракха тIеххьа ЦIеча майдан тIа йоалл бIухочоа-кортамукъале яьккхачоа Трептов-парке оттадаьча памятника копи-макет тIалатта тягач. Вай сийлахь-йоккхача Коталон эггара сийрдагIча символех цаI я из.

ЦIеча майдан тIа кхоач байракхаш яхьарий рота. Хьалха воагIа — ерригача фронтийи вымпелаш бе йоахка итт бIухо. Царна тIеххьа воагIа фронтовой гимнастер...

...викалаш.

КIайбеннача ветеранашта бIарахьежача дагадох Сийлахь-боккхача Даймехка тIемаш шерашка 7 миллионал совгIа бIухочоа орденаш а медалаш а еннилга. 11600 сагах Советски Союза Турпал ... ...нилга. 2500 гаргагIча сагах Слава яхача ордений виззал кавалер хиннап. Советски Союза виъ Турпалхочоа Слава яха кхоккха орден еннай. Царех цаI ва старшина Кузнецов Николай Иванович — тахан ЦIеча майдан тIа гIолла воагIа из.

Шийтта къонашта мехкараштен карагIдувлача деналеча гIулакхий массаза боагIаш бола мах баьб Даьхено. Из иштта хилар цIаьцха хьахьекхар Коталон цIей хьатIакхоаччаш арадаьннача СССР Президента указаша. Немецко - фашистски гIаьрахоща къовсам лоаттабеча денали турпали гойтарах пхийтта бIухочоа веннача тIехьагIа Советски Союза Турпал яха цIи еннай. ХIаьта фронтовикаша А. А. Абилова, Э. Л. Бадмаева, Б. Н. Еремина, Н. И. Лазарева, А. Р. Мельникова, Е. И. Михайловас (Деминас), Н. С. Степанова шоаша дIанийцай Ленина ордени «Дошо седкъа» яха медали.

Вай мехка тIема летописа цхьатарра юкъедахад фронтовикашта, партизанашта, подпольщикашта, тыла къахьегамхошта карагIдийнна турпала гIулакхаш. Нийса аьннад цох поэта: «ТIом барах'а къахьегарах а луш йола медаль цхьан металлах хьаю». Цудухьа паради колоннашка цхьана боагIа уж берригаш.

Дог тоха ца луш Iелац маIанах а кхалнах а вIаши...

...В. И. Ленина цIерагIча военно - политически академе дешашбараш — цIеча комиссарий, фронтовой политбоахлой тIехье. ТIема шераш ... ...кхача наха шоай маьIна бIухой денал айдора. Даьхенна хьалхара шоай декхар дизза кхоачашдир цар.

Парадин строе ба Ф. Э. Дзержинске цIерагIча военни академе деша багIараш. Мехка эггара къаьнагIчарех йолча цу лакхерча дешара заведене тIом лаьттача диъ шера ше хьаяьча 120 шера кийчбаьчул дехкагIа специалисташ кийчбир. Дични состав Iомаечен цунна хетам лучен дIанз а доккха дакъа юкъехкхухь. дIабахача тIема ветеранашка. Цу тайпара везткъе шиъ саг ва академе.

Порядкох йолаш боагIа Советски Союза маршала Р. Э. Малиновске цIерагIча бронетанкови бIуна военни академе, В. В. Куйбышева цIерагIча военно - инженерни академе Советски Союза маршала С. Т. Тимошенко цIерагIча химически защита военни академе викалаш, Авиаторий маршаца гIа боахаш боагIа Ю. А. Гагарина цIерагIча военно - воздушни академе, профессора Н. Е. Жуковске цIерагIча военно - воздушни академе дешашбараш.

БIаьстан михо шершаю кIай - сийна байракх. Гучабоал хургбола флота эпсараш — А. С. Попова цIерагIча Ленинградски радиоэлектроника тIема - форда лакхерча училища курсанташ.

Парашютно - десантни полкана тIеххьа боагIа Моссовета цIерагIча СССР КГБ Московски лакхерча пограничнин командни училища курсанташ, форда гIашлой, Ф. Э. Дзержинске цIерагIча

чурча бIуний дивизе салтий.

Трибунаша къаьстта безаме тIаэц эскарен флотен...

...Ткъаь итт шу гаргга ха я цу бIухах вай мотострелкови бар ...

Торжественни марш дIатоухь Ю. В. Андропова цIерагIча Гвардейски Кантемировски ... ...рашка цу соединене танкисташа пархь аьнна йохайир гитлеровнаша хестаеш хиннa «Викинг», «Великая Германия», «Мертвая голова», «Адольф Гитлер» яха а кхыйола а танкови дивизеш. Ткъаь шийтта кантемировцах Советски Союза Турпал хиннав.

Майдан тIа йоал артиллери. Царца я йоккхий топаш, «Гвоздика», «Акация» яха шоаш лела гаубицаш, БМ-21 «Град» яха реактивни установкаш.

Шийтта тайпара я таханара парад. Цуша чIоагIа кийчбеннабар ветеранаш а къона бIухой а. Царех хIаране 225 гIа баьккхар ЦIеча майдан тIа гIолла. Бакъда, дерригача дуненна бIарга а гуш, Цудухьа хIара колоннас боаккха хIара тIа секундашца нийсбаь бар. Нийсса ворхI минот йоаккхар хIара колоннас телевизионни камераш тIакхоачача йолаш. ГIулакх цу тайпара вIаштIехьдаккха атта дацар. ХIаьта из кхыча бесса хилийта йиш яц столични парадаш еча хана. Парадаш — денала, къахьегама, халкъа чIоагIленна йола гимн, мохи лорабе массаза кийча хилара дола тешал.

ЦIей чакхдоалаш тIадам оттабир военни музыка Iалаьмате йоккхача оркестро.

ЦIеча майдан тIара репортаж яьраш ба

В. БЕЗБРЕЖНЫЙ,
М. ЗАХАРЧУК,
В. ХРУСТОВ.

...Тахан кхы цхьаькха дика хоам бе лов тхона: Заводской районе бахача наха дехарагIа укхазарча Рабочая яхача улицах Советски Союза Турпалхочун Висаитов Мовлад Алероевича цIи тиллара ...

Грозненски городской Совета исполнительни комитето.

ВАЙ МЕХКАХОЧУН ЦIИ — БРЕСТСКИ МЕМОРИАЛА ТIА

Ховш ма хиллара, дукха а вай мехкахой хиннаб Брестски крепость моастагIчох лораеш, Царех цаI — Ачалкхе ваьха Цечоев Дотий Халат. Эскаре гIулакх де из вахав 1940 шера 10 феврале. Шийтта хьалхарча письмошка цо хоам бора шоай тIема дакъа вай мехка малхбузехьара доазув къастача латташ хиларах. ТIом болабенначул тIехьагIа кхы кьхат денадац Цечоевгара.

Дуккхача шерашка ший даьх дола бакъдар ха гIийртай, цун, йоI Мовлатхан. ХIанз дика ховш да, Цечоев Халат тIема хьалхарча сахьаташка Брестски крепосте вийналга. Кораваьв цун турпала валар бIаргадайна кхоъ теш: полка штаба писарь Зеленов Николай Михайлович, политрук Советски Союза Турпал Степанян Погос Семенович, Крымски областе ваха тIема ветеран Кузнецов Федор Михайлович.

Укх деношка Цечоев Халата сесаги йоIи Коталон цIей дезде Брестски крепосте дIабийха хиннаб. Цар маьреи даьи цIи укхазарча мемориальни улга тIа дIаязъяьй 9-ча мас.

М. КАРТОЕВ.

...дагалувцаш...

Грозне Коталон цIей дездар ...

...къа Коталон ди шерагара шерага вайна гаьназвел. Бакъда. Сийлахь боккхача Даймехка тIем тIа фашизмо аламленна яь чогиеш хийлац. Цудухьа вай хатъ'о дезду из ди повзткъе пхелагIча шера. Вайна йицъеннаяц тIем тIа вай кхоане баьхьан долаш шоай вахар дIаденначар цIераш. Цунна дувзаденна селхан Грозне НГIАССР Лакхехьарча Совета хьалхашкарча даим йоагача цIера юхе 242-ча Таманский дивизе доакъошхой гулбелар. Цу тIема никъ Нохч-ГIалгIайченера дIаболабеннаб. Иштта цига баьхка ба кхыча доакъошка тIом беш хинца ветеранаш, цар наькхашта леп бе-бе турпале гIулакхаш гойтарах енна орденаши медалаши. Дийца варгвоацаш доккха Iалап, къизал бIаргаяйнай царна. Бакъда, эгIазлонах хIама дац ветераний дегашка. Тахан уж укхаза баьхкаб цIера валан шерашка шоашцара къаьстача новкъостий къахетам бувца, дикача дешашца цар денале гIулакхаш дагадоха лаьрхIа.

Ветеранашна шоай эстафета дIахо яхьа езача пионерашна цхьана даим йоагача цIера хьалхашка веношаш, зизаш дохк.

Укхаза са къамаьл хул стрелкови дивизе юкъе а волаш Брестски крепосте тIом беш хиннача запасера сержант волча Махмадов Мухади Махмадовичаца.

Цо дувц:

— Со 1941 шера Брестски крепосте эскаре гIулакх деш вар. Бакъда, со 20 июне ха чакхъяьнна мукъавалийтар. Сайца гIулакх деш хиннача мехкахоша Нaзиров Шамас, Ибрагимов Абдул-Муталипа, Мутушев Бетерсолта дехар дарах царца бийса якка Iийра со. ХIаьта 21 июне сецца фашистски Германе вайца тIом хьоабир. Иштта нийсвелар со цу тIем тIа. Брестски крепость бахьан долаш чIоагIа лира тIом лаьттар. Укхаза цхьана майра Iоажала духьалъэттар эрсий, украинцаш, гуржий, нохчий, гIалгIай. Царна юкъе бар аз лакхе белгалбаьха вай мехкахой-кагирхой.

Из тахан цига лаьтта къемат ди, байна новкъостий дагабеха велх, иштта укхаза эхь ца хеташ белх дукха ветеранаш.

...Даим йоагача цIера хьалхашка зизаш дохкаш, кортош кIайденна ветеранаш, пионераш чакхбаьнначул тIехьагIа цига лоацца митинг хилар. Митинге къамаьл деш тIема ветерана Пицхалаури Михаил Александровича белгалдаьккхар, вай тахан дездеш дола Коталон ди гарга кхувлаш вай халкъо дуккха хIама дIаденнад, аьнна. Кертерча даькъе вайцара къаьстав 20 миллион саг. Царна ...

...на боагIаш ... ... бенаш. ХIаьта ... латт массаза ... ... рах, цар ... ... рах. ...

Цул тIехьагIа ... маьл дир 242-ча Таманский дивизена чувоагIаш тIом беш хиннача Нестеренко Иван Федоровича. Цо дезача денца даькъал бийцар ер цIей дезде укхаза гул мел бенна нах. Иштта цо аьлар, шийн дерригa ... Нохч-ГIалгIайчена дувзаденна йола Таманский дивизи вIашагIйоллар дувзаденнадар Грозненски мехкдаьтта чакхдоаха заводаш лораярца. МоастагI ма хулла сихагIа из доархIаме, район дIалаца гIерташ вар, тIехьагIо цунах пайда цIабергболам. Бакъда, Кавказски фронта юкъейоагIаш хиннача Тамански дивизе Нохч-ГIалгIайчен мехкахой новкъосталца фашистийна дагахиннар кхоачашхилийтанзар. Цудухьа тха дехкар да тхо хьаллацарах шерана дег тIара баркал ала, ...

ТIаккха ... ... бера ... тIемах, Коталон ... шии, воI цIаварга хьалха ... ... наьнах йола стихаш. Цул тIехьагIа массане ... нараш дагалаьце йист ... ... лаш латташ минот ... ХIаьта укхаза гулбеннараш ... та хьалхашка гIоаза ... ... даш, ... ветеранаш ... ... бийца ... ... ненски гарнизонера бIухой.

...ДIахо сакъа массехк ... дар дех Москве ... хинча къахача тIема ... къонахочуна, цига ... манрал гойтарах «Красная звезда» яха орден еннача, запасерча вокхагIволча сержантага Хакиев Шптага:

— Таханар цIей геттара деза а лоархIаш дезду аз. ХIанз аьлча, вай мехкахочоа хIанз дийна воацача, эскара кадрови эпсар хиннача Висаитов Мовлад Алероевича Советски Союза Турпал яха цIи язарах бола хоам кхаьчаб. Из тхона тIема ветеранашта боккха кхаъ ба. Цунна гуш да цу тIем тIа турпале лийтача эзараш, эзараш болча нохчех а гIалгIаех а дола бакъдар хьалтIа ... доладалар. ХIаьта иштта из майора дувца йиш хилар ...

...

М. БАРАХОЕВ.

СУРТАШ ТIА: лакхехьа центральни кашачашка венокаш йохкаш; даим йоагача цIера хьалхашка; митинге гулбенна нах.

...

Партийни конференцеш: отчеташи хоржамаши

ЦІенхаштта къамаьл

Хьалха вІалла ца хиннача тайпара ира дискуссеш, гуччахьара къамаьл хулаш чакхъяьлла Заводской района партийни конференци.

Отчетни доклад яьча парте Заводской райкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий Райсовета председатела Б. Саламатина белгалдаьккхар, районни партийни организаце балха нонагІо эргалонаш хиннаяле а, перестройка низткъа мара дІа ца йолаш хилар. ЧІоагІа да ала йиш йолаш дац райкома юххьанцарча партийни организацешцара бувзамаш, эшшача тайпара леладац мутІаречa коммунисташцара гІулакхаш. Масала, райкома пленумий балха хайра дакъа лоацаш хилаизар цун доакъашхой — мутІарера болхлой.

Цу тайпара кхоачамбоацараш партийни организаце хІаизалца дІадаьха ца хиларах доккха зе даьннад. МутІаречa коммунистий тешам бовш латт партех. Таханарча дийнахьа 264 коммунист партера дІаваьннав, хІаьта царех 259 саго шай лоІамах даьд из. парте членалла 37 кандидатех 15-не шоай заявленеш юхаяьхай. Из дош шинна оагІорахьара дувца йиш я. Цхьан оагІорахьара, дег чура хьал ца лоаца нах ца хилар партена зене дац. Амма, партера дІабаьннараштa юкъе кІезига бац хьинар а денал а дола, коллективашка сий ду нах. Мичча тайпара из дувце а, гуш да партийни организаце гІулакхаш дика доацилга. Цу хьакъехьа белгалбаккха беза юххьанцарча партийни организацей болх. ХІанз дуккха дувц, царна бокъонаш а шоай гІулакхаш къестаде кортмукъаде а яла еза, яхаш. Из нийса а райкомо хьаллоацаш а хІама да. цхьабакъда, таханарча дийнахьа цхьайола юххьанцара партийни организацеш шоай бокъонаш кхоачашъеш а гІулакхаш кортмукъа леладеш а яц. Цу хьакъехьа дикагІча оагІорахьара белгалъе йиш йолаш Ленина цІерагІча ГНПЗ, Анисимова цІерагІча ГНПЗ, радиозавода, кхы а массехк предприяте партийни организацеш мара яц.

Партийни организацей балха юкъера кхоачамбоацараш къаьтта гучадаьхар дІаяхача хоржамий кампанес. Заводской район санна йоккха пролетарски район кхы яц Грозне. Амма, укхаза халкъа депутаташ хиннараш, берригаш хІана бац. аьнна, хьакимаш ба. Партийни организацеша из гІулакх тесса леладарах болхлой геттара кІезига ба районе хержача депутаташта юкъе. Цунах зе дала а тарлу.

ДІахо докладчико дийцар района экономика, экологе, культура дешаш, белгалъяьхар кхыйола проблемаш а уж къоастаярá наькъаш а.

Пренешка къамаьлаш даьча коммунисташа могабир района партийни организаце болх, дийцар района а ерригача республикана а Іеткъаш долча дешаех. Масала, «Грознефтеоргсинтеза» керттерча инженера Г. Зайцева экологически дешайх лаьца аьлар:

— Іалам лорадара болх дІаболабаьб тха объединенес. унахцІенонна эггара кхерамегІа йола установкаш совцаяьй цхьаяраш городера арайоахаш а я.

Номер 35 йолча юкъерча школа директоро Н. Дениссенкос дийцар образоване проблемаех.

— Геттара кІезига я школана луш йола средстваш. Школа вахар духхьал директора хьинарахи шефий новкъосталахи тийша да. Из хьал кхы ла йиш яц. Школана тоъаш бац нохчийи гІалгІайи меттай хьехархой, университето арахецараш а эшшача тайпара знанеш йолаш хилац.

ПСМО «Чечингстроя» партнома секретара заместитела Г. Точиева райкома балха критика йир:

— Вай замано дІадех, — аьлар цо, — коммунисташа шоайла барт болаш хилар. Амма, тахан дуккха коммунисташ ба партийни балха юстарбаьнна. ХІаьта райкомо а нах барта боалабара деш хІама дац. Геттара во тІахьожам лоаттабу райкомо шеяь ваІадаш кхоачашъяра. Цкъа бІаргадайнадац соцца райкомо тІанийца соцам бизза кхоачашбаь. Юххьанцарча партийни организацешка райкомо беш бола болх а хьалха хинначул хайра эргаш бац. Райкомага ца хоатташ цхьа гІа баккха йиш йолаш яц юххьанцара организаци.

Района экономика дегІайоалаяра керттердар аренда юкъейоалаяр да, аьлар Г. Точиева. Цу лостамагІа болх бара тІахьийхар цо керда хоржаргйола райком.

Ленина цІерагІча завода операторо, «Мемориала» Нохч-ГІалгІай отделене председатела А. Вапуева дийцар республике а районе а латтача политически хьалах, къамашта юкъерча гІулакхех лаьца, белгалдаьккхар партийни органаша неформалашца диалог лелае езилга.

— Конференцес обкомага дехар де деза 1973 шера 10 пленума соцам дІабаккхара хьакъехьа, аьлар цо. Шоана дагайоагІача цу хана Грозне хиннача гІалгІай митингах националистически я, аьнна, цІи а тилла, цига дакъа лоацаш хиннача гІалгІай интеллигенце дуккха викалаш бехктокхаме эзар. Иштта дехар де деза, 1984 шера историн, филологен, социологен Нохч-ГІалгІай ННИ балхах обкома яьча ваІада хьакъехьа а. Вайнаьха истори юхамаччахьа даьккхача Виноградовнен Умаровнен духьалбаьнна историкаш балхара дІабаьхар цу хана парте обкомо.

Вацуева из деррига дувцача хана, зале бар цІогІарч детташ из соцаве гІерташ хиннараш а.

Конференце дакъа лоацаш вар КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхара секретарь, республика Лакхехьарча Совета председатель Д. Г. Завгаев. Доклад а делегаташа даь къамаьлаш а дукхагІча даькъе райкома балха нийса анализ еш да, аьлар цо. Тахан коммунисташта хьалхашка латтача проблемех керттера яраш я политически проблемаши къамашта юкъера гІулакхаши. Цу хьакъехьа вай республикера хьал во дац. Из вайна массанена карагІдаьнна а вай доккхалде йиш йолаш а хІама да.

— Кадрови дешаш къоастадеча хана, гІулакхе вохийта саг малагІча къамах ва ца а хьежаш, эггара хьалха цун хьаькъалга, хьинарга хьежа деза вай, — аьлар дІахо Д. Г. Завгаева. Юххьанцарча партийни организацей лоархІам айбе беза. кадрашца бу болх тоабе беза, аьлар обкома хьалхарча секретара.

Пренеш чакхъяьнначул тІехьагІа, редакционни комиссе кийчбаьча соцама проект ювца йолайир конференце, ХІара пункт къаьстта ювцаш, дискуссеш еш, чакхдаьккхар из гІулакх. Къаьстта ира къовсам бар А. Вацуева 1973 шера хинначох яьча предложенех лаьца. Ала деза, цу предложенена духьалбаьннараш кІезига хиннабеце а, дукхагІболча делегаташа хьаллаьцар из.

Соцама проект тІанийцачул тІехьагІа райкома керда доакъошхой хержар конференцес.

* * *

Цу дийнахьа хиннача райкома пленуме альтернативни хьисапе района партийни организаце керда кулгалхой хержар. Хьалхарча секретаралла юха хержар Саламатин Владимир Иванович, шоллагІча секретаралла — хьалха ПСМО «Чечингстроя» партнома секретарь хинна Джукаев Ахмад Дикаевич, хІаьта «ПОГНОСа» парткома секретара заместитель хинна Казорин Виктор Иванович нхоалагІча секретаралла хержар.

Ч. МАНОЛИС.

Парте горкоме хинна вІашагІкхетар

Самардийнахьа Сийлахь-йоккхача Коталон 45 шу дизара сийна фронтовикашца вІашагІкхетар хилар КПСС Грозненски горкоме. Цига бар тІемен къахьегамен ветераний республикански а городской а советий членаш. Коталон Ди дезде мехка дукхача городашкара Грозне баьхка фронтовикаш.

Парте горкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий городской Совета председатела В. А. Куценкос гулбеннарий Сийлахь-йоккхача Коталон 45 шу дизар даькъала дийцар. Кагирхошта военно-патриотически кхетам луча хьинаре дакъа лацарах царна баркал а оалаш, цо белгалдаьккхар общественни вахаре фронтовикаша толамаш дахар ловш, уж могаш маьрша а дукхача шерашка бахаш а хилар ловш ше хилар.

Цига къамаьлаш даьча ветеранаша предложенеш тийлар социально - экономически проблемаш къоастаяра а бахача наха юкъе беш бола кхетама болх тоабара а хьакъехьа.

АРЕНДАНА НОВКЪАРЛЕ ХІАНА Ю

ДІадахача массехк шера ледара болх беш хьаера Нохч - ГІалгІай «Терек» яхача производственни мебельно - дахчан хІамаш еча объединене шоллагІча фабрика коллектив. ДІахо иштта болх бе йиш йоацилга дика кхета а деш, шоай гІулакхаш тоадара хьакъехьа дагабаьлар предприятера болхлой, гІулакхера нах, керттера специалисташ. Фабрика самофинансировансген йиззача хозрасчетаген яьккха, болх дІаболабе лаьрхІар цар. Цу кердачунна лерттІа кийчо йир. ХІанзалца зехьа доадеш мел хинначунна наькъаш дІакъайлар, госбанке шоай расчетни счет хьайийллар, пайда барга долха наькъаш леха баьлар. ДІадохийтачун а хьатІадоагІачун а учети отчетн лелае. тІахьожам лоаттабе болабелар. Цох даьнна беркат дика гуш да. Низ болаш йоагІар фабрика коллектив. Таханарча денга ший лоІаме эшшача дІадахийта йиш йолаш 290 эзар совгІа сом да цунга, финансови гІулакхаш тІа-тІа тоалуш а доагІа.

«Ший юврглага хьежжа мара Іо ма бахийта ког» оалаш кица да халкъа. ХІаьта шоай лоІаме яц фабрика, цун цехий, бригадай коллективаш, мел дика болх бой а цунах хьахулача беркатa бизза дай бац уж. Царна хац объединене хьадечун шоашa фу дакъа юкъехьу, шоашка фу хьахоач. Цудухьа балха тІа бухсоццаш хьахулачунга хьежжа хургдолаш хьаьцаш дар а, аьнна догдоахилга йолаш бац уж.

Уж гІулакхаш дІахо гаьна ца далийтара вай мехка шерра яржаш йоагІа арендни подряд юкъейоалае лаьрхІар фабрика коллективо. Из дог тийша яр объединене кулгалхоша шоаш хьаллоащикаша а дош делар продукци арахецара планаш кхоачашъе, производстве эффективность, къахьегама овсарле лакхъе, нормативно-технически документаце ма деххара продукци дика хилийта, технически прогресс елга сихде.

Фабрикана оттаьча производственни программага хьежжа, цун коллективана мел эша бийдали материалаши лоаттае декхарийла я объединени. Фабрика средствай чотагІа цо Іалашъе еза транспортни средстваш, инструменташ, запасни оатхалаш. Оттадаь договор 1990 шера цхьоалагІча январе денз 2005 шера 31 декабрага кхаччалца низ болаш хургдолаш белгал а даьккхар.

Арендни подряд юкъейоалаяра шоаш де декхарийла мел дар а шоай низ дІа мел кхоачар а хьадаьд фабрика мебельщикаша, цун кулгалхоша. Цхьабакъда, цар мел хьийга къа, хила баха кхера санна дайнад, аьнна, хеталуш сурт да тахан цига латташ дар. Дика гІулакх чакх ца далийтара бнъэ ког а гІортабаь духьалбаьннаб объединене кулгалхой. Цар хьалха дийцари хІанз дувцаш дари вІашкада гаьна да. Из фу бахьан долаш, сендухьа да кхетадеш бац мебельщикаш. Берригача мехка къолбалдаь тІаьццаш латта из кердедар тхога кхаьчача хІана соцадаьд, яхаш тквърре Іокад уж.

«Іеппе ца Іийначоа — дегІане а ца дегІар хиннад», — яхаш да халкъа кица. Цунна а дайна, шоаш дІадоладе лаьрхІа пайдане хІама ...

ДУВЦАР ГІУЛАКХАШЦА ЧІОАГІДОРЕ

Дувца эшаш а дац вай мохк хІанз халача хьала тІа хиларах. Ховш махиллара, коммунистий парте кризис я. Из бахьан долаш ше цІенъяла гІерт парти, наха юкъе хьалха ший хинна сий юхаметтаоттаде гІерт. Малан из долаш дар Старопромысловски района отчетно-хоржамий партконференце хинна къамаьл.

КПСС райкома хьалхарча секретара Х. М. Дзейтова Старопромысловски коммунистий конференци «дагалаташцара тайпара» хьайийлар. Цо хоам бир из конференци хилалехьа хьалха хиннача КПСС обкома пленуменех парте обкома ... ше хьожавалах.

Конференсе делегаташта цо отчетни доклад йир цхьа сахьат совгІача хана. Цунна хетачох, докладо чулаца езаш яр района политически, идеологически, социально - бытовой, экономически а культурни а вахара ерригга оагІонаш. Шийна хьалхашка оттадаьча дешаш эшаяра тІадерзадаь хоадамболлаш балхаш даь хиларах, карагІдийнача гІулакхех кІезига дийцар. Халахете а, отчетни доклада тІа дукха хьехадир дегІаахар сеца лаьттача шерашка даьча къамаьлашкара хьадоагІаш дола укх тайпара дежурни дешаш: «цунца цхьана», «цхьабакъда», «хІаьта из теркал а деш», иштта кхы дІахо.

Со гІертац докладчик факташ хозъе гІерташ, сурт уттадеш вар ала. Из иштта дацар. Цо йийца факташ чІоагІа сагота дайташи дета бохам беши яр. Масала, укх шера бІъ бетта, заявленеш хьа а телаш, партера дІаваьннав 43 коммунист, цхьабакъда, цу юкъа веррига а парте хьайицар ялх саг мара вац. Из ецийн проблема?

ХІаьта из къоастае, лакхе белгалдаьхараш санна дола гІулакхаш ца хилийтара отчетни юкъагІа хоадамболлаш ... кадрови болхлочо партера дІабоалаш заявленеш елар. Цу предприяте парткома секретарь нов. Зайцев цу гІулакхага ца хьожаш, оалаш, махиллара, из деррига а тесса ди... сатийна Іийра.

Из гІулакх фу бахьан долаш нийсденнад хар гІоне, цунна духтІаяла хьежар КПСС райком. Царна Іеткъар гучадаьлар. Укх тІехьарча ткъаьх шера администраце, партийнни профсоюзнии организацеша вІалла а хІама даь хиннадац болхлошта эша новкъостал дара. Духхьал районни партийни организаци цу гІулакха юкъе а гІерта, цунга хьажарах бакъдар меттаотталир.

Бокъонца цу гІулакха уйла йига сона дагадехар М. С. Горбачева аьнна дешаш: халахете а, цхьан хана шоашта болча аьттонна, гІулакхашта бахар гІоне парте хьаниттa хиннараш дІаух, царца цхьана партера дІа а бувлаш дІаух ...

... еллача денна кийчъяьча районерча экономически гІулакхех йолча статистически сводкашка диллача, деррига а дика да. 1989 шера товарни продукци арахецара пачхьалкхен план 102,1 процент кхоачашъяьй, бахача наха маьхагІа гІулакхаш дара задани 107,7 процент кхоачашъяьй. Цхьабакъда, цу сводка тІа белгалдаьккхад, шоай потребителашта поставкаш яра договорни декхараш 99 процент мара, халкъа эша товараш хьадара задани 94,3 процент мара кхоачашъяц, аьнна.

Старопромысловски района, иштта ерригача республикана хьалхашка латт Іалаьмате ира цхьа проблема — наха чубаха, цІенош хьалдар. Цигара гІулакхаш геттара мела лел укхаза. Масала, дІадахача шера наха чубаха цІенош хьалдара хьахьожаяь хиннача ерригача капитальни вложенеех пайда ...

Шоай коллективай проблемаех, болхлоштеи коммунальникаштеи эшачарех дийцар парте райкома хьалхарча секретара яьча отчетни докладах пренешка къамаьлаш даьраша: «Грознефть» производственни объединене парткома секретара нов. Василюшкина, «Терек» яхача производственни мебельно - дахчан хІамаш еча объединене парткома секретара нов. Умалатова, автоколонна-1737 парткома секретара нов. Богдасарова, СССР 60 шу дизара цІерагІча «Оргтехника» яхача производственни объединене парткома секретара нов. Зайцева, парте ветерана нов. Стариковас, Грознерча № 17 йолча школа хьехархочо нов. Шаумяна, кхычар.

Деррига цар дaь къамаьлаш, цхьа кІезиг-дукха дараш ца лаьрхІача, корта болаш хилаилар. Нов. Зайцева ма аллара, даьсса къамаьл деш чакхъяьлар отчетно - хоржама партийни конференци. Старопромысловски районни 46-ча партийни конференце яьча отчетни доклада тІа, иштта цига тІанийцача соцам тІа коммунисташа дІахо йодача ... лагаев, шоллагІча секретаралла — **Н. В. Башминов**, секретаралла **А.-П. Х. Денниев**, контрольно - ревизионни комиссе председателалла хержар **Г. Е. Винда.** Конференце дакъа лаьцар КПСС Нохч - ГІалгІай обкома секретара **В. А. Алехина.**

А. САДУЛАЕВ.

* * *

Районни отчетно - хоржама партийни конференци чакхъяьнначул тІехьагІа хиннача КПСС райкома организационни пленуме парте Октябрьски райкома хьалхарча секретаралла хержар **И. А. Кузнецов**, шоллагІча секретаралла — **В. М. Чечель**, секретаралла — **Х. И. Евлоева.**

Районни партийни организаце контрольно-ревизионни комиссе председателалла хержар **А. И. Ряднов.**

* * *

Укх деношка хилар Надтеречни районни отчетно-хоржама партийни конференци. Из чакхъяьлча хиннача ...

ва Старопромысловски коммунистий конференци «дагалоаццача тайпара» хьайийлар. Цо хоам бир из конференци хилалехьа хьалха хиннача КПСС обкома бюро решенех парте обкома заведующелла ше хьожавара х.

...Конференце делегаташ по-отчетни доклад бир цхьа сахьат соцгIача хана. Цунна хетачох, докладо чулаца езаш яр района политически, идеологически, социально - бытовой, экономически а культурни а ваxара ерриге оагIонаш. Шийна хьалхашка оттадаьча дехарах дукха хIама ца эшшаш лоархIа а вир докхадчик. Дукха хIама ца эшаш яхилга да районан цун коммунисташтен хьалхашка латта проблемаши халонаши йийцар цо яхилга, цхьабакъда, уж къоастаяра, та кхы дIахо.

Со гIертац докладчик факташ хозъе гIерташ, сурт увттадеш вар ала. Из ишттa дацар. Цо йийца факташ чIоагIа саготдайташи дега бохам беши яр. Масала, укх шера бIъ бетта, заявленеш хьа а телаш, партера дIаваьниав 43 коммунист, цхьабакъда, цу юкъа веррига а парте хьайцар ялх саг мара вац. Из еций проблема?

ХIаьта из къоастае, лакхе белгалдаьхараш санна дола гIулакхаш ца хилийтара отчетни юкъагIа хоадамболлаш йола мероприятеш чакхъяха низ дIакхачанзар КПСС Старопромысловски райкома. Цу лостамагIа КПСС райкомо практически чакхбаькхача балхах лаьца цхьа масал мара доаладанзар докладчика. Грозненски «Электроприбор» яхача заводерча йоккха опыт йолча шин хьарча тIехьах шера администраце, партийни профсоюзни организацеша вIалла а хIама дaь хиннадац болхлошта эша новкъостал дара: Духхьал районни партийни организаци цу гIулакха юкъе а гIерта, цунга хьажарах бакъдар меттаоттадир.

Бокъонца цу гIулакха уйла йича сона дагадехар М. С. Горбачева аьнна дешаш: халахете а, цхьан хана шоашта болча аьттонна, гIулакхашта бахар гIоне парте хьанйтта хиннараш дIаух, царца цхьана партера дIа а бувлаш дIаух бокъонца бола коммунисташ, уж ба партех дог никха коммунисташ.

Партена юкъера уж санна бола нах дIа ца бувлийтара, цар уйлен нигати хувцара парте райком ца хьежача мала хьожаргва?

Партийни конференци хьалдаьккхад, шоай потребителашта поставкаш яра договорни декхараш 99 процент мара, халкъа эша товараш хьадара задани 94,3 процент мара кхоачашъяц, аьнна.

Старопромысловски района, ишттa ерригача республикана хьалхашка латт IалаьмаТе ира цхьа проблема — наха чубаха цIеноп хьалдар. Цигара гIулакхаш геттара мела лел укхаза. Масала, дIадахача шера наха чубаха цIеноп хьалдара хьахьожаяь хиннача. Ерригача капитальни вложенеех пайда ийцараш 75,3 процент мара яц, хIаьта наха шоай доалахьара цIеноп хьалдара программа 53,8 процент мара кхоачашъяьяц районе. Керттерча даькъе цу гIулакха бехке я парте районни комитет, хIана аьлча йоагIача хьисапе терко ца еш, тесса дитад цо из лоархIаме гIулакх.

нов. Зайцева, парте ветерана нов. Старнковас, Грознерча № 17 йолча школа хьехархочо нов. Шаумяна, кхычар.

Дерргa цар даь къамаьлаш, цхьа кIезиг-дукха дараш ца лаьрхIача, корта болаш хиланзар. Нов. Зайцева ма аллара, даьсса къамаьл деш чакхъяьлар отчетни хоржама партийни конференци. Старопромысловски районни 46-ча партийни конференце яьча отчетни доклада тIа, ишттa цига тIайийцача соцам тIа коммунисташа дIахо йодача хана де дезарех лаьца хоадамболлаш йола программа белгалъяккханзар.

* * *

Шовзткъе ялхлагIча партийни конференци делегаташа кхаж а тоссаш, парте райкома хьалхарча секретаралла хержар С. Х. Ге... чакхъяьначул тIехьагIа хиннача КПСС райкома организационни пленуме парте Октябрьски райкома хьалхарча секретаралла хержар И. А. Кузнецов, шоллагIча секретаралла — В. М. Чечель, секретаралла — Х. И. Евлоева.

Районни партийни организаце контрольно-ревизионни комиссе председателалла хержар А. И. Рядков.

* * *

Укх деношка хилар Надтеречни районни отчетно-хоржама партийни конференци. Из чакхъяьлча хиннача КПСС райкома организационни пленуме парте райкома хьалхарча секретаралла хержар М. С. Докаев, секретаралла Л. М. Исаев.

Районни партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председателалла хержар А. М. Нукаев.

ДОЛЛАШЕ...

Укх шера март бетта Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето тIайийцар «Тиша аьшкя аьшках хIамаш еш хьайоала отходаши дIаялара паччахьалкхен заказ кхоачашдара 1990 шера де дезарех» бола соцам. Цу тIа белгалдаьккхар республике цу хьакъехьа во хьал эттала.

ДIадахача шера тиша аьшк паччахьалкхенна дIадалара задани республике 77,9 процент мара кхоачашъяьяц, вешта аьлча, 24388 тонн аьшк мара дIачудаланзар.

Тиша аьшк дIачудалара план къаьстта во кхоачашъяьй «Чеченингушагропром» (57 процент), «Чечингпотребсоюз» (дIа ца луш тIадисад 234 тонн аьшк) объединенеша, экспериментально - механически заводо (дIа ца луш йисай 163 тонн).

Кхы а вогIа хIама да дIачудала деза аьшки бос бола металлаши коллективашта дукхагIа тIадусаш хилар, соахкарчул вогIа болх бу республика министерстваши ведомстваши аьшк дIачудалара даькъе. Хьалхарча квартале дIачу ца луш тIадисар 6850 тонн аьшк, цох НГIАССР Совмина предприятеша дIадаланзар 1340 тонн. Эггара дукхагIа аьшк тIадисад «Чеченингушагропром» объединенена. Цу коллектива бехкагIа (директор нов. Арбиев) республикана дIа ца луш тIадисад 5431 тонн. Аьшк дIачудалара задани кхоачашъяьяц производственни гIишлон - монтажни управлене (директор нов. Мамодаев) коллективаша — 218 тонн, жилищно-коммунальни боахама территориальни производственни объединене — 170 тонн, Чечингпотребсоюзо (директор нов Гуржиханов) — 113 тонн.

Цу тайпара задани кхоачаш ца еш кхы а я коллективаш

Массаза тиша аьшк дIачудалара задани кхоачаш ца еш хьайоагIа «Грозэнерго», «Чеченингушстроймат е р и а лы» яха, моттигерча промышленноста объединенеш, электромеханически цементник заводаш, ишттa кхыяраш.

Тиша аьшк кхоачамболаш дIачулуш ца хилар чIоагIа Iаткъ вай республикана. Нохч-ГIалгIайче а, мехка кхыйола регионаш а санна, йиззача боахама расчета тIа йоалаш я. Цу тайпара, центрера дотаци кхачарга дог даха дагIац. Москверча даь вошас кулг лостадича кхы тIа а металла фондаш тийнна ха дIаьннай. Цу тIа гIолла республика боахама металлоизделеш лоаттаяра гIулакх кхоачашхулаш дац.

ХIаьта цкъа а шозза а хьежача гучадаьннад республика дукхача районашка тиша аьшк долга. Из ханнахьа хьачуделча, цо йиш хулийтаргъя аьшках еча хIамай задани кхоачашъе. Дукхача колхозашка, совхозашка, предприятешка доаггIача тайпара теркалдац тиша аьшк промышленносте чIоагIа эшаш долга. Еха, кхы болх бе пайдана йоацача яьнна техника кхай тIа Iохкосс, цига лаьттан кIал а яхе,яйна дIайоал. Промышленни транспортни предприятей коашка тишача аьшка бIарчча гувнаш овтт. ДогIа, лоа тIа а делхаш, мукх дуаш, ков дIалаьца латташ шераш а доах цар. Из деррига а хьахул боахама да ца хилар бахьан долаш.

Лакхехьа бийцача НГIАССР Совмина соцам тIа белгалдоаккх ишттa дола сурт колхозий, совхозий, предприятей кулгалхой, ишттa «Вторчермета» кулгалхой а тиша аьшк промышленносте эшаш хилара терко кIезига еш хиларца отташ да, яхаш.

Тиша аьшк хьачудалара задани йохаеш хилара объективни бахьанаш а нийслу. Тиша аьшк дIачудалар низкъалдоаккхаш да «Вторчермета» Нохч-ГIалгIай республикански предприяте цехаш из дIачуэца технически кхоачамбоацаш хилар, хиланза яргйоаца технически средстваш яц. Предприяте мощностащ шеръяц. ХIанз болх беш кхо майда мара яц.

ГIулакх ишттa дале а, цу тайпара йола «халонаш» оттаяра эггара хьалха «Вторчермета» объединени ше бехке я, ший кулгалхочунца нов. Ильясовца. ДIауйла ел оаш: дукха ха йоаццаш а тIехьа «Вторчермета» 20-нел совгIа мухь кхухьа машин яр. Царца план кхоачаш а юлора. Мича яхай из транспорт? Из атта хаттар дац. Цунна жоп далара Шерлок Холмс хила веза.

«Вторчермете» хIанз мода а хинна дIаэттача кооперативашта тIехьабаьлар. Кхыметтел алхха Грозненски цехе а шиъ йиллай уж. Цу шинне а бер цхьа болх ба: халкъа эша товараш ду цар аьшках. ХIаьта шоллагIйола кооператив йиллара Iалама хозне луш хинна гаьнаш тийдар. Царна кIал безаме салоIар болхлоша.

ХIаьта кооперативаш йохкаш хилча, уж транспортаца Iалашъе а ма езий. Цу тайпара дарегIарча маьхагIа кооперативашка кхаьчар «Вторчермета» мухь кхухьа машинаш, ше цхьаккха а йоацаш йисар. Хьалха низкъала хинна дале а план кхоачашйора цо.

Ер яздеча авторан газета редакценеи хетачогIа цIенхаштта таIазар де доагIа транспорт дIаекъара бехкебарашта. Ишттa халача хьал тIа йолча предприяте машинаш дIаекъа малагIа бокъо хиннай кулгалхой?

С. АБДУЛАЕВ.

Укх сурташ тIа шоана гу вай республике долча тишача аьшка гувнаш, сурташ тIа даьча йоазонех гуш да рузкъан да воацилга.

И. ПЛИЕВА сурташ.

...гIулакхаш тIа-тIа тоалуш а доагIа.

«Ший юврIIата хьежжа мара Iо ма бахийта ког» оалаш кица да халкъа. ХIаьта шоай лоIаме яц фабрика, цун цехий, бригадай коллективаш, мел дика болх бой а цунах хьахулача беркатa бизза дай бац уж. Царна хац объединене хьадечун шоаша фу дакъа юкъехьу, шоашка фу хьакхача. Цудухьа балха тIа бухсоццаш хьахулачунга хьежжа хургда оаха хьаэцаш дар а, аьнна догдоахилга йолаш бац уж.

Уж гIулакхаш дIахо гаьна ца далийтара вай мехка шерра яржаш йоагIа арендни подряд юкъейоалае лаьрхIар фабрика коллективо. Из дог тийша яр объединене кулгалхоша шоаш хьаллоапаргхиларах. Долче, арендни подряд юкъейоалае ше дагахиларах хоам бир цар генеральни директорга С. В. Макаевга. Цо могадир из. Амма цул тIехьагIа кердача системага бовла гIертарий оагIонгахьара бакъахьеи вокха оагIонгахьара харцахьеи кхеста йолаелар чарх.

Соахка пхийтталагIча декабре мебельни фабрика коллектива юкъара собрани хилар 435 саго дакъа а лоацаш. Цига дийцар коллектив арендни подрядага якхарен арендаторий совет харжарен дешаш. Хьалхарча дешах лаьца къамаьл дир фабрика директора Ш. М. Мацаева. Обойщиктий бригада кулгалхочо Амаева Марем Магомедовнас еннача предложенех хержар вийтта сагах латта арендаторий совет. Цунна юкъебахар дикагIбола специалисташ, юкъерча звенои кулгалхой, толашагIбола производственникаш. Совета председателалла чIоагIвир фабрика директор Мацаев Шахид Махмудович.

Ший болх дIаболабир арендаторий совето. Де дезар белгал а даь, из чакхдаккхара бехктокхаме бола нах хьакъоастабир. Объединенеи фабриканеи юкъерча арендни отношеней хьакъехьа договор оттадир. Фабрика а цун структурни подразделенеш а цу кердача системага ялалехьа хьалха баьча балха анализ елга тIадожадир. Предприятерча цехашта, отделашта, администрацена юкъера типовой договораш кийчдир, яхь вIаштIехьъяьккхар, нийслу брак кIезигъяра, административни аппарат кIезиг а еш, штат чIоагIъяра, предприяти дегIаkхувлара, кхыдола дешаш къестадара тIаерзаяь мероприятеш чакхъяьхар. Алапи телара цаI мара йоаца фонд хьаяра де мел дезар белгалдаьккхар. Лоацца аьлча, арендни подрядагIа болх дIаболабе мара ца безаш, деррига гIулакхаш вIаштIехьдаьхар мебельщикаша.

Шоаш объединенеца делерхIача договора тIа цар декхараш тIайийцар производственни заданеш, сооруженеш, оборудовани, нах баха фонд, соцкультбыта объекташ арендагIа шоашта пхийтта шера хьатIаэца, царна лерттIа доал а деш, эксплуатаци е. АрендагIа хьахинна керттера средстваш дIахо арендагIа дIаяла лаьрхIар цар цехий, сменай, участкай, бригадий коллективашка, царга оборудованех, машинех, механизмех эффективнегIа пайда ийбергбола гIулакх дайтара. Мебельщикаша а шоай низ а укхаза фабрика мебельщикаша кулгалхоша. Цхьабакъда, цар мел хьийта кIа... аьнна, хеталуш сурт да тахан цига латташ дар. Дика гIулакх чакх ца ... бийъ ког а гIертабаь ... хьалбаьнигб объединене кулгалхой. Цар хьалха дийтари хIанз дувцаш дерa вIашкада таьна да. Из фу бахьан долаш, сендухьа да кхетадеш бац мебельщикаш. Берригача мехна къоабалдаь Iаьацаш латта из кердадар тхега кхаьчача хIана ... даьд, яхаш тIъарре Iокад уж.

«Iение ца Iийначоа — дегIане а ца детIар хиннад», — яхаш да халкъа кица. Цунна а даина, шоаш дIадоладе лаьрхIа пайдане хIама чакхдаккха гIерташ хьувз фабрика болхлой, кулгалхой. Арендни подрядага шоаш бала гIертар объединене кулгалхоша вIалла а тIа ца ийцача, цар укх тайпара телеграмма йохьийт Ростоверча «Югмебель» ТНПО генеральни директорга Е. Т. Хрусталевга: «1989 бIаьрччача шера фабрика коллектив арендни подрядага яьккха болх бе йолаялийтара «Югмебела» ЭКПБ-ца цхьана дукха болх баьб. Массе а йола расчеташ яь чакхъяьннай. ДIадахача шера декабрь бетта а уж дIанхаьчад тха объединене генеральни директорга Макаевга. Уж цунга дIалуча хана цига бар «Югмебела» ЭКПБ болхлой Крути Корсуповаи. Цига цо раьза хинна тIайийцар тхо арендни подрядага дала гIертар, кхо ди-бийса далалехьа цу хьакъехьа приказ тохаргда, аьнна; дош а делар цо. Бакъда таххалца Макаевс цу даькъе луш бокъо а яц, тохаш приказ а дац. Арендни подряда баргал еттача объединене кулгалхошта дилла а дахьа а моттиг йоацаш чIоагIа вгIазбаха ба фабрика мебельщикаш. Дехар ду оаха, тха арендни подряда гIулакх цхьан кога тIа даккхара тхона гIо дар».

Фабрика СТК председатела Магомадовс, партбюро секретара Заикинас, профкома председатела Анаевас кулгаш яздаь из телеграмма укх шера 26 марта дIаяхьийтай «Югмебела» кулгалхошка. Цигара ер хургда е вож хургда, аьнна, Iимад ца яьннaчул тIехьагIа, Нохч-ГIалгIай облсовпрофа председателага Г. Г. Олейниковга яхьийтай цар цу тайпара телеграмма 18-ча апреле. Кхоъи ахи бутт бизаб фабрика мебельщикаш шоай бокъо яккха гIерташ, партеи правительстван могадаь тIайийцар чакхдаккха гIерташ гIад-оамал яйна хьувза. Цхьабакъда, къоастаеш яц мебельщикаш арендни подрядагIа къахьега болабалийтара проблема. Прогрессивни хьисапе доал дара формаш шоай кrарча предприятешка юкъе ца йоалаяйтара чона пен а хинна духьала эттаб объединене кулгалхой.

ТIехьа дале а хIанз мукъагIа мебельщиктий оаз республика партийни советски органашта дIахазар дог доах аз. Теша безам боагIа мебельщикаша дIадоладаьча кердачунна теха баргал хьа а яьста, цар гIулакх хийцца дIадохийтаргхиларах.

Б. КОСТОЕВ.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартеи, 3, 5, 10, 10, 19, 21, 24, 26, 28 апрелеи, 2 мае арадаьннача газеташ тIа).

Гумахаджиев Саадула, 1882 шера Веденски района Октябрь яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Октябрь яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Магомадов Мука, 1862 шера Ачхой-Мартановски района Самашки яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Самашки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мусаев Зубайр, 1882 шера Итум-Калински района Харачой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Красный партизан» колхоза член, Ачхой-Мартановски района Янды яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Оздемиров Абзот, 1871 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Косарева цIерагIча колхоза член, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Беликов Бети, 1900 шера Веденски района Эрсеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза член, Эрсеной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Луценко Николай Андреевич, 1908 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Троицки станице ваьхав, топаш техай.

Гурин Иван Моисеевич, 1876 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Карабулакски станице ваьхав, топаш техай.

Донсков Игнат Максимович, 1837 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Алпатово станице весовщик, Алпатово станице ваьхав, топаш техай.

Ткаченко Иван Константинович, 1904 шера Орджоникидзевски края Невинномысски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес машиннаькъа станце поезда составитель, Гудермес станце ваьхав, топаш техай.

Балабин Степан Алексеевич, 1899 шера Ольховски района Рыбинка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станице электро- [illegible] ваьхав, топаш техай.

Тутин [illegible] шера Шелковской района Каргински станице ваьв, [illegible] парте хиннавац, [illegible] станице [illegible] ваьхав, топаш [illegible]

[illegible]

Сачков Петр Арсентьевич, 1904 шера Средне-Волжски края Рузаевски района Инца яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный молот» завода болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Умалатов Мустафа, 1906 шера Староюртовски района Новый Юрта ваьв, гIумке, парте хиннавац, колхозхо, Новый Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Эдельханов Мады, 1877 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, райкома хаьхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Турщиев Муслим, 1884 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дзортов Терсботхьажи Iаббас, 1897 шера Назрановски района БурокIала ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, БурокIала ваьхав, топаш техай.

Салгиреев Муци, 1867 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Окуев Зухайра, 1903 шера Шаройски района Косалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Косалой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шуганпов Муза, 1878 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Каява Павел Иванович, 1906 шера Ленинградски областа Пригородни района Куйвора яхача юрта ваьв, финн, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьаннахьа а къоастаьйча моттиге ваьхавац, топаш техай.

Алиханов Иман-Али, 1880 шера Цумадински района Кеди яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартановски района Самашки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ханчукаев Башир, 1877 шера Шаройски района Чайри яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартановски района Самашки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абдулкеримов Исмаил, 1915 шера Ачхой-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, топаш техай.

Цечоев (Оциев) Магомет Саралиевич, 1859 шера Га- [illegible]

Кривошеев Павел Яковлевич, 1908 шера Самарски губерни Пугачевски уезда Григорьевка яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный молот» завода слесарь г. Грозне ваьхав,

Кривошеев Григорий Михайлович, 1915 шера Самарски губерни Пугачевски уезда Григорьевка яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, Октябрьски промыслай корреспондент, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кривошеев Алексей Яковлевич, 1898 шера Самарски губерни Пугачевски уезда Григорьевка яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, мехкдаьтта промыслай диспетчер, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Чумаков Демильхан, 1870 шера Саясановски района Хашки-Мохк яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хашки-Мохк яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Исрапилов Байали, 1900 шера Саясановски района Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Энгеной яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Халугов Яса, 1867 шера Саясановски района Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгеной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Амалов Габати, 1883 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бахаев Ахмат, 1870 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Хасавюрте ваьхав, топаш техай.

Магдиев Бетирсолта, 1872 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Саидов Махметмирза, 1861 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магдиев Сота, 1854 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте киннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Суганов Абдулхалим, 1874 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мескер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Баталов Ибрагим, 1852 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юр- [illegible]

ски района Габакова яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Скочедуб Владимир Васильевич, 1888 шера Ардонски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Пособило Петр Дмитриевич, 1879 шера Орджоникидзевски края Н. Григорьевское яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина гIулакх деш хиннав, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Дмитриенко Михаил Гаврилович, 1905 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Бачалов Бехой Даутмарза, 1860 шера Галашкински района Мелри яхача хуторе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мелри яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Дзангиев Джанчара Сосрук, 1867 шера Галашкински района Цори яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Цори яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хидиров Сарагильга Бупи, 1868 шера Галашкински района Корт яхача хуторе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Корт яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Емельянов Григорий Антонович, 1895 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Дагвинпром» треста тиха заведующи, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Михайлов Ион Кузьмич, 1884 шера Курски областа Русская Лисица яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина гIулакх деш хиннав, Нестеровски станице ваьхав, топаш техай.

Базаев Атаби, 1868 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартановски района Рошни-Чу яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Вагапов Гапур Ильясович, 1870 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, артела кассир, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гомянин Федор Николаевич, 1871 шера Урус-Мартановски района Воздвиженское яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, хьуп артела кленотес, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бакалаев Ахмасолта Дашкиевич, 1910 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, еди- [illegible]

Закариев Усман, 1908 шера Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) член, бIухой инспектор, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Имадаев Абубакар, 1884 шера Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Музулов Суки, 1887 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Тазбичи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хархиев Дирес, 1872 шера Итум-Калински района Бавлой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бавлой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хазаев Вахаб, 1900 шера Итум-Калински района Хильдихорой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хильдихорой яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Шиндилигов Хаджи-Мурад, 1869 шера Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дзортов Темаркъа Терсботхьажа, 1842 шера Назрановски района БурокIала ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьаннахьа а къоастаьйча моттиге ваьхавац, топаш техай.

Гойгов Мухьмада Султан, 1900 шера Назрановски района Дошлакъий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоза председатель, Дошлакъий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Ажигов Асламбека Сосаркъа, 1895 шера Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Пхьилекъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мальсагов Хати Хасахан, 1866 шера Назрановски района Аьлтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, хьехархо, Аьлтий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Плиев Зайпула Абу, 1904 шера Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, ВКП(б) член, Назрань яхача юрта юртсовета председатель, Назрань яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Милькин Даниил Васильевич, 1882 шера Грозненски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, артела полевод, Грозненски станице ваьхав, топаш техай.

Белоликов Владимир Матвеевич, 1904 шера Ленинградски областа г. Череповеце ваьв, эрсе, парте хиннавац, Осоавиахима тира заведующи, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Боков Газий Гали, 1870 шера Исеадахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, СоагIапча ваьхав, топаш техай.

Келоев Умах, 1851 шера Шатой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шатой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Минтаев Кону, 1892 шера Шатойски района ЗIамига Варанды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, ЗIамига Варанды яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Арсанукаев Муцалх, 1874 шера Шатойски района Гатен-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Акбиев Шамиль, 1887 шера Галанчожски района Никорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Саламбаев Ледимир, 1880 шера Веденски района Дышне-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дышне-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абакаев Бети, 1900 шера Надтеречни района Лахкара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьаннахьа а къоастаьйча моттиге ваьхавац, топаш техай.

Алиев Куза, 1890 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хадашев Бешир, 1864 шера Веденски района Дышне-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дышне-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Спиридонов Семен Семенович, 1865 шера Екатеринославски губерни Городище яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, дина гIулакх деш хиннав, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Османов Дауд, 1904 шера Гудермесски района Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Энгель-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Солтахмадов Умар-Хадшин, 1902 шера Гудермесски района Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгель-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кахидов Ахмад, 1877 шера Гудермесски района Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгель-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулхаджиев Зелимхан, [illegible]

хиннавац, Старый Юрта ваьхав, топаш техай.

Зубайраев Леми, 1860 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старый Юрта ваьхав, топаш техай.

Хасуханов Хасуха, 1884 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Старый Юрта ваьхав, топаш техай.

Товсултанов Хасуха, 1897 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старый Юрта ваьхав, топаш техай.

Юсупов Джамалдин, 1886 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Базаев Хаким, 1877 шера Веденски района Хатуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хатуни яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абушев Касум, 1893 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Махкеты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кияшко Петр Павлович, 1889 шера Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, машиннаькъа болхло, Слепцовски станице ваьхав, топаш техай.

Багриева Мария Спиридоновна, 1894 шера г. Грозне яьй, эрсе, парте хиннаяц, болх беш хиннаяц, г. Грозне яьхай, топаш техай.

Бетемиров Мучу, 1855 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Башанаев Хашгирей, 1892 шера Итум-Калински района Бугарой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бугарой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Башиpов Баудин, 1890 шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гиреев Ахмат, 1894 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гудабердов Хьадиса Iаббас, 1903 шера СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, счетовод, СоагIапча ваьхав, 8 шу суд яьй.

Фомичев Петр Тимофеевич, 1918 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный молот» завода токарь, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Жарков Сергей Георгиевич, 1917 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Костоев Бексолта Османович, 1910 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Наьсар-Керте ваьхав, топаш те- [illegible]

Кири яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Чинаев Мувса, 1905 шера Ножай-Юртовски района Беной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, библиотека заведующи, Беной яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дасаев Дадаш, 1907 шера Ножай-Юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) член, НКВД РОМа начальник, Ножай-Юрта ваьхав, топаш техай.

Келиматов Дуду, 1912 шера Чеберлойски района Шаро-Аргун яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза счетовод, Шаро-Аргун яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Халитов Галбаздебир, 1917 шера Шаройски района Кенхи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кенхи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Муртазилев Шуаип, 1872 шера Шаройски района Чайри яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Чайри яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Абдулвагапов Расул, 1900 шера Шаройски района Чайри яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Чайри яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Магомашев Хажи, 1862 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Даваев Импрза, 1901 шера Шаройски района Хуландой яхача юрта ваьв, нохчо, ВКП(б) членалла кандидат, Хуландой яхача юрта юртсовета председатель, Хуландой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бахаев Дада, 1865 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза завхоз, Хакмадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хасанов Сапар, 1882 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Даев Курба, 1902 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Даев Еха, 1867 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мовтигов Гурбани, 1902 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, школа хаьхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Умаров Чопа, 1878 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, райисполкома хаьхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Зауров Оздерби, 1897 шера Ножай-Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Даттых яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Илесов Ислам, 1897 ше- [illegible]

…мыски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес машинанькъа станце поезда составитель, Гудермес станце ваьхав, топаш техай.

Балабин Степан Алексеевич, 1899 шера Ольховски района Рыбинка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станице электростанци слесарь, Гудермес станице Калинина цIерагIча поселке ваьхав, топаш техай.

Тучин Леонтий Курьянович, 1903 шера Шелковской района Каргински станице ваьв, эрсе парте хиннавац, Каргински станице стрелочник, цигга ваьхав, топаш техай.

Бессарабенко Иван Прокофьевич, 1895 шера Курски области Красное яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, инвалидашта новкъостал дара йолча кассе вокххагIвола бухгалтер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Эсмурзиев Мурдала Шида, 1883 шера Ачалукски района Юкъерча Ачалкхе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Китайски цIерагIча колхоза член, Юкъерча Ачалкхе ваьхав, топаш техай.

Дахкильгов ГIайрбика Сотта, 1900 шера Ачалукски района Долакха-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоза приемщик, Долакха-Юрта ваьхав, топаш техай.

Терkокиев Темирсбота Мухьмад, 1867 шера Ачалукски района ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, «Красный партизан» колхоза член, ТIой-Юрта ваьхав, топаш техай.

Тембиев Хажи (Хаджи), 1876 шера Итум-Калински района Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Цуники яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Элимбаев Хизир, 1896 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Центорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Торшхоев Малай МурцъIал, 1874 шера Назрановски района Аьлтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Аьлтий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Албогачиев Сулеймана Парсел, 1872 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Ужахов Хьасан-Хьажа, 1872 шера Назрановски района БурокIала ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, БурокIала ваьхав, топаш техай.

Эльжуркаев Магомед, 1877 шера Урус-Мартановски районе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Аслаханов Арсаби, 1852 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

…беш хиннавац, [illegible] новски района Самашки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ханчукаев Башир, 1877 шера Широйски района Чайри яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартановски района Самашки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абдулкеримов Исмаил, 1915 шера Ачхой-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, топаш техай.

Цечоев (Опиев) Магомет Саралиевич, 1859 шера Галашкински района Лакхара Оалкуме ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Лакхара Оалкуме ваьхав, топаш техай.

Шовхалов Зубаир-Хаджи, 1877 шера Итум-Калински района Ведучи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ведучи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бакахаджиев Куша, 1884 шера Шаройски района Хуландой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хуландой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Канаев Абу, 1894 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исламгиреев Зада, 1870 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бейсултанов Идрис, 1886 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Лорсанов Умар, 1877 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Чермоев Идрис, 1876 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исламгиреев Идрис, 1877 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Атазиев Сахаб, 1863 шера Надтеречни района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Басацкий Игнат Иванович, 1892 шера Гродненски губерни Брестски уезда Гери яхача деревне ваьв, белорус, парте хиннавац, Назрань станци таксировщик, г. Назране ваьхав, топаш техай.

Иванов Владимир Иосифович, 1880 шера г. Орджоникидзе ваьв, эрсе, парте хиннавац, цергий лор, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

…нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магдиев Сота, 1854 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Суганпов Абдулхалим, 1874 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мескер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Баталов Ибрагим, 1852 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хажуев Абдурахман, 1884 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шахвалиев Дауд, 1858 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Автуры яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Себиев Яхьа, 1868 шера Шалински района Устар-Гордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Устар-Гордой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сулейманов Усум, 1872 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, утильсырья заготовитель, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Нухаев Шамиль-Хаджи, 1892 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мескер-Юрта ваьхав, топаш техай.

Домбаев Идрис, 1905 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьаннахьа а къоастаьйча моттиге ваьхавац, топаш техай.

Ахтаев Ахмат, 1873 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, мехкдаьтта промыслан болхло, Керда промыслаш яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бугаев Сайдул, 1868 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сержень-Юрта ваьхав, топаш техай.

Кривоносов Филипп Николаевич, 1885 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Наседов Андрей Евсеевич, 1909 шера Орджоникидзевски края Андреевка яхача станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, мехмастерске слесарь, Малгобекски района Кагерьянца яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Коломыйцев Данил Георгиевич, 1896 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, буровой болхло, Вознесенски станице ваьхав, топаш техай.

Сыпченко Александр Моисеевич, 1896 шера Моздокски района Терски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Дорстроя болхло, Малгобек…

…яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Ваганов Гапур Ильясович, 1870 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, артела кассир, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Готянин Федор Николаевич, 1871 шера Урус-Мартановски района Воздвиженское яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, хьун артела кленотес, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бакапаев Ахмасолта Дашкиевич, 1910 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Керимов Удин, 1910 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартановски района Гагичу яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Сайдаев Умар, 1905 шера Урус-Мартановски района ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Дидаев Дига, 1892 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, горфинотдела хаьхо, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Магомаев Умар, 1899 шера Шаройски района Хуландой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хуландой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хасиев Амир, 1877 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кадилов Толхад, 1887 шера Шаройски района Кенхи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, сберкасса заведующи, Самашки станице ваьхав, топаш техай.

Сулбанов Умаха, 1899 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Андиев Абубакар, 1910 шера Итум-Калински района Дзумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дзумсой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Расуханов Абдурахман, 1877 шера Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гайтукаев Хадид, 1879 шера Итум-Калински района Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дибиров Хашмагомед, 1910 шера Итум-Калински района Хильдихорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хильдихорой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Зубаев Ражаб, 1901 шера Итум-Калински района Кокодой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, топаш техай.

[illegible] Хоу, 1904 шера Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрта ваьв, гIалгIа, ВКП(б) член, Назрань яхача юрта юртсовета председатель, Назрань яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Милькин Даниил Васильевич, [illegible] шера [illegible]ски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, артела полевод, Грозненски станице ваьхав, топаш техай.

Белоликов Владимир Матвеевич, 1904 шера Ленинградски области г. Череповеце ваьв, эрсе, парте хиннавац, Осоавиахима тира заведующи, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Медведев Михаил Михайлович, 1885 шера Витебски области г. Режице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Назрань яхача юрта почтови отделене техник, Назрань яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дадиев Зигар, 1867 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Козлов Георгий Валерьянович, 1884 шера Полтавски области г. Кременчуге ваьв, эрсе, парте хиннавац, хьехархо, г. Армавире ваьхав, топаш техай.

Башаев Маха-Маха, 1872 шера Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исаев Межид, 1911 шера Шаройски района Хуландой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хуландой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Усманов Бетирсултан, 1914 шера Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бецилаев Умар, 1877 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Халитов Баудин, 1903 шера Шаройски района Хенки яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, колхозхо, Хенки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Якимов Бока, 1866 шера Шаройски района Шикарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шикаройски юртсовета председатель, Шикарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Абдуев Яха, 1881 шера Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шаройски РИКа хаьхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Окуев Мути, 1878 шера Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мутиев Успа, 1878 шера Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Наумов Петр Максимович, 1886 шера Николаевски района Марински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, фельдшер, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомедхаджиев Тааш, 1882 шера Шарой яхача…

…ликх деш хиннав, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Османов Дауд, 1904 шера Гудермесски района Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Энгель-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Солтахмадов Умар-Хаджи, [illegible] шера Гудермесски района Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгель-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кахидов Ахмад, 1877 шера Гудермесски района Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгель-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулхаджиев Зелимхан, 1904 шера Саясановски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Райзаготшерсть» заведующи, Ведено яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шуаипов Алаудин, 1893 шера Шалински района Устар-Гардой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, наькъа обходчик, Устар-Гардой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Власов Василий Филиппович, 1926 шера Харьковски области Чугуевски района Пятницкое яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, цхьаннахьа а къоастаьйча моттиге ваьхавац, 5 шу суд яьй.

Воронин Яков Иванович, 1907 шера Майкопски района Дагестански станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, леспромхоза кленотес, Ачхой-Мартановски района Бамут яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мержоев Чанкура Iийса, 1900 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, кормозаготовка еча уполномоченни, СоагIапча ваьхав, топаш техай.

Умхаев Идрис, 1872 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, МТС болхло, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Цыцаев Якуб, 1877 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Евлоев Генардкъа Зоврбик, 1868 шера Назрановски района СурхотIа ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Назрановски района Iаьлий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Аушев Постой Хьуси, 1877 шера Назрановски района СурхотIа ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, СурхотIа ваьхав, топаш техай.

Евлоев Генардкъа Ибрахим, 1877 шера Назрановски района Iаьлий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Iаьлий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Бугазов Атаби, 1860 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старый Юрта ваьхав, топаш техай.

Гурмацаев Джабраил, 1867 шера Староюртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш…

…бас, 1903 шера СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, счетовод, СоагIапча ваьхав, 8 шу суд яьй.

Фомичев Петр Тимофеевич, 1918 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Красный молот» заводан токарь, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Жарков Сергей Георгиевич, 1917 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Костоев Бексолта Осман, 1910 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Наьсар-Керте ваьхав, топаш техай.

Костоев Эсултана Махьмуд, 1909 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баракаев Аа, 1862 шера Курчалойски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Курчалой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мудаев Юсуп, 1872 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомадов Сираждин Магомаевич, 1905 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ЛМЗ завхоз, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Нураев Асвад, 1885 шера Ножай-Юртовски района Бетти-Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бетти-Мохк яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гагунов Хажмурад, 1891 шера Краснодарски края Майкопски района Лечистин яхача юрта ваьв, черсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартановски района Алхан-Юрта ваьхав, топаш техай.

Шахтемиров Магомед, 1897 шера Урус-Мартановски района ГIойтIа ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, ГIойтIа ваьхав, топаш техай.

Хачукаев Зайнди, 1907 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Даурбеков Гушко Бота, 1882 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхоза председатель, Яндаре ваьхав, топаш техай.

Хашагульгов ИсмаIала Керим, 1877 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Яндаре ваьхав, топаш техай.

Лабазанов Хабибула, 1902 шера Шаройски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Химойски юртсовета председатель, Химой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шовхалов Мези, 1859 шера Шаройски района Кири яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо,

…[illegible]дой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Мовтигов Гурбани, 1902 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, школа хаьхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Умаров Чопа, 1878 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, райисполкома хаьхо, Шарой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Зауров Оздерби, 1897 шера Ножай-Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Даттых яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Илесов Ислам, 1887 шера Ножай-Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Даттых яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гачаев Бойта, 1897 шера Ножай-Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Даттых яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Хажмурадов Шерип, 1892 шера Ножай-Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Даттых яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дегиев Зайналабды, 1882 шера Ножай-Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Даттых яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Темиралихаджиев Магомад, 1896 шера Курчалойски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Сафронов Федор Михайлович, 1907 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Наурски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Солнышкин Петр Григорьевич, 1887 шера Наурски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Калиновски станице ваьхав, топаш техай.

Нуцаев Дилимха, 1860 шера Курчалойски района Гельдыген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гельдыген яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Махматхажиев Ильяс, 1895 шера Курчалойски района Гельдыген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гельдыген яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Озбиев Демир, 1887 шера Курчалойски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Майртуп яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магаматхаджиев Очерхаджи, 1907 шера Курчалойски района Джигурты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Джигуты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Саадулаев Дардаил, 1899 шера Курчалойски района Джигурты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Джигурты яхача юрта ваьхав, топаш техай.

(ДIахододар хургда).

Цхьаккха вицлургIвац, цхьаккха дицлургIдац!

Ветерана дувцар

[illegible] тIема ветеранаш [illegible] де вIашагIкхетта [illegible] ХIара [illegible] дувцаро [illegible] хIама [illegible] хиннарий дувц, кагирхошта масала доладе.

[illegible] ха я сона Евлоев Ахьмад вовзаш вола. Цкъа вIашагIкхийтта долаш хаьттар аз цуьга:

— Дика дагабоагIий хьона тIом? Цхьаццадола хIамаш диценна а махургдий, фу ха я яз чанхбаьнна.

— Даьра, из атта дицлургдолаш хIама ма дац. мел ха̇ ялараx. Кхыметтел хIанз а гIанах духьалъухка сона цу тIема сурташ, — ре- лакъежар Ахьмад. — Цу тIа айс дIабитхьа нинъ бувцаргба аз хьона.

— 1939 шера гурахьа эскаре гIулакх де тIавийхар со. Городе Благовещенске лаьттача артиллерийски полке тIекхевир соя Бурокхалхера Халухоев Бексолти. Тхоца баьхка хинна Бекбузаров Ахьмад, Матиев Хьажбикар, КартоевгIар Беслани Баудиви, МержоевгIар Сардали Баматгирея, Булгучев Хьамзат, Алероев Нурдин кхычахьа бахийтар эскаре гIулакх де. Царех цхьабараш тахан а болаш ба, хIаьта цхьабараш тIема тIа боабир.

ТIом болабенналга хайча дехар де болабелар салтий цкаш цига бахийтара. Цу хава̇ дувцаш мадарий, тIом сихха чакхбаргба, яхаш. Цуахьа кхерар тхо, тIом бе тхоай кхуврг ца хиларах. Амма, цу хана тха дехар кхоачашдаьнзар командованес.

1942 шера Орел яхача городе хьожайир тха полк. Цига 117-гIча къаьстта йолча истребительно - противотанкови дивизионе кхаьчар со. Цу хана бIаргавайра эггара хьалха моастагIа а.

ХIун йистте латтар тха батарея, тхона тIехьашка массехк цIа а долаш отараш дар. Цигарча бешамашкара йоагIаш хинна Iажий хьаьж дагайоагIа сона хIанз а тIехь. ВIалла дуне тIа тIом боацаш санна хеталора. Амма, цIаьхха снарядаш етта волавелаб тха позицена моастагIа. ТIаккха гучаялар самолеташ, бомбаш чутувса йолаелар уж. Боккъонца къемат ди кхаьчад, аьнна хеталургдолаш кIур, цIи, дом латтар гонахьа. Тха йоккхача топа юххе иккхар цхьа бомб. Мал тамашийна дале а хаира зе динзар цо тхона. Самолеташ дIа ма яхха хьатIайолаялар танкаш. Ала деза, сов кура хиларах, танкай люкаш а хьайийла боагIар фашисташ. Цхьабакъда, шолагIа техача снарядаца цхьа танк соцайир тха батареяс. Хьа тIа гертача моастагIчуна массехи сахьата тIом бир оаха. ИттегIа танк йисар новкъа. Цхьабакъда фашистий атака соцае низ тоъанзар тха. доккха зе даьдар батареяна. Сона а чов яьяр. Санинструкторас давийхьар со лазарете. Цхьа бутт ах бутт ха яккхар аз цига дарба деш. Часте со юхаккхаьчача, аз хьалха яьзъяь хиннача заявленес дIадехарах - парте хьаийцар со.

Сай орудийния расчетаца тIом а беш чакхваьннав со Украине, Белоруссе, Польше гIолла. Берлин юххе юха а чов йир сона. Коталон ди госпитале тIаккхаьчар сона. хIаьта 1946 шера 26 апреле демобилизаци а хинна. Казахстане сай дай Iобахийтача дIавахар со.

Каст-каста хетта сога, мишта висар со тIем - тIара Iо а ца вохийташ. Из къаьстта дувц дезаш тамашийна хIама да.

Тха батарее Кавказера со цаI вар. Со а сибата кавказхочун вIалла тара вацар. Салтешта ховр са цIи Ахьмад йолга а со мичара ва а. Цхьабакъда, из сага хьоахдацар. ХIаьта са лични делаца а, хетаргахьа, сагий бала хиланзар. Июле а е августе а хац, посылка яхьийтар аз цIа. Цхьа ха яьлча каьхат дера. Са цагIа вахача хIирийчо (фамили дагаяьгIац сона) яздора, Кавказе нохчийи гIалгIайи бахац боацалга, Казахстане Iобахийталга. Иштта хайра сона вайнаха Iазап тIакхаьча хилар. Цул тIехьагIа аз мел ахийтача каьхаташта саго жоп даланзар. Цхьа шу даьккхар аз сайбарех хIама ца ховш. 1945 шу чакхдоалача хана вешийгара каьхат дера сога. Цо дувцар, цIагIарбараш диййир бисалга а халонаш ловш болга а. Из каьхат кхаьчача, царна посылкаш ахийта волавелар со.

1946 шера Казахий АССР Отбасара яхача городе кхаьчар со. Цига дайзар комендантa Iаьдал. Ла хала дар сона, ялх шу ворхI бутт герз бе доаллаш хиннача сага, молха хьадж кхетанза волча комендaнто-энкэвэдешникo леладаьчун сатоха. Санна дувз из хIанз... Пист ца хулаш цхьа ха яьккхар Ахьмада. ТIаккха аьлар:

— Ца дувце а дицдалийта йиш яц. ДIадахар вайна дага ца доагIе кхоанена, когаш тIабеттаргба вайна. Тхона ветеранашта бIаргадайнар, оаха мел лайнар, тIа ма кхоачалда кхы сага.

Б. ЧЕРБИЖЕВ.

СУРТА ТIА: тIема ветеран Евлоев Ахьмад.

КЪАХЬЕГАМА ЦIЕЧА БАЙРАКХА ОРДЕН ЛЕЛАЕЧА АКАДЕМИКА М. Д. МИЛЛИОНЩИКОВА ЦIЕРАГIЧА ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ИНСТИТУТО ДIАКХАЙКАДУ ДЕША НАХ ХЬАЭЦАШ ХИЛАР

дийнахьарча подготовительни отделене, лоаццача хана Iомабергболаш (1990 ш. 1 июне денз 1990 ш. 1 июле кхаччалца) 1990 шера 1 январе денз СССР Герзашцарча Низашкара мукъабаьннараш, эскаре гIулакх деш бараш а, нагахьа санна цхьа бахьан долаш цхьан шерал дукхагIа ха яланза, подготовительни отделене оттара йола бокъо дIаяланза бараш.

Подготовительни отделене деша боагIача наха хьачулу:

а) заявлени;

б) воински части командира енна направлени;

в) юкъера образовани хилара документ;

г) могаш хиларах йола медицински справка (форма 086-у);

д) къахьегама книжка тIара копи;

е) 8 фотографи 3х4 см боарам болаш (керта тIа хIама йоацаш).

Заявленеш хьачуйийю 1990 ш. 27 мае кхаччалца, Занятеш йолалу—1990 ш. 1 июне. Подготовительни отделени чакхъяьккха, переводни экзаменаш толаме дIаенна нах дIаязбу хьалхагIе цар хержача специальностагIа института 1-гIча курсе а дешара форме а (очни, сайрнйнара, заочни) конкурс йоацаш.

Ца кхетар хатта йиш я: г. Грозный, пр. Революци 21, комната 2-26, 2-24 (керда корпус), телефон 936-174.

Хьамсара кагирхой!

СПТУ-2 дIакхайкаду запасе а бохийташ эскарера мукъабаьнна бIухой укх специальностех деша дIаэцаш хилар:

1. Оператор-машинист.

2. Промышленни оборудованена ремонт ю слесарь.

3. Промышленни оборудованена ремонт ю электромонтер.

Дийша баьннараш г. Грознерча А. Шерипова цIерагIча ГНПЗ балха а оттабеш.

Дешара ха 3 бутт. Стипенди 120 сом.

Занятеш йолалу группаш вIашагIйохкарга хьежжа.

Тха адрес: г. Грозный, Индустриальни улица, 10.

№ 2, 5 йолча трамваяца «Пожарка» яхача уж соцача кхаччалца ва йиш я училище воагIар.

Телефонаш: 26-48-18, 26-34-29, 26-48-15.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЭЛЬБЕ ВIАШАГIКХЕТАР

Нагахьа санна тIема тер- [illegible]

Кхыча американдашца цхьана шоллагIча группаца воагIаргва из. Цу группана юкъе ба ветеранаши кхыбола нахи. Группана керте латт Эльбе вIашагIкхетара координатор вола 50 шу дола Боб Свон. Советски халкъа дипломате «ополчени» латт 100-нел совгIа болча ветеранехи кагирхоехи. Цуна керте латт отставке вола инарал - лейтенант Владимир Орлов. ТIема Советски комитете Эльбе вIашагIкхетарга хьожаш ва из.

Шинна а оагIоно дог доах хьалхагIа «Лайф» яхача [illegible]

АФГАНИСТАНЕ БАЙНАРИЙ СИЙНА

БIухой - интернационалисташ даим дагалаттаргболаш Грозне хьалде лаьрхIад Афганистане байнача вай мехкахой сийна памятник. Цудухьа соахка халкъа депутатий Грознески городской Совета исполкомо, ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкомо, социальни изобретеней фондо, РСФСР архитекторий Союза Нохч-ГIалгIай организаце, НГIАССР художникий Союзо конкурс дIакхайкаьяр бIухошта - интернационалисташта долча памятника проект кийчъе, аьнна. Хьакхаьчай массехк проект. Уж дIахьокхаш я халкъа творчестваи культпросвет балхеи республикански Iилма-методически центре.

Проектех йола предложенеш теркал ергья конкурса итогаш еча хана эггара дикагIйола проект хьакъоастаеча хана.

СПОРТ

ЭСТАФЕТА

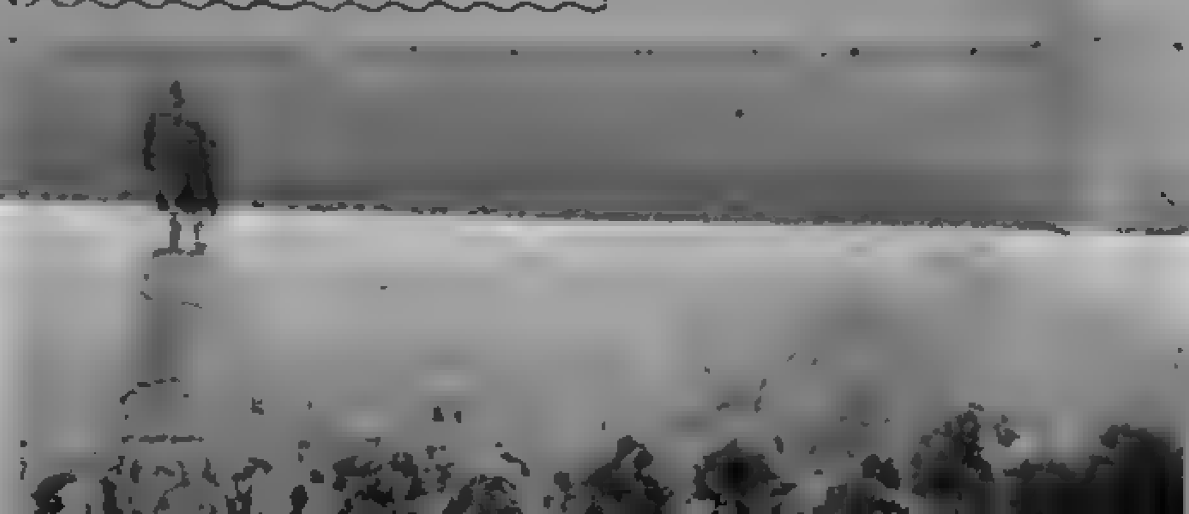

Эстафета... Эггара чIоагIагIа наьха безам тIаоза спорта тайпа да из. Дукха нах хул цунга хьожаш. Иштта дар укх деношка Нохч-ГIалгIайчен столица улицашка гIолла кеппйолаон денна хатинь эстафета чакхйоалача хана.

Яхьай дIайолаяла массехк минот мара йисаяцар, тIема, къахьегама, спорта ветеранаца, республикански категоре судахочуга Дениссенко Владимир Петровичаца аз къамаьл деча ха-

ТЕЛЕВИДЕНИ

ПIАЬРАСКА

11 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Салтий фаьлг» яха мультфильм.
8.50 — Россе халхара ансамбла концерт.
9.30 — «...16 шу даланзем боккхагIе».
10.15 — Саги бокъон.
11.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Без страха и упре- [illegible]
9.30 — Шера ханаш. Май.
10.30 — «Бурда моден» хьагойт...».
11.00 — В. Фирсова поэзи.
11.20 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
11.50 — Коталон 45 шу дизара. «Повстанческая истории» яха ворхI сери йола художественни фильм. 1-ра сери — «Цiерацара повлар». 2-гIа сери — «Поворот» (Чехословака ТВ, 1984 ш.).
14.10 — «Гуш дарей — теша хала дарей».
15.10 — Режиссера К. Кинсна фильмаш. «Оглянись в пути». (Духхьашха).
16.55 — Советаш: Iаьдал даннхар 3-гIа передача.
[illegible] рии» яха художественни фильм. 3-гIа сери — «Грандиозный замысел» 4-гIа сери — «О скрытой точки кипения».
14.45 — Унахцlено.
15.30 — Педагогика массарна а. «СССР — ФРГ гIуланхаш леладара доазош».
16.30 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — Марафон — 15.
19.00 — КIиранден кинозал. «Два богатыря» яха мультфильм.
19.40 — «Везучая» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кIиранден нравственни проповедь.
21.55 — «Империя» яха ялх сери йола художественни фильм. 1-рей 2-гIей сереш. (Канада, 1985 ш.). Премьера.
23.35 — Футбольни обозрени.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Документальни фильмаш.
8.45 — «Конец «Сатурна» яха субтитращцара художественни фильм.
10.20 — «Якутера жовхьараш», Берий хореографически ансамблах.
10.50 — Коллаж.
11.00 — «Мастер» яха короткометражни художественни фильм. (Премьера).
11.35 — «Земля тревоги нашей» яхача документальни фильма премьера. «Агония», (Владивосток).
17.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — «Вай дахаш дола дуне» яха режиссера В. Лисаковича фильмаш «Хроника без сенсаций», «Плюс минус я».
18.40 — «Меридианы дружбы» яха польски иллей XI Ерригсоюзни фестиваль. Луцкера зональни конкурс.
19.30 — «Возрождение» яха арахецаш йолча музыкальни инструментай динал ланха хиларах.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Волейбол. ДунентIарча лигай хьалхле. МаIанах. Сборни Япони — сборни СССР. Японера передача.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Классически кIаатохар. Европа чемпионат. Польшера передача.
22.25 — Дунен велогонка. Чехословакера передача.

РАДИО

11 МАЙ, ПIАЬРАСКА

7.30 «Юртара Iуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 «Юртара сахьат» (нохчий меттала).
8.45 — 9.00 «Динал — предприяте чухьежа кIизга» (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 Художественни самодеятельносте даькъалоацарий концерт (нохчий меттала).
15.15 Публицист мишта хьежа перестройкага (гIалгIай меттала).
15.30 — 16.00 Концерт (гIалгIай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Кооперативе болх беш я (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе снигаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Адыгейски халкъа музыка концерт.
18.00 [illegible]
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка
18.40 — 19.00 Шераш а нах а (нохчий меттала).

12 МАЙ, ШОАТТА

7.10 «Юртара сахьат» (нохчий меттала).

Цхьаьна санна тІема тер... [illegible] ... Анализ... ветеранаш кхаь стратегически лостаме вІашаrІкхетара форме машаро гІулакхаш дІадоладу.

Малхбоале - укх' шера май чакхбоалаш — июнь болалуш Аляске чакхбоал ТІема ветераний Советски комитетагара отставке волча [illegible] Геннадий Радо... команда [illegible] 5 [illegible] ... [illegible] ветеранийн [illegible] американски организаце. 1942 шера сентябрь бетта ... тІом чакхбаллалца йолча хана Аляскера Сибарехьа гІолла советски летчикаш СССР европейски дакъа тІа йоалайир тайп-тайпара 7800 американски самолет, уж фашистски авиаце тІом бен хилар.

ШоллагІбола стратегически лостам къулбаеседера бар ба. Коталон да тІахкоачаш Мурманске гуллургба тІема шерашка вера кхерам тІа а латташ гера, техника, тІема кхоачам, кхача тІабола форда кемай караванаш эрсий парте кхийлаи цуна фашизман котдоалача дакъа лаьца ветеранаш.

КхоалагІа, керттера машаре тІатаІара лостам ба Эльбе традиционни вІашагІкхетар. ДІадахача шерашка хиначул эргаш укх бІаьсти укхаза вІашагІкхет советски американски ветераний шин группа. Цхьа группа я США 69-ча гІалгІлой дивизе хьалха хинна 100 бІухо юкъе волаш. Уж шоай истаница боагІаргба 58-ча гвардейски стрелкови дивизецарча шоай тІема советски новкъостаща вІашагІкхета. Къаьстта уж совцаш эскарий шин соединени 1945 шера 25-ча апреле Торгоуна юххе Эльба тІа вІашагІкхийттар. Дунен шоллагІча тІем тІа СССР-си США-и эскарий тІема доттагІала символ хилар цу вІашагІкхетарах.

Советско - американски гІулакхаш тоалуш эгІаши моттигаш хиннаце а. Эльба тІа вІашагІкхийттача хана доттагІал лоаттадеш а тІема духьал къовсам лоаттабеш а хургда вай аьнна шоаш биъ дув къаьр ца беш хьабоагІа цу шин дивизе ветеранаш. Цу тешама шин таншара символ хилар. 69-ча дивизе ветеран Джо Половски Цо ше дальча васкетагІа из дІавелла воал Торгау. ХІанз цига вІашагІкхетача воагІаргва цун воІ Тед.

Кхьача американцаша цхьана шоллагІча группаца воагІаргва из. Цу группана юкъе ба ветеранаши кхьбола нахи. Группана керте латт Эльбе вІашагІкхетара координатор вола 50 шу дола Боб Свон. Советски халкъа дипломате «ополчени» латт 130 нел совгІа болча ветеранехи кагирхоехи. Цуна керте латт отставке вола инарал лейтенант Владимир Орлов ТІема Советски комитете Эльбе вІашагІкхетарга хьожаш ва из.

Шинна а оагІоно дог доах хьалхагІа «Лайф» яхача американски журнала тІа арадаьннача а цул тІехьагІа дерригача дунен газеташ тІа дуккхача шерашка арадаьккха хиннача а сурта тІара шин ветеран, 45 шу хьалха а санна, Торгау юхавІашагІкхетаргхиларга. Уж ба эрсе Александр Севашкон американец Уильям Робертсони. Хьалха хинна шин лейтенант ва уж. Царех хьалхарвар хІанз Белоруссе юкъерча школа директор ва. ШоллагІвар профессор, нейрохирург ва. Цун ученикех вола Роберт Гейл тІехка тІум дІакхухьийта специалист ва. 1986 шера Чернобыле атомни станце эвари хиннача лозабаьна наха дарба деш хинав из.

Мишта хурга Эльбе вІашагІкхетар? Эльбе вІашагІкхетача ветеранашка президента Михаил Горбачева моаршал даттаргхиларах дог тишаш. Лейпциге «герга истоль» оттадергда. Цу истола тІа цхьана яьча заявленена — кердача политически хилан хьай ветеранашна шоаш тайшара буача дувна кулгаш яздергда. Хьалха хиннача бІухоша Джо Половске кашa тІа зизаш доахкаргда. Берлинерча советски бІухой мемориальни кашамашка гІоргба. Торгау хургйолча митинге эрсий, английски, немецки меттала Іоешаргья цхьана яь заявлени.

Торжествашка дакъа лоацаш хургва эскара Малхбузерча группа Главнокомандуюши арме инарал Борис Снетков, къона советски бІухой. Шитта цига хьехаш къахат дахьиттад Европерча сухопутни эскара командующета инаралга Кросби Сэйнтуга а.

Май бетта юххе советско - американски вІашагІкхиттачара ветеранаш Эльбера Москва хи тІа боагІаргба шоаи керттерча лостаме советски территоре тІа Коталон Ди дездергдолаш.

Валерий ПОГРЕБЕНКОВ,
АПН военни обозреватель.

СПОРТ

ЭСТАФЕТА

Эстафета... Эсгара чІоагІагІа наьха безам тІаоза спорта тайпа да из. Дукха нах хул цунга хьожаш. Шитта дар укх деношка НохчГІалгІайчен столица улицашка гІолла кепайоазон денна хьехь, эстафета чакхйолаш... [illegible]

Яхьаш дІайолаяла массехк минот мара йиса ца. тІема, къахьегама, спорта ветеранаца, республикански категоре судахочунга Денисенко Владимир Петровичаца' аз къамаьл деча хана.

— Эстафета традиционни а «Грозненский рабочий» газета приз яккхара хетаяь а, я, — аьлар цо, — кхоазткъен кхоалагІа старт эц цо. Цун керттера декхар — спорта наьха бе ам тІаоаар, кагирхой уйахцІенал чІоагІьар, дикагІа кийчо яь спортивни клубаши коллективаши къоастаяр. Тахан хьачуеннача заьнкашка хьежача дуккхача школашкара а профессионально - технически училищашкара а дешархой, лакхерча дешара заведенешкара студенташ, спортсменаш, физкультурникаш ба укхаза дакъа лоацаш.

Эстафета шин дакъа йийкъа яр. Юххьанца къовсабелар школашкара дешархой. Эзар а кхы дукхагІа а бераш дешаш долча школий коллективашта юкъе хиннача яхье котбаьлар № 8 йолча школа къона спортсменаш. ШоллагІа моттиге ба № 41 йолча школа дешархой. Массехк секунда мара царел тІехьайисанзар № 38 йолча школа коллектив.

Ира къовсам лоаттабир эарнел кІезигагІа дешархой болча школай командаша. Хьалхара моттигаш яьхар №№ 55, 48, 21 йолча школаи викалаша.

Эстафета шоллагІча дакъе толамаш даьхар профессионально - технически училищашта юкъе — № 7 йолча ПТУ, техникумашта юкъе ГНТ. лакхерча дешара заведенешта юкъе — ЧИГПИ, спортивни клубашта юкъе «Ревинга» спортсменашеи физкультурникашеи.

Яхьаш чакхъяьнначул тІехьагІа котбаьннарашта призерашта карара-кара тела кубкаши, дипломаши, грамоташи елар.

М. МУРАТОВ.

СУРТАШ ТІА: 1) Эстафета яхьаш; 2) ДикагІчарна совгІаташ.

И. КОБИАШВИЛЕ суртиа.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ПІАЬРАСКА

11 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Салтий фаьлг» яха мультфильм.
8.50 — Россе халхара ансамбла концерт.
9.30 — [illegible] боннхагІяне».
10.15 — Саги боннон.
11.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Без страха и упрека» яха художественни фильм.
17.10 — Музыкальни сокровищница С. Рахманинова. До минор оркестрацарча фортепианон дола № 2 йола концерт.
17.45 — «Реформа» яха фонд.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Дело прошлое» яхача бокихмийчарна долча мультфильма премьера.
19.10 — «Выпускники Кембриджа» яхача хроникально-документальни публицистически телефильма премьера. 1-рем 2-гІем сереш. («Союзмультфильм», «Уолберн продакшнс» 4 канал Великобритане ТВ. 1990 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — Из хиннад... хиннад...
22.15 — Взгляд.
00.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Дерригa а ха безам ба» яха киножурнал.
8.35, 9.35 — Истори. 5 класс. Москва — эрсий паччахьалкхен столица.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 6-гІа класс.
11.05 — Іилма - довзийтара фильмаш.
12.05 — «Дневные звезды» яха художественни фильм.
17.00 — «Дог гІоздоаккхача вІашагІкхетара минот».
17.25 — Мультфильм.
17.45 — Фильм-реклама.
17.50 — «Синтар» яха берашта йола передача (нохчий меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. «Спартак» — «Динамо» (Минск).
Перерыве (19.45) — Бийса даьхъала хийла шун, бераш!
20.50 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.
21.35 — Н. В. Гоголa произведеной экранизаци. «Петербургера Инкогнито» яха художественни фильм (1977 ш. Духьашка).
23.20 — Дунен велогонка. ГДР-ера передача.

ШОАТТА

12 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Маман, папан сом.
9.00 — Шокданаш.
9.30 — Шера хенаш. Май.
10.30 — «Бурда модене хьагойт...».
11.00 — В. Фирсова поэзи.
11.20 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
11.50 — Коталон 45 шу дизара. «Повстанческая истори» яха бархІ сери йола художественни фильм. 1-ра сери — «ЦІерацара лоазар». 2-гІа сери — «Половодье». (Чехословака ТВ, 1984 ш.).
14.10 — «Гуш дарен — теша хала дарен».
15.10 — Режиссера К. Кинсна фильмаш. «Оглянись в пути». (Духхьашка).
16.55 — Советаш Іаьдал даккхар 3-гІа передача.
17.25 — Объектив.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «Пиф-паф-ой-ой» яха мультфильм.
19.00 — «Не покидает нас любовь» яха композитора Ю. Саульски иэоллама сакре.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — В. Славкин. «ЗІамигача сага кхийна йоІ» яха Станиславски цІерагІча Московски драматически театра фильм-спектакль. (Премьера).
23.20 — Дизи Гиллеспи концерт (США).
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Остановись, мгновенье!» яхача фильма-концерта премьера.
8.55 — «Путь в «Сатурн» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.15 — Союзни республикай кинопублицистика. «БІаьстан цІей» яхача документальни фильма премьера (Алма-Ата).
10.35 — Коллаж.
10.40 — «Три банана» яха мультфильм.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Волейбол. Дунентlарча лигай хьалхале, Матанах, сборни Япони — сборни СССР. Японера передача.
17.50 — «Литература а, дахара» (нохчий меттала).
18.20 — «Продолжение пути» яха «Орга» ансамбла хелхар.
19.00 — Футбол. СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Москва). Перерыве (19.45) — Бийса даьхъала хийла шун, бераш!
20.50 — Л. Иванова дІаоал эрсий халкъа иллеш.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.40 — «Под знаком «Пи» яха передача.
00.05 — Дунен велогонка. Чехословакера передача.

КІИРАНДИ

13 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа.
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — Коталон 45 шу дизара. «Повстанческая исто...

... [illegible] ... «Жоаргар селькте ...» [illegible] меттала).
8.45 — 9.00 «Денаш — ...» [illegible] (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 Художественни самодеятельносте ... концерт (нохчий меттала).
15.15 Публицист ... перестроикага (гІалгІай меттала).
15.30 — 16.00 Концерт (гІалгІай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Кооператив болх беш я (гІалгІай меттала).
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 Адыгейски халкъа музыка концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 Шераш а нах а (нохчий меттала).

12 МАЙ, ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий программа.
8.30 — 8.45 «Патриот» (нохчий меттала).
10.15 Вай иран историецара (гІалгІай меттала).
10.35 Музыка.
10.40 Сатирически микрофон (гІалгІай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Шинна нах тІехьабахара йола бокъо.
15.15 Классически музыка концерт.
16.00 Хозрасчета оагІонаш.
16.15 — 17.00 «Кавказа Іуйренаш» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 Музыкальни почта (гІалгІай меттала).

13 МАЙ, КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Халкъа эша товараш — дикая лакха йолаш (гІалгІай меттала).
8.15 — 9.00 Моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 Кирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — 16.30 Литературни Нохч-ГІалгІайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Армяний музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагІал долча наха дола» концерт (нохчий меттала).
12.05 — «Музыкальное подворье» — яха советско - австрийски музыкальни программа.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

Тахан республике [illegible] Грозней [illegible] а йолаш, йоачан а йоацаш. [illegible] 3 — 8 метр [illegible] ... температура республике 15 — 20, Грозне 18 — 20 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

[illegible] ... 3 — 7 метр [illegible] ... температура ... 5 — 10, дийнахьа 15 — 20 градус [illegible] лаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; беки тоххама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; оксьмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02111. «Грозненски рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1546.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 12 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 56 (7870). ★ Мах 3 кеп.

УНИВЕРСИТЕТЕ ХИННА ВIАШАГIКХЕТАР

...чахьалкхен университете гIалгIай къаман дехарашка хьажара йолча СССР Лакхехьарча Совета комиссе вIашагIкхетар хилар парте, тIемен къахьегамен ветеранашца, общественноста викалашца, Iилманхошца, вузий хьехархошцеи студенташцеи.

ВIашагIкхетар хьаделлаш лоацца къамаьл дир парте Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева.

Цул тIехьагIа, исторически факташ ларде а лувцаш, харцахьа дIаяьккха автономи меттаоттае эшаш хилах, цу лостамах дIахо де дезачох кIоарга чулоацам болаш къамаьл дир: ГIалгIай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета председателa Б. Сейнароева, «Iилма» яхача ассоциаце председателa, университета доцента М. Точиева, ЧИГУ хьехархочо исторически Iилмай доктора профессора З. Гойговас, НГIАССР халкъа депутата I. Кодзоева, йоазонхоша М. Сулаева, А. Бокова, Кавказерча лоаман къамий ассамблея председателa, черсий халкъа викала Шалимова, исторически Iилмай доктора профессора Мужухоева, ЧИГУ хьехархочо Р. Ахриевас, парте ветерана И. Хантыгова, ГуржегIара исторически Iилмай доктора Борчашвиле, Карачаевски халкъа реабилитаци яйтара йолча комитета председателa У. Хазретова, ЧИГУ доцента В. Трусовас, исторически Iилмай доктора Х. Ибрагимбейле, иштта кхычар.

ВIашагIкхетар чакхдоалаш къамаьл дир СССР Лакхехьарча Совета комиссе председателa А. М. Белякова. Цо баркал аьлар массанена иштта тешаш, сатувсаш комиссе тIаэцарах. Комиссе председателa белгалдаьккхар, шоаш дIахо а цу хьакъехьа болх бергхилар, шин къаман викалаша дакъа а лоацаш пленарни заседанеш чакхйоахаргхилар. Оаша а укх гIулакха новкъостал де деза, вешта аьлча, эттача чоалханеча хьале довна тIа, па дугаш халкъ юхадетта деза.

КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаевс а гулбеннараша а комиссена дег тIара баркал аларца чакхдаьлар вIашагIкхетар.

Цох йола отчет хургья аргIанарча номер тIа.

ДАГАЛОАЦАМА КНИЖКА

Селхан КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме хилар Нохч-ГIалгIай республикански Дагалоацама книга кийчдара йолча редакционни коллегеаргIанара заседани. Укхаза дийцар Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа, советско - финляндски тIем тIа, Хасан яхача Iам тIеи Халхин-Гол яхача хи тIеи лаьттача тIемашка, иштта интернациональни новкъостал деш Афганистане байнараштa хетадаь Дагалоацама книга арахецара гIулакх мишта латт.

Докладчика, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома идеологически отдела заведующе А. Д. Яндарова гулбеннарашка хоам бир Ерригсоюзни Дагалоацама книга арахецара КПСС ЦК социам кхоачашбара дош дувцаш укх шера февраль бетта КПСС Центральни Комитете хиннача совещанех лаьца. Совещани дIахьош хиннав КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. Н. Яковлев. Цу факто къаьгга хьакхоаш... Дагалоацама книга арахецара гIулакхах ... тес мел боккха доархIам бу. А. Д. Яндарова белгалдаьккхар цу хьакъехьа Нохч-ГIалгIайче тIехьаюсийга Масала, Москве хиннача совещане дукхача республикаша денадар хIаналехьа кийча йола Дагалоацама книгаш. ...ка шийна хезачох а дайначох а лаьца дийцар парте обкома члена, тIемен къахьегамен ветераний республикански совета председателa В. Филькина. Цо белгалдаьккхар цхьаь цаI вовзаш воаца салте хила йиш яц, аьнна декхар оттадаьлга. Цу даькъе республика тIема комиссариатий кулгалхой декхарийла ба тIем тIа байнараш хьалаха, цар цIераш обелискаш тIа дIатIанхахьа. ХIана аьлча, хIанз а тIехь берригача а байнарий цIераш яц кашамашка оттадаьча обелискаш тIа.

Заседане ладийгIар Дагалоацама книга кийчдара вIашагIъехкача болхлой группа кулгалхой отчеташка. Масала республика военкомата отдела начальника А. Н. Дашковске дийцар шоаша баьча балхах. Кийч а яь йай ... ... байнарий цIераш ... лохаш йола вукеташ ... саш. Таханарча ... 800 сонгIа сагах лаьца ... гачара жоп а денад. Цо иштта дийцар из болх чакхбаккхаш шолита ... йиттача хилонех. ...

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Пятилетка дIадахача шерашка шоай балха тIа нийсдаш хинна кхоачамбоацараш дIа а даьха, шоай кхоачамехк тэронехи бизза пайда ... къахьег карарча шера ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» завода машинашъеранa. Цар цIенхаштта чIоагIъяьй къахьегамен исполнительски дисциплина, бизза пайда ийбу балха ханаха производствени мощностех. Цудухьа толамца кхоачашдеш хьабоагIа уж шоашта хьалхашка латта декхараш. Товарни продукца арахецара биъ бетта алла 104 процент кхоачаш а яь. ПланагIа лаьрхIачул тIех цар арахийпай 388 эзар сома мехa чайп-тайпара продукци. Къахьегама овсале лакхъяра задани цу ... процент кхоачашъ... коллективо. Шай потребителашта про... доаттаяра дола дого... декхараш а дизза ... [illegible]

Кхашкара бIаьстан балхаш

Лакхача хьажкIий хьувкъамашца белгалваьннав Наьсарерча «Назрановский» совхоза арендатор Торшхоев Товсолта. ДIадахача шера шин шин бIаь гектар хулача кхай тIара планах боагIа шин хьувкъам кхебир цо.

Ер шу кхы а беркатегIа хила мегаш да цун кхай тIа. Тамаш а яц. ХIанз а хьажкIаш дIае йолаяланза дукха моттигаш я района совхозашка. Бакъда, боамбий мо хоза кIаьдача, хьаьнцазьча Товсолта кхай тIа-м юххера хьажкIий фийгий мугIараш дувшаш латт укх деношка.

М. КАРАЕВ.

Автора сурта тIа: арендатор Т. Торшхоев ший кхай тIа.

ЧУЭЦАШ Я НАРСАШ

Дийнахьа минот мукъа ха хилац тIеххьарча хана Грозненски района «Тепличный» совхоза къахьегамхой. ТIатеIIа болх бе безаш ба нарсашта, помидорашта Iунал деш. АрендагIа къахьегача цар дика кхоачашду шоай декхараш. Парникашка сов йIайха хилча форточкаш хьа а дийле чухьа мух кхетийт, нарсий е помидорий кIотаргмаьлхаръяха, IажагIлуш латташ бIаргадайча, цу сахьате хий техе, минеральни удобрени тассе дарба дийя динйолийт. Оасарах цIена да кхувш доагIа баьцадараш. ХIаьта къаьстта а нарсаш.

ХIанз балхаш сихдаь чуэцаш я уж. Таханарча дийнахьа Грознерча Горплодоовощторга тикашка дIаяхьийтай 3630 центнер нарсаш, е соахка укх хана хинначарел 600 центнер дукхагIа.

Из толам баккхара доккха новкъостал дир Хацаев Iийсас, Рыбина Зинаидас, Цдигов Сайд-Эмина кулгалдеча бригадашкарча къахьегамхоша.

С.-М. ЯСУЕВ.

ТIеххьара гектараш

Репортаж

[illegible] ... маш а яц. Тхьаь итт шу да механизатор волаш цо болх бу. Цунна дика довз колхоза дерригa кхаш. Цудухьа агрономаша хьеха ца дезаш, дика хов мича, маца, малагIа культура дIае еза...

...а волаш хьажкIаш дIаюви боахкараш Николай, Хасаниев Iабдул-Хьамид, Лупаьев Иван, шоллагI дале, арендагIа къахьегача царех хIаранена хов тIеххьара ... кхар тхоайла дийкъача цхьь-цхьь тони ялат кхьачар. Ялата хIара килограммах нийс-нийс кепиг дIадахар тха из кхедеш. ХIаьта оаха колхоза из дIачудеча тхона 20 кепиг елар килограммах. Цунах кхы тIа ... пайда — ...

...дола договорни декхараш а дизза кхочушдаьл по дӀабахача биъ бетта Арахецача продукцега дӀадодар мах планагӀа лаьрхӀачул дохдарах, бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах укх шера предприяте машинайъераша паччахьалкхенна бах пайда цхьа миллион...

Лакхача хьажкӀий хьувкъамашца белгалваьлчинав Наьсаречра «Назрановский» совхоза арендатор Торшхоев Товсолта. ДӀадахача шера цуьнца шен бӀаь гектар хулача кхай тӀара планах боагӀа шин хьувкъам кхебир цо.

Ер шу кхы а беркатегӀа хила мегаш да цун кхай тӀа. Тамаш а яц. ХӀанз а хьажкӀаш дӀае йолаяланза дукха моттигаш я района совхозашка. Бакъда, болмбий мо хоза кӀаьдача, хьаьцдаьча Товсолта кхай тӀа-м юххера хьажкӀий фингий мугӀараш дувцаш латт укх деношка.

М. КАРАЕВ.

Автора сурта тӀа: арендатор Т. Торшхоев шин кхай тӀа.

...Из Ӏолам баккхара докхха новкъостал дир Хацаев ЙиӀсас, Рыбина Зинаидас, Идигов Сайд-Эмина кулгалдеча бригадашкарча къахьегамхоша.

С.-М. ЯСУЕВ.

хул планагӀа лаьрхӀачул совгӀа 70 эзар сом.

Пятилетка тӀеххьара шу доладелча денз завода цехашта юкъе яьржача яхьс хьалхара моттиг дӀа ца хецаш хьайоагӀа Цуров Батарбика кулгалдеча литейни цеха коллектив. Цхьаккха бутт дӀабахийтабац цо ше тӀаийца декхараш тӀеххоачаш ца деш.

* * *

Вай республикерча халкъа эша товараш арахецача производствении объединенешта юкъе эггара йоккхагӀа лоархӀачарех цаӀ я Нохч-ГӀалгӀай «Силуэт» яхача производствении объединене коллектив. Цо тӀагӀертта къовсам лоаттабу ше арахеца товараш беттагара беттага дукхагӀа хилийтара, уж дикагӀа хилийтара, цар ассортимент шеръяра. Цу даькъе дика кайоалаш къахьег объединене болхлоша шийттаӀагӀча пятилетка тӀеххьарча шера. Товарни продукци арахецара биъ беттазадани 124,1 процент кхоачаш а яь, планал тӀех арахийцай цар цхьа миллиони 280 эзари гаргга сома маьха продукци. ХӀаьта халкъа эша товараш арахецара паччахьалкхен плай 125,8 процент кхоачаш а яь, оттабаьча боарамал тӀех хьадаьд уж товараш цхьа миллиони 470 эзари сома маьха.

Самофинансированек йиззача хозрасчетен кердача системагӀа къахьегача объединене коллективо къаьстта дика тоадаьд карарча шера кхы мел дола техникоэкономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра биъ бетта задани 11,2 процент тӀехкхоачашъяьй цо. Хьаеча продукцега дӀадодар оттабаьча боарамал кӀезигдарах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах дӀабахача биъ бетта планал тӀех 18 эзар сом пайда баьб цо паччахьалкхенна. Ший потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд.

Уж толамаш доахача дизза даккха а лоацаш, объединене цехашта, филиалашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яьккхай Хазова Татьяна Федотовна кертэ латтача трикотажни цехас.

ТӀеххьара гектараш

Тхо да Наурски района «Красное Знамя» яхача колхоза ялата хьажкӀаш дӀаювча кхай тӀа. Индустриальни технологех цхьан комплексагӀа болх бу кхаш дӀадувш боахкачар. Комплекса хьалха йоагӀа гербицидаш тохаш йола агрегат. Шорала нийс метр дӀатох цо гербицидаш. Царна лаьтта тӀахьокхаш, макхаш доахаш кха нийсдеш шин агрегат лел, хьажкӀаш дӀаювш — кхы а кхоъ. Сийна, ӀажаргӀа, цӀе, баьццара — бӀарг хьоасташ хоза бесаш долаш я тракторашта тӀехьатесса техника.

— Из дӀа гербицидаш етташ лела агрегат шун рационализатораша яь хургья. Цо санна шорала йоккха моттиг дӀалоаца опрыскиватель тхона бӀарга мича яйнай, — аьнна хаттар ду оаха.

— БӀаргаяйна а хургьяц, — жоп лу совхоза парткома секретара Мишиев Увайса. — Югославера йоалаяь я, тракторащ ца лаьрхӀача, тӀехьатесса мел йола инвентарь — опрыскиватель, культиватораш, сеялкаш.

ДӀахо цо дийцачох гучадаьлар из техника цу кхай тӀа мишта кхаьчай. ГӀулакх миштад аьлча, укхаза болх бераш ба Къахьегама Сийлен кхоалагӀча степена орден лелаеча Бородин Петра кулгалдеча бригадера механизатораш. Цунах шийх къаьстта а дувца доагӀа. Коллективо ше хержав из бригадиралла. ХӀаьта маш а яц. Ткъаь итт шу да механизатор волаш цо болх бу. Цунна дика довз колхоза деррига кхаш. Цудухьа агрономаша хьеха ца дезаш, дика хов мича, маца, малагӀа культура дӀае еза, лаьтта мишта хьаьнде деза. Из бахьан долаш, хий дехкаш а ца дехкаш а долча боахама моллагӀча кхай тӀара массе хана планал дикка дукхагӀа хьувкъам чубахь цо.

Цхьабакъда, тӀеххьарча хана кхаш тоадеш, уж дӀадувш, цул тӀехьагӀа юртбоахама культурашта доал деш а чуэцаш а тӀабохийтача низага хьежжа дега тоам беш хилац ялатийна лаьрхӀа дӀаювча хьажкӀий бар. Масала, соахка Бородин Петра ший ялх новкъостаца даггара къахьийгачул тӀехьагӀа план 32 центнер йолаш хӀара гектара тӀара 36 центнер мара фуалъяьха хьажкӀаш чуянзар. Из кӀезига хет цунна. Цудухьа соахка гурахьа специалисташца цхьана Бородина техкар тӀеххьарча хана хьажкӀаш во хӀана хьувкъ. Гучадаьлар иштта из массе хана вай мехкарча сортех яраш: «Одесская», «Вир-25», «Вир-45» яхараш дӀаювидаь ниислулга. ХӀаьта цхьан хана, Югослвера фу ийдеш «Кнежа» яхараш кхееш хӀара гектара тӀара 60 центнерал кӀезигагӀа йоацаш чуэцар.

— Карара шу долалуш тха колхоза правлене, цунна юкъевоагӀаш ва Бородин а, югославашца бувзам тессар. Хьалха, застойни хана, могадеш ца хиннача иштта цу гӀулакха духьале йиц хӀанз вай, — дувц дӀахо Мишиева. — Оттадаьча договорага хьежжа, тӀехьаювзаш йола шоай инвентаръа йоалаеш, шоай минеральни удобренеш, гербицидаш, дӀадера фу а дахьаш баьхкар югославаш колхозе апрель бутт боладуш. Цар дош деннад хӀара гектара тӀара 70 центнерал кӀезигагӀа йоацаш фуалъяьха хьажкӀаш чуя.

Репортаж

— ДӀаювраш-м хьагучох шун колхоза болхлой ба. Цу гӀулакха раьза бий Югославера хьаьший? Кховзткъеи итт центнерал кӀезигагӀа чуийцача хьажкӀех боагӀа мах такха безаш ма хургбий уж тӀеххьара. ТӀаккха механизатораша цар технологех йоагӀача тайпара дӀа ца йийча, царна зе хила ма тарлой, — ях оаха.

— Югославера тха боахаме венар кхо саг ва — агрономи шн механики. Агроном хьажкӀаш дӀаера технологена тӀахьожам лоаттабеш ва. ХӀаьта хӀанзалца тха механизатораша баьча балха, 250 гектарах цар хӀанзле 210 гектар дӀайийнай, из геттара раьза ва, — жоп лу Увайса. — Тамаш е эзаш хӀама а дац из. ХӀана аьлча, цкъа-дале, Бородин ше а волаш хьажкӀаш дӀаювш боахкараш Николай, Хасаинев Ӏабдул-Хьамид, Лупарев Иван, шоэлагӀ-дале, арендагӀа къахьегача царех хӀараннена хов тӀеххьара эцаргдола ахча кхебаьча хьувкъамах тийша хургдолга. Цудухьа шоаш мел дер ма хулла тешамегӀа де гӀерт уж. Хьалха, нарядаш а язъеш дийнахьа даьчох ахча тийннача хана, санна балха шиъ, кхоъ норма е гӀерташ трактораш даӀ ма йолхха лехкац хӀанз. Болх бу дикала къаьстта теркам тӀа а бохийташ.

ХьатӀакхоач делкъа ха. Кхача бахьаш машина йоагӀа кхай тӀа. Шоай агрегаташ дӀа а оттаяь, хӀама яа Ӏоховш механизатораш.

Тхона хьатӀавоагӀа шовзткъеи итт шу даьнна хургвола саг.

— Ер ва-кх тха Бородин Петр а, — хьавовзийт тхона Мишиева хьатӀавенар.

— МалагӀа пайда боал шоана арендагӀа къахьегаш? Югославаша деча новкъостала, хьажкӀаш кхеяра цар технологена раьза дий шо? — оаха хьаьттача, Бородина аьлар:

Итт шера арендагӀа леладе оаха хьаийцача лаьттан, дай тхо мара дац. Цудухьа моллагӀа болх ма хулла бокхагӀа пайда лургболча тайпара бе гӀерташ къа а хьег. Цу гӀулакхо толамаш а доахийт. Масала, соахка ялата хьажкӀаш кхееш хиннача тха звенорча ворхӀнех хӀараннена авансах бетта тийннар доацаш, 4,5 эзар сом ийцар, планал совгӀа даькхар тхоайла дийкъача пхиъ-пхиъ тонн ялат кхаьчар. Ялата хӀара килограммах ийс-ийс кепиг дӀадахар тха из кхедеш. ХӀаьта оаха колхоза из дӀачуделча тхона 20 кепиг елар килограммах. Цунах кхы тӀа а хӀаранена цӀена пайда — 5,5 эзар сом хилар. Тхо раьза долаш бац тӀеххьарча хана хьахула хьажкӀий хьувкъам. Цудухьа бийхар оаха новкъостала Югославера юртбоахама къахьегамхой. Царца баь барт шипна оагӀонна пайда лургболаш ба. ХӀанз оаха дӀаювча хьажкӀаша, цар мехка хӀара гектара тӀара бӀаь центнер совгӀа лу. Цу доазонга кхача дага да тхо укх шера. Ка бола ялат, ялатийна хьажкӀаш кхею, доакъар кийгду къаьстта кхо звено яр тха дӀадахача шера. Техника къе йоландаь, кхашкара балхаш деш цунца иштта а вешта а шоайла новкъостал де дезаш хулар звенош. Цкъаза ханнахьа из дӀа-хьа тела вӀаштӀехьа а ца доалаш, цхьабараш раьза боацаш моттиг а нийслора. Из бахьан долаш кхоккхе звено вӀашагӀа а теха, бригада вӀашагӀъеллар оаха карара шу долалуш. Цудухьа укх шера кхашкара балхаш сихагӀа лел. ХӀанз тахан оаха дӀаювраш тӀеххьара гектараш я. Унхаза мел йоахка тракторащ кхоана рапс чуацаш, цунах сенаж кийчъеш хургья. Планал совгӀа хийцца шозза дукхагӀа чуя вӀаштӀехьдаргдолаш дика тӀаьннай из.

М. ХАМАТХАНОВ.

ЛОРАДЕ ХӀАРА САХЬАТ

Хоза ух Наьсаре укх шера дукхагӀа дола бӀаьстан денош. Хоза ди аьлча вайна дагаухараш маьлха денош дале а, иштта хоза да бӀаьстан йрачана ди а. Нагахьа санна бӀаьстан деношу кхоабе, бӀаьстан догӀо хьувкъам лу.

Лоацца аьлча, ший Ӏалама суртага диллача — ахархошкахьа озабезам беш, я бӀаьсти. Цар хьинар-сухал мара хӀама эшац. Иштта хила дезаш а дар из. ХӀаьта а, хьалха ваха хоам баьчча тайпара, бӀаьстан юххье районе хила доладеннача политически хувцамаша дӀалийца хинна наьха уйлаш, тернам хӀанз а бокъонца метта ца беннилга хоалуш да кхашка вахача. НийсагӀа аьлча, цу гӀулакхо йоаяь хинна къахьегама темп хӀанз а меттаянза я. Тамаш а яц. Диззача кхаь дийнахьа сеца лаьттар, масала, «Экажевский» совхоза кхашка техника керда директор хоржача деношка. Уж дар бӀаьстан юххьанцара дӀайха, гӀаьххьа болх кхехка безаш хинна денош. Аз дувцараш-м духхьал цу гӀулакха хетаяь хиннача собранешка нах вӀашагӀбеттабенна денош мара дац. ТӀаккха «из харжа, вож харжа» яхаш агитаци еш, дӀа-хьа хехкаш, дагабувлаш мел ха яйраӀ

Иштта дукха ха яйра цу деношка кхыча совхозашка а. Шоаш «говраш тӀа багӀийсаргба е Ӏобосса безаргба» ца ховш бола директораш а бацар гота балхаш дагадоагӀача (царна дагадаьллар кхыдар дар), хӀаьта царга хьежжа мара лохерча звенон хьакимаш а бацар.

Из ца аьлча даргдац тахан районе тӀехьадисача гота балхех дувцача хана. ХӀана аьлча, юкъ-юкъе йолаеннай хьалхара, хаоттама бехкаш дӀатӀадехка оазаш.

ГӀерта-м гӀерт ахархой цу юкъа шоаша йоаяь ха юхаметтаоттае. Из гуш дар майски цӀей деэдеча деношка а. Масала, 1-ча мая кхашка балха ара ца воалаш цхьаь цаӀ механизатор висанзар «Назрановский» совхоза Чахкиев Ахьмада кулгалдеча 9-ча бригаде. Цу дийнахьа цар чакхлаьхар шоай 240 гектар хулача картолий кхай тӀа мулаш, цамцадаьккха кийчдаь Ӏодиллар доакъара буракий гидӀуде деза 25 гектар кха, гербицид техар хьажкӀаш дӀае езача кхай тӀа. вӀашагӀъеллар хӀаьтта бригаде хьаена цӀена опрыскиватель. Иштта къахьийгар цу коллективо цӀей долча шоллагӀча дийнахьа а. Сацийтанзар шоай болх [illegible]мархаш даьстача деношка а. Цудухьа, хӀанзе чакхдаьха баьннаб уж эггара сагатагӀа дола гота балхаш. ХӀаьта царна юкъерча арендатораша Мержоев Сулейма, Бабакиев Хьажмурада, Оздоев Хьамзата кхашкара гота балхаш чакхдаьнна тоъал ха я.

ХӀаьта а массанахьа яц района совхозий кхашка къахьегама овсарле иштта лакха. КӀезига да укхаза вай дийцар санна дола масалаш. Мая цӀей хьатӀакхоачача деношкара сурт хьаийцача укх тайпара дар района совхозашка: ялатийна лаьрхӀа 5980 гектар дӀае езача хьажкӀех дӀайийнараш 530 гектар мара яцар, хӀаьта силоса лаьрхӀа йийнаяцар 715 гектар мара (план 3274 гектар).

Цхьаькха а да белгал ца даьккхача даргдоацаш. БаьцадаараштаНаьсарел къегӀа йолаш моттиг яц цхьаннахьа а. Базархоша гаьнна кхычахьара хьатӀакхухьачарех бах наьсархой, царгара 3—4 совгӀа мах телаш уж хьа а ийдеш. Дукха ха я из проблема укхаза ювца а хӀаьта хьаьнача лаьтташка наьсархоша баьцадаараш кхедац, яхаш бехкаш доаха а. Бакъда, хӀанз а цу хьакъехьа эргадоалаш хӀама дац укхаза.

Лоацца аьлча, совхозий кулгалхоша, специалисташа хӀанзара шоай мелал дӀа ца йоаккхе дикка зе хила мегаш да хургболча хьувкъама. ГӀулакх цу тӀа дӀатӀакхачийта йиш яц.

М. ЗАНГИЕВ.

...чески отдела заведующе А. Д. Яндарова гулбеннарашка хоам бир Ерригоюзни Дагалоацама книга арахецара КПСС ЦК гоцам кхоачашбара дош дувцаш укх шера февраль бетта КПСС Центральни Комитете хиннача совещанех лаьца. Совещани дӀахьаьв хиннав КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. Н. Яковлев. Цу факто къоастта хьахьоах Дагалоацама книга арахецара гӀулакха партес мел боккха лоархӀам бу. А. Д. Яндарова белгалдаьккхар цу хьакъехьа Нохч-ГӀалгӀайче тӀехьаюсилга. Масала, Москве хиннача совещане дукхача республикаша денадар хӀанзлехьа кийча дола Дагалоацама книгаш. ХӀаьта вай республике из болх хӀанз болабеш мара бац. ДӀахо докладчика цӀаькхаза а хьалхадаьккхар Дагалоацама книга сихагӀа арахецара мел лоархӀаме хӀама да. ХӀана аьлча, хӀанз а йолаш яц цу тӀемашка боккъонца байнарий хаьдда спискаш. Цудухьа уж мел байнаб тайп-тайпарча цифрай цӀераш йоах. Из книга арахецар пайдане да тӀема урокашта пропаганда яра а тӀема - патриотически кхетам балара а. Ший къамаьл чакхдоакихаш А. Д. Яндарова хоам бир парте Центральни Комитет Дагалоацама книга арахецара рузкъа кходергдоацаш йолга, из болх эрга а баьккха тӀайоагӀача хана хьинарегӀа лелабе безилга.

Иштта укх деношка город Москве тӀема ветераний СССР Президентаца М. С. Горбачевца хиннача вӀашагӀкхетарах, Коталон денна хетаьча торжественни собране, кхыча вӀашагӀкхетараш-

...[illegible] ... кхи хьалхарча вӀашагӀкхетарах [illegible] ... вайнахалла лазам хьахийтай ... Заседане [illegible] Дагалоацама книга [illegible] вӀашагӀъехкача [illegible] на кулгалхой [illegible]. Масала республика [illegible] та отдела начальника А. [illegible] ... краяшка, республика [illegible] яхийтай байнарий [illegible] лохаш йола анкеташ [illegible] саш. Таханарча дийнахьа 800 совгӀа сагах лаьца пагачара жоп а денад. Цо иштта дийцар из болх чакхбеккхаш шоашта хьалхашка эйттача халонех, проблемех лаьца, дӀахайтар болхлой группа малагӀа новкъостал эш.

«Цӏена Байракхи ЦӀена седкъен ордений кавалераш — вай мехкахой». (Денаг гойта моттиг — Афганистан), яха буклет арахецара хьакъехьа отчет йир ВООПИК Нохч-ГӀалгӀай отделене инструктора М. Ж. Толдиевас. ХӀаьта «Дагалоацама книга — ерригача а хаций книга» яха планат арахецара болх мишта чакхбоаккх хоам бир Советски машара фонда Нохч-ГӀалгӀай отделене председатела заместитела Р. А. Саламовас.

Заседане чакхйоалаш КПСС Нохч - ГӀалгӀай идеологически отдела консультанта, Дагалоацама книга редколлеге члена Р. М. Нашхоева йовзийтар гулбеннарашта 1990 шера Нохч-ГӀалгӀай республикански Дагалоацама книга редколлеге бертболча балха плана проект. Из массаве раьза а хинна тӀаийцар.

Редколлеге членаша, болхлой группа кулгалхоша жоп делар гулбеннараша тийнача хаттарашта.

БӀубенна къахьег

Хьинаре къахьег карарча шера Сунженски райпищекомбината коллективо. Духхьал хьалхарча квартале по арахийцай 2 миллиони 184 эзари условни банка сокаши алкогольни доаца малараши. БӀаь процент кхоачашъяьй поставкаш яра план — мехка дуккхача районашка дӀаяхьийтай 681 эзар сома маьха продукци.

— Дукха болх ба безаш да тхо укх шера. — йоах комбината директора А. Магова. — Арахеца а маьхалъяккха а еза бархӀ миллион условни банка тайп-тайпара продукци. Къахьегама овсарле дикка лакх а яь, 160 эзар сом цӀена пайда баккха лаьрхӀа да тхо. Из декхар кхоачашдара еррига таронаш йолаш я.

ХӀанз пищекомбината чакхйоахараш комсийн Ӏажийн сокаш, комсин-Ӏажийн малараш да. Продукци во [illegible] эцархой бӀаьр тӀаозаш я. Цул совгӀа [illegible] укхаза [illegible] я [illegible] галеши [illegible].

Доакъа [illegible] укхазарча [illegible] ка. Дерригача хьокхамех плачаш тӀехкхоачашъяьй. План 73 эзар сом [illegible] 239 эзар сом цӀена пайда баьккхаб. Из деча [illegible] дача юкъерчахьа [illegible] Хакиева Хьава, Дурова Тамас, Бахарчиева Тамаре, вочегараша Тагиева Султана, Газиев Гирихана, кхычар. Царех хӀарае ший декхар 120 — 150 процент кхоачашду.

Б. КУРБАНОВ

«Фусам-2000»

Дувцача хана шаьра дар...

[illegible] вай [illegible] хIама [illegible] — [illegible] мех-[illegible] моттигашка гIиш-[illegible] хьалъе дIаухьа нах укха-[illegible] лаьрхIар, кхыча-[illegible] дIабахача пар доаккхар-[illegible] [illegible]. ХIаьта уж [illegible] а говзал а йола [illegible] ба. Цар дакъа а [illegible] «Фусамаш-2000» яха программа дикагIа кхоачашъ-[illegible] а майнв.

Иштта дагадехача цу бер-[illegible] гIулакхах фу хулаш [illegible] вай цу гIиш-[illegible] цхьа бригада а юв-[illegible].

[illegible] хьалдеш йола ком-[illegible] «Чечингстрой» про-[illegible] объединене йок-[illegible] цхьа организаци [illegible]. Цун керттера декхар да [illegible] столице бахача [illegible] цIенош хьалдеша. Цун [illegible] шиъ низ макхоач-[illegible] къахьеге а, наха чубахара [illegible] хьалдаь дIадалара [illegible] цхьаккха а кхоачашъ-[illegible]. Цудухьа укхаза эгга-[illegible] хьалха дагадехар гIиш-[illegible] хьалъе кхычахьа дIаухьа нах хьачуозилга. Договораш а [illegible], шоай коллекти-[illegible] массехк бригада вIа-[illegible] лаьрхIар.

Дукха къахьега дийзар [illegible] хьалдеча комбината [illegible] кхычахьа дIабаха [illegible] наькха ши бригада [illegible] договорагIа [illegible]. Иш-[illegible] [illegible] Хабусеев Расул [illegible] участие.

Иштта ше водча нийсъен-[illegible] бригада [illegible] Хабусеева [illegible].

— Дувца а сенна дувц па-[illegible]. Уж чIоагIа къахьегаш [illegible] [illegible] гIиш-[illegible] [illegible] ХIа-[illegible] [illegible] сацац [illegible].

[illegible] договора-[illegible] бригадира-[illegible] Сапарбаев Сайд-[illegible].

— [illegible] бригада 12 сат ва. — [illegible] — [illegible] [illegible] Махал.

моттигашка договорагIа болх бе баха нах геттара готтача фусаме баха безаш хилар. Иштта дий.из? -аьнна хаьттар аз Сапарбаевга.

— ХIав, иштта хIама хинна хила а мегI? — аьнна эгIазвахар из. — Россе моллагIча а районе договорагIа гIишлош хьалъе тхо доладелча, эггара хьалха чуIе фусам хулийт тхона. КIирагIа цкъа лувча моттиг хул. ХIаьта хьажал укхаза тхо малагIча хьал тIа да...

Бригада Iеш я тишача цIеношка, поартал бIеха, тиша я, аьшка маьнгеш цхьацанахьара аьшксаьргаш а хьерчадаь да.

ХIаьта дуа хIама-м вIалла

ХIаьта дуа хIама-м вIалла дувца дезаш а дац: республикера мехка кхыча моттиге болх бе дIабахачарна шиъ маьхагIа дулх, кхыйола продукташ хулийт. ХIаьта укхаза, Грозне, кхыметтел наха санна даьттана, шекара, сапана, порошока талонаш а лац. Шо укхаза прописка йолаш дац, шоана ягIац, оал царга.

Укхаза белгалдаккха доагIа, гIишлош хьалъеча организацешка болх бераш дукхагIбараш юрташкара нах болга. Царна а лац уж вай ювца талонаш. Цу дешага хIана хьажац, цар йоакхо хIана яц гIишлош еча организацей кулгалхоша? Мичай нийсхо?

Сапарбаева коллективах дола дувцар, чакхдоаккхаш массехк дош аргда аз хIанз цо беча балхах лаьца. Из бригада 10-зза вIаштIара даьха цIеношка отделочни балхаш деш я. Из цIа хьал-[illegible] медицински болхлойи педагогийи кооператива заказагIа. ДоговорагIа Сапарбаева бригада из цIа йистедаккха дезаш я 30 июнь [illegible]. сметин маьхах 37 [illegible] премий а кхоа-[illegible]. Цу договора тIа [illegible] хана цIе [illegible] 5 ди тIехьа доа-[illegible] 10 процент ошаергья [illegible], 10 ди доале — 20 процент, 15 ди — 30 процент, иштта дIахо а. Цу тIа гIолла эшалуш дола ахча 10 эзар сомага кхоач.

Бакъда, Сапарбаев вIалла [illegible]

ДИКАГIЙОЛА СМЕНА

В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода установкашта юкъе керттерчарех цаI лоархIаш я Г-43—107 яхача комплекса водородни установка коллектив. Из тамаш а яц, даим социалистически яхье хьалха а латташ, дог гIоздоаха производственни хьокхамаш доахаш хьайоагIарех я из. Цул совгIа, цо арахеца продукци халкъа боахаме Iалаьмате боккха лоархIам болаш я. Долче, ше ара мел хеца продукци дикен тIехдикен мара хилийтац цо. Укх тIеххьарча шерашка цхьаккха рекламаци кхаьчаяц цунга потребителашкара арахеца продукци эсала я аьнна.

Хьаьнала болх беш, шоай декхараш массаза а цIена кхоачашдеш болча установка технологий къахьегамах доала беркат да из. Керттерча даькъе установке къахьегараш мехкдаьтта чакхдоаха къона говзанчаш ба. Укхаза эггара дикагIа лоархIача сменех я вокхагIвола оператор Степанов Вячеслав Анатольевича кулгалдеш яр. Цун керттердар да шиъ декхараш даим дизза кхоачаш а деш, хьинаре къахьегийтара доаггIаш дар ше керте латтача технологашкара цо хьадехар, царна юкъера яхьи къахьегами цо кхетамца вIаштIехьбаккхар, технологически режим массаза а нийса лелаяйтар, балха тIа хьовзам хургбола гIулакх ца нийсдалийтар. Цун смене болх бечарех дукхагIбараш кхалнах ба. Цхьабакъда, уж шоай балхах тIехдика кхеташи йоккха опыт йолаши ба. Шоаш къахьегама вахте латтача хана установка режим даим хила боаггIача боарамагIа хилийтарца кхыча сменашта хьонхам телаш я цун коллектив.

Цу сменера операторащ кагирхой дикагIбола хьехамчаш лоархIаш ба. Шоай опыт, дикагIйола балха методаш камаьрша дIайовзийт цар шоай установкерча технологашта меттел, предприятерча дукханешта а. Цудухьа дукхача операторашa, цар гIончаша, иштта завода кулгалхоша чIоагIа лоархIаши сийдеши ба уж. Хьинаре къахьегарал совгIа юкъарча балха тIа а доккха дакъа лоац цар. Царех ба технологаш Енгулатова Валентина Яковлевна, Четвертова Альбина Николаевна, Бирюлькина Евгения Николаевна, кхыбараш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) вокхагIвола оператор В. Степанов, технологаш В. Енгулатова, А. Четвертова, Е. Бирюлькина хьалхашка латтача декхарех лаьца дагабоалаш ба.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Демократе хьалашка

Коллектива лоIам

ХIанз чакхйоалаш латт Наьсаре укх шера бIаьсти дIайолаенна предприятешка, организацешка кулгалхой хоржа кампани. Укх деношка цу тайпара хоржамаш хилар района ветеринарни станце. Пхи кандидатура яр юкхьаиа района керттерча ветеринарни лора посте. Кхаж тоссача дийнахьа шиъ шоай лоIамах тIера а ваьнна, кхоъ висар. Цига кIал хиина лор Оздоев И. Н. дIа а ваьккха, (из дош законах дале тамаш йолаш а дар, хIана аьлча, цунна цхьаккха хIама ца ховш отпуске вахача хана дIаваьккхавар из) курса. ХIаьта гулбенна нах дIа-хьа лахка гIортарах а хIама хилапзар цун. Коллектив чIоагIагIа а хинна, района газета тIа ше баьча хоамага хьежжа, ерригача коллективо хьаллацарца хоржамаш дIадоладир ветеринараша. Цига бар парте райкомера баьхка, лаьрхха цу тайпарча хоржамашта тIа хьожаж бе, аьнна, вIаштагIъеллача «комиссе доакъашхой».

Хьалхара кхаж тессача — шиъ висар бюллетенаш тIа, ТIаккха шозлагIа кхаж тессача а уж шаккхе висар, хIана аьлча, [illegible] цар, ер шоллагIа-кхоалагIа бутт ба тха болх цхьаккха тайпара дIа ца бода, вIаллала йиш йоацача кхаьчай къахьегама дисциплина. КIордаьдар наха «ер дIаводаь» «из хьатIавоагIа», яхаш дувца хабараш-йоахараш.

Цудухьа лаьрхIар коллективо из дош дIахадийта, хIаьта шоай болх-моттиг тоае. «Положени м — положени я, йоахар цар, хIаьта а коллектива лоIам хувцал гIалат дац оаха дер».

Сога хаьттача а дац. Цу деша раьза хилар райкомера. РАПО-ра баьхкараш а. [illegible]

СовгIаташ даькъала хилда шун!

Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама болхлошта сийлен цIераш яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Юрта боахама даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи сийлен цIи лойла

«Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни механизатор»

Бетельгериев Сайд-Iаьлийна. — Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхоза тракториста.

Салтаев Алауди Мовлаевича — Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхоза механизатора.

«Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама заслуженни болхло»

Алавдинов Али Алавдиновича — Шалински района «Шалинский» совхоза директора.

Юсупов Леча Абдулаевича — Урус-Мартановски района «Солнечный» совхоза баьцадаараш леладеча цеха начальника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нн. Р. С. Мельниковна, К. А. Юргенсона «Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттан газовии промышленноста заслуженни болхло» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республика мехкдаьттаи газовии промышленность де-гIайоалаеча доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттаи газовии промышленноста заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла:

Мельников Рем Семеновича — «Грознефтегеофизика» яхача производственни объединене сейсмически парте начальника.

Юргенсон Калэв Александровича — «Грознефтегаз» яхача управлене центральни инженерно-технически служба начальника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нов. М. А. Алексеевна «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни энергетик» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Энергетика даькъе доккхий [illegible]

[illegible] гIай АССР Граждански оборона штаба медицински защита отдела начальника.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нов. Г. А. Вылегжанина «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи яларах дола Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Рационализаце даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч - ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор» яха сийлен цIи лойла **Вылегжанин** Геннадий Алексеевича — «Грозненски машиностроительни завод «Красный молот» яхача производственни объединене керттерча конструктора отдела тешшаме болх бара йолча бюро начальника.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный, 1990 ш.
29 апрель.

Нов. В. А. Жуковна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дукккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Сийлен грамота лойла **Жуков** Виктор Алексеевича — «Грозненский» ПТК хьайбаш леладеча фермашта механизаци яра газ цеха газоэлектросварщика.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нов. С. М. Муртазаевна Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Партийни боахама организашка дукккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Сийлен грамота лойла **Муртазаев** Салман Исмаиловича — КПСС Ведении райкомерча партийни комиссе председа-[illegible]

Нн. Е. Е. Ворошинанеи Ж. Ф. Тишевскаянеи Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дукккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Сийлен грамота лойла:

Ворошина Евгения Евгеньевнана — «Грознефтехим» НПО мехкдаьтташта тохкамаш дарен электрообессоливани ярен лабораторе йоккхагIйолча лаборанта.

Тишевская Жанна Федоровнана — «Грознефтехим» НПО цеолитий производства технологе йоккхагIйолча лаборанта.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нов. Т. У. Махмудхаджиевана Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Советски органашка дукккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Сийлен грамота лойла **Махмудхаджиева** Тамара Усамовнана — издательствай, полиграфе, книжни торговле гIулакхашта йолча Нохч-ГIалгIай АССР Паччахьалкхен комитета председатела.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нов. А. Н. Мишустина «Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Культура даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цIи лойла **Мишустин** Алексей-Николаевича — Ассиновски юрта культура ЦIен художественни кулгалхочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатель
Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

...нар хьахечар сона договорагlа болх берий бригадирагара Сапарбаев Сайд-Эмиагара.

— Тха бригаде 12 саг ва, — аьлар цо. — Берригаш а Шlэтоера ба. Оаха-м ди сийрла мелд болх бергбар, кхыметтел салоlача деношка а. Хlаьта фу дергда балха деношка а гlишлон материалашца тхо цlеноп деча комбината кулгалхоша lалаш ца деш хилча?

Цу тайпара, договорагlа болх беш йолча бригада гlулакх дика дац. Гlишлон материалаш эш-эшача хана хьатlаяхьац. Хlаьта хьатlаяхьараш а дика хилац. Масала, наlарийн корийн саьнагlаш хьаду даках. Уж сетташ, гоамлуш хул. Иштта йолча гlишлон материалех дикаво яха дош хьоаде а дагlац. Цу тайпарча дахчах деш хулий кораш, наlараш?

Геттара во lалашбу гlишлонхой, къаьстта цу тайпара договорагlа болх бераш цементаца, гипсаца, басарашца, кирпишкашца. Каст-каста моттигаш хул инструменти подъемни механизмаши па тоъаш хилар бахьан долаш болх сецаш.

Со цига хиннача дийнахьа сарралца болх ца беш лаьттар Сапарбаева бригада. Маркхал беш йола машин ехаяр, хlаьта кхы хьатlабахьаш маркхал а бацар. Ца боалаш гlишлонхоша болх соцабаь хиларах акт Сапарбаева оттайича, ДСН-а керттерча инженера Цугаева цу тlа кулг язде тиганзар.

Сона наха дувцаш хезад республикера мехка кхыча бригада 10-эза вlаштlара даьча цlеношка отделочни балхаш деш я. Из цlа хьалду медицински болхлойн педагогийн кооператива заказагlа. Договорагlа Сапарбаева бригада из цlа йистедаккха дезаш я 30 июнь тlакхоачаш, сметни маьхах 37 проценти преми а кхоачаргйолаш. Цу договора тlа оттадаьд йиллача хана цlенош дlадала 5 ди тlехьа доаъйе 10 процент [illegible] преми, 10 ди доале — 20 процент, 15 ди — 30 процент, иштта дlахо а. Цу тlа гlолла эшалуш дола ахча 10 эзар сомага кхоач.

Бакъда, Сапарбаев вlалла веха вац.

— Эггара аьттув ца боалаш висача шерашка а, — йоах цо, — пхи — ялх бетта 5—6 эзар сом цlаденад аз. Хала-м доаккх, бакъда, цlена къахьийга хьаьнала ахча да-кх. Хlаьта ер оаха бер болх ба? — Ер болх бац, бала ба.

Цунна а цун бригадана а хlанзле ховш да йиллача хана цlа хьалдаь шоаш доаккхаргдоацилга, хlана аьлча цар бехкагlа деце а, болх сеца латташ деношдоагlандаь. Тlаккха шоашта диллар хьа ца кхоачаш бусаргба уж. Цудухьа хlанз цар хаьдда соцадаьд шоаш цlенош деча комбинатаца даь договор доха а даь, хьалха а санна, республикера дlабаха договорагlа болх бе.

Цу тайппара, йохаеш латт дlайолаяь хинна из маьхера инициатива. Цу гlулакха бехке барашкара доагlар хьадеха деза кхы ха дlа ца а йохийташ. Из ца дой дlагlоргба балха йоккха говзал йола а чlоагlа эша а болхлой.

А. САДУЛАЕВ.

Хlанз чакхйоалаш латт Наьсаре укх шера бlаьсти дlайолаенна предприятешка, организацешка кулгалхой хоржа кампани. Укх деношка цу тайпара хоржамаш хилар района ветеринарии станце. Пхи кандидатура яр юкхьанца района керттерча ветеринарии лора посте. Кхаж тоссача дийнахьа шиъ шоай лоlаммаьlера а ваьнна, кхоъ висар. Цига кlал хиина лор Оздоев И. Н. дlа а ваьккха, (из дош законах дале тамаш йолаш а дар, хlана аьлча, цунна цхьаккха хlама из ховш отпуске вахача хана дlаваьккхавар из) цига керда хьахьожаваьча М.-С. Мальсагова каьхаташ дlачудаланзар конкурсни комиссе. Коллектива лоlамал чlоагlагlа да, аьнна, хийтта хургда-кх цунна шийна «лакхера» деча приказ. Цудухьа из юкъе ваханзар конкурса. Хlаьта гулбенна нах дlа-хьа лахка гlортарах а хlама хиланзар цун. Коллектив чlоагlагlа а хиина, районни газета тlа ше баьча хоамага хьежжа, еррига коллектива хьадлацарца хоржамаш дlадоладир ветеринараша. Цига бар парте райкома мера баьхка, лаьрххlа цу тайпарча хоржамашта тlа хьожаш бе, — аьнна, вlашагlъеллача комиссе доакъашхой.

Хьалхара кхаж тессача — шиъ висар бюллетенашта. Тlаккха шозлагlа кхаж тессача а уж шаккхе висар. Хlана аьлча, цхьатарра хилар цар «очкош».

Из мо моттиг нийсъелча — шозлагlа хоржамаш де доагlа, аьнна, «Положенес тlа» дале а, собранес лаьрхlар кхозлагlа кхаж а тесса, из гlулакх дlадоладе аьнна. Хlана аьлча, йоахар цар, ер шоллагlа-кхоалагlа бутт ба тха болх цхьаккха тайпара дlа ца бода, вlаллала йиш йоацача кхаьчай къахьегама дисциплина. Кlордаьдар наха «ер дlаводаъ» «из хьатlавоагlа», яхаш дувца хабараш-йоахараш.

Цудухьа лаьрхlар коллективо из дош дlахадийта, хlаьта шоай болх-моттиг тоне: «Положени-м — положени я, йоахар цар, хlаьта а коллектива лоlам хувцал гlалат дац оаха дер».

Сога хьаьттача а дац. Цу деша раьза хилар райкомера, РАПО-ра баьхкараш а. Юххерча итогаша хьахьекхар (ала деза кхоккхе а кхаж къайлагlа тессалга) ветеринараша шоай хьалха хиина (иштта аргда вай цох хlанзарчоа) керттера лор Оздоев И. Н. хержалга.

М. КАРАЕВ.

Хьадечох дог лазаш

Назрановски района совхоз - техникуме доярка йолаш къахьегаш я Кодзоева Хаьди. Итт шу совгlа ха я цо из болх бу. Хlанз Хаьде говзал дикка лакхъеннай.

Шерагара шу массаза доал шура дукхагlа йоаккхаш хьайоагlа Кодзоева. Ер шу дlадоладаьд Хаьде дика толамаш доахаш. Цо дош деннад шера план тlехкхоачашъе. Хlаьта квартала планах лоархlаьйй из. Иштта тlачlоагlбаьча хlара lаттагара дийнахьеи буси 8—10 килограмм шура йоаккх.

— Хаьде даьсса хургдола дош алац, — йоах ферма заведующе А. Часыгова.

— Ше дергда аьннар кхоачашду.

Дlайолаеннай доахана эггара дукхагlа шура луш йола сезон. Хlанз деттача доахана моша доакъар лоаттаду. Хlаьта, цхьа — шиъ lира даьлча гурташка дакка дlадугаргда хьайбаш. Укх шера совхозе доакъара тайп-тайпара баьцаш дlайийнай. Цул совгlа, доакъара свеклаш а. Хlанз моша доакъар шортта хиларга хьежжа мара шура дукхагlа хургйоацилга кхетаду Хаьде а цун новкъосташа а. Цудухьа шоаш мошача доакъарца дика lалашбечарна раьза ба дояркаш а скотникаш а.

— Ховш да, доакъар тоъал хьайбашта дlалуш ца хилча шура лаьгlъеш хилар, — йоах Х. Кодзоевас. — Гуйре хьаэттача кулгалхошка тоъал доакъар lалашде яхаш дехар ду оаха. Бакъда, цар тхога ладувгlац. Массаза а lан тlехьарча деношка доакъар кхоача а дале, воча хьал тlа хул тхо. Тlаккха лоалахошка машинаш дlай-хьай хехкаш сагlа деха дезаш хул.

Тха социальни а бытовой а хьашташка хьожаш бац кулгалхой. Хьаэца хlама яц тикашка. Хьайоагlаш автолавка а яц ферме.

Ч. МАГОМЕДОВ.

...яхача управлене централни инженерно-технически служба начальника.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета председатель **Д. ЗАВГАЕВ.**

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нов. М. А. Алексеевна «Нохч-Гlалгlай АССР заслуженни энергетика яха сийлен цlи яларах дола
НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
У К А З

Энергетика даькъе доккхий гlулакхаш карагlдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-Гlалгlай АССР заслуженни энергетик» яха сийлен цlи лойла Алексеев Михаил Андреевича — «Грозэнергоремонт» яхача производственни, ремонтни предприяте котельне оборудоване на ремонт яра волча слесара.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета председатель **Д. ЗАВГАЕВ.**

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нов. А. М. Шайхаловна Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота яларах дола
НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
У К А З

ГО системе дукхача шерашка дика болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Сийлен грамота лойла **Шайхалов** Абдулбасир Магомедовича — подполковника, Нохч-Гlал-

Нов. С. М. Муртазаева Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота яларах дола
НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
У К А З

Партийни, боахама организацешка дукхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Сийлен грамота лойла **Муртазаев** Салман Исмаиловича — КПСС Ведески райкомерча партийни комиссе председатела.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета председатель **Д. ЗАВГАЕВ.**

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нов. Р. И. Зыгалована Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота яларах дола
НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
У К А З

Партийни Советски органашка дукхача шерашка беркате болх барахи республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Сийлен грамота лойла **Зыгалова** Раиса Иосифовнана — Нохч-Гlалгlай АССР Министрий Совета председателя заместитела.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета председатель **Д. ЗАВГАЕВ.**

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

[illegible] ялара дола
НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
У К А З

Культура даькъе доккхий гlулакхаш карагlдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-Гlалгlай АССР культура заслуженни [illegible]» яха сийлен цlи лойла Машустин [illegible] [illegible].

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета председатель **Д. ЗАВГАЕВ.**

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Нн. П. И. Солодовниковна А. С. Радьковна «Нохч-Гlалгlай АССР заслуженни машиностроитель» яха Сийлен цlи яларах дола
НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
У К А З

Машиностроене даькъе доккхий гlулакхаш карагlдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи «Нохч-Гlалгlай АССР заслуженни машиностроитель» яха сийлен цlи лойла:

Солодовников Петр Ивановича — «Грозненски машиностроительни завод «Красный молот» яхача производственни объединене № 12 йолча цеха начальника.

Радько Анатолий Степановича — «Грознефтемаш» яхача завода ремонтно-механически цеха слесара-ремонтника.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета председатель **Д. ЗАВГАЕВ.**

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

Письмо лерагlа

Харцонца

нийсхо е арабаьннаб

Вайна ховш да, укх тlеххьарча шерашка юрташка вlашагlкхийтта лелаш я неформальни организацеш. Регистраци яь а янза а я уж моттигерча Советашка. Цар декхар фуд аьлча, наьха хьашташ кхоачашдеча новкъостал дар, юртара боахам бlаьхегlа хилийтар, тикашка дохка товар нийса леладайтар, улицаш тоеча дакъа лацар, свет а газ а йоацаш бисарашка хьажар, социалистически закон телхадечарца къовсам лоаттабар, иштта кхыдола кхоачамбоацараш ца хилийтар. Цу тайпара болх чакхбоаха неформальни организацеш хьаллаца еза. Цхьабакъда, фунагlа а леладу хlама законаца тарлуш хила деза.

Хьожаргда вай Сунженски районе Галашка лелача неформалаша мишта дlахьу шоай гlулакх. Мадарра аьлча, цар тахан чакхдоаха хlамаш законаца къовсаме отташ да. Фу леладу цар тlаккха? Деррига lаьдал шоашка долаш санна, харцахьарча наькъаца шоашта новкъа бола нах, гаргало а вовзарвезар а хьалха а доахаш, балхара дlабаха гlерт. Укхаза лархlац цо ший декхараш цlена кхоачашду е дац, царна керттердар да: из саг неформалашта тlехьа ва е вац. Масала, 1989 шера декабрь бетта, хlанз тоадеш латтача маьждига хьалхашка гулбелар дукха нах. Моттигерча Советашка кандидаташ оттабелга дар дувца доладаьр. Орджоникидзе цlерагlча колхоза парткома секретарь Забиев Мувса, хоржамий комиссе председатель Бузуртанов Исраьил, кхыбола активисташ юстара а баьха, оттабеш бар кандидаташ. Шоашта безарий цlераш а йоахаш, доладелар из туржаl.. Царца воацар йистхилийтацар, шоаш бизза дай ба, яхаш. Бакъда, из гlулакх тlехьагlа тоаде дийзар, хlана аьлча неформалашта из бокъо еннаяцар Законо.

Пхи шу даьннад вай мехка перестройка йолаенна. Из дlаяхьа йиш яц наха юкъе боккъонца демократи ца хуле. Хlаьта Галашкара неформалаш демократи яха дош долчча тайпара ца довзаш ба. Шоашта хеттача тайпара из дlаяхьа гlерт, юрта а районе а lаьдал доацаш санна. Веррига а дlалаьрхlача иттех саг ва уж, Гулиев Абу-Муслим керте а волаш. Бакъда, дукхагlболча наха шоаш хьал ца лоацаше, юрта цlерагlа чакхдаха гlерт уж харцахьа хlамаш. 1990 шера 11 феврале хиннача схода соцам кхоачашбеш да тхо а яхаш, колхоза, юрта Совета, сельпо кулгалхой, тикашка болх беш мел вар, кхыбараш къуй ба, яхаш цхьацца — шишша воаккхаш юстара баха гlерташ ба неформалаш. Цар дувцар бакъдале балхара дlавала везаш ва сельпора шийтта саг.

«Сердало» газета редакце Хакиев Османа яздаь каьхат тохкаш хилар со. Шийга бахьа бала кода а беш, цо яздора: **«Цхьа шу совгlа ха я аз Галашкарча сельпо торгови отдела кулгалхо волаш болх бу. Сона ховш аз даь телха хlама дац. Со отпуске воллаше а, Гулиев Абу-Муслим хьалха а волаш, чубаьхкача неформалаша из барах, сельпо председатела Галаев Хьажбикара распоряжени а енна, балхара дlаваьккхав со 254 п. 1 КЗОТ яха статья а оттаь. Из дар 1990 шера 25-ча марта»**.

Вайна фуш я лелаю харцо. Из иштта хилара тешалду укх документо. 1990 шера 3-ча апреле Сунженски района прокурора нов. Турыгина протест язъю. **«1990 шера 25-ча марта язъяь № 19 йола распоряжени хувцаш Хакиев Осман ше хиннача балха юха дlаоттаволва»**, аьнна.

Хакиев Осман ший балха юхавахар. Хеталора, хlанз нийсхо котъяьннай, аьнна. Амма, неформалаш совца дагабацар. Уж шоай законаш мара бакъдеш бацар, дlахо цунна тохар лохаш бар неформалаш. Гулийр юрта Совета сесси. Хакиев Осман керда хержа депутат ва, Хlаьта а цунна хlама дlа а ца хайташ, сессе могадир неформалаша яхар. Депутатий денал хиланзар цар ювцача харцонна духьалбовла.

Цул тlехьагlа юха а чухехкар цар шоай говраш Галаев Хьажбикар волча. Царех ца воалаш, 1990 шера 30-ча апреле гулйир цо сельпо правлени. Хакиев Осман шозлагlа балхара дlаваьккхар, из цига воацаше. Шекар, шифер, хьоар дохк цо яхаш, из бехке ве гlерт неформалаш. Цар дувцача тайпара из хилча, из дlаваьккха а ца вуташ, бехктокхаме а оза ма везий.

Сел чlоагlа царна дагавоаллар малав хьожаргда вай хlанз. Хакиев lабдрахьмана Османа 1980 шера йистеяьккхай Московски кооперативни институт, лакхерча квалификаце товаровед яха говзал кара а ерзаеш. 1987 шера денз КПСС член, парткома член, сельпо правлене член, депутат ва из. Цун да кхо бери сесаги. Хургда цун балха тlа кхоачамбоацараш а, цхьабакъда, тахан цунца неформалаша леладер харцахьа хlама да. Хlана аьлча, даьсса хабараш мара цхьаь наl факт яц цар О. Хакиевна духьалъяккха. Вешта, из дерттlа специалист ва, ший болх цlена кхоачашбу, болхлошца lимерза ва, яхаш дика могаву из продавецаша, сельпо болхлоша Л. Гребенюковас, Л. Макаровас, М. Харсиевас, Х. Дзангиева, кхычар. Бахьан кхычох латт. Ший веший воlа Х. Гулиевна моттиг мукъаяккха гlерташ хиннав неформалашта кулгалдеш вола Гулиев Абу-Муслим. Халахете а, тlехьагlа из цун вlаштlехьа а даьлар.

Ший балхах дика кхеташ, сельпо ревизор а профкома председатель а ва Пугоев Осман. Цо дувц:

— Галашка сельпо lойиллача хана денз, сатем болаш болх бе йиш яц тхога. Гулиев Абу-Муслим хьалха вола тоаба. хlара денна lуйрийна бархl сахьат даьлча чуух сельпо. Тlагlерт уж оаха белгалбаьхараш дlабаха балхара. lаьдал хlанз тхога да, яхаш. Иштта дlаоттавир цар торгови отдела кулгалхо Абу-Муслима веший воl Гулиев Хьалим. Шозза а Хакиев Осман балхара дlавоаккхаш профком раьза хиннаяц.

Галашкарча неформалаша леладеча хlамашта раьза йоацаш я района прокуратура, юртара нах. Хакиев Османа гlулакх тохкача дакъа лоацаш хиннав района прокурора гlонча Тутаев Хьусен. Цо дийцар сона:

— Хакиев Осман хьалхагlа балхара дlаваккхар харцахьа да. Цудухьа оаха протест язйир. шозлагlа из дlаваккхара хьакъехьа баь сонам а харцахьа ба. Нах балхара дlабаха а дlоттабе а бокъонаш яц сходашка. саг бехке хилар долчча тайпара гучадаккха деза, цул тlехьагlа лакхерча (из гlулакх карадолча) организацей бокъонаш я, боагlача тайпара бехк бе. Укх шера апрель бетта прокуратуре баьхкабар воккха саг А.-М. Гулиев хьалха вола нах. Аз дlааьлар царга, схода респотребсоюзагара дийха мара, Хакиев Осман а кхыбараш а балхара дlабаха бокъо яц, аьнна. Хакиев Осман бехке веш прокуратуре хlама дац. Шозлагlа а из дlаваккхар неформалаш тlагlортарца дувзаденна да. Сельпо председатель Х. Галаев ший метте да хиннаваларе из хургдацар.

Уйла йича ховргда вайна Галашкарча неформалаша леладу гlулакхаш командно-административни система чlоагlа йолча, застой йолча хана хиннача хlамаех тара лесташ долга. Бехке боаца нах дукха дlабаьхаб, кхыдола таlазараш леладаьд цу хана а. Хlанз царна реабилитаци еш латт, бакъдар котдаьннад. Дукха ха ялалехьа юрташкарча цхьаболча неформалаша леладер а харцахьа долга ховргда вайна.

Дикаца хьал тlа яц Орджоникидзе цlерагlа йола колхоз а. Ши бутт совгlа ха яьннай председатель Оздоев Або балха тlа воаца, могаш вац, яхаш, из лела. Из а ваьккхав юстара, эггара бехктокхаме, бlаьстан кхачара балхаш кхехкача хана. Колхозхой декхарийла ба цунгара даьннача гlалатех собране духхьала дувца, араха дувца хабараш пайдана дац.

Эса чlоже Галашка яха юрт йилла цхьа бlаь совгlа шу даьннад. Цхьан хана укхаза бахаш хиннаб дика, эздий къонахий. Бакъдар оалаш, аьцнача дош долаш. Даьхе бахьан бов кийча болаш. Хlанз санна моастагlаш, цатоамаш юкъеденнадац Галашка дахача тайпашта юкъе цlаккха. Из кхохкам хьабаьраш, дукхагlча даькъе неформалаш да тхо, яхаш лелараш ба. Дикагlа дар керда хьалкхувш йоагlа тlехье нийсача новкъа яккхарах, наьха хьашташ кхоачашдарах, колхоза боахам тоабарах дукхагlа дувцаре, цу юкъе массане а дакъа лоацаре. Из деррига хьаде йиш йолаш да, цхьа барт а болаш, массава а перестройка декхараш кхоачашдеш хуле.

Т. ХАШИЕВ,
тха штате воаца корреспондент.

Цьаьй хоза гIулакхаш, дика оамалаш

Эггара хьалха пхьа мишта битар

Наьсарен района, Экажкъонгий-Юрта ваьхача, хIанз [illegible] юкъе воацача, Гагиев Ногарга Керима дукха хоза хIамаш дувцар кагийча наха вайнаьха эхь-эзделах, хьа-[illegible]-да дархIарахи тIаэдарахи, царна юкъе хиннача дикача гIулакхех, къонахчалахи сабарахи. Цо дувцар хьаэдачунна Iалаьмате доккха хьаькъал дар цо луш хиннар. Цудухьа пхьегIа тIа, коа-карта араваьнна из вагIача дукха кагийнах гуллора бIаьра ваьннача къоаночунна гонахьа. Цо дувцаш дIаяздаь да лохе кепатохар.

Ираз доацаш хьаькъал а [illegible] хьаькъал доацаш ураз а ма хилда шун. Уж шаккхе пхьана хилда шун, са къонгаш. Хьалха вайнаха юкъе мел леладаь дика гIулакхаш диццденна дIадоалаш дац. Шеана е шун тIехьенга пхьа ха йоагIаргья уж диц малалийтадалар оаха, аьнна, хеталуш. Уж дагадоагIаш а хьадувца ховш а къоаной боацаш.

Берашка кхийна эIамсаг вар со хIанз аз шоана дувцаргдола гIулакх сона тIаIотталуча хана. Тиша пIевоз мара пхьаккха тайпа боахам бацар са. Даьла IоажалагIа да кхелха, воккхагIвар со а волаш диса бераш дар тхо. Со тIаваргIаш бола [illegible] мара [illegible] бола пхьаккха хьайба дацар тха [illegible]. ВIашагIкхета новкъостага дайна хIама а долаш, кIезиг-дукха хьалхагIа арава[illegible] цига ваха. Дунен [illegible] се хетар сона цу дийнахьа, хIана аьлча, хIаьтта ийнача цу дии тIа а вагIаш, [illegible] араваьннавар со. [illegible]. Балан наькъан тайпан [illegible] гIолла се чакхвоалача хана, [illegible] курал чуесса, [illegible] шод теха, ди човха[illegible] се гIалат валар кхераш, [illegible] бахийтар аз из. [illegible] тайпан юкъе гIолла чакхвоалача хана дин баь[illegible] теха шин дин коач[illegible] эздела доацаш, [illegible] нахах дош ца хетала доархIар. Цу тIа гIол[illegible] хувлаш моттиг[illegible] а яйсора.

Са[illegible] дин тIаваргIаш Шол[illegible] аьлар со. Тама[illegible] сона хьал[illegible] эттар. Шаьхка сона за байнача бесса дукха, нах бар со вахача оагIорахьа. Мочкъий-Юртагахьа [illegible] хьалбоагIаш. Уж ба [illegible] [illegible] дош[illegible] [illegible] ца хоадабар гIо[illegible]

Со Экажкъонгий-Юрта вахаш волга шоашта хайча, къоанеша аьлар: «Сов хоза гIулакх Iа тхоца лацарах, нигат, даьд саха хьа фусаме малхбузий ламаз а даь мара, Мочкъий Юрта хьош бола никъ дIа ца бахьа. Тхона хьалхашка хьай юхь чIоагIа кIайяьй Iа, ишта хьай даь-наьна, тайпан, хьай халкъа юхь кIайеш ваха низ дIанхоачалба хьа. ДукхагIа хилба вай эхь-юхь дола эздий кIантий».

Цар дувцар а лерхIаш дар а хайча, когера яьшна цIи керте кхаьчар сона. Юхь тIа хьацар техар. Дагаехар уж чуэца сай йоаца фусам, царна шу-кад оттабе йоаца тарo, ламаза кIал тасса хийтта ши ферта мара йоацилга. Цхьабакъда, сийна бай а баьнна, говр хахккал доккха ков хиларо кIезиг-дукха дега салоIам бир. Ах сахьат далалехьа уж берригa хьаьший вай коа Iобессар. Цу сахьате кIаьнк вахийта, хоам бир аз сайга хьежаш латтача новкъостага сайна тIаIоттаденнача гIулакхах. Харцлер къонахчунна тIадац. Аьннача дош доацаш вола къонах ваьсса саг лоархIар. Цкъа тешам байча из юхаметтаоттабе вала санна хала да.

Сов дукха нах са коа вIашагIкхетар фуд ца ховш, цунах тамаш еш, цу сахьате тха коа баьккхар тайпан нах, лоалахой. Наьха хIама махилда яхача нахах вай дала лорадолда. ВIашагIкхийттараш малашб хайча, цар хьош бола никъ байзача, вIалла са саготде ца дезаш деррига а долаш дар вай коа Иззал болча мехкага хьожаш, царна аша гIулакх деш, ламаз дайташ уралатташ тайпани лоалахойи кагийнах бар. Массанена а ламаза кIал тасса хIамаш хьаера минута ялалехьа. Дунен да се волаш санна хетийтар сона са гIулакха оарцагIбаьнача, мехка хьалхашка са юхь кIайяьча наха.

раш лекха хоавир со. ТIаккха аз а из гIулакх гуш мел болча тайпан наха, лоалахоша а кхетадир мехка хьалхашна са мел сий даьннад.

Из деррига хьадаьр, са оагIув хьаллаьцараш, мехка хьалхашка ланха лоам а баь, со хьалоттаваьраш тайпан нахи лоалахойи бар. Цу дийнахьа уж чура коч а хиина дIаоттаргбацар сона, нагахьа санна со царца кIома, тийша болх лелабеш хиннavаларе. Со ала гIерташ дар да эггара хьалха хьай нахаца, лоалахошца товш, Iимерза хила, царца во-дика декъаш хила, яхилга.

...Мочкъий-Юрта дIакхаьчар тхо. Нанас ваь бархIийс вошен, цар къонгаш, гаргара, тайпан нах, лоалахой бар вIашагIкхийтта. Лоацца аьлча, сигал хьалкхесса кий лаьтта Iойожаргйий-хьогI, аьнна, хеталуш дукха адам дар цу коа. Экажкъонгий-Юртара хоам баьбар царга тахан мара довна юкъе бода мохк хьал цэ кхоачалгах. Хьаьшашта никъ мукъа буташ, фусамдай ковна дехьеи сехьеи Iачудаха кортош а долаш, гIайгIане латтар укхаза вIашагIа мел кхийтта нах. Хьаьший тхьамадашка моаршал хоатташ, царна духьала вера цIен вокккхагIвар.

ГIалгIашкахьа эггара хьалха цу цIенгара дIадоладеш дар пхьенаш дитара башха-дика гIулакх. Вита безаш хиннар цу цхьан цIен кхо пхьа бар. Коа вIашагIа кхийтта маIа а кхал а мел бола нах белхаш бар. Доккха таьзет дар цига лаьттар.

Пхьенаш дитийта баьхка берригa хьаьший фусамдай коа гора эттар, парех дукхагIбараш кхалнах санна махьарч детташ белха а белхаш. КIаларбараш а пхьенаш дитийта юкъе баьхкараш а Iалаьмате чIоагIа беха бар. Гора баха латтача мехка лухьала латтача цу цIен вокккхагIчунга, цун вежарашка, цар къонгашка кхаьчар дувцилга доацаш йоккха хало яр. Сабар, денал, хьаькъал, эшаш минуташ яр уж. Цкъара горабаха латтача хьаьший къоаношка, царна тIехьа латтача къонахашка а хьежа, тIаккха шийна тIехьа латтача оарцага юхахьежар вокккхагIвола вoша.

Машар бергбац, е из хила [illegible] [illegible] цхьабараша. Цу хьакъехьа чIикъи-бикъи мадаккхалаш, — аьлар фусамдай цIен вокккхагIчо. Со шугахьа юхахьажар кхы маIан долаш да; гой шоана шайтIа юкъе да[illegible]

гIулакха жоп лургдац оаха, шо нийсса ураэттача мара. Иоахаш даьла цIи а йолаш, деш дуIа долаш гора латтачара меттахьа бала туташ бацар пхьенашта юкъебахараш, цкъара жоп да тхона хьайна оаха тIаденача гIулакха, яхаш дехардеш. Уж гIаь-метта боагIаш ура ца эттача шоашта фусамдас жоп лургдоацилга хайначул тIехьагIа, листа латтача хьупа тарлуш, ураэттар берригa нах. ТIаккха фусамдас жоп делар ер дешаш а оалаш: «Хьалха Аллах цIи йолча даьла духьа, тIаккха мехка сийна оаша денача гIулакха шун юхь а еш, уж пхьенаш дитар оаха».

ТIаккха цу коа вIашагIа мел кхийттача нахага махьарч даьлар. ВIаши мархIа бетталуш, фусамдай къинтерабоахаш, царна дег тIара баркал оалаш, ловцаш доахаш чакхбаьлар пхьенаш дитийта баьхкараш. ТIеххьара коа чубаьхар маьрша цIий хьаьрчараш. Байнарий даьшноаноша, вежараша мархIа а бехнаш, царна къинтера баьлар уж.

Таьзете мел латтарашка амин алалаш, аьнна мухь а теха, дуIа дир мехка къаьдас. Байнарашта маьл дIакхайкабир. ТIаккха мехка юхь кIайяьча цIенна баркал оалаш, тахан оаш даьккха сий тIехьенгара тIехьенга доалаш, дуне мел латта латталда шун, дахар а далар а имане хилда шун, тахан шуга дена во диццдеш дикаш ухалда ужх коа. ЦIена тIехье кхуйла шун, аьнна, дег тIара ловца баьккхар фусамдаьшта мехка къаьдас.

Ший коа вIашагIкхийттача Iалам нахагара, къоаношкара, пурам а дийха, йистхилар пхьенаш дуташ жоп деннар. Цо аьлар; «Ва нах, ладувгIалаш аз яхачунга, пхьенаш дитийта юкъе баьхкача мехка тхьамадаша вIалла боарам а боаш, дилла а дахьа а моттиг йоацаш чIоагIа дехар даьд сога пхьенаш дитарах цу байнарашка сагIийна дIадахийтара доагIа ахча хьаэцар дехаш. Сайгара, кархьоккха жоп деннадар аз царна, аз лаьчуша духьалвала тха цIен саг воацилга царна дIа а хайташ. Цхьабакъда, Iеине уж ца Iийначул тIехьагIа, хьаьшаша дехачох лаьца, дагаваьннав со вежараща, йижараща, вежарий къонгашца, гар[illegible]

[illegible] Дунен тIа мел дола руэкъа тхона хьалуш хилча, из хьа а нийца, мичча бесса шийсдешна дало а, даьла Iоажалах байна тхоай нах бохкаргбац оаха, Iаьржен кIайи шай хьаэцаргдац. И[illegible]

Нохч-ГIалгIай «Силуэт» яхача производственни текстильно-галантерейни объединене бригадашта юкъе яьржача яхье укх тIеххьарча шерашка хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIарех я трикотажни цехера Сушко Надежда керте латтача цхьоалагIча бригада коллектив. Цун керттердар да массаза а ший декхараш цIена кхоачашдеча бригадира ший болхлоех хIаранегара доагIаш дар хьа а дехаш, царга массанега хьинаре къахьегийтар, хIамаш тегарий къахьегами царна юкъера социалистически яхья цо кхетамца вIаштIехьяик х а р. Цхьаккха бутт дIабахийтац бригада коллективо ший задани 105 — 110 процент кхоачаш ца еш.

СУРТА ТIА: хIамаш тегарий бригадир Н. Сушко.

И. ПЛИЕВА сурт.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартеи, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелеи, 2, 10 мае арадаьннача газеташ тIа).

Шуаипов Абубакар, 1880 шера Курчалойски района Гельдыген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гельдыген яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Кухнова Анастасия Сергеевна, 1920 шера Сунженски района Орджоникидзевски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, колхозхо, Сунженски района Коммуна яхача хуторе яьхай, 5 шу суд яьй.

Агаркова Прасковья Федотовна, 1893 шера Краснодарски крае яьй, эрсе, парте хиннаяц, пекарни хаьхо, Наурски района Алпатово яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Эльбиев Гази, 1876 шера Надтеречни района Беной-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхоза завхоз, Беной-Юрта ваьхав, топаш техай.

Саидов Али, 1909 шера Курчалойски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хьехархо, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Курбахаджиев Курба, 1882 шера Итум-Калински района Атен-Баум яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Атен-Баун яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Дзурабов Косум, 1887 шера Итум-Калински района Ушкалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, артела складчик, Ушкалой яхача юрта ваьхав, топаш [illegible]

Мартановски района Ермоловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Сунженски района Карабулакски станице ваьхав, топаш техай.

Богатырев ИбраьхIима Мухьмад, 1908 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, ахархо, Яндаре ваьхав, топаш техай.

Богатырев ИбраьхIима Муса, 1911 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, ахархо, Яндаре ваьхав, топаш техай.

Гащенко Калинин Моисеевич, 1890 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ассиновски станице ваьхав, топаш техай.

Ванкаев Усамат, 1879 шера Надтеречни района Iаьлий-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, топаш техай.

Товсултанов Умха, 1881 шера Надтеречни района Лакхара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, топаш техай.

Тихонов Викентий Евстигнеевич, 1893 шера Шелковски района Дубовски яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Дубовски яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

[illegible] 1873 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Слепцовски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гальмурзаев Абубакар, 1890 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, сельпо заготовитель, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гурмаев Тута, 1891 шера Атагински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тахахаджиев Байтук, 1871 шера Веденски района Дышне-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дышне-Ведено яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Шахангиреев Муну, 1780 шера Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Веденски района Элиlхатой яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Калинин Николай Захарович, 1893 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, транспортни конторе десятник, г. МагIалбике Назаренко яхача поселке ваьхав, топаш техай.

Ядута Петр Филиппович, 1890 шера Черниговски области г. Глухове ваьв, украинец, парте хиннавац, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Хамидов Хамид, 1900 шера Чеберлойски района Цен-торой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Чеберлойски района Цуй [illegible] яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Керимов Олли, 1901 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

ннице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Артемовски элеватора весовщик, Грозненски района Первомайски станице ваьхав, топаш техай.

Мицаев Бачули, 1892 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, артела хьу тедар, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Бисаев Цочи Асланбек, 1857 шера Галашкински района Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, артела совхозе болх баьб, Галашка ваьхав, топаш техай.

Хаджиев Усман, 1885 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, артела член, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гапархоев Успа ТIури, 1867 шера Галашкински района Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Галашка ваьхав, топаш техай.

Мякиев (Беймурзаев) Тегела Аси, 1882 шера Галашкински района Семи-Огоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Семи-Огоч яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мякиев Беймарза Тегель, 1861 шера Галашкински района Семи-Огоч яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Семи-Огоч яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Малевин Петр Антонович, 1895 шера Малгобекски района [illegible] станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза бригадир, [illegible] станице ваьхав, топаш техай.

Джанхотов Ахмат 1904 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Урус-Мартан [illegible]

[illegible] бесса духьа, нах [illegible] оагlорахьа, Мочкъий-Юртахьа [illegible] Уж ба [illegible] бидаржащца, [illegible] юрдащца, доп- [illegible] Ишттал болча [illegible] ца ходабар гlо- [illegible] сеца лат- [illegible] минот [illegible] боагlача та- [illegible] [illegible] кlоанол гучаб- лар. Уж гаргагlертача дин тlера lо а весса, цар сий- деш, уж боагlача оагlорахьа дин дукхьала а лаьца, дlаэт- тар со.

Аз шоаща лаьца гlулакх эийнача къоаноша аьнна хиннад: сов хоза гlулакх вай- па лаьца, вай сийдаь, хьалла латта говрабаьрий укх юр- та вахаш вале, цун коа малх- бузий ламоз а даь мара Мочкъий-Юрта дlагlоргдац вай.

Хьанал шо, са къонгаш, лоадама хlама а ца хеташ, деш хала а доацаш, аз даьр мел доккха хинна, са юхь кlайещ гlулакх хинна дlа- эттар.

Шоаш соца хьанийслуш- ше, салам денна, дахар-де- нар хьаттар къоаноша. Цар салам юха а дерзадаь, сайре дика йийца, сагото йоацаш, наькъа арадаьнна дий шо, аьнна, хаттар дир аз царга.

[illegible] дерriга а долаш дар вай коа lалал болча мехкага хьожаш, царна эша гlулакх деш, лама дайташ уралат- таш тайпаш лоалахойи ка- гийнах бар. Массанена а ла- мала кlал тасса хlамаш хьа- ера минута ялалехьа. Дунен да се полаш саииа хе- тийтар сопа са гlулакха гарпагlбаьннача, мехка хьал- хапика са юхь кlайьча на- ха.

Дерriга а ваьнаьха гlула- кхаца хила мадеззара дlадо- даш дар. Цхьабакъда, дахьа а дилла а моттиг йоацаш чlоагlа къувлаш дар цхьаь- кха: царна, аьлча, мехка дlа- оттаде шу ца хилар. Цунах сакхийра са лоалахочун Хамхой-наькъан сага. Лоа- лахо хилар мара цхьаккха тайпа гаргало а яцар тхона юкъе. Ишттал сий дола хьаьший хьа коа-карта бах- кал ираз долаш хьо хилча, дунен чуи къематдийнахьен къинтера а ваьнна, сай ко- арча доаханах дикагlдола бе- жан лу аз хьона, аьлар цо. Бежан дийналга хайча чlоа- гlа беха хьайзар къоаной, беррiга хьаьший. Иштта ах- канара лоаца бийса са коа яккха езаш хилар уж.

lуйрийна хlама нхаьлла Мочкъий-Юрта кхо пхьа би- тийта болха мехкара тола- шагlбола къоаной, кьонахий наькъа арабоалача хана, цар тхьамадаш шоай кучер а хийца, шоай тачанка тlа гов-

цlен вокххагlчуига, цуй ве- жарашка, цар кьонгашка кхаьчар дувцилга доацаш йоккха хало яр. Сабар, ле- нал, хьаькъал. эшаш минут- таш яр уж. Цкъара гораба- ха латтача хьаьший къоа- ношка, царна тlехьа латтача кьонахашка а хьежа, тlаккха нийна тlехьа латтача оарца- га юхахьежар вокхагlвола воша.

Маша бергбой, с [illegible] хила [illegible] а яц яха lимадаш яир цуина тlехьашка латтача цхьабараша. Цу хьакъехьа чlикъи-бикъи мадаккхалаш, — аьлар фусамдай цlен вок- кхагlчо. Со шугахьа юхахьа- жар кхы маlан долаш да: гой шоана шайтlа юкъе да- рах, сухал котъяларах, са- бар ца хиларах цхьа-ша саг бахьан долаш юхьlаьрж эт- та, цlий дита яхаш, дехар- деш гора этта латта мохк. Тахан вай акхар юхь ль, даькка сий гlалгlай къам мел долча хана дахаргда, хlьта акхар юхь а йсагаяь, вайна, аьина, наlалт цlаккха дицлургдац. Массанена а дlа- хозаш дир къоаночо из къа- маьл. Тlаккха цхьан минута сатем эттар цу доккхача коа.

Из боха а беш, вlаштта кхозза йистхилар, фусамдай вокххагlвар: «Ва, нах, са хьаьший, мехка аьлий! Ал- лах цlи йолча далла мара сужне ваха йиш яц цхьаккха сага. Оаша тха коа денача

гlа дехар даьд сога пхьенаш дитарах цу байнцрашка са- гlийна дlадахийтара доагlа яхча хьа'шар дехаш. Сайга ра, кархьекха жоп деннадар аз царна, аз даьчуина ду- хьалвала тха цlен саг воа- цилга царна дlа а хайташ. Цхьабакъда, lеппе уж ца lийначул тlехьагlа, хьаьша- ша дехачох лаьца дагаваьн- нав со вежарашца, йижараш- ца, вежарий къонгашца, гар- гарча нахаца. Уж берригаш са даггара ба. Дунен тlа мел дола рузкъа тхона хьалуш хилча, из хьа а ийца, мичча бесса нийсденна дале а, даь- ла lоажалах байна тхоай нах бохкаргбац оаха. lаьржен кlайн шай хьаэцаргдац. Из аз дlахайтад тlагlертта сога дехардеш болча lалам'- на- хага, къоаношка. Хlаьта а сов чlоагlа цар дехарех оаха жоп деннад царна укх тха коа цlий а даьккха, байна- рашта тlера сагlа де а цу сагlах укхаза вlашагlа мел кхийттараш кхетийта а.

Тlаккха сагlа даьккхар пхьенаш дитача фусамдай коа.

Ишттa хилар гlалгlацlка- хьа эггара хьалха пхьенаш дитар. Боарам боацаш чlоа- гlа доккха сий даьлар гlал- гlай мехка цу цlен. Цар дlадоладаь из башха-дика гlулакх тахханалца дахаш а да.

Къамаьл дlяздаьр
Б. КОСТОЕВ.

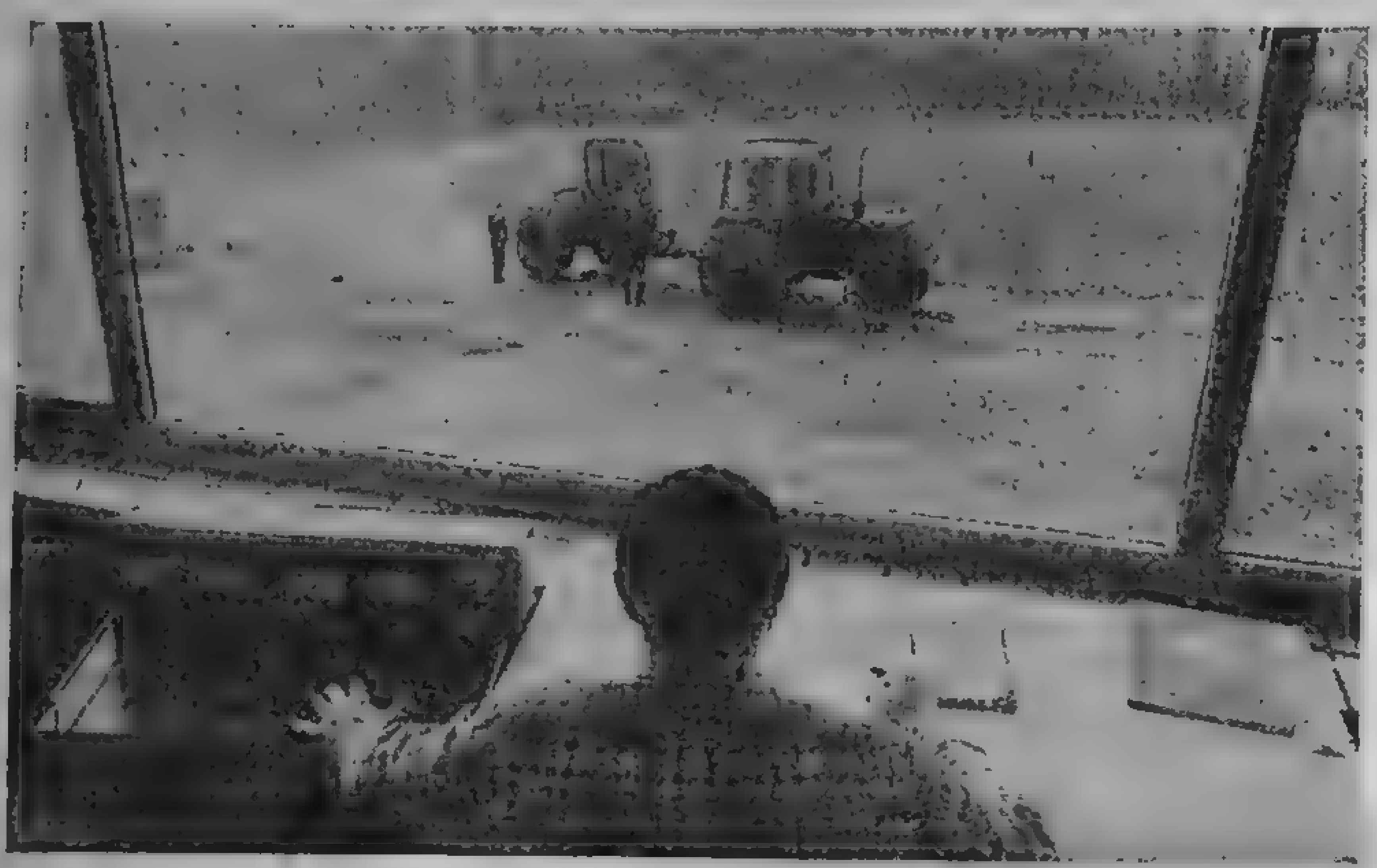

Пультера команда телаш

МОСКОВСКИ ОБЛАСТЬ. Солнечногорска юххерча центральни машиноиспыта- тельни станце хlанзара при- бораши электронни устройст- ваши лелаяро таро хулийт саго кулг тоха ца дезаш кер- да юртбоахама техника ав- томатически режиме а йолаш тахка. Машинай ходовой даькъа а кхыйолча техниче- ски а характеристикашта тохкамаш ду пультера коман- да а телаш. Из бахьан долаш кхоъ ха, дикагlа лоаттабу тlехьожам.

Станце балха юкъе йола- яьй дlа-юха лела электронно- вычислительни центраш. Уж автомобила чархаш тlа лат- таш я. Уж чlоагlа атта я кхашкарча хьалашка тохка- маш дара. Электроника сих- ха новкъостал ду конструкце кхоачамбоацараш гучадаха а шиий ханнахьа уж дlадаха а.

Органически минеральни удобренеш яхкара йола ма- шинаш, прицепаш, автомоби- лаш, юртабоахама продукце- на переработка ярен из лоат- таярен процессашка болх беш йола техника кхашкара да- раш саина хьалаш долча ЦМО полигоне а лаборато- решка а тохкамаш деш чакх- йоах.

СУРТА ТlА: МТЗ-82 яха- ча серийни трактора цент- ральни машиноиспытательни станце полигоне тохкамаш деча хана.

Г. ХАМЕЛЬЯНИНА сурт.
(ТАСС фотохроника).

ГlИШЛОНХОШТА ШОРТТА МАТЕРИАЛАШ

Пятилетка дlадахача ше- рашка хlара шера хьалъяь- рел диазза дукхагlа гlишло- ш я укх шера вай респуб- лике хьалъе езаш. Цунца дувзаденна доккхий декха- раш хьалхашка латт «Чечинг- агропромстрой» производ- ственни объединенена чуйоа- гlача Грозненски аьшкбето- на конструкцей завода кол- лективана. хlана аьлча, гlишло- нхошта маэшша аьшкбето- на, столярни изделеш лоат- тае езаш я из. Цу декхарех дика лоархlабеш хьабоагlа предприяте болхлой. Дlаба- хача бъъ бетта заданел тlех цар арахийцай 26 эзар сома маькха товарни продукци. Шоай потребителашта гlишло- лон материалаш лоаттаяра дола договории декхараш а дизза кхоачашдаьд цар.

Къахьегама овсарле лакхъ- яра пачхьалкхен план ба- райтта процент тlехкхоа- чашъяьй завода коллективо. Заданел тlех ара мел хийца продукци дуккхьал из лакхъ- яра чотагlа хьаьй. Бийдал, цемент, электроэнерги, кхы- йола материалаш кхоярах, хьаеча продукцега дlадодар оттабаьча боарамал кlезигда- рах планал тlех 123 эзар сом пайда баьб цар.

Укх шера хадданза яхье хьалха а латташ башха-дика производственни толамаш дахарца белгалъяьнна я Гу- неев Хьусени Куркиев Хьаж- мурди керте латтача цехий коллективаш.

К. БАШИРОВ.

хоз, Беной-Юрта ваьхав, то- паш техай.

Саидов Али, 1900 шера Курчалойски района Алле- рой яхача юрта ваьв, нох- чо, парте хиннавац, хье- хархо, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Курбахаджиев Курба, 1882 шера Итум-Калински района Ачен-Баум яхача ху- торе ваьв, нохчо, парте хин- навац, колхозхо, Ачен-Баум яхача хуторе ваьхав, топаш техай.

Дзурабов Косум, 1887 ше- ра Итум-Калински района Ушкалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ар- тела, складчик, Ушкалой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Албастов Кагерма, 1867 шера Итум-Калински рай- она Ушкалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ушкалой яха- ча юрта ваьхав, топаш те- хай.

Магомадов Магомед, 1897 шера Ботлихски района Гогатли яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, ку- старь, Аллерой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дукуев Саид-Альви, 1910 шера Курчалойски района Элисхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, деша ца хар дlадаккхара вола упол- номоченни, Элисхан - Юрта ваьхав, топаш техай.

Хасуев Гарта, 1887 ше- ра Курчалойски района Ца- цан-Юрта ваьв, нохчо, пар- те хиннавац, колхозхо, Ца- цан-Юрта ваьхав, топаш те- хай.

Калиев Саарали, 1887 шера Курчалойски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Аллерой яха- ча юрта ваьхав, топаш те- хай.

Мутиев Халид, 1907 ше- ра Курчалойски района Ба- чи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бачи- Юрта ваьхав, топаш техай.

Эрзуев Закри, 1887 ше- ра Курчалойски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, кол- хозхо, Центорой яхача юр- та ваьхав, топаш техай.

Дутуев Яхъя, 1874 ше- ра Курчалойски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, кол- хозхо, Майртуп яхача юр- та ваьхав, топаш техай.

Ашаханов Ражаб, 1862 шера Итум-Калински рай- она Колходой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Итум-Калин- ски района Ховха яхача ху- торе ваьхав, топаш техай.

Бетиев Абдурахман, 1882 шера Итум-Калински рай- она Ушкалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хинна- вац, артела член, Ушкалой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Курбанов Мути, 1861 шера Итум – Калински рай- она Колходой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хинна- вац, колхозхо, Колходой яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Аюбов Алаудин, 1882 шера Курчалойски района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, пар- те хиннавац, хаьхо, Цацан- Юрта ваьхав, топаш техай.

Кузнецов Андрей Кондра- тьевич, 1864 шера Урус-

Товсултанов Умха, 1881 шера Надтеречни района Ла- кхара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, кол- хозхо, топаш техай.

Тихонов Викентий Евстиг- неевич, 1892 шера Шелков- ски района Дубовски яхача юрта ваьв, эрсе, парте хин- навац, колхозхо, Дубовски яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кияшкин Филипп Павло- вич, 1873 шера Сунжен- ски района Слепцовски ста- нице ваьв, эрсе, парте хин- навац, колхозхо, Слепцов- ски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ляпин Семен Леонтье- вич, 1873 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хинна- вац, колхозхо, Слепцовски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Маковкин Андрей Ники- форович, 1874 шера Сун- женски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Слеп- цовски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Хасиев Хазбулат, 1891 шера Надтеречни района Шиды - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шиды-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Баталов Ама, 1874 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, гlиш- лон контора хаьхо, Новые Алды яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Магомадов Арсануко- Хаджи, 1840 шера Урус- Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, иж- дивенец, Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Газгиев Хаджислав Га- зиевич, 1881 шера Цума- дински района Гако яхача юрта ваьв, аварец, парте хиннавац, ахархо, Гако яха- ча юрта ваьхав, топаш те- хай.

Бексултанов Кувта-Хаджи, 1897 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, пар- те хиннавац, колхозхо, Ач- хой-Мартан яхача юрта ваь- хав, 10 шу суд яьй.

Берсахаджиев Юсуп, 1876 шера Курчалойски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Центорой яха- ча юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бесиев Дуку, 1902 ше- ра Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хинна- вац, колхозхо, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетигов Яхъя, 19●2 ше- ра Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хинна- вац, «Заготщерста» кла- довщик, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гогиев Дебри Юсуп, 1891 шера Назрановски района Сурхотlа ваьв, гlал- гlа, парте хиннавац, хаь- хо, Пригородни района Ре- дант яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] вич, г. Ма-Іа-Бике Наза[illegible] яхача поселке ваьхав, то- паш техай.

Язута Петр Филиппович, 1890 шера Черниговски об- ласта г. Глухове ваьв, украи- нец, парте хиннавац, г. Гроз- не ваьхав, топаш техай.

Хамидов Хамид, 1900 ше- ра Чеберлойски района Цен- торой яхача юрта ваьв, нох- чо, парте хиннавац, колхо[illegible] [illegible] Чеберлойски района [illegible] яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

Керимов Озни, 1901 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, пар- те хиннавац, колхозхо, Хак- мадой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ахмадов Нажмутдин, 1909 шера Ведески района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дарго яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Козодоев Николай Иоси- фович, 1904 шера г. Батуме ваьв, эрсе, ВКП(б) член, «Горснефта» инженер, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дазаров Абдурахман, 1900 шера Гудермесски района Кады-Юрта ваьв, нохчо, пар- те хиннавац, колхозхо, Ка- ды-Юрт яхача хуторе ваь- хав, 10 шу суд яьй.

Талаев Магомед, 1904 ше- ра Веденски района Дарго яхача юрта ваьв, нохчо, пар- те хиннавац, колхозхо, Дар- го яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Вахаев Атаби, 1906 шера Урус-Мартановски района Мартан-Чу яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Мартан-Чу яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мыкалова Дарья Кон- дратьевна, 1911 шера Став- ропольски крае яьй, парте хиннаяц, колхозхо, Грознен- ски района Комсомольское яхача юрта яьхай, 5 шу суд яьй.

Алимханов Магомед, 1905 шера Надтеречни района lаь- лий-Юрта ваьв, нохчо, пар- те хиннавац, единоличник, lаьлий-Юрта ваьхав, топаш техай.

Мигалина Елизавета Леон- тьевна, 1891 шера г. Дер- бенте яьй, эрсе, парте хинна- яц, цlеннана, г. Грозне яь- хай, 5 шу суд яьй.

Соловьева-Белячкова Клав- дия Ильинична, 1890 шера г. Грозне яьй, эрсе, парте хиннаяц, «Пищепром» арте- ла болхло, г. Грозне яьхай 5 шу суд яьй.

Силакова-Гутова Елена Никитична, 1896 шера г. Ту- ле яьй, эрсе, парте хиннаяц, школа хьехархо, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Ионова Мария Матвеевна, 1902 шера г. Грозне яьй, эр- се, парте хиннаяц, мебельни фабрика болхло, г. Грозне яьхай, 8 шу суд яьй.

Власов Павел Кузьмич, 1890 шера Воронежски об- ласта Росташи яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац г. Грознерча № 4 йолча тика продавец, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Серебряков Евстафи Нес- терович, 1893 шера Грозней- ски района Ермоловськи ста-

[illegible] Сеит[illegible] ваьхав, [illegible]

Мякиев [illegible] 1881 шера [illegible] района [illegible] яхача юр- та ваьв, [illegible] Сакка яхача юрта ваьхав, то- паш техай.

Малеевич Петр [illegible] 18[illegible] шера [illegible] [illegible] не ваьв, [illegible] парте хи[illegible] вац, [illegible] [illegible] станице ваьхав, топаш техай.

Джанхотов Ахмат [illegible] шера Урус-Мартан яхача юр- та ваьв, нохчо парте хинна- вац, колхозхо, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, топаш те- хай.

Токаев Ахьяд, 1872 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нох- чо, парте хиннавац, обще- жити хаьхо, Новые Алды яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Романков Алексей Михай- лович, 1902 шера Орджо- никидзевски края [illegible] яхача юрта ваьв, эрсе, пар- те хиннавац, кирпишк еча за- вода болхло, г. Грозне ваь- хав, топаш техай.

Горчханов Юша, 1877 ше- ра Урус-Мартановски райо- на Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, кол- хозхо, Гехи яхача юрта ваь- хав, топаш техай.

Хацаев Таиир, 1876 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гехи яхача юрта ваьхав, то- паш техай.

Маилаев Умалат, 1914 ше- ра Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус- Мартан яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Гайсултанов Хадшуга Бай- солт, 1907 шера Шатоевски района Автуры яхача юрта ваьв, гlалгlа, парте хинна- вац, болх беш хиннавац, Ав- туры яхача юрта ваьхав, то- паш техай.

Чеиберлидзе Харлампий Григорьевич, 1892 шера (Турци) г. Травезунде ваьв, грек, парте хиннавац, кус- тарь-одиночка, г. Грозне ваь- хав, 10 шу суд яьй.

Исаков Магомед, 1880 шера Шароевски района Тх- ма яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартанов- ски района Самашки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Исаходжиев Абдурахман, 1871 шера Шаройски района Шикмой яхача юрта ваьв, нох- чо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартанов- ски района Самашки яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Винокуров Петр Панкра- тович, 1878 шера Раздоль- ное яхача [illegible] парте хиннавац [illegible] [illegible] Раздольное яхача юрта ваь- хав, топаш техай.

Бабаков Миталим Аб[illegible] вич, 1894 шера Дагестан, [illegible] [illegible] [illegible] хав, топаш техай.

(Дlахьодолар хуьргда).

БЕРИЙ КОЛОНЕ—ДАЙ-НОАНОЙ ДИ

Шоай аргІанара «дай-ноаной ди» дІадихьар НГІ-АССР МВД Грознерча къахьегама кхетам балара учреждене. Берригача мехко а санна деадир Сийлахь-боккхача Даймехка тІом тІа Котало яьккха 45 шу дуза ди цу учрежденерча кхувшбоагІача кагирхоша. ХІаьта ший воспитанникашка са ца готдаита а цар даьшта-ноаношта салоІам бар дукха в, из мероприяти чакхъяьккхар цу учреждене начальника Патиев СаІадала ТІахІирас. Из чакхІоакхача цунна новкъостал даьраш бар цун заместителаш Петров Сергей Константинович Зайнутдинов Ахмед Абдурзакович. Иштта из вІаштІехьІоаккхача доккха дакъа даьцар, шоашта теха ха чакх а яьккха арабувла кагирхой балхэ дІацийсбара волча вокхагІволча инспектора Гадиев Руслана. ЦІей [illegible] а «дай-ноаной ди» дІахьоча а дукха хьаьший бар.

Іуйрийна 10 сахьат даьлча дІадоладир цІей, аггара хьалха дош аьлар колоне начальника Патиева, цо цІейца даькъала бийцар хьоаша..гІа баьхка тІема а къахьегама а ветеранаш, бІу[illegible] - интернационалисташ, воспитанникай дай-ноаной.

Эскаре санна, цхьан оагІорахьа латтар воспитанникаш, вокх оагІорахьа — дай-ноаной кхыбола хьаь[illegible] Массавар а доттІо[illegible] бар, царна бІара[illegible] [illegible]ттаргдар уж нах [illegible] дукха доахкача [illegible] а боаш цхьаикахьа [illegible] колоне [illegible] воагІар аггара [illegible] тІа а вахе, [illegible] даьхкана а вийне [illegible] хулар. Цо [illegible] воспитанники[illegible] боа[illegible] а [illegible] из [illegible]

цкъарчоа со шек ваьлар, сайна укхаза болх бе могаргхиларах.

Сай болх, аз дІаболабир дисциплина чІоагІъяра тІера, бакъда, цу гІулакха раьза боацараш а нийсбелар. Царца дикка къувса а дийзар, хІаьта а цхьаццабараш кхеташ бацар шоаш леладечох хІама хургдоацилгах бакъда, дІахайтачул тІехьагІа балхара дІабаьлар уж. Цул тІехьагІа хувцадаза доладелар укхазара гІулакхаш, хІаьта воспитанникашта юкъе а зуламаш кІезигагІа хул хІана. Шоашта администрацес тІадехка декхараш дизза шоай ханнахьа кхоачашду цар. Цунна дола масал да тахан, шоашта теха ха чакхъялалехьа аравоалаш ялх воспитанник хилар. ХІаьта таханар са'на йола мероприятеш е йолаяь ши шу совгІа ха мара яц, бакъда цу лоаццача хана дукха пайда баьб тхона цар. Вешта аьлча, тхона дикагІа довз тхоай воспитанникий вахара хьал. ДІахо а укх тайпара мероприятеш чакхъяха лаьрхІа да тхо. ХІана аьлча, укх чу цхьацца зуламаш а даь боахкача кагирхой даьшца-ноанойца бувзам лоаттабар тха балхана чІоагІа пайдолаш да.

Цу тайпара къамаьлаш дар цу учрежденерча нхыча болхлоша ,дийцараш а. Укхаза белгал ца доаккхаш дита йиш йолаш дац цхьа хІама. Хьалха, вайна ховш ма хиллара, цу тайпарча учрежденех лаьца вІалла хьоахаде йиш йолаш дацар. Цудухьа дукха хулар наха дувца къамаьлаш. Цу тайпарча къамаьлаша уйзара боахар баха нах, хІаьта цу учрежденешка а хинна араваьннача сагах, цІерах санна кхерар. Тахан а нийслу уж балха дІаяцца раьза боаца кулгалхой, хІаьта уж санна дола кхоачамбоацараш дІадахарна бувзабенна ба вокхагІволча лейтенанта Гадиев Руслана болх, Цо дувц:

— Аз укх колоне болх бу [illegible] тарга ха мара яц, [illegible] [illegible]

болча кулгалхоша. Дале а, са декхар да миччa тайпара а царна къахьега моттиг нийсъяр. Цу хьакъехьа сона новкъостал де йиш йолаш бар райкомий а обкома а комсомола болхлой. Бакъда, уж шоашта вІалла гонахьа доацача санна мара хІама деш бац. Шун газетага гІолла царга дехар де ловра сона цу гІулакха цар шоай терко тІаяхийтар.

Нийса йоах Руслана, нагахьа санна комсомола а вай обществас а кагирхошта кагаш тІа оьтта гІо-новкъостал на дойя цар деш дола зуламаш кІезиглургдац. Цул совгІа, кагирхой къахьегамца бола безам сов а боаккхалургбац. Сога хаьттача, кхы тІехьа а ца теташ массавар оарцагІа а ваьшна из гІулакх цхьан кога тІа даккха деза.

— Тха колоне хІанз укх сахьате ер ма йий, аьнна, кхы йоккха проблема йолаш хІама дац — йоах, политически даькъе начальника заместитель волча Петров Сергей Константиновичас. — Кагирхошта вай вахаре хулаш латтача хувцамех дола бакъдар ховргдолаш, царна деша газеташ а журналаш а долаш да, шоаш мукъа болча хана цар шоай са мукъадоаккхаргдолаш хьажа телевизор а ладувгІа радио а я. Цул совгІа, укхаза шоашта халкъа судо теха ха чакхйоаккхаш болча кагирхошта юкъе дукхагІбараш юкъера образовани йолаш бац. Цу санна болчарна лаьрхІа йоккха [illegible] школа а, училище а я укхаза. Шоаш укхаза йоаккхача хана юкъера школа чакхъяккха а шоай дего къоабалъеш йола говзал Іомае а йиш йолаш ба кагирхой.

Дукха ба укхалара араьбаннача тІехьагІа лакхера дешара заведенешка деша дІаэйттараш а. ХІаьта дукхагІболчар тхога а, укхава юхебисача шоай новкъосташка а, шоай хиннача хьехархошка а кагъхташ ухийт. ХІара цІей мел долча хана дукха [illegible]

хет сона лакхехьа вай хьоахаьча учреждене болх бе мел хала а бехктоккхаме а да. Цигарча воспитателаша беннача кхетамга хьежжа хургда кагирхой дІахора вахар. Цу учреждене ше яьккха ха цІаккха а йицлургьяц цигара араваьннача зІамигача сага. ХІаьта цу чу из мел воалача хана ший гаргара нах, доттагІий, новкъостий ца гуш а уж го безам болаш а ма хургвий цигара хІаранар.

— Аз укх отряде воккхагІвола воспитатель волаш болх бу дукха ха еце а, дукха хІама дайзад сона — йоах Ибрагимов Нурдин Исраиловичас. — Са отряде 73 саг ва, царех хІаранеца ши-ший тайпара къамаьл де деза. Ха деза цун дагахьа фуд, фу уйла йолаш ва, цул тІехьагІа мара цуна тІабода никъ корортбац. ХІаьта дІаоалаш санна аттэ дац из дерригa а чакхдаккха.

Да а да из-м Ибрагимове яххача бесса хала де дезаш хІама. Ховш ма дий (исправительно - трудоной) оалача учреждене кхаьчараш хала болга. ХІана аьлча, царна юкъе дукхагІбараш с дай боацаш с ноаной боацаш ба. Геттара чІоагІа терко е езаш ба цу тайпара кагирхой.

Цу учрежденерча кулгалхоша шоай воспитанникашца тІатеІІа къахьегарах цигара араваьннар шозлагІа халкъа суда хьалхашка отташ йола моттиг наггахьа мара хилац. Из а бІаьнцена юкъе цаІ[illegible] [illegible] нийслургбацар аьнна хеталу, нагахьа санна цу воспитателашта комсомоло а еррига общественносто а новкъостал доре.

ТІеххьара а ала ловра, шоай атта боацача балха тІа, кагирхой нийсача новкъа бахара а цар вахарера гІалаташ дІадахара а шоай низ а хьинар а кхо на деш къахьегаш болчар аьттув балба, аьнна. Вай хьал[illegible] кхерга хьежжа хургья вай тІехье. ХІаьта цигра [illegible]

БАРТАЛА яьккхача яьшка гонахьа багІа новкъостий. Шишша кирпишк вІашка а йилла, «гІандаш» даьд цар. Яьшка тІа доаржадаь уллача газета тІа Іойиллай аьта маькх, хоха буц, массехк селедка. Пеле цаІ мара дац новкъосташка. Из зІамагІчунна бе доалл. Цунна уллув я къаракъа шушаш а. Эггара хьалха детта пела тхьамадага дІакховдаду зІамагІчо.

— Тхьамада, хьажал укх пела фу йоах!

— Эшшахь... Ма дукха деттад Іа из.. Са желудок дика-м яц... — оал тхьамадас пела дІабе а доллаш.

— Ай, къаракъ во дац желудок лазаш хилча. Цо еррига микробаш йоаергьяІ — йоах зІамагІчо. — Дала моаршал лолда хьона, тІатох цо.

— Дикан хилда ер! — тхьамадас пела тІакІалтІаркхосс:

Уллув вагІача шин новкъоста а цу боарамах къаракъ Іо-

«Эздий нах»

Беламе дувцар

дотт зІамагІчо.. ТІаккха мара шийна малац цо. Хоза лостам болаш, эзделах ца бохаш багІа новкъостий.

— Ер, хох дика хургба хьона, тхьамада — йоах зІамагІчо, — укххох йоахк еррига витаминаш.

Юрта вайта кулгалхо вувцаш багІа уж.

— Даьллахьий, ма цІена саг ва-кх из; — йоах тхьамада аьтта оагІорахьа вагІача лакхача дегІах волча зІамсаго. ХІанз-м тоабала мег вай совхоза болх.

— Сога ма дувца Іа, — раьза вац цунна духьала вагІар.— Са бажа хин[illegible] цу сагаца болх беш. Ший бе онар дІахецаш вац из йоах цо.

— Сона хац хьа бажа фу йоах, бакъда, аз дувцар нийса да хьона!

— Яьй, сабардел шоай, — йоах тхьамадас, — цо-м цаІ дергдар. Вай истола тІа вувцаш цал къонах вац-кх из.

— Даьллахьий, оаша функагІа дувце а, из дика саг ва,— соцаш вац лаьхвар.

— Из-м дошо хила валар, оаша гІараш ца яь, — тІачоах тхьамада.

— Тхьамада, укхо фу йоах хьажал! — аргІанар пела цунга дІакховдаду зІамагІчо.—Хьэ желудка геттара дика хургда-кх цІена къаракъ.

..Бийса хинняй. Йоассеннай шушаш. «Ма бувца маькха нах! Ма бувца!!!», яхаш шинца [illegible]

БІаьсти...

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурт.

МОСКВА. Дукха ха йоаццаш авторски свидетельство дІаденнад экологически цІена йола транспортни средства хьаярах. МоллагІа яраш санна йолча серийни конденсаторашца болх беш йола ши-шегІа лела установка хьаяьй. Кердача двигатела башхалонашта юкъе я Іалаьмате чІоагІа дарегІа йола цу сахьате еш йола зарядка. Технически гІулакх эшаш яц, моллагІча формагІа лелас аттагІа хургйолча тайпара кийчъе йиш йолаш я...

Из керда установка хьаяь моттиг — Московски автомеханически института перспективни автотракторни электрооборудовани кийчъеш йола Іилма-тохкама лаборатори.

Из вІашагІъелларех керттера вар вокхагІвола Іилман болхло В. П. Хортов ва.

СУРТА ТІА: «Ма хола ловзорг я из», — оал улицагІа дІаболхача наха.

Г. ХАМЕЛЬЯНИНА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ДЕША ДУВЛА!

НОХЧ-ГІАЛГІАН РЕСПУБЛИКАНСКИ МУЗЫКАЛЬНИ УЧИЛИЩЕ
1990—1991 ДЕШАРА ШЕРА ДИПНАХЬАРЧА ОТДЕЛЕНЕ ДЕШАРХОЙ ХЬАЭЦ УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ:

Фортепиано;
Мерз бола инструменташ — чІондарг, альт, виолончель, контрабас;
Духовой инструменташ — тромбон, труба, валторна, кларнет, гобой, зурма,
Халкъа инструменташ — халкъа пандар, лахчан пандар, баян, аккордеон, домбра, балалайка;
Хоровой дирижировани;
Илли дахар;

ТЕЛЕВИДЕНИ

ОРШОТ

14 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм. 1-рей, 2-гІей сереш.
11.00 — Футбольни обозрени.
12.30 — Хл. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Калинцева Іайна лоаз (иллавесни).
16.10 — Дерригача дуней музей ден. Делегатсие [illegible] музей. (Каргополь).

хьегама а ветеранаш, бlу-хой - интернационалисташ, воспитанникаш дай-ноаной.

Эскаре санна, цхьан оагlорахьа латтар воспитанникаш, вокх оагlорахьа — дай-ноанойи кхыбола хьаьший. Массавар а доггlозавьнна вар, царна бlарахьежача моттаргдар уж нах шоай бераш лийца доахкача лагере а боацаш цхьаннахьа арахьа ба, аьнна. Колонехьа чу мел воагlар эггара хьалха Тlахlира тlа а вахе, из цlейца даькъала а вийце моаршал хоатташ хулар. Цо хьалхьокхар цун воспитанникий дьашта-ноаношта вовзаш а цар сий деш а из хилар. Вешта, из-м тамаш а яц хlана аьлча халкъа судошийна доагlаш дола тaIазар а даь, цу колоне кхаьчача хlара зlамигача сага из цу чура араваллалца йолча хана даьна а нанна а метта ва Патиев.

Патиев колоне начальник вола дукха ха яц. Хlаьта а дикка хувцамаш де аьттув баьннаб цун.

— Духхьашха со укх колоне балха венача хана, укхаза даьллар доккха туржаl дар. Бакъдар аьлча, сай опыт йоккха яле а, зам лоаттабар тха балхана чlоагlа накъадоалаш да.

Цу тайпара къамаьлаш дар цу учреждеверча кхыча болхлоша дийцараш а. Укхаза белгал ца доаккхаш дита йиш йолаш дац цхьа хlама. Хьалха, вайна ховш ма хиллара, цу тайпарча учрежденех лаьца вlалла хьоахаде йиш йолаш дацар. Цудьхьа дукха хулар наха дувца къамьлаш. Цу тайпарча къамаьлаша уллара боахар баха нах. Хlаьта цу учрежденешка а хинна араьннача сагах, цlерах санна кхерар. Тахан а вийслу уж балха дlаэца раьза боаца кулгалхой, хlаьта уж санна дола кхоачамбоацараш дlадахарца бувзабенна ба воккхагlволча лейтенанта Гадиев Руслана болх. Цо дувц:

— Аз укх колоне болх бу пи шу гаргга ха мара яц, хьалхагlа боккхагlбараш болча колоне вар со. Бакъда, кагирхошца дукха халагlа да, хlана аьлча ер ма дий, аьнна, цар шоашта хьалхашка оттадаь денхар хилац. Цул совгlа, ха а яькха укхазара араваьнна саг балха дlаэца ца туташ чlоагlа духьале ю цхьацца журналаш а долаш да, шоаш мукъа болча хана цар шоай са мукъадоаккхаргдолаш хьажа телевизор а ладувгlа радио а я. Цул совгlа, укхаза шоашта халкъа судо теха ха чакхйоаккхаш болча кагирхошта юкъе дукхагlбараш юкъера образовани йолаш бац. Цу санна болчарна лаьрхlа йоккха ошат йола хьехархой болаш школа а, училище а я укхаза. Шоаш укхаза йолччахьа хана юкъера школа чакхъяккха а шоай дего къоабалъси йола говзал lомас а йиш йолаш ба кагирхой.

Дукха ба укхазара араьбаьнначул тlехьагlа лакхерча дешара заведенешка дешаш дlаэйттараш а. Хlаьта дукхагlболчар тхога а, укхаза юхебисача шоай новкъосташка а, шоай хиннача хьехархошка а каьхаташ ухийт. Хlара цlей мел долча хана дукха телеграммаш а, открыткаш а, каьхаташ а ухийт цар тхога цlейца тхо даькъала дувцаш. Тхо тешаш да шун газет дийшачул тlехьагlа комсомоло а ишта кхычар а тхоашта новкъостал дергхилара.

Хетаргахьа, газет дешарашта дувца дезац, аьнна, е дай боацаш е ноаной боацаш ба. Геттара чlоагlа терко е езаш ба цу тайпара кагирхой.

Цу учрежденерча кулгалхоша шоай воспитанникашна тlатеllа къахьегарах ингара араваьннар шоллагlа халкъа суда хьалхашка отташ йола моттиг наггахьа мара хилац. Из а бlаьнена юкъе цаlшиъ мара нийслац. Уж а шиелургбацар аьнна хеталу, нагахьа санна цу воспитателашта комсомоло а ерригача общественносто а новкъостал доре.

Тlеххьара а ала лоарэ, шоай атта боацача балха тlа, кагирхой нийсача новкъа бахара а цар вахарера гlалаташ дlададахара а, шоай низ а хьинар а кхо ца деш къахьегаш болчар аьттув балба, аьнна. Вай хьалхеерга хьежжа хургьвай тlехье. Хlаьта цунга хьежжа дегlайоагlаргьа берригача мехка дикка тlа а боаккхаш дегlайоагlаш латта перестройка а.

И. УГУРЧИЕВ.

СУРТА ТlА: колоне дайноаной ди долча хана.

З. САРАКАЕВА сурт.

— Сона хац хьа бажа фу йоах, бакъде, аз дувцар нийса да хьона!

— Яьй, сабардел шоай, — йоах тхьамадас, — цо-м цаl дергдар. Вай истола тlа вувццал къонах вац-кх из.

— Даьллахьий, оаша фуннагlа дувце а, из дика саг ва,— соцаш вац лаккхар.

— Из-м дошо хила валар, оаша гlараш ца яь, — тlачовх тхьамада.

— Тхьамада, укхо фу йоах хьажал! — эргlанар пела цунга дlакховдаду зlамагlчо.—Хьа желудка геттара дика хургда-кх цlена къаракъ.

„Бийса хиннай, Йоассеннай шушаш, «Ма бувца наьха нах! Ма бувцаlll», яхаш шийца къийсачунна бий хьокхаш ва лакхвар. «Совца, да хьанхийца велларгаш!»; яхаш царех ка етташ ва тхьамада

Дохьа-сохьа вувлаш тхьамадана че чу мlарга тоха гlерташ хьувз зlамагlвар.

Ж МОВЛЯР.

Редактор

О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ДЕША ДУВЛА!

НОХЧ-ГlАЛГlАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ МУЗЫКАЛЬНИ УЧИЛИЩЕ 1990—1991 ДЕШАРА ШЕРА ДИЙНАХЬАРЧА ОТДЕЛЕНЕ ДЕШАРХОЙ ХЬАЭЦ УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ:

Фортепиано;

Мера бола инструменташ — чlондарг, альт, виолончель, контрабас;

Духовой инструменташ — тромбон, труба, валторна, кларнет, гобой, зурна,

Халкъа инструменташ — халкъа пандар, дахчан пандар, баяи, аккордеон, домбра, балалайка;

Хоровой дирижировани;

Илли дахар;

Музыка теори;

Дешара ха — 4 шу.

Училище кийчбу берий музыкальни школаштен, юкъера образовани луча школаштен хьехархой, вокально - хоровой ансамблаштен оркестраштен музыканташ - исполнительни артисташ, музыкальни самодеятельноста кулгалхой.

Музыкальни училище дlанйбу йиза юкъара школа чакх ца яьккхараш, толаме экзаменаш дlа а енна 14 шерагара 30 шерага кхаччалца ха йола нах (вокальни отделене болхараш — 18 шу даьннараш). Укх специальностех деша оьтташ; хоровой дирижировани, фортепиано, мерз болен хальнен инструменташ музыка теори — музыкальни школа яьккха хила беза.

Дlачуийбу экзаменаш 6-ча нюле денз 20-ча нюле кхаччалца хургьа.

а) специальностах,

б) сольфеджиохи музыкальни грамотахи,

в) эрсий меттах (диктант), эрсий мотти литературен (устни) — юкъера школа йиза ца яьккхараша,

г) эрсий мотти литературен (сочинени), СССР-в истори (устни) — юкъера школа яьккхараша.

Дlачуийбу заявленеш директора цlерагlа лу цхьан кепара 5-ча нюле кхаччалца.

Заявленеца хила деза: юкъера йоаца школа яьккхара свидетельство (тешал) е юкъера школа яьккха аттестат (подлинник), могаш хилара медицинека справка (№ 086-у йолча формах) къахьегама книжка тlара выписка, 4 сурт.

Дlаоттара экзаменни массайолча предметех консультацеш хургьа 25-ча нюне денз 5-ча нюле кхаччалца.

Учебни заведене шоаш хьабаьхкача дlаовтташ бараша хьахьокх ше вара тешал (свидетельство) е паспорт, военни билет (эскаре гlулакх даь баьннараша), е приписной тешал (эскаре баха ха яраша).

Училище дlаэттараш стипендеца lалашбу юкъерча основанех. Ца кхеташ дар ха йиш я, укх адресагlа: г. Грозный, 364021, В. Терешковой, ул. 3. Телефонаш: 23-36-67; 23-58-93.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ОРШОТ

14 МАЯ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «... а ...» яха художественни фильм. 1 рож, 2-гlа серий.
11.00 — Футбольни обозрени.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — ... (ниласесни).
16.10 — Дерригача дунен ... дом. Делегатсне ... музен. (Каргополь).
16.40 — Берий ... (Французски метта урокаш).
17.40 — Документальни фильма премьера.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Доша» яха литературно - художественни программа.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Ноллам.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — «Империя» яха художественни фильм 3-гlа, 4-гlа сереш (Канада, 1986 ш.).
23.35 — Кусковера эрсий музыка телевизионни фестиваль. 1-ра передача.
00.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйрийнара гимнастика.
8.15 — Нийсъ берий дьахьнах.
8.35, 9.35 — ...
8.35, 9.35 — Литература. 9-гlа класс.
10.05 — lилма-довзийтара
9.05 — Итальянски мотт. фильмаш.
10.35, 11.35 — Астрономи. 11 гlа класс.
11.05 — Вай беш.
12.05 — «Порт» яха художественни фильм.
17.05 — Культура фонда Республикански музыкальни училища благотворительни концерт (Юхагойтар).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лаккхьарча Совета сесси. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

РАДИО

14 МАЙ, ОРШОТ

7.30 «Юртара вахар» (гlалгlай меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55—8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20—9.00 lуйрийнара концерт.
9.15 Рейса эффект (гlалгlай меттала).
9.30 — Халкъа тlахьокхаш башо ба.
9.45 — 18.00 А. ... «Зойрбена хьаста». Романа тlера оагlош (нохчий меттала).
15.30 Инструментальни ансамблех Нохч - Гlалгlай радиои телевиденеи ... концерт (нохчий меттала).
16.00—17.30 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дувцаш ... трансляци.
18.00 Керла хоршаш.
18.20—18.40 «Кагирхойн ...» (нохчий меттала).

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАШТА, 12 МАЙ

В. И. Ленина цlерагlа майда. 18.00. Эстрадни оркестра концерт.

Салаlара йола городской центр «С. М. Кирова цlерагlа парк». 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 7.00. «Унахцlено» яха клуб. 8.00. Баракъаш дахен теген lомабу курсаш. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 20.00. Хроникально - документальни фильмаш дlахьокхаш хургда. 21.00. Дискотека.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген lомабу курсаш. Машинаца аьхангах е таьх хlамаш lомабу курсаш. 12.00. «Цlагlара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Бытера дизайн» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 18.00. Балетни студи.

Н. К. Крупской цlерагlа ДК. 11.00. Технически творчества кружок. 14.00. Барзкъаш дахен теген lомабу курсаш. 15.00. Машинаца художественни догамаш деш хlамаш тега lомабу курсаш. 18.00. «Унахцlено» яха клуб.

Химикий ДК. 17.00. «Городской беша локхаш я духовой оркестр» яхача духовой оркестра концерт. 18.00. «Унахцlено» яха клуб.

Химикий ДК. 17.00. «Городской беша локхаш я духовой оркестр» яхача духовой оркестра концерт. 18.00. Камерни хор. 18.00. «Радуга» яха халкъа халхара коллектив. 19.00. «Лидер» яха спортклуб.

Просвещене болхлой Цlа. 10.00. «lалами вайн». «Вай Лаьттан кладовой». 12.00. «Доазол арахьарча фантастика кердараш» яха литературни обозрени. 14.00. «Чlоагlа, майра, кадай бараш» яха спорткуб. 16.00. Гитаристий ансамбль.

«Красный молот» яхача завода ДК. 13.00. Локхаш я эстрадни оркестр. 15.00. «Наш сад» яха клуб. 17.00. lарбий мотт lомабеш да тхо.

«Оргтехника» яхача объединене ДК. 12.00. Игротека. 13.00. Къонабарий цlей. 14.00. «Дебют» яха халхара коллектив.

М. Горьке цlерагlа клуб. 10.00. «Хозяюшка» яха клуб. 10.00. «Кружевница» яха клуб. 13.00. Макраме езараш хьех оаха. 13.00. «Теремок» яха клуб.

Хлебокомбината клуб. 9.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 9.00. «Каратист» яха клуб. 11.00. «Топотушки» яха халхара группа. 17.00. Гитаристий ансамбль.

В. Маяковске цlерагlа клуб. 15.00. «Солнышко» яха клуб. 17.00. «Подружка» яха клуб.

«Сарко» яха бассейн. 17.00. «Икар» яха инвалидий - спортивно - оздоровительни клуб.

ГНИ а ЧИГПИ а Дворец. 10.00. Баскетболагlа йола НГlАССР чемпионат.

Ростов-Баку яха трасса. 10.00. Велоспортагlа йола НГlАССР чемпионат.

КIИРАНДИ, 13 май

В. И. Ленина цlерагlа майда. 18.00. НГlАССР МВД духовой оркестр я локхаш.

Госфилармоне зал. 15.00. Берий халкъа филармоне концертни сезон дlакъовлар. Город Грознерча берий музыкальни школай дешархой концерт Нохч-Гlалгlай госфилармоне симфонически оркестраца цхьана.

Салаlара йола городской городской центр «С. М. Кирова цlерагlа парк». 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 7.00. «Унахцlено» яха клуб. 8.00 Барзкъаш дахен теген lомабу клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 20.00. Хроникально - документальни фильмаш дlахьокхар. 21.00. Дискотека.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

Эпсарий цlа. 11.00. Филофонистий клуб. Грамзаписий коллекционераш вlашагlкхетар.

В. И. Ленина цlерагlа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген lомабу курсаш. 8.30. Машинаца аьхангах е таьх хlамаш е lомабу курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. «Улыбка» яха халкъа халхара ансамбль. 11.00. «Цlагlара медсестра» яха курсаш. 12.00. Бальни а диско а халхарий школа. 13.00. «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 15.00. «Бытера дизайн» яха курсаш». 19.00. «30 шерал тlехьаьннараша» яха салаlара сайре.

Н. К. Крупске цlерагlа ДК. 9.00. Нохчий мотт lомабу оаха. 9.00. Технически творчества кружок. 9.00 Машинаца художественни хlамаш яга lомабу курсаш. 14.00. Барзкъаш дахен теген lомабу курсаш. 14.30. «Къона краевед» яха клуб. 15.00. «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. «Фу хоа вайна lаламах?»

С. М. Кирова цlерагlа ДК. 9.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00. Игротека. 12.00. «Мультик» яха клуб. 18.00. «Унахцlено» яха клуб.

Химикий ДК. 10.00. Изостуди. 11.00. «Ориентир» яха клуб. 17.00. Хlанзарча халхара ансамбль. 18.00. «Лидер» яха спортклуб.

Просвещене болхлой Цlа. 10.00. Барзкъаш дахен теген lомалу тхо. «Мола оагlонаш» яха беседа. 12.00. Хореографически кружоке хьехшо. 12.00. Английски мотт бувца lомалу тхо. 17.00. «Театральни и калейдоскоп» яха театр дезарй объединени.

Хаоттам

Тахан Грознен республикен морхаш а йолаш, догlа а делхаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 17—22, Грозне 19—20 градус йlовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен морхаш а йолаш, кхоана — юкъ юкъе догlа а делхаш, тайптайпарча оагlонашкахьара секунде 3—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура буьйса 3 — 8, дийнахьа 15—20 градус йlовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктонхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85 07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85 64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02117.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дениз ★ ШИНАРА, 15 МАЙ, 1990 ШУ. № 57 (7871). ★ Мах 3 кеп.

Нн. С. Э. Дидиевнен А. Н. Мусаевнен Нохч-ГІалгІайн АССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамоташ ялорах дола

НОХЧ-ГІАЛГІАЙН АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Зуламаштеи наркоманенеи духьала хьинаре къовсам лоаттабарахи хІаране къонахчал гойтарахи Нохч-ГІалгІайн Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Сийлен грамота лойла:

Дидиев Султан Эмиевича — Нохч-ГІалгІайн АССР МВД УУР 1-ча отделене воккхагІволча оперуполномоченнена.

Мусаев Алаудин Нажмудиновича — Нохч-ГІалгІайн АССР МВД УУР 4-ча отделене начальника.

Ерихапов Усман Ибадиевича — ВЛКСМ Нохч-ГІалгІайн обкома инструктора.

Нохч-ГІалгІайн АССР Лакхехьарча Совета председатель

Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный,
1990 ш., 29 апрель.

ДОАГІАШ ДАЬ СИЙ

Дзангиев Асхьаби цо кулгалду арендни бригаден дикагІча оагІорахьа ювц Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза кулгалхоша. ДоагІаш деш дола сий да из.

Карарча шера бригада коллективо арендагІа леладе дІайийцад 200 гектар таргга лаьтта. Цох ах тайп-тайпарча фух болча Іажаша дІалоац. Цу ерригача майдан тІа ер бІаьсти йолаелча тІоне йиазза культиватор яьккхай, химически обработка чакхъяьккхай, хІара га гонахьара аьккай, еІай. Шелал этта зе ца хуле, сом дика хургболга хІанзлехьа гуш да.

Іажаш лелабарал совгІа бригада болхлоша соахка гурахьа дІадийнад 70 гектар кІа. Дика дегІадоагІаш латт из, арендатораша яхачох малх мара кхы эшаш хІама дац.

— Укх шера кховзткъа гектара тІа коартолаш дІае лаьрхІа дар тхо, — йоах Дзангиев Асхьабас. — Цхьабакъда, ги ца хиларах из уйла йита йийзар.

М. МУРАДОВ.

XXI Нохч-ГІалгІай областной отчетно-хоржама партийни конференци

Селхан, гор. Грозне хилар XXI Нохч-ГІалгІай областной партийни конференци.

Конференци хьайиллар КПСС обкома хьалхарча секретара, НГІАССР Лакхехьарча Совета председатела Д. Г. Завгаева.

Конференце кулгалдара органаш хорж.

ЧІоагІъю укх тайпара ден порядок:

1. КПСС Нохч-ГІалгІай обкома отчет. КПСС Платформаи Уставеи проекташ.
2. Областной парторганизаце ревизионни комиссе отчет.
3. КПСС Нохч-ГІалгІай обком харжар.
4. Областной партийни организаце контрольно-ревизионни комисси харжар.
5. Нохч-ГІалгІай областной партийни организацегара КПСС XXVIII съезде бахийта делегаташ харжар.
6. Нохч-ГІалгІай областной партийни организацегара КПСС централъни органий состава кандидатурай хьакъехьарча предложенеех.

КПСС областной комитета балхах йола доклад йир парте Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара **Д. Г. Завгаева.**

Ревизионни комиссе отчетни доклад йир цун председатела **В. С. Шимкос.**

Докладех йолча пренешка къамаьлаш дир: КПСС Грознени горкома хьалхарча секретара **В. А. Куценкос,** КПСС обкома мандатни комиссе председатела **В. П. Шутина,** Грозненски районерча «Советская Россия» яхача колхоза бригадира **Р. У. Кагерманова,** парте Назрановски райкома хьалхарча секретара **І.-Хь. Хь. Аушева,** «Грозненски машиностроительни завод «Красный молот» яхача объединене парткома секретара **Л. Я. Кривошеева,** А. П. Чехова цІерагІча республикански библиотека директора **Т. П. Габисовас,** Наурски района «Советская Россия» яхача совхоза воккхагІволча зоотехника **Н. А. Симченкос,** КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара **Х. М. Витушева,** Грозиерча № 35 йолча юкъерча школа директора **Н. В. Денисенкос,** НГІАССР Министрий Совета председатела **С. М. Бекова,** Октябрьски УБР буровой мастера **В. Ф. Ступина,** Н. Анисимова цІерагІча НГНПЗ оператора **М. Н. Трущенкос,** «Минмонтажстрой» организаце парткома секретара **С. М. Индербиева,** КПСС Шелковской райкома хьалхарча секретара **П. Г. Коломенске,** ВЛКСМ Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретара **Х. Бугаева,** Л. Н. Толстоя цІерагІча Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университета ректора **В. А. Кан-Калика,** тІемен къахьегамеи ветераний республикански совета председатела **В. И. Филькина.**

Дош хаддаш къамаьл дир КПСС обкома хьалхарча секретара, НГІАССР Лакхехьарча Совета председатела **Д. Г. Завгаева.**

Цул тІехьагІа делегаташа отчетни докладагІа йола резолюци а тІанийцар областной партийни организаце ревизионни комиссе отчет а чІоагІйир.

Конференце КПСС Нохч-ГІалгІай обкомей областной партийни организаце контрольно-ревизионни комиссеи керда состав хержар.

Конференце хержар Нохч-ГІалгІай областной партийни организацегара КПСС XXVIII съезде бахийта делегаташ.

КПСС XXVIII съезда делегаташ харжара итогех хоам бир республикански хоржама комиссе председатела, парте обкома шоллагІча секретара **П. Н. Громова.** Кхаь мукъача округашка гІолла конференце съезда делегаташ хержар: № 1 йолча Заводской района, № 8 йолча Старопромысловски района, № 9 йолча Сунженски района.

Конференце къамаьл дир КПСС ЦК Аграрии отдела заведующе заместителя **И. К. Капустяна.** Конференце балха юкъе иштта дакъа лоацаш хилар КПСС ЦК Идеологически отдела заведующе заместитель **В. А. Никитин,** КПСС ЦК партийни строительстваи кадрови балхен Отдела сектора заведующи **Н. Т. Коняев,** КПСС ЦК Социально-экономически отдела инструктор **Н. И. Михайлов.**

Конференце балхах йола отчет кепатохаргья.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

Пятилетка дІадахача шерашка дукхагІйолча хана тІехьаюсаш, паччахьалкхен декхараш тІадусаш хьайоагІарех яр Грозненски электромеханически завода коллектив. Экономически реформа хьалашка дІахо иштта болх бе йиш йоацилга дика кхетадир предприяте кулгалхоша, берригача болхлоша. Долче, шоай коллективе болх тоабара тІаерзаль дукха мероприятеш чакхъяьхар цар: Овлангара денз эргаьккха тоайир къахьегамен производственни дисциплина. Цунга хьежжа башха дика къахьегама толамаш доах завода болхлоша пятилетка тІехххьарча шера. ДІабахача биь бетта планагІа лаьрхІачул совгІа цар арахийцай 293 эзар сома маьхa товарни продукци. ХІаьта тайп-тайпара [illegible]

[illegible]

Деша дай бац

Вай мехкарча халкъа боахама массе йолча моттиге дІакхоачаши цар чІоагІа хоттташи я А. Шерипова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе арахеца тайп-тайпара продукци. Къаьстта боккха лоархІам болаш да укхаза арахеца парафин. Шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара доккхий декхараш тІанийцад предприяте технологаша. Карара шу доладенна пхелагІа бутт ба. Долче, миштта кхоачашду цар шоаш тІанийца декхараш? Шу доладелча денз хІанзалца завода коллективо баьчз балха итогашка хьежача къаьгта гуш да тІанийцача декхарех меттел паччахьалкхен планах а гаьнна из лоархІа на елга. Ший деша да яц из Ер шу доладелча денз хІанзалца хьа [illegible]

[illegible]

Из коллективо сий деш ва

Укх тІеххьарча шерашка Зязиков Дауд. Цу шерашка [illegible]

[illegible]

Из коллективо сий деш ва

Зязиков Дауд. Цу шеранна ...
шоаш тIаница декхараш хаддаза тIеххоачашдеш хьабоагIарех ба Назрановски автотранспортни предприяте водителаш. Царна юкъе кIеэнга бац предприяте кулгалхоша меттел, берригача болхлоша чIоагIа лоархIаши снйдеша бола водителаш. Царех цаI ва грузовой автомашина водитель Зязиков Iисий Дауд. Хьаьнала къахьегарца, даим яхье хьалха а латташ, башха-дика производственни толамаш дахарда, шийца къахьегача нахаца товш Iимерзеи хIларца даьннад цун сий коллективе. Шийна тIабиллача моллагIча балха тIа тешаме новкъост ва из. Цудухьа автоколонна кулгалхоша эггара бехктохкамегIарча участкашка хьежаву Дауд. Цхьабакъда, шийна тIабялла болх цо цIенеи бизлан кховчаш цаь беш дIаккха 'а цIийвала вийзавац цун ший новкъостешта а кулгалхошта а хьалхашка.

Цунах тамаш елга а дац. Шийгарча автомашина Iалаьмате дика доалду цо. Тоха дезача хан-ханнахьа кулг тох, е еза сиапка ю. Цудухьа нагахьа дж дагIац рейсагIа ваха из балха ара ца воалаш. 1973 шера денз Наьсарерча АТП къахьегаш ва балха тIа. ХIаьта цу юкъа яхье хьалха латтача водитела дIа-хьа дихьа халкъа боахама мовхьаш чот яь варгвоацаш дукха да. Шийн опыт, дикагIйола балха методаш камаьрша дIайовзийт цо шийн новкъосташта. Производства визза вола да ше а лоархIаш, цунах дог лазаш къахьегачарех цаI ва из. Цхьаккха бутт дIабахийтац цо шийн норма 115 — 120 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа предприятерча водителашта юкъе эггара хьалхарчарца халкъбоахама мовхьаш дIа-хьа дахьара пхе бетта задани кхоачашъяьрех ва Дауд.

Хьаьнала къахьегаш, балха тIа цунна карагIдийнача дикача гIулакхий лакха мах а беш, Д. Зязиковна тийна тайп-тайпара совгIаташ, сийлен грамоташ итташ я. Цар ше дукххача хIаман декхарийла велга кхета а деш, денгара денга дикагIа болх беш хьавоагIарех ва къахьегама ветеран.

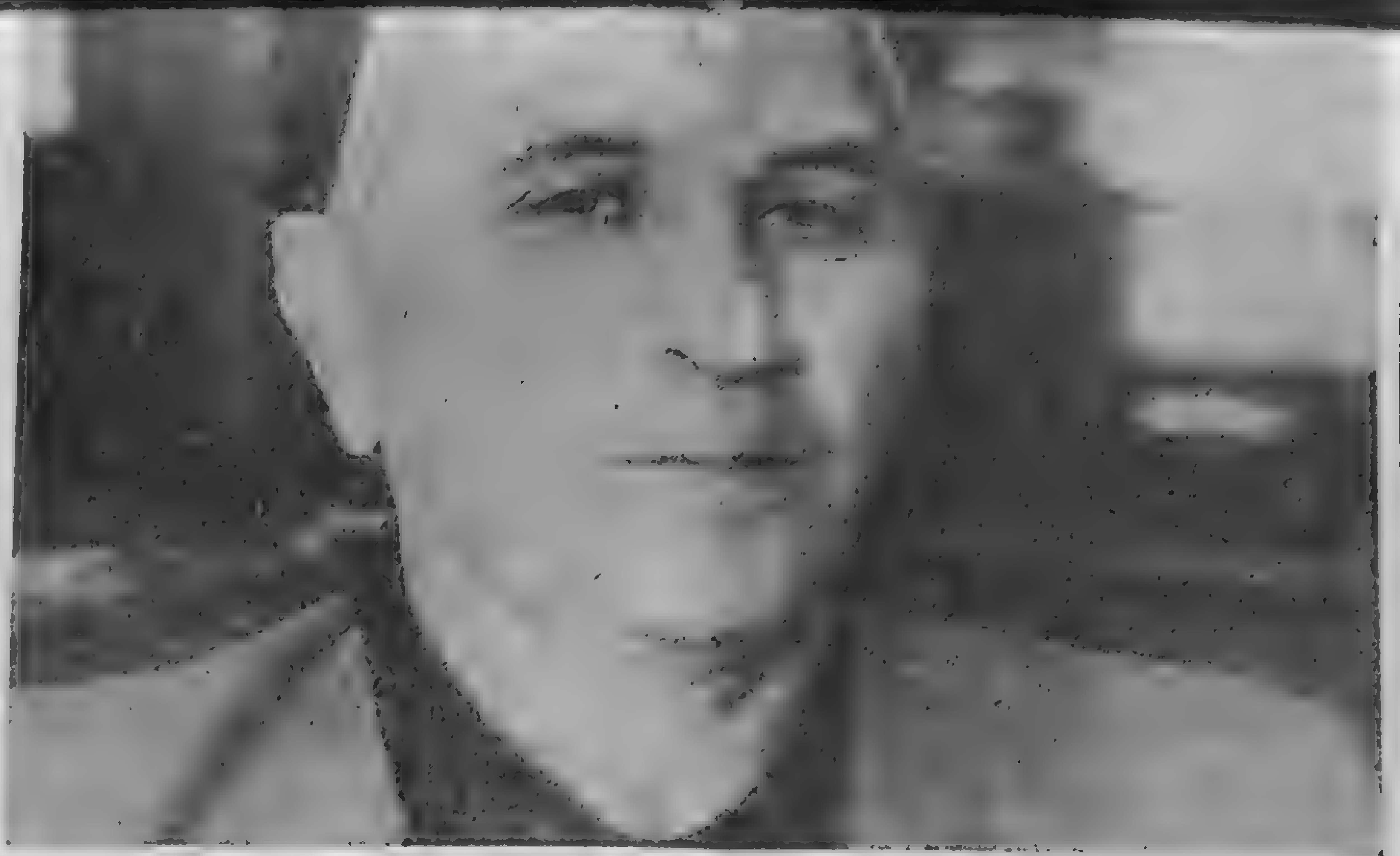

СУРТА ТIА: водитель Д. Зязиков.

И. ПЛИЕВА сурт.

... кхоачаш даьлла 12,8 процент кхоачаш а я, оттабаьча боарама тIех мовхалъяьккхад 889 эзар сом мах бола продукци

Кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а дог гIоздоахаш да завода коллектива. Халкъа эша товараш арахецара задани 113 процент совгIа кхоачашъяьй цо. Къахьегама овсарле бiъ бетта заданех лаьрхIачул 44,2 процент лакхъяьй. ПоагIачул дукхагIа ара мел хийца товарни продукци духхьал из лакхъяра чотагIа хьаьй. Бийдал, металл, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах планал тIех укх шера яь доходаш итташ эзараш сомаш да.

Цхьаккха коллектив яц заводе ше тIаийцача декхарех лоархIа ца еш. Царна юкъе а къаьстта дика болх беш я Щербаков Геннадий Петрович керте латтача электроконструкце цеха коллектив.

Шоай ... продукци ... дола ... раш а 94 процент мара ... кхоачашдаьд предприяте ... ша дIабаьхача бiъ бетта. Шоай ... цар дIа ...
йисай бIаьш эзараш сомий маьха тайп-тайпара продукци. Арахецача продукцега дIабода мах планагIа лаьрхIачул тIех ба. Пайда бе безача, зе а деш таханарча денга хьатIакхаьчаб уж шу доладелча денз. Къахьегама овсарле лакхъяра планах а гаьнна лоархIабац уж.

Заводерча установкех дукхагIъяраша паччахьалкхен план кхоачаш ца еш, дукха декхараш тIадусаш хьайоагIарех я. Царех цаI я Однокозов Сергей керте латтача Масloблока коллектив.

ГIирсаш хьалдара тIаяхийта керттера уйла

Ховш мадарра, 1990 шера чуIе цIеношн социкультбыта кхыдола гIирсашн - хьалдаь дахара Iалаьмате йоккха программа оттаьй вай республике. Масала, чуIе цIенош хьалде лаьрхIад паччахьалкхен капвложеней чотах 400 эзар квадратни метр, пи бIаь эзар квадратни метр юртий районашкеи, ужкал гор. Грознен. Школьни гIирсаш хьалданза даргдац 9,5 эзар бера деша моттиг йолаш, деша даха ха йоацача берий учреждениеш 1730 моттиг йолаш, тоъал дукха объекташ унахцIено лораяра, культурана, быта. Из программа республика къахьегамхошта лоархIаме хилараш кхоачашъянза яргйоагаш хилараш тайп-тайпарча боарамашка кIезига дийцадац. Уж объемаш чIоагIъеш йола белгалара решенеш тIаийяьй. Районий боараме мероприятеш кийчъяьй цу декхарца юкъаенна, планаш уттаьй хан-ханнахьа бетта цкъазза чуIе цIенош хьалдаре болх мишта лел хьажара; уж хьалдаь доахилга мел хинна а шоаех тийша долаш болча кулгалхоша дакъа а лоацаш.

Уж еррига лоархIаме программаш массане а дика кхетаеши тIаацаши хиннай. хIаьта царна духьала цхьаккха а хиннавац. Карарча шера чуIе цIенош хьалдара план кхоачашъюлургйоацаш я аьнна, доаладе пхьаккха бахьан хиннадац цхьанна а кулгалхочун, гIишлой организацера, колхозера е совхозера из вале а, райкома секретарь е райисполкома председатель из вале а, республика Госплана цхьанна а болхлочун. Цу дешо бIубоалийтар. Цудухьа хетар 1990 шу доладеннача хьалхарча деношке а денз хIара юртара, районера хIара кулгалхо, хьалхашка оттадаь декхараш човлханеи доккхийн хилар теркал а деш, бехктокхамца, халданза, хIара денна чуIе цIенош хьалдара теркам тIабохийташ хургва-их аьнна.

Цхьабакъда, хала а хеташ белгалдаьккханза далац ишта моттиг нийсъенна ца хилар. Из хьахьокх, укх шера 1-ча квартале цу даькъе баь ча балха ногаша Хьалхарча квартале централизовании ахчан а предприятейи организацейи ахчай а чотах наха чуховша дIадениа цIенош дерригаш а 12947 квадратни метр мара дац. Шоаиа магарра, уж геттара кIезига да. Уж мича метте дIаденнад? Грозне дIаденнад 7988 кв. метр, цу даькъе: Ленински районе — 4927 кв. метр, Заводской — 2576 кв. метр, Старопромысловски — 435 кв. метр. Вож 4839 кв. метр юртацкахьарча бархI районе дIаденнад, хIара районе 120 — 900 кв. метр мара доацаш. ХIаьта вокх ялх районе: Ачхой-Мартана, Грозненски, Ножай-Юрта, Шатой, Шаьла, Шелковской районе цхьаь цаI квадратни метр чуIе цIенош дIадеппалац. Цу юрта районашка керттерча даькъе хьалдерш 1—2—4 квартира йола чуIе цIенош да. Цхьан дезала мукъагIа чуIе цхьа цIа хьал ца дарои чуIе дIа ца даларои хьахьокх, юрташка чуIе цIенош хьалдара деша йоагIаш йола терко ца яр. Массаза а доахаш бахьанаш хул колхозий совхозий, юрташкарча кхыча предприятей кулгалхоша, юртийи поселкайи Советий председателий гIишлои материалаш, транспорт, механизмаш тоъац, эшаш дола ахча ханнахьа хьахецап яхаш. Бакълув, уж тайпа моттигаш а нийслу, цу тайпара халонаш йовзаш я. Цхьабакъда, ишта бахьанаш доахача моттигашка цIенош хьалдергдац. Цул совгIа, баьча тохкамо хьахьекхар, юрта районашкарча дукхача боахамашка гIишлош хьалъяра а материалаш гIаккхахьара а шоай де йиш йола хIама а дац кулгалхоша. Цхьабакъда, шоай бехк Агропромышленни комплексана а хьаштдоллчоа а дIатIабилла кийча ба царех цхьабола кулгалхой.

Ала деза, хьалхарча квартале цIенош хьалдара болх ишта эсала лелара бехке парте райкомий секретараш а райисполкомий председателаш а хилар. Цар дика жоп хьадехац боахамий кулгалхошкара, шоай де йиш йола новкъостал дац царна. Царгахьара гIишлонхошта гIо ца хилар гуш да: укх шера хьалхарча деношке а денз юрташкахьарча парте еррига райкомашца оаха ваIад яьар цIенош хьалдара балхашка цхьана, графикашка оттадаьча тайпара тIахьожам лоаттабергболаш. республика Министрий Совета, парте обкома болхлой оагIонгахьара новкъостал дергдолаш, цу совещанешка республикански министерствайи ведомствайи кулгалхоша дакъа лоацаргдолаш, районашка шоай кара дола дешаш цигарча кулгалхоша шоай ханнахьа къестадергдолаш ХIаьта гIишлош хьалъяра болх мишта лел хьажара а графикий а хьакъехьа баь хоам кхаь районера мара бац

Ала тарлу, юха а лакхера IотIа диктат. тIахьожам болабеннаб. Юха а шоай лоацача гIулакха юкъе гIерт партийни, советски органаш. Цу дешах сайна хетар гуч-

(Йистедоалар 2-ча оагIо тIа).

Оарц дала!

Халонаш тIакхийттай, шура лаьгIъеннай

Дукха ха йоацаш республикански газеташа келатехаяр нарарча шера хьалхарча квартале дулхи шури доаккхачеи из продукци паччахьалкхенга йоткачен тIе хьадисар нийсдаьийтача боахамий список. Царна юкъе яр Малгобекски района ГI. Ахриева цIерагIа совхоз.

— Со кхеташ вац, шура йохкача даькъе тхоай боахама уттаеча планех,— йоахар совхоза директора декхараш кховчашлеш вола Балаев Къайсара. — Шу доаладаш оаха тIаийна декхар ишта дар: хьалхарча квартале — 108 тонн, шоллагIча — 179 кхоалагIча — 1?8, йиълагIча — 135 тонн шура дIачуяла. ХIаьта хIанз тхона хайнар хотал кIомагIа да: шера хьалхарча кхаь бетта 120 тонн шура йохка елаш хиннаб тха хьайбаш леладераш

— ХIанз дараш миссел кхы а хьайбаш тха боахаме хилча а, паргIатта Iангара дала таронаш йолаш да тхо, — йоахар цу хана хиннача директора Х. Хасиева.

Уж «зовне» дешаш сиxденна дIаяздир оаха «Сердало» тIа. Бакъда, хIанз дика гуш ба цар мах. Совхою хьалхарча квартале дIа ца луш йисай цхьайтта тонн шура. Из мара дециий... Паччахьалкхенга ехкача 109 тонн шурах совхозерча хьайбаш леладераша яьккхар 39 тонн мара яц, юхейиса 70 тонн дукхагIча даькъе Аки-Юрта бахача нахагара ийцай Мала тешаргва дерригаш а чховатткъа цIа мара доацача юрта бахача наха кхаь бетта шоай доалахьарча доахангара ийзал шура яьккхай аьл ча? Укхаза гIолла IодоагIача Алханчуртски каналах шура хилча а — атта теша йиш йолаш хIама дац из

Хьайбашцеи уж лаладерашцеи совхозе чакайоаха «эксперименташ» дагаръяь саг варгвац. Царех тIеххьаръяр — моттигерча ферма коллектив арендага яккхари массехк бетта иштта болх баьчул тIехьагIа дехкебалари.

— Нагахьа ... дукха ... арендага ... яхе, ... дезача ... цхьаккха ... аьлар ... — ... СТК ... аренда ... дахь ... оаха.

Аренда ... цIа ... тIакхетарга.

М. МАЖИТОВ.

Партийни конференцеш: отчеташи хоржамаши

Кердача хьисапе

[illegible] Ӏучаеш йол хьехаме урок я ала мегарг долаш хуа Навсар [illegible] укх [illegible] хьава [illegible] йола хинна [illegible] нарма [illegible] [illegible] [illegible] партийни активаа собрани, пленум, райсовета сесси, хьакхоаш цу тайпара нах вӀашагӀкхийтта моттиг. Оалар гучахьа в майрра а дӀаоалаш, наькъа дог дала моттиг гучайоалаш. Во дар, нийса дар вахара кхьера дӀадоаккхаргдола наькъаш хьакхайкадеш. Тахара перестройка духьалеваш ераш гучабоахаш хул хӀана хаха трибунаш тӀа деш дола къамаьлаш.

Иштта чакхъяьлар укх денош укхаза хинна районна парторганизаце вргӀанара XIV йола партийни конференци а. Ханахьа дагаръяргъяд из делегаташта, организационно вӀаштӀехьъяккхарга диллача, хӀаьта цул болх дӀабахьарга диллача. Дика урок хилар цох. Цудухьа хьалха мо отчетни докладах тӀара а хӀаьта из [illegible] хиначча пренешкара а ка волахуш, цига хиннача кердача белгалонашкара дӀаеолае лов сона ер отчет.

Делегаташ дӀачу а баха [illegible] алале, тӀанк, аьна, нахах хьалдизар городски Дворецa донкха ков. Конференцеца дӀайолаелар митинг? Фу йоахар наха, фу дар царна кхийлар, хӀана хьайнабар уж сел саготта? Конференци хилалехьа цхьа бутт хьалха юкъ-юкъе хабараш аралелха дар: кердa хержача секретара духьала бала. ХӀаьта кхаж тоссача хана из [illegible] ка [illegible] дагаболаш [illegible], аьнна. «Мехка [illegible], тхоай лоӀамца оаха [illegible] а дань района доал де [illegible] саг — Аушев Хьуйтена Ӏаддал-Хьамид оаха «[illegible]» район [illegible]», йоахар митинге.

Иштта дар уж гулбалара цхьа бахьан. ШоллагӀа дар — [illegible] а [illegible] керда хоржача [illegible] хьабенна [illegible] [illegible] председатель хоржача [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]

[illegible] беннараша: тхона юкъера 10 саг дӀачувутвалар бзша, ха йовра тхона цига фу дувц а фу ваӀадаш ю а, аьнна. Хьамзата юха хьачу а вена, из дехар хьакхайкадича, дехьара а сехьара а цу гӀулакха раьза йоаца оазаш яьлар: «конференцех ярмарка таръеннай царна?», «Фуд пар цу коа леладер?». Вайна Ӏоткъам буларгбац царна. Ер цӀена партийни конференция, базар яц» и. кх. дӀ.

Уж оазаш хьаллацар мо дола къамаьл дир дукха ха йоаццаш цу посте хержача райкома шоллагӀча секретара М. А. Зурабова. Из ца дийцача даргдац, хӀана аьлча, из бахьан долаш пленум ца хулаш йисар. ДӀайолаенначара, вешта аьлча хьалхара секретаралла І.-Хь. Хь. Аушев хьахержачул тӀехьагӀа соцабе бийзар цун болх.

Бахьан укх тайпара дар. «Уж цу коа латтe а ца латтe а укх чу вай хьаштдар вай хьа а дерга, хӀаьта вайна Ӏоткъам бе цхьаккха низ а бац» яхар мо къамаьл дир Зурабова. Из дош цу минуте митинге кхаьчар. ТӀаккха вай ювцаш йола пленум (конференци чакхъяьнначул тӀехьагӀа хинна хӀама да аз дувцар) дӀайола а енна. Зурабов шоллагӀа секретарь хорж, аьнна, шоаех дӀакхетташе: тхо укхазара дӀагӀоргдац цу тайпара саг оаш шоашта юкъе вуте, аьнна, хабар хьачудайтар митингера. Пленум дӀахьош хинна (конференце дакъа лоацаш вар из) республика Министрий Совета председатела хьалхара заместитель. Г. Эльмурзаев шозза вахар цу хьанъехьа митинге къамаьл де. Зурабова аьннар оаш нийса кхетадаьдац, из ала тӀийртар кхьдар дар, аьнна, дӀакхайкадир цо нахага. Шоай трибуна тӀа из валарах, цо къамаьл дарах пунна баркал а, аьнна, цхьаькха оагӀора дӀатӀехьанияр наха цо хьакхайкадар.

Г. Эльмурзаева енна предложени хьал а лоацаш, [illegible] керда хоржача район [illegible] шоай пле[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] къамаьл а дир.

Конференце болх бурца[illegible] хьалхаданкха лов райсовета председатель хармахара митинге аидаь дош а. [illegible] кхаде дeза деррига, [illegible] [illegible] хьакхайкабир [illegible]

тоссача юкъа (цхьа сахьат совгӀа ха яр из) керда хержача райсовета депутатий хьалхара сесси хилар. КъайлагӀа кхаж тоссача дакъа лаьцача 58 депутатах 52 цунгахьа а волаш, 6 духьала а волаш, райсовета председателалла хержар райкома хьалхара секретарь І.-Хь. Аушев. Цу ханна хьакхаьчар райисполкома председатель хилча бакъахьа вар из яхаш наха дукхача хана вувцаш хинна М. Льянов воалаве бахийта нах. КъайлагӀа кхаж тессачул тӀехьагӀа райисполкома председателалла хержар вай вийца М. Льянов.

ХӀанз вай дувцаргда хьалхарча секретара І.-Хь. Хь. Аушева яьча отчетни докладо гучадаьккхар район экономически а социальни а воча хьале кхачара бахьанаш довзийташ КПСС райкома хьалхарча секретара І.-Хь. Аушева конференце яьча докладах. Цу тайпара кӀоаргга анализ яь доклад йийцаяц района коммунисташта укх тӀеххьарча шерашка. Из-м пренешка къамаьл даьча делегаташа шоаша а белгалдора.

Экономикага диллача район мичахьа кхаьчай хьахьокхаш дукха факташ, цифраш яр доклада тӀа. Массехк дӀахьокхаргья ювцаргья вай.

Масала, укх тӀеххьарча ворхӀ-бархӀ шера дукха ахча телаш ий а деш, района совхозашка гаьннара хьадоаладаь дикагӀча фух дола 6000 шинара лер йоацаш дӀадаьннарг лархӀ мегаргдолаш да. Лоаман доахана тарадийрзад царех юхедисарех юкъ-юкъе хьахинна детта доахан. Хьайбай Ӏул вӀалла дебалуш дац. ХӀаьта хьайбай боахамга хӀара шера дӀа мел дохийташ латта ахча лаьрхӀа а варгвац. «40 лет Октября» яхача совхозерча хьайбай дулха килограмма мах 23 сом да цунга дӀадочунга диллача. Кхы Ӏаяха дукха чухьнагӀа бац из мах кхьча совхозашка а.

Иштта да совхозаша доал деча лаьттагара хьал а. 1986 шера хинначул 10 центнер ялат кӀезигагӀа лу хӀанз хӀара гектаро. ТӀаккха мишта кхоачашъяьй планаш а мишта яьхай районо хьалхара моттигаш а, аьниа, хетадала мег делегаташта, йоахар доклада[illegible]. Планаш [illegible], района [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] деррига ялат дӀачу а телаш. ХӀаьта дулхи шурен планаш кхычахьара хьа а кхеш, уж продукташ дӀачу а телаш. Масала, юкъера лаьрхӀача [illegible] [illegible]

Белгалдаккха деза, хьалхагӀа мо кӀира хьалха кийчбаьбацар пренешка къамаьл даьраш. Конференци дӀайолалушше, дош дехаш записка аха йолаелар президиуме. 30 совгӀа Ӏайра уж цига. ХӀаьта а 18-не мара вӀаштӀехьдаланзар [illegible] къамаьл де. Бетон мо бюрократизм района органашка чӀоагӀъеннилга хьахьокхаш дар «Электроинструмент» завода токарий бригада бригадиро Я. Сагова, СГПТ-14 яхача училища преподавателa А. Мартазановас, тубдиспансера лоро И. Костоева, «Маяк» совхоза парторганизаце секретара А. Чилиева, кхычар дань къамаьлаш.

Партаппарат шиӣ «кхуврч» лорабелга мара кхы хӀама дага ца доаллаш хиннилга хьахьекхар цар.

Вай йийцача Мартазанова Ӏайнас даьча къамаьла юкъера цхьа моттиг пайдане хургья, аьнна, хет сона районерча кулгалхошта. Вайна юкъерча дукхача партийни, советски, боахама кулгалхой цхьа во оамал я, йоахар цо. Суда, прокуратура, милице, хьакимашца хьовшал тессаш, царца оагӀув лувцаш, царех шоай гадоаха нах бе гӀерт цхьабола хьакимаш. Цар из вӀаштӀехьа а доал. КӀезига, эсала гӀулакх да из, дӀадаьккхача бакъахьа а долаш, йоахар цо.

Района гӀулакхаш тоадара шоашта дагардар дувцаш къамаьлаш дир тӀема а къахьегама а ветерана. Л. Каломийца, комсомола райкома хьалхарча секретара Х. Султыговас, «40 лет Октября» яхача совхоза директора Б. Дударова, трикотажни фабрика техотдела начальника М. Аушевас, АПО керттерча агронома М. Мартазанова, «Электроинструмент» завода партбюро секретара І. Манкиева, совхоз-техникума партбюро секретара Б. Котиева, кхычар.

Трибуна тӀа баьннарех цхьаь цаӀ Ӏоваланзар гӀалгӀай къаманна эггара чӀоагӀагӀа Ӏаткъа дош — автономи ца хьоаеш. РСФСР халкъа депутатий съезде из гӀулакх къоастаделга а хӀаьта хургйолча КПСС XXVIII съезда из оаз дӀахозаргйола хӀама вӀаштӀехьданкхар а дийхар цар. Цу [illegible] къаьстта соцам [illegible] конференци.

Конференце дакъа лоацаш хилар КПСС обкома отдела заведующи М. Дзейтов а.

Иштта цхьатарра чакхъялар чӀоагӀа лоархӀам бола ши мероприяти: партконференци [illegible]

КЪАМАН ГӀУЛАКХАХ ДОГ ЛАЗАШ

Университете хинна вӀашагӀкхетар

Вай республике болх беш кӀира совгӀа ха яьккхар гӀалгӀай къаман дехарашка хьажара йолча СССР Лакхехьарча Совета комиссе. Нахаца бувзам болаш, царца дагайоалаш бир цо ший болх. Масала, комиссе Назрановски, Малгобекски, Сунженски, Ачхой-Мартановски районий къахьегамхошца вӀашагӀкхетараш хилар. Иштта из КъулбаседаХӀирийчене яха хилар.

ХӀаьта, оаха хоам бань махиллара комиссе тӀеххьара вӀашагӀкхетар хилар Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен университете. Цига дакъа лоацаш бар парте, тӀемен къахьегамен ветеранаш, партийни, советски болхлой, Ӏилманхой, вузий хьехархойи студенташи. Иштта цига баьхнабар ГуржегӀара, Карачаево-Черкесера, Черсий-Балкхаройчера, Алма-Атара хьаьший. Вешта аьлча, университета конференцзал тӀанк аьнна йиза яр.

Из вӀашагӀкхетар хьаделлаш парте Нохч-ГӀалгӀай обкома хьалхарча секретара, НГӀАССР Лакхехьарча Совета председатела Д. Г. Завгаева гулбеннарашта дӀабовзийтар комиссе членаш. Цул тӀехьагӀа, цо хьахайтар комисси республике болх беча деношка тайп-тайпарча ноахалий викалашца дагаювлаш хиниилга. Проблема кӀоаргагӀа йовза гӀерташ комиссе дукха болх баьлга.

ТӀаккха цо дош делар гӀалгӀай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета председатела, юридически Ӏилмий доктора Б. Сейнароевна. Цо гулбенначар цӀергагӀа дӀайхамоаршал хаьттар укхаза дакъа лаца кхычахьара яьхкай делегацешка. ТӀаккха Сейнароева комиссегара дийхар нагахьа санна вӀашагӀкхетараш долча хана цхьаи[illegible]

вай цхьаккха ца хилар сенца дувзаденна да? Цунца гуш да хӀанз а тӀехьа сталинизм яхаш хилар. Бакъда, тахан оаша, комиссе, шоай деррига хьаькъал, денал оарцагӀдаьккха гӀалгӀай автономи меттаоттаяра дош къоаста ца дой, кхоана тӀехьа хургда.

Дош лу Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхен университета исторически Ӏилмай доктора профессора З. Гойговаиа. Цо комиссена баркал аьлар шоай лоархӀаме гӀулакхаш юкъагӀдита укхаза ярах, гӀалгӀай халкъа бала, гӀайгӀа кхетадеш хиларах. Тахан, гӀалгӀай автономи меттаоттаяра дош дувцача хана, хӀирий историкаша йиш халлалца цӀогӀа детт Тийрка аьтта оагӀорахьа улла Бурув шоай я ала гӀерташ. ХӀаьта из мадарра ха безам болчун цхьан факта теркам тӀаоза мара безац. Революци йоаккхача хана Бурув кӀайгвардейцех мукъаьккхараш малашб? Из большевикий моастагӀех мукъаьккхай гӀалгӀаша массе а хана шоай хиннадаь. Атта да, Сталина гӀалгӀай цигара лелхабаьчул тӀехьагӀа, къонахашта ца доагӀа къамаьл дувца. КӀезига мукъагӀа эхь хета мегаргда хӀирий интеллигенцена. Цар лелаер цхьаниа хӀамаца товш йоаца политика я. Вешта аьлча, кӀайдар Ӏаьрика да, яхаш болхлой, ахархой гӀалгӀашта духьала баха гӀерт уж. Бакъда, тахан цар лелаеш йола харцо котъяргъяц.

Вай укх комиссега кхов[illegible]

Оаха комиссена лаьрхӀа исторически, экономически справкаш оттаяьй, аьлар исторически Ӏилмай доктора, профессора Мужехоева. Уж шуга я. Цудухьа, аз царех дувцаргдац. Бакъда, са теркам тӀаоза безам ба хӀирий Ӏилманхоша ши къам шоайла довна дига гӀерташ кепалйоазон тӀа леладеча ийрчача гӀулакхашта. Масала, «Грозненский рабочий» яхача газета тӀа кепатехар парте хӀирий обкома секретара Кониева «Тийрк — доттагӀлен хий» яха статья. Цо цу тӀа истори харцдахарал совгӀа, гӀалгӀай даим укхаза даьха халкъ дац, яхаш яздора. Соахка хӀирий мехка арабаьлар «ХӀирий этнографедешаш» яха Ӏилман болх. Цу тӀа я Кокаевс язъяь хӀирий морала нормашта хетаяь материал. Цу тӀа дувц хӀирий къонахий майралах. ХӀаьта материала тӀа кхувлача масалашца цар къонахашта духьала уваттабераш малашб мотт шоана? Уж ба гӀалгӀай.

ТӀаккха трибуна тӀа ваьннача нохчий халкъа викало М. Шамаева теркам тӀаэзар 1973 шера хиннача митинга. Цо белгалдаьккхар, шоай бала нодабе В. И. Ленина майлан тӀа баьхка гӀалгӀай таӀазар а деш лелхабаьлга, дукхабараш цига дакъа лацарах партера, балхара дӀабаьхалца. ХӀаьта из Бере политика дӀахоьхар санна хӀама дар, аьлар оратора.

Дош лу ЧИГУ хьехархочоа Р. Ахриевана. Цо белгалдаьккхар, гӀалгӀай къаманга дукха хана лелл гӀелал яхьилгв. Шин хана, Ахриев, Мухтара Пачахьал, кхен думе яздаь хиннад цох лаьца. Бакъда, тха къам нийсхон тӀехьа моллагӀчоа гӀо де кийча хиннад. Из иштта хилар хьахьокх Кавказе Советий Ӏаьлал оттаяча [illegible]

аьлча, оаха шуца СибарегӀара хало, моцал лайнай. ЦӀадаьхкачул тӀехьагӀа шо санна, автономи метта ца оттаеш лел. Бакъда, тхо теш укх компетентни комиссе шин халкъа законий дӀадехараш кхоачашдергхиларах.

Трибуна тӀа я ЧИГУ доцент В. Трусова. Цкъа поездаца Москве йоадаш сох цхьа эпсар кхийтар, аьлар цо. Из нохчий, гӀалгӀай укхазара арабоахача операце дакъа лаьца хиннав. ХӀаьта цо велха а велхаш, дувцар Сталина, Бере шо форда чу кховса лаьрхӀа хинна хиларах. Бакъда, Калинина шун га дакххарах шо хи чу ца кховсаш дисад, яхаш. Цо ше къамаьл даь чакхйоалаш белгалдаьккхар, эрсий халкъо шун оагӀув хьаллоац, аьнна.

Шовзткъея ялх шу даоаша шоай бокъо бахьан къовсам лоаттабу, аьлар исторически Ӏилмай доктора Х. Ибрагимбейле. Из нийса, боагӀаш къовсам хиларах дувца эшац. ХӀана аьлча, ши шу хьалха хӀирий Ӏилманхоша шоаша а бакъдора гӀалгӀай цу лаьтташка даим баьха хилар. ХӀаьта хӀанз из деррига шоашта ловчча оагӀорахьа а дерздаьл. Укхаза цхьа хаттар отт: цхьан къаманна шинна доар де бокъо сона [illegible] [illegible] къамаьл из бокъо хӀана яц? Масала, марг бетта Ираро 100 эзар совгӀача гӀалгӀачо шоай бокъо хьаехача хана хӀирий кулгалхоша, Ӏилманхоша царех экстремисташ, шовинисташ йоахар. Цига [illegible]

райсовета председатель хоржийта гайна даьннадар. Из духьале в кердача секретара еш хилар лаьрхIар нaха. Кхоалагla бахьан дар — райисполкома председатель воацаш хилар, хIаьта цу посте хьалха мо цIаьхха нийсвенна саг Iохоавар нах мерпаге.

Иштта бар митинге наха бена никъ. Мишта яр цу гIулакха вале хинна реакци? Из ца йийцата яргьяц, хIана аьлча, хьалхарча шоай балха стялех хьакъаста ца тугаш бола нах шоаш гучабаьлар цига. Из хьахьекхар укх тайпарча сурто а.

Конференце президиуме ваьгIа СССР халкъа депутат Х. Фаргиев дIаара вийха дехар дир митинге гулбуна IIа из дахарах ... маьл дарах цунна баркал а, аьнна, цхьаккха оагIора дIатIаэцанзар наха цо хьакхайкадаьр.

Г. Эльмурзаева енна предложени хьал а лоацаш, сацийтар керда хержача райкома членаша шоай пленум. ХIаьта тхьорра вай вийца 10 саг-м хьачувера, ла а дийгIар, царех цхьанне хьажаьл а дир.

Конференце болх духцалехьа хьалхадакха лов райсовета председатель харжарца митинго айдаь дош а. Укхаза хьаде деза деррига, шоай лоIам хьакхайкабир митингерча наха. Гаьна дахa дезац из, йоахар цар, керда хержа райсовета депутаташ а шовна юкъе ба, ца тоъар оаха хьатIа а воалаврга.

Из хьаллаьцар конференце. Райкома состав хоржаш конференце делегаташа нхаж ... нер ялат кIезигагIа лу хIанз хIара гектаро. ТIаккха мишта кхоачашъяьй планаш а мишта яьхай районо хьалхара моттигаш а, аьнна, хетадала мег делегаташта, йоахар докладчика. Планаш кхоачашъяьй, района складашка цхьа фийг ца буташ деррига ялат дIачу а телаш. ХIаьта дулхи шурси ... нхычахьара хьа а нйеш, уж продукташ дIачу а телаш. Масала, юкъера лаьрхIача хIара шера план кхоачашъеча хана шоай планах дIачудала дезачох 37 процент дулх нахагара хьа а нйдеш, дIачутийнад совхозаша. Цхьаккха тоаденна хIама хиннадац района кхыча доакъошка.

... гIлагIай къаманна эггара чIоагIагIа Iаткъа дош — автономи ца хьоаш. РСФСР халкъа депутатий съезде из гIулакх къоастаделга а хIаьта хургйолча КПСС XXVIII съезда из оаз дIахозаргйола хIама вIаштIехьдаккхар а дийхар цар. Цу хьакъехьа къаьстта соцаш тIанийцар конференце.

Конференце дакъа лоацаш хилар КПСС обкома отдела заведующи М. Дзейтов а.

Иштта цхьатарра чакхъяьлар чIоагIа лоархIам бола ши мероприяти: партконференци райсовета сесси. Районе кIоаргга эргалонаш хила йолалургхиларах дог тийша дIа-хьа къаьстар делегаташ а депутаташ а. Кердача хьисапе шоай никъ дIабахьа на йийла наьсархой.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

ГIирсаш хьалдара тIаяхийта керттера уйла

(Инстедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

чахьа дIааргда аз. Ерригача экономически системана реформа еш я мехка. Бакъда, иа хIанз а дика дIайолаенняц. хIаьта дукххача шерашка боахама доал де Iомаяь методаш мелъяьй. планаш кхоачашъяра дуккха дешаш тесса дитад, гIишлош хьалъярей кхычей доакъошкара гIулакхаш телхад. Цудухьа юха а юкъе ца яьхача ялац къаьнара, массаза а леляь административни кхыйолеи методаш, чIоагIбанза балац боахама доалдара лоаттабу тIахьожам. Из иштта де дезаш да, нагахьа санна гIулакхаш кхы а дукхагIа толхаде вай безам беце, бала болаш вола саг сатийнна, юстара а ваьнна, бIарг локхаш вагIа йиш яц тахан.

Хьалха яр республикански, городской, районни оалаш хинца штабаш, цига хан-ханнахьа дувцар къаьстта лоархIаме халкъбоахама гIишлош, чуIе цIенош, кхыйола соцкультбыта объекташ хьалъяра гIулакх мишта лел. Цар нийса лостам телар гIишлонхой балха, данза дарг мел доацача хана царна новкъостал дора, цхьаболча кулгалхой бехктокхами дисциплиней мелъялийтацар, нагахьа санна хьехам барах новкъостал хулаш ца хилча, кхыдола лира таIазар дергда аьле, кхерам а тIатоссар. Цунах пайда боалар. ГIишлош хьалъеча метте порядок дикагIа яр, хIана аьлча цу балхаца гIулакх долаш бараша решенеш цхьа барт а болаш, массане а цхьана тIаэцар, лакхе латтача кулгалхой кабинеташкара телача командагIа ца а нйеш.

Цу тайпара штабаш хIанз вайна эш аьнна, саг къарвеваллац со, цхьабакъда, са ала безам ба хIанз, республике, г. Грозне, районашка вай гIулакхаш во лелаш хиларах хадданза тIахьожам лоаттабелга вIаштIехьдаккха деза вай хьалде лаьрхIа гIирсаш унахцIено лораяра, халкъа образоване, культура, кхыйола объекташ шоай ханнахьа хьалъяь яхара, цу гIулакха гIо дергдолаш мел долча хIамах пайда эцара. Вешта аьлча, кхетадеш да цхьа хIама: партийни, советски органаша боахамий кулгалхошца цхьана сихонца (хIанзле а ха дукха йоаьй вай), бокъонца, тIатеIIа керда хьажанза яргьяц чуIе цIенош а хIаьта иштта соцкультбыта объекташ а хьалъярца дувзадеина йолча дерригача дешашка, цу даькъе дика проектно-сметни документаци, бокъонца хьахийца ахча, лерттIа болх бара мел эша хьалаш вIаштIехьдаьхадий а хьожаш. Цу даькъе лоадамбоаца хIамаш дац, хIаьта цар хам ца барах вай дукха хIама дов. ВIаштIехьъяланза йола система мел йолча хана гIишлон комплексера гIулакхаш тоадулургдац цу производствоца бувзабенна болча хIанзарча доакъошхой бехктокхами сахкетами лакхбарца мара.

Кхы цхьаькха а да. Сай статья чакхйоалаш са безам бар республике чуIе цIеноши соцкультбыта объекташи сихагIа хьалъе йиш хулийтаргйола никъ хьеха. Цкъадале, «Чечингстрой» ПСМО кулгалхоша (нн. Тумсоев, Гелогаев) мел сагота дале а кхыдола гIулакхаш дита а дита, хьалхагIа лаьрххIача тайпара, укх шера июль бетта КМД Аргунски завода реконструкци яра балхаш чакхдаха а ДСК мощность 120 эзар квадратни метрага дIакхоачае а еза. Из декхар кхоачашдулургдолаш а юкъагIдита йиш йоацаш а да.

ЧуIе цIенош хьалдара дика гIо дергдола боккха кхоачам ба монолитни гIирсаш хьалдар. Укхаза а иштта хоадамболлаш дола гIулакхаш чакхдаханза а республике гIирсаш хьалдара балхашта монолитни гIирсаш хьалделга юкъедоаладанза а даргдац «Чечингстрой» ПСМО, «Чечениңгушжилгражданстрой» объединене (нн. Цуров, Мурдалов), «Агропромстрой» объединене (нн. Гайрбеков, Аушев) кулгалхоша. Цу способо шерра таронаш лу чуIе хьалдеш дола цIенош дикагIеи чIоагIагIеи, куцлахьа хилийтара. Из метод панельничул шеко йоаццаш пайданегIа хилар хьахьекхад цу тайпара гIирсаш шерра хьалде йолаеннача дукххача союзни республикашеи мехка областашеи. Монолитни гIирсаш хьалдар къаьстта гIойленагIа да къулбехьарча, Нохч-ГIалгIайче чуйодача сейсмически районашка. ХIаьта, нагахьа санна 1990 шера 12 а 16 а этаж йола чуIе массехк цIа хьалде дола мара вай ца даларах бехке де доагIараш вай воаш мара кхы саг вац. Укхаза а ха зехьа йоальй вай: хоадамболлаш, дукххача регионашка а санна, цу тайпара гIирсаш хьалделга вIаштIехьдаккха дезача метте планаш увттаеш, дешаш дувцаш, алхха «вайна» мара пайдана йоаца проекташ хержаш, н. кх. дI.

ЧуIе гIирсаш хьалдара объемаш дикна йоккхагIа е йиш йолаши е езаши я «Чечингушмелиорация», «Грознефть» яха объединенеш, «Грозтрубопроводстрой», «Грознефтехимремстрой» яха тресташ.

ЧуIе цIенош хьалдара тIаерзае еза гIишлошъеча кооперативаи, бригадаи, йоккхий еце а, тайп-тайпарча ведомствашта чуйоагIача гIишлошъеча, ремонташгIишлошъеча управленейи участкайи, предприятей таронаш. ЧIоагIъенна керта чу йижа психологи каг а яь, тар мел луча метте, чуIе цIенош хьалдеча дале а, хьашт дале хозспособагIа е подрядни способагIа долда уж, квартирашта отделка еча пайда эца беза царех цар къахьегамах боагIа мах чуховшаргболча фусамдай чотах дIа а луш. Кхы тIа а укхаза подрядчикаштеи райисполкомаштеи еш йола лоадамбоаца йоакхонаш бахьан долаш пайда ца эцаш бита йиш яц изал боккха кхоачам, къаьстта а хIанз, гIишлонхой саггота эшаш болча хана. Ерригача таронех магогга пайда а эцаш, из болх вIаштIехьа а боахаш мара лерттIа вIаштIехьдаргдац республике чуIе цIенош лаьрххIача боараме хьаллаь доахилга. Цхьабакъда, керттердар цу балха ха ца йоаяр да.

К. САЛТАХАНОВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома инспектор.

... комиссе республике болх беча деношка тайп-тайпарча ноахалий викалашца дагаювлаш хиннилга. Проблема кIоаргагIа йовза гIерташ комиссе дукха болх баьлга.

ТIаккха цо дош делар гIалгIай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета председатела, юридически Iилмай доктора Б. Сейнароевна. Цо цаьбешначар цIерагIа дIайха моаршал хаьттар укхаза декъа лаца кхычахьара яьхкача делегацешка. ТIаккха Сейнароева комиссегара дийхар нагахьа санна вIашагIкхетараш долча хана цхьаццаболчаргара сихбаларах, оалача дешах гIалат даьннадале, царех бехк ца баккхар. Цо белгалдаьккхар, комиссе, парте областной комитета, Министрий Совето гIалгIай автономи меттаоттаяра проблема цIенхаштта кхета а еш, ди-бийса ца къовсаш болх баьлга. Теша лов тахапарча комиссе из дош нийса къоастадергдола никъ лохаргхиларах. Со чIоагIа дог гIоздаьннa ва миллион гаргга болча нохчаша вай дег тIара хьоллоацаш хиларах. Из иштта хилар цар хьахьекхар Наьраненбархl дийнахьен-буси митинг латтача хана, иштта цар из бакъду тахан а. ХIаьта гIалгIай къамо из кхетаде, цар хам бе, царцара доттагIал ди тIехьа чIоагIле деза. Со теш дукха ца говш ГIалгIай автономи меттаоттаргхиларах.

Исторе чухь дукха халкъаш хиннад, аьлар «Iилма» яхача ассоциаце председатела, ЧИГУ доцента М. Точиева, цхьацца бахьанех шоай мехках даьха даьржа лелаш, бакъда, цар цIаккха а шоаш хьабаьнна моттиг кхуврч бицбеш, моастагIчунга доал де буташ хиннабац. Из битача, халкъах, вайна мaхapa, кхы халкъ лоархIаш хиназац. Цудухьа тахан, оаха халкъ санна лаьттара цIенлена дIадалара кхерам тIабессача гIалгIаша, тхоай наьна-ага хьалех. Оаха из машарца, кIаьда, сабаре дех тхоашта лоаллаха дахача дIахьа дукха гаргалонаш йолча хIирашкара. Тхона дезац царцара дов-шов. Бакъда, оаха дувцар дIахаза безам боацача Къулбаседа - ХIирийчен кулгалхоша йоах: цхьан Пригородни района меттел кхо район ма снная йий шоана. ДIаховлда шоана, комисси из тхона дезаш, тхоца дагаляьнна даь хIама доацилга. Иштта цар кулгалхоша беррига гIалгIай бандиташ ба, оакхарий да, яхаш, бе-бе йоахараш дувц тхо бIехде гIерташ. Иштта цар йоах, гIалгIай къамо хIирашка яхаш хIама дац, хIаьта из деррига кхестадер цхьаццабола экстремисташ ба. Цунца цар дIайолаяьй деструктивни политика, нагахьа санна, центре из къоабал а яь хьаллоаце.

ДIахо къамаьл деш цо аьлар, хIара гIалгIачоа хьалхашка цхьа хаттар отт: хIирий ши автономи я, хIаьта гIалгIай цигара лелхабаьчул тIехьагIа, къонахашта ца доагIа къамаьл дувца. КIезига мукъагIа эхь хета мегаргда хIирий интеллигенцена. Цар лелаер цхьаьна хIаманца товш йоаца политика я. Вешта аьлча, кIайдар Iаьржа да, яхаш болхлой, вахархой гIалгIашта духьала баха гIерт уж. Бакъда, тахан цар лелаеш йола харцо котъяргъяц.

Вай укх комиссега кховзткъеи итт шера хьийжад, аьлар НГIАССР халкъа депутата I. Колзоева. ХIаьта оаха хьадехар, шоана гучча беса, тхоай дай нашачаш тIадола лаьтта мара дац. Тхона хьамсара, боча да уж цар тIехнаш цига ухнандаь. Уж гота-мангала баьхка моттигаш йоландаь. Тахан из тхога дац, вешта аьлча, гIаьрхочо — Сталина низагIа дIадаьккхад. Масала, са дай баьха, со Iоваь моттиг Ангуште я. ХIаьта тахан цига ваха Iоха бокъо йоацаш лел со. ТIаккха мичай нийсхо?

Фуд оаха тахан дехар? Малхо санна цхьатарра йIозхал а телаш, вай керттерча Закона — Конституце тхоай йоакхо яр, нийсхо меттаоттар. Хьамсара комиссе членаш, тха къоаной тешаш бз оаша Москве шоашта бIаргадайна бакъдар мара дувцарг ца хиларах.

Нагахьа санна, оаха наьхадар хьадехаре, тха къонахаша аргдар, аьлар Нохч-ГIалгIайчен халкъа йоазонхочо Боков Ахьмада, из наьхала, вайна цунах бернат даргдац. Цхьабакъда, дерригача дуненна хов из гIалгIай лаьтта долга. Из бакъдеш исторически фakташ йоалайнр цо.

ТIаккха дош лу Кавказерча лоаман халкъий Ассамблея председатела Ю. Шанабуна. Цо белгалдаьккхар, шо укхаза гIалгIай, нохчий а болаш, цхьайтта къам юкъедоагIача ассамблеяс вайта хилар. ХIаьта соахка хьакхеллача ассамблея декхар регионера къамашта юкъера гIуланхаш тоадарах, доттагIал чIоагIдарах, хIара къамая культура, истори дегIакхувлача новкъостал дарах латт. Вешта аьлча, тха къамашта юкъера бувзамаш лелалеш, уж дикагIча лостамагIа дегIаккхувлаш дола халкъа дипломаташ да. Цу даькъе оаха кIезиг-дукха болх баьб. Масала, гIалгIай халкъа ШоллагIа съезд чакхъяьнначул тIехьагIа тхо хIирий мехка дахар. Цига ассамблея членаша царга дIааьлар цу проблемах шоашта хеташ дар. 14 апреле юха вIашагIкхета дезаш дар. Бакъда, из де вIаштIехьдаланзар. ХIана аьлча, хIираша цу дийнахьа, митинг е лаьрхIар. ХIаьта тхо цу митинге дахар. Сона дика дагадоагIа гIалгIай халкъа ШоллагIча съезде хIирий йоазонхочунга юкъагIа а ца воахаш, къамаьл дайта. Бакъда, Буро тIа хиннача митинге цар даггара дехар дича а гIалгIачоа дош даланзар. Укхаза кхы никъ бац автономи меттаоттаяр мара.

... зар а дош делахьа ... кхабараш нига дакъа ... партере. Болхаро дIа... ХIаьта из Буро ... дIахольхар сана хIама ... аьлар оратора.

Дош лу ЧИГУ хьехархочоа Р. Ахриевана. Цо белгалдаьккхар, гIалгIай къаманга дукха хана деиз тIалал яхьилга. Ший хана, Ахриев Мухтара Пагамаха... кхеи думе иадаь хиннад ... лаьна. Бакъда, тха къам нийсхон тIехьа моллатIчоа гIо де кийча хиннад. Из иштта хилар хьахьокх Кавказе Советий Iаьдал отталеча цунна карагIаьннaчо. Иззал чIоагIа Советий Iаьдалах теша а тешаш, мутIахьа а болаш хиннача гIалгIай дIахьора кхел шоана йовзаш я. ХIирий кулгалхоша кхыметтел тхо Iодахийтачул тIехьагIа Орджоникидзе цIи лелаеш хиннача городах Дзауджикау, аьнна, цIи дIаяхийтар. Из оаха тхоашта ловра хьадергда яхилга дар. Нагахьа санна, тха халкъ цар метта а долаш, уж тха метта хилча, тха бокхийча наха аргдар: вайна тоам бац царца харцо ювца, наьхадар дIададала деза.

Укх шера 18 январе оаха, парте ветеранаша, М. С. Горбачева цIерагIа письмо яздаьл, аьлар Хантыгов Идриса. Оаха цу тIа дийцад ГIалгIай автономи меттаоттаяра хьакъехьа де дезарех. Тха, ветераний, из де бокъо я. ХIана аьлча, тхо цу лаьтта Iо а дань, хьалкхийна да. Цудухьа тхона деррига дика довз. Бакъда, тахан тха лаьтта баьхка Iо а хайша, шоай экстремисташа ювцарах мара проблема ца йовзача наха. Из кхыча бесса а йоахаш хьалхьею. Цунах дикадар хьадаргдац.

ТIаккха дош лу ГуржегIара венача исторически Iилмай доктора Борчашвилена. Цо аьлар, оаша шоайдар дIалех. Цудухьа, оаха хьаллоац шо. Вай этно-генетически бувзамаш долаш да. ХIаьта из вай цхьан цIийх дола вежарий да яхилга да. Уж дикача вошала гIулакхаш вай дIахо а дегIанхувла деза.

Оаша комиссена лаьрхIа исторически справка оттаьй. Цунна аз тIатохаргдар гуржий Iилманхошта хетар. Оаха гIалгIаех Къулбаседа-Малхбоален Кавказе даим даьха халкъ лоархI. ХIаьта из оаха исторически факташца бакъду. Орджоникидзе яха город ГIалгIайчен лаьтта йиллай. ХIаьта хIирий тIехьагIа мара хайшабац Тийрка йисте баха. Тхо, гIалгIашкара лаьтташ дIадаьхача Сталина, Бере политикана духьала хиннад. Тхо, гуржий, ГIалгIай автономена тIехьа да. Нагахьа санна, хIирий цу актана духьала бале, уж моралан нравственностан духьала ба.

Оаша укхаза мел дувцаш дар оаха санна дика саго кхеталергдац, аьлар карачаевски халкъа реабилитаци яйтара йолча комитета председатела У. Хазретова. ХIана ...

...

ХIана аьлча, деррига гIалгIай халкъ автономи меттаоттаяра тIехьа да. ХIаьта оаха чул хозагIа, интеллигентергIа из къовсам лоаттабеш халкъ дайнадац соца. Из иштта шун вIаштIехьдоалаш хиларах дег тIара баркал аз шоана. ХIаьта аз къоалмаца шун бокъонаш хьатIайоахаш къахьегаргда. Иштта со теш комиссе а цу хоставагIа къахьегаргхиларах.

ТIеххьара трибуна тIа воал СССР Лакхехьарча Совета комиссе председатель А. М. Беляков. Цо белгалдаьккхар, укх регионе шоаша баьча балха юкъе эттара керттердар нахаца хинна вIашагIкхетараш долга. Уж ланхача боараме, порядок йолаш чакхдийлар.

Комиссе ший болх Москве дIахохьоргба. Оаха цига шин къамая викалаш дакъа а лоацаш, пленарни заседанеш чакхйоахаргъя. Цу чоалханеча балха юкъе цхьаькха дIача сихвенна хIама де йиш яц. Бакъда, комиссе членаш цIена шоай декхар кхоачаде лерхIаш ба. Иштта, Назрановски, Малгобекски, Сунженски, Ачхой - Мартановски районашка хиннача вIашагIкхетарашка диллача оаша а из проблема факташца бакъъеш оттаю, цунга оаша дех из дош цхьаннегахьа озабезам а ца беш, конструктивно къоастаделга. ДIахо а оаша цу хьакъехьа лерраагIа болх бича бакъахьа хетар комиссена. Цо Кавказера еррига общественни организацеш тIахьайхар цига шоашта могаш дола йиш къостал дара.

Цул тIехьагIа А. М. Белякова шийга даьча дуккхача хаттарашта жоп делар.

ВIашагIкхетар чакхдалаш къамаьл дар Д. Г. Завгаева. Республика къахьегамхой цIерагIа комиссена баркал аьлар цо. Цо белгалдаьккхар, лоаллаха ухача шин республике тахан чоалхане хьал эттa хилар. Цудухьа хIаравар экстремистека дог-уйла йолча наха дувцар хьатIа а ца эцаш, йоахарашта никъ бехкаш а чула вела. ХIана аьлча, укхаза харцахьа, ца доагIаш дукхача цхьан дешо нах довха бета тарлу.

ХIаьта дIахо комиссе беча балхах оаха хан-ханнахьа хоам бербаа нахага.

М. БАРАХОЕВ.

СУРТАШ ТIА: уаьле къамаьл деш ва СССР Лакхехьарча Совета комиссе председатель А. М. Беляков
И. ...

Автобус-моноплан

МОСКВА. «Мерседес-Бенц» яхача Малхбузенгерманси фирман Голицынски автобусни заводои цхьана вӀашагӀъеллача концерна эггара хьалха арахийнарех я гаьнна наькъа лелара ,лаьртӀа йола автобус-моноплан.

Салонача автобуса модификацега хьежжа (мехкашта юкъе, городашта юкъе а е районацтв юкъе лелаш хиларга хьежжа) 60 гергга саг чуховш. «Барта тӀе» мини-бар-кухне, холодильник, гардероб, аудио-видиоустановка, химически туалет, тховнагӀа йоалла кондиционер я.

Автобуса максимальни сухал сахьата 130 километр, доагор доагаду 100 километр никъ беш 22,3 литр («Икаруса» доагаду 34 литр). Ремонт ца еш пхийтта шера болх бергболаш я («Икарусо» болх бу 8 шера).

ХьатӀадоагӀача шера 60 цӀена автобус арахеца лаьрхӀад, хӀаьта ,проектни мощность шера 2500 уж комфортабельни, тешаме болх беш йола; хоза а экологически цӀена а йола автобус арахецаш хургья.

СУРТА ТӀА: Голицынски автобусни заводе вӀашагӀъйохкаш хургйола «Мерседес-Бенц» база тӀа хьаьча гаьна наькъа лелара йолча цх автобусий эггара хьалхара образецаш.

О. БУЛДАКОВА сурт.

(ТАСС фотохроника).

Даьй хоза гӀулакхаш, дика оамалаш

...Мах бе велча булургбоацаш

Эздалага цхьаккха хӀама ккбачаргдац, балаш да вайнехи. Нийса аьннад из, хӀана аьлча, из дехача дикадар хила йиш яц.

Эздел дика бӀаргегуш хилар дӀадаха шера сентябрь бетта Грозне. В. И. Ленина цӀерагӀча культура Двореце хиннача гӀалгӀай халкъа ШоллагӀча съезде. Дворец а цунна гонахьара йоккха пари а хьалйиза хиннача наха сабаре ладувгӀар цхьанне деча къамаьлага, цига вӀалла нах боацаш санна сатийна яр. Цхьаккха саг вацар корта бохабу малар менна.

Иштта хилар уйх шера март бетта юххье город Назране бӀаь эзар гаргга нах гулбеннача митинге а. Цига кхыметтел гӀаьле озар а наха юкъера дӀаюстара воалар. Боккхий нах гӀандаш оттадаь Іохошабаьбар, зӀамагӀбараша цар шоршка аьннар кхоачашдора. Порядок оттайра милици эшанзар цига.

Иштта дола вайнахья эздел бӀаьшерашка чӀоагӀлуш хьаденад. Эздел массанахьа эшаш да. Эздел дехача вӀаотта киййча да гӀалат. Ший цӀи, ший цӀа, ше ваь моттиг ... мохк, къам ... эздел дохадергдац, цар сий ... кха гӀортаргва дикача гӀулакха висавеннав. Мел кхеташ саг ше вале а, наьнага хаьтте, цо цийга оалачунга ладийгӀе, ший наьна дог хьаьсте мара ше водача аравоалаш хиннавац Уцига Малсаг. Из доккха маӀан долаш да. Уцига Малсага ший наьна иштта сий деш хилар вайна хьехаме да. Вайга цо йоах дан нанен лоархӀаш хилалаш.

Бакъда, вайна юкъе нийслу даси нанисв аьннар ца деш бараш. ХӀаьта даьхи наьнахи эхь ца хетачоа, цар юхь йоагаечоа хьанах эхь хетаргда? Цудухьа укхаза ала доагӀа сага эхь-эздел дӀадолалуш йола юхьиг из хьалхийна цӀа, дезал ба.

Вайнаьха эхь-эздел дика довзарех хиннав ТӀой-Юртара Морхаша Махьмад. Цхьан хана фольклора тӀа арадаьккхадар цо дийца зоахалод. Цу тӀа дукха дувцар эздеелах, деналах, къонахчалах. Из дукхача нахага дӀакхоачаргдолаш арадаьккхача, цу тӀара Іомаде дукха хӀама корадоагӀаргдар нагийча нахан мехкараштен.

Хьалха саг йоагӀача е йодача хьоалчагӀа даьча доккха ловзар оттар, цкъала кхаь дийнахьа дӀаьх а луш. Цига санъердам эцарал совгӀа, нах вӀаши бовзар, эздел Іомадора. Сага хьаькъал, ...

Бакъда, вайнаьха ловзар хӀанз иштта лаьгӀдалара бахьанех цаӀ хет сона саг йоагӀача е йодача хьоалчагӀа даьча корта бохабу маларош мелаш хилар. Ший коа малара тӀагӀолла цатоам балар кхер фусамда. Бехк бац дун. Цхьа бахьан доацаш заьккхадац вехача сага никъ битаб эгӀаваьча саго, яха кица. Нагахьа санна хьоалчагӀа даьча корта бохабу маларош ца меларе, хьалха а санна, ловзар отташ хила мегар.

Эхь, эздел, хьинар гучадоаккхаш хӀама дар хьалха балхий беш хилар а. Балхашка бехар хийра нах а. ДукхагӀдолча даькъе иштта бола балхий хулар кхай тӀа оасар де, керда баха хайшача наха цӀеноштa топпар хьаха, хьанкӀаш фуалъяха, иштта кхыдар де нах хьехаш.

Иштта балхий баьча саг Іомалора вокхагӀвар ларкӀа, цхьанне къамаьл деш хилча, юкъе а ца лелхаш, ладувгӀа, шийна уллув багӀараш теркалбе. Тхьамадага хьежжа зӀамагӀаш а зӀамагӀчарга хьежжа тхьамада а мишта хила веза.

Балхий чанхбаьнначул тӀехьагӀа ловзар хулар, хӀаьта болх беча хана пандар локхаш хьалха пхьа йоӀ хулар. Уж хӀамаш дицдалийта йиш йий. «Сердало» тайпар ... доладе деза ...

дашка баха кагий нахи мехкарийи хилар. ХӀаьта наьна мотт ца ховчоа низкъала хургда ший къаман эхь-эздел Іомаде, безам хилча а.

ХӀаьта наьна мотт Іомабелга юхатетташ хиннад перестройка укх тӀеххьарча шерашка кхаччалца, городашкарча школашка вӀалла Іомабеш а бацар из.

ХӀанз къамий метташ, культура маярра дегӀайоалае мукъабаьннача хана, вайнаьха эхь-эздел наха довзийтаргдолча гӀулакхех дувца деза. Царех лаьца дукха дувц вайнаьха фольклора тӀа.

Масала, 1967 шера арадаьннача гӀалгӀай фольклора шоллагӀча тома тӀа «Наьсар» яхача дувцар тӀа воаладаьд сий мишта лораде деза, хьаша мишта лархӀа веза, эхь-эздел мел доккха лаьрхӀад. Цу тӀа дувц: «...шеъаьеннначул тӀехьагӀа къона, хоза цуска доаладаьд Ачамаьлано Ачам валарга ,доггдоахаш хиннад нускал. Из леш хиннавац. Цхьан бус нускал маьлхара бӀаргадайча, аьлано хаьттад:

— ХӀанай хьо сел маьлхара?

— Аз хьа гӀайгӀа ю. — аьннад нускало. — хьа фепга есарий йолча дигагӀа ...

вовхарал а вогӀа мадий. Вайна дикагӀа да чудаьнна вовшта дика хьийгача. Шун гӀулакха Іотеха устагӀа а бийта, шо дахкарах гӀадваха, шоана духьалвенав со, — аьнна эзди йистхиннав Наьсар. Шоргта жа а долаш вахаш хиннав из.

Наьсара дувцачох дош а ца хеташ, цун модж яккха тӀакхайлав Ачам-аьла. Шийца цо бераш бегаш боацилга хайпа, Наьсара шалта теха вийнав Ачам-аьла.

Нускала дагалаьттар кхоачашхиннад, бакъда, Наьсарах бутаргбоаца пхьа хьаьрчаб.

Наьсар дуачун чам байка, тӀайгӀане волаш бӀаргарайча, цуницарча гуржечо аьннад:

— Наьсар, Іа со сай даьхнаьнах ваьккха воалавеча хана сона моттар Іа со Іу ваь чулоаттаве воалаву, аьпна. Іа сох Іу винзар, сох саг вир. Іа сона Іомадир наьха эхь-эздел, хьаьшашта гӀулакх де Іочавир, сох хьай воша вир, хӀанз вай са да, нана, режарий болча дӀадаха деза. Хьо са воша ва...

Гуржечуница цун нах болча дӀавахав Наьсар. Из цар дика тӀайпав. Шоай воӀ, воша ваьв цох, боахам беннаб цунна, саг йоалаьйй»

...

М. Картоев

ДОШО ЦӀИЙ

иштта цӀи йолча романа тӀара 5-гӀа дакъа

Лахан дӀавигачул тӀехьагӀа хувцаелар Зати, бакъда, маьрдаьца хьалха санна безаме яр из. Диреса къонгех цхьа Аси мара саг вясайлар цӀагӀа, из а лаьттан кӀала вахав-хьогӀ аьнна хеталургдолаш, къайлавоалар цкъаза, тӀаккха лаьттан кӀалхара хьалтӀаваьлча санна юха а гучаэнкхар.

КӀира мара дацар Асена Салихьат йийха, хӀаьта Зати-м шозза а из йолча яха хиннай. Шоззе а коча хӀама а елла, маьрдаьна гӀудар мисел йола мосчал а енна, юхаяйтай из. Фажи из деррига а ше бахьан долаш деш санна гӀадъяхаро бӀагора йоалаьй, боккхагӀболча несарашта духьалдаккха хӀама корадаьд цунна. Фаже еча куралашка кӀеззига дог эккхийтар Салихьатат, бакъда, дукха ца говш, догӀан морхаш тӀера дӀа а яха цӀенъенна сигале мо йийкхар. Кхынощта юкъера безам массахана а хиннаб дӀа-хьа хехка бурчолг санна.

Уйла йоаца саг санна, гӀайгӀане лелаш цхьа юкъ яьккхар Зате духхьашха, тӀаккха чукхийттача хьеӀа хий санна сатем эттар цун дег чу.

Дукха хана денз кхетадаьд Зате Лахан шийна хийтар воацилга, бакъда, цӀаьннай из цу вахарга. Волаши воацаши фу бе-башха ва из тӀаккха! Сенна йийлхар из Лахан дӀаводача бус? Йийлхар нах а белхандаь, вах беларе еларг а яр. Ма дика болх ба саг веза а ца веза а вай воай кара долаш.

Шоай коа наӀарга гӀолла Іододача хин тоатолгага ладувгӀаш латт из хӀанз. Пӏаьхха Іоайда цун керта кӀажаваш ловзаю дунен чу ший бокъо йоаккхаш боаллача гӀийрен мяхо. Къаьстта шийла я букъа, барзнъах пхьан шийлача низо каетташ санна чет, деорригача дегӀа тӀара ниха гӀеттадеш.

Мотт Іомабеш доагӀача беро санна, ший ирзе къамаьл дувц хьийдла доагӀача тоатоло. Шера поэза мага чиган из иштта гӀоадаьнна: бӀаьстан юххье доа дошача хачен гурахьа каст-каста догӀаш делхача ханея Букъ багӀача геттара сабӀарзу цун. Вокха моастагӀа шийна дуьхьалваьлча санна Цхьан меттиге хьувзаш, дӀатӀа-хьатӀа ...

дохийташ, бийза латтача маьнгена ІотӀаежар из. Мелла хала дале а, елха низ бацар.

Дукха иллар Зати дӀа-хьа ца хьовш, ший гӀийло деттачача дегага ладувгӀаш. Тайп-тайпара сурташ цаӀ вокхан тӀехьа духьалъуввттар цунна. Дехьара а сехьара а шоай коа наӀарга хьатӀауха нах гора Затена цкъа, тӀаккха бӀарг ма кхоачча уллача эрий арен юкъе. ше цхьаь йисача санна хетар. Йоккхий Іаьржа машаш техна истий шоайцига боагӀаш гора, тӀаккха дохи оттар.

Са дег чу йодача наӀара дуйкха хиннад дӀоагӀаш, са дега чу арайоалачун цаӀ мара хийнадац, цудухьа я со ираз дайна,— йоахар цо шишийца. Шелденна дагӀача хьазилга бар санна, оагӀора хьатӀабилла уллар Зате корта, йӀаьха кӀажараш дегӀа дӀоахала Іоядар, кертацара а йоацаш шоаш къаьстта йолаш санна. Сайга да Інйналлар со, наьха ираз ца хоарпадеш, хетэр Затена.

Боарз бохабича, дӀа-хьа дайдда зунгатий санна, пхьан метта-сацацар уйлаш. Дика болх ба-кх из рузкъа-мукъне вай шоргта долаш. ЧӀоагӀа накъайоал уж Затена. КӀордадалцпа беша багӀача Іажа кӀал доаллача гӀанда тӀа хайна ягӀаш овмал яр цун. Ший несийва из моттиг дукхаезаеннелга хайнача Диреса тоадир гӀанд, бакъда, ший бӀи боха а баь, кхычо баь керда бӀи мо мара дезаделанзар из Затена. Цхьабакъда, саг дӀавоал моллагӀча хӀаманга — дӀаьлар из а.

ЭгӀа чу ниӀ тохаш санна хийтар Затена. Цхьа шийх тийша боацача низо Іоюжаш геттара хьалъяха коч Іоозийтар цунга.

ДегӀацара низ эшабелча санна, халла хьал а гӀетта, мосаш дӀаннйс а яь, лохха ІотӀаэза йовлакх а долаш, эгӀа чу Іочъялар Зати. Ер бӀарга а яйна, хӀаьтта мара цӀагӀа хьачу ца ваьнна Аси ...

Йоккха яц Назрановски РОВД юкъейоагӀа охрана отдел. Бахъда, массехк миллион сома мах объекташ я цо лорвераш. Царна юкъе я геттара боккха теркам эшараш — госбанк, почтай отделенеш, заводаш, фабрика, тайп-тайпара тикаш.

Массехк шу хьалха оаха дӀадоладир кхы а цхьа лоархӀаме гӀулакх Бахача наьха квартираш сигнализацепа Іалаш а еш. уж лорае доладелар тхо. Ала деза, цох из ха геттара дика гӀулакх хиннилга. Цунна тешал деш ба тха берриге клиенташ. Девгара ди ме доал дукхагӀа хул уж.

Ха деш ба милиционераш

Охрана отдело беча балха раьза ба предприятей кулгалхой а. Иштта апрель бетта хьалхарча деношка охрана отдела болхлочо вокхагӀволча лейтенанта Олдоев Мухьмада соцавир «Электроинструмент» завода продукци лочкъаяь воагӀа литейни цеха болхло Эльдиев М. Паччахьалкхенна ца хулаш диса зе 350 сом совгӀа да.

Цу тайпара масалаш кхы а дукха да. Кагий къоалаш ду моллагӀча паччахьалкхен предприятешка. ХӀаьта ший балхара моллагӀа продукци тӀорме чу а елла воагӀа саг ше къоал даьд, аьнна, хеташ а хилац. Цудухьа керттердар — къахьегамхочун психологи хувцар. ший предприяте бокъонца вола да из хилийтар. ХӀаьта из бовхама расчет юкъеча мара хургдац.

Хала да тха милиционерашта болх бе. ДӀауйла елаш, йоккха территори, дукхача моттигашка йохаяь карташ, болх беш йоаца лампаш — мишта лораергья цу хьале предприяти?

Бакъда, тха милиционераш дика ба. Массехк шу да тха отдела коллектив «хьахинна» яьнна. Укхаза гӀулакх деш ва 25 саг. Шоай денхар дика кхоачашдеш ба берригаш а. Бакъда, къаьстта сона белгалбаха ловра милиционераш: В. Б. Бузуртанов, Т. С. Олигов, И. М. Гиреев, М.-Б. Эсмурзиев, Н. Л Дзейтов

Иштта дикача пешашца вувпа веза вокхагӀвола лейтенант Олдоев Мухьмад а. Тха отделе веча дениз мас...

лахчашца.

Ше деш дар са халкъа беркате хила, аьнна, уйла йолаш, бокkха rIа иштта болаш хургва эздел дола саг.

Эскаре rIулакх де водача эIамиг сага вай деш дола хьехар да из шийгара rIалат ца доалийташ, ше хьалкхеньча пIен, ше ваьча а хьалкхийнача а моттига, шийн халкъа сий лорадеш, баркал баьйташ чакхвалар дезаш.

Эздел доацача сага цIакхта а хургьяц дисциплина, хIана аьлча цуннa шийна гонахьарча, шийца цхьан коллективе болча нахах бехк а эхь а хетаргдац. ХIаьта эхьи эздели вIаши къаьстта хила йиш йолаш дац. Эхь доаца кIант хьол манхулва оалаш да халкъа кица.

Вайнахьа эздела хила къонах хиннав Уцига Малсаг, яхаш дувц. Вувцаш хезачох, из да воацаш наьнаца

тайпара экзамен яр из.

ХIанз къаман хинна из башха дика rIулакх чIоагrIа лаьгIденнад. Цхьабараштa четаш хила мег иштта ловзар сенна де деза, телевизор чу хьоне деза ловзар мадой, аьнна. Телевизор чу деш дола ловзар цIаккха а нийслургдац нах вIашагIкхийтта деча ловзарца. Иштта деча ловзарга кагийча наха мехкараца бегашта зоахалолаш а дувцаш, кагийча наьха а мехкарий а эздел, хьакъал, оамал йовз, хийла кхел этте, эIамиг саги йоIи вIаши дезалу.

Цу ловзарга ца бовзача яхаца вIашагIкхийттача оалача дешах, Iохайна вагIача е уралаттача, шийгара rIалат далар кхер саг. Коллективе е дешавагIача хIара дийнахьа шийца нийслуча нахаца санна, хьакхашта хулалац саг иштача моттиге.

яц, кердача тайпара юкъедоаладе деза

Эздел долаш да автобуса чу, трамвай чу, е троллейбуса чу эIамагIчо вокхагIчоа ше хьал а rIетта, Iоха моттиг ялар. Из хIанз дукхханеш деш а да.

Вайнахьа эздел хьалха санна доацаш юхадалара бахьан да Сталина къизача режимо дахачара дохадаь. Казахстане Iодахьийта, массанахьа дIакъоастадаь, дукхача шерашка дахаш къамал rIулакхаш цхьадараш дицдалар, Iодохьийтача хана бераш хиннача в Iодахьийтача хана баьча а наха шоай наьна мотт шаьра ца хар, иштта мара наьна мотт шаьра е вIалла ца ховш горо-

та ергьяр, Iа хьайоахаш наьха можамаш кхухьаре.

Цу хана модж лелаьй маIача наха.

Модж якх маволавеллинге а, цхьанне вургвэ-кх Ачам, аьнна, дагадехад нускала.

Хьайоахаш можамаш кхахьа волавеннав Ачам-аьла.

Тоавенна къонах хиннав хIаьта лоам чура шаьрача Iоараваьнна ваха rIалrIа Наьсар. Цун хиннай йоккха Iаьржа модж. Ачамга нускало аьннад Iа цун модж яхьаре, аз цох кач булларгбар хьа фертана.

Шийца новкъостий а болаш, Наьсара наIарга вахав Ачам-аьла.

— Со венав, Наьсар, хьа модж яхьа, — аьннад цо.

— ДIавала бегаш а ца беш, Iа дувцар-м къонаха

доалача беркатах. Эздел долчун мара хила йиш яц къонахчал, денал, цо мара лорадергдац сий, кортамукъале, из мара оттаргвац бакъдолчоа тIехьа. Къонахчал дац харцоша тIехьаэтта ний белгал rIелал яхьилга.

Шийн модж якха тIакхайда аьла вув Наьсара, шийна цун пхьа бутаргбоацилга товше, хIана аьлча валарал вогIа а йирчагIа а лерхI цо шийн сий довр.

Шоай са ца кходеш майра лийтар эзараш бола нохчийн rIалrIайн кIантий берригача советски бIухошца цхьана вай мохк дIалаца, советски нахах лаьш бе дагахьа тIабаьхка хиннача немецки фашисташта духьала. Шоай мехка, шоай халкъа кортамукъале шоай сил езагIа лийрхIар цар.

Ю. ЧАХКИЕВ,
къахьегама ветеран.

МугIарера милиционер волаш кхераме зулам даь саг лаьцавар цо. Цох лийцар «Сердало» газетас. Дикача дешашца могавир из. ХIанз Мухьмад эпсар ва. Кхерам болча моттигашка юстара вувла rIертац из.

Укх деношка вокхагIвола лейтенант М. Оздоеви сержант В. Бузуртанови цIавкха а нийсбелар майрал эшача моттиге. Дешаш а балха а боацаш лелача кагийча нахатара хоадаь топи цунца нтт патрони яьккхар цар. Сенах ховргда цар ца хулийташ диса зулам мел кхераме да?

Духхьал шоацта тIадилла лекхар кхоачашдаь Iац тха милиционераш. Паччахьалкхен объекташ лораярал совгIа, цар ..кхы зуламаш даь нах лийца а моттигаш я.

Объекте дIаболхаш болча хана сержант М.-Б. Эсмурзиеви старшина Т. Олигови таIкхаьчар наьха машин йодаяь болхача зуламхошта. Милиционераша карара балийтанзар уж.

ЦУРАЕВ Iийса,
Назрановски РОВД охрана отдела начальник, милице капитан.

ухаш дола из. ХIаьта шаьрача лаьтча, напас наьха хьекха бер санна тув.

Цхьатарра да-кх тоатолеи саген вахар. Тоатол цхьаннахьа хьахинна кхычахьа къайладаллалца. саг къона къаваллалца цхьатарра вах, дунен саготонаш довш, вахара кразах хьегаш. Малхо а дунено а шоай йовхал лу царна.

ЦIаьхха къора йийрзача санна, хIама ца хозаш латт Зати. тIаккха юха а хозача оазаша хьоаст цун лергаш. ЦIаьхха бIарга са дайча санна, хIама ца гуш латт Зати, тIаккха юха а мукъадоал цун бIаргий са.

Зате дог коча кIал деттадуш санна хеталургдэр цун накхага тьежачоа. Къонайн хозали. Шиъ цхьана хилча уж юхатоха низ хургбац. Даьла раьза воацаш дIадоладаьр да раьза воацаш чакхдоал оал: иштта телхар Зате вахар а, Зате ираз а. Ше цхьаь йисача кхы а чIоагIагIа кхетаду цо из.

Дика да-кх даьцIа-мукъне гаьна доацаш — ялар ма дий цхьоал-м. Дала а наха а йоаль уяхаза ягIачул, нана йолча хьалъяхача фу дар-те? Сево сецаю а хац? Вожаш несарий. Субарийгара дIа мел иккхараш, дукхагIа йолча хана цIагIа Iоховшац. Фажи геттара кIалйисай. Цхьа Дирес ва-кх цIагIа хьожар а, дикан тIа, вон тIа ухар а, керда хоттеннача гаргалон юкъе латтар а. Дош дIаала йиш йоацаш, цIимхара ва из укх деношка, хIанзалца хьа шийна бIарга ца гуш санна. шийца безаме хинна Зати а

ЦIагIа дIачуйоаллаше, цхьа дер дайна саг санна, юхасецар Зати. Баьддийрза пенаш шийна хьатIадоладелча санна хийтар цунна цхьан юкъа. тIаккха деррига а «тIап» аьнна, дижар, духьалдаьхка сурташ .мыI-мыIинге дIалечкъар. шоаш мича дахар ца хайташ. Кхераелча мо, дIа а хьа а хьежа, шийн цIагIа Iочуяхар Зати. ТIехьара тIа тетта а теттащ, низах ше Iочуюгаш санна, оазенна дIачувьлар из ше долчулла а эIамагIа хетача цIалга чу. Кхаь дийнахьа хьал а уллаь Iоьккхача санна, ерригa а ювлаенна яр цун мажеиаш. Кхы пхьаькха rIа баькхача лергйолаш мо, деррига дегIа дозал цкъа IотIа а

пIен юкхъе юхасецар ...

— Кхы саг вений цIагIа? —хьаьттар цо юхxера а. Зате луча жопага а ца ..., дIатIа а ваха, тIоаргаца ноrIар хьа а дийлла, цу чура хIамаш кегае эттар из.

— Вац. Ераш цIагIа Iоховшаш-м бац. — аьлар, бехказа яла йоаллаш санна, Зате.

—Мачаш-б уж ераш? Рай, цIагIа-м лела бокъо яраши бокъо йоацараши шиъаш жа бий.

— ХIаьта, лелараш ужаш а вожаш а ба хьона. — ше раьза йоацилга дIахьокха елар Зати. маьр вешийна цIимхаро бIара а хьежа.

Ше латтачара хьа а вийрза борд-бордагIа велакъежар Аси, тјера цергаш гуча а йоалаш.

— Дуне дохаде а тоъаргйолаш я мотт сона хьо-м, — аьлар цо.

— Из хьа бала бац! — иккхар Затега. — Сона сайна хов сай хьинар мича дахьа деза.

Асе бегаш кхетабе магацар Затена. бакъда, ди тIехьа из шийца эйхьаза воалаш латтилга дика кхетадора цо. Фу доал-хьогI уккун сога? Наьха говраш Iовийттача санна ма вий ер-м, йоахар цо ши-шийца...

Уж шиъ уйлаш Асена дIахезача санна хийтар Затена.

— Пайда бац цун, къонахий кIеззига бисаб-кх вайна, бисараш тIем тIа а бахаб. — аьлар цо цIаьхха. Сенах ховргдар цунна ше аьнар меттахьа кхетаргдий.

Юхь тIара бос хувцабелар Асе, чоапилгаш санна дIахьа дайдар цун басилгашта тIагIолла цIе тIадамаш.

— Хьай марал вогIа къонах-м хетап хьона сох? — аьлар цо йиткъача оазаца.

Цу дешаша кхерайир Зати. Делха ца духьаш латта бер санна, ше аьначох кхераелар из, наькха чура сийг дIабахар.

ЦIаьхха кхийтача набарах сомаэккхаш санна, цергаш а хьокхаь, доккха са а даькха, саьгара саьга дIа-хьа ахз волавелар Аси.

— Сона хьайх фу хет ховре ховргдар-кх хьона — аьлар Асе тIеххьара а. Ше аьнначоа Зати шех дIа йоалаш санна хийтар цунна.

— Хьона хетачунца са rIулакх дац, — эгIазъяхар Зати.

ДIахо а дувргйола... яр из. дIаоахьежача чувоагIаш латта Дирес вайнаьецаре. Кхы йист ца ... цIагIара эраьлар из.

(ДIаходоаар хургха).

ШОЗЗА ДУКХАГIА СКВАЖИНАШ ЯЬХАЙ

Малгобекски мехкдаьттахоша доаха «Iаьржа дошув» дукхагIа хилийтара, цун запасаш совъяхара доккхийи бехктонхамси декхараш тIалатт Малгобекски бурув тохара балхий управлене лаьттен ченаш техкараштa. Уж дизза кхоачашдара хьинар кхо йа деш къахьегача цар цхьаккха бутт дIабахийтац паччахьалкхен план кхоачашца еш. Цудухьа дерригача технико-экономически хьокхамий биъ бетта задани ханал хьалха кхоачашъярах рапорт делар цар. Цу юкъа бурув тохара биъ бетта задани 120,6 процент кхоачаш а яь, планагIа лаьрхIачул тIех УБР коллективо техар 1240 метр гаргга бурув.

Дог хьесташ да цун кхы мел дола технико-экономически хьокхамаш а. Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, бурув тохарга дIабода мах лохбарах паччахьалкхенна кхолаьд итташ эзараш сомаш. Юкъера лаьрхIача хIара станокаца бетта бурув тохара коммерчески сухала задани 110,2 процент кхоачашъяьй. Из бокkха толам ба, хIана аьлча, бурув тохача кертте ра хьокхам лоархIаш ба из. Балха ханах, буровой оборудованех бизза пайда ийбарах, кулг-кара деча халача балхашта механизаци автоматизаци ярах, прогрессивни технологи производствана юкъехувларах къахьегама овсарле лакхъяра биъ бетта задани 28,5 процент тIеххоачашъяьй УБР бурувдетараша. Цу юкъа бурув теха йисте а яьккха, цар мехкдаьтта доахарашка планагIа дIаяла езаш яр ши скважина, хIаьта из заданч шозза тIеххоачаш а еш, йиъ скважина дIаеннай цар НГДУ коллективага.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а доацаш, къаьстта дика къахьийгад буровой начальника Гандалоев Мухьмада кулгалдеча бригада коллективо.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

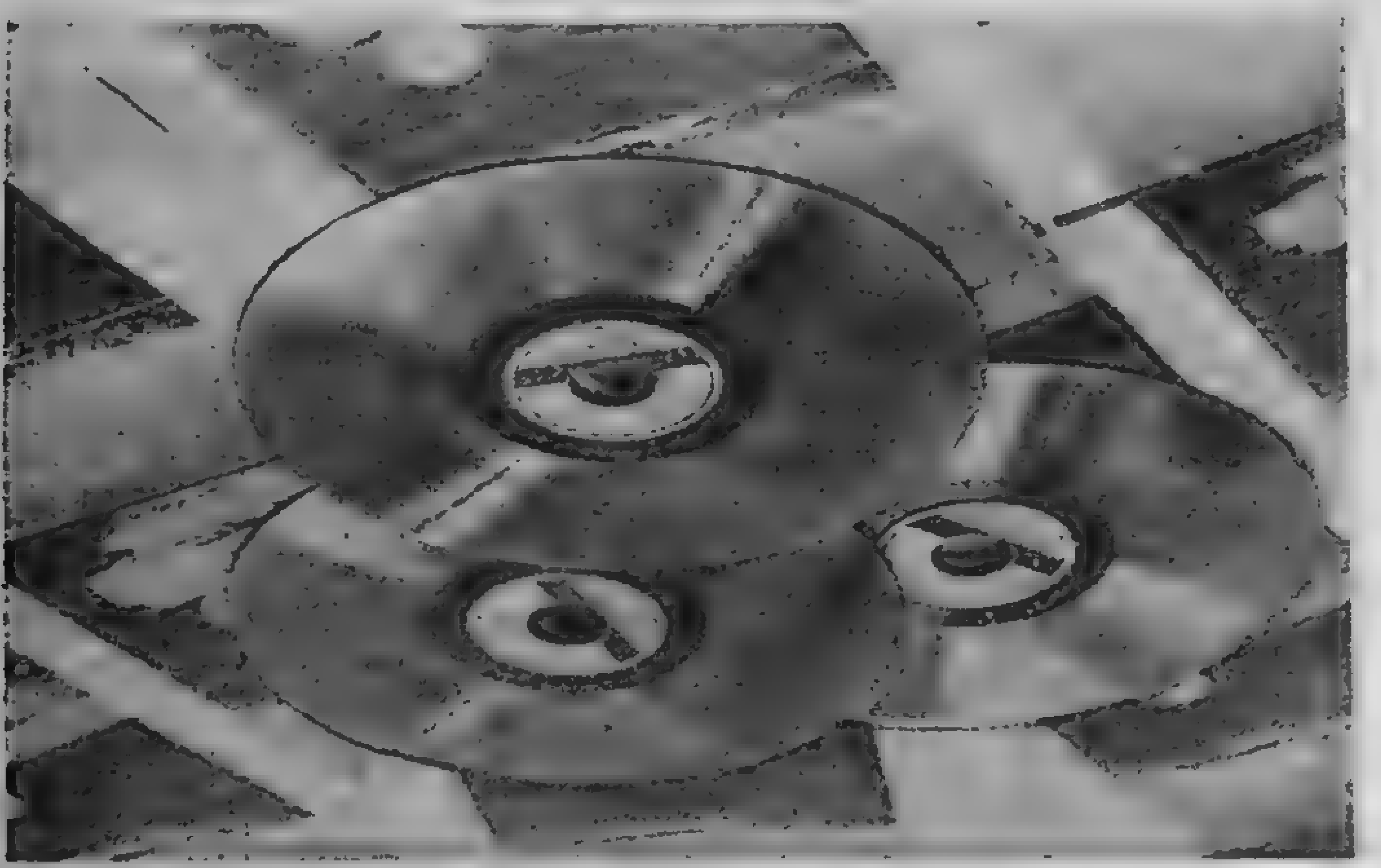

ЛЕНИНГРАД. Даьй-мехка вгтара хьалхэра лазерни видиодискаш хьадаьд «Авангард» яхача Iилма-производствени объединене. Цагех хIарэдар лаьрхIа да бIаь эзар гаргга лелаш доаца сурт хьахьокхара е шин сахьатага кхоачаш видиосюжеташ хьахьокхара. Цу кердача изобретене бытовой радиоаппаратура Iилма-тохкама институте хьаль йолча мехка предприятешка арахеца йолаьяча «Русь»-ВП-201 яхача видиопроигрывателаца цхьан комплексо таро хулийт дикагIа хIама хьахьокха, изображеней гамма хьахьокха, Iалашъю из моно-стереофонически а оазашца, таро хулийт кадрал тIехьашкарча текстах пайда эца.

СУРТА ТIА: иштта да, «Авангард» яхача Iилма-производствени объединене хьадаь видиодискаш.

С. СМОЛЬСКЕ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Специалиста хьехамаш

ФУ ДЕ ДЕЗА IАЬСИЙ ЛОРАДАРА?

Хьайбаш цамогаш хулаш юкъерадувлар бахьан долаш, шийтталагIча пятилетка диъ шера 45 миллион сом гаргга зе хиннад вай республика боахамашта. Цу rIулакха бехке болчаргара хьадаьккха ахча геттара кIезига да.

Цул совгIа, доккхий зенаш хул боахамашта денна Iаьсий деш хиларах а. Из бахьан долаш духхьал дIадахача шера ялх эзар Iасилгах яьлар республика. Эггара дукхагIа — 1965 денна Iасилг дир Грозненски районе, хIаьта «Сунженски — 1015, Назрановски — 411, Шатойски — 33, и. кх. дI.

Вай республика дукхача боахамашка дахнаш да хIачз доахан. Низ дIанхоачар де деза Iодаь Iаьсий лазарех лорадара, унахцIена хилийтара. Специалисташтеи хьайбаш леладераштеи ха деза Iаьсий дукхагIча даькъе чешашта лазар кхетарах довлга

ХIаьта фу де деза из ца хилийтара? Эггара хьалха йовза еза Iаьсий биологически башхалонаш Царга хьежжа лоархIаме да Iодаьча хьалхарча деношка бийдача шурийца нийса кхабар. Iодаьча хана дегIаца йоаца лазарех лорадеш йола хIамаш Iалашъю Iасилго бийда шура меларца. Духхьаша из молае еза Iасилга Iодаьчул тIехьагIа 30 — 40 минут яьлча, из шин сахьатал тIехьдаккха йиш а яц. Хьалхарча деношка кIезигкIезига тела еза из. Iасилга луча шурий йовхал юкъера лаьрхIача 37 — 39 градусал лохагIа хилийта йиш яц. Духхьашха дийнахьеи буси 4 — 5-за кхоабаш Iасилга 1 — 1,5 литр тела еза. Иттшийтта дийнахьа наьна шурийца кхаба деза, тIаккха кхыча доахана шура а мег. Мегаргьяц мастит яха лазар долча доахангара яьккхар. Из лазар долча Iатто даь Iасилг кхычунгара, унахцIена болчунгара яьккха шура телаш кхаба деза.

Iодаь кхо ди даьлча, шура енначул тIехьагIа 1 — 1,5 сахьат даьлча хий моладе деза Iасилга

Iаьсий унахцIена хилийтара лоархIаме да уж леладара гигиена кхоачашъяр. Боахаме хила еза Iодаьча Iасилгашта профилактори а йола родильни отделени. Дахка деза ха хьатIаккхачалехьа 8 — 12 ди хьалха дIаоттабе беза цига етт, хIаьта бахначуя тIехьагIа кхы а 7 — 10 ди даьккхийта деза ара ца боаккхаш.

Пехкашта лазар кхета мегандаь, йиш яц Iаьсий Iай хьайбаш лаьттача аьхки леладе. ХIара боахаме хила еза кхоале а йолаш лаьрххIа Iасилгашта яь ахканара лагерь. Iодаьчул тIехьагIа шура телаш кхоабача юкъа цхьан сагага 30—35-ней дукхагIа Iасилг леладайта а йиш яц.

Уж деррига rIулакхаш ма дарра кхоачашдой Iаьсий унахцIена а низ болаш а хьалкхуврга.

Б ДИКАЕВ,
ветеринарни Iилмай кандидат, Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни ветеринарни лор

«Зизаш». И. ПЛИЕВА фотоэтюд.

Цхьаккха вицъеннавац, цхьаккха дицденадац

ХӀаране деккхар

Вай боккхача мехка моттиг хургьяц цхьанцадолча исторически хӀамашца ювзаенна йоацаш. Дукха да культури, архитектурни памятникаш. Цигта дукха да революционерий Даймехка тӀема турпалийн памятникаш. Халкъа вахар, денал, духов-[illegible] белгалдоах цар.

[illegible] вайна дайша? [illegible] дукха памятникаш цар хьинарех вайга хьахьа халарах. Цудухьа, вай [illegible] е ецаш да воай тӀехьенна воаша дутаргдолча. Хетаргахьа, [illegible] тайпара доал дац вай воашта дитача. Из вешта даларе йоазонхьарчар вай мел йовзаь памятникаш. Билгалъбаьнна цхьабола турпалаш. Из вай беннах хинналга вагадалла деза вайна массехана.

Республикан гражданска [illegible] Даймехка тӀом болча [illegible] турпалашта, цхьа [illegible] хетаь памятникаш [illegible] Назр-ГӀалгӀайче[illegible] [illegible]

[illegible] хетаьа мемориальни уяга тӀа яздаь «Оаха [illegible]» [illegible]

дарна маьл па кхайкабеш.

Вай республика доазон тӀа совцабаьб советски эскархоша Кавказа мехкдаьтта тӀакхача гӀийрта фашисташ. Цудухьа, тамашийна дац цу событешта хетаь вай республике дукха памятникаш хилар. Царна а. вай лакхе дийцача тайпара цхьатарра дац деш дола доал.

Хоза тоаяь я 219-ча авиадивизе дакъа лоацаш хиннача летчикашта хетаяь памятник. Лакхача кургана тӀа латт хӀанз гӀатта кийчъеннача санна хеталургдолаш оттаяь самолет. Массехана цӀена я гонахьа. Гуш да, Йоккхача АтагӀе бахача наха цу памятника доал деш хилар.

Кхы а цхьа памятник хьадийлад дукха ха йоацаш Йоккхача АтагӀа. Даймехка тӀема тӀара цӀа ца баьхкача юртхоашта хетадаь да из. Ветеранаш, дешархой, юртхой гулбенна, дукха хьаьший баьхка хьадийлар из.

Байнача турпалий цӀерш дика йоазхо ю Гарагорски поселке а. Укхазарча ветеранаш советей поселкови советей инициативах Даймехка тӀом тӀа боабайна мехкдаьтташта памятник оттаяьд [illegible] уагӀаяхай лакха аьшк-бетонни стелла. «Цхьаккха вицъенназац, цхьаккха дицденадац» яздаьд цу тӀа. Байрача тӀара йоазонхо белгалъдаьнна тӀом тӀа вийна 124 гарагорец.

Шоай районерта памятникашта дукхагӀча даькъе ди-[illegible]

параш дола моттигаш а кӀеззига корайоагӀаргьяц вайна.

Самашки яхача юрта юххерча гув тӀа латт Даймехка тӀем тӀа байнарашта дегӀа памятник. Гув тенхарах оагӀорлаьнна из Цхьана хана хиппа йоазув а басараш тӀахьийнха доадаьд. Цу памятника шефаш ба юртсоветий цигара школаш. Кастта керла памятник оттадергда яхаш из тоадара хӀама деш бац уж.

Надтеречни района юртсоветаша хайра хӀама дац шоай памятникашта доал дара. Надтеречное яхача юртарча сквере латт памятник гонахьа лакха оасараш а даьина, доал ца деш тесса дитад. Мекен-Юртарча школе коа латта памятник а дохаш латт. Цу тайпара масалаш ихы а да республике.

Вай мел дийцачох гуш да, памятникашта доал делга оалангара тоаде лезаш хилар. Вай, дийначар, дийле йиш яц мишта яккхай вайна кортамукъле, паргӀато. Боарам боацаш денхаройла да вай шоай синош ца кходеш вайна динагӀа вахар даьккхача наха. Царна баркал оалаш хила деза вай массехана.

Цу лостамагӀа нонагӀо болх беш я республика школай музеиш. Цу музеешка [illegible] историе урокаш еш [illegible] кхыйола мероприятеш. КагийЧа следопыташа лех хьалха бовзаш ца хинна Даймехка тӀема доакъошхой, йовзийт цар сийдола цӀераш. ТӀемах а ветеранех а лаьца дукха материалаш, документаш гулдаьд цар Дешархоша йоккха переписка [illegible]

ТЕЛЕПРОГРАММА

ШИНАРА

15 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм, 3-гӀем 4-гӀем сереш.
11.00 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.00 — Из хиннад... хиннад...
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Музыкальни сокровищница. Ф. Шопена произведенера концерт.
16.35 — Мультфильм.
16.45 — «Здравствуй, музыка!» яха Гостелерадио Йоккхача берий хора концерт.
17.30 — Пульс-90. «Вайн экономикех. Мехка экономически реформах йола радикализаци».
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Кагирхой вестник
19.45 — Шун дехарца вӀашагӀкхетар. Останкина Концертни студе ва композитор А. Эшпай.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — «Империя» яха художественни фильм. 5-гӀем, 6-гӀем сереш.
23.25 — Кусковера эрсий музына телевизионни фестиваль 2-гӀа передача.
00.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Никъ берий альманах.
8.35, 9.35 — Музыка. 3-гӀа класс.
9.05 — Французски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Французски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Истори 7-гӀа класс.
11.05 — Ӏилма-довзийтара фильм.
12.05 — «Незнакомая песня» яха художественни фильм.
12.35 — Ритмически гимнастика.
17.20 — Юртбоахам хьеха университет (гӀалгӀай меттала).
17.40 — Шун дехарца вӀашагӀкхетар. Илли оая Т. Дзейтова (гӀалгӀай меттала). (Юхагойтар).
18.10 — КПСС обкоме: партийни вахара хроника.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сесса.
Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

КХАЬРА

16 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильм.
8.45 — «Вход в лабиринт» яха художественни фильм. 5-гӀа сери.
9.55 — РСФСР халкъа депутатий I съезд хьаеллар.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Эрсий халхар» яха халхара самодеятельни ансамбла выступлени.
16.35 — «Египет» яха кинопрограмма.
16.55 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
17.55 — «Телеэхо» яха журнал.
18.25 — Поэзе миноташ.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Ӏаьдал — Советашка», «Отставка» (Омск).
19.30 — Мультфильм.
19.45 — «Он, она и дети» яха художественни фильм.
21.00 — Ха. ТСН
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — Футбол. ДоттагӀийн вӀашагӀкхетар. Сборни Израила — сборни СССР. Израилера передача.
23.35 — Кусковера эрсий музыка телевизионни фестиваль. 3-гӀа передача.
00.10 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15, 9.35 — Никъ берий альманах.
8.35 — Физика. 9-гӀа класс.
9.05 — Немецки мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
9.55 — РСФСР халкъа депутатий Хьалхара съезд хьаеллар.
17.30 — «Острова на далеких озерах» яха художественни фильм.
18.00 — «С любовью к ближнему» яха Ставропольски Бакински митрополит — НохчгӀалгӀайчене ва Гедеон.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — СССР Лакхехьарча Совета сесса. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

ЕРА

17 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Он, она и дети» яха художественни фильм.
9.45 — Футбол. ДоттагӀийн вӀашагӀкхетар. Сборни Израила — сборни СССР. Израилера передача.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Тимури цун команда» яха бераша дола фильм. 1-ра сери.
16.50 — «Взгляд наверх» яха армянски композитора А. Тертеряна кхоллам дола фильм-концерт.
17.20 — Сакъердаме старташ.
18.05 — Культурни бувзамаш: СССР — Франци.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Парнасага долха лагӀаш.
19.15 — «...16 шу даланзен боккхагӀен».
20.00 — Форда пехота президентски оркестра концерт (США).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — «Безумие» яха режиссера Н. Кийска фильмаш (1969 ш.) (Духхьашха).
23.05 — Кусковера эрсий музыка телевизионни фестиваль. 4-гӀа передача
23.30 — «Блистательни Дрезден» яха деррига дунен музейн Ленна котаяь передача.
00.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15, 9.25 — Никъ берий альманах.
8.35, 9.45 — Природоведени. 5-гӀа класс.
8.55 — Испански мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 7-гӀа класс.
11.00 — «Бурда моден» хьагойт...»
12.00 — Киноафиша.
13.00 — Ритмически гимнастика.
16.30 — «Про море и горе, да малых детей» яха телефильм.
16.55 — «Майсни беш».
17.15 — «Телезу» (нохчий меттала).
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.10 — «Аьзмаш, хилийша лина (Юхагойтар) (нохчий меттала).
19.00 — РСФСР халкъа депутатий Хьалхарча съезде. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

ПӀАЬРАСКА

18 МАЙ

I ПРОГРАММА

ДЕРРИГАЧА ДУНЕН МУЗЕЯЯ ДИ.

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
10.00 — Сакъердаме старташ.
10.45 — «...16 шу даланзен боккхагӀен».
11.30 — Шера ханаш. Май.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Тимури цун команда» яха бераша дола фильм. 2-гӀа сери.
16.50 — «Если вам за...».
17.35 — Мультфильм.
17.40 — Деррига дунен музей денна. «Малая Никитская, 6» яха ТВ-экскурси (А. М. Горьке музей).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — «Политически диалогаш» КПСС XXVIII съезда КПСС ЦК платформа проект ювцаш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брейн ринг
22.20 — Кусковера эрсий музыка телевизионни фестиваль. 5-гӀа передача.
23.50 — Взгляд.
00.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Никъ берий альманах.
8.35, 9.35 — Истори. 5-гӀа класс.
9.05 — Английски мотт. Ӏомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Ӏомабу 2-гӀа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гӀа класс.
11.05 — Документальни фильм.
12.05 — «Инкогнито из Петербурга» яха художественни фильм.
13.35 — Дунен велогонка. Польшера передача.
15.25 — «Унахцӏено».
15.55 — Документальни фильм.
16.10 — «Советашин вахари» (гӀалгӀай меттала).
17.00 — Фильм.
17.10 — «Шуна хӀун хета?» яха прямой передача Телефонаш: 22-26-68 22-01-65, 22-93-92 (нохчий меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — РСФСР халкъа депутатий Хьалхарча съезде. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

19 МАЙ

В. И. ЛЕНИНА ЦӀЕРАГӀЧА ЕРРИГСОЮЗНИ ПИОНЕРСКИ ОРГАНИЗАЦИ ХЬАКХЕЛЛА ДИ

6.30 — 120 минот.
8.30 — Вай беш.
9.00 — Саг Лаьтта. Вселенни.
10.00 — Концертни студе Останкино В. И. Ленина цӀерагӀча Ерригсоюзни пионерски организаце преми лауреатий концерт.
10.45 — «Линия судьбы» яха СССР халкъа артиста Стефания Санюта фильм-концерт.
11.45 — Коталом 45 шу дузаш. «Повстанческая история» яха художественни фильм. 5-гӀа сери — «Августовские дни». 6-гӀа сери — «Раскаты грома» (Чехословаки).
14.10 — Поэзе миноташ.
14.15 — Спектр.
14.45 — «Усилие рука» (Сага психика резерваш).
15.30 — «Не сталью единой» яха боахама расчетех экологен проблемах йола передача (Волгоград).
15.50 — Хьайбай дунен тӀа.
16.50 — «Политически диалогаш». «Фуд вай вӀашнадуазаер?».
17.50 — Мультфильм.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — П. И. Чайковски оперера фрагменташ
19.40 — «Лаьтта — вай юкъара цӀа» яха фотоконкурс.
19.45 — «Степан Сергеевич» яха художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Степан Сергеевич» яха художественни фильм 2-гӀа сери.
22.45 — «Счастливый случай» яха лезала викторина.
23.55 — ТСН
00.10 — Популярни музыка кердадараш. «А» яха программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Башня» яха субтитраща художественни фильм. (Духхьашха).
9.40 — Союзни республикий кинопублицистика. Документальни фильм.
10.00 — «Солдат Иван Бровкин» яха художественни фильм (1955 ш.).
11.30 — Прогресс. Информаци. Реклама.
12.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Иллюзион. «Поцелуй Мэри Пикфорд» яха художественни фильм. (1927 ш.).
18.25 — «Возраст «икс», «Угол зрения». «Кагирхой видеоканал».
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде.
23.40 — Волейбол. Дунен лигай хьалхе МаӀанах. Сборни КНР — сборни СССР. КНР-ера передача.
00.25 — Бийсанара сеанс. «Слуги дьявола на чертовой мельнице» яха художественни фильм (1972 ш. Духхьашха).

КӀИРАНДИ

20 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Ӏуррехьа.
10.00 — Даьхенна гӀулакх деш.
[illegible] яха художественни фильм. 7-гӀа сери — «Не на жизнь, а на смерть» 8-гӀа сери — «И блиндок день».
15.00 — «Унахцӏено»
15.45 — Музыкальни киоск.
16.15 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — Приключенеш фаьлгийн дунен тӀа. «Анха гӀажаш» яха художественни фильм (Духхьашха) КӀиранден кинозал.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кӀиранден нравственни проповедь.
21.50 — Футбольни обозрени.
22.25 — Документальни фильма премьера

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — «Мужики» яха субтитраца художественни фильм.
9.45 — Н. Ризоля кулгал а [illegible]
11.30 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
12.30 — Бераштa оанхаргеи. [illegible] художественно-публицистически программа
14.00 — Документальни фильма премьера
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал
17.05 — «З. Амаевам коллективехь» (нохчий меттала).
18.05 — Россе аграрнийн съезда делегаташа дувц.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — [illegible] Сборни КНР — сборни СССР. КНР-ера передача.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Шестая спичка» яха художественни фильм «Деррик» яхача сереа художественни фильм. (ФРГ) (Премьера).
23.40 — Дунен халкъашта юкъера хӀалтохарах йола фес[illegible]

папча хьалах. Эгтара хьалха дуьнаргда революцен граждански тіемен памятникех.

Тіа йоазув а долаш обелиск латт Нохчийчен къоча лаьха баьчча Шерипов Асланбек ... ... меморнальни ... тіа яздаьа: «Охьа гойтаргда ... коммуналей тіехьа ... бов. Тхо долча корабоагіаргбаи шоана гіоазата мурдаш, цхьабакъда, революце мурдаш корабоагіаргба». 1937 шера. шин стеллах йола йоккха монумент хьалъяьй цуьна уллув. Амма, проекто дІадеххача тайпара йистеяикханза я иа тахапарча дийнахьа. Массехазза из дош дувца оттадарах хувцалуш хІама а дац.

Шоай турпалий кхыча тайпара йоакхо ю Чечен-Ауле. Гикалоца барт а баь, кІайчарна дукхьала лийтай укхаза нохчий отрядаш. Цар сийна хьалтеха мемориальни улг па юрта. Амма, цунах кхоачам ца беш, шоаша ахча а гулдаь, мраморах памятник оттадаьд юртахоша Советий Іаьдал доаккхаш байначарна.

Вежарий каш доал Первомайски станице. 1907 шера паччахьа салтеша боабаь старогрозненски мехкдаьттахой боахк цига. Теркам тІаозаш, уйла яйташ я цига оттаяь барельеф. Саг тІехьавоалалургвац цуна юххе гІолла посёлке а. Укхазарча ветеранийн советен поселкови советен инициативах Даймехка тІем тІа боабаьча мехкдаьттахошта памятник оттадаьд посёлке. Байракха хьисапе ... стела. «Цхьаикха вицбеннавац, цхьаикха дицленнадац» яздаьд цу тІа. Байракха тІарча йоалюю белгалдоакх тІом тІа' вийна 121 горагорец.

Шоай районерча памятникашта дукхагІча даькъе дина доал деш ба наурцаш. Хьазцаргда вай Наурская яхача станицера памятник. Хьалхашка цІи а йоагаш, кхерагІа вах салте латт, районцентре. Гобаькха карт яьй, гаьнаш, кІотаргаш егІай. Массехана дийна зизаш дада постамента тІа. Ишта хоза кийчдаь я «Малав ца ховча салтечун». Чернокозово яхача поселкера памятник, цуна юххера 46-ча Краснознаменни бронепоезда байнача эскархошта дегІа памятник.

Ала деза, Наурски райсовето соцам а баь, цу памятникашта доал дар школа пионераштеи комсомольцаштеи тІадилла хилар. ХІаьта кагирхоша цІенхаштта кхоачашду шоай декхараш.

Вай йийцараш санна, белгалъяха йиш йолаш дукха моттигаш я республике. Шоай низ ца кхобеш цу хьакъехьа болх беш ба комсомольцаш, партийнии советски болхлой. Цхьабакъда, дикка технача кхоачамбоахила деза вай массехана.

Цу лостамагІа понагІо болх беш я республика школай музейш. Цу музейшка хул исторе урокаш, еш лекцеш, чакхйоах кхыйола мероприятеш. Кагийча следопытаца лех хьалха бовзаш ца хинна Даймехка тІема лохкъонихой, йовзийт цар сийдола цІераш. ТІемах а ветеранех а лаьна дукха материалаш, документаш гулдаьд цар. Дешархоша йоккха переписка лелаю Нохч-ГІалгІайчене тІом баьча ветеранашца. Из болх сонигача школаша дика лелабу. Цо таро лу кагирхошта тІемапатриотически кхетам баля а уж интернационалисташ болаш кхебе а. Эгтара дикагІа из гІулакх леладу школаш БердакІал, Пиккхача АтагІа, Чечен-Ауле, Пригородни юрташка, Первомайске, Петропавловске, Ищерске, Мекенске, Калиновски станицешка я.

Исторен культураи памятникаш лорадара деррига халкъ оарцагІдаьннад тахан. Цхьа саг юстара латта йиш яц шерлуш доагІача цу гІулакха. Вай даьша лелададьр дицдалийта йиш яц вай.

Х. МАМАЕВ,
исторен культурен памятникаш лорадара общества Нохч-ГІалгІай президиума член.

КІИРАНДИ

20 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа
10.00 — Даьхенна гІулакх деш.
11.00 — Іуйриймара самукъадоаккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Коталон 45 шу дузаш. «Повстанческая история» яха художественни фильм. 7-гІа сери — «Не на жизнь, а на смерть». 8-гІа сери — «И близок день».
15.00 — «УнахцІено».
15.45 — Музыкальни киоск.
16.15 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.30 — Приключенеш фаьлгийн дуне тІа. «Анха гІажаш» яха художественни фильм. (Дукхьашка) Кіиранден кинозал.
19.05 — Мультфильм.
19.30 — «Все могло быть иначе» яха художественни фильм (1982 ш. Дукхьашка).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хурголчун уйлаш» яха кІиранден нравственни проповедь.
21.50 — Футбольни обозрени.
22.25 — Документальни фильма премьера

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядие е отта.
8.15 — «Мужики» яха субтитраща художественни фильм.
9.45 — Н. Ризоли нулгал а доцш Киевски Паччахьалкхен филармоне баянистий квартета выступлени.
9.55 — «Иван Бровкин на целине» яха художественни фильм. (1958 ш.).
11.30 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
12.30 — Бераштa оахиргех.
13.00 — «ЛагІаш» яха художественни ... публицистически программа
14.00 — Документальни фильма премьера
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал
17.05 — «З. Амаеван коллективехьи (нохчий меттала).
18.05 — Россе аграрнийн съезда делегаташа дуьц.
18.40 — «ГІалгІай ловзар» (гІалгІай меттала).
19.40 — Документальни фильм.
20.00 — Бийса даькъала хийла шум, бераш!
20.15 — Волейбол. Дунен ... хьалхе. МІаьнах Сборная ... — сборная СССР. Хьалхе передача.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Шестая спичка» яха художественни фильм «Деррик» яхача сереа художественни фильм. (ФРГ) (Премьера).
22.40 — Дунен халкъашта юкъера мІалтохарах йола фестиваль. Киевера передача.
23.25 — Гандбол. СССР чемпионат. МІаьнах СКА (Минск) — «Динамо» (Астрахань).

Грозненски мехкдаьтта технікумо дешархой хьаэц

1990—1991 дешара шера 8 класс яьккхараш дийнахьарчен 10 класс яьккхараш заочни отделенешка.

УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ:

скважинашта тохкам бара геофизически методаш (дийнахьара отделени);

пайдане оахкамаш лахараи тахкараи геофизически методаш (дийнахьара отделени):

мехкдаьттаи газаи скважинашта бурув ҭохара (дийнахьарен заочни и отделенеш).

мехкдаьттаи газаи скважинашта эксплуатаци яра (дийнахьарен заочнин отделенеш),

химически соединеней дикала аналитически тІахьожам (дийнахьара отделени).

10 класс яьккхараш дийнахьарча отделене дІаэц 2-ча курсе.

Техникуме деша отта безам барашкара

заявленеш хьаэц:

дийнахьарчеи заочнии отделене — 1990 ш. 1 июне денз 31 июле кхаччалца:

Деша дІаоттача хана луш йола экзаменаш хургья 15 июле денз 25 июлеи, 1 августа денз 5 августеи кхаччалца.

Деша дІаоттараша дІалу экзаменаш:

8 класс яьккхараш: математиках (устно), эрсий меттах (диктант);

10 класс яьккхараша, математиках (устно), эрсий меттахи литературахи (сочинени).

Деша отташ эш дийша хиларах дола документ (подлинник), № 086-у — йола медицински справка, къахьегама книжка тІара администраце чІоагІъяь йола выписка (практически балха стаж йолаш болчарна), 5 сурт (3х4 см. боарам а болаш) эскарцарча гІулакхах дола документ.

Техникума адрес: г. Грозный, улица Клары Цеткин, 14/53.

РАДИОПРОГРАММА

15 МАЙ
ШИНАРА

7.30 «Юртара Іуйре».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Илли доаких Дзейтов Тимурей Албанов Амирей (гІалгІай меттала).
9.15 Музыкальни радиооткрытка (нохчий меттала).
9.30 «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
9.50 — 10.00 Продукце дикал — предприяте чухьежа кизга (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дукхьала еш йола трансляци.
18.00 Керла хоамаш.
18.20 — 18.40 «Саги заман» яха радиожурнал (нохчий меттала).

16 МАЙ
ИХАЬРА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Илли доаких Л. Ахматоваси М. Ташаеваси (нохчий меттала)
11.15 — Музыка (гІалгІай меттала).
11.30 — 12.00 Литературни Нохч-ГІалгІайче (гІалгІай меттала).
15.15 ХІама хьаихоллара ха.
15.35 — 15.45 Музыка.
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дукхьала еш йола трансляци (гІалгІай меттала).
18.00 Керла хоамаш.
18.20 — 18.40 Музыка (нохчий меттала).

17 МАЙ
ЕРА

7.30 ДоагІача тайпара дола къамаьл.
7.40 Вай крайн историе оагІонаш (нохчий меттала)
7.55 — 8.00 Объявленеш. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 С. Чахкиева дешаех дола илли.
11.15 «Даймохк» (гІалгІай меттала).
11.30 «Микрофон бе а вяла Грозне гІолла».
11.50 — 12.00 «ДоттагІал» (нохчий меттала).
15.15 — 15.30 Дунен халкъашта юкъера обозрени (гІалгІай меттала).
16.00 — 17.00 Политически беседаш. Дукхьалара эфир. Телефонаш: 23-40-98. 23-43-41. 23-47-20.
18.00 Керда хоамаш
18.30 — 19.00 Халкъе музыка (нохчий меттала)

18 МАЙ
ПІАЬРАСКА

7.30 «Юртара Іуйре».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Оахош хьалду, тхоашта хьалду.
8.40 Реклама
8.45 — 9.00 А. Хашагульгова керда стихаш (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 Хьалхалаттача коллектива портрет (нохчий меттала).
15.15 — 15.30 Уйла а болх а бе кердача тайпара (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагІий оаzаш».
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала)
17.46 Адыгейски халкъа музыка концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 Директора дари дар.

19 МАЙ
ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Ювцаш я КПСС XXVIII съезда йола КПСС ЦК Платформа (нохчий меттала).
10.15 Литературен искусствен (нохчий меттала).
10.45 Халкъа тІахьожам болаш бах (нохчий меттала).
11.00 «Къонал».
11.30 — 12.00 Социальни сфера ритмаш.
15.15 Классически музыка концерт.
16.00 «Хано хьалхадоах» (гІалгІай меттала).
16.15 — 17.00 «Шоаттаден вІашагІкхетараш». Концерт (гІалгІай меттала).
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

20 МАЙ
КІИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Перестройка: гІулакхаши проблемаши (гІалгІай меттала).
8.15 — 9.00 Моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 Кіирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала)
16.00 Театр микрофона хьалхашна.
16.30 Реклама
16.40 — 17.00 Ногайски музыка.
18.00 — 19.00 «Иляса доттагІал дараштa лаьрхІа» концерт. (нохчий меттала).

Тахан республике гІоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш. Іуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух, а хьекхаш хилеи фегара температура республике 13—18, Грозне 15—17 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш. тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 2—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура буйсана 3—8, дийнахьа 15—20 градус йІовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

Мате гІала

ЯгІаш я хьо, Мате гІала,
Яхача хано хье къаяь.
Са дай баьхача Хьарапа
лоаме.
ТІера из бухь чубаха.
Халача замо гаьна баьха
Хьа къонгаш хьох
хьийгаб.
Хьога хьажа шоай
йиш йоацаш
Боккха бала цар яйзаб.
Тахан хьона зерате
даьхна,
Хьона хьалхашка тхо латт,
Хьай наІараш шерра
йийла
Безаме Іа моаршал, хетт.

Зама чІоагІа хувцаеннай,
ГІала, хьо хьалъеттачахь
Маьлхарча кашамий
ха хиннай
Эгтара хьалха хьа
замалахъ.
Хиннаб гІалгІай
сужне ухаш,
Тушолана ламаз деш,
«Села», яхаш даьле
кхайкаш,
Цунгара къахетам а
бехаш.
Цхьа — ши бІаьшу хьалха
лоамашка
Бусалба ди хьабаьржаб.
Хьа бераша а цунах
шоашта
ДоагІа дакъа хьайцад
Шоай мохк лорош
гІалгІаша
Хьона чухь дукха ха даьд.
МоастагІ воагІаш бІарга
вайча
Бага лотабеш хоам баьб.
Хьона гуш да цхьаккха
моастагІа
Маьрша чакх ца
ваьннаlга.
ГІалгІай къам кара даха.
Наха лоал цо ца даьлга.

А. МАТИЕВ.

«БІаьсти».

В. ЕВСЕЕВА сурт.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Газет арадувл шинарен. ерен. шоаттен деношка

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорте — 22-75-81; 22-65-01: сельского хозяйства — 22-90-66: 22-47-84; культуры — 22-64-75: 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

СФ00124. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1639.

Массо а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера деиз ★ ЕРА, 17 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 58 (7872). ★ Мах 3 кеп.

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗД ХЬАЕЛЛАР

16 мае Москве, Йоккхача Кремлевски двореце болх дІаболабаьб Российски Федераце халкъа депутатий цхьоалагІча Съездо.

Цул балха юкъе дакъа лоацаш ба СССР Президент М. С. Горбачев, СССР Министрий Совета Председатель Н. И. Рыжков, СССР Лакхехьарча Совета Председатель А. И. Лукьянов, Президентски совета членаш, КПСС ЦК Политбюро членаши членалла кандидаташи, КПСС ЦК секретараш.

Хьалхара заседани дІайолалуш РСФСР халкъа депутаташ харжара йолча Центральни хоржамий комиссе председатела В. И. Казакова хоржамий итогий, шеррача демократизацен гласностен хьалашка чакхъьяьнача хоржамий кампане башхалонийн хьакъехьа хоам бир. 4 марта юкъарча хоржамашка дакъа лоацаш хилар 77 процент харжархой. Из комиссе председатела хетачох, дика хьокхам ба, нагахьа санна кхаж тассара долла удостоверенеш дІа па луш а практически лаьрхІача кхаж тасса яхаш низ ца беш а эггара хьалха хиипалга лаьрхІача.

Комиссе председатела дІахайтар съезде вайта харжа 1059 депутат волга. Нйс мандат хІанз укх сахьате мукъа да. 94 процент депутаташ эггара хьалха харжа ба съезде. Депутаташта юкъе кхалнах 5,3 процент, болхлой — 5,6 процент, мугІарера колхозхой ялх саг, цхьа студент ва. Хержа ба республике дахача къамийн народностийн 46 викал. Депутаташта юкъе КПСС членаш 86 процент ба.

Цул тІехьагІа кхаж тассара йолча электронни системана эксплуатаци яра комиссе кулгалхочо дийцар цунах пайда эцара правилех. ВІашагІъеллай кхаж тассара электронни система беча балха тІахьожам лоаттабара йола халкъа депутатий группа. Хержай голосаш лархІара йола депутатий группа а.

ГуйриЙнарча заседание вІашагІъеллай Съезда секретариат, хержан мандатий комисси.

Делкъел тІехьагІа депутаташ болабелар редакционни комиссеи харжа. Съезда ден повестка а балха порядок а вІаштІехьъяькха.

Депутаташка ювцийта оттаяьча ден повестка проекте. — Съезда хаина йолча регламента проект, РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель, цун хьалхара заместители заместители харжар, республика Лакхехьара Совет харжар, РСФСР социально-экономически хьалах, Российски Федераце суверенитетах дола дешаш, РСФСР Министрий Совета Председатель чІоагІвар, республика Конституцена хувцамаши тІатохараши дар, РСФСР эггара хьалхарча аргІагІа дола законаш кийчдар, кхыдараш.

17 мае съезд дІахо болх беш хургья. (ТАСС).

ХХІ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБЛАСТНОЙ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦИ

Заседани зале.

С. ХУГАЕВА сурташ.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМ

Укх шера 14 мае хилар ХХІ-ча областной партийни конференце хержача КПСС Нохч-ГІалгІай областной комитета хьалхара пленум. Пленуме дийцар организационни дешаш.

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретаралла хержар Д. Г. Завгаев, шоллагІча секретаралла — П. Н. Громов. КПСС обкома секретараш — Х. М. Дзейтов, А. Д. Яндаров.

КПСС областной комитета бюро членалла хержаб парте обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев, ЧИАССР Министрий Совета председатель С. М. Беков, парте обкома шоллагІа секретарь П. Н. Громов, ЧИАССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель В. М. Данилец, парте обкома секретарь Х. М. Дзейтов, Наурски районерча «Плодопитомнический» совхоза директор В. Ф. Зверькова, парте Грозненски горкома хьалхара секретарь В. А. Куценко, ЧИАССР [illegible] Комитета председатель И. А. Межаков, Шалински районерча ПМК-215 бригадир М. Накаев, парте обкома организационно-партийни кадрови балха отдела заведующи В. П. Шутин, ЧИАССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель Г. Х. Эльмурзаев, парте обкома секретарь А. Д. Яндаров, Урус-Мартановски районерча «Солнечный» совхоза бригадир М. И. Яшуркаев.

КПСС обкома бюро членалла кандидаташ хержаб ВЛКСМ обкома хьалхара секретарь Х. М. Бузаев, Малгобекски буровой балхий управлене [illegible] М. Д. Дзейтов, ЧИАССР телевиденен радиовещанен Паччахьалкхен комитета председатель Ю. В. Мареченков.

Пленумо чІоагІбир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома отделий заведующеш: организационно-партийни кадрови балхен — В. П. Шутин, идеологически — Л. П. Кизилова, къаманаша юкъерча отношеней — М. А. Дадуев, общи — Л. Л. Недельковa, КПСС обкома гІулакхий управляющелла чІоагІвир И. И. Алмазов.

Пленумо чІоагІвир «Грозненский рабочий» яхача республикански газета редакторалла А. И. Смоленцев, «Ленинан некъ» («Ленинский путь») яхача республикански газета редакторалла Л. Ш. Абдулаев.

Пленуме дакъа лаьцар КПСС ЦК Аграрни отдела заведующе заместитела И. К. Капустяна, КПСС ЦК партийни строительстви кадрий балхен Отдела сектора заведующе И. Т. Конева, КПСС ЦК Идеологически отдела сектора заведующе В. А. Никитина, КПСС ЦК Социально-экономически отдела инструктора Н. И. Михайлова.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМ

Укх шера 14 мае хилар XXI-ча областной партийни конференце хержача КПСС Нохч-ГІалгІай областной комитета хьалхара пленум. Пленуме дийцар организационни дешаш.

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхарча секретарала хержар Д. Г. Завгаев, шоллагІча секретарана — П. Н. Громов, КПСС обкома секретарал[illegible]ла — Х. М. Дзейтов, А. Д. Яндаров.

КПСС областной комитета бюро членалла хержаб парте обкома хьалхара секретарь Д. Г. Завгаев, НГІАССР Министрий Совета председатель С. М. Беков, парте обкома шоллагІа секретарь П. Н. Громов, НГІАССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель В. М. Данилец, парте обкома секретарь Х. М. Дзейтов, Наурски районерча «Плодопитомнический» совхоза директор В. Ф. Зверькова, парте Грозненски горкома хьалхара секретарь В. А. Куценко, НГІАССР [illegible] Комитета председатель И. А. Межаков, Шалински районерча ПМК-243 бригадир М. Накаев, парте обкома организационно-партийнии кадровни балха отдела заведующи В. П. Шутин, НГІАССР Министрий Совета председатела хьалхара заместитель Г. Х. Эльмурзаев, парте обкома секретарь А. Д. Яндаров, Урус-Мартановски районерча «Солнечный» совхоза бригадир М. И. Яшуркаев.

КПСС обкома бюро членалла кандидаташ хержаб ВЛКСМ обкома хьалхара секретарь Х. М. Бугаев, Малгобекски буровой балхий управлене [illegible] Дзейтов, НГІАССР [illegible]диовещанен Паччахьалкхен комитета председатель Ю. В. Мареченков.

Пленумо чІоагІбир КПСС Нохч-ГІалгІай обкома отделий заведующеш: организационно-партийнии кадрови балхен — В. П. Шутин, идеологически — Л. П. Кизилова, къамаціта юкъерча отношеней — М. А. Дадуев, общи — Л. Л. Неделькова, КПСС обкома гІулакхий управляющелла чІоагІвир И. И. Алмазов.

Пленумо чІоагІвир «Грозненский рабочий» яхача республикански газета редакторалла А. И. Смоленцев, «Ленинан некъ» («Ленинский путь») яхача республикански газета редакторалла Л. Ш. Абдулаев.

Пленуме дакъа лаьцар КПСС ЦК [illegible]на, КПСС ЦК партийни строительствай кадрови балхен Отдела сектора заведующе Н. Т. Коняева, КПСС ЦК Идеологически отдела сектора заведующе В. А. Никитина, КПСС ЦК Социально-экономически отдела инструктора Н. И. Михайлова.

Нохч-ГІалгІай областной партийни организаце контрольно-ревизионни комиссе пленум

Укх шера 14 мае хилар областной партийни организаце контрольно-ревизионни комиссе хьалхара пленум, цига дийцар организационни дешаш.

Нохч-ГІалгІай областной партийни организаце контрольно-ревизионни комиссе председателалла хержар Н. М. Чиж, Комиссе председатела заместителалла хержаб Т. З. Арсемерзаев, О. А. Мякиев.

Областной партийни организаце контрольно-ревизионни комиссе бюро членалла хержаб комиссе председатель Н. М. Чиж, комиссе председатела заместитель Т. З. Арсемерзаев, Старопромысловски районни парторганизаце контрольно-ревизионни комиссе председатель Г. Е. Винда, Грозненски городской парторганизаце контрольно-ревизионни комиссе председатель Ю. М. Кириллов, НГІАССР юстице министр А. И. Котиков, НГІАССР упахцІено лораяра министра заместитель М. Х. Магомедов, Шелковски районера «Шелковский» яхача госплемзавода воккхагІвола жаІу З. К. Манапов, комиссе председатела заместитель О. А. Мякиев, парте Ленински райкома шоллагІа секретарь З. С. Омарова, Грозненски районера «Тепличный» совхоза бригадир З. И. Рыбина, парте Веденски райкома хьалхара секретарь Д. И. Элесов.

XXI областной партийни конференце хержача КПСС Нохч-ГІалгІай обкома состав

КПСС обкома членаш

Абдулаев Л. Ш.
Албастов И. А.
Алмазов А. И.
Астафьев Б. М.
Аушев А.-Х. Х.
Бабичев И. Р.
Баматгиреев М. Ш.
Баймурадов М. Э.
Бахмадов М. Д.
Бейгов У. Х.
Беков С. М.
Белоглазов В. С.
Бугаев В. Г.
Бугаев Х. М.
Бузова А. В.
Василюшкин Ю. В.
Витушев Х. М.
Галиева Л. Т.
Гребенник А. М.
Гречко В. И.
Громов П. Н.
Гужва В. Е.
Дадаев Е. Х.
Дадуев М. А.
Дакалов В. Х.
Данилец В. М.
Дасаев Х. Х.
Дзейтов Х. М.
Дзейтов М. Д.
Докаев М. С.
Завгаев Д. Г.
Закаев Р. Г.
Захаев Л.
Зверькова В. Ф.
Зыгалова Р. И.
Кадиев М. А.
Кан-Калик В. А.
Капаев И. Х.
Касаев Л. А.
Кизилова Л. П.
Кириченко Г. Ф.
Коломенский П. Г.
Кривошеев Л. Я.
Кузнецов И. А.
Куценко В. А.
Кушко А. А.
Лембич И. П.
Магомадов Л. Д.
Магомадова З. С.
Магомедов З. М.
Мальсагов А. А.
Мамаев М. А.
Мареченков Ю. В.
Маслецова Т. Н.
Межаков И. А.
Мислауров У. Х.
Мовтаев С. М.
Мулаев И. А.
Мусостов С. З.
Мусхажиева М. С.
Мызникова М. В.
Накаева М.
Насуханова З. А.
Неделькова Л. Л.
Олейников Г. Г.
Осмаева Х. Б.
Ошаев Т. А.
Паскачев А. Б.
Починкин Н. П.
Пушкин А. В.
Расторгуев Ю. Л.
Румянцев Ю. И.
Саидов Б. М.
Саломатин В. И.
Сангариев С.-А. А.-Х.
Семиков А. И.
Симченко Н. А.
Смоленцев А. И.
Соколов П. А.
Спиридонов А. Я.
Стонога Н. А.
Таштамиров Р. М.
Талутова Т. М.
Тепсуркаев М. Ш.
Трущенко М. Н.
Толмачева Л. Ф.
Туркаев Х. В.
Умалатов С.
Усамов Ю. Д.
Филькин В. И.
Хаджиев С. Н.
Хадумов А. А.
Хачатуров Р. М.
Чернышев П. П.
Шавов Т. И.
Шатов В. А.
Шутин В. П.
Эльмурзаев Г. Х.
Юркова Г. И.
Яндаров А. Д.
Яшуркаев М. И.

КПСС обкома членалла кандидаташ

Алмазов И. И.
Арсанукаев Ш. А.-М.
Бегоева Б.
Бондарь А. П.
Гадаев Ш. Ю.
Гаджиев А. М.
Гелогаев С. Х.
Гортиков А. А.
Гуржиханов Х. М.
Дедаев И. М.
Дятлов Ю. А.
Зубков А. Н.
Колосовская З. Т.
Кочубей И. В.
Левченко Г. А.
Макаева Т. Б.
Мугадаев М. А.-М.
Онищенко Д. Н.
Садыков Х. С.-С.
Скворцов В. Н.
Татиев Р. М.

XXI областной партийни конференце хержа Нохч-ГІалгІай областной парторганизаце контрольно-ревизионни комиссе членаш

Амирхаджиев И. Н.
Арсамаков А. С.
Арсемерзаев Т. З.
Асхабов М. М.
Бондаренко Н. С.
Брызгунов Н. И.
Винда Г. Е.
Винокуров Г. И.
Висхтаев Б. А.
Головина Т. А.
Джамалханов Б. С.
Домбаев Х. Ш.
Ерзикова Н. С.
Кириллов Ю. М.
Колесникова Н. С.
Котиков А. И.
Крайнов С. П.
Магомедов М. Х.
Мадаев Х. У.
Маслова В. С.
Масуев С. В.
Межидов А. А.
Мкртичан А. А.
Могушкова А. Д.
Манапов З. К.
Мякиев О. А.
Омарова З. С
Попов И. М.
Рыбина З. И.
Рыженков Н. Г.
Сатаева С. Х.
Смертин С. А.
Смирнова Т. К.
Смолин А. Н.
Согаипов А. Р.
Тумгоев Д. Я.
Федоренко А. А.
Чиж Н. М.
Шийко В. С.
Элесов Д. И.
Эльмурзаев М. А.
Эштиев А. М.
Юнусов М. Х.

Нохч-ГІалгІай областной партийни организацегара КПСС XXVIII съезде бахийта хержа делегаташ

С. А. Абубакаров — Шалински района Аргунски аьшкбетонни изделей завода директор;

А.-Х. Х. Аушев — парте Назрановски райкома хьалхара секретарь;

С. М. Беков — Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председатель;

С. А. Бибулатов — «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене парткома секретарь;

С. А. Герпханов — пассажирски автотранспорта Грозненски производственни объединене водитель;

Д. Г. Завгаев — КПСС Нохч-ГІалгІай обкома хьалхара секретарь, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета председатель;

Р. У. Кагерманов — Грозненски района «Советская Россия» колхоза бригадир;

Л. Я. Кривошеев — «Грозненский машиностроительный завод «Красный молот» яхача производственни объединене парткома секретарь;

В. А. Куценко — КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь;

С. М. Лорсанукаев — «Сельская жизнь» яхача газета собственни корреспондент;

Ш. Х. Мадаев — Гудермесски вагонни депо начальник;

И. А. Межаков — Нохч-ГІалгІай АССР пачхьалкхен хкерамзлен Комитета председатель;

Н. В. Шпонько — «Промавтоматика» Іалман-производственни объединене парткома секретарь.

КПСС НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТА БАЛХАХ ЙОЛА ОТЧЕТ

КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева доклад

Новкъостий! Таханара областной партийни конференцин укх тайпарча кертерча хаттарашта жоп дала дезаш я:

— ишта лел вай республике перестройна елга;

— эргадалара процессе фу моттиг кхоач партийни организацега, дӀадоладенна хувцамаш чаккдаханза даргдоацаш хилара цо ю влияни холой-те халкъа:

— юххера а, боккъонца хьинаре дӀахьалхашкахь дахара, экономика, социальни сфера дегӀаккхувлара, халкъаш къаман-культурни даькъе юхаметтаоттадара вайна новкъарле еш дар фуд?

ДегӀаахара атта доацача социальни, экономически, духовни хьале нийсъенна республика нийсача наькъа тӀа яккхара тӀаерзаяь политически стратеги кийчъе еза вай. Дукхача лоархӀамеча политцешка диллача Российски Федерацерча областел а республикел а тӀехьадусаш да вай. Цхьадолча даькъе цу тайпара хӀама кхетаде йиш йолаш да, хӀана аьлча, из хьахиннад республика дегӀайоалаеча дукхача шерашка вай лелаьча политиках. МалагӀаш да цуи керттера бахьанаш? Хьалхарча даькъе уж да:

— регионах бийдала зона лархӀар;

— министерствай ведомственни Ӏоткъам;

— социально - культурни сфера дегӀайоалаяра, халкъаш духовно дегӀаккхувлара йоаггӀаш йола йоакхо ца яр;

— цуи Ӏалама а ресурсай а потенциала ерригa башхалонаш теркалъеш, республика социально-экономически дегӀаккхувлара концепци кийч ца яр.

Из дерригa ца Ӏаткъаш дисанзар областной партийни организаце балха: цуи политикана, идеологена, надраш хьахаржара, нахацара гӀулакхаш леладара. Долче, хьахиннай дукха проблемаш, хӀаьта уж къоастаелга тӀехьадаха йиш йолаш а дац.

Керттерча даькъе делегатий теркам тӀаберзабе лов вай болх беча кердача общественно-политически хьала. Хьалхарча аргӀан из да бе-беча формашка чакхдувлаш дола нах политикана [illegible]жа, дукха самодеятельни группаш а организацеш а хьахилар, бе-бе экономически, социальни, экологически проблемаш къоставеа, къамашта юкъе леладу тӀ[illegible] тоадара уж юкъе[illegible]

[illegible]

КПСС Платформа керттера идея. Вай кхетаду, хьаӀайна ерригa ⁽ проблемаш сихха къоасталургхиларга даха дог доацилга. Бакъда, партийни комитетий декхар да гӀулакхаш тоадаларгахьа леррагӀа гӀа баха, перестройка позицеш хӀара дения чӀоагӀъе. Дизза из де вӀаштӀехьдоалий вай? КПСС райкомий членех а членалла кандидатох а, юххьанцарча парторганизацей секретарех, предприятей кулгалхоех дукхагӀчарна хетачох, Октябрьски Веденски, Старопромысловски комитеташа дуташ латт советски боахамех органашта, общественни организацешта хьалхара болх белга, цар декхараш шоашта дӀатӀаийделга. Кадрови дешаш къестадеча уж дукхагӀа дагаювл юххьанцарча парторганизацешна, къахьегама коллективашца. Шоаза гаргга кӀезигъеннай КПСС обкома номенклатура. Практика а хинна дӀаотташ латт берригача партийни болхлошта аттестаци елга.

Из ишта дале а, хӀанз а вӀаштӀехьдаьннадац парте обкома, горкома, райкома хӀара члена хьинар айде. Партконференцена кийчо еча хана аьча анализо хьахьекхар, парте Малгобекски Гудермесски горкомий, Ножай-Юртовски, Шатойски, Сунженски, Веденски райкомий членех ахакел совгӀа бараш шоаш кхы а хьинарегӀа, кхы а дукхагӀа болх бе йиш йолаш бар, аьна, лоархӀаш болга. Бакъда, царна хац из мишта де деза. ХӀаьта партийни комитетий бюроша царна доаггӀаш дола новкъостал дац. Цунна цхьана кӀезига моттигаш яц партийни аппарата болхлоша царна декхараш тӀадехкаш, указанеш телаш. Цудухьа нийслу хоржача партийни органий членаша шоай инициативагӀа кийчъяь партийни организацей вахара овлангарча проблемаех предложенеш геттара кӀезига телилга. Цудухьа хоржача органий болх вӀаштӀехьбаккхара дӀакхайкаяь демократически лардаш дӀачӀоагӀ ца луш юсаш дукха моттигаш хул.

Балха политически методаш караерзаелга мело лел областной партийни организаце. Эггара хьалха из доагӀа КПСС обкома бюрона а секретариата а. КПСС обкома хьалхара секретарь хиррах тарра, эггара хьалха сона сайна доагӀа из ХӀанзарча сай гӀулакха тӀа [illegible] дукха ха еце а, сай балха самокритично мах а беш, сона гу областной партийни организаце керттерча лостамашта терко тӀаяхийта сай массаза яхар санна, вӀаштӀехьа ца даьннилга КПСС обкома секретарий, бюро члений компетенце дола цхьадола дешаш сайна хьатӀаийдора аз, коллегиальни органа членашкара доагӀар цӀенхьашта хьадеха дезача.

Парте обкома бюрона вӀаштӀехьдаьннадац партийни комитетий балха доикхагӀ[illegible] [illegible]

Заседанешта юкъе перерыв йолча хана. И. КОБНАШВИЛЕ сурт.

лакхаш леладарах йола факташ. Цхьабакъда, хила а боагӀаш нах чӀоаггӀа раьза бацар цхьаболча партийни болхлошта цар доагӀар хьа ца дехарах, гӀулакхаш тӀарча наха тӀехьа тӀахьожам ца лоаттабарах.

Республике хиннача митингий мах беча хана, теркал ца деш дита йиш яц уж вӀаштӀехьъяьхача цхьаболча наха халкъа долча гӀулакха шоаша хайра хӀама ца даьлга, царех цхьабараш деш хӀама доацаш лелаш болга. Нах раьза бац дукхача митингашка хулача хьала. «ДӀавакккха» яхаш детта цӀогӀарч дукхагӀча хана кӀал кӀийле йоацаш дар, хьал ирде гӀертараш кӀезига хилацар, вокхо оагӀоно дувцачунга ладувгӀа тигацар. Цул совгӀа, моттигаш нийслора къамашта юкъера гӀулакхаш кхохкаде гӀерташ а. Таханара политически хьал, республике къамашта юкъе ларттӀа гӀулакхаш хилар, — вайна карагӀдаьнна доккхагӀдола хӀама. Из даим лораде деза. Къаьстта хӀана, хӀана аьлча мехка дукхача регионашка политически а къамашта юкъера а хьал дика да ала йиш йолаш дац. Ветеранашца, дукхача къамех болча нахах латтача къахьегама коллективашца, интеллигенцеца, кагирхошца, дика нерте латтарашца хиннача вӀаштӀехкхетарашка тешал ду КПСС обкомо лаьна политически никъ бизза хьаллоацаш хилара. ХӀаьта цхьаннена мукъа лургбац наха юкъера дика гӀулакхаш толхаде.

Цхьайолча митингашка гӀийртар партийни комитетий, советски а боахама а органий кадрац балхаш тӀа дӀа-юха нийсъе. Тахан вай хьадда дӀакхайкаде деза: кадрай дешаш майдашка ца къестадеш, оттаьча порядкагӀа мара къестадергдац. Кадрашца ловзараш леладелта вайнига чакхдаргдац.

Вай кхетаде деза, общест[illegible]

Уж йора вай республика ишта а халача экологически хьале йоллаше. ТӀаийца дукхагӀйола программаш боккъонца кийчъяь, Ӏилман ларда тӀа вӀаштӀехьъяьккха стратеги йоацаш яр. Республика дегӀайоалаяра нийса лостам белгалбаь ца хиларо геттара вонча хьал тӀа кховчайир из, цунна тешал ду делегаташка дӀаеннача цифраша.

Парте обкома хетачох, хӀанз лоархӀаме да Нохч-ГӀалгӀайче социально-экономически дегӀайоалаяра концепци оттаяра вай ерригa Ӏилман-потенциал оарцагӀъяккхар. Из болх университета Ӏилманхоша хӀанзле дӀаболабаьб, цунна юкъеоза беза берригa специалисташ, цох дукхагӀа дувца деза. Вай декхарийла да республика кхоанен йоакхо е, таханара цуи вахар ларттӀа хилийта.

Шоашта хьалхашка керда политически декхараш а увттадеш, царга гӀолла социально-экономически хувцамаш дара процесс нийса лелае еза партийни комитеташа. ХӀаьта Ӏаьдала функцеш Советашка дӀаллар — социально-экономически вахара хьалхара бехктокхам партена тӀера дӀабалар дац. Из вай дей наха кхетадергдац. Уж хьеж вай корта бола политически решенеш тӀайярга, къахьегамхой вахара ерригa оагӀонаш тоаяра тӀ[illegible] хьадда гӀулакхаш чакхдахарга. Республике перестройка политика чакхйоаккхача хана духхьал из де гӀерт областной парторганизаци.

Цох хьахинна дика хӀама фуд аьлча, из да экономика сагаганхьа ерзаш латташ хилар. Халкъа эша товараш дукхагӀа арахец, быттовой гӀулакхаш дара планаш кхоачашъю, пачхалкхен а кооперативни а торговле ротничий товарооборот дегӀаях, кӀезиг-дукха тоабенна пассажирски транспорта болх [illegible]

женераш, цар заместителаш хийцаб.

Дика лелац гӀулакх юрташка гӀишлош хьалъеча а «Чеченингушагропромстрой» (н. Р. М. Гайрбеков), «Чеченингушводмелиорация» (н. М. Ш. Баматгиреев) яхача объединенеша пятилетка йолаелча дена кхоачаийиц нах баха фусамаш, клубаш, культура цӀенош хьалдара, хинен газен линеш яхкара планаш.

ГӀишлош комплекса балха эффективность [illegible]уха хилара бахьан духхьал болх эсала вӀаштӀехьбаккхарцен къахьегама хьалаш во хиларцен лувзаденна Ӏац ледара я гӀишлош хьалъяра Ӏалашо, дукха да кулгаица ду балхаш, эргаьккха тоае езаш я боахама механизм.

Карарча шера а кхойтталагӀча пятилетке а Ӏалаьмате боккха лоархӀам бола социально-культурни даькъера декхараш кхоачашде деза вай. Из ца дой нах раьза хургбац вайна. Парте обкомои правительствои оттаьча программагӀа г. Грозне а юрташка а XII пятилетка шерашка юкъера хинначул 3-за дукхагӀа нах Ӏеш бола фусамаш дӀаяа еза укх шера. ХьетӀайоагӀача пятилетке 2 — 2,5-за лакхде деза просвещене, культура, унахцӀено лоравяра лаьрхӀа объекташ хьалъяра боарамаш. ХӀаьта из шийх аргӀагӀа дӀадах - моттигерча гӀишлош материални стройиндустрен промышленность сихха дегӀайоалаяр. ГӀишлош хьалъеча эттa хьал дӀадаккхар областной партийни организаце сий айдеш дола гӀулакх лархӀа мегаргда. Хетачох, конференце делегаташа из дош хьаллоацаргда

Отчетни юкъа парте областной комитето хьинарегӀа чакхбоакхх нах кхачанца Ӏалашбара тӀаберзабаь организаторски политически болх. ШийтталагӀча пятилетка шерашка юртоахама продукци 6 [illegible]

публика агропромышленни комплекс дегӀайоалаяра керттера декхараш кхоачашдеча. Шерра лайда эца беза Ӏилман рекомендацеех, хозрасчетах, боахамаш шоай лоӀаме хиларах, хӀаьта ишта агропромышленни комплекса эффективность лакхъяра кхыча факторех, хилвиза даргдоацаш хӀама да гарггарча 1 — 2 шера баха нах коартолаца, сомаца, баьцадаарашца, кхыча продукцеца Ӏалашбелга белгтала тоадар. Хьайбайи оалхазарийи продуктивность лакхъе еза общественни санна наьха доалахьарча секторе а, чакхдаха деза тӀехьатетта йиш йоаца гӀулакхаш. Къаьстта теркам тӀабахийта беза люцерна фу доаккхалга дӀахо дегӀадоаладара, из отрасле эггара эффективнегӀа дола хӀама санна а лоархӀаш.

Уж а кхыдола а лоархӀаме декхараш кхоачашдарца органически дувзаденна да юртарча социальни вахара проблемаш къоастаелга. Вай сагото ца йича далац бытовой, медицински, торгови гӀулакхаш делга юрташка чӀоагӀа лохача боараме хилара, къоастадаь даланза да газификаци, водоснабжени, телефонаши электричествои чуйиллара дешаш.

ДӀахо аргадаьха тоаде дезаш да городаи юртаи юкъе дӀа-юха леладу гӀулакхаш. Йоккха производственни а интеллектуальни а потенциал йолаш йолча город Грознерча промышленноста могаргдар Кхачан программа кхоачашъеча санна юрташкара хьал тоадеча а доккха дакъа юкъедахьа.

ХӀанз а ира латт рынке дукха товараш лоаттадара проблема. Из бахьан долаш товарни ресурсашта ахчанен юкъера баланс низкъала я. Парте обкома бюроси республика Министрий Советои чӀоагӀъяьй халкъа эша товараш хьадара программа. Цунах лаьрхӀад профильни предприятешка цкъан ахазеи уж дукхагӀа арахеца, профильни йоацарашка — шоаза дукхагӀа. Йоккхий тарош я дикача товарашца рынок хьалйилара республика предприятешен организацешен дӀаболабаьча арахьарча экономически балхо. ХӀанз кийчъеш я массехк соглашени Австре, Инде, Китая, Итале, Къулбехьен Корея, кхыча паччахьалкхенашкарча фирмашца халкъа боахама тайп-тайпарча долилоцина цхьана болх беш йола предприятеш вӀашагӀйоххкара хьакъетьа ВӀаши гӀойле йолаш гӀулакхаш леладара дика хӀама вӀаштӀехьдаьккхад «Промавтоматика» НПО, «Силуэт», «Терек», художественни промыслай производственни объединенешка, республика Госснабе, агропроме.

Халкъа эша товараш хьадара, бахача наха гӀулакхаш дара боарамаш лакхдара кӀезига лоархӀам болаш яц кооперативаш. Республике хӀанз болх беш я 1200 сов[illegible]

санна йолаш йолча производственни мощностех максимально пайда эцара, сменность лакхъяра воай нийзаш вай тӀадерзадой, хӀаьта керда производстваш хьалъелгеи болх беш яраш шеръелгеи республика бийдала базага хьежжа а цу цхьан ханна социальни инфраструктура дегӀайоалаеш а вай леладой.

Ахархой боахамаш хьадара лоамашкарча лаьттаех динагӀа пайда эца лаьрхӀа дӀадоладаь гӀулакхаш чакхдахаро таро хулийтаргья кхы тӀа итташ эзараш нах балхашка дӀанийсбе. ХӀанз керттердар да вай де лаьрхӀа гӀулакхаш наькъата тӀа ца а дусаш, партийни комитетий, халкъа депутатий Советий, боахамий кулгалхой хьаддача организаторски балхаца чӀогӀ а деш чакхдахар.

Шоана гуш ма хиллара, новкъостий, республика социальни а экономически а дегӀайоалаяра дерригача лостамех практически лаьрхӀача хьадда де лерхӀараши программаши йолаш я парте обком, хӀаьта уж кийчъяра тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа Ӏилманхойи халкъа боахама специалисташи юкъе а увз. Уж декхараш кхоачашде дезаргда вай экономически политически реформа дӀахо кӀоаргъяра хьалашка. Из дара эшаш я общественни диалога керда формаш, наха юкъе беча балха керда наькъаш, цунна тӀаерзве еза партийни пропаганден агитаци, областной парторганизаце ерригa идеологически актив.

МукӀарал де доагӀа, дукхагӀча даькъе демократен гласностен кердача хьалашка болх бе из кийча йоацаш хинна хилара. Конференце делегаташа шоашта хетар аргда мотт сона, ишта чӀоагӀа общественно - политически эргалонаш хулаш латтача укх хана вай идеологически корпус сел «мела хилара» бахьанех. Цхьабакъда дика гуш да цу явленсна ларде латтар дукхача партийни комитетийи организацейи мелал йолга, перестройкера кердадар, хано дӀадехар цар дӀатӀаэцаш ца хилар долга. Холуш да цхьайола райкомаш, юххьанцара парторганизацеш идеологически болх цхьан тайпара лелабе гӀерташ хилар, масала ахар санна, «лакхехьара» указанеши распоряженеши яларга хьежаш хилар, сов чӀоагӀа лоралуш хилар. Цо вайна духьале ю тахан идеологе сферера перестройка боккъонца дӀаяхьара, наьха сакхетам лакхбара меттел хӀара сага сакхетам лакхбара а тӀехьа, морально - политически цхьоагӀо чӀоагӀъяра тӀехьа къовсам лоаттабара. Вай укхаза цӀенхаштта тӀехьадус, динамични общественни процессана тӀехьакхе магац, сов чӀоагӀа лоралу, цхьан хӀамах кхераш санна да. Иштт[illegible]

Республика кулгалхой цу объединенеи викалашца каст-каста вӀашагӀбеттабалар, царна хетар теркам тӀабахийта Ӏомаде хьажар цаӀ доацаш дац. Каст-каста царца къамаьлаш ду, партийни, комсомольски болхлоша, интеллигенце викалаша.

Партийни комитеташа юххьанцара партийни организацей, халкъа депутатий Советий, идеологически актива нахаца болх бечара, царна юкъе шоай позици чӀоагӀъечара, дикача общественни организацешцара, къахьегамхой самодеятельни объединенешцара бувзамаш чӀоагӀдечара хьинар дегӀаккхувла деза. Цу хана хьагучабаха беза шоашта болча пайдана хӀамаш леладе гӀертараш, цар лидерий дагардараш, ишта цар боккъонца йола юхь хьахьонха еза.

Тахан фуд вайна духовни сфере эггара керттердар? Аз кхетадечох, нийса хургда цу даькъе бе безача балха ши лостам белгалбаьккхача: духовни вахара демократизаци еча хана социалистически маьхаленаш чӀоагӀъяри, республика къаман-культурни даькъе меттаоттаяри. Из ши декхар вай ерригача идеологически институташа: дешара системе цуи дерригача боарамашка, массови информаце органаша, культураи искусствои учрежденеша кхоачашде деза. Цар декхар латт унахцӀена къамашта юкъера гӀулакхаш, къамаша шоайла гӀулакхаш леладара культура хьакхолларах. Къаьстта белгалданкха безам бар, из дош вайна цхьацца бахьанех принципиальни хилар.

Нохч-ГӀалгӀай АССР истори — из вохчий а гӀалгӀай а халкъий дӀадахари таханардари хинна Ӏац. Из вай республика территорешка бӀаьш шерашка бахача эрсий, украинций, негӀий, гӀумкий, эрмалой, жугатий, ишта кхыча къамий а халкъий а викалий быт, культура, духовни тӀехьале я.

Ховш да советски наха мел новкъа долаш Ӏеткъар бӀарча халкъашта бехк боацаш яь йола репрессеш, цар из хӀама гонахьа доацаш Даьхен га дохкад, аьнна бехк бар Социалистически законноста принципаши нормаши гӀожа толхаяр бахьан долаш 1944 шера дӀаьяккхар советски автономии Нохч-ГӀалгӀайче, хӀаьта нохчийи гӀалгӀайи Юкъерча Азе, Казахстана районашка Ӏобахьийтар.

Республике чӀоагӀа раьза болаш къоабалйир 1989 шера ноябре тӀаийца йола шоаш дай мехках даьхача дерригача халкъашта духьалара ерригa репрессивни акташ законагӀа йоацаши зуташ ламен лархӀарх, кхы къа[illegible]

…маш. Хlаьта уж … тlехьалаха йиш йолаш а дац.

Керттерча даькъе делегатий теркам тlаберзабе лов вай болх беча кердача общественно-политически хьала. Хьалхарча аргlан из да бе-беча формашка чакхдувлаш дола нах политикана юкъеозилга, дукха самодеятельни группаш а организацеш а хьахилар, бе-бе экономически, социальни, экологически проблемаш къестаяра, къамашта юкъе леладу гlулакхаш тоадара уж юкъеозилга.

Цунца цхьана, наьха социальни хьинар айде… цу объективни процессех шоашта долча гlулакха пайда эца гlерт тайп-тайпара низаши группировкаш. Эггара чlоагlагlа тlагlерт Коммунистически партена, цхьайолча хана хьакъалал котъювл демагоги. ЦК-га а съездага а кхаччалца йолча партийни органий решенеш алхха чурапартийни маlан долаш а мехкарча событешта цхьаккха влияни ца еш а хила еза, йоах. Кlезига нах бац КПСС-а эволюци яра цаl мара боаца никъ цох общественни клуба хьисапе объединени яр мара бац яхараш, цох шийтайпара аморфни политически болам бе беза, яхараш.

Хетаргахьа, областной партийни организаце делегаташа республика берригача коммунистий цlерагlа чlоагlа «ак» аргда обществера парте лоархlам а моттиг а ихетаеца ловрашка. КПСС-а шийна перестройка е чlоагlо яьча коммунисташта хетачох пайда а эцаш, цун политически позицеш мелъе гlертарашка.

КПСС кердаякхара керттера никъ малагlа ба аьлча, из ба цун эвангардни лоархlам хабараш дувцарах лакхбе а ца гlерташ, общества вахара бе-беча оагlонашта боккъонца влияни ю низ хургбола хlама дар. Цунга кхача вlаштlехьаргда парте шийна чура радикальни перестройка йой. Бакъда, из процесс хlанзарчоа мело лел. Хlаьта цу гlулакхо кхерам тlатосс общество кердайоаккхача партийни организацей а бlарчча хьанийцача парте а лоархlам наьха санна мелбара.

Из хlама ца хилийтара эггара хьалха де дезар да хlара партийни организаце, цу даькъе вай областиойчо а шийбалха демократизаци яр, административно-командни методаш йитар. Кхетадеш ма хиллара, цу лостамо белгалъе еза балха керда формаш а, хlаьта уж хlанз кlезиг-дукха чурчапартийни балха юкъейоагlаш а латт. Дувцар да, белггала аьлча, КПСС обкома комиссех, цун аппарата структура хувцарах, отраслевой отделаш дlаяхарах, штаташ кlезигъярах, политически программаш оттаеча толашагlолла lилманхой, специалисташ юкъеозарах, социологически тохкамаш дарах, и. кх. дl. Наьха хатта бокъо я: тlаккха фуд хувцаденнар? lаьдала функцеш Советашта дlаялларах дукхагlа хиннайий-те квартираш, аппарат кlезигъяьчул тlехьагlа тlакашка продукташ тlаихийтта йий-хьогl? Доагlаш оттадеш хаттар да из. Дерригa кердалараш а керда формаш а цхьа маlан долаш хул, нигахьа санна уж наха долча гlулакха болх беш яле. Цох латт XXVIII съездага йолча… духьа хоржача органий болх вlаштlехьбаккхара дlанхайнаьь демократически лардаш дlачlоагl ца, луш юсеш дукха моттигаш хул.

Балха политически методаш караерзаелга мело лел областной партийни организаце. Эггара хьалха из доагlа КПСС обкома бюрона а секретариата а. КПСС обкома хьалхара секретарь хиларах тарра, эггара хьалха сона сайна доагlа из. Хlанзарча сай гlулакха тlа волаш аз, лькхар дукха ха … а сай балха самокритично мах а беш, сона гу областной партийни организаце керттерча лостамашта терко тlалхийта сай массаза яхар санна, вlаштlехьа ца даьннига КПСС обкома секретарий, бюро члений компетенце дола цхьадола дешаш сайна хьатlаийлора аз, коллегиальни органа членашкара лоагlар цlенхаштта хьадеха дезача.

Парте обкома бюрона вlаштlехьдаьннадац партийни комитетий балха доккхагlдола дукъ юкъарчал доацдаш юххьанцарча партийни организацешта, къахьегама коллективашта дlатlадилла. Шоаш моттигашка бахача хьалхагlа а санна, КПСС обкома секретараша, отделай заведующеша хайра практически новкъостал дац парторганизацешта. Фуд-ма лаl, производственни гlулакхаш мишта лел а хьежий, эттача хьала кlоаргга анализ ца еш, цул тlехьагlа партийни организацешта, къахьегама коллективашта хьалхашка латта проблемаш къоастае новкъостал ца деш lа уж. Из ала доагlа дукха ха йоацаш кхыча балхаш тlа хьожабаьча а КПСС обкома бюро составера арабаьхача а Е. В. Тумсоевх, А. И. Воронкинх, отделай заведующеех В. П. Борискинх, В. П. Яковлевх, кхычарех.

КПСС обкома бюро, секретарий, отделай заведующей балха тlа цу тайпара цlенхаштта кхоачамбоацараш хиларах дийцад парте обкома пленумашка, цу даькъе укх шера март бетта хиннача VII пленуме а дувцаш. Халахете а, массане а цох йоагглаш йолаl выводаш янзар. Из ала йиш я цхьайолча КПСС горкомийи райкомийи балха стилах а методех а.

Даха а доагlаш партийни комитетех, советски а боахама а органех бехкаш доах республика къахьегамхоша шоашта эшарашка уж лерттlа ца хьажарах, бюрократизм лелаярах. Ира увттаду кхааш ийдарах, хlамилгаш яхарах, базаръярах, социальни проблемаш къеста ца ярах дола дешаш. Тахан хьахинна хlамаш дац уж. Хlара шера дувц царех, бакъда, халахете а, хувцалуш хlама дац. Цидухьа кхетаде хала дац, эггаза бахаца наха цхьайолча хана митингаш яр. Цига цар дийцачун кlоаргга анализ яьй оаха, хlаьта цхьан хlаманна духтlа а даьннад: митингашцара гlулакх цхьан кепара хила йиш яц. Цхьан оагlорахьа, митингашка къамаьлаш даьраша партийни комитетий секретарашкара, бюро членашкара ер ма дий, аьнна, хьадда хlама хьадехацар, хьалаца хlама а долаш бехкаш дахацар. Хlаьта тхога а яц цар шоай балхах шоашта болча пайдана хардахьа гlу-…лнке къамашта юкъе лерттlа гlулакхаш хилар — вайна корарглдаьнна доккхагlдола хlама. Из алим лораде деза, къаьстта хlанз, хlана аьлча мехка дуккхача регионашка политически а къамашта юкъера а хьал дика да ала йиш йолаш дац. Ветеранашца, дукхача къамех болча нахах латтача къахьегама коллективашца, интеллигенцеца, кагирхошца, дика керте латтарашца хиннача вlаштlехьтараш тешал ду … чески нийк билла хьалловзаш хилара. Хlаьта цхьаннена мукъа лургбац наха юкъера дика гlулакхаш толхаде. Цхьайолча митингашка гlийртар партийни комитетий, советски а боахама а органий кадраш балхаш тlа дlа-юха нийсъе. Тахан вай хьадда дlакхайкаде деза кадрий дешаш майдашка ца къестадеш, отталча порядкагlа мара къестадергдац. Кадрашца ловзараш леладелга вайнига чакхдаргдац.

Вай кхетаде деза, общественве политически къовсам латтилга, хlаьта из лоаттабе кийча хиланзар цхьабола партийни болхлой. Цхьан минута а дицде йиш яц, вай керттера йоаькхо е еварш нах болга, перестройка керттера фактор — сага фактор йолга. Наьха хьинар айде деза, цар хьашташ а дlадехараш а кхоачашде деза. Духхьал цу наькъагlа мара наха хьалхашка сий даргдац областной партийни организаце.

Кхетадеш ма хиллара, дика хlама да хоржамашка коммунисташа котало яккхар, долче, кхы а боккхагlа ба кердаьхача Советашка чакхбьанача парте членашта тlалатта бехктокхам. Хlана аьлча, керда хоржараща перестройка толамаш дувэ наха.

Социальни а экономически а программаш чакхйоахача, дисциплина чlоагlъеча а производство вlаштlехьоаккхача а республика коммунисташца цхьана гlулакхаш леладе деза профсоюзаша. Вайна хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча комсомольски организацей сий а лоархlам а айбе беза. Пачхахьалкхени общественнии организацешца КПСС обкома лелабу никъ цаl мара бац — цар де дезараш шийна хьатlа ца ийдар, цар балха юкъе ца лелхар, цар сий а лоархlам а лакхбар, цига болх беча коммунисташка гlолла влияни яр.

Новкъостий! Республика социально-экономически дегlайоалаяра оттаьча перспективашка вай кхоачаргдац, областной парторганизаце программа тlа вай белгалдаь де лерхlараш кхоачашдулургдац нийса, lилман ларда тlа оттаь экономически политика чакхъяьккхача мара. Тахан вайна саггота эш Нохч-Гlалгlайче дегlайоалапра йlаьххача ханара концепци. Экономически дегlаахара даькъе укх тlехьарча шерашка нийслу халонаш а вlашдухьленаш а. Къабе болх боацаш дукха нах хилар дlадаккхара арахьара дlатlахьежача нийса решенеш тlанйяьй обкомои республика правительстваси, хlаьта а керттерчоа — сага тlepa воаккхар цар. Долче, хьае йолайир керда предприятеш. Малагlаш яр-хьогl уж? Экологически зене яраш.

… политически декхараш а уттталеш, царга гlолла социально-экономически хувцамаш дара процесс нийсъ лелае еза партийни комитеташа. Хlаьта lаьдала функцеш Советашка дlаллар — социально-экономически вахара хьалхара бехктокхам партена тlеса дlабалар дац. Из вай дей наха кхетадергдац. Уж хьеж вай корта бола политически решенеш тlайирга, къахьегамхой вахара ерригa … хьадда гlулакхаш чакхдахарга. Республике перестройка политика чакхйоаккхача хана духхьал из де гlерт областной парторганизаци.

Цох хьахийна дика хlама фуд аьлча, из да экономика сагагахьа ерзаш латташ хилар. Халкъа эша товараш дукхагlа арахец, бытовой гlулакхаш дара планаш кхоачашъю, пачхахьалкхен а кооперативни а торговле розничнии товарооборот дегlаух, кlезиг-дукха тоаденнаб пассажирски транспорта болх.

Из шитта дале а, республика социально-экономически даькъе къоастаданз дешаш кlезига дац.

Советски а боахама а органий декхарех мукъалла гlерташ парте цхьайолча горкомийи райкомийи вlаштlехьдаьннадац перспективни хьалхарча аргlанарен декхараш кхоачашдара теркам тlабахийта. Партийни болх хьадда боахама а социальни а дешаш къестадара хийрабалар бахьан долаш цхьайолча партийни комитеташа социально-экономически сферана ю влияни геттара мелъеннай. Хlаьта цигара хьал низкъало да. Хьалхагlа а санна, хlара пхелагlа предприяти лоархlаяц договорни декхарех, къахьегама овсарлел сихагlа лакхлу алапи. Республика дукхагlйолча районаша лохъяьй промышленни производство. Ер пятилетка йоласча денз планал кlезигагlа хьалъяьй 1600 квартира, 11 эзар дешархочоа лаьрхlа школаш, 975 моттиг йола дешадаха ха йоаначa берий учреждением, 360 маьнге дlаоттабергбола больницаш, 720 моттиг йола клубаш а культура цlенош а. Цу гlулакхашта дlахийца хинна 116 миллион сом а цу даькъе нах чубаха цlенош хьалдара хьожадаь хинна 56 миллион сом а пайда ца эцаш дисад. Цул совгlа; XI пятилеткечул кlезигагlа хилар юкъера лаьрхlача хlара шера хьалъеш хинна дешадаха ха йоацача берий учреждением, нах чубаха цlеной, больницаш.

Гlишлош ечара кризисни хьал дукхагlча даькъе хьахиннад республикерча керттерча генподрядни организаце — «Чеченингушстрой» яхача объединене шийдекхараш во кхоачашдар бахьан долаш. Къаьстта юхадьннад гlулакхаш тlехьарча хана. 1989 шера объединене шийнизаща даь балхаш 1986—1988 шерашка юкъера хиначул кхоалагlча даькъа кlезигагlа дар. хlаьта хьалъяьь чакхъяьха нах баха фусамаш — 40 процент кlезигагlа. Объединене ледара болх бара керттерча бахьанех цаl — укказа кадрови балха кхоачамбоацараш хилар. Духхьал 1986 — 1989 шерашка цун подразделеней 60 процент кулгалхой, керттера ин-…вай Из ца дой нах раьза хургбац вайна. Парте обкомои правительствеи оттаьча программагlа г. Грозне а юрташка а XII пятилетка шерашка юкъера хиначул 3-зза дукхагlа нах lеш бола фусамаш дlалла еза укх шера. Хьатlайоагlача пятилетке 2 — 2,5-зза лакхде дела просвещение, культура, унахцlено лораяра лаьрхlа объекташ хьалъяра боарамаш. Хlаьта из шийн аргlагlа дlадех моттигерча гlишлон материалий … стройиндустрей промышленность сихха дегlайоалаяр. Гlишлош хьалъеча этта хьал вlадаккхар областной партийни организаце сий айдеш дола гlулакх лархlа мегаргда. Хетачох, конференце делегаташа из дош хьалдоацаргда.

Отчетни юкъа парте областной комитето хlинаpегlа чакхбоаккх нах кхачанца lалашбара тlаберзабаь организаторски политически болх. Шийтталагlча пятилетка шерашка юртбоахама продукци 6 процент дукхагlа яьнкхай, кхоачашъяьй ялат, харбаз, паста, хьайбаш, коа тlара охчхазараш, шура, тха пачхалкхенга дохкара планаш. Алсамдаьннад баьцадаарийи сомийи консерваш арахецалга, маькхабулочни изделеш хьаелга, сокаши алкогольни доаца малараши доахилга. Юкъейоалаеш я дикагlйола боахам лелабара формаш — аренда, подряд, боахама расчет. Практически гlулакхаш даьд лоамашкарча районий латташ карадердара, цигара юрташ дийнъяра, ахархой боахамаш дахкара. Дукхагlа теркам тlабохийт наьха шоай доалахьара боахамаш дегlадоаладара.

Цхьабакъда, вайна салоlам беш яц аграрни сектор дегlаяра хlанзара темпаш. Дика дукхагlйолча колхозашкеи совхозашкеи прогрессивни технологеш караерзаяьяц, lилман дикагlйолча практикаи карагlдаьнарех бизза пайда эцаш, мела юкъейоагlа боахама расчет, аренда, телхаю технологически дисциплина. Цlенхаштта кхоачамбоацараш да баьцадаарийи сомийи боахам. Къаьстта тепличии боахам дегlабоалабеча. Цхьайола районаш, дикка дукхагlйола колхозаши совхозаши лоархlаяц шоай декхарех. Къаьстта, из гуш да хьалбай боахаме.

Кхыдолча бахьанашца цхьана агропромышленни комплекс дегlайоалаеча нийсденна кхоачамбоацараш хьахинад и А. И. Воронкин — хинна обкома бюро член, республика Министрий Совета председателя хьалхара заместитель, и М. А. Абиев — обкома член, «Чечингушагропром» яхача объединене председатель АПК проблемашка тlагlолла хьийжа хиларах, этта хьал цаo кlоаргга ца тахкарах, шийханнахьа практически гlулакхаш чакх ца дахарах. Тlаэнаш йола решенеш кхоачашъяра тlехьа ледара тlахьожам лоаттабьаьб аграрни дешаех йолча КПСС обкома комиссе аграрни отдело (нн. С. М Беков, В. П. Борискин).

КПСС обкома кердача состава, республика Министрий Совето коммунистий — правительства члений, советски боахамеи органий кулгалхой персональни бехктокхам лакхбе беза — рес-… зей уж дукхагlа арахеца, профильни йовцарашка — шоаза дукхагlа. Йоккхий тароиаш я дикача товарашна рынок хьалйизара республика предприятешеи организацешеи дlаболабаьча арахьарча экономически балхо. Хlанз кийчъеш я массехк соглашени Австре, Инде, Китая, Итале, Къулбехьен Корея, кхыча пачхахьалкхенашкарча фирмашца халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошка цхьана болх беш йола предприятеш … вlашагlнохкаб хьанъехьа вlаши гlойле йолаш гlулакхаш леладара дика хlама вlаштlехьдаькхад «Промавтоматика» НПО, «Силуэт», «Терек», художественни промыслай производственни объединенешка, республика Госснабе, агропроме.

Халкъа эша товараш хьадара, бахача наха гlулакхаш дара боарамаш лакхдара кlезига лоархlам болаш яц кооперативаш. Республике хlанз болх беш я 1200 совгlа кооператив, цига къахьегаш 21 эзар саг а волаш. 1989 шера цар арахийцай 59 миллион сома тайп-тайпара продукци. Цар болх бlарчча хьанийцача дика а лоархlаш, вай тернал ца деш дита йиш яц кооперативни болам дегlабарца цхьана дукха негативни процессаш цига хьахулаш хилар а. Кооперативни секторе пайда эцаш дола материальни рузкъах дикка доккха дакъа пачхахьалкхен торговле розничии сетера ийлеш да, цхьайолча хана арахецача продукце маьхаш чlоагlа лакх а деш.

Хоадам боллаш гlулакхаш чакхдаха деза торговлен общественни кхачан учреждениешкеи, бахача наха бытовой гlулакхаш деча, транспорте, бувзаме йоагглаш йола порядок оттаяра, гарггарча хана наьха вахара, овсаре къахьегара, салаlара эша дика хьалаш хьадергдолаш.

Тlехьатетта йиш йоацарех цхьа декхар да унахцlенон ерригача системе овлангара перестройка яр. Хlанз кийчъяь йоалаш латт из дегlайоалаяра комплексни программа. Цу тlа белгалдаь да эшаш йола объекташ кхы тlа хьалъяра чотагlа республике нах бахача ерригача моттигашка медицински гlулакхаш дара дешаш къоастаделга. 1990 шера гор. Грозне болх бе йолалургья берий больница, Мичурина цlерагlча поселкера поликлиника, спортивно-унахцlенон комплекс; Къулбаседа Кавказе йоккхагlъярех йола диагностически центр.

Ира латт гонахьара среда лораяра дешаш. Хlанзе а чакхдоахаш да экологически хьал тоадара дола доккхий гlулакхаш. Цхьабакъда, вай оттаьча программаша, е деттача гlодаша гонахьара lалам а цун ресурсаш а лораергьяц, нагахьа санна цунца леладу потребительски гlулакхаш дlа ца доахе, гонахьара среда цlена хилийтара бола хlара сага бехктокхам лакх ца бой.

Республикана боккха лоархlам барех дош да балха боаца нах къахьегама юкъеозилга. Болх бе керда моттигаш хьаяра хьалха кийчъяь хинна программаш цlенхаштта корректировка е езаш я. Гучох, нийса хургда. нагахьа… чески арглонаш хулаш латтача укх хана вай идеологически корпус сел «мела хилара» бахьанех. Цхьабакъда дика гуш да цу явленена ларде латтар дукхача партийни комитетийи организацейи мелал йолга, перестройкера кердадар, хано дlадехар дар дlатlаацаш ца хилар долга. Холуш да цхьайола райкомаш, юххьанцара парторганизацеш идеологически болх цхьан тайпара лелабе гlерташ хилар, массаза яхар санна, … распоряжененаш ялар тъа хьежаш хилар, сов чlоагlа лоралуш хилар. Цо вайна духьале ю тахан идеологе сферера перестройка бокъонца дlаяхьара, наьха сакхетам лакхбара меттел хlара сага сакхетам лакхбара а тlехьа, морально-политически цхьоагlо чlоагlъяра тlехьа къовсам лоаттабара. Вай укхаза цlенхаштта тlехьадус, динамични общественни процессана тlехьанха магац, сов чlоагlа лорвлу, цхьан хlамах кхераш санна да. Иштта хилар Цхьоалагlча мая цlей деза хана, традиционни формагlа доацаш из деаде лаьрхlа хиларах городе баха нах догдоахаш бар из дикагlа хиларга, бакъда, халахете а, бокъонца формальни а доацаш наха салоlам, сакъердам хиланзар цунах. Нах политически сакхетам болаш хиларах хlанз а бокъонца тешаш дац вай, керда общественни явленеш кхетае уж кийча боацаш лерхl вай.

Наьха общественно-политически хьинар чlоагlа айденна хиларо, тайп-тайпара самодеятельни боламаш формированеши хьахиларо кхераш юхаувзайолийт партийни комитеташи пропагандисташи.

Парте областной комитето цкъа санна дуккхаза дlаьхад цу дешах шийна хетар. Цlаьнха а хоадам болаш дlаала безам ба са; перестройка кхела тхо санна сагота долча, цун новаторски идеяш дlатlаацаш долча дерригача общественни низашца гуччахьара диалог е а цхьана гlулакхаш леладе а кийча да тхо. Тхо кийча да дика уйла а яь оттаяь конструктивни программаш тlаэца а уж кхоачашъе йолас а. Цхьабакъда цунца цхьана бlарга ца гуш дита йиш яц, цар хьахайкадеш долча де лерхlарашкен уж кхоачашдара формашкеи диллача, уж боламаш цхьатарра доацилга. Иштта, «Дош», «Баьцара болам», «Кавказ», «Мемориал», «Нийсхо», «Казакий гом», «Берлык» яхача а кхы цхьайолча а объединенеша шоай керттера декхараш да, аьнна дlакхайкадаьд бокъонца дола Нохч-Гlалгlайчен, цига дахача халкъий истори кийчде а цунна пропаганда е а лаьрхlа, сталински репрессеех боабаьраш биц ца балийта, къамий духовни культура, наьна меттлаш юхаметтаоттаде лаьрхlа. lалам лорадара, цун рузкъах дикагlа пайда эцара тlехьа къовсам лоаттабе лаьрхlа шоаш хилар, и. кх. дl. Цар балха формаши методаши долаш долча законодательствана духьале еш яц, хlаьта цар дукха предложенеш юкъееха партийни, советски, комсомольски организацей, дешара заведеней балхо.

…гора — из ноччия а гlалгlай а халкъий дlадахара тахакардари хинна lаш. Из вай республика территорешка бlаьш шерашка бахача эрсий, украинций, негlий, гlумкий, эрмалой, жугтий, иштта кхыча къамий а халкъий а викалий быт, культура, духовни тlехьале я.

Ховш да советски наха мел новкъа долаш lетткъар бlарчча халкъашта бехк боацаш яь йола репрессеш, царна хlама гонахьа доацаш Даьхен га дехкад, аьнна боаи, бар. Социалистически законноста принципаши нормаши гlожа толхаяр бахьан долаш 1944 шера дlаяьккхар советски автономни Нохч-Гlалгlайче, хlаьта нохчий гlалгlайи Юкъерча Азе, Казахстана районашка lобахьийтар.

Республике чlоагlа раьза болаш къоабалйир 1989 шера ноябре тlаийца йола шоаш дай мехках даьхача дерригача халкъашта духьалара ерригa репрессивни акташ законагlа йоацаши зуламеи лархlарах, кхы къамаьл доацаш цар бокъонаш меттаоттаярах йола СССР Лакхехьарча Совета Декларацн. Цу бокъонца исторически долча документа тlа сталински производан къизалаш политически, правови, нравственни даькъе боаггlа мах баьб, цу тайпара репрессеши законагlа доацаш дола гlулакхаши кхы дергдоацаш юкъера доахаш йола гарантеш белгалъяьккхай.

Вай мехка дуккхача регионашка къамашта юкъера гlулакхаш геттара чоалхане дийрза лоархl. Белггала из чоалхане хьал вай республикерча бе-беча къаман группашта, бахача наха доагlаш да, хlана аьлча, цу халкъий хьакъехьа гучадалийтача законагlа ца доагlаш долча гlулакхехи цар граждански бокъонаш телхаярахи хьахиннар хlанз а цlендаь дlадаьккхадац.

Цхьадолча даькъе, цу тайпара чулоацам болаш да сталински репрессех хьахиннар цlендаь дlадаккхар дехаш бола гlалгlай халкъа дехараш. Хlаьта цар дехараш дика кхетаде а лархlа а деза.

Халкъашта юкъера дика гlулакхаш хьакхоллача боккхача лоархlаме ба халкъа исторически дагалоацам. Тахан, истори общественни сакхетама эггара чlоагlагlа къувлачарех цаl да. Республика общественноста гласностеи демократеи хьалашка нийса белгалдоах нохчий а гlалгlай а халкъаш шоай дlададаь истори доацаш дисад, яхаш.

Мадарра аьлча, вай хlанзалца цlенхаштта тохкамаш даьдац социалистически культура, литература, искусства, вайнахъ йоазув хьакхоллара, историе бе-беча этапашка СССР халкъий духовни а культурни а тlехьалено шоайла вlаши гlулакхаш леладарен вlаши влияни ярен санна долча дешашта. Дукхача хана денз дlаса къувсаш да XVIII — XIX-ча бlаьшерашкара лоамарой халкъа боламий чулоацама маlан. Бе-бе, цхьайолча хана вlаши духьаленаш йолаш, конъюнктурно мах бу дукхача исторически деятелий лоархlамаш по вахаре дlалоацача моттигаш

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТА БАЛХАХ ЙОЛА ОТЧЕТ

Заседанешта юкъе перерыв йолча хана. Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Республика Iилманхоша шерра кепаетта еза проблематика бокъонца маярра хьахьокхаш йолча документальни, источникашта, Iилман статьяшта, монографически тохкамашта, ца болх кхоачашбеча къаьстта бехктохкам тIабуж пуэий. хIана а республике Iилман тохкамаш дегIанкхувлача координирующи центр, керттера Iилман учреждени хинна дIаэтта йоацача историе, экономика, социологе, филологе, Нохч-ГIалгIай Iилма-тохкама института Iилманхошта. Вай тахан декхарийла да нов. А. А. Манкиева во болх беш хилар белгалдаккха. Цо кулгалдеча коллектива республика кертерча темай хьакъехьа Iилман тохкамаш деча хеттача бесса толамаш даьхалац. БоагтIача боараме болх бац партийни организаце а (секретарь н. А. Х. Танкиев). Цулухьа воча хьале да республика Iилман истори хьакхоллилга, фольклор, ерига халкъа культура Iомаелга. Из кхыча бесса хила йиш а яцар, хIана аьлча, институте дукха болх бераьза хилац квалифицированни специалисташ, хIана аьлча, кулгалхоша хайра хIама дац кадраш чIоагIъяра, Iилманхошта творчески хьал хьакхоллара даькъе.

Къаман отношенеш дIахо ергаххарах уйла е вшац, нагахьа санна, цьна мотт Iомабара, хьехара даькъе кIоаргга уйла ян. Iилмашца бакъъяь йола политика ца хуле.

ТIеххьарча шин шера вай тешаш а хинна дIаэттад вайнаьха меттай правови статусах дола дош чIоагIа хьашт а долаш шерра дувцаш хилара. Из човлхане дош да. Укхаза даим дахача къамий метташта пачхаьалкхен статус ларах йола идея кхета а еш, оаха лерхI цу хьакъехьа тхоай принципиальни позици дIайовзийта ашаш санна. Из латт шин мотт дегIанкхувларах, масала, къаман-эрсий бар санна эрсий-къаман бар а, къаман метташ шоай бокъонашка меттаоттадарах, къаьстта уж вIалла терко а на еш тесса дита хиннача бытови отношеней сфере.

Нагахьа санна таханарча реальносташка хьежача вай обективно кийча дац моллагIбола цхьа мотт е метташ пачхаьалкхен лархIа деза, аьна, дIакхайнаде. Укхаза декреташ хиннад, аьна, гIулакх чакхдалац. Цу тайпарча решенена кийчо еш дукха болх бе беза. Соахка хиннача республикански Iилма-практически конференце, цун дукхача до... [illegible] ...нийса белгалдоаккар эрсий мотт лохерча боараме хьехаш хилар. халкъа метташ дегIанхувлара перспективах во пайда ийбар. Парте областной комитета тIаккхларах халкъа дешара министерство цу лостамагIа цхьалоль де дезараш белгалдоахаш а. Цхьадолча даькъе, юрташкагIа къаман школашка [illegible]

болх беча моттигашка дешара кафедраш вIашагIъйохкара.

Дикка сихбаьб вузашка Iилма-тохкама болх.

Цхьабакъда хьалха а ѐанна лакхехьарча образоване реформа чакхъяккхара кхоачамбоалаш яц конструктивность, тIатейIа а лерагIа а беш бац из болх. Бокъонца хьахиннар гуш дац керттерчох — дешар хьехача хане кхетам балара потенциал кхоачашъярах, студенчествана кхетам баери дешари цхьа процесс а еш практически вIашагIтохарах, профессиональни образоване тайп-тайпарча звеньяшка айхха преемственность йолаш а на хадданза а хулга Iалашдарах.

Уж кхоачамбоацараш хилара бехктохкамах дикка доккха дакъа кхоач республика халкъа образоване министрага — коммунистага С. М. Мовтаевга. Цу критиках Iенхаштта выводаш е йоагIа цо. Халкъа образовани — из перестройках хьахулаш дар таргтарча хана бокъонца хоалуш хила дезаш йола сфера я.

Белгалдаккха доагIа партийни комитеташа лакхерчеи юкъерча специальни школеча перестройка проблемашта кIоаргга анализ еш ца хилар. Хетаргахьа, укхаза Iаткъаш да Iилма-педагогически кадрашца, студенчествацa беш бола болх Iенхаштта мелбалийта хилар.

Овлангара керда баккха беза кагирхошта патриотически кхетам луш беш бола болх. Герзашцарча Нийзий мугIарашка гIулакх де болха кагийнах кийчбара болх. Цу лоархIамеча балха вай бокъо я республика военни комиссара коммуниста Н. Н. Куницына оагIонгахьара доккха новкъостал деха. хIаьта ишта эскаре гIулакх деча кхыча коммунистий оагIонгахьара а. хIана аьлча, КПСС областной комитете Грозненски гарнизона партийна комитета викалащ уж боландаь.

Идеологически балха перестройка еча кхоачамбоацараш дикка дукха хилар бахьан да парте обкома комиссешен, отделашен, горкомаша, райкомаша балха стили методаши чIоагIа мела хувцаш хилар. Цар вIаштIехьдьннадац актива ниэ дукхача планагIа дола, къахьегамхошта идейно-политически, нравственни кхетам ба... [illegible] ...шаш къовстадара тIаберзабе.

КIоаргга анализ иц общественно-политически а социально-экономически а вахаре хулаш йолча процесашта, уж чIоагIа вIашагIтохара массови информаце средстваша. Хьалха латта опыт хьахьокхача хана редакцеша кхоачамбу цхьаццайолча предприятей бохка... [illegible]

Массови информаце средствай кулгалхоша нн. Ю. В. Мареченкова, А. Н. Смоленцева, Л. Ш. Абдулаева мел могар де деза событеши факташи бакъахьа а нийса а хьахьокхара. кепайоазув, радио телевидени хила еза героико-патриотически темаш, советски халкъий интернациональни цхьоагIон дешаш дилла а социалистически плюрализмага хьежжа а хьахьокха гIерташ советски пачхьалкхен исторе этапашка, къамашта юкъерча гIулакхий таханарча практикага хьежжа.

Дукхача коммунистий уйлаш тIаерзаяь я вай духовни тIехьалена, традицешта, культурана, искусствана. Тахан хьатIакхаьчай дика наькъаш кIоаргга уйла а яь кхетаде деза ха, хIаьта цо дикка йоккха культурно-нравственни потенциал чу а лоац. Цуна тIера довла бокъо яц вай. Укхаза партийни комитеташа хIанз а бокъонца болх дIаболабаьбац, къаьнарча стереотипашта карайолаш юс. е. вешта аьлча, цхьана йистера ховхахьа кхувсалу. Идеологически службаша, Iилмахоша гIо де деза нердача хьалашка партийни организацешта ориентаци язара.

ДIайоалаш латт, чIоагIа мела йоале в культура учреждений материальни база чIоагIъяра средстваш хьежара остаточни принцип. Перестройка йоласиначул тIехьагIа республике дукхагIа хьахиннай клубаш, культура Iенеш, библиотекаш, кинотеатраш, спортивни залаш, стадионаш. ДукхагIа ассигнованеш ю историн культурай памятникаш юхаметтаоттадара. Лакхалш йоагIа вай художникий профессиональни говзал. ВIашагIъелай Нохч-ГIалгIай АССР композиторий Союз. Творчески дегIайоагIа «Вайнах» яха ансамбль. Сценически искусство дукха езараш гIад бу... [illegible]

цу хьакъехьара предложенеш Iомаяьй. партийни комитетий юххьанцарча партийни организацей, советски, боахама, правоохранительни органий болх эргабаьккха тоабара тIаерзаяь предложенеш кийчъяьй. Къаьстта теркам тIабахийтаб комиссе экономика сфере законность чIоагIъяра дешашта.

Парте обкома бюро шолгIа дIатIадилла гIулакх кхоачашдара тIехьара коммунистий-кулгалхой бехктокхам айбе гIийртай. Цунца дувцадена карарча шера ладийгIад чурч гIулакхий министра нов. П. П. Черньшева, республика прокурора нов. А. В. Пушкина, КПСС обкома пачхьалкхен-правовой отдела заведующе нов. В. Н. Яковлева отчеташна. Цхьабакъда, цу хьакъехьа деза гIулакхех биэза пайда баьнабац.

Правоохранительни органий кадрашца беча балха тIа дола Iенхаштта кховчамбоацараш дIадаьхадац. Чурча гIулакхий органашкара 50 совгIа болхло социалистически законность толхаяр бахьан долаш бехктокхаме оаэв. ДIадахача шера даьча зуламех дикъагIа дакъа дараш къайладахад. цу даькъе 20 совгIа нах боабаь моттигаш а йолаш. Зуламхой таIазар ца деш бисаб. Зула... [illegible] ...гIоттаде доагIаш а хутов... деша на гIоттадеш дита моттигаш хIана а йолаш я.

Общественни хьал тоалаш, зуламаш вIсамдоалаш латт. ТIа тIа организованнигIа зуламаш болгIа зуламий чулоацам. Дикка дукхагIйолча республика районашка зуламаш тIакхийттад.

Зуламашца лоаттабу къов... [illegible]

низовании зуламашца къовсам лоаттабеча а. Къахьегамхоша бокхха мах бу бехк болаш Iазаш лайнача наха реабилитаци яра даькъе чекисташа баьча балха. Цунца цхьана чекисташа хьинарегIа гIулакх де деза зуламашца къовсам лоаттабеча, къаьстта Iийнерча экономике долча зуламашца. советски конституционни строй лораеча.

Новкъостий! Областной партийни организаце дIайолаенача демократизаце процессо цун балха ерига оагIонаш чулаьцай цу даькъе организационно-партийни кадрови болх а болаш. Кадрашцара болх парте областной комитето дIахьора КПСС XXVII съезда, КПСС январски (1987 ш.) Пленума, XIX Ерригсоюзни XX областной партийни конференцеш дIадехарашка хьежжа. Цар чулоацам кадрови политика КПСС-а программни декхараш кхоачашдара а общества кулгалде партена аьттув лу а тешаме герз да.

ХIанз дукха дувц хургья е хургьяц кадрови политика парте прерогатива. Хетачох, тахан конференце делегаташ цу хьакъехьа шоашта хетар ца оалаш Iергбац. Парте областной комитет дог тийша я кадраш харжари дIаоттаяра партийни комитетий а организацей а аггара хьалхара декхар хила дезаш. Из дош политически чулоацам болаш да, долче, из общества политически авангардо кхестаданза ларлац, [illegible] ...нуниститески парти я.

Перестройко дукха керттдар къаьедоаладаьд партийни комитеташен организацешен чакхбоаккхача кадрови балха.

ДукхагIа демократи а гласность а а советски профсоюзаш, комсомольски, боахама органий кулгалхой хоржача Практикага къ... [illegible]

яле, из дош аьннача долаш а къахьегамхоша а общественни организацеша а хьалхлоацаш яле.

Отчетни юкъа КПСС обкома, цун бюроси секретариатеи, парте райкомашеи горкомашеи дукхагIа теркам тIаухийт юххьанцарча партийни организацей балха.

Республике кIезига яц таханарча дIадехарашка хьежжа болх беш йола партийни организацеш. Масала, дика опыт Iоаьяй цу даькъе «Нарановский» совхоза, «Автоспецоборудоване» яхача завода, Наурски района Ленина цIерагIча колхоза, Грозный яхача станце локомотивни депо, дукхача кхыча партийни организацеша.

Цунца цхьана парте обкома тоъаш яцар юххьанцарча парторганизацешта кулгалдеча даькъе творчески подходи системности. Вайна маганзар цар болх кхыча общественни организацерца, советски боахамеи органашца бувзабе, социально-экономически проблемыш къоастаечара цар лоархIам айбе. Хержача партийни органий членаш, цар аппаратий болхлой геттара кIеззига хул юххьанцарча партийни организацешка, цар собранешка. Собранешка дакъа лацац советски а боахама а органий коммунисташа-кулгалхоша.

Цу деррига дукхача партийни организацешна перестройка йоаггIача тайпара дIаяхьа никъ бехк, вахаро дIамадеххара яц коллектива гIулакхашта цар еча влияне формаши методаши. Хьалха санна собранешка керттерча даькъе уттасраш производственни проблемащ я, хIаьта демократи, гласность, критика, самокритика чIоагIъяра, тIайцача соцамашта тIахьожам лоаттабара, нахаца индивидуальни болх бара дешаш юстара дус. Цудухьа тамаш е езаш хIама дий боахам во лелабара, къахьегама а производственни а дисциплина лохъялара духьале е цхьайолча юххьанцарча партийни организацешта, коммунисташта ца магар. Областной партийни организаце теркалде деза из дош.

Перестройка лерттIа дIаяхарца, партийни решенеш [illegible] цIена саг хилара бувзабен на парте хIара члена бехктокхам лакх а беш. отчетни юкъа парте обкомо цахал даш теркам тIалоаттабаьб партийни дисциплина чIоагIъяра тIадерзадаьча дешашта. Отчетни юкъа партера дIаваьккхав 140 саг, 286 коммунист партийни вазскаеш болаш ва КПСС мугIа... [illegible]

ти. Кандидатски стаж чакхъяккхара тIехьа гуччахьара тIахьожам лоаттабу. рекомендацеш лурий лоархIам айбу.

Масала, «Красный молот» яхача машинаш еча завода парторганизаце системо бегалбоах парте баха ловраши. хIаьта ишта овсаре къахьегарга, общественни балха тIа дакъа лацарга. вахарга-леларга хьежача КПСС мугIарашка хьаэца мегаргбараши. Шоай предложенеш юкъеяхухь комсомольски организацеша в. Цул тIехьагIа уж кандидатураш теркам тIабахийта ювц йийллача партийни собранешка, опыт йолча коммунисташта тIачIоагIъю уж.

Цхьабакъда, садуаш да цхьаькха: парте нах хьаэцача регламентаци елга дIадаккхара тIехьа КПСС ЦК-е установка ярца дувзадена из болх ца бича мегаргболаш санна кхетадаьд цхьайолча партийни организацеша, уж юстаръяьннай парте боацарашта юкъе беча политически организаторски балха, гIулакх тесса дитад. ДIадахача шера 30 партийни организаце мара парте кандидаташ хьанйцабац. Керда нах парте хьаэцалга лаьгIденнад ерригаш хIана яц аьнна йолча парторганизацешка, 1988 шераца нийсдича геттара юхадаьннад из гIулакх Урус-Мартановски, Октябрьски, Старопромысловски, Гудермесски, Сунженски парторганизацешка. Къаьстта кIезига хьаэц парте промышленноста болхлойи мутIарера гIишлонхойи. Партийни мугIараш вIаштIехьдахара процесс шеррача демократизаце кIийлен тIа даккха деза. Терналде деза авангард общества тайп-тайпарча тIоанашкара хьанйцача нахах вIашагIйолла езалга, Iалаьмате лоархIаме да, хIана, перестройка шерашка, цхьанкха шеко йоацаш, авангардаца дIалархIа йиш йола нах парте хьаэцар.

Новкъостий! Массехк дош арга аз кастта хургйолча съезда КПСС ЦК Платформа, КПСС Устава проекташ республика партийни организацешка ювцарах.

Из болх дIаболабаьча юкъа парте областной комитете цу хьакъехьара массехк эзар замечании предложении еннай. Проекташ ювцача дакъа лоацача наха яхачох, Платформа проект партена а [illegible] общества а хала да ориентираш луш, таргтарча хана а перестройкана а [illegible] стратеги тактикеи белгалйоаккхаш я.

Проекташ ювцача хана хетараш дукха а бе-бе а дар. цхьайолча хана шоайла вIашкадоагIаш дацар уж. ДукхагIйолча новкъосташа хьалалаьцар наькха политически личнош бокъонаш Iа... [illegible]

Дукха дийцар советски федераци чIоагIъе езаш хиларах.

Сона хетачох. нийса эийнад наха къахьегамхошта, къаьстта а кагирхошта интернациональни патриотически кхетам баларах проекте хIама доацилга.

КIезига яц КПСС Устава проектах хьокхалуш йола конструктивни предложенеш а. Из ювцача хана, парламентски парти а йоацаш, авангардни парти хилар ловш бар коммунисташ. Цар цхьанагара болаш яхачох, партийни массай доал чIоагIдара кIийлен тIа демократизаце наькъапа кердаяла еза парти. Цу наькъапа хьажа деза вай демократически централизма ленински принципага а. хIана аьлча, аггара дукхагIа противникий оагIорахьара хIамаш еттaлуш яр из я. Укхаза белггала ала деза: вай дукхьал да лохера звеньяш шоай лоIаме хилара дерриге наькъаш дехкача сверхцентрализацена. Цхьабакъда, вай ишта дукхьала да берд боацача форда тарлестача. цаI йола парти йоттаеча, цох дискуссиони клуб еча демократена а.

Ишта белгалдаьккхар, нердача политически партееха тахан реальность а хина дIаотташ йоагIача дукхха партеш йолча системахи хетар КПСС Устава тIа чьахьокха дезаш хилар. Дика гуш да, ерригача партешцен вай общества кхыча низашцен къамаьл де вай кийча хила дезилга. Цхьабакъда, вай хIанзалехьа дIаала деза, националистически шовинистически лозунгаши кхайкаралаши дераца, хаоса а анархега а мохк дIататтараш ра, капиталистически никъа тIа довла деза яхараша воаш тартургдоацилга. Укхазара гIай-така хаьдда хила деза.

Платформаи уставеи проекташта чуйоагIача идеехи положенехи йола дискусси хIана а чакхъяьннац. Цу хьакъехьара тIеххьара дош арга XXVIII съездо.

Новкъостий! Республикерча коммунисташеи къахьегамхошеи укх конференцеца дувзадена керттерча даькъе сатувсар фуд, из да — шоай садуаш долча хаттарашта жоп далар, дерригa конструктивни низаш кхотадара тешшаме кIийле хьаяр. Вайна хьалхашка бокха — бехктокхаме а тIатеIа а беэаш — болх ба. ДоаггIача тайпара накъадаха деза КПСС XXVIII съезда, толаме чакхъякха еза пятилетка.

Хургйолча отчетни юкъа [illegible] вай белгалдаккха деза, перестройка цхьан ханнара акт а йоацаш. дIаьхха процесс йолга. Республика политически вахарахи из дегIайоалярахи долча лоархIамеча дешаех белгтала къамаьл даьчул тIехьагIа вайна дика гу, перестройках хьадовла беркат къахьегамхошта хоа... [illegible]

шеней сфере.

Нагахь санна таханарча реальносташка хьежача вай объективно кийча дац моллагІйола ихьа мотт е меттащ паччахьалкхен лархІа дела, аьнна, дІахьайнаде. Укхаза декреташ хиннад, аьнна, гІулакх чакхдалац. Цу тайпарча решенна кийчо еш дукха болх бе бела. Соатха хиннача республиканени Іилма-практически конференцин дукхахьа ... къошхоша сагота а болащ нийса белгалдоахар эрсий мотт лохерча боараме хьехащ хилар, халкъа меттащ дегІакхувлара перспективах во пайда ийбар. Парте областной комитета тІадилларах халкъа дешара министерство цу лостамагІа цхьадола де дезараш белгалдоахаш я. Цхьадолча дакъе, юрташкарча къаман школашка юххьанцарча классашка наьна меттала хьехарга бовлаш, уж нитта вІашагІъийна дешархой контингент йолча школашка юкъедоаладеш латт. Укхаза практически даьнта-ноанoшта шоай бераша Іомабара моллагІа мотт харжара бокъо ялара хьал хьакхолл. Масала, республика школашка хІанз гІумке, негІий, эрмалой, аварски, даргински меттащ Іомаду.

Къаман меттай политика чакхйоаккхаш вай хаддандза хьаллоацаргья дешар Іомадараи наха юкъе дІа-юха бувцараи бола мотт паргІатта хьахаржара йола бокъо. Из принцип толхаяйта йиш йоацаш лерхІ парте областной комитето.

Обкома кердача составо къаьстта ший тайпара йокхо еш хІама хинна дІаотта еза сага юкъарча культура лард санна йола халкъа образовани. Обкома бюро теркам отчетин хана тІаберзабаь хиннаб дешар хьехалген кхетам балари тоадара партийни организацей болх тІаберзабара а школай лакхерчен юкъерча специальни дешара заведеней материальни база чІоагІъяра а. Ерригача районашка вІашагІъехнай доал дара паччахьалкхен общественни органаш — халкъа образоване советаш. Цу тайпара советаш хьаьйй хІара учебно - воспитательни учреждене. Вузашкеи техникумашкеи тоаденнад халкъа боахама эша специалисташ кийчбелга. Нитта, масала, Нохч - ГІалгІай госуниверситете хьайийллай керда специальносташ, цу даькъе региона чІоагІа лоархІаме яращ а: социально - экономически планировани, радиофизика, физически электроника, микробиологи. Университете деша дукхагІа нах дІаэц, вІашагІъехкай керда кафедраш, укх шера дениз болх бе йолалургья медицински факультет.

Лакхехьарча школана, Іилмана, производствана юкъе кхы а айхагІа интеграци ир духьа болх дІаболабаьб юкъарчал доацащ наха

митета викалаш уж болан дань.

Идеологически балха перестройка еча кхоичамбоацараш дикка дукха хилар бахьан да парте обкома комиссешеи, отделашеи, горкомаша, райкомаша балха стили методаши чІоагІа мела хувцаш хилар. Цар вІаштІехьдаьнадац актива ниэ дукхача планагІа дола. къахьегамкоша идейно - политически ... ларца дувзаденна дола дешаш къоастадара тІаберзабе.

КІоаргга анализ яц общественно - политически а социально - экономически а вахаре хулащ йолча процессашта, уж чІоаггІа вІашагІтохара массови информаце средстваша. Хьаяха латта опыт хьахьокхача хана редакцеша кхоачамбу цхьацца йолча предприятей, боахамий гІулакхех, бІарчча отраслеш ювцац, аргументировании критика яц кердача тайпара болх бе безамбоацарашта.

ТІеххьарча шерашка «Грозненский рабочий» «Ленинан некъ», «Сердало» газеташа каст-каста кепайнттай лерттІа тоаяь йоаца, логически нийса йоаца теоретически материалаш. хІаьта газет дешараша бакха а боагІаш дукхахьа бехк баьхаб газетех. хІаьта цхьайолча Іилман наькъаца кийчъяньза. тенденциозни йолча публикацеша гІулакх суде дувца дезача оттадеш, республикера политически хьал ирдеш моттигаш нийсъялийтай.

Тахан каст-каста хул республикански телевиденеи радиовещанеи гІолла нитта а чоалхане дола республикера экономически социальни хьал харцахьа доахащ йола передачаш. Цу комитета цхьаболча болхлоша бехитокхам боацаш дувцаш дола хабараш парткома оагІонгахьара боаггІача тайпара мах ца беш дус. Цу тайпарча передачаща тахан гІулакх чІоагІа гІол даькха тарлу. хІаьта из хилийта йиш йолаш дац таханарча хана мехка санна. вай республике а событеш дегІаухача хана. Цунах йоагІаш йола цІенхаштта выводаш е еза вай журналисташа, массови информаце средствай болхлоша.

ХІана нийсду из нитта? Хетаргахьа, вай журналисташта хІанз а хьалха санна укх миноте хулаш долча хІамаех йолча, сенсационни йолча материалащ тІера бовла магац. центрерча цхьаболча новкъосташа леладер хьал а лоацаш. Редакцей низаш дукхагІча хана кагий гІулакхаш кхоачашдара тІадерзаду, гонахьа хулащ латт хувцамаш бокъонца кхетаде, цар чулоацам бовза, хьалха латта опыт вІашагІтоха. из балха юкъе йоалаелга чакхдаккха ха тоъац. Белгал ца даьккхача лалац динамично дегІадоагІаш дола общественно - политически хьал боаггІача тайпара мах беш,, хила дезача тайпара хьахьокхащ болх беш вай кепайоазув ца хилар. Оаха хьал а лоац пресса критически оагІув, цхьабакъда критика хила еза нах оврцагІбоахаш, хьинарегІа болх бара уж тІаберзабеш. хІаьта керттера дар — нийса йолаш а цунна йола реакци санна оперативни а хилар.

службаш. Іилмахоша гІо дела кердача хьалашка партийни организацешта ориентаци яьара.

ДІайолаш латт. чІоагІа мела йоале а «культура учреждений материальни база чІоагІъяра средстваш хьежара остаточни принцип. Перестройка йолаеначал тІехьагІа республике дукхагІа хьалхенной клубаш культура ... театраш, спортивни залаш, стадионаш. ДукхагІа ассигнованеш ю истори культурай памятникаш юхаметтаоттадара. Лакхлуш йоагІа вай художникий профессиональни говзал. ВІашагІъелай Нохч - ГІалгІай АССР композиторий Союз. Творчески дегІайоагІа «Вайнах» яха ансамбль. Сценически искусство дукха езараш гІад бугаш я къаман драматурге произведенеш. вІашагІъелай театральни отделени госуниверситете.

ХІаьта культура дегІаяра боарам, къаьстта цун материальни база дегІаяра боарам, хІанз укх сахьате вайна кхоачамболаш дац. Дукха клубаши библиотекаши я хІанз а бахача наьха цІеношка. Дукха культура учреждениеш яьсса латт. Цига яц кхоачамхилла оборудовании, мебель, музыкальни инструменташ, кхоачамболаш бац говза специалисташ. Дукхача наха салоІаш йолча паркех, майдаех, кхыча моттигех пайда эцац наха, къаьстта кагийча наха, пайдане салоІалга вІаштІехьдаккхара.

ХІанз а кхоачамхиллал Іалащбац республике баха тайп - тайпарча къамех бола нах. духовни культурни эшарашца. Мела къестаду царна культурни центраш, творчески объединенеш фольклорни ансамблаш вІашагІъйохкара дешаш.

Тахан культура министерства балха сферана юкъе йоацаш (министр нн. А. Г. Киндаров) я халкъа промыслаш, прикладной искусство. Халкъа культура боккхача маьхе дола памятникаш лер йоацаш дов цу балха бехктокхаме бола болхлой мела хилар бахьан долаш. Министерства кІезига новкъостал ду республика халкъий самодеятельни творчества традиционни формаш лоаттаяраи дегІайоалаяраи. Хоадам болаш ший гІулакхаш цу проблемана тІадерзадеш хила еза облсовпоф (н. Г. Г. Олейников).

Новкъостий! Отчетин юкъа парте областной комитето боккха теркам тІабахийтаб правопорядок Іалашъяраи законность чІоагІъяраи. Зуламаш дарцеи общественни порядок телхаярцеи къовсам лоаттабеча даькъе хьадда гІулакхащ деш хиннай правовой политика дешаех йола КПСС обкома комиссй. Цо

нии кадраш беча балха тІа дола цІенхаштта кхоачамбоацараш дІадаьхалац. Чурча гІулакхий органашкара 50 совгІа болхло социалистически законность толхаяр бахьан долаш бехктокхаме элав. ДІадахача шера дикча зуламех дикагІа дакъа дараш къайладахад, цу даькъе 20 совгІа нах боабаь моттигаш а йолаш. Зуламхой таІазар ца деш бисаб. Зуламаш хиннача ... гІоттаде доаггІаще а уголовни делаш ца гІоттадеш дита моттигаш хІанз а йолаш я.

Общественни хьал тоалац, зуламаш алсамдоалаш латт. ТІа-тІа организованнегІа хулаш боагІа зуламий чуловцам. Дикка дукхагІйолча республика районашка зуламаш тІакхийттад.

Зуламашца лоаттабу къовсам ледара хилара цхьа бахьан — прокуратура балха тІа дола цІенхаштта кхоачамбоацараш. Прокурорски тІахьожам таханарча дІадехараштта жоп луш дац.

Республика прокурора нов. А. В. Пушкина прокуратура органашка порядок яра, зуламашца къовсам лоаттабеча даькъе правоохранительни органий болх кхотабара тІадерзадаь хьадда гІулакхаш чакхдахарга хьежаш да вай.

ЦІенхаштта критика е езаш ба республика МВД кулгалхой партийни комитет, политотдел (нн. П. П. Чернышев, Н. Н. Воронов, А. М. Эштиев). Царна мегадац милице болхлой, юххьанцара партийни организацеш, берригa коммунисташ парте бовцараши хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара оарцагІбаха.

Хьагуш дац судий а юстице органий а болх тоалуш боагІилга.

Правоохранительни органашта кулгалделга тІадиллада парте обкома-секретара, бюро члена нов. В. А. Алехина, паччахьалкхен правови отдела заведующена нов. В. Н. Яковлевна. Цхьабакъда, цу органий болх овлангара тоабе маганзар царна. Цар балха яцар система а тІахьожам а. Общественни порядок лораеча даькъе хІанз этта хьал къахьегамхой садуаш да. Наха дІадех базар ярца, къоалашца, халкъа рузкъа доадарца, дер дайна леларца, организованни зуламашца къовсам лоаттабеча, автомобильни наькъашка лостам беча хаьдда гІулакхаш делга.

КПСС обкома кердача составо, цун бюрос, зуламерча гІулакхаштен уж хилара бехке бараштен политически мах баь ца Іеш. ерригача правоохранительни органий болх овлангара деиз тоебара йоакхо е еза.

Перестройка чакхйоаккхача, республике лерттІа политически хьал лоаттадеча шоай дакъа юкъехьу вай чекисташа. Цар балха тІа дукхагІа хиннай демократии гласности. шерденнад нахацара бувзамаш. БІарчча хьайийцача толаме къестаду разведывательни контрразведывательни фуннцеш йола дешаш. Промышленностеи транспортеи объекташка хила йиш йолча цхьадолча чрезвычайни гІулакхашта никъ бийхкаб. Дикалгахьа дола хувцамаш хиннад орга-

парте прерогатива Хетачох, тахан конференце делегаташ цу хьакъехьа шоашта хетар ца йолаш ІергІбац. Парте областной комитет дог тийша я кадраш харжари дІаоттаяри партийни комитетий а организацей а юггара хьалхара лекхар хила дезаягах. Из доц политически чулоацам болаш да, долче, из общества политически авангард ... къастадена ... дарддац, хІаьта тахан авангарде Коммунистически парти я.

Перестройко дукха кердадар юкъедоаладаьд партийни комитеташен организацешен чакхбоаккхача кадрови балха.

ДукхагІа демократи а гласность а я советски, профсоюзни, комсомольски, боахама органий кулгалхой хоржача. Практикана юкъедоагІаш латт кандидатураш къахьегама коллективашка ювцилга, балха хьожавечун новкъосташта хетари цар яхари теркалделга. Укх тІеххьарча шин шера конкурсни кІийлеи тІа хержав 3,5 эзар совгІа кулгалхо. Ленински, Заводской, Старопромысловски, Грозненски, Шелковской районашка КПСС РК а парткомий а секретарий, партийни комитетий отделий заведующей, боахама кулгалхой резерв хержай.

Цу хана дукха масалаш да юххьанцарча партийни организацешта шоай лини чакхъяккха ца могаш. Къаьстта дукха да уж боахама кулгалхой хоржача. Цигара хьадоагІа кховчамбоацараш а. Республикера дукха а негативни гІулакхаш кадраш хоржачен уж дІаоттаечей деча гІалатех, цхьайолча партийни комитеташка гІулакх толхадеш бола, компетентни боаца, наха лоархІаш боаца кулгалхой ловш хиловрах хьадаьнна да. Из цІенхаштта теркалде деза парте обкома бюрос, цу участка куратор волча КПСС обкома шоллагІча секретара н. П. Н. Громова. ДІадахача шерашка даьча гІалатех бехк баккха йиш яц вай цунна, из цу балха тІа хьожаваь дукха ха яц. цхьабакъда, критически замечани ца йича а новкъосташта хетар дІа ца аьлча а даргдац. Из чІоаггІагІа хила веза кадрови балха тІа, компетентни боаца, шоаш ледара хилар гучадалийта, шоай служебни моттигех пайда эца гІерта кулгалхой хувцара тІаерзаяь предложенеш майрагІа юкъехувла еза цо, хьинарегІа болх бе беза кадрай резервацa.

КПСС Устава проекта тІа йоах: компетентни, хьинаре коммунисташ а парте боацараш а паччахьалкхен, боахама, общественни балхаш тІа хьожабара рекомендацеш лур парткомаш я. Цхьабакъда, дукхханешта хьалхашка хаттар отт: малагІа пайда баргба вай луча рекомендацеех, теркалъергйий уж администраце е къахьегама коллектива совето? Жоп цаІ мара дац — теркалъергья. нагахьа санна партийни организаци шо лархІийта; ший сий дайта ховш

болх бара дешаш юстара дус. Цудукха тамаш е езаш хІама дий боахам во лелабара, къахьегама а производственни а дисциплина лохъялара дукхале е цхьайолча юххьанцарча партийни организацешта, коммунисташта ца могар. Областной партийни организаце теркалде деза из дош.

Перестройка лерттІа дІадахарца, партийни ... кхоачашъярца, коммунист цІена саг хиларца бувзабенна парте хІара члена бехктокхам лакх а беш, отчетин юкъа парте обкомо цахаддаш теркам тІалоаттабаьб партийни дисциплина чІоагІъяра тІадерзадаьча дешашта. Отчетни юкъа партера дІаваьккхав 140 саг, 286 коммунист партийни взысканеш йолаш ва. КПСС мугІарашкара дІабаьхараштта юкъе ба уголовни зуламаш а растраташ а къоалаш а даьраш, социалистически законности правопорядоки толхаьраш. Укхаза гІулакх шаьра гуш да. Цхьабакъда, садуаш хІамв да дІадахача цаІи ахи шера 200 совгІа коммунисто КПСС мугІарашкара шоаш мукъабовлийталга дехаш юххьанцарча партийни организацешка заявленеш ялар. Мотиваш бе-бе я. Цхьаболчар хьалхатеттараш духхьал шовй, дукхагІйолча хана доагІаш доаца дІадехараш да, уж гІерт шоашта парте членствах цхьацца пайда эца. Вожаш партера уд. шоаш радикалаш-перестройщикаш ба, яхаш. Шеко яц, уж ца боагІаш парте нийсбенча нах болга. Цхьабакъда, дІаухараштa юкъе ба цадоагІаш халахетараш даь, бюрократизмацеи социальни нийсхо ца хиларцеи къовса низ боаца коммунисташ а. Болаш ба парти эшаш яц яха, цун истори толхаде, КПСС доакъошта екъа гІерта «билеташ киса доахкараш» а. Шеко яц, уж парте мугІарашка бита йиш йоацилга. Партеца къувсаращца бувдалар е чистка а, е кхыча тайпара уйла ераш ІотоІабе гІертилга а дац. Из фракционни группировкаш вІашагІйохка гІертараштa духьалдаьккха гера да. КПСС ЦК гуччахьарча письмо тІа белгалъяьккха из позици областной партийни организаце хьаллоацаш я.

Перестройко тІа-тІа кІоаргагІа хьахьонх парте лоархІами маІани сенах латт, из кердаяккхара наькъаш. Керттерча дешаех цаІ—партера членство, цун мугІарашка керда нах хьаэцар. ДукхагІча даькъе партийни организацеша из дош къоастадарах тийша да областной организаце сий, цун политически никъ оттаьь де-хараш ло кхоачашдараш. КПСС мугІараштa хІанз юкъебоагІараш цун идеалех, перестройка хургхиларах дог тийша нах ба. Отчетни юкъа 900 саг парте членалла кандидат хиннав. БІарчча хьайийцача цу юкъа областной партийни организаце чубоагІача коммунистий дукхалга диллача доккхий хувцамаш хиннадац, карарча шера 1 январе цун мугІарашка 51705 саг вар.

Кандидаташцара болх овлангара эргабаккха, хьалхарча дийнахьа деиз партийни вахара уж хьинаре юкъеоза гІерт партийни комитеташи юххьанцара парторганизаце-

Новкъостий! Массехи дош арга аз кастта хургйолча съезда КПСС ЦК Платформа, КПСС Устава проекташ республика партийни организацешка ювцарах.

Из болх дІаболабаьча юкъа парте областной комитете цу хьакъехьара массехи эзар замечани предложени еннай. Проекташ ювцача дакъа лоацача наха яхачох ... ерригача общества а хаьдда ориентираш луш, гарггарча хана а перестройкана а эша стратеги тактикеи белгалйоаккхаш я.

Проекташ ювцача хана хетараш дукха а бе-бо а дар. цхьайолча хана шоайла вІашкадоагІаш дацар уж. ДукхагІболча новкъосташа хьаллаьцар наьха политически личнии бокъонаш Іалашъергйола, советски сага личности сийи лорадергдола законодательни акташ махулла сихагІа кийчъе езаш хилар. Къаьстта дика тІайийцай социальни даькъе новкъостал эшача наьха вахарах хьокхалуш йола Платформа положенеш, цу даькъе кхалнаьха къахьегама хьалаш тоадарах яраш а йолаш.

... дола декхараш къоастадеш, вай белгалдаккха деза, перестройка цхьан ханнара акт а йоацаш. Йаьхха процесс йолга. Республика политически вахарахи из дегІайоалаярахи долча лоархІамеча дешаех белгтала къамаьл даьчул тІехьагІа вайна дика гу, перестройках хьадоала беркат къахьегамхошта хоалургдолаш дукха а. тІатеІІа а болх бе безаргболга. Наха бокъонца вай гІулакх хьаллацарах, вайна хьалхашка латта декхараши уж, кхоачашдара наькъаши цар дика кхетадарах керттерча даькъе тийша да вай болх толаме дІабахар.

Партийни хроника

Отчетно - хоржама партийни конференцеш чакхъяьнначул тІехьагІа республика цхьайолча городашкеи районашкеи хиннай парте горкомийи райкомийи организационни пленумаш.

Парте городской комитета керда хержача состава организационни пленуме КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретаралла хержав **В. А. Куценко**, шоллагІча секретаралла — **Н. Д. Усамов**, парте горкома социально - экономически отдела заведующи хинар, секретаралла — **В. С. Маслова.**

Городской партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председателалла хержав **Ю. М. Кириллов.**

* * *

Парте районни комитета керда хержача состава организационни пленуме КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретаралла хержав **А.-Х. Х. Аушев.**

* * *

Парте районни комитета керда хержача состава организационни пленуме КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретаралла хержав **Р. М. Татиев**, шоллагІча секретаралла — **Ю. В. Камбулов**, секретаралла — **И. У. Бачаев.**

Районни партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председателла хержай **И. А. Албакова.**

* * *

Парте районни комитета керда хержача состава организационни пленуме КПСС Шалински райкома хьалхарча секретаралла хержав **А. Б. Паскачев**, шоллагІча секретаралла — **Я. В. Махматхаджиева**, секретаралла — **А. А. Хасвев.**

Районни партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председателалла хержав **Х. Ш. Домбаев.**

* * *

Парте районни комитета керда хержача состава организационни пленуме КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретаралла хержав **Х. М. Витушев**, шоллагІча секретаралла — **З. А. Индербиева**, секретаралла — **Г. А. Литвиненко.**

Районни партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председателалла хержав **М. А. Гудько.**

* * *

Парте районни комитета керда хержача состава организационни пленуме КПСС Веденски райкома хьалхарча секретаралла хержав **Д. И. Элесов**, шоллагІча секретаралла — **С.-Х. М. Нунуев**, секретаралла — **Х. Р. Хабусиев.**

Районни партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председателалла хержав **С. И. Муртазаев.**

* * *

Парте городской комитета керда хержача состава организационни пленуме КПСС Малгобекски горкома хьалхарча секретаралла хержав **А. И. Алмазов**, шоллагІча секретаралла — **М. А. Долтмурзиев**, секретаралла — **В. И. Зозуля.**

Районни партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председателалла хержав **Я. Х. Узиев.**

* * *

Района юкъара партийни собрани хиннай Ачхой-Мартановски районе. КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхарча секретаралла хержав **Ш. Ю. Гадаев.**

Адмиралтейства ший къайленаш гучайоах

ЛЕНИНГРАД. Нева тlарча городе хозагlдарех цlенош да Керттера Адмиралтейство — эрсий классицизма архитектурано карагlдаьнна эггара дикагlа дар юкъедоаладаь йола къаман зодчества здани хlанз экскурсанташларгlатта чубаха йиш йолаш я. Бlаьщ ленинградцаш хиннаб XIX бlаьшере йолалуш А. Захарова проектагlа хьалъяь йолча архитектора гlончашси ученикашси Д. Калашникова а И. Гомзина а хьалъяьккха йолча цу здане малхбоалех оагlон паради интерьераш йовзаш.

Теркам тlаозаш да Адмиралтейства истори. Петр I ше оттадаьча чертежагlа 1704 шера 5 ноябре Балтийски форда тlа хьалъяьй эггара хьалхара эрсий судостроительни верфь. Цул тlехьагlа ялх шу даьлча 50 йоккха топ тlалатта «Выборг» яха эггара хьалхара кема арадаьннад цун стапела тlара. Тlема ханий хьалашка верфана гонахьа хий доацача оагlорахьа карт е эзаш хиннай — пхиъ бастион йолаш лаьттан дукъ оттаде. Цунна хьалхашка сангар яьккха. 1783 шера цlи яьнна доагадаьд эрсий зодче И. Коробава хьалдаь хинна дахчан гlирсаш. 1812 шу долалуш мара дlадоладаьдац здани юхаметтаоттаяра балхаш. Кемильг - флюгер тlаягlаш йола коробовски шпиль бание тlа а юташ, А. Захарова белгаллаьккхад керда здани Петровски Адмиралтействаца бувзам болаш хилар. Балтийски форда тlа эрсий флот дегlадоаладара а керда столица хьалъяра а боккха лоархlам болаш хиннай из. Укхаза хиннай Россе форда ведомства административни аппарат.

Тахан Адмиралтейство — Ленинградски Цlеча Байракха тlема-форда база штаб. Цун командира вице-адмирала В. Е. Селеванова инициативагlа интерьерашка хьажа безам мел барашта наlараш хьайиллай. Хьажа баьхкача наха гу вестибюль а лоами а, хlаьта иштта Адмиралтейски совета зал а. Из эггара хьалха хиннача тайпара йисай.

Теркам тlаозаш да вестибюль хозъеш йолча люстра истори. 1929 шера Конюшенни ведомства килиаера укхаза хьаена йола из 1837 шера Александр Сергеевич Пушкин веннача хана лаьттача тальета теш я. Металически сплав цунах дотув а тохаш лоаладаь хьаяь йола люстра прикладной искусства произведени хинна дlаэттай.

Эггара хьалха Адмиралтействе гlолла экскурси яьй тlема форда база штаба эпсараша.

СУРТА ТlА: Адмиралтейства совета зале.

Ю. БЕЛИНСКЕ сурт (ТАСС фотохроника).

Публициста заметкаш

Шу хьаьнагlа хилийтара

Кирпичех даь доккхий цlенош а долаш, легковой машинаш а йолаш ба Нохч-Гlалгlайчене бахача нахах дукхабараш. Цкъарчоа хеталу, сага вахара мел эшаш хlамаш а долаш, цхьаккха тайпара уйла е ца езаш уж бахаш болаш санна. Дlатеххача, цар коашкарча гlулакхашка хьежача, из ишта доацалга хов. Сайрийнех lуйрийнех чу-ара доахаш хайра доахана жам дац. Нагахьарча коа мара бlаргагец мосхалаш, котамаш. Геттара «ятта» бах хlанз нах. Цига дикка хила билача, шин-кхаь бетта цlена хул коашка бийла асфальт...

Дегlа ма эшша хьаьна даар ца хилча, ираз долаш да ала йиш яц цхьаша а сага вахар. Даарашта юкъе эггара чlоагlагlа эшараш дулхи даьттен да. Из массанена хоьш да. Дале а, уж продукташ хилийтара республике йолча кхоачамех ма боаттlара пайда ца эцарах вай городашкен юрташкен бахаш бола нах дукхи даьттен доадаш ба. Яьсса хатт тикаш. Базаршка а геттара кlезигча хуа рукка даьттен. Тlухуьле ...

устагlа бе йиш йолаш а бар. lана эамалахьа саготде дезаш хилацар. Из ха хьатlакхаьчача чуоттадаь лаьтта бежан а дийн, бlаьсти яллалца мел дукха делал хиларах тоъаргдолаш дулх доаккхар. Массехк lаттах цаl мукъагlа lан эамалахьа бетташ хулар. Цу хана юрта бахача нахах цхьа саг вацар тика тlара дулх ийдеш. Сий долаш бар иштта хьайбаш а леладеш, хьаьнала къа а хьегаш хьабоагlа нах.

Тlом хьалехьа хьалхарча шерашка lойилла пхи колхоз яр Сурхотlа. Цар а яр хьайбаш кхоаба фермаш. Иштта фермаш яр Нохч-Гlалгlай мехка мел йолча юртацина а. Паччахьалкхен дlалаш кхоачашъяра цар дlателаш дола дулхи даьттен латтар городашкарча тикашка. Заводашка, фабрикашка, кхыча предприятешка къахьегаш, боахкача болхлошта ма эшша шоай паччахьалкхен мяьхагlа хьазца йиш йолаш яр уж продукташ.

МИШТА бах хlанз са хьамсара юртахой? Массанахьа санна, Сурхотlа а дукха дика гlирсаш хьалдаьд. Цхьабакъда, хьалха санна кхоачам хиллал дулхи даьттен долаш бац. Цуи бахьан да доахан, жа, кхы хlамаш геттара кlезига леладеш хилар. Дlалаьрхlача, Тlом хьалехьа хиннарашна ...

та эшарашка а хьожаш хила беза уж. Хlара юрта йисте хьалъе еза хьаьш дола кхоаленаш. Дагlенашкарча баьцех кхоачам ца хулаш сарахьа чудоагlа доахан дииза хилийтара цу кхоаленашка механизатораша кхашкара хьатlакхукхьа моша доакъар а дехкаш, кхы тlа кхаба деза. Тlаккха шура а дукха дуккхагlа лургъя цар.

Иштта гlулакх вlаштlехьдаьккхача дукха хургба хьайбаш леладе безам бола нах. Етт, шинара, жа эцара эшаш бараштa Госбанкера ссуда дала деза йоккхий процент таш а ца йоахаш. Йиш яле из дала деза вlалла процентaш а йоацаш. Дикача фух долаш дукха шура лу доахан эцара кхыча областашка, краяшка баха безам болчарна шоай мяьхагlа автомобилаш хилийта еза. Царна эшаш дола новкъостал деш хила беза боахамий зооветеринари специалисташ.

ИЗ БОККХА лоархlам бола проблема чакхъяккхара, таронехи кхоачамехи бияза пайда эцара, сона хетачох, КПСС обкомо, Нохч-Гlалгlай АССР ...

лаш ва хlара саг. Сайна ховчох массехк дош ала безам ба са а.

Советски мехка мел баха нах кхачанца lалашбелга кlезигдаьр ва Н. С. Хрущев. Бахача наха доахан, жа, говраш, кхы тайпа хьайбаш леладе бокъо ца луш, хlаьта уж хир хоададив дlадаха, аьнна, цо тlайнйцача соцамах дувца хабар доацаш доккха зе даьлар. Наха шоай довлахьа хинна пхи миллион етт бийна дlабаьккхар. Иштта дукха кхы хьайбаш а дlадаьхар цар, уж дlадахаьза а ца баьнна. Цу шерашка хьайбаш довжадеш мел хинна даьгlенаш аха а аьха. Дlаелар колхозаштеи сопхозаштеи. Уйла йича кхала дац мел зе даьннад. Юкъера лаьрхlача дlадаьхача хьайбашкара хlара шера 10 миллион тонн шура, иштта дукха дулх, кхы тайпа продукташ йоахаргьяр.

Цу хана деи даари малари лерттlа вlаштlехьа ца доалаш хьабоагlа нах. Хрущева тlайнйцача соцамах хьадаьнна зе да тахан вай республике бахача наха хьайбаш кlезига леладеш хилар.

Цхьайолча областашкара нах массехк шу хьалха тохабеннаб цхьаьш хана шоай хиина хьайбаш юхаметтаот- ...

Деша дувла!

Нохч-Гlалгlай паччахьалкхен педагогически институто 1990—1991 дешара шера заочни отделене студенташ дlаэц укх специальностех:

Юххьанцара дешар хьехара педагогикен методикен.

Дешара ха 5 шу.

Дlаоттара экзаменаш: эрсий моттех литературех (письменно), математика (письменно), СССР истори (дагахьа).

Педагогикен психологии (деша даха ха йоацачарна кхетам балара).

Дешара ха 5 шу.

Дlаоттара экзаменаш: эрсий моттех литературех (письменно а дагахьа а), СССР истори (дагахьа).

Къахьегама (цу даькъе гlулакх дара къахьегам).

Дешара ха 5 шу (юкъара дlаэцараштa), 4 шу (педучилищай, индустриально - педагогически техникумий базе).

Дlаоттара экзаменаш: математика (письменно) физика (дагахьа), эрсий моттех литературех (письменно).

Физически культура.

Дешара ха 5 шу.

Дlаоттара экзаменаш: специальностех экзамен (йиға атлетика, гимнастика, нек;ар), биологи (дагахьа), эрсий моттех литературех (письменно).

Ерригача специальностех деша оттачарна профильни лоархl хьалхарча аргlагlа белгалъяьккха ши экзамен.

Заочни отделене хержача специальностех болх беш бараш мара дlаэцац.

Заочни отделене дlаоттара экзаменаш дlаяла а ца езаш собеседовани а йий дlаэц хержача специальностага хьежжа дийша а цу специальностех шерал кlезигагlа доацаш болх бaь а бола нах.

Хьехархой института НГlАССР МНО-ца, организацешца, предприятешца яьча договора кlийлен тlа, «Къахьегам» специальностех деша дlаоттара экзаменаш дlаяла а ца езаш дlа а эц, 3 шерага кхаччалца лоацъяьча программагlа хьеха а хьех индустриально - педагогически техникумаш чакхъяха шерал кlезигагlа доацаш болх бaь бола производственни обучене мастераш.

Заявлени дlаэц:

20 апреле денз 31 мае кхаччалца.

Собеседовани а ең заочни отделене деша дlаэпарашнара 28 мае кхаччалца мара кaьхаташ дlаэцаш.

Заявленеца ер документаш хила деза:

— **юкъера дешар дешарах дола кaьхат** (подлинник);

— **балхара характеристика;**

— **№ 086-у формах йола медицински справка;**

— **къахьегама книжка тlара выписка;**

— **3x4 см бустам бола 6 сурт;**

Паспорт, эскаре гlулакх дарах дола документ, къахьегама книжка шийца хила деза.

Заочни отделене деша оттачар заявленеш дlалу шоаш бахача моттига гаргга йолча лакхехьарча дешара заведене, нагахьа санна, цига цар lомае безам бола специальность караерзлайой

Дlаоттара экзаменаш дlаэц 1 июне денз.

Студенташ дlаэц 15 июне кхаччалца.

Приемни комиссе 9 сахьат даьлча денз 17 сахьат даллалца болх бу (кlирандеңгара дlаиккхача).

Института адрес: г. Грозный, Орджоникидзе пр., 62. Приемни комисси.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грозненски № 5 йолча юкъера профессионально-техническе училище керда дешара шера деша дlаэц кагирхой. Цар lомае йиш хургъя ер специальносташ:

1. Технологически оборудовани цунца бувзам болча конструкцейн монтажник: кулг-кара сварка яра вола электросварщик, газорезчик, стропальщик.

2. Электрогазосварщик.

Деша дlаэц 15,5 шу даьнна а боккхагlбола а 9 — 10 класс льккха кагирхой, мехкарий

Дешархой мах боацаш дарца, костюмашца спецбарзкъаца, хьатlабаьхкараш общежитеца lалашбу. Дешар- ...

ДЕШАРА ХА:

— монтажник-электросварщик, газорезчик, стропальщик специальность lомаечар 9 классе базе — 2 шера деша деза (юкъера дешар а ца дешаш) 3 шера, (юкъера дешар дийша кaьхат а луш).

— электрогазосварщика специальностех 9 класса базе 3 шера (юкъера дешар дешарах кaьхат а луш).

— 11 классе базе шин специальностех — 10 бетта мара деша дезац.

9 класса базе деша а этта «4», «5» оценкашца 3 — шерара дешар чакхдаьккхараш, училище хадданза дешара йолча группа 4 — 5-ча курсе деша йиш йолаш ба.

Пхелагlа курс чакхъяк- ...

Хьамсара кагирхой!

Советски Союза Турпала Н. Демина цlерагlча № 2 йолча Грозненски юкъерча городской профессионально-технически училища деша хьех шо ер специальносташ караерзае

Цхьайтта класс чакхъяьккхараш:

1. Технологически установкай оператор.

2. Химически анализа лаборант. Стипенди.

3. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер.

4. Электросварщик, технологически оборудованена ремонт яра вола слесарь.

5. ЭВМ оператор.

6. Столяр (мебель хьаер).

7. Компрессорийн насосийн машинист. Стипенди 30—72 сом.

Дешара ха — 1 шу.

Ийс класс чакхъяьккхараш:

1. Технологически процессий оператор - лаборант.

2. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер.

3. Электрогазосварщик.

Промышленни оборудованена ремонт яра вола слесарь.

4. Счетно - вычислительни машинашта ремонт а гlулакх а дара вола электромеханик.

5. КИП-а слесарь.

6. Столяр (мебель хьаер).

Итт класс чакхъяьккхараш дlаэц 2-ча курсе.

Дешара ха 3 шу.

Дешархой дерригнеца паччахьалкхено lалашбу.

Училище болх беш я волейбола, баскетбола, истола тlарча тенниса, дегlала баха латара йола спортивни секцеш, «Хозяюшка», «Аэробика», «Мазанка» — мебела художественни оформлени еш йола, вокальни, халхара, судомодельни кружокаш.

Деша овтташ ер документаш эш: паспорт (вaь хиларах дола тешал), медицински справка (№ 086-у), вахача моттигера справка, дешарах дола аттестат е тешал.

Училища адрес: г. Грозный, Индустриальни ул., 10. №№ 2, 5 йолча трамвайшца «Пожарка» яхача остановке кхаччалца ваха веза.

Телефонаш: 26-48-15, 26-48-18, 26-34-29.

КЪАХЬЕГАМА ЦlЕЧА БАЙРАКХА ОРДЕН ЛЕЛАЕЧА АКАДЕМИКА М. Д. МИЛЛИОНЩИКОВА ЦlЕРАГlЧА ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ИНСТИТУТО ДlАКХАЙКАДУ ДЕША НАХ ХЬАЭЦАШ ХIЛАР

дийнахьарча подготовительни отделене, лоацца хана lомабергболаш (1990 ш. 1 июне денз 1990 ш. 1 июле кхаччалца) 1990 шера 1 январе денз СССР Герзашцарча Низашкара мукъабаьннараш, эскаре гlулакх деш бараш а, нагахьа санна пхьа бахьан долаш цхьая шерал дуккхагlа ха яланза, подготовительни отделене оттара йола бокъо дlаяланза бараш.

Подготовительни отделене деша боагlача наха хьачулу:

а) заявлени;

б) воински часта командира енна направлени;

в) юкъера образовани хилара документ;

г) могаш хиларах йола медицински справка (форма 086-у);

д) къахьегама книжка тlара копи;

е) 8 фотографи 3x4 см боарам болаш (керта тlа хlама йоацаш).

Заявленеш хьачуйю 1990 ш. 27 мае кхаччалца. Занятеш йолалу—1990 ш. 1 июне. Подготовительни отделени чакхъяьккха, переводни экзаменаш толаме дlаенна нах дlаязбу хьалхагlе цар хержача специальностагlа института 1-гlча курсе а дешара форме а (очни, сайрийнара, заочни) конкурс йоацаш.

Ца кхетар хатта йиш я г. Грозный, пр. Революци 21, комната 2-26, 2-24 (керда корпус), телефон 936-174.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ЕРА

17 МАЯ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.30 — «Он, она и дети» яха художественни фильм.

9.45 — Футбол. Доттагlлен еlашагlкхетар. Сборни Израиля — сборни СССР Израилера передача.

11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).

12.25 — Коллаж.

12.30 — Ха. ТСН.

15.30 — ТСН.

15.45 — «Тимури цун командей» яха бераштa дола фильм. 1-ра серн.

16.50 — «Взгляд наверх» яха армянски композитора А. Тертеряна кхолламах дола фильм-концерт.

17.20 — Сакъердаме стартaш.

18.05 — Культурни бувзамаш: СССР — Франци.

18.30 — Ха. ТСН.

19.00 — Парнасага долха некъаш.

19.15 — «...16 шу даланзеи боккхагlен».

20.00 — Форда лехота поэзи-ретгени оркестра, концерт (США).

21.00 — Ха. ТСН.

ПlАЬРАСКА

18 МАЙ

I ПРОГРАММА

ДЕРРИГАЧА ДУНЕН МУЗЕЯЙ ДИ.

6.30 — 120 минот.

8.30 — Мультфильмаш.

9.00 — «Дунен гонахьа» яха фильманаш.

10.00 — Сакъердаме старташ.

10.45 — «...16 шу даланзеи боккхагlен».

11.30 — Шера ханаш. Май.

12.30 — Ха. ТСН.

15.30 — ТСН.

15.45 — «Тимури цун командей» яха бераштa дола фильм. 2-гlа серн.

16.50 — «Если вам за...».

17.35 — Мультфильм.

17.40 — Дерригача дунен музей денна. «Малая Никитская, 6» яха ТВ-экскурси (А. М. Горьке музей).

18.30 — Ха. ТСН.

19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.

19.30 — «Политически диалогаш» КПСС XXVIII съезда КПСС ЦК платформа проект юцаш.

21.00 — Ха. ТСН.

21.40 — Концерт.

дукхабараш. Цкъарчоа хетару, сага вахара мел эшаш хІамаш а долаш, цхьаккха тайпара уйла е ца езаш уж бахаш болаш санна. ДІатеххача, цар хоашкарча гІулакхашка хьежача, из ишта доацилга хов. СайрнЙнея Іуйрийнея чу-ара доахаш хайра доахаи жан дац. Нагахьарча коа мара бІаргагац москалаш, котамаш. Геттара «атта» бах хІанз нах. Цкъа дикка хица билача, [illegible] хул коашка билла асфальт...

ДегІа ма эша хьаьна дар ца хилча, праз долаш да ала йиш яц цхьаина а сага вахар. Доврашта юкъе эггара чІоагІагІа эшараш дулхи даьттеи да. Из массанена ховш да. Дале а, уж продукташ хилийтара республике долча кховчамех ма боагтІара пайда ца эцарах вай городашкея юрташкея бахаш бола нах дулхи даьттеи доацаш ба. Яьсса латт тикаш. Базарашка а геттара кІезига хул дулхи даьттеи. Цудухьа маьхагІа а деза хул уж. Цига а ухаш, дулхи даьттеи нийде йиш йолаш бац дукха алапеш доагІа нах мара, хІаьта дукхагІбараш базарашка аха чот йолаш бац.

Кхыча тайпара аьлча, наха чІоагІа эшаш дола дулхи даьттеи геттара кІезига доаккх вай республике. ТІа-тІа уж продукташ кІезиглуш а йоагІа. ХІана нийсденнад из гІулакх иштта, малагІа бахьан да уж продукташ кІезига хилара? Ялат, кхы тайпа культураш дика хьувкъаш лаьттаи а къахьегара тІера бола нах а вай хилча хала йиш йоаца хІама да хиннар. Цох лаьца сайна хетар дувцаргда аз.

ВАЙНАХ 1944 шера шоай мехкагІа а баьха. Іобохьийтача хана вурийтталагІа шу долаш вар со. Сона дика дагадоагІа Сийлахь боккха Даймехка тІом хилалехьа вайнаьха хинна вахар. ХІанз дараш санна доккхий цІеноши легковой машинаш яцар цу хана нахага. Цхьабакъда, цхьа дезал бацар шоай доалахьа доахаи, говраш, жа, гаьзарий, коа тІара оалхазараш доацаш. Иштта бахаш бар СурхотІара нах а. 1400 цІентІарча дезалех хІаране коа кхоабаш 1—2 етт, иттех устагІа, дукха котамаш, москалаш яр.

СурхотІарча наха санна хьайбаши коа тІара оалхазараши леладеш бар кхыча юрташка бахаш бола нах а. Цудухьа цхьа дезал бацар дулхи даьттеи доацаш. ХІаьта боагІий ца ховш, цІаьхха хьаьший баьхкача, урс хьаккхал мара ха йоа ца еш, сти яллалца мел дукха дезал хилярах тоъаргдолаш дулх доаккхар. Массехк Іаттах цаІ мукъагІа Іан замалахьа бетташ хулар. Цу хана юрта бахача нахах цхьа саг вацар тика тІара дулх нийдеш. Сий долаш бар иштта хьайбаш а леладеш, хьаьнала къа а хьегаш хьабоагІа нах.

ТІом хьалехьа хьалхарча шерашка Іойилла пхи колхоз яр СурхотІа. Цар а яр хьайбаш кхоаба фермаш. Иштта фермаш яр Нохч-ГІалгІай мехка мел йолча юрташка а. Паччахьалкхен [illegible] цар дІателаш дола дулхи даьттеи латтар городашкарча тикашка. Заводашка, фабрикашка, кхыча предприятешка къахьегаш боахача болхлошта ма эшша шоай паччахьалкхен маьхагІа хьаэца йиш йолаш яр уж продукташ.

МИШТА бах хІанз са хьамсара юртахой? Массанахьа санна, СурхотІа а дукха дика гІирсаш хьалдаьд. Цхьабакъда, хьалха санна кхоачам хиллал дулхи даьттеи долаш бац. Цун бахьан да доахаи, жа, кхы хІамаш геттара кІезига леляеш хилар. ДІалаьрхІача, тІом хьалехьа хиннарашца нийсдича, кхоалагІа дакъа а дац цигарча наха кхоабаш дола хьайбаш. ТІаккха хургдий дулхи даьттеи?

ТІаккха фу ду-хьогІ юрташка а городашка а бахача наха? Шоай, машинаш ара а яьхе, дулх лаха болх кхыча областашкеи краяшкеи. Дукха ха йоаь езаш а нийслу из кора ца доагІаш.

Фу де деза из къел дІаяккхара? Сона хетачох, эггара хьалха де дезарех цаІ да — тхьовра хьалха санна юрташка бахача наха доахан, жа, котамаш, москалаш, говраш кхоабаргйола гІулакх вІаштІехьдаккхар. КПСС Нохч-ГІалгІай обкомо, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето, республика Министрий Совето цул хьалхагІа де дезаш цхьаккха хІама дац. Цар хьаде деза бахача наха шоай доалахьа хьайбаш кхабара мел эшаш дола хьалаш. Инвентаризаци а яь тахна деза деррига оахаш а ца оахаш а дола лаьттаи. Царех эггара эсалагІа хьувкъам лураш, колхозаштей совхозаштеи хайра пайда луш доацараш хьахоададе деза бахача наьха хьайбаш доажадара, доакъара культураш хьалхеяра. Наьха чотагІа Іан замалахьа мел эша гІожен мошен доакъар Іалашдар тІадилла деза боахамий кулгалхошта, юрта Советий председателашта. Кхыча тайпара аьлча, шоай фермашка кхоабарий санна, бахача наьха доалахьа долча хьайбашцех кховчам ца хулаш сарахьа чудоагІа доахан дийза хилийтара цу кхоалеиашка механизатораша кхашкара хьатІакхухьа моша доакъар а дехкаш. Кхы тІа кхаба деза. ТІаккха шура а дукха дукхагІа лургъя цар.

Иштта гІулакх вІаштІехьдаьнихача дукха хургба хьайбаш леладе безам бола нах. Етт, шинара, жа эцара эшаш барашта Госбанкера ссуда [illegible] таш а ца йоахаш. Йиш иле из дала дела вІалла проценташ а йоацаш. Дикача фух долаш дукха шура лу доахан эцара кхыча областашка, краяшка баха безам болчарна шоай маьхагІа автомобилаш хилийта еза. Царна эшаш доза новкъостал деш хила беза боахамий зооветеринарни специалисташ.

ИЗ БОККХА лоархІам бола проблема чакхъяьккхара, таронехи кхоачамехи бизза пайда эцара, сона хетачох, КПСС обкомо, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совето вай республике бахача нахага кхайкарал де деза. Доахан, жа, коа тІара оалхазараш леладеча наха эшаш дола хьалаш, гІулакхаш хургхилярах тешам белча, юрташка бахача нахах цхьаь саг хургвац уж леладе безам боацаш.

Долче, кхо- диъ шу далалехьа доахан, жа, говраш наьха санна алсамъяргъя. Сона хетачох, цу юкъа тІакхедаргдола хьайбаш тахан ергигача совхозашкеи колхозашкеи дарел кІезигагІа ца хила мегІ. Уйла йича, кхетаде хала дац боккха лоархІам болаш гІулакх из хилар. Къахьегара тІера болча нахах цхьа саг хургвац, аьнна хет сона, цу гІулакха духьала волаш, из къоабал ца деш. ТІаккха де хІама доацаш бусаргбац вай сий дола пенсионераш, цІеннoаной, деша дагІа бераш, шоай мукъа болча хана гІулакхера нах. Хьайбашта лаьрхІа хьалъе езац дукха рузкъа дІадахийта комплексаш, леха безац фермашка болх берг бола доаркаш, скотникаш, зооветеринарни специалисташ. ХІаьта Ихачан программа кхоачашъеча, республике мел бахача наха кхоачам хиллал дулхи даьттеи хулийтача доккха дакъа юкъе а хьоргда цар. Кхы цхьаькха дика хІама даргда цох: къахьегара тІера долаш хьалкхуврг да бераш, шоай ханнахьа сискала чам байзача нагийча нахахи мехкарехи халкъана йоикха тІехьале хургъя.

1985 шера перестройка дІайолаярах дикагІча оагІорахьа ҳувцадала доладеннад наьха вахар. Бакъдар а шийна хетар а ала йиш йо- нах кхачаца Іалашбелга кІеэнгдаьр на Н. С. Хрущев. Бахача наха доахан, жа, говраш, кхы тайпа хьайбаш леладе бокъо ца луш, хІаьта уж хир хоададаь дІадаха, аьнна, цо тІайийцача соцамах дувца хабар доацаш доккха зе даьлар. Наха шоай доалахьа хинна пхи миллион етт бийна дІабаьккхар. Иштта дукха кхы хьайбаш а дІадаьхар цар, уж дІададахапза а ца баьнна. Цу шерашка хьайбаш доажадеш мел хинна даьгІенаш аха а аьха дІаелар колхозаштеи совхозаштеи. Уйла йича за ха[illegible] дац мел зе даьннад. Юкъера лаьрхІача дІадаьхача хьайбашкара хІара шера 10 миллион тонн шурв, иштта дукха дулх, кхы тайпа продукташ йоахаргьяр.

Цу хана деиз даври малари лерттІа вІаштІехьа «а доалаш хьабоагІа нах. Хрущева тІайийцача соцамах хьадаьнна зе да тахан вай республике бахача ваха хьайбаш кІезига леладеш хилар.

Цхьайолча областашкара нах массехк шу хьалха тохабеннаб цхьан хана шоай хинна хьайбаш юхаметтаоттадара. Из деш латт Целиноградски, Кокчетавски, Омски, Белгородски, кхыча областашка. ХІанз цига наха ма эшша дулх, даьтта, кхы тайпа продукташ я. Нах чІоагІа раьза а ба цу гІулакха. Хьайбаш юхаметтаоттадара цІенхаштта оарцагІбовла беза халкъа депуташ, специалисташ, уж кхоабаргдола нах шоаш.

ДУКХА ха йоацаш Назрановски районе хинна со. КПСС райкома инициативагІа совхозаша хьакъоастадаьд юрташка бахача наьха хьайбаш доажадара а доакъарий культураш хьалхеяра а мел эша лаьттаи. Назрановски районе санна, из гІулакх вІаштІехьдаккха доагІа республика кхыча районашка а.

Сихъяь чакхъяккха еза Шатойски а кхыча а лоамашкарча районашка тІом хилалехьа хьалхагІа хинна хьайбаш юхаметтаоттадара парте обкома къоабалъяь программа. Цох тешшаме ларда хургъя Ихачан программа кхоачашъяра. Республика къахьегамхошта ма эшша дулх, даьтта, кхыйола продукташ хургъя тикашка, базарашка.

С. АУШЕВ,
СССР журналистий союза член.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

зам бола специальность караерзайоЙ.
ДІаоттара экзаменаш дІаэц 1 июне дена.
Студенташ дІаэц 15 июне кхачалца.
Приемни комиссе 9 сахьат даьлча дена 17 сахьат даллалца болх бу (кІиранденгара дІаиккхача).
Института адрес: г. Грозный, Орджоникидзе пр., 62. Приемни комисси.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грозненски № 5 йолча юкъера профессионально-техническа училище кердача дешара шера деша дІаэц кагирхой. Цар Іомае йиш хургъя ер специальносташ:

1. Технологическа оборудовани цунца бувзам болча конструкцеййн монтажник: кулг-кара сварка яра вола электросварщик, газорезчик, стропальщик.

2. Электрогазосварщик.

Деша дІаэц 15,5 шу даьнна а боккхагІбола а 9 — 10 класс яьккха кагирхой, мехкарий.

Дешархой мах боацаш дарца, костюмашца, спецбарзкъаца, хьатІабаьхкараш общежитеца Іалашбу. Дешархоша Іомалуча хана производственни практика процессе баьча балхах оттаьча порядке царна алапи лу.

Юкъера профессионально-техническа училище чакхъяьккха экзаменаш дІаеннарча профессех разряд яларан юкъера дешар чакхдаккхарах йоле диплом лу. Юкъера профтехучилище чакхъяьккхача беррига дешархошта производстве ше караерзаяьча профессех болх лу.

ТІехдика училища чакхъяьккхараш юкъарча кІийлен тІа лакхерча дешара заведенешка дІаэц (училища чакхъяьккхачул тІехьагІа болх баь стаж яцар аьнна).

ДЕШАРА ХА:

— монтажник-электросварщик, газорезчик, стропальщик специальность Іомаечар 9 классе базе — 2 шера деша деза (юкъера дешар а ца дешаш) 3 шера, (юкъера дешар дийша кавхат а луш).

— электрогазосварщика специальностех 9 класса базе 3 шера (юкъера дешар дешарах каьхат а луш).

— 11 класса базе шин специальностех — 10 бетта мара деша дезац.

9 класса базе деша а этта «4», «5» оценкашца 3 — шерара дешар чакхдаьккхараш, училище хадданза дешара йолча группа 4 — 5-ча курсе деша йиш йолаш ба.

ПхелагІа курс чакхъяккхарца цар сварочно-монтажни производства техник-технолог специальность караерзаю. ТІехдика дийшараш цхьаккха экзаменаш а ца луш Грозненски мехкдаьтта институт сварочно-монтажни производства инженер специальность караерзаяра механически факультета кхоалагІа курсе деша дІаэц.

Документаш шоаттеи кІираней денoшка дІаиннхача, училище дешара даькъе дІаэц, № 13 йолча комнате 8 сахьат даьлча дена 16 сахьат даллалца.

Телефон: 22-90-56.

Дешар 1 сентябре дІадолалу.

Училища адрес: г. Грозный, Стахановций ул. 16.

РАДИО

17 МАЙ
ЕРА

7.30 ДоаггІача тайпара дола къамаьл.
7.40 Вай края истоое оагІонаш (нохчий меттала)
7.55 — 8.00 Объявленеш. Хоаттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 С. Чахкиева дешаех дола илли.
11.15 «Даймохк» (гІалгІай меттала).
11.30 «Микрофон бе а елла Грозне гІоля».
11.50 — 12.00 «ДоттагІале» (могІий меттала).
15.15 — 15.30 Дунен халкъашта юкъера обозрени (гІалгІай меттала).
16.00 — 17.00 Политически беседаш. Дукхьалара эфир. Телефонаш: 23-40-98, 23-43-41 23-47-20.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 — 19.00 Халкъа музыка (нохчий меттала).

18 МАЙ
ПІАЬРАСКА

7.30 «Юртар Іуйр».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хоаттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Оахош хьалду, тхоашта хьалду
8.40 Реклама
8.45 — 9.00 А Хашагульгова керда стихаш (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 Хьалхайаттача коллектива портрет (нохчий меттала).
15.15 — 15.30 Уйла а болх а бе кердача тайпара (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хоаттам.
17.16 «ДоттагІий оагаш»
17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала)
17.46 Адыгейски халкъа музыка концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.30 Музыка
18.40 — 19.00 Директора дари дар

комната 2-26, 2-24 (керда корпус)...

ТЕЛЕВИДЕНИ

ЕРА

17 МАЙ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Он, она и дети» яха художественни фильм.
9.45 — Футбол. ДоттагІален вІашагІкхетар. Сборни Израила — сборни СССР. Израилера передача.
11.25 — Берий «сахьат» (ингалсий метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Тимур и его команда» яха берашта дола фильм. 1-ра сери.
16.50 — «Взгляд наверх» яха армянски композитора А. Тертеряна кхоллам ах дола фильм-концерт.
17.20 — Сакъердаме старташ.
18.05 — Культурни бувзамаш: СССР — Франци.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Парнасага доаха лаІаш.
19.15 — «...16 шу даланзеи бокхагІен».
20.00 — Форда пехота президентски оркестра концерт (США).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — «Безумие» яха режиссера И. Кийска фильмаш (1969 ш.) (Дукхьашха).
23.05 — Кусновера эрсий музыка телевизионни фестиваль. 4-гІа передача
23.30 — «Блистательны Дрезден» яха дерригача дунен музейи Денна хетаь передача.
00.05 — ТСН

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15, 9.25 — Ниив берий альманах.
8.35, 9.45 — Природоведени. 5-гІа класс.
8.55 — Испански мотт, Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт, Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 7-гІа класс.
11.00 — «Бурда моден» хьагойт...»
12.00 — Киноафиша
13.00 — Ритмически гимнастика.
16.30 — «Про море и горы, для малых детей» яха телефильм.
16.55 — «Майски беш».
17.15 — «Телезу» (нохчий меттала).
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.10 — «Адамаш, хилийша дика (Юхагойтар) (нохчий меттала).
19.00 — РСФСР халкъа депутатий Хьалхарча съезде. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

ПІАЬРАСКА

18 МАЙ

I ПРОГРАММА
ДЕРРИГАЧА ДУНЕН МУЗЕЯЙ ДИ.

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
10.00 — Сакъердаме старташ.
10.45 — «...16 шу даланзеи бокхагІен».
11.30 — Шераханаш. Май.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Тимур и его команда» яха берашта дола фильм. 2-гІа сери.
16.50 — «Если вам за...».
17.35 — Мультфильм.
17.40 — Дерригача дунен музейи денна. «Малая Никитская, 6» яха ТВ-экскурси (А. М. Горьке музей).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — «Политически диалогаш» КПСС XXVIII съезда КПСС ЦК платформа проект ювцаш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брейн ринг
22.20 — Кусновера эрсий музыка телевизионни фестиваль. 5-гІа передача.
22.50 — Взгляд.
00.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ниив берий альманах.
8.35, 9.35 — Истори. 5-гІа класс.
9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.
10.35, 11.35 — Истори. 8-гІа класс.
11.05 — Документальни фильм.
12.05 — «Инкогнито из Петербурга» яха художественни фильм.
13.35 — Дунен велогонка. Польшера передача.
15.25 — «УнахцІено».
15.55 — Документальни фильм.
16.10 — «Советаши захарие» (гІалгІай меттала).
17.00 — Фильм.
17.10 — «Шуна хІун хета?» яха прямой передача. Телефонаш: 22-26-68 22-01-65, 22-93-92 (нохчий меттала).
18.10 — Киножурнал.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — РСФСР халкъа депутатий Хьалхарча съезде. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

Хоаттам

Тахан республике гІоллек Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—8 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 17—22, Грозне 19—21 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана юкъ-юкъе догІа а делхаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 4 — 9, дийнахьа 20—25 градус йІовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанция.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинарей ерей, шоаттеи деношка

СФ00126.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковски, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1702.

Массе а мехкий пролетареш, вlашаглкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ». Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 19 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 59 (7873). ★ Мах 3 кеп.

Тахан—В. И. Ленина цIерагIа Ерригсоюзни пионерски организаци хьахинна ди

1922 шера 19 мае РКСМ II Ерригроссийски конференце дийцад «Берий боламах» дола дош. Цу дийнахьа хьахиннай ший лоIаме йола къоначе пионерий берий коммунистически организаци, хIаьта 1924 шера 21 январе цу организацех Владимир Ильич Ленина цIи тиллай.

Ленина ши орден еина йолча В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни пионерски организаце мугIерашка тахан 9 шерагара 14 шерага кхаччалца ха йола 20 миллион совгIа бери кхелетараш ба.

Юкъерчеи лакхерчеи школе перестройка яра а из чакхълккхара долча парте декхарашта а хетаръ хиннача КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленумо кхайкарал даьд пионерски балха чулоацам кердабаккха. берий бозам тIагIоргболаш из хилийта, уж дегIадоаладара пайда баргболаш из хилийта.

Комсомола XX съездо (1987 ш.) ший балха а тIайнцача решенешка а чIоагIа теркам тIабахийтар перестройка процессаша мехка хьалхашка оттадаьча декхарашка хьежжа пионерски болама комсомоло шефство леладра дешайта. Вай ханарча пионерски болама тIехьатетта йиш йоаца проблемаш йийцай пионерий IX Ерригсоюзни слете (1987 ш. августе).

Цу дерриганеша гIо де тарлу пионераши школьникаши шоай лоIаме хилар, инициатива йолаш, творчески болх беш хилар дегIадоаладара хиланза даргдоаца хьалаш хьадара. Вай мехка къона тIехье хьинаре дакъа лоацаш я хIамаш Iомадеш йолча конкурсашка, олимпиадашка, технически творчества выставкашка, знаней цIейш дездеча, спортивни яхьашка, адамлена карагIдаьинар Iомадеш, карадерзадеш яха кийчлуш я.

Кховзткъа шу совгIа ха я вай мехкарча пионерски болама. Цу шерашка вай берригача мехкаца цхьана из чакхбаьнаб вай паччахьалкхен исторе ерригача этапех, хIаьта дукхача советски наха гражданственноста школа хинна дIа а эттаб. ХIанз пионерски организаце вай вахара ерригача сферашка а санна эргалонаш хулаш, цун берригa болх тоабеш хилар гуш да.

СЕЛХАН: кердадараш, хоамаш

Доакъар кийчде болабеннаб

Силос чуйолла болабеннаб Ачхой - Мартановски района «Самашкинский» совхоза кхаш леладераш. Карарча шера пхьайтта эзар тонн из доакъари 1,5 эзар тонн сенажи кийчъе еаш ба уж.

Силоса хьалхара тонаш кIоагаш долча дIайихьар Байкаев Гарип керте латтача арендатореша. Уж шоллагIча тракторно - кхаш лелодеча бригадена чубоагIаш ба.

— Арендатораашта шоай гIулакх дика довз, — аьлар совхоза керттерча агронома Шамшиев Нохас, — Ерригa а царна тIачIоагIъяь майдо 76 гектар мара яц. Цига массанахьа силоса лаьрхIа рожь дIайийнай яр. План 120 центнер йолаш, хIара гектара тIара 150—160 центнер доакъар довл. Нагахьа санна хаоттам хувца ца лой, берригa болх пхе дийнахьа чакхбаккха лерхI арендатораша. МугIадаьчна кхо даьеца улларгдал, цига хьажжIаш дIа- [illegible]

[illegible]

Рожь хьакха селхан бахабар механизатораш Аушев Мухьмади Бахмадов Хьасаин. Дийнахьа хIаране 6—7 гектар доакъар чуйо бер. Сенаж дIадукъаш дика бола барца бол [illegible] «Ачхой-Мартановски районни агропредприятеи во-[illegible] Шоай декхар дизза [illegible] вар.

[illegible] КУРБАНОВ

Наха пайдане [illegible]

Перестройке хьалхалаттараш

ГIУЛАКХАШЦА ДАЬККХА СИЙ

Ханин [illegible] Iаьшат. [illegible]

[illegible] къона я Олигова. ХIаьта а хьакъал [illegible] эздийн сиг я из, оал Назрановски трикотажни фабрикерча дукхача [illegible] тегараша, предприя[illegible] [illegible] керча дукхача хIамаш тегача мотористкаша чIоагIа сийдеш лоархIаш я Iашат. Эхьадел долаш, гIулакхаца, дика оамалаш йоахкаш саг я из, оал цунах. Из доккха те[illegible] дукха даим яхье хьалха а латташ, дог гIоалоаха производствени толамаш доахаш хIиларца балха тIа ший поваъоставшта хаддаза хьокхам телаш хьайоагIарех я Iашат. [illegible]

Доллье, по хьаяь хIамаш ОТК контролераша соца ц[illegible] еш. Хийцца чакхйоалийт. Шитта болх бе Iомабаьб цо шийна Уллуа къахьегаш бола хIамац тега мотористкаш. Кастаста цунца дагабуьлаш. шоай профессеи кIоаргагIа йоаза гIерташ хул къона хIамаш тегараш. Царна ца хоам дар ше дIахьехаш [illegible] чIоагIа дега тоам хул Iаша- [illegible]

СССР ПРЕЗИДЕНТА ВИЗИТАШ

Канадски правительства хьехарагIа СССР Президент М. С. Горбачев паччахьалкхен визитагIа Канаде гIоргва укх шера 29—30 мае.

Хьалха хоам баь ма хиллара, М. С. Горбачев Америка ВIашагIкхийттача Шташка гIоргва. Укх шера 30 мае денз 4 июне кхаччалца хургйолча, паччахьалкхен визита программана чуйдоагIа США президентаца Дж. Бушаца дергдола къамаьлаши, хIаьта нийтта лоацача хана мехка гIолла бергбола никъи.

(ТАСС).

Росси: мишта хила еза республика

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДЕ

РСФСР халкъа депутатий цхьоалагIа Съезд геттара ирача къовсаме дIайолаеннай, цхьайолча хана цун ирал парламентски доагол тIехйоал. 16 мае цо ший болх дIахо бахьар Попкача Кремлевски Дворецe Халкъа депутаташа [illegible] [illegible] прод[illegible] [illegible] хIаьта керттерча даьлье ден повестка дешашка хьажара порядка, пренешка къамаьлаш [illegible] хетаръ дискуссеш ярца дIайолаийр. Халахете а, цу тайпара стиль традиционни а хинна дIаотташ латт. Баьда республика граждан[illegible] Съезда болхъо еннав [illegible] программа оттае. Росси мишта хила еза белгалдаккха.

Трибуна тIара а моттигашкара а хьахо[illegible] процедурни [illegible] [illegible]

Лакхехьара Совет харжара».

Съезде хоам бир редакционни комиссе заседане цун председателалла М. Н. Толстой хержаьлга

Мандатни комиссе доклад ювцача хана, цхьаболча халкъа депутаташа аьлар, республика [illegible] гражданин [illegible] хинна шин Совета депутат мара хила йиш яц. На хаттар эттар, цхьаболча даьхье [illegible] Совета депутат волча И. К. Полозкова [illegible] [illegible] чIоагIъеча хана. Юристашта хетачох, депутата хоржамех [illegible] [illegible] толхадаш нагахьа санна цо цу хьаь мандатах цаI Iадула.

Цу хьаьхеды къамаьл деш И. К. Полозкова аьлар: Тахан Россе дукха проблемаш я. Из вожа хьале я. [illegible] экономически [illegible] [illegible] дукха [illegible]

тель чIоагIвара принцип, а. Цхьабакъда, из формулировка депутаташа тIаэцанзар, цар хьаллаьцар ер вариант: республика Министрий Совета Председатель чIоагIварах.

ДукхагIболча депутаташа дехарагIа повестка [illegible] [illegible] Росс[illegible] [illegible] комплекс дегIа[illegible] [illegible] дола дош.

Съезда шоллагIа ден сайринцара заседани барт-цхьоагIо болаш дIалахар, долча, маирра аза йиш я из пайдане хиннай аьнна. Дагалохийта лон, IуйрIинара заседания берригаш хIана бен ьынна депутаташ раьза а болаш, РСФСР суверенитетах кердача союзни договорах [illegible] дош повесткана юкъе доаладарца чакх[illegible]. ХIанз къоастаде дезар из доп маца дувцаргда. Дукхача депутаташа, [illegible] Г. В. Веретенников, [illegible]

ча арен
лагIча
ладеча
ба.

— Арендац гIулакх дика ... совхоза керттер Шамшиев Нохас. ...а а царна тIочIоагIъль майда 76 гектар мара яц. Цига массанахьа силоса лаьрхIа рожь дIайийнай цар. План 120 центнер йолаш. хIара гектара тIара 150—160 центнер доажъар доал. Нагахьа санна хоттам хувца ца лой, беррига болх ахе дийнахьо чаккхбакха лерхI арендатораша. Мукъадаьнна кхо дьсса хиларгдац, цига хьажкIаш дIаюьргъя оаха. Долче, цхьай моттигера шиъ хьувкъам чуэца таро хургьл.

Рожь хьакха селхан болабелар механизатораш Азимов Мухьмади Бахмадов Хьасанн. Дийнахьа хIаране 6—7 гектар доакъар чуэц цар. Силос дIакхухьача дика болх барца белгалбаьннаб «Ачхой-Мартановская» яхача районни транспортни предприяте водителаш. Шоай декхар дизза кхоачашду цар.

В. КУРБАНОВ.

Наха пайдане гIулакх

Вай мехка шерра баржаш боагIа арендаторий болам. Цу лоархIамеча деша хеталь ахархой совещани хилар се... хан. 18-ча мае IуйрийнаI... сахьат даьлча, Сунженски районни культура Цlаг... Ахархой — фермерски ба... хамаш юхаметтоаттадара... ла дош дувцача цу сове... дукха вIашагIкхий... лаьтташ арендагIа ... безам бола районе ... баха нах. Цига дакъа лоа... дош бар царте Сунженски райкома, райисполкома, АПО кулгалхой.

ДIадола... деш дола дика гIулакх сове... цане дакъа лоацаш мел бар... ша чIоагIа раьза а болаш х... аллаьцар. Шоашка дIадена ... ча лаьтталкара дикка ду... хагIа беркат чудахьаргх... лларах дийцар цига вIаша... гIкхийттача дукхане... ша. Арендатораштa лаьтташ дIа... дала лаьрхIар хьалха дI... ляхача хана колхоз хинна... а ЧималгIе-Юрта, кхыча моттигашка. Районе бахача наха чIоагIа пайдане гIулакх да укхаза дIадоладеш дар, хIана аьлча, болх бе моттиг йоацача наха къахьега дукхагIа аьттув хургба, тоалургда цар вахара хьалаш, дукхагIа хургья паччахьалкхенга дIакхоача юртбоахама продукташ.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Съезда сийна

Гудермесски медицински инструменташ еча завода коллективе кIезига бац овсаре къахьегарца белгалбаьна нах. Масала, царех ткъаь ялхайтттанес хIанзле кхоачашдаьд шийтталагIча пятилетка декхараш.

ХьатIадоагIача шера чотIагIа болх беш ба полировщица Магомадова Макка, слесарь Мачигов Мухьмад, фрезеровщица Чечета Татьяна, аьшка пхьар Бисултанов Мухьмад, ОТК контролер, Гудермесски городской Совета депутат, КПСС XXVII съезда делегат, шоллагIчен кхоалагIчен степена Сийлен орденаш лелаю Кириченко Галина, кхыбараш.

Шоаш даьха толамаш цар хетаду гаргагIертача КПСС XXVIII съезда.

Н. БОРИСОВ.

ГIУЛАКХАШЦА ДАЬККХА СИЙ

Хаинг къона я Олигова Iашат. ХIаьта а хьаькъал долаш... эздийн саг я из, оал цунах. Назрановски трикотажни фабрикерча дукхача хIамаш тегараша, предприяте кулгалхоша. Шийх бехк бо... иккхаргболаш е новкъостешта хьалхашка цIийяла е... заргиолаш дола гIалат шийгара далар кхераш массаза а лоралуш я из. Шийна цхьана болх беча хIамаш тегача мотористкашца дика товш. Iимерза йолаш хьайоагIарех я из. Цудухьа фабрикерча дукххача хIамаш тегача мотористкаша чIоагIа сийдеш лоархIаш я Iашат. Эхь-эздел долаш, гIулакхаца, дика оамалаш йоахкаш саг я из, оал цунах. Из доккха тешал да.

Иштта хестаеш я I. Олигова. балха тIа а. ТIехдика кхеташ я из ше каралаьцача профессех. ХIамаш тегарий массе тайла йола операцеш толамца карзерзаяьй цо. Цунна шаьрра болх бе ца ховш цхьаккха машин яц из къахьегаш йолча цехе. Цудухьа даим яхье хьалха а латташ, дог гIоздоаха производственни толамаш доахаш хиларца балха тIа ший новкъосташта хадланза хьоккхам телаш хьайоагIарех я Iашат. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо ший норма 160—180 процентал чухьнахьа кхоачашъяь. Цудухьа фабрикерча хIамаш тегараштa юкъе эггара хьалхарчарца шийтталагIча пятилетка задани кхоачашъярах рапорт делар цо. Овсаре къахьегарал совгIа ше тегаш дола барзкъаш тIехдика мара хилийтац цо.

Долче, цо хьаяь хIамаш ОТК контролераша соца ца еш, хийцца чакхйоалийт. Иштта болх бе Iомабаьб цо шийна уллув къахьегаш бола хIамаш тега мотористкаш. Каст-каста цуница дагабувлаш, шоай професси кIоаргагIа йовза гIерташ хул къона хIамаш тегараш. Царна ца ховш дар ше. дIахьехаш. хилча чIоагIа дега тоам хул Iашата.

Овсаре къа а хьегаш, цо даьхача толамий боккха мах баьб фабрика кулгалхоша. Дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш, маьхера совгIаташ тийнад цунна.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мотористка I. Олигова.

И. ПЛИЕВА сурт.

МЕХАНИЗАТОР

Сунженски районе дика вовзаш ва заслуженни механизатор вола Шевцов Александр Иванович. Из ва «Победа» колхоза № 1 йолча тракторно - полеводческий бригаде болх беш. Цунна дукха дезаденна гIулакх да лаьттан тIа болх бар. 1970 шера бархI класс яьккхачул тIехьагIа город Орджоникидзерча профтехучилище деша а ваха, тIехдика дешаш 1972 шера чакхйоаних цо училище. Шин шера колхозе болх бича, Советски эскаре гIулакх деш Баку яхача городе хул из. Цига отделене командир а волаш, шийгара говзал. денал гойташ хиннав Александр Иванович. Цигара цIавенача хана дено хIанзалца хьа укх цхьан бригаде ва из къахьегаш. Ше болх беча пхийтта шера, тракторашта дика доал а деш, царцара безам ца бовш, ялат дикагIа хургдолчча тайпара лаьтта оахаш, доагор кходеш хьавоагIа механизатор. Паччахьалкхен план хIара шера 150—170 процент кхоачашъяьй цо болх беча метте. тийннай цунна дукха сийлен грамоташ. ахчан премеш. кхыдола совгIаташ а. 1988 шера «Заслуженни механизатор» яха звани еннай Александр Ивановича.

Хьинар дола механизатор 1986 шера дIаэц КПСС членалла. Из лоархIаме гIулакх долга ховш хул из. Сийлахь лоархI цо Ленински парте хилар, хIаьта дий низ тIабохийт, перестройка оттадаь дакхараш кхоачашде гIерташ. Дика кхеташ ва механизатор вай мехка эттача хьалах, новкъа да цунна партех дувца харцдараш. Цунах лаьца Александр Ивановичас аьлар:

— Эррига а парти бехке яц цхьабола коммунисташ бехке баце а, со тешаш ва коммунистий парти сийдолаш хургья, аьлча. ДIахо а лерхIаш да 1982 шера отталь йола Кхачан Программа кхоачашъеча дика къахьега, цох сай декхар лоархI аз.

Барттайна я Александр Ивановича болх беш йола бригада, дика къахьегаш ба укхаза эрмалой, гIалгIай, нохчий, украинцаш, черсий, кхыбараш а. Цар шоайла доттагIал леладу. Къаьстта хьоашал леладеш ба гIалгIай механизатораш Оэиев ТIахIири Хамхоев Мусаи. Механизаторий дай нанеи дIаяхача хана Серноводске ваьхача Богатырев Махьмудаца доттагIал леладеш хиннаб, цуи дезал шоай гаргара наха лоархIаш. Ценнанас Ольга Васильевнас аьлар:

— Шийна нана БогатыревгIарех хьальнна я, укх тхо долча ухаш бар хьалхагIа.

Дика дакъа лоацаш ва Александр Иванович общественни вахаре а. Дукхача шерашка парткома член, КПСС Сунженски райкома член а волаш хьавоагIа из. Шийгара говзал дIалуш ва из къонача механизатораштa, Iомабу техника лелае, лаьтта аха, дискаши макхаши даха, доагор кходе, иштта кхы дIахо а.

Победа колхоза парткома секретара Брынькос аьлар:

— Александр Иванович дика механизатор ва, дукха езаеннай цунна техника. Шийна тIадилла хIама тIехдика кхоачашдеш хьавоагIа коммунист Шевцов Александр Иванович.

Иштта хила деза коммуниста вахар.

Т. ХАШИЕВ,
тха штате воаца корреспондент.

Овсаре къахьег

БIаьстан денош шийла латте а, тIатеIIа къахьегаш ба укх деношка Грозненски района «Пригородный» яхача совхоза № 6 йолча бригада баьцадаараш леладераш. Цар кулгалхочо Гулаева Тамарас дувцачох, теплицашка рассада дIаера гIулакх геттара дика чакхдаьккхад цар.

— Цхьабакъда, из дарах далац гIулакх, — йоах Гулаевас. — ХIанз тIайоагIаш латт баклажаний «мерзача» бурчний рассада, кастта кхашка дIае езаргья из. ХIаьта из болх геттара лоралуш мара бе йиш яц. Тхо мела хуле, цу культурай хьувкъам чIоагIгIа эшалургба. Цудухьа салоIам яхар фуд ца ховш къахьег оаха укх деношка.

Гулаевас кулгалдеча коллективана 49 саг чувоагIа Царех дукхагIбараш йоккха опыт йола говзанчаш ба.

— Балха дя сецца дIаладу оаха, — аьлар Тамарас. — Ара йIовхал отта йолаелча, теплицай наIараш шерра дIа а йийлле, рассадана хий тох, оасар дIадоакх. удобренеш товс. Цу тайпара гIулакхаш ду еррига теплицашка. Цудухьа эIирgаш сихха дегIадоагIа.

ХIанз рассада кхашка дIае йолаелча халонаш тIаккхийтта́й. Дале а, дика лоархIабу шоашта хьалхашка латтача декхарех баьцадаараш вхедеш бола Исаева Ясман, Закриева Iайшет, Ирисова Яха, Асабаева Тонта, Дадаева Зулай, Байсарова Аминат, кхыбараш.

— ТIаккха мишта яр дIадахача шера итогаш? — хаьттар оаха Гулаевага.

— Во яцар, — аьнна, жоп делар цо. — Бригадас гулa дир. паччахьалкхенна дIа а делар 589 тонн баьцадаараш. План — 420 тонн. ЛийрхIачул итт процент дукхагIа кхейир баклажаний бурчий рассада. Иштта къахьегарах 22 эзар сом доплата ий цар оаха.

Карарча шера кхы а лакхагIа хьоккхамаш долаш къахьега лаьрхIа ба «Пригородный» совхоза баьцадаараш леладераш.

С.-М. ЯСУЕВ.

Росси: мишта хила еза республика

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДЕ

РСФСР халкъа депутатий цхьоалагIа Съезд геттара ирача къовсаме дIайолаелнай, цхьанолча хила цуй ирал парл[illegible]ентски довзал тIехйоал. [illegible] мае цо ший болх дIахо бихир. Попкхача Кремлан [illegible] Дворецe Хал[illegible] [illegible] IуйрийнарI заседани [illegible] проблемаш ювцарца, хIаьта керттерча даькъе ден повестка дешашка хьажара порядка, пренешка къамаьлаш дара аргIана хеталь дискуссеш ярца дIайолайир. Халахете а, цу тайпара стиль традиционни а хинна дIаотташ латт, бакъда республика гражданаша Съезда боккъо еннай кхоанен программа оттае, Росси мишта хила еза белгалдаккха.

Трибуна тIара а моттигашкара а хьахоз процедурни дешаех дола тайп-тайпара хетараш. ДукхагIбола депутаташ ден повестка йиъалагIа пункт юкъейоалаяра тIехьа бар. РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель а цуи заместителаш а харжара хьакъехьа я из. Кхыбараш Российски Федераце Конституце тIа хувцамаши тIатохараши дарах, республика суверенитетах дола а иштта кхыдола а дешаш юкъедихьача бакъахьа хеташ бар. Тессача кхажо деррига а шийй моттиге дIаоттадир: ден повестка Россе паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органа кулгалхой харжилга белгалдоаккхаш йола йиъалагIа пункт юкъеяхьа лаьрхIар.

ЧIоагIа ирача къовсаме дебаташ хилар повестка ер пункт — РСФСР Лакхехьара Совет харжарах яр юкъеяхьара хьакъехьа. Цхьаболча депутаташа хьалхадоахар эггара хьалха Российски Федераце Конституце тIа хувцамаш дарца, из союзни Керттерча Законага хьежжа тоадарца ювзаенна проблемаш къоастаелга. Цар шоашта хетар иштта чIоагIдора: нагахьа санна, цуи цхьайола статьяш хувце, цо Лакхехьарча Совета палатай дукхала состав шерагIа, представительнегIа, лоархIамегIйола законодательни акташ юццача а чIоагIъеча а компетентнегIа хилийта таро хургхиларца.

Россе автономни республикайи областийи цIерагIа цу хьакъехьа кхыча тайлара хетар белгалдаьккхар В. Н. Степанова. Цо цхьадолча даькъе аьлар, укх Съезде Конституце статьяшта хувцамаш де эшац, хIана аьлча, уж хувцамаш кIоарга хила ца еш, массе а оагIорахьара тахка а ца тохнаш хьалхадоахаргда кердача Лакхехьарча Совета, цуи палаташта, комитеташта, комиссешта. Вешта аьлча, конституционни комиссена тIадилла деза республика Керттерча Закона проект кийчъелга, хIаьта, из цул тIехьагIа деррига халкъа ювцаш белгалдаьккхар теркал а деш, аргIана йоацача Съезде ювца оттае еза, аьнна.

Цу пункто формулировкай хьакъехьа альтернативни предложенеш тийлар. Кхаж тессача дукхагIбараш тIехьа хилар ден повестка пункта укх чулоацама: «РСФСР Лакхехьара Совет вIашагIйоллара порядкана, РСФСР Лакхехьарча Совет харжарах.

Съезде хоам бир редакциони комиссе заседание цуй председателалла М. И. Толстой хержилга.

Мандатни комиссе доклад ювцача хина, [illegible] [illegible] публика гражданин цхьан хинна шин Совета депутат мара хила йиш яц. Из хаттар эттар, цхьадолча даькъе, кхаь Совета депутат волча И. К. Полозкова полномочеш чIоагIъеча хана. Юристашта хетачох, депутата хоржамех дола Закон толхадац, нагахьа санна, цо цу кхаь мандатах цаI Iадулле.

Цу хьакъехьа къамаьл деш И. К. Полозкова аьлар: Тахан Россе дукха проблемаш я. Из воча хьале я, ший лоIаме яц, экономически дегIаухача дукха духьаленаш я, Россе а российний а духовность къий луш латт. Уж еррига проблемаш Россе Лакхехьарча Совете мара къоастае йиш яц. Цудухьа, из СССР халкъа депутата мандат Iодилла раьза хилар.

Депутаташтa салаIа ха лу, цхьабакъда уж болх дIахохьош ба. Уж шоайла вIашагIбетталу, дагабувл. Цу тайпарча цхьан группа дIатIа болх Съезде дакъа лоацаш бола М. С. Горбачев, Н. И. Рыжков, А. И. Лукьянов. Депутаташ царца къамаьл де шоай баьнача аьттонах пайда а эцаш Съезда балхах фу хет ха гIертар.

Царех цхьанне хаьттар тха съезде цхьайолча хана парламентски культура ца тоъаш санна хетий шоана, аьна.

— Духхьал дIаала деза тоъац, — жоп делар М. С. Горбачева, — цхьабакъда, из дIадаккха йиш йолаш гIалат да. Съездо регламент чIоагIъергья, цо съезда болх дIахохьоргбола органаш вIашагIйохкаргья. Эггара лоархIамегIа да хIара депутата диц ца дар шийна тIехьа — республикера эзараш харжархой, хIаьта Россена тIехьа мохк, цуи тIехьа СССР-ча демократически хувцамашка, перестройкага хьежаш дола дуне долга.

...Юха а заседани дIайолалу.

Ден повестка хьалхагIа РСФСР Министрий Совета Председатель харжара, е республика Конституце тIа хувцамаши тIатохараши дара дош юкъедахьара хьакъехьа дискуссеш хилар.

ДукхагIболча депутаташа кхаж тессарца хьалхагIа РСФСР Конституце тIа хувцамаши тIатохараши дарах, конституционни комисси вIашагIйоллара дола дош дувца, тIаккха Россе Министрий Совета Председатель чIоагIве лаьрхIар.

Республика правительства кулгалхо оттаварах йола пункт йоккха дискуссеш ца еш чакхъяьлар. Цхьабакъда, цу пункта формулировка лрах тайп-тайпара дийцар депутаташа. П. А. Лысовеи В. А. Шуйковеи укх тайпара вариант хьалхаьккхар: РСФСР Министрий Совета Председателах. Дош цу хьисапе оттадара бахьан иштта къоастадир цар: конституце хувцамаш дарах бола соцам тIаннцачул тIехьагIа, хувцаяла тарлу Председатель чIоагIварх причина а. Цхьабакъда из [illegible] депутаташа тIа [illegible] шир хьаллаьхар ер [illegible] республика Министрий Совета Председатель [illegible] варах.

[illegible] доагадаьл Россе агропромышленни комплекс дегIаноалаярах дола дош.

Съезда шоллагIа дея сайрийнара заседани барт-цхьоагIо йолаш дIаяхар, долче, майрра ала йиш я, из пайдане хиннай, аьнна. Дагадоаийта лов, Iуйрийнара заседани берригаш хIана бац аьнна депутаташ раьза а болаш, РСФСР суверенитетахи кердача союзни договорахи дола дош повесткана юкъедоаладарца чакхъяьккхалга. ХIанз къоастаде дезар из дош маца дувцаргда. Дукхача депутаташа, царна юкъе Г. В. Веретенников, Л. Б. Волков, Н. Н. Мальков а болаш, дIадийхар цу дешага йиъалагIча пункте, Россе политически экономически хьалах йолча докладага ладийгIачул тIехьагIен Республика Лакхехьарча Совета Председатель харжале хьалхагIен хьожвалга. ХIаьта депутата И. В. Константинова цу дешана «къаьстта политически ранг» елар. РСФСР суверенитетах йола деклараци тIайнйцачул тIехьагIа, аьлар цо, вай белгалдоаккхаргда республика Конституце тIа де дезача керттерча политически хувцамий маIан, хIаьта Лакхехьарча Совета Председатела пост дIалаца гIерташта цу дешах дола хеташ хайча, кхаж хьанна тIехьа тасса беза ховргда вайна.

Сайрийнара заседани чакхъяларга дIалестача хана Съезда болх кхы а сихагIа дIабахар. КIезигагIа хилар юкъера къамаьлаш, дукхагIа — пайдане конкретика. Халкъа тIахьожама Комитета председатель, Лакхехьарча суда председатель, республика керттерча паччахьалкхен орбитр чIоагIварах йола предложени тIайийцанзар депутаташа. Чакхъяьлар кхыъхе вариант. Кхаж тессача «РСФСР халкъа тIахьожама Комитетах» дола дош кхычарех хьакъоаста а дир, къаьстта дувца отта а дир.

Къоастаянза проблемаш Россе дукха я. Цудухьа кхеталуш да царех цхьарашка къаьстта укх форуме хьажа депутаташ лоВш хилар. Съездо белгалъяьхар царех керттеръяраш. повесткана юкъедихьар ер дешаш: дукхача наха йолча информаце средстваех РСФСР халкъа депутата статусахи. Депутатий аграрникий цIерагIа А. Т. Назарчука хьалхадаьккхар Россе агропромышленни комплекс дегIайоалаяра дешага РСФСР Министрий Совета председатель чIоагIвале хьалха хьажа, аьнна.

Съездо чIоагIйир ден повестка.

Цул тIехьагIа регион[illegible] депутатски группий [illegible] лаша [illegible] йолча Съезда регламента проект юкъ[illegible] йолийр.

18-ча мае Съездо болх дIахобихьар.

(ТАСС).

XXI областной партийни конференци

КПСС ОБКОМЕИ РЕВИЗИОННИ КОМИССЕЙ ОТЧЕТНИ ДОКЛАДЕХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

Оаха хьалхагIа хоам ма барра, КПСС Нохч-ГIалгIайн обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева а областной парторганизаце ревизионни комиссе председатела В. С. Шмякос а отчетни доклаш ьвчул тIехьагIа пренеш дIайолаелар конференце. Уж хьайийлар парте Грозненски горкома хьалхарча секретара **В. А. Куценкос**. Цо аьлар, республиканcки центра партийни организацешка отчеташ а хоржамаш а беррнгача коммунисташа хьинаре дакъа лоацаш чакхдаьлар. Къамаьлаш даьоаша тийнача хьехарех пайда эцара, тIаьйца решенеш кхоачашъяра мел эшар де деза горкомо.

Бе беза болх IалаьмаТе дукха ба. Телхад нах кхачан продукташца Iалашбелга, ледара лел социальни-бытовой гIуланкхашта эша объекташ хьалъелга. Боахам лелабара нердача методашка довлача хана халонаш белгтала гуш я. ХIанзалца, ховш ма хиллара, экономика паччахьалкхен монополи яр. ХIаьта хIанз товарни рынкага довла деза. Иа атта гIулакх дац. ХIаьта а дукха кхоачамбоацараш хьахиннад порядок ца хилар бахьан долаш, кадраш хьалохача а уж балхашка дIа-хьа уттаеча а даь гIалаташ бахьан долаш. Уж гIалаташ даьт центре а моттигашка а. ХIанз хьаэттача хьашташка хьежжа цу гIулакхах урок е еза партийни комитеташа. Эргабаккха беза цар шоай болх.

Идеологически балха хьакъехьа дувцаш, аьлар оратора, халахете а мехкара коммунисташ XXVIII съезда накъаболхац юкъарча цхьан платформаца. Цхьабарашта КПСС дIа-хьа екъаллар лов. Оаха, Грозненча коммунисташа, тхоай собранешка хьаллаьнай КПСС ЦК Платформа. ХIаьта къамаьл даь [illegible] Платформа а Устава проекта а хIара разделах шо-шоашта хетар оалаш элманеш а йир, предложенеш а тийлар. Ерригаш а яьтаи дIаяьрхIача 300 гарга предложенеш еннай коммунисташа. КПСС обкоме а Центральни Комитете а [illegible] Мальсагов [illegible] [illegible] йоахача доходаш [illegible] йола раз[illegible] аьнна [illegible] тIабахийтаб [illegible] концепци вIаштIехьаргутара, коммунистий [illegible] дIахо а марксистско [illegible] тIехьален [illegible] тIа [illegible] [illegible] а белгаяйр [illegible]

кабуц — 370 центнер. ХIара продукце центнерага дIабода мах 6 сомая 70 кепиган лохбеннаб, колхозхой алапеш кхозза айденнад. Таханарча партийни конференцега оаха хоам бу тхоай пятилетка оаха чакхъяьккха хиларах!

ХIаьта а бокъонца дола бакъдар аьлча, учетага а хIаьта кхашкара потребителага кхаччалца оаха кхееш йола продукци дIаяхьара набкъага а диллача тхо тхоаш дай долаш чакхдалац из гIулакх. Юкъе латта нах а дукха ба. Дикна новкъарленаш ю тхона цу гIуланко, хIаьта колхоза партийни организацес теркалдац из дош, шийна гунахьа из довцаш санна Iеш я. Нийса йоацаш позици хет сона цох, хIаьта се коммунист хиларца аз мога а яц из.

Нагахьа санна тха арендни бригадана йизза бокъо хьалоре, тхоай продукцена тхоашка учет яйтаре, хIаьта гIа мел баьнкхача тхо «лорташ» бола портфелаш бе йоахна функционераш кIезигагIа баларе дикна товлургбар тха болх.

ДIахо, оратора йийцар партийни вахара проблемаш. Тахан массанахьа а цIенхаштта критика ю партена, аьлар цо. Нийса критика а кIезига яц. Цхьайола парторганизацеш дIа а теIа цхьа эргалонаш хиларга хьежаш санна Iеш я. Нах цецбоах цумо йолча позицес, цар дIатIаэцац из. Массане дагара айса оалаш санна хеташ ях аз: тахан дукхача партийни система хьахургхилар вай гуш долча хана, КПСС санна йола парти вай мехка яц. Беррига ший низ оарцагIбоах цо наьха хьалтаро вйяра. Сона хеташ, цхьабараш ше-шегIа эргадаьнна тоаденна дIагIоргда гIулакх яхаш хьежаш ба. Iехабала белац цар, хургдац из царна хеттача тайпара. Дукхача партийни системе болх бе а даха а нийча хила деза вай. ХIама а ца деш дагIаш вай яьсса йита моттиг сиха дIалоацаргья оппоненташа, хIаьта массанаха шоай Iотгьам [illegible] а бергба. Нарес общество ахка йисте кхоачаьй, мохк къела ден тIа бигаб, яхаш дувц цхьабараша. ХIаьта а фуннагIа хиннадале а СССР-ах дерригача дунено а лоархIаш держава хиннай. Хьалхалев урхаленавика кхоачадьд вай партес. ХIана хазац вай партийни пропагандистий оаз? Тоам хетац? А. Кийча бац уж шоаш лархIийтара. Тхоай районерчох хов сона из. Юрташка инициатива каст - каста неформалаша [illegible] коммунистий [illegible]

тель хинна, балхара а бюро члеиаллара а дIаваьнкха н. Бондарь КПСС Наурски районa хьалхара секретарь харжарах ше цецваьнналга а ца кхеталга а. Назранe баьча тохкамо хьахьенхар н. Бондаро лаьттахи фусамехи дола законаш гIожа телхадаьлга. Цу хьакъехьа района прокуроро, парткомиссес, халкъа тIахьожама комитето отталь справка а я, аьлар цо.

Митингий хьакъехьа КПСС обкома бюрос даьр хьал а лоацаш, нах майдаш тIа гул а луш, харцахьа гIулакхаш дIадаха. яхаш кхайкара бахьанаш кIоаргга техкача бакъахьа хет сона. Кхааш нйдаь нах иштта бита йиш яц. хIана аьлча из лазар юха а дийнлургда иштта дуте. Митингаша нах хьоабаьча бахьанашта юкъе лаьрхIар цо наьха социальни хьалаш дика ца хилар а. Дуккхача юрташка хий дац, леха наькъаш да, газификаци яц. ХIаьта а укх шин — кхаь пятилетках пайда ца эцаш итташ миллионаш ахча дус республике, лимитацеце ресурсашцеи Iалашдаь госбюджетни ахча а долаш. Стройиндустре предприятеш низ болаш хилар да цу деша бахьан. ТIаккха хий дуллача, наькъаш тоадеча, газ чуюллача дIадахийта мегаций из ахча? Цига тешшаме накъадаргдар из наха. ХIаьта из хьадац. Цу гIулакхо къаьгга хьахьокх Министрий Советои республика Госпланои деш дола гIалаташ. Ер шоллагIа бутт ба КПСС обкома хьалхарча секретараца дага а даьнна Наьсарера юрташ тоае аьина оаха оттаяь Министрий Совета постановлене проект Госплане улла. Къаьсттача цхьан района хеталь цу тайпара постановлени е йиш яц, яхаш бахьанаш а доахаш уллаю из. ХIана мегац из, н. Мальсагов? ТIаккха Наьсарен район кхычарна тIехьайнса мегаргйий? Из тIехьайитара новкъостал ду вай, тIехьакхе елча, новкъарленаш ю... Тамашийна позици я из.

ГIалгIай къаман автономи юхаметтаоттаяра республика парторганизацес хьалдоацаш долча дешах йола пункт юкъейахийтар дийхар цо конференце резолюцепа.

ТIеххьарча хана, белгалдаьккхар «Красный молот» завода парткома секретара **Л. Я. Кривошеева**, дукхагIа хьадеха баьннаб организацейи предприятейи, ведомствай бухсоацаш хьехулачох царна кулгалдеча коммунисташкара. Кадраш эргайоалаш латт, дукхагIа хул республика кулгалхой хальа [illegible]

Заседаней зале. Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

— Отчеташи хоржамаши, — аьлар цо, чакхдувл КПСС XXVIII съезда кийчо еча хана. Кепа а техад, шерра дувцаш а да парте кертера документаш — КПСС Уставеи Платформаи проекташ. Кепатехача документаша белгалдоах дукхагIболча коммунисташта хетараш. Цхьабакъда, уж кхы а тоаде деза. Тхоай парторганизаце цIерагIа тхоай предложенеш оаха Iояхийтай КПСС ЦК.

Библиотечни проблемаех лаьца дег тIара, массане а дегаш тохадолийташ дийцар конференце А. П. Чехова цIерагIча республикански библиотека директора **Т. П. Габисовас**. Из летхъар культура учреждений материально-технически база эсала хилара. Республике болх беча 444 библиотеках 71 арендагIа хьаийцача помещенешка я. Уж тиша, къаьна, капитальни ремонт е везаш я. 90 библиотека аварийни хьале йолча зданешка я.

Библиотекаш лелаяра, аьлар къамаьл даьчо, Iалаьмате кIезига средстваш хьежаю. Политически, идейни нравственни кхетам луча культура учреждений лоархIам мел боккха ба дицделча санна хет партийни советски органий кулгалхоцта. Библиотекаш Iалашъяц доагорца, эсала кий[illegible]

арахьа, иштта республикал арахьа кхача леха а ухийташ. ХIано районера комсаш кхею боахамаш мукъадалийтад шуга дIатела ца езаш, 50 процент мара дулх а дIатела ца дезаш. Iалаьмате боккха лоархIам бела дош къасталара дикна доккха новкъостал да из.

Кердача хьисапе уйлаш про, дIахо дувц делегата. ДIадех кхалнах кулгалдара балха тIа хьежабара йола проблема кердача хьисапе къестаелга. ВIалла а тIехьа яц со; аьлар цо «разнарядкагIа» кхалнах балха тIа хьежабара, хIаьта а нийса дий-хьогI парте райкома хьалхарча секретаралла цхьаккха кхалсаг ца йисар. 155 халкъа депутатах пхиъ мара яц Нохч - ГIалгIай АССР яр. кIезигбеннаб кхалнахах бола кулгалхой республикански а, районни а [illegible] Цуьна цхьана лакхерей юкъера лаьрххIа йолей образовани йолча специалистех 61 процент бараш кхалнах ба. Партийни профсоюзни, организацеша кхалнаьха бокъонех кIезигагIа а дувцаш лоархIамегIа да уж чакхъяхара йола тароналп хилийтар.

Н. А. Симченкос теркам тIабахийтар дукха бераш долча дезалий проблемашта. Уж санна болча дезалшка [illegible]

аьлча, цунна тIехьалатт нах, царна эшараши хьашташи.

Шоай гIулакха тIа коммунисташа хьинаре къахьегаш хиларах дола масалаш кIезига дац вахаре. Довлдара лерадача хьалашка организаторски идейно - политически балха тIа дика опыт Iоавьй Гикаловски консервни заводас (директор КПСС члеинов. Р. С. Бочкарев) партийни организаце. Социальни сфера белхлошта эшарийн хьаштийи. фусама проблемаш къестаяра, къахьегама хьалаш тоадара йоакхо ярах вIаштIехьдаьнад коллективе дика морально - психологически климат хьаде. из бахьан сиха тоаделар техникоэкономически хьокхамаш а. Уж санна дола хувцамаш хулаш латт кхы цхьайолча предприятешка: Горячеводски УБР-е. Грозненски газ чахкIоахача заводе, АТП-3, АТП-2, Ер[illegible] техлесхозе, «Грозненский» яхача райпищекомбинате, «Молочный-1», «Тепличный» яхача совхозашка.

Цунца цхьана юртбоахама производство дегIакхувлара бсарам, район кхачанца Iалашъяр тIехьадусаш да таханарча дено дIадехачул. Парте бюро, района хьалхара секретарь а обкома [illegible]

къе йоккхий темпаш хургйоацандаь. Иштта дIадоладир цший къамаьл Грозненски № 35 юкъерча школа директора Н. В. Денисенкос. Цхьабакъда, цу хана деиз хувцамий даькъе хоалуш дар кIезига да, гIадвугаш а дац. ХIанзарча хано дIадехарий позицешка диллача школа материальни база халача хьала тIа я. Дукха хало лов мебель эца гIерташ. Госснабо из духхьал керда хьалъяьча школашта мара дIахецац. Укхаза тхона новкъостал де йиш яр «Терек» объединене, иштта ПТУ-с.

Школаш ца тоъаш хиларах, дукха я эшаш йола дешархошта моттигаш. ХIанз укх сахьате городерча дукхагIйолча школашка боагIачул дукхагIа ба дешархой, цудухьа шинкхаь сменагIа занятеш хул, ялх шу даьлча деиз берашка дешийталга вIаштIехьдалац. Физически даькъе бераши кагирхойи дегIакхувла. дешабоацаш цар йоаккха ха пайда баргболча тайпара вIаштIехьаккха, салаIийта торонаш [illegible]

Къаьстта сагота а волаш делегата дийцар педагогически кадраш кийчъяра хьакъехьа. Вузаш яьхача выпускникех дикка дакъа эсала кийчбаь ба методически хьакъехьа. Вайнаьха меттала хьехаргIа дIа ца доладар этапегIа доладарах тоъаш бац нохчийн гIалгIайи метташ хьехархой. Школе хьаьхкачарна а хац юкхьа [illegible] арча класашна хьехара йола спецификей методикей IалаьмаТе хала дезаш да вайнаьха меттала учебникаш. Школьни программашта юкъеяхувл регионални компоненташ, нийсагIа хургда, [illegible] ашта географи, истори, искусство, шоай края культура йовзийтар. Долче, цхьа оагIорахьа уж дIадехаш даьлаш чоте а лувцаш, кийчбе беза вузашка специалисташ, хIаьта шоллагIча оагIорахьа [illegible] искусствоведий [illegible] низаш тIадерзаде езза баш[illegible] дика програм[illegible] дешара-методически пос[illegible] хьаяра

ХIана дукхагIа [illegible] горо[illegible] дашка вIашагIбоах[illegible] а гимназеш. Башха-дикна гIулакх да из. Цхьабакъда, [illegible] из чакхдаккхара IалаьмаТе дукха организационни болх бе беза, ахча дIадахийта [illegible] нешаш. Укхаза [illegible] дагIаш дар де дез[illegible] ар базови предприятеша

ДIахо Н. В. Денисенкос [illegible] дела гатий теркам тIа[illegible] ар бидессалоний сеть дегIа[illegible] хилара. Цига практически [illegible] тIа-

мегIча проблемаех мара дувцаргдац.

Экономике, иштта социальни сфере а латтача хьала тохкам бича гучадаьлар базови даькъе капитальни гIишлош яр йолга. Цунах тийша да дукхагIча даькъе республика дегIайоалаелга. Цу комплексо белх во бар бахьан долаш нийсденна хIама да дукхагIдолча хьокхамех Российски Федераце дукхача хана деиз Нохч - ГIалгIайче тIеххьарча моттигашка хилар: фусамешца, унахцIенон учреждеиешца, школашца, школе даха ха кхачаза долча берий учреждеиешца, клубашца Iалашбар, иштта кхы дIахо а.

Вай цох лаьца дийцад нийкъа санна-дуккхаза. ХIаьта из дувцаш каст-каста центральни министерстваши ведомстваши беххейора. Цхьабакъда, самокритични хилча, кIезига бац вай бехк а. Духхьала тIеххьарча диъ шера фусамаши соцкультбыта объекташи хьалъяра республикана хьахьожаьча средствех кара ца дерзадеш дисар 110 миллион совгIа сом. Карадерзадеш хиннадац уж хьалхагIа а.

Холуш дукхагIа хулаш латт чакхъяханза йола гIишлош. Мадарра дийцача, банкрот хиннай керттерча ПСМО «Чеченингушстрой» яхача гIишлон подразделенех. Банка а поставщикашка а цун неплатежаш 46 миллион сомага кхаьчай, хIаьта шоай низашца кхоачашдеча гIишлон - монтажни балхий дукхал 1987 шера 58 миллион сомагара 1989 шера 36 миллион сомага кхаччалца лохъеннай.

Республика гIишлон комплексе иштта чоалхане хьал оттара керттара баьхьан республика правительствос лоархI гIишлон организацей, министерствай. Министрий Совета кулгалхоша гIишлон база, гIишлон материалий промышленноста дуккхача хана лерттIа йоакхо ца яр долга. ВIалла а терко яцар бел лошта эшаш дола хьалаш хьадара, хIаьта из бахьан долаш тIеххьарча шерашка геттара дукха квалифицированни кадраш кхычахьа дIаух.

Тахан вайга йолаш я гIишлон комплексе гIулакхаш холуш тоадар Iалашдара кола программа. Эггара хьалха — из гIишлон индустре бу[illegible] гIишлон материалий промышленности дегIайоа[illegible] белгалдаьккхад холепособегIа дукхагIа гIишлош хьалъяр[illegible] ле деларан. Цхьадолча даькъе къестаяьд «Чеченингушстрой» объединене гIу[illegible] кхаш бокъа[illegible] [illegible]

КПСС дIа-хьа ехьаялар лой. Оха, Грозненча коммунисташа, тхоай собранешка хьаллаьцнай КПСС ЦК Платформа. ХIаьта къамаьнт даьраша Платформа а Устава проекта а хIара разделах шо-шоашта хетар оалаш замечанеш а йир, предложенеш а тийлар. Ерригаш а дIалаьрхIача 500 гаргаьраш дIалаьрхIача 500 гаргара предложенеш еннй коммунисташа. КПСС обкоме а Центральни Комитете а дI[illegible]чиай уж. Масала, [illegible] елар къа па хьегаш йоахача доходаш дарча къовсамах йола раздел юкъеяхьийта. [illegible] Дукха тенкам тIабахийтаб юкъара концепци [illegible] хьаьккхара, коммунистий болх дIахо а марксистско-ленински теоре тIехьален ларда тIа латтаргхитара бола тешам а белгалбир.

Тахан керттера дар — общество гуманни демократически социализма тIехьадаьнна мел дола унахIена низаш вIашгIтохар. Тхо хьалда духьала да В. И. Ленина критика е гIертараш. цхьаш [illegible] бахьанаш а лечаш цун сий дожаде гIертарашта.

Дукха проблемаш оттаьй парторганизацешта хьалхашка предприятей а кхыча боахама организацей а кулгалхой хаьжа аьнна дIадоладаьча гIуланхо. Цхьацайолча моттигашка группови лоIамгахьа оззабезамаш ду хоржамашка. Ишта хьахаржа кулгалхой шоай «харжархошкахьа» юха а хьежаш шоай лоIамах цхьаккха решени е йиш йоацаш бус. ХIаьта а хорш ма дий тахана кулгалхо кердадар бахьа юкъе ца дихьача, финансово-экономически конъюнктурага хьежжа пхьаца риск йола хIама хьа ца дича варгвоацилга. Коллективашка тIехь - тIехьа дукхагIа хоззахаца кIоаргга дагаьннача тIехьагIа лаккхьа латтача органашка шоай показашца дIаувттабича бакъахьа бар уж кулгалхой, ахаш.

Шиий къамаьл чакхдоалаш В. А. Куценкос белгалдаьккхар Проекта платформа тIа динна моттиг дIалаьцай партийни массай, юкъхьанцарча парторганизацей роль айлаэ аьнна. Городской партийни организацес из гIулакх хьал а доац, хIаьта КПСС Устава из юкъедахьар а лов. Демократически централизм Ленина лийрххIача тайпара йита еза, аьлар цо.

Трибуна тIа воал Грозненски района «Советская Россия» яхача колхоза председатель Р. У. Кагерманов.

КIезига ха яц арендни бригадана со керте латта, аьлар цо. Цахаддаш сона дагадоалла дош да — къахьегам вIаштIехьбаннхар а цун овсарле лаккхьар а. Арендни отношенеш тха производства юкъеяьнна нонагIо ха а я. ХIаьта кIезиг-дукха опыт а Iоаьаьй оаха цу хьакъехьа, выводаш а яьй. Колхозхоштеи колхозан юкъера арендни отношенеш хьалха хиначарел овлангара эргаяьнна я. хIаьта юххера хьадеча хIаман чIоагIа пайдане Iаткъаш а я. Аренда хьисапе оаха болх беча шерашка 93 центнерагара 280 центнерага ихачча йайбеннаб оаха кхедеча баьцвдаарий гектара тIара боала хьувкъам. Аз кулгалдеча бригаде помидорий хьувкъам 320 центнерага кхоач (гектара тIара), нарсаш — 101 центнер хул.

оарцагIоах цо наьха [illegible] таро айяра. Сона хеташ, цхьабараш ше-шегIа эргадаьнна товденна дIагIоргда гIулакх яхаш хьежаш ба Iехабала бетац цар. хургдац из царна хеттача тайпара. Дукхача партийни системе болх бе а даха а кийча хила деза вай. ХIама а ца деш дагIаш вай льсса йита моттиг сиха дIалоацаргья оппоненташа, хIаьта массанаха шоай Iоткъам чIоагI а бергба. Партес общество ахка [illegible] моха къела ден тIа биraб, яхаш дувц цхьабараша. ХIаьта а фуннагIа хиннадале а СССР-ах деррига дунено а лоархIаш держава хиннай. Хьахалеи урхаленашка кхоачадьд вай партес. ХIана халац вай партийни пропагандистий оал? Тоам хетац? А. Кийча бац уж шоаш лархIийтара. Тхоай районерчох хов сона из. Юрташка инициатива каст-каста неформалаша дIалувц, коммунисташ кабинеташкеи квартирашкеи баггIаше а. Партий лорало дувзаденна да Ленина хьехам Iомабарца, цун общество вера роль а моттиг а дIайовзийтарца. Тоъаргда вайна «меченосцаш» хила, йоахар цо, наьха хьаштанкахьа ерзае еза юхь, хьажа деза царна фу эш, цар фу йоах, тIаккха кхетаргба уж вайх, тIехьабаргба вайна.

ЧIоагIа гIулакхах дог лазаш къамаьл дар КПСС Назрановски района хьалхарча секретара I.-Хь. Хь. Аушева даьр ХIанзарча хьалашка диллача чIоагIа лоархIаме да. Йоахар цо партийни, советски, боахама кулгалхой гIулакхаца болаши цIенен хилар. Из дар наха вай республике а тха районе а митингашка хьаьхайкадаьри лехари. Из дош митта оттадара бахьанаш эшачарел дукхагIа а дар царга. Йоацача социальни нийсхос, доьссача хабараша, воча бытовой хьалаша, цар дар дуача тайп-тайпарча чиновникаша кIаьдбаьб нах. Митингаша шоашта хьалхашка уттадаьча декхарашца гIолбьннача кулгалхоех вай общество цIенъе гIерталга дар. Уж митингаш чакхъяьлар хIама ца эшаш вай ерригача юртбоахама районашка. Шоаш лийрхIар кхоачашде цар вIаштIехь а даьлар. Ала деза, цу гIуланха наха чIоагIа накъаяьлар КПСС обкома бюрос лаьца хинна нийса позици. КПСС обкома хайра вахар, общество цIенлуш йола процесс йолаеннала. Цудукъа цун из духьала а хилавзар. Хаттар отта мег: фу хувцамаш дир цу процессо. Дукха эргалонаш яьй. Цкъа-лета, къамо чIоагIдир ше партех тешалга. Из цар дир дик-дикагIа бола нах партийни органашка харжа а уттабар а дехаш. Наьха активность айийр цу гIулакхо, шоай низах тешабалийтар нах.

ХIана, гIулакх цхьан харша а даьнна моттиг хьаьчул тIехьагIа, сона хеташ, кIоаргга тахка деза митингаш хилара а нах айбалара а бахьанаш. ХIаьта партийни органий, вешта бIарчча парте а сий дожадаьча наха цIенхаштта партийни оценка яла еза, аьнна хет сона. Цу гIуланха кIоаргга тохкам а анализ а е еза. Бехкечоа — бехк дIабала беза.

Ораторо хьахайтар Наьсаре райисполкома председа-

хеталь цу тайпара постановлени е йиш яц, пхаш бахьанаш а доахаш уллю из. ХIана мегац из, и. Мальсагов? ТIаккха Наьсарен район кхычарна тIехьайнса мегаргйий? Из тIехьайнтара новкъостал ду вай. тIехьакхе елча, новкъарленаш ю... Тамашийна позици я из.

ГIалгIай къамуч автономи юхаметтаоттаяра республика парторганизацес хьаллоацаш долча дешах, йолча пункт юкъеяхийтар дийхар цо конференце резолюцеа.

ТIеххьарча хана белгалдаьккхар «Красный молот» завода партнома секретара Л. Я. Кривошеева, дукхагIа хьадеха баьннаб организацейн предприятейи, ведомствай бухсоцаш хьахулачох царна кулгалдеча коммунисташкара. Кадраш эргайоалаш латт, дукхагIа хул республика кулгалхой хальха боахача тайп-тайпарча по[illegible]къой викалашта, творчески интеллигенцеа, искусстваи культурен болхлошца, парте, тIемен къахьегамен ветеранашца, кагирхошца пайдане вIашагIкхетараш. Чурча партийни дешаех лаьца КПСС обкома секретариат каст-каста дагаювла ьнннай партномий секретарашца. Цо карагIдоалийт массанена хетар а лоархIаш тайп-тайпара проблема къестае, наьха уIлаш йовза. Бакъда, из хьалхара гIа мара бац. Республика халача экономически хьала тIара хьалъяккхара де делаш кхы а дукха да. Парте обкома доклада тIа хаьдда белгалдаьхад республика коммунисташта хьалхашка латта декхараш. Уж кхоачашдара цIенхаштта болх бе беза.

Атта хургдац. Нах дIаIемаб фуннагIа дича а могийташ хилара, лархIац долаш дола законаш, хIаьта законаш кхоачашдайтара тIахьожам лбаттабе, декхарийла йолча органаша каст-каста де лезар ца деш дут, дукха зуламаш бекхам боацаш дус. Законность, порядок, къахьегама а митта технологически а дисциплина йоацаш хилча экономике, социальни сфере хувцамаш хулийталга догдоахилга а дац.

Экономикера хьали социальни дешаш къоастадари — цхьатарра къоастале деза, шоайла вIашкаювзаенна ши проблема я.

ДIахо къамаьл даьчо дийцар «Красный молот» нах кхачан продукташца Iалашбара дешаш мишта къестаду. Оттадаьд юртбоахама предприятешца шинна а даьна пайдане дола договораш. Ахкан-гуйран замалахьа заводе хьакхухь баьцадаараш, сом, дийнахьен-буси йохк шура, цахаддаш лоаттабу керда чкъаьра, юкъ-юкъагIа — дулхах йола продукташ. Болх беш я заводе шиI пекарни. Наьха хьашташта йоакхо ярах пайда боал. Объединене коллектива тешшаме кхоачашду керттера технико-экономически хьокхамаш, айлуш латт беш бола пайда; брак йолаш продукци арахецарахи прогулаш ярахи довш дар кIезигденнад, кадраш дIаухилга лохденнад.

Цул тIехьагIа н. Кривошеева хьоахадир шоай партнорганизаце коммунисташта тахан дагадоахка цхьадола дешаш.

Библиотечни проблемаех лаьца дег тIара, массане а деташ тохадолийташ дийцар конференце А. П Чехова цIерагIча республикански библиотека директора Т. П. Габисовас. Из леткъар культура учреждений материально-технически база эсала хилара. Республике болх беча 444 библиотеках 71 арендаIа хьанийнача помещенешка я. Уж тиша, къаьна, капитальни ремонт е езаш я, 80 библиотека аварийни хьале йолча зданешка я.

Библиотенаш лелаяра, аьлар къамаьл даьчо, Iалаьмате кIезига средстваш хьежаю. Политически, идейни нравственни кхетам луча культура учреждений лоархIам мел бокха ба дицделча санна хет партийни советски органий кулгалхошта. Библиотекаш Iалашъяц доагорца, эсала кийчъю Iан замалахьа болх бара.

— Ишта бицбаларо духовность йоаяр, культурана деградаци яр кхерам ба, — дог а лазаш, аьлар Т. П. Габисовас.

Цул тIехьагIа цо дийцар город Грозне йолча библиотекий воча хьалех лаьца. Цкъа-дале, уж кIеанга я. Библиотекаш яц Ипподромни оалача бахача наьха массиве, Мичурина цIерагIча поселке, иштта кхы дIахо а.

Эсала каряерзаю библиотекашта лаьрхIа зданеш хьалъяра хьахьежаю средстваш. Грозне Ленина проспекте здани хьалъеш латта... 7 шу да

Шер-шера дукхагIа хулаш латт библиотекий книжни фонд. Цхьабакъда, уж дIаоттаде моттиг яц. Ха хьатIакхаьчай, аьлар къамаьл даьчо, Грозне йоккха книго хранилище хьалъе йолае еза.

Белх беш болча кхалнаьха, йоанала, берала проблемаех дийцар конференце Наурски района «Советская Россия» яхача совхоза йоккхагIйолча зоотехника Н. А. Симченкос. ХIанз а тIехьа дукха кхалнах ба, аьлар цо, кулг-кара ду хала, кIезига механизаци яь дола балхаш деш. кIезига моттигаш нийслац къахьегам лэрабара нормашех прапилашех дIадехараш кхоачаш ца деча хьалашка цар къахьегаш. Юрта яха саг се хиларах тарра, сона дика хоиш да элементарни социально-бытовой хьашташ доацаш, доаггIаш дола медицински новкъостал доацаш, сатессача денз боад къовлабаллалц, салоIа денош, отпускаш йолаш къахьегаш бола вай кхалнах ханал хьалха къалуш хилар.

Комсаш кхееча кадраш хувцалуш хилара керттера бахьан да итташ долча шерашка кIезига алапеш нйдеш хилар. Цудухьа тIа-тIа дукхагIа хул комсаш кхееча къахьегаш бола ха яха кхалнах, 50 шу а кхы тIех а ха йсланш бараш: кхашка къахьега багIац кагирхой.

Кхы кIезигагIа лоархIам боацаш йола проблема я юрташка къахьегаш бола нах кхачанца эсала Iалашбеш хилар. Къайлакххахьа дезаш мичад из, дукха ха йоацаш а тIехьа, оаха хьадеш мел хиннар, кхыметтел гIонна долча боахамашка а тIехьа, пачхьалкхенна дIателаш хиналга, шоай болхлой районаш

проблема кердача хьисапо къестаелга. ВIалла а тIехьа яц со: аьлар цо «разнарядкагIа» кхалнах балха тIа хьежабара, хIаьта а нийсл дий-хьогI парте райкома хьалхарча секретаралла цхьаькха кхалсаг ца йисар. 155 халкъа депутатах пхиъ мара яц Нохч-ГIалгIай АССР яр, кIезигбеннаб кхалнахех бола кулгалхой республикански а районни а звеньяшка. Цуша цхьана лакхера юкъера лаьрхIа кхелей образовани йолча специалистех 61 процент бараш кхалнах ба. Партийни проф. союзни организацешта кхалнаьха бокъонех кIезигагIа а дувцаш лоархIамегIа да уж чакхъяхара йола тароаш хилийтар.

Н. А. Симченкос теркам тIабахийтар дукха бераш долча дезалий проблемашта. Уж санна болча дезалашка шозза дукхагIа дукъ тIалатт кхалнаха, цар лэладу бераши боахами. Практически дезала новкъестал де низ дIакхачац тахан быта служба а, Iалаьмате кIезига гIулакхаш ду цо. хIаьта деш дараш а маьха деза да. Цудухьа дезала социально-экономически гарантей хоадамбоаллаш йола программа хила еза, дукхагIа йсакхо е еза цун. Вай республика кхоане хоыш махиллара, дукхача даькъе тийша л вай хьалкхееча тIехьенах, перестройка хьалхашка оттадаь човлхане декхараш кхоачаьде низ кхоачаргбьлаш из хиларах. Цу дерригех хIанз а тIехьа шоай дош аьннадац кхалнаьха советаша. ХIаьта партийни организацешка цIенхаштта тIанйцадац из керда общественни гIулакх, цар хьаллацац кхалнаьха советаш.

Ший къамаьл чакхдоалаш наурски делегаце цIерагIа Н. А. Симченкос аьлар, КПСС райкома хьалхарча секретарах А. П. Бондарх тхо чIоагIа тешаш да, хьалхагIа цо баьча балхах делегата А.-Хь. Хь. Аушева цуна цIенхаштта критика яь яле а.

Перестройка дIайолаеннача юкъа районерча а республикерча а гIуланхий боаггIаш бола мах а беш, аьлар ше къамаьл деш КПСС Грозненски райкома хьалхарча секретара Х. М. Витушева, эггара хьалха вай декхарийла да хIанзарча общественно-политически гIуланхий боаггIаш бола лоархIам бе. Ала дезаш да, из чоалхане долга, Грозненски районе хIаьта а.

ТIехьатетта йиций оацаш къоастае еза пробл маш районе дукха я. Уж хьахиннай шераш а доахаш социальни сферерé къоаста ца деш дешаш хиларах, медицински гIулакхаш деча а халкъа образоване а кхоачамбоацараш нийсдаларах. Цо ший аргIагIа хьахулийт кадраш хувцалулга. уж геттара дукха городе я кхыча районашка а дIаухилга, цо цIенхаштта лохъю бахача наха юкъе беча берригача идейно-кхетама балха эффективность.

Укх тIеххьарча хана, дувц къамаьл дечо, перестройка хьалашка парте экономически политиках лаьца кIезига хиннадац къовсамаш. Тхо кIоаргга тиIгна да тIакоагIача хана а хIанз хIаьта а экономически проблемаш къоастаяра парти юстара латта йишйоацилгах, хIана

[illegible] хьаштийи, фусама проблемаш къестаяра, къахьегима хьалаш тоадара йоакхо ярах вIаштIехьдаьннад коллективе дика морально-психологически климат хьаде, из бахьан сиха тоаделар технико-экономически хьокхамаш а. Уж санна дола хувцамаш хулаш латт кхы цхьайолча предприятешка: Горячеводски УБР-е, Грозненска газ чакхйоахача заводе, АТП-5, АТП-2, [illegible] хозе, «Грозненский» яхача [illegible]цекомбинате, «Молочный-1», «Тепличный» яхача совхозашка.

Цунца цхьана юртбоахама производство дегIанхувдара бIарам, район кхачанца Iалашъяр тIехьадусаш да тахана рча дено дIадехачул. Парте бюро, райкома хьалхара секретарь а обкома член а хиларах тарра са а низ дIакхаьчабиц леррагIа а тIагIертта а белгалдаьха гIулакхаш чакхдаха. Цудухьа моттигашка агропромышленни комплекс дегIанхувлилга сихдара йола дукха решенеш лоадама уйла на еш а кхета на еш а йисай е кердача Iаьдалагlа болх бе безам боацаш йитай. Кердача экономически механизмо хьа мел кхеллача хьалах а бизза пайда ийбе вIаштIехьдаьннадац, перестройка декхарашка хьежжа ерригача партийни организацеши.

Х. М. Витушева белгальяьхар кадраш хьахаржарен дIаоттаярен проблемаш. Из дош духьал политически да аьлар цо, хIаьта из къоастаде деза таханарча общества политически авангардо, кIезиг-дукха ший позицеш йоаль яле а, из я Коммунистически парти. КПСС Устава проекта тIа белгалъяьккха я пачча хьалкхеи, боахама, общественни балхий хоадамболлаш йолча участкашка партномий рекомендацех эггара компетентни хIамах кхеташи бола коммунисташ а парте боацараш а хьежабара йола положени. Районе хIанзлехьа йолаш я цу даькъера хоадамболлаш йола опыт. Цу даькъе, коллектива фу хет а хьожаш, конкурсни ларда тIа кулгалхой хержалга. Цхьабакъда, цхьайола моттигаш нийслу хоадамболлаш йола группа фуннагIа даь а «ший» саг хьожаве гIерташ.

Цхьан юкъа бола нах шоаш хилар кхета а деш, шоаш юха ца харжар кхераш, увзалуш болх беш хул уж. ДукхагIбола коммунисташ шеко йоацаш духьала болга дIахайтар боахамий кулгалхой хержара. «митингови» методех уж хувцара.

Массови информаце средствай адресагIа массехк критически замечани йир къамаьл даьчо.

КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленумо соцам тIаййцар халкъа образовани овлангара денз эргаьккха тоаяра, нагахьа санна цу системе цIенхашттара хувцамаш ца хуле хьалхашка эттача проблемай ерригача общества йоакхо ца йой хьадечул даь-

уж дIадехаш дарш [illegible] лувлаш, нийчбе б[illegible] специалисташ, хI[illegible] лагIча оагIорахьа [illegible] искусствоведин низаш тIадерзаде ха-дика программа ра-методически по[illegible] яра.

ХIанз дукхагIйо[illegible] дашка вIашагIйохк[illegible] [illegible] Вашха-дина [illegible] дакхара Iалаьма[illegible] организационни бол[illegible] ахча дIадахийта [illegible] неш эш. Укхаза [illegible] доаггIаш дар де [illegible] ви предприятеша

ДIахо Н. В. Де[illegible]нкос делегатий теркам тIаз[illegible] видеосалоний сеть дегIац[illegible] хилара. Цига практически тIахьожам лоаттабац ре[illegible]ра. Коммерчески гIулакх[illegible] та лаьрхIа пайда ийбу ке[illegible] терча даькъе доазол арах[illegible] ра хьаенача видеопродукце[illegible] кинобоевикех, цецваллал тоам боаца хIамаш хьахьокхача фильмех, эротически фильмех. ТIахьожам ца лоаттабарах салонашка ух бераш, кхуаш боагIараш, цу даькъе бийсана а тIехьа ухаш. Видеофильмаша хьаIомадарах дувца тоам боаца хIамаш дагаух царна, бе-башха ца хеташ шоашта товш дар леладу цар, къиза ба уж. 1989 шера апрель бетта арабаьннаб «Республике бахача наха видеогIулакхаш дар тоадара де дезарех» яха Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета соцам, вIашагIъеллай межведомственни комисси, из деррига а наьхата тIа дисад. Кинопрокате долаш да дукха тайп-тайпара вай мехкара видеофильмаш, цхьабакъда, школашка уж дIахьокха техника яц.

Ший къамаьл чакхдоаллаш делегата аьлар, хьехархочун социальни статус цIенхаштта айе декхарийла я парти, овлангара денз тоаде деза цун материально - бытовой хьал, юридически даькъе а новкъостал де деза.

Отчетни докладоп делегаташа даьча къамаьлашеи хьагойт вай общество, политике а экономике а хулаш латта перестроечни процессаш, аьлар НГIАССР Министрий Совета председателя С. М. Бекова. Парте лоархIам хувцабаларо, деррига Iаьдал халкъа депутатий Советашка дIадаларо овлангара денз хувц цар исполнительни органий функцеш.

Чакхъяьннача республика Лакхехьарча Совета сессе белгалдир экономикеи социальни сферен сихагIа дегIайоалаелга Iалашдара правительствас тIехьа а ца тетташ де лерхIараш. Цудухьа тахан аз республика гIулакхаш овлангара денз хувцара, бахача наьха вахара боарам лакхбара къоастае езача лоархIа-

[illegible] тIехьа [illegible] [illegible] геттара керттера [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] министерства [illegible] Совета кулгалхо[illegible] [illegible] [illegible] материала [illegible] промышленность [illegible] [illegible] партиIа [illegible] [illegible] вIалла а [illegible] [illegible] [illegible] хьадара, хIаьта из [illegible] [illegible] тIеххьарча шерашка геттара дукха [illegible] фицированни кадраш [illegible]

Тахан вайга [illegible] я гIишлон комплекс гIулакх [illegible] тоадар Iалашдара йола программа. Эггара хьалха из гIишлон индустре [illegible] гIишлон материала промышленности дегIайоалаяр. Белгалдаьхад хозспособагIа дукхагIа гIишлош хьалъяра де дезараш. Цхьадолча даькъе къоастадаьд «Чеченингушстрой» объединене гIулакхаш бокъалгахьа доахилга.

Республика правительство дIахо а дага я фусамаш, соцкультбыта объекташ хьалъяра дукхагIа средстваш дIахьежае.

Дукха ха йоацаш чакхъяьннача республика Лакхехьарча Совета сессе депутаташта чIоагIа дагадоаллаш дар республика унахцIенон системера хьал. ХIанз республика Министрий Совето министерстващцеи ведомстващцеи цхьана кийчъеш латт 1991—1992 шерашка медицински учреждений болх тоабара йола программа. Из кхоачаш [illegible]аро Iаро лургьл лоацаача хана унахцIенон материально-технически база тоае.

Оаха къаьст[illegible] теркам тIабохийтаргба [illegible] хьалъяра, нах [illegible] хи[illegible] кхете а, ца Iалашбар[illegible]. Ха[illegible] а вогIа уж дешаш [illegible]ассане[illegible] РСФСР къестадаьд. Тахан [illegible] Госпланаце Министрий Советаце[illegible] барт баьб ше[illegible] ра республике дукхагIа [illegible] тельни газопроводаш хь[illegible] ергйолаш. Уж пхезза дукхагIа хургья.

Кийчъеш я Министрий Совето республика столица тоаяра программа.

ТIехьа а ца тетташ, къоастае еза проблема — нах кхачан продукташца Iалашбелга тоадар. Пятилетка дIадахача шерашка цхьайолча позицех во доаш хьокхама и гойтад. ДукхагIа кийчдаьд дулх, шура сом а кхыдола продукташ а. Амма, наха цунах дукха паргIато яланзар. Цул согIа, потребительски рынке кхачан продукташцара ситуаци телхар.

Шеко яц, экономика аграрни сектора балха тIа доккхий кхачамбоацараш нийслу, цхьабакъда, сона хетачох, сел чоалхане хьал оттара бахьанаш отрасла кулгалдара далийтача субъективни гIалател арахьа доал. Вай массане а кердаккха еза юртарча боахамцара вай отношени.

Малагlаш да гIулакхаш бокъалгахьа дахара наькъаш? Эггара хьалха — юрта производственни отношенеш хувцар. Арендни коллективаш, кооперативни образованеш, ахархойи фермерски боахамаш колхозашцеи совхозашцеи нийсса хинна ца Iеш, тIайоагIача хана юртбоахама производства лар а хинна дIаоттилга. Цу

XXI областной партийни конференци

КПСС ОБКОМЕН РЕВИЗИОННИ КОМИССЕН ОТЧЕТНИ ДОКЛАДЕХ ЙОЛА ПРЕНЕШ

проблеме лоархIан кхета а беш Министрийн Совето вIашагIхетта крестьянски бахамаш вIашагIлоткарга йолла республикански комисси. Цу лоархIамеча балха юкъа хIанналехьа йолаш я Шатойски, Урус-Мартановски, Сунженски районашка. Республике таханарча дийнахьа крестьянски бахамаш вIашагIлотка безам болаш 1000 совгIа дезал бу.

Шеко яц, из атта гIуллакх дац, и толаме вахаре кхуьлаpе къоьстае езаргья массеха проблема: долгосрочни кредиташ, материальни ресурсаш дIаяла, уж бахамаш малогабаритни техникаца IалашдаP, керда хьахула а юхаметтаугттою а юрташ хуторашн товар къаьстта лоамашка. Тахан цига дац некъаш, электричество, кхьйола социальни объекташ. Оцу кхетадеш хургда, арахьара новкъостал ца хилча уж проблемаш къоьсталургьяц. Берригга хьанйицача вай мехка а вай республике а ниттта эттад: овкупочни махкаш лоха хиларахи кхьдолча объективни бахьанехи аграрни сектор геттара а чоалхенеча хьала тIа кхьчар. Цун магацар шиш средствай чотагIа шерра воспроизводство чакхьякхла, юрт социальни дакъе тоае. Халча юртахочун къахьегама тела алагри лоатгIа да промышленносте гIишлош еча, транспорте телачаь.

КПСС ЦК Платформа проектаща парте Уставо, аьлар ше къамаьл деш Октябрски бутте тохара балхин управленехь бригадеттача мастера **В. Ф. Ступина**, дукхача хIамех [illegible] общество дегIахара йолча хIанзарча этапе юххьанцарча парторганизацей, партийни комитетий лоархIамахи моттигахь лаьца. Сона хетаргахьа партийни балха тIара цIенъяь дIахьа [illegible] а, дIа-[illegible] стереотипаш, секретаршца, массе а долча боарамаш партийни комитетий боламаш коммунисташна «кабинетни» стилагIа къамаьлаш [illegible] цар айха бувзаш [illegible] деза къахьегама [illegible] Хорш [illegible] ма. [illegible] керттера

[illegible]

циальни программаш, уж КПСС областной комитето тIайоагIача пятилетка я а лаьрхIа я.

Гонахьара Iалам лорадаpа дешашта хетадаь къамаьл дир «Грознефтеоргсинтез» производствени объединенена чуйоагIача А. Анисимова цIерагIча НГПЗ оператора **М. Н. Трущенкос**.

Вай общества демократизацин про, вай вахарера бебеча сферашкара ситуацеш гуччахьа ювцаро, аьлар цо, шерашка хьаIайна дола а юххера а наха ийса а шоашь боацилга хьахайташ дола а дукха йирча кхоачамбоацараш гучадаьхар, аьнна. Вай городага Грознега диллача — из хьалхарча дакъе чIоагIа чоалхане дола экологически хьал. Тхо объединене предприятеш массаза а из хьал телхадер санна экологически бюллетена тIа хул. Цкъа Шолжа чу мехкдаьттапродукташ чукхийцар санна, тIаккха гонахьара Iалам бIехсанна. Хьалхарча аргIа [illegible] дIаьтиах бала лов Кирова цIерагIча поселке а Андреевски долине а бахача наха. [illegible] аьтча, цу объединене [illegible] ошеи цар дезалаши. [illegible] дувзадеш да из?

— Хетару, цун бахьан ховш да — дукхагIйола оборудовани мораль но а физически а къаесдай, тишъеннай. Очистни сооружениеш геттара вочаа хьалел. Из деррига ишта да. Цхьабакъда из бакъдолчох [illegible] ХIаьта деррига [illegible] кхьдар латт болхлоша кердача оборудованех технологически а производствени а дисциплина цIенхашта [illegible] ора ца еш пайда нийсар бахьа [illegible] долаш гонахьара Iалам бIо [illegible] хдарах.

Оаха объ [illegible] динене санна заводе а [illegible] ге хьанъехьа дукха пайд [illegible] не решенеш тIаийю, план [illegible] ши программаши увттаю. Уж а дешаш къестаду завода пар [illegible] комен СТК-сек. Объединене [illegible] партком а хьежар гонах [illegible] ьара Iалам лорадара дешн [illegible] та. Цхьабакъда, хIанз а дукагIча оагIорахьа хулаш до [illegible] а хувнамаш хетача бесса [illegible] дац Цхьабараш а дувцадо [illegible] цецбала а тарау, цхьабакъда. [illegible] укхаза тхона из гIулакх тоадеча цхьа никъ гу сихагIа регионални хозрасчете [illegible] тта [illegible] [illegible] хьежадеча ахчан бахамаш хувцар Из дарца хьежа [illegible] объединене кулгалхоа а городера хьал тоадарца дукхагIа хьалт долаш хургба. ТIаккха городской Iаьдало а тта проблемаш дикагIа кхетаерьа, тхона гонахьара Iалам бIехдеоашта санна тIара а ца хьежаш.

Вай конференция, партена [illegible] кхета проблемаш [illegible] керда Устав тIа- [illegible] КПСС XXVIII

Конференце перерыве. Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

терналаш хьалъю а дакъа тоадареи чIоагIдарен, республике «сезонни болхлой» оалараш цу гIулакха юкъеозара чотагIа дукхагIа чуIе фусамаш, социально-культурни объекташ хьалъяра тIадергадаь дола гIулакхаш. Из дехар, белгалдаьккхар къамаьл дечо, политически маIан долаш да, аьнна. Цулухьа боахам лелабеpий балха гучадалийта моллагIдола кхоачамбоацар, цар дош деиа кхоачаш ца деш диса лоадам боаца хIама партийни кулгалхоех бола тешам боврца дукхьал дарга, хIаьта цунах парте моастагIаша шоашта политически дивидент еча пайда эцаргба.

Къамаьл дечо ше лакхе аьнар бакъдеш «шабашникашца» беча балха дешай хьанъехьа гучадалийта кхоачамбоацараш белгалдаьхар, ишта 1988 — 1989 шш. Заводской районе фусамаш хьалъяь ца йоахаш юкъагIйитара фанташ а йоалайно, белгалдаьккхар, цига гIулакх йиша дола [illegible] план кхоачашъяра хьоихам а ш дика хилар. Плана корректировка яра чотагIа Iехабара тенденци календарни шу чакхдаллаца дIахохьош я. Халахете а из хьал цхьан Заводской районе хинна ца Iеш ерригача республике да. Из кулгалхоашта пайдане а цара комфорт Iалашъеш да. Цхьабакъда цунах квартираш дукхагIа хилац.

Сона хетачох, [illegible]

дола лаьттащ да. Из геттара мохк бIаьхий хилча а де йиш йоацар да. Цул совгIа, цхьаннена а къайле яц, ийслагIча а кхы лакхагIча а этажашка хьалкхийна бераш по дегIаухаш хиларах доалол дехьарча а советски а Iилманхоша яь вывод хилар.

Цу деррига а хьахьокх керттера теркам кIезига этажни, индивидуальни цIеноош дара тIаухийташ город дIахо хьалъяра йола альтернативни вариант пайданегIа хилар. Цу варианта цхьацца совленаш я вай регионa кастмохк агаш хиларга, шолла кIезигагIа лаьтта дIалоацаш хиларга гIишлон материалий проблема, ишта кхьдараш дIадахарга дилла-ча.

Уж дешаш дукхаза бе-беча боарамашка хьалхьедаьд. Цхьабакъда цар хьанъехьа решени тIаоцаш яц. Укх трибуна тIара, со кхайк города, республика кулгалхошка, халкъа депутаташка тIехьа[illegible] йиш йоаца дукхале хьаергIоацаш цу дешага хьажар, парте программни дIадехар кхоачашдар дехаш. Цхьаннена а къайле яц республике капитальни вложенеш караерзаеча, керттера фондаш юкъейоалаеча гIулакхе дукхагIдар «Чечингстрой» ПСМО-х тийша долга. Къаьгга гуш да цун гIуллакхаш геттара ледара долга. Укхаза дукхаза а доагIар хьадехаш яд, аьнна, партий-

белгалдаьккхар, бюрона секретарната парте обкомах массаза болх беш йола коллегиальни орган е, обкома берригача члений, членалла кандидатий йоккхача потенциалах пайда эца магацар, аьнна Бюро членаш В. А. Алехин Е В Тумсоев, С. М. Беков, Х. Х Боков, М. А Керимов цхьа наггахьа мара хилацар района юххьанцарча партийни организацешка, кхоачамболлаш практически новкъостал дацар районни партийни организацена укх бехктоакхамеча хана.

Керда хоржача обкома состава шин организационно-партийни балха арсенал оргаяккха еза. Херийа актив мамогга юххьанцарча организацешта новкъостал деш хила еза. Цар деналах, хьинарах, коммунисташ, къахьегамхой шоашта тIехьа баха харах, нийсача никъ тIа дIабига магарах тийша хургья дIадолалаьча хувцамий кхел.

Командно-административни системана лаьча демонтажо, КПСС-а политически монополизм тIа ца эцаро вай принципиально кердача общественно-политически хьале оттадаьт. ХIанзачча тIехьа вай из кхьча политически, общественни организацешта нийса вай программни дехIараш вахаре кхоачашдара тIехьа къовсам лоаттабе безарrба. Сона хетачох, вай конференце гарггарча пхеа шера дергадолчун программа

наш дола а цо шоаш хьалоацаргхиларах тешаш дола а общественни низаш. Уж хIанзарчоа неформальни организацеш мара яц. НегIий халкъо, терско-гребенски гIалгIазкхаша яьча съездий, чакхъяьхача митингий хьакъехьа общественни резонанс хилар. Парте райкома неформальни организацеш хьахкхолла елча дениз царца хьаIайна проблемаш цхьана къоастаергйола наькъаши методаши лехаш я. Райкома бюро инициативагIа координационни совет вIашагIъеллай, цу юкъе бахаб ерригача неформальни организацей викалаш, хIаьта иштта парте райкома, профсоюза, комсомола болхлой.

Чакхъяьннача конференце оаха къаьгга белгалъяьккхар неформальни организацей хьанъехьа тхоай позици, из латт перестройка хьаллоацаш. Конституце доазошка гIулакхаш лелалечарца диалог е а, вIаши гIулакхаш леладе а нийча хилара х.

ДIахо П. Г. Коломенске теркам тIаззао нах кхачанца Iалашбара дешашта. Цо аьлар, пятилетка шерашка юртбоахама продукци дукхагIа льяккхай, бакъда, рынкера кхачан коал дIаьлинаяц. Цунна дувзадениь кхетаеш яц Лакхехьарча Совета сессе решенена дукъала района дулх, шура дIадала началхьалкхен планаш лакхьяьча республика Министрий Совета поцнии. Цу хьалаиича мишта кхоабаргба оаха нах? Ал юртарча райкома секретара, хIаьта хIанз райсовета председатела нах мишта дIакхетабергба торговни лимита фондаш кIезига хиларах, хIамаш эпара мальхаш лакхелечина доацача хана техника, минеральни удобренеш, лоагопа-смазочни материалаш евъетарах? Мишта дIакхетабе беза кердача налогообложене системах? Иштта, «ПIадоаккхаш хум юпта тIалиса лекхар? Деррига гIулакх уйта яца, тахьанга оттаяьча, халкъа цIерагIа дIакхайкальча решенех латт. ХIаьта из хайкъо мегийтаргдац.

Парте а комсомоле а чакхйоалйраш толлаха процессаш я, — аьнна, белгалдаьккхар ше къамаьл деш ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара **Х. М. Бугаева**. Уж организаци доакъошта еша гIерта низаш долаш да.

Хьалха санна наьха безам тIаоцаш яц коммунистически идеяш. Этта хьал дикагахья [illegible] районе могаргала, нагахьа санна вай деррила [illegible]

чо, комсомольски организацешна кIезига бац бIубенна а хьинар дола а болхлой, цхьабакъда, уж гIулакха тIа хьаллакхлуш бац, комсомольски ханал тIехбаьнна боллаше а. Тхо теш цу гIулакха парте обкома кулгалхоша теркам тIабохийтаргхиларах.

ХIанз дувцаргда аз неформалех Дукха ха яц республике йоккхий митингаш хинна. Цар цхьан дакъе нах хьалхьоабир. Парте обкомо, цун идеологически отдело хьал карадалийтанзар, неформалашца диалог лоаттайора цар. ТIеххьарча дакъе цо новкъостал дир конфликташта никъ бехка, хьал меттадоаладе. ДIахо а низ мел кховчар де деза республике дика политически хьал хилийтара.

Массехи дош аргда аз Советех. Вай вIашагIъехкай Iаьдала керда органаш. ХIанз вайна хьалхашка латтача проблемех дукхагIъяраш юкъарчал доацаш катирхоех хьокхалуш я. Масала, хьожаргда вай болх бе моттигаш ца хилара проблемага. Хьабе болх боацаш леларех дукхагIбараш кагирхой ба. Дика хетар сона из проблема къоастаяра комсомольски комитеташа кхайкаяь инициатива советски органаша хьаллоацаре. Халахете а, хIанзарчоа из доацаш да.

Республика къаман-культурни дакъе дегIайоалаяро, дIадех къаман интеллигенце дика кадраш хьалкхеяр, — аьлар ЧИГУ ректора **В. А. Кап-Калика**. Из дош-м кхы а ирагIа оттаде йиш йолаш да: къаман интеллигенци хьалкхеяра лаьрхIа гIулакхаш де дела. Къаьстта интеллигенцена эггара чIоагIагIа ее даьд репрессивни органаша ткъаь иттлагIчен шоазткъагIчен шерашка.

Фул цу хьакъехьа паччахьалкхен университето дер? Кийчъяьй йоккха программа. Оаха дех тхоай вузе дикагIболча юртарча дешархошта лаьрхIа интернат хьаеллар. Цига дийша баьлча царех студенташ хургба. Царца болх бергба университетерча Iилманхоша. Номер 56 йолча школаца цхьана оаха Iоаяьча опыто тешалду из пайдане гIулакх долга.

Оаха кийч а яй, ара а хийцай перестройка йолаенача деиз эггара хьалхара НГIАССР историех йола пособи. Из оттаеча кулгалдаьд Х. Такаева, дакъа лаьцад ин Зоева, Яндарова, Гойгова, кхьчар. Тираж цу сахьате дIа-хьа ийцар.

Мишта латт гIулакх нохчийн гIалгIайн меттала дол-[illegible]

га. Къамашта юкъерча гIулакхий концепци центрера периферега а йоацаш, перифере гара центрага леста хила еза.

Аз белгалдоаккхаргда: республика чIоагIа хургья, нагахьа санна университет — цун культуран духовностен центр — чIоагIа хуле. Тха коллектив бакъахьарча новкъа яьннай: хьаеллаш я керда специальносташ, кафедраш. Укх шера дениз духхьашха вай вузе лораш кийчбергба, долче, хьахила доладургда клинически Iилма. ХьатIадоагIача шин шера вай хьаелларгья юртбоахамен юридически факультеташ. Мадарра аьлча, университет республика хьашташ кхоачашдеш я. ЧIоагIа лоархIаме да областной партийни организаце из гIулакх хьаллацар.

Цул тIехьагIа ораторо парти дегIайоалаярах дийцар. Со чIоагIа дог тийша ва, аьлар цо, тахан партийни органашка «тIах» аьнна, бIубенна, творчески, кхьбараш шоашта тIехьа баха ховш нах хила безилгах. Хьалоха а партийни балха юкъеоза а беза уж. Цу гIулакха, сона хетачох, рузкъа кходе мегаргдац. Цу тайпара нах болаш ба, хIаьта, нагахьа санна уж номенклатуре бовцаш бале, вай ца зуеш бисаб уж.

Бехктоакхаме политически соцамаш Iилма юстара а тетташ тIаийде мегаргдац. ХIанз вай ала йиш яц хIана дегIайоагIа республика экономика, тахан из дегIайоагIача бесса. НГIАССР социально-экономически дакъе дегIаяра модель хьакхолла еза, цун шиш тайпара Iаламан-ресурсий потенциал теркал а еш.

ДоккхагIдолча ноахала хьаькъали опыти областной парторганизаце йоккха потенциал я, — аьлар тIемен къахьегамен ветераний республикански совета председатела **В. И. Филькина**. Цох бизза пайда эца беза. Ветерански организаце общественни вахара ерригача сферашка дакъа лоац, хьалхашка латта дехараш кхоачашдара хьинаре новкъостал ду партийни комитеташта.

Цхьабакъда, болаш ба ветеранашта юкъе, такхзалча шоай квартирашка багIараш, общественни вахара юстара латтараш. Бакъда, уж геттара кIезига ба Дикка дукхагIбола ветеранаш хьинаре, гIулакх дийла чакхдаккха ховш, массехана шоашта могаш дола новкъостал де а шоай йIаьхий опыт кхьчарга дIаяла а кийча бола нах ба.

Перестройка сихьаяза ярца хиларах дукцаш, оратора [illegible]

...ахара йолча хIанзарча этапе юкъханцарча парторганизацей, партийни комитетий лоархIамахи моттигаш лаьца. Сона хетаргахьа партийни балха тIера цIенъяь дIайаха езаш я чIогIа еша, дIаяьтта йола стереотипаш, секретараша, массо а долча боярамий партийни комитетий болхлоша коммунисташца «кабинетни» стилагIа къамаьлаш хулга, цар айхха бувзамаш лоттаде деза къахьегама коллективашца. Ховш махиллара, цар чуловцаш мадий вай общества керттера низаш, парех [illegible] тийша [illegible] перестройка кхел.

Къамаьл даьчо белгалдаьккхар социально-экономически сфера дегIанхуьлар, идеологически болх тоабара парторганизацей решенеш кийчъеча мамогта дукхагIа коммунисташ юкъеоза безилга. Из деча хана бокъонца ха еза общественни мнени, къахьегамхой, беррригача наьха хьашташ ларде лувца деза, керттерча дешаех лаьца дагабувла беза нахаца. Цо белгалдаьккхар КПСС райкомий, горкома, обкома аппаратий болхлой нахацара хийра баларах бюрократизм сих лета «аппаратчик» хьахнина ца Iеш. ишта партийни организацеша моллагIа дечох па тешача кхаьчаб уж, экономике общественно-политически вахаре чоалхане эттача хьалашкара общество КПСС-на хьалйоакхалургйолаш таронаш яц, аьнна хеташ ба нах.

Делегата хоадамболлаш масалаш а кхувлаш, дийцар хIанзарча чоалханеча хьалашка дукха йола социальни проблемаш къоастае низ кхоачаргболаш партийни организацеш хиларах. «Грознефть» объединене дуккхьал коммунисташа [illegible] инициатива дIайолалар [illegible] хама способагIа шеора гIишлош хьаъяра. Болхлойи специалистийи бытовой гIулакхаш тоадаро новкъостал ду уж производстве дIачIоагIбе. коллективах тешам [illegible]болийта а дIа-хьа дувлаш [illegible]ар кхетаде [illegible], хIаьта, долчу [illegible] таронаш я агитационни болх бе. кердаяьннача КПСС массаза а шийтеркам тIаухийтаргба наьха йоакхо елга хьалхарча плане уттадара

Цунна цхьана, белгалдаьккхар В Ф Ступина, йоакхо ца йича яргйоацаш да производственни мощносташ дIахо дегIа а кхувлаш, эргаяхара. Дукхьал лакха дегIаенача экономика тешшаме кхоачашъергья ерригга со-

ра Iалам бIехдарах

Оаха объединене санна заводе а эко[illegible]ге хьакъехьа дукха пайд[illegible]не решенеш тIаийю. плана [illegible]ши программаши увттаю. Уж дешаш съездау завода пар[illegible]комен СТК-ск. Объединене[illegible] партком а хьежар гонах[illegible]ара Iалам лорадара деша[illegible]га. Цхьабакъда, хIанз а [illegible]дукхагIа оагIорахьа хулаш до[illegible]а хувнамаш хеттача бесса[illegible] дап. Цхьабараш [illegible] дувцач[illegible]х пейбала а тарлу. цхьабакъда. укхаза тхона из гIулакх тоадеча цхьа никъ [illegible] сихагIа региональни хозрасчете доалар. тха предприятеша моттигерча бюджете дIачу[illegible] хьежадеча ахчан боарамаш хувцар. Из дарга хьежжа объединене кулгалхой а гор[illegible]дера хьал тоадарна дукха[illegible]Iа хьашт долаш хургба. Т[illegible]анкха городской Iедало [illegible] тха проблемаш дика кх[illegible]таергья, тхона гонахьара Iалам бIехдераштa санна [illegible]Iара а па хьежаш.

Вай конференци, партена перестройка яра проблемаш ювцаргйола, кепла Устав тIаэцар[illegible] дола КПСС XXVIII съезда тIаккхоачаш чакхйоал. Т[illegible]на, коммунисташта — болхлошта, республике эггара йоаккхагIйолча производственни объединене вникалашта дагайоал парте кхел, перестройка кхел. ТIеххьаочa хана партех во дар ала безам болаш тIагIеоташ хилар, цхьайола партийни организацеш шоай авангардни позицеш тIара ялар лувзаденна хьалхарча агIагIа дукхача коммунистий мекъалахи. юкъханцарча партийни организацеш хьайийнача, цар принципиальни дешай хьакъехьа цхьа барт-цхьоагIо ца хиларахи. Хьалхарча агIагIа из мекъал Iеткъар съезде халкъа депутаташ харжара, вай конференце делегаташ харжара коммунисташ - болхлой чакхбоахача хана. Сона хетачох, парте областной комитета кердача составас тайп-тайпарча проблемий хьакъехьа коммунисташта санна парте боаццашта хетар тохнаш областной организаце позици хьакхозла еза, цул кийлеи тIа беррига коммунистий барт-цхьоагIо хулга вIаштIехьданкха деза.

Республика гIишлои комплекса балхах лаьца дийцар «Минмонтажспецстрой» организаце партнома секретара С. М. Индербиева. Наха чIоагIа мога а деш, теша а тешаш тIайийла обкома промышленни гIишлош кIезигагIа хьалъяра, гIишлон а ма-

ла деш дика лоадам боаца хIама партийни кулгалхоех бола тешам боврна дукхьал дарга, хIаьта цунах парте моастагIаша шоашта политически дивидент еча пайда эцаргба.

Къамаьл дечо ше лакхе аьнна бакъдеш «шабашникашца» беча балха дешай хьакъехьа гучадалийта кхоачамбоацараш белгалдаьхар, ишта 1988 — 1989 шш. Заводской районе фусамаш хьалъяь ца йоахаш юкъагIйитара факташ. Йоалайиэ белгалдаьккхар дига [illegible] гIулакх ишта доллаше план кхоачашъяра хьокхам а ш дика хилар. Плана корректировка яра чотагIа Iехабара тенденци календарни шу чакхдаллалца дIахохьош я. халахете а из хьал цхьан Заводской районе хинна па Iеш ерригача республике да. Из кулгалхошта пайдане а царна комфорт Iалашъеш да. Цхьабакъда, цунах квартираш дукхагIа хилац.

Сона хетачох, харцахьа я таIийцача «Фусамаш-2000» яхача городской программа керттера теркам тIаухийта дуккхаза вIаштIардаь а йоккхапанельни а цIенош дара йола концепци. Программа тIара гIалаташ гуш да. Цкъа-дале, цу тайпара цIеноший хьалде технически дика Iалашъяь йолча гIишлоиндустре низ бола база йолча, КПД конструкцеш хьаяра заводаш йолча специализированни организацей мара вIаштIехьдаргдац. ШоалагIдале, цу тайпара гIишлош хьалъяра ош маьха еза йола дефицитни материалаш, хIаьта гIишлонхой болх лерттIа дIа ца бахар уж ца хилар да. Цига квадратни метрага дукха дукхагIа ахча дIадода, 200 сомал соагIа, из цхьа этаж йолча цIеношка додачул 1,5 — 2-зза дукхагIа да. Цхьабакъда, керттердар да йоккхача панелех даьча цIеной служба нормативни ха 50 шерага кхоачаш мара ца хилар. ХIаьта из 20 шу даьлча микрорайонера, городе кхыча районашкара цIеноши вIашагIдаха дезаргда яхилга да.

Укхаза кхоалагIа, чIоагIа лоархIаме бахьан да — из экологи. Ювца оттаьча генеральни плана проекто 6 алар гаргга гектар лаьтта дIадех, уж дукхагIча даькъе города гонахьа дала оахаш

...нативни вариант пайданегIа хилар. Цу варианта цхьацца совленаш я вай региона каст-каста моцн агаш хиларга, цо шоаза кIезигагIа лаьтта дIалоацаш хиларга гIишлон материалий проблема, ишта кхыдараш дIадахарга диллача.

Уж дешаш дуккхаза бе-беча боврамашка хьалхьедаьд. цхьабакъда цар хьакъехьа решени тIоацаш яц. Укх трибуна тIара, со кхайк города, республика кулгалхошка, халкъа депутаташка, тIехьа [illegible] эшас [illegible] йоаца дукхале хьаергйоацаш цу дешага хьажар, парте программни дIадехар кхоачашдар дехаш. Цхьаннена а къайле яц республике капитальни вложенеш караерзаеча, керттера фондаш юкъейоалаеча гIулакхе дукхагIдар «Чечингстрой» ПСМО-х тийша долга. Къаьгга гуш да цун гIулакхаш геттара ледара долга. Укхаза дукхаза а доагIар хьадехаш яц, аьнна, партийни комитета, мугIарерча коммунисташта бехк бе хьежаб. Цхьабакъда, керттера кулгалхой хувцача гIалаташ гучадувлийтарах бола бехктонхам парте городской, областной комитеташта а тIабуж. Укхаза массаза - ладувгIацар юкъханцарча организаце, районни комитета решенега, партномаца дага а ца бувлаш кулгалду кадраш хувцар, ахнел. совгIа бола опытни кулгалхой цу системера дIабаха безача айттар. Хозрасчетни а арендни а гIулакхаш юкъедоаладелга. эргадоахалга юхаувзара практика хIана а тIехьа чакхйоахаш я, алсамъяьккхай управлене аппарат. Цу ситуацера аравалара цхьа никъ мара бац шоай лоIаме доалде бокъо яларен ПСМО ассоциаце принципаш тIа яккхарен.

ГIишлон доалделга телхача вIашагIъийнача организацей керттерча даькъе «Минмонтажстрой» организацей болх талхарга дига тарлу. Масала ЧИУС-е гIолла царна СМР болх керабербзара боарам 18-гра млн. сомага кхоачаш кIезигбаьбар.

Ше къамаьл даь чакхвоалаш С. М. Индербиева шоай организаце коммунистий цIерагIа КПСС Устава проекта хьакъехьа предложени елар.

Отчетни юкъа парте областной комитета баьча балхах дувцаш, КПСС Шелковски райкома хьалхарча секретара П. Г. Коломенске,

...практически новкъостал дацар районни партийни организацена укх бехктонхамеча хина.

Керда керкача обкома состава ший организационно-партийни балха арсенал эргаяккха еза. Херийа актив мамогга юкъханцарча организацешта новкъостал деш хила еза. Цар деналах, хьинарах, коммунисташ, къахьегамхой шоашта тIехьа баха харах, нийсача наькъ тIа дIабига магарах тийша хургья дIадоладаьча хувцамий кхел.

Командно-административни [illegible] КПСС-а политически монополизм тIа ца эцаро вай принципиально кердача общественно-политически хьале оттадаьд. ХIанзачул тIехьа вайна кхыча политически, общественни организацешта нийса вай программни лерхIараш вахаре кхоачашдара тIехьа къовсам лоаттабе безаргба. Сона хетачох, вай конференце гарггарча пхе шера дергдолчун программа оттае еза, цул совгIа, вайна политически событешта тIехьа дусаргдоацаш, вешта аьлча, хургдар хьалхадоахаргдолаш, ишта керттердар — дегIаахара хьинаре влияни яра, республика коммунисташ идейно а организационно а вIаши кхотабара хьакъехьа принципиальни дешаш белгалдаха деза

Дукха партийни хьале фракци хила тарлу, цунухьа вай чура барт бохабе гIертарчаца къаста кийча хила деза.

Вайна новкъа а долаш дагадовал коммунистий лоархIам лохбалар. Цун бахьанех ца! — КПСС члений цхьан дакъо партийни организацешка хьинаре болх ца бар. Сона хетачох, бакъахьа хургдар вай делегаташа съезде Устава ер норма юкъехьоргйолаш, хIара коммунист деккхарийла ва хан-ханнахьа ше партийни декхар кхоачашдарах йола отчет тела, аьнна, предложени лоре.

КПСС Устава тIа партийнашта юкъе новкъостацаха йола большевистски традицеш юхаметтаоттаяр а х и чIоагIъярахи аьлча бакъахьа дар. Хьаэттай вай вIаши бIарахьажа деза, хIараваp малап, цо фу даьд ха деза ха.

Тахан къаьгга гуш да районерча, республикерча хьала партийни организацел совгIа кхычар а влияни елга. Хьахиннад халкъа цIерах дув-

...кхетаргерга торговни лимита фондаш кIезига хиларах, хIемаш эцара маьхаш лакхденна доацача хана техника, минеральни удобренеш, доагора-смазочни материалаш [illegible]? Мишта дIакхетабе беза кердача налогообложене системах? Ишта, «дадовккхаш [illegible]» юрта тIадиса декхар? Дерригга гIулакх уйла яйта. Тахнанза оттаьча, халкъа цIерагIа дIахтайкаьча [illegible] решенех латт. ХIаьта из хIа[illegible]къо мегийтаргдац.

Парте а комсомола а [illegible] чоалхане процессаш я, — аьнна, белгалдаьккхар ше къамаьл деш ВЛКСМ обкома хьалхарча секретара **Х. М. Бутаева.** Уж организацеш доакъошта екъа гIерта низаш долаш да.

Хьалха санна наьха безам тIаозаш яц коммунистически идеяш. Этта хьал дикалгахьа дерзале вайна могаргда, нагахьа санна вай дерригa унахцIена низаш кхотадой. Кхыча бесса, хьалха санна доацаш, хила деза партенеи комсомолаи юкъера гIулакхаш.

Парте областной комитетаца дика бувзамаш хоттаулуш доагIа тха, аьнна, белгалдаьккхар къамаьл дечо. Хьалха инициативана никъ бехкаш хинна опека дIаяьннай. Хулаш латтача эргалоний белгало я парте обкомо дIадоладаь дерригa дика гIулакхаш республикерча комсомольцаша. кагирхоша хьинаре хьаллоацаш хилар. Къаьстта чIоагIа цар хьаллоац къамешта юкъера безам чIоагIбара, унахцIена общественно - политически хьал оттадара тIехьа цо лоаттабу къовсам. Ала йиш яц, вай долча цхьаккха проблемаш - яц, аьнна. Полаш я. Аз ювцараш ший автономи меттаоттаелга дIалехача гIалгIай халкъа дешашца ювзаенна а хIаьта ишта нохчий - аьккхий а проблемаш я. Аз хьаллоац уж дерригa дешаш вай конференце резолюце тIа IотIадахьа деза яхаш укхаза дийцараш.

ДIахо ораторо дийцар парте обкома кадрови политиках. ТIеххьарча хана кадраш харжарех дIаоттаярех болх тоъал чIоагIа мелбеннаб, аьлар цо. Iеткъад из комсомольски болхлошта а. Царех дукхагIбараш доагIа а доагIаш бехктонхамеча моттигашка дIахьожабаьб. Дале а, аьлар къамаьл де-

...кхаш де деза. Къаьстта интеллигенцеца эггара чIоагIа тIа ез даьд репрессенни организацеша [illegible] иттагIчен шоазтIехьагIчен шерашка.

Фуд цу хьакъехьа пачхьалкхен университето дер? Кийчъяй ноккха программа Оаха дех тхоай вузе дикагIболча юртарча дешархошта лаьрхIа интернат хьаеллар. Цига дийша баьнча царех студенташ хургба. Царца болх бергба университетерча Iилманхоша Номер 56 йолча школаца цхьана оаха Iоаькъча опыто тешалду из пайдане гIулакх дола...

Оаха кийча яьй, ара а хийцай перестройка йолаеннача дез эггара хьалхара НГIАССР историех йола пособи. Из оттаеча кулгалдаьд Х. Такаева, дакъа лаьцад нн. Зоева, Яндарова, Гойговас, кхычар. Тираж цу сахьате дIа-хьа нйцар.

Мишта латт гIулакх нохчийи гIалгIайи меттала долча учебникашца? ХIанз наьна мотт хьех ерригача факультеташка, цу гIуланха кийчдаьд учебникаш, цхьабакъда, уж арахецаш дац. Сона хетачох, КПСС обкома теркам тIаоза безаш хIама да из. Ишта вшаш да разговорникаш, словараш, самоучителаш. Iилманхой уж оттадеш ба, цхьабакъда уж арахецара сихлуш сага вац.

Вай уйла е еза, хIанзарча вахара хьисап кхоллача даькъе культура факторах малагIа пайда эца йиш я яхача деша, Университет кийча я цу балха юкъе хьинаре дакъа лаца. Цига хьахул къамашта юкъерча гIулакхий чоалхане догам, къамаша шоайла дIа-хьа гIулакхаш леладара культура, Махулла сихагIа цу бочача сфере нийслуш дола управленчески гIулакхаш дIадаха деза. Халкъий вахар бе-бе бесаш дола светофораш латта никъ бац. Со чIоагIа дог тийша ва, управленчески никъ дIа а баьккха, политически а социально - психологически а наькъашка вай довла дезаш хиларах. Из дара цIенхаштта тохкамаш делга эш.

Укх деношка оаха университете тIайийцар гIалгIай автономе проблема къоастаяра вIашагIъелла СССР Лакхехьарча Совета комисси. Бокха чулоацам болаш, беррига наьха теркам тIаозаш къамаьл хилар. Цо кIоаргга уйлаш яйтар наха-

[illegible] ДукхагIчарча [illegible] хьалхара опыти [illegible] парторганизаце [illegible] техникал я, — [illegible] къахьегама ветерана республикански совета [illegible] дателa **В. И. Филькина.** [illegible] ветерански организаци [illegible] общественни вахара [illegible] латта [illegible] чашдара хьинаре новкъостал ду партийни комитеташта.

Цхьабакъда, [illegible] ча шоай [illegible] бераш, общественни вахара [illegible] тара дотташ. [illegible] геттара [illegible] ка дукхагIйола [illegible] хьинаре. гIулакх [illegible] дакиха ховш. [illegible] ашта могаш дола новкъостал де а шоай йIаьхий опыт [illegible] чарна дIаяла а кийча бола нах ба.

Перестройка сихъяла яра хиларах дувцаш, ораторо белгалдаьккхар, общество кердаяккхара болх дIаболабаьча парте ше атакаш лоеш хилар. Тахан КПСС-н гIертараштa юкъе кIезига бац цхьан хана шоашта бола аьттонна цунна юкъебаьккха а, хIанз, хала ханаш хьатIаэттача, юстарбаьнна а, даггара критика еш бола нах. Ветеранашта новкъа да цу тайпара хIамат. Укхаза дагадоха деза Ленина дешаш: «Парте хIара члена партена хьалхашка бехктонхаме ва, хIара парте члена хьалхашка бехктонхаме я партиь». Цу принципо барт-цхьоагIо хилара тIахьех, хIаьта барт-цхьоагIо йолча хана парти эшаш хургья.

ДIадахачунга юхахьежача укх тайпара уйла йосе дег чу: наха юкъе политически болх бара эша оаненеш тоъаш яц вайна. Биззача боараме теркал даьдац вай берригача наьха хьашташ. . . .

Ший къамаьл чакхдовлаш оратора дийцар ветеранаш общественни вахара хьинарагIа юкъеоза, перестройка еча цар опытах дикагIа пайда эца безаш хиларах. Кхы а да лувцанза даргдоацаш. Къовноштa йоакхо эш. Вахара хьалаш тоадаларга хьежаш ба дуккха а ветеранаш. Партийни, советски, боахама органаша шоай низ кхоачар де дела мехка исторе эггара халагIдолча шерашка баьхача. Даьхе бахьан шоай цIий кхо ца даьча наьха вахар-аттача даккхара а

КЕРДА ОТДЕЛ ХЬАЙИЙЛАЙ

Укх шера январь бетта «Грозненски машинашъеча «Красный молот» яхача производственни объединене генеральни директора приказагIа вIашагIъеллай Пейсахов Нисон Шимрилович керте латта прогрессивни технологе керда отдел. Цун кулгалхо ва хьинар дола, шийна тIадаьхка декхараш массаза а цIена кхоачашдеш вола, йоккха опыт йола башха-дика специалист.

Хетаргахьа уж гIулакхаш цунах доахкаш хиларах из керте латтача отделе веррига а кхо саг мара хьожаваьвац. Ховш махиллара из санна йолча отдела кIезига ба уж специалисташ. Цхьабакъда, сагота волаш веха хьовзанзар Нисон Шимрилович, шийна керда нах бахеи оклаш лахеи ца гIерташ. шийна йоккха йоцача коллектива ерригa таронаши кхоачамаши оарцагIдаьхар цо объединене кулгалхоша хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдара. Лоацача хана, хьалхарча квартале бокхха болх бир отдело. Цун керттердар да, из болх чIоагIа пайдана хилар. гайна-ганза цунах доккха беркат дарга объединене ерригача подразделеней балха тIа.

Тахан бокъонца экономически реформа тахка дага йолча, доалдара командно-административни система дIаяккха а шоай производствера гIулакхаш тоаде а дага-

йолча предприятей коллективаша тIагIертта къовсам лоаттабу Iилман - технически прогресса карагIдиййнараш мамогга дукхагIа болх юкъекхувлара, къахьегам вIаштIехьбара дикагIйола методаш, прогрессивни технологи производствана юкъекхувлара.

Цу лостамагIа дукха болх бу объединене. Цун кулгалхоша шоай дерригa низаш тIадерзадаьд производствана реконструкции модернизации яра, творчески а овсаре а нахага къахьегийтара мел эша хьалаш Iалашдара. Уж декхараш кхоачашдеча хоадамболлаш дола дакъа лаца декхарийла я прогрессивни технологе отдел.

Цу отдела цIеро а хьахойт керда мел долчунца, хьалха мел латтачунца цун бувзам хила безилга, уж производствана юкъе а кхухьаш. Цхьабакъда, кердадар юкъехьолга чIоагIдалехьа ха дезаш да цхьайолча цехашта, участкашта, службашта из эшаш да е дац. аьлча, хьалхашка эгга проблемаш бокъонца йовзаш хила еза. Цудухьа отдела болхлой керттера декхар да объединене керттерча специалисташца, цехий начальникашца, бригадирашца тахна а техна, хIара балха моттига аттестаци яр. Цу даькъе массе а йолча цехашта лаьрхIа кийчъяьй технически мероприятей комплекс, уж чакхъяьхача вIаштIехьдаргда балха тIа нийслу кхоачамбоацараш дIадаха, къахьегама овсарлеи производства культуреи лакхъе.

Цул совгIа отдело аттестаци яьча итогех хьагулъяь материалаш системагIа чакхъяха лаьрхIад. ХIанзлехьа тайп - тайпарча лостамех цхьайола мероприятеш кийчъяьй. Царех я къахьегама хьалаши кхерамзлеи техникеи тоаяр, халача технологически процессашта механизаци яр, специализированни участкашка керда техника оттаяр. уж санна йола участкаш ерригаш а иттех я.

Цхьабакъда тайп-тайпарча планаш тIа дукха дикадар хургда, яхаш дIалздаь, цхьаккха кхоачамбоацар балха тIа ца нийсделча санна да. Долче, аз хьаттар Н. Ш. Пейсаховга: шун дика а хьаькъал долаш а йола предложенеш чакх ца йолаш юсаргйий-хьогI. аьнна шек волаш вий хьо-теш?

— Дукха ха йоаццаш объединене генеральни директора, — аьлар Нисон Шимриловича, — тхона тIадожадаьд цу лостамагIа хьалхарча квартале даьр фуд хьажа. Из даьд дуккха йола мероприятеш чакхъяхара йола ха хIанз хьатIаьтта йоацашехьа. разработкаш кийчъеш хьинаре къахьегаш я отделаш, хIаьта царех цхьачар уж производствана юкъейоалаяра дола балхаш дIадоладаьд. ХIаьта а генеральни директора специалисташка хоам а баь царна тIадожадаьд гIулакхаш мишта лел аьнна лоацача ханеи хоадам боллаши даннеш лулга, лоацца аьлча, цу лоархIамеча балхашта чIоагIа тIахьожам лоаттабу...

Аттестаци чакхъяьнначул тIехьагIа, фу деш я-теш прогрессивни технологе отдел? ХIанз цига хаддаза хьател цехий коллективашта хьалхашка уттача проблемаех дола хоамаш, технологически процессашка нийслу кхоачамбоацараш довзийта. Отдела специалистий декхар да цу гIулакхий йизза анализ е, гучадаьнна кхоачамбоацараш дIадахара хоадамболлаш йола предложенеш яла. Цо ишта кийчъяьй автоматизированни система (вычислительни техника лара тIа), цун новкъосталца хьалох архиваш кара чертежаш, из бахьан долаш дукха балха ха, къахьегам кхобу, долче, разработчикашка къадолче, разработчикашка къаьегийта йиш я керда изделеш арахецача. Болх беш я автоматизированни разработкан технологически процессашта нормированни ярен система а.

Отдела балха тIа керттера лостам ба — лакха овсарле йола оборудовани караерзаеча дакъа лацар, из болх бе йолаялийтар, техпроцессаш кийчъяр, царга болх байтара йола инструкци, оборудоване настройкеи наладкеи яр. Проектно - конструкторски, технологически, кхыча организацешца отдело дукха перспективни балхаш ду. Масала, харьковчанашца Iо маеш я цо кIоаргга шлифовани яра проблемаш, лазерни даькъе инструмент чIоагIъяра дешаш, технологически остастка елга кхоачашдеш да ростовчанашца.

Теша хала да отдела вий саго йэзал болх бу аьлча. Цхьабакъда, из гуш да. Отдел вIашагIйоллах объединене кулгалхой гIалат ца баьнналга дIахьехьах цар. Отдело беча балхах хьалхара беркат хоалуш да

А. [illegible]

Къаман воI

Вайнаьха халкъа эггара сваргIа йола цIераш меттаоттаярца а цу наьха боаггIаш бола мах барна а дуоаденна дар ших деношка Грозне Мальсагов Кураза Зоврбик ваьхача цIен мемориальни улг оллар.

В. И. Ленина цIерагIча майдана улдув латт З. Мальсагов ваьха цIа. Дукха ха яьккхаяц гIалгIай просветитело цига вахаш, бакъда, цун вахара лоархIамегIа долча доакъоех цаI да цо укхаза даьккхар.

Мальсагов Зоврбика цIи гIалгIай къаман литература а просвещене а ларде я, аьнна, ала йиш я. Цу сага даьр ца довзаш хургвац кIезиг-мукъагIа гIалгIай йоазув довза саг. Цудухьа хургдар укхаза дукха нах гулбенна хилар.

Повзонхой, Iилманхой, интеллигенци, нарна юкъе нохчий, гIалгIай, эрсий — Мальсагов Зоврбика цIи еза хеташ а из лоархIаш а бола нах бар укхаза гулбенараш. Лоацца митинг хилар цу моттиге

Къамаьлаш даьчар белгалдаьккхар, керттердар — гIалгIай къаманна Мальсагов Зоврбика даь дика — вай алфавит кхоллар, гIалгIай просвещене лард йоллар.

Мальсагов Кураза вахар а цун кхоллам а бувцаш, йоазонхочо С. Чахкиева белгалдаьккхар, из сага цIи наха юкъе вIаькха а йоврсьиц, аьнна. Меттаза ча сага мотт Iомабар саиша хIама да ший йоазув доацача къаманна. Йоазув кхоллар.

Iилманхочо Дахкильгов ИбрахIима аьлар:

— Геттара доккха цIей да тахан вай деадер. Шеко яц Мальсагов Кураза Зоврбика цIи эггара лоархIаме болча гIалгIай къаман къонгий цIераш юкъе латтыла. Зоврбик диша Iилманхо хилар а совгIа, дог цIена саг а, божъолча вола интернационалист а хиннав.

Митинге шитта къамаьлаш дир З. К. Мальсагов дагавоагIача ветеранаша, цун цIен тIара наха.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

И. ПЛИЕВА сурташ

БАРКАЛ ХЬОНА, МУНДА

(Беттала бийса. Беш. Мунда жIача дIатIаводе Керимсолта)

Керимсолта: Сайре дика хийла хьа, Мунда! Дукха ха я хьо соне ца гу. Масса шу даьннад! ХIаьта хьо-м вIалла хувца а оннац. Керда фуд, са хьамсаръар! Яистхилац хьо! Э-э! Хьона мотт хоаре, дуэце ма дукхадар вай шинне. Хьадараш мишта хац соне, бакъда, са гIулакхаш-м вIаштIехье дац, хьаштдале, геттара во да. Iадда боша жгIа атта да хьона. Саго хIама апац. Дега Iоткъам беш хIама дац, хьаштдале, лоаттонгахьа Iохьажа йиш я, хьаштдале, сигале хьалхьажа йиш я. Оалхазарий ашараш ладувгI, эзаша дега салоIам бу. Ма дика да! ХIаьта хIама жимо тIехьбаьннараша сога бехьар-м боккха бала ба. Iоверзен а ваьккха, со дIахеца гIерт уж. Кастта гуйре хьатIакхоачаргья. Хьа-м пальто а я, сога-м из а яц. Цхьа коч мара йисавц. ГIирса ма кийчъеннай хьо! ИттлагIча классе дешавегIа эIамсаг санна. (Мундана го а боахаш, кулг хьекх цо) Ма хоза пальто я хьона тIаювхар! Из-м хIана а лелае йиш йолаш я. ЦаI мара Iург доаннадац! Цу дукха ма ахарго — къайго бомби кхехьачоа тере да гIулекх. ХIама дергдац, цига хIама тулларгья вай. ТIаккха тика тIара хьаийцача санна хургья. Тоъаргда хьона, воше, Iа а дика лелаьй из! ХIана ший даьга юхакхачийта. Хьо-м пальто йоецаш а лоатталургья, гIоргвргьяц. Ерзен латт, аьнна, саго бекк а боаккхергбац. ХIаьта со эрзвоалаш тIаювха хIама йолаш вац. Бекк ца боаккхаш хургья-кх хьо, са хьамсара мунда. Хьайна ма гой хьона со малагIча ден тIа кхаьчав. ГIулакх мишта нийрча дацара, хьа пальтох кулг тоъаргдацар аз. (Мундана тIера пальто Iойоаккх. Мундас духьале ю). Iа фу леладу, къотIа. Хьай да вовзац хьона. Лелаййта-йиш — тоъаргда. юхайоаккхоргйоацаш из аз хьайна еннай мотташ-м яцар хьо. Пальто хьатецаI! Хьаьнга лув со! (Цунна тIера Iо а яьккхий, пальто шийна хьатIаювх). Иштта дикагIа хургда. Сона хьайнча санна я-кх, ма гIаьхьа! Аз хьона тIакхолла гали дахьаргда. (Мундана го боаккх). Деяле хьо борз яьча, хьога-м элтара кий а даьра я. Хьажал, мишта кийчъеннай. 13—14 шу хьалха аз-м цу кийнах бIорча устагIа беннабар. ХIана-м цу тайпара элтар а корабоагIаргбац: дIамел хьежача ондатраши мормешаш мара яц... Хьоашалдала... кин. ГIулакх дац наьха хIамаш лелае. Фуд ер да, сага дайна хIама. дий из — беша латта Мунда ший даьл дикагIа кийчъенна я! Фаьаг тIа тийла лела вазаш-м вац со. (Мундана тIера кий Iойоаккх) Цхьаннаьхьара кIеззига элтар буобелар мара кхы хIама доацаш цIенна кий я. «ХIама даргдац. Кхычаьхьара ...

Беламе дувцар

со! Оаз-м хьаяр я. Ассаламlалейкум, са лоалахо.

Керимсолта: Со ва из-м, Аламбик. ВаIалейкум салам.

Аламбик: Бийсан беше фу деш ва хьо? Гена корааьй хьона?

Керимсолта: Помидореш гIульеш воала со.

Аламбик: Ай, ди таензар хьона?

Керимсолта: Кердачарга дог эттад са.

Аламбик: Диззача сакхьата хьанца къамаьл деш вар хьо?

Керимсолта: Сагаца вацар. Со цаI мара вац укхаза. БIаргагаций хьона? Ер Мунда а я латташ. Цунна мотт мича хов.

Аламбик: Аз даьлах дуэ буъ хьона, со къора вац. Са леrгашта хьехозар Iа къамаьл деш. Цудухьа лоалахо волча хьатIаьенав со, мича хов фу хиннад. Мишта кийчвеннав хьо, фу пахашнаш а хьона тIаювхараш.

Керимсолта: Фу пахашкаш я Iа ювцараш?

Аламбик: Хьона тIаювхараш.

Керимсолта: Ер-м цIенача драпех яь пальто я. Дика хьажа хьо. Е бутт хьалбаьлча хIама ца гуш вус хьо.

Аламбик: Со укхаза вахаш вола итт шу даьннад. Цу итт шера из драп мундана тIакхелле иллай. ХIаьта хIана из эрзана латт. Хье-м валлац хьо мунда хила.

Керимсолта: Пальто са я. Безам бале — мундана тIаювхаргья, безам бале — сайна. Со ва цун да.

Аламбик: Аз-м хIама яхац. Тамашийна хет шилта кийчвенна хьо бIаргеавайча.

Керимсолта: Фу даьд, дика пальто я-кх. ТIаовхае а мегаргйолаш. (Пальтох кулг тох Керимсолтас. Дом гIатт).

Аламбик: (Кхайкхаьу) Сацал, кулгаш ма деттал цу пахашках. Пучт хилал хоттем доми боала царча тIа. КIира а цIенвенна варгвац хIана. ТIера Iояхал уж. Кхы мунда мичий хьо.

Керимсолта: ТIаккха фу тIаювхаргья аз?.. Сона дукха езаш я-кх эраш. Сай къонал догвоахай. Хьажал, мишта дика я материал, вIалла синтетика а яц.

Аламбик: Бегаш бетал, Керимсолта! Хьедувцал, фу хиннад цига? Мунда йоавхал къе ... хьо.

Керимсолта: Аламбик, сай ... хьога, деррига долчча тайпара дIедувцаргда аз Бокъал дехар ду аз хьога, сагага хIама ма алалахь. ХIана къийвенна со. Къол даьд сона. ЦIагIа мел йола хIама дIейийтьад, нув хьеккха. ХIана кхийтарий хьо?

Аламбик: Дала даькъаза воаккхалва из къу. Милицега хоам баьбий Iа?

Укх сахьато хьа хIамаш хьайовхаргья вай.

Керимсолта: Са хьамсара Аламбик, цу къуна аз айса новкъостал даьд. Из хьулалуш вац. Делкъа хана со Iоцlенаьр цо. Леха везац из. Iадда ший цIагIа вагIаш ва из.

Аламбик: Мичахьа як из йовсар?

Керимсолта: ДIарча цIагIа. (ЦIенгахьа пIелг дIахьокх).

Аламбик: Хьо гIалат-м ваьннавац? Цига вахар-м Iаддалшейх ма вий. Бусалба динах хьалаиззае волаш. Цо де йиш йолаш хIама дац из, Iа Iайка чIоагIа могавеш ма вувцарий из.

Керимсолта: Из гIалат даьннад сога.

Аламбик: Хьай виIийна цуч йоI йоалае безам болаш ма варий хьо.

Керимсолта: Из йийха хьиннай, Аламбик.

Аламбик: Со-м тувлаеш латт Iа. Цкъе цо хьоал даьд як, тIаккха затал ва як. Со-м кхетац Iа дувцачох.

Керимсолта: Хала кхетаде дезаш хIама дац цига-м. Из а кож а бакъдер да. Ший йоIах цо согара даьккха урдуа.. Из дIалуш цIагIа мел йола хIама йохка йийзар. Цхьа хIама юте ца юташ. Йиссар Мундийна тIайийха ер пальто мара яц.

Аламбик: Парто райкомага хоам баьбац Iа?

Керимсолта: Из парто вац.

Аламбик: Цун йоI ше йолчча ютаргъер-кх Мехкарий шорта ма бий вай юрта.

Керимсолта: Iа дувцар нийса да, бакъда, воI цунга мара безам болаш вецар.

Аламбик: Ай, Iаддал-шензага эргдер-кх Iа лолалер хьаштдоацар да. Бекк бекхтанзарий!

Керимсолта: Аьлер. Бекк а баьккхар, безар тIа бехках коана хиллал хьажкIаш ... йоI езе — дукха фатац ... етташ, урдуе хьаккхоадале, аьлар

Аламбик. Хьох къахет соне. Керимсолта Къе саг ва хьо.

Керимсолта: А, Аламбик, со къе вац. Хьол пхезза вIаьхегIа ва со. Хьо ва къе а миска а.

Аламбик: Ха-ха-ха дадала Iа дувцачун. Хьо санна Мунда тIера хIамаш Iоноатеча дIакхаьчавац со. Са чIа-кое мел эшаа долаш да.

Керимсолта: Хье мел къе ва вац хьона. Хьо Мундас а кIалкаробаькхтаргвац.

Аламбик: Фу аьа гIерт хьо?

Керимсолта: ХIама ала гIертац. Мега воI ва хьа?

Аламбик. Пхь

Керимсолта: Цхьаккха саг воалгаьа вац. Со хьагац хьох.

Аламбик: А-а-а. (Iовож).

Керимсолта: ОагIарIаре ДаьлаI Аламбик, фу хилар хьона. (Цунна IотIаьоаз). Дег во, хиннад хьа? Сакхетам чура ваьннав. Садоах мотт сона. (Из дIе-юха ваггаву). БIаргаш хьадел. Ма кхеравир Iа со Хьо веннав мотташ вар со. Къонгашта саг йоатае а кхелехь.

Аламбик: Яьд, Керимсолта, ...

ХОАМ БУ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкомо хоам бу «Къамашта юкъера гIулакхаш дегIадоаладара, интернациональнии патриотически кхетам балара актуальни проблемаш» яха курс Iомаеш йолча партийни, советски, профсоюзни, боахама актива республиканск политически семинара итогови заняте укх шера 19 мае Iуйранна 9 сахьат даьлча КПСС Нохч-ГIалгIай обкоме хургхиларах.

ЗАНЯТЕ ТЕМА: «Социализмера къаман доп: опыт, проблемаш уж къоасталра наькъаш».

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

19 МАЯ

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIЧА ЕРРИГСОЮЗНИ ПИОНЕРСКИ ОРГАНИЗАЦИ ХЬАНХЕЛЛА ДИ

6.30 — 120 минот.
8.30 — Вай беш.
9.00 — Саг Лаьтта. Вселенни.
10.00 — Концертни студе Останкино В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни пионерски организаце премий лауреатий концерт.
10.45 — «Линия судьбы» яха СССР халкъа артиста Стефания Санюта фильм-концерт.
11.45 — Коталон 45 шу ду... заш «Повстанческая истори...» яха художественни фильм. 5-гIа сери — «Августовские дни», 6-гIа сери — «Раскаты гром...» (Чехословаки).
14.10 — Поэзе миноташ.
14.15 — Спектр
14.45 — «Усилие духа» (Сага психика резерваш)
15.30 — «Не сталью единой» яха боахама расчетем экологем проблемах йола передача (Волгоград)
15.50 — Хьайбай ду... ем тIа.
16.50 — «Политически... диалогаш». «Фуд вай вIа... шкадуезаер?».
17.30 — Мультфильм
18.00 — Дунен ... хьалкъашта юкъера панорама
18.45 — П. И. Чайковски операна фрагменташ
19.40 — «... — вай ... цIа» яха фотоочерк.
19.45 — «Степан ... Сергеевич» яха художественни фильм. 1-ра сери. (Премьера).
21.00 — Ха ТСН.
21.4. — «Степан Сергеевич» ... фильм 2-гIа сери
... яха художес...
22.45 — «Сча... стливый случай» ... рина.
23.55 — ТСН
00.10 — Попу... лярни музыка ... яха програм... нераддараш «А ... ма.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрий... зра гимнастика.
8.15 — «Ваш... » яха субтитраща художестве... нни фильм. (Дукхьашха)
9.40 — Союзни ... республикай ... нимопублицистик... Документальни фильм
10.00 — «Солда... » ... нима яха художес... нни фильм (1955 ш.)
11.30 — Прогре... Информа...
12.00 — «Садру...
14.30 — «Спорт...
17.00 — ...
18.25 — ...
... «Угол зрения» ...
20.00 — Бийса ... хьалкъала хийла шум, бераш!
20.15 — РСФСР ... путатий хьалхара ... съезде
23.40 — Волейбол ... КНР — сборни СССР ...
00.25 — Бийсан ... «Саугм ... » ... мельники (1977 ш. Дук...

иначе» яха художественни фильм. (1982 ш. Дукхьашха).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кIкрандени нравственни проповедь.
21.50 — Футбольни обозрени.
22.25 — Документальни фильма премьера

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — «Мужики» яха субтитраща художественни фильм.
9.45 — Н. Ризоля кулгал а деш Киевски ПаччахьаIкхен филармоне баянистий квартета выступлени.
9.55 — «Иван Бровкин на целине» яха художественни фильм. (1958 ш.).
11.30 — Ним... берий клуб (сурдопереводаца).
12.30 — Берашта оанхиргех.
13.00 — «ЛагIаш» яха художественно - публицистически программа
14.00 — Документальни фильма премьера
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал
17.05 — «З. Амаевай коллективах» (нохчий меттала).
18.05 — Россе аграрникий съезда делегаташа дувц.
18.40 — «ГIалгIай Iоазаре (гIалгIай меттала)
19.40 — Документальни фильм.
20.00 — Бийса даькъала хийла шум, бераш!
20.15 — Волейбол. Дунен лигай хьалхле. МаIанаш Сборни КНР — сборни СССР. КНР-ера передача.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца)
21.40 — «Шестая спичка» яха художественни фильм «Деррик» яхача серега художественни фильм. (ФРГ) (Премьера)
22.40 — Дунен халкъашта юкъера шIалтохарах йола фестиваль Киевера передача.
23.25 — Гандбол СССР чемпионат. МаIанах СКА (Минск) — «Динамо» (Астрахань).

ОРШОТ

21 МАЯ

I ПРОГРАММА

8.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
9.05 — Футбольни обозрени.
9.35 — «Зитарова дезал» яха ... сери йола художественни фильм 1-ра сери (Премьера).
10.45 — «Делегатсшера му...зей (Наргопол)».
11.15 — ...
... — Хьалбай дунен тIа.
... — Ха ТСН.
... — ТСН
... — А. Вивальди концерт.
19.00 — Ха. ТСН.
19.20 — «Вайн экономика. Рынок ФРГ мишта ду из. 1-ра передача.
19.50 — «Хкоана — премь... СССР халкъа артиста В. Лучинна ...
21.00 — Ха ТСН.
21.40 — ...
21.45 — «Чапдаш Мочит» яха художественни фильм (Брази... 1990 ш.) (Премьера).
23.10 — «Позицие» ...

Хьоашалнаькъан Т. Iаьла

ГIалгIай бала

Илли

Дунен тIа моттиг яц
тхо, гIалгIай, ца кхоачаш,
даьттан тIа чIегилг яц
тха, гIалгIай,
... чурт доапаш —

тхона тхоай моxк беза!
Ма гIерта тха сабар
дохаде, ва Iаьлал! —
Iайка даьча попна
тхона хIана Iа мох аал!

Ма хила сов къаьра,
ма дувца сел харцдар, —
тхогахьа ва Даьла,
тхогахьа да бакъдар!
Дехац оаха доацар,
оаха ех тхоай Даьхе —
даьттIа дог мо йола
тхоай Нана ГIалгIайче!

11 май, 1990 шу.

вай наьна Мочкъий-Юрт,
вай яц ма йочхий
вай герга Буру, —
Мочкъий юрт сий
вай наьна Мочкъий Юрт,
вай къаьна Мочкъий Юрт,
Зопра-Коа сий
вай герга Буру,
вай шира Буру!

ЙОI

Хьадувла, нежарий,
илли эргла вай —
дог долчун дог айдеш.

ЗIАМИГА САГ

Хьадувла, йижарий,
йиш локхаргья вай —
...

[illegible] в бувани, [illegible] С. [illegible] [illegible] цу сага цIн наха юкъе [illegible] а йоргьаш, аьнна. Меттахъача сага мотт Iомабар санна хIама да шиЙ йоалув доацачо къамавна йоалув кхоллар.

Iилманхочо Дахкильгов ИбрахIима аьлар:

— Геттара доккха пIеЙ да тахап вай деэдер. Шеко яц Мальсагов Кураза [illegible] Зоврбин дика IилманхоЧо хилар [illegible] лаьттина [illegible] раз совгIа, дог цIена саг а, бокъонца вола интернационалист а хиннаш.

Митинге иштта къамаьлаш дир З. К. Мальсагов лараволлаIача ветеранаша, цун цIен тIара наха.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

И. ПЛИЕВА сурташ

Хьоашалнаькъан Т. Iаьла

ГIалгIай бала

тхона тхоай мохк беза!
Ма гIерта тха сабар
дохаде, ва Iаьдал!—
Iайха даьча воша
тхона хIанз Iа жоп дал!

Ма хила сов къаьра,
ма дувца сел харцдар,—
тхогахьа ва Даьла,
тхогахьа да бакъдар!
Дехац оаха доацар,
оаха ех тхоай Даьхе —
даьттIа дог мо йола
тхоай Нана-ГIалгIайче!
11 май, 1990 шу.

Илли

Дуней тIа моттиг яц
тхо, гIалгIай, ца кхоачаш,
лаьттан тIа чIегIиг яц
тха, гIалгIай,
чурт доацаш, —
Казахстане дах тхо,
СибарегIа ма дах,
маца дахаргда-теш
тхо ГIалгIайче, ванагI!
Ма хила сов къаьра,
ма дувца сел харцдар,—
тхогахьа ва Даьла,
тхогахьа да бакъдар!
Дехац оаха доацар,
оаха ех тхоай Даьхе —
даьттIа дог мо йола
тхоай Нана-ГIалгIайче!
Дукха шераш хьалха
даьча мехках даьха,
лелаш да тхо пала,
михоудорг санна...
Дайнад тхона Iаьржа,
лайнад оаха къе Iааз.
Дикъ даькъа дайкъа дах
тха зIамига къал хIанз.
Ма хила сов къаьра,
ма дувца сел харцдар, —
тхогахьа ва Даьла,
тхогахьа да бакъдар!
Дехац оаха доацар,
оаха ех тхоай Даьхе —
даьттIа дог мо йола
тхоай Нана-ГIалгIайче!
Мел хьежа деза тхо,
мел хьега тха деза!
Безац тхона кхы мохк,

Кагирхой илли

Хьадувла, вежарий,
илли аргда вай —
дог долчун дог дохош.
ЗIАМИГА САГ.
Хьадувла, йижарий,
йиш локхаргья вай —
уйла йолчун уйла
дIахьош.
ЦХЬАНА
Вайга воай мехка
ма доха ма йоахий,
вайга воай мехка
ма лела ма йоахий.
МоцагIа денца
вай дола мехкаш
вайгара ма даьхад.
МоцагIа денца
вай долча лаьттех
вай оплаш ма даьхад.
ЙОI
Аькхо жаIуд санна,
дохадаь, дах вай,
лелхадаь ма лел вай.
ЗIАМИГА САГ
Михо гIаьпаш санна,
легадаь, дах вай,
гIовттадаь ма лел вай.
ЦХЬАНА
Вай яц ма йоахий
вай наьна Мочкъий-Юрт,
вай яц ма йоахий
вай герга Бурув. —
Мочкъий юрт еций
вай наьна Мочкъий-Юрт,
вай къаьна Мочкъий-Юрт,
Зовра-Код еций
вай герга Бурв,
вай шира Бурув!
ЙОI
Хьадувла, нежарий,
илли аргда вай —
дог долчун дог айдеш.
ЗIАМИГА САГ
Хьадувла, йижарий,
йиш локхаргья вай —
уйла йолчун уйла хьоеш.
ЦХЬАНА
Воай я, аргда вай,
вай къаьна Мочкъий-Юрт,
воаш я, аргда вай,
вай шира Буру!
МоцагIа денца
вай дола мехкаш
воай да, аргда вай.
МоцагIа денца
вай долча лаьтташка
воаш дахаргда вай.
ЙОI
Хьадувла, вежарий,
илли аргда вай —
дог долчун дог гIоттош.
ЗIАМИГА САГ
Хьадувла, йижарий,
йиш локхаргья вай —
уйла йолчун уйла лотош.
ЦХЬАНА
Хьайоахаргья вай
воай сийна юрташ!
Хьадоахаргда вай
воай сийрда цIенош!
Хьабоаккхаргба вай
воай гIоза мохк —
Дала аьнна дале!
Хьабоаккхаргба вай
воай хоза мохк,
хьабоаккхаргба...
1972 шу.

[illegible] фу леладу, хьоттIа Хьай да вовзац хьона. Лепакийта-йиш — тоъаргда, юхайоаккхаргйоацаш из аз хьайна енний мотташ-м яцар хьо. Пальто хьетацаI Хьанга луъ соI (Цунна тIера Iо а яьккхий, пальто шикъа хьетIаюех). Иштта дикагIа хургда. Сона хьайнча санна я-кх, ма гIахь я! Аз хьона тIакхолла гали дахьаргда. (Мундена го боаккх). Дала хьо борз яьча, хьога-м элтаре кий а даьре я. Хьажал, миштта кийчъенний, 13—14 шу хьалха аз-м цу кийнах бIарчча устагIа биннабар. ХIанз-м цу тайпара элтар а коробоагIаргбац: дIа мел хьежача ондатрашн норкаши мара яц. Хьакхоадвел кий. ГIулакх дац наьха тIахьмаш лелае. Фуд ер да, сага дайна хIама дий из — беша летта Мунда ший деьл дикагIа кийчъенна яI! Фаьэг тIа туллела везаш-м вац со. (Мундене тIера кий Iойоаккх) Цхьанахьара кIезага элтар бувабалер мара кхы хIама доацаш цIенна кий я. «ХIама даргдац. Кхычахьара хьа а баьккта, «БФ-6» яхача клеяца дIатIолотабергба.

(Карта тIехьашкара хьагучвоал повлахо, Аламбик).

Аламбик: Хьо ва из, Керимсолта!

Керимсолта: А, со вац из.

Аламбик: Мишта хьо ваI! ТIахха аз хьенца ду къамаьл? Е шайтIаша тувлаваь [illegible] Керимсолта: ДОА [illegible].

Аламбик: (Кхайкхау) Сецал, кулгаш ма деттал цу пахацнех Пунт килал хоттеи доми боалл церча тIа. Кiира а цIенвенна ваьргзац хIакз. ТIера Iоязал уж. Кхы мунда мичий хьо.

Керимсолта: ТIаккха фу тIаювхаргья аз?.. Сона дукха эзаш я-кх ерош. Сай къонал дагавохаI. Хьажал, мишта дика я материал, вIалла синтетика а яц.

Аламбик: Бегаш бител, КеримсолтаI Хьадувцал, фу хиннад цига? Мунда йоахал къе мичав хьо.

Керимсолта: Аламбик, сай эггара дикагIа повлахо, волча хьога, деррига долчча тIехьаре дIадувцаргда аз. Бокъал дувзар ду аз хьога, сагага хIама ма алалахь. ХIанз къийвенира со. Къол даьд сона. ЦIагIа мел йола хIама дIейихьай, нув хьаккха. ХIанз къийтарий хьо?

Аламбик: Дела даькъаза воаккхалва из къу. Милицега хоам баьбий Ia?

Керимсолта: Э-ээ, Аламбик. Из милицех кхераш вац. Цу тайпара къуй цхьаннех а кхераш.

Аламбик: Ай, къу воэ хьона! Малав из ва! ЦIи яьккхал цун. Даьла гоавар, цунна доагIар вай...

Керимсолта: Сай пхи пIелг санна воэз.

Аламбик: ЦIи яккхал цун.

Аламбик: Хьох къаьст[illegible]
Керимсолта: Къе сагъ ва[illegible].

Керимсолта: А, Аламбик, со къа вац. Хьол пхоаза вIаьхагIа ва со. Хьо ва къе а миска а.

Аламбик: Ха-ха-ха, дадела Iа дувцачун. Хьо санна Мунда тIера хIамаш Iойоатане дIакхаьчавац со. Са цIа-ков мел эшар долаш да.

Керимсолта: Хьо мел къе ва хац хьона. Хьо Мундас а кIалхарваккхаргвац.

Аламбик: Фу эпа гIерт хьо?

Керимсолта: ХIама ала гIертац. Масса воI ва хьа?

Аламбик. Пхиъ.

Керимсолта: Цхьаккха саг йоалаь а вац. Со хьагац хьох.

Аламбик: А-а-а. (Iовож)

Керимсолта: ОарцагIваьла, Даьла! Аламбик, фу хилар хьона (Цунна Iотlаворз). Дог во хиннад хьа? Саккетам чура ваьннав. Седоаз мотт соча. (Из дIа юта оагаву). БIаргаш хьадел. Ма[1] кхеравир Ia со. Хьо веннав мотташ вар со. Къонгашта саг йоалав а кхелехь.

Аламбик: Яьй, Керимсолта, сон мунда-м яц хьа беша!

Керимсолта: Яц, Аламбик.

Аламбик: Мехкарий бола вIаштIехье, адамий мотт хов нах лаха нокъостал де деза Ia сона.

Керимсолта: Хало декхар да Ia сона тIадуллар. Хьоне оарцагIваьла хьожаргва со.

Б. ГАНИЖЕВ.

«Терек» — «Нарт»

ФУТБОЛ

Ши ди хьалха Грозне вай «Тереко» Орджоникидзе пIерагIча ший стадионе тIаьхьап город Черкесскера «Нарт» яха футбольни команда. Ловзар дIадолалир укх футболисташа —

«Терек»: Цуцулаев, Альсултанов, Гайсумов, Кавкаев Зубайраев, Степанов, Калбеков, Идигов, Шамханов Масудов, Садаев

«Нарт»: Шлеев, Гатеев, Романенко, Лаберев, Головин, Мозговой, Мерлеев, Кобзев, Павлов, Перминов, Казаков.

Судьяш — республиканский категоре судхой Пальчик, Колобаев, Белевцов (беррингаш г. Воронежера).

Цул хьалха шоайла 12 аза лайнаяр уж командаш. ХIаране пхиппа котало яьккхаяр, ши матч пхьакхта кот ца йоллаш чакхъяьлар.

...ХIанз вай дувца ловзар сиха дIадоладир фусамдаьша. БархIагIча минуте хьаьший наIарашка бурган чутоха аьттув болаш а дар. Цхьабакъда наIараш[illegible] метрал кхы гаьнагIа хургйоагIача моттигера Садаев Умара вIоагIа теха бурган чу ца кхеташ штангана юкъе гIоттадIаяхар.

Цул тIехьагIа кхы а дукха моттигаш яр вай футболистий толамга кхача йиш йолаш, тIаьха къаьстта а Альсултанов Асхаба, Масудов ВахIита, Казбеков Ярославла. Цхьабакъда, аьттув ца боалаш дIайода ловзара ха. Атакаш дукха хилар дац керттера дар, пар дикал я. Белгала из тоацар вай мехкахой ловзаре. Цул совгIа, футболисташта юкъе оалашда, нагахьа санна дукхача атакашка тодамга цхьа команда ца кхоаче, из де аьттув боал духьалловзараша.

Иштта хила а хилар Ловзара 25-ча минуте Гайсумов гIалат а ваьнна «Нарта» футболисташа счет хьаел — 0 1

Юха а хьаьший наIарашта тIабаьржар «Терека» футболисташ. Хьалхара тайм чакхъяьлча ши минут йисача хана юха а хьаьший наIарашка бурган чутоха аьттув болаш нийсвелар Садаев.

ШоллагIча тайме керда низ юкъебоалабир «Терек» команда кулгалхоша. Къаьстта аьттув боллаш хилар къона форвард Недуев Сайд-Мохьмад юкъевоалавар. Цо 54 минуте ловзара счет нийсйир — 1 1. ТIаккха 71 минуте кхы а цхьа хозахетар хилар вай болельщикашта. Хьалха Алма-Атерча «Кайрат» команде лайза хиннача СССР спорта мастера Масудов ВахIида шоллагIа бурган чутехар хьаший наIарашка. Счет кхы а лакхъе йиш йолаш бар вай мехкахой. НаIарашкара пхьайтта метр мара гаьна йоацачара пенальти тоха бокъо елча, бурган чутохаялайтар У. Садаева. Иштта счет 2:1 а йолаш фусамдай кот а боалаш чакхъяьлар из матч.

АргIанарча матче ший стадионе 19 мае «Терек» ловзаргья Пятигорскерча «Машук» яхача командаца.

ЛОАЦЦА

✦ ФРАНКФУРТ-НА-МАЙНЕ. Цу малхбузача германе городе укх деношка чакхъяьлар дзю-дох кIалтохаргах латара маIача наха юкъе Европе хьалхара моттиг яккхара чемпионат. Цун лауреатех цаI вай мехкахо, дуней юкъерча класса спорта мастер Варлев Башир хилар 78 килограммы оазача атлеташта юкъе котало яккхарах дошо медаль елар цунна.

✦ Къулбаселла Кавказа кубок яьккхара ловзагаш дIадоладенна производственни коллективай футбольни командашта юкъе.

Хьалхарча матче Грозне вIашагIкхийтар Старая Сунжа яхача юртара «Кооператор» яха команда, Къулбаселла ХIирий АССР-ра Беслан яхача городерча команда футболисташца

Счет 5.0 йолаш котало «Кооператоро» яьккхар. 20 мае Беслане ловзаргья из команда.

А. ИЗМАЙЛОВ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА
19 МАЙ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 18.00. Эстради оркестра концерт.

СалаIара йола городской центр «С. М. Кирова цIерагIа парк». 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 20.00. Хроникально-документальни фильмаш хьахьокхар. 21.00. Дискотека.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 8.30. Машинаца ювзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 11.00. «Берригача мехкара пионераш Ленина гIулакхта тешаме ба» яха цIей. 12.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 18.00. Балетни студи.

Н. К. Крупске цIерагIа ДК. 11.00. Технически творчества кружок. 12.00. «Вай мехка къона тIехье» яха беседа. 12.00. «Салют, Пионери» яха пионерсни цIей. 14.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 18.00. «УнахцIено» яха клуб.

КIИРАНДИ
20 МАЙ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 18.00. МВД духовой оркестра концерт.

СалаIара йола городской центр «С. М. Кирова цIерагIа парк». 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 7.00. «УнахцIено» яха клуб 9.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 9.00. Болх беш я аттракционаш. берий городок. 20.00. Хроникально-документальни фильмаш хьахьокхар. 21.00. Дискотека.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 8.30 Машинаца ювзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 8.30. «Росинка» яха халкхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00. «Улыбка» яха халкъа халхара ансамбль. 11.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш 12.00. Бальнии дискои халхарий школа. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 15.00. «Меридиан» яхача эстради халхара ансамбла отчетни концерт. 19.00. «30 шерал тIех баьмнарашта йола» салаIара сайре.

[illegible] дахдараш «Д[illegible]» яха [illegible]ка.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрий[illegible]ара гимнастика.

8.15 — «Башка[illegible]» яха суб[illegible] рашца художестве[illegible] фильм (Духхьашха)

9.40 — Союзн[illegible] республикай кинопублицистик[illegible] Докумен[illegible]тальни фильм. [illegible] Иван Бро[illegible] [illegible]венни фильм

10.00 — «Солда[illegible]кин» яха художеств[illegible] (1955 ш.) [illegible]с. Информа-

11.30 — Прогре[illegible]ст [illegible] яха ци. Реклама.

12.00 — «Содру[illegible]ая Россия» видеоканал

14.30 — «Совет[illegible] «Поц[illegible]» яха видеоканал. [illegible] яха худо-

17.00 — «Иллюз[illegible] (1927 ш.) [illegible]луй Мэри Пикфор[illegible] [illegible] жественни фильм [illegible]гирхой ви-

18.25 — «В[illegible]» «Угол зрения» [illegible]

20.00 — Бийса [illegible] хилийа да[illegible]ла шум, бераш! [illegible] съезда

20.15 — РСФС[illegible] Дуней ан[illegible] путатий хьалхарч[illegible] Сборни

23.40 — Волейбо[illegible]СР КНР-ра [illegible] хьалхе Шар[illegible] КНР — сборни СС[illegible]ра седи[illegible] пепевана. [illegible] чеотокай

00.25 — Бийсан, [illegible] «Слуги дьявола [illegible]» яха ху[illegible]мельнице» [illegible] фильм (1972 ш. Дук[illegible]

КIИРАН[illegible]ДИ

20 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна [illegible] гимнас-

8.15 — Ритмически ги[illegible]раж. тика.

8.45 — «Спортлото» ти[illegible]

9.00 — Iуррелла

10.00 — Даьхенна гIул[illegible] деш.

11.00 — Iуйрийнара самукъ[illegible] доаккха программа.

11.30 — Никъ берий клуб.

12.30 — Котало 45 шу ду[illegible]заш. «Повстанческая история» яха художественни фильм. 7-гIа сери — «Не на жизнь, а на смерть». 8-гIа сери — «И близок день».

15.00 — «УнахцIено»

15.45 — Музыкальни киоск.

16.15 — «Юрта сахьат» яха панорама.

17.30 — Приключенейи фаьлгний дуней тIа. «Акха гIажаш» яха художественни фильм (Духхьашха). КIирандени кинозал

19.05 — Мультфильм.

19.30 — «Все могло быть [illegible]

ОРШОТ

21 МАЙ

I ПРОГРАММА

[illegible] — [illegible]

[illegible] — Мультфильм.

9.05 — [illegible]

9.35 — «[illegible]» яха [illegible] сери йола [illegible] фильм 1-ра сери [illegible]

10.45 — «[illegible]» [illegible]

11.15 — [illegible]

11.30 — [illegible]

12.20 — Уа ТСН

15.20 — ТСН

15.45 — А. Вивальди [illegible]

16.00 — [illegible] вестник.

17.00 — Фестивага [illegible] тан

17.30 — Берий сахьат [illegible] мета [illegible]

18.35 — Уа ТСН

[illegible]

19.20 — «[illegible]» [illegible] ФРГ [illegible] ду из. 1-ра передача

19.50 — «Жизель — премьера» СССР халкъа артиста В. [illegible]

21.00 — Уа ТСН.

21.40 — Кхалам

21.45 — «Чардаш Мэнти» яха художественни фильм (Братиславски студи «Колиба» «Словенскифильм» 1990 ш.). (Премьера).

23.10 — «Позици» яха советско-американски гIулакхаш [illegible] [illegible] йола передача.

00.10 — ТСН

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

8.15 — Iилма-довзийтара фильм.

8.35. 9.35 — Истори. 9-гIа класс.

9.00 — Итальянски мотт Iомабу.

10.05 — Iилма-довзийтара фильмай программа

10.35 11.35 — Биологи. 7-гIа класс.

11.05 — Мама, папа, сон.

12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 1-ра сери

17.30 — Реклама. «СПТУ-4 хьех шо».

17.35 — «УнахцIено» (гIалгIай меттала).

18.05 — «Красноярское за[illegible]рье» яха телефильм

18.20 — Информационно-публицистически программа.

1[illegible]0 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде

19.0[illegible] [illegible] (20.00) — Бийса татий [illegible] хийла шум, бераш!

Перер[illegible] даькъала

РАДИО

19 МАЙ
ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).

7.45 Объявленеш.

7.55 — 8.00 Музыка Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 8.45 Юцаш я КПСС XXVIII съезда йола КПСС ЦК Платформ: (нохчий меттала)

10.15 Литературен искусствои (нохчий меттала).

10.45 Халкъа тIахьожам болаш баь (нохчий меттала).

11.00 «Къонал».

11.30 — 12.00 Социальни сфера питмаш.

15.15 Классически музыка концерт.

16.00 «Хано хьалкадоахь» (гIалгIай меттала).

16.15 — 17.00 «Шоаттаден вIашагIкхетараш». Концерт (гIалгIай меттала)

18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

20 МАЙ
КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа

7.35 Республикански газетий обзор.

7.45 — 8.00 Перестройка: гIуланхаши проблемаши (гIалгIай меттала).

8.15 — 9.00 Моаршал да шуга.

[illegible] КIирандийна [illegible] программа.

11.30 — 12.00 [illegible] «Дешархо» хьара музыкальни [illegible]

15.15 — 15.30 [illegible] она хьал- (нохчий меттала)

16.00 Театр микрофона хашка.

16.30 Реклама [illegible] музы-

16.40 — 17.00 Ногайск[illegible] [illegible]ка. [illegible]церт.

18.00 — 19.00 «Иллеш гIала дарашта лаьрдIа» ко[illegible] (нохчий меттала)

21 МАЙ,
ОРШОТ

7.30 «Юртара вахар». (гIалгIай меттала.

7.45 Объявленеш

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Стройиндустри дегIаахара наькъаш (гIалгIай меттала).

8.30 — 9.00 Iуйрийнара концерт (нохчий меттала).

9.15 Хьалау — оахош, хьалду — тхоашта (нохчий меттала).

9.30 «Тхога язду». Письмой обзор. (гIалгIай меттала).

9.45 — 10.00 Н. Чахкиева лоацца дувцараш (гIалгIай меттала).

15.30 Инструментальни ансамбли Нохч-ГIалгIай радиои телевиденени солистий концерт (гIалгIай меттала).

16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера дукхьала еш йола трансляци

18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала)

18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.20 — 18.40 «Кагирхой» хана (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковски ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64; машинкописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ереи. шоаттен деношка

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный. ул. Маяковского. 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

[illegible] саш — 1128.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1737.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дени. ★ ШИНАРА, 22 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 60 (7874). ★ Мах 3 кеп.

РСФСР халкъа депутатий Съезде

18 мае Пониxача Кремлевски Дворецe ший болх дIахо бихьар Российски Федераце халкъа депутатий хьалхарча Съездо.

Сайрнйнарча заседане чIоагIа диспут хинначул тIехьагIа съезда ден повестка оттайир. Депутаташ Российски Федераце социально-экономически хьалах йола доклад йоэза а ювца а езаш, тIаккха РСФСР суверенитетах, кердача союзни договорах, республикерча халкъа Iаьдала механизмах, РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель, иштта цун заместителаш харжарах, РСФСР Лакхехьара Совет вIашагIйоллара а харжара а порядках, РСФСР Конституце тIа хувцамаши тIатохараши дарах, Конституционни комисси вIашагIйоллара, Агропромышленни комплекс дегIакхувларах, республика правительства балха программахи РСФСР Министрий Совета Председатель харжарахи, Лакхехьарча Суда председатель, республика керттера лаччахьалкхен арбитр чIоагIварах, РСФСР халкъа тIахьожама комитетах, массови информаце средствах, РСФСР халкъа депутатий статусах, РСФСР хьалхарча аргIанара законаш оттадарахи республика Лакхехьарча Совета поручениехи, иштта ихьдола дешаш дувца дезаш ба.

ПIаьраска дийнахьа заседанешка хьалхадаьккхар ерача дийнахьа сайрийна ювца дIайолаяь хинна РСФСР халкъа депутатий Съезда ханна йолча регламента проект дIахо ювцаргхилар. Ховш ма хиллара, документа хьакъехьа дискуссеш хилар: хIана аьлча, регламента новкъостал дергда гарггарча хана депутаташ бергболча практически балха регулироваш е, иштта, цо таро лургья долаш дола Законаш телха ца дайта, ханах бизоача боараме пайда ийбайта.

Цудухьа нхетадеш да, из ювцача хана хIара статьяй хьакъехьа кIоарга анализ а еш нхаж тоссаш хилар. Депутаташа бе-бе варианташ хьалхайоахар. цун чулоацама тIатохараши хувцамаши дора.

Съезда балха ха ца йоаяр духьа пренеш соцае лаьрхIар. Цу хьакъехьа къамаьл де ца хиннача депутаташ...

юкъара дехкараш кхочушдеча пайда ийлаьб. хIанз ий а бу. Цунна Росс экономика производства средствиш хьаси йолча предприятешна хьалдийнай. Цу хана, ерригача промышленни продукце дийлагIдоача дакъах мара пайда ийбай цо, из дегIадахкача мехкий боарамга дилача шоаза доахагIа ба. Союзни ведомстваша шоай гостта отраслеви хьашташ лерда а дувцаш кулгаллдарах Россе производительни нигаш дIаниййедача доккхий тIалаташ гучадувлийтад.

Доклада тIа дIахо белгалдоах республика хьалхашка латта проблемаш радикально къоастаяра никъ боккъонца экономически а политически а суверенитет хилар па мара боацилга. Росс територе тIа мел дар цун халкъий хила деза. Гарггарча хана РСФСР доалахьенах дола РСФСР Закон тIаьаца деза, союзни доалахьа йола предприятеш этапагIа республика хьаллдарах йола механизм оттае еза.

Тахан духхьал вайх тийша да республика, цун бе-бе регионаш, къаьстта автономни образованеш комплексно социально - экономически дегIаихувлар. вай ерригача республикански а региональни а программай социальни лостам чIоагIбар.

Республика экономически суверенитета лоархIама оагIув санна вайна гу ерригa хьаеш йола материальни ресурсаш вай воай лоIаме дIа-са екъар. ХIанзарчоа республикански органаш ресурсех иттлагIа дола дакъа мара дIа-са хьежадац, дIахочоа кулгаллду союзничар. Эггара ирагIа а юхатетта йипп йоаца а, эггара халагIа дола дехкар — нах кхачанца Iалашбар. КхоййталагIча пятилетке республика халкъа боахаме тIатоха лерхIача капитальни вложеней нхоалагIча даькъах агропромышленни комплексе пайда эца лерхI. Республика ирагIча проблемаех цаI йолаш юс кхачан доаца халкъа эша товараш дохкача рынке а чIоагIа чоалхане хьал хилар. Итт шу мара диссадац хIара дезал квартираца е цIеноацца Iалашбара хьакъехьа оттаяь йола ха тIакхача. Цунца гIишлош хьалъяра темпаш дегIанхай.

Нохч-ГIалгIайче: *перестройка наькъагIа*

СЕЛХАН: кердадараш, хоамаш

ЛаьрхIар кхоачашду

Нохч-ГIалгIай карьероуправлене коллективо карара шу доладелча денз заданел тIех арахийцай 93 эзар сома маьха товарни продукци. Нерудни гIишлон материалаш арахецара бяъ бетта задани 108.6 процент кхоачаш а яь, планагIа лаьрхIачул совгIа цо кийчъяьй 67 эзар кубически метр уж материалаш.

...бяъ бетта задании шоай потребителашта продукци латтавра дола договорни дехкараш толачна кхоачашдаьд карьероуправлене белхало...

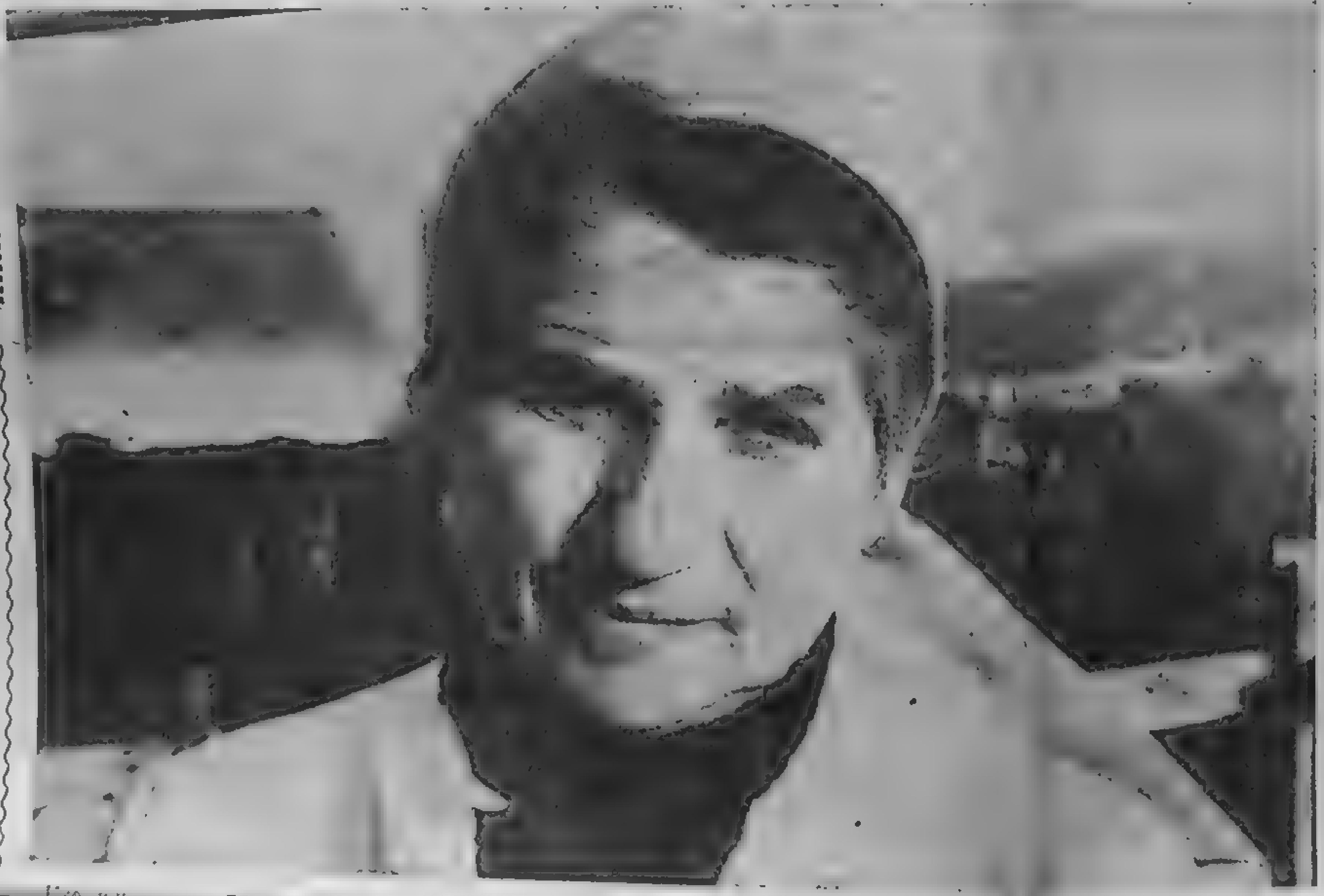

Дика гIулакх

Укх тIеххьарча хана дикагIча оагIорахьа ногIо хувцамаш хиннад Нохч-ГIалгIай телевидене балха тIа. Царна юстара латтац гIалгIай редакци а. Наьха теркам тIа-тIа дукхагIа тIаувз цун болхлоша кийчъеча передачаша. Перестройкас, демократизаце а гласносто а шерра никъ хьабийллаб вайнаьха историех, вай даьша леладаьча хозача гIулакхех, цар дикача оамалех дувца, уж дерриге хIамаш кагирхоишта дIадовзийта. Масала, нах вIашагIкхийттача хIанз а ювцаш я эзделах яь передачаш.

Вайна хала хете а, доалаш-доалаш дIадоалаш латт гIалгIашта юкъера дукха дика къаьна Iаьдалаш, хоза гIулакхаш. Царех да бехке хьаша веча, саг йодача-йоагIача, дезалхо тIакхийттача, дог гIоздоаккха кхыдола хIама хилча ловзар дар, саьъердам оттабар. Радио а телевидени а...

Опыт — лоаллаха

арахецара биъ бетта задани 108,6 процент кхоачаш а яь. планагIа лаьрхIачул совгIа по кийчъинй 67 эзар кубически метр уж материалаш.

Нормативно-цIена продукци арахецара биъ бетта задания шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш толамца кхоачашдаьд карьероуправлене болхлоша. Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план 9,8 процент тIехкхоачаш а яь, йоагIачул дукхагIа ара мел хийца продукци хьаяьй духхьал из лакхъяра чота г I а. Кийчъеча продукцега дIабода мах оттабаь хиниача боарамал лохбарах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах 314 эзар сом пайда баьб паччахьалкхенна укх шера.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къахьийгад Аргунски карьерерча Насуров Мовла керте латтача ялхлагIча арендин участке коллективо.

Денна эша продукци

Чакхболаш латт карарча шера хьалхара пхи бутт. Долче, мишта кхоачашду Грозненски молкомбината болхлоша тоаша денна дош? Къаьгта гуш да тIайийца декхараш каьхата тIа диссалга. Продукци маьхалъяккхара заданех лоархIабаьбац уж. Товарин продукци арахецара дIабахача биъ бетта комбината тIадиса декхараш 133 эзар сома маьха да.

Арахецача продукцега дIабода мах оттабаьча боарамал тIех ба. ХIаьта къахьегама овсарле лакхъяра биъ бетта план 95,8 процент мара кхоачашъяьяц.

Низткъа кхоачашдаьд комбината коллективо шийн потребителашта продукци лоаттаяра дола договорин декхараш. Ишта эсала цо болх беш хилара керттера бахьан да чакхъяккха кхоачамболлаш шура ца хилар, къахьегамен производственнин дисциплина телхаяр.

Комбинатерча цехех цхьаккха коллектив лоархIаьяц биъ бетта заданех. Царна юкъе а геттара эсала болх беш я Дурова Нинаи Ильченко Таисия Васильевнаи керте латтача цехий коллективаш.

Опыт — доаллаха

...сом зе хилар Сунженски района «Победа» колхоза. Цхьабакъда, лурчогIа из декхар дIа а тоххаш, 354 эзар сом пайда бир. хIаьта дIадахачa шера кхы а дукхагIа — 586 эзар сом.

Уж толамаш даха доккха новкъостал ду цу боахама хьайбаш леладераша. Геттара дика къахьег цар тIехьарча шин шера. Масала, соахка 1721 тонн шура ехкар цар паччахьалкхенга, шера план 1630 тонн йолаш. Из хул шу хьалха ехначул 117 тонн дукхагIа.

Колхоза кулгалхой а ферма болхлой а къаьстта гIадбугаш дар да. шура яккхарга дIадодар лохдалар. Ишта, масала, цхьа центнер шура яккхарга лурчогIа 3,12 центнер доакъара единица дIаяхийта хиннаяле, соахка 2,6 мара эшанзар.

Колхоз цу толамга кхачийтараш ба эггара хьалха боахама ветеранаш: соахка хIара кхоабача Iаттагара 4507 килограмм шура яьккха Яндиева РаIшат, 4416 килограмм — Хаюрина Бикату, 4394 — Албакова Абидат, 4376 — Албакова Марем, 4316 — Киселева Анастасия, 4057 — Хачароева Гулази, йиъ эзар килограмм гаргга яьккха Леонова Лидия, комсомолка Евлоева Раиса, кхыбараш. ХIаьта шера планагIа йоагIар а яцар цар юкъера лаьрхIача 2500 — 2800 килограмм мара. Хьалхарча йиъне районе яхье хьалхара йиъ моттиг яьккхар. Из йоккха котало а я.

Бежа Iушта юкъе къаьстта а белгалбаха боагIа Евлоев Тухан, Аракелян Михаил, Хайров Ризван, кхыбараш.

КъонагIа, опыт кIезигагIа йолчарна лакхе цIераш яьхачар гIо дар бахьан долаш. балха темпаш кхы лоха ца еш хьайоагIа Бузуртанов Iийса керте латтача ферма коллектив укх шера а. Цунна тешал ду хьокхамаша. Укх шера хьалхарча квартале, план 345 тонн йолаш паччахьалкхенга ехкар 470,1 тонн шура! Из я соахка кхаь бетта хиначул 8 тонн дукхагIа. ХIаьта доярката юкъе хьалха я Яндиева РаIшат.

Кхо шу хьалха геттара тIехьаюсаш. планех халла мара лоархIа ца еш хиннача цу ферме фу хувцамаш хиннад, ишта толаме къахьегамалагIча таронаша новкъостал ду хьажа цу ферме долх тхо.

Коа наIараш шлагбаумаца дIакъувлаш яр. Хаьхочо балха гIулакха йоагIа машинаш, aтрактораш мара коа йитацар. Хьалха санна шамарашка кхоачаш болча хоттала а доацаш, екъача латтар помещенешкара лелийта арадаьха доахан. Дика тоаденна а цIена а дар уж. Сайрийна диъ сахьат даьлча божа беттара кийчо еш боахкар нах.

Цхьацца лафет тIехьа а тесса, кхай тIара моша доакъар дахьаш ши трактор ера. Цар хьатIаденар хьаьшка дIалийсде эттар скотникаш. Доярка божа беттара эша гIирс кийчбеш, шоа-шоай группера доахан помещенешка дIачу а кхувлаш дIадехкаш бар.

Ферма заведующи Бузуртанов Iийсас дувц: — ГIулакх миштад аьлча, эзар литр дIохдаьча хий чу 30 килограмм хургдолаш мукхах, 10 килограмм — рожах даьккха хьоар, 3 килограмм дрожаш, цхьа килограмм фосфат эеш гаьна йоацаш яьча доакъара цехе хIара дийнахьа 50 тонн муж кийчбу.

Из кийчбара опыт Краснодарски края боахамашка баха Iомаяьй совхоза специалисташа. Кхы а цхьа хIама да. Ховш да, доахана дегIаца йола цхьа дакъа фосфори кальцин шурийца дIайоллилга. Фосфор, кальци меттаоттаяра муж кийчбеча хана тох диамони фосфати доакъара йола кальци фосфати.

— ХIанз Иванов Александра кулгалдеча арендагIа болх беча бригадера хьакхухьаш мошача рапсацеи рожацеи кхоаб оаха доахан. Из ши культура цхьана дIайийнаяр цига соахка 247 гектара тIа. ХIаьта геттара дика а хьийкъай. ХIара гектара тIара планал 15 центнер дукхагIа йоал, — дувц дIахо Бузуртанова. — Уж ши культура цу бригадерча шин механизатора Поплутин Анатолеи Золотарев Павелеи хьокх. Цхьабакъда, хьатIакхухьараш тха бригадера механизатораш ба. Бригадера викал а волаш, хьадахьача мошача доакъара хIара лафет оз.

Помещенешка гIолла лелаш, цхьанне чу «Яхье хьалхалаттараштa», аьнна, даь йоазув а долаш, дикагIа пIе вымпел бIаргайира тхона. Укхаза духьалкхийтар ферма толашагIйола доярка Яндиева РаIшат.

— Детташ дола доахан латтача ялх корпусо социалистически яхь лелаю, — йоах Бузуртанова. — Биъ бетта баьча балха итогех котало яьккхарг а лаьрхIа укх корпуса коллективана елар из вымпел.

— Тамаш а яц. Оаха-м хIара кхоабача Iаттагара шура яккхара ах шера план май бетта 12-ча дийнахьа ма яьйий, — доккхал а деш тIатох Iийсас аьнначоа РаIшата.

ТIаккха оаха даьча хаттарашта жоп луш, цо дийцар:

— Ферма коллективо, аз а кхыча дояркаша а хIанз доахача толамий цхьаккха а къайле яц. Кхо-диъ шу хьалха коана хиллал мара доакъар кхачийтацар дийнахьа хIара Iатта. Из бахьан долаш Iангара дахара дIаоттадича цхьацца килограмм мара шура лацар. ХIаьта соахка а укх шера а, рационагIа кхаба доладаьчул тIехьагIа, тхо раьза долаш лу шура. Аз айса, масала, дийнахьа хIара кхоабача Iаттагара юкъера лаьрхIача 11 — 12 килограмм йоаккх хIанз. цул совгIа мошача доакъарца кхаба доладича дениз шура кхы а тIаетталу. Беча балхага хьежжа да алапеш а. Соахка а укх шера а бутт дIабахабац 350 — 400 сомал кIезигагIа аз алапи ийца.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: Сунженски района «Победа» колхоза ферма толашагIйола доярка Р. Яндиева.

И. ПЛИЕВА сурт.

гIулакхаш. Царех да бехке хьаша веча, саг йодача-йоагIача, дезалхо тIакхийттача, дог гIоздоаккха кхйдола хIама хилча ловзар...

...доацача, гIашташ а кино а доацача. клубаш а культура дворецаш а яхилга фуд ца ховча хана кагийча наха а мехкараша а наьха мотт, эздий гIулакхаш Iомаду моттиг хиннай ловзар. Къоначарна шийн тайпара университет хиннай из хьалхарча хана.

ХIаьта тахан саг йодача-йоагIача ловзар даьд, аьнна, хьахезача бийсан малх хьежача санна тамаш ю наха. Мехкарашца зоахалол дувца, царгара сакъердам эца, халхара бIал баккха ховш нaггахьа мара зIамига саг нийслац саг йодача-йоагIача вIашагIкхийттача наха юкъе. Цудухьа къаьстта хьаллаца а могаде а доагIа НохчГIалгIай телевидене дIадоладаь керда хIама — «ГIалгIай ловзар» яха передачаш елга. ХIанзле цу тайпара кхо передача яьй гIалгIай редакце болхлоша. Царех тIеххьаръяр хилар самардийнахьа Сунженски РДК. ХIаьта из, тхона хетачох, эггара дикагIа а яр.

Зале гулбеннараштa хьехам беш массехк дош аьлар моллас Богатырев Iаддал-Рашида, кхыча боккхийча наха. Дай хоза гIулакхаш Iомаде, уж дебгIе, къамашта юкъера барт чIоагIбе, боккхагIчар, кхалнаьха сий де тIахьийхар цар кагирхой. Дийцар маларах, наркотикех доалача зуламах.

Ловзар дIадоладалалехьа зIамагIчарна пайда баргбола къамаьл дир кагийча наьха тхьамадас. Цига хинначарна, телевизорашка хьежаш баьгIараштa дика кхетам луш, вай даьша цхьан хана леладаь эздий гIулакхаш дагадохийташ чакхдаьлар из доккха ловзар. Кагийча наха а мехкараша а хьаккхашта къамаьлаш дора, зоахалолаш дувцар, вIаши бегаш бора.

ЦIаьхха а белгалдаккха безам ба тха: Iалаьмате дика хIама да телевидене гIалгIай редакце болхлоша Мартазанова Лейлас, Ганижев Мухьмада, Мальсагова Тамарас, кхычар дIадоладаьр. ТIехьтIехьагIа тоа а лулда, шер а лулда «ГIалгIай ловзар». Цига эхь-эздел, хоза гIулакхаш дIахьалхадаха боккхагIбараш, уж дIаэца зIамагIбараш ма эшалба!

М. МУСИЕВ.

...путаташа бебе варианташ хьалхайоахар, цун чулоацама тIатохараш хувцамаш дора.

Съезда балха ха ца йоаяр духьа ... хIар... на дийхар шоай замечанеш каьхата тIа яз а йий хьачуле, аьнна. ТIаккха съезда секретариатеи редакционни комиссеи цу замечанешка хьежачул тIехьагIа цхьан аргIанарча заседане шоашта хетар хьааргда. Цул тIехьагIа съездо регламента проекта чулоацама хьакъехьа буховцаш йола решени тIа а ийца из чIоагIъергья.

Сайрийнарча заседане Российски Федераце социально - экономически хьалах йола доклад йир РСФСР Министрий Совета Председатела А. В. Власова. ХIара депутата белаж тIа, белгалдоахар доклада тIа, боккхача бехктоххама мухь улл — наха хоржамашта хьалха даь наказаш, цар сатувсараш кхоачашдар. Тахан вай къоастаде деза эггара керттера, овлангара дош — российски къаман геттара йоккхача гаазах ниса пайда ийбар, из наьха вахар-таро тоаяра оагIорахьа ерзаяр.

Россена кхыча республикел дукхагIа зе хиннад чIоагIача централизованни административно - бюрократически системах, цо, мадарра аьлча, республика политически суверенитет йоацача кхоачаяьй из. Хеталу Россе союзни структурашка яйна дIаяьлча санна. Россе къаман гаазах дикка доккхагIа долча даькъах паччахьалкхен... товараш доккхача ... чIоагIа чоалхане хьал хилар. Итт шу мара ... хIара делал квартира е ... Цхьабакъда чуIе ... эшаш аргIагIа латтараш а дукхагIа хулаш латт. Хьалха тIайийца программа кхоачашъяра наькъаш хувца деза.

Экономика эффективность лакхъяр духьа миллионаш болча наха хьал-тарон Iаткъаргдола хIама де йиш яц. Кердача российски парламента эггара хьалхарча законодательни актех хила йиш яр РСФСР гражданаш социально лорабарах дола Закон.

ЧIоагIа чоалхане а юхатетта йиш йоаца а декхараш кхоачашде деза унахцIено тоаеча, культура, экологе даькъе. Доклада тIа белгалдаьхад уж кхоачашдара наькъаш.

Тахан Россе цхьоагIо а бIарчча къамашта юкъерча гIулакхий а проблемашта бокъонца демократически наькъашца тIавахарца мара лорае йиш яц, аьлар докладчика. ХIаьта из хьалхарча аргIагIа ерригача автономни образованей суверенитета боарам лакхбе, цар цхьатарра бокъо хулга Iалащде деза яхилга да. Бокъонца дерига Iаьдал а суверенни бокъонаш а йолча шийн лоIамерча Россех мара хулалургьяц цхьатарра бокъо йолча республикай чIоагIача союза гарант.

Съезд шийн болх дIахохьош я.

(ТАСС).

Керда рубрика

Тахан оаха хьаелл «Сайна хетар аргдар аз» яха керда рубрика. Перестройкас, демократизаце а гласносто а хIаранена шерра таронаш еннай вай вахара моллагIча оагIонах шийна хетар ала, дег чу къувлачох язде, цахаца дагавала.

Кхетаду оаха, цу рубрикана кIал кепаеттаргйола цхьайола материалаш къоабал ца ераш а нийсбала тарлу. Нагахьа санна цу тайпара моттиг хуле, моллагIчун бокъо я шийна хетар ала, шийса доацар тоаде, сона иштта бакъахьа хет, аьнна, дош оттаде.

Редакци теш «Сердало» дешараша шийна новкъостал дергхиларах, хIана аьлча царна юкъе атта саг хургвац республика социально-экономически дегIайоалаяра де дезачун бала ца кхоачаш, цунна сагота воацаш. Цун культурас, искусствос, литературас керда лакхаленаш яхар ца ловш. Борхха Iе даь хана вайнаха леладаь эзди гIулакхаш юхаметтаоттадар, истори довзар, мотт дегIабоалабар, къамашта юкъера гIулакхаш товдалар, интернационализм чIоагIъялар ца ловш.

Оаха белгалъяьр массехк тема мара яц. Вахар — вахар ма дий, цудухьа дувца а вIаши дагадовла а шортта хIамаш корадоагIаргда вайна. Долче, керттердар да хIаране шийна къувлачох, шийна хилча бакъахьа хетачох, ше раьза воацачох хьаккхашта яздар. Нагахьа санна нахага ала хIама долаш а из Iоязде вIаштIехь ца доалаш а саг вале, редакце болхлоша цунна новкъостал дергда.

Язде тхога, шун письмошка хьежаш да тхо.

Керда рубрика хьаеллаш оаха кепатох СССР журналистий Союза член С. Аушева материал. Из еша «Сердало» 2-ча оагIо тIа.

Дикагlа къахьег

Грозненски района «Молочный № 1» йола совхоз района боахамашта юкъе дикагIчарех лоархIаш я. ХIара шера тIехкхоачашъю укхаза хьайбай продукци яккхара планаш.

Толамашв дог гIоздоахаш, боахама къахьегамхоша дика къахьийгад укх шера хьалхарча квартале. Масала, паччахьалкхенга 497 тонн шура ехкай, план 450 тонн йолаш. дулх дехкад 100 тонн, план 60 тонн йолаш.

— Къаьстта укх тIеххьарча хана дика дIабода тха болх, — йоах совхоза керттерча зоотехника А. Муцуева. Доакъара база дика хиларца дувзаденна да из. Шортта тайп - тайпара доакъар Iалашде аьттув баларах, Iан замалахьа тха вIаштIехьдаьлар рационо дIадеххача тайпара из хьайбашта дIадала. Доаркашеи скотникашеи хьинаре къахьегаргдола материальнии моральнии хьалаш вIаштIехьдаьхад. ХIара бетта балха итогаш ю оаха, социалистически яхье котбаьннарашта премеш а маьхера совгIаташ а тел.

Дика толамаш доаха доаркаш кIезига бац укхаза. Уж ба Садуева Яха, Ибрагимова Табарик, Авторханова Вазант, Хаджиева Совдат, Таймасханова Хаьде.

Мишта лел укхаза цар социальни а бытовой а хьашташ кхоачашдар? Эггара хьалха белгалдаккха деза, хIара бригаде, ферме делкъийна дIайха даа хIама луш жилар. салаIа моттигаш я. ЦIеча уголоке да керда газеташ, журналаш, хан-ханнахьа автолавка ух.

ГIулакхаш иштта дац массе моттиге. Масала, № 4 йолча бригаде (бригадир Р. Мусаев) бытовой хьалаш геттара во да. ЦIе уголок зIамига я, собране хилча хьайбаш леладераш цу чу тарлац, еха я телевизор, цкъаза электрически сердал хилац.

Укх фермера бежанаш бруцеллез яхача лазарах цамогаш да. Нах цамогаш хилар а кхерам ба. Фермера деррига балхаш, массехк шу хьалха санна, кулг-кара ду.

Уж кхоачамбоацараш дале а, шоай планаш кхоачашъю ферма болхлоша: хьалхарча квартала план 101 тонн йолаш, ехкар 122 тонн шура я.

Къаьстта боккха теркам тIабохийт укхаза селекционни балха. Ах шу даьннад цеховой паточни системагIа фермо болх бу. ДукхагIча даькъе из бахьан долаш селекционни балха тIа дикка хувцамаш хиннад. Шин даькъах дийкъа да доахан. Детташ дола доахан шоаш да, хIаьта лекъараш шоаш. Хьалха дIалуш дола доакъар, цхьа рацион йолаш телар хьайбашта: миста силос яа езаш хулар бахка безаш бола етт. Из бахьан долаш доахан Iаьхара дусар е Iодаь Iаьсий эсала хулар. ХIанз хIара группага хьежжа оаттаяьй рацион. Цо аьттув боалийт лаьрххIа кийчдеш, дезача тайпара хьайбашта доакъар тела, леррттIа долаш Iаьсий хьахилийта, продукци дукхагIа яккха.

— Из система совхоза кхыча фермашка юкъейоалае безам ба тха, — йоах А. Муцуева. — хIанз тхона дика хов цох пайда боалилга. Цу хьакъехьа цхьа масал доаладергда аз. Соахка, январь бетта йиълагIча бригаде контрольни дойка еш дар тхо, Укхаза гучадаьлар хIара Iатто 3—4 литр шура мара ца лулга. ХIаьта итт Iатто 3—4 Iаьса мара дицар. Хьайбаш леладерий алапи а геттара лоха дар. Цар бехк бацар. Бехк бар укхаза болх беш хиннача бригадира. Из каста хувца вийзар. Цун когаметта вера къона специалист Каимов Мувса. ХIанз ялх бутт ба Мувсас болх бу. Из дукха ха яц. Бакъда, цу юкъа цо укхаза дукха хIама даьд.

М. ЧАХКИЕВ.

Партийни вахар: КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

Со теш парти цӀенлургхиларах

Коммунистически парте хьастта хургйолча съезда ваӀадаша парте вахаре овзангара хувгамаш дергхиларах дог тийша ба юххьанцарча партийни организацей викалаш. Амма, цар съезда хьалхара уйлаш тайп-тайпара я. КӀезига бац КПСС таханара политика хьаллоацараш, съезда хьалхара цун платформака тӀехьабараш. Цхьабакъда, «Демократически платформа» нийсагӀа хетараш а ба коммунисташта юкъе Парти малагӀча оагӀорахьа ерзаргья ховргда съезд чакхъяьнначул тӀехьагӀа, хӀаьта, цунах шийна хетар тха корреспондентага дувц «Автоспецоборудоване» завода цеха организаце секретара Лекчинов Александра.

— Александр, эггара хьалха хоаттаргдар аз, хьо хье малагӀа платформа хьаллоацаш ва?

— ЦӀенхаштта оттадаьча хаттара. цӀенхаштта жоп дала хьожаргва со. Уж шин платформа шоайла хайра эргаш еце а, цхьадола дешаш дукагӀа оттаду КПСС ЦК платформас, хӀаьта цхьадола дешаш «Демократически платформас» кӀоаргагӀа къестаду.

Масала, «Демократически платформа» оппоненташа фракцеш мегийташ хилар нийса лархӀац. Ала деза, фракци яха дош кӀоарга а цӀерра а маӀан долаш да. Ленина яьхачох, парте балха керттера лостамаш хьал а лоацаш, цхьадола дешаш кхыча тайпара къестадара тӀехьа йолча коммунистий тоабах фракци я ала йиш яц. Аз кхетадаьчох, цу тайпара «фракцеш» я «Демократически платформа» тӀа кхетараш. Уж хиларах партена зе а дергдац, сона хетачох. ХӀаьта КПСС ЦК платформас цу хьакъехьа хьалха жоп лац. Цудухьа, сона хетачох, уж платформаш кӀоаргга тахка а деха. цар эггара лоархӀамегӀа йола моттигаш парте оттае еза съезда делегаташа.

— Iа дийша ма хургдий, КПСС ЦК яздаь письмо. Фу аргдар Iа цу хьакъехьа?

— Письмос дувцараш дукхагӀча даькъе лоархӀаме дешаш да. Амма, съезд хилалехьа из яздар перестройкана тарлуш хилара шеко я са. Цу тӀа а. Пленуме па [illegible] яздаь письмо а ма [illegible]. Из письмо баьхан [illegible] альтернативни плат-

ча тайпара дӀайоде а, со дог тийша ва мутӀареча коммунистий нийсагӀа дар хьакъоастаде хьакъал тоъаргхиларах. Цудухьа, цу тайпара прогнозаш хӀанз хьахозаш яле а, тамашийна хет сона парти екъалой. Из вай вӀалла мегийта йиш йолаш хӀама дац.

— Вешта аьлча, мел йолча платформай викалаша, ше вар раьза хургвола цхьа компромисс лаха езаргья-кх. ТӀаккха, ховш мадий, укх съезде парте керда Устав тӀаэца лерхӀилга. Цу Устава проект кепатехай. ХӀаьта ишта хет хьона из?

— Гуш да, Устав кийчдаьраша кӀоаргга уйла яь из даьлга. Цхьабакъда, кхоачамбоацараш а кӀезига дац цу тӀа. Цхьадола дешаш тайп-тайпара кхетаде а дувца а йиш йолаш дац. Цох прессас а телевидене а дийцад. Хетаргахьа, съезда делегаташа проект кхы а тоаергья. Цхьабакъда, къаьстта юххьанцара партийни организацеш ювцача моттигашта цар эггара хьалха теркам тӀабахийтача бакъахьа хетар сона.

— Демократически, марксистски, кхыйола платформаш ювцача хана, цар викалаш Iаьдал бе долла гӀерташ ба, яхаш бехкаш доах царех цхьаболча кулгалхоша. Нийса дий-теш из?

— Таханарча Конституцега хьежача моллагӀа организаци Iаьдал бе доллара тӀехьа демократически къовсам лоаттабе бокъо йолаш я. ХӀаьта вай цу тайпара бехкаш даха доладелча, Iаьдал бера дӀахеца ца тугача кулгалхоех а ишта бехк бакъха йиш я. Со, аз хьалха [illegible] КПСС ЦК платформа хьаллоацаш ва. Цун чулоацам кхычарел кӀоаргагӀа болаш санна хет сона. МугӀареча коммунисташа а из хьаллоацаргйолга шеко яц. Амма, кхыча платформашца къовсам демократически хьисапе мара лелабе йиш яц, аьнна, хет сона. ХӀаьта халкъо ше къоастадергда нийсагӀдар. Хьагучох, парте ЦК а иштта хеташ я. Цунна тешал ду «Правда» тӀа альтернативни платформа

Цун сий ду

— Бокхха бар тха дезал. Бераштa юкъе со йоккхагӀа яр. Да — механизатор хадданза кхашка воаллаш, наггахьа мара го йиш яцар цӀагӀа, тхо дукха долаш низткъа мара доал дулацар тхона тха нанна а. Цхьан дийнахьа, Iа пурам лой ферме е Iаьсий леладеш е доаркалла болх беш аз новкъостал дергдар-кх хьона, аз аьлча, цу дешаша нана кхерайича санна хийтар. ХӀаьта тамаш а яцар. ЯлхайтталагӀа шу мара доладеннадацар са. ТӀаккха аз аьннача дешаех кӀезигдукха метта а ена, со хьаста а хьаьста шиш болаш аьлар: «атта болх бац хьона хьайбаш леладечун бар, са йоӀ, лоархӀалургйий-теш хьо цунах? Хьалха хьона новкъостал дергда, тӀаккха опыт Iоайича къаьстта болх бе хьожаргья. жоп делар аз нанас аьнначоа. Иштта ера со ферме духхьашха болх бе, — дагалувц хӀанз Грозненски района «Куларинский» совхоза толашагӀа йолча доаркас Батиева ПаьтӀаматас.

Хала болх ба доаркий бар. Са тессача денз боад къовлабаллалца ферме хила еза, доахана Iунал деш. Хьадер ший ханнахьен тешамеи деш ца хилча толамашка сатувса дезаш а дац. Етт цкъа е шозза ца бетташ бисача шамара чу шура йоаг. Цул тӀехьагӀа мел Iунал дарах цо лерттӀа шура па луш бутт совгӀа ха дӀайода. ЛоархӀаме да доахан ший ханнахьа кхабар а цӀендар а. Нанас Iомадаь из деррига дика хов ПаьтӀамата. Цудухьа дика хьокхамаш а гойт. ТӀеххьарча пхийтта шера цкъа ханнадац шура яккхара кхыметтел социалистически декхараш тӀехкхоачаш ца деш. Цудухьа доагӀа сий а ду цун. Из я юрта Совета депутат. ХӀанз цо къахьег карарча шера июль бетта чотагӀа.

СУРТА ТӀА: «Куларинский» совхоза доаярка П. Батиева.

Я. ЦУЕВА сурт.

Уйлаш кхоаненца я

«ЧИагропромстрой» объединене чуйоагӀача Грозненски аьшкбетонни изделешеча завода механически цеха коллектив укх тӀеххьарча хана дика къахьегаш а массаза хьалхалаттташ а я. МалагӀаш да цунна новкъостал ду гӀулакхаш?

ТӀеххьарча шерашка цхьа шу дӀадахийтадац укхаза шоай производственни декхар кхоачаш ца деш. Масала, дӀадахача шера план 102 процент кхоачашйир цо. ХӀаьта укх шера квартала планаш бархӀ процент тӀехкхоачашйир.

— Ши шу хьалха тхоай производственни декхараш кхоачашду аьнна ала йиш йолаш дацар тхо, — йоах цеха начальника Тарамов Хьусейна. — ХӀана аьлча, коллектив барт болаш яцар, хаддаза балха тӀехьабусаш бола болхлой а бар, прогулаш ераш дукха бар, иштта цхьаболча болхлоша шоай дийнахьара нормаш кхоачашйинар. Из деррига во хилар ший бахьанаш дар. Цох керттера [illegible] коллектива дисциплина телха хилар дар. ТӀеххьара а. цехе собрани а. яь, дӀахайтар цхьаболчарга дисциплина тоае езилга. иштта хьалхашка латта декхар хӀаране кхетадеш ца хуле, толамга даха дог доацийта. Цул тӀехьагӀа дукхагӀа бола болхлой шоай планаш тӀехкхоачашъе баьлар. Бакъда, цхьабараша собране даьча къамаьлех ца кхеташ. хьалха санна дисциплина телхайора. ТӀехьагӀа царца Iадика ювца йийзар. ХӀанз, коллективе дукхагӀа бараш къона болхлой ба. Массаварг а дика болх беш ва аьлча-м хоац хургда, бакъда, дикагӀа бараш дукхагӀа ба.

Цул тӀехьагӀа дукха ха ялалехьа, цехе вӀашагӀъеллар къахьегама коллектива совет.

ХӀара бетта СТК заседани хул укхаза. Цига дукха дешаш къестаду. Бакъда, заседане керттерча даькъе дувцараш производственни дисциплина тоаяра тӀадерзадаь дешаш да. Нагахьа санна балха тӀехьавусаш е тӀера вулаш болхло вале, иштта [illegible] производственни заседане кхоачашъеш из веце, цу заседане соцамах баьча балха коэффициент лохъю. Цар бетта эцаш дола алапи кӀезигагӀа хул. Из система юкъейоалайича денз, укхаза къахьегама овсарле дикка лакхъеннай.

— Уж цхьаццайола экономически керда формаш балха юкъейоалайича-м во дацар, цох дикка пайда а хул, дӀахо уж кхы а керда йоахаш болх бе лаьрхӀа да тхо, — йоах слесара Х. Товсултанова. — Бакъда, болхлошта чӀоагӀа Iаткъаш да тха социально-бытовой гӀулакхаш во хилар. Болх беш яц душевойш. Цкъаза хий лакъе, сарахьа болх баьнначул тӀехьагӀа кулг-юхь дила йиш йоацаш дус тхо. Дувца вела-м, дукха дувца йиш я, уж санна долча кхоачамбоацарех.

Балхара ди чакхдаьннадале а, цехера болхлой пӀабахка сихлуш бац. Шоай цеха начальника гонахьа а эгта, кхоана беогболча балхах лаьца цо дувцачунга ладувгӀаш латт шоай декхараш дика кхоачашдеш бола болхлой. Царех ба, слесарь Х. Товсултанов, оператор Л. Ковалев иштта кхыбараш а. Цар хӀанзара уйла кхоаненца [illegible]

Ч. МАГОМЕДОВ.

ЛАЬТТА ШИЙ ЛЕР ЮТАШ

Цу тайпара нах массаза дагабох хьалхашка оттадаь декхар чакхдаккхара тӀатеIIа болх бергбола болхлой эшача хана. Цу тайпара гӀулакхаш доахкаш хилац саг Iовеше, уж Iомаду цо практически опытага [illegible]

Маржана хӀанз хала хургдар ше дакъа а лоацаш хьал мел яь еррига объекташ дагайоха, хӀана аьлча, уж Грозне а республика районашка а дукха я. Цу гӀулакха дӀаденнад ший эггара ди-[illegible]

бакъда, 1958 шера денз гӀишлош хьалъерий мугӀарашка йолаш хьайоагӀа из.

Укх шера пенсе яха ха хьатӀакхоач цун. бакъда, масса хана санна гӀулакхах дог лаз цун. гӀишлон организацешка порядок ца хилари гӀулакхаш дика вӀаштӀехьдаханза хилари чӀоагӀа нов-[illegible]

Сайна хетар аргдар аз

Яьсса хӀаний базар?

Ховш да, тикашка паччахьалкхен маьхагӀа дохкаш дулх доацилга. Укх тӀеххьарча хана геттара кӀезига хул из коопторгий ярашка а городий базарашка а. Бакъдар аьлча, цхьадолча дийнахьа цхьа килограмм хилла дулх эца йиш йолаш хилац Грозне баха нах. Нагахьа санна аьттув баьлча а маьха деза хул. ХӀана нийсденнад из хӀама иштта?

МАССЕХК бахьан да цу гӀулакха. Царех цаI — юрташка бахача наха хьайбаш кӀезига кхоабаш хилар. ХӀаьта шоллагӀдар — цхьайолча совхозаша, колхозаша паччахьалкхенна дулх дӀадалара шоай планаш кхоачашъю юрташка бахача наьха доалахьарча хьайбай чотагӀа. ХӀара шера цар ийдераш кӀезига доахан дац. Цудухьа хайра доахан хилац нахага коопторгий тикашка дӀачудала е базар тӀа дохка.

Боахамий кулгалхоша из практика шоай балха юкъе йоалаярах хьаэца дулх доацаш бисаб городашка баха нах. Из гӀулакх кхетадеш бий-хьогӀ уж, аьнна, хеталу. Кхетадеш хилча паччахьалкхенна дулх дӀадалара планаш кхоачашъеш хургбар уж. Духхьал шоай фермашка хьалкхедеш долча хьайбай чотагӀа. Сона бакъахьа хетар, шоай декхараш цар иштта кхоачашдоре.

ХӀаьта хӀана нийсбеннаб боахамий кулгалхой наьха доахан нийде дезаш? Цу хьакъехьа са къамаьл хилар «Назрановский» совхоза директорaца Дударов Батырaца. Укх шера планагӀа паччахьалкхенна 800 тони дулх дӀадала дезаш я из совхоз.

— 1200 Iаса хьахургда тха фермашка. ХӀаьта царех ахаш — сиргӀилгаш, — йоах Дударова. — Чу а оттаяь, уж 600 сиргӀа йорстаергья саха, хӀаране дозал 400 килограммага дӀатӀакхоачалеш. ХӀаьта вож 600 се Iаса хьалкхедергда детташ дола доахан хилийтара. Цар когаметта дулха лаьрхӀа паччахьалкхенна дӀачулургба шуринийна пайдана боаца 600 етт. Юкъера лаьрхӀача царех хӀаране дозал 350 килограмм мара хургдац. ХӀана аьлча, шура кӀезига луча ха ятача бежана, мел дика из кхабарах хайра дозал IотӀакхетац. Порсталь сиргӀаш а уж доахан а дӀалаьрхӀача хьахула дулх 450 тони мара дац. Массехк эзар устагӀа ба тха совхозе кхоабаш. Царех цхьа эзар совгӀа бар дӀачубелча а IотӀакхетаргьяр 50 тони мара яц. Деррига дӀалаьрхӀача укх шера оаха паччахьалкхенна дӀалургдола дулх 500 тони мара дац. ХӀаьта тхона отталь план 800 тони я.

— Хьалха дӀанхача шерашка миста кхоачашъяьй оаша шоай планаш, — хетт

паччахьалкхенна дулх дӀадалара агропромо енна план. Фуд цуя бахьан?

— Хьалха дӀаяхача хана а укх карарча шера а паччахьалкхенна дулх дӀадалара планаш тха фермашка кхоабача хьайбашка хьежжа тийшнаяц, — дӀахо дувц Дударова. — Бакъдар аьлча, тхоай дарех планаш кхоачашъяра кхоачам а ца хулаш, юрташка бахача нахагара доахан ийде дезаш хиннад тхо. Декхар кхоачашдара ца тоъаш дола дулх цар чотагӀа Iалашдеш, хьадаьккад тхо хӀанзалца. Укх шерара план кхоачашъяра — ца тоъаш дола 300 тони дулх хилийтара бахача нахагара цхьа эзар гаргга бежан эца дезаш да тхо.

«Назрановский» яр а йолаш хьайбаш леладеш пхи совхоз я районе. Хьалха дӀанхача шерашка иззал дукха доахан ийде вӀаштӀехьдаьннадале а, нийса хургдий-хьогӀ, аьнна, хеталу бахача нахагара массехк эзар бежан а ийца, района совхозаша карарча шерара шоай планаш кхоачашйинча? Городашка бахача нахан юрташка къахьегаш йолча интеллигенценей моцал тӀа ма кхоачаергйий цу гӀулакхоI Кхычаь бесса аьлча, вӀалла хьаэца дулх а доацаш ма бусаргбий уж!

Из гӀулакх къаьстта бегӀайдаьнкха доагӀа. ХӀанз аьлча, хьалха дӀанхача шерашка заготовительни организацеша. Ставропольски краера, Калмыцки АССР-ра, кхыча областашкара, ий а деш, дулха хьайбаш кхийлад. Назрановски а кхыча районашкара а базарашка, коопторгийча тикашка дохкаш наха ма яиша дулх хулар. Укх шера кхычахьара доахан хьакхоабокъо лац. Долче, бокъо лац. Долче, бо [illegible] рашкен коопторгий тикашка дулх хулга тийша [illegible]

гӀулакхаш чакхдоахаш хила беза партийно-советски болхлой а боахамий кулгалхой. Иштта бартие цхьоагӀои хиина дӀаболабеннаб къахьегамхошта хьаштдар, дезар, декхар кхоачаш а деш, района керда кулгалхой.

— Укх шера паччахьалкхенна дӀадала йиш яр 500 тони мара ца хилча, ца тоъаш дола 300 тони дулх мичара дена дӀалургда оаша? — хетт аз Дударовга.

— Из лаха моттиг йолаш дац тхо, — аьлар цо докха са а даьккха. — Тха саготде дезаргдацар фермашка кхоабача хьайбашка хьежжа республика агропрома объединене тхона план еннаяларе. Хьалха дӀанхача шерашка санна еннай из. бахача наьха хьайбай чотагӀа тха кхоачашъе езаргйолаш.

ЯЛАТ, коартолаш, шура, дулх, кхы тайпа хӀамаш паччахьалкхента йохкара планаш вӀал кӀийле йолаш хила еза. Кхыча тайпара аьлча, сага низага хьежжа хила беза цунна IотӀабулла мухь. Долче, совхоза таронгеи кхоачамгеи хьежжа хила еза тӀанийца планаш. ТӀаккха мара низ болаш а кхоачашъе дог доагӀаш а хургьяц уж.

Цу хьакъехьа массехк ди хьалха са къамаьл хилар «Чечено-Ингушагропром» объединене председатела хьалхарча заместителаца Льянов Умалатаца.

— Хьалха дӀанхача шерашка «Назрановский» а кхыча а совхозаша шоай планаш кхоачашъяра нахагара хьа а ийдеш паччахьалкхенна дӀачутийннар дукха дулх да, — аьлар цо. — Цар из укх шера а дой, бахача нахага во хьал хургда. Нах бусаргба хьаэца дулх а доацаш. Цудухьа сона а геттара нийса хет КПСС Назрановски райкомо тӀаийца решени, цо чакхдаккха лерхӀа гӀулакх.

— Хьона ма харра, «Чечено-Ингушагропром» объединене укх шера дулх дӀадалара «Назрановский» совхоза енна план 800 тони я. 500 тони дӀаяла мара таро яц цун. Фу дича бакъахьа хет хьона совхоза хьайбаш леладераша. аьнна, аз шийга хаттар дича. Льянова аьлар:

— Укх шера «Назрановский» совхоза енна план а. хьалха дӀанхача шерашка санна, бахача наьха доахан а лаьрхӀа еннаяр. Уж юкъера дӀадаьхача кхоачашъюлургйолаш а яц. Из сона хоеш да. Паччахьалкхенна дулх дӀадалара план совхоза хьайбай чотагӀа кхоачашъюлургбай хила еза. Цудухьа совхоза коллектива къахьегама совето шоай фермашка [illegible]

[illegible] «Демократи[illegible] а «Демо[illegible] платформа» тIа [illegible] Уж хиларах парте[illegible] а ларгIан, сона хетаха [illegible] а ХIаьта КПСС ЦК платформас цу хьанъехьа хьалда жоп лац. Цудуьхьа, сона хетачох, уж платформаш кIоргга талла а техка, цар ертара лоархIамегIа йола моттигаш ларде оттае еза съезда делегаташа.

[illegible] КПСС ЦК язден письмо. Фу аргвар Iа цу хьанъехьа?

— Письмос дувцараш дукхагIча даьккъе лоархIаме децаш да. Амма, съезд хиллалехьа из яздар перестройкан тархуш хилара шеко я са. Цу тIа а, Пленуме па дувцаш яздаь письмо а ма дий из. Из письмо бахьан долаш, альтернативни платформай дукхача викалашта съезде баха вийъ бийхкаб. Цунах зе дала мег тIехьагIа.

— Парте чухьа тахан дукха вIашдухьаленаш йолга гуш да. Цо уйла ййт, из дIахо екъаяла мегаш хилара хьакъехьа. Из процесс съезде сопое вIаштIехьдаргда, аьнна, хетий хьона?

— Уж вIашдухьаленаш, сона хетачох, принципиальни яц. Цудухьа цу тайптайпарча платформай викалаш шоай гIулакх конструктивни хьисапе дIадихьача парте екъаяла бахьан дац. Цхьабакъда, хIанз конструктивноста меттел амбицеш ларде латта моттигаш нийслу. Цхьабакъда, съезд мич[illegible]

— Таханарча Конституцега хьежача моллагIа организаци Iаьдал бе доллара тIехьа демократически къовсам лоттабе бокъо йолаш я. ХIаьта вай цу тайпара бехкаш дата доладелча, Iаьдал бера дIахеца ца тугача кулгалхоех а ишта бехк баккха йиш я. Со, аз хьалха маьллара, КПСС ЦК платформа [illegible] кIоарга чулоацам кхычарел гIа болаш [illegible] хет сона. МугIарера коммунисташа а из хIаллоацаргйолга шеко яц. Амма, кхыча платформашца къовсам демократически хьисапе мара лелабе йиш яц, аьнна, хет сона. ХIаьта халкъо шо къоастадергда нийсагIдар. Хьагучох, парте ЦК а ишта хеташ я. Цунна тешал ду «Правда» тIа альтернативни платформа кепатеха хиларо а из шерра ювцаш хиларо а.

— Сона хов, хьо партех, боккъонца дог лазаш коммунист волга. ХIаьта парте вахар малагIча оагIорахьа дерзаргда, аьнна, хет хьона съезд чакхъяьлначул тIехьагIа?

— Со дог тийша ва парти боккъонца цIенлургхиларах. ДIабаргба партера карьеристски уйлашца цунна юкъебаха нах, ишта дIабаргба дег чура из хьал ца лоацараш. ХIаьта цунах боккха пайда баргба партена, чIоагIлургба цун низ. Сона хетачох, съезда ваIадаша демократически хьисапе вIашагIъелла, общества авангард лархIал йиа бола парти ергья Коммунистически партех.

Интервью йийцар
Ч. МАНОЛИС.

[illegible] производственни [illegible] кхоачашду аьнна ала йиш йолаш дацар тхо, — йоах цеха начальника Тарамов Хьусейна. — ХIана аьлча, коллектив барт болаш яцар, хаддаьза балха тIехьабусаш бола болхлой а бар, прогулаш ераш дукха бар, ишта цхьаболча болхлоша шоай дийнахьара нормаш кхоачашйинар. Из деррига во хилар ший бахьанаш дар. Цох керттера бахьан коллектива дис[illegible] хилар дар. [illegible]

[illegible] тIехьагIа дукха ха яьалехьа, цехе вIашагIъеллар къахьегама коллектива совет.

ХIара бетта СТК заседани хул укхаза. Цига дукха дешаш къестаду. Бакъда, заседане керттерча даьккъе дувцараш производственни дисциплина товяра тIадерзадаь дешаш да. Цагахьа санна балха тIехьавусаш е тIера вуълаш болхло вале, ишта [illegible] производственни [illegible] кхоачашъеш из вецe. [illegible]

Балхара ди чакхдаьнначуле а, цехера болхлой цIабахка сихлуш бац. Шоай цеха начальника гонахьа а этта, кхоана бергболча балхах лаьца цо дувцачунга ладувгIаш латт шоай денхараш дика кхоачашдеш бола болхлой. Царех ба, слесарь Х. Товсултанов, оператор Л. Ковалев ишта кхыбараш а. Цар хIанзара уйла кхоаненца юваенна я.

Ч. МАГОМЕДОВ.

ЛАЬТТА ШИЙ ЛЕР ЮТАШ

Цу тайпара нах массаза дагабох хьалхашка оттадаь декхар чакхдаьннхара тIатеIIа болх бергбола болхлой эшача хана. Цу тайпара гIулакхаш доахнаш хичац саг Iовешие, уж Iомаду цо практически опытаца цхьана, вай вахар тоаде ловш из хилар-на. лаьттан тIа ший лер йита безам болаш хиларца. Уж лераш, ховш ма хиллара гIишлонхоша юхеют шоаш хьалъеча школай, больницай, нах чубахача цIеной, тайп-тайпарча предприятей корпусий хьисапе.

Бакъдар, аьлча Накаева Маржана хIанз хала хургдар ше дакъа а лоацаш хьал мел яь еррига объекташ дагайоха, хIана аьлча, уж Грозне а республика районашка а дукха я. Цу гIулакха дIаденнад ший эггара дикагIа дола шераш. Уж кIезига а дац — ткъаь итт совгIа. ХIаьта болх бе-м из пхийтта шу даьнна йолча хана йоланнай Казахстане Талды-Курганерча шекар доаккхача заводе.

Даймехка цIаеначул тIехьагIа массехк бетта болх баьб цо ше юххьанца Iомаьлча специальностагIа, цхьабакъда, 1958 шера денз гIишлош хьалъерий мугIарашка йолаш хьайоагIа из.

Укх шера пенсе яха ха хьатIаккхоач цун, бакъда, масса хана санна гIулакхах дог лаз цун, гIишлон организацешка порядок ца хилари гIулакхаш дика вIаштIехьдаханза хилари чIоагIа новкъа да цунна. ЧIоагIа низ къала лел, йоах цо, объекташка материалаш лоаттаяри цига эшаш йола механизмаш хьежаяри. Из-м моллагIчоа а ховш да, аьа тарлу Производственни гIишлон-монтажни объединенерча коллегаша, бакъда, Накаева ше аьнна дош гIулакхаца чIоагIдеш ярех болхло я.

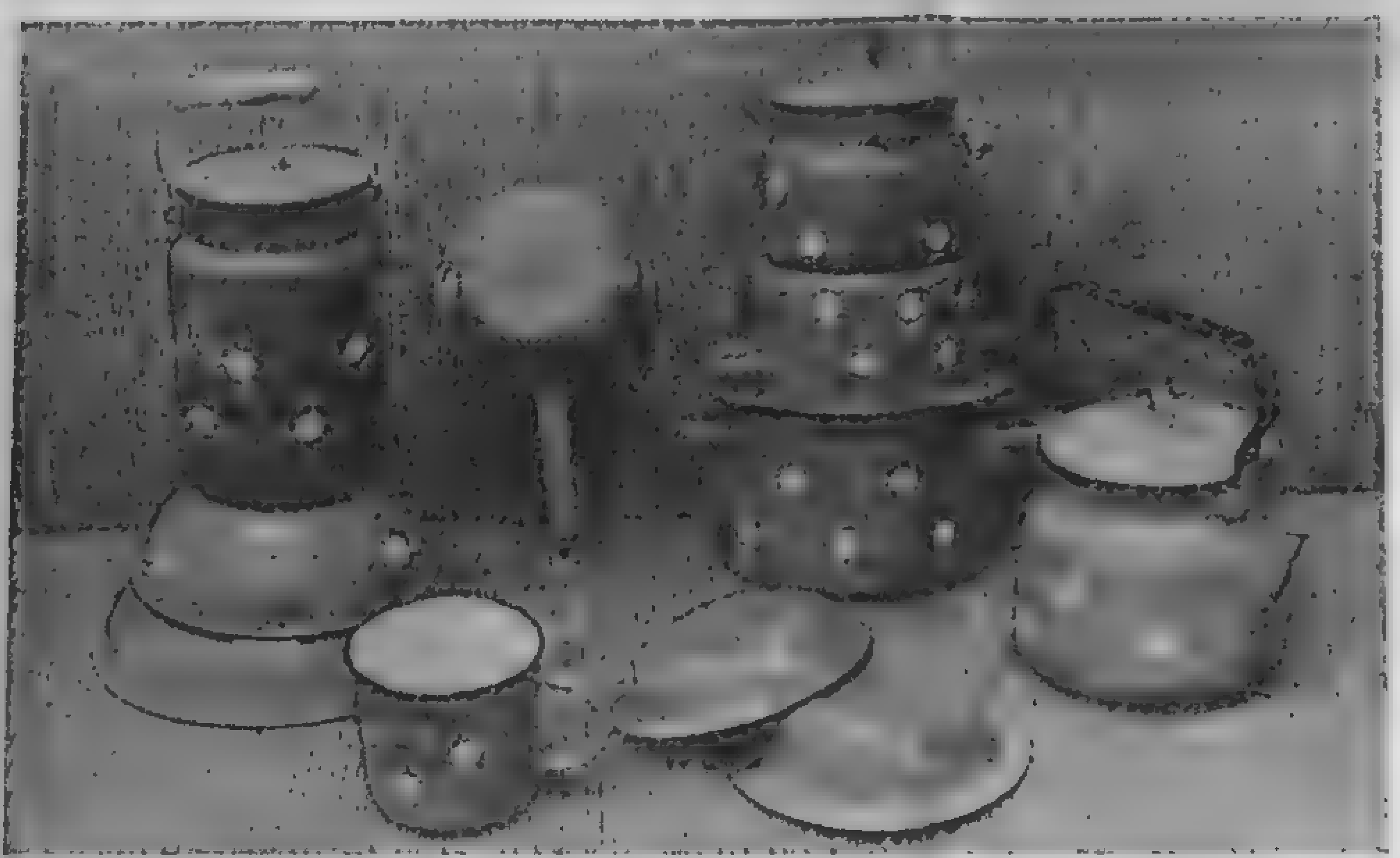

МОЛДАВСКИ ССР. Тираспольски металлоизделей заводе арахецача халкъа эшача товарий ассортименте керттера моттиг дIалоац хоза бос болча сир даьккхача пхьегIаша. Предприяте конвейера тIера хIара шера арайоал 120 совгIа цIераш йола из продукци. Тайп-тайпара а бIарг белабеш хоза бесаш долаш, зизаш тIадолаш йола уж пхьегIаш наха чIоагIа хоатташ а лоархIаш а я.

СУРТА ТIА: кухне лелаеча пхьегIий экспериментальни набор.

А. СИМАНОВСКЕ сурт.
(ТАСС фотохроника).

хьалкхедаргга дерташ дола доахан хилийтара. Цар когаметта дулха лаьоххIа паччахьалкхенна дIачулугъба шурийна пайдана боаца 600 етт. Юкъера лаьоххIача парех хIаране дозал 350 килограмм мара хургдац. ХIана аьлча, шура кIезига луча ха яхача бежана, мел дика из кхабарах хайра дозал IотIакхетац. Йорстаяь сиргIаш а уж доахан а дIалаьрхIача [illegible] 450 тонн мара дац. Массехк эзар уста[illegible]гIа ба тха совхозе кхоабаш. Царех цхьа эзар совгIа бар дIачубелча а IотIакхетаргьяр 50 тонн мара яц. Деррига дIалаьрхIача укх шера оаха паччахьалкхенна дIалургдола дулх 500 тонн мара дац. ХIаьта тхона оттаяь план 800 тонн я.

— Хьалха дIанхача шерашка миштта кхоачашъяьй оаша шоай планаш, — хетт аз уйла еш ваIача директорага. Сона ховчох, цхьа квартал, бутт дIабахийтабац цу а района цхьайолча кхычча а совхозаша паччахьалкхенна шурей дулхи вIадалара планаш кхоачаш ца еш. Республика районашта, колхозашта, совхозашта юкъе яьржача яхье дукхагIйолча хана хьалхара моттигаш йоахаш хьайоагIар бIарчча хьаийцача Назрановски район а цун дукхагIйола совхозаш а.

Хьалха санча планаш толаме кхоачашъю, яхаш, рапорташ тергдолаш дац. Дударова яхачох, цигара гIулакхаш. Хьалха хиннараш миссел фермашка кхоабаш хьайбаш а хилча, йоккха балха опыт караерзаяь дояркаш, скотникаш, зооветеринарни специалисташ а хилча, фудхьогI цига хиннар, аьнна, хеталу.

ДIАТЕХКАЧА оарцдаккха дезаш хIама хиннадац. Шоай низ дIа ма кхоачча фермашка къахьегаш боахк дояркаш, скотникаш. ДIадахача 1989-ча шера дIачуеннача хьажкIех хьаяла езаш хинна комбикорм хьа ца ялар ах, хьайбашта ма эшша доакъар доацаш халонаш лайнай цар. Шоай низ дIакхоачар даьд продукци лох ца ялийтара. Ишта совхоза хьайбаш леладераш къахьегаш бале а кхоачашъюлургйолаш яц

хьогI, аьнна, [illegible] нахагара массехк [illegible] жан а ийна, района [illegible] ша касарча шераьа [illegible] планаш кхоачашйина? [illegible] рашка бахача нахан кортера къахьегаш [illegible] интеллигенценей моцал тIа ма кхачаергйий цу гIулакхо! Кхыча бесса аьлча, вIалла хьаэпа дулх а доацаш ма бусаргбий уж!

Из гIулакх къаьстта бо[illegible] [illegible]гIа. [illegible] аьлча, хьалха дIанхача шерашка заготовительни организацеша. Ставропольски кра[illegible]. Калмыцки АССР-ра, кхыча областашкара, их а ден, дукха хьайбаш кхийлад. Назрановски а кхыча районашкарча а базарашка, коопторгий тикашка дохкаш наха ма эшша дулх хулар. Укх шера кхычахьара доахан хьа[illegible]ла бокъо лац. Долче, базарашкей коопторгии тикашкей дулх хулга тийша да юрташка бахача нахах. Цар шоай коашка хьайбаш кхабарга хьежжа мара хила йиш а яц цун.

Из проблема кхетае езача тайпара кхетаяьй КПСС Назрановски райкомо. Цо совхозашта могадац бахача нахагара доахан ийделга. Цар кулгалхой декхарийла баьб шоай фермашка кхоабача хьайбай чотагIа паччахьалкхенна дулх дIадалара планаш кхоачашъе.

— Хьалха дIанхача шерашка санна бахача нахагара доахан а ийдеш, тхоай планаш кхоачашъе тхо долалойя, дика хьал хургдац заводашка, фабрикашка, кхыча предприятешка къахьегаш боахкача болхлошка. ТIаккха вIалла хьаэпа дулх а доацаш бусаргба уж. Цудухьа из гIулакх ма доагIара кхета а даь, къоабалъеш тIаийцай оаха КПСС райкома инициатива, — йоах совхоза директора.

Дика хIама да царна дагадехар, цар де лерхIар. Наха паргIато хургьяр лехаш, мехка дIахьош йола перестройка сихагIа дIагIоргйола

[illegible] Цига [illegible] а [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Назрановски [illegible] [illegible] Базарахьа [illegible] [illegible]

— Хьона ма тарре «[illegible]» [illegible] Назрановский» совхоза ейна план 800 тонн [illegible] тонн дIаяла мара [illegible] [illegible] [illegible]

— Укх шера «Назрановский» совхоза ейна план я, хьалха дIанхача шерашка санна бахача нахагара доахан а лаьрхIа ийцаяр. Уж кхъера дIадоьхача кхоачашъюлургйолаш а яц. Из сона хоьш да. Паччахьалкхена дулх дIадалара план совхоза хьайбай чотагIа кхоачашъюлургйолаш хила еза. Цудухьа совхоза коллектива къахьегама совето шоай фермашка кхоабача хьайбашка хьежжа тIаьна йоагIа керда план. Из кхоачашъяра, шоай кхоачамех ма могга пайда а эцаш, къахьета деза совхоза хьайбаш лелалераша. ТIаккха мара вIаштIехьдаргдац 500 тонн дулх паччахьалкхенна дIадала а.

Нийса да по яхар. Таронашка хьежжа планаш ецна дукха безамегIа къахьегаш хургба дояркаш, скотникаш, зооветеринария специалисташ. Яхье баргба уж шоай сий лораяра, дIахо йозача хана тIа-тIа продукца дукхагIа яккхара.

Тахан вай республикана хьалхашка латтача бехктокхамегIча декхарех цаI да Кхачан программа кхоачашъяр. Из сихагIа де вIаштIехьдаргда юрташка мел бахача наха дукхагIа доахан, жа, кхы тайпа хьайбаш, коа тIара оалхазараш леладой.

Шерра никъ хьабелла бела доаман даьгIенех пайда эца лерхIача наха а. Назрановски районе санна, республике массанахьа декха деза совхозаша, колхозаша бахача нахагара доахан ийделга. Уж декхарийла я дуккъал шоай фермашка кхоабача хьайбай чотагIа планаш кхоачашъе.

С. АУШЕВ.
СССР журналистий союза член.

Iазап лайнараш

КЪИЗАЛ

КIаьнках къонахи къонахчох късанои вер ха я. Цхьаннена мегадац е могарг а дац цун коача ди соцабе. Марташ доастача дийнахьа тхсай цIагIа нийсбенна Иэаркъера Арсамаков Нахкьажий Абукари Кхоартой Гине Махьмади бIаргабайча дагалехар сона уж дешаш. Ха яхз кIайбенна нах ба уж.

— Из лар 1932 шера, — йоахар Гине Махьмада — Са вокххагIвола воша Ювсап саг а йоалаяь буввальлар. (Цул вокххагIвар Хьасан граждански тIем тIа вийнавар). Бакъда из тIерававьнавале а, цIагIа готта яр. Кхийна хьалъайттабар вежарий Ахьмад, Абукар, кхоъ йиша. Цхьаннахьа городе дIа а вахa, болх бе лаьрхIар аз. Грозне Iо а вена, дахчах хIамаш еча (ДОК-е) балха вттар со. Мебель е говзал яллацар са кулгех, цхьабакъда, цехе лаьтта станокаш тоае Iомавелар кIеззига са аьтча.

Атта шераш дацар уж. ХIара дийнахьа хIана дац, аьнна, НКВД болхлоша нах дIаяхувлар, ер ма бий, аьнна, хьанхайкабаь бехк а боацаш. Цхьайолча хана уж «халкъа моастагIий» хиннаб яха хабар арадоалар. ХIаьта дукхагIча даьккъе хи чу баха кхера санна къайлабувлар нах.

Къаьстта дукха хулар цу тайпара хIамаш городе. Цудухьа Iаьдала бIарг кIезигагIа тIалаттача моттиге дIаваха лаьрхIар Махьмада. Ишеры яхача станицана гаьна доацаш мехкдаьтта даккхара бурув тохача болх корабир цунна. Деррига а дика дIадоладелар: юачоа а тIадувхачоа а тоъар алапи, цул совгIа юрта дIадахьийта сомэшаз а хулар. Цхьабакъда, гаьна даланзар Махьмада ираз — бурув дIалаьцар, авари хилар. Мехкдаьтта доаккхача хийла хулаш хIама да из, кхыметтел хIанз, техника геттара дика йолча хана а.

— Шоана мотта хургда,— йоах Махьмада, тхо долча авари дIаяккхара специалисташ баьхкар, аьнна. ГIалат да шо, эгара хьалха бакхка хьааийттар НКВД болхлой. Iаьдал дохаде гIертилга санна хIама лаьрхIар цар бурув дIалацарах. Лоткъамаш ийде, «моастагIий» гучабаха болабелар. Царца къамаьл даь араваьннар е батах-мерех цIий ухаш, е хотта мо Iаьржа дегI долаш, е багара церташ йохаяь хулар. Данм тхона хьалхашка цар Iодехкар каьхаташ, кIал кулг язде яхаш. «Ак» аьлча геттара корзагIбоалар уж, етта болалора.

Юххера «техка» баьлар уж гIулакх. Цига Iо а хайша, дош дийцар. Буровой начальника итт шу набахта чувалла ха техар. Бурувтохархо пхе шера чувеллар, цун гIонча — кхаь шера. Цу сменагIа вIалла болх беш хиннавеце а, Махьмада ялх бутт суд йир.

— Аз яхац, балха дисциплина эшаш яц, болхло авари ца хилийта гIерта везац, — йоах Махьмада. — Бакъда, хатар хургда, аьнна, мича хул, лаьттан ченаш тохкача хIаьта а. Ишттал доккха таIазар далла хIама даьдацар аз а са новкъосташа а. ТIаккха цу хана чувалла яьха йIаьха е лоаца хиннай, аьнна, бе-башха дацар: набахта кхаьчараш дукхагIча даькъе цIенах кхетацар.

Набахтен чура араваларо дегагIоз ергйоацаш дар Ииаркъе кхаьчача Махьмада хайнар: цун нана Наси, вежарий Ахьмади Абукари, йижарий Аминат, Хьулимат кулакаш а баь, Юкъерча Азе дIабигабар. Бувваьнна вахаш хиларах кIалхарваьнавар Ювсап.

— Фу кулакаш дар тхо? — Iокад Махьмад. — КIезига жа, массехк бежан, лаьтта оаха говраш: из бархк оаха тхоай хьацарца Iалашбаь боахам. Кхыметтел массанена тоъаш пхьегIаш, тIадувха барзкъаш, кога тIа йохка маьчеш яцар цIагIа. Шеддола хьайба тхоай коа Iодаь, хьалххийна дар. Аха лаьтта дацар. Фу бехк бар кхалнаьха? Уж-м букъ хьал ца соттабеш къахьегаш ма барий...

Ший кхоаччара нах мичахьа кхаьчаб хайча, царна тIехьаваха лаьрхIар Махьмада. Иттазза поезд хийцар цо гаьнарча Ташкенте кхачале. Цигара дIа хьалхагIа говраща а тIаккха цун дийнахьа гIаш а никъ бича эрий ара нийсвелар из. Укхаза Iазап озаш бар цун нана, вежарий, йижарий.

ДIахо ла йиш йолаш дацар царгара хьал. Ахьмади Абукари цига юхе а Iийна, кхалнах байдар. Лечкъаш-тебаш Кавказе кхаьчар уж. Шоашта ховшше нанен йижарийн бовдийтаб оаш, аьнна, Ахьмадан Абукаран ворхI-ворхI шу набахта чубахка ханаш техар.

ХьатIадера гIалгIай къаман вахаре эггара Iаьржагl-хинна ди — 1944 шера 23-гIа февраль. ХIанз беррига вайнах Iолаьхкар шийлача Казахстана аренашка, Киргизе, кхыча моттигашка. Адамашта байна а хеза а боаца бала тIаэттар царна. Мангало буц санна дIахьекхар нах моцало, шелало, лазараша.

— ХIанз а кхетадац аз вай фу ца хадаш миштта дисар, — йоах Махьмада. — Цхьаннена моттацар Iурра хьалгIетта ше сайренга варгва е сахьата вижача, ше Iуйренга варгва, аьнна. Деррига кегаденна ха яр [illegible]. Мехках бохабаьча наха шоаш кхы фу во дергда па ховш хьувзар Бере жIалеш. Дукха нах трудоармешка дIаккхувлар цар. ДIавигар бокххача дезала да хинна са воша Ювсап а.

— ХIа, дIаходар сога дувцийталахь, — аьлар Арсамаков Нах-хьажий Абукара. — Трудоарме хьа вешийца Ювсапаца цхьана хиннав со.

Трудоармейцашка эггара халагIдола балхаш дайтар. Нах лархIацар царех. ЦамогIаш ва аьлча мукъавалийтацар. Iовежачоа IотIатохар. Хьалъна хIама ца хиларо кIалбитабар нах.

— Коартолий чIораш дIатувса моттиг зийра аз, — йоах Абукара. — Кастта лоа диллар. Саг IокIайлтавоаккхаш кIоарга дар из. ЛаькIал гIолла коартолий чIораш ухкача никъ баьккхар аз. Уж хиннаецаре, таханарга ваьнна хургвацар со а дукха кхыбола нах а.

Ювсап кхы цIенах кхетанзар. Трудоармин текха цIавоагIача хана велар из.

— Машина соца а йий, новкъост дIаволлийта тхога аьлча, лере хьокха тиганзар охранника, — йоах Абукара. — Цига дакъа тIера Iо а ийца, наькъа юстара Iодиллар оаха. Керда диала лоамерчена когаметта хилар цунна. Даьра вар [illegible] кIант-м сел йоккха хало шийна тIаккхьача йоллаше а узам ца беш. Iо ца веахаш бакъдунен тIа дIаввахар из. Дала гешт долда цунна! Вий гIойла, вича каша [illegible], из цу Iазапа кIал оттавзьча Сталина а цун бIехача гIозара а.

М. КАРТОЕВ.

ГӀа боахаш я экономика

1990 шера бӀъ бетта республика баьча балха керттера социально-экономически хьокхамаш

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Январе — апреле промышленни производства юкъа-ре боарам дӀадахача шера цу периодаца нийсдича 0,2 процент лохбеннаб.

Продукцена поставкаш яра договорни декхараш 98,2 процент кхоачашдаьд, уж кхоачаш ца деш йисай 25 процент предприятеш, цар потребителашка дӀа ца кхоачийташ йиттай 11 млн. сома маьха продукци (1989 шера январе — апреле дӀа ца луш йисар 7 млн. сома маьха хилар).

БӀаьччача республике гӀолла продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачашдар, продукце (деча балхий, гӀулакхий) боарамаш дегӀаахар:

	Договорни декхараш кхоачашдаьд			
	План кхоачашъяра процент	ДӀа ца луш йисса продукци млн. сом	Договорни декхараш ца кхоачаш дахча предприятеш процент	Продукци боарамаш дегӀаахар процентал
БӀаьччча республике гӀолла	98,2	11,0	24,8	99,8
Союзни доалахьа йола промышленность	98,9	5,1	32,4	99,0
Республиканск доалахьа йола промышленность	96,1	5,9	22,1	102,3
Цу дакъе:				
НГӀАССР Министрий Совета доалахьара промышленность	98,3	0,4	22,2	105,5

1989 шера цу ханаца нийсдича промышленни продукция Заводской районе 1,8 процент кӀезигагӀа хьальй, Старопромысловски районе 3,7 процент, Малгобекски районе 3,2 процент, Назрановски — 1,9 процент, Щелковски — 11,9 процент, Грозненски — 3,1 процент.

Договорни декхараш кхоачашдара боарам лоха ба районашка: Назрановски (92,8 процент), Шалински (92,7 процент), Наурски (96,4 процент), Сунженски (90,0 процент).

1990 шера январе — апреле тӀехкхоачашдаьд меткдаьттен гази вкхара, тракторни прицепаш, прибораш, автоматизаце средствашн царна запчастащи, химически оборудовани, цемент, линолеум хьадара декхараш.

Цунца цхьанв продукце цхьадола тайпаш предприятеша тӀаннйцача планашка диллача кӀезигагӀа хьадаьд. Фенол арахецара план 97 процент мара кхоачашъяьяц, полиэтилен — 83 процент, АПК-на лаьрхӀа технологически оборудовани 69 процент, пиломатериалаш — 95 процент, пенашта лаьрхӀа материалаш — 84 процент, вӀашагӀхетта аьшинбетонни конструкцешн деталеши — 90 процент.

Кердача предприятей низах пайда ийбеча а кхоачамбоацараш да. Техкача гучадаьлар Чири-Юртовски силикатни пенашта лаьрхӀа материалаш арахецача заводера ячеисти бетонах блокаш хьаеча кердача производствах билаа пайда ца ийбелга.

Аргунски машиностроительни заводе а кердача низех бизача боараме пайда ийбацар.

Керда юкъедоаладаьча низех бизза пайда ца ийбарах 1990 шера 1-ча кварталагӀа хьа ца еш йисай 2 млн. сов гӀа сома маьха продукци.

Халкъа боахаме вша товараш хьадара юкъара боарам дӀадахача шера январаца — апрелаца нийсдича 20 млн сомага кхоачаш, е 12 процент дегӀабеннаб.

Халкъе боахаме вша товараш хьадар хьахьокх укх даннеша (розничи маьхашка, млн. сом).

	Фактически 1990 шера январе — апреле хьадар	План кхоачашдар процент	1990 шера январь — апрель 1989 шера январь — апрелаца нийсдича процент
Халкъа боахаме вша товараш	241,9	101,6	112,0
Цу дакъе:			
[illegible]	71,8	103,8	104,3
[illegible]	67,3	101,2	126,5
[illegible]	102,6	100,3	109,5

ХЬАЙБАЙ БОАХАМЕ

Фермай къахьегамхоша шоай беррига низ хьайбаш толаме Ӏаьгара дахара, республике баха нах хьайбай продукцеца Ӏалашбара тӀабохийт. Республика кхашка дӀайийнай бе-бе культураш, цо чӀоаггӀа база хьаеча гӀо дергда.

Хьалха дӀадахача Ӏаьца нийсдича дулха доахан дохкилга 22 процентага кхоачаш дегӀаденнад, хӀаьта шура 10 процент лаьгӀъеннай. Шура боарамаш кӀезигдалар дувзаденнад шура луча хьайбай продуктивность лохъяларца.

Республика общественни секторе хьайбай продукци яккхар хьахьокх укх даннета:

	1990 шера январь — апрель	План кхоачашъяра процент	1990 шера январь — апрель процентала 1989 шера январаца — апрелаца нийсдича
Дулха лаьрхӀа дӀадена хьайбаши коа тӀара олхазараши	7,1	х	115
Шура	28,9	х	86
Фуаш	25,1	х	138
Госресурсашкара дулх (1-ча категоре субпродукташ юкъе а йолаш)	4,0	88,0	100,0
Колбасни изделеш	1,8	93,2	99,2
Мерза шура госресурсашкара шурийца лаьрхӀача	22,9	95,8	84
Хьаьна пахчаш — тоннаш	403	98,5	75
Налха — тоннаш	144	88,9	91

ДӀадахача шера январаца — апрелаца нийсдича юкъера шура яккхар 83 килограмм лохденнад (11 процент). Къаьстта из лохденнад Ачхой-Мартановски, Назрановски, Урус-Мартановски, Шалински районашка.

Закупкай план кхоачашъяра чотагӀа хьачудехача дулхи шурен боарамаш:

	1990 шера январь — апрель	1990 шера 1-ча кв. шера план кхоачашъяра процент	1990 шера январь — апрель 1989 шера январь — апрелаца нийсдича
Дийна долаш дӀадена доахани коа тӀара олхазараши	11,3	63	111
Шура	25,1	47	84

Колхозашен совхозашен цхьдолча госбоахамашa договорни декхараш кхачашдеш 9,5 эзар тонн хьайбашен коа тӀара олхазараши, 24,6 эзар тонн шура дӀачуеннай. Доаханен коа тӀара олхазараштен, шура поставкаш яра ах шера план кхоачашъеча теттара тӀехьадисар гучадалийтад Гудермесски, Назрановски, Ножай-Юртовски районни боахамаша. Хьайбаши коа тӀара олхазараши эцара ах шера план кхоачашъяра гарга да Ачхой-Мартановски, Веденски, Грозненски районни боахамаш.

Республика районашка гӀолла дулхи шурц яккхара а паччахьалкхена дӀачуялара а хьокхамаш:

	1990 шера январь – апрель проценташца 1989 шера январь – апрелаца нийсдича			
	[illegible]		[illegible]	
	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Ачхой-Мартановски	123	73	123	72
Ведениски	202	74	[illegible]	57
Грозненски	104	90	167	87
Гудермесски	35	64	34	71
Малгобекски	77	105	71	105
Надтеречни	104	98	167	93
Назрановски	58	70	42	63
Наурски	114	94	50	[illegible]
Ножай-Юртовски	47	67	50	[illegible]

Гражданени авиаце паччахьалкхен Ӏилма тохкама институте хьахьокхаш хиннай моттиерча авиалинешта лаьрхӀа йола керда советски лайнер ИЛ-114. Самолет 60—64 пассажир дӀаэха вигара лаьрхӀа я, из хьаьнй С. В. Ильюшина цӀерагӀча конструкторски бюро.

Цул хьалхагӀа хиннача самолетел ИЛ-114 шоташ гаргга эргаш хургьа доаггор кӀезигагӀа доагадара, пассажирашна йолча комфорта боарам лакха болаш, пилотски кабина цифровой авионикаца Ӏалашьяь, хӀаьта шиттанкь бара кхерамлецо дӀадехараш кердача таьпара а дингагӀа а долаш хилара.

СУРТА ТӀА: ИЛ-114 Ӏохоаш лагт.

П. ЯЦИНА сурт.
(ТАСС фотохроника).

30—40-ча шерашка а 50-гӀа шераш доалалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДӀахододар. Доалалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартеи, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелеи, 2, 10, 12 мае арадаьннача газеташ тӀа).

Курило Алексей Федорович, 1890 шера Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бороздиновски станице ваьхав, тоаш техай.

Зеленский Леонид Иванович, 1874 шера Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, школа хьахо, Бороздиновски станице ваьхав, тоаш техай.

Донсков Гурий Степанович, 1900 шера Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Фрунзе цӀерагӀча колхоза учетчик, Бороздиновски станице ваьхав, тоаш техай.

Куценко Дмитрий Николаевич, 1886 шера Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бороздиновски станице ваьхав, тоаш техай.

Михайлов Василий Дмитриевич, 1897 шера Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, гидрометеорологически станци, Бороздиновски станице ваьхав, тоаш техай.

Магомедов Мах-Шарип, 1905 шера Дагестан, Аксай яхача юрта ваьв, гӀумке, парте хиннавац, болх [illegible]

[illegible]

Донсков Александр Фе[illegible]

[illegible]

це ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шерипов Абулаит Шамилевич, 1909 шера Шатойски района Гатин-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шатойски райфо финагент, Гатин-Кале яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шахворостов Иван Максимович, 1894 шера Краснодарски края Архангельски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, тоаш техай.

Акимов Василий Маркович, 1890 шера Краснодарски края Беломечетински станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, тоаш техай.

Еланский Андрей Семенович, 1880 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ищерски станице ваьхав, тоаш техай.

Аверин Михаил Григорьевич, 1871 шера Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Щербак Александр Федорович, 1906 шера Полтавски областа Котельва яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, ННП слесарь, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Каурбакаев Абдул-Межид, 1879 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача [illegible]

[illegible]

гий Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Экажкъонгий Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Махлоев Лаьречун Ибрахим, 1884 шера Даттых яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Даттых яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Куриев Элмарий Ӏисанбик, 1895 шера Барсуки яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Барсуки яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Шанухоев Мацага Муса, 1883 шера Экажкъонгий-Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кериев Ӏийсай Хатайцик, 1892 шера Зельги яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, СурхотӀа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гагиев ТӀухро Махьма ГӀаьла, 1880 шера СурхотӀа ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, СурхотӀа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Колотов Алексей Степанович, 1881 шера Терски областа Тарски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, СурхотӀа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гойгов ГӀуша Керим, 1884 шера Дошлакъий-Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дошлакъий Юрта ваьхав, 10 [illegible]

[illegible]

рилович, 1905 шера Черкесски АО Овечка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, консервни завода болхло, г. Буйнакске ваьхав, 5 шу суд яьй.

Пашкин Николай Яковлевич, 1895 шера Шелковски района Червленни станице ваьв, эрсе парте хиннавац, болх беш хиннавац, Червленни станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кривоклапов Николай Федорович, 1891 шера Курски губерни Климово яхача юрта ваьв, эрсе, ВКП(б) член, «Грознефтеснаб» слесарь, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Осенин Сергей Антонович, 1895 шера Черниговски губерни г. Глухове ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Грознефть» треста геолог, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Гусев, из **Гусевский** Франц Станиславович, 1900 шера Мински губерни г. Барановиче ваьв, поляк, парте хиннавац, авиаклуба боахама дакъе начальник, г. Грозне ваьхав, тоаш техай.

Цахалиди Федор Николаевич, 1892 шера Турци, Талбеи яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, тика продавец, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Щербаков Дмитрий Иванович, 1901 шера Гродненски областа Саваци яхача дерене ваьв, белорус, парте [illegible]

[illegible]

[illegible] пайда хилцар.

Керда юкъедоаладаьча юзех бизза пайда ца нйбарах 1990 шера 1-ча кварталгIа хьа ца еш йисай 2 млн. сов гIа сома маьха продукци.

Хьалкъа боахаме эша товараш хьадара юкъара боарам дIадахача шера январаца — апрелаца нийсдича 26 млн. сомага кхоачаш, е 12 процент дегIабеннаб.

Халкъа боахаме эша товараш хьадар хьахьокх ухх дакхеста (розничи маьхашка, млн. сом).

	Фактически 1990 шера январе — апреле хьадаьр	План кхоачаш яра процент	1990 шера январь—апрель процентаца 1989 шера январаца — апрелаца нийсбича
Халкъа боахаме эша товараш	241,9	101,6	112,0
Цу даькъе:			
кхачан продукташ	71,8	103,9	104,3
Корта бохабу малараш	67,3	101,2	126,5
Кхачан доаца товараш	102,8	100,3	109,5
царна юкъе яйгача промышленноста товараш	47,3	101,6	99,5

ДIадахача шера цу ханаца нийсдича кхачан продукташ 3 млн. сома, е 4 процент дукхагIа арахийцай. Цхьабакъда, продукце цхьадола тайпаш кIезигагIа хьадаьд, иштта, нах кхачанца Iалашбечара хьал хьалха санна чоалхане долаш дус.

Кхачан продукце къаьст-къаьста тайпаш хьадар:

	1990 шера январе — апреле фактически хьадар	План кхоачашъяра процент	1990 шера январь — апрель проценташа 1989 шера январаца — апрелаца нийсбича
Генарий даьтта — эзар тонн	2,2	129,9	132,4
Кондитерски изделеш — эзар тонн	4,0	107,7	103,7
Макаронни изделеш — эзар тонн	2,2	99,0	96,4
Маькхел маьлхабулочни изделеши — эзар тонн	37,0	101,3	97,6
Консерваш — млн. усл. банка	57,7	110,9	100,4
цу даькъе сомий хиш	39,7	103,0	97,3
Корта бохабеш доаца малараш—эзар дал	389	115,8	98,2
Минеральни хий — млн. ахлитр.	5,3	76,0	78,5
Къаракъи ликерокъаракъа изделеши — эзар дал	215	99,5	159,3
Комсех даькхка чхьагIар —эзар дал.	542	96,9	90,6

Нах кхачан доацача халкъа эшача товаращца Iалашбечара халонаш эшаяьц.

Кхачан доаца товараш (яйгача промышленность юкъе а йоацаш) арахецара боарам соахкарча цу ханаца нийсдича 20 процент дегIабенниаб. Цунца цхьана уж хьадара планови декхараш 99,3 процент мара кхоачашдаьдац.

Уж арахецара лаьрххIача боарам тIа яьннаяц ер заводаш: Грозненски «Нефтехимзапчасть», «Пищемаш», Цементни, «Стройиндустрия» производственни объединени, «Терек» ЧИПМДО.

Къаьст-къаьста кхачан доаца товараш хьадар иштта хилар:

	Фактически 1990 шера январе — апреле хьадаьр	План кхоачашъяра процент	1990 шера январь — апрель процентаща 1989 шера январаца—апрелаца нийсбича
Мебель (розничи маьхашка) — млн. сом.	9,0	84,0	94,9
Каьхата товараш (розн. маьхашка) — эз. сом	306	118,6	6,9-зза
Бытови хяме товараш (розн. маьхашка)—млн. сом			
Культбыта а цIагIа эша а пластмасса изделеш — млн. сом	3,5	114,6	106,3
Чухьа дувхаду а тIехнахьа дувхаду а барзкъаш—млн. шт.	1,5	65,9	115,5
	2,7	77,2	68,1
Пазаташи носкеши — эзар пара	142	108,4	95,3
НСО-х хьаль швейни изделеш — млн. сом	3,2	101,4	110,9
Кога гIирс — эзар пар	802	97,9	96,5

хамаш.

Республика районашка гIолла дулхи шури якхара а пачхьалкхенна дIачуьлара а хьоххамаш:

	1990 шера январь — апрель процентаща 1989 шера январа — апрелаца нийсбича			
	Хьадаьр		Кийчдаьр	
	Дулк	Шура	Хьалбоьшен юа тIара ойлхьараш	Шура
Ачхой-Мартановски	125	73	123	72
Веденски	202	74	2-зза	57
Грозненски	184	90	167	87
Гудермесски	35	84	34	71
Малгобекски	77	105	71	105
Надтеречни	164	98	167	93
Назрановски	58	70	42	65
Наурски	114	94	59	86
Ножай-Юртовски	47	67	50	68
Сунженски	110	90	104	87
Урус-Мартановски	104	81	81	79
Шалински	141	70	152	71
Шатойски	86	75	90	92
Шелковски	171	97	184	102

РОЗНИЧНИ ТОВАРООБОРОТИ МАЬХАГIА ДУ ГIУЛАКХАШИ

Халкъа боахаме эша товараш дукхагIа хьадара, уж дукхагIа импорте дIаахийтара, кооперативни а индивидуальни а балха хьинар айдалара бахьан долаш розничи товарооборота боарам дегIабеннаб.

Пачхьалкхенек кооперативни розничи товарооборота боарам общественни кхача юкъе а болаш, 1990 шера январе — апреле 385,7 млн. сом хул.

ДIадахача шера цу ханаца нийсдича товарооборот дегIаахар темпаш 24 процент хул.

Грозненски Универмага объединене, гIишлон материалий оптово-розничи объединене товарооборота тIакхетар дIадахача шера январаца — апрелаца нийсдича 35 процент хул, Гудермесски Универсальни торге — 30 процент, ст. Грозне ОРСе — 38 процент, «Чеченингушрыба» объединене — 55 процент.

Цхьабакъда, чIоагIъяь йола розничи товарооборота план 1990 шера январе — апреле бIарчча республике 87 процент мара кхоачашъяьяц, цу даькъе пачхьалкхен торговле предприятеша — 85,3 процент, потребительски кооперацe предприятеша — 90 процент.

Пачхьалкхен торгови сете чIоагIъяь план 1990 шера январе — апреле кхоачашъяьй Ювелирторга — 108 процент, Гудермесски общественни кхачан комбинат— 100,7 процент, хьун боахама ОРС — 101, ЧИВС ОРС — 102 процент, ст. Грозне ОРС — 101, Книготорг — 102, Союзпечать — 102 «Красный молот» завода общественни кхачан комбинат — 108 процент, «Чечен-ингушрыба» Нохч-ГIалгIай объединене — 106 процент.

ЧIоагIа ира йолаш юс нах баьцадаараща Iалашбара проблема. НГIАССР Агропрома чIоагIъяь йола товарооборота планаш январе — апреле 54 процент мара кхоачашъяьяц. БIарчча республике гIолла январо — апреле рыночни фондах баьцадвараш дIахецалга дIадахача шера цу ханаца нийсдича 7 процент кIезигденнад, цу даькъе керда кабуц 26 процент, хох 10 процент, чакхъдаьха баьцадаараш 27 процент.

Сомаш 0,8 эзар тонн кIезигагIа дIахийцаб, вешта аьлча, 47 процент кIезигагIа.

Тикашка хьаэца швейни изделеш, чура барзкъаш, пазаташ-носкеш, берий а кхалнаьха а колготкаш, маIача наьха носкеш, боамбех даь чура барзкъаш, кога гIирс бац. Цхьа нагахьа мара хилац кисеш, лоаччараш. Эипаш Нах хеттача бесса Iалашбац мебелца, пхьегIаща, электробытови прибораща, телерадиоэлектронни аппаратураща.

Союзни а союзно-республикански а министерствай предприятеша январе — апреле 1,5 млн. сомага кхоачаш (4 процент) халкъа боахаме эшача товараща поставкаш яра план кхоачашъяьяц. «Терек» ПМДО цIаккха а мебела поставкаш яра план кхоачашъеш яц. Январе — апреле дIа ца луш йисай 2,1 млн. сома маьха (22 процент) мебель. Иштта «Грознефтеоргсинтеза» дIа ца луш йитай — 0,3 млн. сома маьха (10 процент) халкъа эша продукци. Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене 85 эзар сома маьха (15 процент), халкъа боахаме эша товараш арахецача заводаша—79 эзар сома маька (29 процент).

1990 шера январе — апреле наха маьхах гIулакхаш дара боарам 41,2 млн. сом е планага диллача 102 процент хилар. ДIадахача шера цу ханаца нийсдича боарам 3 процент дегIабеннаб, из 1,2 млн. сом хул. Цхьабакъда, 45 предприятеи организацеи план кхоачашъяьяц.

СТАТИСТИКА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ УПРАВЛЕНИ.

[illegible] шера Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, гидрометеорологически станци, Бороздиновски станице ваьхав, топаш техай.

Магомедов Мак-Шарип, 1905 шера Дагестан, Аксай яхача юрта ваьв, гIумке, [illegible] беш хиннавац. Аксай яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Донсков Александр Федорович, 1903 шера Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, сельпо склада заведующи, Бороздиновски станице ваьхав топаш техай.

Лобов Иван Афанасьевич, 1869 шера Донской областа Мачиха яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Фрунзе цIерагIча колхоза член, Бороздиновски станице ваьхав, топаш техай.

Курбанов Магомет - Хаджи, 1868 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кобзев Андрей Егорович, 1899 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, № 3 йолча завода кочегар, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Соломатин Михаил Константинович, 1895 шера Моздокски района Калиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Калиновски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Петраченко Федор Денисович, 1897 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, механически мастерске мастер, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кейльман Фридрих Фридрихович, 1883 шера Поволжье, Гнаденфаюр яхача юрта ваьв, немец, парте хиннавац, «Заготзерно» бухгалтер, Мекенски станице ваьхав, 5 шу суд яьй.

Попов Григорий Андреевич, 1886 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ворошилова цIерагIча колхоза бригадир, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Громов Иван Степанович, 1882 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ворошилова цIерагIча колхоза член, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зеленский Иван Маркелович, 1865 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абозин Леон Ефимович, 1886 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Ищерски станице ваьхав, топаш техай.

Лапатин Семен Георгиевич, 1898 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ворошилова цIерагIча колхоза член, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Финогенов Леон Петрович, 1899 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ворошилова цIерагIча колхоза член, Ищерски станице

Щербак Александр Федорович, 1906 шера Полтавски областа Котельва яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, НИИ слесарь, г. Грозне ваьхав, 3 шу суд яьй.

Каурнакаев Абдул-Межид, 1870 шера Урус - Мартановски [illegible] юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Закан-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гинардукаев Закраил, 1882 шера Урус - Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Закан-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Астемиров Ахмат, 1911 шера Урус - Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Закан-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Голбазов Юнус, 1895 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Закан-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Дадиев Лобазан, 1880 шера Шатойски района Харачой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Закан-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Чопиев Юсуп, 1890 шера Урус - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Закан-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Галаев Мустабе Iийса, 1883 шера СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, СоагIапча ваьхав, 3 шу суд яьй.

Арчаков Маки Шахмарза, 1868 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, ТIой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сагов Хьаке Мувса, 1879 шера Дошлакъий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, РИКа завхоз, Дошлакъий-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Торжоев Мазле МуцIа, 1893 шера Аьлтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Аьлтий-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Оздоев Мисе Исраьил, 1900 шера Аьлтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлтий-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Потаев Абдул Магометович, 1912 шера Кумук яхача юрта ваьв, гIумке, парте хиннавац, кустарь, СурхотIа ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мажалин Иван Васильевич, 1891 шера г. Камышине ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхоза мастерской мастер, СурхотIа ваьхав, 3 шу суд яьй.

Дорохин Афанасий Михайлович, 1879 шера Терски областа Тарский яхача хуторе ваьв, эрсе, парте хиннавац, «Горлесхоза» объездчик, г. Орджоникидзе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ахриев Анзора Iади, 1868 шера Джейрахе ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Джейрахе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Берсанов Оарцхочун Нийса, 1892 шера Дошлакъий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дошлакъий-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шапухоев Малцага Ахьмад, 1878 шера Экажкъон-

[illegible] Алексей Степанович, 1881 шера Терски областа Тарски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, СурхотIа ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гойтов ГIуше Керим, 1861 шера Дошлакъий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, [illegible] шу суд яьй.

Оздоев Мухьме Асламбик, 1893 шера Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Наьсар-Керте ваьхав, 3 шу суд яьй.

Цороев - Хашиев Чечи Iалымкач, 1883 шера Наьсар-Керте ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Наьсар-Керте ваьхав, 3 шу суд яьй.

Цороев-Хашиев ТIасой Мажид, 1906 шера Наьсар-Керваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Наьсар-Керте ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ганжиев-Цороев Озде Iумар, 1898 шера Галашка ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Халхи яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Газиев Джанке ГIаз-Махьма, 1881 шера Базоркино яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Базоркино яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Оздоев Нисе Iади, 1906 шера Аьлтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Аьлтий-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Рыбальченко Александр Никифорович, 1888 шера Ставропольски края Серафимовка яхача юрта ваьв, украинец, парте хиннавац, колхозхо, СурхотIа ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ахриев Iаде Мурад, 1907 шера Назрань яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, дешархо, г. Орджоникидзе ваьхав, 3 шу суд яьй.

Шерипов Абу-Супьян Шамилевич, 1919 шера Шатойски района Гатин-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гатин-Кале яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мельников Георгий Николаевич, 1869 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Наурски станице ваьхав, топаш техай.

Усачев Василий Григорьевич, 1891 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Наурски станице ваьхав, топаш техай.

Макарьев Василий Капитонович, 1885 шера Наурски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Наурски станице ваьхав, топаш техай.

Байтукаев Магомед-Хаджи, 1897 шера Гудермесски района Кошкельды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Кошкельды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дежин Яков Моисеевич, 1895 шера Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Октября 13-гIа шерарча цIерагIа артела член, Ищерски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бегляров Артем Осипович, 1863 шера Иран, г. Мараге ваьв, эрмало, парте хиннавац, гортеатра швейцар, г. Грозне ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шпаковский Василий Гав-

[illegible] ваьхав, топаш техай.

Цахалиди Федор Николаевич, 1892 шера Т[illegible], Тажен яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, тика продавец, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Щербаков Дмитрий Иванович, 1901 шера [illegible] хиннавац, «Союзтрансаь» конюх, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Кодзоев Жое Осман, 1892 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, ТIой - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Арчаков Махьи-Хьажий СоаIип, 1878 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, ТIой-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Яндиев Боазоркъа-Хьажий Бексолта, 1871 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, ТIой-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Беков Чоалдара Зоврбик, 1897 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, ТIой-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Косиев Тисе Хьасбик, 1883 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, ТIой Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Белхороев Поацой Осман, 1874 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, ТIой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Арчаков Алсбика Керим, 1893 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, ТIой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Беков Iисе Iади, 1890 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, ТIой-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гиреев Албаста Мухьмад, 1897 шера ТIой-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, ТIой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Эльсингиреев Терамха, 1873 шера Шалински района Гельдыген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Гельдыген яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетирхаджиев Арахма, 1873 шера Гудермесски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Аллерой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Эзербиев Осман, 1863 шера Гудермесски района Герзель яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Герзель яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Каварнакаев Решид, 1875 шера Гудермесски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Раадуев Хумаид, 1882 шера Энгель-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Энгель-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Таймасханов Нана, 1886 шера Гудермесски района Брагуны яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ростовщик, Брагуны яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

(ДIаходоллар хургда).

Нохч-ГIалгIайчен пионерий слет

ДIадахача шоаттен кIиранан деношка Грозне чакхъяьлла В. И. Ленина цIерагIча Ерригсоюзни пионерски организацие цIейна хетаяь пионерски организаце Нохч-ГIалгIай областной совето кхийтъяь республикански слет.

Слета программе дар В. И. Ленина цIерагIча маийда тIа слет торжественно хьаеллар, слета делегаташа секцешка болх бар, пионерий республикански Двореце СТШ 54 спектаклага хьажар, йоккха пионерски цIи лоталр.

Слет чакхйоаллаш итогаш йар бьча балха, пионерий Х Ерригсоюзни слете бахийта делегаташ хержар, пионерски балха активисташта совгIаташ делар.

СУРТА ТIА: Назрановски Малгобекски районашкара пионерий делегацеш.

И. ПЛИЕВА сурташ.

«ОРАЛУ» — ЮХАККХАЧАР ЯХИЛГА

Дукха ха йоаццаш «Жалын» яхача казахски издательствас арахийцад «Оралу» цIи йола сборник. Казахски меттала, из «юхакхачар» лхилга да. Цу сборника цIи IойнIйшача хетадалатарлу цу юкъе гулъяьча произведенеша дувцар вайнах Кавказе юхакхачар» да, аьнна.

Вешта, из а харццац. Прозаика И. Эльсанова, поэташа А. Абдулаева, С. Арчакова, А. Бисултанова, М. Вышегурова, А. Садулаева, кхы а дукхачар дувц нохчий, гIалгIай мехках баьхарах, царна тIаьттача Iазапах, бакъдар коттдаьнна уж юхацIакхачарах. Бакъда, казахски доттагIаша кхы а цхьа маIан долаш тиллай цу сборника «юхакхачар», аьнна, цIи. Юхакхаьчай цу мехка спецпересеЛенцаш хиннача цахьа цIерашь. ХIаьта хьалха уж нах боагIача хана гонахьа конвой йолаш баьхка бале, тахан уж казахски литература хьаьший ба. Из да-кх вай доттагIашка хаьттача бокъонца дола юхакхачар.

«Оралу» — кхоалагIа [illegible] да Казахски Йоазонхой Союзо шоай республике чакхдаьннача Нохч-ГIалгIайчен культура деношта хетадаь.

— Уж деноц соахка ноябрь бетта чакхдаьлар Казахстане, — йоах НГIАССР Йоазонхой Союза председатела Ш. Арсанукаева — вай республикера йоккха группа [illegible]

Барт чIоагIбе

Шовзткъе ялх шу дизад Сталинен Берен нохчийн гIалгIайн мехкагIа баьха. Казахстанен Киргизен Iобига. Шераш дукха дIаихадале а, цу хана яь чов тахан а тIехь ерзанза я. Ховш махкалара, хIана а шоаш баьхача моттиге тIа на боагIаш дукха вайнах бах лакхе бел-[illegible] республикашка. Цул совгIа, [illegible] регионашка бахараш а хьаьнала къахьегараш а кIезига бац. Фуд цун бахьан? Шоай ворххIе дай баьхача моттиге цIабаьхка, баха Iоховша а балха дIаэтта шоай дезал кхабба нах дакъха а моттиг йоаццаш хилар да. Долче, баха а болх бе а моттиг йоаццаш биса дукха вайнах го йиш я вай мехкарча масса а мIинге, шоай дезал кхаба гIерташ, тайп-тайпара бахаш [illegible]

латташ хилар. Цудухьа мехкарча тайп-тайпарча регионашка бахача вайнаха шоашта дулуш дола материальни новкъостал ду исторически доазон тIа из меттаоттаяйтара. Масала, Якутски АССР-е бахаш а къахьегаш а болча гIалгIашна нIашагIъеллача «Вайнах» яхача общества ахчанца шиш низ дIаккхоачаш дола гIо ду гIалгIай [illegible] автономи меттаоттаяра. Цунга чIоагIа сатувсаш ба общества членаш. Цу достамагIа беча балха тIа вайнах берриган а барт-цхьоагIо йолаш, сабаре, деш дар хьаькъалца дар ловш ба уж. Цу даькъе дар.

ГIалгIай халкъага, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташка, оргкомитетага, формальни а формальни йоа-[illegible]

Тха хьамсара вежарийи йижарийи, тхо дог тийша да керттера дош — гIалгIай автономи меттаоттаяр къоастадеча хана цхьан юкъа шо кIезиг-дукха вIаши цхьан дагардоацаш хилар политически къоасам лоаттабара опыт ца хиларца, дукха Iазап эзача вай халкъа кхел бахьан долаш дилла а дахьа а моттиг йоаццаш шо чIоагIа сатотташ [illegible] тIаьхьа [illegible] токъам боарам боаццаш бокъха хилар кхетадеш хиларца дувзаденна долга.

Тхо тешаш, вай сийлен гIулакх къоастадара дикъ мел йола уйлаш тIаерзае шун хьаькъал а низ дIакхоачаргхиларах. Ништта тхо теш вай сий дола гIулакх бахьан долаш беррига шоай безам, шоай [illegible]

ТЕЛЕПРОГРАММА

22 МАЙ
ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
9.05 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 1-рей, 2-гIей сереш.
11.25 — Берий сахьат (французски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Баьца нийсса» яхача документальни фильма премьера.
16.15 — Хори цу тIатеха вайн.
17.30 — «Принадлежит человечеству» 1990 шера апреле бетта Москве хиннача, 11-ча Дерригача дунен конференце массовой информаце средствах.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Мультфильм.
19.15 — «Вайн экономикен». Рынок: ФРГ мишта ду из. 2-гIа передача.
19.45 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 1-ра сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Из шоана могаргда.
22.25 — «Я входил вместо зверя в клетку...» Иосиф Бродский» яха фильм-концерт.
23.35 — «Джазови портреташ».
00.25 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гIа класс.
8.55, 9.55 — Iилма-довзийтара фильм.
9.05 — Французски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Французский мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 7-гIа класс.
11.05 — Эрсий мотт.
12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гIа сери.
13.15 — Ритмически гимнастика.
16.10 — «От эйфории — к реальности» республикански боахама расчета моделаш лехаш (Юхагойтар).
17.10 — Информационно-публицистически программа.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — ГIалгIай автономи юхаметтаоттанра комиссе баьча балхах. Прямой передача. Телефонаш: 22-01-65, 22-26-68, 22-93-92.
19.00 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде. Перерыве (20.00) — Бийса дикъала хийла шун, бераш!

23 МАЙ
КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.55 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 2-гIей 3-гIей сереш.
11.10 — РСФСР Паччахьалкхен духови оркестр ловз.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Компьютерацара диалог.
16.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
17.30 — «Ядерни герзана дуьхьалара дунен харжархой» яха телетиIй Алма-Ата — Хиросима.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Кхераме доаца лелар.
19.30 — «Дипломатически йоаца беседаш». Передаче дакъа лоацаш ва сенатор Эдвард Кеннеди (США).
19.50 — «Зитарова» дезал» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Тихий дон» деш компьютерас.
22.10 — «Футбол. Европейски чемпионай кубок. Финал. «Бенфика» (Португалия) — «Милан» (Италия). Австрера трансляци. Перерыве — Актуальни интервью.
00.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 3-гIа класс.
9.05 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Физика. 7-гIа класс.
11.05 — МаIача наькха мIикрандей досугаш (20 минера юхагойтар).
12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 3-гIа сери.
16.25 — «Салтанат» яха Казахски иллейи халхарей паччахьалкхен ансамбла концерт.
17.25 — «ХIора кехатана — терко» (нохчий меттала).
17.55 — Шуна бераш. Журнал «СтелаIад» (нохчий меттала).
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде. Перерыве (20.00) — Бийса дикъала хийла шун, бераш!

24 МАЙ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
9.05 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 3-гIей 4-гIей сереш.
11.35 — Футбол. Европейски чемпионий кубок. Финал. «Бенфика» (Португали) — «Милан» (Итали). 1-ра тайм. Австрера, передача.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — Футбол. Европейски чемпионай кубок. Финал. «Бенфика» (Португали) — «Милан» (Итали). 2-гIа тайм. Австрера передача.
15.30 — ТСН.
15.45 — Документальни фильм.
16.25 — «Тайна горного подземелья» яха берашта дола фильм.
17.40 — «Пойдем на звук гармоники» яха Пятигорскера передача.
18.10 — Документальни фильма премьера.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу даланзей боккхагIей».
19.45 — Поэзе миноташ.
19.55 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 3-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «П. И. Чайковский. «Орлеанская дева» яха опера. ССР Союза Паччахьалкхен академически Доккхача театра спектакль.
00.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гIа класс.
9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гIа класс.
11.05 — Iилма - довзийтара фильм.
12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс 4-гIа сери.
13.10 — Ритмически гимнастика.
17.15 — Экологически дневник.
17.40 — «Фу хьех дино кхетам луш» (гIалгIай меттала).
18.10 — МНПО «Уйла». Реклама.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде. Перерыве (20.00) — Бийса дикъала хийла шун, бераш!

25 МАЙ
ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.50 — «...16 шу даланзей боккхагIей».
9.35 — А. Калнциема ловз (клавесин).
10.00 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
11.00 — Туркмена музыкальни фольклор.
11.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.30. — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Африка тахан».
16.45 — Музыкальни сокровищница. А. Даргомыжски романсаш.
17.40 — «Образ» яха старшеклассникашта йола литературни передача.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Венгри, бIаьсти-90».
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брейн-ринг.
22.45 — Из хиннад хиннад...
23.15 — Взгляд.
01.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гIа класс.
9.05 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.05 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
10.35, 11.35 — Географи. 6-гIа класс.
11.05 — Iилма - довзийтара фильмай программа.
12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 5-гIа сери.
17.00 — Реклама.
17.05 — «Социальни эшараш юкъ духхьал» (нохчий меттала).
18.05 — «Телефакт» яха критически журнал.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде. Перерыве (20.00) — Бийса дикъала хийла шун, бераш!
22.40 — Волейбол. Дунен лигай хьалхле. МаIанах. Сборни СССР — сборни КНР.
23.40 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде.

26 МАЙ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Маман, папан, сон.
9.05 — «Бурда моден» хьагойт...».
9.35 — «Халка дорла хьех шо» фортепианни музыка концерт.
9.55 — «Стоп-кадр» яха Iилма - довзийтара обозрени.
10.55 — «Са доттагIий хоза сурташ...». Хьалхара вIашагIкхетар: «Любовь, фантазия и успех в руках» яха г. Кироверча халкъа ловзоргаш еча мастерах В. Жигальцевах йола передача.
11.45 — «Под знаком «Пи».
12.45 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
13.15 — «Хи тIара цирк».
14.05 — «Дезала экран» яха художественни фильм. «Бийсанара хьаьша» (1958 ш.).
15.20 — В. Зажигин ловз (балалайка).
15.30 — Политически диалогаш.
16.30 — «ДоттагIлен меридианаш» яха шоллагIа Дунен халкъашта юкъара фольклора фестиваль [illegible] передача.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — ШоллагIа Дунен халкъашта юкъера фольклора фестиваль хьаеллараХ Киевера еча передача дIахододар.
19.45 — «Валара мах байначарга хатта» яха режиссера К. Кийска фильмаш (1978 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Инвентаризация» яха РСФСР халкъа артиста Е. Петросяна дакъа лоаца спектакль (Премьера).
23.40 — «До и после полуночи» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Садовник» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.35 — СССР КГБ образцови дIагойтара доазо порадеча бIухой оркестр ловз.
10.20 — Документальни фильма премьера.
10.50 — Мультфильм.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Вай даха дуне» яха режиссера М. Литвякова фильмаш: «Хала бераш», «Iодика хийра мама», «Бакъанаш унд тайпара да».
18.10 — «Сан дахар бераш ка» (нохчий меттала).
18.25 — «Са професси — хьехархо» яха телефильм.
18.45 — Нохчийн мотт Iамабо» (нохчий меттала).
19.15 — Нохчийн халкъан узамаш. Юхагойтар (нохчий меттала).
20.00 — Бийса дикъала хийла шун, бераш!
20.15 — «[illegible]» Юхагойтар (нохчий меттала).
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Звените, голоса, звучите, трубы» яха Дж. Верди — «Реквием» бийсанара сеанс.
23.15 — «Музыкальни историеш» яха киноконцерт.
00.05 — «Брюнет вечерней порой» яха художественни фильм (Польша, 1978 ш.). (Дукхьашка).

Шовзткъе аях шу диэзд Сталинен Берея нохчийн гӀалгӀайн мехкагӀа баьхха. Казахстанен Киргизен Iобига. Шераш дукха дӀаяхадале а, цу хана кь чов тахан а тӀехь ерззнза я. Ховш махиллара, хӀана а шоаш баьхача моттиге цӀа ца боагӀаш дукха вайнах бах лакхе белтальяхача республикашка. Цул совгӀа, мехка кхыча регионашка бахараш а хьалхаьсгараш а кӀезига бац. Фуд цул баьхьаш? Шоай ворхӀе дай баьхача моттиге цӀабаьхна, баха Iоховша а болха дӀаэтта шоай дезал кхабба наях даккха а моттиг йоацаш хилар да. Долче, баха а болх бе а моттиг йоацаш биса дукха вайнах го йиш я вай мехкарча массе а мӀинге, шоай дезал кхаба гӀерташ, тайп-тайпара балхаш деш. БӀарга са санна шоашта безача а хьамсарча а мехках, ишта гаргарча нахах баьина хьувзаргбацар уж чуӀе фусамаш яларе, шоай вахар Iодилла моттиг яларе.

Цуица дувзаденна да гӀалгӀай автономи меттаоттаяра дош хӀанэ Iалаьмате ира латташ хилар. Цудухьа мехкарча тайп-тайпарча регионашка бахача вайнаха шоашта дулуш дола материальни новкъостал ду исторически доазон тӀа из меттаоттайтара. Масала, Якутски АССР-е бахаш а къахьегаш а болча гӀалгӀаша вӀашагӀъеллача «Вайнах» яхача общества ахчанца ший низ дӀакховчаш дола гӀо ду гӀалгӀай къаман автономи меттаоттаяра. Цунга чӀоагӀа сатуйсаш ба общества членаш. Цу лоста̄иагӀа беча балха тӀа вайнах берригаш а барт-цхьоагӀо йолаш, сабаре, деш дар хьаькъалца дар ловш ба уж. Цу даькъе дар.

ГӀалгӀай халкъага, Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа депутаташка, оргкомитетага, формальни а формальни йоацача а объединенешка, кхайкарал даьд. Цу тӀа йоах, Якуте баха гӀалгӀай халкъа викалаш чӀоагӀа хьеж исторически доазонца гӀалгӀай автономи юхаметтаоттаяра вай халкъо законагӀа доагӀаш хьадехарца дувзаденна вай республике чакхдоахача гӀулакхашка.

Тха хьамсара нежарийн йижарийн, тхо дог тийша да керттера дош — гӀалгӀай автономи меттаоттаяр къоастадеча хана цхьан юкъа шо кӀезиг-дукха вӀаши цхьан дагардоацаш хилар политически къовсам лоаттабара опыт ца хиларца, дукха Iазап эла ча ваи халкъа кхел бахьан долаш дилза а дахьа а моттиг йоацаш шо чӀоагӀа сагоций из хьаьсе дӀайаца безаме токхам боарам боццаш боккха хилар кхетадеши хиларца дувзаденна долга.

Тхо теш, вай сийлен гӀулакх къоастадара дика мел йола уйлаш тӀаерзае шун хьаькъал а низ дӀакхоачаргхиларах. Ишта тхо теш вай сий дола гӀулакх бахьан долаш беррига шоай безам, шоай деррига хьинар дег тӀара оаша дӀалургхиларах. Оаха тӀахьех шо деза, нежарийн йижарийн, къам юхаметтаоттадара тӀехьа шо чӀоагӀа барт-цхьоагӀо йолаш хилара.

«Вайнах» яха общество.
г. Якутск.

цу сборника «юхакхачар», аьнна, цӀи. Юхакхьачай цу мехка спецпереселенцаш хиннача наьха цӀерапі. ХӀаьта хьалха уж нах боагӀача хана гонахьа конвой йолаш баьхка бале. тахан уж казахски литература хьаьший ба. Из да-кх вай доттагӀашка хьаьттача бокъонца дола юхакхачар.

«Оралу» — кхоалагӀа книжка да Казахски йоазонхой Союзо шоай республике чакхдаьннача Нохч-ГӀалгӀайчен культура деношта хетадаь.

— Уж деноши соахка ноябрь бетта чакхдаьлар Казахстане, — йоах НГIАССР йоазонхой Союза председатела Ш. Арсанукаева — вой республикера йоккха группа яхар цига. Геттара хоза тӀанийцар тхо вай доттагӀаша. Нохчаша, гӀалгӀаша, казахаша, эрсаша дагалувцар сталински режимо боабе, аьнна, хьабайта нах укхаза доттагӀий хилар бахьан долаш ца бовш биса хилар. Дагаухар царна уж Iаьржа деноши, цига тоссаденна доттагӀал.

Тахан Казахстане 70 эзар вайнахьа саг вах Столице а кхыча городашка а йолаш я гӀалгӀайи нохчийн культурни центраш. Школашка Iомабу вайнахьа мотт.

А. УЛАЕВ.

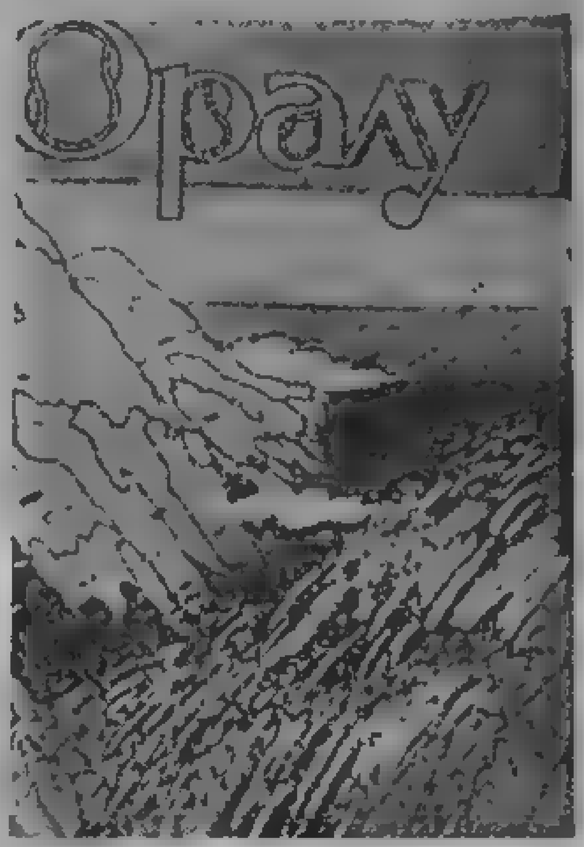

«Терек» чӀоагӀагӀа яр

ФУТБОЛ

ДӀадахача шоаттдийнахьа Грозне С. Орджоникидзе цӀерагӀча республикански стадионе моттигера футбольни команда «Терек» вӀашагӀкхийттар Пятигорскера «Машук» яхача команда спортсменашца.

Ховш ма хиллара, хьалха дӀаяхача туре «Терек» Черкесски «Нартагара» счет 2:1 йолаш котъяьлар.

...Ер ловзар цӀендай хьаьший наӀараштa тӀа а гӀерташ дӀадолалу. Вай спортсменаш сов сиха, кадай ловзарах хеталора, уж шозза дукхагӀболаш санна. Масала, уж хьалхара тайм дӀайолалуш хьаьший наӀарашка бургац чутоха аьттув болаш бар. Цу тайпара позице нийсвелар вай форвард Iумар Садаев. Бакъда цун атака чакхъяккха вӀаштӀехьдевлаьзар. ЦӀаьккха а цу тайпарча хьале нийсвеннача Iумара толам баьлазар. Бакъда, грозненцаша ловзар дӀадоладенна 15 минот яьннача хана счет хьайийлар. Из дир вай команда капитана Идигов Руслана. Цо гаьннара чӀоагӀа чутеха бургац хьалаца магаизар хьаьший голкипера.

Хьалхарча тайме цу тайпара толам баккха йиш йолаш бар Я. Казберови В. Масудови. ХӀаьта хьаьший а 21 миноте говзаме комбинаци чакхйоаккхаш вай наӀарашка бургац чутоха таро йолаш бар. Бакъда, вай голкипер Р. Садыков фийла хиларах цар из де вӀаштӀехьдаланзар.

ШоллагӀча тайме а «Терек» мамогга «Машука» наӀараштa тӀагӀерт. Духхьал из тайм дӀайолаеннача хьалхарча пхе минота счет влсамъяккха таро йолаш бар Идигови Казберови. Бакъда, царна комбинацеш ма хетта говзаме чакхъяха маганзар. ХӀаьта цар метта из дир къонача защитника М. Кокаева. I. Садаевгара шийга хьакхаьча бургац цо кхы уйла ца еш «Машука» наӀарашка чутехар.

Укх матче счет 2:0 йолаш «Терек» котъяьлар. Цо ший аргӀанара ши матч хьоашалгаӀ чакхйоаккхаргья зона лидераца — Камышински «Текстильщикаца», Волжски «Торпедоца».

А. ИЗМАЙЛОВ.

«02» СЛУЖБАС ХОАМ БУ

Долакха-Юрта «40 лет Октября» яхача совхоза болхлочо В. Д. Манкиева электроэнергена къоал даь хиларах, из дӀайоае наӀарта ве-вача райэлектросета начальника Б. М. Чапанова машина кизгаш а капот а йохаяй.

Назране базар тӀа машинашца базар яь хиларах социаваьв цхьаннахьа а балха воаца Х. Б. Асхабов, 1965 ш. ваьв из.

Берий Цӏен болхлочо И. А. Ржевскаяс малар мевна еха а йолаш ший нана ййиттай. Вож хӀанз больнице я.

Назране лаьцав СОАССР вахаш вола Х.-У. З. Цокаев. 1958 ш. ваьв из. Цунгара яьккхай 5,5 грамм гашиш яха наркотик.

Грозне Пионерски улицах № 8 йолча цӀагӀа С. С. Гелисханова, 1956 ш. ваьв из, милице болхлошта духьале ярах из лаьцав.

ЦӀЕЙ ДЕЗДИР

Укх шера санна шера дукхьашха дездеш Дунен халкъашта юкъера музея ди вай республике. Дукха мероприятеш хилар П. Захарова цӀерагӀча изобразительни музее.

Царна юкъе: берий кхоллама выставка музея запасникашка хиннача сурти а тайптайпара тематически а выставкаш.

Цу цӀайца дузаденна а дика къахьегаш хилар бахьан долаш а укх музея болхлошта тайп - тайпара совгӀаташ делар — Нохч - ГӀалгӀай АССР культура министерства, халкъа образовани министерства, ВЛКСМ обкома сийлена грамоташ, премеш.

Укхаза хиннача наха дика сакъердалуш а хьехам луш а мероприятеш яр цига чакхъяьинараш.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

11.30 — Берий сахьат (английсни метта урокаца).

22.45 — Из хиннад хиннад...
23.15 — Взгляд.

11.05 — Iинна - довзийтара фильмай программа.
12.05 — «Обретешь в бою»

... СССР — сборни КНР.
23.40 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезда.

26 МАЙ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мамэн, папан, сои.
9.05 — «Бурда моден» хьагойт...».
9.35 — «Халха довла хьех шо» фортепиании музыка концерт.
9.55 — «Стоп-кадр» яха Iилма - довзийтара обозрени.
10.55 — «Са доттагӀий хоза сурташ...». Хьалхара вӀашагӀкхетар: «Любовь, фантазия и Успех в руках» яха г. Кироверча халкъа ловзорагаш еча мастерах В. Жигальцевх йола передача.
11.45 — «Под знаком «Пи».
12.45 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
13.15 — «Хи тӀара цирк».
14.05 — «Дезала экран» яха художественни фильм. «Бийсанара хьаьша» (1958 ш.).
15.20 — В. Зажигин ловз (балалайка).
15.30 — Политически диалогаш.
16.30 — «ДоттагӀлен меридианаш» яха шоллагӀа Дунен Халкъашта юкъера фольклора фестиваль. Киевера передача.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — ШоллагӀа Дунен халкъашта юкъера фольклора фестиваль хьаеллараx Киевера еча передача дӀахододар.
19.45 — «Валара мах байначарга хатта» яха режиссера К. Кийска фильмаш (1978 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Инвентаризация» яха РСФСР халкъа артиста Е. Петросяна дакъа лоаца спектакль (Премьера).
23.40 — «До и после полуночи» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Садовник» яха субтитраш ца ра художественни фильм.
9.55 — СССР КГБ образцови ... хой оркестр ловз.
10.20 — Документальни фильма премьера.
10.50 — Мультфильм.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Вай даха дуне» яха режиссера М. Литвякова фильмаш: «Хала бераш», «Iодика - хийла мама», «Бахьанаш укх тайпара да».
18.10 — «Сан дахар берашка» (нохчий меттала).
18.25 — «Са професси — хьехархо» яха телефильм.
18.45 — Нохчийн мотт Iамабо» (нохчий меттала).
19.15 — Нохчийн халкъан узамаш. Юхагойтар (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Орамаш», Юхагойт.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Звените, голоса, звучите, трубы» яха Дж. Верди — «Реквием» бийсанара сеанс.
23.15 — «Музыкальни историш» яха киноконцерт.
00.05 — «Брюнет вечерней порой» яха художественни фильм (Польша, 1978 ш.). (Духьешха).

27 МАЙ
КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гӀулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоаниха программа.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — Коталон 45 шу дузаш. «ТӀема дӀаьха наькъаш» кхо сери йола художественни фильм. 1-ра сери.
13.45 — Унахцӏено.
14.30 — Приключенийи фаьлгийи дунен тӀа. «КхоалагӀа принц» (ЧССР, 1983 ш.).
16.00 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.15 — «Шолохова хетаду...» яха ССР Союза Паччахьалкхен академически Доккхача театрера передача. КӀиранден кинозал.
19.00 — «Возвращение Капитошки» яха передача.
19.25 — «Ринг» яха художественни фильм (1973 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кӀиранден нравственни проповедь.
21.55 — «Са Чайковский» М. И. Прудкина дуец.
22.40 — Футбольни обозрени.
23.10 — «Вечерняя Москва» яхача газета лидерий «Музыкальни марафона» парад.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — «Служили два товарища» яха субтитраш ца ра художественни фильм.
9.50 — «Экрана тӀа 01 служба я» яха цӀи ялара ихерамзленах дола фильм.
10.20 — Халкъа мелодеш.
10.35 — Документальни фильм.
11.30 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.
12.30 — Мехкарча театраша гойт А. Дударев — «Сайре» яха Я. Коласа цӀерагӀча Белорусски Академически театра фильм - концерт (Премьера).
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.00 — «ГӀалгӀай Iаьдала хьаст» (гӀалгӀай меттала).
19.05 — «Кого не тронут сладкие созвучья...».
19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.00 — Волейбол. Дунен лигай хьалхе. МаӀанах. Сборни СССР — сборни КНР.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — Киносерпантин.
00.25 — «Гандбол. Европейски чемпионий кубок. МаӀанах. Финал. СКА (Минск) — «Барселона» (Испания).

РАДИО ПРОГРАММА

22 МАЙ, ШИНАРА

7.30 «Юртара Iуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Халкъа музыка концерт (гӀалгӀай меттала).
9.15 Ленинизми перестройкеи. Беседа (гӀалгӀай меттала).
9.15 Ленинизми перестройкеи. Беседа (гӀалгӀай меттала).
9.30 « Къона заманхо» (гӀалгӀай меттала).
9.50 — 10.00 Болхлочоа хетар (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно - музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.20 — 18.40 Лирически мелодеш (нохчий меттала).

23 МАЙ, КХАЬРА

7.30 Пожарни кхерамзле бахьан долаш.
7.40 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 «Чечингремстройбыт» объединене болхлошта дола концерт (нохчий меттала).
11.15 Наькъаш, наькъаш... (гӀалгӀай меттала).
11.30 Болхлой смена.
11.45 — 12.00 Музыка (гӀалгӀай меттала).
16.00 — 17.00 Информационно - музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 Музыка (нохчий меттала).

24 МАЙ, ЕРА

7.30 ДоагӀгӀаш деш дола къамаьл.
7.40 Объявленеш.
7.45 — 8.00 Кооператив болх беш я (гӀалгӀай меттала).
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 Литературен искусствои (нохчий меттала).
11.15 Цхьаккха а вицвеннавац, цхьаккха а дицденнадац (нохчий меттала).
11.30 Боахама доал ца дерий адресаш.
11.45 Болхлочоа хетар.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «Фольклорни жӀовхьараш» яхача цикилера передача.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа музыка (нохчий меттала).

25 МАЙ, ПIАЬРАСКА

7.30 «Юртара Iуйренаш».
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 Литературни Нохч-ГӀалгӀайче (нохчий меттала).
8.50 — 9.00 «ДоттагӀал» (гӀумкий меттала).
11.15 — 12.00 П. И. Чайковскье опера (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.15 Перестройка: гӀуланхаши проблемаши (гӀалгӀай меттала).
17.31 «ЦӀе сийгаш» (гӀалгӀай меттала).
17.46 Черкесий музыка концерт.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — 19.00 Илли доаких М. Айдамировас (нохчий меттала).

26 МАЙ, ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Советаши вахари (нохчий меттала).
10.15 РадиоладувгӀархой хаттарашта жоп лу НГI АССР Министрий Совета председатела заместитела Н. А. Мулаева.
10.35 Реклама.
10.40 Караладца мегаргдола гӀулакх (нохчий меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 КПСС XXVIII съезда кавъадолхаш. «Халкъа хьалхашка бехитокхаме ба».
15.15 В. И. Ленина цӀерагӀча ДК халхарен иллеи эрсий халкъа хора выступлени.
16.00 Арендни подряд болх беш я (нохчий меттала).
16.15 — 17.00 «Зори Кавказа» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гӀалгӀай меттала).

27 МАЙ, КIИРАНДИ ХИМИКА ДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Къахьегарга хьежа ду сий а (гӀалгӀай меттала).
8.15 — 9.00 Моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 Химика денна хетадаь концерт.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Цхьан книжка мугӀара тӀехьашка.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Кумыкски музыка.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагӀал долчарна дола» концерт.

Хаоттам

Тахан республике гӀоллеи Грознен хувцалуш-морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш. малхбузехьаоа секунде 3—8 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 15—20. Грозне 18—20 градус йӀовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, юкъ-юкъе догӀа а делхаш, тайп - тайпарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 4—9, дийнахьа 18—23 градус йӀовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахара — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01: сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ00130. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1763.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 24 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 61 (7875). ★ Мах 3 кеп.

Нохч-ГIалгIайче: *перестройка наькъагIа*

СЕЛХАН: кердадараш, хоамаш

Хьалхалаттарех

МагIалбика новкъостал эш

МАГIАЛБИК. 23 МАЙ. (ТЕЛЕФОНАЦА). Массехк шу да къаьнача МагIалбице бахача наха боккха ихеран тIалатта. ХIара дийнахьа хIана дац, аьнна, дукхагIа моттигаш дIалоац укхаза хулача токхано. Цо доxаду наькъаш, коммуникацеш, херцаду нах чубаха цIенош, соцкультбыта объекташ, кхыдола гIирсаш. Лоацца аьлча, района а мехкдаьттахой города а [illegible] боараш боацаш доккха да.

Самарэхийнахьа, 22 мае, оаха дагарйича ах бIаь дезал бар укхаза вахарах беха [illegible]

БРИГАДИР

[illegible]

Экономика дегIайоалаяра наькъаш

СССР Президент, КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачев 21 мая Кремле вIашагIкхийтар арендни кооперативни коллективай членашца, дезалийн ахархойн боахамий болхлошца, колхозий, совхозий, агропромышленни комбинатий, объединеней, кхыча формированей специалисташца кулгалхошца, цхьайолча промышленни предприятей викалашца

Цига хилар кооперацей арендан Iоаьвча опытах, радикальни экономически реформай социальни политика кердаяьккха тоаярей хьалашка боахам лелабара керда формаш дегIайоалаярах, урокехи перспективахи кIоаргга духхьадара, корта бола къамаьл.

ВIашагIкхетаре дакъа лоацаш бар КПСС ЦК Политбюро членаш Е. К. Лигачев, А. Н. Яковлев, КПСС ЦК секретарь Е. С. Строев, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель В. В. Никитин, СССР Министрий Совета Председатела заместителаш Н. С. Белоусов, П. И. Мостовой, СССР Лакхехьарча Совета Комитета председатель А. Ф. Веприев, цхьайолча министерствай ведомствай кулгалхой.

Гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир М. С. Горбачева.

Цизза отчет кепайоазон тIа араяргья.

(ТАСС).

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДЕ

21 мае Йоккхача Кремлевски двореце дIахо болх беш хилар Российски Федераце халкъа депутатий хьалхара Съезд. IуйрИйнарча заседане дIахо беча балха процедурахи порядок тоярахи юхххьанца дениз дIайолаенна дискусси гаьнаьлар. Дукхача тайп-тайпарча темаех йола репликаш хинна ца Iеш, цу даькъе хьалхагIа дийца чIоагIдаьча дешa а, массехк предложени йоалайир депутаташа: хьалхара доклад ца ювцаш соцае, хаттарашта жоп дала докладчика дош ле; шоллагIча докладага — «РСФСР суверенитетах йолчунга», ладувгIа, кердача союзни договорахи республика халкъа Iаьдала механизмахи, цул тIехьагIа шаккъа доклад дIахо ювцаргйолаш; хьалхарча докладагIа йола пренеш дIахо ихьа.

ДукхагIбараш тIехьа а болаш тIайийцар Российски Федерапе социально-экономически хьалах йолча докладах пренеш дIахо хьорйола решени.

Ораторашa хьалхьоадир дукха ира тIехьатетта йиш йоаца дешаш. Дукхачеша даьча къамаьлашка хозаш хинна керттердар — республикера хьал дикагIча оагIорахьара довкхаш тIатеIIа хувцара, тIехьа ца а тетташ сихха де мел доагIар делга. Дицдалийта йиш яц Россе халкъаша шоаш харжараш дIаьха хабараш дувцара а боацаш бехктокхаме бола законодательни болх бе республика Iаьдала лакхерча органо енна бакъонаш хоадам боллаш кхоачашье укхаза бахкийта хилар. Киртика йир доклада цхьайолча позицеита. Деш дола дукха къамаьлаш, депутатех цхьанне нийса белгалдаьккха ма хиллара, боахама актива собранешка деранта тара дар, отчеташ, правительстваге деш дола дехар, коллегай адресагIа эзлел доаллаш тела репликаш. Цхьабакъда, теркал де доагIа цу тайпара къамаьлаш, цхьабола халкъа депутаташа чIоагIа критика а еш тIаьццаш хиннилга.

Съезд дIахо болх беш хилар.

(ТАСС).

Богатырев Бембулат:

ДИКАНГА ДОГ ДОАХ

МОСКВА, 22 май. (телефонаца). Вай укх деношка теркам тIабахийта хьожаш да РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезда балхага. Из дувзаденнад хIаравена шийи автономи, область юкъейоагIаш йолча Россе дIахора ихел дагайоаллаш хиларца. Нагахьа санна, Россена тахана ца хьалера хьалъяла йоге, вай вахар, хьал-таро тоалургья. ХIьата из цу съезде дакъа лоацача массе а къамий викалаша нийса инкъ лацарах, из чакхбаккхара эша законаш тIаэцарах хийша да. Цу форуме дакъа лоацаш ба вай республикера депутаташ а. Царех цхьаннеца — ГIалгIай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитета членаца, экономически Iилмай кандидатаца БОГАТЫРЕВ Берса Бембулатаца съезда балхах лаьца къамаьл хилар тха корреспондента.

— Бембулат, газет дешарашта ловра Съезда балхах Iа хьайна хетар алар.

— Съезд, шоана телевидене гIолла хьахьокхаш гучча бесса, ирача хьале, чIоагIа дискуссеш йолаш дIайолаеннай. Укхаза гуш да наха гIалат ца бовлаш шоай лоIам РСФСР Лакхехьарча Совета боврамe кхоачашбергбола депутатий хержаргаш. [illegible]

Интервью

маьха дац. Вай Россе дахача халкъий хьал-таро тове гIерте, хIара халкъа шийи хинна лаьтташ дIадала деза, цун автономе статус меттаоттае еза. ТIаккха уж халкъаш ирази а дог делаш а дахаргда. Укхаза белгалдаккх [illegible]

·Цул совгIа са массехказа къамаьл хинад РСФСР Президента поста претендент волча, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидатаца А. В. Власовца. Из вай проблема кIоаргга йовзаш, вайх дог лазаш ва. ХIьата вай автономе хьакъехьара шийи позици цо доклада тIа хьахайтар. Хьагучох, шийх Президент хуле а ца хуле а из гIалгIай къаман лоIам кхоачашбеча шийи низ дIакхоаччача бесса дакъа лаца лаьрхIа ва. Цу позице тIа латт са къамаьл хинна КПСС ЦК Политбюро член В. И. Воротников, кхьбола кулгалхой.

— **Бембулат, кхыча автономии образованешкара депутаташца вай автономех лаьца къамаьл хинадий хьа, нагахьа санна, хинадале, цар фу уйла-хигат да ха, ловра.**

— ДукхагIйола автономни республикаш, областаш [illegible]

[illegible] цунах хулаш латта зе боарам боацаш доккха да.

Самардийнахьа, 22 мае, оаха дагарбнча ах бIаь дезал бар укхаза вахарах беха, шаьрача моттиге баха ховшийтара IокIалбаха безаш. Царех ахенел совгIа бараш хIанзале шоай фусамашкара арабаьнна6. ХIанз укх сахьате царех цхьабараш дIатарбенна6 «Малгобекнефть» НГДУ жилищно-коммунальни боахама мукъалаттача квартирашка. ХIаьта юхебисараш дIатIаийца6 гаргарча, бовзаш-белаш болча наха. Укх шера ткъесталагIча мае деиз кердача городе IокIалбаха болабаьб къаьнача МагIалбике баха нах. Из гIулакх деча доксаен новкъостал ду НГДУ жилищно-коммунальни боахама болхлошен кулгалхошен. Цар хадданза транспорт лоаттаю шоай вахарах беха, сагота хьувзача наха, хIамаш тIайоттен тIера Iойоастаен новкъостал ду. Лоацца аьлча, бахарах бехача наха тIаккхаьча бала байбара шой низ дIакхоачар деш ба уж.

Къаьнача МагIалбикера малхбузехьара оагIув хийн гази йоацаш йисай. Цу хьакъехьа лостам бе гIерташ, эшаш дола гIо деш шоай низ дIакхоачар ду «Малгобекмежрайгаза» ЭПУ а НГДУ хин цеха а болхлоша. Цхьабакъда, тахан тоадаьр кхоана дохаш дукха моттигаш нийслу. Лоацца аьлча, кхоабац ремонтникаш Iалама дукхьала латта а цунца къувса а.

Хьагуча суртагIа малгобекций шоай низ дIакхоачаргбац шоашта хьина хатар дIалакха. ТIехьатетта йиш йоацача цу гIулакхага цIенхаштта хьажара, эшаш дола новкъостал дара хьем а ца беш оарцагIъяла еза республикански органаш.

ХIанз укх сахьате сиха дIатарбе безаш ба бахарах беха 50 дезал. ХIаьта денгара денга дукхагIа хулаш латт уж санна бараш. Кхеранеча хьал тIа я къаьнача городера типографи, районни газет ара ца доалаш дисар кхерам болаш да.

МагIалбика сихха новкъостал эш.

М. КАРТОЕВ,
тха собкорр.

БРИГАДИР

Назрановски ГI. Ахриева цIерагIа йола «Электроинструмент» завод болх бе йолаеннача хана наггахьа мара кхалсаг гацар предприяте цехашка болх беш. Машинаш ю професси маIача наьха болх лоархIар дукхагIчар. Хано а гIалгIай болхлой класс сихха дегIаха йолаяларо а къаьгга хьахьекхар из иштта доацилга. Кхалнаьха болхлой кулгаш эшаш дукха моттигаш яр завода цехашка. Долче, машинашъерий тайп-тайпара говзалаш кара а ерзаеш, шерагара шерага дукхагIа хулар укхаза къахьегаш бола кхалнах. Балха тIа маIача наха нийсса дукъ дIа а увзаш, башха-дика производственни хьокхамаш дахарца, царна хьонхам телаш къахьега болабелар кхалнах. Овсаре болх барал совгIа, башха-дика организатораш болга дIахьекхар царех дукккачар. Шоай декхараш цIенен диззаи кхоачашдарал совгIа, доагIаш дар хьадехар шоай новкъосташкара, доккха дакъа лоацар юкъарча балха тIа. Цудухьа уж керте уаттабир цехашта, участкашта, смецашта, бригадашта.

Царех дукхагIчар шоашта карагIдувлача гIулакхашца, шоаш керте латта машинашъераш кхотабе а царва юкъе барт-цхьоагIо е а ховш хиларца, шоай коллективашка къахьегама йоккхий коталонаш йоахийташ хиларца белгалбаьлар уж. Иштта къахьега болабеннарех бар цеха начальник Костоева Марем, бригадир Султыгова Насапхан, кхыбараш. Цар инициатива хьал а лаьца, шоай хьехам; чий дика гIулакхаш дIакхухьаш бараш тIа-тIа дукхагIа хулар заводе. ХIанз уж заводе дукха ба бригадашта, сменашта керте латташ. ХIаьта заводе къахьегаш бола кхалнах бIаьш ба.

Башха-дика кулгалхо, организатор, производственникца хиларах тарра хIанз укх сахьате заводерча дукхача машинашъераша чIоагIа лоархIаши сийдешн я бригадир Мержоева Эсет. Пхи шу совгIа ха мара яьнаяц цу заводе къона специалист болх беш йола. Цу лоацца хана ше каралаьцача балхах тIехдика кхийттай из. Цул совгIа, цунца цхьана къахьегараша теркал дир нахага болх байта ховш, къахь дале а моллагIчунга доаггIаш дар юхь духхьал дIааргдолаш Эсет хилар. Цудухьа массава а раьза а волаш, из хержар цар бригадиралла. Дукха юкъ ялалехьа шийна балха тIа цо дIахьекхар уж гIалат ца баьналга.

Дерригa а сона ховш да яха оамалаш а йоацаш, каст-каста из дагаювл бригада болх тоабара шийна коллективерча къахьегама ветеранашца. БехктокхамегIарча участкашка хьежабу шоай профессех дикагIа кхеташ бараш. Ше бригадир хиларах тарра дика вIаштIехбаьккхаб цо машинашъерий къахьегам; царна юкъера ях. Цул совгIа, хьинаре къа а хьегаш дог гIоздоаха производственни толамаш дахарца хьокхам тел шийна карарча машинашъерашта. Уж гIулакхаш дарах лоацца хана бовзаргбоацаш хувцабенна, тоабелар бригада коллектива болх. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо шийна норма 150 процент кхоачаш ца еш. Цунца цхьана, тIа-тIа дикагIа хулаш йоагIа цар хьаеш йола продукци. Из дукха хIама ца эшаш ерригa а соца ца еш, хийцца чакхйоалийт ОТК тIахьожамхоша. Долче, цар хьаяь продукци эсала я, аьнна, укх тIеххьарча шерашка цхьаккха рекламаци кхаьчаяц потребителашкара.

СУРТА ТIА: бригадир Э. Мержоева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Овсаре къахьег

ХIара дийнахьа итташ, бIаьш заявкаш кхоач Грозненски автокомбината коллективага. Мовхьаш дIа-хьа кхахьара шоашта эша транспорт ехаш предприятеша, тайп-тайпарча организацеша тел уж. Цар хьацташ дизза кхоачащдара шоай ерригa таронаш оарцагIъяьхача транспортникаща дика производственни хьокхамаш доах укх шера. ДIабахача биъ бетта заданел тIех цар дIа-хьа дихьад 300 тонн тайп-тайпара мовхьаш. Автотранспортах пайда эцара коэффициента задани тIехкхоачашъяьй.

Самофинансированей йиззача хозрасчетен кердача системагIа къахьегача цар балха тIа керттера хьокхамаш лоархIаш да валови доходаш, пайда бар, къахьегама овсарле лакхъяр. Цу даькъе дика толамаш доахаш хьайоагIа автокомбината коллектив. Валови доходаш яра биъ бетта план 113,4 процент кхоачашъяьй цо. Заданел тIех цу юкъа яьй 110 эзар сома маьха доходаш. ДIа-хьа кхухьача мовхьашка дIадодар оттабаьча боарамал кIезигагIа хилийтарах, доагора материалаш кхоярах планал тIех укх шера паччахьалкхенна 44 эзар гаргга сом пайда баьб транспортникаша.

Шоай декхараш цIена кхоачащдеш йола автоколонаш, бригадаш кIезига яц автокомбинате. Царна юкъе а белгалъяьнна дика къахьегаши яхье даим хьалхалатташи хьайоагIа Арсамирзаев Кюри Султанович керте латтача шоллагIча автоколонна коллектив.

КIал кIийле йоацаш даь хIама

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта, къаьстта гIалгIашта чIоагIа новкъа хинад города Орджоникидзе цIи хийца а хийда, цох Владикавказ яха цIи юхатиллара хьакъехьа цигарча горисполкомо баь соцам. Цох лаьца центральни органашка санна, дукха письмош, телеграммаш ух тха редакце а.

Тахан оаха кепатох СССР Президентага, КПСС ЦК Генеральни секретарага М. С. Горбачевга Ю. Барахоева, Б. Абаднева, кхычар кулгаш яздаь яхьийта телеграмма. Цу тIа йоах:

1990 шера 17 мае арадьннача «Правда» газета тIара хайнад тхона города Орджоникидзе цIи хувцара хьакъехьа Къулбаседа-ХIирийче соцам тIайийцалга. Цу нийрчача гIулакха Iалаьмате чIоагIа раьза дац тхо, хIана аьлча, Сталина цIи еза-боча йолча цигарча хьакимаша из даьд шийна хана цо шоашкахьа озабезам беш хиннадаь.

«Правда» газета корреспондента А. Грачев гIад а ваха хоам бу, Орджоникидзе цIи йолча городера ше хIанз язъеш йола информаци тIеххьара я, яхаш. Хетачох, шийна хилча бакъахьа хетар кхоачаш хинна даьннад ала гIерт А. Грачев.

Геттара нийса хургдар из информаци цо Кавказски регионера язъергйолчох тIеххьара хилча, хIана аьлча дукхача хана дена шийна могар деш ва из моттигера национал - шовинистиче с к и уйлаш хьалсовсаяра, уж харцахьча оагIорахьа ерзаяра.

Цецвоаккхаш да цхьаькха: горисполкомо яь кIал цхьаккха кIийле йоаца решени даккха гIалат доацаш лерхI «Правда» газето а. ХIаьта мехка иштта хета йиш йолаш яц из. Городах керда цIи тиллар керттерча даькъе гIалгIай халкъа хьаштаишта а тохаш, Кавказа дерригача халкъий хьашташта хIама тохаш да.

Цу регионе укх тIеххьарча хана Москвера бокххий хьакимаш массаза боагIа, цигара хьал ирлу. Масала, апрель бетта нов. Дзасохов веча Орджоникидзе хилар Iаьдалаша бокъо а енна яь митинг. Цига дийцар Сталина а цун гIозаро а гIалгIай лаьтташта яь аннекси нийса хиларах. Дукха ха йоаццаш нов. Примаков хинна цIавахачул тIехьагIа города Орджоникидзе цIи хийцар, хIаьта цох из 1931 шера тиллаяр ГIалгIай автономни областа къахьегамхоша дехарах.

Оаха сий деш а лоархIаш а вола Президент, доккха дехар ду оаха Хьога: чакх ма далийта нийса доаца хIама, чакх ма далийта города Орджоникидзе цIи хувца гIертарашта дагадоаллар! Из чакхдоале, цох хургда сталинизма репрессеша хIалакбаьрий цIераш ца лархIар, цох хургда къамашта юкъера барт эгIабар.

Интервью

[illegible]

— Съезд, шоана телевидене гIолла хьахьоккхаш гучча бесса, ирача хьале, чIоагIа дискуссеш йолаш дIайодаеннай. [illegible] депутаташ шоай принципиальни позици хчларца наьха шоаех бенна тешам чIоагIбе гIерташ ба. Иштта царна дагайоалл шоай шоллагIча даьхен — Россе кхел. Тахан Россе, вайна ма харра, воча хьале я. Цох союзни боараме бийдал лоаттаю база хиннай. Масала, вай республикера мамогта мехкдаьтта, газ дIаэзай. ХIаьта цун метта фу хьаденнад вайна? Цхьаккха хIама деннадац. Цу тайпара хьал да Россе кхыча регионашка а. Цудухьа беррига депутаташ Россе экономически шийна лоIаме хилийтара тIехьа ба. Цунца мара гIулакхаш хеттача бесса тоалургдац.

Ала деза, эггара хьалха оттаяь хиннача Съезда ден повестка тIа депутаташа ирача къовсаме цхьацца хувцамаш даьд, аьнна. Масала, цунна юкъе йихьар Россе социально-экономически хьалах йола доклад, иштта 8-ча моттиге лаьтта республика суверенитетах дола дош 4-ча моттиге оттадайтар, цул совгIа, кхыдола дешаш юкъедоаладир. Бакъда, со раьза вац Съезде пайда боаца дешаш дувцаш дукха ха йоаеш хилара. Иштта цхьаццаболча депутаташа шоай областера проблемаш хьоахаяр мара, кхы корта а болаш хаьдда предложенеш телац из е вож лоархIаме дош къоастадара хьакъехьа. Укхаза кхочамбоацараш гучадоахаш дувцаш санна, уж дIадахара наькъаш белгалдаха деза. Со теш, уж гIалаташ депутаташа парламенте болх бе дIаIамарца цIенденна дIадаргхиларах.

— Бембулат, ховш ма хиллара, Россе тайп-тайпарча регионашка къамашта юкъера гIулакхаш чIоагIа чоалхавеча хьале дийрзад. Масала, хIанз а хеттача бесса къоастаянза я Поволжьерча немций, крымски татарий, карачаевций, иштта вай гIалгIай автономи меттаоттаяра проблемаш. Уж проблемаш ювца лерхIий Съезде?

— Шеко йоацаш, хIара къаманна шийна хиннар, харцахьча наькъаца Сталина, цун гIозаро дIадаьккхар юхадала деза. Из ца дой, цу наькъаца къамаш барта ца дуге экономике, социальни даькъе вай мел дер хIаман маьха дац. Вай Россе дахача халкъий хьал таро тоа гIерте, хIара халкъа шийна лаьтташ дIадала деза, [illegible] кха деза Поволжьерча немций, крымски татарий хьакъехьа нийсхо каьхаташ тIа меттаоттаяь хилар. Цар гIулакх практически кхоачашде дезаш мара дац.

Теша лов хIанз а тIехь мехках даьха лелача къамий проблемаш керда хоржаргйолча РСФСР Лакхехьарча Совето къоастаергхиларах. ХIаьта, аз дувцача халкъех цаI да — гIалгIай дар. Цу халкъагара Сталина, итташ шераш хьалха автономи дIаяьккхар, тIаккха бехк боацаш мехкагIа даьккхар, Киргизе а, Казахстане а кхойтта шу даьккха дола вай халкъ тахан шийна цIеношка чудерза йиш йоацаш, венна саг дай кашамашка дIаволла бокъо йоацаш да. Вешта аьлча, из лаьттан букъ тIара халкъ дIададалар кхерам болаш хIама да. Фу де деза из ца хилийтара? ГIалгIай лаьтташ юхадала деза. ХIаьта столица, хIанз хIирий кулгалхоша кхозлагIа цIи хийца Бурув а, йолаш, гIалгIай автономи меттаоттае еза. Из укх дувей тIа кIезиг-мукъагIа нийсхо яле, хиланза дарсдоацар да. Фу даьд оаха, Нохч-ГIалгIайчен депутатски группа цу хьакъехьа?

— Цкъа-дале, оаха массане кулгаш а яздаь, Съезда цIерагIа запрос дIачуеннай, гIалгIай автономи меттаоттаяра дешага хьажар дехаш. ШозлагI-дале, из дош Съезда ден повесткана юкъедахьийтад. Из бе-бе дешаш дувцаргдолча пунктана юкъе да. Бакъда, укхаза из гIулакх юхадетташ дукхьаленаш я. Масала, уж ювзаеннай вай долча болх беш хиннача СССР Лакхехьарча Совета комиссе справка оттаяь яланза хиларца. Нагахьа санна, справка хьачулой, шеко йоацаш, вай дош дувцаргдолаш да. Ца лой а, тхо из проблема отта ца еш а из къоастаяра де дезар белгал ца доаккхаш а Iергдац. Цу справка хьакъехьа са къамаьл хиннад Съезда балха дакъа лоацаш волча комиссе председателаца А. М. Беляковца. Аз сай хур-могар ду цунга из справка сихагIа оттаяйта гIерташ. Бакъда, цо йоах: «Из цIенхаштта проблема я, цудухьа справка сихвенна оттае йиш яц. Аз дика кхетаду шун автономи меттаоттае езилга».

[illegible] округаш вай проблема хьалоацаш я. Уж вай халкъах дог лазаш ба. ХIана аьлча, царна хов бехк боацаш вай бокха бала лайнилга. Иштта царна хов вай халкъас Къулбаседа Кавказе Советий Iаьдал оттадеча хана дукха цIий Iолахийтилга.

Оаха Съезде вIашагIъеллай автономни образованей депутаташ юкъебоагIаш йола лаьрххIа группа. ХIаьта со цун юкъевода вай республикера депутатски группа кулгалхо санна. Из группа 100 гаргга сагах латт. Цун декхар латт дIахо йодача хана автономни образованей статуса, суверенитета боарам лаихбайтарах, автономешта доагIаш дола кхыдола дешаш нийсача наькъаца къестадайтарах.

Оаха иштта бувзамаш леладу московски, ленинградски, иштта кхыча депутатски группашца. Царна тхоашта хетачох лагадувл, дискуссеш ю. Тхо Съезде хулача перерывашка тхоай харжархой накъаш кхоачашде хьож министерствай, ведомствай кулгалхошца вIашагIкхетараш чакхдахарца, запросаш дIачуттеларца. Вешта аьлча, вай республикера депутаташ цхьа минот мукъа йоацаш, шоай низ мелаб къахьегаш ба харжархой лоIам кхоачашбе гIерташ. Со теш цар дIахо йодача хана а иштта болх бергхиларах.

— Бембулат, вай къамаьл чакхдоалаш газет дешарашка фу ала ловра хьона?

— Баркал хилда царна а тха харжархошта а телеграммашца, телефонаш еттарца тхо хьаллоацаш хиларах. Шуч дег тIара доагIача дIайхача дешаша тхона низ лу оаша тIадехна декхараш кхоачашдеча. ХIаьта са керттера декхар, массанена ховш ма хиллара, съезде ГIалгIай автономи меттаоттаяра дош оттадар, из проблема массанена дIайовзийтар. Со цу даькъе даггара къахьегаш ва. Аз а са новкъосташа а кIаьд ца луш дергда из. ГIалгIай къаман бокъо меттаоттаяра ди ма хулла сихагIа гаргадоаладе хьожаргда тхо. ХIаьта са сай вахара маIан цунах латт.

— Баркал, аьттув балба шун!

Интервью няппр,
М. БАРАХОЕВ.

КЕРДА МУЛАШ

Укх шера бIубенна къахьегаш хьабоагIа Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода технологаш. ХIанзлехьа планал тIех цар арахийцай цхьа миллионни 300 эзари сома маьха товарни продукци.

Цунга дIабода мах планагIа лаьрхIачул совгIа лохбарах предприяте кходаьд 240 эзар сом, хIаьта 500 эзар совгIа сом пайда баьб завода коллективо паччахьалкхенна.

Уж толамаш доахача белгалъяьннай Якимец Геннадий Семеновича кулгалдеча ЛЧ-24 яхача установкан Тарасов Александр Николаевич керте латтача центральни газофракционирующи установкан коллективаш.

ЗАКАЗЧИКАШТА— ДУКХАГIА ПРОДУКЦИ

Грозненски «Дружба» яхача картоважни фабрика болхлоша биъ бетта заданел тIех арахийцай 69 эзар сома маьха товарни продукци. ХIаьта оттабаьча боарамал совгIа арахийца халкъа эша товараш 210 эзар гаргга сома маьха да. Паччахьалкхенна баь пайда 245 эзар сом да.

Яхье хьалхара моттиг дIа яь хецаш хьайоагIа Мусаев Родинбека кулгалдеча халкъа эша товараш арахецача участкан Бетигов Лема керте латтача вязальни изделей участкан коллективаш.

К. БАШИРОВ.

Экономически реформа хьалашка

Кхоане ма ехка

Со тахан дувца гІертар «Малгобекнефть» НГДУ коллективо доахача производственни толамех дац. Балха тІа цунна карагІдувла дикадараш цхьанне а цунгара дІадоахаргдац. Цхьаккха тайпа халонаши проблемаши ца нийслуш дІабодий-теш мехкдаьттахой болх? Нагахьа санна, НГДУ коллективе уж нийслуш яле, малагІа бахьанаш долаш а хьан бехкагІа а хул уж? Кхы дикагІа къахьегара баргал етташ дар фуд-теш? Уж хаттараш дир аз «Малгобекнефть» НГДУ плановн отдела начальникага Евдошенко Евдокия Алексеевнага. Цо аьлар:

— Лакхе белгал ма даккхара, тхона карагІдаьннар къаьста гуш да. Бакъда, тахан цох кхоачамбаь Іе йиш яц тха. Де дезараш ІалаьмаІте дукха да. Са безам ба парна керттера теркам тІа а бохийташ, ъъоастаянза йолча проблемаех дувца. Чоалханеча горно-геологически хьалашка углеводородни бийдал йоаккхаш я НГДУ коллектив. Экономически реформа хьалашка къахьегача цун балха тІа къаьстта чІоагІа Іаткъаш да мехкдаьттея гази тІа-тІа кІезиглуш латтилга. Масала, 1980 шераца нийсдича 34 процент кІезигденнад мехкдаьтта, хІаьта газ — 28,6 процент. Из чІоагІа Іеткъад тха финансови гІулакхашта. Укх гаргтарча хана уж тоадаларга дог доахилга а яц.

ХІанай-теш НГДУ планови отдела кулгалхо шек йолаш? Цун а ший бахьанаш да. ХІанзалца тІерча, кІаларча мелашкара насосин хьисапе даккхара техка яьина юхейиса серкисти довцача мехкдаьтта запасаш цІенъяь хьаяхара итт шу мара ха эшац НГДУ коллективана, хІанз санна шера 370 — 400 эзар тонн мехкдаьтта доаккхаш хилча хІаьта а. Цхьабакъда, перспективе йола мехкдаьтта запасаш хьалъяхара эшаш йола ха а 20 — 25 шу мара дац.

— Лакхе белгалдаьккха ма хиллара, кхоалагІа шу мара дац самофинансированеи йиззача хозрасчетен кердача хьалашка НГДУ коллективо болх бу. ХІаьта а таханалца финансови даьнъе ший лоІамагІа яц тха коллектив, — аьлар Евдокия Васильевнас. — Нагахьа санна из бокъо шийна хьаелча а цу лостамагІа болх бе низ дІакхоачаргболаш яц из. Фуд духьале еш дар? Цу хаттара жоп дала а хьожаргъя со. Шера керте хьадоаккхача мехкдаьттаген газаген тха дІадодаш дар оаха цу юкъа потребителашта дІадахийтачох тхога хьахулачул 4,5 миллион гаргга сома маьха дукхагІа да. Бурув тохара балхий эффективность а Іалаьмате лоха я тха районе. Юкъера лаьрхІача мехкдаьтта доалла моттиг тахкара хІара скважина йоаккхача дІадохийташ дар 2 — 2,5 миллион сом да. Цхьабакъда, бурув а теха йистеьлча, царех дукхагІчар луш дола мехкдаьтта 10 — 50 тонн мара хилац е вІалла ца луш яраш а нийслу: КІезиг-дукха мехкдаьтта луш, болх бе йолаеннача скважинаша тхона хиннача зен цхьа дакъа, къаьстта «малюткаш» оалаш яраша юхаметтаоттаду. ХІаьта а хьахьерча денхар цІендаь тІера дІадаккха низ дІакхачац тха тІаккха а.

— Из тІера дІадаккхара шоай карарча, кхоачамехи таронехи мишта пайда эц оаша, Евдокия Васильевна? — аьпа шийга даьча хаттара жоп а луш, цо аьлар:

— Тхоай низаца реконструкци яьй оаха городе баха нах, къахьегама коллективаш хица Іалашъеча системана. Цунах тхона хьахьожадир кхо миллион сом. Мехкдаьтта доахача объекташкара электроэнерге система кердайоаккхилга тхоапта хьатІа а нийца, тоайир оаха. Из дарах НГДУ мехкдаьттахошка хьаккхаьчар цаІи ахи миллион сом. Ишта тха НГДУ болх бе йолаялийтай бахача наха маьхах тайп-тайпара гІулакхаш дергдола цех. Шоай доалахьарча цІеношка хий дІатІахьош йола лини ниха моттиг нийсъелча, ишта вахача нийслуш кхыдола гІулакхаш тІаІоттаделча, шоашта эшаш дола новкъостал дехаш цу цеха коллектив йолча боагІа нах. ТІаккха цо цига сиха ший болхлой бохийт. Цар эшаш йола материалаш а лехе, гІулакх ду царна. Кастлашха мехкдаьттахоша хьал а яь, болх бе йолаялийта лерхІ етта кирпичкаш ю цех. Цо дикка дукхагІа хулийтаргба мехкдаьттахой коллективана тІабоагІаш бола пайда, вІаштІехьдоалийтаргда хозспособагІа цІеноп хьалде а нах квартиранца Іалашбе а. ХІаьта лаьтта текха, фусамех бехача мехкдаьттахошта подрядни системагІа хьалдергда цІенош.

НГДУ коллективана хулаш дола зе юхаметтаоттадара гІулакха юстара латтац рационализатораши изобретателаши. ХІара шера производствана итташ эзараш сомаш пайда беш йола предложенеши изобретенеши балха юкъеккхувл цар, чакхйоах геолого-технически мероприятеш. Экономически реформа хьалашка далалехьа санна бІарчча дениа заказах хьаязъяц автобусаш, мехкдаьттахошта эшаргйолча сахьаташка мара. Хьалуш пайда а боацаш, ахча лехьа доаделга цІендаь дІадаьккхад. Лоацца аьлча, хІара кепига мах бе Іемаб мехкдаьттахой. Йиззача хозрасчета системо дІадехаш дар да из. Уж лакхе белгалдаьхараш санна дола гІулакхаш дІахо кхы а дукхагІа а деш, тхоай финансови хьал тІа-тІа тоаде лерхІ мехкдаьттахоша. Цу даькъе шоай дика кяргхиларах дог тийша а ба уж.

Ховш ма хиллара, кердача хьисапе доал дара системагІа къахьегача мехкдаьттахой балха тІа Іалаьмате боккха лоархІам болаш да социальни дешаш доагтІача тайпара къестадар. цаха чуІе цІенош, социкультбыта объекташ дукхагІа хьалъяр. Уж дешаш укх тІеххьарча шерапка къаьстта ира латт НГДУ коллективе. Соахкалпа мехкдаьттахой городе цхьаккха тайпа гІишлон организаци яцар. Долче, из чІоагІа Іаткъар мехкдаьттахой бахарен бытен хьалаш тоадара. ШийтталагІа пятилетка йолаелча деиз цхьаккха тайпара социкультбыта объект хьалъяьяц «Малгобекнефть» НГДУ. ХІаьта цІенош а геттара кІезига хьалдаьд. Ер пятилетка чакхъялалехьа хьалдаь йистелаха лерхІаш да 240 квартира йола цІенош. ХІаьта тІайоагІача пятилеткагІа — 264 квартира яраш. Мехкдаьттахошта эшарашка хьежача геттара кІезига да уж. ХІанз укх сахьате квартиранта арІІан латт мехкдаьттахой бІаь гаргга дезал, хІаьта лаьтта чутекха фусамех бохарах, керда вахар дилла дезаш ба къаьнача МагІалбикера цхьа эзар мехкдаьттахой дезал. Долче, хІанз санна мара гІишлош хьал ца йой, фу дергда цар?

— Из проблема сов ира латташ хиларца дувзаденна тха городе соахка болх бе йолаялийтар СМУ-12, — йоах Евдокия Алексеевнас. — Из дика гІулакх а да, доагтІаш даь хІама а да. Цхьабакъда, со ала гІерташ дар кхы да. СМУ кхоачамболлаш яц эшаш йола кадраш, гІишлон база. Долче, шера керте кхаь миллиона сома, маьха мара гІишлон балхаш де низ дІакхоачаргболаш яц из. Укх гаргтача хана из проблема къоастаяр дог доах оаха СМУ-12 чуйоагІача «Чечингстрой» ПСМО кулгалхоша. Цар МагІалбикера гІишлон база шеръярга, квалифицированни кадрашца СМУ Іалашъярга хьежжа низ боларгба гІишлонхой коллективага. ТІаккха дукха дикагІа тароиаш хургья мехкдаьттахошта квартираш Іалашъе.

НГДУ коллектива балха тІа чІоагІа Іаткъ Малгобекски УТТ транспортникаша доагтІача боарамагІа гІулакх ца делга а. Цар хан-ханнахьен эшшача боарамагІен транспорт лоаттаяц мехкдаьттахошта. Дукха моттигаш нийслу болхлой къахьегама вахте дІабига автобусаш ца йоагІаш. Долче, цар болх юкъагІбовх цу гІулакхо. Деррига а УТТ коллектива бехкагІа дац из. Цун керттерча бахьанех цаІ да укхазарча транспорта технически боарам лоха хилар, автотранспорт къаенна, тишъенна йолга. УТТ коллективана керда автобусаш, грузовой транспорт ца хьожаю кулли зама яьнпай, «Грознефть» объединене кулгалхоша из гІулакх тоадарга сатувсаш ба транспортникаш.

Лакхе белгалъяьха уж халонаши кхоачамбоацараши нийслушехьа, шоашта хьалхашка латтача декхарех тоалампа лоархІабеш хьабоагІа НГДУ мехкдаьттахой. Укх шера хьалхарча бІъ бетта заданел совгІа цар даьккхад 5100 тонн «Іаьржа дошуви» 800 эзар кубически метр гази. Шоай потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цар. Къахьегама овсарле планагІа лаьрхІачул 4,2 процент лакхъяьй. Уж толамаш кхы дукха а дикагІа хургдар, цар балха тІа Іаткъаш йола массе а тайпа проблемаш сихагІа къоастайоре.

Б. КОСТОЕВ.

КПСС ЦК ПЛАТФОРМА ЮВЦАШ

Уйлаш яйта документ

Ленински ханарча парте историегІа вайна дика хов цу хана мел чІоагІа йоакхо еш хиннай цун идейно-теоретически кІийле цІена хилийта гІерташ. Цу хана деиз парте перестройка яра мохк тІахьеххалца йола юкъ из никъ тохкаш дола хІама хиннад. ПаргІатон, демократе, гласноста хьалашка нахага кхаьчад гражданствал, къамал сий деш хилар, паччахьалкхен гІулакхаш дизза шоай бе дохка цар таро хилар.

ХІанз массе а моттигашка ювцаш латта КПСС ЦК Программа лаьрхІа я, парте съезде из чІоагІъяь яьнначул тІехьагІа коммунистий балха принципальни ларда эргалонаш хулача ханарча хьалашка политически ориентирий система а хиппа дІаоттаргйолаш.

БІарчча хьанийцача съезда йола КПСС ЦК платформа — из парте таханарча вахара хиланза даргдоаца документ да, цхьаццайолча принципальни позицешта дукха коммунисташ раьза боацаш моттигаш нийслой а. Масала, марксизма-ленинизма теоретически тІехьаленах юхадовла гІерт вай? ГІертац. Вай хьалла духьала да кхыйолча уйлаштен идеяштен.

Цхьабола коммунисташ духьала ба ишта парте председатели цун заместителаши хила беза яхачов, центральни органаш хоржача хана съезде уж харжа лерхІаш хилара хІаьта а. Партийни вахаре демократизаци ярда тарлуш дац из.

Дукхача коммунисташта хетачох Платформа керттердарех дош да белгалъяь реформаш хаьдла а сихха а чакхъяхар. Демократизаци дІахо яхьа еза, хьае ела правовой паччахьалкхе, цо шийна долл деш йола социалистически общество, перестройка е еза паччахьалкхеи боахамаш аппарате.

Парте ЦК Платформа тІа белгалдаьккхад, юххьанцарча партийни организацей бокъонаш шер а еш, парте болча дукхача наьха лоархІам юкъарчал доаццаш лакхбе безаш, хилар. Цудухьа дукхача коммунисташа лерхІ парте районни звеной лоархІам а кердача тайпара лакхбе безаш хІана вълча, юххьанцарча партийни организацей гІонга а коммунисташте и парте боацараштен эггара гаргагІа яр а из йоландаь. Цу звенонеи парте членаштеи юкъера дийна бувзам масса хана а хиннаб наха могабеш, хьаллоапаш.

Е. НИЗОВУЕВА, «Оргтехстрой» треста юххьанцарча парторганизаце секретарь.

Редакце дена письмо

Бувзам лоаттабераш

Цхьаннена а къайле яц карарча хана тешшаме бувзам боацаш вай дисача. Наьха вахаре из чІоагІа Іаткъаш хургдолга. ХІаьта кхы а лоархІамегІа да бувзама отделеней, хано дІадехкхача беса, къахьегама хьалаш тоадаь хилча. Тахан дукха йий цу тайпара йола моттигаш?

Цу хаттаре жоп дала хьожаргда со. Ийс шу совгІа ... заведующи йола. Цхьабакъда, цу дукхача хана цунна хьал- [illegible] латташ йола халонаш лоаргйолаш дукха хургбац. Аз белгалдаккха лаьрхІар да цу помещене доаца хьалаш. Эттара аттагІа почте доагІаш дола тараз дац, аппарат яц, Іан замалахьа дІайха а шийла а хий хилац, готта я. Хьакимаш ба яхаш бола нах ...

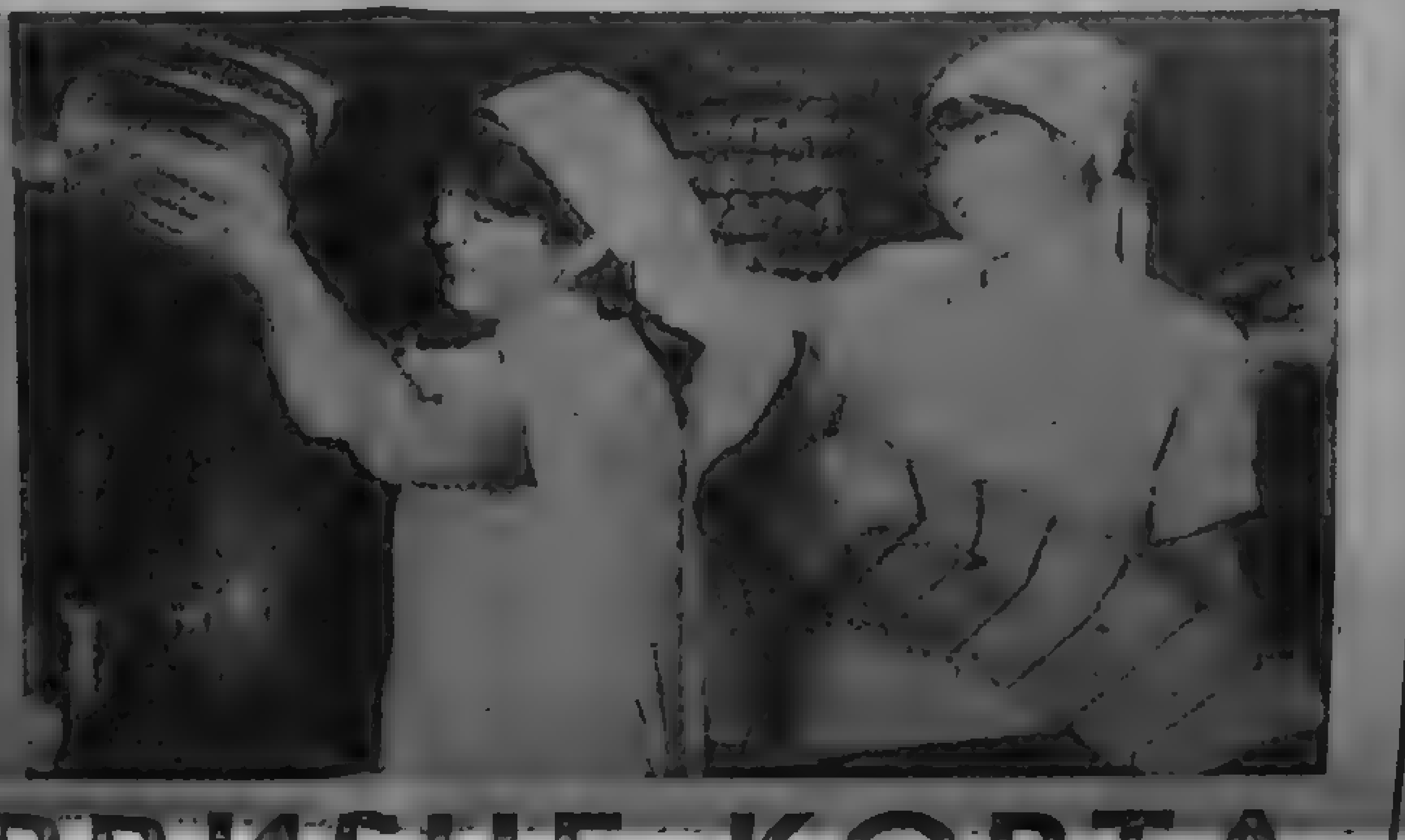

МАЬКХ—ДЕРРИГНЕ КОРТА

Дукха ха йоаццаш хиннача XXI партийни отчетно-хоржамий конференце е а йоагІаш критика йир «Чечено-Ингушхлебопром» производственни объединене болх... маькха-булочни изделеш дІакхахьийта еза зона йоккха я. Практически Грознерча йиъ районе а юкъарча кхачан системе а дІакхача... ший инициатива а йолаш болх беш я. Кооператорий новкъосталца хьалъе йолаш я оаха йоаккха йоаца тика — пекарни «Грознефте... лашагІен дикагІен я йоккхийча маькх еча заводашка хьаеча маькха-булочни изделел. гІар хургда, яхаш сатийна Іе дага долаш дац, тхо. ДІахо а дукха балхаш дергда оаха арахеца продукци дикагІа хилийтаро, из ду...

ГІулакх мишта ду шоана

Да велаpгвоацаш...

Дукха ха йоаццаш стандартизацен метрологен Нохч-ГІалгІай центра болхлой хьежар Нохч-ГІалгІай «ЦІано» яхача объединенена чуйоагІача цхьоалагІчен шоллагІчен химчистка фабрикашка, шин микрохимчисткашка, № 2 йолча фабрика № 8 йолча приемни пункто барзкъаш мишта цІенду. Хьажара хьакъоастадаьдар тайп-тайпара 84 барзкъа, уж заказчика дІадала кийчдаь а дар. Мишта цІендаьдар уж?

Нормативно-технически документаша дІадехарашка хьежжа дацар 32 барзкъа е дерригa хьежачарех 38 процент дараш ЦІендаьй, вон, дІаяла кийчъяь хинначІача наьха хачеш шув а боаккхаш, аьшк тохаиза яр, дерригача барзкъашта во техаяр аьшк, цІендаьча барзкъий кисашка нувхаш йоахкар, кхачан а кхыйола а Іатташ дІалханза яр. Химчистке эггара дукхагІа брак йоаш... лоаттабе вІаштІехьдалийтап, цІендаьчул тІехьагІа мича хана барзкъаш дІадала деза заказчикага а хац.

Объединене йоацаш я барзкъашта тІера Іатташ дІайоахаш йола станокаш, цудухьа кулг-кара ду уж балхаш. Химикаташ лоаттаяра лаьрххІа йола помещени а яц цига.

КІезига я объединене бустама средстваш, барзкъаш хімчистка еча Іалаьмате чІоагІа эшаш я уж. Тоъаш дац таразаш, 10—50 литраш лаьрхІа мерникаш, бустама кружкаш, аьшка рулеткаш, автоматически газоанализатораш... Кхьметтел йолаш йола бустама средстваш а дикача хьала тІа яц. Царех 70-нех, болх бе пайдана йоацаш латт 59 е 85 процент ярап.

Ишта мара бустама средствашца Іалашо яь ца хилча цхьаккха дича оттатургъяц барзкъаш цІендара йола рецептура, хІаьта барзкъашта ...

...за вахаре из чIоагIа латтахаш хуьрдегIа. ХIаьта кхы а жоаржIамегIа да бувзама отделеней хано дIадехкача бесса, къахьегама хьалаш тоадаь хилча. Тахан дукха йий цу тайпара йола моттигаш?

Цу хаттара жоп дала хьожаргва со. Йис шу совгIа ха я Аушева Зоя Къулбаседа ХIирий АССР Пригородни районна Карца яхача юртарча почтови бувзама отделене ... Цхьабакъда, цу дукхача хана цунна хьалзаина латташ йола халонаш довргйолчин дукха хургбац. Аз белгалдаькха лаьрхIар да цу помещене доаца хьалаш. Эггара аттагIа почте доагIаш дола тараз дац, аппарат яц. Iаи замалахьа дIайха а шийла а хий хилац, готта я. Хьакимаш ба яхаш бола нах, вайна махарра, пхьатарра ба массайолча моттигашка а. Шоашта киса долла ахчей, Iохайша багIа хоза кабинеташи хуле уж шек бац, кхыболча наьха гIулакха терко е.

Вай ювцача почтови отделене цхьа шу хьалха операторал балха эттар Льянова Лейла а. Цхьа шу дукха ха еце а Лейлас дIагойтад ше йиза бувзама болхло хилар. Цу эIамигача помещене дIачувоалача хьалтеха йоал балха график — 8 ч. 30 м.— 17 ч. 30 м.». Цхьабакъда, сайрнийна ялх сахьат даьннача хана цига сай гIулакха ваха нийсвелар со. ХIаьтта болх дIаболабеннаб-кх акхар аргдолаш, шоай кортош хьал па дерзадеш болх беш боахкар Зоя а Лейла а. Цу хана а дукха бар цига цхьацца йолча моттигашка телефон тоха баьхкараш. Шоай болх йистебаьннаб, аьнна нах ара па боахаш, царца Iимерза болаш из болх цар иштта хоза дIабахьарах со се царна чIоагIа раьза волаш дIавахар.

Цар хозача гIулакхаца гуш дар уж шоай къаман, дикагIа болча къонахий санна, яхъ йолаш кхалнах болга. Цу шиннех наха чIоагIа баркал оалащ-м сона хьалхагIа а хезадар. Укх тIеххьарча хана вай мохк юхаметтаоттабара къахьегаш лелаш йолча тоаба царна оалаш дола баркал а доагIаш да. МоллагIа дехар Iа царна дIахьалкашка даьхарах цар из бехктокхаме кхоачашду. Цхьабакъда, цар шоашкара гойташ дола эхь-эздел доаде йиш яц. Вайна массанена а из довза деза. Сога хьаттача ший къаман яхь а йолаш, цул оагIув хьал а лоацаш волча сага хам бе беза. Иштта вай дерригача къамо хам а беш, эшаш дола гIо-новкъостал а деш лархIа безарашта юкъе ба: Аушева Зоя, Льянова Лейла.

Тахан аз дег тIара баркал оал царна вай гIулакхах дог лазаш хьал а лоацаш, цул мутIахьа болаш уж хиларах!

М. ХАНИЕВ,

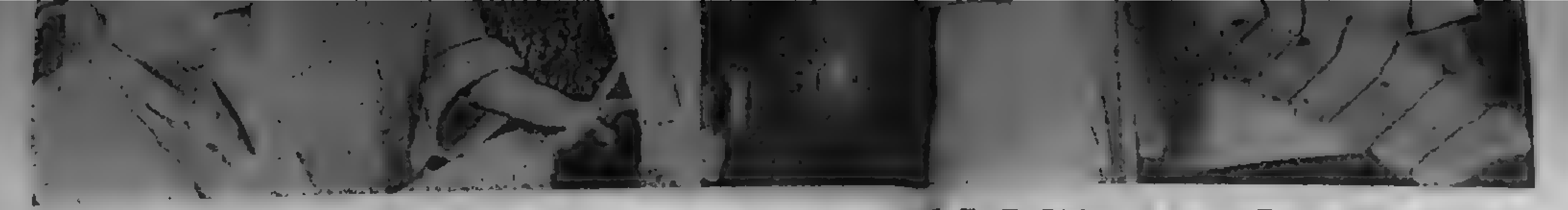

МАЬКХ—ДЕРРИГНЕ КОРТА

Дукха ха йоацаш хиннача XXI партийни отчетно-хоржамий конференце е а йоагIаш критика йир «Чечениигушхлебопром» производственни объединене болхлошта. Ший ханнахьа керда маькх торгови сете хьаца кхахьарах, хьаеш йола маькх дика ца хилара шоаш раьза боацилхах дийцар коммунисташа. Тха корреспондент хилар объединене керттера предприяти лоархIача № 5 йолча маькх еча заводе. Из хьежар оттаьча графикагIа торгови сете керда маькха-булочни изделеш дIакхачийтара йолча автотранспорта болх тоабара, арахецача продукце дикал лаккхъяра укхаза деш дола балхаш малагIаш да. Цу хаттарашта жоп а луш, предприяте директора М. А. Умалатова дийцар:

— Областной партийни конференце тха адресагIа ль критика нийса я ца аьлча, кхы ала хIама дац са цу даькъе. Тякашка керда маькх дIакхахьара йола график телхаяра даькъера тхоай бехк хьатIа а эцаш, из кхета а беш, са ала безам ба: дукхагIча даькъе графикаш телхаярах бехке торгови сеть я, аьнна. Шу долалуча хана торговле объединенега яьча оалякашка хьежжа тхона йола план оттайир маькх яттара. Из план йоагIача боарамая тIех хилар, хIана аьлча, торговле болхлошта шоашта эшаргъя аьнна хетарагIа тхона оттаяь цифраш дукхагIа хиннай. Цудухьа оаха дIакхухьийта маькха-булочни изделеш шоашта эшац, яхаш тикаша юхакхухьийташ кIезига моттигаш нийсъеннаяц. ДIахо йодача хана уж санна дола гIулакхаш ца нийсдалийтара кхоана тикашка дIакхачийта езача маькха-булочни изделешта лаьрхIа йола заявкаш тахан хьайергйолаш гIулакхаш вIаштIехьдаьхар оаха. ХIара тика болхлошта дика ха деза шоашта кхоана мел маькх эшаргъя.

Тикашка маькха-булочни изделеш дIакхахьийтара график телхаеш хиларах дола цхьаькха бахьан а да. Оаха маькха-булочни изделеш дIакхахьийта еза вона йоккха я. Практически Грознерча йиъ районе а юкъарча кхачан системе а дIакхача езаш я оаха хьаеш йола продукци.

— ХIанз кIезиг-дукха ала безам бар са арахецача продукце дикалах лаьца, — аьлар Умалатов Мохьмада. Укх тIеххьарча хана тIагIертта къовсам а лоаттабеш, хадданза болх бу оаха арахеца продукци дикагIа хилийтара. Бетта цкъа цу гIулакха хетадаь тха предприяте чакхдоаккх продукце дикала ди. Предприяте технологически служба болхлой чIоагIа хьожаш лакхбоал производства еррнгача звеньяша мишта болх бу тохкаш, цар гучадоах балха тIа нийслу кхоачамбоацараш, маькх яттара йолча а бод кийчбара йолча а технологена тIахьожам лоаттабу. Хьаеш йола продукци дикагIа хилийтара тIадерзадаь деш дола балхаш кхы а дукха да, уж дерригаш дийца а варгвац.

Хьаеш йола маькха-булочни изделеш дикагIа хилийтара тIадерзадаь деш дола деррига балхаш цу тIехьа чакхдоалаш дац. ХIара кIирагIа цкъа, оршотдийнахьа, тха заводе планерка хул арахецача продукце дикала хетаяь. Цу планеркашка къестаю арахеца продукци дикагIа хилийтара хетаяь йола проблемаш. Уж проблемаш къоастаяра йола ха а йилле, цу гIулакха тIехьа бехктокхаме бола нах къоастабу. Планеркашка белгалдаьккхар тесса дита цхьа моттиг а нийслац. Къахьегама коллектива советой парткомой цIенхаштта доагIаш дар хьадех уж проблемаш чакхъяхара хьожабаьча нахагара. Предприяте коллективо дика кхетадеш да Кхачая программа кхоачашъяра керттерчарех цаI хаддаза арахецача продукце дикал лакхъяр долга.

Предприяте коллектив йиззача хозрасчетагеи самофинансированетеи яларо шерра никъ хьабийлар болхлой, специалистий инициатива. Долче, тха коллектив ший инициатива а йолаш болх беш я. Кооператорий новкъосталца хьалъе йоласи я оаха йоаккха йоаца тика - пекарни «Грознефтемаш» завода хьалхарча моттиге. Цунна лаьрхIа дола проектно - сметни документаци хIанэлехьа кийчдаьд оаха. Цунна уллув оаха хьаелларгья кафетерий. Цига баьхкача наьха йиш хургья керда кондитерски изделеш яа, чай е кофе мала. Цу гIулакхо боккха пайда лургба тха предприятена, цул совгIа тха вIаштIехьдаргда кхачанца нах Iалашбара дола хьащташ дикагIа кхоачашде а.

Хьона мишта хет хац сона, дукхача шерашка хлебопекарни промышленносте болх беча аз зийнача эIамигача пекарнеша кийчъеш йола продукци дуккха чам болаштIеи дикагIеи я йоккхийча маькх еча заводашка хьаеча маькха-булочни изделел.

Цхьаькха лоархIамеи бехктокхамеи декхар хьалхашка латт тха завода коллективана, предприяте кхоа йоккха яьсса моттиг я, цига оаха хьаелла лаьрхIад мармеладни цех. Тlаккха тха вIаштIехьдаргда тхоай потребителий хьашташ дуккха дикагIа кхоачашде. Цул совгIа дикка дукхагIа хургба предприятена тIабоагIа пайда а.

Со гIертац аз белгал мел даьхараш тха де мел деза балхаш цу тIехьа чакхдоалала. Цхьабакъда, цкъа уж дIа а доладаь, чакхдаьхача, дIахо де дезараш хано шехьахьокхаргда, «Iа хьа ца даьр хургдац хьона» яхаш да халкъа кица. Долче, дегIар хургда, яхаш сатийна Iе дагa долаш дац тхо. ДIахо а дукха балхаш деррга оаха арахеца продукци дикагIа хилийтара, из дукхагIа хилийтара, цун ассортимент шеръяра. Цу лостамагIа деча балхаш тIа тхоай ка яргхиларах дог тийша ва со.

А. УЛАЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Кагирхой хьехамча, Къахьегама Цlеча Байракха ордена кавалер технолог М. Темеоянци дрожжаш кийчбер М. Арсамирзаеван; 2. Маькха-булочни изделеш дIанийс а еш дIаоттаиш бараш Л. Юсупован, Т. Нагаеван; 3. АргIанара «Продукце дикала ди» (аьрдехьара аьттехьа) бод хьувраш М. Исапаева, М. Муртазалиева, завода директор М. Умалатов кийчъяьча маькха дикалга хьожаш ба.

И. ПЛИЕВА сурташ.

...кашка, шии микрохимчисткашка, № 2 йолча фабрика № 8 йолча приемни пункте барзкъаш мишта цIенду. Хьажара хьакъоастадьдар тайп-тайпара 84 барзкъа, уж заказчика дIадала кийчдаь а дар. Мишта цIендаьдар уж?

Нормативно-технически документаша дIадехарашка хьежжа дапар 32 барзкъа е деррига хьежачарех 38 процент дараш. ЦIенъяьй, аьнна дIаяла кийчъяь, хиша маIача наьха хачеш шув а боаккхаш, аьшк тоханза яр. дерригача барзкъашта во техаяр аьшк, цIендаьча барзкъий кисашка нувхаш йоахкар, кхачаш а кхыйола а Iатташ дIаяханза яр. Химчистке эггара дукхагIа брак йолаш кийчдаь барзкъаш цхьоалагIча фабрике нийсделар — 48 процент, шоллагIча фабрике — 18 процент, № 8 йолча приемни пункте — 45 процент, Маяковске цIерагIча микрохимчистке — 60 процент, Дом бытерча микрохимчистке — 20 процент.

Хьожаргда вай химчистке цIендаь барзкъаш изэал брак йолаш хIана нийсденад.

ЦхьоалагIча фабрике химчистка яьчул тIехьагIа барзкъашта аппретировани яра технологи телхаяьй. Приемни пункта чура че къе хиларах вешалкашка хьалъэхка а йоацаш, трикотажни изделешн маIача наьха хачешн вIашка а теха, гув баь латтар. Къахьегам лорабара даькъе дIадехараш а телхаду укхаза: барзкъаш тIара Iатташ дIайоахаш йола саг латтача кхоачамболлаш сийрда яц, вытяжной вентиляци яц цига.

ЧIоагIа тIунал йолаш я шоллагIча фабрика приемни пункта помещени. ЦIендаьча барзкъашта из санна йолча помещене тIунал чуйол, цигара кхыча приемни пункташка дIадохьийтача хана уж чIоагIа хьерчалу цудухьа. Растворитела Iи хьалувцара йола адсорбер дIаоттаяьяц фабрике. Вентиляци йолаш я, из а йоагIача хьисапе болх беш яц.

Маяковске цIерагIча поселкерча микрохимчистке проверка еча хана 45 ди-бийса даьннадар маIача наьха хачешта йола пресс болх ца беш латта. Цудухьа масса а тайпа долча барзкъашта цIагIа еттача аьшкаца етта езаш хилар аьшк, массаза цхьан температурагIа а етташ, хIана аьлча, цун терморегулятор болх беш яцар. Оборудовани еха хиларах (аппретирующи маркхала боарама тIахьожам лоаттабеш йола трубка йохаяьяр). Цудухьа химчистка яьчул тIехьагIа ах бутт баьккхар барзкъашта аппретировани ца еш.

Белгалдаккха деза, химчистке барзкъаш хьаэцача хана царна аппретировани ярах а тIехьа нахагара ахча хьаийдаьлга, приемщица яхачох барзкъаш дIахьоча хана нахага юха дIатийннад из ахча. Барзкъаш дIаэцача хана квитанцеш а яздаьдац е расписакаш а деннадац цар наха. Барзкъаш тIа яь цхьаккха тайпара белгало а яцар. Хьайдеча барзкъашта духхьал журнала тIа регистраци ярал совгIа деш хIама хиннадац, цу гIулакхо дзь заказ йиллача хана кхоачашдой хьожаш тIахьожам дух кулгхарo ду уж бахаш. Химчисташ лоаттара лаьрхIа йола помещени а яц цига.

КIезига я объединене бустама средстваш, барзкъашта химчистка еча Iадаьмате чIоагIа эшаш я уж. Тоъаш дац таразаш, 10—50 литрашта лаьрхIа мерникаш, бустама кружкаш, аьшка рулеткаш, автоматически газоанализатораш. Кхыметтел йолаш йола бустама средстваш а дикача хьаллаттадац. Царех 70-нех, болх бе пайдана йоацаш латт 59 е 83 процент яраш.

Иштта мара бустама средствашца Iалашо яь па хилча цхьаккха дича отталургьяц барзкъаш цIендара йола рецептура, хIаьта барзкъашта аппретировани елгах дувцилга а дац.

Газоанализатораш ца хиларах помещенешкара фо миштад хьожаш тIахьожам лоаттабац. Ховш махиллара кертерча даькъе укхаза къахьегаш бараш кхалнах а ба. Кхалнаьха упахцIено лораяра бехктокхаме болча наха тесса хIана дитад из лоархIаме гIулакх.

Хьежачул тIехьагIа гучадьннад 1990 шера 8 февраледеиз 30 мартага кхачалца йолча хана нормативно-технически документаце дIа мадехкара доаца химчистка 135 барзкъа клиенташта дIаденна хилар. Баь болх 779 сома маьха ба. Объединене план кхоачашъярах йолча отчета юкъера дIадаьккхад из ахча.

Стандартизацеи метрологеи Нохч-ГIалгIай центро 1990 шера 30 марта яьча предписанех брак йолаш цIендаь барзкъаш клиенташта дIалулга соцадаьд, белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадаххалца йолча хана. Барзкъаш химически цIендара доагIача хьисапе гIулакх де йиш йолаш хьалаш ца хиларах Маяковске цIерагIча поселкерча микрохимчистка коллективага дIахо болх ца байташ соцабаьб.

Химчистке барзкъаш дика вIаштIехьдахийтара тIехьа боагIача хьисапе тIахьожам ца лоаттабарах, производствана эсала метрологически Iалашо ярах, цу гIулакха бехке болча объединенерча цхьаболча кулгалхошта, цу даькъе керттерча инженера В. В. Медведевна, цхьоалагIчеи шоллагIчеи фабрикай кулгалхошта Н. В. Скрипкона, Ш. А. Бацаговна, мастера А. Эдильбековна протоколаш а оттадаь, гIод техад цар дош дувцара дIаденнад Грознерча Ленински райисполкоме административни комиссега.

Цхьабакъда укхаза белгалдаккха дезаш да шийна боагIаш баь бехк дIатIа а ийца, объединене керттерча инженера В. В. Медведева шоай балха тIа нийсденна кхоачамбоацараш дIа а доахийташ, кхо кIира далалехьа болх бе йолаяллийтар Маяковске цIерагIча поселкера микрохимчистка. Шоай балха тIа нийсденна кхоачамбоацараш дIадахара иштта хьем ца беш оарцагIбалар дог доах оаха кхыбола кулгалхой а.

С. ЗАХАРЧЕНКО.
Стандартизацеи метрологеи Нохч-ГIалгIай центра госинспектор.

МИЧАД ШО, КООПЕРАТОРАШ?

Вай вахаре шерра юкъейоагIаш латт кооперативаш. Цхьадолча даькъе, шеко а йоацаш, пайда а бу цар. Цудухьа царна новкъостал де безам а хул. ДукхагIча даькъе кооперативаша шиш болаш кхоачашду шоай декхараш, шоай хан-ханнахьа ю расчеташ. Цхьабакъда, нийслу царна юкъе шоай гIулакхашца кхыча коллективай сий доадераш а. Царех цаI я Урус-Мартановски районе регистраци яь «Ясень» яха кооператив. Тха автоколонера йийача КамАЗ яхача шин автомашинах тхона кхы тIа а доагIа 7355 сом хьадала сихлуш бац цун кулгалхой. Тхогара дIайийцача МАЗ яхача автомашинах доагIа 4012 сом хьалуш яц Веденски районе регистраци яь «Услуги» яха кооператив. Цар, бакъдар аьлча, яхац шоашкара доагIар дIалургдац, дех из хьадала деза ха тIехьаяккхар. Цхьабакъда, из гIулакх цхьан оагIорахьа тхона зе а хулаш дIадерза тарлуцдаь, цу тайпара бокъо яла йиш йолаш дац тхо.

Из санна дола гIулакх мишта къаста мег хьахьокхаш дола масал да. Надтеречни района Знаменская юрта регистраци яь «Прогресс» яхаш кооператив яр. Автотранспортаца оаха новкъостал дарах тхона 7995 сом дала езаш яр из. ХIанз кооператив дIаьккхай. Долче, декхар такха а саг висавац.

Кооперативаш дIаяха мег тайп-тайпарча бахьанех: шоай производство лелае низ ца хиларах, хьабе тоъал болх, къахьегама ресурсаш, бедал ца хиларах. Уж бахьанаш долаш дIаяхарал совгIа, производствана юкъера шоаш дIаяла а тарлу кооперативаш. Иштта нийсделча цар декхар такха цхьаккха хилац. Цудухьа дех оаха кооперативашка договорашка хьежжа шоай хан-ханнахьа расчеташ елга. Тlаккха дезаргдац, декхар такхара ханаш йIэьхъе, яхаш дехар деш телеграммаш, письмош кхахьийта а шоаш аха а.

Х. БЕРСАНУКАЕВ.
«Чечнигавтотранс» ТПО 1436 автоколонна юрисконсульт.

С-Хь. Нунуев

Кише Кунта-Хьажеи таханара хаи

Тахан оаха кепатохача очерка автора цIн дика йовзаш я вай республике. Хаьна вокхха веце а, Нунуев Сайд-Хьамзат кхоаваьв массехк книжка язде а яздeхеца а. Тахан цхьанна тика чу корогдац цун «Гизгиймаша» яха роман, дувцарий сборникаш. Аттача меттаца, ше дувцачун бухе кховачаш язъяь йола уж сиха дIакхоач исбIаьхьален мах бе ховчарга. Нунуевна гаргара я нохчий историе тема а. Дешархоша лакха мах бир «Орга» яхача альманаха тIа кепатехача цун балха.

Кхы а массехк дош аргда вай Нунуев Сайд-Хьамзатах. Из ва КПСС Веданарча райкома шоллагIа секретарь, Дукха ха йоацаш Нохч-ГIалгIай АССР а РСФСР а халкъа депутат хиннав цох. Ер газет оаша дешача хана Российски Федераце халкъа депутатий 1-ча Съезда балхаца дакъа лоацаш ва из.

Истори адамаша кхоллаш да. Нохчий историе маьхала лар йитачарех цаI ва Нууевс тахан вайна вовзийташ вола Кише Кунта-Хьажа. ДаьгIастен АССР Хосой-Юрта районерча а Хьалха-МартантIарча а газетдешархоша редакце кьахаташ дахкийтад, цу сагах дувцар дехаш. Цар а дуккха кхычар а лоIам кхоачашбу оаха хIанз Нунуева очерк кепатеха араяккхарца.

1 АЬРЖАЧА морхашта тIехьашкара сийрда, бIайха малх санна гучаикхай вайна таханара мукъле. Укх мукълен малхо дIоахде дезаш, сомадаккха дезаш, гIор йошаяь, эза тохийта дезаш да вай кхы дIахо мел дола вахар а.

БIаьстан юхье бIайха хьежача малхо къаьст - къаьста сомадоакх хIара мергIилг, хIара зиза. Цу тайппара, тахан вайга кхаьчача йIовхало сомайоахаш латт вай, бицбе гIийртача вайнаьха эггара толашагIа болча кIантий цIераш а. Царех ба шейх Мансур, имама Шамала наIибаш, Тийме Бийболат, Эльдерхана Таьштамар, Митаев Iаьла, кхыбараш.

Бакъда. Нохчий мехка, цун цIн йоаккхаш хезача — дега чу цхьа башха дикал йоссаш, эздийчун, хьаьналчун, бакъдолчун чам хайташ, ха-зама мел гаьна ялах вицлургвоацаш, мискача наха шоай са санна дуккха вийза а дукха везаш а ва Иласха - Юртара Кише Кунта-Хьажа.

Мала хиннав Кунта-Хьажа? Фу бахьан да адамашта из сел дукха везар, тахан уж из юхавар сатувсаш хилар? Сайна ховчча тайпара цу хаттарашта жоп дала хьожаргва со.

Нохчий къам а хуладалар, уж беба а балар, царна шоай мотт, истори, синкхачан культура, ди а дезадалар, цар шоай эхь-эздел, гIуланх, паргIато хила аьттув а боалабалар, яхащ, хиннадац Россе паччахьалкхенаца вай юкъмоттиг нийсъелача денз цун хьакимаша вайца мел леладаьр. Геръ сецача юкъе, говзалца, тийшача балхаца тIом лоаттабеш хиннаб дакъазача лоамарошца. Вайх цIаккха а тешаш хиннабац. Ца боалаш па хийцача бокъон фо а хьахецаш хиннадац вайна. Из деррига а гуш, хошц хиннаб Iалама нах, шоаш дийша а, шоай хьакъал а хиларах тарра. Цудухьа цу Iалама наха — шейхас Мансура а, имама Шамала а, [illegible]

Из хиннав сийлахьа, кIоарггара Iалама саг, философ, патриот. Дин фанатик хиннавац из, цхьаболчарна моттача бесса. Из гойт, масала, 1864-ча шера ше лаьца мехках воаккхача хача цо аьннача, эзараш болча мурдий дегашка дисача цун дешаша. Ераш да уж дешаш:

«Вежарий, вай гIоттамащ деш кхоачаденна доалаш латт. ДIа иькъа гола тоххача метта оарцагIа дена Хункара мехкара эскар а да, цо вай кIалхара а доахаргда, яхе а, со цунах тешаш вац шоана. Из бакъдац шоана. ДIахо, вай дерригаш къовсаме дала гIертар а Далла гарга нийса дац. Цудухьа, хIанзчул тIехьагIа, шоашка кинзашка гIо оале — кинзашка гIолаш, уж гIишлош мара яц шоана, шун дегаш цIена дале. Шоашка кач жIарг олла оале — кач жIарг а оллалаш. Из аьшк мара дац шоана, шун синош бусалба дале. Бакъда, шоашка шоай истий мах ца беш лелабе оале, шоашка шоай мотт, гIулакхаш, эхь-эздел дицде оале, тIаккха гIовтта а гIовтталаш, тIеххьара цаI виссалца лете, кхоачадале дIа а довлалаш!»

Цу дешаша гойт Кунта-Хьажа эггара а хьалха политик, патриот хинна хилар, цо нохчий эхь-эздел, гIулакхаш укх дунен чу эггара маьхе лоархIаш хинна хилар.

Мишта хиннад Кунта-Хьажий хьехамаш? ХIана деш хиннад уж хьехамаш [illegible]

цунца дагабувла ухаш хиннаб, йоах, геттара бокхий нах) Кунта-Хьажийна ший керттера декхар къам, адам дийндар хеташ хиннад.

Массе адам йиша-воша да, вIаши гIо де дезаш, — хьехаш хиннад Кунта-Хьажас. Сага цо ший хьацарца даькха доаца рузкъа хьарамдеш а хиннад. Ошаев Халида ма яздарра наха юкъе довнаш дувлар могадеш хиннадац. Саг верал къа долаш хIама лоархIаш хиннадац. Сага духьала саг вер а могадеш хиннадац, шарIо из могадой а.

Ялаташ, кхаш леладар наха цхьана, вIаши гIо деш хила деза, яьхад цо. Жерал деча истий а, бой дисача берий а бешамаш, цонаш белхий беш лелае еза, яхаш, хиннад.

Цхьаккха а тайпара хьакимал могадеш хиннадац Кунта-Хьажас. Хьакимал леладеш вола саг талханза виссац, оалаш хиннад цо. Кхалнаьха сий дайташ а уж лоархIийташ а хиннад. 25 кепигал совгIа тоама хIама эца бокъо луш а хиннаяц йоIжеро маьре йодача хана.

Юачоа тIехьа эзди хилар хьехаш хиннад Хьажас. ГIаьле озар, къаракъ малар, харцлер, бIеха лелар дийхна хиннад цо ший мурдашта. Иштта хьаьнала Кунта-Хьажа ваьхав яхачарех со теш, хIана аьлча, харцонаш, тийша балхаш, цIий дукха бIаргадайна зама хиннай из. Халонаша хьерчавери аттача рузкъо ловзавери бе-бе хул. [illegible]

цхьаккха а зене хIама па дувцар бахьан долаш цунах тешацар. Ахчанца, лаьтташца, эпсарий погонашца цхьабола моллаш , ий а беш, уж Кунта - Хьажийна духьала баха йолаелар уж йовсараш. 1863-гIа шу тIакхоачача хана цар кхетадир цун сомлуш латта тоаба хьалдарашта зене хилара гарга йолга. Паччахьа Iаьдалагахьа уйла йола дин дай Iаддал-Къаьдар, Элмарза, Абдуллаев Мустафа Кунта-Хьажийца къовсаме баьлар, яхаш, язду Нохч-ГIалгIай историе очеркаш тIа (Грозный, 1967 шу). Даьлах тешаш болча бусалбашта юкъе цIур бехкар тийша болх боаллаш йолча политико. Амма цу политикаца а идеологеца а Кунта-Хьажа эшалургвоацилга кастта хайра царна. Барт бир из лаца.

Хьажа шоаш лаьцача гIоттам хургболга а ховш, цу гIоттаме хьунашка а чIожешка а лоаменхой аьттув баргболга а ховш, шоаш бе кийчбаь тийша болх чакхбаккха Iан зама хержар паччахьа колонизаторашa, 1864-ча шера январь бетта 3-ча дийнахьа Кунта-Хьажа а цун воша Мовсар а Шаьла участке, Аргуна наибстве лийца а лийца, Новочеркасске дIабигар цар, Владикавказе гIолла чакх а баьха.

НОХЧИЙ гIовттаргболга а ховш, колонизатораша Шаьла гуладир аьлан [illegible]

[illegible]

лувца болабелар колонизатораш, 18 саг СибарегIа каторге вахийтар.

Вай хьалха ма аллара, цхьабараш дарж лакхбеш, царна орденаш, медалаш, совгIаташ телаш, вокхаш даькъаза боахаш — халкъ вIаши эгIадар дика вIаштIехьдаьккхадар паччахьа къайлагIарча службаша. Цу тайппара, Кунта-Хьажа вохавеш дакъа лацара совгIаташ делар Нохчий округа милице капитана чин долча Мустафин Довлетмирзийна, полковника Чермоев Оарцхийна, Вагапов Адуна. Къаьстта сий деш белгалваьккхар колонизатораша Курумов Къоасам. Цо, тоаба юкъе а ваха, дIабийцабар Хьажий мурдашта юкъера эггара керттербараш.

Бицбинзар паччахьа йовсараша шоаш Кунта-Хьажийна духьала баьха хинна моллаш а. Нохч - ГIалгIай историе очеркаш тIа яздаь ма хиллара, совгIаташ делар моллашта Хордаев Iаддал-Къаьдара, Исламов Идига, Абдуллаев Мустафайна, Баршиков Махьмуда.

КОЛОНИЗАТОРИЙ совгIатех Iехадаларах хиннай вай къаманна цхьа доакъазал. Цу-хана паччахьа хуллаша леладаьр сона кхы цхьан хIамах а тара хет — 1944-ча шера вай дохадеш мехьаръяьнна хьийзача НКВД хуллашта. Царна Сталина дийкъача совгIаташта. Цу политикана тара хет сона дукха ха йоацаш харц концепцеш вIашагIъехкаш лайначa «Iилманхошта» а кхыйолча интеллигенцена а тийнна хинна совгIаташ, тийхка сийлахьа цIераш.

Шаьла шоаш адам аьтачул тIехьагIа Кунта-Хьажий болам геттара а хоадабаьб шоаш, аьнна, хетаделар колонизаторашта. Амма из бакдацар. 1863-ча шера бIаьсти Харачой, Элистанже, Хой, МахкатIе, Товзана, кхыйолча а юрташка боккха гIоттам хилар Экмирзаев Таза керте а волаш. ЦIонтара уллув болча Кхеташ-Керте ималмал тIалаьцар цо. ГIоттама [illegible]

ДОЛАЗОЛ ДЕХЬАРА

ПОЛЬША. Освенцим — адамашта духьала нацисташа даьча зуламай символех цаI, фашистски геноцида боабаьраш дагабоха «дийнабараша марш» еш йола моттиг. 37 мехкара жуггтий къамагIа бола 4 эзар гаргга кагий нах цу символически наькъагIа фашистски концентрационни лагере лийца хиннараш санна чакхбовлара, крематоре пиишкашка кхаччалца дIабахара баьхкаб укхаза. Царех доккха дакъа дуккхача мехкашкара боалабаь гитлеровски Германе оккупаце нийсбенна хиннаб. Укхаза 1944 шера тутмакхаша гeрзашца кийчъяь бунт хьоаяьй паргIато яккхар духьа, цхьабакъда, берригаш а байнаб.

СУРТА ТIА: марше дакъа лоацараш.

АП—ТАСС телефото.

ШИН КОНТИНЕНТЕРА ГОРОД

Рим — из «массаза а йолаш хьайоагIа город» я оал. Лондонах — «дохк доаллар». Парижах — «модай законодатель». ХIаьта - Стамбул йовзаш я «Шин континента город хиларах» тарра. Из ниттa хиларал совгIа кхы цох ховш хIама дац вайна. Цхьанненa хIанз а тIехьа дагадоагIаш хила мег Русе цох Цареград оалаш хиннилга а вещи Олега византийцел ше котвалар белгалдоаккхаш цун коа наIар тIа ший шит хьалтехалга а.

Вай ханага хьекхоачаш дисадац из шит. Ширча Константинопола (кхы цхьаькха цIи а дагаехар) коа наIараш а йисаяц. ЧIоагIалон пень тахан а тIехь массехк километр бIаьха болаш ба, нах чубахача цIеношта, офисийн йоккха йоацача фабрикайн эданел лакхагIа бIарга а гуш. Мраморни форда чу сурт а отташ, цхьаццайолча моттиге гIолла цIаккха цахадаш йолха машинаш чакх а йоазийташ.

Таханар Стамбул йоккха моттиг дIалоаца, бархI миллион саг ваха мегаполис я. Из туркий городашта юкъе эггара «туркий» город я, мехка кхыча еррига городашта юкъе из белгалйоаккхаш башхалонаш цун яле а. Стамбул йоккха йоаца греций колони. Малхбоален Римски, Византийски, Осман [illegible]

хана кераста дина храм хиннача цун белгалонаш хIанз а хоалуш я.

Святой Софе майданера арайоала эггара шерагIйола улица къаьнача Константинопола транспорт лела керттера никъ ба. Цу хана денз хайра шеръеннаяц из. Ширча замалахьа хинна ворда санна шоргтига лела езаш хул автомобилаш. Транспорт лелара дош городе этта дукха ха я. Къаьнача кварталашкара дуккхагIйола улицаш шеръе йиш йолаш яц, хIаьта цхьаяраш автомобилаш лелара мегаргйоацаш я — гоама а готта а я. Керттера улицаш машинаш лелаpгйоацаш мукъаялийтац кердача районашка лелача транспорто. Из хIама кхы а халча оттаду город Босфор проливон Дошо МуIа яхача заливон кхаь даькъана екъаш хилар бахьан долаш. Цар ше санна кхы йоаца хозал оттаю городе, бакъда, улицашка автомобилаш лелара гIо ду.

Пролива тIа гIолла тилла шин тIий да, хIаьта заливана — кхоъ. Бакъда, уж дар аьнна транспорта паргIато яьиннац. Дуккача хана денз увттаеш я метро йиллара планаш. ХIанз-м гIулакх хулаш латт цох, кастталашха болх дIаболабергболаш ба, нагахьа санна муниципалитетага средстваш [illegible]

ЕЭС экономически механизме йиза интеграци е езача. Турци тIатеIIа наIарга гIерт «Юкъарча рынкана», хIаьта цу наIара «дIоагIа» духьала Стамбулага дала лаьрхIа а да.

Стамбулера вай генеральни консульство бараьтталагIа бIаьшере Россера денача лаьтта латт: цун здани хьалъяь хиннай Цун Императорски Эзален посольство санна. Консульстве массаза хул гу сона вай мехках дувцаш йолча фотовыставкашка хьежаш бола нах. Укхаза ух СССР-ах — «къулбаседерча лоалахочох» йола моллагIа информаци яйтар дехаш дола письмош. Иштта лоалахо оал Советски Союзах Турце. ЧIоагIа безам ба наьха Советски Союз йовза. Нохкъа хет из цар хьашт практически кхоачашде йиш йоацаш: советски кепайоазон продукци дIакхачийта йиш яц чIоагIа цензура хьежачул тIехьагIа мара. ХIанзалца Европерча мехкех коммунистически парти хилийта мукъа ца луш бола цаI мара боаца мохк ба Турци, хIаьта газеташа хоам бу цига коммуниcташта еча кердача судебни процессех. Чура политически хьал тоалуш хиларо, бакъдар аьлча, дог доахийт цу хьакъехьа дика хувцамаш хургхиларга.

[illegible]

зачиа, тийшача балхаца тІом лоаттабеш хиннаб даькъалачз доамарошца. Вайх цІаккха а тешаш хиннабац. Ца боалаш ца хийцача бокъон фо а хьахецаш хиннадац вайна. Из деррига а гуш, хоьш хиннаб Іалама нах. шоаш дийна а, шоай хьалкъал а хиларах тарра. Цудухьа цу Іалама наха — шейхас Мансура а, имама Шамала а кхычар а — нах колонизатораштa духьала гІовттара тІахьехаш хиннаб.

ГІоазота байракх аййий, юкъ а йийхке, халкъа шоаш хьалха бовлаш хиннаб уж.

Амма лирача гІовттамашка, дуней тІа кІезига дайнача тайпара долча деналга кхоачаш а е кхоачалургболаш а хиннабац сутарча колонизаторий бІу. Деррига дуне цецдоаккхаш бІаьхбенна латтача Кавказа тІем тІа лоамарой толаргбоацилга а тола йиш йоацилга а ховш хиннад цхьаболча Іалама наха. Царех цаІ хиннав Кунта-Хьажа а.

ВАЙНА хІанз а дукха Іаьна яланза йолча (цхьаболчар хІанз а синошка яхача) застойни» а, аьнна, эсала цІи тилла йолча заман чухьа берригa а Іалама нах (царна юкъе Кунта-Хьажа а) дин мракобесаш лоархІар. Наггахьа а вацар царех ди лело деятелаш е философаш оалаш. Геттара вайна уллуврча даьгІастхоша а шоай дуккхача Іалама нахах философаш оалар. Царех лаьца книжкаш а арадоахар. Бакъда, вай къама цу замо даьха «жейнаш» кхычa тайпара дар.

Бакъбола Іилманхой кІезига бебе а, атеисташ оалаш бола «Іилманхой» геттара паргІата а сиха а бебар вай, кхалаж тІа дІайийна ябаккхаш санна. Бакъда, со цхьаннех а бехк баккха валлац. Пхи шу хьалха аз а ер ца язде мегар, хІана аьлча, яздича а — чакхдоалийтаргдоацандаь.

Со фу ала гІерт аьлча, Кунта-Хьажий бокъонца йола цІи юхаметтаоттае еза.

кхаш, эхь-эздел дийде бале, тІаккха гІовтта а гІовттадаш, тІеххьара цаІ висcалца лете, кховчадале дІа а довлалаш!»

Цу дешаша гойт Кунта-Хьажа эггара а хьалха политик, патриот хинна хилар, цо нохчий эхь-эздел, гІулакхаш укх дуней чу эггара мaьхе лоархІаш хинна хилар.

Мишта хиннад Кунта-Хьажий хьехамаш? ХІана деш [illegible] къоабала цун мурдаша. Кунта-Хьажа нохчий дин а политически а арене белгалвоала зама имама Шамала гІоттам лаьгІбенна а, из гІоттам нийша а шераш хиннад. Адамашта чІоагІа Іаьткъа хиннаб тІом а цо тІабена бала а. Кунта-Хьажас хьеха тІаринкъат, — из мискача наьха, дуней рузкъана тІехьабаьнна хьарама хІама ца леладеча наьха тІаринкъат хиннад. Ховчар дувцачох, Кунта-Хьажа ше а хиннавац цхьаккха а тайпара хьарама рузкъа шийх хьахьокхадолийтаргдолаш. Боккхийчарна дагадоагІачох, шийкулгашца буртигаш дІа а дувш, шийхьацарца даькхар мара ялат дуаш хиннадац цо. Курача наха шийта кховдадаь дото сом а, шийкулгаца хьа а ца эцаш, гІовтала Іержашца хьа а нийце, бошта дІалуш хиннад.

ХАЛА дале а, уйланца духьала йоалае хьожаргда вай Кунта-Хьажа ваьха зама. Юрташка керттерча даькъе бисараш жерой, къабенна миска нах, бой дола бераш хиннад. Денал мел дола маІа нах тІемашка байна хиннаб. Кхетаде хала дац, цу хьал тІа кхаьчача, мискал хьегача наха гІо эшаш хиннилга. Цу халача замалахьа наха тІемахой меттел, къахетаме нах а эшар — хІалак хулача новкъа даьнна къам юхадерзаде, даькъаза ца доалийташ кІалхара дакхха. Цудухьа ше зІамига волча хана денз хьаькъал а кхетам а болаш хиннача (цу хана денз цун хьехамашка ладувгІа,

жеро маьре йодача хана.

Юлчоа тІехьа эзди хилар хьехаш хиннад Хьажас. ГІаьле озар, къаракъ малар, харцлер, бІеха лелар дийхка хиннад цо шийй мурдашта. Ништта хьаьнала Кунта-Хьажа ваьхав яхачарех со теш, хІана аьлча, харцонаш, тийша балхаш, цІийй дукха бІаргадайна зама хиннай из. Халонаша хьерчаери аттача рузкъо довзийтр бе-бе [illegible]

Кунта-Хьажий дин хьехамаш эггара а мискача наьха дегаштен синоштен жоп луш хиннад. Цун зикара керттера маІан хиннад сага ерригa уйла Далла тІаерзалр, саг Дала нийсхо ергхиларах тешаш хилар, Даьлах тешарца шийна дунеи чухьа хула вшамаш, укзара доккха Іазап, укх дуней кетарлонаш, хІаране а сагото зикара гонца мукъагІа дицдар.

ПАЧЧАХЬА замо шийца дІайихьаьц нохчашта тІалаьтта харцонаш. Кхы а лирагІа, кхы а халагІа хилар репрессеш, кулакаш баь нах СибарегІа ахийтар, деррига халкъ мехках даькхар. Эггара а шоаш халча эттача хана, адамашта ла ма могга бола бала шоашта тІаэттача сахьате вайнаха хьовзаеш хиннай зикара чІуг. Дагалоацаш хиннав Кунта-Хьажа. Ниттача оарцагІа воагІаш а хиннав Кунта-Хьажа.

Цудухьа сона тахан ала лов се даггара тешар—Кунта-Хьажийца бола безам, цох бола тешам — из вайнах хало тІаэттача хана эсала ца хилара, цар яхь ца йохара цхьа дакъа да. Цудухьа яздy эрсий йоазонхочо Александр Солженицына: «Амма цхьа къам дар (дохадаь хьувзача хана — С.-Хь. Н.) къар ца луш диссар, — цхьацца воацаш, доакъошца боацаш, деррига а къам цхьана. Из къам дар — НОХЧИЙ».

Кунта-Хьажий тоаба сомлуш сагота хьайзар паччахьа хуллаш. Хьажас наха хьехар машар хиларах, цо

[illegible] колонизаторашца, 1864-ча шера январь бетта 3-ча дийнахьа Кунта-Хьажа а цун воша Мовсар а Шаьла участке, Аргуна наибстве лийца а лийца. Новочеркасске дІабигар цар, Владикавказе гІолла чакх а баьха.

НОХЧИЙ гІовттаргболга а ховш, колонизатораша Шаьла гуладир аьлан [illegible]. Мурдашта юкъе а бэрт бацар. Цхьаболчар Кунта-Хьажа тІемаца кІалхарвакха веза йоахар, вокхар дехаре нах бахийта беза йоахар. Шийй низаца Хьажа кІалхарваргхиларах тешаш, къамаьлаш дераш а бар. Мичча бесса дале а, 1864-ча шера январь бетта юкъерча деношка мурдаш Кунта-Хьажа хьавеха лаьрхІа гулбелар Шаьла. Іай ша баь хулача Басхи чу ламаз а нийца, болх Далла тІа а билла, карара гера Іо а дилла, эскара тІайолаелар мурдий тоаба. Царна тІом безацар. Уж тІемо боагабаь нах бар. Царна шоай истий жерой баь, бой кхоабаш Іоховшабе лацар. Нана - Нохчийче йиза долча къеча халкъа шийй устаз, шийй шейх, шийй аьсала хьехамча Кунта-Хьажа веэар. Цар из даггара хьа а вехар. Бакъда, укх денага кхаччалца ераш адамаш ца лаьрхІачарна ераш адамаш да, аьнна, хетанзар цу дийнахьа а.

«Тоха!» — яха, амар шоашта ма хезза, мурдаш гарга бахккалца сабар а даь, йоккхий топаш а топаш а етта йолайир салташа. «Нохчийчера мюридизм» яхача шийй статья тІа (Ростов-на-Дону, 1930 шу) Ошаев Халида яздаьчча бесса, майдан тІа 400 дакъа аллийсар, човнаш хинна цІабахачарех байнараш ца лаьрхІача а. Царна юкъе маІача наьха барзкъаш дувхаш 6 кхалсаг а хиннай.

Из къематди шоаш оттадаьчул тІехьагІа, зикарий тоабай тхьамадаш, туркхаш

шоаш, аьнна, хетаделар колонизатореш та. Амма из бакдацар. 1865-ча шера бІаьсти Харачой, Элистанже, Хой, МахкатІе, Товзана, кхыйолча а юрташка боккха гІоттам хилар Экмирзаев Таза керте а волаш. Цlонтара уллув болча Кхеташ Керте имамал тІалаьцар цо. ГІоттама [illegible] ригача Нохчий мехка. Бакъда, паччахьа къайлагІча службаша шоай болх баь хиннабар. Цар маькарлонца Тазийна духьала баьлар геттара дукха дин дай. Яздаь ма хиллара, гІоттам баьчарна эггара хьалха топ кхессар вар Хедаев Оарснакъа. Цул тІехьагІа мурдашта тІалетар шийй милицеца селий цаІиб Ойшиев Чоманх. ГІоттама 14 кулгалхо лаьцар. Тазена цкъа топаш тохилга кхайкадир, тІаккха цІаккха а цІава бокъо йоацаш СибарегІа дІавахийтар из. Мискача наха доккхий гІодаш тохаш низ бир. Элистанжа юрт ерригa йоха а яь, Тийрка йисте дІайихьар. Йохаьича юрта лаьтташ дІаделар селий наІиба Ойшиев Чомакха а из гІоттам бохабеш хьийзача кхычарна а.

Цул тІехьагІа паччахьо шийй политика гІаьхха хийца шераш даьхкар. Из хувцам бар... адамаш Іехадаь Турций мехка дІадахийтар. Итташ эзараш нохчий даькъаза баьхар цу маькарлено. Дохадаь, доаржадаь, Іехадаь, халакдаь дІадоаккхаш латтар Кавказа тІема даланза кІалхардаьнна нохчий дакъа. Цу харцоний а балай а боагІаш бола мах баьбац хІанз а вай мехкен дунени историе. Хеталу, ванагІа, вайнаьха къам санна йоккхий харцонаш лайна кхы цхьаккха а къам дий-теш укх дуней тІа? Из теркаме а эцаш мара мах булалургбац Кунта-Хьажий хьехамий а, цун дІаволапалара а, цун тахарча тІехьлен а.

(20 мае арадаьннача «Ленинан некъ» яхача газета тІара).

моттига гІолла цІенкха нахадаш йолха машинаш чакх а йоалийташ.

Таханар Стамбул йоккха моттиг дІалоаца, бархІ миллион саг ваха метрополис я. Из туркий городашта юкъе эггара «туркий» город я, мехка кхыча ерригача городашта юкъе из белгалйоаккхаш баьхалонаш цун яле я. Стамбул йоккха йоацa грекий колони. Малхбоалера [illegible] ски империй столица хиннай — цун историе керттера моттигаш ништта я. Цун къаьна кварталаш вІашагІъийнача культурайн замайн моттиг я. Юкъе ширча Египета обелиск а латташ йола Византийски ипподром юкъерча бІаьшерашкарча маьждига уллув я. Цхьан хана Эфески Артемидай храм хозъеш хинна цун галерей колонаш тІа латт. Ширча замалахьа баьхача грекий «дуней борхІ «тамашах» цхьа тамаш я из. Специфически «левантийски стиль» йола къаьнара зданеш яь лакхера этажаш цар готтача улицашка хьатІа а йоалаш.

Из город система а йоацаш хьалъеш хиннай цаІи ахи эзар шера. Из баьхан долаш цаІ йола центр яц городе. Массехк района екъаенна я из. хІаране моттигера шийй центр а йолаш. Уж я гобаьккха вай ханара отелеши офисаши йола Таксим яха майда, ткъаь вурийтта бІаь шу хьалха хІанзарча Турце лаьтта низ бола империй яь хинна халкъ дагалаьца хеттий сатийна майда, массе а хана туристаша хьалйиза хула Святой Софе майда. ХІанз из геттара доккхача маьждига музей я. XV бІаьшере юкъе кхаччалца йолча

де, бакъда, улицашка автомобилаш лелара гІо ду.

Проливана тІа гІолла тилла ши тІий да, хІаьта заливана — кхоъ. Бакъда, уж дар аьнна транспорта паргІато яьнаяц. Дукхача хана денз уттаеш я метро йиллара планаш. ХІанз м гІулакх хулаш латт цох, кастталашха болх дІаболабергболаш ба, нагахьа сина муниципалитетата средствии [illegible] ... рам дикка болаш ба: ахчан кхоачам бац города ІаьдалгІа. Бакъда, геттара чІоагІа эшача ахча я корадоагІа. Массехк шу хьалха Дошо МуІа яха залив хьадж а йоагІаш бІехъеннача хана из цІенъе таро корайир города дaьшта. Стамбуле вІалла метро яц ала дагІац. Цига цхьа лини я ши станци а йолаш дІадаха бІаь шу чакхдоалаш яь. Лаьттан кІал лел ши вагон, ах бІаь саг дІа а вугаш. Цар никъ бу цаІи ахи — шиъ минута. Стамбулерча наха цох метрополитен ала куц ца хеташ «тоннель» оал.

ЛерттІа хаддайза дегІабоагІача мехка сиха йоккха хулаш йола портови, промышленни, хІама лелалу, культурни, туристически центр я Стамбул. Бакъда, цо дукха проблемаш уттаю: фе, хин бассейнаш бІехъю, нах чубаха фусамаш кхоачам болаш хилац, юрташкара баха ух дукха нах. Царна тІаккхет мехка йоагІаш йола кхы проблемаш а. Царна юкъе керттера яраш я бе болх ца хилар, ваха хала хилар, дуккхача шерашка лакха латта инфляци. Уж юкъара проблемаш иркъалаoро правительство оттаяьй

[illegible] дІалакхийта йиш яц центра уж тІехьагІа мара. ХІанзалца Европерча мехкех коммунистически парти хилийта мукъа ца душ бола цаІ мара боаца мохк ба Турци. хІаьта газеташа хоам бу цига коммунисташта еча кердача судебни процессех. Чура политически хьал тоалуш хилара бакъдар аьлча, дог доахийт цу хьаькъехьа дика хувцамаш хургхиларга.

Советско - турецки бизнамаш - дегІадоагІа тайп - тайпарча доакъошка дикача оагІорахьа. Масала, дІадахача шера шин мехка юкъерa товарооборот хилар цхьа миллиард доллар, хІаьта кхо шу хьалха 350 миллион доллара тІа латтар из. ОагІонаша лерхІ из кхы а лакхлургйолаш. Турце долаш да эца хІама, из бакъду, Стамбулерча тикай витринаша. Турецки товараш малхбузерчарел башха вогІа дац, хІаьта уж маьха дарегІа а да. Мехка сов дукха арахец потребительски товараши юрта боахама продукции, «Советашца бизнес е», чІоагІа хьаштдолаш я укхазара экспортни фирмаш. Хьаст я цхьана болх бу йола предприятеш. ГІишлош еча турецки фирмашта подрядаш тел Москве, Крыме, Кавказе, СибарегІа. ХІана оттадаьд Стамбуле массазара турецки торгово - промышленни палата хьаелла. Стамбул гІерт советски рынкага кхача. Сона хетачогІа из шинна а мехка халкъашта пайдане хургда.

Андрей ЙИСАЕВ,
АПН корр.

Стамбул.

Совбаьнна, бокъо йоаца, овлаш дІадаьнна нах — ништта эпитеташ йолаш хул практически лаьрхІача Малхбузен массови информаце средстваша иммигрантий проблемашта хетаяь язъеш йола хІара статья. Боккъал бакъдар аьлча, саг хьогаргволаш яц цар кхел: къахьегаш ба уж эггара зенегІа а халагІа а долча балхашка. европейцел дуккха кІезигагІа кхоач царга къахьегамах доагІар. цул совгІа деррига зуламаш, цу даькъе хьабе болх боаца нах дукха хилар, зуламаш каст-каста деш хилар уж цу мехка хиларах хулаш да оал. Цу гІулакха юкъе керттердар да моастагІчун сурт-сибат хьагойтар, хІаьта цун гадоаккхараш кІезигагІа ме хул дикагІа а да.

Ништта цунах хьа[illegible] моастагІа белгал а вовь тІеххьарча массехк бетта Европе гуш да цІаьхха дукха расистски выступленеш хилар. «Европера иммигранташ панике ба» — ништта яздy Къулбаседа американски пресса белгалдоахар.

Тайп - тайпарча хьисапе расизм чІоагІъеннача, расови кІийлен тІа дукхагІа зуламаш хулаш долча мехкех хинна дІаэттай Франци. Ништта я сага бокъонашта йолча къаман консультативни комиссе Франце премьер-министра Мишель Ропара кийчъяьча доклада керттера вывод.

400 оагІув йолаш долча цу документа тІа белга[illegible] даьккхад, расовой ларда тІа

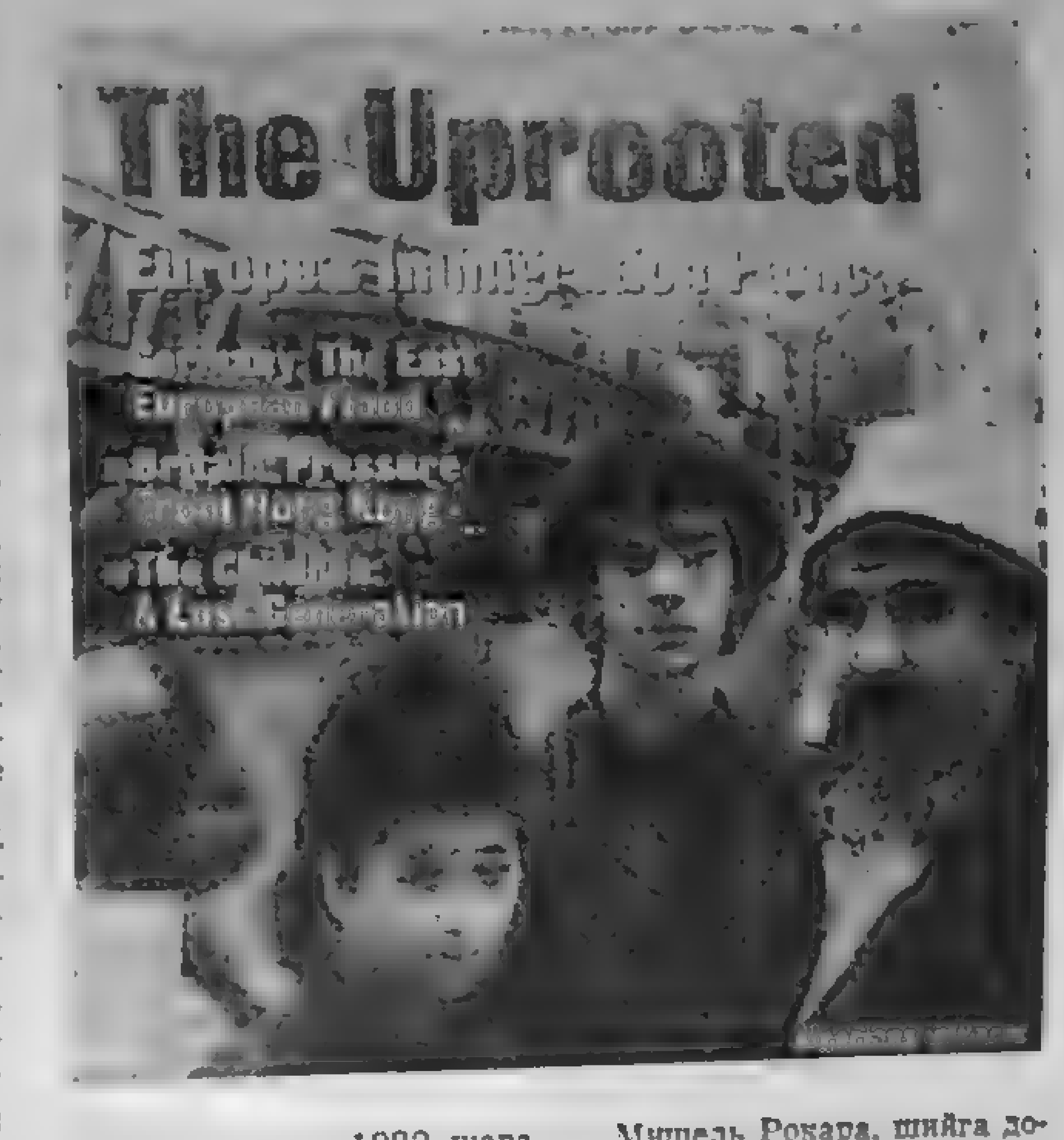

деш дола низаш 1982 шера денз укхаза дегІадоагІаш хилар. Геттара аьттехьарча болламий членаша деш дола уж зуламаш эггара чІоагІагІа Іэткъаш бараш Къулбаседа Африка мехкашкара хьабаьнна нах ба.

Доклада тІа белгалдаькхад, Францена чІоагІагІа новкъа довла тарлуш дола расизма гІулакхаш сиха совцаданза дargдоацилга.

Мишель Рокара, шийга доклад дІакхаьчача, аьннад расизмана духьала къовсам лоаттабара йола къаман план оттае еза. Цо белгалдаьккхад, цу тайпара план правительствас наха дІайовзийтаргйолга парламенте вникалаш болаш мел йолча политически партей кулгалхошца консультацеш яьчул тІехьагІа.

СУРТА ТІА: алжирцаш Париже

ТАСС фотохроника.

ХАНО ДІАДЕХАРАШКА ХЬЕЖЖА

Политически просвещене Цlея учебно - методически а материально - технически а базах дикагІа пайда эцар духьа КПСС Нохч - ГІалгІай обкома бюрос решени яьй цу Цlенах парте обкома тайп-тайпарча категорегІа болча бахача наха юкъе болх бара общественно - политически центр яра хьакъехьа. ЛаьрхІа да партийни, боахама, идеологически актив, пропагандисташ а политически экономически дешар вІаштІехьдоаккхараш а, халкъа депутаташ кийчбаран юхакийчбаран йола цун функцеш дикка шеръе. Цул совгІа, укхаза ергья диспуташ, «герга истолаш», историе, культура, экологе, къамашта юкъерча гІулакхий, региональни хозрасчета проблемаш юкъаш диалогаш; вІашагІкхетараш - дискуссеш хургья парте, тІема, къахьегама ветеранашца, производ[illegible] хьалхалаттаращца, творчески интеллигенцеца, формальни йоацача объединенейи боламийи викалашца; философски беседаш ергья Іилман культуран деятелашца, чакхйоахаргья кхыйола мероприятеш. Къаьстта теркам тІабахийта лерхІ дешархошцеи студенчески кагирхошцеи беча балха.

Укх шера мае—июне КПСС Нохч - ГІалгІай обкома общественно - политически центре чакхйоахаргья укх тайпара мероприятеш.

ДІахо заседанеш ергья «Диалог» яхача дискуссионни кагирхой клубо. Из болх беш хургья хІара шоатта дийнахьа 15 сахьат даьлча денз зІамигача зале.

26 мае. Региональни хозрасчет: идеяши боккъонца долаш дари.

23 июне. Саг. Культура. Нравственность.

Лакхехьарча классашна дешаш бараштa лаьрхІача политически фильма клубе аргІанара заняти хургья 28 мае 13 сахьат даьлча йоккхача зале, хІаьта из хетаяь хургья бераш лорадара Дунен халкъашта юкъерча денна.

ДІахо болх беш хургья «Перестройкен тхои» яха общественно - политически дискуссионни клуб. Цун заседанеш хургья хІара шоаттадийнахьа Іуйрийна 10 сахьат даьлча денз.

9 июне. Дискусси. Мишта накъадолх вай КПСС XXVIII съезда? (КПСС ЦК Платформа проектах «Гуманни демократически социализмага»).

23 июне. «Герга истол». Партии перестройкен.

Общественно - политически центре хІара шоаттадийнахьа 10—12 сахьаташка нах тІаэцаш хургба.

26 мае — Махмудхаджиева Тамара Исамовна — кхалнаха юкъе беча балха Нохч - ГІалгІай республикански совета председатель, НГІАССР издательствай, полиграфе, книжни торговле гІулакхашта йолча госкомитета председатель.

9 июне — Мареченков Юрий Витальевич — телевиденеи радиовещанеи йолча НГІАССР госкомитета председатель.

16 июне — Филькин Василий Иванович — тІемеи къахьегамеи ветераний республикански совета председатель.

23 июне — Хаджиев Султан Нанбович — Іалам лорадара йолча НГІАССР госкомитета председатель.

30 июне — Румянцев Юрий Ильич — НГІАССР Лакхехьарча Совета председатела заместитель.

Цул совгІа, хІара пІаьраска дийнахьа 17—19 сахьаташка тайп-тайпарча лостамегІа бахача наха укхаза вІаштІехьйоаккхаргья консультаци:

1 июне — Гражданаш пенсионни Іалашбара хьакъехьа (НГІАССР социально - Іалашон министр — Магомадов Ваха Махмудович).

25 июне — Къахьегамеи социальни дешаех. (НГІАССР къахьегамеи социальни дешашта йолча госкомитета председатель — Шуркаев Абдула Нурмагомедович).

29 июне — г. Грозни дегІайоалаяра генеральни планах (г. Грозне керттера архитектор — Кадиев Джалал Алиевич).

Хьамсара новкъостий! Оаха шоана доккха баркал аргда общественно - политически центра болх тоабара хьакъехьа тхона предложенеш, рекомендацеш лой.

КПСС обкома общественно - политически центра адрес: г. Грозный, Цlеча Фронтовикий улица, 12. Телефонаш: 22-20-97, 22-69-22, 22-77-29, 22-39-57.

КПСС НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА ИДЕОЛОГИЧЕСКИ ОТДЕЛ.

Халкъа кхоллам

◆

Цагена говзал

Къело а моцало а кІалхьтача Цагена уйла яьй, рузкъа да моттиг лохаш.

Дагавехав Цагена, шийна гаьна воаццаш ваха молла. Аьттув баллалца молла лора а вах, из тхьайсача хана, цуй гІовгара ахча чудоалла пахишка гІормиг бихьаб цо.

Тоъал дийхай молла шийна къовл даьчуя лер. Цхьан дийнахьа базар тІа гІоалла хьежаш лелаш, думи эцаш йоалла Цагена сесаг зийнай укхо. Цул тІехьагІа, уйла а яь, шортта Цаген волча чувахав молла. Цо ахча лочкъадаь хиларах а хьадала дезалгах а шийга хоам бича, из дІатІазца тигадац Цагена.

ШоллагІча дийнахьа Іурра юхавенав молла, Цаген кхелахо волча а вига шийбокъо яккха дага волаш.

Цаген Іовийлхав, хьоца ва йиш йолаш вац со, тІадувха барзкъа, кога тІа бувх гІирс а ца хилча фу дергда аз, аьнна.

Молла сихха чу а ваха, гІовтал а кога тІа ювха маьчаш а яхьаш юхавенав. Цагена сиха гІовтал тІа а йийха, кІод хьаьккха гІовтала лохера Іерж дІахоадаьйй.

ТІаккха бахаб ераш кхелахо волча. Молла ший бала дІабувцаш а ахча Цагена хьадалар дехаш а, корта чу а белла маьлхара ваьгІав Цаген. ТІеххьара кхелахочо шийга къамаьл дича, велха волавеннав Цаген, «Со къе» миска воландаь кхеставу молла, бехк бац са. Ше аьннар аз ла деза мотт цунна, харц дале а. Цо-м е сона тІаювха гІовтал а аба а ший я, ма аргдий.

— Я из-м са, — аьннад молла.

— Гой хьона, цо доацар миштa дувц. ГІовтала Іерж а аз тийдай ала воаляий хьо? — Цагена оллашёхь молла цунах лата тІакхийттав. Цигга кхелахочо молла сопа а вахь. Цагена бехка ца беш, молла бехке а вахь, къоастадаьд гІулакх.

ДІаяздаьр

БЕКОВА Лейла.

КЪЕМАТ ДИЙНАХЬА КОРАВЕ МЕГ

Цхьа шофер хиннав силос йоллача совхоза новикъостал [illegible] Ше хьаваьнна [illegible] тІера [illegible]

[illegible] лагІча дийнахьа а гучаваьнавац, хІаьта кхоалагІча дийнахьа а из балха ца воагІаш вйсача, из лаха саг араваьккхав автоколонна начальника. Цхьаннахьара коравоагІаш хиннавац шофер а цун машина а.

Из мичара лохаргва ца ховш, цхьа дорхьенна ваьгІаш хиннав автоколонна начальник. ДиълагІча дийнахьа [illegible]

«Са вошилг». Н. ПЛИЕВА фотоэтюд.

ТРАНСПОРТА ВОДИТЕЛАШТА ГІОЙЛЕ ХУРГЙОЛАШ

ТІеххьарча хана йоккхий тарокаш еннай предприятешта, учреждениешта, организацешта шоай болхлой социальни лорабелга Іалашдара. Ховш ма хиллара, болх беш болча хана кхераме моттигаш дукха нийслуш професси я водителий яр. Цудухьа 1990 шера феврале денз СССР финансай Министерствас юкъе доаладаьд, нагахьа санна дага доацаш зуламаш хилча, водителашта гІойле хургйолаш коллективни страховани елга.

Из керда, лаьрххІа йола страховани юкъейоалаелга тІадерзадаь да, эгІара хьалха, водителаш социальни лорабелга тоадара, [illegible] транспортаци [illegible] хинна моттиг нийсъелча царна е цар дезалашта материальни гІо дара.

Зулам хинна моттиг нийсъелча водителашта гІо дергдолаш коллективни страховани яра Правилай условешка хьежжа транспортни организаце (страхователа) ший средствай чотагІа къа[illegible]

нагахьа санна безам бале из боарам боккхагІа оттабе - а йиш я.

Страховой взнос ерригача страховой суммагІа 0,5 процент боарам болаш я беррига водителашта тІера, договор оттадеча дийнахьа фактически болх беш бараштa тІера. Страховой взнос транспортни организаце дІахьожаду банка учреждеиерча паччахьалкхен страховане инспекце чоте. Вешта аьлча страховой взнос хул шера цхьан водителa тІера, страховой сумма хІара 1000 сома тІера 5 сом.

Страховане договор отта[illegible] из дІадолалу банка учреждеиерча паччахьалкхен страховане инспекце чоте транспортни организаце страховой взнос дІаяхьийтача дийнахьа денз. хІаьта юхаоттале а йиш я хьатІадоагІача шера. хьалхарчун ха чакхъяьннаеце а.

Балхара мукъабовлийтача [illegible]

Іилманхой дагабувл

Вайнаьха метта алфавит хувцара а орфографи тоаяра а йолча республикански комиссе заседани хилар Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совете. Заседане къамаьл хилар гІалгІай, нохчий меттай графиках, вайнаьха метташ дегІадоаладара паччахьалкхен программах.

Заседани дІайолаеш, лоаца къамаьл дир цу комиссе председателa, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета председателa хьалхарча заместителa, ГІ. Эльмурзаева. Хьалхарча дешах керттера докладаш йир нохчий метта подкомиссе председателa пединститута кафедра заведующе К. Чокаева, университета декана гІалгІай подкомиссе председателa Ф. Оздоевас. Заседане иштта къамаьлаш дир О. Чапанова — комиссе секретара. Э. Солтаханова — вокхагІволча Іилман болхлочо, С. Мовтаева — халкъа образоване министра. Ш. Арсанукаева — НГІАССР йоазонхой Союза правлене председателa, А. Манкиева — Іилман-тохкама института директора, М. Чапанова — университета кафедра заведующес, А. Адашева — АТП водителa.

Вайнаьха метташ дегІадоаладара а тоадара а наьгъаш дувцаш кІоаргга чулоацам болаш къамаьл дир СССР Іилмай Академе меттай института профессора, филологически Іилмай доктора Ю. Дешериева.

Вайнаьха меттай графикаш эрсий графика ларда тІа тоае еза, аьнна, белгалдаьккхар комиссес.

Редактора зам.

М. М. ХАМХОЕВ.

ФУД ХИННАР?

Тахан пхелагІа ди да МалгІабика районера ерригa библиотекаш а цхьайола клубаш а болх беш йоаца. Фуд хиннар? Цу культура учреждеией болхлой раьза бац мотигерча горисполкома социальни культура отдела кулгалде А. Хидирова оттаяра.

А. Хидирова тІеххьарча массехк бетта культура отдела заведующе декхараш кхоачашдеш хиннай. Цу юкъагІа дукххача нахаца айхьаза яла, цхьабараш балхара дІабаха кхоаьйй из. Яшаш яц из коллективо дувцачунга ладувгІа, харцдале а, ше яхар чакхдаккха гІерт. Цул совгІа цу специальностах дийша а яц из. Культура отделе тахан иттех саг ра из дешар дийша. ХІара дийнахьа районни ДК хьагулду культура учреждений болхлой. Цар дІадех культура отдела кулгалхо харжара альтернативни хоржамаш чакхдоахилга.

Къовсаме дош къоастадара балха ара ца бовлар нийса никъ ба ала йиш яц. Цхьабакъда, коллективана хетар фуд ца ховш кулгалхой увттабу ханаш дІаьникилга ха декхаргйла яр горсовет. Из цар теркал даьдаларе, цу тайпа хьал оттаргдацар.

Футбол

◆

«Вайнах» котало яьккхай

ДІахо хьош я футболах ловзара физкультура производствении коллективай командашта юкъе Российски Федераце гІолла хьалхале яьккхара йола яхьаш.

Цу турнире дика аьттув баьннаб «Вайнах» яхача «Аргунводпром» производственни объединенерча команда. Укх деношка Шалински [illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 МАЙ

ЕРА

І ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — Мультфильм.

9.05 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 3-гІеи 4-гІеи сереш.

11.35 — Футбол. Европейски чемпионий кубок. Финал. «Бенфика» (Португали) — «Милан» (Итали). 1-ра тайм. Австрера, передача.

12.25 — Коллаж.

12.30 — Ха. ТСН.

13.00 — Футбол. Европейски чемпионай кубок. Финал. «Бенфика» (Португали) — «Милан» (Итали). 2-гІа тайм. Австрера передача.

15.30 — ТСН.

15.45 — Документальни фильм.

16.25 — «Тайна горного подземелья» яха берашта дола фильм.

17.40 — «Пойдем на звук гармоники» яха Пятигорскера передача.

18.10 — Документальни фильма премьера.

18.30 — Ха. ТСН.

19.00 — «...16 шу даланзем бокхагІеи».

19.45 — Поэзе миноташ.

19.55 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 3-гІа сери.

21.00 — Ха. ТСН.

21.40 — «П. И. Чайковский. «Орлеанская дева» яха опера. ССР Союза Паччахьалкхен академически Доккхача театра спектакль.

00.00 — ТСН.

ІІ ПРОГРАММА

8.00—ІуйрийІнара гимнастика.

8.15 — Іилма - довзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гІа класс.

9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.

10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.

10.35, 11.35 — Биологи. 8-гІа класс.

11.05 — Іилма - довзийтара фильм.

12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс 4-гІа сери.

13.10 — Ритмически гимнастика.

25 МАЙ

ПІАЬРАСКА

І ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — Мультфильм.

8.50 — «...16 шу даланзем бокхагІеи».

9.35 — А. Калнциема лова (клавесин).

10.00 — Саг. Лаьтта. Вселенни.

11.00 — Туркмена музыкальни фольклор.

11.30 — Берий сахьат (английски метта урокаца).

12.30. — Ха. ТСН.

15.30 — ТСН.

15.45 — «Африка тахан».

16.45 — Музыкальни сокровищница. А. Даргомыжски романсаш.

17.40 — «Образ» яха старшеклассникашта йола литературни передача.

18.30 — Ха. ТСН.

19.00 — «Венгри. ІІаьстина 90».

21.00 — Ха. ТСН.

21.40 — Коллаж.

21.45 — Актуальни интервью.

21.55 — «Фу? Мичахьа? Маца? яха брейн-ринг.

22.45 — Из хиннад хиннад...

23.15 — Взгляд.

01.00 — ТСН.

ІІ ПРОГРАММА

8.00—ІуйрийІнара гимнастика.

8.15 — Іилма - довзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гІа класс.

9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.

10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.

10.35, 11.35 — Географи. 8-гІа класс.

11.05 — Іилма - довзийтара фильмай программа.

12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 5-гІа сери.

17.00 — Реклама.

17.05 — «Социальни эшашта юхь духхьал» (нохчий меттала).

18.05 — «Телефанте яха кри[illegible]

Кагий нахи мехкарийи!

Ленина ордени Сийлахь - боккхача Даймехка тІема І степена ордени лелаеш йолча «Грознефть» яхача объединене база тІарча.

Грозненски № 4 йолча юкъерча профессионально-технически училища кагий нахи мехкарийи деша дІаэцарах хоам бу.

Укх профессеех Іомабе:

1. Мехкдаьттен гаэш лохаш эксплуатационни тохкамен бурув тохача бурув деттачув гІойча, электросварщика говзал Іомаеш.
2. Буровойшта гІулакх деш вола электромонтер.
3. Электрогазосварщик.
4. Слесарь-авторемонтник.
5. Химически анализа лаборант (мехкарий).
6. Топограф-геодезист.
7. Мехкдаьтта даккхара вола оператор.

Училище дІаэц 9—11 класс яьккха кагий нахи мехкарийи, иштта эскаре гІулакх а даь мукъабаьнна бола кагий нахи, йоагІ-боагІачоа лаьрхІача 3 шерен 1 шерен деша дезаш.

«Грознефть» яхача объединенена лаьрхІа кадраш кийчъю училищас. Деша багІача юкъа деша[illegible]хой базкъашца а кхачанца а, учебникашца а Іалашбу.

Производственни практика дІахьоча юкъа шоай специальностех болх барах даьккха долча алапех 50 процент лу дешархошта. Училище дешаш яьккха йола ха балха стажа юкъе хьош я. Мехкарашта лаьрхІа хьайийла я барэкъаш тега, пазата хІамаш хьае Іомабара йола курсаш.

Училище болх беш я тайп-тайпара йола кружокаш, спортивни секцеш. ЧуІе моттиг йоацараштa лаьрхІа я дика кхоачам болаш йола общежити. Юкъара школаш яьха бараштa ткъаь барайтта сомагара шовзткъе пхе сомага кхоачаш стипенди а лу...

Училища кхо курс яьккхача кагирхоша, толамца экзаменаш дІаеиначул тІехьагІа юкъера образовани хилара дола аттестата профессех дола тешали хьаэц. Училище йистелькхараш шоай специальностех болх бе бохийт г. Грозне а иштта цун доазол арахьа а.

Училище деша отта безам бараша училища директора цІерагІа дохьийт укх тайпара каьхаташ: заявлений, дешарах дола тешали, характеристикех, 086-у кепара йола медицински справкех, вахаш волча моттигера нийца справкех, паспорти (е бер дарах дола тешал) 3х4 боарам бола 6 сурти.

Училища адрес: г. Грозный, Октябрьски район, 12 участок.

№№ 13, 24, 25 йолча автобусашта «12 участок» яхача остановке кхаччалца ваха веза, № 5 йола трамвай.

Телефон: 9-54-43-04.

КЪАХЬЕГАМА ЦІЕЧА БАЙРАКХА ОРДЕН ЛЕЛАЕЧА АКАДЕМИКА М. Д. МИЛЛИОНЩИКОВА ЦІЕРАГІЧА ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ИНСТИТУТО ДІАКХАЙКАДУ ДЕША НАХ ХЬАЭЦАШ ХИЛАР

Іодийнахьарча подготовительни отделене, лоаццача хана Іомабергболаш (1990 ш. 1 июне денз 1990 ш. 1 июле кхаччалца) 1990 шера 1 январе денз СССР Герзалцарча Низашкара мукъабаьннараш. эскаре гІулакх деш бараш а, нагахьа санна цхьа бахьан долаш цхьан шерал дукхагІа ха яланза, подготовительни отделене оттара йола бокъо дІаяланза бараш.

Подготовительни отделене деша боагІача наха хьачуду:

а) заявлени;
б) воински часта командира еша направлени;
в) юкъера образовани хилара документ;
г) могаш хиларах йола медицински справка (форма 086-у);
д) къахьегама книжка тІара копи;
е) 8 фотографи 3х4 см боарам болаш (керта тІа хІама йоацаш).

Заявленеш хьачуию 1990 ш. 27 мае кхаччалца. Занятеш йолалу — 1990 ш. 1 июне. Подготовительни отделени чакхъяьккха переводни экзаменаш толаме дІаенна нах ни[illegible] дІаязбу хьалхагІе пар хержача специальностагІа института 1-гІа курсе а дешара форме а (очни, сайринара, заочни) конкурс боацаш.

Ца кхетар хатта йиш я: г. Грозный, пр. Революци 21, комната 2-26, 2-21 (керда корпус), телефон 936-174.

Деша дувла!

Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен педагогически институто 1990—1991 дешара шера заочни отделене [illegible]

къастадаьа гІулакх
ДІайаздар
БЕКОВА Лейла.

КЪЕМАТДИЙНАХЬА КОРАВЕ МЕГ

Цхьа шофер хиннав силос йоллача совхоза новкъостал де хьожавиъ. Ше хьавиьна вира Къурейша цІен тІара ба оалаш хиннад цо.

Цхьан дийнахьа гараже чуенаш цуй машина, шол... ...каац, хІаьта кхоачаргІча дий нахьа а из балха ца воагІаш вісача, из лаха саг архваьккхав автоколонна начальника. Цхьаннахьара кораводгІаш хиннавац шофер а цуй машина а.

Из мичара лохаргва ца ховш, цунна дорхвенна вагІаш хиннав автоколонна начальник. ДиълагІча дийнахьа шиъ машинаца вена хьазттав вайна хинна шофер.

Хьаким барт бетта воловенная цуга, віалла сода а ца луш. Кхы цу машина тІа ховргвац хьо, гаражера гІулакх хаьдаьд да хьа, яхаш лувш хиннав из.

— Сабардел, къонах, ма чІоагІа корзагІваьннав хьо, ма ел сога ишта чІоагІа гІар, кхоана доагІача къематдийнахьа со корайе а мег хьона, — аьннад Къурейша цІен тІарчо.

— ХІай, хІанз Іа дувцар фуд, кхоана доагІаргдолча цу дехача къематдийнахьа сона мишта коравоагІаргва хьо, укх дунен тІа бІарччача кхаь дийнахьа легковой машина тІехьа а яьккха аз лийхача*а хьо кора ца воагІаш хилча, — аьннад автоколонна начальника.

УСТВЕЖАРИЙ ХІАНА БИЙЛХАБ

Шоай цаІ мара йоаца йиша йига найц кхелхача кодаме вахав цуй ворхІ воша. Ше бакъдунен чу дІаверзалца найц уж гоама болаш, царна има ца дуллаш чакхваьннав.

Цхьабакъда, шоай найц кхелхача дийнахьа таьзета эттав ворххІе уствоша. Кашамашка шоай найца дакъа дхъаннега дІа ца кхоачийташ, дІадихьад цар. ВІалла а са ца тохаш, ворххІе воша чІоагІа велхаш хиннав. Найци уствежарийн шоайла гоама хилар дагадеха цецваьнача венначун вошас царга аьннад:

— ВанагІа, шо ма чІоагІа делх тахан, ер кхалхар ишта шоана Іаткъаргда, аьиша, гІанахьа а дага ма дацар шийна.

— Даьла возалора, укхан бала болаш, укханах къахеташ делхаш-м дац хьона тхо. Тахан хьа воша дІавеллачул тІехьагІа, фусамах сха цІайоагІа тхоай йиша дика йовзашн цо тхоашка бахьаргбола бала дагабоаллашн делх тхо. Даьле гІоврда тха къа.

...болчу хана кхерамо моттигаш духха нийслуш професси и водителий яр. Цхьаъ 1990 шера феврале денз СССР финансай Министерствас юкъе доаладаьд, нагахьа санна дага доаций зуламаш хилча, водителашта гІон'е хургйолаш коллективни страховани елга.

Из керда, лаьрххІа йола страховани юкъейоалаелга тІадерзадаь да, эггара хьалха, водителаш социальни лорабелга тоадара, накъашка транспорташ делаш... ...на е цар деллашта материальни гІо дара.

Зулам хинна моттиг нийсъелча водителашта гІо дергдолаш коллективни страховани яра Правилай условешка хьежжа транспортни организаце (страхователа) шийна средствай чотагІа къахьегама коллектива решенега хьежжа легковой, грузовой, автомобилий, автобусий, городской электротранспорта водителашта (шоферашта), цар шоай къахьегама декхараш кхоачашдеча хана, хІаьта ишта балха дІаврдаш а юха цІавоагІаш а зулам нийсделча царна гІо дара коллективни страховани еш договор чІоагІде йиш я.

Страховане договор чІоагІду оттаьча образецагІа йолча заявленега хьежжа. Цу заявлене 2 экземпляр транспортни организаце дІаяла еза ше болх беча районерча пачхьалкхен страховане инспекцега.

Страховани яьча хІара водителa оттаеча страховой сумма боарам 1000 сом ба, цен боарам болш я беррига водителашта тІера, договор оттадеча дийнахьа фактически болх беш барашта тІера. Страховой взнос транспортни организаце дІахьожаду банка учрежденерча пачхьалкхен, страховане инспекце чоте. Йешта аьлча страховой взнос хул шера цхьан водителa тІера, страховой сумма хІара 1000 сома тІера 5 сом.

Страховане договор оттаду 1 шера лаьрхІе, хІаьта ... дІадолаш банка учрежденерча пачхьалкхен страховане инспекце чоте транспортни организаце страховой взнос дІахьийтача дийнахьа денз, хІаьта юхаоттале а йиш я хьаІадоагІача шера, хьалхарчун ха чакхъяьннаце а.

Балхара мукъабовлийтача е кхыча гІулакхашка хьожабаьча водителашта страховани соцаю уж балхара дІабаьннача дийнахьа, хІаьта керда балха хьанийцараштa страховани дІайолаю хьанийцача дийнахьа денз, кхы тІа взносаш яла а ца езаш.

Страховой ахча дІател договор йолаш йолча хана моллагІа къахьегама декхар кхоачашдеча, хІаьта ишта балха дІаводаш цІавоагІаш новкъа дага доацаш зулам хинна страховани яь волча водителa човнаш хилча е из велча мел эшаш дола документаш пачхьалкхен страховане инспекце хьакхаьчачул тІехьагІа 7 ди далалехьа.

М. НАЛЬГИЕВ,
НГІАССР гІолларча Госстраха Управлене начальника заместитель.

«Хьуна йисте».
В. ЕВСЕЕВА этюд.

...совет. Из цар теркал даьдаларе цу тайпа хьал оттаргдацар.

Футбол

«Вайнах» котало яьккхай

ДІахо хьош я футболах ловзара физкультура производствени коллективай командашта юкъе Российски Федераце гІолла хьалхале яьккхара йола яхьаш.

Цу турнире дика аьттув баьннаб «Вайнах» яхача «Аргунводпром» производствени объединенерча команда. Укх деношка Шалински стадионе цуй пІашагІкхетар хилар Элестерча футболисташца. Матч чакхъяллалца дикагІа ловзаш а шовшкахьа совле йолаш а хилар вай мехкахой. Цар хьаьший коа наІаращка бархІ(!) бурган чутехар, бакъда хьаьший аьттув баланзар шозза мара из юхачутоха.

Къовсам ирлуш боагІа

Нохч-ГІалгІайчен футболагІа кубок хьолхале яккхара йолча аргІанарча тура матчаш хилар.

«Машиностроитель» («Красный молот» завод) 1:0 йолаш котъяьлар «Атлетика» яхача командал. «Локомотив» лайзар «Монтажникаца». ЧІоагІагІа хилар машиннаькъахой команда — 2:1. Грозненски мехкдаьтта института футболисташа 3:2 счет йолаш котало, яьккхар «Луч» яхача командагара. ЧИГПИ студенташ йишар «Нефтяник» яхача командал — 0:3.

ЕЗА АТЛЕТИКА

«Бронза» Таганрогерча грознецага кхаьчар

Ольборг яхача датски городе чакхъльннай кхийнараш юкъера еза-йоккхача атлетикагІа йола Европа чемпионат.

110 килограммага кхоачаш йолча дозала категорегІа Советски Союза сборни команда сий дорадеш хилар вай мехкахо, хІанз г. Таганроге вахаш вола дукен халкъашта юкъерча классагІара спорта мастер Р. Гелисханов. Двоеборье ерригa лаьрхІача 440 килограмм а йоккхаш юкъарча зачете цо яьккхар бронзови медаль. ХІаьта штанга катеха хьалтайеш Ризвана эггара дикагІа результат хьеххар — 202,5 килограмм — Европе чемпион хиннавола болгарски штангист С. Ботев цу упражнене вай мехкахочул тІехьависар 7,5 килограмм.

9-гІа серн.

21.00 — Ха. ТСН.

21.40 — «П. И. Чайковский. «Орлеанская дева» яха опера. ССР Союза Пачхьалкхен академически Доккхача театра спектакль.

00.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00—ІуйрИйнара гимнастика.

8.15 — Іилма - довзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гІа класс.

9.05 — Испански мотт. Іомабу 1-ра шу.

10.05 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.

10.35, 11.35 — Биологи. 8-гІа класс.

11.05 — Іилма - довзийтара фильм.

12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс 4-гІа серн.

13.10 — Ритмически гимнастика.

17.15 — Экологически дневник.

17.40 — «Фу хьох дино кхетам луш» (гІалгІай меттала).

18.10 — МНПО «Уйла». Реклама.

18.20 — Информационно-публицистически программа.

19.00 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде. Перерыв (20.00) — Бийса дика хийла шун, бераш!

...яха брейн-ринг.

22.45 — Из хиннад хиннад...

23.15 — Взгляд.

01.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00—ІуйрИйнара гимнастика.

8.15 — Іилма - довзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гІа класс.

9.05 — Английски мотт. Іомабу 1-ра шу.

10.05 — Английски мотт. Іомабу 2-гІа шу.

10.35, 11.35 — Географи. 6-гІа класс.

11.05 — Іилма - довзийтара фильмай программа.

12.05 — «Обретешь в бою» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 5-гІа серн.

17.00 — Реклама.

17.05 — «Социальни эшарашта юхь духхьал» (нохчий меттала).

18.05 — «Телефакт» яха критически журнал.

18.20 — Информационно-публицистически программа.

19.00 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде. Перерыв (20.00) — Бийса дика хийла шун, бераш!

22.40 — Волейбол. Дунен лигай хьалхле. МаІанах. Сборни СССР — сборни КНР.

23.40 — РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде.

РАДИО

24 МАЯ, ЕРА

7.30 ДоагІаш деш дола къамаьл.

7.40 Объявленеш.

7.45 — 8.00 Кооператив болх беш я (гІалгІай меттала).

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 Литературен искусствон (нохчий меттала).

11.15 Цхьаннка а вицваннавац, цхьаннка а дицденнадац (нохчий меттала).

11.30 Воахама доал ца дерий адресаш.

11.45 Болхлочоа хетар.

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.16 «Фольклорни жІовхьараш» яхача циклера передача.

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).

18.30 — 19.00 Халкъа музыка (нохчий меттала).

7.45 Объявленеш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 Литературни Нохч-ГІалгІайче (нохчий меттала).

8.50 — 9.00 «ДоттагІал» (гІумкий меттала).

11.15 — 12.00 П. И. Чайковске опера (нохчий меттала).

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.15 Перестройка: гІулакхаши проблемаши (гІалгІай меттала).

17.31 «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).

17.46 Черкесий музыка концерт.

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).

18.30 — 19.00 Илли доаккх М. Айдамировас (нохчий меттала).

25 МАЯ, ПІАЬРАСКА

7.30 «Юртара Іуйренаш».

Хоттам

Тахан республике гІоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йолчан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 4—9 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 16—21, Грозне 19—21 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, юкъ-юкъе догІа а делхаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 2—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 4—9, дийнахьа 19—24 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

...Подготовительни отделене ... дІаяздана бараш.

Подготовительни отделене деша боагІача наха хьачуду:
а) заявлени,
б) воински часта командира еиа направлени;
в) юкъера образовани хилара документ;
г) могаш хиларах йола медицински справка (форма 086-у);
д) къахьегама книжка тІара копи;
е) 8 фотографи 3х4 см боарам болаш (керта тІа хІама йоацаш).

Заявленеш хьачуийю 1990 ш. 27 мае кхаччалца. Заняташ йолалу—1990 ш. 1 июне. Подготовительни отделени чакхъяьккха, переводни экзаменаш толаме дІаенна нах дІаязбу хьалхагІе цар хержача специальностагІа института 1-гІча курсе а дешара форме а (очни, сайрийнара, заочни) конкурс йоацаш.

Цу ... ... г. Грозный, пр. Революции 21, комната 2-20, 2-21 (керда корпус), телефон ...

Деша дувла!

Нохч-ГІалгІай пачхьалкхен педагогически института 1990—1991 дешара шера заочни отделене студенташ дІаэц укх специальностех:

Юххьанцара дешар хьехара педагогикеи методикеи.

Дешара ха 5 шу.

ДІаоттара экзаменаш: эрсий моттеи литературеи (письменно), математика (письменно), СССР истори (дагахьа).

Педагогикеи психологии (деша даха ха йоацачарна кхетам балара).

Дешара ха 5 шу.

ДІаоттара экзаменаш: эрсий моттеи литературеи (письменно а дагахьа а), СССР истори (дагахьа).

Къахьегама (цу дакъе гІулакх дара къахьегам).

Дешара ха 5 шу (юкъара дІаэцараштa), 4 шу (педучилищай, индустриально - педагогически техникумий базе).

ДІаоттара экзаменаш: математика (письменно) физика (дагахьа), эрсий моттеи литературеи (письменно).

Физически культура.

Дешара ха 5 шу.

ДІаоттара экзаменаш: специальностех экзамен (яйга атлетика, гимнастика, векдар), биологи (дагахьа), эрсий моттеи литературеи (письменно).

Ерригача специальностех деша оттачарна профильни лоархІ хьалхарча аргІагІа белгалъяьккха ши экзамен.

Заочни отделене хержача специальностех болх беш бараш мара дІаэцац.

Заочни отделене дІаоттара экзаменаш дІаяла а ца езаш собеседовани а йий дІаэц хержача специальностага хьежжа дийша а цу специальностех шерал кІезигагІа доацаш болх баь а бола нах.

Хьехархой института НГІАССР МНО-ца, организацешца, предприятешца яьча договора кІийлея тІа, «Къахьегам» специальностех деша дІаоттара экзаменаш дІаяла а ца езаш дІа а эц, 3 шерага кхаччалца лоацъяьча программагІа хьеха а хьех индустриально - педагогически техникумаш чакхъяха шерал кІезигагІа доацаш болх баь бола производственни обучене мастераш.

Заявлени дІаэц:

20 апреле денз 31 мае кхаччалца.

Собеседовани а еш заочни отделене деша дІаэцарашкара 28 мае кхаччалца мара кабхаташ дІаэцац.

Заявленеца ер документаш хила деза:

— юкъера дешар дешарах дола кабхат (подлинник);

— балхара характеристика;

— № 086-у формах йола медицински справка;

— къахьегама книжка тІара выписка;

— 3х4 см бустам бола 6 сурт;

Паспорт, эскаре гІулакх дарах дола документ, къахьегама книжка шийца хила деза.

Заочни отделене деша оттачар заявленеш дІалу шоаш бахача моттига гаргга йолча лакхехьарча дешара заведене, нагахьа санна, цига цар Іомае безам бола специальность караерзайой.

ДІаоттара экзаменаш дІаэц 1 июне денз.

Студенташ дІаэц 15 июне кхаччалца.

Приемни комиссе 9 сахьат дальча денз 17 сахьат даллалца болх бу (кІиранденгара дІаккхача).

Института адрес: г. Грозный, Орджоникидзе пр., 62. Приемни комисси.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинареи ерен, шоаттен деношка

СФ00132.
«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.
Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.
Заказ № 1769.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 26 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 62 (7876). ★ Мах 3 кеп.

Советски Социалистически Республикай Союза Президента

УКАЗ

Нов. А. Э. Парагульговна «ЦIе Седкъа» яха орден ялара хьакъехьа

Сийлахь-боккхача Даймехка тIема шерашка лаьрхIа йола заданеш кхоачашъеча къонахчали майрали гойтарах нов. Парагульгов Элмарзий Ахьмада лойла ЦIеча Седкъа орден.

Советски Социалистически Республикай Союза Президент

М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.

Депутата Б. Богатырева къамаьл

Б. Б. БОГАТЫРЕВА, Нохч-ГIалгIай АССР лаьттан фондах пайда эцаран из лораяран волча керттерча паччахьалкхен інспекторацара къамаьл, г. Грозный. (Назрановски территориальни хоржамий округ, Нохч-ГIалгIай АССР).

Хьамсара председателал зеш вар! Хьамсара коллегаш! Тахан дувцеш дар да Российски Федерации вахаре боккхача лоархIаме хургдола дош. Укх деношка Российски Федерации халкъа творчества мастерий концерте хилар вай. Советски Союза халкъа артистка Зыкина Людмилас вайга аьлар укх тайпара дешаш: «Хьамсара депутаташ! Лораелаш Росси. Из ... я шоана ... ийша ца Iеш, из ... я шоана берригача россиянашта. из ... я шоана Советски Союза».

Бакъда. Росси ... я берригача дунеина. Мукъа ба сона укх лакхача трибуна тIара укхаза мел багIарашта тешам бала, оаха — къамех долча наха. со гIалгIа ва къамагIа Нохч-ГIалгIайчера. оаха тхоаш Росси ... лоархIаш хиларах. Оаха ... Российски Федераце тхоаш дахаш хиларах. хIаьта тхоаш ... мамохта низ тIа а бохийтаргба из ... ца Iеш, из ... а ... кхи а хоагIа хилийтаба. Российски Федераце мел дахаш дола халкъа ... боьлоша ... боьлоаш йоаш ... ца ... российски ... хIара советски халкъ, исторически ... [illegible]

ваш. ХIара нохчий цIа, хIара гIалгIай цIа цхьан ханна ресторан а гостиница а хургья шоана. (ТIоараш тох).

Тахан укх трибуна тIара баркал ала деза вай, уж бахьан долаш вай укх зале нийсденнача, уж бахьан долаш дIа-кхча хьежаш лорадала ца дезаш, тIехьагIа хургдолчун уйла е ца еаш тахан паргIатта дIаала йиш йолча. ництта паргIатта къамаьл де. воайх граждании лоардIа, воаш берригаенешта нийса лоархIа таро еннача наха.

Бакъдар аьлча, перестройка хана деррига а дIадодац вайна хилча бакъахьа хеттача тайпара. Уж халонаш кхы а цхьан юкъа хургья, аьнна, хет сона. Цхьабакъда, вайх, вай къахьегамах, перестройкана вай мутIахьа хиларах тийша а дукха хIамаш да уж халонаш дIайоахача.

Сай харжархошкара, сай халкъагара задани йолаш венав со укхаза. ГIалгIай халкъ — Советски Союза халкъашта юкъе эггара даькъазагIа дола халкъ да. 1934 шерага кхаччалца гIалгIай шоай автономи йолаш хиннаб Цхьабакъда, 1934 шера Сталинен цунна гоахьарча гIоарон низагIа правительственни здане тIара Iоябиххай гIалгIай къаман байрах — къаман белгало, дIаьккхай республика, хIаьта тхо низагIа тхоай вежарашта, — нохчашца цхьана вIашагIтехад.

етташ боабаьб, цIерала кхувсаш боагабаьб нах. Духхьал цхьан дийнахьа цу хана воагаваьв 750 саг, царна юкъе берагIа йола 146 кхалсаг а йолаш. Из хIана дувцац хIанз а вай официальчи прессас? ХIанзалца бехьадло хIана ехац Советски Iаьдало нохчий халкъагара, гIалгIай халкъагара, репрессированни хиннача кхыча халкъашкара?

1937 шера тха республика бIарча а йоацаш юхаметтаоттаяьй. Амма, хьан бокъо еннаяр гIалгIай Даьхенах ах — гIалгIай къам хьадаьна моттиг Къулбаседа ХIириЭчена йита? ГIалгIай халкъага хIама хаьттадац цу хьакъехьа. Хьа ца луш нитай Сибарегіа бахийталехьа 49 процент гIалгIай бахаш хинна территори. Юххера а де лаьрхIар укх тайпара да — вIалла хургйоацаш гIалгIашкара автономи дIаьккхар, вIалла юхалургйоацаш из территори дIалацар, цунна аннекси яр. Цунна духьала къовсам лоаттабаьб гIалгIай халкъо. Из халкъ цIаккха а фуннагIа хуле а цу тайпара беш бола низ ловш сатийна Iергдац. хIаьта из хьа а хьекхар дукха ха йоацаш городе Назране хиннача митингаша. ДIауйла ел оаша, 110 эзар саг гулвенна яь митинг. Уж эгIазбигабар «Правда» газета тIа араяьккхача провокационни статьяс. Цу 110 эзар сагах сох тешалаш, 80 эзар эIамига саг Советски Эскаре гIулакх даь. хIаьта дуккхабараш — Афганистане хинна а бар, 40 шера шоай автономега сатувсаь кIордадаь болча цар йовхьамашка хьежача гуш лар уж нах фу де могаргдолаш ба; Кхыдараш санна къам дац гIалгIай дар? Дика довзаш ма дий Октябрьски революце цу халкъо лаьна дакъа, Российски паччахьалкхен историе кхыйолча гола тохача ханашка цо лаьна дакъа.

Хьамсара зрсий, оаха фуннагIа-моллагIа дувце а мехка керттердараш шо хиннад, долаш а да, хург а да, Российски Федераце хIаьта а. Укх лакхача трибуна тIара шун хьалхъалга, шун нийсхонга кхайк со. Уж гIулакхаш шо хьанхеллача денз шоах доахнаш ма хиннадий: Аз дех шугара гIалгIай сий юхаметтаоттадар, исторически цар шоай хиннар царга юхакхачийтар — дIаьккха гIалгIай автономи Автономни Советски Социалистически Республика формагIа юхаметтаоттаяр.

Укхаза цхьа хаттар отт: миччахьа хургьл ГIалгIай АССР столица? ГIалгIай Автономни Республика центр гIалгIай халкъан Кавказа дерригача халкъаштеи, Къулбаседа ХIирийчен кулгалхошкара дIамел иккхараштa, хетачох. хии аьтта оагIорахьарча берда йистерча город Орджоникидзе даькъа тIа, 3,5 бIаь шу хьалха гIалгIаша город Iойиллача, 1934 шерага кхаччалца цар столица хиннача моттиге хила еза. Вай укх трибуна тIара юваш йола суверенитет юхаметтаоттаяр духьа, аз дех шугара, тха халкъадара нийсхо юхаметтаоттаяр. сатийна даха тхона таро ялар, долла хIама дIадаьлча, тха дог, къаман курал. Тхона а лов кхыдола халкъаш санна дегIаaха.

Эггара тIехьа са ала безам бар. Тха халкъ шин оамалаш йолаш да. МоллагIча, цунца цхьана дахаш долча халкъаца барта а долаш даха ховш — из цуй исторически оамал я. Исторе йIаьхача хана цхьа моттиг хиннаяц, уллув дахача халкъашкара лаьтташ хьадаха нохчийи гIалгIайи гIийрта. Сел дукха садетташ халкъо лайначоа меттел а цхьа совгIат хила ма дезий, цуи автономи юхаметтаоттаяра формагIа.

Дог цIена а нийса а хургвацар со, нагахьа санна аз кхыча халкъех а хIама ца аьлча. ХIанз а юхаметта хIана оттаяц месхетинций, крымски татарий, поволжски немций автономи? Нагахьа санна ши миллион бола вай немцаш тахан Германе дIабохийте, из хургда вай трагически гIалат. Уж вай, советски нах ба. 250 шера Россе бахаш а болаш. Сона хетачох, юхаметтаоттае йоагIа Карачаево-Черкессе автономи я. Са ала безам ба, дIаяккха йиш йоацаш цхьаккха духьале яц хьалха хиина автономеш юхаметтаоттаяра, халкъашта паргIато ялара. Цхьайолча хана, вIалла кIал кIийле а йоацаш, цу наькъа тIа нийслу халонаш дукхагIа я ала гIерташ хула Советски Союз — Iалаьмате йоккха я. хIаьта цун халкъашa дIадехар исторически шоай хиннар мара дац. Со дог тийша ва репрессированни хиннача халкъий дош къоастаде Российски Федерацега къонахчал, хьаькъал, сатем хургхиларах. Баркал хилда шоана ладувгIарах. (ТIоараш тох).

◆

МОСКВА. Йоккха Кремлевски Дворец. Российски Федераце халкъа депутатий цхьоалагIа Съезд.

СУРТА ТIА: Нохч-ГIалгIай АССР-ера депутаташ заседаней зале.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

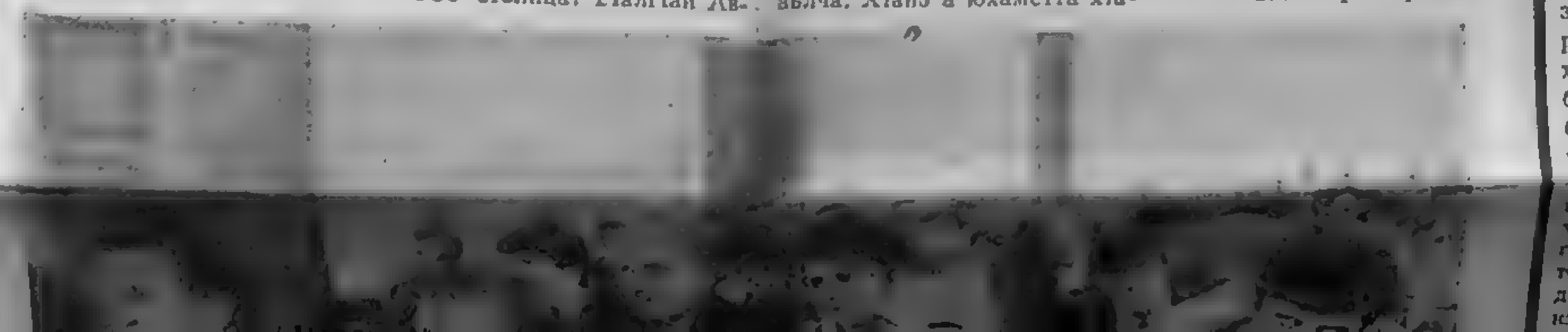

Гота балхаша яйта уйлаш

Укх шера па дийрхIата бесса тIехьадисад юртбоахама культураш дIаера гIулакх Назрановски районе — къаьстта ялата лаьрхIа хьажкIаш. Ерригаш а 5930 гектара тIа дIае еза ялата лаьрхIа хьажкIаш. Бакъдар дийцача, май бетта тIеххьарча деношка дикка катехар лаьтта леладераша. Со укхаза нийсвеннача дийнахьа, из дар 21-ча мае, районе ялата лаьрхIа хьажкIаш дIайийнаяр 5712 гектара тIа. Из болх берригa а чакхбаьккха баьнна хургбар, нагахьа санна IотIаделха доладеннача догIаша новкъарле яь ецаре.

Ала деза, массанахьа а цхьатарра леладинзар хьажкIаш а кхыйола юртбоахама культураш а дIаера гIулакх. Цхьайолча совхозашка из болх сухалбеш чакхбаьккхар, цхьайолча моттигашка мекъал гойтар. Масала, ялата лаьрхIа хьажкIаш ерригаш а дIайийна баьннабар «Назрановский», «Экажевский» совхозашка, Назрановски совхоз-техникуме. ХIаьта из болх хIанз а чакхбаккханза бар «40 лет Октября», «Маяк» яхача совхозашка. Ала деза, хIанз укхаза а дукха хIама ца эпшаш. хьажкIаш дIайийна боалаш латт.

Укх шера юртбоахама культураш дIаера тIехьадаьннад. дукхагIча даькъе хаоттам дика ца латтарах, йоах боахама кулгалхоша. ХIама дацар цун бахьан из цаI мара децаре. ТIаккха фу де деза, нагахьа санна гуйре а хаоттам во болаш йоагIе? Юха а хаоттама бехк дIатIабехкаш багIа боахк боахамий кулгалхой? Сона хетаргахьа, цу тайпара практика дIаяккха еза. ХIана вьлча, таханарча дийнахьа моллагIча а хаоттама хьалашка лерттIа хьувкъам баккха Iомадала деза вай. Эшар фуд, бехктонхаме ха хьатIаэттача хана ерригача а таронех бицза пайда ийбар, хоза дена хIара ди, сахьат, минот зехьа ца йоаяр. ХIаьта из де цараргIдалавзар района лаьтта леладерий. НийсагIа аьлча, тIехьарча деношка шоаш баьча балхаца а хьахьекхар района боахамаша цу деша юххьанца денз йоагIа йоакхо яь ... Масала, укх шера 17 мае ялата лаьрхIа хьажкIаш дIайийнаяр 3100 гектара тIа. ХIаьта лерттIа тохабелча ... хьонхам диъ дийнахьа 5712 гектарага кхаччалца лакхбелар. Йешта ...

районе юртбоахама культураш дIаера гIулакх тIехьадалара бахьанаш латт субъективни факторех а. Масала, малагIа новкъарле яр района боахамашта ханнахьа силоса лаьрхIа хьажкIаш дIае? Цу гIулакха эша фу долаш ма даций моллагIча боахаме а.

— Бакълув хьо, — йоах М. Мартазанова — ЛерттIа тхо тохаденнадаларе апрель бетта ерригa а силоса лаьрхIа хьажкIаш дIае таро йолаш яр район. Долаш дар хьажкIий фу, хаоттим а дика лаьттар апрель бетта. Дерригa а бахьан тха боахамий кулгалхоштеи специалисташтеи лерттIа из болх вIаштIехьбаккха ца магар мара дацар. Цу гIулакха ханнахьа йоагIа кийто яьяцар. Во кийтъаьяр хьажкIаш дIаюв техника, кхыйола инвентарь.

Хеталора, укх шера мукъагIа цу тайпара кхоачамбоацараш ца нийсдалийтара дика экономически кIийле яьяр районе, аьнна. Да а дар из ництта юххьанца денз. Боахамашта лоIам бейнабар. ДукхагIйола лаьтта леладу бригадаша арендага яьннаяр. Цхьабакъда, гIулакхашка дилача гучадаьлар из лоIам каьхаташ тIа мара боацилта. Арендаторашта дIаделар лаьтташ. шоашта бакъахьа хеттача бесса болх дIабахьа таро лу шоана, аьлар. Амма, пайда бий цуч. нагахьа санна из лоIам экономически чIоагI ца бича. Арендатораштa дIаялланзар эшаш йола техника, IалашбиIнзар кхычупа. ХIаьта царга дIакхаьчар. дукхагIча даькъе, къаьна. еха техника яр. Из тоаяра запчастеш дIаяланзар.

Цудухьа со шек вац. укх шера юртбоахама культураш дIаера тIехьадисар арендчи коллективай, механизаторий бехнагIа нийсдаланзар. Района моллагIча а бояхаме хьо дIавахача корабоагIаргба хьона хьаьнала къа а хьегаш, балха йоккха опыт а йолаш бола дукха механизатораш. Лаьттан беркат совдаккхара уж кийча ба бIу а ца къожабеш дийнахьи-буси болх бе. шоай бехнагIа хIама юкъагI ца диссийта. Масала, цу тайпарча къахьегамхоех латт «40 лет Октября» совхоза Евкуров Лахана, ... Соцналистически Къахьегама Турпала Кодзоев Баьхьаддина, Зурабов Iалихана кулгалду ... Кодзоев ... Iаьттача ... бригада ... дийнахьа ... [illegible]

лораяь Iе йиш йолаш ээп вай; хьамсара доттагIий. Вай декхарийла за Советски Социалистически Республикаш Союз лорае а. Тахан вай из па дой, вай кулгалхошца дIайолаяьи халкъо хьаллаьнан йола перестройка енна дIаяргья.

Исторена хьалхашкара вай декхар — перестройка чакхъяккхар, вай Даьхенах сийлахь-йоккха тIема держава яь па Iеш, пунах ништта сийлахь-йоккха экономически держава а хьаяр. Из дара Российски Федераце, Советски Союзе йолаш я еррига таронаш.

Са нохч-гIалгIай халкъаца исторически ниййса доацаш дукха гIулакхаш царизм йолаши советски хенеи леладаь дале а, аз доккхал ду хIанз укх сахьате тха республике-ра хьал Советски Союза моллагIча моттиге долчул дика-гIа долаш, метталатташ хиларах пу эIамигача республике дахаш мел дола халкъаш корта хьал а айбаь лелаш хиларах. Шоах моллагIа а тхаппга воагIе е гостинице, е ресторане ваха везаргдоккха Iазап тIаэттад нохчийн гIалгIайн халкъашта 1944 шера. Цар 70 эзар вoI къонахчал а гойташ, майра лораеш лаьттаб Даьхе. ХIаьта 70 эзар — берригача бахача нахах 10 процент е практически лаьрхIача тотальни мобилизаци. ЦIеча Эскара ди «дездеш» 1944 шера 23 февралe духхьал 20 минот ялалехьа тхо деррингаш товарни вагонашка дехка Iо а дига, СибарегIа Iохтайсар. Iобугаш новкъа а Казахстане ссылке болаш а нохчий, гIалгIай, кхыча халкъий а 425 эзар саг веннав. Уж цхьаккха бехк боацаш боабаь нах ба. Фу даьд пу хана Нохч-ГIалгIайчен керттерча территоре тIа? Халкъа дагадоагIаргдоацаш дохадаьд кашамашнара чурташ, йохаяьй къаьнача хана деиз яьгIа, нхыметтел хIанз а дукха хIамаш бIаргадайна Iилмахой пецбувлаш йола гIалаш, вIовнаш. ЛаьрххIа оттадаь хиннад — из халкъ вIалла дагадохаргдоацаш пIендаь дIадаккха, аьнна. СибарегIа бохийтача диннахьа шоай коа юккъе топаш

ТАСС фотохроника.

…шера 17 мае ялата лаьрхIа хьажкIаш дIайийнаяр 3409 гектара тIа. ХIаьта лерттIа тохабелча из хьонхам диъ дийнахьа 5712 гектарага кхаччалца лакхбелар. Вешта аьлча, диъ дийнахьа кхоачашбир 16 — 17 дийнахьа баьр миссел болх. 17-ча мае дениз 21-ча мае кхаччалца, масала, духхьала цхьан «Назрановский» совхозе дIайийра 1000 гектара тIа ялата лаьрхIа хьажкIаш. Хетаргахьа, уж масалаш кхы комментареш эшаш дац.

— Укх шера кIезигагIдале 10 дийнахьа тIехьадаьлар тхо хьажкIаш дIаера,— йоах «Назрановское» яхача агропромышленни объединение керттерча агронома М. Мартазанова. — Из нийсделар, ханнахьа боахамаш хьажкIий фуца Iалаш ца дар бахьан долаш. Укх шера май бутт болалуш мара кхачанзар тхона дIаювш йола хьажкIаш дIахьо, аьнна, Одессера разнарядка. Цул совгIа, дукха техника тIераяккха езаш хилар коартолаш дIаера. Ховш ма хиллара, укх шера хьалха дIайийнаращца нийсйича шоззи-ахаззен дукхагIа дIайийнай оаха коартолаш.

Гуш ма хиллара, доаха бахьанаш тара да къаьнарчарна. Цу тайпара къамаьлаш сона каст-каста хозар хьалхарча шерашка а. Цудухьа АПО специалисташа а боахамий кулгалхоша а ду къамаьлаш хьаллаьцача материал язъе мегаргьяр, хетаргахьа, районе хьал ва а ца везаш, кабинете вагIаше а. Амма, цхьацца объективни бахьанашта тIехьашка а леккъаш бехка кIалхарбийна ха дIаяьннай. ХIанзара ха — бакъдар дувца деза, тIатеIIа болх хьабе беза ха. ТIаккха ше долчча тайпара бакъдар дувца вай доахке, укх шера

Дарса Асамба. Кодзоев Iалаудина кулгалду агент бригадаш. Социалистически Къаьвегама Торгаза Кодзоева Бахьаудина, Зурабова Iалихана кулгалду арендни звенош. Кодзоев Iалаудини керте латтача яхлагIча бригадас диъ дийнахьа дIайийра 600 гектара тIа ялата лаьрхIа хьажкIаш. Хоза эттина ханах мамотта биззагIа пайда эцар духьа, Iуйрийна 6 сахьат даьлча дIаболабале сайрийна 10 сахьат даллалца кхай тIа болх бора механизатораша. Ништта дика къахьегаш бола механизатораш ба кхыча боахамашка а.

ХIаьта бехк ший хьадла адрес долаш ба — боахамий кулгалхой, «Назрановское» АПО кулгалхойи специалисташи. Царна магац доал шоашкара карардалийта. Къамаьлех арендана тхо тIехьа да, яхе а, тигац шоай диктат дIаяккха. Халахете а, из царна карагIдоал. ХIана аьлча, пар бе я совхозий техника, мастерскеш, кхыдар. Из боахамий кулгалхоша дIахеца а тигац. Бизза пар арендни коллективашта дIалур бехктокхам мара бац. Из бахьан долаш моллагIа а арендатор кулгалхочоа кIал оттавезаш хул, кулгалхочун дог-уйлах тийша хул пун болх. Цу тайпарча практикапа юрта экономически реформа чакхйоакхалургья, аьлча теша хала да. ЛоIам бале, бизза тила беза. Из чакхдаккхара тахан эшаш дар — СССР Лакхехьарча Совето тIайийца лаьттахи собственностахи дола лоархIаме Законаш кхоачашделга боахамий кулгалхошкара шIенташтта хьадехар, цу Законаш болх бергбола механизм хьаяр.

Х. ШАДИЕВ.

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДЕ

24 мае Пожхача Кремлевски двореце дIахьош йолча Российски Федераце халкъа депутатий съезда Iуйрийнара заседани дIайолаеш депутаташа чакхъяьхар РСФСР суверенитетах, кердача Союзни договорах, республика халкъа Iаьдала механизмах долча дешa хьакъехьара прениеш. РСФСР суверенитетах йолча, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо ювцинта оттаьча Деклараце проектал совгIа цига йиццар депутатий группаша оттаьча предложенеех йола Деклараце альтернативни проекташ а.

Юха а дискусси йолаелар: мишта дIахо хьоргба болх? Репликаш телаш къамаьлаш даьча депутаташа йоахар, аггара хьалхарча аргIагIа чакхлаха деза йистедовланза диса дешаш — съезда ханна йолча регламентах, РСФСР социально-экономически хьалах, российски федераце суверенитетах, кердача Союзни договорах, халкъа Iаьдала механизмах дараш — цул тIехьагIа ден повесткерча вокх дешага довла деза — РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель харжарах долчунга. ХIаьта малагIча лорядкагIа дувца деза хьалхара кхо дош?

Дукхача предложенешка ладийгIачул тIехьагIа лаьрхIар эггара хьалха ханна йолча регламента проектага хьажа. Из проект хьалххагIе тоаяйта секретариатеи съезда редакционни комиссеи дIачуяннаяр. Регламент йоацаш болх беш хиларах дукхаза халонаш нийсъеннай Съезде дешаш дувцача. Цхьабакъда, из дош сел атта хиланзар къоастаде. Аьлча кхоачам ба, алхха редакционни комиссе а цу хьакъехьа хьакхаьча кхо бIаь совгIа предложенни поправкеи хилар.

Iуйрийнара заседани чакхъйоаллаш, РСФСР халкъа депутатий Съезда ханна йола регламент хIара статья ювцаш йиййцачул тIехьагIа, депутаташа из бIарчча тIайийцар, тIехьагIа кхы а тоаергйолаш йита массехк статья ца лаьрхIача.

Сайрийнарча заседане Съезд йолаелар ден повестка доагIаш дола дош дувца: РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель харжар. Цу посте бахийта лерхIарий кандидатураш увттае а ювца а йолайир.

(ТАСС).

КЕРДА РУБРИКА

Тахан «Сердалос» хьаелл «Хьаьша цIа» яха цхьаькха рубрика. Оаха хьоашалгIа хьехаргба республике бовзаш бола нах: ахархой а йоазонхой а, болхлой а артисташ а, художникаш, партийни советски болхлой, халкъа депутаташ, Iалама нах, мехка кхыча моттигашка бахаш бола цIихеза вай мехкахой. Лоацца аьлча, газет дешарашта шийх а ше каралаьцача гIулакхах а дувца хIама мел дараш. «Хьаьша цIагIа» чуваккха хьакъ долчун цIи оаша, хьамсара газет дешараш, яьккхача чIоагIа бакъахьа хетар тхона. ХIаьта тхо кийча да шун дехар кхоачашде.

Керда рубрика хьаеллаш оаха хьоашалгIа хьийхав ГIалгIай автономи вIашагIйоллара йолча Оргкомитета председатель, юридически Iилмай доктор, Ленински районни халкъа суда судахо Сайнароев Бексолта. Цуцна тха корреспондента хинна къамаьл кепатох газета 4-ча оагIо тIа.

Къаьнача МагIалбике бодача новкъа дIадийрзача тхона духьалкхийтар цIагIара хIамаш яхьаш йоагIа массехк машина. Фуд цар тIа доацаш: мебель, маьнгеш, чемоданаш, метта поартал. Кабиникашкара арахьеж бераш, кхалнах. ГIайгIане да цар бIаргаш.

Хьалха районни центр хиннача моттиге эггара чIоагIагIа текхад лаьтта. БархI квартира чуйолча цIенах нийсса ах мара дисадац, харца йолленнай Чкалова цIорагIа ДК. царна дIатIаболаш хиннача наькъах сангар хиннай.

Чкалова улица, 79 цIа — ништта дешаш деш оаха хIанзхIанз харца тарлуча вIаштIара даьча цIен пенаш тIара. ШоллагIчен кхоалагIчен этажаш тIа даггара болх беш нах ба. Сихбенна хьайоах

Бала тIакхаьчараш цхьаь ма бита!

ГIайгIане репортаж

цар наIараш, кораш, уйнаш, газови прибораш.

— Селхан укх цIен йисте гIолла чакхбоалаш никъ бар, — йоах № 6 йолча школа болхлочо Кирьян Любовь Матфеевнас. — Тахан цу оагIорахьа цIен лард гуш я. Тонхам дIаболабелар тIкъестлагIча мае, бийса юкъеяхача хана. Ираза, нах лозабаь моттиг яц.

Цхьайолча моттигашка 25—30 метр текхад лаьтта. Кхераме процессаш сайца яц. специалисташа яхачох, дIахо гIоргйолаш я уж. Наха бахара Iалаьмате унзара я Чкалова, Комсомольская яха, Космодемьянская Зояй, Белинске, Чехова, дукха кхыйола улицаш. Босенашка тамашийна догамаш даьд тонхамо.

— Тахан цIаьхха дIадоладенна хIама ер даларе, тамаш е езацар, — йоах наха. — Iаламо ший унзара оамал хьахьекха итташ шераш ма дий. Цхьабакъда, нах кердача городе IокIалбахара йоакхо кIезига ю города даьша. Тхогара хьал гуш беций уж?

Тонхам гаргагIертаб № 2 йолча берий беша. Массехк ди да укхаза хий, газ йоаца. Ши сахьат хьалха дIаяьккхай электричество. Бераш цIа а дахийта, коллектив «болх» беш я.

— Оаха дийхадар района кулгалхошка берий беша кхыъкхе здани е, аьнна, — йоах заведующе Н. Фалея — Из дош ийца тIадахадар тхо КПСС горкома хьалхарча секретара, Горсовета председатела А. И. Алмазовна. Цхьабакъда, тха дехар теркал ца деш дитад.

(Йистедоалар 3-ча оагIо тIа).

Экономически реформа хьалашка

Пайда бергболча наькъ тIа довлар

Нохч - ГIалгIай АССР берригача халкъбоахама комплексана йоагIача а этапехь чакхйоаккхача а йола радикальни экономически реформа ларда тIа самофинансированей самоуправлени принципашка яха лерхI моттигера Советаш. Цул совгIа, шоай доалахьени хердача структурни формированей тайп-тайпарча формаех пайда а ийбеш, хозрасчета моделаш эргаяьха тоае лерхI. Рыночни отношенешта регулировани яра йола хIанзара эффективни методаш хьа а еш.

Экономически реформа болх беш хилийтара лоархIаме хьал да налогови политика принципаш кийчъяр. Из политика декхарийла я республикашта, моттигерча Советашта, предприятешта балхача нахан юкъера финансови отношенеш нийса хуттийтилга Iалашде.

Реформа толам баккхал юкъарчал доаццаш тийша да экономика самоуправлени самофинансированей системага яккхара ду аналитически кийчони балхаш дика хилараха, иштта республика материально - технически финансово - экономически хьалех.

Тахан аналитически кийчони балхо хьахьонхачох, Нохч - ГIалгIай АССР экономика самофинансированеген самоуправленеген юкъара проект массе оагIорахьа кийчъянь а йийца а яьннай. Анализ яьй зе дешна хозрасчета шоллагIча моделагIа къахьеташ йолча предприятей балха. Рекомендацеш еннай зе деча режима тIара уж яхара а доал дара шоллагIча модела хьажашка бу болх тоабара а. Цул совгIа, территориальни а ведомственни а доалахьа йолча промышленни предприятешта инвентаризаци яьй. 1991—1992 шерашка, иштта 1995 шерага кхачалца йола юкъ чулоацаш республика финансови баланс хьаяра кийчон болх [illegible]. 1990 шу доладаьча [illegible] а яь, [illegible] я республика [illegible] финансови хьа[illegible] пачхьалкхан программа.

[illegible]

домствашта, предприятешта, республика Министрий Совет халкъа боахама хIара объектана кулгалдара йолча организационни структурага, кадрови политикага, кулгалдара дукха йола звеньяш дIаяхарга хьажар лоархIаме да.

Управленчески аппарат йоккха хилар хьахьокхара массехк масал доаладергда аз.

Халкъа боахама доакъошка, колхозни производство юкъе ца йихьача а, болх беш ва 369194 саг, цунца цхьана пачхьалкхени боахамей управлени органий, кооперативай общественни организацей органий аппарате къахьегаш ва 6298 кулгалхо, 102 эзар специалист. Цу дакъеша къаьгга хьахьокх управленчески аппарат Iалаьмате йоккха хилар. ХIара виъ болхлочоа цхьаьцца специалист кхоач. Цар эффективностах а царна карагIдувлача гIулакхех а дийцар вай лацхехьа.

Халкъа боахама кулгалдара ше нийса йоацилга хьахьекха йиъ-пхиъ звено йола система я республике: цех — предприяти — министерство — республика Министрий Совет — РСФСР Министрий Совет е отраслевой министерство.

Кулгалдара цу санна йолча системах пайда ийбе йиш ца хиларах дола правительственни документаш долаш да, цу даькъе кIал кIийле а йолаш выводаш яьй Iилманхошей практикашей. Цхьабакъда, вай республика Министрий Совет юстара лаьттай цу проблемана. Хеталу, хIанзара правительство из дош къоастаде хьожаргья, аьнна.

Нохч - ГIалгIай АССР экономика самоуправленеген самофинансированеген йоалаш хиларца дувзаденна чакхдоахача гIулакхаша хьахьекхад доал дара къаьнача методашка, цун экономически потенциалага хьожилга, министерствашкх кхыйола [illegible] звеньяш хургйоалаш кулгалдара структура [illegible] тоаеа масс[illegible] цар де дезаш долга.

МоллагIча производственни процесса эффективность лаккъяра, халкъбоахама комплексе пайда барах рентабельность хилийтара де могадеш да ер гIулакхаш.

Хан - ханнахьа анализ е еза [illegible] продукцега [illegible], производственни [illegible] дуктагIа хилийтара Iаткъам дар фуд а хьо…

Хьалхалаттараша дувц

ДЕРРИГА ВАЙХ ТИЙША ДА

Iа эггара халагIа ха я хьайбаш леладерашта, оал цхьабараша. Сона а са новкъосташта а бе дац Iа а ахка а. Iай а болх бе беза, хIаьта аьхка — кхы а чIоагIагIа. ХIана аьлча, аьхки тоононаш дукхагIа я. Оаха дика кийчо ю Iай а аьхки а шура дукхагIа ликкхара. Доакъар кийчдеча цехе из лаьрхIа кийчдаь, тоадаь хьайбашта дIадиллача мара боагIа пайда хьабалац цох. Тайп-тайпара доакъар вIашагIа а дегш, кийчду оаха из. Ханнахьа а цхьа тIадам ца буташ а а детт… оаха доахач. Хоьш да, шура юхеюташ хилча Iатта местит яха лазар хулга. Из да доарка мий боъ вIеца хьа ца белга. Боахама тох доккха зе хул. Иштта болх беча наьхах чIоагIа цецйоал со.

Аьхки цхьайолча хана а вIаштIехьдалац тха хIанз санна шура яккха. ХIара кхоабача Iаттагара дийнахьа йоаккхар 10 — 12 килограммага дIакхоач. Карарча шера квартала план ханал хьалхъ кхоачашйир. ХIара дийнахьа кхоабача Iаттагара аз йоаккх 237 килограмм шура. Из планал 100 килограмм дукхагIа я.

БIарчча ферма хьайицача а боккха толам баьккхаб. Хьалхарча квартале пачхьалкхенга 122 тонн шура екхай, план 101 тонн йолаш.

ХIанз тха ферме дукха къона доярка ба. Боккха теркам тIабохийт оаха уж кхебара. Атта дац дийнахьа 22 — 25 етт бетта. Из хала долга кхетадеш, юххьанца балха дIашаьрболийт уж. Хьалхарча кIира 5 етт бетт царех хIаране, шоллагIча — 10 етт. Иштта хIара кIира пхиппа етт тIа а тохаш, 25 Iаттага дIатIакхаччалца болх байт. ХIаьта из тхона нийса а хет. Хьалха мишта дар? ХьайоагIа къона йоI балха. Цу дийнахьа 25 етт бетта безаш хулар из. ТIаккха шоллагIча дийнахьа вIелгаш лазачьле балха араллацар. ХIапп из санна дола хIама нийслац тха ферме.

Во дац тха социальни а бытовой а хьалаш кхоачашдара гIулакхаш. СалаIа моттиг я, вIеча уголоке да, керда газеташ, журналаш а хул, хач-ханнахьа автолавка йоагIа. Поэр…

Сайна хетар аргдар аз

Мохк–Мотт–Къам

Меттагара дIадолалу къам. Мотт беце — къам дац. ГIалгIай къам леладер цун мотт ба. Из бицбенна, байна, наха ле ца беш дIабаьлча — къам хургдац. Мотт — нагахь из йоазув долаш хиннабале — баха бус, къам дIадаьлча а, бакъда, мотт дIабаьлча — къам дIадоал, вешта аьлча, кхы къам хул цунах. Иштта, дунен чура дIакхелхад дукха къамаш. Цхьадолчарех йоазош дисад («дейна метташ» оал царех), вохарех хIама дисадац, цIераш мара, къамий шоай цIераш.

ЭЗАРАШ шераш да гIалгIай къам циш мотт лебеш хьадоагIа. ГIалгIай мотт, алхха цу къаман ганз хиина Iац, ерригача адамлен культура дакъа да. Из кхетадеш хила беза, Iилманхой меттел, массе бола нах; къаьстта гIалгIай шоаш. Цудухьа вай декхар да воай мотт беза, лархIа, бовза, Iомабе, гулбе, лорабе. ХIара дош жовхьара махе хиина Iац, дукха а дезагIа да. Мел дукха доадаьд вай уж — диццаларца, ханнахьа дIа ца яздарца. Мел дукха дайнад уж Сибарега шелалах, моцалах бейнача вай нахаца, мел дукха довш латт уж тахан вай бовча боккхача нахаца!.. Вайна хов, воаш хий доацаш дисача, фо доацаш дисача, малх боацаш дисача — доахалургдоацилга, бакъда, вай уйла йиц, теркал диц, йоакхо йиц, мотт боацаш дисача — воаш доахалург ца хилар.

Дунен тIа адамлено хьамел кхеллача тIехьленел йоккхагIйола тIехьле мотт ба. Мотт харца да сагага дешар, хьаькъал, кхетам, говзал, Iилма, кхы мел дар. Мотти мохки дале — къам цIаккха а лергдац. Шедар — руэкъа, боахам, говзал, хьакъ — хьаде йиш йолаш, Iалашде таро йолаш да, бакъда, мотти мохки — деце, хиннадеце — дац, уж керда хьаде, дагадехкача хана хьакхолла йиш йолаш дац, уж хIара къаман ши-ший да. Мел зIамига дале а къам ше — цун мотт боккха ба, хIана аьлча, мел дегIа зIамига вале а — дег чу уйла йоацаш саг вац лаьтта, хIаьта из уйла хьаер цун наьна мотт ба. Метташ хилац зIамигеи доккхийи, метташ дерригаш а цхьатарра доккхий а лоархIаме а да. Дукха да сигала седкъий, цар хIаране ши-ший моттиг дIалоац. Малав царех фунаьхк даь е манаьхк даь седкъа безац аргдар! Иштта да къамий метташ а. ЦаIаш вогIа, вожаш дикагIа, цаIаш эшаш, вожаш толаш хила йиш яц уж.

Мотт — хьаннагIчун из бале а — къаман, мехка нана я. ХIара къаман ши-ший я из. Нийса хургдац доккхача халкъо зIамигача халкъага хьай нана йиц а йий, са нана еза, яхилга. Ноаной дикагIа-вогIа хилац, ноаной ийбеш-хувцаш хилац, нана хIаране цхьацца мара яц. Дунен тIа мел бола ноаной лархIа беза, хIаьта шийяр — лархIа а еза. Эсала, кIезига, Iовдала ва — ший нана ийрча хийтта, баьде хийтта, къемиска хийтта — наьха нана йолча Iамал де водар. Цумочох цхьаннена а дезалхо хургвац. Из адам а дац. Кхыча оалхазарий бIенашка фуаш лехка бекарг санна хила йиш яц саг, цудухьа могадац бекарга бетта (апрель — май), кхыметтел, маьрел де а. Ший бIи болаш хила деза хIара оалхазар, ший оаз йолаш хила деза, кIоригаш а хила еза цун — ший.

ДУНЕН тIа мел долча меттаншта юкъе къаьнагIчарех цаI ба гIалгIай таханара мотт. КIоарга да вай метта овлаш. Диъ-пхиъ эзар шу хьалха … а. Вай мотт хIанз а беррига дIаязбаьи гулбаьи ца хилар бахьан долаш, цул совгIа, вай воай Iилманхой кIезига хилар бахьан долаш, ледара латт дIахо из проблема тахкара гIулакх. Вай къаман гаьнара истори юхаметтаоттадара цхьаккха тайпара тешалаш дац вай тахан алх- хIара сага дукха хов кхыча сага йа ховр, хIаьта из леш — цунца ла цунна ховр. Цул совгIа, цIадаьхкачул тIехьагIа а, вайга йиш хиннаяц воай метта йоакхо е. Цкъадале, воай дохадаь боахамаш юхаметтаоттаде, керда боахамаш хьалде, кер биззалца сискал яла, барзкъа тIадув-рех совдаьннар мара кхачац халкъага — культура, истори, литература дегIадоаладара.

Ши-кхо шу хьалха арадувла доладеннад вай республике «СелаIад» яха зIамигача бераша дола журнал. Из дика гIулакх да, бакъда, кIезига да-кх, хIана аьлча, журналаш, книжкаш ца хилча? Кхыметтел, халкъа багахбувцам а кепатеха арабоаккхаш ца хилча… Цигара хьадоагIа вай хьалхув тIехье хIама бе-башха доацаш хилар. Мотт хац, хIаьта мотт харах ма доахкий дикагIа мел дола хIамаш — эхь, эздел, гIулакх, сий дар, вокха воай мотт мара. Цудухьа, мах баь варгвоацаш, лоархIаме да вайна воай метта хIара дош меттел, хIара цIи а хIара оаз а. Йицлуш, йовш латт тахан вай мехка топонимий (моттигий, гувний, лоамий, аьлей, хьастий, шовдай, юртий, гIалай, элгаций, кхай, цоний, хьуний, хьагIарий, иштта кхыйола а цIераш), цул совгIа, ономастика — вай ворххIе а даьй цIераш. Наьха цIераш техк вай тахан воай дезалех. Из да гаьнашта шоай овлаш диццалар… Мел хоза цIи тилла хови хиннад хьалхарча наха шоай дезалехI Даьй цIерашца, тайпай цIерашца, къаман оамалца, метта мукъамца ювзалуш хиннай уж. Даьи виIийи цIераш, даьи йиIийи цIераш, шоайла цIаккха а къаста йиш йоацаш мо, яла йиш йоацаш санна, гаргара, зовне, оазне, кховчара хиннай. Наха бовзаш хиннаб деша чам, гуш хиннай цун хозал, хови хиннад цун шира маIан. Иллеш санна, ашараш мо я къаьнарча наьха цIераш. Вай мехка Iаламца, вай къаман кхолламца, хиннача вахарца товш хиннай уж. Иштта хиннад цар дIахо мел дар а: кха, беш, гIала, цIа, элгац, цIай… Сакъерда хови хиннад наха, къахьега хоии хиннад, хийра хинабац уж лаьттана, Iалама, вахара. Дуне дезаш, вахар довзаш, цIаккха лергбоацаш санна хьадеш шоаш мел дер — тIехьлена лаьрхIа, тIехьенна лаьрхIа — хоза, цIена, сийрда хиннаб цар кхетам. Iалама кхолламна тийкъаб уж Iаламах шоаш баьлча — вахарах шоаш боалилга ховш. Царна йовзаш хиннай массе баьцовгIай, зизай, гаьний, кIотаргий цIераш. Царна довзаш хиннад дерриге оалхазараш оакхарий, дийнаташ, кхыметтел, сигалара седкъий а Iалам моастагIа хинналац цар, вай санна, доттагIа хиннад. хьаштдий…

ха, даха, деша гIийртад вай, шозлагI-дале, из — метта йоакхо елга — могадеш, къоабалдеш дацар цу хана вайна тIалаьттача Iоткъамо. Ший мотт безаш вола саг, ший къаман гIулакхаш, хьалтаро, шира истори ха гIертар Iаьдала моастагI лоархIар, цунна дIаваха никъ бацар, хIама хьаде бокъо яцар. ХIанз а зоба ца тохаш ухк гIалгIай багахбувцама итташ томаш, хIанз а ара ца довхаш дада цхьацца болча йоазонхойи Iилманхойи тайп-тайпара балхаш. Наьхат дац, йоах. Дерригача дунена долаш хиина наьхат вайна дацар. Из доаца бахьан дар. МоцагIа, доалахочо шийгара муш бийхача, кIа маьлхе дилла воалл со, аьннад, йоах, Цагена. Ай, муша тIа дуллаш хулий кIа маьлхе, хаьттача, лургбац яхалга фуд хой хьона, аьнна, жоп деннад. Иззамо бахьан да ухк вай цIадаьхнача ткъаь кхойтта шера меттаца къахьега гIертача наха (йоазонхошта, Iилманхошта, исбIахьален болхлошта) вай хьакимашна духьала доахар. Цхьаболча хьакимашта безац мотт. Рузкъах — йоакхача хIамилгах, кхаах-кхалапах — мотт а мохк а — фунцагIа а лохка, дIадала кийча ба уж. Цунна дола масал да, халкъ духьала доллаше, машенаникъ билла доахч тхо, аьнна, цар йохаяь вай Лоаме, массе шега Лоам (заповеднике дажа!) хьа[illegible] доахане Iулаш. ГIазашкеи малхарча кашамашкеи лоаттаду уж. Кхох хьалъяьхай, нийчаьхай лоаман юрташ. Леймецеи Озиган юкъе доахан лоладу аьшчабетонах яь гIоташ яхкай, цIахо кхыйолча моттигашка а яхка лерхIаш бь хIанз. ХIара шера гIалаш тоае доахк тхо, яхаш, керда гIалаш хьайилла дола ахча дуъ.

МИЛЛИОН совгIа болча нохчийн гIалгIайн …

ший бетта цкъа мара далац из, цхьан сахьата дешшал а дац. Кхы хIама яц берашта лаьрхIа вай республике арайоалаш. Цхьан чIагарго бIаьсти йиц, йоах. Цу журнало бераша мотт Iомабергбац. Iомабой а — кIезига, хIана аьлча, цкъа-дале, эггара зIамагIчарна лаьрхIа да из, шозлагI-дале, шера ялх номер мара а дац. Мегаьд, зIамагIчар цунах кхоачам болба. БоккхагIчар фу деза? Деша дагIача бераша Iоеша хIама яц, алхха во оттадаь учебникаш мара. Бераша дола литература вIалла доацаш да, хилийта лаьрхIа хIама а дац. Йоазонхоша яздац, йоах, бераша лаьрхIа книжкаш, яздац — ара ца доахандаь, арадоахаре, зарба еттаре — яздергдар. Пхе шера, итт шера цхьа книжка арадоаккх, цунах тийша, сискал ца юаш, вагIа йиш мичий йоазонхочун, цул совгIа, из арадаьнадий сага а хац, хIана аьлча, эзар экземпляр мара хилац цун тираж. Из а дIаэцац, йоах. ДIаэцац — арадаьннадий ца ховндаь. Итт эзар нах бахача гIалгIай йоккхача юрташка цхьаннахьа, книжкай тика меттел, газеташ, журналаш, каьхаткъоалам дохка киоск а яц. ХIара юрта бIаь-бIаь экземпляр йохкаш хилча а йоккхий тиражаш е йиш яр гIалгIай меттала арадувлача книжкай журналий. 1990-ча шера гIалгIай меттала арадоалача художественни литература тираж итт эзар совгIа экземпляр мара яц. Кхы дукхагIа хиннаяц из хьалхарча шерашка а. Дебадеорда, вай из таьрахь … вай цIадаьхкача хана деиз мел даьннача шерашта, Юкъера дIалаьрхIача хIара гIалгIачоа (33 шера!) цхьацца экземпляр кхоач.

Мичара Iомаде йиш я тIаккха гIалгIай берий шоай меттала йоазуви дешари, мичара Iомабе йиш я гIалгIай мотт? Школашкеи? Цкъа-дале, школашка, вайна хоьш…

кхагIвар лархIар, дIадахар довзар, долашдар фуд хар, хургдолчун уйла яр. Мотт ца ховча сага хIама эшац, дезац — важа даьгIе хилча. Цунна мохк — мохк бац, цо ший гийг хьаха хIамилг йоаккха моттиг я, цунна халкъ — халкъ дац, цо ший хьашташ кхоачашдара йоацаю адамий тоаба я. Цу тайпара цах вай тахан дукха ба, уж бебаш латт. ПоархI яьннай вай синой кхаика. Хоарцо котъяьнна хиннай бакъдолчул, зулам совдаьнна хиннад хайрал. Цудухьа эттай мекка экономически кризис, цудухьа да къамашта юкъера гIулакхаш а вIаши кхохкадена.

Уйла йоацаш даь хIама бала боацаш дисац, йоах. Кховзткъе кхойтта шера дувлийта гIалаташ цхьаннахьа гIолла хьал тIа из даьлча далац. Цкъа, гайна-ганза, хоадабе беза шод баьб цар. Халача хьал тIа да гIалгIай къам а. Диъ даькъе декъаденнад вай: цхьа дакъа Казахстане дах, шоллагIдар — ХIирашкахьа, кхоалагIдар — ГIалгIайче, диълагIдар — Нохчашкахьа. Вай овла хоадабаьб. Хоздабаь дукха ха а я. Цудухьа дегIалагIац, хьахилац цхьаккха хIама…

ВЕННАР дийнвеш санна, дийнбе, юхаметтаоттабе безаш ба вай мотт тахан. Массаварг оарцагIвала веза багахбувцам дIаязбара, дукха нах бисабац из ховш хIанз, бакъда, уж а хургбац кастта, тIаккха вай воашта хьалдийттача тIехьа хургда. ДIаязде деза иллеш, ашараш, фаьлгаш, кицаш, ховлеш-довзалеш, шира дешаш, къаьна цIераш… ДIаяздарал совгIа, уж кепадетта газеташ, журналаш хила деза. ХIанз долча дола берий журнал «СелаIад» хIара бетта арадувлаш хила деза, дукхагIа долча, деша дагIача бераша лаьрхIа ший журнал хила деза, цул совгIа, кIира цкъа мукъагIа арадувлаш зIамигача бераша лаьрхIа газет а. ХIаьта боккхагIчарна литературно - художествен…

...лаш республика финансови баланс хьаяра кийчон болх дӀаболабаьб. 1990 шу доладелча дена чӀоагӀ а яь, чакхйоаккхаш я республика экономикен финансови хьали тоадара тӀаерзаь паччахьалкхен программа.

Республика экономика самоуправленетен самофинансированетеп [illegible] Ӏ991 шерага [illegible] нагахьа санна цу даькъе дикка толам баккха лерхӀе.

Цудухьа бетталдаха леза нийсденна кхоачамболлараш, кхы тӀа ахча дӀадахийта а ца дезаш республика экономика тоае хьажа деза.

Ювцаш яраш я гӀод леттара йола санкцеш, 1989 шера уж хилар 30 миллион сом. Финансови даькъе карагӀдувлача толамий плановий задането кхоачашъяц республикерча 37 предприятеи объединенеи. Республика агропромо ца беш биса пайда 28 миллион сом да. Духхьал республикерча совхозаша ца беш биса пайда 35,4 миллион сом да. 105 совхозах нйсне 8,4 миллион сом зе а деш, чакхдаьккхар шу. Республикерча 39 колхозах йиъне даь зе 1,2 миллион сом хилар.

Цунца цхьана республикерча кооперативаша баь пайда 19,5 миллион сом хилар.

Кхыйола проблема ювзаенна я къахьегама дисциплина телхаярца, из бахьан долаш республикерча предприятешка балха ха зехьа йоаю. ДӀадахача шера прогулаш, ярах, бӀаргчача деношка болх ца беш моттигаш нийсъяралах, администраце боньо а телаш нах балха тӀара бувларах республика индустре зехьа йоаяь балха ха 74.1 эзар сага-ди хилар. хӀара дийнахьа балха тӀера 280 саг вувлара нийсса да из. Зехьа балха ха йоаярах ара ца хецаш йиса промышленни продукци 12 миллион совгӀа сома маьха я.

Художественни промыслай производственни объединене зехьа йоаяь балха ха 1989 шера йоаьячул 57-эза дукхагӀа хилар соахка. Нохч - ГӀалгӀай химзаводе — 23-эза дукхагӀа. Госагропрома предприятешка — 5,6 процент дукхагӀа, цементни заводе — 2,1-эза, «Силуэт» яхача производственни объединене — 4,5-эза, иштта кхы дӀахо а.

Из иштта доллаше, 1990 шера дола республика бюджет 18 миллион сом тоъаш а доацаш, чӀоагӀъяьй.

1991 шера деза республика экономика, къаенеи бокхийи боахама механизмаш ца хувцаш, иштта экономикен финансови системеи тоа ца еш, самоуправлении самофинансированеи принципашка яларо вайна хьашт долаш боза экономически эффект лургъяц.

Цу гӀулакхашца дувзаденна министерстваш, ведомстваш самоуправленетен самофинансированетен йоалаш хиларца дувзаденна чакхдоахача гӀулакхаша хьахьекхал доал дара къаьнача методашка, цуи экономически потенциалага хьожилга, министерствашн кхыйола надстроечни звеньяшн хургйоацаш кулгалдара структура эргаьккха тоаелга массанена эшаш цар де дезаш долга.

МоллагӀча производственни процесса эффективность лакхъяра, халкъбоахама комплексе пайда барах рентабельность хилийтара де могадеш да ер гӀулакхаш.

Хан - ханнахьа анализ е еза арахецача продукцега дӀадолачун, производственни расходаш дукхагӀа хилийтара Ӏаткъаш дар фуд а хьожаш. Административно-управленчески персонал лелаяра накладни расходий сметта анализ е еза. Кулгалдара персонала сов йола звеньяш штаташи кӀезигъе еза.

Арахецача продукцега дӀадодар лохдара, къахьегама овсарле лакхъяра, технологически оборудовани болх ца беш сеца латтаргйоацаш, текха гӀодаш, зехьа йоаю бийдал, материалаш, доагор, энерги, кӀезигъяра социалистически доалалаьенна тӀа ца кхувдийтара тӀаерзаь технико-экономически мероприятей комплекс кийч а яь, чакхъяккха еза.

Предприяти зе деш хилар дӀадаккхен цун эффективность лакхъен таро лу къахьегами производствои вӀаштӀехьълккхара хӀанзарча формех пайда ийбе беза.

ТӀера дӀаяха еза неликвидаш, нормал тӀех товаро-материальни маьхаленаш юхеютаргйоацаш гӀулакх де деза. Отчетноста юкъера дӀаяха еза приписнаш еш йола, даь доацар даьд яхаш уттадеш, пачачхьалкхен отчетность телхаеш йола фактораш, хӀана аьлча, моральнии материальнии издержкашта дӀатӀаюг цар къахьегама коллективаш.

Чанхдаккха деза кадраш кийчъелгеи болх беш барий говзал лакхъелгеи, цунна юкъе оза еза счетно-бухгалтерски, планово - экономически службаш, уж декхарийла я предприяте прибыльности рентабельности Ӏалашъе.

Пайда беш, къахьегами [illegible] тӀехьъяьккхача шоаш санна йолча предприятей балха опыт йовза еза. Шоай практикана цар балха опыт юкъейоалае еза.

Нагахьа санна цу белгалъяьхача мероприятеша пайда бара даькъе доагӀаш дар хьаде вӀаштӀехьа ца доалийте, тӀаккха кулгалхочи цхьаькха шанс я — шийн лоӀамагӀа балхара дӀавахар.

Тешшаме да экономика тоаяра процесс чакхйоаккхача хана предприяте коллективо духхьал пайда баь ца Ӏеш, цун вӀаштӀехьдаргда шийн хьал-таро тоае а.

С. ЭДИСУЛТАНОВ,
Нохч - ГӀалгӀай АССР Госплана экономически анализен боахама механизм эргаяккхарен отдела начальник.

...ча — 10 етт. Иштта хӀара кӀира цхьаьна етт тӀа а тохаш, 25 Ӏаттага дӀатӀаккхаччалца болх байт. ХӀаьта из тхона нийса а хет. Хьалха мишта дар? ХьайоагӀа къона йоӀ балха. Цу дийнахьа 25 етт бетта безаш хулар из. ТӀаккха моллагӀча дийнахьа цӀенташ лазачлье балха враллацар. ХӀана из санна дола хӀама нийслац тха ферме.

Во дац тха социальни а бытовой а хьалаш кхоачашдара гӀулакхаш. СалаӀа моттиг я, цӀеча уголоке да керда газеташ, журналаш а хул, хач-ханнахьа автолавка йоагӀа. Доярказештеи скотникаштеи хьинаре къахьегаргдола материальни хьэчам вӀаштӀехьдоах. ХӀана бетта балха итогаш ю, премеш тел.

Я. САДУЕВА,
Грозненски район.

...лархӀа а са. [illegible] га, Ӏовдала ва — ший нана ийрча хийтта, баьде хийтта, къемиска хийтта — наьха нана йолча Ӏамал де подар. Цумочох цхьаннена а дезалхо хургвац. Из адам а дац. Кхыча оалхазарий бӀенашка фуаш лехка бекарг санна хила йиш яц саг, цудухьа могадац бекарга бетта (апрель — май), кхыметтел, маьрел де а. Ший бӀи болаш хила деза хӀара оалхазар, ший оаз йолаш хила деза, кӀорнгаш а хила еза цун — шийн.

ДУНЕН тӀа мел долча меттаншта юкъе къаьнагӀчарех цаӀ ба гӀалгӀай таханара мотт. КӀоарга да вай мотта овлаш. Дийнахь эзар шу хьалха Хьалхарча Азе леладаьча меттанита юкъе вай метта дешаш да. Цо хьахьокх, цу халкъашца вай ширача заманахьа айхха бувзамаш хиниа хилар. Шеко йоацаш. Ӏилманхошта гучадаьнна да тахан урартийи хуррийтийи метташ вай метта гарга хилар. Вай метта кхоачара басона хетачох, шумерий мотт шай... Сакъерда ховш хиннад наха. къахьега ховш хиннад, хийра хиннабац уж, лаьттана. Ӏалама, вахара, Дуне дезаш, вахар довзаш, цӀаккха лергбоацаш санна хьадеш шоаш мел дер — тӀехьленна лаьрхӀа, тӀехьенна лаьрхӀа — хоза, цӀена, сийрда хиннаб цар кхетам. Ӏалама кхоллама [illegible] Ӏаламах шоай [illegible] вахарах шоаш бовлилга ховш. Царна йовзаш хиннай массе баьцовгӀай, зизай, гаьний, кӀотаргий цӀераш. Царна довзаш хиннад деррига оалхазараш оанхарий, дийнаташ, кхыметтел, сигалара седкъий а Ӏалам моастагӀа хиннадац цар, вай санна, доттагӀа хиннад. хьаштдий, нана а... Цхьаннахьара гоалдаьлча — массанахьара а гоалдоал къам. Цхьа чӀуг хьаиккхача хад лоша эӀи. Цхьа кхера хьабаьккхача, яттӀаш-яржаш — чарц вӀов...

Мехках даьха Ӏанзар вай СибарегӀа дахьийтача хана, меттах а даьхар. Цига вай кхелхача цахана кхелхар вай нийсса ах мотт, хӀана аьлча, мотт а мохк а — фуннагӀа а лоухна, дӀадала кийча ба уж. Цуина дола масал да, халкъ духьала доллаше, машенаникъ билла доахи тхо, аьнна, цар йотаяь вай Лоаме, массе шера Лоам (заповеднике дажа!) хьа [illegible] хиа ван доаханеи Ӏулаш. ГӀадашкеи малхарча кашамашкеи лоаттаду уж. Кхох тьалъяьхай, кийчаьь [illegible] Озиган юкъе доахан леладу вышчабетонах яь гӀоташ яхнай, дӀахо, кхыйолча моттигашкв а яхка лерхӀаш ба хӀанз. ХӀара шера гӀалаш тове доахи тхо, яхаш, керла гӀалаш хьайнлла дола ахча дуъ.

МИЛЛИОН совгӀа болча нохчийи гӀалгӀайи литературно - художественни журналаш дац тахан. ХӀаьта мотт, культура, истори доацаш дола къам — къам дац, халкъ дац, адамий Ӏул да. Из доажаде атта хул, цун халкъ даз атта да, из хьакъ да — кхы хӀама дац! — вай цхьаболча хьакимашта-чиновникашта дезар. Биза балац уж вӀалла! ХӀаьта цара юрта бӀаь-бӀаь экземпляр йоххаш хилча а бокхий тиражаш е йиш яр гӀалгӀай меттала арадувлача книжкайи журналийи. 1990-ча шера гӀалгӀай меттала арадоалача художественни литература тираж итт эзар совгӀа экземпляр мара яц. Кхы дукхагӀа хиннаяц из хьалхарча шерашка а. Дебадергда вай из таьрахь вай [illegible] даьнача шераита. Юкъера дӀалаьрхӀача хӀара гӀалгӀачоа (33 шерал) цхьацца экземпляр кхоач.

Мичара Ӏомаде йиш я тӀаккха гӀалгӀай берий шоай меттала йоазуви дешари, мичара Ӏомабе йиш я гӀалгӀай мотт? Школашкен? Цхьа-дале, школашка, вайна ховш ма дий, гӀалгӀай мотт, иностранни мотт санна Ӏомабелга — кӀира шин-кхо сахьат мара доацаш, шоалгӀа-дале, массе дийнахьа из хьехаш хилча а, берашта дӀахьеха хӀама долаш бац хьехархой. Фу хьехаргда цар — шоашта а ховш ца хилча! Шоашта мичара ховргда — Ӏоеша

ВЕННАР дийнахь сохьа, дийнахь, кхаметтаьтаье беза ба вай мотт тахан. Массазаи кхетамагӀала деза багахбувцам дӀаяьбаьа, дукха нах бисабац из ховш хӀанз, бегъдаь уж а хургбац кастта, тӀаккха вай воашта хьалдийттача тӀехьа хургда. ДӀаязде деза иллеш, ашараш, фаьлгаш, кицаш, ховлеш-довзалеш, шира геташ, кица [illegible] ДӀаяздоаралл совгӀа, уж гулъеза [illegible] Ӏилмаш хила деза. ХӀаьта долчи дола берий журнал «СелаӀаз» хӀара бетта арадувлаш хила деза, дукхагӀа долча, деша вагӀача бераита лаьрхӀа шийн журнал хила деза, цар совгӀа, кӀира цкъа мукъагӀа арадувлаш вӀашнгача берашта лаьрхӀа газет а. ХӀаьта боккхагӀчарна литературно - художественни, общественно-политически, историко-лингвистически журналаши альманахаши деза. ТӀаккха цхьа бахьан чӀоагӀлургья вай къамах са, кхоанента догдахилга хургья вай.

ХЬОАШАЛНАЬКЪАН Т. Ӏаьла.

...Наступлене даха кийчлуш дар эскара дакъа. Фашистий низ а чӀоагӀле а тахка, аьнна, Ӏамар дениа, разведке бахийтар Орлови цун новкъостийи. ЮтӀаделхаш лоа а долаш, моастагӀчун тыле кхаьчар разведка. Шеливечи яхача юрта гучаяьлар царна фашисташа хьаяьяь кхоъ ДОТ, шиъ ДЗОТ, дахчан киназа тӀа лаьтта йоккха калибр йола пулемет, гонахьа яьха хиниа траншеяш. Цу хьакъехьа штабага бальча хоамах боккха пайда баьлар вай эскархошта.

ПОГНОС-а ЖКУ номер 1 йолча управлене электрикалла къахьегаш ва хӀанз тӀема ветеран Орлов Иван Леонтьевич. Дукха общественни болх бу цо. Профсоюза цехкома председатела заместитель, НГӀАССР Лахкехьарча суда халкъа заседатель ва из. Хьинаре дакъа лоацаш ва художественни самодеятельносте.

СУРТА ТӀА: тӀема ветеран И. Л. Орлов.
Г. КУРИЛЕНКО.

Кхоана — химика Ди

Бехктокхам бовзаш

Укх тӀеххьарча шера эсала болх а беш, шийна хьалхашка латтача декхарех лоархӀа ца еш хьайоагӀача СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грозненски химзаводе кӀезига яц хаддалза яхье хьалха а латташ, пачачхьалкхен план толамца кхоачаши тӀеххоачаши еш йолча производствай, цехий, участкай коллективаш. Царех цаӀ я синтетически спирт доаккхача Кальной Виктор Григорьевича кулгалдеча производства коллектив. Цхьаккха бутт дӀабахийтабац цо товарни продукци арахецара пачачхьалкхен план йизза кхоачаш ца еш. Цудухьа биъ бетта задани 101 процент совгӀа кхоачаш а яь, планагӀа лаьрхӀачул совгӀа производства химикаша арахийцар 560 тонн гаргга синтетически спирт. ТӀа-тӀа шоай производственни хьоккхамаш дикагӀа хулийташ къахьег цар укх май бетта а. Цудухьа товарни продукци арахецара цхе бетта задани шин ди-бийса графикал хьалхабаьнна кхоачашъеш хьабоагӀа уж. Производства коллектив дог тийша я цхе бетта заданел тӀех 600 тоннал чухьнахьа доаца синтетически спирт ше арахецаргхилара.

Белгалдаккха дезаш да, производства химикаша ара мел хеца продукци дикен тӀехдикен мара ца хилар. Долче, укх тӀеххьарча шерашка цхьаккха тайпа рекламаци кхаьчаяц царга потребителашкара цар арахеца продукци эсала я аьнна. Цу масалас къаьгга хьахьокх шоай коллектива а еррига предприяте а сий цар лакхалоаттадеш хилар.

Дикна тӀеххоачашъяьй цар къахьегама овсарле лакхъяра биъ бетта задани. Арахецача продукцега дӀабода мах лохбарах, бийдал, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, кийча продукци зехьа йоаеш моттигаш ца нийсъяйийтарах пачачхьалкхенна итташ эзараш сомаш пайда баьб.

Производствана чуйоагӀача цехех цхьаккха яц укх шера шоаш тӀаййцача декхарех лоархӀа ца еш. ХӀаьта а спирт доаккхача производства химикаша доахача къахьегама толамашта юкъе дизза дакъа а лоацаш, даим яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьнна я укхаза Коновалов Виктор Федоровичи Колотеев Сергей Алексеевичи керте латтача цехий коллективаш. ТӀеххьарчо арахеца этиленови фракцеш эшшача боарамагӀа хилийтарах дукккхача даькъе тийша да спирт доаккхача производства коллектива болх дерттӀа дӀабахар. Цу лостамагӀа мишта кайоал шун? — аьнна шийга даьча хаттара жоп а луш, Сергей Алексеевича аьлар:

— Тхоай бехкагӀа балха тӀа мело а яь, производстве доахача къахьегама толамашта Ӏаткъаргдолаш гӀулакх ца нийсдалийтара хьинаре къа а хьегаш, балха хана производственни мощностехи бизза пайда гӀибу оаха. Ара мел хецаш йола этиленови фракцеш техническа хьалаша дӀа мадеххара хулийт № 108-110 йолча тха цеха химикаша. Укх тӀеххьарча хана цар технологически режим толхаяь, производственни процесс юкъагӀъяьккха цхьа моттиг нийсъеннаяц. Бийдала диналга диллача смежникашца шоаех бехк боаккхаш а гӀулакх нийсдалийтадац цар.

Цехерча эггара чоалханегӀа йолча участкех цаӀ я газ этиленови фракцех дӀакъестаеш йола отделени. Цудухьа укхаза къахьегаш болча химикашта дика бовз цу участкера технологически режим нийса лелаяра шоашта тӀалатта бехктокхам боккха хилар. ХӀана аьлча, кӀезиг-дукха толхаяь а, из цар толхайича еррига производственни процессана Ӏаткъаргдолаш гӀулакх да из. Цу отделене коллективана керте латт йоккха опыт йола цеха воккхагӀвола мастер Артюшов Геннадий Аркадьевич.

«Грознефтеоргсинтез» объединенена чуйоагӀача предприятешка из болх беш вола дукха ха я. Цхьабакъда, хӀанз ше волча химзаводе из къахьегаш вола кхо шу мара дизадац. Цу шерашка тӀехдика карагӀъяьй цо химически производство а. Цудухьа ше производства вилза да а лоархӀаш цунах дог а лазаш болх беш ва из. Хьона уллув къахьегаш бола химикаш массаза а шоай декхараш цӀенеи дизза кхоачашдеш хилча, атта да болх бе а, яхаш дувц отделене кулгалхочо.

Иштачарех цо лоархӀаш ба башха-дика производственни толамаш а доахаш, шоай новкъосташта балха тӀа хаддалза хьокхам телаш бола аппаратчицаш Гончарева Евгения Васильевна, Смирнова Надежда Михайловна, кхыбараш. Уж санна бола химикаш кӀезига бац укхаза. Творчески къахьегаши инициатива йолаши шоаш каралаьцача балха тӀа деккхий мулаш доахаш хьабоагӀа уж.

ГӀулакхаш дика леле а цхьаккха тайпа проблемаши халонаши ца нийслуш, шьора дӀабода ала йиш йолаш бац химикий болх. Укхаза болх бе тоъаш бац аппаратчикаш, машинисташ. Укх гарггача хана пенсе гӀоргболаш ба йоккха опыт йола кхы а химикаш. ХӀаьта Ӏома а беш, хьаухийта кагирхой кхоачамболлаш а лакха квалификаци йолаш а бац. Цар къахьегама дисциплина а дика яц. Гуш махкилара, къаестае еза проблемаш кӀезига яц цехе. Укх гарггача хача из ца дой, цар балха тӀа цӀенхаштта Ӏаткъаргдолаш гӀулакх да из. Экономически реформа хьалашка къахьегача химикий балха тӀа цхьаккха дича а нийсдалийта йиш яц из гӀулакх.

Б. КОСТОЕВ.

Бала тІакхаьчараш цхьаь ма бита!

(Нистедоалар. Долалур 1-ча оагІо тІа).

Итташ эзараш сомаш мах бола оборудовани; метта поартал, мебель я кІалхаръяккха езаш. ХІанзарчоа цу хьакъехьа дань хІама дац.

Берий беша коллективе массехк кхалсаг я пхьей ханна болх а чуІе фусам а йоацаш йиса. Къаьстта дог тохаролнйташ да Бероингова Розас дувцар. Кхо бутт хьалха мао веннав цуч. цІагІа вІамита бер да. Кастта шоэлагІа нана хила кийчлуш я Берсингова.

— Со чуяьха цІа яьрпад, — йоах Розас. — ХІанзарчоа бийсаш берий беша йоах аз. Жамаш гаргарча наьха коа латт. Сацар саннаьал долаш ба Бузуркиева Басрат, Арчакова Люба, Тихонова Ирина. Мала оарцагІвартва тхона?

ТІа тхоа боапаш бисаб 50 совгІа дезал. Ираза, цІагІара хІамаш кІалхаръяха аьттув баьннаб. Цу даькъе доккха новкъостал даьд моттигерча жилищно-коммунальни боахама болхлошеи кулгалхошеи. Цар лоаттаю транспорт, мухь тІаботтеш Іобозсабеи гІо ду.

Цхьабакъда, ЖКХ кулгалхой садуеш хІамаш кІезига дац укхаза. Масала, кулга цІенна боацача наха паччахьалкхен квартирашкара лечкъаду кораш, наІараш, газови приобраш. Сенна эшаш да из? Харцаш латтача цІеношкара хьаяьха ерчча оэтхалаш. хІамаш ЖКХ складе дІачудула цигара дарперІа аша йиш я уж.

— Хатар хинна нах йоакхо йоацаш бутаргбаш, — йоах «Малгобекнефть» НГДУ начальника заместитела Албогачиев Белана. — ХІаяале дІатарбеннаб 32 дезал. Царех дукхагІбараш гаргара, боалаш-безаш нах болча дІабахаб, мукъа латтача квартирашка баха хайшаб. Кастта «Сибирь» яха сборни шиэ цІа хьалъоттадергда оаха. Цар чу шовзткъа цІа да. Долче, дукхача хана Іе фусам хургья. Кердача городе цу шин цІенна лаьрхІа майда кийчъеш ба гІишлошхой.

Массехк дош ала деза городерча гІишлонхой гІулакхех. Уж йис кхийтта да. Масала, Гарданова улицагІа хьалдеш латтача вІаштІарадаьча цІен 40 квартира йола секци хІанзале эксплуатаце дІаенна хила езаш яр. Цхьабакъда, цунга гаргарча хана а даха дог дац. Объект хьалъеш йола ПМК-112 коллектив щий декарех лоархІаяц. Бахьанаш: тоъаш яц гІишлон материалаш, алапеш лоха хиларах балхара дІабувл нах. Маца чакхдаргда цу тайпара хьал? Итташ шераш да МагІалбике фусамий проблемаш ира латта, дукхаза дийцад из дош тайп-тайпарча дистанцешка, цхьабакъда, хувцаденна хІама дац.

Дика гуш да къаьнара город кхоане йоацаш йолга. Из ишта дале а, нах шаьрача ІокІалбахара гІулакх геттара мела лел. Дукха рузкъа доаду токхамо, йохаяь коммуникацеш меттаоттаяра. ДинагІа дацар-те из ахча кхераме йоацача моттигашка керда фусамаш хьалъяра дІадахийтача? Мала из кхоачаргба района кулгалхой укхазарча кирпишкаш еча завода болх лертІача бакха, моттигерча гІишлон материалех биаза пайда эцара эша хьалаш хьаде? Хаттараш Іалаьмате дукха да, уьш ца-луш жоп дала деза царна.

Западный яхача участкацара транспортни бувзэм меттаоттабаьб. Цига жагІа хьакхухьеш, никъ тоабеш дукха техника я. Масала, 23 мае укхаза болх беш яр ялх «КамАЗ» шиъ бульдозери. Цхьабакъда, соцаш боацача токхамо хедабу никъ. Белгалдаккха деза, Западный яхача участкера нах хийи газ доацаш багІа массехк ди долга.

Кхы фу ду магІалбикахоша токхамо деш дола зенаш лаьгІдара дІадахара? Цу хьакъехьа массехк хаттар дир аз Малгобенски горисполкома председателга Чернов Евгений Александровичага.

— Мичахьа дІатарбелерхІ оаша фусамех беха нах?

— Из дара йоккха еце а, тарошаш йолаш я. Масала, дукхача шеращка цхьаццайолча предприятей конторыш квартирашта лаьрхІа хьалдаьча цІеношка хиннай. ХІанз уж тайп-тайпарча административни эданешка дІахьош я. Хьажал, городерча информационно-вычислительни станце (ГИВС) дІалаьцаяр кхоъ квартира. Уж мукъа а яьха, наха дІалургья. Номер 12 йолча гІишлон-монтажни управлене а кхоъ квартира дІалаьцай. Цу тайпара масалаш дукха да. Цул совгІа, яьсса латта квартираш гучаяха доладешад тхо, фусамаш вІшачарна дІалургйолаш. ХІанзарчоа цу тайпара шиъ адрес корадаьд.

— Нах шоай доалахьара цІенош хьалде лоаш бале, царна де новкъостал долаш дий шо?

— Цу даькъе эггара йоккхагІйола тарошаш йолаш я. Хьалхе а хьакъоаста а даь, дийкъа а дийкъа Іодехкад оаха лаьтташ. Цхьабакъда, нах раьза бац уж дІаэца. Бахьанаш — иизкъала я гІишлон материалаш, ледара я ссудашта хьахийца лимит. Масала, карарча шера хьалхарча квартале района цу гІулакхa хьахьожадаьр дерригa а 100 эзар сом да. Мадарра аьлча, цкъа хьалкхаллал хІама да из. ШоллагІча квартале 2 миллион сом деннад — эшачунга хьежача ворхІлагІа дакъа. Тамеш я-их, цу наькъаца городера фусамий проблема къоастае аьттув боале.

— Евгений Александрович, токхамо дань зе, кхычахьара новкъостал доацаш, дІадаккха низ болаш йий Малгобекски район?

— Район-м хац сона, ерригa вай республика оарцагІъяьлча а тамаш я хинна зе меттаоттаде низ кхоаче. Укхаза ший дош ала деза Российски Федераце, хьаштдале, СССР правительствос а. Хатар боарам боацаш доккха да. ГІалат ва цох лоадам боацаш хІама хетар.

Ираза, догІаш сайцад. Цо кІеззига юхаэзай токхама урхаш. Цхьабакъда, хаоттам хувцабала сахьат дац. Цу духьа гІайгІаче хьеж магІалбикахой сигаленга. Республика шоашта оарцагІъарга сатувс цар.

М. КАРТОЕВ,
тха соб. корр.

30—40-ча шерашка а 50-гІа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДІахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24, февралех, 1, 3, 6, 8, 10 13, 15 мартех, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелех, 2, 10, 12, 22 маех арадаьннача газеташ тІа).

Исламов Туру, 1882 шера Гудермесски района Нойберды яхача юрта ваьв, нохчо, единоличник, Нойберды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хадуев Махмуд, 1879 шера Гудермесски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Майртуп яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Насухапов Аларха, 1871 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хакимов Аму, 1865 шера Гудермесски района Джугурты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Джугурты яхача ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джамалов Джамал, 1873 шера Бачи-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бачи-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хаджиев Иса, 1874 шера Гудермесски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Майртуп яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хамзатханов Хасмик, 1886 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зубайраев Шахмурза, 1873 шера Гудермесски района Ишхой-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ишхой-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Азбиев Демир, 1871 шера Гудермесски района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Майртуп яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Арсанукаев Керим, 1870 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Асабаев Исмаил, 1870 шера Шатойски района Дачу-Борзой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Дачу-Борзой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Атуев Аларх, 1866 шера Гудермесски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Аллерой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Багалаев Баха, 1880 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Романов - Ровлейко Бо- [illegible]

руссе. Рассосное яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, г. Гудермесе вахаш а машинаькъа резерва кондуктора болх беш а хинав, 10 шу суд яьй.

Жижкевич Сидор Васильевич, 1902 шера г. Львове ваьв, поляк, парте хиннавац, г. Грозне вахаш а депо болхло волаш болх беш а хинав, 10 шу суд яьй.

Грабовский Анатолий Яковлевич, 1905 шера Каменец-Подольски области Хменевка яхача юрта ваьв, поляк, парте хиннавац, охрана стрелок, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гонихман Алексей Эрнестович, 1899 шера Минский области Марковски яхача хуторе ваьв, немец, ВКП(б) член, пригородни боахама бригадир, г. Гудермесе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ермолаев Василий Федорович, 1898 шера Рязански области Бузурлук яхача юрта ваьхав, эрсе, ВКП(б) член, Ворошиловградски машинаькъа мастер, г. Шахте ваьхав, 5 шу суд яьй.

Джабраилов Магомет, 1910 шера Саясановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Путь Ленина» колхоза член, Гордали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Зурабов Ама Іабдул-ВохІап, 1913 шера ТІой-Юрта ваьв, гІалгІа, парте хиннавац, плотник, ТІой-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Журавлев Иван Федорович, 1908 шера Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, военнослужащи, г. Дона-тІарча-Ростове ваьхав, 3 шу суд яьй.

Гордиенко Георгий Алексеевич, 1908 шера Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, военнослужащи, г. Дона-тІарча-Ростове ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ивахно Алексей Павлович, 1874 шера Расошански округа Шалякино яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станице вахаш а депо слесара болх беш а хинав, топаш техай.

Ивахно Георгий Алексеевич, 1911 шера Расошански округа Шалякино яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станице вахаш а депо слесара болх беш а хинав, 10 шу суд яьй.

Авторханов Ката, 1911 шера Шатойски района [illegible] яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, [illegible] яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Балатханов Иса, 1868 шера Гудермесски района Кошкельды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Кошкельды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Базиев Магомет-Хаджи, 1871 шера Гудермесски района Джугурты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Джугурты [illegible] ваьхав, 10 [illegible]

ча юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Раджабов Нурмагомет, 1871 шера, Дагестан, Андийски района Анды яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, единоличник, Атаги яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Хаджимурадов Сату, 1891 шера Шалински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Уцаев Межит, 1875 шера Шалински района Новые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Новые Атаги яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Адильгиреев Джама, 1855 шера Старая Сунжа яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старая Сунжа яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Джамаев Юша, 1896 шера Старая Сунжа яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старая Сунжа яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Джамаев Паша, 1882 шера Старая Сунжа яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старая Сунжа яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Масаев Таймасхан, 1870 шера Гудермесски района Исти-Су яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхохо, Исти-Су яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулвахабов Гуру, 1868 шера Ножай-Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Галайты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Элимханов Алапа, 1873 шера Ножай-Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Галайты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гасханов Минтул, 1868 шера Дагестан, Маш-Хаш-Юрт яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Галайты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Патаев Селим, 1858 шера Ножай-Юртовски района Галайты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Галайты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев [illegible], 1871 шера Шалински района [illegible] яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, [illegible] яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зеленский Федор Макарович, 1909 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ищерски станице вахаш а вагона специалиста болх беш а хинав, топаш техай.

Фризен Иван Иванович, 1881 шера Орджоникидзевски края [illegible] ваьв, немец, [illegible]

Нохч-ГІалгІай АССР халкъа тІахьожама комитете

Нохч - ГІалгІай АССР халкъа тІахьожама комитето ший аргІанарча паседание дийцад доакъар кийчделга, лоаттаделга, цун учет лелаелга вІаштІехьдаккхара тІехьа мишта къовсам лоаттабу хьожаш массанахьа токхам бара хьакъехьара дош. Цига белгалдаьккхад, Грозненски, Малгобекски, Гудермесски, Сунженски, кхыча районашкарча дукхачеи [illegible] шера кхачам хилал доакъар ІалашделгА вІаштІехь ца даьккхар, хІаьта из бахьан долаш укх шера цхьоалагІча квартале 71 бозхамо шира [illegible]. 52 бозхамо — дукх лаккхара изанаш кхоачашдаь ца хилар.

Халкъа тІахьожама цхьаболча районни комитеташа, вІаьхача халкъа тІахьожама группашта ала доаттабаьд тІахьожам колхозашкеи совхозашкеи, доакъар кІезига [illegible]

таш декхарийла яьй колхозий, совхозий, кхыча паччахьалкхен боахамий халкъа тІахьожама ерригa группаши посташи цу гІулакха оарцагІъяча. ТІахьожам доаттабелга вІаштІехьдаккхаро юкъеоза беза болхлой, колхозахой, специалисташ, хІаьта ишта халкъа депутатий районни, городской, юртий Советий массазарча комиссей викалаш, профсоюзий [illegible] а организацей болхлой. Иза тохкамаш кепайоаэш тІа, радиош телевидении гІотта шерра дІадуваца деза. хІаьта ишта хьахьегамхой коллективашка, халкъа тІахьожама группай комитетий асседанешка дуцийта деза.

* * *

Республика халкъа тІахьожама комитето дийцад Заводской районни рознични торгови объединение роядок оттаяра, тІехьатетта [illegible]

лакх деш болча наьха контингенти пар дукхал сенна йола фактораш, предприяте специализаци, материально-технически база.

Даьла тохкамаша хьахьонх боъх тоабара, бахача наха деш дола гІулакхаш дикагІа хилийтара торговле управлене структура аргайонхаш, вешта аьлча районни торгови смешанни объедиени вІашагІйоллараx бацаш [illegible] хиниалги. Массаза хІама хины дІаэттад ихачап товари дохнача тикашка уьа а кхахьаш цига хила доагІаш доцча товараш доцаш хилар, ишта, бІарахьаш дуттa средствеш, лэзвеш, молич яха чІеган, хрусталь, кьыдола раха эша товараш. Масала, 1989 шера ноябре объединение разнапаркагІа 8128 килограм импортни стиральни порошок кхачен товараш дохнача тикашка йохка дІахьийтаб; № 1

ча даькъе № 55 йолча тика тІа дІахьожадаьд, хІаьта № 26, 35 йолча галантерейни тикашка вІалла а кхаьчадац уж.

Ишта да гІулакхаш кхыдолча товарий хьакъехьа а. Цу наькъаца НГІАССР торгови министерства пошназ термал а йа деш ихьайолча тикай коллективашта аьттув болаш моттигаш нийсйолийт тикашка товарооборота планаш дикагІа кхоачашъяйта.

Объединение ишта боагІача бозаме лелабац торгово-коммерчески болх. Из болх республика оптови организацеш де лерхІар кхьыга белгалдеш лелабац. Ишта, соахта йиьлагІча квартале хлебопродуктай управлене реализаце гІотта 217 тонн крупаш, 357 тонн хьоар хьакхача дезаш хиннача хьахалъяар йоагІ-йолгІачох аьлча 48 а 38 а процент хара дац.

из бахьан долаш торговя сете чІоагІлуш йоагІа наха чІоагІа хоатташ дола товараш лечкъадера, дефицитни товараш дохкара правилаш телхаяра зене практика.

Цхенхаштта кхоачамбоацаш хилар а торгови бокъонаш телхар а гучадаьннад № 28 йолча тика тІа (заведующи и. Абдулкеримов). Цу тика тІара хІамаш цІйо тІема ветеранашта дІаийцаяьча нахей. Укхаза хІара инвалида оттадаь картошка да наха чІоагІа эша товараш царга дохкара, цхьабакъда картошка тІа дань йоашонах бокъонца хоши дац малагІа товар, маца инвалида цигара дІалаьцад, из мел дукха да. Цу тайпара ледеча учето хьахулийт дефицитни товарий тІахьожам боацаш дохка тика бахалой таро хургйола хьалаш.

Халкъа тІахьожама комитето Заводской района [illegible]

…ета вIашIехьдаккхара тIехьа мишта къовсам лоаттабу хьокаш массанахьа тохкам бара хьакъехьара деш Цига белгалдаьккхад, Грознеески, Малгобекски, Гудермесски, Сунженски…

…кхача колхозашеи совхозашеи дIадахача шера кхоачам хилла доакъар Iалашделга вIаштIехь ца даккхар. ХIаьта из бахьан долаш укх шера цхьоалагIча квартале 74 боахамо шура яккхара, 52 боахамо — дулх лаккхара планаш кхоачашъяь ца хилар.

Халкъа тIахьожама цхьайолча районни комитеташа, дукхача халкъа тIахьожама группаша эсала лоаттабаьб тIахьожам колхозашкеи совхозашкеи, доакъар кIезига кийчдарах, кийчдаьр а дикал доха йолаш хиларах цар кулгалхошкара, специалисташкара доагIар хьадийхадац.

Советски боахамея органашта практически новкъостал дара, уж кхоачамбоацараш дIадахара республика халкъа тIахьожама комитето лаьрхIад укх шера мае — октябре доакъар кийчдара, лоаттадара, цун учет лелаяра массанахьа тIахьожам лоаттабе, къаьстта доакъара динала теркам тIа а бохийташ. Халкъа тIахьожама городскойи районнин комитето… профсоюзни а комсомольски а организацей болхлой. Даь тохкамаш кепайоазон тIа, радион телевиденен гIолла шерра дIадувца деза. ХIаьта нештта къахьегамхой коллективашка, халкъа тIахьожама группайи комитетайи заседанешка дувцийта а деза.

• • •

Республика халкъа тIахьожама комитето дийцад Заводской районни рознични торгови объедниене порядок оттаяра, тIехьатетта йиш йоаца гIулакхаш чакхдахара, директивни органаша дIадехараш кховчашдара даьча тохкамий хьакъехьара доиш.

Комитето белгалдаьккхад, Заводской районни рознични торгови объединене (директор н. Умаров, торгови отдела начальник я. Казамирова) торговле порядок оттаяра, социально нийсхо лелаяра, къаьстта хьахьежаеча фондашка хьежжа наха товараш дIадекъара хьакъехьара директиви указанеш кхоачашъяра мел эшар даь ца хиларах. Хьалха а санна теркал ца еш юс гIу… ха холуш эргалонаш ца хиннагла. Массазара хIама хинна дIааттад кхачан товараш дохнача тикашка хья а кхухьаш цига хила доагIаш доаца товараш дохнаш хилар, ниттa, бIаргъкъеш дутта средствош, лезвеш, молин яха чIегаш, хрусталь, кхыдола нах оша товараш. Масала, 1989 шера ноябре объединене разнарядкагIа 8128 килограмм импортни стиральни порошок кхачан товараш дохкача тикашка йокка дIаяхьийтай: № 1 йолча тика тIа — 3000 килограмм, № 18—900 килограмм, № 21—900 килограмм, н. кх. дI. Цхьабакъда, специализированни йолча галантерейни товараш дохкача №№ 26, 30, 49 йолча тикашка из порошок вIалла кхаьча а яц. Долла хIама дIадаьлча, кхачан продукташ йохкача тика тIа цу тайпара товараш леладар унахцIенонна эене долаш хIама да.

Ишта, цу бетта «Росгалантерея» яхача республикански базе хьаккхаьча хинна 34410 сома маьха дола мож йоаша лезвеш дуккхагIа… наш дикагIа кхоачашъяйта.

Объединене ишта боагIача боарамо лелабац торгово-коммерчески болх. Из болх республика оптови организацеша де лерхIаи къахьега белгалдеш лелабац. Ишта, соахка йиъалагIча квартале хлебопродуктай управлене реалбазе гIолла 247 тонн круппаш, 357 тонн хьоар хьакхача деташ хиннача хьакхаьчар йоагI-йоагIачох аьлча 48 а 38 а процент мара дац.

Ишта латт гIулакх кхыдола кхачан товараш лоаттаделга Iалашдара а. Тикашка хьа ца кхоачаш дисад соахка цхьайтта бетта 344 тонн дулха продукташ, 777 тонн шура, 133 тонн маргарин 1227 эзар фуъ, хIаьта ишта дуккха кондитерски изделеш, минеральни хий, шекар. Дуккха промышленни товараш а тикай прилавкашка кхаьчадац.

Объединене кулгалхоша уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дIадахара боагIаш бола тIахьожам лоаттабац, торговле бокъонаш телхаерашкара доагIар хьадехац… Цу наькъа НГIАССР торгови министерства приказ… Циенхаштта кхоачамбоацараш хилар а торгови бокъонаш телхар а гучадалийтад № 20 йолча тика тIа (заведующи н. Абдулкеримов). Цу тика тIара хIаьнарца дIачинсбьча нахен. Укхаза хIара инвалида оттадаь картончка да наха чIоагIа оша товараш царга дохкара, цхьабакъда картончка тIа даь йоазонах бокъонца хоьи дац малагIа товар, маца инвалида цигара дIадихьад, из мел дукха да. Цу тайпара лелеча учето хьахулийт дефицитни товараш тIахьожам боацаш дохка тика болхлой таро хургйола хьалаш.

Халкъа тIахьожама комитето Заводской районе бахача наха торгови гIулакхдара йовгIаш йола порядок ва отталрах, цу гIулакхa тIа розничнн торговле предприятей кулгалхошкара доагIар хьа ца дехарах районни розничнн торгови объединене директора н. Умаровна А. А. «на вид» оттаяьй, хIаьта торгово-коммерчески болх вIаштIехьбоаккхача цIенхаштта кхоачамбоацараш хилийтарах, договорни дисциплина кхоачашъелга Iалаш ца дарах объединене торгови отдела начальника Н. М. Каземирована выговор яьй.

…личник, Махкеты яхача юрта вахав, 10 шу суд яьй

Асабаев Исмаил, 1870 шера Шатойски района Дачу-Борзой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, … яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Атуев Аларх, 1866 шера Гудермесски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Аллерой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Багалаев Баха, 1889 шера Гудермесски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Романов - Ровнейко Борис - Иванович, 1898 шера Гродненски губерни ваьв, белорус, парте хиннавац, г. Гудермесе вахаш а машинаькъа станци резерва кондуктора болх беш а хиннав, топаш техай.

Протопопова Мария Васильевна, 1910 шера Кропоткински района Кавказски станице яьй, эрсе, парте хиннайц, цIенная, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Накай Николай Харитонович, 1903 шера Румыни, Вартикоуцы яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, ветфельдшер, Галашка ваьхав, топаш техай.

Фрей Альберт Адольфович, 1899 шера г. Риге ваьв, латыш, парте хиннавац, Грозный станци наькъа бригадир, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Савицкий Леонид Степанович, 1899 шера Белоцеркви, … шера Расе… округа Шелахино яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станице вахаш а депо слесара болх беш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Авторханов … шера … шинпарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, … хохо Вашиндарой яхача юрта ваьхав, 6 шу суд яьй.

Балатханов Иса, 1868 шера Гудермесски района Кошкельды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Кошкельды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Базиев Магомет-Хаджи, 1871 шера Гудермесски района Джугурты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Джугурты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Лукин Марк Васильевич, 1893 шера Бороздиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне вахаш а депо болхло волаш болх беш а хиннав, топаш техай.

Новиков Петр Антонович, 1892 шера Терски области Михайловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Слепцовски станице вахаш а наькъа хаьхо волаш болх беш а хиннав, 6 шу суд яьй.

Магомедов Лобазан, 1866 шера Дагестан, Губински района Хунок яхача ауле ваьв, тавлин, парте хиннавац, единоличник, Старая Сунжа яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алиходжиев Абдулла, 1871 шера Дагестан, Андийски района Алиха яхача юрта ваьв, тавлин, парте хиннавац, единоличник, Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Патаев Салим, 1878 шера …

Мусаев Боша, 1871 шера Шалински района Гельдагаи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Гельдаган яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Зеленский Федор Макарович, 1903 шера Наурски района Ищерски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Ищерски станице вахаш а гетона специцика болх беш а хиннав, топаш техай.

Фризен Иван Иванович, 1884 шера Орджоникидзевски края Великокняжеске яхача юрта ваьв, немец, парте хиннавац, г. Грозне вахаш а машинаькъа школе хьехархо болх беш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Федорченко Феодота Ивановна, 1886 шера Полтавски области Юсеовцы яхача юрта яьй, эрсе, парте хиннавац, цIенина, г. Грозне яьхай, 5 шу суд яьй.

Машоди Гасан Касум-Оглы, 1895 шера Иран, г. Ардабиле ваьв, врачеи, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, СССР доазол вравьккхав.

Лаптев Михаил Андреевич, 1880 шера АЧК Лабински района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, г. Грозне вахаш а машинаькъа станци кладовщика болх беш а хиннав, топаш техай.

(ДIахододар хургда).

Доазол дехьара

СССР—США: йIаьххача ханарча хьашташка хьежжа

СССР Iилмай Академе США-и Канадая Института директора заместителца къамаьл деш ва АПН политически обозреватель Владимир Симонов.

— Массехк ди мара дисадац лоархIаме событи хила — лакхерча боараме советско - американски вIашагIкхетар хила. Дж. Буша администраци КIайча цIагIа кхаьчачул тIехьагIа дика дукха хьежар из М. С. Горбачевга, кердача политически уйлан идеяна мел цIена дог долаш из тIехьава, исторически реформаш яра Малхбоалерча Европана тешам лургбий-хьогI цо вына зийра. Мальте къаьгга гучадаьлар Вашингтон шек хилар дIадаьннала. Шин паччахьалкхен гIулакхаш тоадала йиш йолаш хет сона. Цу хьакъехьа США администрации хIама лелалуш бола нахи хила мабоагIIара бац аьнна хет сона. Бакъда, цхьадолча лостамашка дIахьалхашка ца довлалуш хилара бахьанаш довзаш да.

— ХIаьта къаьстта аьлча?

— Эггара хьалха Советски Союзе чухь этта хьал. Кхыметтел из фактор теркал йича а американски оагIонга ала хIама долаш да вай. Масала, хьаэцаргья вай ши бутт хьалха яь КОКОМ (малхбуверча технологена тIахьожам лоаттабу орган. — Ред. я белгалдаьккхар) решени. ХIаьта Малхбузерча Европа мехкаша дIадехар КОКОМ-о режим Малхбоалерча Европе меттел, Советски Союза а мелйолийтилга. ВIашагIкхийттача Штаташка лерхI цу гIулакха сихвала ца везаш.

— Бакъда укх деношка КОКОМ-а дIадаьхар оттадаь хинна цхьадола доазонаш.

— ХIаа, цхьадола хувцамаш хиниад. Къаьстта аьлча, продукце цхьадолча тайпашта йолча лицензешта Пентагоно лоаттабаь тIахьожам дIабаьккхар. Бакъда из даьд медицински оборудоване, персональни компьютерий къасинача моделей хьакъехьа. Лоацца аьлча, сона хетачогIа, тIахьожам лоаттабе вIашка ца боагIача товарий хьакъехьа. КОКОМ-а доазонаш дIадахарах торговлена а беркат даргдар. Эррига политически климата а. Цул совгIа дукхагIа йохкаргьар цхьайола предприятеш. Сога хьакхаьчача сведенешгIа, американски законодательств о с яхачогIа, СП йоагIаш я духхьала СССР-ца эксперт лелаеча цIенача американски фирмашта йолча КОКОМ-а правилашта. ХIаьта СП хьахилийтара торонаш геттара йоккхий я. МоллагIдола товараш хьадара хьанъехьа хинна ца Iеш, Iилманга дукхадар кхоачача хьакъехьара технологеш хьаяра а. Тахан, СССР-е оборонни производство дIакъовлача хана дукха йола Iилма - технически идеяш, разработкаш хьагучаюйл тха.

— США, академически моттигашка а, хет тахан керда политически уйла чIоагIъяра торонаш дIайоалаш сайна. ХIаьта къаьстта аьлча: Малхбоалерча Европе СССР керте латтилга дIадоалаш латт, тIехйолча паччахьалкхен удельни дозал дожаш да. Цул совгIа мохк дIалаьцаб экономически кризисо, советски арахьара политика геттара толхае таргдург а долаш. Ишттача хьале США-на хет Москван хьакъехьа низа позице тIара гIулакхаш леладича фу дар хьогI, аьнна. Iа фу ях цу хьакъехьа?

— Дувцилге яц, иштта кхерам болаш ба. ХIанз мехка чура проблемаш кертера теркам царна тIабахийта безаше селлара ира я. Политика керттера кхоачам — из ха я. ХIаьта цу кхоачамах хIанз пайда оц экономически, къамашта юкъера, кхыйола халонаш дIаяхара. Иштта лаьца никъ, сона хетачогIа, пайдане а нийса а ба. Юххера а цо дунен халкъашта юкъерча системе Советски Союза позицеш чIоагIъярга вуг. Иштта дика кхеталеш да керда уйла чIоагIъяра, из общественни санкетам чухь дIахьалхашка яккхара саг тIаозаш йола идеяш меттел цхьа къаьстта бола политически лоIам а эш. Цудухьа, сона хетачогIа, керда уйла дIаярjкара из юхаувзаш тахан массехк лостам хила мег. Кхы цхьаькха бакъдале а: вай цIакха дIадоладеннадац керда идеяш кхоачашъяр СССР-ахи США-хи тийша да, аьнна, хеташ.

— Советско-американски гIулакхашка хIанз хьалхарча аргIана латт Литвай проблема. Цу событей хьакъехьара США позици лоралуш, йиста, е сов чIоагIа тIагIерта хетий хьона?

— Литве хIанз латтачун хьакъехьа США-й цхьа хаьда йола позици сона гуш яц. Америка — из политически спектра башхалонашка диллача бIарчча Галактика я. Администрацена низ тIалоаттабу эггара тайп-тайпара болча наха. Цкъаза администрацеца I дуви, хIаьта уж группировкаш геттара кхыча лостаме гIулакхаш деш я. Хьаэцал американски тайп-тайпарча радиостанцеша СССР халкъий меттала еш йола передачаш. КIаьдагIа аьлча, лерттIа яц уж! Бакъда, къоастаде деза администраци сенна бехктохкаме я, кхычоа мала бехктохкаме ва. Бакъда, бIарчча хьанйпача, со тешаш ва, къамий дуккхача ханарча хьаштий хьакъехьа США тIехьа я Советски Союз йоккха паччахьалкхе а йолаш йисара. Из паччахьалкхе тахан новкъа яьнна я. Американски оагIонгахьара тIехь-тIехьа дукхагIа хоз вайна воай мехкаш дунен шоллагIа тIом лаьттача хана хиннараш санна гIулакхаш долаш хиларга кхача гIерташ хилар. ТIехдаьккха ях аз? Хилча дезар да? Бакъда, сона хетачогIа, Советски Союзаца аьхха ниттa бахьан долаш я ВIашагIкхийтта Штаташ.

— Хьона, хетачогIа, нийса ий Литвера хьал талхара советско-американски гIулакхаш дохадергда яха тезис? США президента цIаьхха хьалхадаьккхар из Оттаве пресс-конференце.

— Из нийса лагIац, аьнна, хет сона. Из хургдар нагахьа санна цхьан къулбехьарча штате расови, этнически дов даьлча из соцаде США-с къамам гварди оттайича герз дIадаккхара эррига процесс е регионални конфликташ къоастаелга дIадаккхар санна хIама хургдар.

(АПН).

БОЛГАРИ. «Экогласность» яхача общества членаша Софиерча Орлова тIаь тIа чакхъяьккхар гонахье бIехъяра духьаларча протеста акци. Цхьа бахьан доацаш хьахержанцар цар из моттиг. Орлова тIий — болгарски столице хозагIъярех моттиг, цунца цхьана эггара дукхагIа нах лелаш ярех моттиг а я, нормал тIех бIехъеш я, из выхлопной газаша. Экологически болама активисташа хьадийхад экологе дешаш гласность йолаш леладари города Iаьдалий оагIонгахьара уж цIенхаштта терко еш хилари.

Сурта тIа: «Экогласность» яхача общества член Софиерча Орлова тIаь тIа.

БТА — ТАСС сурт.

КЕРДА СТИХАШ

Вышегуров Мухьмад,
республика
Ленински комсомола
преме лауреат

ЦХЬА ХАТТАР

Халкъа моастагI
хинная са да,
халкъа моастагI
хинний са нана,
са хургволча дьына
йовзалехь
са хург йола нана,
сона а
жай дьыкхад —
хургва аьнна
халкъа моастагI,
кхыметтел
са халкъ а хинIад
халкъа моастагI.

ВанагI!
МалагIча халкъан
моастагIий хинкад тхо:
са да,
са нана,
со,
са халкъ???

• • •

Экхаргбар
Лоам,
ЮккъегIола
Шиъ даргдар
Льытта,
Экхаргбар
Малх,
Экхаргбар
Бутт,
Хьона тIабена
Бала тIабеча,
Хьона тIаэтта
Iазап тIаэттача,

Хьо-м даттIанзар,
Хьо-м эккханзар
Наьна дог,
Хьай берий
Дакъалгаш,
Хьайгер дIадоахаш
Ватона наIарах
Араккхувсача хана,

Хьо-м даттIанзар,
Хьо-м эккханзар
Наьна дог...
ХIана?

— Со кийкхадаларе
Тахан хургдар
Вайнаьха халкъ.

• • •

ГIалгIай мехка
Эггара ирзе —
Сийрда Маьтлоам.
Из даима
ГIалгIайченца хинаб,
ГIалгIай-м хинабад,
ГIалгIай и хийла
Хьийгаб шоай мехках.
Сай халкъ санна
Дикъаза ва со:
Цхьаннахь аьь,
Воккхачахь вах.
Лай а хан кхычахь.
Ирза да-кх
Маьтлоама.

ЛоIам чIоагIа, нигат цIена

— Бексолт, ГIалгIай халкъа шоллагIа Съезд чакхъяьнначул тIехьагIа, цига хержача Оргкомитета балха хьакъехьа халкъа юкъе бе-бе хабараш арадаьлар, цхьабараша йоахар цу тайпара орган вIалла эшаш яц. Цуниз юкъебахача цхьаццаболчарна а цо беча балха а нах раьза бацар. Сенца дувзаденнадар из?

— Из керттерча даькъе гай ювцача шоллагIча Съезде хержача Оргкомитета на[illegible] боатIача тайпара бувзам ца хиларца дувзаденнадар. Укхаза наха нийса бехкаш дехар. ХIана аьлча, оргкомитета дукхагIбола членаш — интеллигенци Гр зие яр. ХIаьта ГIалгIай баха районаш бIаь совгIа километр гаьна яда. Из кхета а деш, царца бувзам лелабе безар. Иштта наха хапар оргкомитет фу деш я, малагIа декхараш кхоачашде лерхIаш и, цунна уйланигат довзадар. Цул совгIа, Оргкомитета бола балхах харц информаци теха йолаелар цхьацца йола формаль нийоаца группаш. Уж гIертар наха хьалхашка оргкомитета юкъебоагIа нах бIехбе. Цар из цхьан юкъа вIаштIехьа а даьлар. Цу хьале нийсъенна Оргкомитет шийн декхарех лоархIа ца яьр санна, ГIалгIай халкъа шоллагIча Съезда лоархIам боа а бен отставке яха езар е шийн балха методаши стилеи ерлангара хийча я хинна. Хаььо тIадилла бехктокхаме декхар цIена кхоачашдара хьадда наькIаш белгалде доагIар.

Тха шоллагIбар мара никъ бацар. ХIана аьлча, тхо из тешаш тхоашта бенача халкъана хьалхашка тхоаех дувцача йоахарий хьакъехьа Iоцiендала делаш дар. Цудухьа, оргкомитета членашта цу чоалханеча хьале шоллагIча Съезда решенеш кхоачашъяра хьакъехьа хьадда болх дIаболабир. Халкъаца бувзам чIоагIбир. ХIанз Оргкомитет каст-каста гIалгIай юрташка хул. Цига вIашагIкхетараш чакхдоах. Шоаш де лерхIачул халкъера наха дег...

ювл. Оргкомитетах тешар а цун лоархIам лакхбалар а санна лархIа деза оргкомитета член Богатырев Бембулат РСФСР халкъа депутаталла харжар. Из яахнена юкъе лаьттача къовсаме котваьлар. Иштта оаха тхоай кепайоазон орган — «ГIалгIай дош» яха газет хьадир. Хошн ма хиллара, из бетта цкъа арадувл. Цун редколлегес хьалхарча номерашка дукхагIа исторически тематиках йолча материалаш [illegible] терках тIаIсар. ХIаьта дIахо йодача хана авторски материалаш араяха лерхIаш да тхо. Цудухьа, аз дехар ду газет дешарашка шоашта хетачох, къувлачох тхоа яздар.

— Бексолт, дукхачарна ловра оаша «ГIалгIай дош» яха газет кIира цкъа арадахар. Цу хьакъехьа фу аргдар Iа?

— Баркал царна, газетана иштта хьаштдолаш хилара. Тхона тхоашта ловра из кIира цкъа муьхагIа арадувлар. Бакъда, укхаза деррига тхоах тийша дац. Масала, ховш ма дий, мехка кьахат дефицит йолга.

— ХIанз Iа оргкомитетас пачхьалкхен боараме баьча балхах дийцача бакъахьа хетар?

— Оргкомитета керттера лоархI мехка законодательни а исполнительни а Iаьдала боараме беш бола болх. ДIадахача шера 17 ноябре сои РСФСР халкъа депутат Богатырев Бембулати РСФСР Лаьхехьарча Совета къамашта юкъерча гIулакхех йолча комиссе балха юкъе даьха лоацаш хилар. Иштта цига дика лоацаш вар КПСС обкома хьалхара секретарь, НГIАССР Лакхехьарча Совета председатель, РСФСР халкъа депутат Д. Г. Завгаев, СССР халкъа депутаташ М. Дарсигови Х. Фаргиеви КъХIАССР кулгалхой, Российски Федераце ерригача автономни республикай Лаьхехьарча Советий председателаш. Сона хетачох, оаха а из дош дувцара кийчдаьчи РСФСР юстице министра заместителя Ю. Д. Северин...

ХЬАЬША ЦIА

■ кулгалдеш хиннача балха группа а массавар дIахкетавир гIалгIай халкъо хьадехар нийса хиларах, из проблема кхы тIехьа а па тетташ, къовстае [illegible]. Цул тIехьагIа, оаха вай мехка пачхахьалкхен бе-беча боарамашка из дош сихагIа къовстаделга дехаш запросаш дIачутесаш, кулгалхошца вIашагIкхетараш чакх доахаш болх баьб. Цига тхона массаза хьалхадоахар «из проблема къовстае езилга ховш да тхо, бакъда, из шоана хеттача беса атта яц.

Цудухьа шо сихдала йиш яц».

Юккера а городе Назранe гIалгIай халкъа духьала «Правда» газета тIа «Кураказш массаза барт лохарг ба» яха пасквильни статья араяларца дувзаденна бархI дени-буси митинг лаьттачул тIехьагIа, СССР Президента М. С. Горбачева тIадилларах, СССР Лаккхехьарча Совета Къамии Совета комисси вIашагIъелла. Цул тIехьагIа Оргкомитета шийна хьалхашка декхар оттадир, цу комиссеца лертIа болх бара кийчо е, аьна. Оаха комисси хьалхачалехьа цунца бергболча балха план оттайир. Иштта бе-беча лостамегIа къахьегардола, вешта аьлча, исторически, экономически, правови справкаш оттаергйола группаш вIашагIъехкар. Цига керттера деьхар латтар уж справкаш хьадда исторически фактaш ларде з лувцаш, оттаргаш. ХIана аьлча, укхаза мIезига а шера чуйоассаш, къовса йиш йола выводаш, фактaш хила йиш ядар. Цу тайпарча кхоачамбоацарашна дерриге толлуш тардора. Бакъда. Оргкомитета цу гIуланха юкъеэзача Iилманхоша, специалисташа, экономисташа справкаш уж лаьтташ вай долга хьахьокхаш, автономи меттаоттаяра эшаш йола материальни база хилар бакъдеш оттайир. Баркал хилда царна ди-бийса па къовсаш из болх барахI

ХIаьта комисси хьалхахьачул тIехьагIа Оргкомитета координационни совета, парте областной комитета, НГIАССР Лаккхехьарча Советаи Министрии Советацеи цхьана баь болх бовзаш ма бий. Масала СССР Лаккхехьарча Совета комиссе Нохч-ГIалгIайчене, Къулбаседа-ХIирийчене бахача нахаца вIашагIкхетараш хилар. Цига гIалгIай халкъа шийн бала дIабувца таро хилар. Иштта гIалгIаша комиссега дIахайтар шоай лаьтташ хьалланза, автономи хьалха хиннача доалешка меттаоттаяпта лой дапилга. Лоацца аьлча, оаха царга дIахийтар Тийрка аьтта оагIорахьа дада гIалгIай баьха дерригa лаьтташ, г. Орджоникидзе, цигара ерригa предприятеш, учреждененш, организацеш, Iалама ресурсаш хьаяла езилга. тхоай автономи меттаоттаяра тха экономически кIийле йолга. Иштта гIалгIай хIанз укх сахьате цхьанкха бокъо йоацялга, уж геттара воча хьале болга, цар культура, экономика иоацилга. ХIаьта из деррига сурт РСФСР халкъа депутатий Съезда дIадовзийтар цига вай проблема майрра оттаьча Б. Богатырева. Иштта, из дош цу Съезде дувца а отта даьл.

— Бексолт, Iа город Орджоникидзе хьоахайча сона дагадехар хIирий кулгалхоша укх деношка дуки цIи хийцалга. Цу хьакъехьа фу аргдар Iа?

— Из город вай историкаша ахувлача а харцъе йиш йоанача а фактех гIалгIай Заур-ков яха юрт иллача моттиге хьахиннай. Цига цул тIехьагIа Россе пачхахьо Владикавказ яха крепость йиллай. ТIаккха, Советий Iаьдал эттачул тIехьагIа, вешта аьлча, 1931 шера гIалгIай халкъо дехарах цу городах гIорваьннача большевика С. Орджоникидзе цIи тиллар. ХIаьта 1944 шера, гIалгIаи СибарегIа Iобахьийтачул тIехьагIа, хIираша цу города цIи Дзауджикау аьнна, хийцар. ХIирий кулгалхошта шоашта товра де мукъа луш хинна Сталин кхелхача. Бера лаьцача цу города шийн хинна цIи юхаметтаоттайир. Бакъда, укх деношка «Правда» яхача газето хоам бир, горисполкома сесиях цу города цIи Владикавказ аьнна, хувцарах. Цу хьакъехьа оргкомитета членаша СССР Президента М. С. Горбачева, иштта кхыча кулгалхой цергагIа шоли раьза бов цалга дIахойташ телеграммаш яьийтай. Цар тIа оаха белгалдаьккхад, Къулбаседа Кавказе Советий Iаьдал оттадеча кулгалдеш хиннача Ленина соратника С. Орджоникидзе цIи дIа а яьккхаь, города кхыйола цIи тиллар из 1917 шера хинна революця па лархIар, Советий Iаьдал па лархIар, Ленина идеяш къоабал па яр санна хIама долга. Из Сталинз Бере бIехьа политика мога а еш, дIахояхьар долга.

Укхаза, туш да хIирий из город шоай хилар чIоагIде гIерташ болга. ХIирий хьакимаша йах: город шоан я, хIаьта Пригородни район гIалгIай хиннай. Царна, 1957 шера цIабаьхкача хана, Нохч-ГIалгIай автономи меттаоттаеш цу района меттета кхо район еннай. ДIачега ел оаша: «Бурув вай да хилча» — вай Пригородни район хьа миштa хул. Нагахьа санна хIираша дувцача тайпара город цар яле, малхбузен оагIорахьа Пригородни район хила езацар цар? Цудухьа укхаза цхьа вывод мара яц. Пригородни район хиннач-и город а а, хIана аьлча, гIалгIаша, город шоай ца хилча, цунах Пригородни район, аьнна, цIи тулларгьяцар. Цудухьа укхаза городз — хьакъехьа цхьакхка кхыдола къамаь хила йиш яц. Город Орджоникидзе юхаметтаоттаергйолча ГIалгIай автономе столица хила еза!

— Бексолт, ха безам бар Къулбаседа Кавказе дахача вежарех долча халкъашта вай проблемах фу хет и царна оаша малагIа бувзамаш леладу а?

— Оргкомитета аьхха бувзамаш леладу Къулбаседа Кавказа халкъий ассамблеяца, иштта кхыча формальни а ацача организацеца. Тхо бе-беча региональни проблемаех дагадувл, цу дакъе гIалгIай автономи меттаоттаяра проблема хьакъехьа а дувцаш. Цар дег тIара вай халкъа лоIам хьал а лоац уж цу лостамегIа исторически, экономически дакъе вайна гIо деккийча а ба. Масала, из цар хьакъехкар Назране бархI дени-буси митинг лаьттача хана, иштта, комиссеца университете тIехьара вIашагIкхетар долча хана Гуржегiара венача профессора Борчашвиле, Кавказски халкъий ассамблея председатела Шанибова, карачаевски халкъа реабилитаци яйтара йолча комитета председатела Хазретова хьахайтар шоаш центр Бурув а йолаш, гIалгIай автономи меттаоттаяра позице тIа латтилга.

Бакъда, экстремистски уйлаш йола хIирий цхьаболла кулгалхой гIалгIашта гIалгIазкхий духьала баха гIерт. ГIалгIазкхий Владикавказски круг оалар хьаеча царна гIо дир. Оргкомитета Сунженски районе бахача мугIарeча гIалгIазкхашца вIашагIкхетараш чакхдаьхар. Цига оаха уж дIанхетабир гIалгIашнара доагIаш санна, хIираша гIалгIазкхий хьакъехьа ха бараш, йоахраш арадоахаш хиларах, юкъе цIур болла гIертилгах, вай воайла къовса хIама доацилгах. Иштта, сaха автономи меттаоттаяра йолча оргкомитета юкъейоалаяй гIалгIазкхий викал, ЩIеча Эскара цIерагIча колхоза председатель Яспнецкая.

Укхаза сона ловра тхо геттара чIоагIа хьалловаача, вайна массадолча хIана тIех гIо деча нохчий халкъа баркал ала. ГIалгIаша дийце йиш яц, цар вай автономи меттаоттаяра шоашта могача тайпара новкъостал долга. Царна массаза хьалдолел леладе, уж лерхIа беза вай!

Со теш, гаргарча хана гIалгIай автономи меттаоттаергхиларах. ХIаьта из исторически декхар ма хулла сихагIа кхачалашдара кIаьд па [illegible] къахьегаргдолаш ва Оргкомитета хIара член.

Интервью яьр
М. БАРАХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

26 МАЯ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Маман, папан, сем.
9.05 — «Бурда моден» хьагонт...».
9.35 — «Халха доела хьек шо» фортепианни музыка концерт.
9.55 — «Стоп-кадр» яха Iилма дошийтара обозрени.
10.55 — «Са доттагIий хеза сурташ...». Хьалхара вIашагIкхетар: «Любовь, фантазия и успех в руках» яха г. Кироверча халкъа ловзаргаш еча мастерах В. Жигальцевах йола передача.
11.45 — «Под знаком «Пи».
12.45 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
13.15 — «Хи Iара цирк».
14.05 — «Дезала зирам» яха художественни фильм. «Бийсанар» хьаьша» (1958 ш.).
15.20 — В. Зажигин лова (балалайка).
15.30 — Политически диалогаш.
16.30 — «ДоттагIлен меридианаш» яха шоллагIа Дунен халкъашта юкъерча фольклора фестиваль. Киевера передача.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — ШоллагIа Дунен халкъашта юкъера фольклора фестиваль хьаеллarах Киевера еча передача дIахододар.
1945 — «Валара вах байначарга хатта» яха режиссера К. Кийска фильмаш (1978 ш.).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Инвентаризаци» яха РСФСР халкъа артиста Е. Петросяна дакъа доаца спектакль (Премьера).
23.40 — «До и после полуночи» яха передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Садовник» яха субтитраш цара художественни фильм.
9.55 — СССР КГБ образцови дIагойтара доазо лорадеча бIуьхой оркестр лова.
10.20 — Документальни фильма премьера.
10.50 — Мультфильм.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Вай дата дуне» яха режиссера М. Литвякова фильмаш: «Хала бераш», «Iодина хийла маша», «Бахьанаш укх тайпара да».
18.10 — «Сан дахар бераш ка» (нохчий меттала).
18.25 — «Са професси — хьехархо» яха телефильм.
18.45 — Нохчийн шотт Iамабо» (нохчий меттала).
19.15 — Нохчийн халкъан узамаш. Юхагойтар (нохчий меттала).
20.00 — Бийса дикъа ла хийла шун, бераш!
20.15 — «Орамаш». Юхагойтар (нохчий меттала).
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Звените, голоса, звучите, трубы» яха Дж. Верди — «Реквием» [illegible] селис.
23.15 — «Музыкальни истории» [illegible]
00.05 — «Брюнет вечерней поры» яха художественни фильм (Польша, 1978 ш.). (Дукхьашка).

27 МАЙ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуйреха.

ЕЛАШ ЯР ЮРТ

Беламе дувцар

◆

— Кхоана, — аьлар цIендас Шовхала, — са воккхагIвола воша, хьаьхала да хинача Абулата вoI, шин даь воша а[illegible] долх вай. ВоI, воI, [illegible] дерг дилла ладугIеш бар.

— Сона [illegible]
[illegible] рийна беззача бесса кийчбенна. Абулата шоллагIа воI волча юрта гIолла богIар Шовхала дезал. Хьалха воагIар цун да. Шовхала тIатуллар вайнаьха лакха кий. Кизга мо кхеташ яр хромовa [illegible]

БIаргаш дIаленха массане. Воаш довза саг гуш, юстара доргда вай.

— Кхетадаьл! — салташа санна жон делар сесагой беранеи.

Абулата воI — [illegible]

вIийтага, хIаьта гаргара нах сихха хьаьший, цIагIа дIачубаьхар.

Шийн барешка по аьлар.

— Юрта со баьккхе а вайнаьха гIирс тIабувхалаш цIи кьачча санна. Гаргарча [illegible]

НЕХКАХОШТА КОНЦЕРТ ДЕЛАР

Самарднинахьа Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен филармоне геттара дукха нах гулбеннабар. Цун бахьан дар цига вай мехкахочо пианисткас Инаркиева Тамарас фортепиании музыка концерт луш хиларца.

Из концерт шин даьъах [illegible]

классе аспирантура чакхъяьккхай цо.

Ше Ворсйехь йолча хана Инаркиева Тамарас цхьаццагIа сольни концерт делар. Цун программа юкъе яр дерригача дунен тIа цIихезаш бола композиторий — Бетховена, Шуберта, Прокофьева, Скрябина, иштта кхыйолар [illegible]

Дакъйлгаш.
Хьайгар дIадовхаш
Вагона нaIapax
Аракхуасвча хана,

Хьо-м даттIанзар,
Хьо-м эккханзар
Нана дог...
ХIана?

— Со нIиттхадаларе
Тахан хургдацар
Вайнаьха халкъ.

• • •

тхоьех дувцача нохарин хьакъехьа IонIендала делаш дар. Цудухьа, оргкомитета членаша цу чоалханеча хьале шоллагIча Съезда решенеш кхоачашъяра хьакъехьа хьадда болх дIаболабир. Халкъаца буваам чIоагIбир. ХIана Оргкомитет каст-каста гIалгIай юрташка хул. Цига вIашагIкхетараш чаккдоах. Шоаш де лерхIачун хьакъехьа нахаца дага-

тель. РСФСР халкъа депутат Д. Г. Завгаев, СССР халкъа депутаташ М. Дарсигови Х. Фаргиеви КъХIАССР кулгалхой, Российски Федераце ерригача автономии республикай Даьхьарча Советий председателаш. Сона хетачох, оаха а из дош дувцара кийчдаьча РСФСР юстице министра заместителa Ю. Д. Севери-

рига толхаде тарлора. Бакъда. Оргкомитета цу гIулакха юкъеяхача Iилманхоша, специалисташа, экономисташа справкаш уж лаьтташ вай долга хьахьокхаш, автономи меттаоттаяра эшаш йола материальни база хилар бакъдеш оттайнр. Баркал хилда царна ди-бийса ца къовсаш из болх барах!

лача моттиге хьахинай. Цига цул тIехьагIа Росе пачхаьо Владикавказ яха крепость йиллай. ТIаккха, Советий Iаьдал эттачул тIехьагIа вешта аьлча, 1931 шера гIалгIай халкъо дехарах цу городах гIорваьнача большевика С. Орджоникидзе цIи тиллар. ХIаьта 1944 шера, гIалгIай СибагIа Iобахьийтачул тIехьа-

лица хила еза!

— Бокеолт, ха белам бар Къулбаседа Кавказе дахича вежарех долча халкъашта вай проблемах фу хет и царца оаши малагIа бувзамаш леладу а?

— Оргкомитета айхха бувзамаш леладу Къулбасеза Кавказа халкъий ассамблеяца, иштта кхыча формальни йоацача организа-

массаза ахьийдел леладе, уж лерхIа беза вай!

Со теш, гаргарча халкъаш гIалгIай автономии меттаоттаергхиларах. ХIаьта из исторически деккар ма хула сихагIа кхоачашдарг хIаьд ца дуй кхахьегардолаш ва Оргкомитета хIара член.

Интервью яьр
М. БАРАХОЕВ.

ЕЛАШ ЯР ЮРТ

Беламе дувцар

— Кхоана, — аьлар цIендас Шовхала, — са воккхагIвола воша, хьайкъала да хиннача Акбулата вoI, шун даь воша волча долх вай. БoI, йoI, сесаг лерг дилла ладувIаш бар.

— Сона воша а цун дезал а бIарга ца гу иттех шу хургда, — аьлар Шовхала. — Цу хана дена дунен тIа дукха хIаман хувцаденнад, бакъда, тахаш я-кх са венний озмал хувцаенналe. Са воша — БугIа цIимхаро саг ва.' Даl Iандалаш чIоагIа лоархIаш, оамалага, тIадувхача баракьанга диллача бегаш байтаргбоалаш вац. Керта тIа йовлакх доацаш шийн сесаг бIаргайча цкъа цо оттадаьр... Тола чу патронаш чуноханал мара юкъ яцзар. Ах юрт оарцагIьаьлча мара из тезе вIаштIехьдаланзар. Даьла бIарг тIахьежа мара сесаг цIайохийтар. Цудухьа оашоша баракъа тIадувхача хана аз дийцар дищ ма делаш. Из раьза хургвоаца хIама де йиш яц. Керта тIара цкъа чо бIаргагой — цига оттаргдолчох со Дала лоравоалва. Пазаташ тIаювха дищ ма лелаш, пудар-басар хьоаха а ма делаш.

Совдараш а ца дувцаш, шоашка яхар де раьза хилар сесаги йоIи. Фу дерга. БугIа эгIазгIоргвола хIама де йиш яцар.

— ХIаьта хьо, тиша тIехье, — воIага йистхилар Шовхал, — вIаштIехьа хилалахь. Корта дIа а тассийте, фуражка эца. Керта тIа хIама нозцаш тац къонах. Кача шеббола чопилг дIаболлалахь. Биц ма лелахь, боккхагIбараш болча Iоха, цар деча къамаьла юкъеледха йиш яц.

ШоллагIча дийнахьа Iуйрийна бензача бесса кийчбенна, Абулата шоллагIа воI волча юрта гIолла ' бoaгIар Шовхала дезал. Хьалха воагIар цун да. Шовхала тIатуллар вайнаьха лакха кий. Кизга мо къегаш яр хромови иккаш. Уж чIoaгIа къувлаш яле а, бIубенна гIа боалаш воагIар из. ЮнъагIа доалар вовзаш волча цхьан эсарагара дийха тIехкар. Цунна тIехьа йоагIар йаьха коч тIаювха сесаг. Гаьнара бIарахьежача моттаргдар из тоаиалшта тIа гIолла йоагIа. Шийн йIаийна тIатула йовлакх каст-каста нийсдора цо. Хьаьюкъ а чIенг а дIакъайлаяьккхаяр йовлакхо.

Царна массанена юстаро воагIар Урусхан Хетаргаха, хьалха болхачар когаша деча тагашца нийсбора цо шийн никъ. ХIана аьлча, бIаргашка даха дог дацар. Комиссионке цо ийцача фуражка чу, йишас ма аллара, бIарчча ведар чухошаргьяр, хIаьта цун лаба тIа массехк кхокха Iоховргбар. Цу лабо — Эдал дехьа яларго, садаккха а садола а витацар из, секунда массаза йоал мерах къаплаяьккхал Iочухаш. Даьна санна, Урусхана а тIаювхар хромови иккаш, къаьгIа шерд тIехкар хьерчар.

Мел кхиттача юртахочо никъ бутар Шовхала дезала. Из къаьстта цецваьккхавар царна тIаювхача европейски костюмаша.

— Хьажал, мел миссел дердайнараш баьхкаб городера, — цу наха эгIазъухар Шовхал.

— Вай довзаш дараш ма кхетаба вайх, белаш садаккха вутарг мичав цар, — аьлар Урусхана.

— ГIикъ ма алалахь, — воIа тIачайхар Шовхал —

БIаргаш дIалекха массане. Воаш довза саг гушще, юстара доврга вай.

— Iкхетадаьд! — салтана санна жоп делар сесагой берашн.

Акбулата воI — БугIа вахача цIенна дIатIаэттар Шовхали цун дезали. Озабенно коа баьлар. Саг духьалвавзар царна. ШовхIала цIогIа тохар:

— Саг вий уих коа?

Урусхана моттар туркий тур а уллаш. Даьла цIи а йоахаш шийн даьвоша аравоагIаргва, аьнна. ЦIогIа дIахеза хьаарабаьнараш, массанахьарбараш санна, нах бар. Хьалха воагIар спортивни костюм тIаювха, цIена модж яьша БугIа. Цунна тIеххьа хьагучаяьлар лоаца пхьешаш дола халат тIадувха, берзанча когашта маьчеш юхьейоахка, корта берзана сесаг. ХIаьта йоI тIеххьарча модах кийчъенна яр. Моттаргдар шоана, из импортни косметикаца лувчаяьй, аьнна.

Из сурт даина Шовхал ша бIарг тIабсинача латтийсар. Шийна гур гIа да моттар пунна. Укх дунен тIа мел волча саго цу тайпара хIама хургда аьлча тешаргвацар из. ГIанкар вахавар Шовхал. Пита Iа юрт!

Берригаш йист ца хулаш латтар, фусамлай а хьаьший а цец-амагIа баьннабар ЭгIара хьалха меттавера БугIа. Велавалар а цецвалар а вIаши увш цо аьлар:

— Ер са воша Шовхали цун дезали ба. Ма дика болх ба шо даьхка. Тхо чIоагIа гIаддахад...

— Дали! — БугIийга йистхилар цун йоI. — Ераш вай гаргара нах ба?! Мичахьа лийнаб ераш, мичахьа баьхаб?

БугIас цIелг оагабир

йIанйгага, хIаьта гаргара нах сихха хьаьший, цIагIа дIачубаьхар.

Шийн барашка цо аьлар:

— Юрта го баьккхе а, вайнаьха гIирс тIабувхалаш цIи яьлча санна. Гаргарча нахал эсалагIа хила йиш яц вай.

Цхьа сахьат доаллаш, хьаьшанта духьалъэттар шахьаваха БугIа, цун сесаг, йоI. БугIийна тIадувхар далатеха хоза чокхи, доточа тIехкарах уллар шалта, керта тIа туллар вайнаьха лакха кий. Къаьна вайнаьха гIирс тIабийха яр сесаги йоI.

Гаргара нах къамаьла юкъэбеннача хана, веца чуйиккхар 13—14 шу даьнна кIаьнк. КIеззига са меттадеча йистхилар из.

— Воти-БугIа, воти-БугIа! Музея директора вайтан со. Оаша дена маIача наьха а кхалнаьха а баракъаш сиха хьадайта, йоах. Музее комисси еннй.

Дерига цIа никх саннa хьайра. Сов чIоагIа велавенна дивана тIа дIатIавежар Шовхал. Вела ца велча Iевалаизар садеттаи лаьтта БугIа а.

— Артисташ — аьнна, шийн лакха кий истола тIа IотIатехар Шовхала. — Шо тхона хьалхашка киичденнад, тхо — шоана хьалхашка. Мала Iехаве, гIерт вай? Ар-тис-таш!

Музеера хьаена хIамаш юха дIаяла йийзар БугIий. Фу хиннад хьажа хьачубаьхкар лоалахой. Хишар фуд хайта, бела ца белча Iебаланзар уж а Цул тIехьагIа дукха вийлар музей директор, цига ена комисси. Елаш яр еррига юрт.

Б. ГАНИЖЕВ.

МЕХКАХОШТА КОНЦЕРТ ДЕЛАР

Самарлийнахьа Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен филармоне геттара дукха нах гулбеннабар. Цун бахьан дар цига вай мехкахочо пианисткас Инаркиева Тамарас фортепианин музыка концерт луш хилар.

Из концерт шиц даькъах латтар. Хьалхарча даькъа юкъе яр польски композитора Фридерика Шопена тиъаь йиъ прелюдии цхьа балладен. ШоллагIдола дакъа латтар французски композитора Клода Дебюсе ворхI прелюдех. Ладувгiараша чIоагIа хьаштдолаш тIанйцар концерт.

Инаркиева Тамара Буро тIа музыкальни училище яьккхачул тIехьагIа Москве Гнесиныи цIерагIча культура институте фортепианин отделение дешаш хиннай. Из толаме яьккхачул тIехьагIа Воронеже искусства институте фортепиана кафедре болх а беш Московски консерваторе профессора А. Ведерникова

классе аспирантура чаккъяьккхай цо.

Ше Воронеже йолча хана Инаркиева Тамарас иттнел совгIа сольни концерт делар. Цун программа юкъе яр деррига дунен тIа цIихеза болча композиторий — Бетховена, Шуберта, Прокофьева, Скрябина, иштта кхычар произведенеш. Цул совгIа, Тамарас Россе тайп-тайпарча городашка концерташ тийцад. Цун концертин программаш латтар: французски композитора Равела, Рахманинова, Брамса, Шомберга, Дебюсе, произведенех.

Бура тIа а симфонически концерташка дакъа лоацаш хиннай Тамара. Цо болх баьб дирижераща П. Ядых, Г. Черкасовца. Цул совгIа, Берлинерча дирижераца Маубарагаца а.

Цу гIалгIай пианистка кхолламах а вахара наькъех а йола материалаш ешаргья газета аргIанарча номерашка.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 26 МАЙ

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIА МАЙДА. 18.00. Эстрадни оркестра концерт.

САЛАIАРА ЙОЛА ГОРОДСКОЙ ЦЕНТР «С. М. КИРОВА ЦIЕРАГIА ПАРК». 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 7.00. «Унахцiено» яха клуб. 8.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу нурсаш. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 20.00. Хроникально - документальни фильмаш хьахьокхар.

«МАШИНОСТРОИТЕЛЬ» ЯХА КИНОТЕАТР. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIА ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу нурсаш. 8.30. Машинаца ювзаш хIамаш е Iомабу нурсаш. 12.00. «ЦIагIара медсестра» яха нурсаш. 14.00. «Грознефтеоргсинтез» яхача п э-цIейна хетаиь сайре. 15.00. «Дизайн быта» яха нурсаш. 16.20. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 18.00. Балетни студи.

С. ОРДЖОНИКИДЗЕ ЦIЕРАГIА СТАДИОН. 9.00. Синлахьйоиккхача Коталон 45 шу динзарах хетаиь Горсовета ДФСО профсоюзни спартакиада зачетагI йола яхьаш.

«КРАСНЫЙ МОЛОТ» ЗАВОДА ДК. 13.00. Эстрадни оркестра концерт. 15.00. «Вай беш» яха клуб. 17.00. IарбиЙ мотт Iомабу.

ХИМИКИЯ ДК. 17.00. Духовой оркестра концерт «В городском саду играет духовой оркестр...» 18.00. Камерни хор. 18.00. «Радуга» яха халкъа халкарий коллектив. 19.00. «Лидер» яха спортклуб.

КIИРАНДИ, 27 МАЙ

В. И. ЛЕНИНА ЦIЕРАГIА МАЙДА. 18.00. МВД духовой оркестра концерт.

САЛАIАРА ЙОЛА ГОРОДСКОЙ ЦЕНТР «С. М. КИРОВА ЦIЕРАГIА ПАРК». 7.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 7.00. «Унахцiено» яха клуб. 8.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу нурсаш. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 20.00. Хроникально - документальни фильмаш хьахьокхар.

«МАШИНОСТРОИТЕЛЬ» ЯХА КИНОТЕАТР. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

Н. К. КРУПСКЕ ЦIЕРАГIА ДК. 9.00. Технически творчества кружок. 14.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу кружок. 14.30. «Вай мехка къона краевед» яха клуб. 15.00. «Къона ленинец» берий кинотеатр. «Пионерий алка хьатIанкоачача хама».

С. М. КИРОВА ЦIЕРАГIА ДК. 9.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 11.00. Игротека. 12.00. «Мультик» яха клуб. 14.00. Вай хачнарча халкарий ансамбль. 18.00. «Унахцiено» яха клуб.

ХИМИКИЯ ДК. 10.00. Изостуди. 11.00. «Ровестник» яха клуб. 17.00. Вай ханнарча хачхарий ансамбль. 18.00. «Лидер» яха спортклуб.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

... (нохчий меттала).

18.25 — «Са профессия — кхехарко» яха телефильм.

18.45 — Нохчийн мотт Iамабо (нохчий меттала).

19.15 — Нохчийн халкъан узамаш. Юхагойтар (нохчий меттала).

20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

20.15 — «Орамаш». Юхагойтар (нохчий меттала).

21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).

21.40 — «Звените, голоса, звучите, трубы» яха Дж. Верди — «Реквием» бийсанара сеанс.

23.15 — «Музыкальни истореи» яха киноконцерт.

... порок» яха художественни фильм (Польша, 1978 ш.) (Агадешха).

27 МАЙ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.

8.15 — Ритмически гимнастика.

8.45 — «Спортлото» тираж.

9.00 — Iуррехьа.

10.00 — Даьхенна гIулакх деш.

11.00 — Iуйрийнара самукъадолийта программа.

11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.

12.30 — Коталон 45 шу дузаш. «ТIема дIаьхна наькъаш» нхо сери йола художественни фильм. 1-ра сери.

13.45 — Унахцiено.

14.30 — Приключений фаьлгийи дунен тIа. «КхоалагIа принц» (ЧССР, 1983 ш.).

16.00 — «Юрта сахьат» яха панорама.

17.15 — «Шолохова хетаду...» яха ССР Союза Пачхьалкхен академически Доникхача театрера передача. КIиранден кинозал.

19.00 — «Возвращение Капитошки» яха передача.

19.25 — «Ринг» яха художественни фильм (1973 ш.).

21.00 — Ха. ТСН.

21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кIиранден нравственни проповедь.

21.55 — «Са Чайковский» М. И. Прудника дувц.

22.40 — Футбольни обозрени.

23.10 — «Вечерняя Москва» яхача газета лидерий «Музыкальни марафона» парад.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.

8.15 — «Служили два товарища» яха субтитрашцара художественни фильм.

9.50 — «Экрана тIа 01 служба я» яха цIи ялара кхерамзленах дола фильм.

10.20 — Халкъа мелодеш.

10.35 — Документальни фильм.

11.30 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.

12.30 — Мехкарча театраша гойт А. Дударев — «Сайре» яха Я. Коласа цIерагIча Белорусски Академически театра фильм - концерт (Премьера).

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера панорама.

18.00 — «ГIалгIай Iаьдала хьаст» (гIалгIай меттала).

19.05 — «Кого не тронут славные созвучья...».

19.45 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

20.00 — Волейбол. Дунен лигай хьалхие. МаIанах. Сборни СССР — сборни КНР.

21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).

21.40 — Киносерпантин.

00.25 — «Гандбол. Европейски чемпионий кубок. МаIанах. Финал. СКА (Минск) — «Барселона» (Испания).

— ГIалгIай мехка
Эгара ирзе —
Сийрда Маьтлоам.
Из дийма
ГIалгIайчеща хиннаб.
ГIалгIай-м хиннабац,
ГIалгIай-м хийла
Хьийгаб шоай мехках.
Сай халкъ санна
Даькъаза ва со:
Цхьаннахь ваьв,
Вокхазахь вах.
Лай а хац кхычахь.
Ираз да-кх
Маьтлоама,
Из цIаккха къаьстабац
ГIалгIайченах.
ЦIаккъа хьийгабац
Шийн хозача мехках.

Ниэ болча наха вутаре
Со а къастаргвацар
ГIалгIайченах.

• • •

Гаьнарча мехка
Кхелхача гIалгIа,
ГIалгIаша из
Шоай мехка мара
ДIаволлац цIаккъа.
Цудухь ба ГIалгIайчен
Лаьттан хIара тIоа
ГIалгIай дегIамех латташ.

Шоай мехка мара
Лахьта чу виллац
ГIалгIаша гIалгIа,
Кхы а лакхагIа
Хургдолаш
Шоай деза лаьтта.

• • •

Боча да гIалгIай
Дайх хьахина лаьтта
Цар из дехкадац,
Деннадац совгIата.
Цар из дохкац
СовгIата телац.
Из даьгара
БоIага кхоач,
Цунгара цун боIага,
Малхбоаленгара
Малхбузенга
Малх кхоачаш санна,
Малхбузенгара
Малхбоаленга
Малх кхоачаш санна.

• • •

Кулгаш —
ГIалаш
УрагIа хьекха
Малхага —
Даьлага
Текъаш ва
ЦIейсаг —
ГIалгIайче.

Фарал
Ех цо
Шийн халкъа,
Фарал.

Спорт

Сочан, 25 мае. Грозне дIанолаеннай дзюдох йола боккхичарна юкъера Российски Федераце хьалхле яккхара чемпионат.

— Из дIахьош я «Локомотив» ДСО спортивни зале, — аьлар оаха шийца къамаьл деш Нохч - ГIалгIай АССР Госкомспорта председатела Р. Бадалова. — Вай долча хьоашалгIа баьхкаб Майкопера, Новочеркаскера, Нальчикера, кхыча городашкара отлеташ ДикагIбола дзюдисташ юкъебоагIаш я вай республика команда. Цунна чубоагIа РСФСР заслуженни тренера Куцель Феликса Iомабеш бола кагий вах. Масала, машинакъахошта юкъе дунен чемпионате котало яьккха дунен халкъашта юкъерча классагIа мастер вола Бахаев IIбрахIим, укх шера Советски Союза чемпионате кхоалагIа моттиг яьккха вола СССР спорта мастер Мазаев Руслан, кхыбараш.

Великие Луки яхача городе чакхъяьннай кхалнаха юкъера велосипедаш хохкача хьалахле яьккхара йола РСФСР зональни яхьаш.

Таип-тайпарча дистанцешка цига дика дакъа лаьцар вай мехкахоша. Ма дарра аьлча, фянише шоллагIа кхаьчар Нохч - ГIалгIай пачхьалкхен университета студентка СССР спорта мастер Огнерубова Галина. ПхелагIа моттиг яьккхар цун нешас Сорокина Татьянас.

Цу шинне а бокъо яьккхай РСФСР чемпионата финальни яхьашка дакъа лаца. Из турнир кастта Туле хургья.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктохкама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностем транспортем — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахаме — 22-47-84, 22-90-66; культуре — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ00134. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1774.

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 29 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 03 (7877). ★ Мах 3 кеп.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРА ЙОЛЧА ЦЕНТРАЛЬНИ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ

Центральни хоржамин комиссе хаам бу «Нохч-ГІалгІай АССР халкъа депутаташ харжарах» долча Законна 53 статьяга хьаьжжа укх хоржамин округашка гІолла:

Войковски № 38;
Катаямовски № 48,
Горьковски № 53;
Карабулакски № 132;
Зареченски № 146.

1990 шера 10 июне НГІАССР халкъа депутаташ харжара цІаьхха хоржамаш хургхиларах.

Цу дийнахьа цІаьхха хоржамаш хурга иштта моттигашкарча - Советий цхьайолча округашка а.

Хьамсара харжархой! НГІАССР Центральни хоржамий комиссе дех шугара шоай граждански декхар оаш кхоачашдар, хоржамашка хьинаре дакъа лацар, эгара дикагІболча, республика социально - экономически а общественно - политически а дегІайоалаеча доккха дакъа юкъедахьа- могаргдолча кандидаташта тІехьа кхаж тассар.

Миша кхоачашду декхараш

Ах шера план яьй

Дика къахьегаш хьайоагІа тІехьарча хана Наурски района «Северный» совхоза шурий ферма коллектив. Масала, дІадахача шера пачхьалкхенга ехкар планал совгІа 490 центнер шура.

Толаме дІадоладаьл карара шу а. Январь бетта хьалхарча деношка ферма къахьегамхой коллектива совет хилар. Цига берригача хьанбаш лададераша дош делар гІожея мошеи долча доакъара кхом бара, из деррига дукхагІа пайда лургболча тайпара хьаьндеш доахана телара. хьайбашта ду кхытайпа доал тоадара чотагІа къахьегама овсарле дикка лакхъе, шура яккхарга дІадолар лохде. Цу деригне толамаш а доахийт. Цунна тешал ду цифраша а. Ишта паччахьалкхенна шура дІаяхара хьалхарча квартала план 128 процент кхоачашйир ферма коллективо. Цу гІулакхо аьттув балийтар ах шера яр ханал хьалха — 19 мае яь яккха. Из доаш белгалдаккха доагІа дІа мел енна шура цхьоалагІча сортах йолга а.

Кхы а цхьа хІама да хьайбаш лададераш гІалбугаш. ХІара [illegible] ІаттагІара хІана [illegible] буси йоакха шура. [illegible] укх хана [illegible] 1,8 килограмм [illegible]

шоза-шоза бетт тІадам юхеца буташ еррига шура Іояккха гІерташ. Цудухьа дукхагІа, цІенагІа, хьаьнагІа хул доахана лу шура. Белгалдаккха дезаш кхы а цхьа хІама да. Наьха балхацара безам совбаккхара а теркам тІабохийт Алиев Хаже. Цо аларах, хьалхадаккхарах хІара Іатта доал дарах доярка штеи скотникаштеи Іай бетта 3 соми 85 кепиги лу шу доладелча денз, хІаьта аьхки луш дар 2 соми 40 кепиги хургда.

ТІехьарча хана дукхагІа йоанхо ю укхаза ферма коа, помещенешка цІено лоаттаяра, санитарни хьала. ХІара итт ди даьлча доахана унахцІеноnга хьож ветеринарни лораш. Туберкулезах е бруцеллезах цамогаш хинна етт гучабаьлча, из цу сахьате дІабоаккх Іула юкъера. Цунна метте дІаоттабу шоай шинарех хьалкхебаь къона бар.

Фермана гобаьккха яь карт я. Коа наІарашка дезбарьер а яь шлагбаум оттаьй ГІулакх доаца саг, транспорт чуя бокъо йоацилга хоам беш даь йоазув а долаш хьалтеха табличка я. Цу тІа яздьр наха кхоачадара тІаьхьскам лоаттара [illegible] скотник ва [illegible]

Наха шоайла довкъостал дар вахара закон а хинна дІаэттал цу ферма коллективе. Лакхе йиццача доярка балха говзал карасъеира дикача хьехамаща а гІулакхаща а доввкъостал ду къонабараша. Дукха ха яц, масала, доярка Мавлюдова Зулпан Медришева Малкикен ферме баьхка. Цхьабаькъда, Алиева Маринас, Вадраева Зинас гІо деш, ер шу доладелча денз цхьа бутт дІабахийтабац цар шура яккхара план тІехкхоачаш ца еш.

Ферма коллектива хьоахкамаш дукхагІча даькъе тийша да скотникий балхах а. ХІаьта къьстта белгалбаха боагІа Байдарбаев Набиола, Мутаев Сайд-Хьасан, Закашев Али. Хьайбай помещенеш цІена лоатталрал совгІа, хьаьшка доакъар дилла дояркашта новкъостал ду цар.

Арендатор а ва ферме — хьалха механизатор волаш болх баь Ленина орден лелаю Билалов Баудин. Соахка яь 54 сиргІа я цо кхоабаш. Совхоза кулгалхошца яьча договорах цхьоалагІча октябре уж дулха дІалла езаш ва из. Шийна хьалхашка декхар оттадаьд цо, царех хІаране дозал из ва хьатІакхачалехьа 450 килограммага дІакхоачаде.

[illegible]

Дийцар — лоархІаме дош

Укх деношка «Грознефть» производственни объединене хилар Нохч-ГІалгІай мехкдаьттагазови промышленноста ВНТО областной правлене VI пленум. Цига дийцар организаценошни Нохч-ГІалгІай мехкдаьтта доахача моттигера экологически хьалахи дола дешаш.

ВНТО областной правлене председатела декхарех В. Я. Бородин мукъавалийтар пленумо из пенсе вахаш хиларца дувзадена. Мехкдаьттагазови промышленноста ВНТО областной правлене председателалла хержар объединене керттера инженер К. Ю. Газиев.

ШоллагІдолча дешах доклад йир Іалам лорадара йолча НТО секце кулгалхочо, объединене технически отдела начальника А. Б. Вайнштейна.

Пренешка къамаьлаш дир Старогрозненски УБР керттерча инженера В. Г. Серебрякова, Грозненски газ чакхйоахача завода керттерча инженера В. А. Танаянна, «Старогрознефть» НГДУ керттерча инженера А. В. Кузьмина, объединене технологически транспортен спецтехникан кулгалхочо В. И. Петрова, кхычар.

[illegible]

РСФСР халкъа депутатий Съезде

Фу хургда ца ховш сагота болаш сахиларга байлар кьалхарча бус ха яхкалца РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель хоржача дакъа лоацаш хинна халкъо хержараш. 26 мае Поккхача Кремлевски двореце РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезда [illegible] председатель хоржача [illegible] В. И. Калакова [illegible] счетни комиссе председ[illegible] Ю. С. Сидоренкова [illegible]

«РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель хоржача къайлагІа кхаж тассара юкъейилхар РСФСР халкъа депутатий кандидатураш: Ельцин Борис Николаевич, Морокин Владимир Иванович, Полозков Иван Кузьмич. РСФСР халкъа [illegible]

кин — «тІехьа» — 32, «духьала» — 1000; И. К. Полозков — «тІехьа» — 473, «духьала» — 539.

Цу тайппара, цхьаккха кандидатура эшаш йола голос (531) яккхацар. Цудухьа Съезда хана йолча [illegible]

халкъа депутаташ — 1032. Хоржамий яьшкаш хьаийлачул тІехьагІа цучу дар 1032 бюллетень, цига доацаш цхьаккха а дацар. Съездо чІоагІдир счетни комисси протокол.

Съезда хана йолча регла[illegible]

[illegible]

(ТАСС)

СУРТА ТІА: Кремлевски дворец. РСФСР халкъа депутатий хьалхара Съезде.

В. СОБОЛЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

[illegible]

сортах болга я.

[illegible]

кара шу долалуш ферме керда заведующи Алиев Хажи веначул тIехьагIа. Къона специалист дукха ха ялалехьа вевавезар коллектива. Экономически масалаш а доаладеш цо эггара хьалха тешабир хьайбаш леладераш, шура дукха яккхар сацна цун дикал лакхъяр а геттара лоархIаме долга.

Цул тIехьагIа шоашта тIадувхалу халаташ, хIаьта ведараш, флягаш, кхытайпа гIирс пIехагIа лелабе баьлар доаркаш. ХIара хьайбаш леладер шин хан-хаинахьа медицински контролагIа чакхвоал. Из ше, дошадаьча гатаца цун шим цIенбаьчул тIехьагIа мара беттац етт. Из болх хала бале а

ла ма дез ара шиш болаш лелаю укха'з хьайбаш леладерашта юкъе социалистически яхь а. ХIанз хьалха ба йоккха балха опыт йола доаркаш: Закаева Лейла, Алиева Марина, Гагиева Хеди, Вадраева Зина. Август бетта чотагIа къахьегаш я царех хIарвар.

Шоай ферма вахарах дувцаш Алиев Хаже аьлар: — Балха ди Iуйрийна сецца ялх сахьат даьлча долалу хьайбаш леладерий. Эггара хьалха йоакхо ю хьаьшка доакъар диллара. шоай балха моттиегаш, доахан цIендара. ТIаккха мара уж детта а доладац. Шиш болаш кхоачашъю балха дей распорядок, хьайбаш кхабара рацион.

на кIаштIехьдаьха хьалаш а во дац. Баудина деннад тоъал гIожа, моша, концентрированни доакъар. Цунах цо дика пайда а эц. Масала, дийнахьен буси хIара хьайбана юкъера лаьрхIача 800 грамм дулх тIанхетийт цо.

Геттара дика лоархIаю шин декхарех Закаева Айзан а. Цо леладеш 62 Iасилг да. Карара шу доладелча денз царех цхьаь цаI юкъера даьниадац. Дерригаш унахцIенеи дулх дика тIахстаци дегIадоагIаш да.

М. ХАМАТХАНОВ.

Пленумо соцам тIакхаар кхойттаалагIча пхилетке Iалам лорадара тIехья бе безача балха лаьрххIа комплексни перспективни план оттаеча хоадамболлаш йоза предложенеш телийтара ВНТО еррига юххьанцара организацеш юкъеоза.

Пленуме дакъа лаьцараша Нохч-ГIалгIайчен мехкдаьттагазови промышленностера экологически проблемаш йиййца а йийца. НГIАССР Министрий Советага дехар дир. Нефтянка яхача моттигера газонаполнительни станцеш тIехьа а' ца тетташ дIакъовлара хьакъехьа.

РСФСР халкъа депутатий Съезде

[illegible]

ча Съезда Iуйрийнарча заседане председатель хиннача **В. И. Казакова** дош делар счетни комиссе председатела **Ю. С. Сидоренкова**. Цу хана, хетаргахьа, дIа мел аргдар, аьнна баьнабар халкъа депутаташ.

Съезда а РСФСР Лакхехьарча Совета а хаина йолча регламентага хьежжа белгалдаьккхар къамаьл даьчо, счетни комиссе дагаръяьй РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель харжара енна голосаш, хIаьта цо оттадаьд:

Еррига депутаташ 1060. Хоржамий бюллетенеш дIаийца РСФСР халкъа депутаташ — 1034. Хоржамий яьшкаш хьайийллачул тIехьагIа царчу'дар 1033 бюллетень, нииса доацаш лаьрхIар — 1

ДIахо яьча протоколах йолча информаце а башха салоIам бинар цхьаккха оагIонна, хIана аьлча тай сача кхажамех хьахиннар укх тайпара дар: Б. Н. Ельцин — «тIехьа» — 497, «духьала» — 535; В. И. Морокин — «тIехьа» — 32, «духьала» — 1000; И. К. Полозков — «тIехьа» — 473, «духьала» — 559.

Цу тайпара, [illegible]

[illegible] голосаш хахача шин кандидатура юкъе.

Делкъел тIехьагIа болаелар юха голосовани г[illegible]

Цхьабакъда, цо а хьакъоаставанзар котало яьккхар: хIаьта цхьаккха кандидато эшаш йола голосаш яханзар. Счетни комиссе хоам бир Б. Н. Ельцина тIехьа 503 голос («духьала» — 529), И. К. Полозкова — 458 («духьала» — 574). Хоржамий бюллетенеш дIанийца

[illegible] халкъа депутаташ — 1032. [illegible]

[illegible] сайт керда бараша в.

28 мае Съезд дIахо болх беш хилар.

(ТАСС).

СУРТА ТIА: Йоккха Кремлевски дворец, РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде.

В. СОБОЛЕВА сурт.

ТАСС фотохроника.

ХАЛКЪО ХЬАДЕХАР — ИСТОРИЧЕСКИ ШИЙ ХИННАР

ЧIоагIа дег чу дужаш, чулоацам кIоарга болаш къамаьл дар РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде депутата Богатырев Бембулата даьр. Вайна массанена а гуш дар съезда делегаташа мел дика дIатIанийцар цун къамаьл. Мадарра дийцача, цIена дог долча саго кхыча бесса из тIаэца йиш а яцар. 10—12 минота цунна карагIдаьлар хургйолча ГIалгIайчен Автономе истореца дувзаденнача, тIехьа а ца тетташ кхоачашде дезача декхарий программа дIайовзийта. Къаьгга масалаш а доаладеш, цо хьахьекхар миштта харцдаьд нохчийн гIалгIайн истори, малагIа бала, халонаш лайра цар репрессеш лаьттача шерашка. Дукхьала дийцар Къулбаседа ХIирийчен кулгалхоша националистически тенденцеш хьалхьоаяра фактех. Бембулата берригача советски мехка, дерригача дунена хьалхашка дIайовзийтар нохчехи гIалгIаехи йоахка дика оамалаш. Цо аьлар, нохчий а гIалгIай а даим лоаллаха дахача къамашца машар, барт лохаш баьхалга, цар массаза а шоай доши сийи лорадаьлга, цар шоаех россиянаш лоархIалга.

Цу къамаьло цIаьхаза а бакъдир Бембулат ший къамах, сталински бIехача гIозаро, Iоткъам лоаттабаьча кхыча къамех чIоагIа дог лазаш, цIена саг волга.

ДукхагIа кхувлба вай къаман, из санна бола къонгаш!

Х. АКИЕВ,
исторически Iилмай кандидат.

• • •

Укх деношка Российски Федераце халкъа депутат волча Богатырев Бембулата Москве РСФСР халкъа депутатий Съезде даьча къамаьлага ладийгIар аз. Са чудоаллаш вола саг дог ца тохалуш, дог ца чIахкаш вуссаргварий-хьогI, аьнна хетаду сона цу къамаьлага ладийгIача.

Цо мел дийцар деррига сайна дика довзаш да, аьнна хеташ яр со хьалха, цхьабакъда цунга ладийгIачул тIехьагIа кхетадир аз, сайна цу гIалгIай халкъана тайптайпарча хана тIалаьттача балах, тIалоаттадаьча низех, алхха тIагIоллара бухьигаш мара довзаш ца хиннилга. Оалаш дола дош меттахьа, доаггIача тайпара нийса оалаш, бокъонца бакъдолаш долча хIаманца тIачIоагIдеш — иштта чакхваьлар оратор ше волавелча денз шийна йилла ха йисте а яьна къамаьл чакхдаллалца. Из йистеваьлча зало техача тIоараша хьахьокхар мел дика кхетадир ладийгIараша цун къамаьл, цун хIара дош, мел кIоарга цар дегашка кхоачаш дар бIарччача къама дуккхача шерашка тIалаттача саготон хьакъехьа цо дийцар. Иштта кайоалаш, ший дего къоабалдеш дола моллагIа гIулакх чакхдаккха низ кхоачалба Б. Богатырева а нийсхон накъ тIа латтача, цхьаккха хIама ца кходеш къаман оагIув хьал а лаьца латтача къонгий а!

Из дар эггара хьалха белгаллаккха са безам хиннар. ШоллагIдар. Вай къамаш дувцача хана чIоагIа нийса аьлар Б. Богатырева: «...Тха халкъ ший оамалаш йолаш да. МоллагIча, цунца цхьана дахаш долча халкъаца барта а долаш даха ховш — из цун исторически оамал я».

Тха дезала вахаре дукха моттигаш нийсъеннай тайптайпарча къамех болча нахаца цхьана тхо дахаш, цхьана болх беш, цхьана дешаш тхо долаш. Массаза а хиннад вIаши хьерчаш, долаш дар вIаши декъаш, вIаши оагIув хьаллоацаш — цунах оал, сога хьаттача, «къамашта юкъера лоттагIал», цунах оал «вошал».

Цу тайпарча вошалах баьнна пайда бувца велча дукха моттигаш корайоагIаргьяр из мадарра бакъдеш.

Цудухьа, кхоалагIдар, чIоагIа бакъахьа а доагIаш а белгалдаьккхар вай депутата мехкарча кхыча къамашта а дуккхача шерашка болеи саготон тIалатташ хилар: хIанз а къоастадалза да месхетинций, крымски татарий, поволжски немций дешаш. Иштта нийса а доагIаш а дар Б. Богатырева эрсашка кхайкаш аьнна дале а зале мел хиннарашта, дерригача халкъашта, берригача советски наха доагIаш цо аьнна ер дешаш: «Укх лакхача трибуна тIара шун хьаькъалга, шун нийсхонга кхайк со. Аз дех шугара гIалгIай сий юхаметтаоттадар, исторически цар шоай хиннар царга юхакхачийтар, — дIаяьккха гIалгIай автономи юхаметтаоттаяр».

Л. КОТИЕВА,
хьехархо, къахьегама ветеран.

• • •

Боккхача теркамца ладийгIар аз, дIадахача кIира РСФСР халкъа депутатий съезде вай депутата Богатырев Бембулата даьча къамаьлага. «Сай халкъо декхар тIа а дилла венав со укхаза» — аьлар Бембулата. Ала деза, из декхар цо тIехдика кхоачашдеш хилара тешам лу дIахо цо даьча къамаьло. Сона хоьш, цо санна вай бала кодабе, цу тайпарча лоархIамеча форуме вай халкъа къувлар леттIа дIадувца саг хиннавац хIанзалца. Гуш да, РСФСР халкъа депутаташа Богатырева къамаьл дика тIанийцалга а. Цу хьашто тешаву. ГIалгIай автономни республика кхолларгйола ха гаьна ца хиларах.

Депутата маьллара, дукха хало лайна да вайнаьха халкъ. Къаьстта ГIалгIайченга хьежача цунчул вогIа экономически, культурни, политически хьал долаш хIанз дукха къамаш хургдац. Иштта этта хьал кхы ла йиш йоацалга дика кхета а деш дерригача халкъо хьаллоац Богатырев Бембулата мел аьннар. ГIалгIай Автономни Советски Социалистически республика юхаметтаоттайича мара даха а дегIааха а таро хургьяц гIалгIай къаман. Из мара кхы никъ бац вай.

Д. ЧАХКИЕВ,
исторически Iилмай кандидат, археолог.

— Оарц дала! —

КЕПИГАШ КХОДУ, СОМАШ ДОАДУ

Гобаьккха «Малгобекский» совхоза кхаш а долаш, хозача моттиге улл № 35 йола буровой. Цун коллектива къахьегама толамаш довзаш да районе а республике а. Цахйддаш планаш тIехкхоачашъеш хьайоагIа из. Масала, апрела задании 160 процент кхоачашъяьй, во лелац гIулакхаш май бетта а.

— ХIанзале а 3112 метр кIоаргденнад бурув, — йоах буровой начальника Ю. Тонкогубова. — КПСС XXVIII съезда доаггIача тайпара накъадаха таропаш йолаш да тхо. Шоашта хьалхашка латтача декхарех дика лоархIабу бурильщикаш А. Протасов, В. Михальченков, дизелист Н. Евдошник, слесарь С. Бондин, кхыбараш.

Уж зовне дешаш лергашка латташ арадаьлар тхо начальник Iеш волча вагончика чура. Цхьабакъда, цхьа ткъаьх метр никъ бича цIаьхха хувцаелар тха дог уйла. Тхона бIаргадайна сурт нийча дар.

Аьрдехьа, айеннача моттиге лаьтта Iокхайса укхар химреагенташ чуйола галеш, цигга Iойоасcаьяр утяжелитель, кхыйола хIамаш.

— БаьцовгIашта, наьха унахцIенонна кхераме йий уж? — хетт оаха хьатIаена-ча кхалсагага.

— Долаш да из морг а.— жоп лу цо. — Масала, феррохромитносульфонат ше мадарра дохьаж да.

Укх шера догIаш каст-каста делх. Хиво кхашка гIолла химреагенташ дIа-хьа йоаржаяр, дIадийнача ялаташта зенаш дар кхерам ба! Цул совгIа, догIан хица лаьттах чуюъ уж. ТIаккха укхазарча дукхача хьастех дIа ца кхеташ юсаргъяц уж.

КIеззига дIахо ваьлча мехкдаьтта продуктий отстойник я. НийсагIа аьлча, бульдозерца лаьтта дIа-хьа а хьекха баьккха кIоаг ба-кх. Из бизза мазут латт.

— Иштта де йиш йолаш хIама дий из? — хетт оаха Тонкогубовга.

— Мичара, — жоп лу цо, — бетонни кIийле а пенаш а долаш, мехкдаьтта продукташ лаьттах чуюаргйоацаш чIоагIъяь хила еза отстойникаш. Укхаза-м, ираза, лоабат боаллац моттиг я. Цо новкъарле ю мазута лаьттан ченашка кхача. Дукха моттигаш яйнай сона мехкдаьтта продукташ Iойотташе а, лаьттас дIамолаш.

— ТIаккха миштта нийсденнад технологи иштта гIожа телхаеш хилар? — хетт оаха.

— Из вышка хьалъоттаьраш хатта деза йоах буровой начальника.

Дехьа оагIорахьа йола шоллагIа отстойник хьалха хинначул пхеза - ялхаза йоккхагIа а дикка кIоаргагIа а я. ХIанз-хIанз тIехъяхар кхерам болаш хьалйизай из. Укхаза а бульдозеро мара сага кулго дань хIама дац. РIлала чIоагIданза да бердаш, кIийле.

Гобаьккха хьайбай лераш я. Отстойника гонахьа кхыметтел карт е а бицбеннаб Малгобекски бурув деттара балхий управлене хьакимаш.

ГIайгIане хьёж тхо итт метр дIахо дадача ялатий кхашка, гонахьарча хозача Iаламга. Ма товш а дац меттахь, бурув деттараша укхаза хьакхелла керда «сурташ». ДIа мел хьежача ухк аьшкаш, оатхалаш, тайп-тайпара конструкцеш. Мадарра аьлча, цхьаккха лостам бац.

Саго яхац мехкдаьтта эшаш дац, из дакхка дезац. Цхьабакъда, иштта къиза хила мегаргва Iаламо эзараш-миллионаш хьакхеллача хозалца, беркатаца?

ТIаккха буровой дIаьякхача ерзий лаьттана яь човнаш? Цу хаттара жоп лаха гаьна даха дезанзар. Массехк бIаь метр дIахо даьлча, тха бIарг тIаэттар хьалха № 25 йола буровой лаьттача моттига. Укхазара бурув деттараш дIабаха кхо шу да. Цхьабакъда, мехкдаьтта чулаьтта отстойник йолаш я, гобаьккха тиша аьшкаш яда, дика гуш ба бульдозерий «кхоллам». Тхоцарча цхьанне маьллара, гаргарча бIаь шера укхаза цхьа баьцовгIа тIайоале тамаш я-кх. Иштта хьал да кхьйола буровойш лаьттача а.

Дунен тIарча дуккхача пачхьалкхенашка Iемаб вышка оттаергйолча моттигера пайдане лаьттан тIоа хьалъийбе а, хIаьта буровой дIаяьккхача из меттабоалабе а. Дикадар вайга тIехьагIо мара хьа ца кхоачалга ховш ма дий...

— ХIана нийслу цу тайпара хIамаш? — хаьттар оаха бурув деттарашка.

— Дунено цу хьакъехьа Iоаяь опыт юкъейоалаяра рузкъа, материалаш эш. ХIаьта из тхога доацаш да, — аьшa, жоп делар цар.

Лоацца аьлча, кепигаш кходу вай, сомашта зе а деш.

М. КАРТОЕВ,
тхо соб. корр.

Цар дош чIоагIа да

Къаьстта дика болх бу пятилетка тIеххьарча шера Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурувдеттарша. Цхьаккха бутт дIабахийтабац цар тIанийна декхараш дикка тIеххкхоачаш ца деш. Цудухьа селхан, 28 мае, кхоачашъяьй цар бурув тохара ах шера план. Шу доладелча денз хIаьзлехьа планагIа лаьрхIачул тIех цар техад шиъ ахи эзар совгIа метр бурув. Хьалхара ах шу чакхдалалехьа заданел тIех кхы а эзараш метраш бурув тохаргда УБР коллективо.

Къахьегама овсарле лакхъяра пачхьалкхен план ялхайттен ахи процент гаргга тIеххкхоачашъяьй цо. ХIаьта коммерчески сухала заданех 163,7 процент лоархIаьй из. Бурув теха йисте а яьккха, укх шера мехкдаьтта доахарашка цо дIаеннай кхо скважина, планагIа яла езаш яр шиъ мара йоацача.

Къаьстта дика къахьегад уж толамаш доахача Хунаригов Майрбека кулгалдеча шоллагIча «Къулбехьен «Хаянкорт» яхача буровойн Мартыненко Василий керте латтача йиълагIча «Петропавловский» яхача буровойн коллективаша. Бурув тохара ах шера задани кхоачашъярах эггара хьалха рапорт деннарех я уж.

К. БАШИРОВ.

ИНЖЕНЕР-СИЙ ДОЛА ПРОФЕССИ

ДЕГО ХЬИЙХАЧА НОВКЪА

Массаза санна эггара хьалхарчарца хьа а кхьча, ше къахьегаш волча шоллагІча цехе чувода инженер-технолог Шишханов Билан. Цу профессех художественни промыслай производственни объединеие эггара дикагІа лоархІача специалистех цаІ ва из. Дукхьашка шийна бІаргадойча санна мерех хьенхача йовлакхашна, кхалиахьа корталешка, берий кочамашка, кхыча баркъашка хьожаш чакхвоал из. ТІехкьара а шиЙ балха моттиге Іо а хайна, бокъонца уйла тІаяхийта шийна хьалхашка дадача чертежашка хьеж, нагнегахьа цхьецайола белгалонаши хуцамаш ду цо цар тІа. Уйхаал хьеш йола хІамаш, дикагІа, наьха белам тІагІоргболаш хилар дукхагІча даькъе цо бечa балхах тийша да. Цеха кулгалхочул а кхыча специалистел а эггара дикагІа ца ха дезарех ва Билан. Цу хьанкъехьа шийна тІалатта дукъ а бехктенхам а бокха хилар Іалаьмате дика кхетадеш ва цеха инженер-технолог.

хьона оал цар цунга. Цу хаттара инженера-технолога луш дола ноп хоадамболлаш хул кІордадьдац, цІаникха а из дага а ма дохалаш. Оаш мел ду хаттараш вай массане а юкъара болх тоабар гІоне деш да. Оаша деча хаттараша сона доникха новкъостал ду сай болх кІоаргагІа бовзийтара, дукхагІа творчески уйлаш яйтара. Сонтей курен воацаш, иштта шоаш безаме тІаьацача инженера-технолога чІоагІа сийду мугІарерча болхлоша.

Шишханов Билана доккхал а деш, цун бІу а болаш бола башха-дика говзанчаш кІелига бац шоллагІча цехе. Царех ба хІамаш тега мотористкаш Ужахова Лида, Салтыханова Рукьет, накатчинцаш Дихтаева Тамара, Хамхоева Лида, кхы дукхаа бараш а. Цар тийга, дега барахъаш е сурташ тІадоьха корталеш цхьаккха тайпа дакъха гІалат доацаш тІехдика мара хилац. Цудухьа ОТК тешам а бецна, къахьегарех ба уж. Иштта дика кайоалаш оасаро къа а хьег цар. Юкъера лаьрхІача хІара сменагІа нормаш 130 — 140 процент кхоачашъю.

Цудухьа дукха творчески къахьег цо шиЙ балха тІа. [illegible] мел дика ше кхеташ [illegible] [illegible] гоналца, бригадирашца [illegible] [illegible] рно-технически болхлоша. Ше кердаьяха моделаш царна [illegible] дІайовзийт, керда хьадича бакъахьа хеташ дола барзкъаш дІаязду [illegible] записной книжка тІа. ТІаккха уж берригаш цо тІара баркал а вале арагІоалийт. «ХІама хаттар — хьакъаьл, ца хаттар — [illegible]

ДжамбулэЙни [illegible] промышленностиа институтa технологически [illegible] факультет чакх [illegible] профессех Билана болх бу цхьайтта шу дизад. Цу шерашка Іалаьмате дика яхай цунна шиЙ балха къайлеаш. Ше къахьегаш мел хиннача халкъа боахама тайп-тайпарча участкашкара дика тешал тІехьа долаш тахапарчи денга хьакхьачав из. Ланкера дешара заведени чакхъаьнихача хьалхарча шера Георгиевски кожкомбинате мастер волаш массехк ше[illegible]

Берригаш тохабелча

Вай мехкарча халкъа боахамга дІакхаьча ца Іеш, доазол арахьарча итташ долча мехкашка дІакхоачаш я «Союзавтоматтром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальни завода машинашъераша арахеца тайп-тайпара продукци. Потребителаша Іалаьмате чІоагІа лакха мах бу цун, хІана аьлча, тІехдика мара хилац завода коллективо арахеца продукци. Долче, доазол арахьарча потребителашта хьалхашка шиЙ сий хадданза лакха лоаттадеш хьайоагІа из. Цудухьа цун продукци чІоагІа хоатташи дина дІаэцаш я.

Шкай производственни хьокхамеш тІа-тІа дикагІа хилийтара шерра яхь йоарчаьй завода цехий, участкай коллективаша. Цу яхье хьалха а латташ, дог гІоздоаха хьокхамаш доахаш ба электронно-монтажни цеха машинашъераш. Цар дІабахача бить бетта задани 105,4 процент кхоачашйир. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул тІех цар арахийнар цу юкъа 21 эзар гаргга сома маьха товарни продукци. Белгалданкха деміш да, цар хьаеча ерригача продукцех 99 процент яр шоашиа дІакхаьчача ОТК контролераша сона ца еш, хийцца чакхйоалийташ хилар.

Шин-шерІа хьахулаш дац уж къахьегама толамаш.

Цун керттердар да цеха машинашъераша шоай хьинар кхо ца деш болх бар, цар къахьегамн царна юкъера яхьи кхетамца вІаштІехьяккхар, балха ханахи станочни паркахи бизза цайда ийбар, къахьегамен производственни дисциплина чІоагІьяр. Цудухьа шоай балха тІа Іалаьмате дика кайоалаш къахьегаш бола болхлой итташ ба укхаза. Царех цаІ я радиомонтажница Т. Асаева. Ше укхала къахьегаш йолча итт шера шийна сина задани йизза кхоачаш ца еш, цкъа кулгалхошка бехк баккхийтабац цо. ТІехдика кхийттай из ше каралаьцача профессех. Цудухьа балха тІа башха-дика къахьегама мулаш доахаш, яхье даим хьалха латташ хьайоагІа из. Цхьаккха смена дІаяхийтац цо шиЙ норма 130 — 140 процент кхоачаш ца еш. Долче, шиЙ пятилетка задани хІанттехьа дикка тІехкхоачаш а я, тІадоагІача шера чотагІа болх беш я из.

Цехе меттел ерригача предприятие а эггара дикагІа лоархІача производственницех цаІ я намотчица, къахьегама ветеран Наумова Фаина Федоровна. Тхьо шу дизад балха моттиг ца хуцаш, цу профессех укхаа ца къахьегаш йола. Цу шерашка массехк смежни говзал каралаьй цо. ТІехдика кхеташ я из радиомонтажница, намотчица, фрезеровщица профессех. Цудухьа цхьакха станок яц цехе цунна шаьрра болх бе ца ховш. Долче, цехера моллагІа болхло цамогаш хинна е кхы бахьан нийсденна балха ца воагІаш висача, цун метта дІа а этта къахьегачарех я из.

ШиЙ опыт хамаьрща дІа а йовзийтар, цо хьалхеба горланчаш итташ ба заводе. ХІара сменагІа норма 180 — 200 процентал чухьахьа кхоачашдеш цо. Цудухьа дукха ха я из кхойттлагІча пятилетка календарагІа къахьегаш йола.

Из къахьегама вахте латташ йола участок даим тешаме я оал Урузбиев Вахв Магомедовичах цехерча болхлоша, кулгалхоша. Ше деш дар саг тІехьахьажча ца везаш дечарех ва из. ШиЙ бехкагІа но балха тІа брак нийсьаллийта цхьа моттиг нийсъеннаш. Иштта къахьегалга хьадех Вахас шийна улл къахьегаш болча новкъосташкара а Къахьа дале а, дІакІаш дар юхь-духхьал дІа а цо молагІчунча. Иштта волча цун сийду дукхача болхлоша.

СУРТАШ ТІА: 1) радиомонтажница Т. Асаева; 2) намотчица Ф. Наумова; 3) слесарь-наладчик В. Урузбиев.

И. ПЛИЕВА сурташ.

«Фусамаш—2000»

Кердача тайпара

Республика кхыча районашка санна, Назрановски районе а оттаяьй «Фусамаш-2000» яха программа. Нах фусамашца Іалашбара проблема къаьстта ира латт цига. Цун бахьан да дукхача шерашка партийни, советски, боахамий кулгалхоша из дош тесса леладар. Духхьал цхьа городе Назране чуІе шоай фусам йоацаш 400 дезал ба. ХІаьта юрташка бахача наьха цу дааьъера хьашташ кхоачашдара дІаяла еза 5 эзар даьттан-участок.

Нах фусамашца Іалашбара программа оттайнча а гІулакх бокъалгахьа даланзар. ХІана аьлча, оттаь моллагІа а программа, мел дика яр. аьна, кхоачашъюлургьац гІулакх къаьнача ІэьдалагІа леладой. Эш керда методаш, цу деша хадданзен цІенхаштан терко елга. Хетаргахьа, тІехьарча хана района партийни, советски боахамийя кулгалхой из кхетаде баьннаб. Цар балха тІа из дош керттерчарех цаІ а хинча дІа-отташ латт. Докккха новкъостал дир цу даькъе района пачхьалкхено а. Совхозашта 1 миллиони 900 эзари сом кредит елаа духхьал цу цхьан гІулакха. Нагахьа санна, из ахча царна карадерзаде вІашттІехьдоале, кхы тІа а мел эша кредит лургйолаш а я.

Дукха ха йоачаш КПСС Назрановски райкоме хилар «Фусамаш-2000» яха программа кхоачашъяра хьахьехьа дош луаш йола ионагІо-нах гул бах яь заседани. Цига белгалдир нах фусамашца Іалашбара проблема къоастаяра пайтане Іоала наькъаш, сонам. Цо бахата нах цІеноші хьалдарап эксплуатаце дІадалара план кхоачашъяро массане а керттера гІулакх долга. Укхаза партийни, советски боахамий кулгалхошка дІахайтад фусамаш эксплуатаце дІадалара план кхоачаш ца елгах луна а ца эшнага кхоачамбоацараш нийсдаьнийтачунгара цІенхаштта жоп хьадехаргдолга. Хетаргахьа, дош нитта хьадла оттадар нийса а да.

Хьалхашка оттадаь деххарапш доккха а бехкенхаме а да. Масала, 1989 шера районе 4100 квадратни метр фусамаш хьалъяьча 1990 шера [illegible] еза 9,150 квадратни метр. Къаьстта дукха цІенош хьалде дерхІ юрташка. Из болх берриг а хоэспособагІа бессба района боахамаша. Оттаь программа толаме кхоачашъяра, шеко яц, эггара хьалха эш болх хьабе нах. Хови махкалара, хьабе болх а боацаш, иштта укхаза тела алапеш лоха хиларах хІара шера бІаьсти ма яллиге. Назрановски районера вай мехка кхыча об-

нийсса алапи а телаш. Цу нахах дукха бригадаш вІашагІъехкар районе. ХІана хІара юрта, совхозе йолаш я гІишлон бригадаш. Уж дукхагІча даькъе бахача наха цІенош хьалдеш хургьй.

Белгалданкха деза, боахамий, организацей кулгалхой хІанз дика тохабеннаб гІишлойхошта эшараш вІаштІехьдахара, цар къахьегамцара безам совбаккхара. Укх шера духхьашха фусамаш хьалъеш йоахкача бригадашта алапи аккордно-премиальни системагІа тела баьннаб. ХІаьта гІишлон материалашца районе эггара хьалха Іалашъераш уж бригадаш я. Цудухьа нах тешшаме дІачІоагІбелар шоаш бахача балха моттигашка. Кхычахьа дІаваха дагадохаш саг вац.

ГІулакх иштта леладарах пайда боал, сихагІа урагІлолхаш латт юрташка керда цІенош. Масала, «Назрановский» совхозе укх шера хьалхарча неартале хьал а даь, эксплуатаце дІадениад днъ цІа. Карара шу чакхдоалаш 23 цІа хьалде дага ба укхаза къахьегаш боахка гІишлонхой. Иштта юкъехьачад хІанз ялх цІа хьалдара балхаш «40 лет Октября» совхозе а. Боахаме лаьрхІад карарча шера шоай 12 толашагІволча къахьегамхочоа кердача цІеной дІоагІеш дІа бе дохка. Шоай къахьегамхой мамогга сихагІа а дукхагІа а фусамашца Іалашбара дика гІулакх дагадехад «Экажевский» совхоза кулгалхошта. Укхаза практика а хинча дІаяттад дешлий гІишлон бригадаш вІашагІйохьар. Е вешта аьлча, фусама арІан латтача болхлочоа дІалу даьттан участок, средстваши мел эша гІишлон материалаши цунга нийга шиЙ цІа хьалдайтара. ЧІоагІа бакъахьа хургдар из дика опыт района кхыча моттигашка, боахамашка сихагІа дІайоаржайоре.

Нах фусамашца Іалашбара проблемаца айхха дувзаденна дар нийсхон принципагІа уж хьаллаь цІеноши квартираши дІа-хьа екъар. Хови ма дий, районе фусамаш екъача дукха кегар лелабаьлга, жилищни законодательство гІожа телхалаьлга. Из бахьан долаш республика а центральни а органашка дукха эндІкъаб Наьсарe баха нах. Цу тайпара нийча хІа[illegible] [illegible] дика кердадар юкъедоаладаьд укх шера. ХІара юрта вІашагІъехкай бокхагІбарий советаш. Царна юкъебахар юртара хІара тайпан цхьаьца саг. ХІанзчул тІехьагІа фусамаш совета пурамагІа мара дІа-хьа екъаргъяц исполнительни комитеташа. Шено яц, нийсхо телха

кха тийша да гІишлон индустре базах.

— Из программа толаме кхоачашъяра шера арахецача продукце динал 30 миллион сома маьхз йолаш гІишлон индустре база хила еза районе, — аьлар сога Назрановски райисполкома председатела заместитела, райплана председатела Х. Батыжева. — ХІанз районе болх беш я шиъ гІишлон организаци — СМУ-3, «Назраньагропромстрой» МСО. Иштта я «Градостроитель» яха пачхьалкхен-производственни кооператив. Цунна чуйоагІа Назрановски кирпични заводи РСУ-и. Цхьабакъда, из кІезига низ ба. Цу тІа района территоре тІа йоллаше, шера планагІа карадерзаде дезача 4 миллион 700 эзар сомах Назрановски районе гІишлош хьалъяра 1 миллиони 700 эзари сом мара дІадахийтац «Чечингесельстрой» объединенена чуйолгІача СМУ-3. Из нийса лац. Цудухьа республика Министрий Советада а объединенеца а оаха барт баьб тІайоагІача пятилеткагІа СМУ-3 яхача организацега дерригa а гІишлон балхаш тха районе дайта, шера гІишлон-монтажни балхий дукхал 6 миллион сома маьхага дІа а кхоачаеш.

Дагадохарах белгалдакха доагІа, гІишлон индустре база чІоагІъяра арахьара новкъостал хьатІадарга хьежаш а багІац наьсархой. Ха а ца йолеш, шоай низашцен таронашцен хьаде йиш яр шоаш хьаде болабеннаб. Укхаза пайда нйбу йокка йоаца производстваш хьалрах. Масала, массанахьа санна, Назрановски районе а чІоагІа тоъаш яц кирпичаш. Уж арахецаш цхьа завод мара яцар укхаза хІанзалца хьа. ТІаккха цо а болх во бора. Из проблема сиха къоастаяр дукха района юрташка хьалъеш латт кирпичаш хьаю кооперативни заводаш. Масала, Наьсар-Кепте хьа а яь, укх деношка болх бе йолаеннай шера 3 миллион кирпичаш арахецаргйола кооперативни завод. Иштта шера 3 миллион кирпичк арахеца таро луш йола предприяти хьалъьйоаккхаш латт «40 лет Октября» совхозе. Цул совгІа, ТІеп-Юрта хьалъе йолаьй [illegible] на йола цхьаьнта цхьа кооперативни завод а. ХІаьта реконструкци лаьчул тІехьагІа шера 15 миллион кирпичаш арахеца таро йолаш хургья «Градостроитель» яхача кооперативана чуйоагІа Назрановски кирпични завод. ВІашагІйохкаш латт кхы тайпа гІишлон материалаш арахецаргйола кооперативаш а.

Гуш ма хилара, нах фусамашца Іалашбара программ[illegible]

рех на Билан. Цу хьавьо... хьа шийна тIалатта дукъ а бехктехкам, а бокхха хилар. IалаIамате дика кхетадеш ва цеха инженер-технолог.

Цудухьа дукха творчески къахьег цо ший балха тIе. Цунах мел дика ше кхеташ вале а, каст-каста дагавуьл цо цехерча къахьегама ... Шайна ... вайш ... делаш ... Ше ... кхеташ ... дола ... Цу ... IалаIамате дика ... цхьа йиш болчу балха тIа ...

шийгарча записной книжка тIа. ТIаккха уж берригаш дег тIара баркал а аьле арабоалийт. «ХIама хаттар — хьаькъал, ца хаттар — Iовдалал» яхаш да халкъа кица. Хадданза Билан цу балха тIа йоккха опыт йолча нахаца дагавуьларах доккха беркат даьннад цунна. Цо кийчъя моделаш кхыча цехашкарчарна юкъе къердаш а белгалъяьнна хозагIа а хул. Цудухьа худсовето массаза а могаю уж.

— Шийн тIех кхы хила йиш йоацаш специалист, башха-дика организатор, тешаме новкъост ва Шишханов Билан, — аьле лоацца характеристика лу цунна цеха начальника Хамзатханов Апте. — Из балха хилча се тIаьхьа хилар ... цо, дог тийша хул цеха коллектива балха тIа цхьаккха тайпа хьовзам хург ца хиларах. технологи толхаяь моттиг нийслург ца хиларах, брак йола продукци цо чакхйолийтаргIоацилрах.

Цеха кулгалхочо цунна деш дар доккха тешал да. Ишгта чIоагIа могаву Билан из мел вовзача болхлоша, объединене генеральни директора Гуцариев Микаьила. Долче, балха тIа шийна бола никъ баьккха ваьннав из. Коллективе чIоагIа сийдаьннад цун. Цхьабакъда, коллектива сий лакхалоаттадара ший хьинар кходац инженера-технолога а. Цун керттердар да хьасш мел йола продукци тIехдика мара ца хилийтар, цун ассортимент тIа-тIа шеръяр. Цу лостамагIа дог гIоздоаха производственни хьохкамаш а доахаш, йоккха урхе льнкхал цо. Укх тIехьарча шерашка цехера араьнна продукци эсала я аьнна цхьа рекламаци хьаьча яц укказа потребителашкара. ШоллагIча цеха болхлоша хьаеш мел йола продукци цкъа дIаелча ОТК тIахьожамхоша соца ца еш, хийца чакхйоалийтарех я. Хьата ассортиментага диллача уж ииташ хувцаенна цу шерашка. Цудухьа мехкарча тайп-тайпарча регионашкара дукха заказаш ух цар продукцина. Цхьабакъда, цар уж дизза кхоачаш а ду.

Духхьал уж балхаш чакхдахарах шийна хьалхашка латта декхараш кхоачашдаь ваьннарг лархIац Б. Шишханове. КарагIдаьначох кхоачамбаь Iеш оамал йоацача цо балха тIа доаха мулаш а дукха да. Цехерча машинашта каст-каста наладка ю, ехар хьем ца беш сиха товар, хан-ханнахьа хувц технологи. Дукха хаттараш лу цунга цехерча болхлоша шоаш профессех лаьца, бегашта санна тхо вIордадьдий...

дика мара хилаш. Цудухьа ОТК тешам а бенна, къахьегарех ба уж. Ишгта дика на кийоалаш оксаре къа в хьег цар. Юкъера лаьрхIахьег цар. Юкъера сменагIа нормаш 130 — 140 процент кхоачашъю.

Джамбулькни яйгача промышленноста институтa технологически факультет чакх а ... (...) ... Билана ... цу кийчйитта цу дизад. Цу шерашка IалаIамате дика яйлай цунна шин балха къайленаш. Ше къахьегаш мел хинначa халкъа боахама тайп-тайпарча участкашкара дика тешал тIехьа долаш тахапарча денга хьакхьачав из. Лакхера дешара заведени чакхъяьккхача хьалхарча шера Георгиевски кожкомбинате мастер волаш массехк шера болх бир цо, цул тIехьагIа «Чечингтрикотажбыт» яхача производственни объединене воккхагIоала мастер волаш массехк шера кхы а болх бир цо. ТIаккха Калмыцки АССР Яшалтынски меховн фабрике керттера инженер волаш шин шу совгIача хана къахьег Билана. Гуш махкилара ше каралацача професcех лагIа тIара лагIа тIа волаш, лакхлуш хьавоагIар къона инженер-технолог Шишханов Билан. Цхьабакъда, дай могаш боацаш хиларца дувзаденна тIехьара болх а бита, цIаверза везаш хилар из. Цу хана денз лаьнз ше къахьегаш волча худoжественни промыслай объединене болх беш хьаьоагIа из. ЦIаккха а хиннацац Билан хьаним хила гIерташ, цунна тIаккъуш. Цо доккхал деш дар да ше карадаьнна моллагIбола болх цIенен бизза кхоачашбе шийн низ дIанкачар. Долче, хIанз ше беча балхах вашаши доккхал дешн ва из.

«Чечингтрикотажбыте» къахьегаш волча хана, аьлча, 1983 шера башха-дика производственники организатори хиларах тарра Б. Шишханов массава раьза а волаш Коммунистически парте мугIарашка дIанийцар. Цу цIера сий лакха а лоаттадеш, цо болх баьб юххьанцарча партийни организаце секретара заместитель, партбюро член волаш. Цу юкъарча балхашта шийна тIадехкаш дола декхараш даим цIена кхоачаш а деш, цо дикен тIехдикен дешаш чакхьяьккхар КПСС Грозненски горкомера сайрийнара марксизма-ленинизма университет. Из бахьан долаш дукха дикагIа кхийтар из партийни балхах. Тахан парте лоархIам. сий лохденнад, яхаш къамлаш врадоахача коммунистех, партийни билеташ Iодехкарех вашаш вац, Билан. Шоашта болча аьттонна, дагадовцаш, цаховш парте мугIарашка нийсбенна нах лоархI цо царех. Тахан вIалла а шеко йоацаш, парте мугIарашка чIоагIбенна латтараш. цунна тIалатта дукъ дизза дIаувзара шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш бараш, мехка шерра яржаш йоагIача демократе, гласноста, перестройна бIуьхой бизза а цIена а бола коммунисташ лоархI цо.

Б. КОСТОЕВ.

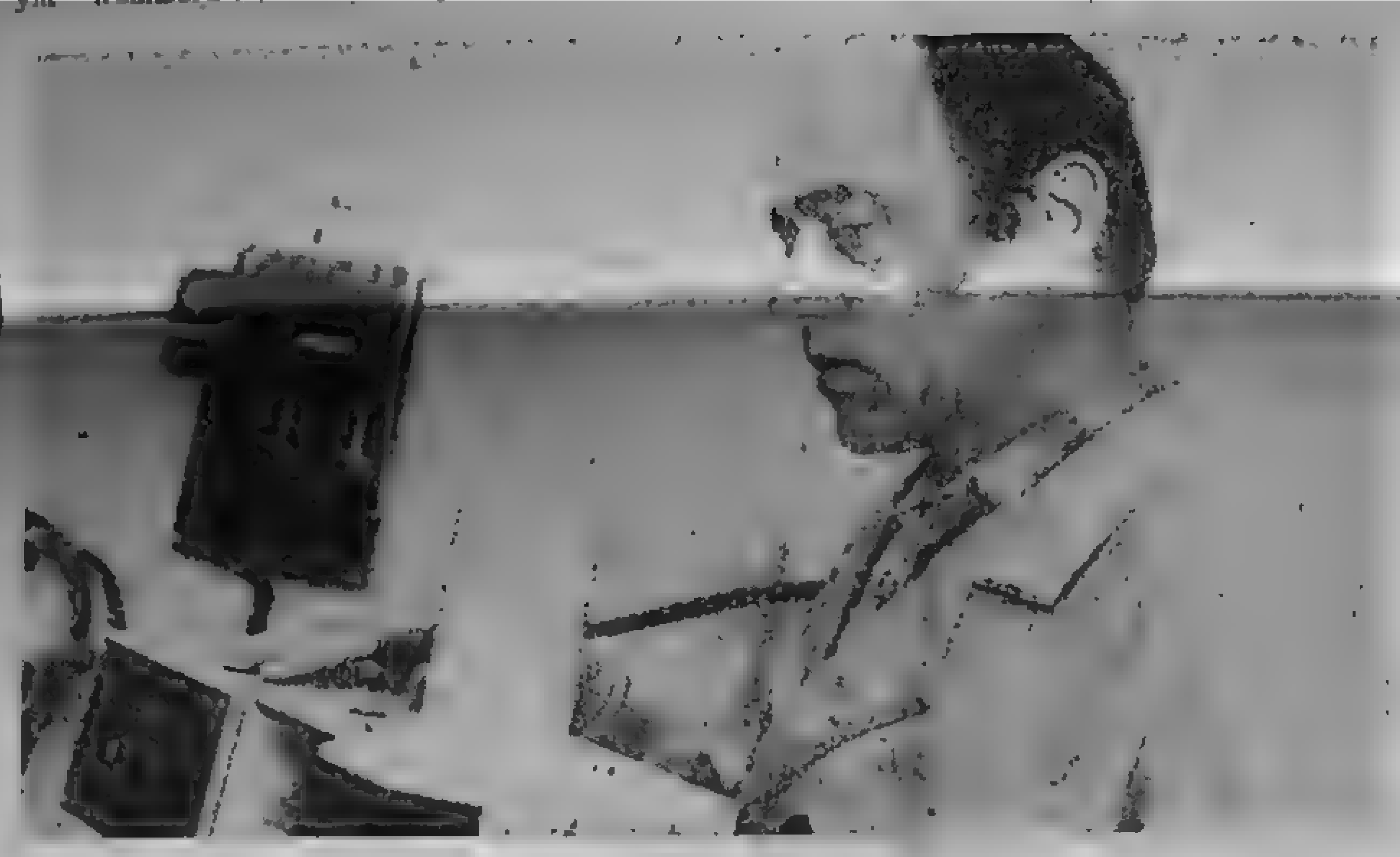

харгдолга. Хетаргахьа, лош ишгта хаьдда оттадар нийса а да.

Хьалхашка оттаьаь денхараш доккха а бехктохаме а да. Масала, 1989 шера районе 4100 квадратни метр фусамаш хьалъьяьне, 1990 шера хьалъе еза 9350 квадратни метр. Къаьстта дукха цIенош хьалъе «перзь-юргашка». Из болх берригa а хоспособагIа бергба района боахамаша Оттаь программа толаме кхоачашъяра, шеко яц, аггара хьалха · эш болх хьабе нах. Ховш махкилара, хьабе болх а боацаш, ишгта укказа тела алапеш лоха хиларах хIара шера бIаьсти ма яллиге. Назрановски районера вай мехка чхьча объекташка, регионашна гIишлон балхаш де дIьвода 4 эзар саг. Уж ба дикагIбола специалисташ. Бакъда, укх шера кхычахьа дIаухаш бола нах вIезнгбелар, нарна таро елар шоай цIагIа болх хьабе, арахьа тийннача

ма дий, районе фусамаш ехъача дукъ кегар лелабаьлга, жилищни законодательствo гIожа телхадаьлга. Из Сахьан долаш республика а централЬни а органашна дукха лийткъаб. Наьсаре баха нах. Цу тайпара йирча хIама кхы уургдоацаш ... дика кердадар ... даьд укх шера. ХIара юрта вIашагIъехкай боккхагIбарий советаш. Царна юкъебахар юртара хIара тайпан цхьаьца саг. ХIаначул тIехьагIа фусамаш совета пурамагIа мара дIа-хьа екъаргъяц исполнительни комитеташа. Шеко яц, нийсхо телча иа яйтара эггара нийсагIбола никъ ба из.

МоллагIа гIулакх чакхдоаккхалургдац, нагахьа сина материально-технически база чIоагIа ца хуле. Цудухьа «Фусамаш-2000» программа кхоачашъяр ду-

та тхьа а ... бола бе ... ... Ишгта шера ... пийчи ... сахьа ... предприятий ... кхьаш ... совхозе ... юрта ... на кола ... ративна ... шера 15 ... арахеца таро ... «Градостроитель» яхача кооперативна чубоагIа Назрановски ... вIашагIйоткъна латт кхы тайпа гIишлои материалаш арахепаргIола кооперативаш а.

Гуш ма хиллара, вай фусамашца IаIашбора поставма комплексно ... болабеннаб Назрановски районе. Теша дов из лоаттаме декхар района кулгалхошта, специалисташтен бокъонашта кхоачашдулургхиларах.

Х. ШАДИЕВ.

Профсоюзаши экологии

Хургья е хургьяц...

Гудермесски биохимически завод? Нагахьа санна хургйолаш яле, мишта хила еза из? Бай республика экологи бIехьеш йола аргIанаьяр-м хIаьта а хила йиш яц из, хIанз укх сахьате шорта йолаш я унахцIеноина зе деш йола объекташ «Грознефть», «Грознефтеоргсинтез» производственни объекташка, ишгта наьха унахцIенон чIоагIа Iаткъаш я болх беш йола цементни завод, Грозненски Аргуненски теплоэлектроцентралаш, кхыяраш.

Массанена а дика дагайоагIаш я городе Гудермесе а, цунна гонахьарча моттигашка а хинна митингаш. Городерча а цунна гонахьарча юрташкарча а наха деха а доагIаш тIагIертта дIадехар хьалхеш латта из объект хьал ца еш социаелга. Мехка гласность дIайолаенначa хана централЬни газеташ тIара цига бахача наха хайра уж санна йолча производстваша гонахьарча средана а наьха унахцIеноина а мел доккха зе ду.

Цу хьакъехьа шийна хеташ дар алар дийхар тха корреспондента «Грозгипробиосинтез» институтa технологомонтажни отдела начальникага А. А. Кухоренкога. Цо аьлар:

— Пхи эзар тонн доакъара лизин хьергйола Гудермесски завод хьа ца яйташ сонаьй. Цу гIулакха дола бахьанаш дукха да — сихха дегIаухаш а дIа-хьа даьржа доаца, дунен тIа эггара чIоагIагIа лоархIаш дола Iилма-биотехнологи из хилар, ишгта хоржамий кампанни дIайодача хана депутаташа

кхоачашдергда аьнна дIатIаийцад экологи цIена хилийтара тIехьа къовсам лоаттабетга, кхы цхьадола бахьанаш.

ХIаьта, хIаманца хувца йишйоацаш чIоагIа маьхера аминокислота — лизин, хьайбай боахама чIоагIа эшаш хилар, хьалхарча даькъе Кхачан программа кхоачашъяра а эшаш долга хов хIара хьайбаш леладечоа.

Шера итт эзар тонн кристаллически лизин арахецаргйолаш завод дегIайоалаяра перспективага диллача, теркам тIабахийта безам бар са укх тайпара долча гIулакха, предприяте йиш хургъяр доазол арахьарча мехкашка, цу даькъе дегIадаьккхача капиталистически мехкашка из дохка, цар хIара тоннах 11 эзар доллар а луш дIаэц из.

Республикана из гIулакх шеко йоацаш перспективни а боккха пайда баргболаш а да, хIана аьлча, цо таро хулийтаргья хьайбай боахам дегIаккхувла, валюта хьаэца, цунах хьаэца йиш хургья эшаш дола товараши оборудоваини. Масала, хьаэцаргья вай Киев яхача города 40 километр мара гаьна йоацача улла Трипольски биохимически завод. Цун моттигана цкъаи ахазхен йоккхагIа я Гудермесски биохимически заводачул, гонахьарча средана цхьаккха тайпа а зе ца деш, болх беш а я из. Цхьабакъда, шийн продукци цу завода коллективо доазол арахьарча мехкашка дIахкухьийташ хиларах, хIанз заводa болхлоша хIара шера хьаэц иностранни маркех йола шин бIаь автомашина, кхыметтел цар шоаш вIашIехьъьккхай цу автомашинашта гIулакх дара йола технически станци а.

ХIанз укх сахьате моттигера партийни парчахьалкхени органаш уйла йолаш я централизованни капитальни вложеней чотагIа наха чубаха цIенош, соцкультбыта объекташ хьалъяра проблема къоастае а, кхыметтел Гудермес яхача города сурт-сибат хувца а. ХIаьта мичахьа болх беш хургба нах. Завод хьал ца еш соцаяра тIехьа йолча республика профсоюзаша уйла яьийнтеш цу хаттара тIехьа? Ховш махкилара, профсоюзни членаш балха тIа дIанийсбар профсоюзни организаций керттера декхар да. ШоллагIча оагIонга диллача СССР медицински промышленноста министерства на керда директиваши указанешн еннай кийчача молхай средстваш дегIаккхувлара, заводана финансировани еца совпаяра, кхыметтел из дIакъовлара духьале а ца еш.

Бакъдар аьлча, хьаькъал котдала дезаш да, завод хьалъе еза, хийцача, эргаьккхача технологех яь а Нагахьа санна вай халкъ, вай республика вайна езаш а лоархIаш а дале, нагахьа санна ях а лоIам а байна вай деце, завод болх бе йола а йолийташ, наьха хьал-таро тоаергйола гIулакх де деза вай, технически прогресс дегIа а кхувлийташ.

Республика кулгалхой бакъахьа хеташ ба Гудермесе фитохимически производство дегIайоалайича, баьцаех укказа молхаш хьа а ергйолаш. Уж гIулакхаш — хIаманга дог доахийташ да, цхьабакъда, вIаштIехьъяьккха еза технически культураш ихера йола шин а кхоъ агропромышленни предприятиe. Хьабай комплексашца цхьана уж вIашагIехьъяьча банкахьа а да.

Фитохимe чIоагIа отходаш ихашка дIаарьнхахьа меггера удобренеш мeтта пайда а ийбергболаш.

«Грозгипробиосинтез» институтa генеральни проектировщика кхы тIа а енна я укх тайпара йола предложени: заводa цхьа дакъа е из еррига кхы тайпа йола продукции арахецарга яккхара, хIанз укх сахьате хIанзалехьа вIашагIъеллача технологически оборудованеца кхачан лимонни кислота хьадайтара дола документацеш кийчдеш да.

Кондитерски, ликероъяаракъа промышленностe, корта бохабеш доаца малараш хьадеча, кхыметтел медицине IалаIамате боккха мах болаш продукт я лимонни кислота. Цига хьахулача отходех чIоагIа пайда ийбергба хьайбай боахаме, доахана уж юа а еш.

Шеко йоацаш кхачан промышленностe корайоагIаргья лимонни кислотах пайда ийбергбола мошностaш. Цига из кислота а деташ, хьадергда бахача наха чIоагIа дезаденна дола фанта, пепси-кола, фиеста яхараш а кхыдола а хиш.

Ишгта хьалъеш латтача биохимически заводa еррига оагIонаш чу а лоацаш, пун перспективага хьежача, цунах хьахила йиш йолаш я йоккха производственно-аграрни, химико-формацевтически объединени, ше санна йолча предприятешкара хIанзарча хана дIадехаш мел дараш дизза кхоачаш а дергда цо.

А. САДУЛЛАЕВ.

ИЮНА-ЧОТАГIА

Нохч-ГIалгIай АССР жилищно-коммунальни боахама министерствана чубоагIача тха автотранспортни предприятe коллективо хIаьл хьалха кхоачашъяьй лхе бетта план. Цу юкъа 150 эзар сом пайда баьб оаха паччахьалкхенна. ДIадаха шу а ах миллион гаргга сом пайда беш халкъа боахама молхаш дIа-хьа кхахьара шера задани а 26 процент тIех кхоачашйир. Тхо бIубенна да царел эшашагIа тхоай производственни хьокхамаш укх шера а хулийтаргa ца хиларах.

Массаза санна хьинаре къа а хьегаш, яхье хьалха латташ ба водителаш Амхадов Муса, Болдырев Александр, Заурбеков Леча, ремонтник Конков Алексей, автоэлектрик Вахаев Мовсар, кхыбараш.

С. АЛХАНОВ,
автопредприяте директор.

ГIадвуга гIулакхаш

Шоаш пятилетка тIехьарча шера тIанийна доккхий декхараш тIехкхоачашдеш ба Грозненски газ чакхйоахач завода болхлой. «Грознефть» производственни объединенена чубоагIача предприятешта юкъе яьоача яхье укх тIехьарча шерашка хьалта латташ хьабоагIаш ба уж. Вашха-дикача производственни хьохкамашца чакхбаьккхаб цар ххьара биъ бутт. ПланагIа лаьрхIачул совгIа ара а хийца, мехкарча халкъа боахама дIакхачийтай 600 эзар сома маьхка товарни продукция. Цу даькъе заданел тIех кийчьаь шин эзар тонн стабильни доала газови бензин. 5100 тонн кхоача газ, йиъ миллион кубически метр совгIа бензин дIакъоастадаь йола газ.

Газ чакхйоахаршa дика къахьегама толамаш даьхад кхыча технико-экономически хьохкамий даькъе а. ХалагIа технологически процессашта механизацин автоматизацин ярах къахьегама оваарле

планагIа лаьрхIачул 10,7 процент тIехкхоачашъяьб. Дуккъал из лачкъара чотагIа кхаяьй ... совгIа арахийца еррига продукции.

Вийдала, материальни, доагоэ-энергетически ресурсаш кхоярах, продукци маьхальаяккхара задани тIехкхоачашъярах, арахецача продукцеаца дIабода мах планагIа лаьрхIачул 3,8 процент лохбарах, завода коллективо дIабахача биъ бетта оттабьча боагамал тIех паччахьалкхенна 592 эзар сом пайда баьб.

Уж толамаш доахача дизза дачъа а лоацаш, предприятерча участкашта юкъе яьржача яхье хьалха латтар я Филимонов Юрий Иванович — кулгалдечача участика коллектив. Хьинаре къахьегаршa белгалбаьнна ба заводe операторашк. Бубек Надежда, Абдулханова Тlаус, Логвинов Владимир, Криволапова Ольга, Евсюков Валерий, слесарь Белоножко Сергей, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

Шура дукхагӀа йоакхх

Паччахьалкхенга шурех дулхи дохкара дӀадахача шера а санна планаш хадал хьалха кхоачашъе дош денвад Ачхой-Мартановски района «Урожайный» совхоза ферма коллективо.

Хьалхарча квартале, план 35 тонн йолаш, хьайбаш ледерашa, дӀаеннай 36 тонн шура. Иа укх бӀаьстен хьалага диллача дика хьонхам ба. Иштта, тӀехкхоачашъяьй совхозо дулх дохкара план а: Из дӀачуденнад лаьохӀачул 3,2 тонн дукхагӀа. Совхьа хьалхарча квартале из хьонхам тоъал дохагӀа бар.

ХӀанз ферме бетташ 155 етт ба. Царна рационо дӀадеххача тайпара дӀател доакъар. Май бетта тӀеххьарча деношка доладир укхаза хьайбашта моша доакъар тела. Цу юкъа дикка тӀакхийттий йоакхкхаш йола шура. Масала, февраль бетта хӀара кхоабача Ӏаттагара 7 — 8 килограмм мара яккхацар ХӀанз из 10 — 12 килограмм йоакхх.

— Совхьа доакъар эшшача боараме Ӏалашдарах Ӏай а шура лаьгӀ ца еш хьальхар тхо, — йоах ферма бригадира Р. Исраилова. — Планаш кхоачашйой а, кхы дикагӀа йола таронаш йоацаш а дац. Нийса хургдац, тхо уж лехаш дац аьлча а. Теркам тӀабохийт оаха наькха къахьегама дисциплина чӀоагӀъяра, ферме кулг-кара деш дола балхаш кӀезигдара. Ӏуя товдара, доакъара база дикагӀа шеръяра.

Шура дукхагӀа йоакххаш къаьстта хьинарс къахьег дояркаша Эльмурзаева Зоясс, Автоева Заргана, Джанаралиева Майнаша. Цар хӀаране шоай дийнахьара план кхоачашъю. Масала, Эльмурзаева Зояс бетташ 23 етт ба. ХӀара дийнахьа цо йоакхх 210 килограмм шура, план 190 килограмм йолаш.

Къаьстта теркам тӀаоэаш да укхаза хьайбаш леладерий социальни а, бытовой а хьашташ кхоачашдара хьалъь помещени. Цу чу да болхлой хьашташ кхоачашдара мел эшар. ЦӀе уголоке латт дикагӀа йола мебель, цветной телевизор, радиоприемник. ХӀаьта, истола тӀа да деша гӀерда газеташ, журналаш. Иштта йолаш я укхаза столови а буфет а.

М. ЧАХКИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Шанхаерча моллагӀа яр санна йоацача клубе чууха нах дукхагӀча даьхъе пенсе баха-ха хьатӀакхоачаш барашта боккхий нах а ба. Уж вӀашагӀбетталу тахан дӀадаккха могаш дац, яхаш долча унзарча лазарагӀа — раках дарба дайта безам болаш хилаpo. Уж ух укхаза алхха лорий консультаци эцар, е обследовани яйтар духьа иха па Ӏеш. Специалисташа бӀарг тӀа а лоаттабеш цамогаш болча наха цигун яха са доахийташ гимнастика комплекс кхоачашъю. Из традиционни китайски медицинана чуйоагӀаш я. Клуба балха финансаш тел гимнастика новкъосталца дарба дайташ болча частни наха.

СУРТА ТӀА: Юань Мэйчжу (юкъе латтар) йийрзай цигун комплекса новкъосталца.

Синьхуа—ТАСС сурт.

Кердача вӀашагӀкхетараша

диканга сатувсийт

Дукхача мугӀаречча америкахоша бе-бе доставгӀа [illegible] М. С. Горбачевен [illegible] хьалхарча вӀашагӀкхетарех СССР-ий США-ий юкъера гӀулакхаш кӀоаргдарга [illegible] нийса лоархӀ. Иштта [illegible] хьашт хиннa ца Ӏеш [illegible] адамий хьаштдоахара гӀулакхаш кӀоаргдар санна лоархӀ.

Сенна бетгара да шин лидера гӀерда вӀашагӀкхетар? Эксперташа яхачох, советско-американски лакхера боарама хиннача вӀашагӀкхетарех [illegible]

—цар массане а чӀоагӀа хьалдоал рейгановски администраци [illegible] СССР-ца «миделсолинира-ванин» гӀулакх леладара тенденции президент эшае гӀерташ хилар ХӀанзарча администраце лоралуш могадир вай вӀаши тешаш, гучахьа экономически, политически гӀулакх леладара бӀаьшеренга долхалга. Президента, Советски Союзаца леладеча гӀулакхий хьакъехьара политика чӀоагӀа могаеча американхоша хьахойт общественность ца тешаш хилара тенденци юстара а [illegible] сихагӀа [illegible] хьа, дегӀаяа гӀерташ хилар [illegible]

маьрша бахаргболаш. Дикле [illegible] хьалхьа [illegible] латтагӀа [illegible] конфронтаци хила [illegible] болга, цудухьа из гӀулакх махулла сихагӀа дипломатически средствашца къовстадоь дезa.

— Фу хет хьона советско-американски торгово-экономически бурзамаш дегӀахара таронех?

— Американски общественность Джексон-Вэника даь дискриминационни хувламаш дӀадахара, КОКОМ-а СССР-ца торговле гӀулакхаш леладеча оттадаь доазув дӀадаккхара тӀехье я Цхьа [illegible]

тхона гӀо дергда къахьегама [illegible] Советски Союзи МалхбоалерЕвропеи из потребительски товараш на тоъаш вола 400 миллиона [illegible]

Тха цхьа [illegible] кица да — «Хьалха хьоашагӀа венача дикагӀа гӀулакх ду» яхаш Эггара хьалха советски малхбузеевропехоша а рынкашка баьхкаб финнаш, немцаш, японцаш, итальянцаш, канадцаш, шведаш. Цар шоашта пайдане долча хьалашка соглашенеш [illegible] Тха [illegible] деш СССР-ца гӀулакхаш леладаьча американ[illegible]

ТЕЛЕПРОГРАММА

29 МАЙ

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 5-гӀеи 6-гӀеи сереш.
11.05 — Мультфильм.
11.25 — Берий сахьат (немецки метта урокаца).
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Общество дегӀаяра хӀанзара тенденцеш. Гергa истол «Коммунист журнала редакце.
16.30 — Мультфильм.
16.45 — «Телеэхо» яха журнал.
17.15 — «Здравствуй, музыка!»
18.00 — Документальни фильма премьера.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — П. И. Чайковский. «Сийлахь художники дагавохара» трио.
19.50 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 5-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — «Пресс-клуб» яхача кхоллама объединена гойт...»
22.55 — Парнага дода нагӀа. ДӀаходадар.
00.15 — ТСН.

II ПРОГРАММА

12.00 — «Паччахьалкхен доазо» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 1-ра фильм — «Мы наш, мы новым...». 1-ра сери.
13.05 — Ритмически гимнастика.
16.40 — «Хоржамех вишта вшаргаа» яха телефильм.
17.00 — «Грани» яха литературно-художественни видеоканал.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Аш хьаржина илэош» (нохчий меттала).
19.00 — Информационни программа. Перерыв (20.00) — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!

30 МАЙ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.20 — 120 минот.
8.35 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 6-гӀа сери.
10.00 — Татарски АССР миллейи халкъарен Паччахьалкхен ансамбла концерт.
10.40 — «СССР — США: бӀаьшерен роман» яха документальни фильм.
12.00 — Из хиннад... хиннад...
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Музыкальни сокровишница Дж. Гершвина произведенех дола концерт.
16.40 — Мультфильм.
17.00 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
18.00 — «Барабан» яхача ансамбла концерт (г. Милан, Итали).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Ӏаьдал — Советашта».
19.30 — «Зитарова дезал» яха художественни фильм. 6-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — Коллаж.
22.05 — Илли-90.
23.20 — «Фидлкаш кхаьрача денощка». «Кхоллам, безза беза кхоллам».
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрӀйнара гимнастика.
8.15 — Киргизски ССР халкъа артиста С. Бексуратовас дӀалохк.
8.40 — Документальни фильм.
9.00 — «ДоттагӀех - новкъостех...» яха Сийлахь - боккхача Даймехка тӀема халкъа хора ветераний коллективацара вӀашагӀкхетар.
9.45 — Мультфильм.
10.00 — «Тихие травчинки» яха бераштa дола фильм. 1-рен 2-гӀен сереш.
12.10 — «Зирaне я Сибирь» яха киножурнал.
12.20 — «Паччахьалкхен доазо» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 1-ра фильм «Мы наш, мы новым...». 2-гӀа сери.
15.50 — «Импульс». Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-93-92, 22-01-65.
16.50 — Киножурнал.
17.00 — КПСС-и XXVIII-чу съездага тӀехдоалхуш (нохчий меттала).
17.45 — Информационно-публицистически программа.
18.25 — Шун дехарца вӀашагӀкхетар. ДӀалокх Х. Ахциева (гӀалгӀай меттала).
19.00 — Информационни программа. Перерыв (20.00) — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!

31 МАЙ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.20 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.50 — СССР КГБ доазув ларадеча бӀухой образцови оркестр локъ.
9.15 — «Пресс-клуб» яхача кхоллама объединена хьагойт...
11.15 — «Кхоана — премьера», СССР халкъа артиста В. Плучека кхолламах.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «БӀарглаш дайна оалхазар» яхаш бераштa дола фильм.
16.50 — «Нанен Марейхен» яхача документальни фильма премьера.
17.30 — ТелетӀий. Москва — Бостон. Сага экологически кхерамзле.
18.30 — «Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу даланзеи боккхагӀен».
19.45 — «ЛагӀаш» яха художественно - публицистически программа.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — Эфире музыка я.
00.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрӀйнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35 — «Шехерезада» яха Н. Римский - Корсакова симфонически сюита.
9.20 — Документальни фильм.
9.40 — «Здравствуй, музыка!»
10.00 — «Говра баьреш» яха бераштa дола фильм.
11.05 — РСФСР городий телестуди. «Сагаалган — кӀайча бетта цӀей» (Улан-Удэ).
11.45 — Ритмически гимнастика.
12.15 — «Паччахьалкхен доазо» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гӀа фильм — 21-ча шерера машара аккаь. 1-ра сери.
15.30 — Мультфильм.
16.10 — «Вовшех дагадовлий вай» (нохчий меттала).
17.00 — Информационно-публицистически программа.
17.30 — «Дукхаэза мелодеш» яха «Северный» совхоза къахьегамхоша еннача занахах оттальь музыкальни передача.
18.00 — «Лаьттен кортамукъален». Республикера ахархой боахам дегӀабара проблемех. Телефонаш: 22-26-68, 22-01-65, 22-93-92.
19.00 — Информационни программа. Перерыв (20.00) — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!

1 ИЮНЬ

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
9.00 — «...16 шу даланзеи боккхагӀен».
9.45 — «Дега илли» яхача документальни фильма премьера.
10.15 — «ЛагӀаш» яха художественно - публицистически программа.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Документальни фильма премьера.
16.35 — ДӀалокх РСФСР заслуженни артистка Г. Шендыгбаева.
17.00 — Останкино Концертни студе педагоги, композитори дирижери волча Г. А. Струвецара вӀашагӀкхетар.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — «Кинопанорама».
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — Коллаж.
22.05 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брейнг-ринг.
22.50 — Из хиннад... хиннад...
23.10 — Взгляд.
00.55 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрӀйнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.45 — «Египтера бийсаш» яха фильм-балет.
9.25 — Документальни фильмаш.
9.45 — «Говра баьреш» яха бераштa дола фильм. 2-гӀа сери.
11.00 — «Музыканташа музыках».
11.45 — «Паччахьалкхен доазо» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гӀа фильм — «21-ча шерара машара аккаь». 2-гӀа сери.
15.35 — «Душе людской нельзя без красоты» яха концерт (юхагойтар).
16.05 — «Тахан кхашка» (гӀалгӀай меттала).
16.20 — Реклама.
16.30 — «Отчет йо депутата» (нохчий меттала).
16.50 — Киножурнал.
17.00 — Информационно-публицистически программа.
17.35 — Кагирхой видеоканал.
19.15 — Премьера хиллачул тӀаьхьа (нохчий меттала).
20.00 — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
00.00 — Волейбол. Дунен тӀерча лигай хьалхле. Матчах, Сборни СССР — сборни Япони.

2 ИЮНЬ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

[illegible]
8.35 — Вай беш.
9.05 — Мультфильм.
9.20 — «Александр Невский» яхача документальни фильма премьера.
10.20 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
10.50 — Котлапи 45 шу дузаш. «Долгие версты войны» яха художественни фильм. 2-гӀен 3-гӀен сереш.
13.05 — М. Равель. Трио ми минор. «Возар» яхача триос кхоачашъю (США).
13.35 — Киноафиша.
14.35 — Хьайбай дунен тӀа.
15.35 — Политически диалогаш.
16.05 — Мультфильм (США).
16.30 — «Хьун фидлкаш» яха режиссера К. Кийска фильма.
[illegible]
18.45 — «Ялтта — [illegible]» юкъара цӀа яха фотоконкурс.
19.50 — «Ханий герзакар» яха Стамбулски калейдоскоп.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — «Сика йоаца дӀаьстие» яха художественни фильм. 1-рен 2-гӀен сереш.
00.10 — Пресняков Владимира шоу.
1.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрӀйнара гимнастика.
8.15 — «По Заречной стороне» яха В. Беляева вокальни цикл.
8.40 — «Пришельцы» яха документальни фильм.
9.10 — «Владивосток», 1918 шу» яха субтитраш-цаоа художественни фильм. (Дукхьаш[illegible])
10.25 — Документальни фильма премьера.
10.55 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах кора США чемпионат.
11.35 — «Дезал» яха телепрограмма.
12.35 — Прогресс. Информаци. Реклама.
13.05 — Союзни республикий кинопублицистика. «Фермеры» яхача документальни фильма премьера. (Киев).
13.25 — Теннис. Францера дийла чемпионат. Францера передача.
14.25 — Коллаж.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Под знаком «Пи».
18.05 — «Фу хьал да хьога, ГӀалгӀайче» (гӀалгӀай меттала).
18.43 — «И думы сердца [illegible]» [illegible]
20.00 — Бийса дахьъала хийла шун, бераш!
20.15 — Акробатически рок-н-ролла [illegible] Дунен [illegible] юкъера турнир.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — Пресс-клуб.
00.00 — «Очарование романса» яхача киноконцерта бийсанара сеанс.
00.50 — «Телефон полиции 110» яхача циклера «Охота за трюфелями» яха художественни фильм. (ГДР, 1981 ш.).

3 ИЮНЬ

16.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.
[illegible] — «Образ» яха стар[illegible]
8.30 — Мультфильм.
9.00 — «...И впадает в Каспийское море» яха «Земля [illegible]» [illegible]
19.00 — Говрий спорт. Дунен халкъашта юкъара кхизаш. Чехословакера передача.
19.45 — «ТадгӀен доладагӀа» [illegible] программа.

Кердача вIашагIкхетараша диканга сатувсийт

...болча политически деятелаша М. С. Горбачевен Дж. Бушен хургдолча вIашагIкхетарах СССР-ан США-ен юкъера гIуллакхаш кIоаргдарга боккха цхьаькха цхьа гIа лоархI. Иштта цунах шин оагIон хьаьт хинна ца Iеш дерригача адамлен хьаштдола гIуллакхаш кIоаргдар санна лоархI.

Сенца белгала да шин лидера керда вIашагIкхетар? Эксперташа яхачох, советско-американски лакхера боараме хиннача вIашагIкхетарий дерригача историе шин мехка кулгалхоша эггара хьалха герз дехкара дешашта санна экономически дешашта а теркам тIаозаргба. Из дувзаденнад шаккхе державa цхьана герзашта тIахьожам лоаттабара йолча цIенхашттарча этапа гIа чакхъяьнна хиларах. ТIема проблемаш къестаеча даькъе дикка опыт Iоаль йола СССР-ен США-ен хIанз экономически бувзамаш дегIадоаладара наькъ тIа баьннаб. ХIанз укхаза хеттача бесса советско-американски диалога керда маIан тIаэцащ латт

Лидерий керда вIашагIкхетар кердача хьале чакхдаргда. «Шийла тIом» яха дош юкъера дIадоалаш латт шоайла дIа-хьа тIатийса тIема кхерама боарам лаьгIлуш боагIа. Ховш ма хиллара хIанз вай мехкаш шовйла дукхагIа теш, — аьлар сога гIорваьннача американски экономиста Майкл Клаудона. Из машар чIоагIбара духьа бе-бе экономически типашца вIаши гIуллакхаш леладара» йола моделаш вIашагIйоххача «Джеономикс инститьюшн» яхача организаце кулгалхо ва. — Цу тIа — дIахо дувц цо — лакхерча боарамера хургдолча кердача вIашагIкхетаре герзаш дехкара гIуллакхе дикка толамаш доахаргхилара теша а тешаш, аз вай мехкашта юкъера экономически бувзамаш чIоагIдарга сатувс. Сона хетачох, тарифий ставкех, КОКОМ доазув оттадарах дола дешаш къоастадергда, иштта со теш, советско-американски договораш оттадеча толамаш доахаргхиларах.

— Вай мехкий лидераш вIашагIкхетарца дувзаденнача США-рча политически хьалах фу аргдар Iа?

— Общественноста хетар тохкаш яьча выводех, американцаша лерхI, советско-американски гIуллакхашка дикагIча оагIорахьара овлангара хувцамаш хиннача санна. Духхьал из бахьан долаш хьаллаьцар цар президента Дж. Буша обороннга дIадохийтар дикка кIезигдара йола уйла. «Джеономикс инститьюшна» айхха бувзамаш леладу американски Iилманхоша, бизнесменашца, правительственни чиновникашца. Са майрра ала йиш я — цар маьгане а чIоагIа хьаьстрацеяь йоагIаш хинна СССР-ца «лаидеологизированни» гIуллакх леладара тенденци президент эшае гIерташ хилар. ХIанзарча администраце лоралуш могадир вай вIаши тешаш, гуччахьа экономически, политически гIуллакх леладара бIаьшеренга долхалга. Президента Советски Союзаца леладеча гIуллакхий хьакъехьара политика чIоагIа могаеча американцаша хьахейт общественность ца тешаш хилара тенденци юстара а яьккха сихагIа хьалхашка яха, дегIаахa гIерташ хилар

Юххера а дагадохаргда ванна Америка «беженций мохк» санна шоай вахар а паччахьалкхе а хьакхоллара шоайла дIа-хьа новкъостал а деш хьахинна йолга. Уж дIахьа тешаш хилара, цхьана гIуллакхаш леладе кийча хилара оамалаш хIанз а тха мехка яхаш я, из иштта хилар дика хьахьокх Р. Рейгана ханара Советски Союза дукха ца тешаш гIуллакх леладара тенденци американски общественноста тIа ца эцаш юстара тассаро. Ховш ма хиллара, президента М. С. Горбачева дIайолаяь геттара йоккхийча социальни а экономически а реформаша, гласностен перестройкан доькха дакъа юкъедихьар тха общественноста хетар хувцача.

— Лакхерча боараме хургдолча вIашагIкхетарца дувзадена герз дехкара процессерча керда этапа перспективех фу хет хьона?

— Сона хетачох, Европа демилитаризаци еча боккха гIа баккха йиш йола таро хьахиннай. НАТО-с, сона хетачох, цу военни союзах кхыдола политически лерхIараш кхоачашдара йола организаци хьаьра идея тIаэца тарлу. Дукха ха йоацаш Дж. Буша дика решени тIаийцар «Лэнс» яха ракета тохкалга тIа ца эцарца Иштта чIоагIа лоархIаме я НАТО министраша хьаллаьца йола цуй предложени, цунна цо хьалхадоах Европера гаргарча радиуса ядерни ракеташи артиллерии кIезигьяра, е хIаланъяра хьакъехьа переговораш дIайолаелга. Цхьабакъда, лакха мах бе боагIа Афганистанера советски эскар араданкхара. Латински Америкен Малхбоален Европен хьакъехьа советски политика хувцара.

Германи вIашагIтохара проблемаш. хIаьта иштта, Малхбузен Европе американцаша тIема даькъе кулгалдарца. Малхбузен Европе советскичар кулгалдарца дувзаденна дешаш къестадара наькъаш лахар из да советско-американски герз дехкара гIуллакхе керттера дар. Герз тIа ца эцар — из нийса хIама да, цхьабакъда, шин оагIоно а Малхбузен европа а цхьа никъ лаха беза. Из бола тIема «духьаленаш» — Варшавски пактен НАТО-н дIаьнкхача цхьанкхача хIамах ца кхераш маьрша бахаргболаш. Дипле... вIаши духьал латтача экараашка конференцаш хилара кхерам болга. цудухьа из гIуллакх махулла сихагIа дипломатически средстваша къоастаде деза.

— Фу хет хьона советско-американски торгово-экономически бувзамаш дегIаахара таронех?

— Американски общественность Джексон-Вэника дуь дискриминаци мнни хувнамаш дIадахара, КОКОМ-а СССР-ца торговле гIуллакхаш леладеча оттадаь доазув дIадаккхара тIехье я Цхьабакъда, советско-американски отношенеш дегIакхувлача наькъ тIа духьале ю конвертируеми ахча ца хилaро, иштта, СССР-е частни долахье хьакхолла бокъо ца яларо, кхыча бахьанаша.

Дукха ха йоацаш бе-беча мехкашкара Iилманхоша, бизнесменаша дакъа а лоацаш «Джеономикс инститьюшне» чакхъяьннача семинаре хьахайтар СССР-е махулла сихагIа доазол дехьарча инвестицех, доазол дехьарча бизнеса бе-бе оперецеш чакхъяха таро луш дола законаш тIаэца дезалга. Доазол дехьарча наха Советски Союзацара бизнесе дукхагIа теркам тIаолаш а кIезигагIа къахьегаш а дола гIуллакх хила деза. ХIанзарчоа американски бизнесменаш СССР-рча инвестицех лора а луш гIуллакхаш леладу. Царех дуккхачар йоах: «Аз сабардергда Советски Союзе кардинальни экономически решенеш тIаэцалца». ТIаккха лоархIавергва со цуи экономике инвестици е». Вывод: советско-американски гIуллакхацара отношенешта политически хьало гIо дой а американски капитал Советски Союза геттара лоралуш мара юкъейоагIаргьяц. Из иштта хургда мецхий реформа хьокхамаш мадарра гучадовлачей доазол дехьарча бизнеса лаьрхIа хьалаш тоадалиен.

— Американски бизнес СССР хьакъехьа лоралуш хилар нийса лоархIий Iа. Ховш ма хиллара, дукхача малхбуленевропейски а японски а компанеша советски рынке шоай конкуренташ белгалбаьхаб.

— Укхаза нифестиционни хьал чIоагIа дац, сихха пайда хургхиларах дог даха эшац, советски сом конвертируеми дац. Из дерригa тахан долаш дар. Цхьабакъда, американски бизнесо тIаэцац «сабар а даь фу хул хьожаргда вай» яха принцип. Кердача рынгаца хьинаре гIуллакхаш леладе деза. ХIана? ХIана аьлча, хьатIадоагIача итт шерашка Малхбузен Европа дикка пайда бергба экономически интеграцирах, тарифаш кIезигьярах, цун экономика американскичул сихагIа дегIаухаргья. Малхбузеневропейцашца къовсам лелабеча ски рынко. Советски Союзи Малхбоален Европен — из потребительски товараш ца тоъаш вола 400 миллион саг ва

Тха цхьа кица да — «Хьалха хьоашалгIа венача дикагIа гIуллакх ду» яхаш. Эггара хьалха советски а малхбузеневропейски а рынкашка баьхкаб финнаш, немцаш, японцаш, итальянцаш, канадцаш, шведаш. Цар шоашта пайдане долча хьалашка соглашенеш яьй. Тха цар даьр де деза. СССР-ца гIуллакхаш леладаьча американски бизнесменаша, йоахар сога, Советски Союз Американца гIуллакхаш леладе хьаштдолаш хул, цо американски бизнес дика тIаэцаргья.

Советски Союзе ба дунен класе тохкараш. СССР лоархIамерча Iилман тохкамии источник я къаьстта лазерни технологе, металлурге, прикладной математике. Цхьаболча эксперташа лерхI СССР-е фундаментальни тохкамегIа США цу тайпарча разработкех доанихачох иттагIа дакъа мара даккхац Цу тохкамех кердача производстве. Малхбузенга валютах дохкаргдола керда товараш хьакхоллача пайда йiбу. Американски маркетинг, менеджмент, технологи, финансаш советски тохкамашца вIашагIтехача цо геттара боккха пайда бергбар.

Дунен политике лоархIаме моттиг дIалацара духьа Америка дунен торговле керттерчарех цаI хила еза. Американски бизнесо а правительствос а лерттIа уйла а еш мах бе беза оаха экономике дIалоацаргйолча моттига. Къама санна тхона чура а дунен халкъашта юкъера а декхараш кхоачашдулургдац геттара йоккхача торгови а бюджетни а дефицитаца. Дунен тIа эггара чIоагIагI декхарийла бахача мехко санна ВIашагIкхийттача Штатий дунен халкъашта юкъерча бизнесе геттара хьинаре дакъа лаца деза. Из де деза кердача хьалашка лерттIа яхар духьа. Из дIа дехар къаьстта лоархIаме да, наrахьа санна, тхо дунен тIа стабилизирующи лоархIам хьатIаэца лерхIаш дола, хIана аьлча, хIанз геттара чIоагIа держава тIема низ бар а ца лоархIаш экономика чIоагIа яр лоархI.

Американски бизнесо Советски Союз, цун чIоагIагIа эшача менеджментаца, маркетингаца Iалашъяро ВIашагIкхийттача Штаташта а новкъостал дергда. Вай юха а кхерам боацаш, тоаденна дуне хьадаро таро йолаш я, хIаьта из пайда ца эцаш йита йиш яц. Сона хетачох, лакхехьарча боарамерча вIашагIкхетаре хургйолча дискуссешка шин державас из а кхыйола а лоархIаме проблемаш къоастаергья.

Эдгар ЧЕПОРОВ,

АПН соб. корр.

Нью-Йорк.

... — «Дунен гонахьа» яха альманах.

12.30 — Ха. ТСН.

18.30 — ТСН.

... — Оренг-ринг.

22.50 — Из хиннад... хиннад...

23.10 — Взгляд.

00.55 — ТСН.

...» яхача телефильма юха гойтара сеанс. 2-гIа фильм — «21-ча шерара машара ахка». 2-гIа сери.

13.35 — «Душе людской нель-...

...хийла шун, бераш!

20.15 — Информационни программа.

00.00 — Волейбол. ТIаьрча лигай къовсам. Дунен ... СССР — сборни Япони.

2 ИЮНЬ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — Вай беш.

9.05 — Мультфильм.

9.20 — «Александр Невский» яхача документальни фильма премьера.

10.20 — «Пэртнер» яха коммерчески вестник.

10.50 — Коталон 45 шу дузаш. «Долгие версты войны» яха художественни фильм. 2-гIен 3-гIен сереш.

13.05 — М. Равель. Трио ми минор. «Бозар» яхача трио с нхоачашъю (США).

13.35 — Киноафиша.

14.35 — Хьайбий дунен тIа.

15.35 — Политически диалогаш.

16.05 — Мультфильм (США).

16.30 — «Хьун физикаш» яха режиссера К. Кийска фильм.

18.00 — Кинoконцерт.

18.45 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.

18.50 — «Ханай гобахар» яха Стамбульски калейдоскоп.

21.00 — Ха. ТСН.

22.00 — «Сиха йоаца бIаьсти» яха художественни фильм. 1-рен 2-гIен сереш.

00.10 — Преснянов Владимира шоу.

1.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — IуйрИйнара гимнастика.

8.15 — «По Заречной стороне» яха В. Велиева вокальни цикл.

8.40 — «Пришельцы» яха документальни фильм.

9.10 — «Владивосток», 1918 шу» яха субтитрашцара художественни фильм...

10.25 — Документальни фильма премьера.

10.35 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.

11.35 — «Дезал» яха телепрограмма.

12.35 — Прогресс. Информаци. Реклама.

13.05 — Союзни республикай кинопублицистика, «Фермеры» яхача документальни фильма премьера. (Киев).

13.25 — Теннис. Францера Аийла чемпионат. Францера передача.

14.25 — Коллаж.

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.00 — Пэд ...

18.05 — «Фу хила да ...» ...

...песню перелью» яха авторски иллей телефестиваль.

20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!

20.15 — Акробатически рок-н-роллах йола Дунен халкъашта юкъера турнир.

21.00 — Ха. ТСН.

22.00 — Пресс-клуб.

00.00 — «Очарование романса» яхача киноконцерта бийсанара сеанс.

00.50 — «Телефон полици 110» яхача циклера «Охота за трюфелями» яха художественни фильм. (ГДР, 1981 ш.).

3 ИЮНЬ

КIИРАНДИ

1 ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.

8.15 — Ритмически гимнастика.

8.45 — «Спортлото» тираж.

9.00 — Iуррехьа.

10.00 — Даьхенна гIуллакх деш.

11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.

11.30 — Никъ берий клуб.

12.30 — УнахцIено.

13.15 — Музыкальни киоск.

13.45 — Итали телевидени программа.

14.45 — Киноконцерт.

15.15 — Фаьлгийи приключенейи дунен тIа. «Варганная принцесса», яха художественни фильм. (ГДР, 1986 ш.).

16.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.

18.00 — «Образ» яха старшеклассникашта йола литературни передача. 2-гIа передача.

19.15 — «Больница на окраине города» яхача тkъо серий йолча художественни фильма премьера. 1-рен, 2-гIен сереш. (Чехословаки, 1977 ш.).

21.00 — Ха. ТСН.

22.00 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кIирандеи нравственни проповедь.

22.15 — «Глени Миллер», «Серенада лунного света», (США ТВ).

23.35 — Футбольни обозрени.

2 ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.

8.15 — Воронежски Паччахьалкхен эрсий халкъа хора концерт.

8.50 — Мультфильм.

9.00 — «...И впадает в Каспийское море» яха «Земля тревоги нашей» яхача циклера документальни фильм (Куйбышев).

9.30 — РСФСР городий телестуди. «Золотое руно Дагестана». (Махачкала).

10.00 — «Успех» яха субтитрашцара художественни фильм.

11.30 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).

12.30 — Теннис. Францера йийла чемпионат. Францера передача.

13.30 — «Агнепацара ткъо минот» яха союзни республикай студи фильмаш. (Премьера).

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера программа.

18.00 — А. Долуханяна произведенера концерт.

19.00 — Говрий спорт. Дунен халкъашта юкъера яхьаш. Чехословакера передача.

19.45 — «ТаlгIен пoIemarIa» яха эстрадни программа.

20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!

20.15 — «Северные звоны» яха фильм-концерт.

20.45 — Коллаж.

20.50 — «Джейраньи острова» яха документальни фильм.

21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).

22.00 — Къона кино.

23.15 — Волейбол. Дунен лигай хьалхле. МаIанах. Сборни СССР — сборни Япони.

Хьамсара новкъостий! УКВ оборудованена профилактика ярца шолгIача программа передачаш 28-ча мае 16 сахьата 35 минот яьлча йолалургья, хIаьта 29-ча мае 12 сахьат даьлча.

РАДИОПРОГРАММА

29 МАЙ,

ШИНАРА

7.30 «Юртара Iуйренаш».

7.45 Объявленеш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 Къамашта юкъерча гIуллакхий культура. Беседа (нохчий меттала).

8.45 — 9.00 Музыка (гIалгIай меттала).

9.15 «Тхога язду». Письмой обзор.

9.30 «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).

9.50 — 10.00 Рыночни экономика: гIуллакхаши проблемаши (нохчий меттала).

16.00 — 17.00 Информационно - музыкальни программа. Радиостудера духхьала ю трансляци (нохчий меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.20 — 18.40 Танцевальни музыка (нохчий меттала).

30 МАЙ,

КХАЬРА

7.30 «Микрофон бе а елла Грозне гIолла (нохчий меттала).

7.45 Объявленеш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 Шахбулатов Iалнана иллеш (нохчий меттала).

11.15 — 12.00 «Музыка дунен тIа» яхача циклацара передача (гIалгIай меттала).

16.00 — 17.00 Информационно - музыкальни программа. Радиостудера духхьала ю трансляци (гIалгIай меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — 18.40 ДIалонх дахчан - пандар (нохчий меттала).

31 МАЙ,

ЕРА

7.30 ДоагIаш деш йола къамаьл.

7.40 Объявленеш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 — Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30—9.00 Лирически илле концерт (гIалгIай меттала).

11.15 Депутата позици (нохчий меттала).

11.30 Коопераце «ткъамаш айлуш доагIа». Кооператорех дола дувцар.

11.45 — 12.00 Рейса эффект (гIалгIай меттала).

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.16 Хьайбаш леладераш - арендатораш болча (гIалгIай меттала).

17.30 Реклама.

17.45 КПСС советски политически системен общества перестройка ечара цун лоархIами. Беседа.

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 — 19.00 Халкъа музыка (нохчий меттала).

1 ИЮНЬ,

ПIАЬРАСКА

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА БЕРАШ ЛОРАДАРА ДИ

7.30 «Юртара Iуйренаш.

7.45 Объявленеш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 КПСС XXVIII съезда накъадолхаш. ХIама хьадеш хилар — толама лард (гIалгIай меттала).

8.45 — 9.00 Поэзе миноташ (гIалгIай меттала).

11.15 — 12.00 Гаьнарча шерашнара иллеш (нохчий меттала).

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.16 «ДоттагIий овзаш».

17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).

17.46 Музыка.

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 Доши гIуллакхи цаI долаш (нохчий меттала).

18.40 — 19.00 «Советаши вахари» яха радиожурнал.

2 ИЮНЬ,

ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).

7.45 Объявленеш.

7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.

8.15 Передачай программа.

8.20 Республикански газетий обзор.

8.30 Нохчий мотт школе (нохчий меттала).

10.15 «Обществои законий» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).

10.35 Музыка.

10.40 Сатирически микрофон (нохчий меттала).

11.00 Халкъа традицеш лоаттаеш (нохчий меттала).

11.15 — 12.00 Илли доаккх Минцаев Мовсара (нохчий меттала).

15.15 Перестройка практика: проблемаш, предложенеш, решенеш.

15.45 Арендни подряд болх беш я (гIалгIай меттала).

16.00 — 17.00 Лирически иллеш (нохчий меттала).

18.00 — 19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

3 ИЮНЬ,

КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.

7.35 Республикански газетий обзор.

7.45—8.00 Iодеша са письмо.

8.15—9.00 Моаршал да шуга.

11.30 — 12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.

15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).

16.00 Концерт (нохчий меттала).

16.30 Реклама.

16.40 — 17.00 ДоттагIаллен концерт (нохчий меттала).

18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал дарашта дола» концерт (нохчий меттала).

Харцахьа дӀадоладаь хӀама соцаде

Тамаш йолаш хоам баьбар «Правда» яхача газето. Хоам баьр ва Грачев, гӀалгӀайн хӀирийн гӀулакхаш, къоастадара викалал ваьнна корреспондент.

Хоам фу-б? Орджоникидзерча города исполкомо соцам баь хилар: хӀанзчул тӀехьагӀа города цӀи Владикавказ оалаш хулийла, аьнна. Хинна даьнна хӀама долаш санна дувц из корреспондента. Хац-те цунна из хоам кхы а Москвас чӀоагӀбе безаш болга?

Соахка, Къулбаседа - ХӀирийчерча цхьаболчар арадаькха хиннадар Орджоникидзех Дзауджикау, аьнна цӀи тилла еза, яха хабар. Из газеташ тӀа а даьннадар. Шу совгӀа хьалха тха университета Ӏилманхойи гӀалгӀай йоазонхойи вай парте обкоме баха хьалхарча секретараца (цу хана хинначунца) дийцар из хӀама харцон тӀа хьовзадаь хилар. Цу тӀа из яздаь кепатеха а хилар «Литературная Россия» яхача газете. Цул совгӀа; соахка май бетта тха университета иттех Ӏилманхочо цу хьакъехьа, автономехи, Бурохи лаьца яздаьдар М. Горбачевгеи, СССР Лакхехьарча Советеи. Цу мел долча хӀамаша, цкъарчоа, дохадир из националистически гӀулакх. ХӀанз из кхыча тайпара айдаь чакхдакха гӀерташ боахк.

Городий хинна шира цӀераш юхаметтаоттаяр тахан шерра леладеш да. ДукхагӀча хана нийса а да. Масала, сенна лелаю городаша Жданова, Брежнева, Устинова, кхычар цӀераш? Бакъда, цхьа хаттар да вайна хьалхашка отташ: еррига цӀераш йий-те, хьалха мел хиннараш, юхаоттае езаш? Паччахьа замалахьа тийхка хинна колониальни цӀераш. Царех хиннаяр Владикавказ а. Ховш да цу цӀера маӀан: Кавказана колониальни доал дар чӀоагӀдеш хиннад из.

Цхьаболчар ала мег: тахан йолаш я вай мехка Владивосток яхаш город а. Бакъда, цига дахаш шира хана денз ер ма дий аьнна аборигенни халкъаш дац. Цудухьа, цу городо белгалду цига малхбоален лаьттана доал дар. Из хӀама цхьанна халкъана Ӏаткъаш дац, хӀаманна новкъа а дац.

Ништта дий-те Владикавказ яха город вай ювцача хана? Дика ховш да Къулбаседа Кавказе паччахьа Ӏаьдало крепосташ (гӀалаш) ехкаш хиннилга. Цу крепостий декхар хиннадар кортамукъа дахаш хинна халкъаш паччахьа тӀоамара кӀала дохкар. Крепость Владикавказ Ӏойилларца паччахьа Ӏаьдало лийрхӀад гӀалгӀай, черсий, хӀирий, кхыбараш доал оттабе, цар бокъонаши кортамукъалеи дӀаяккха. Крепосташ яхкарал совнагӀа кавказски къамаш Ӏотоӏадаран доал оттадаран ехкаш хиннай казачьи линеш.

Владикавказ яха цӀи меттаоттае гӀортар лоархӀ оаха контрреволюци котъяла гӀерташ хилар санна. Халкъий безам бац юха а колониальни доала кӀала отташ санна Владикавказ яха цӀи лелае.

Тахан вай РСФСР-е ирдешна дувцаш да цу чу доагӀаш дола халкъаш цхьан бартагӀа хургдолаш, цхьац къаман бокъонаш лакхагӀа е лохагӀа хургйоацаш. Цу гӀулакха гӀо деш дий колониальни цӀи Владикавказ юхаметтаоттае лерхӀар? Дац! Цу гӀулакха зе деш дий? Да!

ТӀаккха хатта доагӀа: сенна леладу из?

Жоп далалехьа хьалхагӀа дагадохийта деза кхо хӀама. Хьалхара, 1931 шера гӀалгӀаша (къаьстта цар) дехарагӀа колониальни цӀи дӀа а йоаккхийташ, цу городах Орджоникидзе, аьнна цӀи тилла хилар.

ШоллагӀа. Вай Ӏодохийтача юкъа из цӀи, гӀалгӀаша тилла хиларах (Сталина Орджоникидзе гоама хиларах) дӀа а йоаккхаш, сталинско - бериевски викалаша цу городах Дзауджикау, аьнна цӀи тилла хиннаяр. (Бакъда, царна ховш хиналацар Дзауджикау яха цӀи а гӀалгӀашкара йоагӀаш йолга, — Заур-Ков яхачун цӀерах хьайоагӀилга). Вай мукъадаьлча, города ший хиннача тайпара Орджоникидзе аьнна цӀи юхаметтаоттайир.

КхоалагӀа. Тахан ирденна латташ да гӀулакх исторически нийсхо меттаоттаяр. Цунна чудоагӀаш да Буро-гӀалий даькъана дола гӀалгӀай доал хьалха хиннар дӀаоттадар.

БуротӀарча цхьаццаболча националисташа лерхӀ: гӀалгӀаша тиллийта цӀи Орджоникидзе дӀайоаккхе, цу города йола гӀалгӀай бокъо а дӀайоаккхаргья: лерхӀ — лакхарча инстаӀцена из гӀулакх, гӀалгӀай бокъо йоаккхаш, нийсховца къоастадалехьа, из город ерригa йиззa шоай доалe ерзае, гӀалгӀай дӀататта.

Бокъо йий гӀалгӀай автономен гӀулакхи городаца дола вай дакъеи меттаотталехьа йззамо хӀама де?

Бокъо йий гӀалгӀашка хаьтта доацаш цу города цӀи хувца?

Из нийса дац!

Орджоникидзевски горисполкомо баь из соцам харцахьа ба. Из соцабе боагӀа гӀалгӀай автономен гӀулакх къаьсттаца. ТӀаккха, хьаштдале, дувца мегаргда хувц е хувцац города цӀи, кхыдар а.

Вай республика хьанимаша а вай а, укхаза цӀагӀа дийца а ца дуташ, Москве, хайта дезача, дӀахайта деза.

ДӀадаккха деза къамашта юкъе цӀур болларгбола хӀама!

ЧИГУ профессораш
И. А. ДАХКИЛЬГОВ.
А. С. КУРКИЕВ.

Хьамсара кагирхой!

Советски Союза Турпала Н. Демина цӀерагӀча № 2 йолча Грозненски юкъерча городской профессионально-технически училища деша хьех цо ер специальносташ карадерзае:

Цхьайтта класс чаккхъяьккхараш:

1. Технологически установкай оператор.
2. Химически анализа лаборант. Стипенди.
3. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер.
4. Электросварщик, технологически оборудованена ремонт яра вола слесарь.
5. ЭВМ оператор.
6. Столяр (мебель хьаер).
7. Компрессорийи насосийи машинист. Стипенди 30—73 сом.

Дешара ха — 1 шу.

Ийс класс чаккхъяьккхараш:

1. Технологически процессий оператор - лаборант.
2. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер.
3. Электрогазосварщик. Промышленни оборудованена ремонт яра вола слесарь.
4. Счетно - вычислительни машинашта ремонт а гӀулакх а дара вола электромеханик.
5. КИП а слесарь.
6. Столяр (мебель хьаер).

Ийс класс чаккхъяьккхараш дӀаэц 2-ча курсе.

Дешара ха 3 шу.

Дешархой дерригнена паччахьалкхено Ӏалаиву.

Училище болх беш я волейбола, баскетбола, истола тӀарча тенниса, дегӀала баха латара йола спортивни секцеш, «Хохкошка», «Аэробика», «Малика» — мебела художественни оформлени еш йола, вокальни, хахкара, судомодельни кружокаш.

Деша отташ ер документаш эша: паспорт (е ь хиларах дола тешал), медицински справка (№ 086-у), вахача моттигера справка, дешарах дола аттестат е тешал.

Училища адрес: г. Грозный, Индустриальни ул., 10. №№ 2, 5 йолча трамвайшца «Пожарка» яхача остановке кхаччалца ваха веза.

Телефонаш: 26-48-15, 26-48-18, 26-34-29.

Эскаре гӀулакх деш ба вай мехкахой

Доазон тӀа хиннар

Ӏаьржа, баьде бийса яр. Дукъа тӀехьашкара яьхнача моркхаша къайлаьккхаяр сигле. Меллашха догӀа делхар.

— Хи чу гӀолла цхьа саг воагӀаш санна хет сона, — аьлар шийна уллув уллача лейтенантага сержанта Арсаев Дауда.

Додача хи чура хьахозар никдеш воагӀача саго ду таташ.

— Сержант, сихха дӀатӀагӀо цига! — аьмар делар Арсаевга лейтенанта Пересыпкина. — Эшаш хуле оаха гӀо дергда хьона.

ТӀаьдача лаьтта гӀолла тенхаш хи долчакъа дӀатӀаволавелар сержант. Цига бокъхача кхера тӀехьашка хьулавелар. ГӀар а еш, цхьа хӀама арахьлар хи чура.

«Зуламхо иштта лелац», — [illegible] сержанта шийна. — «ХьагӀаргахьа, цхьа [illegible] хита дола из. Масса лел уж эрзашта юкъе».

Цунна кетар бакъдеш жӀале увзамаш хьахезар хин йистера. Хьадийхар из Дауда. Цхьавола саг хул, мел ӀаьрдагӀа дале а, жӀалес хӀама ца деш. Иштта вар Арсаев а. Цудухьа майрра гаргавахар из цунна. Керта кул а хьекхаш, из хьесташ воагӀача сержанта шийна [illegible] хьарчаяь вьйла гогиэтилеи. Кхетадир цо. [illegible]

Тамашийна беш

ГРУЗИНСКИ ССР. Крцанисе, Тбилисе, къаьнача йисте, цхьа тамашийна беш я, светильникаша сийрдаьккха, комсий гаьнаша къайлаяьккха латташ. Цига я моллагӀдараш санна долча тӀоех яь жираф, сиха болар дола сай, гаьнашт юкъера хьаара ийккхача санна латта, Ӏама йисте гарахьа яьнна улла русалка...

Пхийтта шу хьалха дага доацаш хийтар кхертӀой поэзе къайле шийна гучаяьккхача сагах. ТӀаккха волавелар Шота Грузе массе а миӀингашка моллагӀдараш санна дола кхертӀой гулде, царех хьайбай, оалхазарий, наьха фигуркаш хьае. Иштта хьахилар цун къаьнача цӀагӀа тамашийна беш.

СУРТА ТӀА: Ш. Кудавай тамашийна йолча бешара цхьа йист.

А. МАЧАВАРИАНЕ сурт. (ТАСС фотохроника).

Б АТАРЕЕ саг вацар рядовой волча Мамедова цӀи дагайоагӀаш. Из-м лоархӀам болаш а дацар, хӀана аьлча, цунна чӀоагӀа тоам хулар шийх «Нохчо», аьнна, хоза цӀи яьккхача.

Майра а маькара а из салте хилар бахьан долаш, бонкха тешам беншабар цох цун новкъостий. Уж цо яхар де кийча бар — бала безе а. Шовзткъеи дигьлагӀа шу дар, хӀаьта из тӀом хьайначa дийнахьа денз фронте вар. Чу са доацаш майра вар из. Човнаш хинна, дарба даьчул тӀехьагӀа а массаза шийна батарее юхавоагӀар. «Майралах», аьнна, йола цин медаль яр цун, ЦӀеча Седкъа орден яр. Из кӀезига белгало яцар рядовойна.

[illegible] яхацар Нохчочун бокъонца йола цӀи).

— Со цаӀ хинна Ӏац, — аьнна, айхьа корта лостабир Мамедовс шийна новкъосташкахьа, тӀаккха салаӀа вахар.

...Связной волчун оаз [illegible] Нохчо, сахьата тӀа хьежар из. ТӀаккха, «Цхьана сахьаоаз лакхийр «пхелагӀчо», тӀаккха тӀатехар, — вахар хала хӀама да...

Капитана хацар из фуд. Тевир цо ше: «Цхьаннахьа спецзадане вахийта гӀерта хургба уж».

...Готтигача наӀарах халла хьачуваьлар Нохчо.

Хьо цуй викал ма вий, хӀаьта тӀом миштa бу! Из бокъо йоацар да! Новкъоста Сталина ховш дац! Хьаэца къоалам, Ӏоязде новкъостага Сталинга!

Нохчочо [illegible] а тоӀаь, шийна мел бола низ хьагул а баь, аьлар:

арабаьлар уж блиндажа чура. Нохчо, йист а ца хулаш, дӀаяха уйла а йолаш, Ӏадика ювцаш вар шийна новкъосташца. Алхха Подмосковьерча шийна доттагӀчунга шортта [illegible]

Ӏодаха баламаш а долаш волар Мамедов, халла мара хоалуш доацача лаькъа така тӀа гӀолла.

— Сенна вийхав из? — кхетацар бӀухой. Капитан цӀинхара, йист ца хулаш латтар.

ӀарӀждакх ягӀача дӀакхаьчача, юхахьежар Нохчо. Кулгаш лостадир цунга. Цу ханна, цӀаьхха, тепча тата даьлар. Нохчо лаьтта Ӏовежар.

Цхьа хилара хӀама хиц-[illegible]

В. Нефедов

ТӀеххьара пхо

Ер дувцар тхога дайтад Хабаровски крае Ульчски районе Сусанино яхача юрта яхаш йолча вай мехкахочо Гайтукиева Любас. «Хьамсара [illegible]

Грозненски мехкдаьтта техникумо дешархой хьаэц

1990—1991 дешара шера 8 класс яьккхараш дийнахьарчен 10 класс яьккхараш заочнии отделенешка.

УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ:

скважинашта тохкам бара геофизически методаш (дийнахьара отделени);

пайдане оахкамаш лахаран тахкаран геофизически методаш (дийнахьара отделени);

мехкдаьттан газан скважинашта буруш тохара (дийнахьарен заочнии отделенеш).

мехкдаьттан газан скважинашта эксплуатаци яра (дийнахьарен заочнии отделенеш).

химически соединеней дикала аналитически тӀахьожам (дийнахьара отделени).

10 класс яьккхараш дийнахьарча отделене дӀаэц 2-ча курсе.

Техникуме деша отта безам барашкара заявленеш хьаэц:

дийнахьарчен заочнии отделене — 1990 ш. 1 июне денз 31 июле кхаччалца;

Деша дӀаоттача хана луш йола экзаменаш хургья 15 июле денз 25 июлей, 1 августа денз 5 августей кхаччалца.

Деша дӀаоттараша дӀалу экзаменаш:

8 класс яьккхараша, математиках (устно), эрсий меттах (диктант);

10 класс яьккхараша, математиках (устно), эрсий меттаи литературании (сочинени).

Деша отташ эш дийша хиларах дола документ (подлинник), № 086-у — йола медицински справка, къахьегама книжка тӀара администраце чӀоагӀъяь йола выписка (практически балха стаж йолаш болчарна). 5 сурт (3x4 см. боарам а болаш) эскарцарча гӀулакхах дола документ.

Техникума адрес: г. Грозный, улица Клары Цеткин, 14/53.

РАЙОННИ ПРОФСОЮЗНИ КИНОУСТАНОВКАЙ

А. МАЧАВАРИАНЕ сурт.
(ТАСС фотохроника).

— Сержант, схьа дийца гIо шига! — омар делар Арсаевга лейтенанта Пересыпкина. — Эшаш хуле оаха гIо дергда хьона.

ТIаьдача лаьтта гIолла текхаш хи долчахьа дIатIаволаелар сержант. Цига боккхача кхера тIехьашка хьулавелар. ГIар а еш, цхьа хIама араьлар хи чура.

«Зуламхо нитта лелац».— дагадехар сержанта шийна. — «Хетарехьа, [illegible] Масса лел [illegible] юьхь».

Цуна хетар басъдеш жIале уззамаш хьахезар хи йистера. Хьадийхар из Дауда. Цхьавола саг хул, мел IаьрдагIа дале а, жIалес хIама ца деш. Ишта вар Арсаев а. Цудухьа майрра гаргавахар из цунна. Керта кулг а хьекхаш, из хьесташ воаллача сержанта зийра цун фоартах хьоарчаяь лаьлла полиэтилен. Кхетадир цо, гIулакх цхьа къайлé йолаш долга. ЖIали а ийца, шин новкъостий болча юхавахар из.

...Полиэтилен хьаьстача, яьздаь кехат бIаргадайра пограничникашта. Шоай посте наряд хьа а йийха, сих бенна заставе дIабахар Пересыпкин Арсаеви.

— Фуд-хьогI, укхаза яьздаьр, — аьлар капитана А. Гарбуза, кехат истола тIа шаьрдаь Iо а дилла. — Эрсий мотт-м бац ер. Хьажал, Арсаев, укхаза бахача наьха мотт Iомабеш ма вий хьо.

Дауда хала а доацаш Iодийшар кехат. Цу тIа яздаьдар. Чары тIаьоагIача бус дувал йолча хургва, из тIа а накъавакха а веза, аьлина. Ишта бар-кх, доазол дехьара денача жIалес бена ховм.

— Хиннача тайлара кехат фоартах а делле, жIали дIахеца, — аьлар капитана Арсаевга. — ХIаьта хье из мича дода хьажа тIехьагIоргва хьо.

Новкъа а даьккха, дIахийцар Дауда жIали, шиъ шорттига тIехьа волавелар.

Сецца мара юхаккачанзар сержант заставе. ДIадийцар цо жIалес гучадаьккха зуламхочун адрес. ХIаьта гIулакх дIахо къоастаде хала хилавзар. Бийсана хи чура араьхьар «кхьаьша». Ластаьш маскеи Iо а йилла, тебаш юртагахьа дIаволавелар из. Шийна тIехьабоагIа нах зедар цо. Юрта йистте латтача коа дIачувахача лаьцар из пограничникашта. Кхераьвеинача фусамдас а ше гучаваьнилга кхета а даь, хьал а лькка дIаелар «макаров» тепча, массеха эзар сом ахча. Доазувна дехьа дIабахьийтача мухьагIа ийща мах бар из.

ХIаьта шоллагIча бус къона коммунист, сержант Д. Арсаев юха а доазув лорадеш вар.

А. ТУРГАННИК.

ТIеххьара пхо

В. Нефедов

Ер дувцар тхога дайтад Хабаровски крае Ульчски районе Сусаннино яхача юрта яхаш йолча вай мехкахочо Гайтукиева Любас. «Хьамсара редакци, — яздур цо, — аз чIоагIа хоза хеташ деш шун газет. ХIанз тIеххьарча хона оаша кепаетта вай халкъаш мехках дахарах йола материалаш, дог ца чIахкаш, бIаргах хий ца доалаш, еша магаш сона. Кхел-руэнъа хинна, ялх шера со укхаза яхе а — са дог-уйла массаза а вай мехкаца да.

Дицдалийта йиш йолаш дац Сталина хана вай халкъашта тIаьлатта Iазап. Из ха ювцаш дукхагIа язде деза, вай масса долча нохалашта ха дезаш хIама да из. Сай берашта из дIахьеха, хьалхадаха гIерт со. ХIанз дукха ха йоацаш укхаза арадувлача моттигерча газета тIа вай мехкахочох Мамедовх дола дувцар дийшад аз. ЧIоагIа дог тохаделийтар са укхо. Аз дех, оаша ер, таржам а даь, шоай газета тIа кепатохар. Ер массаенна а хоза хетаргда, аьнна, хет сона».

Редакце ихоачашду вай мехкахочуи Гайтукиева Любай дехар.

В. НЕФЕДОВ.

БАТАРЕЕ саг вацар рядовой волча Мамедова цIи дагайоагIаш. Из-м лоархIам болаш а дацар, хIана аьлча, цунна чIоагIа тоам хулар шийх «Нохчо», аьнна, хоза цIи яьккхача.

— Майра [illegible] салте хилар бахьан долаш, боккха тешам беннабар цох цун новкъостий. Уж цо яхар де кийча бар — бала беже а. Шовзткъей дийлагIа шу дар, хIаьта из тIом хьайначча дийнахьа деиз фронте вар. Чу са доацаш майра вар из. Човнаш хиина, дарба даьчул тIехьагIа а массаза ший батарее юхавоагIар. «Майралах», аьнна, йола ши медаль яр цун, ЦIеча Седкъа орден яр. Из кIезига белгало яцар рядовойна.

Дукхаза полка разведкана «мотт» ба пхавар из. Хабар дувцара тIера вацар, къамаьл деча хана кавказски акцент яр. Мукъа йолаш наггахьа минуташ шийсьелча, юстара а ваьле, лаьрIо ший халкъа иллеш доакаш вагIар. Хоза оалар иллиl Къахаташ ахацар цунга. ЧIоагIа гIайгIа еш хулар из бахьан долаш, бакъда, дог хайтацар.

Дукха ха йоацаш, почта яхьаш венача связисто цIогIа техар:

— Нохчо, халхавалал!

Кадай бруствера тIех а ккха, когаш Iо а теха, халхаволаш санна, сиха блиндажа чу къайлаваьлар из. Дукха гайра ара ца воалаш. Араваьлча — йистхилар доацаш, ячэ дагахьа йола морх санна вар.

Цул тIехьагIа цхьа-шин дийнахьа ханна полка разведкана моастагIчун тыле хилар тха Нохчо. Сатоссаш за яр — юхабийрзача. Уж хо а бенна, немцаша дов доладир. Царна гIо де лаьрхIа, вай батареяс немцашта дукъала тIом болабир, йолаелар пулеметаш.

БIаргагIаш санна, дехка юкъера хьагучалийлхар разведчикаш, автоматий йовхьаш Iетташ, хьалха ваьккха есара воалаву немце а волаш. Нохчочун ги, халла мара ха ца воалуш, човнаш яь вола командир воаллар. Траншее чу, юхь тIера хьацар дIа а даьккха, шорттига аьлар цо:

— Вахаргва хьо, командир!..

Човнаш яь уллар гIийло велакьежар:

— Баркал хьона, Нохчо.

Уллув латтача батарея командира, балама тIа кулг а теха, аьлар:

— Хьона, Абуязид, Сийлен орден йоагIа. (Цо мара яхацар Нохчочун бокъонца йола цIи).

— Со цаI хиина Iац, — аьнна, айхьа корта лостабир Мамедовс ший новкъосташкахьа, тIаккха салаIа вахар.

...Связной волчун оаз хеза, цIаьхха хьалъуранккхар Нохчо, [illegible] хьежар из. ТIаккха. «Цхьана сахьатай ах сахьатан наб яьйн хьа», аьнна, сиха ший хIамаш тIаювха эттар. ХIанад а ца ховш, лазадаьнна, Iувжа доладелар дог. Фу де воаллеш из? — яха уйла, ессар керта чу.

Цу ханна, ший блиндажа чу геттара къона капитан вар телефонаца къамаьл деш:

— ХIаа, аз хьавийхав из-м, новкъост «пхелагIвар».

— Мамедов тIехдика разведчик ва, их Iа? Цо дукха фашисташ боабаьб? Командир кIалхарваьккхав? Сийлен орден йоагIаш ва? ХIанз ладувгIалахь дика, — полка командира оаз къорйийрзар, — уллув ха а долаш, Мамедов полка штабе хьавоалаве.

Капитан Iевалазар:

— Мамедовс ше-м воалавергва моллагIа а, масса доала наькъа такаш долаш ва из, — аьлар цо.

— Iа фу ален Смерша уполномоченнега? Цу тайпара майор ва, — ладувгIацар капитанага командир, — вовзий хьона из?

— Вайнав цкъа гаьнарча тыле...» Укхаза — вай долча хьавайта везар из, — эгIазвахар капитан.

— Къамаьл дита а дита, амар кхоачашде, — ший оаз лакхйир «пхелагIчо», тIаккха тIатехар, — вахар хала хIама да...

Капитана хацар из фуд. Тевир цо ше: «Цхьаннахьа спецзадане вахийта гIерта хургба уж».

...Готтигача наIарах халла хьачуваьлар нохчо.

— СалаIийтанзар-кх хьо? Iоха, Абоязид, — аьлар безаме капитана. — Полка командир вар телефон етташ.

Нохчо сацъхвийрзар.

— Смерша майора тIавехьо... Спецзадани яла гIерта хургва из.

Бос дIабахар разведчика хозача юхь тIара.

— Са аргIа тIакхачайл.— яхаш мо, хийтар комбата цун бордаша.

— Кхетац со, — цIацкъамаш соттадир цо.

— Хьо хIанз а къона ва, капитан, дог доах аз, — кхетаргва хьо.

КIирвенна комбата бIарахьежар Нохчо. БIаргаш вIашагIкхийтар цар. А, вохар довзар, чIоагIо, цаI де кийча хилар дайра комбата салтечун жогIарча бIаргашка.

— Кьахат кхаьчад сога новкъосташкара шорттига дIахо дихьар ший къамаьл Мамедовс, — къоадлеш яздаь да... цензура бахьан... Нохчийи гIалгIайи, тешаме бац, аьнна, мехках баьхаб. Йоах, СибарегIа йоах цар. Юкъерча Азе йоах хац дIабахийтаб...

— Капитан кхохкавелар:

— ТIуриIг! Питамча! Халкъ тешам боацаш хилаш! Хьо цуй викал ма вий, хIаьта тIом мишта бу! Из бокъо йоацар да! Новкъоста Сталина ховш дац! Хьаэца къоалам. Iоязде новкъостага Сталинга!

Нохчочо, церган вIаштIа тоIаяь, ший мел бола [illegible] хьагул а баь, аьлар:

— Хьо къона ва, капитан. Хац хьона Сталин мел къиза ва...

— Хьо!.. Хьо вIаштIехьа вий?! Фуд Iа новкъост Сталинах яхар! Кхы ма алалахь!

— Аргда аз! — КIирвенна командира бIарахьежар Нохчо. — Са да цIена коммунист вар. БIехвир из. Са да бIехваь Iаизар... Деррига а халкъ мехках даьккхад. Со а ва коммунист, хьона ховча бесса. ХIаьта Сталинга-м яздаьдар, хьабоалаш пайда боаца мара.

Iоткъоме сатем эттар чухьа. Капитан цецваьккхар шийна хезачо. Хьалха мо бIубенна йоацача оазаца аьлар цо:

— Новкъостага Сталинга кьахат дIа ца кхаьча хила мег. Цох теша веза... Кхы ма дувцалахь цу тайпара хабар цхьаннахьа. ХIаьта вай шиннена юкъе къамаьл хиннадац хьона. ДагадоалIаш хилалахь.

ХьалгIайттар уж. Цун кулг бе чIоагIа тоIа а даь, мархIавеллар капитана Мамедов.

— Уллув ха а доацаш гIоргва хьо...

Нохчочо теркалдинзар капитана дешаш. Цхьана арабаьлар уж блиндажа чура. Нохчо, йист а ца хулаш, дIаяха уйла а йолаш, Iадика ювцацар вар ший новкъосташца. Алхха Подмосковьерча ший доттагIчуна шорттига цхьа хIама аьлар цо.

Iодаха баламаш а долаш водар Мамедов, хала мара хоалуш доацача наькъа така тIа гIолла.

— Сенна вийхав из? — кхетацар бIухой. Капитан цIимхара, йист ца хулаш латтар.

Iаржданх ягIача дIакхаьчача, юхахьежар Нохчо. Кулгаш лостадир цунга. Цу ханна, цIаьхха, тепча тата даьлар. Нохчо лаьтта Iовжар.

Цхьа унзара хIама хиннийла сакхувш бола салтий сиха Iочухьийдар. Нохчо веннавар. ДIадахача кулга бе тепча йоаллар. Гимнастерка тIа шерлуш латташ баьде цIий тIадам бар. Лохе гIолла дIайолхача морхашта тIехьа хьежар бIаргаш.

Корташ тIара кийнаш Iо а яьа, ца кхеташ, шоай новкъоста бIарахьенкаш латтар бIухой. МалагIа Iаьржа ийна бар цунга тепча лак озийтар?

Мишта хилар ер? — йоахар корзагIваьннача капитана. — ТIеххьара пхо, кхы де хIама ца хилча... турпалал да.

— Нохчо ва а ва турпал, — хьахезар Подмосковьерча разведчика оаз.

— ХIаа... хIаа, — чIоагIдир цо аьннар капитана. — Сий деш дIаволларгва вай ер.

Ший тIема новкъост хIана веннав оалалацар цунга, бакъда, из кхетар, цун кхы де хIама ца хиннилга. Из зовзал яцар.

...Кастта боарз эттар Iаржданкха яьржача тIкъоврошашта кIал. Фанера улга тIа цхи са болча седкъана кIалха венначун цIи латтар.

...Телефона зуммера сатемза оаз яьлар блиндажа чу:

— ХIана гов Мамедов хIанзалца? — капитана яйзар майора эгIазие оаз.

— Мамедов вийнав.

— Мишта вийнав?!

— ТIом тIа сар атта вув, — лехача снарядаша къорьерзийр капитана оаз. Блиндажа чура ара а иккха, радистага айхар из:

— Батарея! Кийча!

Болабелар бирса, къиза тIом.

ХIаьта нохчий халкъа тешамеча воIах бола дагалоаттам тха дегашка даим а бахаргба.

дийнахьарчеи заочни отделене — 1990 ш.
1 июне деиз 31 июле кхачалца.

Деша дIаоттача хака луш йола экзаменаш яргья 15 июле деиз 25 июлей, 1 августа деиз 5 августеи кхачалца.

Деша дIаоттараша дIалу экзаменаш:

8 класс яьккхараша, математиках (устно), эрсий меттах (диктант);

10 класс яьккхараша, математиках (устно), эрсий меттахи литературахи (сочинени).

Деша отта [illegible] документ (подлинник), № 086-у — йола медицински справка, къахьегама книжка тIара администраце чIоагIъяь йола выписка (практически балха стаж йолаш болчарна), 5 сурт (3х4 см. боарам а болаш) эскарерча гIулакхах дола документ.

Техникума адрес: г. Грозный, улица Клары Цеткин, 14/53.

РАЙОННИ ПРОФСОЮЗНИ КИНОУСТАНОВКАЙ БОЛХЛОЙ ТЕРКАМГА!

Бахача наха кино а видио а гIулакхаш дара йолча Нохч-ГIалгIай производственни объединене дIахойт районни профсоюзни установкай беррига болхлошка укх шера 1 июне деиз кинофильмаш лоаттадара хьалха даь хинна договораш дIадоалаш хилар. ДIахо йодача ханна хаинахьа фильмокопеи дIаяла лиш хургйолаш уж декхарийла белгалъяь ха хьIтIакхачалехьа киновидеообъединенеца расчеташ е а шоай районашкарча киносетий дирекцешца договораш чIоагIде а.

НГIАССР киновидеообъединене дирекци.

НГIАССР культура министерствай госфилармонеи

ДIахайийту Нохч-ГIалгIай госфилармонерча академически хоровой капелле кхы тIа конкурсагIа кагирхой деша хьаэцаш хилар:

Деша хьех вакала классагIа музыкальни образовани йола е дина вакальни дайшеш йола, нохчий е гIалгIай мотт ховш бола нах.

КонкурсагIа чакхбаьнней штате дIайицан болча наха бокъо лу кхычахьа балха боллаше а болх бе. Городал арахьара хьабаьхкаранта общежите чуIе моттиг лу. КонкурсагIа чакхвоалача хана еш йола беседаш госфилармоне хургья.

Ерача дийнахьа 17 сахьат даьлча деиз 19 сахьат даллалца.

КIирандийнахьа 14 сахьат даьлча деиз 16 сахьат даллалца.

Ца кхетар хатта йиш я телефонаца 22-76-59.

Хаоттам

Тахан республике гIоллен Грозней хувцалуш моржаш а йолаш, делкъел тIехьагIа цхьайолча моттигашка догIа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 23—28, Грозне 26—28 градус йовхал йолаш хилен тарду.

Кхоана моржаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догIа делхаш, ша тохаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух хьекхаш хилен фегара температура бийсана 11—16, дийнахьа 23—28 градус йовхал йолаш хилен тарду.

Метеостанци.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро — 22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01: сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ03051. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1778.

Массо а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера денз ★ ЕРА, 31 МАЙ, 1990 ШУ. ★ № 64 (7878). ★ Мах 3 кеп.

М.С. ГОРБАЧЕВА КАНАДЕИ США-и ЕШ ЙОЛА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ВИЗИТАШ

Москвера дІавахар

29 мае паччахьалкхен визитегІа Москвера Канаден США-и вахав СССР Президент М. С. Горбачев.

М. С. Горбачевца цхьана бахаб из накъавоаккхаш бола СССР Президентски Совета членаш Э. А. Шеварднадзе, Ю. Д. Маслюков, Е. М. Примаков, Ю. А. Осипьян, С. С. Шаталин.

Аэропорте М. С. Горбачев накъавоаккхаш бар СССР паччахьалкхен а политически а куьигалхой — Л. Н. Зайков, В. А. Крючков, Е. К. Лигачев, В. А. Медведев, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, А. Н. Яковлев, А. И. Лукьянов, Н. Г. Разумовский, А. Н. Гиренко, Е. С. Строев, Г. И. Усманов, И. Т. Фролов, Ч. Айтматов, В. В. Бакатин, В. И. Болдин, В. Г. Распутин, Г. И. Ревенко, В. А. Ярин, кхыбола сфициальни нах.

Накъавоаккхаш хиннарашна бар СССР-ера гІулакхашка хаина поверенни бола: Канада — Д. Тэйлор, США — Дж. Джойс.

(ТАСС).

РСФСР халкъа депутатий Съезда соцам

РСФСР Лакхехьарча Совета Председателах

РСФСР халкъа депутатий Съездо соцам бу:

РСФСР Лакхехьарча Совета Председателалла харжа новкъост Ельцин Борис Николаевич.

Борис Николаевич Ельцин

РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель

Б. Н. Ельцин ваьв 1931 шера 1 феврале Свердловски областерча Бутка яхача юрта. 1955 шера цо чакхъяьккхай Уральски политехнически институт, инженера-гІишлонхочун специальность а Іомаеш. Дуккхача шерашка цул тІехьагІа тайп-тайпарча гІишлон организацешка Свердловске болх беш хиннав.

КПСС член ва 1961 шера денз. 1968 шера партийни балха тІа вахав. Отдела заведующи, секретарь, хІаьта 1976 шера денз 1985 шерага кхаччалда хьалхара секретарь хиннав парте Свердловски обкоме.

1985 шера денз — КПСС ЦК аппарате, КПСС ЦК секретарь. Цу шера декабре из хержав КПСС МГК хьалхарча секретаралла. 1986 шера денз 1988 шера фев珠але кхаччалца — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат.

1987 — 1989 шерашка — СССР Госстроя председателла хьалхара заместитель — СССР министр. 1989 шера хержав СССР халкъа депутаталла. СССР-а Лакхехьарча Совета член, СССР Лакхехьарча Совета гІишлони архитектуран дешашта йолча Комитета председатель.

Укх шера марте Российски Федераце халкъа депутаталла хержав. РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезде альтернативни харжа тІа хержав РСФСР Лакхехьарча Совета Председателалла.

XXI Нохч-ГІалгІай областной партийни конференце

РЕЗОЛЮЦИ

КПСС обкома отчетага ла а дийгІа, из йийца а йийца, областной партийни конференце белгалдоаккх, 1988 шера декабргара хІанзалца йолча юкъагІа республика коммунисташа, юххьанцарча парторганизацеша, партийни комитеташа политически общественни вахара ерригача сферашка перестройкен демократизаци кІоаргьяра болх баь хилар.

Отчетин юкъагІа политически экономически реформаш Іалашъяра, къамашта юкъера юкъмоттиг, еррига идейно-кхетама процесс тоаяра балха керда, пайданегІа йола формаши методаши лохаш хиннай парте областной комитет. Цо шийн гІулакхаш юххьанцарча парторганизацейи хоржаш йолча партийни органийн лоархІам лакхбара, комиссей болх партийни политика лоархІамегІарча лостамашка чІоагІбара, обкома членаши членалла кандидаташи пленумашка, бюрошка дувцаргдола дешаш кийчдеча церра юкъеозара тІадерзадаь леладаьд. ТІайшш йодеча [illegible] ... перестроечни процессни делама тІадоахийтаи бола партийни ... республикера общественно-политически хьал хулийг ... лерттІа лоаттадара гІо ду.

Партийни комитеташа тІатеІІан лерраІен лелаьдь бо...

Дукха партеши политически плюрализми йолча реальни хьалашка партийни комитеташи организацеши ирача дешаштеи дискуссешта юстара ца ювцийна.

Цу балхах дийца а СССР Конституце яхача чугІаьа из доІазо партийни пропагандеи политически гІулакха... леладе.

Бахача наха юкъе беча балха тІа парторганизацешт... депутатий Совет... идеологически ... ...

Нохч-ГІалгІайче: *перестройка наькъагІа*

СЕЛХАН:

кердадараш, хоамаш

Керда вахар дулларгда

Дуккхача шерашка чуІе фусамаш йоагаш [illegible] хьийзаб Ачхой-Мартанерчи районерча «Лермонтовский» совхоза къахьегамхой. ХІанз из гІулакх тоадуш доагІа.

Лаьтта хьакъоаста а даь, сагота чуІе фусамаш эша нах балха хьаиицар, Іалашбир уж техникаца, гІишлон материалашца. Долче, нах гІишлош хьалге болабелар. Укх шера совхоза [illegible] 1120 квадратни метр хула [illegible] ... [illegible] Бекаева Руслана.

— Из [illegible] ... [illegible]

Нохч - ГІалгІай «Терек» яхача производствени мебельно - дахчан хІамаш еча объединене дукха ха йоаццаш болх бе йолаллийтай «ИМА» яха керда лини. Цо участкера дуккхадар дикагІча оагІорахьа хийцад. ХІанз, шолза - кхозза оисаре гІа къахьег цу тІа болх беча мебельщикаша.

ФРГ-ера ера «ИМА» яха лини кара а ерзаяь, цу тІа шаьрра болх бе а цунна наладка е а Іомабеннаб комсомолец Клязьмин Алексейи коммунист Тангиев Бек-Хани. Іалаьмате чІоагІа тешал ду цар кердача обрудоваене. Производстве цун бехкагІа хьовзам хилар кхера ца везаш, болх беш я из, йоах цар.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа): «ИМА» яхача лине тІа болх беш ба оператораш А. Клязьмин, Б. Тангиев.

И. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Доакъар — дукхагІа

[illegible] ... Семинар - совещани ... КПСС обкома ... секретарь ... [illegible]

ТУРПАЛА ЦІИ — МЕХКАХОЙ ДЕГАШКА

[illegible]

хатгар дир а1 совхоза директорга Бажаев Русланига.

— Нийз дlахолчаргба мотт соин, — аьлар

Нохч - ГIалгIайн «Терек» яхача производственни мебельно - дахчан хIамаш еча объединенне дукха ха болхбе йолалнйтай «ИМА» яха керла лина. Цо участкера дуккхалар дикагI-

ча оагIорахьа хийцад. ХIанз, шолга - кхоалг еннзрегIа хьахьег цу тIа болх беча мебельщикаша. ФРГ-ера «ИМА» яха линн каро в ерзавь, цу тIа шаьрра болх бе а нуина

наладка е я IомабеннаЬ комсомолец Кляьмин Алексейн коммунист Тангиев Бек-Хан. IалаЬмате чIоагIа тешал ду цар кердача обрудованне. Производстве цул бехкаIIа ...

хила, болх бет я из, йоах

СУРТА ТIА: (аьрдохьара аьтIехьа): «ИМА» яхача линне тIа болх беш ба операторш А. Кляьмин, Б. Тангиев.

Н. КОЛИАШВИЛЕ сурт

... Керттерча даькъе тха совхоза болхлой ба уж. Царна мел эша материально - технически Iалашо яьй совхозо. Царгара керттора оаха хьадехаш дар да — шу чакхдоаллаш цIеност хьалдаь дахар.

Цу цIеношка баха хайшача наха итт шера хьатакха беза гIншлон материалий мах. Цул тIехьагIа совхоза баланса тIера дIадаргда цIеноштт, цар шоай доалахьа хургда уж тIаккха. Цу гIулакха болхлой чIоагIа раьза ба. Масала, цIеноштт хьаллеча дакъа лаца чIоагIа безам болаш хилар ткъо совгIа саг. Царех хьакъоастабир саггота чуIе фусамаш эшаш бараш.

ХIанзле цIеношта лардаш ехка а баьина, пенаш хьалдотта доладаьд. ЦIеноштт хьалдеча хьатIадозаш я кирпишк, цемент, кхыйола материалаш. ХIаьта цIеноштт цаI шоллагIчоа тара хургдоацаш да. Цу гIулакха духьала бац боахама кулгалхоI.

Хьайбай йоакхо ю

Дика вIаштIехьа а даькха, доакъар кийчде болабеннаЬ «Самашкинский» совхоза арендатораш. Из кхетаде доагIаш а да: укх шера цу боахама планагIа эшаргйолаш я 11 эзар тонн силос, цаIи ахи эзар тонн сенаж, 1,2 эзар тонн йол.

Май бетта юкъ екъаялалехьа силос йолла болабелар укхаза. ХIанзлехьа массехк эзар тонн силос елла а баьинаЬ уж. Эггара хьалха из болх дIаболабир ахархочун балхах дика кхеташ вола Бажиев Найна керте латтача кхоалагIча бригадерча арендатораша. Цо хIанзлехьа 110 тонн моша доакъар кийчдаьд. Хьинаре къахьег йоккха опыт йолча комбайнера Бахмадов Халида, механизатораша Майтукаев Сайде, Межиев Руслана, Лабазанов Iийсас, кхьчар. Сенаж кийчъяра технологи нийса лелаю ахархоша.

Бригаде 280 гектара тIа дIайийнай хьажкIаш. Уж дика тIа а яьинай. Укх деношка царна мажа баккха лерхIаш ба укхаза.

В. КУРБАНОВ.

Доакъар — дукхагIа

Доакъар кийчдара проблемаш ювцара хетаяь семинар - совещани хилар «Красный пахарь» яха шелковски колхозе. Цига дакъа лоацаш бар КПСС райкомий хьалхара секретараш, халкъа депутатий районни Советий председателаш, «Чечингагропром» объединенне, районни агропромышленни объединеней комбинатийн кулгалхой. Семинар - совещанн яьр вар КПСС обкома шоллагIа секретарь П. Н. Громов.

Гулбеннараша чIоагIа теркам тIабахийта дийцар республике хьайбай продукташ кIезига йоахаш хилар дукхагIча даькъе боахамий доакъара бала эсала хилар, ханнахьа оарцагIа а баьина кхоачам хилла а дика а доакъар боахамашка Iалаш из дар бахьан долаш хиларах дола дешаш, белгалдаьхар гIулакх дIахо тоадара наькъаш.

Семинар - совещани чакхъяьлча колхоза шурий-товарни ферме хилар цига дакъа лоацаш хиннараш. Боахама кулгалхочо Н. Фролова царна йовзийтар силос, сенаж чуйоллара, йол кийчъяра технологи.

РОССИ НИЗ БОЛАШ ХИЛИЙТАРА

МОСКВА, 30 МАЙ. (ТЕЛЕФОНАЦА).

Шийтта дийнахьа болх баьчул тIехьагIа салоIаш ба РСФСР халкъа депутаташ. Цар из бокъо яьккхай демократически хьале Россе кхоане бахьан долаш. РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезде ира къовсам лоаттабаьчул тIехьагIа. Тахан уж беррнгаш Росси шин лоIаме хилийтара тIехьа ба, цудухьа йир цар цуй суверенитета хьакъехьа дукха дискуссеш.

ХIара депутато дувцар шийна из мишта хилча бакъахьа хет. Цхьаболчар йоахар суверенитет экономически даькъе хилча кхоачам ба, бакъда, дукхагIчар дIадехар из политически а экономически а хулга. ХIана аьлча, Россе дуккха къамаш даха Iалаьмате боккха мохк ба, из ишта дале а, кхыча союзни республикай яраш санна бокъонаш яц цуй тахан.

Цу хьакъехьа шин Платформа тIа дийцар альтернативни кIийлен тIа РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезде хержача РСФСР Лакхехьарча Совета Председателa Ельцин Борис Николаевича.

Съезде хиначa дискуссех массехк дош алар дийхар аз РСФСР халкъа депутатагара, КПСС Веденски райкома шоллагIча секретарагара, СССР йоазонхой союза членагара С.-Хь. НУНУЕВГАРА. Цо аьлар:

— Российски парламента долча бесса довза деза шин мехкарча дерригача халкъашкара хьал, автономии образованешта эшар-доацар фуд ха деза. Из цунна ца хой, цу дерригне цо йоакхо ца йой— Росси низ болаш а барт чIоагIа болаш а хила йиш яц. Цудухьа Россе суверенитетах дувцача хана дувца деза автономии образованей суверенитетах а, хIаьта цу хьакъехьа декларацн тIаэца а еза.

Россе а цига дахача халкъий а кхоаненах къамелаш деча хана юврагIа шоашкахьа увзабе гIерт цхьабола халкъа депутаташ. Цхьан автономии республика е массехк областа социальни а экономически а хьал тоадарах чакхдоалаш дац гIулакх. Россе хьаIайна саггота проблемаш къоастаярга вуга нийса никъ белгалбар да керттера дар.

— Сайт-Хьамзат, нагахьа санна РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезде къамаьл де хьай аьттув баьлча, фу аргдар Iа?

— Халкъа депутаташта аз дувцаргдар Нохч-ГIалгIайче геттара халача социальни хьале хиларах, хьабе болх боацаш вай республике итташ эзараш нах хиларах. Мадарра аьлча, индустриально дегIаьхкача регионашта бийдал а болхлой а лоаттабу моттиг хиннай вай республиках. Селхан хьахиньяц уж еррига проблемаш. Бакъда, Нохч - ГIалгIайче юхаметтаоттайича деиз къоаста ца еш хьайоагIа уж. Цул совгIа, кердаяраш IотIаеттаду.

Нагахьа санна Съезде къамаьл де са вIаштIехьа доале, аз оттадергда ГIалгIай автономи а исторически нийсхо а юхаметтаоттаярах дола дош. Халкъа депутата Богатырев Бембулата дaь къамаьл нохчий халкъа цIерагIа хьаллацар хургда цох.

Министерствай а ведомствай а кулгалхошка хоаттаргдар аз: Нохч-ГIалгIайчецо фу даьд шоана, додар а доагIар а цунна кач хIана дехк оаша?, аьина. Ишта а геттара халача экологически хьале йолча вай республике хьалъе беннабар Гудермесски биохимически завод, хIаьта Шелковской районе — атомни электростанци, кхыйола экологически зене производстваш.

Нагахьа санна уж а кхыдола а дешаш укхаза, Москве къоастаде тха, халкъа депутатий, вIаштIехьа ца доале, шин дош ала деза Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето.

— Сайт-Хьамзат, Съездо мишта тIанйцар РСФСР халкъа депутата Богатырев Бембулата даь къамаьл?

— Геттара дика тIанйцар, из кхыча тайпара хила йиш йолаш а дацар, хIана аьлча Бембулата даь къамаьл хьаькъал долаш, корта болаш дар. Къамаьл даьд алийтар духьа даьдацар из. Цо аьина хIара дош Бембулата лег чура дена ца Iеш, дерригача халкъа дег чура доагIаш дар. Цудухьа, депуташа Iалаьмате чIоагIа тIа а ийцар. Цар дIакхетадир гIалгIашца лелаер харцо йолга, цар автономи юхаметтаоттаяиза яргйоацилга. Цхьаькха а белгалдоакххаргдар аз: сона хетачох, Бембулата мара долчча тайпара доашхаш, нах дIакхетабеш дийцадац гIалгIай автономех, нохчашта а гIалгIашта а тIалоаттадаьча Iазалах.

— Сайт-Хьамзат, халкъа депутат хиларах тарра, харжархоша цхьацца дехараш даь хург ма дий хьога Съезде воагIаш. Уж кхоачашдара фу де кхийнад хьа?

— Бакъдар аьлча, мукъа ха кIезига я депутатий, бе беза болх Iалаьмате дукха ба. ХIаьта а цхьадола хIамаш де аьттув баьинаб сэ. Масала, халкъа депутатаца Аслахановца законагIа йоацаш репрессеш яьчарна йолча Московски ассоциаце хиннав со, цуй вице-президентаца Ермоленкоца къамаьл хиннад. Нохчашта а гIалгIашта я Iобохьийтача хана хинна юхаметтаоттадарах дола дош РСФСР халкъа депутатий Съезде а Лакхехьарча Совете а оттаде лерхI тха депутатски группас.

Российски Федераце правительствас дош деннад керда производстваш, филиалаш хьаеллаш наха болх бе моттигаш хилийта. Республике нохчийн гIалгIайн меттала телерадиоканал хьаеллара, наьна меттала журналаш арахецара хьакъехьа дош оттадаьд.

Уж хIамаш де вIаштIехьдаьинад са хIанзарчоа, хIаьта де дезараш-м дукха да.

М. БАРАХОЕВ,
тха спецкорр.

ТУРПАЛА ЦIИ— МЕХКАХОЙ ДЕГАШКА

Укх деношка Надтеречни районерча Лоха Невре доккха цIей хилар. Юрта чувоаллача доиха хоза кийчдаь транспарант латтар. Цу тIа яздаьдар «Маршa доагIалда шо, хьаьший», центре — «Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденадац», яздаьдар. Дукха нах гулбеннабар культура ЦIенна хьалхашкарча майда тIа. Берригаш хоза кийчбенна, дегаш гIоздаьина бар. Уж укхаза баьхкабар шоай юртахочоа — Висаитов Мовлида Советски Союза Турпала сийлен цIи лелар дезде.

ЦIей дIадоладеш района кулгалхой, юртахой, хьаьший хилар турпал ваь а ваьха а ц|а дагIача улица тIа. ЦIенна юхxе сайца цхьа юкъ яьккхар. Цу ханна райисполкома председателa М. Тазиева Iобийшар. Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совето баь цу улицах М. А. Висаитова цIи тиллараx бола соцам.

Керда улица хьаелла бокъо елар Москверча хьаьша полковника Р. Звягельскена. Из ва «Полка командир Висаитов» яха дика очерк язъяьр. Из эггара хьалха араяьинай «Советски бIухо» яхача журнало тIа.

Фронтовикаш хиннараш, Висаитова однополчанаш, юртахой турпала каша тIа баха хилар, цига из дагавеха цхьа ха яьккхар.

Цул тIехьагIа культура ЦIенна хьалхашка митинг хилар. Цига турпалах лаьца къамаьл дир С. Мурадова — № 1 йолча юкъерча школерча интерната заведующе.

Цу ханна майда тIа байлар говрабаьреш, ферташ тIа а тохкаш. Уж бар Сийлахьбоккхача Даймехка тIем тIа хинна нах, царца бар М. Висаитова полкаца хиннараш а.

Турпалах дош оалаш къамаьлаш дир митинге хьехархочо А. Эдиева, Iилманхочо З. Джамалханова, Советски Союза Турпала Х. Дарчиева, тIемен къахьегамен ветеранийн республикански совета члена М. Зазуле, комсомола райкома хьалхарча секретара Р. Гириева, Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа хинначо А.-Х. Султанова, НГIАССР МВД отдела начальника, милице подполковника А. Докаева, СССР халкъа депутата С. Авторханова.

Митинг чакхъяьлча доккха лоазар хилар, района самодеятельни артисташа концерт оттадир.

С. СУЛТАНОВ.

маш Iалашъяра, къамашта юкъера юкъмоттиг, еррига идейно-кхетамa процесс тоаяра балха керда, вайданейIа йола формаши методаши лохаш хиннад парте областной комитет. Цо шин гIулакхаш юкхьанцарча парторганизацеи хоржаш йолча партийни органийи лоархIам лакхбара, комиссей болх партийни политика лоархIамегIарча достиженин чIоагIбара, обкома членаши членалла кандидаташи пленумашкa, бюрошка дукхагIдола дешаш ...

... тIахьожам лоаттабаьб уж кхоачашъяра. Цу тайпарча гIуцессий лелама тIайохийташ бола партийни низ чIоагIбе йиш хулийт, республикера общественно-политически хьал лерттIа лоаттадара гIо ду.

Партийни комитеташа тIатеIIаи леррагIен лелабу боахама доал дара керда, прогрессивни формашка довлара, договорни декхараш кхоачашдеча тIахьожам лоаттабелга Iалашдара тIаберзабаь никъ. Чакхдоахача гIулакхаша гIо даьд республика халкъа боахама экономически хьокхамаш тоадара.

Промышленни производства объемаши къахьегама овсарлен лакхъяра темпаш сихъенлай, халкъа эша товараш хьадара, бахача наха бытовой гIулакхаш дара плановн заданеш кхоачашъю, паччахьалкхени кооперативни торговле розничнн товарооборот дукхагIа хиннай. Паччахьалкхенна ялат, доахани кoa тIара оалхазараши, шура a тха а, харбазаши пасташи дIателара планаш кхоачашъяьй. ДукхагIа арахийцай сомий-баьцадаарий консерваш, маькхабулкай хьисапера хIамаш, сокаши корта бохош доаца маламаш.

Цунца цхьана, КПСС обкома, партийни комитетий отчет еча юкъагIа аьттув баьинабац кхачан продукташца баха нах Iалашбелга тоъал тоаде, промышленни предприятеша юрта бокъонца новкъостал делга вIаштIехьдаккха, чуIе цIеноштт хьалдара даькъе цIенхаштта тIехьадисар дIадаккха, бахача наха хьатIадоагIачуни цар дIадодачуни боарамашта юкъера юкъ лоацъе, къахьегалуш болча бахача наха балхаш нийсдара проблема къоастаелга а хIаьта ишта парте обкомо оттаь республика партийни комитеташен организацешен КПСС XXVIII съезда кийчо яра чакхдоахача гIулакхий программа кхоачашъелга а Iалашде.

Идейно-политически кхетамен балха тIа хьалхагIа а санна долаш да къаьнара юхамаччахьара хIамаш, массаза а ший ханнахьен йоагIача тайпарен духьала хIама тохац демагогенен яьссача уйлаштен. ДIахо оргадаьккха тоаде дезаш да интернационални кхетам лулга, халкъашта юкъера доттагIал чIоагIделга, республика территоре тIа дахача дерригача къамий викалий хьашташ кхоачашделга.

Парте областной комитета балха тIа карардувлийташи кхоачамбоацараши нийсденнад тIанйдеш дола соцамаш тешшаме кхоачашделга обкомо вIаштIехьа ца даккхарах, боагIIаш бола тIахьожам лоаттабелген доагIар дизза хьадехилген Iалашдаь ца хиларах. Парте обкома членийи членалла кандидатийн цхьадолча даькъо юкъ-юкъе мара кхоачашдаьдац шоашта тIадехка декхараш, йоагIIаш йола инициативен шоашкара уйлен гойтаяц, хIаьта из бахьан долаш лоадамбоацаш хиннад юкъарча гIулакха юкъе цу коммунисташа лаьца дакъа.

КПСС обкома балха стили методаши эргайоахаш тоаяра, партийни комитетий аппарат хунцара болх баь боллаше а, цар чакхдоахаш дола организаторски политически гIулакхаш партийни органашта хьалханка латтача декхарий боарама кхоачамбеш дац хIанз а. Комиссейи отделийи гIулакхашка мелал холу дуккхаза а, массаза а леладац уж тIатеIIан инициатива йолаши, цIенхаштта кхоачамбоацараш долаш моттигаш нийслу хIанз а кулгалду кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIанийсъяра, царна кхетам балара даькъе.

Юкхьанцарча партийни организацешта кулгалдара даькъе КПСС обкома дика вIаштIехьдаьинадац системагIа, тIатеIIа болх белга. Из бахьан долаш парех дуккхарашка перестройка юкхьанцарча боарам тIа сецай, къахьегама коллективашта коммунисташа влияни яра формаши методаши вахаро дIадехарех тIехьаюс.

Партийни комитеташа вIаштIехьдаьккхадац бокъонаш телхаярден зуламашцен къовсам лоаттабара болх хила боагIIача боарам тIа боаккхилга, кхоачамболлаш лакхбаьбац бокъонаш лораеча органашка болх беча коммунистий бехктокхам. Ловчча тайпара дикадар хьахилац хIамилг акхарца, спекуляцеца, социалистически доалахье лечкъаярца лоаттабеча къовсаме чакхдоахача гIулакхех.

XXI Нохч-ГIалгIай областной партийни конференце

1. Отчет еча юкъагIа КПСС областной комитето баь болх кхоачамболаш лархIа.

2. ХIанзарча юкъагIа парте областной комитета гIулакхашка наьха вахара боарами хьал-тарон лакхъяра, уж духовно бIаьхий бара гIо деш йола общественно-политически социально - экономически доакъошка овлангара деиз эргалонаш яра духьа беча беррнгача партийни балха демократизаци, перестройка яра процессаш дIахо дегIайоалаелга керттера лархIа.

Коммунистий, юкхьанцарча организацейн комитетийн гIулакхаш общественни производственни вахар дегIадоаладара даькъе керттера позицеш лувцара, шоай мугIараши дерригa унахцIена обществаши парте белгалбаь обществo кердаякккхара тIаберзабаь никъ чакхбаккхар духьа вIашагIтохара тIадерзаде.

Цу цхьан ханна республикера общественно - политически хьал толхадара шоашта балча аьттона лезаду готтагрупповой гIулакхаши хьашташи организаторски политически балха еррига формашца хьагучадаха.

Областной партийни организаце, хоржаш йолча цуй органий кулгалхой гIулакхий хьакъехьа коммунисташкен парте боацарашкен шерра хоам бе.

3. Парте XXVIII съезда оттаяьча «Гуманни, демократически социализмага» яхача КПСС ЦК Платформан КПСС Уставен Проектий идеяши керттера положенеши къоабалъе.

Цунца цхьана уж программни документаш кхы тIа а нийсде дезаш да дукха партеш йолча хьалашка экономика рыночни формашка довла дезаш хилари партийни организацей гIулекхаши теркал а деш.

4. Республика экономически социальни доакъош дегIанхувлара кулгалдара административно - командни методаш тIара, советски боахамеи органашта хьалхара доал дара тIера лерраги юхадовлилга чакх а доахаш. КПСС обкомо тIатеIIа юкъехкахьа еза балха политически методаш: шоашта тIадиллача гIулакха хьалхара кадрай бехктокхам, къахьегама коллективашкара юкхьанцарча парторганизацей лоархIам лакхбар, тIанйю решенеш кхоачашъяра лоаттабу тIахьожам чIоагIбар, партийни комитетий гIулакхашка демократизации гласности шерра дегIаккхувлар.

Партийни комитетийн организацийн, паччахьалкхени боахамен органашка балхаш деш болча коммунистий организаторски политически балха еррига формаши методаши республика социально - экономически дегIайоалара юкъметтера е декхараш кхоачашдара тIа ...

— карарча пятилетка боарамца нийсдича капитальни гIирсаш хьалдечара гIулакхаш овлангара деза тоадара, гIншлон материальни гIишлой индустрей промышленность дегIайоалаяра тIадерзадаь гIулакхаш чакхдахара лард тIа городашнен юрташен хIара шера 2-эза дукхагIа чуIе цIеноштт хьалдар;

— юрта боахама продукци дукхагIа яхар, баха нах кхачан товарашца дика дукхагIа Iалашбар. Лоамарчара лаьтташ карадерзадара, хьалха хинна юрташ кI...

(Письедоалар 3-ча оагIо тIа).

Кулга говзал а хьинар а

— Предприяти тӀехьлосачарех ма бий шуи хӀанзаргеса, — аьлар аз Назранерча трикотажни фабрика цеха начальникага С. Джанаровага — Керттера бахьан а хьеш да — бедал тегаш [illegible] ТӀаьхьа Ӏа селла моллу Аушева Мота ма бола хьалхаре лелаеча наха миччара кхайесарӀа из бедал а хӀаьта шоай нормаш-планаш тӀехкхоачашъяра эшаш дола ахьмелаар а?

— Кулгий сухал, лакхара професснональни кулг - говзал, хьинар хӀаьта хӀара минотах биза панда эла тӀертар, — из да цу моча наьха каялар ТӀаьхьа барчаш цар сихагӀа ма тег, — бедал а дукхагӀа цар бе кхоача

ДӀахо дувца мича деза из. Ше болх беча дукхача шерашка Ӏоаль из «къайлеигана сурта тӀа гучя швеямотористкага Аушева Мотеига шортта а я М. КАРАЕВ.

Хургболча фермерий конференцера

ЛАЬТТА ШИЙ ДАЬГА ЮХАКХАЧИЙТА

Сунженски районе хилар ахархой (фермерски) боахамаши юртабоахама кооперативаш, садово-огороднически товариществаш, арендни коллективаш вӀашагӀйохьара дош къоастадеча республикански а районии а комиссеша цхьана яь конференци Цигара бийтабар из гӀулакх леладе дага мел баьраш. Дукха бар укхаза Галашка, Мужеча, Арште, Ассиновская, Серноводская, Троицкая яхача станицашка, райцентре баха нах. Цхьабараш бахкабар дувцачунга ладувгӀа, лаьтта лелаяра кердача форма йолечаш малагӀаш я ха хила е Бакъда, тӀеэша баицо хӀанзлехьа лаьтта дукхача шерашка арендагӀа дӀаэца лаьрхӀараш а.

— Хета хӀама дий из, сунженски районе дулх даш вхилта, — аьлар конференце къамгал даьча КПСС Сунженски райкома хьалхара секретаре Р. Татиева. — ХӀаьта хӀанз из вейдостта баькхар а хинна дӀа-вгтал.

[illegible]

— ТӀехьа за [illegible] а [illegible] шуча дӀадераде ма [illegible] гӀулакх ХьатагӀа ма [illegible] а да.

Ахархой боахамех лаьца, цун бъойлерш д'айоазийташ дайдар конференце «Сунжа» яхача агропромобъединение планови отдела начальника [illegible]

Укхаза дагадоха деза, цу хана дулх массанахьа а шортта хиннилга. Цудухьа, хӀара цӀагӀа дулх доалалаш хиннадаь цун мах а кӀеззига хиннаб. Цхьаьча а да, цу хана ахархашии лаьтта бийза да хиннав. Советски Ӏаьдала эггара хьалха тӀаьхьача лаьттах долча декрета тӀа дӀаяздаь хиннад: «Лаьттах пайда ийбара формаш ший лоӀаме хила еза — подворни, хуторески, общинни, артельни. Шоашта малагӀа форма пайдаегӀа я къоастадергда юрташкеи поселкашкеи бахача наха шоашта».

Цхьабакъда, 30-ча шерашка чакхъаьнчхача тотальни коллективизаце нах доалара баьхар. Лаьттана доал са дайтар [illegible] шерига [illegible] а [illegible] безам хургбола хьалхе оттавир ахархо. Цул тӀа, наьха истолш тӀара бӀрчат сиха [illegible] лакхадала доладелар ТоъаргдатӀахь [illegible] а. ХӀаьта вай районна хӀара [illegible]

[illegible] 60—100-ча тӀехьара [illegible] мах, 5—7-ча [illegible] из доннаца. ТӀаьхьа дулх даагал серий. Керда чиъаьра, фу. шера яа а безам ма бий. Уж продукташ а тоъаш яц. Цу тайпара хьал дӀадерзац, из тахьа саина лаьтта ший бон-къонца волча даьга юха ца doй.

раш доахараша? Цхьа къоалам а хьегха уж дӀахецца йиш яц. Из чоалхьне боах ба. Бакъда, лаьм качахьалхьне бугь тӀа уж бол гӀабе а вӀашттехьдац.

Ахархой боахамаш вӀашагӀдоьхилга маьлта сихагӀа чакхдаьккха деза, аьнна, соцам бир конференце дакъалаьцараша. Царна финансови новкъостал дара дош. дукхагӀча даьъе хӀанза вьоастадь даьнчад. ГӀулакха бартал стар цхьа хӀама мара дац: дӀаеца безам мел барчта дӀадала лаьтта дац. Дац из хӀана укх сахьате цун дӀаиӀоагӀбьча даьшка а — юртарча Советашка. Цудухьа конференци чакхдоалаше хилар халкъа депутатий райсовета исполкома сесси. Укхаза соцам тӀайицар, рабоча колхозашей совхозашей леладу лаьттах хьа а доахаш, райисполкома резерви лаьттан фонд вӀашагӀйоалла, аьнна. ТӀаккха укх шере а, юртабоахама культураш дӀайийта боргалехьа ахархой боахамаш вӀашагӀдоьхна лаьрхӀад. Сесси [illegible] [illegible] XX [illegible] цӀерагӀча колхозагара [illegible] XIX-ча [illegible] съезда цӀерагӀча колхозагара — 100 гектар, «Путь к коммунизму» колхозагара — 100 гектар. Кирова цӀерагӀча колхозагара — 100 гектар. «Победа» колхозагара — 150 гектар. Шеча Эскара цӀерагӀча колхозагара — 100 гектар, кшта нхы дӀахо а.

Шеко [illegible]

Нийсхо юхаметтаоттае

ТӀадам оттабе хьалха да...

Общественни гахара массе доакьошка кхаьчан перестройка кьыметтел исторически меттигаш городий, юртий, районий, областий цӀераш хувцача а кхачаш Юхаметтаувттаю цхьаи хьа хинна цар исторически цӀераш. хӀаьта из геттара дика гӀулакх да. Халахете а кхьча тайпара хӀамаш а нийсл.

КЪУЛБАСЕДА - ХИ РИП республика столица цӀи хувцарца дувзадевна цунах санна хетар этлогра сона Городах Орджоникидзех Владикавказ а, хьалха цун хинна цӀи юхатиллараx йола информаци 17 мае «Правда» тӀа арахьккхар вай республиче гела сагӀорахьа вовзаш волча корреспондента А. Грачева. Дог чу шеко чуйссаелл [illegible] цун хьалхара мугӀ. «Из цӀи йолча (юхар Орджоникидзе) городера са тӀеххьара информаци я ер». яьду из. ХӀаьта газет дешараша хьалхашка дукха хаттараш оттабира: «хӀана?», «сенду хьаь», «фу хинна аьш?». Из ешаш хьо дӀахо ваьлча укх тайпара хаттараш отт: «хьанна эшаш да из?», «сен тӀа кхоачавергва цо?». Из дергга дӀадаьлча, автора фу хетар хагӀ ше яздечох? Дукха шен а всацаш ала йиш ж. из информаци укх шера 5 марта «Правда» тӀа араяьнчача «ДоттагӀаша масеза а барт бергба» яхача статья тӀара хьайсагӀаш я, аьнна. Хьажаре шеаш.

Информаце хьалхарча мугӀарех дийцад вай Ер а тӀеххьарбар: «Из хоам уллаш тӀа лаьттача наха гӀадбахь цӀогӀарч детташ а тӀоараш детташ а тӀайицар». Нагахь санна цу информаце [illegible] харча а тӀеххьарча а мугӀараштa вай уйла тӀаолхьийте, кӀеаргагӀа йовзарга цун автора позици, цун укхазанагат Шеко яц, «гӀадбахь а тӀараш детташ а» города цӀи хувцарах бола хоам тӀайийцачарна юкъе ва А. Грачев ше.

Газет дешараша йохьавелабах цо дувцаш санна, цо яздул: «Дийнар дар города малагӀа цӀи лелаергья — Владикавказ е Дзауджикау яха ле». Ше дувцачух малагӀа долча бесса ихета а лойхьокӀ корреспондента ХӀана

аьлча вайнах арабаьхача дийнахьа — 1944 шера 23 феврале Орджоникидзех Дзауджикау яха цӀи тиллар хӀинрий Ӏаьдалзаша. Из дагахкхаба дезар города цӀи хувца тахан сихбеннараша а цох гӀозваьнна информаци язъьйча а. ХӀаьта города цӀи хувцанза яргъеце, цох эггара хьалха шиъ хинна цӀи — Владикавказ тилла езар

Бакъда, дийца па дийцача, из дош, хорш ма хилара, къоастаде йиш йолаш дац. Из дувцара цхьа ийкъ мара бацар: Орджоникидзе яха города таханара цӀи йитар е Владикавказ яхар юхаметтаоттзар. ХӀаьта газета тӀарча информацега диллача, дош цу тайпара вӀалла оттадаь а хачнадац вешта аьлча, хургдар хьолуре хоаш хиннад

ТАХАН вай дувцаш дезаш дош вай кӀеаргагӀа тохке, гучадаргда, алхха городе бахача наьха хьашташ кьаман кураллах, доглаш хьехкадева ца Ӏеш, города цӀи хувцар гӀалгӀай кьаман сил ӀотоӀадеш. цун эггара бочагӀча хьашташка кхоачаш а долга. Хьовш ма дий, городах Орджоникидзе цӀи ВКП(б) ГӀалгӀай обкома а облисполкома а дехарах тиллалга.

Цу городаца а цун цӀераца а айхха дувзаденна хиннад Къулбаседа Кавказе тӀоргахьин хиннача революционера Ахриев ГӀапура. цӀи хезача революционерий-большевикий Яндиев ЗаӀамий, Гойгиа Ӏаддал-Хьамида, АлбогачиӀев Юсопа, Зязиков Идриса Костоев Бексотта, гӀалгӀай халкъа дукхача кхыча къонгий вахар а болх а Цудухьа цхьан сагӀорахьа саабогам беш горе вета его гз нах решенин хьаьакха дира а ниися лархӀа йиш йолаш яц!

Исторехь къоргалеханашка кхача ца гӀерте а, хьаьна юрт илтача Владикавказ яха крепость хьалъяий ца дуьнета, советски зама дӀайоггевна ха хьашкхача, Октябрьски революцие а граждански тӀема а шерашка хиннагунга хьежача, из мукъагӀа цар фуннагӀа лой а хьулалург мичад городах цӀи хийцаташка, хьагучадоал укх тайпара сурт. укх тайпара Ставдар.

1918 шера июнь бутт чакхбоалаш Моздоке хьаю Г. Бичерахов корте латта «Терски казакий-ахархой совет». ГӀайттача кӀайча казакаша Моздок, Прохладни дӀа а гьаьце. Кубански областах ДӀаховдеш Терски яр, хӀаьта бокха кхерам тӀатосс Терски областа пролетарски центрашта — Владикавказаи Грозненски Тийра тӀарча Советски Ӏаьдала новкъил халонаш тӀакхаьчача цу денойка В. И. Ленина хьоккавара укхаза кхоли тохамех чакхваьнна большевик - ленинец, нах шийна тӀехьабаха ховш хинна Г. К. Орджоникидзе. 1918 шера 11 июле Владикавказе кхоач из. ДӀахо дош дерга вай документашта, кӀена аьлча газет дешарашa шоашa къоастадергда баьздар а хардар а.

1918 шера 20 августе С. Орджоникидзе В. И. Ленинга яхьийтача телеграмма тӀара: «6 августа Ӏуйрийна 5 сахьат даьлча городах Владикавказах лелар казакий хӀикий а осетий контрреволюционни бандаш; города центра самтоборскас хьаллаьцача цар. Советски Ӏаьдала духьала восстани дӀайоллабир..

Контрреволюцена духьала Советски Ӏаьдал лорадара тӀехьа цхьа сог санна гӀеттай Молоканскии Курскии слободкаш, эрига ГӀалгӀайче а Нохчийче а».

22 августа цу хӀамаех дувцаш Ленинга телеграмма Ӏохьийт Къахьегама вочча наркома А. Г. Шляпникова: «6 августа съезда заседани болаш (23 июле дена 1918 шера Владикавказе болх беш ер Терка тӀа дахача халкъий IV съезд 6 августе городе контрреволюционни бандаш [illegible] шина болх юхатагӀйаьккхар цо хӀаьта [illegible] 20 августе — Ф. Б.) Ӏуйрийна 4 сахьат даьлча Владикавказа дувзаш тӀом бабир из халкъаш Тирхача болхах Цӏеча Эскара штабо лохеча этаж дӀалацар. Ши сахьат даьлча шигара арахьадсар уж...

Цу деношка Орджоникидзе Назране вар. Съезда председатела цхьана Владикавказа гӀо дала гӀалгӀай отряд вӀашагӀъеллар».

Уж хӀамаш дагалуецаш. 1918 шера 28 ноябре Тийлко тӀа дахача халкъий V-гӀа съезд хьаеллаш, Г. К Орджоникидзе аьннад: «...Советски Ӏаьдал цхьаь дисача хана деррига зӀамига гӀалгӀай халкъ Советски Ӏаьдала гӀа даккха гӀзар».

1919 шера. Г. К. Орджоникидзе В. И. Ленинга Владикавказера яхьийтача телеграмма тӀара: «Владикавказа геха хьа а ГӀалгӀайчене а тӀом латта 7-ча ди да. ДеррӀига гӀалгӀай, цхьа саг санна. Советски Ӏаьдал лораде гӀайттаб. ЦӀеча Эскаро, Курски а Молокански а слободкаша турпала тӀом бу контрреволюционни казакий бандашта духьала Гермашка кийчденнача гӀалгӀай халкъа съезде 4 феврале аз еннача предложенега кортамукъа йола Терски Советски Республика хьалхьа дӀакхайкадаьд...»

КОНТРРЕВОЛЮЦИОННИ бандех Владикавказ лораеш гӀалгӀай халкъа кагарГӀаьнараштa мукӀарат ду документаш дукха кхы а кхуьла иши яр Бакъда, лакхе вай дийнар а кховчамболлаш да Владикавказа историга гӀалгӀай халкъа а цун гӀоамагӀбонна къонгий а революционни къоргам мел чӀогӀа кхетабенна ба дӀагойтага. Долче улица тӀа лаьттараша «цӀогӀарч детташ а тӀоараш детташ а» горисполкома решени тӀайицаяр, аьнна, гӀалгӀай халкъага хьатта хӀама доацаш цо даьчуи цӀи цаӀ мага яц — тийша болх, провокаци

Из иштта деце, города цӀи хувца дагадехараш «бийца хӀана бенеб» вовхьӀе дахь хана деза гӀалгӀай бьчача а пар хиррача а города гена [illegible] [illegible] [illegible] цӀераш шоаш хиннача бесса юхаметтаоттае? Цу деза политически маӀанах ца дийцара а оламчи Ӏаьдал ма дий [illegible] юхе [illegible] Цхьабакъда гӀалгӀашта цӀакха [illegible] [illegible] бӀаьхха юрташ цар цӀераш

ХӀаьта города цӀи хувцарах аьлча укхаза тӀатам оттабе хӀама а хетарехьа хьалха да ГӀалгӀашта вовзь тӀеххьача а цунна тохам ц вкъесташ болам чакхбалача а сага — Орджоникидзе цӀи лелаю города хургхадарах тешаш хургда вай

Ф. БОКОВ.

ГӀалгӀай автономи юхаметтаоттаяра оргкомитета член, ЧИГУ доцент.

Лоалахой барта хилча...

Итташ шераш даьннача тӀехьагӀа шоаш баьхача юрташка юхабоагӀаргба. 1944 шера укхазара дӀабахийта хинна нохчий - аькхий. Цунна цхьана къоастаяьй репрессе яьча наьха лаьтташка цхьан хана ииллагӀа Ӏоховшабаь хиннача лакций проблема а. БӀарччача шера ялалар Дагестана Совмина комиссии «эвлакъий дас» къа ца хеташ бавь хинна шод хьабовсташ.

Казахстане Ӏобахийтачара юхацӀабаьхка нохчий-аькхий республике гӀолла дӀабаьржача, хеталора этта хьал хувцадала йиш йоацаш долаш санна: Новолакски, аьнна цӀа хийцача хьалха Ауховски хиннача района лаьтта керда тӀехье хьалхийнаяр, цунна уж моттигаш а яр дай баьха моттигаш.

Дай лаьттащка юхабахка сатувсалга дӀадоалаш дацар. Шинна а оагӀонна хало кӀезигагӀа а аьттув болашагӀа а йолча варианташка а хьежа республике бахача нахага къоастаяйта дӀаелар уж, дагестанций традицехни йола интернациональни уйла котъяргхиларга дог а доахаш. ВӀашагӀкхетаваш хилар Новолакски районе бахача нахаца. Барта баьхкачоа тара да гӀулакх. Лакски къамагӀа вола бархӀ эзар саг (районе бахача нахах ахалел кӀеззига дукхагӀбараш), шоай лоӀам а шоашкара дика гӀулакх а гойташ, кийча ба кердача моттиге баха дӀабаха, шоай района, шоай юртий цӀераш юхе а юташ. Раьза болга, этта хьал этта доацилга хьагойташ ба кердача лоалахошца шоай лаьтташ декъа дезаш бола гӀуллакх, кхыдола халкъаш.

Лакски къамагӀа бола нах баха ховшабе а районни центрана а лаьрхӀа дӀадургда Махачкалава къулбаседа оагӀорахьара 15 эзар гектар лаьтташ.

Нах цига баха дӀабахийтар атта гӀулакх хургдац: дукха хьалде деза цӀенош, къоастаде деза чоалхане дола доалахьеи хьакъехьара дешаш. Цхьабакъда, Кавказе эггара дукхагӀа къамаш дахача республике кхетаду: нагахьа санна лоалахошта юкъе барт хуле из деррига а де йиш йолаш долга.

(«Московские новости», 1990 ш., 20 май).

Кхоана—бераш лорадара дунен халкъашта юкъера Ди

«Вай деррига а бера хана йиаъ да» уж дешаш дахарех детсадий лоъвзарий майдашта юхе гӀолла тӀехьоалаш хилча, делаш, цӀогӀарч детташ, уллаш вай бераш бӀаргадайча. Цу сахьате вай уйлаш гаьнарча вай бераш [illegible]

ДоккхагӀдола бераш бурчолгаш хехнаш, ловзараш деш долча хана зӀамагӀдараш Ӏалама уголоке уборка еш. Кхыдола ловзараш деш доахк.

Корреспондента И. Пшева [illegible]

суиженски рынке дулх дац яхнага, — аьлар конференце къамэл дечу КПСС Сунженски райкома хьалхарча секретара Р. Татиева. — ХӀьата хӀана из вайдо чу бакъдар а хиина дӀаэттад.

Хьалха-м дац вайнига материально - технически база кийч а ца еш, ахархой боахамаш вӀашагӀдохка? — [illegible] жеп а дулх, цо аьлар.

— ТӀехьа да, геттара а тӀехьа, цхьабакъда, цкъа дӀадоладе ма деза из гӀулакх. ХьалхагӀа ма доладу дикагӀа а да.

Ахархой боахамех лаьца, цун къайленаш д'айоазийташ дийцар конференце «Сунжа» яхача агропромобъединене планови отдела начальника, ахархой боахамаш меттаоттадара йолча комиссе председателя заместителя И. Сеидова. Цу дешах [illegible] йоалайяр историцара теркам тӀаозаш йола фикташ. 1925 шу долалуш Ростов-на-Дону яхача городе хилар Къулбеседа - Кавказски края болхлой, ахархой, цӀеча эскархой депутатий тӀаьххьара съезд. Цига СССР Совнаркома председателя А. И. Рыкова аьлар укх тайпара дешаш: «Юкъера хьанийцача цхьайолча районашка дулхах боаккха мах геттара а лохбеннаб (фунтах — шиъ кхоъ кепиг). Из нийсденнад болхлочо а гӀулакх дечо а дийнахьа цхьа сомал кӀезигагӀа алапи ца доаккхача хана. Вешта аьлча (фунт-400 грамм) хӀара вай кралицкя вахача къахьегамхочун таро я дийнахьа 15—20 килограмм дулх эца».

та къахьега безам хургболача хьале оттаиир ахархо. Цудухьа, наьха истолаш тӀара бериат сиха кхоачаделар, лоха хиина маьхаш лакхдала доладелар. Тоъаргда цхьа факт йоалайича а. ХӀана вай района хӀара юкъерастатистически къахьегамхочун дийнахьа дорк кхача аӀапех цхьа кило грамм дулх мара эц тӀаро [illegible] (3 [illegible] цера 80—100 ча тӀехьаш тӀа цуи мах, 5—7 ч мара [illegible] лакх из дешича. ТӀаккха дулх даарат совгӀа, кердз чаьхьаьга фуъ шура ла а безам ма бий! Уж продукташ а тоъаш яц. Цу тайпара хьал дӀадерлац, нагахьа санна лаьтта ший бокъонца болча даьга юха ца лой.

Колхозни форма цӀенъаь дӀаякхха яхилга дац из. Павла беш йола колхозаш эшаш я. ХӀаьта хадданза пачча хьалкхен дотаце чотагӀа бахиш а зе деш а бола боахам? Масала, тахан районага паччахьалкхен доалла декхар 128 миллион сомага кхаьчад. Укказа геттара бӀагалъяьннай: Ассиновски консервни завод — 13 миллион сом декхар, XX-ча партсъезда цӀерагӀа колхоз — 14 миллион сом, XIX-ча партсъезда цӀерагӀа колхоз — 15 миллион сом, «Путь к коммунизму» колхоз — 18 миллион сом. Дика дац хьал кхыча боахамашка а. Пайла беш ЦӀеча Эскара цӀерагӀа йола колхоз мара яц.

ТӀаккха фу дергда декха- совхозашех [illegible] хьа а доахаш, райисполкома резервни лаьттан фонд вӀашагӀйолла, аьнна. ТӀаккха укх шера а, юртабоахама культураш дӀайийна бовлалехьа ахархой боахамаш вӀашагӀдохна лаьрхӀад. Сесса белгалбаьккхар, хьалхагӀа хьаддаьккха детача лаьтта бӀарам XX-ча партсъезда цӀерагӀча колхозагара — 100 гектар, XIX-ча партсъезда цӀерагӀча колхозагара — 100 гектар, «Путь к коммунизму» колхозагара — 100 гектар, Кирова цӀерагӀча колхозагара — 100 гектар, «Победа» колхозагара — 150 гектар, ЦӀеча Эскара цӀерагӀча колхозагара — 100 гектар. Иштта кхы дӀахо а.

Шеко яц, эггара хьалха лаьтташ хьанийде бокъо хургья ший лаьттанцен кхыча боахамцен колхозера хьаравала безам хиннача колхоза члена. Амма, лаьтта хьаэца бокъо я юкъера юртабоахама дешар дийшача е юрта боахаме болх баь опыт йолча моллагӀча гражданина. Нагахьа санна цхьан лаьттан даьккъа массехк претендент хуле, из хьалхагӀа хьаэца бокъо лу цу моттиге вахачов, боккха дезал болчов.

Кхыча наха лаьттан участок кхаь шерага кхаччалца арендагӀа дӀалу. Цу юкъа цо хьахьокха деза боахам эффективни лелабе, юртабоахама профессеш карасрзае ший низ, дӀакхаьчалга.

Э. ТОЛМАЧЕВ.

ДЕННА ЭША КХАЧА

Кхачан товараш тӀа-тӀа дуккагӀа хилийтара, цар ассортимент шеръяра хьинар айденна къахьегаш ба Грознески горпищекомбината болхлой. Карара шу доладелча дена паччахьалкхен планал совгӀа цар арахийцад цхьа миллиони 310 эзари сома маьха халкъа эша товараш. Заданел тӀех даьккхад 496 тонн генарий даьтта, корта бохабеш доаца малараш — 8 дал. ЙоагӀачул дуккагӀа арахийцай ах миллион гаргга сома маьха товарий продукци.

Договорни декхараш а кхоачашдаьд коллективо. Къахьегама овсарле планагӀа лаьрхӀачул 29 процент лакхъяьй. ДӀабахача биъ бетта паччахьалкхенна пайда бара задани тӀехкхоачаш а еш, цо кходаьд 64 эзар сом.

Пищекомбинате цхьаккха цех а участок а яц укх шера шоаш тӀанийцача декхарех лоархӀа ца еш. Белгалъяьнна дика болх беш я Абубакаров Идриса кулгалдеча генарий даьтта доаккхача цехен Ужахов Илез керте латтача мерза хий кийчдеча цехен коллективаш. Цар дикка тӀехкхоачашъяьй пхе бетта задани.

К. БАШИРОВ.

[illegible] по нaду: «Дийцар дар городо малагӀа цӀи лелаергья — Владикавказ е Дзауджикау яха деш?» Ше дувцичун [illegible] Іон долчча бесса кхета [illegible] хьогӀ корреспондента. ХӀана [illegible] мукъагӀа цар фунчагӀа лой а [illegible] мичад городах цӀи хилийташка, хьагучадоал укх тайпара сурт, укх тайпара бекъдар.

[illegible] Шин сахьат даьлла цига. ра арахийсар уж.

Цу деношка Орджоникидзе Назрание вар. Съезда председателца цхьана Владикавказа гӀо дара гӀалгӀай отряд вӀашагӀъеллар».

[illegible] а гага — Орджоникидзе цӀи лелаю город хургхилалахь тешаш хургда вай.

Ф. БОКОВ.
ГӀалгӀай автономи юхаметтаоттаде оргкомитета член, ЧИГУ доцент.

[illegible] эггара дукхагӀа нах [illegible] дахача республике кхетаду: нагахьа санна лоалахошта юкъе барт хуле из деррига а де кийш йолаш долга.

(«Московские новости», 1990 ш., 20 май).

Кхоана — бераш лорадара дунен халкъашта юкъера Ди

«Вай дерригаш а бера хилнай йиаъ да» уж дешаш дӀаганах детсадий ловзачий мийдаштa юхе гӀолла тӀехьоалеш хилча, делаш, цӀогӀарч детташ, удаш вай бераш бӀаргадайча. Цу сахьате вай уйлаш гаьнарча вай бералга кхоач.

Укх деношка тха корреспондентащ хилар Грознерча № 74 йолча детсаде. Из детсад Калинина цӀерагӀча поселке я. Детсада воспитателий коллектива лозунг, керттера лозунг да: «ДеррнгагӀа дикагӀа мел дар — берашта!». ХӀаьта из лозунг эггара дезагӀа дола хӀама санна лорадеш кхоачашде а гӀерт коллектив.

Эггара хьалха, цӀена а порядок йолаш а хиларца белгала я детсада территори. Геттара хоза, цӀена я бераш дийша доададеча цӀеношка столове.

Шин группе хилар тхо Дадалова Зарган Ахмедовна воспитатель йолча юкъерча группен Точиева Лемка Якубовна воспитатель йолча зӀамагӀдола бераш долча группен. БӀарг белабеш хоза да хӀанзза кӀир теха, басар хьекха пенаш, тархеш тӀа латт дуккха тайп-тайпара берий ловзорга ш.

Воспитателоша Дадаловас а Точиевас а гӀулакхах кхеташ, берашта пайдане хургйолаш чакхйоах группашка занятеш. Бераш къахьегам дукха беза Іомаду, боккхагӀбараш лархӀа, цар сий де Іомабу.

ДоккхагӀдола бераш бурчолгаш хехкаш, ловзараш деш долча хана зӀамагӀдараш Іалама уголоке уборка еш, кхыдола ловзараш деш доахк.

Корреспондента И. Плиева даьхача сурташ тӀа: «Больница» яхача ловзарах: ловза группера бераш Іомадеш я воспитатель Л. Точиева; Іалама уголоке гӀулакх деш да бераш шоллагӀча сурта тӀа: Бурчолгаш хохкаш делаш, цӀогӀарч детташ да кхоалагӀча сурта тӀара бераш.

Детсаде 118 бер да. Тешаме ала йиш я цар берал ираз да, из дика холуш да дегаш гӀоздаьнна, делаш дола уж айча.

С. АБДУЛОВ.

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац

Хала никъ

Наьсарерча районе Яндаре вахаш вола фронтовик Костоев Мусий ГӀапур тӀем тӀа дукха топ етта кхийкарех вац. Украине эггара хьалха германски низ чухьийлхача хана кӀалбисача вай советски салташта юкъе нийсвенна хиинав из а. ХӀаьта а (ше илен караводлавалъ воллаше а) ГӀапур духьала лаьттав моастагӀчоа. Цудухьа йоалл цун наькх тӀа «Даймехка тӀема» 2 степена орден, кхыдола дукха совгӀаташ.

Лагерера лагере кулгаш дӀа хьа кхувлаш цхьа шу гаргга ха яьккхар ГӀапура ше мичахьа ва ца ховш. Польше а Венгре а ше хиналга тӀехьагӀа (ше Германе дӀавигача мара) ханзар цунна.

— Цхьан дийнахьа вихьа а вихьа чутессар со бӀаь саг чувоаллача лагере, — дувц ГӀапура. — Се мо болча лагерникаша дӀа хьа бийцача меттах хайра сона се украинцашта юкъе волга. Ахкадар из, говраша кӀа арда аьнна кхай тӀа дигар тхо немцоша. Цига кӀа оардаш салоӀача хана массехк саг вайзар сона, дӀа хьа дагадаьлча барт а тайра тха. ХӀанз а дагайоалӀа сона цар цӀераш: Носик Алексей Иванович, Курятник Данило Дмитриевич, кхыбараш. «Вторая Александровка» яхаш яр тха лагерь хинна юрт.

ХӀанз а хац ГӀапура кӀа оардаш воаллачара ше хӀана веддав, мичахьа кхача гӀерташ веддав.

— Дуне доккха мадий аьнна дӀаведар-кх. — йоах цо — конвоя бӀаргах тувлавеналга сайна хайча дӀаведар кх бӀаргаш дӀахьежакачахьа

Никъ хиланзар ГӀапура цу вадарах. Лакхача, михо теркадеш латтача кӀина юкъе лаьттача йоккхача топо Іехавир из. Шорттига, биъ когара текхаш дӀатӀа а ваха цун юхе саг вий хьежар ГӀапур. Немецки яр ца йоаз а советски йоккха топ Іомаярах хала хиланзар цун из йовза а. «Нега» а сиха лахар, ударник маьагӀа я а хайра.

— Мичахьа, хьанна тоха гӀертар хьо из? — аьнна аз хаьттача:

— Со-м цхьаннахьа а из тоха дагаволаш вацар, — аьлар ГӀапура, — аз лийрхӀар фу дар аьлча: цкъарчоа из Іома а яь, дӀахо водача хана сайх вай салте кхете цунга гӀолла вайчарга хоам бе лерхӀар аз.

Кхоачаш хиланзар ГӀапура «план». Массехк метр мара гаьна воацаш из а немце сомаваьлар «ЧӀегӀ» кулгаш детташ ер воаллача хана. Юххера а дӀатаьхкача немце хиннавацар из, моттигерча нахах полицай хиннавар.

— ЧӀоагӀа декхар дир аз цунга, — яхаш дувц ГӀапура, — дӀа ма виигa со, яхаш. ХӀама хургдолаш дацар. — БӀеха мотт а бупцаш автомат хьатӀахьекхар сона, дӀахьалха вала, аьнна. Кьина саг хиннавар, да нилца валларг.

Массехк километр дӀа а вига «сельсовет» аьнна вывеска йоаллача цхьан землянке чувеллар цу полицае ГӀапур. Цхьа сахьаг даьннача хана ер араваьккхача вӀалла ца бовза кхыбараш бар укхана го баьраш. Из полицай а царна юкъе воацаш вар

— Цхьа зӀамига саг воаллар гаьна воацаш чуйнна кӀоаг боаккхаш, — яхаш бӀаргах хий дувл ГӀапура — Сона хетар сона доаккхаш наша хургда-кх из, аьнна. Хиннадацар. Бокъонца кӀоаг баьккха, из зӀамига саг воаллашехьа а команда елар цунга: хьалъаравала кӀоага чура аьнна. ХӀа аьнна, из цу чура хьалвала гӀортташе а автомат теха юха чувожавир из ше баьккхача кӀоага чу. Сога бет хьаелар, лаьтта Іочухьаькха аьнна.

Шийга из аьнначоа бел тоха ер кийчлуше а кертах гӀадж кхийттар укхан (полицейски дубинка). Іовожкаше а юха хьал а гӀетта духьал эттача ГӀапурага аьнна хиннад полицаеша. «Хьо майрра духьала оттарах вут оаха хьо ца вувш».

Цигара подаваь ГӀапур кхыча лагере чутессар. Цигара кхычахьа вигар...

Юххера а Германерча Адорф яхача городе авиационни заводе «нувх хӀама» дӀакхоссара мо дола балхаш деш хилар ГӀапур 1945 шу хьатӀакхаччалца. Цхьацца хабараш хьа-м хозар тахан - кхоана яхар мо германски фашизм эшаргья, котало вайгахьа хургья, яхаш. ХӀаьта ГӀапур тешацар цу хабарех. Цунна дагадаьлар дар — цигара маморга сихагӀа ваdар. Шийца массехк саг а волаш цун вӀаштӀехь а даьлар цигара вада.

Юххера а ше хьалха юкъе хиина часть кора ца йоагӀаш ер лелача хана советски командованена дӀахезар укхан дош. Техкачул тӀехьагӀа, укхан из вай йийца орден а луш кхыча часте дӀахьожавир ГӀапур.

Иштта, кхаьчар из 1941 шера ше арме вахача хана хиннача Бердичев яхача города гаьна йоацаш лаьттача 798 полкера, 72 стрелкови дивизе 229 полке.

ТӀом чакхбаьннача хана шийй дезал болча цӀава безам эттар ГӀапура.

— Хьо цӀавохийт, — аьлар командира, — нагахьа санна хӀанзара хьай цӀа мичахьа да хьона хой.

ЦӀаьхха кхийттанзар ГӀапур цу бегех, бакъда, наькъа ваьлча-м хайра. Яндарера цӀа дӀьсса дар. Кхыметсел шоай жӀалешца а ковзанзар ГӀапур. Казахстане дукха лийлар из «шийй цӀа» лохаш.

ГӀапур хӀанз а волаш в. ГӀажаманица мара дӀа-хьа ца вохалой а, кагирхошта тӀема халенаш дӀайоазийташ а уж кхетамца кхебара болх беш а ва, из.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

XXI Нохч-ГӀалгӀай областной партийни конференце РЕЗОЛЮЦИ

(Чиестедоалар. Долалур 1-ча оагӀо тӀа).

тараш юха Ӏоихкара, ахархой боахамаш хьадара, нахьегам вӀашт1ехьбаккхарен цунах мах теларен прогрессивни формаш, боахама расчет юкъейоалаяра, юртбоахама предприятеш шоай мукъагӀа хулга чӀоагӀдара, уж материально-техническии Ӏалашъелга тоалара тӀадерзадаь гӀулакхаш чакхдахар. Ихачаи программа кхоачашъяра юкъе промышленни предприятеша лоаца лакъа вӀаши гӀойленагӀа долчча тайпара аламдаккхар;

— халкъа эша товараш хьаделгеи гӀулакхаш дара сферен деГӀаккхувлара комплексни программа кхоачашъяр 1995 шерале профильни предприятеша [illegible] продоволственни доацаш товарий объем 1,5—2-за, профильни боацараша [illegible] — 2—2,5-за йоккхагӀа хиннтар, цу гӀулакха болх беш йолча предприятеша реконструкци [illegible] технически хала тӀа а вифетьарахи цайда а эцаш, керда производствой, кооперативни болам, арахьара экономически бувламаш вӀаштӀехьдахар. XIII-ча пятилетке бытовой гӀулакхаш 1,7-за дукхагӀа долга, нарарча пятилетке чул фусамий-коммунальни боахама материально-технически бала деГӀайоалаярга [illegible] 3-за дукхагӀа пайда эцийта, еррига а лаьрхӀа [illegible] 82—85 эзар номер чу [illegible] АТС аш болх бе [illegible];

— [illegible] культура-политически учрежденеш, 1100 маьнги [illegible] XIII-ча пятилетке болх бе йолийта [illegible] материальни база [illegible]. Фельдшерско-акушерски пункташ амбулаторешш кхы тӀа а хьалхе [illegible]

— гонахьара Ӏалам лораярин унахцӀена даран йола комплексни республикански программа чакхъяккхар, промышленноста, энергетика, автотранспорта предприятеша аратувса бӀеха хишш Ӏанараш хиза мегаргболча боарамал цӀаккха а тӀех ца язйтар, санитарни, промышленно-производственни зонаш, республикана бӀарчча рециркуляционни система хьаяр, бӀеха хий-фо цӀендеча гӀирсий беррига низ шоаза соцбаккхар;

— общеобразовательни, профессионально-технически, юкъеррчеи лаккхерчеи школа реформа чакхъяккхар, культурен искусствои дӀахо деГӀаккхувлар, цар материальни база чӀоагӀъяр, хала [illegible] объекташ хьалъяра объемаш XIII-ча пятилетке 2—2,5-за йоккхагӀа яр, вай юкъе меттан, культура, истори дӀахо деГӀаккхувлар;

— [illegible] ресурсаш хӀоаьарча производственни мощностех маьнга дукхагӀа пайда эцар, республика бийдала ба [illegible] дукхагӀа лаьцна кагеГӀола предприятеш хьалъяра, гӀулакхаш деш йола сфера деГӀайоалаяра чотах общественни производствана юкъеоттар;

— боахамий юкъмоттига, еррига предприятеи, моллагӀа ведомственни доалагӀа уж яле а, пайдан тӀара моттигерча бюджете дӀачутелача ахчай чӀоагӀача экономически боарамий система лараа тӀа латтача доштахьи дукхача тайпара хьулча формех пайда а эцаш болх [illegible] биса Ӏаламан рыночни методаш [illegible] хилиташ республикан райбошаш самоуправлени самофинансировани принципаш тӀа [illegible];

5. Социальни [illegible] принципаш [illegible] партийни тӀахьожама [illegible]

[illegible]

хьожам лоаттабелга Ӏалашде;

— тӀемой къахьегамей инвалидий, ветераний, кӀезига таро йолча граждани, тӀемахой «афганций» законни бокъонаш кхоачашъяр, инвалидашта къоанойшта лаьрхӀача цӀеношка бахарий, берий цӀеношка кхебарий масса оагӀорахьара йоакхон теркал яр;

— кхалнаькха къахьегамей бытеи хьал тоадар, уж мамогга дукхагӀа общественно-политически гӀулакхашта юкъеувзар, кулгалдеча гӀулакхаш тӀа дукхагӀа хьежабар.

6. КПСС обкомо, горкомаша, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша шоай гӀулакхаш тӀадерзадолда «Мааьарча хьалхашкарча партие къамий политикаш» йолча КПСС ЦК Платформана [illegible] социальни къамаишта [illegible] политически, идейни кхетама болх.

КӀоаргга хьагучабоахалба ленински къамий политика чулоацам, общество организацеш, социализма потенциал чӀоагӀъяра, беррига къахьегамхой интернациональни кхотабара, къамаши народносташи гаргахувзара лаьъера КПСС лоархӀам. Аргументаш а кхерлаш кхайкайоала социально-экономически къамийи проблемаш [illegible] социализма исторически сопиенеш, [illegible] къамаш [illegible] культура совецки халкъай традицей, метта, искусства, историе сий дергдола хьехам телаба.

Республике бахача [illegible] НГӀАССР-е дахачи халкъай народностий обычаеш традицеш, къаман-эрсий [illegible]

[illegible]

передачаш дукхагӀа яра хьа къехьа, нохчийи гӀалгӀайи метта общественно-политически литературно-художественни журналаш хьадара еша къамий интеллигенц предложенеш, къамий шоай кино тулни [illegible] Академе филиал [illegible] долча деш [illegible]

7. 1973 шера КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома X-ча пленумо аь решенеш дӀайоахийла. СССР Лаккхехьарча Советага ра дехалда ГӀалгӀай халкъо шиӣ законни бокъонаш юха меттаоттаяра хьакъехьа тӀаденачча дешага хьажар сихдела.

КПСС ЦК Секретариата гара дехалда Нохч-ГӀалгӀайче шиӣ лоӀамагӀа Россе дӀачуяха 200 шу диъад аьна 1981 шера 18 августо бь социм дӀабоаккхилга.

8. Партийни комитетийи организацеши эггара хьалхара йоакхо лоархӀийла кадраш хьахаржарен балхаш тӀа дӀанийсъярен дешаш. Цу балха лардо йохкийла гласноста-коллегиальноста принципаш. Кулгалдеча гӀулакхаш тӀа бихийта оттабеча хана чӀоагӀа уйла тӀайохийташ Ӏома а долда теркал а долда юххьанцарча парторганизацеша, къахьегама коллективашта хетараш. Хоржаш [illegible] гӀулакхаш тӀарча [illegible] отчеташ [illegible]

Советашна, профсоюзашна, комсомолана, общественни организацешна [illegible] гӀулакхашта юкъе ца гӀертара тӀаберзабь хьадда цкъ [illegible] болх беш болча коммунисташна гӀолла партийни [illegible] а еш.

9. КПСС обкомо, горкомаша, райкомаша юххьайчарча партийни организацей лоархӀам айбера [illegible] чӀоагӀболба боккъонни лараеча органий кадраша беш бола болх, лакхболба цар бехктоахами профессионализми. [illegible] правовни [illegible] Экономически [illegible] законность телхалйташ [illegible] бахьаниш хьалаш дӀададахара тӀадерзадаь гӀулакхаш чакхдохадда. Парт [illegible] социалистически доалахьелечкъаргга лоаттабу къовсам чӀоагӀболба. Бахача нахо масса метте правовни дешар хьехила вӀаштӀехьдоаккхалда.

10. КПСС XXVIII съезда решенеш ларда тӀа КПСС обкомо шиӣ балха комитетеши программа оттаяр болха хьа доарӀалда. Ухх шера сентябрь кхаччалца болча [illegible] программа [illegible]

Псковски область. Дукхача мехкашкарча [illegible] фиологий [illegible] А. С. Пушкина цӀераца юкъаерча моттигаш. Дукха ха йолаш цига [illegible] Осалой университета профессор Хоьке Сан а. [illegible] литература [illegible] Ленинградски университете [illegible] Пушкински обшественно [illegible] Хоьке Сан [illegible] дент ва. Михайловске, Тригорске, Петровске, Святогорски монастыре [illegible] Гейченко Семеница [illegible] СУРТА ТӀА: профессор Хоьке-Сан (аьттехьарар), Пушкински заповедника [illegible] Гейченко Семен Михайловске.

Ю. БЕЛИНСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

Письмо лерагӀа

«Аз яхар мара хургдац»

Е цхьан къовсамах хинначох

Дукха ха я Малгобекски горисполкома культотдела болх лерттӀа дӀа ца бода. ДукхагӀча дакъе кадрови [illegible] культурни учреждении [illegible] хкоачамбоацараша [illegible] хьалхашка латта доккхараш [illegible] коллектив [illegible] цӀеххьаст [illegible].

Боккъонца чоалхане дийрар [illegible] Малгобекски горсовета культурни коллектива дӀайийда [illegible]

[illegible] Хаилрова отделе, — доах М. Плиевас. — Кулгалхо хила лоиш яр из. ХӀаьта из де шиӣ хьинар да е дац аха хетар оттадацар [illegible]

ДӀахо хиннар ше мадарра дӀаяздаьй района культура болхлошна редакцио дайтача каьхата тӀа. Ер ба цуи чулоацам. «ГӀулакх долча баха [illegible] ЦӀеххьагӀа коллектива собраш бир аха. Цига лоьрхӀар [illegible] хоржаш [illegible]. Из решени тӀайола протоколаш 1990 шера 27 [illegible] НГӀАССР культура министерстве КПСС Малгобекски [illegible]

Горсовета ЦӀеххьарча сессе дош [illegible] культура болхлой. Цар отдела коллективо депутаталла кандидаташ оттабаьча хоржамаш долча хана чакхбьяцца [illegible] депутатана Н. Сусурыневакей Дезакоарча РДК директора М. Яссеева сессе заседании йолча диннасьха шоашта могар дир А. Хилировай кандидатура из оттайта гӀертам [illegible]

Цецбоахаш [illegible] горсовета сара процедура. Горсовета [illegible] 115 [illegible] депутат [illegible]

чандеш йола В. Гиреева ше йолча дӀайазахар горисполкома председателя Е. А. Чернова.

Бу [illegible] [illegible] ХӀаьта цу тайпара [illegible] тара по чакхдаргдолга.

Цхьабикъда, культура болхлой [illegible] НГӀАССР культура министр Кашаров [illegible] хья МагӀалбика шера министр [illegible]

[illegible]

30—40-ча шерашка а 50-гӀа шераш [illegible]

[illegible] ... — квартирийн учет лела- ... цеха ... партийн ... крайкоме ... 10. КПСС XXVIII съезд решенеш ... КПСС горкомашна, райкомашна шерра ювцийла.

[illegible] хIусамаш, ... профессиональни ... раш кIешагIа хилийтара тIадерзадаь лоархIаме гIулакхаш чаккхдахар; ... кхачан, гIулакхаш деча сфера предприятеш балха лерттIа а бизза а болхлой тIа- ... раи синхача шерача бокъонех пайда а эцаш, хьалло- ... цийла телевизионни радион ... хана из программа юхаа- ... парторганизаценика, ... КПСС горкомашна, райкомашна шерра ювцийла.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралехь, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартехь, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелехь, 2, 10, 12, 22, 26 маехь арадаьлчу газеташ тIа).

Алиев Баба, 1900 шера Иран, Кюммас яхача юрта ваьв, иранец, парте хиннавац, Гудермес станице вахаш а грузчик болх беш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Мельцер Яков Яковлевич, 1892 шера Осети, г. Орджоникидзе ваьв, немец, парте хиннавац, паровозни депо печник, Гудермес станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дизендорф Николай Александрович, 1905 шера Нижне-Волжски края г. Камышине ваьв, немец, парте хиннавац, Гудермес станице вахаш а пекарь болх беш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Дизендорф Александр Александрович, 1908 шера г. Камышине ваьв, немец, парте хиннавац, г. Гудермесе пекарни мастер, г. Гудермесе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зозулевич Виктор Георгиевич, 1907 шера Сунженски района Михайловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, Серноводск станице вахаш а стрелочник болх беш а хиннав, топаш техай.

Браун Александр Александрович, 1908 шера Саратовски областа Калинка яхача юрта ваьв, немец, парте хиннавац, г. Грозне вахаш а «Заготзерно» счетовод болх беш а хиннав, топаш техай.

Аббас Аджи Заде, 1900 шера Турци, г. Арване ваьв, иранец, парте хиннавац, кирпични завода болхло, Гудермес станице ваьхав, СССР доазол араваьккхав.

Арзуманяпц Арам Аветисович, 1906 шера Иран, г. Автавене ваьв, эрмало, парте хиннавац, г. Грозне вахаш а машиннаькъа станци топливни складан начальник волаш болх беш а хиннав, СССР доазол араваьккхав.

Полстожиди Мильтади Георгиевич, 1890 шера Турци, Заганита яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, хлебопекарни мастер, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Григорьев Евгений Петрович, 1898 шера Польша, г. Сувалке ваьв, эрсе, парте хиннавац, Гудермес станци вахаш а кладовщика болх беш а хиннав, 10 шу суд яьй.

Попандопуло Георгий Харлампович, 1891 шера Турци, г. Шабинкарасаре ваьв, грек, парте хиннавац, № 4 йолча хлебопекарни болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Нахутиди Анастас Константинович, 1893 шера Турци, Чалощина яхача юрта ваьв, грек, парте хиннавац, № 4 йолча хлебопекарни болхло, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Харичко Иван Васильевич, 1902 шера Курски областа Харичково яхача деревне ваьв, эрсе, парте хиннавац, машинистийн школа преподаватель, г. Грозне ваьхав, топаш техай.

Хашиев Асламбек Ножиевич, 1856 шера Галашкински района Цори яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Цори яхача юрта ваьхав, топаш техай.

Дзорнев Цоге Чавла, 1874 шера Пригородни района Торши яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Онгушта ваьхав, топаш техай.

Мамишев Кудоз, 1897 шера Надтеречни района Мундар - Юрта ваьв, гIумке, парте хиннавац, единоличник, Мундар-Юрта ваьхав 3 шу суд яьй.

Магдиев Бетерсултан, 1870 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мавзитов Дуда, 1895 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Маашев Магомед, 1884 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Куштанаев Юнус, 1855 шера Итум-Калински района Тазбичи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Тазбичи яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Краснов Николай Акимович, 1898 шера г. Грозне ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Сунженски района Карабулак станице ваьхав, 4 бутт суд яьй — ха техай аьнна лаьрхIад.

Кахаев Абдусолам, 1890 шера Гудермесски района Элисхан Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Элисхан-Юрта ваьхав, 4 бутт суд яьй — ха техай аьнна лаьрхIад.

Дунгаев Ахмат, 1875 шера Урус-Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Катыр-Юрта ваьхав, 1 шуи 5 бутти суд яьй.

Демьянов Иван Ипатович, 1880 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Слепцовски станице ваьхав, 4 шу суд яьй.

Давлетукаев Гурик, 1863 шера Гудермесски района Элисхан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Элисхан-Юрта ваьхав, 4 бутт суд яьй — ха техай аьнна лаьрхIад.

Гурмаев Байра, 1876 шера Надтеречни района Мундар - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мундар-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Гриненко Матвей Игнатьевич, 1872 шера Сунженски района Карабулак станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Карабулак станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Ваnукаев Магомет-Шепи, 1867 шера Шалински района Сержень-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Сержень - Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Белогуров Федот Михайлович, 1897 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Слепцовски станице ваьхав, 3 шу суд яьй.

Бекмурзаев Ахмат, 1894 шера Урус-Мартановски района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Арсамирзоев Сулейман, 1876 шера Урус-Мартановски района Алхазурово яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Алхазурово яхача юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Ампукаев Юнус, 1880 шера Урус - Мартановски района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Алимханов Идиг, 1879 шера Надтеречни района Бано-Юрт яхача юрте ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бано-Юрт яхача юрте ваьхав, 2 шу суд яьй.

Аксютенко Георгий Филиппович, 1892 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Нестеровски станице ваьхав, 5 бутт суд яьй — ха техай аьнна лаьрхIад.

Тарамов Магомет, 1876 шера Урус-Мартановски района Бердыкель яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бердыкель яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мукахаджиев Белал, 1883 шера Шалински района Гельдыген яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Гельдыген яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гашенко Яков Прокофьевич, 1888 шера Сунженски района Карабулак станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Карабулак станице ваьхав, 1 шу суд яьй.

Батаев Дауд, 1878 шера Гудермесски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байсулаев Сусурко, 1874 шера Веденски района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Курчалой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Адуев Теса, 1867 шера Шатойски района Хали-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хали-Кале яхача юрта ваьхав, 1 шу суд яьй.

Надушаев - Адушаев Дула, 1883 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Цинцигов Мусса, 1879 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй

(ДIахододар хургда).

... культболхлой коллектив, шигара хьалхогIа тайп-тайпара ... йовхараш, дегабуамаш, тIехьабеттамаш.

Бокъонца чолхане дийрзар хьал ших деношкь хиннича Малгобекски горсовета ... зача. Цига халкъа депутатийн культура отдела заведующийга хержар Хидирова Ювсе Аьсет. Цох тIехьара тIалам хилар — районера еррига библиотекашн дукхагIйола клубашн болх ца беш сайцар. Мазарра аьлча, забастовка дIайолаелар.

Центральни городской берийн библиотека хьалхашка нийсселча, са бIарг тIаьттар хьалтеха дроллача плаката. Доккхача алапашца цу тIа дIаяздаьдар ер дешаш: «Библиотека дIакъайлай 19-ча мае. Культура отдела заведующелла А. Хидирова хьожаеш горсовета ль решени дIаяккхалца, из дош нийсхо йолаш къоастадалица хьелларгьяц библиотека». Из текст ешэш со латтача юкъа книжкаш бе а доахкаш, бIаргаш хьатIаьхкар.

— Вай фу бехк ба? — аьлар царех ихьаиче. — Книжкаш ца дийшача баргбий нах?

Кастта районии культура ЦIагIа вар со. Укхаза хIара дийнахьа 10 сахьат даьлча вIашагIеттаду культура отдела болхлой.

— Мапа чакхдаргда ер къахьа къемат, — йоах ЦБС методиста, Нохч-ГIалгIай АССР культура заслуженни болхлочо Илиева Марема. — Тхона хьахьожабу берригa кулгалхой тха специальностагIа дийша хилац. Дукхача шерашка болх баьб оаха хьехархо-математик керте латташ, хIапа горсовета решенегIа «доал» бе деллад кхачан института кхоалагIча курса студентьас А. Хидировас.

— Культотдела коллективе иттех саг ва культура институташ яьха, хIаьта культпросветучилищаш, музыкальни школаш чакхъяьхараш дагарбаь а варгвац. Мала тешаргва царна юкъе отдела кулгалде вахийта мегаргволаш саг вац вьлча, — йоах горсовета депутата библиотека болхлочо Сусуркиева ПаьтIамата. — Хидирова тха системе балхэ ена шу совгIа мара дац. ЛаьрххIа дийшача ца хилча, опыт а ца хилча мишта кхоачаш дергда цо отдела заведующе чоалхане декхараш?

...Дог гIоздаьнна тIаэцанзар культотдела болхлоша А. Хидирова шоай инспекторалла хьожалрах бола хоам. Из дар лурчогIа декабре. Кхы а ши бутт баьлча духхьашха балха гучаьлар из. Цунца цхьана коллектива пахаре котдала доладелар тайп-тайпара хабараш, аьзднташ. Нах раьза бацар инспектор шовшца гIожа хилара. Къаьстта ирделар гIулакх хьалха хиина культотдела заведующи М. Д. Тацкиева ... балха а хьожаяь, декхараш кхоачашде Хидирова оттайича.

— ХIапа дика кхетадир ... бесса кхетадаьчул тIехьагIа коллектива собрани йир оаха. Цига аьрхIар отдела кулгалхо хоржаш лаьрххIа хоржамаш чакхдаха. Из решени тIайола протоколаш 1989 шера 27 февраье дIадахьийтар НГIАССР культура министерства, КПСС Малгобекски горкоме, горисполкоме. Тха оагIув хьаллаьцар СССР халкъа депутата Х. А. Фаргиева, республика культура министрага а Малгобекски горисполкома председателга а лаьрххIа запрос яхьийтадо. Цхьабакъда, тхога хьаьна хIама а доацаш, кастта из запрос юхаяьккхар депутата. Оаха кхетабеш бац цо аьца иикъ.

... хьа шоашта могаргдар А. Хидировай кандидатура ... ГIерташ ... санча ... Цецболархой ... сара процедура. ... хьалхарча депутата сесси ... А. Хидирова ... тесар 40 саг, ... нийсса ахарехь, ... хиллара, решени тIаэцара кхоачам болаш дацар ... кулгаш. ... хилча а 50 депутато хьалхана езар Хидировай кандидатура. Дале а, шоай саг чакхваьккхар горсовета кулгалхоша. Сесси заседане протокол хьада аьлча ала хIама доа-

Демократе хьалашка даха Iомале

БархIалагIча январе цу хана хиннача горисполкома председатела Б. Манкиева дош делар шин кIирал тIехьа ца доахаш хоржамаш чакхдоахаргда, аьнна. Оаха сатехар 20 февраль хьатIахкхаччалца. ТIаккха КПСС горкома хьалхарча секретара А. И. Алмазовин тIадахар тхо. Цо дош делар дош мехкъла сихагIа къоастадергда, аьнна. ХIаьта из къамаьл деча хана цига хиннача горисполкома председатела заместитела З. И. Мамилова хоржамаш хургдола ди ше белгалдаккхаргда, аьлар.

Оаха хьэкимашца къамаьл дьэлга хайча, А. Хидирова чураьлар, иппараш е а цIогIа детта а йолаелар. Сона саина из ловш ца хуле, са кандидатура юхаяккха могаргдац шоана, — йоахар цо.

ХIапа гуш да А. Хидирова шийн деша «да» йолга. Горсовета тIеххьара сесси хилале хьалха кхы цIаькха а З. И. Мамиловна, А. И. Алмазовна тIадаха хилар тхо, тхоай бала кодабеш. Цхьабакъда, оаха яхар лергех кхетанзар хьакимашта, А. Хидирова культура болхлой коллективо мога ца ешше, из болх цуна булургбоацилга ховшше отделана кулгалде хьожаяьй из. Хьагучох, культурах яьсса моттиг хет района кулгалхошта. Тхоашка яхьа гIелал кхы ла а ца могаш, балха ара ца довла лаьрхIад оаха»

ВанагIа фуд из, коллектива хетар теркалде безам ца хилар деце? Мегад: хоржамаш чакхдаха ловш е из де бокъо йолаш хиназбац района кулгалхой, тIаккха культболхлошца вIашагIкхета, царца къамаьл де, бакъдар хьаллаца, нийса доацар тоаде декхеринла бецарий уж? Дергдац, аьнна, вас а ца еш, де дезар хьадаь тоам а ца беш, чакхбала лаьрхIа хургда-кх цар.

Коллективо ше белгалбаьхар отдела керте оттабе мегаргба, аьнна, шийна хета нах. Уж ба ЦБС директор М. Длейтов, парка директор И. Мержоев, ГДК директор М. Газдиев. Уж берригаш а лаьрххIа дийша а культура учрежденешка болх беш опыт Iоаць а специалисташ ба. Цул совгIа, коллективо могаеш я цар кандидатураш.

иаш бисар горисполкома болхлой. Цунга хьажа ловш дукха бар, нарна НГIАССР культура министр И. Киндаров а волаш. Сона хетачох, протокол ворхI иаIара тIехьашка лоцкталергдацар, иагахьа санна гIулакх цIена даларе. Цунна къаьгга тешал деш да из а кхыйола а сессе решенеш корта боацаши дIаяха езаши я, яхаш из а хьа дувцар. Цу хьакъехьа уж бакъбе валлац со, цхьабакъда, укхазарча депутатий балха тIа гласность яларе, лоархIаме дешаш цар гуччахьа къесталоре. Йоахараш-хабараш дIадэржаргдацар районе

Сесе решени шоашта яйзача, района культура болхлоша собрани йир. Цига дакъа лоацаш хиннача 90 сагах цаI мара дукъала воацаш, дош нийсхо йолаш къоасталалица культура учреждененш дIакъовла, аьнна соцам тIаийцар. А. Хидирова собране яиэр, из кхачан институте экзаменаш дIалуш яр. Ше дIалхале хьалха массехк свга выговораш тоха кхоаьяр из.

— Сайна фу бахьан долаш бехк баьб хац сона, — йоах Долаковарча ДК директора М. Яснева. — Культура ЦIагIа ремонт йоалла тоъаль ха я. Цига тIахьожаш ва со. ХIаьта еррига са штат укхаза, РДК болх беш я. Оттадаь бахьан — ЦхьоалагIча майна лаьрхIа программа оттаяьяц. Ай, со ва из оттаезар? Сенна эшаш ба тIаккха хормейстер, концертмейстер, массовик, худрук, кхыбараш. Царна алапи ма телий концертни программа оттаярах.

Яснев горсовета депутат ва. Бера хана деиз художественни самодеятельносте дакъа лоацаш халхара а илли алара а говзал карлер[illegible] яьккхай цо ДК кулгалхо хилара бокъо. Цул совгIа, из керте латта культура ЦIен коллектив дика йовзаш я районе бахача наха. Цо дакъа ца лоацаш нагахьа мероприяти чакхъялац укхаза. Цудухьа наха сий ду цун, из хьоашалгIа ярга хьеж.

ТкъесталагIча мае дIайолаелар забастовка. Мишта тIайийцар из горисполкома кулгалхоша? Дика да-кх цар бе автоматаш ца йоахкаш оалача дIакхоачабир цар нийсхо иккхара, шоай болх дерт!ача баккхара тохабенна нах. Культотдела декхараш кхоа-

[illegible] ... Ниьта ... министра Киндарова ... Шии къамаьл но дIадолаьдь гаьннара: этара хьалха «культура» яхача деша ... ГIалгIай драматически театра бала кодабир, кхахра белгалдаьккхар, мел халача хьале ... культучреждений болхлой. Шаьра гуш дар, района культура отдела ... А. Хидирова ... ПIовзийга. ... кулгалде ... тадаьд района кулгалхошна

— ЛаьрххIа образовани ца хилча отдела кулгалхо хила ... — аьлар министра. — Масала, со се ... ва.

Перестройка дIайолаелале хьалха хиннача ... симптом санна кхетадир ... дешаш ... проблемашца ... Дукха а хаттараш дир ... Киндаровга. ... шоашта хьалхашка латтача проблемашта ... Района культура вахаре эттар нийрча хьал ... дукхагIчаа ..., книжкаш фонд дIаниисде ... мешенеш яц, культура цIеношка сатем латт, тоъаш яц кадраш, культура дегIаядалаяра дIахьежаду ахча кIезига да. Цу чоалханеча хьалашка культотдела ... оттаве вега опыт йола ... хIа дешар дийша, ... тоаде ховргдола саг. ... укхаза из деррига тер... деш дитад. Цул совгIа ... саг баъа а волаш, бIарч коллектив хара а йолаш ... ла йиш яц гIулакх. Из ца ховш ба горкома горисполкома кулгалхой?

А. Хидирова вуза экзаменаш дIалуш я. Из тIа а йоапаш дош къоастаде аьттув балаизар. Цхьабакъда, керда кулгалхо балха араяьннача хьалхарча деношка юха вIашагIкхета лаьрхIар района культура болхлоша парте горкомеи горисполкомеи кулгалхоша. Цига ... соцае раьза хиланзар нах. Нагахьа санна дош тIаккха а къоаста ца дой, цIаьхха а болх соцабе лаьрхIа ба уж.

Ишта я-кх цу доаиа исторн. Из дIайолаелара мерттера бахьан — ... хьашташ теркал ца дар ... ха лоIам ГотоIабар, кадрови дешаш лаххера Iо къестадар.

М. КАРТОЕВ,
тха собкорр

«ХАННАХЬА ДIАВАХА А ХА ДЕЗА»

«Хьамсара редакци! Тхона дукхаезаенназ укх тIеххьарча хана «Сердало» тIа араяьлла керда рубрикаш, къаьстта «Хьаьша цIа» яхар.

Оаша хьакхайка ма дарра, газет дешарий бокъо ма йий цу «Хьаьша цIагIа» шоашта «бехке» хетар «чувакха».

Цун бахьан фуд хац тхона, бакъда, укх тIеххьарча хана телевидене дикторашта юкъе гуш яц Яндиева Лида. Тхо зIамига йиIигаш йолча хана деиз цунга дIаIемадар тхо. Цудухьа тха чIоагIа ловра шоай «Хьаьша цIагIа» Лида ин» яхилга сона фуд а хацар Тхо даьхача Карагаиде из вIалла я а яцар.

Тхона къамаьл дaь из чоI дIаяхача, са цIерахочо эскхиита аьлар:

— Лида, из болх хьога дика товргбар. Iа даь! ... на доза цу конкурсе ... Киеве яр телевидени ... сона хов диктора болх фа болх ба. Хьега булургба из.

Ишта кхаьчар со радиокомитете, «Iодешал», аьнна, редактора Албогачиев Идриса хьакховдадир сога «Сердало» газет. Хатла массехк дош Iодийшар аз: хацар гIалгIай йоагIв.

Оаша ехар, цунца къамаьл дар, шин вахарах-лелах цунга дувиийтар. Цьсарера Мальсагова Мадина, Евлоева Рая, Ахриева Лиза.

Май бетта 30 шу дуз Нохч - ГIалгIай телевидени болх бе йоласна. Иззал ха я диктора, Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артисткас, «СССР Гостелерадио отличника» Яндиевас ница болх бу.

Газет, дешарий дехар кхоачашдеш, тахан тха «Хьаьша цIагIа» я Яндиева Лида.

— Лида, мишта нийсделар хьох телевидене диктор хилар?

— Из дар 1959 шера сентябрь бетта. Цу хана Грозненски универмаге кIадаш доххача секце болх беш яр со. Сона уллув къахьегаш яр цхьан хана Киеве лъха Камалова Лида. Цхьан дийнахьа тхона хьатIаера сона йовзаш и ла ваннаьха нс! «Радиокомитетера иоагIа со. — аьлар цо. Цига кхайкаьа телевидене дикторий конкурс. Дикъа лаца дIаязъеннай со».

Бакъдар аьлча, аз дукха теркал ца деш дитар цо дийцар, хIана аьлча «телевидене дикторашт харжара конкурс. Цох чакхъяьлар Левченко Ольга, Гулиев Султан со.

— Лида, лакхе ма аьларий Iа, телевидене диктора болх мишта бе беза хье ховш лцар, аьнна.

— Аьлар Ха а хацар.

— Мишта Iомаеслар хьо, хьана новкъостал дир хьона?

— Тхо болх бе деладеннача 1960 шера хьалхарча бетташка кIиран шоазa-кхоза мара хилацар гIалгIай передачаш. ХIаьта а хIара денна балха ухар тхо. Хьалхагiа театре болх баьча Третьякова Роза Викторовнас, Золотарева Нинель Ильиничнас, Кириллова Маргарита Яковлевнас, Винокурова Маргарита Иосифовнас, чIоагIа новкъостал дир тхона. Шедар Iомаде дезаш дар.

Ишта цу хана сона дика новкъостал дир, цу хана телевидене редактораш хиннача гIорваьннача гIалгIай поэта, Яндиев Жамалдас, Галаев Хьасана.

Диктор - практикант волаш цхьа шу даьккхар аз Цул тIехьагIа со массехка ха хилар СССР Гостелерадио кIи хезача дикторашa еча семинарашка.

ХЬАЬША ЦIА

— Лида, хIанз аз хьога дергдола хаттар хьона новкъа хургдоацача тайпара мишта дергда-хьогI, лхаш уйла еш вар со. Диктора болх хьайна сел дукха безаш хилча, телевизорашка хьежаpашта хьо кIордаль хIама ца хилча, мишта дIаяхар хьо цу балхара? Е хьакимаша тоъаргда, аьлар хьога?

— О, (Лида елалу) из сона сайна мара ховргдоланц хIама дац. ХIаьта а хьа хаттара жоп ца делча яргьаш со. Метка вовзаш волча артиста Кикабидзе Вахтанга оалача цхьан илле тIа укх тайпара дешаш да: «Са шераш — са ганз». Аз кхьча тайпара аргдар: «Са ганз — нах сона дика хилар».

Со морг кхы яц, аьна, бацар уж сона шутта дика. Согара гIалгIай даьлча, цхьайола передача шьерра чакхйяккха вIаштIехьа ца даьлча цар дIайхача дешашца, хьаллацаро керда низ теларг сона, ... сайх бIубоалийтар. Из хинналеца тхьаь бархI шера телевиденe экрана тIа хулалургьлацар со. Баркал хилда царна!

Цхьаькха хIама цхьа чакхе йоацаш хилац. Боккхийча наха оалаш хезад сона: моллагIча хIаман гетарч вам беннача хана юхасаца ча деза. Телевизорашка хьежаpашта со кIордаялахьа диктора болх бита лаьрхIар аз. Дог Iаббалца йийлха а йийлха, цунца Iадита нийцар.

— Лида, хIанз радио чу гIолла ювцаш хоз хьа цIи.

— Ер кхоалагIа шу да аз радиокомитете режиссерала болх бу. Городе йолашйоагIаш кхийтача цхьаболчар хоатт сога «Хьай балхара дIа хIана яьннай хьо?» ХIаьта «Диктора болх маца бутаргба Iа?» наха оалачул дикагIа хет хьалхара хаттар цар деш.

— Вай къамаьл чакхдалалехьа, Лида, хьона цхьа барт бе безам бар са. Нохч-ГIалгIай телевидене историна, долче, вай халкъа историна а юкъелхай хьо эггара хьалхара гIалгIай кхалсаг-диктор хиларах тарра. Иззал дукхача шерашка атта боаца из болх беча бе-бе хIамаш нийсденна хургда хьона; сакъердаме, хьай говзал-маькарал оарцагIъяккха езаш, хьаштдале, бIаргах хи тIадам боалаш а.... Тахан царех дувцаргдац вай. ХIаьта а хьогара дош даккха ловра сона, Iа царех дукха ца говш газет дешарашта дувцаргда, аьнна. Раьза йий хьо из де?

— Са цIи вай халкъа историна юкъеяхав, аьлар Iа. Сона хетачох, из сов чIоагIа да Историна юкъе яхал аиса дукха хIама даьд оалалургдац сога. Бакъда, сай болх геттара дукха безаш а из мамогга дикагIа бе гIерташ а хьаеннал. ХIаьта сона карагIдаьннача мах наха бергба Из цаI да. ШозлагIдале, Iа лакхе ма аьлара, диктор волча хана сакъердаме а елха безам боагIаш а бе-бе моттигаш нийсъеннай. Iа сел чIоагIа дехар дош, газет, дешарашта, царех дувца хьожаргьа со.

— Вай лакхе ма алларэ, укх деношка ткъаь итт шу дуз Нохч - ГIалгIай телевидени болх бе йоласна. Хьайца болх баьча новкъосташка фу аргдар Iа, Лида?

— Ма хийра яьккхар Iа со царех «хьанца болх баьча новкъосташка», аьнна. Тхо-м тахан а цхьан да хIаьта даим хург а да. Перестройкас, демократизаце а гласносто а керда тароаш хьаийнна вай радио телевидене, газетий болхлошта. Цхьан хана сона а телевидене журналисташта а дувца ший хург ма яц, аьнна, дага из хиннача хIамаех тахан гуччахьа дувц ХIаране хьинца дIаол шийна хетар хьула ца деш дувц шийна къувлачох. Цхьабакъда, перестройкас журналисташта еннача цу йоккхача паргIатоно дIадех цар шоай хIара дош дисталатта алар, шоашта тIалатта бехктоххам царех хIаране кIоаргга кхетабар.

Сай къамаьл чакхдоаллаш са безам бар Нохч-ГIалгIай телевидене беррига болхлошта цIей даькъала дувцаш ловца баккха. Балха тIа даим аьттув балба цар!

— Лида, Iа баькха ловца дег тIара хьаллоац тха газета коллективо.

— Аз дег тIара баркал со «Хьаьша цIагIа» хьеха, аьнна, дехар даьча «Сердало» дешарашта а соца къамаьл даьчоа а.

М. МУСИЕВ.

Целинограде хинна Нохч-ГIалгIай общественно-культурни центра учредительни конференци

> **ТЕШАЛ ДУ ТIЕМЕИ КЪАХЬЕГАМЕИ ВЕТЕРАНА, ЦIЕЧА СЕДКЪА, ДАИМЕХКА ТIЕМА I СТЕПЕНА ОРДЕНАШ ЕННАЧА Х. Р. ЕВЛОЕВА:**
>
> — ...1944 шера гурахьа Белоруссе территоре тIа Къулбаседа-Малхбузец фронте вар со. Ерригача фронташкара беррига нохчий, гIалгIай, къоаршой, балкхарой, калмыкаш вIашагIтехар Москвеа юххе сборпункте. Из хала ди дар. Трибуна тIа латар эпсарий группа. Къамаьл даьча майора аьлар: нохчий, гIалгIай, къоаршой, балкхарой, калмыкаш шоаш баьхача моттигашкара дIабахийтаб, цар къамех бола салтий эскарера мукъабовлийт, тахан деиз дIа уж салтий спецпереселенцаш, яхаш хургба...
>
> Цхьа увзара хIама хилар цига. Эпсараши салтийи белхар, тIера погонаш Iоккхувсар, хьаьоахар орденаши медалаши, три[illegible] кадацар, оаш тхо дехкад! Фуд оаха даьр? Тхо немцашца тIом беш долча хана, вo тха дезалашца тIом беш хиннад. Трибуна тIа латтара а белхар: «Оаха фу дергда? Оаха кхоачашдер правительства хьалашта тIадиллар гIуллакх да».
>
> Дикъ шера тIем тIа латташ дукха хIамаш бIарга дайра сона. Дукха хIамаш лайнадар аз, бакъда цIаккха веха вадар со. Цу дийнахьа эттара хьалха а тIеххьара а вийлхар со...

автономни республикацара бувзамаш чIоагIдара, школашка наьна мотт Iомабе хьалаш хьадара гIодергда, центрана болх бе помещени къоастаергьа, кхыдола Кавказа къаьнача халкъий йIаьхий культура юхаметтаоттаярца дувзаденна, лоархIаме дешаш къоастадеча гIо дергда, аьнна.

Учредительни конференце хержар нохч-гIалгIай общественно-культурни центра совет. Цун кулгалхо хержар С. С. Героев. Цо аьлар:

— БIаьха нинъ ба общества нийсхонга кхача гIерташ хьабенар, хIаьта дукха духьалепаш лха а йийзай цун. БIаьха, хала ннкь баьчул тIехьагIа дукъа тIа баьлча совцаш оамал я лоамарой: салаIа, тIехьашкахьа юха хьажа, кхы а дикагIа низ Iоабе, цул тIехьагIа дIахо урагIа гIоргболаш. Цудухьа дагадох вайна дIадахар, тешшаме хьалхашкахьа гIоргдолаш. Цу гаьнача, эггара йоккхагIйола халонаш лахара тIаэттача хана а нах шоаш [illegible] тешаш да лаьтта йовхал а хьаькъал а сопдаргхиларах. Из йовхал а хьаькъал а луш дараш вай воаш, вай Даьхе хургхиларах..

Конференци чакхйоаллаш цига доккха цIей хилар. Макенскерча

1944 шу 23 февраль нохчий а гIалгIай а [illegible]

Къамашта юкъера гIулакхаш

МА СОВЦА ДУКЪА ТIА ДАЬЛЧА

Спорта хоамаш

Ший аргIанара ловзар Грозненски «Терека» футболисташа чакхдаьккхар дIадахача шоатта дийнахьа Волжскерча «Торпедаца».

Матч дIайоладелар вай мехкахоша сихха атака а еш. Царех цаI вайчар аьттув боалаш чакхъяьлар. «Терека» капитана Идигов Руслана чутехар бургац. Счет 1:0 хилар.

ЦхьабакЪда цул тIехьагIа хиннар кегадениа ловзар хилар, дуккха нарушенеш а еш. Из хьахьокх вай командацара шиъ «Шамханов Авалуи Нездуев Сайд - Махьмади) командана юкъера юхаваккхаро. Команда кIезигъенначул тIехьагIа грозненцаша шоашта кхоза бургац чутохийтар. Цхьакха цхьа бургац юхачутоха вайчар вIаштIехьдаьнадале а счет 2:3 йолаш «Терек» нийшар.

* * *

ДIадахача шоатта дийнахьа Грозне моттигера «Локомотив» ший стадионе тIанзнер Дагестана столицера машиннаькъахой. Уж командаш ловз КъулбасеДа - Кавказски машиннаькъа производственни коллективий командашта юкъе футболагIа ловзаш хьалхе яккхара.

Ловзар вай футболисташнахьа совле йолаш дIадахар. Счет 2:0 йолаш грозненски «Локомотив» котъяьлар.

* * *

Къаьстта наькха теркам тIаозаш хилар Стари Сунжера «Кооператив» яха командеи ЧИГПИ студенташи вIашагIкхетар хилар. 30-лагIа минот йолаш счет хьаийллар старосунженец Тагиров Рамзана хIаьта шолагIа тайм йолаш командерча цун новкъосто Ветряков Сергея баькха толам дIачIоагIбир.

А. ИЗМАИЛОВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

31 МАЯ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.20 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.50 — СССР КГБ доазув ларадеча бIухой образцови оркестр доаз.
9.15 — «Пресс-клуб» яхача кхоллама объединено» хьагойт..
11.15 — «Кхолна — премьера. СССР халкъа артиста В. Плучека кхолламах.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «БIаргаш вайна ...

19.00 — Информационни программа. Перерыв (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

1 ИЮНЬ

ШОАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
9.00 — «...10 шу ... бокхагIен».
9.45 — «Дега илли» яхача документальни фильма премьера.
10.15 — «ЛагIаш» яха художественно - публицистически программа.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Документальни фильма премьера.
16.35 — ДIалохк РСФСР заслуженни артистка Г. Шондаьша...
17.00 — Останкино Концерт...

тІера погонаш юккъехь, Іаржа Іоахар ордеваш медалаш, трибуна тІа лаьттарашка цІогІарч деттар: «Оаха шо цІаккха дехкадацар, оаш тхо дехкад! Фуд оаха даьр? Тхо немцаш-оаха даьр? Тхо немцаш-ца тІом беш долча хана, шо тха дезалашца тІом беш хиннад...» Трибуна тІа лаьтта. раш а белхар: «Оаха фу дерграш? Оаха кхоачамдер правительства тховшта тІадилла гІулакх дар».

Дикъ шера тІем тІа латташ дукха хІамаш бІарга дайра сона. Дукха хІамаш лайнадар аз. бакъда цІаккха веха вацар со. Цу дийнахьа эггара хьалха а тІеххьара а вилхар со...

вахара тІаьттача хана а нах шоаш нах бойлаш бусаш хиннаб. Из Іалаьмате доккха рузкъа да. Вай тешаш да лаьтта йІовхал а хьаькъал а совдаргхиларах. Из йІовхал а хьаькъал а луш дараш вай воаш, вай Даьхе хургхиларах...

Конференци чакхйоаллаш цига доккха цІей хилар. Макенскерча

Къамашта юкъера гІулакхаш

МА СОВЦА ДУКЪА ТІА ДАЬЛЧА...

1944 шу 23 февраль нохчий а гІалгІай а халкъашта бокха бала тІаэтта ди: «цу дийнахьа малх хьагуча а баланзар». БІарчча халкъаш шоаш даьлача моттигашкара арадоахаш Іодахьийтар сталинщина эггара унзарагІа дола зулам дар.

Масехк сахьата даьхенах, материальнии духовнии культурах даьхар халкъаш, къаман курал йохайир. Герз тІаоттадаь вокзалашка, цул тІехьагІа товарнякашта, тІакхха мычахьа буг ца хойташ дІабигар нах.

Дувцарах саг тешаргвоацаш хІама дар тІаэттар. Мехка политически карта тІара цІаьхха дІаяьлар республика — цу хана «сийлахь сталински конституци» оалаш хиннача белгалдаь ма хиллара, кхычар санна бовъо йолаш хинна республика. Цига даьха халкъаш «спецконтингент» хинна дІаэттар. Уж дІабоаржабир Казахстане шерача аренашка, Киргизе лоамашка.

ТЕШАЛ ДУ Д. С. АУШЕВА КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАНА:

— Цу шера 17 шу доалаш вар со. ЦогІарч, наьна бІаргех Іоуха хий, цІенах доалаш хилар дагадоагІа. Укхаза доагІача хана бокхха дезал бар тха, хІаьта хьа а кхаьчар... Іа дар, вагонашка шийла яр, байнараш а дІайнабаращца цхьана. «баьхкар». Укхаза хІара дезало вахар дІадоладир веннар дІаволлаш. ВІалла дицлац сона тхой да валар. Из, цІе бІухо хинна, граждански тІем тІа Орджоникидзе кІал кулг яздаь грамота, сцнар, цу хана хала чов еш тоц кхийтта хинар лаьца дІавигга йера комендант. Бахьаваш лехацар — кхоачамболаш дар спецпереселенец вале. Дега ла магланзар цІаьхха а тІаоттадаь Іазап — вз детта ца луш сецар, баррнгача дезала бІарга а гуш Іокхийтар да. ТІехьагІа городе вера со, вагоноремонтни заводе балха эттар, иштта цига болх беш дерригa вахар а чакхдаьннад. Заводера вахав со пенсп а.

— Ца довш дІалхардайлар тхо, — дагалувц «переселенцаша», дог раьза а долаш вежарий хьисапе тхона гІо деш казахаш, эрсий, украинцаш, киргизаш, немций хилар бахьан долаш, царца цхьана дахаш чакхъдаьннад тхо. Цу халача шерашка тхона бокъонца дайзад маькха цхьа чІегилг нийсса ахъякхха яхалда фуд. Вай халкъашта юкъера доттагІал — из эггара дезагІа дола хІама да.

...Цу дІаьхача шерашка дукха хІамаш бІаргадайнад. Дукхача халонех чакхбувла бийзаб лоамарой. Эггара халагІа дар 1957 шера «гешт ду» аьнна правительства. къниосх тхо цІендеш санна даь хІама. Дукха ха йоацаш репрессированни долча халкъий бокъонаш юхаметтаоттаяра хьакъехьа декларации тІанийцар СССР Лакхехьарча Совето. 46 шу тІехьадиса дале а цу документу наьха дегашка тешам боссабу кхоане дикагІа хургхиларах. Тахан вайнах, дІаяхача ханах юхебиса ги боалача мухьагІа мукъа а баьнна уйлаш еш ба шийн къаман кхоанен, цун культура, нравственни цІенон. Из бахьан долаш да тахан областе нохчгІалгІай общественно - культурни центр хьаяра йолча учредительни конференце уж гулбалар.

...Цу дийнахьа областной центра машиннаьккъахой Дворецe чІоагІа дог тохадолийташ вІашагІкхетараш хилар аксакалий а кагийча наьха а, цаІаш нийсагІдар лохаш къувсаш бар, вожаш хьаькъале хьехараш деш бар.

Гулбеннарашта хьалхашка къамаьл дир инициативни группа кулгалхочо С. С. Героева. Цо нохчий гІалгІайи халкъий исторе экскурс а яь, дийцар казахстанцашкарча доттагІалах, чІоагІа сагота волаш хьоахадир бІаьшеренашка даьша гулъяь духовни маьхаленаш йоалаш-йоалаш дІайолаш латташ хиларах:

— БоккхагІбараш бовш кІезигкІезига дов вай а. Иштта хургда, нагахьа санна вай культура, вай мотт вай бераша лора ца бой, дегІа ца боалабой, бІаьшарашка нийсдаьча законегІа уж ца бахе. нагахьа санна вай боккхийча нахаца цхьана из дерригa дІадала дезаш лале фуд къам хиларга хьежжа вайга дусар? ГІулакх цу тІа ца кхачийта вайна гІо дергда культурни центро.

Цул совгІа, центро де лерхІар — къамашта юкъера гІулакхаш эргадоахаш тоадар, паччахьалкхенни къамаштен юкъера гІулакхаш вІашн тардеши областе дахача къамий а народностий а культураш вІашии йІаьхий ени.

— Вай «ак» ях къамашта юкъера барт эгІабара, вІаший гоама хилара, вай «ак» ях къамашта юкъе юкъ ехкара. Со тешаш ва вай хІанзарча тІехьен хьаькъал хургхиларах дерригача халкъашца бокъонца дола доттагІал леладе ховш хинача нохчаштен гІалгІаштен тара хила. Сона хетачох, кхыча къамагІа болча нахацара безам белгалбоахаш оаха вІалла а лохдалийтац, дуккхагІа, лакхду, тхоай халкъа сий.

Цу хьакъехьа да тІемен къахьегамен ветерана А. А. Тангиева къамаьл: дерригача къамашта юкъера доттагІал чІоагІде деза, цхьабакъда чІоагІа лэрхІа а лелале а деза халкъа Іаьдалаш, наьна мотт Іомабе беза бераш та, саг йоагІача-йодача, хьалха а санна, хоза хилийта гІерта деза, халхараш де безам баа, сакъердаме хилийта еза..

«Вайнах» яхача республикански культурни центра цІерагІа къамаьл дир А. Р. Сайдулаева, ЦСХИ преподавателa, халкъа тІаэттача балах а кхоаненга дог доахаш хиларах а дийцар пенсионера С. Хамхоева, ДСУ участка начальника И. Генишева, «1 Мая» яхача Балкашински районерча колхоза ветеринара П. Уцнова, Макински нарсуда юридически отдела заведующе И. Дзлурова, ЦГМИ боккхагІволча преподавателa С. Евлоева

ЧІоагІа наьха дегашка дувцаш лар пединститута студентка Эгиева Фонас аьнна дешаш:

— Хьамсара са мехкахой, сона цІаккха а бІаргабайнабац тахан миссел дукха гулбенна са халкъа викалаш. Цхьан хана вІашагІкхета йиш йоацача оттадаь хиннад шо, ХІанз вай юхаметтаоттаде деза дикагІа мел дар, вовй халкъа традицеш.

ЧІоагІа дог тохадолийташ къамаьл дир мединститута лаборантка М. Цолоевас:

— Сога ца кхоачаш дукха хІамаш дисад вай халкъа Іаьдалех, культурах, меттах. Иштта из ца кхоачай бнса дукха ба са ханара нах. Цудухьа сона хет вай вІашагІкхетанза даргдоацаш, культурни центр хьаинза яргйоацаш. Нагахьа санна согара новкъостал эше — чІоагІа гІадъяха из аз дергда.

Демократически собраце хила доагІача тайпара, хІара саг шийн лоІаме ва моллагІа шийна хетар, проблема мишта къоастайича бакъахьа я дІаала, Иштта хилар конференце венача шийн цІи яккха ловш воацача цхьан хьаьшо даь къамаьл. «Со — магометанин ва», доикхал а деш, аьлар цо, иштта аьлча аксакалашта хьехар де, шийн бокъо йолаш санна.

Конференце хиннараша хьаллацанзар цун къамаьл: трибуна тІара Іовала вийзар цун.

«Казахски мотти культурен» яхача общества цІерагІа гулбеннарашка моаршал кхайкадир, хІаьта центр берхате болх беш хилар ловш ше волга дІахайтар инженерно-строительни институтa преподавателa Ж. У. Аубакировс.

ЧІоагІа теркам тІабахийта ладийгІар зале баьгІараша К. О. Омарова, парте обкома шоллагІча секретара, Казахски ССР халкъа депутата къамаьлага.

— Кхело вІашагІтехад вай халкъаш — казахий, эрсий, украинций, немцин, корейций, нохчий, гІалгІай халкъаш, чІоагІдаьл царна юкъера бувзамаш — вошала, доттагІала, хало а, Іазап а цхьана танхара бувзамаш.

К. О. Омарова чІоагІа хьаллаьцар общественно - культурни центр вІашагІйоллар, белгалдаьккхар культурно - просветительни центраша къамашта юкъе нийслуш йола дукха ира проблемаш дІайоахача гІо дергхилар, цо дош делар партийнни советски органаша фольклорни группа кийчдаь халхараши иллеши дар импровизированни концерт дІадоладаьраш. Цига хьинаре дакъа лаьцар Балкашинерча, Целеноградерча самодеятельни артисташа. Укхаза иштта хилар лоамарой халхар дикагІа дара кІантий яхье бовлар а.

ТЕШАЛ ДУ Р. Т. ЧЕМУРЗИЕВА, ОБЛИСПОЛКОМА ГЛАВПЭУ СПЕЦИАЛИСТА:

— Сай налас дувцаш хезад сона мел хала теда дийзар вахара овлаш, мел атта дацар нердача моттиге вахар дІадоладе. Тхона хьалха а яьнна удаш яр «сийле», вайцнга боагІараш «ваьха кортош доахараш», «даьхе схкараш» ба яхаш. ТІехьагІа, ха дІаяхарца гуш хилар тхо фу нах да. Укхаза баьхача наха хайра тха кхалнах — кулгаца хІама хьаде ховш — хІама тега, дага, хьийзача тхах хІамаш е ховш хилар. Цул совгІа, чІоагІа эхь-эздел долаш, дезала сий лораде, лоаттаде ховш хилар. Дика гІулакхаш дайзар царна тха къонахашкара — цІекий тоае, пувр, дирст хьае, иккаш, маьчаш е ховш уж хилар. ХІаьта мел чІоагІа лора. дора цар доттагІал, мел чІоагІа хулар цар денна дош?

Хала хете а вІаши къаьста даха дийзар тха, хІаьта гІомарагІа хий чудодаш санна дІаьлар тха культура. Дика деций из дерригa а дІадаьнна. Культурни центр хьаяр — из нах вІашагІкхетар, исторена, вай халкъа культурана, искусствана пропаганда яр да.

М. СТРЕЛЬЦОВА.
«Целиноградская правда» корр.

СУРТА ТІА: конференци йолча [redacted]

Ю. КАЗАКОВА сурт
(«Целиноградская правда», 1990 шу, 23 мая).

... мотив» ший стадионе тІаьх-

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

31 МАЙ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильм.
8.50 — СССР КГБ доазув перадеча бІухой образцови оркестр лов.
9.15 — «Пресс-клуб» яхача ихралама объединене» хьагойт...
11.15 — «Кхоана — премьера». СССР халкъа артиста В. Плучека кхоллам ах.
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — «БІаргаш дайна оалхазар» яхаш берашта дола фильм.
16.50 — «Нанен Марейхен» яхача документальни фильма премьера.
17.30 — ТелетІий. Москва — Бостон. Сага экологически ихерамэле.
18.30 — «Ха. ТСН.
19.00 — «...16 шу даланзен бонкхагІен».
19.45 — «ЛагІаш» яха художественно - публицистически программа.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — Эфире музыка я.
00.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35 — «Шехерезада» яха Н. Римский - Корсакова симфонически сюита.
9.20 — Документальни фильм.
9.40 — «Здравствуй, музыка!»
10.00 — «Гоура баьреш» яха берашта дола фильм.
11.05 — РСФСР городий телестуди. «Сагаалган — кІайча бетта цІей» (Улан-Удэ).
11.45 — Ритмически гимнастика.
12.15 — «Паччахьалкхен доазо» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гІа фильм — 21-ча шерара машара ахка», 1-ра сери.
15.30 — Мультфильм.
16.10 — «Вовшех дагадовлий вай» (нохчий меттала).
17.00 — Информационно-публицистически программа.
17.30 — «Дукхаеза мелодеш» яха «Северный» совхоза къахьегамхоша еннача заявках отталь музыкальни передача.
18.00 — «Лаьттен кортамукъален». Республикера ахархой боахам дегІабара проблемаех. Телефонаш: 22-26-68, 22-01-65, 22-93-92.

19.00 — Информационни программа. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

1 ЮНЬ

ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильмаш.
[illegible]
9.45 — «Дега [illegible]» яха документальни фильма премьера.
10.15 — «ЛагІаш» яха художественно - публицистически программа.
11.30 — «Дунеи гонахьа» яха альманах.
12.30 — Ха. ТСН.
15.30 — ТСН.
15.45 — Документальни фильма премьера.
16.25 — ДІалокх РСФСР заслуженни артистка Г. Шондыбаева.
17.00 — Останкино Концертни студе педагоги, композитори дирижери волча Г. А. Струвецара вІашагІкхетар.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — «Кинопанорама».
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — Коллаж.
22.05 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брейнг-ринг.
22.50 — Из хиннад... хинна...
23.10 — Взгляд.
00.55 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.45 — «Египтера бийсаш» яха фильм-балет.
9.25 — Документальни фильмаш.
9.45 — «Гоура баьреш» яха берашта дола фильм. 2-гІа сери.
11.00 — «Музыканташа музыках».
11.45 — «Паччахьалкхен доазо» яхача телефильма юхагойтара сеанс. 2-гІа фильм — «21-ча шерара машара ахка». 2-гІа сери.
15.35 — «Душе людской нельзя без красоты» яха концерт (юхагойтар).
16.05 — «Тахан [redacted] (гІалгІай меттала).
16.20 — Реклама.
16.30 — «Отчет йо депутаташа» (нохчий меттала).
16.50 — Киножурнал.
17.00 — Информационно-публицистически программа.
17.35 — Кагирхой видеоканал.
19.15 — Премьера хиллачул тІаьхьа (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Информационни программа.
00.00 — Волейбол. Дунен тІарча лигай хьалхле. МаІанах. Сборни СССР — сборни Япони.

РАДИО

31 МАЙ.

ЕРА

7.30 ДоагІаш деш дола къамаьл.
7.40 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15. — Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30—9.00 Лирически илле концерт (гІалгІай меттала).
11.15 Депутата позици (нохчий меттала).
11.30 Кооперацe «тІкъамаш айлуш доагІа». Кооператорех дола дувцар.
11.45 — 12.00 Рейса эффект (гІалгІай меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Хьайбаш лeладераш-арендатораш болча (гІалгІай меттала).
17.30 Реклама.
17.45 КПСС советски политически системен обществана перестройна ечара цун лоархІами. Беседа.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа музыка (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68: отделий: партийни вахаре — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81. 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84. 22-90-66: культура — 22-64-75.22-75-78; письмой — 22-85-64: машинописни бюро—22-89-51: корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68: отделов: партийной жизни — 22-53-12. 22-54-04; промышленности и транспорта —22-75-81; 22-65-01: сельского хозяйства — 22-90-66: 22-47-84: культуры — 22-64-75: 22-75-78: писем — 22-85-64: машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинарен. ереи. шоаттеи деношка

СФ03053. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1783.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 2 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 65 (7879). ★ Мах 3 кеп.

Кхайкарал тIара

Нохч-ГIалгIай АССР-е бахача нахага

Деза доттагIий! Тха вежарий йижарий!

МагIалбика района къахьегамхой пIаккха а юстара бисабац шоай лоалахошка, даймехкахошка сагото кхаьчача хана. ХIаьта а хьоахаданза ца даьлча мара тхоаш хьоахадаьдац оаха. Цхьабакъда, укх тIеххьарча деношка паьха санна сихденад токхамаш текхилга город МагIалбика къаьнарча даькъа тIа. Геттара дохадаь дIадаьинад дуккхаза вIаштIардаь 6 цIаи 40 совгIа бахача паьха цIенош. Болх булургбоацача лькхай типографе, Чкалова цIерагIча клуба, бувзама уала здание, берий беш, газопровод, электропередача лини. Города малхбузехьарча даькъа тIа баха 5 эзар совгIа нах хий, газ, энерги йоацаш бисаб, пассажирски транспорт дIахьа лела йиш йоацача лаьннай. Бахача паьха 290 гаргга цIенош толхадаьд, геттара деха чудахар кхерам болаш да 10 эзар гаргга нах чубаха 300 совгIа цIенош.

Оаха кхетаду, кхетаду из хатар хиннараша а, новкъостала средствааш лаха ишта атта доацилга. ХIаьта а НГIАССР Лакхехьарча Советага а Министрий Советага а, министерствашкеи ведомствашкеи кхайк тхо доккха хатар дIадаккхар духьа дизза новкъостал дара геттара сиха, тIехьа ца тетташ гIулакхаш чакхдоахилга дехаш. ХIаране декхар да къахьегаш воаллачоа е пийна лалла къахьегаш волчоа, хIаьта тахан сагото кхаьчачоа новкъостала кулг кховдадар. Сагото кхаьчарашта новкъостал дара тIахьех оаха ерригa партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, дикий а формальни йоаца а объединенеш, кооперативаш, дукха къамаш дахача республике мел бахараш.

Мелла денна а оаш хьаденнар баркал оалаш дIачуэцаргда агропромбанка Малгобекски отделенерча № 700 йолча (токхамо хатар даьрашта лаьрхIача) счете.

Х. ФАРГИЕВ,
СССР халкъа депутат;
М. СУЛТЫГОВ,
А. АЛБОГАЧИЕВ,
М. КЕЛИГОВ,
НГIАССР халкъа депутаташ;
Х. ГУРАЖЕВ,
МагIалбикерча маьждига имам;
К. ЗОЛОТУХИНА,
М. БОКОВ,
горсовета халкъа депутаташ;
Е. БЕРБИНОВА,
тIемен къахьегамен ветеранийн городской совета председатель.

Бала тIаккхаьчараш цхьаь ма бита

Советски Социалистически Республикай Союза Президента

УКАЗ

Дукха берш долча, Нохч-ГIалгIай АССР-е бахаш болча ноаношта «Нана-турпал» яха цIи ялар.

Итт а кхы дукхагIа а бераш даьча, хьалкхедаьча ноаношта «Нана-турпал» яха цIи лелла. «Нана-турпал» яха орден цуна дIа а луш:

Абдурашидова Тамарена — цIен-нанна, Шалински район.

Арзамулова Бацани Чаласвнайна — Гагарина цIерагIча колхоза колхозхочоа, Ножай-Юртовски район.

Асуханова Розайна — болхлочоа, г. Грозный.

Вазаева Мархата — «Комсомольский» совхоза болхлочоа, Наурски район.

Вакаева Амината — цIен-нанна, Ведении район.

Гагаева Кемисена — цIен-нанна, Гудермески район.

Датулагова Хапипата — «Авангард» яхача совхоза болхлочоа, Наурски район.

Карнева Зинаина — цIен-нанна, Малгобекски район.

Касиева [illegible]

Лабазанова [illegible]

Муцольгова [illegible]

Назарова [illegible]

ХАННАХЬА ДОАКЪАР IАЛАШДАЬР КОТВАРГВА!

Дика дIаболабеннаб

Карарча шера февраль бутт болалуш мара бацар Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза фермаш доакъар доацаш йисача хана. Кхыча боахамашкара ийцар ах миллион сом мах бола 150 тонн йол, 400 тонн фуъ, 1500 тонн силос. Цунга хьежжа лакхделар хьайбай продукци яккхарга дIадодар, дикка алсамдаьлар совхозах хьаьрча декхар. Цу тайпара ийрча хьал оттара керттера бахьан соахка доакъар кийчдеча дукха кхоачамбоацараш хиларца дувзаденна дар. ТIаккха мишта лел гIулакх укх шера?

Боахаме нерда кулгалхо хьожаваьв, Гандалоев Хаматхан СоагIанча вахаш, моттигера хьалаш тIехдика довзаш саг ва Специальностах агроном ва из. Цо дика кхетаду доакъара ба а шер ца ннча, хьайбай боахам дегIабоалабе иш йоацилга.

— Укх шера планагIа оаха Iалашъе еза 1900 тонн йол, 7500 тонн силос, 2000 тонн ча, кхыдола доакъараш, — йоах Гандалоева — Цу гIулакха лаьрхIа дIайийнай люцерна, суданка, рапс, кхы, хьалхIаш, цхьан шера тIаи... бацам. Доз къаьт культураш дIайийнай 1500 гектара тIа ...

Районе эгара хьалхар... чёрна ... дIаболабеннаб М. Горьке цIерагIча совхоза кхаш леладераш доакъар кийчде БIаьсти дийнахча ... юкъага кхоачаш ... люцерна.

Хьалхара 36 гектар буц хьекха IойIллар механизатора Фаргиев Бедана. БIаьстие хьежача маьлхо сиха йоьлаь йол вIашагIтоха болх белар йолхьине доаккхаш хила. Барахоев Iейса, стогеташ тIа болх бу Гетагаев Исмалин Богатырев Османи. Хьалхара эьга аргIа хьалъоттадеш ба уж.

Теркам тIабахийта хьежар тхо люцернага. Кхыйола, хьайбашта пайдана йоаца баьцовгIаш, юкъе уш яцар из. ДIадахача шерашка сурт кхыча бесса хулар.

— ПланагIа хьалхара мангал техача хIара гектара тIара 20 центнер люцерна яккха езаш да тхо, — аьлар совхоза директора — ХIанзарчеа цул дикка дукхагIа йоаккх из. ГIулакх ишта дIадоде, доакъар IалашдаргIа оттадаь декхар тIеххоачашде аьтув баргба.

М. МУРАТОВ.

Сенга хьежаш багIа

— КхоалагIа ди да, лаьрххIа доакъар Iалашде оаха вIашагIъеллача бригадо из болх дIаболабаь, — йоах Грозненски района «60 лет Октября» яхача совхоза профкома заместитела Зиниев Зайнде. Цу бригада кулгалдеш ва совхоза дикагIвола специалист Хидаев Ахьмад. Таханарча дийнахьа цар кIоаг чу елла силос 1000 тонн я. Сога хаьттача, хIанз санна бригадо дIахо а ишта болх бой, доакъар хазал хьалха Iалашдаь довла мег тхо. Бакъдар аля деза, йол хIанза а хьакха йоладьяц оаха. Кастта из болх дIаболабе лаьрхIа да тхо.

У КХ БОАХАМЕ 3200 хьайба да. Царех бетташ 1100 етт а болаш. Карарча шера хьалхарча квартале план 400 тонн йолаш, пачхаьалкхенга ехка шура 263,1 тонн марац. ТIаккха малагIаш да цун бахьанаш?

Керттера бахьан да доакъар укхаза тоъал Iалаш ца дар

— Хоаш да, хьайбай боахаме керттера дар доакъар долга, — йоах зоотехника Джандаров Хьасана. — ХIара шера доакъар тоъал Iалашдаьд аьле хоам бу тха экономисташа. Бакъда, Iалашдаьр биъ бетта мара тоъеш хилац. Масала, март бетта хьайбашта оаха дIатийнна доакъар рационал аханел а кIезигагIа дар. Цкъаза хьайбаш мецал Iехаш кхы де хIама доацаш дог чIехке дIаводар со.

ЛаьрххIа доакъар кийчлара вIашагIъелла бригада я. Укхаза къахьегащ ва 2 механизатори 8 водители. Бригада доалахьа дIаенна тайп-тайпара техника. Бакъда, дукхагIча хана ремонте езаш хул из. Масала, со укхаза хиннача дийнахьа бьпраш хьокха комбейна ехаттар. Кхы де хIама доацаш пуй гонахьа хьувзаш вар механизатор.

— ХIанз тоънча цхьандийнахьа болх бе мег тхо, бакъда, дIахо ер йохе йол укханна де хIама долаш бац со, — яхаш чIоагIа шийбалха раьза воацаш вар из.

Боахаме доакъара дIайийна 300 гектар люцерна я. Бакъда, из хIанз а хьакхаш латт. Ишта, цхьа мергIилг йол хьекхаш укхаза. Из хIанзчул тIехьагIа 2000 тонн кийчъе езаш я. ХIанз я из болх дIаболабе дага бац кулгалхой.

— Йол ца хьакхар фу бахьан да? — аьнна аз хаьттача жоп дала маганзар совхоза парткома секретара декхараш кхоачашдеш волча З. Зиниевна.

Сухал банза баргбоацаш да совхозе латта гIулакхаш. Доакъар Iалашдеча бригадах тийша да Iангара даха дезаш дола дукха хьайбаш. Укх шера Iан тIеххьарча деношка санна, юха а сагIа деха ара бовла безам болаш ба, аьнна, хеталу укхазара кулгалхой.

М. ЧАХКИЕВ.

Новкъостал эш

Репортаж

ХIара дийнахьа алсамдоалаш доагIа къаьнарча МагIалбика токхамо деш дола зе. БIаргашта гуш хувцалу укхазара ландшафт.

Цахаддалаш пиза бола «КамАЗаш» «Татраш» хьатIаух Западный яхача участке бодача наькъа тIа.

— Юххьанца чукхийттача моттиге лоабат бехкаб оаха, — йоах Грозненски технологически транспорта управлене водитела Картоев Мовле. — ХIанз тIагIолла жагIа а билла, иикъ чIоагIбе доладенизд.

ЦхьабакЪда, укхаза хьинга къа эрна хилар кхерам болаш да, цкъа цхьаннахьа, тIаккха кхычахьа IотаI лаьтта. Хеталу, из процесс вIалла кхоачалургйоацаш я, аьнна. Города малхбузехьара оагIув транспортни бувзам боана. Города малхбузехьара оагIув транспортни бувзам бовна, тIатеIIа къахьегаш ба иикъ товбедаш ца йита гIерташ. Дика вIашача водителаш Киийков Юрий, Албаков Японц. Дика вIаштIехьбаьккхаб цар болх УАД участка начальника Мурациев Нуврдина.

ТОАБЕШ латтача наькъа ткъаьх метр мара гаьна яц Чкалова цIерагIча клубе хьалташнара майда. ЗIамига волча хана денз дагайоагIа сона из. Керда город хьалъяле хьалха, укхаза чаккдоахар магIалбикахоша цIейш, лоархIаме вIашагIкхетараш, мифусаме хьалха баьха нах. квартира бронь а яь, кхычахьа болх бе дIабахаб. Юха па боагIаш цига IиIиаб уж. ТIаккха шоаш дIабохьача хана сона бокъо еннаяр цар квартире яха. Прописка а яьй аз. Дукхача шерашка квартирах мах тийкхар. цуна ремонт яьо. из лелаяьр ...

Демократии гласности йолаш

Москва. 1990 ш. 1 июнь (телефонаца).

РСФСР халкъа депутатиий Съездо хIара дийнахьа а санна ший болх дIаболабаьб тахан а. Российски Федерацие Лакхехьарча Совета Председатела заместителаш хоржалга да дувлаш дола дош. Цул тIехьагIа Съездо ...

М. ЧАХКИЕВ.

Карнеева — ціен-нанна. Малгобекски район.

на — «Орджоникидзе цІерагІча колхоза» колхозхочоа. Сунженски район.

Лабазанова ПатьІамата — «Альпийский» совхоза болхлочоа. Шатойски район.

Муцольгова Іаьлин Маккана — цІен-нанна, город Грозный.

Назярова Езидана — болхлочоа. Ачхой-Мартановски район.

Тайсумова Зулайна — цІен-нанна, Шалински район.

Таршхоева Махьмада Алимана — цІен-нанна. город Малгобек.

Улбиева Аизана — «Правда» яхача совхоза болхлочоа. Гудермесски район.

Хариханова Зулена — болхлочоа, город Грозный.

Шахтиркева Бирланта цІен-нанна, город Аргун.

Эльмурзаева Калачена — цІен-нанна, Шалински район.

Советски Социалистически Республикай Союза Президент

М. ГОРБАЧЕВ.
Москва, Кремль.
1990 ш. 23 май.

ГУВНАШ ДАЬ БАЬННАБ

ЧІоагІа дог аидениа бар Малгобекски района М. Горьке цІерагІча совхоза коартолаш лелаерап, гувнаш даь баьннаб уж.

Коартолаш совхозе дІайиннай 110 гектара тІа. Уж лелаеш я У. Богатырев, Т. Гандалоев, М. Фаргиев керте латта кхоъ арендин звено. Деррига агротехнически гІулакхаш ханнаьа чакхдоах цар, цудухьа цецчалла цІена ла кха. Гуш дац укхаза оасар а чоапилгаш а.

— Дукха халонаш нийсъелар дІае коартол лехаш,— йоах совхоза директора Х. Гандалоева. — Ткъаь гектара тІа дІайийнараш тхай боахаме хьалкхеиь я. Баьъдар ала ма дезиш, эсала яр уж. Специалисташа ятачох, дІаювш йола коартола бурилг 50 граммал яйгІа хила йиш яц. ХІаьта тхона-м царна юкъера 15 грамм яраш а корайоагІар. Цудухьа кхычахьара йиар оаха ги. Арендатораша кхетаду дІадахар иттаоттаде а боахама пайда хургбола а йигъ лаха безилга.

Ханнахьа дІайийна коартолаш августе кхоал. Долчо дукха ха йисаяц хьуваьамга хьежа

М. МАЖИТОВ.

Демократии гласности йолаш

Москва. 1990 ш. 1 июнь (телефонаца).

РСФСР халкъа депутатий Съездо хІара дІйтахьа санна шиъ болх дІаболабаьб тахан а. Российски Федераце Лакхехьарча Совета Председатела заместителаш хоржалга да дувцаш дола дош. Цул тІехьагІа Съезда делегаташ болалургба РСФСР Лакхехьара Совет вІашагІйолла.

Белгалде доагІа, вай республикера викалаш а укхаза дизза шоай декхараш кхоачайде гІерташ дукха къахьегаш хилар. Съезда заседанеш чакхъяьпначул тІехьагІа, сайрийна шоаш Іеш болча гостинице тайп-тайпара запросаш яхьаш шоаш болча баьхка мехкахой тІайийбу цар. Цул тІехьагІа уж тІаух Союзан а Российски а правительствай членашта шоай харжархой хьаьшташ кхоачашде, цар дехараш чакхдаха. Цунах гуш да Нохч-ГІалгІайчен депутаташа шоай балха тІехь керттера дар харжархой наказаш кхоачашдар, республикана хьалхашка латта саготагІа йола проблемаш къоастаяр лоархІалга. Цунца дувзаденна да цар Россе проблемаш къоастаеча хьпнаре дакъа лацар а. Са къамаьл хилар РСФСР халкъа депутатаца, НГІАССР хьун боахама министра заместителца А. Б. Арсановца.

— Ахьмад, хьо социалистически Российски Федерацена тІехьа ва, е укхаза цхьабараша белгалдоахача тайпара Российски Федерацн хьаяра тІехьа ва?

— Со социалистически Россена, доттагІлен Россена Союза чуйоагІача Россена тІехьа ва. М. С. Горбачева политика, перестройка къоабалъеш а хьалоацаш а ва. Бакъда, цхьаболча депутаташа, вІалла укла а ца еш, хІал кІийле а йеацаш къамаьлаш дечар хьалхадоах «социалистически» яха дош дІадаккха деза, яхаш. Со теш цу тайпара хабараш ниса доацалгах а, чакхдаргдоацаш хилара а. Перестройка гайна е ганза котъяргхиларах тег тийша ва со. Сона хетачох, Советски Союзе лидер М. С. Горбачев мара вац. Из ва перестройка дІайолаеча, демократии гласности дІайоаржаеча дукха къахьийгар. ХІанз а шийна могар деш ва из дІаболабаь никъ дикагІча оагІоракьа чакхбаккха гІерташ. Цун болъонпа дола гІончаш хинна дІаотта деза тхо — Российски Федераце деррига депуаташ.

Цунца цхьона. Съезде наха везавалийта гІерташ хоза къамаьлаш ца а дувцаш, хІара депутато шийн къамала пайда баргболчча тайпара, шийн харжархоша шиина тІадахка декхараш дизза кхоачашдергдолчча тайпара къахьега деза.

— Ахьмад, раьза вий хьо Съезда балха?

— ЧІоагІа раьза ва. ХІанна аьлча оаха тхоай болх СССР Лакхехьарча Совете цІаккха на хиннача тайпара демократически хьисапе дІаболабаьб. Масала, хьанна дагадар республика Лакхехьарча Совета Председатель альтернативни кІийлен тІа хоржаргва, аьнна? Сога хаьттача, цхьаннена а дагадацар. Цу нердачун хам бе, из лархІа деза вай.

Демократенеи анархенеи юкъе доазув оттаде деза, вешта аьлча хІара советски саг уж шн хІама къоастадеш хила веза.

Депутаташ бе-бе позицеш йолаш хиларах мегаргдар, пайдане дар дІа-юха эца вІаштІехьдаргда.

— Ахьмад, фу аргдар Іа Къулбаседа-ХІирийчен цхьаболча кулгалхоша гІалгІай халкъо деча дехара духьале е гІерташ леладеча гІулакхий хьакъехьа?

— Къулбаседа-ХІирийче кулгалхой гІалгІай автономех йола проблема хІанз а кхетае ловш бац. Халахета а, уж хІанз а тІехьа 1944 шерарча позицеш тІа латт. Сона дагадоагІаш, цу гІулакха пайда баргболаш цхьаккха компромиссни решени тІайийца яц цар. Цул совгІа, цар шоай кепайоазон тІа шн къам шоайла вІашин эгІадугаш йола пропаганда ю. Цхьа къам Іотеіаду, вож — хьалхестаду. Ховш да, цу тейпарча политика гІулакх дикаига дугаргдоацалга.

Тахан дукхабараш из проблема къоастае гІерташ болча хана цар шоай позици хувца еза. Мехкага дІахайта дезар гІалгІай лаьттаж дІадалааза даргдоацилга, шоай яр санна автономи хила ловш уж болга а. Ишта, хІирий халкъо шийн оагІонгахьара шоай мехка даьшка дІаала деза, гІалгІашца лелаер харцо йолга, из деррига а бокъо иоацаш леладелга.

Сона чІоагІа ловра юкъе патоам боаплаш, халахетар доацаш из гІулакх дика дІадерзар. Со тешаш ва, гІалгІай автономи юхаметтаоттаергхиларах.

М. БАРАХОЕВ,
тха спец. корр.

Шоаш каралаьцача балхах тІехдика кхеташ бола говзанчаш кІезига бац Грозненски экспериментально-механически заводе. Цар цІераш йоахача хана предприяте кулгалхоша эгара хьалхарчарна хьсахаверех цаІ ва токарь Гечебаев Юрий Магомедович. Из болх беш вола участок массаза а тешшаме я, яхаш дувц цар а цунца цхьана къахьегаш болча машинашъераша а. Из тамаш а яц, хІана аьлча, цо хьаеш мел йола (ст)халаш тІехдикен ГОСТ-о дІа маеххарен мара хилац. Цхьа моттиг нийсъелнаяц цун продукци эсала я, аьнна, ОТК контролераша чакх ца йоалийташ цоцаьь. Долче, шин тамагІа а долаш продукци арахеца бокъо енарех ва из

Цул совгІа, доккхий къахьегама мулаш доах цо балта тІа. Цхьаккха смена дІаяхийтац шин норма 140 — 150 процент кхоачаш ца еш. Цудухьа хІанзлехьа укхшера хьалхарча ялх бетта задани кхоачашъньй цо.

Заводе дикагІвола кагирхой хьехамча лоархІаш а ва Юрий Магомедович. Шин опыт дог раьза долаш дІа а ковзийташ, ше укхаза болх беш вол1а воръІ шера иттех говзанча кийчаьв цо. Цудухьа моллагІвола машинашъер цамогаш хинна е хьы бахьан ниедена балха тІа воацаш вІсачн, бехктохамегІарча участье дІа а этта, къахьегачарех ва Ю. Гечебаев Дукха кхетама болх бу цо къонача машинашъерашта юкъе. Ишта волча шоай новкъоста чІоагІа сийду цар.

Овсаре болх барали, ше хьаеш вола продукци тІехдика хилийтарали совгІа, доккха дакъа лоац токара профессиона юкъарча балха тІа а. Халданза цІенеи дизза кхоачашду цо бригада советен предприяте завкомен члена декхараш. Болхлой къахьегамен бытен хьалаш тоадара оарцагІбоах предприятера кулгалхой, кулг-кара деча халача балхашта механизаци яра дола дешаш къестадайт нарга. Къахьа дале а, доагІаш дар юхь духхьал дІа а оалаш, деха дезаш дар хьадехаш йомал я цун моллагІчунгара а. Ишта волча Юрий Магомедовича сийду мугІарерча болхлоаикара кулгалхошка кхачачаца бараша.

СУРТА ТІА: токарь Ю. Гечебаев

И. ПЛИЕВА сурт.

Керда рубрика

20—30-ча шерашка леладеш хиннад керда гІалгІай дешаш «Мехкатохкам» (краеведени), «Мехкатохкамхо» (краевед). Вай Іодахьийтачул тІехьагІа дицделар уж. Новкъа дац, аьнна, хет уж меттаоттадича.

Тха газето дІвйолаю цхьаькха керда рубрика — «Мехкатохкам». Цун чулоацам дукхагІчар кхетабеш бале а, массехк дош ала лоьра пох. Кхувш йоагІача тІехьенна дукха хІама хац вай къаман исторех, культурах, багах бувцамах. Довзац вайнаьха эздий Іаьдалаш. Царех бехк боаккхилга а дац. Вай школашка юкъерча бІаьшерений (средневекови) европейски истори Іомаду (из Іомаде дезац яхилга дац из). хІаьта нохчий а гІалгІай а истори Іомадац. Геттара кІезига сахьаташ а лу. хайра терко а йиц гІалгІай мотти литературен школе Іомадара. ХІаьта вай дай гІулакхаш хоза хиннад. эллел чІоагІа хиннад яхаш вай дувце а, уж Іомадеш, дІахьалха доахаш малая? КагийІча наха, мехкараш- та вай къаьпара хІамаш ца харал совнагІа, уж тоъам боллаш ховш бац дикка ха яьина нах а.

Вай къамах цхьадола хІамаш дІаяздаь да книжкашка, цхьадараш архивашка да, цхьадараш цаха дувцаш леладеш да. Оаха хьаеллача рубрикана кІал шоай материалаш кепаетта йиш хургья историкий, этнографий, багахбувцамни литературен тохкаш болчар, меттатохкамхой, музыковедий, архивни болхлой, журналистий, хьехархой, кхычар.

Редакце дехарах «Мехкатохкам» яха рубрика лелае раьза хиннав Нохч-ГІалгІай пачхаьалкхен университета профессор Дахкильгов ИбраьхІим.

Газет дешараита долча новкъостала 4-ча оагІо тІа тахан оаха кепатох «Мишта дІаязбу багахбувцам» яха цун статья. Теша лов, багахбувцам дІаязбеча, из гулбеча «Сердало» дешарашa хьинаре дакъа лоацаргхиларах. Из халкъа ганз лер йоацаш яйта бокъо яц вай. тІехьенаша из могийтаргдац вайна.

ТОАЕЕШ латтача наь фусаме хьалха ... метр ... мара гаьна яц Чкалова цІерагІча клубе ... майда. ... Керда город ... тиигаш. ... латтар МагІалбик моастагІех лораьрий сийна оттаь монумент, михо ловзабора даим йоагача цІера ала, ираза лепар зизаш.

Тахан майда йоацаш я Миччахана цкъа ер хатар хургдолга кхеталича санна, монумент а из кІал ихка Сийлахь-боккхача Даймехка тІема бІухой тІехкаш а керлача городе, парке дІахьай наха, цига йоаг хІана цІаккха новш йоаца цІи.

Поккхача мандах кхача гІайрен тІа латт Чкалова цІерагІа клуб, Ленина памятник, типографи а телефонни станци а чухинна цІа. ТІа тІа гаргагІа хул царна токхам. ХІанзлехьа цо дІакхаьллад массехк вІаштІара даь цІа, кхыйола объекташ. Яьса латт берий беш, тикаш, аптека, домоуправлени чухинна цІа, оагІора яьинай хиниа ларех, цхьан хана наьха бешамаш хиннача моттиге Іаьржа лаьтта да, овлаш бовхьел лаккагІа а долаш ухи бІаьра яьина гаьнаш. Цкъа бІаргадайначоа цІаккха лицургдоаца сурт да гуш дар.

Хатар тІакхаьчадале а, деналах беха бац нах. Из ишта хилара тешал деш дар пенсионеркас Бузуркиева Басратс дийцар.

— Токхам бохабенначул тІехьагІа эггара хьалха дІалела низ бохараэшта новкъостал де, цар хІамаш сихагІа арачха лаьрхІар оаха. Дуккхача шерашка бахар укхаза мари сесаги Алимовгар. Дезаш бац цар, шоаш къаьна ба. ХІанз Алимовгар а цар цІагІара хІамаш а керлача фусаме я.

Цу ханна халла болар деш Іаса дувзаш гучавоал цхьа къоано. Из ва Алимов Петр, хІаьта цун сесаг Мария меттара гІотташ яц.

— Баркал ала лов сона гонахьарча наха. — йоах Алимова — Шоай бала бинбаь. тхона гІо де оарцагІбэьннабар уж. Масала, тха хІамаш арайоахаш удаш лийнна Бузуркиева Басрат ше подвал йоацаш йисар. Доккха ве хилар цунна.

Цхьабакъда, духьал наьха дечал, къонахчал, советски нах шоайла къахетаме хилар хьахьекха ца Іеш, гонахьа-хатаро гучадаьхар вай общества вахаре нийсду цхьадола кхоачамбоацараш, бюрократически гІулакхаш. Іаьдала мело. Царех ца дийцача даргдац вай, нийсдалийта гІалаташ керда ца дахар дуьха

ЯЛХЛАГІЧА участкерча клуба заведующи Агиева Роза йола дукха шераш да. Халача хьалашка къахьег цо. Дале а, клубни болх тІехдика вІаштІехьбаьккхаб хьинар долча кхалсаго. Из керте латта учреждени районе дикагІчарех цаІ я.

— Цхьайтта шу да со укхаза яха хайна. — йоах Агиевас — Со Іеш йолча со я ... гІерташ саг а вэцар. Масане а керттера квартиросъемщица сох лоархІар Ишта хеташ со се а яр ХІанз, цІа тахьрначул тІехьагІа, сога яхар хоза ІочагІа да хьо бронагІа яхаш хиннай. цудухьа керлача моттиге квартира еха е пІенош хьалде ссура эна а бокъо йолаш яц. Ай, кхаь шера прописка йолаш бахачул тІехьагІа-м. кхыметтел йоккхача городе а, цІаьхха фусамаш йоацаш бисача наха квартираш ма лой

Кхы фу аргда пох — бюрократизм ца аьлча. Кхы цхьаькха масал. Тха газето хоам баь ма хиллара, наьлагІча квартале ссудашта лаьрхІа Малгобекски района ши миллион сом деинад. Дисар фуд: сихха хатар хиннача наха из дІадекъар. Цхьабакъда, цу даькъе чаккхамаш ю пхьар кхетаргвоацаш хьал да. Ер да-кх цу хьакъехьа Газгиреева Зайналас дувцар:

— Цхьа ди дІадодац тхо сбербанке ца долхаш. Оршот — диинахьа дахача пІаьраска хьатІанхачналца сабар де оал. пІаьраска дийнахьа дІадахача, оршот дагадох. Кхеташ дац тхо гІулакх тІехьатеттара бахьанах. Болаш ба ссудаш сихагІа хьадцара тІадолха изъкъаш «иштен-вештен» да яха нах. Оаха яхац наха дувцар баьъ е хари да. Цхьабакъда. цаІ да шекэ йоацаш, унахцІена доацача хьало унахцІена доаца хабараш хьакхолл.

ФУД ТОКХАМ хиннача керда? Кхерамеча хьале да музыкальни школа чухинна цІа. «Ленина байракх» яха райониш газет арахецача типографе оборудовани дІаоттае моттиг кораьйи керлача городе. Кийчъяь яьинай «Сибирь» яха шн цІа Іооттадара эша майда, кастта дІадолалургда монтажни балхаш. Дика вІаштІехьдаьккхал кхерамсча моттигашка бус ха дара гІулакх. Из дераш моттигерча чурча гІулакхий отдела болхлой ба.

Мадарра аьлча, хьал Іалаьмате чоалхане да Токхам ба е бац, аьнна, хетача моттигашка лелх цІенол пенаш, доккхагІа хулаш доагІа босенашкара догамаш Хьакимаш кхет-каста ух тхо долча, дукха къамаьлаш дувцу планаш увттаю, цхьайкъда, дувцамаш геттара кІезига хул, яхаш Іенаг нах.

Керлача городе ІоьІатбаха бераш эзараш нах ба Хетаргахьа. кхоъ-чиъ керда юрт дІанотанча а бахьахьа тургдар Цхьабакъда, из дара дукха рузкъа а боккха ниэ а эш

М. КАРТОЕВ,
тха соб. корр.

Беркате хургда кха

«Серданос» тоьал дийцад гота балхашта Шаьсаре тIехьайкисерах. Сока хьалхашка уьл 18-ча масра района кхашкарга балхах йола сводка. ГIадвугаргволаш ги из.

Хетт аз АПО керттерча агрономага Мартазанов Мухьмадага: хIана, фу бахьан долаш тIехьадасая укх шера кхашкара балхаш, мичахьара боагIаш я из желаз?

— Мелаш-м ала могаргдац ... агроному. — Нагахьа санна из дош ахараха ... Азаргаш бехк болаш хIама ... Аз бувцаргаш кхашка ... Баьхьа ... кхачарна ... хьацаргаш ... хиннад ... цунна ... бовзаргдар.

— Керттера бахьан из да яхалта дий хьа из?

— Да. Цхьаьна з даргдац ... Кхычахьа ... хьаргашт ... дахьалья ... Кхыметтел хIанз ... Беса йоаш ... ала я ук.

— **Мухьмад, хьо йоккха опыт йола говзанча ва. Вай дай хьежкIаш дIатовса кхай тIа болхача хана гIарцхалашка «ладувгIаш» хиннад. КIарцхала кIай энза техача мара хьажкIа фийт дIатасса могаргбац, оалаш хьони хьайна а хеза хила мег зIамига волаш.**

— Нийса я. ... Iалама хьалхадуьча Iомаденнад вай. ... хьажкIаш ... Сока сайна дагадоагIа: лесттаеш кхашка хьажкIаш дIа а тувсаш, говзаша мехкаш доахача хана

хIанзчул шозза-кхозза дукхагIа хьувкъам оахоша чуккинтъа.

— **ТIаккха хIанз кIезигдукха мукъа из вай ювцаш йола дай опыт юкъехьа мегадар оаша агрономически балха?**

Интервью

— Бакъдар ала яхий Iа? Хьалха хиннача административно-командни системо тхо Iомадора укх тайпарча схемах: миччахьара бай а хьекъам дIале Iадьала. ДIахо долчун шоай хьаштдар ... Оаха тхоай хьаштдар хьа а дора. Юрташта гонахьара а хIаьта кхьча арахьарча йисташкара а совгхен лаьттан ... а дувцаш кхаш шерде гIентар тхо «совгхен гектарахь отчеташта дIа а ца лаьа». ХIанз гуш ца дий вайна уж ... Iадучеех даьнна бераат.

— **Мухьмад, вай тхьопра аьнначча тайпара кхашкара бIаьстен балхаш тIехьа ма дисадий районе. Хьувкъамашта Iаткъаргда, аьнна, хетий хьона из дош?**

— Эггара хьалха хроттамга ладувгI а — БIаьсти нийла а «мух» ухаш а хиннай. ХIаьта а йоачийна камаьрша хиннай из. ШоллагIдале, Iа дувцаш дола кIарцхала пиза хIанз мара гучадаьдола а деннадац. Цудухьа хьажкIашта новиэ хургдац уж дIа ца юш кIезиг-дукха тхо тIехьадалар. Ла-м довра тхона хьалха мо: «тхо чаккъдалар!», аьнна, рапорт дала. ХIаьта а фу дергда, гуйрено хьаькъкхаргда даьр а ца даьр а.

— **Мухьмад, ховш да укх шера шоана, района ахархошта, дIадув фу ца таьрах (дIае коартолаш лехаш мел го бахьаб, мел транспорт хийхкай!) мел хало, мел**

повкъарлехаш хиннай. ХIана Iа ахкача тайпара, из гIулакх дIадийрзад. Ялата лоьрхIа кхею хьажкIаш а хIама ца эшшаш дIайийна даьнцад шо. Бакъда, доакъара уж дIадаьга геттара эсала лел. Иштта а ма бий хьайбай боахам кIалбиса. Фу аргдар Iа цу хьакъехьа? Хов сона, агроном хиларца хьа дог чIоагIагIа сенах лаз а. ХIаьта а ялат мо ма эший доакъар а.

— Хьайбай боахам ахка бахийгар (кхыча тайпара оалаш сона) доакъара леЛабеш бола кегар ба. Укх шера доакъара лаьрхIача хьажкIаша дIалоацаргда 327-1 гектар (ялата лаьрхIа дIаювчарех ахзиел совгIа я уж). ВIашагIъоабь кени гороки дIайийнай 1540 гектара тIа, тайп-тайпара баьцаш — 980 гектара тIа, доакъара бураках — 530 гектара тIа.

Лоаца аьлча, тхогахьара (ахархошкахьара) эшам хургбац районъ хьайбаш леладеачашта а бахеча наха а.

— **Ялаташ-м дIадийна даьнарг лархIа мегаргдолаш да. Дикка лакхденнад гуракьа дIадийна кIа, ка а тессаб цо. Шоай баьццара мугIараш нийсдеш йоагIа коартолаш, хьажкIаш, кхыдола ялаташ. Царна тIехьа ца йиса гIертоа я оасара баьцаш а. Фу «тIом» бе лерхI оаша царца?**

— Из болх оаха дIаболабь цхьа кIира совгIа ха я. Тайп-тайпарча лазарашта а са доакхача хIамашта а дувхьала етта мел эшаш молхаш, техника йолаш а болх беш а я. Района кха беркате хургда укх шера. Тхо теш цох.

— Кхоачашхилда шоаца дагардар.

Интервью яьр
М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр.

Сайна хетар аргдар аз

Сомабаккха вай халкъа сакхетам

Сага сакхетам юхмаччахьа баьккха, бохабаь, мел хиннар бегдаьккха, харцдаьккха, дицдалийта хьаькъал чура дIадаьккха хилча сагах хул лай, боккъонца вола манкурт. ТIаккха вай мехка даха дерригa халкъаш манкурташ бе, аьнна, лаьрхIа Сталинас вIашагIъеллача административно-командни системо мел даьр зийча, хала дац кхетаде, мел йоккха чов яьй халкъашта, цар сакхетама.

Ший сакхетам боаца саг а саг вац. Ший сакхетам боаца къам а къам дац. Цхьабакъда, нагахьа санна, саг, халкъ ший сакхетам болаш дале, из сакхетам цунгара дIабаккхалца, цхьаннена а могаргдац манкурта хьале из оттаде — мел низ болаш а къиза а тиран качвеннавар, аьнна. Кхыча тиранаша санна, хетачох, Сталина а дика кхетадеш хиннад из.

ЦУДУХЬА Сталина ше, цо вIашагIъеллача тоталитарни режимо радио, кино, периодически изданеш, литература, искусство дIалаьца цу гIирсашца хIара ден бийсан, дукхача шерашка оалаш бувцаш, фальсификацеш еш миллионаш нах лелабьб, шоаш леладаь Iалаьмате зуламе гIулакхаш къайладаьхад. Халкъий шоай сакхетамца дувзадена дукха беркате хIамаш керта чура дIадаьхад, царна метта оалаш, харцдар, директиваш, лозунгаш, указанеш дIаоттаяьй.

Беррига сакхетам, деррига вахар-лелар упрощенносхематически хьале дугаш латташ хиннад режимо. Шийна Iунал де цо кийчеш хинна манкурт — «простой советски саг» оалар. Цу «сагаа» тайпа-фу, къам, миччара ваьннав, хьанав, белгал ца доаккхар дика хIама санна могадеш хиннад. Даьла сийна лоархIаш волча ший баьччас енна указанеш, приказаш уйла ца еш кхоачашъяр хиннад «простой советски сага» «сийлахьа» декхар. ВIалла демократи ца лелаеча режимо миллионаш нах тешабь хиннаб вай мехка цхьаннахьа йоаца йиза демократи хилараx, наьна меттай, традицей овлаш хоададаь, халкъаш тешадаь хиннад уж деррига гIулакхаш тоаденна, геттара лаккхача толамийна кхаьча хиларах. Уж беррига хиннаб бокъонца бола оалаш.

ГIалгIай халкъо, цун сакхетамо лайнад, техкад лакхе цIи мел яьккхар а кхьдараш а. Шеко йоацаш гуш да — тахан къаман цхьаккха гIулакх кхоачашхургдац гIалгIай халкъа сакхетам сомабаккхарца мара. Белгалдаккха, тахка деза: фуд цу лоархIамеча гIулакха вггара хьалха е делар, кхоачаш да дича даргдоадар.

Из доаш дуккхача оагIора дувца, тахка йиш я. Эггара хьалхагIа, сона хетачох, гучадаккха деза хIанзарча гIалгIачоа ший къаман са, цунгхоцер, оамал, кIоаргIа вовзийтар керттердар. Халкъа сакхетама ларде улар. ТIаккха ше дикагIа вовзаргва цуния «хIанзарча гIалгIачоа», ховрга ше мичара ваьннав, малав, малагIа къаман, вой ва е йоI я. Дукхаш ший даьй шераш, цар цхьадола гIулакхаш дайзадар, аьнна, чакхдалац дувз. Цун сакхетам чу хила деза

хиннаб. Доал деш хиннача режимо, системо ший хур даьд гIалгIай халкъа а тиша тIехье кхеяра, дукха хIамаш этнoцид лелаеш, наькха кхетам чура дIадаьхад, дицдалийтад. Цхьабакъда, хIанзарча хана царех цхьаккха саг вац, ший наьна мотт, багахбувцаш, ловзар-кхаш, цIейш, Iадьдалаш хьамсара ца хеташ, уж шийна ца хар дага ца доаллаш. Цудухьа ховчар сийлахIа декхар да ца ховраш дIакхетабе, шоашта ховр, дагадоагIар царна дIадоавийтар.

Укхаза ала доагIа цу гIулакхах керттердар. Аз а кхычар а статьяш язъьяр, аьнна хIама хургдац, нагахьа санна, оаша, гIалгIаша, уж на еше, царех пайда на эце, оаша цIарла дезаца юкъе, ара, вIашагIкхийттача наьна мотт ца бувце, шоай халкъа эздий гIулакхаш оаша ца леладой. ХIанз а геттара кIезига ба «Сердало» газет, «Лоаман Iуйре» яха альманах, вай йоазонхой книжкаш наьна меттала дешаш бола нах. Из гIулакх хIанз иштта нийсача хьале латтар бахьан долаш Iалаьмате доккха зе хул гIалгIай халкъа сакхетама, вайна хIараиеча.

ШИЙ бахьанаш да укхаз. ХIаьта уж бахьанаш дIадаха йиш йолаш а дIадаха делаш а да Цкъа-дале, вай массане, гIалгIаша дикка уйла а яь, кхетаде деза на керттердар: вовй наьна мотт вай кара ца бервабой, из Iома из бой. из лела из бой, цун сий ца дой вай е автономи а хургьяц, е бокъо а хургьяц, е экономика а хургьяц, е Iилма а хургьяц, е тIехье а хургьяц, мегаш дола цхьаккха хIама хургдац. ХIана аьлча, наьна мотт массадолча хIаман корта, массадолча хIаман лард, массадолча хIаман дIоагIа доландаь. Вай из кхета на дой, е кхетадение оагIорга ца доале, е цхьабараш дIанийсараш, ...хоькхар: «А, из са бехк бац, кхычар бехк ба, Iилманхой бехк ба, йоазонхой, хьехархой гIулакх да», яхаш, вай леле дIахо а, хIанза мо, кастта мича дахар ца ховш деррига дийна, дицденна дIадаргда. Лаьтта букъа тIа ... гIалгIай меттала ... ховш. Вай ца дезараш гIалгIорба, белгаьба, вай дезараш бел-

хьа. Цу тийшача балхаца даь ... хIанз гуш да, эзараш гIалгIай ба шоай наьна меттах хийра баьнна, из шоашта ца хар дагадоаллаш, кхьаьтта а тIехьхьара поахалаш ГIалгIай мотт, иностранни мотт санна, хийрабаьккхаб царех. Геттара хала да царна цу карта, психологически барьера дехьа бала, шоай наьна метта тIаккхача. ЗIамига волча хана Iома ца байта наьна мотт Iомабе атта да яхар харцлув. ХIанз а цу картал дехьа улл наьна метто боча лораеш йола ерринга хозал, деррига беркат. Из «карт» хIаране а вай массане а йохаe еза. ГIалгIай метта ерригa бокъонаш, йиза статус дIаоттайра гIулакха сарнагIа довла деза вай. ХIара гIалгIачо дика кхетаде деза: наьна мотт карабербабарна гIалгIай халкъа сакхетам сомабоаккхе, из дегIабоалабой вайга деррига хургда — воай автономи, паччахьалкхе, ерригa бокъонаш, рузкъа, таро, культура, литература, искусство, деррига кхы мел эшар. Кхыча къамашта юкъе сий деш, цхьа барт болаш, ираз доладаш дахаргда. ТIаккха гIалгIай къам. Уж деррига гIулакхаш тийша да эггара хьалха деза дезачох, беррига низ, ерригa интеллект, ерригa таро оарцагIъаьккха сомабаккха, дегIабоалабе беза халкъа сакхетам.

Халкъа сакхетамо дукха маIанаш, дукха беркате хIамаш, деррига вахар-лелар, эзараш шерашка мел лийнар, мел кораяьр чулоаш. Лакхе наьна меттах лаьца дийнар аз кхеттердар, сайна бакъахьа хетар. ХIана аьлча, мотт сакхетама лард, цун дIоагIа доландаь.

Цхьадола масалаш доала дергда аз. Хьалха гIалгIаша лелабеш хиннаб бернатах бола шира ихетам — фарал. «Фарал» яха дош шийна доккха эстетически маIанаш долаш хиннад цхьан хана. Фарал яхар, эггара керттердар — белгалдаьккхача, массадолча хIаманца кхоачам болаш, Iалаьмате дика, ираз долаш хьал да. Цу дикача хьале саг кхоачийта бахьа ... нийш дувцаш; багахбувцамо белгалдоах шинрача кхетаме диц ца лдуш дина цхьадола хIамаш. Иштта, сага фаьра вахар хул онда, дукха кхонаш кхийча, цун гIо-новкъост

хьа дIадоза. Цуница дIайоал цу моттиге лаьтта фарал а. 1937 шера Фрунзе арадаьннад «Дега гIоз» яха «ГIалгIай йоазонхой литературни сборник». Цу тIа проф. Д. Д. Мальсагова кепатехай фаьра хьазилгах йола предани:

ФАЬРА ХЬАЗИЛГ

Мецхалой шахьар тIа цхьан хана фаьра хьазилга бIи баьллаб. Цудухьа цIакха ялат ца довл, доахан дика ца отташ, беркате хиннад Iарамхина дехьара а сехьара а лаьтташ. Цкъа воча хIамах хьаж ца йоаlача наха бIи бохабаь эккхадаьд фаьра хьазилг. Мехкара додача фаьра хьазилга тIъам кхийтаб лаьчахой лаьттахи Балта гIала латтачен — Уж моттигаш хIанз а беркате я. Бийса Лаьрча яьккхай хьазилга. бIи ГуржегIа беллаб.

ХьалхагIа дайнаьха багахбувцама дукхача жанрашка, цар леладьча ширача гIулакхаша, Iадьдалаша, ловзар-кхашта (масала, Кепда шу дезара цIей) дукха хиннад фарал лелаеш. могаеш дола хIамаш. Фаралах дола шира хетамаш хиннад уж цхьолар керттера бахьанаш. Царех кIезиг-дукха хIамаш дисад саг йоагIаш-йолаш даьхача илешия, ловзаш, цхьайолча мифашца, гIалгIай меттан ширача дешаша (цар маIанаш дицденна, дина тахканза да, масала, «фра», «фру», ишт. кхы д.). Цу хIамашца фаралах болча ширача кхетамий цхьайола элементаш йолаш я, йиш ца луш йисай. Иллиi оалаш, саг йоагIаш-йолача мусана боаккхаш хиннаб укх тайпара довлa.

Йорхi йоIа фарал йойла хьо. Хьо фарал ма йойла хьан оал хетард. — по оала долче кого лаьтта ма хьешалда.

ДIайийча, фарал сага тоxьма ... сакхетам болча хонара хьайлагIа кхийнад деррига вахарах йола эстетически а этически а хетамий система хила еза. Цу хетамий цхьавзраш мара вай дамнга кхьача деце а ала йиш я, цар керттера эстетически уйлаш тотемашта, ламца ювзаенна хиннай, аьнна.

Царга хьежача гучадаьл, ... пхьэ-дале, фарал тотемах доаккхаш дола дика, сага

IалаIьмате хоза дика, дега хьамсара йола хIамаш санна кхетаьяй гIалгIай халкъо, вай даьша; фарал ца хилар во, ийрча. Зене, зуламе гIулакх санна кхетаьдаь. Царна хийтточох, фарал дIаьльача деррига хIама, сага ше, хIалакхьхилара кхерам ба. Мел лоархIаме я из кIоарга хьаькъал чулаца вай даьй уйла таханарча адамашта!

Цудухьа саг укхаза фарала кхача гIерт, из цо чIоагIа лорао, тотема дукъьала, наха, Iалама зулам, харцо лелайр чIоагIа во, ийрча, дегаза гIулакх санна кхетадаь. Цу кхетамашца гуш я зулам, харцо лелаеча моттиге мехча фарал хила йиш яц яха кIоарга гуманистически маIан долаш гIалгIай халкъа шира эстетически уйлаш.

ГIАЛГIАЙ халкъа сакхетамо дийца варгвоаьш. деррига вахар-лелар чулоацаш дола беркат Iоалаьд. Аз укх статья тIа цхьадолчох цIи яьккхай. Цу беркаташ нийсъургдац цхьаккха дошув, цхьаккха дотув, рузкъа, боахам. Из беркат да вай тахан эггара чIоагIа лораде деза, гулде дезар, дIаязде дезар, сий де дезар, карадерзаде дезар. Вай гулде, тахка, кепатова, маьлхадан кха кхиннар мукъагIа дешэ деза, массане кхетаде деза хIара шера хьехархой говзал лакхьяра йолча республиканска курешка лехнеш ешаш хул со. Цига хала а хеташ зуб ал хьехархоша багахбувцамах лаьца наьна меттала араяьнна сборникаш, периодически издаеш тIа араювла материалаш ца ешилга. Кхыметтел уж а цу гIулакха сагота боацилгa. ХIара шера доагIарех аз хIаьиш лехахча хургдар, аьнна. Хувцалур хIама дац. Мел гIийлта со дукхача шерашка, сайна могачох, хьехархошна мукъагIа багахбувцамах дIаязбайтa, гулбайта, багахбувцама кружокаш йолаш ...! ХIама хилиз! Деггара лехача, дийнача, дукха дийнача багахбувцам дIалатбе, из гулбе безам болаш, цу гIулакхах дош хетаж нагахьа мара саг кораагIац.

Дукха лоархIаме дола дешаш оттадад гIалгIай поэто Хьоашалиаькхан Т. Iалас дукха ха йоаншаш «Сердало» газета тIа араяьннача «Мохк — мотт — къам» шийн

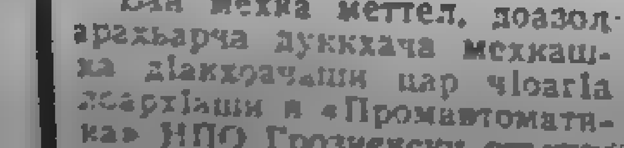

ПЛАН

Вай мехка меттел, доазол арахьарча дуккхача мехкашка дIакхачаьчаш цар чIоагIа кхачаргIашта а «Промавтоматика» НПО Грозненски ...

арахеца бакъо яьнна. Царех ба электронно-монтажни цехера радиоаппаратура монтажникаш Зайкина, Любовь

Вай мехка меттел, доазол арахьарча дуккхача мехкашка дӀакхоачашин цар чӀозгӀа лоархӀашин я «Промавтоматика» НПО Грозненски опытни заводе арахеца радиоаппаратура тайп-тайпара продукци. Цудухьа шоай потребителашта хьалхашка шоай син лакха лоаттадара хьинар кхо ца деш къахьегаш бола машинашъераш кӀезига бац предприяте. БӀаьш болхлой ба укхаза шоаш хьаеш йола сатхалаш дикен тӀехдикен мара а ца хулийташ, шоай тамагӀа тӀалатташ йола продукци арахеца бакъо яьккха. Царех ба электронно-монтажни цехера радиоаппаратура монтажиндаш Заикина Любовь Викторовнаи Дмитриева Светлача Петровнаи. ХӀора сменагӀа нормаш 120 процентал чухьнахьа кхоачашйиц цар. Цудухьа пхе бетта задани ханал итт ди хьалха кхоачашъярах рапорт деннад шиние а.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) монтажникаш Л. Заикина, С. Дмитриева.

И. ПЛИЕВА сурт.

ПЛАН ТӀЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

Карара шу доладелча денз къаьстта дика болх а беш, хӀара бетта денхараш тӀехкхоачаш а деш хьабоагӀа Московски «Котлоочистка» яхача завода чуйоагӀача Грозненски цеха болхлой. Цудухьа дерригача технико-экономически хьокхамий пхе бетта задани кхоачашъярах рапорт деннад цар 21 мае. Ӏан замалахьа болх бара котельни оборудовани кийчъеча дукха балхаш даьд цар Нохч-ГӀалгӀайчен, Ставропольски краерча, Астраханерча, Армсенерча теплоэлектроцентралашка. Яьш цӀендераша тӀагӀертта къовсам лоаттабу доагора-энергетически ресурсаш кхояра тӀехьа а. Цу лостамагӀа дика кайоалаш болх а бу цар. Котлоагрегатий цхьайола узлаш чуйижача шланах, кхыйолча хӀамаех Ӏоцӏен а еш, царга экономически болх бӓйт ремонтникаша.

Массаза яхье хьалха а латташ, къаьстта дика болх беш хиларца белгалбаьнна ба яьш цӀендераш Шевцов Анатолий, Лучко Александр, Золотарев Игорь, Цивинда Николай, вокххагӀвола мастер Москаленко Владимир, кхыбараш. Дуккхача шерашка цеха коллективана керте а латташ, цун къахьегам даим кхетамца вӀаштӀехьбоаккхаш хьавоагӀарех ва Корнев Геннадий Александрович.

Пятилетка тӀеххьарча шера цхьаккха бутт дӀабахийтабац ший денхараш тӀехкхоачаш ца деш «Южэнергохимзащита» яхача специализированни управленена чуйоагӀача Кавказски участка коллективо Ханал бархI ди хьалха, 23-ча мае, кхоачашъяьй цо дерригача технико-экономически хьокхамий пхе бетта задани. Оборудовани мукх ца яийтара тӀадерзадаь дукха балхаш даьд цо Нохч-ГӀалгӀайчен теплоэлектроцентралашка, Чир-Юртовски заводе, Дагестанерча фосфорни туха заводе, кхыта Грозиерча газ чакхйоахачен биохимически заводашка. Карара бутт чакхбалалехьа планал тӀех ворхӀ эзар сома мьаха уж балхаш дергда участка болхлоша кхы а.

Хадданза шоай деьхараш тӀехкхоачашдеш хиларца новкъосташта даим хьокхам тelаш хьабовгӀарех ба ремонтникаш Бурдо Юрий, Учаев Сергей, Епхиев Владимир, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ,
къахьегама ветеран.

[illegible] мара. Белгалданкха, тахка деза: фуд цу лоархӀамеча гӀулакха эггара хьалха де дезар, кхоачаш ца дича даргдоацар.

Из дош дуккхача оагӀора дувца. тахка йиш я. Эггара хьалхагӀа, сона хетачох, гучадаккха деза хӀанзарча гӀалгӀачоа ший къаман са, психологи, оамал кӀоаргагӀа йоазийтара кертердар, хьалкъа санхетама ларде уллар. ТӀаккха ше дикагӀа довзаргва цуша «хӀанзарча гӀалгӀачоа», ховргда ше мичара ваьнна, малав, мадагӀча къаман - воӀ ва е йоӀ я. Духхьал ший даьй цӀерди, цар цхьадола гӀуланхаш дайладар, аьнна, чакхдалац ди. Цун санхетам чу хила деза халкъа санхетам исторически дегӀабарах дола сурт-сибат, уйла еш, кхетам, кхылараш Из геттара чӀоагӀа эшаш гӀулакх да, хӀана аьлча, наьна метта йистхила ца могаш, шоашта из ца хаьрах чӀоагӀа эхь хеташ, лертӀа моаршал хатта, ловца баккха, кодам бе ца ховш, синош акха даьна да вай тӀеххьара поахалаш

Вай даьша «Тиша тӀехье кхуйла хьа!» яха сардам эггара чӀоагӀагӀа лоархӀаш [illegible]ялма а хургдац, е тӀехье а хургьяц, мегаш дола цхьаккха хӀама хургдац. ХӀана аьлча, наьна мотт массадолча хӀаман корта, массадолча хӀаман ларда, массадолча хӀаман дӀоагӀа доландаь. Вай из кхета ца дой, е кхетадешше оарцагӀа ца доале, е цхьабараш дӀахьо гӀерташ, вокхар: «А, из са бохк бац кхычар бохк ба. Ӏилманхой бохк ба, йоазонхой, хьохархой гӀулакх да», яхаш, вай леле дӀахо а, хӀанза мо, каста мича дахар ца ховш деррига дийна, дицденна дӀададаргда. Лаьтта букъа тӀа [illegible] гӀалгӀай меттала йистхила ховш. Вай ца дезараш гӀалгӀоргба, белаоба, вай дезараш белхаргба, цуморча унзарча даькъазча вай кхелах. Бакъдар ала деза, мел из къахьа дале а. Вай тоха ца лой, вай оарцагӀа ца доале цу хьале кхоачаш лате вай кхел, вай хьал.

ШоллагӀ-дале, дуккхача шерашка доал деш хиннача сталински а неосталински а режимо вайнен вай наьна меттан юкъе гӀолла лакха, чӀоагӀа карт, психологически барьер яхар хьаьй, вай цох, наьна меттах хийрадахар ду[illegible] кертердаь. Сайна бакъахьа хетар, хӀана аьлча, мотт санхетама лард, цун дӀоагӀа доландаь.

Цхьадола масалаш доаладергда аз. Хьалха гӀалгӀаша лелабеш хиннаб бернатах бола шира кхетам — фарал. «Фараль яха дош шийца доннха эстетически маӀанаш долаш хиннад цхьан хана. Фарал яхар, эггара керттердолча хӀамаша кхоачам болаш, Ӏалаьмате дика, ирал долаш хьал да. Цу дикача хьале саг кхоачийта бахьанаш дувцаш; багахбувцамо белгалдоах ширача кхетамедиц ца луш диса цхьадола хӀамаш. Иштта, сага фаьра вахар хул онда, дукха къонгаш кхийча, цун гӀо-новкъостал деш тотем хилча (цхьан хана тайпан да лоархӀаш хиннар, геттара шира кхетам). Масала, фаьра хьазниг. Тотемо фарал кхоачашъю, лаьтта хьаьнду, ше Ӏеш йола моттиг во хӀамах лораю, сага, Ӏалама, дийна мел долча хӀамашна зе дайтац. Цудухьа багахбувцама ширача кхетама хетачох, тотем лораде деза, цун сий де деза. Из ца дича, наха шийна моллагӀа зулам дича, тотем ше лораеш йола моттиг йите, кхычадоаг [illegible] боаккхаш хиннаб укх тайпара ловца

ВорхӀ воӀа
Фарал йойла хьо.
Хьо фарал ма йойла
хьан оал хетард, —
Из оала долча кого
лаьтта ма хьешалда.

ДӀазийча, фарал сага тотемически санхетам болча ханара хьайоагӀа вайнахьа дерригача вахарах йола эстетически [illegible] система хила ела. Цу хетамий цхьадараш мара вай заманга кхаьча деце а аз йиш я, цар керттера эстетически уйлаш тотемашца Ӏаламца ювзаенна хиннай, аьнна.

Царга хьежача гучадоал, ишъа-дале, фарал тотемах доахкаш дола дика, сага чӀоагӀа пайдане дола хӀамаш хилар: фаьра лехьа, фаьра миха седкъа, иштта шоаша фарал йоахкаш йола кхыйола тотемаш. ШоллагӀ-дале, сагах, лаьттах «хьаьна лаьтта», баьцах, ялатах, иштта кхыча объектах доахка дика хӀамаш. КхоалагӀ-дале, эггара дикагӀйола наха а Ӏалама а кхъера кхъмоттиг, цар бувзамаш, Ӏаламца лелале товшдар, товшдоацар, Ӏалама, сага зене дар. Укхаза фарал шийца йоахка хӀамаш [illegible]

[illegible] ча шерашка, [illegible] бувцам [illegible] [illegible] дикачаьа [illegible] бе, [illegible] безам [illegible] гӀулакхаш [illegible] хеташ [illegible] хьа мара саг [illegible]

Д [illegible] доархӀаме [illegible] шаш оттадаьд гӀалгӀа [illegible] это Хь [illegible] [illegible] дукха [illegible] газета тӀа [illegible] «Мохк — мотт — къам» [illegible] статья тӀа [illegible] тӀа [illegible] а баьъдар да. Хьаде [illegible] ца дича дарга [illegible] «Вениар дийнвеш гашта дийце [illegible] меттаоттабе безаш ба [illegible] мотт тахан», йоах автор Бакълув из. Цу гӀулакхета мара сомабоаккхаш [illegible] дегӀабоагӀаргбац гӀалгӀай халкъа санхетам.

ТАНКИЛЫКЪАН
Хь. Абукар,
филологически Ӏилмай кандидат.

Бакъдар котдаргда

Богатырев Бембулата РСФСР халкъа депутатий съезде, вешта аьлча, дерригача Российски Федерацега, дерригача Союзега даь къамаьл корта болаш а. гӀалгӀай халкъага бахьача балийна бехке малав хойташ а дар. Цул совгӀа, из къамаьл духхьала вайнаьха — нохчийи гӀалгӀайи — бала кодабаь ца Ӏеш къоаршой, балкхарой. Поволжье баьхача немций, лоацца аьлча. Сталинен цун хуллашен низаш мел даьча халкъий бала а бувцаш, цар цӀерагӀа а дар.

Росси а цун парламент а хӀанз деррига ховш гуш я. Нийсхонца дош къовстадар цар кара а царех тийша а да. Амма цаӀ да укхаза цецвоаккхаш, Укх шера 6 марта гӀалгӀай халкъо дӀайолаьча митингех Центральни телевидене эггара хьалха хоам бир из митинг дукхагӀча даькъе харцахьа лоархӀалга кхетаде таьлуш. Бакъда, цул тӀехьагӀа г. Орджоникидзе яь митингаш чӀоагӀа безаме, митинге гулбеннача националисташа, шовинисташа дӀадехар — великодержавни шовинизмана, паччахьа колониальни политикана, Сталина а Бере а, цар хуллай зуламерча аппарата карагӀаьннараш закона ларда тӀа а лаьхе лораде! — халкъо иштта дӀадех аьле, харцо ше хьаллоацаш хиларгахьа оаз лостош хоам бу Центральни телевидене.

Цхьаькха а да ца кхетадеш. Ӏаьдала центральни органашка багӀа хьакимаш кӀайдар кӀай а Ӏаьржадар Ӏаьржа а долга ца кхетадеча баьннаб-те? Масала, хӀирийчен хьакимаша - коммунисташа паччахьа колониализма а, Сталина репрессивни аппарато а даь зулам хьеха а ца деш, гӀалгӀай халкъа дайнача иразa тӀа тхоай къамзн ираз хьакхоллийта тхога, яхаш, дӀадехар ца хозаш е ца кхетадеш ба уж?

Центральчи Ӏаьдала асалал, ледарал бахьан долаш Буро-гӀалах хӀанз пхезлагӀа цӀи хийцай: 1784 шера крепость Владикавказ, (цу ханналца къоалагӀа е хьоашалгӀа венавеце хӀире ваьннавац цу лаьтта, хӀаьта 1890 шера денз гӀалгӀай а бахийтабац). 1931 шера город Орджоникидзе, 1944 шера г. Дзауджикау (Дзаудж яхар Зовра-Ков яхача юртах хӀираша яьха гӀалгӀай цӀи), 1954 шера город Орджоникидзе, 1990 шера юха а Владикавказ. (Паччахьалкхенна-м миллионаш зе хул цу хувцамех).

Г. К. Орджоникидзех церг йоаллаш хӀирий националисташ а белогвардейцех биса «цӀе басар хьекхараш» а болга-м 20-шера а денз гуш хиннад ЦК-ана. 1920 шера «Правда» корреспондент А. С. Серафимович Терекевенача хана цунга Сергона дискридитаци е дага язъяь йоккха пасвиль яхьийтай хӀирий националисташа Ильичага шийгга дӀале, аьнна. Из оакхал Ленинга дӀакхаьчад. 27 августа (1 сентябре) — Ильича цу «письмо» тӀара Сергона бехк беш йола моттигаш хьа а язйийя язду:

«н. Серго! дӀадайт аз Хьога сайга хьадена хоамаш. Юхадайталахь уж, дехар ду аз, фактай хьакъехьа бакъдар фуд, бакъдоацар фуд Ӏайха белгал а дийя. ЭгӀазваха сихвенна хургва Хьо, хетаргахьа, ер бахьан долаш а. Айса яьча белгалонех Ӏа дегабуам ца барга дог доах аз, хӀаьта гуччахьа долчча беса жоп а да сона. Моаршал да Хьога!
Хьа Ленин». (ПСС, т. 51 оагӀ. 269).

Цу деша сов чӀоагӀа эгӀазвахача Сергос 2 сентябре Ленина аьнча белгалонаш а йиццийя юха язду. Из кхета а дийя Ленина телеграмма лу: «Хьа телеграмма хьанийцай. ЭгӀазваха гӀулакх дац. Иско баь хоам харц бале, саббаре деррига а долчча бесса цхьан итт мугӀар тӀа Ӏоязде. Цигарча гӀулакхех

Редакце дена письмо

бокъонца долашдар дукхагӀа тӀа а тоха... Предсовнаркома Ленин». (ПСС. т. 51 оагӀ. 273).

ДоттагӀа вале а хьаша вале а новкъостагара доагӀар хьадеха ховш хиннав Ленин. ХьалхагӀа яздаьчоа кӀал «Хьа Ленин» яздаьдале, шозлагӀа яхьийтача телеграммана кӀал «Предсовнаркома Ленин» яздаьд, ер новкъосташха ду йоазув а доацаш официальни запрос йолга хойташ. Сергос, цунах кхета а кхийтта, деррига а мадарра дӀаяздаьд. Из Ӏодийшача Ильича раьза а хинна цу письмо тӀа яздаьд: «Сона хетачох, Серго (Орджоникидзе) оапаш бувцалургболаш вац» (Владимир Ильич Ленин. Биогр. хроника. т. 9. оагӀ. 237).

12 сентябре Ленина еш ВЧК особоуполномоченне В. Л. Лукашева Къулбаседа Кавказерча хьалах яь доклад. Цу тӀа цӀенхаштта критика ю РКП(б) ЦК Кавбюрона а къаьстта Орджоникидзена а. Риге вахийта дага ГуржегӀара хьавехача Кировна тӀадулл Ленина Тереке гӀой цигарча хьалах хоам белга. 28 сентябре Кирова Ленинга дӀадувц цигара хьал. Цул тӀехьагӀа Москвера Сергога кьахат язду Сергей Мироновича, ший Ильичаца хиннача къамаьла хьакъехьа. Цо язду, хӀанз эттача хьалах Кавказе болх бе вӀаштӀехьдоацалга Ильичага ше дӀадийцалгах а. Ригера цӀа мехкаьччинге а со Кавказе дӀавоагӀалга а хьо цу кӀал хулга а могадир Ильича. Цул совгӀа, — язду Кирова, — Ильича тӀадиллад сона, Кавказе хӀанз хулаш латтар ӀотӀатоха а тӀера Ӏодаккха а доацаш, наха юкъе влияни йола болхлой дискридитаци яь а, фухха даь а цигара дӀа а баьхе, дӀахо шоай гӀулакх дӀахьоргдолаш леласи йола белогвардейски кетарлонаш хиларах хьайна хетар язде, аьнна.

Укхаза вайна гучадоал, Къулбаседа ХӀирийчен кулгалхоша Ленина хьалхашка Г. К. Орджоникидзе хӀама ӀотоӀаде гӀерташ дукха къахьийга хилар.

Тахан КПСС авторитет, вай мехка а дунен общественноста хьалхашка а лаьгӀъеннай. Из гуш да. Кхы тӀа а парте сий доадеш да Къулбаседен ХӀирийче вӀашагӀъехкача митингашка паччахьа колониализм, великодержавни шовинизм, сталинизма яь репрессеш, цо кагийча къамашта тӀалоатталаь Ӏазап хестадеш а хьаллоацаш а хилар.

Бакъда, хӀанз хӀирий националисташа леладер циска гургал качъолла дахкаша яьча кхетаченна тара хет сона. Бакъдар цкъа тӀадаланза Ӏе йиш яц. ХӀаьта вай-м, гӀалгӀай-м 1706 шера денз паччахьа Ӏаьдало, Сталина режимо, застойни хано гӀелал яхьаш хьадаьхкад. Бала-м бенаб вайга, бакъда, эша-м даьдац! Е эша а дергдац! Хьийна болат чӀоагӀагӀа хул оалаш да вай. Низ дукхагӀа тӀа ме латт чӀоагӀлуш хьаденад гӀалгӀай къам!

Х. ЭГИЕВ,
пенсионер.

ХЬАЛХАРА МОТТИГ ДӀАХЕЦАЦ

«Малгобекнефть» мехкдаьттен гази йоахача управлене къаьстта дика къахьегаш я укх шера йиълагӀча промысла коллектив. Цхьаккха бутт дӀабахийтабац цо ше тӀаийца декхараш дикка тӀехкхоачаш ца деш. Къаьнача скважинаша луш дола «Ӏаьржа дошув» дуккагӀа хилийтара тӀаерзаяь дукха мероприятеш чакхйоах укхаза. Хан-ханнахьа капитальни текущии ремонташ ю, цӀендаь мехкдаьтта хьадаккхара хий, газ чу а ухийташ, низ тӀалоаттабу тӀсанашта, кислотни обработкаш ю. Цудухьа пхе бетта планагӀа лаьрхӀачул совгӀа 3700 тонн совгӀа мехкдаьттен цхьа миллион кубически метр гаргга газ яьккхай промысла болхлоша. Къахьегама овсарлелакхьяра паччахьалкхен план йиъ процент тӀехкхоачашъяьй цар. Скважинех пайда эцара коэффициента задани а дикка тӀехкхоачашъяьй цар.

НГДУ бригадашта юкъе яьржача яхье хьалхалаттачарех я мастер Газиев Мурат Кантович керте латтача бригада коллектив. ХӀаьта хьинаре къа а хьегаш, башха-дика толамаш дахарца шоай новкъосташта хьокхам телаш ба мехкдаьттен гази йоаха операторащ Давлетукаев Илез, Шагинян Петр, Волков Михаил, Заикин Николай, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

Краснодарски опытно-хьокхама птицефабрика — Кубанера йоккхача дика механизированни йолча предприято — хӀара денна края торговни сетен Союза кхыча регионашкен дӀаухийт 0.5 миллион котэма фуъ, 150 центнер диетически дулх.

Фабрике толаме дегӀадоагӀа гӀажаш лелаелга. Духхьал яхкаш йола гӀажаш а я укхаза 36 эзар совгӀа. Никубэциошин гӀажа фуэшн хьэяьхачул тӀехьагӀа дин бийсен даьча гӀажа кӀоригаши йозк крае а цхьайолча союзни республикашка а.

1986 шера денз «Кубань» яхача АПК-ана чуйоагӀаш я фабрика. Из бахьан доазол арахьарча фирмашара буззамаш чӀоагӀде вӀаштӀехьдаьннад. Дунен [illegible] кхача а тарденнад. Духхьал укх шера а бедарий бийсехкай 330 эзар сомагӀа. Коллектива балхаца чӀоагӀа хьашт долаш ба американски специалисташ. Уж дукха ха йоаццаш Краснодаре хиниаб. Кубанерча салазараш леладераш цига гӀулакхаш леладе безам болаш шоаш хилар дӀахьайтад.

СУРТА ТӀА: Сира бос болча кубански гӀажашца хьожаш я птичница Яковлева Надежда.

В. КОЖЕРНИКОВА сурт.
(ТАСС фотохроника).

ДикагIйола опыт- массанена

Еча йоакхонга хьежжа

Карарча пятилетке цхьа шу дIадахийтадац Шалински района «Курчалойский» совхоза хьайбаш лелaдераша паччахьалкхенна шура, дулх дIадалара планаш тIехкхоачаш ца еш. Толамаш тIатIа доккхагIа а хул. Масала, лурчогIа хиначул 16 килограмм дукхагIа йолаш. хIара кхоабача Iаттагара 2970 килограмм шура яьккхар, кхойтта Iасилг дукхагIа долаш хIара бIаь Iатта тIехьара хьакъоастадир 108 IасилгI Районе меттел республике эггара лакхагIа хьоккам ба из. Цу дерригне соахка 500 эзар сома цIена пайда бир боахама.

Геттара дика дIадоладаьд карара шу а. Иштта шура дIаялара хьалхарча квартала план кхаь процента, дулх 96 процента тIехкхоачашйир. Соахка хиначул 0,6 килограмм дуккагIа я хIанз дийнахьеи буси хIара кхоабача Iаттагара йоаккха шура а.

Иштта овсаре къахьега малагIча таронаша вIаштIехьдоалийт дувца дийхача совхоза директора Шавлаев Макана аьлар: — эггара хьалха доакъар Iалашдерий, хьайбаш лeладерий болх арендни подрядагIа вIаштIехьбаккхаро. Наьха балхацара безам совбаккха гIерташ, хадданза йозкко ю оаха цар къахьегама быта, социальни хьалаш тоадара.

Хозахета вьина дешаш дац уж. Долаш дар да. Цунах тешалдеш даьр дукха а да. Иштта, Айдамиров Мухьаде кулгалдеча, яхье хьалхалаттача шурий ферме хьайбаш лeладечара бытовой хьалаш тоадара даьча цIагIа столови, буфет, салоIача хана сага мел виэр а долаш ЦIе уголок вIаштIахьаяккхарал совгIа, наха лувчара бассейн а йолаш скуна яьй кхыметтел. Доахан механически деттара аппаратура я хIанз оттаэш. Кхыдолча балхашта: доакъар диллара, хьайбашта хий моладара, помещенешкара нувхаш араяхара механизаци яьй. Саvна хьаеш я хIана шоллагIча шурий ферме къахьегачарна а.

Дукха даьд, де лерхIаш а да совхоза юкъейоагIача юрташка Курчалое, Майртупе бахача наьха социальнбыта хьалаш вIаштIехьдахара. Шавлаева цу боахама кулгалдеча юкъа дIадахача кхаь шера цу гIулакха дIадахийтад дукха хIама ца [illegible] 800 эзар сом. Кур[illegible] [illegible] тIа хьалдарах 483 эзар сом, Майртупен Курчалоен наха магара тахта кIа[illegible] хьатIадоаьчаш [illegible] артезиански гIу[illegible] 150 эзар сом дIаделар. Цхьацца производственни [illegible] Курчалоерча шол[illegible] больницана, школана, Майртуперча школана 90 эзар сом делар. Асфальт [illegible] Курчалое [illegible] километр улицаш тоайир. [illegible]

бьацдаараш дохнара совхоза тийаш хьаела. Планал совгIа яьккхача продукцех 30 процент тхоай къахьегамхошка йохка бонъо енай тхона. Цудухьа из алсамъяккха гIерт беррига хьайбаш лелaдераш. Цу новкъа царна новкъостал дара шоай низ дIахкоачар ду кхаш лелaдераша, доакъар Iалашдеш болчар.

Цо дийцар, къаьстта а хьайбай боахаме, тхоай бIаргаша го безам болаш совхоза цхьоалагIча ферме долх тхо.

Ферма бригадир Айдамиров Мухьади, скотник вола цун воша Ахьмад, доаркаш Мухьада сесаг Хьава, Алхазова Айтула, Чучаева Залпа!, Кагирова Лайла ЦIеча уголоке чай а молаш телевизорага хьежаш багIаш корабир тхона.

Безам бац яхаше а тхо а Iоховшаду шоашца чай мала.

— Шо тха хьаьший да, — йоах Айдамиров Мухьаде. — ХIаьта тха кхачах оаша чам ца боаккхе тхона новкъа а хургда.

Хоалуш да беррига хьайбаш лелaдераш самукъадаьнна болга. ХIаьта тамаш а яц. Геттара дика да цар балха гIулакхаш. Совхозе гIолла йолчул 16 килограмм дукхагIа я цар хIара Iаттагара биъ бетта яьккха шура. Из йохкара ах шера план 98 процент кховчашйир май бетта 23-гIа ди хьатIакховчаш.

Иштта хьаьнала къахьега новкъостал деча гIулакхех дувца дийхача Мухьаде укх тайпара жоп делар:

— Ши шу хьалха юххьанца дулха лаьрхIа хьайбаш кхоабаш болх беш вар со вежарашца. Цхьабакъда, яхье совхозе хадданза тIехьаюсаш хиинача укх фермана реконструкци а яь цамогаш дола доахан дIа а даьха царна меттел къонадараш дIаоттадаьчул тIехьагIа, хьалха укхаза дояркалла къахьийгача, хIанз пенсе йолча сай нанаца — Мингайца дага а ваьнна, сай дезалцеи гаргарча нахацеи арендагIа лeлае ер ферма хьайцар аз. Соахка бaьча балха итогаш а планал дукхагIа дIаеннача шурах. доакъара, кхычоа кхом барах тхона доагIер хьаделча, тхох хIаране бетта нийца алапи юкъера лаьрхIача 500 — 800 сомага дIакхоачаш хилар.

Ала деза хIанзара цу [illegible] [illegible] дукха хьалаш мара йоаццаг [illegible] хьахой, учетчикаш, цхьабола специалисташ. скотникаш Кхаьнех цхьа трактор мара йитаяц. Доакъар доахна тоарвордашца хьатIакхуьь. ГIьна а дац из. Ферма кхоа да деррига а. Из Iангара боаккхача юкъа хIара Iатта 18 центнер доакъара единица кхоачаш [illegible] соакка. [illegible]

— Тхона кхы эшаш а [illegible]

массехьна санна болх беча фермашка доакъар лечкъаделга, приписках елга. Цунах каст-каста язду газеташ тIа а. Тхо долча уж нийча гIулакхаш хила а, сага лагада а йиийолаш дац. ХIана аьлча, оаха дер цхьан дезала экономически хьалаш тоадара санна деш да. Iа из де яха дезаш а дац. Мукъа болча хана дояркаша скотникашта новкъостал ду доакъар хьатIакххухьаш, из хьайбашта дуллаш. Лоацца аьлча, мукъа ха йолаш каггахь мара хилац саг дийнахьа. ЦIа а ца ухаш дукхагIйола ха ферме йоаккх. Цудухьа коллектив зIамига яле а де дезачунца хийцца лоархIаду тхо.

ХIанзалца шоашта карагIдаьнначох кхоачам баь Iе дага бац цу ферма къахьегамхой. Шура алсамъяккхара, цунга дIадодар лохдара де лерхIаш геттара дукха да.

— Къона да оаха лeладу доахан. Цудухьа соахка кхо эзарнел кIеззига дукхагIа мара шура йоаккхавланзар царех хIаранегара. Цхьабакъда, шӣ шу даьлча из цифра 4000—4500 килограммага дIакхоачае лаьрхIа да. Кхоачащдулургдолаш хIама а да из, — дувц Мухьаде. — Шу доладелча денз май бетта 25-гIа ди хьатIакхоачаш хIара кхоабача Iаттагара яьккхар, соахка цу юкъа хиначул 36 килограмм дукхагIа я.

Пхийттех шу хьалха механически деттар укх ферме доахан. Цхьабакъда, «хьаькъал долча» цхьан кулгалхочоа дагадеха дIаьккхар из. Кооперативашкара, организацешкара ийеш турбаш дIаувттаеш, электричествацa бувзам бола балхаш деш ва ферма слесарь-электрик, группарторг Эльмурзаев Ширвани.

Ферме балха юкъе доккха дакъа лоац хIанз а Мухьаде нанас Айдамирова Мингас. Аппаратаца доахан детта дояркаш Iомабеш я из. Вешта дояркалла болх бе цо Iомабаь кIеззига бац цу ферме а совхозе а. Уж ба Абубакарова Хьава, Чучаева Залпа!, Орисханова Хьалимат, Iинжарий БайракаевгIар Лизеи Зулаи, Орисханова Марем, кхыбараш. Планаш дукха тIехкхоачашъю царех хIаране.

Балха тIа доаркашта геттара доккха новкъостал ду скотникаша йоккха опыт йолча Айдамиров Амхьада, [illegible] Чучеа Зайнде. Бара[illegible]

— Цхьатарра шин дийнахьа кхалнаькха доалахьа хул ер. — тIаьккха цхьан дийнахьа — маIача нехьа. — йоах Мухьаде. — Тахан кхалнахьа ди да. Делкъел тIехьагIа диъ сахьат даьлча хьаллоттаргья ер.

Белгалдаккха доагIа, района ши совхозех паччахьалкхенна хьайбан продукци дIадалара хьалхарча кварта[illegible]

ХЬАЛХА ЛАТТАРЕХ

Овсаре къахьег

Карара шу доладелча денз дика болх беш хьайоагIа Грознениски экспериментально - механически завода коллектив. ЙоагIачул дукхагIа цо арахийцай 31 эзар сома маьха товарни продукци. Шийи потребителашта поставкаш яра долча договорни декхарех а тIехдика лоархIаьяй из. Паччахьалкхенна пайда бара задани йиэза кхоачаш а яь, 215 эзар сом кходаьд укх шера предприяте болхлошa. Къахьегама овсарле лакхъяра паччахьалкхен план бархI процент тIехкхоачашъяьй. Цун чотагIа хьаьй заданел тIех арахийца еррига продукци.

Уж толамаш доахача къаьстта дика болх баьб заводерча Валабуев Валентин керте латтача сборочни участкан Кульков Юре кулгалдеча механически участкан коллективаша.

ГIишлош— дукхагIа

Укх пятилетка шерашка вай республикерча гIишлон организацешта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьабоагIарех ба «Грозтрубопроводстрой» гIишлон-монтажни треста гIишлонхой. Беркате хиннад царна ер шу а. ДIабахача биъ бетта генподрядагIа планал совгIа цар даьд 230 эзар сома маьха гIишлон - монтажни балхаш, хIаьта шоай низаца — 150 сом мах болаш дараш. ПланагIа лаьрхIачул нйс процент лакхъяьй къахьегама овсарле а.

Трестерча еррига упpавленей коллективаша дика тIехкхоачашду шоаш тIаийца декхараш. Царна юкъе а къахьегама йоккхий коталонаш йоахаш хьа[illegible] [illegible] Дашаев Мовлад Билалович керте латтача СМУ-5 коллектив.

Беркатеча новкъа

Беттагара беттага шоай дерригa технико-[illegible]

КIира хьалха оаха тхоай газета тIа хоам баь ма хиллара, май бетта 24-ча дийнахьа Грозне Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен филармоне классически музыка концерт хилар. Концерт деннар яр вай мехкахо пианистка Инаркиева Тамара. Хоза хеташ, бокха тоам хулаш тIаийцар из ладийгIачар.

Буро тIа училище дийшачул тIехьагIа, Москве Гнесинай цIерагIа йолча институте деша ягIа Тамара, цигга чаккхйоаккх цо аспирантура а.

Массехк шера Воронеже искусствай институте фортепиана кафедре болх беш хиннай, хIанз вай Грознерча музыкальни училище хьехош я.

Дукха сольни концерташ тийнад Инаркиева Тамарас Россе городашка. Йаьхий я артисткай репертуар: Бетховен, Брамс, Шуберт, Шомберг, Шопен, Равель, Дебюсси, Прокофьев, Рахманинов, Скрябин...

Тахан оаха кепатох цо Грозне деннача концертах хьовшалнаькъан Т. Iаьлас язъяь эссе.

хана шиӣ йишийга, Паскевича бокъо лургьяц со Польше дIаволла, мичча хана дихье а — са дог цIахьолаш...

Хала да наьха мехка ваха, бакъда, вала кхы а халагIа да. Са дисац наьха мехка, дегIацара къасттаeхьа — цIадола. Цхьанна а Паскевича могаргдац из кхы лапа, дехка, юха мехках даккха... ГIалгIайче, мичад хьа СибарегIа бейначар синош? Хьа михаца да? ДогIанца да? Шовдашца да? Лоамашца да? Баьцашца да? Гаьнашца да?.. ГIал-

цкъа сиглен Iаршага кхоачаву, тIаккха лаьттан бихе воссаву, хIаьта 1, 8, 12-гIа йолча прелюдей чаккхенаш, шаьрача даьина хи тоатолаш санна, кIаьдлуш, лаьгIлуш, шортлуш, дега лоIам беш, уйлашта сатем луш ск. Лоамаши аьлеши санна, вIаши ювзалуш, хотталуш, къоастае йиш йоацаш хет ерригa а цикл — царех хIераяр ше къаьстта йола зIамига пьеса яле а — вахар ше санна вIашдухьаленаш йолаш: ди — бийса, дика — во, вахар — Iоажал, ловзар — таьзет, толар — эшар, доа-

ГIалгIай хьалхара пианистка

ТАЛГIЕ тIара талгIе тIа ювлаш, бIарг ма кхоачча, дуне мелла, михьарбаьннача форда тIа гIолла терка дото гилакема санна, эзараш долча шакIан лувкхерашца зовне юхаскаш, сиглен гергача богах хьекхалуш, лаьттан гаьнарча аццах етталуш, цкъаза, шовда мо, тайжа, шаьра, шорта, тIаккха, мух санна, сиха, масса, кадай — ткъамала яьниа ск «сийлахьча Шопена тамашне музыка...

Хила кортош лечкъоча гIургIажашта тара хет рояла лакаш хьешаду пианистка кулгаш. Шерш уж, бухьара уатт, — халхар ду тIелгаша, фаьлгашка бийдолгаша санна. Ловзар латт пхьагIат миссел мара йоккха йоацача пандара кIайча майдан тIа... Сийрда я Шопена уйла, къона да дог, бIайха ба безам. БIубенна ва шийх зIамига саг. Дерригa дуне шийна мутIахьа хет цунна... ЧаккхйоaлачI хана лаьгIлу, туа, юж, сина сатем беш, догдоахилге хулийташ, ашара мукъа оаз. Хьалхара прелюди я из.

Нагахьа гIалгIа вац польски патриота Огиньске «Даьхенца Iодика юнцар», аькна, цIи йоаккхаш йола ля минора Полонез дехача дега юкъе да чакх ца йоалаш Бакъда, цо санна «Даьхенца Iодика йийца» хиначу цун мехкахочун Фридерика Шопена цIи кIеззига йовз вайнаха. ХIаьта цо йита кхоллама ганз йоккха а мехка маьхе а я: полонезаш, ноктюрнаш, этюдаш, экспромташ, вальсаш, мазуркаш, скерцош, балладаш, сонаташ, концерташ.. Царна юкъе я ткъаьи йиъ прелюдех латта ашарий цикл. Из я тахан гIалгIай хьалхарча пианистка вайна йовзийтар.

[illegible]

1931 шу. Кавказ ше карaерзаьрг лоархIаш яр Росси. Бакъда, Кавказ цу хаьна мара бокъонца сомайоалаш а яIацар. Ши-кхо шу даьлча Шамалах имам вергва. ТIехьагIа, кхыметтел, Туркий мехка гIолла Польшера бейлда хьабаьхка польски гIоэттамхой а хургба цун байракха кIалхьа империна дукьала тIом беш. «Ла-илаахI-илла-лахI», яхаш, зикара мукъамца тIехьаоалар а долаш хургья цар полка гимн... Дукха бейнаб полякаш шоай а наьха а кортамукъле бахьан.

Массехк бетта лаьттар [illegible]

гIайче, цIаухий хьа мехках баьнна лечар синош?

Докха хIама да из! Ше ваьца шиӣ мехка каша хила бокъо яц сага. Хьо Iоваь хьа мохк хьа бац. йоах. Волле, юха мехках вала! Iа хьадаь хьа цIа хьа дац. йоах. Волле, юха цIенах вала! Овла бола га ца а хулаш, михоудорг хила хьайна. Бицбе хьай мохк, бицбе хьай мотт, дицде хьай къам...

Шу гаргга ха мара яц Тамара цIаена. ХIанз музыкальни училище вай берашта хьехаш я... «О славе гря[illegible]

[illegible] — [illegible] вай СибарегIа [illegible] хана Шопена мехкахочо [illegible] польски поэто Юлиана Тувима. «Шопени а...» [illegible] тоха безам боагIа цу тIа. Хургвий-теш хьай Шопен?

Кьахата пандар юкъе балалехьа, кхыча къамий санна, дукха тайп-тайпара ашарий лекхаргаш — музыкальни инструменташ хиннай [illegible]

къалал — доакъазал, Даьхе — пане ..

ШОПЕНАЛ хьалхагIа, классицизма замалахьа, прелюди ше къаьстта йола жанр яцар. Из ювзаенна хиннай сонатаца, сюитаца, фугаца с хоралаца, царна хьалха локхаш дола ашара дакъа хиннад из, вешта аьлча, «дешахьалхе» хиннай, бакъда, ерригача а произведене керттера маIан чулоацаш. Бакъдар аьлча, Баха-м фугана нийсса лаьрхIай из тIехьарча хана. Амма, прелюдех ше къаьстта йола музыкальни жанр хьаьр Шопен ва. Цун дега кхоачара хиннай из — импровизаце хьисапе а миниатюра боараме а хиларах. Ше романтик хиларга хьежжа, керда чулоацам беннаб цунна Шопена — хьалхагIа цун цIаккха а ца хинна... Шопена музыка — еррига а Польша, хIана аьлча, Польшана хетадаь хиннад цун шиӣ вахар... «Са дог цIахьолаш...». ЦIагIа, Варшаве Супача ЖIаргa цIерагIча костела чу да хIанз Шопена дог, хIаьта музыка дерригача дуненга я...

...Шорттига ког шершабеш, тайжача боларца халхар ду мехкараша, гIургIажаша санна. Сиха бац уж, кхуврга цар кхы а сакъерда, сахьега, безам баа, дуне го. ХIаьта дуне хоза да — эзар бос ба цун, эзар куст да — бIарганогIар. тохача юкъагIа хувцалуш, эргадоалаш, тоам болаш хулаш, ялсамален совгIат мо... Боча хьест пианистка кулгаша рояла лакаш, Зизай кортилгаш теркаду мелача мухилго, бэрташ доах царна моажача маьлха зIанараша. Го боах мехкараша, лакха аьдаь ла цар йийхьа кулгаш - тIаьнаш, дукхьала ух Эдгара Дегай «Сиглен бесса мехкарий» хьалхар[illegible]

[illegible] Эдгара Мане [illegible] Дебюсе Хьалхара прелюди — «Дельфийски мехкарий халхархой». Сигала соц мукъама тIехкхара оаз.

Клод Дебюсси французски композитор - импрессионист ва. ЦоагIа лерча хиннан цун хана Франце мехка — поэзе а прозе а, живописе а — импрессионизм яха керда небалхьа юкъа [illegible] романтизма хинра болча художникий - новаторий кхоллама [illegible] бIаргалоацам, [illegible]

хІана шолгІачу шерна фермера къахьегамна а
Дукха хьаьд, де дерхІаш а да совхоза юкъейоагІачу юьртана Курчалое. Майртупе бахча цьаьхьа соцкультбыта хьалаш вІаштІехьлахара. Шайзена цу болхана белгалдоьа юкъа дІадахьча кхьэ шера цу гІуллакха дІадахийтал дукха хІана [illegible] [illegible] Курчалое 300 моттига лаьрхІа культура ЦІа хьалдарах 483 эзар сом, Майртупен Курчалоеи наха малара латтта кІалара хий хьатІадоаккхаш лаьча пхе артезиански гІувнах 150 эзар сом дІаделар. Цхьаьцца производственни дешаш къоастаде новкъостал деш Курчалоерча шолгІача больницана, школана, Майртуперча школана 90 эзар сом делар. Асфальт буллаш Курчалое пхи километр улицаш тоайир, и. кх. дІ.

— Тхоай шинна юрта газификаци яра балхаш дІадоладаьд оаха соахка. Уж толаме чакхдоахаш а да. ДІададахача шера, мусала, планагІа лийрхІар 25 эзар сома долаш, 63 эзар сома балхаш дир, пхи километр турбаш а йохкаш, — дувц Макана. — Баха нах кхачан продуктацца ІалашбелгІа тоадара оттаяь программа кхоачашъеш, оаха лаьрхІад шинна юрта дулх, шура,

ферма хьаийхар а. Соахка бахча балха итогаш я лаьрхІа ... пландулаагІа дІаоннача шерах, доаькъара, кхычол кхом барах тхона доагІар хьадерча, тхох хІаране бетта цІа вахар кхьера лаьрхІача 300 — 800 сомага дІакхочаш хилар.

[illegible] ферма коллективо хьалха хилар [illegible] га болх бахча нахах кхоалагІа дакъа хулаш мара йоацилга Мукъабалийтаб хаьхой, учетчикаш, цхьабола специалисташ, сьотникаш. Кхьинех цхьа трактор мара йиталц. Доакъар довхана говзвордаща хьатІакхухь. Гьина а дац из. Ферма коа да деррига а. Из Іангара боаккхача юкъа хІара Іатта 18 центнер доакъара единица кхоачаш кийчдаьдар соахка.

— Тхона кхы эшаш а дацар, — йоах Мухьаде. — Цунна а мамогта кхом бе гІерташ къахьийгар дІадахача Іай а бІаьстан дІабахача хьалхарча шин бетта а. ХІанз ялхлагІа ди да хьайбаш оаха мошача доакъарца кхоаба. ШоллагІча бригаде рожаца цхьана дІайинна хинна рапс хьакха йолаьй. Из я вахав трактора ши лафет тІехьа а тесса тха механизатор Кагиров Майрсолта. Къайладахьа дезаш хІама дац, арендагІа а доацаш

Зайнаі Орисханова Хьалимат, [illegible] БайраьагІар Лили Зулан, Орисханова Марем, кхьібараш. Планаш дика тІехкхоачашдеш царех хІаране.

Балха тІа доарьашта гетгара доккха новкъостал ду светникаша йовхха опыт долча Адамиров Ахьмада, Солтанмурадов Моазара, къоначa Чучаев Зайнде, Баракаев Іаьлас.

— Цхьатарра шин дийнахьа кхалнаьха доллахьа хул ер, — тІаккха цхьан дийнахьа — маІача наьха. — йоах Мухьаде. — Тахан кхалнаьха ди да. Делкъел тІехьагІа диъ сахьат даьлча хьаллотдергья ер.

БелгалдаккхадоагІа, районна итт совхозех паччахьалкхенна хьайбан продукци дІаялара хьалхарча квартала планаш кхоачашъе кхаьнена мара карагІдаьина доацилга. Цхьабакъда, «Курчалойский» совхозе санна сага балхацара безам сопбаккхара, цунна соцкультбыта хьалаш толдара кхычa боахамашка а йоакхо еш ялаpe, шеко яц цар коллективаш а толаме лоархІаеш хургьар шоай декхарех. Цудухьа хІанз вай юьцача совхозагара а фермагара а масал эца деза тІехьадусача кхыча боахамаша.

М. ХАМАТХАНОВ.

Планагіа лаьрхІачу [illegible] процент лахьаьна къахьегамна овсарло а.

Трестерча еррига управлени коллективаша дикка тІехкхоачашдеш шоай тІаьнца декхараш. Царна юкъе а къахьегамна [illegible] коагІаш хиларца белгалъяьлла я Дашаев Мовлад Билалович кертe латтача СМУ-5 коллектив.

Беркатеча новкъа

Беттагара беттага шоай деррига технико-экономически хьокхамаш дикагІа хулийташ, хьинаре къахьег ух шера Грозненски радиотехнически завода болхлоша. Тахандерча денга кхачалехьа планал тІех арахийцад цар цхьа миллиони 665 эзари сома маьха товарни продукци ялх бІаь эзар сом мах бола халкъа эша товараши. Дизза кхоачашдаьд потребителашта хьалхашкара шоай договорни декхараш а. Оттабьча боарамал тІех маьхалъяькхьад цхьа миллиони 90 эзари сом мах бола тайп-тайпара продукци. Кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а дог гІоздоахаш да.

Графикал дикка хьалха а баьина, пхе бетта задани кхоачашъеш хьабоагІарех ба Ильичева Анна Степановнан Степаненко Нина Федоровнан керте латтача цехий машинашъераш

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЧуІе цІеношъ доацарий проблема хІанз санна чІоагІа ира цІаннха а лаьттац США. Общественни организацей официальни даннех чуІе цІеношъ доаца американцаш 3 миллион сагага кхоачаш ба. Цун баьхьан эгтара хьалха дарегІа цІеношъ хьалдера еш хинна федеральни ассигнованеш чІоагІа кІезигьяо да. Укхаза иштта белгалдаккха доагІа квартирех тела мах тІехьарча иттех шера американашa юкъера лаьрхІача йоахача доходел шоза сихагІа дегІабена хилар а. Тахан чуІеча цІеноех алапей кхоалагІа дакъа дІателаш ба 10 миллион американски долл. хІаьта 6,3 миллион бола дезалаш — ах алапи.

США говзаш волча чуІе цІеношъ доацаши бокъонаш бахьан долаш къовсам лоаттабеши волча активиста Митч Снайдера моцал лаьцай американски столица муниципалитет шин шера приюташтен чуІе цІеношъ доацача вашингтонашта деча кхыча ловкъосталан дІадохийташ дар 19 миллион доллар кІезигде лаьрхІахилара духьала.

ЧуІе цІеношъ доацараш бокъо яьнкхай чуІе цІеношъ доацарашта лаьрхІа бюджет кІезигьяра дош дувца городской совета членаш болабала безача мэрия заседаней зале чубовла. МогаргдийтеШ царна городской Іаьдалашта eлияни е?

СУРТА ТІА: Митч Снайдер киваллдии гІанда тІа вагІар (аьрдехьа) мэре здания хьалхашка моцал лаьцачул тІехьагІа.

В. ПОЛЯКОВСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

[illegible] а мехка маьхе а я: полонезаш, ноктюрнаш, этюдаш, экспромташ, вальсаш, мазуркаш, скерцош, балладаш, сонаташ, концерташ. Царна юкъе я тхьаьи йиъ прелюдех латта вшарий цикл. Из я тахан гІалгІай хьалхарча пианистка вайна йоа илар.

Ача съесина, дегта доахан санна йоа моpхаш хьувз сигала. Шийла Іи эттад лаьтта. Цхьаннахьа тьаьйа кьора ди къувкъ. Бакъда, «машаре йоачан» яц хила гІертар, — ДуІа да. Унзарча уйланга верзаву духьала даьхкача сурташа. Фуд из? Хатари? Е таьзет да, мехка этта таьзет? Маца? Мича? Польшен? ГІалгІайчен? Польше а, ГІалгІайче а. Дог кад, уйла латкъ... Хаттараш, хаттараш, хаттараш.. Фу бахьан? ХІана? Белхам хоз.. Чакхйоал ШолагІа прелюди.

КІеззига са а лаьккхе, гІовтт, урагІа долх, оалхазараш санна, пианистка маькара кулгаш... КІай дуга дуъ фаьрача оалхазараша, бІаьха буртиг бола мехка доаца кІай дуга. Сутара, яькха, мена да уж хІанз. Чуйна доахк. Хургдолча, хила дезача вахара сурт отт хьалхашка: Іалам! Іаламат! СелаІад санна гІоза да дуне. Цхьаннахьа пандар бек, ловзар да е — мохк мукъабалара цІей, Илли ала безам боагІа, халха вала безам боагІа, ловза вала безам боагІа. Дог ураэттад, са пашмадаьннад. ПаргІато! Чакхсаухаш цІена дафо, кІоарга я сигле, шера я аре... Кортамукъле, массанахьа а — дукхача шерашка наха сатийса кортамукъле! БІарг бизац хозалах, дог Іабац вахарах...

Азале адамаш кхеллача хана денца вахара кегарах цхьалхало еш, гоамадар нийслеш, ийрчадар хоздеш, тишадар цІендеш, бера кІаьда долаш, мара боча долаш, хьаьша тІера долаш, нха лелале ховш, ков леладе ховш, маха баккха ховш, новнал де ховш — турпала долаш хьадаьхка гІалгІай кхалсага камаьрша кулгаш, хоастам шоана, хоастам, хоастам!.. Мел хоза да оаш байрахкий даьреш тІа чилланица даь догамаш! Іодода шовда догаргдар оаш, сийна сигле йогаргьяр... «Кердача замо» йоазув де Іомадир шо тІехьагІа — шийлача СибарегІен комендатурашка кулгаш язде ховргдолаш. Трудармин йовзийтар, оалал-лоал фуд хайтар.. ЙиълагІа прелюди я хІанз ал ювцар. Юха а — гІайгІа, бала, сагото Из вас хинна Іац, халахетар хинна Іац, Іагал да, боарам боацаш доккха Іагал. Хьано тІатесса? ХІана? Фу бахьан? Мохк бахьаиг?

Ткъо шу даьнна мара вацар Шопен мехках воалача хана. Из Вене волаш бІил дера цунга, Польша гІеттай, аьнна... ЦІава безам хилар вІамигача сага. Бакъда, дотгагІаша, дехараш деш, каьхаташ · яздора — из де йиш йолаш хІама дац, яхаш. Дийна висийта гІертар уж шоай къаман гени. Кастта уж шоаш а цІенах, бала безаш хилар — эскар чудигар мехка эрсий паччахьо. ТуржаІ эттар Польше..

Польшера гІоттам Боахда, эрсий паччахьа ...Польшера бавдла хьабаьхка польски гІоаттамхой а хургба цун байрахьа кІалхьа импереиа духьала тІом беш. «ЛаилахІ илла-лахІ», яхаш, зикара мукъамца тІехьаоалар а долаш хургьа цар полкагими. Дукха бевиб поллаш шоай а наьха а кортамукъале бахьан...

Польшера гІоттам Боахда, эрсий паччахьа иш чІоагІа бар, бІу духьа бар. Дукха нех ба Росси, аргда тІехьагІа имама Шамала. вІаьтта а эрсий паччахьа эскар кІезиглуш ца хитарах тамзаш яь. ЦІиних Іапаргья Польша, цІиних Іуьдалургья Кавказ. «Смирись Кавказ, идет Ермолов! Все русскому мечу подвластно!» — кхайкаргна Пушкин. «И Польши участь решена» — аргда цо тІаккха. ХІаьта, КхоалагІча отделенех ведда, мехках ваьнна лелача Мицкевича яьп лургда стихашца, «Эрсий доттагІашка», аьнна, цІи а долаш, шийі фоартах хьерча аІи лета гІертача кулгашта жІале церташ еттар мо хІама да оаш хІанз дер, яхаш...

Ткъамаш кагдаь, цІийла керча, доккха Іаьржа оалхазар санна, беттаду, кйлу, гІатта гІерт беррига а фортепиано. ЦІимхара ба цун турпала мукъам, унзара ба, эгІазал а цунца, къовсам ба — деррига дуне оврцагІа дех цо: хІалакьхулаш латт маьрша Польша. Йохешйовхаш латт Паскевича бІуво.. Ткъаьи йиълагІа прелюди — чакхе! Кхы догдоахилге яц халкъа. Юха а дукхача шерий боадонах хьарчаргья Даьхе. Бекхам! Бекхам!.. Маца, ва маца баргба хьо, са мохк, мукъа? Маца хургба хьо хьай къаман? Маца гургба хьона хьайх баьнна лела хьай даьказа дезал?

Ш Е МЕХКАХ воалача хана са аьнхъухаш вар къона композитор. ховр цунна, шийна кхы шийі Даьхе гургйоацилга. Париже вахар из хІанз, еовзаш-везаш вар. Бакъда, фу вахар да мехках ваьнача сага вахар, мохк боацача сага вахар! ЦІаккха а Іаьрж дІадалац цун кер чура, таьзет, хадац дега чура. Цун къаман байрахк яц цун мехка тІа агІар, моастагІчун байрахк я. Кхы мел къувса, кхы мел гІетта дезаргда хьа; са халкъ? Маца ховргда хьо, кхы халкъаш санна, кортамукъа даха?

Мехках шерг доллар Шопена, кІоаргга мехках боаллар цун кхоллама овла а. Дукха къахьнигалдар польски патриоташа цу тайпара гени шоай хилнтар духьа. Из виллехьа, гулбаь, арабаьинхабар хальъа багахбувцам, музыка гуллам. Дукха дезар Шопена фольклор Цунгара хьабоагІар цун ашарий мукъам. Къаьстта хоза хетар цунна мазурка. Цо дукхагІа белгалйора къаман оамал. Дукха язъергья цо уж тІехьагІа Кхьметтел, цун ВорхІлагІча прелюдеца а мазурка хоз, ноктюрнаш ек 13 чен 19-чен прелюдешка этюдашта тара я 8, 12, 16-гІа прелюдеш. хІаьта ТкъоалагІъяр — Реквием.. Малав генар? Шопен шен? ДІа мича волларгва из? Хьано волларгва? Аргда цо, ше леча

Іа хьадаь хьа цІа хьо ди йоах Волле, кха цІенах вала! Оала бола га ба а ха лаш, мохк доарг хила хьайна. Бийбе хьай мехк, бийбе хьан мотт, диндe хьан къам.

Шу гаргга ха мара яц Тамара цІаена. ХІанз мел [illegible] Іа хьаьхаш а [illegible] [illegible] Ш... — [illegible] ских, чувашски... — поэт — лоадад ван СибарегІа долча хана Шопена мехкахочо сийлахь а ронкхача польски поэто Юлиана Тувима. «Шопений а...» ІотІатоха безам боагІа цу тІа. Хургвий-теш вай Шопен?

Каьхата пандар юкъе балалехьа, кхыча къамий санна, дукха тайп-тайпара ашараш лекхаргаш — музыкальни инструменташ хинлай вайнаьха: дахчан пандар, Іадхьекха пандар, чІондарг, шедолг, аурма, фата, паьшк, муІ, жиргІа. шьамали, фордалерг, аипаз, секхаІад, шийтмерз, иштта кхы а. Ейнай уж, ейнай цар лийкха музыка а. Бейнаб хургхина композитораш, пианисташ, музыканташ... Дукха я вай халкъ цу хьаькъехьа меттаза лийрза, къора, бІарза даха. Саг вац хІанз Іаламца дагара дувца ховш — михо, догІо, малхо, морхо, гаьнаша, баьцаша, оалхазараша, оаихароша, шовдаша, лоамаша фу ях, фу дувц ха ловш, кхетадеш.

Музыка — Іалама мотт. Цу «меттах» хьахиннад, хетарах, дунен тІа мел дола адамий метташ. Цудухь я музыка таржам де ца дезаш — хІаране шин-шийі тайпара къоабалъеш... Шопена произведенеш хезача, Шумана аьннад йоах. «зизашта юкъе йоахка йоккхий топаш я уж», гІинбухерча паччахьо — цар фу йоах ховре — лекхийтаргьяцар уж... Из бакъ хиннад — лекхийтарг а яцар. Листа цкъа Петербурге концерт делача — кхеравенна хиннав «гІинСухера паччахь». Сенах кхер из, яьхад Листо, е итт пІелг мара кхы эскар мичад са, хІаьта цун («гІинбухерча паччахьа») герзех бизза бола бокха бІу ма бий...

«Зизашта юкъе йоахка йоккхий топаш...». Царех кхер тиранаш, хІана аьлча, уж я адамаш къовсамга доахараш, халкъашта юкъе барт-цхьоагІо ераш, уж оалала духьала гІеттадераш. ХІаьта Шопена произведенеш иштта кхетаеш хиннай цун мехкахоша, Барайттара валалехьа гени лоархІаш хиннав из шийі къамо...

Цкъаза, догІа санна, кІирлу пианистка маргІала тІелгаш, цкъаза, маьлха эІанараш мо, кІаьда хьекхалу фортепиана кІайча «бордех». ХІара оаз шийі бос, шийі куст, шийі кеп, шийі дух, шийі уйла, шийі маІан долаш я. Сага ше къаьстта дола психологически хьал хьахьокхаш, афоризмаш сенна лоацига, кІоарга философски чулоацам болаш я хІара миниатюра, — бокъонца дола искусства, жовхьараш, композитора берригача кхоллама энциклопеди... Шопен укхаза лирик хинна Іац, драматург а ва. 20, 22, 24-гІа йолча прелюдеи тІеххьарча такташа миха хьайран кхесторго санна тІакІалтІавоах лалогІар —

[illegible] хІамаш [illegible] га [illegible] [illegible] ... Сагтац [illegible] на мовлача маьлха бІаьхна Іо бохь мехкараш [illegible] кулгаш тІамаш. [illegible] [illegible] Эдгара Дегаи [illegible] бола мехкарий, хьалхарча Монес а Эдуарда Манедехка сурташ мо. [illegible] воал Дебюсе Хьалхара прелюди — «Дельфийски мохарий хатарсиш». Сагана сед мукъамна тІеххьара бац.

Клод Дебюсси французски композитор - импрессионист ва. ЧІоагІа аьржа хиннай цуи хана Франце мехка — поэзе а, прозе а, живописе а — импрессионизм яха керда исбаьхьален уйла. Романтизма хийра болча художникий - новаторий кхоллама секхетам, бІаргалоацам, дегахолам хиннаб из.. Нагахь романтика произведенешка сага хоалямаш · хиннадала кхерттера (Шопена санна), импрессиониста произведенешка — сага холамаш да, вешта аьлча, романтика бІаргаш дега чу доахк, импрессиониста дог — бІаргашка... Дикка бІаьхий баьб импрессионисташа искусства мотт. Верлен, Оскар Уальд, Моне, Мане, Писарро, Дега, Ренуар, Сислей — дуккха а хиннаб уж. хІаьта музыке — Клод Дебюсси Морис Равельи («Болеро» язъяьр).

Б ОКЪОНЦА сурташ мо я Дебюссе прелюдеш. Цудухь тийхкай цо царех поэтически цІераш. Форда тІа гІолла кІай гаташ совсадаь дола пескашцара гилакема («Гилакема гаташ»), хьахоз наькъахочун когаша цІувзаду шелалах чІоагІденна лоа («Лай тІа луьза когаш»). бІаргагу хьекхача кІаьдача миха бІаргадайнар («Фу дайнад малхбузен миха»). цул совгІа, бІайха хьежача маьлха эІанараша сийрдадаьха, бІарг тІа ца отташ лепа, ахнан хоза «Анакапрера гувнаш». Укхаза юха а гб боаха халхар да, бакъда, из сабаре, тайжа дац, сихз, кедай да, итальянций темпераментага хьежа. Сакъердаш ба дукха вІашагІкхийтта нах. Хетарах, цІей да цар тахан. Хьаьхоз иллеш, ашараш, гІараш, белар. БІаргагу Іаламца мел дола «дІайха» басараш, Къоарза кІувс ба лаьтта. Итале лоамаш! ДегагІоз йосе дега чу, сердал отт уйлашка. Ираз долаш хет ше хІераяеч.

ДІахо гучабоал негритянски театра актераш («Менестрелаш»). Хоз эстрадни музыка, сакъердаме цІубуаргаш, беламе иллеш, бегаш, юмор. Сиха да халхараш. «ДегагІоза гІайренца» чакхдоал концерт.. Бозбуачал ду, шоакъ ю, поал хехк пианистка деигача кулгаша. Амараш ю цар, амагІал ду, амагІоах, гІаккарсах, гІазакъвоах, гІаьнс кхувл — кхыча дунен тІа кхоаш мо хет ше сага — морхашта лакхе, седкъашта юкъе, бетта гарга, малха юхе...

ТІоараш! Зизаш. Зизаш. ТІоараш!

Ловцаш. Ловцаш. Ловцаш.

Ираз долаш я Тамара!

ХЬОАШАЛНАЬКЪАН Т. ІАЬЛА.

Керда стихаш

Арчаков Сали

БЕРАШТА

ПХЬАРАШ БОВЗИЯ ШОАНА!

Дехьа-сехьа,
Хьалла-Iоа,
ЦIогIа-ера,
Хlара кое
ДIа мел лелор,
Кьа мел дьр —
Из ва льтта
Баха пхьор.
Аьшкал, кема,
Зурма, зIар —
Вайна шеддар
Iалашдьр,
Вайна лаьрхIа
Сахьт, къулг
Хьадьр—из да
Пхьере кулг.

ДАХЧАН ПХЬАРАШ

— ЦIенош хьалду
ХIара денна,
Кораш эший
ТIаккха цIенна?
— ЦIенна кораш
ЧIогIа деза'—
Малха царех
Iочуьлежа.
— Береш, елал,
Малао тIаккха
Кое цIагIа
Сагчувахка,
Безаш хиче,
НиI е зIараш
Вайна хьадар?
— Дахчан пхьераш.

АЬШКА ПХЬАР

ЖIое а ехеш
Делла зое,
УрагIбаха
Сенна тхов.
Пхьоале хьадеш
Мангал, марсаш
Къахьегаш да
Низ бое пхьерсеш.
Цу пхьерсаша
Хьадеьд кема,
Эшоргьар цо
Гоарий рема.
Иштта пхьерсеш
Дола къонах,
Дехьа-сехьа —
Зийа гомехь,
Малео аьле
Белгалвакхка:
— Аьшка пхьар, — оаш
Аргда тIаккха.

ИККИЙ ПХЬАР

Маьчи боза,
Шек ма вала,
Цунах хеташ
Боккха бале.
Цудуъ веза
Ухо ма хьоаза.
Иккий пхьерсаш
Ма бий гоаза.
[illegible]
Иккий пхьерсаш
Маьчаш, иккаш
Байна яраш,
Эзар когаш
Доьхедьраш —
Иккий пхьераш,
Иккий пхьераш.

КХЫБОЛА ПХЬАРАШ

— Сахьт доза
Фу да деза?
— Из пхьерсега
Дехьа деза.
— Фу да деза
Дахане таз?
— ЦIесто пхьесе
[illegible]

Нахаца цхьана, наьха гIулакха

«ЦIанкха аз ютаргIйоалаш нравственни оамал йоал сох, — йоах город Калининерча КПСС Центральни райкома хьалхарча секретара В. И. Брагина. — Мохк селла халача экономически хьала тIа болча хана партийни болхлошта алапеш тIатохар, сога хьттача, сов хьалха дахь хIама да. Цудухьа дитад аз из тIатехар хьа ца ийдеш». Вячеслав Иванович Брагин — вахара позици чIоагIа йолаш, шийн принципаш йолаш саг ва. Партийни болхлой берригаш бац из хьаллоацаш, бакъда цун оагIорахьара бараш а кIезига бац областе. Из хьахьокх РСФСР халкъа депутаташ хоржача хана цо ьотало яккхаро.

— Вахар кердадаккха гIертача коммунистех лоархI аз се, еррига уйла перестройкагахьа йолчарех, бакъда со чIоагIа раьза вац вай вахар кердадаккхара гIулакхаш сов мела лелаш хилара.

Денал долча сага позици я из. Центральни райкома балхага хьежача гуш да партийни организацеш демократично а гласность йолаш а дерригна шоай гIулакхаш леладеш хилар. Районни парторганизаце система а хинна дIаэттад райкома денош, делга, гергача истола гонахьа вIаргIбеттабалар, [illegible] хьола телефонаща ьвачаьлаш [illegible]

СУРТАШ ТIА: В. Н. Брагин. РСФСР заслуженни художник В. Ф. Шумилов волча венав; цо ловкъостал а деш тоадьд декабриста Муравьев-Апостола хинна цIенош.

ТАСС фотохроника.

ИЮНЕРА ХЛОТТАМ

Июнь — из эггара дIаьхагIа денош эггара лоацагIа бийсаш йола бутт ба. Цу бетта йIовхал а сердал а дукха хул, догIаш дукха дел, наьанойча хана теха а делхаш. Юкъера лаьрхIача республике йоачаш 88 мм хул. Бакьда масанахьа цхьаьарра дIаннйолаш хул. Эггара дукхагIа догIаш дела лоамашта юхе. Масала Веденски районе — 131 мм, мачхбоалехьа уллача Гудермески районе — 52 мм.

Грозне юкъера лаьрхIача дукхача шерашка хула йоачаш 70 мм, тIехьарча 50 шера эггара дукхагIа догIа диллха шу 1977 шу дар — 135 мм. ХIаьта эггара лохагIа температура тIеххьарча 50 шера 5—7 градус мара йIовхал йоацаш хилар 1957 шера 6 июне, цу юкъа эггара лакхагIа температура — 38 градус йIовхал — 1961 шера 21 июне.

СССР Гидрометцентра сведенегIа укх шера НГIАССР-е юкъера лаьрхIача бетта хургйола температура 18—21 градус я, дукхача шерашка юкъера лаьрхIача хулачунга гIортташ.

А. СЕРДЮКОВА,
инженер-синоптик.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Мехкатохкам

МИШТА ДIАЯЗБУ БАГАХБУВЦАМ

Багахбувцам дIаязбеш волчоа оаламхочунца болх беха деза. Цо из дIанхетаве веза мел лоархIам болаш да багахбувцам дIаязбар.

ДIаязде волавалалехьа хьалхагIа ладувгIа деза дувцача хIаманга. Хатта деза оаламхочо дувцача хана ца ихеташ диса хIама, дош. ТIаккха таро хургья текст нийсагIа дIаязъе. ЛадийгIачул тIехьагIа текст абзацашца дIаязъю. Кица, илли, ома, турпалхой цIераш диктовкагIа дIаязъю. Фонетически, лексически йола диалектни белгалонаш ма могга нийсагIа дIаязъе еза. Текст дIаязъьь яьлча, Iоеш из оаламхочоа, цунга белгалдайт е харцахьа е яздинза дисар. Язъьь яьнача текста кIал таржам а деш, дIаязду шийна ца ховш дола дешаш.

Поэтически произведени, цунга ладийгIачул тIехьагIа, цIаькха хьа а ювцийташ ше йолча бесса дIаязъю. МоллагIа текст дIаязъеча хана бокъо яц шийгара цхьацца хIама «тоаде». Цу тайпара баьча балха Iилман мах бов, пох бе а хул.

ХIара боазон тIехьа [illegible] паспортизаци хила еза.

Паспорта [illegible]

Оаламхочун [illegible], тайпан цIи. Из вахь шу, моттиг, мичIа ваьхав, мел дийшава.

Хьангара, маца хезай цунна ювцаш йола произведени.

Ше дийцача хIамах фу аьлар оаламхочо, исторически а этнографически а фу хоам бир цо.

Къамаьла кеп мишта дар (мимика, интонаци, кхьдар).

ТIехьара бежалду: дIаяздьр малав, мича, маца яздьд.

ОБРЯДОВИ БАГАХБУВЦАМ

Фу маIан долаш да дош «мустагударг» Из мишта лелайора хьалха, тахан мишта лелаю. Мустагударга илли дIаяздар.

Балха илли дIаяздар. Мишта, маца доаккхаш хиннад из.

Саг йоагIача — йодача даьха иллеш. Мишта доахар [illegible]

Диалога хьисапе даьхачарел совгIа долаш хиннадий цхьацциане доахаш хинна найц е нускал хестош дола иллеш.

Белхамаш. Уж кIезига да дIаяздаь.

Мишта доахаш хиннад белхамаш хьалха а тахана а.

Кхелхача сагага хьежжка мишта хубцалу, эргабувл белхэм.

Тайп-тайпара ловзара-куда иллеш:

ЙоI хи тIа югаш фу иллеш даьхад, доахаш да.

Гота йоаккхаш, ялат чуэцаш, мангал болабеш фу иллеш даьхад. Царца шоай хьакъ совдалар мишта лехаш хиннад.

Язычески дуIа дIаяздар.

Бер дина фу иллеш доахаш хиннад.

[illegible] иллеш доахаш хиннад.

ФАЬЛГАШ

Бокъонца фаьлгаш доацача жанрех а (шира дувцар, [illegible]аш) «фаьлгаш» оал вайнаьха оаламхоша. Из ха деза жанраш эергйоацаш. Фаьлгаш хул хьайбаех, турпалех, темашийна. Фаьлгий мотиваш кхьча жанрашка нийсалу, хIаьта цу жанрех цхьадар фаьлгех дIаувш а нийслу.

хул. Ширача дувцарашка дукха долаш да мах бола этнографически хоамаш а.

Фу дувц хаикьо къам, тукхам, тайпа хьахиларах.

Мичара хьадоагIаш да цхьадола Iаьдалаш: дув биэь лоттагIал леладар, сьг ярахьар, пхьа лехар, кхыдараш.

Кхьча халкъашца вайнаьха хьалха хинача бувзамах фу дувц (кавказски халкъаш, эрсий).

Фу дувц АстагIча Темарах, аьла Петрах, Ермол — паччахьах, ЕркIал — паччахьах, тоархой аьла Султан Мовтах, Уцига Малсагах, Шамалах, Хьаж-Мурдах, Байсара Мочкъах, Орцха КIарцхалах, Заьламхах, Горопожа Сулумбикаx...

Юрташ, шахьараш Iояхкарах, вайнаха шоай вахара моттигаш хувцаш хиларах, лаьттах къовсамаш леладарах, шаьрача арера мехкаш дIадувйцаш хиларах дувцаш фуд.

ТIоговзанчех дола дувцараш, Мишта яьй пар гIалаш, вIоанаш, ердаш, маьлхара кашамаш.

Хьаст баларах, Iодода хий хьахиларах, Iам оттарах, лоамаш, цонаш хьахиларах дувцадар.

Мичара хьахинад [illegible] Мовлё, Маштiг, Хьайра, Сел, дIадув ги, шура дувсар, накъа яккхар, цIагIара хьайбаш лара Iомадар.

Туьхам, таша, чIож, мохх моастагIех лорадеш хиннача турпалхоех фу дувц: Пхьагал-баьрп, Баркинхой кIант, ЧIожадоал, Охкархой кIант...

ГIаьр лелаярах, нах есара кхьбаларах, чарахьал леладарах фу дувц.

та теркалъе йоагIа турпалхоех оаламхочо еш йола информаци (мича, маца ваьхав турпалхо, фу деш хиннав из). Илли дIаяздеча хана къаьстта терко е цуп мукъам мишта, тIехьа пандар мишта боалабу, оаз мишта йохийт, иллеш магнитофонаца дIаяздича бакъахьа да.

Иллешкара керттера турпалхой: Аьдий Сурхо, Зайта Шахмарза, Таймп Биболат, аьккхий Iумара Iаьла, баьчча Балу, Овтархой Ахьмад, Шотой Арсмак, Сагий Темаркъа, Махьте Идрис, Лаьчий Аьлха, Байборий Эса, Джумий Акхтола, догмайра ЧIега, Аьте Iума, ГIаьла ГIайтакх. ЦIи йоаца турпалхой: ладий кIант, бабий кIант, жербабий воI.

Нахагара йоал йоахаш волча аьлан дуьхьала оттар, цунгара лаьтташ хьадахар. Феса ухача наьха турпалал.

Нускал къувсаш е сесага дикал къувсаш дола иллеш.

Инаралща, полкароща, эпсаращца турпалхоша къовсар.

Иллешка бувцача турпалхой гIочий, къоарга эпсар, [illegible] кIант, [illegible]

ЛИРИЧЕСКИ ИЛЛЕШ

Шоай хелача вахарах, безамах, мехкараша даьха иллеш.

Маирал, денал, эздел хестош дола иллеш.

Бегаша дола иллеш.

Колониализмана духьала дола иллеш (эрастех, набахтех, Сибарех).

Революцех [illegible]

НАЬРТ-ОРСТХОЙ

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 2 ИЮНЬ

В. И. Ленина цIерагIча майда. 19.30 Эстрадни оркестра концерт.

СалаIара йола городской центр. «С. М. Кирова цIерагIа парк». 7.00. «УнахцIено» яха клуб. 8.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Барзкъаш лахеи тегеи Iомабу курсаш. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берии городок. 20.00. Хроникально-документальни фильмаш хьахьокхар.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00. Барзкъаш лахеи тегеи Iомабу кружок. 8.30. Машинаца ювзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 12.00. «ЦIагIара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Дизайн быта» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 17.00. Художественни самодеятельноста кружок. 18.00. Балетни студи.

«Красный молот» завода ДК. 13.00. «Дизайн быта» яха курсаш. 14.00. Эстрадни концерт. 14.00. «Соловушка» яха вокальни группа. 17.00. «Вай беш» яха клуб. 18.00 [illegible] мотт бувца Iомабу.

«Оргтехника» объединене ДК. 12.00 [illegible] цIей. 12.00. Игротека. 13.00. ЦIераш техкара цIей.

М. Горьке цIерагIа клуб. 11.00. В мире сказок. 12.00. «Кружевница» яха клуб.

Бассейн «Садко». 17.30. «Икар» яха инвалидий спортивно-оздоровительни клуб.

Гороно СДЮШОР клуб. НГIАССР клубашта юкъера футболах йола яхьаш. 17.00. «Атлетика» — «ЧИГИН»

ТЕЛЕВИДЕНИ

2 ИЮНЬ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Вай беш.
9.05 — Мультфильм.
9.20 — «Александр Невский» яхача документальни фильма премьера.
10.20 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
10.30 — Коталон 45 шу дузаш. «Долгие версты войны» яха художественни фильм. 2-гIеи, 3-гIеи сереш.
13.05 — М. Равель. Трио ми [illegible]р. «Бозар» яхача трио кхоачашъю (США).
13.35 — Киноафиша.
14.35 — Хьайбай дунеи тIа.
15.35 — Политически диалогаш.
16.05 — Мультфильм (США).
16.30 — «Хьун фиалкаш» яха режиссера К. Нийсна фильма.
18.00 — Киноконцерт.
18.45 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
18.50 — «Ханай гобахар» яха Стамбульски калейдоскоп.
21.00 — Ха. ТСН.
22.00 — «Сиха йоаца бIаьсте» яха художественни фильм. 1-рен 2-гIеи сереш.
00.10 — Пресняков Владимира шоу.
1.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — [illegible] гимнастика.
8.15 — «По Заречной стороне» яха В. Белиева вокальни цикл.
8.40 — «Пришельцы» яха документальни фильм.
9.10 — «Владивосток», 1918 шу» яха субтитрашцара художественни фильм. (Дукхвахха).
10.25 — Документальни фильма премьера.
10.35 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.
11.35 — «Дезал» яха телепрограмма.

долчун уйлаш» яха кIираиден нравственни проповедь.
22.15 — «Гленн Миллер». «Серенада лунного света». (США ТВ).
23.35 — Футбольни обозрени.

2 ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — Воронежски Паччахьалкхен эрсий халкъа хора концерт.
8.50 — Мультфильм.
9.00 — «...И впадает в Каспийское море» яха «Земля тревоги нашей» яхача циклера документальни фильм (Куйбышев).
9.30 — РСФСР городий телестуди. «Золотое руно Дагестана». (Махачкала).
10.00 — «Успех» яха субтитрашцара художественни фильм.
11.30 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
12.30 — Теннис. Францера йийла чемпионат. Францера передача.
13.30 — «Агнелацара ткъо минот» яха союзни республикай студи фильмаш. (Премьера).
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — А. Долуханяна произведенера концерт.
19.00 — Гоарий спорт. Дунен халкъашта юкъера яхьаш. Чехословакера передача.
19.45 — «ТелгIен лоIамагIа» яха эстрадни программа.
20.00 — Бииса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Северные звоны» яха фильм-концерт.
20.45 — Коллаж.
20.50 — «Джейраньи острова» яха документальни фильм.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
22.00 — Къона кино.
23.15 — Волейбол. Дунен лигай хьалхле. МаIамах. Сборни СССР — сборни Японии.

Хьамсара [illegible] УКВ оборудованена профилактика ярча шоллагIча программа [illegible]

ИККИЙ ПХЬАР

Маьчи йоху,
Шек ма вала,
Цунах хеташ
Бокхха бала.
Цудуъь вехо
Хьо ма хьовза,
Иккий пхьераш
Ма бий говза.
Иккий пхьераш,
[illegible]
Маьчаш, [illegible]
[illegible]
Эзар когаш
Довъадаьраш —
Иккий пхьераш,
Иккий пхьераш.

КХЫБОЛА ПХЬАРАШ

— Сахьт доху
Фу де деза?
— Из пхьерага
Дахьа деза.
— Фу де деза
Дехача тез?
— ЦIаста пхьера
ДIагойт аз.
Дошо, дото,
ЦIаста пхьераш —
ЙиIигашта
ГIалихаш яьраш.
Пхьераш боацаш
ЦIенкха атта
Довхалургдац
Вай укх латта.

Iалама хозне.
В. ЕВСЕЕВА этюдаш.

гIа. цIаьхха хьа а юкъин... таш ше йолча бесса дIаязъю. МоллагIа текст дIаязъечa хана бокъо яц шийгара цхьаццa хIама «тоадe». Цу тайпара баьча балха Iилман мах бов, цох зе а хул.

ХIара йоазон тIехьа йизза паспортизаци хила еза.

Паспорта чудоагIар:

[illegible] тайпан цIи. Из вах ... мотти, миса вахаьв, мел дийша ва.

Хьангара, маца хьай пуина юкъаш йола произведени.

Ше дийцача хIамах фу аьлар оаламхочо, исторически а этнографически а фу хоам бир цо.

Къамаьла куц мишта дар (мимика, интонаци, кхыдар).

ТIехьара белгалду: дIаяздаьр малав, мича, маца яздаьд.

ТАЙП-ТАЙПАРА ЖАНРАШ ДIАЯЗЪЕЧА ХАНА ЦАРНА ХАТТАРАШ ОТТАДАР: МИФАШ

Мифаш вайнахага юкъаш кIезига я. хIаьта цар Iилман лоархIам боккха ба. Цхьа-йола мифаш массехк маьIна боацаш лоацa я. Мифаш дIаязъеш терко е еза хаттарашта:

1. «Маьлха дуне», «Iел» юкъаш фуд.

2. Фуд ховш язычески даьлех, ердех цар леладаьд яхачох. (Даьла, ХIала, Елта, Тушоли, Маьлха Аьа, Села Сата, ПирIа, Села, Фурки, Алла, Белла, ЧIача, Кхнча, Хи-нана, Миха-нана, Дарза-нанилг, У-нана, Тамаж-ерда, ХIал-ерда, Iалбн-ерда, ТкъобIаьерда, МаьтцIеле, Сусан-даьла, IамагI-ерда).

3. Фуд ховш хьахиларах: малх, бутт, седкъии, лаьтта, саг, тIоа сагар, мух, хий, баьцовгIаш, оакхарий, лоамаш, дохк, лоа, догIа, хьу.

4. Фуд ховш хьун сагах, алмазах, ешапах, гIамах, вампалах.

Ха-заман йIоахалагIа мифашта юкъедахад бусалба дина цхьацца хIамаш. Уж гучадаха ха дела. Бусалба динаца юкъаеннача легендашта юкъе дукха да язычески ханара хIамаш.

Лел дахьад доахаш да... Гота йоаллхаш, ялат чуэцаш, кангал Солобеш фу иллеш даьхад. Царца шоай дьакъ сондалар мишта дехаш хиннад.

Язычески дуIа дIаяздар.

Бер дича фу иллеш доахаш хиннад.

Хьаша гоагIаш е водаш, цIагIара саг наькъа водаш е [illegible] фу иллеш доахаш хиннад.

ФАЬЛГАШ

Боккъонца фаьлгаш доацача жанрех а (шира дувцар, оалам) «фаьлгаш» оал вайнаьха оаламхоша. Из ха дезо жанраш вергйоацаш. Фаьлгаш хул хьайбех, турпалех, тамашийна. Фаьлгий мотиваш кхыча жанрашка ниигу хIаьта цу жанрех цхьадар фаьлгех дIаувш а нийсаду.

МалагIа фаьлгаш да довзаш хьайбаши оакхаройи дуйнаш.

Шераш яха йиш йоацаш (табуированни йолаш) малагIа хIамаш я. ХIана якхац цар цIи (масала, пхьагал, бIехал).

Турпалхочун моастагIех: гIам, ешап, сармак, форда паччахь, хьун саг, вампал, Iеьржа НегIе, Iаьржа Хожа, алмаз, Бийдолг баьри, лоха Боштол, вампалаш, гIарбашаш, аьлий, паччахьаш. Цар куц, оамалаш мишта юкъ.

Турпалхочоа новкъостал деш йола хIамаш: дуне гойташ дола кийча, саг дийнву молха, саг дIа-хьа вуга ферта, даьх диса герз. Турпалхочун новкъостий — говраш: гIудииг, букара алача, цIокъа IайгIараш.

Iовдалча нахах, лер дайначарех, совдачарех, цIаьрмачарех, нах Iехо гIертачарех... дувцаш дола беламе дувцараш.

Цаген, Пезнай царна тара болча турпалхоша леладаьд, яхаш, дувцар фуд.

ШИРА ДУВЦАРАШ (ПРЕДАНЕШ)

Вайнаьха историена боккхача лоархIаме да шира дувцараш. Царца дукха хоалуш яц говзаме белгалонаш. Цудухьа шира дувцар яздеш цар дукхагIа терко е еза. Цхьадола шира дувцараш геттара зIамига хул. хIаьта а дIаяздe деза уж, хIана аьлча цхьадолча зIамигача дувцара мах боккхагIа хулаш а ... [illegible] дувцаш фуд.

ТIоговгаьтех дола дувцараш. Мишта яьй цар гIалаш, вIоанаш, ердаш, маьлхара кашамаш.

Хьаст баларах, Iодола хий хьахиларах. Iан оттарах, лоамаш, новш хьахиларах дувцаш дар.

Мичара хьахиннад: нух, [illegible] дIалуьй ги юура дугар, нахча яьхар, цIагIара хьайбаш кара Iомадар.

Тукхам тайпа, чIож, мохк моастагIех лорадеш хиннача турпалхоех фу дувц Пхьагал-баьри. Баркинхой кIант, ЧIожадоал, Охкархой кIант.

ГIаьр лелаярах, нах ееара кхелларах, чарахьал леларах фу дувц.

НАЬРТ-ОРСТХОЙ ОАЛАМАШ

Вайнаха юкъера уж оаламаш дIадоглаш латт. Цудухьа хIара керда дIаяздуоалам къаьстта боккха лоархIам болаш да вайнаха а ерригача кавказски нартивдана а. Кастлуш нийслу наьрт-орстхой оаламаш, шира дувцараш, мифаш вIашагIъэдалар. Наьрт-орстхой турпалхой оаламашка бувцарал совгIа, наггахьа фаьлгашка бувцаш а хул.

Фуд ховш укх наьртворстхой турпалхоех: Сеска Солса (Соский Солса, Соьска Солса, Секат Солта), Хамчий Патарз, Орзми, Урусби, Наьртой, Къоазаш, Германч, Оздамар, Оршамар, Аьрш, Ачамз, Тохшакъо, Гезама Аьла, Боткъий Ширткъа, Села Сата.

Мишта бувц вайнахах бола турпалхой наьрт-орстхой оаламашка: Колой кIант, Охкархой кIант, Бьтар, Баркинхой кIант, БоргIа Чопа, Хамчий Хамберд, Шарахой кIант, Аьшк, МIагIа, Гун...

Фу дувц оаламашка яьрбабах а беркат лаьттан тIара дIадаьннад яхачох а.

Наьрт-орстхой турпалаш дунен тIа баларах а уж хIалакбаларах а фу дувц.

Фу моттигаш я наьрт-орстхошна юкъаенна.

ТУРПАЛА-ЭПИЧЕСКИ ИЛЛЕШ

Укх тIехьарча замах дукха даьржа дац уж. Къаьсттар. Феса ухача наьха турпалал

Нускал къувсаш е сесага динал къувсаш дола иллеш.

Инаралца, полкароца, эсаращца турпалхоша къовсар.

Иллешка бувцача турпалхой гIончий: къоарза эсар, тоаркхой кIанат, гIаьбартой [illegible] а.

ЛИРИЧЕСКИ ИЛЛЕШ

Шоай халача вахарах, бевамах, мехкараша даьха иллеш.

Маирал, декал, эздел хестош дола иллеш.

Бегашха дола иллеш.

Колониализмана духьала дола иллеш (эрастех, кабахтех, Сибарех).

Революцех, граждански тIемах дола иллеш.

Ленинах, Орджоникидзех, кхыча революционерех дола иллеш.

КИЦАШ

Къахьегамах, дешарах, нийсача бокъонах, хьаькъалах, Iовдалах, дикеи вои долчох тIемахи машарахи, цIи дега хиларах, доттагIалах, эздела, эхь долаш хиларах, деналах, зовзалах, деша чIоагIалах, оапаш бувцарах... доаха кицаш.

Кицаш диктовкагIа дIаяздe деза. Кхыча жанрай произведенена юкъе дола кица нийи метте дуташ да. Цхьаболча оаламхоша «кица» оал лоаццача хьехам беча дувцарах а.

ПХЬУБУАРГАШ, ХОВЛИЙ-ДОВЗАЛИЙ (ЗАГАДКИ)

Уж кIезига да дIаяздаь. Хьалхарча замах ховлий — довзалии оалача хана довзара хьисапе хIама леладеш хиннад. Из мишта лeладеш хиннад дIаяздича, боккхача маьхе хургда. Хатта деза пхьубуаргех кхыйола цIи йоакххаш йиш, мишта хетт, царна мишта жоп лу.

Ловцаш, сардамаш, берий иллеш, хабараш, сихоолараш, дагардераш.

И. ДАХКИЛЬГОВ,
ЧИГУ профессор.

18.00. Балетни студи.

«Красный молот» завода ДК. 13.00. «Дизайн быта» яха курсаш. 11.00. Эстради концерт. 14.00. «Соловушка» яха вокальни группа. 17.00. «Вай бер» яха клуб. 18.00 Iаьрбий мотт бувца Iомабу.

«Оргтехника» объедине[illegible] 12.00 Игротека. 15.00. Цераш техкар[illegible].

М. Горьке цIерагIа клуб. 11.00. В мире сказок. 12.00. «Кружевница» яха клуб.

Бассейн «Садко». 17.30. «Икар» яха инвалидий спортивно-оздоровительни клуб.

Гороно СДЮШОР клуб. ЧИАССР кубокашта хьаьрца футболах йола ловзар. 17.00. «Атлетика» — ЧИГПИ.

КIИРАНДИ, 3 ИЮНЬ.

В. И. Ленина цIерагIа майда. 19.30. Пролетбога цIерагIа ДК духовой оркестро аьнараш локх.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хьехар.

Дом офицеров. 11.00. Филофонистий клуб. Грамзаписей коллекционерий вIашагIкхетар.

СалаIара йола городской центр «С. М. Кирова цIерагIа парк». 7.00. «Унахцlено» яха клуб. 8.00. «Энтузиаст» яха клуб. 9.00. Баргхьаш дахки тесеи Iомабу курсаш. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 10.00. «В мире прекрасного» яха зизай выставка. 20.00. Хроникально-документальни фильмаш хьахьоккхар.

«Красный молот» завода ДК. 13.00. «Дизайн быта» яха курсаш. 13.00. «Фаьлг болча хьоашалгIа» берий кинотеатр. 14.30. «СалаIара сахьат» яха игротека. 17.30. «Iалами саги» яха тематически кино хьоккхар.

«Оргтехника» объединение ДК. 12.00. Игротека. 14.00. Художественни самодеятельноста концерт.

М. Горьке цIерагIа ДК. 9.00, 14.00. «Говза кулгаш» яха клуб. Хлебокомбината клуб. 8.30. «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00. Ашарий инструментальни ансамбла концерт.

... кинокоцерт.

18.45 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.

18.50 — «Ханай гобахар» яха Стамбульски калейдоскоп.

21.00 — Ха. ТСН.

22.00 — «Сиха йоаца бIаьсти» яха художественни фильм, 1-рей 2-гIей сереш.

00.10 — Пресняков Владимира шоу.

1.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

[illegible] стика.

8.15 — «По Заречной стороне» яха В. Беликова вокальни цикл.

8.40 — «Пришельцы» яха документальни фильм.

9.10 — «Владивосток», 1918 шу» яха субтитраш цара художественни фильм. (Дукххьаьша).

10.25 — Документальни фильма премьера.

10.35 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.

11.35 — «Дезал» яха телепрограмма.

12.35 — Прогресс. Информаци. Реклама.

13.05 — Союзни республикаи кинопублицистика. «Фермеры» яхача документальни фильма премьера. (Киев).

13.25 — Теннис. Францера йиила чемпионат. Францера передача.

14.25 — Коллаж.

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.00 — Под знаком «Пи».

18.05 — «Фу хьал да хьога. ГIалгIайче? (гIалгIай меттала).

18.45 — «И думы сердца в песню перелью» яха авторски иллей телефестиваль.

20.00 — Бийса даьккъала хийла шуи, бераш!

20.15 — Акробатически рок-н-роллах йола Дунен халкъашта юкъера турнир.

21.00 — Ха. ТСН.

22.00 — Пресс-клуб.

00.00 — «Очарование романса» яхача киноконцерта бийсанара сеанс.

00.50 — «Телефон полиции 110» яхача циклера «Охота за трюфелями» яха художественни фильм. (ГДР, 1981 ш.).

3 ИЮНЬ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.

8.15 — Ритмически гимнастика.

8.45 — «Спортлото» тираж.

9.00 — Iуррехьа.

10.00 — Даьхенна гIулакх деш.

11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.

11.30 — Никъ берий клуб.

12.30 — Унахцlено.

13.15 — Музыкальни киоск.

13.45 — Итали телевидени программа.

14.45 — Киноконцерт.

15.15 — Фаьлгиин приключенейи дунен тIа. «Варганная принцесса», яха художественни фильм. (ГДР. 1986 ш.).

16.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.

18.00 — «Образ» яха старшеклассникашта йола литературни передача. 2-гIа передача.

19.15 — «Вольница на окраине города» яхача тиъо сери йолча художественни фильма премьера. 1-рей, 2-гIей сереш. (Чехословаки, 1977 ш.).

21.00 — Ха. ТСН.

22.00 — «Массехана а хург... минот» яха союзни [illegible] яха студи фильмаш. (Грузера).

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера программа.

18.00 — А. Долуханяна произведенера концерт.

19.00 — Гоьрни спорт. Дунен халкъашта юкъера яьзаш. Чехословакера передача.

19.45 — «ТаьгIен лоIамагIа» яха ... программа.

20.00 — Бийса даьккъала хийла шуи, бераш!

20.15 — «Северные звезды» яха фильм-концерт.

20.45 — Коллаж.

20.50 — «Джейранье острова» яха документальни фильм.

21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).

22.00 — Кьона кино.

23.15 — Волейбол. Дунен яьгай кьалхе. МаIанех. Сборни СССР — сборни Япони.

Хьамсара новкъостий! УКВ оборудованена профилактика яраца шоллагIча программа передачаш 28-ча мае 16 сахьата 35 минот яьлча йолалургья, хIаьта 29-ча мае 12 сахьат даьлча.

ОРШОТ

4 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — Документальни фильм.

9.05 — Краснознаменни Туркестански военни округа иллеи халхарей ансамбла концерт.

9.25 — «Города йистера больница» яха художественни фильм, 1-рей, 2-гIей сереш (Чехо-Словаки ТВ. 1977 ш.).

11.10 — «Мойдодыр» яха мультфильм.

11.30 — Хьайбай дунен тIа.

12.30 — Ха. ТСН.

16.00 — ТСН.

16.15 — «И песня русская звучит» яха илли дIалоих М. Баиновске.

16.30 — Берий сахьат (немецки метта уроккца).

17.30 — «Импульс-90». Вайи экономикех.

18.30 — Ха. ТСН.

19.00 — Мультфильмаш.

19.25 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 3-гIей 4-гIей сереш.

21.00 — Ха. ТСН.

21.40 — «Дуненга хьеж камера».

22.40 — Коллаж.

22.45 — «Дош» яха литературно - художественни программа.

00.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

8.15 — «Мишта хилар сох вундеркинд» яха бераштa дола фильм. 1-ра сери.

9.20 — Шовданаш.

9.50 — Документальни фильма премьера.

10.10 — «Дон Жуан» яха Р. Штрауса симфонически поэма.

10.30 — Мультфильм.

10.50 — Документальни фильма премьера.

11.20 — «Сердце мое ларец, и положена была в него радость» яха йоазонхочун Б. Шергина кхолламах йола передача.

16.55 — «Городские - деревенские» яха телефильм.

17.50 — «Орамаш» (нохчий меттала).

18.20 — Информационно-публицистически программа.

19.00 — Информационни программа. Перерыв (20.00) — Бийса даьккъала хийла шуи, бераш!

Спорта хоамаш

Грозне Крупская цIерагIача культура Двореце укх деношка чакхъяьлар дзюдо хьисапе кIалтохаргах латара РСФСР зональни чемпионат. Россия къулбехьа оагIорахьара шийттача областера, краешкара, автономи республикашкара спортсменаш бар цига даьъа лоацаш.

Къаьстта боккха аьттув баьлар вай республикарча викалий. Командни зачотагIа нотало яьккхар цар. Майкоперен Махачкалерен кица бола командаш тIехьашка а юташ. Вай командана юкъебоагIаш бар керттерча даькъе «Локомотив» яхача СДЮШОР-a, «Башлам» ДЮСШ-ра спортсменаш.

Вай командера кхаь спортсмено: Абдулаев Германа (71 кг.), Мальцагов Мувсас (35 кг.) Магомадов Зелемхана (бIаь килограммал дукхагIа) хьалхара моттигаш яьхар, шоллагIа хилар Алтамиров Саламия (65 кг.), Злинков Iаьлеи, хIаьта кхоалагIа Хамзатханов Шахбулат (65 кг.), Кодзоев Алик (71 кг.), Эдильбиев Абу-Супьян (86 кг.).

Лакхе бийцачара, хIаьта 4—6-гIа моттигаш яьхача вай спортсменаша Борчешвили Николая (60 кг.), Хажиев Руслана (63 кг.), Бекбулатов Хасамбека (86 кг.) РСФСР чемпионата финальни кхьаьшна даькъа лаца бокъо яьккхар.

Грозне хиннача яьъашка шоллагIа хилар Майкопера команда, хIаьта кхоалагIа — Махачкалера.

Чемпионашта мах бола совгIаташ делар.

К. ЕВЛОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителя — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ерен, шоаттеи деношка

СФ03955.

«Грознанский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1877.

Массо а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ШИНАРА, 5 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 66 (7880). ★ Мах 3 кеп.

СОВЕТСКО-АМЕРИКАНСКИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНАШТА КЕРТЕЛАТТАРИЙ ПЕРЕГОВОРАШ

ВАШИНГТОН, 4 июнь. (спец. корр. ТАСС). М. С. Горбачеви Дж. Буши США президентий городал арахьарча резиденце Кэмп-Дэвиде советско-американски пачча-[illegible] [illegible] вlашагlкхетар дlахо кьош болча хана йиййай дуьнен халкъаш-та юкъерча кхерамзлен дукха проблемаш, агаара хьалхарча аргlа-гlа региональни дешаш а дувцаш. Кеттерча [illegible] переговорашка [illegible] юкъмоттиге [illegible] Афганистан, Камбоджа, Куба, Никарагуа, Сальвадор, [illegible], Пакистан, Гарбара Малхбалес.

СССР Президента М. С. Горбачева США [illegible] [illegible] СССР-ан США-ан [illegible] - информа-[illegible] [illegible]

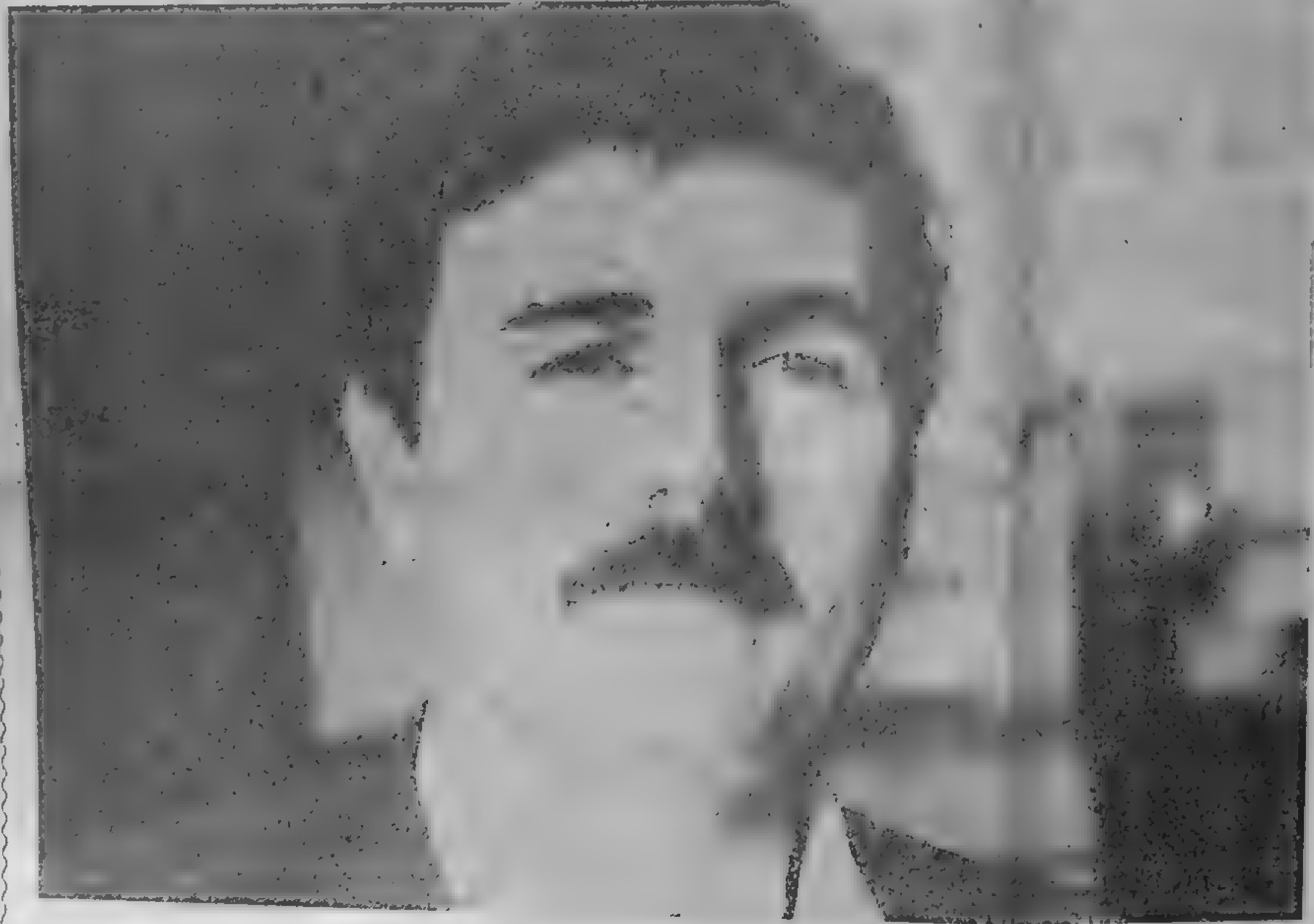

Нахаца дог дIайина ва

Назрановски автотранспортни предприяте кулгалхоша, водителаша, районе [illegible] [illegible] водитель Арчаков Яхьяйн Мувса. Цунах тамаш елга а дац. Ший дехкараш массара, цIена кхоачашдеш, шинца цхьана къахьегаш болча транспортникашна чIоагIа товш ва из. Цул совгIа, ший клиенташна гIулакхаца, Iимерза безаме хул из массаза а. Цудухьа цо ше тIаволча таксена дIа-хьа бига пассажираш дег тIара цунна ловца баькхе, баркал аьле мара дIаболхац. Уж [illegible]

хIара дийнахьа итташ хул цун.

Цхьайтта шу дизад цу автопредприяте из къахьегаш [illegible] [illegible] ра таксист волаш къахьетача хана дацa смения нормаш тIехкховчаш, шийгарча автомашина дика доладеш, иштта къахьегийтара шийца болх беча новкъосташта эшаш дола гIо деш, моллагIчунга доаггIаш дар юхь - духхьал дIаоалаш, иштта башха - дика организатор хиларца белгалваьлар Мувса. Цудухьа таксистий бригадиралла хьожаву из автопредприяте кулгалхоша. Цу тIехьа уж гIалат па бьвналга дIахьекхар цо [illegible]

Бовзаргбоацаш тоабелар бригада болх. ХIара бетта план меттел тIаница дехкараш а тIехкхоачашдеш [illegible] [illegible] [illegible] коллектива. Со бригадир ва яхаш, курали сонтали эшачарех вац Мувса. Нахаца дог дIайина ва из. Хьинаре къахьегарца бригадерча водителашта хададаза хьокхам телаш хьаоагIарех а ва.

Къаьстта беркате хинад Мувсайна пятилетка тIехьара шу. Цхьаккха бутт дIабахийтабац по ший заданин 165—175 процент кхоачаш па еш.

Цунна тийна совгIаташ итташ да. [illegible]

меш. «Социалистически яхье котваьннар» яха сийлен Знакаш, пятилетка ударник яха сийлен цIераш кхыдола совгIаташ. Иштта Мувсайна сенай СССР Министрий Совета сийлен грамота а.

Хьинаре къахьегарал сов-[illegible] [illegible] [illegible] болха тIа а доккха [illegible] лоец М. Арчакова. [illegible] новкъостий суда председа-[illegible]. АТП партбюро секре-[illegible] [illegible] заместитела декхараш [illegible] кхоачаидеш ва из дукхача [illegible]. Цу доькъе шийн [illegible] тIадилла моллагIдола [illegible] гIулакх по цIена кхоачаш [illegible] деш дакъа цIийвала вийна [illegible] цун новкъосташта [illegible] хьалхашка.

СУРТА ТIА: таксистий бригадир М. Арчаков.

ДIайолаеннай доакъар Iалашдара республикански месячник

Месячник йолча хана укх тайпара совгIаташ дала лаьрхIад дикагIча оагIорахьара белгалъяьннача районашта, колхозашта, совхозашта предприятешта, организацешта, юрта Советашта:

— хьалхара моттиг яьккхача района хьожаю, маьхагIа эца йиш йолаш ГАЗ-24 «Волга» яха ши автомашинеи «Жигули» яха кхоъ автомашинеи;

— шоллагIа моттиг яьккхачоа — «Жигули» яха кхоъ автомашина;

— эггара тIех хьокхамаш долча юрта Совета хьожаю «Жигули яха автомашина;

— хьалхара пхи моттиг яьккхача колхозашта, совхозашта хьожаю шишша автомашина «Жигули»;

— болх беш волча цхьан сага лаьрхIача эггара дукхагIа доакъар Iалашдьча а хьалхара пхи моттиг яьккхача а предприятешкеи организацешкеи йохка хьожаю «Жигули» яха ши автомашина.

КХОМ БЕ, ХЬУРМАТ ДЕ

Юрта боахама химизаци яра республикански станце воккхагIволча зоотехника В. В. Маханова яьшка чура хьа а ийца, тхона хьалхашка пашка Iойнллар. Республика боахамашка кийчдаьча доакъара дикал тохкаш яьча анализий цхьайола акташ яр цу чу.

— Хьалхара лабораторни анализаш дика яц, — йоах Валентина Владимировнас.—Хьалха санна, мамогта дукхагIа доакъар кийчде гIерташ, из дика хилийтара йоаггIа йоакхо йиц. ХIаьта из хьаьна, шийца дукха доакъара единицаш ца хилча, цунах де хIама а дац. Масала, Ачхой-Мартановски района «Самашкинский» совхозе хIанзле Iалашдаьча доакъара даьча тохкамаша хьахьокх 700 тонн гаргга кIоагашка елла силос кхоалагIча классагIа мара йоацилга, хIаьта 135 тонн сенаж цхьанна классах дIатоха йиш йоацаш во йолга. Бахьан — кIоагашка чудолла моша доакъар сов тIуна хилар. Иштта сурт да республика кхыча боахамашка а. Ла йиш йоацача цу ийрчача гIулакхаша сагот а дойт.

ФУД цуна тIатоха? Июнь бетта дийлагIча дийнахьа дениз доакъар Iалашдара месячник кхайкайьй республике. Оттаьй боахамий, бригадай коллективай балхацара безам совбаккхара, доакъар махулла дукхагIеи дикагIеи Iалашдара яьржача социалистически яхье котало яьккхараш морально а материально а белгалбахара мероприятеш. Цу гIулакхо декхарийла бергба, аьнна, хет цхьадолча боахамий кулгалхой доакъар кийчдара хIанзарчул тIехьагIа дукхагIа йоакхо е, балха темпаш сихъе. Дицдалийта йиш яц яхьа итог еш, доакъара дукхала санна, къаьстта теркам цун дикала а тIабахийта безилга.

Ачхой-Мартановски Сунженски районий боахамашка тха рейдови бригада цхьоалагIча июне хилар. Доакъар Iалашдара балхаш цига шерра доаржадаьд ала хьалха да хIанзарчоа. Ачхой-Мартановски района бархI боахамах «Самашкинский», «Лермонтовский», «Бамутский», «Урожайный» совхозашка мара доладаьлац доакъар Iалашдара балхаш. Из тайпа сурт да Сунженски районе а. Укхаза кхойттанех кхаь — «Путь к ком-[illegible] [illegible]

лагIа июнь хьатIакхачалехьа. ХIара дийнахьа темпаш лакхлуш латт. Из ала йиш яц «Лермонтовский» совхозах. Июнь бутт болалуш 280 тонн сенаж йолла мара вIаштIехьдаьннадац цун коллектива. Геттара во хьокхам ба из.

ЦХЬАВАКЪДА, тIехьагIа дIадаккха йиш хургйоаца доккха гIалат нийсдолийт хIанз самашкинцаша. Доакъар дукхагIа даккха гIерташ цун дикала йоагIа йоакхо яц. Из гучадаьлар тхо цу боахаме хиннача дийнахьа. Закан-Юртара шоллагIа ферма. КIоага чу еллай сенажа лаьохIа 600 тонн совгIа люцерна, кенана цхьана кхеть горох. Технологех, пхе-ялх дийнахьа чакхбаккха безаш хинна из болх шин кIира бIаьхбаьб. ХьекхачулгIехьагIа кхай тIа ма эшша йоцъа а ца йолийташ сов тIаьда йолаш кIоага чу уж культураш йохкарах, из, лаьтта тIадилла пиий ханнахьа дIа ца къовларах сенажа лакхера тIоа хIанзле боахкабала болабеннаб. Пхи ялх сантиметр кIоарга сенаж хоарца а яь, кулг чудахийтача, массехк секунда сатоха йиш йоацаш вIайха яр сенаж.

Из еллар Бажиев Haйнуй [illegible] [illegible]

силосах июнь бутт болалуш ялх эзар тонн мара еллаяц. Из ерригa а «Путь к коммунизму» яхача колхозе. ПланагIа укх шера йоагIача 12730 тонн аьлах Iалашъяьр 30 тонн мара яц. ХIаьта мишта кийчдаь доакъар?

Цунах йола даннеш Сунженски района «Агропромхимия» яхача объединенерча агрохимлабораторе елар тхона. Лабораторех а цхьа-ши дош ала безам ба. Из я зIаммигача вагончика чу. Цига латтача банкашта, яьпкашта юкъе гIолла иноткъа мара чакхвала йиш йоацаш готта, чухьа йIайха йолаш геттара во да цун болхлой къахьегама хьалаш. Района кулгалхошта довзац-теш уж? Долче, из кхоачамбоацар дIадаккха новкъостал де деза-кх.

ХIанз — районе кийчдаьча доакъара дикалах. Халахете а, из во да. Масала, «Путь к коммунизму» яхача колхоза йиълагIча ферме Iалашъяьча 3 эзар тонн силосах, из кийчъеш кIоага чу елла рожи рапси боарзмал тIех тIаьда хинна хиларах, 506 тонн кхоалагIчеи йиса шоллагIчеи классах яр санна мара лаьрхIаяц.

— Цу боахаме хIанзалца даьккха баьца витаминии хьоар шоллагIча классах дIатоха мара йиш йоаш дац, — дувц лабораторе начальника Р. Е. Поповас. — Цкъа-дале, из боарамал тIех доакъалаь хинна хиларах, шоаллагI-дале, баьций хьоардаккхара хьанха езаш хинна люцерна, эиза даьккхача мара чу ца эцарах нийсденнад из. Бакъда, эшачул тIех баьца хьоар докъа ца дара, хIанз тоаеш я из кийчдеш йола агрегат.

Iалашлаь доакъар во да Кирова цIерагIча колхозе а. КIоаг цIеи а беш, тоа па бар бахьан долаш, сенаж [illegible] хана цун оагIош [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

тираж дукхагІа хилийтара хьакъехьа Советско-американски соглашенешта кІал кулгаш яздар.

Цхьаькха цхьа гІа бьаьккхаб шин пачхьалкхенна юкъе вІашшийн гІойле йолчу тайпара цхьана гІулакхаш леладелла шертара тІаберзабах: СССР посольстве Американски гІулакхаш леладеча а цхьайолчу советски министерствай а викалаша кІал кулгаш яттьа соглашенешта. Царех я, масала, Казахстане мехкдаьттен газни йоалла моттиг хьаеллара «Шеврон оверсис» яхача корпорацеца цхьана предприяти хьаярах йола соглашени, хІьта иштта «Имб Уорлд трейд» яхача корпорацие гаргтаоза шерашка советски школашта 13 эзар персональни компьютер яйтара хьакъехьа барт бар а.

Пачхьалкхенашта керттера лаьттараш вашингтонски вІашагІкхетара тІеххьара ди хьатІакхаьчар. СССР Президент тІаьоала автомашина КІайча цІенна хьатІайоагІа. Гонахьа яза улицаш нахах хьалниза я М. С. Горбачевна баркал ала шийча мехка юкъерза тешам чІоагІбара цо къахьегарах. Цул тІехьа бувца ловаш бола Вашингтоне баха нах ба укхаза бьаьхкараш. ХІара ди тІехьагІа американский безам пачхьалкхенашта кертте лаьттараш вІашагІкхетара тІаботар вІаший барта боагІаш шин пачхьалкхен кулгалхой бІаргагуш хилара хьежжа.

М. С. Горбачевги Дж. Бушеи цхьана КІайча цІагІа пресс-конференце йир.

Лиъ дийнахьа хилар XX бІаьшерен коаьхагІйолча событеех эунен пресса дІалаьрхІа йола переговораш. М. С. Горбачев а цуна нига бьахкараш а пакъабахара йола торжествени церемони чакхъаьннача тІехьагІа вертолеташ тІа ховш. хІьта Эндрюс яхача авиабазагахьа дІабьлх.

«Михаил Сергеевич фу укха ноланш дІавода хьо Вашингтонера?», — хьаттар СССР Президентага ТАСС корреспонденташа. М. С. Горбачева жоп делар: «Дика укха волаш, дика болх бь хилар дагалоагІаш».

Нахаца дог дІаийна ва

Назрановски автотранспортни предприяте кулгалхоша, водителаша районе

легковой таксе тІа болх беш вола водитель Арчаков Яхьяй Мувса. Цунах тамаш елга а дац. Ший декхараш массаза, цІена кхоачашдеш, шийца цхьана къахьегаш болча транспортникашца чІоагІа товш ва из. Цул совгІа, ший клиенташца гІулакхаца, Іимерза безаме хул из массаза а. Цудухьа цо ше тІаволча таксеца дІа-хьа бига пассажираш дег тІара цунна ловца баьккхе, баркал аьле мара дІаболхац. Уж санна бараш

хІара дийнахьа итташ хул дуй. Цхьайтта шу дизад цу вола. Цу шерашка мугІарера таксист волаш къахьегача хана даим сменин нормаш тІеххоачаш, шийгарча автомашина дика доалдеш, иштта къахьегийтара шийца болх беча новкъосташта эшаш дола гІо деш, моллагІчунга доагІаш дар юхь - духхьал дІаоалаш, иштта башха - дика организатор хиларца белгалваьлар Мувса. Цудухьа таксистий бригадиралла хьожаву из автопредприяте кулгалхоша. Цу тІехьа уж гІалат ца баьинаьлга дІахьекхар цо царна дукха юкъ ялалехьа.

Бовзаргбоацаш тоабелар бригади болх. ХІара бетта вайн. Хьега ноласлар коллектив. Со бригадир ва яхаш, курали сонтали эшачарех вац Мувса. Нахаца дог дІаийна ва из. Хьинаре къахьегарца бригадерча водителаша хаддаьза хьокхам телаш хьабоагІарех а ва.

Къаьстта беркате хиннад Мувсайна пятилетка тІеххьара шу. Цхьаккха бутт дІабахийтабац цо шийна задании 165—175 процент кхоачаш ца еш.

Цунна тийна совгІаташ итташ да. Царна юкъе я сийлен грамоташ, ахчан премеш, «Социалистически яхье котавьнар» лха сийлен ЗнакІаш, пятилетка ударник яха сийлен цІераш кхыдола совгІаташ. Иштта Мувсайна СССР Министрий Совета сийлен грамота а. Хьинаре къахьегарах сортІа предприяте коллектива юкъарча балха тІа а доккха лакъа лоеш М. Арчакова. Новкъостий суда председатела, АТП партбюро секретара заместитела декхараш кхоачашдеш ва из дукхача шерашка. Цу дакъе шийна тІадилла моллагІдола гІулакх цо цІена кхоачаш ца деш цкъа цІийвала вийзавац, цул новкъосташта хьалхашка.

СУРТА ТІА: таксистий бригадир М. Арчаков.

И. ПЛИЕВА сурт.

РСФСР халкъа депутатий хьалхарча съезде

БОКЪО ЙИЗЗА ХИЛИЙТА

Ховш ма хилара, РСФСР депутатски корпуса юкъе кІезига ба кхалнах. Уж харжара бокъо харжархой кара хиннай. Нийса хургдац укхаза харжархой кхалнаха дуъхьала хинаб аьлча. Халахете в, бюрократически аппарато шийна могар дир шоай нах чакхбаха гІерташ. Сона хетачох, бахьан из долаш кхалнах кІезига депутаталла кандидаташ оттабир. ШоэлагІ-дале оттабаьрех дукхагІбараш чакх ца боалаш бисар. Цудухьа, новкъа хет демократеи гласностеи хьале кхалнаха викалаш Российски Федерации халкъа депутаташта юкъе кІезига хилар. ХІана аьлча, из Іаткъаргда дукхача хІамашта. Масала, Россе дукха хьаІайнай кхалнаха дикагІа йовзаргйола а цар дикагІа къоастаергйола а проблемаш. Царех лархІа езий вай кхоане — берал. ноанал лорадара, бокхий дезалий йоагІа йоакхо яра проблемаш. Сона хетачох, уж проблемаш кхалнаха дега гарга а йолаш къестаергьяр. Иштта из уйла-нигат долаш ба РСФСР халкъа депутаташ-кхалнах. Съезде дакъа лоацаш йолча царех цхьаннеца — Тулерча РСФСР халкъа депутатаца Федорова Мария Петровнаца къамаьл хилар са.

— Мария Петровна, хьона хетачох, сенца дувзаденнад кхалнах депутаталла кІезига харжар?

— Аз кхетадечох, из гаьнара хьадоагІаш да. Вешта аьлча, сталинизма, сеца лаьттача ханара деиз. Цу хана дувцача къамаьлашца кхалнаьха, маІача наьха санна, бокъо хила еза. яхаш хабараш а дувцаш, чакхъяьха политика кхьяр яр Масала, кадрови дешай хьакъехьа. Укхаза ший балхах лоархІаеш, из овлангара бовзаш йола кхалсаг кулгалхо ца яхийта фуннагІа дергдолаш хулар маІа нах. МаІача наха йоахар: кхалнах шоай дезал кхебе, цІенна доал де, лостам бе беза, правительства балха юкъе ца а гІерташ. Из тенденни тІа-тІа дегІаахаяьлар. Бакъда, пхи шу хьалха йолаяьча перестройкас. хьагучадаьхар уж кхоачамбоацараш Иштта. цул инниатораша хьахайтар кхалсага бокъонца маІача сага санна бокъо хила езилга, цо общественни пахаре хьинаре дакъа лаца дезилга. ХІана аьлча, дукхалга дилача, уж маІача нахал кІезигагІа бац. Цудухьа, цар бокъонаш Іоте а еш, перестройка дІахо яхьа безча цу-

нах хІама хургдац. Сона хетачох, правительствана кертте латтараша из кхета а деш В. П. Бирюкова СССР Министрий Совета Председатела заместителалла оттайир. Иштта. тахан С. П. Горячева РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела заместителалла хержай. Из бокъха толам ба. Догдоах парте. правительства дІахо а цу лостамагІа политика чакхйоаханхилар.

Кхалнаха, маІача наха нийсса. сталински репрессей Іазап лайнад. Масала, уж эІамигача бераща концлагерашка чубаьхкаб. Иштта цар кхыбола бала лайнаб. Укхаза, Съезде къамаьл даьчи шуи депутата Б. Богатырева аьлар: цхьан дийнахьа цхьан юрта 750 саг воагавир, царна юкъе берах йола 146 кхалсаг а йолаш. Уж дешаш хьахезача зале мел баьгІача депутатий дегаш чІехкар, дегІа тІа мел бола чо гІеттар. Из вІалла дог чу доаллача саго де йиш йолаш хІама хиннадац. Иштта гІалгІай, нохчий хьакъехьа гойта геноцид хиша Іец. ХІана аьлча, уж 146 кхалсаг йоагаярал совгІа, дунен тІа мел волча саго эггара бочагІа лоархІаш дола бераш, вай кхоане лер йоацаш дІалакха гІийртаб. Сога хьа-

тача, из даьраш хьагучабаха, деррига адамлена дІабовзийта беза. Шуи депутата Б. Богатырева маьллара, Советски Іаьдал шуи халкъа хьалхашка, деррига дуней тІарча кхалнаха, хьалхашка бехказа дала дезар. Тахан из вай ца дой — кхоана тІехьа хургда.

— Мария Петровна, тахан дезал кхебеча кхалсага вахаре кертерча декхарех цаІ малагІа лоархІ Іа?

— УнахцІена, бакъдолчун тІа латта тІехье хьалкхеяр. ХІана аьлча, вай Россе кхоане цунах тийша я. Нагахьа санна, из бокъонца шоай мехка дай хилийта вай лерхІаш дале, из тІехье къахьегаш безаш, цІена, гІулакхаца, кхыча халкъашца Іимерза хургйолаш хьалкхее еза. Из уйла-нигат долаш воай бераш вайна хьалкхеде вІашт. тІехьдоале вай дІа мел ледечун тІехьа аьттув, беркат хургда. Тахан. новкъа дале а, вай кагирхой талхаш латт. Царца эхь-эздел, гІулакх дац. Царех дукха бараш, къаракъа, наркотикаш та тІаккхуш ба. Ховш да, малар мечи. наркотикаш эзача нахагара доккха эулмаш дувлилга. ХІаьта из тха. ноаной, кхалнаьха бала а гІайгІа а я.

— Мария Петровна, аз кхетадечох, лакхе белгалдаьха нийрча гІулакхош дІададахар, цІена тІехье хьалкхеяр дуккагІча даькъе кхалнахах. ноаноех тийша да. Иштта дий из?

— Да. ЦІаькха а ях ах цІена тІехье кхеяр дукхагІча даькъе кхалнахах тийша да. Бакъда, из тІехье иштта хьалкхеяра кхалнаха эшаш дола хьалаш хьаде деза. Масала, уж керттерча даькъе материальни Іалашбе беза. ТІаккха деррига а дергІа дІагІоргда. ХІанз цар балха-ара йоагІа йоакхо йиш. Тахан балхара цар аланеза лоха да, балха ди дІаьха да. Цул совгІа, хьаийдеча ала-

пех тинашка- хьаэца хІама ац, хилча сахьаташ доахаш оргІагІа латта езаш хул. Уж а кхыйола в проблемаш хилча, маца лургба кхалнаха дезала хьехам, маца деригда цунна Іунал.. ХІаьта бІаргкІалхара даьнача бераша дикадар Іомадац. Цудухьа, укхаза бытапа юлласнна йола проблемаш къоастаергйола хьалда программа эш. Нагахьа санна кхалнаха балхара мукъа ха шийн бераша дІахьоргйолаш хІама вай ца дой, дІахочох дувца яшац.

— Съезде къамаьл деш тха депутата Б. Богатырева белгалдаьккхар, Росси суверенитетах дувца эшац, нагахьа санна, пунна чудоагІача моллагІча къаман бокъо нийша хуле. Хьона ховш ма дий, гІалгІай халкъ тахханалла шийн бокъо меттаоттаянза долга.

— Мел эІамига дале а цхьан къаман бокъо ца хуле — из нийсхо яц. Бе-бе хабараш дувцаш из дош тІачІаттІара доахе а. гІалгІай бокъо нийша ба. Оаша хьадехар доккха хІама дац. шоай хинна автономи исторически доалонашка меттаоттаяр мара. Депутата Б.. Богатырева къамаьлага ладийгІача тІехьагІа сона хьалха ца довлаш хиннача оагІорахьара дайзар шуи халкъ. Бокъо йоацаш дукха гІелал енай шуга, дукха бала. халонаш Іайшай оаша. Цхьабакъда, фуннагІа хиннадале а, из деррига да ченат а сабар а хилар шуи Шоай дегашка эгІаэло чуйитанзар оаша. Со тийша я цу тайпарча эздийча къаман бокъо ярехиларах. Шуи дош эттача шоана тІехьа кхаж тоссаргба аз шек а йоацаш. ХІана аьлча. шо бакъдолча хІаманна тІехьа латтандаь.

Интервью йиар
М. БАРАХОЕВ.
тха спецкорр.

Грозный — Москва.

[illegible]

рагІча колхозашка. «Ассиновский» совхозе мара дола даьдац доакъар Іалашдерга. Кхыдолча боахамашка, цхьаккха бахьан доацаш, тІехдоахаш да уж балхаш. Долче, доакъар кийчдара, цкъа-дале, толашагІа йола ханаш дІайохийташ латт, шозлагІдале, хьайбай дегІа къаьстта эшаш йола хьаьна хІамаш — протеин, кератин лох а луш, къалуш латт люцерна, дІайийнай кхы тайпа баьцаш.

«Самашкинский» совхозе доакъара дІайийнача культураша ши эзар гектар совгІа дІалоац. Уж ерригаш арендагІа лелае наха дІаийца я. Цудухьа уж махулла дикагІа кхее гІерташ са тессача дениз боад къовлабаллалца къахьег кхаш леладераша. Масала, арендагІа болх беча бригадай, хІаьта къаьстта а Н. Бажаева, У. Зузнева кулгалдеча коллективай новкъосталца, тоъал шоай хьайбаш Іалашдарал совгІа, района кхыча боахамашка дохка йиш йолаш а хилар соахка кийчдаь доакъар. Из де йиш я укх шера а. Таронаш йолаш я.

Ачхой-Мартановски района боахамашта юкъе эггара хьалха доладир цу совхозе доакъар кийчдара балхаш укх шера а. Цу кампанена дика кийчо яь хиларо вІашт. тІехьдоалийт уж лакхача темпашца чакхдаха. Масала, шера заданегІа 1500 тонн йоагІача — 1230 тонн сенаж. 11 эзар тонн эшача — 1600 тонн силос кийчъе, доагІар 150 тонн долаш 30 тонн баьца витаминни хьоар даккха кхоабаьб укхаза цхьоа... керттерча инженера А. Ларчиева.

Соахка а из саша сурт дар. Иштта кийчъяь из низткъа мара яацар хьайбаша, лхаш летквъаш вар шоллагІча ферма бригадир М. Хучиев.

Ачхой-Мартановски районе цІихезача, массехк ордена кавалера Бажиев Найпе иштта из гІалат нийслалийтар тамаш йолаш хІама дар, цо кулгалду коллектив арендагІа болх беш хилар дагадехача хІаьта а.

Кхы дикагІа двиар гІулакхаш Довыденко яхача юрта цхьоалагІча фермана уллув доакъар кийчдеча а. Ах кІоаг ча, лаьтта тІа а хьекха дІакъайла бар. Цун йист яр силоса мошача доакъарца хьалъюзаш. Цхьабакъда, укхаза хьатІакхухьаш дола из а боарамал тІех тІаьден технологе дІа ма дехара атанзеи дар. Лоаца аьлча, лакхе аьннача тайпара, махулла дукхагІа кийчде гІерташ доакъара дикал йицъелитай. цу боахаме. Цу тайпара кхоачамбоацар хургдацар, доакъар кийчдеча арендатораш кара совхозо. дукхалах а доацаш, цунна йолча доакъара единицашка хьежа мара из хьанйдеш дацаре. Оаха яьча критиках бовгІа пайда а эцаш. совхоза кулгалхоша иштта из гІулакх дергхиларах теша безам ба. Цунна раьза хилар совхоза директор И. Байдуев а.

Доакъар Іалашдара темпаш геттара лоха я Сунженски районе, «Сунжа» яхача АПО тхога еннача даннех. шера эшача 113 эзар тонн ... тІех тІаьда да из Технологега хьежжа. ІотталІац моша доакъар ДТ-75 маркаях йолча трактора. ЕзагІа яр еза.

Геттара лоха я балха темпаш а. КІира ха йоейир цхьан кІоага чу 300 тонн сенаж йоллаш. Наьха къахьегам лергІа вІаштІехьбаьккха баларе нэзал доакъар кийчдара эггара дукхагІа ши ди мара эшаргдацар. Из деррига ховш ва колхоза председатель Б. Ведзижев. Цхьабакъда, гІулакх тоадара хІанзарчоа цо деш хІама дац.

КІи-марса ха хьатІакхача йисача юкъа, махулла дукхагІа доакъар кийчде хьежа беза республика къахьегамхой. Из гІулакх дара укх шерара таронаш дика я. ДогІаш а делхаш юкъ-юкъе малх а хьожаш эттача тІехьарча хаоттама хьалашка лакха, листа я дІайийна а эри тІаьнна а баьцаш.

ХІаьта къаьстта а теркам тІабахийта беза кийчду доакъар дика хилийтара.

А. ЕЛКИН,
республика халкъа тІахьожама комитета инспектор;
И. МОЛОТОВА,
химизаци яра республикански станце йоккхагІйола агрохимик;
М. МАГОМАДОВ,
«Грозненский рабочий» газета корреспондент;
М. ХАМАТХАНОВ,
«Сердало» газета спец. корр.

Тохалуш бац

Ледара чакхдаьккхар пятилетка диълагІа шу Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза хьайбаш леладераша. Кхоачаш ца еш йисар дулхи шурен яккхара планаш. Ший тайпара рекорд оттайир хьайбай продукци пачхьалкхенга йохкача даькъе а. Масала. бахача нахагара нийца а нийца, дІаччена шура бІарччача шера боахама цинІна оттадаьча декхарел дукхагІа яр! ВорхІ эзар керта кІезигделар жа. ХІана? Керттера бахьан — совхоза доакъара база шерагара шерага тоалуш ца хилар.

Укх шера эггара кІезигагІа аьлча а 2100 тонн йол Іалашъе езаш ба боахам. Цу гІулакха дІайийнай 160 гектар люцерна, 175 гектар эбаь кеии горахи. Цул совгІа, лоамашка хьакха мегаргйолаш 400 гектар цонаш я. Цу ерригача майдан тІара, совхоза керттерча экономиста Чапанов Сале яхачох, эггара дукхагІа 1600—1700 тонн йол кийчъе йиш я. вешта аьлча, хьайбашта эшачох 70 процент. ТІаккха-фу де деза цигара хьабоала хьувкъам лийрхІачул лохагІа хуле? Масала, соахка хІара доакъара гектаро ах план мара еланзар.

Керта тІара мос гІоттаеш дар дІахо тхона хезар. Карарча шера 300 гектар судански буц дІае езаш бар совхоза кхаш леладераш. Цхьабакъда, из ца деш дисар. Суданка дІае лаьтта тоъаш хи-на хургдац-их совхозе, аьнна, хетадала тарлу шоана. ГІалат да шо... ХІанз ховш да. вІалла дІа ца дувш боахаме эзар гектар лаьтта дисалга! Из кхашка салаІинта даь хІама доацилга дика хьахьокх совхоза кулгалхоша цу тайпара факт чІоагІа лечкъаяро. ЛаьрххІа араьннача комиссе гучадаьккхад бакъдар. Хьагучох, из дуллие гІулакх ца токкаш Іергьяц компетентни органаш.

ХІанзарчоа беррига бехк арендатораш та дІатІабиллаб. Уж ба лаьтта ханнахьа ца аьхараш, эшаш дола агротехнически гІулакхаш ца даьраш. ялати доакъара культураш дІа ца йийнараш.

Силоса лаьрхІа 500 гектар хьажкІаш я совхое. Цул совгІа, ялата аьнна дІайийначи 1600 гектар хьажкІий гІад а да кІоагашка долла мегаргдолаш. Лоаца аьлча, нийс эзар тонн силос Іалашъе лерхІ боахамо. Цхьабакъда, моттигерча хьалашка диллача цу майдан тІара изала доакъар даьккхар кулгашца хи чура чкъаьра лацар санна атта гІулакх дац. Масала, соахка хьажкІаш дІайийна кха тоъал доккхагІа доллаше. кІоагашка елла силос 3600 тонн мара хиланзар.

Цхьа оргало я боахаме: 50 гектар доакъара свекла дІайийнай укхаза. Дика тІаьхнай из. дегІайоагІаш латт.

ХІанз керттердар. Таханарча денга хьатІадоагІача Іана лаьрхІа цхьаь цаІ килограмм доакъар Іалашдаьдац «Алханчуртский» совхоза кхаш леладераша.

М. КАРТОЕВ,
тха соб. корр.

ХЬАЛХАЛАТТАРЕХ

Коллективе лоархІаш ва

«ЧІагропромстрой» объединене чуйоагІача Грозненски аьшкбетонан изделеш еча заводе дукха ба шоай декхараш толаме кхоачашдеш даим хьалхалатташ хьабоагІа болхлой.

Царех цаІ ва коммунист Товсултанов Хасмаи. Товсултановс слесарь волаш укхаза къахьега ткъаь итт шу да. Шийна тІаділла моллагІдола декхар цо толаме кхоачашду. ТІехь-тІехьагІа дикагІа къахьегаш хьавоагІа ветеран. Масала, карарча шера хьалхарча квартала план 150 процент йолаш кхоачашйир. ХІаьта къахьегама овсарле 5,2 процент лаккхъеннай. Из соахкарчул укх ханаца лаьрхІача 2 процент лаккхагІа я.

— Перестройкас хьабийллача наькъа тІа аьнна йолх демократии, гласности, бакъда, экономика цу наькъа тІа царел дукха тІехьа я. — йоах Х. Товсултанова. — Экономика эргаьккха тоаяра керттера гІулакх да керда экономически форма юкъейоалаеш къахьегам вІаштІехьбаккхар. МатагІаш я уж формаш? Царех я вайна [illegible] йовзаш йола бонгалчи а, коллективни а, арендни а, иштта кхыйола а формаш. Бакъда, уж меттаашха юкъе [illegible]. [illegible] юкъеяьхай яхаш дувце а, хьагуш х'ача вац. Масала, тха бригада я. бригадин подрядах болх беш. Бакъда, вох хьа[illegible] кхьаккха кайда бах. Из подряд юкъе[illegible] цхьа массехк бутт баьлча мара хан[illegible] тхона бригадин подрядагІа тхоаш болх беш [illegible] ХІана а, хьалха [illegible] ен бола [illegible] ба бригаде. [illegible] ба брак [illegible] а. Бакъдар ала [illegible] а [illegible]

[illegible] а. ХІана [illegible] экономически формах хьаьа декхеш [illegible] специалистана. Цу декхеша [illegible] самообразовани [illegible] [illegible]

[illegible]

Къаман сийдола нах

Редакце письмо денад

Котиев Беслан — Наьсарен района юххьанцарча партийни организацей секретарашта юкъе — эггара къонагІа вола лидер ва ала йиш ярех ва. Къона ва. Шин позици йолаш а, хІаьта из нийса йолга дІахайта ховргдолаш а ва шийга ладугІарашка. Укх деношка къамаьл хилар са цунца цо редакце дейтача письмо хьакъехьа. Лоацца аргда аз цо цу письмо тІа айяьча проблемаех. Дукха яц уж. Беслана йоах: «Къаман гІалат далац цІаккха а». Хоза аьнна дешаш да уж. ЦаІ — гІалат вала тарлу, кхоъ гІалат вала тарлу, бІарчча тоаба а гІалат яла тарлу. Бакъда, къам гІалат даьнна моттиг яц.

— Беслан, массехк хаттар де ловра сона хьога. Эггара хьалхара хаттар дувзаденна да гІалгІай къаман эггара чІоагІагІа дог лазача проблемаца — вай политически бокъонца, вешта аьлча автономеца. Фу аргдар Іа цу хьакъехьа тахан хье партийни съезде къамаьл деча хана гІалгІа-м хац сона, моллагІча къамах волча сага а дог ца тохадолийташ дисанзар, аьнна, хет сона. Къаман дег чура оаз, къаман бала бар цо дІанхайкабаьр; Сона хеташ визза къаман воІ а хІаьта вокха интернационалист а ва Бембулат. всжак хиларца (къаьнара терминаш дикагІа тарлу хІанз, парте эргалонаш хилалехьа).

— Да а да из дош тахан хІара гІалгІачун (къона, къаьна бе вац) дег чу къувлачарех керттера дар. Богатырев Бембулата РСФСР-а халкъа депутатий хьалхарча

— Беслан къам гІалат даьннадац РСФСР-а парламенте из харжа а хьожаваь а ала гІерталга дий хьа из?

— Геттара нийса белгал дир Іа со ала гІертар.

— Вайна массанена ховчча тайпара, кастта хургйолаш парте XXVIII съезд ма йий. Фу кийчо ю оаш, фу дага да шоана цунна накъадолхаш?

— Эггара хьалха тхоай парторганизаце уйла яьй оаха, хІана аьлча, эрсаша оаллача тайпара: хІаране коч ший дегІа гаргагІа я. Тхона а да тхоай парторганизаце сий гаргагІа, тхо а гІерт парте боацараштa хьалхашка тхоай дежа сий юхаметтаоттаде. Хала хургда сона а са новкъосташта а «гІолъяьнна» тхоай «ворда» юха харпа яккха. ХІаьта а цхьа хІама-м аргдар аз. Мелла чІоагІа фуачура кІориг Іехарах — нанна хазац, из ше хьалъяллалца. «ЗІок» еттаргья-кх оаха а тхоай «партъячейка» фуа чІора чура хьалъякхха гІерташ.

— Беслан из-м дика дар. ПІелг кхычарна дІатІа а хьокхаш даха Іема нах да вай. Из «пІелг» хІанз а болаш бий? Нийслой шоана цу тайпара моттигаш?

— Нийслу. Дукха а нийслу. Наха тхога духхьала хьачу а баьхке хьаоал:

— Маца социйтаргдолаш да шо ер?

— «Ер» яхалга фуд, Беслан?

— «Ер» яхалга да — тха кІалбиса, боахам, тха фермашка хьаІайна доахана лазараш.

— Беслан, лоам водача саго эггара хьалха никъ лох. Корабаьбий шоана цу тайпара никъ?

— Корабаьб аьлча а нийса хургдац, хІана аьлча, укх шера район меттайоалае аьнна тха кердача района кулгалхоша оттаяь социально-экономически программа чакхйоале — из ба тха никъ.

— Беслан, юххера а цхьа шин дош. Сона ха ловра шун партийни организацес фу саьсеннай КПСС XXVIII съезде бахийта аьнна вайна, коммунисташта, юкъера делегаташ хоржача хана. ЦІенхаштта лоархІаш дош да из, хІана аьлча республикерча эзараш коммунистий уйлаш я цу делегатаща Москве хьоргъяраш.

— Хов тхона. Бехктокхаме гІулакх да из. Цудухьа, XXVIII съезде бохийташ бола делегаташ белгалбеча хана чІоагІа дагадаьлар тхо нахаца (парте барацца а боацарашца а). ХІана аьлча, цига бахийта оттабе безарех шин кандидатура хоржалга тхога кхаьчар тховй кустовой партийни собране.

— Беслан, дика да. «Кустовой» партсобрани хиннай шун, Уставага хьежа. МалагІчун, е малагІчар цІераш, аьхар оаш цу лаккхача, бехктокхамеча форуме бахийта, аьнна?

— Беков Сергей Мажитович къамана повлаш саг ва. Къам довлаш а цун дог лаза моттигаш мичахьа я ховш а ва. Иштта ва дукха ха йоацаш хержа парте райкома хьалхара секретарь А.-Хь. Хь. Аушев а. Царна тІехь хилар-кх тхо. Уж шаккхе а парте XXVIII съезда делегаташ хержар республика коммунисташа.

— Беслан, Іа тхьоера аьнначча тайпара къам гІалатдалац. Къамо дІанийсбаь нах ба уж. Цар кайла, беркате хилба цар цу съезде хьоргбола а юхабахьаргбола а никъ. Сона сайна, бакъдар аьлча, дика хет шун партийни организацерча коммунисташа цу шинне цІи лькха.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Сайна хетар аргдар аз

КІоаргга чукъувлачох

КПСС ЦК платформа Проекта тІа да парте керттера декхар а лаьрхІа, — нахага, цар хьашташка, царна эшарашка чІоагтІа хьажар, вешта аьлча, вай начхаьалкхен гуманизм кІоаргьяр, шеръяр. Гуманизм — общественна юкъмоттиг нийсхо йолаш хилар. Проекта чулоацамо дукха уйлаш йоссийт дег чу. Белгалйоахаргья вай царех цхьаццаяраш.

Платформа Проекта тІа дог лазаш дувц Іалам лорадара гІулакх тоаде дезарах. Вай заманхошта хІанз шоай батт дІакхийттача хайнад, мел зе даьд Іалама наха шоай кулгашца. Промышленносто, цун отходаша, кІурзаша толхадаьд лаьтта, фо, хиш, фордаш. ХІара шера кІезиглуш латт оалхазараш, чкъаьрий, оакхарий. Цхьаццанахьа хьахулача берех дуккхадараш уне да. Дунеп тІа баха нах, юха ца бовле, унахочунга санна ІаламгІа а ца хьоже, укх лаьтта цар йоаккхаргйола ха гаьна яргьяц. Бакъда, экономика вІяралла а, Іалам тоадаралла а дуккагІа ца лоархІе, кІезигагІа лаьрхІаяц Проекта тІа сага сий унахцІесно, цун гІулакх, эхь - эздел юхаметта доаладар. Іалам а экономика а лелвераш, царна кулгалдераш нах боландаь. Саг лертІа хуле, шедар лертІа хургда: экономика а тоалургья, лаьтта, хиш, фо вІаштІехьхургда. Нах телхача — массадар толх, нах лертІа хилча — шедар тоалу, хардаьннар а нийслу.

СТАЛИНА культ йолча, дегІаахар сеца лаьттача шерашка заман эггара дукхагІа низ тІалаьттаб сий культурана, сага бокъонашта. Гласность, перестройка бахьан долаш, хьалха ца дийцар, къайлаккхихьар гучадаьннад, дайзад. ХІанз деха а ца хьовзаш, хІара халкъо, хІара саго хьалхадена хьайоагІа сий а материальни а культура юхаметтаоттае еза. Юстара ваьнна Іо а ца отташ, хІаране дакъа лаца дезаш исторически маІэн долаш гІулакх да из.

Халкъа истори ца хар, истори харцдоахаш тахкар, дахар-денар дицдар, ше ваьначa цІен, мехка, халкъа цІя Іалаш ца ер кхоана сага шийна а дерригача къаманна а духьалдаргдолаш хІама да. ГІалгІаша чІоагІа лоархІаш хиннад дика цІя яккхар: «дика къонах ва», «дика зІамига саг ва», «дика сесаг я», «дика йоІ я» алийтар. Цу тІа гІолла цар цІагІарча наьха а тайпан барий а сий деш хиннад. Цар [illegible] берех техкаш хиннай. ГІалгІаша [illegible] шоашта [illegible] къаманна [illegible] цар дика нах а байзаб. Ахрчев ГІапура йиша хиннай гІулакхий дикача йиІий цІя йолаш — Апакх яхаш. Вай хана дукхачар хало йой-теш дагa цІя якка гІерташ?

Сий самогаваш: къизал, харцо, айхьалал, аьлдиташ, воккхагІаар ца лархІар, зІамагІчунга ца хьежар. Хьа[illegible] а эрсий бар а цІена бувцаргбац.

Наьна мотт ца хар, ший къаман гІулакх, оамал ца йовзар да. Наьна меттаца саго ший къаман гІулакх, культура, эхь - эздел хьаэц. Цудухьа ба, мотт ца ховраш е из шоашта во ховидаь, из ца бувцараш лела ца ховш, моарцІал хатта, хаттар де нахах къехкаш. Из да кагийбараш айхьазбалара цхьа бахьан. Лела ховча сагах наьха мотт ховш ва оал, из безаме хул, наха веза, шийгара гІалат даьлча а из хоза дІадерзаде хов. Наьна мотт хов саг ший къаман визза воІ ва.

ХІара къаман мотт, укх дунен тІа мел дола хІама санна, тоабе безаш ба. Цхьаццабараша бе - башха доацаш, харцахь-бакъахь хувцамаш а деш лебу из, масала, ме, доа, вод, дуачоа и. кх. а мел, дола, вода, дуачунна, ала дезача. Деша йистера мукъа оазаш дІахедаю, из бахьан долаш рош ихьан — шин слога лоацлу. [illegible] мукъа оазаш (гІарах латта оазаш) совйоал, мукъяраш (ашарах латта оазаш) кІезиглу — мотт «гІоргІа», гІожа бувц. Іододача хия йистера бердаш Іочухарцаш санна, дешаш каглу, ахдоал — долче, мотт эргабоал. Из хІама сопаде, мотт тоабе новкъостал ду йоазон метто ше, уж болххаше эрсий метта деша бахийтар, царна общества а зе дар да. Ца ховча меттала мишта кхетадергда Іилма: математика, грамматика, биологи, и. кх. дІ? Берзшта ца ховш болча меттала хьехаш хилча, дикагІа бола дешархой зубрешкага боал, вокхар дешарах чам бов. Школе наьна мотт боагтІача тайпара, бакъахьа, безамца хьийхача, эрсий мотт, кхыча мехкашкара метташ Іомадара гІулакх, кхыйола предметаш Іомаяра гІулакх дикагІа хургда. Хьалха ше лебеча наьна меттах, цун грамматиках кхийттача, кхыча, меттай къайленех кхета а уж хьаэца а аттагІа хургда бера. Наьна метта хьехащ хилча, вож предметаш а, уйла тІайохийташ, хьежъал совдоалаш тІаэцаргья. Юххьанцара школа наьна метта яккхарах, эрсий мотт хьехархкхы а дикагІа хила деза. Подклассашка а хьалхарча классашка а тІатеІІа хьеха беза из предмет санна, дІахо массе предметаш цу меттала йоахаргйолаш. ХІаьта наьна мотт предмет санна школа яккхалца бусаргболаш.

Школа яьккха баллалца, наьна мотт (предмет санна), наьна литература, вайнаьха культура, истори Іомаде дезар. Иштта хеташ ва проф. Ю. Дешериев, иштта хеташ шин лоаман юкъе, Фуртовге [illegible] альни культура памятникаш а. Ведомствай, чиновникий — бюрократий, яхь йоацача наьха шоай бар мара бала хилац. Тамашийна лакха хиннай вайнаьха гІалаш хьалъяра искусство. Цудухьа вий а хац, вай хІара шоллагІвар цІеноп дотта ховш. Математически расчеташ йоацаш, кІал фундамент йоацаш, лоама йистте, лаьттара ши-шегІа хьатІаяьлча санна массехк бІаьшерашка латт уж — хоза, кура, дог гІоздоаккхаш, вай заманхой цецбоахаш, лаьтта агарах ца легаш. Уж халкъа культура памятникаш боча леладе, лораде массава а деихарийла ва.

Массанена езаш-йовзаш, хоза а исторически лоархІам болаш а моттиг я Фуртовг. Исторе, культура, искусстве доккха дакъа лаьца цІихеза нах арабаьннаб цигара: Іилманхой Ахриев СаІадал, Ахриев Мухтар, революце турпалхо Ахриев ГІапур, доккхача гІулакхе лийнна а эскархо - тІемахо хинна а Ахриев Осман, художник Ахриев Хьажбикар, Россе — мехка эггара хьалха хиннача летчикий выпускник летчик Ахриев Рашид. Фуртовге я ГІ. Ахриева цІерагІа музей, из ваь, ваьха гІала, кхыйола гІалаш. Уллуврча лоам тІа исторически кашамаш доахк. ХІаьта цу шин лоаман юкъе, Фуртовге юхаоттадац. ХІаьта гІалгІай гІорваьнна революционер ваь укх шера 100 шу доал...

ХІаьта даггара болх беш латтача заводо уллувра цхьа-шин гув дІакхаьллаб, даьха доккхий кІоагаш да. Укхазара асфальт Орджоникидзе наькъаш тоаде дІакхухь. Из дика даьраш Фуртовгах кердэ цІи тилла («Зона отдыха») цох шоай дача а ль, цига баьха нах чу ца буташ хиина Назранера кулгалхой бар.

Завод сиха дІаякха езаш я цигара.

ОКТЯБРЬСКИ революце массе советски къамашта цхьатарра бокъонаш еннаяр, бакъда, тІехьа тІаенача хана нийсхо башха лелеш-м яцар. Нохчий, гІалгІай, кхыдола къамаш санна, шовй лаьттах, мехках, бокъонех бахар. Парте ЦК Платформа проекто хІанз лерхІаш да къамашта юкъе бокъонца йола нийсхо оттае, вай советски мехках цхьатарра бокъонаш йолча къамий федераци е. Цу наькъа тІа эггара хьалха де дезар да, исторически гІалгІай доазон тІа гІалгІай автономи меттаоттаяр. Иштта ца хуле, арахьа лелараш шоай даймехка цІабахка йиш йоацаши нхийна воІ був ваьккха Іохоаве моттиг йоацаши ба гІалгІай. ГІалгІай автономи ца хуле, кхолнара ди долаш бац цар дениен 8 бийсанен лаьттар 100000 совгІа саг Назрана хиннача митинге.

ГІалгІаша юхадеха лаьтта шоай лаьтта хилар хала тахка дезаш хІама дац. Из къайгашта а хов. Из хов даьрача човна тІа тух тессача Грачевна а Халина а из статья царга язъяйтачарна а. ХалагІдар хьадеха лаьтташ гІалгІай лаьтташ долга, дІахайтар дац. Мадарра аьлча, из массанена хов. ХалагІдар — духьаллаттар хІанзалца массадар вІаштІехьдоалаш хьабоагІа хІирий националистий низ.

1981 шера Орджоникидзе гІалгІашта духьала яь хиина а ца Іеш, бокъонца Советски Іаьдала духьала бунт е а, тІаккха хил дехьа боалаш кога тІоада ца беш бнса вІаштІехьдоал цар. Цу хана массанеца нийсагІа ма хургбий, аьнна, КПСС Къулбаседа - ХІирий обкома хьалхара секретаралла а мединститута ректоралла а кхычахьара нах хьабахкийтар, бакъда, уж дукха-м ганзар: массанахьа шозйбараш юха Іохобшабир. ГІалгІай вац деззача дош ала вокха хьаким. Орджоникидзе оттальр санна митинг хьае, аьнна, хьалхадаккха саг. ГІалгІаша яь митингаш яцар цхьанне а вІаштІехьъяха езаш. Цига хиннараш шоай мехка оарцагІбаьнна, харцонаша йиш йохаль нах бар.

Вай мехка Президента М. С. Горбачева дош [illegible] ка даллалца [illegible] етта хІирашти гІалгІаштей юкъе латта гІулакхаш ирде тарлуш йола материалаш аьнна доллаше, хІирий националистий вІаштІехьдаьлар «Московские новости» яхача газета тІа массехк статья араяккха. ХІирий радиожурналистка [illegible] яхаш статья араякха. Цу деношка денз хІирий националисташа-историкаша яздаьча книжкаша, статьяша гІалгІай, нохчий укх мехка революци йоаккхаш хинабоацаш санна яздора. Могаш дикадар, бакъдар хІанз а алац. Из хозахета деш дац: шоай а гІалгІай а къувса лаьтташ гІалгІай долга кагийчарна дицдолийта деш да, хІирий телевиденех еш йола цхьайола передачаш хул кагийчарна националистически уйлаш чуйоссаеш. «ХІирий кагийча наха цІаккха а дицдалийта мегаргдац, шоай пхььанашка гІолла лелар хІирий цІий долга», — телевидене гІолла хьехар дора дукха ха йоацаш хІирий цхьан художнико.

Бера хана денз дагадоагІа профессора Семенова Буро тІара Фрунзе ахийтача каьхаташ тІа яздаьр: «Фу Кавказ я ер нохчий, гІалгІай ца хилча». Бакъда, хІирий националисташа - историкаша шоай книжкаш-м яздора гІалгІаех цхьа дош ца оалаш, е оале а, водар мара ца оалаш. Буро белогвардейцех ІоцІенъеш а хиннабацар. Тахан хІирий националисташа гІалгІай къамана духьала лелаю политика я Сталинен Берийи, цар хІирий гІозаро шоай хана лард елла политика.

ГІалгІай метта хІирий [illegible] [illegible] [illegible]

...бур тхоне бригадин подрядагIа тхоаш болх беш долга. ХIанз а, хьалха санна прогулаш еш боллхлой а ба бригаде. Болаш ба брак ераш а. Бакъдар ала деза, дукха ха йоаццаш тха цехе хиннача партсобране аз а кхыча болхлоша а дийцар цу хьалкъехьа. Цул тIехьагIа дикка тоаделар цехера дисциплина а. ХIанзарг цкъа экономически формах лаьца лекцеш еш тхона специалисташа. Цу лекцеша аьттув боалийт болхлочун самообразовани лакхъе, шоай балха специальность кIоаргагIа йовзийта.

Коллектива дика сий деш ва Хасман. Башха дика болхло халарах тарра механически цехерча коммунисташа шоай юкхьаццарча партийни организацена керте оттаву из. Из хорж завода парткома член а. Шийна тIадехка общественни декхараш дизза кхоачашду цо.

Товсултанова даьха къахьегама толамаш белгал а доахаш, дукха совгIаташ тийппад цуна. Цо лелаю «Знак Почета» яха ордец, «За трудовое отличие» яха медаль, дукха Сийлен грамоташ ахчан премеш.

— Уж совгIаташ духхьал шийна карагIдийначa толамех лархIац цо, — йоах цеха начальника Х. Тарамова.

— Еррига коллективаl дакъа доалл сона мел тийнача совгIатех, — яхаш дувц Товсултанова.

Завода хьехамча а ва Хасман. Ший опыт, дикагIйола балха методаш дIайовзийташ цо хьалхехбаь говзанчаш кIезига бац. Цудухьа завода кагирхой хьехамчашта юкъе дикагIчарех цаI ва из.

Со укх заводе нийсвеннача хана, балхара ди чакх а даьнна цIавхаш бар болхлой. Бакъда, Хасман цIаваха дагахьа вацар. Ший станока гонахьа хьувзаш вайра сона из.

— Тхьоврреха а болх чакхбаьнна цIабахаб болхлой, хьо хIана водац цIа? — аьнна, аз даьча хаттара жоп делар цо.

— Iуйрийна, тха болхлой балха хьабаьхкача, цхьаццайола оатхалаш лехаш бергболча балха кийчо еш, дукха ха йоаю цар. ХIаьта со Iуйрийна балха хьавеча, болх бе дIаотта мара везаш вац. Цун кийчо, аз сарахьа ю. Цудухьа дийнахьара норма тIехкхоачашъе карагI а доал са.

Цу тайпара, шийхьинар кхо ца деш, массаза а дика къахьегаш ва Товсултанов. Цудухьа лоархI из.

Ч. МАГОМЕДОВ.

...на а духьалдаргдолаш хIама да. ГIалгIаша чIогIа лоархIаш хиннад дика цIи яккхар: «дика къонах ва», «дика эIамига саг ва», «дика йоI я» алийтар. Цу тIа гIолла цар цIагIарча наьха а тайпан барий а сий деш хиннад. Цар цIераш берех техкаш хиннай. ГIалгIаша шоашта лоаллаха дахача къамашца хьоашал, доттагIа леладаьд, [illegible] Ахриев ГIапура йиша хиннай гIулакхи дикача йиший цIи йолаш — Аппех яхаш. Вай хана дукхачар хало йой-теш дика цIи яккха гIерташ?

Сий цхьагадаш, къизал, харцо, айхьазал, аьлдиташ, вокккхагIвар ца лархIар, эIамагIчунга ца хьажар. Хьарам гIулакхаш юкъера дIадоахаш боккха пайда баьгба Iилма долча наха, литература, театро, наьна мотт харо, наьха мотт харо. Махарро, къамаш политика. Къамий меттай политика Сталина — Брежнева ханашка доккхий гIалаташ доахнаш. Йизза нийсхо йоацаш хиннай. Наьна метташ хайча а ца хайча а башха тергал деш хиннадац Массанахьа кагий нах кхийнаб шоай мотт ца ховш. Бувцараша а бувцац из цIена, хоза. Хьахоза къамаьл да цегадеина гIалгIайн эрсийн дешаш эдеш дувцаш. Иштта мотт бувцараша наьна мотт

ХIара къамаш мотт, укх дунен тIа мел дола хIама санна, тоабе безаш ба. Цхьаццабараша бе-башха доацаш, харцахь-бакъахь хувцамаш а деш лебу из, масала, ме, доа, вод, дуачоа и. кх. а мел, дола, вода, дуачуина, ала дезача. Деша йистера мукъа оазаш дIахедаю, из бахьан долаш дош цхьан — шин слога лоацлу. ТIаккха лер, къамаьл сихлу. [illegible] совйоал. мукъалоаш (ашарах латта оазаш) кIезиглу — мотт «гIоргIа», гIожа бувц Iододача хий йистера бердаш Iочухарцаш санна, дешаш каглу, ахдоал — долче, мотт эргабоал. Из хIама соцаде, мотт тоабе новкъостал ду йоазон метто.

Бакъда, йоазув ше а, йоазонца лелабу гIалгIай литературни мотт а ба специалисташ, яздархой, журналисташ, массабараш оарцагIбовла безаш. Йоазув тоадеш, эггара хьалха маьлхадаккха деза дIабахача боккхача Iилманхоша лийрхIар, яьхар (З. Мальсагов, Д. Мальсагов).

КЪАЬСТТА уйла а низ а тIабахийта беза наьна меттах дола учебникаш, пособеш, тайп-тайпара словараш кхоллара. Учебникаш доацаш халача хьал тIа хиннад хIанзалца юрташка хьалхарча классашкара бераш. Эрсий мотт ца ховш...

...хьазца а аттагIа хургда бера. Наьна метта хьехаш хилча, вож предметаш а, уйла тIайохийташ, хьекъал совдоалаш тIаэцаргья. Юкхьанцара школа наьна метта яккхарах, эрсий мотт хьехар кхы а дикагIа хила деза. Подклассашка а хьалхарча классашка а тIатеIIа хьеха беза из предмет санна, дIахо массе предметаш цу метта — [illegible] — хIаьта наьна мотт предмет санна школа яккхалца бусаргболаш.

Школа яьккха баллалца, наьна мотт (предмет санна), наьна литература, вайнаьха культура, истори Iомаде дезар. Иштта хеташ ва проф. Ю. Дешериев, иштта хеташ вар профессор Д. Мальсагов.

ЧIогIа ледара кийчо йолаш хул ГIалгIайчера школаш яьхараш. ДукхагIбараш, вузашка ца отталуш бус, хIаьта чакхбаьннараштa юкъе дукхагIбараш ба, каьхат - мотт харал совгIа, кIоаргга эрсий мотт ца ховш. ГIалгIашта юкъе, кхыча советски къамашта юкъе санна, уж боацаш вай мехаргдоацаш цIи мотт лел — наьна мотти эрсий мотти. Уж шаккхе мотт дикка Iомабарца мара дегIайоагIаргьяц вай культура, Iилма.

Вай общественность оарцагIъяла езаш да матери...

...декхарийла ва.

Массанена езаш-йовзаш, хоза а исторически лоархIам болаш а моттиг я Фуртовг. Исторе, культура, искусстве доккха дакъа лаьца цIихеза нах арабаьннаб цигара: Iилманхой Ахриев Саlадал, Ахриев Мухтар, революце турпалхо Ахриев ГIапур, доккхача гIулакхе лийнна а эскархо - тIемахо хинна а Ахриев Осман, художник Ахриев Хьажбикар, Россе — мехка эггара хьалха хиннача летчикий выпускник летчик Ахриев Рашид. Фуртовге я ГI. Ахриева цIерагIа музей, из ваь, ваьха гIала, кхыйола гIалаш. Уллувача лоам тIа исторически кашамаш доахк. ХIаьта цу шин лоаман юкъе, Фуртовге дIачуводача йилла, укх массайтта шера кIур тупсаш латташ асфальт ю завод я. Ца йиллай цига, эггара харцахьча, мича юлларгъярхьогI, аьнна, уйла а яь йиллача санна. Завода кIуркIурз гIертте, гIалгIай исторически кашамашка гIолла чакх а баьле, дIахо Фуртовга латтача лакхача гIалех а хьаьрче. чIоже гIолла Хьулегахь дIабода. Ахриев ГIапура каша тIа лаьтта Iаьржача мраморах дань, турпалхочун барельеф тIахппа чурт, гарваш йоалеш дежад. ХIанз вокха чуртий я аргIа. Назранерча хьаькимашка мел дукха дехар дарах чурт

...сийвар, бакъда, тIехьа тIаехначa хана нийсхо башха леллаеш-м яцар. Нохчий, гIалгIай, кхыдола къамаш санна, шоай лаьттах, мехках, бокъонех баьхар. Парте ЦК Платформа проекто хIана лерхIаш да къамашта юкъе бокъонца йола нийсхо оттае, вай советски мехках цхьатарра бокъонаш йолча къамий федераци е. Цу наькъа тIа эггара хьалхаде - деза да, исторически гIалгIай доазон тIа гIалгIай автономи меттаоттаяр. Иштта ца хуле, арахьа леларащ шоай даймехка нIабахка йиш йоацаши кхийна вoI бун ваьккха Iохоаве моттиг йоацаши ба гIалгIай. ГIалгIай автономи ца хуле, кхоашара ди долаш бац цар мотт, культура. Вай советски паччахьалкхено гIалгIай къаманна хьалхашкара ший исторически бехк дIабаккха беза. ЦIокка а шийгара гIалат ца далийтача къамо сабарца, эзделаца дех автономи меттаоттаяр.

Халонашен харцонашен йиш а йохаяь, гIалгIаша 1973 шера яьча митинго бокъо яккханзар. Пригородни районе, Орджоникидзе баха гIалгIай кхы а готбар мара. Укх шера март бетта, мохк цецбаллал порядкагIа йолаш, харцахьа гIа ца боаккхаш, лаьтта дIадаьккха багIачарех эзди доаца цхьа дош па оалаш, 8

...дукха-м гаьзар массанахьа шоайбараш юха Iохоттабар ГIалгIай вац деллача ала вокха хьаким. Орджоникидзе оттаяьр санна митинг хьаь, аьнна, хьалхадаккха сап. ГIалгIашта яь митингаш яцар цхьанне а вIаштIехьъяьха езаш Цига хинараш шоай мехка [illegible] баьнна, хаононаша йиш [illegible] хаьь нах бар.

Вай мехка Президента М. С. Горбачева [illegible] етта хIинцаиттен гIалгIашта юкъе латта гIулакхаш ирде тарлуш йола материалаш аьнна доллаше, хIинца националистий вIаштIехьдаьлар «Московские новости» яхача газета тIа массехк статья араяккха. ХIинца радиожурналистка карагIдоал гIалгIай митинг йолча дийнахьа Центральни радио чу гIолла къамаьл де, «цхьабараш митинге латтача хана» хIинца колхозе миллионере болх кхехкаш ба, ала... Царна карагIдаьлар Мочкъий-Юртара шоай нах (бераш а тIехьа) шоаша боа а баь, на гIалгIашта дIатIадилла. ТIаккха шоаш хьагуча ма баьлчинге, ца Iотоlаде. Цар карагIдаьлар, хьайбаш санна товарнякашка чубехка нохчий, гIалгIай шоай мехкара арабаьха а балалехьа, Берия, цун гIоз юкъе а болаш йоккха че, шоай мохк шербарах Сталина баркал

[illegible]

ГIалгIай [illegible] митинг ... «... могийтаргдац вайна». 1973 шера Грозне митинг йолаш Мочкъий - Юртарча цхьан воккхача саго нах, хIана гулбеннаб, аьнна, шийга хаьттача аьлар «Со цIагIа вагIача хана са вордах [illegible] оатхал [illegible] лоалхо [illegible] дIацай. ХIана со цIавеча, аз сай оатхал хьая ях из боацаш сай ворда ца лелаш ... Цо хьаяла тигац, из хьаена ший ворда соцандаь...».

Иштта шийга бала бахье а, цу хIиречунца дов доацаш вар из воккха саг а, из санна ба кхыбараш а. ХIаранта юкъе а ба, шоаш леладер харцдолга ховш бола нах. Бакъда, укх сахьате оаз йоалаш бац уж, националистий оаз чIоагIагIа йоага хургда кх из.

Р. АХРИЕВА.
филологически Iилмай кандидат.

Къовсам тIа даьнна дош

ЮРТА—ШИДА

ХIара журналиста командировке вахачул тIехьагIа керда хоам, тема лохаш оамал я. Из лохаш цхьайолча хана дукха ха а йоаю цо. Цхьабакъда, шун новкъоста укх наькъагIа ца хеттача тайпара аьттув баьлар. Энажкъонгий-Юрт цхьегIа тIа латтача наха хаттар-текъар даьчул тIехьагIа, раьза йоаццаш аьлар: «Юрта да воаццаш моттиг яйнайий шуна? Юрта да везий шоана?

— ХIана яхар оаша, юрта дай болхащ-м дац шо?, — цецваьлар со.

— Даьра хац тхона-м, из законаца хила йиш йолаш хIама дий, амма, тахан тха юрта ши да ва.

Мишта нийсделар из?

Массанахьа а санна, «Энажкъонгий-Юрта а демократически хьале. дукха альтернативни кандидатураш йолаш чакхдаьлар юрта Совете халкъа депутаташ харжара хоржамаш. Херждар 25 депутат. Царна юкъе яр хьалхарча созывах Энажкъонгий Юрта халкъа депутатий Совета председатель хинна Л. Сакалова а. Керда хержача депутатски корпусо эггара хьалха къоастаде деза дош дар юрта Советен юрта исполкомен председателаш харжар. ХIана аьлча, дIахо юрта вахар мишта хургда тийша дар шийна тIабилла из боккхен бехктокхамен мухь лерттIа а тешшаме а дIабахьа низ дIакхоачаргбола юрта да харжарах. Цудухьа депутаташта дагадаьлла ца Iеш, юрта бахача беригача наха а дагадоаллар из дош. Цхьа доккхача хIаманга санна, хьежар юртхой хьалхарча сессега.

ХьатIакхаьчар 1990 шера 16-гIа май. Из ди, хетаргахьа, ханахьа дицлургдац юртахошта. Цу дийнахьа хилар Энажкъонгий-Юрта Совета XXI-ча созыва хьалхара организационни сесси. Хержача 25 депутатах сессе дакъа лоацаш вар 21. Цул совгIа, цIаккха а ца хиннача тайпара Iалаьмате дукха нах а гулбеннабар укхаза. Из кхетадеш а дар. ХIапа аьлча, юрта да харжа Iацар цу дийнахьа. Цу дийнахьа хоржаш бар юрто ший вахаре дIахо хьоргбола никъ. Нах кIаьдбеннабар дукххача шерашка хьаIайна проблемаш къоастаярга хьежа. 11 эзар совгIа саг вахача йоккхача юрта эшаш дукха хIамаш да. Царех дувцаш ха йоаергьяц аз, цох лаьца кIезига яздаьдац тха газето.

Юрта Совета председателалла харжара сессе кхоъ кандидатура белгалъяьккхар: Р. Добриев, Х. Гагиев, М.-С. Аушев. ХIара кандидатура йийцачул тIехьагIа, къайлагIа кхаж тессар. Бакъда, хьалхара кхаж тессачул тIехьагIа цхьаккха а чакхваланзар царех. ЦIаьхаза а кхаж тессар депутаташа. ШозлагIа а цхьа саг хьакъоаставе маганзар.

ТIаккха депутаташа сонам бир сессе дакъа лоацача депутатех ахнел совгIчар тIехьа кхаж тессар председатель хулва, аьнна. Вешта аьлча, шоай бокъо яр депутаташа чакхъьяккхар. Цул тIехьагIа кхозлагIа къайлагIа кхаж а тесса, кхаь альтернативни кандидатурех Энажкъонгий-Юрта Совета председателалла хержар «Энажевский» совхоза директор, депутат Р. Добриев. Цо Конституцес шийна еннача бокъонех пайда а эцаш, юрта исполкома председателалла харжара белгалъьяккхар депутата Хь. Костоева кандидатура. КъайлагIа кхаж тессача гучадаьлар, ахдел совгIа бола депутаташ Хь. Костоевна тIехьа болга. Из юрта исполкома председателалла хержар.

Ала деза, юрта бахача дукхагIболча наха чIоагIа раьза болаш тIаьнцар сессе решени. Керда хьахержа юрта Совета председатель Р. Добриев а юрта исполкома председатель Х. Костоев а наха безаш кагий нах бар. Цудухьа хIанз мукъагIа нийсхо нотъяьлар вайна, аьнна, доккха са а даьккха, чубахар цу сайрийна юртахой. Амма, из дикахетар гаьна даланзар. ЗаконагIа хьахержа керда председателаш шоай балха тIа дIатIабита тиганзар, хьалха юрта Совета председатель хиннача Л. Сакаловас.

— Шо харцахьа хержад, цхьаькха сесси е еза укх гIуланха, — аьнна, бахьан а даьккха, печати дIоагIаши дIадала тиганзар шийгара доал карардалара чIоагIа раьза йоацача. амбицеша хьалхьоаьча Л. Сакаловас. Халахете а, цхьабола депутаташ а шийна тIехьабаха вIаштIехьдаьлар цун. Сенца нийцар цо уж? Аз яхар оаша дойя, цхьаькха сесси а яь, шоана юкъерча шинне хьакимаш бергба аз, аьлар. Цу сахьате вIаштIехьъяьхар района а республика а партийни, советски, правоохранительни органий цIерагIа йолха жалобаш. Цар тIа Л. Сакаловас а кулг яздаьча кхыча массехк депутато а сессе решени харцйора, председатель юхахаржа веза, йоахар.

МоллагIча сага, депутата хIаьта а бокъо я жалоба язъе, латкъа. Уж жалобаш дIанийца кулгалхой декхарийла ба жалоба тахкеи хьадда жоп дален. ХIаьта хоржамаш закон телха а деш чакхдаьхадале, сессе решени харцъен керда хоржамаш делга оттаден леза. Цхьабакъда, цар цу гIуланха хьадда цхьа сонам тIаэццалпа цхьанне а бокъо яц шийтара юрта Совета халкъа депутатий сессе тIаьнйна решени соцае а кхоачаш ца е а. Из законаца къовсавалар сайна хIама ларxIа деза.

Шеко яц, Л. Сакаловайна шаьра доваз вай советски законаш, дика хов ше леладер чIоагIа харцахьа а законаца вIалла тарлуш а хIама доацилга. ХIаьта а па кхераш кIайдар Iаьржде гIертар из, харцахьча наькъа тIа эттар. ХIана? Цо хIанз а догдоах застойни оалача хана хиннар юхаметтаоттар. Бокккъалдар аьлча, иштта хетарах цун бехк а бац. ХIана аьлча, цкъа санна дукхаза чакхдийнадар Л. Сакаловайна цо леладаь харцахьара хIамаш. Лаьттащ, ссудаш гIожа бокъонаш телха а еш, дIахьа дийкъача а саго жоп хьадеханзар цунгара. Тесса йинтар района хьакимашен юрта Совета депутаташен цу хьакъехьа газете язъяь хинна критически материалаш а. Иштта жоп хьа ца дехаш дисар Л. Сакаловай балха тIа нийсденна кхы дукха кхоачамбоацараш а. Дисаче, из дIаIемаяр фуннагIа-моллагIа дале а, ше аьннар закон да, яхача уйла.

Цудухьа, лакхе вай дийцар санна дола хIама хьаде Л. Сакаловайна карагIдаьннад, аьлча тхо цец а даланзар. ХIаьта цец-амагIа даьннад кхычох: цхьаккха хIама ца хилча санна, из къовсам къоаста а ца беш, бехкеварн харцо ювцари бехктокхаме а ца оаш, сатийна Iохайша хIана багIа района советски а правоохранительни а органий кулгалхой? Хеза а дайна а хIама дий из, юрта ши да ва яхилга? Цу гIулакхо депутаташ шин даькъа бекъарал совгIа, йоккха юкъ йоллаш латт Энажкъонгий-Юрта бахача наха юкъе. ХIана аьлча, хIара депутат ши-ший тайпа долаш ма вий...

Мана кхоачалургья-хьогI Энажкъонгий-Юрта бахача нахага яхьа гIелал?

Из хаттар оаха оттаду Назрановски района кулгалхошта хьалхашка.

Х. ШАДИЕВ.

БЕЛОРУССКИ ССР. ХIара беттa 33 эзар гаргга саг воагIа балха нах дIанийсбара, Iомабара, профориентаци яра йолча Мински городской центре. Цхьабакъда, балхашна акаш совгIа нах мара дIанийсбе вIаштIехьдалац. Дукха ванансеш яле а, нах раьза хургбола еррига параметраш чулоацаш наха гIулакх до хала да. Токараш, каменщикаш, шлифовщикаш, сантехникаш, водителаш хила ловраш геттара кIезига ба. ХIаьта юриста, педагога, товароведа, химика, биолога хьахаржа болх вIалла а бац. Хала да тахан инвалида, кхелетачоа, барагIа йолча кхалсага бала болх лаха. Цу категорегIа бола нах лорабара дола законаш вай долаш дац.

— Балха керда формаш лохаши царех пайда эцаши да тхо, — йоах Мински городской центра директора заместитела Сергей Васильевич Токаревски. Нах балхашка дIанийсбара йол, ча Ленински района бюро база тIа вIашагIйоллаш я нах тIанийбара йола автоматизированни система. ЭВМ-ца буезам болаш йолча дисплейй новкъосталца хIара сага таро хургья вакансеш мичахьа я, балха хьалаш мишта да. Массехк программа хьалхьй оаха гIуланха тIа лакквала безам болча сага лаьрхIа. Бахача наха профориентаци яра йола кабинеташ кийчъеш да.

СУРТА ТIА: нах тIаэцаш я Первомайски района нах балха дIачийсбара йолча бюро заведующи Л. А. Банникоевская.

А. 70. [illegible] сурт.
(ТАСС фотохроника).

Оттальча графикага хьежжа кхозчашъеш я Венгрера советски бӀу цӀенбаь арабаккхара хьакъехьара советско-венгерски соглашени. Карара шу чакхдоаллаш — хьалхарча этапе — мехка територе тӀара арадовргда бӀун къулбехьен группа боински дерригача доакъоех 70 процент дараш.

СУРТА ТӀА: Хаймашкере мехкара дӀабода бӀу накъабоаккхача.

МТИ—ТАСС сурт.

Бошта новкъостал де

Да, нана йоацаш, дай боллаше а цар шеай де дезача бесса доал ца деш дисо республикъ ерригача райҗнашкара хӀана дац. аьнна, бераш да Ассиньски станице йолча школа - интернате. Цхьоалагӏча классера дена цхьанталагӀча классага кхачалца цига деш цар.

Дукхьашха 1985 шера вера цуи хӀарэзра директор Белхароев Макшарип интерната кулгалде. Бераш раьза долаш дика вӀаштӀехьбаьнхар хьехархой а воспитатели а болх. Цхьабакъда, ши шу даьлча цуи бехк бсацаш цхьа гӀулакх а нийсденна дӀавэха вие:эр.

Кердача кулгалхоша хьаьнала йишача берий интернат е лаьрхӀав цунах. Цхьабакъда, дерттӀа дела бераш (дерригаш 103 саг) кхьачаьба дӀа ца дига дегалаьцар чакъданкъа йиш йолаш дацар. Цхьдуаьа бераш беза болшане, иоаноша юхадӀатела доладир бераш Хьалха сана дела, иагоша шоашта цхьавкъа тайна доал ца дар бахьан долаш интернате юхакхар бераш Цхьабакъда, юхадӀехгар ги башха теркал... [illegible]

Школашка дешарал совгӀа, бераш Ӏомаду кхошка, производстве кхахьета. Масала, укх шера 19 гектара тӀа хьежкӀаш, цхьан гектара тӀа картолаш, шоашта лаьрхӀа гектарел совгӀа тайн-тайнара баьцадаараш: помидораш, нарсаш, хох, саьмарсаьк дӀабиера цар. «Ассиньски» совхоз агрономаша хьеха а хьехаш. ХӀаьта хӀанз цхьатаьра дика хьатӀаьннай еррига культураш. ХӀара дийнахьа ух уж кхашка басар де, хии дилла.

— Пиъ бӀаьи ах бӀаьи нутри деле дага да тхо интернате. Царга лаьрхӀа тиъо клетка хьаьй тхона мас боацаш тха шефаша «Красный молот» заводо. Цул колхоз бери а интерната кулгалхой а цӀерагӀа доькха баркал ала а лов, — дувц М. Белхароев. — Нутреш [illegible] хӀанзе ши шер сом дӀ деннад сага Черкесь-Балкъари автономий рес... [illegible]

Соахка 43 эзар сом дӀа а дохийташ ремонт шир интерната Общежите ненашта хоза суртaш а дохкаш, накаташ шир, столове керда улгаш техар, тхов, котельни тоайир, и. кх. дӀ. Цхьабакъда, цу дерригa ца дича дикаьӀдолаш дар хӀаьрчарча хьалага хьежача. Накаташ гуаш яхача басарашца яр бахьан долаш, тен кӀезиг-дукха бешабича Ӏитта хал. Цудухьа сенаде бӀаь гаргга кӀуве улл, хӀарабар 2 метр шерен кхо метр бӀаьхен, хьалтоха йиш йоацаш. Хьалха бера хӀара маьнги даттача ухкар уж. Ремонт еш хӀага маьнги даттача электрически розетка еллай, светильника лаьрхӀа. Ил вӀалта де йиш йоацаш хӀама дӀ, бера ток техар нхераме доландаь.

Дукха а ца долийташ тӀаьда деллаше Ӏатохар бахьан долаш, столове дукхача моттигашка дахкадеина улгаш да. Общежите тхора догӀа дийлахача хии чуух, облецалте а, столове а, кхьача цо... [illegible]

Из «ремонт» интерната хьалха хиннача кулгалхоша... [illegible]

ШОАШ САННА КХЫДОАЦА ТУРКМЕНИЙ КӀУВСАШ

Вашингтона, Лондона, Берлина, Вена, Будапешта, Стокгольма, Нью - Йорка, Ленинграда йовзаш йолча музейша доккхал ду шоай залаш туркмений башха хозача кӀувсаша сийрдайоахаш хилара.

— Уж хьадаьча халкъа духовни вахара дакъа хиина ца Ӏеш дерригача адамий гаьна хиина дӀаэттад уж, йоах Малхбузерча Германе Ӏилманхочо Сиявуш Азаде.

Туркмений кӀувсий хьакъехьа керттера эксперт хиина ца Ӏеш, туркмений къаьнарча кӀувсийн кӀувса нядейлейн эггара йоккхагӀйола коллекци, шийга йолаш саго яхар теркал ца дича даргдац.

— Со чӀоагӀа кӀувсаш теркалде волавелар хӀама ца эшаш ткъаь итт шу хьалха, — йоах Сиявуш Азаде. — Царцара безам кхаьчар сога даьгара, Тегеранерча йоккхийча базарашка хулав из уж кӀувсаш дукха дезаш. Аз эггара хьалха туркмений къаьнара кӀуве бечи, каналший дагахьа аьшкдар, хьа хана-м йоӀ езаелча диьагӀадар Туркмений кӀувсаш дага гевзал елаеннан сона. Дика а хет. Аз массехк книжка язйьд туркмений кӀувсех. Ше санна кхы йоаца хозал кхеллаш долча халкъа гаргалаха а девза а са лиш хиларо туркмений халкъа истори довзарга ваьккхар со.

— Доктор Азада хьа коллекцех хӀана сал «Кынык»?

— Аз шитта шӀи тедлай нох Кьныкъ-хана сийна. Дуначоглa ца сельджукаш, оалаш долча тукхама да ер. ХӀаьта уж историна юкъебехаб Азии яьккхараш болаш хилар совгӀа. Малхбоалени халкъий карта тӀ мара доалла этнографически карта хьадаьраш а болаш.

— Туркменистане бахача хоза дика хитар республикага хьай коллекци йохьа безам болаш хьо ва, аьнна хезача.

— Сона хезад Ашхабаде туркмений кӀувса музей юлларгъя, аьнна. Сона чӀоагӀа дика хет из. Сай коллекци бӀаьшерашка из хьаеш хиннача халкъа хилар деза сона. Цудухьа бахтахьа хет сона из укхаза. Туркмене хилча

«Кынык» коллекци ехка хьаийна средствах Гамбурге Малхбоалерча кӀувсий европейски институт хьэелларг дӀагӀоргда. Туркмений кӀувса хургйола музей юлийча балха юкъе дакъа лаца а, из керрача экспенатанша хьал йина а музея специалистонта консультаци ала а лаьрхӀа я со

Искусствовед, Туркменистана ИлмаиӀ Академе сотрудник Мухатра Майани Саурова Натальйи увйла:

— Доктора Азаде коллекции XV - XX бӀешерашка... [illegible]

ТЕЛЕПРОГРАММА

5 ИЮНЬ

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Документальни фильма премьера.
8.55 — «Тхо долча студе Антон-квартет».
9.10 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 3-гӀеи, 4-гӀеи сереш.
10.45 — Из хиннад... хиннад...
11.05 — Мультфильм.
11.25 — Берий сахьат (немецки мотта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — Даха, Лаьтта!
16.30 — ТСН.
16.45 — В.-А. Моцарта музыкальни сокровищница. № 39 йола симфони.
16.50 — «Приключения Электроника» яха берашта дола фильм, 1-ра сери. «Побег».
18.00 — «Здравствуй, музыка!» яха Дунен халкъашта юкъера балетни лагерь.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Эх, ты, Ух, ты, Ишь, ты» яха мультфильм.
19.10 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 5-гӀеи, 6-гӀеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Да, господин премьер-министр» яха художественни фильм. (Би-би-си, Великобритани). 1-ра фильм.
22.20 — Актуальни интервью.
22.30 — «Эти... три верные карты» яха художественни фильм. (Премьера).
23.55 — «Пресс-клуб» яхача нхоллама объединено хьагойт. «Мастерах гӀулакх кхор».
00.40 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрийНара гимнастика.
8.15 — «Мишта хилар сох вундеркинд» яха берашта дола фильм, 2-гӀа сери.
9.20 — Ритмически гимнастика.
9.50 — «Ермоловеяй цирка артисташ» яха фильм-концерт.
10.35 — Мультфильм.
10.55 — Татарски АССР иллейи халхарен Паччахьалкхен ансамбла концерт.
11.35 — Документальни фильма премьера.
12.15 — «Паччахьалкхен доазув» яхача хагойтара сеанса телефильм. 3-гӀа фильм. «Восточный рубеж». 1-ра сери.
16.40 — «Найти свою звезду» яха телефильм.
17.00 — КПСС обкоме партийни вахара хроника.
17.15 — «Кхаж тоссача мишта эшаргва» яха телефильм.
17.35 — «Воай цӀа лорадергда вай». Дерригача дунен гонахьарча Ӏалама денга.
18.10 — Киножурнал.
18.20 — Информационно-публицистический программа.
19.00 — Информационни программа.
Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

6 ИЮНЬ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Документальни фильм.
8.55 — «Ваш выход, артист». Елена Ласьно.
9.20 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 5-гӀеи, 6-гӀеи сереш.
11.05 — «Эти... три верные карты» яха художественни фильм.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Мультфильм.
16.25 — «Приключения Электроника» яха берашта дола фильм. 2-гӀа сери. «Тайна 6 «б».
17.30 — Берий сахьат (английски мотта урокаца).
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Поэзе миноташ.
19.05 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 7-гӀеи, 8-гӀеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Да, господин премьер-министр» яха художественни фильм. 2гӀа фильм.
22.15 — Актуальни интервью.
22.25 — «Пражски бӀаьсти-90» яха Чехо-Словакера тахан арча доч телеочерк.
00.25 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрийНара гимнастика.
8.15 — «БӀаь цхьоалагӀа» яха берашта дола фильм. 1-ра сери.
9.25 — Гаьмарси юххерен илли.
11.30 — Документальни фильм.
10.50 — «В честь танца» яха фильм-концерт.
11.30 — Документальни фильма премьера.
11.40 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юхагойтара сеанса телефильм, 3-гӀа фильм, «Восточный рубеж». 2-гӀа сери.
16.45 — «Учимся торговать» телефильм.
17.05 — «Грани» яха литературно - художественни видеоканал.
17.50 — Юртбоахам хьеха университет (гӀалгӀай моттала).
18.05 — Мультфильм.
18.15 — Информационно публицистически программа.
18.45 — «Отчет» ю депутаташа».
19.00 — Информационни программа.
Перерыве (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!

7 ИЮНЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Документальни фильма премьера.
8.50 — «Радуница» яха иллей — инструментальни ансамбла выступлени. г. Рязань.
9.10 — Ӏилма-досзийтара фильма премьера.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 7-гӀеи 8-гӀеи сереш.
11.25 — Берий сахьат (английски мотта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — «Бои местного значения» яха наькъ тӀа лелара нхерамзлен йола I-ча Еррисоюзни конкурса передачай-призерий телепрограмма.
16.35 — «Приключения Электроника» яха берашта дола фильм. 3-гӀа сери. «ЖӀалецара кӀаьнк».
17.40 — «...16 шу далалзем бокхагӀеи».
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 9-гӀеи, 10-гӀеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Да, господин премьер-министр» яха художественни фильм. 3-гӀа фильм.
22.10 — Опера дукхаезачар клуб.
23.20 — Останкино Концертни студера Глазунов Ильяйцара вӀашагӀнхетар.
00.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрийНара гимнастика.
8.15 — «БӀаь цхьоалагӀа» яха берашта дола фильм, 2-гӀа сери.
9.25 — Дирижера Г. Бертини Кельнски радио симфонически оркестра, концерт.
9.55 — Ритмически гимнастика.
10.35 — БССР музыкальни фольклора концерт.
11.00 — Мультфильм.
11.20 — «Золотое ситечко». ВЭФ завода берий хореографически коллективсеи «Кукушечка» яхача ансамблен выступлени. (Латви).
12.05 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юхагойтара сеанса телефильм. 4-гӀа фильм. «Красный песок». 1-ра сери.
16.20 — НГӀАССР Гостелерадио инструментальни ансамблен солистий концерт.
16.50 — Советаши, вахари (гӀалгӀай моттала).
17.30 — «Са хьамсара мехкахой» яха телефильм.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.20 — Киножурнал.
18.30 — Рыночни экономика: фуд вайга хьежар? Прямой передача. Телефон: 22-26-68.
19.00 — Информационни программа.
Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

8 ИЮНЬ

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильм.
8.40 — «...16 шу далалзем бокхагӀеи».
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 9-гӀеи 10-гӀеи сереш.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Ӏилма вестник.
17.00 — «Если вам за...».
17.40 — [illegible] чемпионаша ду хьежараш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Художника мастерской. Алексей Кузьмич.
19.15 — Футболах йола дунен чемпионат торжественно хьаелар. Италера трансляци.
19.45 — ДӀалокх В. Готовцева.
20.05 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 11-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брейн-ринг. 4-гӀа выпуск.
22.20 — Из хиннад... хиннад...
22.40 — [illegible]
00.25 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрийНара гимнастика.
8.15 — «В хороводе дружбы» яха ССР ВДНХ самодеятельни художественни коллектива концерт.
9.05 — «Тауше» яхача документальни фильма премьера.
9.35 — «Искатели затонувшего города» яха берашта дола фильм.
10.45 — «Мишта я из — Гмэль?».
11.30 — С. Рахманинова цӀерагӀча 2-ча Еррисоюзни конкурса лауреат А. Мордасов лоев (хьалхара премия).
12.00 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юхагойтара сеанса телефильм. 4-гӀа фильм. «Красный песок». 2-гӀа сери.
16.15 — ГӀалгӀай мотта урокаш.
16.45 — «Кузница» яха телефильм.
17.00 — «Докъарийн шорто хилийтарехьа» (нохчий моттала).
17.30 — Информационно - публицистический программа.
18.05 — Киножурнал.
18.15 — «Импульс» яха прямой передача. Телефонаш: 22-26-68, 22-29-92.
19.30 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
19.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — Камеруна сборни. Италера трансляци.
22.00 — Информационни программа. Чакхйоаллаш теннис. Францера [illegible] Францера передача.

9 ИЮНЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Маман, папан, сон».
9.05 — Шера хаьаш, Нюнь.
12.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — Камеруна сборни Италера передача.
13.30 — «Меридианы дружбы» яха шоллагӀа Дунен халкъашта юкъера фольклора фестиваль. Заключительни концерт дӀанъоваллара церемони. Киевера передача.
15.45 — Гуш дарен — теша [illegible]
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Искатель приключений» яха режиссера Н. Книска фильм. (1983 ш. Дукхьашха).
23.10 — «Малинин Александра бале».
00.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — ӀуйрийНара гимнастика.
14.30 — Эрсий мотт.
16.00 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.30 — «Дийнаянна — кьорта тидам» (нохчий моттала).
18.00 — «Рябинушка» яха концерт. (Юхагойтар).
18.30 — «Под знаком «Пи». 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи».

[illegible] (деррнган 10,1 сот) кхьачха [illegible] на диича [illegible] [illegible] Цудуха берна [illegible] [illegible] хьалха сан- [illegible] деиа, [illegible] тайна доал ца дар бахьан долаш интернате юха- [illegible] бераш. Цхьабакъда, [illegible] дацар воспитательша. Тlехьара, цу интернате ши шу дальнача хана дена хьал а кхийна воспитателалла болх беш хиина Героев Юра дlадаьккхача кхы сатохадалийзар бераша. Гул а дина, гай республика Министрийн Совете дахар. Е хьалха хиина директор М. Белхароеви, воспитатель Ю. Героеви балха меттаоттаве е тхо ужхазара дlагlоргдац, аьлар.

Грозне механизаце учета техникум чаккхъьиккха цу интернате хьалххийна Мадаев Сулейман а хьанйцар воспитателалла болх бе.

— Интернате хьалххедеча берашца бувца мотт дика корабоагlа Ю. Героевнеи С. Мадаевнеи, — дувц М. Белхароева. — ХIана аьлча дав, нана йlовхал йоацаш, дукха халонаш, цхьаза харио ловш хьалкхийнаб уж. Боккхагlа бола вежарий санна лоархl Ю. Героеви С. Мадаеви бераша. Цудухьа духьале ца еш цар аьинар а ду.

[illegible] кхетга хьаьйн тхона мах болаш тха шефаша «Красный молот» заводо. Цул коллективна берий а интерната кулгалхой а цlерагlа доккха баркал ала а лов, — дувц М. Белхароева. — Нутреш lилаигьара хlанз ши шар сем дlадехад саха Черешйн [illegible] республике болча сакхарий леладеча «Майский» яхача совхоза. Июнь бутт чакхбоалаш нутреш дlайига дувла, аьна, цигара кьахат я денад тхога. ХьажкIаш уж кхабара кхею тха интернатерча бераша.

Ишта барт цхьоагlо йолаш дахаш да цу интернатера бераш, цар вахарцара безам совбаккхара, уж кьахьегама тlера, нахаца безаме, даьхен патриоташ хургболаш хьалкхебара низ дlакховчар ду хьехархоша а воспитателаша а. Цхьабакъда, цар гlулакхаш кхы а дикагlа дlагlоргдар цхьадола кхсачамбоацараш децаре, уж дlадахара района кулгалхоша новкъостал доре.

Масала, иlс гектар сомий беш я интернато доал деш. Цунах кхаь гектара гаьнаш йокъаялар бахьан долаш, списани яьй соахка. Цигара гаьнаш дlа а яьха, лаьтта аха а аьха, кхы тайпа культураш дlае повкъсстал дерга да, яхаш района, «Ассиновский» совхоза кулгалхоша дувца пхелагlа бутт ба.

[illegible] долиндаь.

Довза а на долиитаи тlаьла деллаие lатохар бахьан долаш, столове дукхача моттигаш дехкадениа улгаш да. Общежите тхона догlа дийлхача хий чуух, общежите а, столове а, кхыча помещенешка а llовхал лоаттае сихча, берашта лувчара [illegible] котельне шин шаьнех болх беш цаl мара яц. Из ехача цунна метта лотае кхы яц.

Из «ремонт» интерната хьалха хиинача кулгалхошца договор а оттадаь, Грознерча цхьан кооперативас яьй.

— Цигара викалаш ух тхо делча хlанз а, ремонт ярах интерната дlадисса, 7 эзар сом декхар танха, яхаш, — дувц Белхароева. — Цхьабакъда, цкъа-дале, из ахча тlадиссадий сона хац, шозлагl-дале, кооператорашта даьчунга хьежача ишта из хилча а аз царна кхы кепиг лургдац. Царца «договор оттадаьр а цар баь болх хьанйцар а со вац.

Лакхе вай дийца кхоачамбоацараш дlадахара шоай низ дlакхоачар де деза района а «Ассиновский» совхоза а кулгалхоша. Кхы хlамa деце а, берех къахета-м деза. Деррига дуне оарцагlдаьинад бошта гlо дара.

М. ХАМАТХАНОВ.

[illegible] укхаза. Туркмене хиича.

«Кыныык» коллекци ехка хьанйца средствааш Гамбурге малхбоалерча кlувсий европейски институт хьалхарга дlагlоргга. Туркмений кlувст хургйола музей юл ича балха юкъе дакха лаьа а из керрача эксплоитаташа хьал [illegible] а музей специалисташта консультаци яла а лаьрхlа га со.

[illegible] Туркменистана lилмай Академе сотрудникий Мухатта Маниыи Саурова Натальяни укха

— Доктора Азаде коллекци XV–XX бlаьшерашка эгара дикагlа а дукхагlа а гулдаь кlувсаш да. Цу коллекцега юкъе ба 700 къаьнара кlувси кlувст изделеш из шиы таьрара йола Туркменистана кlувсаш дара говзал зиникалтеди я. Кlувсашка цу коллекце я чувалаш; торбаш, дорожкаш.

Ишта йола хlара экспонат хlанзарча мастеранштаккхийнаха йола шиш тайпара школа я. Цо йиш хулийтаргья къаьнара а йишъениа а орнаменташ юха хьае, балха приемаш кердаяха.

«Кыныык» яха коллекци хьаяьй доктора Сиявуш Азаде дукха lилма тохкамаш деш, туркмений кlувсаш дара къайленаш кlоаргга йовзаш. Цул лоархlам боккха ба эстетически кхетам баларан туркмений халкъа исторн довзаран, хlаьта шитта художественни гаиэ лорарa а.

Батыр ХАЛЛИЕВ,
АПН корр.

Ашхабад.

ЭШАШ ДУККХА ХIАМАШ ДА

милицена гIо дара йолча отряда

Хьалха вlалла ца хиинача тайпара айбеннаб вай мехка вуламий боарам. Гуш да, царца къовсам лоаттабе декхарийла болча милице а прокуратура а болхлой из гlулакх лерттlа леладе низ ца хилар. Из тамашийна дац, мехка лаьттача административно-командни системас кхелла уж органаш овлангара эргьяхa езаш я тахан. Из чоалхие болх цхьаьшни дийцахьа чакхбоакхалургбац, хlаьта зуламашта никъ сихха бехка беза. Хетаргахьа, цу хьакъехьа йоккхий тароиаш я вай республика предприятешка вlашагlъехкача милицена гlо дара йолча болхлой отрядашка. Цхьа шу хьалха вай мехка дlаболабенна из болам хlанз шерлуш а дегlабоагlаш а латт.

Республике эггара хьалха болхлой отряд вlашагlъеллачарех цаl я «Красный молот» завод. Хlаьта миштад тахан цу отряда хьал, фу де карагlдаьинад цунна.

Дlадахача шера ноябрь бетта эггара хьалха дежурстве араьлар Талхигов Алауди командир вола болхлой отряд. Цу юкъа дика толамаш даьхад отряда доакъошхоша. Масала, заводе деш хиинача къоалий боарам 40 процент лохбеннаб, таханарча дийнахьа отряда доакъошхоша гучаваьккха цхьайтта зуламхо уголовни бехкекхаме эзав. Отряде къаьстта белгалваьнав завода юрист Филиппченко Виктор, цо дакъа а лоацаш тlеххьарча хана 5 саг лаьцав.

— Тха отряда керттера декхар да, — йоах цо, — завода а цунна гонахьарча територена а тlахьежам лоаттабар, заводе къоалаш ца дайтар, къаракъ менна болхлой гучабахар. Милице Ленински райотдела болхлошца бувзамаш а леладу оаха. Царна эшшача хана рейдашка ух, массехказа митингаш ка лестам лоаттабеш а хинад. Отрядерча кагийча наха латара приемаш lомаю. Уж хьехаш сон тха командир Талхигови ва.

Талхигов Алауди кхыча гlулакхех мукъа а вита, духхьал отрядана, кулгалде оттаваьв. Спорта мастер дзюдоист, кулгашца латара шоллагlразрядник ва из. Дукха къахьийгад Алаудес отряд вlашагlйоллаш, цунна чубеагlача кагирхошта хьехам луш.

— Отряда доакъошхошта льготаш яха вlаштlехьдаьинад тха — дувц Алаудес. — Хlанз отпуска 12 ди тlатох царна, нийдеча алапена, дежурстве хиинача деношка 40 процент тlатехад. Цхьабакъда, къоалаш дарца отрядо цlенхаштта, къовсам лоаттабеш хиларах завода зене яц уж льготаш.

Отряд хьакхоллача хана кховзткъа - кхозткъе итт саг юкъеноалаве лаьрхlадар цунна, амма таханарча дийнахьа ткъаь итт гаргга мара вац отряде. Из дувзаденнад эггара дикагlа бола комсомольцаши къона коммунисташи мара отряде хьаийбеш ца хилар, хlаьта а кагирхой сакхетамеи хьинарен хиларах кховзткъа саго бе лаьрхlа хиина болх дика хьабе карагlдоал царна

Ала деза, отряда кхы а дукхагlа декхараш кхоачашдергдар цунна администраце лерттlа новкъостал доре. Таханарча дийнахьа отрядерча наха форма яккха вlаштlехьдаьинадац, эшаш кхы а дукха хlамаш да, масала удостоверенеш. Из дош Талхигове а Филиппченкое а массехказа даьдича хувцалуш хlама дац.

— Музаев керте а латташ, зуламашта къовсам лоаттабара вlашагlъелла хана йола комитет я горисполкоме, — йоах Алаудес. — Тхоай проблемаш юкъа аьна, массехказза тlаваха гlийртав со цунна. Амма хlанзалца аьттув баьинабац.

Шеко яц, зуламашта духьал беча балха юкъе болхлой отрядашта шоай меттиг дlалоацаргхиларах. Амма, хьагучох, из геттара лоархlаме гlулакх города кулгалхоша хьаллоацаш дац. Чlагlъянза я цар боккъонаш, яц статус.

Ч. МАНОЛИС.

[illegible]

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.20 — Мультфильм.
8.40 — «...16 шу даланзеи боккагlен».
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 9-гlеи 10-гlеи сереш.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — lилме вестиик.
17.02 — «Если вам за...».
17.45 — Болалуш бола спортсменашта чемпионаша ду хьехараш.

[illegible] художника мастерской. Алексей Кузьмич.
19.15 — Футболах йола дунен чемпионат торжественно хьаелар. Италера трансляци.
19.45 — Дlалохк В. Готовцева.
20.05 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 11-гlа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брейн-ринг. 4-гlа выпуск.
22.20 — Из хиинад... [illegible]
22.40 — Взгляд.
00.25 — ТСН.

II ПРОГРАММА
8.00 — lуйрийнара гимнастика.
8.15 — «В хоровом вихре» яха СССР ВДНХ [illegible] художественни коллективаш концерт.
9.05 — «Тауше» яха документальни фильма премьера.
9.35 — «Искатели затонувшего города» яха берашта йола фильм.
10.45 — «Мишта» а «из — Гжельга».
11.20 — С. Рахманинова цlерагlа 2-ча Берригсоюзни конкурса лауреат А. Морасова [illegible] (хьалхара премьера).
12.00 — [illegible] телефильм. 4-гl фильм, «Красный песок». 2-гlа сери.

14.15 — [illegible]
[illegible]
17.20 — Информационни-публицистически программа.
18.05 — [illegible]
19.15 — [illegible]
19.35 — [illegible]
19.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — Камеруна сборни. Италера трансляци.
[illegible]

9 ИЮНЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Маман, папан, сон».
9.05 — Шера ханаш. Июнь.
10.05 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 11-гlа сери.
11.00 — «Бурда моден» хьагойт...
11.30 — Отелло Профацио дlаоал. (Итали).
12.00 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
12.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — Камеруна сборни. Италера передача.
13.30 — «Меридианы дружбы» яха шоллагlа Дунен халкъашта юкъера фольклора фестиваль. Заключительни концерт дlакъовлара церемони. Киевера передача.
15.45 — Гуш дарен — теша хала дарен.
16.45 — Мультфильм.
16.55 — Политически диалогаш.
17.55 — Лаьтта — вай юкъера панорама.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. СССР сборни — Румыне сборни. Италера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Искатель приключений» яха режиссера К. Кийска фильм. (1983 ш. Духхьашха).
23.10 — «Малинин Александра бал».
00.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА
8.00 — lуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Ожидание полковника Шалыгина» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.40 — УССР Черкасски лаччахьалкхен хора концерт.
10.10 — «Если вам за...».
10.55 — Коллаж.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — Эрсий мотт.
16.00 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.30 — «Динамика — спорта тидам» (нохчий меттала).
18.00 — «Рябинушка» яха концерт. (Юлагойтар).
19.30 — «Под знаком «Пи». 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даьккъала хьйла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи». 2-гlа дакъа.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Под знаком «Пи». 3-гlа дакъа.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Итале сборни — Австре сборни. Италера трансляци.

10 ИЮНЬ

КlИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — lуррекъа.
10.00 — Даьхенна гlулакх деш.
11.00 — lуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Дунен гонахьа.
12.30 — Укхацlено.
13.15 — «Педагогика массарна а» (прямой передача).
14.15 — «Лебединое озеро» яха П. И. Чайковский Союза ССР ГАБТ спектакль.
16.40 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.55 — «Экологически бумеранг» яха кхувшбоагlараштa йола публицистически программа.
19.10 — «Города йистера больница» яха художественни фильм, 12-гlеи, 13-гlеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кlирандеи нравственни проповедь.
21.50 — «Карлуш Ду Карлу дlалокх». (Португали).
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразиле сборни — Швеце сборни. Италера трансляци.

II ПРОГРАММА
8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. lарбий Вlашагlтехача Эмиратий сборни — Колумбе сборни. Италера передача.
9.15 — «Частная жизнь» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.55 — Союзний республикай кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
11.25 — «Делай с нами, делай, как мы, делай лучше нас».
12.25 — «Браво, Альбер Лолиш» яха художественни фильм. (Духхьашха).
14.00 — Документальни фильм.
14.20 — Коллаж.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Кинопрограмма.
18.05 — «Терка йистехь» яха музыкальни программа (нохчий меттала).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. США сборни — Чехословаке сборни. Италера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН.
21.00 — Ха. ТСН (с сурдопереводаца).
21.40 — Теннис. Францера йийла чемпионат. Францера передача.
22.40 — «Школьные друзья» яха художественни фильм. (ГДР. Премьера).
«гl»

РАДИОПРОГРАММА

5 ИЮНЬ, ШИНАРА

7.15 Объявленеш.
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Заводской марка сий лорадеш (гlалгlай меттала). Хаоттам.
8.15 — 8.45 Гlалгlай халкъа музыка концерт (гlалгlай меттала).
9.15 lалам лорадар — хlаране гlулакх. Беседа.
9.30 «Къона заманхо» (гlалгlай меттала).
9.50 — 10.00 Предприяте гlонна бола боахам (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.20 — 18.40 Юртара интеллигент.

6 ИЮНЬ, КХАЬРА

7.15 Дунен халкъашта юкъера обзорени (гlалгlай меттала).
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 Димаев Саида иллеш (нохчий меттала).
11.15 Халкъа тlахьожам болаш ба (гlалгlай меттала).
11.30 — 12.00 «Вай доттагl lалам» яха радножурнал.
16.00—17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци (гlалгlай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 Дахчан-пандара саз (нохчий меттала).

7 ИЮНЬ, ЕРА

7.15 Доаггlаш лола къамаьл.
7.25 Музыка.
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 Иллеш доах къонача исполнителаша (гlалгlай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 Музыка.
11.45 — 12.00 Конкурентоспособни продукци яккхара.
15.15 — 15.30 Перестройка публициста бlарга гучча тайпара (гlалгlай меттала).
17.15 «Камертон». Художественно-публицистически канал. Духхьалара эфир.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа мелодеш (нохчий меттала).

8 ИЮНЬ, ПlАЬРАСКА

7.15 «Юртара lуйренаш».
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
8.30 — 8.45 Продукце дикал — предприяте чухьежа низга (гlалгlай меттала).
11.15 — 12.00 «Талантий дуккха бесаш» (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Ювцаш я КПСС XXVIII съезда йола КПСС ЦК Платформа проект (гlалгlай меттала).
17.31 «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
17.46 Илли доакх Дзейтов Тимура.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш гlалгlай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 Шераши нахи (нохчий меттала).

9 ИЮНЬ, ШОАТТА

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккхо дицденнадац (нохчий меттала).
10.15 Халкъа эша товараш тlеххийна хилийтаоз (гlалгlай меттала).
10.30 Реклама.
10.40 Сатирически микрофон (гlалгlай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Кхелетараш — дезал — общественность.
15.15 Концерт.
16.00 Хозрасчета доазонаш.
16.15 «Зори Кавказа» яха радножурнал.
18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гlалгlай меттала).

10 ИЮНЬ, КlИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Даьхен сийдола вol (гlалгlай меттала).
8.15 — 9.00 Тха моарцлаа да шуга.
11.30 — 12.00 Кlирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — 16.30 Литературни Нохч - Гlалгlайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Аьрмий музыка (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Нахаца доттагlалла дараш» яха концерт (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

Тахан—гонахьара Iалам лорадара Дерригдунен ди

Дунен. исторе XX бIаьшере, вай заман шолгIа эзар шу чаккдоалаш латт. Цхьабакъда, адамаш дунен тIа дахаш дола ши эзар шу хинна Iац, ши миллион совгIа шу да. ХIаьта тахан мукIарал данза далац вай XX-ча бIаьшара къаьстта чIоагIа Iалама, адамий исторе чухь хьалха цIаккха па хиннача тайпара, зе дaь хилара. ДIахо йодача хана экологически динамикана кхы а чIоагIагIа зе хилар кхерам болаш эттэд хьал

Толхаеш, йохаеш я лаьттан тIара а океанера а естественни ресурсаш. Iалам хьаллоаттадеш мел дола хIамаш бIехду, экологически системана деградаци хул, кхы юхаметтаоттаргдоацаш дIадоал цхьайолча бaьцовгIайн дийнача хIамайн тайпаш.

Гонахьара Iалам а кхачан продукци а бIехъяр бахьан долаш тIеххьарча 30—40 шера дунен дегIадаьккача мехкашка къаьстта дукха хьахиннад промышленни отходашца дувзаденна лазараш. Экологически зене йола производстваш хилар бахьан долаш бахача яьха унахцIено мел ду, экологически система хьал толхаду.

Боккха кхерам болаш хIама да атомни энергетика, химически промышленность, бактериологически эксперименташ, кхыдолча лостамегIа Iилмен техникен дегIайоалаеш хилар, цу хIамаша лаьрхIа варгвоацаш доккха зе ду адамленна, гонахьарча Iалама. Чернобыле хинна трагеди, Англе а США а атомни электростанцешка хинна авареш, Индерча американски химически заводе хинна катастрофа, дунен тайп-тайпарча мехкашка техникаца дувзаденна хинна зуламаш, кислотни догIаш, иштта кхыдараш да адамленна доккха зулам тIаккхача тарлуш хилар дагадохийташ дола хIамаш.

СССР-е хIанз общественни вахара ерригача оагIонашка хулаш латта революционни перестройка сага хьашташ кхоачашдара наькъаш белгалду. Экологически проблемаш тахкара тIехь - тIехьагIа дуккагIа новкъостал ду ООН, ЮНЕСКО, кхыча лаччахьалкхенашта юкъерча организацешa.

Адамлено мел могар де деза ший болх хьаькъалца вIаштIехьбаккхара, эггара лоархIамегIа дар: фо цIена халар, хий цIана хилар, унахцIена кхача а хилар, хIаьта иштта дийна мел дола хIама: бaьцовгIаш, онхарий, оалхазараш — лоацца аьлча, Лаьттан тIа масса хана сага улув латташ мел хиннар, хIаьта из ца хитча вахар а хургдоацаш хинна мел дар лорадара.

ЭКОЛОГИЧЕСКИ ЭКСПЕДИЦИ

УКРАИНСКИ ССР. Севастополе чахх ъ я ь н и а й «ЭКОСИ» яхача фирма директора физико - математически Iилмай доктора кулгалдеш «Академик Борис Петров» яхача СССР АН Iилма - тохкама кема тIа хинна эггара хьалхара комплексни экспедици. Из хинпай «ЭКО — Iаьржа форд-90» яхача дунен халкъашта юкъерча программа доазонашка.

СССР, Болгаре, Дане Iилмахой из общественно-политически акци яьй Iаьржача форда тIарча халача экологически хьалах йолча проблемашта дунен общественноста теркам тIаозара, форда бассейна флорен фаунен мишта лораe еза хьалхадоаккхаш Iаьржача форда региона мехкашта конструктивни рекомендацеш ялар духьа.

Экспедице составе 69 саг ва, царех кхаь мехкара 30 Iилмай болхло ва. Цар комплексни тохкамаш дaьд вай мехкен Болгарен форда йистой Iаьржача форда къулбаседа - малхбузени малхбузени доакъошка. ХIанзарча ханара дика кийчъяь лабораторешь хилар бахьан долаш Iилмахой таро хиннай Iаьржача форда акваторе хьалах йола химически а биологически а даннеш гулъе. Тохкамаш доча лоархIаме моттиг дIалоацаш хиннай токсикологически анализаш.

Укх шера октябрь бетта 20 мехкара 150 Iилмахо дакъа лоацаш а волаш Iаьржача форда бассейна хьакъехьа гулъяьча Iилман материалах дунен халкъашта юкъера конференци е лерхI.

СУРТА ТIА: «Академик Борис Петров» яха кема.

К. ДУДЧЕНКО сурт.
(ТАСС фотохроника).

ЛОРАДАЛА ДЕЗА

ТIемо дукха лераш йитай МагIалбика лаьтта. ХIанз а корайоагIа укхаза энкханза йисса минаш, мукхйна патронаш, кхыдола герз. ДагадоагIа сона тIема музей хьаяра новкъостал дийхача бераша хьадена «совгIаташ», Сийлахь - Боккха Даймехка тIема герзий истори Iомаде мегаргдар царга хьежаш.

Хийла моттигаш яр цу «совгIатех» доккха зе даьна. Массехк саг вийра цар вай республика меттаоттаеча шерашка а цул тIехьагIа а.

МагIалбика тIема комиссара С. Солохина яхачох, укхазарча арсенале я дIаяхача гурахьа а IаI а корааь мина, цIераш етта фугас, 77 мм йола пхо. Грозненски гарнизонера баьхача сапераша эккхийтаб наха кхераме бола иттех тIема кхоачам

Укх деношка «аьттув баьлар» Дабн-Юрта вахача А. Арчакова. Цун шин бешара корайир «X 1» яха кулгаца кхувса граната. Цхьаболчар «лимонка» оал цох. Белгалаккха деза, цу гранатa гаргаш 100 метр гaьна дIайоалхаш хилар.

Къаьнарча МагIалбике тохкам ба цо гучадаьккха тарлу хIанзалца кIоаргга лаьттах даьллар, цунна тIема ханара герз а доташ. Лорадала деза цох.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Деша дувла!

Къахьегама Цеча Байракха ордена академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта институто

1990—1991 дешара шера дийнахьарча факультеташка укх специальностех студенташ дIаэцарах хоам бу:

Геолого-тохкама

08.02 — Охкалаш лахарен тахкари геофизически методаш.

Специализаци:
08.02.01 — АргIера мехкдаьттагазови геофизика:

08.02.01 — мехкдаьттаи газовни скважинаш тахкара геофизически методаш.

08.04 — Гидрогеологии инженерни геологии.
Специализаци:

08.04.01 — Гидрогиологи.
08.05 — мехкдаьттан газен геологи.
Специализаци:

08.05.01 — Мехкдаьттен газн доалла моттигаш лахари тахкари:

08.05.03 — Мехкдаьттаи газен промыслови геологи.

Мехкдаьттапромыслови

07.03 — Довгора-энергетически комплекса доакъошкара экономикен управлении.
Специализаци:

07.03.03 — Мехкдаьттан газовни промышленность вIашагIйоллари цунна планировании яри.

09.07 — Мехкдаьттен гази доалла моттигаш кийчъяри болх бе йолаядийтари.
Специализаци:

09.07.01 — мехкдаьтта доалла моттигаш кийчъяри болх бе йолаядийтари:

09.07.02 — Гази Газоконденсати доалла моттигаш [illegible] тари

09.09 — Мехкдаьттан газен скважинаш яха бурув тохар.

Мехкдаьтта механически

17.02 — Мехкдаьттан газен промыслай машинаши оборудовании.

Специализаци
17.02.01 — Лаьттан тIа бурув тохаш машинашкен [illegible]

родни материални химически технологи.
Специализаци:

25.04.01 — Мехкдаьттаи Iалама газен технологи;

25.04.05 — Доагорех, даьттаех, хьакаргех, лаьрххIа йолча коачалех пайда эцар.

ГIишлошъер

29.03 — Промышленни гражданскии гIишлошъяр.
Специализаци:

29.03.01 — ГIишлошъю производство вIаштIехьъяккхари цун технологии:

29.03.02 — ЦIенойн гIирсийн конструкцеш.

29.06 — ГIишлон хIамашн конструкцешн хьаяр.
Специализаци:

29.06.01 — Бетонни аьшкабетонни конструкцеш хьаяр.

29.07 — IIовхал, газ доаттаярй вентиляци хилийтари.

30.01 — Прикладной геодези.

Предприятешца, организацешца, учрежденешца юкъарчал доаццаш даьча договорашка хьежжа лахе йийца специальносташ чу а лоацаш лаьрххIа кийчо ю укх лостамашка: форда геофизика, сейсмически тохкамаш, скважинашта геофизически тохкамаш дара техникен технологии, мехкдаьтта машиностроени, гIишлон материалаши хIамаши еча предприятей машинаши оборудовании, монтаж - сварка ю производство, мехкдаьттан газовни промышленносте технологически процессашта ю автоматизаци, органически синтеза производствашта проектировании яра технологи [illegible] хIамаши технологи, мехкдаьттен газн чакхдоахача производствашта проектировани ю технологи, промыслови мехкдаьтта хими.

Хьаэцара порадок

Юкъера а, юкъера — специальни а образовани йолаш, 35 шерага кхаччалца ха яьна бола нах дIа ц институте.

Деша дIаоттарашa оттаьча келе яхьаь йола занаш дIаду приемни комис[illegible]

Юкъера школа дошо (дото) медаль а луш, юкъера специальни дешара заведени е юкъера профессионально-технически училища тIехдика диплом а йолаш чакхъяьккхараша дIалу математикех йола хьалхара экзамен, «5» оценка яьккхараш, кхыйола экзаменаш дIаяла ца езаш, мукъабалийтарал совгIа, институте деша дIаоттаргаш а лаьрхIе дIаяьбу: хIаьта «4» е «3» оценка яьккхараша юхейиса экзаменаш дIалу.

Уж нах чIоагIа дефицитни йола специальносташ — 08.02; 09.07; 09.09; 17.02; 17.05; 25.01; 25.04; 30.01 — Iомае болхаш хилча деша болхаш луш йолча экзаменех мукъабахара хьакъехьа собеседовани ю царца 1-ча июлера денз 12-ча июле кхаччалца. Собеседовани яьчул тIехьагIа мукъа па бовлийташ бисан расписане тIа оттаьча ханна пига па боагIаш Iийнен нах деша отташ луш йола экзамен дIаяла дIахьожабу.

Юкъерча образоване ларда тIа юкъера профессионально-технически училища тIехдика йистеяьккха бола нах дийнахьа дешаргдолаш деша отта и хилча из порадок цар Iомаьча профессешка хьежжа специальносташ Iомае дIачуэцача хана мара лоархIаш яц.

Экзаменаш дIаенлараш дIаэцара-порядок

Деша дIаоттача хана луш йолча экзаменех (конкурсни) абитуриенташа яьхача баллашка хьежжа дIачуэц укх.

Деша дIаоттача хана луш йола экзаменаш дика специальносташ [illegible] дIа [illegible] правительства льготаш [illegible] бахка бола бIехой бой дола [illegible] деша дIа- [illegible] - конкурса юкъе богIац.

Подготовительни отделене дийша чакхбаьнараш деша дIаоттача хана луш йола экзаменаш яла ца езаш дIачуэц.

Цхьатарра конкурсни баллаш йолаш хилча бокъонаш тIех я предприятеша, организацешa учрежденешa договорни кIийлен тIа кийчбе хьожабаьрий, укх тIехьарча кхаь шера заьсе бахьана бIехой, укхa специальностех [illegible]

ДоттагIчун оаз

КАЗАХСКИ ПОЭТА СУЛЕЙМАНОВ ОЛЖАСА «ЯНВАРЕРА АПРЕЛЕ КХАЧЧАЛЦА» (АЛМА-АТА, 1989 ШУ) ЯХАЧА КНИЖКАХ ЙОЛА ЗАМЕТКАШ

ХIара «профессиональни» книжкаш дешачун (цун а хул сийлен цIи, профессиональни поэта, артиста, лора хулаш санна) хул ший дукхагIа е кIезигагIа дезаш хIама. Цу тайпара сона — «профессионала» дукхагIдезарех хIама хинна дукхача хана денз дIаэттаб казахски поэта Сулейменов Олжаса кхоллам. Цун стихаш «Слово о полку Игореве» яхача произведенех дола [illegible] статьяш [illegible] [illegible] езаш чулоацама кIоаргала, хьахьорхача суртага, мотт нийса буцарга диллача уж шоай тайпара хилар, переводчика вIалла уж хувцаш па хилар бахьан долаш, хIана аьлча поэта «орсий меттала языю ший произведенеш.

Иштта, дукха ха йоаццаш казахски Чемолганаера сельга бандеролаца кхаьчар сога совгIат — Сулейменов Олжаса «Январера апреле кхаччалца» яха церда [illegible] ца къахьа кад Каспи», хIаьта Эмбе «даим хьекхача мухо, Iажа га санна эгаю болата вышка, хIара сайрийна». Мадарра аьлча — «арс — кортош дIадаьха лоамаш», — язду поэта.

Вайцигарча вайнаьха а арсий а цIеношта мел гаьна я Казахстан, хIаьта иштта мел гарга а я из. ДагадоагIа сона цхьадола ядерни гера дIадаккхара хьаькъехьа эггара хьалха телевидене гIолла дийца, гайна, бIаргадайна кадраш. бIарг дIа ма [illegible] тIа улла шаьра моттиг, ракеташ йолчахьа дIаболха военни нах. Цу Казахстанерча йоккха йоалача моттига цIи а яьккхар. Экрана бIарахьежаш вагIаш дунен тIа сона эгтара кхоачарагIа волча саго гIайгIане аьлар:

— Укихала доаладир тхо сибарегIа Iодахьиптача хана. Гой хьона малагIа Iаьап тIаоттадаь хиннад тхона. [illegible] везар. Иштта хала хIама ма дий цхьаккха гучахьа доаца нах хьа мехка ссылке бахкийтар, цу наха йола лагерь, набахте хинна из дIаоттар а.

«Йоаккха я хьо.
Казахстан —
Пхи Франци миссел,
Лувзов, Монмартров
йоацаш!
Къинош тIадолча столицай
Чухешай хьона еррига
Бастилеш.
Покхха каторга хинна
хьаенай
ЗIамигача карта тIа
лаьтташ.
Хьо а со а цу каторге
даьд», — язду поэта.

Цхьабакъда, Казахстана лаьтта а, нах а, мотт а Сулейменовна — Даьхе я

«Са даьй мотт, эзараш [illegible]
Лоабат санна, хаьо
боагабаь ба хьо,
Хьога кхаьчад — кхиитта
тура, шод тохаш
йола шок,
Къонахчун курали истий
сихали,
Iа декаду дицценна дола
шумерий,
Гуннай дешаш, монгольски
меттала дараш а.
Мичахьа баьб хьо?
[illegible] букара бийраза ба баьсса хилча, кIалтIабаьккха уллача» хана.

«Цхьабакъда, из кхаьчаб
вайга
КIалтIабаккханза болаш,
Из уралаьттаб,
Из бизза хиннаб
Нохчийчен лаьттах,
Аьта тIехкаш саннача,
ДIайха, кхехкаш
тIехъухаш долча».

Тамашийна ший тайпара сурт да бIаьшеренашка лаьтагIа баьллача дийнача бIайхача яьх автеро оттадер, иштта да кхьаьккха а — гIайгIане: «са даьхен гувнаш, гувнаш, ва лоамаш, кIалтIадаьха яьш санна да цIо».

Массехк оагIув дIахо ваьлча книжка тIа я. вIалла дага а доацаш, стихотворени «ГIалгIай феьта тIа а тесса цIера юхе тхьайса ул Лермонтов. «Ер ва-их из — Лермонтов

« СалоIаш ба.
[illegible]
беттача доалла тур
Минна чхьагIар хиннад
наьха суралгачар.
Наб еш ва.
наьха белажаш тIа
илла тиьъенна
ферта тIатесса,
Наб еш ва,
нийна улла эбарг
санна».

Цу, мугIарашка бокъонца [illegible]

КЪОРIА ДЕШАРИЙ КОНКУРС

Дукха шераш хьалхагIа денз духхьашха кхаь дийнахьа КъорIа дешарий конкурс хилар Ташкентерча Тилляшейх яхача соборни маьждиге. Из вIашагIтехаяр Юкъерча Азерча бусалба наьха Духовни управлене, республикански вузашка деша богIача ливийски студентий землячества дакъа а лоацаш. Конкурса жюрена керте вар цхьан маьждигера имамхаьбт, имама аль-Бухари цIерагIча Ташкентски исламски институтерча КъорIа дешара преподавателa Нурулло Немапов. Жюре членаш [illegible] ка Ташкечте баьхка хинна. хьабалар Узбекистанера долаш. КъорIа дика довзаш бола Саудовски Аравера хьаьший Абдурахман-Кори а Сабир-Кори а

ТIеххьарча турана хьахержавар 46 саг, хIаьта царех эггара зIамагIчун дукха ха йоацца корхI шу даьннад. Чхье къовсабенараш шин [illegible]

хулиш саний хуъ шин ... кхачгӀа е кӀеьнгагӀа дезаш хӀама. Цу тайпара сона — «профессионалэ» дукхагӀдезарех хӀама хина дукхача хана дена дӀаэттаб казахски поэта Сулейменов Олжаса кхоллам. Цун стихаш «Слово о полку Игоропе» яхача произведенех дола тохкамаш, статьяш масса хана хиннай са безам тӀахӀоттийна ... суртага, мотт шийса буцаргга диллача уж шоай тайпара хилар, переводчика вӀалла уж хувцаш ца хилар бахьан долаш, хӀана аьлча поэта эрсий меттала язъю ший произведенеш.

Иштта, дукха ха йоацаш казахски Чемолтанаера сочана бандеролаца кхаьчар сога совгӀат — Сулейменов Олжаса «Январера апреле кхаччалца» яха керда сборник. ЦӀаькха а таро хилар са сай поэта, сай заманхочун дуне кердача тайпара довза. Укхаза автора бувц адамашта тӀалаьттача Ӏазапа тешаш — Литвера Панеряя яха гӀум йоалла карьераш, Нью-Йорке чӀоагӀа теха догӀа делхар, Ниагарера фантастически бийса. Средиземни форда йистерча Саадера кхера. Сборника тӀа дукха да хоза оттадаь, сурташ, хоза дешаш, царех да

«Наха каст-каста да
хьоадеш
ДӀаьха, чӀоагӀа дика дош.
Из гӀалгӀай, нохчий,
гӀалмакхой.
Къаршой а балкхарой а,
Крымски-татарий а
месхетински а
Меттала цхьатарра
оалаш да.

Из халла мара дӀаоалалуш доаца дош «реабилитир-овал».

Цхьабакъда, эгтара хозагӀа а трагически а дола дешаш — Казахстанах дараш. Из чӀоагӀа бе-бе ма дий дукха деза казахски лаьтта: «Бетпак — Дала масса хана берзана латт, кхыметтел говрашта бӀара хьажа эхь хетийташ», геттара гарга ба цун лаьттан «дӀайхача бордашта юкхе латта биза боа...маш», — язду поэта.

Вайцигарча вайнаьха а эрсий а цӀеношта мел гаьна я Казахстан, хӀаьта иштта мел гарга а я из. ДагадолгӀа сона цхьадола ядерни герз дӀадаккхара хьакъехьа эгтара хьалха телевиденега гӀолла дийца, вайна бӀаргадайна кадраш: бӀарг дӀа ма кхоачча шера аре, чукхийттача улла шакра моттиг, ракеташ йолчахьа дӀаболха военни нах. Цу Казахстанерча йоккха йоацача моттига цӀи а яьккхар. Экрана бӀаряхьежаш вагӀаш дуне тӀа сона эггара кхоачарагӀа волча саго гӀайгӀане аьлар:

— Укхаза доаладир тхо снбарегӀа Ӏодахьийтача хана. Гой хьона малагӀа Ӏазап тӀаоттадаь хиннад тхона. Мел акха моттиг хиний из хӀаьта хӀанз а ишта хилча. Хетаргахьа, нах баха моттигаш гаьна я цигара, иштта ракеташ лелхийта йиш йолаш хилча.

Тахан сона хьалхашка улл «Тохкамаш дехкарах» яха прозаически цӀи йола Сулейменова стихотворени. Цу тӀа из кхайк шийна дукха езача ший тӀехках а цӀийх а летача, дуккхача хана нах ссылке ахийта моттиг хиннача Казахстанага.

«Со вай хила тарлора
лоамашка
Казах яха цӀи йоацаш а,
Доахан доажадеш
аьлешка,
Ваха а кӀайча цӀалгача.
ХӀаьта а —
воалавергвар со
Джезказгане вагонзакаца.
Украина, бехк ма
баккха сох.
Ва гӀалгӀа, бехк ма баккха
са лаьттахӀ!»

Из хала хӀама да — дийна мел волча хана диц ца луш дагалаттар, хьон хьа дезали баьха ца Ӏеш, деррига хьа халкъ а мехках, цӀенах даккхар, берригача гаргарча нахах къоаставар, кхо-диъ шу мара даланза волча хана «халкъа моастагӀа» хьох хилар, цул тӀехьагӀа из клеймо тӀа а йолаш дуккха ваха...

Йоккха каторга хина
хьаенай
ЗӀамигача карта тӀа
лаьтташ.
Хьо а со а цу каторге
даьд», — язду поэта.

Цхьабакъда, Казахстана лаьтта а, нах а, мотт а Сулейменовна — Даьхе я.

«Са даьй мотт, ээараш
...
Лоабат санна, хано
боагабаь ба хьо.
Хьога кхаьчад — кхийтта
тура, шод тохаш
йола шок.
Къонахчун курали истий
сихали.
Ӏа декаду дицценна дола
шумерий.
Гуннай дешаш, монгольски
меттала дараш а.
Мичахьа баьб хьо?

Семиречье яьнача цӀерашка? — хетташ а воацаш чӀоагӀдеш йоах поэта, даим ший даьхенах, шерача дунена дукхача халкъаша кхетабеш болча эрсий меттала ладеш хьавоагӀача цо. Цхьабакъда, массане а санна шийчоа дув буъ цо:

«Аз дув буъ хьох, со хьо
болча воагӀаргва.
Ирзе мехкашка гӀолла го
баьха гаьнара
Ший да волча воӀ воагӀаш
санна...».

Казахстан вайцигара дӀа гаьна я. цхьабакъда, хӀаьта а дукха да вай юкъа хӀамаш вахаре, традицешка, фаьлгашка.

Адрес духхьал «Нохч-ГӀалгӀайче» долаш стихаш а я книжка тӀа. Хетаргахьа, кӀоргга дег чу дисад нах цига Ӏобахьийтача шерашка хьахинна доттагӀал., цхьа бахьан доацаш дац Казахстане вайнаьха культура центраш хьаяр а.

«Нохчий яй» яхача дукха йоккха йоацача стихотворенена хьалхашка эпиграф латт: «Бумат яхача нохчий юрта йистера корабаьб къаьнача заман яй». хӀаьта автора белгалдоаккх—яй, шалта а яц, чхьонкара гарг яц из, хьаьша веча хьагӀара дулх кхехкадаь яй ба, яй — «ил биза болча хана» кура ба, гӀане: «са даьхен гувнаш, гувнаш, ва лоамаш, кӀалтӀадаьха яьш санна да шо».

Массехк оагӀув дӀахо вальча книжка тӀа я. вӀалла лага а доацаш, стихотворени «ГӀалгӀай фьета тӀа а тесса цӀера юхе тхьайса ул Лермонтов. «Ер ва-кх из — Лермонтов:

«...СалоӀаш ба.
...
беттача доалла тӀр
Мийна чхьегӀар хиннад
наьха суралгачур.
Наб еш ва.
наьха белажош тӀа
илла тишъенна
ферта тӀатесса.
Наб еш ва,
вийна улла эбарг
санна».

Цу, мугӀарашка бокъонца хьахьекха я столицера низагӀа ара а ваьккха, паччахьа сатрапаш ... «Кавказа лоама тӀехьашка» хьулавала лерхӀаш хинна, тӀаккха ца воалаш ше лоархӀаш, везаш хинарашца лата везача эгуча поэта вахара еррига вӀашдухьленаш. ХӀаьта а Сулейменова кхета а ду мога а ду цунах мел доалла динадар: «Ферта согахьа хьаьхос Лермонтова, курал еш. Цкъа хила тарлу, хьалъэцаргья аз из».

«Хьо — са гаргара саг.
вай лаьттан къонгаш», — язду поэта, кхоанен уйла еш, вӀаши тӀехдувла наькъаш доазонаши доацача лаьттан уйла еш. Дош лу цу из ха хьатӀакхолчаш Лермонтов сомаваккха: юза а — стихаш.

Тахан аз дувцар Казахстани Нохч - ГӀалгӀайчен вӀашка увзаш йолча стихаех мара дац. дуккха цитаташ а йоалаяьй аз укхаза. хӀаьта поэтах эггара дикагӀа цун стихаша дувц. Поэта дешашца чакхйоахаргья аз сай заметкаш:

«Сатийна доаца доттагӀал
леладе дегӀад вайна,
Вошал леладеш — цхьоал
йоацаш.
Вай цӀераш — даьй
цӀераш бе-бе я.
Цхьабакъда, Даьймохк-м
ба вай цаӀ».

Н. НИКОЛАЕНКО.

...ка ливийски студентий землячества дакъа а лоацаш. Конкурса жюрена керте вар цхьац маьждигера имамхьыбт, имама аль-Бухари цӀерагӀча Ташкентски исламски институтерча КъорӀа дешара преподавателa Нурулло Исмаилов. Жюре членашта юкъе бар иштта цу деношка Ташкенте баьхна хинна хьабалар Узбекистанера долаш, КъорӀа дика довзаш бола Саудовски Аравера хьаьший Абдурахман-Кори а Сабир-Кори а

ТӀеххьарча турана хьахержанар 46 саг. хӀаьта царех эггара зӀамагӀ|ун дукха ха йоацаш норхӀ шу даьннад. Чхье къовсабеннараш шин группе бар: цхьабараша КъорӀа дагахьа дешара хьагойтар шоай говзал, вокхар КъорӀа тӀара Ӏодешар.

Рамадан чакхдала дукха ха ца йисача хана дуккха гулбенна динах тешараш а болаш хьахьайкайир конкурса итогаш. Деза йоазув дагахьа дешара хьалхара моттиг яьккхар Наманганерча 20 шу даьннача М. Мухитдина, шоллагӀа моттиг кхаьчар 13 шу даьннача школьника А Нурмухаммада. хӀаьта кхоалагӀча моттиге вар Ташкентски исламски института йиълагӀча курса студент Абдуллахаким-Кери. ШоллагӀча группе котало яьккхар Кокандерча Ф. Аминова.

— Цу тайпара конкурс яро тешал ду мехка дин вахаре доккхий хувцамаш хинна хилара, — белгалдаьккхар жюре председатела Н. Исмаилова. — Тхона кхыметтел дага а дацар, дуккха кагирхой а кхыметтел бераш а юкъе долаш. Юкъерча Азен Казахстанен массе мигӀингера селлара дукха доакъашхой цу конкурсо гулберг ма бий аьина. Белгалдоалаш хӀама да, ханага диллача пӀаьраска дийнахьа ду ламазаш деча дийнахьа шоай саудовски дин доттагӀаша советски бусалба наха совгӀата дайта Ӏалаьмате дукха КъорӀаш тӀадола самолеташ Саудовски. Аравера Ташкенте кхоачача хана из нийсъялар.

Конкурсе котало мел яьккхараштa Духовни управлене цӀерагӀа совгӀата КъорӀаш делар, хӀаьта ливийски студентий землячества председатела Х. Бахре маьхера совгӀаташ делар теннараштa.

Владимир
МИЖИРИЦКИЙ,
АПН соб. корр.
Ташкент.

...шагӀйоллари цукна планировани ярк.

09.07 — Мехкдаьттен гази доалла моттигаш кийчъяри болх бе йолаялийтари.
Специализаци:

09.07.01 — мехкдаьтта доалла моттигаш кийчъяри болх бе йолаялийтари:

09.07.02 — Гази Газоконденсати йолла моттигаш кийчъяри болх бе йолаялийтари.

09.0? — Мехкдаьттан газен скважинаш яха бурув тохар.

Мехкдаьтта механически

17.02 — Мехкдаьттан газен промыслай машинаши оборудовании.

Специализаци
17.02.01 — Лаьттан тӀа бурув тохаш машинашкен оборудованеген болх байтар;

17.02.02 — Лаьттан тӀа мехкдаьттен гази даха а цунна кийчо е а машинашкен оборудованеген болх байтар.

17.05 — Химически производствайи гӀишлон материалий предпоиятейи машинаши аппараташи.
Специализаци:

17.05.01 — Мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьттахимически производствай машинаши аппараташи.

Производственни процессашта автоматизаци яр

21.03 — Технологически процессаштен производстваштен автоматизаци яр.
Специализаци:

21.03.01 — Химико-технологически процессашта автоматизаци яр.

21.05 — Промышленни установкайи технологически комплексийи электроприводи автоматизаци яри.
Специализаци:
21.05.06 — Мехкдаьттан газовин промышленностера промышленни установкайи технологически комплексайи электрооборудовани а царна автоматизаци яр а.

Мехкдаьтта технологически

25.01 — Органически веществай химически технологи.
Специализаци:
25.01.01 — Керттерча органически мехкдаьтта химически синтеза технологи.
25.04 — Доагорен угле...строени, гӀишлон материалаши хӀамаши еча предприятей машинаши оборудовании, монтаж - сварка ю производство, мехкдаьттан газовин промышленносте технологически процессашта ю автоматизаци, органически синтеза производствашта проектировани яра технологи, тӀехе чӀоагӀа йолча хӀамайи мӀад ... мехкдаьттен ... ча производствашта проектировани ю технологи промыслови мехкдаьтта хими.

Хьаазара порядок

Юкъера а, юкъера — специальни а образовани йолаш, 35 шерага кхаччалца ха яьна бола нах дӀаэц институте.

Деша дӀаоттараша оттаьча кепе язъяь йола заявлени дӀалу приемни комиссе. Заявленеца цхьана хила деза: юкъера образовани хиларах дола документ (подлинник), № 086-У формагӀа йола медицински справка, къахьегама книжка тӀара (балха стаж а йолаш болчарна) юкъерадаьккхар, 3х4 боарамагӀа дола 8 сурт. Паспорти эскарецарча гӀулаккхах дола документи абитуриента ше дӀалу.

20 июне денз 15 июлага кхаччалца дӀанйю заявленеш, экзаменаш йолалу 16 июле денз. Деша дӀаэттараш дӀаязбу 5 августе кхаччалца.

Деша дӀаотташ луш йола экзаменаш

Приемни комиссе . баьча соцамагӀа институте мел йолча специальностех деша дӀаоттараша «Органически веществай химически технологи» (25.01) «Доагорийи углеродни материалийи химически технологи» (25.04) яхача специальносташкара дӀанийкхача, математикахи физикахи йола шиъ профильни (конкурсни) экзамен дӀалу, иштта эрсий меттахи литературахи «удовлетворительно» е неудовлетворительно яха шин бал йолча системах экзамен дӀалу.

25.01, 25.04 специальносташ Ӏомае деша оттараша дӀалу шиъ профильни (конкурсни) экзамен — математикан химеиен е хьаштдале физикана.

Деша дӀотташ луш йола еррига экзаменаш дӀалу йоаюнца общеобразовательни юкъерча школай дешара программашка хьежжа оттаьча программах.

...дӀахкараш
ДӀаэцара порядок

Деша дӀаоттача хана луш йолча экзаменех (конкурсах) абитуриенташа яьхача балашка хьежжа дӀаэцаш уж.

Деша дӀаоттача хана луш йола экзаменаш ... ... законодательства льготаш ена. ... се баьха бола бӀухой, ...

Подготовительни отделени чакхъяьккхараш деша дӀаоттача хана луш йола экзаменаш яла ца езаш дӀаэц.

Цхьатарра конкурсни балаш йолаш хилча ... тӀех я предприятеша, организацеша, учреждененша договорни кӀийлен тӀа шоай балхашта кийчбара хьожабаьраш, укх тӀеххьарча кхаь шера запасе баьха бӀухой, уржа специальность езаш а йовзаш а хилар хьагучадаьккха барий, мехкадаьтта институте дешара кийчо дикагӀа яь берий, ши шу совгӀа практически балха стаж йолаш барий.

Экзаменаш толамца дӀа а еина, дийнахьа дешача отделене конкурсагӀа чакх ца боалаш биса лохе ювцаргйолча категореех бола нах, нагахьа санна уж раьза хилча, уж хьалхагӀа дӀаязбу института подготовительни отделене:

— предприятеша, организацеша, учреждененша договорни кӀийлен тӀа шоай балхашта кийчбара хьожабаьраш;

— укх тӀеххьарча кхаь шера запасе баьха бӀухой;

— лорий-къахьегама экспертни комиссей заключенех мехкдаьтта институте деша йиш йолаш, занятешка аха могаш бола I-чен II-чен группай инвалидаш.

Хьалхарча курсе хьанийца маӀа нах Советски эскаре деш долча гӀулакхах институт чакхъяккхалца мукъабоалийт, цул совгӀа. институт чакхъяьккхача луш йолча дипломаца цхьана царна, специальностага хьежжа. инженер - лейтенант яха тӀема звани а лу.

Институте деша дӀаоттарца дувзаденна дола деррига дешаш приемни комиссе къоастаду.

Тха адрес: 364902. г. Грозный ГСП-2 Револююце пр. 21. Грозненски мехкдаьтта институт, приемни комисси.
Телефон: 22-16-15.

СПОРТА ХОАМАШ

МАСТЕРА НОРМА КХОАЧАШЪЯЬЙ

Туле чакхъяьннай городий - турпалий приз яккхара юнпорашта юкъе самбо къовсамах хинна XVII Ерригсоюзни турнир

Цу традиционни яхьашка эггара доккхагӀа дола совгӀат даккхара къовсаме ваьнна хиннав бархӀ союзни республикера 175 саг. Царех цхьа совгӀат кхаьчад ва республикерча мастералла кандидатага Ш. Хамзатхановга. Дика да иштта из котало яккхарца цо СССР спорта мастера норматив кхоачашъяр а.

РОССЕ КУБОК ЯККХАРА

ДӀахо ловзаш физкультура производственни коллективашта юкъе Россе кубок яккхара къовсаме яьннай футбольни командаш.

ХьалхагӀа оаха хоам баьма хиллара цу яхьашка дакъа лоацай я Старая Сунжера «Кооператив» яха команда. Эггара, хьалхарча туре «Пищевик» яха Бесланера. (СОАССР) счет 5:0 йолаш эшаяьй цо.

А. ИЗМАЙЛОВ.

Тахан республике гӀоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 20—25, Грозне 23—25 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, юкъ-юкъе догӀа а делхаш, тайп-тайнарча оагӀонашкахьара секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура буйсана 10—15 дийнахьа 20—23 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктоххама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностех транспортех — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ерен, шоаттен деношка

СФ03057. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1881.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ЕРА, 7 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 67 (7881). ★ Мах 3 кеп.

АЬТТУВ БАЛБА ХЬА, РУСЛАН!

Хасбулатов Руслан Имрановичага телефон техар аз Российски Федерацe халкъа депутатий хьалхарча Съезде цхьан дийнахьен ах дийнахьей перерыв йолча хана. Оаха барт бир института кафедре. Р. И. Хасбулатов болх беш волча. шоллагІча дийнахьа вІашагІкхета.

Пхи минот а кхы тІехьайнсалдаре Руслан Имрановича со тІакхоачаргъяцар, хІана аьлча цІаьхха кхайкха дІаннйхавар из хІевтта РСФСР Лакхехьарча Совета Председателалла хержача Б. Н. Ельцина.

Ер интервью аз йіцар цунгара Кремле дІалолхаш, наькъагІа. РСФСР халкъа депутат Российски Федерацe Лакхехьарча Совета Председатель волча водаш истроца вахар.

— Руслан Имранович, сона лоара РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель харжара хьакъехьа Іа дуьцар. Тхона барггуш ма хиллара, из чІоаггІа чоалхане а хала а хилар...

— Драматически, духхьал дІаьаргда вай долчча тайпара. Мадарра аьлча, цу тайпара из хургдолга хоаш дар. ДоаггІача тайпара аьлча, РСФСР Министрий Совета Председатель Власов Александр Владимирович, Нохч - ГІалгІайчене дика вовзаш вале а, сел чІоагІа, кІаьдагІа аьлча, лоаркІеш вац центре а са мугІарерча наха - экономи-

[illegible]

— Цу тайпара тІа ... ишт ша ... хе ... цо. Сел дукха ... из. ХІехьта а цу заме арендагІа доле Лакхехьарча Совета Президиума Указ доадалар ...

[illegible]

ХАСБУЛАТОВ Руслан Имранович, РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель

Вай вехкахо, профессор Р. И. Хасбулатов — вехка бокххагІболча Іилманхоих-экономистех цаІ. РСФСР халкъа депутат ва из № 137 йолча Грозненски национально-территориальни хоржамий округе гІолла.

Руслан Имрановича 47 дьаннад. Сага йоалаь ва из, кІаьнки йиІиги ца цуи. М. В. Ломоносова цІерагІча МГУ юридически экономически факультеташ йистеяьхай. Экономически Іилмай доктор, профессор ва. Г. В. Плеханова цІерагІча халкъа боахама Московски института дуьнен халкъашта юкъерча экономически гІулакхий кафедра заведующий ва.

Р. И. Хасбулатов — дуьнен халкъашта юкъерча политически экономе гІулакхех ...

укхаза са лоІам бизза цхьана ниийсбелар хоржархой лоІамца.

Цу хьале кхоенагІа лидер лаха доларах хІама хиланзар. ЧІоагІа нийса дер инарала Волкогонова яьхар. Цо аьлар, халахете а, вай административно - бюрократически системо мел могар дьад потенциальни лидераш дІабахара. МалагІа ярлыкаш ца оххаш йисай царна. Могаьд, нагахьа санна кхыча тайпара, Іаьдала гІулакх официальни леладерий яр санна йоацаш, уйла яле, уж вай нах бац, яьхад, и. кх. дІ. Цу наькъаца чІоаггІа тІаІазар даьд талант йолча наха, паргІатта уйла е гІертача наха. Цунах хьахиннар, хетаргахье, шоана телевизор чу гІолла бІаргадайна хила тарлу — дика, цІена нах ба депутаташ. ХІаьта а лидераш бац. Проблемага шорра хьажа хоаргдола нах. Деррига дош цунах латт. Цудухьа, сел дукха совле йолаш беце а, бeзам Ельцина оагІорахьа биирзар.

— **Мишта хургдолаш хет хьона РСФСР Лакхехьарча Совета кердача Председательца цхьана лоладу гулакхаш!**

— Ельцин «тІаха» аьнна саг ва. Со теш цо ишта а вошта а административно - бюрократически структура кагъергхилараx. ХІаьта со бюрократаш дика бовзаш ва. Кхыметтел «Социализми бюрократин» яха книжка а яздаьд аз. Бюрократи геттара чІоагІа низ ба. Укхаза а накъадала тарлу Ельцина хьинар, ше оьнхача деша тІера ца воалаш из хилар. ХІаьта тІеххьарча кхаь шера из дикка гІулакхах ...

[illegible]

кердача тайпара лелае ... нав. Сона зетачох, дуккханеша нийса доацаш лерхІаш дола уж гІулакхаш Россе кердаьккхара, керда порядкаш хьаара дика фактор хинна дІаотта тарлу.

Экономист са хиларах тара, эггара хьалха сона догадоаллар да мехкара экономически хьал. Тхога хьаенной РСФСР хьокхамаш тІадола брошюраш. Со хьежае царга: эзар сага лаьрхІача доаш дола шу даланза доаг бераш вай Нохч - ГІалгІайчене эггара дукхагІа да. Уж да эзар берах 31. Ванна тІехьа лат-

РОССИ: МИШТА ХУРГЬЯ ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ

Ден повесткен процедурни дешаши ца дуцаш цхьа кІезига юкъ яьккхачул тІехьагІа, хьалхарча дийнахьа чІоаггІа хинна къамаьлаш дага а дохийта. 5 июне дІайолаелар РСФСР халкъа депутатий цхьоалагІча Съезда ІуйрийнарА заседани. Цун довкъашхой цхьатарра уйла йолаш хилар республика Лакхехьарча Совета кулгалду органаш хоржилга юкъагІдисаран из лергІадеаккхаргдола нийса никъ харжар духьа беррига депутатий цхьа барт эшаш хиларзи.

Цхьа бахьан доацаш дацар заседани дІахьош хинна Российски Федерацe Лакхехьарча Совета Председатель депутатий кхетамга, цар хьаллацарга кхайкар. Цо предложени елар республика Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместитела гІулакха тІа оттаве Р. И. Хасбулатова кандидатурина голосовани е а хІаьта заместитель Съезд чакхйоалаш харжа а. Цига багІарий оагІонгахьара духьале хиланзар.

Ишта, болх дІаболабеннача ялхайттталагІча дийнахьа, Съездо, юххера а, хьалхашкахьа гІа баьккхар: ден повестка дІахора ялхлагІа пункт (шагадохийтаргда оаха уж 16 хилар) юкъа йолаелар — РСФСР Лакхехьара Совет ... ца пер ... хьехьа.

ХьалхагІа цуи дукхала состав ... хинна согласительни комисси ... цар. Шоллта ... хьалхарчар йоахар, цхьакхе а палата бокъонца Конституцега хьежа вІашагІйолла ела хІаранахьа 126 саг хургйолаш. Вокхар йоахар — уж дикка дукхагІа хила беза.

Шоай позицеш бакъъяь хьахьокхара оагІоний ... даша доаш делар председателе доаш волча Б. Н. Ельцина. Парламент йокъхагІа хилийтарах дола дош хьаллоа-

КПСС обкоме

Укх шера 2 июне КПСС обкома бюро заседани хилар парте горкомий председателаша, министерствай ведомствай кулгалхоша дакъа а лоацаш. Заседани дІайихьар КПСС обкома хьалхарча секретара, НГІАССР Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева.

Бюро заседане дийцад республика гІишлой комплексера гІулакхаш мишта лел. Цу дешах лаьца КПСС обкома секретара Х. М. Дзейтова баьча хоамага ладийгІар.

Белгалдаькхад, республике чуІе цІеноши социульт-быта гІирсаши хьалдара темпаш Іалаьмате мела лелаш хилар. Масала, г. Грозне укх шера хьалдаь а даьха наха чуховша дІадала лаьрхІад 200 эзар квадратни метр чуІе цІеноош. Цхьабакъда, хьалхарча ах шера дІадала мегараш царех диъалагІча даькъал дукхагІа дац. ЧуІе цІеноош хьалдара программа керттера дакъа кхоачашде дезар «Чечингстрой» яха ПСМО я. Цхьабакъда, объединене хІалзалца хьа биззача боараме дІаенна яц кхыметтел соахкара плановни объекташ а.

ГІишлой комплексера балхаш тІехьадисара маІан да партийния советския органий оагІонгахьара гІишлошъеча организацей балха лоаттабу тІахьожам мела хилари заказчикаша деш хІама ца хилари. ЧуІе цІеноши соцкультбыта гІирсаши хьалдаь доахаргдоацаш, цхьаккха бахьан а доацаш, сопадаь хилар гучадаьннад. хьалдеш латтача дукххача гІирсашка механизмаш сайца латт. белхлой тоъац. ХІанз а проектни низага дІакхаьчаяц Аргунски КПД завод. «Промстройматериалы» яхача объединене шу хьадоладелча денз ара ца хецаш йисай 11,3 миллион кирпич, ячеисти блокаш арахецара шин заданеех лоархІаяц Чир-Юртовски завод а.

ЧуІе цІеноош хьалдара планах ца лоархІаярал совгІа, «Чечингстрой» объединене пайда ца эцаш дус г. Грозне гостиница, берин больница, Первомайски улицагІара школа, кхыдола гІирсаш хьалдара хьахийцача капвложеней тоъал докккха дакъа. ГІирсаш хьалдеча метте болхлоша хІама дунага вІаштІехьдаькхадац, душевойш, бытовкаш, салаІа навесаш яц. Мадарра аьлча, уж дешаш къоастадара юстара яьннай партийни комитеташ халкъа депутатий Советаши.

Укх шера юрташка а ишта хьалдаь даха лаьрхІад 200 эзар квадратни метр чуІе моттиг йола ценоош. царех «Чеченингушагропром» яхача объединенена доагІача даькъа кхоач 140,6 эзар кв. метр. Цхьабакъда, городе а ... лаь дарахетарах. Хьалхарча ах шера юрташка хьалдаь дахх лаьрхІадар 42 эзар квадратни метр чуІе цІеноош. 5 бетта хьалдаь лаьхад 5 эзар гаргга кв. метр йола чуІе цІеноош Сунженски, Грозненски, Гудермесски, Урус-Мартановски районашка. ГІирсаш хьалдеш латтача дукхахча моттигашка лерттІа вІаштІехьбаьккхабац болх, кадраш дукха хувпайолийт балхаш тІара. дукхача гІирсашта хІанз а хьатІаззахац хиланза яргІоаца материалаш. ДуккагІнолча районашка лерттІа вІаштІехьбахац ...

Дийнача пу дешах лаьца мишта ладийгІар Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Совета Председатела заместитела И. А. Мулаева. КПСС Старопромысл вски райкома хьалхарча секретара С. Х. Гелагаева Грозненски горисполкома председатела М. Э. Баймурадова, «Чечингагропромстрой» яхача объединене председатела Р. М. Гайрбекова, КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара Р. М. Таштамирова «Чечингстрой» яхача ПСМО начальника Е. В. Тумсоева даьча хоамашка.

Бюрос гІишлошъеча организацейи гІишлой индустрен коммунисташ, парте горкомаш, райкомаш, горрайисполкомаш декхарийла яьй белгалдаь кхоачамбоацараш укх гаргарча ханашка дІадаха а гІишлой комплексе тІехьдисар дІадаккхара бухсоццаш дола хьдда гІулакхаш чакхдаха а. Къаьстта уйла тІаяхийтай гІирсаш хьалдеча моттигашка гІишлон материалаш лораяра, гІирсаш хьалдеча бийдача кирпишках пайда эцанза, шоллагІа сменаш вІашагІйохканза, юрташка дикка дукхагІа газеи хиш проводаш яхканза яра ца хилара.

КПСС обкома бюро заседане дийцад республика юрта боахамера гІулакхаш малагІча хьал тІа да. Цу дешах лаьца ладийгІар «Чеченингушагропром» яхача объединене председатела М. А. Арбиева баьча хоамага.

Укх шерарча хаоттама хьалаша йиш хулийт республике доакъарий кхоачам совнагІа бе. Цхьабакъда. цхьаккха бахьан а доацаш мела лел уж кийчдара болх. Из болх хІанз а дІаболабаьбац цхьайолча районашка. Из бахьан долаш 1-ча июне кхаччалца йол 13 эзар тонн, сенаж — 10850 тонн, силосни масса — 19 эзар тонн мара кийчъаьяц.

Боахаме йолаш йолча техникех пайда кІезига эц. хьажкІийи гидуаргийи кхашка бе безаш бола болх гоабаьб цхьайолча моттигашка, даьсса дадаш лаьтташ да.

Гурахьа дийна ялаташ чуэцара кийчо во ю. Духхьал цар чотах даккха йиш яр республике 400 эзар тонн совгІа ялат. Цхьан комбайнана тІабужа мухь сов беза болча цхьайолча колхозашчеи совхозаштея техника кхы тІа а эца лац. Дукххача боахамашка комбайнераш тоъац. республика бІарчча хьалйцача хІанз а тоаьь яланза 215 комбайн я.

Халача хьал тІа отташ латт шура луча хьайбай боахам. Доахаина деш лерттІа гІулакх дац, кІезига я цар лу шура. Дуккхача фермашка хиланза баргбоацача боараме вІашагІтехабац долркаши скотникаши. Тернал ца деш дус тайп... тІа вІаштІехьбаьккха ца хилар бахьан долаш кхачаш ... ца сиі юс шура аккхара ... Назрановски, Сунженски, Грозненски, Гудермесски, Ачхой - Мартановски районашка.

Бюро заседане ладийгІар «Чеченингушплодоовощхоз» яхача объединене генеральни директора И. М. Дедаев баьча хоамага.

Укх шера дика хьунъарг... йолаш я моша горошек. Из чакхъяха кийчъяй заводаши «Солнечный» пункташи. ... совхоза ларда тІа республикански семинар яьй из проканеки механизмашца ... кхыча ...

водств структура, хьаькккхача продукцех пайда эцара даькъе, оргайоагІхилга, массе метте товарни кагийи фермаш Іоеткилга, бахача нахагара дулхи шорей дукхагІа идалга, Баьцадараш, сом, кхыйола продукци чуІацачей чакхйохачей хана из йойтаргйоацаш, доакъар кийчдара ца тулайтаргйоацаш вІаштІехьбаккханза баргбац болх. Цу лоархІамеча гІулакхта юрта хаьдда новкъестал де доагІа промышленни предприятеша, организацеша, учреждениеша. Укх гаргарча хана вІаши проверкаш йолае еза йоагІ-йоагІача районашта юкъе, ялаташ чуэца уж кийча йий хьожаш. Белгалде деза юрташка электроэнерги сецаеша юкъера дІадоаьхаргдоа гІулакхаш.

КПСС обкома бюрос дийцад 1990 шера республикански месячник долча хана доакъар кийчдеча тешаргашта материальни совгІат дара кхы тІа а чакхдоахаргдола гІулакхаш. итогаш яьй городскойи районийи отчетно - хоржамий партийни конференцеш чакхъяхара, кхыча дешашка а хьежай.

* * *

Укх шера 4 июне хиннача КПСС обкома бюро заседане хьежаб г. Грозне баха нах кхачан товарашца Іалашбара даькъера цІенхаштта кхоачамбоацараш дІадахара, гІулакхдеча сфера предприятей балхаца дувзаденна тІадехка хинна гІулакхаш кхоачашдара лелаяга. Заседани дІайихьар КПСС обкома шоллагІча секретара П. Н. Громова.

Хьалха хиннача бюро заседане белгал ма даккхара, ахкан ха дІайолаенначул тІехьагІа а чакхдаькхадац шелдаь корта бохьи дола малараш. минерални хий кваc. дукхагІа дохкара тІадерзадаь гІулакхаш. Городе болх беш яц газированни хий дохка автоматаш.

Проверка еча дийнахьа дуккхача тикашка доацаш дар эггара сагоагІа эшаш дола товараш шекар, маькх. мадарра аьлча, вІаштІехьдаькхадац баьцдлараш, сом бохкилга. ХІаьта уж дохкаш хиннача моттигашка продукце дихал хила езачоа юхе гаьга яр.

Эггара хьалхарча аргІанна цу дешан бехк такъа безараш я республика торговле министерство, «Чеченингушплодоовощхоз» яха объединени, хлебопекарнеи макаронни промышленность.

Бахача наха цІенхаштта Іоттараш ю коммунальни служба балха. Городе баха нах каст-каста дІайхачеш шийлачеи хица, электроэнерги геца Іалаш ца беш бус. Геттара мела — делаю коммуникацешта ю ремонти теплотрассашта Іаш кийчон.

... кхаш деах горот ... ца санитарни хьал тІа хилар. транспорто болх во бария, телефонни бувзам во хилар ... дувзадена.

Ишийта оагІача тайпара уйла тІаяхийтац министерствай ведомствай коммунистий - кулгалхой оагІонгахьа тий - уж деррига социальни дераш къоастадара.

Балха тІа кхоачамбоацараш шІсдалийтарах бахьан долаш лирен критика йир бюро заседане НГІАССР Министрий Совета Председатела заместитела Л. А. Касаева. торговле министра А. Н. Зубкова «Чечен...

Совета Председателан [illegible] ра хьакъехьа Iа дуьцар. Тхона баргтуш ма [illegible] хилара. из чIоагIга чоалхаме а хала а хилар.

— Драматически, дукхьал дIаэргда вай долчу тайпара. Мадарра аьлча, цу тайпара из зургдолга хоаш дар ДоаггIача тампара аьнча, РСФСР Министрий Совета Председатель Власов Александр Владимирович, Нохч - ГIалгIайчоне дика вовзаш ва а, сел чIоагIа, вIаьдагIа аьнна, [illegible] ваи центре а са мусIарара [illegible] экономическа а юкъе. Цхьабакъда, цу гIулакха тIа волаш цхьа шун ах шун совгIа ха мара-м ваьккхац цо. Сел дукха ха яц из. ХIаьта а цу хана арендагIа дола Лакхехьарча Совета Президиума Указ арадалар цул тIехьагIа арендагIа дола закон тIаэцар теркалдича Российски правительствос цу законашта чIоагIа теркам тIабахийта боагIар. Цо из гIулакх мела дитар. ДIахьажал, мишта дегIайоагIа Россе арендодукха вIашдухьаленаш йолаш, геттара эсала. Мадарра аьлча закон долаш да, Указ долаш да, хIаьта аренда — яц. Вешта аьлча, керда экономически отношенеш, уж сел керда еце а, дунен практике дукхача хана деиз йовзаш хилча, уж а дегIаьхкаяц. ХIанз экономически политика дозал тIехь - тIехьагIа дукхагIа республикашка доалаш латт, цудукхьа правительствас бу экономически болх къастта хьинарегIа хила беза. Из болх, дукхьал дIаэргда вай, мела лелабаьб Хьалхашка латта декхараш бIаргагуш ца хилар, дерригнех министерски боараме пайда эца гIерташ хилар, юкхьанцарча ячейкех, производствах: колхозех, совхозех, юртах, городах дIакъаста гIерташ хилар, центрера кулгалде гIерташ хилар — из деррига а дIадола дезаш хIама да.

Хьажал мишта латт гIулакх вайцига, Нохч - ГIалгIайчоне, цу арендин предприятей хьакъехьа промышленносте а юртболхаме а. Малав из лелалер? Бакъдар аьлча, вай бехк баккха йиш я воай республикански кулгалхоех. Аз дувцар да Нохч - ГIалгIайчонера дар. Цхьабакъда, цунца цхьана Российски правительства цу доша хьакъехьа беш цхьаккха хьехам бац.

Шоай безам болчча тайпара шоашта лоера де битаб нах. ХIаьта моттигашка массе хана мичча хул нердача бокъонех, кердача декхарех пайда эца ховш, финансови инструменташ балха юкъеоза ховш. Власова правительство чIоагIа мела ер, цудухьа юкхьанца деиз оаха кхетадора сел чIоагIа депутаташа из хьаллоацоргвоацилга.

ЧIоагIа вIашдухьаленаш йолаш хIама хилар новкъост Полозков вувцача хана. Эггара хьалха, политически деятель санна вувцача хана. Сел чIоагIа политически деятель ва, ала а дагIац цох.

— Из-м мадарра аьлча, Союзе дукха вовзаш мича вар.

— Из бакъда. Алхха Краснодаре вовзаш, цига парте крайкома хьалхара секретарь ма вий из. Из политик вац, хIаьта сел воккха организатор а вац. Цул совгIа, цо ше хьавовзийтав, центральни кепайоазон материалех аз кхетадечох, кооператорашта, арендаторашта чIоагIа дукхьала вола сог ше хиларах тарра. ХIаьта ишта хила мегаргаий, рынках, рыночни отношенех татан вай дувцача хана! Тахан пертIа порядкаш яц кооперативни арендин боламе. Цудукхьа уж боламаш цIонде деза. Уж дIадахар хорцахьа да, хIаьта из де атта а да, укхаза чоалхане хIама а дац. Доккха хьаькъал эшац цу гIулакха.

Бакъда, боахама болхло хиларах тарра, края кулгалхо хиларах тарра, из, сона хетачох, сел лакхехьарча боарама латтац. Хьажал хьо, IалаьмаIте йоккха я Краснодарски край, дика да укхазара лаьтташ, ГIулакхах кхета а кхеташ, боахама доал деш хилча духхьал цу цхьан края кхоабаргьар ах Росси. ХIаьта миштад цига толамаш? Цудухьа, сона хетачох, цхьаболча депутаташа Полозков харжа веза, яхаш хилар- нийсадацар.

Цу хьале нийсвелар Ельцин Борис Николаевич, цудухьа цунна дукхагIа безам тIабодар. Из вIалла дакхха гIалат доаца лидер ва, аьнна а децар из. Хьадагадохарах аьлча, регистраци яьча дийнахьа «Маяка» интервью луш хилар со, сога хаьттар: «Хьанна тIехьа кхаж тоссаргба Iа, Ельцина е Власовна тIехьа?» Аз аьлар: ее цунна а я вокханна а тIехь тоссаргбац». Цецваьннача корреспондента сога хаьттар: «ХIана? Аз аьлар: «Се Москав вахаш хиларах тарра, сона дика дагайоагIа, Борис Николаевич Москав хьавена ха, хIаьта шин шера корта болаш хIама динзар цо». Кхыдола хIамаш, цох доакха сайна нийса ца хета хIамаш дувцаргдац аз. Нохч-ГIалгIайчонера депутат се хиларах тарра, сона дика довз вай республике болх беча хана Власова балха тIа хинна кхоачамбоацараш. Уж довз сона хетачох, массанена а Дегадоххарех аьлча, Грознерча се харжархоша, дукхагIбараш эрсий болхлой бар уж, духхьала-хьайоахар, «Руслан Имранович, оаха хьо хьаллоац, цхьабакъда, нагахьа санна Власовна тIехьа Iа кхаж тоссе, оаха хьо юхавохаргва».

Тха депутаци фу дича бакъахьа да, мала хьаллаца веза, аьнна, дагаьлар. Бакъдар аьлча, тха депутаце цхьа сог вацар цунна е вокханна тIехьа кхаж тассанза баргбац оалаш.

Оаха тхоаш депутаташ хиларах тарра, тхоаш суверенни нах хиларах тарра, дийцар хIаранена хетачох (хIаьта кхаж тоссилга къайлагIа ма дерий), цхьабакъда, ховш ма хиллара, кандидатураш оаха йийцар, фу дича бакъахьа да хьажар. ХIаьта аз аьлар, со Власов хьаллаца лерхIаш вац, укх бахьанех, аьнна. Сона харжархой лоIам лакхагIа хетар сай лоIамал. Цхьабакъда,

ХАСБУЛАТОВ Руслан Имранович, РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель

Вай мехкахо, профессор Р. И. Хасбулатов — мехка боккхагIболча Iилманхойх-эномистех цаI. РСФСР халкъа депутат ва из № 137 йолча Грозненски национально-территориальни хоржамий округе гIолла.

Руслан Имрановича 47 даьннад. Сог йоалаьб ва из, кIаьнкп йиIигп ца цун. М. В. Ломоносова цIерагIча МГУ юридически экономически факультеташ йистельхай. Экономически Iилмай доктор, профессор ва. Г. В. Плеханова цIерагIча халкъа боахама Московски института дунея халкъашта юкъерча экономически гIулакхий кафедра заведующи ва.

Р. И. Хасбулатов — дунеп халкъашта юкъерча политически экономе гIулакхех, паччахьалкхеп экономически политиках лаьца яздаьча Iалаьмате дукхача балхий автор. Цун балхаш кепадийттад доазол дехьа а — Англе, Норвеге, Итале, Швеце, дукххача кхыча мехкашка.

Каст-каста хул из Нохч-ГIалгIайчу, харжархошца вIашагIкхетараш хул цун, чIоагIа теркалду цо республика гIулакхаш.

ХЬАЬША ЦIА

Совета нердача Председательла цхьана пеладу гулакхаш!

— Ельцин кIахь аьнна сог ва. Со теш цо чита в вешта а административно - бюрократически структура хагъергаларах. ХIаьта со бюрократаш дика бовзаш ва. Кхыметтел «Социализмн бюрократине аха книжка а яздаьд аз. Бюрократи геттара чIоагIа низ ба. Укхаза а накъадале тарлу Ельцина хьнир, ше аьннача деша тIера ца воалаш из хилар. ХIаьта тIехьарча [illegible] та вьннов, дукхха позицеш нердача тайпара лопае альнов. Сона хетачох, дукханеша нийса доацеш лерхIаш дола уж гIулакхаш Россе кердаьккхора, керда порядкаш хьаьра дика фактор хинна дIаотта тарлу.

Экономист се хиларах тарра, эггара хьалха сона дагадоаллар да мехкара экономически хьал. Тхога хьаенний РСФСР хьокхамаш тIадола брошюраш. Со хьежав царга: эзар сага лаьрхIача довш дола шу доланза дола бораш вай Нохч - ГIалгIайчоне эггара дукхагIа да. Уж да эзар борах 31. Вайна тIехьа латташ цхьа Тувински республика мара яц.

Бахьанаш сонах латт? Керттерча даькъе уж кхоъ да: Унахцiено лореелга во хилар, кхача во хилар, экологически проблемаш. БIаь шу да Грозне мехкдаьттен гази йоаккхаш латта, хIаьта фуд Грозненски болхлой классана юхедусар? Фу юхедус вай ахархошта? БIехьдаь фо да царга кхоачар.

Ма дарра аьтча, уж еррига проблемаш чIоагIа чоалхане я...

— Руслан Имранович, тхо хьа харжархой сатувсаш хиннад Iа Съезде къамаьл дерга.

— ЦIенхаштта къамаьл де кийчвенна вар со Россе социально - экономически хьалах дола дош дувцача хана, цхьабакъда шоана баргагуш ма хиллара, из де вIаштIехьдаланзар са. Къамаьл де лерхIаш ва со, правительственни программа ювцача хана айса къамаьл дергда мотт сона. Сона хетачох, аз деча къамаьло наха теркам тIаоза тарлу.

— Хьа харжархой, царна юкъе со а йолаш, дог доахаш хургда хьа къамаьлага. Кхы хьа ха йоаргьац аз. Баркал хилда хьона, интервью ялархI

Хасбулатов Руслан Имрановичс Б. Н. Ельцин кхайка дIавехар...

Н. ВАСЕНИНА.

Москва — Грозный.

(Интервью ийцай укх шера 30 мае).

«Сердало» «хьаьша цIагIа» ца ваьлча а, хIара нохчочун, хIара гIалгIачун, Нохч-ГIалгIайчоне мел бахача кхыча къамех болча наьха цIенопка тахап чувоал эггара везагIа, эгтара хьамсарагIа вола хьаьша — РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель, РСФСР халкъа депутат, экономически Iилмай доктор, профессор Хасбулатов Руслан Имранович.

Вешта, цох-м хьаьша ала йиш а яц. Ше ваьча, ший дай баьхача мехках хийра ваьннавац из, дика а во а цунца декъаш, цох дог лазаш, ший мехка гIулакхаш, цун экономика, культура тоаелча, цо керда [illegible] яьхача хозахеташ хьавоагIа Руслан Имранович.

Руслан Имранович санна дукха дийша, Iилман кIоаргаленашка кхаьча, яхь а денал а дола, бакъдолчун тIара, нийсадолчун тIара баргбоаца, шоай хIама хьалха а даькха мехкадар, къамандар кIаллдутаргдоаца кIантий аш перестройка, демократе а гласноста а вокъа тIа яьннача СийлахьйоккхачаРоссеца.

«Сердало» редакце болхлой, газет дешарий, дерригача гIалгIай къаман цIерагIа Р. И. Хасбулатовна тахан ловца боаккх вай: «Аьттув балба хьа, Руслан! Российски парламента хьайх бенна боккха тешам боа ца беш чакхвала низ кхоачалба хьа!»

[illegible] Хасбулатова кандид[illegible] голосовани е а хIи[illegible] Съезд [illegible] Цига [illegible]

Ишта, болх дIаболабеннача [illegible] Съездо, [illegible] хьалхин[illegible] пакха гIа [illegible] ден по[illegible] дIахора [illegible] [illegible] ваха [illegible] хилар [illegible] болаелар — РСФСР Лакхехьарча Совет [illegible] хиламан хьакъехьа.

ХьалхагIа цун дукхала состав ювцаш хинна согласительни комисси цхьан уйлан тIа сецаьццар. Шоашта хетар дайцача хьалхарчар йоахар, шаккхе а палата бокъонца Конституцега хьежжа вIашагIйолла еза хIараннахьа 126 сог хургволаш, вохкар йоахар — уж дикка дукхагIа хила беза.

Шоай позицеш бакъъяь хьахьокхара оагIоний викалашта дош делар председателал деш волча Б. Н. Ельцина. Парламент йоккхагIа хилийтарах дола дош хьаллоацача группа цIерагIа къамьал дир СССР Iилмий Академе дунен экономикан дунен халкъашта юкъерча гIулакхийн Института керттерча Iилман болхлочо В. Л. Шейниса.

Цунна хетачох, Лакхехьара Совет Съездеи конституционни йоацача органийн мукъагIа яха а йоацаш, йизза ший бокъонаш йола парламент хила еза. Цу гIулакха дерригa кертгера балхаш чулостаде деза массаза а болх беш хургйолча Лакхехьарча Совете, цун комитеташкеи комиссешкеи.

Лоацца перерыв йолча хана къайлагIара голосовани хилар РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель харжара, Iуйрийнара заседани чакхйоалаш счетни комиссе хоам бир цига Р. И. Хасбулатов херже хиларах («тIехьа» — 604 голос). Счетни комиссе протокол чIоагIдир Съездо.

(ТАСС).

ЦЕНТРАЛЬНИ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ

Нохч - ГIалгIай центризбиркомо хоам бу ший харжархошка 1990 шера 10 июне, кIирандийнахьа, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаташ харжара цIаьхха а хоржамаш хургхиларах:

г. Грозне гIолла:

Октябрьски районе — № 38 йолча Войковски хоржамий округе гIолла;

Старопромысловски районе — № 48 йолча, Горьковски хоржамий округе гIолла;

Сунженски районе — № 132 йолча хоржамий округе гIолла;

Урус - Мартановски районе — № 146 йолча хоржамий округе гIолла.

Хьамсара харжархой! Нохч-ГIалгIай АССР центризбиркомо шуга дех шоай граждански декхар кхоачаш а деш, хьинаре хоржамашка дакъалацар, ишта оаша республика социально - экономически а общественно - политически а дегIакхувлача лоархIаме такъа юкъелахьа могаргдолча кандидаташта тIехьа кхаж тассар.

[illegible] шера юрташка а шитта хьалдаь даха лаьрхIаш 200 эзар квадратни метр чуIе моттиг беза цIеноI, царех «Чеченингушагропром» агрба объединенеа дооглача [illegible] мо мара тешам бац уж хьалдаь дарехиларах. Хьалхарча ах шера юрташка хьалдаь даха лаьрхIадар 42 эзар квадратни метр чуIе цIеноп. 5 бетта хьалдаь даьхад 5 эзар гаргга кв. метр йола чуIе цIеноп Сунженски, Грозненски, Гудермесски, Урус-Мартановски районашка. ГIирсаш хьалдеш латтача дукххача моттигашка лерттIа вIаштIехьбаьккхабац болх, кадраш дукха хувцайолийт балхаш тIара, дукххача гIирсашта хIанз а хьатIаэзаяц хилланза яргйоаца материалаш. ДукхагIйолча районашка лерттIа вIаштIехьяьхаяц гIирсаш хьалдара планаш, царна каст-каста хувцамаш ду.

Керда йохкача юрташка чуIе цIеноп хьалдара балхаш во лел. Мадарра аьлча, бохабаьб республикал арахьа сезонни балхаш де дIаухаш йола бригадаш, гIишлош хьалъеча дIачIоагI а яь, совцае лаьрхIа хинна лоархIаме болх.

Дерригача, долаш мел долча кхоачамех пайда эцанза баргбац гIишлой комплексера гIулакхаш тоадара. ГIишлошъюн ремонташ юи кооперативаш тIаоза, гIишлой материалашца шоай ханнахьа гIишлош Iалашъяра, йоагIача уж дIахецара график кхоачашъяра тIахьожам оттабелта вIаштIехьдаккха деза.

[illegible] хьал тIа оттае латт [illegible] Доаханна деш лерттIа гIулакх дац, кIеззиг а пар лу шура, Дукххача фермашкь хилийта [illegible] тпйнара хIамаш, болх лерттIа вIаштIехьбаьккха ца хилар бахьан долаш кхоачаш ца еш юс шура якхара заданеш Назрановски, Сунженски, Грозненски, Гудермесски, Ачхой - Мартановски районашка.

Бюро заседане ладийгIар «Чеченингушплодоовощхоз» яхача объединене генеральни директора И. М. Дедаев баьча хоамага.

Укх шера дика хьувкъартйолаш я моша горошек. Из чакхъяха кийчъяьй заводаши пункташи. «Солнечный» совхоза ларда тIа республикански семинар яьй из продукци механизмашца чуэцаран чакхъяхаран. ПланагIа 9 миллион гаргга баика арахеца езача метте, моша горошек арахеца таро я 11 миллион условни банка.

ДукхагIа йоахаргьа укх шера морковкаши кабуци, дикача хьал тIа да помидорийи нарсийи кхаш. Чуийна балхаш деш латт дукххача сомий бешамашка. Тарен транспорти Iалашъяра дакза дарг мел доаца гIулакхаш деш да.

КПСС обкома бюрос хаьдда гIулакхаш тIадехкар республика юртбоахама комплекс дегIайоалаяра хьалхара жоп луш болча коммунисташта-кулгалхошта. ТIадиллад юрташкеи городашкеи баха нах кхачан продукташца Iалашбара гIулакх дикка тоаделга, къаьстта а ахкан замалахьа юртбоахама произ[illegible]

[illegible] служба балха Городе [illegible] нах каст-каста дIайаха нийлачи [illegible] электроэнерге[illegible] [illegible]

Даха Сехьен а [illegible] бехкаш доах город йоIа санитарни хьала тIа хиларна, транспорто болх во барна, телефонни бувзам во хиларна дувзадена.

Яхийта йоагIача тайпара уйла тIаяхийтац министерствайи ведомствайи коммунистий - кулгалхой оагIонгахьара уж дерригa социальни дешаш къоастадара.

Балха тIа кхоачамбоацараш нийсдалийтарах бахьан долаши лирен критика йир бюро заседане НГIАССР Министрий Совета Председатела заместитела Л. А. Касаевна, торговле министра А. Н. Зубковна, «Чеченингушплодоовощхоз» яхача объединене генеральни директора И. М. Дедаевна, хлебопекарнеи макаронни промышленноста объединене начальника Л. З. Эрбиевна, ЦIенхаштта бехи баьккхаб «Бусамий-коммунальни боахама, «Чечингавтотранс», бувзама управлене кулгалхоех У. А. Арсукаевх, Т. А. Ошаевх, Н. В. Молчановх. ХIанз халча этта хьал аттача дакхара мело ю КПСС Грозненски горкомои горисполкомои.

Белгалдаь кхоачамбоапараш укх цхьан кIиран чухь дIадахеи цу даькъе шоащ баьча балха хьакъехьа КПСС обкомага хоам бен декхарийла бир КПСС обкома бюрос торговлеи гIулакхаш деча сферан предприятей кулгалхой.

Доакъар Iалашдара месячник

ХIанзе йоакхо ю

Репортаж

Рапс хьокхаш боахк Шалински района «Шалинский» совхоза коммуниста Агаев ВахIида кулгалдеча кхаш леладеча бригада механизатораш Яцуркаев Зяуддин, Абдулаев ЯрагIи.

— Укх бригаде 120 гектар мара яц рапс, — йоах совхоза керттерча агронома Хасбулатов Сайд - Эмина. — Кхыча бригадашка кхеер а дIалаьрхIача дукха хIама ца эшаш 500 гектар тIа я из. Цунах 280 гектара тIара яр хьекхай. Чуйиццачох 1500 тонн гаргга силос нийчъяьй хIанзле. Цул совгIа, мошача доакъарца хьайбаш а кхаьбал.

Сиха лел кхай тIа рапс хьокхаш йоахка агрегаташ. Иттех минот ялалехьа хьалъюз, оагIонаш кхы тIа а цаIах метр совгIа лакхъяь йоллаше, трактора тIехьайийза лафет. Хьалъеттачул тIехьагIа, кхай йистте латтача тараза тIа Агаева ше оз царех хIараяр.

Тхо къамаьл деш латташ, кхы а кхо трактор ера цу бригаде рапс чуэца.

— Арендин подрядагIа кхаш, хьайбаш леладерий болх вIаштIехьбаккхаро пайда баь хьагучадаьнна хIама дий?

— Дий е дац хьайна ховргда хьона дикагIа, цифрашца аз дийцача. Масала, совхка хьалхарча квартале хIара хьайбана 200 грамм гаргга мара дулх тIакхетита хиннадоацача, укх шера цу юкъа из хьокхам 550 граммага кхоачаш лакхбелар, — йоах Агаева. — Цу гIулакхо йиш хилийтар кхаь бетта планал 247 тонн дукхагIа долаш паччахьалкхенна 447 дулх дIадала, хIаьта шура планал 13 тонн дукхагIа дIаелар цу юкъа. Центнер дулх даккхарга, хьал шура яккхарга дIадахийтар 2,4-зза лохдир.

Силос йоллача да тхо. Етта хьатIакхувла лафеташ сиха йоасс а йийя, моша доакъар кIоага чу дIанийсдеш боахк болхлой Разуваев Николай Абдулаев Саламу, Сатуев Ваха. Цхьан минота соцайиц низ бола ший С-100 марках йола трактор, моша доакъар кIоага чу IочутеIадеш воаллача механизатора Хамидов ЛомIаьлас.

Цар дечов тIахьожам лоаттабеш Усманов Апти ва. Силос дикагIа хургйолаш рапса цхьа тIоа биллачул тIехьагIа, тIа тух, карбомид хьоарцийт, тIанкха ча дуллийт.

— Рапс сов моша, дукха тIоадал йоаллаш йоландаь; хIаьта из бахьан долаш йохка ца ялийтара оаха цу культура хIара тIоана ча дул. — йоах Усманова. — ХIара кIоаг ма хулла сихагIа биза гIерт. ХIана аьлча, из гIулакх дара ха кIезигагIа дIа мел йохийт, дикагIа хул доакъар.

— Укх шера хIара хьайбана лаьрхIа 22 центнерал кIезигагIа йоацаш доакъара единица Iалашъе лаьрхIад совхозе — тIатох Апте аьнначоа Хасбулатова. — Тхоай боахама производствана эшар, пунах, оахоша ахча а телаш болх бе даьннад тхо укх шера, кхыча тайпара аьлча — хозрасчетагIа. Цудухьа из доакъар Iалаш ца дича оаха дIадоладаьча дикача гIулакхах пайда баргбоацилга хов.

М. ХАМАТХАНОВ.

ПРОФСОЮЗАШ: ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

Наха гIулакх дераш

Грозненски швейни производственни объединенена чуйоагIача цехашта, филиалаштеи фабрикаштеи юкъе йоккхагIчарех цаI я Грозненски № 1 йолча филиала коллектив. Халкъа эша товараш дукхагIа хилийтара, цар ассортимент шеръяра дика кайоалаш болх беш ба укх тIеххьарча шерашка филиала мотористкаш. ХIанз цар хьаю кердача моделех йола школьни форма костюмаш, школьникий хачеш, маIача наьха кремплинови хачеш, кхуваш боагIарий форма, кхыдола барзкъаш. Цкъа-дале, тинашка кхоачамболлаш промышленни товараш ца хилларах, шоллагI-дале, цар хьадеш дола барзкъаш хозел тIадийхача товши хиларах бахача наха чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши да уж.

Филиала болхлоша соахка хьадеш хинначул дикка дукхагIа тайп-тайпара баракъаш тег укх шера. Масала, дIададахача шера хьалхарча вхе бетта НСО-х арахийначул йис процент. ровнични маьхашка диллача йиси ахи процент дукхагIа арахийцай Филиала коллективо тайп-тайпара продукци. ХIаьта товарни продукци соакхарчул 468 эзар гарта сома маьха хулхагIа арахийтай. Цу даьккъе школьни форма костюмаш [illegible] эзар гетта [illegible] дукхагIа да [illegible] кхчаш боагIараштеи лаьрхIа тийна барзкъаш а.

Из деррига беркат хьакхолаш дараш болхлой къахьегама кулгаш, хIамаш тегарий творчески уйлаш я. Цу даьккъе дешеший къахьегама мулаш доахаш болх беш я хIамаш тега мотористкаш Зайтаева Тамара. Ше тегаш дола барзкъаш дукха тIеххьийех мара а ца хулийтегар» яха сийлен цIи еннай цунна. Балха тIа духхьал шийна дика кхаларах кхоачамбиц Тамаре. Ше санна болх бе Iомабу цо къона хIамаш тегараш. Цо нийсача наькъа тIа баьха говзанчаш кIезига бац укхаза. Цудухьа филиале дикагIйола кагирхой хьехамча лоархIаш я Т. Зайтаева.

Шийн балхах тIехдика кхеташ хиларца ерригача филиале белгалъьнна я хIамаш тега мотористка Махаева Хьулимат. Дошо кулгаш да цун дараш, оал филиала кулгалхоша. Цхьаккха тайпа даккха гIалат доацаш хул цо мел тега баржъаш. Цунах тамаш елга а дац. Массе тайпарча хIамаш тегача машинаш тIа шаьора болх бе хов цунна. Шийн опыт дIалуш, шин-кхоъ хIамаш тега мотористка кийч ца еш цхьа шу дIададахийтац Хьулимата. ХIанз цо Iома а баь филиале къахьегаш бола Хадилова Ася, Гучигова Зубиша башха говзанчаш ба.

Хьулимат я профорга заместитель, бригада совета член.

Филиала № 10 йолча участка болх боагIача боаранаш дIабахийтара дикха [illegible] дIалаьтт цу участка мастера Гришкова Зинаида Ивановнаца, цун заместитела Эльдерханова Валентинаца. ХIамаш тегарий болх чакхбалаьа вIашхтIехьбоккараш, царна материалаш машинаш лоаттаераш уж ба. Цхьаккха хьовзам хургбоаца гIулакх де хьож уж.

СУРТАШ ТIА: 1. Т. Зайтаева; 2. (аьттехьара аьрдехьа) мастер З. Гришкова, цун заместитель В. Эльдерханова; 3 (аьрдехьара, аьттехьа) А. Хадилова, 2. [illegible]

ТОЛАМЕ КЪАХЬЕГ

Грозненски района «Атагинский» совхоз ерригa хьакийцача паччахьалкхенна шура дIаялара план еш еце а, шоай декхарех толаме лоархIаеш хьайоагIа цун цхьоалагIча шурий ферма коллектив. Йоккха опыт йолча Хайтаев Iале кулгалдеча цо дикача гIулакхашца хьахьокх, бозам хилча халача хьелашка а толамаш даха йиш йоле. Масала, шура дIаялара биъ бетта планаш тIеххоачашйир. Балха темпаш лох а ца еш хьайоагIа хIанз а.

Дояркашта юкъе белгалбаха боагIа Музаев Яха, Оздоева Тамуся, Калаева Хавра, Индербиева Хавра, Бураева Букка, Цоева ТIаус. Шоай декхараш хаддаза тIеххоачаш а деш социалистически яхье хьалхалатта уж.

Л. ЦУЕВ.

Юстара ма латта

ГIаргата, дийнад, кирта, бо- [illegible] малар [illegible] нилара духьала нолаенна хиннача, милицерча кIанташа бехке бараш а боацараш а улицашкара, кинотеатрашкара, кхыметтел ресторнашкара а наетташ хьа а луаш, «воронок» чу бехке «салаIа» медвытреавителе кхийлача аргIанарча кампане.

ХIаьта ераш да НГIАССР чурча гIулакхий лоархIамаш. Ногахьа санна 1985 шера вытрезвитело деча «гIулакхах пайда [illegible] (хьалхагIа [illegible] интеллигенцин, хьалараш). Царна тIехьа боагIа кхалнахи кхеш боагIараши, царна тIехьа — къело кIалбитараш, юххера а, цун йоалле болхлой класс.

Грозненча а республикерча а дукхача предприятешта доккха материальни ло хул из зулам социальни хIама бахьан долаш. Вай городерча къахьегама коллективай лахарера массехк масал доаладергда аз. Цхьа [illegible] доал дулаш а боацаш, вытрезвителе [illegible] бир «Грознефть» объединене инженераш Х. Ганиеви А. Рулакови, комплексни бригадера болхлой Д. Асхабов, В. Мудаев, кхыбараш.

Цхьабакъда, маларра аьллача, вай республика а Грозный а хьайцача, малар тIехлахара «чемпион» я «Красный молот» яхача производственни объединене коллектив. Масала, лоацача хана [illegible]

Профсоюза тхьамада

ОАГIУВ ХЬАЛЛОАЦ

...Цехкома председатель Р. Л. Мулько шоллагIча участке гIолла чакхвоалача хана цунга цхьа дехар дир болхлой тоабано. Цу виъэ а саго заявлени яздь хиннаяр балхара дIабовлара хьакъехьа. Цунна дола бахьан дар биззача низаца болх бе таро хилийтара къахьегам вIаштIехьбаьккха ца хилар. Цу хьакъехьа юххьанца цар хоам баьбар воккхагIвоачча мастерга Б. Гайдинга, хIаьта а гIулакх дикагIча оагIорахьа хувцадаланзар. ТIаккха профсоюза кулгалхочо из гIулакх кхоаченга ца а доахаш, цу саьхьате къоастаде соцам бир. Цу дийнахье а къоаста а дир. Хьаде балхаш лехар, шоаш баьча балхах хьахур котельщикаша шоаш лоархIаргдола система вIаштIехьъяьккхар.

«Красный молот» заводе эггара йоккхагIа я мехкдаьттааппаратурни цех. Кулгалхой кIезига хилац тIехьатетта йиш йоаца производственни гIулакхаш. ХIара деннарча балхий сухалах юкъагIдус къахьегама хьалаш. Цудухьа дар къахьегама коллективе дукха ха йоацаш хиннача собране цеха начальника гIулакха тIа бахийта оттабаьча кандидатий программашка чIоагIа лаьрххIа ладувгIар а къахьегама хьалаш тоадар духьа цар де лерхIаш дола гIулакхаш малагIаш да хьажар а. ХIаьта конкурсни комиссе председатель а из вар. Бакъда, даьне а аттачарех дац из гIулакх, ахчан тароаш ма йий эшаш. ТIаккха уж лацар аьнна, тахан а де йиш йола хIамаш кIезига дац цеха болхлой хьалаш тоадара.

Къайле яц, фусамий гIулакх цкъарчоа керттера социальни проблема хилар. № 5 йолча цехера 70 болхло ва фусамашта оттаьча очереде латташ. Хеталора, цу даькъе фу хургда нефтеаппаратурщикех тоссалуш, аьнна. ХIаьта а... Цар шоай тароаш меллай а хьежа, соцам бир, цIеношна йолха цхьайола материалаш шоаш кийчъе аьнна. Царех тийшш дIаделар из социальни заказ. Тахан шийн балха ди цехкома председатела Р. Мульковс дIаделарах воккхагIвоачча мастера В. Русаковс кулгалдеш [illegible] материалаш кийчъеча участкана тIера. Бригадираца Телков Владимирца а дагавоал гIулакх сихъдар духьа де ешачоа. Профсоюза тхьамада нийтта гIайгIа яр белггаларча даькъе таро хулийт чIоагIа лоархIамеча социальни заказа технологически, организационни гIулакхаш сихагIа кхоачашде.

Тахан, хетаргахьа, Р. Мульков социалистически яхь [illegible] хьал мийтад хьажара. Гуш мадарра, царна хIанз а цкъа дагадайта Iе дезаргдий-хьогI коллектива хьаьташ «диц ма дудалар» яхаш.

Цу мастера, котельщика, электросварщика, контролера, экономиста хьаьташца дувзаденна да коллектива хьашташ. Цар уж лорадарга, хьаллацарга хьенска лоархIам бу профсоюза тхьамада балха. Аргд вай, феврала пхоганка диллача № 5 йолча цехо дизза кхоачашдир мехкдаьттахошта шоаш денна дош. ТIаккха болх дика барах ахчан совгIат а ма доагIарий коллективана. Бакъда, паччахьалкхен тIахьожама гучадаьннадар болатлоаладерий бехкагIа нийсденна цхьа кхоачамбоацар. ТIаккха производственни отдело, кхы мелдар теркал ца а деш, из кхоачамбоацар мехкдаьттааппаратурщикашта дIатIадилар. Из бахьан долаш уж ахчан совгIатах баьхар. Цул тIехьагIа галаккха дийзар коллектива хьаштий. Юххера а, завода директора, нийсхоица цу дешага хьажа а хьежа, 5-ча цеха тIера дIабаьккхар из бехк.

Промышленносте перестройка йоллення дигъалагIа шу дале а, геттара мела лел производствана материально-технически кхоачо елга. ХьалхагIа мо мара кхоачам вIаштIехьбаьккха ца хиларах лоадама къа ца хьегаш, тигъаьх ди даккха дезаш хул. ТIаккха беттах юхейисача цу лоацача хана план кхоачашъяр духьа цIи яьлча санна сихлий хьовл, кхыметтел мукъача деношка а салаIа йиш йоацаш. Цеха профсоюза комитет цу гIулакха юстара латт ала йиш яц. Уж тайпа кхоачамбоацараш дIадаха оарцагIвоал Мулько Роберт Леонидович, цехкома председатель ше хиларах тарра. Цу гIулакха из дагавувл мастерашца, шийн новкъосташа яхар теркалду, къахьегама коллективаца барта хул.

Тайп-тайпара хул болхлой цунна тIаккхухьа дешаш: квартирага чIоагIа сатуйсаш ба слесара С. Полякова дезад, шийн йоI берий беша дIаоттаюовлар йолх крановщикас Р. Яровас, тхоашта хьежадиь ахчан совгIат хьадала ца [illegible] тхо йоах крановщикаша В. Кравцоваси А. Барышниковаси. Нийтта бухгалтера А. Аванесовас берий беша доаладир шийн бер, бакъда, цига воспитательнийа а ца нийслуш, цунга хьежаш а аьгIа тIехьальнна хьаера балха. ТIаккха нооходной, кхы бахьана дух тIа а ца боалаш, из тIехьайисар дIаяздаьд, из бахьан долаш кхоттадагIча [illegible] ьккхай бухгалтер. Из хаза [illegible]

Оарц дех!

Хий доацаш дагIа тхо

Тха дош къоастадудалар лхаш, цкъа санна дуккказа а дехар даьд Грозненски районерча Чiшка дахача оаха. НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумага: молаш дола хий тоъац тхона, кхы цхьаькха а гIув лккха еза.

Тха дехар кхоачашдолда аьнна Грозненски райисполкоме дахьийтадар 1988 шера январе, хIаьта цигара тхога укх тайпара жоп дера цу шера март бетта:

«Халкъа депутатий Грозненски районни Совета исполком хьежай Чiшка артезиански гIув лккхарах йолча заявленега, хIаьта хIоиз тароаш лохаш я цунна проект кийчъяра а хIаьта цитта хий Iоаду резервуараш оттара а. Уж дIанийсъе моттиг къоастаьй Чiшка юрта Совето, из болх бергба «Атагинский» совхозо 1989 — 1990 шерашка комплексни пункти ФАП-и хьалъеча хана».

ХIанзле дIададахад 1988, 1989 шераш а 1990 шерах ах шу гаргга. Из деррига а наьхата тIа дисад тахан. Тхоай сагоагIа долча деша укх шера февраль бетта цIаькха а дахар тхо райисполкоме. Цу хана хиннача председатела нов. Жукова лоацца жоп дайтар, бахача наьха дехар кхоачашде таро йолаш яц исполкома, хIана аьлча ахча дац, аьнна. Цу деррига гIулакхий цхьа цIи я — бакъдар къайлакхухьилга. Райисполкоме керда баьхкача наха, юххера а, юхь хьерзае тарлургдацар-хьогI тха проблемашкахьа?

С.-М. УМАЕВ,
Чiшка.

Каьхата тIара къахетам

КIалбисача, новкъостал эшача нахох къахета деза яхаш дукха дувц тахан. ТIемахоех - интернационалистех дувцараш а аладраш а кIезига дац. Коталон Ди хьатIа кхоачаш лу премеш. Дукха ха йоацаш газета тIара дийцад ал тIемахошта-интернационалисташта памятник [illegible] предложена

къаш тег укх шера. Масала, дӀазахача шера хьалхарча пхе бетта НСО-х арахийца-чул пйс процент, розничпи мах-хашна диллача пйси ахи процент дукхаг1а арахийцай филиала коллективо тайп-тайпара продукци. ХIаьта то-лаоин продукци соахкарчул 468 эзар гарта сома маьха дукхаг1а арахийцай. Цу даь-къе школьни форма костю-маш 468 эзар гарта. Иштта дукхаг1а да малача нахан хулаш боаг1араштех лаьрхIа тийга барзкъаш а.

Из деррига беркат хьа-кхоллаш дараш болхлой къа-хьегача кулгаш, хIамаш те-гарий творчески уйлаш я. Цу даькъе доккхий къахье-гама мулаш доахаш болх беш я хIамаш тега моторист-ка Зайтаева Тамара. Ше те-гаш дола барзкъаш дикен тIехдикен мара а ца хулий-таш, яхье хьалха латташ хи-ларах «Заслуженни хIамаш цуна. Шиъ опыт дIалуш, шиъ-кхоъ хIамаш тега мото-ристка кийчча ца еш цхьа шу дIадахийтац Хьулимата. ХIанз цо Iома я бах, филиа-ле къахьегаш бола Хадизова Асп. Гучигова Зубиша баш-ха говзаIчаш ба.

Хьулимат я профорга за-меститель, бригада совета член.

Филиала № 10 йолча уча-стка болх боагIача боара-маг1а дIабахийтара доккха дукъ тIалатт цу участка ма-стера Гришкова Зинаида Ивановнана, цун заместите-ла Эльдерханова Валентина-на. ХIамаш тегаоий болх хьаькъална вIаштIехьбосха-раш, царна материальни ма-лшна лоаттаераш уж ба. Цхьаькха хьовзам хургбоа-ца гIулакх де хьож уж.

СУРТАШ ТIА: 1. Т. Зай-таева: 2. (аьттехьара аьр-дехьа) мастер З. Гришкова, цун заместитель В. Эльдер-ханова; 3. (аьрдехьара, аьтте-хьа) А. Хадизова, З. Гучи-гова, Хь. Махаева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

...ра дIаллара план еш еце а, шоай декхарех толаме лоар-хIаеш хьайоагIа цун цхьоа-лагIча шурий ферма коллек-тив. Йоккха опыт йолча Хай-...

...боам хилча халача хьелашка а толамаш даха йиш йолга. Масала, шура дIаллара бӀаь бетта планаш тIехкхоачаш-йыр. Балха темпаш лох а ца еш хьайоагIа хIанз а.

...Шоай декхараш хаддаиэа тIехихоачаш а дӀеш социали-стически яхье хьалхалатта уж.

Я. ЦУЕВ.

...пиалин проблема хилар. № 5 йолчу цехера 70 болх-ло га фусамашта оттальча оче-реде латташ. Хеталора, цу даькъе фу хурга нефтеап-паратурщикех тоссалуш, аьн-на. ХIаьта а... Цар шоай тарбнаш мелла а хьежа, соцам бир, цIеношка йолха цхьайола материалаш шоаш кийчъе аьнна. Царех тийша дIаделар из социальни за-кан. Тахан шиъ балха да цех-кома председателя Р. Муль-кос дIаделару вохкаг1волча мастера В. Руссакове ку гат-деча «монтитаин» материа-лаш нийсъеча участкана тIе-ра Бригадира Тельса Вла-димирна а дагаоал гIулакх сихдар дукха де эшачоа. Профсоюза тхьамада иштта гIайгIа яро белгталарча даь-къе таро хулийт чIогIа лоархIамеча социальни зака-за технологически, органи-зационни гIулакхаш сихаг1а кхоачашде.

Тахан, хетаргахьа, Р. Муль-кос социалистически яхь вIаштIехьяьккхара цIакхта яьча тайпара йоккха гIайгIа ю. Заводе вхчен хьал дезара хиларца дувзаденнa холуш яц йоккхача бригадашт-теи участкашттей еш йола ма-териальни гIойленаш. Кхе-тадеш да, уж яа хилча, яхь а хеттача тайпара дика ле-ларгйоаццилга. Йоккхий йоа-цача цеханка-м къахьегама яхьо башха бокха толам ца баккха а тарлу производства гIулакхашка, цхьабакъда, из алга-дац шийна чуйоагIаш пхийтта участок йолча мехк-аьттааппаратурни цехах. Шоацца пужкхаэа а дехараш даьчул тIехьаг1а завода кул-галхой юххера а раьза хилар 5-ча цеха пайдах цхьа да-къа производстве хьалха лат-тарашта гIойленаш ялрга дIадахийта Цхьабакъда, шкъарчоа къоастадацо да пайдаш доваара дош. ХIаьта а завода службаш башха сагота яц цеха финансай лаха оьрнаг1воал Мулько Ро-берт Леонидович, цехкома председатель ше хилара тарра. Цу гIулакха из дага-вуил мастераца, шиъ вон-къоттаща ях тар теркалду, къахьегама коллективаца бар-та хул.

Тайп-тайпара хул болхло-ша цуна тIаккхьа дешаш: кпаргпрога чIогIа сатуеш ба слесара С. Поляхова де-зал, шиъ йоI берий беша дIо-оттаюлар йоах кранов-щи-цас Р. Яровас. тхогшта хьехадаь ачан сояIат хила дала па тугаш деаду тхо йоах крановщищаш В. Кьа-новаси А. Барышниковаси. Иштта бухгалтера А. Аване-сова берий беша доаладир шиъ бер, баьъда, цига вос-питательница а ца нийслуш, цуига хьежаш а яьг1а тIехьа-йьнна хьаэра балха. ТIаккха шоходной, кхы бахьаца дух тIа а ца боалаш, из тIехьа-йисар дIаьадаьд. из бахьан долаш кхойтталагIча алапех яьккхай бухгалтер. Из хала-хетар а ийца хьанна тIа-гIоргьяо из? Эттара хьалха — профсоюза тхьамадаца Мулькова. Цо гIулакх нийс-хоица къоастадергда, бакъ-долчоа тIехьа гIо а лоацарг-да.

Е цхьаькха масал но-тельщик Е. Макаров чIогIа сагота вар сахарни диабет долаш йола шиъ йиIиг тар ма лу сихагIа берий санаторе нхийта путевка езаш Проф-союза ЦК-ага дехар дахьий-та а дийзар Роберт Леонидо-вича Макарова йиIига путев-ка лийха. ХIаьта, ираза ци-гара хье ца луш хьанхоьчар йиIига зарба дайта йийта пу-тевка. Иштта кхычар а хад-даиза гIайгIа еш чакхдоал хIара ди. Цу тIа а, ма хала дицде даг1ац, Мулько сварка яра материалаш нийсъеча участка мастер а хилар. Це-хе эттара бежтоккамегIа бо-ла болх ба из

М. КИНДАРОВ.

...Районполкоме керда бахье-ча наха, юххера а, юкь хье-ерзае тарлургдацар-кьогI тха проблемашкахьа?

С. М. УМАЕВ,
Шишка.

Юстара ма латта

ГIар-тата дикхад корта бо-...малараш тIехкхевш ле-лара дуцьала йоласиня хии-нача, милицерча кIантаща бехие бараш а боацараш а улицашкара, кинотеатраш-кара, кхыметтел ресторанаш-кара а кхетташ хьа а лув-цаш, «воронок» чу бехие «са-лаIа» медвытрезвителе кхий-лача аргIанарча кампане.

ХIаьта ераш да НГIАССР чурча гIулакхий лоархIа-маш. Нагахьа санна 1985 шера вытрезвитело деча «гIу-ланхах пайда ийцараш» ворхI эзар гарта саг хиннавале, укх тIеххьарча кхаь шера, Указ арадаьнначул тIехьагIа, из цифра кхо эзарнега кхоа-чаш кIезигъешнай. Из-м кхе-тадеш а да — предприятеш-ка а, балха боацача хана а малара тIаккхуврашка тIом дIахьийнабар, лира къовсам лоаттабора царца админист-раце, партийни профсоюз-ни организацеша.

ХIаьта из хIанз лаьгI ма деллинге а, 1989 шера пхи эзар сагага кхоачаш хинна цифра кхы а ах эзар лакхъ-елар. Теипаме ала йиш йо-лаш да укх шера вай юха а 1985 шера хиннача хьокхам-га кхоачаргхилар.

Уж лоархIамаш да... ХIаьта вытрезвителя кли-ентура, эрга вай, социальни хьисапаг1а, уж ба мискаш, боарам боацаш дукха бож-аш (хаьдла бахаш моттиг йоацаш бола нах), бичаш (хьалхаг1а интеллигенци хиннараш), царна тIехьа боаг1а кхалнахи кхуьйш бо-гIараш, царна тIехьа — къело кIалбитараш, юххера а, цун йоалле болхлой класс.

Грозиерча а республикерча а дукхача предприятеш-та доккха материальни зе хул из зуламе социальни хIача бахьан долаш. Вай го-родерча къахьегама коллек-тивай вахарера массехк ма-сал доваладергда аз. Цхьа-йолча предприятешка гучча-хьа мел къаракъаш, цудухьа цкъаза вытрезвителе воала-ву пхиппха а итт-итт а саг — дукха вIашаг1а а кхийте ма-лар меларош. Масала, ап-рель бетта юккъе чIогIа менно а болаш цига «салаIа» боалабир гIишлошъеча хоз-расчетни управленера болх-лой: В. Фидякин, Н. Ничаев, В. Утепов, С. Глушко. Цхьа кIира даьннача гIолла царел а тIехбаьлар «Грознефте-химремстрой» треста № 3 йолча специализированни ремонташ-гIишлошъеча уп-равлене болхлой. Кхы цул воргIа беце, дикагIча хьал тIа боацаш вытрезвителе «салаIа» боалабир А. Раде-ев, Н. Михайлов, А. Сайха-нов, Ю. Гордеев, А. Аники-лов. Цу тайпара масалаш хьашт мелд а доаладе йиш йолаш дар. Малар тIехдик-кхарах шоай дегIамашта доал дулаш а боацаш, вы-трезвителе боалабир «Грознефть» объединене инжене-раш Х. Ганиев А. Руденко, комплексни бригадера болхлой Д. Асхабов, В. Му-даев, кхыбараш.

Цхьабакъда, мадарра аьл-ча, вай республика а Гроз-ный а хьаийцача, малар тIех-дахара «чемпион» я «Крас-ный молот» ях ача производ-ственни объединене коллек-тив. Масала, ловццача хана вытрезвителя «эллийча гIу-лакхех пайда ийцар» масте-раша О. Омарова, В. Лаго-дас, болхлочо В. Филиппен-кос, кхычар. ДIадахача 1989 шера вытрезвителе хиннав цу коллективера 100 совгIа саг.

Яьча анализо хьахьокх, алкоголизм ше хьалхаг1а хиннача боарам тIа юхайо-даш хилар. Из гуча ца яли-та гIерт кулгалхой, медвы-трезвителера хьаукха, цига «хьоашалгIа» баха хиннарий гIулакхаш дувцаш йола из-вещенеш дIалечкъа а еш. Ишта мара, кхы мишта кхе-таде резаш ра, масала, ссах-ка «Красный молот» завода болхлошта яхьийта хиннача 100 извещенена 60 жоп, ГПОПАТ-а кулгалхоша 12 извещенена — 4 мара, «ЧИВС» РСУ-1 — 6 изве-щенена цхьаккха а жоп ца дайтар.

С. АБДУЛЛАЕВ.

Каьхата тIара къахетам

КIалбисача, новкъостал эшача нахах къахета деза яхаш дукха дувц тахан. ТIе-махоех интернационалистех дувцараш а яздераш а кIеззи-га дац. Коталов Да хьатIа-кхоачаш лу премеш. Дукха ха йоаццаш газета тIара дий-шад аз тIемахошта-интерна-ционалисташта памятник догIара енача предложене хьакъехьа. Из деррига а ди-ка да. Цхьабакъда, хьадда хьанийцача сага, тIем тIа лаьт-тачарна новкъостал дара деш лоадома хIама дац. Сайна леладаьр дувцаргда аз.

Итт шу дьяннад Афгани-станера со цIавена. 1984 шера денз «Терек» яхача объединене фанеровально-заготовительни цехе слеса-ралла болх беш ва со. Цу ше-ра квартирана аргIагIа эттав со Старопромысловски рай-исполкоме. Предприяте от-танзар со, хIана аьлча проф-коме сога аьзар, из гаьнара эзурма я, райисполкоме гIол-ла сихагIа вIаштIехьдаргда хьа чуIе моттиг яккха. ТIак-кха, 1988 шера райисполко-ме дош ца къоастадеш гаьна даьнпилга а хош, аз лаьр-хIар «Терек» яхача объеди-нене аргIагIа отта.

Цхьаь волча хана-м обще-жите вахар со, хIаьта саг йоалаьчул тIехьаг1а частни квартира лаца йийзар. ЧуIа моттиг яккхара новкъостал дехаш профкоме хиннав со массехказза, цхьабакъда, тайп-тайпара бахьанаш а доа-хаш, са къачаьлага ладувгIа саг хиланзар цига. Генераль-ни директора тIаьода со — цо а профкоме хьожаву. ХIаьта райисполкоме аьлар сога: хIанз укх сахьате хьо-на де цхьаккха тайпа нов-къостал дац тха.

1988 шера денз ялх квар-тира хийцай аз. хIаьта эгга-ра тIехьаг1а лаьцача кварти-рера дIачуваха ши кIира а даьлехьа арвала аьлар со-га. ХIаьта хIанз дезал а ма бий са — сесаги 1.5 шерага а кхачанза ши бер.

Хов сона, газета редакце сайна квартира лургйоаццилга, хIаьта а из Iодешаш болча наха кхетадар лов сона: та-хин а тIехьа, массе тайпара къахетаме гIулакхаш вай ле-ладеча хана, шиъ пробле-машца цхьаь вус хаьдда вола саг.

А.-Х. САДУЛАЕВ.
тIемахо интернационалист.

ХIана хул хьовзамаш

Нохч-ГIалгIайчен доазо-нел араьха балхаш деш цхьа ха яьккха дIаухаза гIишлош-хой бригадай викалашца республика кулгалхой хин-нача вIашагIкхетаре бел-галдоаккхаш дар, из бахьан долаш царна керттерча де-ша социальни даькъе док-кхий зенаш хулаш хилар. Цхьаннена а къайле яц, под-рядни договорца гIирсаш хьалдеча лерттIа распорядок а къахьегараи салаIараи аьт-тув бола ха а нийслац, хIаь-та профсоюзни организаце теркаме а хилац. Вахара-Iе-ра гIулакха санитарни хьа-лаш ца хиларо, даим Iазапе болча къахьегамо, къахьега-ма кхерамзлен техника ца хиларо маьженаш кагьлар-га, човнаш хиларга кхоача-дора гIулакх. Цул совгIа, ха-лахете а, шоай бокъонаш ло-рае йиш йоацача а бовлар уж.

— Каст-каста нийслуш дий уж тайпа нах шоай хьашташ лорадара хьакъе-хьа дехарашца профсоюзни органашка ахар? — иштта из хаттар дир оаха Нохч-ГIалгIай облсовпрофа отде-лий заведующешка В. Коро-бовга, С. Свекольниковага, Ю. Кузнецовга.

— Дьара каст-каста ма нийслу, — дерий дир цар. — Тхо дикха кхет цу-наьха ха-лахетарех — дукхача ше-рашка тIехьабаьле лел уж тайп-тайпара пособеш хьалу-далар, стаж меттаоттаюлар, пенсеш хьожадудалар, яхаш. ХIаьта а, дукхача хьале цу гIулакха царна гIо де аьт-тув балац тха, хIана аьлча, из деррига а законаца нийс-луш дац.

— ТIаккха, белгталарча масалашца дашха йиш йо-лаш а хургда-кх из?

— Дукха ха йоаццаш цу тайпарча лотикъамашца обл-совпрофе енаяр Воронежски областе болх беш хинна Урус-Мартанера Б. Нудаева, Смоленски областе болх баь Л. Арцуева, иштта дукха кхыбараш. Царех хIараиена дукхьале яь хиннаяр пхоара хиларца, Кераш дарца дувза-денна пособеш ялара деша. ГIулакх миштад аьлча, дого-вора ха чакхъяьннячул тIе-хьагIа кхалнаьха пайда эца йиш яц предприятей соци-альни страховане таронех. Белгтала аьлча, царна бе-раш дарах а пособеш лац цхьан юкъа къахьегара пай-дана боацаш бисача хана. Царна йоагIача цхьа дакъа отпускаш а йоал лац бера цхьа шу даллалца цига хьа-жарах, хIаьта 1990 шера 1 июле денз — 1,5 шерага кхаччалца хьажарах, цул совгIа, 3 шерага кхаччалца бера Iунал деча отпусках а.

Кхетаде хIла дацар Ропи-нечу вахача И. Дудаевна хинна халахетар а. Цамогаш волаш яьккхача хана цунна ахча ца луш дитадар Джам-бульски областерча «Сверд-ловский» совхозо. Балха тIа чов хинначул тIехьаг1а йIаьхха ха ма яьккхайий цо къахьета могаш воацаш. Кхе-тадеш мадарра, материальни халонаш ла йийзар дезала. Деррига а хила доагIача тайпара хургдар, нагахьа санна шиъ юртахой а санна из цIагIа болх беш хиннава-ларе.

Е цхьаькха масал доала-дергда вай. 1967-ча шера Уральски областерча цхьан совхозе балха вахача мотти-ге лазар а кхийтта, инвалид хиннав Урус-Мартанерча В. Мусаевх. Хеталора, къахьета могаргдоацаш висача цунна лакха пенси хьожадергда-кх аьнна. ХIаьта дIатехкача, из вIалла аьттехьа а хиннада-цар. Дуккха шераш даьхар цо нийсхо меттаоттаяра тIе-хьаваьнна лелаш. ХIанз-м кхийттав из, оалаш мадарра, нийс лаьттал дехьа а ваьнна балха алапи леха дезаш ца хиннилгах.

— Долаш дар ма дий, бIаьстя йоалача хана дукха нах балхара дIа а бувлаш дIаахаро производстверча хьала шиъ тайпара «хорш» ийташ хилар. Социальни даь-къе а доккхий хьовзамаш делга...

— Бакъдар да-кх из. Про-изводственникашта хов: хьалхарча юхьнге тоъал ха-лонаш тIакхоачаю дика кхе-таш вола цхьа говзанч бри-гадера дIаваахаро а. Цун мот-тиге кхыъкхе вар дIаоттавар дукхьа цаI Iомаве велаш хул, хIаьта цу гIулакхашта кIи-раш, бетташ эш. ХIаьта бал-хара дIавоалар-м цаI хинна ца Iеш, масайтта а ма ху-лий. Балха кулгаш доацаш юс хьалъеш йола гIишлош. ДIадахача шера дукхьал цу бахьанагIа эксплуатане дIадала йиш йоацаш дисар массехк доккхий чуIа цIе-нош. тIаккха хIаьта, кердача фусамашка чуховша вIаштIе-хьа ца доалаш бисаб бIаьш дезалаш. Шеко йоацаш иштта-чарна юкъе нийслуш ба балхара дIа а бийна, рес-публикал араьха лакха ала-пеш даха дIабахарий деза-лаш а.

Цудухьа, цу дерригнеца дувзаденна, хIанз балхара дIабоала гIертарчарна дов-зийта е кердадаха ловра со-на социальни даькъе царна кулаш дола зенаш. Хьаэцар вай, масала, цамогаш волаш яьккхача ханах (больничнилистокаш) луш дола алапи. Цун боарам бувзабеннаб юкъахьиланза, хаддаиза йолча къахьегама стажаца. Ард вай, балхара дIаваьп-нав-кх саг. Кхычахьа дIаво-лаш а балха моттиг лохаш а дIайода бутт, ши бутт, е кхы дукхагIа а ха. Законо стаж юкъах ца ялара тешам лу, нагахьа санна кердача балха отталехьа яьккха ха кхаь кIирал совгIа еце. Хулийтар вай из ха а юкъах ца йоа-лийташ лораяь хилар. Цхьа-бакъда, укхаза кхераме хи-ла тарлуш дар кхы да. Мас-сехк бетта къахьийгачул тIе-хьагIа из балха вaха пхьа шу дalалехьа шоэлагIа шиъ лоIамагIа балхара из дIавов-ле (бехкалоина цхьаккха бахьан а доацаш), тIаккха стаж кхоачашхулаш яц. Дол-че, хIаьта, цхьан ханна къа-хьега могаш воацаш висарах долча больничнех ах мара ахча лац. ХIаьта, нагахьа санна дезал кхабара шун бал-ха алапи совнагIа кхы хьа тIада хIама доацаш дале, тIаккха а уйла ер вай, ма атта хургдац шун цIен наха ханагара ханага бовла.

— Стаж юкъах ца ялар хоалуш хулий тIаккха пенсе боарам оттабеча хана?

— Дьара хул. Масала, ин-валид хиларца дувзаденна пенси оттадеча хана белгал-даь да къахьегама стаж юкъаг1а ца йоалаш хьисна-вле, вешта доагIаш дола пенси мел теха а IотIатохил-га. Цу тайппара гIойленаш я вокхха хиларца дувзаденна пенсеш хьожадеча хана а. Кхы цхьаькха пхьа хIама а теркалдича бакъахьа хетар: укх тIеххьарча хана дукхха предприятеш шоай лоIаме а йолаш болх бе йолаллараца дувзаденна дукхаг1дола соци-альни гIулакхаш шоаш къе-стаду коллективаша. Маса-ла, цар кхы тIа а тоъал йок-кхий гIойленаш ю кадрови болхлошта. Белгтала аьлча, очередагIа йоацаш кварти-раш, гIишлош материалаш, цIеноиш де ссудаш теларца, и. кх. дI.

ГIишлош хьалъе гаьнна кхыча областашка дIауха-чарна хайча пайгана хург-дар аьнна хет кхы цхьаькха цхьа хIама а. Хоаш малар-ра, республика кулгалхоша къахьегама коллективашта бокъо енай юрташка баха-ча болхлошта (хьашт долчар-на) Грозиера фусамаш тела. Иштта, дукха гIишлонхой хIанзле а Нохч-ГIалгIайчен столице баха хьачубаькхаб шоай кердача фусамашка.

Юххера а дувцаргда вай моральни оагIорахьара хула-ча эшама хьакъехьа. Ха си-ха йода, дIа-хьа хьежа а ва-лале хьатIоттъ вайх хIаране шо дунен чу яьккхача хана уйла еш дола сахьат-ли. Ма-рагIа ца хулаш дола хьашт-доацар? Дукхача бетташка берех а гаргарча нахах а хаьла делар, хIаьта из ба-хьан долаш вIаIга е йоIага алапза, диса дIайха дош, эз-лий хьехам бе ца кхер, и. кх. дI. Иштта дикка тIехьа-гIа сомадаргда эхь-бехк, боа-рам боацаш бокккха болга ховргда шиъ бехк.

Цудухьа долаш да-кх цу дерригне а хьалхагIе а нийса уйла яра дола сахьат: эшаш дий-хьогI гаьнна балха дIаахар? Е республике ни-теш шиъ кхах а говзалах а пайда эца моттиг? Шортта я. Цу тIа а, укх гаргарча ше-рашкарча планашка оттадаь-чох. хьалхагIе а хьалъяьккха езаш я фусамаш, наькъаш, школаш, клубаш, больни-цаш.

Теркалде шоашта укх тай-пара чIогIа лоархIаме хIа-ма а: вай автономни респуб-лика регионални хозрасчета тIа йоаккхаш а ахчаца ше шийна бизза кхоачамбе йиш хургйолаш а хиларца дувза-денна аьлча, вай болх дика-гIа ма бу аьсамагIа хургда моттигерча бюджете дIачуте-ла ахчаш. ТIаккха йиш хур-гья вай республикага лакхе-ра новкъостал деха ца де-заш, из ахча эггара хьалха социальни сфера дегIайов-лае, вай хьал-таро лаккъе.

А. КОТТАЕВ.

ТХОГА ЯЗДУ

ВӀашагӀкхетар

Укх сурта тӀа вайна гуча шиш сага вахаре дукха да юкъара хӀамаш. Нийсбенна кагий нах болаш ЦӀеча Эскаре гӀулакх де бахаб, шаккхе — Сийлахь-боккхача Дай мехка тӀем тӀа хьпнаре дакъа лоацаш, къизача моастагӀчох майра латаш чакхваьнлав, берриг а советски нах, дерриг а прогрессивни адамаш санна дегаш гӀоздаьнна гӀадбаха хиннаб тӀом сецача дийнахьа. Цул тӀехьагӀарча вахаре а дукха да цар цхьатарра дола гӀулакхаш, юкъара хӀамаш: машарерча шерашка шоай граждански декхар кхоачашдеш — хьаьнала къахьегаш хьабаьхкаб уж. Майра тӀом барах тийнача совгӀаташта уллув цар наькхаш тӀа дада дика къахьегарах цар сийдеш тийнно совгӀаташ а. ВӀашагӀкхийтача а дукха хул цар дӀа-юха дувца.

Вай бувцараш ба тӀемеи къахьегамеи ветеранаш-грозненцаш Абуязит Хамзатович Хамзатови Лев Давыдович Гольдинберги. Укхаза уж вӀашагӀкхийттаб Сийлахь-йоккхача Коталон 45 шу дузача дийнахьа Грозне В. И. Ленина цӀерагӀча майдан тӀа.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Дог лазачох — гуччахьа

ХӀана вицваьв халкъа турпал?

ДУКХА зӀамига а доаккха а къамаш дах СССР-е. ХӀаьта хӀара къам ший-ший турпал волаш да. ГӀалгӀай къаман а ба ший турпалаш. ГӀалгӀай историна юкъе къаьстта моттиг дӀалоацаш ба граждански тӀом. Вай мехка а мехкал арахьа а дика йовзаш я ГӀалгӀай къаман легенедарни турпала Налганаькъан Дотмарзий Мандречун цӀи. Деникина кадрови бӀу чу а бенна, СурхотӀе йоаккхаш, ший нана Меце мара, дала оарц доапаш моастагӀчох летав из. 100 совгӀа деникинец вийнав цо ше ийс дийнахьа баьча тӀем тӀа. Уйла йича аттa дац, го баьккха етташ моастагӀий йоккхий топаш, пулеметаш, топаш а йолаш, моастагӀашта духьала латта. Цул совгӀа, лакхе гӀолла го боахаш хьийза аэроплан, яьга СурхотӀе, тийшаболх бе лаьрхӀа хьийла гӀаьрахой, къорга чура аралелха кийча дола бӀехалаш санна. МоастагӀий топах енна, бийсана дӀаелла нана. Кхы миштa хургда-те къонахчал!

Сендухьа даьд Мандречо из дов?.. Из ха дезаш да кхуаш латтаречта, ца хайча дарг а дац! [illegible] вахар. Дикe, [illegible] бахьан долаш ший догӀ са на кходеш летав Мандре [illegible] Налганаьна мара бознача [illegible] турпа- [illegible] цхьана лархӀа воагӀа [illegible]

ХӀаьта мишта доархӀ вай [illegible] Тахан ха [illegible] Мандрeчо тӀом баь[illegible] чу дада Грозерча музее, уж сона сайна а дайпад. Ха дӀаяхай, хьадаь хӀама а дац Турпала сий дара.

ТӀеча Ерригсоюзни комитето город Москве вийха вахар Нальгиев Даймехка тӀом болабалале хьалха. Ши бутт совгӀа ха яьккхар цо цига. Кремле дикка вовзар Мандре, цун сий дора, лоархӀар из хьакимаша. Мандречох кинолента а даьккхар. ХӀанз из киноархиве улл, из лохаш сег вац. Мандречоа нарагӀдаьнлар лархӀа а лоархӀаш, цо баьча тӀемах Кремле ЦӀеча байракха тӀеча орден, вархӀазза ювла дото хий даьккха тепча, ший цӀерах йола шалта, ишттa кхыдола совгӀаташ делар цунна. Гакъда, СурхотӀа яц тахан Нальгиев Мандречун цӀерагӀа улица, кхыметтел мраморни улг а дац цун цӀи тӀайолаш. Вай мехка дуккхача моттигашка сий деш а вовзаш а ва турпал. Массане а оал: «памятник догӀа даьккх цунна, чӀоагӀа догӀа дезаргх из хӀанз». Массанена а Ӏаткъаш да из дош — памятник ца хилар.

Масала, Башкире Уфа яхача хи йистте догӀа Башкире халкъа турпала Юласа Салавата оттадаь памятник. Поезда вагона чура арахьежача бӀаргадайра сена из оттара хьалха гуш. Дика догӀа а да из памятник. Кхыметтел хӀираша а ма даьккхадий Чорсен яха кино — шоай къаман турпал а лархӀа Вай хила мегаций яьй?

[illegible] [illegible] Мандрeчо тӀом баь[illegible]

ГӀАЛЬМАТЕ [illegible]

кха дийцар эшаш дарех. Царех цаӀ дар, укх тайпара, 67 кулг а яьздаь каьхат кхаьчар трибуна тӀа. Цу тӀа яьздаьр хьакхайкадир микрофонаца. 100 совгӀа деникинец вийнав Нальгиев Мандречо 1919 шера СурхотӀа баьча тӀем тӀа Мандре гӀалгӀай къаман легендарни турпал ва. Денал, майрал, къонахчал долаш летав из деникинцех. Цунна памятник догӀа ях оаха массане а. ХӀаране кулг яде лаьрхӀад цу гӀулакха Дикка ахча вӀашагӀкхийттад укхаза.

Тахан турпалхочоа памятник догӀарга дог доахаш а цох тешаш а я гӀалгӀай къаман интеллигенци, дешархой, студенташ, ахархой, болхлой, йоазонхой. Ӏилманхой вай дерригa къам. ХӀаьта тахан миссел из оттаде вай вӀаштӀехьдаргдолаш ха хинна а яц. ХӀана аьлча, таханара яр перестройка, демократеи гласностеи зама я. Чукоткера е Китаера нах я баьхка оттаргбац вайна хьалхара вай хьашташ кхоачашде. «Да ца вийлхача дакъах, нах бийлхабац», — оалаш ма дий дай кица.

ЕР СТАТЬЯ Ӏойийшача, статья тӀа дувцачун уйла а ян халкъан терко е сарцагӀбаргба, аьйна, хет сона республика а Назрановски райисполкома а кулгалхой. ХӀаьта нахагара-м хӀама талхаргдац, нах раьза ба тахан хьдииза даргдоацар хьаде. Ишттa да хано вайгара дӀадехар.

Дукха ха яц Назранерча а цхьайолча юрташкарча [illegible] [illegible] СурхотӀа Мандречун цӀерагӀа улица хилийтагах ихьа доаш аьнндац цу сонам тӀа. Вицвалийтав къаман турпал. Аз-м аргдар, цунца дицдалийтад къаман сий [illegible]

Сулэмбек АУШЕВ,
тха штате корреспондент.

МАССАНЕ ШИЙ БОЛХ БОРЕ

Бера хана деиз скотникал болх беш ва со. СибарегӀа а шода бе даьллад, хӀанз а доа.л. Цул совгӀа, сона дӀалома а бенна, скотникалла болх беш ба са дезат а. сесаг Ровзати, воӀ — Барони (дела ма лелаш, зӀамига вола хана деиз цох дӀаяха цӀи я из, хӀаьта паспорто а тӀачӀеагӀъяьи). ХӀаьта а тхоаи балхах лаьца дац хӀанз со ала гӀертар. Болх-м дӀабода. Аз айса а сан шода доал ду 133 Ӏатта кулг-кара доакъар дӀадала атта да яхар. Со волча ваита, Цу тӀа ден-бус кхеза дала а ма дезий из Цул хьа ден-бус 7—8 килограмм шура (хӀара фуражни Ӏаттагара) воа[illegible] районни совхозашка Сона-м хов тха доярказа Евлоева Фаьиман, Яндиева Радимхана, Нальгиева Лидас, кхыбараша шура иккхара хьалхе хӀана лелаю. Ерригача фермо а лелаю из хьалхе.

ТӀаккха хет сона, цхьаза дагахьа сайца дага а вувл: «Са шода мо болх беш дий-хьогӀ кхычадараш е? — аьле. Сона хала хет айса яздаь газеташ ер шу доладелчахьа сайна хьа ца дахьаш. Уж да: «Сердало», районни «Ленина никъ», «Сельская жизнь», «Труд».

Мичахьа гӀоргва со сай болх а бита латкъа, хьанга кхайка веза са? Шурий ведар оаха дӀа ца луш йисача-м чӀоагӀа оарцагӀбоал хьакимаш. Бакъда, цу тайпара «лоадам боаца хӀама» оаха дӀадийцача белажаш уза». Сона хоп, районе бувлама контора йолга а хӀаьта цигара хьакем Б. Цолоев волга а. [illegible] ца газеташ?» — аьнна дӀахьаьттача почтальон бӀаргӀара бӀара хьож, аз шийга цхьа ца доа[illegible] дувцу сана

И. МЕДОВ,
Наьсарерча «Маяк» яхача совхоза скотник.

30—40-ча шерашка а 50-гӀа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДӀахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 февралеи, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартеи, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелеи, 2, 10, 12, 22, 26 маеи арадаьннача газеташ тӀа).

Духаев Якуб, из Дудаев Аюб, 1873 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алиев Иду-Идуев, 1868 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ванкаев Усамат, 1874 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Исаев Наурби, 1869 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Успанов Баймурза, 1872 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Усамагов Абу, 1914 шера Надтеречни района Али-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Али-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Башаев Махмуд, 1912 шера Шалински района Устаргордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Устаргордой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Таштуев-Бесуев Барзук, 1859 шера Шалински района Устаргордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Устаргордой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Шабазов Ади, 1896 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Мидалов Султи, 1873 шера Шалински района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Цацан-Юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мацаев-Макашев Бечи, 1883 шера Шалински района Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Дуба-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бихигов Яхъя, 1868 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Махаев Шуаип, 1875 шера Шаро-Чеберлоевски района Шарой яхача юрта [illegible]

...нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Майртуп яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Осмаев Аца, 1880 шера Шалински района Ващдары яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дуба-Юрта ваьхав, 2 шу суд яьй.

Кухуев Табар, 1874 шера Шаро-Чеберлоевски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Дай яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Кунишев Эни, 1865 шера Шатойски района Вашиндарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вашиндарой яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Акагов Арсамирза, 1863 шера Шатойски района Харсеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Харсеной яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Ибрагимов Аюб, 1873 шера Гудермесски района Кошкельды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Кошкельды яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дидаев Биби, 1879 шера Ведински района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Болотов Никифор Яковлевич, 1891 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Хаджиханов Гака, 1883 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Чапкаев Бакал, 1884 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гекаев Вара, 1859 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Джамалдинов Донка, 1872 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тукаев Харих, 1865 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гехаев Эмзи, 1866 шера Шалински района Герменчук яхача юрта ваьв, нохчо, [illegible] болх [illegible]

...хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дежуриев Монгал, 1877 шера Шалински района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Датуев Хаки, 1866 шера Ведински района Харачой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Харачой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дадаев Темир-Али, 1858 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гайтемиров Сапарби, 1882 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гогин Викул Андреевич, 1883 шера Назрановски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Генердукаев Яхъя, 1863 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гатаев-Кемсаев Джабраил, 1885 шера Ачхой-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гехаев Хусейн, 1882 шера Ведински района Агишты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Агишты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гермиханов Гиса, 1883 шера Ачхой-Мартановски района Шалажи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шалажи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гамботов Бейбота Баги, 1882 шера Пригородни района Кашаты яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Кошаты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Вахаев Пирта, 1870 шера Урус-Мартановски района Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Висаев Сулейман, 1875 шера Итум-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, заготовитель, Итум-Кале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетиров Кубачи, 1877 шера Шаройски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетильгириев Магомед, [illegible]

Бакъдар [illegible]

кхочуш латтарангта, ца хайча наре а даш Вай кортаму- къал, вахар, Даьхе, цхьа та- хаш-кхоане бахьан долаш цхьа дегl, са ца кхоьаш ле- тав Маидре бирсача гlиьра- тоех Настахьа мара боаццача туркален эшкерта турпа- шпща цхьана лархlа воагlа Нальчиен.

Хlьата миита лоархl вай из тахан? Ала дешаш да хьаьа цхьаьлха Тезал ха [illegible] 1934 шера [illegible] сипай Ер- шисоюзни тlема комитета Сийлен грамота, 1932 шера сиппа шоллагlа ло а Шит- та ГlалгIай областной испол- коно а тяйший Маидречоа Сийлен грамоташ, совгlаташ, кх. дl. Царех цхи грамота хlана г. Грознерча музее но- лаш я Маидречун поптре- таш, демаш а дахьа, шикапа

Масала, Башкире Уфа яхача хи йистте дагlа Баш- кире халкъа турпала Юлаев Салавата оттадаь памятник. Поезда вагона чура араьхо- жача бlаргалайра ссна из эггара хьалха гуш. Дика ле- гlа а да из памятник Кхь- меттел хlиранна а ма даьк- ккалий Чермен яха кино — шоай къамчи туопал а ваьп- хlа. Вай хила мегаций изъ?!

[illegible]ДАЛЬМАТК[illegible] да вай культура хьа- лаш. Махуала оарцагlа дала дела вояй искусства предста- раш хьакхоллара. Хабараш пайдана дац мел дукха дий- нача а, хlаде деза хlамаш, хьаде! Дукха адам гуладен- надар г. Назране укх шера митинге 100 эзар севlа сег вар цига ГlалгIай автономи меттаоттаяр хьадехаш. Ду-

Е Р СТАТЬЯ Iойийша- ча, статьи тlа дувца- чун уйла а яь халкъан терко е саргагlбарба, аьнна, хет сона республика а Назранов- ски райисполкома а кулаат- хой. Хlьата нахагара м хlамп талхаргдац. нах раьза ба тахан хьадиш даргдоацар хьаде. Ишта да хано вайга- ра дlаехар

Дукха ха яц Назранерча а кхьанcерча юрташкарен уж- [illegible] тахка, аьн- на, соцам бь. Бакъда, Сур- хотlа Маидречун цlерагlа ураца хилийтарах цхьа дош аьнадац цу соцам тlа. Вид- палийтав къамаи турпал. Аз-м ардар, цунца дида- лийтад къамаи сиш

Сулэмбек АУШЕВ,
тха штате корреспон- дент.

[illegible] Хlьата а тхоай балхах лаьна дац хlан- со ала гlертир Болх м дlабода Аз дика а сиш шоа доал ду. 133 lат- та кул-нара доаьъар дlадала атта да яхар, со волча вайта. Цу тlа ден бус кхоаза дала а ма деш из Цудухьа ден бус 7—8 кило- грамм шура (хlара фу [illegible]) ... [illegible] фермай дукха яц района совхозашка: Со- ца-м хов тха доттагlий Евлоева Фадиман, Ян- диева Радимхана, Илье- гиева Лидас, кхыбара- ша шура яккхара хьал- хьа хlана дела Ерри- гача фермо а делаю из хьалхье.

Мехахьа гlоякх со- сай болх а бита лат- къа. Хьанга кхайна це- [illegible] Шурий ведар оаха дlа ца дуй бис- ча-м чlоагlа оарцагl- бал хьаькмаш Бакъ- да, цу тайпара «дол- хьа бола хlама» оаха дlадийнача белажаш [illegible]. Сона хов, районе бахама контора йола а хlанта [illegible] «Хlана хьакхахьац со- на газеташ?» — аьнна дlахьаьттача почтальон бlаргlоа бlара хьеаг, аз шинга цхьа ца доа- гlар дувца сайна

И. МЕДОР,
Пальсарерча «Ма- лх» яхача совхоза скотник.

Бакъдар мара дувца йиш яц

«Депутата дош тешаме хила деза» яха хоам боаш- хаш. (Укх шера 25 маера «Социалистическая Осетия»). Халкъа депутата нов. Б. Б. Богатырева Росси халкъа де- путатий 1-ча Съезде даьча къамаьлаца дувзаденна хlи- рий экстремисташа-националисташа г. Орджоникидзе вlашагlтехача митинга хьакъехьа.

ВАП МАССАНЕ а ла- дийгlад н. Богатыре- ва даьча къамаьлага, Цхьан- кха а экстремистски хlама дацар цун къамаьлаца, депу- таташ уйла тlаяхийта ла- дувгlар цунга, чlоагlа тlоа- раш тохарца тlайщар цар из. Цхьабакъда, цхьабараштa дезаденнадац из къамаьл, провокационни хийттад пар- на из. Уж ба хlирий экстре- мисташ-националисташ, цар коррумпированни мафи. Цу- духьа гулъяьй цар г. Орд- жоникидзе митинг-ординг, цига ниагlа нах тlа а кхув- лаш. Хlьата тахан шоай низ кхоачар ду цар цlур юкъе а белла, гlалгlай хьалхьоабе гlерташ. Футбольни матче хьовзабаьб из цlур. Хlара денна цхьаикха бахьан а доацаш, г. Орджоникидзе улицашка ийсбенна гlал- гlай цу тайпара провокацеш а лелаеш, кхестабу цигарча милице болхлоша.

Цхьадола хаттараш да са митинг гулъяьрашка де: фуд шоана нов. Богатырева къа- маьлацара ца деладеннар? Росси лораелаш, хlана аьлча из эш, эрсашта йиша ца Iеш, берригача россиянашта, ер- ригача Советски Союза, дер- ригача дуненна, аьнна, хьал- кхайкадаьча СССР халкъа ар- тисткана, Зыкина Людмила- на дагадоаллари сатувсари цо деза хетаниш кхетадеши тlаэпар да из? Е цо, ше гlалгlа хиларах, Россеца лоархlаш хиларо, цун низ чlоагlбе, из йlаьхегlа, хоза- гlа хилийтара ший де йиш йолаш мел дола хlама де из кийча хиларо корзагlдаьхад шо? Е Россе дахача дерри- гача халкъаша шоаш цхьа- тарра бокъонаш йолаш лар- хlара цо тlахьехам баро даьхад шо корзагlа? Кхыча халкъашна цхьатарра бокъо- наш хулга дезац шоана, шоана доастама хет, лоалац из. Сталина, Бере, Жданова, Суслова, Брежнева, Кулако- ва, царца цхьана кхычар а шоай къамашпара бесам сов- баьккхаб шун, сонтадаьхад шо, кхыча къамашцара кlо- ма хьагl чубоссаьй шоана,

шоаш кхычагел дикагlа да мотт шоана Цу тайпара иде- яш дlалахача - хананшка хин- най, хlьата цу идеяй авто- раша хиннар ха ма хой шоана. Цудухьа долаш да шоана укхаза теркалде хlа- маш.

Цхьадолча халкъий бо- къо хургйоаца система хьа- кхеллай вай мехка Сталина. Хlьата шо массаза а кlига- наша доахарех хиннад. Хlанз а да шо-м иштта цхьа- тарра бокъонаш йолаш хург- хилари хила делаш хилари ца лоллуш. Цо унзардаьхад шо. Духьала да шо депута- та нов Богатырева хьаллоа- цача цу юкъарча российски цlагlа исторически бакъдаь тlайщача доалонашка хlара халкъа ший къаман кхуврч хилара, цу съезде тlа ца де- лача законаша из кхуврч ло- рабара? Цунах гlаддаха де- зар. Цхьабакъда, шоана дил- ладац из. Шун идеяш, шун уйлаш кхы тайпа я. Бlарг сийрдагlа лоцхаш хила.

Тахан вай мехка дlайола- енна перестроикей керда ди- ка хувцамаши шун дегаша дlатlаэцаш дац. «Историена хьалхашкара, вай дехкар да перестройка чакхъяллалца дlаяхьа», аьнна, хьалхайка- дир нов. Богатырева. Шоана къувл гласноста, демократе деша, хlана аьлча цар хьа- гучадоах Сталинен цуна го- нахьа лаьттача гlозарой ле- ладаь тийшабалхаш, цар вlа- шагlъелла хиннa командно- административни система. Сталинан цо хьаьча систе- манен цаlалт оал Лаьттан тlа бахача дог-уйла цlена йолча наха, хlьата оаш цу дажала портреташ икона а яь хьалдетт цlеношка, ма- шинашта хьалхашка доахка- ча кизгашта тlалетаду. Гlар- тата дужадаь хьежаш, сатув- саш дагlа шо уж ханаш юха- яхкарга. Зехьа хьегаш къа да шун из

ДЕПУТАТА нов. Бога- тырева Россе цхьоа- лагlча Съезда депутаташка дlаловнийтар гlоаьнача ший къаман кхелах дола

бакъдар, ийсхо юхаметтаот- таелга, наха Сталина тlа- лоаттаяь репрессеш лар ца юташ дlайоахилга дийхар царгара. Бlаьш шераш хьал- хагlа деиз лалла баьха лоа- лахой шоаш хиларах тарра, оаша хьаллаца лехар гlал- гlай дехар. Цунна меттел ниагlа нах ара а боахаш, царга оапаш а доацар а дув- цийташ, шоай лоалахошта харц мотт беттийташ, митин- гаш-ордингаш вlашагlъетташ лел шо. Дог-уйла цlена дол- ча наха, дикача лоллахоша леладергдолаш дий из? Укхаза а да шоана уйлае а теркалде а хlамаш.

Шо кхераденнад, депутата нов. Богатырева 1934 шера- га кхачалца гlалгlай шоай автономи хиннай, Сталинан цун гонахьарча гlозаран ла- рагlа гlалгlай къаман бай- рах — къаман символ — 1934 шера Iоьккхай, аьнна, дlакхайкадарах. Иштта йоа- яь ийсхо юхаметтаоттаелга дийхад депутата. Из дехар шун дегашa къоабалдеш дац, хlана аьлча цо из-Iотъам тlалаьттача халкъа юхадо- лийтаргда шуга цун доала- хьа хиннари хила дезари. Хlанз шовзткъе итт шу гарг- га ха яьннай массаза а гlал- гlай хинна лаьттан админи- стративни система новкъо- сталца оаш дlалийца лоат- таду.

Шо раьза дац, шоай сто- лица Ленин волча хана хин- нача тайпара город Орджо- никидзе Тийрка аьтта оагlо- рахьарча даькъа тlа хилийта гlерташ гlалгlай хилара. Къаман эздел хьахьокх эхь- юхь долаш, ший сий лора- деш, дог-уйла цlена долаш кхыча къамашца хьагl йоа- цаш хиларо.

Дела вежарий хlирий, уж гlулакхаш ма доаде, шоай экстремисташка - национали- сташка ла ма дувгlа. Керда- яьнача общество цхьана да- ха делаш да вай. Шоай бе- раштен берий бераштен тlе- хьаленна ма йита гуччахьа йола харцо, хlана аьлча кlо- ма хила тарлу цун вlыргаш. Дог-уйла цlена доацачунгара дикдар бlаргаго йиш яц.

Гlалгlай халкъа геттара ди- ка хов, шийна тlаоттабаьча балех бола бехк хьанна тlа ба. Цо, кхыбараш дlа ца а хьекхабеш, хьалл йоах Ста- лина, Берена, цар хьесташ

кхеьча командно-админист- ративни системана тlа ба.

Гlалгlай халкъах во мотт бувц оаша. Сайцача бакъа- хьа дацар шо? Вай лоалахой хилар кхетаде ха хьатlанхаь- чаяц? Iеха а беш, гlалгlаш- та духьала ма баха гlазкхи- йш кхыбараш. Оаша тахан шоашта деш дар гайна е гаш- за кхетадергда цар. Дукха- чар тахан а кхетаду из. Мас- сала а нордоагlаргда тхона царца товргдола къамаьл. Тхона из хьеха делаш дац, тха цlийца да из. Цунна до- ла масалашь историеца хьашт мелд а долаш да.

Кхыча халкъа доакъазал- га гlолла шоаш ирааах кхе ма гlерта. Цу хьакъехьа шш духь доацаш дlакхаинадаьд шуга Москве — Российски Демократически Союзо, шоаш харцо хьаллоацилга дехаш оаша шоай викал вахийта хиннача цу союзо

Вай халкъашта юкъера юкъ ма яха. Кхетам чу дув- ла, хlанз а таро я шун, тlе- хьабисабале а, дикача оагlо- рахьа гlа бакъхаш гlалгlай проблема ийсхоица къоаста- лра, массаза а цар доалахьа хиннар гlалгlашта юха дlа- далара новкъостал де Вай барта дахаргахьа гlа бакхаl Вай воаш а хьатlакхувиш йо- ла вай тlехьенаш а цхьана даха ма дезий Тхона тlа- кхаьчар шоана тlакходчалда яхац оаха, цхьабакъда, аз дув ма буъ шоана, нагахьа санна из сагото шоана тlа- кхаьча хиналларе, шун ха- къа доалахьа мел хинна хlа- ма цунна юха дlадала къо- нахчал деш, сагl ма хург- дар тха халкъа.

НАГАХЬА санна ювца- раш хlаране шш шшй доалахьара хlамаш яларе, тlаккха-м из дош кхы цlак- кха а хьоахаде деларгдоа- цаш къоастадаь дьына хург- дар. Вай хьежаш а сатувсаш а да репрессенни халкъех йола Декларации законода- тельни акташца чlоагlъярга. Цу хьакъехьа да депутата нов. Богатырева даь къамаьл а. Нахаца ца доагlа ловзар де, дешах ца кхеташ бола нах Iехабе, дерригa а унеча керта тlара унахцlенача кер- та тlа дилла ма гlерте. Миллиошш болча наха хезад Богатырева даь къамаьл,

массанена а хов, цун къа- маьлаца е экстремистски а, е харц а хlама ца хиниилга. Мицхал зирратал харцахьа даькхадац цо дlадаха исто- ри а таханара бакъдар а. Из кхийкав ший халкъа кхоне кара ирашка. Гlалгlай хал- къа дош цlенача дог-уйлаш- цеи ийсхоицеи къоастаде- лга дехаш. Цудухьа вlаллагlа а хоза дац, из «истори харц- де а юхамаччахьа доккха а гlийртав», «халкъашта юкъе- ра юкъмоттиг йохае гlийр- тав», яхаш из бехке вар.

Белгала доалув долцаш ба тийшабола Залоевгlар, тотровгlар, коняхинар, хо- довгlар, цихиевгlар, батаев- гlар, тотоевгlар, хетагуров- гlар вlаштlехьадаргдац шоай харцонца нах тувлабе Д Пеньковский, В. Кузнецов санна болча историкаша де- лаьр кхетадеш да. Харцлеи истори тlакlалтlадахен lема- рашта хала да юхаеовца. Цхьабакъда, культура мини- стрга А Дзантиевга ала бе- лам бар са, «Зулямо нах- къаш хержац» цо яхача ха- на из бакъ хилар Уж цун дешаш цун даьй бераштa долгlаш аьнна да. Из цо дищ ма долда. Кичах бехкаш да- ха делаш дац, тийшабола ба бахьан а доацаш саг бехке вари ший къинош цунна дlа- тlадехкари. Цlена хила деза дешаш итташ эзараш нах бо- лаш деза газет а Цу тайпа- ра бlаргагуш футтаройна даьеш йола материалаш ара- йоахар аьнна сий даькхац «Социалистическая Осетия» яхача газета шекволкх цун граждански позицеш цlена хилара, профессена тешаме хилараш хила доагlача тай- пара вlаштlехь хилараш Та- хан хlирий къамашна юкъе даьрагlа йолча национализма рупор а из хоаржаер а, перестройкана духьала наци- оналистически уйлаш де- гашка йоссаеш йола центр а хиниа дlа оттад из

Бек АБАДИЕВ,
ГlалгIай автономи юха- меттаоттаяра йолча Орг- комитета член, П. З. Захарова цlерагlча Нохч-ГlалгIай респуб- ликански изобразитель- ни искусствай музея ди- ректор.

[illegible] нивац, болх беш хиннавац, Устаргордой яхача юрта ваь- хан 5 шу суд яьй

Шабазов Ади, 1896 ше- ра Урус - Мартан яхача юр- та ваьи, нохчо, парте хин- навац, болх беш хиннавац, Урус - Мартан яхача юрта ваьхан, 3 шу суд яьй

Мидалов Султи, 1873 ше- ра Шалински района Ца- цан-Юрта ваьи, нохчо, пар- те хиннавац, болх беш хин- навац, Цацан-Юрта ваьхав, [illegible] шу суд яьй.

Маашев-Макашев Безик, 1883 шера Шалински рай- она Дуба-Юрта ваьи, нохчо, парте хиннавац, единолич- ник, Дуба-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бихигов Яхъя, 1868 ше- ра Шалински района Ша- ли яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юр- та ваьхав, 5 шу суд яьй.

Махаев Шуаип, 1875 ше- ра Шаро-Чеберлоевски рай- она Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Самаш- ки яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Махаев Кома, 1881 ше- ра Шаро-Чеберлоевски рай- она Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Самаш- ки яхача юрта ваьхав; 8 шу суд яьй.

Магомадов Хаджи-Али, 1868 шера Сунженски рай- она Самашки яхача юрта ваьв, нохчо, парте хинна- вац, торговец, Самашки яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Алдамов Исраил, 1868 шера Шаро - Чеберлоевски района Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хинна- вац, Самашки яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Дубаев Ачу, 1878 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юр- та ваьхав, 8 шу суд яьй.

Джамолов Косум, 1878 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нох- чо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Мовсаходжиев Бизи, 1868 шера Шалински района Ша- ли яхача юрта ваьв, нох- чо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яха- ча юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Осмаев Дака, 1878 ше- ра Шалински района Дуба- Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, петар хьакйер, Ду- ба-Юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Абдулазимов Абдулмута- лип, 1914 шера Урус-Мар- тановски района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старые Ата- гиу яхача юрта ваьхав, 3 шу суд яьй.

Утахаджиев Бахит, 1863 шера Шалински района Ца- цан - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Цацан-Юрта ваь- хав, 5 шу суд яьй.

Сулейманов Джамалдин, 1867 шера Шатойски рай- она Гуруш-Корт яхача хуто- ре ваьв, нохчо, парте хинна- вац, болх беш хиннавац, Гуруш-Корт яхача хуторе ваьхав, 5 шу суд яьй.

Сайдулаев Хаиб, 1873 шера Гудермесски района Майртуп яхача юрта ваьв,

[illegible] Бакал, 1884 ше- ра Шалински района Гер- менчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Гекаев Вара, 1859 ше- ра Шалински района Гер- менчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй

Джамалдинов Доика, 1872 шера Шалински района Гер- менчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тукаев Харих, 1805 ше- ра Шалински района Гер- менчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гехаев Эмза, 1866 шера Шалински района Гермен- чук яхача юрта ваьв, нох- чо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Вахабов Шахаб, 1858 шера Герменчук яхача юр- та ваьв, нохчо, парте хинна- вац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваь- хав, 5 шу суд яьй.

Тасуев Салтамурад, 1866 шера Шалински района Гер- менчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Тахаев Салтамурад, 1867 шера Шалински района Гер- менчук яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герменчук яхача юрта ваьхав, 5 шу суд яьй.

Редькин Иван Захарович, 1906 шера Сунженски рай- она Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Троицки ста- нице ваьхав, 9 бутт суд яьй — ха техай аьнна лаьр- хlаш.

Рубан Сергей Иванович, 1893 шера Харьковски об- ласта Ленин - Карловка яха- ча юрта ваьв, эрсе, ВКП(б) кандидат, бурув деттача контора болхло, Малгобек яхача поселке вахав, 8 шу суд яьй.

Довхаджиев Джемал- хаджи, 1867 шера Шалин- ски района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Авту- ры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ламбаев Довлетмирза, 1882 шера Урус-Мартан яха- ча юрта ваьв, нохчо парте хиннавац, шаралгий арте- ла председатель, Урус-Мар- тан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Докеев Юсуп, 1874 ше- ра Шалински района Ша- ли яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юр- та ваьхав, 10 шу суд яьй.

Докаев Гайрбек, 1872 шера Ачхой - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Дзурабов - Оздоев Гlайте Пиичо, 1866 шера Онгуш- та ваьв, гlалгlа, парте хин- навац, болх беш хиннавац, Онгушта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джаутханов Асу, 1872 шера Ачхой - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хин-

[illegible] Ачхой - Мартановски района Шалажи яхача юр- та ваьв, нохчо, парте хин- навац, единоличник, Шала- жи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Газботов Гейбота Бага, 1882 шера Пригородни рай- она Кантыш яхача юрта ваьв, гlалгlа, парте хинна- вац, колхозхо, Кантыш яха- ча юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Ватаев Цирта 1870 ше- ра Урус - Мартановски рай- [illegible] нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Висаев Сулейман, 1875 шера Итум-Кале яхача юрта ваьи, нохчо, парте хиннавац, заготовитель, Итум - Кале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Бетиров Кубачи, 1877 шера Шаройски района Ша- рой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бетильгиреев Магомед, 1875 шера Атагински рай- она Дачу-Борзой яхача юр- та ваьв, нохчо, парте хин- навац, колхозхо, Дачу-Бор- зой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байботыров Джабраил, 1872 шера Саясановски рай- она Энгеной яхача юрта ваьв, нохчо, парте хинна- вац, колхозхо, Энгеной яха- ча юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бачалов Магомет, 1874 шера Курчалоевски района Центорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, еди- ноличник, Центорой яхача юрта ваьхав, 10 шущ суд яьй.

Барзиев Албаста Зу- байр, 1882 шера Пригород- ни района Базоркино яха- ча юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, «Кавцинк» болх- ло, г. Орджоникидзе ваь- хав, 10 шу суд яьй.

Байтуханов Домби, 1877 шера Шалински района Ша- ли яхача юрта ваьв, нох- чо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байтуханов Али - Хаджи, 1876 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нох- чо, парте хиннавац, колхоз- хо, Шали яхача юрта ваь- хав, 8 шу суд яьй.

Байгиреев Нурид, 1879 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хинна- вац, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Ачадаев Алаудин, 1884 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хин- навац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аюбов Тутуш, 1876 ше- ра Урус-Мартановски рай- она Гехи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Гехи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй

Ахматханов Мерза, 1878 шера Итум - Калински рай- она Зумсой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хинна- вац, болх беш хиннавац, Зумсой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ампукаев Юнус, 1881 шера Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хин- навац, болх беш хиннавац, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

(Дlахододар хургда).

Страховане керда тайпа

◆

Наькъа даха ара довлаш диц ма ле...

Дlайолаенчий ахчан отпускаш ю. Итташ, бlаьш эзараш грозненчаш садоlаш а шоай эмэхцlено тоаеш а хургба санаторешка, садаlара цlеношка, пансионаташка. Цхьабараш шоай гаргара нах болча, довзар-везар волча хьоашалгlа гlоргба.

Вешта аьлча, нах наькъагlа баргба. Хlаьта наькъагlа вlалла дагадоацар нийсдала тарлу. Из дага а кхоабаш, пассажирашта страховани яра боарам лакхбар духьа юкъедоаладаьд хила тарлуча хатарах пассажирашта шоай лоlамагlа страховани елга. Белгалъяьккхай страховане договораш уттадара шиъ форма, цхьан шера яри, мел дlа-юха нхавар аьнна, цхьа дlа-юха вахара яри.

Договорагlа гражданашта страховани ьалга лоархl фетарча, машинашка, фордача, автомобильнии чурча хинцка лелачеи транспортаца дlа-юха лелача юкъа хинна ца lеш (такси сага ший доладьа йола транспорти ца лаьрхlача), пассажирашта тlаховша бокъо еннача хака денз уж бlха безача дlахкхачалца вокзале а, порте а, станце а, пристане а.

Страховани йоагlаш яц пригородни, городской линешта, экскурсионни прогулочни маршруташта. Цхьан шера страховани еш вола пассажир 5000 сома маьха страховани ьалга лоархl, страховой взнос ши сом да. Хlаьта къаьстта цкъа дlа-юха вахара страховой боарам 10000 сом ба, страховой взнос ах сом хул. Ишта страховка еш хилча договор оттаду билет эцача ханеи е мах боацаш дlа-юха вахара бокъо ялара тешалдеш дола документ дlаьекхачеч.

Наькъагlа водаш пассажира цхьанна хатар нийсхача Госстраха органаш декхарийла я страховка лоча [illegible] страховани мах дlабала. Хатара къедоагlа ца хинш нийсденнача хlамах [illegible] [illegible] Страховка [illegible]

[illegible]

[illegible] пассажирашта шоай лоlаме страховани [illegible] Госстраха инспекцес. Гражданий бокъо я шоай бернии [illegible] вlарагlа страховани яра договор оттаде.

Страховой взнос дlаяла йиш я [illegible] ахча дlа-лаш а страхователа болх беча моттиге гlолла безналични [illegible]

[illegible]

Хургйий-теш кроликоград?

ЛЕНИНГРАД. Игорь Николаевич Михайлов санна вола саг вовзар — из нагахьа мара нийсалур хlама дац. 1944 шера ВВС Ленинградски специальни школа чакхъяьккхачул тlехьагlа авиационни механик хул цунах. 1954 шера цо чакхйоаккх театра, музыка, кинематографе института актерски факультет, 12 шера Малый драматически театре болх беш хул. 1964 шера Лесгафта цlерагlа физически культура тренерски факультет чакх а яьккхе стендагlа хьежоргах топ еттара тренер хул цунах. «Женя, Женечка, Катюша», «На пути в Берлин», «Весна в Москве», «О бедном гусаре замолвите слово», кхыча фильмашка ролаш ловзаьй цо.

Деррига а шаьрен хозеи дlададаш санна хеталора цу талант йолча сага биографе, бакъда цlаьхха цхьаькха хlаманна тlехьаваьлар из. Хьежоргах стендагlа топ еттара тренер волча хана, Игорь Николаевича lомаьй физиологи, хlаьта тохкамаш даьд кроликашта. Цу хьайбаех мехка долаш мел дола литература дийшачул тlехьагlа цо кхетадаьд, промышленни хьисапе кроликаш лелаеча нар еррига физиологически башхалонаш цига терлал ца елга. Масала, уж кьайлача помещенешка чуйоахкаю, цар сел чlоагlа йоацача пехкашта хадданза цlена фо эшаш доллаце а.

Кролика че я хаддаза хlама дуаш хила езаш. Михайлова техкача, гучадаьннад, нагахьа санна кхоачам хиллал цунна яа хlама дlалой кролик дени буси 80-за кормушкана тlайодаш хилар, къаьстта бийсана дукхагlа а йодаш, хlаьта кхоза кхоабачул кlеэнгагlа хlама юалген сихагlа дегl дехьалген. Долче, кролика эшшача тайпара хьалаш хилча 4—5 килограмм дулх тlакхеталга шера а доапаш масса хана хулача тайпара, алххха 4 бетта хила йиш йолаш да. Из кролик — акселерат я. Ишта хьахилар акселерационни кроликаш лелаяра идея.

Михайлова кийчъяьй кроликна сихха дулх тlакхетийтара йолча мини-ферма проект. Чlоагlа хала даьккхад цо 1980 шера акселерационни кроликаш лелаяра метод хьаьлр ше хиларах дола авторски свидетельство.

«Изобретатель - кроликовод се хиларах тарра сона хов, — йоах Игорь Николаевич. — Мехка диетически дулх кхоачам хиллал мишта дакхха деза а, вай нхалнах бехка волтошца мишта lа лаьбе беза а. Цхьабакъда, са методика балха юкъейоалае сагота волаш саг вац. Бакъда, са цхьадола хlамаш итальянцаша дlанийцад, хlаьта царех пайда эцаш а ба, царца хьашт долаш ба китайцаш а.

«Невская дубровка» яхача дахчах хlамаш еча комбинате 6 шера сай идея тахка вlашттlехьдаьннад са. Са проектагlа хьалъяьча 140 мини-ферма комбината пайда баьб. Из а кlеэнгга мара мичад. Са методо-м таро ма лой пайда беш йола кроликоград хьалъе!

Мини-фермаш хьаергйолаш промышленность оарпагlъяьккха безам хиннабар са, бакъда цунах хlама хиланзар. Укхаза хьахилар кооператораш. Бlаьрччача шера болх баьб аз царца, царна керттердар фуд хайна валзалца. Из да наха эшар а доацаш, шоай кисаш ахчах хьалдузилга. Со дlаваьхар цу акселерационни кролиководствера, хlаьта уж кхо шу да са цlи хьалха а йоахаш, са методика а са проектагlа хьаяь мини-фермаш а йохкаш, цул совгlа цу «шоай» мини-фермана патент эца а гlерташ лела.

Тlеххьарча шера аз вlаштlехьъяьккхай акселерационни кролиководства мастерске, цунна чубоагlаш ба lилманхой, экономисташ, инженераш.

СУРТАШ ТlА: дукха письмош ах И. Н. Михайловга кролиководашкара; ер пояхуяьй кролик) - акселератий цlенех

И. КУРТОВА сурташ. (ТАСС фотохроника).

ТЕЛЕВИДЕНИ

7 ИЮНЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Документальни фильма премьера.
8.50 — «Радуница» яха иллей — инструментальни ансамбла выступлени. г. Рязань.
9.10 — lилма-довзийтара фильма премьера.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 7-гlеи 8-гlеи сереш.
11.25 — Берий сахьат (английски метта урокаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — «Бои местного значения» яха наькъ тlа лелара кхерамзлен йола l-ча Ерригсоюзни конкурса передачай-призерий телепрограмма.
16.35 — «Приключения Электроника» яха берашта дола фильм. 3-гlа сери. «Жlалецара кlаьни».
17.40 — «...16 шу даланзеи бокхагlеи».
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 9-гlеи, 10-гlеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Да, господин премьер-министр» яха художественни фильм. 3-гlа фильм.
22.10 — Опера дукхаезачар клуб.
23.20 — Останкино Концертни студера Глазунов Ильийцара вlашагlкхетар.
00.50 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — lуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Бlаь цхьоалагlа» яха берашта дола фильм. 2-гlа сери.
9.25 — Дирижера Г. Бертини Кельнски радио симфонически оркестра концерт.
9.55 — Ритмически гимнастика.
10.25 — БССР музыкальни фольклора концерт.
11.00 — Мультфильм.
11.20 — «Золотое ситечко». ВЭФ завода берий хореографически коллективен «Кукушечка» яхача ансамблен выступлени. (Латви).
12.05 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юхагойтара сериса телефильм. 4-гlа фильм. «Красный песок». 1-ра сери.
16.20 — НГlАССР Гостелерадио инструментальни ансамблен солистийн концерт.
16.50 — Советаши, вахари (гlалгlай меттала).
17.30 — «Са хьамсара мехкахой» яха телефильм.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.20 — Киножурнал.
18.30 — Рыночни экономика: фуд вайга хьежар? Прямой передача. Телефон: 22-26-68.
19.00 — Информационни программа.
Перерыв (20.00) — Бийса дикъала хийла шун, бераш!

3 ИЮНЬ

ПlАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильм.
8.40 — «...16 шу даланзеи бокхагlеи».
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 9-гlеи 10-гlеи сереш.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — lилма вестник.
17.00 — «Если вам за...».
17.45 — Болалуш болча спортсменашта чемпионаша ду хьехараш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Художника мастерской. Алексей Кузьмич.
19.15 — Футболах нола дуненен чемпионат торжественно хьаелар. Италера трансляци.
19.45 — Дlалокх В. Готовцева.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грозненски № 5 йолча юкъера профессионально-технически училище кердача дешара шера деша дlаэц кагирхой. Цар lомае йиш хургъя ер специальносташ:

1. Технологически оборудованеи цунца бувзам болча конструкцеи монтажник: кулг-кара сварка яра вола электросварщик, газорезчик, стропальщик.

2. Электрогазосварщик.

Деша дlаэц 15.5 шу даьнна а бокхагlбола а 9 — 10 класс яьккха кагирхой, мехкарий.

Дешархой мах боацаш дарца, костюмашца, спецбарзкъаца, хьатlабаьккхараш общежитеца lалашбу. Дешархоша lомалуча хана производственни практика процессе баьча балхах оттаяьча порядке царна алапи лу.

Юкъера профессионально-технически училище чакхъяьккха экзаменаш дlаеннача профессех разряд лlараи юкъера дешар чакхдаккхараи йола диплом лу. Юкъера профтехучилище чакхъяьккхача берригача дешархошта производстве ше караерзаьча профессех болх лу.

Тlехдика училища чакхъяьккхараш юкъарча кlийлен веденешка дlаэц (училища чакхъяьккхачул тlехьагlа болх баь стаж яцар вцина). Тlа лакхерча дешара за- [illegible]

ДЕШАРА ХА:

— монтажник-электросварщик, газорезчик, стропальщик специальность lомаетар 9 класса базе — 2 шера деша деза (юкъера дешар а ца дешаш) 3 шера, (юкъера дешар дийша каьхат а луш).

— электрогазосварщика специальностех 9 класса базе 3 шера (юкъера дешар дешарах каьхат а луш).

— 11 класса базе шин специальностех — 10 бетта мара деша дезац.

9 класса базе деша а этта «4», «5» оценкашца 3 — шерара дешар чакхдаьккхараш, училище хадданза дешара йолча группа 4 — 5-ча курсе деша йиш йолаш ба.

Пуелагlа курс чакхъяьккхарца цар сварочно-монтажни производства техник-технолог специальность караерзаю Тlехдика дийшараш цхьаккха экзаменаш а ца луш Грозненски мехкдаьтта институт сварочно-монтажни производства инженер специальность карерзаяра механически факультета кхоалагlча курсе деша дlаэц.

Документаш, шоаттеи кlиранеи деношка дlанийкхача, училище дешара даькъе дlаэц. № 13 йолча комнате 8 сахьат даьлча денз 16 сахьат даллалца.

Телефон: 22-90-56.

Дешар 1 сентябре дlадолалу.

Училища адрес: г. Грозный, Стахановций ул., 16.

Деша дувла!

Нохч-Гlалгlай паччахьалкхен педагогически институто 1990—1991 дешара шера заочни отделене студенташ дlаэц укх специальностех:

Юххьанцара дешар хьехара педагогикеи методикеи.

Дешара ха 5 шу.

Дlаоттара экзаменаш: эрсий метти литературеи (письменно), математика (письменно), СССР истори (дагахьа).

Педагогикеи психологии (деша даха ха йоацачарна кхетам балара).

Дешара ха 5 шу.

Дlаоттара экзаменаш: эрсий метти литературеи (письменно а дагахьа а). СССР истори (дагахьа).

Къахьегама (цу даькъе гlулакх лара къахьегам).

Дешара ха 5 шу (юкъара дlэцараштa), 4 шу (педучилищаи, индустриально - педагогически техникумий базе).

Дlаоттара экзаменаш: математика (письменно) физика (дагахьа), эрсий моттеи литературеи (письменно).

Физически культура.

Дешара ха 5 шу.

Дlаоттара экзаменаш: специальностех экзамен [illegible] гимнастика, [illegible] (дагахьа), эрсий моттеи литературеи (письменно).

Ерригача специальностех деша оттачарна профильни а архl хьатхарча аргlагlа белгалъяьккха шин экзамен.

Заочни отделене хержача специальностех болх беш бараш мара дlаэцац.

Заочни отделене дlаоттара экзаменаш дlаяла а ца езаш собеседовани а йий дlаэц хержача специальностага хьежна дийна а цу специальностех шера кlеэнгагlа долаш болх баь а болд нах.

Хьехархой института НГlАССР МНО-ца, организацешца, предприятешца ьаьча договора [illegible] гlа, «Къахьегам» специальностех деша дlаоттара экзаменаш дlаяла а ца [illegible] дlа а эц. 3 шерага [illegible]

страховой мах дlабала. Хатара мохьедаргla цхьа хорш инфляцинчара хlамах а агарех чоп яр, ца бацьахь долаш сег кхалхар. Страховка ячани боккъа я хила тарлучу хатарах цхьаъ шира йолуш юкъа а цхьа дlа-юха йодучу юкъа а массехк договор хила.

Хила тарлучу хатарах пассажирашта шоай лоlаме страховани ехар чаккхдакх Госстраха инспекцес Граждани боккъа я шоай берийн истина шlераг1а страховани яра договор оттаде.

Страховой взнос дlаяла йиш я кугт-кара ахча дlалуш а страхователа болх беш моттиге гlолла безналични расчеташ яра наьхьаца а.

Взнос дlачуьйнарчул тlехьагlа страхователе бе дlалу страховой свидетельство.

Наьхьагlа вгадоалаш дийна лелаш страховане договор оттаде!

Н. ТУЛУПОВА,
НГIАССР Госстраха управлене личнии страховании яра отдела начальник.

Общественно-политически центре хьех шо

Парте обкома общественно-политически центре хьех шо (г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 12), цига:

укх шера 8 июне 15 сахьат даьлча нах тlеэцаш хургья **Сазонова Зоя Владимировна** — СССР халкъа депутат;

укх шера 9 июне 10 сахьат даьлча «Перестройкех вайн» яхача общественно-политически клуба заседани хургья. Цига КПСС XXVIII съезда делегаташца вlашагlкхетар хургда.

10 сахьат даьлча нах тlаэцаш хурга **Мареченков Юрий Витальевич** — телевиденен радиовещанен гlолла йолча НГIАССР Госкомитета председатель.

Республике бахача нахах ва безам мел бар хьех центре.

Общественно-политически центре укх телефонаш1а 22-25-04, 22-89-05, 22-73-91 (10 сахьат даьлча дена 19 сахьат даллалца йолча хана) информаци эца йиш я цига марксизма-ленинизма структуре ела перестройках. Сахьа чугlашах. Йоза йиш я 1990—1991 дешара шера деша дlадалара условеш.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома идеологически отдел.

юхь доладь кугаш ярах, вахага товараш дlа ца кхоачаш мотт[illegible]. Юхьмараш ахьна ца хилча леладе [illegible] хlамаш [illegible] цхьаьнчу тик[illegible] кхачаш (предприятел) болхлоша леладераш. Мичча бесса [illegible]

Уж тайна башаш кlелахь кхиисаш Наурски райолча Новотерски потребобщества торговли организацешна а. Хьажарсья вай. А. Дачаева заведующи йола 30-гlа тика Цигара контрольни хьисапе товар эцна хаза. Укх шера апрель бутт бовча деношна, цу тика продавеца Исаевас цигашай совцен даьккхар Цига серг1а, мотоциклен велосипедаш чархаш схьар цо чуьра камерош дlа а яьхна.

Шоай магазинера кхиенташ а болаш (уж ба спекулянташ), цхьайолча тикаш дефицитни товараш докх. Масала цу потребобщества № 26 йолча тика (заведующи М. Магомадова) гlоьна йолча помещене дlахьулалья ярр пачалхьалкхен мах 295 сом бола импортни кухонни гарнитур. Шолг1ачу марта денош ца йоккхаш доаттаьйи ца апрель бетта тlеххьарча деношка кхаччалца «аваствезар» варга хьежаш Торгинспекце болхлоша из хьа...

Р. Сатаева берие даьхча № 40 йолча тика тlа нахага доьхна хьа цa оттадеш подсобни помещене лочкъадаь дlоттадаь тиква товараш шортта дар хlаранех дехиго сомн бх соми. Хьа дахкха сир дальная 46 чайник. Хlара пачхах ши соми кхо эппа докка «Терек» ...72 [illegible]. Цхьаннара мах [illegible] соми цхьа эппа бола сертаьккха шш вьи. Дерриг а дlахьада хиича товар 866 соми 60 кепиги мах болаш дар. Цунах а кхоачамбечарех тара бацар тика болхлой. Мах тlабола ценниккаш а йоацаш дохкар цар хьастамаш, канцтовараш, кlодари, парфюмерни, кхитола товараш. Цигга къайлахьехьа дlаоттадь дар 420 пачка «Лотос» яха порошок. Лозана яьлча тика гlа хьа мел хьачца товар массо деанах а долаш санна, массарна тоьш дар деригено дохкаш ба продавецаш. Бехказа буьлаш деатъкъен тиькаста бохьаш дохкакар цар бlарга тlа бlарг а оттабаь къарлора.

Царга яхье баьхча сайча хьиз А. Магомадова кулгалдеча № 27 йола тика продавецаш а. Укх шера 13-ча апреле шоашиа хьакхаьир 766 сомх мах шайи деха «Темп Ц 280Д» яха телевизор [illegible] ка тьаара а из хьаккхаш, лочкъаяь дlаоттайир цар.

камера. Тика тlа уж 28 хиннай Царел а товарагlа lемаб шоашна хьаккхаьшта товараштна тlера совлен мах бахара А. Габаров верта даттага № 37 йолча тика болхлой. Цига вlаьла а учет дехаш дерригенна товарни вурийтта тайара [illegible] мах тlатта [illegible] доачча тандара уж дохьа йиш я цар.

Къаьстта тlоагla яьк бирзя, шоаш лелаечa гlулакхех хьаж ца йоагlаж. Коартолах лета кхоп сомий. Тика чу тьаккхьчача пачхьалкхен товараштa тlера совдоахеяа ахнах баргаш. Цхьаьна дакъа хьаьга заводаюне дехкаш [illegible] З. Умарова кулгалдеча № 25 йолча тика продавецаш.

Тика тlа хьаккхьчача товарех беран а еш, шоаш кисаш хьалду ца ба уж. Юртсовета разнорядкагlа къахьегама коллективашта дlатешади саха товар ала беха къоьчарча дlатlабила гlортам ба.

Цар лелаю кирдагани ехари пачхалкхен госторгинспекце болхлоша. Лочкъаьь дlоттадь латтар тика чу укх тайпара хlамаш шн тумех пхи соми мах бола «Исландски» яха шарф, мерех тиха вурийтта йовлакх, ялтумен пхи соми мах бола туфлеш, шишша тумен пхи... 21 сом хlаранех деча маlача наькха 25 коч, ГДР-е, Индяь кхо коч. Гуш махиллара, гlурт ба тика болхлошта лелабеш бар. Уж дерригна товараш тика чу дlахьу, дlа оттадь торгинспекце болхлой тlаккхаччалца.

Уж санна дола гlулакхаш [illegible] ду хьалха тlахьа [illegible] советски, партийни органашц доаттабь, тlахьожам теса бига хилара.

Новотерски потребобщества чуйоагlача 25 тика коллективех бархlие цlенхаштта торговле бокъонаш телхаела гучадаьлар. Уж я кхоатагlа даьза. Гlожа торговле бола наш телхайрах шоай Сайна тlа херар лелабиrах нах lехабарах, доагlача хьисапе товараш дlа из доаккаш уж чусеча барох цlенхаштта бехктокхаме лаб лакхе бигаьйхьача тиkай кулгалхой, верриган а кхойтта сар. Царех ба М. Уадзев, Р. Сатаева, Н. Манцева, Р. Исаева, М. Магомадова, З. Умарова кхыбоаш гlулакх цу тlа хьайча хургдар цар болх дертlа тlахьожам латтабаьбаларе. Из дагаккхаба деза вай массаза.

М. АХТЛАЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР госторгинспекце керттера госинспектор.

Б. КОСТОЕВ.

Футбол
«ТЕРЕК» — «ДРУЖБА» — 1:0

«Терек (Грозный) — «Дружба» (Майкоп) — 1:0. Грозный. Республикански стадион Орджоникидзе цlерагlа. 4 июнь.

Судьи: Киткаев, Нефедов, Ярыгин (берригаш а Йошкар-Олера).

«ТЕРЕК»: Садыков, Альсултанов, Муликов, А. Какаев, Зубайраев, Степанов, Казберов, Идигов, М. Какаев, Гайсумов, Садаев.

«ДРУЖБА»: Джанджигав, Кунице, Пироненко, Коблев, Дьяченко, Горюнов, Горин, Петров, Попов, Зеков, Куникнов.

ЧУТЕХА БУРГАЦ: Садаев (50-ча минуте).

Меха чемпионата дорабашка Грознерен Майкопен футболисташ эттара хьалха цхьана лайзар 27 шу хьалха. Цу хана дена тхьаьинг матч хиннай царна юкъе. Царех йиьтта Нохч-ГIалгIайчен спортсменаш котбоелла шч аккхьяьннай, ворхlазза адыгейски футболисташ котбайнаб, кхиссазза вlашагlкхийтта цхьане а кетаро ца йоаккхаш чакхйоьллад ловзараш. Дlача а хьажа а теха бургаш укх тайпара я 52:31 грозненцашахьа котало йолаш.

Цигга 31-гlа матч царна юкъе хилар ши эр хьалха. Ловзар дlадола делар традиционни разминка йоалаш. Кертера дакъе «Терека» атакаш еш а цхьа ловзаш а. Бакъда, уж атакаш а цхьа система йоалаш яр. Алха цхьан хьалхарча тайме хиннa кхераме моменташ тоьаргйолаш яр хьаьший коанаlарашка массехкача бургац чутоха йиш йолаш. Цхьоагlо йолаш цlоай коанаlараш лораеш хиннача «Дружба» футболисташа шоашта мел могар дора грознений центратакаш штрафни площадка тlара ялалехьа юхатохаргиолаш. Из бахьанe долаш «Терека» ловзарагаша хьинина чектар бургаш. Царех цаl чутоха аьтту баьлар команда капитана Р. Идигов. Цхьабакъда, 25 — 30 метр гаьнара цо теха бургац Джанджигова коанаlараштa тlеглоттa тlех иллар. Цул тlехьагlа толам бехка йиш йолаш хинна тарoнаш вахархьайттар вай футболистана Казбекова Степанова. Кьхьаз Мансура.

Атакаш е а гlерташ гостевичаша йоассайир шой тынгаш, из бахьан долаш адыгейски спортсменаша минот яхачал цу[illegible] [illegible]. «Дружба» форвард А. Попов (№ 9) ше цаl духьала лаьттар «Терека» берригаша футболисташта лаьтта ца lеш. Ше цаl духьала [illegible] Садыковна. Иразa цо «Iоагlа теха бургац коанаlарий бlозагlа lа хьийтар.

Цул тlехьагlа цlаьхха а хоза комбинаци йир вай барша, бакъда из а пайда боацаш чакхъьялар: У. Садаев «Дружба» голкиперца цхьа висача кlелхьа хьезар бургацат м1гна тоха футбха из атта дlахьсар Джанджигова.

Цу тайппара, бургац чутеха счет хьа ца еташ командаш салаlа яхар.

Перерыв чаккхьничаьул тlехьагlа ловзар кlеззига дийнделар. Шолхагlа тайм дlайоллачул хьайгlа а сайна А. Попова бургац тоха йиш йолаш ловзар гаьцар, бакъда, цунна хиннь дlакхайлар вай защитника А. Альсултанова.

Дlахо йодача хана вай футболисташ бокъонца бола лоец дай хиннa дlаеттар Юхьаьнца. Р. Идигова чlоагlа чутеха бургац перехадинах кхиитта юхаяьлар. Цlаькха атака йича дика лайзар Я. Казберов, У. Садаев «Дружба» штрафной майдa тlа хьожаяь Ярослава теха бургац цигга тlанийсвеннача Умара корта теха чухьожаяр хьаьший коанаlарашкахьа. Счет 1:0 хилар.

Цхьабакъда, юхе дисача 40 минот гарта йолча хана цхьанна а оагlонца из счет кхы хувра магашар. Цигта хала къаьхьига яьккха котало бахьан долаш «Терек» командас ший активе дlаяьир шиниа чlоагlа ловзрlа ме йола ши очко.

Тахан, 7 июне, юха а ший поле тlа ловзаш хургья вай команда. Новороссийскера «Цемент» яхача командаца.

А. ИЗМАЙЛОВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

дахьаьла хийла шум, бераш!

3 ИЮНЬ

ШАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мультфильм.
8.40 — «—16 шу даланзем бонкхагlен».
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 9-гlа 10-гlа сереш.
11.30 — Кинайерии клуб.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Iилма вестник.
17.00 — «Если вам за...».
17.45 — Болалуш болча спортсменашта чемпионаша ду хьехараш.
18.30 — Ха. ТСН.
19.00 — Художника мастерской. Алексей Кузьмич.
19.15 — Футболах кола дуьнен чемпионат торжественно хьаелар. Италера трансляци.
19.45 — Дlалоих В. Готовцева.
20.05 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 11-гlа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Ноллаш.
21.45 — «Фу? Мичахьа? Малаl» яха брейн-ринг. 4-гlа выпуск.
22.20 — Из хиннад... хиннад...
22.40 — Взгляд.
00.25 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуьйриннара гимнастика.
8.15 — «В хороводе дружбы» яха СССР ВДНХ самодеятельни художественни коллектива концерт.
9.05 — «Тауше» яхача документальни фильма премьера.
9.35 — «Искатели затонувшего города» яха берашта дола фильм.
10.45 — «Мишта я из — Гжель?».
11.30 — С. Рахманинова цlерагlа 2-ча Еррнгсоюзни конкурса лауреат А. Мордасова ловз (хьалхара преми).
12.00 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юхагойтара сеанса телефильм. 4-гlа фильм. «Красный песок» 2-гlа сери.
16.15 — ГIалгIай метта урокаш.
16.45 — «Кузница» яха телефильм.
17.00 — «Доmьарийн шорто хилийтарехьа» (нохчий меттала).
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.05 — Киножурнал.
18.15 — «Импульс» яха прямой передача. Телефонаш: 22-26-69, 22-29-92.
19.30 — Бийса дахьаьла хийла шум, бераш!
19.45 — Футбол. Дуьнен чемпионат. Аргентина сборни — Камеруна сборни. Италера трансляци.
22.00 — Информационни программа. Чанхйоаллаш теннис. Францера йийла чемпионат. Францера передача.

Къахьегама [illegible] СССР истори (дагахьа).

Дешар ха 3 шу (юкъара [illegible]). (педучилищеш, индустриально-педагогически техникумий базе).

Дlаоттара экзаменаш: математика (дагахьа), физика (дагахьа), вайн моттеи литератураи (йоза).

Физически культура.

Дешара ха 5 шу.

Дlаоттара экзаменаш: [illegible]

[illegible] фильмий дlаралl хьахархи артистlа [illegible] ши экзамен.

Заочни отделене кертара специальностех болх беш бераш мара дlаэцац.

Заочни отделене дlаоттара экзаменаш дlаяьта а из еран собеседовани а йин дlаэц кертарча специальностаца хьежжа дийша а гу специальностех шера кlеззигагlа дозаш болх бь а бола нах.

Хьехархой института НГIАССР МНО-ца, организацешца, предприятешца яьна договора гlийла тlа. «Къахьегам» специальностех деша дlаоттара экзаменаш дlаяьта а из еран тlа а яь. 3 шарна къ[illegible] доьльнача программан тlа хьева а хьех индустриально-педагогически техникумаш чекхъяьа шера кlеззигагlа дозаш болх бь бола производственни обучене мастераш.

Заявленеш дlаэц

20 апреле дена 31 мае кхаччалца.

Собеседовани а еш заочни отделене деша дlаоттараш 28 мае кхаччалца мара лаьхтаца дlаэцац.

Заявленица ер документаш хила деза:

— юкъера дешар дешарах дола каьхат (подлинник).

— балхара характеристика;

— № 086-у формах йола медицински справка;

— къахьегама книжка тlара выписка;

— 3x4 см бустам бола 6 сурт;

Паспорт, эскаре гlулакх дарах дола документ, къахьегама книжка шийца хила деза.

Заочни отделене деша оьттачар заявленеш дlалу шоаш бахача моттига гарта йолча хьакхехьарча дешара заведене, нагахьа санна, цига цар lомае безам бола специальность йоацахьа.

Дlаоттара экзаменаш дlаяь 1 июле дена.

Студенташ дlаэц 15 июле кхаччалца.

Приемни комиссе 9 сахьат даьхча дена 17 сахьат даллалца болх бу (кlиранде дlачудоагlа).

Института адрес: г. Грозный, Орджоникидзе пр., 62. Приемни комиссе.

Хоттамаш

Тахан республике гlоаллех Грознен хьаьнаьтта моахаш а йолаш кхачьн а йоалаш малхбоалехьара секунде 3—8 метр чlоагlа мух а хьехкаш хилен фугара температура республике 23—28 Грозне 26—28 градус йlовхал ходаш хила тарл.

Йолхе тахан [illegible] моахаш а йолаш, ювнйахье догlа а долхаш. Малхбоалехьа моттигашка ша а тохаш, тайп-тайпарча оагlонашкахьара секунде 7—10 метр чlоагlа мух а хьехкаш хилен фугара температура буьйсанна 9—11, дийнахьа 23—28 градус йlовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

РАДИО

7 ИЮНЬ, ЕРА

7.15 Доаггlаш кола къамаьл.
7.25 Музыка.
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 Иллеш доах къона исполнителаша (гlалгlай меттала).
11.15 «Патриот».
11.30 Музыка.
11.45 — 12.00 Кооперативсоциалистически продукци йиккхара.
15.15 — 15.30 Перестройка публициста бlарга гучча тайпара (гlалгlай меттала).
17.15 «Камертон». Художественно-публицистически канал. Дукъхьалара эфир.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — 19.00 Хаинъа меловеш (нохчий меттала).

8 ИЮНЬ, ПIАЬРАСКА

7.15 «Юртара lуьйренаш».
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 «Юртара хахар» (нохчий меттала).
8.30 — 8.45 Продукце дикал — предприяте чухьежа юзга (гlалгlай меттала).
11.15 — 12.00 «Талантий дукха бесаш» (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Юецаш я КПСС XXVIII съезда кола КПСС ЦК Платформа проект (гlалгlай меттала).
17.31 «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
17.46 Илли доах Дзейтов Тимура.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш гlалгlай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 Шерашн махи (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковска ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отдений: идеологически — 22-53-12, промышленностен транспортех — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей. ерей, шоаттен деношка

ЕФ03039.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1901.

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дениз ★ ШОАТТА, 9 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 68 (7882). ★ Мах 3 кеп.

Тахан деша:

1-гIа ОАГIУВ:

«Депутата С.-Х. М. Нунуева къамаьл», «Диканга сатувс», (РСФСР халкъа депутатий Съездера заметкаш), «Съезда делегаташ дагабувл» (КПСС XXVIII съезда делегатий харжархошца хула вIашагIкхетараш)

2-гIа ОАГIУВ:

«Горчханов Iаьла» очерк, «Тхога язду», «Лябе Iул».

3-гIа ОАГIУВ:

«Лораде, Кходе. ЛархIа» (интервью), «Арендатораштa раьза ба» (корреспонденци), «Жа ларга болабеннаб» (репортаж), «Кегар» (корреспонденци).

4-гIа ОАГIУВ:

«Дуненга бода никъ» («Даьй хоза гIулакхаш, дика оамалаш»), «Малсагнаькъан дезал» («Исторе оагIош»), «Йиша йолча хIама даар» («Беламе дувцар»), «Цхьа ди дIадодац» (стихаш).

ШОАТТДЕН НОМЕР

БОЛХ ДАЬКЪАПА ХИЛБА ХЬА!

ТIеххьарча деношка редакце телефонаш етт, письмош ухийт дукхача газет дешараша. Вай мехкахо, Россе халкъа депутат, цIи хеза Iилманхо Хасбулатов Р. И. РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла харжарах шоаш гIадбахар, цунна ловца баккхар да цар деча хоамашка керттердар.

• • •

ЛаьрхIа варгвоацаш дукха а мах баь варгвоацаш деза а керда хоамаш кхоач вайга хIара денна радио, телевидене гIолла, хIаьта ишта кепайоазонга гIолла а. Дукха да царна юкъе дог гIоздоаккхаш, вай Даьхенах доккхал дайташ, къамаи курал сийбоаккхаш дараш, дукха хана дена сатийса доккха дикахетар [illegible] дет дараш.

Грозненски электромеханически заводерча бригадашта юкъе эггара дикагIа лоархIачарех цаI я йиълагIча цехера Алимов Игорь Михайловича кулгалдеча троллейни сенцей бригада коллектив. Предприятерча тайп - тайпарча профессех йолча бригадашта юкъе эггара хьалхарчарца бригадни подрядагIа болх бе йолабеннарех я из. Долче, балха тIа бухсоццаш хьахулачох хIаране къахьегаме лоцача даькъа коэффициентага хьежжа алапи а ахчан премаш а тел болхлошта. Цунца лаихбеннаб цар материальни безам. Цудухьа цхьаниха бутт дIабахийтац бригада болхлоша шоай задани 160 процентал чухьахьа ихоачашъяь. Овсаре къахьегарал совгIа шоаш хьаеш йола продукци диках тIехдикен мара хилийтац цар. Цунга хьежжа ОТК контролераша шоашка дIакхаьча цар продукци соца ца еш, хийцца чакхйоалийт.

Ишта башха-дина толамаш даха бригада коллектива вIашатIехьдоал болхлой къахьегами царна юкъера социалистически яхьи кхетамца вIашIтIехьиинхарах, балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда ийбарах.

Шоай дакхараш даим дизза кхоачаш а деш, хьинаре къахьегаш ба укхаза электросварщикаш Горчханов Мухарбек, Карнаухов Сергей, Жуков Александр, маляр Фролова Людмила, упаковщик Артемихин Владимир.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) М. Горчханов, С. Карнаухов, А. Жуков, Л. Фролова, В. Артемихин.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Съезда делегаташ дагабувл

КПСС XXVIII съезда делегаташ укх деношка дагабувлаш ба мутIарерча коммунисташца. Города районашка массехк вIашагIкхетар хиннад цар шоай харжархошца. Цига дийцад парте тахана ерча хьалех а дIахо из дегIайовлаяра наьнъех а делегаташта хетар, белгалъяьхай съезде шоаш лоацаргйола позици.

Самардийнахьа парте Ленински райкоме съезда делегатий коммунисташца хинна вIашагIкхетар ший белгалонаш йолаш дар. «Гергача истола» тIа гулбеннабар съезда делегаташ: журналист С. Лорсанукаев а, водитель С.-А. Герихапов а «Красный молот» завода парткома секретарь Л. Кривошеев а, Ленински районерча предприятей пропагандисташ, лектораш, Iилманхой.

Цига дийцар «ЦК платформах...», «Демократически », а кхыча а платформех гулбеннараштa хетар, партийни структура, рыночни экономика дешаш, делегаташа жоп делар дукхача ски партешта меттел, республикански партийни организацеш хила еза, аьлар Кривошеева, хIана аьлча, КПСС цаI я, хIаьта хIара союзни республика шин-ший парти йолаш хилар, автономни республикай бокъонашта Iаткъаш хIама да.

Цу хьакъехьа кхыча тайпара уйла йолаш ва исторически Iилмай доктор профессор Д. Гакаев.

— ХIара республике шишийн коммунистически парти хилар гаьнара хьалоагIаш да, — аьлар цо, — Масала, Литва Компарти хьахинпай Польски Литовски социал-демократех. Цу тайпара тенденцеш Украине, Латве, кхычахьа а хиннай. Цудухьа, хIанз массе партийни организацей бокъонаш кхьатарра хургйолаш хIара автономни республике ший компарти кхоллар да ниййсагIа а демократеца тарлуш а

Партийни [illegible]

РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезде

Депутата С.-Х. М. Нунуева къамаьл

(КПСС ВЕДЕНСКИ РАЙКОМА ШОЛЛАГIА СЕКРЕТАРЬ, ВЕДЕНСКИ РАЙОН, С. МЕХКЕТЫ (ШАЛИНСКИ ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМИ ОКРУГ, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР).

те, ерригача областашка тахан цхьаккха а зIамига станци яц шоай чемоданашца, берашца нохчий боацаш, ерригача Россе гIолла дIа-юха баьржаб уж болх лехаш.

[illegible]

РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезде

ІОалла а. Дукха да царна юкъе дог гІоздоаккхаш, вай Дайхенах доккха дайташ, къаман курал совйоккхаш дараш, дукха хана дена сатийси доккха дикахетар вайна...

Ишта дика кхаъ лоархІ аз укх деношка паччахьалкхен Лакхерча органе — Российски Съезде нохчийн гІалгІайн дІаьхача исторечухь эгтара хьалха вай мехкахо, къаман визза воІ, вокха Іилманхо - экономист Хасбулатов Руслан Имранович РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла харжар.

Б. КОТИЕВ,
къахьегама ветеран.

• • •

Цхьа ди дІадахийтац аз вай Даьхен столице болх беча РСФСР халкъа депутатий цхьоалагІча Съездага ца хьожаш. ЧІоагІа ирея актуальния дешаш да депутаташа гІеттадераш.

Къаьстта боккха кхаъ, йоккха дега гІоз хилар сона ши-кхо ди хьалха съезде РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла вай мехкахо Хасбулатов Руслан Имранович харжарах. Хьалхарча ханашка вІалла дага хина хІама дац из.

Дж. УГУРЧИЕВ,
Сийлахь - боккхачу Даймехка тІема инвалид, къахьегама ветеран.

• • •

Сона геттара боккха кхаъ хилар вай мехкахо РСФСР халкъа депутат, цІи хеза экономист Р. И. Хасбулатов РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла хержав, аьнна, хьахезача.

Гуш да, хІанз вай обществе дегІакхувлаш йолча демократен гласностен мехкарча дерригача халкъий викалашта шерра бокъонаш лулта. ХІаьта цунна Россе парламенте хІамах кхеташ, хьинар дола нах нийсбалар цхьанна хІамачца нийсде йиш яц. Тахан цу лакхача, Іалаьмате бехктоккхачеча балха тІа вахийта вайнаьха саг белгалваккхар — репрессеш яь хиначa халкъах тешам боллар санна хІама да.

ХІаьта аз Р. И. Хасбулатов харжар дукхача дикача хІамашца дувз. Догдоах шоай автономи йоацача халкъий кхакъехьа нийсхо меттаоттаеча ший низ дІакхоачар по дергІхаларга.

И. МЕРЖОЕВ,
ГНИ студент.

Депутата С.-Х. М. Нунуева къамаьл

(КПСС ВЕДЕНСКИ РАЙКОМА ШОЛЛАГІА СЕКРЕТАРЬ. ВЕДЕНСКИ РАЙОН, С. МЕХКЕТЫ (ШАЛИНСКИ ТЕРРИТОРИАЛЬНИ ХОРЖАМИЙ ОКРУГ, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР).

ЛоархІаш дола новкъостий депутаташ! ЛоархІаш вола Председатель! Деза новкъостий! Боккъалдар аьлча, нийса хургдацар, нагахьа санна со, мехкахо се хиларах тарра, хІанз Руслан Имранович хеставе волавелча. Са ала безам бар укх хІамах.

Сага гІулакхаш дувна воай безам болча хана, лой а ца лой а, эгтара хьалха хьож вай из малагІча халкъах ва. Халкъа хьакъехьа вай уйла еча хана, ха гІерт вай: тІаккха малагІа, лоацца аьлча, сийлахь-боккхий къонгаш хьабаьнаб цу халкъах?

Халахете а, тхоай сийлахь-боккхий нах ба аьнна доккхал де йиш йолаш дац тхо. Цхьабакъда, нагахьа санна тахан Нохч-ГІалгІайчура хьал сатийна дале, нагахьа санна цхьаккха тайпа къамашта юкъера халахетараш цига доацаш дале, хІаьта уж, аз тешаду шо, деза новкъостий, республике уж доацаш хиларах, тІаккха из Руслан Имранович Хасбулатов санна дикагІа бола интеллигенташ бахьан долаш да. ХІана аьлча, нагахьа санна ужжамо бола нах шоай республике шоай халкъа мичча бесса яь а воча оагІорахьара вІияни е гІийртабаларе, тІаккха белгтала, кхыча тайпара хургдар хьал.

Деза новкъостий! Кхы а цхьаьнхь укх хІамах лаьца ала безам бар са шута. Тхьанига республике болх беш хиннаб (леткъац со: во баьбац болх) парте Центральни Комитето, Москвас хьалъухийта викалаш, аз бувцараш А. В. Власов, В. К. Фотеев ва, цхьабакъда, уж нах республикера дІаболхача хана, сендухьа оал а хац, оалаш да, Нохч-ГІалгІайчен чоалханеча хьалашна болх баьб цар. Из бакъдац, новкъостий. Тешалаш сох.

Фу дар 73 шера, Александр Владимирович Власов тхьанига республике венача хана хиннар? Оаш кхетаделаш, новкъостий, дукха саготонаш лайнача гІалгІай халкъа лаьттан дикагІдола дакъа — 50 процент — дукхьал дІа а къоастадаь, кхьча халкъа, хьаштдале вешийна лолда из, хьаштдале даьна лолда из, дІаденнача хана этта хьал. Из халахет, новкъостий! Из проблема дІаяккха еза, ноахалгара ноахалга телаш ца лелаяр дукхьа. Из, керчаеш йола лай мажарг санна, шерага шерага йоккхагІа хулаш йоагІа, деза новкъостий! Ишта дукхьал из проблема яр 1973 шера гІеттар а ГІалгІай халжъо, хІаьта цу хана кхыча халкъех, бакъдар аьлча, цхьаккха а вапар пайдана доацар дувцаш, долла хІама сатийна дар. Ленина цІерагІча майдан тІа а даьнна, аьлар: деза новкъостий, тхоайдар юха хьада тхона. Цхьаккха герз кхоссанзар. Цхьаккха сардам баккханзар. Аллха машара тІехьа демонстраци яр цхьабакъда, цу ханашка из цхьа, кхетаяй оаш. геттара вІаштІехьа хьал а лоархІаш, наха, парте обкомагара дІайиккхача, хьалгІа а бувлаш, хьанхайкадора.

1973 шера а тІехьа оалаш дар: болх булургбола хІава шоллагІвола нохчо е гІалгІа — болх ца беш ва. Ерригача Советски Союзе, массе метте, ерригача областашка тахан цхьаккха а ІІамига станци яц цунан чемоданашца, Себ... тинг... тирган чиий ю Тхьан «Россия» яхача гостиницача хьалхашта гул мича лу. ІотІакхьажал шо, новкъостий, статистически сборникаш тІа: дикхагІдолча хьокхамашта Нохч-ГІалгІайче чІоагІа латт эгтара тІехьарча, 73-ча моттиге.

Аз укхаза, бехк ма баккхалаш, деза новкъостий, дукха ха йоаккхаргъяц шутара. Нагахьа санна репрессированни халкъа викалах Хасбулатовх тийша селла сий дола пост оаш дІалой, оаха тхоай дерригача къаман цІерагІа наказ лургда цунна: хьалхагІа сийлахь-йоккхача Россе, дика дог долча Россе, нана-Россе а йийя, тІаккха мара Нохч-ГІалгІайчен уйла ма елахь аьнна.

Деза новкъостий, аз чІоагІа дехар ду шуга, моральни оагІув лаьрхІе, а мукъагІа тха халкъ хьаллацар, дІайха дехар да са шуга! Хьаллацал шоай из кандидатураІ Ладувг Іарах баркал хилда шоана! (ТІоараш тох).

Диканга сатувс

Хоеш ма хиллара, тахан Россе мел бола нах теркам тІабахийта хьежаш ба РСФСР халкъа депутатий Съезда балхага. Цар догдоах шоай регионашкара, автономии образованешка хьаІайна дукха проблемаш къоастаяра нийса никъ хоржаргхиларга. МалагІаш я ужІ Царех лархІа еза экономика, культура, унахцІенон, исторе, экологе, къамашта юкъерча гІулакхий даькъера яраш. Масала, хьаэцаргъя вай экономика. Из тахан кризисе хьале я. Из геттара кІалъйитар къаьнача методашца цунна доал даро, хог-корта боацаш материальни ресурсаш дІа-са еьаро. Вешта аьлча, из дакъа кхыча регионашта бийдал лоаттаю база а хина дІаэттаяр. Долче, цунца вай воай хьалхувш йола тІехье яйхар.

ТАХАН фу дитад вай тІехьенна? Вай царна дитад химикаташца хІалокдаь лаьтташ, радиацеца бІехьдаь фо, йоассаяь лаьттан чепаш. Атта хургдац итташ шерашка хьаІайна уж проблемаш къоастое. Вахер дикагІча оагІорахъа эргадаккхара тоъал ха езаргъя. Бакъда, Съезде депутаташта сизагІа уж къоастаергйола наькъаш белгалдаха дезаргда. Со теш, из де депутатий низ дІакхоачаргхилара. ХІана аьлча, уж хьалха санна шоай кулгалхошта бага хьежаш багІац. Цар шоашта цу е вокх проблемаех хеташ дар майрра дІаоал. Нагахьа санна, шоашта Лакхехьарча Совета председатела цхьацца дешеех харцахьа никъ лаьцача санна хете, цунга а лечкъа ца а деш, шоай дагадар дІаоал. ХІаьта, иштта бе-бе уйла а йолаш, проблемаш ювцаш хилча цо уж къоастаяра нийса никъ лохийт.

Бакъда, сона хетачох, вай кхы тІехьа ца а доахаш, сихха цхьан кога тІа даха дезачарех да къамашта юкъера гІулакхаш. Тахан цІаккха ца хиначa тайпара чІоагІа кхоххаме хьал эттад цу даькъе. Из дуезаденнад сталинизма, шерашка бІарчча халкъаш бокъо йоацаш мехках дахарца, иштта сеца латтара шерашка царна шоай бакъдола истори язде, культура дегІа кхувла таро ца яларца. Тахан цу процессе ца хоаш а аьнначa дешо ши къам вІаши довнага дига тарлу. ХІаьта депутатий, РСФСР Лакхехьарча Совета декхар латт къамий бокъонаш меттаоттаечара, царна суверенитет ІалашъечаРа, халкъашта юкъера барт чІоагІбечара проблемаш ма хулла сизагІа цхьалхаяхарах. ХІана аьлча, вай даьш оалаш хиннад: барт боацача ираз хилац. Цудухьа къамашта юкъе барт - цхьоагІо ца хуле кхы дІахочох дуаца эшац. Цох тийша я Россе кхел.

Кхы тІехьа ца а тетташ уж проблемаш къоастае еза йоахар депутаташа Россе суверенитетах дувцача хана. Масала, цунах лаьца къамаьл дир вай республикерча РСФСР халкъа депутата Богатырев Бембулата. Цо нийса белгалдаьккхар, Россе дахача моллагІдолча къаман ший автономи, вешта аьлча, паччахьалкхе ца хуле Россе суверенитетах дувца ца эшилга. Цунца цо дІахайтар хІара халкъа ший автономи хьакхолла, хеттача беса дегІаахa бокъо яла езилга.

ДУККХАЧА депутаташа чІоагІа дика тІеийцар Б. Богатырева даь къамаьл. Цох шийна хетар алаш дийхар аз Ярославски областа КПСС Ростовски горкома хьалхарча секретарагара РСФСР халкъа депутатагара Руденко Анатолий Рудольфовичагара. Цо аьлар:

— Аз кулгалдеча районе болх беш дукха гІалгІай, нохчий ба. ХІаьта сона шун проблема царгера йовз. Мадарра, аьлча, шун, къахьегама тІера долча, доттагІал лоархІеча, хьаьша везаь тІаэцача къаманга бахьар боккха бала ба. ХІанз съезде а цхьабола депутаташ ба шо бІехьде гІерташ. Масала, ший халкъо лайнача халонах, эзача Іазапах, шун бокъо ца хиларах Б. Богатырева дийцачул тІехьагІа, хІирий митингаш е а Съезда цІерагІа телеграммаш ахийта а болабелар. Телеграммаш кхуьйитараш гІертар Б. Богатырев бІехве, гІалгІай халкъ ІотоІаде. ХІаьта Богатырева хІирий халкъах цхьа во дош аланзар. Аленэар гІалгІай шоай лоалахошца машаре бахар верхІаш боландаь. Цу тайпара уйла - нигет долаш вар Хабаровски краера депутат, лоо Евтушенко Кондрат Михайлович. Цо цхьацца проблемаш хьоайича, бІаргех хий а даьнна, аьлар:

— Кхьча республикашта, паччахьалкхенашта хьалхашка эхь хет сона тахан Россе эттача хьалах. Масала, со укхаза хьаоагІача хана унахцІено лораелга тоаде дезаш хиларах дувца лаьрхІа вар. Бакъда, укхаза сона гучадаьлар, цул а ирагІа латта проблемаш хилар. Аз царех лоархІ суверении Россе хьакхоллар. Нагахьа санна, Россе ший суверенитет ца хуле, вайна кхьйола проблемаш къоасталургъяц. ХІаьта суверенни Россе лард лоархІ аз хІара халкъа ший автономии образовании хилар. Гуш ма хиллара, тахарча дийнахьа из йоацаш ба Поволжьера немций, крымски татараш, гІалгІай, иштта кхыдола къамаш. Сона хетачох, вай чІоагІа Федераци хьае безам болаш дале, цу халкъий автономеш меттаоттае еза.

Бакъда, Съезде бар кхы тайпара уйлаш яраш а. Масала, хІирий мехкара депутат Кузнецов. Цо шийна хур-могар дир Б. Богатырева выступлене тІа йоалаяь факташ харцъе гІерташ. Долче, Сталина, Бере лелаяь политика хьаллацар кхетаде дезаш дар цун къамаьла маІан. Бакъда, кІал кІийле йола исторически факташ харцъе воларах ше бІехьвалар мара хІама хургдац, къамаьл дер РСФСР халкъа депутат Кузнецов вале а. Майра ала мегаргда, ше вахача мехкарча кулгалхошта товр де еннача Кузнецова ший декхар кхоачашде вІаштІехьдаьлар, аьнна...

Кузнецова мел дийцар кагдора депутаташ Іеш болча «Россия» яхача гостиница хьалхашка гулбеннача москвичаша, ленинградцаша, свердловчанаша, иштта кхьча регионашкара баьккача наха бе яьккача: «ЧІир лоха нохчий, гІалгІай боагабаьрий! «Меттоттаде нохчий, гІалгІай хьакъехьара бакъдар!», «ХІара халкъа — ший автономи!» яхача лозунгаша.

—Цу дІадехарашца гуш дар нах цхьадолча халкъашца лелаяь геноцид хаоц лоархІаш болга, цар сий а бокъонаш а юхаметтаоттаяра тІехьа болга.

Со теш РСФСР халкъа депутаташа сталинизма, сеца латтара шерашка хьаІайна проблемаш юха ца боалаш а нийсхонца - а къоастаергхиларах. Тахан дукхагІболча депутаташа дег тІара хьаллоацаш йола гІалгІай автономи меттаоттаяра проблема цар йоагІача тайпара къоастае низ дІакхоачаргхиларах, Россе сийрда кхоане хургхиларах.

М. БАРАХОЕВ,
тха спец. корр.

Москва—Грозный.

...терким тІаэцар Россе Коммунистически парти вІаштІйоллаш хилара дешаш. Цу... РСФСР партийни конференци ... йола комиссе члена, съезда делегата Л. Кривашеева. Цо белгалдаьккхар комиссе болх дика дІабодаш болга. Российски Федераце Коммунистически парти кхолларгйола ха гаьна йоацалга. Шийна хетачох, КПСС чу мел йоагІача союзни республикай коммунистически ... Саидова ... делегат «III: Платформа» хьалхаш ба, аьнна.

ВІашагІкхетар чаккхоалаш дукха накалаш тийлар гулбеннараша делегаташта.

ГІулакхаш тоалуш доагІа

Токхамата йоккха сагото тІакхоачаьй къаьнарча МагІалбике бахача наха, Царна повкъостала баьхка хиннаб укх деношка Ачхой-Мартановски районера викалаш. Фусамех бехача наха цар ера дукха поартал: юргІаш, кисеш, метталоаччараш, кхыдар. Кхы тІа 50 палатка, 150 юргІа хьахьожабир укхаза ЦІеча жІарга обществас.

Цхьабакъда, хьал хІанз а чоалхане да. Арадувлац «Ленина байракх» яха районии газета. Цун редактора З. Г. Цечоева яхачох, типографи чухургйолча помещенена ремонт дІайолаьй. Болх лертт тІа дІабахийтац кхоачамболлаш тІишлон материалаш ца хиларо. ТІеххьарча хана дийхача догІо «Западный» оалача участкацара транспортни бувзам хоадабаьбар. ХІанз никъ тоабаьб, кхераме йолча участкашка жагІа а билла.

— Республика кулгалхошта дІахезад тха дехараш, — йоах Малгобекски горисполкома председатела Червова. — Ма эшша цемент лургья, аьнна цІеноош хьалде безам бараша. Каст-каста боагІа тоххам хиннача республика партийни а советски а органий кулгалхой. Боккха теркам тІабохийт тайп-тайпарча ремонтни службаша нах хина, электроэнергеца Іалашбара.

Кхоачамбоацараш дукха дале а, гІулакх вІезиг-дукха бокъалтахьа доалаш латт укх тІеххьарча хана.

М. ИНАРКИЕВ.

ТАРО ЙОАЦАЧА НАХА

— Дукха ха йоацаш тхона хайра Москве а хІаьта Подмосковье а байдда лелаш бахарах беха нах Іеш болга — йоах Назранерча Г. Ахриева цІерагІча «Электроинструмент» завода болхлоша РСФСР халкъа депутатий I Съезда цІерагІа шоаш яхьийтача телеграмма тІа.— Іодахьийта хиначa кхыча къамашта шо тхона. гІалгІашта дика хов иштта гІелал кхаьчача нахагара хьал. Тха завода болхлоша шоаш шин дийнахьа даьккха алапи — 13000 сом дІадахьийта лаьрхІад царна.

Берригача вай мехкарча къахьегама коллективашка а дехар ду оаха цу тайпарча шоай цІеноех - вахарах баьначa наха дег тІара къахетам бар».

Ала деза: царна дІадохьийташ дола алапи доаккхача деношка санна хьйнаре къахьийгадац «Электроинструмента» болхлоша цІаккха а.

М. КАРАЕВ.

ОРГКОМИТЕТА АРГІАНАРА ЗАСЕДАНИ

Тахан дена ГІалгІай автономи меттаоттаяра йолча Оргкомитето беча балхах дувца дага да тхо. Оргкомитетах дувцаш до̀ла тайп-тайпара эшаш доаца хабараш юстара дусаргда из болх оаха шоана дукхагІа, ше бовзийт.

ДІадоладаь гІулакх дизза кхоачашде дала аьттув болба вай!

Укх деношка хилар ГІалгІай автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитета аргІанара заседани. Цига дийцар укх шера 5-ча марта «Правда» тІа араьнна провокационни статья бахьан бархІ дийнахьа город Назране гулъенна хиннача гІалгІай къаман митинге вІашагІъеллача координационни совето даьчох, цуна хьалхашка латтача декхарех.

— Митинг чакхъяьнначул а, ГІалгІай автономи хьаяра дош къоастадаь даьннадац, цу гІулакха СССР Лаккхехьарча Совето вІашагІъелла комисси шийна болх чакхбаьккха яьннац. Паччахьалкхено доагІаш дола дош вына дац. цудухьа координационни совето шийна болх чакхбаьннилга лархІац. Цудухьа гІалгІай халкъо шийна бокъо йоакхаш лаьцача машареча парламентски наькъа тІара цхьа саг ца воалийташ, гІалгІай халкъа шоллагІча съездо хержача Оргкомитотаца, «Нийсхо», «Даькъасте» яхача а кхыча а гІалгІай общественни организацешца цхьана дизза а цІена а из декхар кхоачашдеш хила еза из совет.

Май бутт чакхбоаллаш городе Сухуме хилар Къулбаседа Кавказа лоаман къаманий ассамблея заседани. Цига яха хилар гІалгІай халкъа делегаци. Куштов Ахьмада белгал мадаккхара, цига дийцар дІадахача бІаьшере Іехадеш-ледеш Кавказа къамаш Турце, кхыча Іарбий мехкашка дІаухийташ паччахьо лелабаьча тийшача балхах. Цу наькъа байнача наха памятник оттаде чІоагІдир ассамблея заседане гулбенначар. Къоастайир из оттадергдолаш йола моттиг. Из форда йисте. Цул совгІа, укхаза белгалйир Къулбаседа Кавказа лоаман наькъа съезд хила еза ха. Из хургья сентябрь бутт бовш город Нальчике

ГІалгІай автономи юхаметтаоттаяра йолча Оргкомитета арахецаш долча «ГІалгІай дош» яхача газета балхах дийцар.

◆ *Дикача нахах*

Либе Іул

Наьсарен района «Маяк» яхача совхозе се вахача эггара хьалха дагайох сона (гаьнара воагІача воІа шийна нана санна) укхазарча № 1 йолча ферме телятницалла болх беш йола йоккха саг (80-тІара яьннай из) — Базалаева Либихан.

Совхоза конторана гаьна яц из вай ювца ферма. Цунна аьрда оагІорахьа ях вай ювца Либихан а цох хьабаьнна дезал а. Цхьа шийна тайпара зІамига юртилг я из. Из вІашагІъеллар — Либи я. Ишта доал цох укхазарча хьайбаш лелаедераша.

Либи йолча зІамитача цІалга чу чай молаш се вагІаш дагавехар сона 600 шу хьалха ваьха Іарбий дийша саг. Шийна васкета тІа цо дехар даь хиннад: са чурта тІа ага сурт диллалаш, аьнна. ХІанз а тІехь философашта доашхалуш дац из дош. Сел Іилмаш дийшача саго миштта оал: са чурта тІа ага сурт дилла, яхаш шекбувл.

Бакъда, Либес цу сахьате даьшхар из дош шийна хеттача тайпара. «Бер санна цІена волаш дІавода со бакъдунеи чу яхилга да из» — аьлар цо.

Ца тепа хала да цу дешаех. ТІаккха, агІаш-агІаш дага а деха, аьлар цо: «Са васкет укх тайпара хургда: «Ферма гаьна боацаш уллача лакхача гув тІа дІа е йолла со, чурта тІа Іасилга сурт а дилла». Бегаш борий хац сона, цу Іарбечо аьннача чул а чІоагІагІа хет сона Либе васкет. ХІана аьлча, зІамига йиІиг ше йолча хана дена (СибарегІа вай Іодахьийтача хана а цигара вай цІадаьхнача а) Іаьсий кхедеш ,царна Іунал деш хьайоагІа из. «Маяк» совхоза базе наІ етт бац, гаьннара цо цІи яьккхача цунгахьа лерг ца дуллаш, цун оаз ца йовзаш. ХІана аьлча, цо кхедаьча, цо хьийстача Іаьсех хьахинна Іул да из.

— МалагІча фух доахан да шун дараш? — аьнна аз хаьттача, ферма заведующе Нальгиев Бахьаудина аьлар: Либе фух да, цудухьа шурийна а дика да».

Я а л из ферма тахан районa кхычарна юкъе шурийна а хІаьта ден-бус хьайбашта ЮтІанхетача дулха-дозала а толашагІа лоархІаш.

— Са Іул дикагІа да, — яхаш хьест Либес бургацилгаш мо йола батамилгаш шийх хьахьекха Іаьсий.

Да а да Либе къона Іул дукха ховхах, цІенах а бегамех в. ЦІена фо да уж латтача. Йайха я. Шоай ханага хьежа, клеткаш чура клеткаш чу доахаш дІа-хьа нийсду уж Либес. Цудухьа дегІа а цхьатарра да хІара группе мел латта Іасилг. Цхьадараш «гІарчІ-гІарчІ» яхаш шоай зІамигача цергалгашца йол юъ, шоллагІа дараш Либе карара шура мел шуша чура. Итт ди даьлча из йолча кхоач ферме хьахинна керда Іасилг. Эггара уиларах дола лазар дачен. Цу лазара дарба Либена дика хов ЧІоагІа даь чай а моладий дІадоикх цо из. Цхьаккха молха а эшац Либена цу гІулакха.

— Цо кхедаьча Іаьсех хьахинна доахан да оаха деттараш, — аьлар доярка Яндиева Радимхана, — УнахцІена да уж. Цу тІа, саг мо мух йоагІаш е дог кІаьдлуш а хул Іа човхадича е хьаьстача. ГІожа дош ла магац царна.

Тамаш а яц. Хилар со, ладийгІар аз Либе шийна Іаьсашца деча къамаьлага: «Хьо мича дода?», «Эсала хІама дуъ Іа, етт хургбац хьох», «хьадел нани йолча, цамогаш ма хилалахь». Иштта къамаьл да-кх бІаь совгІа долча Іаьсаштеи Либенеи юкъе ца хаддаш латтар. Царна йистхила ховре-м, Либи цар а хьеста мегар иштта.

Дукхача шерашка (дегІаца дукхагІа низ болча хана) деррига совхоза Іаьсий Іул ше леладора Либес. ХІанз цхьаькха телятница а леха, цунга ах Іул дІаденнад цо Либи ше морг я цо шийна лаха новкъост — Нальгиева Забрат а Из а я иштта из болх беза а хІаьта шийна ца ховр Либегара хьаэца, Іомаде ловц а.

— В. И. Ленин ваь ди сенна дездир Іа? — аьнна аз шийга хьаьттача аьлар Либес:

— Хьажал, дІа-а хьалтеха йоаллача плана тІа: мел дозал ЮтІанхета деза ден-бус хІара Іасилга?

Хьежар со.

— 350 грамм, — ях аз.

— ТІаккха хьажал, тараз тІа даьха уж эзача хинар.

— 650 грамм, — ях аз, гІад а ваха.

— Из дар-кх цун ден аз кийчдаь хинна совгІат, — аьлар Либес, бІарг сийрда а баьккна.

Пицлац Либена шийна наькх тІа йоалла Ленина орден.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Тхога язду

◆

Баркал шоана, лораш!

Ханашка диллача къона бола уж нах хирургаш ба: Касумов Рамзан Саид-Хасанович, Ахмадов Муса Яхъяевич. КІоаргга Іомаяьй цар атта йоацача шоай профессе къайлеаш. 1989 шера ноябре — декабре уппахой менге тІа иллай со цхьоалагІча горбольнице. ЦаІаш дІаухар дарбаш чакхдаьнна, цамогаш хиннараш хьачуухар. Белгалдоалаш дар фу дар аьлча, царгара а вонхаргара а хьахозаш хиннараш лорашта доаха ловцаш, баркала деш дар. Іуйрийна еча обходал совгІа, массехказза боагІа уж дийнахьа палаташка. ХІаьта дежурство йолча хана бийсанна а хьеж уж пациенташка фу хьал да. Цига айса бьккхача массехк бетта се тийшар со цар къахьегам атта ца хиларах.

Аз 1942 шера фельдшера специальность а йолаш медицински техникум яьккхар городе Калинине. Цу шера 2-ча июле Калинински фронта хьалхарча мугІаре нийсъелар со, чакхбаллалца тІем тІа хиннай. Нохч-ГІалгІайче болх бе хьожайир со РСФСР укхцІено лорая министерствас. Иштта айса мел яьккха ха медицине болх беш яьккхай аз. 1976 шера дена салоІаш я. Аьтта пхьарса тІехкашта лазар кхийттад сох. Из лазар харц а даьнна, пхьарс беста болабелар, тІехьтІехьа дукхагІа айлора, дестам, пхьарс дІабаккханза баргбоацаш кхераме дийрзар лазар. Иштта нийсденнадар из, дарба да деш сай бехкагІа гаьналайийтадар аз лазар, пхьарс боацаш йиса мегаш дар гІулакх.

ЦІенача дег тІара баркал оал аз се цу балех яьккхача сай хьашсарча лораште: Касумовчеи Ахмадовчеи.

Шо лоархІаш йола КАТЫШЕВА Мария Ивановна, тІемен къахьегамен ветеран.

ГОРЧХАНОВ ІАЬЛА

Горчханов Іисий Іаьла ваьв 1897 шера цу хана Терски областа чуйоагІаш хиннача Пхьилекъонгий - Юрта ахархочун дезале. Дешара чІоагІа тІаккхувш вар кІаьнк. Назрань яхача БурокІалхарча крепосте шин классагІа латта училище яьккхачул тІехьагІа, деше вода Буро тІа ремеслени училище. Цул тІехьагІа из деша отт Москвера электротехнически институте.

Шийна тхьеста шу даьлча, Терски областе бичераховнийн тІайттача хана, гІалгІаех эггара хьалхарчарца большевики хул цох. 1925 шера шийна анкета тІа цо язду: «1918 шера сентябрь беттадена парте член ва, партийна билета № 72274, социальни положени — гІулакхера саг, керттера говзал — электрик, образовани — йистелкханза лакхера.

ДЕНИКИНЦАРА хала тІом дІбоалалу 1919 шера. Цу шера 4 феврале Мочкъий-Юрта Г. К. Орджоникидзе вІашагІтехар гІалгІай халкъа съезд. МоастагІа юхавалитта лата соцам тІаьхар съезде. Цига хержа [illegible] сагах латта оборона Комитет. Цунна юкъевахар Горчханов Іаьла а. Деникинцаш гІалгІай юрташ дІалийнача тІехьагІа, Горчханова дукха болх бу наха юкъе Подпольни ревкома агитатор парте подпольни [illegible] бюро член хул из.

1920 шера 4 апреле Наьсаре чакхбаьлар гІалгІай халкъа съезд. Цига раьза лоархІа Орджоникидзе Кирова [illegible] ГІалгІай халкъа Советий [illegible] дІахьажа [illegible] Ревкома кийсаргар І. Горчханов а. Цу шера сентябрь бетта [illegible] хиннача Малхбоален халкъий хьалхарча съезда дукха лоацаш а хилар Іаьла.

1920 шера 1 октябре Горчханов хьожаву Терски областа окружной собеса заведующелла.

Цу шера ноябрь бетта хилар Терски областерча халкъий съезд. Цо дІакхайкадир Терски Советски Социалистически [illegible]

таш да, цо цІаькха а хьахойт цу организацена со наьха саг волга. Цхьаина а советски организаце, ма дарра аьлча, цхьанна балхах ка яргьяц нагахьа санна из болх беча сага инициатива хьаллоацаш ца хилча, хІаьта цу тайпара бола новкъостий вайна юкъе болаш ба. Цу гІулакхо докха зе цу балха. Цу тайпарча хьалашка сайна болх булургбоацилга хьадда дІахойт аз. Цудухьа дехар а ду сайна тІадехкача декхарех со мукъавалийтар. А, вьнадале, финотдела дІахорча балхах бола бехктокхам сайна тІера дІабоаккх аз».

Цу наьхато дига гІулакх дир 1924 шера 15 декабре гІалгІай обкома бюро [illegible] хорж.

1925 шера 19 январе ВКП(б) ГІалгІай обкома пленумо Горчханов Іаьла ГІалгІай Совета председателя заместителалла хьожаве рекомендаци лу.

1925 шера 25 январе хьайийтілар ГІалгІай Советий хьалхара съезд. Цига ревкома меттел къахьегамхой депутатий исполнительни комитет харжа езаш яр. Паччахьалкхен бюджетах [illegible]

ГІалгІай къаман сий дола къонгаш

хийтала облисполкома председатель Горчханов».

Цунца цхьана. ГІалгІай протест йийца ялалца, крайкома решени чІоагІ ца яр дехаш Сталинга телеграмма а яхьйтар. Цул совгІа, ГІалгІайчене болх баьча къаьнача болхлошка Орджоникидзега, Фигатнерага, Назаретянага цох хоам беш язделга а тІадиллар.

Горчханов Іаьла Москве кхаьчар. ШоллагІча — дийнахьа из хилар ВКП(б) ЦК организационни отделе а СССР ВЦИК-е а. Цхьабакъда, ше бенача наькъа хІама къоастаъдалаза. Цу дийнахьа ГІалгІай обкома [illegible] телеграмма [illegible] бюро членашка дІабовзийтар обкома секретара Н. Б. Зяликова. Цу телеграмма тІа йоахар: «ВКП(б) ЦК хоаш хиннадац Владикавказ Къулбаседа-ХІиридйчен областа дІаялара хьакъехьа крайкома решени тІаийцалга». Горчханова еннача цу телеграмма кІезиг-дукха сатедир ГІалгІайчен кулгалхой, цар лаьрхІар партийни организацешка юкъарча [illegible]

лой хьожаболба Владикавказе».

Цу дийнахье ГІалгІай обкома членаша парто крайкома хьалхарча секретарагара А. А. Андреевгара дийхар из дош ГІалгІай обкома пленуме дувца оттаделга. Вокхо пурам делар. Крайкома секретара Ивановна ГІалгІай обкома пленум кийчъелга тІадиллад, аьнна, телеграмма ера.

Цу гІулакхо кхы а чІоагІагІа кхохкадир областера социально-политически хьал. ВКП(б) ЦК хьалхашка шийна решенена реабилитаци е гІертаи Къулбаседа Кавказски крайком [illegible] хуа [illegible] дувзаденнача деша хьакъехьа комиссе баьча хоамаш. Крайкома бюро соцам тІа да: «Владикавказа города хьакъехьа крайкома бюро белгалдоаккх, ГІалгІай обкома ЦК латкъа бокъо хилар, цунца цхьана цхьаккха тайпара мегаргдолаш лархІац, антипартийни а лоархІ, партийни дисциплинага диллача. ГІалгІай обкома кулгалхойна [illegible]

ха вІашагІтохара шоаш лухьала болга. Уж хьаллаьцар Нохчий обкома дукхагІча викалаша. ВІашагІтохара тІехьа шин саг мара хилацзар.

Парте нохчий обком 9 январе юха а цу дешага хьажа а хьежа, хьаллаьцар из, цул совгІа парте крайкома инструктора Богданова еннача предложенех Нохчийи ГІалгІайи обкомий болхлой (уж шин область вІашагІтохарца дувзаденна) совещани е лаьрхІар.

Цхьабакъда, НохчийченереІ ГІалгІайченереи социально-политически хьал ирденна хиларна ВКП(б) ЦК-и парте крайкоми из дош ден повестка тІара цхьаи юкъа Іодаккха деза ца кхьачар.

[illegible] ГІалгІай облисполкома керте. Парте Къулбаседа-Кавказски крайкомо 1931 шера из кхыча бехктокхамеча балха тІа хьожаву. Крайисполкома гІишлой отдела председателя заместителалла. Цу кердача посте а дукха къахьега таро хилацзар Горчханова.

1932 шера 10 сентябре парте ГІалгІай обкомо лехарца парте крайкомо гІал[illegible]

Советий Чрезвычайни съездаша. СССР ВЦИК-о 1934 шера 15 январе укх тайпара соцам тІаьц. «ГІалгІай автономни область Нохчий автономни областаца вІашагІтохарахи город Грозне цун центр а йолаш, Нохч-ГІалгІай автономни область хьаяра хи».

Цу дийнахьа хиннача Нохч-ГІалгІайчен областной исполн[illegible]

гунахьа доацаш, Нохч-ГІалгІайченора 60 партийни советски болхло лаьцар. Царех дукхагІбараш вІалла прокурора санкци а йоацаш чубехкар.

1937 шера 27 сентябре облисполкома председателя заместитела, республика РКН председателя Медведева докладагІа Нох-ГІалгІай облисполкома президиумо [illegible]

...сегах латта оборона Коммуна... Цунна юкъедахар Горчханов Iаьла а. Деникинашца гIалгIай юрташ дIалийначул тIехьагIа, Горчханова дукха болх бу наха юкъе. Подпольни ревкома агитатор, парте подпольни ячейка бюро член хул из.

1920 шера 4 апреле Нальсаге чакхъелхар гIалгIай халкъа съезд. Цига дакъа лоацаш бар Орджоникидзе Кирови. ГIалгIай мехка Совети Iаьдал эттадга дIакхайказир цу съезде. Цига гIалгIай ревком а вIашагIтеллар. Ревкома ... Горчханов ... хинна ... хьалхарча съезде дакъа лоацаш а хилар Iаьла.

1920 шера 1 октябре Горчханов хьожаву Терски области окружной собеса заведующелла.

Цу шера ноябрь бетта хилар Терски областерча халкъий съезд. Цо дIакхайкадир Горски Советски Социалистически Республика вIашагIеллалга. Цунна чуйоагIар ГIалгIайчен Нохчийчен. Цу съезде а дакъа лоацаш вар Горчханов.

1921 шера апрель бетта Владикавказе хьайийлар Горски республикай Советий учредительни съезд. Цига кхеллаьд республика Iалкхера доалдара орган — ГАССР ЦИК. Цу дийнахье а Горски Центральни Исполнительни комитета хьалхара сесси чакхъелькхар. Цига Горчханов Iаьла отраву социальни Iалашон Халкъа комиссарелла. Бакъда, дукха ха яьале е ... 1922 шера ... хьожаву ВКП(б) Назрановски окружкома председателла. 1923 шера хилар ГАССР IV съезд. Цу съезде ... Горчханова белгалдаьккхар: «НКВД аппаратах аьлча, цу Наркоматах дола дош ... чIоагIъяьд Москве, вай вахара юкъе а ... ГIалгIай ЦИК-е административни отдел ... аьнна, предложени а ...

...шашка Горчханова ... лоац ГIалгIай ... советски аппарат ... 1924 шера ... бетта вIашагIхоьттадар ... РКП(б) областной оргбюро, цунна юкъе вут Горчханов. Хьалха 14 ... ГIалгIай РКП(б)... оргбюро заседани хул. Цига тIайпача сецам тIаоа да ер мугIараш: «Ревкома завотдел хоржилга. А. Горчханов финотдела заведующелла хьожаволва, хIьатта хьем боаццаш цун декхарашца кхачадийца а волалолва».

Оргбюро..., партийни, советски, боахама органий балха тIа вIашдухьалеташ а ца кхетараш а нийслора. Групповой къовсам бар. Шийна хеташ дар юкъ-духьала дIаоалаш, доагIар хьадехаш, понимнилаьни сар санна чакхаьаьлар из цу юкъа.

1924 шера 3 октябре РКП(б) гIалгIай оргбюрога укх тайпара чулоацам бола кехат доьхьийт Горчханова: «Со цIаккха а езаш хиннавац моттийта лелаю дийнамати. ХIана аьлча, цох хьабала пайда боацандаь. Кхыметтел сох лаьца дешаш РКП(б) оргбюро со юкъе а воацаш къастадеш хилар а цунна тешал долга хьагой-

тийла хIана юкъе болаш ба. Цу гIулакхо доккха зе ду балха. Цу тайпарча хьалашка сайна болх бу... ца хьадда дIахойт аз. ЦIудуга хьаьда а ду сайна тIедуккъа декхарех со мукъавайтар. А. Горчханов, финотдела дIахорча балхах бола бехктокхам сайна тIера дIабоаьрх аз».

Цу кхьато дика гIулакх дир. 1924 шера 15 декабре гIалгIай обкома бюрос ший заседане Горчханов бюро обкома члена хорж...

1925 шера ... ВКП(б) ГIалгIай обкома пленумо Горчханов Iаьла ГIалгIай Совета председатела заместителалла хьожаве рекомендаци лу.

1925 шера 25 январе хьайийлар ГIалгIай Советий хьалхара съезд. Цига ревкома меттел къахьегамхой депутатий исполнительни комитет харжа езаш яр. Пачхьалкхен бюджетах лаьца доклад йир Iаьлас.

Горчханова, духхьал ший болх бах ца Iеш, дукха боахама дешаш а хулар къестаде дезаш. Къьстта теркам тIабохийтар цо юртбоахама, Цо дика кхетадора хий ца дуллаш хьача юртбоахама культурай хьувкъам лакхбе йиш йоацилга. Цудухьа Горчханова инициативеIа 1927 шера Алханчуртски канал де доладу. Цига ший керттерча декхарашца цхьана гIишлош праване председателалла а хьожаву из. Цу лостамагIа баьча балхах дагалувцаш парте ветерана М. Льянова дувц Москве ше Горчхановца вIашагIкхетарах:

«Али Исаевич ваьхача гостиницай номере сона бIаргаьайра тIабухьача гIирсах тоавенна цхьа сиг. Горчханови иза чертежашка хьежаш боаккар Хьаьша дIавахачул тIехьагIа, Горчханова вовзийтар сона из: «Из Ростовера Калиманов вар. Алханчуртски канала проект оттадаь цо. Из Iодилачул тIехьагIа вай хий дала таро хургья Ачалукхеншта, кхьча районашта. Цига йоагIаш кIезига хул, керттера дар. Алханчуртски яьсалена вахар лургда вай».

1928 шера 13 октябре парте Къулбаседа-Кавказски крайкомо ГIалгIай автономни области виналашка, гIалгIай къаманга хьтта хIама а доацаш, сецам тIазц: «Владикавказ яха город Къулбаседа ХIирийчена дIалойла», аьнна. Из хоам Iалаьмате сиха дIабаьржар массанахьа.

ГIалгIайче бахача наха чIоагIа халахетар хилар цу сецамах. хIьата гIалгIай халкъан хIирий халкъан юкъе цатоамаш дувла а даьлар.

Цу чоалханеча хьалашка ВКП(б) ГIалгIай обкома бюрос 16 октябре ладийгIар обкома секретара «13 октябре Владикавказ яхача города хьакъехьа крайкомо баьча сецамах» долча дешара. Из дош масса оагIорахьа техкачур тIехьагIа, укх тайпара резолюци тIайицар бюрос: «ХIанзарча хано дIадехкача тайпара тхо хьадда, духьала да Владикавказ яха город Къулбаседа-ХIирийчена областа дIаялара, хIана аьлча, из хила а хинна, йолаш хьа а йоагIа ГIалгIай области боахама а культурни а центр. Крайс яьча решенеа раьза хургдац тхо. Из дош ВКП(б) ЦК хьалхашка дувца отталдеха дех. ХIьта Москве цу гIуланха вихал а вав во-

телеграмма а яхьийтар. Цул совгIа, ГIалгIайчене болх баьча къахьача болхлошка Орджоникидзега, Фигатнерага, Назаретянага цох хоам беш яздела а тIадийлар.

Горчханов Iаьла Москве кхачар. ШоллагIча дийнахьа из хилар ВКП(б) ЦК организационни отделе а СССР ВЦИК-е а. Цхьабакъда, ше бенача наьрьа хIама къоастадалазар. Цу дийнахье ГIалгIай обкоме хьалхара телеграмма яхьийтар Горчханова: «Цул чулоацам обкома секретара И. Б. Зянкова. Цу телеграмма тIа йоазар: «ВКП(б) ЦК ховш хиннадац Владикавказ Къулбаседа-ХIирийчен областа дIаялара хьакъехьа крайкома решени тIийцалга». Горчханова еннача цу телеграмма кIезиг-дукха сатедир ГIалгIайчен кулгалхой, цар лаьрхIар партийни организацешка ювцаца телеграмма чулоацам беррига наха дIабовзийта. Цунца дувзенна парте обкома бюрос ВКП(б) ЦК дийхар крайкома сецамга юхаьхьажар. Владикавказ Къулбаседа-ХIирийчен областага дIаялара дош юхаеоадар.

Из дош дувцаш тIайийнача сецам тIа йоазар: «Парторганизаценa хIама ца а хоаш, крайкома сецам шийна болчача пайдана тIаберзабе гIертача антисоветски элементашта дагардар чакхдалийта йиш яц. Цу цхьан ханна райкомашкен, юкхьанцарча партийни организацешкен тийшаболх бара тIаерзаяль йола крайкома решени ше маьара дIайовзийташ наха юкъе кхетама болх бе беза. Цу тайпара кхьат кийчдела Эсмурзиевна тIадуллалда. ЦК из дош дувцара кхы тIа Москве командировке хьажабоIа Н. Зязиков Ю. Албогачиевн». Цу резолюце текст парте Къулбаседа-Кавказски крайкомо а дIаяхьийтар.

Цу тайпарча решенеа чIоагIа раьза хилайзар парте коайком. ЛаьрххIа комисси вIашагIъеллар крайкомо цу дешара хьажа. Цунна чубоагIар: Баланкин, Евдокимов, Булат, Синицын, Питковский. Уж Владикавказе хьабьхкар, цига царна бокхьона дайзар парте крайкома решене ГIалгIай автономни областе оттадь социальнополитически хьал.

18 октябре болх бе йолавелар районни партийни конференцешки юкхьанцарча партийни организацей собранеши. Цига дувца оттадаь цу дош дар. Владикавказ Къулбаседа-ХIирийченга дIаяла лаьрхIа крайкомо тIайийна сецам цу дешах гIалгIай обкомо; лаьрхIари. Конференцешкен собранешкен тIайийдаьча сецамаша парте ГIалгIай обкома бюрос лаьрхIар къобалдора, парте крайкома решени харцдора.

20 октябре Къулбаседа-Кавказски крайкома бюрос ладийгIар комиссе доклада. Бюрос тIайийцар укх тайпара резолюци: «Крайкома директива кхоачашъяра меттел деворганизаторски болх дIаболабаьб ГIалгIай обкомо. Крайкома решенех дош ца хетар санна хIама лархIа доагIа цох. Горчханови Зязикови бехктокхаме оазаба из бахьане. ГIалгIай коммунисташта юкъе из решени дIайовзийташ кхетама болх бара крайкома бехктокхаме болх-

дош ГIалгIай обкома пленуме дувца оттадела. Вокхо пурам делар. Крайкома секретара Иванова ГIалгIай обкома пленум кийчъелга тIадиллад, аьнна, телеграмма ера.

Цу гIулакхо кхы а чIоагIа кхоихадир областера социально-политически хьал. ВКП(б) ЦК хьалхашка чIоагIа решенена реабилитаци е гIерташ Къулбаседа-Кавказски крайком 22—23 октябре кхьажар ... Владикавказ ... дувзденнача деша хьажа комиссе баьча хоамаш. Крайкома бюро сецам тIа да: «Владикавказ города хьакъехьа крайкома бюрос белгалдоакх, ГIалгIай обкома ЦК латкъа бокъо хилар, цунца цхьана цхьакха тIаьра мегардолаш лархIа, антипартийни а лоархI, партийни дисциплинага дилла, ГIалгIай обкома кулгалхошта леладу гIуланкаш. Партийни организацешка боагIаш бола теркам тIа ца а бохийташ хьажаб цу дешара».

Крайисполкома фракцеяа тIадуллалда ГIалгIай автономни областа бюджетага хьожача хана социальнокультурни юртбоахамен хьашташта мел яхча ахчаргашка хьожалга. ГIалгIайчен административни центр хьаяра дош къоастадара. ГIалгIайчен областе авторитетни комисси хьожайойла. Комиссе председателалла чIоагIвола Дорошев. Крайкома пленум чакхъяллалца комиссе ший болх дIаболабойла».

Из сецам лаьцаь тIар ЦК, Сталинга, Молотовга, Кагановичага, Рябовга. 1928 шера 30 октябре Москвера Горчхановгара шоллагIа телеграмма кхачар. Цу тIа цо белгалдоаккх, гIулакх меттаха ца доалаш хилари хувцадеша хIама ца хилари. Цу дийнахье обкома секретара Н. Б. Зязикова бюро членашка дIабовзийтар телеграмма чулоацам. Цул тIехьагIа бюро членаш шеибуха баьлар крайкома ший решени хувиарггхилари. ШоллагIча дийнахьа обкома бюрос ладийгIар Зязиковен докладой дешашка. Бюрос сецам тIайицар Горчхановен Зязиковен ЦК лаьрь докладой заштскаш могаеш. Цу сецам тIа йоазар: Москвера доагIаргдолча жопага хьежа Зязиков Москве юхавала декхарийла волва. ГIалгIай обкомага хьтта хIама доапаш, партийни организацешта хьалхашка чIоагIа чоалханеча хьале крайкомо ГIалгIай обком оттаяь хилар.

Ноябрь болалуш ГIалгIайченера хьал кхы а чIоагIа иpделар. Автономни областе крайкома комисси хьожае езача дIакхаьчар гIулакх. ГIалгIай партийни активаша цо яьча собрание пайда боалаш хIама дииза. Владикавказ ХIирийченга дIаялара йола решени йнза хьаллаьнзар. Цу хьакъехьа даьча хоржамашка 5 сагo вIалла кулг хьал а айдинзар.

1929 шера ВКП(б) ЦК, Къулбаседа-Кавказски крайкомо ГIалгIайче Нохчийченех дIатоххалгах бола сецам тIайицар. Из дош къоастадара автономни областаша парте крайкома инструктор Богданов хьожавир. ГIалгIайи Нохчийчи обкомий дIакхайла заседани йир цо. ГIалгIайчен обкома бюро членаша дIахайтар сов сх-

ваге юха а цу дешага хьажа а хьежа, хьалдагIар кх. Цул совгIа парте крайкома инструктора Богданова еннача предложенех Нохчийи ГIалгIайи обкоми болхой (уж шин область вIашагIтохарца дувзадена) совещани е лаьрхIар.

Цхьабакъда, Нохчийченерен ГIалгIайченерен социально-политически хьал йрдеша хилларца ВКП(б) ЦК-и парте крайкоми из дош ден повестка тIара цхьан юкъа Iодахха делча кхьачар.

Горчханов-духьа хилайзар ГIалгIай облисполкома перте. Парте Къулбаседа-Кавказски крайкомо 1931 шера из кхычa бехктокхамеча балха тIа хьожаву. Крайисполкома гIишлон отдела председателалла заместителалла. Цу кердача посте а дукха къахьега таро хилайзар Горчхановa.

1932 шера 10 сентябре парте ГIалгIай обкомо дехарца парте крайкомо гIалгIай облисполкома председателалла оттаву Горчханов.

Цига балха эттача шоллагIча дийнахьа облисполкома кадраш вIашагIтоха волалу из. Шийна тIадилла декхар кхоачаш... дарал совгIа, Горчханова хьинаре дакъа лоац промышленноста, культурана, унахIенонна эша къаман кадраш кийчъеча.

ГIалгIай автономни область хьахиннa 10 шу дизара хетаьча торжественни собране Горчханова белгалдаьккхар, эггара халагIа йола ха чакхъяьнна хилар. «Власть труда» яхача газета тIа араяьнна интервью цо укх дешашца дIайолайир: «Революци ялалехьа цхьаккха хIама дацар вай. Школаех — шин шерара цаI. УнахIено лоралла вIалла фуд а хацар. Юртбоахаме пайда а болаш хIама дацар. Промышленность вIалла яцар. ХIьта область хьахинна итт шу дузаш яр 22 предприяти, 35 школа, 11 техникуми профтехшколей. Юртбоахама культураш дIаювш дола лаьттан шоаза алсамдаьннад. Хьадийллад 25 изба-читальня.

Гаьето доккхал а деш дупар Нальсаре мехка дикагIа йола хьайра хьалхе йолаярах, тIеххьарча ялх шера кердa школаш хьалъяра 765 эзар сом дIадахийта хиларах. Нагахьа санна 1927/28 шерашка ГIалгIай областа хьожаяь кредиташ 1 миллион 255 эзари сом хиннадале, хIьата 1929/30 шерашка 2 миллиони 129 эзари сом хилар, царна цхьана Алханчуртски канал хьадара 1 миллион сом.

1933 шера ВКП (б) ЦК-и, парте Къулбаседа - Кавказски крайкомои юха а город Орджоникидзе Къулбаседа-ХIирийчена дIаялара дош оттадир.

Цул тIехьагIа ши кIира совгIа ха яьлча ВЦИК-а сецамага город Орджоникидзе Къулбаседа-ХIирийченех дIатехар. Из дош административни наькъаш чакхдаькхар. Политически а, боахама а, культурни а центрах даьлар гIалгIай къам.

Цунца цхьана Нохчийи ГIалгIайи автономни областаш вIашагIтохара дош а эттар. 1934 шера 14 январе В. И. Ленина цIерагIча культура Дворце къаьст-къаьстача залашка шоай болх дIаболабир Нохчийи ГIалгIайи

Советий чрезвычайни съездаша. СССР ВЦИК-о 1934 шера 15 январе укх тайпара сецам тIазц. «ГIалгIай автономии область Нохчий автономни областаца вIашагIтохарах Грозне цун центр а йолаш, Нохч-ГIалгIай автономни область хьаяраш».

Цу дийнахьа хиннача Нохч-ГIалгIайчен областной исполнительни комитета хьалхарча пленума заседани А. И. Горчханов облисполкома председателалла хержар.

Масса оагIорахьа Нохч-ГIалгIайче дегIайоалаяра Горчханов Iаьлас юкъедиха даькъа бокхача лоархIаме да.

Из дукхаза а хийржав ГIалгIай, Нохч - ГIалгIай обкомий, облисполкомий, парте Къулбаседа - Кавказски крайкома, крайисполкома членалла. Из хиннав ВКП (б) XVII съезда а цунца цхьана СССР Советий, 12—17 РСФСР съездий делегат. Из иштта хиннав СССР ЦИК член а РСФСР массехк созыва член а.

Цхьаккха хIама гуналхьа доацаш, моржаш Iаьржъяла йолаелар Горчханова гонахьа. ЧIоагIа увзарен халеи ха яр из. Цу хьнарча хьалах лаьца шийдагалоацамашка партен къахьегамен ветерана, персональни пенсионера М. Льянова яздукъ: «1937 шера Горчханове вай республика бехктокхамеча кхыча болхлошта духьала областной газеташа аьлдиташ дувца доладир. Хьара номер тIа хIана яц, аьнна, яр компроматериалаш. Массарел а дукхагIа А. Горчханов бIехе гIертар уж. Цу денощка со каст-каста хулар цун кабинете. Цхьаккха хIама шийна ца ховш санна вагIар из, веррига а балха ше дIа а луш. Газеташа дувца аьлдиташ вIалла теркал а дицар цо, Кхыметтел бегаш бара а тIера вар. Ше, лацале цхьа ди хьалха цо аьлар: «ХIанз со дина кхийттав «кавказта фуннагIа а лов» яха эрсий халкъа кица мел кIоарга чулоацам болаш да». Из тешаш вар ЦК-ра Грозне хьа а бахьа, нар деррига а къоастадергхиларах.

СССР-ен РСФСР-ен ВЦИК, Нохч - ГIалгIай облисполкома член хилар теркал а ца деш, гIожагIча тайпара закон а телхадеш, 1937 шера 19 сентябре Нохч - ГIалгIай АССР НКВД органаша лаьцар Горчханов Iаьла. Цу хана сесаг Чабхан Васильевна кхелха а кхелха, массехк шу даьннача йийгаца Азайца вар Горчханов. Цунна гуш дIавиргар да. Ше дийна мел йолча хана дийлургдоаца из йирча сурт бIаргадайра Iаьлий Азайна.

Иштта доацар хьаьланагIа а дехкаш, цхьаккха хIама

гуналхьа доацаш, Нохч-ГIалгIайченера 80 партийни советски болхло лаьцар. Царех дукхагIбараш вIалла прокурора санкци а йоацаш чубехкар.

1937 шера 27 сентябре облисполкомо председателя заместителя, республика РКИ председателя Медведева докладаца Нохч-ГIалгIай облисполкома президиумо тIайицар укх тайпара сецам: «Халкъен парте моастагIа а буржуазни националист а хиларах тарра, Горчханов Нохч - ГIалгIай АССР исполкома пленуми президиуми юкъера дIаваккхалва».

1937 шера 8—10 октябре парте Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIча пленуме вера ЦК секретарь М. Ф. Шкирятов. Цига тIайицар обкома бюронен пленуман юкъера Горчханов дIаваккхарах йола решени. Цунца цхьана сецам бир халкъа моастагIа ва, аьнна, лацар бахьане партера а из дIаваккхара хьакъехьа а.

1937 шера 2—3 ноябре облисполкома йиьлагIча пленумо чIоагIйир облисполкомен исполкома президиумен членаш список. Цунна юкъеоагIар 40 совгIа саг. Хьалхарчарца Горчханова тайпан цIи латтар цу тIа. Из список чIоагIъе СССР ВЦИК IояхьIийтар. Из моттийта даь хIама дар. Цу хана уж беррига а лийца налахта чубоахкаш бар. Царна тIаувттадора доккха Iазап. ВIалла ца дайча хIаманна «дарий» дайтар лийцачарга етташ Iетташ.

Горчханов а юкъевоагIаш хиннача группана йола процесс чакхъелькхар 21 октябре 28 ноябрга кхачалца йолча юкъа. Къулбаседа - Кавказски тIема округа тIема трибунало топаш тоха суд йир Горчханов Iисий Iаьлийна, хIьата дуккхача кхычарна набахта чубакха тайп-тайпара ханаш техар.

Шоаш хьалха лоткъамех юхабаьлар суде цхьабараш. ХIана аьлча, следстви йолча хана низагIа харц дарий дайта хиннадар царга. Цудухьа, 64 сага яь судаш цIенъяь дIаяьхар, хIьата Горчхановнен цунца хиннача 7 саган топаш тоха, аьнна яь суд 10 шерацa хийцар.

1956 шера 13 июне керттерча тIема прокуроро енначa протестах Лакхехьарча судо Горчхановен, цунца хиннача ворхI саган яь хинна приговор дIаяьккхар, ца йоагIаш яь хиннадаь. Бакъда, парте мугIарашка из меттаоттаваьвац 1989 шера октябрь бетта мара.

Г. ЕРЕЩЕНКО,
ЧИНИНИЭСФ воккхагIвола Iилман болхло.

...шетта ... вез хьакха хьа медалей ... болх бен ... 1976 шера ... лоаш а. Аьтта ... са тIехьашта ... кхийттад сох. Из лазар харц а даькха, пхьаре беста болабелар, тIехьтIехьа дукхагIа айлора дестам, пхьарс дIабаккханза барбоацаш ... пхьарс лазар. Иштта ... дар из, дарба ца деш сай бехкагIа ... лийттадар ... лазар, пхьарс боацаш ... мегаш дар гIулакх.

... хьалхарча ... Касумович Ахмадо...

Шо доархIаш йола КАТЦЕЕВА Мария Ивановна, тIемийн къахьегамен ветеран.

ХIана дехар тIий?

Малгобекски района Долакова яхача юрта юкъе доалла тIий дехад. ХIанз духхьашха хинна хIама дац из. Дукха рузнхьa доаде дезаш хул из меттаоттадеш товдеш. Се шофер хиларах тарра, каст-каста цунна тIехьавувла везаш хул со. Цудухьа сона дика довз из дохара бахьан. Цох дувларга аз.

ТIий тиллад ворхIбархI метр шорал долча ора тIагIолла. Цхьан хана хьастара доагIача хин тоатоло баьхка «кнкк» ба из. ХIанз хьаст а тоатол а доацаш да. Цхьабакъда, догIа дийлхача дийлу ор, хIьата тIекъа йоаган хилча, бокъоца хьалдуз из, поачлу цун оамал.

Дале а, тIий хардара бахьан из дац. Ора дехьен сехьен бахача наха нуязаш дIакхувса моттиг яь цох. Уллув гIолла хьаловелча, ухказа го йиш я гIадамий чIегIаш, аьшкаш, кхыметтел бIарча машиний каркасаш. Царна дIатIатоха кога гIирс, тишденна барзкъаш, кхо.

Доккха догIа дийлхача цу нуязаша дIаюкъ тIий долча яда турбаш. Даха моттиг йоацаш дисача хиво хоарцаду тIий. Иштта хилар хIанз а. Хатта лов Доланоарча юрта Совета исполкома болхлошка а депутаташка а: царна гаций из сурт? Бехке бараш та гIод тоха, уж бехктохаме оза лоархIабац-те уж?

ХIанз Инаркъенгахьа дIайодача транспорта бокъха го тасса безаш хул. Хьата пигара наькъаш бIаргадайча, молагIвола сар бIогора воагIаргва. Йох машенаш, пайда боацаш доаду доагор, наха бохам боал. Кхерамеча хьалашка дел рейсони автобус, буройншка дIауха «Татрашя» «КамАЗашя». Цул совгIа, хIанз транспорт лела наькъаш чIоагIа готта да. Дукъала сег е бер кийделча дIа-хьа верза моттиг йоацаш. Малав хатар хилча жоп лургдар?

КАРТОЕВ Муса.
Инаркъе вахаш вэ.

Лораде. Кходе. ЛархІа

Республикина тІера халонаш хийцца дІайоахалурглонаш я, аьнна хет НГІАССР Министрий Советерча энергетикерча хьалаштен из дегІаахаран тІахьожам лоаттабеча Республикански координационни совета члена техническ Іилмай кандидата, доцента Имран Азизович Башировна. Цу хьакъехьа тха корреспондента цунца хилла къамаьл кепатох оаха.

Корр. Укх тІеххьарча ха[illegible] къаьстта з гуираи Іан [illegible] электроэнерги па [illegible] йола хьаг Грознерча а республикерча а промышленни предприятеша дІахо [illegible] хила из хьал тоадаре [illegible] дог дий?

И. А. Баширов. Укх тІеххьарча хана вай республике тоьа дукхагІа йоаьккхаш пайда оаш я энерги. 20 шера, масала, Нохч ГІалгІайче пайда эцаш йола электроэнерги воахІаза деххагІа хийний. хІаьта дІахо а дукхагІа пайда эцаш а хургья.

ХІанз республике къаьстта халача хьал тІа эттад энергетически баланса гІулакх. [illegible] къахьегана коллективай боахама гІулакхашта чІоаггІа [illegible] энерги на тоьар. Иштта [illegible] из гІулакх Арменерчи АЭС юхасоцаяр. энерги телаш йола кхы моттигаш из хилар. энергех пайда эцаш йола керда потребителаш хьахилар бахьан долаш.

Корр. ХІанз малагІа проблемаш латт республикерча энергетикатта хьалхашка?

И. А. Баширов. Электроэнергетика дальне керттера [illegible] ерш да наха [illegible] ца хилийтара проблемаш хьоаставо: энерги [illegible] йиш хилийташ йола [illegible] кийчъар, энерги [illegible] керда моттигаш [illegible]. Электроэнерги яккхарга дувзадеиа вай республика хІана шера фоца [illegible] могашала зене йолча тІамай 320 эзар тоння — [illegible] санна, кхьяраш. Из [illegible] долаш кислота уеш [illegible] долх. сихха [illegible] бІарччача мехкий экологи толхаю. Из да хІанз вай производствашка лелаеча тишача къзеннача технологех хьахилар

Корр. Керда энерги лахара беш болх бий республикига?

И. А. Баширов. Дунен тІа энерге керда тайпаш лех управляеми термоядерни реакци. шипла водородни энергетика кийчъяра, малха энерги яккхара наькъа па.

Энерги кхое йиш я биомассахи шоллагІча энергоресурсехи пайда эцара наькъаца. «Биомасса» яхача дешо чулоац латтах тІайоалача хІамаехи садоаллача хІамаехи хьаювлача вешествай деррига тайпаш. вахар хьаллоаттаду продукташи органически отходашн.

Юрта боахама продукци хьаноаккхачен чакхйоахачен Іалальмате дукха отходаш хул. Уж вІалла пайда ца эцаш юс. е. пайда эце а, хаира хургдоацаш эц. Масала, юртбоахама отходех хьахулача биомассах доагор даккха йиш я уж котельнешка йоагаяра е спирт. хьаштдале, биогаз яккхар дукха чакххъяхара наькъаца

ХІанз къаьстта а дукха хулаш латт городашкара араухка бІеха хиши отходаши. Анаэробни ферментаци юкъейоалаяро дикка лохдергда уж цІенъяргa дІадодар. хІаьта цу цхьан ханна метани удобренеши яха йиш а хургья.

ЧоалханегІа болх ба хІанз укх сахьате кхалаж тІа дІа а кхувсаш гонахьара Іалам бІехдеш йола городашкара чІоагІа бытовой отходаш чакхйоахилга. Царех пайда эцалга вІаштІехьдаккха дезар нувхаш поагаергІолаш Іачара яьи а оттадаь уж чакхъяхарца.

Корр. ХІаьта шоллагІа энергоресурсаш Іа яхараш мишта кхетае езаш я?

И. А. Баширов. ШоллагІча энергоресурсашца лархІа езаш я производстверча отходий энергетически потенциал — газа, Іанара, дІайхача хии отходаш, кхыяраш. Цу ерригача хІамаех шоллагІа пайда эца мегаргба цІеноги дІоахдара, дІайха хий телара, и. кх. дІ. Республика халкъа боахама дукххача доакъошка, къаьстта а мехкдаьттахимически мехкдаьтта чакхдоахачен доакъошка. шоллагІча ресурсай чотах кходе йиш я тоъал дукха доагор.

Вай республикерча предприятеша 16 процентага кхаччалца пайда эц шоллагІча ресурсех. Масала, «Грознефть» производственни объединене дикка гІулакхаш чакхдахаро йиш хилийтай хьалхагІа алаццa зехьа йоагаеш хиннача 113 миллион кубометр попутни газах кхыча йоагоча хІамашна меттел пайда эца.

Цу даькъе беш болгала ра болх ба Нохч-ГІалгІай шекара заводе а. Предприятеци баха нахи цІовхалца Іалашбара схема эргаькхка тоаяр бахьан долаш дикка кІезигьяьй дІаухийта Іы. ХІаьта шекара завода йІовхал, вентиляци. дІанха хий телара шоллагІча энергоресурсех пайда эцар бахьан долаш ТЭЦ-4 станце вІаштІехьдаьннад йІовхал дикка кхое.

Цу гІулакха дика опыт гойт краснополотовцаша а. Укхаза а иштта тоъал дукха йоаго хІама кхою Іанарца телаш хинна йІовхал хица тела яккхарах, пишшкашка йоагаеча газа кІурзах йоалача йІовхалах пайда эцара, оборудованена реконструкци ярах.

Корр. Іа мел дийца масалаш дика а хьаллаца мегаргдолаш а да. ХІаьта йІовхал кхом беацаш йоаеш йола коллективаш шийсолой?

И. А. Баширов. Цийсол, къаьстта а «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене. Цуи предприятешкара ТЭЦ-е юха чуя езаш йола Іанара конденсат я йиш йолчол дукхха а кІезигагІа я. ТІаккха цо лоху предприятей технико - экономически хьокхамаш, йоаго хІама йозгІачул совгІа йоагаяйт, оборудоване лерттІа болх барах бола тешам кІезигбу.

Йоаго хІама йоагІачул совнагІа дІалхийтар дувзаденна да сов кІоахъеннача Іанарах йІовхал телара пайда эцаш хиларца ТІаккха, из бахьан долаш канализаце дІачуккхус итташ тоннаш Іанара конденсат. ХІара шера «Грознефтеоргсинтез» яхача объединене предприятешкара ТЭЦ-а отходаши ленаш условии доагораца лаьцача миллионаш тоннашка дІанхоач.

ШоллагІа ресурсаш коммунальни боахаме пайда эца йиш йолаши эца безаши я. Масала, нагахьа санна А. Шерипова цІерагІча завода кулгалхоша завода йІовхал телача гІирсашта реконструкци яра белггалара гІулакхаш чакхдоахаре. завода низ кхоачаргбар Чернореченн Кирова цІерагІчен поселкашка баха беррига нах йІовхала энергеца Іалашбе. ХІаьта цу тайпара харцахьа хІамаш долаш йола моттигаш, халахете а, вІалла йоца варг а воацаш. дукха я. Республика промышленностерча цу проблемах лаьца дувца а дувц, яз а ду дукха. Цхьабакъда, гІулакх ше латтачара кхы меттахьа доалаш дац хІанз укх сахьате.

ДІаяздаьр **А. САДУЛАЕВ.**

Жа ларга болабеннаб

[illegible] эзар совгІа устагІа ба Надтеречни районе. Царех [illegible] «Горагорский» «Минеральный» яхача совхозашка [illegible]. Цудухьа лаьрхІа жа харгара йола кулгхаш хьаькь ду шин боахаме.

— Соаххара хьожхамаш во дахар тха. — [illegible] «Надтеречное» яхача агропромышленна [illegible] керттера [illegible]. Укхаза хаан 1426 [illegible] 1452 [illegible] ЖаІуве волаш болх баьча С. Мажаева вІашагІъеллача «Овцевод» яхача кооперативе кхаьчача кІоаргагІа кхетадир аз керттерча зоотехника ювцараш малагІа тароташ я.

— Совхозаца договор а даь, азен са новкъостаьшен хьанйцар 455 гектар даьгІенаш, — аьлар С. Мажаева. — Цига оаха тхоай доалаьэра жа [illegible] [illegible] продукци — духхи тхан отта[illegible] [illegible] Цхьадале, цу гІулакхо совхозашта госзаказ кхоачашде [illegible] ду. шоллагІ-хале. Іуд дебалара а пайда баккха[illegible] а тхона никъ хьабел. Укх шера йийтта тонн духхя 1150 килограмм тхан дІачудала лаьрхІа да тхо.

Ала йиш яц кооператорий цхьаккха сатоташ яц, аьнна. Новкъа хеташ дувц цар совхозо шоашта луш йола техника во хиларах, районни банка кулгалхоша шоаш теркал ца барах. Цхьабакъда, тІехьашка бов ла лаьрхІа бац коопе[illegible] цхьан хьаллаьцаб района кхыча боахамашка а вІашагІ[illegible] «Лоачаро», «Боахам», «Деба» яха жа [illegible] кооперативаш. Кастта шоаша даькхха духхи тхан паччахьалхкеига доккха таро йолаш хургья уж.

Теркахой опыт чІоаргІа накъаяргья, аьнна, хет республика кхыча районашка а. Укхазара дараш санна хьалаш дола моттигаш кІезига яц вай долча. Лакхе аьнначунна ІотІатоха лов кооператораша тІа. ийцача госзаказа планаш паччахьалкхено оттабеча боарамал 1,5—2-зза лакхагІа йолга. Долче, продукци яккхарга дІадодар тоъал кІезигагІа хургда.

Даггара кхехкаш ба болх жа лоргача пунктапіка а бригадашка а. Хьалхара тхан центнераш схалашна дІаяхьийтай Витригов Ярали Дибиров Ширпани, Закиев Терму, Зиниев Гаштан керте латтача жа Іуй коллективаш. Раьза ба уж хьалхарча хьокхамашта.

— ТІаккха фу даьл саша жа лоргарий хьашташ кхоачашдара? — хаьттар оаха С. Кацаевга.

— Дика кийчъяьй жа лорга пункташ, эшаш йола оборудовани Іалашъяьй, — жоп делар керттерча зоотехника. — Жа лоргараш болча каст-каста ухаргья автолавка. СовгІаташ доацаш бусаргбац социалистически яхье хьалхле льккхараш а. Царна ахчан премеш хьожаяьй АПК совета президиумо. ТІаккха [illegible] гІергбац наькха йоакхоца еш.

Жа лоргарий болх шии кхаь кІира бІаьхлургба. ЛерттІа кийчоль дІаболабаьб из теркахоша.

М **МУРАТОВ.**

Соахка бІаьстен хьалхарча деношка Ачхой - Мартановски района «Урожайный» яхача совхозе командировке волаш хьалхара вайзар сона бригадир - арендатор Эдильханов Зяудин Пиъ гектар хургдолча кхай тІа нарсаш дІаювш воаллар из новкъостаща. Лаьтта дусташ санна, боккха гІа а бсахаш болхлошта хьехар деш. эшшачоа новкъостал деш вар. Лаьттац йоккха гала шийна духьалэ нийсъелча, из шиі доккхача кулгашца хьибе а елла оатар цо. Иштта из зуваш тхо лаьгташ, тхо зе а зийна, хьатІаъера Зяудин. Тхо малаш да хайча цо аьлар:

Арендатораштa раьза ба

— Укх шера арендагІа оаха хьанйцай 71 гектар, 36 гектара тІа баьццара горох дІайийнай, 25 гектар помидораш я. Иштта, 6 гектар набуц, 4 гектар нарсаш. ХІанз нарсаш дІаювш доахк тхо. Уж дІайийна дала мегаш да тхо цхьан-шин дийнахьа.

— Шун бригада арендагІа йоалача хана кулгалхоша новкъарле ца еш хьасларий шоана эшаш йола техника? — аьнна хаттар дир аз:

— Тхона чІоагІа новкъостал дир совхоза директора Б. Гиреева. Тха доалахьа я кхоъ трактор, иштта балха эша кхыйола техника. ХІанз керттера дар да, баьццадааршта технологе дІамадехха хий тохар, удобренешца подкормка яр, иштта кхыдараш.

Гурахьа вІашагІкхетаргда вай, аьнна, цу хана дІакъаьстар тхо. Бакъда, цхьацца гІулакхаша юха а тетташ, гурахьа укхаза вар нийсдаланзар са Дукха ха йоацца Эдильхановца вІашагІкхетар хилар совхоза профкома председатела кабинете. Бакъда, цунца къамаьл де аьттув баланзар. Сихача гІулакха йодаш вар из. ХІаьта а ше дІанахалехьа массехк дош аьлар цо:

— Соахка гурахьа дика хьувкъам чуэца аьттув баьлар тха. Юхханца халонаш лэ йийзар. Каст-каста нелчаш хулаш. цхьайола культураш чаьпара ханаш тІехьаяха [illegible] дика хьийкъар. ТІаккха, малагІаш да арендаторша дахьа толламаш? Пачхьалкхенга схка помидораш 765 тонн [illegible] план 500 тонн йолаш. ХІаьта, набуц план 184 тонн йолаш, схкар — 263 тонн. Иштта баьццара горох план 5,5 тонн йолаш, схкар 8,5 [illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Лимож яха дукха йоккха йоаца французски город деррига дунена йовзаш я цІихеза йола шиі фарфорови мануфактураш бахьан долаш. ТІехдика фарфор, ше санна кхы йоаца оформлени — иштта визитни карточка долаш лиможски фарфорови хІамаш ю говзанчаш.

«Рейно» яха мануфактура — Лиможе къаьнагІа ярех я. 1849 шера денз хьадоагІаш да цуи истори. Укхаза арахец бІаьш цІераш йола пхьегІаш. сервизаш кийчъяра йола эскизаш оттаяьй укхаза гІорбаьнна болча художникаша Дали, Пикассо, хІаьта заказчикашта юкъе ба — президенташ, королаш, цІихеза йола отелаши ресторанаши.

СУРТА ТІА: фабрика коммерчески директор Жан-Поль Барро продукце образецаш хьахьокхаш ва.

В. ХРЕКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

НИЙСА НИКЪ ЛАХАР

Дукха ха йоаццаш шиі на цІи Сьюзен Эйзенхауэр) сесагаца (йоІ йолча хана хин цхьана ше ваьча городе Казане хилар академика Роальд Сагдеев. Журналистаца Юрий Алаевца ше къамаьл деш цо ювц вай мехкара къамий проблемаш.

— СССР халкъаш социально, культурно дегІаахара, къамашта юкъерча юкъмоттига проблемаш кхы чІоагІагІа иръяла йиш йоацаш пръенний тахан. Хьона хетаргахьа фу бахьан долаш хиннад из хІама, из лер тІа даккхара никъ мичахьа ба?

— Сона хетачох, цун лар де латтар — граждански тІема хана денз а тІехьагІа а вай мехка харцахьа лелаяь къамий политика. Дерригача къамел цхьа къам а хургда. тІаккха лебер эсперанто мотт а хургба, яхаш. мехка дахача, къаьстта а кагийча. къамий традицешка юха ца хьожаш цар культураша национализаци е дог оттийта йола [illegible] хьежаш дагІаш ляьхача цу хаших денихий ауламаш дувл хІана.

Кхетадеш малаpра, нийса хургдацар, деррига [illegible] цу тайпара укхаш керттера хиларах латт аьлча. Общество дегІааха йолаллацарца къамашта юкъера бул шамаш сихденнад. Кагийча халкъий баьти культурен кхы де хІама а [illegible]

Цудухьа сона нийса хет, овлангара мотт лебераш дукхагІа бахаш йола республикаш цига бахача кхы мотт лебеш болча нахага овлангарча къаман мотт Іомабанта гІертилга. Из саг ІатоІавеш а сага эхь деш а хІама дац. Масала кхыча мехка хье кхаьчача, хьа хьай безам ма оттий, цу мехка мотти обычеши Іомае. Сона хетачох, пачхьалкхен метта статус сов бІагал яккхар обществе культура ца тоъар бахьан долаш да.

— Къамий политика даькъе США-гара цхьадола хІамаш хьанйцача бакъахьа дарий-хьогІ вай? ХІанз а тІехьа «малагІча къамах ва» яха графа хІанай вай паспорташ тІа?

— Сона хетачох, [illegible] шиі дукхагІа [illegible] СССР граждани, нагахьа санна шиі къаман культураш [illegible] тІа гІолла ше дІахьокха цун таро хуле. Хьанаргьи вай, масала, Прибалтика, Белгаларча дакъе [illegible] хьал оттад укхаза. Лалла ул [illegible] республика Литва, Латвии, Эстония Латве дукххача бахаьех эрсий мотт лебеш болча нах 50 процент хІана бац [illegible]

бохамашта йола кІийла СССР-е вай воаі кулгашца хьалый аьнна: Союзе шийна товча ваха йиш я сага аьнна хестаеш хьанхайкаль бокъо тахан тІаІоттаенна этнически группай бокъонаштец хьашташтен.

— Тахан дукххача хІамаша хьахьокх, мохк бІарчча хьанйцача, вІашагІа къастара уйла тІех хилар...

— Иштта да из. Цхьабакъда, со дог тийша ва, республикаш цхьаккха дича а Союзаца на Іеш дІакъастаргхиларах бола кхерам сов тІехбаьккха кхайкабеш хиларах. Шиі хана «ше мукъахинца» хинна британски империи хьехаю цхьабараша, цхьабакъда из хьехаяр нийса дац. Цига метрополех дІакъаьстай Англе бийдала база хинна колонии Цар чулар империе керттера рузкъа. ХІаьта вайцига, цу тайпара моттиг аста[illegible] хинна ца [illegible]

[illegible]

— Росс — [illegible]

РСФСР [illegible] республикашта [illegible] номически [illegible] чІоагІа [illegible] Росси [illegible]

— Совхозаца дого. вор а дЫ, эзен са новкъосташен хьайпар 455 гектар дьгIенаш, — аьлар С. Мажаева.

зоотехника Кацаев Сайдахьмада. — Масала, план 1420 центнер йолаш, оаха паччахьалкхенна дIаделар 1452 центнер тха. Карарча шера кхы а йоккхагIа таронаш я.

Дукхача шерашка «Знаменский» совхозе бадара а пайда баккхара а тхона никъ хьа-

ХIаьта яьккха продукци — дулхи тхан оттабьча мальхах паччахьалкхенга дохк. Цкъадале, цу гIулакхо совхозашта госзаказ кхоачашде новкъостал ду, шозлагI-дале, Iул декаттар, районни банка кулгалхоша шоаш тердал ца барах. Цхьабаккъа, тIехьашка бов ла лаьрхIа бац кооператораш. Цар дIаболабь никъ хьаллаьцаб района кхыча боахамашка а: вIашагIчехкай «Лоачаро», «Боахам», «Деба» яха жа леладу кооперативаш. Кастта шоаша даьккха дулхи тхан паччахьалкхенга дохка таро йолта.

Хьалхара тхан центнераш складашка дIаяхьийтай Витригов ЯрIали, Дибиров Ширвани, Заниев Терму, Зимаев Гаштан керте латтача жа Iуй коллективаша. Раьза ба уж хьалхарча хьокхамашта.

Iергбац наьха йоакхо ца еш.

Жа лоргарий болх шин кхаь кIира бIаьхлургба. ЛерттIа кийчо яь дIаболабаьб из теркахоша.

М. МУРАТОВ.

«Изобретателаш Iомабеш хилац...»

Уж дешаш аьнна дIнхеза физик-изобретатель Митчел Уилсон ва. ДIахо цо йоах: «МоллагIа общество дегIааха ловш яле, изобретателаш лорабеш а уж Iалашбеш а хила еза».

Тахан, техника геттара шера яржаш латтача замалехьа уж дешаш керда маIан долаш да. ХIанзарча изобретатела эггара эшашдар — ший болх зехьа ца боабар, пайда нахага кхачар.

Цу деша дика аьттув баьннаб ала мегаргда городерча къона техника станце къахьегаш болча дешархой.

Селхан № 2 йолча профессионально - технически училище ГорСЮТа шин доакъошхочо шоай рацпредложенешта защита йир. Уж ба укх училища дешархо Таскаев Сашах № 55 йолча школа бархIлагIча классера Олейников Игори.

Таскаев Саша ГорСЮТа доакъошхо вола пхи шу даьннад. Из къона изобретатель дуккхача приборий а ловзаргий а автор ва. Тахан цо гойташ я «Квант» яха прибор. Цох пайда эца мегаргба физика кабинеташка, ПТУ-шка, тайп-тайпарча кружокашка.

Цу приборо физика яхача Iилма дукха къайленаш гучйоахаргъя дешархошта. Бокха аьттув баргба из предмет хьехаш болча хьехархошта а.

Олейников Игора гойташ я «Стенд системы управления» яха прибор. Из геттара эшаш я хIанз хьеха йолаьча «Информатика» яхача предмета хьехархошта.

Шин дешархочо гойташ хинна приборащ хоза тоаль, мел эшачунца Iалашъяь я.

Хетаргахьа, училища администрацеє чIоагIъяь рацпредложенеш массанена пайдане хургъя.

В. ПАРХОМЕНКО.
ГорСЮТ-а отдела заведующи.

КЕРДА ТИКА

Хала хьувзар Назрана къаьнача оагIорахьа баха нах промговарни тикаш гаьна хиларах. Дохкара-эцара-ц уж а яцар Iа яха йIаьхий, хIаьта а фуй хьажа мукъагIа чу ца эттача мича воал цар чу.

ХIанз аттача доалача дIахкаьчад из гIулакх. Половинкина цIерагIча улица тIа укх деношка хьаеллаларгья, хьалха «Кулинария» чухиннача помещенена реставраци а яь тоаяьча, кердача тика наIараш. Массехк отдел хургьд цу чу: «галантерея», «трикотажни изделеш», «швейни изделеш», «кIадаш».

Цига ремонтни балхаш даьр райПО-на чуйоагIа гIишлон участок я (мастер М. Гагиев). Раьза ба ремонтникаша шоай тика техача кулга цу чу болх бергбола продавецаш Тумгоева ПIаьтIамати, Сагова Дугурхани.

Кхо эзар сомах кийча оборудовани а оттаяьй тика чу. Укх деноошка чакхдаргда тIеххьара балхаш.

М. КАРАЕВ.

кодаш вар из. ХIаьта а ше дIаваxалехьа массехк дош аьлар цо:

— Соахка гурахьа дика хьувкъам чуэца аьттув баьлар тха. Юкхьанца халонаш яь йийзар. Каст-каста йоачаш хулаш, цхьайола культураш

йолсар. Дале а, баьцадаараш дика хьийкъар. ТIакха, малагIаш да арендатораша даьха толамаш? Паччахьалкхенга ехка помидораш 765 тонн и, план 500 тонн йолаш. ХIаьта, набуц план 184 тонн йолаш, ехкар — 263 тонн. Иштта баьццара горох план 5,5 тонн йолаш, ехкар 8,5 тонн я. Арендатораша баь пайда 72 эзар сом ба. Цох доагора - смазочни материалах, дIадийнача гих, социстрахах, иштта специалисташа даьча гIулакхах деагIар дIадаьлча, бригада хьахинна цIена пайда 30 эзар сом ба. Укхаза кхы комментари е эшац, аьнна, хет сона.

— Хьалха баьцадаараш кхедаь даьлча, уж консервни заводашка, тикашка тхоай лоIамах дохка йиш йоацаш хулар тхо, — йоах Яхаева Маккас, — хIанз тха йиш я договорах уж заводашка, тикашка дIадала, иштта бахача нахага дохка.

Раьза ба совхоза кулгалхой коммунист Эдильханов Зяуддин керте латтача арендагIа къахьегача бригада болхлоша Яхаева Маккас, Юсупова Iашатас, Багиева Хьусейна, Гелмханова Тансас беча балха. Дийнахьара нормаш дикка тIеххоачашъеш къахьег царех хIаране, шоай де дезар ханнахьа а дика а ду.

М. ЧАХКИЕВ.

дунен революци хиларга хьежаш дагIаш яьккхача цу ханах дикхий зуламаш дувл хIанз

Кхетадеш маларра, нийса хургдацар, дерригa гIулакх цу тайпара уйлаш керттера хиларах латт аьлча. Общество дегIааха йолаяларца къамашта юкъера бувзамаш сиxденнад. Кагийча халкъий быти культурен кхы де хIама а деацаш эрсий метта, культура влияннена кIалъяхай. Маларра аьлча, иштта дIачу а эза уж йовяра кхы къаьстта русификаце политика эшаш хIама дацар. Долла хIама ший кхелага хьежжа лерраг Iа хьадоагIаш дар. Вешта, из мичча бесса хиннадале а, тахан гуш да: лаьрххIа законодательни акташ тIа ца яйцачул тIехьагIа кагийча халкъий метташ доврrда, хIаьта царца цхьана — къамий культураш а.

ХIанз демократично тIайе сза решенеш. Нагахьа санна моллагIча республике цунна цIи енна бола овлангара мотт леберий дуккал эрсашха болча наьха дукхала нийсса хилча (Татаре санна), тIаxкха цу шинна а метта паччахьалкхен статус ялара тIехьа хургвар со. Кхетадеш да, практике алкха цхьан татарски метта статус еннаяр аьнна, цунах цун хIама совдаргдоацилга: тIехь-тIайоагIача хан уйла йича (хьалхиийча мича дахаргда, болх мича бергба бераша, образовани мичa йоаикхаргья), дукхагIа късабалбер хIаьта а вета а эрсий мотт хургба.

тIа?

— Сона хетачох, мIаране шин дукхагIа лоархIаргва СССР гражданин, нагахьа санна шай къаман культура гIола ше дIахьокха цун таро хуле. Хьаларгья гаи, масала, Прибалтика, Белгаларча даькъе аьрдагIа хьал оттад укхаза. Лалла улл кхо республика: Литва, Латвия, Эстония. Латве дуккхача бахьанех эрсий мотт лебеш бола нах 50 процент хIана бац аьнна ба, Литве — овлангара баха нах — 80 процент, Эстоне — 60 процент. Эстонцашта гу, къаман-паччахьалкхен лоаттамах дерригa дешаш Литве дукха хало йоацаш, арг вай, бIарччача къаман референдума наьъаца къестаде йиш я (халахете а, из деш дац), хIаьта вайцига, аьнна хет царна, нагахьа санна хьал хувцара хIанззе а цхьа хIама ца дой. Цхьан-шин шера кхыча къамел бола нах дукха чу а баьржа, хIанз Латве доаллар хургда. Вешта аьлча къаман овлаш бух тIа соцалах да деш дола къамаьл. Цу тайпара уйла йолаш хиларо хьахьокх — уж овлаш шоай мехка дусарделаш «лораде» дезаш йолча законоположенеш бIарччa пакет. Цу цхьан ханна дуккхача кхычар а иштта законни хаттараш отт эстонцех боацача бахача наьха бокъонех, овлангарча бахача наьха викал а воацаш, укхаза е цига вахача сага бокъонех лаьца.

Сона хет, тахан уттача

а стабелаш соцIаш «...» а дош юкъедоалладе — иштта вайнга керттера ... IаIамон ресурсаш дукхьал Союза дега юкъе — Россе — хургъенна я.

РСФСР-ан кхыча союзни республикаштеи юкъера экономически бувзамаш совчIоагIа хиларах наьха санна хьашт я царна Росси. Шин лоIамагIа цхьаьнкха а дIахадаргьяц цхьатарра бокъонаш, вIашин гIойле йола юкъмоттигаш ларде ядача, лерттIа лелаеча творчески барт-цхьоагIонах, цу тIа а тоъал чIоагIа вIаши ювзаенна культураш а хилча. Нагахьа санна цу тайпара лерттIа йола политико-экономически юкъмоттигаш юххьанца деиз юха вIашагIехьъяхен чIоагIъен, езаш хуле ше да гIулакх. Воай Союзах, кхы де хIама а доацаш, вай даргмадий аьнна хета а дезац. Керда политически партеш хьахилар — ца хилча яргйоаца процесс. Паччахьалкхен экономикерчея къамий политикерчен гIулакхашта политически плюрализмо еча елиянех лаьца аьлча, цу гIулакха вай хIанзчул тIехьагIа Iомадала деза тайп-тайпарча партешта юкъера полемикен къовсамий боахама институтий гIулакхех дIакъестаде. Из Iалаьмате лоархIаме да: политически совле яккха гIертарашка экономике а общество а кегар ца белчийтар. Соня хетачох, вай мехка кегао боацаш ба, тIаккха вай нийса никъ лаха аьттув а ба.

(АПН).

ФРГ. Миллион совгIа сагвIашагIкхийттавар Къулбаседа Рейн-Вестфале Лаьтта йоккхача промышленни центре Дюссельдорфе чакхъяьннача цIейна хетаьча карнавальни шестве мелдар юкъарчал доацаш шоашта бIарга а гуш.

Эзараш тайп-тайпара бесаш долча гирляндашца, зизай цIовнашца хозъяь я город. Фо чудола бIаьц - шараш сигала урагIдахийтар. Массехк сахьата хиннай карнавальни шестви. Цига дакъа лоацаш хилар Федеративни республикерча тайп-тайпарча городашкара 60 совгIа фольклорни групшеи ансамблаши. Карнавала лаьрххIа хьийха йоалаяь хиннай Бразилера халхара коллективаш.

Дюссельдорфе хинна массехк города историе чукъ йоккхагIйола карнавал хинча дIаэттар, белгалдаьккхар карнавальни комитета вихалаша.

СУРТА ТIА: карнавал йолча хана (Германи вIашагIтохара символ санна тIама хилар традиционни берлински чан ... вIашагIхоттар).

АП-ТАСС телефото.

Кегар

Озиев Вахах Назрановски РОВД ГАИ вокхагIвола инспектор хинна дукха ха яц.

Тоъал хувцамаш хиннад райотдела балха тIа укх тIеххьарча хана. ХIанз цу отдела подразделенешка керда кулгалхой баьхкаб. «Застойни» оалача хано толхабинза, перестройка къоабалъеш нах ба уж. Цудухьа наха догдоах хьалха укхаза хинна кхоачамбоацараш дIадаргхиларга.

Тахан оаха дош лу Назранерча РОВД болхлочоа В. ОЗИЕВНА.

— Районе хиннача аварей статистикага хьежача гуш да бехке болча водителашта юкъе геттара дукха паччахьалкхен транспорт лехкараш болга. Тамаш е йиш йолаш хIама да из, аьнна, хеталала мег цхьабараштa. Ховш ма дий, вай бувцараш профессионалаш оала нах болга. Долче, говзал а опыт а цар йоккхагIа хул. Бакъда, из иштта дар, аьнна, кIезигл уш яц цу водителаша еш йола тайп-тайпара зIамига а йоккха а нарушенеш.

Фу бахьан да цун? Сога хаьттача керттердар — автотранспорта эшшача бесса тIахьожам ца хилар. Из лоаттабе безача предприятей кулгалхоша из лоархIаме болх тесса бита хилар.

Май бетта массехк рейд йир тха инспектораша районерча предприятешка. Геттара тамашийна хIамаш дар тхона гуйдаьннараш. 23-ча мае «Сельхозхимия» яхача РПО кхаьчар тхо. Укхаза хила езача 81 машинах 47 мара яцар бийсана гараже латташ. Юхенига 34 машин мичай ховш яцар. Уж шоабезам болча хехка мукъбитабар водителаш. Цул совгIа, кхоа лаьттарех дукхагIъяраш тормозной системаша, рулевой управлене, спидометраша болх ца беш яр.

Укх боахаме лелаеш яц путевой листаш, цхьанкха тайпа лорий контроль яц рейсагIа водача водитела. Иштта «йиццъеннай» укхазарча кулгалхошта техосмотр е еза график а.

Цу предприяте хинначул дикагIа дацар «Назрановское» яхача РТП хинна хьал а. Лоалахошкара «опыт» хьэийдачоа тара да цигарча водителаша. Инспектораш тIакхаьчача IуйрIийна 40 машина мичай ховш яцар. Кхетадеш да, уж лехкаш бола водителаш паччахьалкхен пайда боаккхаш ца лийнилга.

Автотранспорта технически хьалашта тIахьожам лоаттабеш болча кулгалхоша беш бола болх геттара ледара ба укхаза.

Масала, А. Шонхоева лелаю ММЗ-554 яха машина вIалла номераш а йоацаш яр. Бокъонаш телхаеш хьаязъю цу водитела путевкаш а.

Цу IуйрIийна коа йисача машинех 15-не спидометраш болх беш яцар. Иштта, 57-38 ЧИТ номер йола ГАЗ-53 яхача машина спидометра тIа латтачох теше, цу машина кхо километр мара никъ баьбац. Бакъда, путевой листага хьежача 15 эзар совгIа километр, яхай из. Цу тайпара яр кхыйола машинаш а. 73-18 ЧИЗ номер йолча машинай — 24 эзар км, 94-54 ЧИД номер йолчун — 34 эзар км, 09-62 ЧИМ номер йолчун — 32 эзар км.

Геттара воча хьале да МСО яхача организаце гIулакхаш. Май бетта 31-ча дийнахьа укх боахама балансе йолча 44 машинах цхьаь цаI предприяте коа яцар. Дукха я цигарча водителаша паччахьалкхен транспорт шоай доалахьа йолаш санна лелаю. Цу дешах уж шекбаха ловш вац МСО кулгалхо М. М. Дударов а. Цхьаккха тайпа тIахьожам бац укхаза кхыча кулгалхой сагIорахьара а. Цунна тешал деш дар май бетта 8-ча дийнахьа хиннар. МСО къахьегаш волча М. К. Албогачиевс ший гIулакха КамАЗ лехкаш Ростов-Баку яхача трасса тIа кхыча машина из тIа а теха, цхьа саг вийра, шиъ чIоагIа лозавир. Из хатар ца хилийта йиш яр вIалла хала доаца цхьа гIулакх чакхдаьккхадаларе — шоай ханнахьа водителашка машинаш дIаувттаяйтаяларе.

Цу доккхача хатарах масаI хиларий МСО кулгалхошта? Хиланзар. Иштта мара кхы мишта кхетаде деза инспекци енача дийнахьа гараже даьллар. Хала-атта хьагулъяча 11 машинана юкъе 8 дIалелийта бокъо йоацаш яр. Тоаянза яр тормозаш, рулевой управлени, «оапаш бувцар» приборaша.

Цу кхаь организаце хинна Iац вай мел дийца кхоачамбоацараш. Цунна тешал деш я ГАИ статистика.

ХIаьта фу эш вай дийца кхоачамбоацараш дIадахара? Эшац дукха ахчей-рузкъен Эшар да транспорт лелаеча организацешка дисциплина чIоагIъяр, кулгалхочо ший декхар дизза кхоачашдар.

ШОАТТДЕН НОМЕР

Даьй хоза гӀулакхаш, дика оамалаш

◆

ДУНЕНГА БОДА НИКЪ

Ха яха саг ва Малгобеке вaха Арсамак-наькъан Нах-хьажий Абукар. Цо ше яхачох, бӀаьра вайнавеце а, цунна гаргагӀерташ из. Цхьабакъда, шерий дукхало соттаваьвац из. Болара а хьодеча хӀаманна а кадай ва из.

Укх деношка тха корреспондента массехк хаттар дир цунга.

— ФУД ХЬОНА ЭГГАРА ХЬАЛХА ДАЬИ ОАМАЛАШЦАРА ДАГАУХАР?

— Уж-м дагардаь варгвоацаш дукха да. Царех кӀезига яздаьдац. Цхьабакъда, кхоачам болаш дувцац вай цӀагӀа, кова, догӀа тӀа цӀено ена, унахцӀено чӀоагӀъеча даькъе гӀалгӀаша а нохчаша а леладаьрех. Ха дӀа ме йода дицлуш доагӀа уж. ХӀаьта царпа юкъе кӀезига дац хӀанзарча поахалашта пайдане дар. ӀилманхоЙ теркам тӀаозаргбар, вай къам адамлен цивилизацена юстара ца лаьтталга хьахьокхар.

Эгтара хьалхара дош ала [illegible] сона вайнаьха хьаьоза кӀенах. Из бӀарчча [illegible] дар. Тахан санна [illegible]гадоагӀа сона, дийза лаьтта мегеш, базбарий оалаш хиина метташ, гӀажа бедарий гӀайбаш, лоа санна кӀай кисеш, ахьа юврагӀаш. ХӀара дийнахьа цӀено йора хьаьша цӀагӀа кхалнаха, мехкараша. Нийгаш хьожаш хулар пар дечунга, цӀагӀа лостам бе Ӏомалора уж. ТӀехьагӀа, боккха хилча, маьре бахача накъадоалар царпа из.

Геттара во бунцар цӀагӀа лостам беш боаца истийн мехкарийн. Цу тӀа гӀолла тӀехбеттамаш даь хацаш дика дагайоагӀа сона.

— ТӀАККХА НАХ ШОАШ МИШТА ЛЕЛАР?

— Цох-м бӀаьрча книжга язде метартдар. Цу хана дика лархӀацар верста, [illegible] хилар. Из [illegible] хитийта гӀертам дукха хӀама дарах оазалора кагин нах, къонахий. Масала, зӀамсаг ваьзий лоархӀар, нагахьа санна уйна тӀа хьына ваьина на Ӏовижачул тӀехьагӀа цун юкъа кӀалгӀолла циск чакхдоалаш хилча. Букъа тӀа мара тхьовса йиш яцар. Ӏовижача кулгаш тӀехкарал кӀалеи баламал лакхеи даькача эхь дар. Цуахьа вар цу ◆ ханара зӀамсаг [illegible]

Малсагнаькъан дезал

Орджоникидзерча Пожарни Сийлен музее я революци хинначул тӀехьагӀа Владикавказе пожарни командана кулгалдаьча Мальсагов ГӀайте Тухана хетаяь стенд. Цу тӀа дуйц Тухана вахарах а по даьха хиннача толамех а. Лоаццача хана цу командах дика вӀашагӀъелла организаци хьае карагӀдаьтар Тухана. Ерригача Къулбаседа Кавкасе дигагӀварех лоархӀар из. ТӀехьагӀо. Къулбаседа ХӀчрийчени ГӀалгӀайчени цхьан вӀашагӀъеллача пожарни охрана управленена кулгалде оттавир Мальсагов. 30-ча шерашка Кара-Кумашка гӀолла хиннача автопробега командир а хиннав из. Ӏаьдала гӀулакхаш кхоачашдарал совгӀа. Ӏилман болх лелабеш а хиннав Мальсагов Тухан. Чопапа цӀераш йоаяра хьакъехьа массехк Ӏилман болх язбаьб цо. Даьхача толамашка хьежжа, дукхала белгалваьв из правительства совгӀатацца.

Амма, Мальсаговна [illegible] документашт 1937 шера [illegible] [illegible] бахьан [illegible] вахара нийкъ тахка хала дале а, из де хьожаргда вай.

Тухана из Мальсагова ГӀайта Яндаре ваьхав. Россе Японена хиннача тӀем тӀара инвалид а волаш цӀавеча цо шиъ ниа, ружъа дӀадахийтар шиъ берашка дешийтара. КӀаьнкаш шиъа Назсарерча школе деша оттабир цо. ХӀаьта тӀехьагӀо Орджоникидзе [illegible]

ТӀем тӀа. Тухана эггара дикагӀа вола доттагӀа — хӀинре Дзахов вийра. Ги а делла

дӀадихьар по цун дакъа штабе. Вийча новкъост цӀавахьа бокъо а яькха, поездаца Владикавказе хьалдера цо цун дакъа.

Исторе оагӀош

Юха тӀем тӀа вахача, Нарра яхача городе хала чов йир Тухана. Цун даьшка каьхат дера, шун воӀ вийпав, немций мехка дӀавеллав, аьнна. Амма, из бакъдацар, бӀарчча шу госпитале а даькка, човнах вийрзар Тухан. Эскаре гӀулакх дарах мукъа а валийта, цӀавайтар из. Ший даьна дукхьала вахача, цунна вовзанзар из.

— Хьа воӀ ва со, бӀаргагуций хьона со, — аьлар цунга Тухана.

— Са воӀ вийнав, со бӀарган [illegible] — аьлар [illegible] воӀ

ТӀехьагӀа, 1937 шера Тухана сесагах кхийттар пожарни охрана управленей Мальсагова заместитель хиина Ченараули Тарас.

— Тухана язбаьча Ӏилман балхах 30 эзар сом гонорар деннад сона. Цу ахчах Орджоникидзе цӀенош ийцад аз. Из ахча шоана доабӀаш дар, цу цӀеношка дӀагу а дахе[illegible]

Мальсагов Иналкъа. Советски правительства доакъош хо ше волча хана, ГӀалгӀайчей Нохчийчей вӀашагӀтохилга хайча, из гӀулакх кӀал тийшаболх болаш долга кхетаъа даь, цунна духьала хиннав Иналкъа. Из бахьанлолаш Ростове дӀавахар из. ТӀехьагӀа цигарча крайисполкома председатела заместитель хилар Мальсагов. 1936 шера Казахстане Джамбул горде кхелхав из.

Цар воша, Мальсагов Мухьмад, Ростове прокурор волаш болх беш хиннав. Цигара Москве юридически института (хӀана МГУ юридически факультет) ректорахьа хьожаву из. Даймехка тӀом болча хана Москверча ополчене дакъа лоацаш хиннача Мухьмада чов йир. Цунах верзалца отпуск а сийна. Орджоникидзе вера Мухьмад. ХӀаьта цигара Казахстане Ӏовахьийтар из. 1956 шера, Грозне прокурора хьожаваь Мухьмад цӀавоцча хана, поэле инфаркт а хиина кхелхар.

Ше партизан а волаш [illegible] Мальсагов Салам. ГӀалгӀай автономни областе финансай наркома хиинав. 30-ча шерашка Туркестане басмачашца тӀом бе хьожаваьвар из. 1941 шера кхелхав Салам.

Ниттa хиинаб ГӀайте къонгаш. Ниттa хиинаб ГӀалгӀай мехкара кхы а дукха интеллигенташ. Шоай [illegible]

А.-Г. Угурчиев

ЦХЬА ДИ ДӀАДОДАЦ...

Керда газеташ эц аз
каст-каста.
(Хьалха-м нагахьа
эцацар уж).
Са-м духхьал корта
болалу кхеста
Цар тӀа мел яздаьр аз
Ӏодешаш:
Цхьаццахь вӀашагӀъеллай
массехк парти,
Цхьаннахь рэкитераш
чухьийлхаб,
ХӀаьта [illegible]
доацаш пхьер-марта
Хийла дезал пхьерах
бийшаб.
Укхаза къизал,
Ӏазац доал хьалха —
Шоайла вӀаши хӀалакбе
ба кийча
Укхаза бершанбаьнна
бурлаш ба халха,
Укхаза бяла бац шоай
ружъа хилча.
Цхьаннахьар дӀаккхухь вай
ташкаш йохка,
Бакъдар хьаала лоош
цхьаккха вац.
Бокъонца, ма дарра хьал
техка а тахка
Цун бӀеха [illegible]
[illegible] дац
Есарал кхувл.
кооператораш,
Качъух шийй дахьа
цхьаьола воӀ.
Хеза хӀама дий дувцаш,
я оалаш
Лер йоацаш яйя дӀайоал
хийла йоӀ.
Туркаш-месхетинцаш лел
цӀенош доацаш,
Палестинцаш [illegible]

САЛОӀАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 9 ИЮНЬ

В. И. Ленина цӀерагӀа майда. 19.30. Городерча эстради оркестра концерт.

СалаӀара йола городской центр С. М. Кирова цӀерагӀа парк. 7.00. «УнахцӀено» яха клуб. 8.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 9.00. Барзкъаш дахеи теген Ӏомабу курсаш. 10.00. «Я лиру посвятил народу своему». Литературно-музыкальни композици. Нохч-ГӀалгӀай поэташцеи яздархошцеи вӀашагӀкхетар. Болх беш я книжни базар. ЦӀагӀарча библиотекай мини-выставка 20.00. Хроникально-документальни фильмай демонстраци.

«Машиностроитель» яха кинотеатр. 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цӀерагӀа ДК. 8.00. Барзкъаш дахеи теген Ӏомабу курсаш. 8.30. Машинкаца язъаш хӀамаш е Ӏомабу курсаш. 12.00. «ЦӀагӀара медсестра». яха курсаш. 15.00. «Дизайн быта» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 18.00. Балетни студи.

Н. К. Крупскаяй цӀерагӀа ДК. 10.00. Технически творчества кружок. 11.00. «Фаьлгах ловзаш да» яха утренник. 14.00. Барзкъаш дахеи теген Ӏомабу курсаш. 18.00. «УнахцӀено» яха клуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 12.00. Къоначар цӀей. 12.00. Игротека. 14.00. «Дебют» яха халхара ансамбль.

«Садко» яха бассейн. 17.30. «Икар» яха спортивно-могашалла инвалидий клуб.

С. Орджоникидзе цӀерагӀа стадион. 10.00. Яйгача атлетиках йола НГӀАССР-а чемпионат.

«Луч» яха стадион. НГӀАССР клубашта юкъера футболах йола яхьаш. 17.00. «Динамо» — «Факел».

КӀИРАНДИ, 10 ИЮНЬ

В. И. Ленина цӀерагӀа майда. 19.30. Пролетбата цӀерагӀа ДК духовой оркестро ашарал локх

СалаӀара йола городской центр, С. М. Кирова цӀерагӀа парк. Яйгача промышленносте [illegible] 7.00 «УнахцӀено» яха клуб. 8.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Барзкъаш дахеи теген Ӏомабу курсаш. 10.00. «Шоана, яйгача промышленноста болхлой!» ашарий-инструментальни ансамбла концерт. 20.00. Хроникально-документальни фильмай демон[illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 ИЮНЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Маман, папам, сон».
9.05 — Шера ханаш. Июнь
10.05 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 11-гӀа сери.
11.00 — «Бурда моден» хьагойт...
11.30 — Отелло Профацио дӀаоал. (Итали).
12.00 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
12.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — Камеруна сборни. Италера передача.
13.30 — «Меридианы дружбы» яха шоллагӀа Дунен халкъашта юкъера фольклора фестиваль. Заключительни концерт дӀакъовлара церемони. Киевера передача.
15.45 — Гуш дарей — теша хала дарей.
16.45 — Мультфильм.
16.55 — Политически диалогаш.
17.55 — Лаьтта — вай юкъера панорама.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. СССР сборни — Румыне сборни. Италера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Искатель приключений» яха режиссера К. Кийска фильм. (1983 ш. Духхьашха).
23.10 — «Малинин Александра бал».
00.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Ожидание полковника Шалыгина» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.40 — УССР Черкасски пачхьалкхен хора концерт.
10.10 — «Если вам за...».
10.55 — Коллаж.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — Эрсий мотт.
16.00 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.30 — «Дикалийна — коьрта тидам» (нохчий меттала).
18.00 — Рябинушка» яха концерт. (Юхагойтар).
18.30 — «Под знаком «Пи», 1-ра дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, Ӏераш!
20.15 — «Под знаком «Пи», 2-гӀа дакъа.
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Под знаком «Пи», 3-гӀа дакъа.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Итале сборни — Австре сборни. Италера трансляци.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразиле сборни — Швеце сборни. Италера трансляци.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттаI
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Ӏарбий ВӀашагӀтехача Эмиратий сборни — Колумбе сборни. Италера передача.
9.15 — «Частная жизнь» яха субтитрашцара художественни фильм.
10.55 — Союзний республикий кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
11.25 — «Делай с нами, делай, как мы, делай лучше нас».
12.25 — «Браво, Альбер Лолиш» яха художественни фильм. (Духхьашха).
14.00 — Документальни фильм.
14.20 — Коллаж.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Кинопрограмма.
18.05 — «Терка йистехь» яха музыкальни программа (нохчий меттала).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. США сборни — Чехословаке сборни. Италера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН (с сурдопереводаца).
21.40 — Теннис. Францера йийла чемпионат. Францера передача.
22.40 — «Школьные друзья» яха художественни фильм. (ГДР. Премьера).

10 ИЮНЬ

КӀИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Ӏуррехьа.
10.00 — Даьханна гӀулакх деш.
11.00 — Ӏуйрийнара самукъадолийта программа
[illegible]
12.30 — УнахцӀено.
13.15 — «Педагогика массарна а» (прямой передача).
14.15 — «Лебединое озеро» яха спектакл.
16.40 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.55 — «Экологически бумеранг» яха ӀалашбоагӀарашта йола публицистически программа.
19.10 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 12-гӀеи, 13-гӀеи сереш.

11 ИЮНЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Гуш дар — теша хала дар.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 12-гӀеи 13-гӀеи сереш.
11.20 — Халкъа мелодеш.
11.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразиле сборни — Швеце сборни. 2-гӀа тайм. Италера передача.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Берий сахьат. (французски метта урокаца).
17.15 — Вайн экономикен. Цхьанара предприяти.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «Карма». Йоазонхо А. Хейдона, Н. Рериха доттагӀчун кхелах.
19.00 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 14-гӀеи 15-гӀеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — Джазови портреташ.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Англе сборни — Ирланде сборни. Италера трансляци.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Ваьццара патруль» яха берашта дола фильм.
9.30 — Футбол. Дунен чемпионат. США сборни — Чехословаке сборни. 2-гӀа тайм.
11.30 — Русское эрсий музыка телефестиваль. 1-ра передача.
15.15 — «Миссия» яха документальни фильм.
16.20 — «Дийна меразаш» яха телефильм.
17.00 — «Детектив» яха НГӀАССР театр-студи» (27-ча апрелера юхагойтар).
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.00 — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Коста-Рика сборни — Шотланде сборни. Италера [illegible]

гIолла тIехбеттамаш дав хаиаш дика дагайоагIа сова,

— ТIАККХА НАХ ШОАШ МИШТА ЛЕЛАР?

— Цох-м бIарчча книжка яздe мегаргдар. Цу хана дика лархIацар верста, гай дIадаха хилар. Из ца хилийта гIерташ дукха хIама дарах оазлора [illegible] гий нах, къонахий. Массала, эIамсаг вэдий лоарла, эIамсаг вэдий лоархIар, пагахьа санна уйна хьана вальна из Iо-тIа хьана вальна из тIехьагIа цун вижачул кIалгIолла циск чакхдоалаш хилча. Букъа тIа мара тхьовса йиш яцар, Iовнжача кулгаш тIехкарал кIалcн баламал лакхеп даьхача эхь дар. Цудухьа вар цу ● ханара эIамсаг озадаь аьса тай санна дегI долаш, нийса доацачох лоралуш.

Дошо санна цIена лелар мехкарий. Эггара тоаргдолчча тайпара дувхар цар барзкъа, доал дора керта мосашта, тоам боаца а ца доагIа а дош, аьнна, бIехъяцар шоай баге.

Гаьнарча наькъа ваха цIавеча дегIа тIа хий кхарза вицлацар цхьаккха, хан-ханнахьа модж йоашар, мекх тоссар, кога а кулга а мIара дIайоаккхар. ТIаккха мел доккха эхь дар яьста коч йолаш, дIаболланза чопилг болаш, юкъах хьерчаш эза тIехкар доацаш наха бIаргавайтар...

Эггара лоархIам болча гIулакхех цаI дар кхача баар. Цу хьакъехьа де йиш йоацаш дукха дар. ХIама дуача хана эздел да лорадар, вIаьхвалар, кхычунна хьалхашка кховдар харцахьа лоархIар. МассагIа дар уж халкъо хьаххеллари лорадеш леладаьри.

Вахаро дIа ма беххара бар тIабувха гIирс. ХIанз санна дукха барзкъаш дацар цу хана, цхьабакъда, долаш дар лорадара, ханнахьа дуттар, аьшк тохар. Iодаьккхача миччахьа Iо кхоссацар. Халахете а, таханарча кагийча нахен мехкарашен уж гIулакхаш кхы Iаяха теркалдац.

— МАЛАГIА ХЬЕХАР ДЕРГДАР IА КЪОНАЧАРНА?

— Эггара хьалха: шоай даьй эхь-эздел, гIулакх дIа ма къасталда шох. Атта дацар тха ханара законаш леладе. Цхьабакъда, кIезигал-доастамал аьттехьа йитацар, вочоа викъ бехкар.

ДIАЯЗДАЬР М. КАРТОЕВ.

гов, Тухан. Чолаца цIерыя йоазра хьакъехьа массехк Iилмац болх вэбаьб цо. Даьхача толамашка хьежжа, дукхаза белгалваьв из правительства совгIаташца.

Амма, Мальсаговна мел тийна совгIаташ, грамоташ, документаш 1937 шера цун цIагIа чухьекхача хана дIа а [illegible] дайна дIадьашал. [illegible] тахьа хала дале а, на де хьожаргда вай.

Тухана да — Мальсагов ГIайта Яндаре вэьхав. Россе Японеца хиннача тIем тIара инвалид а волаш цIавеча цо ший виз, рузкъа дIадахийтар шийна берашка дешийтара. КIаьнкаш цкъа Наьсарерча школе деша оттабир цо. ХIаьта тIехьагIо Орджоникидзе вача а хайна, цига дешийтар цо царга.

Толамца гимнази а яьккха, Петербурге лакхерча пожарно-технически училище деша вода Тухан. Из яьккха ваьлча Германе практиках хул. Империалистически тIом болабелча, эпсар а волаш эскаре вода из. ТIем тIа гойтача деналах «Георгиевски жIарг» а лу цунна.

а валийта, цIапайтар из. Ший даьна цухьала вахача, цунна вовзанзар из.

— Хьа воI ва со, бIаргагуций хьона со, — аьлар цунга Тухана.

— Са воI вийнав, со бIаргаш а дайна хIама бIаргагуш вац, — аьлар къаьнача ГIайте. Халла вайзар цун ший воI.

ТIехьагIа, 1937 шера Тухана сесагах кхийттар пожарни охрана управлене Мальсагова заместитель хинна Ченараули Тараз.

— Тухана ялбаьча Iилман балхах 30 эзар сом гонорар денлад сона. Цу ахчах Орджоникидзе цIенош нийцад аз. Из ахча шоана доаьIаш дар, цу цIеношка дIачу а дахе, даха шоашта, — аьлар цунга Ченараулес.

Цхьабакъда, шоаш мел лайнар а из цу хана шийга йистхила вухьаш ца хиннилга а дагадеха из къамаьл хьатIаэцанзар Тухана сесагас.

Мальсагов Тухан санна денал а долаш, нах лоархIаш кхы къонгаш а хиннаб ГIайте. Кировца цхьан лийина, кIайчарца тIом бaь вар

неваьлли ... а еша; Орджоникидзе вера Мухьмад. ХIаьта цигара Казахстане Iовзахьийтар из. 1938 шера, Грозне прокурорала хьожаваь Мухьмад цIавоьча хана, поезде инфаркт а хиния кхелхар.

ЦIе партизан а волаш кIайчарца тIом баь Мальсагов Салам, ГIалгIай автономни областе финансий наркомхиннав, 30-ча шерашка Туркестане басмачашца тIем бе хьожаваьвар из, 1941 шера кхелхав Салам.

Иштта хиннаб ГIайте къонгаш. Иштта хиннай ГIалгIай мехкара кхы а дукха интеллигенташ. Шоай са ца кходеш, шоай халкъ паргIат даккхара тIехьа къовсам лоаттабаьб цар. Тухаш цун вежарийи санна хиннача къонахий сий дола цIераш йицъяьлийта йиш яц вай.

СУРТА ТIА: Владикавказа пожарни команда. Мальсагов Тухан аьтта оагIорахьара воархIагIвар, лохера шоллагIа мугI).

М. ЧАХКИЕВ.

Укхаза баьа віц шоай рузкъа хилча.
Цхьаннахьар дIакхухь вай танкаш йохка.
Бакъдар хьаала лоши цхьаккха вац.
Бокъонца, ма дарра хьал техка а тахка
Цун бIеха овла хьабовзийта лац.
[illegible] кооператораш.
Качъух ший даьн цхьанола воI.
Хеза хIама дий дувцаш, я оалаш
Лер йовцаш яйя дIайоал хийла йоI.
Туркаш-месхетинцаш лел цIеноп доацаш.
Палестинцаш санна гIалгIай бах.
Дукха беций цхьанна даькъе боацаш
Тахан хало оэш бола нах.
Кердача дено фу дахь-хьогI, яхаш
Кхаьнцахьа дийкъа дах гIалгIай къам.
Нийсхо ялийтар даьлагар дехаш,
Из ловш хьадоагIа хийла Iоткъам.

КIИРАНДИ, 10 ИЮНЬ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 19.30. Пролетбата цIерагIа ДК духовой оркестро ашараш локх.

СалаIара йола городской центр. С. М. Кирова цIерагIа парк. Йигача промышленноста болхлой Денна хе[illegible] дам. 7.00 «[illegible]» яха клуб 8.00. «[illegible]» яха футболни клуб. 9.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 10.00. «Шоана, йигача промышленноста болхлой!» ашарий - инструментальни ансамбла концерт. 20.00. Хроникально - документальни фильмай демонстраци.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00. Технически творчества кружок. 14.00. Барзкъаш дахен теген Iомабу курсаш. 15.00. «Къона ленинец!» яха берий кинотеатр. «Знак правила движения, как таблицу умножения».

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00. 13.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 13.00. «Ветеран» яха клуб.

Йиша йолча хIама даар

Беламе дувцар

— Со балха я, хIаьта цIагIа хьаша ва. Хьо маца венав, воша.

— Диъ сахьат да со хьога хьежа. НаIарах чIега баллацар.

ЦIагIа хьачу а вена, да хинна воаллаш ва со.

— Юрта бахачар цIеноштa чIегаш деттац. Го баьккха хьай нах ба. Меца хургва хьо. Шеддар холодильника чу латт. Аз сиха хьадохьдергда даа хIама (пишка тIа яй оттабу).

— Баркал! Аз хIама диад.

— Холодильника чу лаьттар хьанийцарий Iа?

— Аз цох кулг техадац. Истола тIа латтачох кхоачам бир аз. Даа хIама чам болаш кийчду Iа, йиша. Городерча тха столове кийчдечоа вIалла тара а дац.

— Фуд Iа диаьр?

— Суп, котлеташ, шура меччий.

— Из деррига истола тIа латтар?

— Латтар! Кхы мичахьа хила дезаш дар из?

— Холодильника чу хьежавац хьо?

— Сона санна эшар из? Укх яьчу дар кхоачам хиллал даа хIама.

— ВанагIа, фуд Iа дувцар? Со мара саг вац укх цIагIа даа хIама кийчдеш. Сона дика дагадоагIа, истола тIа дуачох хIама ца лаьтталга.

— Юха ма гIерта, йиша, даа хIама кийчде хоши-м даьра я хьо. Супа ши оаркхинг Iочутехар аз.

— Ай, укх цIагIа ца хинна суп мишта йиаьй Iа?

— Иштта дIайиаьй-кх. ДIа латтача яь чура Iо а етта.

КIезиг-дукха тух тоха-м дийзар цох.

— Цу яь чу лаьттар йиаьй Iа?

— Гаций хьона, яй баьссабеций?

— ЧIоагIа меца вар хьо?

— Сел чIоагIа а вацар.

— ТIаккха хIама хилари хьона?

— А, цхьа дIинг-м даьлар. ХIана хет Iа?

— Кер дика ба хьа.

— КъинтIера ялалахь, йиша, пхьерах даьхад мотт сона ал шо.

— Цох дац аз дувцар. Мишта дIаккхетавергвар аз хьо — яь чу хиннар суп яцар.

— Щи яхар-м яцар из?

— Биболт, суп оаха Iуйрийна дIайиаьяр. ХIаьта цу яь чу юхейисар Iочу а етта, оаркхингаш дилаь хий деттадар аз. Чубеча Iатта дIаяла дагахьа.

— Беташ бу Iа, йиша. Суп чам болаш яр.

— Аз бегаш бац. Суп яц Iа йиаьр, пхьегIаш йила хий да.

— ПхьегIаш йила хий? Тоъаргда хьона бегаш бе.

Тха заводской столове ечул дикагIа-м яр из.

— Аз дувцар бакъ да. ПхьегIаш йила хий да Iа суп я яхар.

— Ай, юртара пхьегIаш йила хий городерча супал чам болашагIа хул?

— Сона дикахетар де гIерт хьо?!

— Котлет мичара ийцар Iа?

— Оархкинга чу уллар.

— Из диар Iа?

— Хоза а хеташ. ХIана хеттар Iа?

— Иштта дIаяхар аз-м.

— Котлеташ а истола тIа латтацар ала-м гIертац хьо?

— Оаркхинга чу иллар еттача маькха чIегиаг яр.

Сарахьа Барбоса яла, аьйна, из Iойиллаяр аз.

— Iа дувцар-м хьоикал а кIомагIа да. ТIаккха пела чу лаьттар шура яцар?

— Даьра яцар, са воша.

— Чама-м тикашка йохкачул вогIа яцар из.

— Цул тIехьагIа хIама ца хулаш висарий хьо?

— Цхьаккха хIама хиланзар. Сел хьаьна еце а, шура-м во яцар.

— Шура менна пела дила а ца кхувш, цу чу хий Iочу а детта, балха яха яр со. Бехк ма баккхалахь, из иштта нийсдаларах.

— Iа хьадувцачох, Iатта тийша болх баьб аз, йиша.

— Даьра Iа наьха санна къа ма хьийгад. ХIанз хIама дуаргда вай. Ераш котлеташ да, борщ я.

(Воша хIама даа волалу).

— Ма чам болаш а даI Дулх малагIа да?

— Бежана дар.

— Оаша сенца кхоаб-хьогI бежанаш. Иштта чам бола котлеташ городе цкъаь цкъа диаьдац аз. Тха столове цу тайпара дулх вIалла бIарга а дайнадац. Импортни-м дац ер?

— Даьра дац. Тха совхозера йица да-кх.

— Укх тайпара котлеташ йийсделча тха столове гIар эккха а тарлора. Царга баьнабац городе баха нах.

— ХIана? Чамза да?

— Фу дувц Iа! Геттара чам болаш да-кх. Тхо полуфабрикаташ яхача хIамашка даьнна.

— Шура мала хьайна. Цена шура я (пела чу Iочуйотт).

— Чам боаккхаргба вай. Ма хьаьна я ер. ТIоа-м теха бац Iа укхох.

— Шура хIанза хьаяьккха я. ТIоа вай цIагIа ба а бац.

— ТIоа теха беце, сийна хIана яц ер?

— Делкъийна Iа меннар яр иштта.

— Баркал!

— Диаьр хьаьнала хилла хьона. Ди къайкъача санна ма хийтарий сона.

— ХIама дацар из-м, йиша. Къувкъийтал даьллахьий.

— ЛадувгIал, хIанз а къайкъар мотт сона.

— Из-м Iа теркал де леташ хIама дацар, йиша.

— Даьра цIаьхха-м къайкъар, со эгIъаьеце. Дукха гаьна а доацаш.

— ХIама дацар из-м, йиша. Цена дулх диаь, цIена шура менна забастовка яь са че яр из-м. Тха заводерча столове повара Напсата кийчдеча дуача хIаманга баьннаб са кер. (Хьал а гIетте, аравоал).

— Iа фу лелалу, воша?

— Фега аравала воал со. Со цIаваххалца, пхьегIаш йиллача хIамашна кхаба веза Iа со. Цу тайпарча кхачанга баьнаб са кер

Б. ГАНИЖЕВ.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — Дуне гонахьа.
12.30 — «Знающие...».
13.15 — «Педагогика массарна а» (прямой передача).
14.15 — «Лебединое озеро» яха спектакль.
16.40 — «Юрта сакъат» яха панорама.
17.55 — «Экологически бумеранг» яха нхувшбоагIаращта йола публицистически программа.
19.10 — «Города Аистера больница» яха художественни фильм. 12-гIа, 13-гIа сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кIирандеи нравственни проповедь.
21.50 — «Карлуш Ду Карлу дIалоих». (Португали).
... — Футбол. Дуненан чемпионат. Англе сборни — Ирландe сборни. Италера трансляци.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Баьццара патруль» яха бераштa дола фильм.
9.30 — Футбол. Дунен чемпионат. США сборни — Чехословаке сборни. 2-гIа тайм.
11.30 — Кусиков эрсий музыка телефестиваль 1-ра передача.
15.15 — «[illegible]» документальни фильм.
16.20 — «Дикка мерзаш» яха телефильм.
17.00 — «Детектив» яха НГIАССР театр-студи (27-ча апрелера юкагоитар).
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.00 — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Коста-Рика сборни — Шотланде сборни. Италера трансляци.
21.00 — Бийса даьнъака хийла шун, бераш!
21.15 — Информационни программа дIаходдар.

РАДИО

9 ИЮНЬ, ШОАТТА

7.30 «Юртана вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Цхьанкха вицденнавац, цхьанкха дицденнадац (нохчий меттала).
10.15 Халкъа эша товараш тIехдина хилийтар (гIалгIай меттала).
10.30 Реклама.
10.40 Сатирически микрофон (гIалгIай меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Кхелетараш — дезал — общественность.
15.15 Концерт.
16.00 Хозрасчета доазонаш.
16.15 «Зори Кавказа» яха радиожурнал.
18.00—19.00 «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

10 ИЮНЬ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Даьхен сийдола воI (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 Тха моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 Кирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — 16.30 Литературни Нохч - ГIалгIайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 Армений музыка (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 «Илleца доттагIал дараштa» яха концерт (нохчий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

11 ИЮНЬ, ОРШОТ

7.15 Доанъар нийчдеш дола месячник (гIалгIай меттала).
7.30 Музыка.
7.40 Передачай программа.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 Iуйрийнара концерт (нохчий меттала).
9.15 ХIама яц кинопишк (гIалгIай меттала).
9.30 Халкъа тIахьонам, болаш ба (гIалгIай меттала).
9.45 — 10.00 М. Мусаев. «Дошо брошка». Романа оагIонаш (нохчий меттала).
15.15 Нохч-ГIалгIай радион телевиденеи инструментальни ансамбла а солистий а концерт.
15.45 Музыка.
16.00 — 17.00 Информационно - музыкальни программа. Радиостудера дуккъала ёш йола трансляци.
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 2 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 25 — 30, Грозне 28 — 30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кховнен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 13 — 18, дийнахьа 25 — 30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22 89-88.

Газет арадувл шинареи ереи, шоаттеи деношка

СФ03061. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1911.

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 12 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 69 (7883). ★ Мах 3 кеп.

Нийса никъ лаха беза

РОССИЙСКИ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕГА

Д. Г. ЗАВГАЕВ, КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь, НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатель, РСФСР халкъа депутат

Фухха дуьне а, Российски коммунистически парти хьахтина йоалаш латт. Хьицар долаш а хlама хьахоллаш а хургийн-хьогl ю, могаргдийхьогl пуьна ухахцlена мел дола ниэаш [illegible] чуева, КПСС-е перестройка еца доикъа дакъа лаца? Со се теш коммунистия lалашьмате боккхача пизах. Кердаькхиа парти хьаелта дlадоладе деза хlара республикас [illegible] малагlа дакъа лоздаргда къоастадарца. Из ишттадой, цу тlера проект оттаргда нийса схьхдьаккхаргда, долче, [illegible] ше йаьххача хана латтаргбаь [illegible]

Перестройка дlайолайнга ден ха дукхагlа ме йоаг, къаьмгагlа хоалу вайна де даьрхlа хиннача а, хlаьта вай вахара дакъа хулаш латтача а хувцамий лоархlам. Цох дуьц аз перестройкана аьрдехьара а аьттехьара а критика ерашкара партена дага а хиннадац ший мел дукха проблемаш къестае гаргъа, яхаш дуьца хабараш хьахозандаьа Цу къамаьташта роьга [illegible] Цу [illegible] тlа [illegible] тарду цхьаьола варианташ тер[illegible] ма ен [illegible] са хила [illegible] Цхьабакъад, [illegible] кертера лацарш дезаш хив [illegible] — [illegible] ко [illegible]

езаш я. Событеша сихлу вай, хlаьта уйла е. маlан де цхьайолча хана кхоадаш. Аьрдехьара шlогlрч детт «Живарий, сухалбе», яхаш, хlаьта аьттехьара «Мича кхача гlерт вай?», яхаш лелча хаттара жоп далар дех. Хlаьта тахан дика бахалов [illegible] дагагlча [illegible] кула хувцамаш [illegible] боаргlа пар. Цу тlеххьарчо, хетаргахlа, хьадийхар парте XXVIII съездага йола КПСС Платформа проект хьакхоллилга.

Платформа проектана критика ераша, йоах, [illegible] тlехья араьккхай. Дувцила а лаш дика дар цу тай шера документ 1985 шера тlаийцадаларе. Хlаьта цу хана цунга даха дог дарий? Хетаргахьа, дапар. Нахьа са [illegible] ттам цу хулаш латтар [illegible] толара [illegible] массанена уж шераш [illegible] Боккъадар [illegible] Российски коммунистически парти хьаелта шlаьхха дагадеха хlама ми[illegible] Мехка [illegible] чахьховдачу [illegible]

къе къестаде йоаш. ДоагIаш а нийса а дий-хьогI ю? Сона хетачох, дукхагlча дьыэе нu процесс къестае йоагlаш я: авторитарни структураш йолча хана а юха ца соцаш хьасчай къамаш сакхетам лакхбалара процесс, хlанэ шерра аржаш латт, чоалханеча а цхьайолча хана драматически формашка а йоалаш

Шеко яц, боккха лоархlам болаш хургья правовой пачхьалхьхо хьаяра тенденцеш, цхьабакъда, дуьцаш сенах да аьлча, из да вай общества социально-политически структураш кердаяхара процесс шозш санна яраш кхыйоалача социально-психологически образованешца вlашагlа тоханза дог ца хилчахах, хlаьта уж хьахинзай дукххача къамех латта вай Даьхе коаш тlа эттача 70 шера, долче, массе хlаманга диллача негативни а [illegible] йоалаш а [illegible] Бе беча къамех болча нахах [illegible] шерашка шойла [illegible] дерттlа [illegible] Хlаьа бердоахач дукха дуьц «кординача исторически общностах — вай долча советски халкъаз». Аз кхетаду, хlара халкъа культура дегlаноалара чоалханеча процессаш та [illegible] е шиш яц. [illegible] социально-психологически [illegible] яхар йолча [illegible]

тайпара, социальни эксперименташ массаза а кхерамел, хlана аьлча технологи дерттlа кинтъель ца хиларо [illegible] ра тозаш. Йола управленски гlулакх толхаде тарду Цедукьа ях аз юхасаца, дlаюха хьаив, вайн гонахьа хулаш латтачи уйла е еха

Сайна критика [illegible] хов сона — мохк кризиса тlаргхьачача хана сабар деле ла яха цхьаьнха [illegible] вашнав, арга. Льттан тlа вакха практик [illegible] хlаьта наха юкъе болх беча сона дика хов сага стабильность, кхоалрча де [illegible] шам, хьал-таро, шийна дагардар дlалла йиш хилар дихьлга. Кхоала фу хургда ца харах, хьаьла де лелан фуд на харах вlаьлуш латт нах, хlаьта политически реформаш яра отталача темпо lалашмате чоалхане политически хьалш хьаэе тарду хlаьта хlанэ хьалеш а латт. Технологи дерттlа кийчъам йоаццане, цох тlехьагlа хургдар фуд на хоьшие, кулгалхошка оьлангара бебе решенеш тlаийнта гlерт цира — авантюризм я.

Хьэнцаргда вай дукха партеш хила тарлуш доза хьал. Из ишттa хуле. миша тай вай балха система? Дукха партеш йолча хьалашка [illegible]

[illegible] партийни конференце кертера лекхар да.

Шолагlа доп — партя а федераци а Со [illegible] дуьзы за КПСС къаман квартиращна «дlатаръяра» Стратеги вал хилча еза вай, хlаьта-къаман региональни декхараш, проблемаш, башхалонаш теркальяяла яргьыи, ца вай ца лой тахан яха [illegible] йоаш яц парти, цо юкастаргья цуи перестроечни потенциал Парте къаман структурех хулаш-хулаш реалеш хулаш латт. Мишта дархlа ела уж? Сона хетачох, яьина цlи йоае а ца гlерташ, сихха дийнаэ дирглоацар да демократически федераце дьолацшна парте болх бара цlенхашта lилман [illegible] кийчъам. Хlана, КПСС-о кердача хьалашка болх бапа кийчлоъ концепци йоалача хана, ма сала. Прибалтике санна, наймса доаца боламаш хьахилар, аз кхетадечох, [illegible] хlама дац. Меза гlулакх стандартни а дезаш лелалара дах цхьаьха дац. Литте [illegible] центра бозраме цlенхашта хlама дикар парте [illegible] къамаш-культурни башхалонаш теркальяра Парте [illegible] ча вахара системана тlа тlа хьинарегlа юкъе гlерт парте боацараш, парте хулача процесса [illegible]

модель оттаяра. Из доц къоастадой — бlубенна нах а дукхала гlоргда вай, цар тешам воашкахьа боаккхаргба

XXVIII съездана йолча КПСС ЦК Платформа проекта тlа балх беча хана; уйла е еха цох кхоанентахьа бухь билла документ халийтара, хlаьта цунна цхьана тахапарча ден кlийлен тlа латташ на хилийтара. Ха сихха хувца ма лой. Хlана общественни сакхетам lалашмате сиха бекъалу, хlама бе-башха ца хета нах общество тlа-тlа [illegible] латт. Чоагlа теркам тlаозаш да цхьа хlамаш перестройкана дукъа [illegible] [illegible] Цхьаьнача хана хеталу, позицеш хlаммига мара ергаш яц, аьнна. Цхьабакъда, цу хlаммигача хlамо доал деш лелаеча процессанел кегаран юкъе, дискуссешкел гражданскй конфронтацеиц юкъе доаьзу оттаду

Кхетадеш дац цхьаькха хlама — еррига политически кертамукъаламаш махкала сихагlа чакхъаха а гlертац, вайна цхьайолча хана дицлу перестройкас толам баккхара эггара хьалха эшаш дар — хlара денна тlаlертта болх белга хилар. Экономике керттера дархlа деаш дола из хlама, аз [illegible] тlеххьарча плане доалаш латт, цох ма хlанэ гlезига дуьц, шеччир, саллаш ма хиллара, «[illegible] матерена» тlакхуш [illegible] [illegible] хьакхоллача, «общественни бозамаш а, [illegible]

КПСС ОБКОМЕ

Хьалхагlа оаха хоам ма барри, укх шера 2 июне КПСС обкома бюро заседани хилар. Цига чlоагlгlа теркам тlабахийта дийцар республике эттача хьалах. Из заседани чакхъьккхар вар парте обкома хьалхара секретарь, НГlАССР Лакхехьарча Совета Председатель Д. Г. Завгаев. Халкъа депутат волаш РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезде дакъа лоацаш ше мукъалеце а. кlира дьальча бюро заседане тlадехка декхараш мишта кхоачашду хьажар дукха цхьан дийнахьа Грозне шlа вера Доку Гапурович.

9 июне КПСС обкоме цхьан кlира бьача балхах информаци йир КПСС обкома секретара Х. М. Дзейтова, Нохч-ГlалгIай АССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителa В. М. Даниленца, республика Министрий Совета председатела заместителаша Н. А. Мулаева, Л.-А. Касаева, Р. Н. Зыкаловас, Грознеяски горисполкома председатела М. Э. Баймурадова. Оттадаь дешаш дуьцача дакъа лаьцар КПСС обкома шолагlча секретара П. Н. Громова, парте обкома секретара А. Д. Яндарова, НГlАССР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместитела Ю. Н. Румянцева, НГlАССР Министрий Совета председатела С. М. Бекова, республика Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела Г. Х. Эльмурзаева, КПСС Грознески горкома хьалхарча секретара В. А. Купенкос, КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара Р. Т. Таштамирова, парте Старопромысловски райкома хьалхарча секретара С. Х. Гелогаева, Ленински райисполкома председатела А. В. Измайлова, массоци информаце республикански средствай кулгалхоша.

Цах чубаха цlенош, соцкультбыта объекташ хьалъела сихдара, торговле болх тоабара, моттигерча бийдалах пайда эцара а кагий предприятеш хьаяра а чотагlа республика хlама хьакхолла ниэаш дегlакхулара цхы тlа де дезараш белалдир. Нохч-ГlалгIайче самофинансированега а самоуправленега а яккхара хьадла декхараш оттадаьд. Городе Грозне лостам баь баккхара ха оттайй, из болх бе безараш белгалбаьб. Актуальни проблемаех кlоаргагlа дуьцилга: республикерча гlулакхашта критически анализ елга могадаьд республикански газетий, НГlАССР Гостелерадио кулгалхоишта.

Д. Г. Завгаева дийцар РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезде вай депутаташа беча балхах, цул тlехьагlа журналисташа дьыча цхьадолча хаттарашта жоп делар.

Журналистий хаттарашта Д. Г. ЗАВГАЕВА денна жоп

— Нохч-ГlалгIайчерча халкъа депутаташа Съезде беча балхах кlезига информаци кхоач : республике. Мишта болх бу вай депутаташа?

— Оаха дийч дагахтоаб харжархоша тlадехка гlулакхаш, царна хьалхле а де[illegible] Тхоах хlаране вlашlедаю. Тхоах хlаране вlашlехьа ма доалла шин харжархошка бувлам лоаттабу, накъаца дагабувл. Депутатски группас шедзар ду Съезда болх берка[т]елгlа хилийтара, из хьахта а корта болаш а хилийтара. Тхона дагадоалла корттердар — РСФСР-о хьаlаьна проблемаш ма хулла сихагlа къоа [illegible] Хlаьта уж кlезига яц. Кхоачамболаш ай да республика социально-экономически дегlакхувлача, оттачарех дац [illegible] ски хьал, цхьайолча регионашка дерттlа да ала йиш йолаш дац къамашта юкъе [illegible]

Кремла Георгиевски [illegible] [illegible] терках тlабахнитт йиццар бе бе кандидатураш Комиссо [illegible] оттайр 20 нел совгlа кандидатура. Вай депутатски группа цlерагlа шоа [illegible] [illegible] Комиссе за [illegible] Хlаьта заместителаш а [illegible] Хасбулатова кандидатурасилсана юкъеяхийтар хьа а дийтар. Хоьш ма хилларl, хьалхагlа кхаж тессача хана. Согласительни комиссеиа хетар теркал а ца деш, Ельцина къайгагlа кхаж тассара бюллетена юкъеяхьайтар Хасбулатова кандидатура Шолла кхаж тессачул тlеххьагlа цу [illegible] на [illegible] сала цlаьнха а йайдир из доц. Тlаккха бюллетена юкъеяхьар Хасбулатов. Цул тlехьагlа хиннар шоана ха мал [illegible]

Вай механо цу йоакхача поста харжаро хьакьонх Рос[illegible]

[illegible]

[illegible]

...политически саға психологи хийцача мара. Мадарра аьлча, вовш эргадаха гIерташ ловхк вай, хIаьта из Iалашьмате хала чакхдаккха дезаш хIама а да, хIана аьлча шин хано кхетам беина нах ма дий вай. Цхьабакъда, вай массавар бе-бе воландаь, перестроечни процессаш а бебе лел вайцига. Из-м, хетаргахьа, цхьабараш — алхха прогрессивни, вожаш — алхха консервативни ба, аьнна а дий-хьогI. Цхьабараш ниттта ба, вожаш кхыча бесса ба, яхвш нах белгалбе безаш, цох чакхдаьнад вай, уж тайпа гIулакхаш леладарах вай Даьхенна мел доккха зе хиннад ховш ма дий вай.

Хан дефицитага а из е вож решени тIаэпара эшача информаце дефицитага а дилача, эргаловлара хIанзара процесс цIенхаштта тахка сатапа а. Цунна тIакхачалехьа вай чакхдала дийлар экономикерча стрессех, депутатски дискуссех — халкъо лехарех, партена шийна чухь чиннача кхерамеча боламех. Цудухьа да из документ лоархIаме, чIоагIIа уйла яь оттадаь а. Нахаца къамаьлаш деча хана хоалу хьона цар из кхетаделга, керттерча даькъе из хул ше леладер а перестройна чакхйоаккхача ше ловца лакъа а саго кхетадеш латтандаь.

ЧоалхаНе политически биографи йолча регионерча партийни организацена кулгалдеча сона эгтара чIоагIIагIа дага йоахк парте я мехка а къамашта юкъерча гIулакхий культура проблемаш. ХIана аьлча, дукха моттигаш нийслу перестройка керттера декхараш кхоачашделга экономически даь...

Из обшность хилар о новкъарле юхе хIара халкъа культура дегIайоаладов? Лехар кхычох латт: Советски Iаьдала шерашка советски наха юкъе хьахина даьнар, хIанз мехка хулаш латтача къаман сакхетам дегIабоалабара динамични процессашца малагIча тайпара нийсъергда, вIашин тардергда? Цу хаттара жоп дадара, сона хетачох, цкъа-дале, тохкамаш де деза, хIаьта уж тоъаш лац, шоалагI-дале, управленчески решенеш тIаэца еза, Iилман тохкамех когг1ортилга а еш. ХIаьта хIанз, аз кхетадечох, из процесс лерттIа лелац. Управленчески решенеш тIа а нийце, уж юкъекхухь дийнача политически процессана, Iомалуш я гIалаташ дувлийташ а, кийчъаь «политически технологи» а йоацаш. Цу... культура миштта хила езз миштта хила йоагIа стиль а методаш а — цу лешай хIанззе терко е еза, из ца дой, инициатива кхычарга кхоачаргъя, вай мелагIа да, аьнна, ца кхоаче а, вай кхоанен уйла из енлаь. КПСС-а духьала латтараша сихбенна шоай структураш хьаю, хьалхагIа вай дувлийта гIалаташ тернал а деш, хIаьта цхьайолча хана шоашта долча гIулакха пайда ийбу тахьнарча лерттIа йоацача моттигех. ХIанзарчча партийни комитеташа оборона лаьцай, цар доаггIача бесса вец керда общественни боламаш. ХIаьта царна анализ е еза, нийсача наькъа тIа царца гIулакхаш леладара тIехьа хила деза. Партена гонахьа деррига прогрессивни низаш кхотаде хьажа деза вай. Из проблема къоастаяр Российпублика цхьайолча районашка халкъо дIадийхар парте райкомий хьалхара секретараш а бюрош а отставке йохийтилга. Цхьайолча моттигашка тха планашка хьежжадар из, бакъда, оаха мелал гойтар, хIаьта наха хьаттадаьккхар де дезар, долче, тхо тIехьа тохаделар Моттигаш нийсъелар эмоцеш котйоалаш а, хано хьахьокхаргда керда секретараш керда коммунисташ гIалат баьинаб е баьинабац.

ЧIоагIIа теш со, духхьал КПСС я бе-бе общественно-политически низаш а хьашташ а кхотаде дезар. Из хIама къаьггаIа хьахьокха деза КПСС Платформа тIа, процесса стратеги а тактика а кийчъе еза, из ца дой партиц эргаяккха йиш яц. ХIаьта Россе коммунистий форумо КПСС XXVIII съезда гIо деза парте кердача функцей... лалара. Сона хетачох ... хьа КПСС политически низъа тахан эгтара керттера лостам ба хьинаре къаьхьара чах сарнагIбечар. Ук [illegible] ший халонаш нийсъу. ГIалаташ гучадалхар, кхоачамбоацараштa ... тIахьоттар наха дикагIа тIаьц. хIаьта хIара дечна болх бе Съезахар наьабоЛчарна дукха дезаш хIама дац. ХIаьта таханарча вай политикана керттердар — дика къахьегар да.

Хаттараш, хаттараш... Дуккхачарна жоп дала хIанз хала да. Бакъда, шеко йоацаш да цхьаькха таханардар а кхоанардар а гуш, парте перестройка чакхъяккхара нийса цикъ лохаш хила деза вай.

(«Советская Россия» яха газет, 1990 ш. 7 июнь).

[illegible]

Мишта бе сона [illegible] саьпо дага а [illegible] цам бьет а тIехьагIа [illegible] хьа дела [illegible] тIа [illegible] Масала, [illegible] а Ас[illegible]ка диниар Лахкехьарча Совета состав вIашагIкхоллара хьакъехьа Цу [illegible] даьккхар. Россе парламенте болх бе нах хIама дика кхеташ хила безара. ХIаьта аз къамаьл дир РСФСР социально-экономически хьалах йолча Съезда Резолюце проекта хьакъехьа.

Съездана ийтъачча проекта тIа дзацар республика социально-экономически дегIайоалаярах а цунгарча хьалах а, бакъда, цхьаккха хIама аьнналадар тIехьагIа хила тарлучох. Цудухьа аз предложени елар РСФСР цхьайолча регионашка политически даькъе тIехьагIа хила тарлучи терам тIабахнитара хьакъехьа, массанена йовзаш йола забастовкаш дага а кхоабаш. Цул совгIа, цхьан абзаца тIа алхха факташ ювцарах кхоачам а ца беш. Лакхехьарча Совета хьалхашка хьадда декхар оттадича бакъахьа хийтар сона «Российски Федераце халкъа болхам кризисни хьале кхачара мукIарал а деш, эшаш йола Iалама гIаташ, материальни, къахьегама ресурсаш, Россерча халкъий йоккха интеллектуальни духовни потенциал хилар теркал а деш. Съездо Лакхехьарча Совета тIадулл кризисера араяккхара а Российски Федерации экономически лерраIа дегIаухилга Iалашдара а хьадда гIулакхаш чакхдахилга».

Корта болаш къамаьлаш дир вай кхыча депутаташа а Масала, Богатырев Бамб[illegible]та — [illegible] [illegible] проблемах Хьадда предложенеш тилар Нунаев Саид Хьамзата Хасбулатов Руслана

— Мишта нийслар РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместителалла Хасбулатова кандидатура оттаяр?

— Ельцин Борис Николаевича хержача тIехьагIа автономни образованешкарча депутатий [illegible] вIашагIъеллар Съезда [illegible] комиссе, из а дар Лакхехьарча Совета Председатела [illegible] кандидатураш [illegible] хьа. Вай депутатски [illegible] гара цу комиссе [illegible] хар со. Цо болх баьча цхьа дийнахьа ах дийнахьа [illegible] лоIаш хилар Съезд. Цу хана...

— Доку Гапуров [illegible] депутатех хила хержаш [illegible] кхехьарча Совета [illegible] сетка болх беш хила [illegible] ба?

— [illegible] Совете [illegible] Депутаце [illegible] публика Совете [illegible] тальар са [illegible] Из аз дир парте обкома хьалхарча секретарацца а республика Лакхехьарча Совета Председателаца [illegible] Махачкала [illegible] ма вий со [illegible] ПIалгIа [illegible] мически [illegible] кха программа [illegible] йий вай, хIаьта [illegible] лаьцце [illegible] республика Совете оаха [illegible] рах хержав Алероев Iийса

Из цунна лоеш хилар теркал а деш, Съезда Конституционни [illegible] Иванов Николай [illegible] РСФСР Лакхехьарча Совета бе-беча комиссешта а комитеташта а юкъебаха хьабла вай депутаташ

— ТIеххьара хаттар. Мукъача хана фу деш хул вай депутаташ?

— Из, мадарра [illegible] вIалла хила а [illegible] данеш [illegible] яьлча а [illegible] [illegible] да [illegible] тIехьалкха [illegible] Масала [illegible] [illegible]

Опыт хьаэца

КЕРДАЧА ХЬИСАПЕ

Надтеречни районера «Озерный» яхача совхоза кулгалхоша шоай болх кердачох пайда а эцаш, арендни подряда лостамагIа вIаштIехьбаьккхаб. Укхаза, цхьаккха тайпара духьаленаш ца еш 90 процент гаргга лаьтта арендагIа леладе дIадениад. Цар тIа рапс, горох, кIа, генараш, хьажкIаш, кхыйола культураш хьалкхееш я дезала звенош, ниттта массехк сагах латт бригадаш. ХIаьта цар хьалкхедаь ялат оттадаьча договорага хьежжа совхозо дIаэц.

Совхоза соахкара шу дика пайда а беш чакхдаьккха хиларца гуш да кердачох беркат доалилга, цу лостамагIа наьха къахьега безам болга.

Бакъда, арендаторий болх хеттача бесса дIа ца бохийташ юхатеттар совхоза комбайнераша. Ховш ма дий, хьалкхеяь рапс, кIа, хьажкIаш, генараш ший ханнахьа а цIена а чу ца ийцача цунах доккха зе хила тарлулга. Бакъда, цхьаккхача хIаман тIех бехктокхаме а боацаш, совхоза кисара алапи а нийдеш лелаш бола комбайнераш царна хулача зена сагота бацар. Уж лоашта ловчча хана балха ара ца бовлаш бусар, комбайна цхьа оатхал ехай аьле, бахьан а даьккхе. Ниттта арабаьлча бизэвча боараме къахьегацар, цунца ялат чуэцацар.

Совхоза директора Завгаев Апас цу гIулакха йоагIача тайпара уйла а яь комбайнераш арендни подряда болх барга баха лаьрхIар. ТIаккха, шийна хетачох кхьгча подразделеней, арендни бригадай кулгалхошца дагаваьлар из. ХIана аьлча, арендагIа баьхача комбайнерашта алапи тела дезараш цар болх баьча кхай дай—арендни бригадаш яр, шоашта юкъе оттадаьча договора кIийлен тIа. Нагахьа саина цар цIена болх ца бой, алапен проценташ лохъе бокъо йолаш ба арендатораш. Укхаза цу гIулакха комбайнераш раьза боацаш хIама хуле, совхоза къахьегама советас вIашагIъеллача комиссега къоастадайта лаьрхIад из дош.

Комбайнераш арендагIа къахьегарга бахарах дувцаш совхоза керттерча инженера Оздамиров Шуганпа аьлар:

— Оаха соахка арендагIа болх бергболаш цхьа комбайнерий звено вIашагIъеллаяр. Цунца тхо хьежар цунах фу беркат доал. ХIаьта цу звенос дага ца хиицача бесса бехктокхаме, дисциплина лакха йолаш болх бир. Вокхарел шозза дукхагIа хIана эцац, аьнна, алапеш нийцар, ниттта царна мах боацаш ворхI-бархI тоннага кхоачаш ялат, делар. Цудухьа, оаха укх шера комбайнерий шин звено вIашагIъеллай. Вешта аьлча, арендагIа болх бе вурийтта комбайн дIаенпай.

Масала, совхоза кулгалхоша арендни бригадашца оттадаьча договора кIийлен тIа комбайнерашта, цар чуийцача хIара ялата тоннах—10 сомн мах боацаш 20 килограмм ялата лу, хIара хьажкIий тоннах — 28 сомн 15 кепигн, мах боацаш ялати лу, дукхача шерашка тIаювлаш йолча баьца гина тоннах — 156 сом лу. Ниттта дийнахьа оттаьча нормал тIех цар хьекхача тоннах кхы а 10 сом лу. Бакъда, шу чакхдаьлча чекови системагIа ахчан а материальни а дIадахачун тIахьожам лоаттабара юкъейоалаяьча чекови системагIа комбайнераша доагора-смазочни материалех, ниттта запчастех расчет ергья. Вешта аьлча, царех доагIар алапен тIара кIал хьожадергда.

ХIанз совхоза комбайнераша аргIанара хьувкъам цIенен ма хулла сихен чуэца лерхIаш ба. ХIана аьлча, цунах тийша да цар хьаэцаргдола алапи. Цудухьа, из кхета а деш цар цоай техника лерттIа кийчъяй.

Соца къамаьл деш комбайнерий звеной кулгалхочо Юсупов Мухьмада аьлар:

— Шийтта сагах латтача са звенос ше договорни кIийлен тIа чIоагIъяьча участкашкара хьувкъам 10—15 дийнахьа чуэца лаьрхIад. Из оаха цхьаккха тайпара даккха гIалат доацаш де лаьрхIад. ХIана аьлча, хIанз оаха гучадалийта гIалат, зехьа доадаь доагор тха алапен Iаткъаргда.

М. БАРАХОЕВ.

ЦIена къахьегарца, шийца цхьана болх беча наха хьалхашка эхь а эздел а гойташ, шийна тIадиллача гIулакха бехктокхам лакха лоаттабеш хиларца коллективе ший сий даьккхад Грознески швейни производственни объединене № 1 йолча филиала йиълагIча участка швеяс Яшуркаева Зулпас. Участке болх беча наха кхоачашъеш мел йоа операцеш Iомаяьй цо. хIаьта ший балха нормаш 130—150 процент кхоачашъеш дукхача хана дерз хьа а йоатIа.

Къонача болхлошта ший балха опыт дIановзийташ а дукха къахьег Зулпас.

СУРТА ТIА: швея Яшуркаева Зулпа.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Декхарех дика лоархIаю

Укх шера пхе бетта планех хьалхарча хьалха толаме лоархIайнр Грознерча «Дружба» яхача картонажни фабрика коллектив.

— Оаха декхар тIайиппад карарча пятилетка план кIоэзигагIа дале цхьа бутт хьалха кхоачашъе, — йоах цу предприяте директора Абуев Iабдулла — Цунца цхьана эзараш сомаш цIена пайда хургхиларга са а тувс оаха.

Къаьстта хьинаре къахьегаш я фабрика Юрий Григорьевич Иванова, Владимир Иванович Шеикова [illegible] переплетчикий бригадаш. Цул совгIа, декхарех толаме лоархIае фабрикана дукха новкъостал ду цхьацца хIамаш еш шо-шоай цIагIа болх бечар а

Н. ОРЛОВ

НОВОСИБИРСК. Молекулярни даькъерча московски а новосибирски а Ӏилмахой-специалистий группа — тӀеххьарча шерашка хьаниллай биологически медицински Ӏилмай тайп-тайпарча доакъошка а практике а принципиально керда таронаш.

«Адресованни модификацеи генетически структурайн ардаш хьаяр» яха динача матере хулаш йола химически процессаш хьахьокхаш бола боллх специалисташа могабеш ба. Цхьа лостам а болаш йола мутагенеза юкъиг дӀайолаяьй. Цига болх беш хиннача Ӏилмахошта 1990 шера Ленински премиеннай. Царна юкъе ба СССР СО АН биоорганически химе Новосибирски института директор, академик Д. Г. Кнорреи СССР СО АН гитологеи генетикан института директора заместитель, СССР АН член-корреспондент Р. И. Салганик.

Дукха ха яллехьа хила йиш йолаш хӀама да направлении противовирусни препараташ хьаяр, хӀаьта дӀахо йодача хана противоопухолеви препараташ хьаяр а.

СУРТА ТӀА: 1990 шера СССР АН член-корреспондент Рудольф Иосифович Салганики (аьрдехьарвар) академик Дмитрий Георгиевич Кнорреи.

В. ЗИНИНЕИ
А. ПОЛЯКОВЕИ сурт.
(ТАСС фотохроника).

Дикача нахах

Юрто сий ду

Ше кардлаьца гӀуллакх дог лазаш а тешшаме а чакхдоаннхаш хьавоагӀа «Энажевский» совхоза гӀишлои участкана кулгалду Сапралиев Абукар.

Ше вахаш яьккхача ханах найсса ах, ткъаьитт шу гаргга, укхаза къахьегаш яьккхай цо «Харцлургвоацаш а доагӀаш дар юхь духхьала дӀааргдолаш а ва», оал Абукарах юртхоша. Из чӀоагӀа лоархӀ совхозерча берригача болхлоша.

Атта хиннабац Абукара вахара никъ. 18 шу даьнна кхийна вар из вай къам мехках а даьккха, дохьийтача хана. Цига дӀаболабир цо шний къахьегама никъ.

— Ӏазаьмате чӀоагӀа хала ха яр из, вназалца хьалъла хӀама яцар, тӀадувча барзкъа дапар, хӀаьта дохадаьча дегаех дувца а мича делар, — яхаш дувц Абукара.

1945 шера машиннаькъ тӀа болхло волаш къахьега дӀаволалу Абукар. Цул совгӀа деша а лаьрхӀар цо, техникуме отт из болх беше. ГӀишлош яра мастер а тӀехьагӀа прораб а волаш къахьег цо цига 1956 шерага кхаччалца.

Ший мехка цӀанхьачача, Ворошилова цӀерагӀча ТӀой-Юртарча совхозе (хӀаппара Октябра 40 шу дизара цӀерагӀча) гӀишлои участка прораб хул Абукарах. ХӀаьта укх 30 шера «Энажевский» совхозе гӀишлои участкана кулгалдеш хьавоагӀа. Ший балха говпал кхы а лакхъяра Орджоникидзера юртбоахама институт тӀехдина дешаш чакхйоаних Абукара 1975 шера.

Энажкъонгий - Юрта цо кулгалдеча участка болхлоша хьалъяь духха гӀишлош я.

— Энажкъонгий-Юрт йоккха я, — оах Абукара. — ХӀаьта шиъ мара юкъера школа яц, шаккхе совхоза гаьна я. Укх совхоза юхе бахача наьха берашта, къаьстта юххьанцарча классашка дешачарна хала да гаьнна деша вха. Цудухьа совхоза гаьна йоацаш 884 моттиг йола школа хьалъе лаьрхӀад оаха. Цу гӀуллакхо берашта аьттув барал совгӀа, вокха школашта паргӀато а лургья.

Абукарен цун цӀенанас Радимханек хьалихеваьв ялх дезалхо, ши воӀи йиъ йоӀи. ВоккхагӀавола Руслан апсар ва, подполковника звани а йолаш. Мухьмад Орджоникидзера юртбоахама институт а яьккха, Назране инженер а волаш болх беш вв.

У. ВАХИТОВ.

Дега чӀоагӀа бохам хул вай мехка мнӀ-мнӀинге къамашта юкъе цатоамаш лелхаш, кхыметтел нах бозбеш моттигаш нийслуш. «Гаьнарча вешел лоалахо тешиав», оалаш да халкъа кица. Долче, шоайла дорхдения, эгӀазло чуенна хӀана хьайнад-теш хӀанз вай мехка дахаш дола къамаш? Лоацца жоп долалургдолаш дац из хаттар. Гаьнара хьадоагӀаш да цун овлаш.

«Халкъий даьна» эгтара чӀоагӀагӀа дагадаьллар дар къамашта юкъе питам а тесса, ший моттиг чӀоагӀъяр. Цунга кхачара цхьаккха хӀама дегаза хеташ вацар, кхыметтел бӀарчча халкъаш мехкагӀа дахар а.

ЧӀоагӀа Ӏазап вая, шоай мехка цӀабийрза беррига нах лерттӀа дӀанийсбенниб ала йиш йолаш бац хӀанз а. «Нийна маьже кийса хоттаенняяц», оалаш халкъа кица да. Цунна а дайна, цхьа къаман эшам беш, вокхана аьттув беш, меттаоттаяьй «нийсхо». Долче, наьха дехача дегаш тӀа тух тесса д...

Мехка шерра перестройка, демократи, гласность яржаш, долчча хӀаман тӀехьа нийсхо е гӀерташ къовсам лоаттабеча хана хӀаране чӀоагӀа уйла а еш, кхетаде дезаш да дӀахо устагӀи борзи санна къамаш шоайла ца товш доха йиш йоацилга. Хови махиллара, царез хӀараиена лов ший мотт, культура, ди, истори хулга. Цхьабакъда, из чакх ца далийта гӀерташ, биъз ког а гӀортабаь, духьала эттай цхьацца долча къамий экстремистски группаш. Цар лерхӀар доха а деш, шоай проблемаш нийсхоица къоастаяр боарам боацаш чӀоагӀа ловзл да сталински репрессеш лайна къамаш. Цу тӀа долха нийса наьнъаш лахарал дорхӀамегӀа хӀама дац хӀанз къамашта юкъе бартпхьоагӀо хилийтара вшан. Цу лостамагӀа хьалхара гӀа баьккхаб Дагестански АССР-е.

НИИСХО ЯР ДУХЬА

Хови махиллара. 1944 шера 23 феврале Сталинен Берен шоай, ворххӀе дай баьхача мехкагӀа баьхар. Дагестане баьха нохчий-аьккхий. Ткъаь дийтта шу гаргга ха я шоай мехка баха Ӏохоршта йиш йоацаш, цатоамаш хулаш, дег чу мукх йоаллаш уж хьувла. Цхьабакъда, хӀанз дагестанцаша республика кулгалхоца лаьрхӀад машара тӀехьа из проблема къоаста а еш, аьккхий шоаш баьхача районо бахъ ховцийта, [illegible]

[illegible] хоам бир РСФСР халкъа депутатий пхьоалагӀча Съездо Дагестански АССР Лаахехьарча Совета председатела.

Из ира проблема мишта къовстаяьй дувцилга дийхар оаха парте Новолакски райкома шоллагӀча секретарага Атаев Пайзутин Алиевичага.

— КӀезиг-дукха истори а [illegible]

[illegible] лелар. Деррига дӀалаьрхӀача, аьккхий дӀанийсбара хьожадар 7 миллиони 300 эзари сом. Балхаш тӀа дӀанийсбир уж.

Цунах доьхкал деш а дувцаш дац из, оаха кхоачашдаьр тхоай интернациональни декхар да. Йсах Атаева. Укх тӀеххьарча хана чӀоагӀа айбеннаб лоаллахъ дахача къамашта юкъера кхоххам. Долче, из санна дола гӀуллакх шаш долча ца нийсалийтара, укх тӀеххьарча шерашка оаш, деш дар фул, аьна, хетадала тарлу газет дешарашта а шовна а. ДӀадахача кхаь диъ шера цу лостамагӀа даьр кӀезига дац. Новолакски районе баха дагестанцаш раьза а болаш, аьккхашка дехнад районера цхьа бӀаь совгӀа цӀа. 255 сага прописка яьй, хӀаьта Казбековски районе цхьа бӀаь сага. Цу юкъа 300 лаьттан участок еннай царна цӀеноош хьалде, уж а кхыдола а гӀулакхаш чакхдахарах номенклатуре—130 саг. Юххьанцарча партийни организацей секретаралла хержав 48 аьккхе, 49 саг ва, предприятейи организацейи хьалхара кулгалхо волаш. Регионе парте хьаийцарех 20 процент бараш аьккхий ба.

— МехкагӀа баьха дийтта шу дакъхарца дувзадения культурни даькъе дегӀаахара, дешара хьакъехьа а чӀоагӀа тӀехьабиез ма оарий аькхий, уж цӀабнирзачул тӀехьагӀа из проблема къоастаяра фу даьд шун республике, Пайзутин Алиевич?

— ХӀонз укх саьхате республикерча вузашка дешаш ва цу къамах вола 564 саг, хӀаьта юкъера лаьрххӀача дешара заведенешка деша гӀагӀа кхо бӀаь гаргга саг. Цхьа шу дӀадолац республикерча вузашка деша дӀаоттара царех 220—230 саго заявлени ца луш, 40 процентал духьнахьа хилац чакхбаьнагаш. Шоай безам беллаш дола метташ Ӏомаде йиш йола вӀашагӀа а елла. ТӀеххьара балхаш деш я хӀанз республика Лаахехьарча Совета комисси. Цо а шаккхе къаманца дага а йоалаш, анализаш яьй де дезарий. ХӀанз Новолакски районе Ӏеш бараш кхычахьа баха Ӏоховшабара, цига аьккхий чубахийтара вариант кийчъяьй. КПСС обкома бюро членаш Новолакски бахача наьха вцкалашца вӀашагӀа а кхийтта, йийцай лакхе белгалъяьккха вариант. Цхьан хана Новолакски районе бахи нах кхычахьа баха дӀа а бохийташ, комиссе оттабаьча маьхах царгара цӀеноош пачча хьалкхено хьаэцаргдолаш цу маьхах уж аьккхашка дохьаргдолаш соцам баьб. Цигара дӀабелхарашта шоай доалахьара цӀеноош хьалдара Махачкален малхбоалехьен сагӀорахьара хьакъоастадаьд 15 эзар гектар лаьтта. КӀира ха а йилла, района кулгалхошта тӀадиллад, цига бахача дукхача кхахага дакъа а лацийташ, комиссе кийчъяьча предложенешка хьожилга, керда поселкаш, пункташ, районий центр хургвола схема республика Министрий Советага дӀалулга. Кхыча къамашта эшам а ца беш, аьккхий хьашташ, цар законагӀа дӀадехараш кхоачашде лаьрхӀар. ТӀеххьарбараш сабаре а санхетам болаш а хила безилга дӀахайтар царца вӀашагӀкхийттача парте обкома бюро членаша.

Керда вахар дуллараншта ссудаш дала, гӀишлои материалашца новкъостал до сонам баьб регионе. Лоацца аьча, вӀаши дагара ховш, иштта долча шерашка къоаста ца луш лаьтта проблем Дагестане [illegible] Наьсти Новолакски районе баьхача дагестанцаша а цига баха хьабоагӀача аьккхаша а керда вахар дулларгда.

Вай мехка ца тоамаш латтача регионашта башха дика масал гойтад дагестанцаша. Цар санна машаре уж санна йола ира проблемаш кхы- [illegible]

Адамий ӀаьдалагӀа

ВӀаши къинтӀера а баьнна...

[illegible] УказагӀа меттаоттаьчул тӀехьагӀа цӀзаха болабелар ДагестанерагӀа мехкагӀа баьха аьккхий а. Бокнха бала лайна цӀакхаьча уж раьза хилар мукъа йолча моттигашка дӀатарбала. Долче, ДАССР Министрий Совето чӀоагӀъяьча [illegible]

[illegible] районе бахаш бола аьккхий. Из да царна хаддаиза дага латташ дар а. 1960 шера Новолакски районе бахаш бола беррига аьккхий 970 саг мара вацар, хӀанз 3100 саг ва, хӀаьта Казбековски районе вах 2700 совгӀа саг.

Районе баха нах тӀа-тӀа [illegible]

[illegible] ка. ХӀанз Хасавюрт Кизилюрт яхача горедашкарча Казбековски, Новолакски, Бабаюртовски районашкарча 35 общеобразовательни школашка нохчий мотти литературен Ӏемадеш ва 6700 гаргга дешархо. Уж предметаш царна хьехаш ва 00 хьехархо. Цхьабакъда, кхы дукха [illegible]

ТхоГа язду

Партийни архив цӀенъе еза

История цӀендеш, цунна юкъе цхьан ханацка нийсдения харц хӀамаш дӀадоахаш къахьегаш ба советски нах массайолча мехкашка. Вай республике а дӀахьош ба из болх. Из дика да, хӀаьта а сона дагадоаллар цхьаькха да. Партийни исторех кӀезига хьокхалу, аьнна, хет сона из «кув». ДӀауйлаелаш, мел харцо йолаш уоттадаь документаш (КПСС обкома пленумий, партактиврай, тайп-тайпарча совещаней) дада хургда вай КПСС обкома архиве сталински а брежневски а ханашкара? Архиве хӀанз шоаш даддача тайпара уж дадийте, иштта шоаш долчча тайпара историена юкъегӀоргда уж ерригга шоашца хьаӀайна «кувхаш» а тӀехь. Нагахьа санна уж наьхаташ Ӏоцӏен ца дой, вайна тӀанхувча тӀехьений профессораш, дийша нах, интеллигенташ, йоазонхой, журналисташ, историкаш, Ӏилманхой, политикаш а Ӏехабергба цу «нувхаша». Цу тӀа дувцар бакъ а хеташ, йоазонаш дергда цар шоай хана хьакхоллаш дола истори цунца дувза а дувзаш. Сона бакъахьа хетар республика партапарат цу дешага хьежача. Из деш сона дагадохийтар я КПСС обкома Х Пленума решени. Юхамаччахьа даькха дӀахьенхар цо цу шерашна мел хиннар, тахан мо шоай политически бокъо лаха, аьна, гӀеттача гӀалгӀай къаманна «националисташ» яха ярлык нач а илла. 1973 шера хинна митинг а цига дийцар а дина дагадоагӀа сона. Цхьаь цаӀ националистически, кхыча къамашта духьала дола дош аланзар цига. ТӀаккха хӀана дохийт цхьабараша лайнияча тайпара оттадаь из Ӏаьржа документ вай республика партийни организаце а къаман а историена юкъе?

С. УЖАХОВ,
Назранерча РТП болхло.

◆

КӀеззига тохале

Со тӀема я къахьегама а ветеран ва. Духьа халонаш бӀаргайнний сона вахара новкъа. Мадарра аьлча, дӀакема со парга. ДӀа ца лемача поалия, нагахьа санна лоадам боапача, атта хьайна нолха хӀама бал вокха [illegible]

◆ *ТЕЛЕВИДЕНЕ ПРОГРАММАЕХ*

ГӀАДВУГА ХУВЦАМАШ

Укх тӀеххьарча хана телехьежархой теркам тӀаозаш йола дика передачаш гойт нохч-гӀалгӀай телевидене болхлоша. Царна юкъе ший моттаг дӀаловцаш я гӀалгӀай меттала кийчъю программаш а.

Къаьстта хоза хетарца тӀаьц вайна вайчаьа эзди. хоза [illegible] дозийташ йола программаш. Масала, «ГӀалгӀай къаьхьала хьасть», «ГӀалгӀай ловзар», [illegible]

[illegible]

[illegible] Режиссераьца операторий а лакхача говзална кийчъяь яр «Илли сан Тимурзиев Гамбулата» яха музыкальни программа. Режиссера Гантемирова Тамарас дика кхахьийтар передача съемкаш хозача моттигашкахь Тимурзиев Гамбулатта эзахача иллей чулоацам [illegible]

Цкъа-даьле, боккха лоархӀам болаш хӀама да цун репертуаре гӀалгӀай къаьна иллеш хилар. Цун зовнеча оазаца геттара товш да халкъа мукъамаш.

ДӀахо йодача хана а из жанр ца хувцаш, Хадижата цу дакъе болх бар ловра.

Вайна ма хой, дукхагӀча даьнъе илли кхоллар кхо саг вола поэт композитор, иллиалархо. Цу «дезала» барт хилча, цар говзал лакха хилча вӀаьхки «продукци» шоаш тайпара хул.

Иштта дукха къахьийга [illegible]

[illegible] из передача тӀа къахьийгача кхаьнаха, автора Абадиева Хьаваьна, иллеш даьхача Ахциева Хадижата, пандар а фортепиано а тӀехьа лекхача, пхьадола мукъамаш даьхача Хашагульгова Мадинайна, телевизиони режиссера Евлоева Раяйна, редактора Котиева Суламбика.

Сцена тӀа а телевизоро [illegible]

гӀай меттала кхиъна программаш а.

Къаьстта хоза хетарца тӀаьц вайнаьха эзди, хоза гӀулакхаш довзийташ йола программаш. Масала, «ГӀалгӀай хьаькъала хьаст», «ГӀалгӀай ловзар», вайнаьха культура, истори ойгӀонаш невзийта а кхыйола а передачаш.

Цитта, наьха дегашка ший тайпара лер ют «Шуп дехарца гӀашагӀкхтар» яха... передачи а литературни а передачана Режиссерски а операторски а лакхача говзаьца кийчъиь яр «Илли сат Тимурзиев Бембулата» яха музыкальни программа. Режиссера Гантемирова Тамарас дукха къахьийсар передача съемкаш хозача моттигашка еш. Тимурзиев Бембулата доахача иллей чулоацем кIоаргагIа кхетабе новкъостал дора телевизора экрана тIа вайна хьагойтача лакхача лоамаша, сихача хиша, баьцарча хьунаша, бес-бесарча энзаша.

ХIаьта ший тайпара дог тIоадаьнихар са дукха ха йоаццаш хиппача: «Илли дIаоал Ахциева Хадижата» яхача передача. Цунах лаьца кIезига дукхагIа аргда аз. Бакъдар аьлча, сона Хадижат йовза тоъал ха я.

Из дар массехк шу хьалха. Телевидене студе дIаязъеш яр музыкальни программа. Хоза оаз павильонера енаш хьахезар тхона. Передача съемка еча хана павильона ниI кIайла хул, цудухьа со а кхыбола телевидене болхлой а лакхе аппаратне дахар илли оалаш яр малий хьажа. Цитта яйзар сона цу хана тIехдика дешаш республикански музыкальни училище чакхъяькха йола гIалгIай йоI — Ахциева Хадижат.

Цхьа ха яьнкхар Хадижата кхы туча ца йоалаш. Из МагIалбике яха дIалха хиняяр. Кхо-днъ шу хьалха юха а телевидене йийхар оаха Ахциева Хадижат «Музыкальни клуб» яхача передаче дакъалаца. Цхьабакъда, из ше цхьаь язар: цуйца вар днъ — пхи шу даьина цун воI. Хетаргахьа, из бахьан долаш наггахьа мара бIаргаго а ладувгIа а йиш йоапаш бисар нах Хадижатага. ТIеххьара цун творчески болх профессиональни лакхарча говзалца баь ба.

ДIахо йодача хана а из жаир ца хувцаш, Хадижата цу даькъе болх бар лоира.

Вайна ма хоI, дукхагIча даьнъе илли кхоллар кхо саг волга поэт. композитор, иллиаархо Цу «дезала» барт хилча, цар говзал лакха хиттча арахеца «продукци» ший тайпара хул.

Цитта дукха къахьийга кийчъяь яр «Илли оал Ахциева Хадижата» яха передача. Доккха барт оалл... передача тIа кхайкийча... кхалаха. автора Абадиева Хьайвина, иллеш даьхача Ахциева Хадижата, пандар а фортепиано а тIехьа лекхача, цхьадола мукъамаш даххача Хашагульгова Мадинайна, телевизиони режиссера Евлоева Раифа, редактора Котиев Суламбика.

Сцена тIа а телевизора экрана тIа а геттара хоза тош, я Ахциева Хадижат. Илли духхьал из дакихар духьа а ца доаккхаш, цун маIан долчча бесса наха довзийта вIаштIехьдоал. Хадижата профессиональни говзаал лакха хиларца а талант йоакха хиларца а.

Дукха иллеш дийкар цу сарахьа. Укх дар «Со хьога хьийжай», «Везачунга», «Iуйре йоагIа, уйре йода» яха Кодзоев Тимура дешаех Хашагульгова Мадинас мукъамаш даьха иллеш. «Дошо малх», «Беламе илли», «Хоза бIаргаш» яха Хашагульгов Iаьлий дешаех халкъа мукъамаш Хашагульгова Мадинас тоадаь иллеш а.

Наха къаьстта дакха совгIат хилар Хашагульгов Iаьлий дешаех Мальсагова Евас мукъам баьккха «Мехках дола илли» — тIахьехам. Къамаргашка шод оттабеш да цу иллей дешаш, мукъам, дIаалар. Из йоакха творчески котало я кхаь автора.

ГIалгIашта юкъе, дукха бац лаьрххIа музыкальни дешар дийша, шоай вахар искусстваца дийза бораш. Бебе да цун бахьанаш. Бакъда, болчар а -хам бе, терко е, царна эшачоа оарцагIа вала саг воацилга-м хов сона. Цунна дола тешал да иллиаалархочун лакха говзал йолча Ахциева Хадижата тха йоакхача Гостелерадио комитете болх бе моттиг ца кораяр. Нийса дий-хьогI из?

Л. ЯНДИЕВА,
Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артистка.

ПАРАШЮТИСТИЙ ЯХЬАШКА

Дукха ха йоаццаш г. Грозне чакхъяьлар РСФСР халкъий X Спартакиада чотагIа парашютни спортах йола яхьаш. Цу яхьашка дакъалаьцар Къулбаседа-Кавказски ворхI зонерча 6 команда. Спорта 5 тайпа яхьаш яр дIахьош: нийсса парашютаца Iовоссари, парашютаца групповой кхоссабалари, малокалиберни винтовкаца топ кхоссари, иек дари, маIача нaха лаьрхIа — 3000 метри кхалнаха лаьрхIа — 1500 метри дIеахал дола хьгача атлетика кросси

Командашта юкъе лаьрхIача хьалхара моттиг НохчГIалгIай АССР команда яьккхар.

Кхалнаха юкъе хьалхара моттиг Ростовски областа командаи шоллагIа моттиг вай мехкахошен яьккхар.

Личии зачетагIа кхалнаха юкъерча яхьашка хьалхара моттиг яьккхар Ростовски областерча Макаренкова Екатеринас, шоллагIа — вай мехкахочо Судакова Еленас.

Личии зачетагIа маIача наха юкъе хьалхара моттиг яьккхар вай мехкахочо Пономарчук Константина.

г. Курске 23 июне хургйолча зональни яхьашка дакъалаца бокъо яьккхар Ростовски областерча кхалнаьхой Нохч-ГIалгIайчоьнерча маIача наьхой командаша.

Н. КРУГЛЯКОВ.

ВIаши къинтIера а бахьна...

...гестам ... кхий. Ткъаь дийтта шу гаргкхий, Ткъаь дийтта шу гаргга ха я шоай мехка баха Iоховша йиш йоацаш, паттаIоховша йиш йоацаш, паттамаш хулаш. Дег чу мукх йоаллеш уж хьувза. Цхьабакъда, хIанз дагестанцаша, республика кулгалхоша лаьрхIал машара тIехьа из проблема къоаста а еш. аьккхий шоай баьхача районе бахха ховшийта. хьалхагIа хиина цIераш юртех юхатахка, цар шоай мотт, культура хурийла ... Цунах даьша ... РСФСР халкъа депутатий кхоалгIача Съездо Дагестански АССР Лакхехьарча Совета председатела.

Из ира проблема миштта къоастаяьй дуьцилга дийхар оаха парте Новолакски райкома шоллагIча секретарага Атаев Пайзутин Алиевичага.

— КIезиг-дукха истори а хьоахалеш на дийцача дешараша атта кхетадергдац аьккхаштен хIанз Новолакски (хьалха хиинача Ауховски) районе бахараштен юкъера гIулакхаш, — аьлар цо. — Дагестански АССР-е аьккхий бах дуккхача хана деиз. ТкъоалагIча шерашка дийцар аьккхий-ауховцаш Дагестански АССР-а Хасавюртовски округа юкъебаха безам болаш ба е бац. яха дош. 1921 шера шоллагIча апреле Хасавюртовски окрревкома президиума заседане дийцар из. ДукхагIбола ауховцаш саца безам болаш хиларах, уж Хасавюртовски округе битарах бола соцам тIаийнар, ревкома Президиумо. 1943 шера 5-ча октябре баха нах хьаккмашта гарга а бIарга кIал а хилийтара РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа ше къаьстта Ауховски район хьайир аьккхий бахача моттигах. Яраксув-Аух яхача юртах районии центр а еш. Цунна чуйоагIаш яр 13320 саг нохчий-аьккхий бахаш йола шийтта-кхойтта юрт. Цига бахаш пхи бутт баьиначул тIехьагIа, уж мехкагIа а баьха. Ауховски район дIаяьккхар. 1944 шера 11-ча марта СССР Халкъа Комиссарий Совето яьча решенех мукъаяьннача районе низагIа хьа а кхуваш. баха Iоховшабир Дагестана лоаман районашка бахаш бола аварцаши лакцаши. Цитта Казбековски районерча Акташаух. Юрт-аух яхача шин юрта а баха ховшабир дагестанцаш. МехкагIа баьхача нахах чIоагIа къахеташ, деган дохадаь дIабахийтача наьха лаьтта вай хьадаьчох беркат хургдац, яхаш шоайла Iоказаш бар дагестанцаш. ЧIоагIа бала озаш дийтта шу даьккхар аьккхаша мехкагIа баьха, Iазап озаш. Мопалах, лазарах ахаш гаргга бараш байра.

1957 шера 9 январе НохчГIалгIай АССР СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа меттаоттаьнчул тIехьагIа цIаха бIлабелар Дагестанера мехкагIа баьха аьккхий а. Воккха бала лайна цIакхаьча уж раьза хилар мукъа йолча моттигашка дIатарбала. Долче, ДАССР Министрий Совето чIоагIъьча планагIа уж баха Iоховшийтар Хасавюрта, Бабаюртовски, Хасавюртовски, Кизлярски, Кизилюртовски районашка, бахара царна эшаш дола хьалаш Iалаш а деш. Доккха новкъостал дир шоай вежараша дагестанцаша. Лоаццача хана Хасавюртовски районе вIашагIъехкар С. М. Кирова, М. Горьке, Х. Нурадилова цIерагIа йола, «Дагестан», «Дружба», «Османюртовский», «Хасавюртовский», «Юбилейный», «Родина», «10 лет ДАССР» яха совхозаши «Казбеков» яха колхози. Цига дIалахийтар кхо миллион совгIа сом. Хасавюрта гонахьа хьалйир города чуйоагIаш йола «Новый», «Заречный», «Завокзальный», «Замостовой», «Бамматбернюрт», «Механизатораш» яха юрташ. Лоацца аьлча, хьалхарча юхьигагIа уж дIатарбара. царна эшаш дола воипал дара шоай низ дIакховчар дир Дагестана кулгалхоша а укхаза кIал бахача наха а. Кхыча бесса хила йиш а яцар из.

Масала, 1957—64 шерашка ДАССР ваха вера 29 эзар аьккхе. ХIанз уж тхо долча 52 эзар совгIа саг ва. Цу шерашка цIенош хьалдара царна хьожаьий дукха фондируеми материалаш: хьу 11 эзар кубически метр гаргга, цемент 3273 тонн, шифер ши миллиони 700 эзари условни плита, тхов тIа юлла кирпичик цхьа миллиони 290 эзари, етта кирпичик 815 эзар, кхыйола материалаш. Моттигерча партийни, советски органаша, къахьегамхоша новкъостал деш, паччахьалкхен хьахьожадаьча ши миллиони 520 эзари сома маьхерча кредитах пайда ийбеш, цу лакхе белгалдаьхача шерашка аьккхаша хьалдир 5600 цIа, 623 дезала коммунальни квартираш елар, доахан эца кхо эзар гаргга болча дезала кредитагIа делар 80 эзар совгIа сом. къе-хьла боахкача 1820 дезала юхатакха ца дезаш ахча дукхагIа хуьлии латт цу шии районе бахаш бола аьккхий. Из да царна хадда... дага лаьташ дар а 1960 шера Новолакски районе бахаш бола беррига аьккхий 970 саг мара вацар, хIанз 3100 саг ва, хIаьта Казбековски районе вах 2700 совгIа саг.

Районе баха нах тIа-тIа дукхагIа хул. Царна эш болх бе моттигаш. Цудухьа аьккхий бахача районашка, циттта Хасавюрта хьайийллай швейни цех, цига балха эттав 200 саг. хьайийллай радиотоварий завода филиалаш — 300 керда саг хьакийнав цига, кхы а хьалъеш я промышленни предприятеш. Цул совгIа, болх бе йолаялийтай нерда школеш, берий бешамаш, бытовой гIулакхаш ду учрежденеш.

КЪАМАН КАДРАШ ЙОАКХО ЯР

— Аьккхех болча наьха кадраш хьакъоастаярен уж дIаийсъяреи гIулакхаш мишта лел шугахьа, Пайзутин Алиевич?

— Укх тIеххьарча хана цу деша къаьстта чIоагIа йоакхо ю районии республикански партийни советски органаша. Городе Хасавюртен Хасавюртовски районей аьккхех бола нах гIулакхаш тIа ба. цу даьнъе цига цхьаькха тайла проблема яц. Тоалуш латт из гIулакх Новолакски районе а. ДIадахача шерашка нийслуш хиина оаабезамаш делга цIендаь дIадаьккхад цига. Дениxий хувцамаш хиллад республикански боараме а. Парте обкома аппарате болх беш ва ши аьккхе, массехк саг ва Министрий Совете, дукха ба уж ВЛКСМ обкоме, республика халкъа тIахьожама комитете, Дагоблсовпрофе, Госагропроме, дукхагIйолча министерствашкен ведомствашкен. Дукха ха йоаццаш хин боахама мелиораце министралла хьожаваьв аьккхе.

РСФСР халкъа депутаталла хержав цхьа аьккхе, ДАССР халкъа депутаталла — виъ, дукха ба городской, районии, юрта Совета халкъа депутаталла хийржа Областной партийни организаце член ва виъ саг, городской, районии партийни организацей членаш болаш — 61 саг, парте горкомийи райкомийи хьалаш Iалашдаьд школаийна. ХIанз Хасавюрт, Кизилюрт кхача городашкарча Казбековски, Новолакски, Бабаюртовски районашкарча 25 общеобразовательни школашка нохчий мотти литературен Iомадеш ва 6700 гаргга дешархо. Уж предметаш царна хьехаш ва 90 хьехархо. Цхьабакъда, кхы дукха балхаш де деза кадраши специалисташи кийчбаран уж дукхагIа хилийтаран.

ВIАШИ ДАГАРА ХОВШ

— ЧIоагIа терко яьй оаша хьалха шоашца цхьана баьхача, тIаккха мехкагIа баьхача аьккхий, хIаьта хIанлалца царга дIа ца кхоачийташ. уж хела тIаэцаш хиина Новолакски район шоаш даьина дIаяла мишта дагадехад шеана, Пайзутин Алиевич?

— ТIеххьара из хаттар сайга дергхиларах шен вацар со. — Цунна а хоаламболаш жоп дала хьожаргва со. Шоаш ворхIе дай баьха, уж дIабехка моттигаш шоашта боча йолга хьахайташ бар аьккхий республика а цитта мехкарча а кулгалхоша. Шоаш баьхача мехка цIакхаьчалга лоархIаш а бацар уж хIанзалца. Цу тIа гIолла уж баьхача районе баха Iохайшараштен царнеи юкъе наст-каста цатоамаш хулар. Вайна гуш мадий, Азербайджане, Нагорни Карабахе, Абхазе, Фергане, Гурьевски областе, кхычахьа къамашта юкъе хиина цатоамаш, довнаш, кIайдар Iаьржа да ала гIерташ. хIирана тIалгIашца ювца харцо. Цу дерригне чIоагIа уйла я ль, йоагIаш йола выводаш йир республика кулгалхоша, аьккхий баьхача юрташка хIана Iеш болча дагестанцаша. ВIаши дагара а ховш, шойла барта бахар къамех бола нах. Укхаза чIоагIа накъабаьлар вIаши гаргало яь бола цу а воккха а къамех бола нах.

Республике даха къамаш барт - цхьоагIо йолаш, шоайла вошал леладеш даха дезилга кхетадир массане а. ХIаьта бакъдар гайна е ганза котдаргдолга ховра царна. Долче, из проблема къоастаяра парте обкома бюро решенех хIанзчул шу хьалха вIашагIъеллар лаьрххIа комисси Цо аьттув балийтар дукха дешаш къоастаде. нийсача новкъа дала. Из проблема кхаза къоастаяра лаьрхIар. ТIеххьарбараш сабар а кхетам болаша хила безаш дIахьайтар царца вIашагIкхийттача парте обкома бюро членаша.

Керда вахар дуллараштa ссудаш дала, гIишлои материалашца новкъостал де соцам баьй регионе. Лоацца аьлча, вIаши дагара ховш, итташ долча шерашка къоаста ца луш лаьтта проблема Дагестане къоастаьй ала йиш йолаш я. Кастта Новолакски районе баьхаш дагестанцаша а цига баха хьабоагIача аьккхаша а керда вахар дулларгда.

Вай мехка ца тоамаш латтача регионашта башха дика масал гойтад дагестанцаша. Цар санна машаре уж санна йола ира проблемаш кхычахьа къоастайча доккха беркат даргдар. Долче, халахетараш мел долча моттнгашка хьалаца деза цар дIадоладаь дика гIулакх.

Цул тIехьагIа тха вIашагIкхетар хилар 65 шерагара деэткъа шерага кхоачиш ха йолча аьккхий къоаной совета членашца Хасанбеков Абдул - Маликаца, Муэиев Iумарца, Оздамиров ЭдалМуратаца, Вазарбиев АлимСултанаца, инициативни группа членаца Хасильбиев Султанаца.

Комиссе яьча решенех шоана фу хет? — аьна оаха даьча хаттара жоп а луш, цар цхьан багара доагIаш санна аьлар:

— Хьалха хиинача Ауховски (хIанзарча Новолакски) районе баьхача наха укхаза баха Iохвша йиш йоацаш чIоагIа бала эзаб. Цу тIа гIолла дагестанцаштен тхонеи юкъе цатоамаш хулаш дукха моттигаш нийсьеннай. Прописка ца еш, балха ца бохийташ, кхыметтел договорагIа хьайица болх ца байташ кхестадаьд тхо укх тIеххьарча ханага кхаччалца. Юххера а хьаькъад а сабар а котдаьнна дика соцам баьб. Кастта аьккхий Ауховски район хургьа, тхо мехкагIа дахалехьа хиинача тайпара. Хиинача цатоамашта, Iайшача халонна тхо къинтIера диргда вежараша — дагестанцашта. ТIеххьара оаха чIоагIа баркал оал из лоархIаме проблема къоастаеча цIенача дагара белаш дакъа мел лаьцарашта, ХIанзарчоа Новолакске хьакхаьча керда вахар дилла кийчбенна ткъаьх аьккхий дезал мара бац. Районе цхьайола юрташ я аьккхий цхьацца-шишша дезал мара ца бахаш. Цхьабакъда, кастта шеан хиинача ерригача юрташка баха ховшаргба аьккхий...

Б. КОСТОЕВ,
тха спец. корр.

Грозный — ДАССР, Новолакски район.

...тайнара отгадь из Iамбка дош... вай республика партийни организаце а къаман а историна ужъс?

С. УЖАХОВ.
Назранерча РТП болло.

◆

КIеззига тохаде

Со тIема а къахьегама а ветеран ва. Дукха халонаш бIаргаяннай сона вахара нокъа. Малдрра аьлча, дIаIемав со царца. ДIа ца Iемача воалии, нагахьа санна лоадам боацача, атта хьаде йиш йолча хIамах вай йоките гота еш хилча. Масала, (из тешаргдий хац сона) со вахача Горагорскера района центре рейсови автобус ца лела кукалий ха я. Эшаш яц ноах: дIа-хьа тIехьовлача автобусашта тIаховша метаргда.

Хьажал: гаьнарча маршрутагIа болха шофераш нах тIаховшабе раьза хилац (тха непигех тийша хIама долаш бац уж), хIаьта «легковушка» соцайича, пенсионера бохча дикка гIеллу. Дусар фуд: вахташка хьежар. Бакъда, уж наг-нагахьа мара хилац. Рейсови автобус ца ахар бахьан долаш, шинкхаь, сахьата де йиш йолча гIулакха бIарча ди доаде дезаш хул.

Из цаI да. ШоллагIдар. ТIем тIара цIавеначул тIехьагIа цахаддаш «Горскнефть» НГДУ болх беш хиннав со. ХIанз из организаци дIаьйнхай, цун когачетта я «Малгобекнефть» НГДУ чуйоагIа № 4 йола мехидаьттен-гази доаккха цех. Цхьа мо дуккхаза тIавахав со цун кулгалхошта тхоаш чудахача фусамашта ремонт е, яхаш. Из де дезар Горагорскера ЖКХ-2 болхлой ба. Цхьабакъда, уж лерг хьокха башац согахьа а со санна болча пенсионерашкахьа а.

Тховнех ледар чуух, дохкалу гIайбаши сарпалаши, яш кирпиши, пайдана доацача доал кораши наIараши. Ишта а фусамаш ца тоъаш ма хьувзий вай. Полаш яраш мукъне лорае мегаций... Мегад, тхо-м къаденнад, даим дахаргдац, къоначарна эшаргьеций квартираш!

Дукха уйла яьй аз, вай цитта къе-миска хIанад яхача деша. Вайяраш миссел тароаш йолаш цхьаь цаI мохк бац укх дунен тIа. Сога хьаьттача, вай кана ца доалийтар эггара хьалха боахам во лелабари хIаман хьурмат ца дари да. Вешта аьлча, мелал и-кх.

Газетага гIолла кхайк со Надтеречни района транспортникашка а Горагорскерча ЖКХ-2 болхлошка а шоай декхараш дагадоха яхаш. КIеззига тохале, кIеззига безамегIа хила нахаца. ТIаккха дукха сийдагIа хургда вай вахар.

ЕГОРОВ ГЕОРГИЯ НИКОЛАЕВИЧ.
Горагорске вах.

ХА ТУЛЛИЙТ

Дика ховш да, Малгобекски районе эшачул дукхагIа къахьегама ресурсаш йолга. Цудухьа хьалъе лаьрхIар укхаза «Вайнах» яха завод. Цу гIулакха моттиг а белгалъяьккхай, боах дIа а болабаьб.

Хьалъеш латтача предприяте цеха начальника М. Галаева яхачох, март чакхбоалаш хьалхара продукци арахеца езаш яр завод. Цхьабакъда, из де аьттув балацлар, гIишлои материалаш тоъаш ца хиларах.

Объект хьалъер СМУ-12 я. Цун кулгалхой виз кхачаш гIишлонхошта эшаш йола Iалашо е, йоккхача дефицита хьалашка къахьегаш ба нах. Цхьабакъда, кIеззига мукъне материалаш хьатIаеча тохалу гIишлонхой. Цу тайпарча наггахьа мара хулаш доацача дийнахьа нийсделар тхо цига. Штукатурка еча овсаре къахьегаш яр Еглоена Лидий бригада. Шоай нормаш тIехкхоачашъю штукатурщикаша Гарданова Хьавас, Келигова Марема, Картоева Макнас, Хаданева Марема, Галаева Маккас, сварщикаша Гагиев Мухьмада, Эсмурзиев Шахмарзас.

Эггара дIайхагIдолча дешашца вувц гIишлонхоша шоаш балха хьаьнхувлачен цIанхувлачен вахтови автобуса водитель Яндиев ХIарон. Из къахьегама ветеран ва, дукха шераш дIаденнад цо шийна дукха езача профессена.

Новкъа хеташ дувц ХIарона а гIишлонхоша а лоархIаме объект тIехьаьнна хиларах, балха тIа нийслуча халонех. Царех цхьабараш дIахо йодача хана заводе болх бе а керда професси нараерзае а лаьрхIа ба. Цитта укхаза къахьега таро йолаш хургба городера дукха кхалнах а. Долче, новкъостал де деза гIишлонхошта балхаш махулла сихагIа чакхдаха.

С. СУЛТАНОВ.

КПСС ЦК Платформа проект ювцаш

НИЙСАЧОА ТӀЕХЬА ДА ВАЙ

Ленински парте истори хьадоладелча дениз доагӀаш да цун идейно-теоретически лардаш цӀена хилара тӀехьа хадданза йоакхо елгеи марксизмана тешаме хилари. Парте перестройка яра нах тӀахьийхачул тӀехьагӀара ха дукхача цӀенхаштачна эргалонашца белгала яьннай. Демократизацеи гласностеи хьалашка паччахьалкхенна доал дара гӀулакхаш шийбе дохкаш латт халкъо.

Дерригача халкъага шера ювцийта оттаьй КПСС ЦК Платформа проект. КПСС XXVIII съездо из чӀоагӀъяьчул тӀехьагӀа парте керда программа враяллалца йолча юкъа коммунистий балха тӀа бизза пайда эцара дола лоархӀаме документ да. Цхьацца йолча принципиальни позицешца дуккха а коммунисташ цӀенхаштта раьза боацаш моттигаш яле а. Бакъда, марксизма-ленинизма теоретически тӀехьаленашта вай духьала дац. Из кхетадеш а да. Цхьабакъда, догматизми кхынола уйлаши дӀайоахаргъя вай.

Парте председателеи цун заместителейи лекхараш кхоачашдергдола цах оттабе беза яхилга нийса хетац сона. ХӀаьта уж съезде харжа беза яхилга вӀаьлла а тарлуш дац. Партийни вахара демократизаци яра болча наькъа духьала да из.

Платформа чулоацамга диллача белгалдаккха дезаш Ӏалаьмате лоархӀаме дош да, — тахан яра латта социально-экономически политически проблемаш кхоачашъелга. Вай дика хетарца белгалдоакхх реформаш хьем боацаш кхоачашъяра тӀагӀертта къовсам лоаттабе беза яхилга.

Демократизаци кӀоарг а еш, ше шийна лостам тела социалистически общество хургйола правови паччахьалкхе хьаяра тӀехьа да вай. Укхаза цхьаккха тайпарча класса диктатура хила йиш яц. Управленчески бюрократе доал хӀаьта а.

КПСС ЦК Платформа проекта тӀа дувц юххьанцарча партийни организацей лоархӀам лакхбе беза, яхаш хӀана аьлча, из парте керттера низ боландаь.

Парти кердаяккхара платформа проекта из раздел къоабалъеш тӀа а нийца, «Оргтехстрой» треста коммунисташа шоай юкъарча собране предложени елар: «ЧИС» ПСМО паркоми КПСС Грозненски горкоми дӀаяхар дехаш, шоай декхарех лоархӀа ца ераш санна.

Тхога хаьттача, юххьанцарча партийни организаце балха тӀа лоархӀаме гӀонча а хинна дӀаоттаргъя райком. Коммунистий а парте боацарий а балха эггара гаргагӀа латта звено я из.

Е. НИЗОВЦЕВА,
«Оргтехстрой» яхача треста партийни организаце секретарь.

Страховане керда тайпа

Спортсменашта долча гӀулакха

Укх шера юкъедоаладаьд чӀоагӀа кхерамеча балха гӀулакхашца ювзаенна професси йолча бахача наьха цхьайолча группаш лорвялара социальни аьттув бокхагӀа хилийтара тӀадерзалаь хӀаране еча страховане массехк рисковн тайпа.

Страховане цу тайпаех цаӀ да спортсменаша коллективни страховани яр.

Страховане из тайпа юкъедоаладаьд спортсмений, тренерий, цар дезалий кхы тӀа а страховой аьттув хилийтар духьа.

Спортсмений коллективни страховане договор ду паччахьалкхен страховане Управленецца е наспекцеца спортивни общества (командо, клубо), спортивни общество чуйолча предприяте, организаце, е спонсораша. Страховане договорагӀа страховани е йиш я хан-ханнахьа спортаца болча, моллагӀа говзал йолча тренерийи спортсменийи.

Договор, де йиш я 1 шерагара 5 шерага кхаччалца йолча хана е бокъонца яхьаш, матчаш, турнираш йолча хана. Страховой взносаш дӀачутеӀа оттаьй хӀара квартале, хӀара шера е цкъара, луш командай, спортобществай, клубий ахчанца а хьаштдӀале, предприятей, организацей — спонсорий ахчанца а.

СССР-а территоре тӀа а иштта цун доазонел арахьа а страховане ерригача ханна страховани яьргаш лоархӀ укх тайпара хатараш хинна спортсменаш:

— дага доацача метте чов хиларах;

— цаховц маьже кагъяларах, чура эккхарах, хиначa човнашта дарба деча харцахьа медицински манипуляцеш а лелаяь, маьже толхаярах;

— чов яьчул тӀехьагӀа валар хиларах.

Цу хьалашка страховой тариф спортсмено яьча страховане хӀара 100 сома тӀара 2 соми ах соми хул шера.

Спортсмений коллективни страховане правилашка керттерча условел совнагӀа кхы тӀа а условеш оттаьй (алхха кхы тӀа а оттаьча условешна хьежжа а е мегаргъя страховани) — тренировкаш е яхьаш йолча хана чов яь а хӀаьта иштта хала хроннчески лазар кхийтта а (бахьан бӀшха а дац) моттиг нийслой — из [illegible]

Кхы тӀа а оттаьча страховой условешна хьежжа страховой тариф белгалъйоалл [illegible] — страховани яь волча спортсменага хӀара шера 100 сома тӀера 1 сом 10 кепиги (тариф № 1), иштта 2 соми 35 кепиги (тариф № 2).

Чов хиларах луш дола ахча тела долаш дарба да [illegible]

Перестройка: кадрай проблема

ХЬАКИМА ГӀАНД ДУКХА ДЕЗАР ПАЙДА БАЦ...

Укх шера 8 февралe шийлача ӀуйрийӀа массехк эзар саг гулвелар парте райнома хьалхашка, чиновникаш-бюрократаш дӀабаххалца дӀагӀоргдац тхо, аьнна. Диззача 28 сахьата лаьттар нах шийлача ара, вешта аьлча ерригa бюрократически аппарат отставке яхийтталца.

Бикъ бутт баьнаб цу хана дениз. Дицденнадий-хьогӀ уж деноп района кердача хьакимашта? Цхьа юкъ яр нах шекбуваш, шоаш сатийса эргалонаш районе хургъяц мотташ. Къахьегама коллективашна кулгалхой хоржаш вӀаштӀехьъаькхача кампанес а дукха пайда бинзар. Шоашта гонахьара къаьна гӀоз оарцагӀа а боахаш, кхы а дукхагӀа дӀачӀоагӀбелаб цхьаб)та кулгалхой шоай моттигашка. Цу хьакъехьа кепатеха «Кхоанен уйла е тахан кулгалхой хоржача хана», аьнна, статья а хилар газета тӀа — («Сердало» 7.IV.1990 ш.)

БагӀа а метар цу хор[illegible] [illegible] хьа санна [illegible] балхагахьа [illegible] шоаш [illegible] [illegible]

баьлча бергболаш соцам а бир.

Совхозашка яьча приписка, къоалий, даьча финансови зений тохнам бе, аьнна, тӀадиллад района прокурора.

Иштта я 90 млн. сом совгӀа зе даьча совхозий керттерча кулгалхой нийрча финал.

Вай бийцараш-м совхозий директораш мара бац. Селхан ше ваьгӀача гӀаида тӀа тахан вагӀаш наггахьа мара хьаким нийслац районе.

ХӀама па эшшаш ерригa райисполкома аппарат а хувцаелар ши-кхо ди хьалха. Керда хержача массехк сага цӀераш йоахаргъя вай (райисполкома председатель М. Льянов ше а ма вий керда хержа). Цун хьалхарча заместителалла хержав хьалха № 14 йолча училище директор хинна Ю. Арапиев, шоллагӀа заместитель ва района керттера лор хинна М. Котиев, бехктокхаме секретарь — хьалха Пхьилекъонгий-Юртсовета исполкома председатель хинна И. Ач[illegible] [illegible] директор хинна Р. Дидигова РайОНО заместитель — ТӀой Юртара [illegible] хархо, Нохч-ГӀалгӀай АССР [illegible]

нарни лоро М.-С. Мальсагова лелаер? Массехк шу хьалха цу балхара ше дӀаваьнкхача хана дениз аьрзи мо цу моттига тӀахьувзаш хьавоагӀа из, цига болх беш вар дӀавакхийта гӀерташ ший хур а деш. ХӀанз дукха ха йоацаш коллективо хержа (хьажа укх шера 12 мая аралаьннача «Сердало» тӀа) кулгалхо — керттера ветлор И. Оздоев ший балха хьатӀа а па вуташ, цун моттиг дӀа а лаьца вагӀа из, сона хьанаьхк даьча манаьхк даь приказ техад, яхаш. «Со мара вац, аз яхар мара хургдац» яха курал я из, е Ӏаьдалах а законах а дош ца хеталга да? Нах цецбувл цу гӀулакхах.

Цу тайпара гӀулакх да Экажкъонгий-Юртсовета председатела Л. Сакаловас леладер а. Дукха ха я Экажкъонгий-Юрта керда председатель хержа а (Костоев Хьажмурд), керда Совет хержа а. ХӀаьта а «со дӀаяла лаьрхӀац» яхар мо хӀама леладу цо, печать дӀа ца [illegible] хинца. юртсовета шийна [illegible] цун из, 10 мае дениз из печать теха кхьхат а Сакаловас цу тӀа [illegible] пайдана дац, аьнна, районни газета тӀа хоам а бь.

Хоза дий из? Гоалаmни бах [illegible] а [illegible] балхара дӀа [illegible] [illegible]

ТЕЛЕПРОГРАММА

12 ИЮНЬ

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Из хиннад... хиннад...
8.55 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 14-гӀаи, 15-гӀаи сереш.
10.55 — «Карма» йоазонхо А. Хейдона Н. Рериха доттагӀчун кхелах.
11.30 — Берий сахьат (французски мотта урокаца).
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — Коллаж.
16.00 — ТСН.
16.15 — «Фиеста Филиппина» яхача ансамбла выступлени.
16.45 — Корта бохош дола малар меннача водителях йола «Колесо» яха наькъ тӀарча кхерамзлен 1-гӀа Ерригсоюзни телерадиопрограмма конкурса передачаш-призераш. (Новосибирск).
17.15 — Музыканташа музыках.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — Политически диалогаш. Российски партийни конференцега.
20.00 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 16-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Н. Чепрагас дӀаоал.
22.05 — «Дош» яха литературно-художественни программа.
00.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.20 — Футбол. Дунен чемпионат. Коста-Рика сборни — Шотланде сборни. 2-гӀа тайм.
9.20 — Ритмически гимнастика.
9.55 — Футбол. Дунен чемпионат. Англе сборни — Ирланде сборни. 2-гӀа тайм.
10.55 — «Расмус-бродяга» яха бераштa дола фильм. 1-ра сери.
12.00 — Кусковое эрсий музыкай телефестиваль. 2-гӀа передача.
12.35 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юкагойтара сеанса телефильм. 5-гӀа фильм — «Год сорок первый». 1-ра сери.
15.05 — «Багровая» яха документальни фильм.
16.05 — «Доакъар кийчдеш да» (гӀалгӀай меттала).
16.35 — Документальни фильм.
16.50 — Аренда а арендатораш а (нохчий меттала).
17.20 — «Воробушек» яха мультфильм.
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.00 — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бельге сборни — Южни Корея сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Информационни программа дӀахододар.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Голланде сборни — Египта сборни.

13 ИЮНЬ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.20 — 120 минот.
8.30 — Шера ханаш. Июнь.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 16-гӀа сери.
10.30 — Документальни фильм.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Берий сахьат (английски мотта урокаца).
17.15 — ДоттагӀлен мерилинаш. «Гаудеамус» яхачен Баумана цӀерагӀча МГТУ-и «Камерата вокале» яхачен кагирхой хорий концерт г. Брауншвейг (ФРГ).
18.00 — Ха ТСН.
18.30 — «Шераш дӀадахачул тӀехьагӀа вӀашагӀкхетар» яха радиои телен журналиста Ю. В. Фонина кхолламах йола телеочерк.
19.00 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 17-гӀаи, 18-гӀаи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 Коллаж.
21.45 — Политически диалогаш. «Москва — Ленинград — Кемерово» яха телетӀий.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — СССР сборни. Италера трансляци.
00.00 ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.20 — Футбол. Дунен чемпионат. Голланди сборни — Египта сборни. 2-гӀа тайм.
10.20 — Мультфильм.
10.30 — «Расмус-бродяга» яха бераштa дола фильм. 2-гӀа сери.
11.45 — Кускове эрсий музыкай телефестиваль. 3-гӀа передача.
12.30 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юкагойтара сеанса телефильм. 5-гӀа фильм — «Год сорок первый». 2-гӀа сери.
15.55 — «Мелодий букет», «Прелюди» яха минипрограмма.
16.55 — Информационно-публицистически программа.
17.25 — Керла парти: вай заманан баккъдерг (нохчий меттала).
18.00 — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Уругвая сборни — Испане сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Информационни программа дӀахододар.

14 ИЮНЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Уругвая сборни — Испане сборни. 2-гӀа тайм. Италера передача.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 17-гӀаи, 18-гӀаи сереш.
11.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — СССР сборни. 2-гӀа тайм. Италера передача.
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — Коллаж.
16.00 — ТСН.
16.15 — Биллиарда кхо ди Москве.
17.15 — «...15 шу даланзен бокхагӀеи».
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — Документальни фильма премьера.
19.00 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 19-гӀаи, 20-гӀаи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — П. И. Чайковске цӀерагӀа музыкантий-исполнителий IX Дунен халкъашта юкъера конкурс торжественни хьаеллар. ЧакхйоаллаШ — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Капитан сорви-голова» яха бераштa дола фильм 1-ра сери.
10.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — СССР сборни 1-ра тайм.
11.30 — Кускове эрсий музыка телефестиваль. 4-гӀа передача.
11.55 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юкагойтара сеанса телефильм. 6-гӀа фильм — «За порогом победы». 1-ра сери.
15.50 — Документальни фильм.
16.20 — «Республика кхаш на».
16.45 — Фильм-реклама.
16.50 — Информационно-публицистически программа.
17.20 — Киножурнал.
17.30 — Ӏилма Ассоциаци хьалхара гӀа. Телефон: 22-01-65.
18.00 — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Камеруна сборни — Румыне сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Информационни программа дӀахододар.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Итале сборни — США сборни.

15 ИЮНЬ

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Югославе сборни — Колумбе сборни. 2-гӀа тайм.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 19-гӀаи, 20-гӀаи сереш.
11.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Камеруна сборни — Румыне сборни. 2-гӀа тайм.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Документальни фильма премьера.
16.35 — Д. Шостаковича музыкальни ганзера — № 5 йола симфони.
17.25 — Объектив.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «Дума тихой ночью» яха музыкальни поэма.
18.50 — «Капитошка» яха мультфильм.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — «Бийкъача ше тӀаьа бале» яха таханарча Польшерча проблемаех.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Фу? Мича? Маца?» яха брейнг-ринг.
22.25 — Из хиннад... хиннад...
22.50 — [illegible]
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Капитан сорви-голова» яха бераштa дола фильм. 2-гӀа сери.
9.20 — «Эрсий халкхар» яха халхара самодеятельни ансамбла выступлени.
10.10 — Болалуш болча спортсменашта чемпионий хьехамаш.
10.55 — Кускове музыка телефестиваль. 5-гӀа передача.
11.25 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юкагойтара сеанса телефестиваль. 6-гӀа фильм — «За порогом победы». 2-гӀа сери.
12.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Итале сборни — США сборни 2-гӀа тайм.
16.00 — Документальни фильм.
16.40 — Иза вьшу дийначарна (нохчий меттала).
17.05 — «Нинъи бераш».
17.00 — Фильм-реклама.
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.00 — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Австре сборни — Чехословаке сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Информационни программа дӀахододар.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. ФРГ сборни — Ӏаьрбий ВӀашагӀтехача Эмиратий сборни.

16 ИЮНЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — [illegible]
9.01 — [illegible]
10.05 — Документальни фильма премьера.
10.15 — [illegible] концерт.
10.35 — Литературни [illegible]
11.10 — «Партнер» [illegible]
11.40 — [illegible]
[illegible] «Май бутт бар» яха художественни фильм.
14.15 — Спектр.
14.45 — Хьайбай дунен тӀа.
15.45 — Политически [illegible]
16.15 — «Предательница» [illegible]
17.55 — [illegible]
18.00 — [illegible]
19.00 — [illegible]
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Счастливый случай» [illegible]
22.40 — Футбол. Дунен чемпионат. Англе сборни — Голланде сборни. Италера трансляци.
1.00 — ТСН.
1.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Швеце сборни — Шотланде сборни.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.30 — [illegible]
10.00 — Футбол. Дунен чемпионат. [illegible]
11.00 — Футбол. Дунен чемпионат. [illegible]
12.00 — Музыкальни [illegible]
14.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
14.30 — «Советская Россия» яха видеожурнал.
17.05 — [illegible] (нохчий меттала).
17.45 — [illegible]
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. [illegible]
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — [illegible]
21.50 — Пресс-клуб.
22.45 — [illegible]

мотташ. Къаьхьегама коллективашна кулгалхой хоржаш кампанеш тIехьаьлккхача дукха пайда бинзар. Шоашта гонахьара къьаьна гIоз оарцагIа а болхаш, кху а дукхагIа дIачIоагIбелар цхьабIа кулгалхой шоай моттигашка. Цу хьакъехьа кепатеха «Куоанон уйла е талхаш кулналхой хоржача хана», аьнна, статьи а хилар газета тIа — («Сердало» 7.IV.1990 ш.)

Васта а маса ... хоржаманд дIачIоагIдоа хьаьнмаш шоай гIандаш тIа, нагахьа санна хьалха шоаш лелаьь балха стиль а хийца, балхагахьа юхь а ерзаьь шоаш бол-болча сихха пордок е уж хьежа баларе. Цул совгIа, керда венача райкома хьалхарча секретара А.-Х. Х. Аушева (цу хана из ше мара хьаким а висавацар лаккерча эшелона — шевар дIаваьккхавар) цу хана дIакхайкадаьдар царга: «Хоржамаш деча хана цхьанца аьттонаш лехаш шо дIачIоагIлой а хьалха хинна «комараш» хургьяц шоана, сихха овлангара оаша шоай болх а стиль а ца хуаце.

ХIаьта а холуш хIама эргадаланзар, масала, совхозашка. Из-м хац, кхыметтел эггара бехктокхамегIа дола гота балхаш а кхерамеча ахка йисте кхачийтар цар. Цу духьа цхьан дийнахьа директораш боацаш йисар кхо совхоз: «10 лет Октября», совхоз-техникум, «Маяк». Партега а шоай балхапкара а дIабаьхар цу совхозий директораш В. Дударов, Б. Половноев, М. Кодзоев. Райкома бюро заседание хьа ца боагIаш бисача «Назрановский» совхоза директора Б. Ю. Дударовнен РТП директора Х. Х. Пугиевцен боагIаш бола бехк уж балха ара-

районисполкома аппарат а хуьрцелар шин-кхо да хьалхаьрцелар. Керда хержача массехк сага цIераш йоахаргьа вай (районисполкома председатель М. Льянов ше а ма вий керда хержа). Цул хьалхарча заместителалла хержав хьалха № 11 йолча училище директор хинна Ю. Аркиев, шоллагIа заместитель ва районна керттера лор хинна М. Котиев, бехктокхаме секретарь — хьалха Пхьилекъонгий-Юртсовета исполкома ... тошкиев, орготдела заведующи — № 1 йолча городской школа директор хинна Р. Дидигова. РайОНО заведующи — ТIой-Юртара хьехархо, Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутат I. Кодзоев, халкъа тIахьожама комитета председатель — АПО председатела заместитель хинна Къ. Аушев, культура отдела заведующи — хьалха городской Дворца директор хинна М. Булгучев, района керттера лор — Т. Тимурзиев (СОАССР Пригородни районни больнице хинна хирург).

ЦIераш лъха варгаш укх тIеххьарча хана хувцабеннача а хувцалуш а латтаIа хьаьнмий.

Ца хилча яргйоаваш оргало я из. хIана аьлча, Наьсаре миссел кадрови политике застой хинна район кхычи хьара лаха хала да. Сога хаьттача, пхе шерал совгIа ха яккхийта мегаргьяцар хьаьнмага. ХIана аьлча, шин нов-карт хета волалу из шийна балхах, дог айлу цун, «бIн» чIоагIбу, тIаккха докхор мо дIатIалат из цу гIанда. Вешта, докхорг-м ше дизача Iо а дожар, бакъда, чиновнико дIачеца тигац гIанд. Цу тIа вагIа, аьнна, ше кхеллачи санна хет цунна.

Из оамал еший, масала, районни керттерча ветери-

ра пац, ал яхар мара хургдац» яха курал и из, е Iаьдалах а дикопах а дош ца хеталга да? Нах нецбувл цу гIулакхах.

Цу тайпара гIулакх да Экажкъоний - Юртсовета председатела Л. Сакалоевс летадер а. Дукха ха я Экажкъонгий-Юрта керда председатель хержа а (Костоев Хьаниехьрд). керда Совет хержа а ХIаьта а «со дIаьалаьргхIаш» яхар мо хIама луш. НаIар тIа ахарах, дехар дарах кхы хIама а ца хинна. юртсовето шийна йитай цун из, 16 мае денз из печать теха наьхат а Сакаловас цу тIа яздаь кулг а пайдана дац, аьнна, районни газета тIа хоам а баь.

Хола дий из? Гоаламаш бага а ехна балхара дIа мел ваьккха саг, корта чу а белла, цу «бIенаш чу» юхачугIерте — фу дергда вай? Довнашка аха пеза царца е цар яхар а даь «кхеравеция» тIехьашка вала веза? ТIаккха цар бIарграш къовзадича кхералургвар малав?

Цу тайпара моттигаш насткаста нийслу районе. Бакъахьа хетар. хIана шоаш дIадоладаьчча тайпара кадрови политика дош дIа а хьош. моттигерча органашка цу вай дувцараш санна долча нийрачча гIуланхий хиэ а хоададича, Хьано ехнай Iаьдела балха моттигаш къувса бокъо? Харц-бокъо ма лаха саго яхаш, бакъда, болх къувсаш шоайла кIийлен а хувцаш. «шалташ» дIа-хьа еттa нийрча оамал юкъера дIаяккха еза. Наха а къамана а эшаш хIама дац из. Е вай къаманга товш а дац.

М. ЗАНГИЕВ,
тха соб. корр.

Цу хьалхарча страховой тариф спортсмено яьча страховане хIара 100 сома тIера 2 соми ах соми хул шера.

Спортсмений коллективни страховани правилашка керттерча условеш совнагIа кхы тIа а условеш оттаьй (алхха кхы тIа а оттаьча условешка хьежжа а е мегарьа страховани) — тренировкаш е ехаш йолча ха на чов яь а хIаьта ишта хали хронически лазар кхийтта а (бахьан болхе а дий) дIаьхдаларга хьежжа.

Кхы тIа а оттаьча страховой условешка хьежжа страховой тариф белгалъяьй — страховани яь волча спортсменагара хIара шера 100 сома тIера 3 соми 90 кепиги (тариф № 1), ишта 2 соми 35 кепиги (тариф № 2).

Чов хиларах луш дола ахча тела доладу дарба деш латтача 16-ча дийнахьа денз; нагахьа санна халагIдола е хронически лазар кхийттадале — дарба доладаьча 31-ча дийнахьа денз вийрза валлалца, инвалид хилар чIогIаллалца е валлалца.

3 соми 90 кепиги долча тарифагIа даьча договорагIа цамогаш доаккхача хIара дийнахьа луш дола пособи 5 сом да, 2 соми 35 кепиги долча тарифагIа лур — 3 сом.

Договора хана чухь страховани яь волчоа ВТЭК-о I-чей II-чей группа инвалидность оттайича цкъара луш дола пособи лу I-ча группа инвалидашта страховани яь леррига ахча, II-ча группа инвалидашта — страховани яьча ахчах нийсса ах.

М. НАЛЬГИЕВ,
НГIАССР Госстраха Управлене начальника заместитель.

Специалиста хьехамаш

ХЬАЙБАШ УНАХЦIЕНА ХИЛИЙТАРА

«1989—1990 шерашкен 2000 шу хьатIанхаччалцен СССР экономически социальни дегIайоалаяра керттера лостамаш» яхача программа тIа укх тайпара аьнна: «Хьайбай боахама ду ветеринарни доал тоаде». Уж [illegible] тха Нохч-ГIалгIай Iилма-тохкама ветеринарни станце болхлошта доагIаш да эггара хьалха. Тхона карагIдаьиначох тийша да цхьан даькъе хьайбаш унахцIена хилар, царгара йоаккха продукци тIакхетийтар, дулхаца, шурийцен цунах хьаю тайп-тайпарча продукташцен баха нах Iалашбар. Цудухьа шоай низ дIахьоачар ду тха станце къахьегамхоша хьайбашта хулача инфекционни инвазионни лазарашца, уж хьоадеш йолча садоахкача хIамашца тешаме къовсам лоаттабе йиш хулийта тароназ лехаш. Цу даькъе цхьацца толамаш а даьхад. Масала, Iилма-тохкама балхаш деш дIадахийтача хIара сома тIеххьарча пхе шера 2 соми 40 кепиги цIена пайда бир станце къахьегамхоша. Цу юкъа баь беррига пайда — 1,7 миллион сом харгга. Пхита йоацача хозрасчетагIа болх беш йолча тха коллектива хIара сага

алапи юкъера лаьрхIача 20—60 сом лакхде йиш хилийтар цу гIулакхо.

Республика хьайбай боахама доккха зе ду тайп-тайпарча инфекционни лазараша, къаьстта а бруцеллезо, туберкулезо. Царех хьайбаш лораде а дерзаде а аьттув лургбола тароназ лехаш ба хIанз тха Iилманхой.

Станце болхлоша Ш. Ш. Мицаева, Г. Г. Черемисина, А. А. Сименяна «Ильинский», «Лермонтовский» совхозашца, Сунженски района «Победа», Грозненски района «1 Мая» цIерагIча колхозашца договораш а оттадаь, новкъостал ду цу боахамашта 82. 19 номераш йолча штампий вакцинах пайда а эцаш туберкулезах, бруцеллезах хьайбаш лораде, дерзаде. ТIеххьарча шерашка дарба даьд доахана Урус-Мартановски района «Горец» совхоза цхьоалагIча шурий фермен Мичурина цIерагIча совхоза шурий фермен.

ХIанз тха станце Iилманхоша шоашта хьалхашка декхар оттадаьд. тIайоагIача пятилетке республикера деррига хьайбаш цу инфекционни лазарех дерза а даь унахцIена хилийта.

Экономически доккха зе ду хьайбай боахама даьгIен фашкаргаша хьоадеча доахана хулача пироплазмидозы яхача лазаро. Халкъа юкъе цунах «чихирь» оал. Цун духьала къовсам лоаттабеш, махулц сихагIен дикагIен дарба де йиш хулийта тароназ лехаш тIеххьарча тхьаьх шера бокха тохкама болх баьб станце Iилманхоша А. В. Лазариде, С. З. Дубова, вэ айса. Цу даькъе цхьацца дика гIулакхаш а карагIдийнад. Масала, тIеххьарча кхаь шера, 60-ча шерашца нийсдича 17-зза, 80-ча шерашца — 9-зза кIезигденнад цу лазарах цамогаш хинна доахан. Республика 14-ех 9 районе вIалла нийсдаланзар соахка пироплазмидозах цамогаш хинна доахан.

Республика жа леладеча боахамашка хулача гельминтозни лазарашца толаме къовсам лоаттабе йиш хулийта керда препараташ лехаш тохкамаш деш, уж производстве юкъенхувлаш болх беш ва станце Т. А. Катаев. Боахамашта цо новкъостал а деш дIаяхача пятилетка хиначул 30 процент кIезигденнад цу лазарах цамогаш хула доахан.

Халахете а, хIанзалца хьа шерра даьржа долаш да республика шурий фермашка субклинически маститаш. Цу тайпара лазар кхийттача гуча а доацаш Iатта шим чухьнахьара бест. Из бахьан долаш чIоагIа лохлу Iатто лу шура, цун хьоанал, дикал. Маститех доахан дерзаде гIерташ бокха болх чакхбоаккх ветеринарни Iилмай кандидата Л. Н. Воликен лаборантнас Е. В. Елкинаси. Цхьацца дика гIулакхаш карагI а даьннад. Цхьабакъда, ца дер довш хул цкъаза цхьайолча шурий фермашка санитарни хьалаш геттара во хилар бахьан долаш.

Лейкозы яха лазар кхийтта доахан дерзадеш, уж унахцIена хилийта гIерташ дарба деш республика ветеринарни службашка беча балха юкъе доккха дакъа лоац тха станце Iилманхоша Т. М. Уаурва, Т. Н. Чайчас, Р. В. Шаиповас.

ДикагIа дарба де йиш хулийта тароназ лехаш тохкамаш дарал, доахан дерзадеш болх барал совгIа, насткаста хул тха станце Iилманхой фермашка хьайбаш унахцIена леладара фу де деза наха хьехащ, лекцеш ешаш. Из тха керттера декхар да. Цу даькъе гIо эш тхона хьайбаш леладерашкара а. Царгара дех оаха хIара ферме лерттIа санитарни хьалаш вIаштIехьдахар.

Б. ДИКАЕВ,
ветеринарни Iилмай кандидат, НГIАССР заслуженни ветеринарни лор.

больница» яха художественни фильм, 19-гIаи, 20-гIаи сереш.
11.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Камеруна сборни — Румыне сборни. 2-гIа тайм.
13.30 — Хь. ТСН.
14.00 — ТСН.
16.15 — Документальни фильма премьера.
16.35 — Д. Шостаковича му-

19.30 — «Вийнъача ц1а тIаоа бале» яха тахкамарча Польшера проблемах.
21.00 — Хь. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Фу? Мича? Маца?» яха брейн-ринг.
22.25 — Из хиннад... хиннаж...
23.40 — Я-гаид.
00.30 — ТСН.

спортсменашта ... болалуш беша чемпионни хьехамаш.
10.55 — Кускаве музыка телефестиваль. 5-гIа передача.
11.25 — «Панчахьаьнкен доьзув» яха юхагойтара садиса телефестиваль. 6-гIа фильм — «За порогом победы». 2-гIа сери.
12.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Итала сборни — США сборни 2-гIа тайм.

... — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Австре сборни — Чехословаке сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Информационни программа гIахододар.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. ФРГ сборни — IарбиЙ ВIашагIтехача Эмиратий сборни.

16 ИЮНЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Вай беш.
9.05 — Саг. Лаьтта. Вселенни.
10.05 — Документальни фильма премьера.
10.15 — Исланде университета кора концерт.
10.35 — Литературни Иркутск.
11.10 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
11.40 — «Итале лхи дий» 1937—38 шш. репресси яьча итальянгии дезалий кхелах.
12.25 — Коталон 45 шу ду-

заш. «Май бутт бар» яха художественни фильм.
14.15 — Спектр.
14.45 — Хьайбай дунен тIа.
15.45 — Политически диалогаш.
16.15 — «Предательница» яха художественни фильм. (Дукхьацуна, 1976 шера).
17.55 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — ДIаоалий вай, доттагIчий!
21.00 — Хь. ТСН.
21.40 — «Счастливый случай» яха гезалий телевикторина.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Англе сборни — Голланде сборни. Италера трансляци.

1.00 — ТСН.
1.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Швеце сборни — Шотланде сборни.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Жизнь прекрасна» яха субтитрашцара художественни фильм. (СССР-и Италии, 1980 ш.).
10.00 — Футбол. Дунен чемпионат. Австре сборни — Чехословаке сборни. 2-гIа тайм.
11.00 — Футбол. Дунен чемпионат. ФРГ сборни — IарбиЙ ВIашагIтехача Эмиратий сборни. 2-гIа тайм.
12.00 — Музыкальни видеоканал.

14.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
14.30 — «Советская Россия» ...
17.05 — Вайна магашалкни гIаролкой (нохчий меттала).
17.45 — «ЙисагIа вал» яха телефильм.
18.15 — «Дукхаеза мелодеш».
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразиле сборни — Коста-Рике сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Автоспорт. Дунен чемпионат. «Формула-1». Монте-Карлера передача.
21.45 — Коллаж.
21.50 — Пресс-клуб. Бинггьара салис.
00.05 — «Гибель 31 отдела» яха художественни фильм 1-рей, 2-гIаи сереш.

17 ИЮНЬ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIуланх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъалдаккха программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Музыкальни киоск.
13.00 — «УнахцIено» яха медицински болхлой Ден хетаь программа.
14.15 — Мультфильм.
14.20 — «Удмурдски АССР «Италмас» яхача Паччахьаллкхен иллейн халкъарен ансамбла концерт.

15.00 — «Знакомый незнакомец» С. Б. Станкевич СССР халкъа депутат.
15.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.
17.00 — «Приключения Буратино» яха бераштa дола фильм. 1-рей, 2-гIаи сереш.
19.15 — «Венера бIаьсти» яха йоазаш йолча симфонически
19.45 — «ТIом» яха И. Страусса концерт (Австри ТВ). Кюна цхьан цIерагIарча романах дола яхх сери йола художественни фильм. 1-ра сери. Премьера.
21.00 — Хь. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кIиранден нравственни проповедь.
21.55 — П. И. Чайковско цIерагIарча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.15 — «Санъердамe яр бийс...» яха 60—70-ча шерашкарча литераторий ноахалех дола

художественно - публицистически фильм.
23.35 — Йоазаш йолча музыка нердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Швеци сборни — Шотланде сборни. 2-гIа тайм.
8.20 — Молдаве музыкальни фольклора концерт.
10.00 — «Тайна далекого острова» яха мультфильм.
10.30 — «Дезал» яха телепрограмма.
11.30 — Никъ берий клуб (сурдопереводаца).
12.30 — «Следствием установлено...» яха субтитрашцара художественни фильм.
14.00 — «Возрождение». «Дом в Клину». П. И. Чайковский цIераца юьзаенна. Подмосковье моттигех.

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Документальни фильм.
17.20 — Кхоллама оагIонаш. Профессор Д. Д. Мальсагов. (гIалгIай меттала).
18.00 — «Орамаш» (нохчий меттала). (Юхагойтар).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланде сборни — Египта сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — «Здравствуй, милый». ДIалоиж М. Суворова.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Индийски кино дукха дезачарна. Киноконцерт.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бельге сборни — Уругвай сборни.

РАДИОПРОГРАММА

12 ИЮНЬ, ШИНАРА

7.15 Объявленеш.
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 Халкъа ашарий концерт (гIалгIай меттала).
9.15 Алкоголизмо обществана ду зе. Беседа.
9.30 «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 Перестройка бокхаш бола гIа (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци (гIалгIай меттала).
18.00. Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

13 ИЮНЬ, КХАЬРА

7.15 Лазарех бераш лорадеш. Лорий хьехамаш.
7.25 «ДоттагIал» (эрмалой меттала).
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш. Хаоттам.
7.55 — 8.00 Передачай программа.
8.15 — 8.45 Димаева Iаьлий иллеш (нохчий меттала).
11.15 Илли оал Минцаев Мовсара.
11.30 — 12.00 Депутатий гIуланхаш.
15.15 — 15.30 «Варт болча дезале» (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 Дахчан пондара оаз (нохчий меттала).

14 ИЮНЬ, ЕРА

7.15 ДоагIIаш дола къамаьл.
7.25 Музыка.
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттом.
8.15 — 8.45 Къонача иллиаларкхой концерт (гIалгIай меттала).
11.15 Халкъа эткнах йола беседа (нохчий меттала).
11.30 Къахьегама ресурсаш.
11.45 — 12.00 Болхлошта дага латтар.
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Моттигерча радиос къамаьл ду. Гудермесски районера передача.
17.31 Музыкальни культура дегIайоалаира накъаш (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

15 ИЮНЬ, ПIАЬРАСКА

7.15 Мишта кечам бу гурахьа дувча ялата?
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Уйла а ю болх а бу кердача хьисапе (нохчий меттала).
8.15 ЦIеноош тхоашта оахош хьаду.
8.25 Музыка.
8.30 — 8.45 Арчакова Сале керда стихаш.
11.15 — 12.00 Йоазаш йола мелодеш (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 «ДоттагIий оазаш».
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Пандар лонх. Хашагульгова Мадинас.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 Музыка.
18.40 — 19.00 Къонача дезала хьан дергда новкъостал?

16 ИЮНЬ, ШОАТТА

7.30 Юртара гIишлош хьалъяр — къаьстта тергам (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Агитбригадаш кхай тIа.
10.15 Яздархон хаи. Мусаев Мохьмада 75 шу дузаш.
10.35 Реклама.
10.40 Халкъа тIахьежам болаш ба (нохчий меттала).
10.55 Музыка.
11.00 «Къонал».
11.30 — 12.00 Хатар хургдоацаш.
15.15 П. И. Чайковске музыка дуне.
16.00 «Хано дIадехе» (гIалгIай меттала).
16.15 — 17.00 «Шоаттадийнахьара вIашагIнхетараш». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — 19.00 Музыкальни почта.

17 ИЮНЬ, КIИРАНДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Деша да хилар (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 Тха моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 КIирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 Реклама.
16.40 — 17.00 НоагIой ашараш.
18.00 — 19.00 «Иллеца доттагIал дараштa» яха концерт (нохчий меттала).

Халкъа кхоллам

Говрбаьречо яьккха йоI

Цьаь юрта вахаш хиннав сов вьрдагIа лела ворхI вошш. Царна духьала дош ала нукъаш саг хиннавац юрта. Нижал еце, цул нiрчагIа йоа-пащ йиша хинний. цар. Цун маьрел дIанийслургхиларах дог дилла хиннаб вежарий.

ФундагIа дал а шоай йиша цхьан фусаме дIанийсъе лаьрхIад цар. ПIаьраска дийнахьа доикхача маьждиге а баха, рузбане баьхкача юртарча нахага дIанхайкадаьд: кхоана говраш хоахкача котвальнмача кIантага шоай йиша дIалургъя. Цига ара ца воалаш Iийнар малав ховргда тхона.

ШоллагIча дийнахьа юртал арахьа вIашагIкхийттаб говр-баьреш. Хьалхавала лоаш цхьакха хиннавац царех. Ийнй ворхI вешийна гуча ца боалаш, из де мишта вIаштIехьдаргдар-хьогI, -яхаш бала болаш хиннаб уж.

Сага дага а доацаш, царна вена хьатIаэттав тIахьежача хоза тоабенна, керах болча дин тIа а вагIаш, шин гIулакха вода лоамара саг.

— Ассалам Iалейкум, кIантий. Шо ма хоза вIашагIкхийттад. Фуд-укхаза? — хьаьттад цо.

— Сагото йолаш хIама дац. Тхоах хIаравар ший аьттув баргбацар хьогI, яхаш цхьан гIулакха тIехьа къовсавала аравьннав. Хьо хьаьша ва, хьох лочкъадаь тха хIама а дац.

— Тха юртарча ворхI веший йиша я тахан дIалуш. Из кхоачаргъя говраш хоахкача котваьнначоа.

— Шуда аз дакъа лаца мегаргдарий? — хьаьттад лоамарочо.

— ВорхI веший йиша кхоса укхаза вIашагIкхийттараш духхьал юртара нах мара бац. Цхьабакъда, хьо хьаша ва, хьа сий ца дича даргдац тхо. Рузкъа долчунга мара кхоачаргьяц из, Iа х хахка мегаргья тхоца говр. — Раьза уиннеб кагий нах.

Говра тIера шин тале Iо а теса, говр-баьреша лалла дIахттав лоамаро.

Говраш дIахахка, аьнна, [illegible] Юртахошна шоай [illegible]

[illegible]

чIоагIа гIадбаха хилар къайла а кхухьаш, хьаьшо эхь дIр вайна, яьхад.

Деррига дунеи ла ше а хеташ, ворхI веший йиша — шиц нускал долча коа кхаьчав лоамаро. Кийчдаь арадаькиха бIаргадайча беса хувцавеннав лоамаро. ТIаккха шин говра бIара а хьежа, цо аьнна:

— Дакъасте [illegible]

Ленинградски область. Кингисеппе хьайийллача «Содружество» яхача фабрика цехе хьадаьча берий барзкъий эггара хьалхара парташ.

Из тIехмеханизированни йола производство хьахилар юкъарчад доацаш дувзаденна да конверсеца — поточни линеши складаши дIанийсъяьй дукха ха йоацаш а тIехьа военни лагераш хиннача помещенешка. ХIаьта предприяте цIи хьахиннай советско-американски экономически гIулакхаш дегIадахкар бахьан долаш. Фабрика оборудованеца кийчъеча хьинаре дакъа лаьцар бизнесменаша, культура деятелаша, США общественни фондаша, юхаяла ца саш цар швейникашта дIаенна 200 эзар доллар мах бола оборудовани.

ХIара шера «Содружества» арахецаргда итт миллион сом гаргга мах бола берий барзкъаш.

СУРТА ТIА: швея Инга Николаевна Шакина фабрика продукци хьахьокхаш я.

М. БЛОХИНА сурт. (ТАСС фотохроника).

Поэзи а вай зама а

Нохч-ГIалгIай истори, экономика, социологи, филологи Iилма-тохкама института нохчийи гIалгIайи литературай сектора Л. Н. Толстоя цIерагIча пачхьалкхен университетен пединститутен Iилмахошца цхьана арахийцад Iилман статьяш тIайола «Поэзи вай замен» яха сборник. Цу сборнике юкъе яхийтай нохчийи гIалгIайи поэзи малагIча хьал тIа я хьахьокхаш йола, бе-беча ноахалашкарчен тайп-тайпарча боарамерчен поэтий статьяш. Цу статьяй бушхало я цар лерхIар проблемни хилар, поэтий творчески лаборатори мел кийлла а хьаелла, цуна духьажа, творчества идейно-эстетически художественнии принципаш дегIаяхкарца дувзаденна цар художественни системаш мел йIаьхий хиннай хьажа гIерташ цар автораш хилар.

ХIара поэта — М. Мамакаева, Хь. Осмиева, Хь-Б. Муталиева, Ж. Яндиева, С. Озиева, Н. Музаева, Р. Ахматовай, Ш. Арсанукаева, З. Муталибова, С. Чахкиева, Н. Минтяка, М. Дикаева, къонагIчарех волча А. Костоева, М. Ахмадова, М. Выщегурова, С. Арчакова, I. Хашагульгова, А.-Г. Угурчиева, З. Яндарбиева, А. Бисултанова, кхычар — поэзи техкачул тIехьагIа [illegible] да, цар массане [illegible] шоай ламаш, шоай хьисапаш дихьад, нохчий, гIалгIай, эрсий литературан эстетически таронаш шеръяьй, аьнна.

«50-ча шерий тIеххьарча яхе шерагара 60-гIа шераш доалаьча кхачьалца лирически турпал нравственно хар-жара проблема» яхача шия статья тIа филологически

гаш гулдеш Iоаяь башхадика опыт, «ГIарагIураш», «Седкъий догIа» (1962), «Лаьттан хьаж» (1974), «Тхир дилла баьцаш» (1976), «Лаьттанна керте» (1981), «Дакъа лоацаш хилар» (1986) яхача стихай сборникаша тешал дора, Чахкиев СаIида талант хьинарахи низахи кхуви лаьтташ хилара, ший творчески эза доакхача дIекхаьча хилара. Вахарера бакъдар, нийсадар, дIадоладаьр чакхдаккхар — иштта ба С. Чахкиева поэтически произведеней чулоацам. Цун поэзи белгалйоал социалистически хувцамаши исторически событеши, вай замала-

моттигаш, лийхараш, кораданраш)» яха филологически Iилмай кандидата А. Х. Танкиева статья къоначен болалуш болчен гIалгIай поэташта А. Костоевна, А. Плиевна, С. Арчаковна, М. Выщегуровна, I. Хашагульговна, А.-Г. Угурчиевна, кхычарна хетаяь я. Авторо дика кхеташ пайда эц лахкебийцача авторий стихаехи миниатюрехи, анализ ю царна, цу цхьан ханна хьахьокх, деша хIара художника шин-шин говзал, цар тIанйна лелаеш йола формаши методаши, шоай творчески говзала боарам кхы а дукхагIа лакхбе гIерташ уж хилар. Цунца

«Ленинанана», «Сийлахь-боккхача Октябра», «Даьхенна», «СССР кхыча халкъашцарча нохчий халкъа доттагIала», «Лирикана», и кх. дI. Статья тIа мабарра хьахьекхаб эрсий классически литература лоархIам а хIаьта иштта Н. Музаева поэзена чIоагIа влияни яьча эрсий писателаша А. С. Пушкина, М. Ю. Лермонтова, Л. Н. Толстоя, С. Есенина, кхыча советски писателий творчества яь влияни а.

А. Н. Халидова, А. С. Минкаилова «Нохчий поэзе меттах лаьца (70 — 80-ча шерашкара къонача авторий стихаш). Проблема оттаярца» яхача шоай статья тIа ювц къонача нохчий авторий Л. Абдулаева, А. Бисултанова, З. Яндарбиева, Д. Катерманова, кхычар поэзи, къаьстта а белгалйоах метта башхалонаш, произведеней стилистически структураш. Белгалдоаккх, къонача поэташа антитеза, оксюморон, дейкис яхараш санна йолча, сурт-сибаташ ийсагIа кхолладолийташ, стихай мотт бIаьхегIа, шаьратIа хулийташ йолча поэтико-стилистически средствах пайда эцаш хилар. Белгалдаьхад нохчий метта дешаш къийдеш дола кхоачамбелпараш а.

Лоацца аьлча, Iилманхой коллективо хьакхоллад нохчийи гIалгIайи «поэзий» поэзе жанрах дола доккха, дика сборник. Цу тIа анализ яьй вайнаьха халкъа кхел хьахьокхача бе-беча ханашкарча стихашта, хьахьекхай халкъий духовни культура, цар нравственни дика гIулакхаш, вай ханарча сага хула дикахетараши саготонаши.

Керда книжка

хьа нийслураш сихха теркалдеш хиларца. Шерденнад цун тематически эстетически доазонаш, чIоагIагIа хиннай хIанзарча гIалгIай литературана цо еш йола вилли. Темаш дукха йолаш я таханара С. Чахкиева поэзи.

Автораша — Н. К. Байбулатова «Вай ханарча сага сурт-сибат Р. Ахматовай поэмашка», Г. П. Малышевас «Поэт а переводчик а (Минтяк Ивана творчествах)», К. Б. Гайтукаев «М. Дикаева творчествера къаман [illegible] гало», А. С. Минкаилова «Ш. Арсанукаева поэмашкара истори вай замен» яхача шоай статьяшка къоастаю Р. Ахматовай, Н. Минтяка, М. Дикаева, Ш. Арсанукаева творчествера къамани интернациональни белгалонаш, хьахьокх, эрсий классически литературан къаман фольклорен художественни опытах поэташ [illegible]

цхьана А. Танкиева белгалдоаккх, художественноста, сурт-сибаташ уваттадеш лахача боарамга кхачара къоначан поэташа литературон къаман фольклорон Iоаьнча йIаьхийча опытах пайда эцанза, бокъонца долаш дола хIамаш теркалдар духьа художественни профессионализма говзал кхераерзаяра бергига кхетам тIабахийтанза барг ца хилар.

«50 — 80-ча шерашкарча гIалгIай поэзе традицеи кердадарийн проблемаш» яхача М. Выщегурова статья тIа анализ ю къьнача, юкъерча, къонача поахалех болча гIалгIай поэтий Хь. Осмиева, Хь.-Б. Муталиева, С. Озиева, Ж. Яндиева, А. Ведзижева, С. Чахкиева, М.-С. Плиева, А. Хамхоева, Н. Торшхоева, I. Хашагульгова, С. Арчакова, Г.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

Тахан республике гIоллен Грознен хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 26—31, Грозне 28—30 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана юкъ-юкъе догIа а делхаш, цхьайолча моттигашка ша а бетташ, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 15—20, Грозне 23—28 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Ленина ордени Сийлахь-боккхача Даймехка тIема I степена ордени еннача «Грознефть» объединене базерча Грозненски № 4 йолча юкъерча профессионально-технически училища кагий нахи мехкарийи деша хьех

Укх профессех Iомабергболаш:

1. Мехкдаьттеи гази йоаккхача эксплуатационни тохкамен бурув тоачача бурув деттачун гIонча, электросварщика болх бе а Iомавеш.

2. Буровойшта гIулакх деш вола электромонтер.

3. Электрогазосварщик.

4. Слесарь-авторемонтник.

5. Химически анализа лаборант (мехкарий).

6. Топограф-геодезист.

7. Мехкдаьтта даккхара оператор.

Училище дIаэц 9—11 класс яьккха бола кагий нахи мехкарийи, иштта эскаре гIулакх даьчул тIехьагIа запасе баьха бIухой а, 1, 2, 3 шера дешаргдолаш.

«Грознефть» яхача объединенена лаьрхIа кадраш кийчъю училище.

Училище дешача юкъа дешархой мах боацаш Iалашбу барзкъашца, кхачанца, учебникашца. Производственни практика чакхйоаккхача хана шоай специальностах болх барах даьккхача ахчах 50 процент дIалу дешархошта. Училище дешаш йоаккхаш йола ха балха стажа юкъе йодаш я. Мехкарашта лаьрхIа училище хьайийлай барзкъаш дахара, тегара пазата хIамаш хьае Iомабеш йола курсаш. Училище болх беш я кхы масайтта кружоки спортивни секцин. Кхычахьара хьатIабаьхкараш. Iе моттиг йоацараш Iалашбу дика кийчъяча общежитеца.

Юкъера школа яьккха бараштa 36—45 сомага кхаччалца стипенди лу. Училища кхо курс яьккха экзаменаш дика дIаенна болча нагирхошта юкъера образовани хиларах дола тешали профессех квалификаци яларах дола документи лу. Училище йистеяьккхараш болх бе хьожабу Грозне а, цун доазол арахьа а.

Училище деша дIаотта безам бараша директора цIерагIа укх тайпара документаш дIалу: заявлени, дийша хиларах дола тешал, характеристика, 086-у формагIа йола медицински справка, вахача моттигера справка, ваь хиларах дола тешал, 3х4 боарамагIа дола 4 сурт.

Хьамсара доттагIий! Дувла тха училище деша! Из йистеяьккхача лакха квалификаци йола болхлой хургда шох.

Училища адрес: г. Грозный, Октябрьский р-н, 12 участок, телефон 9-54-41-02.

Училище дIакхача йиш я №№ 13, 25, 24 йолча автобусашца «12 участок» яхача остановке кхаччалца дIавахача.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен педагогически институто 1990 — 1991 дешара шера дийнахьарча отделене студенташ дIаэц укх факультеташка:

Физически — физикеи, математикаи специальность а Iомаеш.

Дешара ха — 5 шу. Деша дIаотташ е экзаменаш яла еза: физика (багахдувцаш), математика (яздеш), эрсий мотти литературеи (яздеш).

тала педагогикаи юххьанцара дешар Iомадара методикаи специальностагIа

Дешара ха — 5 шу. Деша дIаотташ е экзаменаш [illegible] эрсий мотти литературеи (яздеш), математика (яздеш), гIалгIай мотт (багахдувцаш).

Химико-биологически — химеи биологеи специальностагIа.

Дешара ха — 5 шу. Деша дIаотташ е экзаменаш яла еза: хими (багахдувцаш), биологи (багахдувцаш), эрсий

Физически факультете — физика (багахдувцаш).

Эрсий меттеи литературеи факультете — эрсий мотти литературеи (яздеш).

Физически культура факультете — специальностех экзамен.

Индустриально-педагогически — математика (яздеш).

Юххьанцарча классий факультете (эрсий а къаман а отделенешка) — эрсий мотти литературеи (яздеш).

[illegible] Іа га мара кхоачаргьяц па. Іа а хахка мегаргьяи тхоца говр, — раьза ииииаб кагий нах.

Говра тІера шп талс Іо а тесса, говр-баьрешта лалла дІаэттав лоамаро.

Говраш дІахахка. аьнна, эмар даьд. Юртахоша шоай говраш юха а увзаш, гаьнна хьалха валийтав хьаьша. Юртарча кагийча наха шоаш [illegible] дир вайна, аьхад.

Дерригача дунен да ше а хеташ, ворхІ веший йиша — шийн нускал долча коа кхаьчав лоамаро. Кийчдаь арадаькха бІаргадайча беса хувцаленнав лоамаро. ТІаккха шийн говра бІара а хьежа, цо аьннад:

— Даккъасте яа хьо, тахан ма имаьк хилар хох, хІанзалца-м хьокха бийттача а когал совгІа ког мича боаккхар Іа...

ДІаяздаьр
Б. КОСТОЕВ.

• • •

МоцагІа цхьан юрта хьаькъал долаш, нах дагабувла а ухаш, йоІ хиннай. Циъа из йолча кагий нах баьхкаб.

— Итт туман бехк цхьан тумах дІа а баькиха, цунна маІан а даь, каьхат пандарна йиш лакха лайна, — аьннад йоІага тхьамадас.

— Ца доагІача луш долча итт тумал дикагІа да доагІача, дениилга ховргдолча денна цхьа тума, — жоп а денна, йиш лекхай йоІо.

ЙоІ хьаькъал долаш йолга кхетадаь, цох гІалат дакиха лоьш, тхьамадас аьннад:

— Ткъаь иттеи, шийтеи, цаІи яхача дешай маІан дел.

— Шийта яхар шера боагІа шийтта бутт беце, из фуд хац сона. Ткъаь итт яхилга бетта доагІа ткъаь итт ди деце, из фуд хац сона.

— ТІаккха из цаІ яхилга фуд?

Цу хаттара жоп дала хьелуш хиннай йоІ.

— Цувна дала жоп дециі хьа? — велавеннав тхьамада.

— Из цаІ яхилга диамениа, дуьцар фуд ца ховш багІа хьа корта беце, фуд хац сона, — жоп деннад йоІо.

• • •

Колхоза правлене заседаии йолча чувоал ахархо:

— ГІоза юийла!

— Аьі Фуд оаха дуар?

— Ер колхоз я-кх.

• • •

Москве а ваха, цІавеначул тІехьагІа базархо лийннав шийн цІенна го боахаш: «Тьфу. Даьла наІалт хилда хьо вахара. . Москве сона бІаргадайнараш санна дуккхаза вІаштІардаь хІана дац шо».

ДІаяздаьр
ЧАХКИЕВ Мурат.

Муталибова, С. Чахкиева, И. Минтяка, М. Дикаева, къонагІчарех волча А. Костоева, М. Ахмадова, М. Вышегурова, С. Арчакова, І. Хашагульгова, А.-Г. Угурчиева, З. Яндарбиева, А. Бисултанова, кхычар — поэзи техкачул тІехьагІа вала мегаргдолайн да, цар массане а къамий литератураща [illegible] нохчий, гІалгІай, эрсий литературай эстетически тароиаш шеръяьй, аьнна.

«50-ча шерий тІехьарча пхе шерагара 60-гІа шераш долалуча кхачІалца лирически турпал нравственно харжара проблема» яхача шийн статья тІа филологически Іилмай доктора Х. В. Туркаева къоастаю М. Мамакаева, А. Мамакаева, Р. Ахматовай, З. Муталибова, Ш. Арсанукаева поэтически тІехьале, тохк Даьхенна, партена, Ленина, хІанзарча заманна хетаяь цар цхьаццайола стихаш, поэмаш. Х. Туркаева белгалдоаккх поэтий художественни говзал лакхъенна хилар, шерра уйла е, эггара хьалха СССР халкъаш дІахо гаргадигара гІо деш дола хІамаш исторецара бІаргаго царна ховш хилар — бе-беча ноахалашкарча поэтий белгалагІа йола оагІув а башхало а, царна дагалаттарий маІан.

Филологически Іилмай кандидата Р. К. Ужаховай «Чахкиев СаІида поэтически творчество» яхача статья тІа стихай, эпически поэмай, басней хьадла анализ а еш, дикка уйла тІайохийт керда турпал хьакхоллара проблеманеи хІанз бокъонца долаш долчоаи, хьахьокх, керда дІадоладенна бокъонца долаш дар поэта кхеталеш боаррамагІа хьайоагІа процесс, цхьац-цхьацца дакъил-лаш а [illegible] поэзи.

Автораша — И. К. Байбулатова «Вай ханарча сага сурт-сибат Р. Ахматовай поэмашка», Г. П. Малышевас «Поэт а переводчик а (Минтяк Ивана творчествах)», К. Б. Гайтукаев. «М. Дикаева творчествера къамаш интернациональнии белгалдаьь», А. С. Минкайлова «Ш. Арсанукаева поэмашкара истории вай замен» яхача шоай статьяшка къоастаю Р. Ахматовай, И. Минтяка, М. Дикаева, Ш. Арсанукаева творчествера къамани интернациональнии белгалонаш, хьахьокх, эрсий классически литературан къаман фольклорен художественнии опытах поэташа пайда эцаш хилар, историнен хІанзарча хиииен юкъе хоттабенна хьабоагІа бувзам. Статьяй авторий вІаштІехьдаьинэд поэтий меттен стилен шо-шоай тайпаш, художественни башхалонаш, интернациональнии къамани тематика хьахьокха.

«М. Мамакаева поэмашкара турпали хан» яхача шийн статья тІа Х. М. Мусаева ювц къьпагІчарех волча нохчий писатела М. Мамакаева творчествои «ЦІеша диза лоамаш», «Іаьнаца хинна къамаьл», «Комсий гайдолг» яха цун поэмаши. Бокъонца тоьк поэмаши уж язъяь хан. Поэмаш тохкаш баьча балха тІа керттервар турпал, керда саг, социалистически заман сег ва, дІаяхача ханара хІамаш белгалду, вІаши дуст революци ллалехьа хиннеи хІанзареи нохчий халкъа вахар. Хьахьенхай авторски стиль, башхало, художественни говзал.

«ГІалгІай къонача поэтий творчествера художественноста дешаш. (Духдийнна хІамаш теркалдар духьа художественни профессионализма говзал каръерзаяра берригача кхетам тІабахийтанза барг ца хилар.

«50 — 80-ча шерашкарча гІалгІай поэзе традицейи кердадарийи проблемаш» яхача М. Вышегурова статья тІа анализ ю къьвнача юкъерча, къонача ноахалех болча гІалгІай поэтий Хь. Осмиева, Хь.-Б. Муталиева, С. Озиева, Ж. Яндиева, А. Ведзижева, С. Чахкиева, М.-С. Плиева, А. Хамхоева, И. Торшхоева, І. Хашагульгова, С. Арчакова, Г. Гагиева, А.-Г. Угурчиева, М. Ахильгова, Т. Кодзоева, Д. Бериханова, кхычар творчествана, хьахьокх, гІалгІай литературии мотт дегІабоалабара хІара поэто мел дакъа лаьцад, шоай поэтически творчестве поэташа эрсийи дуккхача кхыча къамиии литературай художественнии опытах шоай поэтически творчестве пайда миштa эц. Керда дІадоладеннача бакъдолча хІамаша хьахьокх, влияни ярах гІалгІай поэзе идейно - художественни чулоацам мел сиха тоалу, керда жанраш (лирически, лиро-эпически, пейзажни) миштa хьахул, хІанзара бакъдола хІамаш гойт дукхагІйолча стихай тематикои проблематикои, строфичность нийса лелаю, йижа-хоза оаз я стихай. Поэтий деррига ноахалий художественни опыто вІаши влияни ярех вІашаь йІаьхий ярен процесс йолаеннай.

«Н. Музаева поэзера идейно - философски лехараш» яхача шин статья тІа А. М. Хусиханова анализ ю нохчий поэта Н. Музаева поэтически творчествана. Авторо къьастта уйла тІайохийт стихай тематически циклана хан мотт бІаьхетІа, ширагІа хулийташ йолча поэтико - стилистически средствaex пайда эцаш хилар. Белгалдаьхал нохчий метта дешаш къинидеш дола кхоачамбоацараш а.

Лоацца аьлча, Іилманхой коллективо хьанхеллад нохчий, гІалгІайи поэзи по [illegible] ка сборник. Цу тІа анализ лый вайнахьа халкъа кхел хьахьокхача бе-беча ханашкарча стихашта, хьахьекхай халкъий духовни культура, цар нравственни дика гІулакхаш, вай ханарча сага хула дикахетарши саготонаши.

«Поэзии хІанзара замен» яха сборник могаларцеи дика лархІарцеи цхьана белгалданиханза даргдац, е тохкам беча хана, халахете а. дуккха чоалхане процессаши хІамаши бокъонца хьагучадахa Іилманхой вІаштІехьдаьина ца хилар. Исторически бакъдолчунцара «кІай кІаьлаш» кхоачам боллаш хьа ца гойташ дисал хІанз а. хІаначул тІехьагІа тахка езаш я дуккха поэтически произведенеш цІераши.

Іилман статьяш тІайолча цу сборнико новкъостал дергда Іилманхошта, специалисташта, твочески болхлошта, студенташта, из дешаш мел бараштa нохчийи гІалгІайи поэтий поэтически творчество йовзара, шоай знанеш лакхъяра, къамашта юкъера юкъмоттиг тоаяра.

И. ДИДИГОВА,
Нохч - ГІалгІай исторе, экономика, социологе, филологе Іилма - тохкама института советски ханарча НГІАССР историе сектора зІамагІйола Іилман болхло.

Суда залера

Ши юхь йола саг

Харц хургда Малгобекски района Вознесенске яха Н. Латунова хала йоаллар аьлча. ,Цкъа-дале, станицерча бувзама отделене начальник яр из, шозлагІ-дале, кхаба везаш саг вацар, кхозлагІдале, чуІе паргІата фусам яр. Цхьабакъда, цох кхоачам бе лаьрхІа яцар Н. Латунова.

ЦІагІа хьаяь кхалнаьха кетараш йохкаш йІаьхий хила дагадехар цунна. ХІама лацар нагахьа санна уж шийн кулгашца тега говзал йоаллаш из хиннаяларе. ТІаккха патент хьа а ийца, балхара мукъа мел йолча хана маха боаккхаш ягІа мара езацар.

Мичара... Н. Латуновас аттагІбола ииикъ лехар. Массабола нах хилац шоана цІагІа хьаю кетараш гаьнна дІаяхьа а уж цига йохка а таро йолаш. ХІаьта бувзача отделенена кулгалдеча Н. Латунована из де хала дацар — моллагІдола товар почте гІолла дІадахьийта йиш яр цун.

Пхиъ кетар дІаяхар Вознесенскера вай мехка тайптайпарча мехиигашка. Нахагара хьаэцача хана цхьан кетарах 280 сом лора Н. Латуновас, хІаьта шийн клиенташкара юкъера лаьрхІача 450 сом доаккхар. Долче, базархочо, хийла пІелг ца тохаш 770 сом шийн киса деллар.

Клиенташа почте гІолла хьаккхухьийта ахча, шийн цІерагІа хьатувсаш хилча кхераме долга кхетадир Н. Латуновас. Цулуьха кетарех доагІар шийн ииІий Н. Коиновай а лоалахочун В. Мулюковай а адрессагІа хьаккхухьийтар цо. ТІехьагІа техкача гучадаьлар Н. Конкова городе Саратове яхилга, хІаьта В. Мулюкова массехк шу хьалха даьла Іаьхарта дІачуяхалга. Цу шиииена а когаметта почтови отправленеш тІа кулгаш яздаьр Н. Латунова ше яр. Лоацца аьлча, шийн служебни гІулакхах пайда ийцаб цо.

Халкъа судо кхо эзар сом гІод техар Н. Латунована, цул совгІа, пачхаьлкхенга дІадала лезаргла цун ше нахагара даьикха 770 сом.

ХІанз хаттар отт: фу саг я зуламхо? Балха йолчара дика тешал ду цун, цунна ела В. И. Ленина бІаь шу дизара сийна йолеи «Къахьегама ветеран» яхеи медалаш, сийлен грамоташ. Кхылар ца лаьрхІача, КПСС член а я из. Долче, дуккхача шерашка ши юхь йолаш льхай-кх Н. Латунова.

М. ЭРЗНЕВ.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Нохч - ГІалгІай пачхьалкхен педагогически институто 1990 — 1991 дешара шера дийнахьарча отделене студенташ дІаэц укх факультеташка:

Физически — физикеи, математикаи специальность а Іомвеш.

Дешара ха — 5 шу. Деша дІаотташ е экзаменаш яла еза: физика (багахдувцаш), математика (яздеш), эрсий мотти литературеи (яздеш).

Математически — математика, информатикаи вычислительни техникеи специальностагІа.

Дешара ха — 5 шу. Деша отташ е экзаменеш яла еза: математика (яздеш, багахдувцаш), эрсий мотти литературеи (яздеш).

Эрсий меттеи литератураи — Къаман школе эрсий мотти литературеи хьехара специальность а Іомвеш.

Дешара ха — 5 шу. ДІаотташ е экзаменаш яла еза: эрсий мотти литературеи (яздеш, багахдувцаш). СССР истори (багахдувцаш).

Физически культура — физически культура специальностагІа.

Дешара ха — 5 шу. Деша дІаотташ е экзаменаш яла еза: ше хержача специальностагІа (яйгача атлетиках, гимнастиках, некдарах), биологи (багахдувцаш), эрсий мотти литературеи (яздеш).

Индустриально - педагогически, — Къахьегама, цу даькъе гІулакх деча къахьегама) специальностагІа.

Дешара ха — 5 шу. Деша дІаотташ е экзаменаш яла еза: математика (яздеш), физика (багахдувцаш), эрсий мотти литературеи (яздеш).

Юххьанцарча классий — педагогикаи юххьанцара дешар Іомадара методикаи специальностагІа.

Дешара ха — 5 шу. Деша дІаотташ е экзаменаш яла еза: эрсий мотти литературеи (яздеш), математика (яздеш), СССР истори (багахдувцаш).

— эрсийи нохчийи меттала педагогикая юххьанцара дешар Іомадара методикаи специальностагІа.

Дешара ха — 5 шу. Деша дІаотташ е экзаменаш яла еза: эрсий мотти литературеи (яздеш), математика (яздеш), нохчий мотт (багахдувцаш).

— эрсийи гІалгІайи меттала педагогикая юххьанцара дешар Іомадара методикаи специальностагІа.

Дешара ха — 5 шу. Деша дІаотташ е экзаменаш [illegible] е а, эрсий мотти лите[illegible] [illegible] (багахдувцаш).

Химико - биологически — химеи биологеи специальностагІа.

Дешара ха — 5 шу. Деша дІаотташ е экзаменаш яла еза: хими (багахдувцаш), биологи (багахдувцаш), эрсий мотти литературеи (яздеш).

Художественно - графически — черченеи изобретатель - искусстваи специальностагІа.

Дешара ха — 5 шу. Деша дІаотташ е экзаменаш яла еза: специальностагІа йола экзамен (сурт, живопись), математика (яздеш), эрсий мотти литературеи (яздеш).

Дошкольни воспитани — педагогикаи психологеи специальностагІа.

Дешара ха — 5 шу. Деша дІаотташ е экзаменаш яла еза: эрсий мотти литературеи (яздеш а багахдувцаш а), СССР истори (багахдувцаш).

Еррига специальносташка керттера лоархІ хьалха цІи яьккха ши экзамен.

Дийнахьарча форме дешар Іомадара дІаэц берашца болх баь опыт яраш, е из гІулакх дезараш, школай педсоветашв, юкъера профессионально - технически училищаша, юкъерча лаьрххІача дешара заведенеша, халкъа дешара органаша, къахьегама коллективаша, комсомола горкомаша, райкомаша рекомендаци еннараш, укх тІеххьарча кхаь шера эскаре гІулакх даь баьнна цІабаьхкараш.

Индустриально - педагогически факультете целевой набор ергья профтехучилищаш чаккхъяьхача наха, ПТУ а общеобразовательни школай а производственни дешара мастераш царех кийчбергболаш.

Дошо (дото) медалца юкъера школа яьккхарий, тІехдика юкъера лаьрххІа дешара заведени е СПТУ яьккха диплом дарий шоай специальностагІа дешаотташ цхьа экзамен мара яла езац:

Математически факультете — математика (яздеш).

Физически факультете — физика (багахдувцаш).

Эрсий меттеи литератураи факультете — эрсий мотти литературеи (яздеш)

Физически культура фа[illegible]

Индустриально - педагогически — математика (яздеш).

Юххьанцарча классий факультете (эрсий а къаман а отделенешка) — эрсий мотти литературеи (яздеш).

Дошкольни воспитани факультете — эрсий мотти литературеи (яздеш).

Химико - биологически факультете — хими (багахдувцаш).

Художественно - графически факультете — специальностагІа экзамен.

Цу экзаменагІа «пхиъ» яьккхар, кхьйола экзаменаш яла ца езаш мукъавоал. Нагахьа санна «шиъ» е «кхоъ» йоккхе юхейиса экзаменаш дІаяла еза.

Юкъерча образоване база тІа юкъера ПТУ тІехдика чаккхъяьккхача наха доагІаш да из, нагахьа санна цун профессеца нийслуча специальностагІа деша отташ из вале.

Институте дешаш болча хана студентий йиш я цаІ е массехк педагогически специальность Іомас.

Заявленеш дІаэц

25 июне денз 15 июле кхаччалца

Заявленеца ер документаш хила деза:

— юкъера дешар дешарах дола документ (подлинник);

— 086-у формах йола медицински справка;

— къахьегама книжка тІара выписка;

— 3х4 см. дола 6 сурт;

— паспорт е эскара дехкарца гІулакх хиларах документ абитуриента ше хьахьокха деза.

ДІаоттара экзаменаш 16 июле денз дІаэц.

Студенташ дІаязбу 5 августе кхаччалца.

Толаме дешаш бола студенташ стипендеца Іалашбу. Института шийн шиъ общежити я.

Приемни комиссе 9 сахьат даьлча денз 16 сахьат далалца болх бу (кІиранденгара дІаиккхача).

Института адрес: г. Грозный, Орджоникидзе пр., 62, приемни комисси.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктонхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01: агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ереи, шоаттеи деношка

СФ02166. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1923.

Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlкхетаl

Серлоо

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТИ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ЕРА, 14 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 70 (7884). ★ Мах 3 кеп.

Нохч-ГIалгIайче: *перестройка наькъагIа*

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

◆

Баракъаш дика дIаэц

Грозненски швейни производствени объединене дика болх беш я укх шера Кукуев Нур-Али Ахметович керте латтача Гудермесски фабрика арендин коллектив. ДIабахача пхе бетта планал совгIа цо тийгай 20 эзар кхалнаьха коч. Укхаза къаьстта дика къахьег Дудникова Татьяна Петровнас кулгалдеча шоллагIча цеха Сухоплещенко Римма Викторовнан Грачева Ифалия Павловнан керте латтача пехий хIамаш тегараша.

Цу коллективаша хьаю продукци диксн тIехдиксн маpa хилац. Цудухьа торгови организацешкара рекламацеш ахац хIамаш тегарашка.

Пайданга долха наьнъаш

«Чечнигавтотранс» объединенна чуйоагIача предприятешта юкъе дика къахьегаш хьайоагIа Азамов Ваха керте латта междугородни перевозкай Грозненски автотранспортни

Доакъар шоргта хургда

Сунженски районерча Ленина цIерагIча колхозерча дезала подрядагIа болх беш йолча коллективашта юкъе толашагIа лоархI Ибрагимов Дочге кулгалдеш йола доакъар кийчду звено. Дуккхача хана механизатор волаш къахьегача, балхах дика кхеташ волча Донге дика вIаштIехьбаьккхаб звеной къахьегам.

Укх шера духхьашха воллавеннав из дезала подрядагIа люцерна кхее. Цун звеноца болх беш ба йиший къонгаш Арсамиков Мухьмадей Джакаев Бесланен.

Тхо цига хиннача дийнахьа хьалхара нес теха йол кIалгIаноаьккхаш бар уж. Ди делкъийга кхаьча ха яле а аре лотаеш санна бlайха хьежаш малх бале а болх сацийтацар цар. Ший трактора мотор ца социйташ тхоца къамаьл дир Ибрагимовс, цунах ховргдар, цар балхаца мел боккха чам ба.

Укх шера дика хиннай люцерна, — зувц Донге, — из цкъара хьакхя яьннай, кхоана йол вIашкатоха доладургда, цул тIехьагIа холаш де деза.

Колхозаца оттадаьча договорах гектара тIара 30 центнер доакъар чуэца деза цар. Звенос доал деш дола кха 60 гектар да.

— Тхоашта хьалхавика оттадьча ...

РСФСР халкъа депутатий Съезде

БАРТ ЧIОАГIБАРА ТIАХЬЕХ

РСФСР халкъа депутатий цхьоалагIча Съезде эггара къаьнагIволча депутатех цаI ва Карачаево-Черкессера «Джамаат» яхача общества председатель Урусов Азрет. Атта дац цун ханага кхаьчача сага цу тайпарча ирача дебаташка дакъа лаца, кхыдола харжархой наказаш кхоачашде. Бакъда, из ший новкъостий а хьогаш массанахьа кхоач, харжархой тIейийбе кхув, наказаш кхоачашдарца цар гIайгIа, бала байбе гIерт. Иштта гIулакхашца белгала волча депутатаца дага вела, из Съезде малагIа проблемаш дагайоаIкаш, сенга сатуесаш венав ха безам хилар со.

— Азрет Гиргокаевич, керттера наказ малагIа долаш венав хьо Съездеl

— Со Карачаево-Черкессера партийни, советски органий лоIамах хержавац депутаталла. Со наха шоаша белгал а ваь, хержав. ХIаьта са керттера наказ — из Карачаевски автономи юхаметтаоттаяр. ХIанз кIеэиг дукха из дIаяккхара историех дувцаргдар аз. 1943 шера шоай автономи а йолаш бахаш бола карачаевцаш бехк а боацаш, сталински гIозаро мехках баьхар. Цига тха халкъа доккха Iазап тIаэттар, дуккхабараш из ла ца могаш байра. Оаха кхойтта шу совгIа ха яьккхар спецпереселенцаш яха цIи тIайолаш. 1957 шера юха цIадийрзар тхо. Бакъда, автономи меттаоттаянзар. Тхо низагIа черкесех дIатехар. Тха шин къамах латт автономи Ставропольски краяна чуйоагIаш я. Хьажал шо, цхъа-дале, тхоай автономи метта ца оттаеш кхыча къамех дIа а техад тхо. ШоэлагI-дале, Ставропольски краяна чу а долх. Долче, тхона доал деш кхо де ва. Из политика сона хетачох, нийса яц. ХIана аьлча, бе-бе оамалаш, уйлаш, культура, сакхетам. бола нах шоайла вIашагIтехача, цунца, цхьа къамон дукхагIа бокъо хилча, цунгахьа озабезам беш хилча цо диканга вигац. Тахан, са халкъа 1943 шера хиннача бесса автономи меттаоттае еза. Из цун лоIам ба. Цунна лов ший экономически, культурни кхуврч хьекхолла, кхыдола халкъаш санна дегIаэха. ХIаьта из меттаоттаяпца со а са халкъ а Iергдац.

— Азрет Гиргокаевич, хIанз Iа, Iайха кулгалдеча «Джамаат» яхача общества беча балхахи дIахо де лерхIачохи дийцача бакъахьа хетар сонаl

— Аз кулгалду «Джамаат» яха общество а кхыйола формальни йоаца организацеш санна перестройкас хьакхеллар. Цунна чубоагIа тайп-тайпара ноахалий вижапаш. Обществас цийна хьалхашка оттадаьча керттерча дехкарех цаI да наьна мотт дегIакхувлар, къаман культура, литература, искусство, эхь-эздел, истори юхадийндар. Цу масса хIаман кIийлен тIа халкъа сакхетам дегIакхувлар. Масала, тха кхувшйоагIача тIехьенна лерттIа шоай наьна мотт хац. ХIаьта цул шагI а кхийтта дагабовла беза, бакъдар бакъ да ала деза. Сога хьаттача, из дIадоладе дезараш хIирий боккхий нах, хьаькъал дола нах ба. ХIана аьлча, уж ба итташ шерашка наьха лаьтта, наьха цIенощка бахараш. ХIаьта, аз яхар дара масал царна долеш да. Ховшма хиллара, Дагестана кулгалхоша дог раьза а долаш, бехказа а баьнна, аьнкхашта шоашка хинна Новолакски район дIаенний. Из даьд шаккха къам барта а даха., дов-шов а доацаш. Цудухьа уж дIахо йодача хана шоайла тIера болаш, гергалонаш чIоагIъеш бахаргба. ХIаьта цул дезагIа фудIl Цудухьа аз хIирий а гIалгIай а тIахьех шоай проблема машарца, дог-безам юкъера ца боаккхаш къоастаяра.

— Азрет Гиргокаевич, тахан дукха дуaц автономни республикашта юкъерa доазув хувца йиш яц, яхаш, цунах фу аргдар Iаl

— Сога хьаттача, укхаза цхьа белгало я. Масала из репрессированни халкъашта доагIаш дац. ХIана аьлча, дош кхыча бесса оттадича сталинизма, са ца латтара шерашка лелаяь политика чIоагIъяр санна хIама лерхIа деза из. Цу хьакъехьа цхьаккха тайпара къамаьл хила йиш яц. Цудухьа, цу даькъо дика новкъостал дергдар аз лакхо бийцача халкъа дипломаташа. Цар цхьа ваIад а яь хIараненa доагIар дIахьожадоргдар. Бакъда, гайна е ганза хIара къаман ...

Пайдангa долха кхьакъаш

«Чечингавтотранс» объединенена чуйоагIача предприятешта юкъе дика къахьегаш хьайоагIа Азамов Ваха керте латта межтугоротни перевозкаш Грозненски автобусни предприяти. Уйх шера пхе бетта цхьа миллиони 334 эзарп сом валови доход яьй цуи водителаша, планал тIех яьр нйс эзар сом а долаш. Автопарках пайда эцара коэффициента задани дикка тIеххкхоачашъяьй. Соахка цу юкъа хинначул 16,7 процент лакхъяьй из.

ДIа-хьа кхухьача халкъбоахама мовхьашка дIалодар кIезигдарах, доагора-энергетически, материальни ресурсаш кхоярах паччахьалкхенна пайда бара задани шоаза совгIа тIеххкхоачашъяьй транспортникаша.

Уж толамаш доахача дизза дакъа юкъедихьад хIанзле хьалхарча ах шера задани кхоачашъяьча Хайтухаев Назбека кулгалдеча бархIлагIча бригада водителаша.

Шорта химреагенташ — бурувдетдарата

Карабулакски химреагентий завода болхлоша пхе бетта заданел тIех арахийцай 133 эзар сома маьха товарни продукци, маьхалъяьккхай 640 эзар гаргга сома маьха яр. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш дизза кхоачашдаьд.

Къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа хьаяьй планал тIех арахийда ерригa продукци. Оттабаьча боарамал тIех паччахьалкхенна баь пайда 823 эзар сом да.

Массаза санна, хьалхарча моттиге латташ хьайоагIа Карданльский Валентин Петрович керте латтача цхьоалагIча технологически цеха коллектив.

Техника яр — дукхагIа

СССР 60 шу дизара цIерагIча Грозненски «Оргтехника» яхача объединене машинашъераша тоаша хьеча ерригача продукцех 89,5 процент яр дипен тIеххдикен мара хилийтац.

ДIабахача пхе бетта цун коллективо планал тIех арахийцай 480 эзар гаргга сома маьха товарни продукции 36 эзар сом мах бола халкъа эша товараш. Болх лерххIа вIаштIехьбаккхарах заданел тIех паччахьалкхенна 166 эзар сом пайда баьб, продукци лоаттаяра дола договорни декхараш дизза кхоачашдаьд.

К. БАШИРОВ.

«Чечингавтотранс» производствени территориальни объединенена чуйоагIача № 5 йолча Грозненски пассажирски автотранспортни предприято дукха ба шоай декхараш массаза цIена кхоачашдеш, пассажирашта гIулакх деш, царца хаддаза Iинерзен. тоаши хилларца белгалбаьнна водителаш. Цар цIераш йоахача хана ГПАП-5 директора заместитела Албаков Бориса эггара хьалхарчарца белгалваьккхар Саутиев Тербота Ахьмад. Ткъаь иттех шу да из укхаза къахьегаш вола. Цу шерашка хаддаза лхье хьалхалаттош хьовоагIа из. Ишттa цо дIахьехад шие дика организатор хилар а. Цудухьа из хьожавир бригадиралла. Цун бригада предприяте дикагIа лоархIачарех я. Цхьаккха бутт дIабахийтац цо шиий задани 105 — 110 процент кхоачаш ца еш.

СУРТА ТIА: бригадир А. Саутиев.

Н. ПЛИЕВА сурт.

...затора. — Хьакха я гулъе а ма могга, листа а лакха я буц. Даля низ лой укх кхай тIара, гуйре тIакхачале кхоза хьувкъам чуэца лаьрхIа да тхо. Люцерна дика хьувкъар бахьан фуд аьлча, гурахьа теха хий техьаенна дика хургдолаш техар оаха. Цудухьа белгтала я буц а.

Л. ТУМГОЕВА.

Кийчо—лерттIа е

Кастта ялат чуэца болалургба Малгобекски района кхаш леладераш. Цунца дувзаденна тха корреспондента массехк хаттар дир моттигерча агропромышленни объединене керттерча агрономага П. Уманцевга:

— ДIадахача шерашка паччахьалкхенга ялат доххача дакъе доккха декхар тIадиссад шоана. Сенца дувзаденна дар из?

— Эггара хьалха хаоттам во хиларо юхатеттар гIулакх. Массехк шера йокъал лаьттар, соахка эшачул дукха дукхагIа йовчош хилар. Цхьабакъда, бахьанаш уж хинна Iацар. Масала, ледара а агротехнически ханаш телхаеш а дIадувра ялаташ. доагIаш дола тIулакхаш дицар кхашта, ханнахьа чуэцацар хьувкъам. ТIакха тамаш йий тхох доккха декхар хьарчар? Дукха ха йоаццаш хиннача районни партконференце кIоаргга техкар уж дешаш, юртбоахама продукци дукхагIа яккхара тIадолха наькъаш белгалдаьхар.

— ТIаккха района агропромышленни объединене фу дир из кийча хьал дIадаккхара? Шоаш бехке лархIацйий оаш кхашкара хьувкъам доха хилара?

— ШоллагIча хаттаргара дIаволалургва со. Къамаьл дац. АПО специалистех тийша дукха да. Царна ха деза массайолча звеной болх боагIача тайпара вIаштIехьбаккха, эшшача хьехар а деззача новкъостал а де, доацар го. Из де йиш йолаш дарий тхо дIадахача шерашка? Къайле йоацаш аргда из — дацар. Мишта тоабергба болх кара хIама ца хилча? Масала, хьалха хиннача района кулгалхоша цахаддаш хьалхадоахар тхона: совхоза директораш бита. Царна «пIелгаш ма Iетта» яхаш. Цхьаболча кулгалхошта кхы эшаш хIама дацар, тхогахьа хьахьажа башацар уж, оаха яхар дIаэцацар, шоашта ловр-товр дора. Атта дацар цу хьалашка болх бе. Мадарра аьлча, е лаьтта а, е сигала а доацаш, юккъе дисадар тхо. Этта кийча хьал дIадаккха-м хац сона, кхыметтел из лаьгIде а таро йолаш дацар тхо.

— ХьатIакхоачаш латт ялат чуэца деза ха. МалагIа кийчо яьй района кхашлеладераша цу лоархIамеча гIулакха?

— Чуэца дезаш да 12288 гектара тIара ялат. Цига болх беш хургья 88 комбайн. Халахете а, царех цхьаяраш хIанз а кхашка арайовла кийча яц. Керттерча дакъе из дувзаденна да техникана маэшша оатхалаш йоацаш хиларца. Лехача корайоагIаш яц, цхьайола подшибникаш, ЖРБ-4,2, ЖВН-6 яхача жаткай урсаш, турбокомпрессораш. Цул совгIа, лерттIа болх хьабе йиш хургйий эшаш дукха стогометаш, прессподборщикаш, кхыйола механизмаш хилча?

ШоллагIа дош — комбайнераш тоъаш ца хилар. Совхозашкара хьаеннача сводкашка хьежача гучадоал, хIанзарчоа кхойтта экипаж эшаш йолга. Сона хетачох, промышленни предприятешка болх беш бола механизатораш оарцагIбаха безаргба. Цу дакъе цхьацца гIулакхаш даьд оаха.

— Техка хургда оаш ялатий кхашкара хьал. Фу аргда Iа цу хьакъехьа?

— БIарг ма хилба царна, кхаш дика ла. Со дог тийша ва хьувкъам дика хургхиларах. Цхьабакъда, цо бокъо луц тхона долаш дола кхоачамбоацараш лечкъаде. Масала, дукха лаьтташ да районе хIанз а тIехьа дIа ца дувш диса. А. Беков керте латтача «Ильича васкеташ» яхача кооперативе йоархIаш тIаьнна улл 200 гектар лаьтта. Мишта нийсденнад цу тайпара хIама, аьнна, шийга хаьттача, «са гIулакхашта юкъе ма гIерта» алар мара кхы жоп даланзар А. Бекова. Эшаш йий цу тайпара кооператив? Новкъадале а, уж санна масалаш кIезига дац из кооператив чуйоагIача «Алханчуртский» совхозе а кхыча боахамашка а.

Къамаьл дIаяздаьр

М. КАРТОЕВ.

...доккхагIа аьп хила йиш яц. Со хаьттача, наьна мотт бицбаьр, из Iомабе безам боацар саг вац. ХIана аьлча, цо из дицдеш санна, бе-башка ца хеташ новкъост вохкаргва. Цудухьа, оаха лерхI тIехье шийн мохк, наьна мотт безаш, цун гIулакхаш лоархIаш хьалкхеа. Сона хетачох, цул дезагIа, лоархIамегIа хIама дац вай дунен тIа. Ишттa тха обществос ишта дукха къахьег Кавказе дахача къамашта юкъера барт чIоагIбара. Нагахьа санна, уллув дахача халкъашца дика-во декъаш, барта ца вахе цхьанна хIаман тIехьа аьттув баргбац.

— Азрет Гиргокаевич, уж тIехьара дешаш дег тIара а доагIаш а аьлар Iа, цудухьа са хьога хатта безам бар, хьона фу хет поаллаха дахача шин къаман — хIирашта гIалгIаштеи юкъерча гIулакхех?

— Дукхача хана дез шоайла барта а долаш, гаргерлонаш а лелаеш даьхача цу шин халкъа юкъера гIулакхаш чIоагIа чоалхане дийрзад. Из дувзаденнад Сталина шийн тийшача балхаца гIалгIашкара дIа а даьха, хIирашта совгIата дIаденна лаьтташ юхахьедехарца. Сога хаьттача, гIалгIаша шоай дор хьадох, хIаьта из дIадала а деза. Цар яхац цу лаьтташка бахача нахага — хIирашка, эрсашка цигара дIабаьле дIагIо. ГIалгIай царца цхьаккха эгIазло йоацаш баха безам болаш ба. Фуд царна дезарI Царна деза хьалха хиннача тайпара гIалгIай автономи меттаоттаяр. Шоай культура, экономика дегIаккхувла бокъо хилар. Вешта аьлча, тха халкъагара бар санна бала ба шуй къамангара бар а. Цудухьа, укхаза дукха пайдене болх бе йиш яр хIирий а гIалгIай а халкъа дипломаташа, вешта аьлча, шин халкъа къоаноша. Уж шоайла вIадергдац. ХьалхагIа ме лу дикагIа да.

— Азрет Гиргокаевич, нагахьа санна хьай Съезде къамаьл де аьттув хуле, сенах дувца лерхI Iа?

— Аз шун депутата Б. Богатырева дIайолаь лоархIама диалог дIахоъьоргья. Цунца аз массанега дIахайтаргда Кавказе дахача халкъаша гIалгIай халкъа лоIам, вешта аьлча, цаьо автономи меттаоттаелга тэалаоацаш хилар. Карачаевций автономи хьае эшаш хиларех дувцаргда. Цул совгIа, тахан мехка эттача къамашта юкъерча хьалах. Нагахьа санна, боагIа теркам тIа а бахийта, из дош нийса къоаста ца дой, доккха хатар хила тарлу вай боккхача мехка. Ишттa аз хьоехадергда репрессировании халкъий хьакъехьа СССР Лакхехьарча Совета тIаийце Декларации кхоачашъеш царна мел хинна зе меттаоттаде дезилгах.

Юххера а, съезде балхах лаьца цхьа-ши дош ала безам бар са. Из лоархIаме форум гуш ма хиллара, демократе хьале дIайоде. Укхаза дукха лоархIаме проблемаш уттаю. Уж къоастаяра наькъаш белгалдоах. Баьда, цхьайолча хане кегар отт цига. Массадоле хIама боарам болаш хила деза. Цудухьа сона ловра депутаташа шоайла мукъагIа кIезигдукха эхь-эздел леладар...

Оаха чIоагIа гIаддаха тIаийцар вай мехкахо Р. И. Хасбулатов РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместителалла харжар. Из харжар — из ерригача автономи образоваией толам ба, репрессировании халкъаш лархIар санна хIама де.

Интервью яйцар
М. БАРАХОЕВ,
тха спецкорр.

Москва—Грозный.

Репортаж

Хьалхара хьувкъам

IуйрЙйна итт сахьат даьннад. Тхо да Урус-Мартановски района «Солнечный» совхоза баьцадаарий хьалхара хьувкъам — моша горошек чуэцача кхай тIа. Укхаза ба из кхеьча бригада кулгалхо коммунист Товдарханов Докка, моша горошек оардаш, консервни заводе дIаяла кийчъеш йолча цеха начальник Юсупов Леча, бригада механик Амирхаджиев Адлан. Механизаторашта фу эш хьожаш ба уж. Кхай йисте латт «техничка» яха машина.

Моша горошек хьекха касарех Iоюллаш а из оардаш а 6 агрегат йоалл кхай тIа. Уж шорттига лелаш санна хеталу. Цу деша хьакъехьа шийга хаттар дича Товдархановa аьлар:

— 290 гектара тIа я тха боахаме моша горошек. ХIаьта тха бригаде 200 гектар дIалоац цо. Из цIена, кхай тIа юхе хIама ца юташ чуэца лерхIаш лелаю механизатораша шоай агрегаташ сих а ца луш. ХIаьта а дийнахьара балха норма кхоачаш ца еш саг вац царна юкъе. Яхье хьалхалаттача механизатораша Ящуркаев Адама, Бекаев Лемас, Амирхаджиев Адлана, Дидиев Лемас шоай нормаш 20—30 процент тIеххкхоачашъю. Шин-кхаь дийнахьа горошек чуийца даргда тхо.

Касарех улла моша горошек-оардача агрегата хьалхашна цхьацца саг лел. Уж фу деш ба шийга хаьттача Товдархьнова аьлар:

— Моша горошек чIоагIа листа хиларах цун касараш, цкъаза, уж оардаш йолча агрегатий мотовилаша дIалоацача моттигал шерагIа хул. Цу тайпара моттиг нийсъелга дехьен-сехьен юса моша горошек мотовилаш тIа шодаша тIатосс цу наха.

Гуш да хьувкъам цIена чуэцара бригаде къаьстта теркам тIабохийталга. АрендагIа болх беш хьа мел дечун шоаш дай болга кхета ца доре, ишттa дика къа ца хьега мегар цар.

Горох аьрдачул тIехьагIа юхейнса цун буц сиха тракторий лафеташта тIа а етте, ферме дIанхухь. ТIаккха мукъадаьнна кха аха доладу.

— Укхааа силоса хьажкIаш дIаювргйолаш да тхо. — йоах Товдархановa.—Цунах кийчдаь доакъар боахама хьайбаш леладерашка дохкаргда. Оаха санна арендагIа къахьегаш ба уж а.

— Горох аьрдачул тIехьагIа укхазара дIакхухьа буц мах боацаш дIалу оаша шурий ферма?

— «СагIийна» иззала рузкъа дIадала йиш йолаш йIавьхий яц тха бригада. Укх кхай тIара горошека баьцаца, аьрдача горошкаца етта ара йоаккха хIара лафет дIаязъю тха учетчика.

— ДIаяздарах доалий. хIара лафета тIа мел мухь ба хоош ца хилча?

— ГIулахх миштад аьлча, моша доакъар лаьрххIача боарамагIа тIа а детта. хьалхе, цхьа лафет эзай оаха. ХIаьта укхазара ферме дIайнга лафеташ лаьрхIача, кхоачам хул ферме мел доакъар дIадихьад хара. Вешта, моша горошек дIакхухьа хIара лафет Юсупов Лече кулгалдеча цехе вагIача тха бригада викалас оз.

— Раьза дий шо хьувкъама?

— План 50 центнер йолаш, хIара гектара тIара 52 центнер чуэц оаха, хIаьта а... Тха дега тоам беш дар да хIанз гектара тIара соахкарчул 8 центнер дукхагIа из йоалаш хилар.

— Доккас саготду, — тIатох Товдарханова аьнначоа Юсупов Лечас, бегаш а беш. —тха цIихезача кхаш леладечо Ящуркаев Мувсас кулгалдеча бригаде хIара гектара тIара 66 центнер моша горошек чуийца хиларо.

— Сона-м хац из мишта нийсденнад а. Хетаргахьа, цар санна доагIа Iунал а ма дир оаха мошача горошка. Цу бригада из дIайийна кха, тха долчул 110 гектар эIамагIа дар. Кха эIамагIа мел хилла аттагIа ма дий цига дIайийнача культурана доал де. Долче, тхона дика масал деннад Ящуркаева бригадас. ТIадоагIача шера, ерригa моша горошек 200 гектар дIаловцача цхьан моттиге а ца ювш, бIаь-бIаь гектар хургйолча шин кхай тIа дIаелаьрхIад оаха.

...ХьатIакхухьа моша горошек цIенъеш, чу хий долча лаьрххIа яьча емкосташка из чуйохкаш бар нах. Юсупов Лече кулгалдеча цехе тхо дIакхаьчача хана. Укхаза массарна дикагIа гургйолча хьалтеха йоаллача «Молния» тIа хоам бора яхье хьалха Абдурашидова Яха, Дангурова Тамуса, Дангурова Макка йолгах. ХIара дийнахьара норма шоаза хIана яц. аьнна, тIехкхоачашъю цар.

— Моша горошек хи чу йоллар фуд шуна? Тхона кхычахьа дайнад из лафеташ тIа а йотташ консерваш еча дIакхухьаш — оаха аьлча Юсупова жоп делар:

— Кхычахьа деш а хургда. Цудухьа консервни заводашка дIакхачалехьа цар моша горошек кузовашка дIа-хьа йийтте йохаяь, йокъаялий кхоалагIча сортагIен е вIалла стандартни йоацарп санна мара дIаэцац. ЦхьоалагIча соьтах йолча горошека килограммах боагIача маьхал 50—60 процент кIезигагIа ахча лу цунах тIаккха. ХIаьта оаха лаьрххIача хи чу йолаш дIакхухьа горошек ерригa йоханза а моша а хул. Цудухьа тхогара эггара лакхерча сортагIа дIа а эц. ХIара шера 420—450 эзар сом пайда хул боахама цу тайпара моша горошек дIаяларах.

М. ХАМАТХАНОВ.

ТIАБУВХА ГIИРС—ДУКХАГIА

Укх тIеххьарча шерашка торговни организацешка кхоачамболлаш хьаэца товараш дац. Уж дукхагIа хилийтара бокха бехктокхач тIалатт Нохч - ГIалгIай «Силуэт» яхача текстильно-галантерейни производствени объединене болхлошта. Халкъа эша товараш эггара дукхагIа арахецачарех ба уж вай республике. Массе а тайпарча кIадаех барзкъаш тег цар, хьаю трикотажни, телата хIамаш, кIувсаш. Цар массане цIераш яьха а варгвац, уж итташ я укхаза хьаеш. Долче, нйдархой хьашташ дизза кхоачашдара беттагара беттага дукхагIа хулийт цар шоаш хьаеш йола тайп-тайпара продукци, моделаш керда а йоахаш, тIа-тIа шеръю цар цун ассортимент. Бизза пайда нийбу производствени мощностехи балха ханахи. Уж кхыдола а балхаш дарах карара шу доладелча денз паччахьалкхен планал тIех цар арахийцай цхьа миллиони 400 эзарп сома маьха товарни продукци. ХIаьта заданел тIех арахийцад ши миллиони цхьа бIаь эзари сома маьха халкъа эша товараш.

ДIабахача пхе бетта [illegible] нагIа лаьрхIачул [illegible] кхойтта процент [illegible] къахьегама овсарле объединене коллективо. Цу [illegible] по паччахьалкхенна баь пайда 681 эзар сом да.

Уж толамаш [illegible] къаьстта дика [illegible] Хазова Татьяна [illegible] Абдульеки керте [illegible] трикотажни [illegible] хий коллективаша.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

Парте кхел цун ший бе йоалл

Коммунистий форум гарга ме гIорта дукхагIа уйла ю аз а тха завода коммунисташа а: мел аргаяргья-хьогI парти, малагIа моттиг дIалоацаргья-хьогI цо вай обществе. Хаттараш Iалаьмате дукха да.

Ховш да, Iаьдал доаихаш хьатха лаьтта партии тахавара партии шоайла вIашш тара йоацилга. Нигат, уйла, идеяш, юкхера уж тIакхача гIийрта никъ а тара бац цар. Нагахьа санна из цхьатарра баларе — ленински ханашка вай мехка а дунен тIа а ший хинна сий тахан а долаш хургьяр из. Режимашка даьлча талх гIулакх. Парте чурча вахаре хьакхелла уж кIезига а лийнаяц Ленин кхелхачул тIехьагIа. Цу режимаша дожадаьд парте сий, цу режимаша йоалаьй вай общество таханарча къелга. Даарцадувхарца дувзадения дац из. Къел я вай массайолча сферашка: тишденнад наьха синош, геттара вшаденнад эхь-эздел, бирсбеннаб нах. Цу гIулакхий оалаш доахк сталинско-бериевски къизала кIоага чу. Брежневски «ушала» режимо а шийгара доагIар дир гIулакх толхадара. Цудухьа тахан, перестройка йолаеннача массехк шера, атта дац вайна. Из ховш да.

Сона хеташ, ишта кIоарга анализ а я уж исторически дагIаш наха кхетабергболча цхьалхарча меттаца хьакъодадеш йола моттиг яц стелле юкъа кийчъеча парте Платформа проекта тIа.

ХIанзалца цаI мара парти хиннаяц вай мехка. Бакъда, парте чурча вахарга хьежача шиъ яр уж, ишта аьлча, цаI — аппаратчикий яр, шоллагIьар — мугIарера коммунистий яр. Хоьш да, [illegible] яр ниц болашагIа а ше яхар шоллагIчунга хьадайташ а хиннилга. Лоацца аьлча, [illegible] [illegible] дийна [illegible] из тIакх. Дика [illegible] перестройкас из до-хадаь а дохадеш латта а.

ХIаьта а из лазар ханахьа дIададаргдац. ХIана аьлча, обществана хьалхашка деха Iац парте сий, дукхача коммунисташта хьалхашка а дежад из. Партера дIаухача коммунистех лаьца цхьа лоаций да хIанз арадаьнна: партиц цIенлуш йоагIа, кIезигал — дикал, яхаш. Нийса хетац сона из. ГIаьххьа партена эшаш бола нах дукха ба партера дIаухачарна а дIабаха кийчбеннарашта а юкъе. Сона тхоай парторганизаце вахаре а гуш да из сурт.

ДIахо, дикагIа бола керда нах тхоай мугIарашта тхо юкъеза гIортарах а дукха ка ялац тха, вай мехка дукхача кхыча моттигашка мо мара. Укх лоацца статистиках а гуш да из-м. 1987 шера 12 саг хьанийцар оаха парте, 1988—8, 1989—4. Укх шера цхьаккха а эцавеннавац. Бе белла лай мажарг мо «яшаш» латт тха парторганизаци. Цу хьале я, аьнна, хет сона дукхха кхыяраш а. Цудухьа обществе ший моттиг тешшаме хьалаца, наха юкъе ший сий айде (цхьабараша оал: «сий юхаметтаоттаде» — нийса хетац сона из, хIана аьлча юкъе нуи доагIаш доландаь) тоханла еза парти, хIара цун организаци, хIара коммунист. Низагла «сий» даьхна ханаш дIаяьннай. Парте ший бе йоалл ший кхел.

Цу гIулакха, сона хеташ, эггара хьалха чIоагIъе еза юкхьанцара парторганизацеш, хоадам болаш Устава тIа хьахьекха хила деза пар декхараш, бокъонаш. Ишта аьлча, шоай статус хила еза цар а цар лидерий а. ХIара районе, городе вIашагIъехкача бакъахьа а юкхьанцарча парторганизацей секретарий советаш.

Ишта уйлаш дагаух съезда вай гарга гIертача укх деношка.

А. МАНКИЕВ,
Назрановерча ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода партбюро секретарь.

ЯЛАТ ДОВРГДОАЦАШ

[illegible] кхаъхетам [illegible] [illegible] чIоагIа [illegible] [illegible] Пхьа дале, дизза Iунал дIа а кхоачийташ, бIаьсти дIайина культураш хьалкхее еза, шоллагIа-дале. Лоаццача хана хьийкъа ялат чуиц а дакха деза. Цу хьакъехьа укх деношка «Ильича» васкеташь яхача колхоза председателаца Костоев [illegible] къамаьл хилар тха гIазете корресп[ондента]...

[illegible] 10—12 [illegible] цу [illegible] тIаьха ялат [illegible] [illegible]. ХIара комбайнера сезонах йола нагрузка 110 — 115 гектар хилча, цар дийнахьа 9—10 гектара тIара ялат оардаргда. Цудухьа ханнахьа из болх тховй чакхбаккха йиш хургья, аьнна, хет сона.

— Хийла [illegible]...

СССР 50 шу-дизара цIерагIча Грознески химически заводе кIезита бац шоашта хьалхашка латтача декхарех тIехдика лоархIабеш, даим яхь хьалха латташ бола башха-дика производственникаш. Цар цIераш йоахача хана предприяте кулгалхоша эггара хьалхарча хьоахаверех цаI ва фенола ацетона арахецача производства № 15 йолча корпусера аппаратчик Шахов Юрий Григорьевич. Шо къахьегаш волча производстве меттел ерригача заводе а эггара дикагIа лоархIаш вола специалист ва из. Даим нийса лелаю цо технологически режим. Долче, из къахьегама вахте латтача хана арахецаш мел дола фенола ацетона тIехдика мара хилац.

Ишта къехьегача цунна

Дикача нахах

Хьехамча

балха лахлагIа разряд еннай. Мел йоккха опыт йолаш лаккха квалификаци йолаш ше воллашехьа а ше деш дар, бокъонца уйла тIаяхийта, саббаре деш оамал йолаш ва Юрий Григорьевич. Цудухьа из балха тIа гIалат ваьнна, производстве цо хьовзам хилийта цхьа моттиг нийсъеннаяц. Цо болх беш йола ректификацо участок эггара чоалханегIарчарех а я.

Ший опыти дикагIйола балха методаши дIа а йовзийташ, дукха аппаратчикаш кийчбаьб цо училище йистеяьккха ше волча хьахьожабьрех. № 12—15 йолча цеха партийни организаце секретара декхараш кхоачашдеш ва Юрий Григорьевич. Долче, ше каралаьца моллагIдола гIулакх дизза чакхдоаккхачарех ва из. Цудухьа чIоагIа раьза а болаш, из волча практикагIа Iомабала ух хургбола кьона аппаратчикаш. Цо Iалаьмате дика кхетабеш дIайовзийт царна чоалхане технологически процессаш.

СУРТА ТIА: аппаратчик Ю. Шахов.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Сайна хетар аргдар аз

Рыночни маьхаш... Беркат е бала?

КПСС ЦК Платформа проекта кхоалагIча раздела тIа тIехьатетта йиш йоаца декхар а лаьрхIа дуиц мехка боахам пайданегIа йолча планово-рыночни экономика тIа бояккхилгах. КПСС ЦК Платформа проекта тIа дуккхаша хьоахаьй укх тайпара термин: «планово-рыночная экономика». Цо рынкагахьа бараш «тоальча» директивни планированегахьа бараши барта боалабу, аьнна хет. Цхьабакъда, халахете а, къуйсараш барта бахкаран хоадаль ха, сона хетаргахьа, чакхъьинай. Нийсъеш йолча рынкагахьа бодача наькъагIа, юкхера а, хийцца даха деза, цу гIулакха хилаза яргIйоаца материальни лард а елла. Из ца дой, мадарра аьлча, харцъьиначa вай экономикана юкъойохьалургьац рыночни отношенеш.

ХОВШ мадарра, хоаттари хьахецари вIашкаоттача хьахуя рынок. Вайцига миншта латт цу отношенешцара гIульнхаш? Хала латт, хIаьта а кхетаде деза, вай экономика кризиси хьал тIа хилар. Со дог тийша ва, цун классически форма ерригача ниъэ этапах чакхьяла вай общества езаргйолах: талхар (кризис), депресси, тоавлар, сихъялар. ХIаьта хоаттачохи хьахецачохи лаьца аьлча, цига хьалхардар дийка сордоал шоллагIчул. Цо хьахьоих, унахцIена производствой рыночи йоацилга, из да, экономика халача лазарах цамогаш хилар. Къаьетта йоккха я гарарча ахчаитеи арахецача товараитеи юкъера юкъ.

Къаьетта чIоагIа сагото тIакхоачаш кхачан продуктаитеи нарна нах Iалашба [illegible] юкъера юкъ, [illegible] [illegible] [illegible] бараш дутта машинаш, модии бархкаш ца гаар, бахьлар аьлча, во да. Цхьабаькъда, кхачак товараш иа тоэаш хилча — из уилара гIулакх да Вай хIана, хала хете а, бокъонца цу хьалтIа чIоагIа кхер со вай общество морально, нравственно айд аьнкха [illegible]...

тIаьхиа яда цхьаболчарна дачашта лаьрхIа тийнна лаьттан участкаш.

Вай дефицитин экономино ишта толхаьй продукташ хьекрашти шераштеи юкъера юкъмоттиг а. Ишча а ия хулаш, хьалучоо гIойле хургйолча тайпара лелаю производство. ТIакха малагI наьвьаши механизмаши я дефицитни команино распределительни экономика планово-рыночни отношенешка кхачара? Могадеш долча наькъех цхьание малаш сенах латт аьлча, из латт, цу отношенешка дахара эша тарошаш, директивни экономикана чухьа вIашшIехьйоахаш хиларах. Цу гIулакха карарча ахчанеи арахецача товараш теи юкъера юкъ дIаяьхха еза, сом конвертируеми хургдола хьал кийчде деза.

ШОЛЛАГIА нийъ — «шоай низаца нек дергдолаш» кийчъаль предприятеш е экономика секторараш рыночни отношеней системах дIатохар. Уж цу сахьате дунен рынка законегIа болх бе йолалу, цун бустамашка хьежна мах а [illegible]...

Экономически кризиса керттера бахьанаш рыночни дефицитера а ца лехаш, производствера леха деза. Долче, кризиса юкъера довлача никъ ишгара, цу производствера, цуна интенсификаци яра, эффективность лакхъяра лаьрхIа тIахьожам оттабара тIалла даха беза. Хьалаш вIашшIехьа хилча а чоалхане гIулакх да экстенсивни хьала тIара интенсивни дегIааьхарга довлар, хIаьта цхьа а чоалханегIа да из дефицитни рынок, «мустъенна» финансаш, ерриги социализм ше а лоархIа яьнача хиеш.

Иоаш воашта догзи деза вай рыночни механизмата дог ва а доахаш. Бехкада, ший чIоагIа конкуренции тоешна рыноци йолаш йолча кипIа [illegible] проблемаш яц производства эффективность стала ювлаенна, рынкана продукци лоаттаяра хало хилаш. Къы тайпа да гIулакх энара керттера проблема, рынкана продукци лоаттаела а йолаш, производства эффективность лакхъелга долаш йолча социализме.

номика латта застойни ханарен вIашшIехьдоацен хIамаш, саггота эшаш дола хазкъо леладу товараш цIаккха а ца тоъаш дефицитеи хилар.

Вай мехкеи дикагIча оагIорахьа хувцамаш дара наькъа тIа даьннача деррига социалистически мехкийи экономистни бокъонца дог тийша ба, нагахьа санна доалахьеи отношенеш хувца на луш юсе, доал дара моллагIа а керда методаш къаьнача системо дIайохийтаргйоацилгах.

ДОАЛАХЬЕНАХ дола закон дуваш латтача юкъагIа бегтабьнинаб доалахьенцара отношенеш детIайоалаяра массехк керттера лестам. Массане а къоабалъяь тIайийцай. масела, социализме доалахьеи формаш тайп-тайпара хилаиза доалехьенна йола бокъо лораяра способашка, средствашна, формашка дилача царна цхьатарра хьалаш вIашшIехьдахваиза дара ца хилярах йола теше.

Дийнача кьича хIамашта юкъе бегIайоахаш ир социализмерча доалахьеи формай къахьегама лардах йола, производства средствах болхий дIахоадабарцеи саго сана эксплуатаци ирцеи социалистически доалахьо тарборо [illegible] (хьажа Закона 1-чон 6-чей статьяшка).

Вай общества вахара массе а сагIонца перестройка яра тоъал лоархIаме да пачхьалкхеи доалахьеи тайп-тайпара формаш — ерригесоюзни, республикански, автономии обзазованей, комму[нальни]...

коллектив да а хинна дIаоттаргйола хьал бокъонца вIашшIехьа ца доаккхе, хозрасчет ца хуле.

Цудухьа регионально хозрасчета лард хила еза предприятей хозрасчет, цо йиш хулийтаргья бIарча республика а чулоацаш боахама доал де. Предприятешка йиза хозрасчет ца оттайой, регионально хозрасчетах хетар хургдац. ЮкъейоалаьчутIехьагIа по йиш хулийтаргья кхы цхьаькха, республикай шоай доалахьа йолача производственни объектай хьакъехьа республикайи регионийи суверенитет телхарах дола доаш къоастаде а. Бокъонца йола хозрасчет хилча, предприяте лелаеча доалахьеи форма моллагIа иле а, боахама проблемаш республика территоро тIа йоацача ведомствашна а ца къестаеш, къахьегама коллективашна къестаерга.

Республикански доалахьенна деш дола ерригесоюзни доал республиката шийга дIадалар хила доагIаш дола хIама да, хIана аьлча центральни министерствашка [illegible] доалл тIера дIа а даьле, паргIата йоал на ший рузуъанна ше доал де. Цунца цхьана тIерайоал административно-командни система а Iешта иа системa кагьо олаш хилярах эшаш дац ерригача производственни объекташта республикански [illegible]...

Оарц дола!

КХА ХIАЛАКДЕШ ЛАТТ

МагIалбикерча Серго цIерагIча стадиона йисте да из хьажкIий кха. ДIа-хьа хьежтачи цхьаннена а хаьзар из малагIча боахама чудоагIаш, да, ала. Цу тIа паргIатта дажаш доахкача доахана тIаэлабар ньха бIарг.

— Ай, ием духхьашха гуш сурт дац, — йоах лоаллаха хьалъеш латтача маьхк ера завода болхлоша. — ХIара дийнахьа хIана дац аьнна бIарчча Iулаш даж нига-м.

Шера йоацача саццарех тIех а вайна, доахан кхай тIара арлахка дагахьа со дIаволавелла, цхьа гопрабальри гучаваьлар. ТIехьагIа хаира сона из укхазара кхаш лораду хьахо Хадлиев Мухьмад воля.

— Са хилча деш садоалица са хьалдаккха витац со укх хьайбаша, — яхаш Iокад из. — Царех цхьадараш МагIалбике, вожаш — СоагIарча бахача наьха да. Цу тIехьа а воацаш дIахец цар доахаш.

Хадлиева дийцар хIалакдеш латта кха «Магобекский» яхача совхоза № 2 йолча бригадана чудоагIаш хиларах. Цига кулгалдеш ва Л. Цечоев.

— ДIахьажал мел дика тIаьннад уж хьажкIаш, — аьлар Хадлиева. — КIезига доал дича укхазара боккха хьурмам чуэца йиш хургьяр. Цхьабакъда, кха дIайийча, шоай гIулакх даьннад, аьнна хеташ ба бригада а совхоза а кулгалхой. Саг гучавоалац укхаза. ТIоккха [illegible] доацаш, аиса цхьание ерригa аре лораи? Гоур эттай со се а кIаьтвеннаи. БIаь соагIа бежан арадаьнкхад аз хIалакдеш кхай тIара.

Цхьайолча хана доахан чудохи. Цхьабакъда, из дарах довкха [illegible]...

ЯЛАТ ДОВРГДОАЦАШ

Юртбоахама къахьегамхошта Iалаьмате чIоагIа бехктоххаме ха я хIанзара яр. [illegible] ...ла, шоллагI-дале, лоацача хана хьийкъа ялат чуйцица даккха деза. Цу хьаьнъехьа укх деношка «Ильича весеташ» лхача колхоза председателаца Костоев Мувсайца къамаьл хилар тха штате йоацача корреспондента.

— Мувса, ховш ма хиллара, гурахьа дIадийна ялат чуэца ха тIакховчаш латт. Ялат чуэца техника кийчъяра фу даьд оаша?

— Тха боахаме чуэца деза 150 гектар кIа, 80 гектар мукх ба. Уж чуэца кийчъеш ши комбайн я тха. Царех цаI тахан араяккха йиш йолаш ремонт яь, массайолча оатхала даьтта хьекха кийча я. ШоллагIа йолча комбайна а укх деношка ремонт яь яргья. Из тоаеш ва Дзангиев Мухарбик. Балхах дика кхеташ саг ва из. Ялат хьокха ха тIакхачале, кийча хургья комбайнаш.

— 230 гектара тIара ка бола ялат ца дойташ чуэца вIаштIехьдаргдий кхаш леладерий?

— 10—12 дийнахьа цу кхай тIара ялат чуйица даккха лаьрхIад оаха. ХIара комбайнера [illegible] групка 110 — 115 гектар хилча, цар дийнахьа 9—10 гектара тIара ялат оардаргда. Цудухьа ханнахьа из болх тхоай чакхбаккха йиш хургья, аьнна, хет сона.

— Хийла хулаш хIама да: ахкан къахьийга хьалхедаьр, цу даькъе ялат а дIаоттаде лерттIа кийчъяь моттиг ца хилар бахьан долаш доадеш. Из ца хилийтара фу даьд оаша?

— Ялат хьакхухьаргдола колхоза хьатт кийчъеш да тхо, цу кIал аьта жагIа а боассабаь, цун майда кийсъе лерхI оаха кIа арда доладалалехьа.

— Складаш кийча я тха. Ялат цIенду машинаш ремонт яь латт, сеткаш хувца мара ца дезаш. Кхай тIара хьатIакхухьа ялат оза деза тараз а дIаоттаде мара ца дезаш кийча да. Ялатаца болх бе беза болхлой из хьатIакххахьа доладелча арабовла кийча ба. Цу юкъа болх шин сменагIа бергба. Хьалхара смена сайрийна лах сахьат даьлча йистеяргья. шоллагIйола смена бийсан сахьат даллалца болх беш хургья.

Л. БЕКОВА.

я карарча ахчаштей арахецача товараштен юкъера юкъ.

Къаьстта чIоагIа сагото тIакхоачаю кхачан продукташтен царца нах Iалашбаран юкъера юкъ сов йоккха хиларо. Холодильникаш, барзкъаш дутта машинаш, [illegible] бакълар аьлча, во да Цхьабакъда, кхачан товараш ца тоъаш хилча — из уизара гIулакх да. Вай хIанз, халахете а, бокъонца цу хьал тIа да. ЧIоагIа кхер со вай общество морально, нравственно эйп яьккха ца Iеш, из физически а эйп яккхар. Цудухьа сай мехкахой тIахьех аз лаьттан хIара чIегнлгах, хьаннагIчун доалахьа из дале а, бизза пайда эцара, ахархой боахамцен юрта боахамерча арендацеи дувзаденна деррига къахьегама гIулакхаш хьинарегIа леладара. США, Малхбузен Европа мехкашка юртбоахама продукци шортта хилар алхха цига фермерски боахамаша е чIоаггIа хьалдарий боахамаша болх дика бора, аьнна, хинна Iац. дукхачар, хIаране. шишший боахаме кхачан продукташ йоахаш хиларах а да. Москверча са новкъоста журналиста дийцар сона. Америке ше командировке волаш, ший коллега американски журналиста, ший подсобни боахаме кхоабаш дукха детта доахани бугIилгаши йолга хайначул тIехьагIа, ше мел цецваьннавар. ТIаккха вайцига дукха бий журналисташ а кхыбола гIулакхера нах а шоай подсобни боахамаш леладеш? Дуккхача шерашка йоархIаш а

нешка дахара эша таронаш, директивни экономикана чухьа вIаштIехьйоахаш хиларах. Цу гIулакха карарча ахчанней арахецача товараштей юкъера юкъ дIаякха еза, сом конвертируеми хургдола хьал кийчде деза.

ШОЛЛАГIА никъ — «шоай низаца нек дергдолаш» кийчъяь предприятеш е экономика секторазш рыночни отношеней системах дIатохар. Уж цу сахьате дунен рынка законегIа болх бе йоалалу, цун бустамашка хьежжа мах а хам а бу хьахиинарий. Цу наькъий дикалаши кхоачамбоацараши мадарра дувца ца а гIерташ, белгалдоаккхаргда аз, финансово-экономически хьал тоаде, карарча ахчаннеи товараш арахецаран юкъера юкъ лертIаяккха производство тоальчул тIехьагIа мара йиш йоацилга.

Ховш, мадарра, Iаламо луш дола бериат укх тIеххьарча хана сов ца даларал совгIа, цхьаццайолча моттигашка кIезиглуш да. Вай безам бале а беце а, бусар алхха цхьа никъ мара бац — канайоалаш йоаца экономика сихха дегIайоалаяр. Вешта аьлча, экономика эффективность тешшаме, чIоаггIа, бокъонца дегIайоалаянза яргьяц.

Производства эффективностаген бухсоццаш цунах хьахулараштей хьежжа хила деза алапи а. Пайда дукхагIа бен къа ца хьегаш-ахча даккхен лаьрхIа йолча кердача хозмеханизмо маьхаш чIоагIа лакхдаларга, фуннагIамоллагIа даь а, пайдаш совдахарга кхоачадаьд гIулакх.

... лизм ше а лоарзагIа-яьннача хана.

Воаш воашта довза деза вай рыночни механизмага дог ца а доахаш. Белгала, ший чIоагIа конкуренци товенна рыноки йолаш йолча капитализме проблемаш яц производства эффективностана ювлаенна. рынкана продукци лоаттаяра хало хилац. Кхы тайпа да гIулакх эгара нертери проблема, рыноки продукци лоаттаелга а йоацаш, производства эффективность лакхъелга долаш йолча социализме.

Рыноки рыночни отношенеш хила йиш яц доалахьенцарча гIулакха кIоаргга перестройка ца йича, КПСС-о, дикка гоаьчул тIехьагIа могайой а. Могаю доалахьен дуккхача тайпара формаш. Цу формаша хьахьсух доалахьен йоаггIаш йола экономически отношенеш.

Доалахьен формаш дукха хиларо духхьала а юкъарчал доацаш а доалахьенна денационализаци яра тIадуг гIулакх. Из фу яхилга да аьлча: Iалама ресурсашта деш дола доал регионашка а производстра средствашта ду доал къахьегамхошка, предприятей коллективашка а дIадалар. Доалахьенах, лаьттах, арендах дола законаш ларде а лийца, хьае йиш йолаш я, наьха творчески хьинари предпринимательски инициативен мукъахецаргйола, экономически доал цар дукхагIа шоай бе долларгдола эффективни планово-рыночни экономика. ХIаьта хIанз наха вIалла тохаса а доацаш кIордадаьд экономика ... ца хиларах йола тезис.

Дийцача кхыча хIамашта юкъе белгалйоахаш яр социализмерча доалахьен формай къахьегама лардах йола, производства средствех болхлой дIахоадабарцеи саго сага эксплуатаци ярцеи социалистически доалахье тардерг ца хиларах йола тезис (хьажа Закона 1-чей 6-чей статьяшка).

Вай общества вахара массе а сагIонна перестройка яра тоъал лоархIаме да пачча хьалкхен доалахьен тайп тайлара формаш — ерригсоюзни, республикански, автономни образованей, коммунальни — законагIа къоабалъяь тIаапар. Цу тайппара, доалахьен полномочеш юридически тIачIоагIъяьй массе а дагIашкарча халкъа депутатий Советашта. Iаьдала политически органашка экономически база кхаьчай, экономически Iаьдал кхаьчад. Паччахьалкхен гIирсий бокъонца вола да хургва, министерствайи ведомствайи доал тIера дIадаргда, вIаштIехьдоахаргда региональни хозрасчета а республикайн автономни образованейи суверенитета а эша хьалаш.

Суверенитета маIан къамаш хийра даларах, адамаш вIаши дувзаденнеи цаIаш шоллагIчарех тийшаи долча хIанзарча дунен тIа кийса доацача хадарца «шоай лоIаме хиларах» латташ дац. Цун маIан кхычох латт — шоай къаман хьашташ кхоачашде, шоаша хьа мел кхелла хIама шоай халкъа долча дикаьна пайда эца таро хиларах. ХIаьта из вIаштIехьдаргдац, нагахьа санна хIара болхло, хIара къахьегама ... рдаца ведомствашта а тIа кхечташ, къахьегама коллективаша къехтаергья.

Республикански доалахьенна деш дола ерригсоюзни доал республиката шийга дIадалар хила доагIаш дола хIама да, хIана аьлча центральни министерствайи ведомствайи доал тIера дIадаьле, паргIата йоаз хиний рузкъанна ше доал де. Цунца цхьана тIерайоал административно-командни система а. Вешта из система хагъе езаш хиларах эшаш дац ерригача производственни объекташта республикански доалахье юкъейоалаярца цунна кIалхара довлилга.

Теркам тIаозаш я Закона тIара укх тайпара положения (ст. 20): «Лаьттей цун ченашкара рузкъей, хиш, лаьттах тIайоала хIамаш а хьайбаш а цу территоре тIа дахача халкъех дIакъоастае йиш йоацаш цар доалахье я». Цун маIан малагIа да аьлча, из да, ший ерригача территоре тIа вай автономни республика ший лаьттанней кхыча Iалама ресурсаштей ше доал де деза, яхилга.

Укх статьяи боарамо йиш хилийтац планово-рыночни экономика хьаяра меттел, ерригача экономически системо беча балха а лоархIамегIа факторех цаI долча Закона вокх положенешта а анализ е.

М. МАГОМАДОВ,
экономически Iилмай доктор, ГНИ политэкономе кафедра заведующий, НГIАССР заслуженни деятель, профессор.

[illegible]

... вена. [illegible] кхай тIара.

[illegible] Цхьабаргада. [illegible] ХIаьта совхозо уж дIа... та хайча. гуча ца бовлаш юстара лел уж. Хов цатха тайна-танта доахан хьаттедаргдолга. Долче, гIод тахха а дезаш!

— ДIахаьттача шоай адрес хьаала хьайбашта ховрецаI дар, — йоах Хадзиева. — ТIаккха бехкебараштта тIаIазар дергдар. ХIаьта наьха доахан чу а дехка, уж кхабеи царна тии мел дезеи безам боагIаргбий цхьанне а? Цудухьа, дIахеца дезаш хул уж.

Къамаьл дац, бежан дайна дIадаьлча да гучавоал. Эттара хьалха кхаш лорадеча хаьхочунна тIаьбагIа из. ДIадолалу дегабуамаш, хеттараш.

— КъорIа тIа отта езаш массехк моттиг хиннай са, — йоах Хадзиев Мухьмад. — Атта гIулакх дий из?

М. КАРТОЕВ
тха соб. корр.

«Фусам—2000»

МИШТА ХУРГЬЯ НАЬСАРЕН КХОАНЕ

Город, аьнна, цIи тиллар мара кхы дукха хIама эргадаьннадац Назране а вай СибарегIара цIадаьхнача укх 33 шера. Нагахьа санна уж ши предприяти: «Электроинструмент» яха заводи трикотажни фабрикеи ецаре — город алар а эхь долаш хургьяр из. 1960 шера денз цхьаь цаI предприяти IотIакхийттаяц цу шиннена, нагахьа санна кхийнаш мо катехха хьалъяь массехк организаци ца лаьрхIача. Цудухьа таханарча дийнахьа къахьега могаргдолча нахах хIара ялхлагIа вола саг хьаде хIама доацаш ва районе. Уж ва 20 эзар.

Ховш ма дий, фусамий гIулакх балха моттигашца дувзаденна долга. Нагахьа санна предприятешка болх бе йиш йолаш уж нах баларе — квартираш а аттагIа кхоачаргьяр наха. Бакъда, из гIулакх хIанзалца ушале даьллад, вай лакхе белгалдаьчча тайпара. Кастта хургья, яхаш ювцача тIехьаленга са ца тийсача хIанз а дац цу деша даькъе дукха эргадаьнна хIама. Ерригача районе хьалдеш латтар 110 квартира чуйола цхьа цIа мара дац. Из хьалдеш латта а ер диъла гIа шу да. Сангараш-кIоагаш-м дукха даьхад цIеноги хьалде, аьнна. Бакъда, хьадеш хIама дац. Нагахьа санна кхы хIама эргадаьнна болх ца хуле — дIадахача шера санна каьхата тIа юсаргья ер шу долалуш районе оттаяь «Фусам-2000» яха программа а. Соахка низткъа ах мара кхоачашъюяланзар из. Цудухьа хьалха хиннача района кулгалхоша: «цу шера ца даьр укх шера дергда», аьнна, оттаяьча планах гIишлонхошта а шоашта цIенош деча наха а IотIабилла мухь кхы а безагIа ба. Лоацца аьлча, 2000 шу хьатIакхоаччаш яьккха езача 7270 квартирана IотIакхсташ дукха хIама дац. Ишта мара дегIайоагIаш яц наха шашоашта хьалде дезача цIеной цифра а. Из вай дувца шу хьатIакхоаччаш хьалдезараш 4060 совгIа цIа а да.

— Мухьмад керда бIарг — кердача хьисапе хьож, йоах. Хьо вена дукха ха яц. хIаьта а цхьаьна хIамаш эйина хургла Iа районе, таьхка, анализ е кхийна а хургда. Фу хет хьона фу, аргдар Iа наьха йоацача фусамий проблемаех, кхыдолча социально-бытовой дешаех?

Ишта дIадоладелар дукха ха йоацаш укхаза керда харжача райисполкома председателацара Льянов Мухьмадацара са къамаьл.

— Хьагуш дола сурт дега тоам бергболаш дац, — аьлар председатела. ДIа-хьа мел хьежача, дIа-хьа мел вахача гуш я района дай ца хилара лараш. ГIулакх овлангара эрга ца даьккхача даргдоацаш да.

Корр: Де дезар белгалдаьдий оаш?

— ХIанз эггара хьалха чакхдаккха оаха лерхIар да тахан тхоашка йолаш йолча моттигерча таронех пайда а эцаш, геттара чIоагIа эшача наха тхов-кIийле хилийтари наькъаш тоадари (машина наькъаш а гIаш лела наькъаш а), хIана аьлча хоттала йоалл город. Из а ма йий тхов сигале хилар мара башхало йоацаш йола наьха юкъара фусам. МалагIа таронаш я аз ювцараш? Массехк дош аргда аз царех лаьца. Наьсаре лаьтташ эцаш-дохкаш да яхаш дувцаш дуккхаза хезарех ва со. Цул совгIа, укх районе массехк шу хьалха «Назрановский» совхозе цхьан юккъа се директор волаш къаьгга хоаделар сона из гIулакх. ХIаьта тIеххьарча хана Назранеи Экажкъонгий-Юртеи лаьтташ декъаш яь харцонаш-м ювца а езац. Цулухьа, эггара хьалха из харцо дIаяккха гIерт тхо цIенош де лаьтташ а квартираш а дIа-хьа екъачара.

Корр: «БIехача хи чура аттагIа лоацалу, йоах, чкъаьра». Лаьтта эшаш райисполкоме ваха саг юхааравалацар ший заявленех фу хургда, ший малагIа аргIа хургья, цIагIара-коара хьашташ миштад хьажа ше волча комисси маца йоагIаргья ховш. Боаккха кегар боаллар квартираш а лаьтташ а дIа-хьа декъа увттадаьча каьхаташта юкъе. «Сердало» газет цкъа айдаь Iанзар из дош. ХIанз фу де лерхI оаш гIулакх тоадара?

— Цу кегара тIера дIаболабаьб-кх оаха тхоай болх. Порядок е йолаяьй фусам е лаьтта эшача наха учет еча, царех из эшар-ца эшар малав хьожача. Из тохкам бачьул тIехьагIа цу тайпарча наьха спискащ городерча а юрташкарча а тхьамадий советашка гIолла чакхйовх (цу тайпара советаш вIашагIъехка а вIашагIйохкаш а я района массайолча моттигашка).

ЦаI из да. ШоллагI-дале, хьалха санна доагIачоа лаьтта дIа ца луш гаьна доахаш, цхьацца бахьанаш духхьал а тувсаш садуача, саг дIа-кхоачавеш йолча моттигашта а викъ бийхкаб оаха. ДоагIачоа — сихха дIале лаьтта, ца доагIар дIакхетаве. Из я лаьтташ декъача оаха юкъеяьккха принцип. ХIанз укх сахьате цIенош де участкаш эш, аьнна, тхога хьанхаьча дукха заявленеш я, царех городе бахача нахагара 851 а йолаш. ЕрригагIа а («Фусам-2000» яха программа кхоачашъеш) тха дIаекъа езараш 5 эзар участок я.

ХIаьта а участкаш дIаеннаяр, аьнна, чакхдалац гIулакх. Дукха бац царна юкъе шоай чотах цIенош хьалде таро-низ болаш. Цудухьа цу мо болча наха ссудаш тел оаха. Дукха ха йоацаш а делар оаха царна сбербанке гIолла нонагIо ахча. Цул совгIа, районе хьачуяьннача гIишлон-материалех а къоастабац оаха уж. Эггара хьалха саггота уж эшача нахага йохк материалаш советашка гIолла. Лоацца аьлча, ерригa укх шера оттаяь (хьалха хиннача кулгалхоша) хинна фусамий план ерригa кхоачаш ца юлой а, дикка меттахьа доаккхаргда оаха из гIулакх.

Корр. Городе дIа-хьа мел хьежача наькъашка болх беш йоахнаш дукха бульдозераш, экскавtoраш, кхыйола низ бола техника гу сона. Цу тайпара сурт вIалла укхаза бIаргадайнадац сона а хIаьта укхазарча горожанашта а.

— Тхьовра аз ма аллара, нагахьа санна города (юрта а) тхов — сигале яле — цун наькъаш — кIийле я. Тхов-м тешаме бар тха, кIийле тиша йола мара. Цудухьа фусамашта мо теркам тIабахийтаб оаха цунна а. Укх шера оаха цунга дIадохийтаргда цхьа миллион сом ахча. Цкъарчоа города «кIийле» тоае лаьрхIад оаха, цул тIехьагIа — юрташкара яраш.

Корр: Укх шера бIаьстан юххье республике дIайолаяь цхьа башха кампаин яр: арахьа балхашка дIауха нах чусовцабол ба, цига доаккхар миссел дола ахча царна дIа а телда, аьнна. Цу болама маIан дар — гIишлон кадрай низ шерра юкъеоалба «Фусам-2000» яха республика программа кхоачашъеча, аьнна. ВIалла хьадаь гуш хIама дий районе цу хьакъехьа?

— Из мо хIама дIадоладеш эггара хьалха материальни база хила еза (финансаш а гIишлон материалаш а). Из а вож а тха районе таханарча дийнахьа доацаш да. Со укхаза валехьа дIадоладаь цхьа дика хIама-м да, нагахьа санна чакхдоале. Моттигерча кердача кулгалхоша комисси вIашагI а елла, район экономически а социальни а дегIаяра оттаяь кIоарга анализ яь программа я. РСФСР Министрий Советаца а парте обкомаца а дагабаьнна, цар мога а яь оттаяь программа я из. ХIанз республика Совмино цох бола сонам барга хьежаш да тхо.

Корр: Лоацца ха ловра сона цу программо (нагахьа санна из лакхехьа чIоагIйой) районе дергдолча хувцамех.

Де лерхIаш дукха да, вай ювцаш йола фусамаш юкъе а йолаш. Хьалъе лаьрхIача керттерча объектай цIераш яьхача а тоъам хет сона хургйолча эргалоний сурт оттадара. СССР-а Минэлектротехприбора объединенес Назране хьалъе лаьрхIад кагийча бытовой прибораштa эшаш дола электродвигателаш арахеца завод. Шера цо уж арахецаргда кхо миллион, вешта аьлча 32 миллион сома маьха. Цу чу болх беш хургва цу вай вийцача 20 эзарнех 3—4 эзар саг (специализацех чакхбаьлча). ДIахо, реконструкци ергья трикотажни фабрикана, ший хьалха хинна басар деш йолей кIадаш деш йолей ши цех ютаметта а оттаеш. Пылесосаш, дулх оатаргаш, кофе охьаргаш, кхыйола бытовой прибораш ещ йола предприятеш хьалъергья 8 юрта. Из программа дIайолаергья 1992 шера. Чакхъякхха лерхI 1995 шера.

Цул совгIа, хьатIадоагIача цхьан- шин шера Центрпотребсоюзо пищекомбинат ергья, хIанз болх беш йолча мерза хий доаккхача заводах, дунен мехкий юкъарча ассоциацена юкъе гIоргья СурхотIа еш лаш гIараш ду завод. Города хьалъергья керда электросеть, банно-прачечни комбинат. гIишлон бIарчча индустри, [illegible] цIенош ду завод. [illegible] ра боаккха завод. [illegible] цIенду гIирсаш. [illegible] дукха объекташ. [illegible] лув урагIгIоргья Iалаьмате дукха фусамаш, кхыйола соцкультбыта объекташ.

Корр: Кхоачашхила [illegible] мел дийцар. [illegible] районе оашош вIашагIбелла а боллаш латтача а кердача кадрай низаца мел лерхIар дIачакхдаккха. Дукха ха а Наьсаре ший кхоанента хьежа.

М. ЗАНГИЕВ
тха соб. корр.

Заманца гIа боахаш

ЙОАЗОНХОЧУН М. МУСАЕВА—75 ШУ

Нохчий йоазонхо Мусаев Магомед Мусаевич ваьв 1915 шера 15 июне Новые Алды яхача юрта. Укх кIирагIа 75 шу дуз цун — республика йоазонхой организаце, доттагIаша, литературни общественносто, дешага гIоллларча коллегаша, цун йоазош дешараша дег тIара даькъала дувц цун из деза ди. Тха газета редакце чIоагIа раьза хинна хьаллоац цунна баькха из ловца, кепатох ший 75 шу дузаш юбиляра тха корреспондента енна интервью.

Корр. Магомед Мусаевич, хьа сийлахьча юбилейца аз даькъала ву хьо! Ханага дилдача Базоркин Идрис. Ведзижев Ахьмад а санна вайнаьха деша говзанчашта юкъе гаргагIа латт хьо Нохч-ГIалгIай литература хьадоладеннача юхьига. Тха газет дешараштa дувцадалар Iа нохчийн гIалгIайн йоазон деша лард еллача цу сийлахьча ханах а наха а.

М. М. Мусаев. Бакъда из... Геттара дика бовзар сона Бадуев СаIид. Арсанов СаIидбей, МамакаевгIар Iарбии Мухьмади. Яндиев Жамалдин, Музаев Нурдин. Къаьстта чIоагIа кхьметтел ца кхераш ала йиш йолаш ва со, доттагIал тIехьа леладаьча гIулакхаша сон Ошаев Халиди вIаши гаргагIа лоаттадора, аьнна.

Поэта ма аллара: «Ши юхь вIашкаоттайнича юхь бIаргагац, донхадар гаьнара бIаргагу». Сай шерий лакхаленера тIехьашкахьа юхахьежача ше мадарра бIаргагу сона, холу кирпишка тIа кирпишк юллаш цу йоазонхой перона кIалхара хьайоагIача хIара произведенеца мишта урагIбодар вай литература гIирс.

Заман белгалонаш — «ДоттагIал довзача хана» яха Арсанова роман, Мамакаева Iарбен Яндиев Жамалдинеи башха дика стихаш. Бадуев СаIиден Мамакаев Мухьмадеи ишттa дика поэзи а проза а.

ДагадоагIа мел чIоагIа гIордаьннадар «БIаьшерий боадонера» яха Базоркин Идриса роман! Уж дар эггара хьалхара чIегаргаш, нийсагIа аьлча — вай халкъий дIаяхача хан, цар Iаьдалий, культурнии духовнии тIехьален сурт исторически геттара нийса оттадеш хинна лаьчаш.

ХIара из сона дага массаза дох. цIаьхха а кхы цIаьхха а даим цецвувл со цар чIоагIалахи дог тийша уж хиларзхи. Цу массане а ма лайнайий сталински застойнчи ханашка тIалаьтта репрессеши саготонаши, хIаьта а каг ца луш чакхбаьннаб уж цу къовсамах. Из геттара дика хьахьонхаш дола масал да «Брест чIоагIа бIар да» яха вай книжни издательства дукха ха йоаццаш арахийца Ошаева повесть. Ший бахара деррига тIеххьарча шерашка хала цамогаш ше воллаше а, бехк боацаш йоазонхой Союзе реи парте мутIарашкареи дIаваьнкха воллаше а, къонахчалах ца вохаш болх баьб, автора ше хьалаьцача тема тIа, юкъагIа дитадац ше вахаш мел йоаккхача хана ца дита аьнна дIадоладаь гIуллакх.

Корр. Дувцал тхона: литературе бода хьа хьай никъ маца, мишта хилар?

М. М. Мусаев. Шаьра дагадоагIа сона. «Дошо гуйра» яхаш цIи а йолаш айса яздаь сай эггара хьалхара дувцар 1939 шера кепатеха арадаьнкха. Из дар вIаши чIоагIа дукхадезаш; шоай ахархой вахарца а лаьттан тIа беча балхаца а, безам болаш хиннача зIамсагахи йоIахи дола дувцар.

Корр. Дийнача нахах санна ма дувций Iа царех, ужжаморгаш бокъонца болаш хиннаб-кх тIаккха?

М. М. Мусаев. Ба а бар са литературни турпалаш сона геттара дика бовзаш хиннача наьха когаметта хьаоттабаь. Вешта, цхьаболча са коллегай санна са творчестве дац аз сайгара хьадагалийца, ишта хургда-кх уж аьнна тардеш хьаувттадаь сурт-сибаташ, цхьа наггахьа йолча моттигашкара дIаиккхача, цар хьабовзийтараш дийна нах ба, бокъонца бакъ йола событеш я.

...Цу ханне а, 1939 шера, радио чу гIолла литературни передача еш инсценировна а оттаяь дIадийцар из дувцар.

Корр. ДIахо йодача хана мишта хилар хьа кхел; вахар?

М. М. Мусаев. 1941 шерага кхаччалца радио болх беш хилар со, тIом болабенначул тIехьагIа аскаре ва ха вийзар. Грозненски гIашлой училище дешаш хилар, тха подразделение кийчбеш хиннараш Нохч - ГIалгIай дошлой полка лаьрхIа бIухой бар. Цар тIехьагIа тIема наькъаша Грознера дIавигар со., ши шу даьннача гIолла инвалид хиларах мукъавалийта цIавайтар, тIаккха деррига вай халкъаца цхьана мехках а ваькха Средни Азе дIавахийтар.

Корр. ДIахорча хьа творчестве къаьгагIа дола балхаш малагIаш да белгалдаха мегаргдолаш?

М. М. Мусаев. Республика юхаметта а оттаяь цIавеначул тIехьагIа дуккхача шерашка болх баьб аз Нохч-ГIалгIай книжни издательстве редактор а вокххагIвола редактор а волаш. Цу юкъа язъяь яьлар са тIеча хана дагалаьца хинна «Тийрка талгIеш» яха драма. Цул тIехьагIа бе-беча ханашка арадувл «Дошо брошка», «Анзор», «Герз даьннaчул тIехьагIа» яха а кхыдола а, йоккхий тиражаш а йолаш Грозне нохчийн эрсийн меттала а Алма-Ате казахий меттала а кепадийтта книжкаш.

Дукха а чуйнна а болх баьб аз драматурге. «Тийрка талгIеш», «Цхьан юрта», «Парткома секретарь» яха са пьесаш дуккхача шерашка наха дика тIаэцаш увттаяьй вай театро.

Корр. МалагIа произведенеш я Iа язъеш е укх таргача хана язъяь воалаш?

М. М. Мусаев. Республика культура министерстваца договор а даь аз язъяь исторически драма я нохчий халкъа сий долча вoIах. Россе тешамеча доттагIчох, эрсий-туркий тIем тIа дакъа лоацаш хиннача. Таймиев Бейбулатах лаьца. «Лаьттен нахи» яха юбилейни книжка кепатоха дIачуденна вай издательстве да.

Корр. ХIа-хIа, юххера а, эггара тIеххьара хаттар: дIахо йодача ханара хьа творчески уйлаш малагIаш я?

М. М. Мусаев. ЦIаккха а диц ца луш айса мел йоаккхача хана соца дагалатташ да вай халкъа къаман турпалах шейхах Мансурах исторически драма язъелга. Материал Iоаьлй, уйла бокъонца вIаштIехьа а яьнна тIайийраай из атта боаца творчески болх дIаболабемара ца безаш. Халахете а, гоаеш я театре гойта оттае лаьрхIа Таймиев - Бейбулатах йола драма. ХIаьта моллагIча драматурга аргIанарча пьеса тIа бу болх чакхбалар маIан долаш хул театра сцена тIа из бIаргагор. шийна фу хийтар дувцаш эртела оала дош хьахазар.

ДIаяздаьр
А. САДУЛАЕВ.

30—40-ча шерашка а 50-гIа шераш долалуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДIахододар. Долалур 3, 13, 15, 22, 24 феврален, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартен, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелен, 2, 10, 12, 22, 26 маен, 7 июнен арадаьннача газеташ тIа).

Истамулов Даултука, 1862 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тангиев ИбраьхIима Айдамар, 1877 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, Орджоникидзе цIерагIча колхоза колхозхо, Базоркино яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Таймаев Солтах, 1872 шера Гудермесски района Кошкельды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кошкельды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сосуркаев Бексултан, 1880 шера Ачхой-Мартановски района Бамут яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Бамут яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сасаев Юсуп, 1862 шера Ведснски района Агишты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Агишты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пашаев Ката, 1876 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Парчиев Музура ИсмаIал, 1834 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Базоркино яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Нуралиев Магомед, 1877 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус - Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Оздоев Барзий Муса, 1866 шера Пригородни района Бешты яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пригородни района Ахкигорт яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Нанаев Толта, 1879 шера Атагински района Чири - Юрта ваьв, нохчо, парте [illegible] Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Назиев Исраил, 1864 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мутахаджиев Исраил, 1877 шера Курчалойски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, [illegible] Аллерой яха[illegible]

...ковнч, 1869 шера СОАССР Моздокски района Камбилеевка яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, хин канала болхло, Терски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Митриев Гарас, 1880 шера Гудермесски района Герзель-Аул яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Медяник Роман Ефимович, 1868 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Нестеровски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мацхаджиев Закри, 1876 шера Атагински района Дуба-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дуба-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Товбулатов Ахмад, 1879 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Терхоев Бода Дзойтович, 1867 шера Галашкински района Майртуп яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Майртуп яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Татарханов Балатхан, 1872 шера Гудермесски района Герзель-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Герзель яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цуцаев Исраил Цуцаевич, 1879 шера Итум-Калински района Хачерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хачерой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цутиев Дауд Бухович, 1880 шера Грозненски района Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, «Брагуны» яхача курорта кассир, Алды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Цапин Иван Савельевич, 1878 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, больница дворник, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ханиев Iарапий Бунухо, 1862 шера Галашкински района Хани яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Хани яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хамидов Ахмад, 1872 шера Шалински района Устар-Гордой яхача юрта ваьв, [illegible] Устар-Гордой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хакимов Усман, 1864 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, мехкдаьтта промысла хаьхо, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хаджимурадов Магомед, 1876 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, кол[illegible]

хозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исмаилов Сота, 1876 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Шали яхача юрта тика хаьхо, Шали яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Исламгиреев Умар, 1867 шера Гудермес яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гудермес яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исаков Джабраил, 1874 шера Ачхой - Мартановски района Шаами - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Шаами - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Икаев Муси, 1869 шера Итум - Калински района Колходой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Колходой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Идаев Ахмат, 1876 шера Шалински района Мескер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Мескер - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ибрагимов Сата, 1861 шера Ачхой-Мартановски района Хадис-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Хадис-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ибаев Баудин, 1872 шера Шалински района Устар-Гордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Устар - Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Духаев, из **Майлаев** Закри, 1877 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дудаев Ваха-Хаджи, 1859 шера Шалински района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курчалой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Мескитов Орцу, 1867 шера Курчалойски района Цацан-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, Цацан-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Мамцов Михаил Владимирович, 1878 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Вознесенски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Мамиргов Иса Гуди... 1880 [illegible] Исдах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Исдах яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Можаев Уса, 1877 шера Шаройски района Хьакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ачхой Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Дзое Джандар, 1876 шера [illegible]

ГРАФИКАЛ ШИ ДИ ХЬАЛХА

Пятилетка тIеххьарча шера Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа Тарасов Александр Николаевич керте латтача центральни газофракционирующи установка (ЦГФУ) коллектив Белоусов Иван Степановича кулгалдеча бархIлагIча цеха технологаши.

Цар ханал ши ди хьалха кхоачашъяьй товарни продукци арахецара пхе бетта задани. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахецаргъя итташ эзараш соний маьха тайп-тайпара продукци.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ГIУДАЛКХ ЮХАЙОЛАГIА

ГIудалкхаш, мераш цIарбенаш Украине хьаеш хиннай гаьнна хьалха дIайнхача хана, городи юртеи уж мара кхы тайпа транспорт йолаш хиннача хана. Говрий эгаьний шода хIанз юхайоагIаш латт.

«Французски бIунца» «тIом бола ма беллинге б. кинооператоро цIаьхха сецадир доаннхаш лаьтта фильм. «ДIахьажал шоай, шоаш долча доалла гуйта. — йист хилар из фильма режиссерага С. Бондарчукага. — Вай йоккхийча топаша кхуъса пхорт деттаьуш хилча бIаргаш хин[illegible]

— Тха производство дина ма йоазар [illegible] — яхаш [illegible]

Жа лоргарий толамаш

«Серноводский» совхоза жа лоргача пункте дIанкхача тоъал наькъа даха дийзар тха. Балха ди долалу ха мара еце, жа лоргарий болх сихбенна дIаболаш бар. Жа истолашта хьалтIадаха ма кхув тхагIа Iацендора. Тха тараз тIа эза доаллаше тоIадеча пресса кIал кхоссар, цигара хьателар тюкаш. Цул тIехьагIа, дозол а дикал а [illegible] гIа дIаотта нора кийча тхан пачкаш.

— Укх тайпара тха кийчде, эггара хьалха доладеннад тхо. — аьлар стригальни пункта заведующе — А. А. ДжамалдIаев. — ДIаяхача хана, сортность оаха къовсте ца яр бахьан долаш жа гуй раьза боацаш хулар тхо[illegible]

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе хьалхаре моттиг дIа ца хецаш хьайоагIа Тарасов Александр Николаевич керто латтача центральни газофракционирующи установка (ЦГФУ) коллективи Белоусов Иван Степановича кулгалдеча

Цар хаиал ши ди хьалха кхоачаитъяьй товарни продукци арахецара пхе бетта оалаш. ПланагIа лаьрхIачул совгIа арахецаргья итташ эзараш сомий маьха тайптайпара продукця.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ГIУДАЛКХ ЮХАЙОАГIА

ГIудалкхаш, вордаш, шарбанаш Украине хьаеш хинай гаьнна хьалха дIаяхача хана, городен юртен уж мара кхы тайпа транспорт йоацаш хиннача хана. Говрий экипажий мода хIанз юхайоагIаш латт.

— Тха производство дикагIа йовзар духьа, — яхаш дувц Харьковски областа город Волчанскерча обозни завода директора В. Тура, — наж. поп. Iарждакх, башха массазаръяр санна йоаца из продукци кийчъярга йолха кхы тайпа гаьнаш ягIача Малхбузехьарча Украина хьунашка йаха везаргва. Дахча эшщача тайпара чIоагIа хилийтар духьа хьу чакхйоахача предприятешка Iанарен йокъаечен камерашка уллаю из, цул тIехьагIа заводе дIачуйода юххера а де мел дезар цунах хьадарв.

Говрий экипажаш кийчъяра процесс ше гаьнна хьалха дIаяхача хана хиннача тайпара йийсай цхьа башхало мара йоацаш: обозни балхаш деш цу хана цхьац-цхьацца бола пхьараш хинnaб, хIаьта хIанз промышленни ларда тIа оттадаьд уж. Заводе ба деталашта штамповка еш йола чоалхане пресскепаш хьаеш бола слесараш — инструментальщикаш.

Къаденна дIадаьинад аьнна хеталуш дола транспорта из тайпа чIоагIен тещамен хилар хьахьокх укх хIамо: цкъа «Мосфильм» яхача киностуде украински обозчикашка заказ деннадар «ТIоми машари» яха фильм доаккхача хана эшаргйола Наполеона хана хиннараш санна йола гIудалкхаш хьае аьнна. ТIаккха, Закарпатье, лакхача гувнаш тIа, эрсий тIемахой «французски бIунца» «тIом» бола ма беллинге а, кинооператоро цIаьхха сопадир доаккхаш лаьтта фильм. «ДIахьажал шоай, шоаш долча доаллачунга, — йист хилар из фильма режиссерага С. Бондарчукага. — Вай йоккхийча топаша кхувса пхорч детталуш хилча кIаргаш хина дIаяха езаш ма ярий гIудалкхаш, хIаьта уж цхьаккха хIама ца хулаш бIарчча юс». ТIаккха заводе цIи яьлча санна сиха, технологи чIоагIа толха а яь хьае йийзар «пхо ма кхийттинге» а еха дIагIоргйола гIудалкхаш...

Укх шера духхьал Украинана лаьрхIа волчански обозникаша арахецаргья ткъаь итт эзар гIудалкх. Кхы а дукхагIа хьаергья уж 1991 шера — шовзткъа эзар. Массе тайпара а автомобилаш йолаш долча Украина боахамашта сенна еза цхьан ханазамалахьара транспорт?

Украински боахамий кхаш тахан итт эзар гектарага кхоачаш да, цудухьа сел ишта атта дац гуйран замалахьа йоачаш, хотта болча хана автомобилаца дарна тIакхача. Мел аттагIа а паргIатагIа а да из де цаI е йинъ говр йоаллача вордаца е гIудалкхаца. Ахархой шоай доалахьарча боахамашка а лелае болабеннаб говрвордаш. Юрташка бахача наха шоай продукци базар тIа, городе кхухь царца. Вешта юрташка хулаш дола дукхха цIейш а хилац хIанз, хьалхагIа а мо мара къаьнара, дика кийчъяь гIудалкх е файтон йоацаш.

Николай НЕСВИТЕНКО,
АПН корр.

Харьков.

Цхьан бийсана Грозерча Маяковске цIерагIча улицагIа № 84 йолча цIагIа цIаьхха лампаш яйра. ШоллагIча дийнахьа «Грознефтеоргсинтез» производственни объедиене жилищно - коммунальни контораца чуйоагIача № 1 йолча домоуправлене хоам бир цунах лаьца цу цIагIа бахача нахага. Цу гIулакхага хьожаргда тхо, аьнна нах дIа а бахиита. дицделар домоуправлене болхлошта шоаш дергда аьнар. ШоллагIча дийнахьа а вайтанзар электрик. Шоаш дергда аьннар ца дар из гIулакх бе-башха бехктокхаме ца хетилга мара лархIа йиш йолаш дацар. Цул совгIа цу цIагIа баха нах ца лархIар а да из.

Саг цIена, тешаме хила веза, яхаш дукха дувц. Ишта бараш а кIезига бац вайна юкъе. Мичча хана а эшаш дола гIо - новкъостал де а кийча ба уж. Царех цаI ва «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене жилищно - коммунальни управлене аварийни служба электромонтер Мазуренко Петр Васильевич. Шоаш леладечох гIулакх хургдоацилга хайча, лакхе дийцача цIагIа бахача наха шоашта гIо дар дийхар цунгара. ЦаIи ахи шу мара дац из укхаза болх беш вола. Цхьабакъда, исполнительни дисциплина дика хиларах, нахаца Iимерза, товш, эшшача хана царна гIо де кийча хиларах массане а лоархIаши сийдеши ва из. Духхьал из тохавалараx электрически сердал кхаьчар № 84 йолча цIагIа бахача наьха фусамашка. Долче, болх бе йолаелар телевизораш, холодильникаш, кхыйола бытовой техника. Минуташ мара эшанзар цунна шин-кхаь дийнахьа домоуправлене коллективана ду ца луш хиннар хьаде а, электролини тоае а. Уж санна дола масалаш кхы дукха а доаладе йиш я цунна карагIдувлача дикача гIулакхех.

СУРТА ТIА: электромонтер П. Мазуренко.

Г. КИРИЛЕНКО сурт.

ХIана дIаух гIишлонхой?

Укх шера йиълагIча кварталe болх бе йолаяла езаш яр МагIалбикера маьхк ю завод. Оаха цкъа мо дукхаза яздаьд цу лоархIамеча объектах, из хьалъеча долча кховчамбоацарех. Цхьабакъда, дикалгахьа дола хувцамаш гуш дац укхаза хIанз а.

Нагахьа, санна соахка тIехьадисар села доккха хинадене, карарча шера гIулакхаш теттара эсала лел. Масала, дIабахача пхе бетта 225 сома маьха балхаш мара даьдац гIишлонхоша. Из планага диллача диазза гаргга кIезигагIа да.

— Цхьа ди дIадодац болх соцабе ца безаш, — йоах воккхагIволча прораба Эстамиров Хьамзата. — Тоъаш яц гIишлон материалаш, къаьстта кирпишк, аьшкбетони. Бокъонца юхатетт болх тайп-тайпара механизмаш ца хиларо. ГIулакх тоадала йиш йий кхыметтел лерттIа болх беш йола кран объекте ца хилча?

Из мара деций... ЧIоагIа ловш бар укхазара гIишлонхой арендага бовла. Из дара духьале ергьяц аьнна дош деннадар «Чечингстрой» производственно - гIишлон объединене хиннача кулгалхочо Я. Мамадаева а хIанз волча Е. Тумсоева а. Цхьабакъда, гIулакх сеца латт.

— ГIишлон материалаш дукхагIа хьатIаеча а, болх хьабе нах бац, — аьлар Хь. Эстамирова. — Администраци мела хилара раьза боацаш дIаух гIишлонхой. Тахан йоккхача объекте къахьегаш ткъаьх саг мара вац. ХIаьта эшараш-м кхозза дукхагIа ба.

Завод карара шу чакхдоалаш болх бе йолаяларга дахa дог дац. ГIишлонхоша яхачох, хIанз санна мара гIулакх дIа ца доде, кхы а диъ шера хьежа безаргба магIалбикахой укхаза хьаергйолча маькхага.

М. МУРАТОВ.

«Серноводский» совхоза жа лоргача пункте дIакхача тоъал наькъа даха дийзар тха. Балха ди долалу ха мара еце, жа лоргарий болх сихбенна дIабодаш бар. Жа истолашта хьалтIадаха ма кхув тхагIа Iаценд ора. Тха тараз тIа эза доаллаше тоIадеча пресса кIал кхоссар, цигара хьателар тюкаш. Цул тIехьагIа, дозол а дикал а белгала йий мугIарагIа дIаотта йора кийча тхан пачкаш.

— Укх тайпара тха кийчде, эггара хьалха доладеннад тхо, — аьлар стригальни пункта заведующе — А. А. Джамалдаевс. — ДIаяхача хана, сортность оаха къоаста ца яр бахьан долаш жа Iуй раьза боацаш хулар тхона. ХIанз из гIулакх бокъалгахьа даьккхад оаха. Совхоза доалахьа долча 32 Iулах, 14 Iул лерга йистедаьннад. Жа тIара хьадоакхаш дола тха цIена а лакха дикал йолаш а да.

Цунна дола тешал да жа лерттIа кхаьба Iангара далар. ЖаIуй доакъара чIоагIа раьза болаш дIадахар чакхдаьнна Iа. Шортта гIожа а моша а доакъар, комбикормаш яр. ЖаIуша шоашта ма могга къахьег жа Iул дебийтара а дукхагIа тха гулдара а.

Совхоза толашагIа волча жаIуво Кариев Султана дика толамаш даьхад цу балха тIа, цо шийна енна план тIехкхоачашъяьй. Берригача боахама пачхаьлкхенна дIадала деза 36 тонн цIендаь тха.

Боахама специалисташ дог тийша ба план кхоачашъергхилара х, цу гIулакхе эша ерригa таронаш йолаш я цига.

ЦIаккха ца хиннача тайпара сиха дIабода жа лоргарий болх. Жа лоргарий къахьегамца чам хургболча тайпара алапи а язду царна. Жа лоргачарна хIара лергача устхан тIера цхьацца сом ахча лу. Нагахьа санна, цхьаккха гIалат доацаш цар из болх кхоачашбой. Тха аьта е устгIанна цIона тийла моттиг хуле алапе норма лохлу 18 процентага кхоачаш.

Цига болх беш волча 25-на юкъе кIезига бац сиха а гIалат доацаш а къахьегаш бараш. Царех ба Ризван Асадулаев, Падам Кусуева, Саудат Закиева кхыбараш. Дийнахьа 60—70 устагI лорг цар. Алапи кIира цкъазза лу царна. Цу юкъа ткъаь пхиъ тума ахча ийдаь а нах бар царца. Дика кийчъяь столове я жа лоргарий. Цига кийчбу кхача маьха дарегIа, чаме а хул.

Л. БЕКОВА.

шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус - Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Оздоев Барзий Муса, 1866 шера Пригородни района Бешты яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац. Пригородни района Ахнигорт яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Напаев Толта, 1879 шера Атагински района Чири - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хаьхо, Чири-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Назиев Исраил, 1864 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мутахаджиев Исраил, 1877 шера Курчалойски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Аллерой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мутаев Магомед, 1863 шера Итум-Калински района Атым - Бау яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Колхидой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мудаев Кума, 1871 шера Саясановски района Гордали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гордали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Табаева Дарья Антоновна, Орджоникидзевски района Слепцовски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, цIенна, Слепцовски станице яьхай, 10 шу суд яьй.

Султыгов Бексолтий Мухьмад, 1876 шера Сунженски района Яндаре ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Яндаре ваьхав, 10 шу суд яьй.

Попов Григорий Максимович, 1862 шера Ермоловски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ермоловски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Полубояров Иосиф Васильевич, 1863 шера Сунженски района Нестеровски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Нестеровски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Польсков Семен Игнатович, 1876 шера Сунженски района Фельдмаршальски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Нестеровски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Оздоев Ильяса Элберд, 1865 шера Галашкински района Галашка яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Галашка яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мушаев Канта, 1877 шера Атагински района Дачу-Борзой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дачу-Борзой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев Малсаг, 1880 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мазаев Кунту, 1871 шера Надтеречни района Лакхара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лакхара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Михайленко Тит Семе-

1878 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, больница дворник, Вознесенски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ханиев Iарапий Бунухо, 1862 шера Галашкински района Хани яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, единоличник, Хани яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хамидов Ахмад, 1872 шера Шалински района Устар-Гордой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Устар - Гордой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хакимов Усман, 1864 шера Урус - Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, мехкдаьтта промысла хаьхо, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хаджимурадов Магомед, 1876 шера Шалински района Шали яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шали яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Алмасханов Муталип, 1880 шера Ведени района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Алкаев Умар, 1870 шера Гудермесски района Кади-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Кади - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аллероев Амса Товсиевич, 1867 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Пседах яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Актемиров Манды, 1875 шера Ачхой - Мартан яхача юрта ваьй, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Ачхой - Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абубакаров Магомед, 1871 шера Курчалоевски района Бачи - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бачи - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гайтукаев Манди, 1882 шера Шатойски района Юкер-Калой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Юкер-Калой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кедиев Ахмад, 1887 шера Шатойски района Паматой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусостов Идик, 1880 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сатабиев Махмуд, 1877 шера Наурски района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Саадулаев Саадула, 1862 шера Наурски района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Лохара Наур яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Саадулаев Эдиль, 1872 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Солтаханов Маа, 1873 шера Наурски района Лохара Наур яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, кол-

...юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Мескитов ... 1887 шера Курчалоевски района ...-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, ахархо, ...-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Мамцов Михаил Владимирович, 1878 шера Малгобекски района Вознесенски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Вознесенски станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Мамиргов Иса ..., 1882 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пседах яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Момаев Успа, 1877 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Ачхой-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Дкое Джандар, 1876 шера Назрановски района Аьлтий-Юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Аьлтий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мазаев Хада, 1885 шера Атагински района Старые Атаги яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомаев Муталип, 1887 шера Шаройски района Кех яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Кех яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомадов Джабраил, 1883 шера Итум - Калински района Ведучи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ведучи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Маашев Висита, 1882 шера Галанчожски района Нихорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Гикало цIерагIча колхоза колхозхо, Старые Атаги яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Льянов Иналий Ибрахим, 1872 шера Пригородни района Хурбург яхача юрта ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, колхозхо, Редант яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Лукожев Iабдул-Ага, 1881 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа парте хиннавац, транспортни контора хаьхо, Малгобек яхача поселке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Лукожев Iабдул-Ага, 1881 шера Пседахски района СоагIапча ваьв, гIалгIа, парте хиннавац, транспортни контора хаьхо. Малгобек яхача поселке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Курбанов Дада, 1881 шера Итум - Калински района Колходой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Колходой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Келоев Беци, 1873 шера Итум-Калински района Колходой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Колходой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Косухаджиев Мусли, 1861 шера Шалински района Автуры яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Автуры яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

(ДIахоодар хургда).

ЦХЬАЬККХА ӀИЛМАНХО

Дукха ха йоццаш Москверча Патриса Лумумба цӀерагӀча халкъий ДоттагӀаллин университето тӀехдижа диссертацена защита яь цӀеенай Нохч-ГӀалгӀай паччахьалкхан вӀашагӀтехача музея йоккхагӀа йолчу Ӏилманан болхло, Ӏилма-тохкама культура институтан аспирантка Торшхоева Зарема.

Диссертацен тема яр: «1920 — 1941 шерашка Къилбаседа-Кавказе даха халкъаш национально-культурни дегӀаухачара исторически краеведении музейшна», ахаш.

Шин Ӏилман балха Заремас хержа тема чӀоагӀа лоархӀам болаш я. ХӀинззалца из кӀоерга яшхара лаьрххӀа теркам тӀабехкийтабац советски историкаша, дукхагӀча даькъе цу дешах лаьца къаьст-къаьста доакъош техкарах кхоачам баьб.

З. Торшхоевай Ӏилман кулгалхо — исторически Ӏилмай доктор профессор Зак Людмила Марковнас белгалдаьккхар, хьалхе советски историкашта ца йовзаш хинна дукхадаьнеши факташи Заремас шин балха юкъейоалаяь хилар. Методологически позицеш автора кӀоргга уйла тӀайохийташ яьшха хилар, хӀаьта цо тароххилийтар чоалханача. проблемай шод хьебаста. Советий Ӏаьдал эттача хьалхарча ткъаь шера краеведенеи музейнии гӀулакхаш мишта дегӀаухаш хиннад хьагойта. Авторо техкад советски халкъий къаман культура дегӀайоалаеча мел лоархӀаме хиннаб краеведчески болам. Краеведене чӀоагӀа вӀашагӀкхет Ӏилмеи культуреи, хӀана аьлча, уж ца хилча интернациональни, патриотически кхетам болаш хьалкхева йиш яц саг. Этнокультурни спецификага диллача къаьстта шин тайпара лоархӀам болаш я Къулбаседа-Кавказ.

Ленина орден лелаеча паччахьалкхен Исторически музея цӀерагӀа исторически Ӏилмай кандидата П. Н. Букшпана белгалдаьккхар: «Къаьстта теркам тӀаозаш да 1927 шерэ вӀашагӀеллача Къулбаседа-Кавказски бюро болх вӀаштӀехьбаккхарах йола материалаши Горски Ӏилман-тохкама институтa, республикански НИИ, г. Ростоверча лоаман халкъий краевой музея материалаши».

20 шераш кхоачалуши 30-гӀа шераш дӀадолалуши краеведени производительни низаш Ӏомадара, пятилетка планаш кхоачашъяра тӀа а дерзадаь, исторически краеведени Ӏомаяра лоархӀам лаьгӀлуш лаьттанга дика хьагойтад Торшхоевас. Шин диссертаце тӀа автора довзийт 30-ча шерашка краеведчески болам бохабӀра истори, Къулбаседа-Кавказски республикашкара цун башхалонаш.

Исторически Ӏилмай доктора, профессора Л. М. Дробижева дийцар диссертаце шоллагӀча кертах. Цу тӀа дика хьагойтад краеведчески болам административни методашца мишта хӀалакбир. Из дувзаденна дар сталински командно-бюрократически системаца.

30-ча шерашка хиннача цу «кердача установкаша» чӀоагӀа зе дир музеяшта. Материальни культура хӀамаши искусства произведенеши экспозицешта юкъера дӀайовхар. Шоай башхалонех йоалаш латтар музеяш.

«Марксизма моастагӀий», «халкъа моастагӀий» яха цӀераш а техкаш, Ӏилман культурай къаман кадрашта духьала лелаяьча репрессех дувц Торшхоевас.

Исторически Ӏилмай кандидата, официальни оппонента Т. Ю. Красовицкаяс белгалдаьккхар, З. Торшхоевай Ӏилман болх чӀоагӀа лоархӀам болаш хилар. ХӀана аьлча, советски общество перестройкеи демократизацини еча хана къаьстта чӀоагӀа ира отт махка къаман дош къоастаделга. Цунна тешал деш я махка тайп-тайпарча регионашка хинна трагически событеш.

Л. П. Семеновеи Е. И. Крупновеи, «школа» дӀаьлча, гӀоне практически а теоретически а дика кийчбаь болхлой музеяшка кӀезига нийсбеннаб. Из ишта хилар да очнии заочнии аспирантуре оттара йола направленеш «лакхе» латтачар сецавр бахьанце. Духхьал 1986 шера аспирантуре экзаменаш дӀаялара халла 2 сага моттигаш яьхар. Музея болхлой кийчбе лаьрхӀа яр уж. Республикана хьожаьча цу шин моттигах цхьаннех мара пайда а ийца бац. Хьахьожаяь, моттигаш шоаш кхача йоагӀача дӀа а ца кхоачийташ, музеяшца вӀалла гӀулакх ца доагӀача нахага кхоачаш моттигаш нийслора.

Торшхоевас аспирантуре дешаш даьккхача кхаь шера хьагойтар ше хержача профессена тешаме, из дег чура езаш хилар. Боккха пайда баргболаш ба цун Ӏилман болх.

Хь. АКИЕВА,
республикански краеведческий музея йоккхагӀа йола сотрудник.

ТЕЛЕВИДЕНИ

14 ИЮНЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Уругвая сборни — Испане сборни. 2-гӀа тайм. Италера передача.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 17-гӀеи, 18-гӀеи сереш.
11.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — СССР сборни. 2-гӀа тайм. Италера передача.
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — Коллаж.
16.00 — ТСН.
16.15 — Биллиарда юхо дн Москве.
17.15 — «...16 шу , даланзеи бокхагӀеи».
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — Документальни фильма премьера.
19.00 — «Города йистера больница» яха художественни фильм. 19-гӀеи, 20-гӀеи сереш.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — П. И. Чайковске цӀерагӀа музыкантий - исполнителий IX Дунен халкъашта юкъера конкурс торжественни хьаеллар. ЧакхйоаллаШ — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Капитан сорви-голова» яха бераШта дола фильм 1-ра сери.
10.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — СССР сборни 1-ра тайм.
11.30 — Кусковe эрсий музыка телефестиваль. 4-гӀа передача.
11.55 — «Паччахьалкхен доазув» яхача юхагойтара сеанся телефильм. 6-гӀа фильм — «За порогом победы». 1-ра сери.
15.50 — Документальни фильм.
16.20 — «Республика ихаш на».
16.45 — Фильм-реклама.
16.50 — Информационно-публицистически программа.
17.20 — Киножурнал.
17.30 — Ӏилма Ассоциаци хьалхара гӀа. Телефон: 22-01-65.
18.00 — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Камеруна сборни — Румыне сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Информационни программа дӀахододар.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Итале сборни — США сборни.

15 ИЮНЬ

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Югославе сборни — Колумбе сборни. 2-гӀа тайм.
9.30 — «Города йистера больница» яха художественни фильм 19-гӀеи, 20-гӀеи сереш.
11.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Камеруна сборни — Румыне сборни. 2-гӀа тайм.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Документальни фильма премьера.
16.35 — Д. Шостаковича музыкальни ганзера — № 5 йола симфони.
17.25 — Объектив.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «Дума твоей печальной...» яха музыкальни поэзи.
18.50 — «Капитошка» яха мультфильм.
19.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.30 — «Бийнъача ша тӀапа...» [illegible]

Хьамсара кагирхой!

СПТУ-2 дӀанхайкаду запасе а бохийташ эскарера мукъабаьнна бӀухой укх специальностех деша дӀаэцаш хилар:

1. Оператор-машинист.
2. Промышленни оборудованена ремонт ю слесарь.
3. Промышленни оборудованена ремонт ю электромонтер.

Дийша баьнараш г. Грозневча А. Шерипова цӀерагӀча ГНПЗ балха а оттабеш.

Дешара ха 3 бутт. Стипенди 120 сом.

Занятеш йолалу группаш вӀашагӀйохкарга хьежжа.

Тха адрес: г. Грозный, Индустриальни улица, 10.

№ 2, 5 йолча трамваяна «Пожарка» яхача уж соцача ӗхаччалца ва йиш я училище воагӀар.

Телефонаш: 26-48-18, 26-34-29, 26-48-15.

Академика М. Д. Миллионщикова цӀерагӀча Къахьегама ЦӀеча Байракха орден лелаеча мехкдаьтта институто 1990—1991 дешера шера сайрийнарча факультете деша дӀачуэц укх социальносташтех специализацештех:

07.03 — Доагоро-энергетическия комплекса доакъошка экономикен управлении;
специализаци:
07.03.03 — Мехкдаьттан газовии промышленность вӀаштӀехьъяккхари планировани яри.
07.02 — Мехкдаьттан газовии промыслай машинаши оборудовании.
специализаци:
17.02.01 — Лаьттах бурув тохара йолча машинаштен оборудованенен эксплуатаци яр.
17.02.02 — Мехкдаьттен гази даккхара йолча машинаштен оборудованенен лаьттан тӀа эксплуатаци яри кийчъяри.
17.05 — Химически производствайн гӀишлон материалий предприятейн машинаш а оборудовани а.
специализаци:
17.05.01 — Мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьтта-химически производствай машинаци аппараташи.
21.05 — Промышленни установкайн технологически комплексийн электроприход в автоматизаци а.
специализаци:
21.05.06 — Мехкдаьттан газовии промышленностерча промышленни установкайн технологически комплексийн электрооборудовании автоматизации.
25.01 — Органически веществай химически технологи.
специализаци:
25.01.01 — Корттерча органически мехкдаьтта химически синтеза технологи.
25.04 — Доагоран углеродни материалаши химически технологи.
специализаци:
25.04.01 — Мехкдаьттан Ӏатама гӀазен технологи.
25.04.05 — Доагорех...

Сайрийнарча факультете деша боагӀараша шин профильни (конкурсни) экзамен дӀалу — математикаеи физикаеи. хӀаьта иштта «удовлетворительно» а «неудовлетворительно» а яхача шин бал йолча системага хьежжа мах беш йола эрсий меттеи литератураи экзамен а. 25.01; 25.04 специальность Ӏомае деша боагӀараШта конкурсни а лаьрхӀа оттаяь математикаи химеи е физика экзаменаш — царех ше хержараш. Деша водаш луш йола еррига экзаменаш кулгайоазонца лу юкъерча общеобразовательни школа дешара программашка хьежжа оттаяьча программех.

Юкъера школа дошо (дото) медаль а луш йистеьккхараша (хержача специальноста профилагӀа 1 шерал кӀезигагӀа боацаш болх баьрашеи укх тӀеххьарча кхаь шера запасе а бохийташ мукъа бовлийтача тӀема гӀулакха тӀа хиннарашея), тӀехдика диплом а йолаш техникум е СПТУ йистеьккхараша (шоаш цига Ӏомаьча специальностагӀа деша боагӀараша) цхьа экзамен дӀалу математиках. Нагахьа санна цар «пхиъ» йоаккхе, вокх юхейнсача экзаменех мукъа а бовлийте, институте дӀачуэц уж. хӀаьта нагахьа санна «йиъ» е «кхоъ» йоаккхе вокх юхейнса экзаменаш а дӀалу цар. Нагахьа санна чӀоагӀа дефицитни йола специальносташ (08.02; 09.07; 09.09; 17.02; 17.05; 25.01; 25.04; 30.01) Ӏомае уж нах деша боагӀе, собеседовании ю царпа дӀачуэцаш луш йолча экзаменех уж мукъабахара хьакъехьа. Цул совгӀа, сайрийнарча факультета ерригача специальносташка деша боагӀаш хилча, собеседование бохкийт хержача специальноста хьежжа юкъера специальни образовани (техникума диплом) йолаш а Ӏомаьча специальностагӀа цхьаь шерал кӀезигагӀа боацаш болх баь а бола нах.

Собеседовани яьчул тӀехьагӀа чакхбаланза бисар...

Анзор Францера цӀакхаьчав

Греноблера гаьна йоацаш уллача Клео яхача французски городе чакхъяьннай хӀара шера цхе мехка — Алжира, Испане, СССР, Франце, ФРГ, ЧФСР — викалашта юкъе футболах хулаш йола традиционни турнир. Цар составашта юкъе дакъа лоацаш бар 1972 шера баь спортсменаш. Вай мехка спортивни сий хьаллоацаш яр вокххагӀволча тренера Виктор Сергеевич Галкина кулгалдеш хинна Российски Федераце сборни команда. Цу яхьашка битабар цо «Терек» (Грозный), «Ростсельмаш» (Ростов-на-Дону), «Крылья Советов» (Куйбышев), «Спартак» (Орел), «Шинник» (Ярославль), кхыяраш санна йолча командашкара къона перспективни футболисташ. Вай республикана хьалхара викал ваь цига вахийтавар «Терека» полузащитник 18 шу даьнна Исмаилов Анзор.

Ала деза, Россе футболисташ из турнир чакхъяллалца дика аьттув боалаш лайза хилар. Шоай подгруппе хьалхагӀа котбаьлар уж Алжирерча шоай ханнарчарел (1:0), цул тӀехьагӀа чӀоагӀа эшабир цар Греноблера шоай ханнарбараш (3:0), хӀаьта кхоалагӀча матче юха а кӀезигагӀа йола счет а йолаш (1:0) эшабир малхбузенгермански спортсменаш. Долче, яккха йиш йолаш хинна ялхе очко а яьккха советски футболисташ полуфинале дӀачубаьнаб. Цига цар ловза бийзар «Лионом» яхача, кхыча французски клубаца. Керттера ха цхьаннегахьа а совле йоацаш (0:0) чакхъяьлар. Цхьайтта метр гаьнара чуетта йийзар футбол, хӀаьта из нийсагӀа чуйийттараш вай мехкахой хилар. Цу тайппара цар шовшта хьабийлар финалага бода никъ. хӀаьта шоллагӀйола доакъашхо хилар «Валенсия» яха испански команда. Шоай коанаӀарашка цхьаккха а хьачу ца тохийташ, советски футболисташа шоашца къийсарий коанаӀарашка шозза бургац дӀачу а теха, бӀубенна турнира керттера приз яьккхар — лаьрххӀа хьожаль хинна «Кубок надежды».

— Командо баьккхача толама юкъе къаьстта доккха дакъа лаьцад Грозневча Исмаилов Анзора, Орелерча полузащитника Ивченко Валере, «Крылья Советов» яхача командерча нападающе Федотов Станислава, коанаӀараш тешаме лораьй «Шинника» голкипера Кондаков Павела, — аьлар яхьаш чакхъяьнначул тӀехьагӀа РСФСР сборне вокхагӀволча тренера Виктор Сергеевич Галкина.

Ловзараш доацаш мукъа йолча хана Франце хозагӀа а белгалагӀа а йолча дукхача моттигашка хьожаш хиннай вай команда. Масала, шин ди даьккхад цар Париже: царна бӀаргаяйнай Эйфелеви башни. Елисейски поляш, уж хиннаб дерригача дунен тӀа йовзаш йолча «Лувр» яхача искусствай музее...

Исмаилов Анзор юха а «Терека» состава юкъе чувенав. Бакъда, команда дикача хьал тӀа еце а, къоначa полузащитника хӀанз бехктокхамегӀа йола ха я — вузера сессиони ха. Из деша вагӀа академика М. Д. Миллионщикова цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта института промыслови факультета хьалхарча курсе.

А. ИЗМАЙЛОВ.

СУРТА ТӀА: Франце хиннача дунен халкъашта юкъерча турнире денна цӀе ленита а хьерчаш вола Измайлов Анзор.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

Школьни вахар

КЕРДА ДИРЕКТОР

Укх шера январь хьатӀабалцца ше хиннача тараяц СурхотӀара № 1 йола юкъера школа. Эргаьннай из чура а тӀера а. Нах а (хьехархой а дешархой а) ба цхьа шин тайпара са айденна, шоай балха а дешара а безам тӀабаха. БартцхьоагӀо а тоалуш йоагӀа, хӀаране бехктокхам айлуш боагӀа. Цу гӀулакхах доакхал ду педагогаш шоаш а юрга бахача наха а. ХӀана аьлча, дукхача хана дена районa школашка юкъе эггара тӀехьара йиш йоаллхаш. Дешар, дисциплина, чура моральни атмосфера тӀехьаюсаш хьайоагӀар из. ХӀанз керда са даьккхача санна я.

Дешара шера юккъе эггара... [illegible]

ДУККХА ха йоацаш вай республика... [illegible] Нарис, Шерипов Асланбек, Ахриев Мапур, Горчханов Ильяс, Альбачиев Юсуп, Яндиев Заем, Орцханов Хизар, Орджоникидзе, Киров, Гикало, Висаитов Мавлид, кхыбараш. Халкъа партийно-советски органий кулгалхой. Трибунаш тӀара къамаьлаш даьча тӀемен къахьегамея ветеранаша, боахлоша, ахархоша, ... хала а хеташ... [illegible]

йоахараш, цар сийле лакха лоаттаераш парна цхьана къахьегаш а уж дика бовзаш ... Цхьан хана иштта вайзав Малгобекски районе бахача наха Алмазов Илеза Анатолий а.

— Малгобекера сога телефон етташ боккхий нах ба, — аьлар цо лоииха са а даьлха. — Цар дехардаьд цига шоаш болча хьалвенача КПСС обкома хьалхарча секретарага Завгаев Доку Гапу...

турнир. Цар составаште юкъе дакъа лоацаш бар 1972 шера баь спортсменаш. Вай мехка спортивни сий зенгермански спортсменаш. Долче, яккха [illegible] йолаш хинна ялхxе очко а яьккха советски футболи- ще Федотов Станислава, воахаlараш тешаме лоралой «Шинника» голкипера Кондаков Павела, — аьлар яхь-аш чакхъяьнначул тlехьа- ерча турнире денна ще Ленгта а хьерчаш вола Измайлов Анзор.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ДУКХА ха йоаццаш вай республика районашка хиннача митингашка наха цlераш яьхар шоай сий долдача партийно-советски органий кулгалхой. Трибунаш тlара къамаьлаш даьча тlемеи къахьегамеи ветеранаша, болхлоша, ахархоша, кхыбараша, хала а хеташ, дукха дийцар цар леладаьча воча гlулакхех. Белгалдаькхар, юрташ, городаш экономически а социальни а дегlакхувлара уж сагота ца хилар. Шоай кабинеташка сатийна Iохайша баьгlаб, шоашта ашар а лохаш, къахьегамхошта пайдана хургдолча гlулакхашта уйла еш хиннабац. Наха хьахайтар ахчаннеи рузкъаннеи тlехьа а баьнна, шоай сий доадаь болча цу хьакимаша кулгал а деш дlахо йодача хана заводашка, фабрикашка, совхозий, колхозий аренашка шоаш къахьегаргдоаццилга. Хьадийхар уж балхара дlа а боахаш, царва когаметта наха лоархlаш а цlена а бола хьакимаш дlаоттабар. Халкъо даь дехар кхоачашдир КПСС Нохч-Гlалгlай обкомо. Цудухьа наха дег тlара баркал а оал цун хьалхарча секретара, республика Лакхехьарча Совета председатела Завгаев Доку Гапуровича.

М. С. Горбачева ихи шу хьалха мехка дlайоланьча перестройках доккха беркат доалаш латт. Цох хьахиннача дикача хlамашта юкъе да нахага доал кхачар, шоашта безаши бовзаши бола кlантий, мехкарий, сий дола болхлой халкъа депутаталла харжа бокъо йолаш уж хилар. Наха баркал оал М. С. Горбачевна юрташка маьждигаш хьаделла бокъо а енна, ди лелабеча къахьегачхошта, сий долаш болча боккхийча наха паргlато яларах.

Сий дола саг... Цхьаккха а хlама дий-хьогl доккхача, хозача дунен тlа цуна кхоачаргдолаш, цуница ниййслургдолаш? Сона хетачох, дац! Сигала додача космически кемо санна дукха урхенаш яьхача а хьалкхаьча варгвоацаш сел лакха я дикача сага сийле. Мел дукха ха дlаяхарах цlаккха а бип ца луш, наьха дегашка латт сий дола нах.

Царна юкъе ба Зязиков Идрис, Шерипов Асланбек, Ахриев Гlапур, Горчханов Iаьла, Албогачиев Ювсап, Яндиев Заlам, [illegible] Хизар, Орджоникидзе, Киров, Гикало, Виситов Мавлид, кхыбараш. Халкъа паргlато йоаккхача шоай синош ца кходеш хьалхалаьтта кlантий ба уж Кавказе дахача къамашта йицлургъяц шу сий долча революционерий цlераш.

НАХА везар, цар сий дер ираз долаш саг ва. Кlайденна дагlа лакха лоамаш, цlена хиш Iоуха хоза аренаш, маьлха зlанарашца хьауха Iуйренаш, дlауха денош, хьатlауха сатийна сайренаш сийле яьккхача сага я. Кхыча тайпара аьлча, берригача мехка да ва из. Долче, лаьттагlа йоалла цинхолг санна лечкъаь воалла миллионер вац цул дукхагlа рузкъа долаш! Е хург а вац! Наьха наlалт тlехьа а долаш цо гулдаьр беркат ца хулаш дlадаргда Юххера а цун рузкъа кхоачаргда вlалла дага боацача, из ше санна дала а халкъо а сардам баьккха во дар аьннача, сий доацача нахага.

Карагlдувлача гlулакхашка хьежжа кулгалхочун, болхлочун, кхыча професеех болча специалистий цlераш йоахараш, цар сийле лакха лоаттараш царца цхьана къахьегаш а уж дика бовзаш [illegible] шитта [illegible] Малгобекски районе бахача наха Алмазов Илеза Анатолий а.

Дай дика гlулакхаш, хоза оамалаш

Цlи ма йожийла сий дарий!

Сага сий... Малав из — сий долаш вола саг? Дог-уйла цlена йолчох, хьаьнала къахьегачох, наха дикадар хилча хоза хетачох, сагото тlаккхаьча моттиг ниййсъелча цох цхьа дакъа дlалоацачох, ахчанцеи рузкъаннеи ше Iехавайтаргвоацачох, халкъа долча гlулакха ше кховергвоацачох оал наха сий долаш саг ва из.

Хlаьта харцо лелаечох, озабезамаш дечох, тийшаболх боаллачох, наьха чотагlа ваха гlертачох, шийна кхаъ ца белча доагlаш дола гlулакх ца дечох, кхыдола во хlамаш доахкачох наха сий доацаш саг ва оал.

Ялх-ворхl шу хьалха КПСС горкома хьалхара секретарь волаш цига болх баьб цо. Дlаэтта цхьа шу совгlа ха яьлча Москве общественни Iилмай Академе деша вохийт Анатолий. Из йисте а яьккха цlавеча, КПСС обкома организационни отдела инструкторалла хьожаву. Цига кхо шу доаккх Алмазова из болх беш. Цул тlехьагlа цхьан шеран ах шеран болх бу Нохч-Гlалгlай АССР пачхьалкхен Iалам лорадара йолча комитета председатела хьалхара заместитель волаш.

Укхаза цхьана болх беш вайзав сона Анатолий. Хьаким ма вий со, аьнна, курасонта ца воалаш, болхлошца Iимерла волаш, шийна тlадилла гlулакх дизза чакхдоаккхаш, хоза доаца цхьа дош, аьнна, ший эздел ца дохадеш хьавера тха комитете волаш Алмазов.

Цхьан дийнахьа сайрийна ялх сахьат доаллаш со вагlача кабинете чуваьлар Анатолий. Хувцабенна бос зийча аз кхетадир цхьа хlама хиннилга.

— Малгобекера сога телефон етташ боккхий нах ба, — аьлар цо доккха са а даьккха: — Цар дехардаьд цига шоаш болча хьалвеначa КПСС обкома хьалхарча секретарага Завгаев Доку Гапуровичага парте горкома хьалхара секретаралла со харжа, аьнна. Телефон Iо а ца юллаш, венав со хьо волча айса царга фу аьлча бакъахьа да ца ховш..

Малгобекера Iояйтача машинаца цига хьалвигар из. Бийса дикка юкъе ляхача хана горкома членаша хьалхарча секретаралла хержар наха сий леш вола Алмазов Анатолий. Тlаккха Доку Гапуровича дег тlара баркал а аьнна, раьза болаш дlабахаб гулбенна нах. Цул тlехьагlа Малгобекерча къахьегамхоша Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета а горсовета а депутаталла хорж КПСС горкома хьалхара секретарь.

Шоашта бокъонца вовзаш хиннавецаре Малгобекерча наха шитта чlоагlа сий дергдацар цун. Хьалхагlа шоай районе болх беш цхьа шу совгlа мара цо ха яьккхаеце а, царна гучадаьннад Анатолий ший сий дохкаргдолаш воаццилга, де доагlачоа гlулакх дергдолаш волга, озабезамаш а ца леладеш, цо ший болх ниййсача наькъаца дlахьоргхиларах тийшаб уж. Со а теш наьха тешам боаца беш Алмазов чакхваргхиларах.

Из санна шоай эздел лорадеш, наьха гlулакхашка хьожилга керттера лекхар лоархlаш хинна нах ба Назрановски, Сунженски, Ачхой-Мартановски, Ножай-Юртовски, кхычахьа парте районни комитетий хьалхарча секретаралла хержараш. Цар санна цlена къахьегача халкъа дикагlболча къонгашта вай массане баркал ала доагlа.

Перестройка дlа ма деххара наьха вахар тоадеча, мохк экономически а социально а дегlабоалабеча, толамаш даха аьттув балба сий долча кlантий. Цlи ма йожийла сий дарий!

С. АУШЕВ,
СССР журналистий Союза член.

нах а (хьехархой а дешархой а) ба цхьа шиъ тайпара са айденна, шоай балха а дешара а безам тlабаха. Барт-цхьоагlо а тоалуш йоагlа, хlаране бехктокхам айлуш боагlа. Цу гlулакхах доаккхал ду педагогаш шоаш а юрта бахача наха а. Хlана аьлча, дукхача хана деиз райони школашта юкъе эггара тlехьара ца йоаккхаш, дешара, дисциплина, чурча моральни атмосфера тlехьаюсаш хьайоагlар из. Хlанз керда са даьккхача санна я.

Дешара шера юккъе эггара халагlа йолча хана вахавийзар цига директоралла районо инспектор хиннача Колоев Османа Халата.

Из цига болх бе воалалуше а хьалха бераш деша хьа ца ухаш ах-яьсса, юсаш хинна классаш а хьалийза йолаелар хьехархой а шоай хьалха гlодъялла йолаенна балха стиль эргаяккха тохабелар. Хlана аьлча цар эувра: школа когашта оттае а цох дог лаьаш а директор волга. Школе еш йола порядок (эггара хьалха дешара професе) дlайолайир цо школе а юрта а сий деш болча хьехархой ядро вlашагlйоллар-ца. Царех ба наьна мотт хьеха М. Г. Измайлова, А. И. Муцольгова, физикеи химеи хьехархой Б. А. Аушева, Ф. О. Оздоева, завуч Л. Х. Дакиева кхыбараш.

Дукха керда хьокхама пособеш, кхыйола дешара мел эша хlамаш Iалашъяьи школе укх тlеххьарча хана.

Дlагlертар хоалу, дlагlертачоа — новкъостал,. оал вайнаха. Дlагlертача Халата оарцагlбала а нах корзбир юрта, эггара хьалха юртсовета исполкома председатель Аушев Мувса а волаш. Цун новкъосталца тишъеннача школа капитальни ремонт е 123 эзар сом ахча хьахийцад школа Хlанз дешара шу чакхдаьннача укх денощка цу амах доагlаш дар хьадеш, сихбенна болх дlабодаш ба школе. Юртарча наха юкъ-юкъе белхий а бу, керттера ремонт ер «Назраньпромстрой» яха объединени яле а, вешта аьлча цун чуйоагlа «Гигант» яха кооператив. Цун председатель, эlамига саг Барахоев Жабраил а ва тешаме а кадай а из болх хьабайташ. Цудухьа йоалаяьи цо цу школе шоай эггара дикагlа йола, республике цlи хезача Ленина ордена кавалера Местоева Пятlамата бригада.

Директор ше а ва ше дlавахийтача моттиге сий леладе ховш а цу сийна философи йовзаш а. Цо яьккха Московски журналистски институт а ма [illegible] школьни вахарца тарлуш.

М. КАРАЕВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

[...] сборни, 2-гlа тайм.
9.30 — «Города бистера больница» яха художественни фильм. 19-гlа, 20-гlа сереш.
11.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Камеруна сборни — Румыне сборни, 2-гlа тайм.
12.30 — Ха. ТСН.
16.00 — ТСН.
16.15 — Документальни фильма премьера.
16.35 — Д. Шостаковича музыкальни гаизера — № 5 йола симфони.
17.25 — Объектив.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «Дума тихой ночью» яха музыкальни [illegible]
18.50 — «Капитошка» яха мультфильм.
19.00 — Прогресс. Информаци Реклама.
19.30 — «Бийнъача ша тlара бал» яха тахнарча Польшерча проблемах.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Кенаш.
21.45 — «Фу? Мича? Маца?» яха брэйнг-ринг.
22.25 — Из хиннад.., хиннац...
22.50 — Взгляд.
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Капитан сорви-голова» яха берашта дола фильм. 2-гlа сери.
9.20 — «Эрсий халхар» яха халхара самодеятельни ансамбля выступлени.
10.10 — Болалуш болча спортсменашта чемпионий хьехамаш.
10.55 — Кусково музыка телефестиваль. 5-гlа передача.
11.25 — «Паччахьалихеи доазув» яхача юхагойтара сеанса телефестиваль, 6-гlа фильм — «За порогом победы». 2-гlа сери.
12.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Итале сборни — США сборни 2-гlа тайм.
16.00 — Документальни фильм.
16.40 — Иза оьшу дийначарна (нохчий меттала).
17.05 — «Нинъи бераши».
17.00 — Фильм.реклама.
17.30 — Информационно-публицистически программа.
18.00 — Информационни программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Австре сборни — Чехословаке сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Информационни программа дlахододар.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. ФРГ сборни — Iарбий Вlашагlтехача Эмиратий сборни.

РАДИО

14 ИЮНЬ, ЕРА

7.15 Доагтlаш дола къамаьл.
7.25 Музыка.
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 Къонача иллиалархой концерт (гlалгlай меттала).
11.15 Халкъа этиках йола беседа (нохчий меттала).
11.30 Къахьегама ресурсаш.
11.45 — 12.00 Болхлошта дага латтар.
17.15 Передачай программа. Хаоттам
17.16 Моттигерча радиос къамаьл ду. Гудермесски районера передача.
17.21 Музыкальни культура дегlайоалаяра наькъаш (гlалгlай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

[...] газовни промышленностерча установкайи технологически комплексийи электрооборудовани автоматизаци.

25.01 — Органически веществай химически технологи.

специализаци:

25.01.01 — Керттерча органически мехкдаьтта химически синтеза технологи.

25.04 — Доагоргеи углеродни материалийи химически технологи.

специализаци:

25.04.01 — Мехкдаьттая Iалама газеи технологи.

25.04.05 — Доагорех, даьттах, хьакхаргех, лаьрхlа йолча коечалех пайда оацар.

29.03 — Промышленни гражданский гlирсаш хьалдар.

специализаци:

29.03.01 — Гlишлошъяра производства технологии на вlашlехьъяккхари.

29.03.02 — Гlишлойи гlирсийи конструкци.

29.06 — Гlишлошка йочийта хlамаши конструкцеши.

специализаци:

29.06.01 — Бетонни аьшкбетонни конструкцеш хьаяр.

29.07 — Йовхал телари вентиляции.

Сайрийнарча факультете деша дlаийбу, моллагlа ха йолаш бале а, юкъера е лаьрххlа юкъера образовани йолаш бола, профилирующи кафедраша хьачу а енна института ректора чlоагlъяьча предприятей, организацей, учреждений болхлой професеий должностийи перечене-га хьежжа хержача специальностий профилах болх беш бола нах.

Оттаьча формага хьежжа йола заявлени приемни комиссе дlачулу институте деша воагlачо. Заявленеца хила леза: юкъера образовани яьккхарах дола документ (подлинник), № 086-у йола медицински справка, къахьегама книжка тlара хьатlадаь йоазув (балха стаж йолаш барашта), 3х4 долаш бархl фотокарточка. Паспарти эскаре деча гlулакхаца дувзаденна дола документаши ше дlахьокх. Заявленеш 5-ча августе кхаччалца дlачуйийо. Экзаменаш 6 августе дlайолалу, дlанийцараш 5 сентябре кхаччалца дlаязбу.

[illegible]

Собеседовани [illegible] хьагlа чакхбоалаш [illegible] оттаьча хьина цига тlа ба боагlаш Iийман бола нах деша отташ [illegible] экзаменаш дlаяла дlахьожаьб.

Сайрийнарча факультете хlалхагlа конкурс боацаш дlачуэц подготовительни отделени чакхъяьнначараш. Запасе бохийташ мухьаьбалийтаи правительства оттаьча льготаш йолаши бола тlема гlулакхаш тlа хинна нах, бой хинна дика бераша даьноаной доал тlехьа дисна бераш. Деша дlаэцараш хоттташ йола экзаменаш йоацаш дlачуэц собеседовани дика чакхбаьнна, хержача специальностага хьежжа юкъера специальни образовани (техникума диплом) йолаш болеи Iомаьча специальностагlа цхьан шерал кlезигагlа боацаш болх баьъ нах. Дlахо юкъарча конкурсагlа деша дlачуэц хержача специальностагlа цхьан шерал кlезигагlа йоацача хана болх беш бараш, укх тlехьарча кхаь шера чуть запасе а бохийташ мухьаьбалийта тlема гlулакхаш тlа хиннараш; шоаш Iомаьяьр санна йолча специальностах деша боагlаш бола юкъера специальни профессионально - технически дешарен заведенеш чакхъяьнначараш.

Юхейисача моттигашка дlачуэц хержача специальноста профилагlа цхьан шерал кlезигагlа йолча хана а болх беш бола нах.

Институте дlачуэцара дувзаденна дола хаттараш дешаш приемни комиссе къестаду.

Тха адрес: 364902. г. Грозный. ГСП-2. Революце проспект. 21. Грозненски мехкдаьтта институт. Приемни комиссе. Тел.: 22-16-15.

Хоттам

Тахан республике гlоллеи Грозней хувцалуш морхаш, а йолаш, цхьайолча моттигашка догlа а делхаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 23—28. Грозне 26—28 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, юкъ-юкъе догlа а делхаш, тайп-тайпарча оагlорашкахьара секунде 2—7 метр чlоагlа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 13—17, дийнахьа 18 — 23 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ерен. шоаттен деношка

СФ02168. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1937.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 16 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 71 (7885). ★ Мах 3 кеп.

РСФСР халкъа депутатий цхьоалагІча Съезде

12 июне массе оагІорахьара бокъоща йийцачул тІехьагІа РСФСР халкъа депутатий цхьоалагІча Съездо Декларации тІайийр Россе паччахьалкхен суверенитета хьакъехьа. Из доархІамера документ республика керла Керттера Закон кийчдара йоза лард а хиина дІаоттаргда.

12 июне ІуйрийНа а витта Конституционни комиссин вІашагІволлара болх дІабоплабир депутаташа. Уж хьежар депутатски территориальни группаша хьачуеннача цуина юкъебахийта лаьрхІача кандидатий спискага. ТоъаЛ йаьха дебаташ яьчул тІехьагІа котдаьЛар список чІоагІье еза, специалистий группа цуина кхы тІа а юкъеяхийтара хьакъехьа, хІанз эттара хьалхагІа хулача Съезда заседание предложени дуга РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель тІа а дутаи Голосованинчул тІехьагІа тІайийр а из предложени яр.

• • •

ІуйрийНара заседани меттача тІехьагІа РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхарча заместитела Р. И. Хасбулатова брифинг йир.

Цул тІехьагІа Российски Федераце халкъа депутатий цхьоалагІча Съезде перерыв кхайкайир шоатта дена, 16 июне кхачалца. Цу юкъа заседании хила еза Съездо хержача, республика правительство вІашагІволла, доархІамера кхьдола дешаш къоастде дешаш йола РСФСР Лакхехьарча Совета

(ТАСС).

КПСС обкоме

Укх шера 13 июне парте обкома шоллагІча секретара П. Н. Громова председательал а деш хиннача КПСС обкома бюро заседане дийцар цхьаццайолча районашка а боахамашка а шура духхагІа яккхара болх по беш хиларах дола дош.

БелладаькхаД. КПСС Ачхой-Мартановски, Назрановски, Сунженски райкомашка, парте Гудермесски горкомо шура духхагІа яккхар духьа района къахьегамхой ердагІбахара беш бола органнизаторски политически болх меЗбалийта, хьайбаш боахам дегІабоалабара хьалхара жоп дала делаш йолча кадрашкара доагІар диэза хьаца дехаш хилар. Цар а цхьайолча кхыча а районий бекхагІа лохъайЙ укх шера 6119 тонни продукци яккхара обьемаш, дикка кІезигагІа дІачутийннай из торгови сете. 1990 шера хьалхарча ах шера план кхоачаш ца яр кхе[illegible]

[illegible] райкомаша, райисполкомаша, агропромышленни объединенеша боахамий куллагІхейн специалистийн тергам тІаберлабаьбиц шура лоча хьайбай боахам дегІабоалабара пайданегІа долча дешашта. Районашка шерра юкъекххувъаш яц прогрессивни технологеш, воґІча тайпара телхаду доахан кхеабилла, делалелга вІаштІехьдаха дешаш дола балхаш, харцахьа воахаш делаш боахама доал дара кеода формаш ДукхагІйолча фермашка хьайбий деладераша овсарле даьха йо [illegible] хьалхьегара [illegible]

хамера кхоачамбоацараш дІадахара Вийнит мел ю цар балхарча гІулакхашта, кхоачамбоацараш белгалдаьхача доаййт гІулакх, боахамашкарча проблемай ерригача комплексана тІахьожам лоаттабац.

Цу дешаех лаьца ше бюрога хоам беш, «Чечениигушагропром» яхача объединене председателан заместитела Х. А. Амерханова хьайбаш делаберш сецара лохача хьокхамашка кхоачабаь долча балхьанех доархІаш дийцар дукха боахамаш доаьъарге кІезига ІалашдаЬ хилар, летта леахан шкьаза бокъо йолаш кІезигдеш хилар, доагІар кадрашкара хьа ца дехаш хилар а кхыдараш а.

Дош дувцача хана къамельлаш даьча республике Министрий Совета председатела С. М. Бекова, КПСС обкома секретара Х. М. Дзейтова, бюро кхыча членаша шІенхаштта критика йир «Чеченингушагропрома», цхьаццайолча районийн боахамийн куллагІхоштта шура лоча хьайбай боахама куллагІ мела дарах.

Бюро заседани хилале хьалхагІа цун членаш, КПСС обкома отделий заведующеи ІуйрийНа доахан деттача хана дукхача боахамашка хилар. Цар а дийцар шоашта цига бІаргалийна, ала деза, дикахетар вІалла а деш доаца хІамаш. Фермашка хотта ба, хаинахьа араллхац кхо, моша доакъар доллашехьа а хьайбай районе [illegible]

ШОАТТДЕН НОМЕР

ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

ЧІОАГІА ЭШАШ Я.

Грозненски «Нефтепродуктооборудование» яхача завода болхлоша хьаеш йола вышка бешкаш, мехкдаьтта продукташ чуйоттара йола тайп-тайпара емкосташ вай мехкарча халкъа боахаме чІоагІа эшаш я. Цудухьа шоай низ кхоачар ду цар заводера арайоала продукци тІа-тІа дукхагІа хилийтара. Дика кайоалаш къахьег цар укх шера. ДІабахача пхе бетта заданел тІех цар арахийцай 57 эзар сома мехьа товарни продукци. Цу юкъа халкъа эша товараш 245 эзар сома мехьа ера а хецаш, плановни задани дикка тІехкхоачашъхьй[illegible]

[illegible] потребителаш та продукци лоаттапра долча договорни декхарех а доархІальй завода коллектив. Къахьегама овсарле пхе бетта планагІа лаьрхІачул борхІ процент лакхъяьй цо. Духхьал из лакхъяра чотагІа хьаьяьй заданел тІех арамел хийца товарни продукци.

Къаьстта дика болх беш хиларца белгальяьннай укхала Шуваева Лилия Вячеславнан [illegible] [illegible] керте латта участкий коллективаш Ах шера план 121 процент кхоачашеш хьайоагІа уж.

КЪАХЬЕГАМА МУЛАШ

«Чечениг[illegible]

Шергара шерга хоэлуш, тоалуш йоагІа Нохч-ГІалгІайчен столица город Грозный. Укх тІеххьарча хана къаьстта дукха хьаллу укхаза наха чубаха цІенош, школаш, больницаш, берий бешамаш, кхыйола соцкультбыта объекташ. Цу даькъе доккха дукъ тІалатт «Чечингстрой» производственни гІишлон-монтажни объединенена чуйоагІа домостроительни комбината гІишлонхошта. Из дика кхета а деш, шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш яхье халдаиза хьалха латташи хьайоагІош я укхала цхьайолча гІишлоп участкай коллективаш. Царех цаІ я прораб Хобусеев Расул керте латтача участка коллектив.

1988 шера Грозненски мехкдаьтта института гІишлонхой факультет дикен тІехдикен дешаш чакх а яьккха, гІишлош хьалъеча балха вера Расул. Цу лоацца хана Іалаьмате дика кхийттав из шай профессех, башха-дика организатора коллективаца товши хиларца сийдаьннад цун гІишлонхошта юкъе.

Шоллткъа шу совгІа ха я гІишлош хьалъеча плотник Закраилов Малика болх бу. БІаьхен сийдолаш ба цо хьабена къахьегама никъ. Балха тІа цуша карагІдийннача дикача гІулакхий боагІаш бола мах а беш, совгІаташ тийпиад [illegible]

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) плотник М. Закраилови, прораб Р. Хабусееви.

И. ПЛИЕВА сурт.

Доакъар Іалашдара—терко

ХЬАЙБАШ МЕЦА ДУСАРГДАЦ

РЕПОРТАЖ

Ялат чуэца ха гаьна яц

Дукха ха йисаш Сунженски районерчу [illegible]

[illegible] Литовкин Иван Владимировичи керте леттача участкай коллективаш, Ах шера план 124 процент кхоачашъеш хьайоагlа уж.

КЪАХЬЕГАМА МУЛАШ

«Чечнинагропромстрой» производственни объединенена чуйоагlача Атиев Микаьил керте латтача Грозненски аьшкбетона конструкцей завода коллективо арахецача продукце даькъера керттера заказчикаш гlишлонхой ба. Цар болх хьовзам па хулаш, боагlача боарамагlа дlабахар дуккхача даькъе тийша да предприяте болхлоша царпа мел эша гlишлон материалаш лоаттаярах. Из дика кхетадеча цар беттагара беттага дуккхагlа хулийт гlирсаш хьалдеча дlакхухьийта материалаш. Дlабахача пхе бетта заданел тlex цар арахийцай шовзткъа эзар сома мaьхa тайп-тайпара продукци.

Къахьегама овсарле лакхъяра пхе бетта задани ялхайтта процент тlехкхоачашъяьй завода коллективо. Цу юкъа планагlа лаьрхlачул тlex паччахьалкхешна баь пайда 32 эзар сом да.

КАРАГlДАЬННАРЕХ КХОАЧАМБАЦ

Грозненски радиотехнически завода коллективо цхьаккха бутт дlабахийтабац ше тlайийца декхараш дикка тlехкхоачаш ца деш. Долче, ер шу доладелча денз хlанзлехьа паччахьалкхен планал совгlа цо арахийцай ши миллион гаргга сома маьха товарни продукци, 684 эзар сом мах бола халкъа эша товараш. Планови заданех оттабаьча боарамал маьхалъялькхкхай цхьа миллиони 183 эзари сом мах бола тайп-тайпара продукци.

Уж толамаш доахача дизза дакъа а лоацаш, предприяте цехашта юкъе яьржача яхье хьаллхара моттиг дlа ца хецаш хьабоагlарех ба Марафонский Виктор Савельевича кулгалдеча нйслагlча цеха машинашъераш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Доакъар Iалашдара — терко

ХЬАЙБАШ МЕЦА ДУСАРГДАЦ

РЕПОРТАЖ

Люцерна дlайийна доккха баьццара кха. Косилка лел буц хьоккхаш. Тай тlехача санна нийса да цунна тlехьа дуса касараш. Уж хьа а нидеш, буц эшшача боарамагlа оата а оаташ, лафеташ тlа йоттaш йолх КПКУ-6 яха агрегаташ. Шиъ я уж. Сиха дlауд кхай тlара цар хьалъюза лафеташ тlехьайийза трактораш. Доакъар Iалашдара Урус-Мартановски района «Солнечный» совхоза вlашагlъеллача Аслаханов Вахас кулгалдеча цеха юкъейоагlача звеноех цаl я хlанз люцерна чуэцаш йоаллар. Цун декхар — сенаж кийчъяр.

— Са тессача денз боад къовлабаллалца къахьег тха механизатораша, — йоах В. Аслаханова. — Буц чуэцаш ба Товдарханов Мохьмад, Дахтаев Ваха, Хасуев Борзи, хlаьта цар хьекхар сенаж йоллача дlакхухьаш ба Уматгириев Сулейман, Бубаев Алхазур. Бажаев Авало, Сатабаев Вара. Ши норма па еш ди дlадахийтац царех хlарапе.

Раьза ба люцерна кхеераш хьувкъама. Хlара гектара тlара лаьрхlачул дукхагlа 20—25 центнер буц йоал. Укх шера планагlа 2 эзар тонн сенаж, 7,5 эзар силос, 600 тонн йол, ши эзар тонн доакъара свеклаш кийчъе езаш ба боахам. Иззал из Iалашдича, хlара хьайбана 24,4 центнер доакъара единица кхоачаргья. Цхьабакъда, совхоза къахьегамхоша лаьрхlад хlара хьайбана 28 центнер доакъара единица кхоачаргйолаш гlулакх вlаштlехьдаккха. Из деррига доакъар даккха дезар В. Аслаханов керте латта цех я. Вурийтта саг юкъевоагlаш йола цун коллектив хозрасчетагlа къахьегаш я. Царех цхьабараш, масала, Лабазанов Илььс, Кунаев Иапа шоай вежаращца арендагlа къахьегаш ба.

— Масала, Лабазановгlар 240 гектар люцерна, бlаь — ялата хьажкlаш кхею, соахка цар вlъне 26 эзар сом совгlа даьккхар, иштта пайда хилар Кунаевгlарна а, — дувц Аслаханова.

Белгалдаккха дезаш кхы а цхьа хlама да. Цlена техника Яццуркаев Явди керте латтача отряде я. Эшача хана трактор, тlехьатоссаш йола юртбоахама инвентарь цунгара хьайийю арендатораша цхьан юкъа пайла эцара, цунах доагlа ахча дlа а луш. Дlанийцача хьале йолаш бригадана юхаяла езаш а я техника. Похаяь моттиг хилча, из тоаярга дlабода мах дlабала безаш ва арендатор. Трактор, масала, тоае отряда аттагlа да, цунга запасной оатхалаш йоландаь.

Еррига техника цхьан даьга хиларо балха толамаш доахийт арендаторашка санна. цеха ерригача коллективага а. Масала, хlанзле цо кlоагашка еллай 1800 тонн сенаж, кийчъяьй 80 тонн йол. Из хул хlора хьайбана юкъера лаьрхlача 6 доакъара единицага кхоачаш.

— Доакъар оаха кlезига кийчдаьд, аьнна, моттаргда цхьаволчоа. Из нийса дац, — йоах Аслаханова. — Хlана аьлча, хlара дийнахьа тхоай хьайбашта 50 тонн совгlа моша доакъар лу оаха. Белгалдаккха доагlа, дlадахача шера Iалашдаьчох тхога хlанз а 200 тонн сенаж, 40 тонн йол, паччаш яь латта 200 тонн мукха ча дисалга. Хьалхашка латта декхараш кхы а дикагlа кхоачашде таронаш йолаш да тхо укх шера. Масала, 600 гектара тlа йолча люцернах 500 гектар гаргга мара чуйийцаяц оаха хlанзле. Хlаьта из дизза хьоккхаргйолаш, дигара ноябрь бутт чаккхбаллалца хьайбашта моша доакъар лоаттадергдолаш гlулакх вlаштlехьдаьккхад. Цул совгlа, мошача доакъара 320 гектара тlара рапси гороханца цхьана кхебаь кени чуйийцачул тlехьа силоса дlайийна хьажкlаш а я. Из доацаш мукх хьекхачул тlехьагlа кхы а 100 гектара тlа дlаювргйолаш а я. Иштта 70 гектара тlа доакъара дlайийна свеклаш а я Царех хlарапе тlара кlезигагlа яле 500 центнер яргхиларах шеко яц хlаьта, план 300 центнер мара яц.

Сенаж йоллача да тхо. Совхоза мел эшаргъяр цхьан коа кийчъеш я. Кхай тlара люцерна яхьаш йоагlа хlара трактор тараза тlа гlолла мара коа ялац. Царех хlаране хьабахьа мухь оэаш фуралмр Исаев Ахьмад ва. Трактористаша шийга хьателача реестрашта - квитанцешта тlа а белгалдоакх цо хlараке хьенача люцерна дозал. Цу гlулакхо йиш хулийт доакъара нийсса учет лелае а из кхедаьрашта доагlа ахча дlатела а.

— Цхьа эзари ши бlаьн тонн сенаж чуйола цхьа кlоаг дlа а къайла, хlанз иззал из чуйода шоллагlбар хьалбузаш да тхо. — йоах А. Исаева. — Дукхагlъяр цхьоалагlча классах я.

Лафеташ тlара Iоаькхха люцерна дlанийсъю ДТ-75 трактора новкъосталца бульдозериста Джабаев Iарбе, тlаккха из Iочутоlае волалу С-100 марках йолча езача трактораца Хидаев Алхазур.

— Тишъенна списани яьчул тlехьагlа, цунах доагlа ахча дlа а денна УБР-ра йоалайир оаха из низ бола трактор. — дувц Аслаханова — Цхьацца ремонт а яь, кlоагашка йоллача хана сенаж, силос Iочутоlаяра, гурахьа, Iай цигара из доакъар хьарадаккхар мара, кхы хlама ца деш лелаеш я из.

М. ХАМАТХАНОВ.

Ялат чуэца ха гаьна яц

Дукха ха яц [illegible] ялат чуэцара болх дlаболабала. Кlезига болх бац кхаш леладерий бе безар. Цар чуэца беза 23370 гектара тlара хьувкъам. Ерригача района боахамашкара комбайнаш бlаь кховъткъеи кхойт я, царех араяла йиш йолаш, ремонт яь йистельнна бlаь ткъаь йиъ мара яц. Техникана ремонт яра гlулакхаш мишта лел хьажа лаьрхlа хилар тхо укх деношка XX партсъезда цlерагlча колхоза № 1 йолча тракторно-полеводчески бригаде. Ерригаш а пхийтта трактор я. Царех пхиъ чархаш тlарен, юхе йиса 10 гусеничнии трактор я. Цул совгlа, итт комбайн а я, царех ийс тахан а араяла кийчча латт. Дукхагlа йола техника бригаде латташ, яйча, моллагlчуйна моттаргда уж еха латт, аьнна. Из иштта дац. механизатораш укх деношка моца доакъар хьекха даьннача кхашка цоэлагlа силоса лаьрхlа хьажкlаш дlайийна йистебаьннаб. Цуцца дувзаденнадар, гусеничнии трактораш «салоlаш» хилар. Цхьабакъда, механизаторий йиш яц салаlа. Уж кхыча техникаца тайп-тайпарча культурашта хий тохаш, коартолашта гувлаш деш, чоапалг ца хилийта молхаш тохаш бар. Цхьабараш сихбенна бригадера техника товеш боахкар. Шоаш ремонт еш йола трактораш, цхьаккха гlалат доацаш тlехдика тоаярца белгалбаьнна ба механизатораш Болдинов Александр Федорович, Дзыгин Павел Иванович, Даркин Владимир Александрович, иштта кхыбараш.

Л. ТУМГОЕВА.

[illegible] даргдоаца хьалаш вlаштlехьдаьхадац, хlаьта из 6 хьай долаш балхаш тlара кадраш дукха хуьвцалу.

Продуктивность лохъялар дуккхача боахамашка хьайбаш дебаделга во вlаштlехьдаьккха хиларца дувзаденна да, лохача боараме ба племенной болх, бокъо йоацаш дукха кlезигду доахан.

Доагlар дизза хьадехаргдолеи бехктоккхам хетаргболеи хьал шоай моттигашка оттадаьдац халкъа депутатий районни Советий исполкомаша, хlаьта из бахьан долаш терко ца еш сатийнех багlа цхьабола кулгалхойи специалисташи. Де доагlар даьдац фермай болхлошта хиланза даргдоаца культурно-бытовой хьалаш вlаштlехьдахара. Цу дешашта юстара латт профсоюзни организацеш.

Шура луча хьайбай боахам дегlабоалабара даькъе докхий кхоачамбоацараш хулийт «Лермонтовсний», «Атагинский», «Кошкельдинский» совхозашка. Цу боахамий кулгалхоша, мадарра аьлча, тесса дитад гlулакхаш, критически мах биц фермашка эттача хьала. Из бахьан долаш геттара лохденнад шура йоаккхилгеи паччахьалкхенга йохкилгеи, шура эцара ах шера план юкъагlъяьккхай. Боахамашка во лелабу селекционно-племенной болх, зоотехнически учет. Во къестаду продуктивность лакха йолча хьайбай Iулаш вlашагlдохкара, Iулаш вlаштlехьдаха дезаш дола къона хьайбаш хьалкхедара а уж тlера ца дувлийтара а дешаш.

Цу хьалашка хоадамболлаш дола гlулакхаш чакхдахац «Чеченингушагропром» яхача объединене кулгалхоша а шура луча хьайбай боа[illegible]

Бюрос [illegible] хlанзар [illegible] «Лермонтовский» «Кошкельдинский» совхозий директораш Р. М. Бажаевa Л. М. Исхаджиеви оттае гlийота баьхьачаш.

Хьайбай боахама кулгал мета дарах, шура луча хьайбай боахам тlехьабисийта дола кхоачамбоацараш дlатахара хоадамболлаш дола гlулакхаш чакх ца дахарах бюрос выговор йир КПСС чена, «Чеченингушагропром»-а председатела заместитела Х. А. Амерхановна. Учетни карточка тlа дlа а яздеш строги выговораш яьй «Лермонтовский» «Кошкельдинский» совхозий директораша Р. М. Бажаевнен Л. М. Исхаджиевнен.

Бюрос дlахо «Атагинский» совхоза директоралла вита мегаргвоацаш лаьрхlар Ш. Т. Ахмадов.

Парте горкомашта, райкомашта, горрайисполкомашта тlадиллад боахамаш тlехьадисийтача коммунистий-кулгалхой принципиальни мах белга, хьайбай боахам дегlабоалабара тlаберзабаь беш бола организаторски политически болх чlоагlбелга, хьайбаш леладерий къахьегамен бытен хьалаш тоадара къаьстта уйла тlа а йотийташ.

Дийца доаш юха керзаданкха лаьрхlар 9 бетта баьча балха итогаш яьчул тlехьагlа.

XXI Нохч-Гlалгlай областной партийни конференце делегаташа яь критически замечанеш предложенеш кхоачашъяра тlадерзадаь гlулакхаш чlоагlдаьд бюрос, кхыдола дешаш а дийцад.

Болх сацанзар

Каст-каста делхача догlаша новкъарле ешше, тlатеlla доакъар кийчдеш ба Малгобекски района «Кавказ» яхача совхоза кхаш леладераш. Хlанзле аргlаш а даь цар дlаоттаьй йиъ бlаь тонн гаргга йол.

— Доакъар Iалашдеш ба I. Киришкаев, И. Харин, Б. Илиев керте латтача кхаш леладеча бригадай механизатораш, — аьлар совхоза директора, республика халкъа депутата М. Султыгова. — Цу гlулакха лаьрхlа дlайийнай 200 гектар люцерна, 130 гектар эбаь кеви горохи, 250 гектар суданка, 400 гектар хьажкlаш, кхыйола культураш.

Доакъараш дlадийнача кхашка яийсвелча эгтара хьалха бlарг тlаотт уж йоархlаш чlегlаши юкъе йоацаш, цlена хилара. Дlадахача шера иштта дацар, хьайбашта пайдана йоаца баьцовгlаш дукха хулар аьлаца. Цуига хьежжа доахана, жена, хьакхарчашта дулх тlаккхетийтара, шура алсамъялийтара аьттув луш яцар из.

Карарча шера дуккхьал йол 1700 тонн кийчъе езаш ба совхоза къахьегамхой. Директора яхачох, из декхар тlехкхоачашде таронаш шортта йолаш я. Баьцаш лакха а листа а я, техника ханнахьа тоаяьй, нах кийчбаьб. Хьинар кходац кулгалхоша цар хьашташ дизза кхоачашдара.

Массехк ди хьалха чlоагlа мух а хьекхаш догlа дийлхар укхаза. Цхьайолча моттигашка ша а техар. Цхьабакъда, доакъар Iалашдерий болх сацанзар. Лаьтта ловсардахача, цу сахьате кхашка арабаьлар уж.

М. МУРАТОВ.

ДИЦ МА ЛЕ 1990 ШЕРАХ ЮХЕДИСАЧА АХ ШЕРА А ХЬАТIАДОАГIАЧА ШЕРА А ШОАШТА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТ ХАННАХЬА ЯЗДАЙТА!

Вай наьна меттала арадувлача «Сердало» газета оагlош тlа кепаcттаргья мехка а республике а хулаш латтача революционни эргалонех, гlалгlай автономи юхаметтаоттаяра, республика экономика дегlайоалаяра, социальни дешаш къестадара, къаман исторе, культура проблемаш увттаю материалаш. Оаха тхоашта могар дергда мотт, даьй хоза гlулакхаш, дика оамалаш юхадийнъяра. Дувцаргда гlалгlай къаман сий долча къонгех.

Газет яздайта йиш я «Союзпечата» моллагlча отделене.

КЕРДАЧОХ БЕРКАТ ДАЬННАД

Вай республикерча производственни объединенешта юкъе эггара хьалхарчарца самофинансированен йиззача хозрасчетен кердача системагlа болх бе йолаенначарех я «Промавтоматика» Iилман - производственни объединене коллектив. Цул хьалхарча шерашка а башха-дика гlулакхаш кзрагlдувлаш хьайоагlаш хиннача цо дукха мероприятеш чакхъяьхар шийи болх кхы тlа а тоабара. Дlадохийтачуни хьатlадоагlачуни хаддаьа учети отчети лелаеш, пайданга долха наькъаш леха яьлар из. Бухсоццаш балха тlа хьахулачун коэффициентага хьежжа болхлошта Iилманхошта алапеши ахчан премеши тела йолаелар. Цуица лаккхбелар цар материальни безам. Цудухьа заказах деш хинна Iилман балхаш хьалха санна ха тулийташ тlехьадувлаш хилар пlендена дlадаьннад.

Къаьстта беркате къахьег цар укх шера. Экономически реформа хьалашка къахьегача цар балха тlа керттера хьокхамаш лоархlаш да шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараши госзаказаши кхачашделга. Цу шин хьокх[illegible] дика лоархlабаьб [illegible] хача пхе бетта Тоз[illegible]дукци арахецара [illegible]кхен план а ди[illegible] а тlехь[illegible]чаш а яь, задане тlex объединене коллектив [illegible] пай ши миллион [illegible] сома маьха тайп-тайпара продукци. Поагlа [illegible] гlа продукци [illegible]рах, бийдал [illegible] кхыйола материальни [illegible]саш кхоярах, ара[illegible] дукцега дlабода мах [illegible]рах карага [illegible] денз план [illegible] он сом пайда [illegible] хьалкхенча [illegible] технико-[illegible] кхамаш тlа-тlа [illegible] хьег по укх июнь бетта а.

К. МАГОМЕДОВ.

«Грознефтеоргсинтез» производственни объединенена чуьхсагIача предприятешта эша кадраш кийчъю пхьоале а хиина дIаэттад цар базови училище лоархIаш нсла СГПТУ-2. Цига кийчбаь дукха оператораш, аппаратчикаш кхьаз професси бола болхлой къахьегаш ба Грозненга мехкдаьтта чакхдахачеи химически предприятешка. Балха тIа дика кайоалаш, творчески къахьегаш хиларца шоаш башха-дика говзанчаши производственникаши хилар дIахьекхад цар шоаш болх бош мел болча предприятешка. Царех цаI я дикъе белгалъяьйкка училище бисте а яьгга, А. Шарипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдахача завода № 10 болча установке къахьегаш исда оператор Мумаева Малика.

Юххьанца деррига а халеи [illegible] цуьна Карлаьдаьга [illegible] со лоархIаш [illegible] а, яхаш шекъюлар [illegible] теоретически [illegible] практически кара [illegible] хелонаш [illegible] технолога. [illegible]

лификаци лакхъеш къахьега йолаелар Малика Цудухьа шин шоллагIдола цIаи дезали установкахи цун коллективахи лоархIаш болх бе йолаелар къона технолог. Цо яьккха училище чакх а яьккха, дукхача хана укхаза къахьегаш болча оператораша дукха новкъостал дора Маликана. Царех цаI вар нагирхой хьехамча, установка йоккхагIвола оператор Тюрин Александр Михайлович. Цун школа чакхъяьккхача Маликах машиндаьтта арахецача производства башха - дика производственница хилар. Делхе, цо массаза а нийса лелаю технологически режим. Балха тIа нийседенна кхоачамбоацар сиха дIадаккха низ кхоач цун. Балхах тIехдика кхеташ хиларах. Хьинаре къахьегаш, яхье хадданза хьалха латташ, балха тIа дика производственни хьокхамаш доахаш хиларах установка технологий коллективно чIоагIа лоархIаш сийлеши я из.

Юкъарча балха тIа а доккха дакъа лоац Маликас. Масла производства комсомольцаша шоай организаце секретаIа хержай из. Юкъарча балха тIа шийна тIадехка [illegible] цо цIена кхоачаш [illegible] дика моттиг нийсъ [illegible] шийча [illegible] новкъосташта хьал [illegible]

СУРТА ТIА: оператор М. Мумаева.

Г. КИРИЛЕНКО сурт.

Шийн декхарех лоархIаю

[illegible] кха а хьегаш, башха- [illegible]

БАКЪДАР ДУВЦА

23 мае Россе халкъа депутатий цхьоалагIча Съезде Нохч-ГIалгIай АССР Назрановски территориальни хоржамий округагара вахача РСФСР халкъа депутата Б. Б. Богатырева даьча къамаьло корзагIа баьхар ГIалгIай дош нийсхоьнца къоастадара духьала бараш.

Из къамаьл къаьстта лоархIам болаш дар эггара хьалха гIалгIай къаман паччахьалкхел юхаметтаоттаяра проблема ишттача лакхача боараме комплексно отталь хиларах. Духхьал цу дешо хьалхьоадаьд Къулбаседа-ХIирашкахьара гIалгIашта, духьалара низаш, цудухьа цу хьакъехьа дувца безам бар са лохехьа.

24 мае съезде къамаьл даьд депутата В. А. Кузнецова (Орджоникидзевски территориальни хоржамий округ, Къулбаседа-ХIирий АССР).

ХАЛАХЕТЕ а, депутата В. А. Кузнецова харц хоам баьб, Россе халкъа депутатий съездага, Къулбаседа - ХIирий гIалгIашта духьаларча низий указанеш кховчаш а еш, цо хьанхайкадаьд: «Орджоникидзе, Къулбаседа-ХIирийчен районашка дуккха эзараш нах гул а луш митингаш хул. Тахан а хиннай городе Орджоникидзе 100 эзар болча наьха духьален митинг».

ХIаьта бакъдар укх тайпара да. Орджоникидзе митинг дIайола а енияцар митинг хиннай аьнна съезда президиумо телеграмма хьакицача хана. Къ. ХI. АССР Лакхехьарча Совета Председатела РСФСР депутата Галазова Москвера хабар хьал а даь, балха хана предприятешкара митинге хьатIакхийлаб болхлой, хIаьта цига дакъа лоацаш пхи эзар гаргга саг мара а хиинавац. Из «бакъдар» да-кх Къулбаседа ХIирашкахьарча депутата В. А. Кузнецова съезда дийцар. Цу тIа а, профессора Кузнецова къамий юкъмоттигах дола бакъдараш а кегадаьд, мадарра аьлча, шийна из доацар долга ховше а.

Цхьабакъда. 25 маерча «Социалистическая Осетия» яхача газета керте гIолла «Депутата дош бакъ хила деза» аьнна даь йоазув а долаш кепатеха араьнкхай г. Орджоникидзе хиннача пхи эзар болча къахьегамхой митингера репортаж. Цу тIа кхыметтел Б. Б. Богатырева бехке ве а гIийртаб 1944 шера Бере шайко мехках баьха хиннача гIалгIай проблема цо оттаярах.

Митинга доакъашхой историна юкъе бокъонца тувлабенна хьувзаш а хIирий хьан цIеношка бах «биццбенна» а хиларах дагадохийтаргда вай царна уж цIенош, юрташ мичара енай а шоай йоаца территори дIаяккха гIертараш малаш ба а. Укхаза доаладе белам ба са Л. П. Бере эггара гаргагIа хиннача доттагIчун, хьалха ВКП(б) Къулбаседа - ХIирий обкома хьалхарча секретара К. Д. Кулова ше 1949 шера 13 областной парт-конференце доклад еш аьнна дешаш:

«1944 шера август бетта юххье доккхий дика хIамаш хишиад вай республика вахаре. Большевикий парте, къаьстта а новкъоста Сталина ше хаддянза йоакхо еш хиларах 1944 шера февралe Советски правительства паччахьалкхенца лоархIаме решенеш тIайийцай Къулбаседа - ХIирий АССР дIахо дегIайоалеяран чIоагIъяран. Къулбаседа ХIирийченах хьатехай керда районаш. Уж гIулакхаш чакхдахар бахьан долаш кей республика территори 50 процент [illegible] (1949 шера 12 февралера «Социалистическая Осетия»).

Вайна массанена а ма хьара, ХIирийчен территори йоккхагIа хиннай 1944 шера 23 феврале гIалгIай шоай мехках бахари цул тIехьагIа тахан а тIехьа хIирий тIабахаш дола гIалгIай лаьтташ дIалувцари бахьан долаш.

доттагIалца доаца къамаьл даьд» яхаш. ТIаккха ше дувцар бакъдеш Б. Богатырева дешаш доаладу: «тхо (в. аь. гIалгIай — А. Г.) низагIа дIатехад тхоай вежарех — нохчех». ТIаккха дIахо А. Глушкова доаших уж дешаш: «Иштта лора ца луш аьннача дешаца бохам бе тарлу вокх халкъа», цу тайпарча «вошалах» йовхале юхе йисац».

Iилмахочоа - историна дагадохийтаргда вай, гIалгIайн нохчийн вIашагIтохар, белгала, низагIа даь хIама хилар. Сигалерча седкъа тIара венар мара хургвац тахан нахвга, шоаш раьза бозцца шехьа а раьза да тхо бaлийташ йола «шоай мукъагIара» кампанеш Сталина мишта вIашагIийхкай ца хови. Нагахьа санна, къувсача деша маIан А. Глушковна ца

аман юрта Хайбахе. Историка хайтар духьа дIахо арг да вай. 1944 шера феврале боккхагIчарца цхьана бовгабаьб хIаьтта шола баь хиина ГаевгIар Хьасани Хьусени, юртсовета председатела Батукаев Абухьажий йийг Тонта.

Документаш бокъонца довза безам бале Iилмахочоа - историкана А. Глушковна деша могоду вай «Инарал Слепцов» яха книжка, 1989 шера 24 августе араяьнна «Комсомольское племя» яха газет («ЦIена йиза Хайбаха йокъ», «Инквизиция» оагIув 6—7), «ГIалгIай дош» яхача газета №№ 2, 3, 4, 5. Нагахьа санна уж хIамаш а кхоачам боацаш дале, вай кийча да цIаьхха а документашца, цифрашца, факташца новкъостал де.

— КГБ-ера фальшивкаш? Из а да законагIа доацаш дIалаьца гIалгIай даьхе шоашка йита гIертийга.

Историкага А. Глушковга хоам бу аз, Нохч-ГIалгIай территоре тIа лийнай, укхаза бахача нахах вIашагIъекха хиивей яхаш, ювцаш йолча бандаех йола гуччахьара харцо вай деношка ХIирашкахьара араяьнна хиларах. Цу харцон автор ва АПН собкор Орджоникидзера Гутнов Владимир.

Деша маIанах кхетанза болчарна лаьрхIа хоам бу вай. Сийлахь - боккха Даймехка тIом латтача хана вай республике чукхессавар десантникех 76 саг. Царех виъ лаьрхIа ёина дадани кхоачашъеш виъ чекист хиннав, республике баьхача нахах 14 саг а царех цаI гIалгIа а хиинав. Вож ба-

хой, вай кийча да гIалгIай халкъеи укх тIеххьарча ши бIаьи ах бIаьи шера цун лаьтташ дIалувцарени истории духтIавалара цунна новкъостал де.

ХIаьта «нохчий халкъах доттагIалца доацаш даьча къамалах» лаьца аьлча, укхаза хьалах кхета гаьна ва А. Глушков. Кхыметтел велавала догдоагIа Къулбаседа ХIирийчерча Iилмахочо нохчий селлара йоакхо еш хилар дагадехача. ХIаьта, нагахьа санна, пIенхаштта аьлча, гIалгIаштеи нохчаштен юкъера гIулакхаш цIаккха а хиинадац е дIахо йодача хана цIаккха хург а дац хIирвшен -гIала - гIаанхашен йоакхо е езаш! Из дийце дагIац!

«Вай эгIазал а кхайкаеш харцахьа лоархI гIалгIашна, нохчашца, вай мехкарчэ кхьча халкъашца делаьча репрессешна дувзаденна [illegible] политика», — язду А. Глушкова, тIаккха дIахо а: «Вайна а халахет уж сагатонаш, нехках баьхача метте тIаэтта халонаш мел лайначарга цушттал бален гIайгIеи кхаьча». ГIалгIай тешац цу дешаех. Мишта тешаргва царех, нагахьа санна хIанзалца хьа цхьаь цаI хIире гIалгIай цIагIара [...]

ТIаккха Iилмахочун историка А. Глушкова Б. Богатырева даьча къамаьлах лаьца хаттараш де дезаргдац цун шийга академенаш дIалуш йолча студенткагара (гIалгIай къамах йолча) Долгиевагара новкъостал дехаш. Цул тIехьагIа студенткаца хиицача «фундаментальни» къамаьла тIа а дегIа, преподавателя А. Глушкова, юххера а, йоах: «Иштта тувладаьл гIалгIай халкъ меттел, РСФСР Лакхехьарча Совета депутаташ а, вай мехка халкъаш, вай доттагIий, вешта довзол дехьара доттагIий боацараш а». А. Глушкова хIара дешах хийцца хьветталу патриотизма хьаж, цудухьа тамаш я застоя замалахьарча патриота доцента Глушкова гIалгIай - студенткага Долгиевага укх тайпара вIалла а чоалхане доаца хаттараш ца дар:

[illegible] цизагIа Iоховшабаьб гIалгIай юрташка, яхаш. Фуд шоай кхуврчашка юха чубаха царна новкъарле еш дар?

— Шоай юрт: шоай ков доацаш дика Кавказе алхха цаI мара доаца халкъ хIана хиинад хIирий?

— Iилмахой - историкаш [...]

раш кхьча республикашкара хиинаб. Хьачукхайсача моастагIий агенташта юкъера 23 саг хIирий къамах бола нах хиинаб, гIалгIай мотт дика хоиш. ХIанзчул тIехьагIа вай ха дезаш да Берен цун клинкои из сендухьа леладаьд.

Историкаш боацараш а дика ховш ма дий НКВД бIу Бере нохчийн гIалгIайн Iобахьийта кийчбаь хиинлга.

Берена суд еча хана СССР Лакхехьарча суда лаьрххIа йолча судебни присутстве Председатела маршала Конева хаьттад цунга: «Хьай мукъагIа 120 эзар саг сойгIа НКВД бIу хилча, Кавказ лорае оттабе хIана беннабац Iа уж?».

Бере жоп деннад: «ХьалхагIа вьйнадац ва. Кавказа оборона чIоагIъяра НКВД бIу гIига хIана беннабац. ГIулакх мишта дар, аьлча, Iобахьийта лерхIаш бар нохчийн гIалгIайн».

Вайна магарра, цхьа гIалгIа юкъе волаш хиннача 76 десантника духьала оттабе лаьрхIа лелабаьб-кх Бере 120 эзар чекисташ. Бойкъалдар аьлча, Моло-

Юххера а чакхвоалаш лоаца лувца безам бар са гIалгIай паччахьалкхел юха меттаоттадарца дувзаденнача цхьадолча хIамаех.

СССР Лакхехьарча Совета Декларацe положенешка хьежжа законагIа лоагIаш дола гIулакхаш чакхдахаиза даргдац, гIалгIашкара территореш дIа а йоахаш гIалгIашта репресси яь акташ Сталин волча хана чIоагIъяь долча Къулбаседа Кавказа автономий республикай, РСФСР, СССР Конституцей еррига статьяш дIаяханза яргьяц;

Репрессированни хиннача халкъий автономеш юха меттаоттаяьяр яхаш йоазонаш хувцар хилац;

Репрессированни хиннача халкъашка хIанз дола хьал лоаттадар — из да керда тIайийца законаш телхадар;

Къулбаседа Кавказа крайшка, областашка автономни республикашка керда политически структураш оттаеш дола РСФСР-ен СССР-ен Законаш тIаэцанза даргдац керда паччахьалкхел — г. Орджоникидзе столица а йолаш исторически нийсленача доазонашка ГIалгIай АССР — хьахила езаш хилар теркал а деш;

ГIалгIай халкъа 2 съезда Резолюце 2 пунктага хьежжа а СССР Лакхехьарча Совета Комиссе яь выводаш теркалъеш а йола гIалгIай паччахьалкхел юха меттаоттадарах йола Законопроект кийчъянна яргьяц укх гарггарча хана РСФСР Лакхехьарча Совете из ювцаргйолаш:

Законопроект кийчъеча хана кийчъе еза ГIалгIай АССР экономически кIийлен концепцеш, тIехьагIа реабилитирующи лардашка хьежжа уж вIаштIехьа а йоахаргйолаш;

1944 шера 23 феврале Казахстанеи Киргизеи гIалгIай Iобахьийтарца дувзаденна царна хиина материальни моральни зе хьатокхаргдола порядоки структуреи белгалъе еза;

Материальни моральни зе хьатокхилга РСФСР правительствага лургйолча искашка хьежжа лоархIалда, нагахьа санна 1990 шерарча Россе правительства, 1944 шерарча правительства тIехьале ший бокъонагIа шийга кхоачар а лоархIаш ше из дош къоаста ца дой;

ГIалгIай дош, законагIа доацаш дIайийцача гIалгIай лаьтташка баха Iоховшабаьча наьха хьаштагка хьежжа къоастаде делаш хилар а лаьрхIа, дувцилга законагIа доацаш лархIа деза. ХIана аьлча из иштта дувца оттадар духьала да 1989 шера 14 ноябрерча СССР Лакхехьарча Совета Деклараце 6-ча пункта;

ДIа-хьа лелаш а ца лелаш я хиина гIалгIай гIирсаш РСФСР правительства 1944 шера царех мах ца боаккхаш хIирашта дIаденна хиларах [...]

Тхога язду

БАРКАЛ ГАЗЕТА!

31 мае «Сердало» газета тIа араяьлар «Аз яхар мара хургдац» яха статья.

Оаха, Малгобекски горисполкома культура отдела болхлоша, дег тIара баркал оал газета а, къаьстта шун корреспондента а, из ст[...] язъярах.

ЧIоагIа хала да цхьан статья тIа оаха лайна халонаши, хоарцонаши хьахьокха. ХIаьта а журналиста вIаштIехьдаьлар культура отделе цхьаккха нийсхо ца хилар хьахьокха. Оаха массане чIоагIа сатувс цу статьяс тха района а республика а кулгалхой теркам тIаозаргхилларга.

Тхоай коллектива цIерагIа дIайха баркал оал оаха новкъоста Картоева М. Цу моча журналисташа сий доаккхаргда «Сердало» газета а, перестройка еча новкъостал а дергда.

Культура болхлой: Илиева, Яндиева, Мамилова, Сачаева, Евлоева, Чантиева, Арсамакова, Козикова, Даурбекова, Белхароева, Сидакова, Медов, Матулина.

◆

ЙОАКХО ЙОАЦАШ ВИСАВ

Берригача вайнаха санна дукха халонаш Iайшай аз Сталина а цуна гонахьарча гIозара а Iоткъам лоаш, «сийлахь - йоккхача» эксперименташка дакъа лоацаш. Юххера а [...] Малгобекера цIенош а нийна ваха хайра со. Цу хана цох къаьнара город алацар, укхаза токхамаш хургда аьнна сагга дагадацар.

Эггара хьалха сай фусам кхерамеча хьале йолга аз кхетадир

...Iемадаьр практически карадерзадеча дукха хлонаш нийсора къонача технолога. ХьатIаэттар хьехамча улув а воацаш, ше болх бе беза ха. Йоккха опыт йолча болхлоица установка кулгалхоица хадданза шийн профессех лаьца дагаювлаш, цкъа цар хьаьннар шозлагIа хьалхадаккха ца дезаш дика хьаэшаш хиларах, доацача хана шийн балха гонзая кара а ерзая, тIехьа оператора ... кьоргагIа ювзаш, шийн ...

...кха дакъа лоац Маликас. Масла производства комсомольцаша шоай организаце секретаралла хержай из. Юкъарча балха тIа шийна тIадехка декхараш цо цIена кхоачаш ца деш диса моттиг нийсъа гIийта, цкъа цIийлта нийлаяц цун новкъосташта хьалхашка.

— СУРТА ТIА: оператор М. Мумаева.

Г. КИРИЛЛЕНКО сурт.

Ший декхарех лоархIаю

Пятилетка тIеххьарча шера ше тIанийца декхараш толамца кхоачашдеш хьайоагIа «Машинашъеча «Красный молот» завода № 3 йолча цеха коллектив. Ший производственни хьокхамаш тIехдика долаш чакхбаьккхар цо дIабаха пхи бутт. Цига къаьстта дика болх беш хиларца белгалъяьнна я Шкодин Сергей Федорович керте латтача цементировочни агрегаташ хьаеча бригадан Аванесов Леон Карапетовича кулгалдеча насосаш арахецача бригадан коллективаш. Социалистически яхье хадданза хьалха а латташ, объединене коллективо деккхал деш ба машинашъераш слесараш - сборщикаш «Знак Почета» орден долаер Рябов Сергей Михайлович. «За трудовую доблесть» яха медаль енна вола Гузов Владимир Сергеевич, кхыбараш. Цар дош деннад ялх бетта задани ханал цхьа кIира хьалха кхоачаш а еш, КПСС XXVIII съезда дика къахьегама совгIат кийчдаь накъабаха.

Цехе арахеца лакха дикал йола продукци керттерча даькъе дIанкхухьийт вай мехкарча тайп - тайпарча регионашка, иштта доазол арахьарча итташ долча мехкашка.

* * *

ДIадахача шера санна хьинаре къа а хьегаш, башхадика къахьегама толамаш деахаш хьайоагIа «Связьстрой-2» треста чуйоагIача Грозненски № 209 йолча ПМК коллектив. ДIадахача шера дерригача технико-экономически хьокхамий пачча. хьалихен план тIеххкоачаш а яь, укх шера бIубенна къахьегара йола лард еллар оаха, — йоах ПМК начальника Берсанов Хаматхан Хамурзиевича. 270 эзар сома маьха цIена пайда бир оаха паччахьалкхенна.

Цудухьа тIехдика къахьегаш дIадоладир гIишлонхоша карара шу а. Пхе бетта хьокхамех Астраханерча, Махачкалерча, Нальчикерча, Орджоникидзерча ПМК-шта юкъе хьалхара моттиг яьккхай вай ПМК гIишлонхоша.

Цар доахача толамашта юкъе дииза дакъа а хьош, белгалбаьнна дика къахьегаш ба Абуев Увайса кулгалдеча кабела монтаж еча бригада гIишлонхой. Уккхаза шоай новкъосташта хьокхам телаш болх беш ба монтажникаш Бардов Виктор, Семенюк Виктор, механизатор Гучигов Мувса, Амазаев Халид, Истамулов Ширвани, кхыбараш.

А. АЛЬВИЕВ.

...хиларах 1944 шера ... ле Советски правительства паччахьалкхенна лоархIаме решенеш тIанийцай КъулбаседаХIирий АССР чIоагIо дегIайоалеяран. Къулбаседа ХIирийченах хьатехай керда районаш. Уж гIулакхаш чакхдахар бахьан долаш вай республика территори 50 процент йоккхагIа хиннай». (1949 шера 12 февралера «Социалистическая Осетия»).

Вайна массанена а мя хара, ХIирийчен территори йоккхагIа хиннай 1944 шера 23 феврале гIалгIай шоай мехках бахари цул тIехьагIа тахан а тIехьа хIирий тIабахаш дола гIалгIай лаьташ дIалувцари бахьан долаш.

Из дагада доагIар митинга доакъашхоашта, цу даькъе Н. Ходовна, Ю Заповна, В. Коняхина, Р. Тотровна, къамий юкъмоттига хьакъехьа дукха а ка ца йоалаш а йоазош деш долча «Дарьял» яхача журнала редактора, кхычарна. Бакъдар аьлча, эггара дикагIа ка йоалаш дар Б. Богатырева даьча къамаьла текст Iойийшача ВЛКСМ Орджоникидзевски горкома хьалхарча секретара Э. Бугулова даь къамаьл, из бахьан долаш цунна баркал ала а мегаргдолаш.

1 июне «Социалистическая Осетия» яхача газето юха а яздаьд ерригроссийски съезде Б. Богатырева даьча къамаьлах лаьца. ХIанз IотIабаьккхав исторически Iилмай кандидат, СОГУ доцент А. Глушков. Шийн «Деша хьакъехьарча уйлашка» газет дешараш тешабу авторо Съездера еррига отчеташ ше ешаш хиларах. тIаккха дIахо дIаьхха в ка ца йоалаш а дувц Б. Богатырева къамаьло сатем боабаьча Iилманхочо - историка, цудухьа, йоах цо, «цунца къамаьл доладе лаьрхIад ше». Авторо Б. Богатырев бехке ву цо «нохчий халкъах башха кха а хиннадац е дIахо йодача хана цIаккха хург а дац хIирашен гIала - гIазкашен йоанхо е езаш! Из дийде дагIац!

«Вай эгIазал а кхайкаеш харцахьа лоархI гIазгIашца, нохчашца, вай мехкарча кхычо халкъашца леладьча репрессешца дувзаденна ницаш тIалоаттадаь политика», — язду А. Глушкова, тIаккха дIахо а: «Вайна халахет уж саготонаш, мехках баьхача метте тIаэтта халонаш мел лайначарга иштта бален гIайгIен кхаьча». ГIалгIай тешвц цу дешаех. Мишта тешаргва царех, нагахьа санна хIанзалца хьа пхьаь цаI хIире гIалгIай цIагIара дIаваха ца хилча? Тамашийна «вежарий доттагIал» да хIираша гIалгIашца леладер.

1957 шере а гуржий дIабахаб, пхьуй дIабахаб, украинцаш дIабахаб, гIалагIазкхий дIабахаб гIалгIай юрташкара, хIаьта хIирашта цхьаккха дича а къаста лац наьха рузкъах, цIенах, юртах.

Дагестанцаша, боккъала а дика гIулакх хьахьекхад — мехках баьха хиннача нохчашта-аьккхашта юха дIалу цар юрташ, цIенош, цар даьхе. Цар даьр де таро йолаш ба хIирий а, тIаккха дIабаргба Кавказера кхохкам. Къулбаседен ХIирийчене лелача гIулакхашка ладийгIача гуш дац, хIирий Дагестано даьр морг де дага хилар.

А. Глушков чIоагIа сагота ва еррига факташи цифраши документашца бакъданза дарг ца хилара. Б. Богатыревга оалачох язду А. Глушкова: «МоллагIчун а гож вгаргболаш унзара цифраш я Iа йоалаяьраш. Уж тайпа цифраш ишта йоалаеш хилац. Царна документаш ца хилча даргдац».

Iилмахочоа - историкана дIахайта дIалх аз, из къизал нохчашта тIаоттаьй лохьара доттагIий боацараш а». А. Глушкова хIара дешах хийцца хьасттлу патриотизма хьаж, цудухьа тамаш я застея замалахьарча патриота доцента Глушкова гIалгIай студентнага Долгиевага укх тайпара вIалла а чоалхане доаца хаттараш ца дар:

— ХIирий летка, шоаш низагIа Iоховшабаьб гIалгIай юрташка, яхаш. Фуд шоай кхуврчашка юха чубаха царна новкъарле еш дар?

— Шоай юрт, шоай ков дорцаш диса Кавказе алхха цаI мара доаца халкъ хIана хиннад хIирий?

— Iилмахой - историкаш ба яхаш болча Джикаевас, Кулова, Газзаева, кхычар хIана яьхад гIалгIаехи нохчехи «бандитски халкъаш да», тIаккха хIирий цу Iилмахоех ала мегаргдий догуйла цIена долаш нах ба?».

Малаш ба Орджоникидзе хIанзарча территорe тIа цига эрсийн царна тIеххьа хIирийн бахкалехьа баьхараш?».

1990 шера 7 апреле хиннача Къ XI АССР хIирийн гIала-гIазкхийн митинге г. Орджоникидзе вахача гIалгIачо Ахильгов Мухьмада шийга дош оалийталга дийхача кхыметтел цунга къамаьл а мича дайтад хIирашха болча «вежараша». Цу тайпара «интернационализм» мишта лоархI студенткас Долгиевас?

Хьашт мелд а дувца йиш яр цу тайпара хIирашен шоашта меттел хIираша сцена тIа боахача эрсашек жоп дала ца туташ дола хаттараш.

Тахан хIирий гIозараша митингашка хIана кхайкаю нохчашта, гIалгIашта, балкхарошта, къоаршошта, кхыча халкъашта геноцид яь йола акцеш кийчъяр духьа лаьрхIа вIашагIъехка хиина ГПУ — НКВД — МГБ ...сутстве Председателя маршала Конева хаьттад цунга: «Хьай мукъагIа 120 эзар саг совгIа НКВД бIу хилча, Кавказ лорае оттабе хIана беннабац Iа уж?».

Бере жоп деннад: «ХьалхагIа аьннадац аз, Кавказа оборона чIоагIъяра НКВД бIу айса хIана беннабац. ГIулакх мишта дар аьлча, Iобахьийта лаьрхIаш бар нохчийн гIалгIайн».

Вайна магарра, цхьа гIалгIа юкъе волаш хиннача 76 десантника духьала оттабе лаьрхIа лелабаьб-кх Бере 120 эзар чекисташ. Боккъалдар аьлча, Молотовс «эхьах хIама тIадоацар» аьнна волча Бере из план кийчъяьй белгталарча гIозарашца айхха гIулакхаш а леладеш. ГIалгIай кашмашкара кхихьача чуртех гIалгIай юрта дача хьалъе сенна йийзай. Историка Глушкова таро я тахан шоайцига ХIирашкахьа из нийрча болх бIарггго а, нагахьа санна ше эрсий интеллигент вале, из новкъа хила а.

ТIехьа тIайоагIача хана ХIирашкахьа довза йиш хургъя цига кхы а дегазагIа хетаргдола, нохчашта, къаьстта а гIалгIашта духьала Къулбаседен ХIирийчен дукхача кулгалхоша леладаь нийрча гIулакхаш дувцаш дола документаш, нагахьа санна хIирий гIозараша кхыметтел шоай халкъа духьала а леладаьча гIулакхий дерригa во цар дIатIаэца ца туге.

ХIаьта РСФСР халкъа депутата Б. Богатырева даьча къамаьлах лаьца аьлча, из соя иIаьда да. Вай халкъа лайнача балех эзарлагIа дакъа а аьннадац цо.

...хьале шийн бокъонагIа шийга кхоачар а лоархIаш ше из дош къоаста ца дой;

ГIалгIай дош, заьнагIа доацаш дIалийцача гIалгIай лаьтташка баха Iохоршабаьча наьха хьашташка хьежжа къоастаде дезаш хилар а лаьрхIа, дувцилга законагIа доацаш лархIа деза, хIана аьлча из иштта дувца оттадар духьала да 1989 шера 14 ноябрерча СССР Лакхехьарча Совета Деклараце 6-ча пункта;

ДIа-хьа лелаш а ца лелац а хиина гIалгIай гIирсаш РСФСР правительства 1944 шера царех мах ца боаккхаш хIирашта дIаденна хиларах гIалгIашта хиина материальнии моральнии зе бахьан долаш биэза бехктокхам РСФСР правительствана тIабуж.

Шоай гIирсех гIалгIаша хIирашта, мичча бесса беннa а, мах балар духьала да СССР Лакхехьарча Совета Деклараценa, сага бокъоний Ерригъюкъарча декларацена, СССР-еи РСФСР-еи Конституцешта;

1991 шера 1 январь хьатIакхачалехьа къоастадаь даха деза г. Орджоникидзе столица а йолаш, исторически нийсденнача доазонашка, гласноста, демократе, правовои паччахьалкхен принципий ларда тIа Нохч-ГIалгIай АССР хьаярца дувзаденна дола дерригa организационни дешаш.

Иштa да, сона хетачох, дукха ха хьалхагIа деиз гIетта гIалгIай дош къоастадара цхьадола наькъаш. Кхыдар вайна дилладац.

КОСТОЕВ Беслан,
ГIалгIай автономи юха меттаотталра Оргкомитета председателя заместитель.

ВИСАВ

Беррига вайзаха санна дукха хьалхаьа Iайшай аз Сталина а цунна гонахьарча гIозара а Iоткъам лаьа, «сийлахь - йокхтача» эксперименташка дакъа лоацаш. Юххера а мехках кхийтача МагIалбикера ... нийна ваха хаьра со. Цу хана цох къьнара город алацар, укхаза тохкамаш хургда аьнна сага дагадацар.

Эггара хьалха сай фусам кхерамеча хьале йолга аз кхетадир кхо шу хьалха. Лелха доладелар пенаш, лард, хийрадьлар уйпаш.

Ссуда а даьккха, керда цIенош хьал ца дича гIулакх таллаттдолга кхетадир аз. Цудухьа лоаллаха уллача Долакоа лаьттан чIегилг а нийца (цигара хьабаьннаб са дай), горисполкома кулгалхошта тIавахар со. Ссуда язде хала хилаээр, цхьабакъда, из хьэзца эттача дика байзаш сона бюрократениз. Хьаяздаьча ссудах пхелагIа дакъа хьаделар сона. Из а чекашца... Малав уж согава дIаэца сихвенна ваIар? Харцахьарча а бакъахьарча а наькъашца уж ахчах хийца а хийна, гIишлон материалаш вIаштIехьъльхар аз. Хьаденнар кхоачаделар. ДIахо болх бара ахча эшар, цхьабакъда, хIара дийнахьа сбербанке уххаше, сайна хьаяздаь ссуда хьалац сона. Тайп-тайпара бахьанаш доах.

Ткъаь дийтта шу да аз моттигерча бурув деттара балхий управлене монтер волаш болх бу. Айса керда фусам хьалйолаьвча лаьтта Iооттае тишъенна вагончик язъе аьна тхоай начальникка С. А. Темираевна тIавахар со. «Яц». — иштта дар жоп. Керда дачаш хьалъеш боахкача хьакимашта йолаш я, хIаьта хIанз-хIанз тхов тIакхетар кхераш бус наб ца еш лелача сона а са дезала а йоацаш я. Мишта кхетаде дезаш хIама да из?

Со латкъаргвацар, нагахьа санна аз санна бала озаш цаI-шиъ мара вецаре. Шерта ба дог деха. Йоаххо воацаш бисараш.

ИСИЕВ ...

«Фусам-2000»

Дош аьннача ца хилча...

ЦIенош деча комбинате из нийсденнача тайпара, эггара дикагIеи нийсагIеи йола проекташ а, хилча дика хетар мара кхы пайда хьа ца боалаш, каьхата тIа юс. Из бокъонца иштта долга ховргда «Чечингстрой» яхача производственни гIишлон-монтажни объединенена чуйоагIача ДСК эттача производственни хьалага хьежача. Шу хьадойаделча деиз дIабахача укх тIеххьарча пхе бетта гIишлонхоша кхыметтел кхоалагIа дакъа а чуIе цIенош эксплуатаце дIаденнадац цу юкъа дIадала лаьрхIа хиннача дерригача чуIача цIеноех.

ХIанз гIишлой подразделенешка цIаккха а ца хувцаенначa тайпара дукха хувцалу балхаш тIара кадраш. ГIишлоний коллективашка нагахьа вIашагIтохалац эшшача боэрамера болхлой.

Цхьаькха а да «тIехкех» лета цхьа салаж. Из бахьан долаш гIишлонхой хьалхагIа а хиннаб, хIанз а ба гIишлон материалаш цIаккха а ца тоъаш. ТIаккха, газет дешачо IолоархIаргда-кх из — план 100 процент гIишлонхоша кхоачаш мишта ергья, нагахьа санна гIишлошъяра программа, эггара дикагIа йичча а, 30 процент мара Iалашъеш ца хилча?

Вешта, хIанз ала-м йиш я: воргIа йола ханаш яьхкай гIишлонхошка. Даьккха алапи дIа ца луш массехк бутт боаккх болхлоша, нах раьза бац, митингаш ю цар, безача маьхза ха эехьа йоаю. Масала, ДСК цIенош деча массехк моттиге со хиннача дийнахьа, цига чIоагIа гIараш айяь митингаш еш бар шоашта леладер кIордадаь болхлой. Шоаш хьаьнала къахьегаш даьккха шоай алапи хьада йоахар цар. Цхьабакъда, алапи доацаш дар, хIаьта болхлой гаданкха дезаш йолча профсоюзаша, администрацегахьа а яьнна, къамаргаш даьръяллалца цIогIарч деттар цу митингашка, уккхаза гулденна ца а латташ, шоай балхашта дIатIагIо яхаш профсоюза членашка кхайкаш.

Бакъдар аьлча, хала, меца ханаш я гIишлонхошта тIаэттараш. ХIаьта а, фуннагIа моллагIа даь а... ГIишлонхой шоаш а цар кулгалхой а мелла бенна а тохабеннабаларе, цхьа бахьан а уж оарцагIбаьннабаларе, цар гIулакхаш дукха а дикагIа хургдар тахан. Из аз бокъонца дог тиша а волаш ях. ХIаьта масалца дIа а гойтаргда.

Юр шу хьадолалуча юкхье КПСС обкома инициативагIа республикана чухьа совцабаьбар хьалхагIа сезонни балхаш де кхычахьа дIаухаш хиина «шабашникаш». Кхетадеш мадарра, цу гIулакхa цар материальни безам тIаэзабар, уж материально-технически дика Iалашбергба аьнна дош деннадар. Цул тIехьагIа деиз массехк бутт баьнинаб, хьалхара итогаш е еза ха хьатIаэттай. ХIаьта хIанз ма дог деладеш а яц уж.

Белгалдаьнна хIама да, гIишлошъеча организацей администраце, коллективни договорацa чIоагI а даь, ше деннача деша цхьаккха оагIув кхоачаш ца яр. Иштта администраце дош деннадар шабашникашта ханна чуIе моттиг а хулийтаргья, менгеш, тIакIал яхка хIамаш а хулийтаргья, кхы мел эшар а хулийтаргда аьнна. ЧуIеча моттига меттел — цхаралъяьнна тиша вагончикаш, менгешта меттел — мукхдиаь тиша аьшк, тIакIалъюллача хIаманна меттел — пахаиикаш.

БIайха кхача а — из боапаш ба. Кхы а воргIа да, тишача вагончикашка готъенна йоаллача Шатойски районерча гIишлонхой бригадана кхыметтел продукташтен мIад йоахача средстваштен талонаш а ца ялар.

Геттара воча хьал тIа да гIулакх гIишлой материалашца Iалашбара. Масала, Санаева кулгалдеш йола Шатоера бригада кооперативни шиаш цIеноашта отделка еш я. Сатессача деиз боад боллалца а кхыметтел мукъача деношка а болх бе кийча бола нах бIарчча денош - бийсаш а цхьайолча хана кIираш а даха дезаш хул хьаде хIама доацаш багIаш.

Дукха ха йоаццаш иштта нийсделар из растворобетонни узел болх ца беш сацарах, цул тIехьагIа гипс ца тоъарах яьгIар бригада болх ца беш, иштта уж жамо кхоачамбоацараш нийслу хIара денна.

Санаева бригадана кулгалдеш вола прораб из коллектив хоастаяь вала ца могаш ва. — болх дика бу яхаш, цхьабакъда, чIоагIа хала а хеташ йоах цо: кастта къаста везаргва цу бригадацара.

Хетт аз: — ХIана?

ХIана аьлча, 30 июне объект, йисте а яьккха, дIаяла езаш я бригада. ХIаьта из дIаяла еза ха тIехъяьлча, коллектива кисана наьха санна хIама кхетаргья. Шабашникаш Iийне Iохайша багIа Iема нах бац, нагахьа санна объект цар шоашта дIатIалаьцаяле, массаза а яхар мо, ханал хьалха из дIаяла езаш ба уж.

Цхьаькха укх тайпара хьал а да этта. Санаева бригаде меттел, изамо йолча массехк кхыча коллективе а. Уж ерригаш а, нагахьа санна хьал кхы дикагIча оагIорахьа тоа ца лой, ДСК-ацара договор хоада а даь, Россе кхыча регионашка а Дальни Востоке а дIаяха дага я.

Комбинато гIишлош яйтача моттигашка кхы цхьаькха цхьа во хIама а да сатоха мегаргдоацаш — Iалаьмате дукха лечкъаю гIишлой материалаш, деш къоалаш да. Масала, со цига дIакхачале хьалхагIа дIаоттаяь лаьтта корий пхи рама йихьаяр лочкъаяь шоай санагIаш а тIехья.

Хаьхо, оалаш мадарра, сихха шийн кулгаш а дила, цу сахьате заявлени а енна балхара дIаваьннав. Администраце цунна де доагIар хIана даьдац, прораба хаьхо мара кхы саг вац уж йихьар яххаше а.

Цул совгIа, ДСК начальника декхараш кхоачашдеш вола нов. Цугаев кхы а чIоагIагIа бехке ве йиш йолаш я редакции е мугIараш яздеш вари. Массехк дийнахьа шина тIехьа лелавир цо тха болхло кхоанен кхонен яхаш ханаш а ехкаш специалисташ хьагул а баь, царна дага а вьнна, жоп дайтаргда ше редакце оттадаьча хаттарашта яхаш. ТIаккха хабарех ше кIалхара воалалургволцийга а хайна, вIалла духьала ва а ца тугаш сецар.

Иштта да хьона, новкъост Цугаев, шун коллективана тIакхолладенна хала хьал — хьай декхараш Iа кхоачаш ца дарах хьахинна хIама. «Чечингстрой» яхача ПСМО кулгалхоша изамо йолча бехктокхамеча моттигашка балхаш тIа хьежабеш бола нах цар гIулакхашка а хьежа ахийта безар, хабарех тиша ца а ухийташ.

А. САДУЛАЕВ,
тха спец. корр.

Йоазонхочох дола дош

ГIАЛА ЯЬР

Укх шера июнь бетта 15-ча дийнахьа 80 шу дизад гIорваьнна вола гIалгIай йоазонхо Баворкин Муртаза Идрис ваь. Сийлахьа пикъ ба йоазонхочо бер. Къамал дIадахари хургдари вIашагIхотта юкъ-моттиг я цул вахара кхел. ГIалгIайче мел волча сага гIоза цIей да тахан из ваь ди. Из везву мехко. Цо безбаьча мехко!

Лоа улла лоамий бовхьаш,
[illegible]ме кхеллача хьане
[illegible]аенна, сигала яха ягIа
йоккхий моанхаза чхараш,
[illegible]иста, къора хьунаш,
кхеххаш мо кIеж тувса,
сувса зовне шовдаш,
[illegible]ьгIенаш — зизаша селаIадарч
дахна —
тайп-тайпарча баьций хьажаша
садукъа,
гIаккха кура саг, —
кортамукъле, сий, доттагIал бехьан
вала кийча вола —
из шедар а Кукале хана денца
халкъа багахбувцамца
саламий мохк салаш да,
цIи я цун — Кавказ!
Дукхача меттайла да укхаза наьха лер,
дукхача къамий вошал дах укхаза.
Мичара, маца е сенна даьхкад уж?
Жоп лыц цхьанне а. Вешта.
дилла а даьха хила мегаций уж
укхаза?
Нохчий лоамашка цхьа Сийна Iам ба,
седкъайи бутти лувч цу чу бийсашка,
маьлха цIе цIаьснар—ди оттача хана.
Цун хи бухе дахад вай даьй сибатий
сурташ.
Цун бердий оагашка
Iилманхошта кораьяй
хьалхарча наьха цхьа-моттиг...
Селахаьштиго лотабеьча кхерча юхе
бIаьшерий боадонех лоацаденна
латтийсад
вар бIалгIаха Iинларгiаш...
Фу дайнад царна?
Мишта хургда хийттад
шоай тIехьений вахар?
Жоп дац. Йистхилац уж. ДIадахачох
хетар е моттар мара дувца йиш яц.
Из дар ткъо эзар шу хьалха!
Вай даьй хинна хила мегаций уж?
Кавказе цхьан хана баьхарий цIераш
дунена йитараш, йовзийтараш ба
Страбон, Плиний, Моисей Хоренски.
Кхаь эзар шерий дехка юкъера
хьакъедай, хьалъьинай вай халкъий
цIераш.
Дукха ха-зама я лоамаш вай доалахьа
дола.
вай даьй ба хьалъяьраш ахкенаш
тIара вIовнаш,
босенашка дагIа малхара нашамаш.
Меттала ба бейнараш... Алхха
цар гIалий пенаш тIа дитаIа кулгий
лораша,
айлама болам хьахьонхача маьлха.
тхьамагIо
е элгаций моарталех йоахнача
хьагIарчий муIаша
дувц вайна цар дог-са... Амма
цхьаьнха а теш ва цар вахара — мотт!
Доим а дийна бола, даим а къона бола,
талхар фуд ца хов.
моастагIчоа мутIахьа ца хула,
вай къаман шира, бIаьхий мотт!
Цунна чу бах вай
дIадахачох бола дагалоацам,
фаьрахьазилга мукъам.
Цо бувц вайна Тейшабайнех
бола тарам,
Чингиза вийий воIах Батех бола оалам,
АстагIча ТIиймарца лелабаь тIом —
деррига дуне даьккхача —
вай Лоаме яккха ца мегаьча...
Метто дийцар сона, мел хала хиннад
вай даьшта,
мел дукха денали мукълеццара безами
нийшад царна вай вахар дIаьхде
вай ханага кхаччалца. ХIаьта а
йоазув доаца халкъ меттала
долаш санна ла.
Ишта хиннад из дуне кхеллача хьане
таханарча вай заманга кхаччалца —
прогресс котъяьннача заманга.
Уйла сийрда я хIанз, догдоахилге я.
Кхы тахан денца хургьац вай
халкъа къайле.
Хургйолча ханашта даха дусаргда
хатараш, толараш, безамаш.
Заман белгало кхы я.
Вахар да кхы тайпа.
КIирвенна хьежачоа дукха го диллад.
ЛатгIа ховчунна зачаша кIъамаьл ду.
Са вахар дIаьхдир боккхача наха —
селханарча денга кхийлар цар со.
Кхоанарча денга долхаш да вай
цхьана,
тIехьа тIабоагIачарна е дувцар а
дита —
боадонах халкъ арадаларх дола.

Ишта волалу сийлахьа [illegible] Мохк яхача. Мотт яхача. Мукъле яхача гIозача дешай [illegible]. ЗIкор хийцад цо шун дегашка, кастта хи хургба цох [illegible]. сом лургба цо беркате Даькъала хургья шун кхене.

ГIалгIай мохк санна, боча а тьамсара а я тахан хIара [illegible]

[illegible]

кхаленга кхаьчача къамо.

Истара муIаш тIа латтац, кхолламхочун дега Iа латт маьлха дуне. Дог аьгача — аг из, дог ниххача — экхаргда. Кхоллам боацача вахар дац... ГIалаш е денад вай къам лаьтта, сигала кхоача лакха гIалаш. Малх[illegible]

[illegible]

Кхера тIа кхера [illegible] санна, деша тIа пош [illegible]. Ма[illegible] сийлахьа г[illegible]. Цун халкъа ник ба [illegible]. КIаьа ма лудда вай цу [illegible], тешаме хилда вай цу [illegible]. маьрпа-могаш. Даьккала хилва вай [illegible] хьехар!

ХЬОАШАЛДАЬККЪАН [illegible]

Перестройка наькъагIа

КХОАНЕН УЙЛА ЕШ

Хьалха санна, укх шера а дика толамаш доахаш къахьегаш я Надтеречни районерча «Гвардейский» яхача совхоза коллектив. Масала, дулха лаьрхIа доахан кхоабача цу совхозе дIабахача пхе бетта планал совгIа 300 тонн дулх дIачуденнад. Цунца цар нйс бетта план кхоачашъяьй, Соахкара шу а 2 миллион сом пайда беш чаккхдаьккхар цу коллективо. Ишта дика ка йоалаш къахьегаш дола боахамаш дукха дац вай республике. Коллектив 1982 шера дена арендни подрядагIа болх беш я. Масала, совхозера деррига жа леладеш я Насуханов Хизира кулгалду бригада. Цул доалахьа я жена доакъар Iалашдара, царна эша Iунал дара эша техника. Ишта вIаштIехьбаьккхаб доахан леладеча Чкаев Iаьлий бригада болх а. Совхоза кулгалхой декхар латт царна эшар-доацар Iалашдарах, болхлой йоакхо ярах. ХIаьта цар из декхар дика кхоачаш а ду. Керттера теркам тIаухийт наьха социальни хьаштий йоакхо яра. Цох дукхагIа дувцаргда аз.

Совхоз тIаийцача деккарех шера 800 кв. метр цIенош хьалде дезаш яр. Бакъда, цига духхьал хьалхарча квартале хIарадар 180 кв. метр майда йола шиша квартирий дИъ цIа хьалдир. Долче, бархI дезал фусамашца Iалашбир. ХIара кватира кхоккха цIа долаш я. Цу цIеношка газ, хий диллад, ваннаш ехкай.

ШоллагIча квартале совхоза эксплуатаце дIадала кийчдеш да ишта хIарадар 180 кв. метр йола кхы а диъ цIа. Цунца цар ах шера планал совгIа хьалъергья 600 совгIа квадратни метр чуIе фусамаш. ХIаьта уж толамаш гIадвугаш да. ХIана аьлча, ишта сиха цIеноиш хьалде вIаштIехьдалац кхыметтел цхьайолча гIишлон организацей а. ХIаьта хьожаргда вай цу толамий бахьан сенах латт. Вай ювцача объекташка болх хозспособагIа вIаштIехьбаьккхаб. Цига къахьегаш я шиъ дезала бригада. Масала, царех ши цIа хьалдеш я итт дезалхочох латта Сугаипов Ахьъяда бригада. Цо ший болх конвейерагIа вIаштIехьбаьккхаб. МаIача наха пенаш хьалдетте тхов тIабулл, кораши наIараши дIаоттаю. ХIаьта, кхалнах пенаш хьоахеш, басар хьокхаш, кIир тохаш чакхбовл. Из боррига болх цар бIаргех саьрг кхийтача санна сиха а дика а бу. Бригада балха ди IуйрЙна пхи сахьат лаьлча дIадоладале сайрЙна бархI даьлча чакхдоал. Из графин бригадас ше оттаьй. Ишта болх беш я вож ши пIа хьалдеш йола Мадигов Висане дезала бригада а.

Атта дац цхьа нагахьа мара мукъа ди а доацаш, 13—14 сахьата болх бе. Бакъда, совхоза директора Завгаев Ахьмада из кхета а деш, цар цIагIара йоакхо[illegible] хьатIа[illegible]. Масала, уж болхлой дулх[illegible]ла, ялтаца, бьцадаарашца Iалашъю совхозо. Ишта, цар цIагIарча доахаген жеией доакъар лоаттаду.

Цул совгIа, гIишлояхой бригадашца даьча договорах хIара цIен проектно-сметни маьхах 30 процент царна дIалу. Масала, хIара цIенга 57 эзар сом дIадола. ХIаьта цунах кхоалагIа дакъа гIишлонхошта дIалу. Долче, договор наьха дег тIара болх бе безам хургболча тайпара оттадаьд. Шоай балхах лаьца дувцаш Сугаипов Ахьъяда аьлар:

— Тха доалахьа совхоза хьаенна кранаш, бетономешалка, 2 машина я. Ишта тхона лерттIа гIишлой материалаш лоаттаю. ХIаьта из тха балха керттердар да. ЦIагIа эшачун а тIехьа уйла е езаш дац тхо. Цудухьа, деррига ду болх дика бара, цIенош сихагIа хьалдара.

Ишта дог айденнаr шоай кулгалхой дагара а болаш къахьегача гIишлонхой кхоалагIча квартале кхы а кхо цIа хьалде дага ба. ТIаккха совхозе квартираш эшаш ялх дезал мара хургбац.

Тахан, ховш махиллара республикерча дукхача предприятей вIаштIехьдалац цу совхоза санна социальни даькъе хоалуш хувцамаш де. Цар массаза хьалхадоахача бахьанех цаI да гIишлон материалаш ца хилар. Цудухьа аз совхоза директорзга Завгаев Ахьмадага хаьттар: «Шун мишта вIаштIехьдоал массанена дифецит йола гIишлон материалаш Iалашъе?» аьнна. Цо аьлар:

— Оаха гIишлон материалаш Iак замалахьа кийчъю. ХIаьта царех дукхагIъяраш Iалашъю договорни кIийлен тIа. Масала, тхона гIишлон материалаш еча предприятеша дулхах шифер, кирпишкаш тел. Укхаза баркал ала доагIа тхона ма эцша цемент лоаттаеча Чири-Юртарча завода кулгалхошта. Бакъда, цхьайола материалаш кооперативаш [illegible] ниш оаха. Масала, ларда уттаю йоккхий блокаш. Хьехх хьекха хьу. Нагахьа

санна, тхо республика «Агропромстройта» гIолла гIишлон материалаш хьаяйтарга хьийжадаларе, оаха цхьаькха хIама дань хургдацар.

Ахархой вахар махулла аттача даккха гIертача совхоза кулгалхоша наьхк йотташ йола пекарни хьаяьй. ДIахо йодача хана цига маьккхал совгIа арахецаргья булочни, кондитерски изделеш. Цул совгIа, совхозас укх тIеххьарча шит шера шиъ низаца культура цIа хьалдаьд. 3 километр наькъ тIа асфальт биллаб. Ишта шоай чотагIа районни больницана капитальни ремонт яьй. Цунга цар дIадахийтар 70 эзар сом. ХIанз юрта бани еш латт. Цунга 200 эзар совгIа сом дIагIоргда. Цул совгIа, хишпроводан сетевой газаи реконструкция яра дола дош дувцаш ба совхоза кулгалхой. ТIаккха юртарча хIара цIагIа гази хийи хургда. Бакъда, цар наьха йоакхо еча керттерча проблемах лоархI берий беш хьаяр. ХIана аьлча, берашта доал де, хьажа саг ца хиларах дукха кхалнах ба балха боацаш. Цудухьа гарггарча хана из проблема къоастае лерхI совхоза профкомо. Наьха социальни хьаштий йоакхо яра хIанзле геттара дукха хIамаш де вIаштIехьдаьннадале а, совхоза кулгалхой дIахойодача хача ахархой вахар кхы а аттача даккхара. юртара кагирхой дIаухаргбоацаш социабара кхы а дукха хIамаш де лоорхIаш ба.

— Тха боахама пе кхоабаш дола доахан, жа Аргуне дулха дIачутел, — йоах А. Завгаева, — бакъда уж 120 километр гаьна дIаккхувлаш хиларах тхона доккхий зенаш хул. Мадарга аьлча, шера цунах 700—800 эзар сом зе хул. Цкъа-дале транспорт дIа-са, хехкаш. ШоллагI-дале наькъа дIалуташ цига дIачу ца эцаш а лоаттадеш дола доахан, жа гIалгIу. Цул совгIа, уж машинаш тIа тIадоахаш дукхача наьха балха ха йоаю. Цудухьа, оаха тхоай совхозе дулхкомбинат хьае лаьрхIад. Цунца тха хIанз дIадолаш дола ахча а цIагIа дусаргда, ишта юртарча наха болх бе кхы тIа 100 моттиг а хургъя.

Совхозера деррига сурт дайзачул тIехьагIа бIубенна ала йиш я: кхоанен уйла еш, йоагIачва бесса наьха йоакхо еш хиларах доах цу барттайнача, цхьан дагара [illegible] коллектив [illegible] кхий тоамаш. ХIаьта из кхыча тайпара хила йиш а яц.

М. БАРАХОЕВ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ГIУЛАКХАШ

Укх шера цхьаккха бутт дIабахийтабац «Октябрнефть» [illegible]

800 эзар кубически метр газ [illegible] йоагIачул дукхагIа продукци маьхалъьяьккхарах 60 [illegible]

биьб скважинех пайда ийбара коэффициента эздинех а.

Къаьстта дика къахьегаш ахье хадавала хьалха латтача укхаза Асатуров Владимира кулгалдеча шоллагIча промысла коллектив. [illegible]

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

БЕРЛИН. 1991 шера 6 августе чIоагIа деэдеш белгалдоаккхаргда Бранденбургски коанаIарий 200 шу дизар. Цу ханале шийи законни моттиг хьалоацаргья цар керттерча хозлено — реставраци яр духьа дукха ха йоаццаш тIера Iояьккхача коталон квадриго. Вовзаш волча немецки скульптора Иоганн Готфрид Шадова хьадаь из памятник кхоана керда шу хьахул яхаш тховсара хулиганаша дохадаь хиннад. цун цIаста чкъора наьха санна зе а деш. Квадригана «стационарни дарба» дергда техникан транспортен Малхбузенберлински музее ГДР-ерчеи ФРГ-ерчеи эггара говзагIа болча специалисташа.

СУРТА ТIА: хIаьзарчоа лаьтта Iойосса йийзай Нике яхача даьла...

АДН—ТАСС сурт.

Африкански калейдоскоп

«ЯИНА ДIАЯЬННА ХИННА» ПЛЕМЯ

Нигере гIинбухехьамалхбоалехьа, лоэмаш долча цхьан моттигера кораьяй мичара яьннай ца хеш йола, дунецца а адамашна а йоацаш бIаь шу гаргга ха яькка племя.

«Лоаман нах», тахан царех оалаш мадарра, цу моттигашка дIабахаб дIаяха бIаьшере чакхйсалаш, цар баьччаш британски колонизатораша дIахара бигачул тIехьагIа. Тамаш [illegible]

[illegible]

хьала къовсам лоаттабу зимбабвийски общество. Традиционни балха формел совнагIа — тховкIийле-йовцаш дисача жIалештен цискаштен Iе моттиг вIаштIехьъяьккхар, выставкаш яр а къахетаме гIулакхаш чакхдахар а, — общества активисташа лаьрхIад хьатIанхуви дола ноахал оарцагIдаккха а. ДIадоладаьча цу гIулакхий вIалла дага а ца хиннача тайпера чIоагIа аьттув баьшаб, йоах Шейла Кенсетта, [illegible]

[illegible]

хьаГІарчий муІаша боадонах халкъ арадаларх дола.

Иштта волалу сийлахьа Мохк яхача. горлачча ший кхоллама гІа-ла йотта: кхера тІа кхера буллаш санна, дешаца лош дуьлаш, мугІарах мугІ хот-таш, чаккхе йоацача урхела-гІа аалерра абаде вода из. Малхага кхача езаш я цун ладара гІала. хІана аьлча, малхага кхача гІийрла ...

Мотт яхача. Мукъле яхача гІозача дешай морзо. ЗІног хийцал цо шуй дегашка, кастта хи хургба цох лакхъ, сом дургба цо берка-те Дакъала хургья шуй кхоане. ГІалгІай мохк сапа, боча а хьамсара а я тахан хІара ...

кхаленга кхачача къамо. Истара муІаш тІа латтац, кхеллам хочии дега Іа латт маьлха дуне. Дог аьгача — аг из, дог икхача — эк-кхарга Кхоллам боацача ва-хар дац... ГІолаш е денад вай къам дьтта, сигала кхоача заха гІалаш. Малхага ...

... тьакхеллача гІоне, малхага-серлалга кхача гІерт хІанз а из вай цуй турпала халкъ.

Эзараш шераш бІаьха ба йоазонхочун дагалоацам. Шийна тенш хинна Іац из, хиннача замай, хургйолча за-май ханархо ва. Бейначар къайле цІенъю цо, бергбол-чар ага теркаду. Цунна ха диллад, адамий мотт меттел. Іалама мотт а. Цун кхоллама накха буаш хьалкхув керда моэхалаш.

ГІалгІай кагий нахи мех-карийи, шоана яйзай хІанз Цунна ю вай куралаш, цунца ду вай доккхалаш, цунца буст вай воай къаман санхе-там, цунца дувз вай воай селханара, таханара, кхоана-ра деноаш, из я вай дега уйла, кигата нийса къуйбехье, ва-хара наькъа хьалхе...

Бийса баьдегІа мел я сийп-дагІа хет сигалара седкъий. Уж вайна гу. Бакъда, вай да-гаххьа деза — бийсах да хилча а — сигала седкъий сийрда доагалга. Уж цІаккха а довц. Уж даим а дага кхел-ла да. Седкъа ба малх а. Из хов, дицдац кхетама ла-хацара бувзам а ба. Из низ хоалуш, холуш. ший сица фаралбеш хила веза тахан хІара шие гІалгІа лоархІар

Кхера тІа кхера буллаш санна, деша тІа' лош дуллаш, малхага вода сийлахьа гов-занча. Цун халкъа никъ ба из... КІаьд ма лулда вай цу новкъа, тешаме хилда вай цу наькъа, маьрша-могаш, даькъала хилва вай никъ хьехар!

ХЬОАШАЛНАЬКЪАН

Т. Іаьла,
поэт, Нохч - ГІалгІай йоазонхой Союза лите-ратурия консультант.

На график бригадас ше от-таьй. Иштта болх беш я бож шн нІа хьалдеш йола Мадигов Висане дезала бри-гада а.

Атта дац цхьа нагахьа мара мукъа ли а доацаш, 13—14 сахьата болх бе. Бакъда, совхоза директора Заурбеков Ахьмада из кхета а деш, цар цІагІара йоахо-... Масала, уж бохллой дулха-ра, ялатаца, баьцадаараица Іалашйу совхозо. Иштта, цар цІагІарча доаханен же-нен довкъар лоаттаду.

Оаха гІишлон материа-лаш Іан замалахьа кийчъю. ХІаьта царех дукхагІъяраш Іалашью договорий кІийлен тІа. Масала, тхона гІишлон материалаш ечв предприяте-ша дуахах шифер, кирпиш-каш тел. Укхаза барнал ала доагІа тхона ма эшша це-мент лоаттаеча Чири-Юртар-ча завода кулгалхошта. Бакъда ... лаш кооперативни маьхагІа нйю оаха. Масала, ларда ўвттаю' йоккхий блокаш, херх хьекха хьу. Нагахьа

... долаш дола ахча а нІагІа дусаргда, иштта юртанча наха бо3х бе кхы тІа 100 моттиг а хургья.

Совхозера доррига сурт дайзачул тІехьагІа бІубенна ала йиш я: кхоанен уйла еш. йоагІача бесса наькха йоанхо еш хиларах доах цу баргтайнача, цхьан дагара йолча коллективо иштта док-кхий толамаш. ХІаьта из кхыча тайпара хила йиш а яц.

М. БАРАХОЕВ.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ГІУЛАКХАШ

Укх шера цхьаккха бутт дІабахийтабац «Октябрь-нефть» НГДУ мехкдаьттахо-ша шоаш тІанйца декхараш тІехкхоачаш ца деш. Цдух-хьа госзаказал тІех укх ше-ра цар даькхад 14100 тонн мехкдаьттеи 26 миллиони 800 эзари кубически метр га-зи. ПоагІачул дукхагІа про-дукци маьхалъяккхарах 60 эзар совгІа сом кходаьд про-изводствана. Къахьегама ов-сарле лакхъяра пхе бетта за-дани пхи процент тІехкхоа-чашъяьй. ТІехдика лоархІа-баьб скважинех пайда ийба-ра коэффициента заданех а.

Къаьстта дика къахьегаш яхье хадданза хьалха латта-ши я укхаза Асатуров Вла-димира кулгалдеча шоллагІ-ча промысла коллектив, опе-ратораш Дмитриев Стани-слав, Щекин Анатолий, Да-нилов Александр, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ.

... на хеш йоза, ... а адамаша а ... бІаь ш ... тІа ... кха ...

«Лоаман нахъ», тахан царех салаш малагрэ. цу моттигашка дІабахаб дІаяха бІаьшере чакх-йоалаш, цар баьччаш британски колонизато-раша дІахара биначул тІехьагІа. Тахан ... тІехкарча ... Индере хьа... «Яина дІаяьина хинна» племя из кхоалагІа хи-лар. Правительствана дІа-хьа къамаьлаш даь-чул тІехьагІа баьччаш раьза хиннаб шоаш хьабаьннача лаьттан тІа юхабахка. Тохкам-хой хІанзчул тІехьагІа Іомае езаргья «лоаман наьха» традицеши обы-чеши.

АФРИКАНКАШИ СПИДИ

1986 шера' денз Аф-рике СПИДаца къов-сам лоаттабара про-граммагІа даьча тохкз-маша дагадоанар гуча-даьккхад. Вирус йолаш бараштa юкъе малача нахал шозза дукхагІа хиина хиннаб кхалнах. Цул совгІа, лаьрххІа даьча тохкамех цхьан-не итогаша хьахьецхад, ханаш 15 шерагара 30 шерага кхаччалца йо-лаш болча наха юкъе вирус лета кхалнах ма-Іача нахал диэзза ду-кхагІа хилар. Цун ба-хьан мичара хьадоагІаш да хІанз укх сахьате хьаа... лоархІабац Іил-манхой — цхьабараш-та хетачох биологиче-ски культурни фак-торашца дувзаденна хи-ла мегаш да из.

ДЕГА ДИКАЛА УРОКАШ

Укх тІеххьарча шин шера лоархІаме экспе-римент еш я хьайбаш-ца лелаеча къизала ду-

... ар уж» Общества ... тузиасташа совгІаташ а телаш викторинаш уттаю школьникашта, цудухьа тахан из дика гІулакх дІадаьржад республика дукхаха городаш а.

ГЕНАРИИ ДАЬТТАЦА БОЛХ БЕШ БОЛА МОТОР

Зимбабве Республи-ке толамца еш я ди-зельни двигателашта, эггара хьалхарча ар-гІанна тракторашта, лаьрхІача доагора мет-тел генарий даьттах пайда эцара экспери-менташ. Мадарра аьл-ча, проблема къоастаяь льниарг. лархІа мегарг-йолаш яр, нагахьа сан-на цхьа хІама деца: моторашка чудетташ дола даьтта геттара ди-ка цІендаь хила деза. Специалисташа йоах: даьтта химически цІен-дарга мах дукха беде а, гонахьара фо бІех ца дарген массаза а доа-зол арахьара нйдеш до-ла доагор кІезигдалар-ген диллача, гІойлена-гІа да из.

ЖА ЛОРГАЧА ПУНКТЕ

Ялх эзар совгІа устагІа ба Малгобекски района «Кавказ» яхача совхозе. Укх деношка даггара болх кхехкаш ба укхазарча жа лоргача пункте.

— Ерригаш а ларга еза-раш итт отара яр, — аьлар цу пункта кулгалхочо Дада-ев Шахруддина. — Таханар-чоа лерга яьннай царех ніс. ХІанз дисараш Муцагов Ги-лане жа да.

Цецваьккхар со цу деша-ша. Де дезар ханнахьа а тІехьа ца доахаш а деш оамал йолаш ва Муцагов.

— Тха дикагІвола жаІу вай республикерча делега-цеца Москве вахаˆ ва, — йоах совхоза керттерча зо-отехника Чергизов Беслана. — ХІаьта ше тІавоацаш жа лергача раьза хургвац из. Гелани цІаварга хьежаш да тхо.

Цхьабакъда, жа лоргача пункта коллектив де хІама доацаш йисаяц. Берригаш раьза а болаш укхазарча болхлоша «Малгобекнефть» НГДУ гІонна болча боахаме леладеча жена тІера «кета-раш» Іояха лаьрхІар. ХІанз тІатеПа из болх беш ба уж.

— Паччахьалкхенга тха дохкара план соахка тІех-кхоачашъяьр тха совхозо, — аьлар Дадаев Шахруд-дина. — Цхьаккха шеко йо-лаш вац со укх шера а из де вІаштІехьдаргхиларах. ХІанзлехьа складе дІадахьий-тад шн бІаь центнер гаргга тха.

Планал совгІа тха даьк-кхад К. Муцагов, Я. Байса-гуров, Р. Исаев керте латта-ча бригадаша. Цар мело па еш, шовшка аьннача хан-на хьадоваладир Іулаш жа лоргача пункте, эшаш дола новкъостал дир. ТІехдика къахьийгар жа лорган бол-ча Лабазанов Іусмана, Има-даев Руслана, машинкай урсаш ирдеча Н. Гамилова, Г. Федорова, А. Луценкос, кхычар.

М. КАРТОЕВ,

Нохч-ГІалгІай АССР прокуратуре

ОБЩЕСТВЕННОСТА ФУ ХЕТ?

Прокурорски надзора боа-рам лакхбар, законности правопорядоки чІоагІъяр — чоалханен дукха оагІош йо-леи декхар. Цун толам бал-га дукхача даькъе бокъо-наш лораеча органий гІу-лакхаш вай республике ба-хача наха тІаэцарга. наха саготдераш, малагІа дешаш, гІулакхаш, хаьдда хІамаш да харах тийша да.

Из теркал а деш, АССР прокуратуро 1990 шера 16 январерча «Грозненский ра-бочий» яхача газета тІа ке-патеха араяьккхаяр «Шоа-на фу хет» яха пресс-анке-та. Цу тІа оттадьдар рес-публикерча законностацех правопорядок чІоагІъярцех, цу даькъе прокуратура орга-ний гІулакхашца а дувзаден-на дола 30 совгІа хаттар.

Оахош даьча кхайкаралга бахача наха ладувгІаргхи-ларга оаха сатувсар дайна-дац тха. Прокуратуре хьакх-аьчай яъзъяь 500 совгІа ан-кет. Царна юкъе дакъа лаь-пад ханаш а профессеш а бе-бе йолаш болча граждана-ша. ХІаьта а, оттадаьча хаттарашта уйла дукхагІа тІайохийт ханна бокхагІа болча наха.

Яьча анализо хьахьекха-чох, граждании лоадама доа-цача даькъо наггахьа мара теркалдац правови дешаши прокуратура болхи (9%), е дой а дац нагахьа санна уж шоаех, шоай гаргарча, бов-заш - бозаш болча нахах тоссаделча мара (6%).

Общества, къахьегама коллективай вахара правови дешашта, прокуратуран бокъонаш лораеча кхыча органийи балха къаьстта чІоагІа уйла тІайохийт ду-кхагІчар, саготду республи-керча законностен правопо-рядкан хьала.

Бахача наха чІоагІа ба-ла болаш дуьц зуламашца, граждании бокъонаш, къа-хьегамех фусамийи законо-дательство телхадарца лоат-табеча къовсама дешаш, дукхха кхыдараш.

Гражданашта хетачох об-щественни порядкана эггара кхерамегІа да кхааш ийдар, спекуляци, социалистически доалахьара хІамаш лечкъаяр, наркомани, хулиганство, корта бохо малараш мелари алкоголизми, наьха шоай доалахьара хІамаш лечкъа-яр, хІама эца тика тІа баьх-караш Іехабар.

Цунца дувзаденна дукха бехкаш доах прокуратура, милице, суда органех цу зуламашца лоаттабу къов-сам во вІаштІехьбаьккха хи-ларах, теркам дукхагІа тІа-бахийтача бакъахьа хет хьа-гучадаьхача зуламашта, бех-ке болча наьха бехктокха-мах дола дешаш тІехьадаха-ран, уж дувцача хана дІа-хьа кІалтІа ца а доахаш, хоадамболлаш къестадаран, кадраш лерттІа хьа ца хор-жаш хилара.

Анкетировани еча дакъа лаьцача берригаш а хІана бац аьнна болча граждана-ша законностах, правопоряд-ках, бокъонаш лораеча орга-ний гІулакхех шоашта хетар аьнна ца Іеш, предложенеш а тийннай, царна хетачох, зуламашца лоаттабу къов-сам тоабара, законность чІоагІъяра, прокуратура, ми-лице, суда болх дикагІа вІаштІехьбаьккхара гІо де тарлуш йола, цу тайпара предложени 900 совгІа хьа-кхаьчай. Царех дукхагІъ-ярашка хьакхайкаду рес-публике зуламашен бокъо-наш телхаеча кхыча гІула-кхашен оттадаь хьал тоадел-га чІоагІа дезаш шоаш хи-лар. Тоъал дукха предложе-неш яр прокуратуран чурча гІулакхий министерствай следственни аппарата болх тоабара, спекуляцеца, кхеп-за бараштa юкъе бокъонаш телхаярца, паччахьалкхени общественностен доалахьара хІамаш лечкъаярца, доал во дарца лоаттабу къовсам лирбара хьакъехьа.

«Бохам хиннараша» а яхийтай яъзъяь анкеташ. Иштта моттиг нийсъяларах пайда а эцаш, цар дуьц про-куратуран милицен бер-ригача болхлоишта, ер ма вий аьнна хаьдда белгалваьккха цхьаккха а воацаш, шоаш раьза ца хилар. Ишта дув-царгдац аьнна хеташ дацар тхо, кхыметтел цу тайпара Іоттараш а белггалара мах болаш я.

Анкет кийчъеча хана, тха безам хиннабар; обществен-носта хетачун новкъосталца прокуратура балха стиль, формаш, методаш тоаяра нийсагІа дола нэькъаш ла-ха. Тхога хьанхаьчача хоа-мех оаха лаьрхІа хІамаш практике накъадаргдолаш да.

Даьча хаттараша хьахье-кхар, бокъонаш лораеча ор-ганий гІулакхашка хІанз укх сахьате кхоачам болаш глас-ность ца хилар. Зуламехи бокъонаш телхаярахи, цар-ца къовсам лоаттабеча ор-ганий балхах хоамаш деча моттигашта юкъе керттера яраш массови информаце средстваш я (62%). ТІеххьа-ра моттиг лоацаш дац дот-тагІаша, гаргарча наха, кхы-меттел малаш ба ца хоача наха улицашка, очередашка дувцараш а (55%). Кхета-деш да, цу моттигашка ду-кхагІча даькъе факташи со-бытеши харцахьъяьхалга, долаш долчунца массаза а нийса доагІаш ца хиннилга, законность телхаяьча цхьац-цайолча факташта а бокъо-наш лораеча органий болх-лоша даьча гІалаташта а доацар ІотІа а детташ харц хоамаш делга. Официальни правови пропаганда белгга-ларча даькъе тІехьаюс, йоаг-гІаш йола вляни яц цо об-щественноста хетар нийса вІаштІехьдаккхара. Цу даькъе лоалам болаш гІу-лакх дац правови темаех лаьца лекционни пропаган-дой, беседашен, предприя-тейи организацейи юридиче-ски службай балхо дер (6%). Оттаде доагІаш отта-ду республикански газетий оагІонаш тІа, радион теле-виденен передачашка цу со-бытеи а хІаьта иштта бокъ-онаш лораеча органий, белг-гала аьлча, прокуратура балха а хьакъехьа дукхагІа дувцарах дола дош.

Белгалдоаккх, лелаш до-ла законодательство Іома-делга хала вІаштІехьдаьк-кха хилар, каст-каста хилий-та дезаш хилар лоархІ про-куратура, МВД, суда, юсти-це министерства кулгалхой къахьегамхой коллективаш-ца вІашагІкхетараш, право-ви темаех йола лектореш е беседай циклаш вІаштІехь-йоахилга. Духхьал дІаарг-да аз, коллективаша болх беччв, дешача е нах бахха-ча моттигашка вІашгІдетта-далара моллагІа форма хьа-тІалана тхоаш кийча хилар. Цхьабакъда, цу тайпара инициатива луш бац пред-приятей, дешара заведеней, общественни организацей кулгалхой. Нагахьа санна вІашагІкхетараш данза, за-кон довзийтанза е предприя-тешкен организацешкен хІаранена хар ловча дешаш-та гражданаш тІаэцанза баргбоацаш моттиг нийсъел-ча № 29-29-22 йола теле-фон тоха мегаргья.

Дукхача анкеташ тІара гуш да, мадарра аьлча, гражданашта прокуратура декхараши полномочеши ца довзаш хилар. Торговий, ком-мунальни предприятей, ми-нистерствайи ведомствайи балха тІара кхоачамбоаца-раш, массаза яхар мо, про-курорски тІахьожом мела хиларах да аьнна хет царна. Из-м иштта хийттадар аьнна бехке а дац. ХІана аьлча, укх тІеххьарча ханналца прокуратура гІулакхаш, пол-номочеш, декхараш хьоаха-деш хиннадац. цхьа кІез-зигчарна мара хацар бокъ-онца цо дер фуд. Законо прокурора, цун помошника, следователа енна бокъонаши декхараши дІадовзийтилга сецадаьд, дийцача совнагІа лоархІаш дэр, масала, атта боацача следователга къа-хьегамах, цун процессуаль-ни лоІамахи бехктокхамеча миссехи. Ховш да, гласность хІанз а доазув долаш йол-га, къаьстта а, юххьанца ле-лаеча следствена. Гучадов-лийтац белггаларча юкъагІа зулам дизза хьагучадаккха-ра гІуланча а иштта граж-даний сийи лоархІами ло-радар-духьа а къайлагІа леладе дезаш дола хІамаш.

Обществана хетачун чІоаг-гІа лоархІам а беш, хьакхаь-ча хоамаш хьавІашагІа а те-ха, республика прокуратура коллеге заседане, дийцар уж. Цига тийнна предложе-неши замечанеши теркал а яь, лаьрхІад, прокуратура отделий болх, проверкаш йича, уголовни дешаш тех-кача уж судашка дийцача хьахиннараш массови ин-формаце средствашка шер-ра дувцанза дарг ца хи-лар. Цига оттадаьд телеви-денен радиочун гІолла, не-пайоазон тІа прокуратура органийи отраслеви отде-лийи декхарий полномочей хьакъехьа дувца. обществен-носта хетараш теркал а деш балха планировани е; Горо-дашкарчен районашкарчен прокуророашта тІадиллад шоаш бол - болча моттигаш-на бахача наха хетараш довзилга а шоай практиче-ски гІулакхашка царех пай-да эцилга а.

Цу тайпара хаттараш дІа-хо а де лаьрхІа да тхо. Прокуратуро баркал оал оаха оттадаьча дешашка хьинаре дакъа мел лаьца-чарна, царна уйла тІа а яхийта жоп мел дайтачарна.

А. ПУШКИН,

Нохч - ГІалгІай АССР прокурор.

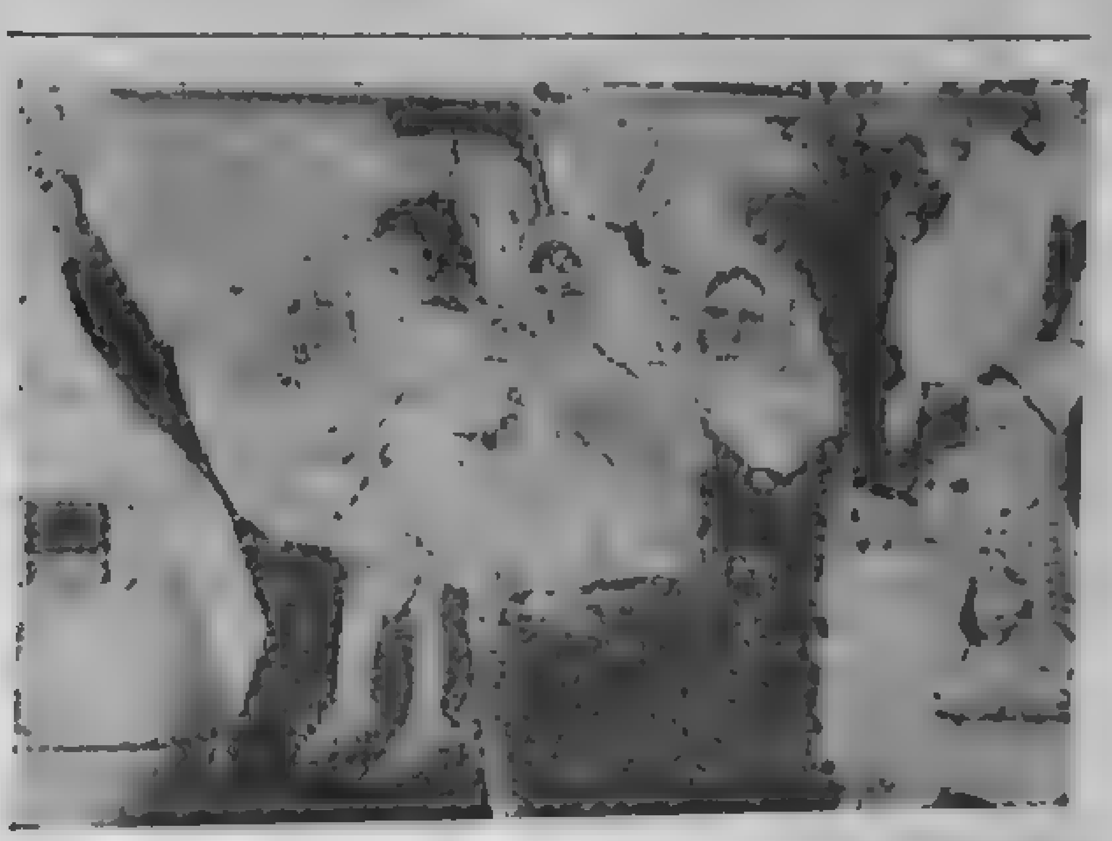

Палестински восстанена вІашагІкхийтта деча кулгал-ло баьча тІахьехамагІа бер-рига Іарбий гІайтта ваба-стовка яьй жугаташа дІалий-цача Іарбий территорешка Тель-Авиве Іарбий боаба-ра духьала, яхаш хоам бу МЕНА агентства. Иордан яхача хии Малхбузехьарча даькъа тІарен Газерен лер-рагІа лела вахар бокъонца юкъагІа даьккхадар. Іар-башха бола болхлой Израи-ле шоай балхаш тІа ара-баьнабац.

Мадарра аьлча, оккупан-таша массе мегте комендант-ски сахьат дІахьийнадолла-не а, дукхагІйолча районаш-ка дуьхкача наьха протеста митингаши маршаша хилар. Дукхача моттигашка ... хилар бІуьца. Из-раильтянашта ... къовсама эпицентр а хинна дІаэттад сектор ...

СУРТА ТІА: ... бала кхаьчаи бола ... ски кхалнах

АП — ТАСС-а телесурт.

ШОАТТДЕН НОМЕР

НХОАНА—МЕДИЦИНСКИ БОЛХЛОЧУН ДН

ХIара шера вай мехка дезду медицински болхлочун Дн. Халкъа унахцIено — керттера социальни декхар. Из айхха дувзаденна да гонахьарча Iалама хьалапа, вахара хьисап унахцIена хиларца, къахьегама а быта а оптимальни хьалаш ниса леладарца. ТIеххьарча терашка КПСС ЦК-ан АССР Министрий Совето тIайнйцача СССР унахцIено лорaелга дегIадоаладара документаш тIа белгалъяьй цу деша хьакъехьара экономически, организационни, кадрови, Iилман проблемаш, дийпад унахцIено лоралра планирование а финансирование а система хувцара хьакъехьара дешаш.

Медицински учреждений балха критерешта юкъе эгтара хьалхарча влане латт дикала хьокхамаш, цудухьа унахочун хьашташ дувзаденна хила деза доагтIача тайнара медицински гIулакхаш де лорвй материальни торонаш хиларца. УнахцIено лорасчарча перестройке дукха хIамаш да медицински болхлой профессиональни говзал лакхъярах, тийша. СССР-е лораш, медсестраш, фельдшераш кийчбу 83 мединститутe, университетски медицински факультеташа, 661 медицински училище. Тахан керттердарех дош да медицински говзала сий лакхдар.

Сабар—хьаькъал

СССР халкъа депутат Дарсигов Мувса ца вошаш атта саг хургвац. СССР Лакхехьарча Совета член хиларах тарра, дукхагIйолча хана Москве сессешка дакъа лоацаш хул из. Керттерча даькъе къамашта юкъера гIулакхаш цхьалхадоахача болх бу цо. Бакъда, Мувсас айхха бувзам лелабу шиймехкахошца-харжархошца. Каст-каста нахаца вIашагIхкетараш чакхдоах, цар проблемаш кIоаргагIа йовза, къестае гIерт. Цудухьа мехкахой раьза ба цунна. Укх деношка тха корреспондентаца къамаьл деш цо дийцар ше парламенте беча балхах.

— Мувса, СССР Лакхехьарча Совета къамашта юкъерча гIулакхий комитета член хиларах тарра, тхона ловра Iа оаша беча балхах дувцар.

— Вай мехка къамашта юкъера гIулакхаш чIоагIа чоалхане дийрзад. Из геттара саготдайташ да. Масала, укх тIеххьарча хана метта юкъеденад «беженцаш» яха дош. ХIаьта со чувоагIача комитете геттара дукха жалобаш ух. Цар тIа дувц бе-бе халкъаш правови, конституционни бокъонаш йоацаш дахаш хиларах. Цар дIадех шоай хьакъехьа нийсхо меттаоттаяр. ХIанз а тIехьа даим бахара, шоай культурни, административни центр хьаяра къоастаяь моттиг йоацаш лел туркаш-месхетинцаш. Вай мичча бесса дувце а, шоай автономни образованеш йоацаш ба Поволжьера немций, крымски татараш, карачаевцаш, гIалгIай. Долче, цхьаккха бокъо йоацаш миллионаш нах ба вай мехка. ХIаьта СССР Лакхехьарча Совета со чувола комитет из кхета а деш, болх беш я. Оаха дукха къахьийгад туркий - месхетинций дош къоастаде гIерташ. Хоьш да, уж баьха юргаш аьсса латтилга. Бакъда, уж цига баха ховшабара гIулакх геттара чоалхане дерзадаьд цхьацца болча гуржий экстремисташа. Цар наха харцахьа информаци тел. Цхьабакъда, со теш . хьаьший лоархIаш, кIалвисар хьаллоацаш долча гуржий халкъа хьаькъал котдаргхиларах, дукха бала лайна туркаш-месхетинцаш тIаэцаргхиларах.

Иштта оаха Поволжьера немций автономи хьае еза, аьнна, соцам баьб. Бакъда, укхаза деррига дош из хьаяра моттиг къоастае ца магарах латт. Немцаш шоаш хьалха баьхача Саратовски области из хьае лерхIаш ба, хIаьта цу кIал бахараша из решени тIаэцац. Иштта со комиссеца Юкъерча Азе ваха хилар. Цига таджикаши киргизаши шоайла лаьтташ къувсаш ба. Оаха из проблема йовза гIерташ тоъал ха яьккхар. ХIанз а цу лостамагIа тIатеIIа къахьегаш да тхо. Хьагучох, из чоалхане дош а дов-шов доацаш къоастаде вIаштIехьдаргда. Комитета корта а болаш цхьа соцам тIаэца ца могачарех да Армениеи Азербайджанаи юкъера гIулакх. Цкъа тхоашта могача бесса дийце эрмалой совцабу оаха, тIаккха азербайджанцаш хьалхьов, юха уж тебу, эрмалой хьалхьов. Бакъда, фуннагIа - моллагIа даь а уж доккха ши къам барта ца дуге цигара дикадар хьадаргдац.

Иштта чIоагIа ира латт гIалгIай автономи меттаоттаяра дош а. ГIалгIай халкъа гIерагIа аз дIахайтад из проблема къоастаяйза яргноацилга. Вешта аьлча, аз комитета членашка цу деррига дешай хьакъехьа сай позици дIахойташ дIаьннад: нагахьа санна, къамаш шоайла барта дахаргдоацаш Сталина лелаяьча политиках хьахиннар цIендаь вай дIа ца доаккхе, вай дувцача хозача къамаьлех хIама хургдац. Мадарра аьлча, хIара халкъа шийхиннар дIадала деза. Из ца деш гаьнадоаккхе, гIулакх геттара ийрча дала тарлу.

— Мувса, дукха ха йоацпаш вай республике хилар М. С. Горбачева тIадиллярах вIашагIъелла гIалгIай халкъа дIадехарашка хьажара йола СССР Лакхехьарча Совета комисси. Хьо цун член ма вий, цудухьа ха безам бар: хIанз фу деш я из комисси, справка кийчъяь яьнвайий?

— Комиссии вай долча а хинна цIаснчачул тIехьагIа, цуи цхьабола членаш доазол дехьа, лоархIамеча кхыча гIулакхашта командировках дIа-са бахийтар. ХIаьта берригаш вIашагIкхийттачул тIехьагIа, тха цхьа. заседани хиннай. Комиссе хIара член цу деша хьакъехьа шийн позици йолаш ва. Уж шеко йоацаш, автономи меттаоттае еза, аьнна, хеташ ба. ХIанз цу хьакъехьа справка кийчъе долалуш да тхо. Со дог тийша ва, из чоалхане, цIенхаштта дош бакъдар ларде а лувцаш, къоастаде комиссе хIара члена низ кхоачаргхиларах а денал хургхиларах а.

Иштта, са ала безам бар комиссе членаш вай гIалгIай, нохчий халкъа чIоагIа раьза бар, аьнна. Цар сога йоахар: чIоагIа сабар, эхь-эздел долаш, гIулакхаца халкъ да шуи -дар. Иззал Iазап, бала лайна боллаше, эгIазалах, гоамалах хIама дац цар дегашка. Хоза хет новкъосташта хьалхашка мехкахоша сай юхь кIайяь. Баркал хилда царна!

— Мувса, хье депутат волча юкъа кхы малагIа наказаш кхоачашдаьд Iа?

— Аз Малгобеке «Вайнах» яха электронни промышленноста завод йиллара дош къоастадаьд. Цул совгIа, цига «Топаз» яхача объединене филиал хьаяра дош а бокъалгахьа даьккхад. Малгобекерча больница оборудовани. Вознесеновски газ чакхйоахача завода плиташ вIаштIехьъяьхай. Малгобекана 20 эзар тонн мехкдаьтта конвертируеми сомах дохка бокъо яьккхай. Иштта аз текстильнии езачен промышленноста министраш болча ваха Назрановски «Электроинструмент» заводан триноташки фабрикан тIадисса декхар дIададиххара а царна и бахьан долаш хьа ца яйташ соцаяь. лаьтта оборудовани хьаяйтара а тIо даьд. Са вIаштIехьдаьннад бокъонаш телха а еш, балхара дIабаьха цхьацца нах юхаметтаоттабайта. Бойла диса дуккха бераш долча кхалнаха квартираш лийта, лаьтта хьакъоастадайта. Иштта кхыдола новкъостал де. ДIахо йодача хана а сайна могача тайлара харжархошта новкъостал де хьожаргва со. Нагахьа санна, оаша, харжархой са цIерагIа хьалйтача запроса хьанъехьа цхьаккха хIама даьдеце, халаш из са ши кулг дIа ца кхоачаш йисалга. Цунца са ала безам аз из теркал ца еш а цу хьакъехьа де дезар ца деш а ютаргълц, аьнна.

— Мувса, депутататашта «чукагдаьд», аьнна, хеташ ба цхьабола вах. Бехк ма баккхалахь, фу алапи нийду СССР халкъа депутаташа а СССР Лакхехьарча Совета членаша а?

— СССР Лакхехьарча Совета члена Москве сессешка дакъа лоацача хана хIара ден-бус луш дола пхийттапхийтта сом а тIехьа дIалаьохIача, бетта 650 сом лу. Бакъда, цIагIа цун керттерча балхара бетта юкъера доагIа алапи а тел. ХIаьта СССР халкъа депутата бетта 200 сом тел.

— ТIеххьара хаттар: хьай харжархошка фу аргдар Iа, Мувса?

— Аз царга аргдар хIанз санна сабар, денал долаш, барт-цхьоагIо нолаш хилалаш, провокацена кара ма гIолаш, вай хьаькъал долча бокххийча наха яхар делаш. Царга ладувгIаш шо хуле, цIаккха а харцахьарча наькъ тIа гIоргдац шо. ХIаьта со теш, гIалгIай автономи меттаоттаяра ди гаьна ца хилаpax.

Интервью йийцар

М. БАРАХОЕВ.

Москва — Грозный.

ХЬАЬША ЦIА

ВЫШЕГУРОВ МУХЬМАД.

АРГIА

Юртара арабаьлар
мурдаш...
Юртах чубеляар
замеш...
ХIаране
ши-ший да дувхар,
хIаране
ший метта
йоаккхаргья бийса.

* * *

ХIара га —
Вейнача сага малхдаьнна дог.
Хьунаш —
Хьалха кошмаш хинна
моттигаш.

Бе-бе я гаьнаш,
Дегаш санна,
Цар дикалга, цIеналга
Хьежжа хул гаьнаш.
Цхьаяраш лакха,
Шера
Уж хьаяьнна
Дегаш санна.
Цхьаяраш хоза, товш
Уж хьаяьнна
Дегаш санна,
Цхьаяраш
Мерза сом луш
Шоаш хьаяьннача дегаша
Мехкадаь беркат мо,
Цхьаяраш лохига —
кIотаргаш,
Питамеча дегайх
хьаяьннараш,
Цхьаяраш
КIарцхалех йизза
Шоаш хьаяьннача
Дегашка хьежжа.
Цхьаяраш
Дохьажах бизза
Сом болаш
Шоаш хьаяьннача дегай
Тийша болх санна...
Дегаш юха а дийнлу,
Царех хул гаьнаш.
Хьу—хьалха баьхача наьха
Дегай сурт.

* * *

Ма тара я
Вайнаьха йовхьаш
Вайнаьха лаьттан,
А, вайнаьха лаьтта
Тара да
Вайнаьха йовхьашта. —
Айламан кизга чу хьеж
Сийрда сигле.

ТЕЛЕВИДЕНИ

16 ИЮНЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Вай беш.
9.05 — Саг. Лаьтта. Всселени.
10.05 — Документальни фильма премьера.
10.15 — Исланде университета хора концерт.
10.35 — Литературни Иркутск.
11.10 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
11.40 — «Итале лхи ди» 1937—38 шш, репресси яьча итальянски дезалий ихелах.
12.25 — Коталон 45 шу дузаш. «Май бутт бар» яха художественни фильм.
14.15 — Спектр.
14.45 — Хьайбай дунен тIа.
15.45 — Политически диалогаш.
16.15 — «Предательница» яха художественни фильм. (Духхьашха, 1976 шера).
17.55 — «Лаьтта — вай юкъара цIа» яха фотоконкурс.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Мультфильм.
19.00 — ДIаоалий вай, дотгIийи!
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Счастливый случай» яха дезалий телевикторина.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Англе сборни — Голланде сборни. Италера трансляци.
1.00 — ТСН.
1.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Швеце сборни — Шотланде сборни.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.20 — «Жизнь прекрасна» яха субтитрашцара художественни фильм. (СССР-и Итали, 1980 ш.).
10.00 — Футбол. Дунен чемпионат. Австре сборни — Чехословаке сборни. 2-гIа тайм.
11.00 — Футбол. Дунен чемпионат. ФРГ сборни — Iарбий ВIашагIтехача Эмиратий сборни. 2-гIа тайм
12.00 — Музыкальни видеоканал.
14.00 — Прогресс. Информаци. Реклама.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Вайна магашаллии гIаролхой (нохчий меттала).
17.45 — «ИйслагIа вал» яха телефильм.
18.15 — «Дукхазза молодеш».
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразиле сборни — Коста-Рике сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Автоспорт. Дунен чемпионат. «Формула-1». Монте-Карлера передача.
21.45 — Коллаж.
21.50 — Пресс-клуб.
Бийсанара сеанс.
00.05 — «Гибель 31 отдела» яха художественни фильм 1-рей, 2-гIей сераш.

◆

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара [illegible]

Оалхазарий дунен тIа

ЧОВКАРЧ

[illegible]

Ираз дар

Беламе дувцар

Дунен да волаш санна истола тIа вагIача администратора дIатIавахар хIанз мара гале чура хьаваьккхав аргдоаца, веррига хьерчаваь граждании. Гостиница да бIаргашца вав волавелар из. [illegible] цхьа хIама дир. Бакъда, администратор из теркалвеш вацар.

Ший портфель бера бе еллар гражданина, юха а йистхила - велар, халла: «ы-ы», аьлар цо.

Хоза оаз-м яр из, бакъда, администратора дош хетанзар цох. Цуица-м цул хоза- [illegible]

— Хье къаьсттача номере аз Iовиллар лог доахар Iа? Моттигаш бронь яь я. Сога кхыметтел раскладушка а бац. Аз мича хьоргва хьо?

— Ы-ы-ы-, — хьахов гостинице, кхы хIама хьаала вIаштIехьа ца доалаш вуд командировке венар.

— Етт санна хIана Iех хьо? Меттаза во хьо? Мегад хIаьта, хур - хургда, хиннар [illegible]

— Дукха ха йоацдаш лорашка хиннав со. Ча санна могаш ва аьлар.

— Гой хьона, лорашка хиннав со. УнахцIена саг уж болча ахап. Цу тайпарча наха тхо долча моттиг яц.

— Хьай [illegible] аз [illegible] дех хьогара, [illegible] бийса мукъагIа яккхийта сога.

— Бийсая хар доллаши кхайкавеши вий хьо? ДIатIахьежача-м могаш волчоа дара вац хьо....

— Iай шийлача хи чу лувч со. Цамогаш хулаш а кхайкавеш а вац. НаьнъагIа [illegible]

Ираз дар

Дунен да воляш санна истола тӀа вагӀача администратора дӀатӀавахар хӀанз мара гале чура хьаваьккхав аргдоаца, верригa хьерчаваь гражданин. Гостиница да бӀаргашца ваа волавелар из. Волавала гӀортара хьисапе ихьа хӀама дир. Бакъда, администратор из теркалвеш вацар.

Шин портфель бера беллар гражданина, юха а йистхила велар, халла: «ы-ы», аьлар цо.

Хоза оаз-м яр из, бакъда, администратора дош хетанзар цох. Цунна-м цул хозагӀъяраша хезаяр.

— Ы-ы-ы, — дог деха аьлар гражданина.

— Дувцал, фу эш хьона? Номер еза? Іовюжа безам боагӀа? БоагӀий? — хьаьттар истола тӀа дала каьхаташ дӀа-юха дехкаш вагӀача администратора. Моттаргдар шоана уж разведка агенташа йита донесенеш я, аьнна.

— ЦӀагӀа дагӀа деза, тӀаккха шоашта а аттагӀа хургда, тхона а бала хургбац. Номераш яц!

— Ы-ы-ы... Аз-м духхьал цхьа бийса мара йоаккхаргьяцар, — хьеставала волавелар командировке вена миски.

— Духхьал цхьа бийса... Аз мичара яхьаргья хьона? Еррига номераш дӀалийца я.

— Со гаьнара. СибарегІара ва. Укхаза вовзаш-везаш саг вац са. Балха гӀулакха венавар со.

— Сога хаьттача Центральни Каракумашкара валара хьо. Аз аьннадий — номераш яц!

— Сона-м моллагӀа моттиг мегаргьяр.

Беламе дувцар

— Хье къаьсттача номере аз Іовиллар дог доахар Іа? Моттиг аш бронь яь я. Сога кхыметтел раскладушка а бац. Аз мича хьортва хьо?

— Ы-ы-ы-, — хьахоз гостинице, кхы хӀама хьаала вӀаштӀехьа ца доалаш, вуй командировке венар.

— Етт санна хӀана Іех хьо? Меттаза ва хьо? Мегад хӀаьта, хур — хургда, хиннар — гургда, бийса йоаккхийтаргья аз хьога. Са хилча сона бӀарга ма вайталахь, — юххера а мискинг теркал ву администратора.

— Вайтаргвац. Аз дош лу хьона!

— ТӀеххьара раскладушка дӀалу аз. Раьза вий хьо?

— ЧӀоагӀа ва.

— Раскладушка тӀа Іотӏабилла гӀайба-м бац.

— ХӀама дергдац. Портфель я сога.

— Коридоре оттабергба вай маьнги.

— Со духьала вац.

— Кора кӀал оттабергба, кхы моттиг яц.

— Со шек вац. Іема ва.

— Халахь, кизгаш доацеш да кор. Мух чӀоагӀа хьекх. Сона хац фу дергда цамогаш хуле хьо-м леткъа волалург ма вий. ХӀанз дуккхачар Іомадаь хӀама да из.

— Фу дувц Іа?! Аз дергдац из! Шелалах кхераш вац. Со СибарегІара ва.

— Сога сенах хоя хьа унахцІено мишта. Кхы лор а вац со.

— Дукха ха йоацаш лорашка хиннав со. Ча санна могаш ва аьлар.

— Гой хьона, лорашка хиннав со. УнахцІена саг уж болча ахац. Цу тайпарча наха тхо долча моттиг яц.

— Хьай даьллахьий, аз чӀоагӀа дех хьогара, цхьа бийса мукъагӀа яккхийта сога.

— Бийсан хар доллаши кхайкавеши вий хьо? ДӀатӀахьежача-м могаш волчоа хара вац хьо.

— Іай шийлача хи чу лувч со. Цамогаш хулаш а кхайкавеш а вац. НаькъагӀа кІаьдвеннав. Кхо бийса я аз наб ца ю. Укхаза хьанхаччалца багажин полка тӀа иллав. Билет дац, аьнна, цига дӀачувеллавар со проводникас.

— Кхайкабераш дӀахьулабе вухьаргвацар проводник. Ревизора сиха гучабаргбар уж.

— ХӀана хой хьона со тешаме саг волга, дукхахача тохкамех чакхваьннилга.

— Мегад, бийса йоаккхийтаргья вай хьога. Жалоба язъе дага ма дохалахь.

— Аз дув буъ...

— Хьада паспорт. Лаккхера хӀама ІотІаелхе, таз туалете латтилга ховш хилалахь.

— Баркал хьона, доккха баркал!

— Іуйрийна ялх сахьат даьлча сона бӀарга ма вайталахь, — тӀехьанхайкар из раскладушка кийца водача командировке венача мискинга, тӀаккха тӀатехар: «ХӀана хоя сона хьо латкъаргвоацилга».

Б. ГАНИЖЕВ.

Укх сурта тӀа юкъелаттар ва вай мехкахо Тангиев Іаддал-Мажит. Цхьан хана Мочкъий-Юрта ваьхав, хӀанз из вах городе Целинограде, хьинаре дакъа лоац города общественно - политически вахаре.

...ТӀом хьалехьа сельхозинституте деша ваьгІав А.-Хь. Тангиев. ТӀом болабелча денз из чакхбаллалца Карельски фронте стрелкови взвода командира помощник хиннав.

Цун накха сийрдабаьккхаб майра тӀом барах а дика къахьегарах а тийнача правительственни совгІаташа.

Цхьабакъда 1946 шера, дерригa цун къам санна, из а Казахстане вохийт, коменданта режимагІа ваха везача оттаву, массане а санна хало, бала ла безаш хул.

27 шера болх баьб цо Целиноградски юртбоалхама управление, тӀехьагІа РАПО. Цигара пенсе вахав. Наха сий деш, лоархІаш саг ва коммунист А.-Хь. Тангиев. Каст-каста выступленеш ю цо къахьегама коллективашка, кегирхошта, школьникашта хьалхашка.

Ю. КАЗАКОВА сурт.

21.00 — Бийса [illegible] шун, бераш!

21.15 — Автоспорт. Дунен чемпионат. «Формула-1». Монте-Карлера передача.

21.45 — Коллаж.

21.50 — Пресс-клуб. Бийсанара сеанс.

00.05 — «Гибель 31 отдела» яха художественни фильм. 1-рей, 2-гІей сереш.

17 ИЮНЬ

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.

8.15 — Ритмически гимнастика.

8.45 — «Спортлото» тираж.

9.00 — Іуррехьа.

10.00 — Даьхенна гІулакх деш.

11.00 — Іуйрийнара самукъадоаккха программа.

11.30 — Никъ берий клуб.

12.30 — Музыкальни киоск.

13.00 — «УнахцІено» яха медицински болхлой Дени хетаь программа.

14.15 — Мультфильм.

14.20 — «Удмурдски АССР» «Италмас» яхача Паччахьалкхен иллейи халхарей ансамбла концерт.

15.00 — «Знакомый незнакомец» С. Б. Станкевич СССР халкъа депутат.

15.45 — «Юрта сахьат» яха панорама.

17.00 — «Приключения Буратино» яха берашта дола фильм. 1-рей, 2-гІей сереш.

19.15 — «Венера бӀаьсти» яха йовзаш йолча симфонически

19.45 — «ТІом» яха И. Стан-музыка концерт (Австри ТВ). нюка цхьан цІерагІарча романах дола ялх сери йола художественни фильм. 1-ра сери. Премьера.

21.00 — Ха. ТСН.

21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кІиранден нравственни проповедь.

21.55 — П. И. Чайковски цІерагІарча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.

22.15 — «Санъердаме яр бийса» яха 60—70-ча шерашкарча литераторий новхалех дола художественно - публицистически фильм.

23.35 — Йовзаш йолча музыка кердадараш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.

8.20 — Футбол. Дунен чемпионат. Швеци сборни — Шотландие сборни. 2-гІа тайм.

8.20 — Молдаве музыкальни фольклора концерт.

10.00 — «Тайна далекого острова» яха мультфильм.

10.30 — «Дезал» яха телепрограмма.

11.30 — Никъ берий клуб (сурдоперевода).

12.30 — «Следствием установлено...» яха субтитраща хулдожественни фильм.

14.00 — «Возрождение». «Дом в Клину». П. И. Чайковский цІераца ювзаенна, Подмосковье моттигех.

14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.

17.05 — Документальни фильм.

17.20 — Кхоллама оагӀонаш. Профессор Д. Д. Мальсагов. (гІалгІай меттала).

18.00 — «Орамаш» (нохчий меттала). (Юкагойтар).

18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланде сборни — Египта сборни.

21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!

21.15 — «Здравствуй, милый». ДӀалокх М. Суворова.

21.40 — Коллаж.

21.45 — Индийски кино дукха безачарна. Киноконцерт.

22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бельге сборни — Уругвай сборни.

Оалхазарий дунен тІа

ЧОВКАРЧ

Ткъамаш деттаиш,
деттош цІогІарч,
бІенаш деш йоахк
беша човкарч.
БІаьстан юхь я,
лоа да дашаш.
Йиӏиг ягӀа
абат дешаш.
Араьхож из:
беша — човкарч, —
гаьнаш къоарзъяь,
хьекхаш цІогІарч.
БІаьсти кьнкай,
хот йиІига.
Боккха кхаъ хул
Цун дегилга —
бІаргаяйча
Іаьржа човкарч,
Іаьржа човкарч —
сийрда цІогІарч.

Човка (я) — грач.

ЛАСТИНГ

Гучадаьннад лай кІалхера
бІаьстинг.
Лай тІа дагІа къоарза-кера
ластинг.
БаьцовгІай ги дуаш дагІа
ластинг.
БІаьстан юхь. Хоза да чІоагІа
бІаьстинг.
Лоа даша кІаьд—Іи хьалъуха
истинг...
Хьо са мехка маьрша аха,
ластинг!

Ластинг (да) — дрозд пестрый.

ГОТАХЬАЗИЛГ

Готахьазилг, готахьазилг,
гота аха, готахьазилг,
мекха баха, готахьазилг,
ялат дІада, готахьазилг!
Хена Іийне еркъалеаьнна
улларгва со,
хьога, хьазилг, хоза хеташ,
хьежаргва со.
Гота аха, готахьазилг,
сона хьалхара.
Иллеш доахаргда аз дІаьха
хьона хьалхара.

Готахьазилг (да) — трясогузка.

АЛКХАШКАШ

Алкхашкаш
яьхкай кхашка.
Алкхашкаш
ягІа коашка.
Дошо я цар
бедаргаш.
Дото я цар
къамаргаш.
КІаьнкинг, Іа цІанг

догІа царна!
Йиӏиг, Іа кІалг
тесса царна!
БІаьсти яхьаш
яьхкай уж.
«БІаьсти», — яхаш,
ягІа уж.

Алкхашк (я) — скворец.

ЧКЪОРД

Йиавр — сийна форд.
ГІа теха хьандарг.
Тувж сигала чкъорд,
лекхаш ший чІондарг.
Зовне я цун оаз,
геза мерз санна, —
бІаьстан дегаріоз,
хозал хоз сона.
Айлу оалхазарг,
ийжа хьалдода,
Баьца хІара зІирг
маьлха зІилг мо да.

(Чкъорд (да) — жаворонок.

ТУШОЛКОТАМ

Тушолкотам, тушолкотам,
котам-тотам, тотам-котам.

Сийна бай ба, хьажал,
гув тІа-м.
Араьннай кхаш тІа гота.

Йоассеннай бежа гІота,
цу чу таьлме йижай котам.

Котам-тотам, тотам-котам,
тушолкотам, тушолкотам.

Тушолкотам (я) — удод.

МЕЦХИЛГ

Шелденнад хьо, мецхилг?
Мецденнад хьо, мецхилг?
Іоха са гІалан коа
Гой хьона, хьажкІий доа!
Мецхала хьажкІаш я,
Мецхала моцал яц.
Іоха са коа, мецхилг,
хьона аз вас ергьяц.
Хургда хьо са хьаьша, —
диза, дІайха, маьрша!

Мецхилг (да) — стриж.

БЕКАРГ

Бекарг-бетта йоагІа бекарг.
Вай хьунашка даим екарг!
Вай юрташка даим яхарг!
Бекарг-екарг-бекар яхарг.
Бекарг-бетта йоагІа бекарг.
Вай дегашка даим екарг!
Вай иллешка даим яхарг!
Бекарг-екарг-бекарг яхарг.

Бекарг (я) — кукушка.

АЦІИГА БИЦІИГ.

САЛОІАЧА ДЕНОШКА

В. И. Ленина цІерагІа майда. 19.30. Городерча эстрадни оркестра концерт. Комсомольски беш (№ 1 йолча СШ юхе). 19.00. СССР-а МВД духовой оркестра концерт.

СалаІара йола городской цетр «С. М. Кирова цІерагІа парк». 7.00. «УнахцІено» яха клуб. 8.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 9.00 Барзкъаш дахен теген Іомабу курсаш. 11.00. Бераша диллача суртий выставка «Дуне тІара машар». 20.00. Хроникально-документальни фильмай демонстраци.

Кинотеатр «Машиностроитель». 9.00. Книжкаш дезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш хувцар.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген Іомабу курсаш. 8.30. Машинкаца ювзаш хІамаш е Іомабу курсаш. 12.00. «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 15.00. «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00. Халкъа драматически театр. 17.00. Берий гитаристий кружок. 17.00. Нохч-ГІалгІай филармоне симфонически оркестра концерт. 18.00. Балетни студи.

Н. К. Крупске цІерагІа ДК. 10.00. Технически творчества кружок. 11.00. «Тхо халха а дувл, иллеш а оал», яха утренник. 14.00. Барзкъаш дахен теген Іомабу курсаш. 15.00. «Оаха дег тІара даькъала ду шо!» яха сайре. 18.00. «УнахцІено» яха клуб.

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 9.00. «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00. «Кожаный мяч» яха спортклуб. 12.00. Игротека.

Химикий ДК. 17.30. «В городском саду» яха духовой оркестра концерт.

Просвещене болхлой цІа. 11.00. Книжкаш дезарий клуб. Твардовскех лаьца дош. (80 шу дузаш). 12.00. «Математика хьехархочунна гІонна» яха книжки выставке обзор - беседа. 16.00. Хьехархой - ветераний объединени. «Песня далекая и близкая» тематически сайре.

СДЮШОР гороно стадион. НГІАССР-а футболах йолча клубий яхьаш. 17.00. «Даймохк» — «Луч».

Шахматехи шашкаехи ловзаш йола республикански клуб. 10.00. Кандидатски балл яккхарах шахматех ловзаш йола соревнованеш.

КІИРАНДИ,
17 ИЮНЬ

В. И. Ленина цІерагІа майда. 19.00. Пролетбата цІерагІа ДК духовой оркестра концерт.

Комсомольски беш (№ 1 йолча СШ юхе). Нохч-ГІалгІай филармоне симфонически оркестра концерт.

СалаІара йола городской центр. «С. М. Кирова цІерагІа парк». Медицински болхлой Денна хетадаь цІей. 7.00. 7.00. «УнахцІено» яха клуб. 8.00. «Энтузиаст» яха футбольни клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш, берий городок. 9.00. Барзкъаш дахен теген Іомабу курсаш. 11.00. Акция «Милосердие». 20.00. Хроникально - документальни фильмай демонстраци.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.00. Барзкъаш дахен теген Іомабу курсаш. 8.30. Машинкаца ювзаш хІамаш е Іомабу курсаш. 8.30. «Росинка» яха халхарий ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00. «Улыбка» яха халкъа халхарий ансамбль. 11.00. «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 11.00. «ЦІагІара медсестра» яха курсаш. 11.00. «В мире сказок и приключений» яха киноклуб. 12.00. Бельнин дискон халхараш ду школа.

Спорт

ФУТБОЛ

«ВОЛГАРЬ» — «ТЕРЕК»

Самарлийнахьа аргІанара матч хилар футбола ловзаш СССР чемпионата (центральни зона). Астрахане вай «Терек» вІашагІкхийтар моттигерча «Волгараца».

Матч чакхъяьллар счет 1:1 йоалаш. Фусам дай коа наІарашка бургац чутехар грозненски полузащитник Казберов Ярослав вар.

Р. БАКАЛАЕВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктоххама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12. промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84. 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22 89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22 84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01: агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей ерен. шоаттей деношка

СФ02170.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92.

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1953.

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дена ★ ШИНАРА, 19 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 72 (7886). ★ Мах 3 кеп.

СОЮЗНИИ АВТОНОМНИИ РЕСПУБЛИКАЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕН IАЬДАЛА ЛАКХЕХЬАРЧА ОРГАНАШКА

Хьамсара халкъа депутаташ!

СССР Лаккхехьарча Совета [illegible] хьалхадаьккхад кхоачашде дезача мохк [illegible] мала- [illegible] хьатта- [illegible] ерригаа халкъа [illegible] таханена [illegible] вай [illegible] мехара бехкто- лам [illegible].

Тахан вай дlадаьхха де- заш да паччахьалкхен историе чуьх эттара! низарагlа дар [illegible] дац аьнна. доза. вlа- [illegible] хlаьта долле. [illegible] мехка а хьашташ [illegible] да деш. цуи вахара [illegible] кхерам а хиина дlаотта тарлуш бола [illegible] — цхьаьшка [illegible] [illegible] Хlаьта а цу [illegible] — вайна мас- санена а хьашт дола гIу- лакхаш чаккдахара алхха цаl мара боаца никъ. Из ца хуле юхатохалургдац совет- ски общества экономически, социальни правови лоаттам, цуи паччахьалкхел хlалак хилга.

Цхьана мара, айхха цхьа- на гIулакхаш леладеш мара боакьхалургбац вайга толам. Дукха къамаш дахача вай мехка прогресс екъа йиш йо- лаш яц. Из. кхетадеш ма- дарра. цхьатарра, духхьал цхьан командагlа гlа боа- хаш даха деза яхилга дац, цо цхьанна а тайпара зе дац советски социалистически республикай сув-ренитета.

Цудукъа, ерригача респуб- ликашта, ерригача автоном- нии территориальнии обра- зованешта хьалхара викалаш долча оаха. СССР халкъа депутаташа. тlахьех шо вай хилалахь диканна а цар духьа а цхьана конструктивни бал- ха низаш вlашагlтохара.

Тахан эггара хьалхагlа чlоагlъянза яргьяц кердаяьк- кхача вай федераце — су- веренни социалистически паччахьалкхений Союз хьалъ- яра елла лард. Цу тайпара лард а хинна дlаотта еза цхьана низаш оарцагlа а даь- ха, идеяши товараши пар- гlатта леларгдола, дика вlаш- тlехььалккха союзни резерв- ни система — хlара совет- ски республика хьаштий теш- наме гадоахаш йола финан- сови, къахьегама ресурсай механизм а йолаш йола ер- ригсоюзни рынок а.

Мехка экономика интегра- ци хьахьокхаши дегlайоалас- ши йола ерригсоюзни рынок вlашагlйоллараx хьахургба хlанзарча юкъагlа къамаш- та юкъерча юкьмоттига ний- сагlа долча хьалашка ССР Союза договорни лардаш чlоагlъяра бола керда аьт- тув. Цу гlулакха вайга хlанз- ле а йолаш я укх тlеххьар- ча хана СССР Лакхехьарча

Совето тlанийчача законех хьахулаш йола тоъал чlоагlа правови база. цул совгlа, укхаза а советски федераце ерригa субъекташ цхьана ло- хача хана кораде тарлуш а, шеко йоацаш. корадергдолаш а да дешаш къоастадара эца керда наькъаш а керда фа- рмашташ а.

СССР Лакхехьарча Сове- то тlахьех шо ерригсоюзни рынок хьаяра, вай федераци кердаяkkхара, керда союзни договор кийчдара законода- тельни принципаш вlаш- тlехььяхар духьа шоай ни- заш айхха вlашагlтохара. Цу гlулакха пайда эца йиш йолаш я союзни органаша, тха комитеташи комиссе- шеи, СССР халкъа депута- таша lоаяьча законотворчест- ва ерригa опыт.

Цхьана къахьегаран гlула- кхаш цхьана чакхдахаран тlахьех оаха ерригача союз- ния автономнии республикай Лакхехьара Советаш, цар ко- митеташи комиссеши кийча я бокkхагlбола экономисташ, политологаш, социологаш, юристаш цу балха юкъеоза, хlаранена хетачунга, хlара конструктивни идеяга ладув- гlа. уж юпца, хьатlаэца.

Хьадувла хlаьта, е нйша а, е lехаваь а, е халахетар даь а цхьанкха хургвоацаш цхьана къахьегара бола вай лоlам дlахьокх вай!

Цу тlахьехамца кхайк тхо шута, хlаьта шуга гlолла — вай Даймехка хьашташ деза долаш мел барашка а. Тхо дог тийша да, цхьана. вlаши хьал а лоацаш, идеяши опы- ти дlа-хьа а эцаш, цхьаь хилча цхьаннега а бохьалург- боаца из хала никъ вай то- ламе дlахьоргбодлах.

СССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ.

СССР Лакхехьарча Со- вета кхоалагlча сессе тlанийцад 1990 шера 14 июне.

РЫНОК МЕГАРГЬЯ,

ХАЛКЪА ЭШАЧА ТОВАРИЙ МАЬХАШ ЛАКХ ЦА ДОЙ

[illegible]

гражданий хьаштий цар йоакхо ергхиларга, рыночни маьхаш лакхдарах дола дош къоастадаь даьннарг па лар- хlара цар тешам-лургхилар- га догдоах. Республика реги- оний башхалонаш теркал. [illegible] концепци кийче а деррнгача халкъо юпа а еа. Цун керттера раздел я, тхона хетачох, вlашагlйоах- ка проблемаш законаца вlа- шагlъювзар: маьхаш, вахара бола кхоачам, потребитель- ски корзинка, алапе, доходий индексаци.

Кепатеха аралха йоагlа [illegible]

цхьатаррарча бокъонегlа, корта а болаш диалог хила- ра, кризиса юкъера хьадов- лара наькъаш цхьана лаха- ра.

ФНПР СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ, 1990 ШЕРА, 30 МАЙ.

РЕДАКЦЕГАРА: Тха де- ла новкъостий, газет деша- раш! Вай беррнгача мехка, ерригача общественна дага- йоахкача проблемашта шо юстара даьнна lергдиц мотт тхона. Российски Федераце [illegible]

Тахан болх бе йолалу Российски партконференци

ХАНО ДIАДЕХ

Тахан ший болх дlаболабу Российски партийни кон- ференце. Цига дувцаргда Российски коммунистически парти вlашагlйоллара дош. Хьюнар долаш хургйий-хьогl из, унахцlена низаш шийна чуоза могаргдий - тем цул- на? КПСС-е перестройка еча хьинаре дакъа лоацаргдий- хьогl цо? Цу хаттарашта жоп далар дийхар тха коррес- пондента КПСС Назрановски райкома секретарагара Тум- гоев Мухьмадагара.

— Дукха ха йоацаш Гl. Ахриева цlерагlча «Электро- инструмент» заводе волаш цхьан болхлочо хаьттар со- га: «КПСС хlанз массехк партена екъалургья е яц? Хlанз новкъостах «новкъост» аргда аз е гражданин аргда, со-м кхетац укх гlулакхах?»

Бегаш барий цо баьраш? Хила а мег. Цхьабакъда, шийна чухь цхьа хlама къув- лилга хьагойташ дар цо дий- цар. Хlаьта сога хаьттача Российски коммунистически парти хила йоагlаш а я, боккъалдар аьлча, хьахинна яьннар морг а я. Парти-м общественно -политически организаци мара яцар яхаш цхьаболчар дувце а, вай ди- ка кхетаду, хlанз партена чухь эттa хьал ерригача об- ществана lаткъаш долга.

Цудухьа дий а хац, кlез- зига шек воаккха уйлаш кхест керта чу: хlанз. тахан- кхоана КПСС XXVIII съезд хул яхача хана е эшарийн- теш Российски партконфе- ренци? Хlана аьлча, КПСС ЦК Платформаи КПСС Ус- тавеи проектий керттера до- кументаш дийца а тlанийца а далалехьа, аьнна, хеташ да аз яхар.

КПСС мугlарашка латта беррнга нах хьанийцача, Рос- сега кхоача дакъа аханел доккхагlа да. Хала хеташ хlача да (сона цхьаннена хийтта а lац) дукхача руз- къах хьалийза йола Росси тахан цунна дизза доал де йиш йоацаш йолга. Цу хьа- къехьа къаьгга масал да вай республика. Хlана аьлча, хьа мел доаккхача мехкдаьттах бlарчча хьанийцача хайра хlа- ма хьахецац республика хьашташ кхоачаш дара. Цхьаьнха цхьан хlамах а аргдар аз: дукkхача хана денз хьадоагlаш да lалаьмате дукха вайнах республикал арахьа балхаш де дlаухилга. Царех ца оалаш хlама дисa- цар, «шабашникаш», «би- чаш», «дlаьхача сомашта» тlехьабаьнараш. Хlаьта гаь- нара болх дукхагlа безаш ахац нах кхычахьа, шоай дезал а буташ ахча даккха. Уж цига ух вайцига хьаде хlама доацандаь. Хlаьта хьа- дечох а, дезал кхаббал хlа- ма хьа ца теландаь. Цудухьа вайна эш дукхха балха мот- тигаш. Хьаде хlама шортта ма дий лерттlа уйла а яь гlулакх вlаштlехьдаьккхача.

Хlаьта дукхха партеш хи- ла тарлуш дола хьал эттад вайна хlанз. Нагахьа санна из ишта хуле, таханара вай балха система миштай? Тар- лургйий-хьогl из цу хьала- ца? Из бакъдар аьлча, чlоаг- гlа уйла е езаш хlама да. Цаl-м хов сона, тахан, тхо райкома болхлой, юххьанцар- ча парторганизацена хетачун дукхагlа терко е езаш долга. Из хано ше дlадехаш хlама да., Массане а кхетаде дезаш да, лакхе латтача партийни аппарато сиха. уйла ца еш решенеш тlанийяь ханаш дlа- яьннилга.

Хьалхагlа вlалла шеко йоацаш хийттача гlулакхашта тахан сел чlоагlа терко е езача хlана кхьачад вай? Цу хьакъехьа масал доаладе хьожаргва со, айса сай хат- тара жоп а луш. Хьаэцаргья вай, Гl. Ахриева цlерагlара «Электроинструмент» яхача завола партийни организаци. Массехк шу хьалхагlа дикка чlоагlа, моллагlа хlама ка- рагlдоала партийни организа- ци яр из. Хlаьта тахан? Та- хан духхьал цlи хилар мара хlама диссадац цох. Цул совгlа, дукха коммунисташ парте мугlарашкара дlабувл. Застойни оалача шерашка цох йокхха «ЧП» ергьяр. Тlаккха хlанз? Хlанз. оаха кхеталечох, нах ца тешача баьннаб партех. Цар юхь- духхьал хьайоах; оаша лерт- тlа, нийса никъ хьалаха, тlаккха тхо шоана тlехьа доврга. Со цецвоаккхаш лар КПСС ЦК Платформа проект аз ешача хана «ком- мунистически» яха дош цу тlара цхьаннахьара кора па дар. Из мишта кхетаде де- за? Общество дегlаяра дер- рига истори нравственни оагlонга диллача саг цlенагlа хила гlертарца, социальни нийсхо бахьан къовсам лоат- табарца, саг массе оагlора- хьа дегlавара тlакхуваш хи- ларца белггала да. Тlаккха сенах эхь хеташ да вай та- хан? Дукха ха йоацаш аз юха а бийшар «Государство и революция» яха Ленина болх. Бокъонца кхийтар со тlаккха социализм вай хар- цахьа хьалъеш хинналгах. Во формаши методаши хин- най вай хержараш. Уж дlа- яха езалгах вай дика кхет. Бакъда. дlаяха сих-м лац.

Хьаэцаргда вай цхьаькха масал. Тlеххьарча хана пар- тийни болхлошта алапеш дикка лакхдаьд. Цу гlулакха нах раьза боацаш моттигаш а хиннай. Сога , хаьттача, из ишта хургдацар КПСС ЦК-с цу хьакъехьа решени ше тlаэцалехьа юххьанцарча партийни организацешка из дош дувца дlаденнадаларе. Царна дикагlа ховргдар, аьн- на, хет шоай партийни кул- галхошта мел алапи тlатоха мегаргда, моттигерча аппара- тий структураш мишта хила еза. Хlаьта хlанз халкъа хьалхашка бехказа дувла де- зача эттад гlулакх.

Ишта хьал да вай глас- ностага диллача а. Ший ва- хар гласность йоацаш тар- деш яц общество тахан. Хlаьта мехка перестройка йолаеннача лхе шера «Прав- да» газета тlа кепатехача КПСС ЦК февральски мар- товски шин Пленума мате- риалаш мара йовза таро хи- лаизар коммунистий. Из мишта кхетаде деза?

Цхьан дешаца аьлча, хал- къа хьалхашка парте лоар- хlам лакхбе безилга цхьак- кха шеко йолаш дац. Из декхар да тахан вайна хьал- хашка латтар.

Дlаяздаьр А.-Г. УГУРЧИЕВ.

ЦОХ ТИЙША Я МЕХКА КХЕЛ

Вахаре цхьацца хувцамаш хулача хана сихагlа дlайо- даш санна хет ха. Ишта я таханарча ден оамал. Бlар- гаша зувш дукха эргалонаш хул перестройко набарах бьаьккхача вай мехка. Ала [illegible]

ца гучадалаш. аьнна. Цу ха- на дукхагlа сона дагаиха уй- лаш ишта яр. Цкъа-дале, пар- те аппарат шерлургья, шоз- лагl-дале алсамдаргла из лелаяра дlахецаш дола руз- къа ... [illegible]

латта декхараш, ше хlара дийнахьа хlаца дац, аьнна, тlанйю керда программаш кхоачашъе. Долче, РСФСР социальни а экономически а даькъе дегlаяра гlулакх [illegible] Российски Федераци [illegible]

РЫНОК МЕГАРГЬЯ,

ХАЛКЪА ЭШАЧА ТОВАРИЙ МАЬХАШ ЛАКХ ЦА ДОЙ

РСФСР шоай мукъагIарча профсоюзий Федераце Совесте (ФНПР) къахьегама коллективай профсоюзни организацешкара. РСФСР бе-беча регионашкарей халкъа боахама доакъошкарей ухача хоамаша тешал ду, овлангара экономически реформа янза, вай вахар тоадара ца хилча яргйоацача рыночни отношенешка довлар сихданза даргдоацилга цар кхетадеш хилара. Цу цхьан ханна цар тIа дувц, законодательни акташца чIоагIъяьча, Iилман ларда тIа оттаяьча бIарччача программа хьисапе а йоацаш, кIезиг-дукха компенсаци ергйолаш беррига мехка розничнн маьхаш лакхделаьрхIача нийсъеш йолча рыночни экономикага довлара Союзни правительства оттаяьча концепцена шоаш саготдеши раьза боацаши хиларах. Концепце тIа, мадарра аьлча, теркалъяьяц унахцIеню лораяр, образовани, культура санна йола вахаре хиланза яргйоаца сфераш теркал ца еш йитай концепце тIа, кхетаеш яц рынка хьалашка уж кхоачашъяра механизм. Правительственни документ халкъага дIахьер бахьан долаш обществе мегаргдоаца хIамаш геттара чIоагIа даьржад, кхачав продукташтей саготагIа эшаш долча товараштей чIоагIа оарцагIдаьннад адам. Тикашкара дIайдаь кхоачадаьд вешта а кIеззига мара цига доацаш хинна товараш.

Кхоана доагIача денах тIехь-тIехьа кIезигагIа теша баьннаб нах. Дукхача хоамашка цар увттаду правительства хьакхайкадаьча гIулаххех шоаш ца тешарах, экономически реформа чакхйоаккхача хана нийслургдолча вIаштIехьдоацача хIамашта хьалхарча бехктокхама, товараштей ахчанней, юкъебеннача кегара шоаш юстара хургхиларах дола дош.

ФНПР Совета Президиум раьза хила йиш йолаш яц. регионийн дукхача доакъойн къахьегама коллективаша центрагара тIа-тIа дукхагIа дIадехараш бокъо йоацаш лаьрхIача Союзни правительства позицена. ХIаьта уж саготагIа дола деррига дешаш мича а миштта а къестадергда, нагахьа санна пентро долла хIама, хьалхагIа а санна, шиъ мукъагIа дахийта хилча?

Россе дукххача регионий профсоюзни организацей лоIами дагарзари дIа а хьокхаш, ФНПР Совета Президиумо дIакхайкаду: рынкага довларах йола СССР Правительства концепце юххьанцара вариант Российски Профцентро хьаллацац: ца эшаш лоархI оаха рыночни экономикага довлача хьалашка правительстваи профсоюзашей дакъа а лоацаш, экономически механизми социальни Iалашона чакхдоаха гIулакхаши дувцар духьа лаим хургдола герга истол вIаштIехьдоаккхилга.

Российски профцентро ший догдоахийла РСФСР суверенитетаца, дизза доал кара а долаш йолча российски республикански органий полномочешца ювз, шоай сограждании хьаштий цар йоакхо ерсхиларга, рыночни маьхаш лакхдарах дола дош [illegible] даьнарг [illegible] хIара цар тешам [illegible] доглоа. Республика [illegible] еш, рынкага довлара йола российски концепци кийчъе а дерригача халкъо ювца а еза. Цун керттера раздел я, тхона хетачох, вIашагIйоахка проблемаш законаца вIашагIъювзар: маьхаш, вахара бола кхоачам, потребительски корзинка, алапе, доходий индексаци.

Кепатеха араяха йоагIа маьхий реформацеи компенсацешцеи ювзаенна йола массе оагIув теркалъеш, доходаш бе-бе йолаш болча, вай мехка бе-беча регионашна бахача наьха группашкеи моттигашкеи хьежжа оттаяь расчеташ. ТIаккха мара тарлургдац наьха деррига а мадарра бIаргаго а шоай хоржам бе а. РСФСР халкъа депутатий съездага кхайкхо, укх тайпара предложени а луш: из дош, экономически реформах лаьца яьча дискуссей хьагулбаь чулоацам а санна, РСФСР халкъа депутатий шоллагIча съезде дувца, оттаде а, референдумах долча закона проект кийчъелга республика Лакхехьарча Советаи правительстванеи тIадилла.

Тхо тIехьа да профсоюзийн правительстваи цхьанацхьатаррарча бокъонегIа, корта а болаш диалог хилара, кризиса юкъера хьадолларл наькъаш цхьана лахара.

ФНПР СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ.

30 МАЙ.

РЕДАКЦЕГАРА: Тха деза новкъостий, газет дешараш! Вай берригача мехка, ерригача обществана дагайоахкача проблемашта шо юстара даьнна Iергдац мотт тхона. Российски Федераце шоай мукъагIара Профсоюзаш хоадамболлаш духьала яьннай керттерча даькъе продукташ, промышленни товараш, бытовой гIулакхаш дез а деш, рыночни маьхашка довлара йолча Союзни правительства концепцена. Нагахьа санна официальни статистико яхачох, Советски Союзе бахача нахах кхоалагIа дакъа къе дахе, тIаккха, маьхаш лакхдаьчул тIехьагIа фу хургда?

Лоацца аьлча, деза новкъостий газет дешараш, тха дехар да шуга ФНПР Совета Президиумо яь заявлени ювцача юкъе хьнаре дакъа лацар. Шоашта хетар тIадолаш яздаь письмош «Сердало» газета редакце цIерагIа дахкийта.

ЦОХ ТИЙША Я НЕХКА КХЕЛ

Вахаре цхьацца хувцамаш хулача хана сихагIа дIайолаш санна хет ха. Иштта я таханарча ден оамал. БIаргаша зуьш дукха эргалонаш [illegible] перестройкo [illegible] йиш яц массайола реформаш хеттача тайпара сиха чакхйоал, аьнна, кIезига яц общества болар юхакъувла новкъарленаш, кхоачамбоацараш, гIалаташ. Дале а, хьалхашкара никъ гуш хиларо айду наьха хьинар. Тахан халонаш ла кийча ба нах кхоанара ди гIозагIа хургда, аьнна, тешаш хилча.

Къабстта хала да хIанзарча хьалашка партена. Перестройка дIайолаяьр, цун эггара дезагIдола дукъ шийна тIайийцар из я. Цудухьа, цхьа кIеззига а бахьан иккхача цунна етталу хIамаш, бехкаш цох доах. Аз яхац из футтаройпа деш да, хIаьта а кий а яьккха чугIерталга а нийса хетац сона. Цудухьа лех коммунисташа шоай сий айдергдола наькъаш.

Царех цаI — Российски коммунистически парти хьаяр.

Юххьанца, из дош дувца мара ца доладаьча хана, кхы Iаяха теркам тIабахийтабацар цунна аз а Малгобекски бурув деттара балхий управлене коллективе болх беча са новкъосташа а. Оалаш да-кх, доккхачун маIан тIехьагIа мара бокъон [illegible] на гучадалат, аьнна. Цу хана дукхагIа [illegible] лаш иштта яр. Цхьа-дале, парте аппарат [illegible] [illegible] кIезига [illegible] кратн кхы а [illegible] хьаръяргья. Цу бахьанаша юхатеттар со РКП эшаш я яхаш дувцача къамаьлех.

Дале а, Россена суверенитет эшаш хиларах дог тийша вар со. Хьажал, мел йIаьхий я вай лаьттан ченаш, мел бернате да вай кхаши хьунаши, мел низ болаш да хиш, мел сийлахь-йоккха я культураI Цхьабакъда, цу гавзех бизза пайда эпац Россе сигалеи кIал вIашагIхийттача дукххача къамаша. Йоассалуш йоагIа юрташ, ирлу экологически хьал, талмастта къестаду наьха упахцIено лораяра дешаш. Дега бохам беш дола айпаш да уж. Республикай Союза букътIехк йола Росси тIехьашка яьннай социальни а экономически а даькъе. Из-м дика гуш да вай республикага хьежача а.

Малав нийсдалийтача кхоачамбоацараштa бехке? Нагахьа санна парти вай общества кулгалду, лостам тела низ бале — из я-кх... Иштта аргда дош кIоарга ца довзачо. Россе ший коммунистически парти а ЦК а хиннаяц. ХIаьта правительствана мегадац шийна хьалхашка [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] хьажагIа [illegible] [illegible] хьаргахIа [illegible] гараш. [illegible] хинна [illegible] йола Российски Федераци тIехьажсаш я.

Цу деррига тешаваь со РКП эшаш хиларах. Аз яхац цун аппарат йоккха хила еза е деррига доал цунга дIадала деза. Бакъда, тахан эттача хьалашка Россе ший Компарти йоацаш дIахо наькъ бе йиш йолаш яц.

Массехк шу хьалха тхоай управлене партийни организаце мутIарашка оаха хьахийцавар къона специалист Р. Дукха ха йоацаш ший лоIамагIа партера дIаваьннав из. Р. дика, инициативни, аьнача дош долаш вIаьнагIа. ТIаккха миштта кхетаде беза цо баькха гIа? Сона хетачох, тхона, цун новкъосташта, мегадац парти перестройка ергйола низ хиларах из тешаве. Цу тайпара масалаш дукхагIа хулаш доагIа.

РКП хургъя е хургъяц яха дош къоастадергда Российски партконференци йолча хана.

М. ГАНДАЛОЕВ,
буровой начальник.

Сенга хьеж?

Урус-Мартановски районе сухалбац ялат чуэца техника кийчъяра

Укх шера 8416 гектара тIара кIа, мукх чуэца безаш ба Урус-Мартановски района къахьегамхой. Цу гIулакха мишта кийчо ю хьежар тхо укх деношка.

56 комбайн я района боахамашка. Царех хIаране чуэца дезаргда 160 гектар гурахьа дIадийна ялат, нагахьа санна цхьанне дийнахьа 12 гектар хьокхаш хуле, деррига ялат 13 дийнахьа чуда йиш хургья.

Масала, «Гехинский» совхозе 13 комбайн я. Кийча хилийтара царна дIатIаоттае эш 14 аккумуляторни батарея, бархI генератор, жаткаш тIа пхиъ шнек. Цул совгIа, ши комбайн да воацаш а хIанз а.

Шийттанех ши комбайн болх бе механизатораш боацаш латт «Солнечный» совхозе а. Цул совгIа, капитальни ремонт е езаш хинна царех цхьа агрегат кулг ца тохаш латт хIанз а. Тоаяь яле а, итт аккумулятор, ши генератор, йиъ аккумуляторни батарея, жатка цхьа шнек дIатIа ца оттайича кийча яц вуьйцола комбайнаш.

«Урус - Мартановский» совхозе кхо комбайн я. Царех цаI тоаянза я. Капитальни ремонт е езаш я цун двигатель. Боахама кулгалхошта йицъелча санна латт из. Цу тIа болх бергбар малав хоьш вац. Вокх шин комбайна эш тIехкарий кхо комплект, ча ловсаш йолча агрегатий подшипникаш, йиъ аккумулятор.

Кхы а вогIа да гIулакхаш «Труд» яхача совхозе. Укхазарча кхаь комбайна кулг техадац.

КIи-марса балхаш дIадоладара дикагIа кийчо яьй Мичурина цIерагIча совхозе. Аккумуляторни ши батарея дIатIаоттайича укхазара йиъэ комбайн кхай тIа араяла кийча я. Царех хIара агрегата доал деш шишша механизатор ва.

«Горец» яхача совхозе тоаянза ши комбайн я. Царех цхьанне тIа двигатель бац. Тоаяь яле а, вокх агрегаташта эш укх тайпара оатхалаш: аккумуляторни бархI батарея, ши генератор кхыдараш.

«Красноармейский» совхозе ворхI аккумуляторни батарея дIатIаоттайича кIи-марса балхаш дIадоладе кийча я ерriга комбайнаш. Царна доал деш Такиев ИбрахIимеи Гебаев Iарбеи кулгалду арендни бригадаш я.

— Аккумулятораш ма эшша йолаш я тхога. Июнь бетта тIеххьарча деношка мара дIадоладац тха районе кIи-марса балхаш. Из ха хьатIакхачалехьа аккумулятораш комбайнаш тIа дIатIаувттайича, лочкъае мег[illegible] ХIана аьлча, «Жигули», кхыча маркех йолча легковой автомобилашта мегаш я уж. ХIаьта автомагазинашка эца наггахьа мара нийслуш а яц. Цудухьа лораю оаха уж иштта, — яхаш дувц Гебаева.

Цу тайпара сурт да «Солнечный» совхозе а.

Цхьабакъда, бIарчча хьайицача, ялат чуэцара лергтIа кийчо яьяц. Урус-Мартановски районе, хIама даьдац наьха балхацара моральни а, материальни а безам совбаккхара. Царна соцкультбыта хьалаш вIаштIехьдахара, чуийцар; ца талхийташ хьатташка дIаоттадара, лорадара. Совхозе ялат хьатIаэцара кийчъяьяц хьатташ. Регулировка янза да цхьадола таразаш и. кх. дIа. Ялат чуэца кийчо яра де дезаш кхы а дукха хIамаш да районе.

М. ХАМАТХАНОВ.

16 июне парте обкоме вIашагIкхетар хилар Нохч-ГIалгIай областной партийни организацегара Российски партийни конференце болхача делегаташца. Цига дакъа лаьцар партконференце а

Делегаташ дIабахар

КПСС XXVIII съезде а хьийхача, «Октябрьнефть» НГДУ оператора А. С. Колпиковас, Наурски района Ленина цIерагIча колхоза вокхагIволча жа Iуно А. А. Хадумова.

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома шоллагIча секретара П. Н. Громова чакхдаьккхача цу вIашагIкхетаре гулбенначар дийцар общество эргайоаккхача процессе деррига унахцIена низаш кхотаде, дезаш хиларах, Россе а мехка а коммунистий барт-цхьоагIо лорае езаш хиларах.

Москве болхачар бахха тIехь аьттув балар дош ловца баьнихар П. Н. Громова.

Цу дийнахье парте XXVIII съезда делегаташ а партконференце хьийхараш а самолетаца Москве дIабахар.

НГIАССР халкъа депутаташ харжара цхьаццайолча хоржамий округашка гIолла 1990 шера 10 июне цIаькха даьча хоржамех хьахиннарий хьакъехьа участкови хоржамий комиссеша оттадаьча протоколашка а хьежа, окружной хоржамий комиссеша хоам бу:

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРА ЙОЛЧА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕШКА

№ 38 йолча Войковски хоржамий округе гIолла депутаталла хоржача кандидата А. А. Афонина тIехьа кхаж тессаб 64 саго (3 проц.), духьала — 1776 саго (84 проц.); депутаталла хоржача кандидата К. Ш. Арсемиковна тIехьа кхаж тессаб 726 саго (34,4 проц.), духьала — 1114 саго (52,6 проц.); депутаталла хоржача кандидата Л. С. Борисенкона тIехьа кхаж тессаб 12 саго (0,6 проц.), духьала — 1828 саго (86,4 проц.); депутаталла хоржача кандидата Х.-М.Х. Дениевна тIехьа кхаж тессаб 13 саго (0,6 проц.), духьала — 1827 саго (86,4 проц.); депутаталла харжа оттаваьча кандидата И. А. Кузнецовна тIехьа кхаж тессаб 227 саго (10,7 проц.), духьала — 1613 саго (76,3 проц.); депутаталла хоржача кандидата К. С. Солтахановна тIехьа кхаж тессаб 169 саго (7,9 проц.), духьала — 1671 саго (79,1 проц.); депутаталла харжа оттаваьча кандидата Б. Б. Хациевна тIехьа кхаж тессаб 487 саго (23 проц.), духьала — 1353 саго (64 проц.); депутаталла харжа оттаваьча кандидата М. Н. Эдиговна тIехьа кхаж тессаб 130 саго (6,2 проц.), духьала — 1710 саго (80,8 проц.). Харцахьа лаьрхIад 273 бюллетень. Нах дукхагIа тIехьа хиннача шин кандидатурана — К. Ш. Арсемиковней, Б. Б. Хациевней — цIаькха хоржамаш дергда округе гIолла.

№ 48 йолча Катаямовски хоржамий округе гIолла депутаталла хоржача кандидата М. А. Ацаевна тIехьа кхаж тессаб 54 саго (2 проц.) духьала — 2132 саго (81,5 проц.); депутаталла хоржача кандидата Р. У. Гойтемировна тIехьа кхаж тессаб 19 саго (0,7 проц.), духьала — 2167 саго (82,8 проц.); депутаталла хоржача кандидата С. Ш. Генердукаевна тIехьа кхаж тессаб 9 саго (0,3 проц.), духьала — 2177 саго (83,2 проц.); депутаталла хоржача кандидата А. Ф. Идиговна тIехьа кхаж тессаб 226 саго (8,6 проц.), духьала — 1960 саго (74,9 проц.); депутаталла хоржача кандидата М. Д. Магомадовна тIехьа кхаж тессаб 685 саго (26 проц.), духьала — 1501 саго (57,5 проц.); депутаталла хоржача кандидата М. Г. Садулаевна тIехьа кхаж тессаб 437 саго (16,7 проц.), духьала — 1769 саго (66,8 проц.); депутаталла хоржача кандидата Н. У. Энгиноевна тIехьа кхаж тессаб 748 саго (28,6 проц.), духьала — 1438 саго (54,9 проц.). Харцахьа лаьрхIад 432 бюллетень. Нах дукхагIа тIехьа хиннача шин кандидатурана — М. Д. Магомадовней, Н. Н. Энгиноевней цIаькха хоржамаш дергда округе гIолла.

№ 53 йолча Горьковски хоржамий округе гIолла списокашта юкъебихьа хиннача харжархоех кхаж тоссача дакъа лаьцараш ахаиел кIезигагIа хинна хиларца дувзаденна хоржамаш ца хиннарга лаьрхIад. Хоржамаш цIаькха дергда округе гIолла.

№ 132 йолча Карабулакски хоржамий округе гIолла депутаталла хоржача кандидата Б. М. Ведзижевна тIехьа кхаж тессаб 2049 саго (53,1 проц.), духьала 1448 саго (37,5 проц.); депутаталла хоржача кандидата Н. А. Дьяковна тIехьа кхаж тессаб 34 саго (0,9 проц.), духьала — 3463 саго (89,7 проц.), депутаталла хоржача кандидата А. И. Подколзина тIехьа кхаж тессаб 1404 саго (36,4 проц.), духьала — 2048 саго (54,2 проц.). Харцахьа [illegible] 360 бюллетень. Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутаталла хоржаб Ведзижев Магомарил Батыр 1948 шера ваьв, КПСС член [illegible] цIерагIча [illegible] дантель, [illegible]. Карабулак [illegible] хаьш ва.

№ 146 йолча Заречески хоржамий округе гIолла кхы тIа а проверка ергйолаш я хоржамий итогашта. Проверка яь яьнначул тIехьагIа цу округе гIолла даьча хоржамий итогаш [illegible] 2-ча саго тIа.

КИЙЧЛУШ БА

Хьалха дӀадахача шеран нийсдича 1989 шера къаьстта дика къахьийгар Ассиновски консервни завода коллективо. ТӀеххоачашъйир цу шера продукци арахецара а из махкаллъиккхара а лаьрхӀа йола план. Заданел совгӀа арахийцар консервай 436 эзар условни банка, ахчаца нийсдича планал совгӀа 365 сома мах бола продукци кийчйир.

Къахьегама овсарле лакхъярца завода болхлоша продукташ арахецара гӀуллакх 12,5 процент айдаьд. Дега тоам беш да консервщикаша доахз толамаш. Соахка цар баьча балха итташ йича, ши миллион совгӀа сома пайда кхаьчар заводага. Из лаьрхӀачул 165 эзар сом дукхагӀа дар. Пиззача хозрасчетен самофинансированен хьал! къахьегаш йолча завода кулгалхоша шоай керттера декхар лерхI. продукци потребителашта дӀанхахьийтара лаьрхӀа дола декхараш дизза ккхачашдар.

Эшшача боарамe биъдал леттаеш хилча, завода геттара боккха пайда бергбар паччахьалкхенна. Соахка Сунженски районерча боахамаш бехкагӀа консервни заводана дӀа ца луш йисар 90 процент нарсаш, 28 процент баьццара горошек, ийсса ахаш помидораш, тӀамгӀаш, [illegible]

Бийзал ца таьар бахьан долаш дӀадахача ахки тхо-а а [illegible] республикал [illegible] [illegible] Дика гӀо дир царна вай республикерча комсаш лелаеча боахамаша а.

— Шийтайпарча, кислотни оалаш долча догӀаша йокъаяь дӀаьлхар дика дегӀайоагӀаш лаьтта нарсаш, помидораш, из бахьан долаш «Ассинский» совхоза кхоачащдаьзар шоаш тхона денна дош, — аьлар дӀахо директора заместитела Хашагульгов Мукcaс. — Плана тӀехьа ца дисар духьа, арахеца езача продукце ассортимент хувца йийзар тха.

Карарча, шийтталагӀча пятилетка тӀеххьарча шера шоай декхарех лоархӀаберггхиларах дог тийна ба заводa болхлой. Цун тешал да, завода кулгалхоша шоай ханнахьа бийдал лоаттаьра Ставропольски краерча а Къулбаседа - ХӀирий республикерча а боахамашца чӀоагӀдаь договораш хилар.

— Укх деношка дӀайолаенна завода къахьегамхошта эггара бехктонхамегӀа йола ха. Шин бетта ремонт еш лаьттай тха завод, — аьлар тха хаттара жоп луш, завода директора Бакашев Шахида. — Керда йилла гӀишлонхой кооператив я тха заводе. Цунна итт гӀишлонхо чувоагӀа, председатель а волаш. Доаццача хана дика къахьегарца белгалбьиннаб гӀишлонхой. ДӀадахача шерашка кхьачахьара хьанхувла безаш хулар тха ремонтни балхаш ду гӀишлонхой, болх эсала барал совгӀа, тхоай кооператорашта телачул шоаза дукхагӀа мах тела безаш а хулар.

Сезон, вай хӀалха ма кх[illegible] [illegible] ца цхьа эзар ах эзар сагӀ. Тахан сиха болх дӀахьош я завода ши цех. Соминй цехе къахьегаш веаткъен итт болхло ва. Цига хьандаргий сок кийчъеш ба укх деношка. Цеха начальника Маашев Мовлахде а смени мастераша Гишкаевен Сайдулаевен дика тешал деш бийцар, шоай хьинар ца кходеш къахьегаш бела цехера болхлой Тушаева Тамара, Ахмадова Зара, Дересова Сайра, шитта кхыбараш.

ХӀаьта консервни цехе чакхйоаккхаш я баьц цара горох. Из заводана цахаддаш латтар декхар дӀатӀайийцад Ачхой-Мартановски районерча «Овощевод», «Урожайный», «Новосельский», «Бамутский» яхача совхозаша. Планага диллача кхо миллион кховзткъеи итт эзар условни банка горошек арахеца еза сезонах. Цеха начальника Байдуевс укхаза болх бу дийлагӀа шу да, дика дӀаIемав из цу лакха гонзал езача, атта боаццача балхага. Массьнахьа бӀарг лохкаш, фийла хила пеза укх балха тӀа — дувц цо. Беррига болх механизированни ба заводе. Горох еша елла чакхъийча, нарсаш, помидораш, набуц ешайолла еза цехерча болхлой, укхаза тӀехдика къахьегаш хьайоагӀа бацкаш Iолача машина оператор Мадагова Роза. Къоначарна шийгара хьонхам гойташ, вшачунна гӀо деш хьинаре къахьегарца, лакха толамаш дахарца белгальиннa я Джамулаива Iайна а. Цо заводе болх бу ткъа шоллагӀа шу да.

Л. БЕКОВА.

Мерза продукци

Бахача наха къаьстта чӀоагӀа хоатташ я укх тӀеххьарча шерашка Грозненски кондитерски фабрика болхлоша арахеца тайп-тайпара продукци. Из вай республике меттел мехкарча дукхача регионашка дӀакхоачаши ийдарxоша дика дӀаэцаш я. Шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара шоай еррига тарonаш оарцагӀъяьхай цар. Цуига хьежжа да цар производственни хьонхамаш а. ДӀабахача пхе бетта паччахьалкхен планагIa лаьрхӀачул совгIa фабрика коллективо арахийцай 232 эзар сома мах тоари продукци, цу дайкъе заданел тIex хьаьнй 22 тонн кондитерски изделеш. Паччахьалкхен планагӀа лаьрхӀачул тIex арахийцад 253 эзар сом мах бола халкъа эша товараш. Ший потребителашта продукци лоаттаьра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цар.

Ше-шерIa хьахиндалац уж производственни хьонхамаш. Цун керттердар да кондитераша шоай хьинар кхо ца деш болх бар, царна юкъера яхьи цар къахьегами предприяте кулгалхоша кхетамца вӀаштIехьбаьккхар. Долче, цар биззa пайла ийбу балха ханахи производственни моцностехи, денгаpа денга дикагӀа хулийт шоай къахьегама толамаш. Цулуха цхьаккха бутт дӀобахийтаи цар вовзанел дикка тIex шербет, арахис, дрожжаш, прис, тайп-тайпара конфеташ арахецаш.

Ца деррига беркат [illegible] хьа[illegible] дрожжировщикаш Дубаева Халимат, Табаева Сацита. Овсаре къахьегарал совгIa шоаш хьаеш йола продукци цхьаккха тайпа лакха гӀалат доацаш дикен тIекхинен мара хийцийтац цар. Шитта къахьега Iомабу цар шоашта ул-лун болх беш бола кондитераш а. Цхьаккха смена дӀа-лхрийтац цар шоай норма [illegible]

ХЬИНАРЕГIА КЪАХЬЕГА

1990 Ш. ЯНВАРЕ — МАЕ РЕСПУБЛИКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕГIАЯР

Промышленность

1990 шера январе — мае халкъа эша товараш хьадаьд 301,0 миллион сома мах-ха (розничн махех, корта бохо малараш а тIехьа), вешта аьлча соахка цу юкъагIa даьрашца нийсдича 32 миллион сома, е 11,7 процент дукхагIa; царех 39 миллион сома мах-ха дараш рынкаца боаццача потребителашта, промышленносте чакхдахийта, кхыча гIулакхашта дахьийтад.

Халкъа эша товараш малагIаш а мел а хьадаьд хьаьнкх укх даннеша (розничн махех, млн. сомаш):

	1990 ш. январе—мае		
	бокъонца хьадаьд	План кхоачашъяра процент	1989 ш. январе—мае даьрашца процент. нийсдича
Халкъа эша товараш цу дайкъе:	300,0	101,6	111,7
Кхачан продукташ	86,6	102,3	106,7
Корта бохо малараш	85,4	102,8	123,3
Продовольственни доаца товараш	129,0	100,3	108,4
царех яйтача промышленноста товараш	58,6	100,7	100,7

Кхачан промышленноста предприятеша дӀабахача пхе бетта 6,7 проц. дукхагIa хьаьнй кхачан продукташ дӀадахача шера цу юкъа яьрел. Цхьабакъда, продукце цхьадола тайпаш кIезигагIa хьадаьд.

Кхачан продукце цхьаццадола тайпаш хьадар:

	1990 ш. январь—мае бокъонца хьадаьд	План кхоачашъяра процент	1989 ш. январь—май, 1990 ш. январь—май процентаца нийсдича
Геарий даьтта — эзараш тоннаш	2,8	136,8	136,3
Кондитерски хIамаш — эзараш тоннаш	4,9	110,1	108,0
Макаронни хIамаш — эзараш тоннаш	2,8	102,4	100,1
Мах-кха маьхка-булочни хIамаши — эзараш тоннаш	46,8	101,6	100,0
Консерваш — млн. условни банкаш	65,0	109,5	99,1
цу дайкъе сомех даьха хиш	45,7	101,9	95,5
Корта бохош доаца малараш — эзараш дал	515,0	104,3	90,2
Минеральни хий — млн. ах литраш	8,4	83,8	85,7
Къаракъи ликера-къаракъа хIамаши — эзараш дал	277,0	102,6	153,0
Комсий чхьагIар — эзараш дал	684,0	98,7	89,8

Кхачан доаца товараш (яйта промышленность йоацаш) соахка цу юкъа даьрашца нийсдича 15,8 проц. дукхагIa хиннад. ХIаьта уж хьадара оттаь хинна плановни заданеш 99,9 проц. кхоачашъяьй.

Культурно-бытовойи боахамеи гIулакхашта лоархIа товараш арахецара планех леархIаьяьц заводаш: Грозненски «Нефтехимзапчасть», «Пищемаш», цементни, «Стройиндустрия» яха производственни объединени. «Терек» яха ЧНПМЛО.

Йигача промышленностерча предприятеех оттаьйча заданел эггара дукхагIa тIехьайнсай ший потребителашта 1,8 млн. сома мах-ха товараш денхарийла яха Назрановски трикотажни фабрика.

Цхьаццадола кхачан доаца товараш хьадара оттаь хинна заданеш кхоачашъяр укх тайпара да:

	1990 ш. январе—мае бокъонца хьадаьд	План кхоачашъяра процент	1989 ш. январь—май, 1990 ш. январь—май процентаца нийсдича

Хьайбай боахам

Кхашкен фермашкен къахьегараша дӀайийнача юртбоахама культурашта Iуналду, доакъар кийчду, хьалха хьадоала баьцадаараш чуэц, доахан ахкан даьгIенашка дажа дӀанхувл.

1990 шера 5 июне кхаччалца республике цкъара хьонкхаш хьескхай ткъо эзар гектар совгIa дӀайийна хишек эрий тIаьннеп баьцаш. Бокъонца арендни подряда тIа дӀатIадовланза долча боахамаша кийчъяьй 11 эзар тонн йол, 19,1 эзар тонн сенаж, 17,7 эзар тонн силос, 1,1 эзар тонн искусственно-обезвоженни доакъар. Цхьаь условни бежана лаьрхIача цунах хул 0,8 центнер доакъарий единицаш.

ДӀадахача Iаица нийсдича дулха лаьрхIа доаде дӀачуденнад 18 процент дукхагIa доахан. ХIаьта доахангара йоаккха шура 10 процент кIезигъеннай. Шура кIезигагIa яккхара бахьан да шура луча доахана продуктивность лохъялар.

Республика общественни секторе яьккха хьайбай продукци:

	1990 ш. январь — май	План кхоачашъяра процент	1990 ш. январь—майца 1989 ш. январь—май процентаца нийсдича
Дулха лаьрхIа доаде дӀачудепна доахани коатIара оалхазараши (дулх эзача)	8,7	—	110
Шура	40,9	—	87
Фуаш — миллионаш	31,0	—	125
Паччахьалкхен ресурсашкара дайкхад:	6,2	94,7	100,6
дулх (I-ча категоре субпродукташ а йолаш)	2,3	89,8	91,4
марший хьисапера хIамаш цIенача шурех яьккха продукци	30,3	96,7	86,2
хьаьна пахчаш — тоннаш	597	95,2	75,3
бежана даьтта — тоннаш	210	92,5	85,7

ДӀадахача шера январе — мае яьккхачунца нийсдича яьккха шура юкъера лаьрхIача 104 килограмм кIезигъеннай (11 проц.). ХIаьта Ачхой-Мартановски, Назрановски, Урус-Мартановски, Шалински районий боахамашка шура луча доахана продуктивность 200 килограмм совгIa лохъеннай.

Закупкай план кхоачашъяра хьачуденна дулхи шурех: эзараш тоннаш

	1990 ш. январь — май	1990 ш. Iахшера план кхоачашъяра процент	1990 ш. январь—май 1989 ш. январь—майца нийсдича — проценташ
Доахани коатIара оалхазараши (дийна долаш эзача)	14,0	78	115
Шура	34,5	64	85

Договорни декхараш кхоачашдарца лаьрхIа колхозаша, совхозаша, паччахьалкхен кхыча боахамаша дӀачуденнад 11,8 эзар тонн доахани коатIара оалхазараши, 33,9 эзар тонн шура. Доахани коатIара оалхазараш, шитта шура а дӀателара хьалхарча ах шера план кхоачаш ца еш, хьалхагIa а санна, тIехьадусарех да Гудермесски, Малгобекски, Назрановски, Наурски, Ножай-Юртовски, Шатойски, Сунженски, Урус-Мартановски районий боахамаш.

Республика районашка дулхи шурех дахарех паччахьалкхенна дӀателарех дайкъе хинна хувцамаш:

	1990 ш. январь — май 1989 ш. январь — майца нийсдича проценташца			
	Хьадаьннкар		Кийчдаьр	
	дулх	шура	мехкаш тIехьа веденнаюкъе хьаьрах	шура
Ачхой-Мартановски	126	74	111	73
Веденски	2,1-зза	76	103	63
Грозненски	158	94	135	91
[illegible]	43	81	37	73

ХЬЕХАРХО

— [illegible]

Хиннар

ХIанз-м фу хала да, деззa тайпа тIадуаха а дза а да, хIаьта школа а юкхе я. Сона [illegible]

(...) Сунженски райцнерча [illegible] ший бехьерIа консервни заводо да дIа на луш Иисар 80 процент нарсаш, 20 процент баццарш горошек, нийсса ахаш помидорш, гIамгIаш, боцаш.

Бийдел ца таьар бахьан долуш, дIадахача аьхка тхо ай снабженцаш республикал арахьа командировкагIа ахийта бийлар тха. эшаш бола сом а баьцалаараш а лохаш, — дуьц завода кулгалхоша. [illegible]

[illegible] предприятеш. Лоацачá хона дика къахье-гарца белгалбаьнниб гIиш-лонхой. ДIадахача шерашка ихьмахьара хьакхувла безаш хулар тха ремонтни балхаш ду гIишлонхой, болх есала барал совгIа, тхоай кооперабаралш тела чул шозза дукхагIа мах тела безаш а хулар.

Сезон, вай хьалха ма ал-лара, 29 мае дIайолаенна. Кхаь сменах болх беш хург-[illegible] Iахан сиха болх дIахьош я

йолла еза цехерча болх-лой, укхаза тIехдика къахьегаш хьайоагIа банкаш юлача машина оператор Магомадова Роза. Къоначарна шийгара хьокхам гойташ, эшачунна гIо деш хьинаре къахьегарца, лакха толамаш дахарца белгалъяьнна я Джамулаева Iайна а. Цо заводе болх бу ткъаь шеллагIа шу да.

Л. БЕКОВА.

ніастIехьбаккхар. Долче, цар бизза пайда ийбу балха ханахи производственни мощностехи. деигара денга дикагIа хулийт шоай къахьегама толамаш. Цудухьа цхьаккха бутт дIабахийтац цар заданел дикка тIех шербет, арахис, дрожжаш, ирис, тайп-тайпара конфеташ ара ца хецаш.

Из деррига беркат хьакхоллараш цах ба. Царех ба дрожжировщицаш Дубаева Халимат, Таблева Сацита. Овсаре къахьегарал совгIа шоаш хьеш йола продукци цхьаккха тайпа дикка гIалат лоацаш дикен тIехникен мара хилчйтац цар. Ишттa къахьега Iомабу цар шоашта уллув болх беш бола кондитераш а. Цхьаккха смена дIаяхийтац цар шоай норма 110 процентал чухьнахьа кхоачашъяь.

Ше кароалыша болх чIоагIа безачарех я ирис тедаш йола (резчица) Тавбулатова Фатима. Продукци кийчъяра технологи даим нийса лелаю цо. Цудухьа брак йолаш цо продукци чаккхъяйийта цхьа моттиг нийсъеннаяц. Резчица йолаш къахьегаш йоллашехьа массеха смежни говзал карaерзаяьй цо.

Цхьа шу дIадодац кондитерски фабрике итташ къона болхлой ца кийчбеш. ХIанз цига производственни практика чакхйоаккхаш ба Грознерча № 3 йолча школа дешархой. Асхабалиев Анвари Бекаев Хаджимурати. Безабеннаб царна шоаш беш бола болх. Кондитераш хила безам болаш ба уж.

СУРТАШ ТIА; 1. дрожировщикаш Х. Дубаеваи С. Габаеваи; 2. резчица Ф. Тавбулатова.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ХЬЕХАРХО

Хиннар

— ЦIаккха деша а ма дешалаш, нийсача новкъа а ма довлалаш, нах-м хург даьра дацар шох, — аьле, ле волалора тхога тха хьехархо Къарше.

Къарше тха школе эггара къьнагIа вола хьехархо вар, (кховзткъанел тIехвальнавар из цу хана) шийн урок ца Iомаеш тхоах сег школе веча чIоагIа Iоткъам хулар цунна. Классе хьачувоаллаше, журнал хьа а ийце, хетта волалора:—хIа-хIа, тахан вайна фунаьхк даь ди да, хIаьта таханарча денна вай дувца дезар да «Мишта хила веза лерттIа сагэ яхар, цул совгIа, вайна бовза беза хьанаьхк даьри манаьхк даьри.

ЦIаккха а хьехархочун дог раьза а долаш урок дIайодацар тха. ГIоргийн, нагахьа санна классе дукхагIбараш деша безам болаш ца хилча, цул совгIа, Къаршечун урок ховш а езаш а кхо-аькъ сег мара ерригача классе а ца хилча.

Цкъа цхьа пьеса яр оаха Iомаеш. Массанена а цхьацца дакъа делар Iомаде, хIаранена фу де деза а мишта ловзае эза а хьахьийхар. ХIаьта из урок хила езача дийнахьа дукхагIбараш школе хьа ца боагIаш бисар. Из бахьан долаш доккза туржа! оттадир Къаршечо школе хьабаьхкача дешархошта, бакъда, ше а дог даьттIа вала минот яханзар. Классе хьачуваьлча ахенал совгIа бараш боацилга хайча, Къаршечун бос дIабахар, кхы из а е вож а доацаш цIоргIа хьекха волавелар:

— Айа! Шох маца хургдар нах, деша-м сег ма везий, цу тайпара вар шоана юкъе ва а вац а хург а вац! Оашоша ер дешар сона дешаш дале, пурам дац шоана школе хьаяха! Аьа! Даьра хоц сона-м, цкъа-м эхь хета а мегаргда!..

Къаршечо цIоргIа детташе, дIаяхар цу дийнахьа ерригa урок. Цхьабакъда, цIаргIа а Iийна школе даьхкача бераштa тIаэттар кхы а доккхагIа туржа! дар. Бахача а баьлча а ца буташ, сийна цIи хьалъяьккхар Къаршечо цаоех.

Шоана ма моттaлда тха класс массехана иштта во яр, аьнна. Яцар. Цул тIехьагIа доладелар тхо кIезигдукха деша. КIеззига дикагIа деша тхо даьлча, Къарше а чIоагIа дика вар тхоца, бакъда, тхона бIаргхилер кхераш цхьаннега а тхо тоалуш доагIа ала хьацар. Бакъда, урок яла ше воагIача хана безамегIа хулар из тхоца. ДIаьха хилaнзар тха цу тайпара дага тоам беш дола ираз. ХIана аьлча, шийн за дIаяхарга хьежжа, ленсе ваха вийзар тха хьамсарча хьехархочунна. ХIаьта, тхога хIама хьа ца хойте а, дика могаш вацар из. Дале а школера болх битацар, Къаршечо.

Цхьан дийнахьа дика кийч а венна, хьачуваьлар Къарше. Тхо хьалгIайттар. Тхога «Iоховша» а аьнна, шорттига шийн гIенда тIа Iохайр Къарше, корта чу а белла. Иштта вагIаш дикка ха а яьккха, юххера а корта хьалъайбир, тIаккха шорттига, тхона хьахазар кхераш санна, хаьттар — «Тахан хьана Iомаяьй урокIа. ВIалла дага а доацаш, классе мел вагIачо кулгаш урагIа дахийтар.

Шийна гур гIа да мотташ цIаькха а аьлар Къаршечо: — «Урок Iомаьчо хьалъайдел». Юха а ерригача классо кулгаш урагIа дахийтар.

Шийн бIаргех даьнна хий тхона ца гойта дагахьа сиха корта чубеллар Къаршечо. Цхьа ха яьннача гIолла, корта хьал а айбаь, аьлар: — ХIа-хIа, са хьамсара бийргаш, тахан цхьаннега а хоаттаргдац аз, хIана аьлча, ер урок тIеххьара хьех аз шоана, цудухьа са безам ба шоана вахарех-леларех дувца.

Оахоша фу эргда ца ховш дагIар тхо, бакъдар аьлча, Къаршечоа раьза а доацар. ЛаьрххIа тхоайла вIаши дага а даьнна, цунна тоам бе дагахьа, кхыйола урокаш Iома а ца ёш, духьал цун урок Iомаяь даьхкадар тхо, хIаьта хIанз цо дувцар.

— Бераш, — аьлар Къаршечо, — тахан цхьаннега а урок хоаттаргьяц аз шуга. Шо дукха дахарга, чIоагIа хала да сона шуцара къаста, дале а къаста дезаш да вай. Цудухьа са шуга цхьа дехар да — дешалаш, ца деше — дехке доврга шо. ТIехьагIа, ха дIаяхача, дийша далар оаха, яхаргда оаша. Шун ханера со волча хена, тIадувха а доацаш, даа а доацаш, хала хе яр. БIоржамеш тIа а йийхе, укх вай юртара ваьле гIаш БуротIа водар со деша.

ХIанз-м фу хала да, дезза тайпа тIадувха а дэа а да, хIаьта школа а юхxe я. Сона чIоагIа хозахет тахан шо массавар а урок Iомаяь вена. Шоана ма моттaлда, шо сона гоама а долаш е ца дезаш, аз шоашка барт бийттаб, аьнна. Оаша дийшача сайна дика хетандаь, массехана а лийннэа со шуга, хIаьта шох цхьаккха сай дезалкочул башха хийттавац сона. Тахан, вай къастача дийнахьа, сона ловра, оаша массане а сайна дош далар, хIанзчул тIехьагIа дика дешаргда, аьнна. Оаша ца деше — са юхь Iаьржъергья.

Иштта тхона хьехар а даь дIавахар тха эггара хьамсарагIа хинна хьехархо — Къарше. Цу хана денз геттара а белгалъяьлар тха класс, цу гIулакхо школе мел вар цец а ваьккхар. ХIаьта Къарше каст-каста воагIар тхо долча, оаха дика деш аьлча, чIоагIа гIад а водар. Цхьайолча хана-м тхоца урокаш а вагIар, хьана мишта деш хьожаш. Цкъа иштта из тхоца урокаш вагIаш районера [redacted] баьхкар тхо долча, уж класса хьачубаьлча кхераялар тхона хьехаш хинна къона хьехархо. Хьакимаш а цецбаьннача латтар классе вагIа воккха саг бIаргеавайча. Царех цхьабараш Къарше хинна дешархой бар, шоашта хьийха хьехархо вейза а вайза, белакъежаш латтар уж. ХIаьта тха хьехархо-м ше фу эргда а ца ховш, цкъа хьакимашкахьа хьожаш, тIаккха КъаршегахьА хьожаш, фу хургда-хьогI, аьлча санна йистхила а ца могаш латтар. Белакъежа хьакимаш ше зийча, кIеззига са меттaдера цун.

Къаршега дехар-дехар хьаьттачул тIехьагIа, хьехархочо луча урокаш хаттараш де болабелар хьакимаш Из хестае волавелар Къарше. Ше воккхача сага хестаеш эхь хеташ цIий а енна латтар Мовлатхан. Кхы ца тоеш бехказа а баьнна, дIабахар районера баьхкараш.

Урокаш чаккхъяьнначул тIехьагIа а дукха ха йоаккхар Къаршечо тхоца вагIаш, цхьацца-шишша дувцаш. Школера дешархой меттел, хьехархой а тIехь чIоагIа хьагар тхоах, Къаршечо тхоца Iимерза а сакъердаме а къамаьл деш.

ХIанз а тхоах саг шийх кхийттача: — ХIа-хIа, са бийрг, фу хьал да, фу деш ва, миштaд дешар? — ца хоатташ тIехвалац тха къаьна Къарше.

И. УГУРЧИЕВ.

НГIАССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРА ЙОЛЧА ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕШКА

№ 146 йолча Зареченски хоржамий округе гIолла НГIАССР халкъа депутаташ хоржаш, 1990 шера 10 июне цIаьхха даьча хоржамех хьахиннарий хьакъехьа участкови хоржамий комиссеша оттадаьча протоколашка а хьежа, окружной хоржамий комиссе ховм бу:

депутаталла харжа оттаваьча кандидата С. А. Бекмурзаевна тIехьа кхаж тессаб 523 саго (27,9 проц.), духьала — 1299 саго (69,2 проц.); депутаталла хоржача кандидата С.-Э. М. Магомадовна тIехьа кхаж тессаб 290 саго (15,5 проц.), духьала—1532 саго (82,6 проц.); депутаталла хоржача кандидата С.-А. А.-Х. Сангариевна тIехьа кхаж тессаб 436 саго (23,1 проц.), духьала — 1386 саго (75 проц.); депутаталла хоржача кандидата А. Д. Яндаровна тIехьа кхаж тессаб 544 саго (29 проц.), духьала — 1278 саго (69,1 проц.). Нийса доацаш лаьрхIад 55 бюллетень.

ДукхагIболча харжархоша тIехьа кхаж тессача шин кандидатурана — С. К. Бекмурзаевнен, А. Д. Яндаровнен — цIаьхха хоржамаш дергда округе гIолла.

[illegible] хIамаш — эзараш дал	277,0	102,6	153,0
Кочсий чхьагIар — эзараш дал	684,0	98,7	89,8

Кхачан доаца товараш (яйга промышленность йоалаш) соахка цу юкъа даьрашца нийсдича 15,8 проц. дукхагIа хиннад. ХIаьта уж хьадарга оттаь хинна планови заданеш 99,9 проц. кхоачашъяьй.

Культурно-бытовойи боахамеи гIулакхашта лоархIа товараш арахецара планех доархIаьяц заводаш: Грозненски «Нефтехимзапчать», «Пищемаш», цементни, «Стройиндустрия» яха производственни объединени. «Терек» яха ЧИПМДО.

Яйгача промышленностерча предприятеш оттаьча заданел эггара дукхагIа тIехьайнсай шийн потребителашта 1,8 млн. сома маьха товараш декхарийла яха Назрановски трикотажни фабрика.

Цхьаццадола кхачан доаца товараш хьадара оттаь хинна заданеш кхоачашъяр укх тайпара да:

	1990 ш. январе—мае болх хьадийна	План кхоачашдаран процент	1990 ш. январь—май, 1989 ш. январаца—майца процентаца нийсйина
Мебель (розничии маьхех) — млн. сомаш	11,9	91,3	97,4
Каьхата-беловой товараш (розничии маьхех) — эзараш сомаш	362	93,5	5,7-зза
Бытовой химе товараш (розничии маьхех) — млн. сомаш	4,3	64,7	118,7
Культурно-бытовойи боахамеи гIулакхашта лаьрхIа пластмассах яь хIамаш — млн. сомаш	2,0	67,3	107,0
Чухьнахьа а тIехьнахьа а дувхаду пазата барзкъаш — миллионаш	3,5	73,0	70,4
Пазаташ — эзараш параш	180,0	111,1	96,3
Тийга хIамаш НСО — млн. сомаш	3,9	100,3	110,3
Кога гIирс — эзараш параш	982,0	96,9	96,6

ДIадахача шера цу юкъагIа хьаьяьрашца нийсйича промышленносте хьаяь хIамаш 0,1 процент кIезигъеннай январе — мае.

Продукци дIаялара тIайийца хинна договорни декхараш 98,0 процента кхоачашдаьд, уж кхоачашделга Iалашдаьдац 26,4 процент йолча предприятеша. Цар потребителашка дIаккхачийтаяц 15,2 млн. сома маьха продукци (1989 шера январе — мае дIа ца луш йиса продукци 13,1 млн. сома маьха я).

Продукци дIаялара тIайийца хинна договорни декхараш кхоачашдар, продукце объем (балхаш, гIулакхаш) лакхъялара темпаш республика промышленность бIарчча хьайийцача укх тайпара я:

	Договорни декхараш кхоачашдар			
	План кхоачашдаран процент	ДIа ца луш йиса продукци млн. сомаш	Договорни декхараш кхоачаш ца дина предприятеш доалгIа — процентаца	Продукце объем лакхъялара темп — процентаца
Республика бIарчча хьайийцача	98,0	15,2	26,4	99,9
Союзни доалера промышленность	98,6	8,3	29,4	99,1
Республика доалера промышленность	96,3	7,0	25,3	102,6
цу даькъе:				
НГIАССР Министрий Советага доал дола промышленность	98,0	0,6	44,4	108,2

1989 шерарча цу юкъагIа хьаьяьчунца нийсйича хьаяь промышленни продукци кIезигъеннай Заводской районе — 2,3 процент, Старопромысловски районе — 4,1 процент, МагIалбика районе — 6,0, Сунженски — 0,7, Шелковской — 11, Грозненски — 2,7 процент.

Договорни декхараш кхоачашдара боарам лоха ба Назрановски (96,3 проц.), Шалински (94,3 проц.), Наурски (94,6 проц.), Сунженски (86,3 проц.), Ножай-Юртовски (94,6 проц.) районашка.

Продукце цхьадола тайпаш предприятеша тIайийца хиннача планел кIезигагIа хьадаьд. Фенол хьадара план кхоачашъяьй 98,8 процент, полиэтилен — 83,3 процент, АПК-ана лаьрхIа технологически оборудовани — 75, херх хьекха чаккхъяьнихача хьун материалаш — 91,3, цIеной гIовнашка йолха материалаш — 82, вIашагIъехка аьшкабетонни конструкцешн деталаш — 86,9 процент.

шура

Договорни декхараш [illegible] совхозаша, паччахьалкхен кхьна [illegible] 11,8 эзар тонн доахачи [illegible] тонн шура. Доахана [illegible] гIа а санна, тIехьадусарех да Гудермесски, [illegible] Назрановски, Наурски, Ножай-Юртовски, Шалински, Сунженски, Урус-Мартановски районий [illegible].

Республика районашка дулхи шурей [illegible] хьалкхенна дIателарен даькъе хинна хувцамаш:

	1990 ш. январь — май 1989 ш. январе — майца нийсйина процентаца			
	дулх	шура	[illegible]	шура
Ачхой-Мартановски	126	74	111	73
Веденски	2 1-зза	78	193	63
Грозненски	158	94	155	91
Гудермесски	43	83	37	73
Малгобекски	75	104	80	104
Надтеречни	133	100,4	163	93
Назрановски	58	65	55	60
Наурски	102	97	90	88
Ножай-Юртовски	51	73	49	61
Сунженски	107	88	113	85
Урус-Мартановски	99,8	82	99	83
Шалински	136	72	155	69
Шатойски	98	74	108	89
Шелковски	147	98	171	100,5

РОЗНИЧНИ ТОВАРООБОРОТИ МАЬХАХ ДУ ГIУЛАКХАШИ

1990 ш. январе — мае хиннача розничии товарооборота объем ерригa а лаьрхIача 488,5 млн. сома хиннай, хIаьта дIадахача шерарча цу ханаца нийсйича 24,3 процент дукхагIа хиннай.

ДIадахача шерарчул дукхагIа хиннаяле а рыночни фондагIа дохна паччахьалкхен ресурсашкара хьаденна товараш еррал да: тийга яь хIамаш — 2 лн. сома маьха (10,8 проц.), пазаташ — 382 эзар пар (18 проц.), тIоасека кога гIирс — 63 эзар пар (7,2 проц.), чIоагIа дефицитни товараш: туалетни сапа — 498 тонн (2,3-зза), мIаж йоаха синтетически средстваш — 1,8 эзар тонн (3,2-зза). ЧIоагIъяь хинна розничии товарооборота план 1990 ш. январе — мае республика бIарчча хьайийцача 87,8 процент мара кхоачашъяьяц, цу даькъе паччахьалкхен торговле — 85,9 процент, потребительски коопераце торговле — 91 процент.

Паччахьалкхен торговли сете чIоагIъяь хинна планаш 1990 ш. январе — мае иштта кхоачашъяьй: Ювелирторг — 118 проц., «ГIишлон материалаш» яха оптово-розничии объединени — 110 проц., Гудермесски общепита комбинат — 102 проц., Хьун боахама ОРС — 101 проц., ЧИВС ОРС — 103 проц., Грознерча машиннаькъа станце ОРС — 102 проц., Книготорг — 102 проц., Союзпечать — 103 проц., «Красный молот» яхача завода общественни кхачая комбинат — 106 проц., «Чеченингушрыба» яха объединени — 107 проц., «Орбита» яха фирменни тюка а «АвтоВАЗтехобслуживание» — 103 проц.

Хала я баха нах хьайбай продукташца Iалашбара проблема. 1989 ш. январаца — майца нийсдича рыночни фондагIа паччахьалкхен ресурсашкара хьачутелаш дола дулхи дулхапродукташи 909 тонн (11,1 проц.), фуаш 6,1 миллион (9,1 проц.) кIезигденнад.

Халача хьал тIа да баха нах сомий-баьцалаарий продукцеца Iалашбара гIулакх. Рыночни фондагIа из дIахецилга 1989 ш. январаца — майца нийсдича 0,5 млн. сома кIезигденнад.

Паччахьалкхен торговли вIаштIехьъяьккхара даькъеса кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш юртбоахама продукце маьхаш лакхденнад г. Грознерча колхозни рынкашка.

ДIадахача шерарча цу ханаца нийсдича укх шера январе — мае колхозни рынкера маьхаш лакхденнад 12,4 проц., мае — 16,5 проц., цу даькъе дулха — 25,3 процент, шурий продукташта — 22,1 процент, сомаштен кемараштен — 12,9 процент, кердача кабуца — 24 процент.

Маьхах наха деш дола гIулакхаш 1990 шера январе — мае 54,6 млн. сома маьха е 102 процент хиннад планаш нийсдича. 1989 шера цу юкъагIа хинначунга нийсйича 7 процент лакхъеннай объем, вешта аьлча 3,8 млн. сомага кхаьчай. Цхьабакъда, 55 предприятеи организацеи Iалашдаьдац план кхоачашъелга. Царна юкъе я «Электроинструмент» яха завод, Минздрав, Ялата продукций управлени, Туризма совет, «Грознефтехим», «Кавказгазпредстрой», республика Агропромышленни комитета организацеш.

Январе — мае бахача нахаген кооперативашкен карарча ахчах гIишлон а кхыйола а материалаш ехкай 3,9 млн. сома маьха, вешта аьлча 1989 шерарча цу юкъагIа ехкарел 29 процент дукхагIа.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНИ.

Кхел хоадоча доазон тӀа

Х.-М. ИБРАГИМ-БЕЙЛИ,
исторически Ӏилмай доктор, профессор

Къаьстта центральни газеташкарча, Къулбаседа Кавказа республикашкарча а публикацешка каст - каста нийслу формальни йоацача группайн организацейн кулгалхой, цхьацайолча публикацей авторий «националистически тенденцеш» йолаш, вента аьлча къамашта юкъе юкъ ехк аьнна бехкебара тӀаерзаяь, хӀаьта моллагӀа регионе дуккха нах вӀашагӀкхийтта шоаш дӀадехар хьакхайкадича, бӀарччача къамашта а ярлык качъолла Ӏерташ йола моттигаш.

Цу ТАППАРА хӀара хулаш долча хӀаман маӀан дайза мах хоадабе а бӀарччача къамашта тӀехьеттам бе сихлулга дӀадаккха а деза - ха кьакхаьчай. ДӀаяхай уж ширача заман дешай ханаш, итташ а бӀаьш а эзараш бакъболча кӀантий — тайп - тайпарча халкъий виказаша, царца нохчий а, къоаршой а, чергасхой а, ӀадагӀой а, гӀалгӀай а, балкхарой бараш а болаш — Сталин айваь хеставеш хиннача нйрчача шерашка шоай синош дӀадала дийзар шоай халкъий патриоташ, болаш, шоай историе, культура хамбеш а сий деш а болаш, шоай наьна мотт лорабеш а боча лоархӀаш а хилара тӀехьа лоаттабаьча къовсаме. Цу тайпара, таӀазар «брежневшина» замалахьа а дора, хьалха санна цӀкӀ Ӏодохийташ деце а, хӀана аьлча официально хьалхадоахаш дар, «къамандар кӀезигагӀа ме хул интернационализмена аттагӀа а дикагӀа а да» яха лозунг. Цу терминологена хийрадала деза ха хьатӀаэттай. Сел дукха харцо хьатхаьхьа мотт, моллагӀа а хулаш долча хӀаман маӀан хоададе хоши хургбац. Кхетаде ма дезий, бӀарчча къам харцахьча хӀаманна тӀехьадоаккхалургдоацалга.

Къаман болам массаза а нийса дӀаболалуш ба, яхалга дац из, хӀана яьлча бокъонца долаш мелдар массаза а нийса хилац, бакъда хьаькъалца из дале — из дерригa нийса а бакъахьа а да.

«ХӀанзарча заман хьалашкара парте къаман политика» яхача КПСС ЦК Платформе а из лоархӀаме проблема белгал ца еш йитаяц. Цу тӀа аьнна: «...интернационализм из къаман бокъо яц яхалга дац, вешта из-м [illegible] къаман хьаштий еш [illegible] йоакхо совйоаккхалга, [illegible] цхьан хинна — дерригача дунен тӀа низболаш йоагӀа интеграционни тенден- [illegible]

[illegible] сентябре [illegible]

[illegible]

лемаш хиннахьа къоаста ца ярах, моттигера а центральни а органаш хьинар доашош, оперативность йоацаш хиларах, шоаш хьалхьуеш а тӀехьатетта а йиш йоаца проблемаш, хано ше къоастаергья яхаш тӀехьатеттарах.

Лазар хьа ца кхетийта хьажа веза, хӀана аьлча аттагӀа да из хьа а кхетийте цунна дарба лехачул. Лазар хьа ца кхетийта йиш я, из аттагӀа а да, къамашта юкъерча юкъ-моттига проблемаш зулам михьардоалача довзонга дӀа а ца кхоачийташ къоастаяра нийсагӀа бола никъ лаха беза.

Кхы мел долчул хьалхагӀа хӀанз хано ше дӀадех къамашта юкъерча юкъ-моттига дакъе хьаӀайна проблемаш тӀехьа а ца йоахаш, къоаставелга. «ХӀанзарча ханарча хьалашка парте къаман политика» яхача КПСС Платформа а «НизагӀа мехках а доахаш халкъаш кхычахьа дӀакхухьийташ лелаяь репрессивни экташ вайнагӀа йоацаши зуламеи лархӀарахи цар бокъонаш меттаоттаярахи» йолча СССР Лакхехьарча Совета Декларацеца положенеш кхоачашъелга.

ВорхӀ беттал тӀех ха яьнай КПСС платформа а ах шу даьннад СССР Лакхехьарча Совета Декларацн а тӀаийпа.

ХӀаьта а, цкъарчоа сапаргӀата даьннадар мехках даьха хиннача халкъий хӀанз мукъане нийсхо ерг ма йий, аьнна, бакъда, хӀанз а СССР беррнгача. граждааний санна шоай бокъо хилар хоалуш бац уж, хӀанз дӀаьннаяц цар дегашкара шоаш ӀотӀоӀабаь, доастамабаьха, шоеех шолагӀча сорта нах лоархӀаш хиларах йола уйла.

Хьакъедаш я хӀанз а сталиницинай а застоя а ханара духьаленаш, дац аьнна хетача хьагучалелх командно-административни система айнаш.

Бокхха лоархӀам болча документа — къаман политиках йола КПСС Платформа — «къамаш дегӀаахара а [illegible] тигни а хьакъхьа хӀанз вайна дукхьалъэттар хьалха хиннача овлангара хьадоагӀаш да» яхача положене лоархӀам теркал а ца беш, цхьацайолча моттигашка, къаьстта аьлча Къулбаседа-ХӀирий АССР-е из дош «къоастаде лархӀаш ца хилараш сокгӀа, мамогга дух[illegible] социалистически идеалашца а принципашца а [illegible] мелдолчоа». Из [illegible] довзаш гучаьовла яьн[illegible] интернационализма [illegible]

миграци Ӏарамхий дӀакхоачалуча малхбоалехьарча территоре тӀа а дӀахо йихьай, цига баха ихаб Алагирскин Куртанинскин аьлешкара нах. ГӀалгӀашта уллув бахаш хӀирашта шоай мотт бӀиц а бенна, гӀалгӀаех дӀанйнаб» (лакхе бийцача Ӏилман балха 371 оагӀув). Из шоаш язден авторашта чӀоагӀлу тешшаме долча источникашца. Масала, Къулбаседен-ХӀирийчен ширача историхи археологехи йола материалаш» (т. 2, оагӀ. 32). «ХӀирийчев истори документашкеи материалашкев» (т. 1, оагӀ. 15—18, 179, 201).

шаш юхаметтаоттаяьяле, ГӀалгӀайчен территорех 39 юрт я отараш а аулаш а юкъейоагӀа доккха дакъа хӀанз а тӀехьа Къулбаседа - ХӀирий АССР составе чуйоагӀаш я. Дувцар дар Пригородни районах. ворхӀе даь хана деназ гӀалгӀай юрташ яьда, гӀалгӀай этносах ингуш, аьнна, цӀи дӀаяхийта Ангушт яха юрт а йолаш, цу юртах Къулбаседа - ХӀирий АССР Лакхехьарча Президиума УказагӀа Тарская, аьнна, цӀи тиллай, из указ 1944 шера 22 мае чӀоагӀдаьд РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указаца. Ше Ӏойилла ча гӀоне гӀалгӀай хиннача Мочкъий - Юртах (Базоркино) Чермен яха хӀирий цӀи тиллай, из хӀанз а тӀехьа хӀирий республикага юсаш я. Шоашкара никзагӀа дӀаьйкха Даьхе юхаякхха гӀерташ гӀалгӀашта леладер кӀал бух болаш а бакъдолга а хара историга хьожаргда вай.

«Бокъонца бола гӀалгӀай, — тешал ду йоазоно, — шоай даймехка, Кавказе бах — из зӀамига, къахьегама тӀакхуваш дола къам, ший хургдолчун, паргӀато бахьан долаш ботча къовсаме хьалхарчарца да... Цар «дӀалоац Къулбаседа Кавказе центральни моттиг, административни а культурни а центра Владикавказ яхача (хӀанзара — Орджоникидзе—Х.-М. И.) города уллув. (Яковлев Н. Н. Ингуши. М.—Л. 1925 с. 3).

Укх тайпара да гӀорваьнача советски этнографа, профессора Е. И. Крупнова «Средневековая Ингушетия» яхача монографе тӀа аьннар: «Археологически, этнографически, антропологически даннеех гӀалгӀай геттара ширача замалахьа дена Кавказе кӀал баьхача нахах ба». «царех йола сведенеш Кердакхерий (Новокаменни) бӀаьшеренга кхаччалца йолча ханага кхоачаш бӀаьшерений кӀоаргаленгара хьайоагӀаш я». (Крупнов Е. И. Средневековая Ингушетия. М. 1971).

Цул совгӀа, советски авторитетни специалисто чӀоагӀдора: «...ВӀашагӀтехача антропологически, археологически, исторически, лингвистически, этнографически даннеша тешал а деш чӀоагӀду гаьннара хьалхарча хана денз духхьала моттигера хьадаьнна а хӀанз вай гӀалгӀай [illegible] тӀум дегӀаена а хилар».

Халахете а, тахханалца Къулбаседа - ХӀирий университетера М. М. Блиев керте вола Ӏилманхой тоаба я допдаш долча бахьанех толхаюларгйоацача историе реалешта бӀарган а дувцадаь, чугӀерташ, фух даь а гӀалгӀай халкъа истори юхмаччахьа даккха гӀерташ, хьагойтадургдоацар «хьа а гойта». гӀалгӀай ширача хана денз хӀанз шоаш бахача моттигашка баьха нах бац. Тийрка [illegible]

ГӀАЛГӀАЙ, нохчий, карабулакий (орстхой), аьккхий этнически территори (лакхе белгалдаьча балхаш тӀа) «XVIII бӀаьшерене из территори хиннай Керттерча Кавказа дукъа хьовхьа (къулбаседен) оагӀорахьа Тийрка аьрда берда йистера яьнна малхбоалехьа Ахсай яхача хи тӀа кхаччалца, Ӏарамхий кхоачалуча кхаччалца малхбузехьа кхоачаш. ГӀалгӀай этносах йола карабулакий (орстхой) этнически группа Нохчийчени ГӀалгӀайчени доазонашта юкъе Фарта (Фортанг) яхача хии чӀоже яьхай. «Эса яхача хии бассейна лакхехьа яьлай гӀалгӀай (галгаи) юрташ, Ӏарамхя йисте гӀалгӀайфаьпин, из Ӏокхоачалучча доазон тӀа гӀалгӀай цхьаькха токхам — жӀайрахой баьхаб» (цигга)

ХӀаьта, юххера а, Тийрка аьрда берда йистера территори гӀалгӀай хилар бакъдеш дола цхьаькха авторитетни источника тӀара тешал а доаладергда вай (Вахушти Багратиони. География Грузии. Тбилиси. 1957 ш. оагӀ. 152), вешта цуч тешал-м лакхе вай бийцача капитальни балха 14-ча юрта избеча хана М. М. Блиев а волаш болча автораша а доаладаьд: «XVIII бӀаьшера-м Терски къухье йовзаш я Ангушт яха юрта (укхазара тиллай эрсаша гӀалгӀаех «Ингуш» яха цӀи а), хӀаьта 60—80 шерашка ГӀалми яхача хина шинна а оагӀорахьа. Ачалкх яхача хии йисте гӀолла тоъал гӀалгӀай юрташ хьахилар (Большие и Малые Ингуши) (хьажа «Къулбаседен Кавказа халкъий ширача замалахьа денз XVIII бӀаьшеренга кхаччалца йолча ханара истори», М., Наука, 1988, оагӀ. 371). Лакхе вай яйцача профессора Н. Н. Яковлева 1919—1920 шерашка ГӀалгӀайчене вена хиннача, гӀалгӀай хадкъа халкъа истори, нахар, оалалаш, гӀулакх-здел, Ӏаьдалаш, боахам лелабара дешаш, материальни культура памятникаш духтӀавоалаш довзащ а Ӏомадеш а волча хана яздаьча ший книжка тӀа аьннад: «ХӀаьта а цул тӀехьагӀа 20 шу даьлча (вешта аьлча XIX бӀаьшерен 60—80 шерашка [illegible] Х.-М. И.) лоам чура араовлача нахча гӀалгӀай йоккхийча юртий цхьан дакъе баьха нах низагӀа арабаьхаб, цига мукъадаьккхача латташка эрсий (пачхаьа — Х.-М. И.) Ӏаьдалий имарагӀа Ӏойиллай 4 гӀазкхий (казакий) станица. Цу тайппара, гӀалгӀай лаьттан доккха дакъа цхьаккха нийсхо йоацаш дӀадаьккхад хӀаьта гӀалгӀачун бахар геттара а халача эттад». (Яковлев, Н. Ингуши. М.—Л., 1925, оагӀ. 6).

Нохч-ГӀалгӀай цементни завода кулгалхоша, дуккхача болхлошца чӀоагӀа лоархӀаши сийдеши ба обжиговочни цеха механик У. Ватаев, цийшка машинист Х. Эбаев. Массаза а шоай декхараш цӀена кхоачаш а деш, технологически режим нийса лелаю цар. Шоай бехкагӀа балха тӀа цар хьовзам хилийта цхьа моттиг нийсъеннаяц. Дукха къахьег цар халача, кулг-кара деча балхашта механизаци еш.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) механик У. Ватаев, машинист Х. Эбаев керттера теркам тӀабахийта безача участках лаьца дагабоалаш ба.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

ТЕЛЕПРОГРАММА

19 ИЮНЬ

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ТӀом» яха художественни фильм. 2-гӀа сери.
9.35 — Мультфильм.
9.55 — Российски партийни конференци хьаеллар. Чаккхоаллаш — футбол. Дунен чемпионат. Камеруна сборная — СССР сборни. 2-гӀа тайм.
12.30 — Ха. ТСН.
13.00 — Коллаж.
16.45 — ТСН.
17.00 — Мультфильм.
17.10 — Документальни фильма премьера.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — Наьнъа тӀа лелара кхерамзле.
19.00 — «Многая лета» яха Сийлахь - боккхача Даймехка тӀема ветарний хора выступлени.
19.45 — «ТӀом» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — П. И. Чайковский цӀерагӀча XI Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.15 — «Москва — Брюссель антитӀий».
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Итали сборни — Чехословаки сборни.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Аргентина сборни — Румыни сборни. 2-гӀа тайм.
9.15 — Наьнъа тӀа лелара кхерамзле.
9.20 — Б. Николаева дӀалокх эрсий иллеши романсаши.
9.55 — Российски партийни конференци хьаеллар.
17.00 — «Поет море и вдохновенье» яха телефильм.
17.40 — «Чурташ тӀа лаьтта сакъердам» (гӀалгӀай меттала).
18.10 — Реклама (СПТУ-4).
18.15 — Информационно-публицистически программа.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. ФРГ сборни — Колумби сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, берашl
21.15 — Российски партийни конференце.

20 ИЮНЬ

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ТӀом» яха художественни фильм. 3-гӀа сери.
9.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Австри сборни — США сборни. 2-гӀа тайм.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — Борий сахьат (английски метта урокаца).
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «Саги заноки» яха правовой видеоканал.
19.45 — «ТӀом» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — П. И. Чайковский цӀерагӀча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.15 — «Мюзиклы, мюзиклы».
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразили сборни — Шотланди сборни.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Югослави сборни — Ӏарбий ВӀашагӀтехача Эмиратий сборни 2-гӀа тайм.
9.15 — Документальни фильм.
9.45 — «Мы — хлопцы живучие» яха бераштa дола фильм.
11.00 — Футбол. Дунен чемпионат. Итали сборни — Чехословаки сборни. 2-гӀа тайм.
17.05 — «Острова на дальних озерах» яхеи «Проморе и горе да малых детей» яхеи телефильмаш.
18.00 — Вовшех дагадовлий вай? (нохчий меттала).
18.50 — Информационно-публицистически программа.
19.20 — «Поэзи цӀей Экажкъонгий-Юрта» (гӀалгӀай меттала). (Юхагойтар).
21.00 — Российски партийни конференце.

21 ИЮНЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ТӀом» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
9.35 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразили сборни — Шотланди сборни. 2-гӀа тайм.
10.45 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — ТСН.
16.45 — Ӏилма вестник.
17.30 — «50x50» яха»... 16 даланзеи бонкхагӀеи» яхача передача приложени.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «50x50» яхача передачай дӀахододар.
19.35 — Мультфильм.
19.45 — «ТӀом» яха художественни фильм. 5-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — П. И. Чайковский цӀерагӀча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.10 — «Вене бӀаьсти я. И. Штраус». (Австри ТВ).
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланди сборни — Голланди сборни.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Шаеци сборни — Коста-Рика сборни. 2-гӀа тайм.
9.15 — Берашта оахкиргех.
9.45 — «Долгая память» яха берашта дола фильм. 1-ра сери.
16.30 — Документальни фильм.
17.05 — «Депутата гӀуланхаш». Керда хьехам, къаьнара проблемаш.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Телезу» (нохчий меттала).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бельги сборни — Испани сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, берашl
21.15 — Российски партийни конференце.

22 ИЮНЬ

ПӀАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ТӀом» яха художественни фильм. 5-гӀа сери.
9.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Англи сборни — Египта сборни. 2-гӀа тайм.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — «Котбаьннараш».
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — Мультфильм.
18.45 — Документальни фильм.
19.30 — «Илли диц ма далийта». Бонкхийчарнеи берашцеи.
19.50 — «ТӀом» яха художественни фильм. 6-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — П. И. Чайковский цӀерагӀча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.00 — «Фу? Миччахьа? Маца?» яха брейн-ринг.
22.45 — «Взгляд».
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Южни Корейя сборни — Уругвая сборни. 2-гӀа тайм.
9.15 — «Каменный цветок» яха мультфильм.
9.45 — «Долгая память» яха берашта дола фильм. 2-гӀа сери.
10.30 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланди сборни — Голланди сборни. 2-гӀа тайм.
18.00 — «Фаьлгах йола размышленеш» яха телефильм.
18.20 — «Пхенне тӀа итт тоха» яха фанташи комментареши.
18.35 — Реклама (СПТУ № 12).
18.40 — «Телефакт» яха критически журнал.
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.30 — Документальни фильм.
19.45 — Нохчийн мотт таханена а кхане а (нохчий меттала).
20.15 — Мультфильм.
20.25 — «Круги «ла» яхача книжнай автор волча О. Дмургевецара беседа.
20.55 — Пондаре ладогӀий вай (нохчий меттала).
21.30 — Союзни республикий студий фильмаш. «Чужой». (Узбектелефильм, 1989 ш.). (Премьера).
22.40 — «Турпалхочун валхар» яха ССР Союза Паччахьалкхен академически Дийнача театра спектакль. Ийлера трансляци.

23 ИЮНЬ

14.10 — Зрителаша декхарагӀа йоазонхочун Залыгин Сер[illegible]

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнасти[illegible]

18.30 — «Даьна мугӀараш» гӀалгӀай меттала)
19.00 — Парламентски от[illegible] [illegible] НГАССР халкъа де[illegible]

[illegible] «интернационализм из къамаи боккъо [illegible] дац. вешта из м [illegible] къаман хьаштий еш йола [illegible] дерригаза дунен тIа [illegible] интеграционни тенденцеш теркал а [illegible] «юкъара махкаллении» лархен» (материалы Пленума ЦК КПСС 19—20 сентября 1989 г., с. 233).

ХIана символически лархIа мегаргдолаш да, В. И. Ленина шиЙ тIеххьарча балхаш-на къамаи психологен къаман просвещенен проблемаш геттара ира гIеттаеш хиннал-га, цо массехаза юхакердадаьхад. «цхьаннахьа а пайдане дац, национализмах доля дош абстрактни хьисапе да. аьнна, оттадар», хIаьта «цхьанна хIамано а юхатеттац пролетарски классови барт - цхьоагIо юхаметтаелга а дегIаухалга а къаман нийсхо ца хиларо санна, кхы цхьаккха хIама ца даьча тайпара теркалду из «харцо лайнача» къамех болча наха. дагадоацаш е бегашта дале а из нийсхо толхайнча санна хетаделча» (Ленин В. И., ПСС, т. 45, оагI. 360).

ТIеххьарча хана Азербайджане, Армене, Нагорни Карабахе, Абхазе, Къулбехьен ХIирийче, кхы дукхача регионашка хинна трагически событеех, из зулам дала тарлу. яхаш даь хоамаш ханнахьа оперативно теркал ца даьча «перестройкана духьаларча низашта» къахьа урок хила йоагIа, хIаьта событешпен факташтеи прогнозированик яра система-м шинна а кога астагIа ма йий вай.

ТIехьа а ца тетташ, баргал тоханза яргьяц прогрессивни, демократически мелдолчоа тIагIерттан эхьдайнен духьале ю, нийса а е йоагIаш а яь критика тIа ца эцаш. бухсоццаш, личноста культи застойн йолча хана леладаьча законагIа доацарий, туржаIий, зуламий лераш дIахоадае ца ловча консервативни низашта. Тахан, доккхий зенаш детталой а, гласностеи демократеи хьакъехьа вай вахара дерригача доакъошка гуманизаци еча йоккхий духьаленаш нийслой а мохк перестройка новкъа боалача хана сталиншина баьдеча шерашка хьалъяь яланза йола социализм а тIехьа телхаяь юхмаччахъяьхха къоаста ца еш тIехьатетта йиш йоаца дукха проблемаш я вай,

ХIанз мукъане, халабале а шаьра бене а, конструктивни, вешта аьлча, нийсача наькъа тIа даьннад вай. Дукхача шерашка ишта хила деза нийса а бакъ а дар, яхаш вайна хьалха мелдаьхар каглуш, оаталуш, кIалтIаэккхаш латт.

Обществах доахка айпаш вай ерригача федерацена лазар а деш хьалгучадувлаш латт. Царех эггара а бIарагIа, халагIа дола лазар — из я къамашта юкъера юкъмоттиг.

ХIанз вайна гуш да адамий цIий Iодохийташ, нах боабеш хинна унзара а доккхий а зуламаш.

Халахете а, йIаьхъеннача конфликтех хьахинна хIама да, шоаш хьахулача ханна уж Iоювша ца ярах, проб[illegible] лиций а застоя а хиара духьаленаш, дац аьнна хетача хьагучиелех командно-административни система вайнаш.

Бокхха лоархIам болча документа — къамий политиках йола КПСС Платформа [illegible] къамашта юкъерча юкъ-моттигий а хьакъехьа хIанз вайна духьалъувттар хьалха хинначун овлангара хьадоагIаш да» яхача положене лоархIам теркал а ца беш, цхьацайолча моттигашка, къаьстта аьлча Къулбаседа-ХIирий АССР-е из дош «къоастаде лерхIаш ца хиларал совгIа, мамогга духьалбаьннаб социалистически идеалашца а принципашца а дувзалуш мелдолчоа». Из бахьан долаш гучаювла яьннай интернационализма принципаш, гIайгIа-бала текха, халон хардон лайна долча бIарччача къамий, халкъий, тохкамий сий, царна исторически дагалаттар боча а хьамсара а ца хетарал совгIа, гIожа а IаьдалагIа телхаеш йола яленеш, уж я тамашийна дале а, вай деношка, перестройка дIайодача хана.

МЕХКА «эккха тарлучарех цхьа хьетт» я Нохч-ГIалгIай АССР, къаьстта аьлча Къулбаседа-ХIирий АССР-ца доазув дола дакъа. Эггара чIоагIагIа дог Iувжадеш йолчарех цхьа проблема я, гIалгIай халкъа шиЙ эIамагIйола Дахе а къаман автономи а хьаяларa проблема. Халахете а, перестройка хьвлашка, «Вай ханарча хьалашкара парте къаман политиках» йола Платформа тIанйцачул тIехьагIа юхабоалаш бац, дерригa а шоашта товчча бесса кIалтIа а доахаш, цхьаццаболча наьха цIерагIа хинна ца Iеш, бIарччача къаманна, вешта аьлча гIалгIай халкъа, тIехбеттамаш беш, ярлыкаш кач эхкаш хьабоагIа интернационализманеи гуманизманеи гаьна латта - цхьацца бола нах.

Цуница цхьана ховш да, ГIалгIайче Къулбаседа Кавказе къамаи-кортамукъален а революционни а болама керттера кхуврч хинна хилар. ГIалгIай автономи хьахилар, кхыча лоаман халкъий паччахьалкхенаш санна 1921 шера январь бетта Горски АССР чу а йоагIаш, бакъда, «халкъий даь» лоIамагIа 15 январе 1934 шера дIаьйккхай — Нохч-ГIалгIай автономни область хьа а еш, цунах 1936 шера 5 декабре Нохч-ГIалгIай АССР яьй.

1944 шера 7 марта СССР Лаккхехьарча Совета УказагIа, цунна кIал кулг яздаьд «Ерригсоюзни староста» оалаш хиннача М. И. Калинина, вай деношка кхачалца вахаш хиннача Горкина, Нохч - ГIалгIай АССР мехка карта тIара дIа а яьккха, Грозненски округ а яь РСФСР Ставропольски краях дIатехар, тIехьагIо хьайнр Грозненски область. Нохч-ГIалгIай АССР территоре цхьа дакъя Грузински ССР-ах дIатехар, цхьаьккха дакъа — Дагестански АССР ах, хIаьта ондо дакъа Къулбаседа-ХIирий АССР территорех дIатехар.

1957 шера республика территори дукха хIама ца эш[illegible] дора: «...ВIашагIтехача антропологически, археологически, исторически, лингвистически, этнографически данешна тешал а деш чIоагIду гаьннара хьалхарча хана дена дукхьала моттигера хьалдаьнна а хIана вай гIалгIай халкъ болаш этнически тIум дегIаена а хилар».

Халахете а, тахханалца къулбаседа - хIирий университетера М. М. Блиев керте вола Iилманхой тоаба я доезаш долча бахьанех толхаюларгйоацача исторе реалешта бIаргаш а дувшадаь, чугIерташ, фух даь а гIалгIай халкъа истори юхмаччахьа даккха гIерташ. хьагойталургдоацар «хьа а гойта», гIалгIай ширача хана дена хIанз шоаш бахача моттигашка баьха нах бац. Тийрка аьтта оагIув а г. Орджоникидзе а гIалгIай территоре тIа яц яха общественни уйла хьакхолла гIерташ.

Из цар верси хьалаца хIама доацаш харц хилар дIагойта-м кхы гаьнна хьалхарча замай источникашка кхувдаш дукха къахьега а ца дезаш, советски историкий этнографийн тохкамашка хьажа мара мича веза.

Масала, З. А. Борчашвиле «XVIII—XIX бIаьшерера Нохч - ГIалгIайчен социально - экономически отношенеши» яхача монографе тIа белгалду, «нохчийн гIалгIайн хIанз бахаш йола территори геттара а ширача замалахьа эггара хьалха саг ваха хайнача кхуврчех цаI ба» (оагI. 39—40). ДIахо цо тешал ду: «ГIалгIай территори йоазонашка йовзаш хиннай «Большие Ингуши» яха цIи а йолащ, цигара Ангушт яха юрт дукха нах бахаш хиларца белгал а йолаш» (оагI. 49).

Цигга З. А. Борчашвиле язду: «Ховш да, XVIII бIаьшерен 30—60 шерашка Тийрка аьтта берда йисте Заурово яха гIалгIай юрт хинна хилар, тIехьагIа цига Владикавказская яха гIап (крепость) хьалъяь хилар (оагI. 48). Из Заурово яха гIалгIай юрт я дукха ха йоаццаш М. М. Блиев керте латтача историкаша «Кап-Кай» яхаш хиннай ала гIийртар. Бакъда, бухсоццаш бола хоадамбир «А. С. Пушкина Кавказе баьча наькъа дукха ца йовзаш йола оагIонаш» яхача шиЙ балха тIа Г. Н. Куксова (Орджоникидзе, 1987 ш.). Цо белгалдоакх: «Из цIи йолаш аул Владикавказа улув меттел ерригача Къулбаседен Кавказе а хиннаяц...». аьнна.

«Къулбаседен Кавказа халкъий геттара ширача замалахьара дениз XVIII бIаьшеренга чаккхъяллалца йолча ханара истори» (М. Наука, 1988 ш.) яхача фундаментальни коллективни академически балха 14-ча керта тIа «XVIII бIаьшерен 60 шерашка дукха ха йоаццаш хьаьльча Моздока (1763 ш. — Х.-М. И.) районе баха хоьша болалу хIирий. хIаьта 80 шерашка Заур яхача чIоже хьахиннача Владикавказски гIапа гонахьа», аьнна, яздаь советски историкаш М. М. Блиев В. Г. Гаджиев, Ш. Б. Ахмадов, кхыбаращ шоаш Iоаздаьр шоаш харцде-м гIертаргбий-те. ДIахо цу автораша язду: «ХIирий [illegible] дол. IаьдалаIш, боахам дежбара дешаш. материальни культура памятникаш духтIавоалаш довзаш а Iомадеш а волча хана яздаьча шиЙ книжка тIа аьннад: «ХIаьта а цул тIехьагIа 20 шу даьлча (вешта аьлча XIX бIаьшерен 60—80-шерашка — Х.-М. И.) лоам чура аравоаллача ядача гIалгIай йоккхийча юртий цхьан дакъе баьха нах низагIа арабаьхаб, цига мукъадаьккхача лаьтташка эрсий (паччахьа — Х.-М. И.) Iаьдалий амарагIа Iойиллай 4 гIазкхий (казакий) станица. Цу тайпара, гIалгIай лаьттан доккха дакъа цхьаккха нийсхо йоацаш дIадаьккхад. хIаьта гIалгIачун вахар геттара а халача эттад». (Яковлев, Н. Ингуши. М.—Л., 1925, оагI. 6).

ХIаьта, тIеххьара а, Ю. Г. Агаджанова «1921—1937 шерашка КПСС къахьегамхошта идейно - политически кхетам луча даь балхаш» (Ростов-на-Дону, 1989) яхача шиЙ книжка тIа белгалдоакх; «Советски правительствос бокхха теркам тIабахийта безаш лоархIар лаьттан дош къоастаделга, дерригa къамаш пайдане долча лаьтташца Iалашделга. Тарская, Воронцово - Дашковская, Сунженская, Фельдмаршальская яха станицаш, Тарски отараш яьда исторически гIалгIай халкъа хинна лаьтташ ГIалгIайченна дIахьожадир» (Агаджанов Ю. Г. Белгалъяь соч., оагI. 7).

Паччахьа Iаьдало законагIа доаццаши нийсхо йоацаши дерригa леладаьраш Ленин дийна волча хана дIадаьхар. Бакъда, сталински культа хана харцо, гIаьрал юха а котдаьлар, 1944 шера 7 мартерча СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Указа 4 пункта тIа чIоагIдаьдар, дукха бала лайнача гIалгIай халкъагара, къематди далцца юхалури йоацаш юрташ, районаш дIаноахалга. «Къулбаседа ХIирий АССР составах хьатохийла. — йоахар Указо, — Ачалукски, Назрановски, Пседахски хIанз долча доазон тIа Пригородни районаш. ХIаьта 1956 шера 17 октябрерча Къулбаседа-ХIирий АССР Министрий Совето моттигерча паччахьалкхен органашка еннача № 063 йолча къайлагIарча указане тIа цIенхаштта хьалхадоахар Казахстанерен Киргизерен дIаухаш болча гIалгIашта прописка е а царга цIенош дохкалга цхьанна а тайпара хила йиш йоацаш долга.

Тахан, перестройка, демократи, гласность, бакъдари нийсхои юхаметтаоттаеча хана Къулбаседа - ХIирий республика кулгалхой цхьаккха хIама доацаш санна, хIаманна шоай гунахьа доацаш санна, республикера къамашта юкъера хьал, тоадена да, яхаш, Iаьдала централни органий кулгалхой Iеха а беш баьIаш ба, къаьстта гIалгIай проблема теркал а ца еш, идеологически ширальнача стереотипашта есаралла а баха.

Хано садеттац, хIаьта къамашта юкъера гIулакхаш вIаши гаргаозара, тоадалара гаьнадаьнна полярни оагIонтахьа лестащ латт.

(ДIахододар хургда).

16.30 — ТСН.
16.45 — Iилма вестини.

22 ИЮНЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ТIом» яха художественни фильм. 5-гIа сери.
9.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Англи сборни — Египта сборни. 2-гIа тайм.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — «Котбаьннараш».
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — Мультфильм.
18.45 — Документальни фильм.
19.30 — «Илли диц ма далийта». Бокххийчарнеи бераштеи.
19.50 — «ТIом» яха художественни фильм. 6-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.00 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брэйн-ринг.
22.45 — «Взгляд».
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Южни Корейн сборнии — Уругвая сборни. 2-гIа тайм.
9.15 — «Изумрудный [illegible]» яха мультфильм.
9.45 — «Долгая память» яха берашта дола фильм. 2-гIа сери.
10.50 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланди сборни — Голланди сборни. 2-гIа тайм.
18.00 — «Фаьлгах йола размышленеш» яха телефильм.
18.20 — «Пхенне тIа итт тоха» яха факташи комментареши.
18.35 — Реклама (СПТУ № 12).
18.40 — «Телефакт» яха критически журнал.
19.00 — [illegible]
[illegible] — [illegible] а гуане а (нохчий меттала).
20.15 — Мультфильм.
20.25 — «[illegible]» яха книжкай автор вола Э. [illegible] гаьзацара беседа.
20.55 — [illegible] (нохчий меттала).
21.30 — Союзни [illegible] студий фильмаш. «[illegible]», Узбектелефильм, 1989 ш. [illegible].
22.40 — «Турпалхочун халхар» яха ССР Союза Паччахьалкхен академически Большой театра спектакла. Цигара трансляци.

23 ИЮНЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Мамаи, папаи сои.
9.00 — «Ловза, пандарI» яха Казанера передача.
9.30 — «ТIом», яха художественни фильм. 6-гIа сери.
10.40 — «Бурда моден» хьагойт...».
11.10 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
11.40 — «Стоп-кадр» яха Iилма-довзийтара кинообозрени.
12.40 — «Пришел солдат с фронта» яха Н. Губенко фильм. (1971 ш.).
14.10 — Зрителаша дехарагIа йоазонхочун Залыгин Сергейя интервью.
14.55 — П. И. Чайковский» цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурса дневник.
15.40 — Политически диалогаш.
16.40 — «Бокххийчар — бераштa» яха Дунен халкъашта юкъера берий ди лорадара Москве хинна, благотворительни акци.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал. Италера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — КВН-90.
23.40 — До и после полуночи.
1.25 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Карусель» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.25 — Документальни фильма премьера.
9.55 — Коллаж.
10.00 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах йола США чемпионат.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Массарна а дола цIалг» яха документальни фильм.
17.20 — «Веданахь суьйре» (нохчий меттала).
18.30 — «Дека мутIараш» гIалгIай меттала).
19.00 — Парламентари отчет луш я. НГIАССР халкъа депутат А.-А. Хациев.
19.20 — Фильм-концерт.
20.00 — Бийса даьхьала хийла шум, бераш!
20.15 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.40 — «Шоаттден сайренаь», «Термомент», «Кхо сом» яха короткометражни художественни фильмай програмна.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
1.00 — Бийсанара сеанс. «Ревю за шесть крон» яха художественни фильм. (Чехословаки, 1985 ш.).

24 ИЮНЬ

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррехьа.
10.00 — Даьхенна гIулакх деш.
11.00 — Iуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — УнакцIено.
13.15 — Педагогика массарна а.
14.45 — «ДоттагIала меридианаш». «Иво Лола Рибар» яха ансамбль халха йоал. (Югослави).
15.20 — Мультфильм.
15.30 — «Юрта сахьат» яха панорама.
16.45 — КIиранден кинозал. «Ла ца дуегIа мама» яха мультфильм. «Лобовой низга кIалхара шайтIилг» яха художественни фильм. (Духхьашха).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана хургделчун уйлаш» яха кIиранден нравственни проповедь.
21.55 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.15 — П. И. Чайковский романсаш дIалоюх Д. Хворостовски.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
10.15 — «Сага кхел» яха субтитрашцара художественни фильм (1959 ш.).
11.50 — «Реформа».
12.35 — Эрсий мотт.
13.05 — «Поющая Россия» яха г. Калинера хор езарий Ерригроссийски конкурса заключительни концерт.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Лоамашкарча пастбища проблемаш.
17.40 — «И душу сердца в песню перелью» яха самодеятельни иллей телефестиваль.
19.00 — «Аш хаьржина иллеш». (Юхагойтар). (Нохчий меттала).
19.30 — «Поэзия садов» яха телефильм.
20.00 — Бийса даьхьала хийла шум, бераш!
20.15 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.40 — «Малх массарна а хьежа» яха художественни фильм (1959 ш.).

РАДИОПРОГРАММА

ШИНАРА, 19 ИЮНЬ

7.15 «Сельские зори».
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 Халкъа ашарий концерт (гIалгIай меттала).
9.15 «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.35 Болхлочоа хетар (нохчий меттала).
9.45 — 9.55 Ашараш.
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци (нохчий меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 «Саги законие» яха радиожурнал (нохчий меттала).

КХАЬРА, 20 ИЮНЬ

7.15 Доакъар кийчдеш йола месячник.
7.30 Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 — 8.45 К. Хрисаниди иллеш (нохчий меттала).
11.15 Халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала).
11.30 Литературни Нохч-ГIалгIайче (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци (гIалгIай меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 Халкъа инструментий концерт (нохчий меттала).

ЕРА, 21 ИЮНЬ

7.15 ДоагIаш дола къамел.
7.25 Объявленеш.
7.30 Передачаг программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 Халкъа депутат. Очерк (нохчий меттала).
8.15 — 8.45 Гагиева Г. дешашта даьха иллеш (гIалгIай меттала).
11.15 «Даймохк» (гIалгIай меттала).
11.30 «Грозне юкъе микрофонаца».
11.50 — 12.00 «ДоттагIал» (нохгIой меттала).
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

ПIАЬРАСКА, 22 ИЮНЬ

7.15 Юртара гIишлош хьалъяра къаьстта теркам (нохчий меттала).
7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 ЦIа ца баьхкарех лаьцца (нохчий меттала).
8.35 — 8.45 «ДоттагIал» (гIумкий меттала).
11.15 — 12.00 Микрофона хьалхашна поэташ — иллиаларxой (нохчий меттала).
17.15 Передачай программа. Хаоттам.
17.16 Фермашта доакъаш кхоачам болаш хилийта. Репортаж (гIалгIай меттала).
17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Ашараш.
18.00 Керда хоамаш.
18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 Илли оал Дагаев Валида (нохчий меттала).

ШОАТТА, 23 ИЮНЬ

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 Объявленеш.
7.55 — 8.00 Музыка. Хаоттам.
8.15 Передачай программа.
8.20 Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 Цхьаннха вицлургвац, цхьаннха дицлургдац (нохчий меттала).
10.15 РадиоладугIархой хаттарашта жоп луш ва НГIАССР социальни обеспечене министра В. Магомадова.
10.35 Ашараш.
10.40 Шоай гIулакх дезаш (нохчий меттала).
11.00 «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 Саг социалистически обществе: гуманизма проблемаш.
15.15 Классически музыка концерт.
16.00 Арендни подряд йолаш я (нохчий меттала).
16.15 — 17.00 «Зори Кавказа» радиожурнал.
18.00 — 19.00 Музыкальни почта. ГIалгIай меттала.

КIИРАНДИ, 24 ИЮНЬ
СОВЕТСКИ КАГИРХОЙ ДИ

7.30 Передачай программа.
7.35 Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 КПСС ЦК Платформа проект юкъаш КПСС XXVIII съезда накъадоах (гIалгIай меттала).
8.15 — 9.00 Тха моаршал да шуга.
11.30 — 12.00 КIиранденчарна хьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 «[illegible]» (нохчий меттала).
16.00 Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 Экологически проблемаш. ЦIена [illegible] вай садоахаш дола [illegible]. Беседа.
16.40 — 17.00 [illegible] ашараш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 [illegible] доттагIал [illegible] концерт (нохчий меттала).

Сайна хетар аргдар аз

«Дешар—заман тур, дунен дІоагІа»

БІаь совгІа пу хьалха гІалгІаех статьяш лаъеш хинавар ІилманхоГрабовский. Цо яздаь хинадар: гІалгІашта фухха ду шоай берашка дешийтар духьа. Кавказе дахача халкъашта юкъе хІирий мара хургбац гІалгІай санна дешарца безам болаш.

Хийлча гІалгІай юрта наха ахча вІашагІа а техе, школаш хьаеш хинай, тІаккха дехар деш хинад шоашта хьехархо вайта, аьнна. Дешара чІоагІа тІехьаkхуаш хинабар гІалгІай. Сага дика юкца эттача, эгтар хьалха хоаттар: фу дийша ва из. Дика хоара гІалгІашта дийшача сага шийі бокъо дикагІа йоаккхаргйолга, наха цун сий дергдолга.

Укх тІеххьарча хана дешарцара гІулакхаш вола оагІонгахьа эргадувла даьлар ганна юкъе. Ба-м хІанз а кІезига бац деша гІерташ. Ілманхой хила гІерташ бола нах, хІаьта а дукхача наха юкъе дешара мах тоъал лохбеннаб. Из мичара доагІа? Наха дика кхетаду таханарча дийнахьа сага вахара таро дешарех дукха тийша йоацилга, вахара хьал дешаро Іаяча дукха тоа ца делга. Дийшача нахал тола баьнаб хІама яккха, «баха» хеш бола нах. Цудухьа хІанз дукхагІча даькъе хетт: саг фу деш ва, фу болх беш ва, фу йоаккхаш ва?

Бекх баккха йиш яц сагах из таро йолаш вахагІерташ хиларах. Цунга долха наькъаш цун хьаьнала дале. Бакъда, геттара во дархІа доагІа, саг духхьал рузкъана тІехьа а ваьнна, дешара хам беш веце. Тха университета филологически факультет яькха дукха гІалгІай ба. Царех дукхагІбараш школашка а кхьгІахьа а хьаьнала къахьеташ хьабоагІа, наха уж бовзаш а ба. ХІаьта хьехархочун болх хала хиларах, лерттІа алапи ца хиларах пу балхара цхьабараш уд. Цигара хьадоагІаш хила деза филологически факультет яьккхачул тІехьагІа кхьэболчар кхыйола вулаш чакхйоаккхаш хилар. хІама тІайоагІача балха оттар духьа.

Хьалха хьехархочун чІоагІа сий деш хинад. вахара таро а дикагІа хинай цун. ХІанз хьехархочун сий миш... [illegible]

Вай юртарча цхьан шко... [illegible]

[illegible]

йиш яц цун шийи меттала дола йоазув ца хайча».

Кхыча хьехархошка хьежача, наьна мотт хьехачун сий кІезигагІа деш санна хет. хІаьта сога хаьттача цун сий массаел лаккхагІа хила доагІар. Из ма вий вай берашта наьна мотт-гІулакх Іомадер. Ма могга лакхбе беза, аьнна, хет, наьна мотт хьехачун лоархІам. Наьна меттала учебникаш долаш да, хІаьта уж вайна мехетта дика дац. Хьехархоша а кхычар а цу учебникашта рецензеш язъяц, цар тІа долча кхоачамбоацарех гучахьа дувцац. ХІаьта из доре, учебникий автораша цох доккха новкъостал хургдар. ХІаьта вІалла ла мегаргдоацача тайпара латт учебникаш школашка дІадекъар, уж дешархошка дІакхачийтар. Вайна ма хетта из учебник дика деце а, из а мукъагІа дешархочунга дІакхоачаш ца хилча, фу дешар да из?

Школашка хьалха нийслора (хІанз а цхьаццанахьа хулаш да, аьнна, а хезад) даьшка-ноаношка хетташ: берашта наьна мотт хьеха беза е безац. Цу тайпара хаттар оттадора школай кулгалхоша, шоай болх аттагІа хилийтар духьа (цхьа предмет тІера даьлча а болх аттагІа ма хулий цар). ХІаьта даьша-ноаноша, цхьаболчар, наьна мотт хьеха безац оалар, ши хІама дага долаш: бера дешаш аттагІа хилийта; школай кулгалхошта тоам бар духьа.

Цу тайпара хаттараш увттадар лулам да. ХІана хаттац: математика ешийі? эрсий мотт ешийі? истори ешийі? Долче, наьна меттах цу тайпара хаттараш увттадолта хаьада дІадаккха деза. Программа — закон да, хІаьта закон кхоачаш де деза.

ГІалгІай мотт Іомабу предметагІа. Дешархошта кхьдола предметаш хьех эрсий меттала, ... [illegible] ... эрсий мотт ба. Цуданкха шеко яц эрсий мотт вайна геттара белаш хилар. Цу метто вайна йоаелла эрсий дунен кхыча халкъий культура. Бакъда, ... ва шийі мотт ца ховш вола саг. ЛадугІал, кхоачар тахан бувцача меттага. Цар дукхагІчар бувцаш ба гІалгІай эрсий меттах ... кхоалагІа ... [illegible]

тература — доккха хІама да. Цунца Іомабу наьна мотт, цунца Іомаду истори, цунца Іомаду дикадар, цо сакхетам лу сага. ХІаьта вай литературогедаша дукхагІча даькъе шоай тохкамаш ду эрсий меттала, арадийначa вай книжкашта, шоай тохкамаш а эрсий меттала язду. ХІаьта фу ду йоазонхоша? Ма могга сихагІа шоай произведенеш эрсий меттала яха гІорт. ХІаьта царех баккха бехк а бац, бакъда, литература дешачарна (уж дукхагІа а ба) дац уж произведенеш гІалгІай меттала (ша, эрсий меттала уж араяларга хьежаш багІа уж. Цудухьа вай гІалгІай литература тахан дукхагІа деш эрсий меттала.

Ховш да мел доккха а низ болаш а да эрсий литература. Из деша деза, довза деза. Бакъда, аІамига мара доаца вай литература гІалгІай меттала деша ма доаціий! «Вай мотт хала ба. йоазув хала да», яхаш мотт Іома ца беш Іа цхьабараш. Царга ала безам боагІа: хала ба дешен къахьеген безам боацачоа. Ца ховш дола хІама маца хиннад атта? Эрсий йоазонца хьакхаштагІа хІана хул? Хул пу меттала вай дукха дукхагІа ядеш а дешаш а хиларах.

Саго книжка дешар вайна лой — из цунга дІакхачийта деза. Массане вІаштІехьдалац керда книжка шийі хаьнахьа эца. Цу санначарна йолаш я библиотекаш. Бокхача Ілманхоша, йоазонхоша хам беш хиннаб библиотекий, шийі тайпара «университет» лоархІаш хиннай царех. ХІаьта вайгахьа библиотекий гІулакх в латт геттара эсала. Школьни библиотекаш аІамига я, наьна меттала литература цига геттара кІезига да. Юртара библиотекаш кхы а воІча хьал тІа я. Йолаш йолча библиотекашка шоана корадоагІаргда моллагІча къаман литература, хІаьта вайнахьа «меттал...» [illegible] ...сехк книжка мара корадергдац.

ХЬАЛХАРЧА замах даьржа йоазув доацача, вайдар санна долча къамашта, къаьстта боккхача теркаме ба багахбувцам. БІаьшеренашка халкъо мел даь дикадар цунна юкъе да: дика оамалаш, хоза мотт. хьаькъале хьехамаш, исто...

ханнахьа из арахеца цун боъьо яларе. Цьъа вай кепатеха гІалгІай мотт укх дуне тІа мел лебу бахаш хургба, кердача тІехьенашта дикагІа вола хьехархо а волаш.

ГІАЛГІАЙ профессионалийи искусство а яц хайра дІаотташ. Хьадаьд къаьста-гІалгІай театр, бакъда, малагІа я цун керда спектаклаш? Вай, къаьстта литераторашa, фу новкъостал ду цунна? Театро увттаю кхыча халкъий пьесаш, хІана аьлча драматургеша Чахкиев СаІиди нагахьа Боков Ахьмади мара къахьегаш воацадаь Инсценировкаш ца а еш, боккъонца йола пьесаш увттайнча бакъахьа яр. Базоркин Идриса йоккха драматургически репертуар а йицъенна уллаш я. Театрон йоазонхошен вІашийі барт а болаш болх бе беза, аьнна, хетт, театра гІулакх тоаде вай дагадале. Укхаза дика новкъостал дергдар пьесай конкурсаш кхайкаяро.

Профессиональни художник а кхоъ мара вац вай, профессиональни композиторашиилланархойи вІалла бац. Халхарен илли алареи профессиональни коллектив яц. Цу мел долча хІамах доги корти лазаш саг вац. Укхаза малагІа декхар да вайна хьалхашка отташ? Сурт дила ховш, илли ала ховш, пандар лакха ховш, дика халхадоалаш, кхыйола говзал йоаллаш дола бераш хьалеха деза, царга профессионально дешийта деза. цар говзал шаьрье. кІоаргье еза. Вай из ца дой, вайна хьалхара саго дерт а дац из.

Исторически Іилмах аьлча, дукха да тахканза диссар. кІезига дац хьарцахьа техкар. Воаша вай истори лерттІа ца тохкаш дитарах, дог-уйла цІена йоацача наха из юхмачахьа доах. Масала, соахка арадаьлар Буро тІа «ХІирий этнографе проблемаш» яха книжка. Цу тІа (кхыча балхаш тІа а нийслу иззамарг) яздечох, вай дакъаза ... хІирий-алаhaш баьхаб, вай наьрт-орстхой эпос хІирашкара хьанийцай, хІирех вола цхьа саг-бархІ гІалгІа велла денал долаш хиннав. Уж тайпа хІамаш кепадеттар хьадоагІаш да вай Іодахийтача ханара деиз. Ха ений харцдар дІадаккха. Мичара хьадоагІаш да вай халкъ, фу бувзам хиннаб цун урарташца, ирански тукхамашца ...

пхьаккха хІама дацар. ЦІадаьхначун тІехьагІа нах доамашка баха битанзар. Пригородни районе чубитанзар. Долле, адам кегаделар, юрташкара лоаттам хувцабелар. Вай Іодахьийтача хана дукхача наха лазараш лаьцар, дукхачар во хІамаш Іомадир, халкъа дикагІа дола Іаьдалаш диціе даьлар, эхьээдел дохача эттар. Боккхий нах цкъарчча гохабеннабар цхьаццадараш мукъагІа (урдош лахар, пхьенаш дитар, кхыдараш) лертІадаха, бакъда, официальни пропаганде уж Іотоlабир, кхыметтел кашоамашка латта бунаш а херцаеш.

УКХАЗА дагадох историе хинна цхьа хІама. Массехк бІаь шу хьалха вайнах лоамара ара а бувлаш, цхьан хана шоай хінача дайі лаьттан тІа баха хувшача хана, деррига тайпаши тукхамаши аделар, дІцдала доладелар халкъа Іаьдалаш. ТІаккха фу дир? Лоам а ара а бахача наха юкъера хьакъоастабир дайі Іаьдалаш ховш а дагадоагІаш а бола боккхийі нах. Мехко кхоаба в кхоабаш, уж кхаь бетта боагІабаь хиннаб Ткъобіаьерде. Цу хана цига къоастадаьд цар вай Іаьдалаш. Цул тІехьагІа шоаш дІа мел бахача уж дІадовзийташ, къа а хьийгад. Далгат Башира кепатеха да царех цхьадола Іаьдалаш (30-ча шерашка). кхы дІаяздаь ховш хІама дац.

Вай Ілманхоша масал хІана эцац цу хІамах? Дика хургдецарий вай этнографаша, боккхийча нахаца цхьана, уж Іаьдалаш кердадаьхача, дІаяздича? Цох боккха пайда баргбар вай къаманна.

ХІана укхаза дийіцачул совнагІа кхы а дукха хІамаш да вай культура дегІайоалайра де дезаш. Царех паргІатта дувцара, сихагІа ле дезараш белгалдара, бакъахьа хургдар, аьнна, хет пу гІулакха лаьрхІа комисси вІашагІъеллача. Цу комиссено ... [illegible] ... сина, дешара гІулакхашта, вай меттала арадувлача учебникаштеи книжкаштеи, наьнна метта пропаганда еча, исторически тохкамаш деча, дукхача кхыча хІамашта цо тІахьожам а лоаттабергболаш.

Вай Ілманхоех дукхагІабараш вІашагІа а кхийтта. «Ілмаь» яха ассоциаци хьаяьй. Из дика гІулакх да...

ОЗАБЕЗАН БЕРГБОАЦА САГ

Беламе дувцар

Тха совхоза директор — ЯрагІи Іадсалама воша ва.

Совхоза кертера бухгалтер — Мухтар Іадсалама даьвешийі воІ хул.

Кертерча зоотехника сесаг — Люба Іадсалама шуча я.

Любай воша ва совхоза гаража доал деш. (Из а хул кх Іадсалама шуча).

Кертера агроном — Іадрахьман Іадсалама наьна воша ва. Іадрахьмана воІ — Хамбор тха совхоза фельдшералла оттаваь укх деношка.

Тха эггара йоккхагІа йолча ферма заведующи ва Султан — Іадсалама уствоша.

Бакъда, Іадсалама йиш йига нейц — Жамарза кхы Іа яха воккха хьаким вац — бригадир. Бат йийста лел из.

Иштта геттара раьза воацаш лел Іадсалама даьйиший воІ Мухьмад а. Завсклад хила безам болаш вар из, бакъда, цу моттиге Іадсалама цхьаькха цхьа даь-йиший воІ — Ахьмад нийсвоннав.

ХІаьта Іадсалама кхыбола, емалкийя ала мегаргдола гаргара нах — захалаш, уцціаьй, даьгатьара, ноанахошкехьара тайпан нах — контора багІа.

Іадсалам ше тха района эггара воккхагІволаа хьаким ва. Бе-башха а вац сона, — оал цо, — са да вала а шийі болх хьабеш из веце, аз цхьа минот йоаккхийтаргьяц цу сагага аиса доал деча районе.

ХІаьта районера нах цох теш...

Ж. МОВЛЯР.

Юртда

Хашагульгов Іумара Башир Онгушта бахача наха юрта Совета председателалла хержар укх бІаьсти.

Башир укх юрта кхаьча...

Хьамсара кагирхой!

СПТУ-2 дІаккхайкаду запасе а бохийташ эскарера мукъабаьнна бІухой укх специальностех деша дІаэцаш хилар:

1. Оператор-машинист.
2. Промышлении оборудованена ремонт ю слесарь.
3. Промышлении оборудованена ремонт ю электромонтер.

Дийша баьнараш г Грознерча А. Шерипова цІерагІча ГНПЗ балха а оттабеш.

Дешара ха 3 бутт. Стипенди 120 сом.

Занятеш йолалу группаш вІашагІйохкарга хьежжа.

Тха адрес: г. Грозный, Индустриальни улица, 10.

№ 2, 5 йолча трамвайца «Пожарка» яхача уж соцача кхаччалца ва йиш я училище воагІар.

Телефонаш: 26-48-18, 26-34-29, 26-48-15.

Кагий нахи мехкарийи!

Ленина ордени Сийлахь боккхача Даймехка тІема 1 степена ордени лелаеш йолча «Грознефть» яхача объединене база тІарча.

Грознески № 4 йолча юкъерча профессионально-технически училища кагий нахи мехкарийи деша дІаэцарах хоам бу.

Укх профессех Іомабе:

1. Мехкдаьттен гази лохаш эксплуатационни тохкачен бурув тохача бурув деттачун гІонча, электросварщика говзал Іомаеш.
2. Буровойшта гІулакх деш вола электромонтер.
3. Электрогазосварщик.
4. Слесарь-авторемонтник.
5. Химически анализа лаборант (мехкарий).
6. Топограф-геодезист.
7. Мехкдаьтта даккхара вола оператор.

Училище дІаэц 9—11 класс яьккха кагий нахи мехкарийи. иштта эскаре гІулакх а даь мукъабаьнна бола кагий нахи, йоагІ-йоагІачоа лаьрхІача 3 шерен 1 шерен деша дезаш.

«Грознефть» яхача объединенена лаьрхІа кадраш кийчъю училищас. Деша багІача юкъа дешархой базкъашца а кхачанца а, учебникашца а Іалашбу.

Производственни практика дІахьоча юкъа шоай специальностех болх барах даьккха долча алапех 50 процент лу дешархошта. Училище дешаш яьккха йола ха балха стажа юкъе хьош я. Мехкарашта лаьрхІа хьайийла я барзкъаш тега, пазата хІамаш хьае Іомабара йола курсаш.

Училище болх беш я тайп-тайпара йола кружокаш, спортивни секцеш. ЧуІе моттиг йоацараштa лаьрхІа я дика кхоачам болаш йола общежити. Юкъара школаш яьха бараштa ткъаь барайтта сома гара шовзткъе пхе сомага кхоачаш стипенди а лу.

Училища кхо курс яьккхача кагирхоша, толамца экзаменаш дІаеннача тІехьагІа юкъера образовани хилара дола аттестати профессех дола тешали хьаэц. Училище йистельккхараш шоай специальностех болх бе бохийт г. Грозне а иштта цун доазол арахьа а.

Училище деша отта безам бараша училища директора цІерагІа лоxьийт укх тайпара каьхаташ: заявлени, дешарах дола тешали, характеристика, 086 у кепара йола медицински справка, вахаш волча моттигера йола справка, паспорти (е бер дарах дола тешал) 3х4 бларам бола 6 сурти.

Училища адрес: г. Грозный, Октябрьски район, 12 участок.

№№ 13, 24, 25 йолча автобусашца «12 участок» яхача остановке кхаччалца наха веза, № 5 йолча трамвай.

Телефон: 9-54-13-04.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грозненски № 5 йолча юкъера профессионально-технически училище кердача дешара шера деша дІаэл кагирхой. Цар Іомае йиш хургъя ер специальносташ:

ДЕШАРА ХА:

— монтажник-электросварщик, газорезчик, стропальщик специальность Іомаечар 9 класса бале — 2 шера деша дола (юкъера дешар а ца дешаш) 3 шера, (юкъера ...

лаш долча бераrа хьехархочо вьиаэ, да хьасха школе. Вайнаьха дай-ноаной школе атта ухаш беце а, цу бера да пена хиннав Хьехархочо дIадийнад цунга беро мел леладьр. ЛадувгIаш лаьттав да, тIаккха ший волIага вьинаэ: «Массаэ аьнадер аз хьога, Iа во дешер латта хьехархо мо мара хьы саг хургвац хьох».

Вай мехка дешара гIулакх тишлуш доагIа, нох дукха яалу, дувц Дукха ха йоацаш хиннача реформах а хайра пайда баьнвбац. ХIаьта вай республике дешар къаьстта ,вочча хьал тIа да. Iа дешар, дешацар, аьнна, доапаш, дешархой классера классе боах; бетта а ах шера а деша ца уххаше, школе дешаш лоархI бераш. Цох дола масалаш хьашт мелд да. Юкъара школа дика е во чакхъяккхарга хьежжа хул дIахододача дешара лард, Iилман лард. ХIаьта ховш ма дий: лард йоацаш даь цIа харцилга.

Дешара гIулакх вайна ма хетта доацача, геттара ледара латт гIалгIай мотти литературен хьехилга. Абитуриентага малав хьона хьийхар, аьнна, хаьттача, цо оал: хувцалуш дукха бар уж, цхьайолча хана вIалла хьеха а хьехацар тхона наьна мотт, цул когаметта кхьйола урокаш хулар. Ховш ма дий, цхьаболa дай-нoaной шоай бераштa гIалгIай мотт Iомабара раьза боацилга. Царна хетачох, цхьа бахьан из хайча кхоачам ба. ГIалгIай метта эггара хьалхарча хьехархочунга Беков Темботага хаьттад йоах: «Тембот, сенна Iомабу вай наьна мотт?». Тембота жоп деннад: «ГIалгIай мотт хьона хой, дуне тIа мел бачача нахаца бувца мотт корабергба хьона». Шийцхьан очерка тIа а яздаь хиннадар Беков Тембота: «Со визза гIалгIа ва, ала делга хаьдда дIадаккха деза. Программа — закон да, хIаьта закон кхоачашде деза!

ГIалгIай мотт Iомабу предметагIа. Дешархошта кхыдола предметаш хьех эрсий меттала, ара царна хоъар, телевизор чу, радио чу царна ховар эрсий мотт ба. Цхьаккха шеко яц эрсий мотт вайна геттара безаш хиларах. Цу метто вайна йоаздийт эрсийн дунен кхича халкъийн культура. Бакъда, къеп миск ва ший мотт ца ховш вола саг. ЛадувгIал, къоначар тахан бувцача меттага. Цар дукхагIчар бувцаш ба гIалгIайн эрсийн меттах «хьабаь» кхоалагIа мотт. Вай Iодахьийтача хана воай мотт арахьа бувца дукха лоархIадацар вай. ХIаьта хIанз сенах кхера дезаш да вай? Саг малагIча къамах ва хара хьалхара белгало я цунна шийна наьна мотт хар.

Наьна мотт ца лархIар овлангара дIадаккха деза. Эхь да вай цу ден тIа кхачар! ДукхагIа цIенагIа бека беза вай мотт радио чу, телевидене гIолла, дукхагIа аралаха деза вай меттала книжкаш, хьехара пособеш, хьехархочоа цар гIо дергдолаш. Сов тIех а ца дувташ, хIанзардар ларде а дуташ, аттача дакха деза алфавит. Юххьанцарча школашка, детсадашка наьна мотт хьехилга цхьая кога тIа даккха деза.

МИШТАД литературацара гIулакх? ГIалгIай йоазонхой дукхагIбараш кховзткъанел тIехбаьннаб. кIезига ба къона бараш. Уж кхебара, Iомабара гIулакх лерттIа латтац. Арадаьннача книжкашта язъю «хестора» рецензеш. Критика яц. Литературоведене кIоарга Iомайиц тахана ра литературни процесс. Литература цига геттара кIезига да. Юртара библиотекаш кхы а вогIча хьал тIа я. Йолаш йолча библиотекашка цоаца корадоагIарда моллагIча къаман литература, хIаьта вайнаьха меттала арахецаш масех книжка мара корадергдац.

ХЬАЛХАРЧА заман даьржа йоазув доацача, вайдар санна долча къамашта, къаьстта бокхача теркаме ба багахбувцам. БIаьшеренашка халкъо мел даь дикадар цунна юкъе да: дика оамалаш, хоза мотт, хьаькъале хьехамаш, историцара хоамаш, дукха кхыдар а. ХIаьта тIехьара гIалгIай меттала багахбувцама книжка вай аралаьннад 23 шу хьалха. Нийса дий из? Нийса хургдар, нагахьа санна кепатоха багахбувцам беце. Иштта аз а Танкиев Абукара а вIашагIтеха багахбувцама книжка Iилман институто ара ца доаккхаш улла иттех шу хургда. Тахарча вай Iилманхойи багахбувцам мел безачари доккхагIа дола декхар да хьалхъа жовхьараш махулла дукхагIа дIаяздар а гIалгIай меттала кепатеха арадахар а. Багахбувцам эрсий пабетта вай миччa хана кхоаметтала баккха, тоабеш кедергда, вай ца кхоадой, тIехьа тIабоагIачар дергда из. Бакъда, тахан вай из багахбувцам дIа ца язбой, вай тIехьено вайна хьалхара из дергдац, хIана аьлча багахбувцам наха юкъера сиуонца чох, цхьаболча нахага болаш ба дIаязбаь багахбувцам, сога сайга а ба из дуккха. Пайда бий уж дерригa йоазонаш наьха тIоаргацашка ухкаш хиларах. Бакъахьа хургдар, аьнна хет, багахбувцам гулбараи кепабеттарaи цхьа центр яларе, хана догуйла цIена йоацача наха из юхмачахьа доах. Масала, соаха арадаьлар Буро тIа «ХIирий этнографе проблемаш» яха книжка. Цу тIа (кхыча балхаш тIа а нийслу еазаморг) язлечох, вай дахача лаьттащка ХIирий-аланаш баьхаб, вай наьрт-орстхой эпос хIирашкара хьаннйцаб, хIирех вола цхьа саг бархI гIалгIа велла денал дола хиннав. Уж тайпа хIамаш кепадеттар хьадоагIаш да вай Iодахийтача ханара денз. Ха енгй харцдар дIадаккха. Мичара хьадоагIаш да вай халкъ, фу бувзам хинна цун урарташца, ирански тукхамашца, кавказски албанцашца; фу хов хьалха хиннача йоазонах, фу хов вайдолча археологашта кораьча куро-аракски культурах (хIаьта из кобански культурал дукха къаьнагIа ма йий). Цу мел долча хаттараштa жоп дала декхарийла ба вай историкаш.

Этнографена хьалхашка а латт дукха декхараш. Ширача ханара денна хьадоагIаш дола Iаьдалаш гучадахара, дIаяздара, тахкара даькъе къаьстта а латташ. «Культ» а «застой» а йолча хана вай мел дола Iаьдалаш «пережиткаш» я, аьнна, кхайкадаь ма хиннадий, вай халкъ Iотоладар духьа. ХIаьта вайна хов, ширдаьинна цхьадола Iаьдалаш дIадаьхача, хьалха хиннача дукхача Iаьдалех бокха пайда баргболга. Вай Iодахьийталехь юрташка бахаш мел хиннараш шоайла вIаши дика бовзаш хиларах, белгалвоалар дика лелаш вар а во лелаш вар а. Харцваьннача саго ший дезала а тайпанна а эхь тIадахьар. Дерригa гуччахьа дар шоайла кхотабенна бахар нах. ГIаьленаш озари къаракъаш мелари дукха даьржа дацар, уж леладечо къайлагIа леладора, наркоманех ховш да вай культура дегIайоалара де дезаш. Царех пургIатта дувцара, сихагIа де дезараш белгалдара, бакъахьа хургдар, аьнна, хет цу гIулакха лаьрххIа комисси вIашагIъеллача. Цу комиссена йоккха бокъо а еша, дешара гIулакхашта, вай меттала арадувлача учебникашта книжкашта, наьна метта пропаганда еча, исторически тохкамаш деча, дуккхача кхыча хIамашта цо тIахьожам а лоаттабергболаш.

Вай Iилманхоех дукхагIабараш вIашагIа а кхийтта, «Iилма» яха ассоциаци хьаяьй. Из дика гIулакх да. ЛерттIа из дIаполадича вайна массанена пайла баргба цох. Ассоциаце таро хургья къона Iилманхой кхебеча, вай Iилманхой бокъонаш лораеча, гIо де, таро хургья вайга латта Iилмани культурен хьал тахка, цунна рекомендацеш яла, кхыдар а. Вайна ма хетта цу ассоциаце Совето ший болх дIаболабаь беце а (масала, хIанз а тIехьа чIоагIъянза я из ассоциаци), теша безам ба вайна цох низ бола оатхал хург хиларах.

Къамаьл чакхдаккха безам ба 20-ча шерашка вай сий долча къонахаша аьнначунца:

«Культурия ГIалгIайче хьалъе езараш культурни гIалгIай ба» (Мальсагов Зоврбик).

«ГIалгIай къам! Iа а хьаэца укх маьлха дунен тIара кхыча къамашта нийсса хьайна доагIа дакъа!» (Беков Тембот).

Уж ши хIама, кхыдола вай къаман декхараш дикагIа кхоачашде йиш хургья вай цIа, Буроца овла а болаш йола автономи, вай хьахийна, меттаэтта яьлча.

И. ДАХКИЛЬГОВ,
ЧИГУ профессор.

Юртда

Хашагульгов Iумара Башир Онгушта бахача наха юрта Совета председателалла хержар укх бIаьсти.

Башир укх юрта кхаьча дукха ха яц. ВорхI шу хьалха Онгуштарча школе хьахьожаваь хьавайтар Башир. Укхазарча бераштa гIалгIай мотт хьеха волавелар из. Цо яьккхай Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университет. Студент волча хана дика дешаш а спортивни секце дакъа лоацаш а вар из. Цудухьа ший балха декхараш кхоачашдаь ца Iеш, бераштa кIаллтохара латара секци вIашагIъеллар цо. Атта дацар дийнахьа урокаш а хьийхе, цул тIехьагIа секце болх бе. Бакъда, Башир хьинар долаш а шийна тIадиллар кхоачашдеш а ва.

Балха, хьехархочунгара дIавелавенна школа директорага кхаьчар из, цо кхеллача секце доакъошхоша республика яхьашка коталонаш йоахар.

Мишта нийсвелар Хашагульгов Башир советий органашка балха? Из цун дагадоаллаш хIама дацар. Школе къахьегаш волча хана кIезигкIезига берий дай-ноаной, юртара нах, цар балаш довза ваьлар Башир. ХIаьта юртсовета хоржамаш долча хана шоай депутаталла оттавир Башир школа уллуврча участке бахача наха. Иштта юртсовета депутаталла а тIаккха цу Совета председателалла а хержар из.

Фу хувцаденнад хIанз Башира вахаре? Цу хаттара жоп луш цо аьлар:

— Хьалха хинначул халагIа а бехктокхамегIа а болх ба са хIанзарбар. Бакъда, наха дукхагIа накъавоал, аьнна, хеталуш ва со. Из гIадвугаш хIама да. Аз из кхобергбац наха эшачунга, царна къувлачунга хьажара. Са дай Яндарера бале а, сона хетачох, са бокъо я хIанз укх юртара нах «сай нах» ба ала.

[illegible] шу дукха ха еце а, из кхоачар гаргара саг хиннав къаьнача гIалгIай юрта бахача наха.

Б. ЖАБРАИЛОВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

(086-у кепара йола медицински справки, характеристика моттигера йола справкеи, паспорти (е бер дарах дола тешал) 3х4 боарам бола 6 сурти.

Училища адрес: г. Грозный, Октябрьски район, 12 участок.

№№ 13, 24, 25 йолча автобусашца «12 участок» яхача остановке кхаччалца ваха веза, № 5 йола трамвай.

Телефон: 9-54-43-04.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Грозненски № 5 йолча юкъера профессионально-технически училище кердача дешара шера деша дIаэц кагирхой. Цар Iомае йиш хургъя ер специальностнаш:

1. Технологически оборудованен цунца бувзам болча конструкцейн монтажник: култ-кара сварка яра вола электросварщик, газорезчик, стропальщик.

2. Электрогазосварщик.

Деша дIаэц 15,5 шу даьнна а бокхагIбола а 9 — 10 класс яьккха кагирхой, мехкарий.

Дешархой мах боацаш дарца, костюмашца, спецбарзкъаца, хьатIабаьхкараш общежитеца Iалашбу. Дешархоша Iомалуча хана производственни практика процессе баьча балхах оттаьча порядке царна алапи лу.

Юкъера профессионально-технически училище чакхъяьккха экзаменаш дIаеннарна профессех разряд яларн юкъера дешар чакхдаккхаран йола диплом лу. Юкъера профтехучилище чакхъяьккхача берригача дешархошта производстве ше караерзаьча профессех болх лу.

ТIехника училища чакхъяьккхараш юкъарча кIийлен веденешка дIаэц (училища чакхъяьккхачул тIехьагIа болх баь стаж яцар аьнна). тIа лакхерча дешара за-

ДЕШАРА ХА:

— монтажник-электросварщик, газорезчик, стропальщик специальность Iомаечар 9 класса базе — 2 шера деша деза (юкъера дешар а ца дешаш) 3 шера, (юкъера дешар дийша каьхат а луш).

— электрогазосварщика специальностех 9 класса базе 3 шера (юкъера дешар дешарах каьхат а луш).

— 11 класса базе шиъ специальностех — 10 бетта мара деша дезац.

9 класса базе деша а этта «4», «5» оценнашца 3 — шерара дешар чакхдаьккхараш, училище хадданза дешара йолча группа 4 — 5-ча курсе деша йиш йолаш ба.

ПхелагIа курс чакхъяьккхарца пар сварочно-монтажни производства техник-технолог специальность караерзаю. ТIехника дийшараш цхьаккха экзаменаш а ца луш Грозненски мехкдаьтта институт сварочно-монтажни производства инженер специальность караерзаяра механически факультета кхоалагIча курсе деша дIаэц.

Документаш, шоаттея кIиранен деношка дIайийкхача, училище дешара даькъе дIаэц, № 13 йолча комнате 8 сахьат даьлча денз 16 сахьат даллалца.

Телефон: 22-90-56.

Дешар 1 сентябре дIадолалу.

Училища адрес г. Грозный, Стахановций ул., 16.

Тахан республике гIолла а Грозне а хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунда 2 — 7 метр сиха мух а болаш, фегара температура 26 — 31, Грозне 28 — 30 градус йIовхал а йолаш ха хита мег.

ХIаьта кхоанен ломмен юкъ — юкъе кхсаллонаш тIа а йоагIаш, цхьацайолча моттигашка лоацца хана догIа а долхаш, из дIаъувкъаш делха а тарлу, бе-беча оагIонашкахьара секунда 2 — 7 метр сиха мух а хьекхаш, фегара температура бийсашка 14 — 18, деношка 24 — 29 градус йIовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

Московски Кремла музеяшкара кердадараш

Московски Кремла музеяй помещенешка духхьашха хьайийллача «17-ча бIаьшерени 20-гIа бIаьшере йолалуш хинна Франце декоративно-прикладной искусство» яхача выставка 200 экспонато хьахьокх Бароккора Авангарде кхаччалца Франце искусство вIаштIехьйоалаш хьаахари цун ерригa стилаш хувцаялари. «Стилий даьхе» хозахета алац Францех: тоъал чIоагIа мехкий художествени лостам дегIабара а.

Выставке хьокха оттадаь да кIадаш, костюмаш, шпалераш, дошув, янгали, кизга, декоративни бронзах яь хIамаш, ювелирни искусства хIамаш...

Кремла музеяй практике духхьашха оттайи фондови собранеш меттел, Оружейни Палата дикагIйола экспонаташ а.

СУРТА ТIА: выставке.

В. ВЕЛИКЖАНИНА сурт. (ТАСС фотохроника).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностей транспортен — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ02172. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1558.

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ★ ЕРА, 21 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 73 (7887). ★ Мах 3 кеп.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЬЯРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо сопам бу:

нйссазлагӀа хержача Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета шоллагӀа сесси 1990 шера 25 июне город Грозне гулъе.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Председатель Д. ЗАВГАЕВ.

г. Грозный, 1990 ш. 10 июнь.

* * *

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо хоам бу, нйссазлагӀа хержача Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета шоллагӀча сессе дувца е дешаш оттаде лаьрхӀа хиларах:

1. Нохч-ГӀалгӀай АССР-е бахача наьха могашал лораяр малагӀча хьал тӀа да а, из тоаяра де дезараш а, унахцӀено лораяра материально-технически база чӀоагӀъяр а.

2. Республика социально-экономически дегӀайоалаяра оттаяь правительства программа кхоачашъяра лелама хьакъехьара Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета хоам.

3. Районни, городской халкъа судий халкъа судахой харжар.

РОССИЙСКИ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦИ.

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 19 июне Москве, съездий Кремлевски Двореце Ӏуйрийна 10 сахьат даьлча болх дӀаболабаьб Российски партийни конференце. Из хьайийлар КПСС ЦК Генеральни секретара, КПСС ЦК Российски бюро председатела новкъоста М. С. Горбачева.

Делегаташа конференце кулгалду органаш хержар: Президиум, Секретариат, Редакционнии Мандатнии комиссеш.

Хетараш массе оагӀорахьара дийцачул тӀехьагӀа чӀоагӀъю регламенти ден повестке:

1. Карарча ханеи Российски Федераце Коммунистически парти хьаяреи хьакъехьа.

2. Парте XXVIII съезда оттаьча КПСС ЦК Платформаи КПСС Уставеи хьакъехьа.

Дийнахьарча заседане председателал деш хилар Н. И. Рыжков — КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель. Конференце доакъошхоша ладийгӀар «Россеи берригача мехкеи кхелашта хьалхарча бехктокхамца» аьнна М. С. Горбачева яьча докладага.

Цул тӀехьагӀа содокладаш йир: Российски партийни конференце кийчон комитетагара — И. П. Осадче, «КПСС-ерча демократически платформагара» — В. Н. Лысенкос, «КПСС-ерча марксистски платформагара» — А. И. Колганова, Россе коммунистий Инициативни съездагара—В. А. Тюлькина.

Дувца оттадаьча дешаех лаьца къамаьлаш деча дакъа лаьцар: В. И. Ладыгина — Забайкальски машиннаькъа Е. М. Ярославске цӀерагӀча Читински локомотивни депо тепловоза машиниста, С. Л. Серокурова — КПСС Мурмански обкома хьалхарча секретара, Н. Ф. Сульдяйкина — Мордовски АССР «Резинотехника» яхача сарански завода парткома секретара, Т. И. Ляпаковас — Вологодски областа Усть - Кубински юкъерча школа директора заместителa.

Сайрийнарча заседане дӀахо хилар дискуссеш.

Председателал деш вар Ю. А. Майаенков — КПСС ЦК секретарь, КПСС ЦК Российски бюро член. Пренешка къамаьлаш дир: В. Г. Головачева — КПСС Саратовски горкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий городской Совета председатела, Б. В. Гидаспова — КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара, А. М. Макашова — Приволжско - Уральски военни округа бӀун командующе, Г. И. Скляра — КПСС Калужски областа Обнински горкома хьалхарча секретара, Е. И. Яркина — Татарски АССР А. М. Горьке цӀерагӀча Зеленодольски завода кемаш вӀашагӀдехкарий бригадира, А. Г. Мельникова — КПСС Кемеровски обкома хьалхарча секретара.

РСФСР КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ УЧРЕДИТЕЛЬНИ СЪЕЗД

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 20 июне Москве, съездий Кремлевски Двореце дӀахо болх бир Российски партийни конференце.

[illegible] заседане председателал деш вар КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лакхехьарча Совета Председатель А. И. Лукьянов.

Конференце доакъошхоша ладийгӀар Мандатни комиссе докладага, из йир цун председатела Г. М. Ходырева.

[illegible]

[illegible] леза мовхьаш кхухьа автомобилаш еча Камски объединене парткома секретара, О. А. Акимкина — Алтайски края «Бийскэнергомаш» яхача производственни объединена контролера, И. К. Полозкова — КПСС Краснодарски крайкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий Краевой Совета председатела, В. Ф. Оsonина—Кустанайски областной партийни [illegible] та председатела, Н. М. Бойкос — Военни Совета члена — противовоздушни обороа бӀун политически управлене начальника, Н. В. Ефременкос — Белгородски областа Шебекински Химически завода аппаратчика, Е. К. Лигачева — КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара, В. И. Чаптынова — КПСС Горно-Алтайски обкома хьал[illegible] горкома хьалхарча секретара, Н. В. Быстрова — Московски автомобильно-дорожни институтa парткома [illegible] Б. М. Ковалева — [illegible] машиннаькъа Новосибирск - Главный яхача станце локомотивни депо машиниста-инструктора, В. В. Чикина — «Советская Россия» яхача газета керттерча редактора, Е. Д. Сотникова — Хабаровски края «Ур[illegible]

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 20 июне Москве, съездний Кремлевски Дворецe дlахо болх бир Российски партийни конференце.

Туйрийнарча заседане председателал деш вар КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лакхехьарча Совета Председатель А. И. Лукьянов.

Конференце доакъошхоша ладийгlар Мандатни комиссе докладага, из йир цун председатела Г. М. Ходырева.

Конференце чlоагlийкр Мандатни комиссе доклад, соцам тlайийцар Российски партийни конференце РСФСР коммунистически парте учредительни съезд хьае.

Цул тlехьагlа юха а дувца доладир карарча ханахи Российски федерацe коммунистически парти хьаярхи дола дош. Пренешка къамаьлаш дир: Л. Н. Ищука — Кировски областа Зуевски района Дзержинске цlерагlча колхоза паркома секретара, Ю. Н. Прокопьева — КПСС Якутски обкома хьалхарча секретара, И. Т. Машутина — Башкирски АССР «Сода» яхача стерлитамакски производственни объединене токара, В. А. Вылегжанина — Татарски АССР деза мовхьаш кхухьа автомобилаш оьча Камски объединене партокома секретара, ... края «Би... энергомаш» яхача производственни объединене контролера, И. К. Полозкова — КПСС Краснодарски крайкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий краевой Совета председатела, В. Ф. Ориохонина—Курганcки областной партийни организаце контрольно - ревизионни комиссе председатела, Ю. П. Копылова — «Магаданавтотранс» яхача пассажирски автотранспортни объединене магадански производственни объединене водителя, А. П. Житенева — Учредительни съезда Секретариата кулгалхочо.

Сайрийнарча заседане председателал деш вар Г. И. Усманов — КПСС ЦК секретарь, КПСС ЦК Российски бюро член.

Пренешка дакъа льацар О. С. Шенина — Красноярски крайкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий краевой Совета председатела, Д. Г. Завгаева — КПСС Нохч - Гlалгlай обкома хьалхарча секретара, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета председатела, Н. М. Бойкос — Военни Совета члена — противовоздушни обороно Стун политически управлене начальника, Н. В. Ефременкос — Белгородски областа Шебекински Химически завода аппаратчика, Е. К. Лигачева — КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара, В. И. Чаптынова — КПСС Горно-Алтайски обкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий областной Совета председатель, Г. К. Рязанова — Тюменски областа «Надымгазпром» производственни объединене слесара.

Перерыв хинначул тlехьагlа заседани дlахойихьар председателал деш А. И. Лукьянов — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лакхехьарча Совета Председатель волаш.

Съезде къамаьлаш дир: В. П. Сапачева — Малхбоален - Сибарегlен машиннаькъа Иркутск - Сортировочни локомотивни депо электровоза машиниста, Г. И. Грицука — «Электроника» яхача Воронежски lилманпроизводственни объединене генеральни директора заместитела, А. Д. Никифорова — Волгоградски областа КПСС Волжски горкома хьалхарча секретара, Н. В. Быстрова — Московски автомобильно-дорожни института парткома секретара, Б. М. Ковалева — Малхбузен-Сибарегlен машиннаькъа Новосибирск -Главный яхача станце локомотивни депо машиниста-инструктора, В. В. Чикина — «Советская Россия» яхача газета керттерча редактора, Е. Д. Сотникова — Хабаровски края «Ургальское» яхача шахтоуправлене электрослесарий бригадира, М. С. Кобозева — Свердловски областерча Нижний Тагил города КПСС Дзержински райкома хьалхарча секретара, А. Н. Мальцева — Горьковски юртбоахама института доцента декхараш кхоачашдечо, Ю. Г. Терентьева — «Арсенал» яхача Ленинградски завода парткома секретара, В. М. Смирнова—Московски областа аьшкбетонни конструкцей Силикатненски завода электрокрана машиниста.

Сайрийнарча заседане дош дийцачул тlехьагlа РСФСР Коммунистически парти хьае соцам бир съездо.

РОССЕ КОММУНИСТИЙ МУГlАРАШ ВlАШКАОЗА

19 июне съездний Кремлевски Дворецe болх дlаболабаьб Российски партийни конференце.

Кlоарга уйлаш, цlенхаштгара дагадоахкараш, парте, Российски Федераце, берригача мехка, перестройка кхелий хьакъехьара эзараш саготагlа дола дешаш денад шоашца столице КПСС XXVIII съезда делегаташа — конференце доакъошхоша. Цхьа моллагlа доаца хаттараши решенеши, барт тоабара наькъаш да цар лаха дезараш дискуссеш йолаелча, мадарра аьлча, дерригa дувцараши хетараши теркал а деш, цхьаккха хlама къайла ца хьочен партийни новкъосташхен долча хьалашка.

Конференци ше хьаеллаш, КПСС ЦК Генеральни секретара, КПСС ЦК Российски бюро председатела М. С. Горбачева хоам бир, Российски Федераце парторганизацешкара парте XXVIII съезда делегаталла 2768 саг хержа хиларах, иштта уж конференце делегаташ а хиларах. Тахан цун балха юкъе дакъа лоацаш ва 2744 делегат, партийни организацеша форуме хьожаваь 200 болхлой ахархои хьийхав. Унхаза ба союзни республикай компартей викалаш.

Викалий совето хьачуенна конференце Президиум хорж.

Цул тlехьагlа lуйрийнарча заседане доакъошхой конференце балха органаш вlашагlйохка болабелар — Секретариат, Редакционни Мандатни комиссеш хержар.

Ден повесткаген балха регламентаген хьежар делегаташ. Делегацей викалий совето еннача предложенега хьежжа конференце доакъошхошка дувцийта оттадир ши дош: карарча гlулакхийи Российски Федераце Коммунистически парти хьаяреи хьакъехьа, парте XXVIII съезда оттаьча КПСС ЦК платформаи КПСС Уставеи проектий хьакъехьа. Предложени елар царех лаьца цхьа доклад яреи цул тlехьагlа цхьана уж ювцареи хьакъехьа.

Къамаьлаш даьраша массехк предложени елар. Масала, КПСС Киселевски горкома хьалхарча секретара Т. Г. Авалиане тlаккха по хьайовзийтар Кемеровски областной партийни конференце делегатий позици. Цу тlа белггала аьлча, йоах: Российски партийни конференцех Российски компарте цхьоалагlа учредительни съезд хилийтанза яргьяц. Цига дувца деза КПСС-ера хьал, республика Компарти вlашагlйолла, цун программни документаш оттаде, кулгалду органаш харжа еза.

Шоашта хет-хетараш дувцар къамаьл де альтернативни платформай викалашта дош далара, партийни кепайоазонах кердача парте бюджетах долча дешага хьажара. хьийха боалабаьча болхлоштен ахархоштен решающи голос а йолаш конференце балха юкъе дакъа лаца таро ялара хьакъехьа.

Даьча къамаьлий итог йир М. С. Горбачева. Гулбеннарашка цо хоам бир конференци хилале хьалххагlа партийни организацешка, делегацей викалий совете яьча дискуссей хьакъехьа, делегацей викалий совето могаяьча ден повестка хьакъехьа шийна хетар дийцар.

Юххера а конференце доакъошхоша чlоагlйир из.

«Россеи беррига мехкеи кхелашта хьалхарча бехктокхамца» яха КПСС ЦК Российски бюро доклад йир М. С. Горбачева.

Председателал деш волча Н. И. Рыжкова кийчон комитета цlерагlа хоам бара дош лу И. П. Осадчена.

Цул тlехьагlа, лаьрхlа хиннача тайпара, содокладашка ладийгlар делегаташа. «КПСС демократически платформагара» къамаьл дир С. Орджоникидзе цlерагlча МАИ доцента В. Н. Лысенкос; «КПСС-ерча марксистски платформагара» — А. И. Колганова, дукха ха йоаццаш Ленинграде хиннача «Россе коммунистий инициативни съезда» позици хьайовзийтар «Авангард» яхача lилманпроизводственни объединене парткома секретара В. А. Тюлькина. (Доклади содокладашн кепа тохаш я).

Цул тlехьагlа пренеш йолаелар.

Фуд вай конференце къоастаде дезар? — аьлар Забайкальски машиннаькъа Читински локомотивни депо тепловоза машиниста В. Н. Ладыгина. Ший хаттара жоп а луш, цо аьлар: РСФСР Коммунистически парти хьаяьлга дlакхайкадар, кулгалду органаш харжар. Парте XXVIII съезд хинначул тlехьагlа хоржамаш дара духьала къамаьл дир делегата. хlана аьлча Российски компарте делегаци цига хила езаш я, вож делегацеш а санна.

Забайкальски дукхагlбола коммунисташ КПСС-а тlехьа ба, хlаьта цун цlи хувца а лгlац. Тхо тlехьа да керда яькнхача ленински тайпарча партена, социалистически хоржам баьчен коммунистически перспектива йолчен партена. Дукхагlа барий решенеш чакхйоахача, цхьабакъда, кlезигагlа барий боккъонашта тешам луча, керттердар аппарата lаьдал а доацаш, партийни массай lаьдал долаш йолча партена тlехьа да.

Хургйолча КПСС съезда декхарий хьакъехьа ше дувцаш, делегата белгалдаькхар, тахан вахаро оттадаьча хаттарашта цо жоп дала дезаш хилар. Парте ЦК отчет яланза яргьяц дукхьал доадаьча перестройка 5 шера хьалхара. Тlеххьара а читински делегаце викало lодийшар партконференцеи съездеи делегаташка, СССР-еи РСФСР-еи халкъа депутаташка даь кхайкарал. Цу тlа Забайкалья коммунисташа тlахьех шоай халкъаи Даьхеннеи долча дикача гlулакхий идеяш тlа барта хилара.

: Довзаш дола В. И. Ленина дешаш белгал а доахаш, парте Мурмански обкома хьалхарча секретара С. Л. Серокурова. хlанзара конференции дага а йолаш, хьакхэйкадир, хиларга селлара йlаьхача хана Россе коммунисташ хьинжан вlашlехььяьккхан йола событи хьахинна хилар. РКП хьаяра ше хоадамболлаш тlехьа хилар хьакхайкадир къамаьл деш волчо. Белгалъяьккхар, из дог тийша ма хиллара, гуччаяьара факт — сатийса хlамаш КПСС ЦК Российски бюрос кхоачаш ца дар, цунна дlатlаехна хинна функцеш цо кхоачаш ца яр.

Хургйола РКП, аьнна, хет оратора, КПСС-а юкъе а йолаш йиса езаши гlулакхаш леладе дезаши я КПСС цаl долча Уставеи программни лерхlараш юкъа хиларен ларда тlа союзни республикай ерригача компартешца цхьана цхьатаррарча бокъоний хьалашка.

Делегата хьаллаьиар доклада тlа хьахьекха Российски ЦК состав вlашагlйоллара принципаш. Организацийи дешгш къоастадара дlахо мело яр, белгалдаькхар цо, мегаргдолаш дац. Хlанзарча укх юкъагlа альтернативни ларда тlа харжа еза ЦК а, Политбюро а, секретараш а. Хlаьта шоллагlа юкъ хетае еза хургйолча КПСС XXVIII съезда решенеш теркал а еш российски коммунистий хьдда декхараш дувцара.

«Резинотехника» яхача саранcки завода парткома секретара Н. Ф. Сульдяйкина хетачох эггара хьалха партена кризис хиннай. юххьанцара партийни организаци, мадарра аьлча, цун шоллагlча аргlанара дакъа лакхе латтача партийни органаша аьнна чутlара ца йоала, lимад йоаца «машин» а хинна дlаэттандаь. Юххьанцарча организацеи бlарччача партеи вахар воча оагlорахьара lаткъаи хlанзалца [illegible] моттигий система. [illegible] аьлча, из система [illegible] юххьанцара организаци, мадарра аьлча массадолча [illegible] мукъагlа яха [illegible] санна цун боккъо йоацаш [illegible] хьалага хьежача, [illegible] сибат доацаш а [illegible] дlакхоачаьь гучаяьара [illegible] тат я.

Оратора предлож[illegible] партена юкъе [illegible] партийни организацеи [illegible]

(Доладур. Нистедоалар 2-ча оагlо тlа).

КПСС Грозненски горкоме

Парте Грозненски городской комитета бюро заседани хиннай. Из дlайихьар КПСС горкома хьалхарча секретара, парте Нохч - Гlалгlай обкома бюро члена В. А. Кученкос. Заседане тlехьожама кепара хьежар «Бахача наха кхачан товараш lалашдара г. Грознерча торговле предприятеша 5 бетта болх во бара хьакъехьа» парте городской комитета бюрос баь соцам кхоачашбара леламах долча дешага. Белгалдоахар, дlаяхача юкъагlа наха товараш лоаттадара гlулакха овлангара хувцамаш ца хиннилга. Июнь бетта хьалхарча шин кlирагlа города тикашка дlачуеннаяц 330 тонн совгlа дулха продукташ, 7 тонн коатlара оалхазараш, 15 тонн гаргга наччаш, 150 тонн чкъаьрий. Мадарра аьлча, юкъагlъяьккхай фуаш дlачудалара план. Геттара эсала леладу сомий-баьцадаарий продукци йохкилга. Городе баха нах во lалашбу корта бохош доацача маларащца, минеральни хица, квасаца. Цу дерригача хlамашта раьза боацаш бола городе баха нах бакъ ба.

Городской торговле эттача хьала бехке ба «Чеченингушагропром» яхача объединене кулгалхойи (М. А. Арбиев) цун подразделенеши, Кхачан товараш кийчдаран дохкаран йолча шоай таронехи кхоачамехи бизза пайда эцац респотребсоюза (Х. М. Гуржиханов) подразделенеша. Даькъа де доаггlача тайпара доал делга lалашдац Нохч - Гlалгlай АССР торговле министерства. (А. Н. Зубков). Коммунисташкара — торговле, общественни кхачан, юрта боахама предприятей кулгалхошкара доагlар дизза хьадехац КПСС райкомаша, горрайисполкомаша.

КПСС горкома бюрос М. А. Арбиев декхарийла ваьв города торговли сеть планови заданешна хьежжа пхи ди дала лехьа дулхеи шурини продукташца lалашъе. Иштта цунна тlадиллад фуаш хьатlалоаттадара ах шера план кхоачаш ца йой «Грозненское» яхача предприяте директор Р. У. Абубакаров цу балха тlа дlахо вита ниш йий хьажарах дола дош дувцар.

Респотребсоюза председатела заместитель КПСС член Л. М. Исраилов декхарийла ваьв бюрос 10 ди далалехьа дулха продукци эцарех г. Грозне бахача нахага йохкарен хьал тоаде.

Торговле городской отдела заведующцена КПСС члена В. С. Гажаевна тlа[illegible] больницаш, школаш, деша [illegible]

[illegible]

КПСС Заводски [illegible]

[illegible] коммунист А. Н. Зи[illegible] партийни бехктокхаме [illegible] долча дешага хьажаьга.

РОССЕ КОММУНИСТИЙ МУГӀАРАШ ВӀАШКАОЗА

(Чистедоалар. Долалур 1-ча оагӀо тӀа).

[illegible] КПСС Устава [illegible] РСФСР Ком[illegible] хила[illegible] [illegible] дӀахо, дирача [illegible] тӀа латта, [illegible] решенеш кхоачашъ[illegible] тӀахьожама [illegible] система а тоали[illegible].

[illegible] коммунистически парти хьярах йола ре[illegible] я. хӀана аьлча РСФСР суверенитетаца юв[illegible] хиларах, аьнна, хет [illegible] юкъерча [illegible] директора заместителя Т. И. Лявакована (Вологодски область). Юкъхьаннарча партийни организацей коммунистшта дагардар хьа [illegible], делегата хьакхайкадар. КПСС ЦК Политбюро членаша перестройка шерашка шоаш бьча балхах лаьва хургйолча парте XXVIII съезде персональни отчет хила цар дӀадехаш хилар. Мишта нийслуш да из. йоахар дӀахо педагога, дерригача гӀалаташта а ца деш дисараш а персонально бехке бараш белгал а баьха хьа ца оттабар? Болх беркате дӀабахьара хиланза даргдоаца, Ӏилмо бокъонца белгалдаь хӀамаш мичад? ХӀанз укх сахьате дош аьннача дац гӀаь, дика решенеш тӀаийю, [illegible] кхоачашъеш яц. Из бахьан долаш чӀоаггӀа лохденнад парте сий.

Уж дерригаш хӀамаш теркалдаьнза даргдац РКП хьахеча хана. Къамаьл деча хана чӀоаггӀа уйла тӀаяхийтар юрташка беча партийни балха проблемашта. Белггала аьлча, тӀахьехам бир политически терьам дукхагӀа юртахьа хилийтара. ЦӀенхаштта Ӏоттараш йир массови информаце средствашта а. Къамаьл деш йолчо уж бехке йир цар шоашта ховшше а мехка нравственни кризис кийчъяь хиларах.

Сайрийнарча заседане председателал деш вар КПСС ЦК секретарь Ю. А. Манаенков.

Миллион хӀана бахац аьнна нах бахаш йолча города коммунистий цӀерагӀа наказ делар КПСС Саратовски райкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий городской Совета председатела В. Г. Голованева: Ерригроссийски партийни конференцех РСФСР коммунистий учредительни съезд лоархӀилга. РСФСР Компартн хьалрен вун органаш вӀашагӀйохкарен хьакъехьа КПСС ЦК Российски бюроси кийчон комитетон енна предложени хьаллоацаш къамаьл а даь, оратора массе оагӀорахьара бакъйир из позици. Цо белгалдаьккхар, Россе компарти хьаяро партийни кулгал централизованни командоване средство — командно - административни средства керттера элемент — йолчара общественни региональни самоуправлене инструмент а яь дӀаоттаергхилар. Цул совгӀа, КПСС кердача структуро йиш хулийтаргья региональни, партийни организацейи центрей юкъмоттиг бӀарчча цаӀ йола политико-организационни лард а яь дӀаоттас.

Конференце керттера дехар, - хьакхайкадир КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара Б. В. Гидаспова, — тайп тайпарча наькъашкахьа латтараштa юкъе нийсхалаш йоахилга юстара а даьккха, халкъон дукхагӀболча коммунисташен кхетаергйолаш а хьаллоацаргйолаш а йола «дошо» юккъера юкъ лахар.

Российски компарте радикализм, оратора хетачох, лелаеш хила еза, эггара хьалхарча аргӀанна, союзни республикашта юкъерча юкъмоттигий керда система хьаяра гӀулакх. Парте шиӀ теркам тӀаберзабе беза къахьегамхой хьашташ хьаллоацача ерригача республикански партешта мегаргйолаш йола идеологи кийчъяра.

Оратора критика йир Ленинградерча инициативни съездо яьча решенешта. Цар тӀара гуш я, белгалдаьккхар цо, дӀаяхача ханашкара апологи, социализм харцахьа ластара бахьаний кӀоарга йоаца анализ.

Общества ерригача структурех Эскарен Флотен шоай маӀанга а формага а диллача паччахьалкхен керттерча символех цаӀ я, аьлар Приволжско-Уральски тӀема округа эскара командующе А. М. Макашова. Паччахьалкхе овлангара дена йохае гӀертараш эшац, яхаш, Герзашцарча Низех, МВД-х, КГБ-х бе-бе хабараш дувца болабеннаб. Гражданаш Арбатовгӏар, Коротичар, Собчакар, Гельманар, Яковлевгӏар Егораш, иштта цу компане хьал а гӀетта, духхьала хьаала деза: Вайна эскар эшаш дац, вай Герзашцара Низги а доацаш доахалургда. Гаранти яла еза тӀом хургбац, аьнна, Халкъа ховргдолаш, нагахьа санна. моллагӀча конфликте вай эше бехке малав.

Эскарен Флотен коммунисташ ЦК-на, Политбюрона, Правительствана раьза бац шоаш лораберий цхьаккха йоахо на ярах, шиӀ бӀувхой ца лоархӀачар, моллагӀча халкъа чӀоагӀа беза болча кхетама—патриотизман тӀемахочун декхаран когаш тӀабеттачар хьакъехьа де дезараш ца дарах. Конференце эскара партийни делегаши енай 800 эзар совгӀа волча коммунистий цӀерагӀа, хӀаьта из идеологически караяха лаьрхӀа яц.

Мишта хилча бакъахьа хет вайна воай парти? Цу хаттара жоп делар КПСС Обнински горкома хьалхарча секретара Г. И. Скляра: кӀоарга демократични а ше шийна доалдеш йола политически организаци а санна. Партена ше шийна критически мах бе, шиӀ кхоачамбоацарехи гучадувлийтача гӀалатехи мадарра бакъдар дувца ха деза. Из коррупцеца, балхах шоашта пайда ийбарца, привилегешца, морала нормаш телхачарца бӀехьбеннача нахах ӀоцӀенъяла еза; Даьсса къамаьлаш кӀезигагӀа дувца деза, доши гӀулакхи цаӀ хила деза.

Къамаьл дечо тӀахьийхар дерригача боарамашка ЦК-гара денз ГК-га кхаччалца шоай решенеш кхоачашъяра хьалхашка бехктокхаме хилара. Партийни организацешта кулгалдечар шоаш беш болча балха а гӀалатий бехктокхам кхетабеча а нравственни хьисап чӀоагӀде деза. Цунна дувзаденна делегата аьлар. пятилетка дерригa тӀадиса декхараш Генеральни секретара дӀатӀадилла гӀертача хорах ше дӀакхетац, аьнна. Укхаза даь дикадар а водар а го деза. Вай дӀадахачун нийсача наькъаца мах бе беза.

Татарера А. М. Горьке цӀерагӀча Зеленодольски завода судосборщиккий бригадира Е. И. Яокина хьадда хьааьлар шоай предприятерча коммунисташта хеташ дар: болхлой — Российски компарти хьаяра тӀехьа ба. Цунца цхьана шиӀ коллегий цӀерагӀа цо тӀахьийхар парте цхьоагӀо лораяр, чӀоагӀъяр духьа XXVIII съездага ерригa компартеш КПСС республикански партийни организацеш яра йола предложени ялара, цунца хӀараяр шиӀ лоӀаме в хулийташ.

Къамаьл дечо дикка теркам тӀаэзар КПСС лоархӀам лохбалара бахьанашта.

Оратора хетачох, партийни лоархӀам лохбалара керттерча бахьанех цаӀ лархӀа деза чӀоагӀача дефицитен монополизман хьалашка ханаӀ хьалха регулировани елга бера дӀа а хийца, моллагӀчоа хетар де ерригa шлюзаш хьа а йийлла, перестроечни хана харцахьа решенеш тӀаийяр. ГӀалат хила тарлу,. бакъда, эггара новкъагӀа дар да, аьлар къамаьл дечо, центральни партийни органаш, керттерча даькъе идеологически яраш мехка социализма деформацешца дӀаболабьча къовсамага сатийна хьежаш яггӀаше, из къовсам цун моастагӀаша социализмана а КПСС-на а говза духьала берзабир.

КПСС лоархӀама Ӏаткъ цун кулгалхой хиннача событех шоашта хетар ала массаза тӀехьабусаш хилар, цар оагӀорахьара къьгга ориентираш ца хилар. Делегата конференци тӀахьийхар тешшаме: «Тоъаргда!» ала. Вайна хӀанз эшац ши духьа хилар, хӀаьта эш хаьдда хьаалар — КПСС болхлой классен къахьегама халкъен парти а йолаш юсаргья е цунах кхы тайпара хӀама хургья?

Парте хӀанз хала ха лов, аьлар КПСС Кемеровски обкома хьалхарча секретара А. Г. Мельникова. ХӀаьта цун дукха бахьанаш да. Уж керда общество хьалъяра болча ленински нийсача наькъ тӀара даьхача гӀулакхий тактикера гӀалаташ а сталинизма шерашка халкъа духьала гучадалчийта докккхий зуламаш а да. Из сеца латтара шерашка парте дукка членаш, цу даькъе кулгалдечарна юкъера а тӀехьа, нравственно талхар, коррупцена юкъе дакъа лацар, социальни нийсхо телхаяр, духовни цӀена ца хилар да. ХӀаьта парте перестройка дӀайолаеш уж бахьанаш хьагуча а даьхар, дӀа а довзийтар. ХӀаьта аьрдехьара а аьттехьара а кӀал кӀийлъ а йоацаш критика ешше, ше дӀадоладаьр чанхдаккха лерхӀаш а я из. Оратора хетачох, цо партена хӀара коммуниста хьалхашка керда декхараш оттаду. Комфортность дӀаьйннай. ХӀанз командашцен лозунгашцен нах хӀама хьадара тӀаберзалургбац. Нах тешабе беза, ше тешаш хила веза, хӀаьта уж гӀулакхаш хӀама хьадешше де деза. ХӀанз КПСС-гра тӀехьадисар эшадара хьакъехьа хаьдда гӀулакхеш чанхдаьхара масалаш эш. Цунах латт тахан парте вахарен балхен маӀан. ХӀаьта укхаза гучадувл, белгалдаьккхар обкома хьалхарча секретара, вай дерригa кхоачамбоацараши гӀалаташи. Вай нийсача наькъах лаьца бе-бе хетараш дуви. цхьабакъда, укхаза духхьал къамаьл дувцарах бала пайда бац. Уйла а ца еш, харцахьа чакхдоахача гӀулакхашца вай нах коммунистех, коммунисташ ЦК-ах а правительствах а ца тешара хьал хьанхелад. ХӀаьта, цудухьа цар тӀаьацац кхы а кердагӀа йола решенеш. Партийни актив, парте гӀулакха мутӀахьа бола нах центрера вӀашдухьаленаш йолча решенех дӀакхетабе гӀерташ шоаш тувлабеннаб, хӀаьта цунца уж шоаех тилла аппаратчикаш яха цӀи тӀа а йолаш, цигара дӀа а бувлаш, дӀаух.

Оратора кӀоаргга анализ йир соахка кузбасски шахтераша яьча забастовка, цо вывод йир: партес чӀоагӀлуш латтача болхлой болама дукхагӀа теркам тӀаахийта безаш хилара.

21 июне конференце шиӀ болх дӀахохьоргба.

* * *

Сайрийна делегаташа В. И. Ленина Мавзолее венокаш дехкар.

(ТАСС).

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДЕ

Болх ца беш цхьа ди даьккхачул тӀехьагӀа 20 июне Москвахча Кремлевски Двореце болх дӀахо болабьб Российски Федераце халкъа депутатий ЦхьоалагӀча съезда.

Депутаташа Ӏуйрийнарча заседане юха а дувца доладир республика Совета членаш харжарах дола дош. Дагайоккхийтаргда оаха, хьалхагӀа хинна голосоване ши тур чакхъяьнначул тӀехьагӀа палате вакантни нийс моттиг йиса хилар. ХӀанз къайлагӀа голосовани а яь, кхы а республика Совета нийс член хержав.

Юха а чӀоаггӀа дискусси йолаелар Ӏаьдалах (РСФСР-е халкъа Ӏаьдала механизмах) йолча проекта хьакъехьа. ХьалхагӀа съездо лардера лаьрхӀа тӀаийцача а дӀахо кийчден депутаташа еннача поправкашка хьажен аьнна редакционни комиссе дӀачудена хиннача а документо бе-бе хетараш дувца баьхар депутаташ. Депутатех цхьан даькъа хетачох, цу тайпара документ тӀаоца хьалха да. Вокхар йоах, из хӀанз йолаш йолча конституционни нормашца нийса доагӀаш а дац. Лакхехьарча Совета комиссешка наьха санна тоьде дезош а да. Шоаш дог тийша дя, йоахар цхьабараша, из бокъха политически лоархӀам болаш хиларахи кхы тӀехьа ца доахаш тӀаэцанза дарг ца хиларахи. Кхы тайпа предложенеш а тийлар.

ДукхагӀйолча голосаша лаьрхӀар декрета проект дӀахо тоаяйта РСФСР Лакхехьарча Совета комиссешки конституционни комиссеи дӀачудала а цул тӀехьагӀа тӀайоагӀача халкъа депутатий съезде из дувца оттаде а.

Кхьарча дийнахьа сайрийнарча заседане лерхӀ «РСФСР халкъа депутатий гӀулакхаш Ӏалашдара хадна йолча положенех», хьалхарча аргӀанна долча законий проекташ кийчъярахи республика Лакхехьарча Совета луча поручененехи бола соцам тӀаоца а массови информаце средстваех дола дош дувца а.

(ТАСС).

ТКЪАЬ ПХЕЛАГӀА ЦЕХ?

РЕПОРТАЖ

[illegible]

... [illegible] творческий [illegible] долаш а декхар [illegible] беза болх а дукха бар. Новза езаш яр электронни комплекс. Союзерча кхыча городашкарча шоай коллегашца дагабувлара командировкашка аха бийзар цар, дукха литература дешна бийзар, кӀезиг-дукха Ӏомабаь а, английски мотт Ӏомабе бийзар. Тахан а тӀехьа ...

Продукце дикал—керттердар

ЗЕ ДАРА НИКЪ БЕХКА

Массехк шу хьалха Ӏалаьмате во ювцаш яр Грозненски кога гӀирс беча фабрика коллектив. Цун а шиӀ бахьанаш дар: хадланза тӀехьаюсаш, хӀара шера паччахьалкхен декхар дукха тӀадусаш, нийслора брак йолаш дӀаяхьийта дукха продукци потребителаша юхаухийташ, итташ эзараш сомаш гӀодаш техкаш, лоацца аьлча, даим паччахьалкхена зе деш хьайоагӀар из. ДукхагӀча даькъе тикай тархеш тӀа латтийсар фабрике хьабу кога гӀирс. Из хьабеча дӀаяхийта средстваш, къахьегам зехьа бовра,. Цудухьа, цига ара ца хецаш соцабир, телата кога гӀирс. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дувцаш, цкъа санна дукхаза а цӀенхаштта критика йир фабрикана кепаноазон тӀа.

ХӀаьта а фабрикера гӀулакхаш укх тӀеххьарча шерашка кӀезиг-дукха бокъалгахьа дала доладеннад. кхы да велалургволаш эргадьина хӀама деце а. Укх тӀеххьарча шин шера халкъа эша товараш арахецара паччахьалкхен план кхоачашъяьй обувщикаша, кердаьккхай шоай продукце ассортимент, кӀезигдукха гӀа ... дӀахьалхашкахьа ... ла а гӀерташ, кхычарна бехк дӀатӀабилла гӀерт фабрика кулгалхой специалисташи. Цхьабакъда, бехк болчун мара хила йиш яц. «Мел кхийстача а ворда чарх цхьан кӀарга тӀа мара сецац» олаш да халкъа кица. Цунна а дайна, фабрика коллективо эсала болх барах бехк цар шоай ба. АссортиментагӀа кога гӀирс арахецара планагӀа обувщикаш лоархӀа ца бар керттерча даькъе нийсденнад производство йоагӀача хьисапе вӀаштӀехьа ца яккхарах, къаеннача оборудованехи технологехи пайда ийбарах, къахьегамен исполнительни дисциплина во хиларах. Потребителашта договорни декхарех продукци мишта лоаттаю хьожаш боагӀача хьисапе тӀахьожам лоаттабац. ШиӀ ханнахьа потребителашта продукци дӀа ца кхаьийтарах укх шера духхьал хьолхарча квартале цар дӀатекхад 39500 сом гӀод.

Фабрика коллективо хьакога гӀирс шдар... хьа ха зехьа йоаярах дикка дукха продукци ара ца хецаш юс. Укх тӀеххьарча шин шера прогулаш ярах, администраце бокъонаш а телаш, обувщикаш балха тӀерабувлийтарах зехьа йоаль балха ха 1448 сага-ди хилар.

Фабрика директора И. К. Атаева кхоачамбоцлаш дола балхаш даьдац продукци арахецара йола планаш халкъа эша товараш отталъча ассортиментагӀа шоай потребителашта лоаттадара дола договорни декхараши кхоачашдайтара, арахеца продукци тӀа-тӀа дикагӀа хилийтара, белхлошкара, инженерно-технически белхлошкара лоагӀаш дар тӀагӀертта хьа а дехаш, чурча резервах бийдехаш пайда ийбайтара, арахеца продукце ассортимент шерьяраш из дикагӀа хилийтарах тӀаерзарш йола мероприятеш чакхъяхац.

Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараши кегари бахьан ...

ТКЪАЬ ПХЕЛАГIА ЦЕХ?

РЕПОРТАЖ

«Грозненски машинашъерашан «Красный молот» производственни объединение кхолла я инженерни корпус. Цуьнан пхьолагIча этажа тIа я программни обработка бюро (БПО). МоллагIвар чувуташ моттиг яц из, яхаш дувц цуьн начальника Лисовой Виктор Яковлевича.

Пачхьалкхен боарамо промышленни къайленаш йолаш хIама дий-теш укхаза? Дац. Цу помещене чу я объединене керттерча технолога отдела вычислительни комплекс. Министерски анналашка «Молот», аьнна, цIи а тилла, белгалъяьккха я из комплекс, хIаьта объединене машинашъераша цунах оал ЛВС — локальни вычислительни сеть.

Долче, кхетадеш да, цига къахьегаш боаца нах цига чу хIана битац. Укхаза укх тайпара хаттар хьалхашка отт: Сенна эш «Красный молота» кхы цхьаькха а «Молот»?

Доазол арахьарча мехкашкара уж санна йола комплексаш йие. йолаяьй вай мехка мехкдаьтта доаха керда. промыслаш болх бе йолаялийтарца дувзаденна. Цунца дувзаденна машинашъеча предприятешта реконструкци е йолаяьй, цу даькъе «Красный молот» производственни объединене а еш. Числовой программни управлени (ЧПУ) йолча станокашца Iалашъеш я хIанз объединени. Керттерча даькъе доазол арахьарча мехкашкара хьакхухьаш я из. Дуккхача маьхах хьаийцача, хIанзарча хано дIа мадеххара йолча цу оборудованех боаггIача хьисапе пайда эцалургбац йоаггIача классагIа йола вычислительни техника юкъе ца йоалайча.

Миштай-теш лакхе белгалъяьккха комплекс? Цунна чуйоагIа кхо компьютори цхьа зIамига ЭВМ. Цунах цхьа система а еш, оптоволоконни кабелаца вIашагIхетта я уж. Английски меттала цун цIи йоакхх укх тайпара: «САД/САМ». Цун хьалхарча даькъо таро хулийт технологически процессашта автоматизированни хьисапе конструкторски кийчо е, архивни чертежаш увттаду, хIаьта шоллагIча даькъо вIаштIехьдоалийт ЧПУ станокашта йола программа кийчъе, хила маезза техпроцессаш белгал а йоахаш.

Программни обработка бюро ЛВС хьакхаьча цхьа шу гаргга ха я. Эггара халагIйола а хьахиннар дукха доацаш йола а ха я дIаяхар. Дерригa а юххьанца денз дIадоладе дезаш хилар; доацаш дар цу гIулакха эша литература. Английски метталара инструкци мара яцар. Практически опыт ца хиларах из Iомае хала яр. Программни обработка бюро (БПО) къахьегача дукха боацача болхлошта хьалхашка эттар дувцилга доаццаш бехктокхаме а творчески къахьегаш декхар дар — бакъдола болх я дукха бар. Йоза елаш яр электронни комплекс. Союзерча кхыча городашкарча шоай коллегашца дагабуйлара командировкашка аха бийзар цар, дукха литература деша дийзар, кIезиг-дукха Iомабаь а, английски мотт Iомабе бийзар. Тахан а тIехьа уж командировке аха безаш йола моттигаш кIезига нийслац, уж санна йола комплексаш вай мехка кIезига хиларца дувзаденна да из. Царех пайда ийбара даькъе кхоачамболлаш опыт яц. хIаьта заочно ийдеча хоамех дукха пайда балац. ХIаьта а ала доагIаш да, керттердар хьадаьд: объединене керттерча технолога отделе болх бе йолаеннай ЛВС.

ХIанз В. Я. Лисовойс яхачох, керда техника караерзаеш хиннача технологашеи программисташеи Iома мел даьчох бизза пайда ийбе болабича, комплекса болх шин сменагIа вIаштIехьбакха мегаргболаш ба. Компьютороашца болх барга яьккхай чертежий ерригa библиотека. ЧПУ станокаш программаца практически процессаш эргаяхара, тайп-тайпарча технически текстанша редактировани яра йола методаш караерзаяьй.

...Песоцкий Юрий Ильич комплекса инженер - технологи, керттера программисти ва. Комплексах йоаххка тайп-тайпара оатхалаш сенна вшаш я дукха дийцар сона цо. Массе а тайпа дола чертежаш хьагойт хьаькъал долча машино, цар бесаш хувц цо, зIамигадар а тIехьа хьа ца хьокхаш дисац. Цо беча балхо цецваьккха вагIаш, цхьа юкъ яьккхар аз.

Ишта а вешта а, хетаргахьа, дукха ца говш «Красный молот» объединене шин тайпара ткъаь пхелагIа цех хургья. Объединенерча кердача станокашкеи обрабатывающи центрашкеи диллача хIанзарча хана эггара йIаьхегIа йола цех хургья цунах, лоацца вьлча, цунна тIаберзабаь болх беш я керттерча технолога отдела вычислительни комплекс.

Ховш махиллара, объединене болх бе йоласинай технолога, программиста, конструктора къахьегаз аттача баьккха йола ЛВС, долче, болхлочоа малагIа пайда боал цунах? Хьалхарча юхьигах юкъарчал доаццаш хоалуш деце а, цунах доккха беркат доал болхлошта. Къахьегама хьалаш тоадергда цо, цунга дIадодар лохдергда. Нийса а ший ханнахьа яь а решенеш хьакхоачаргъя болхлошка, долче, овсарегIа цар къа а хьегаш, боаггIача боарамагIа дIагIоргба цар болх. Цунга хьежжа доккхагIа хургда болхлоша нийду алапеш. Ишта хул из дегIадаьхкача промышленни мехкашка. Ишта хила деза из вайцига а.

А. КАТАЕВ.

Грозненски электромеханически завода коллективо пхе бетта задани кхоачашъярах ханал хьалха рапорт делар. Товарни продукци арахецара план 8,3 процент тIехкхоачашъяьй. ХIаьта продукци маьхалъяккхара задани 123,8 процент кхоачаш а яь, планал тIех завода коллективо схкай 874 эзар сом мах бола продукци. Ший потребителашта продукци лоатталра долча договорни декхарех а толамца лоархIаьй из.

Уж толамаш доахача дизза дукъ дIаувза болхлой кIезига бац заводе. Царех цаI я кхоалагIча цехера штамповщица Самбиева Лейла. Ше кийчъеча продукцена юкъе цхьаккха тайпа брак нийсъялийтац цо. ХIара сменагIа нормаш 150 процент кхоачашъю. Ах шера задани ханал дикка хьалха кхоачашъяьй Лейлас.

Предприяте дикагIа лоархIаш я Масаева Зайна Насраддиновна керте латтача малярий бригада коллектив. ОТК контролерий тIахьожам боацаш болх бу цо. Цхьаккха смена дIаяхийтац маляраша норма 160 процентал чухьнахьа кхоачашъяь. Цудухьа тоъал ха я уж июль бетта чотагIа къахьегаш бола. Яхье хьалхалаттащ ба маляраш Магомадова Iайна, Наибова Нура, Сунтуханова Тамара.

Къахьегама ветерана, слесара-резчика Бетелгириев Абу-Муслима заводе болх бу ткъо шу совгIа ха я. Цу шерашка балха тIа Iалаьмате дика гIулакхаш карагIдийнад цуна.

Цехашта юкъе хьалхалатташ хьайоагIа Сатабиев Шамхан Эльбиевич керте латтача кхоалагIча цеха коллектив. Хадданза тIахьожам лоаттабу цо болх дикен тIехдикен мара ца байтара.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) маляраш У. Магомадова, Н. Наибова, Т. Сунжуханова; штамповщица Л. Самбиева; (аьрдехьара аьттехьа) слесарь - резчик А.-М. Бетелгириев, кхоалагIча цеха начальник Ш. Сатабиев.

К. БАШИРОВ.
И. ПЛИЕВА суьрташ.

...лоацца аьлча, дахи пачхьалкхенна зе деш хьайоагIар из. ДукхагIча даькъе тикай тархеш тIа латтийсар фабрике хьабу кога гIирс. Из хьабеча дIаяхийта средстваш, къахьегам зехьа бовра. Цудухьа, цига ара ца хецаш соцабир, телата кога гIирс. Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дувцаш, цкъа санна дуккхаза а цIенхаштта критика йир фабрикана кепайоазон тIа.

ХIаьта а фабрикера гIулакхаш укх тIеххьарча шерашка кIезиг-дукха бокъалгахьа дала доладеннад, кхы да вевлалургволаш эргадаьнна хIама деце а. Укх тIеххьарча шин шера халкъа эша товараш арахецара пачхьалкхен план кхоачашъяьй обувщикаша, кердаьккхай шоай продукце ассортимент, кIезиг-дукха гIа дIахьалхашиахьа баьккхаб арахеца продукци дикагIа хилийтара а. «Н» индексагIеи договорни маьхагIеи арахеца продукци диазза дукхагIа хилийтар, лурьогIа 524 эзар сома мара пайда баьбеце, соахка цхьа миллион совгIа сом пайда бир цар пачхьалкхена.

Цхьабакъда, фабрикера гIулакхаш махетта тоадала Iалаьмате гаьна да. Ахкаяхачара хьалйоалалац из. Цунах лаьца массехк масал доаладергда вай. Соахка оттаьча ассортиментагIа кога гIирс арахецара планах лоархIаьяц фабрика коллектив. Кхалнаьха туфлеш хьаяра шера план 94,6 проценти ахкан туфлеш арахецара задани 72,2 процентн, хIаьта маIача наьха телата туфлеш хьаяра задани 48,7 процентн мара кхоачашъяйзар. Цу юкъа торгови организацешка дIа ца кхоачаш йисай кхалнаьха ахкана юхаю, маIача наьха телата 77,9 эзар пара туфлеш, ерригa а 673 эзар сома маьха продукци. Кхы дикагIа дац цу лостамагIара гIулакхаш укх шера а. АссортиментагIа продукци арахецара пачхьалкхен план 89,7 процент мара кхоачашъяьяц фабрика обувщикашз. Арахецача ялх тайпарча кога гIирсах йиъ тайпарчун планах лоархIабац уж. Из бахьан долаш укх шера духхьал хьалхарча шин бетта торгови организацешка дIа ца кхоачаш бисар 30 эзар пара (берригa а 199 эзар сома маьха) кога гIирс.

Уж дерригa а кхоачамбоацараш шоай бехкагIа нийсденнадац, яхаш бехказа бовлар шоай гIа. АссортиментагIа кога гIирс арахецара планагIа обувщикаш лоархIа ца бар керттерча даькъе нийсденнад производство йоаггIача хьисапе вIаштIехьа ца ийхарах, къаенача оборудованехи технологехи пайда ийбарах, къахьегамеи исполнительскии дисциплина во хиларах. Потребителашта договорни декхарех продукци... тIахьожам лоаттабац. Ший ханнахьа потребителашта продукци дIа ца кхахьийтарах укх шера духхьал хьалхарча квартале цар дIатекхад 39500 сом гIод.

Фабрика коллективо хьабеш бола кога гIирс нийзархой ди тIехьа къердашагIа долча хьашташа дIа мадеххара ца хилара бехке а обувщикаш шоаш ба, къаьстта аьлча, продукце дикала йолча директора заместителa Тутуевай, керттерча инженера Ташаевай. - Стандарташеи технически хьалашеи дIа мадеххара йоаца продукци торгови организацешта дIакхухьийташ кIезига моттигаш нийслац фабрике хIанз а. ЛурчогIа август беттен соахка март беттен стандартизацеи метрологеи центра болхлой хьежачул тIехьагIа брак бир 1517 пар маIача наьха кога гIирси 748 пар мехкарий туфлеши. Укх шера апрель бетта брак яь маIача наха пIагIа юхаю маьчеш 2100 сома маьха хилар. Из лакхе белгала мел яьккха продукци дIа ца нохкийташ соцае йийзар.

Укх тIеххьарча шин шера брак а баь, маьхала ца бракхийташ соцабаь кога гIирс 58800 сома маьха хиннаб. Хьабеш бола кога гIирс эсала хилара дола бахьанаш дукха да. Царех керттердар да из дикагIа хилийтара бела бехктокхам предприяте кулгалхоша, специалисташа кхета ца бар, технологи толхаеш дукха моттигаш нийсьялийтар, стандарташа дIалехаш дар кхоачаш ца дар, йолаш йолча технологически оборудованех кхетамца пайда ца эцар, болхлой квалификаци лоха йолаш юсаш хилар. Торгови организацешца дийна а дийца, поставкаш яра оттадаь дола договорни декхараш кхоачаш ца дар, кхьдаваш. Масала, хьабаь кога гIирс во хилча цун мах чухьнахьа баккха безаш хул. Из бахьан долаш укх тIеххьарча шин шера фабрикана хинна зе 43800 сом да. Бал... [illegible]

...дакъош эттар [illegible] ... хьалхарча кварталe... [illegible]

Лакха белгалдаьккха [illegible] чамбоацараш [illegible] долаш бола [illegible] фабрика керттера [illegible] тIаш бетта а [illegible] цIенхаштта бехктокхам [illegible] укх шера хьа кхарэ кхах [illegible] цар бина болх [illegible] хиннача республиканска балха тIахьожама [illegible] болхлоша. Во продукци арахецара бехкена дикагIа йолча директора заместитель — ОТК начальника Л. А. Тутуевани керттерча инженера А. Б. Ташаевани [illegible] раш йир. Брак йолаш продукци арахецарах дIадахача шереи укх шереи материальни даькъе бехктокхаме йизаб уж.

ДIахо иштта болх бе йишйоацилга шоашта дIахайча тIехьагIа, фабрике нийслу кхоачамбоацараш цIенхаштта дувцийтар цу шинне предприяте коллективе. Белл лерттIа дIа ца бохийташ, баргал етташ дола кхоачамбоацараш дIадахара белгальяьккхача ялхайтта мероприятех иштта чакхъяьккхал хIанзлехьа, арахеца продукци дикагIа хилийтара [illegible] овсарле исла керда 45 [illegible] нийца оборудовани дIа [illegible] таль. болх бе йолаллийта предприяте, шоллагIча ах шера спортивни кога гIирс арахеца болалургба обувщикаш.

Брак йола продукци арахецара бехке бела болх [illegible] бехктокхаме эзаб. Соахка укх шера хьалхарча кварталeн царга хьатакхийтад 15 эзар совгIа сом. Лоацца аьлча, мугIарерча обувщикашкара кулгалхошка кхачьаш барашта дIахайтад дIахо иштдача хана хIанз санна болх бе йиш йоацилга, балха тIа нийслуча кхоачамбоацари овлаш теда дезилга. Из пар дизза кхоачашдергхиларах теша дог десагIа. хIана аьлча, кхычахьара оарц а дена, из дерг ца хиларах кхиттай мотт сона уж хIанз.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Доакъар Iалашдеча

БЕХКТОКХАМ КХЕТАБЕШ

Ховш ма хиллара, Назрановски районера «Экажевский» совхоз керттерча даькъе коарголаш кхееш я. Бакъда, цига цул совгIа, шура, дулха лаьрхIа доахан леладеш цхьа ферма я. Из а лерттIа болх беш яцар дIанхача шерашка. Цу хьакъехьа совхоза кулгалхоша бе-бе бахьанаш доахар ер дац е вож тоъац, яхаш. ХIаьта цун бахьан дар шоай ханнахьа доакъар Iалашдара терко ца яр, хьайбашта доаггIача бесса Iуналз ца дар. цига къахьегача наьха йоакхо ца яр. Хьожаргда вай хIанз миштта латт совхозе доакъар Iалашдара гIулакх.

Боахаме укх шера бIаь совгIа гектара тIа вIашагIъяь рапси рожи, иштта кхыйола культураш хьалкхеяьй. Цул совгIа, 100 гектара тIара йол хьакха лаьрхIад. Иштта дIадиина ка бола ялат да. Укхаза духхьал доакъар кийчдара, ялат чуэцара лаьрххIа бригада вIашагIъеллар. Цуьна кулгалде оттавир балха говзал лакха йола механизатор Тумгоев Салан-Гири. Массехк саг чувоагIача цу бригада ханнахьа эшаш дола Iуиал а даь, рапси рожи дIаювргйолаш лаьтта кийчдир.

Тахан дика латтача хоаттамах пайда а эцаш, даггара доакъар чуэцаш я из коллектив. Рапс хьокхаш ба механизатораш Толдиев ИбрахIими Шанхоев Ялъяш. Цар дийнахьара нормаш дикка тIехкхоачашъю. ХIаьта пар силоса лаьрхIа хьахьекха рапс дIакхухьаш ба Алиев Исраили Точиев Дауди.

— Рапс геттара дика хьийкъан — йоах Тумгоев Iалаудина. — Гуш да коллективо хьийга къа эрна ца даннилга. Укх шера со раьза волаш доал дир цуьна новкъосташа. Цар хьалха даха ца делаш ший ханнахьа агротехнически гIулакхаш чакхдаьхар. Аз кхетадечох, уж балха тIера хилара бахьан латт арендни подрядагIа къахьегаш хиларах. Нагахьа санна, къаьнарча IаьдалагIа тхо болх беш хиннадаларе хьанаьхк Iа со де, новкъост Iа вож де, яхаш, царна тIехIа латта везаргвар са. Бакъда, тахан цар алапи беча балхах тийша да. ХIаьта цо, ховш ма хиллара, балхацара безам совбоакх. Цудухьа оаха доакъар сиха, цIена чуэцаш латт.

Арендни подрядагIа къахьегача бригада тахапарча дийнахьа 900 тонн силос лаьттах еллаи. ХIаьта цул совгIа, рапс хьакха йолаелча денз совхоза доахана хьалхашкара моша доакъар дIахьаьдадац. Таханарча дийнахьа царга дIакхаьчай 400 тонн рапс.

Бригада цхьабола членаш аьла лаьрхIа буц а сух а хьокхаш ба. Цар хIанзле бIаь гаргга тонн йол кийчъяьй. Цига дика къахьегарца белгала баьннаб механизатораш Арапиев Салмани Итазов Хьасани. Ховш ма дий, довкьашкара, аьллешкара буц хьокхаш вола механизатор лакха говзал йолаш хила везилга. Масала, Салманен Хьасанен буц цIена. [illegible] хьокх. ХIаьта цар хьахьекхар [illegible] кIалтIатех бригада [illegible] къошхоша, цул [illegible] цунах холаш ду.

Сона къамаьл дезз Салмана аьлар.

— ЦхьаццаIолча [illegible] гашка буц сов лиета [illegible] на хиларах косилка [illegible] мара дIадоаха [illegible]. Бакъда тхо сих ца а [illegible] цIенагIа хьахьакха [illegible]. ХIана аьлча [illegible] аьла гарх дуккхаха хIамаж маьхо хургья. ХIаьта [illegible] хетачох, тха укх шера [illegible] къар-дукха кийчде [illegible] тIехьдаргда. Тха бригада укх [illegible] а доакъар чуэца [illegible].

М. БАРАХОЕВ

Къаьстта бехктокхаме ха я хӀинз республикерча консерваин предприятеш коллективашта, хӀана аьлча колхозашкеи совхозашкеи укх шера дика хьийкъа хьахиния а хьахулаш латта а баьццадаараш, сом шоаш боахамашца даьча договорашка хьежжа сиха хьачу а энаш, ца талхийташ, дои ца деш чакхдаха дезаш я уж. Лоаццa аьлча, консервин продукци мамогта дуккагӀен дикагӀен хилийтар цар сийлен декхар да. Цу гӀулакха лерттӀа кийчо а еш, кердача сезонагӀа биэзача низаца болх дӀаболабара йиллача ханел дикен капитальни ремонт льй Грозненски консервии заводерча ерригача цехашта, технологически линешта. Тахан а тӀехьа кабачкеш, помидораш, паргаш, массе а тайпара сом хьачуэца а чакхбаха а мара ца безаш кийча латт уж.

Укх шера шоллагӀча июне духхьашха кердача сезонагӀа предприяте хьакхаьча моша горох чакхъяха йолайир консервщикаша. Бетта планагӀа шит миллиони 900 эзари банка моша горох кийчъе езаш ба уж. Кхоачашдулургдийтеш уж декхараш? Керда сезон дӀайолаеннача хьалхарча итт дийнахьа баьча балха итогаша хьахьокх царех уж лоархӀабергхилар. Цу деношка пхьа миллион совгӀа условни банка моша горох арахийцай цар. Дукха хӀама пайэшшаш ерригa а лакхерча сортагӀа а я из.

Уж толамаш доахача шоай декхараш кхоачашдеш бола консервщикаш кӀезига бац укхаза. Царех ба закатчица Амагова Айза, ОТК контролер Умхаева Ася, бригадир Исханова Гуля, закатчицаш Байбулатова Лариса, Даргаева Сацита, консервщикаш Парагульгова Марем, Салтагираева Хижан, Хататаева Зулай, кхыбараш. Юкъера лаьрхӀача хӀара сменагӀа нормай 110 — 115 процент кхоачашъю цар.

СУРТА ТӀА: болх беш я закатчица Амагова Айза.

И. ПЛИЕВА сурт.

ЭСАЛА ТОВАРАШ ЧАКХ МА ДУВЛИЙТА

Дика доаца товар йийача сага мел бохам хуа хов вайна. Статистически даннеех, шера вай мехка хӀара сага дӀагаьрхӀача кхокха пар кога гӀирс арахец. Вайна из хеалуш дий? Дукхалга дийлача тӀкаш хьалйизла латт кога гӀирс, цхьабакъта, наха эташ бар боацаш ба цига. ВӀалла а тоъаш бац модельни кога гӀирс. Нагахьа торговле из хьакхаьча моттиг нийсъелча а, хеттача тайпара дика хилац.

ХӀанз, торгови организацешка кхоачамболаш товараш доацача хана, эсала хилараx продукци маьтала га фезжалийташ соцайича, конзагӀбаьнна хьувза болалу цу предприяте кулгалхой. Хьаэзаргья вай республика моттигерча промышленноста министерства чуйоагӀаш йола «Малх» яха производственни объединени. Цига [illegible]

[illegible]

волча мастера протокол а оттадаь, райисполкома административни комиссега дӀадела.

Из даьлга шоашта хайча, объединене кулгалхоша дӀакъайлар чемоданаш-дипломаташ арахецаш йола участок, хӀаьта мастер балхара дӀаваьккхар.

Цхьанцайолча предприятешка пайда ййбу ха тиша долча нормативно-технически документацех.

Масала, хьаэцаргья вай директор Гайтаров Руслан Магомедович вола Аргунски «Пищемаш» яха завод. Укх шера цхьоалагӀча ливаре денз ткъесталагӀча мартага кхаччалца М-132 яха роторни питатель арахецача цу предприяте коллективо пайда ийбаьб ха теллийтача технически документацех. Цудухьа стандартизацеи метрологеи центра болхлоша маьхала [illegible] ... аиккхиташ соцайир [illegible] питательаш, дӀахо пайда [illegible] технически документаци. Предприятена уж беланадаьха кхоачамбоацараш дӀадоалийта тӀа а дожагенц, экономически санкци йир 126850 сома мах а. Госбюджете дӀаьдахийтар 21653 сом. Завода кертерча инженера А. М. Пазаевнен кертерча конструктора заместитела М. А. Юсуповнен протокол а оттадаь, цаьша боагӀаш бола бехк байтара дьеш дӀадалар райисполкома административни комиссега. Хо[illegible] ... цхьалашка уж санна [illegible]

Уж санна дола хӀамаш кхачан продукци арахецача нийслуш хилча, вӀалла а ла мегаргдолаш дац из гӀулакх.

Нохч-ГӀалгӀай АССР минторга чуйсагӀача общепита торгово-закупочни объединени (Я. Мамилов) декхарийла я юкъарча кхачан предприятешта эша хӀамаш лоаттае. Базе доацаш да материально-технически документаци, кхачан товараш маьхалдахара ха теллийта йий хьожаш тӀахьожам лоаттабац укхаза. Гаьпаваарашца нитраташи пестицидаши йий хьожаш а тӀахьожам лоаттабац, поставщикашкара шеашка хьакхаьча продукци дика хилара тешал деш дола удостоверени а доацаце.

Стандартизацеи метрологеи центра болхлой хьежача цар гучадаьлар укхазарча сенгтай шин тоннах нормагӀа йоагӀачул кхоала дукхагӀа нитраташ увш хилар. Из [illegible] ... хьожаш, шоай поставщикашкара продукци хьа ишшта ийцай цар? Продукце дикала тӀахьожам лоаттабара эшар базе доацаш да. Лабораторешь йолаш я санэпидстание, НГӀАССР Агропрома системе, кхачан лаборатори я стандартизацеи метрологеи центре. Продукцена хан-ханахьа анализаш яра царца договораш де йиш я тайп-тайпарча организацешца. Оаха леладер чакхдала мег, яхача принципагӀа болх бе йиш яц [illegible]

КПСС обкома отдела

ХОАМ

Оаха хоам бу, КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома общественно-политически центре (Шеча Фронтовикий ул., 12) укх тайпара хӀамаш хургхилараx:

Укх шера 22 июне 17 сахьат даьлча къахьегама законодательствахи социальни проблемаехи лаьца бахача наха лаьрхӀа консультаци ю ИНУРКАЕВ Абдуллай Нурмагомедовича — къахьегамеи социальни дешаштa йолча НГӀАССР паччахьалкхена комитета председатела.

Укх шера 23 июне 10 сахьат даьлча гражданаш тӀаэц ХАДЖИЕВ Султан Наибовича — Ӏалам лорадара йолча НГӀАССР паччахьалкхен комитета председатела.

15 сахьат даьлча «Диалог» яхача дискуссионни клуба заседани хул.

Тема: Сaг. Культура. Нравственность.

Бахка безам бола республике наха берригa пах хьех цига[illegible]

30—40-ча шерашка а 50-гӀа шераш доладуш а лийцача наха реабилитаци яра хьакъехьа

(ДӀахододар. Доладур 3, 13, 15, 22, 24 февралех, 1, 3, 6, 8, 10, 13, 15 мартех, 3, 5, 10, 14, 19, 21, 24, 26, 28 апрелех, 2, 10, 12, 22, 26 маех, 7, 14 июнех арадаьннача газеташ тӀа).

Барсукаев Бейболт, 1875 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бабкиев Сергей Кузьмич, 1883 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, 8 шу суд яьй.

Аурбиев Хамби, 1870 шера Пожай - Юртовски района Даттых яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Даттых яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Альмурзиев Элбуский Элбузар, 1864 шера Назрановски района Наьсар - Керте ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аллероев Мусса - Арсеевич, 1879 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Пседах яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Талипов Дауд Темерханович, 1879 шера Пседахски района Пседах яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Пседах яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Якимов Иван Иванович, 1878 шера Ленинградски областа Жога яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, цхьаннахьа болх беш а вахаш а хиннавац, 8 шу суд яьй.

Эльмурзаев Асхаб, 1882 шера Атагински района Ерыш - Мирза яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ерыш-Мирза яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шугаипов Шабаз, 1873 шера Шатойски района Вашендорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Вашендорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чикури Михаил Иосифович, 1866 шера Дубешски района Чулурт яхача юрта ваьв, гуржи, парте хиннавац, кокхарий лелaдер, Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чалгиев Даба, 1867 шера [illegible] района [illegible] Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, госбанка хьахо, Шатой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Индербиев Коли, 1881 шера Сунженски района Лундар - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сунженски района Асланбек яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зубов Дмитрий Яковлевич, 1881 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Троицки [illegible]

Темирханов Тима, 1873 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, бежа Ӏу, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Солтакиев Джеби Темирхаджиевич, 1872 шера Пседахски района Пседах яхача навац, колхозхо, Пседах яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сагов Элберднй Яхьъя, 1906 шера Ачалукски района Йоккхача Ачалкхе ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Йоккхача Ачалкхе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Сидельников Федор Афанасьевич, 1885 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Пициев Вези, 1867 шера Веденски района Ца-Ведено яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ца-Ведено яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Парчиев Ицийй Оарцнакъа, 1882 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Базоркино яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Натуев Джемиха, 1881 шера Пожай - Юртовски района Зандак яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Зандак яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мишиев Авалу, 1861 шера Старою́ртовски района Старый Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Старый Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мусаев Освад, 1871 шера Пожай - Юртовски района Бечой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бечой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Бейзотий Мухьмад, 1876 шера Пригородни района Базоркино яхача юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Базоркино яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кюхересаев Юсуп, 1872 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хаьхо, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кучеров Иван Спиридонович, 1880 шера НГӀАССР Закан - Юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] 1873 шера Ачалукски района Йоккхача Ачалкхе ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, единоличник, Йоккхача Ачалкхе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кирин Ефим Осипович, 1869 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кортоев Джамхота Бексолта, 1887 шера Назрановски района [illegible] Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, единоличник, [illegible]

гӀа, парте хиннавац, колхозхо, Мужеча ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гайханов Мады, 1882 шера Гудермесски района Энгель - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энгель-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Гозиев Юсуп, 1875 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Султыгов Бексолтий Мухьмад, 1876 шера Назрановски района Яндаре ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Яндаре ваьхав, 10 шу суд яьй.

Газиев Шовхал, 1886 шера Пседахски района СоагӀапча ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, СоагӀапча ваьхав, 10 шу суд яьй.

Газгиреев - Евлоев Тепкхий Ахьмад, 1897 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, школа хьалъеча экспедитор, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гадамаев Вора, 1868 шера Саясановски района Саясан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Саясан яхача юрта ваьв, 10 шу суд яьй.

Ватаригов Сулеймая, 1876 шера Чеберлоевски района Ихарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ихарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Величко Емельян Маркович, 1839 шера Донской округа Макеевка станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, дика гӀулакх деш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

Буховеров Максим Антонович, 1877 шера Сунженски района Слепцовски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, хаьхо, Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Басаев Балик, 1882 шера Чеберлоевски района Тосин - Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Тосин-Аул яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Басханов Шуку, 1870 шера, Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Басхаров Селечби, 1885 шера Саясановски района Ялхой - Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ялхой-Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баршаев Кота, 1881 шера Шалински района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байтуллаев Осман, 1876 шера Гудермесски района Энгель - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Энгель-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ахтаев Чаги, 1872 шера Чеберлоевски района Хиндой яхача юрта ваьв, нохчо, колхозхо, [illegible]

ски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Холоднов Петр Евстафьевич, 1870 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасиев Якуб, 1875 шера Надтеречни района Бено-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бено-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тутаев Асхаб, 1885 шера Саясановски района Тазен - Кала яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Тезен-Кала яха юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мержоев Абаи, 1882 шера Ачхой - Мартановски района Бамут яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Ворошилова цӀерагӀча колхоза колхозхо, Бамут яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мацигов Мусост, 1890 шера Чеберлоевски района Сальберой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Косарева цӀерагӀча колхоза председатель, Сальберой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Масхудов Усман, 1885 шера Веденски района Хаттуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хаттуни яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Марзиев Ӏотар - Хьажий МуоцъӀал, 1870 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, единоличник, Наьсар - Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мальсагов Хьажукий Ӏусман, 1908 шера Назрановски района Аьлтий-Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, «Чечингторг» продавец, Назрань яхача поселке ваьхав, 10 шу суд яьй.

Мазаев Кади-Магома, 1876 шера Итум-Калински района Гатын-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Итум-Калински района Гатын-Кале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомаев Мутихаджи, из **Мутиев** Лабазанхаджи, 1867 шера Шарой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Шарой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомадов Маху, 1880 шера Шаройски района Химой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Химой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] шера Шалински района [illegible] яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гермечук яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Куриев Мусостий Муса, 1880 шера Назрановски района Экажьонгий Юрта ваьв, гӀалгӀа, парте хиннавац, колхозхо, Экажьонгий Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кайденко Василий Гаврилович, 1883 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ассиновски станице ваьхав, 10 шу [illegible]

ра дика хилаш

Хlан, торгоши организацешка кхоачамболлаш товарш долмача хана, эсала хираш долчу продукци махкала га дарах [illegible] социйча, [illegible] хьила бохалу цу [illegible] предприяте [illegible]. Хьаннаргьа вай республика могтичерча промышленноста министерствана чуhoarlaш йолу «Малх» аха производства объединени [illegible] чемодан-дипломат стандарт [illegible] метрологен Нохч-Гlалгlайн центра болхлой. Из продукци арахецаш йола участок Гlойтlа ю.

Хьажара хьакъоастайир ОТК гlолла чакхъяьлча цхьа бlаь чемодан-дипломат. Царех пхиъ стандарто дlадехарашка хьежжа хиланзар. Укхаза шиъ тайпара киловзал оттаьяр Р. М. Лорсанов керте латтача объединене болхлоша. Маркировка тlа «Малх» яха дош а ца оттадеш, цlарlа къахьегара йола комбинат, аьлла, латтар. Из бахьан долаш чемодан-дипломаташ маьхала ца йоахийташ социйр, нийсдена кхоачамбоацараш дlадаххалца йолча хана. Дика йоаца продукци арахецарах бехке директор Гайтиров Руслан Магомедович вола Аргунски «Пищемаш» яха завод. Укх шера цхьоллагlча дийнахьа тlехьесталагlча мартага кхаччалия М-132 яха роторни питатель арахецача цу предприято коллективо пайда пайьаб ха [illegible] технически документацех. Цхьа стандартизаци метрологен центра болхлоша [illegible] йоахийташ социйр [illegible] питатель [illegible] йоаш йолаш дlадьаккхар технически документаци. Предприятеpa уж белгалдаьха кхоачамбоацараш дlадоахилга тlа а дожалеш, экономически санкци йир 126830 сома маьха. Госбюджете дlачудахийтар 21653 сом. Завода керттерча инженера А. М. Вазаевнен керттерча конструктора заместитела М. А. Юсуповнен протокол я оттадаь, царна боагlаш дlа бола бехк байтара дош дlаделар райисполкома административни комиссега. Хозрасчета хьалашка уж санна дола кхоачамбоацараш нийсдала йиш яц, аьнна, хеталу. Цхьабакъда, цаl тlакхаьча из кертагlа даккхалца, яхаш леладеш да цар из гlулакх.

[illegible] Гаьнагаарагlа интравит пестицидаш йий хьежаш а тlахьожам лоаттабаш, поставщикашкара шоашка хьакхаьча продукци дика хилара тешаш деш дола удостоверени а доаццаш. Стандартизацен метрологен центра болхлой хьежача царна [illegible] нормаца [illegible] тlа [illegible] Из [illegible] ухахцlеконна. Хьажа ца а хьожаш, шоай поставщикашкара продукци хьа мишта йийай цар? Продукце дикала тlахьожам лоаттабара эшар базе доацаш да. Лабораториеш йолаш я санэпидстанце, НГlАССР Агропрома системе, ткхачан лаборатори я стандартизацен метрологен центре. Продукцена хан-ханнахьа анализаш, яра царца договораш де йиш я тайп-тайпарча организацешна. Оаха леладер чакхдала мег, яхача принципагlа болх бе йиш яц хlанз.

С. ЗАХАРЧЕНКО,
стандартизацен метрологен Нохч-Гlалгlай центра госинспектор.

[illegible] оахача [illegible] консультаци [illegible] Абдуллаче — [illegible] альнни НГlАССР комитет [illegible] ИНУРКАЕВ Нурмагомедович хьакхьегамен социйдешашта йолча пачхьалкхен [illegible] председателя.

Укх [illegible] сахьот [illegible] 23 июне 10 [illegible] гражданаш тlаэц [illegible] АДЖИЕВ Султан Цайбович [illegible] дара йо[illegible] НГlАССР пачхьалк[illegible] комитета председ[illegible]тела.

15 са[illegible] даьлча «Диалог» яхача дискуссиони клуба [illegible]седани хул.

Тема: Саг. Культура. Нравственность.

Бахка безам бола республике баха беррига нах хьех цигаl.

КПСС Нохч-Гlалгlай обкома идеологически отдел.

Зулам... Бекхам боацаш да-те из?

«Ленинан некъ» яхача газето дукха ха йоацаш кепатеха араяьккхай Сталинен цунна тlехьа лаьттача тийшача балхий говзанчашен даьча зуламий унзарча къематах йола газет дешарий кхы цlаьккха а дегlа зулам бодаш, дог тохадолийташ йола материал. Газет дешараштa хов, теша хала дале а, мехках даьхача халкъашта мел къиза низаш даьд Iобохьийтача наькъагlа а Iокхаьча бала хьега кердача моттигашка Iоховшабаьча а.

Газет дешараштa хов, мел чlоагlа къизал лелаяьй нах мехках боахача юкъагlа а. Кхы а хьалхагlа «Грозненский рабочий» яхача газето хоам баьбар лоамашкара шаьрача Iоъарабаха транспорт ца тоъаш хиикача Хайбах яхача юрта бахача наьха кхел мишта нийсъеннай. Вlалла шеи а боацаш цхьан отар чу дlачубеххаб бокихий нах, кхалнах, бераш, тlаккха чура саг аравалар боацаш отар дlа а къайла, ширача замалахьа хиннача нах буача а акхача, а наьха мо мара кхы къахетам боацаш, цlи техай нах чубоахнача отарах. Покъ яьй бlаьш болча боккхийча нахах, кхалнахах, берех.

...Даьхене юха цlакхаьчача хьалхарча деношка а денз ладувгlаш хиннаб дукха урусмартановцаш нохчий къам мехках доаккхача деношка дарба дайташ районни больнице баьдача а могашалга диллача дlабохалургбоацаш хиннача а шоай гаргарча нахах фу хиннад ха гlерташ.

Къам Iодутача хана гlовтта низ боацаш биса больнице баьдача наьха кхелах хетараши дийцараши дукха а тайп-тайпара а дар. Дувцаш хозар военни госпитальни эшелонаца уж Средни Азе дlабигаб яхаш. Цхьабараша йоахар, уж «Студебекераш» яхача машинаш тlа бетта, хьунагlа хьал а бига, цига тоnaш йийтта боабаьб.

— Фуд царех хиннар, мишта хиннай цар дlахора кхел? — массехк шу хьалхагlа цу хаттара духтlавала лаьрхlаб Туликов Руслана, КПСС Урус-Мартановски райкома идеологически отдела заведующе, хlаьта ишта цуи новкъостаща а.

Жоп корадир къоаношкен хьалхагlа денз цига баьхача нахаген дукхха хийттачул тlехьагlа. Уж бар хьалхадаьккхараш: вай Iодахьийтале районни больница коа баьккха боккха кlоаг хиннаб, сенна баьккхабар хац, больница цlеношта баьккхабале а е кхыча гlулакха баьккхабале а, болаш хиннаб. Вай цlадаьхкачул тlехьагlа гуш хиннабац из. Тlаккха цунца дувзаденна кхыдола хаттараш а эттад: мичахьа бар-хьогl из кlоаг? Хьан а сендухьа а дlабикъаб из?

...Ишта, районни больница коа болх бе йолаеннай экскаватор, низ болча механизмо шорттига, лоралуш хьалбоаккх тlагlоллара лаьттан цхьа тlоа, цул тlехьагlа цхьаьнха а. Тlаккха хьагучаювла яьлар... Керта тутеш, кагий а йоккхий а керта туташ, пхаьдарий, настарий, пхьарсий тlехкаш, наькха улгаш... Цар ядар кегаенна хиларга хьежача, къизагlча тайпара хlамаш еттаенна хилар гуш дар. Цхьан метте бартала иллача кхалсага кулгий тlехкаша шиъ наькха улга тlа хьатlатоlадаьча бера тlехкаш йоахкар мархlа хlанз а. Малаш ба уж? Малагlча аьхан сибате бийрзача къизача нахах лорадеш хиннай из кхалсаг-нана шиъ бер тlеххьарча минуташка?

Цу дерригача хаттарашта, гучох, жоп лургда районни республиканскии прокуратурерча эксперташа. Iоххера а чакхвоалаш ала безам бар са: зулам даь долаш да. Тlаккха, юха ца соцадеш, цунна тlехьа дийза дардоацаш да зуламхошта дола таlазар а. Тешшане, хlанз а тlехьа вlалла шек а боацаш, паргlатта Iеш хургба цу унзареча февральски деношка бехк боацача наьха цlийла голингашка кхаччалца шоай пхьарсаш доахкадаьрех кlеззига боаца цхьабараш. Шеко йоацаш хlанз а дийна хургба цу довна бехкебараш бувца йиш йола лораш.

Дlахо а... Хайбахе бlаьш нах цlи теха боабаьб, хlаьта Урус-Мартане къизагlча тайпара даьхад цар сиyош. Тlаккха мишта аргда цу тайпара зуламаш Нохч-Гlалгlайчен кхыча райцентрашка а юрташка а даьдац, аьнна? Тхона хетачох, республика правительства лаьрхlа комисси вlашагlйолла езар 1944 шерара зуламаш тахкара.

А. САДУЛАЕВ.

СУРТА ТlА: декъий чудаьхка кlоаг хьабеллаш йола цхьа юкъ.

М. МАДЕЕВА сурт.

шера Шатойски района Вашендорой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо. Вашендорой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чикури Михаил Иосифович, 1866 шера Дубешски района Чулург яхача юрта ваьв, гурже, парте хиннавац, поюхарий лелабер. Слепцовски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чеченев Даба, 1897 шера Шатойски района Гатын-Кале яхача юрта ваьв, нохчо, парте, хиннавац, госбанка хаьхо, Шатой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Индербиев Коли, 1861 шера Сунженски района Лундар - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сунженски района Асланбек яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зубов Дмитрий Яковлевич, 1881 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Земцов Иван Иванович, 1864 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Карабулакски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Егорычев Степан Максимович, 1876 шера Челябински области Матюнино яхача юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, кустарь, г. Грозне ваьхав, 8 шу суд яьй.

Душаев Заурбек, 1881 шера Ножай - Юртовски района Мескеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Мескеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дакаев Абубакар, 1885 шера Староюртовски района Шеди - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шеди - Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Диргиев Тайсум, 1882 шера Ножай - Юртовски района Бельты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бельты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дениев Ахмет, 1864 шера Надтеречни района Ногай-Мирза - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сунженски района Мaковкин яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Даев Ибрагим, 1872 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Даев Ика, 1877 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гакаев Цики, 1885 шера Веденски района Гуни яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гуни яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Висингиреев Абдулмуталип, 1877 шера Староюртовски района Зибер-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац колхозхо, Зибер-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Бурцева Евдокия Федоровна, 1876 шера Сунженски района Ассиновски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, цlеннана, Ассиновски станице яхай, 8 шу суд яьй.

[illegible] юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кюхерсаев Юсуп, 1872 шера Грозненски района Новые Алды яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хаьхо, Новые Алды яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кучеров Иван [illegible], 1890 шера НГlАССР Закан - Юрта ваьв, эрсе, парте хиннавац, болх беш хиннавац, г. Грозне ваьхав, 10 шу суд яьй.

[illegible] [illegible] Исмаlал, 1873 шера Ачалукски района Покхахач Ачалукхе ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, единоличник, Покхахач Ачалукхе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Кчоня Ефим Осипович, 1869 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Картоев Джамхота Бексолта, 1867 шера Назрановски района Экажкъонгий-Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, единоличник, Экажкъонгий - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Исаков Магомед, 1881 шера Саясановски района Саясан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Саясан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ү[illegible]ербеев Тути, 1876 шера Шалински района Гермечик яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гермечик яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ичиев Хаммурад, 1877 шера Чеберлоевски района Чубах - Кенерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Чубах Кенерой яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ибрагимов Лика, 1865 шера Староюртовски района Зибер - Юрта ваьв, нохчо, парте, хиннавац, колхозхо, Зибер - Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Зубайраев Термола, 1871 шера Саясановски района Энникале яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Энникале яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дзортов Висангирей Сангиреевич, 1879 шера Назрановски района Бурокlала ваьв, нохчо, парте хиннавац, [illegible] хаьхо, Бурокlала ваьхав, 10 шу суд яьй.

Джамбеков Ладик, 1879 шера Чеберлоевски района Сольберой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Сольберой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Дербишев Кеми, 1882 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Демильхачов Гермха, 1867 шера Ачхой - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Катыр-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Давлетмирзаев Циниа, 1875 шера Чеберлоевски района Бугачарой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Бугачарой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Горчханов Ахмад, 1872 шера Веденски района Махкеты яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Махкеты яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Гандаров Иналбий Атаби, 1879 шера Галашкински района Мужеча ваьв, гlал-

[illegible] - Аул яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Торсин-Аул яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Басханов Шука, 1870 шера Веденски района Элистанжи яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Элистанжи яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Басханов Селемби, 1883 шера Саясановски района Ялхой - Мохк яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ялхой Мохк яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Баршаев Кота, 1861 шера Шалински района Курчалой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Курчалой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Байтулаев Осман, 1878 шера Гудермесски района Энгель - Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Энгель-Юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Ахтаев Чаги, 1872 шера Чеберлоевски района Хиндой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хиндой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Аушев Мирзабека Ахьмад, 1877 шера Назрановски района Наьсар - Керте ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, единоличник, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Асалоев Сапарби, 1877 шера Чеберлоевски района Бугачарой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Бугачарой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Арсанукаев Лорсаника, 1871 шера Ачхой - Мартановски района Катыр-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Наьсар-Керта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Ачаев Мусаит, 1867 шера Чеберлоевски района Поле-Аул яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, иждивенец, Поле-Аул яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Автарханов Джунид, 1880 шера Урус-Мартановски района Гlойтlа ваьв, нохчо, парте хиннавац, единоличник, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдурахманов Илес-Хаджи, 1903 шера Саясановски района Аллерой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Аллерой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулмежидов Эдельмежид, 1882 шера Урус-Мартан яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, Яковлева цlерагlча колхоза правлени председатель, Урус-Мартан яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Абдулаев Башта, 1883 шера Чеберлоевски района Ачелой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Ачелой яхача хуторе ваьхав, 10 шу суд яьй.

Чеботаев Никита Абрамович, 1870 шера Сунженски района Троицки станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, единоличник, Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Шамардина Мария Абрамовна, 1867 шера Ставропольски края Николаевски станице яьй, эрсе, парте хиннаяц, цlеннана: Карабулакски станице яьхай, 8 шу суд яьй.

Храмов Семен Прокофьевич, 1866 шера Сунженски района Карабулакски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, иждивенец, Карабулак-

[illegible] ваьхав, 10 шу суд яьй.

Маг[illegible]

Мутиев [illegible], [illegible] шера [illegible] ваьв, [illegible] болх беш хиннавац, [illegible] ваьхав, 10 шу суд яьй.

Магомадов [illegible], [illegible] шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, [illegible] юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Маалигов [illegible], 1877 шера Шалински района Гермечик [illegible] ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Гермечик яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Курнев [illegible] Муса, 1880 шера Назрановски района Экажкъонгий Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Экажкъонгий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Клименко Василий Гаврилович, 1883 шера Сунженски района Ассиновски станице ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Ассиновски станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хаштыров Джослахьажий Бек, 1862 шера Альтий-Юрта ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, болх беш хиннавац, Альтий-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасуев Махмуд, 1907 шера Старо-Юртовски района Аду-Юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, хьехархо, Аду-Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Хасанов Бока, 1867 шера Шаройски района Малкжи яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Федорченко Федор Иосифович, 1875 шера АЧК Константиновски станица ваьв, эрсе, парте хиннавац, колхозхо, Сунженски района Троицки станице ваьхав, 10 шу суд яьй.

Умаев Иса, 1872 шера Шаройски района Хакмадой яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Хакмадой яхача юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Тумгоев Куркий Тарми, 1874 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гlалгlа, парте хиннавац, колхозхо, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Товмирзаев Суаип, 1872 шера Чеберлойски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дай яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Темирбулатов Энки, 1867 шера Чеберлойски района Дай яхача юрта ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Дай яхача юрта ваьхав, 8 шу суд яьй.

Тебоев Товботий [illegible]та, 1874 шера Назрановски района Наьсар-Керте ваьв, гlалгlа, парте [illegible], колхозхо, Наьсар-Керте ваьхав, 10 шу суд яьй.

Султыгов Хоасбот Хьажий Юсуп, 1879 шера Назрановски района Экажкъонгий - Юрта ваьв [illegible], парте хиннавац, [illegible], Экажкъонгий Юрта ваьхав, 10 шу суд яьй.

Садулаев Садду, 1882 шера Чеберлойски района Кулой яхача хуторе ваьв, нохчо, парте хиннавац, колхозхо, Кулой яхача хуторе ваьхав, 8 шу суд яьй.

(Дlаходолар хургда).

Хьоашалнаьхьан Iаьла

НОАКХАЗА КХЕРА

Со гIалгIе ва.
Са гаргала гаргара дей —
гаргараш,
кIеьта кхоачара
мехкара мехкерий-ноаной —
хьаьрса-ал мосаш
хинна алмасаш.

Дукха мехкаш дейзад сона,
дукха лаьтташ хьийшад аз
ГIалгIайчо — Эса-чIоже
кхачалехьа,
йовзалехьа ГIинбухен
Кавказ:

Албани,
Урарту,
Митани,
Хетта...
Уж эррига бистеш —
са дега йистош —
са уйлан галхьуокхера —
са халкъа вахара наькъо
лусташ,
вIашагIхетта...
Ийбзай сона
дахка дезденна,
шим къоалабенна шинар
сенна йола Шинар —
Шумер.
Йоаз хьалдий Ура
хIара урам,
Гудеа, Галгамеш
хиннав со цига.
Ца кхеташ, ца кхоачаш
моттиг яц:
ГIирма аре — Галгари,
КIолхитIе, Мисаре,
Сури, Сиккам...
Евразе мел долча къамашца
дIайийнад,
Евразе мел долча къамех
хьахиннад
са къам!
Тайп-тайпарча бесей
селаIад,
бес-бессарча зизай цIов, —
са зIамига турпала халкъ,
дунен тIа хьо хоза тоа!
ДиканагIа мел йола оамалаш
йоаха хьох,
ХозагIа мел дола гIулакхаш
доахк хьох!
Хьо тара да
кхыча къамашта, са халкъ,
хьай хьаштаща.

Хьа вошал да
дунен тIа мел дакхача а
дахача халкъаща.
Палеолита, мезолита
ханашкара хьабоагIа,
хьа ира, шира мотт,
Филантроп хиннавац,
симантроп хинна
хьа сийлахьа Пхьармат!
Аз доккхал ду
са гIалгIе волаш,
[illegible]
сай даьй мата волаш,
[illegible] мотт
сай [illegible] мотт болаш.
[illegible] мел долча меттанца
[illegible] Ба са мотт.
[illegible] мел долча мехкашца
[illegible] Бе са мохк.
Цхьаь да Лаьтта.
Цхьаь да Халкъ.
Цхьан Дешаз-[illegible]
[illegible],
Айгена мел дола меттеш.
[illegible], меттеш — [illegible],
[illegible] — [illegible],
[illegible] — [illegible]

ВАЬЧА ЮРТА

И. Базоркина 80 шу дездар

ДIадахача шоттанйнахьа Мочкъий-Юрта чувоатача аьрла оагIорахьарча майдал тIа Iуйрийна итт сахьат доалаш Iалаьмате дукха адам гулделар Нохч-ГIалгIайчен тайп-тайпарча мехкашкара ара.

Вай республике сиг вац гIалгIай халкъа сий доза вай. берригача мехка шихеда йоазонхо гIалгIай, советски литературача дард оллерех цаI вола Базоркин Муртаза Идрис ца вовзаш. Цун юбилей яр ваьча юрта сатеш хиннар

Къаьстта гарга ба Идриса вахара а кхоллама а никъ халкъа образованенна, цун произведенеш школашка Iомаенлаь хинна а ца Iеш. Шийн болх по дIаболабаьб юртарча школе. Педагог, просветитель, йоазонхо прозаик, драматург — иштта да по гIа баьха лагIаш.

Цудухьа хургдар-кх Базоркина кхоллам дика бовзаш, безаш, цунгара дукха дика хIамаш Iомадаь волча Наьсарен районо заведующес Кодзоев Iийсас цу цIейга дукха дакъа лацар а.

Дег тIара доагIача дешаща цIей дIаделадир КПСС Наьсарен РК секретара М. Тумгоева.

Дукха бар йоазонхочох дIайха дош ала ловш бараш. Цун вахар дIйха дувзаденна да театраца, киноца. БIаьш, эзараш болча наха дег тIара безабеннаб цун турпалаш Калойн Далин. Кхы мелдар дIадаьлча а, гIалгIай халкъа юхь-сибат мадарра хьахьокхаш йолча цу произведене геттара чIоагIа везаваланйтар Базоркин книжкаш дешараша.

Йоазонхочун вахара а кхоллама а наькъах дийцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара А. Д. Яндарова. Юбиляр дег тIара дакъала а вувцаш, дIахойлдача хана цун иразаьттув балар ловш боккха ловца а баькхар цо.

ВIашагIкхийттараща хьалхашка йоазонхочун кхолламах лаьца доклад йир Наьсарен района «Ленина никъ» яхача газета редактора Дидигов Бориса.

ГIалгIай къаман керда вахар дIадолалуча, йоазон, метта, дешара, литература юкъе Идрисаца цхьана лаьттарех волча гIалгIай къаьнагIча йоазонхочун Озиев ИсмаIалий Салмана дукха дар цу дийнахьа дувца.

Даим къона латтача поэта дег тIара доагIача дешаща хоастайир цо Идриса къона къоанал, дагалийнар кхолламах, вахарах дизза дIадаха шераш.

ГIалгIайчене цхьаккха а мIинг яц Идрис ца вовзаш, ца везаш. ЦIей долча баькхабар цун турпалий ролаш ловзаеш бола нохчий а гIалгIай а театрай актераш, гIалгIай юрташкара къахьегамхой, боккхий нах.

Идрис даькъала вувцаш, массадолча къамий барт цаI хилар, йоазонхоша халкъа из хьалха дахар ловш, ловца баьнхкар Iалама наьха цIерагIа къамаьл даьча Наьсарен районерча молла БIарахой Асхьаба.

Дукха совгIаташ денадар тайп-атйпарча предприятей, совхозий къахьегамхоша Идриса, банъда, эггара доккхагIа дола совгIат дег тIара доагIа дIайха дешша дар.

Цей дездеча баьхкабар КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхара секретарь Ш. Гадаев, ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь Х. Бугаев, иштта кхы дуккха а партийни, советски болхлой.

Гулбеннараща хьалхашка къамаьл дир СССР халкъа депутата Х. Фаргиева.

Дегаш гIоздаьнна тIайнар наха Базоркин Идриса ЧИГУ сийлен профессор яха цIи лларах бола хоам.

Торжественни дакъа чакхдаьнначул тIехьагIа из эррига аре екайора Евлоева Раяй пандара оазо. ГIалгIай ширача а кердача а халхара ашараша дегаш ураоттадаь кагий нахи мехкарийи халхара бIал боаккхаш бар.

Цхьайолча ашараша бIаьшерий боадонгара йоагIа уйлаш керта чу йоссайора.

Безаме. массанена а дегагIоз йолаш чакхдаьлар цIей, Йоазонхочо дIахойлдача хана кхы а дукхача наьха керлача книжкашца дегаш гIолдоахаргхиларах тешаш бар юбиляр везве гулбеннараш. Боккха кхаъ хиннабар цу цIейх Идриса юртахошта а.

Х. АУШЕВА.

С. ПУГОЕВА сурт.

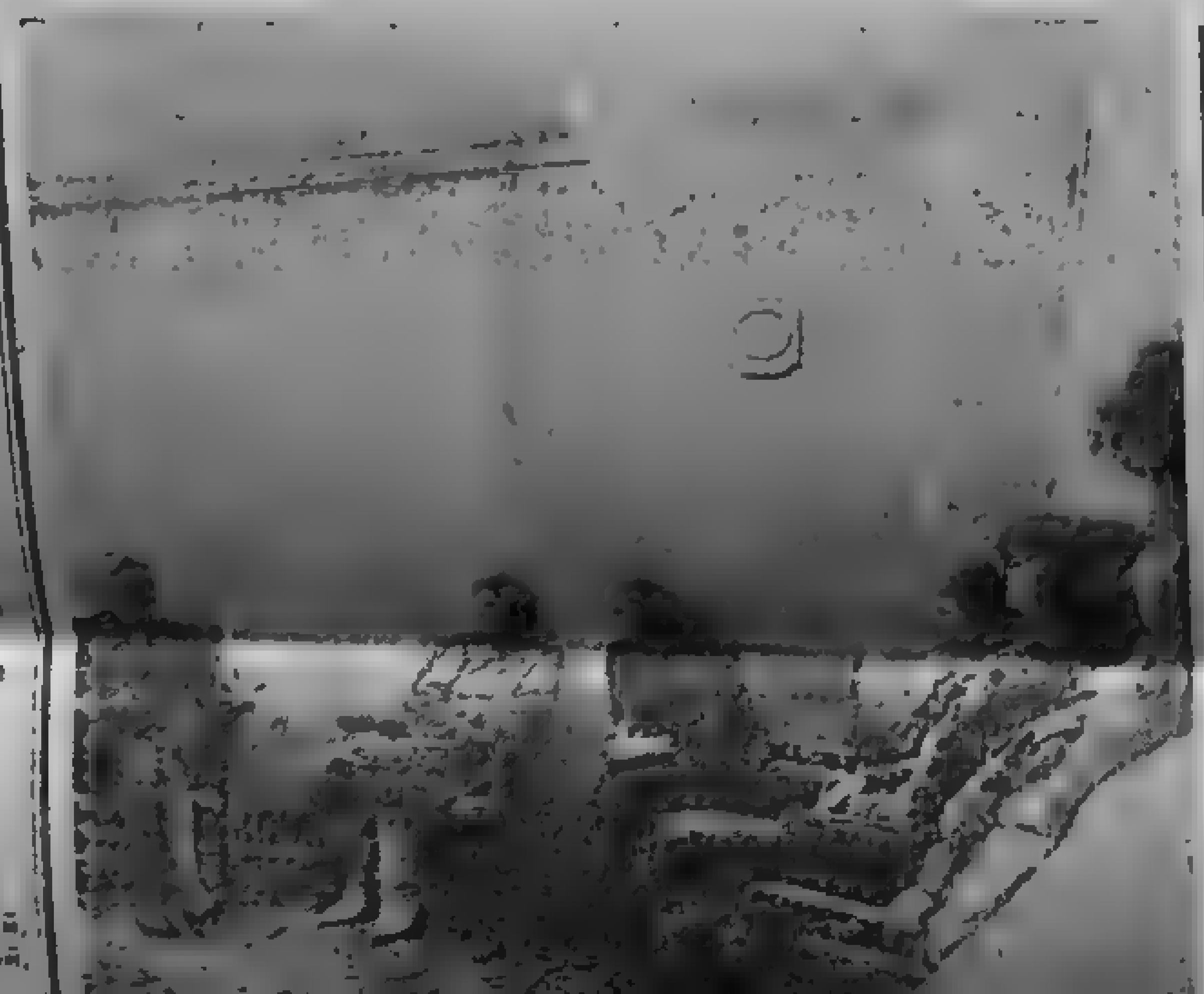

ГОВЗАНЧАШ КИЙЧБУ ОАХА

Дагестански юртбоахама института мохк а аграрни сектор а регулируеми рыночни экономикага яла кийчлуш йолча хана аргIанарча дешара шера студенташ дIаэц. ХIанз колхозаща, совхозашца, кхыча юртбоахама предприятешца цхьана рынке цхьатарра бокъонаш а йолаш хIамаш йохка йиш йолаш хургба арендатораш, шоай доIаме йола кооперативий ассоциацеш, [illegible] боахамаш, цар объединенеш, шо-шоай доалахьа боахамаш дола нах, кхыбола юртбоахама продукци хьалхехераш. Боахам лелабара кердача хьалаша дIалех юрта боахама специалиста лоархIами моттиген овлангара дезз хувцилга, царна юртбоахама кхыбола сом хьалххебелга юхаметтаоттадара хьакъехьа де дезар.

Тахан студенташта хьехача керттердар — царца боахамашка занятеш [illegible]. ХIанз вуза кафедрай республика дикагIйолча колхозашка, совхозашка, ремонтни заводашка. [illegible] институташка, объединенешка, [illegible] болча специалиста[illegible] карасзаю баьцовгIаш) кхсяра, хьайбаш лелаьара, хIанзарча машинех эффективно пайда ийбара интенсивни технологе [illegible], иштта юртбоахама хьайбашта [illegible] эффективно пайда ийбелга. ДIахойлдача хана керда закупочни маьхаш юкъедоаладича, хIанз надбавкаштех доташенех юкъе йолаш йола башхалонаш дIаяьхача «боккъонца болча къахьегама» экономи боккхача лоархIаме хургья, цудухьа цено яц [illegible] специалистагара кIоарга экономически говзал эшаргхилара.

Иштта оаха [illegible] [illegible] тельни техника тIа болх бе. Цун новкъосталца производствени ситуацешка оптимальни решенеш тIайде.

Институте боккха теркам тIаухийт студенташта организаторски говзал Iомаяра. Из дара юртбоахама произ[illegible]

СПОРТ

ЯЙГА АТЛЕТИКА Л. МАРХИЕВА КОТЪЯЬЛАР

Грозне чакхъяьннай яйгата атлетиках йола республикера лично-командни яьлар — [illegible] моттиг [illegible] общества [illegible] — [illegible] болча инструктора В. В. Губина — ХIаьта лични зачете хьалха латт Мархиева Лариса. Геттара дика ка яьлар цун 100 метр йолча дистанцех. Цо цига гойтар дикагIдола результат — 12.0 сек.

ФУТБОЛ

ТЕЛЕВИДЕНИ

21 ИЮНЬ

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ТIом» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
9.35 — Футбол. Дунен чемпионат. Бразили сборни — Шотланди сборни. 2-гIа тайм.
10.45 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.30 — ТСН.
16.45 — Iилма вестник.
17.30 — «50х50» яха-... 15 даланзеи боинхагIен» яхача передача приложени.
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «50х50» яхача передачай дIахододар.
19.35 — Мультфильм.
19.45 — «ТIом» яха художественни фильм. 5-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халнъашта юкъерча конкурсе.
22.10 — «Вене бIаьсти 'я. И. Штраус». (Австри ТВ).
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланди сборни — Голланди сборни.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. Швеци сборни — Коста-Рика сборни. 2-гIа тайм.
9.15 — Берашта оанхиргех.
9.45 — «Долгая память» яха берашта дола фильм. 1-ра сери.
16.30 — Документальни фильм.
17.05 — «Депутата гIулакхаш». Керда хьехам, къаьнара проблемаш.
17.50 — Киножурнал.
18.00 — Информационно-публицистически программа.
18.30 — «Талезу» (нохчий меттала).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Бельги сборни — Испани сборни.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, Бераш!
21.15 — Российски партийни конференце.

22 ИЮНЬ

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «ТIом» яха художественни фильм. 5-гIа сери.
9.45 — Футбол. Дунен чемпионат. Англи сборни — Египта сборни. 2-гIа тайм.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — «Котбаьннараш».
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — Мультфильм.
18.45 — Документальни фильм.
19.30 — «Илли дуц ма дайлийта». Бокхийчарнеи бераштои.
19.50 — «ТIом» яха художественни фильм. 6-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халнъашта юкъерча конкурсе.
22.00 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брэйн-ринг.
22.45 — «Взгляд».
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. [illegible]
9.15 — «Каменный цветок» яха мультфильм.
9.45 — «Долгая память» яха берашта дола фильм. 2-гIа сери.
10.50 — Футбол. Дунен чемпионат. Ирланди сборни — Голланди сборни. 2-гIа тайм.
18.00 — «Фаьлгах йола размышленеш» яха телефильм.
18.20 — «Пхенна тIа итт гоха» яха фанташи комментареш.
[illegible]

Iалеолита, мезолита
хенашкаре хьабоагIа,
хьо ира, шира мотт.
Филантроп хиннавац,
синантроп хиннав
хьо сийлахьа ПхьарматI
Аз доккхал ду
со гIалгIа волаш,
ГIалгIайче
сай дахь мата йолаш,
ГIалгIай мотт
сай нахьна мотт болаш.
Лаьтта мел долча метташца
...
хоттаргие ба са мотт.
Цхьаъ да Лаьтта.
Цхьаъ да Халкъ.
Цхьан Дешах-Уйгах
хьахиннад.
Айлама мел дола метташ.
Халкъеш, метташ — вежарий,
мехкаш, лаьтташ — поалахой,
Лоалахоех - вежарех латт
эррига адамле.
ХIаьта а
мешар бац Лаьтта.
Миллионаш шераш хьалха
шин кога тIа эттача маймало
хьалъхийцача мовкхезача
кхерах
атомни бомба хиннай
хIанз...
Герз да приматах саг
ваьр...
Герз да сагах... йокъ
ергъяр,
нагахь вай кхетам,
дIахо йодача хана
сома ца боале,
къахетаме ца хуле...
Тайп-тайпарча ,нигаташа
дийкъача доккхача дунен
тIа
юкъара ди хинна дIаэттаб
тIом хьарах бола кхерам.
ТIема чулатт адамаш.
Массо а минота,
са ца хьегаш, къахьегаш,
цар кулгашца хьа мел дер
тIема еча кийчоно дIадуъ...
ТIом — Ваал, Молох, МарсI..
Сиинела - боарана
шоай синош кхухь цунна
наха...
Бутув шан эзамалахьа —
дIунгала гIора мурагIа
баьдача хьагIар чу ше
Iомаьча оамалех
къаста тигац,
Бетта тIа кхаьчача саго...
Бакъда, вай хене
валар да, хIаракьхилар —
элкха
ХIомо хIабилис мара це
хилар,
робот хилар...
Дицда йиш яц саго,
моцагIа денца,
ше саг хила гIийртаьга,
Кизга чу санна,
исторе чу хьежаш
хила веза из тахан.
ТIаккха мара хоаргдац,
могаргдац цунна
цIена кхоане хьанхолла.
ХьатIакхаьчай
вай Лаьтта — Планета
ЦIеча Жейна тIа
дIаэзде деза ха.
Со гIалгIа ва.
ГIалгIа волаш,
гIалгIай мотт лебеш,
гIалгIай мехка-мата
ваха безам ба са
дуне мел латт —
абада ди делцца.
— Амин!

1986 шу.

Доктора Корюкина эксперимент

ЛЕНИНГРАД. Города Кировски района № 19 йолча территориально - медицински объединене кертҭерча лора В. Г. Корюкинан финансо-во-экономически института къахьегама экономиха кафедра преподавателa, экономически Iилмай кандидата А. Н. Решетниковнец юкъерча бувзамо йиш хилийтай чоалханеча экологически хьалаца, дуккхача профессиональни цамагаращца, зене производстваш хиларца, къахьегама халача хьалашца белгалдоалаш дола медицински гIулакхаш дар халоча хьалах мукъадаккха. Ши шу хьалхагIа дIайолальча эксперименто законагIа а хилийта дIаоттадаьд коллектив массаза а чакхдаккха гIийрта хIама — экономически шийи вIаштIехьбаккхара бригадин лоIамагIа хулга. Къахьегама форма юкъейихьай медикаца. Расходий статьяшта, цу даькъе алапена а, оттадаь хинна доазув дIадаькхад договора условеша, лимит яц штатни болхлой дукхала а. Болхлой хIара категорена экспертив жах беш йола схема а баллаш лохъеш йола механизм а оттаьй. тIаккха царга хьежже оттаду алапи, хьийгача къин дуккали дикали теркал а еш. ГIулакх цу тайпара вIаштIехьдаккхаро доходаш дIа-юха хьожаеча хана шийсхо юкъейоалаяь ца Iеш, лорий а юкъерчен лохерчен звенох болча медицински болхлой а матеpиальни хьал дикка тоалаьд. Цар алапеш 50—60 процент лакхденнад, социальни дегIаэхара фонд йоккхагIа хиннай. БIаь сомага кхаччалца лакхдаьд пенсеш болх беш боацача пенсионераштеи бера Iунал дара вийцача отпуске болча кхалнахан. Цул совгIа, маьхах медицински гIулакхаш дара предприятешцеи учрежденешцеи оттаьча договории отношенеша кхы а ши бIаь эзар сома доход еннай. Цу наькъаца кхы тIа а алапи дакхха йиш хургья безам мел барий, балхах йоацача хана новкъостал а деш.

Эксперименто районе бахача наха дIахайтад медицински гIулакхаш дара юкъе тамашийна дика хIамаш доаладаь а хилар. ДIаьхинай очередаш, гIожал, терко ца хилар, керда процедураш я еш, дийнахьара стационар хьайнийлай, госпитализаце боарам шийтта процент лохбеннаб, ткъаь кхоъ процент кIезигагIа дов беляш.

СУРТА ТIА: Психотерапе сеанс ю лоро-психотерапевта М. Д. Богомоловас (аьрда оагIорахьа йистера яр). Из кердача процедурех цаI лелае йиш хиннай экономически шоай лоIамагIа хиларах.

Ю. БЕЛИНСКЕ сурти тексти. (ТАСС-фотохроника).

...института моттa а аграрни сектор а регулируеми рыночни экономикага яла кийчлуш йолча хана аргIанарча дешара шера студенташ дIаэп. ХIанз колхозашца, совхозашца, кхыча юртбоахама предприятешца цхьана рынке цхьатарра бокъонаш а йолаш хIамаш йохка йиш йолаш хургба арендатораш, шоай лоIаме йола кооперативий ассоциацеш, ахархой боахамаш. Цар эсделенесща, шо-шоай доалахьа боахамаш дола нах. кхыбола юртбоахама продукци хьалхеераш. Боахам лелабара нердача хьалашца дIадех юрта болхама специалиста лоархIами моттигех овлангара денз хувцилга, царна юртбоахама продукци хьалхеяра, ца чакхъяккхара, лелаяра, ца талхийташ доаттаяра технологи хайна ца Iеш, рынке лелаш дола экономически законаш, менеджмента, маркетинга иштта рыночни экономика кхыйола говзалаш ховлга.

Тха институте Iомае йиш йий уж говзалаш? Йиш я. Вуза ректората овлангара хийцай типови дешара планаш программаш, уж цар оттаьй юрта кадраш кийчъяра зональни башхалонаш теркал а еш, рыночни экономика хьале пар толаме болх бергболаш. Тха хьехархой шоаш студенташта хьалла хIама Iомаде гIерташ ба. Масала, оаха хIанз теркам тIахьхит хургболча специалисташта ДаьгIастен а Нохч-ГIалгIайчен а хьалашна лелашкарча а Iаьржача лаьтташкарча а даьгIенех рационально пайда ийбара проблемаш йовзийтара. Иштта оаха студенташта Iомаю красностепной а швицки а фух дола доахан леладерен дебадарен технологи

Иштта студенташта хьех лоамашка гIамгIаш, бIараш, хурмаш, Iажаш, хьачаш, юхаметтаоттадара хьанъеха де дезар.

Тахан студенташта хьехача керттердар — царца боахамашка занятеш чакхъяхар. ХIанз вуза кафедрай республика дикагIйолча колхозашка, совхозашка, ремонтни заводашка, Iилма-тохкама институташка, объединенешка 19 филиал я. Цига хургболча специалисташа нарерзаю баьцовгIаш кхелра, хьайбаш леладара, хIанзарча машинех оффективно пайда ийбара интенсивни технологе кIийленаш, иштта юртбоахама хьайбашта профилактикен дарбен дара бестедаш.

Дешара процессе белгалла моттиг дIалоац хургболча специалисташта боахам лелабара, из вIашагIболлара, цу даькъе коллективни, деzала, индивидуальни аренда, ахархойи фермерски боахамаш, бе-бе кооперативаш, агрофирмаш, агрокомбинаташ агроконсорциумаш вIашагIйохкари царна доалдаран йола керда формаш хьехилга. Вешта аьлча, оаха кийчваь специалист цхьан ханна кооператорашта, арендаторашта, ахархошта, кхыча юртбоахама продукци кхеечарна эшшача моттиге консультанта - декхар кхоачашде могаш хила веза.

Иштта вузе студенташта хьех бе-бе балха специальносташ. Масала, ухаза караерзае иши я комсаш йолаш вола мастер, доахан детта оператор, хьайблех вола бонитер, тракторист-машинист, юртбоахама машинаштеи оборудованенеи ремонт яра вола слесарь, ЭВМ-а оператор санна вола говзалаш.

Оаха дукха теркам тIахьхийт студенташта экономика дешаш вIоаргагIа Iомадайтара. Вахаро хIара специалистагара дIадех овлангара экономика Iомаелга, хIара кениг лархIа ховлга, производства эррига резервех пайдаоадача хана керда закупочни маьхаш юкъедоаладича, хIанз надбавкашта дотацеи юкъе йолаш йола башхалонаш дIаьхача «бокъонца болча къахьегама» экономи бокхача лоархIаме хургья, цудухьа шеко яц цига специалисташта кIоарга экономически говзал эшаргхиларах.

Иштта оаха хургбола специалисташ Iомабу вычислительни техника тIа болх бе. Цуи новкъосталца производствени ситуацешка оптимальни решенеш тIайде.

Институте боккха теркам тIаухийт студенташта организаторски говзал Iомаяра. Из дара юртбоахама производства долдара йолча кафедре экономически факультета студенташта массехи шера менеджерий школа программагIа хьех. Иштта рыночни отношеней кIийленаш йовзаш бола специалисташ кийчбара уххаа биржай, акционерни обществай балха кIийленашца бувзам бола ганятеш-ловзарш чакхдоах. Цул совгIа, юкъейоалаяьй маркетинга, арахьара экономически бувзамаш леладелга Iомадара йола курсаш. Студенташта, экологе дешаш хьехача, дешара а производствени а практика эргайоакхача, студенташ Iилмантохкама балха юкъеозача перестройка еш латт.

Институте шерра тароаш я студенташта толаме дешийтар, общественни профессеи факультет, йиъ общежити, йоккха спортивни комплекс. Каспе берда йисте спортивно - уналцIенои йола база. Цу деррига тхоага таро лу юрта боахама специалисташ хила лерхIаш бола кагирхой тхоай институте деша хьеха.

Н. АКСЮКОВ,
Дагестански юртбоахама института проректор, профессор.

ЯИГА АТЛЕТИКА Л. МАРХИЕВА КОТЪЛЬЛАР

Грозне чакхъяьннай яйгачa атлетиках йола республикера лично-командни яхьаш — Хьалхара меттиг тIа общества команда ... — йоах «Къ... ...раш» яхача ДСО ... -йолча инструктора И. И. Ер... бина — ХIэта ... хьалха латт Мархиева Лариса. Геттара дика ... пуи 100 метр йолча дIасатцех. Цо шига тойтар дикагI дола результат — 12.0 сек.

ФУТБОЛ

«СПАРТА» — «АТЛЕТИКА»

16-ча а 17-ча а июне дIахьош хиннад НГIАССР аргIанарча футбольни тура ловзараш. Клубашта юкъерча яхьашка даькъа лоацаш яр производствени коллективай вIашагIъехка командаш

Чемпионата дебютант йола Урус-Мартанера «Спарта» яха команда шин стадионе ловзаш яр гранерча «Атлетикаца». Шоззза дIай-хьай чутехар бургац шига. Царех ворхI чутехар «Спарта» яр. «Хоккейни» оалача чотех (7:2) чакхъдаьлар из ловзар

Хала матч яр Аргунерча «Орга» командаеи пединститута командаеи юкъе хиннар. Пиъ йиъ бургац дIай-хьай чутехар. Цхьаккха а ца толаш чакхъьйлар матч

Цхьа бургац кIезигагIа чутехар мехкдаьтта института студенташеи Грозн...ра динамовцашеи ловзаш. Юкъера 1:3 счет йолаш «Динамо» котъьлар.

«Луч» яха команда яхьашка хьа ца йоагIаш йисар. Цудухьа правилашка хьежжа цунна лорал ... хиннача «Даймохк» яхача командана котало дIаелар.

Турнирни таблица лакхе латт «Кооператор» яха команда.

А. АЛЬВИЕВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

...
13.50 — ...
21.00 — ... ТСН
21.40 — ...
22.45 — «...».
00.30 — ТСН

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Футбол. Дуненa чемпионат. Южни Корея сборни — Уругвая сборни. 2-гIа тайм.
9.45 — «...» ... вераштa дога фильм. 2-гIа сери.
10.50 — Футбол. Дуненa чемпионат. Ирланди сборни — Голланди сборни. 2-гIа тайм.
18.00 — «Фаьлгаз бола безамийн денеш» яха телефильм.
18.20 — «Пхийна тIа ...» яха ... факташи ...ш.
18.35 — Реклама (СПТУ № 12).
18.40 — «Телефакт» яха критически журнал.
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.30 — Документальни фильм.
19.45 — Нохчийн мотт: тахане а кхане а (нохчий меттала).
20.15 — Мультфильм.
20.25 — «Круги ада» яхача книжжай автор волча О. Джургаевцара беседа.
20.55 — Пондаре ладогIий вай (нохчий меттала).
21.30 — Союзни республикийн студий фильмаш. «Чужой». (Узбектелефильм, 1989 ш.). (Премьера).
22.40 — «Турпалхочун халхар» яха ССР Союза Паччахьалкхен академически Доккхача театра спектакль. Италера трансляци.

Т... республике гIоала а Грозне а ... ... сар... цхьацхьанахьа ... догIа а делхаш, малхбузехьара секунда 2—7 метр сиха ... ... фегара температура 23—28, Грозне 24—27 градус ... ... йолаш ха хила мег. ХIаьта кхоанен ломмиен ... кхоаллонаш тIа а йоагIаш, ... секунда 3—7 метр сиха ... ... температура ... 12—17, деношка 23—28 градус ... а ... ха латта тару.

Метеостанци.

ДИЦ МА ЛЕ 1990 ШЕРАХ ЮХЕДИСАЧА АХ ШЕРА А ХЬАТIАДОАГIАЧА ШЕРА А ШОАШТА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТ ХАННАХЬА ЯЗДАЙТА!

Вай наьна меттала арадувлача «Сердало» газета оагIош тIа кепаеттаргья мехка а республике а хулаш латтача революционни эргалонех, гIалгIай автономи юхаметтаоттаяра, республика экономика дегIайоалаяра, социальни дешаш къестадара, къаман исторе, культура проблемаш увттаю материалаш. Оаха тхоашта могар дергда мотт, даьй хоза гIулакхаш, дика оамалаш юхадийнъяра. Дувцаргда гIалгIай къаман сий долча къонгех.

Газет яздайта йиш я «Союзпечата» моллагIча отделене.

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттен деношка

СФ02174.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1970.

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадуьл 1923 шера дениз ★ ШОАТТА, 23 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 74 (7888). ★ Мах 3 кеп.

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДЕ

21 июне Российски Федераце халкъа депутатий съезд дІахо болх беш хилар. Заседане бийца а бийцар, тІа а ийцар «РСФСР халкъа депутатий болх вІаштІехьбаккхара хаина йола положени» яха соцам. Шерра а массе оагІорахьара а дийцар республика Лаккхехьарча Совето хьалхарча даькъе кийчде дезача РСФСР законий проекташ кийчъярахи царга хьажарахи болча соцама проект.

Кхьарача дийнахьа дІахо дихьар Республика Совета членаш хоржилга. Кхаж тессачул тІехьагІа цу палате мукъа хинна ерригa нйс моттиг дІалаьцар. Цу дийнахье а, сайрийнарча заседане тІаийцар «РСФСР-е халкъо доал дара механизмах» бола соцам. РСФСР Конституцега а суверенитетах йолча Декларацега а хьежжа, РСФСР-е дерригa Іаьдал халкъага дІалу, йоах цу документа тІа. Белгалдоаккх, халкъо ший Іаьдал халкъа депутатий Советашка гІолла а, хІаьта иштта бокъонца йолча демократе формашца а чакхдоаккхилга.

Документа тІа белгалдоаккх, цхьан хаина РСФСР-е пачхьалкхен Іаьдала органа а управлене а кулгалхо хилари моллагІйола кулгалдара нхы болх бари, цу даькъе политически а общественно - политически а организацешка а долаш, мегийташ доацилга.

Халкъа депутатий Съезда аргІанарча заседанешка хьожаргба Российски Федераце территоре тІарча дуккхача наха йолча информаце средствах а РСФСР территоре тІа пачхьалкхен приемнах а долча дешйшка. Иштта лерхІаш да Конституционни комиссех бола соцам тІазца, депутатски этикех йола массазара комисси вІашагІйолла, РСФСР Лаккхехьарча Совета Президиуме лаккхера экономически совет хьае.

* * *

Б. Н. Ельцина РСФСР Лаккхехьарча Совета цІерагІа дег тІара ловца бакъкхар Талгата Хазрета Таджуддина, из Сибарегіен а СССР европейски даькъа а беррига бусалба наькха муфти харжарца дувзаденна.

(ТАСС).

ИЙССАЗЛАГІА ХЕРЖАЧА НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ШОЛЛАГІА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРАХ

Нохч - ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо хоам бу, НГІАССР Лаккхехьарча Совета шоллагІа сесси 1990 шера 25 июне КПСС обкома общественно-политически просвещене ЦІагІа дІайолалуш хиларах.

Хьауха депутаташ дІаязбергба 25 июне ІуйрийнА 8 сахьат даьлча дениз.

РСФСР Коммунистически парте Учредительни съезд

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1990 шера 21 июне Москве, съездий Кремлевски Двореце дІахо болх беш хилар РСФСР Коммунистически парте Учредительни съезд.

Іуйрийнара заседани А. И. Лукьянова — КПСС ЦК Политбюро членалла кандидата, СССР Лаккхехьарча Совета Председатела председателал а деш хилар.

Съезда делегаташа дувцар РСФСР Коммунистически парте гІулакхий принципах, цун структурахи кулгалду органаш вІашагІйохкарахи дола дешаш.

Шерра а корта болаш а дискуссеш яьчул тІехьагІа Учредительни съездо тІаийцар РСФСР Коммунистически парти хьаярах бола бІарчча соцам а из хьаяр хьакхайкадеш йола Деклараци а.

Цул тІехьагІа съезда доакъошхоша тІаийцар союзни республикай коммунистически партешка РСФСР Коммунистически парте Учредительни съездо даь кхайкарал.

Сайрийнарча заседане председателал деш хилар М. С. Горбачев — КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Президент.

«Карарча ханахи РСФСР Коммунистически парти хьаярахи», «КПСС XXVIII-ча съезда оттаяьча КПСС ЦК Платформа проектах», «КПСС Уставах» йола резолюцеш тІаэцарца дискусси соцае лаьрхІар делегаташа.

Цу цхьан ханна лаьрхІар съезда балха хьалхарча даькъе дувцийта Учредительни съезда ден повесткана кхы а ер дешаш юкъедахийта:

РСФСР Коммунистически парте кулгалду органаш харжар.

РСФСР Компарте кепайоазон органий хьакъехьа.

Цул тІехьагІа РСФСР Коммунистически парте Центральни Комитета хьалхара секретарь харжара кандидатураш уттае а ювца а болабелар.

КОНФЕРЕНЦЕГАРА — СЪЕЗДАГА

[illegible] партгІа ше- [illegible] парте [illegible] хІама [illegible] парте [illegible] Из [illegible] хІама [illegible] партийни [illegible]

Предложени елар из кхайкарал дІахьрдолаш йола делегати Российски Федераце халкъа депутатий съезде яьшта аьнна. Иштта предложени елар из группа пара КПСС ЦК Генеральни секретарь хилийтара хьакъехьа.

[illegible] хьамаьл дир М. С. Горбачева. [illegible] из дош. [illegible] тетараш, дІа [illegible] а дендаьлар тхо. Де[illegible] Б. Н. [illegible] Коммунически [illegible] Ал [illegible] доку[illegible] Г. К. [illegible]

лаши кулгалдеши новкъост Ельцин а ва.

Юххьанцара болх, цІаьхха а ях аз, баь баьннаб. ХІаьта сона хетар геттара дика довзаш да. Укхал хьалхагІа аз дІадиницалар из. ХІаьта хІанз бокъонца хаьдда ала йиш йолаш ва со, хІанз хьагІаденнача кепара дола из документ тІаэцар — тхоэн хиннча къамаьла [illegible] союзни законодательства духьала а хургдар — хІаьта общественни организацеи хьакъехьара дош Лаккхехьарча Совете дийца ма даьннадий.

Цхьаькха а. Из духьала хургдар бокъоний хьакъехьарча дунен халкъашта юкъерча пантана а. Из а иштта проекта авторашка дІааьннад СССР халкъа депутаташа. Дош дувцача хана из тема йолаш яр.

тар духьа, иштта дІахо а. Новкъосташа шоай хьаштдар оалаш санна, хет сона, Генеральни секретарах, мехка Президентах. Деш дола къамаьл-м нхы хаьлда сох лаьна мичад. Кхоана е, хьаштдале, итт — ткъо ди даьлча, кхывола Генеральни секретарь е парте председатель хила ма тарлой. Хетараш дувцале, бехкаш да [illegible] хІаьта а гета а, хьакхагІа [illegible] Іалаьмате духьа хІамаш да, хьадагадехкар дувца на а гІортлаш. Иштта на хуле, нагахьа санна хІанзаръяр санна йолча историе голаш ертача этапашка вай кулгалде уттаберашка парте конференцеша, съездаша цу тайпара гІуланхаш леладой. ТІаккха, дІаата дерашц ва со, цхьаь цхьаннахьа дІахьалхашкахьа гІоргдац вай. ТІехьашкахьа на долхе. Цунах аз тешаду шо. (ТІоараш тох).

къамаьл алхха деклараци юкъара хьакъехьа да, из дІаяхьийтале хьалхагІа. Цунах латт, сона хетаргахьа, вІашка ца доагІар.

Цо баь хоам теркаме ийна, РСФСР халкъа депутатий съезде ший викалаш на бахийта лаьрхІар съездо.

Председателал деш волча А. И. Лукьянова Российски партийни конференце Мандатни комисса доклад е дош [illegible] цун председатела Г. М. Ходыровна. (Доклад кепатохаш я).

Мандатни комиссе доклад чакхъяьнначул тІехьагІа дискусси йолаелар вийха воалаваьча 200 болхлочоа решающи голоса бокъо ялар вийса дий-хьогІ аьнна хетам.

Хьийха баьхкача болхлоша дех шоашта делегатий полномочеш ялярах дола дош дувцаш на дахкар, цхьабакъла, нагахьа санна [illegible]

РКП хьаянза ярг ца хилар бакъ а деш, Кировски областа Дзержинске цІерагІча парткома секретара Л. Н. Ишука аьлар. Российски компарте керттерча декхарех цаІ — КПСС чІоагІъяр, цун мугІараш вІашкаозар.

РКП лард я юххьанцара организаци. Къамаьл деш йолчо цудухьа къаьстта уйла тІаяхийтар цу партийни даькъа проблемашта. Маларра аьлча, юххьанцарча организацей дерригача гІулакхашка хьежа чакхъяьннай из, цар балха финансировани яра проблемашка а тІехьа.

ХІана РКП гІулакхий керттера лостам а хинна дІаотта беза идеологически болх. Цу даькъе, белгалдоахар къамаьла юкъе, цІенхаштта тІехьадисалга шаьра гуш да. Алхха цхьан КПСС Политбюро члена, ЦК секретара В. А. Медведевна доагІаш трибуне-ра аьлар колхоз[illegible]

яьхачох, КПСС ЦК Российски бюро хьакъехьара ах решени, хІаьта цу дешо белггаларча даькъе дуккхача коммунистий дог а эккхийтар. Событей мах бара тІехьайнса, хургдолчун нийса уйла ца е, хьалхагІе а чакхдаха деза дола гІуланхаш чакх ца даха хІана яьннай парти дийцар цо ше кхетадечара.

КПСС Устава проекта цхьадола дешаш дийцар оратора, цун массехк формулировках лаьна предложенеш елар.

«Сода» яхача стерлитамакски производственни объединене токара И. Т. Машутина башкирски делегаце цІерагІа хьакхайкадир. КПСС-а юкъе йола юкъароссийски республикански парторганизаци духха къамаш дахача Российски Федераце барт тоабеш йола лоархІаме фактор а хинна дІаоттаргІолгах, республиканерча дерригача къамаша шоай моттиг нийсъяра цо гІо дергдолгах шоаш дог [illegible]

кирски делегаце цу цхьан ханна йизза хьаллоац демократически марксистски платформаш. Кхетамца мел долл хІама лархІа дезаш да.

Председателал деш волчо Іойийшар Президиуме записка. Цу тІа, белггала аьлча, йоахар, конференце дакъа лоацаш болча Россе юххьанцарча парторганизацей секретарий Совет 19 июне вІашагІъелл[illegible]. РСФСР 28 [illegible] Совета цІерагІа [illegible] дола моахьаш кху хьа автомобильни [illegible] Камски объединене парткома секретара В. А. Вылегжанина.

Россе компартех йолл ерригa решенеш тІаэцача хана реальни хьал теркалдьйза дарган — из принципиальни полици хьакхайкарча [illegible] дІаволаьелар оратор. [illegible] пачхьалкха республика [illegible] политика [illegible] РСФСР халкъа [illegible]

хьара орган хьаьр. Иза тайпа исторически хIама [illegible] 1912 шера лахкаргIа [illegible] партийни конференце.

20 июне Российски партийни конференце [illegible] заседание [illegible]

[illegible] делегаташа Российски партийни конференцех РСФСР Коммунистически парте съезд хьаяра хьакъехьа.

Цхьабакъла, ишттал бехктокхаме решени тIаэцале хьалхагIа делегаташа дийцар процедурнии кхы цхьадолей дешаш. Масала, массехк региона викалаша тIадиллларах Московски университета доцента **Г. К. Реброва** Iодийшар коммунисташка — российски халкъа депутаташка, цар цхьоалагIча съезде IаьдаIа хьакъехьарча декрета проект ювцаш хиларца дийза, даь кхайкарал. Из хIама, кхайкарала авторашта хетачох, парти вIашагIъяккхара тIадерзадаь да, цо гIо дергда мехка кхы тIа а политически кегар боллара. Цу тайпарча хIамай маIан социализмел йиззa йолча демократеи принципаш тIара юхадовлар да.

Цо аьлар: секретарчий группа со волча еначул тIехьагIа оаха дийцар из дош, тхоашта цунах хетараш, дIа а хьа а дагадаьлар тхо. Декрета проекта хьакъехьа къамаьл хиннад са Б. Н. Ельцинца. Критически замечанеш йир. Аз кхетадечох, из хIанз а «бийда» документ да.

Цул совгIа, цу тайпара дешаш комиссешца массе оагIорахьара къоастаде. ЦIенхаштта дувца, хетараш вIашии нийсде дезаш да. Иштта дар дIааьннар а. Цудухьа дIаала дезаш ва со, дагардараш оахош вIашии нийса кхетадаь хилар. Иштта дIа-хьа дагадаьнначул тIехьагIа оаха лаьрхIар Российски Федераце халкъа депутаташца къамаьл де, дагардараштa вIашии дIа-хьа дагадовла. Цу лоархIаметIарча документа маIани чулоацами ше мабарра бовзийтаргболаш. ХIаьта из иштта да а даьд. Цига вовз дувцар, — гIалат а хургдар, союзни законодательствана духьала а хургдар — хIаьта общественни организацей хьакъехьа дош Лакхехьарча Совете дийца ма даьинадий.

Цхьаькха а. Из духьала хургдар бокъоний хьакъехьарча дунен халкъашта юкъерча пактана а. Из а иштта проекта авторашка дIааьннад СССР халкъа депутаташа. Дош дувцача хана из тема йолаш яр.

Аргда аз, даь къамаьлаш вIаштIехьа, лер тIа дар, иштта хила а мадоагIара. Хетарашка ладийгIар, тIаккха болх дIахо бир депутаташца. Цу балха лардера хургда мотт сона, дешах дола бехктокхаме къамаьлаш а.

Цу хьакъехьа хоам бу аз шута. КПСС ЦК Генеральни секретарь цхьа «кегавеннав», «даьссача хабарашка ваьннав» аьнна новкъосташка дегабуам ца байха дезаш, къоастаде дезаш Iалеьмате дукха хIамаш да, хьадагадеххар дувца ца а гIерташ. Иштта ца хуле, нагахьа санна хIанзарьяр санна йолча исторе голаш етача этапашка вай кулгалде увттаберашца парте конференцеша, съездаша цу тайпара гIуленхаш леладой, тIаккха, дIаала дезаш ва со, цхьаь цхьаннахьа дIахьалхошкахьа гIоргдац вай. тIехьашкахьа ца долхе. Цунах аз тешаду шо. **(ТIоараш тох).**

Цудухьа баьча балхах сайна хийттар аз дIааьннад шута, тIаккха, дIа-хьа дагадувлаш даьча цу къамаьлел совгIа, кхы тайпа а хинна хиннад къамаьлаш, из шоана ховш да. Цхьабакъда, къоастадара бокъо съезда я: резолюци дIалургья — дагадоххарагI аьлча, сона хетаргахьа, делегаци ца яхийта аьнна голосовани яьр съездо — е ца луш ютаргья. ХIанз деш дола

[illegible] на доагIар.

Цо баь хоам терхаме а нийца. РСФСР халкъа депутатий съезде ший викалаш ца бахийта лаьрхIар съездо. Председателал деш волча А. Н. Лукьянова Российски партийни конференце Мандатни комиссе председателa Г. М. **Ходыровна.** (Доклад кепатохаш я).

Мандатни комиссе доклад чакхъяьнначул тIехьагIа дискусси йолаелар вийха воалаваьча 200 болхлочоа решающи голоса бокъо ялар нийса дий-хьогI аьнна хезаш.

Хьийха баьхкача болхлоша дех шоашта делегатий полномочеш ялярах дола дош дувцаш ца дахкар, цхьабакъда, нагахьа санна болхлой класса викалаша шийца шерра дакъа лацар конференцена дезе, тIаккха совещательни голоса бокъо царна ялар.

ТIоараш тохарца тIаийцар делегаташа болхлой заявлени. Цар голосовани йир хьийха боалабаьча болхлошта совещательни голоса, къамаьлаш де, документашка хьажа бокъо ялара тIехь.

Цул тIехьагIа коммунисташа чIоагIийр Российски партийни конференце делегатий полномочеш.

Ноука аьлар. Российски компарте керттерча лекхарех цаI — КПСС чIоагIъяр, цун мугIараш вIашкаоар.

РКП лард я юххьаннара организаци. Къамаьл деш волчо цудухьа кьаьстта уйла тIаьхийтар цу партийни да [illegible] аьлча, юххьанцарча организацей дерригача гIулакхашка хьежа чакхъяьннай из, цар балха финансировани яра проблемашка а тIехьа.

ХIанз РКП гIулакхий керттера лостам а хинна дIаотта беза идеологически болх. Цу даькъе, белгалдоахар къамаьла юкъе, цIенхаштта тIехьадисалга шаьра гуш да. Алхха цхьан КПСС Политбюро члена, ЦК секретара **В. А. Медведевна** доагIаш трибунера аьлар колхозницас, нагахьа санна Москве, Арбате доаллар хIанз юрта доалларе, тIаккха мехка духхьал моцал хургьяр.

Парте политически боахамеи декхарий диалектически цхьоагIонах дийцар КПСС Якутски обкома хьалхарча секретара **Ю. Н. Прокопьева.** Цо белгалдаьккхар, Россе компарти хьаянза ярг ца хиларах автономни республика коммунисташа хIанзчул дуккха хьалхагIа дийца хилар. Цхьабакъда, ЦК цхьан Пленуме тIаийцар, оратора

галарча даькъе [illegible] коммунистий дог а эккхийтар. Событей мах бара тIехьаккъа, хургдолчун нийса уйла ца е, хьалххагIе а чакхдаккха дезаш дола гIуланхаш чакх ца даха хIана аьнна парти дийцар цо цу кхетадеча

КПСС Устава [illegible] цуи массеxк формулировкаx лаьца предложенеш елар.

«Сода» яхача стерлитамакски производственни объединене токара **И. Т. Машутина** башкирски делегаце цIерагIа хьакхайкадир. КПСС-а юкъе йола юкъарароссийски республикански парторганизаци дукха къамаш дахача Российски Федераце барт тоабеш йола лоархIаме фактор а хинна дIаоттаргйолгах, республикерча дерригача къамаша шоай моттиг нийсъяра цо гIо дергдолгах шоаш дог тийша хилар. Цу цхьан ханна, делегата хетачох, Российски Федераце Коммунистически парти демократически паччахьалкхе реально хьалъяран кхыча республикай компартей хьашташ зедара таро хулийтаргйоацаш, дукхапартийность конституционни бокъонагIа тIаэцаран бола тешам а хинна дIаоттаргья.

БIарчча хьайийцача Российски Федераце документий проекташ къоабал а яь, баш-

[illegible] ретнои [illegible] [illegible] Совета [illegible] къамаьл дир [illegible] хьа автомобилаш [illegible] ски объединене [illegible] секретара **В. А. Вылегжанина.**

Россе компартех йола ерригa решенеш тIаэцача хана реальни хьал теркалданза даргдац — из принципиальни позици хьакхайкаярца дIаволавелар оратор. Оха шера республика паччахьалкхея политика уттаергйола РСФСР халкъа депутатий съезд болх беш хилар. Российски Федераце суверенитетах йола Деклараци тIаийца, чIоагIа дебаташ хьоаль йола IаьдаIа хьакъехьара Декрет тIаийца хилар дага а дохийта. Цудухьа эггара доккхагIдола гIалат да, аьлар къамаьл деш волчо, зале коммунисташ — Россе халкъа депутаташ ца хилар.

(Нистедоалар 2-ча оагIо тIа).

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА ХЬАЛХАРЧА СЕКРЕТАРА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА Д. Г. ЗАВГАЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

Новикъостий! Российски санна, иштта союзни а партин федераце дешаши — из я сона чIоагIа дагайоаллаш йола проблема. хIана йоалл аьлча, эггара хьалха дукха партийность вIашагIйоллача чоалханечен хьдда йоацачеи процессе цо паччахьалкхенкъамий структураштa еш йола влияни вайна массанена а хулуш йолацдаь.

Хьадувла духхьал дIааргда вай, дукха къамаш дахаша дукха метташ долаши йола вай паччахьалкхе яхача ужх дуккхача шерашка мелла дукха зенаш, хувцамаш, вIашдухьаленаш хиларах из вIашкаувзаш, кхотаеш бола низ а хинна лаьттар духхьал парти хинналга. Хьан хувцаргья из хIанз? Из «оарцдаш, из лерттIа кхоанен еш йола уйла я. ВIалла а дезаш сона вай партена чухьара гIулакхаш федераце чоалханеча, вIашдухьаленаш йолаш долча вахарах къоастадаь дувцилга.

Сона ловра, дохадар — хьалделга ца хилари дерригa дуне хьалхагIа «дохадергда вай лардага кхаччалца, хIаьта цул тIехьагIа...» яха лешаш а вайна иштта довзийтен вай массане а кхетадар. Цунах вай хьалххагIе а чакхдаьннад.

Тахан телевизор чу вай заседанешка хьежаш: фу дувцхьогI цар? яхаш уйлаеш ватIача реальни сагах кIезига дувцаш санна хет сона. Цхьайолча регионашка цIий мехкара, эзараш болча наьха чубаха тхов-кIийле йоацача, хIаьта тикашка хайра хIама доацача хана шоай партийни гIулакхех дувц. Сона хетачох, цIенхаштта терко е еза вай сага, перестройке керттервар — из ма вий.

Чоалхане политически биографи йолаш йолча регионе партийни организацена керте латтача сона эггара чIоагIа гIа дагайоахк партена чухьа а мехка а къамашта юкъерча юкъмоттига культура проблемаш. Кхыметтел таталитарни структурай ханашка а лакхлуш хьабенача къамий сакхетама бокъонца хьалбала таро хиннай хIанз, икъаза чоалханечен драматически формашка а кхоачаш. ХIанз вай общества социально-политически структураш кердалхара процессаш вIашагIъювза еза вай дуккхача къамий Даймохк бахаш хьабенача шерашка хьахинначен шоаех доахка хIамаш дерригаш а харцахьа вIалла а доацаш йолчен шоай тайпарча социально-психологически образованешца. Кхыметтел административно-командни система йолча хана а итташ шерашка тоалуш хьанхай бе беча къамех болча наха юкъера юкъмоттигаш.

Тахан бегйоахаш дукха дуви «БIарчча цхьа советски халкъ», аьнна, хьакхайкаьча кердача исторически юкъараллах. Раьза ва со, хIара халкъа культура дегIаахара чоалхане процессаш хьалхьее йиш ца хилара. Из гIалат да. ХIаьта фунаьхдаь социально-психологически юкъарал йолаш хилар — из а я факт, тIаккха из харцдаьза, даргдоацаш дале а я тамаш. Из ший тайпара хьахинна хIама да, тIаккха цунна тIерадовла дезий вай тахан?

Парте тохкама центрашка, КПСС ЦК-ага дехар ду аз кердайоаккхаш йолча, федераце хьалашка парте проблемаш кийчъе цIенхаштта йолаялар. Вай теорена тIехьадус, тIаккха, цунга хьежжа тIехьадус вай практически политике а. Со се духьала ва къамий квартирашка гIолла КПСС дIачу-хьачу екъара. Стратеги юкъара хила еза вай, цхьабакъда, къамий регионални декхараш, проблемаш, башхалонаш лархIар — тахан парти яхара хиланза даргдоацар, из ца хилча цуи перестройка низ юханъувлар.

Парте къамий структураш боаррамагIа реалеш а хулаш дIаувтташ латт. Мишта хила веза царца? Кхы тIехьа ца доахаш де деза, аьнна, хет сона, цIераш йоаеш ца а доахкаш, демократически федераце хьалашка парте болх берггбола доктринаш Iилман ларда тIа цIенхаштта кийчъелга. Цу даькъе эггара аьрагIа дола боламаш, масала, Прибалтике а санна, хиланза даргдоацаш хул, нагахьа санна кердача хьалашка кийчъяь КПСС концепци ца хилча. ХIаьта керда юкъара наькъаш доацаш да. Литвера хьал отталца йолча хана пентра боараме цIенхаштта хьалхаяьха варианташ мича яр вай парти хьалъяра системе ший тайпара къамий-культурни башхалонаш лархIара. Цудухьа дукхагIа а лоархIам болаш да из партена чухьа хулаш йолча процессий цхьа фунаьхдаь катализатор а хинна хьаувтташ бола парте боацараш хIанз парте чухьарча вахара тIа-тIа чIоагIагIа чутIерташ хиларах.

Автономе партийни организацей статус миштай, вIаши юкъера гIуланхаш мишта леладоргда цо автономей къамий-паччахьалкхений статусаца? Цунца дувзадена предложени лу аз автономешка КПСС концепци кийчъяра лаьрхкIа йола вай съезда балха группа вIашагIйолла, республикаша кийчъяь предложенеш вIашагIа а теха. Из Российски Федераце Компарти хьаяра даькъе баьккха нийса гIа хургба.

КПСС Платформана критика ераша кхыча замечанешца цхьана йоах, сов тIехьа араьннай из. Шеко яц, лика хургдаш, нагахьа санна цу тайпара документ мааьлла а 1985 шера хьахиншалаларе. ТIаккха хила йиш йолаш дарий из цу хана? Хетаргахьа, дацар. Вай массара а уж шераш лаха дезаш вар хулаш хаттар кхеталар духьа. РСФСР Коммунистически парти хьаяра идея ше а мича хиннай мааьлла а. Из вIаштIехьяьннай мехка хулаш йола общественно-политически процессаш йолаенна лелача юкъагIа, хIаьта цу сахьате тIа а эцанзар. ХIанз ше иштта хила йоагIаш, хиланза яргйоацаши эшаши йола событи санна тIаэцаш из яле а. Иштта дар парте платформаца хиниэр а. Цунга бодача наькъагIа ла дийзар экономикера хьовзамаш а, халкъа эшараш дувцаш йола депутатски дискуссеш а. партена шийна чухьара сагатоний леламаш а.

Цудухьа да-кх из документ, цунна критика е тарлой а — лоархIаме а дукха къахьийга кийчдаь а. Дале а, дуккха дешаш а къоастаянза проблемаш а юс цу тIа.

Хьаэцаргда вай хIанз бокъонца долаш дола дукха партеш хургхилара хьал. ТIаккха малагIа балха формаши методаши лелаергья вай? Мишта гу вайна дукха партеш хилара хьалашка политически, экономически, духовни процессашта партийни влияни яра никъ? Мадарра аьлча, из дош ца тохкаш дисад. Вайга, практически болхлошка, цу хьакъехьа хоам баьбац. ХIаьта политически реалеш иштта я: ювцаш йолча балха контексто цIенхаштта реформаш елга дIадех. Къамаьл дац, хIара партийни болхлоший керта да ва, дале а. хIанзле а кердача хьалашка болх бара кийчо е еза. Мишта хила еза дукха партеш хилара хьалашка партийни комитета балха культура, мишта вIашкайоалаергья балха стили методаши. Из болх махулла сихагIа а хьалхашкахьа хьожаш а дIаболабе беза.

Халахете а, уж дешаш доагIача бесса белгалдаьхадац КПСС Платформа а Устава а проекташ тIа. Цу ханна КПСС оппоненташа сихбенна вIашагIйохк шоай структураш, вай хьалха даьча гIалатехи таханарча деи халонехи пайда эц цар. ХIаьта дуккха а партийни комитеташ эггара дикагIа хилча а шоашта хьаеттачох лораяла гIерташ хьувз, кердача общественни боламий пха хоалац царна. Уж тахна деза, царца бувзамаш оттаде а позитивни юхьйгашка интеграце, формаш лаха а еза.

Дерригa прогрессивни дар партена гонахьа кхотаде гIерта деза вай. Из дош къоастаделга вай съезда лоархIаме декхар да. Мадарра аьлча, цунца дувзадена да парте сий айдара а цо наха влияни яра а дош.

Тахан малагIа къовсам лоаттабу вай из влияни бахьан долаш. Цхьайолча хана из сона хетаду вай, коммунисташ, бIарчча партийни комитеташ цу хьакъехьа юхальннай, аьнна, шоана бакъдар деле, хулаш латтачох бола бехктокхам вай кхетабац, аьнна. ДукхагIйолча хана вай из ду воай оппонентий демагогически лозунгашта духьаллатта низ ца кхоачаш, хIаьта уж вай единоначалена тIаккхиш да яхащ вайна бехкаш а доахаш, Iаьдал бе долла гIерташ хьувз. ТIаккха хIана лацац вай цу даькъе хаьдла никъ? ХIана хьахазац Центральни Комитета нийсхон оаз?

Юххера аьлча, вай лорае еза парти, цун унахцIена тIум, дукхача наьха дегашка коммунисташ моастагIий ба яха уйла котъялийта йиш яц, хIаьта из уйла вайна кач олла гIертараш болаш ба: Укхаза, кердача демократически хьалашка гуччахьара а хаьдда а партийни къамаьл де деза, хIаьта вай цу къамаьлах удаш да.

ДIаудла ел оаша: правительствос кхайкаю мехка бе-бе тIаэпаш йола кардинальни экономически программа. Из ювц профсоюзашеи комсомолеи, республика Лакхехьарча Советаша, хIаьта ЦК нистхулаш яц. ХIана? Аз дувцар аргIанарча Пленумах дац, из дош къоастадара юкъара наькъаш вай лаха дезалгах да. Со дог тийша ва, укхаза мелал гучаялийта ца Iеш, дерригача халкъа садуача дешах юстардаьннад вай. Долче, цу гIулакха гонахьа кхест общественни дог-уйла, кхыдола низаш, халахете а, вайна аьттув беш дац из.

Гаргарча хана ткъаьх парти хьахуле а, со дог тийша ва, КПСС-а нийсса лоархIаме политически решенеш тIаийе низ болаш уж хургйоацилгах. Цудухьа иштта дукха къамаш дахача паччахьалкхене интегрирующи, барт-цхьоагIо чIоагIъяра лоархIам Iалаьмате боккха болаш я КПСС. Диканга сатувсаш хьеж халкъ партега, цо хьаллаьцад вай хоржамаш долча хана. КПСС кердаяллагa хьеж коммунисташ. Вай боабе йиш яц наьха тешам.

Са тIеххьара замечани. КПСС ЦК сентябрьски (1989 шу) Пленуме аз теркам тIабахийтабар, ЦК аналитически болхи информацин боагIача бoараме ца хилара. ХIаьта политически хьал-м чIоагIа динамично хувцалу. Аз чIоагIа дехар ду хьога, Михаил Сергеевич, из болх беш болча наха цу хьакъехьа дар хьалхадаккхар, хьаштдале, хьадехар. хIана аьлча, цу даькъе цIенхаштта хувцамаш хиндац. Перестройка теоретически а оперативни штаб а хинна дIаотта еза Центральни Комитет. ТIаккха мала аьттув баргбац вай общественно-политически процессашта кулгалде, царга творчески влияни е. [illegible] съезд [illegible] КПСС кердаяккхара баьккха гIа ба. Дика да-кх, из гIа баьккха. Баркал шоана ладувгIарах. (ТIоараш тох).

КОНФЕРЕНЦЕГАРА — СЪЕЗДАГА

(Чекхдоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Перестройках хилийта чийрхIа хIамаш, аьлар «Бийскэнергомаша» контролер йолча О. А. Акимкинас. ХIанз укх сахьате хилийтадац. Кхы тIа а лохбеннаб вайхага боарам. талхай дисциплина, массе оагIорахьара йоагIаш а ца йоагIаш а критика ю партена шийна. Делегата хетачох, из да КПСС-а чухьара демократизаци общество сихха йолхача перестройка процессел тIехьайнсар.

Дерригa Iаьдал ше мадарра дIахо а аппаратага хурадола хIама де йиш яц. Хоржаш йолча органашна дIадала деза из. Ленински партега мара лулургдац ший позицеш органахари низвш вIашагIтохари.

БоаррамагIа а тIехь-тIехьа чIоагIагIа а хIамаш еттаду партена — хьалхагIа кадрашта, хIанз тIахьех цун доалахье цунгара хьаяккчаран екъаран. ХIанз этта хьал довгийташ ишта соцам бир КПСС Краснодарски крайкома хьалхарча секретара И. К. Полозкова. Из дерригa а цхьана хьавIашагIтехача, белгалдаьккхар цо, КПСС чухьара кегаяр духьа вIаштIехьа а даьха чакхдаха лаьрхIа гIулакхаш мара кхы хIама дац.

Къамаьл деш волчоа хетачох, Центральни Комитетсов тIех тийшай Политбюрох. РСФСР-ага хьожаш хиннача КПСС ЦК бюрос, мадарра аьлча, болх баь а бац. Цхьа бахьан доацаш дац лакхехьарча политически кулгала балха тIара коллективни методаш мелъсиилга парте моттигерча комитеташа эувш хилар. Цар гIулакхашта, мадарра аьлча, укх тIеххьарча хана ЦК Политбюрой Секретариатей оагIонгахьара лэстам луш дац.

Цу цхьан хана тIатеIIа лакхера IотIадеш тIахьехамаш да боахама дешашта юкъе ма гIерта яхаш, хIаьта боахама доал дара механизм вIаштIехьыккханза я. Йиза бокъо йола Iаьдала органаш хила езаш йола Советаш хIана а вIаштIехььянналац. парти экономически вахарера дIаяхарга кхоачадьд гIулакх. ХIаьта из — экономикен мохки тIехьашкахьа тенхабича, перестройке вай аьттув ца боалшитача керттерча бахьанех цаI.

Болачеча кризиса ха йоаккхаш я КПСС. Тахан бе бедаш исторически хоржам ба: е кIалдара йоаккхаргъя вай Коммунистически парти, е зIаланьергъя вай из. Из хьа в кхайкидаь дIадоладир ший къамаьл Курганский областной партийни организаце контрольно-ревизионни комиссе председатела В. Ф. Охохонина. Наьха безам ба, аьлар цо, парти кхотаенен кердаяьнчек йолаш бIаргаго. Цу оагIорахьа эггара хьалха боаккха гIа — КПСС-а юкъе а йолаш Российски компарти хьаяр.

Дешах кхеташ бац, белгалдаьккхар оратора, ший къаьстта кулгалду органаш а йолаш цу тайпара парти хьаяро КПСС авторитет йоаергъя, аьнна. хеташ Кхерам цу оагIорахьара хургба, аьнна, хета вIалла а дезац, из хургба, аьнна, хета деза, укх тIеххьарча хана ЦК-ас ше болх мела барах, гIалата тIехьа гIалаташ дуьлийташ хиларах. Гучох, цун мах бергба КПСС XXVIII съездо.

Къамаьла юкъе чIоагIгIа критика йир ораторо шеко йсащаш юкъагIийсарг лаьрхIа КПСС-а аграрни политика чакхьлккхара лелама.

Мишта хила еза парти? Массанена а дагадоаллача цу хаттара жоп дала хьежар «Магаданавтотранс» яхача пассажирски автотранспортни объединене Магадански производственни объединене водитель Ю. П. Копылов. Цунна хетачох, къахьегамерча наьха хьаштех, алапех баханий хьаштех ког гIортолга е а уж хьаллаца а деза парте. Из дIахьийначул тIехьагIа мара ший сибат а халкъа тешам а хургбац цун. Болхлой, беррыгача къахьегамхой хьаштий гадоакхкан йола парти хила йиш яц парламентски. Из даим болх беш хила еза, хIаьта авангардни л, аьнна, ала йиш яц цунах халкъо мара.

Болхлой класса викало дIадийхар обществой партин вIалакьхулача дIакхоачаярах Политбюро хIара члена персональни бехктокхамга КПСС XXVIII съезде хьожилга. Мехка дIабовайта беза, юххера а, шиь перестройка «турпалаш», хьакхайкадир цо.

Перерыв чакхьлыначул тIехьагIа председателал деш голча КПСС ЦК секретара Г. И. Усманова конференце доакъошхочка ловцца хоам бир Iаьдалах делча Декрета проектах лаьца РСФСР халкъа депутатий съездо яьча решеней хьакъехьа.

Цул тIехьагIа дош лу КПСС Красноярски крайкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий краевой Совета председатела О. С. Шенина. Политически строе хиннача массехк хувцама уйлас, аьнна, В. И. Ленина РКП XII съездага дахьийта письмо дага а дохийта, цо белгалдаьккхар, цу хьехама лоархIам бовнза хилар.

Меттахьчара низаш совдувлар — диалектически процесс, юкъ-юкъа кризисий бахьанаш лехаш вай а екъ общество урагIен нхорагIен. Тахан эггара лоархIамегIардар — граждански барт хилар, кхолламаш дар духьа общества низаш вIашкаозар. Къамаьл деш волчо хоадамболлаш харцакхьа лаьрхIар партех гIертилга, предложени елар партийни новкъостал чIоагIде. Цо белгалдаьккхар, цкъаза новкъосташха критика яра меттел, цу даькъе Генеральни секретара йоагIаш кр а, хьахо гIарaла-кхь болтIаьхе деш дела цхьанка корта боаца бехкаш. Цхьабакъда, уж хабараш дувцараш шоаш кIалхарбаьннабар яхаш — цунах мохк, халкъ, парти кIалхарьяккхар хилац.

Партин федераце дешаш — цхьа моллагIъяраш моргаш йоацача, хIанз къаьстта лоархIаме йолча цу проблемай комплексана хетадир ший къамаьл КПСС НохчГIалгIай обкома хьалхарча секретара, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета председатела Д. Г. Завгаева. Мел дукха зенашш халонаш духьала уттарах, хьакхайкадир цо, духьала партии хиннай хIанз а я дукхача къаманий мохк вIашкаувзаш, кхотабеш бола низ а хинна лаьттар а латтар а.

КПСС тохкама центрашкара, парте Центральни Комитетагара дийхар цо эггара цIенхаштта гIча тайпара, тIехьа ца а довхаш, кердайоаккхача федераце хьалашка проблемаш кийчъе хьажар. Со се, йоахар дIахо делегата, духьала ва КПСС къамий квартирашка гIолла дIачу-хьачу екъара. Вай стратеги юкъа хила еза, цхьабакъда, къамий - регионални дехкараш, проблемаш, башхалонаш лархIар — из да тахан парти яхара хиланза дагрдоацар, перестройка низ юхакъувлар. Делегата предложени елар автономика КПСС концепцеш вIаштIехьяхара съезда балха группа вIашагIе лла. Цу хана хьавIашагIтоха йоагIа республикаша кийчъяь предложенеш.

Военни Совета члена — фегахьарча тIема дукхаларча оборона бIун политически управлене начальника Н. М. Бойкос дийцар Даьхе лэраеш волчун сий дергдола гIулакх вIаштIехьдоаккхилга сагота динза дарддоаца хIама хиларах. Цо белгалдаьккхар, герзашцарча низий тIемахой эскара духьала мехка доаржадеш долча хабараша чIоагIгIа саготдеш хилар. Къаьстта чIоагIа дувц уж цхьайолча массови информацие средстваша. ЧIоагIгIа халахеташ белгалдаьккхар оратора эскар социални дешашка а хела ха йоаккхаш доаллилга. Эпсарий хьал толдара хьожадаьча цу лоадамбоацача ахчаша проблемаш къоасталац.

Къамаьл дечо уйла тIаерзайир Малхбоален Европе хIанз лелача процессий анализах кийса соцамаш динза дарг ца хилара.

Делегата хьакхайкадир Советски Эскаре политорганаш йитара ше тIехьа хилар. Цунна хетачох, эскар коммунисташ боацаш дитар — из да кхыча низашта наIараш хьаеллар, цун тIема низ мелбар.

Ший бала кодабанза ца воалаш дIадоладир къамаьл цунна тIехьа воагIача оратора — Шебекински химически завода аппаратчика Н. В. Еффеменкос.

Со дIавовзийтача хана, аьлар цо, массаза а оал: хIанз а къамаьл дер аппаратчик ва. Со-м ва а ма вий бокъонца вола аппаратчик. Тахан халача политически экономически хьалашка [illegible] мохки партин кхы тIа а телхалу уж хIанз даьнначa тайп-тайпарча-аьттехьарча а аьрдехьарча а низаша. ДIадахача хIамашта критика ня а дIахорча ханна камаьрша хIамаш хьалхалдьха а ца Iеш, социалистически вахара хьисапах болх хелкъа тешам боабе. перестройка идейни лардаш йохае, демократически процессашка бода никъ хьабийлла йола Коммунистически партин исторе карта юхе кхосса гIертош хиларах.

Уж берригаш а, белгалдаьккхар юртвра, халкъа цIерагIа лувш ба. цун лоIам кхайкабу шоаш яхаш. Цудуъа халахет, царна лакха трибунаш, газетий оагIош, радио-телеэфир телаш. ХIаьта къахьегаш доаллача халкъа ха яц уж цIаккха а кхоачалуш йоаца дискуссеш е. Цун йоаяхо цаI я — хабара тIера бола ший га доахараш кхоабилга.

Политбюро члена, КПСС ЦК секретара Е. К. Лигачева КПСС составе РСФСР Компарти хьаяра, хIанзарча съезде цун кулгалдара органаш харжара, копайоавон надаеш вIашагIйохкара ше тIехьа волга хьа а хайта, белгалдаьккхар, ше Россе коммунистий а цун дерригача халкъий а чIоагIача интернациональни традицех а уж эргалоний процессашка катализатор хургхиларах а тешаш волга.

Перестройкана альтернатива яц, аьлар цо. Общество эргаяккхара парте стратеги кийса я. Цига гучадьлар кулгалхой денал долаш хилар а гаьппардар гуш хилар а. М. С. Горбачева политически инициатива а. Цхьабакъда, тактике мадарра аьлча, доккхий гIалаташ дувлийтад.

Къамаьл даь чакхвоалаш КПСС ЦК секретара тIахьийхар хIара коммунистана, юххьанцарча парторганизацена хетачоа дукхагIа теркам тIаахийтара. Цо хьахайтар ше аграрни сектора йоагIаш йола решенеш кхы а леррагIа кхоачашъяра тIехьа волга.

Дош лу КПСС ГорноАлтайски обкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий облсовета председатела В. И. Чаптыновна. Шеко яц, аьлар цо, ер денош российски пачхьалкхен историе юкъегIоргхиларах цун сий меттаоттадара событи санна. ДIахо цо хьахайтар Iаьдала балха хьдда а леррагIа а хIама ца леладарца, дукхагIа даьсса хабараш дувцарца дувзаденна ше чIоагIа сагота хилар. Политбюро, ЦК парти командно-административни системера сихагIа араяккха безам хиларо цхьайолча хана халкъ тувладарга вуг. цо парте авангардни лоархIамах бола тешам боабу. ШоллагIча оагIорахьа, марксизм-ленинизм кийса хилара. Октябра хержа никъ кийса хилара хьакъехьа шеко чуйоассаеш йола уйла-нигаташ да. Къамашта юкъера гIулакхаш чоалхане дерзарах дувцаш, къамаьл даьчо тIахьийхар Федераце маIан ленински кхетамца кхетадара. ХIаьта из хала дукъ шийна хьаIаьца деза оргаьнкхача партес.

Председателал деш волчо хьакхайкадир — уккха вIашхьа баьхкача болхлой делегацес Г. К. Рязановга — Тюменски облстера «Надымгазпром» яхача производственни объединене слесарах къамаьл дайтара дош лехилга. Цу дехара цхьаькха саг духьала хилаза.

Къамаьл дечо, аьлар, эггара хьалха ше дувцарга къахьегамхоша шоай оагIорахьара партена тешам юхалургболча наьхъех лаьна. Из дара цунна хетачох, духьал цхьа хIама мара эзац — халкъага бакъдар дувцар. Тюменски болхлочоа хетачох, ловццача хана предприятей болх цхьан кога тIа баккха беза. Къахьегама коллективашта боахаме шоаш бергбола болх харжа бокъо а енна, кхы мел дар пачхьалкхено лакхехьарча кулгалхой решенепа мара хьаде йиш йоацача хьале оттадаьд.

Сайийнарча заседане председателал деш вар А. И. Лукьянов.

Дош лу Иркутскерча электровоза машиниста В. П. Сапачевна. Вай дерригаш а хIанз фу дича бакъахьа да ца ховча хьале да, аьлар цо. ХIаьта вай хIара коммуниста мехка кхела хьалхашкара, вай Россе кхела хьалхашкара бехктокхам лакхбе беза. Перестройка кийса дIайолаьяй, цхьабакъда, кулгалхоша цунна йоагIача бесса кийчо яь хиннац, шоай сахьаташ халкъачарца нийсдаь хиннадац, цудухьа аьттув баьннабац. Перестройка кердача талгIено, цхьабакъда, лохерчо мара тоадергдац вай гIулакхаш. Здане фасад фуннагIа - моллагIа даь хозъялр, аьнна, дерригa вахар бокъонца эргадаккхарца мара, цхьаккха закон а доацаш, дар а теркал а ца деш шийна товр деш хиларцара къастарпа мара. эргалонаш яра белгалбаьккха никъ хьадда а леррагIа а кхоачашбарца мара халкъа партех бола тешам меттаоттаргбац.

Мехкага хьежа ха яц, аьлар «Электроника» яхача Воронежски Iилма-производственни объединене генеральни директора заместитела Г. И. Грищука. Вай РКП хьаярах йола кийса решени тIайийнай. ХIанз эггара лоархIамегIдар — из решени вахаре кхоачашъяра хьадда дола де дезараш белгалдахар.

Дискуссешта анализ ешь, делегата аьлар, парте шин даькъах екъа ца ялийтар духьа къаьгга ха деза цунна чухьа низаш мишта дIо-са оттадаьд. ХIаьта из ха атта дац, цхьабакъда, ха дезаш да. РКП ЦК хургдолча хоржамех дувцаш, къамаьл дечо аьлар, чIоагIа кийса хургдар цу юкъе дикка дукхагIа керда нах хуларе, керда идеяш яхьвргйолаш, Ишта цо хьахайтар XXVIII партийни съезде КПСС ЦК Политбюро членашка отчеташ лйтара ше тIехьа волга.

КПСС Волжски горкома хьалхарча секретара А. Д. Никифорова Волгоградски делегаце цIерагIа хьаллаьдар КПСС структурни звено санна РСФСР Компарти хьаяра идея, ишта шийна хетар аьлар. цун центральни хоржамий органаш вIашагIйохкара дешай хьакъехьа. Цхьадолча даькъе, цо предложени елар укх съезде Российски Федераце Компарте ЦК харжарах.

Парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК Платформан Уставен проектай хьакъехьа шийна хетар оалаш оратора белгалдаьккхар, уж документаш бокхкача лоархIаме хилар, царна гонахьа бокъонца юкъарапартийни дискуссеш хилар. Парте съезда решенеша, аьлар цо, цхьан коммуниста дег чу мича гIоргва-хьогI, хIанз из дара фу деза е мишта де дела-хьогI, аьнна, шеко чуйоссийта йиш яц. Партийни болхлочо КПСС съезде тIаэцара кхо документ белгалдаьккхар — парте программин лерхIаре. укх шерен тIадоагIача шерен цун бе бепача балха программах. хIанзарча хьалашкарча парте тактиках.

Московски автодорожни института парткома секретара Н. В. Быстровна хетачох. Российски Федераце Коммунистически парте кулгалдара органаш хоржача хана къьгга белгалдаха деза цун декхарийн структурен. Керттера дош — Республика КП структуре, къаман формированей бокъонаш лораяра принцип хилар.

Делегата хетачох, къаьстта лоархIаме данъа кхоач Российски Федераце Компарте керте оттачунга.

Къамаьл дечо съездага дIайовзийтар Московски партийни организаце ший XXVIII конференце оттаяь предложени. ХIанзарча съезда хьалхарча этапе парте кулгалдара органашка харжара кандидаташ оттабе беза, тIаккха вIашагIйолла еза цун шоллагIча этапа дика кийчо яра ханна йола Центральни Комитет.

МугIарерча наха, коммунисташта дукхагIа дагайоахкача проблемаех дийцар Малхбузен - СибарегIа р ч а машинихакъа Новосибирск-Главный станце локомотивни депо машиниста-инструктора Б. М. Ковалева. Вай массаза дувцар, белгалдаьккхар цо, вай парти чIоагIа а идейни а я, яхаш. ХIаьта из ишта хилар дIадаьокха дезача хана гучадьлар цхьаккха идея ца хилар, цхьа идеолог ца хилар.

Къамаьл дечо хьоахайир КПСС мугIарашкара дукха нах дIабувлаш хилара аспект, цунна хетачох, цу деша саг сагота вац. ХIаьта кастта 18 миллион саг чувоагIа коммунистий эскаре саг ца виса тарлу. Цунах а цхьане жоп дала дезаргда. Оратора лерхIачох, КПСС мугIарашкара нах дIабувлара процесс дIателаш йола партвзносаш кIезаяра соцае йиш я. цудухьа цо предложени елар гаргарча хана из дош дувца, аьнна.

«Советская Россия» яхача газета керттерча редактора В. В. Чикина шийна хетар оалаш белгалдаьккхар, вай массадарган раьза дар съезда хьалха хиннача дискуссешка хетараш конференце дувцарах йолча демократичноста. Цхьабакъда, тахан бо-бе уйла яра кхыдола хIама юкъе гIерт. Тахан партена ше йохара кхерам тIабессаб. Из да бирса митнипаш яр, дIадахча Цхьаолi-[illegible] хинна куц доаца хIамаш, цхьайолча республикашка тIайийо сепаратистски националистически акташ. укхазара ши гIа мара гаьна боацача хьалхаьха провокационни законопроекташ.

ДIахо керттерча редактора теркам тIаэзар газетаца юваеннача ситуацена. РСФСР халкъа депутатий инициативагIа цу изданех халкъа депутатий Советий издани е лаьрхIар. Цо дIанхетабир. газет КПСС ЦК-с хьдаьлгах РСФСР-е гIоллара ЦК Оргбюро хьаярца пун партийни орган санна. ТIеххьарча хана «Советская Россия» кхаь ниституцей орган а хинна дIаоттад. Бакъда, из арахецара еррига бокъонаш парте ЦК-га я, хIана аьлча, из партийни ахчах, «Правда» яхача партийни издательстве арадувл. хIаьта цига кхыча инстанцена средствашш лац. Редакционни коллектива комплектована ер а парте прерогатива я.

Редакце кулгалхочо съездага дIаделар газетах партийни орган санна лоархIилга дехаш дола коллектива дехар.

«Уральское» яхача шахтоуправлене электрослесарий бригадира Е. Д. Сотникова (Хабаровски край) аьлар: аз новкъа а долаш дувц сей новкъостий болхлой КПСС мугIарашкара дIабувлаш хиларах. Уж дIабувл тахан парте биззача боараме болхлой хьаштага теркал ца деш хиларах. керттерча даькъе экономически дараш. Масала, правительствос хьакхайкайир рынкага доладра план, цунна дукхагIболча болхлошта гу маьхаш тIатохари вахара боарам лохбаьа тарлулгeн. ХIаьта болхлошеи ахархошеи керда модель кхетаьлшча вай леладечох пайда а болаш хIама хургдац.

Лакхе тIайгеча мехка кхел къоастаеш йолча решенех дувлаш, къамаьл дечо белгалдаьккхар, уж коммунисташа, болхлоша дага а па бовлаш тIайийнарах. Цунна хетачох, партийни решенеш мугIарерча коммунисташта хетар теркал а деш тIеийте еза.

Юххера а болхлочо аьлар: Оаха лолийгIад кхь платформа викалашка. Тешa лов, принципиальни дешай хьакъехьа вай барта гIоргхиларах. ХIаьта аз коммунистийшахтерий наьрз кхоачашдерга, цар йоахар — парте кхыча [illegible] йола дика мел дар КПСС Платформе чутаца хьажар.

Делегата М. С. Кобозева Свердловски областной партийни организаце [illegible] хьайовзийтар, хIаьта из латтaттача хьала хьалхашка мугIарера коммунисташ а КПСС лидераш а бехке хиларах. Цудухьа из предложени елар XXVIII съезде парте кризиса [illegible] хиларах, цунах [illegible] а на ер, чрезвычайни ягах — [illegible] кулгалдара [illegible] отчеташ [illegible]. ХIаьта ишта Генеральни секретара а Президента а постащ [illegible] ца деларе [illegible] а [illegible]. Парте чухь [illegible] болх цхьанне а [illegible] хIаьта [illegible] а профессионалаш а къахьега деза, аьлар, оратора.

Цо тIахьийхар партее боламий гIулакхаш лелачега тIе а эцар экономически проблемаш къастадара тIе ца эцар санна на лархIара.

Платформа проекта цхьаболча [illegible] керттерча къаьнсгача [illegible] дIайийтар [illegible] хьаьсерча партена ше тIехьа волга.

Парте дика теори ца хилларца мела я, аьлар Горьковски политехническийн института проректора, [illegible] волча А. Н. Мельцева. ХIара вай, цунна хетачох, теоретически хьаьга кхачал. Цун [illegible] жоп дIадолдалча хуепамий темпашка дац. ХIаьта из уж кхоачашдара лостаманка хьажарца да.

Парте а общества а кийий анализ еш, къамаьл дечо шийна хетар аьлар цхьаболча Iилман терминех. Ишта, цхьадолча даькъе, цо предложени елар «Хьакъьалца беча балха пролетарий» яха кхетам юкъебоалабича бакъахьа дар, аьнна.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча Ю. Г. Терентьева («Арсенал» яха завод, г. Ленинград) аьлар, хIанз КПСС Устава юкъейихьай кIезагагIбарий бокъонех йола положени. Из положени кIезигагIбарий бокъонех а йоацаш, ший хIамаш деза лоаттадара, котало яккхара йолча истина бокъонах хила езаш яр.

Массаза долаш я да, хург а да хетараш вIаший духьала дувлаш, цудухьа хет оратора, уж вIашдухьаленаш миллионаш болча наьха, коммунистийи парте боацарийи кхелех тоссалуш йола йоккхий партийни решенеш кийчъеча хана хьахьокха езаш я, аьнна. Цу тIа а альтернативни предложенеши цар автораши белгал а беш.

Дукха ха йоаццаш, автобус сецача метте сайна дага а доацаш ладувгIа дийзар са шин къоаночо вIаши деча къамаьлага, аьнна дIадоладир ший къамаьл аьшкабетонни конструкцей Подольски завода крана машиниста В. М. Смирнова. Кхалсаго воккхача сагага йоахар: «Нагахьа санна вай юрт перспективни яларе, тIаккха вахар тоадала мегар». Цу ханна хийтар сона: берригача мехка эш перспектива. Цудухьа вай парте, вай съезда декхар — наха перспектива ялар. Из соцам бир къамаьл деш волчо шийна.

ХIанзарча хьалаша коммунистий партена аьттув беннаб кердаялара, вайна массанена а таро еннай дIадахарий цхьана мах бара, воай вIаштIехьа ца доалаш дисача хIамай бахьанаш лахара, йоахар цо дIахо. На тайпа аьттув шоллагIа ца хила а тарлу. Фуд хIанз партена эггара керттердар? Кхоачашде лерхIараш харжари структурно ше чIоагIъйри. Цунца дувзаденна КПСС-а юкъе а йолаш РСФСР Компарти хьаяр — из хозне яц, дала дарг а доацаш кхоачашде дезаш тIадежа хIама да, белгалдаьккхар оратора. Оата, Подмосковьерча коммунисташа, дIахкайкаду: из — еррига парте цхьоагIонна йола инструмент. КПСС бIарча хиларга бода никъ. [illegible]

Председателал деш волчо чIоагIгIъяйта хьаоттайир Редакционни комиссе кийчъяь съезда соцама проект. Делегаташа решени йир республика коммунистически партин хьее а РСФСР Коммунистически парти аьнна цунах цIи тилла а.

Редакционни комиссе соцама вож пунткаш дIахо кийчъелген съездага юкийта хьачулулген тIадиллад.

Жоп луш йола телеграмма яхьийтар Украина Коммунистически парте XXVIII съездага.

21 июне дIахо бу болх съездо.

(ТАСС).

ВАЙ ВIАШИ

вlаштlехьийнхилла ... йиъна бокъо йола lадала органаш хила езаш йола Советаш хlинца а вlаштlехьдийнадц, парти экономически вахарера дlаяхарга кхочадалд гlулакх. Хlьта из — экономикен мохки тlехьашкахьа теккабеча. перестройке вай аьттув ца боалийтача керттерча бахьанех цаl.

Баланеча кризиса ха йоаккхаш я КПСС. Тахан бе бераш исторически хоржам ба: е кlалхара йоаккхаргъя вай Коммунистически парти, е хlалакьергья вай из. Из хьа а кхайкадаь дlадоладир шийн къамаьл Кургански областной партийни организацен контрольно - ревизионни комиссе председатела В. Ф. Охоховина. Наьха безам ба, аьлар цо, парти кхотаеннеп кердаяьннеи йолаш бlаргаго. Цу оагlорахьа эггара хьалха боаккха гlа — КПСС-а юкъе а йолаш Российски компарти хьаяр.

Дешах кхеташ бац, белгалдаьккхар оратора, шийн къаьстта кулгалду органаш а йолаш цу тайпара парти хьаяро КПСС авторитет йоаергья, аьнна, хетараш Кхерам цу оагlорахьара хургба, аьнна, хета вlалла а дезац, из хургда, аьнна, хета деза, укх тlехьарча хана ЦК-ас ше болх Меттахьчара низаш сондуьлар — диалектически процесс, къь-юкъе кризисий бахьанаш лехаш вай а ежь общество урагlен пхоргlен. Тахан эггара лоархlамегlардар — граждански барт хилар, кхоллаиаш дар духьа общества низаш вlашидозар. Къамаьл деш волчо хоадамболлаш харцахьа лаьрхlар партех гlертилга, предложени елар партийни новкъостал чlоагlде. Цо белгалдаьккхар, цкъаза новкъосташха критика яра меттел, цу даькъе Генеральни секретара йоагlаш яр а, хьахез гlараца-юхь йолгаеш деш дола цхьаккха кор ... уж хабараш дуцараш шоаш кlалхарольинабар яхаш — цунах мохк, халкъ, парти кlалкаръяккхар хилац.

Партии федераце дешаш — цхьа моллагlъяраш моргаш йоацача, хlанз къаьстта лоархlаме йолча цу проблеман комплексана хетадир шийн къамаьл КПСС Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретара, Нохч - Гlалгlай АССР Лаьхехьарча Совета председатела Д. Г. Завгаева. Мел дукха зенаши халонаши духьала уттарах, хьакхайкадир цо, духхьал парти хинна, хlанз а я дуккхача къамий мохк вlашкаувлаш, кхоуьеллар, цун тlема низ мелбар

Шийн бала кодабанза ца воалаш дlадоладир къамаьл цунна тlехьа воагlача оратора — Шебекински химически завода аппаратчика Н. В. Ефеменкос.

Со дlавоэзийтача хана, аьлар цо, массара а оаш хlанз а къамаьл дер аппаратчик ва. Со-м ва а ма вий бокъонца вола аппаратчик. Тахан халача политически экономически хьалашка нийсбеннаб мохки партии. ... тlа а телхаду уж хlанза даьннача тайп-тайпарча-аьттехьарча а аьрдехьарча а низаша дlадахача хlамашта критика нъ а дlахорча хашна камаьрша хlамаш хьалхалаьха а ца lеш, социалистически вахара хьисапах бола халкъа тешам боабе. перестройка идейни лардаш йохе, демократически процессашка боба никъ хьабийлла йола Коммунистически парти исторе карта юхе кхосса гlерташ хилараха.

Уж берригаш а, белгалдаьккхар юртара, халкъа цlерагlа дувш ба, цун лоlам кхаикабу шеаш яхаш. Цудуьа халахет, царна лакха ро цхьаиолча хана халкъ тувладарга вуг. цо парте авангардни лоархlамах бола тешам боабу Цхьаьлагlча оагlорахьа. марксизм - ленинизм нийса хилаза. Октябра херша никъ нийса хилара хьакъехьа шеко чуйоассаеш йола уйла - нигаташ да Къамашта юкъера гlулакхаш чоалхане дерзарах дуцаш. къамаьл даьчо тlахьийхар Федераце маlан ленински кхетамца кхетадара. Хlаьта из хала дукъ шийна хьатlаэца деза эргальнихача партес.

Председателал деш волчо хьалхаинкадир, укхаза хийна баьхнача болхлой делегацес Г. К. Рязановга — Тюменски областера «Надымгазпром» яхача производственни объединене слесарага къамаьл дайтара дош лехилга. Цу дехара цхьаккха саг духьала хилаззар.

Къамаьл дечо, аьлар, эггара хьалха ше дуцаргда къахьегамхоши шоай оагlорахьара партена тешам юхалургболча наькъех лаьца. Из дара цунна хетачох, духхьал цхьа хlама мара эшац — халкъага бакъдар дувцар. Тюменски болхлочоа хетачох, лоацача хана предприятей болх цхьан кога тlа бакхха беза. Къахье чо аьлар, чlоагlа нийса хурглар цу юкъе дика духкагlа керда нах хуларо, керда идеяш яхьаргйолаш. Ниттта цо хьахийтар XXVIII партийни съезде КПСС ЦК Политбюро членашка отчеташ дйтара ше тlехьа волга.

КПСС Волжски горкома хьалхарча секретара А. Д. Никифорова Волгоградски делегаце цlерагlа хьаллацар КПСС структурни звено сана РСФСР Компарти хьаяра идея, ниттта шийна хетар аьлар, цун центральни хоржамий органаш вlацlагlехлара деший хьакъехьа. Цхьадолча даькъо - цо предложени елар укх съезде Российски Федераце Компарте ЦК харжарах.

Парте XXVIII съездага йолча КПСС ЦК Платформан Уставен проектай хьакъехьа шийна хетар оалаш оратора белгалдаьккхар, уж документаш боинхача лоархlаме хилар, царна гонахьа бокъонца юкъарапартийни дискуссеш хилар. Парте съезда решенешна, аьлар цо, цхьан коммуниста дег чу мича гlоргва-хьогl, хlанз из дара фу деза е миша де деза-хьогl аьнна, шеко чуйоссийта йиш яц. Партийни болхлочо КПСС съезде тlара процессе дlателаш йола партвзносаш кlезигъярна соцае йиш я, цудухьа цо предложени елар гартгарча хана из доп дувца, аьнна

«Советская Россия» яхача газета керттерча редактора В. В. Чикина шийна хетар оалаш белгалдаьккхар, вай массадарган раьза дар съезда хьалха хиннача дискуссешка хетараш конференце дувцарах йолча демократичноста. Цхьабакъда, тахан бе-бе уйла яра кхыдола хlама юкъе гlерт. Тахан партена ше йохара кхерам тlабессаб. Из да бирса митингаш яр, дlадахача Цхьоагlача мае хинна кхц доаца хlамаш, цхьайолча республикашка тlайбю сепаратистски националистически акташ. укхазара шн гlа мара гаьна боацача хьалхаьха провокационни законопроекташ

Дlахо керттерча редактора теркам тlаэзар газетаца юкъаеннача ситуацена. РСФСР халкъа депутатий инициативагlа цу кхаданех халкъа депутатий Советий издани е лаьрхlар. Цо дlанхетабир, газет КПСС ЦК-е хьадаьлгах РСФСР-е гlоллара ЦК Оргбюро хьаярча цун партийни орган сайна Тlехьарча хана «Советская Россия» кхаь инстанцей орган тlайовзийтар. хlаьта из дешта хьала ... КПСС ... лерах. Нидуккха ... XXVIII съезде парте кризиса ... нийсса а ... берригача ... хlаьта ниттта Генеральни секретара а Президента а ... Парте ... хаштта а профессионально а ... деза, аьлар, оратора

[illegible]

Платформин проекта ... ролженешта ... реальни ... партена ше тlехьа волга

Парте дика теори ца хиларца мера я, аьлар Горьковски юртбоахама института ... А. Н. Мальцева. Хlанз вай, цунна хетачох, критически хана ... Цун лоттье кхоп дlадоладаьча хувцамий темпашка дац. хlаьта ... дикаша лоамий ... Из тlехьа ... хlанза ... структурно ... Цунна ... КПСС-а юкъе а йолаш РСФСР Компарти хьаяр — ... да, белгалдаьккхар оратора Оаса. Подмосковьерча коммунисташа, дlакхаьиха, из — ерригача парте цхьаагlенна йола инструмент КПСС бlарчча хитарга бода никъ.

Цу тlехь пренеш совцайир. Председательна деш волчо ... Редакционни комиссе ... съезда сарама проект. Делегаташа решени йир республика коммунистически парти хьаяр а РСФСР Коммунистически парти аьнна цунах цlи тилла а.

Редакционна комиссе соцама вон: пункташ дlахо кийчъелгеи съездата кьпинта хьачулулгеи тlадиллаз.

Жоп душ йола телеграмма яхьийтар Украина Коммунистически парте XXVIII съездага.

21 июне дlахо бу болх съездо.

(ТАСС).

ВАЙ ВlАШИ БАРТА ХИЛАРА ТlЕХЬА ДА

РСФСР Компарте Учредительни съезда хьалхара этап чакхйоьлаш латт. Мишта болх баьб форумо дlадахача деношка? Фу хьахьехкар чакхъяьннача дискуссе?

С. М. Лорсанукаев, «Сельская жизнь» яхача газета собкор.

— Учредительни съезд — Россе вахаре lалаьмате доккха гlулакх да, цун кхеле гола тохара пункт я из. Хьалхара ди, сона хетачох, кхы lаяха пайдане хилаззар, даьсса къовсамаш дукха дар. Цхьайолча хана цхьабола нах дуккхьал хоазахета микрофона дlатlаухаш санна хетар. Съезд нийса боацача наькъа тlа яккха гlертараш а болаш бар.

Лоархlаме да юкхьанца дена парте тайп-тайпарча лостамий вакалашта къамаьл де таро ялар — Демократически платформана, Марксистски платформана, Ленинградски инициативана. Барт вlашагlа кхетара дика белгало хилар цунах. Хетараш массе тайпара дувцар, цкъаза цаl шоллагlчоа вlалла тара а доацаш, хlаьта а хlара къамаьлаца пайдана дешаш дар. Чlоагlа лоархlаме да мел хетараш теркалдар а цар ларда тlа парте унахцlела мел дола низаш вlашагlтохаргдола принципальни позици кийчъяр а.

Со дог тийша ва из ниттта хургхиларах. Балха шоллагlча дийнахьа хьахинна лоархlаме хlама — из да хьаеча партех тулларгйола цlи белгалъяр — РСФСР Компарги. Цу тайпарча вариантс хьахьоах цун интернациональни маlан. Теш со, съезда решенеша автономни республика политически вахара дика влияни ергйолгах, экономикен духовни вахарен йола проблемаш сихагlа къоастанра гlо дергдолгах. Вешта Росси ше а я массадолча хlаманна халача хьал тlа. Из «яйхай». Укх тайпара цхьа хlама да. 70 миллиард сом совгlа ахча ерритсоюзни бюджете дlачутел цо, саггота ахча ошаш ше йоллаше.

Керда хьаьнча компарте, республикана шоллагlа вахар хьаделла, из юхахьалъяра процессашта низ бола гlо де деза. Федераци тоаллар — из ба РСФСР-а юкъейодаш йола хlара автономни образовани тоаллара бола тешам.

Тlаккха журналист со хиларах тарра, бакъдар аьлча, сона бе-башха йоацаш яц Россе массови информаце средствош. Шийн газеташ, журналаш, телевидени хила еза республика. Шийн кепайоазон орган еза РСФСР Компартена, республика Лаьхехьарча Совета.

Н. А. Межаков, НГlАССР пачхьалкхен кхерамзален Комитета председатель:

— Эггара керттердар, сона хетачох, из да принципальни дешашта хетараш вlашкадахкар. Бокъонца йола вlашдухьаленаш яц съезде. Конструктивни ларда тlа болх беш ба делегаташ. Корта болаш долча хьалашка дувц дешаш. Принципальни деьнах, вай лаьрхlа дувца гулденнача дешах — РСФСР Компарти хьаярах йолча бе-беча позицей викалашка ладувгlа вlаштlехьдаьннад съезда, хlаьта уж позицеш вlашкайоагlаш а я. Из чlоагlа лоархlаме хlама да. Бакъдар аьлча, Демократически платформагахьа бараш дуккхача хlамашта раьза бац КПСС ЦК Платформа проекта позицешта. Уж а РСФСР Компарти хьаяра тlехьа ба, цхьабакъда, цун вlашагlйоллара лоаттамаи программии лерхlараш кхьча тайпара гу царна. Из нитта дале а, хет сона, Демократически платформа тlа теркалде могаргдолаш дукха хlамаш дувц, аьнна.

Пайдана хlамаш кlезига дац Марксистски платформа тlа а. Цунна тlехьалаттараша, масала, геттара дика нийсъяь отталый Росси экономически юхадийнъяра программа.

Сона хетачох, альтернативни проекташ тlара маьхе мел дола хlамаш шийна чулоацаш йола юкъара платформа я РСФСР Компарте чакхдоахаргдолча дикача гlулакхашта эшар.

Шаккхе кулг урагlдохийтаргда аз цу тайпарча наькъа тlехьа. Барт тайнача принципашца мара могаргдац вайна общество кризиса кlалхаръяккха.

Кхерамзлен органий викал се хиларах тарра, ала безам ба са, суверенни республикна структуре. сона хетачох, пачхьалкхен кхерамзлен подразделенеш а хилча бакъахьа хургхилар. Из къоастаде дезар-м РСФСР Лаьхехьара Совет я.

С. М. Беков, НГlАССР Министрий Совета председатель:

— Чlоагlа раьза хиннав со съезда балха. Из, бакъдар аьлча, цхьа моллагlча тайпара дlайодаш яц. Повестка чlоагlъеча хана хинттараш бе-бе дар. Цlенхашта диицар партех тулларгйолча цlераца дувзадена дош а. Хlаьта а, аргда аз, деш дола къамаьл пайдана а корта болаш а да. Чlоагlа теркам тlабахийта ладийгlар М. С. Горбачева яьча докладага. 30 совгlача саго къамаьл дир пренешка шин дийнахьа.

РСФСР Компарти хьаяр — из геттара керда оагlув я Россе политически вахаре. Республикански парте уйла дукхагlа тlайохийташ болх бергба, аьнна, хет сона, Россе регионий проблемаш къоастанра, кlоаргагlа къестаде могаргда цунна политически къестае езаш йола проблемаш дукха lаьнача къамий образованейи автономеи дешаш.

КПСС организационни идейни цхьоагlо чlоагlъеш хулийтаргйола шийн тайпара хlама а хинна дlаоттаргъя РСФСР Компарти, цо гlо дергда Россеи ССР Союзеи парламенте барта дола гlулакхаш вlаштlехьдахара. Кхы а дикагlа барт тоабергба Российски Федераце халкъий

С. А. Абубакаров, Аргунски аьшкабетонии хlамаш еча завода директор:

— Хьалхарча денoшка баьча балхах хьахиннача лоархlамеча хlамаех цаl — из ба конференцех Учредительни съезде, аьнна, делегаташа баь сецам. Цига йиицача платформашта юкъе аз къоабалъер КПСС ЦК Платформа я. Из сона хетаргахьа, РСФСР халкъий хьашташта махеттара я.

Нагахьа санна цига къамаьл де са вlаштlехьдаьлча, аз гlоттаергъяр гlалгlай халкъа автономи юхадlаоттаяра проблема. Из къоаста ца еш кхы тlехьаяха йиш йолаш яц. Наха догдоах, мехкен республикан кулгалхошка шоаш даь кхайкарал баьдаь тlаэцаргхиларга. Дагадоххарах аргда аз, цу проблемах лаьца къамаьл хиннад са Президентски Совета членаца Е. Примаковца. Оахоша даь къамаьл лар йоацаш дусарг ца хиларга догдоах аз.

Къамий проблемаш къоастанр - из таханарча дийнахьа эггара сагоагlа дола дехар да. Цу хьакъехьа геттара дика аьнна Учредительни съезде къамаьл даьча КПСС Нохч-Гlалгlай обкома хьалхарча секретара, НГlАССР Лаьхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева. Цо йийца принципальни идеяш тха съезда итогови документашта тlа белгальергья мотташ ва со.

М. МУРАДОВ,
«Грозненский рабочий» яхача газета спецкор.
(Телефонаца).

НГlАССР ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРА ЙОЛЧА ЦЕНТРАЛЬНИ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕШКА

НГlАССР Центризбиркомо харжархошна хоам бу, 1990 шера 24 июне, кlирандийнахьа, хоржамий кхаь округе Нохч-Гlалгlай АССР халкъа депутаташ хоржаш цlаьхха голосовани ергхиларах.

г. Грозне:

Октябрьски район — № 38 йолча Войковски хоржамий округе.

Старопромысловски район — № 48 йолча Катаямовски хоржамии округе

Урус-Мартановски район — № 146 йолча Заречински хоржамий округе.

Цу дийнахьа цlаьхха голосовани ергья моттигерча Советий халкъа депутаташ хоржача массехк округе.

Лоархlаш дола харжархой! НГlАССР Центризбиркомо дех шугара шоай граждански декхар оаш кхоачашдар, хоржамашка диза дакъа лацар, хила хьакъ долаш а республика социально-экономически общественно-политически дегlайоалаеча дика хlамаш хьаде низ кхоачаргболаш а болча кандидаташта тlехьа кхаж тассар.

Никъ дика хилба шун!

Селхан lуйранна цlт сахьат даьлча Грознерча Южный майда тlа маьждига къоастаеьча моттиге дуккха нах гулбеннабар. Уж баьхнабар Саудовски Араве Макка Хьажийцlа болха шовй мехкхой накъабаха. Цига республикерча бусалба наьха хиннача вlашагlкхетаре къамаьл дир КПСС обкома секретара А. Д. Яндарова, Нохч - Гlалгlай Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела Г. Х. Эльмурзаева, Нохч - Гlалгlайчен бусалба наьха муфтечо Газабаев Шахlид-Хьажас, кхыболча дина викалаша. Цар массане белгалдаьккхар, цу тайпара хlама вай республике духхьашха хулаш долга, из перестройках хьадаьнна беркат долга.

Цига тха корреспондента вlаштlехьдаьлар вай республикерча группаца Хьажийцlа водаш волча Наьсар-Кертерча маьждига имамаца Пошев lусмана Ахьмадаца къамаьл де.

Оаша арабаьккхар беза а бlаьха а никъ ба. Малагlа уйлаш йолаш долх шо Хьажийцlа?

— Бисмиллахьиррохьмаиррохьими. Дlаяхача бlаьшаре гlалгlаишта а нохчаш та а, lалаьмате дахача кхыдолча бусалба ди лелабеча хальчашта а юкъера нах кхаб цу наькъагlа. lалаьмате дукха халонаш лаьнай цар. Дукхахабараш бисаб цlенах ца кхеташ. Дале а шоай лоlамах кхаб уж цу атта боацача наькъа. Ваха а ва а наз кхоаче Хьажийцlа вахар бусалба ди лелабеча наькъа керттерча декхарех цаl да. Из уйла кховчаш ца хулаш, укх дуней тlара дlабахаб дуккхабараш. Дала къахетам болба царех! Дала гечдолда царна! Тахан даьла йоацаш, бусалба дина вежарий lоишь вода со Макка. Сона хетачох, оаха кхоачашдер Дала хьал хашкара а тхоай халкъа хьалхашкара а гlулакх да. Дуккхача наха хетар, дагалаттар кхоачашхулаш доагlа. Цхьа совгlа, Маккалаца lотоlо-ш хинна бусалба нахабокъонаш меттаоттаир да из. Цу дешо кхоаттаду тха дегаш. Хlаьта оаха цига вай мехкарча наьха уйла нигат дlадовлийтаргда. Ниттта, оаха дlахойтаргда мехкахой цу моттигаца безам болаш болга, цар догуйла цунна тlаерзань йолга.

— Ахьмад, малашб хьона Хьажийцlа боагlараш. lа уж хьабовзиктар лоара сона?

— Тахан тхо цига ваха наькъа араволар бlаь ткъеста саг ва. Уж ба тайп-тайпарча маьждигий викалаш, республика бе-бе юрташкара цlена лаьна, марха дола, кхыдола бусалба дина гlулакхаш доакха нах. Масала, тхона хьалхаваьнна воагlаш ва хlана шоллагlа ца никъ хьош вола Газабаев Шахlид-Хьажа, ниттта тхоца ба Назранерча маьждига имам Евлоев Чоалдара Хьажи Хьусен. Экажъоагlи Юртарча маьждига имам Измайлов lаддал-Хьамид. Сурхотlара молла Барахоев Шимохи Махьмад, кхыбола бусалба вежарий.

— Иззал дукха нах Хьажийцlагlа бахийтара бокъо мишта яьккхар оаша?

— Из бокъо ноаккхаш тхона гlо даьр, цкъа дале, лакхера Даьла ва, шоллагlдале, М. С. Горбачева дlайоладаь перестройка я. Из царгара долга ха а ховш, царна баркал ала а сий де а деза вай. Сона дагадоагlа бусалба дина духьала лелаяь пропаганда. Атеисташ ба яьхачар цахадлаш дувцар дерригa ее бусалба динагара хьадоал, цунца дира къовсам лоаттабе беза, яхаш. Газеташ, радио, телевидени цу гlулакха тlехьаесаш яцар. Хlаьта мел рузкъа додир дина духьала ... арадоахаш. Сталина хана вай республика юрташка хинча маьждигаш доходир. Цу тайпара хlама даь саг мунапакъа нийса а кхераче а лархlа веза. Хlана аьлча, моллагlчоа ше лелабеш бола ди лоархlаш санна кхычо лелабер а лархlа беза.

Хlаьта, тахан санна ерначча бокъонех духхьал шийна пайда ийбе йиш яц. бусалба вежарашта, йилкарашта, берригача наха дикадар де гlерта веза.

— Ахьмад, мел ха йоаккхаргъя оаша цига?

— Шин кlира совгlа ха йоаккхаргъя. Хоаш ма хил лара, хьатlаьхоачаш латт гlурбан бутт. Хlаьта Хьажийцlа водача саьа эггара еза гlиола ха я из. Цига оаха тхоай аьттонга хьажа сагlа доаккхаргда. Ниттта оаха Маккарча езача моттигашка зерат дергда. Бешта аьлча, lарп лоам тlа гlоргда. Цу лоам тlа а ваха зерат даь саг дерригаза къинех цlена вергва аз. Цо мел баь хача наха гешт дергда аз, аьнна. Дала везавь тайтача Мухьмад пайхамара (Даьлера салот хилда цунна). Оаха цигара чоалбаш, lабаш, мехкахошта даьхlа сурташ, дала хий дахьаргда.

Интервью яьнар
М. БАРАХОЕВ.

КПСС XXVIII съезда накъадолхаш

ЦА ДИЙЦАЧА ВАЛАЦ

— МалагIча гIулакхашца накъадолх шш КПСС XXVIII съезда, фуд шоана тахан дагадоаллар, оаша сатувсар? — аа хаттар дир аз къахьегама ветеранага, Назьарен района «Экажевский» совхоза цIи хезача звеньевойта Бузуртанов Махьмад-Гирега.

— Бакъдар вьлча, цIакхха а па хиннача тайпара со шекроалаш хьал эттад хIанз вай обществе. Советий Iаьдал этта 70 шерал дукхагIа хазама яьнначул тIехьагIа, лерттIа хьалдаа, дувха, хьапа доапача кхьчад вай тахан. Хеталора, вахара-хьал ди тIехьагIа тоалуш хьадоагIарг ма дий, аьнна. Iз-м нитта хила доагIаш а дар. Цхьабакъда, кхыметтел пазаташ а яц тика тIа. ХIаьта совдегархошка кхо-бинъ мах боаккхаш юхайохкаш шортта я. Царгара корорга шоапа мел дезар: костюмаш, ночамаш, чай, конфеташ, и. кх. дI. Укхаза хаттар отт: царна мичара ух уж товараш?

Сога хьттача, цу хаттара жоп лаха хала дац. ДукхагIча даькъе цу товарашта дефицит «хьаяьраш вай торговлера хьайкмаш ба. ХIана аьлча, вай базашка, складашка дукха ца кхоаче а, кIезиг-дукха кхоач дефицитни товараш. ХIаьта цига багIача хьакимаша уж тIера хIама а йоаккхаш, шоай клиенташка дIадохк.

Тхона, юртбоахама болхлошта, лаьрхха дефицитни товараш хьахьежаду, яхаш дувц. Ши шу даьннад аз холодильники телевизори леха.

Нагахьа санна вай кхачан продуктех аьлча, юрта дахача тхона кIезиг-дукха аттагIа да. Котам-москал, бежан, устагIа хилча паргIатагIа я. Чувенача хьаьша оттаде тухсискал хул. Городе бахачар фу де деза?

ХIанз кIезиг-дукха сай балхах лаьна дувиа хьожаргва со. Санчетарг хилча гIоне юртбоахаме къахьегаш хьапоргIа со. Ткъаь итт шу совгIа ха я аз механизаторалла болх бу. Цу юкъа дукхха а ииседеннад хьувкъама дика дола а доана а шераш. Цхьабакъда, тахан со кхор укх шерара хьувкъам во хилар. ЧIоагIа хало азар оаха коартолаш дIаюсча хана. Соахка гураха кхоачам хиллал фуна лаьрхIа цхьоалагIча сорта коартолаш дIаоттайир совхозо. Бакъда, укх шера бIаьсти 80 процент яраш хIана яц, аьнна. Йохка енилга гучадаьлар. Цу гIулакха бехке ба эггара хьалха центральни хьатта болхлой. Цул совгIа, дукха коартолаш эшаш а хилар. Оалаш да-их дIадиййнар — хьахургда.

Укх шера арендагIа кхо бIаь гектар лаьтта хьайцад оаха. Тха бригадана чубоагIа республике дика вовзаш вола механизатор Угурчиев Iамархан, цун воI. Бригадана керте латт РСФСР заслуженни агроном Дзейтов Мухьмад. Мичча бесса дале а, тхоай низи-хьинари кходергдац дика хьувкъам хьалкхобара.

Iа деннача хаттараштa кIезиг-дукха се «юстара» ваьлча санна хет сона. Бакъда, шийнг чIоагIагIа чукъувлар хьалхагIа дувца ма гIертий...

Тха совхоза парторганизаци хIанзалца кара хIама долаш хиннай аьлча, со нийса хургвац. Коммунисташ ихычахьа санна, парте мугIарашкара дIабувлаш моттигаш хиннаяц тхо долча. ХIаьта а, тахан парте эттача хьало сатем боабьраш кIемига бац. ХIара деша теркам тIабохийташ дийшад оаха парте керттера документаш — КПСС ЦК Платформаи Уставеи проекташ. Фу хет тхона царех?

Кастта ший болх дIаболабергба КПСС XXVIII съездо. ХIаьта деррига а кхетадеш дий вай дувцача документаш тIа? Дац. Нитта, цар тIа йоах КПСС лоархIаме кIийле я болхлойи ахархойи. Цох сона духхьал лозунг хет. Сога хьттача, къаьгга хьагойта дезар хьаи хьаиташ да парте хьаллувцараш? Мишта кхетаду парте тахан этта хьал?

Парти нердаяккхара а кIезига теркам тIабохийташ санна хет сона вай тахан. Аз кхетадечох, парте лохерча звеноцара — юххьанцарча партийни организацецара бувзам чIоагIбе беза. Цунпара хийра яьлча санна хет ЦК а Политбюро а. Цхьаькха а да. Массаза а кхетадац лакхе латтачар халкъа эшар фуд. ХIаьта из кхераме хIама да.

Диканга дог доахилга йолаш хьеж коммунисташ а беррига советски нах а КПСС XXVIII съездага. Цун соцамех тийша я парте а халкъа а кхел. Цхьабакъда, садукйташ дола хIамаш а дац укхаза кIезига. Царех наI: дукха хIама хувцалургдий-хьогI керда программии документаши Устави тIанийкачул тIехьагIа?

Цхьаькха хIама а да сатем боабеш. Революци яьлча гIоне хьадоагIаш да деррига а дсал Советашка хита деза, яхаш. ХIанзалца даьса хабар мара хиннадац из.

Доал дела партийни аппарата бе даьллад. Райкомо, обкомо бокъо на елча, шоашкара инициатива дIа а йолаяь, из чакхъяккха бокъо хиннаяц Советий. Масал доаладе гаьна ваха везац. Хьаэцаргья вай, 11 эзар совгIа саг ваха тха Экажикъон гий-Юрт. Сона дагадоагIача хана (1957 шера деиз тахапарча денга кхаччалца) Советий бокъо укхаза хиний аьлча, бакъ хургдац. Наьха вахара-хьал тоадара, юртара наькъаш тоадара, кердадараш дахкара пIелг-пIелгах техабац юрта Совето. Духхьал бахача нахагара налогаш (боагIараш а из йоагIараш а) дIаехилга мара хIама даьдац. ХIаьта тахан шеана хетадала тарлу, дика хьал долаш ма бахий нах, аьнна. Бах, шоаш къахьегара тIера боландаь. Казахстане балхашка а ухаш, цига дIаьххача ахкан хала къа а хьегаш даьккхача рузкъах хьалдаьд наха шоай боахамаш. Даьдац юрта Советон совхозох маха миссел гIо даь-м. Оаха фу дергда хьона, оал моллагIа гIулакх эшаш хьо юрта Совете вахача, райисполкома кара да из. ХIаьта райисполкоме вахача — КПСС райкома бокъо на етча гIулакх де вIаштIехьдац оал.

Цхьаькха цхьан хIамах ца хьоахадича а валац со. Аьхки каст-каста автолика йоагIа кхай тIа механизатораштa гIулакх де. ДукхагIча даькъе цу чу хул печенеш, вафлеш, минеральни хий, гIаьленаш. Кхы хIама хилац. ТIаккха тхо дукхха дезал а болаш нах ма дий. ЦIагIа саг гота эша кхачан товараш эца мичахьа гIоргла тхо?

— Махьмад - Гири хьай съезда трибуна тIара къамаьл де таро хилча фу аргдар Iа?

— Айса лакхе мел дийцар аьннача тIехьагIа, аз цхьаькха а аргдар съезда делегаташка. ХIанз хьаэттай боахамашка доахка декхараш царна тIера дIадача деза ха, нагахьа санна керттерча даькъе цар бехкагIа уж хьаьрча дене. Къаьстта теркам тIабахийта юрта социальни проблемаш къовстаяра. Комбикорм арахеца йоккхий заводаш хьалйой а, колхозашка, совхозашка эIамнга заводилгаш хилча бакъахьа дар. Цо таро хулийтаргья хIара боахам а баха нах а комбикормаица дикагIа Iалашбе.

Цхьаькха а да. Нах юрташкара дIаухаргбоапаш гIонна дола боахамаш вIашагIдехкара царна ма эшша хьалаш хьаде деза, цIеноп хьалдара эше ссудаш тела деза. Цунгара дIадолалургда овлангара дени ахархой вахар тоалулга. ХIаьта аз яхар дича из нитта а хургда. ЦIаккха а кходе йиш мичий юрта медицински, культурни гIулачхаш дара эшаш дола рузкъа. Из деррига хьадича хьабоала пайда а боккха хургба, кхачан проблема а кхоачашъергья.

ДIаяздаьр
А.-Г. УГУРЧИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Болх бе оаш, тIаккха миллионераш хургда шо, Техасера вежарий Кеттлераш санна

Сурта тIа шоана бIаргагу вежарий КеттлергIар Джонни Марки. Уж техаспаш — шура луча доахана боахам лелабеш бола фермераш.

Бакъдар вьлча, вежарий доалахьа мел дола хIама — духхьал шоаш шиъ ва уж болх беш, — цар даьккхад хьайбай продуктивность лакха хиларах а, доакъар дика хиларах а, ферма механизаци дика яь хиларах а. Цхьабакъда, керттердар, хIаьта нитта лоархI из Джонеи Маркен шоаш а. — из къахьегам ба. Техасерча «мугIарерча» миллионераша болх дIаболабу Iуйрийна 2 сахьат даьлча доахан детта болабаларца, хIаьта чакхбоалийт, массаза а яхар мо, малх чубузарца...

М. МЕДВЕДЕВА сурт.
(ТАСС).

Ираксrи калейдоскоп

ГIЕЛВАЛАРА КАМПАНИ

Ирака президента инициативагIа ши шу хьалха цига дIайолаенна кампани массе тайпа рангех болча кулгалхоша спорт хьинарегIа лелаярой уж кIезигагIа цамогаш хиларан тIаерзаль я эггара хьалхарча аргIанна. ХIаьта совнагIа дегI тоадалар, ховш мадарра, тайп-тайпара цамагараш хулийтача керттерча хIамаех цаI да. Укх шера апрель бетта шоай аргIагIа эзачул тIехьагIа тайп-тайпарча ведомствай массехк начальник гIулакхаш тIара Iолохвир. Бахьан — барстар. Цу цхьан хаина дукхача кулгалхоша шоашкара гойтача масалашца хьахьекхад, диета лелаярой вахар каст-каста никъ беш дIадахьарой дездена дегI тоъал сиха боарач тIа доаладеш хилар. Масала, Ирака культуран информацеи зам. министра Нури Ал-Марсуме ах шера чухь сов йола 30, хIаьта премьер-министра заместители Таха Ясин Рамадана [illegible] тIеракхессай.

Апрель — дегIа дозал оал бутт хьатIаатар. ТIаккха болх дукхагIа IайIра багдадски спортивни базай, банеи, саунай.

КIЕЗИГ-ДУКХА ФИНИКЕХ

[illegible]

...гаргга шу хьалха оттадаьча паччахьа Хаммурапе кодекса тIа ворхI параграф финикий гаьна деча Iунала хетаяьяр, хIаьта нитта цар тIа белгалдаьккхадар из га толхаярах таIазар делга а.

Дунеи тIа доазол дехьа йохкача финикий 75 процент Ирака кхоач. Из чам бола сом бохка дIакхухьийт дунен тIарча 60 мехка. 1990 шера планагIа СССР-е а йохка яхкийта лаьрхIад уж. Иракски Iилмахоша деча тешалагIа, финикий 1 килограммаца 3 эзар калори я, вешта аьлча дийнахьа цхьан сага эшшача боараме. Финикех йоахи аьшк, цIаста, сангал, фосфор, А, В, С яха витаминаш санна йола лоархIаме элементаш. Ширача заман Вавилоне баьхача наха яьхад, дегIа пайдана 365 хIама йоалл финикех. Иранцаша бегаш бу: «Нагахьа санна къонахчо ше Iовужаш цхьа тIоара диза финикаш юэ, цхьаь вижа уллалургвац из...»

«ЗIАМИГА ВОЛШЕБНИЦА»

Шрай классерча йийгах Ханан Джаннабех нита оала подругаша. Белгтала тамашийна, хIанз укх сахьата иракски Iилмахой дух тIа боалалуш доаца хIамаш доалк ворхI шу даьннача Хананах.

— Эггара хьалха тха [illegible]

Хувца беза чулоацам

А. Шерипова цIерагIча мехказьтта чакхдоахача заводе 1983 — 90 шерашка хиннача политически экономически дешара системе занятеш чакхдоарца итогаш йир [illegible] зал [illegible] II [illegible] методически совета председатела И. Ильиска.

Заводе хIанагIьетва яр «Советски [illegible]» [illegible] 10 политинформаторa [illegible]

КПСС горкомерча марксизма-ленинизма университете деша эттавар заводера 13 саг. Бакъда, лерттIа занятешка ца ахарах дIабаха бийзар Ю. Далаев, А. Анулориев, [illegible] А. Басханов.

Политически экономически системе дешар вIаштIехьдоаккхача кхоачамбоараш а кийсделар. Нитта, массехкарза занятеш на хугаши тIехьайовхаши моттигаш кийсъелар С. Одноколов, А. Коломина, Г. Хаустов, [illegible]

Сунженски районера хьайбаш леладераш тIатеIIа Iан кийчо еш ба. Ди-бийса а на къовсаш, болх бу цар. ХIаьта кулгалхоша цар йоакхо мишта ю а бытовой хьалаш малагIча боараме да а хьажа яхар со шура йоаккхача фермашка а хьайбаш кхоабача арендни бригаде а.

«Путь к коммунизму» яхача колхоза хьайбаш кхоабача арендни бригаде са къамаьл хилар цу бригада кулгалхочуица Хапiагульгов [illegible]

Цо дийцар. — Тха бригаде болх беш 30 саг ва. Таханарча дийнахьа тхоашта хьалхашка латта декхараш тIехдика кхоачашду оаха. ХIана аьлча, коллектива юкъе барт хиларал совгIа, хIаране материальни а бытовой а хьалий йоахо е гIерт со. Балхапара безам айттургбац бытовой хьалаш доагIача тай[illegible]

ГIулакх мишта ду шоана

ХЬАЛАШ БЕ-БЕ ДА

Ала доагIа, арендатораша хьинаре болх беш хилар хьагойташ дар цар хьонхамаш. Масала, дийнахьен бийсанен хIара бежана килограмм гаргга дозал тIакхет, шера [illegible] чун счета тIа 10 эзар сом а доаш.

Геттара кхьча тайпара гIулакх дар Кирова цIерагIча колхоза детта доахан леладе ча ахкан лагере сона бIаргадайнар.

Лоамашта юкъе, эггара Iалам хозагIа долчи, гонга да йоагIаш хIана яц аьнна. гонахьа бун а колиц, моттиг [illegible]

тхона. ХIаьта, хIанз укхаза къонабараш а ба болх беш. Сенца айбала беза балхацара безам.

Укхаза гуладаьлар сона, газеташ, журналаш лагере [illegible] кухвоили, хIаьта телевизори радиоим хиина моттиг а яцар.

— Вай махка хьона ховш малагIа [illegible] события я хIанз? — аьнна аз хьттача, тхона юкъе латтача къонача болхлочо, баламаш хьалдьэдар.

Колхоза кулгалхоштa ахкен лагерерча болхлой хьа[illegible]

хаш 90 гаргга саг ва. Дезал боацараш общежите бах. Царна лаьрхIа столови, душе войш, бани яц.

Дезал болча кхалнаха доа хIама электрически плита [illegible] тIа кийчаду.

— Баллонах газ хIана яхьац дезалашта? — аьнна хьттача, ферма заведующе Хамхоев ТIахира йоах: — Уж уйзара я, со бехктокхамах кхер, хьаина хов уж лелхий а.

— Мишта ду шоана райпос гIулакх — аьнна хоаттешхьа, хьакхьэчар [illegible]

[illegible] чулоацам

А. Шерипова цlерагlча мехкалъятта чакхдоахача заводе 1989 — 90 шерашка хиннача политическийн экономически дешара системе лаьцна [illegible] дукха ха йоаццаш парткома заседане. Цу дешах йола информаци йир методически совета председатела Н. Игнашина.

Заводе вlашагlъекха яр «Советски экономика кердача хьалашка дегlаахар» яхача курсах йола 10 политшкола, мехкарча экономикана доалделга lомадара йола семинарски школа, къахьегама коллективе хозрасчет юкъейоалаелгах дувца 22 школа.

Лоархlаме гlо дир пропагандисташта КПСС обкома политически сердалон Цlен болхлоша учебникашцен методически разработкашцен уж lалашбеш.

Дешара шу дlадолалуш семинар хилар пропагандистий. Школайн семинарийн кулгалхошта долча повкъостала кийчйир «Шериповец» яха информационни бюллетенеш. Балха чlоагlа гlо дир хlара бетта чакхдаьхача лектора деноша, цаl долча политденоша.

Наьха дукхагlа сакъердам тlагlоргболча тайпара чакхйоахар шоай занятеш пропагандисташа А. Равчева, В. Линева, Н. Полякова, А. Михайлова, Н. Гаспрянца, В. Третьякова, кхыбараша. Иштта, белгалбаха ловра социалистически боахама доалдара школа пропагандисташ З. Абаев, А. Булгаков, В. Мызников, К. Тормасина.

Чlоагlа пайда боалаш, сакъердаме чакхъювлар «Диспут» яхача комсомольско-кагирхой клуба занятеш а. Города Грозне керттерча архитектораца, художникаца вlашагlкхетар хилар, изобразительни искусствай республиканский музее бахар кагирхой, кlоарга чуловцам болча лекцешка ладийгlар.

КПСС горкомерча марксизма-ленинизма университете деша эттавар заводера 10 саг. Бакъда, лерттlа занятешка ца ахарах хlабаха бийзар Ю. Далаев, А. Анудоренко, А. Пожидаев, А. Исаев, А. Басханов.

Политически экономически системе дешар вlаштlехьдоаккхача кхоачамбоацараш а нийсделар. Иштта, массехазза занятеш ца хулаши тlехьайоахаши моттигаш нийсъелар С. Однокозова, А. Козонина, Г. Хаустов, А. Ибрагимов, Б. Агеев пропагандисташ болча группашка. Бе боагlача тайпара болх бинзар Ю. Демин, С. Мехтиев, А. Гудомака. А. Изотов пропагандисташ болча группашка а Юххьанцарча партийни организацешa ма боагlара теркам тlалсаттабинзар политически экономически дешара. Пропагандистий бехкагlа доацаш а цхьаьаца кхоачамбоацараш нийсделар дешаре. Иштта, гойтара пособеш, учебникаш, технически средстваш тоъаш дацар. Хlанз а тlехьа болх беш яц заводера радиоузел.

Шай информаци чакхйоалаш Н. Игнашина массехк предложени елар. Иштта, хьатlадоагlача дешара шера дукхагlа теркам тlабахийта беза, аьлар цо съездий, СССР, РСФСР, НГlАССР халкъа депутатий сессей материалаш lомаяра.

Дешар тоадара гlо дергда цехашка вlашагlнохка лаьрхlача политически школаша, царна чуозарба коммунисташ а парте боацараш а. Хlаьта пропагандисташта цар балхах ахча теларгда. Из ахча экономически обозреваиена хьахецачохи партвзносий отчисленехи вlаштlехьдоаккхаргда. Уж дешаш къестадеча дакъа лаьцача слесара П. Прокудина аьлар, хано дlадехачунга хьежча хувла беза политически экономически дешара чулоацам.

З. АЮБОВ.

Лоархlаме мовхьаш

Автоколонна-1737 водителаша «Чечингавтотранс» объединене пхе бетта итогех хьалхара моттиг яьккхай. Цу юкъа паччахьалкхен планагlа лаьрхlачул тlех цар дlахьа дихьад 10,5 эзар тонн халкъа боахама мовхьаш. Валови доходаш яра паччахьалкхен план 137,4 процент кхоачашъяьй цар. Заданел тlех яь доходаш 362,8 эзар сом да. Мовхьаш дlаюха дахьарга дlабода мах лохбарах, доагора а кхыйола материалаш а кхоирах шозза совгlа тlехкхоачашъяьй паччахьалкхенна пайда бара задани.

Укх шера хьалхарча ялх бетта задани дикка тlехкхоачашъяь бригадаш а кlезига яц укхаза. Царна юкъе я Х. Яндиеви А Гучигови керте латтача бригалай коллективаш.

ХЬАЛАШ БЕ-БЕ ДА

[illegible] кьовсаш, болх бу цар. Хlаьта кулгалхоша цар йоакхо миштa ю а бытовой хьалаш малагlча боараме да а хьажа яхар со шура йоакихача фермашка а хьайбаш кхоабача арендни бригаде а.

«Путь к коммунизму» яхача колхоза хьайбаш кхоабача арендни бригаде са кхаьмаьл хилар цу бригада кулгалхочуна Хашагульгова Зяудиннаца.

Цо дийцар: — Тха бригаде болх беш 36 саг ва. Таханарча дийнахьа тхоашта хьалхашка латта декхараш тlехдика кхоачашду оаха. Хlана аьлча, коллектива юкъе барт хиларал совгlа, хlараце материальни а бытовой а хьалий йоакхо е гlерт со. Балхацара безам айлургбац бытовой хьалаш доаггlача тайпара ца хилча.

Хоза кийчъяьча моттиге делкъийна хlама дуаш бар болхлой.

— Миштад гlулакх, раьза дий шю балха, мишта ю шуи йоакхо? — хаьттар аз.

— Раьза ца хила а дезар тхо, — йоах цар. Хlара дийнахьа дулх юкъе а долаш, бlайха, чам болаш кийчбаь кхача ба. салаlа, lоха моттиг, деша газет, журнал а долаш да, цул совгlа, болх чакхбаьлча лувча дlа-юха кхувла душ я.

Ала доагlа, арендатораша хьинаре болх беш хилар хьагойташ дар цар хьокхамаш. Масала, дийнахьеи бийсанен хlара бежана килограмм гаргга доаж тlаиххет, шера [illegible] чун счета тlа 10 эзар сом а долаш.

Геттара кхыча тайпара гlулакх дар Кирова цlерагlча колхоза детта доахан леладеча ахкан лагере сона бlаргадайнар.

Лоамашта кiкъе, эггара lалам хозагlа долча, гонга да йоагlаш хlана яц аьлиа. гонахьа буи а йолаш. моттиг я из. Хьайбаш леладеоий цlенна гонахьа бlеха яр. Мадарра аьлча, дlачувала дог доагlаргдоацаш хьал дар помещене чу хиннар а.

Хьайбаш кхоабаш виитта саг ва. Дожурии дояркас Газдиева Тамарас йоах:

— Тхона доаггlача тайпара гlулакх доиш саг вац, бетта цкъа мара ягlац тхона автолавка, хьаеча а лоадам болаш хlама хилац хьаэца. Сигаретех кхоачам а баь lе дезаш-м дац тхо. Кхачан продукташ, кога гlирс, кхыдола хlара деша эша товараш дац тхона. Хlаьта, хlанз укхаза къонабараш а ба болх беш. Сенца айбила беза балхацара безам.

Укхаза гулдаьлар сона [illegible] ца кхухьалга, хlаьта телевизори радион-м хиина моттиг а яцар.

— Вай мехка хьона хоиш малагlа нохьха событи я хlанз? — аьина аз хаьттача, тхона юкхе лаьттача къонача болхлочо баламаш хьалъэзар.

Колхоза кулгалхошта ахкан лагерерча болхлой хьалаш тоаде дезац аьина хет. Цудухьа «хьун» наха санна мара укх дуиси тlа леладаш долча гlулакхех санхеташ бац фермера болхлой.

Да веладур-волаш хьалаш дацар № 3 йолча, XIX партийни съезда цlерагlча колхоза шура йоаккхача ферме. Цига бахаш болча девалашта, дояркашта, хьайбаш леладерашта кино хьокха енача машина тlара lовала йиш яцар кол лаьттача хоттах, иштта дlеча уголоке дlачувохалургнолаш вацар гlетта ца вахача. Ферме вахаш 90 гаргга саг ва. Делал боацараш обще-житие бах. Царна лаьрхlа столови, душе войни, бани яц.

Делал болча кхалнахь дал [illegible] тlа кийчду.

— Балонки газ хlана ихьац дезалашта? — аьича хаьттача, ферма заведующе Хамхоев Тlахlира йоах: — Уж цилара я, со бехктоххамах кхер, хьанна хов уж лелхий а.

— Мишта ду шоана райпос гlулакх, — аьица хоатташехьа, хьакхаьчар автолавка. Урузбиев Эльберта дояркашта дера чай, конфеташ, импортни вермишель, шекар, кога гlирс, халаташ, берий барзкъаш, иштта кхыдола товараш а. Нах раьза бар, барнал йоахар.

Бакъда, Эльберта санна гlулакх деш кхы автолавка я йиш-хьогl районе.

Кхы а дикагlа хургдар гlулакхаш массане а ахархой йоаггlаш йола lалашо йоре.

Т. МАЛЬСАГОВА.

[illegible] кулгалхоша [illegible] гойтача масалашца [illegible] хlахьекхад диета дlаяроп вахар кист-кеста шикъ беш дlадахьарой дездеина дезl тоалал сиха боарам тlа дlаладеш хилар. Масала, Ирака культуран информацен зам министра Нури Ал-Марсуме ах шера чухь сов йола 30, хlаьта премьер-министра заместителам Таха Ясин Рамадан 50 гаргга килограмм тlеракхессай.

Апрель — дегlа долал оза бутт хьатlаиттар Тlаикха болх а дукхагlа lайра багдадски спортивни базай, саней, саунай.

КlЕЗИГ-ДУКХА ФИНИКЕХ

«Несий вlелгилгаш», «кераяраш», «шекар санна яраш» — Ираке эггара дикагlа лоархlаш дола финикий сорташ. Уж юкъе йоацаш цхьаккха даар хилац цига бахача наьха. Дунен тlа ерригаш а 90 миллион совгlа га я финикий, хlаьта 19 миллион Ирака территоре тlа ягlа. Аламлен законий эггара хьалха арадаьначa таптар тlа — 4 эзар [illegible]

«ЗАЖИГА ВОЛШЕБНИЦА»

Ш[illegible] Хан[illegible] мишта бола [illegible] Беггара [illegible] Маш укх с[illegible] сии lилмаси [illegible] тlа боадалии [illegible] маш доалх йоp[illegible] шу дьышача Хананах.

— Эггара хьалха тха дезал цецбаха Ханан йолаенна ши шу хургда, — яхаш дувц йиlнга дас, профессех инженер волча Омара. — Цкъа цlагlа со тlачуаьлча, бlаргаяира сона дlадувшадаь бlаргаш а долаш, фломастераш дlа-хьа кlалтlа а йоахаш, цар бесаш дувцаш ягlа йиlнг.

Евгений Миштенко.
АПН соб. корр.
Багдад.

Вай—интернационалисташ

ДоттагIала дега оаз

— 1943-ча шера шийла lа. Цlайза енача бисана вагона таип-тайпарча мlинигашкара хьахьозар тlем тlа човнаш хинна, цlаухача доарахоша деш дола гlийло узамаш. Дог lувжадора цар. Духьальоттар похоронка хьацийцача тха юртарча хийла наьна сурт.

Амма кер lувжабеча моцало, шелало сихха цу уйлаех воаннхар, кхыметтел бийсана наб е витацар гlоарал довлцца. Тха ченаш букъах дlалетача санна хетар. Бакъда, де хlама дацар. Ишта яр кхел, фашистски гlаьрахоша lазапе оаттабаьча беррига вай мехка кхел.

Хlаьта а деналах, дохацар тхо. Кхоанега сатувсар. Тхоаш мича долх хацар тхона, хlаьта а дог тиша дар дlанхаьчача тхоай аьттув баргхиларах, — яхаш дувц Грозне яхаш йолча Павлова Мария Михайловнас.

Мишта нийсъеннаяр кхувш ноагlа Маша ший дезалца Къулбаседа Кавказагахьа йоагlача цу цlермашена вагона чу? Уж цу повкъа баьхабар Советий Мехка дахача хьалкъий дегай гаргалонаша, доттагlало.

Къизача кхело вlашагlтехабар Сталинграда гаьна йоаццача юртара эрсий зlамсаг Николайи Наьсарен районера гlалгlай зlамсаги. Мария Михайловнана цун цlи хlанз дагайгlац.

Хала човнаш а хинна, цхьан госпитале нийсбеннаб уж. Колай дезалгара моцал, хало. lазап даьзача гlалгlай зlамсаго даьрача човнаша хьа ца хецаш, ше леча хана васкет даьд эрсечунга: «Са Нана-Наьсаре хьай дезал а нице дlагlолахь, гlалгlаша моцала кlалхарадоахаргда шо».

Дувца ца хеза къам долча лоаман мехка воагlа Коля ше госпиталера аравоаллаше. Тlем тlа юхаваха таро йоацаш човнаш хинна вар из.

Веза хьаьша а вий, тlаэц из гlалгlаша. lальмата раьза хул цун дезал хьабоалабара а.

Кlеззига lийнача гlолла, ший мехка юхавода эрсий зlамсаг. Ший нана, йижарий, вежарий кийчбу цо Кавказе хьалбоалабе. Из дlахоача лоалахой а тlехьабоалцуина. Царна юкъе нисслу Павловгlар дезал а. Да тlем тlа ве а вийна, юхебиса нанех пхи бери дар уж.

— Кхы де хlама дацар. Жена гонахьа хьувза меца бора санна, тlахьувзаш яр моцал. Долче, ший lаьржа ткъам беттаьш яр lовжал. Сатувсар гlойленга. Цо даьхар тхо новкъа а, — йоах Мария Михайловнас.

Наькъа мел чlоагlа хало лайнаяле а, паргlатта садаьккхар, цар Наьсарен ноккха йоаццача цlермашена станце хьакхаьчача Маьркlнйка боад къовлалуш латтар ераш Дошалъьий - Юрта кхаьчача. Акхарна тамашийна хетар цlаьхха гуш бола лоаман дувхар дувха нах.

— Тlатохкаш йоккхий кийнаш йола цхьегlа тlа латта къонахии бlаргабайча, цкъарчоа уллара даьлар тхо, — дувц цо. lалаьмате тамашийна бувцар цар мотт а. Наггахьа мара эрсий дош хацар. Тlаккха тхона вlалла а мича хоьра гlалгlай мотт. Вlаши дувцачох цlаккха а тхоаш кхетаргдац моттар тхона. Амма, машара мотт массане а цаl хиннабар. Дукха ха ялалехьа вlаши гаргадахар тхо. Хьаьша-да лоархlаш, вокхагlчии тlаеначии сий деш долча гlалгlаи къамая эздийча lаьдлаша. Хоалча гlулакхаша бела ба-ийтар тхона кlаьда дегаш дола уж нах, — дагалувц Мария Михайловнас.

Кхувш йоагlача эрсий lоlо хьоаша тоеш шоаш lайначa дезала лоалаха яхача гlалгlаи йоlаца Мальсаговгlар Маржанаца. Цхьан ненас яь ши йиша санна цхьана хул уж массаза а. Маржанарга яха дlачуйода Маша.

Бакъда, дlаьха хилацзар цар ираз. Мехкагlа баьхар гlалгlай..

— Чоагlа дагайоалар сона юхеюсаш йола Маша, цун дезал. Тхоаш дlадигача, уж хlалакбар кхерар со, — йоах Маржана.

Оахоша лайначох кlориг хийтар сона хьайбаш санна машинаш тlа а бутташ, юртара нах дlанхувлаш бlаргабайча,— дувц Маржана эрсий инас.

Мария Михайловнас дагалувц цига баьхача кхыча къамех болча наха, къаьстта шоаш дlабугачар хlамаш мишта гулйора. Царна накъалргья аьина. хеташ йола шоаш тlа мел кхаьча хlама машина тlаккхосса гlертар уж. Салтаща чувхабеш [illegible], чугlертар юккъе гlолла.

Чoрe хиларах мехках ца ноаккхаш йита Маржана даь сесаг Лейлаи цун ши бери геттара хьамсара хетар Машена. Цу берашка хьожаш, Маржанацарча безамо царех дlа ца къастийташ дукха ха яьккхар эрсий lоlо

Тlом чакхбаьлар. На ха кlезиг а дукха паргlато яьлар

Шоаш баьча а хьалхаиначa а мехкацара безам сомабаьла болабелар Машан а цун дезала а

— Дог lуржаш, сатувсар оаха тхоаш мехкала lоххера а цуинцара безам котбаьлар массадолча хlамал. Тхо юхадахар тхоаш даьхача. Бакъда, цхьа ди, цхьа сахьат дацар тха дегашкара лоаманхой эздий гlуланхаш, сибаташ дlадаьина, — яхаш дувц Мария Павловнас. — Шоай дезалашта ца тоъаш йола сискал тхона екъар цар. Моцало, халоно наьха дегаш дорхду ма оалий. Из бакъдац. Вахар низкъаладагlа ме хул, тхо шоашта гаргаувзар цар, тхоца кхы а lимерзагlа хулар. Кхыметтел шоаш мехках боахаш а дорхал яцар царна. Далла болх тlа а бехнаш, юхедусача тха йоакхо е гlертар.

Ший неш Маржан а цун къам а малагlча мехка кхуисаб хацар Машайна Цуина даим духьала латтар lальмате хоза сибат долча ший неша юхь. Тамаш а яцар, Маржана къам дар lовжала унзарча багара Машай дезал баьхар

Шоай вахар бахьан шоаш лоаманхошта декхарийла хетар шийна дань дика дицдуш доацача эрсий [illegible] викалашта

Дlалхар [illegible] Масела гlалгlай къамах болча хоамагга сатувсаш, ладувгlаш болча Павловгlарна боккха кхаь хилар вайна цlадахка бокъо елча.

Эла латтачара дlахийцача вlашкадоагlача уворго санна. доттагlала гуш боацача безамо гаргаувзар Павловгlар дезал Кавка[illegible] лоамашта

Дукха ха ялалехьа къахаташ ахийтарца дийнбелар цар дегашка бовнча хинна. бакъда, хано гаьна баьккха хинна безам.

Ши-кхо шу доаллаше юха а цу бlаьхача новкъа боал Машан. цун нанеи нийкарийи. Юха а Наьсарен цlермашена станце lобоал ераш. Гонахьара нах цецбоалаш эерат хул духьалбаьхкача Маржанан дезалии хьаьший.

Эрсий нхалнаьха бlаргех хий lоухар акхар лайначa балех дувнаьчунга ладувгlаш. Кхо-диъ ди доаккх цар вlаши дагара дийца бовла ца могаш.

Бакъда, Машай эггара кхоачарагlа йола Маржан царна юкъе яцар. Из маьре а яха, дезал а болаш Грозне яхаш яр. Амма, Маша ейилга ханча-м сиха ера из даьцlа.

Хьоашал даь баьлча, дукха ха ялалехьа Грозне баха хьалбоагlа Павловгlар дезал.

Медицински курсаш а яьхе, больнице медицински йиша хул Машайх

Дайна дlадаьина доккха жlовхар юхахьакорадича санна хет царна юха а шоаш вlашагlнхийтта. Иштта ба къамий дохаргдоацача доттагlала ник.

Хlаьта Мария Михайловнаи Маржани хlанз пенсе а баха Грозне бахаш ба. йиккарий санна.

Х. АУШЕВА.

ШОАТТДЕН ОАГІУВ

НАХАЦА ОАГІУВ БИЛЛА

Тахан «Сердало» «Хьаьша цІагІа» ва укх тІеххьарча шерашка цІаккха ца хинна хьаша, паччахьалкхен кхерамзлен комитета болхло, вешта аьлча, Нохч-ГІалгІай АССР КГБ Назрановски районни отдела начальник Коряков Виктор Яковлевич.

Мехка дІайолаьча перестройкас, демократизаце а гласноста а процессаша таро еннай цхьан хана нахах хьулдаь леладаьча хІамаех тахан гуччахьа дувца. Цунна дола тешал да паччахьалкхен кхерамзлен комитета болхлоша центральни а, республикански а газеташта тела интервьюш, кепаста материалаш.

ХЬАЬША ЦІА

— Виктор Яковлевич, вай къаьмаьл дІадоладеш укх тайпара хаттар де ловра тхона хьога: тахан шоай районе латтача хьалах фу аргдар Іа?

— БІаргла хьанйнача, районера политически хьал ро да ала йиш йолаш дац. Кхетадеш ма хиллара, мехка чакхьовлача демократически процессаша шин вІшлин ю республикерча а районерча а хьала. Общество кердаяккхара процесс я йолаш. Шоана ма харрa укх шера февралe — мартe городe Назранe хилар дукхача наха дакъа лаьца митингаш.

Цунна дувзаденна белалдоаккхаргдар аз ГІалгІайчен автономи меттаоттадра хетаяьча. бІаь азар сагo дакъа а лоацаш, бархІ дийнахьа митинг латтача хана районе цхьаь цаІ уголовни зулам хилазар, порядок лораеш яр общественность правоохранительни органаш. Мадароа еф дувце, цу масало къаьгта хьахоеш районера хьал миштал, хІаьта оаша оттадаьча хаттара жоп а ду.

Цунна цхьана, бахала наха сагот дайташ хІама да цхьадола уголовни зуламаш, къаьстта кертах пайда эцаш доташ лаьгІлаш ца хилар. Цхьабола наха законагІа доацаш гераз леладеш хилар, зуламаш даьраш хьагучабоахита тахана боарaме хилар.

— Шун комитета а цун болхлошта а тахан хьалхашка латтача керттерча декхарех, ирагІча проблемаех дувцадалар Іа газет дешараІшта.

— Тха отдела керттерча декхарех цаІ да — советски конституциони строй лораеш а, къаьчашта юкъера гІулакхаш экстремистски элементашка толха ца дайтилга. СССР Лакхехьарча Совета решенега хьежжа дукха нах юкъе а оаш деча зуламашта дукхьала къовсам леаттабелга. ХІаьта ца тІеххьардар тхона кердa хІама да, цудухьа из болх дикагІа лелаьбe Іомалуш да тхо.

Масала, укх тІехьарча шерашка райотдела чекисташа даьча лаьцад къамашта юкъера а тайпашта юкъера а къовсаме латта дешаш къестаеча. Тха отдела болхлоша юкъарчал доацаш дакъа а лоацаш, Къубаседа - ХІирий АССР правоохранительни органашта гІо. даьд г. Орджоникидзерча цхьан тІема даькъа склалера лочкъаяь 50 топча хьалаха.

Иштта райотдела дукха болх бу доноца базар ю нах хьагучабоахаш. Масала, дукха ха йолаш 600 грамм промышленни дошув а доакхаш лаьцав г. Назране вахаш вола И. Ю. Богатырев. Иштта цунгара корайно дош в цІендеш йола химикаташ а гучаяла хІамаш а.

— Виктор Яковлевич, 30—40-ча шерашка а 50 шераш доладуш а репрессешь лийцача наха реабилитаци еча дакъа лоацаш йий шун райотдел. из болх маца чакхбаккха лерхІ оаша?

— Юкъарчал доацаш из белд беш я республика прокуратура а паччахьалкхен кхерамзлен Комитет а. цига л ерригa архивни материалаш. ХІаьта районни отдела чекисташа кхоачашду республика Комитета следственни подразделене а кхыча территориальни органашта а тІалехха декхараш. Масала, репрессеш яьча наьха гаргара нах, тешаш лех, кхьйола задачеш кхоачашъю. Районе бахача наха каст-каста дехараш ду шоай гаргарча наха реабилитаци е яхаш, хІаьта царна ниш дІа ма кхоачча гІо де а гІерт тхо.

Из чоалкане болх ер шу чакхдоаллаш баь баргба.

— ГІалгІай автономи меттаоттаярах фу аргдар Іа.

— ГІалгІай автономи меттаоттаяра дош къоастаде деза законагІа доацаш сталински репрессеш яьча халкъий хьакъехьа тІанийцача СССР Лакхехьарча Совета Декларацега хьежжа. Вайна массанна ховш ма хиллара, из дош массе оагІорахьара тохкаш а Іомадеш а СССР халкъа депутати Съездо вІашагІъелла комисси ма йий.

— Виктор Яковлевич, гІалгІай автономи меттаоттаярца дувзаденна ловлахошта юкъе патоам оттар кхерам бий? Этта хьал довзаш а цунна тІахьожам лоаттабеш а йий шун органаш?

— Со теш, харцахьча наькъа тІа ца дала гІалгІай халкъа хьакъал а сабар а тоъаргхиларах. хІана аьлча Закавказьерча, Юкъерча Азерча событеша хьахьокх гІулакх довнашта, къовсамашка даьлча цхьаккха къам котдала йиш йоацилга.

Экстремистски уйташ йола цхьабола нах тоам боаца гІулакхаш чакхдаха, хьал ирде гІорта тарлу, хІаьта аз лакхе йийцача митингаша хьахьекхар гІалгІай халкъа сакхетам лакха болга, сабар доккха долга.

— Кинофильмашка хоза а хеташ хьеж вай чекисташа доазал дехьара разведчикаш хьагучабоахаш беча кхерамеча болхага. Виктор Яковлевич, цу тайпара моттигаш хиннайий-те Назрановски районе?

— Доазол дехьара разведчикаш гучабахар Іалаьмате чоалхане, дукха ха а лакха говзал а эшаш хІама да. Цхьайолча хана цу гІулакха массехк шу эш, цига дакъа лоац вай мехка паччахьалкхен кхерамзлен дукхача территориальни органаша, цу даькъе вай республикерчар а доацаш.

Белггала аьлча, разведывательни контрразведывательни болх бу Назрановски райотдело а. Из цо кхоачашдеча дехкарех цхьа дакъа да. Масала, района доазон тІа оборона Министерства объекташ хиннача хана, доазол дехьара вайцига ухача цхьаболча наьха царца чІоагІа хьашт хулар, моттигаш нийслора уж цу объекташта тІакхача гІерташ. Долче, царна «чам бенна хІама» чакх ца далийтара оарцагІдувла дийлар тха.

ХІанз, «Ростов — Баку» яха трасси доазол дехьара транспорт лелара хьабийллачул, кхыча паччахьалкхенашнара бувзамаш шерденначул тІехьагІа, вай республике а тха районе а уха доазол дехьара нах дукхагІа хул. ХІаьта царех цхьабараш ванна дог-уйла цІена йолаш а вац. Цо керда декхараш хьалхашка увттаду тха райотдела.

— Виктор Яковлевич, шун учреждене болх беш бий вайнах?

— Нохч - ГІалгІайчен чекистии коллектив интернациональни я. Тхо долча гІулакх деш а болх беш а ба нохчий, гІалгІай, эрсий, украинцаш, негІий, дагестанцаш, кхыбараш. Республика Комитета кулгалхошта а коллегена а юкъа ба вайнах. Ерригача районни аппараташка а цу даькъе тха райотделе а болх беш ба уж.

— Вай къамаьл чакхдовллаш, Виктор Яковлевич, Іа хьайх а хьай дезалах а массехк дош алар ловра тхона.

— Наурски района Калиновски станицера ва со. Цига чакхъяьккхай юкъера школа. Цул тІехьагІа ялх шера болх беш хиннав В. И. Ленина цІерагІча мехкдаьтта чакхдоахача заводе, «Электроприбор» заводе. Болх бешше, Грозненски мехкдаьтта института сайрийнарча факультете деша вахІав.

Советски Эскаре гІулакх деш хиннав, хІаьта 1971 шера денз паччахьалкхен кхерамзлен органашка болх беш ва. 1984 шера денз — КГБ Назрановски райотдела начальник ва.

Ши бер да са, йоккхагІйол йоІ маьре я, йиІий воІ ва са.

— Баркал хьона, тхо долча варах а тха хаттарашта жоп даларах а.

— Шоана а хилда баркал. Ал дог доах шун газета коллективаца хІаначул тІехьагІа тха райотдела болхлой айхха бувзамаш хургхиларга. Балха тІа аьттув балба шун, гавет дикагІа, ирагІа хьаде низ кхоачалба шун.

У. САПРАЛИЕВ.

Конкурсе котваьлар

БЕЛАМЕ ДУВЦАР

Сахьата ІотІахьежача, совхоза профкома председатела лагадехар ше тахан коллективана хьалхашка къамаьл де дезаш волга.

— ШайтІа болх! БІарччача сахьата тІехьависав, — корзагІваьлла хьайзар из, катеха ше деза къамаьл дІаяздаь каьхаташ хьа а нийца юртарча клубагахьа дІахьидар.

Из зале дІачуваьлча, хІаьтта къамаьл даь ваьннача новкъоста сийна тІоараш детташ бар гулбеннараш.

Собрани лелаечо хьакхайкадир:

— Цу тІехь къамаьлаш...

— Цхьа дош алийта сога, — цІогІа техар зале хьачуваьннача Замгиева, — бехк ма баккхалаш, кІеззига тІехьависав со.

Сцена тІа хьалтІавоалача хана Замгиевна бІаргавайра районни кулгалхой викал, президиуме а воацаш, зале вагІар из. Цох тамаш йир цо.

Сцена тІа трибуна яцар. «Ер мича йихьайхьогІ, цецваьлар из. ХІама дергдац, из йоацаш а мегаргва со».

Новкъостий! — къамаьл де волавелар из. — Юрта боахама дешаш дувцаш дукха ха йоацаш хиннача парте райкома бюрос яьча решенеша дегаш гІоз а даьха, тха коллективо доккхий толамаш даьхад экономика дегІайоалаеча. Тахан фермай болхлоша хІара кхоабача Іаттагара соахка укх ханарчул 7,8 грамм шура, хІаьта 1988 шерарчул 43 грамм дукхагІа яьккхай. Из толам боаккхача доккха дакъа лаьцад вай района кулгалхочо, вай массане а йоакхо еш. района хьалхашка увтта проблемаш къоастаяра ха а ди а ца къовсаш болх беш хьавоагІача Гомхоева.

ЧІоагІа тІоараш техар зале багІараша. Наха ше дувцар дика тІаэцилга кхетадаь Замгиев, бІубенна дІахо къамаьл де волавелар:

— Вай аргара йоккхагІйола гана я хьаьккъале, экономически массе оагІорахьа техка цо тела указанеш, сага яь ца Іеш, хІара ІаьсилгІа, хІара хьаккий хурска а цо ю йоакхо. Юрта боахам дегІабоалабара цо телача математически нийсача рекомендацеех (Гомхоев ше математик ва), Іалаьмате боккха пайда баьннаб массе доакъошта — экономически, социальни, культурни. Наьха хьинар хьалхьоадаьд цар.

Цкъарчоа этта сатем бохагІа юрттоша духхьашха хьаллаьцавар из.

— Новкъостий! — хІанз юхасоцалуш вацар Замгиев. — Тахан вайна карагІа мел даьннар, цІаккха ца хиннача тайпара наха юкъе социалистически яхь иржар, НТР шерра гІабоахаш хилар, техникаца вай Іалашдар — вайна массанена дукхавезача Гомхоева хьалхленца хьадаь хІамаш да. Из районе венача хьалхарча деношка денз ходелар вайна цхьан сага фу дулургда. Тахан вай механизатораша хІара гектара тІара 940 грамм ялат дукхагІа доакх лоаллахарча районе доаккхачул.

ГІадбахача наха деттача тІоараша дІахо къамаьл ца дайташ дикка лаьттар Замгиев. Тахан цун баьнна аьттув, тахан цун баьнна аьттув...

— Новкъостий! Де дергхІараш а хьашташ а вІашитардаро беркате къахьега таро лу вайна. Района кулгалдеча органий решенеш кхоачашъяра никъ хьабелл. Наха юкъе политически болх беча, царна нравственни, эстетически кхетам луча керда лакхаленаш яхара тІахьех. Деррига низаш тІадохийтаргда вай яхье хьалхалаттараш долаш чакхдовлара.

Новкъостий! Укхаза Гомхоева мел аьнначо (Замгиев тийша вар совещане по хьалхагІа къамаьл даь хилларах), вай тІахьех кхы а дикагІа, кхы а хьинарегІа болх бара. Тха коллективо дош лу догІаш делхийтара чотагІа лаьттанцара тІунал 12 процент дукхагІа. вай совхоза кхаш докъадеш хьекха мух 30 процент кІезигагІа хилийта. Совхоза боахам лорабеча хІара хаьхочунна цхьацца дежурни тІачІоагІвергва оаха. хІара котамга ден-бус шиша фуъ дайтаргда, доха ца дайташ уж нахага дІакхоачийтаргда. Оаша детта тІоараш аз дувцачоа шо раьза хилар санна лархІа мукъаба сона.

«КІант ва! Котваьлар! Цунна дІалла еза приз!» — оалаш хезар Замгиевна.

Яхар - дувцар фул йа ховча Замгиевна хьатІавера укханна вовзаш воаца къонах. Цо кулг лаьцар цун.

— Аз даькъала ву хьоІ Конкурсе котваьннав хьо.

— МалагІча конкурсе? — цецваьлар Замгиев. — Ай, юрта боахама болхлой совещани яц ер? ..

— Яц! — жоп лелар артистана тара волча къонахчо. — Совещани кхоана мара хилац. Тахан клубе хиннар республикерчи театра

Оалхазарий дунен тІа

ТУШОЛ

Тушол оагІа деб тІа хебиа [illegible]
— Тушол, [illegible] бІи бо [illegible]!
[illegible]

[illegible]
Да хьа цІогилг.
ЧІегарг, чІегарг,
[illegible],
лай хьетт, моргилг
а хьа боккхарг.
ЧІегарг, чІегарг...
Са са [illegible],
са дог Іабарг
де хьо, чІегарг!

Москве чакхъяьннай шахматех дунен кубок яккхара шоаллагІа ловзар ль хиина финальни отборочни турнир. Кубок къовса бокъо яьккхай Азмайпарашвили Зураба, Бареев Евгене, Гуревич Михаила, Халифман Александра, Белявский Александра (берригa а — СССР-ера), кхычар.

Дунен кубок яккхара шоллагІа ловзаеча даькъа лаца йиш я хІанз цу турнире хьалхарча 6 призера, царна юкъе — Гарри Каспаров, Анатолий Карпов, Валерий Салов.

СУРТА ТІА [illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

23 ИЮНЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Маман, папан сои».
9.00 — «Йовза, пандарі» яха Казьмера передача.
9.30 — «Дом», яха художественни фильм, 6-гІа сери.
10.40 — «Бурда моден» хьагойташ.
11.10 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
11.40 — «Стоп-кадр» яха Іилма-довзийтара киносообзрени.
12.40 — «Пришел солдат с фронта» яха Н. Губенко фильм, (1971 ш.).
14.10 — Зрителаша дехарагІа ноазонхочун Залыгин Сергеня интервью.
14.55 — П. И. Чайковский цІерагІча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурса дневник.
15.40 — Политически диалогаш.
16.40 — «Боккхийчар — берашта» яха дунен халкъашта юкъера берий ди лорадара Москве хинна, благотворительни акци.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал. Италера трансляци.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — ВзГляд.
23.40 — До и после полуночи.
1.25 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйренмнара гимнастика.
8.15 — «Карусель» яха субтитрашцара художественни фильм.
9.25 — Документальни фильма премьера.
9.55 — Коллаж.
10.00 — НБА профессионалашта юкъера баскетболах нохла США чемпионат.
11.00 — «Содружество» яха видеоканал.
16.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — «Массарна а дола цІагІа» яха документальни фильм.
17.20 — «Веданахь суьйре» (нохчий меттала).
18.30 — «Дена мугІараш» (гІалгІай меттала).
19.00 — Парламентари отчет луш я. Нохчийн халкъа депутат А.-А. Хациев.
19.20 — Фильм-концерт.
20.00 — Бииса дикагІа хила шун, бераш!
20.15 — П. И. Чайковский цІерагІча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.40 — «Шоаттден сайрийна», «Термомент», «Кхо сом» яха короткометражни художественни фильмаш программа.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
1.00 — Бийсанара сеанс. «Ревю за шесть крон» яха художественни фильм. (Чехословаки, 1965 ш.).

24 ИЮНЬ

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — ІуррехьА.
10.00 — Даьхенна — гІулакх деш.
11.00 — Іуйрийнара самукъадоаккха программа.
11.30 — «Дунен гонахьа» яха альманах.
12.30 — Умахціено.
13.15 — Педагогика массарна а.
14.45 — «ДоттагІала меридианаш». «Иво Лола Рибар» яха ансамбль хелха моал. (Югослави).
15.20 — Мультфильм.
15.30 — «Юрта сахьат» яха панорама.
16.45 — Кіиранден кинозал. «Ла ца дуегІа мама» яха мультфильм. «Лобовон книга кІалхьара шайтІинга» яха художественни фильм. (Дулхашка).
18.45 — Футбол. Дунен чем-

Оалхазарий дунен тIа

ТУШОЛ

Тушол аглa дай тIа хайна.
— Тушол, ккийчу бIи бе
хьайна!
Фуаш де, кIоригаш яха,
церна даа нIаний кхахьа.
Хьежаш вагларгва со хьога.
Хьажал, Iад дац хьона сога.
Аз хIанз вIалла кхерий
деттац.
Хьалха мо йиIигех летац.
Вокхха хиннав, деша вагIа,
дешар дукха деза чIоагIа.
Абата тIа я хьо аглаш:
— Ку-пу-пук!
Ку-пу-пук! — яхаш.
Хоза диллад хьа сурт цу тIа.
КIаьнк а вагIа цу сурта тIа.
Со ва йоах из лоалахочо.
Тара бац цун сона цхьа чо!
Оалхазар-м да хьона тара.
Хьаенай хьо книжка тIара?
Енвеций? Мегаьд хIаьта.
Пурам лу аз хьона гIатта.
Бакъда, бIи тха ккий чу
белахь, —
Тхона шортта беркат лолахь!

Тушол (я) — удод.

ФАЬРГ

Фаьлг, фаьлг, фура фаьлг!
ЦIаккхаьчад са фаьрг!
Йиш лекхаш дагIа.
Хьажал, мишта лекх!
Хоза да чIоагIа.
Хьо дIаяла, лекъ!

Фаьрг (да) — соловей.

ФАЬРАХЬАЗИЛГ

Фаьрахьазилг
Фарта тIа хиннад.
Фаьрахьазилг
Фуртоге денад.
Фаьрахьазилг
Халхана хургда.
Фаьрахьазилг
Фаьрге а гургда.
Фаьрахьазилг-
Фаьппийче дах хIанз.
Фаьрахьазилг —
вай рузкъа, нах, ганз,
хайра, хьал, хьурмат,
йиш-таро, беркат.

Фаьрахьазилг (да) — жар-птица.

ЧIАГАРГ

ЧIагарг, чIегарг,
кIодилг-тукарг,
тукарг-кIодилг
да хьа цIогилг.
ЧIегарг, чIагарг,
кIай кIаьд-кхалиг,
лай хьетт, морхилг
я хьа бокккарг.
ЧIагарг, чIагарг...
Са са хьагарг,
са дог Iабарг
да хьо, чIагарг!

КХОКХА

Ва соагIара лаьча, —
оалхазарий баьчча!
Хьо ма кхеста са гIалий тIа,
са гIалий тIа кхокха багIа,
дошо я цун кхалкхи фоарти,
сона безаш ба из чIоагIа!
Цхьаъ мара бац са кхокха.
Цхьаъ мара бац са кхакха.
Кхокхо сона илли оал.
Кхокха тIа со вижа улл.

КЪОРКХОКХА

Къоракхокха, къоракхокха,
хIача багIа хьо сел лачха?
Берех кхер хьо?
Сох ма кхера.
Тоxаргбац аз хьона кхера.
IокIалбала, Iоха лаьтта.
ДагIаргда вай цхьана баь тIа
Хьона аз кIи фийгаш тергда.
Сона Iа иллеш доахаргда.

Къоракхокха (ба) — горлица.

КЕР

Кер, ва кер, гоама зIок!
Хьо ба, кер, боккха зокх.
Со ва, кер, зIамига Зэка.
Хьо ма тувжа тха котама
(тха котам хьох
чIоагIа кхер), —
фос хург ма яц цунах,
кер, —
лоацаргья аз хьа из зIок,
сигала тесса гоама зIак!

Кер (да) — ястреб.

МОАШ

Алап - дувцал оаш,
мича долх хIанз шоаш?
Яйна лел со моаш.
Яьрий шоана моаш?
Са ерста котам,
са котам — кхетам,
са кхетам — хетам,
са хетам — питам!..
Гой, ер я цун лар.
Яр из сона тара.

Моаш (я) — куропатка.

АЦИГА БИЦIИГ.

...шагIьела комисси ма йиш... — Виктор Яковлевич. гIалгIай автономи меттаоттаярца дувзаденна лоалахошта юкъе патоам оттар кхерам бий? Этта хьал довзаш ...

...тельнии болх бу Назрановски райотдело а. Из цо кхоачашдеча декхарех цхьа дакъа да. Масала, района доазон тIа оборона Министерства объ...

...тха райотдела белхой дукха бувзамаш хургхиларга. Балха тIа аьттув балба шун, гает дикагIа, ирагIа хьаде низ кхоачалба шун.

У. САПРАЛИЕВ.

Москве чакхъяьннай шахматех дунен кубок яккхара шозлагIа ловза яь хиина финальни отборочни турнир. Кубок къовса бокъо яьккхай Азмайпарашвили Зураба, Бареев Евгене, Гуревич Михаила, Халифман Александра, Белявский Александра (берригa а — СССР-ера), кхычар.

Дунен кубок яккхара шозлагIа ловзаeча дакъа лапа йиш я хIанз цу турнире хьалхарча 6 призера, царна юкъе — Гарри Каспаров, Анатолий Карпов, Валерий Салов.

СУРТА ТIА: шахматашта дунен чемпион Гарри Каспаров (юккъервар)

А. ЯКОВЛЕВА сурт. (ТАСС).

...хьалханика увтта проблемаш къоастарна ха а ди а ца къовсаш болх беш хьавоагIача Гомхоева.

ЧIоагIа тIоараш техар зале багIараша. Наха ше дувцар дика тIаэцилга кхетадаь Замгиев, бIубенна дIахо къамаьл де волавелар:

— Вай эггара йоккхагIйола ганз я дахьалаьла экономически массе оагIорахьа техна цо тела указанеш, сага яь ца Iеш, хIара Iаьсилга. хIара хьакхий хурска а цо ю йоакхо. Юрта боахам дегIабоалабара по телача математически ниiсача рекомендацеех (Гомхоев ше математик ва). Iалаьмате боккха пайда баьннаб массе доакъошта — экономически, социальни, культурни. Наьха хьинар хьалхьоадаьд цар.

Цкъарчоа этта сатем бохабир техача тIоараша. Наха хьалхашка къамаьлаш деш ше даьккхача ткъаь шера цу тайпара хIама дайнададар Замгиевна. Иззал чIоа... хIара такзчийна ... дежурни тIаIоагIаргда ... ха, хIара котамта ... шишша фуъ дайтаргда, дета па дайташ уж ... хсачийтаргда. Оаша детта тIоараш аз дувцачоа пю раьза хилар санна лархIа мукъаба сона.

«КIант ва! Котваьлар! Цунна дIаяла еза приз!» — оалаш хезар Замгиевна.

... хьатIаьера ... нах. Цо гулт лаьцар цуи.

— Аз даькъала ву хьо! Конкурсе котваьнав хьо.

— МалагIча конкурсе? — пецваьлар Замгиев. — Ай, юрта боахама болхлой совещани яц ер?

— Яц! — жоп делар артистана тара волча къонахчо.— Совещани кхоана мара хилац. Тахан клубе хиннар дар республикански театра юмора а сатира а концерт, хIаьта Iа хьалхара моттиг а яьккхар.

Б. ГАНИЖЕВ.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 23 ИЮНЬ

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Баракъаш дахен теген Iомабу курсаш 8.30 Машиникада юзаш хIамаш е Iомабу курсаш 12.00 «ЦагIара медсестра» яха курсаш 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш 16.00 Халкъа драматически театр 17.00 Берий гитаристий кружок. 17.00 Нохч - ГIалгIай филармоне симфонически оркестра концерт. 18.00 Балетни студи

Н. К. Крупскай цIерагIа ДК. 10.00 Технически кхоллама кружок 10.00 Художественни самодеятельноста концерт 11.00 «Массане цIераш дагаboагIа тхона» утренник. 14.00 «Эхо прошедшей войны» беседа. 18.00 «УнахцIено» яха клуб.

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 9.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 «Кожаный мяч» яха спортклуб 12.00 Игротека

Химикий ДК. 17.30 «В городском саду» духовой оркестра концерт.

Просвещене болхлой ЦIа. 12.00 Юртарча хьехархой клуб «Заманхо». «Мишта хила леза вай ханнара учебник» лIашагIкхетар — беседа 14.00 Бхетам лу школи. «Эадол» яха беседа 15.00 А. С. Экзюпери 90 шу дузаш хетаръ литературни сайре

«Красный молот» завода ДК. 13.00 «Дизайн быте» яха курсаш 14.00 Эстрадни оркестра концерт 14.00 «Соловушка» яха вокальни группа. 17.00 «Вай беци» яха клуб. 18.00 Iарбий мотт Iомабу.

«Оргтехника» объединене ДК. 12.00 Къоначар цIей. 12.00 Игротека

М. Горьке цIерагIа клуб. 11.00 «В мире сказок» яха киноклуб 12.00 «Кружевница» яха клуб

Хлебокомбината клуб. 11.00 «Топотушки» яха хатхочий группа. 14.00 «Говза кулгаш» яха клуб 17.00 «Каратист» яха спортклуб.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб.

«Садко» яха бассейн. «Икар» яха инвалидий могашала — яха инвалидий могашала спортивни клуб

СДЮСШОР гороно стадион. НГIАССР-а футболах йола клубни яхьаш. 17.00 «Даймохк» — «Атлетика».

КIИРАНДИ, 24 ИЮНЬ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 10.00 Пролетбата цIерагIа ДК духовой оркестра концерт.

Комсомольски беш (№ 1 йолчи СШ юхе). Нохч - ГIалгIай филармоне симфонически оркестра концерт.

СалаIара йола городской центр

С. М. Кирова цIерагIа парк. 7.00 «УнахцIено» яха клуб. 8.00 «Энтузиаст» яха футбольни клуб 8.00 Машиникаца юзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 8.00 Болх беш я аттракционаш, берий городок. 9.00 Баракъаш дахен теген Iомабу курсаш 17.00 Вокально - инструментальни ансамбла концерт. 20.00 Хроникально - документальни фильмай демонстраци.

Дом офицеров. 11.00 Филофонистий клуб. Грамзаписей коллекционерий лIашагIкхетар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 8.00 Баракъаш дахен теген Iомабу курсаш. 8.30 Машиникаца юзаш хIамаш е Iомабу курсаш. 8.30 «Росинка» яха халхарий ансамбль 9.00 Балетни студи 10.00 «Улыбка» яха халкъа халхарий ансамбль. 11.00 «ЦагIара медсестра» яха курсаш. 12.00 Бальни дисков халхараш лу школа. 13.00 «Меридиан» яха халкъа халхарий ансамбль. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 «30 шерал тIехьаьннараша.» хетаръ салаIари сайре

Н. К. Крупске цIерагIа ДК. 10.00 Технически кхоллама кружок 15.00 «Къона ленинец» яха берий кинотеатр. «Со ваьха город». 17.00 Кагирхой салаIара сайре

С. М. Кирова цIерагIа ДК. 10.00 Вай ханнара халхараш Iомалу ансамбль. 11.00 Игротека 12.00 «Мультик» яха клуб. 15.00 «Лидер» яха спортклуб.

Химикий ДК. 11.00 «Заманхо» яха клуб «Здравствуй, игра» яха ловзарий программа.

Просвещене болхлой ЦIа. 10.00 «Дунен машар» филателистически выставка. 12.00 Ангалийски мотт Iомабу 14.00 «Ровесник» яха ансамбль. «В мире танца». 15.00 Хьалех гитаристий ансамбла. 18.00 «Хан тхон» тематически сайре.

«Красный молот» завода ДК. 13.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 13.00 «Космонавт» берий кинотеатр. «Оалхарий вахаре» 17.30 «Саги Iалами» яха документальни фильмай кинофестиваль.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 10.00 «Росинка» яха киноклуб 12.00 «Ритм» яха ансамбль. 12.00 Игротека

М. Горьке цIерагIа клуб. 9.00, 13.00 Баракъаш дахен теген Iомалу 12.00 «Веселые старты»

Хлебокомбината клуб. 8.30. 12.00 «Говза кулгаш» яха клуб. 12.00 Вокально - инструментальни ансамбла концерт.

В. Маяковске цIерагIа клуб. 15.00 «Солнышко» яха клуб 17.00 «Подружка» яха клуб.

Гороно СДЮСШОР-а стадион. НГIАССР клубашта юкъера футболах йола яхьаш. 15.00 «Монтажник» — «Факел». Физически культура команда коллективашта юкъера РСФСР кубок. 17.00 «Кооператор» — (г. Астрахань)

«Луч» яха стадион. НГIАССР клубашта юкъера футболах йола яхьаш 17.00 «Луч» — «Нефтяник».

«Локомотив» яха стадион. НГIАССР клубашта юкъера футболах йола яхьаш 17.00 ЧИГПИ — «Локомотив».

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

ДИЦ МА ЛЕ 1990 ШЕРАХ ЮХЕДИСАЧА АХ ШЕРА А ХЬАТIАДОАГIАЧА ШЕРА А ШОАШТА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТ ХАННАХЬА ЯЗДАЙТА!

Вай наьна меттала арадувлача «Сердало» газета оагIош тIа кепаеттаргья мехка а республике а хулаш латтача революционни эргалонех, гIалгIай автономи юхаметтаоттаяра, республика экономика дегIайоалаяра, социальни дешаш къестадара, къаман исторе, культура проблемаш увттаю материалаш. Оаха тхоашта могар дергла мотт, даьй хоза гIулакхаш, дика оамалаш юхадийнъяра. Дувцаргда гIалгIай къаман сий долча къонгех.

Газет яздайта йиш я «Союзпечата» моллагIча отделене.

...пионат. 1 8 финал.
... «... 24 ... художественни фильм, ... 1955 ш.).

24 июнь

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмическая гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Iуррена.
10.00 — ...
11.00 — ...
11.30 — ... альманах.
12.30 — УнахцIено.
13.45 — Педагогика массарна а.
14.45 — «Доттаглоа вазараш». «Иво Лоло Рибар» яха ансамбль халкъа йоаз. (Югослави).
15.20 — Мультфильм.
15.30 — «Юрта сахьат» яха панорама.
16.45 — Кlирандеи кинозал. «Ла ца дувгIа мама» яха мультфильм. «Любовь и нужда кхаьхара шайтIикаг» яха художественни фильм. (Дублаьшхан).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1 8 финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана хургвоачум уйлаш» яха кIирандей нравственни проповедь.
21.55 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен хелхъашта юкъерча конкурса.
22.15 — П. И. Чайковский романсаш дIалокх Д. Хворостовске.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1 8 финал.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Футбол. Дунен чемпионат. 1 8 финал.
10.15 — «Сага ихел» яха субтитрашцара художественни фильм (1959 ш.).
11.50 — «Реформа».
12.35 — Эрсий мотт.
13.05 — «Поющая Россия» яха г. Калинера хор езарий Ерригроссийски конкурса заключительни концерт.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.05 — Лоамашкарча пастбища проблемаш.
17.40 — «И думы сердца в песню перелью» яха самодеятельни иллеи телефестиваль.
19.00 — «Аш хьаржина иллеш». (Юхагойтар). (Нохчий меттала).
19.30 — «Поэзия садов» яха телефильм.
20.00 — Бийса даьнъала хийла шун, бераш!
20.15 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халхъашта юкъерча конкурса.
21.00 — Ха. ТСН (сурдопереводаца).
21.40 — «Малх массарна а хьеж» яха художественни фильм (1959 ш.).

Хоттам

Тахан республике гIолла а Грозне а хувцалуш мархаш а йолаш. Йоачан а йоалаш, малхбузехьара секунда 0—5 метр сиха мух а болаш, фегара температура 26—31. Грозне 28—30 градус йовхал а йолаш ха хила мег. Кхоанен доммел юкъе-юкъе кхоалонаш тIа а йоагIаш, наг - наггахь дикъаьннаш, бе-бета оагIонашкахьара секунда 3—7 метр сиха мух а хьекхаш, фегара температура буьйса 11—16, дениша 23—28 градус йовхал а йолаш ха лаьтта тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктохкама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89 88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12 22-54 04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85 64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарек, ереи, шоаттеи деношка

СФ02176.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1573.

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серлало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ШИНАРА, 26 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 75 (7880). ★ Мах 3 кеп.

Ийссазлагlа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета аргIанара йоаца сесси

Хьаяха хоам бaъ ма хилара, 25 июне г Грозне общественно-политически центре болх беш хилар ийссазлагlа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета аргIан йоаца сесси. Цяга дувца оттадаьдар ер дешаш:

1. Могашал тоаяра хьала а из тоаяран НГIАССР унахцlево лораяра материально-технически база чIоагIъяран де дезарий хьакъехьа.

2. Республика социально-экономически дегIайоалаяра правительственни программа кхоачашъярах йола Министрий Совета информаци.

3. Городскойи районния халкъа судий судахой хержилга.

Сесси хьайийллар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара, республика Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева.

Сессе болх дlаболабалале Д. Г. Завгаева депутаташта дийцар РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезда а, Российски коммунистически парте Учредительни съезда а балхах.

Ден повестка чIоагIъянчул тIехьагIа, хьалхарча дешах доклад йир НГIАССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела Г. Х. Эльмурзаева. Цо белгалдьиккхар, республике унахцlено лораяра объекташ хьалъелга чIоагIа воча хьале хилар а материально-техническа база чIоагIа мела хилар а.

Къаьстта теркам тIабахийтар унахцlено лораяра аша кадраш кийчъелга хила ма доагIара ца хилара.

Докладах йолча пренешка къамаьлаш дир халкъа депутаташа Г. Эльмурзаевас, А. Чепсуркаева, Р. Омарова, Х.-А. Бисултанова, В. Н. Филькина, Б. Хацнева, Р. Татиева, Ю. Усамова, кхычар. Цар массане а белгалдоахар республика унахцlено лораяран могашал Iалашъяран дола хьал чIоагIа во латтилга, из дикагIча оагIорахьа хувца дезилга.

Хьалхарча дешах йола решени чIоагIъянзар депутаташа. Из массе оагIорахьара тоаяьчул тIехьагIа аргIанарча сессе чIоагIъе соцам бир.

ШоллагIча дешах йола информаци йир НГIАССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела В. М. Даниленца.

ИйссазлагIа хержача аргIан йоацача сессе цкъий болх лакхбаьиккхар городскойи районнии халкъа судий судахой харжарца.

Российски Советски Федеративни Социалистически Республика
Коммунистически парте Учредительни съезда

СОЦАМ

РСФСР Коммунистически парти хьаяра хьакъехьа

1. РСФСР Коммунистически парти хьайойла.

2. РСФСР Коммунистически парте республика территоре тIара партийни организацеш чулоацаш, из КПСС бIарчча дакъа хилар, цун программни документашцеи Уставацей кулгалдеш хилар, цун дар санна партийни билет долаш хилар оттадолда.

3. Учредительни съезде хорж РСФСР Компарте ЦК хьалхара секретарь, контрольни Комиссе председатель, Центральни комитети Контрольни комиссии.

РСФСР Компарте ЦК Политбюро вIашагIйолланза яргйоацаш лоархIалда.

4. Хержача РСФСР Компарте ЦК-ана тIадуллалда чакхдоахаргдолча гIулакхий хьалда программа а оттаяь, Учредительни съезда шоллагIа этап дIаяхьара ден повесткахи ханехи йола предложенеш кийчъелга.

РСФСР Коммунистически парте Учредительни съезда

ДЕКЛАРАЦИ

Оаха РСФСР Компарте Учредительни съезда делегаташа [illegible] ... бола вирь белгалбанза барт ба хилара.

— КПСС демократически [illegible] партийни наьха Iаьдаа чIоагIдара дарда тIа партени [illegible] духовно-нравственни гибат дазь, [illegible] чIоагIие езан хилара.

Съездо чIоагIа а [illegible] ... сии строй хьаяра тIехьа лат тача общества дерригача тIоаннин хьашташ.

Цо хьалдоаш социалистически хоржам, коммунистически перспектива, цкъий гIулакхаш интернационализма принципа дарда тIа вIашт тIехьдоах.

[illegible] ... ний политика чанх а йоахаш хьаллоаттаергхи л а р. демократически хоржамаш долча хана царна юкъе викалаш хула хьаллоацаргхилар.

КПСС программни документий гома юкъе гIулакхаш а ледадеш, РСФСР Компарти дага я вай мехка [illegible] ...

СЕЗОНА КИЙЧЛУ

Укх денонца Ачхой-Мартановски районцера комбината болхлой кердача сезонах кийчлуш ба. Оборудованена профилактика яь а баьлла, арахьара а чура а помещенеш цlенъ... [illegible]

КПСС ОБКОМЕ

Парте Нохч-ГIалгIай обкома бюро шеръяь заседани хилар дIадахача, шоаттадийнахьа, из дIайихьар КПСС обкома хьалхарча секретара, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева. Заседане бийхабар парте горкоми райкомийн хьалхара секретараш, идеологически актив, массови информаце болхлой.

ХIана областной партийни организацена хьалхашка латтача декхарех дувцале хьалха, Д. Г. Завгаева гулбеннаьарга дийцар РСФСР халкъа депутатий хьалхарча Съезда а Российски коммунистически парте Учредительни съезда а балхах. Цо теркам тIабахийтар укх шерахе форум Россе халкъий вахаре боккха исторически лоархIам болаш хилара.

Халкъа депутатий Съезде тIаийнар Российски Федераце суверенитет чIоагIъеш дола а мехка политически, экономически система в а кIоарга реформа яра а тIадерзадаь ухьадола законаш. Царех цхьалараша СССР Конституцена цIенхаштта хувцамаш юкъехьу.

Хетаргахьа, Нохч-ГIалгIайчен халкъа депутатий а дезаргда республика Конституцена цIенхаштта тIатохараш юкъедоатаде. Iаьдал дерриг'а а дика Советашка дIададара тIабода ний кертера хила беза партийни организаце ерригача Советийн барта тIа.

РСФСР халкъа депутаташа укх гаргарча хана дIахьоргда харжамхошна, къахьегама коллективашна вIашагIкхетараш. Цар ма дарра дувцаргда тIоийцача законех. Россе халкъа депутатий Съезда бахха юкъе шоаша дакъа лацарех. Духхьал формаца дукха а доалаш, белгалдаьиккхар Д. Г. Завгаева, из деш да Iаьдала лакхерча органашка цкъий викалаш болх мишта беш ба наха тIкагIа дIахайтара, республикера общественно-политически хьал тоадара, социально-экономически проблемаш толамца кхоачашъяра. Цу дерригех лаьца республикански газеташа, телевидене а радио а, шерра, къаьгга дувца деза.

Д. Г. Завгаева хоам бир, РСФСР коммунистий Учредительни съезде парте Центральни Комитет а, контрольно-ревизионни комиссе а вIашагIйоллилга дIатьош хилара. ДукхагIа болча делегаташа хьахайтар РСФСР Компарти обществе керттера лоархIам болаш хила езилга, кердача формаех, структурех пайда а эцаш, партийни наьха Iаьдала полномочеш ма могга чIоагIъе езилга.

Халкъа депутатий Съезде а Россе коммунистий съезде а Нохч-ГIалгIайчен викалаша нийса, хьадда, парте унахцlена низаш вIашагIтохара, марксизма-ленинизмана тIехьа чIоагIа латтара тIаерзаяь позици лелаяьй. Паччахьалкхе хьалъеча — РСФСР халкъий федераци чIоагIъеча масса долча къаьмийи халкъийи цхьатарра бокъонаш хилара тIехьа ба уж.

Цул тIехьагIа бюро заседане дийцар республике карарча ханара гIулакхаш мишта лел. Гурахьа дIадийна ялаташ чуэцара болх мела хилара теркам тIабахийтар. Деррига а хьекха ялат 4 эзар гектар мара яц, хIаьта хIара дийнахьа хьакха езар 20 эзар йолча.

Массехк районе шура йоаккхилга тIехьадусаш да. Дукхача колхозашка, совхозашка доакъар Iалашлеча хана цуи дикала теркам тIа ца бохийташ моттигаш я. Цу тайпарча гIулакхаша хьалха мел баь болх боабу.

Республика партийни организаце боккхача маIане лерхI «Фусам-2000» яха программа кхоачашъяр. Ах шера гIишлош хьалъелга соахка укх ханана нийсдича шозза дегIаденад. Низза реконструкци яь тоабеш ба Грознера керттерча наькъех цаI — Первомайски улица. Шерра дIахьош да боахама хьисапе наха база цIенот хьалъелга.

Нийсий тарольш йолаш я «Здоровье» яха программа. Из кхоачашъяра дуккха шии шера дIадахийтадда 60 миллион сом, хьалха 10 — 12 миллион сом мара ца дийшча.

Д. Г. Завгаева хоам бир, республика кулгалхоша СССР электронни промышленноста министраца В. Т. Колесниковца Нохч-ГIалгIайчене (Назране, Аргуне, Урус-Мартане, МагIалбике, Грозне, кхыча городашка а юрташка а) экологически даькъе чIоагIа цIена йола электронни промышленноста предприятей филиалаш хьатьяра хьакъехьа барт баь хиларах. Де дезар да министерства викалаш хьакхачалехьа уж филиалаш чухургIола моттигаш белгалъяхар, из декхар кхоачашдарца дувзаденнача кхыдолча дешапка хьажар. Цул совгIа, Д. Г. Завгаева хоам бир СССР Гостелерадио кулгалхоша 1991 шера деииз телевидено моттигерча студе вещаии шера кхы а 300 сахьат йIаьхъяь хиларах.

Массови информаце средствашта критика йир бюрос. Къахьегача нахах, хьалха латтача опытах кIезига дувц, аьлар, цар. Шоаншта хьалхашка латта декхараш дика кхоачаш ца деча, болх юкъагIа боахачарех, хIана бехашха ца хетачарех, производство дегIаяра повкъарле ечарех, законаш телхалечарех дувцаш аьлар газеташ тIа, телевидене, радио гIолла.

Вай декхарийла да, аьна, белгалдаьиккхар Д. Г. Завгаева, дикалао, толашагIдоо общественностага дIагойташ санна, хьалхашкахьа ахара новкъарле мел еш дар хьагучадаккха.

Заседане массехк района кулгалхоша хоам бир гурахьа дийна ялаташ чуэцилга, доакъар Iалашдара, хьайбай боахамеча хьалах. Заседане итог а еш, цига деннача хаттараштa жоп делар Д. Г. Завгаева.

ХЬУВКЪАМАХ ТЕШАМ БЕННА

Тхо «Экажевский» совхоне хиннача дийнахьа ахархой шоай цIагIа бисача а хIама доацаш йолчан яр, ХIаьта а доакъар Iалашдеш йолча уккаларча мехотрядера болх хиннца дIабодаш бар. Цхьаь цхьаI саг чувахавацар, цхьаь цхьа механизм сецаяцар. Доакъар кийчдерий девиз укх тайпара я: «Доакъар кийчдара долча республикански месячнике — хьалхара моттиг!» Керда директор Добриев Руслан а кхай тIа ва Гуш да-на чIоагIа доґ лазаш, [illegible] ... совхоза болхлоша [illegible] отряда начальник а ва денначa деша да. Из ва механизатор Тумгоев Салан Гирги.

Цо тхоашта енача справкай статистикаца дIадувца лов тхона.

Июнь бенъабалалехьа 1000 гаргга тонн хьалхарча баьций силос цхьан совхозо дальттагIа елла ха тхона даьагIаш цу районе. Цхьаьккха а да белгалдаккха делаш хIара механизаторага цкъий план-графика я. Цунна хоа масала, доакъар ферме дIадахьа дезаш вале — цкъий мел дахьа деза, цкъий трансnорта тIа из хьатIадотта декхарийла вар малав, цкъийна дийнахьа мел алапий доагIа.

Къаьстта дика вIаштIехь баьккх б из болх цу ваi юв... [illegible] Шерааш ... Шахоев Хьаьва, Арапиев Салман, Алиев Исраил, Тогучиев Дауд, Толдиев Иорахим, Шалов Хьасан, кхыбараш.

ДIахо тхо хилар «Назрановский» совхозе. Аьа деза, цига а яйнзар тхона мелал. Укхазара вар а виза да ва цкъий отряда. Богатырев Мухьмад — ше зоотехник ва, хьайбай боахама халонаш (къаьстта шоай совхозе) дукха яйзарех а ва.

ГIадваха ва Мухьмад шоай хIара гектар сел бернате йолаш. Планах доагIачул дукхагIа доакъар чуэц цар. Укхаза дика къахьегарца белгалба комбайнераш М. Ханиев, А. Мальсагов, М. Шадиев кхыбараш.

Района [illegible] ... «Назрановский» совхозе ... [illegible]

М. МУТАЛИЕВ,
М. ЗАНГИЕВ.

дакъа хилар, цуп программни документашцей ... цуп галлеш хилар, цун дар санна партийни билет долаш хилар оттадолда.

3. Учредительни съезде хорж РСФСР Компарте ЦК хьал-

... Компарте ЦК-на тIадуллалда чакхдовхаргдолча гIулакхий хьадда програмча а оттаяь, Учредительни съезда шоллагIа этап дIаяхьара лен повесткахи ханехи йола предложенеш кийчъелга.

РСФСР Коммунистически парте Учредительни съезда

ДЕКЛАРАЦИ

Оаха, РСФСР Компарте Учредительни съезда делегаташа, республика дукхагIболча коммунистий лоIам дIа а бовзийташ, мехкен партен кхела хьалхара, Россе кхоаненна хьалхара боккха бехктоккхам кхета а беш, дIахьув, бIарчча цаI йолчен кердайоалаш йолчен КПСС-а юкъе Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Коммунистически парти хьаяр.

Оаха лаьрхIар хьалхадаьккхад:

— кердача союзни договора ларда тIа СССР-а юкъе РСФСР бокъонца йола пачхьалкхен, политически, экономически суверенитет отталро;

— РСФСР территоре тIа дахача халкъий къаман - политически санхетам лакхбаларо;

— республике социально-политически хувцамаш ондадоваларон кIоаргдаларон, бокъонца йолаш йолча дукхапартийносто;

— республика экономикера, духовни сферера, экологера кризисни хьал дIададаккханза дарг ца хиларо, кийчъеш йолча рыночни экономикага довлара нийсагIа бола никъ белгалбанза барг ца хиларо;

— КПСС демократически яра, партийни наьха Iаьдая чIоагIдара ларда тIа партена керда духовно-нравственни сибат дала, пуи цхьоагIо чIоагIъе езаш хиларо.

Съездо чIоагIа а бехтокхаме а дIакхайкаду, российски коммунисташ КПСС-ера къаьстта дакъа доашка да яхаш ца чучар. Оаха КПСС-а юкъе РСФСР Компарти хьаьяй цхьатарра цаIаш долча программни уставни документий ларда тIа.

Съездо бакъю еррига союзни республикий Компартей бокъонаш бокъонца цхьатарра хилара принцип, РСФСР Компарти нийсачарна юкъе нийсса лоархIаш хилар.

Парте идейно-теоретически ларда я ханача йиста Маркса, Энгельса, Ленина идеяш, духовни рузкъа, дунен общественно-политически [illegible] культуранен карагIдаьннараш.

РСФСР Компарте хьаллоац болхлой класси, ахархой, интеллигенце, экономически пайдана, социальни нийсхо йолаш, духовни лоалара яьккха демократически строй хьаяра тIехьа латтача общества дерригача тIоаний хьашташ.

Цо хьаллоац социалистически хоржам, коммунистически перспектива, ший гIулакхаш интернационализма принципа ларда тIа вIаштIехьдоах.

РСФСР Компарте хьаллоац дерригача къамий юкъера барт-цхьоагIони гражданска машарен, общества гIулакха республика кхоллаший низаш вIаштIохара идея.

Российски Федерацие халкъашта долча гIулакха дерригача прогрессивни общественни боламашца цхьана гIулакхаш леладара хьайийлла гу тхона республика Компарти.

Оаха дIакхайкаду, вай республика Компарти РСФСР-ен СССР-ен Конституцешнен законашкен хьежжа яхаш болх беш кургхилар. Политически лидерствана йола бокъо, практически гIулакхашца халкъа тешам а болийташ, пачхьалкхен Iаьдала органашкен общественни организацешкен болх беш болча коммунисташка гIолла ший политика чакх а йоахаш хьаллоаттаергхилар, демократически хоржамаш долча хана царна юкъе викалаш хулга хьаллоацаргхилар.

КПСС программни документий гома юкъе гIулакхаш а леладеш, РСФСР Компарти дага я вай мехка гуманни, демократически социализм, правови пачхьалкхе, дукххача кепара экономика хьаяра тIехьа, Росси ССР Союзен дерригача халкъий культура тоаяра тIехьа лерргIа къовсам лоаттабе.

Халача хана хьахулаш я вай республикански партийни организаци. ЦIенхаштта хIамаш да цо ла дезаргдолаш. ХIаьта а тхо дог тийша да, РСФСР Коммунистически парти Росси юха дийна а яь дIаоттаяра, цун халкъий вахара боарам лакхбара, наха демократи, социальни ъаттувни кхерамзлен Iалашъяра низ бола политически фактор а хилна дIаоттаргйолгах.

Къахьегача адамашца бохаргбаца барт хилар, коммунистош кхотабеннен демократически цхьоагIо йолаши хилар — РСФСР Коммунистически парте перспективен кхоанен.

РСФСР КОМПАРТЕ УЧРЕДИТЕЛЬНИ СЪЕЗДЕ

ПАРТЕ НАЗРАНОВСКИ РАЙКОМА ХЬАЛХАРЧА СЕКРЕТАРА

А.-Х. Х. АУШЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ, НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ

Хьамсара новкъостий! Вай партии мехка экономикен белггала халача хьал тIа я. Цу хьакъехьа дийцад доклада тIа а къамаьлаш даьраша а. Критика дукха яр, критика е Iомаденнад вай. Цхьабакъда, цу гIулакха сона хетачох, критика, боарамал тIех а яьккха, зуламаш деча дIакхоачалый вай. Гучох, критикахи самокритикахи — вай хьалхагIа хиннача керттерча герзах — общества низ массаза а хилац. Вай, коммунисташа, дика кхетаде деза, партенен экономиканен тIаэтта хьал боккъонца отта доагIаш этта хилар, цудухьа деррига а сатийнагIа тIаэца деза.

Со дог тийша ва, нагахьа санна ужжамо йолча халонашца ювзаенна йола перестройка эшаш яр-яцар хар духьа тха халкъа юкъе хIанз референдум йича, дукхагIболча наха цунна тIехьа кхаж тоссаргхиларах. Духьала хургбац шоашкарча доадах къаста лови боапа управлене административно-командни система даьрагIа бола гIоначйн кердача хьалашка шоай алапи дакхар духьа болх бе безаргбола нахи нара

Нагахьа санна из ишта дале, вскусственно кхохка хIана ду хьал?

ХIаьта конференце со вакал волча наьха даькъах лаьца дийцача, бIубенна ала йиш йолаш ва со: царех дукха а дукхагIа бараша перестройка хьаллоац. Из вывод бакъъяь дIахьоккхар духьа укх тайпара факт йоалаергъя аз. Бусалба болча гIалгIаша — хIаьта даьлах тешараш гIалгIашта юкъе 90 процентал кIезигагIа бац — дуIашца АллахIагара дех перестройка тоIаш баккхар. ХIаьта из цхьа бахьан доацаш а дац. ГIалгIашка моллагIча кхыча халкъал боккхагIа бала кхаьчаб сталински репрессей хадашка. Аьлча кхоачаж ба, цхьа саг ца вуташ уж Iобахьийтача хана шелалах, моцалах, лазарех нийсса ахаш хIана байнабац, аьина, уж байна хилар. 30 шерал тIехха яьпай Кавказе уж юхабоадабаьчул тIехьагIа, законагIа бахьийта ца боагIаш уж Iобахьийта хиларах йола еррига акташ тIанийцай, цхьабакъда, тахапарча дийнахьа шоай лаьтташ, цIеноп юхадаха, Сталинеи цун гIозарои дIаяьккха автономи юхаоттае ца могаш ба гIалгIай. Уж Iобахьийтара 24 сахьат нийшад, хIаьта нийсхо ца хилар дIадаккхара 50 шу эш, кхы дукхагIа эша а мег. ХIаьта а гIалгIай тем гайпаганза нийсхо котъяргйолгах, цудухьа шоай догдоахнйла партеца ювз цар.

Лакхе дийцача бахьанех тха халкъ экономически а социальни а даькъе чIоагIа тIехьадисад лоаллахарча кхыча халкъел. хIаьта из шиъ аргIан цIенхаштта Iаткъ из культурно дегIакхувлара. Цудухьа цу хьалера арадалара овлангара гIулакхаш чакхдаха деза. Цунца дувзадеша съездагара дехар ду аз вай хоржаргйолча Политбюро эггара гарггагIарча заседане гIалгIай халкъа социально-политически хьалах дола дош дувцилга. ГIалгIай вола хьал тIа хиларах дувцаш йола массехк цифра йоалаергъя аз. ГIалгIай бахача районашка укх тIеххьарча 30 шера, мадарра аьлча, цхьаь цаI предприяти хьалъяьяц, болх бе моттиг йоацаш 20 эзар саг ва. Из бахьан долаш болх бе йиш йолча нахах ахакел совгIабараш шоаш бахача моттигашка къахьега таро йолаш бац, сезонни балхаш де кхыча регионашка аха безаш хул уж. Нормативашка диллача эшачул тоза-кхоза кIезигагIа Iалашбаьб баха нах социальни инфраструктура объекташца.

Хьамсара Михаил Сергеевич! Хьога Хьайга дехар ду аз. Нагахьа санна автономи меттаоттаяра, хIаьта ишта гIалгIай экономически а социально а дегIабоалабара де дезар сихха ца дой, хьал тIахьожам лоатталургбоацача дIакхоачаргда. Из кхетадеш ва массава, цу даькъе Iа тIадилларах вIашагIъелла СССР Къамий Совета комисси я. Из ишта дале а, дош къоастаделга тIехьадоах, хIаьта халкъ цу гIулакха чIоагIа раьза дац. Аз дех Хьога ший болх укх гарггарча деношка чакхбоаккхилга комиссена тIадиллар, хIаьта гIалгIай автономи меттаоттаяра хьакъехьара дош оттадар. Из дош къоастаданза даргдац. Цуна альтернатива яц. Из дехар ду беррига коммунисташа, дерригача халкъо. Баркал ладувгIарах.

СЕЗОНА КИЙЧЛУ

Укх деношка Ачхой-Мартановски районщекомбинатера болхлой кердача сезонах кийчлуш ба. Оборудованена профилактика яь а баьнна, врахьара а чура а помещенеш цIенъеш ба уж. ХIаьта массехк ди даьлча, плат чуапа кийча хургъя комбинат.

Хьалха санна комбината керттера ассортимент хургъя тайп-тайпара сокаши алкогольни доаца маларашк. Бакъда, кхы а керда продукци арахепа безам ба укхаза. Уж я, боалий а ишта кхыча сомий а консерваш.

— Продукце ассортимент оаха кхы а шеръйича, — йоах предприяте директора В. Хасанова, — тха вIаштIехьдаргда оборудовани а линн а сеца па еш кхы а дукхагIа пайда эца.

Укх шера планагIа яша йохка еза томаташ 5 млн. 79 эзар условни банка я. ХIаьта арахеца еза продукци 2 млн. 561 эзар сома маьха я. ТIаккха цох хьахила безаш бола цIена пайда 140 эзар сом ба.

Хьинаре къахьийгар комбината болхлоша карарча шера пхе бетта а. Цу юкъа укхаза арахийцар 1 млн. 281 эзар [illegible] маьха продукци. Долче, 46 эзар сом пайда а бир.

В. КУРБАНОВ.

... лащдеча района совхозашта юкъе хьалхара моттиг цу совхоза болхлошка я. Мехотряда начальник а ва денначa деша да. Из ва механизатор Тумгоев Салац-Гири.

Цо тхоашта еннача справкай статистикаца дIадувцалов тхона...

... яьхар тхона цига хьинаре къахьегача наьха. Царех бар Шаитоев Якъя, Арапиев Салман, Алиев Исраил, Точиев Дауд, Толдиев ИбрахIим, Итазов Хьасан, кхыбараш.

ДIахо тхо хилар «Назрановский» совхозе. Ала деза, ...

... масала, цу гIулакха «Назрановский» совхозе яь ...

М. МУТАЛИЕВ,
М. ЗАНГИЕВ.

ЦIена чуэц

Баьцадвараш кхедеча дика толамаш доахаш хьайоагIа «Урожайный» совхоз. Цига хIанзле шоза оасар даьд помидорашта, хохашта, кабуца, кхыйолча культурашта. ХIаьта цхьадола баьцдвараш чуэца болебеннаб цу боахама ахархой. Масала, Цацаев Масуда кулгалду № 15 йола, Чукуев Абоязида кулгалду № 2 йола арендни бригадаш шоай кхашкара баьццара горошек чуийца йоалаш латт. Гектара тIара 50 центнер чуэца езача, арендатораша 55 центнер чуэц уж. ХIаьта царна хIара совгIа дIачумел енивача центнера тIера кхы тIа итт процент ахча лургда.

Кхы а дикагIа толамаш доахаш я Эдельханов Зияде кулгалду № 13 йола арендни бригада. Масала, цо декхар тIанийцад 45 гектар тIара цаI ах план чуэца. Укхаза тхо долча хана болх даггара кхехкаш бар. Баьццара горошек хьокхаш бар Эдельханов Дуки, Абдулкеримов Салмани.

Горох оврда молотилкаш а хаддаиза болх беш я. Цига къахьегача Алиева Маккас, Бекмурзаева Маръяма, Автаева Зулпас хьинаре къохьег. Дийнахьара нормаш 150—200 процент кхоачашъю цар. Аьрда горох консервни заводе дIакхухьаш ба водителаш Цацаев Ахьмади Коврасв Юсупи. Цар а ала хIама доацаш кхоачашду шоай декхараш. Цар кхетаду арендагIа къахьегача ахархой алаши пунах тийша долга. ХIаьта моллагIа продукци ханнахьа езача дIа па кхачийтача из талхилга, хIаьта цунах довкха эс хулга.

Тхо укхазара дIадолхаш боад къовлалуш латтар. Бакъда, кхашкара болх кхехкаш бар.

Гучча бесса, балхах чам бенна къахьегаш ба «Урожайный» совхозера арендатораш, хIаьта шоай оагIорахьара ма хулла пар йоакхо е гIерташ ба совхоза кулгалхой а.

М. БАРАХОЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1) бригадир Эдельханов Зиядин гIо де даьхка бераши хьекха горох тIайотташ доахк; 2) горох молотилкашца оордаш ба Алиева Макка, Бекмурзаева Марьям, Автаева Зулпа; 3) водитель Цацаев Ахьмад.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Арендана—шерра никъ

Мах хьувкъамо бергба

[illegible] «Беркъена [illegible] са совхоза кхаш [illegible] Из культура уккхача дІа [illegible] дамьча ворхІ шера [illegible] ккъа кхоачашъяьнц бІахамо [illegible] люцерна гІ [illegible] Бахьанаш [illegible] Цуьна дале, совхозе [illegible] Цара хІара шера [illegible]

Дала а [illegible] дІадаха ворхІ шу эрна дайнад ахча. Цу юкъа жоттаерна механизатораша [illegible] кхерча дахьъе йоккха опыт Іоаньй. ХІанз цар [illegible] нина дІалехкача тайпара чанхдоах деррига [illegible] Цул совгІа, совхоза култар гоша а кхетадаьд, люцерна [illegible] та форма [illegible] С[illegible]ха болх цу хьисапе вІаш [illegible] тайпа [illegible]

Укхаз а люцерна [illegible] керте оттабаь дин-хача хана денз совхозе болх беш бола механизатораш Кубатиев Аслан [illegible] Хьамид, [illegible] ТІахІир Исаев Адам, [illegible] Ахьмад [illegible] аренда [illegible] аьнг [illegible] [illegible] ахча дІадалора йола ха[illegible]

[illegible] А. [illegible] [illegible] 162 центнер гІ. Нагахьа санна из дехкар кхоачашде арендаторий аьттув боале, хІара центнер гинах 700 сом эдаргда цар. Планая тІех бахккача хьувкъамах [illegible] процент [illegible] дуккагІа [illegible] боарамча [illegible] арендатораш дІа[illegible]

— [illegible] а дохьаж [illegible] А. Н. [illegible] ХІанза [illegible] [illegible] техника а тІехьатосса инвентарь а. Долче, бІарг гахка безарбба царта, хан-ханнахьа тоаеш, даьтта хувцаш, профилактика еш.

Совхоза керттера агроном И. Хамидов чІоагІа раьза ва арендаторий балха.

— Люцерча дика дегІаенай, аьза дакхха йолаенная. — йоах цо. — Ишта хул шийа ханнахьа а дика а деррига агротехнически балхаш чакхдаьхача. ХьагучогІа, арендаторий [illegible] пачхьалкхен планаш тІех[illegible]

Люцерна [illegible] [illegible] арендатораша а Шийа до[illegible] Долче наха г[illegible] пайда хургба.

Хьувкъам [illegible] ха хьатІа-кхачарга хьежаш ба арендатораш.

М. КАРТОЕВ,
тха собкорр.

БАЛХАХ КАЙОАЛ

«[illegible]» заводе [illegible] оборудовани, эксплуатаци [illegible] [illegible] Шеай заказчи [illegible] Цудухьа деррига техника [illegible] хьаьнха кхоачашдир.

[illegible] Николай [illegible] кулгалдеча кхьоалагІча механо-сборочни цеха [illegible] Товарни [illegible] арендаца хье бетта [illegible] 1943 [illegible] тІех [illegible]

Шийа опыт дІалуш цо хьалххебаь говзанчаш а итташ ба заводе.

Мукъа а иттех шу хьалха бригадиралла хержар болхлоаца шоай инициативагІа. Цу дахьъе уж дехке а бахьабац. ХІаранегара доагІаш дар хьадех цо Ше профсоюза цехкома член хиларах тарра дукха болх бу цо бригада машинашъерий кхахьетаги царна юкъера социалистически ахьи кхетамца вІаштІехьаьиккхара Цудухьа из керте латта бригада а дикагІа доархІатерех [illegible] заводе. Цо дукккал деш а кхок гІортагІа еш а ба фрезеровщикаш Воловик Владимир Павлович, Чалдаллаков Ноя Абкарович.

Ше бригадир хиларах тарра башха-дика производственни хьоккамаш дахарда шийа воаштъосташта массала а хьоккам тел цо балха тІа. Ихьакха смега дІаьхнйтаи Мукеас шийи норма 160 процентал чухьнахьа кхоачашъяь.

Ишта дика доархІача производственникех ва электрогазосварщик, кагирхой хехамча, общественник Панченко Борис Иванович. Из а тІайоагІача пятилетка чотагІа къахьегаш ва.

К. БАШИРОВ.

СУРТАШ ТІА: 1 балха [illegible] хьиаш ба фрезеровщикаш В. Воловик, Н. [illegible] бригадир М. М[illegible] 2 [illegible] хьожаш ба бригадир В. Морозова токарь А. Понтаев; 3. электрогазосварщик Б. Панченко.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ДИКАЧА НАХАХ

ИЗ НАХА ЧІОАГІА ЭШ

Башкин Александр Андреевич ханна къона саг вац. Хало дика Іайша ва аьлча, харц хургдац. ХІана аьлча, из ремесленни училище деша ваьгІар атта ха яцар. Бакъда, халонех къар ца луш хьавера. ХІанз из йоккха къахьегамеи партийнин стаж йола, хан чу веина саг ва.

Тахан эттача чоалханеча хана, дукхачарну тІулакха партена бехк дІатІабехк, цхьабараш партийни билеташ Іо а дехкаш дІаух, хІаьта Александр Андреевича оал: «Тхона, большевикашта, мел етт тхо кхы а чІоагІлу Парти бехке яц вай тахан укх халача хьал тІа кхачара. Нах ба бехке бараш».

— Нагахьа санна юххьанна денз хІаранешийа бехктокхам бовза а бовзаш, хІаране юкъарча тІулакха шийгара доагІа дакъа юкъе кхихьа даларе хургдар тахапара хьал. Ца дахьр дахь, яхаш, лохера рапорташ хьалтийнах, хІаьта лакхе латтачар уж харц долга ховшие, къоабал а деш могадаьд...

Нохч-ГІалгІай производствени гІишлон-монтажни объединенена чуйоагІаш чинача № 9 йолча гІишлон управлене къахьегІа волавелар Башкин Александр Андреевич. Шоаьткъен иттагІча шерашка волавелар из юххьанца монтажник волаш болх бе. Цул тІехьагІа дукхача шерашка каменщикий бригадир хилар. Балхо дукхача шерашка комсомольски а партийни а организанешта керте лаьттав из. ХІаьта соахка йислагІа гІишлон-монтажни управлени дІальккхар. Из балха хьожаву УПТК кхерамзлен техника инженералла Цудухьа хила а мег из 1989 шера цу подразделенена объединенена чуйоагІачарна юкъе производства культура лакха хиларах хьалхара моттиг хьожаяр.

Управленерча коммунисташа шоай партбюро секретараллеи XXXIX Заводски ой партконференце делегаталлеи хержар Александр Андреевич. Айха дакъа лоац цо объединене «Строитель» яхача газета балха юкъе а.

— Производства культура лакхъяра боккха лоархІам болаш да балха моттигашна конкурсаш чакхйоахалга.

йоах Башкина. — Цу конкурсаша дисциплина чІоагІъю, кхоачамбоапараш ча дарра хьагучадоах, дика дар, пайдане дар хьаллоацийт.

Дагадоххарах аьлча дІадахача шера итолгех парна хьалхапа премиш хьожайир. Цу юкъе к'езига дакъа дахьандар Александр Андреевича.

Миштад балха хьалаш, спецбарзкъашна Іалашбаьйий, балха моттигашка кхерамзлен техниках лаьца дешар чакхдоахий? — уж хІа-[illegible]

Дискуссионни трибуна

Къаьнара оамалаш йита еза

Тахан, нохи общества вахара ерригача сферашка перестройка наькъашка баьннача хана, сталинщина боадон итташ шераша, хьал ца еш дукхача шерашка лаьттача социализмо хьакхелла проблемаш хІанз а тІехьа вай наІарах хІама етташ я. хІаьта къаьнача уйтай харпонаш гучаяьна цкъа укхара а тІаккха дІа а. ХІанз а цІендаь дІадаланза дукха дисад сталинщинач застоя ханара во хІамаш.

Къаьстта а сатоха йиш йоацаш да уж, деш дола къамаьл къамашта юкъерча юкъ[illegible] [illegible] Іерзана хи[illegible]

К[illegible] арадоахача цу тайпарча хІамаех [illegible] аьм Сия[illegible] [illegible] тІема шерашта Нохч-ГІалгІайчен [illegible] формировании [illegible] АПН [illegible] 1944 [illegible] йи, царца цхьана боккхий нах, кхачмах, бераш а [illegible] хьуйтаора дувзадеяна ста[illegible] [illegible] СССР [illegible] Совето дІадахача шера нябре даьрххІа Декларац[illegible] Цу Деклараце законагІа доацаш [illegible]

Р[illegible] тІехьагІа ит[illegible] мачтахьа дахара а доза [illegible] баьъ а долаш дІйна событеш, цу баьнана меттел [illegible] ройі. Дагестански автономни республикара (Дроздов, Албоганнов, Церетели, Филатов, Банаев, Мар[illegible]

хоша йоацача «бандитски формированей хьакъехьа а уьжамо мара йоацача «массови бандитизма» [illegible] ехьа а баь хоам.

Тахан [illegible] Кавказ [illegible] немецко-ф[illegible] бІуна гІо даьд аьнна, царна даь бехкаш, бокъо йоацаш даь хьалат тарра. ТІера дІадаьхар цар къаман автономи юхаметтаттаьй — дукха зама яьнкача хана, къастадаь дальнарг дарг [illegible] ду [illegible] формированеш [illegible] менташ. ТІаккха [illegible] тІорта [illegible] патриотизма нах ца бар. советски Даьхенча [illegible] ца лаьттар? ТІема зала къаьст-къаьстача наха а [illegible] РСФСР хьичара регионашка а. Украинче. [illegible] шоай цІийн вахар шен ца [illegible] а боацаш дукхагІа хаина [illegible] тІа ночхой гІалгІаи. хІаьта [illegible] 1942 — 1943 [illegible]

на совето дехар дарах вІашагІа а ехка. тІем тІа дІалхийтай ночхийи гІалгІайи дошлой контингента...

[illegible] 1942—1943 шерий фронтовой эскарий газеташ. СовгІаташ далийта дІахубечна къаьстта дукха ночхай гІалгІай [illegible] 1943 шу чакхдоалаш Днепр бахвал долаш тІомлаьттача хана. ХІаьта, нагахьа санна шоай мехках даьхача халкъий вичалаш тІом бена фронташкара юхабаьха хиннабацаре, тахан юкъ-юкъе мара боацаш Советски Союза Турпалаш, итташ хинна хургбар. Лакхе дийлар [illegible] Нохч-ГІалгІай [illegible] гвардейски [illegible] 47 шу [illegible] тІехьагІа [illegible] ковника М. А. Висаитова къаьта тІема вахар. Из [illegible] 1943 [illegible] санна из ца луш [illegible] духхьал ночхий е гІалгІай болаш уж дунен чу баьнна хилараш. Байначул тІехьагІа ена а из цІи ялара сатерсаш ба тахан Нохч-ГІалгІайчен [illegible] къоний С. Висаитова, А. Дотмурзиева, М. Маз[illegible] [illegible] 1944 [illegible] Советски Союза Турпалаш [illegible] [illegible] къарта [illegible]

Хаджи-Мурат
ИБРАГИМБЕЙЛИ,
профессор, исторически Іилмай доктор, РСФСР «Знание» яхача общества къа-[illegible]

[illegible] рулеттораашта. Шоай заказчикий хьашташ дизза кхоачашдара хьинаре къахьег машинашъераша. Цудухьа дериг[illegible]ча технико-экономически хьокхамий пхе бетта задани хенал хьалха кхоачашйир цар.

Къаьстта дика болх беш я ших шера Казак Николай [illegible] Тоаджни продукци арахецара пхе бетта задани 104,3 процент кхоачаш я яь, планал тlex арахийцай 70 эзар сома маьха продукци. Шоай производственни хьокхамаш дикагlа хулийташ чакхбоаккхаш латт цар ер июнь бутт а. Уж къахьегама мулаш доахарех ва токарь Морозов Владимир Александрович. Ше цига къахьегаш волча шерашка толамаш доахаш, яхье даим хьалхалатташ хьавенав из. Ше башха-дика производственника организатори волга дlахьекхар цо кулгалхошта. Цудухьа уж а бригадера берригаш раьза а болаш коллективана керте оттавир Владимир Александрович. Дукха юкъ ялалехьа уж гlалат ца баьнпалга дlахьекхар цо. Цехе меттел, ерритача предприяте а дикагlйола бонгада лоархlаш я из хlанз. Цхьаккха смена дlаяхийтац цун бригада ший норма 130—140 процент кхоачаш ца еш. Бригаде толашагlа лоархlаш ва токарь Поптаев Александр Михайлович.

Хьинаре къахьегарах совгlа доккха дакъа лоац В. Морозова юкъарча балха тlа. Дукхача хана деиз цо цlена кхоачашду профсоюза цехкома, партийни бюро члена, кагирхой хьехамча декхараш.

Заводе лоархlаши сийдеши ва Маскуров Суламбика Мувса. Ше укхаза къахьегача ткъаьх шера цо кара ерзаьй токара, станочника, кхыйола балха говзалаш. Цудухьа моллагlа дола бахьан а ийсденна цаl тlераваьлча, цун метта дlа а этте болх бу цо.

Цу даькъе уж дехие а баьнабац. Хlаранегара доагlаш дар хьодех цо. Ше профсоюза цехкома член хиларах тарра дукха болх бу цо бригада машинашъерий къахьегами царка юкъера социалистически яхьи кхетамца вlаштlехьаьккхара. Цудухьа из керте латта бригада а дикагlа лоархlачарех [illegible] заводе. Цо доккхал дега [illegible] Портнлга еш а ба фрезеровщикаш Воловик Владимир Павлович, Чалдаллаков Ноя Абкарович.

Ше бригадир хиларах тарра башха-дика производственни хьокхамаш дахарца ший повкъосташта массаза а [illegible]

наводственникех ва электрогалосварщик, кагирхой хьехамча, общественник Панченко Борис Иванович. Из а тlайоагlача пятилетка чотагlа къахьегаш ва.

К. БАШИРОВ.

СУРТАШ ТlА: 1. балха [illegible] хьожаш ба фрезеровщик В. [illegible], [illegible] бригадир М. Маскуров; 2 (аьрдехьара аьттехьа) кийчъяьча оагхалга хьожаш ба бригадир В. Морозови токарь А. Поптаеви; 3 электрогазосварщик Б. Панченко

И. ПЛИЕВА суртащ.

Заказаш кхоачашду

Дошхий декхараш тlайийцад укх шера Старогрозненски УТТ «транспортникаша. Цар шоашка даь заказаш дизза кхоачашдарах дукхача даькъе тийша да боагlача боарамагlа нехидаьттахоии бурувдеттарийи болх дlабахар. Из дика кхетадеча содителаша хьовзам хилитац заказчикий балха тlа. Грузооборота пхе бетта план 137,4 процент кхоачаш а яь, заданел тlex цар яьй цхьа миллиони 646 эзари совгlа тонно километр. Валови доходаш яра задани а тlехкхоачашъяьй УТТ коллективо. Планал тlex паччахьалкхена баь пайда 108 эзар сом совгlа ба.

Шоаи декхараш цlена кхоачашдеш хьайоагlа Ахматукаев Махьмуд, Даншин Василий, Соколов Владимир керте латтача бригадай коллективаш.

К. МАГОМЕДОВ.

«IАЬРЖА ДОШУВ»—ДУКХАГIА

«Старогрознефть» НГДУ дукха мероприятеш чакхйоах «Iаьржа дошув» тlа-тlа дукхагlа хилитара. Болх ца беш латтача къаьнача скважинашта капитальнии лаьттан кlален ремонташ а еш, болх бе йолайолийт уж. Лаьттан ченашкара цlендаь мехкдаьтта хьалдаккхара хий, газ. Iи скважинашка чухиташ, иш тlалоаттабу тlоанашта. Уж а кхы а балхаш дарах дlабахача пхе бетта планал тlex 48950 тонн мехкдаьтта даьккхад НГДУ болхлоша. Хlаьта цу юкъа заданел тlex цар яьккхай ткъо миллиони 882 эзари кубически метр газ.

Шийи потребителашта товарни продукци лоаттаяра договорни декхараши госзаказаши дизза кхоачашдаьд НГДУ коллективо. Пхе бетта планал совгlа маьхалъяьккхай 172 эзар сом мах бола продукци. Лаьттан ченаш техкараша бурув теха йисте а яьккха. НГДУ мехкдаьттахошка хьаенай укх шера пхи скважина, планагlа яла езаш яр кхоъ мара йоацача. Из бахьан долаш а дикка дукхагlа хилар планал тlex даьккха мехкдаьттеи гази.

Карара шу доладелча деиз промыслашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг дlаца хецаш хьайоагlа Бабуков Борис Владимировича кулгалдеча промысла коллектив. Шу доладелча деиз хlаналехьа паччахьалкхен планал тlex цо даьккхад 40 эзар тонн гаргга мехкдаьтта.

[illegible] над, хlаьта лохе латтачар уж херц долга ховшие, къоабал а деш могадаьд...

Нохч-Гlалгlай производственни гlишлон-монтажни объединенена чуйоагlаш хиначa № 9 йолча гlишлон управлене къахьегаш волавелар Башкин Александр Андреевич. Шовзткъеи иттлагlча шерашка воловелар из юххьанца монтажник волаш болх бе. Цул тlехьагlа дуккхача шерашка каменщикий бригадир хилар. Балха дукха ха дlайоаккхе а, общественни вахаре айхха дакъа лаца ха корайоагlа цуна. СМУ кхоачамбоацараш ма дарра хьагучадовх, дика дор, пайдане дар хьачлоацийт.

Дагадоххарах аьлча, дlодахача шера итогех царна хьалхара преми хьожайир. Цу юкъе кlезига дакъа дахьанзар Александр Андреевича.

Миштад балха хьалаш, спецбаракъашца Iалашбаьбий, балха моттигашка кхерамзлеи техниках лаьца дешар чакхдоахий? — уж хlамаш хlара дийнахьа теркама кlалхара далийтац Башкина.

С. ШАБИЕВ.

[illegible] тlехьагlа итташ шерашка истори юхамаччахьа лахара а дола бахьан хийчалац бокъонца баь а долаш лийина событеш. Цу бахьана меттел хинай «Даьхе ехкарех», Сийлахь-боккха Даймехка тlом латтача хана Къулбаседа Кавказера «политически хьал тешаме доацаш хиларах» йола берриевско-кабуловски верш. Из ба цу ханарча Нохч-Гlалгlай, Къулбаседа-Хlирий, Черсий-Балкхарой, Дагестански автономни республикай (Дроздов, Албогачиев, Церетели, Филатов, Бошава, Маркарли) автономни областийи чура гlулакхий а паччахьалкхен кхерамзлен а наркоматий кулгал[illegible] шоаи шийи вахар [illegible] а боашаш дукхагlа [illegible] хилар

Из деррига а ше маларра доагlа [illegible] къамех бола нахаца цхьана Сийлахь-боккхача Даймехка тlема фронташка майра латташ 30 эзар совгlа [illegible] нохчашта а гlалгlашта а. Тlом болабеннача [illegible] харча деношка а Даьхе лорае вахав 12 эзар совгlа нохчой гlалгlай, хlаьта царех дукхагlбараш тlем тlа боз а баьб 1942—1943 шерашка кхы тlа а фронте бахийтаб [illegible] эзар совгlа тlемахой ва[illegible]нах. Закфронта бlун Къулбаседеи группа Воен[illegible] халкъий сийлахьа [illegible] вай юкъарча Кота[illegible] лоина юкъе бокъонца [illegible]

Хаджи-Мурад ИБРАГИМБЕЙЛИ профессор, исторически Iилмай доктор, РСФСР «Знание» яхача общества къамашта юкъерча гlулакхашта йолча комиссе член.

(АПН).

Паччахьалкхенашта керте латтараш вlашагlкхетари Малхбоален Европеи

«Шийла тlом» чакхбаьначул тlехьагlа эггара хьалха хиниа вашингтонски саммит йолча хана советски кулгалхочо каст-каста хьахадора 1987 шера декабра деношка ше эггара хьалха США вахар.

Нагахьа санна цу хана, М. С. Горбачева ше маалара, вай массава а, машара тlехьара политика юхаоттае а доладенна, знанегарадогмагара зманега-мышленога бодача наькъагlа долхаш хиннадале, хlанз, аз кхетадечох, вай знане — действе наькъагlа долх.

Дагадоххарагlа аьлча, Дж. Буша ше а аьинад паччахьалкхенашта керте латтараш хlанз вlашагlкхетар «болх бе вlашагlкхетар да» цу дешай дизача маlанагlа цун толам балар, нийса белгалдаьккхад цо, кулгаш яздаьча соглашенеех тийша а доацаш, хииралаьинеи бохамаш деши яьккха ха юха а теха, паргlатон хьалашка машар оттабарах тиша да.

Гуччахьа болаш ба, 89-ча шерарча Мальтацара 90-ча шерарча Вашингтона, СССР-еи США-и лидераш вlаши дагара дараш кхетадара белгаларча, дlахо Европе хиннача событеша хьахьекхачунга хьежача а, принципиально лоархlамеча боарам тlа баьина хилар хьахьекхача ханара бувлам а.

Кхы мел дар ше долаш, М. С. Горбачева лоархlачох, мальтийски багаж хиннецаре, дуне цхьа юкъмоттиг йолаш хилар, аламлен дикаш тlex хилар, паргlато харжар шиина а кулгалхочо цхьатарра кхетаделга хьа а хьокхаш, дика чулоацам бола къамаьл вlаши хиннадецаре хала хургдар вайна цу ханара, континенте селлара доккхий хlамаш гlайттача ханара Iаи бетташ даха. Цу ханарча вlашагlкхетарах хьа а хинна, чlоагlьелар шиина а оагlон цхьатарра йола уйла — бехктокхамца, кегар хьалхье а ца беш, долла хlама халкъашка шоашка къоасталдайтаргдолаш, соцам царга шоашка байтаргболаш гlулакхаш чакхдахар.

Лоацца аьлча, СССР-ан США-иеи. Малхбоалена а Малхбузена а юкъе хьоашала юхьиг дlайолаьь моттиг а хиниа дlаьттай Мальта. Хlанз, июне вlашагlкхетар хиннача тlехьагlа, хьоашала низ болаш латта вlаши юкъерча гlулакхий из фактор дог тешадеш дола хlама а хиниа дlаэттай — дунен тlа хулаш латтача кlоаргача хувцамашка хьежача. Цо таро хулийт бухсоццача кхаьчача кхьметтел эггара халагlа долча, кегаденнача дунен политика дешашта а, цу даькъе шаккха а германски паччахьалкхе вlашагlтохара арахlарча аспектех долча дешашта а.

Вашингтонски переговорашта юкъе малхбоаленевропейски компонент, е, нагахьа санна хьалха хиннача конгрессмена Ч. Вэника аьинар кердадаьккхача, хlанз паргlатон чу лувчаш йоалла регион лоархlаш йола «сагота феномен» йолаш хилара хьакъехьа дувца йиш я мотт сона.

Переговорашка деш хиина къамаьл сенагlчун хьакъехьа дале а, мадарра аьлча, долдача хlамай керттеръяр таханара политика яр. Цар маlан сенах латт аьлча, из латт. Европе лелаш йола процессаш хlанзарча дунен тlа дуккхача даькъе советско-американски отношенеех тийша хиларах, хlаьта цу отношенешкара хьал тоьа тбоккхача боараме белгалдоал Европерча гlулакхашка хьежжа.

Цкъаза хет сона, дунен сообществе вай дерригаш а бе-бе да, аьнна. Из ишта да. Хlаьта а вай — цхьа цивилизаци, цхьан дунен тlа лах вай. Гучох, тахан хlара паччахьалкхенон халкъон белгалдаккха деза дунен халкъашта юкъерча отношенешка, цу даькъе цун центральни — европейски лостаме хулаш йолча перестройкана юкъе шоаш лоаца дакъа.

Са даймехкахоех лаьца аьлча, цар дика кхетаду, цу гlулакха аьттув балар бокъонца уж кхотабаларга, вай паччахьалкхен чурча низага хьежжа хургхилар. Хlаьта цу оагlорахьа йолхаш йола процессаш, Вашингтоне М. С. Горбачева белгал ма даккхара, юха ластаргйоацаш я.

Цуша цхьана на тийшача варгаш Лондонерча Дунен халкъашта юкъерча стратегически тохкамий институто лоралуш хила дезаргда аьина баьча ховмах: вай мехкара политически гlулакхаш цхьан кога тlа даланза хуле, Европе латта дунен халкъашта юкъера хьал толхаде. Малхбоаленнен Малхбузенен юкъерча отношенешка кхерамзлен керда структураш лохилта халча хьал тlа оттаде тарлу.

Кердача малхбоаленевропейски обществашта а нийсагlа йола вариант хургьяр аьина хет сона тlа-тlа дукхагlа чухьарча дегlаахара, хьинарегlа дакъа лацара ерригьевропейски процессе теркам тlаберзабарах.

Гlадваха белгалдаккха йиш йолаш ва со: Советски Союзен малхбоаленъевропейски паччахьалкхенашкеи политически общественни вахаре плюрализм юхаоттаяро дунен халкъашта юкъерча овлангарча проблемаех йола решенеш тlаэнара «халкъа демократе» хlама тlа-тlа дукхагlа лакхдаларга вуг. Хlаьта, нагахьа санна 1987 шера Вашингтоне М. С. Горбачева бlубенна йола нийса политика вlаштlехьъяккхара политикний аламийи нисаш вlашагlкхета доладенна хиларах мара дийцадеце, хlанз ваина гуш дар хинна даьина хlама да.

Маьхера арахьараполитически инициативаш кlезига еннаянар СССР халкъа депутатий съездашка. Мехка кхерамзлен комплексни къаман программа кердаьккха концепци оттае езаш йолча, хlанзза вlашагlъелача балха, группа эггара хьатхара заседани хилар СССР Лакхехьарча Совете. Хургйолча концепце провиzана проверка ергья Iилмахой гlозарашка Россе суверенитет чlоагlьярна юкъаенна йола. СССР дунен халкъашта юкъерча гlулакхашка цо лоаца дакъа шердарах йола идеяш ювцаш латт РСФСР халкъа депутатий Съезде. Масала, Россе арахьарча экономически бувламашка цуша аьттув болашагlа бола партнераш лоархl малхбоаленъевропейски лоалахошта нийсса Китайи Японии.

Малхбоален Европага теркам тlабахийта хьеж, бакъдар аьлча, Варшавски Договора Организацеш а. Дагадоххарагlа аьлча, паччахьалкхенашта керте латтараш вlашагlкхетале хьалхагlа дукха малхбузехьара обозревателаш сихбенна хьайкаде баьлар вай союз «каша гlоргья е еха дlаяргья» яхаш. Венгре кердача правительства ше организацена юкъера хьаярьа аьина яьча программии заявлене тlа а дегlа. Цу тайпара решеи ьешта, е бокъо а йолаш яь мехка шийна мел пайдана а ший хашахьа а я укхаза цъовстаде а укх гарггача хана Варшавски пакт малагlча сибате хьаоттаргья ха а ялац со. Дlахорча цун кхелах лаьца хиннад къамаьл укх деношка Москве хиннача Политически консультативни комитета совещане.

Цхьабакъда шеко йоацаш да цхьа хlама: шиина а блока гlулакхех дола къамаьл тlема-политически лостам тlара политико-тlема лостам тlа даьккхаза даргдоацаш лоархl Малхбоалехьа а Малхбузехьа а.

Бакъдар аьлча, керда, блокаш хургйоаца европейски кхерамзлен система хьаялца йолча хана тамаш я-кх, аьина хет сона, хlанзара, НАТО санна, ишта Варшавски Договор а компоненташ а йолаш йола система нохаяр кхетамца хуле.

«Малхбоалехьара кхерам» дlабаьина хилар белгал а доаккхаш, НАТО кулгалхой блока стратеги хувйаш ба. Бакъда, хlанз укх саькача концепцешка мара, тlема гlулакхашка дац, халахете а, укхаза кердача хьалашка а керттера моттиг лу ядерни герза. Хlаьта а укх денношка хьакхайкалаьд «хьалхарча рубежашкара» концепци дlахо къоастае езаш я, аьина. Хlана аьлча, Малхбузехьа хlанзалца кхетеш хиннача тайпара йийцача из «рубеж» йовш я.

Кхы цхьаькха цхьа хlама а да са саготдеш: Керда мышленни цига, Малхбузехьа, ше майрра кхетайойьог! Со цецвоаккхаш я, масала, США къаман а, кхерамзлен совето вlашагlъелача дlьрххlа йолча функцеех цаI — варианташ «лархlара»: Европера американций моттиг мишта чlоагlъергья нагахьа санна Москвана Малхбоален Европера тlема е политически доал юха оттаде е Малхбузен Европана духьала гlулакхаш чакхдаха дагадохе.

Европейски а бlарчача дунен а процессана демилитаризаци яра тlабоза шиъ хьалхоацаш ше хилар СССР-о практически гlулакхашца, цу даькъе ший бlун герзаши союзни мехкий территореш тlара арабаккхарах йолча цхьан оагlорахьара акцешка а бакъду.

Эльбе тlом лаьттача ханараяр санна юкъара котало а хиина дlаэттаб Iазал яьхаш долча герзашта дезаув оттадара Вашингтоне баь советско-американски барт. Цудухьа бокъонца баь хилар долга кхеденга доглоахаш Кlанча цlагlа М. С. Горбачева хьакхоккадьр Лаьттан тlа саттача наькъа хlамара нохкал цивилизаце исторе [illegible] цlаккха а талхарна [illegible] маьршача хана даха [illegible] йолаш да.

ОЛЬГА ТРОФИМОВА,
АПН обозреватель.

ИСТОРЕ ОАГӀОШ

ХАНО ТЕХКА ВОШАЛ

Тийрка йистерча казакех (гӀазкхех) дола литература тоъал дукха да, бакъда цун цхьаццайолча аспектех йола анализаш яй шоаш балхаш тӀа Н. Н. Грищенкос, Л. Б. Заседателевас, В. Н. Дечискина, Е. Н. Кушевас, кхычар.

Гребенски казакаш (довкъашкара гӀазкхий — гӀалгӀай меттала) Къулбаседа Кавказе эггара хьалха кхаьча баха хайша бокъонца йола ха тахан белгалъе хала да. Цу проблема дукха а Ӏилман къовсамаш гӀеттаду, бе-бе йола уилаш гучайоах.

Из дош-и къоаста ца луш дисад «Ширача замалахьара денз XVIII бӀаьшеренга кхаччалца йолча ханара Къулбаседен Кавказа халкъий истори» яхача (М. 1988) боккхача Ӏилман балха авторашта а Цу тӀа аьнна: «гребенски казакаш дукхьашха баха хайша моттигаш хоадамболлаш къоаставь а яйза а яьннаяц».

Цу дешо тхо а оавцагӀдаьхар, кердагӀа дола йоазонаш лаха а довзаш долча документаша даш дола хоамаш дӀахо дашха а дага. Царех цаӀ да 1741—1743 шерашка оттадаь да яхаш лувцаш дола «описание гребенских казаков» яхар.

Цхьаццаболча революцел хьалхагӀа хиннача а советски а тохкамхоша лархӀа а доагӀаш лоархӀ лоӀамера назачество хьахонвай XVI бӀаьшере екъаенначул тӀехьагӀа, аьнна «Йеррига Астрахане бахаш бола нах, — яздаьд 1907 шера Н. Х. Хлебникова, — 1570 ш. хиннача хоамех «города (Астрахана — Х. А.) пенашта уллув, воеводски (бӀун) тхьама кӀал бар, цу крае цхьаккха тайпа поселкаш юрташ яцар. Эдала йисте, моттигерча кхыча хиште уллув а хьахинна зӀамига гӀазкхий (казацки) городонаш (бор-талдаьр — Х. А.) ца лаьрхӀача уж а лоаццача хана мара хинназ». ХӀаьта 1570 шера Хлебникова яхачох, «Казачество тоъал йийбар».

«Дерриги а эрсий докхий хиш [illegible] шаьра арехаш нах бахаш яр. Днепр, Дон, [illegible] Эдал гаьнарра Урал, Къоа[illegible] (Кубань) [illegible] Тийри [illegible] а [illegible] 1911 шер. Г. А. Тка[illegible] ДӀахо цо язд. «1576 [illegible] Иван Ва[illegible] 1556 [illegible] Астрахана [illegible]

Боргӏана дукъа лоамашка а вьлешка а баьха хилар. ХӀаьта хӀанз а йолаш йола (1741—1743 ш.) Пимена Наж «Тийрка йисте» хиннай. ДӀахо «Йоазошкара» гайна гучадоал довлахарча «лрамил халкъаша» готӏаь гӀазкхий «шигага хил дехьа а баьнна Тийрка йисте гӀелла шоай хьалхагӀа хиннарий Гладкова, Шедрина, Кюрдюкова яха шӀераш а техка юрташ Ӏохка оача эттаб. Уж юрташ дегӀаьхкай «къей гӀазкхийи», хӀаьта 1668 шера денз «байдла салтийи» баха хьатӀаухаш. ХьатӀауха нах сов а дукха хиларах кхы шин гӀ[illegible] «Новогладовка, Орза-ГӀала (Червленная) хьалъе йийзай укхаза. Белгалдаккха деза, шоаш укхаза хьагучбаьлча денз 1668 шерага кхаччалца гребенски гӀазкхех бенихийча, ха яхача нах къуй аьле мара цӀи йоакхаш ца хиннагаь». Цо хьахьокх, цу ханналца терски бӀунна гӀулакх дара уж юкъебоагӀаш ца хиннагаь. Цунна тешал деш а вачнахьа Алексей Михайловича аьла Касбулата 1663 шера 27 августа сина грамота. Цу тӀа аьннад, Терски город Ӏайха юхахьалъеш (гӀазгхаша — Х. А.) «сабарс» хиттала[illegible], — аьнна...».

Тохкамхочо Е. Н. Кушевас доладу 1644 шерара документ. Черново яхача городокерча атаманах Пименах дувцаш дола документ Цунна хестаргахьа, Пимена Наж яхар атамана Пимена сийна тилла цӀи я».

Автора из уйла къоабалье могаргйолаш я. Масала, «Йоазош» тӀа йоах: «Баслув хина лохехьа е Ортан яхача хи тӀа Тийрка юхке хӀанз а ягӀай я Пимена Наж..» из цӀи яьхна ван хьалхагӀа хьоаль наж дукха ха йолаш хиннай: 1611 шера атамана Пимена сийна цӀи тилла наж, 1741—1745 шерашка ха яхача казакашта дагаделгӀараш дӀаяздеча хана а цу нажах цӀи тилла бӀаь шу даьнна хиннад.

Хоиш да, Пименова Наж а, атамана Пимена доалдеш хинна Черное яхача городокера гӀазкхий а Тийрка аьрда берда йисте баьха хилар а. Масала, Г. А. Ткачева Червленная яхача станицах [illegible] юхке [illegible] хиннад [illegible] тача наьха хьуно го а баь...

Вай юкъар Тийрка аьрда бага[illegible], хьаьта нах Тийрка дехье солар я. Цхьа согӀа вайна хоиш да Тийрка аьтта оагӀорахьа йовкха Нажа хьу [illegible]

ьа. Иштта, терски бӀун баьча Головин Петра (1614 шера) 31 августа яздаьча посольски приказа тӀа хоам баьб. «КӀайча хи тӀарча Дукъа тӀара толмач Ермошка Григорьеви окочании (аьккхе) Дербыши (вайнаьха аьккхий тукхама викал. — Х. А.) Хорошая - мурзийгара Тийрка йисте хьакхаьчаб» аьнна. ХӀаьта дӀахо — «...ГӀумкошкахьа Гирей - Мурза волча ний эздеш бахнийтаб Хорошай-Мурзас, цар аьннад, шийга Шолжа йисте шовш болча дӀавола».

XVIII бӀаьшерерча документальни хоамаша дизза бакъду «Описания». яхача йоазошцара даниеш, веита аьлча Павлова чӀожс шаьрача, хьу йолцача — шув тӀа, вешта аьлча, уж моттигаш Тийрка дукъа тӀа хинна хилар. Масала, 1757 шерарча документагӀа вайна хов, «Певлово Колке» яха моттиг Червленски городокана гаьна хинна ца хилар...», «Метча хи тӀарча Червленски форпостан Тийрка аьтта бердан юкъе».

Документа цу хоамагӀа хала дац. «Йоазон тӀа» ювца (Голая гора) «Шаьра шув тӀе» яхар Червленски станицана гаьна хинна ца хилар.

Капитана Бессонова инарал - лейтенантага А. П. Девицага 1750 шера 29 февраля яздаьча рапорта тӀа хоамбора, Шолжал сехьаьнна ночний тоаба «хьагиай шаьрача кхерий аьли долча, дӀахо Тийрка дӀатӀа а баха ингарча тӀехигача Ӏаманка гӀолла хих дехьабовла гечу лаха...» Вайна гучча хьисапе, «Шаьра кхера» яха аьли, документо яхачогӀа, Шаьрача дукъа тӀа Червленная яхача станицал 20 верст лакхехьен Тийрка аьтта берда 10 верст гаьнен хиннай.

С. Броневсие зийнад Шолж Тийрках дӀаккетачара лакхехьа Тийрка дукъах кӀай лоабат бсаллаш моттигаш хилар. Из лоабат хӀанз кӀир тохаш саина цӀен чу тохаш хиннаб. Гребенски гӀазкхий историчесаи иллн а даьх. КӀанча кхерии кӀалхага хьадеагӀача хи чу «Деца дувчаш а кӀайлуш а хиннай» яхаш.

Цхьаькха а да укхаза терьал до дезаш. Тийрка дукъа тӀара бӀаргагу Тийркал де[illegible] ишт кхаь в оагӀорахьара На тигорсерча Кума яхача хи тӀара денз фордага Ӏохкаччача ца Бакъхиннав. гребенски гӀазкхий исторически вадешна «Гребнешкарча вахара, кӀанча кхерий» вахар гу. Яхаш белгалдаь Г. А. Ткачев Цо кхестадаьд цар иллаша хестадаьрех «хӀанз ДӀийкача хинех цхьа хьест болга». Лакхехьа норданьча материалша таро лу вайна, «Описанешка» (Йоазошка) [illegible]

хьалакбаь хилар. Янгурчейна тӀехьакхуаш дов деча а Астрахана 100 верст гаьнабаьлла [illegible] боалабча даькъ лоац атамана Павлова, казакашта а бӀухошта а керте доаш. Из эрсий поход [illegible] тӀехьагӀа василла хьисане Иван Грозниа каравахав [illegible] дӀаьккхачул тӀехьагӀа «шин дулхах-цӀех гаргара лоархӀа «Черкесаш» болча вахав Ямгурчей, — яхаш язду С. А. Белокурова.

ДӀахо «Воевода Петр Тургеневи гӀазкхии атаман Федор Павлови шоай новкъесташца» Астрахански пачхаьа гӀанда тӀа оттаваьча Алей Дербишана цхьана гӀулакх де бисаб. Цхьабакъда шу доаллаше а эрсий пачхьана дукхьала нах гӀовтт, из бахьан долаш «истола-тӀа» хоаваьр эккхаву. ДӀахо Даниил Шедринахи Федор Павловахи, цар салтехи гӀазкхехи хиннар хоиш дац, уж Тийркагахьа байдла дӀабахаб ахалга мара. Павлов Федори гӀазкхийи салтийи юрта лоархӀаш хинна Шедрин Даниили Астрахань хьалкхалехьа хьалхарча хана Центральни Россе бахаш а регулярни, эскаре гӀулакх деш а хиннаб. Цу тайпара, Иван Грозне 1554 арадаьккхача Указа тӀа йоах. «Тайп - тайпарча городонашкарча воеводашта а боярски бераштa (тӀехьенна) а, атаманашта а гӀазкхашта а Павлов Федора, цун новкъесташта, бе-бе (чин) болча наха тӀадул аз «Астрахана дукхьала тӀем тӀа отта». Укхаза вайна гу, XVI бӀаьшерене Тийрка йисте байдда баьха гӀазкхий Ӏаьха дукха хинна ца хилар, хӀана аьлча, Тийрка йисте гребенски гӀазкхий хьалхарча городонех аьлеех, денкъех, чӀожеех цар шӀераш тийхна хинна гӀазкхий атаманаши бӀухой тхьамадаши (головы) цу хана пачхахьана мутӀахьа а болаш гӀулакх деш хиннаб. Иштта, «Паглово ущелье» («Описанеш» тӀара) аьха кхетадаьчох, В. Б. Винградова а, Т. С. Магомадова а чӀоагӀдеча бесса «вӀов» яхача (вайнаьха меттала — тӀема-гӀала деша тӀара а доацаш, гӀазкхий атамана Павлов Федора шӀерагӀа я. Цун - шӀерагӀа-м [illegible] а гидронимех а и Тийрка дукъа тӀа а Шолж Ӏохкача кхача а: «Павлово чӀоже» «Павлово Колкера аьли», «Павлова хьаст», кхылраш.

Шедрин яхаш «Йоазошка» ювцаш йола юрт а цунах хьахинна Шедринская яхача станицах а тӀа ар бӀуна карте хинначо Шедрин Данил цӀи я.

ГӀазкхий атамана шӀераш техка и Шедрин яхача юртал [illegible]

СУРТА ТӀА: Москва тахан. Цӏеча майдан тӀа дагӀа Минина Пожарскенен дегӀа памятник.

В. КОШЕВОЯ сурт. (ТАСС фотохроника).

АФГАНИСТАНА ВЕТЕРАНИЙ СОЮЗ

Укх деношка республика общественно-политически центре учредительни собрани хилар Афганистана ветераний союза.

Собране доклад йир вай республика тӀема комиссаро, полковника Н. Н. Куницына. Ший доклада тӀа цо белгалдаьккхар Афганиски тӀем тӀа Нохч-ГӀалгӀайчера 1701 саг [illegible]

[illegible] «афганцаша» Хатуева, Асуева, Мархиева белгалдаьккхар афганистана ветераний [illegible] [illegible]хагӀбараш [illegible] хӀаьта шенош хьалде лаьттан участкаш ца луш а дукха [illegible]

Учредительни собране вӀашагӀъехнар хоржамий органаш: 26 саг юкъе вола правления а 9 саг чувоагӀа президиум а. Правлене председателалла хержар афганистана ветеран С. Асуев.

Учредительни собране балха дакъа лоацаш хилар Нохч-ГӀалгӀай обкома секретарь А. Яндаров, Министрий Совета председателя хьалхара заместитель Г. Эльмурзаев.

У. ВАХИТОВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

ШИНАРА

26 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
10.35 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — «Фаьлга тӀехьа фаьлг» яхеи «Лаконнив» яхеи мультфильмаш (Венгрия).
17.15 — «Пульс-90». «Вайн экономикен».
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — Документальни фильма премьера.
19.30 — Парнасага дода лагӀа.
19.45 — «Богач, бедняк...» яха зрителаш дехарагӀа дола 4-сери йола художественни фильм. 1-ра сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — П. И. Чайковский цӀерагӀча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.00 — «Прозеванный гений, или Трактат о том, как невыгодно быть талантливым». Иоазонхой, драматурги философа волча С. Кржижановски вхелах.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
1.00 — ТСН.

II ПРОГРАММА

9.00 — «Берал гӀанахьа лу[illegible]
9.30 — «Арабела» яха берашта дола фильм. 1-ра сери (Чехословаки 1981 г.).
17.30 — «Кортик для адмирала» яха телефильм.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.20 — Реклама (СПТУ № 1).
18.25 — Парламентари отчет луш ва НГӀАССР халкъа депутат Л. А. Хацнов.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Теннис. Уимблдонски турнир. Англера передача.
22.15 — П. И. Чайковский [illegible]

Сийлахь - боккхача Даймехка тӀема ветераний хора выступлени.
9.45 — «Арабела» яха берашта дола фильм. 2-гӀа сери.
11.05 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
17.40 — «Качество на контроле».
18.00 — Киножурнал.
18.10 — «Социальни хьашташ тидам тӀеберзош» (нохчий меттала).
18.40 — «Фаьлг фулг...» Берашта лаьрхӀа йола передача. (гӀалгӀай меттала).
19.00 — Информационно-публицистически программа.
19.30 — «Аш хаьржина иллеш» (нохчий меттала).
20.00 «Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — П. И. Чайковский цӀерагӀча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Документальни фильма премьера.
21.40 — «Фараон» яха исторически фильм. 1-ра сери. (Польша, 1967 г.) (Дукхьашха).
23.00 — Теннис. Уимблдонски турнир. Англера передача.

ЕРА

28 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — «Камера дуненга хьожа».
10.05 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — [illegible] № 6 иоза И. С. Баха концерт.
17.20 — «Машина, водитель, никьа» яха Дунен халкъашта юкъера лелара кхерамален къовсам.
18.00 — Политически диалогаш. КПСС XXVIII-ча съезда накъадолкаш.
19.30 — Поэзи миноташ.
19.30 — «Богач, бедняк...» яха художественни фильма. 3-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — Эфире музыка я.
23.50 — «Пресс - клуб» яха [illegible]

19.15 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.45 — «Богач, бедняк...» яха художественни фильм. 4-гӀа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — П. И. Чайковский цӀерагӀча IX Дунен халкъашта юкъера конкурса дневник.
22.40 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брэйн - ринг.
23.20 — Взгляд.
1.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Шовданаш.
9.30 — «Арабела» яха берашта дола фильм. 4-гӀа сери.
16.05 — Телефильм.
16.15 — Республикански хозрасчет: долуш дерг а, хиндарг а (нохчий меттала).
17.05 — Кхен йоазит.
17.35 — «Пхенне тӀа итт тоха» яха фанташи комментареш.
17.50 — Фильм-реклама.
17.55 — Информационно-публицистически программа.
18.25 — Нохч - ГӀалгӀайчен телевидене — 30 шу.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — П. И. Чайковские цӀерагӀча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Документальни фильма премьера.
21.4 — Иллюзион. «Большая земля» яха художественни фильм (1944 г.). (Дукхьашха).
23.20 — Теннис. Уимблдонски турнир.

ШОАТТА

30 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Вай беш.
9.05 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
9.35 — «Ожерелье восточных легенд» яха дунен халкъий иколлаж.
10.10 — Мультфильм.
10.20 — Сага институт.
11.20 — «Канада XXI-ча бӀаьшеран наӀарга».
12.20 — Спектр.

[illegible] художественни фильм. (Дукхьашха).

КӀИРАНДИ

1 ИЮЛЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массарна а.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Ӏуррехьа».
10.00 — Даьхенна гӀуллакх деш.
11.00 — Ӏуйрийнара самукъадоакхиа программа.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — УнахцӀено.
13.15 — Музыкальни киоск.
13.45 — «Лаьтта — вай юкъара цӀа».
13.50 — «Образ» яха Советско - американски литературни повзар.
15.10 — «Къайле йола чӀегилг» яха мультфильм.
15.30 — «Юрта сахьат» яха панорама.
16.45 — КӀиранден кинозал. «Па ца дуегӀа мама» яха мультфильм. «Шоаттденгара ормотденга кхаччалца яр саноӀа ха яь» яха художественни фильм. (Дукхьашха).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/4 финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехана а хургдолчун уйлаш» яха кӀиранден нравственни проповедь.
[illegible] П. И. Чайковский цӀерагӀча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.15 — А. Серовс дӀалоиз.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/4 финал.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — «Экрана тӀа 01 служба я» яха цӀи йолча иккерамален фильмаш.
8.40 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/4 финал.
10.40 — РСФСР халкъий музыкальни фольклор.
11.25 — Коллаж.

ши яцар. Эдала йисте, моттигерча кхыча хиита уллув а хьахнина Iамига гIазкхий (казацки) городокаш (белгалдаьр — Х. А.) ца лаьрхIича уж а ловцинача хана мара хиинаяц», хIаьта 1570 шера, Хлебникова ахачох, «Казачество тоьал йийбар».

«Дерриге а эрсий донкхий хиш Iоллыгжача Поккхий шаьра аренаш нах бахаш яр Днепр, Дон, Лохехьара Эдал, гаьнара Ура... Кубань (Кубань). Кум, Тийрк яха хиш эрсий паччахьа доал тIакхоачача дацар» — яздаьд 1911 шера Г. А. Ткачева. ДIахо цо яззу: «1556 шера паччахьа Иван Васильевича эшаю къиза, цIимхара Казань, хIаьта 1556 шера йож Астрахана паччахьалхе. Кара ца йоалаеш йисаяр цхьа паччахьалхе — ГIарам (Крымски) яр. «Из юстара а гаьнарча ГIараме а яр, хIаьта Каспена уллув Кавказ юккера шаьра аренаш еш духьале йоацаш паргIатта эрсаша хьалувна мара ца елаш ядар. Цу тайппара, 1556 шера денз Эрсин мехка Кавказа лоамашка кхаччалца бола шера никъ хьабеллабелар».

«Кавказски линейни бIун хьалхара кхьиг дIайолайир, — Е. Д. Фелицина изедхох, — лоIамерча гIазкхаша... 1556 шера цу гIазкхий-атаманаш паччахьа волча баьхкаб шоай бехка мукIарал а деш...»;

«Андреевски деревня» аьнна городокаш цIи тилларах революци ялалехьа хиннача историка Н. Татищева дувц, Иван Грозне Астрахань яьккхачул тIехьагIа гIазкхий атаман Шедрин Андрей велда Кавказе хьаварца да, яхаш.

«Казачествос хьалаьцар, — нийса белгалдаьккхад К. Маркса, — Эдала, Тийрка, Яика (Урала) йистош, гаьнарча СибарегIа а кхаьчар иа», бакъда из хилар 1556 шера Астраханера оалал (княжество) дохадаьчул тIехьагIа. Гребенски гIазкхий шоаш кIезига хиларца а «метрополена» гаьна, «мостагIий гонца» юкъе хиларца а «каст-каста довнаш лелхарца», — белгалдоаккх Н. И. Никитина, — «массаза а нах хьатIаухаш хилча мара боахалургболаш бацар».

Из Н. И. Никитина хетар оаха бакъду, хIана аьлча 1628 шера укхаза бахаш гребенски гIазкхех 500 саг мара хиинавац. Кхерам тIабоагIаш хилча 1567 шера денз гIазкхий Терки яхача паччахьа йиллача городерча а тIехьагIа Шолжа тIарча городище а «бIун ткъама кIал» удаш лечкъаш хиинаб уж.

Цу тайппара, шоай лоIамера гIазкхий Тийрка йисте баха ховшар Россе Казански Астраханскии Ханстваш эшаярца дувзаденна да.

«Гребенски гIазкхий бувцача йоазошка» ниттта дувц, гребенски гIазкхий юкхьанца Тийркал дехьагIа лоамашка, чIожешна баха хайша хиннаб, яхаш, къаьстта аьлча Даьссача (хьу а кIотаргаш а йоацача). Дукъа тIа. Павлово аьле чу, Кашлановски дукъа тIа а чIоже а, хIанз а тIехьа Басла яхача хин йисте ягIаш йолча Пименовски Нажа юхе, Тийрка уллув... яхаш.

Гребенски гIазкхий «Тийркал дехьа» вешта аьлча хин аьтта оагIора баьхаб яхачох кхетаде деза. «Гребнях» — Пимена сеца шi тейа Наж. 1741—1745 шерашка ха яхача къахкашта дагадагIараш дIаяздеча хана а цу нажах цIи тилла бIаь шу даьнна хиннад.

Ховш да, Пименова Наж а, атамана Пимена доалдеш хинна Чернов яхача городокера гIазкхий а Тийрка аьрда берда йисте баьха хилар а. Масала, Г. А. Ткачева Червленная яхача станицах юххе уллаш хиннай из ... листача нажа хьуно го а баь...

Вай ювцар Тийрка аьрда оагIув, вешта вай Тийрка дехье салар я. Цул совгIа вайна ховш да Тийрка аьтта оагIорахьа йоккха Нажа хьу хинна хилар а паччахьа Iаьдала администраце амарагIа из хьекха дIа а лькхча. хIанз нига кIотаргаш мара ца йисар а».

Ниттта ховш да, гIазкхаша шоай шахьараш (городокаш) Тийрка аьрда сагIорахьа яьхача а, цар хинна хьунаш, цонаш, оаха лаьтташ цар керда ехкача гIалашта нийсса духьала хил сетъа йиса хилар а царех уж дIахо а пайда эцаш хинна хилар а. Масала, Орза-ГIалий тIарча (Червленерча) гIазкхий лаьтташ нохчий Довтгире - Юрта (Старый - Юрт) лаьтташца доазув вIашагIкхеташ хиннад. Шиь балхаца Г. А. Ткачева йоалоеш йолча документальни материалех гуш да, цу деша шеко ца хилар. Цу тайппара, нохчий лаьтташна доалдеш хиннача Давлет-Гиреяс 1765 шера, хIаьта цун вoIa Бамата 1778 шера а 1809 шера а Червленерча юртдаьшца (старшинашца) яьча договораш тIа дувц. Тийрка аьтта оагIорахьа дадача гIазкхий доалахьарча лаьттаех. «ДIайха хий долча гIазкхий дачашка ваха хайнача Давлет - Гиреяс Червленцашта дош деннад «Павлово аьле чу а Павлово Колок а» яхача моттигашка» «Червленнена духьаларча дукъа тIа Iулаш ца доажаде», цига бахача нахагара пурам доацаш хьу а ца теда».

1778 шера даьца Давлет-Гиреца хинна договор кхы тIа цIоагIъю цун вoIa Бамата. Цу тIа, масала, йоах, гIазкхий дачаш яда. «шув тIа» гIолла, вешта аьлча Павлово чIожа лэхехьарча аьле чу, шув йисте доазув хьалтIаоттача Дергачева Дукъа тIа, Павлов Колок яхача дIа а кхоачаш. Тийрка тIарча гIайренаш тIа...».

Лакхехьа дийцачо хьахьокх, Чернова яха гIазкхий городок XVII бIаьшере хIанз йолча Горячеисточненская яхача юрта уллув «ДIайхача хи тIа» хинналга, хIаьта «Поазонаша» йийца Пимена Наж, Черавленнена духхьала Тийркал сехьа. Тийрка дукъа тIа яьгIа хилар.

Халахете а, казачество тохкаш хиннача берригнеша а теркалдаьдац цхьа хана Г. А. Ткачева пайда ийбаь гучадаьннараш а документаш а. Цо 1911 шера а тIехьа яздаьд, «Червленная» яха гIала хьалхагIа ДIайха хий духдувлача, Старо-Юрта (Довтгире - Юрта) уллув хиннай». Цо доаладаьча документашка дийцача, 1603—1614 шерашка гIазкхий баьхаб ДIайхача хи тIарча довкъашка Хорошай яхача гIаьбартой мурзин (аьлан) лоархIаш хиннача лаьтташ... Тийркал дIакхетачара дукъа... дукъа тIа хьа Тийрка дукъах кIай лоабит бoалаш моттигаш хилар. Из лоабит хIанз кIир тохаш танна цIен чу тохаш хиинаб. Гребенски гIазкхий исторически илли а дакх... КIайча кхерий кIалхара хьадоагIача хи чу «Дуня дувчаш а кIай луш а хиннай» яхаш.

Цхьаькха а да укхаза терхьа... Тийрка дукъа тIара бIаргагу Тийркал дехье з селе а... кхаш кхаь а оагIорахьара Пятигорскерча Кума яхача хи тIара дента фордага Iоккхаччача ца Бакъхинав. гребенски гIазкхий исторически иллешка «Гребневкарча вахара, кIайча кхерий» вахар гу, лхаш белгалаь Г. А. Ткачев Цо кхестадаьд цар иллаца хестадаьрех «хIанз ДIайхача хинех цхьа хьаст болга». Лакхехьа йоелаьча материалаша таро лу вайна, «Описанешка» (поазошка) дувц «Шаьра дукъ» а Черново яха городок (хIанзара Червленная яха станица), хIанзарча Довтгире - Юрта уллув хиннай яхалга бакъде.

1628 шера Е. Н. Кушевас гуча даьккхача документа тIа йоах, Кашлановский яха гребенски гIазкхий городок цу Довкъашка уллаш хиннай. Ховш да-кх, «Поазошка» ювцна Кашлановски чIоаже, В. Б. Виноградовси, Т. С. Магомадовси чIоагIдечча хьисапе Хулхулау яхача хин корте а йоацаш, Тийрка дукъа тIа хинна хилар.

Белгалдаккха дезаш да, хьалхарчарех лоархIаш хинна Гладков яха гIазкхий городок XVII бIаьшере йолалуш мара иилла ца хилар. Сона хетачогIа, «Як. Гладков ва шийна тIехьарча нахаца цхьана, Гладков яха гребенски городок е хIанзара Староглядовская яха станица Iойиллар», — яхаш яздаьд Г. А. Ткачева.

«Из цIи Гладкий яхача гIазкхий атаманагара хьаноагIаш лерхI, бакъда негIаша Староглядовскаях «Гледка» оал, уж мукъане исторически йоагIача хьисапе цIи тилла ховш пхьараш лоархIаш ба, — язду дIахо Ткачева. XVII бIаьшерене каст-каста йоаккхаш а Яков Гладков яха гIазкхий цIи, из ва Заруцкий Ивана Астраханера Хохлов Иванаца цхьана персяний паччахьа волча вахийта хиннар. Укхаза Г. А. бакъва мотт сона, хIана аьлча Астрахане гIайттараш паччахьа эскаро бохабаьчул тIехьагIа, Заруцкий Ивана тIехьа хиннараш Тийркагахьа байддаб.

«Описание гребенских казаков» яхача йовзошна хьоахаяь я «Дукъа тIа» илла Шедрин яха городок. Из Гладковал хьалхагIа хьахиина хила езаш я. Масала, XVI бIаьшеренарча документашка, П. Х. Хлебникова деча тешалагIа, хьоахавеш ва Астрахань йоаккхаш даькъа лаьцача бIухой корта лоархIаш хинна Даниил Шедрини гIазкхий атаман Павлов Федори. 1554 шера Астрахана паччахь Ямгурчей, 30 эзар хулача эрсий бIух велда Тюмень яхача Тийрка йисте ГIизлара 20 верст лохехьа. Тийрк Каспии фордах дIакхеттача уллача «Татарски» городоке вода. Ховш да, Тюмень гIалийна дIатIакхача цхьан ден бе никъ бисача хана, эрсий эскаро тIехьа а кхийна Ямгурчея нах ...хий атаманаши бIухой тхьамадаши (головы) цу хана паччахьана мутIахьа а балаш гIулакх деш хиинаб. Ниттта, «Павлово ущелье» («Описанеш» тIара) сахьа кхетадаьчох, В. Б. Виноградова а, Т. С. Магомадова а чIоагIдеча беса «кIов» яхача (вайнаьха меттала — тIема гIала дейга тIара а доацаш, гIазкхий атамана Павлов Федора цIерагIа а. Цун цIерагIа я ... кхьайлаша... гидронимеш а я Тийрка дукъа тIа а Шолж IоккхоачалучIа а «Павлово чIоже», «Павлово Колкера аьли», «Павлова хьаст», кхыяраш.

Шедрин яхаш «Поазошка» ювцаш йола юрт а цунах хьахиина Шедринская яхача станицах а тиллар бIуна керте хиннача Шедрин Даниил цIи я.

ГIазкхий атаманий цIераш техка и Шедрин яхача юртал тIехьагIа Iо мел йилла гIазкхий городокаш, юрташ, станицаш. Масала, документашка цIи йоаккхаш я Тийрка аьрда берда йисте хинна Шевелев яха городок.

1644 шерал хьалхагIа хьахинна хила йиш яц из, хIана аьлча цу хана ваьхав Тийрка йисте Шевель Федор яха гIазкхий атаман. «Поазон» тIара «Пименов Наж» яха цIи вай лакхехьа белгалдаьккхача тайппара, гIазкхий атамана Пимена цIерах 1644 шера хьахиина я. Укхазара гуш да, «Поазошка» ювцаш йола моттигаши цIераши хьайийзай XVII бIаьшерено е кхы а тIехьагIа.

Цу тайппара, оаха ях, Къулбаседа Кавказера юкхьанцара гребенски юрташ хьахиннай XVI бIаьшерен юкъ енъаяллалехьа хьалхагIа а доацаш, цонагIо тIехьагIа. Эггара хьалха укх мехка баьнарех ба байдда баьхна «лоIаме гIазкхий» хинна ца Iеш, эскаре гIулакх деш хинна гIазкхий а гIазкхий атаман Павлов Федери тхьамада Шедрин Даниил хинна гIазкхий а бIухой а. «Къулбаседенгахьара» хьауха нах, К. Маркса белгал ма даккхара, бс-бе хиннаб.

Гребенски гIазкхий городокаш ядаш хиннай Шолжаи Органеи керте а Шолжа къулбехьен оагIорахьа хьунаш йолча а йоацаш, кхыча «шерача ареарс», хаьдда аьлча Тийрка дукъ кхоачалучча, цун малхбоалехье, вешта аьлча Тийркеи Шолжеи довкъаш вIашканхоаччача долча БоргIаной дукъа тIа а.

Лакхехьа дийцачох хийцца ала йиш йолаш а гуш а да Къулбаседа Кавказ караерзаелга, вай ювцача хана, маьрша ахархой шоаш хьаухаш а, хIаьта паччахьа Iаьдало тIехьагIа из хьаллаьца лаьрхIа чакхйоаккхаш колонизаци яь а хилар. Паччахьа Iаьдала из дIаболабаьб юкхьанца (1554 ш.) наг-нагахьа моттигаш нийслуш, хIаьта (Астрахань хьаяьккхачул тIехьагIа) XVII—XVIII бIаьшераш чакхдаллалца дIаьхденнад из колонизаци чакхйоаккхалга.

Х. АКИЕВ,
исторически Iилмай кандидат.

21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.00 — «Прозеванный гений, или Трактат о том, как невыгодно быть талантливым». Изазонхом, драматурги философа волча С. Крикиканэзесин кхелак.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
1.00 — ТСН.

I ПРОГРАММА

9.00 — «Берал гIамаьа дукхьлтух» яха фильм-концерт.
9.30 — «Арабела» яха берашта дола фильм 1-ра сери (Чехословани, 1981 г.).
17.30 — «Кортич гал адмирала» яха телефильм.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.20 — Реклама (СПТУ № 1).
18.25 — Парламентари отчет луш ва НГIАССР халкъа депутат Л. А. Хациев.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/8 финал.
21.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.15 — Теннис. Уимблдонски турнир. Англера передача.
22.15 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.

КХАЬРА

27 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Футбол Дунен чемпионат. 1/8 финал.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — Берий сахьат (англисни метта уроцаца).
18.00 — Ха. ТСН.
18.30 — «Знание» яхача Ерригсоюзни обществоцара гирга истол», съезда хьалхара дискусси.
19.15 — Ленина орден лелаеча Московски бIуна округа иллейи халкъарен ансамбла концерт.
19.45 — «Богач, бедняк...» яха художествении фильм. 2-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.05 — «Камера дуненга хьежа».
23.05 — «Весела была ночь» яха художествении - публицистически фильм.
00.25 — ТСН.

II ПРОГРАММА

9.00 — «Многая лета» яха

23.00 — Теннис. Уимблдонски турнир. Англера передача.

ЕРА

28 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — «Камера дуненга хьежа».
10.05 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — Бранденбургский № 6 йола И.-С. Баха концерт.
17.20 — «Машина, водитель, никъ» яха Дунен халкъашта юкъера лелара кхерамален къовсам.
18.00 — Политически диалогаш. КПСС XXVIII-ча съезда накъадолхаш.
19.30 — Поэзи миноташ.
19.30 — «Богач, бедняк...» яха художествении фильма. 3-гIа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — Эфира музыка я.
23.50 — «Прес - клуб» яха кхоллама объединене хьагонт...
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

9.00 — В. Томенкон, Ю. Дудоновен дIалонх эрсий халкъа иллеш.
9.30 — «Арабела» яха берашта дола фильм. 3-гIа сери.
17.30 — «Романсаш дIалокх А. Соловьяненкос» яха фильм-концерт.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.20 — «Дагалоцаман йовр йоцу лараш» (нохчий меттала).
19.00 — «Шуна хIун хета?» (нохчий меттала). Прямой эфир. Телефонаш: 22-01-65, 22-26-68.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Документальни фильма премьера.
21.30 — «Экрано СибарегIе» яха киножурнал.
21.40 — «Фараон» яха исторически фильм. 2-гIа сери. (Польша).
23.15 — Теннис. Уимблдонски турнир. Англера передача.

ПIАЬРАСКА

29 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

... «...» яха фантаэши комментарецш
17.50 — Фильм-реклама.
17.55 — Информационно-публицистически программа.
18.25 — Нохч - ГIалгIайчен телевидене — 30 шу.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Документальни фильма премьера.
21.4 — Иллюзион. «Большая земля» яха художествении фильм (1944 г.). (Дуккъашка).
23.20 — Теннис. Уимблдонски турнир.

... «...» яха Советски ... ин ...
15.10 — «...» яха мультфильм.
15.30 — «Юрта ...» яха панорама.
16.45 — КIиранден ... «Ла ца ...» яха мультфильм. «...» ... яха художествении фильм. (Дуккъашка).
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/4 финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — «Массехьна а ...» яха кIиранден ... программа.
21.55 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
22.15 — А. Серовс дIалокх.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/4 финал.

ШОАТТА

30 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Вай беш.
9.05 — «Партнер» яха коммерчески вастник.
9.35 — «Ожерелье восточных легенд» яха Дунен халкъий кхоллам.
10.10 — Мультфильм.
10.20 — Сага институт.
11.20 — «Канада XXI-ча бIаьшоран наIарга».
12.20 — Спектр.
12.50 — «Хьайбай дунен тIа».
13.30 — «Подранки» яха Н. Губенко фильм (1976 г.).
15.20 — «Галерея» яха политически диалогаш.
16.10 — «Дюймовочка» яха мультфильм.
16.40 — «Петер Штайн. Хувцалучча дунен режиссер».
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/4 финал.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Илли-90.
22.45 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/4 финал.
1.00 — ТСН.
1.25 — Программа «А» яхача йовзаш йолча музыка нардадараш.

II ПРОГРАММА

17.05 — Кавказ эрсий композиторий кхолламе.
17.45 — «Лаьттен нахи».
18.05 — «Шун заманаш кховчашъю ваха» яха концерт.
18.35 — «Воашех догадовлий вай» (нохчий меттала).
19.30 — «Шовна, кхашна балхаш дераш» яха концерт. (гIалгIай меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла, шун, бераш!
20.15 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Теннис. Уимблдонски турнир.
22.40 — «Пресс-клуб».
00.25 — Бийсанара сеанс. «Хорошо сидим» яха художе...

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта.
8.15 — «Экрана тIа 01 службе» яха цIи лаьара кхерамален фильмаш.
8.40 — Футбол. Дунен чемпионат. 1/4 финал.
10.40 — РСФСР халкъий музыкальни фольклор.
11.25 — Коллаж.
11.30 — Никъ берий клуб.
12.30 — Мультфильм.
13.50 — Чувашски телевидени программа.
13.35 — «Мир, в котором мы живем», «Ахархочун ков, хетараши проблемаши», «Виктор Астафьев» яха режиссера М. Литвякова фильмаш.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Теннис. Уимблдонски турнир.
18.00 — «Планета» яха Дунен халкъашта юкъера программа.
19.00 — П. И. Чайковский цIерагIча IX Дунен халкъашта юкъера конкурсе. Перерыве (20.00) — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
21.00 — Ха. ТСН. (сурдопереводаца).
21.40 — «Киносерпантин» яхача видеоканала оагIошка гIолла.

Хьамсара новкъостий!

ПIаьраска дийнахьа, 29-ча июне УКВ оборудованена профилактика ергья ЦТ I программа 8 сахьати 35 миноти яьлча денз 13 сахьат даллалцеи 16 сахьати 45 миноти яьлча денз 19 сахьати 15 миноти иллалцеи, хIаьта 11-ча программа — 25 июне, оршот дийнахьа 17 сахьати 30 миноти иллалца, шоаттдийнахьа, 30 июне — 17 сахьат даллалца.

РАДИОПРОГРАММА

26 ИЮНЬ, ШИНАРА

7.15 — «Юртара Iуйренаш».
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — Объявленеш.
7.55 — 8.00 — Хаоттам.
8.15 — 8.45 — М. С. Плиева дошашта яздаь иллеш (гIалгIай меттала).
9.15 — Перестройка: гIуланхаши проблемаши (гIалгIай меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 — Дешайи гIуланхеи цхьоагIо (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — Халкъа ашараш (нохчий меттала).

27 ИЮНЬ, КХАЬРА

7.15 — ЦIи яьара кхерамале.
7.25 — Ашараш.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — Объявленеш.
8.00 — Хаоттам.
8.15 — 8.45 — Нохч-ГIалгIай ашарий концерт (нохчий меттала).
11.15 — Болхлочоа хетар (гIалгIай меттала).
11.30 — Лохам — толамий лард.
11.45 — 12.00 — Ашараш.
15.30 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьала еш йола трансляци (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 — Халкъа ашараш (нохчий меттала).

28 ИЮНЬ, ЕРА

7.15 — ДоагIаш дола къамаьл.
7.25 — Ашараш.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — 8.45 — Литературан искусствои (нохчий меттала).
11.15 — Депутата денхар (нохчий меттала).
11.30 — Доал доацача.
11.45 — 12.00 — Дика товараш дукхагIа хилийтар (гIалгIай меттала).
15.15 — 15.30 — Кхаш лелалдераш — арендатораш болча (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «В мире музыки» яха передача.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Ашараш.
18.40 — «Эздел» (гIалгIай меттала).
18.55 — 19.00 — Ашараш.

ПIАЬРАСКА, 29 ИЮНЬ

7.15 — «Юртара Iуйренаш».
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — 8.45 — Наха дIадена вахар (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 — Концерт (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Низза бокъо йолча советски федерацега, халкъа депутаташа дувц.
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 Ашараш.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 — Ашараш (нохчий меттала).

ШОАТТА, 30 ИЮНЬ

7.30 «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.45 — Объявленеш.
7.55 — 8.00 — Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Россе Компартин делаьрхIараш. Беседа.
10.15 — Тхоашта гIишлош оахош хьалъю.
10.30 — Реклама.
10.40 — Литературни Нохч-ГIалгIайче (нохчий меттала).
11.00 — 11.30 — «Къонал».
11.30 — Хозачунах дIакхетар.
15.15 — 16.00 — Классически ашарий концерт.
18.00 — 19.00 — «Ашарий почта» (гIалгIай меттала).

КIИРАНДИ, 1 ИЮЛЬ

7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — Iодешар са письмо.
8.15 — 9.00 — Оаха даькъала ду шо.
11.30 — 12.00 — КIирандийнахьара ашарий программа.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 — Реклама.
16.40 — 17.00 Вай мехкарча къамий ашараш (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Ашарашца доттагIаа леладераштаь» (нохчий меттала).

ХЬАЛХАРА МУНИЦИПАЛЬНИ..,

Укх деношка В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа шоай служебни декхараш а закон а тешаме кхоачащдерг хиларах, дув бiар Ленински РОВД вIашагIъеллача, республике эггара хьалхарча муниципальни милице подразделене.

МугIарагIа латт упахцIена, тIах аьнна бола кагий нах. Уж ба сержантски, старшински, мугIаречa милиционерий погонаш йолаш. Ер шу доладуш къахьегама коллективаша хьожабаь милице балха баьхкар уж кагирхой.

— Вай милице материальни база чIоагIъе эзалген цун мугIараш шерде дезалген цхьаккха шеко йоацаш да дукхахча хана деиз, — дувц Ленински РОВД начальника заместителa А. Чагаева. — Укх тIехьарча хана милиценна чIоагIа гIо ду районни Советаша, предприятеша. Духхьал цар чотагIа вIашагIъеллар соахка милице гIоина йола отряд. Бакъда, дукха а проблемаш къоастае таро яцар цун. ХIана аьлча уж цхьан юкъа мара лоьрхIаьцар, хIаьта тха балха тIа дукхагIа эш профессионалаш. Керттера дар — муниципальни моттигерча бюджета чотагIа хургхилар.

Ший тайларча стажировка болхлой отряде чакхъяьккха ха зехьа яйнаяц. ХIанзе зуламаш гучадаха вIаштIехьа хиннад дукххача кагирхой.

Политически даькъе РОВД начальника заместителa Х. Исраилова сона вовзийт милице керда баьхкачарех цаI. Сержанта Гурсаев Беслана да Iалаудина Султан дуккхача хана деиз цу РОВД уголовни розыске болх баь вар. Ший служебни декхар кхоачащдеш вийнав. ХIанз даь лерагIа волавенна воI...

У. АЗАМАТОВ.

СУРТАЩ ТIА: муниципальни милици; дув буаш ва С. Джабраилов.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ИРАЗЕ КЪОНАЛ

ХIара шергара шу масса за доал дегIайоагIаш я Сунженски района Серноводскал яхача станицера юртбоахама специалисташ кийчбеш йола 16-гIа училище.

Массайолча оагIорахьа таро я цун дешархой йоакхо е. Эггара лоархIаме да училище йоккха опыт йола хьехархой хилар.

Дешархой безам тIагIоргболаш Iалашъю дешара классаш. Уж сийрда, кабинеташка мел эшаш йола оборудовани йолаш я. Лабораторешь, мастерскеш, авто а трактородромаш я. Цар таро лу практика чакхйоаккхаш бола дешархой гаьна дIаюха баха ца безаш, моттиге Iомабе.

Иштта дешархошта дезащ мел дола художественни а Iомабалара эша а литература чу а долаш, библиотека я. Поккхача читальни зале, царна новкъостал де укхаза хьийхача лакха опыт йолча болхлоша новкъостал ду дешархошта эшащ дола книжка лаха, конспект язъе.

Нохч - ГIалгIай АССР техобразоване система заслуженни хьехархочун Бардаков Николай Серафимовича урокаш щий тайпара безаме хиларал совгIа, дешархой дика кхетабеш хул. Цо хьахьокх мел чIоагIа бехктонхаме кийчлу из хIара урока. Цудухьа, наггахьа дешархо висац хьийхача темах ца кхеташ. Из санна бола хьехархой кIезига бац училище.

Дешархошта доккха гIоновкъостал ду хьехархоша вIашагIъеллача методически кабинето. Лабораторно-практически занятеш чакхйоахача хана укхала кийчъяь разработкаш чIоагIа накъаювл дешархошта. Методобъединене председатель вола Н. Бардаков цIаккха а ак ца оалаш, моллагIча дешархочо оттадаьча хаттара жоп дала а новкъостал де а кийча ва. Училище деша багIача кагирхоша лоархIаш, ва из. хIана аьлча, цIенача дегаца, ха кхо ца еш дIалу цо царна шийбалха опыт.

Спортивни мероприятеш чакхъяха таро хулийт массайола инвентарь а йолаш, спортзал хиларо. Укх тIехьарча кхаь шера ГТО норма дIалуш 560 дешархо хиннав, хIаьта 315 спортсмен - разрядник кийчваьв, укхаза.

Боккхача лоархIаме хеташ леладу училища педагогически коллективо кхувшбоагIарашта тIема - патриотически кхетам балара гIулакх. Цу хьакъехьа дика кийчъяь я гойтара агитаци. Цо хьахьокх тIема шерашна вай бIухоша моастагIчунна яь духьале. Даьхе лораеш лаьттачар сурташ за хьалтеха доахкаш. царна юкъе вай мехкахой а болаш.

Царцара цхьабарэш хIанз а тIехьа училище къахьегаш ба Патриотически интернациональни кхетама болх дIахьоча диэза дакъа лоац ветеранаша. Кагирхоша къамаьлаш ду, беседаш, диспуташ ю. Уж санна долча вIашагIкхетараша кхувшйоагIача тIехьенна бовзийт вай мехкахой—турпалаш, шоай са кхо а ца деш, кхыча къамех болча бIухоща цхьана вежарий санна балам баламах а теха Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа котало йоаккхаш лаьтталга. Уж мероприятеш чакхйоах училища ший культура. ЦIагIа. Цул совгIа, цига гойт кинофильмаш, ю салаIара сайренаш, художественни самодеятельноста концерташ.

Иразе я цар къонал.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

Актерий никъ

Укх деношка Л. Н. Толстой цIерагIча Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхев университете актерски отделенерча цхьоалагIча курса студентий шоай говзалах йола экзамен хилар. Беррига кагирхоша дика дIаелар из. Курса кулгалхоша Нохчий драматически театра режиссераша Солцаев Мималтеи Хакишев Русланеи могадир студенташа гойта балхаш.

Ахкан замалахьа каникулаш йолча хана задани елар кагирхошта, дукхагIа деша, массашта безабеннача драматургий пьесашкара сценкаш Iомае, выставкашка аха, дукхак культура маьхалинаш дивагIа ..., аьнна.

[illegible] гойтар халхараш, этюдаш, сценически упражнеш. Шамханова Хьавас, Шашаев Аслана, Умаров Мухьмада, Гумаева Элиас а [illegible] а гойтар «Цергий лор волча», «Чкъарий лураш», «Телефон», «Йиiги Зизен» яха этюдаш.

Цхьайтта выпускникех хIараме лерхI профессиональни [illegible] тIа болх бе. Вайнаха [illegible] ва Умаров Мухьмад, Шамхалова Хьавас лерхI классиккий произведенеш тIара турпалий ролаш ловзае.

Бе-бе яр этюдаш, бакъда, къаьстта цIена, таханарча хано дIадехарашта жоп луш яр «Цергий лор волча», «Йиiги Зизен» яха инсценировкаш, «Хулиганы» яхача сценически упражненех этюд лархIа мегаргья.

Шамхалова Хьава бIаргайча сона ййзар. Ши шу хьалха дешархо яр из. Октябрьски района комсомольски конференце делегаташта концерт луча хана нах сов тара бухташ хиларца, чIоагIа беттала яр. Iалаьмате тара юстар цо Пугачева Аллай. Брегвадзе Нане, Семеновой Катяй, Пьеха Эдитай, Доронина Татьянай оалии. Школа йистеяьккха шу зехьа довзар Хьавай. Массехк турах чакх а яьнна. Воронежски искусствай институте деша оттачар дIахийтаинзар из талант йола воI Солцаев Мималта Иу зача ХьаьаIна по тешам бела вайнаха актерски отделени хьаеллаpгхиларах.

профессиональни театра массехк спектакла юкъе дакъа лоацаш хиннаб хIаннле. ХIаьта Шамхалова Хьава-м университете актерски отделени хьаеллалехьа дийнача шера болх беш хиннай драматически театре.

Бакъда, кагирхошта хьалхашка халонаш увтт. Эггара хьалхарча даькъе уж хьахиннай моттигерча драматургаша къоначар нахарах лаьца ца яздарах. Студенташ сатувсаш ба дийша боаллаше шоашта ролаш ловзае пьесаш хургхиларах. Цхьабакъда, чIоагIа дика гIулакх хулар уж ролаш хIанзе а царга кхоачаре.

ШоллагIча курсе деша юкъаухбоагIача хана шоай кийча этюдаш а йолаш боагIаргба кагирхой. Цудухьа «Вахар — фантази я» яха сценка хаддаца йолаш я. ХIана аьлча, маьла оалаш дац студенташа шоай кулгалхочун Хакишева «Режиссер цIаккха а салоIаш хила йиш яц» яха дешаш. Цудухьа актерий а хила йиш яц болх юкъагIа баьнна сахьат.

М. РАМАЗАНОВА.

Редакце дена каьхат

БАРКАЛ ШОАНА!

Хьамсара редакци! ДIаяхача хана яздара тIера воцаш хиларца Iийпавац со шуга ца яздеш, бакъда, хIанз шуга лэде чам боаккхагIа ба са. Хаттар отта тарлу: «Сендухьа да из»?

ТIехьарча хана газето кепаетта материалаш бакъдар— оалаш. чуловацам кIоарга болаш, гласность яхар долаш хеталу сона а дуккханешта а. Цудухьа редакце болхлошта баркал ала лов.

Са шуга дехар да: газета тIа кепатохаш йола материал гIалгIай меттала санна эрсий меттала а тохаре. кхыча къамех болча дук-

Конкурс йоацаш деша дIаэц

РСФСР укх лохехьа цIераш яьхача вузашка 1990—1991 дешара шера очно деша баха НГIАССР кIал баьхача нахах бола студенташ конкурс а йоацаш дIаийбелга:

Халкъа боахама Московски институт (специальность 0603 — экономика а социальни планировани а);

Астрахански медицински институт (специальность 0401 — дарба дара гIулакх, 0402 — педиатри);

Дагестански медицинсти институт (специальность 0401 — дарба дара гIулакх, 0402 — педиатри);

Кубански медицински институт (специальность 0401 — дарба дара гIулакх);

Пятигорски фармацевтически институт (специальность 0403 — фармаци);

Ставропольски медицински институт (специальность 0401 — дарба дара гIулакх 0404 — стоматологи);

Къулбаседа - ХIирий медицински институт (специальность 0402 — педиатри);

Воронежски медицински институт (специальность 0401 — дарба дара гIулакх, 0402 — педиатри);

Ростовски медицински институт (специальность 0401 — дарба дара гIулакх, 0402 — педиатри);

Волгоградски медицински институт (специальность 0401 — дарба дара гIулакх);

Рязански медицински институт (специальность 0403 — гигиена, санитаои, эпидемиологи);

Волгоградски инженерно - гIишлошъяра институт (специальность 2901 — архитектура).

Московски полиграфически институт (специальность 1708 — полиграфически машинаш а автоматизировании комплексаш);

Холодильни промышленноста Ленинградски технологически институт (специальность 1603 — лохарча температурай техникеи физикеи);

Мухинай цIерагIа Московски лохкера промышленно-художественни училище (специальность 0519 — монументально-декоративни искусство);

Къулбаседа - ХIирий университет (специальность 0709 — торговлереи общественни кхачанереи экономикеи доалделгеи).

Ивановски университет (специальность 0606 — экономика а къахьегама а социологи);

[illegible]

Хьамсара кагирхой!

Советски Союза Турпала Н. Демина цIерагIча № 2 йолча Грозненски юкъерча городской профессионально-технически училища деша хьех шо ер специальностащ караерзэе:

Цхьайтта класс чакхъяьккхараш:

1. Технологически установкай оператор.
2. Химически анализа лаборант.
3. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер.
4. Электросварщик, технологически оборудованена ремонт яра вола слесарь.
5. ЭВМ оператор.
6. Столяр (мебель хьаер).
7. Компрессорийи насосийи машинист.

Стипенди 30 — 72 сом.
Дешара ха — 1 шу.

Ийс класс чакхъяьккхараш:

1. Технологически процессий оператор-лаборант.
2. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер.
3. Электрогазосварщик. Промышленни оборудованена ремонт яра вола слесарь.
4. Счетно-вычислительни машинашта ремонт а гIулакх а дара вола электромеханик.
5. КИП-а а «А» а слесарь.
6. Столяр (мебель хьаер).

Итт класс чакхъяьккхараш дIаэц 2-ча курсе.

Дешара ха 3 шу.

Дешархой дерригнена паччахьалкхено Iалашбу.

Училище болх беш я волейбола, баскетбола, истола тIарча тенниса, дегIала баха латара йола спортивни секцеш, «Хозяюшка», «Аэробика», «Мозаика» — мебела художественни оформлени еш йола вокальни, халхара, судомодельни кружокаш.

Деша оттташ ер документаш эш: паспорт (ваь хиларах дола теша), медицински справка (№ 086-у), вахача моттигера справка. дешарах дола аттестат е тешал.

Училища адрес: г. Грозный, Индустриальни ул., 10. №№ 2, 5 йолча трамвайшка «Пожарка» яхача остановке кхаччалца ваха веза.

Телефонаш: 26-48-15, 26-48-18, 26-34-29.

Ленина ордени Сийлахь-боккхача Даймехка тIема I степена ордени енкача «Грознефть» объединене базерча

Грозненски № 4 йолча юкъерча профессионально-технически училища кагий наха мехкарийи деша хьех

Укх профессех Iомабергболаш:

1. Мехкдаьттех гази йоаккхача эксплуатационни тохкамеи буруш тохача буруш деттачун гIонча, электросварщика болх бе а Iомаеш.
2. Буровойшта гIулакх деш вола электромонтер.
3. Электрогазосварщик.
4. Слесарь-авторемонтник.
5. Химически анализа лаборант (мехкарий).
6. Топограф-геодезист.
7. Мехкдаьтта доаккхара оператор.

Училище дIаэц 9—11 класс яьккха бола кагий нахи мехкарийи, иштта эскаре гIулакх даьчул тIехьа [illegible]

чески театра режиссераша Солцаев Мималтен Хакишев Русланен могадир студенташа гойта балхаш.

Ахкан замалахьа каникулаш йолча хана задани елар кагирхошта, дукхаг1а деша, шоашта безабеннача драматургий пьесашкара сценкаш 1омас, выставкашка аха, дуьнен культура маьхаленаш дикаг1а йовза, аьнна.

Студенташа экзаменашка гойтар хилларш, этюдаш, сценически упражненеш. Шамханова Хьавас, Шаниев Аслана, Умаров Мухьмада, Гумаева Элизас а кхычар а гойтар «Цергий лор волча», «Чкъьрий луьцараш», «Телефон», «Пн1нги Зизен» яха этюдаш.

Цхьайтта выпускникех х1аране лерх1 профессиональни сцена т1а болх бе. Вайнахьа традицех йола тема яшха лаьрх1а ва Исламов Султан, киностуди хьаелла лаьрх1а яр «Цергий лор волча», «Пн1нги Зизен» яха инсценировкаш, «Хулиганы» яхача сценически упражненех этюд лархIа мегаргья.

Шамхалова Хьава б1аргаяйча сона яйзар. Ши шу хьалха дешархо яр из. Октябрьски района комсомольски конференце делегаташта концерт луча хана нах сов тара бусташ хиларца, ч1оаг1а боатаза яр… те тара юстар цо Пугачева Аллой, Брегвадзе Нане, Семеновой Катяй, Пьеха Эдитай, Доронина Татьянай оазаш. Школа йистельккха шу зехьа довизар Хьавай. Массеэк турах чакх а яьнна, Воронежски искусствай институте деша оттачар д1аяхийтанзар из талант йола йо1 Солцаев Мималта. Цу хана Хьавайна цо тешам белар вайцига актерски отделени хьаелларгхиларах.

Шоай хьехархошта ч1оаг1а раьза ба кагирхой, х1ана аьлча, теорин практикей в1ашин ювза йиш йолаш ба уж; ра хьалхарча даьккъе уж хьахиннай моттигерча драматургаша кхоначар вахарах лаьна ца яздарах. Студенташ сатувсаш ба дийна боалламе шоашта ролаш ловзае пьесаш хургхиларах. Цхьабакъда, ч1оаг1а дика г1улакх хулар уж ролаш х1аьзе а царга кхоачаре.

Шоллаг1ча курсе деша юхачубоаг1ача хана шоай кийна этюдаш а долаш боалаш… ба кагирхой. Цудухьа «Вахар — фантази я» яха схема хаддаза йолаш я Х1ана аьлча, маьла оалаш дац студенташа шоай кулгалхочун Хакишева «Режиссер цIаккха а сало1аш хила йиш яц» яха дешаш. Цудухьа актерий а хила йиш яц болх юкъаг1а баьнна сахьат.

М. РАМАЗАНОВА.

СУРТА Т1А: 1-ча курса студенташ экзамен д1алуш ба.

Н. КОБИАШВИЛЕ сурт.

ШОАПА!

Хьамсара редакци! Д1аяхача хана яздара т1ера воацаш хиларца 1ийлавац со шуга ца яздеш, бакъда, х1анз шуга язде чам боаккхаг1а ба са. Хаттар отта тарлу: «Сендухьа да из»?

Т1еххьарча хана газета кепаетта материалаш бакъдар … оазаш, чулоацам к1оарга болаш, гласность яхар долаш хеталу сона а дукханешта а. Цудухьа редакце болхлошта баркал ала лов.

Са шуга дехар да: газета т1а кепатохаш йола материал г1алг1ай меттала сайна эрсий меттала а тохаре, кхыча къамех болча дукхача наха ешаргъяр из. 1990 шера 16 июне газета т1а кепатеха «Бакъдар дувца» яха Костоев Беслана язъяь статья а лаэамо кхыраш а ч1оаг1а бакъахьа хетар сона а дукхача наха а эрсий меттала ма1ан деш моллаг1ча йиш йолча газета т1а е журнала т1а кепатохаре. Из дукхача наха дешаргдар, харцо ювцаш бола фальсификатораш а перестройкана духьалбаьнараш а малашб ховргдар. Аз дехар ду шута цу г1улакхага хьажар, эрсий меттала кепатохаш цу г1алг1ай бакъболча кагийчарна д1адовзийтар. Сий дала а наха а долда шун, шоай къаман бакъдар д1адовзийта аьттув а балба!

АРЧАКОВ Мухтар,
Са1адалий во1.
г. Малгобек.

Воронежски медицински институт (специальность 0401 — дарба дара г1улакх, 0102 — педиатри);

Ростовски медицински институт (специальность 0401 — дарба дара г1улакх, 0402 — педиатри);

Волгоградски медицински институт (специальность 0401 — дарба дара г1улакх);

Рязански медицински институт (специальность 0403 — гигиена, санитаи, эпидемиологи);

Волгоградски инженерно - г1ишлошъяра институт (специальность 2901 — архитектура);

Московски полиграфически институт (специальность 1708 — полиграфически машинаши автоматизированни комплексаши);

Холодильни промышленноста Ленинградски технологически институт (специальность 1603 — лохарча температурай техникеи физикеи);

Мухиной цIераг1а Московски локхера промышленно-художественни училище (специальность 0519 — монументально-декоративни искусство);

Къулбаседа - Х1ирий университет (специальность 0709 — торговлерен общественни кхачанерен экономикен доалделген).

Ивановски университет (специальность 0606 — экономика а къахьегама а социологи);

Ленинградски советски торговле институт (специальность 0608 — бухгалтерски учет, боахам лелабара г1улакха т1ахьожами анализи);

Свердловски архитектурни институт (специальность 2901 — архитектура);

Московски историко-архивни институт (специальность 0209 — документоведении управленена документационни 1алашо елген);

РСФСР вузашка конкурсе а боацаш дийнахьа дешаргдолаш д1ахьожабеча НГ1АССР к1албаьхача нахах болчар документаш д1айдергда 1990 шера 25 июне дена 15 июле кхаччалца.

Д1аэцара хьанъехьа йоагг1ача формаг1а язъяь заявлени хьачуяла еза института ректора цIераг1а. Заявленеца хила деза:

— юкъера дешар чакхдаккхарах дола документ — подлинник;

— т1еххьарча хана болх баьчара (е школера) характеристика.

Характеристика хила еза предприяте кулгалхочо, партийни, профсоюзни, комсомольски организацей кулгаш т1а долаш (школьникоз — школа директора, классни кулгалхочун, ВЛКСМ комитета секретара, учебни комитета председатела); печать то1аь а хьаенна ха белгалъь а хила еза из:

— 086-У формаг1а йола медицински справка;

— къахьегама книжка т1ара выписка; предприяте администрацега заверить а дайта;

— паспорт, военни билети е приписной тешал (ше хьагойта деза);

— медицински институташка деша оттачарна кхы т1а райисполкомагара направлени хила еза.

Деша д1аоттара экзаменаш хургья 1990 шера 16 июле дена юкъерча общеобразовательни школай дешара программашка хьежжа оттальча программашка г1олла

Конкурсаг1а хьакъоастабелга а деша д1аэналга а хургда Грозненски мехкдаьтта институте 5 августага кхаччалца, 1989 шера хиннача СССР Лакхерча дешара заведенешка д1аэцара Правилашка хьежжа.

Института адрес: 364902, г. Грозный, ГПС-2, пр. Революци 21, Грозненски мехкдаьтта институт, приемни комисси. Тел. 22-16-15.

1. Технологически процессий оператор лаборант.
2. Промышленни оборудованена ремонт яра вола электромонтер.
3. Электрогазосварщик.

Училища адрес: г. [illegible]
[illegible]
Телефонаш: 26-48-18, 26-34-29, 26-48-15.

Ленина ордени Спйлахь-боккхача Даймехка т1ема I степена ордени еннача «Грознефть» объединене базерча

Грозненски № 4 йолча юкъерча профессионально-технически училища кагий нахи мехкарийн деша хьех

Уих профессеш 1омайеш бохаш:

1. **Мехкдаьттен гази йоаккхача эксплуатационни тохкамен буруш тохача буруш деттачун г1оначча электросварщика болх бе а 1омаеш.**
2. **Буровойшта г1улакх деш вола электромонтер.**
3. **Электрогазосварщик.**
4. **Слесарь-авторемонтник.**
5. **Химически анализа лаборант (мехкарий).**
6. **Топограф-геодезист.**
7. **Мехкдаьтта даккхара оператор.**

Училище д1аэц 9—11 класс яьккха бола кагий нахи мехкарийи, иштта эскаре г1улакх даьчул т1ехьаг1а запасе баьха б1ухой а, 1, 2, 3 шера дешаргдолаш.

«Грознефть» яхача объединенена лаьрх1а кадраш кийчъю училище.

Училище дешача юкъа дешархой мах боацаш 1алашбу барзкъаццa, кхачаццa, учебникашца. Производственни практика чакхйоаккхача хана шоай специальностах болх барах даьккхача ахчах 50 процент д1алу дешархошта. Училище дешаш йоаккхаш йола ха балха стажа юкъе йодаш я. Мехкарашта лаьрх1а училище хьайийлай барзкъаш дахара, тегара пазата х1амаш хьае 1омабеш йола курсаш. Училище болх беш я кхы масайтта кружоки спортивни секции. Кхычахьара хьат1абаьхкарвш, 1е моттиг йоацараш 1алашбу дика кийчъяча общежитеца.

Юкъера школа яьккха бараштa 36—45 сомага кхаччалца стипенди лу. Училища кхо курс яьккха экзаменаш дика д1аенна болча кагирхошта юкъера образовани хиларах дола тешали профессех квалификаци лларах дола документи лу. Училище йистеяьккхараш болх бе хьожабу Грозне а, цун довзол арахьа а.

Училище деша д1аотта безам бараша директора цIераг1а унх тайпара документаш д1алу: заявлени, дийша хиларах дола тешал, характеристика, 086-у формаг1а йола медицински справка, вахача моттигера справка, ваь хиларах дола тешал, 3х4 боарамаг1а дола 4 сурт.

Хьамсара доттаг1ий! Дувла тха училище деша! Из йистеяьккхача лакха квалификаци йола болх1ой хургда шох.

Училища адрес: г. Грозный, Октябрьский р-н, 12 участок, телефон 9-54-41-02.

Училище д1акхача йиш я №№ 13, 25, 24 йолча автобусашца «12 участок» яхача остановке кхаччалца д1авахача.

Кагий нахи мехкарийи!

СПТУ-2 д1анхайкаду запасе а бохийташ эскарера мукъабаьнна б1ухой укх специальностех деша д1аэцаш чулар:

1. Оператор-машинист.
2. Промышленни оборудованена ремонт ю слесарь.
3. Промышленни оборудованена ремонт ю электромонтер.

Дийша баьнараш г. Грознерча А. Шерипова цIераг1ча ГНПЗ балха а оттабеш.

Дешара ха 3 бутт. Стипенди 120 сом.

Занятеш йолалу группаш в1ашаг1йохкарга хьежжа.

Тха адрес: г. Грозный, Индустриальни улица, 10.

№ 2, 5 йолча трамвайшца «Пожарка» яхача уж соацпача кхаччалца ва йиш я училище воаг1ар.

Телефонаш: 26-48-18, 26-34-29, 26-48-15.

Спорта хоамаш

ФУТБОЛ

Сальск (Ростовски область).

Сальск яхача городе Къулбаседа Кавказа приз яккхара йола финальни яхьаш чакхъяьлар.

Яхьашка дакъалоацаш хиннача грозненски «Локомотив» тренера Велидов Тимура аьлар: «Зональни турнире тха команда котъяьнналле а Сальске аьттув баланзар тха, цига йиъллаг1а моттиг мара йоаккхаялазар тхона».

БОРЕЦИЙ ТОЛАМ

Риме борецашта юкъе чакхъяьлар классически ший ло1амерчен стилех к1алтохараг1а латара йола къамашта юкъера ши турнир.

РСФСР заслуженни тренера Абдулаев Саид-Ахьмада 1омаваьча «классика» чемпиона а экс-чемпиона а Абаев Аслаудина ший тайпара толам баьккхар.

68 килограмм дозал долча атлеташта юкъе массаза а котало йоахаш хьавенача Аслаудина яхьашка керттера приз яьккхар.

Финале шоай ло1аме латаш болча борецашта юкъе хиннача Мухтаров Алхазура (дозала категори 69 кг) шоллаг1а моттиг мара яккханзар.

Дунеи чемпион Орцуев Хьасан цуи хьехамча ва.

А. Абаеви А. Мухтарови Нохч - Г1алг1ай республикански спортобщества викалаш ба.

* * *

Калуга. Ший ло1амах к1алтохараг1а латара олимпийски кийчо яра йолча базе дикаг1а болча бореций сбораш йоласинай.

Дозала категори 110 килограмм йола вай мехкахо Боков Ибрагим Советски Союза сборни команда юкъе вахав.

ЧИГПИ студент И. Боков яхьашка дакъа лаца кийчвер Маг1албикера тренер Батыров Султан ва.

Обзор кийчъяьр
А. АЛИЕВ.

Тахан республике г1олла а Грозне а хувцалуш морхаш а йолаш, цхьаццайолча моттигашка дог1а а делхаш, юкъе-юкъе ди а къувкъаш, Малхбузехьара секунда 3—8 метр сиха мух а болаш, фегара температура республике 25—30, Грозне 28—30 градус йовхал а йолаш ха хила мег. Х1аьта кхоанеи ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, цхьаццайолча моттигашка кхайсса дог1а а (из дикъувкъаш, ша бетташ хила а тарлу) делхаш, бе-бена оаг1онашкахьара секунда 3—7 метр сиха мух а хьекхаш, фегара температура буйсашка 12—17 деношка 22—27 градус йовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковска ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителе — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностен транспортен — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СЧ05120.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1953.

Массо а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дуьйна ★ ЕРА, 28 ИЮНЬ, 1990 ШУ. ★ № 70 (7890). ★ Мах 3 кеп.

ПАЙДАНЕ КЪАМАЬЛ

Сетхан Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета дане чу хилар Нохч-ГIалгIай АССР Лаккхехьарча Советои КПСС Нохч-ГIалгIай обкомон цхьана ене нола заседани.

Из хьайиллар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара, НГIАССР Лаккхехьарча Совета председатела Д. Г. Завгаева.

Заседание дийцар Нохч-ГIалгIайченерча хатараш хинначa, къе бахача наха, бежанашта гIо дара белхий вIашагIбеттара хьакъехьа

Нов. Д. Г. Завгаева белгалдаьккхар из гIулакх экономически лоархIаме хилла ца Iеш, доккха нравствении маIан долаш а хилар

Вайнаьха из эздий гIулакх кхакердадаккхара дукха кийчон балхаш даьд республикa районашка.

ХIаьта ахьан замалтхьа хIара бетта шоллагIча шоаттадинахьа белхий бе лаьрхIад хIанзчул тIехьагIа.

Белхий бара тайп-тайпара формаш а методаш а я, цудухьа хIара районе общественно - производственни сфере болх беш боацараш, кагирхой, дешархой, къахьегалургдола бокхий нах оарцагIбаха лаьрхIад цу гIулакха. Цар деш дола балхаш тайп-тайпара хургда.

Цхьабараш гIиллон балхаш, шоллагIбараш хьайбашта доакъар Iалашдеш хургба.

Нитта белгалдаьккхар хIара района халкъа депутатий районни Советий исполкомашка милосердие фондаш хьанийтлача бахьахьа хургдаь аьнна. ХIаьта таро йолаш мел йолча организацешси предприятешси цу фонда ахча дахьийтача ниса хургдолаш а лаьрхIар. Заседание могадир цу гIулакха къоалой советаш оарцагIъяха. Кагирхоита кхетам балара боккхача лоархIаме дош из хиларах тарра.

Доакъар Iалашдара-терко

КХОАНЕН УЙЛА ЕШ

ДIадахача шера лерттIа доакъар Iалаш ца дарах чIоагIа дукха халонаш лайра Малгобекерча М. Горьке цIерагIча совхоза хьайбаш лелалераша. Iангара доакхача хьайбана лаьрхIа 21 центнер доакъара единица Iалашъе езаш бар уж. Бакъда, уйхаза 17 центнер мара Iалашъяйзар, хIаьта из доакъар а дукхагIча даькъе 3-ча классагIа дар. Цудухьа пачхаьлкхенга дIа ца кховчаш йисар нохагIо шурей дулхи. ХIаьта укх шера из гIалат шоашкара ца далийта дагахьа болх беш ба цу боахаме. Масала, совхоза кулгалхоша керттера терхам тIоухийт доакъар Iалашдара. Цу гIулакха лаьрххIа бригада вIашагIъеллай. Арендни подрядагIа къахьегача цо хIанале 300 тонн совгIа йол хьекхай, цу даькъе 200 тонн люцерна. Нитта №№ 1, 2 йолча шурий фермай кIоагашка еллай 1000 тонн гаргга сенаж. Цар кийчаь доакъар керттерча даькъе 1-ча, 2-ча классагIа да.

Пол кийчьеча дика ка йоазан гьалер из шена хьахехкта Даргiкоп Бембулата...

хьагулъеча Барахоев Iийсас. Цар шоай дийнахьара норма дикка тIеххоачашъю. Бакъда, царел кхы тIехьависац йол дIакхухьаш вола Нальгиев Осман а. Цар балха процесс лерттIа дIайода доакъар кийчдечар шоайла дIа-хьа гIо-новкъостал а деш, бехктохкам бизза кхета а беш шоай декхар кхоачашдарах. Цу йIаьхий балха опыт йолча наха дика кхетаду тахан Iаламо хьаденнар ца доалеш, бокъонца йоакхо еш чуэца делагта. Ер дац е йож дац яхаш бахьанаш лехарах, болх юкъагIбахарах телха мара кхы тоадала хIама доацилга. Царна нийсса къахьегаш я бригада кхыйола звенош в. Сенаж Iалашъеш ба Фаргиев Мусан Фаргиева Даламбики, Гарданов Бембулати Фаргиев Султани. Нитта водитель Гардалоев Салаудин Цар лакхе бехтал ма дахихара дикка сенаж кIоагашка еллай. ХIаьта на Iалашъе езачох кхоъагIа дакъа мара дац. Цудухьа, цар кхы а дукха хьоацар даккха лоарга шоай декхар дикка кхоачашдара. Бригада цул совгIа шоай боахамерча...

ха я цар шоай доахан цунца кховба. ХIаьта по арендни подрядагIа дулха лаьрхIа доахан кхоабача бригадашта дикка гIо ду. Бакъда, Iурра денз бовд къоплабаллана ара болча механизаторашта хьалхашка дехкарийла бисац хьайбаш лелалераш а. Цар масала, доакъар Iалашдераштa керда дулхи шурея лоаттаю. Нитта могача тайпара цар йоакхо ю совхоза кулгалхоша а. Масала, совхоза директор Гандалоев Хаматхан боахама керттерча специалисташца цхьана каст-каста доакъар кийчлераш болча вода, царца дагавоал, эшар-доацар фуд хьож. Вешта аьлча, по цар болх лерттIа дIагIоргболаш техника мел эшаш йола оатхалаш, доагор лоаттадара, цул совгIа, бытови даькъе эшачуница Iалашбара тIехьа тIахьожам лоаттабу. Мадарра аьлча, механизатораш раьза ба шоай еча йоакхон. ХIана аьлча, бIайха, хьаьна кхача, нитта керда баьндаараш лоаттаду царна. Цул совгIа мукъача хана хьажа телевизор, ладийгIа радио а, деша керда журналаш газеташ...

да. Вешта аьлча, кхаш на болх беча наха салоIача хана сагота ца хилийтара, парга толаме къахьегийтара мел эшар да. Цудухьа механизатораш шоай балха ханах бизза пайда ийбеш бIубения къахьегаш ба. Теша лов, укх шера боахамера доахан мела дусаргдоацилгах. ХIаьта цунца пачхаьлкхенга дукхагIа дулхеи шурей дохка таро хургья.

М. БАРАХОЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1) комбайнер Гарданов Бембулат доакъар чуэцаш воал. 2) водитель Гардалоев Салаудин; 3) совхоза директор Х. Гандалоеви МТФ заведующи А. Фаргиеви, скотник А. Гандалоев шоайла дагабоалаш ба.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Юрти цун·социальни проблемаш

САБАР КХОАЧАДЕННАД

Укх деношка Малгобекски района кулгалхошца вIашагIкхетар чакхдаьккхар Юкъерча Ачалкхен Дабн-Юртен бахача наха. Цу шин юрта вахаре цхьатарра халонаш хиларал совгIа, цхьан совхоза а цхьан Совета а чуйоагIаш я уж. Дувца оттадаь дешаш: юртарча сберегательни касса болх лерттIабаккхар, хIара юрта шин-шийх Совет вIашагIйоллар, мала хий хилийтара, торговле болх тоабара, банни хьайреи хьалъяра дешаш къоастадар. ТIаккха юкъанза йита йиш йиш шоаи доалахьара цIенош хьалдара ссудаш луча, телефонни бузам беча, больница тоаеча, маьждиг хьалдеча нийслу халонаш?

ВIашагIкхетаре хиина къамаьл, шоапа гучча бесса, керттерча даькъе социальни де... дар. Нттаи шераш да. масала, юртхоша малa хий хилийтара проблеча этта. Массаза дийцад цо, мел кулгалхой хувцабенна «Алханчуртский» совхозе, районе а из дош къоасталс низ ца кховчаш? Дог лазаш дийцор цу лаькъе шодиш озача халонех пенсионера Картоев Тайсамa, юрта Совета депутата Озлоев Хьасана, № 15 йолча школа...

вап со. — аьлар КПСС горкома хьалхарча секретара, халкъа депутатий городской Совета председатела А. И. Алмазова. — ДIахо йодача хана керда хин лини йиллар сай керттера декхар лоархIаргда аз.

Зале гулбеннарий дукххача хаттараштa жоп делар Малгобекски горисполкома председатела Е. Червова, АПО кулгалхочо М. Акмурзаева, ЦРБ керттерча лоро. Гетогазова, РУС-а начальника М. Мальсагова, РайПО председатела С. Мамилова, сбербанка заведующе Ю. Гомкартиева, кхычар. Шоашта Iаткъар, къуллар дувцар наха.

Шоай юрташка этта хьал хьахьокхара укх тайпара масал доаладир цар. Цхьан бус моттигерча больницах вIи аьлар. Пожарни... дахийтар; телефонни болх бен яцар Юхьера машинапа дIа а баха. оарц даькхар юртарча кагийча наха. Цхьабакъда, дикка гайна хьабаьхкача пожарникашна хий дIатоха тигаизар, электричество дIайоаe сагвоцаилаь. Мадарра аьлча, больница яьгар. Из хатар хинна ворхIбарх1 шу даьналале а. хувцаденна хIама дац укхала. Цу хана сешна болх бен яц те...

Къона Iилманхо

ТЕШАМ — БОККХА НИЗ

беча Богатырев Османа, йол лоаттаду. Цхьа бутт совгIа керда журналаш газеташ

ХЬАЛАШ ЦХЬАТАРРА ДАЛЕ А...

Укх шера, тIехьа ца йоалаш цхьаъ а хан-ханнахьа ера бIаьстн, IаIамо а дикка гIо дир догIа цхьаъ а хан-ханнахьа делхийташ. Цудухьа дикка хиннай тайп-тайпара бьацаш ТIаккха мишта латт доакъар Iалашделга Сунженски райова боахамашка? Цу хаттара жоп лу АПО «Сунжа» яхача объединене председатела М. Бенова.

— Укх шера цу гIулакха къаьстта терко е лаьрхIа да тхо. ХIана аьлча, хIанзалца доакъар тоъал Iалаш ца дар а кийчдаь доакъар дика ца хилар а бахьан долаш дукха зенаш хиннад тха объединенеа. Цудухьа хIанз райопа боахамашка вIашагIъехкай доакъар Iалашду подрядни а арендни а бригадаш. Царна юкъе ба районе дикагIа бола механизатораш, специалисташ. Царга дIаенвай цу гIулакха эшаш мел йола техника — бьнаш хьокхаш, фермашка хьатIаозаш, аргIаш деш, силос, сенаж кийчъеш йола механизмаш

ХIанз хьожаргда вай «Путь к коммунизму» яхача колхозе фу хьал да? Ховш да, из колхоз массаза а доакъар тоъал Iалаш ца деш хьайоагIилга. Ишта хилар соахка а. Доакъар ца таарах, хьалхарча кварталa шура яккхара план кхоачашйинзар, хIаьта укх ах шера планаш кхоачашион а тамаш я.

— Доакъар Iалашдар лерттIа вIаштIехьдоаккхилга да хIанз керттера дар, — йоах цу колхоза председатела С. Чаниева. — Оаха вIашагIъехкай доакъар Iалашду звенош. ХIанз болхлой дIайийна бьцаш хьокхаш, йокъаеннараш фермашка хьатIаозаш, цунах аргIаш деш боахк. Балха тIа дикагIа толамаш доах З. Хашагульгов керте латтача арендни коллективо.

Зяудина арендни звено укх боахаме меттел, районе а дикагIчарех лоархIаш я. Дулха лаьрхIа кхоабаш 1700 хьайба 'да цунга. ХIаьта тхога цо хьахьекха хиина хьайбаш тоаденна а унахцIена а дар. Уж латташ йола моттигаш цIена яр. Хьаьшка шортта доакъар дар. Болх беш я кормоцех, цу чу хьайбашта эшаш йола биомикроэлементаш етташ кийчду доакъар.

Комплексера болхлой шоай деъхарех дика лоархIабеш хилар хьахьокх укх факташа а. Болхлой бехкагIа цхьа бежан цамогаш хиша тIерадьнадац укхаза. Соахка болхлоша хIара бетта нйдаь аванс доацаш, шу чакхдолаш ийцар итт-итт эзар сом.

Цу колхозе хIанзле кийчъяь силос 10 эзар тонн я. Из болх дIахо а беш латт. Вай лакхе йийцача комплексагара дIаикхача, колхоза кхыча фермашка чуйоллаш йола силос дика яц. Болх беш яц анализ еш йола экспресс-лаборатори. Кийчдеш дола доакъар 3-ча классагIа да.

ХIанз Кирова цIерагIча колхозе да тхо. Председателаца Б. Ведзижевца цхьана ферме дIадолхаш из цигара гIулакхаш дика да яхаш со тешаве гIертар. Бакъда, уж дешаш харц хилар ферме тхо дIакхаьчача. Во сурт дар тхона дайнар. Укхаза 1000 тонн силос чуйоллара лаьрхIа кIоаг бар. Цун кIийле тIаьда а бIеха а яр. Шийтта дийнахьа цу чу чуелла силос 450 тонн мара яц, из юкъера лаьрхIача дийнахьа 37 тонн мара хилац. Цхьа комбайн я силоса буц хьокхаш. Из а цкъаза ехе латташ ха йоагIа.

Во да кийчду доакъар. Лаборатории анализаш яьхачул тIехьагIа гучадаьлар, сенажа влажность 69 процент йолга. Иззал влажность хилча цох сенаж я ала йиш яц. Сенаж кIоаг чу йоллаш тIахьожача специалистех а cāг вацар гуш.

БIарчча хьанйцача во да района боахамашка доакъар Iалашдара гIулакхаш. ДукхагIча дьхъе кулгалхой ба цу гIулакха бехке.

М. ЧАХКИЕВ.

Къона Iилманхо

Укх шера «Малгобекский» совхозе дIайийнай 100 гектар коартолаш. Уж лелаеш я Картоев Мувса керте латта арендни звено. Дукха ха йоаццаш цига ийсвелар со. Арендаторашца къамаьл де аьттув баланзар, шоай аргIанара агротехнически гIулакх чакх 'а дьикха, салоIаш бар уж. Цхьабакъда, аз кхай тIа бихьа йикъ эрна бовизар. Укхаза сох кхийтар Московски коартолий боахама Iилмантохкама института аспирант Котиев Мухьмад.

— Аспирантуре заочно деша вагIа со, — аьлар Мухьмада. — ХIаьта укхаза ах гектара тIа коартолаш лелаю аз. Моттигерча хьалашка цу культура хьувкъам алсамбаккхара тIадерзадаь Iилман тохкамаш де 'лаьрхIа вар со. ХIанз са уйлаш кхоачашхулаш йоагIа.

Ховш махиллара, дIалхача ханашка Малгобекски районе коартолаш дIаювш хиннац. Укхазара лаьтта пайдана лархIацар из культура кхеяра. ХIанз IаIаме цхьацца хувцамаш хиннад. Юрташка баха нах шортта коартолаш чуийе Iемаб шоай доалахьарча бешамашкара. Совхозашкара кулгалхой а кхета болабеннаб...

— Аспирантуре са кулгалхо ва юртбоахама Iилмай доктор Писарев Борис Анатольевич, — йоах М. Котиева. — Цуница дагавоалаш бу аз сай болх. Сона хетачох, доагIача бесса укхаза гIулакх дича тъаь пхиъ а кхы дукхагIа а тонн коартолаш яла тарлу укх лаьттара. Вешта аьлча, планал шозза дукхагIа.

Къоначa Iилманхочо тохк малагIча фух йола коартолаш дикагIа хьахул моттигерча хьалашка, мел тоха еза минеральни органически удобренеш, мишта чакхдаха деза тайп-тайпара агротехнически гIулакхаш, маца чуийцача бакъахьа ба хьувкъам.

— Арендатораша техникаца новкъостал ду сона, — аьлар Мухьмада. — Эшаш хилча шоаш 'а оарцагIа боагIа.

Шеко яц, Iилмеи практикеи цхьана хилча хьувкъам алсамбаргхиларах.

М. ЭРЗИЕВ.

ТЕШАМ — БОККХА НИЗ

Кердадараш производствана юкъеихувлаш хьинаре къахьегаш бола инженераш-технологаш кIезига бац Нохч-ГIалгIай художественни промыслай производстве н и и объединене. Царна балха тIа нарагIдувлача дикача гIулакхех дийнар сона объединене генеральни директора Гуцериев Микаьила. Хьаеш йолча хIамай моделаш кердаяхара, хьадеча товарий ассортимент шеръяра, уж дикагIа хилийтара, технологически режим нийса лелайтара дукха балхаш ду цар. Царех я цхьоалагIча росписа цеха инженер-технолог Нагоева Хьанифа.

— Хьанифа цхьаъ балхах тIехдика кхет, цхьаъ тIадаьхка деккараш массаза а цIена кхоачашду цо. Хьанифас кийчъяьча кердача моделех арахецаш итташ тайп-тайпара продукци я объединене, — йоах М. Гуцериева.

Росписа цехе со кхаьчача чертежашка хьежаш ягIар Хьанифа.

Цо дийцар:

— Объединене хьаеча хIамай ассортимент шеръеш дукха балхаш ду укх тIеххьарча хана инженераша-технологаша. Из тхогара дIадех тIатIа дегIаухача наьха хьашташа. Цул совгIа, самофинансировани йиззача хозрасчетеи кердача системагIа къахьегача тха коллективана тIабоагIа пайда а цунга хьежжа мара хилац. Арахеца продукци дикеи тIехдикеи хиларга хьежжа мара дIайодац из. ДIа ца эцаш дада топараш эшац тхона а наха а. Цудухьа инженерно-технически болхлоша, керттерча специалисташа шоай еррига уйлаш тIаерзаьй продукци госстандарташа, технически хьалаша дIа ма деххара хилийтара. Цу балха тIа тха дикка ка а йоал укх тIеххьарча хана. Цхьа рекламаци кхаьча яц тхога потребителашкара оаха хьаю продукци эсала я, аьнна. Укх тIеххьарча шерашка паччахьалкхенна пайда беш хьайоагIа тха коллектив.

ДукхагIдолча дьакъе из беркат хьакхоллаш бараш ба творчески къахьегаш бола объединене керттера специалисташ. Царех цаI я Хьанифа. Дийтта шу дизад цу объединене из къахьегаш йола. Цу шерашка Iалаьмате дукха хIамаш хувцаденнад объединене. Итташ, бIаьш тайпара халкъа эша товараш арахеца доладаьд укхаза. Ишта дукха хувцамаш хиннад Нагоева Хьанифай балха тIа а. Мотористка йолаш болх бе йолаелар из духьашха. Цхьаъ балхах тIехдика кхеташ, цхьаъ деккараш цIена кхоачашдеш, къахьа дале а доагIаш дар моллагIчунга дIаоалаши хьадехаши йола Нагоева Хьанифа ца зувш йисанзар № 1 йолча росписа цеха кулгалхоша. Цар ОТК контролералла хьожайир из.

Шераш сиха дIаухар. Цехерча балхех кхьаикха а бацар Хьанифайна шаьрра хьабе ца ховш. Цхьабакъда, керда моделаш юкъехувлилга, хьадеча товарий ассортимент шеръелга эсала лелар. Цудухьа цеха коллектива вIаштIехьдаланцар шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашде. Цеха кулгалхоша инженер-технологалла хьожайир Хь. Нагоева.

Цкъа цхьайга хьааьнцар, шозлагIа хьалхадаккха ца дезаш дика хьаэцар къоначa специалисткас. ТIахьожам лоаттабора технологически режима, продукце дикала, станокаша беча балха. Укхаза нийсденна кхоачамбоацар сиха дIадоаккхийтар. Брак йолаш продукци арахецилга цIендаь дIадаькхар, керда моделаш юкъе а кхувлийташ, шерйир продукце ассортимент, лакхъелар цун дикал.

Инженер-технолога Хь. Нагоевий тешаме гIончаш ба къахьегама ветеранаш набойщицаш Гэс Лида, Алиева Роза, сверловщицаш Бецнева Шумист, Юнусова Роза, кхыбараш. Йоккха опыт йолча царца каст-каста дагаювл инженер-технолог.

Хьанифа хиннай Ленински райсовета халкъа депутат, объединене профкома члена деккараш кхоачашдеш. Укх тIеххьарча шерашка из я объединене халкъа тIахьожама группа, профсоюза цехкома член

Дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш, маьхера совгIаташ тийннад Хь. Нагоевайна. Цун наьха тIа лелаш я «Социалистически яхье котъьлинар» яхеи «ЦхьайтталагIча пятилетка ударник» яхеи сийлен знакаш. Шийх бенна тешам боа ца беш хьайоагIа инженер-технолог.

Б. КОСТОЕВ.

шашца дузаденна дар. Итташ шераш да, масала, юртхошта мала хий хилийтара проблема этта. Массаза дийцад цо, мел кулгалхой хувцабеннаб «Алханчуртский» совхозе, районе а из дош къовстаде низ ца кхоачаш? Дог лазош дийцар цу даькъе шоаш озача халонех пенсионера Картоев Тайсама, юрта Совета депутата Оздоев Хьасана, № 15 йолча школа директора Хамхоев Вахас, арендатора Балкоев Бориса, кхычар.

— Вай Ачалкхера минеральни хий берригача мехка дохкаш да, — аьлар В. Хамхоева. — ХIаьта юрташка баха нах хих хьагаш таханарча денга баьннаб. Эхь дац из?

ХIанзарчоа Ачалкхенашта хий хьателар Назрановски водозабори станци я. Укх тIеххьарча итт шера 750 эзар сом дIахьожадаьд цу организацена совхозо, минеральни хий доаккхача заводо, юрта Совето. Иззал ахча дIадахийтача-м керда хин лини йилла таро хургьяр.

Къаьнара хин лини тишъеннай, каст-каста лелх из, дукха низ боабе безаш хул из тоалра. Цул совгIа, аварешхулаш дукха хий дов юрташка хьакхачале.

— Ачалкхенашка а Даби-Юрта а бахача наха хий доацаш мел бала лайнаб ца ховш машина хьасха аьттув баланзар: телефонаш болх беш яцар. Юххера машинаца дIа а баха, оарц даьккхар юртарча кагийча наха. Цхьабакъда, дикка гайпа хьабаьхкача пожарникаша хий дIатоха тиганзар, электричество дIайоае саг воацандаь. Мадарра аьлча, больница яьгар. Из хатар хинна ворхIбархI шу даьннадале а, хувцаденна хIама дац укхаза. Цу хана санна болх беш яц телефонаш, гуш вац электрик, яьгача латт больница, ткъаь итт километр пикъ бе бела пожарникаш оарцагIбахара.

Шоаца дага а ца бовлаш, хьакимашца деча гIулакхашта раьза бацар юрташка баха нах. Масала, совхоза автомойка Юкъерча Ачалхе хьалъеш латт, совхоза гараж Кердача Редантe йоллаше. Заправочни станци юрта юкъе Iоттаяьй, хIаьта школана лаьрхIа лард юртал араьа еллай. Цу тайпара моттигаш ког дIа мел баьккхача йолаш я укхаза.

Юрташка бахача наьха цхьайола проблемаш сихха къоастае йиш йолаш я, вокхарна ха эшаргья. Цхьабакъда, уж а вожаш а теркал ца еш йита йиш йолаш яц. Наьха сабар кхоачаденнад.

М. КАРТОЕВ,
тха собкорр.

АХ ШЕРА ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА

Шоаш тIанйца декхараш дикка тIехкхоачаш ца деш цхьаккха бутт дIабахийтабац укх шера «Южспецэнерго» яхача специализировании предприяте Грозненски участка болхлоша. Ах шера план кхоачашъярах рапорт деннад цар 20 июне. Энергооборудовани мукх ца яийтара дукха балхаш даьд цар Нохч-ГIалгIай АССР «Грозэнерго» яхача энергетикаи электрификацеи производствении объединене шоллагIча теплоэлектроцентрале.

Яхье хьалха латташ ба ремонтникаш Карибов Джамалдин, Трущенко Вячеслав, Шевелев Юрий, Асиев Салман. ХIара сменагIа нормаш 110 — 120 процент кхоачашъю цар. Коллектива болх кхетамца вIаштIехьбаккха, ховш ва начальник Гацоев Анатолий.

БIубенна къахьегаш ба хьарарча шера «Кавказэнергомонтажизоляция» яхача управленена чуйоагIача Грозненски участка болхлой. 21 июне кхоачашъяьй цар ах шера программа. Дукха балхаш даьд цар «Грозэнерго» яхача производствении объединене электростанцешка.

Изолировщикаша тIагIертта къовсам лоаттабу доагора-энергетически ресурсаш кхоара тIехьа. Изоляционни балхаш тешаме даро вIаштIехьдовлийт зехьа йовш йола йIовхала энерги кIезигъе.

Уж балхаш деча дика къахьегаш белгалъяьна я Катаева Хижан, Гагиева Нина керте латтача бригадай коллективаш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗД

(Стенографически отчетацара)

Шовзткъе ворхIлагIа заседани

Поккха Кремлевски дворец. 1990 ш. 20 июнь. 10 сахьат. Председателал деш хилар РСФСР Лакхехьарча Совета Председатель Б. Н. Ельцин. Цо къамаьл де дош лу Б. Б. Богатыревана, Нохч-ГIалгIай АССР лаьттан фондах пайда эцаран лораран волча пачхьалкхен кертте-ча инспектора, г. Грозный (Назрановски территориальни хоржаний округ, Нохч-ГIалгIай АССР). Хьамсара вола Борис Николаевич, лоархIаш дола депутаташ! 14 июне СССР Лакхехьара Совет кхайкай союзни автономни республикай лакхерча органашка, вIашагIтехача Федераце е кхьчар эшабьраш а, е зе даьраш а, е гIолал яхьараш а хургбоацача, тила йиш хIаьта а вета а йоацача суверенни социалистически пачхьалкхений Союза духьа цхьана лоархIаме болх бе ийзаш вIашагIтохара уж тIахьехаш.

ДIадахача шера Лакхехьарча Совето, шеко а йоацаш, боккха болх баьб, цо тIаийцад халкъа боахама дерригача доакъошка перестроечни процессаш сихъяра, советски общество кхотара, дунен халкъашта юкъера юкъара хьал тоадара гIо дергдола дукха лоархIаме законаш. Иштта тIаийцай цу шера тIаийцачарна юкъе эгара лоархIаметIа документ дола репрессированни халкъий хьанъехьара Деклараци

Цхьабакъда, со кIоаргга дог тийша махкалара, из декларации кхсачам болаш яц репрессированни халкъашта реабилитаци яра. Из чIоагIъаль хила еза цхьанна а хIаманна бехке доацача халкъашка гIелал яхьаш йIаьххача хана дена хьайоагIеш баланеи процесс социерсйолаш долча законаца. Кхетадеш лац, из закон хIанзалца СССР Лакхехьарча Совето тIа хIана ийцадац, сенга хьежаш багIа цига?

Къамашта юкъера юкъмоттиг лертIаиккхар — Росси маьрша яхара, из политически экономически дегIаахара йола лард. Российски парламент чIоагIа лаьрхIа хила еза къамашта тIера Iазап кхы цIаккха а хургдоацаш ший территоре тIара дIадаккха, репрессированни халкъашта йиза реабилитаци е, исторически цар хинна территореш царна юха дIаяла, бокъо йоацаш лелаьдаь уж хIамаш бахьан лолаш дал материальни зе юхаметтаоттаде. Советски Iэьдала цIерагIа официальни бехказло яла. Российски пачхьалкхен територе тIа къулбехьенафрикански яраш моргаш йолча колонешта моттиг а хургьяц, палестинскичар тайпара беженцаш а хургбац аьнча тешам бала.

Борис Николаевич, сона бакъахьа хетар, беженцех дола дош тIехьа ца доахаш, тахане а къоастадоре. Теша лов Россе халкъа депутатий шоллагIча Съездо ший территоре тIарча репрессированни халкъашта закон арадаккхарца реабилитаци ергхиларах а из дог дика гIулакх кхыча союзни республикашта дола масал хургхиларах а. Цу гIулакха шоллагIа Съезд йолаялалехьа эшшаш йола материалаш кийчъянза яргьяц йоагI-йоагIача комиссешка гIолла, хIана аьлча, уж на хиларо укх Съездага йиш хилчйтац из дош къоастаде.

ШоллагIдар. Деза депутаташ! Кулгалду органаш вай хержа хиларах вай дезагIдола декхар да уж органаш лархIар, вIаши сатохаш хилар, моллагIа дош къоастадеча хана мамогга дукхагIа нийсхо йолаш хила.

ЛадувгIарах баркал хилда шоана.

Председателал деш вар. Из предложени тIаэцаш я, мотт сона Поручени хургья, йолаш а я из Лакхехьарча Совета Съезда еннача порученешта юкъе, беженций хьакъехьа закон кийчде аьнна, хIаьта иштта йоагIаш йола положени кийч а я, цул тIехьагIа закон а даь уж халкъа депутатий шоллагIча Съезде хьачулургйолаш.

Дикача нахах

НАЬХА ДАГАРВОЛАШ

ДукхагIча даькъе УПТК коллектива балхах тийша да «Чечнигстрой» ерригача объединене гIулекхаш. Ховш ма дий, комплектующи материалаш лерттIа ца лоаттайича цхьаккха гIишло хаинахьа эксплуатаце дIаяла таро хургйоацилга.

ХIаьта хIанз берригача мехка материалаш лоаттаяра гIулакх цхьан кога тIа ца даьннача хана, ритмичностах дувцилга йоацача хана, УПТК болхлой бехктокхам кхы а боккхагIа хул.

— Декхараш чоалхане дале а таханарча дийнахьа царех во лоархIайиц тха коллектив — йоах УПТК начальника Хацнев Мовладе.

Ший къахьегама никъ каменщик волаш дIаболабир цо. Цул тIехьагIа массехк шера болх юкъагIа баккха бийзар — деша эттар Куйбышеверча энергостроительни техникуме. 1970—1973 шерашка цо болх бир Чиркейски ГЭС хьалъеча. ХIаьта хIанз ер вурийтталагIа шу да «Чечнигстрой» ПСМО системе цо къахьега. Юххьанца прораб вар из. Цул тIехьагIа ДСК начальника заместителалла хьожаву. СМУ начальника заместителалла а болх баьб Мовладе. Ялх шера ЖКК-на керте лаьттав. Цу шерашка, болх бешше, Л. Н. Толстоя цIерагIарча университете экономически факультет йистейоаккх цо. ХIаьта хIанз пхелагIа шу да производственно - технологически комплектаце управленена керте латта. Ший декхарех дика лоархIаву Хацнев.

МоллагIа кулгалхо коллективе лоархIарг а ва цун сий а дергда ший болх из лерттIа ховш вале. Цу тайпарча нахах ва Мовлади. Из дукхаза а хийржав объединене партийни а профсоюзни а организашта юкъе. Из хилвав ССМУ-10 балхах мукъаваланийтанза волла партийни организаце секретарь. Опыт хиларга хьежжа вIаштIехьдоал Мовладе коллектива балха лерттIа лостам тела. Цхьабакъда, хозача къамаьлаца нах Iехалургбац хIанз, цудухьа ший гIулакхашца белгала воалаш хила веза саг. Ше кулгалдеча коллектива йоакхо ец хила веза. Уж сама-…

Болхлочун уйлаш

ТIЕХХЬАРА ДОШ — ХЬАКИМАШКА

Массехк шу хьалха В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе болх бе йоласлар «Г-43-107» яха каталитически крекинга комплекс. Цох дийцар республикански мехкайоазон тIа, ЧIоаггIа автоматизаци яь, доккхий алапеш ийдергдола производство я яхаш, дукха нах балха дIаэттар цига.

Юххьанца, «Г-43-107» яхача комплексе пуско-наладочни балхаш деча хана, доккхий алапеш ийдора укхаза къахьегаш болча технологаша. Бетта 500—600 сом эцар цар юкъера лаьрхIача, Хьинар кхо ца деш къахьегар болхлоша. Цхьабакъда, таьна даланзар из гIулакх. Дукха юкъ-[illegible] дальлар из лоархIаме объект хьалъеча цIенхаттта кхоачамбоацараш ийсдалийталга. Уж долга ховшше болх бе йолавлийта хиннаяр из. Цудухьа комплекс каст-каста йохаш, аварей хулаш моттигаш ийсъелар, долче, коллектива къахьегама овсарлен технологий алапеши лохделар. Цудухьа цар дог ийкхар балхах. укхазара дIаэхв болабелар лакха товзал йола нах.

«Г-43-107» яха комплекс …

мугIаререча операторашa, слесарашa, машинисташа эцаш дар дувца эшаш а дац, геттара кIезига да из. Иштта алапеш а ийдеш, болх белга гаьна доацилга кхетаду массане а. Иштта долча хьале лакхе латта хьакимаш рыночни экономика качйолла гIерт халкъа, маьхаш тIатохиза дергдоацаш да, яхаш хабараш а дувцаш. ХIанз а тIехьа тхо долчара хIара шоллагIвар смена чакхъяьлча, централни рынке вIашагIбетталуш бола нах болча а ухаш, мунъача хана бе кхыбола болх лохаш ба. Нагахьа санна маьхаш тIатохе, заводера дIа ца дахача кхы де хIама долаш дац тхо.

Алексанар ханна ше къона воландаь, кхычарел тIех из шеквуяаш хилар дийташ из? Хьожаргда шовзткъа шу совгIача хана чакхаза болх беча къахьегама ветерана Кузьмин Виталий Владимировича цунах фу хет:

— Хьалха тхо долча дисциплина а порядок а яр, хьинаре къахьегар болхлоша, лерттIа болх бора установка коллективо. ХIана из дерригa а телхад. Ниэтиъа мара дезал кхоабалац. ХIаьта тIабувхача гIирса уйла …

Цкъаза бийдал хилац, тIаккха мича хьоргья а ца ховш дукха хул, тох йоацаш болх саца безаш хул, кийча продукци дIаяхьийта йиш йоацаш дус. Укх шера май беттa мара план кхоачашъьяц оаха.

Цхьаболa квалифицированни болхлойн къонабараши квартираш хургья шоана, яхаш, балха тIа сенабу установке. Цхьачарна уж яла а енная. Цхьабакъда, дукха мугIарера болхлой общежитешка, наьха цIеношка бахаш ба, бий бизза ахча дIа а телаш. Царех ба операторий Яковлев Сергея, Матвеев Владимира, кхычар делалаш Уж зIамига бераш а тIехьа В. И. Ленина цIерагIча мехкдаьтта чакхдоахача заводa общежите бах. Царна квартираш хургья, аьнна, дог доахилга а дац хIаннарчоа. Лоха ца алапи. Цхьабакъда, кIезиг-дукха цу балан кIалхара боах уж централни рынкана юхе хулача къахьегама биржа. Шоай вахта чакхъяьлча, цига а бахе хала, бIеха бахзаш тъа з ийдеш, уж ду цар. Цудухьа …

«Надтеречное» яхача агропромышленни комбината кертерча зоотехника С. Кацаева кабинете дукха нах гулбеннабар. Царех дукхагIбараш шурий фермай кулгалхойи специалисташи бар.

— Ледара дIадоладаьдар тха районерча хьайбаш леладераша карара шу, — аьлар С. Кацаева. — Масала, шура хьалхарча квартале планал 200 тонн кIезигагIа схкар пачхахьалкхенга. Из хьоккхам кхы а лохагIа хургбар, нагахьа санна «Озерный», «Братский», «Горагорский» яхача совхозий фермай болхлоша тIатеIIа къахьийгадепаре. Биъ бетта дIаенна шура ах шера хила езачох 53 процент мара хиланаар.

ШУРИЙ ФЕРМАШКА

ТIЕХЬАБИСАРА БАХЬАНАШ

МалагIа да хьайбаш леладераш тIехьабисара бахьан? Цу хаттара жоп лаха шура [illegible] лаьгIьалийтача «Надтеречный», «Верхненаурский» совхозий фермашка дахар тхо. Хьалхарча боахаме [illegible] лаьрхIача хIара [illegible] IаттагIара уж дешка 8,5 килограмм, шоллагIча — 7,7 килограмм мара [illegible] …

БЕЛХИЙ — ВАЙНАЬХА ДИКА ГIУЛАКХ

ХIара халкъа ший традицеш я. Эзараш шерашка шаьрлуш хьахинна традицеши обычеши я нохчий а гIалгIай а

Уж и хьаша лархIар, цхьан сага хатар ийкхача, цох къахетар, цунна новкъостал дар, воккхагIвар лархIар, кхалсага сий дар а из лархIар а, нахаца дог цIена, безаме, эзделаца хилар... Малав уж ца йовзаш башха-дика нохчийи гIалгIайи традицеши обычеши?! Уж Iалаьмаге дика гIулакхаш дувц Кавказе, Нохч - ГIалгIайчене хиннача кхыча халкъий викалаша.

«Белхий» яха дош ма дукха къахстаме маIан долаш да. БIаьшерашка дена хьайоагIа вайнаьха из башха-дика традици цхьа бахьан доацаш дагаехаяц вайна. Вай республике бахача дукхача нахага боккха бала кхаьчаб лаьтта текха — дукха дезалаш бахачара бохабьаб. Цул совгIа, цига Iе таро йоацаш, Казахстанера дукха дезалаш цIабаьхкаб

Нохч - ГIалгIайче меттел, беррига мохк а тахан халача экономически хьал тIа ба. Уж беррига нах вайгара новкъостал эшаш ба. ТIагIертта къахьегаш новкъостал дарца мара аттача доаккхалургдац царна тIаэтта хьал

ХIаьта хIанз юрта боахаме сагота ха майий — чуйнна кийчдеш да доакъар общественни а наьха шоай доалахьа долча а хьайбашта, чуэцаш да ка бода ялат. КIезига яц хьалъе еза гIишлош, промышленносте, халкъа боахама кхыча доакъошка бе беза болх

Из дерригa а ший ханнахьен диззан, кхоачашдара дукха къахьега деза, вайнаьха дикача традицех пайда эца беза.

Иштта эттача хьале вайнаьха дика традици — балхий белга — меттаоттаде а шерра дIадоладе а дезаш лерхI оаха. Из деш юкъейоаллае мегаргьяц командно-административни методаш. Балхий белга йоккхийча кмаперча принципий кIийлен тIа латт, из да хатар хиннарашта наха кхетаме деш дола новкъостал. ХIаьта имаи долаш хилар сага вахара корта ба.

Балхий беча боккха лоархIам болаш хила беза вай боккхий нах, уж оарцагIовлаьро, цар доагIа дош аларо лакхдергда балхий бара маIан

«Балхий» яха дош «болх» яхача доша тIара доагIаш да. ХIаьта балхий белга да дукхача наха вIашагIа а кхийтта, цхьан дезала новкъостал деш къахьегилга, хIаьта иштта юрта, микрорайона, республика объекташка болх бар а.

Ховш мадарра хьалха хала баьхаб нах Геттара хала а дукха къахьега дезаш а хиннад лаьттан участок цIенъяра, цу тIа культураш хьалкхеяра, хьайбашта доакъар кийчдара, хьувкъам …

… луш хиннадац. Цудухьа иштта хьале новкъостал дара вIашагIтохаш хинна нах. Иштта къахьегаш хилча аттагIа хиларал совгIа, безамегIа а хиннад. ДукхагIча дакъе балхий баьча ловзар отташ хиннад. Цу тайпара хьахиннай «балхий» яха традици.

Халкъа вахаре Iадата нормаегIа йоккха моттиг дIалоац хатар хиннача е новкъостал эшача дезала, сага гIо деш хиларо. Иштта гIо де нах вIашагIкхийттача боккха кхетам эцаш а хиннаб хьатIакхувча тIехьено — эздел, эхь Iомалеш хиннад. ХIаьта цига шийгара гIалат далар кхераш лоралуш а хиннав саг. ЧIоаггIа эхь долаш хиннад цига шийгара гIалат далитар.

Балхий баьча юкъе дакъа ца лоацаш висар во лоархIаш хиннад. Юртарча наьха цуццара безам бовш хиннаб. Шоай болх а кхыдола гIулакх а дите, балхашка болхаш хиннаб нах. ХIаьта новкъостал эшаш бола дезал боацаш нагахьа юрт хиннаяц. Масала, цIен тIара да воацаш, кагийча берашца йиса ча кхалсага, цIен тIа къахьегалургдола саг воацаш биса ча боккхийча наха, иштта кхычарна новкъостал де дезаш хиннад. Иштта наха кха оахача, оасар деча, ялат чуэцача меттел, Iай кхатилла дахча Iалашдеча а новкъостал деш хиннад. вIашагIа а кхийте. Цох къ… наьха сий дола гIулакх лаьрхIад. ХIаьта иштта моттиге новкъостал ца дар юртарча наха сий доацаш лоархIаш хиннад, кхыча юртарчар царна тIех а детташ. Иштта бисача наьха йоакхо еш йолча юртах къонахий бола нах баха юрт я из оалаш хиннад.

Ховш мадарра хьалха нах гIалашка ма баьхабий, ХIаьта гIала цхьан шера хьалъяьэ ергйоацаш хиннай. Нагахьа санна хьалъе ца кхийча, из кхы яь йоаккхаргйоацаш хиннай, хIана аьлча. «Далла лоеш хиннад из хьалъяь ца йоаккхийтилга» оалаш хиннад. «Цу чу наха хайначун ирзи беркати хургдац» аьхад. Иштта хьалъяьча гIала чу баха хайначох цхьа цатоам баргхилар бахьдеш хиннад.

ХIаьта гIала хьалъяра дукха тIо, маркхат ийшаб гIала еча саьнга була кхерт къаьстта бонказ хиннаб, цхьан сага хьалъалбе могаргдоацаш. Уж хIамаш Iалашдулуш хиннадац цхьан сага, цхьан дезала. Цкъа гIала яйташ воаллача даьна берста ка бахьаш венав цун гаргара саг. Шийна устагIа беначунга аьннад йоах цо: «Ер ка бахьачул саьнга булла цхьа боккха кхера бенабалара Iа». Иштта лоархIаме хиннаб из кхера. Цудухьа балхий беш хиннаб. ГIалаш хьалъеш хиннай маьхагIа мастераш а оттабеш.

… нахи мехкарийи вIашагIкхеташ хиннаб.

Ховш да цхьаболча нохчашеи гIалгIашеи нокхарий леладаьлга. Ниих лелабеш хиннаб лаьрххIа цу гIулакха даьча тускар чу. Нокхарий дукха леладеш а хиннад. Модз доаккхаш балхий беш хиннаб цудухьа. ХIаьта хьадаьккха модз луш хиннад дос юртарча наха.

Ховш мадарра нохчийи гIалгIайи таьзета дукха нах гуллу. Саг веннача кхаьча бала бекъ цар, царна моральни а материальни а новкъостал ду. Из ду кхыметтел бовзаш боцача наха а. Из а да, балхий беце а, ший тайпара дола новкъостал.

Кхыметтел хIанз а тIехьа шоай рулкъах гIашлой тIий туллаш, хи тIа зIамига хьайра еш нах нийслу. Иштта нилла хьайра я ЖIайраха. Цу тIера боал баккхац. Бакъда из бусалба дийца дувзаденна да. Даьлах тешаш бола саг гIерт шийна маьл баккха.

Нохчийи гIалгIайи цхьаккха бехк — гунахьа доацаш Сталина лоIамагIа Казахстане бахийтача хана цар балхий беш хиннаб шоаш цIеноша деча. ХIаьта цIенош хьалде дезаш хиннаб дукха а дукхагIа бола дийна бяса дезалаш.

Шийна иштта вайнаха касткаста беш бола балхий бIаргабайча спецкомендатура коменданта аьннад йоах: «Иштта вIаши новкъостал деши къахеташи дола шо довргдац».

Иштта беркат даьннад балхех вайнаха цIабаьхкача хьалхарча шерашка а. ХIаьта дукха бора балхий. Юха а цIеношхьалде а доханза дисараш тоаде а дезаш хулар нах. Балхий бора кхыдола гIулакхаш деча а.

ХIанз лакхехьа хьоадаь махилара кхы а доккхагIа маIан долаш да балхий белга, хIана аьлча, дукха ба Iаламе даьннача зуламах деха а Казахстане дов даьнна цIабьхка а дезалаш.

Цу тIа гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето республике баха нах тIахьех 30 июне, шоатта дийнахьа балхий бара. Городашкен юрташкен цу вай лакхехьа хьоабаьча бахачара бехача наха новкъостал де нах оарцагIбахара еш кийчо я. *Теша безам ба цу денах къахьегама цIей хургхиларах. Цу нах лакъа лоацаргда нах баха цIенош хьалдеча, тоадеча, берий цIеноша —* интернаташ, школаш, кхыйола гIишлош хьалъеча, кхыдола балхаш деча.

Балхий белга цкъара деш дола хIама а доацаш, массе а хана ду гIулакх а хинна. дIаотта деза.

М. ГАЙТАМИРОВ,
Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института проректор, доцент.

С. КЕРИМОВ,
КПСС Нохч - ГIалгIай …

ТIЕХЬАБИСАРА БАХЬАНАШ

МалагIа да хьайбаш лелладерам тIехьабисара бахьан? Цу хаттара жоп лаха шура дикка лахIъалийтача «Надтеречный», «Верхненаурский» совхозийн фермашка дахар тхо. Хьалхарча боахаме юкъера лаьрхIача хIара кхоабача Iаттагара укх денюшка 8,5 килограмм, шолаг Iча — 7,7 килограмм мара яккхац. Моттигерча хьалашка хьежача уж да веларгволаш хьоккхамаш дац. Масала, «Озерный» совхоза фермай болхлоша шоза гаргга дукхагIа йоакхх шура.

Фу дар лакхе вай йийцача шинна а совхоза цхьатарра да ала' йиш йолаш. Белгалдаккха деза, укхазара доахан тоаденна а дизза а долга. Хьайнаш хьалдизаь буц хилар, доярказш бежа Iуйи графико дIадеххача бесса болх беш бар. Апрела тIеххьарча деношка рапс тийнай хьайбашта. ТIаккха рожи мукхи бехкаш кхаьбад уж. Май бетта рационе баьццара люцерна хиннай. ХIанз эбаь кени горохи лу царна. Долче, кхаш леладераша шоай низ кхоачар даьд фермай продукци алсамъяккхара.

Сево юхатетт болх? Цу хьакъехьа тхо дехтIадаьхар фермай кулгалхоша Цунаев Галасси Ахматов Шамстесен. Шура тIа ца кхетара керттера бахьан да Iулашца дукха цамогаш дола доахан хилар. Цар дувцараш вай республике геттара даьржа дола бруцеллези туберкулези дац. Укхазара 25—30 процент деттыш дола доахан е остдувлаш е шамараш телха да. Цхьабакъда, Iула юкъера дIадахац царех дукхагIдараш, дулха дIачулац. Цхьан сахьата де йиш йолаш хIама дац из, хIана аьлча, царна когаметта дIаоттале дика шинараш дац совхозашка. Долче, шинна а боахаме тесса дитад Iул тоадара гIулакх. Дукхача шерашка дувлийта гIалаташ Iаткъ тахан.

С. Кацаева къайлакхахьац из. Цу хьакъехьара ший бехктокхам а дика кхетабу но. Бакъда, зоотехника бехк дIатIаьцарах вай паччахьалкхе йIаьхагIа а наьха шу дизагIа а хилац. ХIара дийнахьа хIана дац, аьнна, кIезиглуш йоагIа тиканкара шурий продукташ.

Ца аьлча далац цхьаькха. ДIаIамаш боагIа укхазарча боахамий кулгалхой паччахьалкхен планаш пахагара йиеча шурехи дулхахи кхоачашъярга.

М. МУРАДОВ.

кхий алапеш йидора укхаза къахьегаш болча технологаша. Бетта 500—600 сом эцар цар юкъера лаьрхIача. Хьинар кхо ца деш къахьегар болхлоша. Цхьабакъда, гаьна далайзар из гIулакх. Дукха [illegible] хьалъевча цIенхаштта кхоачамбоацараш нийсдалийталга. Уж долга ховшие болх бе йолаллийта хинаар из. Цудухьа комплекс каст-каста йохаш, аварееш хулаш моттигаш нийсъелар, долче, коллектива къахьегама овсарлен технологий алапеши лохделар. Цудухьа цар дог никхар балхах, укхазара дIаакха болабелар лакха говзал йола нах.

«Г-43-107» яха комплекс болх бе йолалуча хана эскаре гIулакх даь а ваьнна, дIакхаьчавар вIамсаг Семерджи Александр. Низ а хьинар а долаш вар моряк, иштта хьалкъал долаш а вар из. Цудухьа керда хьалъаьча комплексе къахьега лаьрхIар цо. Ше лаьрхIар кхоачаш а дир.

— Юххьанца деррига а лика дар, — яхаш дувц цо, Балхацара белам а боккха бар, алапи а доккха дар. Дукха ца говш из деррига а ахьа даха доладелар. Денна ихар санна йохар установка, ВоккхагIвола оператор хилара тарра, бетта аз эца алапи 20—25 тума да. Долче, заводера дIа ца дахача кхы де хIама долаш дац тхо.

Александр хана ше къона воландаь, кхычарел тIех из шеквулаш хилар дийтеш из? Хьожаргда шовз[illegible] ветерана Кузьмин Виталий Владимировича цунах фу хет:

— Хьалха тхо долча дисциплина а порядок а яр, хьинаре къахьегар болхлоша, лерттIа болх бора установка коллективо. ХIана из деррига а телхад. Низткъа мара дезал кхоабалац. ХIаьта тIабувхача гIирса уйла еча вац. Шовзткъа шера мехкдаьтта чакхдоахача болх бу аз, хIаьта Iодилла ахча дац са. Долче, къоначар дувцачох со кхеташ ва. Царна дукхагIа эш. ХIанзарча ханага диллача хIаьта а. Цхьабакъда, хIанз укх сахьате болхлой йоакхо-м геттара кIезига ю.

Советски Эскаре гIулакх даь ваьнначул тIехьагIа Г-43-107 яхача установке балха юхавера Жиччук Слава, Чакхъяькхад техникум, хIанз болх беш ва операторалла ЧIоагIа дог никхад цун ше беча балхах:

— Установка коллектива болх каст-каста юхъагIбоаха бахьанаш дукха нийслу. хаш ба, оийла оизза ахча дIа а телаш. Царех ба операторий Яковлев Сергея, Матвеев Владимира, кхычар дезалаш. Уж вIамига бераш а тIехьа В. И. Ленина цIерагIча [illegible] завода общежите бах. Царна квартираш хургья, аьнна, дог доахилга а дац хIанларчоа. Лоха да алапи. Цхьабакъда, кIезиг-дукха цу балап кIалхара боах уж центральни рынкапа юхе хулача къахьегама биржа. Шоай вахта чакхъяьлча, цига а бахе хала, бIеха балхаш хьа а нйдеш, уж ду цар. Цудухьа царга салаIа ха хилац, цар унахцIенонна чIогIа Iаткъаш да уж гIулакхаш.

Тахан укх корреспонденце тIа болхлоша дувцаш дола гIулакхаш, хала хьалаш духхьал цу цхьан установке нийсденна ца Iеш, ерригача предприятенга а нийслуш да. Цу гIулакха раьза ца хила а тарлу завода кулгалхой. Кхы де хIама а доацаш, лэдеш а да из. Цу харшара шоаш бахара наькъаш предприятие кулгалхошта корадергдацартеш яха уйлаш йолаш ба мехкдаьтта чакхдоахараш. ХIана а тIехьа бйинабац цар шоай хьакимех бола тешам. ТIеххьара дош хьакимашка оалийтаргда вай.

ДIаязлаьр
З. АЮВОВ.

[illegible] лерттIа ховш вале. Цу тайпарча нахах ва Мовлади. Из дукхаза а хийржав объединене партийни а профсоюзни а организацешта юкъе. Из хиннав ССМУ-10 балхах мукъоралийтанза пола партийни организаце секретарь. Опыт хиларга хьежжа вIаштIехьдоал Мовладе коллектива балха лерттIа лостам тела. Цхьабакъда, хозача къамеьлаца нах Iехалургбац хIана, цудухьа ший гIулакхашца белгала водлаш хила веза саг. Ше кулгалдеча коллектива йоакхо еш хила веза. Уж рамалаш йоахкаш ва Хацнев.

ДIадахача шера УПТК могашалла цех хьалйир. Къахьегама хьалаш ло да, аьнна, могаш вац оалаш саг хиннавеце а, дика дений балха ди даьлча бассейн йолча сауне салоIаш!

Дукха ха йоацаш цу предприяте ерригача объединене гIолла производства культура лакха хилара тIехьа хиннача конкурсе хьалхара моттиг яьккхар. ХIаьта, шера йолча балха итогех 2 эзар сом преми слар цуна.

Ш. САЛАМХАНОВ.

та ба.

Балхий беча боккха лоархIам болаш хила беза вай боккхий нах, уж оарцагIбовларо, цар доагIа дош аларо лакхдергда балхий бара маIан.

«Балхий» яха дош «болх» [illegible] деша тIара доагIаш [illegible] дукхача наха [illegible] кхийтта, цхьан дезала ков-къостал деш къахьегилга, хIаьта иштта юрта, микрорайона, республика объекташка болх бар а.

Хоаш мадарра хьалха хала баьхаб нах. Геттара хала а дукха къахьега дезаш а хиннад лаьттан участоа цIенъяра, цу тIа культураш хьалкхелра, хьайбашта доакъар кийчдара, хьурнъам чуэцара, цIа хьалдара, кхылар дара. Цкъала из цхьан сага е бIаоччача дезала духа хайначун кхази беркати хургдац» аьхад. Иштта хьалъаьлча гIала чу ваха хайначоа цхьа цатоам баргхилар бакъдеш хиннад.

ХIаьта гIала хьалъяра дукха тIо, маркхал ийшаб. ГIала еча саьнга була кхера къаьстта боккха хиннаб, цхьан сага хьалъайбе мо[illegible] цхьан дезала [illegible] сага, цхьан дезала Цкъа гIала ийташ ковллача даьна берета на бехьаш веная цун гаргара саг. Шийна чIогIа бинначунга аьнкад йоах цо: «Ер на бахьачул саьнга була цхьа боккха кхера бенабалара Iа», Иштта лоархIаме хиннаб из кхера. Цудухьа балхий беш хиннаб. ГIалаш хьалъеш хиннай маьхагIа мастераш а оиттабеш.

Балхий беш хиннаб маьхара кашмаш деча а. Балхий беча дукхагIча даьхе кагий [illegible] АССР [illegible] вето республике балха нах тIаьхех 30 июне, шоатта динахьа балхий бара. Городашкен юрташкен цу вай лаккхьа хьоабаьча бахачара бехача наха новкъостал де нах оарцагIбахара еш кийчо я. Теша безам ба цу денах къахьегама цIей [illegible]. Цу наха данъа лоацарда нах бала цIенош хьалде [illegible] [illegible] гIийнлош хьалъевча, кхадела балхой дела.

Балхи бела цхьара деш долча хIама а доацаш, массе а хина ду гIулакх а хинна, дIаотта деза.

М. ГАЙТАМИРОВ,
Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института проректор, доцент.

С. КЕРИМОВ,
КПСС Нохч - ГIалгIай обкома идеологически отдела инструктор.

КУЛГАЛХОЙ МЕЛАЛ

УрагIтесса кий лаьтта кхоачаргйоакаш сов дукха транспорт гулъенаяр Малгобекси района «Алханчуртский» совхоза контора хьалхашка дIадахача шоаттадийнахьа. Со-м цкъарчоа техосмотр йий-те яхаш вар. Цхьабакъда, кIирвенна дIахьежача аз кхетадир, укхаза латтараш хий кхухьа машинаш, бенкаш тIехьайийза тракторашъ, флягаш тIайола вордаш йолга. Iийне Iо а хайна, хий эца шоай аргIа хьатIакхачарга хьежаш тIатеIIа дунен къамеьл деш бар водителаши трактористаши.

— Укх тайпара сурт-м тхо долча моллагIча дийнахьа гурда хьона, — йоах хий кхухьача машена шофера Чапанов Исроапала. — Совхозе ворхI транспортни единица я хIара дийнахьа ер болх беш. Тахан сона а са новкъосташта а хьалхашка латта декхар — Дебий-Юрта, юкъерча Ачалкхе, Покхача Ачалкхе баха нах хица IалашIар.

Цигга даладехар сона Ачалкхенашка бахача наха хьалмала хий ца хилара проблема юнца кукалий ха йолга. ХьатIа мел воагIача совхоза кулгалхочо дег тIа кулг а дилле дош а лу, дув а буъ из чоалхане дош ше къоастадергда, аьле. Шинхо шу хьалха цхьан кога тIа даьлча санна хетаделар гIулакх. Турбаш а коральй, уж Iояхкара болх дIабола а баьб яха, хабар арадьлар районе а республике а. Тахан-кхоана яхар мо Ачалкхенашкарча кранашкара хин кIеж хьатохаргья йоахар цу хана хиннача КПСС Малгобекски горкома а горисполкома а кулгалхоша. ХIаьта нах шоай богаш, тазаш, ведараш, флягаш кийч а яь, даьла цIи а аькха, доккха цIей дезде лаьрхIа бар. ХIаьта а оалаш да-их лийрхIар хиннадац, дегIар мара.

— Хьажал, — йоах Чапанов Исроапала, — дийнахьа хIара машена 50 литр бензин эш. Кхы а дукхагIа да тракторнца доаду солярка. Цу тIа IотIатоха шофераштен трактористаштен тела алапи, транспорта амортизацехи цунна ремонт ярам дIадодар. Сона хетачох, цхьан шера укх гIулакха доаде, дола рузкъа дIадахийтача шийла дикагIа кхы йоаца хин лини йилла йиш хургьяр Ачалкхенашка. ХIаьта укхаза ер чоалх кхеста-м ткъаь иттех шу ма дий.

Цуров Ахьмад совхоза жена хий кхухьаш ва. IайаьхкиЙ хотта, лоа, гIор йолча хана бу цо из никъ. Хийла моттигаш хул хьайбаш хьога дувш.

— Тахан санна Iимерцача дийнахьа халонаш тIакхет. тхона, — йоах Ахьмада. — Цкъа-дале, рейсаш дукхагIа е сзаш хул, шозлагI-дале, хий кIезига доагIа. Хийцца из хьадоагIача хана шовзткъа минот яккха сзаш хул бешка хьалькхзаш, хIаьта таханардар санна долча дийнахьа кхозза-диазза дукхагIа ха йов укхаза латташ. ТIаккха мел цатоамаш дувл водителаштен трактористаштен юкъе ше-ше хьалхавала гIерташ. ЗIамагIал-воккхагIал, шучал мохчал, бехке гаргалол ца лаьрхIача а тоам мичаб.

— Укхаза доадеча сахьаташта IотIатоха бензин е солярка чудотта гIерташ заправке оаха йоаю ха, — йоах И. Чапанова. — Цигара къахьа къесмат-м вIалла дийца а варгвац. Цхьайолча хана доагор доацаш хул. ТIаккха мала хий доацаш хул.

Раьза боацаш дувц къахьегамхоша совхоза а юрта Советий исполкомий а кулгалхой мелалах, наьха хьашташ кхоачашде уж сагота ца хиларах.

Дукха дийцад Ачалкхенашка хий диллара гIулакх. Мадарра аьлча, цох дувца кIорда а даьд. Сона хетачох, из де декхарийла болчарна бехк бе беза ха тIехъаьннай.

М. КАРТОЕВ.
тха соб. корр.

ІИЛМАНХОША—ПРОИЗВОДСТВАНА

ПРИБОРАША ЛЕХ МЕХКДАЬТТА

Вай республике керттера лоархIаши езагIеш йола продукци — мехкдаьттен цунах хьаеш йола продукташи. Вай цига из продукци лаьттагIара яха йолаьй 100 соьгIа, шу хьалхагIа, тIаккха «Iаьржача дошон» запасаш кIезигьенна хила мег. Цудухьа кхы а дукхагIа IочукIоаргбаланза ца боалаш ба геологаш, тохкамхой, бурувдеттараш. ХIаьта из тIа-тIа дукхагIа материальни харжашца, низ болашагIа йола буру в детта техникен оборудовании хьаяра конструкцеш уттаярца а хьаярца а дувзаденна да.

Цу даькъе НГIАССР Iилмахоша болх мишта бу, цар производствана деча гIулакхех дийцар тха корреспондента А. Садулаевна геофизически тохкамаш деча Iилмитохкамен проектно-конструкторски института (НИИГИ) комплексни, индукционни каротажа Iилма-тохкама отдела начальника, технически Iилмай кандидата А. Дьяченкос.

— Хадданза, тIа-тIа дукхагIа дIадода мехкдаьттен гази дунен тIа. КIоарга йоацаш йоакха цар запасаш керттерча даькъе кхоачаенний, из хьал да Нохч-ГIалгIайчене а. ДIахо йодача хана из продукци дукхагIа йоахилга геттара кIоаргачара (пхиъ а кхы дукхагIа а километраш) лехарца дувзаденна да. Цу гIулакха йоккхий халонаш духьала отт мехкдаьттахошта — скважинашкара температура Цельсе 700 градус совгIа, давлени 1000 а кхы дукхагIа а атмосфера хул.

КIоарга скважинаш яхар чIоагIа безача маьха гIулакх да, цунах хьахур дуккхача даькъе укх хаттарашта жоп дала йиш хулийтача геофизически балхий дикалах тийша да: укх регионе мехкдаьтта доаллий-хьогI, мелад из, мел кIоарга доалл из?

Цу хаттарашта жоп дала декхарийла ба вай республика, белгала аьлча, вай Iилма-тохкама института Iилмахой-геофизикаш.

Iилма-технически продукци хьаеш а эша гIулакхаш деш а, хIаьта иштта приборий продукци тохкаш а я геофизически тохкамий Iилма-тохкамен проектно-конструкторски института индукционни каротажа комплексни Iилма-тохкама отдел. Отдела юкъе я Iилман подразделени, конструкторски бюро, опытно-производствени участок. Ерригга институт ше а иштта цун отдел а 1988 шера дена хозрасчета цхьоалагIча моделагIа болх беш я. Института балха финансировани ю паччахьалкхен бюджетерен производствени организацешна — потребителашцеи боахама договораш а уттадеш.

Отдела Iилма-технически приборийн продукце а деча гIулакхий а потребителаш я, массаза а яхар мо, Миннефтегазпрома мехка къулбехьарча районий, Малхбуаен Сибарегlен, Къулбаседен геофизически производствени объединенеш. Оаха цхьана къахьег СССР геологе Министерства предприятенца.

ХIара шера дукхагIа хул Венгри, Болгари, ГДР, Польша, Вьетнам, кхыдараш санна долча довзол дехьарча мехкашца цхьана къахьегара деш дола отдела балхаш. Отдела Iилма-технически приборни продукци хьаяра объем дIадахача 1989 шера цхьа миллион совгIа сом хилар.

Фу продукци я из институтон отделон маьхала йоахар (йохкар)? ДагалоххарагIа аьлча, отдел дегIаяр, болхлой алапени премеши дукхагIа хилар беча пайданга хьежжа да.

Цу тайппара, отделе вIашкаэтта яьннай продукци хьаяргара дIайолвенна производствени организацешка из юкъеяхьара деча гIулакхашка кхачалца йола цикл. Уж данза даргдоацаш хIамаш да, хIана аьлча тха продукци Iилман говзал чIоагIа тIайохийташ хьаль я, хIаьта иштача структуро вIаши гаргабоалабу кийчон балхаш дераш — заготовителаши потребителаши. Из бахьан долаш продукце дикал лакху, из хьаеши юкъехухьаши дIайода ха кхоюо.

1989 шера отделе кийчъяьй скважинашка болх бу термобаростойки йола геофизически прибораш. Цар тохк кIоарген тIехкIоарген скважинаш йоаха моттигаш. Царех я Э2, ЭЗМ яха индукционни каротажа прибораш, К2-741 яхараш, кавернометр-профилемер яхараш санна йола прибораш. Соахка кийчъяь яьннай толашагIа йолча Iилман дарда тIа хьаяь Э32, Э33, Э38 яхараш а кхыйола а керда тайпа геофизически прибораш. Кердача приборий эггара хьалхара опытно-производствени партеш арахийцай дIадаха шу чакхдоаллаш: толаме кхоачаяьй ЧССР-цара, Болгарецара, Венгрецара контракташ.

Цу тайпара, приборни продукци хьаяра балхий дукхалга а номенклатурага а хьежача, отдела болх чIоагIа чоалхане хиннаб массаза а, хIаьта отдела коллективе верригаш а 60 совгIа саг мара вац. Укх карарча, 1990 шера, кхы а хьинарегIа болх бу коллективо, хIана аьлча, институт хозрасчета шоллагIча модела тIа яьннай, тIаккха хIара болхлочун алапи кхыйола гIойленаши кхы а чIоагIа тийна хургья цун къахьегамах, бухсоцаш хьахиначох, продукци маьхала ялара, хьатIабенача пайдах.

ВЕТЕРАНАШ

Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе нагахьа саг вац Чиграй Алексей Макарович ца вовзаш цун сий ца деш. Хьинаре къахьегаш, башха-дика толамаш дахарца, ший новкъосташца товш Iимерзен хиларца даьннад цун сий коллективе. Ткъаь нуриитта шу дизад цхьоалагIча класса водителах цу предприяте къахьега. Яхье хьалха латташ, ший декхараш цIена кхоачашдеш, дисциплина йолаш хьавоагIа Алексей Макарович.

Уж деррига дика гIулакхаш цунах доахкандаь хьожавир из гаража коллективана кулгалле. Из даь завода кулгалхой гIалат ца баьналга дIахьеккхар цо дукха юкъ ялалехьа. Транспортни-кий дисциплина тоаелар, дорожно - транспортни хьовзамаш цIенденна дIадаьлар. Цхьаккха бутт дIабахийтац гаража коллективо паччахьалкхен план а тIанийца декхараш а дикка тIеххоачаш ца деш. Заводе эггара дикагIвола кагирхой хьехамча лоархIаш а ва А. Чиграй. Цо хьехам луш, опыт дIайоказийташ хьалкхебаь къона водителаш итташ ба.

Чиграй Алексей Макаровичаца цхьана болх беш ва йоккха опыт йола, массене а дика лоархIаш вола водитель Зюзин Виктор. Цул тешамегIа шофер вац тха гараже, оал цунах новкъосташа. Ший бехкагIа балха тIа цо хьовзам хилийта цхьа моттиг нийсъеннаяц. Автотранспорта Iалаьмате дика деаз лу цу шинне, долче, из еха нагахьа моттиг нийслац. РейсагIа араяьлара коэффициент эггара лакхагIа я цун. Алексей Макарович мичча хана а кийча ва ший новкъоста эшаш дола гIо де. Болх беча е салоIача деношка дезар - эшар фуд хьежаш хул из гараже.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химзавода ремонтно - механически цех гIонна лоархIаш яле а цо деча балхашка диллача предприятерча керттерча цехел кIезигагIа лоархIам болаш яц. Технологически цехий болх боаггIача боарамагIа дIабахар дукхагIча даькъе тийша да цо беча балхах. ХIана аьлча, моллагIча цехера еха оборудовани с мощность тоаяра сиха оарцагIа а баьле, из гIулакх чакхдоаккхарех ба ремонтникаш. Технически даькъе дика доалдеш лелаю цар завода ерригача цехашкара оборудовани.

Цехе къахьегаш бола токараш лакха квалификаци дисциплинен йолаш ба. Технологически режим толхае тарлуш дола кхоачамбоацараш хьалхагIе а дIадоах цар. Токараштa юкъе эггара лакхагIа балха разряд ярех ва токарь Барабашов Александр Степанович. Цунна шаьрра бе ца ховш цхьаккха тайпа а болх бац цехе. Ше мел тоха кулг хоза тох цо, кхоачашъеш йола операцеш цхьаккха тайпа даккха гIалат доацаш хул. ЙоаггIача режимагIа болх байт станокашка. Цудухьа цун кулгашта юкъе гIолла чакхъяьнна хьа мел йоагIа оатхалаш тешаме хул. Цудухьа цкъа дIаелча цун продукци ОТК болхлоша соца ца еш, хийцце чакхйоалийт.

Хьинаре къахьийга Iац къахьегама ветеран. Цо доккха дакъа лоац юкъарча балха тIа. Укх тIеххьарча массехк шера кхоачашду цо профсоюза цехкома члена декхараш. Бакъдолча гIулакха тIехьа массаза а га доах цо болхлой. Цхьабакъда, машар бац цун къахьегамен производственни дисциплина телхаеращца, тесса болх бе гIертаращца, балха тIа мекъал гойтаращца. Цудухьа болхлоша, гIулакхерча цаха лоархIаши сийдеши ва Александр Степанович.

СУРТА ТIА: токарь А. Барабашов.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

Ший дерригача бесашцен зизашцен сийрдадаьнна хьатIаэттад наха чIоагIа сатийса ахка. ТIаккха, ахкан замалахьа массаза а санна, цу хозача ханах сихбенна пайда эца хьовз юрташкен городашкен баха нах сомий, хаьсий бешамашка деча балхашта, Iалама хозлене салаIара, гаргара нах а доттагIий а болча хьоашалгIа бахара. Цудухьа городийн юртийн наькъашка геттара дукха Iайнай машинаш, къаьстта а наьха шоай доалахьа яраш. Шоай доалахьа машинаш йолаш болча наха Iай кийчъю уж бIаьстан-ахкан замалахьа вIаштIехьа а йолаш лелийтар духьа. Раьза хиина а гIадбаха а болаш арабоал уж машинаш лелача наькъашка.

САЙНА ХЕТАР АРГДАР АЗ

Наькъаш тоадара хьахьежаду ахча мича ух?

Цхьабакъда машинашца дувзаденна наькъашка хула хатараш лаьрхIача. Ленински района наькъашка арабаьннача дукхача водителашта цу сахьате дагадох «...гIадбахар гаьна даланзар» яха поэта дешаш. Цу района дукхагIдола наькъаш, танкаш лийлача санна, гIа мел баьккхача дукха духьаленаш йолаш да: кIоагаш, ораш, хотта, дIакъовланза латта люкаш. Цудухьа машинаш йох, чархаш лелх, духьаленаша совцаяь машинаш дукха Iов, араеттача газаша фо бIехду. Цул а вогIа да цхьаькха: балха дIакхача беза нах тIехьабус, водителаша садуъ, хатараш хул наькъашка наха човнаш еш а боабеш а.

Шоай доалахьа транспорт йолаш бола водителаш раьза боацаш ба, автотранспортах йоаха налог шоаза дукхагIа IотIа а теха, наькъаш тоадарга яхийта езаш йола из кхыча гIулакхашка дIаахийтарах.

КIезига ахча дац транспортни предприятеша наькъашка дахийта дIачутелар: шоай пайдаш тIара 2 процент, цул совгIа шоай автотранспорт йолаш йолча кхыча предприятеша а тел 0,4 процент. Хозрасчета тIа яьннача предприятеша, организацеша, учрежденеша, лакхе дийцача ахчаел совнагIа кхы а 1989 шера денз налог тел укх тайпарча лоархIаме: мотхьаш кхухьача автомобила тIера — говра ниаах 1 сом, легковойчоа тIера — 50 кепиг.

Халахете а, советски административни органий кулгалхой кхер гласностах — шоай доалахьа транспорт йолаш барашкарен паччахьалкхен предприятешкарен автомобильни наькъаш дехкара, уж а улицаш а дикача хьал тIа лоаттаяра шоай доалахьа дIателача ахчаех дола бакъдар кепатеха арадаккхарах.

1989 шера (цхьадолча даькъе 1988 шера а) № 1 йолча Грозненски пассажирски автотранспортни предприяте, № 1570 йолча автоколонно, Грозненски производственни управлене «Автодор» яхача Нохч-ГIалгIай наькъаш тоадеча управленена дIаденнад 300 эзар сом совгIа ахча. 1989 шера наькъаш дахка а тоаде а «Чикооптранс» яхача производственни автотранспортни объединене, моттигерча промышленноста управлене, автотранспортни объединене, Нохч - ГIалгIай агропрома «Грозненское» яхача автотранспортни предприяте. «Петропавловское» яхача АТП-ас цу «Автодора» дIаденнад деррига а лаьрхIача 263306 сом. Цул совгIа, агропромовски автотранспортникаша, наькъаш дохкачен тоадечен гIулакхаца дакъа лацар духьа, «Автодора» кхы а деннад 88300 сом.

Наькъех «есакх» йоаккх бувзами производственно - технически управлени, «Центрспецстрой» яха гIишлошъю управлени, «ЧИтрансбыт» яха автотранспортни управлени санна йолча башха йоккхий йоацача предприятеша а. Соахка цу гIулакха цар деннар 114344 сом да. ТIаккха цу тайпара налог текхараш мел хургья цхьан Ленински районе?! ХIата шоай доалахьа автомобилаш ярашкара йоаха налогаш а цу тIа дIатIатехача (духхьал цхьан Ленински районе яраш 300 эзар сом) «Автодора» тела ахча Iалаьмате дукха да.

ХIаьта автотранспортникий коллективаша наькъаш дехкараштa тела ниттал дукха ахчаш, оалаш мадарра, «хоза бIаргаш» хиларах телаш мичад. Уж тел, юххера а, наькъаш тоалургдацархьогI, шоай автотехника йохаечара йоаккхаргьяцар - хьогI яхаш. ТIаккха вай мел дийцар хайначул тIехьагIа укх тайпара хIама мишта хет шоана? Соахка наькъаш во хилара еха ший автомобилаш тоаерг 394,7 эзар сом деннад духхьал ГПАП-1 яхача цхьан предприяте.

Уж сведенеш общественностах къайлаккхах ьаро ЧИдорен тIахьожама органийн кулгалхошка йиш хулийт городен республикен бахача наха тела «ниттал дукха ахча мича ух, наькъаш во хIанад вай?» яхаш деча хаттараштa жоп ца луш кIалхарбовла. Ха хьакхаьчаяц - хьогI вай республика лакхехьарча паччахьалкхен Iаьдала органа, депутаташта цу проблемана лира тIахьожам оттабе а шоай харжархошка цу хьакъехьа хоам бе а? Из мел лоархIам болаш я кIезиг-дукха депутаташ духтIабахар духьа массехк факт а цифра а йоалаергья аз алхха цхьан Ленински РОВД ГАИ отделенена гучадаьнначарех.

Ленина проспектагIа Шолжа тиллача тIаьгара машиннаькъа кIалхарча путепроводага кхаччалца мара доацача лоацача даькъа тIа 1989 шера 17 наькъа - транспортни хатар хиннад, 3 саг ве а вувш, 17 сага хала човнаш а еш. Цу дIаьха доацача наькъа даькъа тIа ниттал дукха хатараш хилара бахьанаш укх тайпара да.

Цкъа - дале, транспортни средствай водителаш наькъа шаьрагIа йола моттигаш харжа гIерт. хIаьта цу тайпара моттигаш автотранспорт Iалаьмате дукха лелаш йола Ленина проспект мара яц Ленински районе. Кхыйола улицаш машинаш лелае хала долаш е вIалла лелае йиш йоацаш я.

Масала, Интернациональни улица соахка 7 бетта лаьттар дIакъайла, хIана аьлча Гортеплосето (кулгалхо нов. Лудков) ерригa улица аьхнаяр, хIаьта теплосета ремонт яь а яьнна, улица мукъаяьккхачул тIехьагIа а машинаш лелалургйоацаш я из таханалцца — гIа мел баьккхача доахнаш ораш, кIоагаш да, кхыйола духьаленаш я.

Жуковске цIерагIча улицагIа ремонтни балхаш деш латта 5 шу гаргга ха я, хIаьта а машинаш лела никъ во ба; голаш етта езаш хул водителий шаьрагIча гIолла бахар духьа. Цига а ишттa машинашта кIалваха 2 саг ве а вуш, 7 сага човнаш а еш, хатараш хиннад 1989 шера.

Маяковске цIерагIа улица тоае дIакъайла латташ цхьа шуи ах шуи даьккхад, бакъда, хIанз из хьайийлачул тIехьагIа а машинаш чIоагIа хала лел цига; канализаце люкаш дIакъайлаяц, цхьаццайола моттигаш Iочутелай, кIоагаш даьнад, дутта барзкъаш тIахьекхадеча улгашта тара лестай. Наькъа балхаш деш хиннар УДМС я.

Чукотски улицагIа лаьттанцара а ремонтни а балхаш деш хиннай наькъаш дехкен тоадуи управлени (СУРСАД). Цу тайпара балхаш даьдаьнначул тIехьагIа улица шинна а оагIорахьа лаьттан гувнаш дисад, тIаккха йоачан ма хиллиге а цар тIара Iодащача лаьттах колд хул машинашта чIоаггIа хьовзам а беш. Улица тIа лампаш ягац, цун йIоаххала тратуар яц, хIаьта № 14 йолча юкъерча школанен СУРСАД-а шийнен юхе лодкаца ца ваьлча дIахьа тIехвоаллургвоацаш Iам отт, атта авареш хургйола хьал отт наст-каста, автопробкаш хул.

Кхы дикагIча хьал тIа яц Петропавловски шоссе, Тбилисски, Сунженски, Старосунженски, Дьякова, 1-гIа Садови, Мичурина улицаш а Кирова проспект а.

Уж тайпа масалаш хьашт мелд а кхувла йиш я. Вешта, дийцараш а кхоачам болаш да белггалара соцам бара: улицаши наькъаши воча хьал тIа хилар — авареш дукха хулийтача, машинашка бензин даьтташ сов дукха доагадайтача, араеттача газашка фо бIехдайтача, машинаш йохаеча а, тишъеча а кертторча бIахьанех цаI.

Кхы цхьаьнха а. Вай лакхе йийца Ленина проспектагIара участок города юккъера моттиг я. Iалаьмате дукха гIашлой а лелаш, бокъо йолча а йоацача а гIолла улицах тIех лелха гIерташ, машинашкара дукха вуламаш дувл царна, хIаьта цига улица кIал гIолла даьха гIашлой дехьабувла наькъаш сага лела дог доагIаргдоацаш да — цига сердал яц, вентиляци яц. Нагахьа санна цунах горисполкома кулгалхой шенбале, уж гIирсаш сайрангахьа лестача хана а бийсанна а мишта хьажа беза шоаш.

Дерригаш а лаьрхIача, 1989 шера Ленински районе 121 наькъа-транспортни хатар хиннад 14 саг ве а вувш, 135 сага човнаш а еш. ХIаьта укх шера кхаь бетта 17 хатар хиннад 2 саг ве а вувш, 15 сага човнаш а еш. Ишттa наьха цIий мехк наькъашка, гIайгIа кхоач нахага.

Сай къаьмал чакхдоалаш хатта дог доагIа са городе кулгалхошка: юххера а наькъашта эттача хала кIоаргген нийсен анализ яргьяр, воча наькъаша наха, берригача халкъа боахама деш дола моральни материальни зе хьан, маца лоархIаргда?

М. БУЗУРТАНОВ,
Ленински РОВД ГАИ
отделене начальник.

(Укхох йоагIа гонорар ГIалгIай автономи юхаметтаоттайра фонде дIачуяьлар дех аз).

Дунен тIа дицлургдоацаш кхалнах, къоаной, уизардера нохчаштен гIалгIаштен даьнна бераш.

1944 шера 23 февралера ...

— Тахан бераш, унахой, ... кагIа доалачул, укх юрта юкъе дакъий Iопехкача бакъахьа хет сона, шоана фу хет цунах, къоанахий, — мухь техар цхьан къоаночо. Берригa нах никъ гIотташ санна, хьайра. Цхьабакъда, массе а оагIорахьара тIагIолла хьаетта йолайир, хьалхагIе а кийчъяь дIаоттаяь нах бовш нийсъенна моттигаш. Дагаух сона жIалена тIехк кхоссаш санна кIира ... хинна бос бовбаь диллеи кIезиг-дукха сухараши тхоашта тийнна ха. Духьалъувтт машиннаькъа станцешка эшелон сеца, вагоний наIараш хьайийлача нишка баха хьулбеннараштa, бовда боахкар уж, яхаш салташа герз деттaш уж бовбаь деношо, шоай Iоажалах байнараш дIамассанена. Уж лорабе, царга гIелал я хьахьожабаь коменданташ бар. Бандиташ ... мехки а моастагIий, яхаш чувхабора цар вайнах. Со морг малав, яха къонах ший девIа доаллара ваьккхавар. Цхьаккха тайпа бакъо яцар спецпереселенций.

Вала ца везар вешавале а, из дIаволлача ваха бокъо яцар цхьанне. Вешачоа долла морчий доацаш, Iана карточкаш дар комендатуре. ДIа-хьа баха меттел, шоаш балача меттара Iобаьнна ... унахой ура а хувшобеш, даьха сурташ IотIадехнар коменданташа цу карточкаш тIа. Цхьа ког каша болаш бада нах мича бахар кхерар хац сона уж. Школашка дешаш, тхо моастагIий дац, дешархой да лхаш комендатуро кулг яздe баха ца тугаш болча кхувш боагIарашка, кулг яздe деза ха хьатIа массала отта, ...

дисциплинин йолаш ба. Технологически режим толхае тарлуш дола кхоачамбоцараш хьалхагIе а дIадоах цар. Токарашта юкъе эггара лакхагIа балха разряд ярех ва токарь Барабашов Александр Степанович. Цунна шаьрра бе ца ховш цхьаккха тайпа а болх бац цехе. Ше мел тоха кулг хоза тох цо, кхоа-

производственни дисциплина телхаярашца, тесса болх бе гIертарашца, балха тIа мекъал гойтарашца. Цудухьа болхлоша, гIулакхерча наха ловрхIаши сийдеш ва Александр Степанович.

СУРТА ТIА: токарь А. Барабашов.

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

ла тIера — гояра кийах 1 сом, легковойчоа тIера — 50 кепиг.

Халахете а, советскии административнии органий кулгалхой кхер гласностах — шоай доалахьа транспорт йолаш барашкарен паччахьалкхен

предприяте, «Петропавловское» яхача АТП-ас цу «Автодора» дIаденнад деррига а лаьрхIача 263306 сом. Цул совгIа, агропромовски автотранспортникаша, наькъаш дохкачен тоьдечен гIулакхаца дакъа лацар ду-

балаш мадарра, «хоза бIаргаш» хиларах телаш мичад. Уж тел, юххера а, наькъаш тоалургдацархьогI, шоай автотехника йохаечара йоакхаргьяцар - хьогI яхаш. ТIаккха вай мел дийцар хайначул тIехьагIа укх тай-

наькъа - транспортии хатар хиннад, 3 саг ве а вувш, 17 сага хала човнаш а еш. Цу дIаьха доацача наькъа даькъа тIа ништал дукха хатараш хилара бахьанаш укх тайпара да.

Цкъа - дале, транспорт-

а беш. Улица тIа лампаш ягаш, цуи йIоахала тратуар яц, хьаьта № 14 йолча юкъерча школаиен СУРСАД-а шийнеи юхе лодкаца ца ваьлча дIахьа тIехвоаллургвоацаш

кхаша наха, беррига хальа бохкама деш ла моральнии материальнии зе хьаи, маца лоархIаргда?

М. БУЗУРТАНОВ,
Ленински РОВД ГАЙ отделене начальник.

(Укхох йоагIа гонорар ГIалгIай автономи юкъаметтаоттадара фонде дIачуялар дех аз).

IАЬРЖА ДИ

Дунен тIа дицлургдоацаш дера нохчаштен гIалгIаштен 1944 шера 23 февралера кхаьра. Мел дукхен чоагIен дувцарах, из бала ца Iайшачо ихетаде хала долаш йирчен унзарен ди дар из. БархIлагIа шу долаш кIаьнк мара вацар со цу хана. Селхан мара ца хилча санна, цIаккха дагара ца доалаш хьалхашка латт сона из Iаьржа ди.

...Кхоачаш малх хьалбалалехьа, цIеннагIа чуувтта волавелар шишша-кхоккха бIухо. Йоккха совещани я, тамашийна хоам хургба тахан, аьнна, ялхайтта шерал дIатIех мел баьнна маIа нах дIабигар. Иштта нийсделар из тха Экажкъонгий-Юрта а. ХIаьта кхаьрача бус, тха юртара цхьа саг веннача кхоалагIа бийса лаьрхIа, тха даьца цIавоагIаш хинна иттех саг, эскарерча наха оаша фу леладу, фу уйла йолаш арадаьннад шо? — яхаш хаттараш деш, дIа ца бохийташ хиларах, бийса яккха тханцига сайцар. Иштта ду бус тхо долча хьоашалгIа вена нийсвелар Галашкински районера тха даь веший воI, НКВД болхло Костоев ИбраьхIим а. Пенаца хьалъэлла улла цув герз бIаргадайча корзагIбаьлар кхайкаьза баьхка тха хьаьший. Сиха хьакийчле, яхаш, цIогIа детташ, тIачувха болабелар уж цунна.

— Оаша фу дувц, со шун кара вац, аз дехке доахаргда шо, хIанз оаша леладечох, аьнна, духьалъэттар НКВД болхло. Цу ханна хьаьша цIагIа бийша бадачара хьалгIетта, шоай ламаз даь, хIамаш тIаювхаш вола иттех къонах бIаргавайча кхы тIа дорхбенна хьайзар салтий. Бандиташ, яхаш, мухь беттар. духьала нийсденна тхо, бераш, кхувссаш хьалхашкара дIаухийташ, чувхадора цар. Ткъаьх минот ялалехьа кхолха го тессар тха цIенна Бере эскара бIухоша. ИбрахIимгара герз дIадаьккхар, кулгаш дIадийхкар, чувхавеш цIагIара араэккхийтар, иштта чувхабеш аратайсар тха цIагIа бийса яьккха хьаьший а.

Дукха юкъ ялалехьа цIагIара тиша хIама мара хьа ца эцийташ, хьаьша цIа дIакъайла, ах гали жувря фуалъяьхача хьажкIий цхьа галийн мара кхача боацаш тхо ворхI бер, тха нана, ворда тIа ховшадаь, школа коа хьалдигар.

Цига хьалхашка эттачул йирчагIа сурт кхы хила йиш яцар. Гобаьккха латташ эскар, массе оагIорахьара хьатIахьожаяь латташ пулеметаш, ессаралла бихьа латта кагийнах, къонахий, къоаной. Делхаш дар бераш, узамаш дора халача лазарах цамогаш болча унахоша. Талмачалла деш вайнаьха цхьа къонах а волаш, нохчийн гIалгIайн мехкагIа баьха, СибарегIа Iабугаш хиларах хоам бир юртарча эскара керте лаьттачо.

Махьарч детташ белхар кхалнах, къовнол, унзардашна бераш.

— Тахан бераш, унахой кхалнах белха а беш, мехкагIа доалачуд, укх юрта юккъе дакъий Iодехкача бакъахьа хет сона, шоана фу хет цунах, къонахий, — мухь техар цхьан къоаночо. Беррига нах никъ гIоттащ санна, хьайра. Цхьабакъда, массе а оагIорахьара тIагIолла хьаетта йолайир, хьалхагIе а кийчъяь дIаоттаь пулеметаш. Шо-м тха кара мадий, яхачоа тара дар детташ хинна герз. Транспорт хьатIаозарга хьежаш бийсанга бахар тулбаь лаьтта нах. Шоай даьшка кхаьча бала шоашка кхаьчалга хьахайта гIерташ - санна, гаьннара хьахозаш Iехаш дар юртара доахан, жа, IувгIар жIалеш. ГIадмех кIалхьарцар а даь, цу тIа метташ Iодехка Iадувшийтар бераш, халача лазарах цамогаш бола нах. Цхьабакъда, эггара мерзагIча пабарах боахаш, сецца доккха диллача лаь кIалхара хьалбоахаш цхьалхача барзкъашца, тIаювхаш кIадай маьчеш йолаш, «даьхен моастагIий», бандиташ, яхаш тIачувхаш бIухой а болаш, автомашинашта тIабеттар берригаш а.

ВорхIе даьй хана дена хьа мел Iоадаьр юхедита, машиннаькъа станцешка дIабигар вайнах. Цига хьалхагIе а кийчъяь лаьттача, доахан кхувлача вагонашка чу 20—30 дезал бохкаш, тетташ чубехкар. Шоаш даьр фуд, шоаш мича буг, сендухьа моастагIал лаьцад шоашца Iаьдало, кхыметтел мотт ца ховча берашкен бов ха хьатIаэттача къоаношкен гIелал хIана яхь ховш бацар уж. Фордал чукховса дуг яхаш, хьахозаш къамаьлаш а дар. Цхьабакъда, мел чIоагIа шоай керчу бала боалле а, диллеи дахьеи моттиг йоацаш шоаш сагота бале а, дог ца хайташ, берий, истий сатедеш, хIанз-хIанз поездаш даькъастенгехьа юхаерзаргья, яхаш бар къонахий.

Дицлургдац цу шийлача вагонашка бераши унахойи Iобувшабаьчул тIехьагIа, къонахий, кагийнах, мехкарий вагоний шийлача пенех бовкъамаш а гIортадаь, уралатташ е гора хайша тар кхетийташ даьха, цхьа-ши олг IотIадиллал мара моттиг йоацача гергача чона пийшкалга тIа аргI-аргIагIа ноанол деш кхалнах лаьтта. цецваллал цу тIа пхьер-марта кийчде таро йоацаш цIениоаной сагота хьийза денош, шоаш нишка баха безар кхераш, кхача ца буаш кхалнах бовш нийсъенна моттигаш. Дагаух сона жIалена ялехк кхоссаш санна кIира цкъа-шозза «баланда» оалаш хинна бос боабаь диллен кIезиг-дукха сухараши тхоашта тийнна ха. Духьалъувтт машиннаькъа станцешка эшелон сеца, вагоний наIараш хьайийлача нишка баха хьулбеннарашта, бовда боахкар уж, яхаш салташа герз детташ уж боабаь денош, шоай Iоажалах байнараш дIа-бохка йиш йоацаш, долла мерчий доацаш цу бIаьхача новкъа дакъий Iохкийса денош. Диценнадац е цIаккха диц а лургдац сатоха низ боацаш моцалла бераш делхар, унахоша сискал чIегилг ехаш даь узамаш, эшелонаш вIаши юхе гIолла тIехъювлача хана дезалех къаьстачар, шоай бараш лехаш дийтта махьарч.

Арадаьхача ткъаь диълагIча дийнахьа эшелона тIера Iодаьхар тхо Кокчетавски областа Таинча яхача машиннаькъа станце. БIарг хьа ца локхийташ хьекхаш дарц дар, сатоха йиш йоацаш чIоагIа шийла яр. Цхьалхача баракъашца, тIаювхаш бIоржаши маьчеши йолаш бар дукхагIбараш.

Сона хьалхашка латт укх тайпара сурт: тхона тIера ди бIаргадайча бIаргех хий даьнна лаьтта, тхо соалозашца дIадига баьхка кучераш. Тхоах къахеташ белажгаш хьа а йоахаш, хьатIакхехкар цар къоаноошта, кхалнаха, хIаьта бераш юврагIашта юкъе а хьерчадеш, Iодувшадора соалозаш тIа. Цу наькъа тIа Келлеровка яхача райцентре дIакхачалехьа кхелхар. Къоастой ГIалмарзий Жабраьила цаI мара воаца кIаьнк. Юрташка дIа-хьа, денъар гIоне тхо райцентре сецача цхьа сахьат совгIа йолча хана вIалла нашамаш доацача дIаволла вийзар из.

Моцалла, шелалла кIалбнса, наькъагIа баьхка гIоарал дайна бар беррига нах. Веллача ма воаллалва, дала ше хIалакволла ер бала вайна кач беллар, яхаш сердар кхалнах.

Вовзар, везар, гаргара нах шоайла вIашагIкхеталургбоацаш, юрташка гIолла дIахьа бийкъар вайнах. ХIанзалца хьа эза хало кIориг а йолаш, Iазап оза болабелар уж. ДIабохка махкув дIайхача лазарах, моцала бов болабелар нах. Цига фу хаьда бIаьш бола дезал ба вайнаьха. Масала, хьазцаргба вай Экажкъонгий-Юртара Сапралиев Iаьлах - молла дезал. Вокххеи хозеи дезал бар цуи бараш. Цхьабакъда, цуи фу хаьдар.

Юртара юрта баха йиш яцар наьха. Спецпереселенцаш яха цIи IотIайиллар массанена. Уж лорабе, царга гIелал я хьахьожабаь комендаташ бар. Бандиташ. Даьхе ехкараш, халкъа а мехка а моастагIий, яхаш чувхабора цар вайнах. Со морг малав. яха къопах ший девIа доаллара ваьккхавар. Цхьаккха тайпа бакъо яцар спецпереселенций.

Вала ца везар веннавале а, из дIаволлача ваха бокъо яцар цхьанне. Венначоа долла мерчий доацаш, Iана замалахьа цунна каша даьнкха, из дIаверзаве низ боацаш дукха моттигаш нийслора. Бата бихьера сискал яха дош дIа ца доалаш, дуне дитарий чот яь а варгвацар. ЦIаккха а дагардаргдац сона Iана дIоаххал араилла йIохьъяь, тIаккха ахкан замалахьа маьлхо йокъаяь коартол корайнча, е генарий даьтта даьккхача хьахинна хьакхарчашта ехкаш хиппача «макухана» тIакхаьчача уж вайнаха моз санна мерза юаш хинна ха. Дагаръяргьяц кIа чуэцача хана Iолийга дадийса, Iана замалахьа лаь кIал нхкаь канаш бераша лехьдаь ха. Кха оахаш, лаьттан кIалха долхаш уж довш доллаше, царга уж хьа ца лохьадайташ, шерчашта санна шод етташ Бере хуллаша уж лелхабаь ха.

Мел Iайша бала бийца а варгвац. Оттадаьча доазол тIех а ваьнна, шийна вовзар, везар е гергара саг дIаволла вахача хьаллаьцачунна 25 шерага кхаччалца ха тохар следстви а суд а йоацаш. Из таIазар де бакъо енна каьхат дар В. М. Молотова кулг а яздаь. ХIара комендатура наIарга хьалтеха доаллар из.

Тхо даьхача Келлеровски районерча цхьан юрта нийсделар ер хIама. Цунна гаьна йоаццаш уллача цхьан юртара вайнаьха саг кхелхавар. Цу юрта массехк цIа мара гIалгIай бахацар. Цудухьа веиначунна мугI бе, из дIаволла новкъостал де хьийхар цар шоай лоалахой. Бийсанна цига мугI а баь, сецца кхаь даькъана бекъабенна цIабоагIаш хиннача царех пхи-ялх саг соцаваьвар царна тIанийсбеннача коменданташа. Лакхе белгала мадаккхара, вIалла суд а йоацаш, 25 шу ха теха СибарегIара СибарегIа бахийтар уж.

Итт класс яьккха вайнаьха кагийча нахага дIахо дешийтацар, пропуск лацар коменданта деша дIаваха. ХIара бетта шозза шоаш бахачара оттадаьча доазол дехьа баьнна, дIа-хьа гIоргбац, яхаш кулгаш язде аха безаш бар ялхайттара мел баьнна вайнах. Спецпереселенций сурташ тIа а долаш, цу гIулакха лаьрхха оттадаь карточкаш дар комендатуре. ДIа-хьа баха меттел, шоаш балача меттара Iобаьнна цIецо е низ боацаш бола унахой ура а хувшабеш, даьха сурташ IотIадехкар коменданташа цу карточкаш тIа. Цхьа ког каша болаш бада нах, мича бахар кхерар хац сона уж. Школашка дешаш тхо моастагIий дац, дешархой да яхаш комендатуре кулг язде баха ца тугаш болча кхувш боагIарашка, кулг язде деза ха хьатIа массаза отта, пхиппха ди-бийса доаккхийтар набахта чувелле. ИйслагIча классе деша вагIача хина ворхIазза из Iазап оза дийзар са сай. Сай да чуволла хьовзавича, цунна бала ца бар гIоне кулг а яздаь, паргIата баьхар аз комендаташ.

ЦIаккха дицлургдац сона юрта бахача кхыча къамех болча наьха бежан, устагIа Iулацара къаьста, арабисача, шоллагIча дийнахьа Iуйрийна, оаша лочкъадаьд уж, яхаш, вайнаьха хIара цIеннагIа коменданташ, юртара Iаьдал, прокурорагара цхьаккха санкци а йоацаш, чухьежаш, цар вайнах хьувзабаь, кхыметтел деша дагIа бераш бандиташ да шо, яхаш цар кхестадаь денош.

Вайнаха бицлац мехкагIа баьха шоаш дIабугача хана чIоагIа гIайгIане болаш, дог лазаш, сагота болаш, шоашка кхаьча бала байбе гIерташ, тIехьа биилха кхыча къамех бола нах, иштта Казахстане, Киргизе шоаш безаме тIаийца, тух-сискал шоашца дийкъараш, вежарий а хинна вонна а диканна а шоашта уллув хьаэттараш. Долче, къамашта юкъе ца безам болийта, царна юкъера тешам боабе, эгIазло чуйоссае, аьнна, Сталина, Бере яь ваIад чакхъяланзар. Цар лелабаь тийша болх царех шоаех бахар. Цар репрессе мух кхийттача вай мехка дахача дерригача къамаша мел баьккха сардам, кхайкаяь вий яхар царех.

«Кагъенна маьже нийса хоттаеннаяц» оалаш да халкъа кица. Цунна а дайна, хIанз а тIехьа Сталинен Берен яьча харцон лераш цIенъенна дIаяланза я. Царна тIагIолла вай мехкарча къамаш дахача регионашка цатоамаш, бохамаш, довнаш хулаш дукха моттигаш нийсъеннай укх тIеххьарча шерашка. Дега хиннача човна тух тIатувсаш, из даьръеш дола гIулакх нийсденнад гIалгIашта а. Шоаш баьхача моттиге цIабаьхка, вахар Iодилла йиш йоацаш, хIанз а тIехьа мехкарча тайп-тайпарча регионашка бахаши къахьегаши ба дукха гIалгIай. Из нийсденнад Къулбаседа-ХIирий АССР пхьаболча кулгалхоша - экстремисташа кIай лар Iаьржа да ала гIерташ, харцо ювцарах, адамий IаьдалагIа бакъдав метта ца оттадайтарах. Цхьабакъда, вай дог тийша да бухсоццаш бакъдар котдаргхиларах, шоай дай, ворхIе дай баьха латташ, юрташ гIалгIашка юхакхоачаргхиларах.

Б. КОСТОЕВ.

«Союзавтоматстром» ВНПО Грозненски опытно-экспериментальнии заводе арахеца радиоаппаратура тайп - тайпара продукци дIакхоач вай мехкарча дуккхача регионашка. Из заказчикаша чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши я. Цунах тамаш елга дац. Предприяте арахеца еррига продукци дика а тIехдика а я. Шоай потребителий хьашташ дизза кхоачащдара доккхий декхараш тIаийцад завода болхлоша, хIаьта хIанз яхь йоаржаьй уж толаме кховчаш дара. Цу яхье цехашта юкъе хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьа йоагIа электронно - монтажни цеха коллектив. Товарни продукци арахецара пхе бетта план 105,5 процент кхоачаш а яь, планал тIех цо арахийцар 25 эзар гаргга сома маьха продукци. Дикка тIехкхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяра, паччахьалкхенна пайда бара задане а.

Уж производственни хьокхамаш хьакхоллараш ба шоай хьинар кхо ца деш къахьегаш бола радиоаппаратура монтажницаш, наладчикаш, кхыча профессех бола болхлой. Царех ба монтажницаш Дацаева Эмма Аюбовнаи Билалова Роза Сайпудиновнаи. Шоаш кийчъю продукци даим тIехдика хулийт цар. Шоай тамагIа а долаш продукци арахеца бакъо яьккхарех ба уж. Цхьа ди дIадахийтац шоай нормаш 125—130 процент кхоачаш ца еш.

Цехе хьаеча продукцега тIеххьара хьожаш а, цунна е эза регулировка еш а ба В. Севастьянови, А. Тимошенкои. Цар регулировка яь, чакхъяьнна продукци эсала я аьнна, цхьаккха рекламаци кхаьчаяц потребителашкара. Гуш махиллара, дIайохьийта продукци дика яр мара чакх ялийтац цар. кхетабу шоашта тIалатта бехктокхам.

СУРТАШ ТIА: 1. (аьрдехьара аьттехьа) регулировщикаш В. Севостьянови, А. Тимошенкои; 2. монтажницаш Э. Дацаеваи, Р. Билаловаи.

И. ПЛИЕВА сурташ.

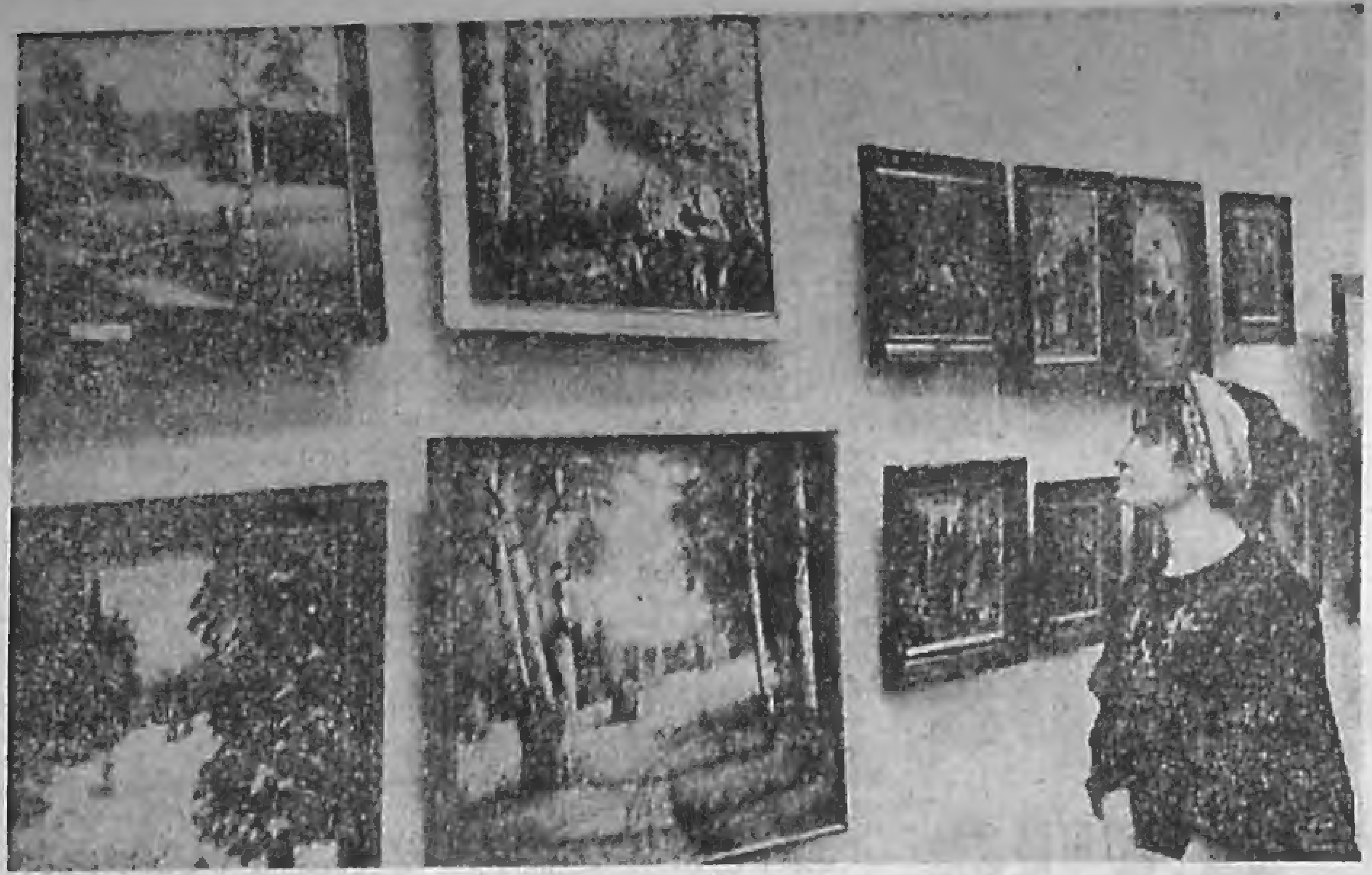

КЕРДА ВЫСТАВКА

Фуд тахан вай къонача заманхочунна дагадоаллар, цуй теркам тӀаозар, из къоастаде гӀертар. Миштай цун позиции: из ма вий тӀайоагӀача бӀаьшерене ваха везар. Цу дерригача хаттарашта жоп коророгда «Къулбехьен, Къулбаседен Кавказ» яхача самодеятельни изобразительни декоративно - прикладнойи искусства выставке хила вӀаштӀехьдаьннача. Из выставка хетаяьй РСФСР самодеятельни кхоллама III Еррисоюзни фестивала. Выставка хьайийллай П. З. Захарова цӀерагӀча изобразительни искусствай Республикански музея выставочни зале.

Укхаза гойташ я живопись, графика, скульптураш, декоративно - прикладной искусства образецаш. Шоана гургда Дагестанерча, Черси - Балкхаройчерча, Къулбаседа ХӀирийчерча, Нохч-ГӀалгӀайчерча, Ставропольски, Краснодарски краяшкарча, Волгоградски Ростовски областашкарча, Адыгейски автономни областерча халкъа художникий сурташ.

Цу кхолламга хьежача, гуш да, авторашта эггара хьамсарагӀа дар шоай мехка хоза Ӏалам, из мохк моастагӀех лорабеш байнача шоай дай кхел йолга. Цхьабакъда, укхаза кӀезига да тахканарча къахьегамхой вахарлелар дувцаш дола сурташ.

Зале дӀачувоаллаше, дог айлу, цхьа ший тайпара цӀей долча кхаьчача санна хетаду.

Цу тайпара выставка Грозне эггара хьалха спай. Цхьабакъда дукхагӀа хуларе бакъахьа-м яр. ХӀана аьлча, цар айбу наьха эстетически, нравственни сакхетам, дег тӀара раьза болаш тӀаэц из. Грозненски мехкдаьтта института студенташа иштта яздаьдар цу выставках шоашта хетачох. «ГӀанкардаьхар тхо художникий Решетниковеи Савиннеи суртий хозало. Дега чӀоагӀа тоам хилар тхона, вай лаьтта хӀанз а дукха халкъа таланташ йолга харах».

ТӀаккха Чечен-Аулерча хьехархоша яздаьд: «Доккха баркал хилда ер выставка вӀаштӀехьйаьккхараштa. Массанена ховш хила деза, мел таланташ я халкъа... Геттара бокхха тоам хилар тха дегашта Решетникова «Веттала бийса» яхача сурта тӀарча фордага хьежача».

Сурташка дика гуш да художникаша хьалхьедераш къаман темаш, дешаш долга, хӀаьта, уж тӀагӀоллардараш а доацаш, кӀоарггара а. Укхазарча сурташка хьажарца кӀоарагӀа Ӏомае таро я этнографи. Сурташ тӀа художникаша хьагойт дуккхача халкъий хьоалчагӀаш, цӀейш, цар оамалаш, тӀабувха а тӀема а гӀирсаш, н. кх. дӀ. а.

Цул совгӀа, дега лоӀам болаш мукъа ха дӀаяхьа а йиш хургья изобразительни искусства музее вахачун.

А. ХАРСИЕВА,

СУРТАШ ТӀА: выставка залашкара экспозицеш.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Нохч-ГӀалгӀайчен халкъашка

Деза доттагӀий, тха кавказски вежарий йижарий!

Шута кхайк тхо, Грузе Баьццарабарий боламея партея членаш тхоай дагалаттарашта, саготонашта, кхоанен уйлашта шуца дагадовла датахьа.

Ерригача Кавказа — планете хозагӀъярех йолча цу регионa — хӀалак хулаш латта хьал дайзачул а техначул а тӀехьагӀа Грузе Баьццарабарий боламаи партепен хет дерригача кавказски халкъашка укх тайпара кхайкарал даиза даргдац, аьнна:

Оаха доккха гӀалат, бехкало йоаца харцо лоархӀ экологически проблема политически экономически проблемаша ниййсйича шоллагӀча даькъера мара яц, аьнна, хетари из къоастаелга гаргарча а гаьнарча а ханна тӀехьдахари. Тамашийна укхазе Армене оагабаь мохк, Кавказа тайп-тайпарча моттигашка хӀара шера хӀана хилад, аьнна, дукха нах а боабеш, хула стихийни хатараш, — уж дерригa хӀамаш Ӏалама низашкахьара боагӀа лира хоам ба, хӀаьта царга ла ца дувгӀа вай цхьаккха бокъо яц!

ОарцагӀа ца доалаш Ӏе йоалл яц вайта Кавказе юкъюкъе, цхьабакъда, тӀатеӀӀа хӀалакдеш латта вахар кӀалхардаккхара: даьлаш латт кийн, фордаш, Ӏаманаш, йоаллуш я хьунаш, — доккха вайбаш, оакхарий да! ДӀайоалаш латт къаьнара традицеш, праваш, обычеш, нравственни Ӏаьдалаш законаш! БӀехденнача гонахьарча Ӏаламо хӀалакду наьха вахар меттел, искусства башха-хоза кхолламаш, дӀабахача вай даьй кулгашца хьалдаь къаьнара гӀирсаш!

Ӏалам паӀ да, политически доакхаш дац цун. Кавказа Ӏалам кӀалхардаккхар, хӀаьта стихийни хатараш ца хилийтар духьа юкъара Кавказа экологически ...

Цхьана дахара дуккха шерашта хьалхагӀа денз хьайоагӀаш исторически опыт йолаш да вай, кавказски халкъаш: дӀабахача вай даьй хьаькъале дипломати а, тӀемея машареи, безамея доттагӀалеи рыцарски кодекс а, доттагӀчун меттел, доттагӀа воацачун а дика гӀулакхаш кӀоартга лархӀар а. Хьаькъалцей гӀулакхашцея кхоачашдеш леладу цхьана дӀахьоча вахара сийлахьа Ӏаьдалаш.

Дуккха бӀаьш шераш хьалхагӀа денз хьаяхьаш йола духхьал из опыт я дуккхача кавказцуй, бусалба а кераста а наьха дегашка йӀайха латташ, цо раьза бу уж кавказски юкъарча цӀея башха-дика идея дег тӀара кхайкае, кавказски халкъашта юкъе адамий ӀаьдалагӀа йола, культурни, экономически айкха цхьоагӀо, вай кӀалхарадоплара бола алкха паӀ мара боаца тешам из хиларах тарра, оттае.

Воай дерригa низаш оарцагӀдаха декхарийла да вай тахан дунен культурахи цивилизацехи хьада долча вай берашка духовни ганзаш карaерзае, юкъаракавказски сакхетамцея Дунен гражданина хила хьакъ долча цӀенача уйлацея хадаргбоалаш бувзабенна бола къаман сакхетам чулаца йиш хулийтарйола адамий, экологически, политически ... Кавказе оттадара.

ТӀаккха вай берашка йиш хургья воай хьаькъалца гӀулакхаш леладе гаьнна хьалхагӀа денз диценна дола вай хатарийн аулами хьал тӀа уттадеш дола дерригa довера дешаш воайла дикагӀа, адамий ӀаьдалагӀа, цивилизованнегӀа къестаде.

Хьадийл шоай доттагӀий, тха вежарий йижарий, сий долаш саготонаш тӀаувттаца дӀахача воай хаций дуньа, воай кхоанен духьа ...

кавказски халкъаша дакъа а лоацаш, боаррамагӀа гӀулакхаш чакхдаха, хӀаьта цу хьакъехьа тӀехьагӀа лаьрххӀа ховм бергба Къулбаседа Кавказа ерригача йоагӀ-йоагӀача организацешкеи объединенешкеи.

ХӀара халкъа вахар — Ӏалам, саг, къамий овлаш — лорадара тӀехьарча Баьццарабарий болам дукха ца гови кавказски халкъашта юкъе шерра баржаргхиларга логдоах оаха. ХӀаьта оаха, Грузе Баьццарабарий боламои партеи тховй низ мел кхоачар дергда, тхоай ерригача таронех пайда эцаргба, цу даькъе Европейски Баьццарабарий объединено члеваш тхоаш хиларах тарра а. Кавказа дерригa прогрессивни, гуманни низаш оарцагӀдахар духьа мамогга дукхагӀа гӀо дара!

Дала новкъостал долда вайна вай цӀеначенн дикачея дерригача гӀулакхашка!

Грузе Баьццарабарий болам Грузе Баьццарабарий парти.

* * *

Ший керттерча гӀулакхех паӀ лоархӀ Грузе Баьццарабарий боламо, кавказски халкъаш, цар интеллектуально-моральни низашца вай юкъарча даьхе — Кавказа вахар кӀалхардаккхар, хьатӀакхувча ноахалашта Ӏаламен культурни тӀехьале лораяр а Ӏалашъяр а духьа духовно вӀаши гаргадуглга.

Из кхоачашдар духьа дуккха гӀулакхаш чакхдаха лаьрхӀад оаха, хӀаьта царех паӀ хургда укх шера гурахьа Кавказски конгресс гулъелга. ТӀаккха из чакхдаккхара даиза даргдоацаш лерхӀ оаха кийчоя вӀашагӀкхетар-семинар елга. Кавказа халкъий никалашка цига йиш хургья вӀаши бовза, кавказски халкъий этноса, культура, дуне кхетадара башхалоний хьа...

БАШКИРСКИ АССР. 17... Уральски отделено "Баппир...

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац

Оаша сий делаш

Дукха ха яц Сийлахь-боккха Даймехка тӀом чакхбаьнна 45 шу диза. Беза мах бала бийзар вай халкъа Коталон денга кхачара. Цхьаккха дезал бац вай мехка тӀемо човнаш ца еш, цо ший бӀеха лар юхе ца юташ.

...Йоккха АтагӀа, ший цӀорага хьежжа йоккха я из юрт. ТӀом болабеннача хьалхарча деношка даьхе лорае дукха кагирхой бахар тха юртара. КӀеззига бараш мара маьрша цӀа а берзанзар.

ТӀом чакхбаьнна дикка ха яьнналле а, тахан дукха ба мичахьа дӀабехкаб ца ховш. Шоай сага тӀеххьара ди, сахьат миштa хиннад ца харах Ӏалаьмате чӀоагӀа новкъа да цу наьха гаргарчарна, бовзараштa - безараштa. Хийла нана ягӀа тӀемо вихьа ший воӀ цӀаварга догдоахаш, цунга хьежаш. Алал, нах, бехке йий из?!

Вайнаха оалаш да: саг веннавац нагахьа дийначарех цхьаннена мукъагӀа из дагавоагӀача хана, аьле. КӀоарга чулоацам бола дешаш да уж.

Йоккхача АтагӀе дукха ха йоаццаш хьадийллад цу юртара Сийлахь - боккхача Даймехка тӀем тӀа баха байначa наьха сийна отталаь памятник. Дукха болх бир цу юртара тӀем тӀа байнарий цӀераш хьалохаш тӀемен къахьегамен ветеранаша. Цу даькъе чӀоагӀа гӀо дир юрта Совета болхлоша. Дизача шин шера тха инициативни группа, хьехархоша, дешархоша новкъостал а деш дукха болх бир Йоккхача - АтагӀара тӀем тӀа байнарий цӀераш хьалохаш. Белгалдаккха дезаш да, укхаза военкомата болхлоша, цу юртарча къоаноша тхона доккха гӀо даьлга.

Цу тайпара болх барах вӀаштӀехьдаьлар немецко-фашистски гӀаьрахой кулгех Йоккхача - АтагӀарча байнарий бӀаь совгӀа волча сага цӀераш хьагучаяха. ХӀаьта верригаш а цу юртара тӀем тӀа дакъа лаьцар виъ бӀаьннел совгӀа саг ва. Цу наьха цӀераш тӀа а йолаш памятник - мемориал хьадийллар юрта юкъе.

Тахан юха а юха а дагалувц вай Сийлахь - боккхача Даймехка тӀем тӀа байнарий цӀераш. Хьанна йовзац тха юртарча Барзукаев Мухьмада, Джандаров Кюре, вежарий ДутаевгӀар Ӏайилеи Ӏусманеи, Мацаев Туркой, Дедаев Махьмуда, Мударов Ӏандарбека, Абдулхаджиев Ӏаддал-Хьамида, Эдисултанов Салмана, Анзоров Зайну, Тасуев Бетерсолта цӀераш.

Цӏаккха а йицлургьяц летчика Татаев Мувсай цӀи. ТӀом йистебоалача хана 1945 шера 16 апреле Кенигсберг хьайоаккхаш ший са Ӏодиллар цо. Мишта йицъергья 1944 шера 19 октябре Добреценo яха Венгерски город моастагӀчуигара хьайоаккхаш вийнача Мукаев Баталама цӀи. Денали къонахчали гойтарах цунна ТӀема ШӀеча Байракха орден еннай (венначул тӀехьагӀа).

Тахан оаха, тӀема ветеранаша васкет ду тӀехьенашка Даьхе бахьан шоай са ца кходеш лийгарий сий цӀаккха а диц ца дар. Вахар дӀадоладаь мара доацача хана, эггара чӀоагӀагӀа дуне дезаш дама сийлен декхар кхочашде ма бахабий уж.

ТӀом чакхбаьнначул тӀехьагӀа цӀабийрзар дийна бисараш. Бакъда, хиннача човнаша чӀоагӀа саготдора. Дуккхабараш йоккха юкъ ялале кхелхар. Царех бар Йоккхача - АтагӀара Шаптукаев Изаудин, Барзукаев Хьасан, Чапкаев Ӏаьви, Юсупхаджиев ТӀапа, Вагапов Ваха, Сайтаев ЯрагӀи, Шаипов Ӏийса, Алисов Асхьаб, кхыбараш.

Са белгалбаха безам бар тахан а тӀехьа общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш бола, производстве къахьегаш бола тӀема ветеранаш юртахой белгалбаха. Боккха кхетам болх бу цар хьалкхувш йола тӀехье бизза Даьхен къонгаш болаш хилийтара. Царех ба Чапаев Алхазур, вежарий АбдулхаджиевгӀар Абу - Супьяни Ӏаддал - Хьамиди, Сайтаев Мувса, Тасуев Султан, Сутаев Шарани, Истакаев Боа, Экаев Дауд, Мукаев Ӏарби, кхыбараш.

Тахан юха а юха а дагаух 1944 шерара 23 февраль. Цу дийнахьа, вайна ма харра, нохчийи гӀалгӀайи «халкъий моастагӀий» а баь, шоаш баьхача моттигашкара боха а баь Ӏобахьийтар. ТӀем тӀа шоай вахар ца кходеш лийтараш цхьанна даькъе боацача нийсбелар: Моцалах, шелалах байра итташ эзараш, цхьаккха хӀаман бехке боаца нах. Кхыметтел тӀем тӀа човнаш хинна цӀабаьхкача наха коменданташа Ӏазап тӀаувттадора, еттар-Ӏеттар. Цар кхы цӀи яцар «нохчий - сержант», «нохчий - лейтенант» мара.

Са вежарий, йижарий! Шоаш тӀем тӀа лийгачарна отталаьча памятника юххе гӀолла тӀехдоалаш лиц ма делаш вай къорамукъале бахьан уж лийгалой! Сий делаш дар!

С. ЗЕБИРОВ,

тӀемен къахьегамен ветеран.

Редактор

Х. Э. АУШЕВА.

дераш — арендатораш бола (гӀалгӀай меттала).

17.15 — Передачай програм...

Оарцагlа ца доалаш Іе йиш яц вайга Кавказе юкъ-юкъе, цхьабакъда, тlатеlIа хlалакдеш латта вахар кlалхардаккхара: лакъаш латт хиш, фордаш, Іамарч, йокъалуш а хьунаш, ловш хьайбаш, сагхарий да! Дlайоалаш латт къьнара традицеш, праваш, обычеш, нравственни Іаьдалаш законаш! Бlехденначя гонахьарча Іаламо хlалакду наьха вахар меттел, искусства башха-хоза кхолламаш, дlабахача вай даьй кулгашца хьалдаь къаьнара гlирсаш!

Іалам цаI да, политически доазонаш дац цун. Кавказа Іалам кlалхардаккхар, дlахора стихийни хатараш ца хилийтар духьа юкъара Кавказа экологически концепци отталяза а цун ларда тlа, «Экономика экологе мукъагlа я» яха принцип тешшаме кхоачаш а еш, регион экономически дегlайоалаяра концепци оттаяпза а яргъяц.

Кавказски халкъий дерригa интеллектуальнии нравственно-духовнии низаш вlашагlа а теха мара дlаболабе йиш хургъяц вахар духьа банза баргбоацаш бола из Іилман болх, ерригa Кавказ а чулоацаш саггота чакхдаха дезаш дола гlулакхаш, цу тайппара, доацаш дусе кавказски халкъий кхоанеига даха дог доацача вай Юкъарча Цlенка тахане а лард йолла.

...раерзае, юкъаракавказски сакхетамцеи Дунен гражданина хила хьакъ долча цlеначa уйланцеи хадаргбоацаш бувзабенна бола къамаи сакхетам чулаца йиш хулийтаргйола адамий, экологически, политически хьал Кавказе оттадара.

Тlаккха вай бераш йиш хургья воай хьаькъалца гlулакхаш леладе гаьнна хьалхагlа денз дицценна дола вай хатарийн зуламийн хьал тlа увттадеш дола дерригa довнера дешаш воайла дикагlа, адамий Іаьдалагlа, цивилизованнегlа къестаде.

Хьадийл шоай доттагlий, тха вежарийи йижарийи, сий долашя саготонаш тlаувтташи дlанхача воай ханий духьа, воай кхоанен духьа кхолламий болх цхьана дlаболабергбар вай кавказски халкъий духовни овлаши Кавказа башха-хоза Іаламя кlалхардаккхар духьа!

Грузе Баьццарабарий программо лерхl, дерригача ...оарий болхо, кавказски халкъаш, цар интеллектуально-моральни низашца вай юкъарча даьхен — Кавказа вахар кlалхардаккхар, хьатlаккхувча ноахалашта Іаламеи культурнии тlехьале лораяр а Іалашъяр а духьа, духовно ... ...

Из кхоачашдар духьа дукха гlулакхаш чакхдаха лаьрхlад оаха, хlаьта царех цаI хургда укх шера гурахьа Кавказски конгресс гулъелга. Тlаккха из чакхдаккхара даиза даргдоацаш лерхI оаха кийчон вlашагlкхетар-семинар елга. Кавказа халкъий никалашка цига йиш хургья вlаши бовза, кавказски халкъий этноса, культура, дуне кхетадара башхалоний хьакъехьа къамаьлаш де, шоай регионий саготагlа йола экологически проблемаш белгалъе, конгресса организационни комитет вlашагlйолла.

Вlашагlкхетар - семинар гулъе лаьрхlад укх шера 25 — 29 июне.

Конгрессеи семинареи девиз я:
«КАВКАЗ — ВАЙ ЮКЪАРА ЦlА»

Экологически проблематика керттера дешаш: Кавказ. Гонахьара Іалам, ресурсаши царех пайда эцаря. Дегlадахкара перспективаш. Кавказа юкъарча экологически экономически концепцега.

Гуманитарши даькъо чулоац укх тайпара аспекташ: Кавказски мифологи. Кавказски фольклор. Кавказски халкъий этно-культурни юкъмоттиг. Кавказски халкъашта юкъерча боахама гlулакхий истори. Экологе морально-философски дини овлаш. Цхьан хана-замалахьа баьхача кавказций оамалашкеи Іаьдалашкеи, фольклорацa а поэзеца а хиина экологически знанеш.

БАШКИРСКИ АССР. 17 мае ах бийса йоалача хана «Стерлитамакский» совхоза центральни усадьбе бахача наха бlаргадаиннад цхьа тамашийна хlама — сийрдаьнна йоагаш, Іалаьмате масса сигала гlолла йодача шаро сийрдаьккхай ерригa гонахье. Тата чlоагlа хиннад цун, когашта кlалхара лаьтта эгадаьд. Из бlаргаяйнараша дувц шар лаьтта Іокхийттача хана гонахьа мел дола хlама гlатта а гlетта, юха Іочудеча сапна хийтар, яхаш. Іуйрийна центральни усадьбера цхьа километр дlа аргlе шар Іокхийттача метте баьнна кlоаг хиннаб итт метр шера а йиъ метр кlоарга а болаш.

Лаьттан доккхий дарбалаш Іокхийтача шара низо хьал а доахаш, итташ метраш кlоага гаьна дlаахийтад. Массехк моттигера лаьтта лаьла конгломерат йолаш хиннад.

Граждански оборона стерлитамакски городской штаба специалисташта кlоага чуреи цуниа гонахьареи радиоактивноста белгалонаш хоаенна яц.

Массехк дийнахьа сигалара ена хьаша лохаш хиншай СССР Іилмай Академе Уральски отделене Башкирски Іилман центра Іилмахой экспедици, СССР Іилмай Академе метеориташта йолча комитета боккхагlбола специалисташ. Металла массехк гарг кораяьй ах килограммага кхоачаш дозал а долаш. Экскаватора барг бархl метр ІочукІоаргбеннача хана кхы а металлически ши гарг кораяьй шиние а дозал цхьана лаьрхlача итт килограммал совгlа а долаш.

Башкире кlоага чура хьалъяьха металла гаргаш, яьча анализо хьахьекхачох, лаьттан тlара яц. Метеорита доккхагlдола дакъа, лерхl Іилманхоша, хlанзчул тlехьагlа цу кlоага чура хьалдаккха дезаргдолаш да. Специалисташта хетачох, бlарччача метеорита дозал цхьан тоннал совгlа да. Космосерча хьаьшах хlанзле а «Стерлитамак» аьнна цlи тиллай.

СУРТА ТlА Іилманхой (аьрдехьара аьттехьа) Э. Гареева, Р. Шакурова, М. Петаева бе йоахк метеорита гаргаш; метеорит Іокхийттача метте болх беш боахк Іилманхой.

В. ВАНОГА сурташи тексти.

(ТАСС фотохроника).

... ... тlем тlа баха байнача наьха сийна оттадаь памятник. Дукха болх бир цу юртара тlем тlа байнарий цlераш хьалохаш тlемеи къахьегамеи ветеранаша. Цу даькъе чlоагlа гlо дир юрта Совета болхлоша. Диззача шин шера тха инициативни группа, хьехархоша, дешархоша ... а деш дукха болх бир Йоккхача - Атагlара тlем тlа байнарий цlераш хьалохаш. Белгалданиха дезаш да, укхаза военкомата болхлоша, цу юртарча къоаноша тхона доккха гlо даьлга.

... ... цуниа Тlема Цlеча Байракха орден еннай (веиначул тlехьагlа).

Тахан оаха, тlема ветеранаша васкет ду тlехьенашка Даьхе бахьан шоай са ца кходеш лийгарий сий цlаккха а дин ца дар. Вахар дlададаь мара доацача хана, эггара чlоагlагlа дуне дезача хана сийлен декхар кхоа... ...

Тlом чакхбаьннача тlехьагlа, цlабийрзар дийна бисараш. Бакъда, хиннача човнаша чlоагlа саготдора. Дуккхабараш йоккха юкъ ялале кхелхар. Царех бар Йоккхача - Атагlара Шаптукаев Изаудин, Барзу...

... ... тlеттаяра, ... тар-lеттар. Цар ... ... янар «нохчий - сержант», «нохчий - лейтенант» мара.

Са вежарий, йижарий! Шоаш тlем тlа лийгарaрa оттадаьча памятника юхе гlолла тlехдоалаш дин ма делаш вай кортамукъале бахьан уж лийгалга! Сий делаш цар!

... ... тlемеи къахьегамеи ветерая.

Редактор
Х. Э. АУШЕВА.

Сочерча береша — Белоруссерча берашта

Цу тайпара йоазув латт Сочерча школьникаша чернобыльски хатар хиларах саготo кхаьчача Гомельскии Могилевскии областий районашкарча шоай ханнарчарна яхьийтача хlара посылка тlа. Кlезига нийслац посылкаш тlа укх тайпара йоазош а: «Хьехархоша — хьехархошта», «Даьша - ноаноша — даьшта - ноаношта». Из дикача дагара гlулакх деш да машар лорабара йолча Сочински городской комитето хьалхадаккхарах, машар лорабара йолча Белорусски республикански комитето гlо а деш.

Ерригаш а сочинцаша республика школашка яхьийта посылкаш пхи эзар совгlа я. Дешархоша, цар даьша-ноаноша, хьехархоша из къахетаме гlулакх Белоруссе берашца болча боккхачa безамцеи йоакхонцеи леладу, посылкаш чу организма чура радионуклидаш араяхара гlо деш дола мода, бlараш, бокъабаь сом, сгущении шура, кхьйола чlоагlа витаминизированиия кхачан продукташ йийхка ца Іеш, цар бала байбеш дола дlайха дешаш тlаяздаь письмош а чудувхкаш.

Дуккхача сочинцаша, Белоруссе школай адресаш а дийхе, шоашкара посылкаш кхухьийт. Цул совгlа, укх шера Чернобыла фонде хlанзле а 200 эзар совгlа сом дlачуденнад Соче бахача наха.

Дог тоха ца луш деша йиш йолаш дац уж дешаш. Вай деношка Іалаьмате чlоагlа эшаш ма дий бала кхаьчача сагаца дика уйла, дега йlовхале, къахетаме хулга. Цудухьа саха, белорусаша, цlеначa дег тlара, духхьал дlа, адамий Іаьдалагlа ях шуга, деза сочинцаш, доккха баркал хилда шоана иштта догуйла дика долаши къахетамеи шо хиларах. Ужжамо хlамаш диццлуш хилац.

Иван КИРИЧЕНКО,
машар лорабара йолча Белорусски комитета председатела хьалхара заместитель.

(АПН).

СПОРТ

«А» класса хьалхарча лига командашта юкъера СССР чемпионата мотоболистий яхьа хьалхара круг чакхъяьннай.

Цу яхьашка дакъа лоацаш я ДОСААФ-а Наурски спорттехклуба «Виноградарь» яха команда.

Команда дакъа лоацаш хиннай итт ловзарга. Царех бархlазза котъяьннай из, цкъа ийшай, цкъа кот а ца йоалаш, эша а ца эшаш лайзай. Ловзача юкъа «Виноградара» мотоболисташа шоашца яхье баьинарий наlарашка 36 бургац чутехай, хlаьта шоашта 11 хьачу а тохийтай. «А» класса хьалхарча Лига мастерий 11 командана юкъе хьалхарча круге котало яьккхар цу командас.

Чемпионатеи командаи дикагlвола бомбардир ва Такулов Геннадий. РСФСР халкъий Спартакиаде дакъа а лаьца, кхоалагlа моттиг яьккхар команда.

«Виноградарь» яхача команда хьехамча ва Такулов Александр. Цо кулгалдеш хьахиннав СССР спорта 12 мастер.

Эггара халагlдар

Дуккха ха хьалха хиннад из. Гlулакх деш тlалатташ эlамагlаш а болаш, виъ къоано хиннав цхьацца хабараш а дувцаш, Іохайна вагlаш. Царна гlулакх деш латтача нахах цхьание аьннад царга:

— Тlехьа тlайоагlача хана тхона пайдаш хургдола дош ала вайна.

Цхьан къоаночо аьннад:

— Дийха дагlа шийна дукха деза нускал наха дигарал халагlа хlама дац къонахчoa тlаккхача.

Шоллагlча къоаночо аьннад:

— Наха чура баьккха ды бигарал халагlа хlама дац сага тlаотта.

Кхоалагlча къоаночо аьннад:

— Гунахьа доацаш, гlелала — мискала наха саг верал халагlа хlама дале тамаш я.

Тlеххьара а, виълагlча къоаночо аьннад:

— Уж оаш яха кхоккхе хlама хала-м да, цхьабакъда, чlир лехалургйолаш да уж дерригаш а. Леха чlир а йоацаш, де хlама а доацаш, хала хlама ла тиша тlехье кхер. Цунах лорадолда шо.

ТЕЛЕВИДЕНИ

ЕРА
28 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — «Камера дуненга хьеж».
10.05 — Коллаж.
12.30 — Ха. ТСН.
16.45 — ТСН.
17.00 — Брандербургский № 6 йола И.-С. Баха концерт.
17.20 — «Машина, водитель, никъ» яха Дунен халкъашта юкъера лелара кхерамзлен къовсам.
18.00 — Политически диалогаш. КПСС XXVIII-ча съезда накъадолхаш.
19.30 — Поэзи миноташ.
19.30 — «Богач, бедняк...» яха художественни фильма. 3-гlа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Актуальни интервью.
21.50 — Эфира музыка я.
23.50 — «Прес - клуб» яха кхоллама объединене хьагоит...
00.30 — ТСН.

II ПРОГРАММА

9.00 — В. Томенкон, Ю. Дудоновеи дlалохк эрсий халкъа иллеш.
9.30 — «Арабела» яха берашта дола фильм. 3-гlа сери.
17.30 — «Романсаш дlалохк А. Соловьяненкос» яха фильм-концерт.
17.50 — Информационно-публицистически программа.
18.20 — «Дагалоцаман йовр йоцу лараш» (нохчий меттала).
19.00 — «Шуна хlун хета?» (нохчий меттала). Прямой эфир. Телефонаш: 22-01-65. 22-26-68.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — П. И. Чайковский цlерагlча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Документальни фильма премьера.
21.30 — «Экране Сибарегlе» яха киножурнал.
21.40 — «Фараон» яха исторически фильм. 2-гlа сери. (Польша).
23.15 — Теннис. Уимблдонски турнир. Англера передача.

ПlАЬРАСКА
29 ИЮНЬ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
19.15 — Прогресс. Информаци. Реклама.
19.45 — «Богач, бедняк...» яха художественни фильм. 4-гlа сери.
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Коллаж.
21.45 — Актуальни интервью.
21.55 — П. И. Чайковский цlерагlча IX Дунен халкъашта юкъера конкурса дневник.
22.40 — «Фу? Мичахьа? Маца?» яха брэйн ринг.
23.20 — Взгляд.
1.05 — ТСН.

II ПРОГРАММА

9.00 — Шовданаш.
9.30 — «Арабела» яха берашта дола фильм. 4-гlа сери.
16.05 — Телефильм.
16.15 — Республикански хозрасчет: долуш дерг а, хиндарг а (нохчий меттала).
17.05 — Кхел йовзит.
17.35 — «Пхенне тlа итт тоха» яха факташи комментареши.
17.50 — Фильм-реклама.
17.55 — Информационно-публицистически программа.
18.25 — Нохч - Гlалгlайчен телевидене — 30 шу.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — П. И. Чайковске цlерагlча IX Дунен халкъашта юкъерча конкурсе.
21.00 — Документальни фильма премьера.
21.4 — Иллюзион. «Большая земля» яха художественни фильм (1944 г.). (Духхьашха).
23.20 — Теннис. Уимблдонски турнир.

РАДИО

28 ИЮНЬ, ЕРА

7.15 — Доаггlаш дола къамаьл.
7.25 — Ашараш.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — 8.45 — Литератураи искусствои (нохчий меттала).
11.15 — Депутата денхар (нохчий меттала).
11.30 — Доал доацача.
11.45 — 12.00 — Дика товараш дунхагlа хилийтар (гlалгlай меттала).
15.15 — 15.30 — Кхаш леладераш — арендатораш бойна (гlалгlай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «В мире музыки» яха передача.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — Ашараш.
18.40 — «Эздел» (гlалгlай меттала).
18.55 — 19.00 — Ашараш.

ПlАЬРАСКА, 29 ИЮНЬ

7.15 — «Юртара Іуйренаш».
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — 8.45 — Наха дlаденна вахар (гlалгlай меттала).
11.15 — 12.00 — Концерт (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Йизза бокъо йолча советски федерацега, халкъа депутаташа дувц.
17.31 — «Цlе сийгаш» (гlалгlай меттала).
17.46 Ашараш.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гlалгlай меттала).
18.30 — 19.00 — Ашараш (нохчий меттала).

Хоаттам

Тахан республике гlолла а Грозне а хувцалуш моркхаш а йолаш, цхьаццайолча моттигашка догlа а делхаш, юкъе-юкъе ди а къувкъаш, бе-беча оагlонашкахьара секунда 3—7 метр сиха мух а болаш, фегара температура республике 20—25, Грозне 22—23 градус йlовхал а йола ха хила мег. Хlаьта кхоанеи доммеи хувцалуш моркхаш а йолаш цхьаццайолча моттигашка кхайсса догlа а (из дикъувкъаш хила а тарлу) делхаш, бе-беча оагlонашкахьара секунда 3—7 метр сиха мух а хьекхаш, фегара температура бийсашка 12—17 деношка 22—27 градус йlовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ереи, шоаттеи деношка

СФ05122.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 1969.